תַּלְמוּד בַּבְלִי

מַסֶּכֶת גִּיטִּין

מְנוּקָּד

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָּדִים · וְכָל הַמְּפָרְשִׁים

מַסֶּכֶת גִּיטִּין

תַּלְמוּד בַּבְלִי – מְנוּקָּד

◆

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָּדִים
עֵין מִשְׁפָּט, מָסוֹרֶת הַשַּׁ״ס
וּמְפָרְשֵׁי הַשַּׁ״ס

נוסח הגמרא המנוקד: מהדורת William Davidson (ספריא)

רש״י, תוספות: דפוס וילנא (ספריא) · ניקוד הפירושים: ממוחשב (דיקטה)

עין משפט, מסורת הש״ס ותורה אור: לפי קישורי ספריא · מפרשים: ספריא

סודר עבור אברמי · תשפ״ז

תּוֹכֶן הַפְּרָקִים

פֶּרֶק ראשון – הַמֵּבִיא גֵּט	דף ב.	4
פֶּרֶק שני – הַמֵּבִיא	דף טו.	30
פֶּרֶק שלישי – כל הגט	דף כד.	48
פֶּרֶק רביעי – הַשּׁוֹלֵחַ	דף לב.	64
פֶּרֶק חמישי – הַנִּיזָּקִין	דף מח:	97
פֶּרֶק שישי – הָאוֹמֵר	דף סב:	125
פֶּרֶק שביעי – מִי שֶׁאֲחָזוֹ	דף סז:	135
פֶּרֶק שמיני – הַזּוֹרֵק	דף עז.	154
פֶּרֶק תשיעי – הַמְגָרֵשׁ	דף פב.	164

מְפָרְשִׁים בְּסוֹף הַסֵּפֶר

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ"א	182
חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ"א	207
מַהֲרַ"ם	213
מַהַרְשַׁ"ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה	223
מַהֲרַ"ם שִׁיף	232
פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ	274
רַשַּׁ"שׁ	311

(א) **הַמֵּבִיא** גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמֵּבִיא מִן הָרֶקֶם וּמִן הַחֶגֶר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מִכְּפַר לוּדִים לְלוֹד. [א]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אֶלָּא הַמֵּבִיא מִמְּדִינַת הַיָּם וְהַמּוֹלִיךְ. וְהַמֵּבִיא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מֵהֶגְמוֹנְיָא לְהֶגְמוֹנְיָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵרֶקֶם לַמִּזְרָח, וְרֶקֶם – כַּמִּזְרָח; מֵאַשְׁקְלוֹן לַדָּרוֹם וְאַשְׁקְלוֹן – כַּדָּרוֹם; מֵעַכּוֹ לַצָּפוֹן, וְעַכּוֹ – כַּצָּפוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַכּוֹ – כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין. [בג(ב)]הַמֵּבִיא גֵּט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". וְאִם יֵשׁ עָלָיו עוֹרְרִים, יִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו. **גְּמָ'** מַאי טַעְמָא? רַבָּה אָמַר:

לְפִי

מתני' המביא גט ממדינת הים כל חו"ל קרי לה מדינת הים בר מבבל כדאמר לקמן (גטין דף ו.): **צריך השליח המביאו לומר** כו' וטעמא מפרש בגמ' ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה: **רקם וחגר** תרגום של בין קדש ובין ברד מתרגמינן בין רקם לחגר (בראשית ט"ז:י"ד): **אפילו מכפר לודים** שהיא מחוצה לארץ: **ללוד** שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל ובגמ' מפרש פלוגתייהו: **וחכמים אומרים** בגמרא מפרש מאי מוספי אתנא קמא דרישא: **והמוליך** מארץ ישראל למדינת הים: **מהגמוניא להגמוניא** בגמרא מפרש עיר אחת שהיו בה שני הגמונים ומקפידין זה על זה שלא יהו בני הגמוניא זו נכנסים לחברתה: **ר' יהודה אומר מרקם למזרח** מרקם עד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים: **ורקם עצמה** נדונית כמזרח העולם ולא כא"י והמביא מרקם צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן כולם רקם למזרחו של ארץ ישראל וחוצה לה ואשקלון לדרומה ועכו לצפונה אבל מערב של ארץ ישראל אין צריך גבול שהים הגדול גבולה כדכתיב (במדבר ל"ד:ו') וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגו': **אם יש עליו עוררים** שהבעל מערער שהוא מזויף: **יתקיים בחותמיו** ואם יעידו העדים על חתימת ידיהם או עדים אחרים יכירו חתימתם כשר ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר דהא בקיאין לשמה ועדים מצוין תמיד לקיימו כדאמרינן בגמ' בתי דינין קבועין:

מתני' המביא גט אע"ג דלשאר שטרות פעמים נמי קרי גט כדתנן בהשולח (לקמן גטין דף לל:) אין עדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם ואיירי בכל שטרות ובפרק התקבל (לקמן גטין דף סל.) נמי תניא וכן לגטין ומפרש התם גטי ממון מ"מ לא הוצרך לפרש כאן גט אשה משום דברב מקומות היכא דקתני גט סתם איירי בגט אשה ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות בגט אומר ר"ת משום דגט גימטריא י"ב ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה כדאמר בבבא בתרא (דף יג:) שצריך להניח ארבעה שיטין בין כל ספר וספר והפסק שבין ויכתב למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה: **ממדינת הים** הא דלא נקט המביא גט מחוץ לארץ כדקתני בגמ' (לקמן גטין דף ז:) המביא גט בספינה כמביא בחוצה לארץ משום דבחוצה לארץ הוה משמע כל חוצה לארץ אפילו רקם וחגר להכי נקט ממדינת הים דמשמע רחוק כמו (יבמות דף פז:) האשה שהלך בעלה למדינת הים וכמו (שבועות דף מח:) פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים לאפוקי רקם וחגר דפליג בהו רבן גמליאל: **אף המביא מרקם** משמע דברקם דרין בה ישראל והא דתנן בפ' דם הנדה (נדה דף נו:) כל הכתמים הבאין מרקם טהורין ור' יהודה מטמא מפני שהן גרים וטועין היינו משום דכתמים הנמצאין שם לעובדי כוכבים הם דישראל מצניעין כתמיהן ור' יהודה מטמא נראה לו לאותם שנוהגין תורת עובדי כוכבים הם גרים וטועין ולעולם ישראל נמי דרים בה: **מכפר** לודים ללוד אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמועינן אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים על שם בני לודים שהיו מצויים בה תמיד אפילו הכי צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ולא חשיב כלוד עצמה ורבינו מאיר פירש דרבי אליעזר הזכיר שם עירו כדאמרינן (סנהדרין דף לב:). אחר ר' אליעזר ללוד ואין נראה לר"י לכ"ש שלא היה צריך להזכיר כי היכי דלא נקט תנא קמא ממדינת הים לארץ ישראל דפשיטא היא דבארץ ישראל קאי: **ואשקלון** כדרום הקשה ר"ת דאשקלון מארץ ישראל היא דכתיב ביהושע זאת הארץ הנשארת וגו' האשדודי והאשקלוני וכתיב הפילה לישראל בנחלה כאשר צויתיך ואחר כך לכדוה כדכתיב בשופטים וילכד יהודה את עזה ואת אשקלון ואת גבולה ואר"ת דעולי בבל לא כבשוה כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז.) גבי בית שאן הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ולכך אין תלמידי חכמים מצוין שם ואין בתי דינין קבועין שם אבל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהוו חוצה לארץ וכתיב ביהושע ויקדשו את קדש בהר נפתלי וליכא למימר דלא כבשוה עולי בבל דבספרי בפרשת והיה עקב חשיב רקם וחגר בהדי כרכים שכבשו עולי בבל וי"ל דתרי רקם וחגר הוו ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור (בראשית כ) מתרגמינן בין רקם ובין חגרא בארצו של אבימלך מלך פלשתים ואותו היה בארץ ישראל דמסתמא לאברהם ויצחק היו דרין בארץ ישראל וביהושע נמי משמע דפלשתים מארץ ישראל ואותו רקם וחגר היה במערבה של ארץ ישראל דפלשתים במערבו דים פלשתים הוא גבול מערב של ארץ ישראל ורקם וחגר דמתני' היה במזרח כדאמרינן רקם כמזרח ועכו אע"ג דכבשוהו עולי בבל כדאמר בסוף כתובות (דף קיב.) רבי אבא הוה מנשק כיפי דעכו ובפרק מי שאחזו (לקמן גטין דף עו:) פריך למימרא דעכו לאו מארץ ישראל הויא הא כי הוו מפטרי מהדדי בעכו הוו מפטרי רבנן מהדדי לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ אמר ר"ת דלא קשה מידי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחו"ל כדמוכח בירושלמי והכא מיירי באותו צד שבחוצה לארץ והא דלא משני נמי במי שאחזו (שם) מתני' דאם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והגיעו לעכו וחזר בטל תנאו היינו לאותו צד שבחוצה לארץ היינו משום דבעיא מארץ ישראל פוגע תחלה באותו צד של ארץ ישראל והגיע לעכו משמע לתחלת עכו אך קשה לר"י דאמר לקמן (גטין דף ו:) נכנס לפניו ר' אלעא אמר ליה הלא כפר סיסאי מבלע בתחום ארץ ישראל וקרובה לצפורי יותר מעכו ומה בכך מכל מקום עכו עדיפא אע"פ שהיא רחוקה מצפורי שהיא עצמה חציה מארץ ישראל ועוד היכי דייק לקמן (גטין דף ח.) דמוכר עבדו לסוריא יצא לחרות מדתנן עכו כארץ ישראל לגטין אין לעבדים לא כל שכן סוריא דמרחקא טובא אדרבה סוריא עדיפא כיון דמתני' איירי בצד של חוצה לארץ דקסבר כבוש יחיד שמיה כבוש והויא היא עצמה ארץ ישראל דלהכי מבעיא ליה אי הוי כמוכר עבדו לארץ ישראל כיון דשמיה כבוש או דלמא כיון דעפרה טמא כחוצה לארץ דמי ואמר ר"י דאפילו בצד של ארץ ישראל צ"ל בפני נכתב וכו' לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעקר ישוב ארץ ישראל ומפלג מן הישיבות ובתי דינים וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר והשתא פריך שפיר כפר סיסאי דקרוב לצפורי שהיתה עקר ישוב א"י טפי מעכו דרחוק מעקר ישוב א"י אע"ג דעכו היא עצמה בארץ ישראל וכפר סיסאי הוא חוצה לארץ מכל מקום פשיט שפיר כיון דקים ליה דמבלעת מהני כאלו היא ממש מארץ ישראל כר"ג דאמר מבלעות שכיחי וגמירי וא"ת דאמר בירושלמי המוכר עבדו לעכו יצא לחרות ר"ש אביו דרבי יודן אומר אפילו מעכו לעכו וכיון דאפילו באותו צד שבארץ ישראל יצא לחרות אם כן מעכו לעכו אמאי יצא לחרות כיון דחשיב כחוצה לארץ וי"ל דנהי דחשיב כחוצה לארץ לגבי עקר ישוב ארץ ישראל לגבי חוצה לארץ מיהא חשיב כארץ ישראל: **ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו** אבל כל זמן דלא אתי בעל ומערער נשאת על פי הגט ולא טענינן מזויף דמשום עגונה אקילו בה רבנן אבל בממון טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה שיוכל כל אדם לכתוב שטר מלוה ולהחתים עדים מעצמו ולטרוף שלא בפניו מיתומים ומלקוחות ומיהו מזה אין להוכיח דאפילו לא טענינן להו מזויף טענינן להו פרוע כיון דהוא עצמו הוי מהימן לומר פרוע מגו דאי בעי אמר מזויף דקי"ל כמ"ד בפרק המוכר את הבית (ב"ב דף ע:) גבי שטר כיס היוצא על היתומים דנשבע ונוטל מחצה אבל פלגא דפקדון טענינן להו פרוע הוא לך אע"ג דלא טענינן להו נאנסו משום דאביהם היה נאמן לומר החזרתיו לך במגו דנאנסו אבל יש להוכיח דטענינן להו מזויף דאל"כ כל אחד יכתוב שטר מכר או שטר מתנה ויחתם עדים ויגבה שלא בפניו מיתומים ומלקוחות דהשתא אין שייך לומר פרעתי ועוד יש לדקדק מסוף פ' גט פשוט (בבא בתרא דף קעד:) דטענינן ליתמי מזויף דאמר. רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומסיק דרב הונא איירי בשטר מקוים ורב ושמואל בדלקט שטר שאינו מקוים אמר תנו קיימיה לשטרא לא אמר תנו לא קיימיה לשטרא פירוש דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן ואי לא טענינן מזויף ליתומים מכל מקום יגבה דהא נקט שטרא ואין לומר דטענינן פרוע דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו וא"ת בפ"ק דבבא מציעא (דף יג.) פליגי ר"מ ורבנן במוצא שטר שאין בו אחריות דרבנן אמרי לא יחזיר ור"מ סבר יחזיר ומוקי לה שמואל כשאין חייב מודה ויחזיר לר"מ לצור ע"פ צלוחיתו והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר הא ליכא למיחש למידי דאי מקיים ליה הדין עמו ואם לא מקיים ליה אם כן מה מפסיד אי מהדר ליה אלא ודאי חיישינן שמא יוציא שלא בפניו ולא נטעון מזויף הוא ויש לומר דעל כרחך אין הטעם בשביל כך דהלכתא נטעון להו פרוע הוא דהא שמואל סבירא ליה בפ' מי שמת (ב"ב דף קנל:) בהודיה אלימתא לר' מאיר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והיה נאמן לומר אביהן דפרוע הוא מגו דאי בעי אמר מזויף הוא אע"ג דלדידהו לא טענינן מזויף וליכא מגו מ"מ כיון דלאביהן יש מגו טענינן להו שפיר פרוע הוא דקי"ל כמ"ד בסוף פ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע:) דנשבע ונוטל מחצה גבי שטר כיס אלא היינו טעמא דלא יחזיר כיון דאתרע בנפילתו ולוה טוען מזויף הוא אין לגבות מן הדין אפילו ימצא עדי קיום דחיישינן שמא זייפי זייף וחתים כי ההיא דגט פשוט (שם דף קסז.) דאנח ידיה אחרנוקא וכן משמע התם לשון הקונטרס אבל אי ליכא לוה קמן והמלוה מצא עדי קיום מחזירים לו ואי הדר אתי לוה וטען מזויף הוא נראה דתו לא מהימן כיון דהחזק בהתר:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' א:

ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' א:

ג מיי' פז' מהל' גירושין הל' ב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' א:

מסורת הש"ס

א יבמות כה.; לקמן ט.; תוספתא גיטין; לקמן פו.; משנה יבמות; לקמן ד:; תוספתא יבמות; לקמן טו.; לקמן טז:; בבא מציעא נה:

ב תוספתא גיטין

תורה אור השלם

עַל־כֵּן קָרָא לַבְּאֵר בְּאֵר לַחַי רֹאִי הִנֵּה בֵין־קָדֵשׁ וּבֵין בָּרֶד [בראשית טז, יד]

לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ. [א]רָבָא אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ. [ב(א)]מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאַתְיוּהוּ בֵּי תְרֵי. אִי נָמֵי, מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אִי נָמֵי, בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם. [ג]וּלְרַבָּה דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ – לִיבְעֵי תְרֵי, מִידֵּי דַּהֲוָה אַכֹּל עֵדֻיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה! עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין. [ד(ב)]אֵימוֹר דְּאָמְרִינַן עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין, כְּגוֹן חֲתִיכָה סָפֵק שֶׁל חֵלֶב סָפֵק שֶׁל שׁוּמָּן, דְּלָא אִיתַּחְזַק אִיסּוּרָא; [ה]אֲבָל הָכָא, דְּאִיתַּחְזַק אִיסּוּרָא דְּאֵשֶׁת אִישׁ, הָוֵי דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה; וְאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם! רוֹב בְּקִיאִין הֵן. וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּחָיֵישׁ לְמִיעוּטָא – סְתָם סָפְרֵי דְּדַיָּינֵי מִיגְמָר גְּמִירִי, וְרַבָּנַן הוּא דְּאַצְרוּךְ; וְהָכָא

מִשּׁוּם

גְּמ'. **לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ** אֵין בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם בְּנֵי תוֹרָה וְאֵין יוֹדְעִין שֶׁצָּרִיךְ לִכְתּוֹב הַגֵּט לְשֵׁם הָאִשָּׁה וּקְרָא כְּתִיב וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת (דְּבָרִים כ"ד:א') לָהּ דְּהַיְינוּ לִשְׁמָהּ הִלְכָּךְ אוֹמֵר הַשָּׁלִיחַ בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם וּמִמֵּילָא שַׁיְילִינַן לֵיהּ אִם נִכְתַּב לִשְׁמָהּ וְהוּא אוֹמֵר אִין וּלְקַמֵּיהּ מְפָרֵשׁ מַאי טַעְמָא לָא אַצְרְכוּהוּ נָמֵי לְמֵימַר לִשְׁמָהּ: **לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ** אֵין שַׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת מִשָּׁם לְכָאן שֶׁאִם יָבֹא הַבַּעַל וִיעַרְעֵר לוֹמַר לֹא כְּתַבְתִּיו שֶׁיְּהוּ עֵדִים מְצוּיִין לְהַכִּיר חֲתִימַת הָעֵדִים וְהֶאֱמִינוּהוּ לַשָּׁלִיחַ וּלְקַמָּן פָּרִיךְ בֵּין לְרָבָא בֵּין לְרַבָּה לִבְעֵי תְּרֵי: **דְּאַתְיוּהוּ בֵּי תְרֵי** וּשְׁנֵיהֶם נַעֲשׂוּ שְׁלוּחִים לְגָרְשָׁהּ וְהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם לְרַבָּה בָּעֵי לְמֵימַר לְרָבָא לָא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁהֲרֵי שְׁנַיִם הֵם וְאִם יְעַרְעֵר בַּעַל הֲרֵי הֵם מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ: **אִי נָמֵי מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** כְּגוֹן יְהוּדָה וְגָלִיל דִּסְלְקָא דַּעְתָּא הַשְׁתָּא דְּלָא שְׁכִיחֵי שַׁיָּירָתָא לְרַבָּה דְּלָא חָיֵישׁ לְעִירְעוּרָא דְּנֵימָא מְזַיֵּיף הוּא לָא בָּעֵי לְמֵימַר הוֹאִיל וּבְקִיאִין כָּל בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִשְׁמָהּ לְרָבָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּהָא אֵין שַׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת: **אִי נָמֵי בְּאוֹתָהּ מְדִינָה** כְּגוֹן מֵעִיר לְעִיר בִּמְדִינָה אַחַת מְדִינָה רונטריל"א בְּלַעַ"ז וּבִמְדִינַת הַיָּם לְרַבָּה בָּעֵי לְמֵימַר דְּהָא אֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ לְרָבָא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין וְכוּ' וּמַתְנִיתִין מִשּׁוּם עִרְעוּרָא דְּזִיּוּף הוּא הָכָא לָא צָרִיךְ דְּהָא שְׁכִיחֵי שַׁיָּירָתָא: **מִידֵּי דַּהֲוָה אַכָּל עֵדִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה** קֻשְׁיָא הוּא: **וּמְשַׁנֵּי עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין** שֶׁהֲרֵי הֶאֱמִינָהּ תּוֹרָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עַל הַפְרָשַׁת תְּרוּמָה וְעַל הַשְּׁחִיטָה וְעַל נִקּוּר הַגִּיד וְהַחֵלֶב: **דְּלָא אִתַּחְזַק אִסּוּרָא** דְּחָלָב בְּהַךְ חֲתִיכָה אִסּוּרָא גּוּפָא: **הָכָא אִתַּחְזַק** בְּהַךְ אִתְּתָא אִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ וּמִטֶּבֶל וּשְׁחִיטָה לָא גָּמְרִינַן לָהּ כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף פח.) דְּהָתָם בְּיָדוֹ לְתַקְּנָן לְפִיכָךְ נֶאֱמָן לְהָעִיד עֲלֵיהֶן: **וְאֵין דְּבַר עֶרְוָה** רָאוּי לְהַתִּירוֹ בִּפְחוֹת מִשְּׁנַיִם דְּיָלֵיף דָּבָר דָּבָר מִמָּמוֹן כְּתִיב הָכָא כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר (דְּבָרִים כ"ד:א') וּכְתִיב הָתָם עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יָקוּם דָּבָר (שָׁם יט) בְּמַס' סוֹטָה (דַּף ג:): **רֹב יִשְׂרָאֵל בְּקִיאִין** הֵם וְאֵין לְחָשְׁלָן: **וַאֲפִילּוּ לְר' מֵאִיר דְּחָיֵישׁ לְמִיעוּטָא** גַּבֵּי קָטָן וּקְטַנָּה אֵין חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין קָטָן שֶׁמָּא יִמָּצֵא סָרִיס קְטַנָּה שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אַיְלוֹנִית כו' בְּמַס' יְבָמוֹת (דַּף קיט.): **סְתָם סָפְרֵי דְּדַיָּינֵי** סוֹפְרֵי הַדַּיָּינִים שֶׁרְגִילִין לִכְתּוֹב כָּל שִׁטְרֵי גִטִּין: **מִגְמַר גְּמִירֵי** דְּגֵט אִשָּׁה בָּעֵי לִשְׁמָהּ: **וְרַבָּנַן הוּא דְּאַצְרִיכוּ** לְמֵיחַשׁ לְמִלְּתָא מִשּׁוּם דְּאִיכָּא דְּאַשְׁכַּח כָּתוּב וְעוֹמֵד כְּגוֹן שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם א' מִבְּנֵי עִירוֹ שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וּשְׁמָהּ כִּשְׁמָהּ וְנִמְלַךְ מִלְּגָרֵשׁ:

לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ וא"ת מַאי שְׁנָא לִשְׁמָהּ דְּאֵין בְּקִיאִין מִשְּׁאָר הִלְכוֹת גִּטִּין כְּגוֹן מְחֻבָּר וְשִׁנָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְנִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה וְאֵין לוֹמַר דִּנְקַט לִשְׁמָהּ דִּשְׁכִיחַ טְפֵי לְמַשְׁכַּח גֵּט שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וּשְׁמָהּ כִּשְׁמָהּ וּמִשְׁכַּר לָהּ וְגַם הַסּוֹפֵר שֶׁרָגִיל לִכְתּוֹב טָפְסֵי גִטִּין אַגַּב שִׁטְפֵיהּ מִשְׁתְּלֵי וְכָתַב שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וה"ה שְׁאָר הִלְכוֹת גִּטִּין זֶה אֵינוֹ דְּהָא אָמַר לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף ט:) גַּבֵּי דְּרָכִים שָׁווּ גִּטֵּי נָשִׁים לְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים וּפָרִיךְ וְהָא אִיכָּא לִשְׁמָהּ בִּשְׁלָמָא לְרַבָּה הַיְינוּ מוֹלִיךְ וּמֵבִיא אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא וְתוּ בֵּין לְרַבָּה בֵּין לְרָבָא הָא אִיכָּא מְחֻבָּר אַלְמָא לְרַבָּה דַּוְקָא נָקַט לִשְׁמָהּ בִּכְלָל מוֹלִיךְ וּמֵבִיא וְלָא נָקַט מְחֻבָּר וּמְפָרֵשׁ ר"ת דִּבְכָל הִלְכוֹת גִּטִּין בְּקִיאִין אֶלָּא דְּהַךְ דְּרָשָׁה דִּוְכָתַב לָהּ לִשְׁמָהּ אֵינָהּ נִרְאֵית לָהֶם עִקַּר דְּרָשָׁה וְאֵין בְּקִיאִין פֵּרוּשׁ אֵין חוֹשְׁשִׁין לִדְרָשָׁה דְּלִשְׁמָהּ וּלְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ דִּלְקַמָּן פֵּרוּשׁ לְאַחַר שֶׁקִּבְּלוּהָ וְהָא דְּפֵ"ה דְּמִמֵּילָא שַׁיְילִינַן לֵיהּ אִי הָוֵה לִשְׁמָהּ וְאָמַר אִין נִרְאֶה דְּלָא מִשְׁתְּמִיט בְּשׁוּם דּוּכְתָּא שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ לִשְׁאֹל וְעוֹד דְּאִם כֵּן לֵימָא אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ אִם צָרִיךְ לִשְׁאֹל וְאוֹמֵר ר"י דִּסְתָמָא לִשְׁמָהּ קָא מַסְהִיד כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס נָמֵי בְּסָמוּךְ וְהָא דְּאָמַר לְקַמָּן מִי קָתָנֵי בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם לִשְׁמָהּ נְהִי דִּסְתָמָא לִשְׁמָהּ מַשְׁמַע מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּעִקַּר תַּקָּנָה מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ הוּא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר בְּהֶדְיָא: **לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ** קָשֶׁה דִּלְקַמָּן (גִּטִּין דַּף ה.) תַּנְיָא הוּא עַצְמוֹ שֶׁהֵבִיא גִּטּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם מַאי שְׁנָא הוּא מִשְּׁלוּחוֹ אִי חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא לֹא נַעֲשָׂה לִשְׁמָהּ וְטַעְמָא דְּאָמַר לְקַמָּן מִנְקַט נָקֵיט לֵיהּ בִּידֵיהּ וְאִיהוּ מְעַרְעֵר עִלָּוֵיהּ לָמָּה לֹא יְעַרְעֵר אִם מִתְּחִלָּה לֹא יָדַע דְּבָעֵי לִשְׁמָהּ וְהַשְׁתָּא יָדַע וְאוֹמֵר ר"י דְּמַסְּקִינַן בְּסָמוּךְ דְּרֹב בְּקִיאִין הֵן וּסְתָם סִפְרֵי גְּמִירֵי וְלֵיכָּא אֶלָּא לַעַז בְּעָלְמָא דְּמִסְתָּמָא שֶׁלֹּא כַּדִּין יְעַרְעֵר וְהָכָא שֶׁמְּבִיאוֹ הַבַּעַל בְּעַצְמוֹ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ אֲפִילּוּ לְלַעַז דְּתוּ לָא מְעַרְעֵר כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ מִנְקַט נָקֵיט בִּידֵיהּ וְכוּ': **מַאי בֵּינַיְיהוּ** לָא מָצֵי לְמֵימַר מוֹלִיךְ אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דִּלְרַבָּה נָמֵי לְרַבָּנַן בָּתְרָאֵי בְּמוֹלִיךְ צ"ל בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם דִּגְזְרִינַן מוֹלִיךְ אַטּוּ מֵבִיא וּלְת"ק נָמֵי הָוֵי בִּכְלָל הָא דְּאָמַר אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָא דְּלָא קָאָמַר גֵּט מְקֻיָּים אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ מִשּׁוּם דְּהָוֵי בִּכְלָל דְּאַתְיוּהּ בֵּי תְּרֵי דְּדָמֵי לִמְקֻיָּים: **דְּאַתְיוּהָ בֵּי תְרֵי** פ"ה לְמ"ד לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ אִלּוּ יְקַיְּימוּהוּ וְקָשֶׁה דְּאַטּוּ בִּכְפָא תָּלוּ לְהוּ שֶׁיְּהוּ מְזֻמָּנִין לְקַיְּימוֹ כְּשֶׁיָּבֹא הַבַּעַל וִיעַרְעֵר וְעוֹד דְּלָמָּה לִי דְּאַתְיוּהּ בֵּי תְּרֵי כָּךְ שָׁוִים שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק שֶׁמַּכִּירִין חֲתִימַת הָעֵדִים וּמְפָרֵשׁ רִיבָּ"א דְּאַתְיוּהּ בֵּי תְּרֵי וְאָמְרֵי שֶׁהַבַּעַל שְׁלָחָם דְּתוּ לָא מְהֵימַן לוֹמַר לֹא שְׁלַחְתִּים דְּהָכִי אָמַר לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף ה.) שְׁנַיִם אֵין צְרִיכִין לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וְכוּ' וּמָה אִלּוּ יֹאמְרוּ בְּפָנֵינוּ גֵּרְשָׁהּ מִי לָא מְהֵימְנֵי וּלְהַאי לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא הֶחְתִּים בְּמֵזִיד עֵדִים פְּסוּלִין דְּמִסְתָּמָא כֵּיוָן דְּשָׁלַח לָהּ גֵּט כַּדִּין עֲשָׂאוֹ דְּאֵינוֹ חָשׁוּד לְהַכְשִׁילָהּ: **לִבְעֵי** תְּרֵי אַהָכִי לֹא יָדַע הָא דְּפָרֵשִׁית דְּלָא הָוֵי טַעְמָא אֶלָּא מִשּׁוּם לַעַז עַל לְבַסּוֹף: **מִידֵּי דַּהֲוָה אַכָּל עֵדִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה** בכלי"ת גַּרְסִינַן כְּגוֹן עֵדוּת דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְדִינֵי נְפָשׁוֹת וְאִית דְּגָרְסִי עֲרָיוֹת בְּרֵי"ש וְלָא נְהִירָא דְּאִם כֵּן מַאי מְשַׁנֵּי עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין מַה לוֹ לְהַזְכִּיר אִסּוּרִין וְהָא עֶרְוָה נָמֵי אִסּוּר הוּא וְהָכִי הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר לָא דָּמֵי לִשְׁאָר עֲרָיוֹת וַהֲוָה לֵיהּ לִתֵּן טַעַם וּמִיהוּ יֵשׁ לוֹמַר דְּה"ק עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין לְהַתִּיר וְהָא דִּבְעֵי תְּרֵי הָנֵי מִילֵּי לֶאֱסֹר דְּחַד לָאו כְּלוּם כְּמִנְיָהּ אֲבָל הָא דְּקָאָמַר כָּל עֲרָיוֹת לָא אָתֵי שַׁפִּיר דְּמַאי כָּל עִקַּר דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה אֵין פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם זֶהוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ בְּגִטִּין וּבְקִדּוּשִׁין וּזְנוּת דְּאֵשֶׁת אִישׁ לְאָסְרָהּ עַל בַּעְלָהּ: **עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין** פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס שֶׁהֲרֵי הֶאֱמִינָהּ תּוֹרָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל הַפְרָשַׁת תְּרוּמָה וּשְׁחִיטָה וְנִקּוּר הַגִּיד וְחֵלֶב וְלֹא הָיָה לוֹ לְהַזְכִּיר הַפְרָשַׁת תְּרוּמָה וּשְׁחִיטָה דִּבְהָנְהוּ נֶאֱמָן אע"ג דְּאִתַּחְזַק אִסּוּרָא מִשּׁוּם דִּבְיָדוֹ לְתַקְּנָם כְּמוֹ שפ"ה בְּסָמוּךְ וְהָכִי אָמַר בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף פח.) וּשְׁחִיטָה אע"ג דְּהַשְׁתָּא אֵין בְּיָדוֹ לְתַקְּנוֹ מֵעִקָּרָא הָיָה בְּיָדוֹ לִשְׁחוֹט דְּאִם לֹא כֵן אַמַּאי מְהֵימַן כֵּיוָן דְּאִתַּחְזַק אִסּוּרָא דְּלָא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁיִּצְטָרֵךְ בְּגָדוֹל אֶחָד עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם דִּמְהֵימַן אע"ג דְּלָא סַיֵּיךְ רֹב מְצוּיִין אֵצֶל שְׁחִיטָה מֻמְחִין הֵן כְּגוֹן שֶׁנֶּחְתַּךְ כָּל הָרֹאשׁ וְאֵין בֵּית הַשְּׁחִיטָה נִכָּר וּמַה שֶּׁאָנוּ סוֹמְכִין עַל הַנָּשִׁים בִּשְׁחִיטָה אע"פ שֶׁאֵין יוֹדְעוֹת הִלְכוֹת שְׁחִיטָה כֵּיוָן שֶׁבְּיָדָהּ לִלְמֹד לִשְׁחוֹט אוֹ לְהַשְׂכִּיר אֲחֵרִים שֶׁיִּשְׁחֲטוּ לָהּ כְּבִידָהּ דָּמֵי וא"ת וּמְנָא לָן דְּעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין וי"ל דְּיָלְפִינַן מִנִּדָּה דִּדְרְשִׁינַן בְּפֶרֶק הַמַּדִּיר (כְּתֻבּוֹת דַּף עב.) וְסָפְרָה לָהּ לְעַצְמָהּ וא"ת אִם כֵּן אֲפִילּוּ אִתַּחְזַק אִסּוּרָא וי"ל דְּאֵינָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁתְּהֵא רוֹאָה כָּל שָׁעָה וּכְשֶׁעָבְרוּ שִׁבְעָה טְהוֹרָה מִמֵּילָא וְלָא אִתַּחְזַק אִסּוּרָא וְגַם בְּיָדָהּ לִטְבֹּל: **עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין** הִקְשָׁה ר"ת מַה תְּשׁוּבָה הִיא זֹאת עִקַּר הַגֵּט יוֹכִיחַ שֶׁצָּרִיךְ לְחָתְמוֹ בִּשְׁנַיִם וְתֵי' דְּה"ק דְּעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין בכה"ג שֶׁעִקַּר הַגֵּט נַעֲשָׂה כְּבָר וְשׁוּב אֵין צָרִיךְ אֶלָּא גִּלּוּי מִלְּתָא לֵידַע אִם לִשְׁמָהּ נִכְתַּב: **הָוֵי דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה** הַאי דִּנְקַט דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה אוֹמֵר ר"י מִשּׁוּם דִּבְהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף פח.) בִּשְׁאָר אִסּוּרֵי כְּגוֹן טֶבֶל וְהֶקְדֵּשׁ וְקוֹנָמוֹת מְסַפְּקָא לָן אִי מְהֵימַן אֲפִילּוּ אִתַּחְזַק אִסּוּרָא וְלָאו בְּיָדוֹ אוֹ לָא וא"ת אִי עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בִּשְׁאָר אִסּוּרִין אֲפִילּוּ אִתַּחְזַק אִסּוּרָא וְלָאו בְּיָדוֹ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ וְסָפְרָה לָהּ לְעַצְמָהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּסָ"ד לַחֲשִׁיב כְּמוֹ דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה: **סְתָם** סִפְרֵי דְּדַיָּינֵי מִגְמָר גְּמִירֵי וְהָוֵי כְּמוֹ מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא דְּלָא חָיְישִׁינַן אֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר: **וְרַבָּנַן** הוּא דְּאַצְרוּךְ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם דְּאִיכָּא דְּאַשְׁכַּח כָּתוּב וְעוֹמֵד כְּגוֹן שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם א' מִבְּנֵי עִירוֹ שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וְנִמְלַךְ מִלְּגָרֵשׁ וְקָשֶׁה דִּבְהֶחְזִיק שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אֲפִילּוּ נִכְתַּב לִשְׁמוֹ פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ לְר' מֵאִיר כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כד:) כָּתַב לְגָרֵשׁ בּוֹ אֶת הַגְּדוֹלָה לֹא יְגָרֵשׁ בּוֹ אֶת הַקְּטַנָּה וְקָאָמַר בגמ' קְטַנָּה הוּא דְּלָא מָצֵי מְגָרֵשׁ הָא גְּדוֹלָה מְגָרֵשׁ מוֹקֵי לָהּ כְּר' אֶלְעָזָר וְלֹא כר"מ מִשּׁוּם דִּבְעֵינַן שֶׁיְּהֵא מוֹכִיחַ מִתּוֹךְ עֵדֵי הַחֲתִימָה הֵי מִינַּיְהוּ מְגָרְשָׁהּ וּבְסָמוּךְ בָּעֵי לְאוֹקוּמֵי מַתְנִי' כר"מ וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר צָרִיךְ עֵדֵי מְסִירָה שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁעֲשָׂאוֹ הַבַּעַל שָׁלִיחַ וְלֵיכָּא וְאוֹר"י דְּהָא דְּאַצְרוּךְ רַבָּנַן הָכָא הַיְינוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַרְעֵר הַבַּעַל וְיֹאמַר שֶׁכְּתָבוֹ הַסּוֹפֵר כְּדֵי לְהִתְלַמֵּד וְהוּא הֶחְתִּים עָלָיו עֵדִים שֶׁהוּא לֹא הָיָה בָּקִי לִשְׁמָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' א:

ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' יד, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יח:

ג מיי' פי"א מהל' עדות הל' ז, טוש"ע יו"ד סי' קכז סעי' ג:

ד טוש"ע יו"ד סי' קכז סעי' ג:

ה מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' יח, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קעח סעי' ט:

מסורת הש"ס

א לקמן ד:

ב יבמות פח.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הוי דבר שבערוה וכו' דחשיב כמו דבר שבערוה. עי' מהרי"ק שורש ע"ב:

מִשּׁוּם עִיגּוּנָא אַקִילוּ בַּהּ רַבָּנַן. הַאי קוּלָּא הוּא?! חוּמְרָא הוּא! דְּאִי מַצְרְכַתְּ לֵיהּ תְּרֵי – לָא אָתֵי בַּעַל מְעַרְעֵר וּפָסֵיל לֵיהּ; חַד – אָתֵי בַּעַל וּמְעַרְעֵר וּפָסֵיל לֵיהּ! (א)כֵּיוָן דְּאָמַר מָר: בִּפְנֵי כַּמָּה נוֹתְנוֹ לָהּ? רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי חֲנִינָא; חַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְחַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה; מֵעִיקָּרָא מִידָּק דָּיֵיק, וְלָא אָתֵי לְאוֹרוֹעֵי נַפְשֵׁיהּ. וּלְרָבָא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ – לִיבְעֵי תְּרֵי, מִידֵּי דְּהָוֵה אַקִּיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא! עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין. אֵימַר דְּאָמְרִינַן עֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין, כְּגוֹן חֲתִיכָה סָפֵק שֶׁל חֵלֶב סָפֵק שֶׁל שׁוּמָּן, דְּלָא אִיתַּחְזַק אִיסּוּרָא; אֲבָל הָכָא אִיתַּחְזַק אִיסּוּרָא דְּאֵשֶׁת אִישׁ – הָוֵי דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה, וְאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם! א(ב)בְּדִין הוּא דִּבְקִיּוּם שְׁטָרוֹת נָמֵי לָא לִיבְעֵי, כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ – דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר, נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין – וְרַבָּנַן הוּא דְּאַצְרוּךְ; וְהָכָא מִשּׁוּם עִיגּוּנָא אַקִילוּ בַּהּ רַבָּנַן. הַאי קוּלָּא הוּא?! חוּמְרָא הוּא! דְּאִי מַצְרְכַתְּ לֵיהּ תְּרֵי – לָא אָתֵי בַּעַל מְעַרְעֵר וּפָסֵיל לֵיהּ; חַד – אָתֵי בַּעַל וּמְעַרְעֵר וּפָסֵיל לֵיהּ! כֵּיוָן דְּאָמַר מָר: בִּפְנֵי כַּמָּה נוֹתְנוֹ לָהּ? רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי חֲנִינָא; חַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְחַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה; מֵעִיקָּרָא מִידָּק דָּיֵיק וְלָא אָתֵי לְאוֹרוֹעֵי נַפְשֵׁיהּ. וְרָבָא, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבָּה? אָמַר לָךְ: מִי קָתָנֵי "בְּפָנַי נִכְתַּב לִשְׁמָהּ, בְּפָנַי נֶחְתַּם לִשְׁמָהּ"?! וְרַבָּה? בְּדִין הוּא דְּלִיתְנֵי הָכִי, אֶלָּא דְּאִי מַפְּשַׁתְּ לֵיהּ דִּיבּוּרָא – אָתֵי לְמִגְזְיֵיהּ. הַשְׁתָּא נָמֵי אָתֵי לְמִגְזְיֵיהּ! חֲדָא מִתְּלָת גָּאֵיז, חֲדָא מִתַּרְתֵּי לָא גָּאֵיז. וְרַבָּה, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרָבָא? אָמַר לָךְ: אִם כֵּן נִיתְנֵי "בְּפָנַי נֶחְתַּם" וְתוּ לָא; "בְּפָנַי נִכְתַּב" לְמָה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ בָּעֵינַן לִשְׁמָהּ. וְרָבָא? בְּדִין הוּא דְּלִיתְנֵי הָכִי, אֶלָּא דְּאִם כֵּן, אָתֵי לְאִיחַלּוֹפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא – בְּעֵד אֶחָד. וְרַבָּה: מִי דָּמֵי?! הָתָם "יָדְעִינַן", הָכָא "בְּפָנַי"; הָתָם אִשָּׁה לָא מְהֵימְנָא, הָכָא אִשָּׁה מְהֵימְנָא; הָתָם בַּעַל דָּבָר לָא מְהֵימַן, הָכָא בַּעַל דָּבָר מְהֵימַן. וְרָבָא אָמַר לָךְ: אַטּוּ הָכָא כִּי אָמְרִי "יָדְעִינַן" מִי לָא מְהֵימְנִי?! וְכֵיוָן דְּכִי אָמְרִי "יָדְעִינַן" מְהֵימְנִי, אָתֵי לְאִיחַלּוֹפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא – בְּעֵד אֶחָד. וּלְרַבָּה דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, מַאן הַאי תַּנָּא דְּבָעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ, וּבָעֵי חֲתִימָה

משום עגונא אקילו בה להימנה לשליח: האי קולא היא בתמיה: דאי מצרכת תרי למימר לשמה תו לא מצי בעל לערער השתא אתי ומערער ואוקי חד לגבי חד: כיון דאמר מר לקמן (גיטין דף ה:): בפני כמה נותנו שליח זה לאשתו ואומר בפניהם בפני נכתב בפני שנים וכו': מעיקרא מידק דייק השליח כשמקבלו מיד הבעל ויודע בו שברצון מגרשה ולא יבא ויערער עוד ואי נמי עורר אינו נאמן דודאי דק במילתא שפיר: נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד דלא חניף איניש לזיופי: אתי למיגזייה דלא יאמר כולהו ואמרינן לקמן (שם) כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגטין הולד ממזר: חדא מתלת תבות כגון בפני נכתב לשמה: גייז דזמנין דלא אמר אלא בפני נכתב: חדא מתרתי כגון בפני נכתב: לא גייז ומילתא שלינן ליה אי נכתב לשמה ואמר אין אי נמי סתמא (לשמה) קא מסהיד ומיהו בפ"נ ובפני נחתם אצרכוה דכתיבה וחתימה בעינן לשמה וכיון דכל חדא מילתא באפי נפשה היא לא גייז: א"כ דטעמא משום קיום הוא בפני נכתב למה לי: ורבא בדין הוא דלא בעי למימר נכתב: אלא משום הכי אצרכוה: לא"כ דלא אמר נכתב: אתי לאחלופי כו' דמוכחא מילתא דלקיומי אתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מיקיימי אי אתי חד סהדא ואמר מכיר אני כתב ידי העדים: התם גבי קיום שטרות יודעים אנו שזה כתב העדים הוא דקאמרי: הכא בפני קאמר ולא קא מוכחא מילתא: הכא אשה מהימנא אם הביאה גט לחברתה ואמרה בפ"נ מהימנא כדתנן בפ"ב (לקמן גיטין דף כג:) אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעליהן כו': בעל דבר אותו שמוציא השטר והשטר שלו: הכא בעל דבר מהימן האשה עצמה מביאה את גטה ממלה"י בתורת שליחות כגון דאמר לה בעלה אל תתגרשי בו אלא בב"ד ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפני נחתם וכו' בפ"ב (שם): אטו הכא כי אמר יודע אני מי לא מהימן הואיל ולדידה טעמא משום קיומא הוא אי אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן דמה לי בפני מה לי יודע אני וכיון דהכי הוא אי לאו דמצרכינן נמי אכתיבה דתהוי היכר בין גיטין לשטרות אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא לקיימינהו בעד אחד: מאן האי תנא דמתניתין:

האי קולא הוא חומרא הוא דריש האשה רבה (יבמות דף פח.) גבי מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה דפריך לא נחמר ולא נקל ומשני משום עגונא אקילו בה רבנן לא שייך למפרך האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת לה תרי ובא בעלה מותרת לחזור כדאמרינן התם והשתא בחד תנא מזה ומזה דהתם זמנין דלא אפשר לתקן כשלא ראה אלא אחד שהיה מכיר שהוא בעלה ואפילו היו שם הרבה מי יביאם בכאן להעיד אבל כאן יכול לשלחו בשנים: **חד** אתי בעל מערער ופסיל ליה יש לפרש דפסיל ליה ממש אע"ג דלא מהימן וליכא אלא לעז בעלמא מפסל וא"ת א"כ מאי ס"ד דמהני בפני נכתב כיון דאכתי איכא לעז וי"ל דס"ד דמהני דרוב פעמים לא יוציא שיסבור שלא יאמינוהו ומיהו אי מפיק ליה מפסל ולמאי דס"ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממלה"י ומשני מידק דייק ולא אתי בעל לערער ואפי' אם יערער לא יאמינוהו וליכא לעז כלל ומיהו אין נראה לר"י לפרש כן שיהא פסול משום לעז בעלמא כיון דקים לן שהוא כשר ועוד מדלא תנן ברישא המביא גט ממלה"י אם יש עליו עוררין וכו' כדקתני בסיפא ונראה לפרש ופסיל ליה היינו שיאמינוהו ללעז אבל מ"מ הגט כשר: **אתי** לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וא"ת כיון דאין צריך לומר בפני נכתב אלא משום אחלופי אמאי פסיל בריש פ"ב (לקמן גיטין דף טו.) בפני נכתב חציו אחרון טפי מחציו ראשון וי"ל דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עקר הגט מנכר מילתא ולא אתי לאחלופי: **הכא** בפני אבל ידעתי אין מועיל וטעמא דכשאמר בפ"נ ונחתם דייק טפי דמרע אנפשיה טובא כשאמר בפני נעשה הכל והוא לא ראה מכשיאמר ידעתי. וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה כמו לרבא על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה ואכתי תקשי רבה מ"ט לא אמר כרבא דמפ' טעמא משום קיום ויועיל ידעתי וצריך בפני נכתב דלא אתי לאחלופי ואור"י דמכח מתני' דבריש פ"ב (לקמן גיטין דף טו.) דקתני אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר משמע ליה לרבה דידענו לא מהני: **אטו** כי אמרי ידענו מי לא מהימני פי' בקונטרס הואיל ולדידה טעמא משום קיומא מה לי בפני ומה לי יודע אני משמע שרוצה לומר דשליח מהימן כי אמר יודע אני והא דנקט כי אמרי ידענו לשון רבים ולא אמר כי אמר ידעתי משום דאשלוחין דעלמא קאי ולעיל לא בעי למימר ידעתי איכא בינייהו דלא בעי למינקט אלא הניהו דלמר צריך ולמר לא צריך אבל תימה הוא דבכל דוכתי נקט לרבא בפני נחתם לאו דווקא ועוד אי בחד נמי מהני ידעתי היכי קאמר רבא ברפ"ב (לקמן גיטין דף טו.) אפילו הוא ואחר מעידין על חתימת על שני פסול דאי לא הוה אלא האי שליח דמכיר שתי חתימות הוה כשר והשתא משום דבא אחד מהשוק לסייעו בחתימת שני יפסל אע"ג דבקונטרס פי' התם דהיינו הא דפריך ליה רב אשי מי איכא מידי דאלו מסק איהו לכולי דיבורא כשר וכו' מ"מ אין סברא כלל שהיה רבא טועה בכך ונראה דידעתי לא מהני אפילו לרבא עד שיאמר בפ"נ ונחתם משום דדייק טפי כדפרשנו והכי מפרש ר' משלם אטו כי אמרי ידענו שנים מעלמא שיקיימו גט זה מי לא מהימני והואיל ומהני בזה קיום דמהני בשאר שטרות אתי לאחלופי: **כיון** דאילו אמרי ידענו כו' וקשיא דאשה ובעל דבר לא חש לתרץ דלא שכיח דמייתי גטא וכי מייתי על כשר אתי לאחלופי: **מאן** האי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה לשמה וא"ת למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא נוקי מתני' כרבי אלעזר והוי בפני נכתב משום לשמה ובפני נחתם משום שאין עדים מצויין לקיימו ודחק לומר דכולה הך סוגיא וגם רב אשי דאמר לקמן ר' יהודה היא אזיל למאי דס"ד מעיקרא וי"ל דרבה אף לפי המסקנא בעי חתימה לשמה כיון דידענו לא מהני דאי מהני לפי המסקנא תקשי רבה מ"ט לא אמר כרבא וליכא למימר הא דלא מהני ידענו היינו משום אחלופי דהא כיון דצריך לומר בפני נכתב משום לשמה לא אתי לאחלופי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פג' מהל' עדות הל' ו, סמג עשין קט, טוש"ע חו"מ סי' מו סעי' לח:

מסורת הש"ס

א לקמן ה:

ב כתובות יח:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה האי כו' לא שייך למפרך. לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים כיון דסמכינן על סברא דדייקא דבעלה מת ממילא לא שייך שיבוא ולא אתי לידי חומרא ושאני הכא דאף דסמכינן דהשליח אומר אמת מ"מ שמא יבוא בעל ויערער בשקר. וה' יאיר עיני:

(א)חֲתִימָה לִשְׁמָהּ? אִי רַבִּי מֵאִיר – חֲתִימָה בָּעֵי, כְּתִיבָה לָא בָּעֵי! דִּתְנַן: אֵין כּוֹתְבִין בִּמְחוּבָּר לַקַּרְקַע. כְּתָבוֹ עַל הַמְחוּבָּר לַקַּרְקַע, תְּלָשׁוֹ, חֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ – כָּשֵׁר! אִי רַבִּי אֶלְעָזָר – כְּתִיבָה בָּעֵי, חֲתִימָה לָא בָּעֵי! וְכִי תֵּימָא לְעוֹלָם רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, וְכִי לָא בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר חֲתִימָה לִשְׁמָהּ – מִדְּאוֹרָיְיתָא, מִדְּרַבָּנַן – בָּעֵי; וְהָא שְׁלֹשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִין דְּרַבָּנַן, וְלָא בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר חֲתִימָה לִשְׁמָהּ! (ב)דִּתְנַן: שְׁלֹשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִין, וְאִם נִיסֵּת הַוָּלָד כָּשֵׁר: כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים, יֵשׁ עָלָיו עֵדִים וְאֵין בּוֹ זְמַן, יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד – הֲרֵי אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִין, וְאִם נִיסֵּת – הַוָּלָד כָּשֵׁר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלָיו עֵדִים – אֶלָּא שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים; כָּשֵׁר, וְגוֹבָה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים. שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִים עַל הַגֵּט אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. (ג)וְאֶלָּא רַבִּי מֵאִיר הִיא, וְכִי לָא בָּעֵי רַבִּי מֵאִיר כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ – מִדְּאוֹרָיְיתָא, מִדְּרַבָּנַן בָּעֵי; וְהָא אָמַר רַב נַחְמָן, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: אֲפִילּוּ מְצָאוֹ בְּאַשְׁפָּה,

וַחֲתָמוֹ

אִי רַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר עִקַּר הַשְּׁטָר זוֹ הִיא חֲתִימָתוֹ: **חֲתִימָה לִשְׁמָהּ בָּעֵי** דְּכִי כְּתִיב וְכָתַב לָהּ אַחֲתִימָה כְּתִיב כִּדְקָתָנֵי לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף כא:) כָּתַב גֵּט עַל הַמְחֻבָּר כָּשֵׁר וְאַע"ג דִּכְתִיב וְכָתַב וְנָתַן מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא כְּתִיבָה וּנְתִינָה יָצָא זֶה שֶׁהוּא מְחֻסָּר כְּתִיבָה קְצִיצָה וּנְתִינָה אַפ"ה כֵּיוָן דְּחָתְמוּ בְּתָלוּשׁ מַכְשַׁר לֵיהּ ר"מ אַלְמָא וְכָתַב דִּקְרָא אַחֲתִימָה הוּא: **אֵין כּוֹתְבִין לְכַתְּחִלָּה** עַל הַמְחֻבָּר שֶׁמָּא יַחְתֹּם בִּמְחֻבָּר וּמִפְּסִיל כִּדְפָרֵשִׁית וְהָכִי מְפָ' בפ"ב (דַּף כא:): **וְאִי ר' אֶלְעָזָר** דְּאָמַר מִדְּאוֹרַיְיתָא גֵּט שֶׁאֵין עֵדָיו חֲתוּמִין עָלָיו כָּשֵׁר אַלְמָא וְכָתַב כְּתִיבָה הִיא דְּמַשְׁמַע: **כְּתִיבָה בָּעֵי** לִשְׁמָהּ וְלֹא חֲתִימָה: **וְהָא שְׁלֹשָׁה גִּטִּין פְּסוּלִין** דְּקָא חָשִׁיב בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין פו.) וְאַחַד מִינַּיְהוּ אֵין עָלָיו עֵדִים: **דְּרַבָּנָן** כְּלוֹמַר פְּסוּלַיְהוּ אַפִּי' לת"ק לָא הָוֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן מִדְּקָתָנֵי אִם נִיסֵּת הַוָּלָד כָּשֵׁר: **וְלָא בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר** חֲתִימָה וּפְלִיג עֲלָהּ ר"א דַּאֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה תִּנָּשֵׂא אַלְמָא פְּסוּלָא דְּרַבָּנָן נָמֵי לֵית לֵיהּ: **שְׁלֹשָׁה גִּטִּין** פְּסוּלִין לְכַתְּחִלָּה: **כָּתַב בִּכְתַב** יָדוֹ יְדֵי הַבַּעַל: **וְאֵין** בּוֹ זְמַן בְּאֵי זֶה זְמַן נִכְתַּב: **וְאֵין** בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד וּכְתַב יְדֵי סוֹפֵר: **וְאִם** נִשֵּׂאת הַוָּלָד כָּשֵׁר אַלְמָא ת"ק גּוּפֵיהּ לָא פָּסֵיל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וּמִדְּפָלֵיג ר"א עֲלֵיהּ שְׁמַע מִינָּהּ אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה מַכְשִׁיר: **וְגוֹבָה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים** גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ בְּגֵט זֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים דִּתְנַן בִּכְתֻבּוֹת (דַּף פט.) הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לִשְׁנָא אַחֲרִינָא גּוֹבָה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אִם שְׁטַר מִלְוֶה הוּא גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים סט"ח נָמֵי קָרֵי גֵּט כִּדְאָמַר בְּעָלְמָא (ב"ק דַּף נה.) וְגֵט חוֹב שֶׁאֵין בּוֹ אַחֲרָיוּת: **אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם** שֶׁמָּא יָמוּתוּ עֵדִים וְשׁוּב אֵין לוֹ עֵדוּת לְפִיכָךְ נָהֲגוּ לַחְתֹּם דְּאִם יָמוּתוּ תֵּרָאֶה חֲתִימָתָם לְעֵדִים אֲחֵרִים וְיַכִּירוּהוּ:

דִּתְנַן אֵין כּוֹתְבִין בִּמְחֻבָּר וְכוּ' הַךְ סוּגְיָא וּבְסָמוּךְ נָמֵי דְּמוֹקִי רַב אַסִּי מַתְנִיתִין כְּר' יְהוּדָה אַתְיָא כְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כא:) דְּמוֹקֵי מַתְנִיתִין כר"מ דְּאָמְרוּ שָׁנִינוּ דְּמַשְׁמַע חֲתִימָה מַמָּשׁ אֲבָל רַבִּי יוֹחָנָן וּשְׁמוּאֵל מוֹקֵי הָתָם מַתְנִיתִין כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְחָתְמוּ אַתֹּרֶף קָאֵי כְּלוֹמַר סִיּוּמוֹ כְּמוֹ תּוֹרָה חֲתוּמָה נִתְּנָה דְּס"פ הַנִּזָּקִין (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף ס.) וְלִשְׁמוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דר"מ לָא בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ כִּדְמַסִּיק בְּסָמוּךְ מִדְּרַב נַחְמָן דְּאָמַר אוֹמֵר הָיָה ר"מ אֲפִלּוּ מְצָאוֹ בָּאַשְׁפָּה כוּ' וְא"ת וְהֵיכִי מוֹכַח מֵהָכָא דְּלָא בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ דִּלְמָא לְכַתְּחִלָּה בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ כִּדְבָעֵי לְכַתְּחִלָּה בְּתָלוּשׁ וְי"ל דַּאֲפִילּוּ אִי לְכַתְּחִלָּה בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ לָא מִתּוֹקְמָא מַתְנִי' כְּוָתֵיהּ כֵּיוָן דְּדִיעֲבַד כָּשֵׁר לֹא הָיוּ מְתַקְּנִין לוֹמַר בפ"נ וְעוֹד דִּתְנַן בְּרֵישׁ פ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף טו.) דְּאִי לֹא אָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב פָּסוּל וְתֵימַהּ לר"י דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּלָא מִתּוֹקְמָא מַתְנִי' כר"מ מִשּׁוּם דר"מ לָא בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ וּלְקַמָּן (גִּטִּין דַּף ה:) תַּנְיָא בְּהֶדְיָא הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם נְתָנוֹ לָהּ וְלֹא אָמַר בפ"נ וּבְפָנַי נֶחְתַּם יוֹצִיא וְהַוָּלָד מַמְזֵר דִּבְרֵי ר"מ וּלְרַבָּא נִיחָא דְּבָעֵי בְּפָנַי נִכְתַּב דְּלָא לֵיתֵי לְאִיחַלּוּפֵי וְהָא דְּאָמַר רַב נַחְמָן בְּסָמוּךְ לר"מ מְצָאוֹ בָּאַשְׁפָּה כָּשֵׁר הַיְינוּ כְּשֶׁהַבַּעַל עַצְמוֹ נוֹתְנוֹ לָהּ אוֹ בא"י אֲבָל שׁוֹלֵחַ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם צָרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה הַשָּׁלִיחַ כְּתִיבַת הַגֵּט שֶׁיּוּכַל לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב דְּלָא לֵיתֵי לְאִיחַלּוּפֵי אֲבָל לְרַבָּה קָשֶׁה דְּלֵית לֵיהּ טַעְמָא דְּאִיחַלּוּפֵי אַף לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּרַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא כִּדְפֵרַשְׁנוּ: **שְׁלֹשָׁה** גִּטִּין פְּסוּלִים אִיכָּא דְּמוֹקֵי בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו.) הַךְ מַתְנִי' כר"מ אע"ג דְּאִית לֵיהּ לר"מ כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בְּגִטִּין הַוָּלָד מַמְזֵר אור"ת דְּהָכָא הַיְינוּ טַעְמָא דְּהַוָּלָד כָּשֵׁר דְּכָךְ הָיָה הַמַּטְבֵּעַ שֶׁלֹּא יִפָּסֵל הַוָּלָד בְּהָנָךְ שְׁלֹשָׁה וְאע"ג דְּר"מ סָבַר וְכָתַב הַיְינוּ וְחָתַם מ"מ כָּשֵׁר הַוָּלָד בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים דְּכֵיוָן שֶׁהַבַּעַל עַצְמוֹ כָּתַב אֵין לְךָ חֲתִימָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ וְאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד לְמ"ד בְּפֶ' בָּתְרָא (ג"ז שָׁם) כְּתַב יָדוֹ וְעֵד שָׁנִינוּ שַׁפִּיר אֶלָּא לְמ"ד כָּתַב סוֹפֵר וְעֵד קָשֶׁה נָחוּשׁ דְּשֶׁמָּא סוֹפֵר כְּתָבוֹ לְהִתְלַמֵּד וּזְרָקוֹ לָאַשְׁפָּה וּבָאתָה הָאִשָּׁה וְהֶחְתִּימָה עָלָיו עֵד אֶחָד וְאֵין כָּאן שְׁנַיִם וי"ל שֶׁהַסּוֹפְרִים חוֹשְׁשִׁים לְמִכְשׁוֹל וְנִזְהָרִין בְּכָךְ וּמִיהוּ אֵין רְגִילוּת לְהִזָּהֵר לְגַמְרֵי שֶׁתֵּחָשֵׁב כְּתִיבַת סוֹפֵר כְּעֵד אֶחָד: **כָּתַב** בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים טַעְמָא דְּפָסוּל מִשּׁוּם שֶׁיּוּכַל לִכְתֹּב הַזְּמַן כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה וְהָוֵי כְּאֵין בּוֹ זְמַן וא"ת בִּשְׁלָמָא לְמ"ד בפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף יז.) דְּתִקְּנוּ זְמַן בְּגִטִּין שֶׁלֹּא יְחַפֶּה עַל בַּת אֲחוֹתוֹ הָכָא בִּכְתַב יָדוֹ נָמֵי אִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יְחַפֶּה אֲבָל לְמַאן דִּמְפָרֵשׁ הָתָם דְּתַקִּינוּ זְמַן מִשּׁוּם פֵּירֵי קָשֶׁה לר"י מַה חֲשָׁשׁ יֵשׁ בִּכְתַב יָדוֹ וְאִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיַּקְדִּים זְמַן לְטוֹבַת הָאִשָּׁה אע"פ שֶׁבָּא לְגָרְשָׁהּ וְלַעֲשׂוֹת עִמָּהּ קְנוּנְיָא שֶׁתִּגְבֶּה מִלָּקוֹחוֹת שֶׁמָּכַר לָהֶם פֵּרוֹת בֵּינְתַיִם מֵאוֹתוֹ הַזְּמַן הַכָּתוּב בַּגֵּט עַל עַכְשָׁו כְּמוֹ שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין אֶת הָאִשָּׁה גַּבֵּי שׁוֹבֵר כְּתֻבָּה בְּסוֹף שְׁנַיִם אוֹחֲזִין (ב"מ דַּף יט.) א"כ לֹא נִסְמוֹךְ עָלָיו לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת מִזְּמַן הַכָּתוּב בּוֹ וְי"ל דְּוַדַּאי אֵינוֹ נֶאֱמָן וּלְכָךְ פְּסָלוּהוּ דְּלִפְעָמִים תַּפְסִיד הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא כְּדִין כְּשֶׁיִּכְתֹּב הַבַּעַל יוֹם שֶׁעוֹמֵד בּוֹ וְלֹא יַקְדִּים הַזְּמַן וְאָז הָיָה לָהּ לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת מִזְּמַן הַכָּתוּב וְהִיא לֹא תּוּכַל לִטְרוֹף לְפִי שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין אוֹתוֹ שֶׁהִקְדִּים הַזְּמַן וּלְכָךְ. פְּסָלוּהוּ דְּהַשְׁתָּא כְּדִין לֹא תִּטְרוֹף הָאִשָּׁה מִזְּמַן הַכָּתוּב כֵּיוָן שֶׁהַגֵּט פָּסוּל דְּדַוְקָא בְּגֵט כָּשֵׁר גּוֹבָה מִיּוֹם הַכְּתִיבָה וְעי"ל דְּחָיְישִׁינַן דְּאַחַר הַכְּתִיבָה מִיָּד תִּתְפּוֹס הַפֵּרוֹת וְתֹאמַר שֶׁכְּבָר נִתְגָּרְשָׁה מִזְּמַן הַכָּתוּב בּוֹ:

יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד לְמ"ד כְּתַב יָדוֹ וְעֵד שָׁנִינוּ תַּנָּא כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאַפ"ה הַוָּלָד כָּשֵׁר וְסֵיפָא דְּאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד אִצְטְרִיךְ דְּאַפ"ה לֹא תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה: **יֵשׁ** בּוֹ זְמַן נִרְאֶה ה"ה דְּאֵין בּוֹ זְמַן אֶלָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן אע"ג דְּיֵשׁ בּוֹ זְמַן לֹא תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה: **רַבִּי** אֶלְעָזָר אוֹמֵר אֲפִלּוּ אֵין עָלָיו עֵדִים כו' וא"ת דִּלְמָא דַּוְקָא כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ אוֹ בְּעֵד אֶחָד דַּאֲיְרֵי ת"ק מַכְשִׁיר ר"א וי"ל דְּהַלָּשׁוֹן אֲפִלּוּ אֵין עָלָיו עֵדִים מַשְׁמַע דְּאֵין עָלָיו עֵדִים כְּלָל וְעוֹד דְּקָתָנֵי דְּאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם מַשְׁמַע דִּבְעֵדֵי מְסִירָה לְחוּד סַגֵּי וְנִרְאֶה לר"י דְּאַף לְכַתְּחִלָּה מַכְשִׁיר ר' אֶלְעָזָר בְּעֵדֵי מְסִירָה כִּדְפָרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִדְּקָתָנֵי לְקַמָּן בְּפ"ב (גִּטִּין דַּף כא:) אֵין כּוֹתְבִין עַל הַנְּיָר מָחוּק וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין וְאָמַר מַאן חֲכָמִים ר"א דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי וּמַשְׁמַע מַכְשִׁירִין וְכוֹתְבִין וְהָדִּתְנַן בְּהַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף לד:) הִתְקִין ר"ג שֶׁיְּהוּ הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט לֹא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא תִּקֵּן שֶׁיִּלָּמֵד לָהֶם לַעֲשׂוֹת כֵּן שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְעֵדֵי מְסִירָה כְּשֶׁיִּרְצוּ לְהַרְאוֹת לִרְאָיָה הַשְּׁטָר וְהַגֵּט אֲבָל אִם בָּאִים לִסְמֹךְ לְכַתְּחִלָּה אַעֵדֵי מְסִירָה סוֹמְכִין: **וְגוֹבֶה** מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים לָשׁוֹן שֵׁנִי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אִם שְׁטַר מִלְוֶה הוּא גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וְכֵן נִרְאֶה לר"ת עִקָּר דַּאֲפִילּוּ בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת גּוֹבֶה בְּעֵדֵי מְסִירָה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים כִּדְמַשְׁמַע בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו:) דְּאָמַר רַב הֲלָכָה כר"א בְּגִטִּין וּבִשְׁאָר שְׁטָרוֹת לֹא וְהָא קָתָנֵי וְגוֹבָה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אַלְמָא לר"א אַיְרֵי נָמֵי בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת וְקָשֶׁה דְּאָמַר בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קעו.) הֶחֱזִיק כְּתַב יָדוֹ בב"ד מַהוּ פֵּי' מַהוּ שֶׁיִּגְבֶּה מִמְּשַׁעְבְּדֵי וּמַיְיתֵי מֵהַךְ. דְּגִטִּין דְּקָתָנֵי וְגוֹבָה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וּמְשַׁנֵּי שָׁאנֵי הָתָם דְּאִיכָּא כְּתֻבָּה מַשְׁמַע דְּדַוְקָא בְּגֵט אַיְירֵי וְלֹא בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת וְרַשְׁבַּ"ם גָּרַס הָתָם שָׁאנֵי הָתָם דְּמִשְׁעַת כְּתִיבָה שִׁעְבֵּד נַפְשֵׁיהּ פֵּרוּשׁ כְּשֶׁנִּכְתַּב הַשְּׁטָר נִכְתַּב כְּדֵי לְמָסְרוֹ בִּפְנֵי עֵדִים שֶׁיְּהוּ עֵדֵי מְסִירָה בִּמְקוֹם עֵדֵי חֲתִימָה וְהָוֵי קוֹל כְּאִלּוּ עֵדִים חֲתוּמִים אֲבָל לְעֵיל אִיבַּעְיָא לַן הֶחֱזִיק כְּתַב יָדוֹ בב"ד וּמָסַר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וְלֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהוֹדָאָה וְלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁטָר שֶׁיְּהֵא לוֹ קוֹל וְהָתָם לֹא יוֹעִיל אֲפִילּוּ אִתַּחְזַק בב"ד וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל פֵּי' דְּהַהִיא דְּגֵט פָּשׁוּט (שָׁם דַּף קעו.) פְּלִיגָא אַהַהִיא דְּהַמְגָרֵשׁ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו:) וּפָסַק רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ אַהַהִיא דְּגֵט פָּשׁוּט וְלָא מַגְבִּינַן בְּעֵדֵי מְסִירָה אֶלָּא מִבְּנֵי חָרֵי וְהָא דְּפָרִיךְ סְתָמָא דְּהַשַּׁ"ס בְּפִרְקִין (דַּף יח.) גַּבֵּי שְׁטָר פָּרְסָאָה דְּמָסְרִי בְּאַפֵּי סָהֲדֵי יִשְׂרָאֵל אִי הָכִי מִמְּשַׁעְבְּדֵי נָמֵי לִגְבֵּי לֹא קָשֶׁה לִפְסַק רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל דְּמַיְירֵי בַּחֲתִימֵי עֲלֵיהּ סָהֲדֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים הֶדְיוֹטוֹת כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס וּמִשּׁוּם הָכִי ס"ד לִגְבֵּי מִמְּשַׁעְבְּדֵי כֵּיוָן דְּמָסְרִי בְּאַפֵּי סָהֲדֵי יִשְׂרָאֵל חֲשִׁיבֵי הָנָךְ הֶדְיוֹטוֹת כְּעַרְכָּאוֹת וְגַם מִלְּשׁוֹן הַקּוּנְטְרֵס מוֹכִיחַ לְקַמָּן דְּלָא גָּבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי אֶלָּא בְּעֵדֵי חֲתִימָה: **וְכִי** לָא בָּעֵי רַבִּי מֵאִיר כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ מִדְּאוֹרָיְתָא אֲבָל מִדְּרַבָּנָן בָּעֵי וּפָסוּל בְּדִיעֲבַד דִּבְעִנְיָן אַחֵר לָא מִתּוֹקְמָא מַתְנִיתִין כְּוָתֵיהּ כִּדְפִירֵ' לְעֵיל וְאִם תֹּאמַר וּמַאי שְׁנָא מִמְּחֻבָּר דְּאָמַר לְעֵיל אֵין כּוֹתְבִין לְכַתְּחִלָּה אֲבָל בְּדִיעֲבַד כָּשֵׁר אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא אֵין חִלּוּק בֵּין לְכַתְּחִלָּה לְדִיעֲבַד וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהַשְׁתָּא מוּקֵי הַהִיא מַתְנִיתִין דִּמְחֻבָּר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְחָתְמוּ אַתֹּרֶף קָאֵי:

מסורת הש"ס

א משנה גיטין; לקמן כא:
ב משנה גיטין; לקמן פו:, יבמות ל:; לקמן פו:; משנה יבמות; בבא בתרא קעו.
ג כתובות פה.; לקמן כג.; לקמן כו:

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה ולא בעי ר"א חתימה ופליג עלה ר"א וכו'. ק"ל הא י"ל כפשוטו על הת"ק במה דתולה דווקא שהוא כתב ידו אבל דכתב סופר ואין עליו עדים אפילו בדיעבד פסול בזה הוסיף ר"א דאע"פ שאינו כתב ידו ואין עליו עדים כשר בנתן לה בפני עדים. ואילולי דברי רש"י היה אפשר לפרש דדיין דת"ק קורא שם פסול במה דפסול לכתחילה לא הוי ליה לר"א למינקט כשר במה דפסול לכתחילה והול"ל דהולד כשר. אח"כ כתב לי נכדי הרב מהו' שמואל בנימין נ"י שכבר עמד בזה הגאון בה"ז בספרו תפארת שמואל למהרש"ק:

וַחֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ – כָּשֵׁר! וְכִי תֵּימָא אֲנַן מִדְּאוֹרָיְיתָא קָא מַתְנִינַן לַהּ, אִי הָכִי, "אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר דְּבַר תּוֹרָה" מִיבְּעֵי לֵיהּ! [א]אֶלָּא לְעוֹלָם רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, וְכִי לָא בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר חֲתִימָה – הֵיכָא דְּלֵיכָּא עֵדִים כְּלָל; הֵיכָא דְּאִיכָּא עֵדִים – בָּעֵי. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא: מוֹדֶה רַבִּי אֶלְעָזָר בִּמְזוּיָּיף מִתּוֹכוֹ, שֶׁהוּא פָּסוּל. רַב אָשֵׁי אָמַר: הָא מַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דִּתְנַן: רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, עַד שֶׁתְּהֵא כְּתִיבָתוֹ וַחֲתִימָתוֹ בְּתָלוּשׁ. וּמֵעִיקָּרָא מַאי טַעְמָא לָא מוֹקְמִינַן לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה? [א]מְהַדְּרִינַן אַרַבִּי מֵאִיר, דִּסְתַם מַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר; מְהַדְּרִינַן אַרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּקַיְימָא לַן הִילְכְתָא כְּוָותֵיהּ בְּגִיטִּין. [ב]תְּנַן, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמֵּבִיא מִן הָרֶקֶם וּמִן הַחֶגֶר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מִכְּפַר לוּדִים לְלוֹד. וְאָמַר אַבָּיֵי: בַּעֲיָירוֹת הַסְּמוּכוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמוּבְלָעוֹת בִּתְחוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עָסְקִינַן, וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חֲזֵי לִי הַהוּא אַתְרָא, וְהָוֵי כְּמִבֵּי כוּבֵי לְפוּמְבְּדִיתָא. [ג]מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר הָנֵי לָא צְרִיךְ; מַאי, לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָנֵי גְּמִירִי; וּמָר סָבַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִּין לְקַיְּימוֹ, וְהָנֵי נָמֵי לָא שְׁכִיחִי? [ד]לָא; רַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, וְרָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ. רַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – תַּנָּא קַמָּא סָבַר, הָנֵי כֵּיוָן דִּסְמוּכוֹת מִיגְמָר גְּמִירִי; וַאֲתָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְמֵימַר, מוּבְלָעוֹת גְּמִירִי, סְמוּכוֹת לָא גְּמִירִי; וַאֲתָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמֵימַר, מוּבְלָעוֹת נָמֵי לָא, שֶׁלֹּא תַּחְלוֹק בִּמְדִינַת הַיָּם. רָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִּין לְקַיְּימוֹ – וְתַנָּא קַמָּא סָבַר, הָנֵי כֵּיוָן דִּסְמוּכוֹת מִישְׁכָּח שְׁכִיחִי; וַאֲתָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְמֵימַר, מוּבְלָעוֹת שְׁכִיחִי, סְמוּכוֹת לָא שְׁכִיחִי; וַאֲתָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמֵימַר, מוּבְלָעוֹת נָמֵי לָא, שֶׁלֹּא תַּחְלוֹק בִּמְדִינַת הַיָּם. [ה]תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אֶלָּא הַמֵּבִיא מִמְּדִינַת הַיָּם וְהַמּוֹלִיךְ. מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר מוֹלִיךְ לָא צְרִיךְ; מַאי, לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ,

וְהָנֵי

וְכִי תֵּימָא אֲנַן מִדְּאוֹרָיְיתָא מַתְנִינַן לָהּ לְהָא דְּרַב נַחְמָן: אִי הָכִי אוֹמֵר הָיָה ר' מֵאִיר דְּבַר תּוֹרָה מִבְּעֵי לֵיהּ לְמֵימַר דַּהֲוָה לֵיהּ לְרַב נַחְמָן דְּאָמוֹרָא הוּא לְפָרוּשֵׁי לְמִלְּתָא דְּלָא תִּפּוֹק חֻרְבָּא מִינֵּיהּ וּלְמִתְנֵי הָכִי אוֹמֵר הָיָה ר' מֵאִיר דְּבַר תּוֹרָה אֲפִלּוּ מְצָאוֹ בְּאַשְׁפָּה וְכוּ': יֵשׁ ה"ג וְכִי לָא בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר חֲתִימָה הֵיכָא דְּלֵיכָּא עֵדִים כְּלָל כְּלוֹמַר כִּי לָא חֲתִימֵי סָהֲדֵי עֲלֵיהּ כְּלָל שַׁפִּיר טְפֵי מֵהַשְׁתָּא דַּחֲתִימֵי עֲלֵיהּ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ דַּהֲוָה לֵיהּ מְזֻיָּיף מִתּוֹכוֹ: **בִּמְזֻיָּיף מִתּוֹכוֹ** שֶׁחָתַם עָלָיו קָרוֹב אוֹ פָּסוּל אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ: **וּמֵעִקָּרָא** אַמַּאי לָא מוֹקְמִינַן לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּטָרְחִינַן וּמְהַדְּרִינַן וְכִי תֵּימָא כַּמָּה לִשַּׁנֵּי לְאוֹקְמֵהּ כְּר' מֵאִיר אוֹ כְּר' אֶלְעָזָר: **הִילְכְתָא** כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִטִּין בְּהָא מִלְּתָא דִּבְלָא עֵדִים חֲתוּמִים כָּשֵׁר וְהָכִי מוֹקְמִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו:): **וְאָמַר** אַבַּיֵּי עֲיָרוֹת הַלָּלוּ שֶׁהוֹסִיפוּ סְמוּכוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָנָךְ רֶקֶם וְחֶגֶר דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהָנָךְ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָוֵי סְמוּכוֹת טְפֵי שֶׁאַף מֻבְלָעוֹת הֵן בְּתַחְתֶּיהָ אֶלָּא שֶׁאֵינָן מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּת"ק סָבַר הָנֵי לָא צְרִיכֵי מִשּׁוּם דִּסְמוּכוֹת וַאֲתָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְאוֹסוֹפֵי סְמוּכוֹת וּמוֹדֵי בִּמֻבְלָעוֹת וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוֹסִיף אֶת הַמֻּבְלָעוֹת וְהֵיכִי דָּמֵי מֻבְלָעוֹת כְּגוֹן עֲיָרוֹת שֶׁמָּנָה הַכָּתוּב בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת לִגְבוּל כִּדְכְתִיב (בַּמִּדְבָּר ל"ל:י') וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֵדְמָה מֵחֲצַר עֵינָן וְגוֹ' וּמוֹנֶה עַל הַגְּבוּל עֲיָרוֹת רַבּוֹת וּמֵהֶן וּלְהַלָּן חוּצָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁבּוֹלְטוֹת מֵחַבְרוֹתֵיהֶן לְצַד הַמִּזְרָח אַרְבַּע וְחָמֵשׁ פַּרְסָאוֹת וּמְסִלָּה הַהוֹלֶכֶת מִזּוֹ לָזוֹ הוּא הַגְּבוּל וַעֲיָרוֹת הָעוֹמְדוֹת חוּץ לַמְּסִלָּה לִפְנִים מִבְּלִיטַת הָעִיר הַבּוֹלֶטֶת קָרֵי לָהּ מֻבְלַעַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וַאֲפִלּוּ הָכִי אֵינָהּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **הַהוּא אַתְרָא** שֶׁבֵּין כְּפַר לוּדִים לְלוֹד: **וְהָוֵי** רָחוֹק כְּמִבֵּי כוּבֵי לְפוּמְבְּדִיתָא: **מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי** כו' וּלְרַבָּה וְרָבָא תַּנָּאֵי הִיא: **לָא שְׁכִיחֵי** דְּיֵשׁ חֵרוּם בֵּינֵיהֶם: **מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ** מְתָרֵץ לְכוּלְּהוּ תַּנָּאֵי כְּוָתֵיהּ: **וַאֲתָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** לְמֵימַר דִּמֻבְלָעוֹת נָמֵי לָא כְּלוֹמַר אַף עַל גַּב דִּגְמִירֵי לָא נָפְקֵי מִכְּלַל מְדִינַת הַיָּם: **שֶׁלֹּא תַּחְלֹק בִּמְדִינַת הַיָּם** מֵאַחַר שֶׁגָּזְרוּ בִּמְדִינַת הַיָּם לֹא נָתְנוּ חִלּוּק בַּדָּבָר:

וַחֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ כָּשֵׁר לְכַתְּחִלָּה נָמֵי כָּשֵׁר לַחְתּוֹם וְלִתֵּן דִּבְפֶרֶק כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כו:) וּבְהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פה.) מוֹכִיחַ מִדְּרַב נַחְמָן דְּהָכָא דִּלְמֶחֱזֵי כְּשִׁקְרָא לָא חָיְישִׁינַן וְעוֹד תְּנַן בְּפֶרֶק כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כו.) הַכּוֹתֵב טָפְסֵי גִטִּין צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה וְקָאָמַר בגמ' מִשּׁוּם קְטָטָה וְר' מֵאִיר הִיא אוֹ מִשּׁוּם תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת מַשְׁמַע בִּמְצָאוֹ בְּאַשְׁפָּה דְּלָא שַׁיְיכֵי הָנֵי טַעְמֵי שָׁרֵי אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה וּמַאן דִּמְפָרֵשׁ נָמֵי הָתָם מִשּׁוּם תַּקָּנַת סוֹפֵר וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא מַשְׁמַע דלר"מ אֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ כְּלוּם וְשָׁרֵי לִכְתֹּב הַכֹּל וְהָא דְּלָא קָאָמַר הָכָא חֲתָמוּ וּנְתָנוּ לָהּ אוֹמֵר ר"ת מִשּׁוּם דַּהֲוָה מַשְׁמַע דְּלָא סַגִּי דְּלָא עָבֵד הָכִי וְא"ת וּמַאי שְׁנָא דְּבָעֵי לר"מ לְכַתְּחִלָּה כְּתִיבָה בְּתָלוּשׁ לְמַאן דְּמוֹקֵי מַתְנִיתִין דִּמְחֻבָּר כְּר' מֵאִיר וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שָׁרֵי אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה וְאוֹמֵר ר"ת דִּלְגַבֵּי לִשְׁמָהּ לָא חָיְישִׁינַן אִי מַיְתֵי גֵט לָעֵדִים שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב לִשְׁמָהּ שֶׁיַּחְתְּמוּ גַּם הֵם שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ דְּכֵיוָן דְּיָדְעֵי דְּצָרִיךְ לִשְׁמָהּ לָא אָתוּ לְמִטְעֵי אֲבָל בִּמְחֻבָּר אִי כָּתַב לֵיהּ בִּמְחֻבָּר זִמְנִין דְּמִשְׁתְּלֵי וְאֵין נִזְכָּרִין לְתָלוּשׁ וְחָתְמִי: **מוֹדֶה רַבִּי אֶלְעָזָר** בִּמְזֻיָּיף מִתּוֹכוֹ תֵּימַהּ לר"י מָה עִנְיָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ לִמְזֻיָּיף מִתּוֹכוֹ שֶׁהָעֵדִים בּוֹ קְרוֹבִין אוֹ פְּסוּלִים דְּהָתָם בְּדִין מַפְסִיל מִשּׁוּם דִּלְמָא אָתֵי לְמִסְמַךְ עִלָּוַיְיהוּ לְהַשִּׂיאָהּ אוֹ לְהוֹצִיא מָמוֹן עַל פִּיהֶם אע"פ שֶׁהַדָּבָר אֱמֶת אֵין לַעֲשׂוֹת אֶלָּא בְּעֵדוּת כָּשֵׁר כִּדְאָמַר בְּפֶ' הָאַרְבָּעָה אַחִין (יְבָמוֹת דַּף לא:) נִינְחֵיהּ גַּבֵּי עֵדִים זִמְנִין דַּאֲזוּ בִּכְתָבָא וּמַסְהֲדֵי וְרַחֲמָנָא אָמַר מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם אֲבָל הָכָא שֶׁהָעֵדִים כְּשֵׁרִים אֶלָּא שֶׁחֲתָמוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מָה תַּקָּלָה יֵשׁ בְּכָךְ אִם נִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶן וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּאִי שָׁרֵינַן בַּחֲתָמוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ יָבֹא לְהַכְשִׁיר זִמְנִין דְּיַחְתְּמוּ תְּחִלָּה וְיִכְתְּבוּ גֵט עַל גַּבֵּי חֲתִימָתָן וְהָתָם לֵיכָּא עֵדוּת כְּלָל דְּאִם כֵּן מִטַּעַם זֶה גַּם בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת הָיָה לָנוּ לְהַצְרִיךְ חֲתִימָה לִשְׁמָהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמ"מ אִיכָּא לְמִגְזַר חֲתִימָה אַטּוּ כְּתִיבָה דְּאִם אֵין עוֹשִׂין חֲתִימָה לִשְׁמָהּ גָּזְרִינַן פֶּן לֹא יִכְתְּבוּ גַּם הַכְּתִיבָה לִשְׁמָהּ: **הָא** מַנִּי ר' יְהוּדָה הִיא אע"ג דִּבְרֵישׁ פ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף טו.) תַּנָּא קַמָּא דְּר' יְהוּדָה מַצְרִיךְ בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם בְּהָא סָבַר לָהּ כר"י: **עַד** שֶׁתְּהֵא כְּתִיבָתוֹ וַחֲתִימָתוֹ בְּתָלוּשׁ וא"ת וְלָמָּה לֵיהּ לְמִינְקַט וַחֲתִימָתוֹ כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה כְּתִיבָה בְּתָלוּשׁ אִי אֶפְשָׁר לַחֲתִימָתוֹ שֶׁתְּהֵא בִּמְחֻבָּר וְי"ל דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ שֶׁכְּתָבוֹ עַל אִילָן תָּלוּשׁ וְאַחַ"כ נְטָעוֹ וְהִשְׁרִישׁ וַחֲתָמוֹ: **דְּקַיְימָא** לָן הֲלָכָה כר"א בְּגִטִּין מִשּׁוּם דְּמַיְירֵי הָכָא בְּגִטִּין נְקַט גִּטִּין אֲבָל הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ אַף בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת אע"ג דְּכָל אָמוֹרָאֵי דִּלְקַמָּן (גִּטִּין דַּף פו:) סָבְרֵי כְּר' אֶלְעָזָר דַּוְקָא בְּגִטִּין קַיְימָא לָן כִּשְׁמוּאֵל בְּדִינֵי דִּפְלִיג לְקַמָּן (שָׁם) אַדְּרַב וְקָאָמַר אַף בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת וְעוֹד בְּפֶ' זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כח:) גַּבֵּי מַתְּנָתָא דַּהֲווֹ חֲתִימֵי עֲלַהּ תְּרֵי גִּיסֵי קָאָמַר רַב יוֹסֵף זִיל אַקְנַיָּה בְּעֵדֵי מְסִירָה כְּר' אֶלְעָזָר וּפָרִיךְ לֵיהּ אַבַּיֵּי וְהָאָמַר ר' אַבָּא מוֹדֶה ר' אֶלְעָזָר בִּמְזֻיָּיף מִתּוֹכוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל מַשְׁמַע דְּרַב יוֹסֵף וְאַבַּיֵּי דַּהֲווּ בָּתְרָאֵי סָבְרֵי כְּר' אֶלְעָזָר וּבְפִרְקִין נָמֵי אָמַר ר' אַבָּא הַאי שְׁטָרָא פָּרְסָאָה דִּמְסָרֵיהּ נִהֲלֵיהּ בְּאַפֵּי סָהֲדֵי יִשְׂרָאֵל מַגְבִּינַן בֵּיהּ מִבְּנֵי חָרֵי וּלְפִיכָךְ צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁיְּהוּ עֵדֵי מְסִירָה בִּשְׁעַת נְתִינַת הַגֵּט דְּאִינְהוּ כָּרְתֵי דְּאִי לֵיכָּא שָׁם עֵדֵי מְסִירָה אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת אע"ג דְּאִיכָּא עֵדֵי חֲתִימָה וְלָא מְהַנֵּי עֵדֵי חֲתִימָה אֶלָּא שֶׁאִם יָמוּתוּ עֵדֵי מְסִירָה אוֹ יֵלְכוּ לָהֶם לִמְדִינַת הַיָּם שֶׁתִּנָּשֵׂא ע"י עֵדֵי חֲתִימָה דְּמִסְתָּמָא בְּהֶכְשֵׁר נַעֲשָׂה כִּדְאָמְרִינַן בְּהַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף לו.) לָא צְרִיכָא אֶלָּא לְר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי תַּקִּינוּ רַבָּנַן עֵדֵי חֲתִימָה דְּזִמְנִין דְּמָיְיתִי סָהֲדֵי אִי נָמֵי דְּאָזְלֵי לִמְדִינַת הַיָּם וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו:) גַּבֵּי שְׁנַיִם שֶׁשָּׁלְחוּ שְׁנֵי גִטִּין וּשְׁמוֹתֵיהֶן שָׁוִין [וְנִתְעָרְבוּ] נוֹתֵן שְׁתֵּיהֶן לָזוֹ וּשְׁתֵּיהֶן לָזוֹ וְקָאָמַר בגמ' דְּלָא כְּר' אֶלְעָזָר מִשּׁוּם דְּלָא יָדְעֵי עֵדֵי מְסִירָה בְּהֵי מִנַּיְיהוּ מְגָרְשָׁא אֲבָל לְר"מ נִיחָא וְצָרִיךְ לוֹמַר דִּבְמִשְׁלָשִׁין אַיְירֵי דְּבָעֵי לר"מ שֶׁיְּהֵא מוּכָח מִתּוֹכוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כֹּל:) גַּבֵּי כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת הַגְּדוֹלָה וְאִי לְר' אֶלְעָזָר סַגִּי בְּעֵדֵי חֲתִימָה אַמַּאי לָא אָתְיָא כְּר' אֶלְעָזָר לַל עֵדֵי מְסִירָה מֵהָכָא בְּעֵדֵי חֲתִימָה סַגִּי אֶלָּא מַשְׁמַע דִּלְעוֹלָם בָּעֵי ר' אֶלְעָזָר עֵדֵי מְסִירָה וְעוֹד. דְּרָגִיל ר"ת לוֹמַר דַּאֲפִילּוּ לר"מ בָּעֵי עֵדִים בִּשְׁעַת נְתִינַת הַגֵּט דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם וְכֵן שְׁטַר מַתְּנַת קַרְקַע אוֹ שְׁטַר מֶכֶר שֶׁהוּא לִקְנְיַן קַרְקַע וְאֵינוֹ לִרְאָיָה אֵין מוֹעִיל כְּלוּם לְר' אֶלְעָזָר אִם יָדוּעַ שֶׁלֹּא נְתָנוֹ בִּפְנֵי עֵדִים מִיהוּ יֵשׁ לְחַלֵּק דִּלְעִנְיַן מָמוֹן דִּמְהַנְּיָא הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים סַגִּי בְּעֵדֵי חֲתִימָה בִּמְקוֹם הוֹדָאַת בַּעַל דִּין אֲבָל בְּקִדּוּשִׁין וְגֵרוּשִׁין לָא מְהַנְּיָא הוֹדָאַת בַּעַל דִּין מִשּׁוּם דִּמְחַיֵּיב לַאֲחֵרִים דִּבְקִדּוּשִׁין אָסַר לָהּ אַקְּרוֹבִים וּבְגֵרוּשִׁין אָסַר לָהּ אַכֹּהֵן: **וּמָר** סָבַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִּין לְקַיְּמוֹ וְהָנֵי נָמֵי לָא שְׁכִיחִי וְטַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לָא מִשּׁוּם דְּקָסָבַר דְּמֻבְלָעוֹת נָמֵי לָא שְׁכִיחֵי אֶלָּא שֶׁלֹּא תַּחְלֹק בִּמְדִינַת הַיָּם. כִּדְמַשְׁמַע בְּסָמוּךְ:

מסורת הש"ס

א כתובות פה.; לקמן כו.
ב משנה גיטין
ג לקמן ו.; לקמן טז:
ד ברכות מו.; בבא מציעא כב:
ה תוספתא גיטין

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דקי"ל וכו' מיהו יש לחלק. עי' לקמן דף י ע"ב תד"ה חספא בעלמא. וע' בהרא"ש ב"ב פרק גט פשוט סימן ז:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין נ, טוש"ע חו"מ סי' נא סעי' ג ז:
ב מיי' פא' מהל' גירושין הל' יז:
ג מיי' פד' מהל' גירושין הל' י:

וְהָנֵי גְּמִירִי; וּמָר סָבַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְהָנֵי נָמֵי לָא שְׁכִיחִי? רַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, וְרָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ. רַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָכָא בִּגְזֵירַת מוֹלִיךְ אַטּוּ מֵבִיא קָמִיפַּלְגִי – דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר: לָא גָּזְרִינַן מוֹלִיךְ אַטּוּ מֵבִיא. וְרַבָּנַן בָּתְרָאֵי סָבְרִי: גָּזְרִינַן מוֹלִיךְ אַטּוּ מֵבִיא. וְרָבָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְרַבָּנַן בָּתְרָאֵי – לְפָרוֹשֵׁי טַעְמֵיהּ דְּתַנָּא קַמָּא הוּא דְּאָתוּ. תְּנַן: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם – צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". הָא בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם – לֹא צָרִיךְ. לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! לָא תֵּימָא: הָא בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם – לֹא צָרִיךְ, אֶלָּא אֵימָא: מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – לֹא צָרִיךְ. (א)הָא בְּהֶדְיָא קָתָנֵי לַהּ: הַמֵּבִיא גֵּט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"! אִי מֵהַהִיא, הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי דִּיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִילָּה לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאִיכָּא דְּמוֹתֵיב לַהּ הָכִי: הָא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – לֹא צָרִיךְ. לְרַבָּה נִיחָא, לְרָבָא קַשְׁיָא! לָא תֵּימָא: מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – לֹא צָרִיךְ, אֶלָּא אֵימָא: הָא בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם – לֹא צָרִיךְ. אֲבָל מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מַאי, צָרִיךְ?! לִיתְנֵי: "הַמֵּבִיא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה" – סְתָם! לְעוֹלָם מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָמֵי לֹא צָרִיךְ, דְּכֵיוָן דְּאִיכָּא עוֹלֵי רְגָלִים, מִישְׁכָּח שְׁכִיחִי. (ב)תִּינַח בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים; בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? כֵּיוָן דְּאִיכָּא בָּתֵּי דִינִין דִּקְבִיעִי – מִישְׁכָּח שְׁכִיחִי. תְּנַן, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מֵהֶגְמוֹנְיָא לְהֶגְמוֹנְיָא. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: עִיר אַחַת הָיְתָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַעֲסַסְיוֹת שְׁמָהּ, וְהָיוּ בָּהּ שְׁנֵי הֶגְמוֹנְיוֹת שֶׁהָיוּ מַקְפִּידִין זֶה עַל זֶה, לְפִיכָךְ הוּצְרְכוּ לוֹמַר מֵהֶגְמוֹנְיָא לְהֶגְמוֹנְיָא. לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא. (ג)אֶלָּא מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאַתְיוּהּ בֵּי תְרֵי. אִי נָמֵי, בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם. (ד)תְּנַן: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אִם יֵשׁ עָלָיו עֵדִים – יִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו. וַהֲוֵינַן בַּהּ: מַאי "וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר"? אִילֵימָא

והני גמירי לארץ ישראל: לפרושי טעמא דתנא קמא דאיהו נמי מוליך ומביא ס"ל אלא חד מינייהו נקט: **הא באותה מדינה** ומעיר לעיר: **לא צריך** ואע"ג דאין בקיאין לשמה הואיל ועדים מצויין לקיימו לא צריך: **אי מההיא** מדקיא דרישא: **הוה אמינא הני מילי דיעבד** דאי מייתי ממדינה למדינה בא"י ולא נכתב לפניו אין צריך לפסול שליחותו על כך: **אבל לכתחלה** אי הוה ממליך הוה מורינן ליה דליקו עליה: **קמ"ל** משנה יתירא דסיפא דלא צריך: **ואיכא דמותיב הכי כו'** וניחא ליה למדק מרישא ולאותובי ולאו לאותובי מסיפא דקתני בהדיא המביא גט בארץ ישראל אינו צריך אלמא טעמא משום לשמה הוא דמשום דברישא תני בהדיא ממדינה למדינה וסיפא לא תנא ממדינה למדינה ואי הוה מותיב ליה מינה הוה משני ליה דבאותה מדינה עסקה קאי ואע"ג דהוה מותבינן ליה מכלל דמדינת הים באותה מדינה נמי לא צריך סוף סוף הדר הוה ליה דקיא: **לעולם ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך** כדקא דייקת ולא תקשי לרבה: **כיון דאיכא עולי רגלים** שכיחי עדים לקיימו והא דאמרן לעיל בריש שמעתין ממדינה למדינה בא"י אכא בינייהו ליתא וסמי ליה מהכא: **בתי דינין** דקבועין בעיירות כתקנת עזרא בשני ובה' ומצויות שיירות שהולכות לדון במקום הוועד: **מקפידין זה על זה** שלא ילך בן הגמוניא זו להגמוניא זו: **לרבה קשיא** דהא ארץ ישראל הואי ובקיאין לשמה ומשום דלא שכיחי לקיימו אצרכוה: **רבה אית ליה דרבא** דממדינה למדינה בארץ ישראל היכא דקפדי ולא שכיחי עדים צריך למימר אבל רבא לית ליה דרבה דאי שכיחי עדים לא חיישינן לאין בקיאין דכולהו בקיאין: **אלא מאי בינייהו** אתרווייהו שנויי מהדר אשנויא קמא דשנינן כיון דאיכא עולי רגלים כו' ותו ליכא למימר ממדינה למדינה מצריך רבא בין אשנויא דאמרינן דרבה היכא דקפדי מודי בה דבעינן נמי לקיימו ומהשתא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא פליגו בה דאי קפדי מודה בה רבה דהא אית ליה דרבא ואי לא קפדי מודי בה רבא דהא שכיחי לקיימו משום קביעותא דבתי דינין ומאי בינייהו כלומר חסרו להו הנך טעמי דאוקמנא פלוגתייהו לעיל ומשני ואכתי חסרי להו וסמי חד מינייהו ופשו להו תרי טעמי באותה מדינה במדינת הים והיכא דאתיוה בי תרי ממדינת הים רבה מצריך רבא לא מצריך: **ואינו יכול** מפרש ואזיל מאי היא: **יתקיים בחותמיו** יבאו המכירים החתימה וכשר:

תנן המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים ומרישא דמתניתין המביא גט ממדינת הים דמשמע דווקא ממה"י לא"י לא מצי למפרך דלעולם באותה מדינה במדינת הים נמי צריך ונקט הכי לאפוקי רקם וחגר:

אלא אימא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך וא"ת ואמאי נקט ממדינה למדינה נתני המביא גט באותה מדינה במדינת הים צריך כו' הא בארץ ישראל אין צריך באותה מדינה וה"ה ממדינה למדינה דלרבה אין חלוק בין אותה מדינה ובין ממדינה למדינה וי"ל דנקט הכי לאשמועינן דלא נימא דממדינה למדינה בארץ ישראל צריך נמי משום קיום כרבא קמ"ל דאין צריך דטעמא לאו משום קיום אי נמי משום דשכיחי עולי רגלים כדמסיק: **אי** מההיא הוה אמינא הני מילי דיעבד פירש בקונטרס אי מדיוקא דרישא ופי' כן משום דאסיפא לא הוי מצי למימר הני מילי דיעבד דהא בהדיא קתני אין צריך דמשמע לכתחלה ומיהו לשון אי מההיא לא משמע הכי ונראה דיש ליישב דהכא שייך למתני א"נ בדיעבד כלומר אין צריך לטלו הימנה כשלא אמר בפני נכתב ובפ"נ דאמר לקמן כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתן לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל קשה דאמרינן בריש פ"ב (לקמן גיטין דף טו.) המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם כו' פסול ופריך בגמ' תנינא חדא זימנא המביא כו' ומשני אי מההיא הוה אמינא צריך ואי לא אמר כשר והיכי הוה מצי למימר הכי הא אמרינן הכא דאי לא תנא אלא חד בבא הוה אמינא בא"י לכתחלה צריך מכלל דבמדינת הים אפילו בדיעבד נמי צריך וי"ל דמאחר דתנא הכא תרי בבי לאשמועינן דארץ ישראל אפילו לכתחלה אין צריך אם כן מהשתא מצינן למימר דהא דצריך במדינת הים היינו לכתחלה אבל בדיעבד כשר להכי אצטריך מתניתין דפ"ב ועוד נראה לר"י דהכי פירושא הני מילי דיעבד שלא ראה כתיבת הגט וחתימתו דיכול לתנו לה בא"י אבל לכתחלה צריך שיראה כתיבת הגט וחתימתו כדי שיוכל לומר בפני נכתב קמ"ל דלא צריך ובמדינת הים אם לא ראה כתיבת הגט וחתימתו אין יכול להביאו ולתנו לה ואם הביא ונתנו ה"א דכשר אי לא מתניתין דפ"ב והשתא מתרצה נמי פרכא קמייתא.:

כיון דאיכא עולי רגלים משכח שכיחי ואע"ג דלענין מחאה שלא בפניו אמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף לח:) סתם יהודה וגליל כשעת חרום דמי ולא הוי מחאה היינו משום שאין המחזיק דרכו לחזר אם עשו מחאה אבל הכא שמחזרת אחר עדים המכירים חתימת העדים מצויין לקיימו. ואם תאמר דלקמן (גיטין דף ו.) משמע איפכא גבי בני מחוזא דגילי ומצרכי בפני נכתב משכונה לשכונה אטו במחוזא מי לא הוי מחאה וי"ל דהתם אפילו ימחה בפני בני אדם שהולכין להם שלא יאמרו למחזיק מכל מקום דרך הליכתם יאמרו לאחרים וחברך חברא אית ליה כדאמרינן התם אבל לענין קיום כיון דגילי לא ימצא קיום כשיצטרך להם: **ואמר** ר' יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל כו' בלא ר' יצחק נמי יש להוכיח דבארץ ישראל היתה דבחוצה לארץ באותה הגמוניא נמי צריך לרבה כיון דאין בקיאין לשמה: **שהיו** מקפידין זה על זה וחרוס דידהו הוי טפי מחרוס דיהודה וגליל: **רבה** אית לה דרבא וא"ת ואמאי צריך לרבה בפני נכתב מהגמוניא להגמוניא והא רבה לא חייש לאחלופי. כיון דידעינו לא מהני וי"ל דמתחלה לא היו מתקנין בפני נכתב משום אחלופי אבל כיון דתקינו משום לשמה במדינת הים תקנו שיאמר בכל מקום אף בארץ ישראל: **אלא** מאי בינייהו לעיל כי משני כיון דאיכא עולי רגלים משכח שכיחי לא הוה מצי למבעי מאי בינייהו דאכתי איכא בינייהו מקומות דלא קביעי בתי דינין או שמקפידין זה על זה:

מסורת הש"ס

א מנחות עד.; משנה גיטין; קידושין טו.; יבמות יח:; כתובות ק:; שבת נב.; סנהדרין נא:; זבחים יח.; לקמן יט:; עירובין מז:; לקמן טו.; עירובין ח:

ב מגילה לא:; תענית כז:

ג לעיל ב:

ד תוספתא יבמות; יבמות כה.; תוספתא גיטין; לקמן ט.; משנה יבמות; לקמן פו.; בבא מציעא נה:; לעיל ב.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אי וכו' אי מדיוקא דרישא. עי' חולין דף ג ע"א תוד"ה אין:

(א)אִילֵימָא חֵרֵשׁ, חֵרֵשׁ בַּר אֵיתוֹיֵי גִּיטָּא הוּא?! וְהָתְנַן: הַכֹּל כְּשֵׁרִים לְהָבִיא אֶת הַגֵּט, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן! וְאָמַר רַב יוֹסֵף: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כְּגוֹן שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ כְּשֶׁהוּא פִּקֵּחַ, וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" עַד שֶׁנִּתְחָרֵשׁ. לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ. אִי הָכִי, יָכוֹל נָמֵי! גְּזֵירָה שֶׁמָּא יַחְזוֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ. (ב)אִי הָכִי, אֵינוֹ יָכוֹל נָמֵי! פִּקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ מִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא, וּמִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא לָא גְּזוּר בַּהּ רַבָּנַן. (ג)וְהָא אִשָּׁה, דְּלָא שְׁכִיחָא, וּתְנַן: הָאִשָּׁה עַצְמָהּ מְבִיאָה גִּיטָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁצְּרִיכָה לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"? שֶׁלֹּא תַּחְלוֹק בִּשְׁלִיחוּת. אאִי הָכִי, בַּעַל נָמֵי! אַלְמָה תַּנְיָא: הוּא עַצְמוֹ שֶׁהֵבִיא גִּיטּוֹ, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"? טַעְמָא מַאי אֲמוּר רַבָּנַן צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", דִּילְמָא אָתֵי בַּעַל מְעַרְעַר וּפָסֵיל לֵיהּ; הַשְׁתָּא מִינְקָט נָקֵיט לֵיהּ בִּידֵיהּ, וְעַרְעוֹרֵי קָא מְעַרְעַר עֲלֵיהּ?! ב(ד)תָּא שְׁמַע, דִּבְעָא מִינֵּיהּ שְׁמוּאֵל מֵרַב הוּנָא: שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, צְרִיכִין שֶׁיֹּאמְרוּ "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נֶחְתַּם" אוֹ אֵין צְרִיכִין? אֲמַר לֵיהּ: אֵין צְרִיכִין. וּמָה אִילּוּ יֹאמְרוּ "בְּפָנֵינוּ גֵּרְשָׁהּ", מִי לָא מְהֵימְנִי?! לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ. אִי הָכִי, חַד נָמֵי! גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְזוֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ. אִי הָכִי, בֵּי תְרֵי נָמֵי! בֵּי תְרֵי דְּמַיְיתוּ גִּיטָּא, מִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא; וּמִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא לָא גְּזוּר בָּהּ רַבָּנַן. וְהָא אִשָּׁה, דְּלָא שְׁכִיחָא, וּתְנַן: הָאִשָּׁה עַצְמָהּ מְבִיאָה גִּיטָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁהִיא עַצְמָהּ צְרִיכָה לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"! שֶׁלֹּא תַּחְלוֹק בִּשְׁלִיחוּת. אִי הָכִי, בַּעַל נָמֵי! אַלְמָה תַּנְיָא: הוּא עַצְמוֹ שֶׁהֵבִיא גִּיטּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"? טַעְמָא מַאי אֲמוּר רַבָּנַן צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" – דִּילְמָא אָתֵי בַּעַל מְעַרְעַר וּפָסֵיל לֵיהּ; הַשְׁתָּא מִינְקָט נָקֵיט לֵיהּ בִּידֵיהּ, וְעַרְעוֹרֵי קָא מְעַרְעַר עֲלֵיהּ?! גתָּא שְׁמַע: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, וּנְתָנוֹ לָהּ וְלֹא אָמַר לָהּ "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אִם נִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו – כָּשֵׁר, וְאִם לָאו – פָּסוּל. הֲוֵי לֹא הוּצְרְכוּ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" לְהַחְמִיר עָלֶיהָ, אֶלָּא לְהָקֵל עָלֶיהָ. לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ. וְהָאָמְרַתְּ: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יַחְזוֹר הַדָּבָר לְקִלְקוּלוֹ! כְּשֶׁנִּיסַּת. אִי הָכִי, הֲוֵי לָא הוּצְרְכוּ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" לְהַחְמִיר עָלֶיהָ אֶלָּא לְהָקֵל עָלֶיהָ?! מִשּׁוּם דְּנִיסַּת הוּא! הָכִי קָאָמַר: וְכִי תֵּימָא לְהַחֲמִיר עֲלַהּ וְלַפְּקַהּ, הֲוֵי לֹא הוּצְרְכוּ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" לְהַחְמִיר עָלֶיהָ אֶלָּא לְהָקֵל עָלֶיהָ,

טַעְמָא

חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן דְּלָאו בְּנֵי דֵעָה נִינְהוּ וְאֵין יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לְגָרְשָׁהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (דַּף מב.) דְּאֵין קָטָן נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ וְהוּא הַדִּין לְהָנָךְ: **לְרָבָא נִיחָא לְרַבָּה קַשְׁיָא** דְּקָתָנֵי יִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו וַהֲלֹא אֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ: **לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ** דִּבְעֵי לִשְׁמָהּ: **אִי הָכִי** דְּלָמְדוּ: **יָכוֹל נָמֵי** לָא לִיצָרְכוּהָ אִם אֶפְשָׁר לְקַיְּימוֹ בְּעֵדִים לֹא יִצְטָרֵךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם וּמְשַׁנֵּי אע"ג דְּלָמְדוּ לֹא עָקְרוּ רַבָּנַן תַּקַּנְתַּיְיהוּ גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחֲזֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ וְיִשְׁכְּחוּ הִלְכָּךְ הַשְׁתָּא נָמֵי צָרִיךְ הַשָּׁלִיחַ לִבְדֹּק שֶׁהוּא לִשְׁמָהּ: **וְהָא אִשָּׁה דְּלָא שְׁכִיחָא** שֶׁתְּהֵא הִיא עַצְמָהּ מְבִיאָה אֶת גִּטָּהּ בְּתוֹרַת שְׁלִיחוּת שֶׁלֹּא תִּתְגָּרֵשׁ בּוֹ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְבֵית דִּין פְּלוֹנִי: **וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא צְרִיכָה כו'** בפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כג.) מוֹתְבִינַן מִכִּי מְטָא גִּטָּא לְיָדָהּ אִגָּרְשָׁה וּמְשַׁנֵּינַן דְּאַיְיתִיתֵהּ עַל ב"ד פְּלוֹנִי בְּתוֹרַת שְׁלִיחוּת: **שֶׁלֹּא תַּחֲלֹק בִּשְׁלִיחוּת** שִׁנּוּיָא הוּא לֹא חִלְּקוּ חֲכָמִים בֵּין שָׁלִיחַ לְשָׁלִיחַ אֲבָל הָא דְּאֵינוֹ יָכוֹל לָאו חִלּוּק הוּא שֶׁהֲרֵי הֻצְרַךְ לוֹמַר אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר: **שֶׁהֵבִיא אֶת גִּטּוֹ** שֶׁכָּתְבוּ בִּמְדִינַת הַיָּם וּבָא כָּאן לְגָרְשָׁהּ: **טַעְמָא מַאי כו'** שִׁנּוּיָא הוּא כְּלוֹמַר טַעְמָא מַאי אַצְרְכוּהָ רַבָּנַן לְכָל שָׁלִיחַ לוֹמַר כָּךְ מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא דִּלְמָא אָתֵי בַּעַל וְכוּ': **שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט** שְׁנֵיהֶם נַעֲשׂוּ שְׁלוּחִים: **וּמָה אִילּוּ יֹאמְרוּ כו'** כְּלוֹמַר אִם רָצוּ הֵן אוֹמְרִים אָנוּ מְעִידִים שֶׁגֵּרְשָׁהּ וְנָתַן לָהּ גֵּט אוֹ לִשְׁלוּחָהּ גֵּט: **לְרַבָּה קַשְׁיָא** דְּאָמַר כִּי מַיְיתֵי בֵּי תְרֵי צְרִיכִין לוֹמַר: **אִי הָכִי** דְּלָמְדוּ: **חַד נָמֵי** כִּי מַיְיתֵי לֵיהּ חַד נָמֵי לָא לִיצָרְכוּהָ: **הָוֵי לֹא הֻצְרְכוּ כו'** כְּלוֹמַר אֱמֹר מֵעַתָּה לֹא אַצְרִיכוּ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב לְהַחְמִיר דְּכִי מְקֻיָּים נִצְרְכֵיהּ: **אֶלָּא לְהָקֵל** דְּלָא מַצְרְכִינַן לֵיהּ לִתְרֵי סָהֲדֵי אַחֲרִינָא: **כְּשֶׁנִּיסֵּת** כְּבָר וּמִשּׁוּם הָא גְּזֵרָה לָא מַפְּקִינַן מִנֵּהּ: **מִשּׁוּם דְּנָיְסַת הוּא** וְאִם לֹא נִיסַּת לָא שָׁבְקִינַן לָהּ לְאִנָּסוֹבֵי וְאע"ג דְּאִיקַּיֵּים הַיְינוּ חוּמְרָא: **הָכִי קָאָמַר** לְעוֹלָם בְּנִיסַּת קָאָמַר דְּלָא מַפְּקִינַן לָהּ וה"ק הָוֵי לֹא הֻצְרְכוּ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב לְהַחְמִיר עָלֶיהָ וּלְהוֹצִיאָהּ אַחַר שֶׁנִּיסַּת דְּלָא תֵּימָא לְהַחְמִיר עָלֶיהָ וּלְהוֹצִיאָהּ: **אֶלָּא לְהָקֵל עָלֶיהָ** מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא תִּזָּקֵק לְעֵדִים:

אִלֵּימָא חֵרֵשׁ וְלָא בָּעֵי לְמֵימַר כְּגוֹן אִלֵּם אוֹ שֶׁלֹּא רָאָה כְּתִיבַת הַגֵּט דְּא"כ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר וְלֹא אָמַר: **אִי הָכִי** יָכוֹל נָמֵי פי' יָכוֹל נָמֵי סַגִּי בְּקִיּוּם חוֹתְמָיו וא"ת מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבָּה כִּי הֵיכִי דִּלְרָבָא נִיחָא לֵיהּ דִּמְפָרֵשׁ אֵינוֹ יָכוֹל צָרִיךְ קִיּוּם חוֹתְמָיו אֲבָל יָכוֹל סַגִּי בְּאוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וְנֶחְתַּם וְאֵין צָרִיךְ שְׁנַיִם הָכִי נָמֵי יְפָרֵשׁ לְרַבָּה דִּלְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ רַבָּה וְרָבָא שָׁוִים וְאוֹמֵר ר"ת דִּלְרָבָא נִיחָא דִּתְנָא אֵינוֹ יָכוֹל לְאַשְׁמוֹעֵי' דִּבְעֵי קִיּוּם חוֹתְמָיו אֲבָל בְּיָכוֹל סַגִּי בְּאוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב אע"ג דְּלָא חָשִׁיב לְרָבָא כְּמוֹ קִיּוּם חוֹתְמָיו אֲבָל לְרַבָּה בְּפָנַי נִכְתַּב עָדִיף מִקִּיּוּם חוֹתְמָיו שֶׁמֵּעִיד שֶׁנַּעֲשָׂה לִשְׁמָהּ ע"כ תַּנָּא אָתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאֵינוֹ יָכוֹל סַגִּי בְּקִיּוּם חוֹתְמָיו כֵּיוָן דְּאוֹקְמִינַן לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ יָכוֹל נָמֵי תִּסְגֵּי לֵיהּ בְּקִיּוּם חוֹתְמָיו וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ אִי הָכִי חַד נָמֵי לִבְעֵי שְׁמוּאֵל מֵרַב הוּנָא אִי סַגִּי בְּקִיּוּם חוֹתְמָיו כֵּיוָן דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְמִידֵי אוֹ דִּלְמָא לָא פְּלוּג בֵּין לָמְדוּ לְלֹא לָמְדוּ וּמְשַׁנֵּי בְּחַד פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּצָרִיךְ גְּזֵרָה מִשּׁוּם שֶׁמָּא יַחְזוֹר הַדָּבָר לְקִלְקוּלוֹ ור"י מְפָרֵשׁ דְּהָכִי פָּרִיךְ אִי הָכִי יָכוֹל נָמֵי הֵיכָא דְּאֵין צָרִיךְ קִיּוּם לֹא יִצְטָרֵךְ לוֹמַר לְרַבָּה בְּפָנַי נִכְתַּב וְנֶחְתַּם כֵּיוָן דְּלָמְדוּ וּלְעֵיל אָמְרִינַן בְּאַתְיוּהָ בֵּי תְרֵי וּבְאוֹתָהּ מְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם דִּלְרַבָּה בְּהָנֵי נָמֵי קָתָנֵי מַתְנִיתִין דְּצָרִיךְ דְּכֻלָּהּ מַתְנִי' אִית לָן לְאוֹקְמָא בְּלָמְדוּ מִדְּפָרִיךְ מִמַּתְנִי' דְּהָאִשָּׁה עַצְמָהּ מְבִיאָה גִּטָּהּ וא"כ רֵישָׁא נָמֵי אַיְירֵי בְּלָמְדוּ וּבְעִנְיָן זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ אִי הָכִי חַד נָמֵי וּמִתְּחִלָּה כָּתַב רַשִׁ"י בְּפֵרוּשׁ כְּתַב יָדוֹ דְּהַךְ קֻשְׁיָא דְּאִי הָכִי יָכוֹל נַמֵּי וְאִי הָכִי חַד נָמֵי אַיְירֵי לְמַאי דְּסָלְקָא דַּעְתָּא מֵעִקָּרָא דְּרַבָּה לֵית לֵיהּ דְּרָבָא דְּכֵן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס דְּבָתַר דְּאִתּוֹתַב מֵחֲדָא הֲדַר מוֹתִיב לֵיהּ מֵאִידָךְ וְשׁוּב מְחָקוֹ רַשִׁ"י וְאֵין לְפָרֵשׁ יָכוֹל נָמֵי לֹא יִצְטָרֵךְ לְרַבָּה בְּפָנַי נִכְתַּב כֵּיוָן דְּלָמְדוּ בִּשְׁלָמָא לְרָבָא דְּחָיֵישׁ לְאִחַלּוּפֵי נִיחָא אֲבָל לְרַבָּה דְּיָלְעִנוּ לָא מְהַנֵּי א"כ לָא אָתֵי לְאִיחַלּוּפֵי מַה צָרִיךְ בְּפָנַי נִכְתַּב דְּהָא לְקַמָּן בְּרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי (גִּטִּין דַּף טז:) מַשְׁמַע דְּכֵיוָן דְּאִתְקַן בְּפָנַי נִכְתַּב לְרַבָּה מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ מוֹדֶה רַבָּה דְּצָרִיךְ לְאוֹמְרוֹ אֲפִילּוּ אַחַר שֶׁלָּמְדוּ מִשּׁוּם אִיחַלּוּפֵי: **שֶׁלֹּא** תַּחֲלֹק בִּשְׁלִיחוּת פֵּרוּשׁ בִּשְׁלִיחוּת דְּיָכוֹל: **אִי הָכִי** בַּעַל נָמֵי לְרָבָא נִיחָא דְּכִי מַיְיתֵי לֵיהּ בַּעַל לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְזִיּוּף דְּאֵינוֹ חָשׁוּד לְהַכְשִׁילָהּ בְּמִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְרַבָּה בְּבַעַל נָמֵי לֵיחוּשׁ שֶׁלֹּא יְעַרְעֵר דְּמִתְּחִלָּה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁמָהּ וּמְשַׁנֵּי מִינְקַט נָקֵט בִּידֵיהּ כֵּיוָן דְּעִרְעוּר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לַעַז לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁיְּעַרְעֵר כֵּיוָן דְּנָקֵט לֵיהּ: **בֵּי** תְרֵי דְּמַיְיתוּ גִּטָּא כו' לְפִי זֶה לֵיכָּא בֵּינַיְיהוּ לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ דְּאַתְיוּהָ בֵּי תְרֵי אֲבָל אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ מְקַיֵּים וּלְקַמָּן בר"פ שֵׁנִי (גִּטִּין דַּף טז:) אִיכָּא לְמ"ד דִּשְׁנַיִם צְרִיכִין לוֹמַר אֲפִילּוּ אַחַר שֶׁלָּמְדוּ דְּלָא חָשִׁיב לֵהּ מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא וּלְמַאי דְּחָשִׁיב לֵהּ מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הָא דְּקָתָנֵי בפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף טו.) וּב' אוֹמְרִים בְּפָנֵינוּ דְּדָיֵיק מִנֵּהּ רַבָּה דְּיָלְעִנוּ לָא מְהַנֵּי אע"ג דְּמִסְתַּמָּא אַיְירֵי אַחַר שֶׁלָּמְדוּ מ"מ נָקֵט בְּפָנֵינוּ מִשּׁוּם דְּקֹדֶם שֶׁלָּמְדוּ הֲוָה בְּפָנֵינוּ דַּוְקָא: **שֶׁלֹּא** תַּחֲלֹק בִּשְׁלִיחוּת פי' בִּשְׁלִיחוּת דְּאַחַד דִּגְזָרִינַן אַחַד דְּלָא שְׁכִיחַ אַטּוּ אַחַד דִּשְׁכִיחַ אֲבָל בֵּי תְרֵי אַטּוּ אַחַד לָא גְּזָרִינַן: **כְּשֶׁנִּיסַּת** וְהָא דְּתַנְיָא לְקַמָּן לֹא אָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם הַוָּלָד מַמְזֵר הַיְינוּ כְּשֶׁלֹּא נִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו וא"ת וְלִחְשְׁבֵהּ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו.) בַּהֲדֵי ג' גִּטִּין פְּסוּלִין וְאִם נִסֵּת הַוָּלָד כָּשֵׁר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּקָסָבַר רַבָּה דְּהָנֵי ג' גִּטִּין תַּנָּא וְהָכָא לֹא תַּנָּא וְאִם תֹּאמַר לְהַאי לִישָּׁנָא דבפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף יז.) דְּאִית לֵיהּ לר' יוֹחָנָן שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם צְרִיכִין לוֹמַר בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב כו' מַשְׁמַע דְּקָסָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ הֵיכִי מְשַׁנֵּי הַךְ בָּרַיְיתָא דְּהָכָא דְּאִי מְשַׁנֵּי לָהּ כְּשֶׁנִּיסַּת א"כ לִחְשְׁבֵהּ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו.) בַּהֲדֵי ג' גִּטִּין פְּסוּלִין דְּהָא ר' יוֹחָנָן אִית לֵיהּ בפ"ט (שָׁם) דְּג' גִּטִּין נָמֵי לֹא תַּנָּא וְאֵין לוֹמַר דְּלָא חָשִׁיב אֶלָּא פָּסוּל הַתָּלוּי בַּגֵּט עַצְמוֹ דְּהָא אָמְרִינַן בפ"ט מִנְיָנָא דְּסֵיפָא לְמַעוּטֵי נְתָנוֹ לָהּ וְלֹא אָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב יוֹצְאָה וְהַוָּלָד מַמְזֵר וְאוֹמֵר ר"י דְּהַהוּא מִלְּתָא דְּר' יוֹחָנָן דְּסָבַר לֹא תַּנָּא קָאֵי כְּלִישָּׁנָא קַמָּא דבפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף טז:) דְּאִית לֵיהּ לְר' יוֹחָנָן לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ וְכִמַסְקָנָא דִּשְׁמַעְתִּין אִי נָמֵי יֹאמַר דְּהַךְ דְּרַבָּה וְרָבָא תַּנָּאֵי הִיא כִּדְבָעֵינַן נָמֵי לְמֵימַר בְּפֶרֶק שֵׁנִי (ג"ז שָׁם) לְרַבִּי יוֹחָנָן:

מסורת הש"ס

א מגילה יט:; לקמן כג.

ב ביצה יח.; עירובין סג:; ביצה ב:

ג לקמן סב:; משנה גיטין; לקמן כג:

ד לקמן טז:

גליון הש"ס

גמ' גזירה שמא. עירובין ד' פא ע"א:

תוס' ד"ה בי תרי וכו' מ"מ נקט בפנינו משום דקודם שלמדו. לא זכיתי להבין דהא ל"צ לומר כלל ואיך שייך וב' אומרים ובאמת הא מבואר בסוגיא דשם דל"ק סבר דמתני' מיירי דוקא בלא אתיוה בי תרי דבאחיזה בי תרי ל"צ לאמירה כלל דאי כרבא אי כרבה דבי תרי ל"ש ואידך לישנא מוקי ביוצא מבי תרי דס"ל דלרבה גם בכה"ג צ"ל בפ"נ וא"כ למ"ד בשמעתין דאתיוה בי תרי ל"צ לומר ע"כ דמתני' דהתם מיירי בלא אתיוה בי תרי וכל"ק דשם וממילא בפנינו דוקא וצלע"ג:

תוס' ד"ה כשניסת וכו' ואין לומר דלא חשיב וכו' דהא אמרינן בפ"ט. יסוד זה דמה דאינו ראוי לחשבו לא שייך לומר דממעט אותו כתבו ג"כ בתוס' נדה דף יט ע"ב ד"ה הא אר"י. ועי' יבמות דף ג ע"ב וצ"ע:

בא"ד אי נמי יאמר דהך דרבה ורבא תנאי היא. תמוה לי הא גם למסקנא דשם דפליגי ביחזור הדבר לקלקולו ניחא די"ל דר"י לא ס"ל לאוקימתא דכשניסת ומוקי לברייתא דהכא כר"י דלא חייש ליחזור לקלקולו וצע"ג:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יד:

ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' יד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יח:

ג מיי' פז' מהל' גירושין הל' ז:

ד מיי' פז' מהל' גירושין הל' יז, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' ח:

טַעְמָא מַאי – דִּילְמָא אָתֵי בַּעַל מְעַרְעַר וּפָסֵיל לֵיהּ; הַשְׁתָּא בַּעַל לָא קָא מְעַרְעַר, אֲנַן נֵיקוּם וּנְעַרְעַר עֲלַהּ?! בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, חַד אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְחַד אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ. תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הוּא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא אַיְיתִי גִּיטָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וַאֲמַר לֵיהּ: צְרִיכְנָא לְמֵימַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אוֹ לָא? אֲמַר לֵיהּ: לָא צְרִיכַתְּ, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, אֲבָל בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים דִּבְקִיאִין לִשְׁמָהּ – לֹא. תִּסְתַּיֵּים. וְתִסְבְּרָא?! וְהָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא! וְעוֹד, הָא אָמְרִינַן שֶׁמָּא יַחְזוֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ! אֶלָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא אִינִישׁ אַחֲרִינָא הֲוָה בַּהֲדֵיהּ, וְהָא דְּלָא חָשֵׁיב לֵיהּ – מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. [א](א)אִיתְּמַר: בִּפְנֵי כַּמָּה נוֹתְנוֹ לָהּ? רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי חֲנִינָא; חַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְחַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה. תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי יוֹחָנָן הוּא דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם, דְּרָבִין בַּר רַב חִסְדָּא אַיְיתִי גִּיטָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וַאֲמַר לֵיהּ: זִיל הַב לָהּ בְּאַפֵּי תְּרֵי, וְאֵימָא לְהוּ "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". תִּסְתַּיֵּים. (ב)לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם, קָסָבַר: לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ; וּמַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, קָסָבַר: לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ? וְתִסְבְּרָא?! הָא מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְהָכָא הֵיכִי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בִּפְנֵי שְׁנַיִם? וְעוֹד, הָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא! [ב]אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא בָּעֵינַן עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְהָכָא בְּשָׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֵד וְעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין קָמִיפַּלְגִי: מַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם, קָסָבַר: שָׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֵד, וְעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין. וּמַאן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, קָסָבַר: שָׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֵד, וְאֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין. [ג]וְהָא קַיְימָא לַן בִּדְרַבָּנַן דְּעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּין! אֶלָּא הָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: כֵּיוָן דְּאִשָּׁה כְּשֵׁירָה לְהָבִיא אֶת הַגֵּט, זִמְנִין דְּמַיְיתָא לֵיהּ אִיתְּתָא וְסָמְכִי עֲלַהּ. וְאִידַּךְ: אִשָּׁה – מִידָּע יָדְעֵי וְלָא סָמְכִי עֲלַהּ. (ג)תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, וּנְתָנוֹ לָהּ וְלֹא אָמַר לָהּ "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" – יוֹצִיא, וְהַוָּלָד מַמְזֵר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. [ד](ד)וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַוָּלָד מַמְזֵר. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה, וְיַחֲזוֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְיֹאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". (ה)וְרַבִּי מֵאִיר, מִשּׁוּם דְּלֹא אָמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", יוֹצִיא וְהַוָּלָד מַמְזֵר? אִין, רַבִּי מֵאִיר לְטַעְמֵיהּ. דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בְּגִיטִּין – יוֹצִיא, וְהַוָּלָד מַמְזֵר. בַּר הֶדְיָא בָּעֵי לְאֵתוֹיֵי גִּיטָּא, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַחַי, דַּהֲוָה מְמוּנֶּה אַגִּיטֵּי, אֲמַר לֵיהּ: צָרִיךְ אַתָּה לַעֲמוֹד עַל כָּל אוֹת וָאוֹת. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי, אָמְרִי לֵיהּ: לָא צְרִיכַתְּ. [ה]וְכִי תֵּימָא אֶעֱבֵיד לְחוּמְרָא, נִמְצָא אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל גִּיטִּין הָרִאשׁוֹנִים. (ו)רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אַיְיתִי גִּיטָּא, פַּלְגָא אִיכְּתַב קַמֵּיהּ וּפַלְגָא לָא אִיכְּתַב קַמֵּיהּ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב בּוֹ אֶלָּא שִׁיטָּה אַחַת לִשְׁמָהּ, שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ. רַב אָשֵׁי אָמַר:

אֲפִילּוּ

אִי בָּעֵית אֵימָא טַעְמָא מַאי כו' רַשִׁ"י לָא גָרֵיס אִיבָּעֵית אֵימָא דְּסִיּוּמָא דְּמִלְּתָא הוּא ולר"י נִרְאֶה דְּשַׁפִּיר גָּרֵיס לֵיהּ וּמוֹקֵי לָהּ הַשְׁתָּא קֹדֶם שֶׁנָּמְלוּ דְּכֵיוָן דְּנָסַת לֹא תֵּצֵא כֵּיוָן דְּלִזְיוּף לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּנִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו וְלֵיכָּא אֶלָּא לַעַז בְּעָלְמָא דְּשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ אַפֵּי' אִי אָתֵי בַּעַל וּמְעַרְעֵר כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל (גִּטִּין ה ע"א ד"ה א"ה בַּעַל): **וְתִסְבְּרָא** וְהָא רַבָּה אִית לֵהּ דְּרָבָא לָא גָּרְסִינַן וְתִסְבְּרָא כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וּבְסָמוּךְ דְּקָאָמַר אֶלָּא ר' שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא אִינִישׁ אַחֲרִינָא הֲוָה בַּהֲדֵהּ לָא גָרְסִינַן אֶלָּא דְּאֵינוֹ בָּא לִסְתּוֹר תִּסְתַּיֵּים וּבְסָמוּךְ נָמֵי קָאָמַר הָא מִדְּרִיבָּ"ל סָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ כו': **הָא מִדְּר' יְהוֹשֻׁעַ** כו' רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּמוֹ לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּסָבַר כְּאִידָךְ לִשָּׁנָא לפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף יז.) דְּהַהוּא לִשָּׁנָא דְּהָתָם דְּקָאָמַר שְׁנַיִם אֵין צְרִיכִין לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב הוּא עִקָּר דְּקָאָמַר עֲלָהּ יָתֵר הוּא שֶׁלֹּא תָּמוּט וְעוֹד דִּבְהָהִיא שִׁנּוּיָא לָא הֲוָה מְשַׁנֵּי הָא דְּפָרֵיךְ וְהָא רַבָּה אִית לֵהּ דְּרָבָא: **וְהָא** קַיְמָא לַן דְּאֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן ה"מ בִּדְאוֹרָיְתָא כו' רַשִׁ"י לָא גָרֵיס לֵיהּ וְהַדִּין עִמּוֹ דְּכֵיוָן דִּפְשִׁיטָא דִּבְדְרַבָּנַן עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן כִּדְפָרֵיךְ לְבַסּוֹף הֵיכִי פָּרֵיךְ מֵעִקָּרָא הָא קַיְמָא לַן דְּאֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן דְּהָא פְּשִׁיטָא דְּלָא ס"ל דְּהָכָא הָוֵי דְּאוֹרָיְתָא וּמִיהוּ בְּפֶרֶק קַמָּא דִּכְתֻבּוֹת (דַּף יח.) יֵשׁ קְצָת כְּעִנְיָן זֶה גַּבֵּי גֵּר קָטָן מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת ב"ד וּפָרֵיךְ מַאי קמ"ל תְּנֵינָא זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כו' וַהֲדַר פָּרֵיךְ וְהָא קי"ל דְּוַדַּאי עֶבֶד בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ: הָכִי גָרֵיס ר"ת כֵּיוָן דְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לְהָבִיא אֶת הַגֵּט זִמְנִין דְּמַיְיתֵי לֵיהּ אִתְּתָא וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וה"ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר זִמְנִין דְּמַיְיתֵי לֵיהּ קָרוֹב: הָכִי גָרֵיס ר"ת כֵּיוָן דְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לְהָבִיא אֶת הַגֵּט זִמְנִין דְּמַיְיתֵי לֵיהּ אִתְּתָא וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וה"ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר זִמְנִין דְּמַיְיתֵי לֵיהּ קָרוֹב: **כֵּיצַד יַעֲשֶׂה** פֵּי' כֵּיצַד יַעֲשֶׂה לְרַבָּנָן שֶׁתִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה אוֹ אִם נִשֵּׂאת שֶׁלֹּא תֵּצֵא אֲבָל לְוָלָד אֵין צָרִיךְ תַּקָּנָה דִּבְלָא תַּקָּנָה לָא הָוֵי מַמְזֵר דְּלֵית לְהוּ כָּל הַמְשַׁנֶּה כו' ולר"מ כֵּיצַד יַעֲשֶׂה קֹדֶם נִשּׂוּאִין אֲבָל לְאַחַר נִשּׂוּאִין מִסְתַּבֵּר לר"מ אֵין תַּקָּנָה דְּכֵיוָן דְּהַוָּלָד מַמְזֵר א"כ כָּל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ וְתֵצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה וְכָל הָנְהוּ דִּתְנַן לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (גִּטִּין דַּף פ.): **יִטְּלֶנּוּ** הֵימֶנָּה וְיַחֲזֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ וְיֹאמַר כו' מִכָּאן מַשְׁמַע דְּצָרִיךְ לוֹמַר בִּשְׁעַת נְתִינָה בְּפָנַי נִכְתַּב מִדְּקָאָמַר יִטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה וה"ה לְאַחַר נְתִינָה תּוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר דִּמְהַנֵּי מִדְּקָאָמַר לְעֵיל שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ כְּשֶׁהָיָה פִּקֵּחַ וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב עַד שֶׁנִּתְחָרֵשׁ אֲבָל לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר מִסְתַּפְּקָא לר"י אִי מְהַנֵּי כָּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִים בְּאוֹתוֹ עִנְיָן אוֹ לָאו וְקֹדֶם נְתִינָה מִסְתַּפְּקָא לר"י נָמֵי אִי מְהַנֵּי וּמַתְנִיתִין בְּפֶרֶק כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כט:) הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם וְחָלָה עוֹשֶׂה בְּבֵית דִּין שָׁלִיחַ וְאוֹמֵר כו' אֵין רְאָיָה דְּהָתָם אוֹמֵר כְּשֶׁהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ: **אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב בּוֹ אֶלָּא שִׁיטָּה אַחַת כו'** פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא רָאָה אֶלָּא שִׁיטָה רִאשׁוֹנָה דְּמִסְתָּמָא סִיְּימוּ לִשְׁמָהּ:

טַעְמָא מַאי כו' דִּילְמָא אָתֵי בַּעַל מְעַרְעֵר לְטַעְמָא מַאי אָמוּר רַבָּנָן דְּבָעֵי לְמֵימַר דִּלְמָא אָתֵי בַּעַל וּמְעַרְעֵר הִלְכָּךְ אִם לֹא נִיסֵּת לֹא תִּנָּשֵׂא אֲבָל הַשְׁתָּא דְּנָסַת אַמַּאי נַפְקָהּ אַכַּתִּי לָא אָתֵי בַּעַל וּמְעַרְעֵר אֲנַן נְקוּם וּנְעַרְעֵר: וְאִיבָּעֵית אֵימָא לָא גָּרְסִינַן אֶלָּא הָכִי גָּרְסִינַן אֶלָּא לְהָקֵל עָלֶיהָ טַעְמָא מַאי וְכוּ': **בִּפְלֻגְתָּא** כִּי הַךְ פְּלוּגְתָּא דְּרַבָּה וְרָבָא אִפְּלִיגוּ נָמֵי אָמוֹרָאֵי קַמָּאֵי: **אַיְיתִי גִּיטָּא** מִמְּדִינַת הַיָּם: **וְתִסְבְּרָא** לָא גָּרְסִינַן וְאִי נָמֵי גָּרְסִינַן לֵיהּ לָאו לְאוֹרוּעֵי תִּסְתַּיֵּים קָאָתֵי דְּשַׁפִּיר תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין אֶלָּא הָכִי פָּרֵיךְ וְתִסְבְּרָא הָא דְּאָמַר דִּיחִידָאֵי הֲוָה: **וְהָא רַבָּה אִית לֵהּ דְּרָבָא** וּבָעֵינַן לְקַיְּמוֹ: **הֲוָה בַּהֲדֵהּ** וְאָמְרִינַן לְעֵיל בֵּי תְּרֵי דְּמַיְתוּ גִּיטָּא מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא: **בִּפְנֵי כַּמָּה נוֹתְנוֹ** לָהּ הַשָּׁלִיחַ: **לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין** הִלְכָּךְ בִּתְרֵי סַגִּי דְּלֶהֱווּ סָהֲדֵי דְּאָמַר שָׁלִיחַ בְּפָנַי נִכְתַּב וְאִי אָתֵי בַּעַל תּוּ וּמְעַרְעֵר לָא מַשְׁגְּחִינַן בֵּהּ: **לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים כו'** וְכֵיוָן דִּלְקִיּוּמֵי הוּא בָּעֵינַן תְּלָתָא כִּדְאָמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת בְּפֶ' שֵׁנִי (דַּף כא:) דְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת בִּשְׁלֹשָׁה: **וְתִסְבְּרָא** דְּהָכִי הוּא: וְהָא מִדְּסָיְימִינַן לְעֵיל דְּרִיבָּ"ל הוּא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹחָנָן בַּר פְּלֻגְתֵּהּ דִּלְעֵיל אָמַר מִשּׁוּם לְקַיְּמוֹ וְהָכָא סָיְימִינַן דְּר' יוֹחָנָן הוּא דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם: **וְעוֹד** הָא רַבָּה אִית לֵהּ דְּרָבָא וַאֲפִילּוּ לְמ"ד לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ אִית לֵהּ נָמֵי לְקַיְּמוֹ וְנִבְעֵי תְּלָתָא: **בְּשָׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֵד וְעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן קָמִיפַּלְגִי** כְּלוֹמַר אִי אָמְרִינַן כִּי הֵיכִי דְּשָׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֵד הָכִי נָמֵי עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן קָמִיפַּלְגִי: **מ"ד בִּפְנֵי שְׁנַיִם קָסָבַר** כִּי הֵיכִי דְּשָׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֵד ה"נ עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן הִלְכָּךְ מִצְטָרֵף בַּהֲדַיְיהוּ וְהָווּ תְּלָתָא: **וּמ"ד בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה קָסָבַר** אַף שֶׁשָּׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עֵד אֵין עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן: **הָכִי גָּרְסִינַן וְהָא קַיְימָא לַן בִּדְרַבָּנַן דְּעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן** כְּגוֹן גַּבֵּי קִיּוּם שְׁטָרוֹת אָמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת (שָׁם) שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לְקַיֵּים אֶת הַשְּׁטָר וְקָרָא עִרְעוּר עַל אֶחָד מֵהֶם כו' וְהָוֵינַן בָּהּ לְמֵימְרָא דְּעֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן כו' וּמוֹתְבִינַן וּמְשַׁנֵּינַן ה"מ בְּעֵדוּת הַחֹדֶשׁ דְּאוֹרַיְיתָא אֲבָל בִּדְרַבָּנָן עֵד נַעֲשֶׂה דַּיָּן: **כֵּיוָן דְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה כו'** אִי מַכְשְׁרַתְּ בִּשְׁנַיִם זִמְנִין דְּמַיְיתָא לֵיהּ אִשָּׁה וְסָמְכִינַן עֲלָהּ לְאַכְשׁוּרֵי נָמֵי בִּשְׁנַיִם וְאִשָּׁה לָא חַזְיָא לְאִצְטָרוּפֵי בַּהֲדַיְיהוּ לִתְלָתָא: **יוֹצִיא** מִי שֶׁנִּשֵּׂאת בְּגֵט זֶה: **מִשּׁוּם דְּלָא אָמַר (לָהּ)** יוֹצִיא בִּתְמִיהַּ וְהָא גֵּט כָּשֵׁר הוּא וּבְפָנָיו נִכְתַּב וּמִשּׁוּם דְּלָא אָמַר הָוֵי וָלָד מַמְזֵר: **אֲתָא לְקַמֵּהּ דְּרַבִּי אַחַי** בְּאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין אוֹתוֹ: **מְמֻנֶּה אַגִּטֵּי** דְּקי"ל (קִדּוּשִׁין דַּף ו:) כָּל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין לֹא יְהֵא לוֹ עֵסֶק עִמָּהֶן וְהָווּ מִמֶּנּוּ גְּדֵרָא רַבָּה לְאוֹרוּיֵי הֵיכִי נַעֲבִיד: **לָא צְרִיכַתְּ** אֶלָּא בְּשִׁיטָה אַחַת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' א:
ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' ה, טוש"ע אה"ע סי' לה סעי' ב:
ג מיי' פה' מהל' עדות הל' ט, סמג עשין קט, טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ה:
ד מיי' פז' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' ז:
ה טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טו:
ו מיי' פז' מהל' גירושין הל' יב:

מסורת הש"ס

א לעיל ג.
ב לקמן טז:
ג יבמות מד.; משנה יבמות
ד משנה גיטין; לקמן כט:
ה לקמן פ.
ו לקמן טו.

גליון הש"ס

גמ' כיצד יעשה. עי' לקמן פד ע"ב תד"ה אמר חזקיה:

[א]אֲפִילּוּ קַן קוּלְמוֹסָא וְקַן מְגִילְּתָא. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם – אֲפִילּוּ הוּא בַּבַּיִת וְסוֹפֵר בָּעֲלִיָּיה, הוּא בָּעֲלִיָּיה וְסוֹפֵר בַּבַּיִת – אֲפִילּוּ נִכְנָס וְיוֹצֵא כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, כָּשֵׁר. הוּא בַּבַּיִת וְסוֹפֵר בָּעֲלִיָּיה?! הָא לָא קָא חָזֵי לֵיהּ! אֶלָּא לָאו כְּגוֹן דְּשָׁמַע קַן קוּלְמוֹסָא וְקַן מְגִילְּתָא. אָמַר מָר: אֲפִילּוּ נִכְנָס וְיוֹצֵא כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ – כָּשֵׁר. מַאן? אִילֵּימָא שָׁלִיחַ, הַשְׁתָּא הוּא בַּבַּיִת וְסוֹפֵר בָּעֲלִיָּיה, דְּלָא חָזֵי לֵיהּ – אָמְרַתְּ כָּשֵׁר, נִכְנָס וְיוֹצֵא מִיבַּעְיָא?! אֶלָּא סוֹפֵר? פְּשִׁיטָא! מִשּׁוּם דְּנִכְנָס וְיוֹצֵא נִפְסְלִינֵּיהּ?! [ב]לָא צְרִיכָא, דְּנָפַק לְשׁוּקָא וַאֲתָא; מַהוּ דְּתֵימָא, אִינִישׁ אַחֲרִינָא אַשְׁכְּחֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]אִיתְּמַר: בָּבֶל; רַב אָמַר: כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: כְּחוּצָה לָאָרֶץ. (א)לֵימָא בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָנֵי גְּמִירִי; וּמָר סָבַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְהָנֵי נָמֵי לָא שְׁכִיחִי. וְתִסְבְּרָא?! הָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא בָּעֵינַן לְקַיְּימוֹ; רַב סָבַר: כֵּיוָן דְּאִיכָּא מְתִיבָתָא, מִישְׁכָּח שְׁכִיחִי; וּשְׁמוּאֵל סָבַר: מְתִיבָתָא בְּגִירְסַיְיהוּ טְרִידִי. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא: עָשִׂינוּ עַצְמֵינוּ בְּבָבֶל כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין, מִכִּי אֲתָא רַב לְבָבֶל. (ב)מֵתִיב רַבִּי יִרְמְיָה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵרֶקֶם לְמִזְרָח, וְרֶקֶם – כַּמִּזְרָח, מֵאַשְׁקְלוֹן לַדָּרוֹם, וְאַשְׁקְלוֹן – כַּדָּרוֹם, מֵעַכּוֹ לַצָּפוֹן, וְעַכּוֹ – כַּצָּפוֹן. וְהָא בָּבֶל לִצְפוֹנָהּ דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָיְימָא, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה", וּתְנַן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַכּוֹ – כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין; וַאֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר לָא קָאָמַר אֶלָּא בְּעַכּוֹ דְּמִקָּרְבָא, אֲבָל בָּבֶל דְּמִרַחֲקָא, לָא! הוּא מוֹתֵיב לַהּ וְהוּא מְפָרֵק לַהּ: לְבַר מִבָּבֶל. [ד](ג)עַד הֵיכָן הִיא בָּבֶל? אָמַר רַב פָּפָּא: כְּמַחֲלוֹקֶת לְיוּחֲסִין, כָּךְ מַחֲלוֹקֶת לְגִיטִּין. וְרַב יוֹסֵף אָמַר: מַחֲלוֹקֶת לְיוּחֲסִין, אֲבָל לְגִיטִּין דִּבְרֵי הַכֹּל עַד אַרְבָּא תִּנְיָינָא דְּגִישְׁרָא. רַב חִסְדָּא מַצְרֵיךְ מֵאַקְטֵיסְפּוֹן לְבֵי אַרְדְּשִׁיר, וּמִבֵּי אַרְדְּשִׁיר לְאַקְטֵיסְפּוֹן לָא מַצְרֵיךְ. לֵימָא קָסָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָנֵי גְּמִירִי? וְתִסְבְּרָא?! וְהָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא! אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא בָּעֵינַן לְקַיְּימוֹ; וְהָנֵי, כֵּיוָן דְּאָזְלִי לְשׁוּקָא לְהָתָם – הָנָךְ יָדְעִי בַּחֲתִימוֹת יְדָא דְּהָנֵי, וְהָנֵי בִּדְהָנָךְ לָא יָדְעִי. מַאי טַעְמָא? בְּשׁוּקַיְיהוּ טְרִידִי. רַבָּה בַּר אֲבוּהּ מַצְרֵיךְ מֵעַרְסָא לְעַרְסָא, רַב שֵׁשֶׁת מַצְרֵיךְ מִשְּׁכוּנָה לִשְׁכוּנָה, וְרָבָא מַצְרֵיךְ בְּאוֹתָהּ שְׁכוּנָה. [ה]וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ? שָׁאנֵי בְּנֵי מָחוֹזָא, דְּנָיְידִי. רַב חָנִין מִישְׁתַּעֵי: רַב כָּהֲנָא אַיְיתִי גִּיטָּא, וְלָא יָדַעְנָא אִי מִסּוּרָא לִנְהַרְדְּעָא, אִי מִנְּהַרְדְּעָא לְסוּרָא. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב, אֲמַר לֵיהּ: צְרִיכְנָא לְמֵימַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אוֹ לָא צְרִיכְנָא? אֲמַר לֵיהּ: לָא צְרִיכַתְּ,

וְאִי

אֲפִילּוּ שָׁמַע קַן קוּלְמוֹסָא וְקַן מְגִילְּתָא תִּקּוּן הַקֻּלְמוֹס וְהַקְּלָף שָׁמַע כְּשֶׁתִּקְּנוּהוּ לִשְׁמָהּ כְּשֶׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ וּמַחֲלִיקִין אוֹתוֹ וְלִי נִרְאֶה קֵן קוּלְמוֹסָא קוֹל הַקֻּלְמוֹס כְּשֶׁהוּא כּוֹתֵב וְקוֹל הַיְרִיעָה שֶׁהוּא נִשְׁמָע כְּמִי שֶׁאוֹמֵר קֵן קֵן וְאִית דְּגָרְסִי קַל קוּלְמוֹסָא: **דְּנָפַק לְשׁוּקָא** סוֹפֵר יָצָא לַשּׁוּק לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּנֵי אָדָם הַרְבֵּה: **מַהוּ דְּתֵימָא** אִינִישׁ אַחֲרִינָא אַשְׁכְּחֵיהּ שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ שֶׁל זֶה: וְא"ל לִכְתּוֹב לוֹ גֵּט: **הָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא** וְהִי נָמֵי דִּגְמִירִי הָא כֵּיוָן דִּמִמְּדִינָה לִמְדִינָה הוּא בָּעֵינַן לְקַיְּימוֹ: **מְתִיבְתָּא** יְשִׁיבוֹת קְבוּעוֹת אַחַת בְּסוּרָא וְאַחַת בִּנְהַרְדְּעָא וְהוֹלְכִין תַּלְמִידִים מִזּוֹ לְזוֹ וּמִשְּׁאָר עֲיָרוֹת לָהֶן לִלְמוֹד תּוֹרָה: **בְּגִרְסַיְיהוּ** טְרִידִין וְאֵין מַכִּירִין הַחֲתִימוֹת: **אִתְּמַר נָמֵי** דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחִי מְתִיבְתָּא הִיא: **מִכִּי אֲתָא רַב לְבָבֶל** וְקָבַע יְשִׁיבָה בְּסוּרָא וְלִשְׁמוּאֵל הֲוַאי בִּנְהַרְדְּעָא אֲבָל מֵעִקָּרָא לָא וְאע"ג דִּגְמִירִי דְּמִשֶּׁגָּלָה יְכָנְיָה לְבָבֶל (מְלָכִים ב כד) וְהֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר עִמּוֹ לֹא פָּסְקָה תּוֹרָה מֵהֶם: **מֵרֶקֶם לְמִזְרָחוֹ** שֶׁל עוֹלָם בְּסוֹפוֹ הָוֵי מְדִינַת הַיָּם בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל א"י: **וְרֶקֶם עַצְמָהּ: כַּמִּזְרָח** כְּמִזְרַח הָעוֹלָם דְּהוּא מְדִינַת הַיָּם: **מֵעַכּוֹ לִצְפוֹנוֹ** שֶׁל עוֹלָם וּבָבֶל הָתָם קַיְימָא בֵּין עַכּוֹ לַצָּפוֹן: **לְבַר מִבָּבֶל** דְּאִיכָּא טַעְמָא לְהַתִּירָהּ: **כְּמַחֲלוֹקֶת לְיוּחֲסִין** בְּפֶ' עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין ד' עא.) לקי"ל כָּל הָאֲרָצוֹת עִסָּה לא"י וא"י עִסָּה לְבָבֶל וְאִפְּלִיגוּ הָתָם עַל הֵיכָן הוּא: **אַרְבָּא תִּנְיָינָא** עֲרָבָה שְׁנִיָּה הַסְּמוּכָה לַגֶּשֶׁר: **וְהָנֵי גְּמִירִי** דְּבֵי אַרְדְּשִׁיר: **וְהָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא** וְכֵיוָן דִּמִמְּדִינָה לִמְדִינָה הוּא בָּעֵינַן לְקַיְּימוֹ: **וְהָנֵי** דְּבֵי אַרְדְּשִׁיר: **אָזְלֵי לְשׁוּקָא** לְאַקְטֵיסְפּוֹן וּמוֹסְרִין לָהֶן שָׁם עֵדִיּוֹת וְחוֹתְמִין שָׁם בִּשְׁטָרוֹת וְהַשְּׁטָרוֹת בְּיַד בְּנֵי אַקְטֵיסְפּוֹן עַל זְמַן שֶׁנִּכְנָסִים לְפִיכָךְ בְּנֵי אַקְטֵיסְפּוֹן מַכִּירִין חֲתִימַת בְּנֵי אַרְדְּשִׁיר הִלְכָּךְ גֵּט שֶׁנֶּחְתַּם בְּאַרְדְּשִׁיר וְנִשְׁתַּלַּח לְאַקְטֵיסְפּוֹן עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ וְאַף בְּנֵי אַרְדְּשִׁיר כְּשֶׁהוֹלְכִין שָׁם לַשּׁוּק יְקַיְּימוּהוּ אֲבָל בְּנֵי אַרְדְּשִׁיר אֵינָן מַכִּירִין חֲתִימַת בְּנֵי אַקְטֵיסְפּוֹן וְאַע"פ שֶׁהוֹלְכִין שָׁם תָּמִיד לִסְחוֹרָה דְּכָל יוֹם הַשּׁוּק בְּשׁוּקַיְיהוּ טְרִידִין וְאֵינָן נוֹתְנִין לֵב לְהִסְתַּכֵּל וּלְהַכִּיר חֲתִימַת בְּנֵי הָעִיר: **מֵעַרְסָא לְעַרְסָא** מִשּׁוּרַת הַבָּתִּים שֶׁבְּצַד רה"ר לַשּׁוּרָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ: **מִשְּׁכוּנָה לִשְׁכוּנָה** סְתָם שְׁכוּנָה שְׁלֹשָׁה בָּתִּים בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף כח.): **דְּנָיְידֵי** אֵינָן מִשְׁתַּהִין בְּבָתֵּיהֶן שֶׁטְּרוּדִין בִּסְחוֹרָה וְאֵין מַכִּירִין חֲתִימוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם: **לָא צְרִיכַת** דְּבָבֶל כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

אֲפִילּוּ קַן קוּלְמוֹסָא לָא דָּמֵי לְסוּמָא דְּפָסוּל לְהָבִיא גֵט בְּפֶרֶק שֵׁנִי (לְקַמָּן גִּיטִּין דַּף כג.): **הַשְׁתָּא** הוּא בַּבַּיִת כו' לָא בָּעֵי לְמֵימַר דַּאֲפִי' נִכְנָס וְיוֹצֵא בַּבַּיִת קָאָמַר דְּיוֹצֵא וְנִכְנָס מַשְׁמַע לְמָקוֹם שֶׁהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב: **בָּבֶל** רַב אָמַר כא"י מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּבָבֶל פְּלִיגִי דִּבְאוֹתָהּ מְדִינָה מוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּאֵין צָרִיךְ דְּאַף ע"ג דְּאָמַר בְּגִרְסַיְיהוּ טְרִידִי הַיְינוּ לוֹמַר דְּלָא חֲשִׁיבֵי יוֹתֵר מִשְּׁאָר חוּצָה לָאָרֶץ וּמִבָּבֶל לא"י נָמֵי לָא אַיְירֵי דְּהַיְינוּ פְּלֻגְתָּא דְּר' אֶבְיָתָר וְרַב יוֹסֵף בְּסָמוּךְ: **מִכִּי** אֲתָא רַב לְבָבֶל פִּ"ה וְהִרְבָּה יְשִׁיבוֹת וְקָשֶׁה דְּא"כ מַאי פָּרֵיךְ מִמַּתְנִי' דְּמֵעַכּוֹ לַצָּפוֹן שֶׁנִּשְׁנֵית קֹדֶם שֶׁבָּא רַב לְבָבֶל וּמְפָרֵשׁ ר"ת מִכִּי אֲתָא רַב לְבָבֶל וְהוֹרָה לָנוּ שֶׁמִּיּוֹמוֹת יְכָנְיָה שֶׁגָּלוּ עִמּוֹ לְבָבֶל הֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר דִּינָהּ לִהְיוֹת כא"י לְגִטִּין וְכֵן מְפָרֵשׁ בְּרֵישׁ כָּל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף כח.) וּבְסוֹף מְרֻבֶּה (ב"ק דַּף פ.) וְלֹא גָּרַס אָמַר רַב: הוּנָא אָמַר רַב שֶׁרַב עַצְמוֹ לֹא הָיָה אוֹמֵר מִכִּי אֲתָא רַב לְבָבֶל וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים מִכִּי אֲתָא רַב לֹא רַב מַמָּשׁ אֶלָּא כְּלוֹמַר רַבָּנִים וּבַעֲלֵי תּוֹרָה:

וּמִבֵּי אַרְדְּשִׁיר לְאַקְטֵיסְפּוֹן לָא מַצְרֵיךְ וא"ת מֵאַרְדְּשִׁיר לְאַקְטֵיסְפּוֹן נָמֵי לִגְזוֹר מוֹלִיךְ אַטּוּ מֵבִיא כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל וי"ל דִּלְמַסְקָנָא דְּרַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא לְכ"ע לָא גָּזְרִינַן מוֹלִיךְ אַטּוּ מֵבִיא וְנִרְאֶה דְּאַרְדְּשִׁיר בְּבָבֶל דְּאִי בִּשְׁאָר חו"ל הֵיכִי בָּעֵי לְמֵימַר נֵימָא קָסָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ וְהָנֵי גְּמִירִי מַה מּוֹעִיל דִּגְמִירִי הָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יַחֲזֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ וְאַקְטֵיסְפּוֹן עַל כָּרְחִי' לָאו מִבָּבֶל דְּאִי מִבָּבֶל אַקְטֵיסְפּוֹן נָמֵי גְּמִירִי וּמַאי קָאָמַר הָנֵי לָא גְּמִירִי וְעוֹד דִּבְלָא אָזְלֵי לְשׁוּקָא נַמֵּי אָמְרִינַן לְעֵיל לְרַב לקיי"ל כְּוָתֵהּ בְּאַסּוּרָא דִּשְׁכִיחֵי מְתִיבְתָּא אֶלָּא וַדַּאי אַרְדְּשִׁיר בְּבָבֶל וְאַקְטֵיסְפּוֹן לָאו מִבָּבֶל וְהָוֵי מִמְּדִינָה לִמְדִינָה וְאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ אִי לָאו דְּאָזְלֵי לְשׁוּקָא וְהַשְׁתָּא פָּרֵיךְ שַׁפִּיר. וְהָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא וְאַמַּאי לֹא מַצְרִיךְ מֵאַרְדְּשִׁיר לְאַקְטֵיסְפּוֹן כֵּיוָן דְּאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ וְאַע"פ שֶׁהָיוּ סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ וְלֹא הָיָה אֶלָּא דִּגְלַת מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶ' כֵּיצַד מְעַבְּרִין (עֵירוּבִין דַּף נז:) מ"מ חֲשִׁיבִי כִּשְׁתֵּי מְדִינוֹת כְּמוֹ עֵבֶר הַיַּרְדֵּן שֶׁחָלוּק מא"י לְעִנְיַן חֲזָקָה לְפִי שֶׁיַּרְדֵּן מַפְסִיק (וְאֵין זֶה אַקְטֵיסְפּוֹן דְּאָמְרִינַן בפ"ק דְּיוֹמָא (דַּף י.) רֶסֶן זֶה אַקְטֵיסְפּוֹן דְּהַהוּא מא"י הֲוָה כִּדִכְתִיב רֵישֵׁהּ דִּקְרָא מִן הָאָרֶץ הַהִיא יָצָא אַשּׁוּר וַיִּבֶן אֶת נִינְוֵה כו' (בְּרֵאשִׁית י׳:י״א) (וּבְפִי' רַשִׁ"י כָּתַב הָתָם רֶסֶן זֶה אַקְטֵיסְפּוֹן): **הָנֵי** יָדְעִי בַּחֲתִימוֹת יְדַיְהוּ דְּהָנֵי וא"ת לְעֵיל דְּאָמַר בְּגִרְסַיְיהוּ טְרִידִי אַמַּאי לָא אָמְרִינַן דִּבְנֵי הַמָּקוֹם מַכִּירִין חֲתִימָתָן כִּדְאָמַר הָכָא דִּבְנֵי אַקְטֵיסְפּוֹן מַכִּירִין חֲתִימוֹת בְּנֵי אַרְדְּשִׁיר אע"ג דִּבְנֵי אַרְדְּשִׁיר טְרִידִי בְּשׁוּקָא וי"ל דְּהָנְהוּ דִּבְגִרְסַיְיהוּ טְרִידִי טְפֵי וְאֵין לָהֶם פְּנַאי לַחְתּוֹם כְּלָל:

וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ קָשֶׁה דְּמַשְׁמַע דְּאִי הֲוָה סָבַר רָבָא לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ הֲוָה נִיחָא לֵיהּ וְאַמַּאי וְהָא מָחוֹזָא מִבָּבֶל הִיא דִּבְקִיאִין לִשְׁמָהּ וְי"ל דְּשֶׁמָּא לְגִטִּין וּלְיוּחֲסִין לָא חֲשִׁיבֵי מִבָּבֶל דִּשְׁכִיחֵי בָּהּ גֵּרִים כִּדְמַשְׁמַע פֶּ' בַּתְרָא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף עג.) גַּבֵּי רַבִּי זֵירָא דְּדָרֵשׁ בְּמָחוֹזָא גֵּר מוּתָּר בְּמַמְזֶרֶת מַשְׁמַע דְּאֵין זֶה עִקַּר יַחַס שֶׁל בָּבֶל וה"ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ לְרַבָּה בַּר אֲבוּהּ וְרַב שֵׁשֶׁת דע"כ סְבִירָא לְהוּ נָמֵי כְּרָבָא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ דְּאִי מִשּׁוּם דְּאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ וְהָנֵי לָא גְּמִירִי אֲפִי' בְּאוֹתָהּ שְׁכוּנָה נָמֵי יִצְטָרְכוּ אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְמִפְרַךְ מֵרָבָא דְּאִית לֵיהּ בְּהֶדְיָא הָכִי וּמְשַׁנֵּי שָׁאנֵי בְּנֵי מָחוֹזָא דְּנָיְידֵי לְכָךְ מַצְרִיךְ רַבָּה בַּר אֲבוּהּ מֵעַרְסָא לְעַרְסָא שֶׁהוֹלְכִין לָהֶם מַכִּירֵי הַחֲתִימוֹת קֹדֶם שֶׁתִּוָּדַע הֲלִיכָתָן לִבְנֵי עַרְסָא אַחֶרֶת וּמִתּוֹךְ כָּךְ אֵין נִזְהָרִין לְקַיֵּים שְׁטָרִים קֹדֶם הֲלִיכָתָן אֲבָל מִשְּׁכוּנָה לִשְׁכוּנָה לָא הֲוָה מַצְרִיךְ דְּקָסָבַר דִּבְכֻלָּהּ עַרְסָא יוֹדְעִין כָּל אֶחָד בַּהֲלִיכַת חֲבֵרוֹ וּמְבַקֶּשֶׁת הָאִשָּׁה קִיּוּם קֹדֶם הֲלִיכָתָן וְרַב שֵׁשֶׁת חוֹשֵׁשׁ אֲפִילּוּ בְּאוֹתָהּ עַרְסָא וְרָבָא אֲפִילּוּ בְּאוֹתָהּ שְׁכוּנָה: **שָׁאנֵי** בְּנֵי מָחוֹזָא דְּנָיְידֵי מִכָּאן פּוֹסֵק רַבֵּינוּ תָּם דְּהַשְׁתָּא בַּזְּמַן הַזֶּה צָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל מָקוֹם בְּפָנַי נִכְתַּב אע"ג דְּקַיְימָא לַן כְּרָבָא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ וְלֹא מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ דְּהַשְׁתָּא בְּכָל מְקוֹמוֹת נָיְידֵי כִּבְנֵי מָחוֹזָא:

מסורת הש"ס

א לעיל ד.
ב משנה גיטין
ג קידושין עב.

גליון הש"ס

גמ' לבר מבבל. עי' יבמות דף טז ע"ב תד"ה קפסיק.

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ [ירמיהו א, יד]

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טו:
ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טו:
ג מיי' פז' מהל' גירושין הל' י:
ד מיי' פז' מהל' גירושין הל' י:
ה מיי' פז' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' א:

[א]וְאִי עֲבַדְתְּ – אַהֲנֵית. מַאי "אִי עֲבַדְתְּ אַהֲנֵית"? דְּאִי אָתֵי בַּעַל מְעַרְעַר, לָא מַשְׁגְּחִינַן בֵּיהּ. כִּדְתַנְיָא: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהֵבִיא גֵּט לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לוֹ: צָרִיךְ אֲנִי לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אוֹ אֵינִי צָרִיךְ? אָמַר לוֹ: בְּנִי, מֵהֵיכָן אַתָּה? אָמַר לוֹ: רַבִּי, מִכְּפַר סִיסַאי אֲנִי. אָמַר לוֹ: צָרִיךְ אַתָּה לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", שֶׁלֹּא תִּיזָּקֵק לְעֵדִים. לְאַחַר שֶׁיָּצָא, נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי אִלְעַאי, אָמַר לוֹ: רַבִּי, וַהֲלֹא כְּפַר סִיסַאי מוּבְלַעַת בִּתְחוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּקְרוֹבָה לְצִיפּוֹרִי יוֹתֵר מֵעַכּוֹ; וּתְנַן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַכּוֹ – כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין, וַאֲפִילּוּ רַבָּנַן לָא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר אֶלָּא בְּעַכּוֹ דִּמְרַחֲקָא, אֲבָל כְּפַר סִיסַאי דִּמְקָרְבָא – לָא! אָמַר לוֹ: שְׁתוֹק בְּנִי, שְׁתוֹק, הוֹאִיל וְיָצָא הַדָּבָר בְּהֶיתֵּר – יָצָא. הָא אִיהוּ נָמֵי, "שֶׁלֹּא תִּיזָּקֵק לְעֵדִים" קָאָמַר לֵיהּ! לָא סַיְּימוּהָ קַמֵּיהּ. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אֶבְיָתָר לְרַב חִסְדָּא: גִּיטִּין הַבָּאִים מִשָּׁם לְכָאן, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". לֵימָא קָסָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָנֵי גְּמִירִי? וְתִסְבְּרָא?! וְהָא רַבָּה אִית לֵיהּ דְּרָבָא! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא בָּעֵינַן לְקַיְּימוֹ, וְכֵיוָן דְּאִיכָּא רַבִּים דְּסָלְקִי וְנָחֲתֵי – מִישְׁכָּח שְׁכִיחִי. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאן לֵימָא לַן דְּרַבִּי אֶבְיָתָר בַּר סַמְכָא הוּא? וְעוֹד, הָא אִיהוּ דִּשְׁלַח לֵיהּ לְרַב יְהוּדָה: בְּנֵי אָדָם הָעוֹלִין מִשָּׁם לְכָאן, הֵן קִיְּימוּ בְּעַצְמָן: "וַיִּתְּנוּ (אֶת) הַיֶּלֶד בַּזּוֹנָה וְהַיַּלְדָּה מָכְרוּ בַּיַּיִן וַיִּשְׁתּוּ", וּכְתַב לֵיהּ בְּלָא שִׂירְטוּט; [ב]וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: שְׁתַּיִם כּוֹתְבִין, שָׁלֹשׁ אֵין כּוֹתְבִין; בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: שָׁלֹשׁ כּוֹתְבִין, אַרְבַּע אֵין כּוֹתְבִין! אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אַטּוּ כֹּל דְּלָא יָדַע הָא דְּרַבִּי יִצְחָק, לָאו גַּבְרָא רַבָּה הוּא?! בִּשְׁלָמָא מִילְּתָא דְּתַלְיָא בִּסְבָרָא – לְחַיֵּי; הָא – גְּמָרָא הִיא, וּגְמָרָא לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ. וְעוֹד, הָא רַבִּי אֶבְיָתָר הוּא דְּאַסְכִּים מָרֵיהּ עַל יְדֵיהּ; דִּכְתִיב: "וַתִּזְנֶה עָלָיו פִּילַגְשׁוֹ", רַבִּי אֶבְיָתָר אָמַר: זְבוּב מָצָא לָהּ. רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר: נִימָא מָצָא לָהּ. וְאַשְׁכְּחֵיהּ רַבִּי אֶבְיָתָר לְאֵלִיָּהוּ, אֲמַר לֵיהּ: מַאי קָא עָבֵיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? אֲמַר לֵיהּ: עָסֵיק בְּפִילֶגֶשׁ בַּגִּבְעָה. וּמַאי קָאָמַר? אֲמַר לֵיהּ: אֶבְיָתָר בְּנִי כָּךְ הוּא אוֹמֵר, יוֹנָתָן בְּנִי כָּךְ הוּא אוֹמֵר. אֲמַר לֵיהּ: חַס וְשָׁלוֹם, וּמִי אִיכָּא סְפֵיקָא קַמֵּי שְׁמַיָּא?! אֲמַר לֵיהּ: אֵלּוּ וָאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים הֵן – זְבוּב מָצָא וְלֹא הִקְפִּיד, נִימָא מָצָא וְהִקְפִּיד. אָמַר רַב יְהוּדָה: זְבוּב בַּקְּעָרָה, וְנִימָא בְּאוֹתוֹ מָקוֹם; זְבוּב – מְאִיסוּתָא, וְנִימָא – סַכַּנְתָּא. אִיכָּא דְּאָמְרִי: אִידֵי וְאִידֵי בַּקְּעָרָה; זְבוּב – אוּנְסָא, וְנִימָא – פְּשִׁיעוּתָא. [ג(א)]אָמַר רַב חִסְדָּא: לְעוֹלָם אַל יָטִיל אָדָם אֵימָה יְתֵירָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁהֲרֵי פִּילֶגֶשׁ בַּגִּבְעָה הֵטִיל עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ אֵימָה יְתֵירָה, וְהִפִּילָה כַּמָּה רְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַמֵּטִיל אֵימָה יְתֵירָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, סוֹף הוּא בָּא לִידֵי שָׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת: גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְחִילּוּל שַׁבָּת. [ד(ב)]אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: הָא דְּאָמְרִי רַבָּנַן: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה: עִשַּׂרְתֶּם? עֵרַבְתֶּם? הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר! צָרִיךְ

לְמֵימְרִינְהוּ

דאי אתי בעל כו' אבל אי לא אמרת ואתי בעל ומערער מפסיל: **כדתניא** דאף מי שאינו צריך לומר אם אמר מהני: **כפר סיסאי** שם מקום: **שלא תזקק האשה** לעדים אם יקרא עליו ערער: **והא איהו נמי כו'** ולאו משום דצריך ומאי קשיא ליה לר' אלעאי: **לא סיימוה** קמיה דר' אלעאי לסיומא דמלתיה דר' ישמעאל: **משם לכאן** מבבל לא"י: **דסמכא הוא** ראוי לסמוך עליו: **ויתנו (את) הילד כו'** שהיו משתהין בא"י ומניחין נשותיהן עגונות ובטלים מפריה ורביה שנקל בעיניהם ילדים וילדות: **שתים** שתי תבות כותבין מן המקרא בלא שרטוט: **בשלמא מלתא דתליא בסברא** אי לא הוה סבר לה מלעתו: **לחיי** כלומר שפיר מצית למימר דלאו גברא רבה הוא: **וגמרא לא** שמיע ליה הא גמרא דר' יצחק: **דאסכים מריה על ידיה** נגלות לו סוד לכוין דברים הסתומים על אמתתם: **ותזנה עליו פילגשו** בפילגש בגבעה כתיב ותזנה סרחה עליו: **זבוב מצא לה בקערה**: **נימא מצא לה** לקמיה מפרש: **ואשכחיה** גרסי': **נימא מצא והקפיד** כדמפרש טעמא ואזיל: **נימא באותו מקום** ודרכן היה להסיר את השער ולא ליסכן בועלה לעשות כרות שפכה ומשום דסכנתא הוא הקפיד עליה וברחה מפני אימתו: **גלוי עריות** כשמגיע זמן טבילתה בעת נדה והיא יראה לומר לא טבלתי ומשמשתו נדה: **שפיכות דמים** כי הכא או פעמים שבורחת מפניו ונופלת באחת הפחתים או בנהר: **וחלול שבת** פעמים שמדלקת נר או מבשלת משחשכה מפני אימתו והוא אינו יודע: **עשרתם** פרות שנאכל למחר: **ערבתם** ערובי חצרות:

ואי עבדת אהנית משמע דבפני נכתב מועיל בא"י והא דאמר בספ"ב (לקמן גטין דף כג:) בארץ דלאו אדבורה סמכינן מהימנא היינו משום דאיירי בלא אמר בפני נכתב כסתם מביאי גט בארץ ישראל אבל אי אמר סמכינן אדבורה כדאמרינן הכא: **ויתנו** (את) הילד בזונה לפי שהן משתהין בארץ ישראל היו בניהם ובנותיהם משתעבדים בשביל מזונות והיינו בזונה בשביל מזונות ועוד מפ' כדאמר בירושלמי עבדא הוה בחד שמכר בתו ללמוד תורה והלך ולמד: **א"ר** יצחק שתים כותבין כה"ג פוסק כר' יצחק ואע"ג דפליג אמתניתא דיודע היה שאינה עקר ואומר ר"ת וכן פי' ריב"א בשם רבינו אליהו דדוקא שמתכוון לכתב הפסוק לדרשה כי הכא אבל כשאדם שולח אגרת לחבירו מותר שיכתב לשון המקרא כדי לכתב לשון נח בלא שרטוט מיהו בירושלמי פ' בתרא דמגלה משמע קצת דאסור דקאמר התם מהו לכתב תרתין תלת מילין מן פסוקא ומייתי ר' מונא שלח כתב לר' הושעיא בר שימי ראשיתך מצער היה מאד ישגא אחריתך משמע שלא היה כותב אלא לשם אגרת שלומים ולא לדרשה ואעפ"כ היה מקפיד שלא לכתבו כסדר ומיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבין לדרשה דקאמר מר עוקבא שלח כתב לריש גלותא דהוה קאי ולמיך בזמרא פרוש כשהיה שוכב וקם היו מזמרין לפניו ישראל אל תשמח אל גיל בעמים וכן הרבה מביא שם וא"ת דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף לב:) ובפ"ב דמגלה (ד' יח:) דתפלין אין צריכין שרטוט והלא אפי' שלש או ארבע תבות צריכין שרטוט ואור"ת דתפלין לא בעי שרטוט על כל שיטה ושיטה אבל עושה שרטוט אחת למעלה וכותב תחתיו כמה שיטין ואור"ת דאין לשרטט תפלין על כל שיטה ושיטה כדאמר עלה בירושלמי בפ' במה מדליקין. כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט וכן משמע בהקומץ רבה (שם דף לב:) דקאמר התם תפלין אין צריכין שרטוט ופריך מהא דתניא ס"ת שבלה ותפלין שבלו אין עושין מהן מזוזות לפי שאין מורידין מקדשה חמורה לקדשה קלה הא מורידין עושין והא מזוזה בעי שרטוט ומשני תנאי היא ומלא משני הכא במאי עסקינן במשרטטין משמע דאין רגילות לשרטט כלל לא ס"ת ולא תפלין והיינו משום דנקרא הדיוט ומיהו אם אין הסופר יכול לכתב יפה בלא שרטוט צריך לשרטט על כל שיטה ושיטה משום זה אלי ואנוהו והא דאמר בפ"ק דמגלה (דף טז:) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט כאמתה של תורה אור"ת דלאו היינו ס"ת דהא לא בעי שרטוט אלא היינו מזוזה וקרי ליה אמתה של תורה על שם שיש בו שם יחוד מלכות שמים וכן פירש ר"ח וכן נראה דאי בס"ת כלפי' שם בקונטרס הא דפסלינן התם בפ"ב דמגלה (דף יט.) אלפתרא ושלא בדיו דאתיא כתיבה כתיבה מדכתיב (ירמיהו ל"ו:י"ח) ואני כתב על הספר בדיו ואמאי לא ילפי מאמתה של תורה אי במזוזה מירי ניחא דאם כן הייתי מצריך דוכסוסטוס כמו במזוזה והא דאמר במסכת סופרים (פ"א הל' א') אינו רשאי לכתב אא"כ סרגל ויריעה שאינה מסרגלת פסולה היינו ל' שרטוטין מלמעלה ולמטה ומצדדין ולאחר: **זבוב** מצא לה נימא מצא לה מותזנה עליו דריש לשון זנות ולשון מזון וא"ת ומנלן דלא הוי זנות ממש ואמר ר"ח מדלא להחזירה כדמוכח קראי דאפי' פילגשים לא היה דרכם להחזיר אחר זנותם כדכתיב. בא אל פילגשי אביך וכתיב. ותהיינה צררות עד יום מותן אלמנות חיות: **נימא** מצא לה וא"ת והא אמר בסנהדרין בפ' כ"ג (סנהדרין דף כא.) שאין להם לבנות ישראל שער לא בית השחי ולא בית הערוה וי"ל דבת יפת תאר היתה כדמשני התם גבי תמר: **שלש** עברות בסדר עולם אמר דאותו יום דפילגש בגבעה שבת היה ור"ח כתב ג' עברות גלוי עריות ושפיכות דמים וחלול השם וכו' היו בפילגש בגבעה ולהכי לא חשיב אבר מן החי: **ערבתם** פי' בקונטרס ערובי חצרות ואין נראה אלא כמו שפי' בקונט' בבמה מדליקין (שבת דף לד.) דפריך התם הא גופא קשיא אמרת עם חשכה ערבתם הא ספק חשכה לא והדר תני ספק חשכה מערבין ומשני כאן בערובי תחומין פי' בקונט' דרישא בערובי תחומין דבספק חשכה אין מערבין וכן פר"ח והיינו משום דבערובי תחומין מחמירין טפי שיש לה סמך מן הפסוק וכן משמע בפ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) גבי הלכה כדברי המיקל בערוב רב פפא אמר אצטריך סל"ד ה"מ בערובי חצרות אבל בערובי תחומין אימא לא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ:

ב מיי' פז' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' טז, סמג עשין כב, טוש"ע יו"ד סי' רפד סעי' ב:

ג מיי' פט"ו מהל' אישות הל' יט:

ד מיי' פה' מהל' שבת הל' ג, סמג עשין יא, טוש"ע או"ח סי' רס סעי' ב:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים מדרש לעולם

ב פסיקתא רבתי; שבת לד.; משנה שבת

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמר ר"י וכו' אל תשמח אל גיל בעמים. בעמים אל גיל כצ"ל וכן הוא בירושלמי:

בא"ד דאין לשרטט. עי' סוטה יז ע"ב תוד"ה כתבה:

תורה אור השלם

וְאֶל־עַמִּי יַדּוּ גוֹרָל וַיִּתְּנוּ הַיֶּלֶד בַּזּוֹנָה וְהַיַּלְדָּה מָכְרוּ בַיַּיִן וַיִּשְׁתּוּ [יואל ד, ג]

וַתִּזְנֶה עָלָיו פִּילַגְשׁוֹ וַתֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ אֶל־בֵּית אָבִיהָ אֶל־בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַתְּהִי־שָׁם יָמִים אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים [שופטים יט, ב]

לְמֵימְרִינְהוּ בְּנִיחוּתָא, כִּי הֵיכִי דְּלִיקַבְּלוּ מִינֵּיהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲנָא לָא שְׁמִיעָא לִי הָא דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה, וְקִיַּימְתִּיהָ מִסְּבָרָא. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לְעוֹלָם אַל יָטִיל אָדָם אֵימָה יְתֵירָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁהֲרֵי אָדָם גָּדוֹל הֵטִיל אֵימָה יְתֵירָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְהֶאֱכִילוּהוּ דָּבָר גָּדוֹל. (א)וּמַנּוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל. הֶאֱכִילוּהוּ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! הַשְׁתָּא בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא תַּקָּלָה עַל יָדָם, צַדִּיקִים עַצְמָן לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא בִּקְּשׁוּ לְהַאֲכִילוֹ דָּבָר גָּדוֹל. וּמַאי נִיהוּ? אֵבֶר מִן הַחַי. שְׁלַח לֵיהּ מָר עוּקְבָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר: בְּנֵי אָדָם הָעוֹמְדִים עָלַי, וּבְיָדִי לְמָסְרָם לַמַּלְכוּת, מַהוּ? [א]שִׁרְטֵט וּכְתַב לֵיהּ: "אָמַרְתִּי אֶשְׁמְרָה דְרָכַי מֵחֲטוֹא בִלְשׁוֹנִי אֶשְׁמְרָה לְפִי מַחְסוֹם בְּעוֹד רָשָׁע לְנֶגְדִּי" – אַף עַל פִּי שֶׁרָשָׁע לְנֶגְדִּי, אֶשְׁמְרָה לְפִי מַחְסוֹם. שְׁלַח לֵיהּ: קָא מְצַעֲרִי לִי טוּבָא, וְלָא מָצֵינָא דְּאֵיקוּם בְּהוּ. שְׁלַח לֵיהּ: "דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ" – דּוֹם לַה', וְהוּא יַפִּילֵם לְךָ חֲלָלִים חֲלָלִים; הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהֵן כָּלִין מֵאֵילֵיהֶן. הַדָּבָר יָצָא מִפִּי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּנְתָנוּהוּ לְגְנִיבָא בְּקוֹלָר. [ב]שְׁלַחוּ לֵיהּ לְמָר עוּקְבָא: זִמְרָא מְנָא לַן דַּאֲסִיר? שִׁרְטֵט וּכְתַב לְהוּ: "אַל תִּשְׂמַח יִשְׂרָאֵל אֶל גִּיל בָּעַמִּים". [ג]וְלִישְׁלַח לְהוּ מֵהָכָא: "בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן יֵמַר שֵׁכָר לְשׁוֹתָיו"! אִי מֵהָהוּא, הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי זִמְרָא דְּמָנָא, אֲבָל דְּפוּמָּא שְׁרֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר נָתָן לְרַב אָשֵׁי: מַאי דִּכְתִיב "קִינָה וְדִימוֹנָה וְעַדְעָדָה"? אֲמַר לֵיהּ: מָתְוָותָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָחָשֵׁיב. אֲמַר לֵיהּ: אַטּוּ אֲנָא לָא יָדַעְנָא דְּמָתְוָותָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָא חָשֵׁיב?! אֶלָּא רַב גְּבִיהָא מֵאַרְגִּיזָא אָמַר בָּהּ טַעְמָא: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִנְאָה עַל חֲבֵירוֹ וְדוֹמֵם, שׁוֹכֵן עֲדֵי עַד עוֹשֶׂה לוֹ דִּין. אֲמַר לֵיהּ: אֶלָּא מֵעַתָּה, "צִקְלָג וּמַדְמֵנָּה וְסַנְסַנָּה" הָכִי נָמֵי?! אֲמַר לֵיהּ: אִי הֲוָה רַב גְּבִיהָא מִבֵּי אַרְגִּיזָא הָכָא, הֲוָה אָמַר בָּהּ טַעְמָא. רַב אַחָא מִבֵּי חוֹזָאָה אָמַר בָּהּ הָכִי: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעֲקַת לְגִימָא עַל חֲבֵירוֹ, וְדוֹמֵם, שׁוֹכֵן בַּסְּנֶה עוֹשֶׂה לוֹ דִּין. [ד]אֲמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא לְרַב הוּנָא: כְּלִילָא מְנָא לַן דְּאָסוּר? אֲמַר לֵיהּ: מִדְּרַבָּנַן, דִּתְנַן: בַּפּוּלְמוּס שֶׁל אַסְפַּסְיָינוּס גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת חֲתָנִים וְעַל הָאִירוּס. אַדְּהָכִי קָם רַב הוּנָא לְאִפְּנוּיֵי, אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא, קְרָא כְּתִיב: "כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים הָסֵר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרֵם הָעֲטָרָה זֹאת לֹא זֹאת הַשָּׁפָלָה הַגְבֵּהַ וְהַגָּבֹהַ הַשְׁפִּיל" – וְכִי מָה עִנְיַן מִצְנֶפֶת אֵצֶל עֲטָרָה? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: בִּזְמַן שֶׁמִּצְנֶפֶת בְּרֹאשׁ כֹּהֵן גָּדוֹל – עֲטָרָה בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם, נִסְתַּלְּקָה מִצְנֶפֶת מֵרֹאשׁ כֹּהֵן גָּדוֹל – נִסְתַּלְּקָה עֲטָרָה מֵרֹאשׁ כָּל אָדָם. אַדְּהָכִי אֲתָא רַב הוּנָא, אַשְׁכְּחִינְהוּ דַּהֲוֵי יָתְבִי, אֲמַר לֵיהּ: הָאֱלֹהִים! מִדְּרַבָּנַן, אֶלָּא חִסְדָּא שְׁמָךְ וְחִסְדָּאִין מִילָּךְ. רָבִינָא אַשְׁכְּחֵיהּ לְמָר בַּר רַב אָשֵׁי דַּהֲוָה גָּדֵיל כְּלִילָא לִבְרַתֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר: "הָסֵר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרֵם הָעֲטָרָה"?! אֲמַר לֵיהּ: דּוּמְיָא דְּכֹהֵן גָּדוֹל – בְּגַבְרֵי, אֲבָל בִּנְשֵׁי – לָא. מַאי "זֹאת לֹא זֹאת"? דָּרֵשׁ רַבִּי עַוִּירָא, זִמְנִין אָמַר לַהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמֵּי, וְזִמְנִין אָמַר לַהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַסִּי: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: "הָסֵר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרֵם הָעֲטָרָה", אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, זֹאת לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהִקְדִּימוּ לְפָנֶיךָ בְּסִינַי "נַעֲשֶׂה" לְ"נִשְׁמָע"?! אָמַר לָהֶן: לֹא זֹאת לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁפִּילוּ אֶת הַגָּבֹהַּ וְהִגְבִּיהוּ אֶת הַשָּׁפֵל, וְהֶעֱמִידוּ צֶלֶם בַּהֵיכָל?! דָּרֵשׁ רַב עַוִּירָא, זִמְנִין אָמַר לַהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמֵּי, וְזִמְנִין אָמַר לַהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַסִּי – מַאי דִּכְתִיב: "כֹּה אָמַר ה' אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוֹזּוּ וְעָבָר וְגוֹ'"? אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מְצוּמְצָמִין – יַעֲשֶׂה מֵהֶן צְדָקָה. וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהֵן מְרוּבִּין. מַאי "וְכֵן נָגוֹזּוּ וְעָבָר"? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּל הַגּוֹזֵז מִנְּכָסָיו וְעוֹשֶׂה מֵהֶן צְדָקָה – נִיצָּל מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנָּם. מָשָׁל לִשְׁתֵּי רְחֵילוֹת שֶׁהָיוּ עוֹבְרוֹת בַּמַּיִם, אַחַת גְּזוּזָה וְאַחַת אֵינָהּ גְּזוּזָה; גְּזוּזָה עָבְרָה, וְשֶׁאֵינָהּ גְּזוּזָה לֹא עָבְרָה.

"וְעִנִּתִךְ"

בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים בְּהַכֹּל שׁוֹחֲטִין (חֻלִּין דַּף ה:): אֵבֶר מִן הַחַי שֶׁנֶּחֱבַל מֵהֶם אֵבֶר מִן הַשְּׁחוּטָה וּמִפְּנֵי אֵימָתוֹ חָתְכוּ עֲבָדָיו אֵבֶר מִן הַחַי וֶהֱבִיאוּהוּ תַּחְתָּיו שֶׁלֹּא יָבִין: הָעוֹמְדִים עָלַי לְחָרֵף וּלְגַדֵּף: וּבְיָדִי לְמָסְרָן כֹּחַ בְּיָדִי לְהַלְשִׁין עֲלֵיהֶן: לְנֶגְדִּי מְרִיבַנִי וּמַקְנִיטֵנִי: גְּנִיבָא הָיָה חוֹלֵק עָלָיו: קוֹלָר שַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל בַּרְזֶל שֶׁנּוֹתְנִין שָׁם הַמְּחֻיָּבִים לַמַּלְכוּת לְהָרְגָם: זִמְרָא לְשׁוֹרֵר בְּבֵית הַמִּשְׁתָּאוֹת: יֵמַר שֵׁכָר יְהֵא מַר: דְּמָנָא כִּנּוֹר: מֵאַרְגִּיזָא שֵׁם מָקוֹם: קִנְאָה כַּעַס מֵחֲמַת צַעַר שֶׁצְּעָרוֹ: קִנְאָה הוּא לָשׁוֹן שֶׁאָדָם מִתְעַבֵּר עַל רִיבוֹ אוֹ עַל רִיב אֲחֵרִים כְּמוֹ קַנֹּא קִנֵּאתִי (מְלָכִים א י"ט:י') וּכְמוֹ בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי (בַּמִּדְבָּר כ"ה:י"א): צַעֲקַת לְגִימָא שֶׁגּוֹזֵל מִמֶּנּוּ וְיוֹרֵד לְחַיָּיו לְשַׁעֲרֵי מְזוֹנוֹתָיו: כְּלִילָא הָיוּ עוֹשִׂין עֲטָרוֹת לַחֲתָנִים יֵשׁ שֶׁל זָהָב וְכֶסֶף נְבוּעוֹת וּמְצֻיָּרוֹת בְּגָפְרִית וּמֶלַח שֶׁקּוֹרִין נייי"ל וְיֵשׁ שֶׁל וֶרֶד וַהֲדַס: כְּפוּלְמוּס חַיִל שֶׁהֶעֱלָה אַסְפַּסְיָנוּס קֹדֶם שֶׁבָּא טִיטוּס עֲלֵיהֶם: וְעַל הָאִירוּס מְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּסוֹטָה (ד' מט:) טַבְלָא דְּאַחַד פּוּמָּא וְהוּא זוּג הַמְּקַשְׁקֵשׁ: רַב חִסְדָּא תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב הוּנָא הֲוָה וְלֹא הָיָה מֵשִׁיב בְּפָנָיו וְכִי קָם רַב הוּנָא אֲמַר לֵהּ רַב חִסְדָּא לְרֵישׁ גָּלוּתָא קְרָא כְּתִיב: מַה עִנְיָן כו' וַהֲלֹא מִצְנֶפֶת מִבִּגְדֵי כְּהֻנָּה הוּא: הָאֱלֹהִים מִדְּרַבָּנָן אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וּקְרָא בַּעֲטָרָה שֶׁל מֶלֶךְ מַיְירֵי שֶׁהָיָה מִתְנַבֵּא שֶׁתִּבָּטֵל הַכְּהֻנָּה וְיִגָּלֶה צִדְקִיָּהוּ בַּגּוֹלָה: וְחַסְדָּאִין מִלָּךְ חֲסוּדִים וְנָאִים דְּבָרֶיךָ: שְׁלֵמִים מִתְמַעֲמִים וְהָכִי קָאָמַר קְרָא אִם שְׁלֵמִים מְזוֹנוֹתֶיךָ וְכָל שֶׁכֵּן אִם רַבִּים: וְכֵן נָגֹזּוּ וְעָבָר הֲרֵי הֵן מְשׁוּלִים לָעוֹבְרִים בַּנָּהָר עַל יְדֵי גְּזִיזָה שֶׁהַגְּזוּזָה עוֹבֶרֶת כָּךְ גּוֹז מֵהֶן לִצְדָקָה וְיִרְבּוּ:

הַשְׁתָּא בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים כו' אָמַר ר"ת דְּלָא פָּרֵיךְ אֶלָּא גַּבֵּי מִילֵי דַּאֲכִילָה דִּגְנַאי הוּא לַצַּדִּיק שֶׁאוֹכֵל דְּבַר אִסּוּר וּלְהָכֵי לָא פָּרֵיךְ גַּבֵּי ר' יִשְׁמָעֵאל שֶׁקָּרָא וְהִטָּה בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (דַּף יב:) וְגַבֵּי יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי שֶׁהָרַג עֵד זוֹמֵם (חֲגִיגָה דַּף טז:) וּבְהַהִיא דְּפ"ב דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כח:) דְּהֶעֱלוּ עֶבֶד לִכְהֻנָּה עַל פִּיו לָא גָּרֵים לֵיהּ ר"ת אַע"פ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֲכִילַת אִסּוּר תְּרוּמָה לְאִשְׁתּוֹ וּלְבָנָיו שֶׁהֵן אֲסוּרִין בִּתְרוּמָה מ"מ כֵּיוָן שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵין נִכְשָׁל בַּאֲכִילַת אִסּוּר אֵין סְבָרָא לְהַקְשׁוֹת וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא דְּאִשְׁתְּלֵי וּטְעֵים קֹדֶם הַבְדָּלָה (פְּסָחִים דַּף קו:) אַע"ג דְּאָמַר הָתָם (דַּף קה.) דְּמִיתָתוֹ בְּאַסְכָּרָה וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דַּף כח.) בְּסִים תַּבְשִׁילָא דְּבַבְלָאֵי בְּנוֹמָא רַבָּא דְּמַעֲרָבָא אֵין דָּבָר מְגֻנֶּה כָּל כָּךְ אֲכִילָה שֶׁל הֶתֵּרָא בִּשְׁעַת הָאִסּוּר.: **וְהוּא** יַפִּילֵם חֲלָלִים בְּפֶ' בָּתְרָא דִּזְבָחִים (דַּף קטו:) דָּרְשִׁי' לֵהּ בְּעִנְיָן אַחֵר גַּבֵּי וַיִּדֹּם אַהֲרֹן (וַיִּקְרָא י':ג') אַע"פ שֶׁהִפִּיל לְךָ חֲלָלִים אַתָּה דּוֹם: **הַשְׁכֵּם** וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶן דְּרֵישׁ דּוֹם כְּמוֹ דְּמִלּוּמֵי חַמָּה (שַׁבָּת דַּף קיח:) אַע"ג דְּאָמַר בְּבָבָא קַמָּא (דַּף נג.) הַמּוֹסֵר דִּינוֹ לַשָּׁמַיִם הוּא נֶעֱנָשׁ תְּחִלָּה הָא אָמַר ה"מ דְּאִית לֵהּ דִּינָא בְּאַרְעָא אִי נָמֵי הַשְׁכֵּם עֲלֵיהֶם לְבֵית הַמִּדְרָשׁ קָאָמַר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה: **זִמְרָא** מְנָא לַן דְּאָסוּר פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְשׁוֹרֵר בְּבֵית הַמִּשְׁתָּאוֹת וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּקָאָמַר וְלִשְׁלַח לֵיהּ מֵהָכָא בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן וּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּסוֹטָה (דַּף מח.) תְּנַן מִשֶּׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרִין בָּטֵל שִׁיר בְּבֵית הַמִּשְׁתָּאוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן וְרָאוּי לְהַחְמִיר כְּכַיּוֹצֵא דְּהַהוּא יְרוּשַׁלְמִי דַּהֲוָה קָאֵים וְלָמִיךְ בְּזִמְרָא שֶׁמִּתְעַנֵּג בְּיוֹתֵר וְשִׁיר שֶׁל מִצְוָה שָׁרֵי כְּגוֹן בִּשְׁעַת חֻפָּה שֶׁעוֹשִׂין לְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה: **עַטְרוֹת** חֲתָנִים פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס עֲטָרָה מַמָּשׁ וְאֵין נִרְאֶה דְּאָמַר עֲלָהּ בפ"ב דְּסוֹטָה (דַּף מט:) לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁל וֶרֶד וְשֶׁל הֲדַס אֲבָל שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חִילָת מוּתָּר וְאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת עֲטָרָה מִשֶּׁל קָנִים אֶלָּא עֲטָרוֹת שֶׁעוֹשִׂים כְּעֵין כִּפָּה וּבְרֹאשׁ כָּל אָדָם דְּקָאָמַר לָאו דַּוְקָא בְּרֹאשׁ מַמָּשׁ אֶלָּא לְמַעְלָה מֵרֹאשׁ וּבְמַס' מִלּוֹת (ספ"ג דַּף לו.) דִּתְנַן הָעֲטָרוֹת שֶׁבַּחַלּוֹנוֹת פֵּרְשׁוּ נָמֵי הַגְּאוֹנִים כְּעֵין כִּפּוֹת מְזֻהָבוֹת שֶׁעוֹשִׂין בַּחַלּוֹנוֹת וְלָא הָוְיָא כְּלִילָא דְּדַהֲבָא כְּהַהִיא דְּבַמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת דַּף נט:) דְּקָאָמַר נְפוּק כַּמָּה כְּלִילֵי בִּנְהַרְדְּעָא וְדַוְקָא לַחֲתָנִים אָסְרוּ דּוּמְיָא דַּעֲטָרוֹת כַּלּוֹת דִּמְפָרֵשׁ בְּסוֹטָה (דַּף מט:) דְּהַיְינוּ עִיר שֶׁל זָהָב וּבְפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת דַּף נז.) אָמַר לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זָהָב מִכְּלָל דִּבְחוֹל שָׁרֵי אֶלָּא דַּוְקָא חֲתָנִים וְכַלּוֹת אָסְרוּ מִשּׁוּם שִׂמְחָה יְתֵרָה כִּדְאָמְרִי' הָתָם נָמֵי (ב"ב ס:) זֶה הָאֵפֶר מִקְלֶה שֶׁבְּרֹאשׁ חֲתָנִים: **בִּזְמַן** שֶׁמִּצְנֶפֶת בְּרֹאשׁ כֹּהֵן גָּדוֹל דְּאוֹתָהּ שֶׁל כֹּהֵן הֶדְיוֹט קְרוּיָה מִגְבַּעַת כִּדְכְתִיב (שְׁמוֹת כ"ח:מ') וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת וּמְפָרֵשׁ רִיבָ"א מִשּׁוּם דִּלְכֹהֵן הֶדְיוֹט לֹא הָיָה צִיץ וְהָיְתָה גְּלוּלָה קְרוּיָה מִגְבַּעַת אֲבָל שֶׁל כ"ג הָיְתָה קְטַנָּה קְרוּיָה מִצְנֶפֶת מִיהוּ אוֹמֵר ר"י דְּאַשְׁכְּחַן בִּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא דְּקָרֵי נָמֵי מִצְנֶפֶת לְשֶׁל הֶדְיוֹט בְּפֶרֶק בָּרִאשׁוֹנָה בְּיוֹמָא (דַּף כה.) דְּאָמַר נוֹטֵל מִצְנֶפֶת שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וַאֲפִלּוּ הָיוּ שָׁווֹת נָקַט הָכָא בְּרֹאשׁ כ"ג לְפִי שֶׁאֵין אָסוּר אֶלָּא לַחֲתָנִים כִּדְמְפָרֵשׁ כְּעֵין כ"ג שֶׁהוּא רֹאשׁ וְשַׂר בְּיִשְׂרָאֵל:

מסורת הש"ס

א כתובות כח:; יבמות צט:; חולין ז.; חולין ה:; חולין ו.

גליון הש"ס

גמ' אי מההוא הוה אמינא הנ"מ זמרא דמנא. ע' חגיגה דף טו ע"ב ברש"י ד"ה זמרא:

שם מתותא דא"י. ע' עירובין דף כא ע"א תד"ה אחוי ליה:

תוס' ד"ה השתא בהמתן וכו' דגנאי הוא לצדיק. ע' מהריק"ש בהגהותיו ריש טוי"ד:

תורה אור השלם

אָמַרְתִּי אֶשְׁמְרָה דְרָכַי מֵחֲטוֹא בִלְשׁוֹנִי אֶשְׁמְרָה לְפִי מַחְסוֹם בְּעֹד וגו' [תהילים לט, ב]

דּוֹם לַיהוָה וְהִתְחוֹלֵל לוֹ אַל־תִּתְחַר בְּמַצְלִיחַ דַּרְכּוֹ בְּאִישׁ עֹשֶׂה וגו' [תהילים לז, ז]

אַל־תִּשְׂמַח יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּיל כָּעַמִּים כִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱלֹהֶיךָ אָהַבְתָּ אֶתְנָן וגו' [הושע ט, א]

בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ־יָיִן יֵמַר שֵׁכָר לְשֹׁתָיו [ישעיהו כד, ט]

שָׁבַת מְשׂוֹשׂ תֻּפִּים חָדַל שְׁאוֹן עַלִּיזִים שָׁבַת מְשׂוֹשׂ כִּנּוֹר [ישעיהו כד, ח]

וְקִינָה וְדִימוֹנָה וְעַדְעָדָה [יהושע טו, כב]

וְצִקְלַג וּמַדְמַנָּה וְסַנְסַנָּה [יהושע טו, לא]

וְאָמַרְתָּ לְיַעַר הַנֶּגֶב שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי וגו' [יחזקאל כא, ג]

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הָסִיר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֲטָרָה זֹאת וגו' [יחזקאל כא, לא]

וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ וגו' [שמות כח, ד]

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר וגו' [שמות כד, ז]

כֹּה אָמַר יְהוָה אִם־שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגֹזּוּ וְעָבָר וגו' [נחום א, יב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' חובל ומזיק הל' ט, טוש"ע חו"מ סי' שפח סעי' ה:

ב מיי' פה' מהל' תעניות הל' יד, סמג עשין דרבנן,, טוש"ע או"ח סי' תקס סעי' ג:

ג מיי' פה' מהל' תעניות הל' יד, סמג עשין דרבנן,, טוש"ע או"ח סי' תקס סעי' ג:

ד מיי' פה' מהל' תעניות הל' טו, טוש"ע או"ח סי' תקס סעי' ד:

[אב]"וְעִנִּתִךְ" – אָמַר מָר זוּטְרָא: אֲפִילּוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה, יַעֲשֶׂה צְדָקָה. "לֹא אֲעַנֵּךְ עוֹד" – תָּנֵי רַב יוֹסֵף: שׁוּב אֵין מַרְאִין לוֹ סִימָנֵי עֲנִיּוּת. [ג(א)]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִרְקָם לַמִּזְרָח כו': לְמֵימְרָא דְּעַכּוֹ לִצְפוֹנָהּ דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָיְימָא?! וּרְמִינְהוּ: הָיָה מְהַלֵּךְ מֵעַכּוֹ לִכְזִיב; מִימִינוֹ – לְמִזְרַח הַדֶּרֶךְ – טְמֵאָה מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר וּמִן הַשְּׁבִיעִית, עַד שֶׁיִּוָּדַע לָךְ שֶׁהִיא חַיֶּיבֶת. [ד]מִשְּׂמֹאלוֹ – לְמַעֲרַב הַדֶּרֶךְ – טְהוֹרָה מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, וְחַיֶּיבֶת בְּמַעֲשֵׂר וּבִשְׁבִיעִית, עַד שֶׁיִּוָּדַע לָךְ שֶׁהִיא פְּטוּרָה. עַד הֵיכָן? עַד כְּזִיב. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: עַד לַבְלָבוֹ. אָמַר אַבָּיֵי: רְצוּעָה נָפְקָא. וְיָהֵיב תַּנָּא סִימָנָא הָכִי?! אִין; קְרָא נָמֵי יָהֵיב סִימָנָא, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה חַג ה' בְּשִׁילוֹ מִיָּמִים יָמִימָה אֲשֶׁר מִצְּפוֹנָה לְבֵית אֵל, מִזְרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ לִמְסִלָּה הָעוֹלָה מִבֵּית אֵל שְׁכֶמָה, וּמִנֶּגֶב לִלְבוֹנָה", וְאָמַר רַב פָּפָּא: לְמִזְרָחָהּ שֶׁל מְסִלָּה. תָּנָא חֲדָא: הַמֵּבִיא גֵּט בִּסְפִינָה – כְּמֵבִיא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְתַנְיָא אִידַּךְ – כְּמֵבִיא בְּחוּצָה לָאָרֶץ! [ה]אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לָא קַשְׁיָא, הָא רַבִּי יְהוּדָה הָא רַבָּנַן. דִּתְנַן: עֲפַר חוּצָה לָאָרֶץ הַבָּא בִּסְפִינָה לָאָרֶץ – חַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר וּבִשְׁבִיעִית. [ו]אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהַסְּפִינָה גּוֹשֶׁשֶׁת, אֲבָל אֵין הַסְּפִינָה גּוֹשֶׁשֶׁת – פָּטוּר. אַבָּיֵי אָמַר: הָא וְהָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן בִּזְמַן שֶׁאֵין הַסְּפִינָה גּוֹשֶׁשֶׁת, כָּאן בִּזְמַן שֶׁהַסְּפִינָה גּוֹשֶׁשֶׁת. אָמַר רַבִּי זֵירָא: עָצִיץ נָקוּב הַמּוּנָּח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת, בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן. אָמַר רָבָא: דִּילְמָא לָא הִיא – עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הָתָם אֶלָּא בִּסְפִינָה,

הָעֲשׂוּיָה

וְעִנִּתִךְ לֹא אֲעַנֵּךְ עוֹד סֵיפֵהּ דְּהַהוּא קְרָא הוּא: **לְמֵימְרָא דְּעַכּוֹ לִצְפוֹנָהּ דְּאֶרֶץ** יִשְׂרָאֵל קַיְימָא בְּסוֹף הַצָּפוֹן: מִימִינוֹ **לְמִזְרַח** הַדֶּרֶךְ הַשְׁתָּא מַשְׁמַע לָן דְּעַכּוֹ קַיְימָא בִּגְבוּל מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִסּוֹף מִקְצוֹעַ צְפוֹנִית יוֹם אוֹ יוֹמַיִם לְצַד הַדָּרוֹם וּכְזִיב בְּמִקְצוֹעַ מִזְרָחִית צְפוֹנִית וְדֶרֶךְ הַמְהַלֶּכֶת מֵעַכּוֹ לִכְזִיב הָיָה גְּבוּל מִזְרָח לא"י הִלְכָּךְ כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ מֵעַכּוֹ לִכְזִיב דְּהַיְנוּ מִדָּרוֹם לַצָּפוֹן הָוֵי יְמִינוֹ לְמִזְרָחִית הַדֶּרֶךְ: **טְמֵאָה** הָאָרֶץ שֶׁהִיא לִימִין הַמְּסִלָּה: **מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים** דְּגָזְרוּ טֻמְאָה עַל אֶרֶץ הָעַמִּים: **וּפְטוּרָה כו'** כְּדִין חוּצָה לָאָרֶץ: **עַד שֶׁיִּוָּדַע לְךָ כו'** כְּלוֹמַר לְעוֹלָם חֶזְקַת יְמִין הַדֶּרֶךְ מֵעַכּוֹ וְעַד כְּזִיב אֶרֶץ הָעַמִּים אֶלָּא א"כ תָּבֹא לְמָקוֹם שֶׁיֹּאמַר לְךָ בָּקִי כָּאן הַדֶּרֶךְ מִתְעַקֵּם וְנִכְנָס לְתוֹךְ א"י קְצָת וִימִין הַדֶּרֶךְ הָוֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **לְמַעֲרַב** הַדֶּרֶךְ: **לַבְלָבוֹ** שֵׁם מָקוֹם אַלְמָא עַכּוֹ מְשׁוּכָה לְצַד דָּרוֹם וּכְזִיב בַּמִּקְצוֹעַ: **רְצוּעָה נָפְקָא** לְעוֹלָם עַכּוֹ בַּצָּפוֹן רְצוּעָה לא"י הִיא אֶלָּא שֶׁרְצוּעָה קְצָרָה יוֹצֵאת עוֹד מֵעַכּוֹ לְצַד צָפוֹן וְהִיא מא"י: **וְיָהֵיב תַּנָּא סִימָנָא** אַתְּמוּהֵי מִתְמָהּ מִי חֲשִׁיבָא הָא רְצוּעָה לְאַתְנוּחֵי תַּנָּא סִימָנָא עֲלָהּ: **קְרָא נָמֵי יָהֵב סִימָנָא** רְצוּעָה כְּגוֹן מְסִלָּה: **וְאָמַר רַב פָּפָּא לְמִזְרָחָהּ שֶׁל מְסִלָּה** קָאָמַר קְרָא דְּקַיְימָא שִׁילֹה דְּהָא מִצָּפוֹנָה לְבֵית אֵל כְּתִיב וְעַל כָּרְחָךְ מִזְרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ הַמְּסִלָּה קָאֵי שִׁילֹה מִצָּפוֹן לְבֵית אֵל וּבְמִזְרָחָהּ שֶׁל מְסִלָּה וּבִדְרוֹמָהּ שֶׁל לְבוֹנָה: **הַמֵּבִיא גֵּט בִּסְפִינָה** שֶׁנִּכְתַּב בִּסְפִינָה וְקָא ס"ל דִּבְנְהָרוֹת דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָאָמַר: **כְּמֵבִיא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** כְּאִלּוּ מְבִיאָהּ דֶּרֶךְ יַבָּשָׁה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב: **וְתַנְיָא אִידַּךְ כְּמֵבִיא בְּחוּצָה לָאָרֶץ** שֶׁהַנָּהָר אֵין לוֹ תּוֹרַת יַבָּשָׁה לְכָל תּוֹרַת הָאָרֶץ: **עֲפַר חוּצָה לָאָרֶץ הַבָּא בִּסְפִינָה לָאָרֶץ** וְזָרְעוֹ בִּסְפִינָה וְצָמְחָה וְהַסְּפִינָה שֶׁל חֶרֶס הִיא וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִנָּקֵב אִם הָיְתָה מֻנַּחַת בַּקַּרְקַע כִּדְאָמַר בִּמְנָחוֹת (דַּף פד:): **חַיֶּבֶת בְּמַעֲשֵׂר וּבַשְּׁבִיעִית** שֶׁהַנְּהָרוֹת שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֲרֵי הֵם כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **גּוֹשֶׁשֶׁת** מְגַשֶּׁשֶׁת בַּקַּרְקַע שֶׁאֵין הַמַּיִם עֲמֻקִּים: **עָצִיץ** שֶׁל עֵץ נָקוּב הַמּוּנָּח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת: **בָּאנוּ לְמַחְלֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן** לְרַבָּנַן אֲוִירָא כְּמַאן דְּמַנְחָא דָּמֵי וּלְרַבִּי יְהוּדָה לֹא מִחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר מִדְּאוֹרַיְיתָא עַד דְּמַנְחָא אַאַרְעָא:

הָכִי גָּרְסִי' בַּתּוֹסֶפְתָּא מִימִינוֹ לְמִזְרַח הַדֶּרֶךְ וְלָא גָּרְסִי' וִימִינוֹ דְּכֵיוָן שֶׁהוֹלֵךְ מֵעַכּוֹ לִכְזִיב לְעוֹלָם יְמִינוֹ הָוֵי לְמִזְרַח הַדֶּרֶךְ וּמִיהוּ י"ל דִּפְעָמִים הַדֶּרֶךְ מִתְעַקֵּם וְאֵין יְמִינוֹ לַמִּזְרָח: **וְיָהֵיב** תַּנָּא סִימָנָא הָכִי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וּמִי חֲשִׁיבָא הָא רְצוּעָה לְאִתְנוּחֵי בָּהּ סִימָנָא וְקָשֶׁה וְכִי אֵין לַתַּנָּא לְעַיֵּן גְּבוּלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעוֹד מַאי רְאָיָה מַיְיתֵי מֵרַב פָּפָּא דְּאָמַר לְמִזְרָחָהּ שֶׁל מְסִלָּה הָתָם יָהֵיב קְרָא סִימָנָא לְשִׁילֹה אָנָה הִיא עַל יְדֵי מְסִלָּה וּמְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּלָאו אַשִּׁינּוּיָא פָּרִיךְ אֶלָּא אַבָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי לְמִזְרַח הַדֶּרֶךְ וּלְמַעֲרַב הַדֶּרֶךְ וְכִי דָּבָר מוּעָט כְּמוֹ דֶּרֶךְ שַׁיָּךְ לְמֵימַר בּוֹ מִזְרָחוֹ אוֹ מַעֲרָבוֹ דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר מִימִינוֹ לַמִּזְרָח סְתָם וּמַיְיתֵי מִדְּרַב פָּפָּא דְּאָמַר לְמִזְרָחָהּ שֶׁל מְסִלָּה דְּמַזְכִּיר מִזְרָח אַמְּסִלָּה: **הָא** רַבִּי יְהוּדָה הָא רַבָּנַן אע"ג דְּקַרְקָעִית הַמַּיִם הָוְיָא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גָּרַע הָכָא מִתְּבַלַּעַת דִּלְעֵיל וְאִם תֹּאמַר וּמָה עִנְיַן גֵּט אֵצֶל מַעֲשֵׂר אַטּוּ הַמֵּבִיא גֵּט בַּעֲלִיָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֵחָשֵׁב כְּמֵבִיא בְּחוּצָה לָאָרֶץ מִשּׁוּם דְּעָפָר הַבָּא שָׁם מִחוּצָה לָאָרֶץ פָּטוּר מִמַּעֲשֵׂר וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא דָּמֵי דַּעֲלִיָּה קַרְקַע שֶׁתַּחְתֶּיהָ בַּר זְרִיעָה הִיא וְרָאוּי לְהִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר וּשְׁבִיעִית מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּסְפִינָה: **אָמַר** ר' יְהוּדָה אֵימָתַי מַשְׁמַע דְּאֵימָתַי דְּר' יְהוּדָה בָּא לַחֲלוֹק וְאִם תֹּאמַר בְּפֶרֶק חַלּוֹן (עֵירוּבִין דַּף פא:) וּבְזֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כה:) אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַר ר' יְהוּדָה אֵימָתַי וּבַמֶּה אֵינוֹ אֶלָּא לְפָרֵשׁ וְר' יוֹחָנָן אָמַר אֵימָתַי לְפָרֵשׁ וּבַמֶּה לַחֲלוֹק אַלְמָא לכ"ע אֵימָתַי לְפָרֵשׁ וי"ל דְּר' יִרְמְיָה דְּהָכָא סָבַר כְּרָמֵי בַּר חָמָא דְּאִית לֵיהּ בְּפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כה.) דְּאַפִּי' אֵימָתַי לַחֲלוֹק וּלְפִי זֶה לָא גָּרְסִי' בִּשְׁמַעְתִּין אָמַר ר' יוֹחָנָן עָצִיץ נָקוּב הַמּוּנָּח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת בָּאנוּ לְמַחְלֹקֶת ר"י וְרַבָּנַן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִקְצָת סְפָרִים דְּר' יוֹחָנָן אִית לֵיהּ אֵימָתַי לְפָרֵשׁ אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא וְאִית דְּגָרְסִי ר' זֵירָא כִּדְאִיתָא בְּרוֹב סְפָרִים וְעוֹד י"ל דְּנִרְאֶה כִּסְפָרִים דְּגָרְסִי בס"פ חַלּוֹן (עֵירוּבִין ד' פא:) כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּמִשְׁנָתֵנוּ אֵימָתַי וּבַמֶּה כו' דְּלוּקָא בְּמִשְׁנָה אֵימָתַי לְפָרֵשׁ אֲבָל בְּבָרַיְתָא לֹא וּתְרֵי תַּנָּאֵי אַלִּיבָּא דְּר' יְהוּדָה וְהָכָא בָּרַיְתָא הִיא דְּהָא בְּמִשְׁנָה בְּמַסֶּכֶת חַלָּה (פ"ב מ"ב) לֹא מְסַיֵּם בָּהּ אֲבָל אֵין הַסְּפִינָה גּוֹשֶׁשֶׁת פְּטוּרָה כִּדְמְסַיֵּם הָכָא וּנְהִי דְּבְמַתְנִי' דְּחַלָּה בָּא לְפָרֵשׁ בְּבָרַיְתָא בָּא לַחֲלוֹק אֲבָל קָשֶׁה דִּבְפ' חַלּוֹן וּבְפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר פָּרִיךְ מִכָּא בָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי וחכ"א וּמוֹכַח מִבָּרַיְתָא דְּבְמַתְנִי' נַמִי אָתָא לַחֲלוֹק וְי"ל דַּהֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי הַהוּא תַּנָּא אַחֲרִינָא הוּא דִּבְמַתְנִי' לְעוֹלָם בָּא לְפָרֵשׁ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמַסְּכָא תַּנָּא בְּהֶדְיָא קָא מְשַׁנֵּי הָהִיא ר' יְהוּדָה מִשּׁוּם ר' טַרְפוֹן הִיא דְּתַנְיָא כו' וְכֵן צ"ל דְּלוּקָא בְּמִשְׁנָה אֵימָתַי לְפָרֵשׁ דְּבְפ' כִּסּוּי הַדָּם (חֻלִּין דַּף פח.) תַּנְיָא וְכִסָּהוּ מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּמוֹ חַיָּב לְכַסּוֹת מִכָּאן אָמְרוּ דַּם הַנֶּתֶז כו' אָמַר ר' יְהוּדָה אֵימָתַי בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא וְטַעְמָא דְּר' יְהוּדָה מְפָרֵשׁ הָתָם דְּקָסָבַר דָּמוֹ מִקְצָת דָּמוֹ וע"כ דִּפְלִיג את"ק דִּבְהֶדְיָא קָתָנֵי תַּנָּא קַמָּא כָּל דָּמוֹ וּפוֹסֵק הָתָם ר"ת כְּר' יְהוּדָה דִּבְמַתְנִיתִין דְּהָתָם בָּא לְפָרֵשׁ וּמִיהוּ שֶׁמָּא רַבָּנַן דְּבָרַיְתָא עִקָּר וְהָוֵי ר' יְהוּדָה דְּמַתְנִיתִין יָחִיד בִּמְקוֹם רַבִּים דְּבָרַיְתָא וּכְהַאי גַּוְונָא אִיכָּא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּסֻכָּה

(דַּף יד): **עָצִיץ** נָקוּב פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּסְפִינָה דִּלְעֵיל שֶׁל חֶרֶס וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִנָּקֵב אִם הָיְתָה מֻנַּחַת בַּקַּרְקַע כִּדְאָמְרִי' בִּמְנָחוֹת אֲבָל עָצִיץ שֶׁל עֵץ בָּעֵי נְקִיבָה וְנִרְאֶה דִּרְאָיָתוֹ מִסּוֹף פֶּרֶק כָּל הַקָּרְבָּנוֹת (מְנָחוֹת דַּף פד:) דְּאָמַר תְּנָא חָלָה שֶׁבַּגַּג וְשֶׁבַּחֻרְבָּה שֶׁבַּסְּפִינָה וְשֶׁבֶּעָצִיץ מֵבִיא וְקוֹרֵא וְתַנְיָא אִידַּךְ מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא וּמְשַׁנֵּי עָצִיץ אַעָצִיץ לָא קַשְׁיָא כָּאן בְּנָקוּב כָּאן בְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב סְפִינָה אַסְּפִינָה נָמֵי לָא קַשְׁיָא כָּאן בְּשֶׁל עֵץ וְכָאן בְּשֶׁל חֶרֶס וּמִדְּלָא מְשַׁנֵּי בִּסְפִינָה כָּאן בִּנְקוּבָה כו' מִכְּלָל דְּשֶׁל חֶרֶס אַפִּי' אֵינָהּ נְקוּבָה הָוְיָא כִּנְקוּבָה וַאֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן חִדּוּשׁ אַחֵר בִּסְפִינָה שֶׁאֵינוֹ בְּעָצִיץ וְקָשֶׁה לְפֵירוּשׁוֹ דְּאָמַר לְקַמָּן בְּפ"ב (גִּטִּין דַּף כא:) כְּתָבוֹ עַל חֶרֶס שֶׁל עָצִיץ נָקוּב כָּשֵׁר מַשְׁמַע דְּחֶרֶס בָּעֵי נְקִיבָה דְּאִי לָאו הָכִי מַאי רְבוּתָא הוּא בְּנָקוּב טְפֵי מִבְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב וּמַשְׁמַע נָמֵי דְּעָצִיץ שֶׁל חֶרֶס הוּא וְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל ב"מ הֵבִיא מִתּוֹסֶפְתָּא דִּשְׁבִיעִית דְּתַנְיָא הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף בַּשְּׁבִיעִית ר"מ אוֹמֵר דֶּרֶךְ אֶרֶץ טוֹמְנוֹ בְּעָצִיץ שֶׁלֹּא יִצְמַח ואע"פ שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר וּנְתַתֶּם בִּכְלִי חֶרֶס וְגוֹ' אַלְמָא סְתָם עָצִיץ שֶׁל חֶרֶס הוּא וְנִרְאֶה לר"ת לְהֶפֶךְ דְּשֶׁל חֶרֶס בָּעֵי נְקִיבָה וְשֶׁל עֵץ לָא בָּעֵי נְקִיבָה שֶׁהוּא מִתְלַחְלֵחַ יוֹתֵר מִן הַחֶרֶס וְאָתֵי שַׁפִּיר דִּסְתָם סְפִינָה הִיא שֶׁל עֵץ וּבִמְנָחוֹת (דַּף פד:) נָמֵי מוֹכַח דְּקָאָמַר כָּאן בְּשֶׁל עֵץ כָּאן בְּשֶׁל חֶרֶס שֶׁמַּזְכִּיר תְּחִלָּה אוֹתוֹ שֶׁמֵּבִיא וְקוֹרֵא כְּמוֹ שֶׁמַּזְכִּיר כִּי מְשַׁנֵּי הָתָם אַגַּג וְחֻרְבָּה וְעָצִיץ וְהָכָא לָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי כָּאן בְּשֶׁל חֶרֶס כָּאן בְּשֶׁל עֵץ א"נ כָּאן בִּנְקוּבָה כָּאן בְּשֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה כִּדְמְשַׁנֵּי הָתָם דִּנְהִי דְּהֵיכָא דְּאֵינָהּ גּוֹשֶׁשֶׁת לְר' יְהוּדָה מִדְּהָוְיָא חוּ"ל לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר חֲשִׁיבָא נַמִי חוּ"ל לְעִנְיַן גֵּט הַיְנוּ מִשּׁוּם כֵּיוָן דְּשָׁם חוּ"ל עַל הַמָּקוֹם צ"ל בְּפָנַי נִכְתַּב וְאַע"ג דִּשְׁכִיחֵי וּגְמִירֵי כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּחָלֵק בִּמְדִינַת הַיָּם אֲבָל בְּגוֹשֶׁשֶׁת לְר' יְהוּדָה וּלְרַבָּנַן אַפִּי' בְּשֶׁאֵינָהּ גּוֹשֶׁשֶׁת כֵּיוָן דְּשָׁם א"י עַל הַמָּקוֹם אע"פ שֶׁמַּחֲמַת הַכְּלִי אֵינוֹ חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר בִּשְׁבִיל כָּךְ לֹא יֵחָשֵׁב כְּחוּצָה לָאָרֶץ לְעִנְיַן גֵּט: **דִּילְמָא** לָא הִיא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה כֵּן הוּא הָאֱמֶת לְעִנְיַן כִּמְחֻבָּר דִּכְפִ' הַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף לז.) אָמְרֵי אֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹזְבּוּל אֶלָּא עַל עִנְיָן נָקוּב וּמוּקֵי לָהּ כְּמִנְחָה אַפְסֵי וְהָא דְּקָאָמַר הָכָא עַד כָּאן לָא קָאָמְרֵי רַבָּנַן אֶלָּא בִּסְפִינָה מַשְׁמַע דְּבְעָצִיץ לְכ"ע לֹא הָוֵי כִּמְחֻבָּר דִּיחוּיָא בְּעָלְמָא הוּא וְהָא דְּקָאָמַר בְּשַׁבָּת בְּפֶרֶק הַמּוֹצִיא יַיִן (שַׁבָּת דַּף פא:) הַאי פַּרְפִיסָא דְּמַנְחָא אַאַרְעָא וְאַנְחָא אַפְסֵי חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ הַיְנוּ מִדְּרַבָּנַן כִּדְפִי' הָתָם בַּקּוּנְטְרֵס:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין קסב, טוש"ע יו"ד סי' רמח סעי' א:
ב מיי' פז' מהל' מתנות עניים הל' ה:
ג מיי' פא' מהל' תרומות הל' ז:
ד מיי' פא' מהל' תרומות הל' ח:
ה מיי' פא' מהל' תרומות הל' ג:
ו מיי' פא' מהל' תרומות הל' ג:

מסורת הש"ס

א תוספתא אהלות

תורה אור השלם

כֹּה אָמַר יְהֹוָה אִם־שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוֹזּוּ וְעָבָר וְעִנִּתִךְ לֹא אֲעַנֵּךְ עוֹד [נחום א, יב]

וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה חַג־יְהֹוָה בְּשִׁלוֹ מִיָּמִים יָמִימָה אֲשֶׁר מִצְּפוֹנָה לְבֵית־אֵל מִזְרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ לִמְסִלָּה הָעֹלָה מִבֵּית־אֵל שְׁכֶמָה וּמִנֶּגֶב לִלְבוֹנָה [שופטים כא, יט]

הָעֲשׂוּיָה לִבְרוֹחַ, אֲבָל עָצִיץ, שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לִבְרוֹחַ – לֹא. אִי נָמֵי: עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם אֶלָּא בִּסְפִינָה, דְּלָא מַפְסֵיק אַוֵּירָא – דְּמַיָּא כִּי אַרְעָא סְמִיכְתָּא דָּמְיָא; אֲבָל עָצִיץ, דְּמַפְסֵיק אַוֵּירָא – לָא. [א]רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: בִּנְהָרוֹת דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי. אֶלָּא כִּי פְּלִיגִי – בַּיָּם הַגָּדוֹל. [ב(א)]דְּתַנְיָא: אֵיזֶהוּ אֶרֶץ וְאֵיזֶהוּ חוּצָה לָאָרֶץ? כֹּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִטּוּרֵי אַמְנוֹן וְלִפְנִים – אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; מִטּוּרֵי אַמְנוֹן וְלַחוּץ – חוּצָה לָאָרֶץ. הַנִּסִּין שֶׁבַּיָּם – רוֹאִין אוֹתָן כְּאִילּוּ חוּט מָתוּחַ עֲלֵיהֶם מִטּוּרֵי אַמְנוֹן עַד נַחַל מִצְרַיִם; מִן הַחוּט וְלִפְנִים – אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; מִן הַחוּט וְלַחוּץ – חוּצָה לָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כֹּל שֶׁכְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – הֲרֵי הוּא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּגְבוּל יָם, וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל, זֶה יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם". וְהַנִּסִּין שֶׁבַּצְּדָדִין, רוֹאִין אוֹתָן כְּאִילּוּ חוּט מָתוּחַ עֲלֵיהֶן מִקַּפְלוֹרְיָא וְעַד יָם אוֹקְיָינוֹס, וּמִנַּחַל מִצְרַיִם וְעַד יָם אוֹקְיָינוֹס; מִן הַחוּט וְלִפְנִים – אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִן הַחוּט וְלַחוּץ – חוּצָה לָאָרֶץ. וְרַבָּנַן, הַאי "וּגְבוּל" מַאי עָבְדִי לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְנִסִּין. וְרַבִּי יְהוּדָה, נִסִּין לָא צְרִיכִי קְרָא. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַכּוֹ – כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ': בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְסוּרְיָא, כְּמוֹכֵר בְּחוּצָה לָאָרֶץ דָּמֵי, אוֹ לָא? [ג]אֲמַר לְהוּ: תְּנֵיתוּהָ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַכּוֹ – כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין; לְגִיטִּין – אִין, לַעֲבָדִים – לָא, וְכָל שֶׁכֵּן סוּרְיָא דִּמְרַחֲקָא טוּבָא. [ד-ז(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים שָׁוְתָה סוּרְיָא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁלֹשָׁה לְחוּצָה לָאָרֶץ. (סִימָן: עָב בַּר רַק). עֲפָרָהּ טָמֵא – כְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְהַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְסוּרְיָא – כְּמוֹכֵר בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְהַמֵּבִיא גֵּט מִסּוּרְיָא – כְּמֵבִיא מֵחוּצָה לָאָרֶץ. [ח]וּבִשְׁלֹשָׁה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: חַיֶּיבֶת בְּמַעֲשֵׂר וּבִשְׁבִיעִית – כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָרוֹצֶה לִיכָּנֵס לָהּ בְּטָהֳרָה – נִכְנָס, וְהַקּוֹנֶה שָׂדֶה בְּסוּרְיָא – כְּקוֹנֶה

הָעֲשׂוּיָה לִבְרֹחַ כְּלוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת כָּל שָׁעָה: **דְּלָא מַפְסִיק אֲוִירָא** בֵּין סְפִינָה לָאָרֶץ אֵין שׁוּם אֲוִיר וּמַיָּא כְּאַרְעָא סְמִיכְתָּא דָּמוּ: **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק** אָמַר הָנָךְ מַתְנְיָיתָא דְּהַמֵּבִיא גֵּט אִי בִּנְהָרוֹת לא"י: **כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי** דִּכְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִינְהוּ וְאע"ג דְּאֵין סְפִינָה נוֹשֶׁשֶׁת דְּטַעֲמָא דְּגֵט לָאו מִשּׁוּם יְנִיקָה מִן הַקַּרְקַע הוּא כְּמַעֲשֵׂר וְכִשְׁבִיעִית הִלְכָּךְ לָא שָׁנָא נָהָר וְלָא שָׁנָא יַבָּשָׁה: **כִּי פְּלִיגִי בַּיָּם הַגָּדוֹל** שֶׁהוּא תְּחוּם מַעֲרָבוֹ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּפְלִיגִי תַּנָּאֵי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר שְׂפַת הַיָּם הוּא גְּבוּל וְיָם גּוּפֵהּ לָאו א"י הוּא וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר יָם גּוּפֵהּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **אֵיזוֹהִי אֶרֶץ** מִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַר הָהָר וּבְתַרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי מְתַרְגֵּם הַר הָהָר טוּרֵי אַמְנוֹן וּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר ל"ד:ז'-ח') זֶה יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר ס"מ הַר הָהָר תָּקוּעַ בַּיָּם וְהָהָר גְּבוּל צְפוֹנִי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא וּסְתָם הָרִים מְשֻׁפָּעִים הֵם וְיֵשׁ שֶׁשִּׁפּוּעוֹ רָחָב כִּמְהַלֵּךְ יוֹם אוֹ יוֹמַיִם וְקָאָמַר תַּנָּא מֵהֵיכָן הִיא הָאָרֶץ מֵרֶגֶל הָהָר אוֹ מֵרֹאשׁוֹ: **כֹּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִטּוּרֵי אַמְנוֹן וְלִפְנִים** לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּהַיְנוּ לְצַד דָּרוֹם הָוֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּגַבֵּהּ הָהָר הוּא הַגְּבוּל: **מִטּוּרֵי אַמְנוֹן וְלַחוּץ** לְצַד צָפוֹן חוּצָה לָאָרֶץ: **וְהַנִּסִּין שֶׁבַּיָּם** אִיֵּי הַיָּם שֶׁבַּמַּעֲרָב רוֹאִין אוֹתָן כו': **נַחַל מִצְרַיִם** הוּא תְּחוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּמִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית וּמְחֻבָּר לַיָּם הַגָּדוֹל דִּכְתִיב בִּגְבוּל נֶגֶב (שָׁם) וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעַצְמוֹן נַחְלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה נִמְצֵאת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַר הָהָר לְנַחַל מִצְרַיִם זֶה מִמַּעֲרָבִית צְפוֹנִית וְזֶה מִדְּרוֹמִית מַעֲרָבִית וְהַיָּם בַּמַּעֲרָב וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁהַיָּם נִכְנָס לְתוֹךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַהֲלַךְ יָמִים רַבִּים בֵּין הַר הָהָר לְנַחַל מִצְרַיִם וּבְאוֹתָהּ כְּנִיסָה יֵשׁ נִסִּין וְהֵן מִתְפַּשְּׁטִין לַמַּעֲרָב לְתוֹךְ הַיָּם חוּץ מִבֵּין מִקְצוֹעוֹת תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן הַר הָהָר וְנַחַל מִצְרַיִם הִלְכָּךְ רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִסּוֹף הַר הָהָר בְּמַעֲרָבוֹ עַל נַחַל מִצְרַיִם שֶׁהֲרֵי כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹךְ מִקְצוֹעוֹת הַלָּלוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא וּמִן הַחוּט וְלִפְנִים כו': **ר' יְהוּדָה אוֹמֵר** כָּל הַיָּם שֶׁכְּנֶגֶד אֲוִיר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַאֲפִי' עַל אוֹקְיָינוֹס לַמַּעֲרָב שֶׁהוּא בְּסוֹף הָעוֹלָם הֲרֵי הוּא כא"י שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם) יָם הַגָּדוֹל וּגְבוּל הַאי וּגְבוּל קְרָא יַתִּירָא הוּא לְמֵימַר דְּאַף רֹחַב הַיָּם בִּכְלַל הַתְּחוּם: **וְהַנִּסִּין שֶׁבַּצְּדָדִין כו'** כְּלוֹמַר וְאִם יֵשׁ לָנוּ לַחֲלֹק בַּנִּסִּין לֹא לְצַד מַעֲרָב יֵשׁ חִלּוּק אֶלָּא לְצַד צָפוֹן וּלְצַד דָּרוֹם שֶׁיֵּשׁ נִסִּין בַּיָּם מִתְפַּשְּׁטִין לְאֹרֶךְ הַיָּם לַצָּפוֹן וְלַדָּרוֹם עַל שֶׁמַּגִּיעִין וּמוֹשְׁכִין חוּץ מִכְּנֶגֶד א"י וְשָׁם רָאוּי לִמְתֹּחַ הַחוּט מִמִּזְרָח לַמַּעֲרָב וּלְהַבְדִּיל מַה שֶּׁכְּנֶגֶד אֲוִיר א"י וּמַה שֶּׁכְּנֶגֶד אֲוִיר חוּצָה לָאָרֶץ: **וְרוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִקַּפְלוֹרְיָא** עִיר הַיּוֹשֶׁבֶת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל הַר הָהָר בְּרֹאשׁ גָּבְהוֹ שֶׁהוּא תְּחוּם צְפוֹנִי: **וְעַד יָם אוֹקְיָינוֹס** שֶׁהוּא בְּסוֹף הָעוֹלָם לַמַּעֲרָב וּמִנַּחַל מִצְרַיִם עַד יָם אוֹקְיָינוֹס: **מִן הַחוּט וְלִפְנִים** לְצַד חֲבֵרוֹ דְּהַיְנוּ לִפְנִים כְּלוֹמַר בֵּין שְׁנֵי הַחוּטִין הָווּ הַנִּסִּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהוּא הַדִּין לְמַיִם וְנִסִּין דְּנָקַט מִשּׁוּם דְּחוֹרְשִׁין וְזוֹרְעִין בָּהֶם וְחַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר וּבִשְׁבִיעִית וְהָנָךְ תַּרְתֵּי מַתְנְיָיתָא דִּלְעֵיל פְּלִיגִי שֶׁנִּכְתַּב הַגֵּט בַּיָּם הַגָּדוֹל לְהַלָּן מִחוּט הַמָּתוּחַ מִטּוּרֵי אַמְנוֹן עַל נַחַל מִצְרַיִם מַאן דְּאָמַר כְּמֵבִיא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּאָמַר כֹּל שֶׁכְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֲרֵי הוּא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאִידָךְ כְּרַבָּנָן: **מִבְּעֵי לְהוּ לְנִסִּין** דְּמִן הַחוּט וְלִפְנִים לְצַד מִזְרָחִי דְּלָא תֵּימָא שְׂפַת הַיָּם הוּא הַגְּבוּל וַאֲפִי' בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מִתְפַּשֵּׁט וְנִכְנָס לְתוֹךְ בֵּין שְׁנֵי מִקְצוֹעוֹת הַתְּחוּמִין: **לָא צְרִיכֵי קְרָא** כֵּיוָן שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּחוּמִין הֵם: **סוּרְיָא** הִיא אֲרַם צוֹבָה וְכִבְּשָׁהּ דָּוִד וְהוֹסִיפָהּ עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **כְּמוֹכֵר בְּחוּצָה לָאָרֶץ** וּתְנַן לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף מג:) הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ יָצָא לְחֵרוּת דְּקָנְסִינַן לַלּוֹקֵחַ מִשּׁוּם דְּעֶבֶד שַׁיָּךְ בְּמִצְוֹת וְאָסוּר לָצֵאת מֵאֶרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ: סוּרְיָא לִצְפוֹנָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַלָּן מֵעַכּוֹ: **לְגִטִּין אִין** מִשּׁוּם דִּבְקִיאִין לִשְׁמָהּ אוֹ שְׁכִיחֵי לְקַיְּמוֹ: **לַעֲבָדִים לֹא** דְּלָאו מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא: **עֲפָרָהּ טָמֵא** שֶׁגָּזְרוּ עָלֶיהָ וְאַף עַל גַּב דִּסְבִירָא לֵיהּ לְהַאי תַּנָּא כִּבּוּשׁ יָחִיד שְׁמֵיהּ כִּבּוּשׁ כִּדְקָתָנֵי חַיֶּבֶת בְּמַעֲשֵׂר אֲפִלּוּ הָכֵי גְּזוֹר עָלֶיהָ: **וְהַמֵּבִיא גֵּט מִסּוּרְיָא** לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמֵבִיא בְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּלָא שְׁכִיחֵי סַיַּרְתָּא: **וְהָרוֹצֶה לִכָּנֵס לָהּ בְּטָהֳרָה נִכְנָס** מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ מַאי הִיא:

כֹּל שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִטּוּרֵי אַמְנוֹן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִטּוּרֵי אַמְנוֹן וְלִפְנִים דְּהַיְנוּ לְצַד דָּרוֹם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלַחוּץ לְצַד צָפוֹן חוּצָה לָאָרֶץ וְקָשֶׁה לר"י דְּא"כ אַמַּאי נָקַט רַבִּי יְהוּדָה קַפְלוֹרְיָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִטּוּרֵי אַמְנוֹן עַל אוֹקְיָינוֹס כֵּיוָן דְּתַנָּא קַמָּא נָמֵי לְעִנְיַן גְּבוּל צְפוֹנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָאָתֵי וְנִרְאֶה לר"י דְּטוּרֵי אַמְנוֹן מִשְׁתַּפֵּעַ וְיוֹרֵד לְצַד מִזְרָח וּלְצַד מַעֲרָב וְחֶלְקוֹ שֶׁל הַר הוּא הַגְּבוּל מַעֲרָבִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַנִּסִּין שֶׁבַּיָּם רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ מִטּוּרֵי אַמְנוֹן כְּלוֹמַר מֵחֶלְקוֹ שֶׁל הָר עַל נַחַל מִצְרַיִם וְקַפְלוֹרְיָא לְרַבִּי יְהוּדָה אָתֵי לְעִנְיַן נִסִּין שֶׁבַּצָּפוֹן א"י וְנִרְאֶה שֶׁהַכָּתוּב דּוֹחֲקוֹ לְרַשִׁ"י לְפָרֵשׁ כֵּן דִּכְתִיב וְזֶה יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן מִן הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר וּמְתַרְגְּמִינַן הַר הָהָר טוּרֵי אַמְנוֹן אַלְמָא הַכָּתוּב בָּא לְעִנְיַן גְּבוּל צְפוֹנִי וּמִיהוּ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהָהָר תָּקוּעַ בְּקֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית אֲבָל מְשַׁפֵּעַ וְיוֹרֵד לְצַד מִזְרָח: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כֹּל שֶׁכְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כו'** שָׁאַל רַבֵּינוּ פָּטַר לר"ת דִּבְזְמַן הַזֶּה הָיָה לְהִתְחַיֵּב לְר' יְהוּדָה בְּמַעֲשֵׂר שֶׁאָנוּ בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהֵשִׁיב דְּלָא קַיְמָא לַן כְּרַבִּי יְהוּדָה אֲבָל קָשֶׁה וְכִי ר' יְהוּדָה הָיָה מַכִּיר בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁעַל אוֹקְיָינוֹס שֶׁכֻּלָּם הָיוּ בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ אוֹ שֶׁעֵדִים מְצוּיִן לְקַיְּמָהּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב לְכָךְ י"ל דְּלָא כָּבְשׁוּ הַכֹּל עוֹלֵי בָבֶל אִי נָמֵי כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּכֹל שֶׁכְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיְנוּ כָּל הַיָּם שֶׁכְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּלָא אַיְרֵי בַּיַּבָּשָׁה שֶׁעַל אוֹקְיָינוֹס אֶלָּא בְּנִסִּין שֶׁבַּיָּם הַגָּדוֹל דַּוְקָא כִּדְכְתִיב (יְהוֹשֻׁעַ א) עַד הַיָּם הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם וּכְתִיב (שְׁמוֹת כג) וְשַׁתִּי אֶת גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד הַנָּהָר פֵּרוּשׁ יַם סוּף לְצַד דָּרוֹם יָם פְּלִשְׁתִּים לְצַד מַעֲרָב מִדְבָּר לְמִזְרָח נְהַר פְּרָת לְצַד צָפוֹן וְעוֹד י"ל שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהָיוּ כֻּלָּם בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ לְפִי שֶׁהָיָה יָדוּעַ לָהֶם עַל הֵיכָן יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל עַל סוֹף הָעוֹלָם כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף מְנָחוֹת (דַּף קי.) מָצוֹר כְּלַפֵּי מַעֲרָב וּמִקַּרְטִגְנֵי כְּלַפֵּי מִזְרָח אֵין מַכִּירִין לֹא יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם: **הַמּוֹכֵר** עַבְדּוֹ לְסוּרְיָא מַהוּ אֵין לוֹמַר דִּבְגֵט פְּשִׁיטָא לְהוּ דְּהָוֵי כְּחוּצָה לָאָרֶץ כִּדְתַנְיָא בְּסָמוּךְ וּבְעֶבֶד מִבַּעְיָא לְהוּ דְּאִם כֵּן הָוֵי סְבָרָתָם אִיפְּכָא מִמַּה דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְר' חִיָּא בַּר אַבָּא: **בִּשְׁלֹשָׁה** דְּרָכִים שָׁוְתָה סוּרְיָא כו' נָקַט [שְׁלֹשָׁה] לְשׁוֹן זָכָר אע"ג דְּסוּרְיָא לְשׁוֹן נְקֵבָה מִשּׁוּם דְּעֶבֶד וְגֵט הָוֵי לְשׁוֹן זָכָר:

מסורת הש"ס

א תוספתא חלה; תוספתא תרומות

ב תוספתא כלים קמא

גליון הש"ס

גמ' ת"ר בשלשה. ע' ע"ז דף כא ע"א תוס' ד"ה קסבר:

תורה אור השלם

וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל יָם [במדבר לד, ו]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' י:

ב מיי' פא' מהל' תרומות הל' ז:

ג מיי' פח' מהל' עבדים הל' ו, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פב:

ד מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ו:

ה מיי' פז' מהל' גירושין הל' י:

ו מיי' פא' מהל' תרומות הל' ז:

ז מיי' פא' מהל' תרומות הל' ח:

ח מיי' פא' מהל' תרומות הל' ד:

ט מיי' פא' מהל' תרומות הל' טו:

י מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ו:

כְּקוֹנָה בְּפַרְוָארֵי יְרוּשָׁלַיִם. חַיֶּיבֶת בְּמַעֲשֵׂר וּבִשְׁבִיעִית כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – קָסָבַר כִּיבּוּשׁ יָחִיד שְׁמֵיהּ כִּיבּוּשׁ. [א]וְהָרוֹצֶה לִיכָּנֵס לָהּ בְּטָהֳרָה נִכְנָס – וְהָאָמַרְתְּ עֲפָרָהּ טָמֵא? בְּשִׁידָּה, תֵּיבָה וּמִגְדָּל. [ב(א)]דְּתַנְיָא: הַנִּכְנָס לְאֶרֶץ הָעַמִּים בְּשִׁידָּה תֵּיבָה וּמִגְדָּל – רַבִּי מְטַמֵּא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר. וַאֲפִילּוּ רַבִּי לָא קָא מְטַמֵּא אֶלָּא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים, דְּגָזְרוּ עַל גּוּשָׁהּ וְעַל אֲוִירָהּ, אֲבָל סוּרְיָא, עַל גּוּשָׁהּ גָּזְרוּ, עַל אֲוִירָהּ לֹא גָּזְרוּ. [(ב)]וְהַקּוֹנֶה שָׂדֶה בְּסוּרְיָא כְּקוֹנָה בְּפַרְוָארֵי יְרוּשָׁלַיִם – לְמַאי הִילְכְתָא? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לוֹמַר שֶׁכּוֹתְבִין עָלָיו אוֹנוֹ, וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. [ג]בְּשַׁבָּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! כִּדְאָמַר רָבָא: אוֹמֵר לְגוֹי וְעוֹשֶׂה; הָכָא נָמֵי אוֹמֵר לְגוֹי וְעוֹשֶׂה. וְאַף עַל גַּב דַּאֲמִירָה לְגוֹי שְׁבוּת, מִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – לָא גְּזוּר רַבָּנַן. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: עֶבֶד שֶׁהֵבִיא גִּיטּוֹ, וְכָתוּב בּוֹ: "עַצְמְךָ וּנְכָסַיי קְנוּיִין לָךְ", עַצְמוֹ – קָנָה, נְכָסִים – לֹא קָנָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "כׇּל נְכָסַיי קְנוּיִין לָךְ", מַהוּ? אָמַר אַבָּיֵי: מִתּוֹךְ שֶׁקָּנָה עַצְמוֹ, קָנָה נְכָסִים. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: בִּשְׁלָמָא עַצְמוֹ לִיקְנֵי, מִידֵּי דְּהָוֵה אַגֵּט אִשָּׁה, אֶלָּא נְכָסִים לָא לִיקְנֵי, מִידֵּי דְּהָוֵה אַקִּיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא! הֲדַר אָמַר אַבָּיֵי: מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא קָנָה נְכָסִים – לֹא קָנָה עַצְמוֹ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: בִּשְׁלָמָא נְכָסִים לָא לִיקְנֵי, מִידֵּי דְּהָוֵה אַקִּיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא, אֶלָּא עַצְמוֹ לִיקְנֵי, מִידֵּי דְּהָוֵה אַגֵּט אִשָּׁה! [ה]אֶלָּא אָמַר רָבָא: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה, עַצְמוֹ – קָנָה, נְכָסִים – לֹא קָנָה. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָה לְרָבָא: כְּמַאן – כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא; [ו(ג)ז]דִּתְנַן: הַכּוֹתֵב כׇּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ – יָצָא בֶּן חוֹרִין. שִׁיֵּיר קַרְקַע כׇּל שֶׁהוּא, לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:

לְעוֹלָם

כְּקוֹנֶה בְּפַרְוָארֵי יְרוּשָׁלַיִם לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ לָהּ: **בְּפַרְוָרֵי** בְּהַפְּרָכַיָּא רוקריי"ס בְּלַעַ"ז: **כִּבּוּשׁ** **יָחִיד** דָּוִד שֶׁלֹּא הָיוּ כׇּל יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיוּ בְּכִבּוּשׁ יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ כֻּלָּם וְכִבְּשׁוּהָ לְצֹרֶךְ כׇּל יִשְׂרָאֵל קֹדֶם חֲלֻקָּה אֲבָל דָּוִד לֹא כָּבַשׁ אֶלָּא לְצָרְכּוֹ: **בְּשִׁדָּה** **תֵּבָה** **וּמִגְדָּל** וְנוֹשְׂאִים אוֹתָהּ בָּאֲוִיר וּמַשָּׂא"כ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וְרַבִּי הִיא: **רַבִּי** **מְטַמֵּא** קָסָבַר אֹהֶל זָרוּק לֹא שְׁמֵהּ אֹהֶל הָכִי מְפָרֵשׁ בְּעֵרוּבִין אֹהֶל הַמִּטַּלְטֵל אֵינוֹ אֹהֶל בִּשְׁעַת טִלְטוּלוֹ הִלְכָּךְ אֲוִירָהּ דְּקָא מַפְסִיק הַאי אֹהֶל בֵּינוֹ לַאֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים לָאו אֲוִירָה הִיא וְאַשְׁמְעִינַן הַאי תַּנָּא דְּסוּרְיָא דִּלְעֵיל דַּאֲפִי' רַבִּי לֹא קָא מְטַמֵּא אֶלָּא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים: **דְּגָזְרוּ** **עַל** **גּוּשָׁהּ** מַגָּע וּמַשָּׂא וְלֹא אֹהֶל כְּגוֹן אִם הֶאֱהִיל עָלָיו כִּדְאָמְרִי' בְּפֶ' ב' דְּאָהֳלוֹת (מ"ג): **וְעַל** **אֲוִירָהּ** שֶׁיְּהֵא הַנִּכְנָס לַאֲוִירָהּ טָמֵא וַאֲפִי' לֹא נָגַע וְלֹא הֵסִיט אֶת גּוּשָׁהּ אֲבָל סוּרְיָא עַל גּוּשָׁהּ גָּזְרוּ מַגָּע וְהֶסֵּט אֲבָל עַל אֲוִירָהּ לֹא גָּזְרוּ וְהַאי לֹא נָגַע וְלֹא הֵסִיט: **בְּפַרְוָרֵי** בִּפְלָכֵי רוקריי"ס בְּלַעַ"ז: **אוֹנוֹ** שְׁטַר מְכִירָה כְּמוֹ וְהָיוּ אוֹנוֹת וּשְׁטָרוֹת יוֹצְאִין עַל שְׁמוֹ (ב"ב דַּף נב.): **אֲפִי'** **בְּשַׁבָּת** אִם לְקָחָהּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְרוֹצֶה לֵילֵךְ לְדַרְכּוֹ בְּשַׁבָּת: כִּדְאָמַר רָבָא בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף קכט.): **מִשּׁוּם** **יִשּׁוּב** **אֶרֶץ** **יִשְׂרָאֵל** לְגָרֵשׁ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֵישֵׁב יִשְׂרָאֵל בָּהּ: **עֶבֶד** **שֶׁהֵבִיא** **גִּטּוֹ** מִמְּדִינַת הַיָּם וְצָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב כְּאִשָּׁה הַמְּבִיאָה גִּטָּהּ דְּאָמְרִינַן בְּמַתְנִי' (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף ט.) אֶחָד גִּטֵּי נָשִׁים וְאֶחָד שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים שָׁוִו לַמּוֹלִיךְ וּמֵבִיא: **עַצְמוֹ** **קָנָה** דְּנֶאֱמָן הוּא עַל שִׁחְרוּרוֹ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וְאֵין צָרִיךְ עֵדִים לְקַיְּמוֹ: **נְכָסִים** **לֹא** **קָנָה** דְּבָעֵי עֵדִים כִּשְׁאָר קִיּוּם שְׁטָרוֹת: **כׇּל** **נְכָסַי** **מַהוּ** מִי אָמְרִינַן עַצְמְךָ וּנְכָסַי תְּרֵי דִּבּוּרֵי נִינְהוּ אֲבָל כׇּל נְכָסַי כֵּיוָן דְּבַחַד דִּבּוּרָא אָתוּ לֵיהּ שִׁחְרוּר עַצְמוֹ וּמַתְּנַת נְכָסִים כִּדְקַיְמָא לָן לְקַמָּן הַכּוֹתֵב כׇּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ יָצָא בֶּן חוֹרִין שֶׁהוּא בִּכְלַל נְכָסִים הִילְכָּךְ אִי מְהֵימַן אַהַאי מְהֵימַן אַהַאי דְּלָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא אוֹ דִּלְמָא פָּלְגִינַן: **מִדֵּי** **דְּהָוֵה** אַגֵּט אִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמֶנֶת לְהָבִיא אֶת גִּטָּהּ וְלוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב: **אֶחָד** **זֶה** **וְאֶחָד** **זֶה** בֵּין עַצְמְךָ וּנְכָסַי בֵּין כׇּל נְכָסַי: **הַכּוֹתֵב** **כׇּל** **נְכָסָיו** **לְעַבְדּוֹ** כְּגוֹן כׇּל נְכָסַי נְתוּנִין לָךְ: **יָצָא** **בֶּן** **חוֹרִין** שֶׁאַף הוּא בִּכְלַל נְכָסִים וְכׇל שְׁאָר נְכָסִים נָמֵי קָנָה: **שִׁיֵּר** **קַרְקַע** **כׇּל** **שֶׁהוּא** **לֹא** **יָצָא** **בֶּן** **חוֹרִין** קַרְקַע לָאו דַּוְקָא כִּדְאָמַר בְּבָבָא בָּתְרָא בְּפֶ' מִי שֶׁמֵּת (בָּבָא בָּתְרָא דַּף קנ.): **לֹא** **יָצָא** **בֶּן** **חוֹרִין** דְּבִשְׁלָמָא רֵישָׁא דְּלָא גַּלֵּי דַּעְתֵּהּ דְּנָחֵית לְשִׁיּוּרָא לָא אָמְרִינַן דְּשִׁיֵּר אֲבָל הָכָא דְּנָחֵית לְשִׁיּוּרָא אָמְרִינַן לְדִידֵהּ נָמֵי שִׁיֵּר וְכִי אָמַר כׇּל נְכָסַי לָךְ אַשְּׁאָר נְכָסִים קָאָמַר וּלְאַחֲנוּפֵי לֵיהּ קָאָתֵי וְלָא שֶׁחֲרְרֵיהּ כֵּיוָן דְּלָא אֲמַר לֵיהּ עַצְמְךָ וּנְכָסַי:

כִּבּוּשׁ יָחִיד פֵּי' בַּקּוּנְטְ' שֶׁלֹּא הָיוּ לְשֵׁם כׇּל יִשְׂרָאֵל בְּיַחַד כְּמוֹ בְּכִבּוּשׁ יְהוֹשֻׁעַ וְכִבְּשׁוּהָ לְצֹרֶךְ כֻּלָּם אֲבָל דָּוִד לֹא כָּבַשׁ אֶלָּא לְצָרְכּוֹ אֲבָל בַּסְּפָרִי מְפָרֵשׁ טַעַם אַחֵר בְּסוֹף פָּרָשַׁת וְהָיָה עֵקֶב דְּמַשְׁמַע לְפִי שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲדַיִן כׇּל א"י כְּבוּשָׁה כִּדְאָמַר הָתָם סָמוּךְ לְפַלְטוֹרְיָא שֶׁלְּךָ לֹא הוֹרַשְׁתָּ פֵּרוּשׁ יְבוּסִי שֶׁהָיָה סָמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם וְאַתָּה הוֹלֵךְ וְכוֹבֵשׁ אֲרַם נַהֲרַיִם וַאֲרַם צוֹבָה אֲבָל אַחַר שֶׁכׇּל א"י כְּבָשׁוּהוּ דָּרֵישׁ הָתָם מִדִּכְתִיב (דְּבָרִים י"א:כ"ד) כׇּל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף רַגְלְכֶם וְגוֹ' שֶׁכׇּל מַה שֶּׁהָיוּ כּוֹבְשִׁים מִחוּ"ל הָיָה קָדוֹשׁ וַאֲפִילּוּ יָחִיד: **בְּשִׁדָּה** תֵּבָה וּמִגְדָּל פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְט' מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וְרַבִּי הִיא וְנִרְאֶה שֶׁרוֹצֶה לְפָרֵשׁ שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל דַּוְקָא וּלְהָכִי לֹא מָצֵי לְאוֹקוּמֵי כְּר' יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה דְּהָא הוּא מְטַהֵר אֲפִי' בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וּבְחִנָּם פֵּי' כֵּן דְּהָא עַל כׇּרְחָךְ שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל לָאו דַּוְקָא נָקַט אֶלָּא מִשּׁוּם דִּנְקַט בְּבָרַיְתָא אֶלָּא הוּא הַדִּין אֲפִי' רוֹכֵב עַל הַסּוּס כֵּיוָן דְּסָבַר רַבִּי אֹהֶל זָרוּק לֹא שְׁמֵהּ אֹהֶל כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְכִדְמוּכָח דְּמַסִּיק דִּבְסוּרְיָא עַל אֲוִירָהּ לֹא גָּזְרוּ וְאִם כֵּן כְּר' יוֹסֵי נָמֵי אָתְיָא וְהָרוֹצֶה לִכָּנֵס לָהּ בְּטָהֳרָה הַיְינוּ בְּקָרוֹן אוֹ רוֹכֵב עַל הַסּוּס מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאֶרֶץ הָעַמִּים דְּטָמֵא וְכֵן מַשְׁמַע הַלָּשׁוֹן קְצָת דְּקָאָמַר וַאֲפִי' רַבִּי לָא קָא מְטַמֵּא כו' וּמַשְׁמַע כְּרַבִּי יוֹסֵי אָתְיָא בִּפְשִׁיטוּת טְפֵי וּמִיהוּ עַל כׇּרְחָךְ כְּר' יוֹסֵי נָמֵי לָא אָתְיָא אֶלָּא מִטַּעַם דְּמַסִּיק אַלִּיבָּא דְּרַבִּי דְּיוֹקָא אֶרֶץ הָעַמִּים מִשּׁוּם דְּגָזְרוּ עַל אֲוִירָהּ וְעַל גּוּשָׁהּ כו': **אֶלָּא** בְּאֶרֶץ הָעַמִּים דְּגָזְרוּ עַל גּוּשָׁה וְעַל אֲוִירָה וְהָא דְּמִבְּעֵי לָן בְּנָזִיר בְּפֶרֶק כ"ג (דַּף נד:) אֶרֶץ הָעַמִּים מִשּׁוּם גּוּשָׁהּ גָּזְרוּ עָלֶיהָ אוֹ מִשּׁוּם אֲוִירָהּ גָּזְרוּ הָכִי פֵּרוּשׁוֹ מִשּׁוּם גּוּשָׁהּ מִשּׁוּם דְּמַאֲהִיל עַל הַגּוּשׁ הוּא וַעֲשָׂאוּהוּ חֲכָמִים כְּמַאֲהִיל עַל הַמֵּת וְיָכוֹל לְהִכָּנֵס שָׁם בְּשִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל אוֹ דִּלְמָא עַל הָאֲוִיר עַצְמוֹ וְלֹא יוּכַל לְהִכָּנֵס שָׁם בְּשׁוּם עִנְיָן וְהָכָא בִּשְׁמַעְתָּא עַל גּוּשָׁהּ הַיְינוּ עַל מַגַּע גּוּשָׁהּ וְעַל אֲוִירָהּ אוֹ מִשּׁוּם מַאֲהִיל עַל הַגּוּשׁ אוֹ מִשּׁוּם אֲוִירָהּ מַמָּשׁ: **דְּגָזְרוּ** **עַל** גּוּשָׁה וְעַל אֲוִירָה הִקְשָׁה הָרַב ר' יַעֲקֹב לְאוֹרְלִינְ"שׂ דִּבְמַסֶּכֶת אָהֳלוֹת (פ"ב מִשְׁנָה ג) תְּנַן וְאֵלּוּ מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וְאֵין מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל עֶצֶם כַּשְּׂעֹרָה וְאֶרֶץ הָעַמִּים וְתָרֵץ דְּמַיְירֵי בְּעָפָר הַבָּא מִחוּצָה לָאָרֶץ וְהַמַּאֲהִיל עָלָיו דְּלָא מְטַמֵּא דְּמִשּׁוּם אֲוִיר עַצְמוֹ גָּזְרוּ וְלֹא מִשּׁוּם מַאֲהִיל עַל הַגּוּשׁ וְאֵין לְשׁוֹן אֶרֶץ הָעַמִּים מַשְׁמַע כֵּן אַךְ יֵשׁ לוֹמַר דְּאַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ דַּף אוֹ נֶסֶר שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד בָּאָרֶץ וְרֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי בַּחוּצָה לָאָרֶץ וּמֵנִיחִים כֵּלִים תַּחַת רֹאשׁוֹ שֶׁבָּאָרֶץ דְּאֵין מֵבִיא טֻמְאָה עֲלֵיהֶן וּטְהוֹרִין אִי נָמֵי אִי מִשּׁוּם מַאֲהִיל עַל הַגּוּשׁ גָּזְרוּ עָלֶיהָ אִיכָּא לְאוֹקְמֵי כְּר' שִׁמְעוֹן דְּאָמַר קִבְרֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל וְלֹא הֶחְמִירוּ עַל אֶרֶץ הָעַמִּים יוֹתֵר מִקִּבְרֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַצְמוֹ וְעוֹד תֵּרֵץ רַבֵּינוּ תָּם דְּהַהִיא מִשְׁנָה קֹדֶם שֶׁגָּזְרוּ עַל אֲוִירָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (דַּף טו:) דְּמֵעִקָּרָא גָּזְרוּ אַגְּנִיעַת גּוּשׁוֹ וְתוּ לָא: **אע"ג** **דַּאֲמִירָה** **לְעוֹבֵד** **כּוֹכָבִים** **שְׁבוּת** **מִשּׁוּם** **יִשּׁוּב** **אֶרֶץ** **יִשְׂרָאֵל** **לָא** **גְּזַרוּ** **רַבָּנָן** אֲבָל מִשּׁוּם מִצְוָה אַחֶרֶת לֹא הָיִינוּ מַתִּירִין אֲמִירָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּמְלָאכָה דְּאוֹרָיְתָא כִּדְמוּכַח בְּפֶרֶק הָדָר (עֵירוּבִין דַּף סח.) הָהוּא יָנוּקָא דְּאִשְׁתְּפִיךְ חַמִּימֵיהּ אָתוּ לְקַמֵּהּ דְּרַבָּה אֲמַר לְהוּ לְשַׁיְּילוּ לְאִמֵּהּ אִי צְרִיכָה נִיחַיְימוּ לֵיהּ אַגַּב אִמֵּהּ וְלִכְאוֹרָה מַשְׁמַע דְּבְיוֹם הַמִּילָה הָיָה שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לְחַמְּמוֹ כְּדֵי לְמוּלוֹ וְקֹדֶם הַמִּילָה הָיָה דְּאִי לְאַחַר הַמִּילָה מְסֻכָּן הוּא וּבְלָא אִמֵּהּ מְחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת וע"י עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִירֵי הָתָם כִּדְפֵי' שָׁם בַּקּוּנְט' וְכֵן פֵּי' ר"ח כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק מְפַנִּין (שַׁבָּת דַּף קכט.) לְחַיָּה מִשִּׁבְעָה עַד שְׁלֹשִׁים אֲפִלּוּ אָמְרָה צְרִיכָה אֲנִי אֵין מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת וְהָא דְּאָמַר בְּסוֹף מְפַנִּין עַל מָתַי פְּתִיחַת הַקֶּבֶר אַבָּיֵי (מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה) אָמַר שְׁלֹשָׁה וְרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר ז' וְאָמְרִי לָהּ ל' לֹא לְחַלֵּל עָלֶיהָ שַׁבָּת קָאָמְרִי וּפְלִיגֵי אֶלָּא מָר אָמַר חֲלָה וּמָר אָמַר חֲלָה וְלָא פְּלִיגֵי וְכוּלְּהוּ ס"ל כִּנְהַרְדְּעֵי דְּאָמְרֵי חַיָּה ג' שִׁבְעָה שְׁלֹשִׁים וְלָאו לוֹמַר דְּמֵעֵת לְעֵת בָּעֵינַן וְהָא עֻבְדָּא הֲוָה תּוֹךְ ז' שֶׁל מֵעֵת לְעֵת וְהָא דְּאָמַר הָתָם לְעֵיל בָּאִידָךְ יָנוּקָא דְּאִשְׁתְּפִיךְ חַמִּימֵיהּ וַאֲמַר לְהוּ רַבָּה נַיְתוּ לֵהּ חַמִּימֵי מִגּוֹ בֵּיתָהּ וּמוֹקֵי לָהּ עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהַאי אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן שָׁרֵי בְּחָצֵר שֶׁלֹּא עֵרְבוּ מִשּׁוּם מִצְוַת מִילָה אֲבָל אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא כְּגוֹן לְחַמֵּם לוֹ חַמִּין אָסוּר וְאֵין לִלְמֹד מִכָּאן הֶתֵּר לוֹמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהָבִיא סֵפֶר בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ כַּרְמְלִית דְּלָא דָּמֵי דְּהָתָם מִשּׁוּם מִילָה דְּהִיא גּוּפָהּ דַּחְיָא שַׁבָּת הִתִּירוּ וּמִיהוּ בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת מַשְׁמַע דַּאֲפִי' אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא שָׁרֵי עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְצֹרֶךְ מִילָה שֶׁפֵּרֵשׁ דְּלֵיתוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתָהּ דֶּרֶךְ רה"ר לְפִי זֶה הָא דְּקָאָמַר נָחִים לֵיהּ אַגַּב אִמֵּהּ נוֹקְמָהּ תּוֹךְ ז' וְאָמְרָה צְרִיכָה אֲנִי שֶׁמְּחַלְּלִין עָלֶיהָ שַׁבָּת. וְנִרְאֶה דְּלָא יִתָּכֵן לוֹמַר דְּנֵחֵם לֵיהּ ע"י יִשְׂרָאֵל לע"י יִשְׂרָאֵל הָיָה אָסוּר לְהַרְבּוֹת בִּשְׁבִיל קָטָן כִּדְאָמַר בפ"ק דְּחֻלִּין (ל' טו:) הַמְבַשֵּׁל לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת אָסוּר לַבָּרִיא גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ אֲבָל ע"י עוֹבֵד כּוֹכָבִים נִיחָא דְּשָׁרֵי לְהַרְבּוֹת וְשֶׁמָּא דַּוְקָא לְצֹרֶךְ הַמִּילָה הוּא דְּשָׁרֵי אֲבָל לְצֹרֶךְ דָּבָר אַחֵר אֲפִילּוּ ע"י עוֹבֵד כּוֹכָבִים אָסוּר לְהַרְבּוֹת וְהָא דִּתְנַן בפ"ב דְּבֵיצָה (דַּף כח:) לֹא יָחֵם אָדָם חַמִּין לְרַגְלָיו אֶלָּא א"כ רְאוּיִין לִשְׁתִיָּה וְאָמְרִי' נָמֵי בַּגְּמָרָא דְּבֵיצָה (ל' יז.) מְמַלְּאָה אִשָּׁה קְדֵרָה בָּשָׂר אע"פ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה אֶלָּא לַחֲתִיכָה אַחַת וְכֵן מְמַלֵּא נַחְתּוֹם חָבִית שֶׁל מַיִם אע"פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְקִיתוֹן אֶחָד מִשּׁוּם שִׂמְחַת יוֹם טוֹב הִתִּירוּ חֲכָמִים לְהַרְבּוֹת: **הָדַר** **אָמַר** **אַבָּיֵי** פֵּי' לֹא מִשּׁוּם קוּשְׁיָא דְּרָבָא חָזַר בּוֹ דְּאַבַּיֵּי לָא חָשִׁיב לֵיהּ פִּרְכָא דְּסָבַר לָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא דְּאַקֻּשְׁיָא דְּרָבָא לָא מְשַׁנֵּי מִידֵי אֶלָּא נִרְאֶה לוֹ סְבָרָא לוֹמַר טְפֵי לְבַתְרַיְיהוּ לֹא קָנָה דְּיַד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה: **הָדַר** **אָמַר** **אַבָּיֵי** פֵּי' לֹא מִשּׁוּם קוּשְׁיָא דְּרָבָא חָזַר בּוֹ דְּאַבַּיֵּי לָא חָשִׁיב לֵיהּ פִּרְכָא דְּסָבַר לָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא דְּאַקֻּשְׁיָא דְּרָבָא לָא מְשַׁנֵּי מִידֵי אֶלָּא נִרְאֶה לוֹ סְבָרָא לוֹמַר טְפֵי לְבַתְרַיְיהוּ לֹא קָנָה דְּיַד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ו:

ב מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ה:

ג מיי' פו' מהל' שבת הל' יא:

ד מיי' פז' מהל' עבדים הל' ב, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נו:

ה סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נו:

ו מיי' פז' מהל' עבדים הל' ב:

ז מיי' פז' מהל' עבדים הל' ב, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נז:

מסורת הש"ס

א נזיר נה.; חגיגה כה.; עירובין ל:

ב בבא קמא פ:

ג תוספתא פאה; משנה פאה; בבא בתרא קמט:; לקמן מב.

לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין, עַד שֶׁיֹּאמַר "כֹּל נְכָסַי נְתוּנִין לִפְלוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד מֵרִיבּוֹא שֶׁבָּהֶן". [א]וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיוֹמֵי אָמַר רַב נַחְמָן: אַף עַל פִּי שֶׁקִּילֵּס רַבִּי יוֹסֵי אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן – הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּתַנְיָא: כְּשֶׁנֶּאֶמְרוּ דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יוֹסֵי, קָרָא עָלָיו הַמִּקְרָא הַזֶּה: "שְׂפָתַיִם יִשָּׁק מֵשִׁיב דְּבָרִים נְכוֹחִים"! [א]וּמִי אָמַר רַב נַחְמָן הָכִי? וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיוֹמֵי אָמַר רַב נַחְמָן: שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ, וְעָמַד – חוֹזֵר בַּנְּכָסִים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בָּעֶבֶד. חוֹזֵר בַּנְּכָסִים – מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע הוּא, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בָּעֶבֶד – שֶׁהֲרֵי יָצָא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין! אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: הָתָם הַיְינוּ טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּיטָּא הוּא. [ב]אִם יֵשׁ עָלָיו עוֹרְרִין, יִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו: עַרְעָר כַּמָּה? אִילֵּימָא עַרְעָר חַד, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין עַרְעָר פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם! [בג(ג)]וְאֶלָּא עַרְעָר תְּרֵי? תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ, מַאי חָזֵית דְּסָמְכַתְּ אַהָנֵי, סְמוֹךְ אַהָנֵי! אֶלָּא עַרְעָר דְּבַעַל. [ד(ד)]מַתְנִי' הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אִם יֵשׁ עָלָיו עֵדִים – יִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו. אֶחָד גִּיטֵּי נָשִׁים וְאֶחָד שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, שָׁווּ לַמּוֹלִיךְ וְלַמֵּבִיא, וְזוֹ אַחַת מִן הַדְּרָכִים שֶׁשָּׁווּ גִּיטֵּי נָשִׁים לְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים. [(ה)]גְּמָ' מַאי "אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר"? אִילֵּימָא חֵרֵשׁ, חֵרֵשׁ בַּר אַתּוֹיֵי גִּיטָּא הוּא?! וְהָתְנַן: הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְהָבִיא אֶת הַגֵּט, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן! [ה(ו)]אָמַר רַב יוֹסֵף: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כְּגוֹן שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ כְּשֶׁהוּא פִּיקֵּחַ, וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" עַד שֶׁנִּתְחָרֵשׁ. [ו־ח(ז)]אֶחָד גִּיטֵּי נָשִׁים וְאֶחָד שִׁיחְרוּרֵי עֲבָדִים: תָּנוּ רַבָּנַן: בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים שָׁווּ גִּיטֵּי נָשִׁים לְשִׁיחְרוּרֵי עֲבָדִים: שָׁווּ לַמּוֹלִיךְ וְלַמֵּבִיא; וְכָל גֵּט שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵד כּוּתִי – פָּסוּל, חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים; וְכָל הַשְּׁטָרוֹת הָעוֹלִים

לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין דְּמַאי דְּגַבֵּי נַגֵּי וּמַאי דְּלָא נַגֵּי לָא נַגֵּי: עַל שֶׁיֹּאמַר סְתָם חוּץ מִדָּבָר מוּעָט וְלֹא יְפָרֵשׁ מַה הוּא מְשַׁיֵּיר דְּהָתָם אָמְרִינַן דְּאֶחָד מֵרִבּוֹא דְּקָאָמַר הַיְינוּ עֶבֶד וְאִיהוּ לָא חֲשִׁיב לֵיהּ אֶלָּא כְּאֶחָד מֵרִבּוֹא בַּנְּכָסִים אע"ג דְּשָׁוֵי טְפֵי וּמִדְּקָאָמַר ר"ש לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין אַשְׁמְעִינַן לָא שְׁנָא הֵיכָא דְּקָנֶה שְׁאָר נְכָסִים עִמּוֹ כְּגוֹן שֶׁפֵּירֵשׁ הַשִּׁיּוּר שֶׁשִּׁיֵּיר חוּץ מִקַּרְקַע פְּלוֹנִי דְּהַשְׁתָּא קָנֶה עַצְמוֹ וּשְׁאָר נְכָסִים חוּץ מִן הַשִּׁיּוּר וְלָא שְׁנָא הֵיכָא דְּלָא קָנֶה שְׁאָר נְכָסִים כְּגוֹן שֶׁלֹּא הִזְכִּיר שֵׁם הַקַּרְקַע שֶׁשִּׁיֵּיר דְּכָתַב לֵיהּ חוּץ מִבֵּית כּוֹר קַרְקַע דְּהַשְׁתָּא לֹא קָנֶה שׁוּם קַרְקַע דִּבְכָל חַד וְחַד אִכָּא לְמֵימַר הַיְינוּ הַהוּא דְּשִׁיֵּיר אַפֵּ"ה הוּא בֶּן חוֹרִין דְּהוּא לָאו קַרְקַע הוּא וְלָא שִׁיְּרֵיהּ אַלְמָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא דְּהָא כָּל נְכָסַי קָאָמַר לֵיהּ וְלֹא קָנֶה אֶלָּא אֶת עַצְמוֹ וְאֶת נָמֵי דְּקָאָמְרַתְּ עַצְמוֹ קָנֶה נְכָסִים לֹא קָנֶה כְּר' שִׁמְעוֹן סְבִירָא לָךְ: **וְהָאָמַר רַב נַחְמָן הֲלָכָה כְּר' מֵאִיר** דְּלָא יָצָא לְחֵירוּת: **שֶׁקִּילֵּס ר' יוֹסֵי** כִּלְמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל: **שְׂפָתַיִם יִשָּׁק** רָאוּי הוּא לְנַשֵּׁק: **וּמִי אָמַר רַב נַחְמָן הָכִי** דְּלָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא: **שְׁכִיב מְרַע** חוֹזֵר בְּכָל מַתְּנוֹתָיו בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף קמו:): **שֶׁהֲרֵי יָצָא עָלָיו שֵׁם חֵירוּת** וְאָסוּר לְהִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ אַלְמָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא: **הָתָם** דְּקָאָמַר ר"נ הֲלָכָה כְּר"מ טַעְמָא לָאו מִשּׁוּם דְּלָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא הוּא דְּהָא כִּי נָמֵי הִזְכִּיר שֵׁם שִׁיּוּר קַרְקַע פְּלוֹנִי דְּלֵיכָּא פְּלוּגְתָּא דְּדִיבּוּרָא קָאָמַר ר"מ דְּלָא יָצָא לְחֵירוּת אֶלָּא טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא דְּגַבֵּי אִשָּׁה כְּתִיב סֵפֶר כְּרִיתוּת (דְּבָרִים כ"ד:א') וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים גָּמְרִי לָהּ מֵאִשָּׁה דִּכְתִיב חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ (וַיִּקְרָא י"ט:כ') וּכְתִיב וְכָתַב לָהּ וּבָעֵינַן בְּהוּ כְּרִיתוּת וְכֵיוָן דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּשִׁיְּרֵיהּ דְּהָא נָחֵית לְשִׁיּוּרָא וְהוּא לֹא הֻזְכַּר בְּתוֹךְ הַמַּתָּנָה דְּלָא כָּתַב לֵיהּ עַצְמְךָ וּנְכָסַי קְנוּיִין לָךְ לָאו כְּרִיתוּת גָּמוּר הוּא אֲבָל הֵיכָא דְּלָא שִׁיֵּיר כִּי הָכָא הָוֵי כְּרִיתוּת לְגַמְרֵי וְנִשְׁתַּחְרֵר שָׁעָה אַחַת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר וְשׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר שֶׁקִּלְקְלוּ הַשֵּׁם וְגַבֵּי מִלְּתֵיהּ דְּרָבָא בְּעֶבֶד שֶׁהֵבִיא גִּטּוֹ כְּרוּת גִּטָּא הוּא וּנְהִי דִּנְכָסִים לֹא קָנֶה דְּבָעֵי' קִיּוּם אֲבָל עַצְמוֹ קָנֶה דְּפָלְגִינַן דִּיבּוּרָא: **אִם יֵשׁ עָלָיו עוֹרְרִין** לְפָסְלוֹ: **יִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו** אוֹ הָעֵדִים עַצְמָן יָעִידוּ שֶׁחֲתָמוּהוּ אוֹ עֵדִים אֲחֵרִים יַכִּירוּהוּ וְשׁוּב אֵין בּוֹ פָּסוּל דִּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַדַּאי בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ: **דְּרַבִּי יוֹחָנָן** לָא אִיתְפָּרַשׁ הֵיכָא: **דְּבַעַל** הַבַּעַל עִרְעֵר עָלָיו לְפָסְלוֹ: **מַתְנִי' וְאֵינוֹ יָכוֹל** מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: **שָׁווּ לְמוֹלִיךְ וּלְמֵבִיא** לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב: **גְּמ' חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן** שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת וְאֵין שְׁלִיחוּתָן שְׁלִיחוּת לְגָרֵשׁ: **כָּל גֵּט** כְּלוֹמַר כָּל שְׁטָר: **חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים** לְקַמָּן בְּפִרְקִין מְפָרֵשׁ טַעְמָא:

לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִדְּקָאָמַר ר' שִׁמְעוֹן לְעוֹלָם מַשְׁמַע לל"ש הֵיכָא דְּקָנֶה שְׁאָר נְכָסִים כְּגוֹן שֶׁפֵּירֵשׁ הַשִּׁיּוּר ול"ש הֵיכָא דְּלָא קָנֶה כְּגוֹן שֶׁלֹּא הִזְכִּיר קַרְקַע שֶׁשִּׁיֵּיר דְּכָתַב לֵיהּ חוּץ מִבֵּית כּוֹר קַרְקַע דְּהַשְׁתָּא לֹא קָנֶה שׁוּם קַרְקַע דִּבְכָל חַד וְחַד אִכָּא לְמֵימַר דְּהַיְינוּ הוּא שֶׁשִּׁיֵּיר וְאַפֵּ"ה הוּא בֶּן חוֹרִין אַלְמָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא דְּהָא כָּל נְכָסַי קא"ל וְלֹא קָנֶה אֶלָּא אֶת עַצְמוֹ וְקַשְׁיָא אע"ג דְּלֹא הִזְכִּיר שֵׁם קַרְקַע מ"מ קָנֶה כָּל קַרְקַע דְּאִית לֵיהּ אֶלָּא שֶׁיַּטִּיל הָעֶבֶד עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְיִקַּח הָאָלוֹן לְעַצְמוֹ בֵּית כּוֹר מְעִידִית שֶׁבַּנְּכָסִים כִּדְתְנַן בְּפֶרֶק בֵּית כּוֹר (ב"ב דַּף קז:) חֲצִי שָׂדֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ יַנִּיחַ לוֹ חֲצִי שָׂדֵהוּ וּמְפָרֵשׁ הָתָם דְּלוֹקֵחַ נוֹטֵל כָּחוּשׁ דְּיַד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה ואר"י דִּלְעוֹלָם דְּר' שִׁמְעוֹן בָּא לְהוֹסִיף אֲפִילּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא אוֹתָהּ הָעִיר אוֹ אוֹתָהּ שָׂדֶה כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּבָבָא בָּתְרָא ובפ"ק דְּפֵאָה ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין עַד שֶׁיֹּאמַר כָּל נְכָסַי נְתוּנִים לִפְלוֹנִי עַבְדִּי חוּץ מֵאֶחָד מֵרִבּוֹא שֶׁבָּהֶן אָמַר חוּץ מֵעִיר פְּלוֹנִי חוּץ מִשָּׂדֶה פְּלוֹנִי אֲפִי' אֵין שָׁם אֶלָּא אוֹתָהּ הָעִיר אוֹ אוֹתָהּ שָׂדֶה זָכָה עֶבֶד בַּנְּכָסִים וְקָנָה עַצְמוֹ בֶּן חוֹרִין וְאֵין מִתְקַיֵּים דִּבּוּר כָּל נְכָסַי אֶלָּא בְּעֶבֶד לְבַדּוֹ וְהֵ"ה כְּשֶׁאָמַר חוּץ מְבַטֵּל דִּבּוּרוֹ מַה שֶּׁאָמַר כָּל נְכָסַי קמ"ל דְּאַפֵּ"ה יָצָא לְחֵירוּת דְּפָלְגִינַן דִּיבּוּרָא: **הֲלָכָה** כְּר"מ ולר"מ ס"ל דְּסָבַר דְּלָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא דְּמִדְּקָאָמַר ר' שִׁמְעוֹן לְעוֹלָם מַשְׁמַע אֲפִילּוּ בְּאוֹתוֹ עִנְיָן דִּלְדִידָךְ לֹא יָצָא לְחֵירוּת דְּלָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא אוֹתָהּ הָעִיר אַפֵּ"ה יָצָא לְחֵירוּת וּמַסִּיק דְּטַעֲמָא דר"מ לָאו מִשּׁוּם דְּלָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא פֵּרוּשׁ דְּאֵין זֶה כְּרִיתוּת כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שִׁיּוּר בְּדִבּוּר שֶׁהוּא מְשַׁחְרֵר בּוֹ דְּאָמַר כָּל נְכָסַי וְאֵינוֹ מִתְקַיֵּים כּוּלּוֹ אֲבָל בְּעֶבֶד שֶׁהֵבִיא גִּטּוֹ וְכָתוּב בּוֹ כֹּל נְכָסַי קְנוּיִין לָךְ פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא שַׁפִּיר דִּכְרוּת גִּטָּא הוּא וְרַשִׁ"י פֵּירֵשׁ דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר מִדְּשַׁיֵּיר בַּנְּכָסִים שַׁיֵּיר נָמֵי בְּעֶבֶד וּלְפִי זֶה בְּאֵין לוֹ אֶלָּא אוֹתָהּ הָעִיר דְּלָא שַׁיָּיךְ לְמֵימַר מִדְּנָחֵית לְשִׁיּוּרָא שַׁיֵּיר נָמֵי עֶבֶד מוֹדֶה ר"מ דְּיָצָא לְחֵירוּת דְּפָלְגִינַן דִּיבּוּרָא וְאֵין מַשְׁמַע כֵּן בַּתּוֹסֶפְתָּא כִּדְפֵרֵשׁ' וּלְשׁוֹן אֲפִי' אֵינוֹ מְיוּשָּׁב דַּאֲפִילּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא אוֹתָהּ הָעִיר מַשְׁמַע דְּכ"ש יֵשׁ לוֹ שְׁאָר נְכָסִים דְּיָצָא לְחֵירוּת וְאַדְּרַבָּה ר"מ לֹא פְּלִיג אֶלָּא בְּיֵשׁ לוֹ שְׁאָר נְכָסִים: **שְׂפָתַיִם** יִשָּׁק מֵשִׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים כְּשֶׁאָדָם אוֹמֵר דְּבָרִים נְכוֹחִים אוֹתָם שֶׁסְּבִיבוֹתָיו מַשִּׁיקִין שִׂפְתוֹתֵיהֶם זוֹ לָזוֹ שֶׁשּׁוֹתְקִין וְאֵין יוֹדְעִים מַה לְהָשִׁיב: **וְאֵינוֹ** חוֹזֵר בְּעֶבֶד וא"ת וְאַמַּאי יָצָא בֶּן חוֹרִין [וּמוּתָּר בְּבַת חוֹרִין] הָא מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע הוּא וְלֹא קָנֶה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה וְאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה וי"ל בִּדְכָתַב לֵיהּ מֵהַיּוֹם אִי נָמֵי אֲפִילּוּ סְתָמָא דְּכֵיוָן דְּדַעַת שְׁכִיב מְרַע לְשַׁחְרְרוֹ דַּעְתּוֹ שֶׁיִּקְנֶה בְּשָׁעָה שֶׁרְאוּיָה לְשַׁחְרֵר דְּהַיְינוּ מֵחַיִּים וא"ת כֵּיוָן דִּסְתָמָא דְּדַעַת שֶׁל שְׁכִיב מְרַע לַחֲזוֹר בּוֹ אִם יַעֲמוֹד אַמַּאי אֵינוֹ חוֹזֵר בָּעֶבֶד וי"ל דְּהַכֹּל תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא גַּם מַה שֶּׁחָזַר בַּנְּכָסִים גַּם מַה שֶּׁאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעֶבֶד דְּמִסְתָמָא דַּעְתּוֹ כְּמוֹ שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמִים וּמִיהוּ אִם כָּתַב בְּהֶדְיָא מֵהַיּוֹם אִם יָמוּת [מֵהַיּוֹם אִם לֹא יָמוּת] אֵין נִרְאֶה שֶׁיּוֹעִיל לְעִנְיַן זֶה יָצָא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעֶבֶד מֵאַחַר שֶׁהִתְנָה בְּפֵירוּשׁ: **הָתָם** מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא וא"ת דִּבְפֶ' מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף) [בָּעֵי לְמֵימַר] עַבְדָּא כִּמְקַרְקְעֵי דָּמֵי וּפָרִיךְ עֲלֵיהּ מֵהַךְ דְּשִׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין וְקָאָמַר עֲלָהּ רַב דִּימִי עָשׂוּ מִטַּלְטְלִין שִׁיּוּר אֵצֶל עֶבֶד וא"ל רָבָא לְרַב נַחְמָן מ"ט וא"ל מִשּׁוּם דְּעַבְדָּא כְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי וּמִטַּלְטְלֵי הָוֵי שִׁיּוּר אֵצֶל עֶבֶד וּמְשַׁנֵּי רַב אַשִׁי אֲנַן מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא מַתְנִינַן לָהּ מַשְׁמַע דְּרַב נַחְמָן דְּפֵי' טַעְמָא מִשּׁוּם דְּעַבְדָּא כְּמִטַּלְטְלֵי דָּמֵי לֵית לֵהּ טַעְמָא דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא ואור"ת דְּהָתָם ה"פ אֲנַן מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא מַתְנִינַן שֶׁכָּךְ הֵשִׁיב ר"נ לְרָבָא וְלֹא מִשּׁוּם דְּעַבְדָּא כְּמִטַּלְטְלֵי הוּא שֶׁלֹּא הֵשִׁיב כֵּן רַב נַחְמָן מֵעוֹלָם וְהַשְׁתָּא רַב אַשִׁי דְּהָתָם לְטַעְמָא דְּפֵירֵשׁ הָכָא טַעְמָא דר"נ הָוֵי מִשּׁוּם דְּלָאו כְּרוּת גִּטָּא הוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ שָׁם: **וְהָאָמַר** ר"י ד"ה כו' אר"ת לְעִקָּר מִלְּתָא לר"י אִתְּמַר בפ"ב דִּכְתוּבּוֹת (דַּף כג:) גַּבֵּי פְּלוּגְתָּא דְּמַעֲלִין לִכְהוּנָּה ע"פ עֵד א' ואע"ג דְּהָתָם נָמֵי מַיְיתֵי לֵיהּ כִּלְשׁוֹנָא דְּמַיְיתֵי לָהּ הָכָא: [וְע"ע תּוֹס' כְּתוּבּוֹת כו. וְתוֹס' ב"ב לב. ד"ה וְהָאָמַר כָּתְבוּ הָכִי בְּשֵׁם ר"י]: **סָמוּךְ** אַהֲנֵי שֶׁפּוֹסְלִין הַחֲתִימָה וְלוֹקְמֵהּ בְּחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ: **אֶלָּא** עַרְעָר דְּבַעַל וה"ה עַרְעָר דִּלְקוּחוֹת שֶׁבָּאָה אִשָּׁה לִטְרוֹף מֵהֶן כִּדְאָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי: **שָׁווּ** לְמוֹלִיךְ וּלְמֵבִיא וא"ת בִּשְׁלָמָא בְּאִשָּׁה הָוֵי מִשּׁוּם עִגּוּנָא אֲבָל בְּעֶבֶד מָה עִגּוּן יֵשׁ לְאִי מִשּׁוּם לְאָסוּר בְּבַת חוֹרִין וּבְשִׁפְחָה לָא לִתְּבֵהּ הַאי שָׁלִיחַ לְעֶבֶד גֵּט זֶה שֶׁהֵבִיא מִמל"ה וְלֹא יֵאָסֵר בְּשִׁפְחָה וי"ל דְּחָשׁוּב עִגּוּן הָא דְּאָסוּר בְּבַת חוֹרִין וּמַה שֶּׁאֵינוֹ מִתְחַיֵּיב בְּמִצְוֹת: **שֶׁשָּׁווּ** גִּטֵּי נָשִׁים לְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים אִיפְּכָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר שֶׁשָּׁווּ שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים לְגִטֵּי נָשִׁים דְּעִיקַּר דִּין מוֹלִיךְ וּמֵבִיא הָוֵי בְּאִשָּׁה אֶלָּא אַגַּב דְּעַל הַשְׁתָּא אַיְּירֵי בְּגִטִּין נַקְטֵהּ בְּרֵישָׁא:

מסורת הש"ס

א תוספתא בבא בתרא
ב קידושין עג:; כתובות כו.; בבא בתרא לב.
ג בבא קמא עד:
ד משנה גיטין; יבמות כה.; תוספתא יבמות; משנה יבמות; תוספתא גיטין; בבא מציעא נה:; לעיל ב.; לעיל ד:; לקמן פו.; לקמן טו.
ה מגילה יט:; לקמן כג.
ו משנה פאה; בבא בתרא קמט:; לקמן מב.
ז משנה גיטין

תורה אור השלם

שְׂפָתַיִם יִשָּׁק מֵשִׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים [משלי כד, כו]

וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה [דברים כד, ג]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' עבדים הל' ט, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' ט:
ב סמג עשין נ:
ג מיי' פז' מהל' גירושין הל' ב:
ד מיי' פז' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קב סעי' ו:
ה מיי' פז' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קב סעי' ו:
ו מיי' פו' מהל' עבדים הל' ז, סמג עשין עו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מה נא:
ז מיי' פו' מהל' עבדים הל' ו, ש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מז:
ח מיי' פו' מהל' עבדים הל' ה, ש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מו:

הָעוֹלִים בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם, אַף עַל פִּי שֶׁחוֹתְמֵיהֶן גּוֹיִם – כְּשֵׁירִין, חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים. וּכְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר – בְּאַרְבָּעָה: הָאוֹמֵר "תֵּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי, וּשְׁטַר שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי", רָצָה לַחֲזוֹר בִּשְׁנֵיהֶם – יַחְזוֹר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. בִּשְׁלָמָא לְרַבָּנַן, מִנְיָנָא לְמַעוּטֵי הָא דְּרַבִּי מֵאִיר. אֶלָּא לְרַבִּי מֵאִיר, מִנְיָנָא לְמַעוּטֵי מַאי? [א(א)]לְמַעוּטֵי הָא דְּתַנְיָא: עֵדִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים לַחְתּוֹם, מְקָרְעִין לָהֶם נְיָיר חָלָק, וּמְמַלְּאִים אֶת הַקְּרָעִים דְּיוֹ. [ב]אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּגִיטֵּי נָשִׁים, אֲבָל שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת, אִם יוֹדְעִין לִקְרוֹת וְלַחְתּוֹם – חוֹתְמִין, וְאִם לָאו – אֵין חוֹתְמִין. קְרִיָּיה מַאן דְּכַר שְׁמַיהּ? חַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: עֵדִים שֶׁאֵין יוֹדְעִין לִקְרוֹת – קוֹרִין לִפְנֵיהֶם וְחוֹתְמִין, וְשֶׁאֵין יוֹדְעִין לַחְתּוֹם – מְקָרְעִין לָהֶם. [ד] [ח(ב)]וְתוּ לֵיכָּא?! וְהָאִיכָּא: הָאוֹמֵר "תְּנוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי, וּשְׁטַר שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי", וּמֵת – לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה, "תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי", וּמֵת – יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה. כִּי קָתָנֵי, מִילְּתָא דְּלֵיתַהּ בִּשְׁטָרוֹת, מִילְּתָא דְּאִיתַהּ בִּשְׁטָרוֹת לָא קָתָנֵי. [ט(ג)]דִּשְׁלַח רָבִין מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ: הֱווּ יוֹדְעִין, שֶׁשָּׁלַח רַבִּי אֶלְעָזָר לַגּוֹלָה מִשּׁוּם רַבֵּינוּ: שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר "כִּתְבוּ וּתְנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי", וּמֵת – אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, [(ד)]שֶׁמָּא לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה. [יא]וְהָאִיכָּא לִשְׁמָהּ? בִּשְׁלָמָא לְרַבָּה, הַיְינוּ מוֹלִיךְ וּמֵבִיא. אֶלָּא לְרָבָא, קַשְׁיָא! [יב]וְתוּ: בֵּין לְרַבָּה בֵּין לְרָבָא, הָאִיכָּא מְחוּבָּר! כִּי קָתָנֵי פְּסוּלָא דְּרַבָּנַן, דְּאוֹרַיְיתָא לָא קָתָנֵי. וְהָא עַרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם, דִּפְסוּלָא דְּאוֹרַיְיתָא הוּא, וְקָתָנֵי! בְּעֵדֵי מְסִירָה, וּכְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף אֵלּוּ כְּשֵׁירִין, וְאָמַר רַבִּי זֵירָא: יָרַד רַבִּי שִׁמְעוֹן לְשִׁיטָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי; מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר – לָא!

אִיכָּא

הָעוֹלִים בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁנַּעֲשׂוּ הַשְּׁטָרוֹת ע"י ב"ד שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: **שֶׁחוֹתְמֵיהֶן** חוֹתְמִין שֶׁבְּתוֹכוֹ: **כְּשֵׁרִין** דְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא דִּינָא וְאע"פ שֶׁהַנּוֹתֵן וְהַמְקַבֵּל יִשְׂרְאֵלִים הֵם: **חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים** דְּלָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ הוֹאִיל וְלָא שַׁיְכִי בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין אֲבָל עַל הַדִּינִין נִצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ וְכֵן שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים דִּבְכָלַל פְּסוּלָא דְּאוֹרָיְתָא שָׁוֶה שִׁחְרוּר לְגֵט אִשָּׁה דִּגְמָרִינַן לָהּ לָהּ: **רָצָה הַבַּעַל: לַחֲזוֹר בִּשְׁנֵיהֶם** קֹדֶם שֶׁנְּתָנוֹ הַשָּׁלִיחַ: **יַחְזוֹר** דְּקָסָבַר ר' מֵאִיר הֶפְסֵד וְחוֹב הֵן לְאוֹתָן שֶׁנִּשְׁלְחוּ לָהֶן וְאֵין חָבִין לְאָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו כְּלוֹמַר אֵין אָדָם נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְאָדָם לִהְיוֹת נִפְסָד עַל יָדוֹ אא"כ עֲשָׂאוֹ הוּא שָׁלִיחַ דְּהַיְינוּ כִּבְפָנָיו וְרַבָּנָן פְּלִיגִי עֲלֵהּ דְּר"מ בְּמַתְנִי' וְאָמְרִי דִּבְשִׁחְרוּר אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר מִשֶּׁנִּמְסַר לְיַד זֶה וְאַף ע"פ שֶׁלֹּא עֲשָׂאוֹ הָעֶבֶד שָׁלִיחַ מִשּׁוּם דְּקָסָבְרִי זְכוּת הוּא לָעֶבֶד שֶׁיּוֹצֵא מִתַּחַת רַבּוֹ לְחֵירוּת וְזָכִין לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו דַּאֲנַן סָהֲדֵי דְּנִיחָא לֵיהּ דְּנֶהֱוֵי הַאי שְׁלוּחוֹ לְהָכִי: **מִנְיָנָא** דְּקָתָנֵי בִּשְׁלֹשָׁה: **מְקָרְעִין לָהֶם נְיָר חָלָק** מְסָרְטִין וְרוֹשְׁמִין בְּסַכִּין עַל הַנְּיָר. אֶת שְׁמוֹת הָעֵדִים וּבָאִין הָעֵדִים וּמְמַלְּאִין אֶת הַקְּרָעִים דְּיוֹ: **בְּגִטֵּי נָשִׁים** מִשּׁוּם תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת שֶׁמָּא יִרְאֶה זֶה הַמְגָרֵשׁ לִפְרֹשׁ בַּיָּם אוֹ מְסֻכָּן שֶׁרוֹצֶה שֶׁלֹּא תִּזָּקֵק לַיָּבָם: **לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה** וְאַפִּי' רַבָּנָן דְּאָמְרִי שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים זְכוּת הוּא וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו נְהִי דִּלְהָכִי זָכָה בֵּיהּ דְּלָא מָצֵי לְמֶהְדַּר מִיהוּ מוֹדוּ רַבָּנָן דְּכָל כַּמָּה דְּלָא מָטָא גִּיטָּא לִידֵיהּ לָא הָוֵי מְשׁוּחְרָר וְכֵיוָן דְּמִית קָדֵים תּוּ לָא הָוֵי שִׁחְרוּרֵיהּ שִׁחְרוּר דְּנָפְקָא לֵיהּ רְשׁוּתֵיהּ מִינֵּיהּ וְחָיֵיל עֲלֵיהּ רְשׁוּת יוֹרְשִׁין: **תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי כו'** דִּבְרֵי שכ"מ כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין דָּמוּ דְּתַקּוּן רַבָּנָן שֶׁמָּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו בְּחָלְיוֹ אִם לֹא הָיָה מֻבְטָח שֶׁיִּתְקַיְּימוּ דְּבָרָיו: **כִּי קָתָנֵי** בְּהָנָךְ ד' דְּבָרִים: **מִילְּתָא דְּלֵיתָהּ בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת** וְהָא מִילְּתָא אִיתָא בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת שֶׁאִם מָסַר שְׁטַר מַתָּנָה לִשְׁלוּחוֹ לִתְּנוֹ לְאַחֵר (מִיתָה) וּמֵת לֹא יִתֵּן לְאַחַר מִיתָה דְּהָא לָא אַקְנֵי לֵיהּ אַרְעָא עַד דְּלִימְטֵי שְׁטָרָא לִידֵיהּ וְהַהִיא שַׁעְתָּא פָּקַע לֵיהּ רְשׁוּתֵיהּ: **שֶׁמָּא לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ לוֹ** ע"פ גּוּפָתוֹ בְּתַקָּנָה דְּתַקּוּן רַבָּנָן לִשְׁכִיב מְרַע: **אֶלָּא בִּשְׁטָר** לְכִי מָטָא שְׁטָרָא לִידֵיהּ לִקְנִינְהוּ בִּשְׁטָרָא: **וְאֵין שְׁטָר** מַקְנֶה לְאַחַר מִיתָה דְּהָא פָּקְעָה לֵיהּ רְשׁוּתֵיהּ דְּנוֹתֵן: **וְהָאִיכָּא לִשְׁמָהּ** דְּשָׁוֶו גִּטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים: **בִּשְׁלָמָא לְרַבָּה** דְּאָמַר תַּקַּנְתָּא דְּמוֹלִיךְ וּמֵבִיא לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ הִיא הַיְינוּ מוֹלִיךְ וּמֵבִיא: **הָאִיכָּא מְחֻבָּר** דְּפָסוּל בְּתַרְוַיְיהוּ דִּכְתִיב (דְּבָרִים כד) וְכָתַב וְנָתַן מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא כְּתִיבָה וּנְתִינָה יָצָא זֶה שֶׁמְּחֻסָּר קְצִיצָה וְשִׁחְרוּר גָּמַר לָהּ לָהּ: **פְּסוּלָא דְּרַבָּנַן** מוֹלִיךְ וּמֵבִיא רַבָּנָן הוּא דְּאַצְרְכוּהוּ לְמֵימַר בְּפָנַי נִכְתַּב עֵל כּוּתִי פָּסוּל מִדְּרַבָּנָן בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת דְּאַחְזְקִינְהוּ סְתָמַיְיהוּ לִפְסוּלָא עַרְכָּאוֹת לְקַמֵּיהּ פָּרֵיךְ וְהָא עַרְכָּאוֹת פְּסוּלָא דְּאוֹרָיְתָא שֶׁאֵין עֵדוּתָן כָּשֵׁר לְפִי שֶׁאֵינָן בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין וְרַחֲמָנָא אָמַר וְכָתַב וְנָתַן מִי שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּכְלַל נְתִינָה יֶשְׁנוֹ בִּכְלַל כְּתִיבָה וְהָכִי מְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק שֵׁנִי (לְקַמָּן גִּטִּין ל' כג:): **בְּעֵדֵי מְסִירָה** מַתְנִי' דְּמַכְשִׁיר בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת וּפָסַל בְּהָנֵי כְּגוֹן דְּאִיכָּא עֵדֵי מְסִירָה: **ור"א הִיא דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי** וְאֵין צָרִיךְ לַחְתּוֹם בְּגֵט וְכִי כְּתַב קְרָא וְכָתַב אַכְּתִיבַת הַגֵּט כְּתִיב וְלָא אַחֲתִימַת יְדֵי עֵדִים וּמַתְנִיתִין בְּשֶׁכְּתָבוֹ סוֹפֵר יִשְׂרָאֵל וְאַשְׁמְעִינַן מַתְנִיתִין דְּמוֹדֶה ר"א בִּמְזוּיָּף מִתּוֹכוֹ בַּחֲתִימַת עֵדִים פְּסוּלִין שֶׁהוּא פָּסוּל ואע"ג דְּאִיכָּא הֶכְשֵׁר עֵדֵי מְסִירָה וְהַאי פְּסוּלָא מִדְּרַבָּנָן גְּזֵרָה דִּלְמָא אָתֵי לְמִסְמַךְ עֲלַיְיהוּ בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה וְכִי אַכְשַׁר ר"א הֵיכָא דְּלָא חֲתִימוּ עֲלֵיהּ סָהֲדֵי כְּלָל: **אַף אֵלּוּ** גִּטֵּי נָשִׁים כְּשֵׁרִים בְּחוֹתְמִין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: **וְאָמַר רַבִּי זֵירָא יָרַד ר"ש כו'** וְאַכְשַׁר לְהוּ בְּעֵדֵי מְסִירָה וּכְשֶׁכְּתָבוֹ סוֹפֵר יִשְׂרָאֵל: **מִכְּלָל דְּת"ק סָבַר לֹא** כָּרְתִי עֵדֵי מְסִירָה אֶלָּא עֵדֵי חֲתִימָה וּפְסוּלָא דְּאוֹרָיְתָא הִיא:

אע"פ שֶׁחוֹתְמֵיהֶן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּשֵׁרִים חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים וְאוֹר"י דְּחוֹתְמֵיהֶן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יֵשׁ לִפְסוֹל אַף ע"פ שֶׁכְּתָבוּ יִשְׂרָאֵל דְּלָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן וְעוֹד דְּבָעֵינַן לִשְׁמָהּ וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַדַּעְתָּא דְנַפְשֵׁיהּ קָא עָבֵד כִּדְאָמְרִינַן בספ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כג.) וְעוֹד דְּלָאו בְּנֵי שְׁלִיחוּת נִינְהוּ דְּאֵין שְׁלִיחוּת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִדְּבָעֵינַן שֶׁיֹּאמַר לַסּוֹפֵר לִכְתּוֹב וְלָעֵדִים חֲתוֹמוּ מַשְׁמַע דְּבָעֵי שְׁלִיחוּת וְעוֹד דִּפְסוּלִין לְעֵדוּת וַאֲפִי' לְרַבִּי מֵאִיר דְּלָא הֲוָה בָּעֵי לְמִפְסַל עֶבֶד לְעֵדוּת מִשּׁוּם דִּכְתִיב (דְּבָרִים י"ט:י"ח) שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו וְעֶבֶד אָחִיו הוּא בְּמִצְוֹת אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּלָאו אָחִיו הוּא פְּשִׁיטָא דְּפָסוּל וְכֵיוָן דְּלָאו בְּנֵי עֵדוּת נִינְהוּ הָיָה רָאוּי אֲפִלּוּ כָּל שְׁטָרוֹת הָעוֹלִים בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לִפְסוֹל מִן הַתּוֹרָה אֲפִי' אוֹתָם הָעוֹמְדִים לִרְאָיָה אֶלָּא תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן הוּא הֵיכָא דְּקִיּם לָן בְּסָהֲדוּתַיְיהוּ שֶׁהוּא אֱמֶת דְּלָא מָרְעִי נַפְשַׁיְיהוּ ומ"מ שְׁטַר מַתָּנָה קָאָמַר לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף י:) דַּחֲסָפָא בְּעָלְמָא הוּא אע"ג דְּקִיּם לָן דְּקוּשְׁטָא קָאָמַר מִשּׁוּם דַּהֲרֵי אֵין כָּאן שְׁטָר וּלְמַאי דְּמוֹקְמִינַן לָהּ בְּעֵדֵי מְסִירָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר הֵיכָא דִּכְתָבוּ יִשְׂרָאֵל לָא מִפְסָל אֶלָּא מִטַּעַם מְזוּיָּף מִתּוֹכוֹ: **מְקָרְעִין** לָהֶם נְיָר חָלָק פֵּי' בַּקּוּנְטְ' מְסָרְטִין אע"ג דַּחֲקִיקָה חֲשִׁיבָה כְּתִיבָה כְּמוֹ כְּתָב ע"ג טַבְלָא וּפִנְקָס הָכָא לָא חָשִׁיב כְּתָב ע"ג כְּתָב דְּפָסְלִינַן בפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף יט.) דְּאֵין כָּאן כְּתִיבָה גְּמוּרָה אֶלָּא שֶׁרוֹשְׁמִין קְצָת כְּדֵי לַחְתֹּם עָלָיו עֵדִים וְעוֹד דַּאֲפִי' דְּיוֹ עַל גַּבֵּי סִקְרָא חֲשִׁיבָא לְקַמָּן בְּפ"ב (גז"ס) כְּתָב לְעִנְיַן שַׁבָּת אע"פ שֶׁהַסִּיקְרָא לְבַדָּהּ הִיא כְּתָב אֲבָל לְשׁוֹן מְקָרְעִין לֹא מַשְׁמַע כְּפִי' הַקּוּנְטְ' דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר מְסָרְטִין ור"ח פֵּי' שֶׁלּוֹקְחִין נְיָר חָלָק וּמְקָרְעִין עָלָיו שְׁמוֹת הָעֵדִים מֵעֵבֶר לְעֵבֶר וּמְשִׂימִין אוֹתוֹ עַל קְלָף שֶׁהַגֵּט כָּתוּב בּוֹ וּבָאִין הָעֵדִים וּמְמַלְּאִים אֶת הַקְּרָעִים דְּיוֹ וְנִכֶּרֶת הַכְּתִיבָה ע"ג הַגֵּט בִּירוּשַׁלְמִי פָּרֵיךְ וַהֲלֹא כְּתָב רִאשׁוֹנָה הוּא פֵּרוּשׁ וְאֵין הַגֵּט יָכוֹל לְהִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו וּמְשַׁנֵּי כְּשֶׁהִרְחִיב לָהֶם אֶת הַקְּרָעִים וְהָעֵדִים אֵין מְמַלְּאִין לִגְמָרֵי כָּל רֹחַב הַקֶּרַע: **קוֹרִין** לִפְנֵיהֶם וְחוֹתְמִים וְלָא הָוֵי עַל מִפִּי עַל שֶׁאֵין צְרִיכִין לְהָעִיד עַל עִיקַּר הַמַּעֲשֶׂה אֶלָּא שֶׁאוֹמֵר שֶׁכָּךְ כָּתוּב בַּשְּׁטָר וּבָעֵי שְׁנַיִם קוֹרִין אוֹ אֲפִלּוּ יָחִיד כְּגוֹן רַב נַחְמָן וְסָפְרֵי דַּדַּיָּינֵי דְּאִית לְהוּ הֵימְנוּתָא כִּדְלְקַמָּן בפ"ב (גִּטִּין דַּף יט:): **לֹא** יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וַאֲפִלּוּ רַבָּנָן דְּאָמְרֵי זְכוּת הוּא לָעֶבֶד וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו נְהִי דִּלְהָכִי זָכָה דְּלָא מָצֵי מֶהְדַּר בֵּיהּ מוֹדוּ רַבָּנָן דְּכָל כַּמָּה דְּלָא אָתָא גִּטָּא לִידֵיהּ לָא הָוֵי מְשׁוּחְרָר וּדְבַר תֵּימַהּ פֵּרוּשׁוֹ כֵּיוָן דִּזְכוּת הוּא פְּשִׁיטָא דְּזוֹכֶה לְאַלְתַּר כֵּיוָן דְּאָמְרִי' גַּבֵּי שִׁחְרוּר תֵּן כִּזְכֵי כִּדְאָמַר לְקַמָּן וְרַשִׁ"י בְּעַצְמוֹ חָזַר בּוֹ שֶׁפֵּי' לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף יג.) עַל מִשְׁנָה זוֹ דְּהָאוֹמֵר תְּנוּ גָּרְסִינַן וְל"ג תֵּן גֵּט זֶה שֶׁלֹּא מָסַר לְיַד הַשָּׁלִיחַ בְּחַיָּיו לְפִיכָךְ לֹא נֶחְלְקוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר לוֹמַר שֶׁמִּשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה זָכָה לוֹ הַשָּׁלִיחַ לָעֶבֶד לִהְיוֹת מְשׁוּחְרָר: **מִלְּתָא** דְּאִיתַהּ בִּשְׁטָרוֹת לָא קָתָנֵי וא"ת וְהָא פְּסוּלָא דְּעַרְכָּאוֹת בִּשְׁטַר מַתָּנָה כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף י:) חוּץ מִכְּגִטֵּי נָשִׁים וְי"ל דְּהַשְׁתָּא סָבַר כְּאִידָךְ שִׁנּוּיָא דִּלְקַמָּן: **כִּי** קָתָנֵי פְּסוּלָא דְּרַבָּנַן אע"ג דְּאִיכָּא נָמֵי מְחֻבָּר דְּרַבָּנָן כְּגוֹן אֵין כּוֹתְבִין טֹפֶס שֶׁמָּא יִכְתֹּב תֹּרֶף (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כא:) מ"מ עִיקַּר מְחֻבָּר דְּאוֹרָיְתָא אֲבָל עִיקַּר מוֹלִיךְ וּמֵבִיא דְּרַבָּנַן אע"פ שֶׁלְּרַבָּה נִתְקַן מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ דְּאוֹרָיְתָא: **בְּעֵדֵי** מְסִירָה ור"א הִיא אע"ג דְּקָתָנֵי וּכְדִבְרֵי ר"מ בְּאַרְבָּעָה ה"ק לְמַאן דְּסָבַר כר"מ בְּאַרְבָּעָה וְהָא דְּקָאָמַר הַשַּׁ"ס נָמֵי אֶלָּא לר"מ מִנְיָנָא לְמַעוּטֵי מַאי לְמַאן דְּסָבַר כר"מ קָאָמַר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' כג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' טז:

ב מיי' פא' מהל' גירושין הל' כג:

ג מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' ו, סמג עשין קכד, טוש"ע חו"מ סי' מה סעי' ד:

ד מיי' פו' מהל' גירושין הל' כט:

ה מיי' פט' מהל' גירושין הל' יב:

ו מיי' פט' מהל' גירושין הל' יד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נח:

ז מיי' פו' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עו:

ח מיי' פי' מהל' זכייה ומתנה הל' א, סמג עשין פט, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' יח:

ט מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' יב, סמג עשין פט, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' יח:

י סמג עשין פו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מח:

יא מיי' פו' מהל' עבדים הל' ה:

יב מיי' פו' מהל' עבדים הל' ה, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מט:

מסורת הש"ס

א לקמן יט.

ב משנה גיטין; לקמן יג.; בבא בתרא קנב.

ג בבא בתרא קלה:

ד כתובות נה:; בבא בתרא קנב.

אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ שֵׁמוֹת מוּבְהָקִין. וְהָא חֲזָרָה דְּאוֹרָיְיתָא, וְקָתָנֵי! אֶלָּא כִּי קָתָנֵי – מִילְּתָא דְּלֵיתַהּ בְּקִידּוּשִׁין, מִילְּתָא דְּאִיתַהּ בְּקִידּוּשִׁין – לָא קָתָנֵי. וְהָא חֲזָרָה גּוּפַהּ אִיתָא בְּקִידּוּשִׁין! בִּשְׁלִיחוּת בְּעַל כּוּרְחָהּ, דִּבְגֵירוּשִׁין אִיתַהּ וּבְקִידּוּשִׁין לֵיתַהּ. [א(א)]**מַתְנִי'** כָּל גֵּט שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵד כּוּתִי – פָּסוּל, חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים. מַעֲשֶׂה שֶׁהֵבִיאוּ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִכְפַר עוֹתְנַאי גֵּט אִשָּׁה, וְהָיוּ עֵדָיו עֵדֵי כּוּתִים, וְהִכְשִׁיר. (ב)**גְּמָ'** מַנִּי מַתְנִיתִין? לָא תַּנָּא קַמָּא, וְלָא רַבִּי אֶלְעָזָר, וְלָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל! (ג)דְּתַנְיָא: מַצַּת כּוּתִי – מוּתֶּרֶת, וְאָדָם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹסֵר, לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מִצְוָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ כּוּתִים – הַרְבֵּה מְדַקְדְּקִין בָּהּ, יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל. מַנִּי? אִי תַּנָּא קַמָּא, אֲפִילּוּ שְׁאָר שְׁטָרוֹת נָמֵי! אִי רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִילּוּ גֵּט אִשָּׁה נָמֵי לָא! וְאִי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל; אִי דְּאַחְזוּק – אֲפִילּוּ שְׁאָר שְׁטָרוֹת נָמֵי, אִי דְּלָא אַחְזוּק – אֲפִילּוּ גֵּט אִשָּׁה נָמֵי לָא! וְכִי תֵּימָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, וּדְאַחְזוּק בְּהָא וְלָא אַחְזוּק בְּהָא, אִי הָכִי, מַאי אִירְיָא חַד? אֲפִילּוּ תְּרֵי נָמֵי! אַלְמָה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִכְשִׁירוּ בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד כּוּתִי בִּלְבָד? [ב]לְעוֹלָם רַבִּי אֶלְעָזָר, וּכְגוֹן דְּחָתֵים יִשְׂרָאֵל לְבַסּוֹף,

דְּאִי

איכא בינייהו שמות מובהקין כלומר ת"ק בשיטתיה דרבי אלעזר קאי ומדרבנן הוא דפסלי' דלמא אתי לאסמוך אחתומין ולמסרו בפניהם ואתא ר' שמעון למימר אם שמות מובהקים דעובדי כוכבים הן שאין ישראל נקראין באותן שמות לאו היינו מזייף מתוכו דמודה ר"א דכולי עלמא ידעי דעובדי כוכבים הם ולא אתי לאסמוך עלייהו בלא עדי מסירה: **חזרה** רצה לחזור בשניהם לר"מ פסולה דאורייתא הוא דהא כיון דבטיל משלח לשליחותיה דשליח נמצא שאינו שלוחו ואין כאן גרושין כלל והיינו דאורייתא דרחמנא אמר ונתן בידה וזה לא נתן לא הוא ולא שלוחו: **הכי גרסינן אלא כי קתני מילתא דליתא בקדושין** כלומר כי פרכינן לעיל האיכא מחבר ולשמה לא תשני פסולא דאורייתא לא קתני אלא אימא מלתא דאיתא בקדושין לא קתני כגון לשמה ומחבר איתא נמי בשטרי קדושין כדכתיב (דברים כ"ד:ב') ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר אתקוש הויה ליציאה אבל בפני נכתב ליתה בקדושין דתקנתא דרבנן בעלמא היא בגטין דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה ועד כותי נמי אינו כשר בקדושין דהאי דאכשרו בגטין היינו טעמא כדלקמן (גטין י ע"ב) דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה מה שאין כן בשאר שטרות וערכאות נמי ליתא בקדושין היכא דאיכא עדי מסירה ישראל דבגט ושחרור הוא דגזרי דלמא אתי לאסמוך עלייהו ומצרכינן ליה גטא אחרינא אבל בקדושין כיון דמדאורייתא מקודשת משום עדי מסירה אי אמרת אינה מקודשת שרית אשת איש לעלמא: **ופרכינן חזרה גופה איתא בקדושין** שאם מסר שטר קדושין לשלוחו ורצה לחזור חוזר דאין כאן זכות הוא לה דאסר לה אכולי עלמא ומשום דהאי שטרא אינו מתחייב במזונותיה: **בשליחות בעל כרחה כו'** כלומר קושיא דגטין לא משכחת לה בקדושין דהא שליח זה משתלח אצלה לגרשה בעל כרחה וכן לעבד לשחררו על כרחו אבל בקדושין לא היה נעשה שליח אצלה על כרחה הלכך הכי קתני בזו שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים ששליח זה היה נעשה שליח אצלן על כרחן ואם רצה הבעל חוזר מה שאין כן בקדושין דאע"ג דחוזר לא קושיא דקתני הוא: **מתני' עד כותי פסול** דחשידי אעדות שקר: **חוץ מגיטי נשים** כדמפרש בגמרא: **לכפר עותנאי:** **גמ' מצת כותי מותרת בפסח** לאכילה ולא חיישינן שמא החמיצה: **ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח** משום חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת כדכתיב (שמות י"ב:י"ח) בערב תאכלו מצות ואפי' ידעינן בה דלא החמיצה לא נפק בה אלא אם כן עבד לה שמור לשם חובת מצה דכתיב (שם) ושמרתם את המצות וכותים בקיאין הן שצריכה להשתמר לשמה ועושין לה שמור: **ר"א אוסר** אף באכילה כל ימות הפסח דחשדינן להו שמא מחמיצין: **כל מצוה שהחזיקו בה כו'** ובהכל שוחטין מפרש דאתי ר"ש לאוסופי אתנא קמא אף מצוה שהיא מדברי סופרים ואינה כתובה בתורה אם החזיקו בה סמכינן עלייהו: **אפי' שאר שטרות** נמי דהא לא חשידי: **אי דאחזוק** בהלכות גטין ושטרות: **וכגון דאחזוק בהא** בגטין ושחרורין: **ולא אחזוק בהא** בשאר שטרות: **אי הכי מאי אריא** דלא אכשרינן בגטין אלא חד כותי כדקתני מתני' עד כותי דחד כותי וחד ישראל הוא דמכשר אבל תרוייהו כותים לא: **לא הכשירו בו** בגט אשה: **לעולם כר' אלעזר** דאמר חשידי וגטין מאי טעמא הכשר עד כותי: **כגון דחתים ישראל** על השני: **לבסוף** תחת כותי:

כי קתני מילתא דליתא בקדושין כו' כל הני ליתנהו בקדושין דמוליך ומביא בגט משום עגונא אבל כאן אם תרצה לא תקבל הנך קדושין ועד כותי לא שייך בקדושין דבגט הוא דמכשירינן כדלקמן משום דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה דאי לאו דכותי חבר הוה לא הוה מחתים ליה מקמיה אבל בקדושין חותמין זה בלא זה דלא שייך למגזר משום כלכם דגבי גט גזרינן שמא יאמר כלכם חתמו ואם יחתמו זה בלא זה לאחר שחתמו בו שנים ויתנוהו לאשה ותסבור שהיא מגורשת ותלך ותנשא ובעל קפל אבל בקדושין אין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת והא לא שכיחא שתתקבל קדושין מאחר כיון שסבורה להיות מקודשת וכן ערכאות כיון דאיכא עדי מסירה ישראל כשר בקדושין אע"פ שחותמין עובדי כוכבים דליכא למיחש דלמא אתי לאסמוך עלייהו דלא אתי לידי תקלה במה שסבורה להיות מקודשת כדפרשנו וא"ת והאיכא זמן ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים כדאמרי' בפרק ד' אחין (יבמות דף לא:) והא עבדא איכא דקני בכספא ואיכא דקני בשטרא ותקון רבנן זמן ובשחרורי עבדים איירי ולא כמו שפירש שם בקונטרס שטר מכירת עבד דא"כ הוה מצי למפרך מקרקעות וכל שטרות ועוד דאותו אינו נפסל כשאין בו זמן אלא בשטר שחרור איירי שנפסל בלא זמן כמו גיטי נשים וי"ל דכיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות לא תניא הכא: **בשליחות בעל כרחה כו'** פי' בקונטרס והכי קתני בזו שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים ששליח זה נעשה שליח אצלו בע"כ ואם רצה הבעל חוזר מה שאין כן בקדושין דאע"ג דחוזר לאו קושיא דקתני הוא ואין נראה דאי מיירי בשליחות בעל כרחייהו רבנן נמי מודו דחוזר בעבד ואין זכין לו בעל כרחו ונראה כפר"ח דכיון דבעבד ואשה איכא שליחות בעל כרחייהו הוה אמינא דאין יכול לחזור דכיון דבא ליד השליח כאילו בא לידה דמי כיון שאין יכולים לעכב אבל קדושין דאין בע"כ פשיטא דחוזר ומלתא דליתא בקדושין היינו דליתא חלוק בקדושין וקשה לתני דשוו לבע"כ והוו ארבע אפי' לרבנן: **מצת כותי** מותרת ואם תאמר הלא גזרו על פתן כדאמרינן בפרקי דרבי אליעזר (פ' לח) לפי שהיו מבטלין בנין בית המקדש בימי עזרא וקתני התם מכאן אמר רבי אליעזר כל האוכל פת כותי כאלו אוכל בשר חזיר ותניא נמי בפ"ק דחולין (דף יג.) גבי מין פתו פת כותי ואור"ת דמיירי בעיסת ישראל שעשה כותי מצה ממנה וא"ת אמאי יוצא בה ידי חובה דלמא לא שמרה לשם מצה דחשידי אלפני עור וגו' וי"ל כגון דקים לן דאין לכותי מצה אחרת שיוכל לצאת בה ידי חובתו כדמשמע בריש חולין (דף ד.) קוטע ראשו של אחד מהן ונותנו לו אכלו מותר לאכול משחיטתו: **ואדם יוצא בה ידי חובתו** זו אף זו קתני ואשמעינן דבקיאין בשמור לשם מצה: **אי תנא קמא אפי' שאר שטרות** נמי אור"י דמשמע לת"ק מהניא כתיבה לחודיה אע"ג דלא אחזוק מדלא קאמר את"ק אי דאחזוק כו' כדקאמר ארשב"ג וא"כ פשיטא ליה לש"ס דמצה לא אחזוק פירוש אין ידוע אי אחזוק דאי מצה כתיבה ואחזוק מנא לה לש"ס דכתיבה לחודיה מהניא לתנא קמא וכן משמע בפרק קמא דחולין (דף ד.) דמעיקרא מוקי פלוגתייהו בכתיבה ולא אחזוק דלת"ק מהניא ולרשב"ג לא מהניא ופריך האי כל מצוה שהחזיקו בה אם החזיקו בה מבעי ליה משמע דלא ידיע לן אי אחזוק בה מדקאמר אם אחזוק בה מבעי ליה וקשה דלמאי דמסיק התם דאחזוק בלא כתיבה אבל בינייהו דלתנא קמא לא מהני ורשב"ג לטפויי אתא למימר דמהני מנא ליה דלא מהני לת"ק כיון דכתיבה לחודיה מהני אע"ג דלא מהני לרשב"ג כדמשמע הכא כ"ש דמהני חזקה לחודה דעדיפא דמהני אף לרשב"ג ודחק לומר אע"ג דממלתא דתנא קמא אין להוכיח דלא מהני חזקה לחודיה מכל מקום יש לדקדק מרשב"ג דאתא לטפויי חזקה לחודיה מכלל דלתנא קמא לא מהני ונראה לר"י דלמסקנא דהתם מצה כתיבה והחזיקו בה והשתא יש להוכיח מתנא קמא גופה דחזקה לחודה לא מהניא מדנקט מצה דכתיבה ואחזוק דאי חזקה לחודה מהניא לתנא קמא כיון דמצה כתיבה הוה ליה למינקט שחיטה דליכא אלא חזקה לחודה ואם תאמר אם כן מנא לה דכתיבה לחודה מהני לתנא קמא כיון דמצה כתיבה ואחזוק ויש לומר מדלא מפרש בהדיא מצת כותי מותרת הואיל והחזיקו בה משמע דלאו טעמא אלא משום דכתיבה שהוא טעם הידוע לכל בלא שום פירוש ואם תאמר כיון דלתנא קמא חזקה לחודה לא מהניא מנא לן דכתיבה לחודיה לא מהניא לרבן שמעון בן גמליאל דפריך אי אחזוק כו' דלמא כתיבה עדיפא דמהני אפי' לתנא קמא וכל שכן דמהני לרבן שמעון בן גמליאל ועוד במסקנא דחולין הוה ליה למימר אחזוק בדלא כתיבה נמי איכא בינייהו מדלא קאמר נמי משמע כתיבה לחודה מהניא לכולי עלמא ויש לומר דמספקא ליה להש"ס אי פליג רשב"ג אתנא קמא בכתיבה ולא אחזוק מדלא קאמר כל מצוה שכתובה או שהחזיקו בה אע"ג דאיכא למימר דמכל שכן שמעינן ליה דהא לתנא קמא כתיבה מהניא ולא חזקה אפ"ה מספקא לה להש"ס דלמא לרבן שמעון בן גמליאל גריעא כתיבה מחזקה מדלא פירש בהדיא ולהכי לא קאמר התם אחזוק בדלא כתיבה נמי איכא בינייהו משום דכתיבה ולא אחזוק מספקא לה אי פליג רבן שמעון בן גמליאל כדפרשנו:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין
ב מגילה ו:
ג תוספתא פסחים; קידושין עו.; ברכות מז:

גליון הש"ס

מתני' חוץ מגיטי נשים. ע' ב"ב דף קס ע"ב תד"ה שלא תחלוק:

תורה אור השלם

בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב [שמות יב, יח]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' עבדים הל' ו, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מז:
ב מיי' פו' מהל' עבדים הל' ו, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מז:

דְּאִי לָאו דְּכוּתִי חָבֵר הֲוָה, לָא מַחְתֵּים לֵיהּ מִקַּמֵּיהּ. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ שְׁאָר שְׁטָרוֹת נָמֵי! אֶלָּא אָמְרִינַן רַוְוחָא שְׁבַק לְמַאן דְּקַשִּׁישׁ מִינֵּיהּ; הָכָא נָמֵי, רַוְוחָא שְׁבַק לְמַאן דְּקַשִּׁישׁ מִינֵּיהּ! [אב]אָמַר רַב פָּפָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת, עֵדֵי הַגֵּט אֵין חוֹתְמִין זֶה בְּלֹא זֶה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב אָשֵׁי: גְּזֵירָה מִשּׁוּם "כּוּלְּכֶם". גּוּפָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִכְשִׁירוּ בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד כּוּתִי בִּלְבַד. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: כָּל גֵּט שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵד כּוּתִי – פָּסוּל כּוּ'! אִי מִמַּתְנִיתִין, הֲוָה אָמֵינָא אֲפִילּוּ תְּרֵי נָמֵי; וְהַאי דְּקָתָנֵי חַד, מִשּׁוּם דְּבִשְׁטָרוֹת אֲפִילּוּ חַד נָמֵי לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. וּתְרֵי לָא?! וְהָא קָתָנֵי: מַעֲשֶׂה וְהֵבִיאוּ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִכְפַר עוֹתְנַאי גֵּט אִשָּׁה, וְהָיוּ עֵדָיו עֵדֵי כוּתִים, וְהִכְשִׁיר! אָמַר אַבַּיֵי, תְּנִי: "עֵדוֹ". רָבָא אָמַר: לְעוֹלָם תְּרֵי, וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מִיפְלָג פְּלִיג; וְחַסּוּרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מַכְשִׁיר בִּשְׁנַיִם, וּמַעֲשֶׂה נָמֵי שֶׁהֵבִיאוּ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִכְפַר עוֹתְנַאי גֵּט אִשָּׁה, וְהָיוּ עֵדָיו עֵדֵי כוּתִים, וְהִכְשִׁיר. [גד]**מַתְנִי'** כָּל הַשְּׁטָרוֹת הָעוֹלִים בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם, אַף עַל פִּי שֶׁחוֹתְמֵיהֶם גּוֹיִם – כְּשֵׁירִים; חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף אֵלּוּ כְּשֵׁירִין, לֹא הוּזְכְּרוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט. **גְּמָ'** קָא פָּסֵיק וְתָנֵי – לָא שְׁנָא מֶכֶר לָא שְׁנָא מַתָּנָה. בִּשְׁלָמָא מֶכֶר, מִכִּי יָהֵיב זוּזֵי קַמַּיְיהוּ הוּא דִּקְנָה; וּשְׁטָרָא רְאָיָה בְּעָלְמָא הוּא – דְּאִי לָא יָהֵיב זוּזֵי קַמַּיְיהוּ, לָא הֲווֹ מַרְעֵי נַפְשַׁיְיהוּ וְכָתְבִין לֵיהּ שְׁטָרָא. אֶלָּא מַתָּנָה, בְּמַאי קָא קָנֵי – לָאו בְּהַאי שְׁטָרָא? וְהַאי שְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעָלְמָא הוּא! אָמַר שְׁמוּאֵל: דִּינָא דְּמַלְכוּתָא – דִּינָא. [הו]וְאִיבָּעֵית אֵימָא, תָּנֵי "חוּץ מִכְּגִיטֵּי נָשִׁים". רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף אֵלּוּ, כְּשֵׁירִין וְכוּ': וְהָא לָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ? [ז(א)]אָמַר רַבִּי זֵירָא: יָרַד רַבִּי שִׁמְעוֹן לְשִׁיטָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי. וְהָאָמַר רַבִּי אַבָּא: מוֹדֶה רַבִּי אֶלְעָזָר בִּמְזוּיָּף מִתּוֹכוֹ, שֶׁפָּסוּל! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן –

בְּשֵׁמוֹת

דאי לאו דכותי חבר הוה לא הוה האי ישראל מחתים ליה לכותי מקמיה: **אי הכי** שאר שטרות נמי כי חתם ישראל לבסוף נכשריה: **אלא** על כרחך טעמא מאי לא הוי בשאר שטרות בחזקת חבר ע"י הקדמה זו דאמרינן האי ישראל רווחא שבק למאן דקשיש מיניה שראו את העדות עם ישראל זה החתום ישראלים זקנים ממנו והכותי וכשחתם ישראל זה תחלה היה סבור שיחתם בעל השטר עמו אחד מישראל הזקנים לפיכך חתם בתחתית השטר והמלוה לא והחתים אחריו את הכותי למעלה הימנו: **הכא נמי** בגט אשה נימא רווחא שבק: **זאת אומרת** מתניתין דמכשר בגט ופסיל בשאר שטרות אשמעינן דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה הלכך על כרחך ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה והוא חתם למטה ואי לאו דחבר הוא לא אחתמיה מקמיה אבל עדי שאר שטרות חותמין זה שלא בפני זה הלכך איכא למימר ישראל זה חתם ראשון בתחתית השטר ושבק רווחא למאן דקשיש ולא ידע שיחתמו את הכותי למעלה הימנו: **מאי טעמא** אמרו רבנן שלא יחתמו זה שלא בפני זה: **גזרה משום כולכם** דתנן בפרקין דלקמן (גיטין דף סו:) אמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולם חותמין ואי לא הוו חתמי כולהו הוי פסול דבקפידא תליא דלא שוייה גוטא אלא בהכי לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים בשעת החתימה: **תנינא כל גט שיש עליו עד כותי פסול** ועלה קאמר חוץ מגטי נשים: **הוה אמינא** אפילו תרי כשרין בגט והא דתני חד לאשמועינן חומרא דשאר שטרות דחד נמי פסול בהו קא משמע לן: **רבא אמר לעולם** תרי כותים הוו בההוא גיטא דרבן גמליאל: **ורבן גמליאל מפלג פליג** ואי אמרת מעשה לסתור חסורי מחסרא כו': **מתני' בערכאות** מקום בית ועד דיינים קבועין שלהן: **לא הוזכרו** בבית המדרש לפסול: **אלא בזמן שנעשו בהדיוט** ע"י עובדי כוכבים הדיוטות שאינן דיינים ובגמרא מפרש לה: **גמ' קא פסיק ותני** כל השטרות כשרין בחותמי עובדי כוכבים לא שנא שטרי מכר ול"ש שטרי מתנה: **בשלמא** שטרי מכר דארעא לאו בהאי שטרא מקניא אלא בזוזי: **מכי יהיב** האי גברא: זוזי לישראל חבריה: **קמייהו** דדיינין עובדי כוכבים: **הוא דקנה** לארעא דקרקע נקנה בכסף או בשטר והאי שטרא ראיה בעלמא הוא שלא יאמר (לא) מכרתיה ולא קבלתי מעות ובהא מלתא אינהו מהימני: **דאי לאו דיהב** זוזי קמייהו כיון דדיינין קבועין נינהו: **לא הוו מרעי נפשייהו** וכתבי ליה שטרא: **אלא מתנה** דעל ידי השטר הוא קונה אותה במסירת השטר היכי מקניא האי שטרא חספא בעלמא הוא: **דינא דמלכותא** של עובדי כוכבים: **תני חוץ מכגטי נשים** כל שטרות שהן כגטי נשים שעל ידי השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה וה"ה נמי דמצי לשנויי בעדי מסירה ישראל דאינהו משוי ליה שטרא אלא שנויא לחיקא הוא דשנינן לעיל הכי דהא פרכינן עלה מדקתני סיפא רבי שמעון כו' ואצטריכא ליה לשנויי שמות מובהקין איכא בינייהו (אע"ג דאוקימנא לעיל בעדי מסירה ה"מ לת"ק דברייתא דנחית למניינא ופרכינן עלה והא איכא לשמה ואיכא מחבר וליכא לתרוצי אלא בהכי אבל תנא קמא דמתניתין דלא נחית למניינא ותנא לשמה לא מוקמינן ליה כרבי אלעזר דמדרבי שמעון סבר לה כר' אלעזר תנא קמא לא סבירא ליה): **כריתה** הבדלה לשון ספר כריתות (דברים כד) דכיון דלא שייכי בתורת גטין וקדושין אין נעשין עדים בדבר דכתיב וכתב ונתן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה: **ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר** דאמר עדי מסירת הגט הוא דכרתי כדאמר בפרק בתרא (לקמן גיטין דף פו.) אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כו' ורבי שמעון נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בפני עדים ישראל: **מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו** דאע"ג דאמר ר' אלעזר גט שאין עליו עדים כשר דוקא אין עליו עדים אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן דלמא קאתי למסמכיה באפייהו ומסמך עלייהו:

אי לאו דכותי חבר הוה לא הוה מחתים ליה מקמה תמה אם כן כוליה שטרא מתקיים אפומא דחד ישראל דחתים לבסוף ויש לומר דאין לחוש כיון דהאי כותי כשר מדאורייתא דגרי אמת הן: **רבא אמר לעולם תרי כו'** ולדידה דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא: **חספא בעלמא הוא** פירש בקונטרס דהוה מצי לשנויי בעדי מסירה ור' אלעזר היא אלא דשנויא דחיקא הוא דהא לעיל פרכינן עלה מדסיפא רבי שמעון בשיטתו דרבי אלעזר מכלל דרישא לאו רבי אלעזר וקשה דאדרבה תרוין דבעדי מסירה ור' אלעזר נשאר לפי המסקנא דמשני כי קתני מלתא דליתא בקדושין דאי בלא עדי מסירה וכרבי מאיר אפילו בקדושין פסלינן ערכאות מדאורייתא ואור"י דהכי היכי דפסלי' בגט אף בעדי מסירה ושמות מובהקים משום דלמא אתי למסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל הכי נמי פסלינן בשטר מתנה ולא תקנו חכמים להאמינם אלא בשטרי מלוה ומכר שהן לראיה ואין נעשה על פי עדותן שום קנין אבל שטר מתנה אין כשר לקנות בו מדאורייתא אלא א"כ יש עדים כשרים בשעת מסירה ואפילו אם נאמר ששטר מתנה שחתמו בו ישראל כשר לקנות בו בלא עדי מסירה היינו משום שידוע ע"י עדי חתימה שהן כשרים מן התורה שבא השטר מיד הנותן ליד המקבל וכן כשר בהודאת נותן שהוא כק' עדים אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים שאין בו לא עדי מסירה ולא עדי חתימה שכשרים להעיד ולא הודאת בע"ד לא חשוב שטר לקנות על ידו ולא הוי אלא חספא בעלמא אבל אין לומר דלהכי חשיב ליה חספא בעלמא משום דמתניתין כיילא שטר מתנה בהדי שאר שטרות דכשרים אפילו כתיבתן וחתימתן עובדי כוכבים דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי דהא בברייתא דבסמוך כולל יחד כל השטרות דכשרים בערכאות ואפילו גטי נשים ואפי' הכי לא מכשרינן בגטין אלא בכתיבת ישראל ובעדי מסירה ובשאר שטרות כשר בכל ענין. ר"י:

והא לאו בני כריתה נינהו ה"מ למפרך הא לאו בני עדות נינהו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' כד:

ב מיי' פו' מהל' עבדים הל' ה, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נ:

ג מיי' פו' מהל' עבדים הל' ה:

ד מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולווה הל' א, סמג עשין פו, סמג עשין צד, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יט:

ה מיי' פו' מהל' עבדים הל' ה:

ו מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולווה הל' א, סמג עשין צד, סמג עשין פו, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יט:

ז מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולווה הל' א, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' סח סעי' ב:

מסורת הש"ס

א סנהדרין כח:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חספא וכו' אם נאמר ששטר מתנה. ע' לעיל דף ד ע"א תד"ה דקיי"ל:

בְּשֵׁמוֹת מוּבְהָקִין. הֵיכִי דָּמֵי שֵׁמוֹת מוּבְהָקִין? אָמַר רַב פָּפָּא, כְּגוֹן: הוֹרְמִיז, וַאֲבוּדַיָּנָא, בַּר שִׁיבְתַּאי, וּבַר קִידְרֵי, וּבָאטִי, וּנְקִים אוּנָא. אֲבָל שֵׁמוֹת שֶׁאֵין מוּבְהָקִים מַאי – לָא?! אִי הָכִי, אַדְּתָנֵי סֵיפָא: לֹא הוּזְכְּרוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט; לִפְלוֹג וְלִיתְנֵי בְּדִידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּשֵׁמוֹת מוּבְהָקִין, אֲבָל שֵׁמוֹת שֶׁאֵין מוּבְהָקִין – לָא! הָכִי נָמֵי קָאָמַר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּשֵׁמוֹת מוּבְהָקִין, אֲבָל בְּשֵׁמוֹת שֶׁאֵין מוּבְהָקִין, נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט, וּפְסוּלִין. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: סֵיפָא אֲתָאן לְגִיטֵּי מָמוֹן, וְהָכִי קָאָמַר: לֹא הוּזְכְּרוּ גִּיטֵּי מָמוֹן דִּפְסוּלִים, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט. תַּנְיָא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לַחֲכָמִים בְּצַיְדָּן: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲכָמִים עַל כָּל הַשְּׁטָרוֹת הָעוֹלִין בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁחוֹתְמֵיהֶן גּוֹיִם – כְּשֵׁרִים, וַאֲפִילּוּ גִּיטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים; לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט – שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא מַכְשִׁיר, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִים – חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף אֵלּוּ – כְּשֵׁירִין בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹתְמִין – לָא. מְקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין נָמֵי, לִיגְזוֹר אַטּוּ מְקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹתְמִין! שֶׁמָּא בִּשְׁמָא מִחַלַּף, אַתְרָא בְּאַתְרָא לָא מִחַלַּף. [אב]רָבִינָא סָבַר לְאַכְשׁוֹרֵי בִּכְנוּפְיָאתָה דְאַרְמָאֵי, אֲמַר לֵיהּ רַפְרָם: "עַרְכָּאוֹת" תְּנַן. [גד(א)]אָמַר רָבָא: הַאי שְׁטָרָא פָּרְסָאָה, דְּמַסְרֵיהּ נִיהֲלֵיהּ בְּאַפֵּי סָהֲדֵי יִשְׂרָאֵל – מַגְבִּינַן בֵּיהּ מִבְּנֵי חָרֵי. וְהָא לָא יָדְעֵי לְמִיקְרֵא? בְּדְיָדְעֵי. וְהָא בָּעֵינָא כְּתָב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְזַיֵּיף, וְלֵיכָּא! בְּדַאֲפִיצָן. וְהָא בָּעֵינָא "צָרִיךְ שֶׁיַּחֲזִיר מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטָר בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה", וְלֵיכָּא! בִּדְמַהְדַּר. אִי הָכִי מִמְּשַׁעְבְּדֵי נָמֵי! לֵית לֵיהּ קָלָא. בְּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן: עֵדִים

בְּשֵׁמוֹת מֻבְהָקִין לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דְּלָא שְׁכִיחֵי יִשְׂרָאֵל דְּמַסְּקֵי בְּהָנְהוּ שְׁמָהָתָן דְּתוּ לָא אָתֵי לְמִסְמַךְ עֲלַיְיהוּ דְּמִידָּע יְדִיעַ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הֵם: **הוֹרְמִיז וַאֲבוּדַיָּנָא** בַּר שִׁבְתַּאי וּבַר קִדְרֵי בָּטֵי וּנְקִים אֲנָא כֻּלָּם שְׁמוֹת דְּגוֹיֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הֵם: **לִפְלוֹג בְּדִידָהּ** בַּעֲרְכָאוֹת גּוּפַיְיהוּ: **אֲבָל שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָן** מֻבְהָקִין נַעֲשׂוּ כִּשְׁאָרֵי שְׁטָרוֹת שֶׁל מֶכֶר שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹטוֹת בְּלֹא עַרְכָאוֹת דְּהָנְהוּ וַדַּאי פְּסִילֵי דְּלָא קָפְדִי אַאוֹרוּעֵי נַפְשַׁיְיהוּ וְחָתְמִי שִׁקְרָא וְעַל כָּרְחָךְ הַאי נַעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט אַשְּׁאָר שְׁטָרוֹת קָאָמַר הָעוֹמְדִים לִרְאָיָה דְּהָתָם אִיכָּא לִפְלוּגֵי בֵּין הֶדְיוֹט לַעֲרְכָאוֹת דְּאִלּוּ בְּגֵט אִשָּׁה לְעִנְיַן כְּרִיתוּת הֶדְיוֹט וַעֲרְכָאוֹת שָׁוִין וְהָכִי קָאָמַר לֹא הֻזְכְּרוּ גִּטֵּי אִשָּׁה לִפָּסֵל אֶלָּא בְּשֵׁמוֹת שֶׁאֵין מֻבְהָקִין דְּנַעֲשׂוּ כִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת הַנַּעֲשִׂים בְּהֶדְיוֹט: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא סֵיפָא** לֹא הֻזְכְּרוּ דְּקָתָנֵי: **אַתָּאן לְגִטֵּי מָמוֹן** וְרַבָּנָן קָאָמְרֵי לֵיהּ וְאַרֵישָׁא קָאֵי כָּל הַשְּׁטָרוֹת שֶׁל מָמוֹן הָעוֹלִין בַּעֲרְכָאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּשֵׁרִין כְּגוֹן שְׁטָרֵי מֶכֶר וְכִדְפָרֵשִׁית טַעְמָא לְעֵיל דְּזוּזֵי קָנוּ לֵיהּ וּשְׁטָרָא לְסָהֲדוּתָא בְּעָלְמָא וְאִי לָא דְּיָהֵיב זוּזֵי קַמַּיְיהוּ לָא הֲווֹ מַרְעִי נַפְשַׁיְיהוּ לְמִכְתַּב שְׁטָרָא וְלֹא הֻזְכְּרוּ לִפָּסֵל אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט דְּלָא קָפְדִי אַאוֹרוּעֵי נַפְשַׁיְיהוּ: **אר"ש לַחֲכָמִים** סָמַךְ לִדְבָרָיו דְּאַף אֵלּוּ כְּשֵׁרִים: **לֹא נֶחְלְקוּ** ר' עֲקִיבָא וַחֲכָמִים שֶׁהֵן דּוֹר שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ: **עַל שְׁטָרוֹת הָעוֹלִים כו'** שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין וַאֲפִלּוּ גִּטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים: **חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים** ל"ג בְּרֵישָׁא דְּמִלְּתֵיהּ דְּר' שִׁמְעוֹן בַּתּוֹסֶפְתָּא אֶלָּא בְּסֵיפָא דְּמִלְּתַיְיהוּ דְּרַבָּנָן גָּרַס לָהּ וְה"ג לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא מַכְשִׁיר וַחֲכָמִים פּוֹסְלִים חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים דְּכֵיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט שְׁטָרֵי מֶכֶר דְּקָיְמִי לִרְאָי' וַעֲלֵיהֶן דְּסָהֲדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים סָמְכִינַן פָּסוּל דְּאֵימַר שִׁקְרָא חָתוּם אֲבָל גִּטֵּי נָשִׁים לָאו עֲלֵיהֶם סָמְכִינַן אֶלָּא אַעֵדֵי מְסִירָה וּבְשֵׁמוֹת מֻבְהָקִין קָמַיְירֵי: **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** אוֹמֵר אַף אֵלּוּ גִּטֵּי נָשִׁים: **כְּשֵׁרִים בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין** כְּלוֹמַר אַף אֵלּוּ גִּטֵּי נָשִׁים שֶׁאַתֶּם מַכְשִׁירִין אֵימָתַי הֵן כְּשֵׁרִים בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין בְּעִיר שֶׁאֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מַנִּיחִין אֶת יִשְׂרָאֵל לַחְתֹּם דְּכֵיוָן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין בְּאוֹתָהּ הָעִיר הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהֵם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְאֵין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם וּמָסַר לֵיהּ נִהֲלֵיהּ בְּעֵדִים יִשְׂרָאֵל: **אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹתְמִין** אע"פ שֶׁהַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ מֻבְהָקִין לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הֵן פְּסוּלִין דְּאִי מַכְשֶׁרֶת בְּהָנֵי אָתֵי לְאַכְשׁוּרֵי בְּשֵׁמוֹת שֶׁאֵין מֻבְהָקִין: **לִגְזוֹר מָקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין** כִּי הֵיכִי דְּגָזַר שֵׁמוֹת מֻבְהָקִין אַטּוּ שֵׁמוֹת שֶׁאֵין מֻבְהָקִין: **סָבַר לְאַכְשׁוּרֵי** שְׁאָר שְׁטָרוֹת: **בִּכְנוּפְיָא דְּאַרַמָּאֵי** שֶׁאֵינָן עַרְכָאוֹת: **שְׁטָרָא פָּרְסָאָה** שֶׁעֲשָׂאוּהוּ בִּלְשׁוֹן פַּרְסִי וְחָתְמוּ פַּרְסִיִּים הֶדְיוֹטוֹת עָלָיו: **וְהָא לָא יָדְעִי** הָעֵדִים שֶׁמָּסְרוּ בִּפְנֵיהֶם: **לְמִקְרֵי** וְלָא יָדְעִי מַאי נִיהוּ וְהֵיכִי מַסְהֲדִי לְאַחַר זְמַן עֲלָהּ דְּמִלְּתָא: **שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְזַיֵּף** שֶׁיְּהֵא הַקְּלָף מְתֻקָּן בַּעֲפָצִים בִּשְׁעַת עִבּוּדוֹ שֶׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ שָׁחוֹר וְשׁוּב אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בּוֹ מֶחֶק וְחוֹזֵר וְכוֹתֵב עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִכָּר וְקַלְפֵי פַּרְסִיִּים אֵינָם מְעֻבָּדִים בַּעֲפָצִין שֶׁקּוֹרִין גל"ש וְאָדָם יָכוֹל לִמְחֹק כְּתָבוֹ וּמַנִּיחַ חֲתִימַת הָעֵדִים וְכוֹתֵב לְמַעְלָה מָמוֹן הַרְבֵּה: **מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטָר בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה** כִּדְאָמְרֵי' בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסא:) וְקָנִינָא מִן פְּלוֹנִי אַכֹּל מַה דִּכְתוּב וּמְפֹרָשׁ לְעֵיל: **בִּדְמַהְדַּר** שֶׁמְּחַזֵּר בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה: **לֵית לֵיהּ קָלָא** לְפִי שֶׁאֵין חוֹתְמִין יִשְׂרָאֵל דְּסָהֲדֵי דַּחֲתִימֵי אַשְּׁטָרָא אִנּוּן מַפְּקֵי לְקָלָא וּלְפִיכָךְ אֵין הַלּוֹקֵחַ נִפְסָד דְּאָמַר לֵיהּ לָא הֲוָה יָדַעְנָא דְּמִשְׁתַּעְבַּד לָךְ וּבפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף יט:) אָמְרֵי' דְּאִי חֲתִימֵי עֲלֵיהּ יִשְׂרָאֵל טָרֵף מִמְּשַׁעְבְּדֵי:

הֶרְמֵן בְּנוּ"ן גר"ת דְּלָא מַסְּקִי יִשְׂרָאֵל הָכִי דְּהֶרְמֵן הוּא שֵׁם שָׂטָן וְשֵׁל אֲבָל הוֹרְמִיז בזיי"ן הוּא נְשַׁבַּח בְּפֶ' אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף לט.) מִפַּלְגָא דִּילָךְ וּלְעֵיל דְּהוֹרְמִיז וּלְתַחַת דְּהֶרְמֵן הָרִאשׁוֹן בזיי"ן וְהַשֵּׁנִי בְּנוּ"ן וְרַשִׁ"י גָּרֵיס תַּרְוַיְיהוּ בזיי"ן אֶלָּא שֶׁבַּשֵּׁנִי גָּרֵיס דְּאַהוּרְמִיז וְאִיפְרָא הוּרְמִיז (ב"ב דַּף ח.) מְפָרֵשׁ ר"ת חֵן מֵאֵת הַמָּקוֹם דְּאִפְרָא לְשׁוֹן חֵן כְּמוֹ אַפִּרְיוֹן נִמְטְיֵהּ כו' (ב"מ דַּף קיט. וְשָׁם) וְלֹא כְּרַשִׁ"י דִּמְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק שֵׁנִי דְּנִדָּה (דַּף כ:) דְּיוֹפִי שֶׁל שֵׁדִים הָיוּ לָהּ: **אֲבוּדַיָּנָא** הַכֹּל שֵׁם אֶחָד דְּאָבוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ דַּף נג:) אָבוּ אַפְּקֵל כִּתָּנָא בֵּי רוּנְיָא: **שַׁבְּתַאי** גָּרְסִי' דְּשַׁבְּתַי שֵׁם יִשְׂרָאֵל הוּא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אֲבָל שַׁבְּתַאי הוּא רוּחַ רָעָה כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין דַּף קז:): **בָּטְאִי** גָּרְסִינַן דְּבָטֵי שֵׁם יִשְׂרָאֵל כִּדְאָמַר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף ע:) בָּטֵי בְּרָמוּת רוּחֵהּ לָא קַבֵּיל גִּטָּא לְחֵירוּתָא שֶׁהָיָה עֶבֶד וְהָיָה מַחֲזִיק עַצְמוֹ כְּיִשְׂרָאֵל: **לִפְלוֹג** וְלִתְנֵי בְּדִידָהּ וְאִם תֹּאמַר אַדְּרַבָּה תִּקְשֵׁי לֵיהּ גּוּפָא דְּמַתְנִי' לָמָּה פָּסְלוּ בְּהֶדְיוֹט כֵּיוָן דְּאִיכָּא עֵדֵי מְסִירָה וְשֵׁמוֹת מֻבְהָקִין וי"ל דְּגָזְרִינַן בְּהֶדְיוֹט גִּטֵּי נָשִׁים אַטּוּ שְׁאָר שְׁטָרוֹת דְּפָסְלֵי בְּהֶדְיוֹט אַף בְּעֵדֵי מְסִירָה דִּלְמָא אָתֵי לְהַכְשִׁיר בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה כְּמוֹ בַּעֲרְכָאוֹת אע"ג דִּבְסָמוּךְ אֲפִלּוּ רַבָּנָן דְּפָסְלֵי שְׁאָר שְׁטָרוֹת בְּהֶדְיוֹט בְּעֵדֵי מְסִירָה מַכְשִׁירִין בְּגִטֵּי נָשִׁים וְלָא גָּזְרִינַן אַטּוּ שְׁטָרוֹת מ"מ לֹא הָיָה יָכוֹל הַגְּמָרָא לַעֲשׂוֹת קֻשְׁיָא מִזֶּה דִּלְמָא תַּנָּא דְּמַתְנִיתִין גָּזַר: **נַעֲשָׂה** כְּמִי שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט וּפְסוּלִים פֵּרוּשׁ כִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט דִּפְסִילֵי אֲפִי' בְּשֵׁמוֹת מֻבְהָקִין וְעֵדֵי מְסִירָה שֶׁלֹּא יָבֹא לְהַכְשִׁיר בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה כְּמוֹ בַּעֲרְכָאוֹת דְּאִי חָזוּ שׁוּם הֶכְשֵׁר בְּהֶדְיוֹט אֲפִלּוּ בְּעֵדֵי מְסִירָה יָבֹא לִטְעוֹת וְלוֹמַר דְּאֵין חִלּוּק בֵּין עַרְכָאוֹת לְהֶדְיוֹט וְכָשֵׁר בְּכָל מָקוֹם בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה: **לֹא** נֶחְלְקוּ ר"ע וַחֲכָמִים עַל כָּל הַשְּׁטָרוֹת כו' פֵּרוּשׁ כָּל הַשְּׁטָרוֹת הָעוֹלִים בַּעֲרְכָאוֹת אע"פ שֶׁחוֹתְמֵיהֶן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּשֵׁרִים הַאי כִּי דִּינֵיהּ וְהַאי כִּי דִּינֵיהּ שְׁאָר שְׁטָרוֹת בְּכָל עִנְיָן גִּטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים בְּעֵדֵי מְסִירָה וְשֵׁמוֹת מֻבְהָקִין לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶדְיוֹט פֵּרוּשׁ בְּשֵׁמוֹת מֻבְהָקִין וּבְעֵדֵי מְסִירָה דְּר' עֲקִיבָא מַכְשִׁיר וְלֹא גָּזַר שֶׁיָּבֹא לְהַכְשִׁיר אַף בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה אַטּוּ עַרְכָאוֹת וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת דְּגָזְרִינַן חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים דְּבִשְׁאָר שְׁטָרוֹת דִּכְשֵׁרִין בַּעֲרְכָאוֹת בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה אִיכָּא לְמִגְזַר אֲבָל גִּטֵּי נָשִׁים אֲפִי' בַּעֲרְכָאוֹת לָא מִתַּכְשְׁרִי אֶלָּא בְּעֵדֵי מְסִירָה לֵיכָּא לְמִגְזַר מִידֵי רַשְׁבָּ"ג אוֹמֵר אַף אֵלּוּ כְּשֵׁרִין כו' כְּלוֹמַר אַף גִּטֵּי נָשִׁים אֵין כְּשֵׁרִין אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין פֵּרוּשׁ שֶׁאֵין מַנִּיחִין יִשְׂרָאֵל לַחְתֹּם דְּלָא יָבֹא לִטְעוֹת לוֹמַר שֶׁהֵן יִשְׂרָאֵל וּפָרֵיךְ מָקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין נָמֵי לִגְזוֹר פֵּרוּשׁ כֵּיוָן דִּבְמָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹתְמִין גְּזֵרַת שֵׁמוֹת מֻבְהָקִין אַטּוּ שֵׁמוֹת שֶׁאֵין מֻבְהָקִין אִם כֵּן מָקוֹם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין נָמֵי לִגְזוֹר אַטּוּ מָקוֹם שֶׁחוֹתְמִין אע"פ דְּהָוֵי כְּעֵין גְּזֵרָה לִגְזֵרָה מ"מ מִסְתַּבֵּר לְמַקְשֵׁה כֵּיוָן דְּחָיְשִׁינַן כּוּלֵּי הַאי לְהָא נָמֵי הֲוָה לָן לְמֵיחַשׁ כֵּן נִרְאֶה לְרִ"י לְפָרֵשׁ שִׁיטָה זוֹ: **רַשְׁבָּ"ג** אוֹמֵר כו' מַשְׁמַע הָכָא דְּסָבַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי וְהַק' ה"ר אֶפְרַיִם דִּבְפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב ל' קסט:) גַּבֵּי הַבָּא לִלְווֹת בִּשְׁטָר וּבַחֲזָקָה מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּעֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתֵי וְאוֹר"י דְּדַוְקָא בְּגִטִּין סָבַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְלֹא בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת כְּהָנָךְ אָמוֹרָאֵי דְּפֶרֶק בַּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו:): **וְהָא** בָּעֵינַן כְּתָב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְזַיֵּף לֵר' אֶלְעָזָר פָּרֵיךְ דְּאָמַר בפ"ב (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כב:) דְּלָא הִכְשִׁיר ר' אֶלְעָזָר דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף אֶלָּא בְּגִטִּין דַּוְקָא וְלֹא בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת: **בְּדַאֲפִיצָן** מַשְׁמַע דִּבְלֹא אֲפִיצָא יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּף וא"ת וְהֵיאַךְ אָנוּ כּוֹתְבִין בִּקְלָפִים שֶׁלָּנוּ דְּלָא אֲפִיצָן (שְׁטָרוֹת) וְסֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת וְלִפְתְּרָא פָּסוּל בְּכוּלְּהוּ כִּדְמוֹכַח בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי וְאוֹר"ת דְּעִבּוּד סִיד שֶׁלָּנוּ כְּעִבּוּד עֲפָצִים שֶׁלָּהֶם דְּהָא קְלָפִים שֶׁלָּנוּ אֵין יְכוֹלִין לְהִזְדַּיֵּף וְעוֹד דִּבְהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת לא:) גַּבֵּי ס"ת קָאָמַר הָא דַּאֲפִיצָן הָא דְּלָא אֲפִיצָן הֲרֵי שֶׁכּוֹתְבִין ס"ת בִּדְלָא אֲפִיצָן וְהַיְנוּ כְּעִבּוּד שֶׁלָּנוּ:

מסורת הש"ס

א לקמן יט:

עין משפט
נר מצוה

א ש"ע חו"מ סי' סח סעי' א:

ב מיי' פכ"ז מהל' מלווה ולווה הל' א, סמג עשין צד, טור חו"מ סי' סח:

ג טוש"ע חו"מ סי' סח סעי' ב:

ד מיי' פכ"ז מהל' מלווה ולווה הל' א:

עֵדִים הַחֲתוּמִין עַל הַגֵּט וּשְׁמוֹתָן כְּשֵׁמוֹת גּוֹיִם, מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ: לָא בָּא לְיָדֵינוּ אֶלָּא לוֹקוֹס וְלוּס, וְהִכְשַׁרְנוּ. [א]וְדַוְקָא לוֹקוֹס וְלוּס, דְּלָא שְׁכִיחֵי יִשְׂרָאֵל דְּמַסְּקִי בִּשְׁמָהָתַיְיהוּ, אֲבָל שְׁמָהָתָא אַחֲרִינֵי דִּשְׁכִיחֵי יִשְׂרָאֵל דְּמַסְּקִי בִּשְׁמָהָתַיְיהוּ – לָא. אֵיתִיבֵיהּ: גִּיטִּין הַבָּאִים מִמְּדִינַת הַיָּם וְעֵדִים חֲתוּמִים עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁמוֹתֵיהֶן כִּשְׁמוֹת גּוֹיִם – כְּשֵׁירִין, מִפְּנֵי שֶׁרוֹב יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ שְׁמוֹתֵיהֶן כִּשְׁמוֹת גּוֹיִם. הָתָם, כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא: מִפְּנֵי שֶׁרוֹב יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ שְׁמוֹתֵיהֶן כִּשְׁמוֹת גּוֹיִם. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, כִּי מַתְנִיתָא בְּעָא מִינֵּיהּ, וּפְשַׁט לֵיהּ מִמַּתְנִיתָא. (א)מַתְנִי' הָאוֹמֵר "תֵּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי, וּשְׁטַר שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר בִּשְׁנֵיהֶן – יַחְזוֹר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. [ב ג]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּגִיטֵּי נָשִׁים, אֲבָל לֹא בְּשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים; לְפִי שֶׁזָּכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְאֵין חָבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו; שֶׁאִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לָזוּן אֶת עַבְדּוֹ – רַשַּׁאי, וְשֶׁלֹּא לָזוּן אֶת אִשְׁתּוֹ – אֵינוֹ רַשַּׁאי. אָמַר לָהֶם: וַהֲרֵי הוּא פּוֹסֵל אֶת עַבְדּוֹ מִן הַתְּרוּמָה, כְּשֵׁם שֶׁהוּא פּוֹסֵל אֶת אִשְׁתּוֹ! אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהוּא קִנְיָינוֹ. [ד]גְּמָ' יָתֵיב רַב הוּנָא וְרַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וְיָתֵיב רַבִּי יִרְמְיָה וְקָא מְנַמְנֵם, וְיָתֵיב רַב הוּנָא וְקָאָמַר: שְׁמַע מִינַּהּ מִדְּרַבָּנַן, הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב, קָנָה. אֲמַר לֵיהּ רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף: וַאֲפִילּוּ בִּמְקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים? אָמַר לֵיהּ: אִין. ז(ב)אַדְּהָכִי אִיתְּעַר בְּהוּ רַבִּי יִרְמְיָה. אֲמַר לְהוּ: דַּרְדְּקֵי! הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בִּמְקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים – לֹא קָנָה. וְאִם תֹּאמַר: מִשְׁנָתֵינוּ! כָּל הָאוֹמֵר "תְּנוּ", כְּאוֹמֵר "זְכוּ" דָּמֵי. ח(ג)אָמַר רַב חִסְדָּא: הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בִּמְקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים, בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנַן. דִּתְנַן: מִי שֶׁלִּיקֵּט אֶת הַפֵּאָה, וְאָמַר "הֲרֵי זוֹ לִפְלוֹנִי עָנִי", רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: זָכָה לוֹ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יִתְּנֶנּוּ לֶעָנִי הַנִּמְצָא רִאשׁוֹן. אָמַר אַמֵּימָר, וְאִיתֵּימָא רַב פָּפָּא:

דִּלְמָא

עדים החתומין על הגט ומא"י בא דהא לא קאמר ממדינת הים: **ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים** ולא ידעינן אי עובדי כוכבים נינהו או ישראל: **מהו** לאכשורי בעדי מסירה: **לא בא לידינו** גט ששמות עובדי כוכבים חתומין בו: **אלא** אחד שהיו חתומין בו לוקוס ולוס: **והכשרנו** בעדי מסירה: **ודוקא לוקוס ולוס** ששמות מובהקין הן ולא אתי למסמך עלייהו: **אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבי' כשרים** ואפי' בלא עדי מסירה וכל שכן בעדי מסירה דלא מחזקינן להו אלא בישראל לפי שרוב ישראל שבחו"ל כו' ואת אמרת לוקוס ולוס דוקא: **התם כדקתני טעמא** וכי א"ר יוחנן בא"י דאין רוב שמותיהן כשמות עובדי כוכבים הלכך מספקינן דלמא עובדי כוכבים נינהו ופסולין ואפילו בעדי מסירה כרבנן דמתני': **ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה** גטין הבאין ממדינת הים ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו: **ופשט ליה** ר' יוחנן ממתני' דכשירין דבחזקת ישראל נינהו מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים: **מתני' רצה לחזור בשניהם** קודם שהגיע ליד האשה והעבד: **יחזור** ואין השליח יכול לזכות בהן לצרכו דחוב הוא להן כדמפרש לקמיה: **וחכמים אומרים בגטי נשים** יכול לחזור אבל לא בשחרור: **שזוכין לו כו'** וזכה בהן השליח לצרכו: **שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי** הילכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזונות דבלאו הכי נמי אי בעי לא זיין ליה אבל שלא לזון את אשתו אינו רשאי הלכך כי מגרש לה מפסיד לה מזוני: **והלא הוא פוסל את עבדו** בגט זה: **מן התרומה** אלמא חוב הוא לו: **אמרו לו מפני שהוא קניינו** האי דמפסל בגטא מן התרומה מפני שהוא קניינו דכהן עד עכשו וכי משחרר ליה לאו קניינו הוא ובגמרא מפרש מאי קאמר: **גמ' ש"מ מדרבנן** דאמרי שהשליח יתפס השטר לצרך העבד ואע"ג דבעל קמהדר ביה ואינו עוד שלוחו ותפיסה בעלמא הוא בע"כ: **התופס לב"ח** אדם מן השוק שתופס מטלטלי בנכסי ראובן לצרך שמעון שהוא בעל חוב קונה: **ואפי' במקום שחב לאחרים** לשון שאלה הוא ונשמע מינה נמי דאפי' במקום שחב התופס הזה בתפיסתו זאת ללוי דהוה ליה נמי בעל חוב דראובן ותופס זה שקדם ותפס לצרך שמעון מפסיד את לוי ותימא נמי קנה דהא מתני' נמי שליח זה תופס לעבד וחב לבעלים: **ואם תאמר משנתנו** הא שמעינן ממתני' דקנה: **כאומר זכו דמי** ואין זה כשאר תופס אלא בעל עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו: **מי שלקט** ב"ה עשיר שלקט את הפאה כו' והיינו מקום שחב לעניים:

עדים החתומים על הגט ושמותיהן כו' פי' מי אמרי' דישראל נינהו וכשר לר"מ או בעדי מסירה לרבי אלעזר דלא תלינן להו בעובדי כוכבים אלא א"כ ידוע בודאי שהן עובדי כוכבים דלא שכיחי מלתא שיחתמו עובדי כוכבים בגטין או דלמא כיון דשמותיהן כשמות עובדי כוכבים חיישינן שמא עובדי כוכבים נינהו ולא מתכשרי אפי' בעדי מסירה לרבי אלעזר ואפי' לר"ש דהא לא מכשיר אלא בשמות מובהקין והכא הם שמות שאין מובהקין דהא מספקינן אי עובדי כוכבים הם אי לאו ובשמות מובהקין ליכא לספוקי דפשיטא דעובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתי לא חיישי' דלמא אתו למסמך עלייהו וקאמר לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו משום דהוו שמות מובהקין ולא אתי למסמך עלייהו כר"ש אבל בשמות שאין מובהקין דלאו ודאי עובדי כוכבים נינהו חיישינן וקא פריך מגטין הבאין ממה"י כו' וקס"ד דהא דקתני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים לא להכשיר דוקא במדינת הים קאתי אלא נותן טעם לדבר דרגילות הוא דמסקי ישראל בשמות עובדי כוכבים שהרי בח"ל רובן כשמות עובדי כוכבים הילכך בא"י נמי אין לחוש שמא עובדי כוכבים הן דאין רגילות לחתום עובדי כוכבים בגטין ומשני דוקא בבאין מחו"ל קמכשרי. כן נראה לר"י: **בגטי** נשים אבל לא בשחרורי עבדים בירושלמי בעי הגע עצמך היה עבדו של קטן הרי חובה הוא לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה לית לך אלא כהדא אלו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור אלו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגרשת היא פרוש על ידי אחר העבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרשת על ידי אחר בעל כרחה: **יתיב** רב הונא ורב יצחק קמיה דר' ירמיה אר"ת דאין זה רב הונא שמזכיר סתם בכל הש"ס דאותו היה גדול הרבה מר' ירמיה ולא הוה יתיב קמיה ועוד דקרי להו דרדקי ור' ירמיה חברו של ר' זירא וקטן ממנו כדאמר בנדה (דף כג.) בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא כו' על כאן הביאו רבי ירמיה לר' זירא לידי גחוך ולא גחך ור' זירא תלמידו של רב יהודה כדאמרינן דהוה משתמיט מרב יהודה משום דבעי למסק לארץ ישראל ושמואל שהיה רבו של רב יהודה היה צריך לו לרב הונא כדאמר בריש פרקין (גטין דף ה.) בעא מיניה שמואל מרב הונא ב' שהביאו גט כו' ובחולין פ"ק (דף יג.) בעא מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים כו':

שמע מינה התופס לבעל חוב קנה תימה לר"י אפילו אי תופס לבעל חוב קנה היינו משום שהוא שליח וקונה אפילו בע"כ לפי שהוא חייב כאילו תפס הוא עצמו אבל כאן אפי' העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אם היה נותן גט שחרור לדעת כן שלא ישתחרר בקבלה זו כי אינו חייב לשחררו אם כן למה יעכב המקבל את האדון מלחזור כיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כזכי דמי ועוד מה חייב האדון לעבד דחשיב לה תופס לב"ח ואי חשיב משום דעבד ליה נייח נפשיה כמו שפר"ת לקמן על מלתא אחריתא אם כן היכי חשיב ליה חב לאחרים ונראה לר"י דחשיב קנית חוב משום דעבד ליה נייח נפשיה ומ"מ חשיב ליה חב לאחרים שהרי אינו חייב לו האדון כלום והכי פירושו בשלמא אי תופס לבע"ח קנה אין תימה אם גם כאן קנה בקבלה זו לענין שלא יוכל לחזור דמשום דעבד ליה נייח נפשיה רוצה הוא שיהיה בעל חוב בכך שיוכל לעכבו מלחזור ואע"פ שלא נתכוון לכך המקבל דעתו הוא לקבל כמו שרוצה האדון אבל אם התופס לבעל חוב לא קנה כל שכן זה שאינו ב"ח אלא דעבד ליה נייח נפשיה שיוכל האדון לחזור בו: **התופס** לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אפילו עשאו שליח כדמוכח בפ' הכותב (כתובות דף פד:) גבי ימר בר חשו דאמר ליה לשלוחה כו' ולא כפרוש רש"י דפי' בפ"ק דב"מ (דף י.) דבעשאו שליח לכ"ע קנה דאין חלוק דאפילו לא עשאו שליח שלוחו הוא דזכייה מטעם שליחות כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף י:) ובפ' אין בין המודר (נדרים דף לו:) וא"ת דהכא קאמר ר"י התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ובפרק קמא דב"מ (דף י.) קסבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא בהא תליא כדאמר התם רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו לא קנה מ"ט הוי תופס לב"ח במקום שחב לאחרים וי"ל דר' יוחנן מחלק בין מציאה לב"ח דשאני מציאה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה: **כל** האומר תנו כאומר זכו דמי וא"ת והא ר' יוחנן לית ליה תן כזכי דקאמר בפ"ק דב"מ (דף י.) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"ת משנתנו דקאמר תנה לי וזכה לי ותירץ ר"ת דלדוקא היכא לדעת אחרת מקנה אותו אמרינן תן כזכי ולא במציאה וא"ת למ"ד (לקמן גטין דף יג:) דלא תקון מעמד שלשתן אלא בפקדון מה הצרכו לתקן מעמד שלשתן דאמר בפרקין דהוי הלכתא בלא טעמא תפוק ליה משום דתן כזכי ויש לומר דהצרכו לתקן במעמד שלשתן דקני אפילו אין הפקדון ביד הנפקד שהניח הפקדון ביד אחרים או שיקנה אפי' בע"כ של נפקד כמו שאפרש לקמן בע"ה (שם ד"ה גופא) דקנה נמי בע"כ ואם תאמר ומתני' דלקמן (שם.) תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקי לה רב זביד במעמד ג' ואמאי לא מפרש טעמא דמתני' משום דתן כזכי ואור"ת דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר לו הדבר מיד ליד ומתני' לא משמע דמיירי בהכי וניחא השתא ההוא דבבא מציעא גבי מציאה והצרכו נמי לתקן מעמד שלשתן דקנה אע"פ שמופקד בידו מקודם לכן אף ע"ג דהתם לא הוי תן כזכי ועוד פי' ר"ת דשחרור עבד הוי כעין מלוה דאמרי' ביה תן והולך כזכי אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי דשחרור אי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה משום הכי חשיב כחוב דאמרינן ביה תן כזכי ומחלק ר"ת דיש חלוק בין מתנה למלוה דתנינן לקמן (גטין דף יז.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו וכן בפקדון חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אלמא בחוב הוי הולך כזכי וגבי מתנה פסקינן בההיא בסוף פרקין כר"ש הנשיא דהולך לאו כזכי וכן בריש השולח (לקמן גטין לב:) אמר שליח מתנה כשליח הגט והולך לאו כזכי וכיון דהולך לאו כזכי תן נמי לאו כזכי דאי הוי כזכי במתנה כמו גבי מלוה ופקדון אמאי תנן תן דכיון דכבר אשמועינן דאפילו הולך כזכי כ"ש תן כזכי ואפי' במתנה הוי כזכי ור"י הביא ראיה מתוספתא דקתני בההיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הולך כו' אינו חוזר וחייב באחריותו תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך כו' רצה לחזור יחזור זכה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן כזכי:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יט:
ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' טז, טור אה"ע סי' קמ:
ג מיי' פו' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין ג, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עו:
ד מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ב, סמג עשין פב, ש"ע אה"ע סי' קמ סעי' א:
ה מיי' פה' מהל' עבדים הל' ב:
ו מיי' פב' מהל' מלוה ולוה הל' ב, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קה סעי' א:
ז מיי' פב' מהל' מלוה ולוה הל' ב, טוש"ע חו"מ סי' קה סעי' א:
ח מיי' פב' מהל' מתנות עניים הל' יט:

מסורת הש"ס

א לקמן סב:
ב כתובות פד:; בבא מציעא י.
ג משנה פאה:; בבא מציעא ט:

גליון הש"ס

גמ' קמיה דר' ירמיה. שבת דף סג ע"ב נדרים דף כט ע"ב: שם א"ל דרדקי כו'. פסחים לה ע"א:

דִּלְמָא לָא הִיא; עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָתָם, אֶלָּא דְּמִיגּוֹ דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לְהוּ לְנִכְסֵיהּ, וְהָוֵי עָנִי וַחֲזֵי לֵיהּ – וּמִיגּוֹ דְּזָכֵי לֵיהּ לְנַפְשֵׁיהּ זָכֵי לְחַבְרֵיהּ; אֲבָל הָכָא, לָא. וְעַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם, אֶלָּא דִּכְתִיב: "לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי" – לֹא תְלַקֵּט לוֹ לֶעָנִי; אֲבָל הָכָא, לָא. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַאי "לֹא תְלַקֵּט" – מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְהַזְהִיר לֶעָנִי עַל שֶׁלּוֹ. [א]שֶׁאִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לָזוּן כּוּ': שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ, יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד: "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ"? הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דַּאֲמַר לֵיהּ: "צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לִמְזוֹנוֹתֶיךָ". (א)דִּכְוָותַהּ גַּבֵּי אִשָּׁה – דַּאֲמַר לַהּ: "צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ"?! אִשָּׁה אַמַּאי לָא? אִשָּׁה – בִּדְלָא סַפְקָא. עֶבֶד נָמֵי בִּדְלָא סָפֵיק! עַבְדָּא דִּנְהוֹם כְּרֵסֵיהּ לָא שָׁוְיָא, לְמָרֵיהּ וּלְמָרְתֵיהּ לְמַאי מִיתְבְּעֵי? [ב]תָּא שְׁמַע: עֶבֶד שֶׁגָּלָה לְעָרֵי מִקְלָט אֵין רַבּוֹ חַיָּיב לְזוּנוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּעֲשֵׂה יָדָיו לְרַבּוֹ. שְׁמַע מִינַּהּ, יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ"! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּאָמַר לוֹ: "צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לִמְזוֹנוֹתֶיךָ". אִי הָכִי, מַעֲשֵׂה יָדָיו אַמַּאי לְרַבּוֹ? לְהַעְדָּפָה. הַעֲדָפָה, פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, כֵּיוָן דְּכִי לֵית לֵיהּ לָא יָהֵיב לֵיהּ, כִּי אִית לֵיהּ נָמֵי לָא לִישְׁקוֹל מִינֵּיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. וּמַאי שְׁנָא לְעָרֵי מִקְלָט? סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: "וָחָי" – עָבֵיד לֵיהּ חִיּוּתָא טְפֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: אֲבָל אִשָּׁה שֶׁגָּלְתָה לְעָרֵי מִקְלָט – בַּעְלָהּ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ; מִכְּלָל דְּלָא אֲמַר לַהּ, דְּאִי אֲמַר לַהּ, בַּעְלַהּ אַמַּאי חַיָּיב? וּמִדְּסֵיפָא דְּלָא אֲמַר לַהּ, רֵישָׁא נָמֵי דְּלָא אֲמַר לֵיהּ! [ד]לְעוֹלָם דַּאֲמַר לֵיהּ, וְאִשָּׁה בִּדְלָא סַפְקָה. [ה]וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: וְאִם אָמַר לָהּ "צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ" – רַשַּׁאי, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא דְּלָא אֲמַר לַהּ! הָכִי קָאָמַר: וְאִם מַסְפֶּקֶת, וְאָמַר לַהּ: "צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ" – רַשַּׁאי. מַסְפֶּקֶת, מַאי לְמֵימְרָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה", קָא מַשְׁמַע לַן. לֵימָא כְּתַנָּאֵי – רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יָכוֹל הָעֶבֶד לוֹמַר לְרַבּוֹ בִּשְׁנֵי בַצּוֹרֶת: "אוֹ פַּרְנְסֵנִי, אוֹ הוֹצִיאֵנִי לְחֵירוּת". וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הָרְשׁוּת בְּיַד רַבּוֹ. מַאי, לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: יָכוֹל, וּמָר סָבַר: אֵינוֹ יָכוֹל? וְתִיסְבְּרָא?! הַאי "אוֹ פַּרְנְסֵנִי אוֹ הוֹצִיאֵנִי לְחֵירוּת"?! "אוֹ פַּרְנְסֵנִי אוֹ תֵּן לִי מַעֲשֵׂה יָדַי בְּפַרְנָסָתִי" מִיבְּעֵי לֵיהּ! וְעוֹד: מַאי שְׁנָא בִּשְׁנֵי בַצּוֹרֶת? [ו]אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דְּאָמַר לוֹ "צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לִמְזוֹנוֹתֶיךָ", וּבִשְׁנֵי בַצּוֹרֶת לָא סָפֵק; [ז]רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: אוֹ פַּרְנְסֵנִי אוֹ הוֹצִיאֵנִי לְחֵירוּת, כִּי הֵיכִי דְּחָזוּ לִי אִינָשֵׁי וּמְרַחֲמִין עֲלַי. וְרַבָּנַן סָבְרִי: מַאן דִּמְרַחֵם אַבְנֵי חָרֵי, אַעֶבֶד נָמֵי רַחוּמֵי מְרַחֵם. [ח]תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב: הַמַּקְדִּישׁ יְדֵי עַבְדּוֹ, אוֹתוֹ הָעֶבֶד לֹוֶה וְאוֹכֵל, וְעוֹשֶׂה וּפוֹרֵעַ. שְׁמַע מִינַּהּ, יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד: "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ"! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּמַעֲלֶה לוֹ מְזוֹנוֹת. אִי הָכִי, לְמַאי לֹוֶה

לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי סַמְכִינְהוּ רַחֲמָנָא לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר וְדָרְשִׁינַן סְמוּכִין לֹא תְלַקֵּט אַתָּה לְצֹרֶךְ הֶעָנִי: **לְהַזְהִיר עָנִי עַל שֶׁלּוֹ** עָנִי הָרָאוּי לִטּוֹל פֵּאָה וְיֵשׁ לוֹ שָׂדֶה הִזְהִירוֹ הַכָּתוּב לְהַנִּיחַ בָּהּ פֵּאָה: **לְעֶבֶד כְּנַעֲנִי: עֲשֵׂה עִמִּי** מְלָאכָה וְאֵינִי זָנְךָ אֶלָּא חֲזוֹר עַל הַפְּתָחִים: **בִּדְלָא סַפְקָא** לָזוּן בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מִשֶּׁלּוֹ: **וּפָרְכִינַן עֶבֶד נָמֵי לֹא סָפֵק** וּמְשַׁנֵּי עַבְדָּא דִּנְהוֹם כְּרֵסֵהּ לָא שָׁוֵי עֶבֶד שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה לֶחֶם אֲכָלוֹ: **לְמָרֵהּ** לְמַאי מִתַּבְעֵי הִלְכָּךְ אֵינוֹ מוֹסִיף מִשֶּׁלּוֹ אֶלָּא יַחְזוֹר עַל הַפְּתָחִים כִּי מִי יְכוֹפֶנּוּ לְזוּנוֹ וּלְהַפְסִיד שֶׁלּוֹ אֲבָל אִשָּׁה כָּךְ הִתְנָה עִמָּהּ בִּכְתֻבָּתָהּ וְאַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי וּמִתַּזְנָא מִנִּכְסַי: **שֶׁגָּלָה לְעָרֵי מִקְלָט** שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג וְגָלָה: **לְהַעֲדָפָה** שֶׁמַּעֲשֵׂה יָדָיו עוֹדְפִים עַל מְזוֹנוֹתָיו: **לָא לִשְׁקוֹל מִינֵּהּ** וִיהֵא בְּיַד הָעֶבֶד שֶׁמָּא יֵשׁ יוֹם שֶׁלֹּא יִמְצָא לְהִשְׂתַּכֵּר: **וָחַי** וְנָס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵל וָחָי: **כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ** כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים: **פְּנִימָה** צְנוּעָה וְאֵין דַּרְכָּהּ לָצֵאת וּלְסַבֵּב בָּעִיר שֶׁאֵינָהּ מִשָּׁם וְאֵין מַכִּירִין אוֹתָהּ לְהָבִיא לָהּ מְלָאכָה בְּבֵיתָהּ אֶלָּא אִם כֵּן מְסַבֶּבֶת בָּעִיר לִמְצוֹא מְלָאכָה לְהִשְׂתַּכֵּר: **וְתִסְבְּרָא** דִּבְדְלָא אָמַר לֵיהּ עֲשֵׂה עִמִּי קָא מַיְירֵי: **וְעוֹד מַאי שְׁנָא** שְׁנֵי בַּצֹּרֶת אֲפִילּוּ בִּשְׁנֵי שׂוֹבַע כֵּיוָן לא"ל עֲשֵׂה עִמִּי הֲרֵי הֵן לוֹ שְׁנֵי בַּצֹּרֶת: **לֹא סָפֵק** אֵינוֹ מַסְפִּיק: **מַאן דִּמְרַחֵם** אַבְנֵי חָרֵי אַעַבְדָּא נָמֵי מְרַחֵם דְּשַׁיָּךְ בְּמִצְוֹת כְּאִשָּׁה: **לֹוֶה וְאוֹכֵל עוֹשֶׂה וּפוֹרֵעַ** לֹא יַעֲשֶׂה תְּחִלָּה דִּפְרוּטָה קַמַּיְיתָא קָדְשָׁה לָהּ וְשׁוּב אָסוּר לוֹ אֶלָּא לֹוֶה תְּחִלָּה וְאוֹכֵל וְעוֹשֶׂה פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וּפוֹרֵעַ כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ וקס"ד בְּשֶׁאֵין מַעֲלֶה לוֹ מְזוֹנוֹת וְקָאָמַר דְּיָכוֹל לְהַקְדִּישׁ אַלְמָא יָכוֹל לוֹמַר לוֹ עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ:

דִּלְמָא לָא הִיא דְּחוּיָא בְּעָלְמָא הִיא דְּרַב פַּפָּא אִית לֵיהּ בְּהֶדְיָא תּוֹפֵס לְבַ"ח בִּמְקוֹם שֶׁחָב לַאֲחֵרִים לֹא קָנָה (כְּתֻבּוֹת דַּף פד:): **אֶלָּא** דִּכְתִיב לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְא"ת לָמֶ"ל בפ"ק דִּתְמוּרָה (דַּף ל:) כָּל מִלְּתָא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לָא תַּעֲבֵיד אִי עָבֵיד מְהַנֵּי א"כ קָנָה הֶעָנִי וְיֵ"ל דְּהָכָא בָּתַר לֹא תְלַקֵּט כְּתִיב לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אוֹתָם מַשְׁמַע דְּלָא קָנֵי וְא"ת וְנֵילַף מֵהָכָא בְּעָלְמָא דְּהַמַּגְבִּיהַּ מְצִיאָה לַחֲבֵרוֹ דְּלָא קָנָה חֲבֵרוֹ וְיֵ"ל דְּהָכָא סְבָרָא הוּא שֶׁלֹּא זִכְתָה תּוֹרָה לֶעָנִי אֶלָּא מַה שֶּׁכָּל אֶחָד מְלַקֵּט לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ וּלְרַב חִסְדָּא דִּמְפָרֵשׁ הָכָא דְּטַעְמַיְהוּ דְּרַבָּנָן מִשּׁוּם דְּתוֹפֵס לְבַ"ח לָא קָנֵי אִכָּא לְמֵימַר דְּמֵהָכָא יָלֵיף: **עֶבֶד** נָמֵי בִּדְלָא סָפֵק וְא"ת אַטּוּ מִשּׁוּם דְּלָא סָפֵק יְהֵא רַבּוֹ חַיָּב לְזוּנוֹ וְלֹא יוּכַל לוֹמַר לוֹ צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בִּמְזוֹנוֹתֶיךָ וְעוֹד קָשֶׁה הַלָּשׁוֹן דְּקָאָמַר עַבְדָּא דִּנְהוֹם כְּרֵסֵהּ לָא שָׁוֵי הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר בְּהֶדְיָא דְּלָא מְחַיֵּב לְזוּנוֹ כֵּיוָן דַּאֲמַר לֵיהּ צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בִּמְזוֹנוֹתֶיךָ וְאוֹר"י לְס"ד דִּרְגִילוּת הוּא שֶׁעֶבֶד עַצְמוֹ הוֹלֵךְ וְעוֹבֵד אֶת רַבּוֹ אֲפִילוּ כְּשֶׁאָמַר לֵיהּ צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בִּמְזוֹנוֹתֶיךָ מִשּׁוּם הָכִי בָּעֵי לְמֵימַר (אע"ג) דְּלָא סָפִיק שֶׁיִּתְחַיֵּב בִּמְזוֹנוֹת כֵּיוָן שֶׁמ"מ עוֹבְדוֹ מִשּׁוּם הָכִי מְהַדַּר לֵיהּ בְּלָשׁוֹן זֶה עַבְדָּא דִּנְהוֹם כְּרֵסֵהּ לָא שָׁוֵי כו' וּלְהָכִי קָאָמַר לְעֵיל ש"מ יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ דַּאֲפִי' מַיְירֵי לא"ל צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בִּמְזוֹנוֹתֶיךָ מ"מ כֵּיוָן שֶׁעוֹבְדוֹ הָיָה לוֹ לְהִתְחַיֵּב בִּמְזוֹנוֹתָיו אִי לָאו מִשּׁוּם דְּיָכוֹל וְעוֹד דְּסָלְקָא דַּעְתֵּהּ דְּמַיְירֵי בְּלֹא אָמַר לֵיהּ דּוּמְיָא דְּאִשָּׁה דִּבְדְלָא סְפִיק לָא שְׁכִיחַ: **מַאי** שְׁנָא לְעָרֵי מִקְלָט פֵּי' אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא יָכוֹל אַשְׁמוֹעִינַן עָרֵי מִקְלָט דְּאַע"ג דְּאָמַר רַחֲמָנָא וָחַי עָבֵיד לֵיהּ חִיּוּתָא טְפֵי אֲפִי' הָכִי יָכוֹל הָרַב לוֹמַר כו' אֲבָל לְעִנְיַן הַעֲדָפָה לָא מַשְׁמַע לֵיהּ דְּמִשּׁוּם וָחַי תֶּהֱוֵי הַעֲדָפָה דִּילֵיהּ: **מַסְפֶּקֶת** מַאי לְמֵימְרָא כו' אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא כּוּלָּהּ בִּדְסַפְקָא תָּנָא סֵיפָא דְּאָמַר לָהּ לְגַלּוּיֵי אַרֵישָׁא דְּאַיְירֵי בְּלֹא אָמַר לָהּ אֲבָל הַשְׁתָּא דִּמְוֹקְמַתְּ רֵישָׁא בִּדְלָא סַפְקָא וְלָא תָּנָא הַךְ סֵיפָא אֶלָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן דִּבְמַסְפֶּקֶת יָכוֹל לוֹמַר לָהּ צְאִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ מַאי לְמֵימְרָא דְּזֶה אֵינוֹ שׁוּם חִדּוּשׁ: **וּמָר** סָבַר אֵינוֹ יָכוֹל וְהָא דְּקָתָנֵי אוֹ הוֹצִיאֵנִי לְחֵרוּת לָאו דַּוְקָא אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה מַעֲשֵׂה יָדַי לְעַצְמִי כְּמוֹ לְבֶן חוֹרִין: **כִּי** הֵיכִי דְּחָזוּ אִינָשֵׁי וּמְרַחֲמֵי הִקְשָׁה הָ"ר יִצְחָק בֶּן הר"מ דִּבְפֶרֶק הַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף לז:) גַּבֵּי עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה וּפְדָאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר שָׁמְעִינַן לְהוּ אִיפְּכָא דְּקָא אָמְרֵי רַבָּנַן לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד לֹא לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן וְלֹא לְרַבּוֹ שֵׁנִי לָא דְּהָא לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין פַּרְקֵיהּ לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן לֹא דִּלְמָא מִימְנְעֵי וְלָא פָּרְקֵי וְרַשְׁבָּ"ג סָבַר כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לִפְדּוֹת בְּנֵי חוֹרִין כֵּן מִצְוָה לִפְדּוֹת אֶת הָעֲבָדִים וְאוֹמֵר ר"י דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן ב"ג סָבַר דִּלְעִנְיַן פִּדְיוֹן פָּרְקֵי לֵיהּ טְפֵי שֶׁלֹּא יִטָּמַע בֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְרַבָּנָן סָבְרֵי דִּלְעִנְיַן מְזוֹנוֹת מְרַחֲמֵי עָלֶיהָ טְפֵי שֶׁלֹּא יָמוּת בְּרָעָב וְגַם כָּל א' יִתֵּן לוֹ מְעַט לֶחֶם אֲבָל בְּפִדְיוֹן צָרִיךְ הַרְבֵּה בְּיַחַד: **אָמַר** רַב הַמַּקְדִּישׁ יְדֵי עַבְדּוֹ גָּרְסִינַן וְלָא גָּרְסִינַן הַמַּקְדִּישׁ עַבְדּוֹ דְּהָתָם יָצָא לְחֵרוּת כִּדְאָמַר רַב בְּהַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף לח:) דְּלֶהֱוֵי עִם קָלוּשׁ קָאָמַר וְא"ת וְכִי הֵיכִי דְּמַקְדִּישׁ יְדֵי עַבְדּוֹ אָמְרִינַן דְּהֵן קְלוּשִׁים לִמְלַאכְתָּן הָכִי נָמֵי כְּשֶׁהִקְדִּישׁ כָּל עַבְדּוֹ הֲוָה לָן לְמֵימַר שֶׁהִקְדִּישׁוֹ לִמְלַאכְתּוֹ פִּיו לְדִבּוּרוֹ יָדָיו לְמַעֲשָׂהוּ רַגְלָיו לְהִלּוּכוֹ דִּבְעִנְיַן זֶה חָשִׁיב הֶקְדֵּשׁ כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף פ"ק דִּנְדָרִים (דַּף יג:) וְאוֹמֵר רַבִּי יִצְחָק דִּסְבָרָא הוּא דְּלָא נִתְכַּוֵּן לְהַקְדִּישׁוֹ לִמְלַאכְתּוֹ לְפִי שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בִּמְלַאכְתּוֹ שֶׁאֵין פִּיו יָדָיו וְרַגְלָיו שָׁוִין בִּמְלַאכְתָּן הִלְכָּךְ אִית לָן לְמֵימַר דִּלְשַׁחְרְרוֹ נִתְכַּוֵּן דְּהָוֵי הַכֹּל בְּעִנְיָן אֶחָד אִי נָמֵי י"ל הָתָם כְּשֶׁמַּקְדִּישׁ עַבְדּוֹ סְתָם מַשְׁמַע יוֹתֵר לְמֶהֱוֵי עִם קָלוּשׁ דְּהָא לִמְלַאכְתּוֹ לָא קָאָמַר אֲבָל מַקְדִּישׁ יְדֵי עַבְדּוֹ הִקְדִּישׁ מְלֶאכֶת יָדָיו דְּלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר בְּעִנְיָן אַחֵר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' עבדים הל' ז, סמג עשין פב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כ כא:

ב מיי' פז' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב, סמג עשין פה:

ג מיי' פז' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב, סמג עשין פה:

ד סמג עשין פה:

ה מיי' פז' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב:

ו סמג עשין פה:

ז מיי' פז' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב:

ח מיי' פז' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כ:

ט מיי' פז' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כ:

י מיי' פו' מהל' ערכים וחרמין הל' יט:

מסורת הש"ס

א כתובות מב:

גליון הש"ס

גמ' כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין. ע' ב"ק דף פח ע"א תד"ה דכתיב:

תורה אור השלם

[ויקרא כג, כב]

[דברים יט]

[דברים ד, מב]

[תהילים מה, יד]

לֹוֶה וְאוֹכֵל? לְהַעְדָּפָה. וְלֵימָא לֵיהּ הֶקְדֵּשׁ: עַד הַשְׁתָּא סַגִּי לָךְ בְּלָא הַעֲדָפָה, וְהַשְׁתָּא נָמֵי תִּיסְגֵּי לָךְ בְּלָא הַעֲדָפָה! הֶקְדֵּשׁ גּוּפֵיהּ נִיחָא לֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלַשְׁבַּח עַבְדֵּיהּ. [א]עוֹשֶׂה וּפוֹרֵעַ, קַמָּא קַמָּא קָדֵישׁ לֵיהּ! בְּפָחוֹת פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא; דְּאָמַר רַב: הַמַּקְדִּישׁ יְדֵי עַבְדּוֹ – אוֹתוֹ הָעֶבֶד עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, דְּאִי לָא עָבְדָא מַאן פָּלַח לֵיהּ. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הָךְ בְּמַעֲלֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל, וְהָא בְּשֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה, שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ הָךְ בְּשֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה, וְיָכוֹל, דְּאִי לָא עָבְדָא מַאן פָּלַח לֵיהּ?! מַאן דְּבָעֵי נִיפַלְחֵיהּ! אֶלָּא לָאו, שְׁמַע מִינַּהּ אֵינוֹ יָכוֹל! שְׁמַע מִינַּהּ. [ב]תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַקּוֹטֵעַ יַד עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ – נוֹתֵן שִׁבְתּוֹ וּרְפוּאָתוֹ לְרַבּוֹ, וְאוֹתוֹ הָעֶבֶד נִיזּוֹן מִן הַצְּדָקָה. שְׁמַע מִינַּהּ, יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד: "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנָךְ"! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּמַעֲלֶה לוֹ מְזוֹנוֹת. אִי הָכִי, אַמַּאי נִיזּוֹן מִן הַצְּדָקָה? לְהַעְדָּפָה. אִי הָכִי, "נִיזּוֹן"?! "מִתְפַּרְנֵס" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא לָאו, שְׁמַע מִינַּהּ יָכוֹל! שְׁמַע מִינַּהּ. אֲמַר מָר: נוֹתֵן שִׁבְתּוֹ וּרְפוּאָתוֹ לְרַבּוֹ. שִׁבְתּוֹ, פְּשִׁיטָא! רְפוּאָתוֹ אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. [ג]רְפוּאָתוֹ דִּידֵיהּ הִיא, דְּבָעֵי אִיתַּסּוּיֵי בֵּהּ! לָא צְרִיכָא, דְּאַמְדוּהּ לַחֲמִשָּׁא יוֹמֵי, וַעֲבַדוּ לֵיהּ סַמָּא חֲרִיפָא וְאִתַּסִּי בִּתְלָתָא יוֹמֵי; מַהוּ דְּתֵימָא: צַעֲרָא – דִּידֵיהּ הוּא, קָא מַשְׁמַע לַן. (א)תַּנְיָא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַרְנוּ לוֹ לְמֵאִיר: וַהֲלֹא זְכוּת הוּא לָעֶבֶד שֶׁיּוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי רַבּוֹ לְחֵירוּת! אָמַר לָנוּ: חוֹב הוּא לוֹ – שֶׁאִם הָיָה עֶבֶד כֹּהֵן, פּוֹסְלוֹ מִן הַתְּרוּמָה. אָמַרְנוּ לוֹ: וַהֲלֹא מָה אִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לְזוּנוֹ וְשֶׁלֹּא לְפַרְנְסוֹ, רַשַּׁאי! [ד]אָמַר לָנוּ: וּמָה אִילּוּ עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָּרַח, וְאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁמָּרְדָה עַל בַּעְלָהּ – הֲלֹא אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה; וְזֶה – אֵינוֹ אוֹכֵל. אֲבָל אִשָּׁה – חוֹב הוּא לָהּ, שֶׁכֵּן פּוֹסְלָהּ מִן הַתְּרוּמָה וּמַפְסִידָהּ מִן הַמְּזוֹנוֹת. מַאי קָאָמְרוּ לֵיהּ, וּמַאי קָא מַהְדַּר לְהוּ? הָכִי קָאָמַר לְהוּ: הֲשַׁבְתּוּנִי עַל הַמְּזוֹנוֹת, מַה תְּשִׁיבוּנִי עַל הַתְּרוּמָה? וְכִי תֵּימְרוּ: אִי בָּעֵי, זָרֵיק לֵיהּ גִּיטָּא וּפָסֵיל לֵיהּ; שָׁבֵיק לֵיהּ וְעָרֵיק וְאָזֵיל לְעָלְמָא.

”וּמָה

לְהַעֲדָפָה מְזוֹנוֹת מַרְוָחִין יוֹתֵר מַה שֶּׁאֵין דֶּרֶךְ בְּעָלָיו לְהַאֲכִילוֹ: **דְּלַשְׁבַּח עַבְדֵּהּ** בְּגוּף בָּרִיא: **בְּפָחוֹת פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה** עַל שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵף הַפְּרוּטָה יִפְרָעֶנָּה דְּלָא חָיֵיל הֶקְדֵּשׁ אַפָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה: **ה"נ מִסְתַּבְּרָא** דִּבְמַעֲלֶה לוֹ מְזוֹנוֹת קָאָמַר: **דְּאִי לָא עָבַד מַאן פָּלַח לֵיהּ** שֶׁמֵּאַחַר שֶׁאֵין עוֹשִׂין לוֹ מַאֲכָל מַה יֹּאכַל הָעֶבֶד הַזֶּה מִי יַעַבְדֶנּוּ וּמִי יְזַמֵּן לוֹ מְזוֹנוֹת: **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא** הַךְ דִּלְעֵיל דְּקָאָמַר רַב דְּחָל הֶקְדֵּשׁ: **בְּמַעֲלֶה לוֹ מְזוֹנוֹת** קָאָמַר וְאֵין יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנָךְ: **וְהָא** דְּקָאָמַר לָא חָיֵיל הֶקְדֵּשׁ בְּשֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה שַׁפִּיר: **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** קַמַּיְיתָא בְּשֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה וַאֲפִילּוּ הָכִי חָיֵיל הֶקְדֵּשׁ דְּיָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנָךְ: **דְּאִי לָא עָבַד מַאן פָּלַח לֵיהּ** בִּתְמִיהַ מַאן דְּבָעֵי נִפְלְחֵיהּ: **ת"ש** דְּאִיכָּא אָמוֹרָא אַחֲרִינָא דִּפְלִיג עֲלֵיהּ דְּרַב: **נוֹתֵן שִׁבְתּוֹ וּרְפוּאָתוֹ לְרַבּוֹ** שִׁבְתּוֹ שְׂכַר בַּטָּלָתוֹ בְּחָלְיוֹ וְאַע"פ שֶׁנּוֹתֵן לוֹ דְּמֵי יָדוֹ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין דַּעֲדַיִין הוּא רָאוּי לְכָךְ כְּשֶׁיַּעֲמֹד מֵחָלְיוֹ: **וּרְפוּאָתוֹ** לְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ הָא בָּעֵי לְמֵיתְבָא לְרוֹפֵא הוּא הַדִּין לְנִזְקוֹ וְצַעֲרוֹ אֶלָּא נִזְקוֹ לָא אִצְטְרִיךְ דְּהַיְנוּ דְּמֵי יָדוֹ וּפְשִׁיטָא דִּלְרַבֵּהּ הוּא דְּאַפְחֲתֵיהּ מִכַּסְפֵּהּ וְצַעֲרוֹ נָמֵי בִּכְלַל רְפוּאָתוֹ דְּהָכָא הוּא כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ דְּהַאי רְפוּאָתוֹ צַעֲרָא דְּסַמָּא חֲרִיפָא הוּא וה"ה נָמֵי לְצַעַר הַמַּכָּה וּמִדְּקָאָמַר שִׁבְתּוֹ לְרַבּוֹ וְהוּא נִזּוֹן מִן הַצְּדָקָה ש"מ יָכוֹל הָרַב כו': **לְהַעֲדָפָה** שֶׁהוּא צָרִיךְ מִפְּנֵי חָלְיוֹ לְהוֹסִיף עַל מְזוֹנוֹתָיו: **נִזּוֹן** מַשְׁמַע מְזוֹנוֹת כְּדֵי חַיָּיו: **פַּרְנָסָה** הַיְנוּ כָּל שְׁאָר צְרָכָיו בִּלְשׁוֹן לַעַז קונריי"ר: **פְּשִׁיטָא** דִּלְרַבּוֹ הוּא אֶלָּא לְמַאן לֶיהֱוֵי הֲרֵי מַעֲשֵׂה יָדָיו לְרַבּוֹ וְאִי לְאַשְׁמוֹעִינַן אַע"פ שֶׁאֵינוֹ זָנוֹ וּלְמֵימְרָא דְּיָכוֹל הָרַב כו' נֵימָא אוֹתוֹ הָעֶבֶד נִזּוֹן מִן הַצְּדָקָה וְתוּ לָא: **דְּאַמְדוּהָ לַחֲמִשָּׁה יוֹמֵי** לִתֵּן לָרוֹפֵא שְׂכַר חֲמֵשֶׁת הַיָּמִים: **צַעֲרָא דִּידֵיהּ** וס"ד צַעֲרָא לָא זַכִּי לֵהּ רַחֲמָנָא: **קמ"ל** דִּבְכָל שֶׁבַח הַבָּא לְיָדוֹ זוֹכֶה בּוֹ רַבּוֹ כְּשׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ: **אָמַרְנוּ לוֹ לְמֵאִיר** גָּרְסִינַן מִפְּנֵי שֶׁחֲבֵרוֹ הוּא אֵינוֹ קוֹרֵהוּ רַבִּי: **וּמָה וַהֲלֹא אִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לְזוּנוֹ רַשַּׁאי** נִמְצָא שֶׁאֵינוֹ מַפְסִידוֹ בְּשִׁחְרוּרוֹ כְּלוּם: **אֲבָל אִשָּׁה חוֹב** הוּא לָהּ רַבָּנַן קָאָמְרִי לָהּ כְּלוֹמַר בְּהַהִיא וַדַּאי מוֹדֵינָא: **מַאי קָאָמְרִי לֵיהּ וּמַאי קָמְהַדַּר לְהוּ** כְּלוֹמַר תְּשׁוּבָה שֶׁהֱשִׁיבָם וּמָה עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָּרַח מַה תְּשׁוּבָה הִיא לָמָּה שֶׁאָמְרוּ לוֹ עַל הַמְּזוֹנוֹת: **הֲשַׁבְתּוּנִי עַל הַמְּזוֹנוֹת** שֶׁאֵינוֹ זָנוּ מִשֶּׁלּוֹ: **מַה תְּשִׁיבוּנִי עַל הַתְּרוּמָה** שֶׁהֲרֵי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא שִׁחְרְרוֹ הוּא הוֹלֵךְ וְאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּכָל מָקוֹם בִּשְׁבִיל רַבּוֹ: **וְכִי תֵּימָא** וַדַּאי קַבָּלַת שָׁלִיחַ זוֹ אֵינָהּ חוֹב דְּאִי בָּעֵי מָרֵיהּ זָרֵיק לֵיהּ גִּטָּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת: **וּפָסֵיל לֵיהּ** שֶׁהֲרֵי מְשׁוּחְרָר הוּא זוֹ אֵינָהּ רָעָה דְּאִיהוּ שָׁבֵק לֵיהּ מִיָּד וְלֹא יַמְנִיא עַצְמוֹ לְמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְפָסְלוֹ בִּזְרִיקַת גֵּט: **וְאָזֵל לְעָלְמָא** וְאָכֵיל תְּרוּמָה:

וְלֵימָא לֵהּ הֶקְדֵּשׁ עַד הָאִדָּנָא כו' לְעִנְיַן עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנָךְ נִיחָא דְּלָא אָמַר לֵיהּ הֶקְדֵּשׁ הָכִי אע"ג דְּרַבּוֹ מָצֵי אָמַר לֵיהּ מִשּׁוּם דִּפְשִׁיטָא דְּהֶקְדֵּשׁ נִיחָא לֵיהּ שֶׁלֹּא יָמוּת עַבְדּוֹ בְּרָעָב: **פָּחוֹת** מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּאֵין הֶקְדֵּשׁ חָל עַל פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וְהִקְשָׁה רַבֵּינוּ יִצְחָק דִּתְנַן בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף נה.) חָמֵשׁ פְּרוּטוֹת הֵן לִתְנֵי יֵשׁ פְּרוּטוֹת הֵן דְּאֵין הֶקְדֵּשׁ חָל עַל פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכָא הַיְנוּ טַעְמָא שֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מַקְדִּישׁ שֶׁיָּחוּל עַל פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה: **שִׁבְתּוֹ** וּרְפוּאָתוֹ לְרַבּוֹ שִׁבְתּוֹ הַיְנוּ שֶׁבֶת קְטַנָּה וּגְדוֹלָה דְּהַיְנוּ נֶזֶק וה"ה צַעַר וּבֹשֶׁת לְרַבּוֹ לְרַבָּנָן דְּר' יְהוּדָה דְּאָמְרִי בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פז.) דְּיֵשׁ לָעֶבֶד בֹּשֶׁת וְלָא נָקַט לְהוּ מִשּׁוּם דְּאֵין חִדּוּשׁ שֶׁהֵן לְרַבּוֹ אֲבָל בְּשִׁבְתּוֹ קמ"ל דאע"ג דְּשָׁקֵיל הָרַב שֶׁבֶת דִּידֵהּ לָא מְחַיֵּב בִּמְזוֹנוֹתָיו דְּיָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנָךְ וְהָא דְּפָרֵיךְ בְּסָמוּךְ שִׁבְתּוֹ פְּשִׁיטָא ה"פ פְּשִׁיטָא דְּשִׁבְתּוֹ לְרַבּוֹ אַף ע"פ שֶׁלֹּא יְזוּנֶנּוּ כֵּיוָן דְּיָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד עֲשֵׂה עִמִּי כו' וְלָא הֲוָה לֵי' לְר' יוֹחָנָן לְמִינְקַט קוֹטֵעַ יַד עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶלָּא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר בְּהֶדְיָא יָכוֹל הָרַב לוֹמַר לָעֶבֶד כו' אִם לֹא בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דָּבָר אַחֵר וּמְשַׁנֵּי דִּנְקַט קוֹטֵעַ יַד עַבְדּוֹ לְאַשְׁמְעִינַן חִדּוּשׁ שֵׁנִי דִּרְפוּאָתוֹ לְרַבּוֹ דְּהַיְנוּ צַעַר דְּסַמָּא חֲרִיפָא כִּדְמַסִּיק דְּהֵ"א שֶׁיְּהֵא לְעַצְמוֹ כְּמוֹ רְפוּאָתוֹ שֶׁהִיא לְעַצְמוֹ גַּם כְּשֶׁיִּסְבֹּל צַעַר כְּדֵי לְהַרְוִיחַ שְׂכַר רְפוּאָתוֹ יְהֵא לְעַצְמוֹ אֲבָל צַעַר קְטִיעַת הַיָּד פְּשִׁיטָא דִּלְרַבּוֹ וּלְהָכִי לָא תָּנֵי וְכֵן לְבֹשֶׁת. ר"י: **שְׁמַע** מִנָּהּ יָכוֹל ש"מ וא"ת ר' יוֹחָנָן הֵיכִי מוֹקֵי פְּלֻגְתַּיְיהוּ דְּרשב"ג וְרַבָּנָן דִּלְעֵיל דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר דִּפְלִיגִי דְּמָר סָבַר יָכוֹל וּמ"ס אֵינוֹ יָכוֹל כִּדְפָרֵיךְ לְעֵיל וְאִי כִּדְאַסְקִינַן לְעֵיל דְּאָמַר צֵא מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בִּמְזוֹנוֹתֶיךָ וּבִשְׁנֵי בַצֹּרֶת לָא סָפֵק כו' א"כ לכ"ע אֵינוֹ יָכוֹל וְי"ל דְּאע"ג דְּבִשְׁאָר שָׁנִים יָכוֹל בִּשְׁנֵי בַצֹּרֶת אֵינוֹ יָכוֹל דְּבִשְׁאָר שָׁנִים יִמְצָא מְרַחֲמִים יוֹתֵר כְּשֶׁיְּחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים מִבִּשְׁנֵי בַצֹּרֶת: **רְפוּאָתוֹ** דִּידֵיהּ הוּא וְהָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק הַחוֹבֵל (ב"ק פז.) בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁלּוֹ פָּטוּר מִכֻּלָּן שֶׁמָּא יֵשׁ לְחַלֵּק דאע"ג דִּכְשֶׁחָבַל בּוֹ אַחֵר נוֹתֵן רְפוּאָתוֹ לָעֶבֶד הוּא שֶׁחָבַל בְּעַבְדּוֹ לָא מְחַיֵּב אִי נָמֵי דְּאִי עָבֵיד לֵיהּ סַמָּא חֲרִיפָא דְּפָטוּר מִן הַמּוֹתָר כִּדְאַמְרַתְּ הָכָא: **שֶׁאִם** הָיָה עֶבֶד כֹּהֵן פּוֹסְלוֹ מִן הַתְּרוּמָה וְאִם תֹּאמַר טְפֵי הֲוָה לֵיהּ לְמִנְקַט לְפִי שֶׁאוֹסְרוֹ בְּשִׁפְחָה דְּשַׁיָּךְ אַף בְּעֶבֶד יִשְׂרָאֵל וי"ל דִּלְדִבְרֵיהֶם קָאָמַר לְהוּ דְּסָבְרֵי אַדְּרַבָּה הֲרֵי מַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין: **הֲשַׁבְתּוּנִי** עַל הַמְּזוֹנוֹת רַבָּנָן שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ וּמָה אִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לְזוּנוֹ רַשַּׁאי הָיוּ סְבוּרִין הָא דְּקָאָמַר ר"מ שֶׁאִם הָיָה עֶבֶד כֹּהֵן פּוֹסְלוֹ מִן הַתְּרוּמָה הָוֵי חוֹב לוֹ לְפִי שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הָרַב מְזוֹנוֹת בְּרֶוַח בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּשׁ תְּרוּמָה הַרְבֵּה לַכֹּהֲנִים אוֹ מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה בַּאֲכִילַת תְּרוּמָה וּמִשּׁוּם הָכִי מַהְדְּרִי לֵיהּ וּמָה אִם יִרְצֶה שֶׁלֹּא לְזוּנוֹ וְקָאָמַר לְהוּ ר"מ הֲשַׁבְתּוּנִי עַל הַמְּזוֹנוֹת מַה תְּשִׁיבוּנִי עַל הַתְּרוּמָה שֶׁאֲפִילּוּ לֹא יִרְצֶה הָרַב לְזוּנוֹ יֵשׁ חוֹבָה דְּמִכָּל מָקוֹם מוֹצָא הָעֶבֶד לִקְנוֹת תְּרוּמָה בְּזוֹל יוֹתֵר מִן הַחֻלִּין וְגַם חוֹלְקִין לוֹ עַל הַגֹּרֶן לר"י דְּאָמַר (כְּתֻבּוֹת דַּף כח:) חוֹלְקִין תְּרוּמָה לָעֶבֶד אע"פ שֶׁאֵין רַבּוֹ עִמּוֹ: **וְכִי** תֵּימָא אִי בָּעֵי זָרֵק לֵהּ גִּטָּא וא"ת מַה בְּכָךְ מ"מ חוֹב הוּא לוֹ זֶה הַשִּׁחְרוּר שֶׁפּוֹסְלוֹ מִתְּרוּמָה וי"ל דְּקָסָבַר דְּלָא חָשִׁיב לֵיהּ חוֹבָה מַה שֶּׁמְּקַבְּלוֹ זֶה כֵּיוָן דַּאֲפִילּוּ אִם לֹא יְקַבְּלֶנּוּ יָכוֹל רַבּוֹ לְפָסְלוֹ מִתְּרוּמָה בְּעִנְיָן אַחֵר אִי נָמֵי ה"פ אִי בָּעֵי זָרֵק לֵהּ הָאָלוֹן גִּטָּא סָפֵק קָרוֹב לוֹ וְסָפֵק קָרוֹב לָעֶבֶד וְיֶאֱסַר בִּתְרוּמָה וּבְשִׁפְחָה וּבְבַת חוֹרִין וְטוֹב לוֹ לִהְיוֹת מְשׁוּחְרָר וְכֵן אִי בָּעֵי שָׁקֵיל אַרְבַּע זוּזֵי מִיִּשְׂרָאֵל וּפָסֵל לֵהּ. מִתְּרוּמָה וַעֲדַיִין הוּא עֶבֶד: **שָׁבֵק** לֵהּ וְעָרֵק וְאָזֵל לְעָלְמָא מַשְׁמַע דְּאִי עָרֵק אוֹכֵל בִּתְרוּמָה וא"ת לֵיחוּשׁ שֶׁמָּא מְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל וּמִתְּסַר בִּתְרוּמָה וי"ל דְּלָא שְׁכִיחַ שֶׁיִּקְנֵהוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַחַר שֶׁבָּרַח:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' ערכים וחרמין הל' יט:

ב סמג עשין ע, טור יו"ד סי' רסז, ש"ע חו"מ סי' תכד סעי' ג:

ג מיי' פד' מהל' חובל ומזיק הל' י, טור חו"מ סי' תכד, ש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כא:

ד מיי' פד' מהל' חובל ומזיק הל' י, סמג עשין ע, טוש"ע חו"מ סי' תכד סעי' ג:

ה מיי' פו' מהל' תרומות הל' א, טור יו"ד סי' שלא:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין

גליון הש"ס

תוד"ה שביק ליה וכו' ליחוש שמא מכרו. ע' בהר"ן קידושין פ"ב דף רכה ע"א:

"וּמָה אִילּוּ עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָּרַח וְאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁמָּרְדָה עַל בַּעְלָהּ – הֲלֹא אוֹכְלִים בִּתְרוּמָה; וְזֶה – אֵינוֹ אוֹכֵל" – שַׁפִּיר קָאָמַר לְהוּ! אָמַר רָבָא: הַיְינוּ דְּקָא מַהְדְּרִי לֵיהּ בְּמַתְנִיתִין: מִפְּנֵי שֶׁהוּא קִנְיָנוֹ. דְּאִי בָּעֵי, שָׁקֵיל אַרְבָּעָה זוּזֵי מִיִּשְׂרָאֵל וּפָסֵיל לֵיהּ כֹּל הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ. וּלְרַבִּי מֵאִיר – תִּינַח עֶבֶד כֹּהֵן, עֶבֶד יִשְׂרָאֵל מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִידוֹ מִשְׁפָּחָה כְּנַעֲנִית. אַדְּרַבָּה, הֲרֵי הוּא מַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין! עַבְדָּא בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ – זִילָא לֵיהּ, שְׁכִיחָא לֵיהּ, פְּרִיצָה לֵיהּ. [א-ה](א)מַתְנִי' הָאוֹמֵר "תְּנוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי, שְׁטַר שִׁחְרוּר זֶה לַעֲבָדַי", וּמֵת – לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה. "תְּנוּ מָנֶה לְאִישׁ פְּלוֹנִי", וּמֵת – יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה. גְּמָ' אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: וְהוּא שֶׁצְּבוּרִין וּמוּנָּחִין בְּקֶרֶן זָוִית. [ו]בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּבָרִיא, כִּי צְבוּרִין מַאי הָוֵי? הָא לָא מְשַׁךְ! וְאֶלָּא בִּשְׁכִיב מְרַע, מַאי אִירְיָא צְבוּרִין? כִּי אֵין צְבוּרִין נָמֵי, דְּהָא קַיְימָא לַן דְּדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע – כִּכְתוּבִים וְכִמְסוּרִין דָּמוּ! (ב)אָמַר רַב זְבִיד: לְעוֹלָם בְּבָרִיא, וְכִדְרַב הוּנָא אָמַר רַב – דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: "מָנֶה לִי בְּיָדְךָ, תְּנֵהוּ לוֹ לִפְלוֹנִי", בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן – קָנָה. רַב פָּפָּא אָמַר: לְעוֹלָם בִּשְׁכִיב מְרַע, וּכְאִידַּךְ דְּרַב – דְּאָמַר רַב: שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר "תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי מִנְּכָסַי"; "מָנֶה זֶה" – נוֹתְנִין, "מָנֶה" סְתָם – אֵין נוֹתְנִין, חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא מָנֶה קָבוּר קָאָמַר. [ח]וְהִלְכְתָא: לִקְבוּרָה לָא חָיְישִׁינַן. רַב פָּפָּא מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַב זְבִיד?

קָסָבַר

וְזֶה אֵינוֹ אוֹכֵל מְשֻׁחְרָר אֵינוֹ אוֹכֵל: מִפְּנֵי שֶׁהוּא קִנְיָנוֹ טַעְמָא מַאי עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָּרַח אוֹכֵל בִּתְרוּמָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא קִנְיָנוֹ דְּכֹהֵן הִלְכָּךְ אִי בָּעֵי הַהוּא כֹּהֵן כְּשֶׁיִּבְרַח עַבְדּוֹ שָׁקֵיל אַרְבָּעָה זוּזֵי מִיִּשְׂרָאֵל וּמַקְנֵי לֵיהּ נִהֲלֵיהּ כָּל הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ וְשׁוּב אֵינוֹ קִנְיָנוֹ וּמְפַסִּיל: זִילָא לֵיהּ זוֹלָלָה הִיא בְּעֵינָיו לְזַלְזֵל בָּהּ לְכָל תַּאֲוָתוֹ: וּפְרִיצָה לֵיהּ מִתְנַהֶגֶת עִמּוֹ בִּפְרִיצוּת: מַתְנִי' הָאוֹמֵר תְּנוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי גָּרְסִינַן בְּמַתְנִי' וְלָא גָּרְסִי' תֵּן שֶׁלֹּא מְסָרָם לְיַד שָׁלִיחַ בְּחַיָּיו לְפִיכָךְ לֹא נֶחְלְקוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר לוֹמַר שֶׁמִּשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה זָכָה לוֹ הַשָּׁלִיחַ לָעֶבֶד לִהְיוֹת מְשֻׁחְרָר: לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה דְּגִטָּא לָא הָוֵי עַד דְּמָטֵי לִידֵהּ וְכִי מָטֵי לִידֵהּ הָא מִית לֵיהּ מְשַׁחְרֵר וּפָקְעָה לֵיהּ רְשׁוּתֵיהּ: גְּמ' וְהוּא שֶׁצְּבוּרִים מָנֶה דְּקָתָנֵי מַתְנִי' בִּצְבוּרִין וּמֻנָּחִין הַמָּעוֹת עָסְקִינַן וְאָמַר מָנֶה זֶה תְּנוּ לִפְלוֹנִי: בְּבָרִיא מַתָּנוֹת בָּרִיא בְּמִטַּלְטְלִין יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּמְשֹׁךְ וְיוֹרְשׁוֹ נָמֵי מָצֵי לְמִהְדַּר בֵּיהּ אַלִּבָּא דְּמַאן דְּלֵית לֵיהּ מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת: בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן קָנָה וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא וּצְבוּרִין בָּעִינַן דְּסָבַר רַב זְבִיד לָא אָמַר רַב קָנָה אֶלָּא בְּפִקָּדוֹן דְּקָנֵי לֵהּ כָּל הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ: שֶׁמָּא מָנֶה קָבוּר יֵשׁ לוֹ בַּקַּרְקַע וְהַהוּא הוּא דִּיהַב לֵיהּ:

וּמָה אִלּוּ עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָּרַח וְאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁמָּרְדָה עַל בַּעְלָהּ כו' לְכָךְ מַזְכִּיר אֵשֶׁת כֹּהֵן כְּלוֹמַר כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם מוֹדִים לִי בְּאִשָּׁה שֶׁהוּא חוֹב אוֹדוּ לִי נָמֵי בְּעֶבֶד וְהָא דִּמְסַיֵּם נָמֵי אֲבָל בְּאִשָּׁה חוֹב הוּא לָהּ הַכֹּל מִדִּבְרֵי ר' מֵאִיר מִדְּלָא קָאָמַר אָמַרְנוּ לוֹ:

עַבְדָּא בְּהֶפְקֵרָא נִיחָא לֵהּ וְא"ת עֶבֶד קָטָן יִשְׂרָאֵל דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּהֶפְקֵירָא כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דִּכְתוּבּוֹ' (דַּף יא.) מִשּׁוּם דְּלָא טָעִים טַעְמָא דְּאִסּוּרָא מַאי אִכָּא לְמֵימַר וי"ל דְּמוֹדֵ' ר"מ בְּעֶבֶד קָטָן יִשְׂרָאֵל וְא"ת וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם וְהָא קי"ל וַדַּאי דְּעַבְדָּא בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ מְנָלַן וְהָא רַבָּנָן פְּלִיגִי אר"מ וְלֵית לְהוּ בְּהֶפְקֵירָא נִיחָא לֵיהּ וי"ל דְּמוֹדוּ רַבָּנָן דְּנִיחָא לֵיהּ בְּהֶפְקֵירָא אֶלָּא הָכָא גַּבֵּי עֶבֶד לֵית לְהוּ לְפִי שֶׁהוּא מְשֻׁעְבָּד וּרְשׁוּת אֲחֵרִים עָלָיו וְגָדוֹל הוּא לוֹ זְכוּת שֶׁל שִׁחְרוּר מִשֶּׁל הֶפְקֵירָא אֲבָל גֵּר שֶׁאֵין רְשׁוּת אֲחֵרִים עָלָיו לֹא:

הָאוֹמֵר תְּנוּ גֵּט אִי גָּרְסִי' תֵּן גֵּט זֶה אַתְיָא מַתְנִי' כר"מ דַּוְקָא אִי נָמֵי אֲפִי' כְּרַבָּנָן וּכְגוֹן שֶׁאֵינוֹ מוֹסְרוֹ מִיָּד לְיָד אֶלָּא מַרְאֵהוּ לוֹ וּמְצַוֶּה לִתְּנוֹ וְהוּא לֹא נְטָלוֹ עַד אַחַר מִיתָה אִי נָמֵי נְטָלוֹ לְאַלְתַּר וַאֲפ"ה לֹא זָכָה הָעֶבֶד וְנֹאמַר דְּלָא אָמְרִי' תֵּן כִּזְכִי אֶלָּא כְּשֶׁמּוֹסֵר לַשָּׁלִיחַ מִיָּד לְיָד וְאַשְׁמְעִינַן בְּמַאי דְּנָקַט זֶה לְאע"ג שֶׁהַגֵּט בְּעַיִן וְרָאוּי לִנָּתֵן בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשֵׂהוּ שָׁלִיחַ וְהִתְחִיל כָּל כָּךְ מֵחַיִּים אֲפ"ה לֹא יִגְמְרוּ הַדָּבָר לְאַחַר מִיתָה דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה אֲבָל אור"ת לל"ג כְּלָל זֶה לע"כ לָא תְּנָא זֶה בְּמַתְנֵי' לְשׁוּם חִדּוּשׁ מִדְּלָיֵיק בַּגְּמָרָא דְּמַתְנִי' בְּבָרִיא דְּאִי בשכ"מ מַאי אִרְיָא תְּנוּ אֲפִילּוּ כִּתְבוּ נָמֵי וְאִי תְּנָא זֶה לְאַשְׁמוֹעִינַן שׁוּם חִדּוּשׁ אֲפִילּוּ מַיְירֵי בִּשְׁכִיב מְרַע לָא ה"ל לְמֵימַר כִּתְבוּ וְאֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּהָכִי קַיֵּיק אִי בִּשְׁכִיב מְרַע הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וּתְנוּ שִׁחְרוּר זֶה לַעֲבָדַי דְּהָא כֵּיוָן דִּצְרִיךְ לְשַׁנּוֹת תְּנוּ שִׁחְרוּר זֶה אֵין לוֹ לִתְנָא לְשַׁנּוֹת כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וּלְהַאֲרִיךְ בִּלְשׁוֹן:

לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה וקמ"ל דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה אע"ג דִּבְהֶדְיָא תְּנַן בְּפֶרֶק מִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּטִּין ד' עב.) דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה הָכָא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן (בְּגֵט שִׁחְרוּר שֶׁנִּכְנַס אַחַר שֶׁכְּתָבוּהוּ לֹא זָכָה בּוֹ הָעֶבֶד וַאֲפִי' בְּגֵט אִשָּׁה נָמֵי אַשְׁמוֹעִינַן) לאע"ג שֶׁמִּנָּה הַמְגָרֵשׁ בְּחַיָּיו הַשָּׁלִיחַ לָא חָשִׁיב לִהְיוֹת כְּמוֹתוֹ אַחַר מוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא עַצְמוֹ קַיָּים אֶלָּא חָשִׁיב גֵּט לְאַחַר מִיתָה וְהָתָם אַשְׁמוֹעִינַן לאע"ג שֶׁבָּא הַגֵּט לְיַד הָאִשָּׁה מֵחַיִּים הָוֵי גֵּט אַחַר מִיתָה וְאַשְׁמוֹעִינַן נָמֵי לִשְׁנֵי דְּקָתָנֵי הָתָם הֵי מַשְׁמַע מֵחַיִּים וְהֵי מַשְׁמַע אַחַר מִיתָה:

תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי וּמֵת יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה לְמַאן דְּמוֹקֵי לָהּ בְּבָרִיא וּבְמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן א"נ לוֹמַר דִּלְדִידֵיהּ רֵישָׁא נָמֵי אַיְירֵי בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן וּמַיְירֵי שֶׁהַגֵּט כְּבָר בְּעַיִן דְּאִם אֵינוֹ בְּעַיִן אֲפִי' בְּמָמוֹן לֹא שַׁיָּיךְ מַעֲמַד ג' וְאַיְירֵי שֶׁהָאִשָּׁה רוֹצָה בְּכָךְ וְאַשְׁמְעִי' דְּלָא תִּקּוּן מַעֲמַד ג' בִּשְׁטָר אֶלָּא בְּמָמוֹן דְּאֵין נִרְאֶה שֶׁיַּחְלְקוּ הָאָמוֹרָאִים בְּרֵישָׁא דְּמַתְנִי' דְּמַאן מוֹקֵי לָהּ בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן וּמַאן בִּכְתָבוּ וּתְנוּ אֶלָּא בְּסֵיפָא דַּוְקָא פְּלִיגֵי וּמַיְירֵי רֵישָׁא לְכוּלְּהוּ בִּכְתָבוּ וּתְנוּ אֲפִי' לְמַאן דְּמוֹקֵי לָהּ בְּבָרִיא דְּלָא שַׁיָּיךְ מַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן ואע"ג דְּלָא הָוֵי רֵישָׁא דּוּמְיָא דְּסֵיפָא אֵין לָחוּשׁ דה"נ לְמַאן דְּמוֹקֵי לָהּ בִּשְׁכִיב מְרַע לָא הָוֵי רֵישָׁא דּוּמְיָא דְּסֵיפָא מִכֹּל וָכֹל שֶׁהַשְּׁטָר אֵינוֹ בָּעוֹלָם כְּשֶׁמְּצַוֶּה לִתֵּן וְהַמָּנֶה הוּא כְּבָר בָּעוֹלָם אע"ג דִּבְגְּמ' מוֹכַח מֵרֵישָׁא דְּסֵיפָא אַיְירֵי בְּבָרִיא אַלְמָא בָּעֵי לְהֶוֵי סֵיפָא דּוּמְיָא דְּרֵישָׁא הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּאִית לַן לְאוֹקְמֵי כּוּלְּהוּ בְּחַד גַּבְרָא אֲבָל מ"מ לָא בָּעֵי לְאַשְׁוִינְהוּ לְגַמְרֵי:

וְהָא לֹא מָשַׁךְ תֵּימַהּ מַאי פָּרִיךְ הָא קי"ל (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף טו.) מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אִם כֵּן לוֹקֵי מַתְנִיתִין בְּבָרִיא מִשּׁוּם מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת וְי"ל כֵּיוָן דַּחֲכָמִים פְּלִיגֵי אר"מ וְלֵית לְהוּ מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אע"ג דְּקַיְ"ל כר"מ לָא בָּעֵי לְאוֹקְמֵי מַתְנִי' כִּיחִידָאָה כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶ' כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין ל.) דְּלָא מוֹקֵי שְׁמוּאֵל מַתְנִיתִין כִּיחִידָאָה כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר עֵשָׂו שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה כְּזוֹכֶה אע"ג דִּבְפ"ק דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף יב.) סָבַר שְׁמוּאֵל כְּוָתֵיהּ וְעוֹד י"ל דְּלָא מָצֵי לְאוֹקְמֵי מַתְנִי' מִשּׁוּם דְּמִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת דְּאִם כֵּן מַאי אִרְיָא צְבוּרִין אֲפִי' אֵין צְבוּרִין נָמֵי דְּסָבַר הַגְּמָרָא מִצְוָה לְקַיֵּם כו' שַׁיָּיךְ אֲפִילּוּ בְּמִלְוֶה דִּבְבָרִיא לָא חָיְישִׁינַן לְמָנֶה קָבוּר מִדְּלָא פָּרֵשׁ וְא"ת וּלְרַב גּוּפֵיהּ תִּקְשֵׁי דְּלוֹקְמָא מִשּׁוּם דְּמִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אֲפִילּוּ אֵין צְבוּרִין וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַב לָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר אֶלָּא כְּר' יוֹסֵי כִּדְפָסִיק שְׁמוּאֵל בְּפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (כְּתֻבּוֹת דַּף סט:) נָמֵי כְּר' יוֹסֵי וְעוֹד מְפָרֵשׁ ר"ת דְּלָא אָמְרִי' מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁהִשְׁלִישׁ מִתְּחִלָּה לְכָךְ כְּגוֹן שָׁלִישׁ דּוּמְיָא דְּהַמַּשְׁלִישׁ מָעוֹת לְבִתּוֹ (שָׁם דַּף סט:) וּתְנוּ שֶׁקֶל לְבָנַי (שָׁם) וּבְמַתְנִי' מַשְׁמַע שֶׁלֹּא הִשְׁלִישׁ לְכָךְ מִתְּחִלָּה מִדְּלָא קָתָנֵי תְּנוּ מָנֶה זֶה לִפְלוֹנִי וְלָא דָּמֵי לְהוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי דִּלְקַמָּן דְּאָמְרִי' עֲלַהּ מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת ואע"ג דְּלָא תְּנָא זֶה דְּהוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי מַשְׁמַע שַׁפִּיר בְּלֹא זֶה שֶׁמּוֹסֵר לוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לְהוֹלִיךְ יוֹתֵר מִבִּתְנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קמט.) גַּבֵּי אִסּוּר גִּיּוֹרָא דְּלָא הָוֵי מְהַנֵּי בֵּהּ טַעְמָא דְּמִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת בִּתְרֵיסַר אַלְפֵי זוּזֵי שֶׁהִפְקִיד לְרָבָא לְפִי שֶׁלֹּא הִפְקִידוּ מִתְּחִלָּה לְתִתָּם לְרַב מָרִי וְיֵשׁ לִדְחוֹק דְּשֶׁמָּא לָא אָמְרִי' מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אֶלָּא כְּשֶׁהַשָּׁלִישׁ מִתְרַצֶּה וְרָבָא לֹא הָיָה חָפֵץ לִהְיוֹת שָׁלִישׁ לְכָךְ וְעוֹד אוֹמֵר ר"ת דִּבְגֵר לָא אָמְרִי' מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אֶלָּא לְכֹל דְּאִיתֵיהּ בִּירֻשָּׁה מִצְוָה לְקַיֵּם דְּבָרָיו הוֹאִיל וְלֹא פָּסַק כֹּחוֹ מֵאוֹתוֹ הַמָּמוֹן דְּמִכֹּחוֹ יוֹרְשִׁין אֲבָל גֵּר דְּלֵיתֵיהּ בִּירֻשָּׁה וּפָסַק כֹּחוֹ מִמָּמוֹנוֹ אֵין מִצְוָה לְקַיֵּם דְּבָרָיו וְכִי הַאי גַּוְנָא אָמְרִינַן הָתָם דְּכֹל דְּאִיתֵיהּ בִּירֻשָּׁה אִיתֵיהּ בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע כו':

אִית סְפָרִים דְּגָרְסִי שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי מִנְּכָסַי נוֹתְנִין מָנֶה זֶה נוֹתְנִין מָנֶה סְתָם אֵין נוֹתְנִין דִּלְמָא מָנֶה קָבוּר קָאָמַר וּמְפָרֵשׁ ר"י דה"פ דִּכְשֶׁאָמַר מִנְּכָסַי נוֹתְנִין אֲפִי' אָמַר מָנֶה סְתָם וְלָא חָיְישִׁינַן לְמָנֶה קָבוּר כֵּיוָן שֶׁמְּצַוֶּה לָתֵת לוֹ מִשֶּׁלּוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּתְּנוּ מ"מ וְהָא דְּקָתָנֵי מָנֶה זֶה נוֹתְנִין כְּשֶׁאֵינוֹ מְצַוֶּה לָתֵת לוֹ מִשֶּׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁמּוֹדֶה וְאוֹמֵר תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדִי וּלְכָךְ בְּמָנֶה סְתָם אֵין נוֹתְנִין דִּלְמָא מָנֶה קָבוּר קָאָמַר שֶׁמּוֹדֶה שֶׁהוּא שֶׁל פְּלוֹנִי וּמַתְנִי' אַיְירֵי בְּפִקָּדוֹן וּלְהָכִי בָּעִינַן צְבוּרִין דִּבְלֹא צְבוּרִין חָיְישִׁינַן לְמָנֶה קָבוּר וְא"ת וְאַמַּאי אוֹקֵי רַב בְּפִקָּדוֹן לוֹקְמֵי בְּמַתָּנָה כִּדְמַשְׁמַע לְשׁוֹן תְּנוּ וַאֲפִי' בְּאֵין צְבוּרִין וְי"ל דְּהָא כְּבָר אַשְׁמַעִי' בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף קנא.) דְּדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין דָּמוּ אֲבָל בְּפִקָּדוֹן אַשְׁמוֹעִי' דְּלָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא שֶׁלֹּא לְהַשְׂבִּיעַ אֶת בָּנָיו אוֹמֵר כֵּן דְּכֵיוָן שֶׁאוֹמֵר תְּנוּ הוֹדָאָה גְּמוּרָה הִיא אָכֵן קָשֶׁה לְר"י עַל זֶה דא"כ אַמַּאי מוֹקֵי לָהּ בִּשְׁכִיב מְרַע בְּבָרִיא נָמֵי מָצֵי לְאוֹקְמֵי בכה"ג וכ"ת דְּלָא חָיְישִׁינַן לְמָנֶה קָבוּר אֶלָּא בשכ"מ לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְפָרֵשׁ מָנֶה קָבוּר מִטּוֹרֵד חָלְיוֹ אֲבָל בְּבָרִיא מִדְּלָא פֵּרֵשׁ אֵינוֹ מַקְפִּיד מֵאַיִזֶה יִתְּנוּ לוֹ א"כ לוֹקְמָא בְּבָרִיא וַאֲפִי' בְּאֵין צְבוּרִין לָכֵן נִרְאֶה דְּלָא גָּרְסִי' מִנְּכָסַי נוֹתְנִין אֶלָּא אֲפִי' בְּמַתָּנָה חָיְשִׁי' לְמָנֶה קָבוּר אֶלָּא גָּרְסִינַן מִנְּכָסַי מָנֶה זֶה נוֹתְנִין מָנֶה סְתָם אֵין נוֹתְנִין:

מסורת הש"ס

א לעיל ט:; בבא בתרא קנא:

ב קידושין מח.; בבא בתרא קמח.

גליון הש"ס

תד"ה והא לא משך וכו' אע"ג דבפ"ק דב"מ סבר. וע' בתוס' שם שכתבו בדרך אחר וע' בהר"ן נדרים ד' ה ע"ב ד"ה רי"א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' גירושין הל' כח:

ב מיי' פט' מהל' גירושין הל' ב:

ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נח:

ד מיי' פו' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עו:

ה מיי' פי' מהל' זכייה ומתנה הל' א, סמג עשין פט, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' יח:

ו מיי' פי' מהל' זכייה ומתנה הל' א:

ז מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' ב, סמג עשין סב, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' א:

ח מיי' פי' מהל' זכייה ומתנה הל' א, סמג עשין סב, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' יח:

קָסָבַר רַב פָּפָּא, כִּי אָמַר רַב – לָא שְׁנָא בְּמִלְוֶה, וְלָא שְׁנָא בְּפִקָּדוֹן. רַב זְבִיד מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַב פָּפָּא? לָא מִיתוֹקְמָא מַתְנִיתִין בִּשְׁכִיב מְרַע. מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי: "הָאוֹמֵר תְּנוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי וּשְׁטַר שִׁחְרוּר זֶה לְעַבְדִּי", וּמֵת – לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה. טַעְמָא דְּמֵת, הָא מֵחַיִּים – נוֹתְנִין; טַעְמָא דְּאָמַר "תְּנוּ", הָא לֹא אָמַר "תְּנוּ", אֵין נוֹתְנִין; וּשְׁכִיב מְרַע – אַף עַל גַּב דְּלָא אָמַר "תְּנוּ", נוֹתְנִין. (א)דִּתְנַן, בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר, וְאָמַר "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. חָזְרוּ לוֹמַר, אַף הַמְפָרֵשׁ וְהַיּוֹצֵא בִּשְׁיָּרָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁזּוּרִי אוֹמֵר: אַף הַמְסוּכָּן. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: וּמַאן נֵימָא לַן דְּמַתְנִיתִין רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁזּוּרִי הִיא? דִּלְמָא רַבָּנַן הִיא! אב(ב)גּוּפָא – אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: "מָנֶה לִי בְּיָדְךָ, תְּנֵהוּ לוֹ לִפְלוֹנִי", בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן – קָנָה. אָמַר רָבָא: מִסְתַּבְּרָא מִילְּתֵיהּ דְּרַב בְּפִקָּדוֹן, אֲבָל בְּמִלְוָה – לֹא. [גד]וְהָאֱלֹהִים! אָמַר רַב: אֲפִילּוּ בְּמִלְוָה. אִתְּמַר נָמֵי, אָמַר שְׁמוּאֵל מִשְּׁמֵיהּ דְּלֵוִי: "מִלְוָה לִי בְּיָדְךָ, תְּנֵהוּ לוֹ לִפְלוֹנִי", בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן – קָנָה. וְטַעְמָא מַאי? אָמַר אַמֵּימָר: נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לוֹ בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת: שַׁעְבַּדְנָא לָךְ לְדִידָךְ וּלְכָל דְּאָתוּ מֵחֲמָתָךְ. אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: אֶלָּא מֵעַתָּה, הִקְנָה לַנּוֹלָדִים – דְּלָא הֲווֹ בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת, הָכִי נָמֵי דְּלָא קָנוּ?! (ג)דַּאֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, הָנֵי מִילֵּי לְדָבָר שֶׁיֶּשְׁנוֹ בָּעוֹלָם, אֲבָל לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ בָּעוֹלָם – לָא! אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי:

בְּהַהִיא

לא שנא במלוה וא"ע"ג דלהוצאה נתנה ואינה בעין הלכך לא בעינן גבורין אי במעמד שלשתן קמירי מתני': **טעמא דמת** הוא דלא יתנו דאין גט לאחר מיתה: **הא** מחיים נותנין ולא צריך תו לאמלוכי ביה: **וטעמא דאמר תנו** כלומר והא דדייקינן הא מחיים נותנין טעמא דאמר מעיקרא תנו כדקתני תנו גט לאשתי: **הא לא אמר תנו** אלא כתבו לא הוי תלי תנא דמתני' טעמא דלא יתנו משום מיתה דאפילו מחיים נמי אין נותנין על דלימא תנו מדלא קתני האומר כתבו גט (זה) לאשתי ומת לא יתנו לאחר מיתה ש"מ דאי אמר הכי אפילו מחיים נמי לא יהבינן ואי בשכיב מרע אע"ג דלא אמר תנו אלא כתבו יהבינן כרבי שמעון שזורי: **היוצא בקולר** להרג: **ואמר כתבו גט** לאשתי כדי שלא תזקק ליבם: **הרי אלו יכתבו ויתנו** דמתוך שהוא בהול על נפשו לא גמר למלתי' ומיהו כתבו ותנו הוה דעתה: **המפרש** בים: **והיוצא בשיירא** למדבר: **אף המסוכן** שכיב מרע: **מאי טעמא** במלוה קנה הא ליתא בעינא דלקניה: **במלתי'** דשמואל גרסי' מלוה לי בידך: **נעשה כאומר** לו לוה למלוה: **בשעת מתן מעות** דהלואה: **משעבדנא** מהשתא לכל מאן דאתי מחמתך הלכך כי א"ל תנהו לפלוני אגלאי מלתא דמשעת מתן מעות אשתעבד ליה: **הקנה** מלוה זו: **לנולדים** שזה המקבל נולד לאחר אותה הלואה: **הכי נמי דלא קנו** דכיון דטעמא משום שעבודא דקביל עליה לוה בשעת הלואה לאשתעבודי להאי דאתי מחמתיה הוא ואיהו לא היה בעולם בההיא שעתא לא קני: **ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם** כגון מוכר פרות דקל או מה שתעלה מצודתי: **הני מילי** כי מקנה לאדם שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא:

קסבר רב פפא כי אמר רב לא שנא מלוה לא שנא פקדון וא"ת ולרב פפא ורב גופיה אמאי לא אוקי מתני' במעמד שלשתן ואפי' אין גבורין וכי תימא משום דלא משמע ליה לשנא דמתני' במעמד שלשתן אם כן מהאי טעמא הוה ליה למימר דרב פפא לא אמר כרב זביד וי"ל אע"ג דמתני' לא משמע לה לרב במעמד ג' מ"מ מדאתא רב פפא לאפלוגי אדרב. זבל משמע שיש לו כח וטעם דבשום ענין לא מפרשא מלתא דרב משום מעמד שלשתן: **ממאי** מדקתני תנו ולא קתני כתבו וא"ת הא דקתני תנו אשמעי' דאפי' הכי אין כופין את היורשים לשחרר כרבי דפליג בירושלמי אדרבנן ואמר דתנו לא הוי כשחררו אלא ככתבו ואין כופין וי"ל דמתני' לא אתא לאשמועינן בדין מצוה לקיים דברי המת אם כופין היורשים לקיים אם לאו אלא לאשמועי' דאין גט לאחר מיתה ועוד דמסתמא כרבנן אתיא:

גופא אמר רב הונא אמר רב כו' תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה אוריב"א וכן ר"ת דבמעמד ג' קנה בעל כרחו של לוה או של נפקד דאי לא קני אלא מרצונו למאן דאמר דוקא בפקדון קנה למה הוצרכו לתקן מעמד ג' יאמר לו זכי ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום שאין הפקדון ביד הנפקד אלא ביד אחרים דלא יועיל אם יאמר זכי ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד יקנה באוליתא כדאמר התם (ב"ב דף קמט.) אדהכי נפקא אוליתא מבי אסור גיורא אלא נראה להם דאפי' בעל כרחו של נפקד קני וכן גבי אסור גיורא דקאמר רבא היכי לקנינהו רב מרי להני זוזי אי במעמד ג' לא אזילנא משמע דאם היה הולך היה קונה בע"כ ואין לומר אם היה הולך שם היה מתרצה לפי שהיה מתבייש בפני אסור לומר אין רצוני דאם כן בלא מעמד שלשתן הוה לי' למימר לא אזילנא שלא יאמר לו זכה כי מסתמא היה הפקדון ביד רבא ומיהו להאי טעמא דמפרש בסמוך בההיא הנאה דקא משתניא לה ממלוה כו' משמע דלא קני אלא מדעתו אלא דבלאו הכי מפיק ליה מההוא טעמא: **תנהו** לפלוני במעמד ג' קנה אומר ר"ת לא"ג דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מכר או נתן במתנה במעמד שלשתן אינו יכול למחול וכן משמע בפ"ב דקדושין (דף מח.) דקאמר במלוה בשטר פליגי בדשמואל דמ"ד מקודשת לית לה דשמואל ומר אית לה דשמואל ואיבעית אימא כלי עלמא אית להו דשמואל ובאשה סמכה דעתה קמפלגי מ"ד מקודשת סבר דסמכה דעתה דלא שביק לדידה ומחיל לאחריני וכי קאמר במלוה על פה פליגי בדרב הונא אי קנה במעמד ג' במלוה משמע דאי אית להו דרב הונא אף במלוה לכלי עלמא מקודשת ואי יכול למחול אמאי מקודשת למאן דאית ליה גבי מלוה בשטר דלא סמכה דעתה ואמאי לא מסיק ואיבעית אימא כלי עלמא קנה במלוה אפלו מלוה על פה ובאשה סמכה דעתה פליגי כדמסיק אדשמואל אמלוה בשטר אלא משמע דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול וא"ת בפ' החובל (ב"ק דף פט.) גבי היא שחבלה באחרים דפריך ותזבן כתובתה בטובת הנאה ומשני כל לגבי בעלה ואי מחלה והשתא אכתי תמכר במעמד שלשתן דהא לא תוכל למחול לא"ג דהבעל ואי לא יתרצה הא פרשית דאפי' בעל כרחו קני ועוד גבי שחבלה בבעלה תמכר במעמד ג' דשם יתרצה הבעל כדי לגבות חבלתו וכן בספ"ק דב"מ (דף יט:) גבי מצא שובר דפריך בזמן שהאשה מודה אמאי יחזיר לבעל נחוש דלמא כתבה לתן בניסן ולא נתנה עד תשרי כו' ומשני ס"ת איתא לדשמואל והשתא נחוש דלמא מכרה במעמד ג' דאינה יכולה למחול וי"ל דלא תקינו מעמד ג' בכתובה דאפשר שלא תבא לידי גביה לעולם ועי"ל דהתם גבי שובר אין לחוש כלל דאמא מכרה במעמד שלשתן דאם אין עדים שמכרה א"כ הבעל והאשה יכפרו המכירה ואם יש עדים ואומרים שהבעל נתרצה או אפילו שתק ואי השובר שקר ואם מחה אז מוכח שהשובר אמת וליכא למיחש דלמא כתבה לתן בניסן כו': **במעמד** שלשתן קנה אומר ר"ת דלא תקינו מעמד שלשתן בעובד כוכבים אם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר ליה ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה כיון דאפילו אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעובד כוכבים ה"ה במעמד ג' לא קנה ואם המקבל עובד כוכבים ואמר ישראל לישראל תנהו לפלוני עובד כוכבים כל זמן שאינו חוזר בו יתן אפי' אמר ליה בלא מעמד ג' אבל אם חוזר בו לא יתן לעובד כוכבים אפי' אם אמר לו במעמד ג' אם לא שאינו יכול להשמט מן העובד כוכבים ואם הנותן עובד כוכבים נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו על ידי מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כל שכן ממון העובד כוכבים ועוד דבדיניהם דיינינן ליה שאמרינן לו לעובד כוכבים כך דיניכם כדאמרי' בהגוזל בתרא (ב"ק קיג.): **הקנה** לנולדים הכי נמי דלא קנו פי' הקנה לנולדים במעמד שלשה שלא נולדו עדיין בשעת מתן מעות הכי נמי דלא קנו ולספרים דגרסי הכי נמי דקנו הכי פי' הקנה לנולדים בקנין בעלמא בלא מעמד שלשה דלא הוו בשעת קנין שלא נולדו עדיין ה"נ דקנו דהא במעמד שלשתן קנו אפי' נולדו אחרי כן: **לדבר** שאינו בעולם מי אמר הך סוגיא אליבא דרב הונא קיימא דאית ליה אדם מקנה דשלב"ל ולא לדבר שלא בא לעולם דבהאשה רבה (יבמות צג.) אית לה גבי פרות דקל משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו ובפרק מי שמת (ב"ב דף קמב.) קאמר רב הונא דהמזכה לעובר אף לכשיולד לא קנה ורב נחמן הוי איפכא מדרב הונא דאית ליה התם לכשיולד קנה ובהאשה רבה (יבמות צג.) קאמר רב נחמן אף משבאו לעולם יכול לחזור בו. וא"ת מהיכא שמעינן ליה לר' מאיר דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם הינו מההיא דקתני (שם צג:) לאחר שתתגיירי ושתשתחררי מקודשת מההיא גופא שמעינן נמי דאדם מקנה לדבר שלא בא לעולם דהא קתני לאחר שתתגייר לאחר שתשתחרר דמקודשת ויש לומר דעובד כוכבים ועבד איתנהו בעולם אלא שמחוסרים גרות ושחרור ולא דמו לנולדים דליתנהו בעולם כלל ואע"ג דילפינן מינה דאדם מקנה לר"מ פרות דקל ולא מפלגינן הינו משום דאית לן למימר דקאי בשיטתיה דרבי אליעזר בן יעקב דאמר (קדושין סב:) האומר פרות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו התלושין לכשיביאו שליש ויתלשו דבריו קיימין:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' מכירה הל' ז:

ב מיי' פג' מהל' זכייה ומתנה הל' ג, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' סו סעי' יט:

ג מיי' פו' מהל' מכירה הל' ה:

ד מיי' פג' מהל' זכייה ומתנה הל' ג, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' סו סעי' יט:

מסורת הש"ס

א לקמן סה:; משנה גיטין; משנה טבול יום; מנחות ל:; חולין עה:; בבא בתרא קמו:

ב סנהדרין עב.

ג בבא מציעא לג:; בבא בתרא קמא:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מסתברא. כעין זה כתובות דף קב ע"ב ב"ק דף קו ע"א ב"מ דף טז ע"ב סנהדרין דף עב ע"א:

תוס' ד"ה גופא וכו' אוריב"א וכו'. ע' ב"ב ד' פה ע"א תד"ה ה"ג:

בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקָא מִשְׁתַּנְּיָא לֵיהּ בֵּין מִלְוָה יְשָׁנָה לְמִלְוָה חֲדָשָׁה, גָּמַר וּמְשַׁעְבֵּיד נַפְשֵׁיהּ. אֲמַר לֵיהּ הוּנָא מָר בְּרֵיהּ דְּרַב נְחֶמְיָה לְרַב אָשֵׁי: אֶלָּא מֵעַתָּה, כְּגוֹן הָנֵי דְּבֵי בַּר אֶלְיָשִׁיב, דְּכָפְתִי וְשָׁקְלִי לְאַלְתַּר, הָכִי נָמֵי דְּלָא קָנוּ?! וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי, אִם כֵּן נָתַתָּ דְּבָרֶיךָ לְשִׁיעוּרִין! אב(א)אֶלָּא אָמַר מָר זוּטְרָא: הָנֵי תְּלָת מִילֵּי שַׁוִּינְהוּ רַבָּנַן כְּהִלְכְתָא בְּלָא טַעְמָא: חֲדָא – הָא; וְאִידַּךְ – דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ – לֹא עֲשָׂאָהּ אֶלָּא אַפִּיטְרוֹפְּיָא; וְאִידַּךְ – דְּאָמַר רַב חֲנַנְיָא: הַמַּשִּׂיא אִשָּׁה לִבְנוֹ גָּדוֹל בַּבַּיִת – קְנָאוֹ. אֲמַר לֵיהּ רַב לְרַב אַחָא בַּרְדְּלָא: קַבָּא דְּמוֹרִיקָא אִית לִי גַּבָּךְ; יַהֲבֵיהּ לִפְלוֹנִי. בְּאַפֵּיהּ קָאָמֵינָא לָךְ דְּלָא הָדַרְנָא בִּי. מִכְּלָל דְּאִי בָּעֵי הָדַר בֵּיהּ, מָצֵי הָדַר בֵּיהּ?! הָכִי קָאָמַר: דְּבָרִים הַלָּלוּ לֹא נִיתְּנוּ לַחֲזָרָה. הָא אָמַר רַב חֲדָא זִימְנָא; דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: "מָנֶה לִי בְּיָדְךָ, תְּנֵהוּ לוֹ לִפְלוֹנִי", בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן – קָנָה! אִי מֵהַהִיא, הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי מַתָּנָה מְרוּבָּה, אֲבָל מַתָּנָה מוּעֶטֶת לָא לִיבְעֵי בְּפָנָיו, קָא מַשְׁמַע לַן. הָנְהוּ גִּינָּאֵי דַּעֲבַד חוּשְׁבָּנָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. פָּשׁ חֲמֵשׁ אִיסְתְּרֵי זוּזֵי גַּבֵּי חַד מִנַּיְיהוּ, אָמְרִי לֵיהּ: "יַהֲבִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ לְמָרֵי אַרְעָא" – בְּאַפֵּי מָרֵי אַרְעָא, וְקָנוֹ מִינֵּיהּ. לְסוֹף אֲזַל עֲבַד חוּשְׁבָּנָא בֵּין דִּילֵיהּ לְנַפְשֵׁיהּ, לָא פָּשׁ גַּבֵּיהּ וְלָא מִידֵּי. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לֵיהּ: מַאי אֶיעְבֵּיד לָךְ? חֲדָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב. וְעוֹד, הָא קְנוֹ מִינָּךְ. גאֲמַר לֵיהּ רָבָא: אַטּוּ הַאי, מִי קָאָמַר "לָא יָהֲבִינָא"?! "דְּלֵיכָּא גַּבַּאי" קָאָמַר! אֲמַר לֵיהּ: אִם כֵּן, קִנְיָן בְּטָעוּת הוּא, וְכָל קִנְיָן בְּטָעוּת חוֹזֵר. ד(ב)אִיתְּמַר: "הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ", אָמַר רַב: חַיָּיב בְּאַחְרָיוּתוֹ; וְאִם בָּא לַחְזוֹר – אֵינוֹ חוֹזֵר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מִתּוֹךְ שֶׁחַיָּיב בְּאַחְרָיוּתוֹ, אִם בָּא לַחְזוֹר – חוֹזֵר. (ג)לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכִי" דָּמֵי, וּמָר סָבַר: "הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי" דָּמֵי? הלָא; דְּכוּלֵּי עָלְמָא "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכִי" דָּמֵי, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – מָר סָבַר: לָא אָמְרִינַן מִיגּוֹ. וּמָר סָבַר: אָמְרִינַן מִיגּוֹ. ו(ד)תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב: "הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ"; "תֵּן מָנֶה לִפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ"; "הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי – פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדִי"; "תֵּן מָנֶה לִפְלוֹנִי – פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדִי" – חַיָּיב בְּאַחְרָיוּתוֹ, וְאִם בָּא לַחְזוֹר – אֵינוֹ חוֹזֵר. זפִּקָּדוֹן, לֵימָא לֵיהּ: אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר! אָמַר רַבִּי זֵירָא: כְּשֶׁהוּחְזַק כַּפְרָן. רַב שֵׁשֶׁת הֲוָה לֵיהּ אַשְׁרָתָא דְּסַרְבָּלֵי בְּמָחוֹזָא. אֲמַר לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא: בַּהֲדֵי דְּאָתֵית, אַיְיתִינְהוּ נִיהֲלִי. אֲזַל, יַהֲבִינְהוּ לֵיהּ. אָמְרִי לֵיהּ: נִיקְנֵי מִינָּךְ; אֲמַר לְהוּ: אִין. לְסוֹף אִישְׁתְּמִיט לְהוּ. כִּי אֲתָא לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ, דְּלָא שַׁוִּית נַפְשָׁךְ "עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה". לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ; "עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה". רַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה הֲוָה לֵיהּ אִיסְפְּקָא דְּכַסְפָּא בִּנְהַרְדְּעָא,

אֲמַר

בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקָא מִשְׁתַּנְּיָא הַאי מִלְוֶה לְגַבֵּי הַאי מִמִּלְוֶה יְשָׁנָה לְמִלְוֶה חֲדָשָׁה וְנוֹחַ לוֹ לִלְחוֹת הַפֵּרָעוֹן זְמַן אָרֹךְ: **גָּמַר** הַשְׁתָּא בִּשְׁעַת אֲמִירָה: **וּמְשַׁעְבֵּד נַפְשֵׁיהּ** בְּלֵב שָׁלֵם לְהַאי וּמְנַתֵּיק מִקַּמָּא: **כְּגוֹן הָנֵי דְּבֵי בַּר אֶלְיָשִׁיב** אִם הָיָה מְקַבֵּל זֶה אָדָם חָזָק שֶׁאֵינוֹ מַמְתִּין כְּגוֹן הָנֵי דְּבֵי בַּר אֶלְיָשִׁיב כּוּ': **כְּהִלְכְתָא בְּלָא טַעְמָא** כְּאִלּוּ קִבְּלָהּ מֹשֶׁה הֲלָכָה מִסִּינַי שֶׁאֵין צָרִיךְ לָתֵת בָּהּ טַעַם: **אַפִּיטְרוֹפְּיָא** לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא וְאַע"פ שֶׁכְּתָבוֹ לָהּ בִּלְשׁוֹן מַתָּנָה לֹא קְנָאָתַן וְאֵין טַעַם בַּדָּבָר אֶלָּא כָּךְ תִּקְּנוּ וְהֶפְקֵר ב"ד הָיָה הֶפְקֵר: **בְּבַיִת** בַּיִת מְיֻחָד שֶׁאֵינוֹ דָּר בָּהּ אֶלָּא עֲשָׂאוֹ לוֹ לְבֵית חֲתֻנּוֹת: **בְּאַפֵּהּ קָאָמֵינָא לָךְ דְּלָא הָדַרְנָא בִּי** הַשְׁתָּא ס"ל דְּהָכִי אָמַר לֵיהּ בְּפָנָיו אֲנִי מַבְטִיחֲךָ שֶׁלֹּא אֶחֱזֹר בִּי: **וּפָרְכִינַן מִכְּלָל דְּאִי בָּעֵי לְמִהְדַּר** מָצֵי מִהְדָּר בִּתְמִיהַ: **ה"ק דְּבָרִים הַלָּלוּ כו'** כֵּיוָן דִּבְאַפֵּהּ קָאָמֵינָא לָךְ דְּתִתְּבֵהּ נִהֲלֵהּ תּוּ לָא מָצֵי הָדַרְנָא בֵּהּ: **הָא אַמְרַהּ רַב חֲדָא זִמְנָא** וְלָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר דְּלָא מָצֵינָא הָדַרְנָא: **הָנֵי מִלֵּי דְּבָעֵינַן בְּפָנָיו**: **מַתָּנָה מְרֻבָּה** כְּגוֹן מָנֶה: **קמ"ל** לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר בְּאַפֵּהּ קָאָמֵינָא לָךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּקַבָּא דְּמוֹרִיקָא דְּמַתָּנָה מוּעֶטֶת הִיא בָּעֲיָא נָמֵי בְּאַפֵּהּ: **גִּנָּאֵי** בַּעֲלֵי גַּנָּה מוֹכְרֵי יָרָק: **אִסְתֵּירֵי זוּזֵי** סִלְעֵי מְדִינָה סְתָם אִסְתֵּירֵי סֶלַע צוֹרִי אִסְתְּרֵי זוּזֵי סֶלַע מְדִינָה שְׁמִינִית שֶׁבְּסֶלַע צוֹרִי דְּהַיְנוּ חֲצִי דִּינָר: **בְּאַפֵּי מָרֵי** אֲמָרוֹ לֵיהּ קָאֵי כְּלוֹמַר אָמְרוּ לֵיהּ בְּאַפֵּי מָרֵי אַרְעָא יַהֲבִינְהוּ נִיהֲלֵי' לְמָרֵי אַרְעָא: **חַיָּב** הַמְשַׁלֵּחַ הַזֶּה: **בְּאַחְרָיוּתוֹ** אִם יֶאֶנְסוּ מִיַּד שָׁלִיחַ זֶה: **וְאִם בָּא לַחֲזוֹר** וְלוֹמַר הַחֲזִירֵם לִי שֶׁמָּא יֶאֶנְסוּ מִמְּךָ בַּדֶּרֶךְ אֵינוֹ חוֹזֵר: **רַב סָבַר הוֹלֵךְ כִּזְכִי דָּמֵי** הִלְכָּךְ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִיהוּ חַיָּב בְּאַחְרָיוּתוֹ שֶׁהַמַּלְוֶה לֹא צִוָּהוּ לְמָסְרָם לָזֶה: **ה"ג לכ"ע הוֹלֵךְ כִּזְכִי דָּמֵי** כְּלוֹמַר בְּעָלְמָא הוֹלֵךְ כִּזְכִי דָּמֵי וְאִם הָיוּ בְּמַתָּנָה דְּלֵיכָּא אַחְרָיוּת מוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּאֵינוֹ חוֹזֵר: **שְׁמוּאֵל סָבַר אָמְרִינַן מִגּוֹ** מִתּוֹךְ שֶׁחַיָּב בְּאַחְרָיוּת אִם בָּא לַחֲזוֹר חוֹזֵר: **הוֹלֵךְ** תֵּן כְּלוֹמַר אֶחָד מִכָּל לְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ: **לֵימָא לֵיהּ הַאי מְשַׁלֵּחַ**: **אֵין רְצוֹנוֹ** שֶׁל מַפְקִיד: **שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר** דְּהָכִי קי"ל לְקַמָּן בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי (גִּטִּין דַּף כט.) וְכֵיוָן דְּאֵין רְצוֹנוֹ אִשְׁתַּכַּח דְּחוֹב הוּא לוֹ וְאֵין חָבִין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו וְאַמַּאי אֵינוֹ חוֹזֵר הַאי לָאו זָכֵי הוּא: **כְּשֶׁהֻחְזַק מְשַׁלֵּחַ זֶה**: **כַּפְרָן** בְּפִקָּדוֹן דַּאֲנַן סָהֲדֵי דְּנִיחָא לֵיהּ לְבַעְלָיו שֶׁיֵּצֵא מִתַּחַת יָדוֹ: **סַרְבָּלֵי** קו"ט בְּלַעַ"ז: **אַשְׁרָתָא** הַקָּפָה שֶׁנָּתַן סַרְבָּלִים בְּאַשְׁרַאי לָתֵת לוֹ הַמָּעוֹת לִזְמַן קָבוּעַ: **נִקְנֵי מִנָּךְ** אֲנָסָא לְאוֹרְחָא דְּאִי מִתַּנְסִי מִנָּךְ לָא נֶהְדַּר לְתָבְעָן: **אֲמַר לְהוּ** אִין כֵּן אֶעֱשֶׂה: **שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ** שֶׁלֹּא שִׁעְבַּדְתָּ עַצְמְךָ עַל אֹנֶס וְתִהְיֶה עֶבֶד וּלְהָךְ לִשָּׁנָא גָּרֵים שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ דְּלָא שַׁוִּית נַפְשָׁךְ עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה: **ל"א גָּרֵים שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה** כְּלוֹמַר שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ דְּאִשְׁתַּמַּטְתְּ לְפִי שֶׁהֵן לוֹוִים וַעֲבָדִים לִי לַהֲבִיאוֹ לִי בְּאַחְרָיוּתָן: **אִיסְפְּקָא** כְּלִי:

אִם כֵּן נָתַתָּ דְּבָרֶיךָ לְשִׁעוּרִין מַה שֶּׁקָּשֶׁה ע"פ הַקּוּנְטְרֵס בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יח.) גַּבֵּי בְּנוֹתֶיהָ דר' יַנַּאי דְּקָפְלָן אַתַּרְקַבָּא דְּדִינָרֵי מְפֹרָשׁ בְּקִדּוּשִׁין: **כְּהִלְכְתָא בְּלֹא טַעַם** פֵּי' מַה שֶּׁמּוֹעִיל לִקְנוֹת אֲבָל טַעַם יֵשׁ לָמָּה תִּקְּנוּ חֲכָמִים מַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן תִּקְּנוּ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִטְרֹחַ וְלַעֲשׂוֹת קִנְיָנִים וּבְהַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם דְּלָא שָׁבֵק לִבְרֵהּ וְיָהֵיב לְאַחֲרִינֵי וְאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא לַחֲלֹק לָהּ כָּבוֹד וְלִמְנוֹתָהּ אַפִּיטְרוֹפְּיָא וּמַשִּׂיא אִשָּׁה לִבְנוֹ כְּשֶׁאָהַב מֵסִיר כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ מִן הַבַּיִת סָמְכָא עָלֶיהָ דַּעְתָּא דְּבֵן כִּדְמְפָרֵשׁ בְּפֶ' מִי שֶׁמֵּת (ב"ב ד' קמח.): **אֲבָל מַתָּנָה מוּעֶטֶת כו'** וא"ת הָא נָמֵי שָׁמְעִי' לָהּ דְּאָמַר רַב בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ מט.) דְּבָרִים אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם חִסּוּר אֲמָנָה וּמְלַמֵּי הָתָם מַתָּנָה מוּעֶטֶת לְמֶכֶר דְּלֵיכָּא מָעוֹת בַּהֲדֵי דְּבָרִים וְי"ל דְּהָכָא שֶׁאוֹמֵר לְנִפְקָד אוֹ לְבַעַל חוֹב שֶׁיִּתֵּן לוֹ סָלְקָא דַּעְתִּין דְּקָנֵי טְפֵי מִכְּשֶׁאָמַר מַתָּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ: **וְלָא פָּשׁ גַּבֵּהּ וְלָא מִדֵּי** פר"ח וְכֵן ר"ת שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי דִּינִין מוֹדִים לוֹ אוֹ הָיָה הַדָּבָר יָדוּעַ בְּעֵדוּת בְּרוּרָה דְּלָא פָּשׁ גַּבֵּהּ מִילֵי וּמַשְׁמַע מִדִּבְרֵיהֶם דְּמִנַּפְשֵׁהּ אֵין נֶאֱמָן לוֹמַר טָעִיתִי בַּמֶּה שֶׁהוֹדֵיתִי אע"ג דְּאִית לֵהּ מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר חָזַרְתִּי וּפָרַעְתִּי וְכֵן מַשְׁמַע מֵהָא דִּתְנַן בִּשְׁבוּעוֹת (דַּף לח:) מָנֶה לִי בִּידְךָ אָמַר לֵהּ הֵן לְמָחָר אֲמַר לֵיהּ תְּנֵהוּ לִי אִם אָמַר נְתַתִּיו לָךְ פָּטוּר אֵין לָךְ בְּיָדִי חַיָּב וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא בפ"ק דְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף ו.) מִשּׁוּם דְּכָל הָאוֹמֵר לֹא לָוִיתִי כְּאוֹמֵר לֹא פָּרַעְתִּי דָּמֵי וְאַמַּאי לָא מְהֵימַן לוֹמַר לוֹ אֵין לָךְ בְּיָדִי שֶׁטָּעִיתִי שֶׁהָיִיתִי סָבוּר לִהְיוֹת חַיָּב וְאֵינִי חַיָּב כְּלוּם מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר פָּרַעְתִּי אַחַ"כ אֶלָּא מַשְׁמַע דִּבְמִגּוֹ לָא מְהֵימַן לוֹמַר שֶׁטָּעָה: **חֲדָא דְּאָמַר רַב הוּנָא כו'** ר"נ סָלְקָא דַּעְתֵּהּ שֶׁהָיָה חוֹזֵר בּוֹ וְלֹא מִשּׁוּם דְּלָא פָּשׁ גַּבֵּהּ מִילֵי: **וּמָר סָבַר הוֹלֵךְ** לָאו כִּזְכִי דָּמֵי וְהַשְׁתָּא סָבוּר שֶׁאוֹתוֹ טַעַם שֶׁאוֹמֵר שְׁמוּאֵל מִתּוֹךְ שֶׁחַיָּב בְּאַחְרָיוּתוֹ חוֹזֵר לֹא עִקַּר טַעַם הוּא וכה"ג אַשְׁכְּחַן (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כה.) בְּהַהִיא דְּהַלּוֹקֵחַ יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים דְּמֵעִקָּרָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּטַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּלֵית לֵהּ בְּרֵרָה אע"ג דְּקָתָנֵי (שָׁם כו.) אָמְרוּ לוֹ לְר' מֵאִיר אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁמָּא יִבָּקַע הַנּוֹד כו' וְכַהֵנָּה רַבּוֹת: **לָא דְּכ"ע הוֹלֵךְ כִּזְכִי** פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְאִם הָיוּ בְּמַתָּנָה דְּלֵיכָּא אַחְרָיוּת מוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּאֵינוֹ חוֹזֵר וְאֵין נִרְאֶה דִּבְמַתָּנָה אֵין הוֹלֵךְ כִּזְכִי כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל (גִּטִּין דַּף יב:) אֶלָּא י"ל דִּכְשֶׁפְּטָרוֹ מַלְוֶה מִן הָאַחְרָיוּת אוֹ בְּגֵט שִׁחְרוּר מוֹדֶה שְׁמוּאֵל דְּאֵינוֹ חוֹזֵר: **לְסוֹף אִשְׁתְּמִיט לְהוּ** מַשְׁמַע דְּבִין לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לְכוֹפוֹ לְהַחֲזִיר אע"ג דְּלָא הֶחְזִיקוּ כַּפְרָנִים הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלֶמֶת הָיָה שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ וְלֹא מָצֵי לְמֵימַר אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קמד.; בבא בתרא קנ:; בבא בתרא קלא:
ב לקמן סג:
ג זבחים יז:; שבת ג:
ד תוספתא גיטין

גליון הש"ס

גמ' א"ר חייב באחריותו. ע' בריטב"א קידושין דף מג ע"ב ד"ה מאי קסבר:

תוס' ד"ה ולא פש גביה כו' דמנפשיה אין נאמן. ע' ב"ב דף קעה ע"א תד"ה חזר ואמר:

תורה אור השלם

עָשִׁיר בְּרָשִׁים יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה [משלי כב, ז]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' זכייה ומתנה הל' ד, סמג עשין פב, טור אה"ע סי' קז:
ב מיי' פו' מהל' זכייה ומתנה הל' טו, טוש"ע אה"ע סי' נח סעי' א:
ג מיי' פט"ז מהל' מכירה הל' ב, סמג לאוין קע, טוש"ע חו"מ סי' רלב סעי' א:
ד מיי' פט"ז מהל' מלווה ולווה הל' ב, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' א:
ה מיי' פט"ז מהל' מלווה ולווה הל' ב, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' ה:
ו מיי' פא' מהל' שכירות הל' ו, סמג עשין פט, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' ב:
ז מיי' פא' מהל' שכירות הל' ו, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' ב:

אֲמַר לְהוּ לְרַבִּי דּוֹסְתַּאי בַּר רַבִּי יַנַּאי וּלְרַבִּי יוֹסֵי בַּר כֵּיפַר: בַּהֲדֵי דְּאָתֵיתוּ, אַתְיוּהּ נִיהֲלִי. אֲזוּל, יַהֲבֵיהּ נִיהֲלֵיהּ. אָמְרִי לְהוּ: נִקְנֵי מִינַּיְיכוּ; אָמְרִי לְהוּ: לָא. אָמְרִי לְהוּ: אַהְדְּרֵיהּ נִיהֲלַן. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בְּרַבִּי יַנַּאי אֲמַר לְהוּ: אִין; רַבִּי יוֹסֵי בַּר כֵּיפַר אֲמַר לְהוּ: לָא. הֲווֹ קָא מְצַעֲרוּ לֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: חֲזֵי מָר הֵיכִי קָא עָבֵיד! אֲמַר לְהוּ: טָב רְמוֹ לֵיהּ. כִּי אֲתוֹ לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: חֲזֵי מָר, לָא מִיסָּתְיֵיהּ דְּלָא סַיְּיעַן, אֶלָּא אֲמַר לְהוּ נָמֵי "טָב רְמוֹ לֵיהּ"! אֲמַר לֵיהּ: אַמַּאי תֶּיעְבֵּד הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: אוֹתָן בְּנֵי אָדָם – הֵן אַמָּה, וְכוֹבָעָן אַמָּה, וּמְדַבְּרִין מֵחֶצְיֵיהֶן, וּשְׁמוֹתֵיהֶן מְבוֹהָלִין: 'אַרְדָּא' וְ'אַרְטָא' וּ'פִילֵי בְּרֵישׁ'; אוֹמְרִין "כְּפוּתוּ" – כּוֹפְתִין; אוֹמְרִין "הֲרוֹגוּ" – הוֹרְגִין; אִילּוּ הָרְגוּ אֶת דּוֹסְתַּאי, מִי נָתַן לְיַנַּאי אַבָּא בַּר כְּמוֹתִי. אֲמַר לֵיהּ: בְּנֵי אָדָם הַלָּלוּ קְרוֹבִים לַמַּלְכוּת הֵן? אָמַר לֵיהּ: הֵן. יֵשׁ לָהֶן סוּסִים וּפְרָדִים שֶׁרָצִים אַחֲרֵיהֶן? אֲמַר לֵיהּ: הֵן. אֲמַר לֵיהּ: אִי הָכִי, שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ. "הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי", וְהָלַךְ וּבִקְשׁוֹ וְלֹא מְצָאוֹ – תָּנֵי חֲדָא: יַחְזְרוּ לַמְשַׁלֵּחַ; וְתַנְיָא אִידַּךְ: לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ. לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכִי", וּמָר סָבַר: "הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי"? אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר מֶמֶל: דְּכוּלֵּי עָלְמָא "הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי"; וְלָא קַשְׁיָא – הָא בְּבָרִיא, הָא בִּשְׁכִיב מְרַע. [א]רַב זְבִיד אָמַר: הָא וְהָא בִּשְׁכִיב מְרַע; הָא – דְּאִיתֵיהּ לִמְקַבֵּל בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת, הָא – דְּלֵיתֵיהּ לִמְקַבֵּל בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת. [בג]רַב פָּפָּא אָמַר: הָא וְהָא בְּבָרִיא; הָא – דְּמִית מְקַבֵּל בְּחַיֵּי נוֹתֵן, הָא – דְּמִית נוֹתֵן בְּחַיֵּי מְקַבֵּל. לֵימָא "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכִי" תַּנָּאֵי הִיא? דְּתַנְיָא: "הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי", וְהָלַךְ וּבִקְשׁוֹ וְלֹא מְצָאוֹ, יַחְזְרוּ לַמְשַׁלֵּחַ. מֵת מְשַׁלֵּחַ – רַבִּי נָתָן וְרַבִּי יַעֲקֹב אָמְרוּ: יַחְזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ. [דה]רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יַעֲקֹב, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יַחְלוֹקוּ. וְכָאן אָמְרוּ: כֹּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה שָׁלִיחַ – יַעֲשֶׂה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא: עַל יָדַי הָיָה מַעֲשֶׂה, וְאָמְרוּ: יַחְזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ. [ו]מַאי, לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר: "הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי"; וְרַבִּי נָתָן וְרַבִּי יַעֲקֹב נָמֵי – "הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי", וְאַף עַל גַּב דְּמִית, לָא אָמְרִינַן "מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת"; וְיֵשׁ אוֹמְרִים – "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכִי"; רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יַעֲקֹב שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר – "הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי", מִיהוּ, הֵיכָא דְּמִית, אָמְרִינַן מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יַחְלוֹקוּ – מְסַפְּקָא לְהוּ; וְכָאן אָמְרוּ – שׁוּדָא עָדִיף; וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא – מַעֲשֶׂה אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן. לָא, בְּבָרִיא דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי; וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בִּשְׁכִיב מְרַע, וּבִפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי. [ח](א)דִּתְנַן: הַמְחַלֵּק נְכָסָיו עַל פִּיו, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֶחָד בָּרִיא וְאֶחָד מְסוּכָּן; נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחְרָיוּת – נִקְנִין בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה, וְשֶׁאֵין לָהֶן אַחְרָיוּת – אֵין נִקְנִין אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵלּוּ וָאֵלּוּ נִקְנִין בַּאֲמִירָה. (ב)אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֶׂה בְּאִמָּן שֶׁל בְּנֵי רוֹכֵל שֶׁהָיְתָה חוֹלָה, וְאָמְרָה: "תְּנוּ

כְּבִינְתִי

הָא בִּשְׁכִיב מְרַע אוּר"י אע"ג דְּמֵת מְקַבֵּל בְּחַיֵּי נוֹתֵן וְלָא קָנֵי אֶלָּא אַחַר מִיתַת נוֹתֵן אַפֵּ"ה קָנוּ יוֹרְשִׁין לְדַעַת נוֹתֵן הוּא דְּכֵיוָן שֶׁיֶּשְׁנוֹ לִמְקַבֵּל בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת שֶׁיִּזְכֶּה הַמְקַבֵּל אַחַר מִיתָתוֹ אוֹ הוּא אוֹ יוֹרְשָׁיו וַאֲפִי' לֹא נוֹלְדוּ יוֹרְשֵׁי מְקַבֵּל עַל אַחַר מִיתַת נוֹתֵן קָנוּ אֲפִי' לְמ"ד הַמְזַכֶּה לְעֻבָּר לֹא קָנָה דְּדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כְּשֶׁמֵּת כִּמְסוּרִים לִמְקַבֵּל מִשְּׁעַת נְתִינַת שְׁכִיב מְרַע אוֹ אֲמִירָתוֹ:

וְר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר הוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי ואע"ג דְּרַבִּי אִית לֵיהּ בְּפֶרֶק הִתְקַבֵּל (לְקַמָּן גִּטִּין סג.) הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ זָכָה לָהּ הִתְקַבֵּל לָהּ רָצָה לַחֲזוֹר לֹא יַחֲזוֹר דְּהוֹלֵךְ וְתֵן כִּזְכִי הָתָם מִשּׁוּם שֶׁאָמַר הַשָּׁלִיחַ אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי דְּמִסְתָּמָא עַל דַּעַת כֵּן נוֹתֵן לוֹ כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר בְּהֶדְיָא אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יַחֲלֹקוּ כָּל תֵּיקוּ שֶׁבַּשַּׁ"ס מְפָרֵשׁ בַּשְּׁעָרִים דְּרַבֵּינוּ הַאי דְּחוֹלְקִים וְאֵין נִרְאֶה לר"י אֶלָּא הֵיכָא דְּאַשְׁכְּחַן בְּהֶדְיָא יַחֲלֹקוּ דְּאַדְּרַבָּה אוֹמְרִים אוֹקֵי מָמוֹנָא בְּחֶזְקַת מָרֵהּ:

וְכָאן אָמְרוּ שׁוּדָא עָדִיף מִכָּאן מְדַקְדֵּק ר"ת דְּאֵין לְפָרֵשׁ שׁוּדָא כְּמוֹ שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס בְּפֶ' הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת פה:) גַּבֵּי שְׁנֵיהֶם קְרוֹבִים שְׁנֵיהֶם שְׁכֵנִים שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שׁוּדָא דְּדַיָּינֵי דְּהַיְינוּ שֶׁיְּדַקְדֵּק הַדַּיָּן אֶת מִי הָיָה אוֹהֵב יוֹתֵר וּלְמִי הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִתֵּן וְכָאן נָמֵי פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס כְּמוֹ הָתָם אֶלָּא יִתֵּן הַדַּיָּן לְמִי שֶׁיִּרְאֶה כִּי הָכָא דְּקָאָמַר מַה שֶּׁיִּרְאֶה שָׁלִיחַ יַעֲשֶׂה וְקָרֵי לֵיהּ שׁוּדָא: **ר'** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֶחָד בָּרִיא וְאֶחָד כּוּ' אוֹר"ת דְּר' אֱלְעָזָר גָּרַס דִּבְסֵיפָא פְּלִיגֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ רא"א בְּשַׁבָּת דְּבָרָיו קַיָּימִין אֲבָל לֹא בְּחוֹל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כּוּ' אֲבָל בְּרֵישָׁא פְּלִיגֵי בֵּין בְּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת מִדְּלָא עָרְבִינְהוּ וְעוֹד מִדְּפָרְכִי רַבָּנָן לְרַבִּי אֱלְעָזָר מֵאִמָּן שֶׁל בְּנֵי רוֹכֵל דִּלְמָא בְּשַׁבָּת הָיָה דְּמוֹדֶה בָּהּ ר"א וְעוֹד דְּקָאָמַר הָתָם קוֹנִים מַשְׁכִּיב מְרַע וַאֲפִי' בְּשַׁבָּת וְלֹא חָשׁ לְדִבְרֵי ר"א וְאִי אלר"א קָאֵי הָא מוֹדֶה הוּא בְּשַׁבָּת דִּדְבָרָיו קַיָּימִים ואע"ג דר"מ קָאָמַר הָתָם לר"א בְּחוֹל דְּבָרָיו קַיָּימִים וְלֹא בְּשַׁבָּת הָתָם לָא קָאֵי אר"מ אֶלָּא אַמַּתְנִי' וְעוֹד דְּקָאָמַר הָכָא דר"מ כר"א וְהוֹלֵךְ מָנֶה מַשְׁמַע דִּבְחוֹל מַיְירֵי ור"מ אִית לֵיהּ הָתָם לר"א בְּחוֹל דְּבָרָיו קַיָּימִים אֶלָּא וַדַּאי ג' מַחֲלוֹקֶת בַּדָּבָר:

אֲמַר לְהוּ אִין מַהֲדַרְנָא: אֲמַר לְהוּ לֹא כִּדְאָמְרִי' לְעֵיל אִם בָּא לַחֲזוֹר אֵינוֹ חוֹזֵר: **אָמְרוּ לוֹ לְר' דּוֹסְתַּאי: חֲזֵי מַר מַאי** קָעֲבִיד דְּלָא קָמְהַדַּר לָן: **טָב רְמוּ לֵיהּ** הַרְבֵּה הַכּוּהוּ לְשׁוֹן מוֹרִי ל"א טָב רְמוּ לֵיהּ יָפֶה רְאוּיוֹת הַמַּכּוֹת הַלָּלוּ: **אַמַּאי תַּעֲבִיד הָכִי** שֶׁנִּתְרַצֵּית לְהַחֲזִיר מִיָּד: **הֵן אַמָּה** אֲנָשֵׁי מִדּוֹת גְּבוֹהִים בְּקוֹמָה: **וְכוֹבָעָן אַמָּה** אַף מַלְבּוּשֵׁיהֶן מְאַיְּמִים מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם: **וּמְדַבְּרִין מֵחֶצְיֵיהֶן** כְּלוֹמַר קוֹלָן עָבֶה וְנִרְאֶה הַדִּבּוּר יוֹצֵא מִטִּבּוּרָן: **אַרְדָּא וְאַרְטָא וּפִילֵי בְּרֵישׁ**: **וְלֹא מְצָאוֹ** שֶׁמֵּת: **כִּזְכִי דָּמֵי** וְכֵיוָן שֶׁזָּכָה בָּהֶן בְּחַיָּיו יִנָּתְנוּ לְיוֹרְשָׁיו: לכ"ע הוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דָּמֵי גָּרְסִי': **בִּשְׁכִיב מְרַע** שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר בּוֹ דְּבָרָיו כִּכְתוּבִים וְכִמְסוּרִים וְהוֹלֵךְ דִּידֵיהּ זָכֵי הוּא וְיִנָּתֵן לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ שֶׁהֲרֵי זָכָה אֲבִיהֶן בְּחַיָּיו: **בְּבָרִיא** יַחְזְרוּ לַמְשַׁלֵּחַ דְּהוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דָּמֵי וְזֶה לֹא שְׁלָחוֹ אֶלָּא לַמְקַבֵּל וְלֹא לְיוֹרְשָׁיו: **הָא וְהָא בִּשְׁכִיב מְרַע** דְּהוֹלֵךְ דִּידֵיהּ זָכֵי הוּא: **הָא דְּאִיתֵיהּ לַמְקַבֵּל** בָּעוֹלָם: **בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת** וְשָׁלִיחַ זָכָה בָּהֶן מִיָּד וּכְשֶׁמֵּת זָכוּ יוֹרְשָׁיו מִכֹּחוֹ: **הָא דְּלֵיתֵיהּ לַמְקַבֵּל** שֶׁכְּבָר מֵת וְזֶה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ נִמְצֵאת זְכִיָּה בְּטָעוּת וְלֹא קָנוּ יוֹרְשִׁין: **הָא וְהָא בְּבָרִיא** וְהוֹלֵךְ דִּידֵיהּ לָאו כִּזְכִי דָּמֵי: **הָא דְּמִית מְקַבֵּל בְּחַיֵּי נוֹתֵן** יַחְזְרוּ לַמְשַׁלֵּחַ דְּלָא זָכָה בָּהֶן מְקַבֵּל וַאֲפִילּוּ מֵת הַנּוֹתֵן בַּחֲזִירַת הַשָּׁלִיחַ אֵין כָּאן מִשּׁוּם מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת שֶׁקּוֹדֶם מִיתָתוֹ בָּטְלוּ דְּבָרָיו מִשְּׁעַת מִיתַת הַמְקַבֵּל: **וְהָא דְּקָתָנֵי** לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ: **דְּמִית נוֹתֵן** לְאַחַר שֶׁמְּסָרָן לַשָּׁלִיחַ מֵת וַעֲדַיִן מְקַבֵּל חַי הִלְכָּךְ מִשְּׁעַת מִיתַת הַנּוֹתֵן זָכָה בָּהֶם הַמְקַבֵּל מִשּׁוּם דְּמִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת וַאֲפִילּוּ הָיָה בָּרִיא: **ר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא כּוּ'** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי פְּלִיג אִישׁ אוֹמְרִים: **וְכָאן אָמְרוּ** בְּבָבֶל: **מַה שֶּׁיִּרְאֶה שָׁלִיחַ יַעֲשֶׂה** לְפִי מַה שֶּׁרָאָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מְשַׁלֵּחַ אִם הָיְתָה עֵינוֹ יָפָה בְּמַתָּנָה זוֹ וְאוֹהֵב אֶת הַמְקַבֵּל וְאֶת בָּנָיו: **ת"ק** דְּלָא אַיְירֵי בְּמֵת מְשַׁלֵּחַ וְאָמַר יַחְזְרוּ לַמְשַׁלֵּחַ: **סָבַר הוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דָּמֵי** אֲבָל אִם מֵת מְשַׁלֵּחַ לָא יָדְעִינַן מַאי קָאָמַר בָּהּ: **וְר' נָתָן וְר' יַעֲקֹב** הוֹסִיפוּ עַל דְּבָרָיו וְאָמְרוּ דַּאֲפִי' מֵת מְשַׁלֵּחַ לֵית לָן בְּבָרִיא דְּמִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת: **וי"א הוֹלֵךְ כִּזְכִי דָּמֵי** וּפְלִיגִי אֲפִלּוּ לֹא מֵת מְשַׁלֵּחַ וְאַתְּמִלְתֵּיהּ דת"ק [קָאֵי] תֵּדַע דְּמִדְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת ש"מ שַׁמְעִינְהוּ לְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּתָלוּ טַעְמַיְהוּ בְּהוֹלֵךְ כִּזְכִי דָּמֵי וַאֲפִי' לֹא מֵת מְשַׁלֵּחַ וְאָמַר אִיהוּ דַּוְקָא מֵת דְּמִצְוָה לְקַיֵּים דְּבָרָיו אֲבָל לֹא מֵת לֹא דְּהוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דָּמֵי: **מְסַפְּקָא לְהוּ** אִי כִּזְכִי דָּמֵי אִי לֹא וְאִי מִצְוָה לְקַיֵּים אִי לֹא: **שׁוּדָא** רְאוּת עֵינָיו שֶׁל שָׁלִיחַ: **עָדִיף** מֵחֲלֻקָּה בְּמִלְּתָא דִּמְסַפְּקָא: **בְּבָרִיא כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי** דְּלָאו כִּזְכִי דָּמֵי: **וּבִפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר** דְּמַשְׁוֵי לֵיהּ לִשְׁכִיב מְרַע כְּבָרִיא: **עַל פִּיו** עַל פִּי צַוָּאָתוֹ מְחַלֵּק נְכָסָיו לְבָנָיו וְלֹא כִּשְׁאָר הַמּוֹרִישִׁים שֶׁחוֹלְקִים הַיּוֹרְשִׁים בְּשָׁוֶה: **בְּכֶסֶף בִּשְׁטָר וּבַחֲזָקָה** שֶׁבְּכָךְ הֵן נִקְנִים מִן הַבָּרִיא וש"מ נָמֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר אִי לָאו אַקְנִינְהוּ בְּהָכִי לָא מִקְנוּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' זכייה ומתנה הל' יב, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' ט:

ב מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ד:

ג מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ה, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' ח:

ד מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ד:

ה מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ה, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' ח:

ו מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ד:

ז מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ה, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קכה סעי' ח:

ח מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' יז, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' א:

מסורת הש"ס

א תוספתא בבא בתרא; משנה בבא בתרא; קידושין כו.; משנה קידושין; בבא בתרא קנ:; בבא בתרא פו.

ב בבא בתרא קנא:

גליון הש"ס

גמ' אי הכי. ע' בחדושי בכור שור גיטין מז ע"ב:

רש"י ד"ה מספקא להו אי כזכי. ע' מ"ל פ"ד מהל' מלוה הל' ו ד"ה ולענין הלכה:

כְּבִינְתִּי לְבִתִּי, וְהִיא בִּשְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה", וּמֵתָה, וְקִיְּימוּ חֲכָמִים אֶת דְּבָרֶיהָ! אָמַר לָהֶם: בְּנֵי רוֹכֵל תְּקַבְּרֵם אִמָּם. תַּנָּא קַמָּא כְּרַבִּי אֱלְעָזָר; וְרַבִּי נָתָן וְרַבִּי יַעֲקֹב נָמֵי כְּרַבִּי אֱלְעָזָר – אַף עַל גַּב דְּמִית, לָא אָמְרִינַן מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת; וְ"יֵשׁ אוֹמְרִים" – כְּרַבָּנַן; וְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר – כְּרַבִּי אֱלְעָזָר, מִיהוּ הֵיכָא דְּמִית אָמְרִינַן מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יַחְלוֹקוּ – מְסַפְּקָא לְהוּ; וְכָאן אָמְרוּ – שׁוּדָא עֲדִיף; וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא – מַעֲשֶׂה אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן. אִבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא; נָשִׂיא הוּא, אוֹ מִשְּׁמֵיהּ דְּנָשִׂיא קָאָמַר? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב יוֹסֵף: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא. וַעֲדַיִין תִּיבְּעֵי לָךְ: נָשִׂיא הוּא, אוֹ דְּקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּנָשִׂיא? תֵּיקוּ. גּוּפָא – אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הַנָּשִׂיא. וְהָא קַיְימָא לַן דִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין דָּמוּ! [א]רַב יוֹסֵף מוֹקֵי לַהּ בְּבָרִיא. וְהָא לְיוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ קָאָמַר, וְקַיְימָא לַן: מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת! תְּנִי: יַחְזְרוּ לִמְשַׁלֵּחַ.

הֲדַרַן עֲלָךְ הַמֵּבִיא קַמָּא

[ב] **הַמֵּבִיא** גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאָמַר: "בְּפָנַי נִכְתַּב אֲבָל לֹא בְּפָנַי נֶחְתַּם"; "בְּפָנַי נֶחְתַּם אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִכְתַּב"; "בְּפָנַי נִכְתַּב כּוּלּוֹ וּבְפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ"; "בְּפָנַי נִכְתַּב חֶצְיוֹ וּבְפָנַי נֶחְתַּם כּוּלּוֹ" – פָּסוּל. [ג]אֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם", פָּסוּל. שְׁנַיִם אוֹמְרִים "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם", פָּסוּל; וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. אֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נִכְתַּב" וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים "בְּפָנֵינוּ נֶחְתַּם", כָּשֵׁר. (א)גְּמָ' הָא תּוּ לְמָה לִי? הָא תְּנָא לֵיהּ חֲדָא זִימְנָא – הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"! אִי מֵהַהִיא הֲוָה אָמֵינָא: צָרִיךְ, וְאִי לָא אָמַר כָּשֵׁר; קָא מַשְׁמַע לַן. ד(ב)"בְּפָנַי נִכְתַּב חֶצְיוֹ וּבְפָנַי נֶחְתַּם כּוּלּוֹ", פָּסוּל. הֵי חֶצְיוֹ? אִלֵּימָא חֶצְיוֹ רִאשׁוֹן, וְהָאָמַר רַבִּי אֱלְעָזָר: אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב בּוֹ אֶלָּא שִׁיטָה אַחַת לִשְׁמָהּ, שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ! אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: חֶצְיוֹ אַחֲרוֹן. "בְּפָנַי נִכְתַּב כּוּלּוֹ וּבְפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ", פָּסוּל. אָמַר רַב חִסְדָּא: וַאֲפִילּוּ שְׁנַיִם מְעִידִים עַל חֲתִימַת יַד שֵׁנִי – פָּסוּל. מַאי טַעְמָא? אוֹ כּוּלּוֹ בְּקִיּוּם הַגֵּט, אוֹ כּוּלּוֹ בְּתַקָּנַת חֲכָמִים. [ה]מַתְקֵיף לַהּ רָבָא: מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִילּוּ אָמַר חַד, כָּשֵׁר; הַשְׁתָּא דְּאִיכָּא תְּרֵי, פָּסוּל?! אֶלָּא אָמַר רָבָא: אֲפִילּוּ

הוּא

כְּבֵינָתִי נוסק"א בְּלַעַ"ז: וְהִיא בי"ב מָנֶה כָּךְ הָיְתָה שָׁוָה: תְּקַבְּרֵם אִמָּם קְלָלָה הִיא כְּלוֹמַר לֹא יַעֲלוּ עַל לֵב וְלֹא יִזָּכְרוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לִרְאָיָה לְפִי שֶׁרְשָׁעִים הָיוּ שֶׁהָיוּ מְקַיְּימִין קוֹנָיִם בְּכֶרֶם ולר"א כִּלְאַיִם נִינְהוּ וְלֹא נִלְמַד מֵהֶן רְאָיָה לְפִי שֶׁלֹּא דִּקְדְּקוּ בָּהֶן אֵיךְ הָיְתָה אוֹתָהּ גְּנָאָה שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהָיוּ רְשָׁעִים לֹא הֻזְכְּרוּ בבהמ"ד: תַּנָּא קַמָּא כר"א דְּאָמַר שְׁכִיב מְרַע וּבָרִיא שָׁוִים הִלְכָּךְ הוֹלֵךְ דִּילֵיהּ לָאו כִּזְכֵי דָּמֵי: וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּרַבָּנָן דְּדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין דָּמֵי וַאֲפִי' לֹא מֵת מְשַׁלֵּחַ נָמֵי יִתְּנוּ לְיוֹרְשֵׁי מְקַבֵּל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא חָזַר מְשַׁלֵּחַ מִדְּבָרָיו: כר"א מִדְּתָלוּ טַעְמָא בְּמִיתָה הָא אִם לֹא מֵת יַחְזְרוּ לוֹ: מְסַפְּקָא לְהוּ אִי כר"א אִי כְּרַבָּנָן וְהֵיכָא דְּמִית נָמֵי מְסַפְּקָא לְהוּ אִי מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת אוֹ לָא: תָּנֵי בְּמִלְּתֵיהּ דר"ש יַחְזְרוּ לַמְשַׁלֵּחַ וְלָא תִּתְנֵי לְיוֹרְשֵׁי מְשַׁלֵּחַ דִּבְלָא מֵת עָסְקִינַן:

מַתְנִי' הַמֵּבִיא בְּפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ אֶחָד מִן הָעֵדִים: א' אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וְאֶחָד אוֹמֵר כו' פָּסוּל אִי כְּשֶׁהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי הָאֶחָד שֶׁהוּא מְבִיאוֹ וְאֵין חֲבֵרוֹ שָׁלִיחַ בַּהֲבָאָתוֹ מִשּׁוּם הָכִי פָּסוּל דִּלְשָׁלִיחַ אַצְרְכוּהָ רַבָּנָן לְמֵימְרִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ וּלְמַאן דְּמוּקֵי לָהּ נָמֵי בגמ' בְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁלוּחִים אַפְּ"ה פָּסוּל כֵּיוָן דְּחַד הוּא דְּאִיכָּא אַחֲתִימָה וְאִיהוּ לָא מַסְהִיד אַכְּתִיבָה אָתֵי לְאַחְלוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא בְּעֵד אֶחָד כִּדְאָמְרִי' בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ג.): שְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וְאֶחָד שְׁלִישִׁי אוֹמֵר כו' נָמֵי פָּסוּל מִשּׁוּם הַאי טַעְמָא: וְר' יְהוּדָה מַכְשִׁיר דְּכֵיוָן דְּמַצְרְכִינַן לְאַסְהוֹדֵי נָמֵי אַכְּתִיבָה אוֹ הוּא אוֹ אַחֵר תּוּ לָא אָתֵי לְאַחְלוּפֵי וּבַגְּמָ' אָמְרִינַן דְּחָלוּק הָיָה ר' יְהוּדָה אַף בָּרִאשׁוֹנָה אֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וְאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נֶחְתַּם: א' אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּפָנֵינוּ נֶחְתַּם כָּשֵׁר בגמ' מְפָרֵשׁ לָהּ:

גְּמָ' שִׁיטָה אַחַת שִׁיטָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ שֵׁם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה וְהַזְּמַן: אָמַר רַב חִסְדָּא כו' לָאו לְפָרוּשֵׁי מַתְנִי' אֲתָא וּלְאוֹקוּמֵי מַתְנִי' בְּהָכִי אֶלָּא סְבָרָא דִּילֵיהּ מוֹסִיף וְאָמַר רְבוּתָא דַּאֲפִי' שְׁנַיִם מִן הַשּׁוּק מְעִידִין שֶׁהֵן מַכִּירִין יָד עַל חֲתִימַת הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא הֵעִיד הַשָּׁלִיחַ עָלָיו פָּסוּל: קִיּוּם הַגֵּט הַיְינוּ עֵדִים הַמְּעִידִין עַל חוֹתְמֵי הָעֵדִים: תַּקָּנַת חֲכָמִים עֵדוּת הַשָּׁלִיחַ שֶׁהֶאֱמִינוּהוּ חֲכָמִים כִּשְׁנַיִם: מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִלּוּ אָמַר חַד כָּשֵׁר אִם הָיָה אוֹמֵר הַשָּׁלִיחַ אֲנִי מַכִּירָם כָּשֵׁר וַאֲפִילּוּ לֹא אָמַר בְּפָנַי נֶחְתַּם דְּהָכִי אָמְרִינַן בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ג.) דְּכִי אָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי נָמֵי מְהֵימַן בִּשְׁמַעְתָּא קַמַּיְיתָא:

וְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא כו' כר"א וְהֵיכָא דְּמֵת אָמְרִינַן מִצְוָה לְקַיֵּם כו' פֵּרוּשׁ הֵיכָא דְּמֵת נוֹתֵן קֹדֶם שֶׁמֵּת הַמְקַבֵּל אֲבָל לְדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּמְסוּרִין דָּמוּ אֲפִילּוּ מֵת מְקַבֵּל בְּרֵישָׁא כִּדְפֵרַשְׁנוּ לְעֵיל: **אוֹ** דְּקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּנָשִׂיא לְפִי שֶׁלֹּא מָצִינוּ שֶׁהָיָה נָשִׂיא קָבָעֵי שֶׁמָּא חִסֵּר הַתַּנָּא מִדְּבָרָיו וְהָיָה לוֹ לִשְׁנוֹת אָמַר ר"ש הַנָּשִׂיא אוֹמֵר וּפְשִׁיט מֵרַב יוֹסֵף וַאֲחֵי עֲלֵיהּ תִּבְעֵי הַנָּשִׂיא אוֹמֵר אוֹ דְּקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּנָשִׂיא דְּשֶׁמָּא לִשְׁנָא דִּבְרַיְתָא נָקַט רַב יוֹסֵף וּמָצִינוּ שֶׁהַתַּנָּא שׁוֹנֶה כְּעִנְיָן זֶה בב"ק (דַּף לט:) ר' יַעֲקֹב מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וּפָרִיךְ ר' יַעֲקֹב מַאי עֲבִידְתֵּיהּ: **פֶּרֶק** שֵׁנִי הַמֵּבִיא גֵּט

מַתְנִי' הַמֵּבִיא. בְּפָנַי נִכְתַּב כֻּלּוֹ וּבְפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ בגמ' מַשְׁמַע דְּגָרְסִי' בְּרֵישָׁא בִּפְנֵי נֶחְתַּם כֻּלּוֹ בִּפְנֵי נִכְתַּב חֶצְיוֹ וְתֵימַהּ לָמָּ"ל לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְנוּיִין לְקִיּוּמוֹ כֵּיוָן דְּתָנָא בְּפָנַי נִכְתַּב חֶצְיוֹ וְנֶחְתַּם כֻּלּוֹ פָּסוּל כ"ש בְּפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּאִצְטְרִיךְ דסל"א לִתַּכְשַׁר דַּחֲשִׁיב טְפֵי מִכְּתַב סוֹפֵר וְעַל דְּאִיכָּא שְׁנֵי עֵדִים חֲתוּמִין אֲבָל דְּלֵיכָּא קִיּוּם אֶלָּא אַכְּתִיבָה וַחֲתִימַת עֵד אֶחָד וְעָדִיף מִבְּפָנַי נֶחְתַּם כֻּלּוֹ וְנִכְתַּב חֶצְיוֹ דִּבְעֵינַן שֶׁיָּעִיד עַל עִקַּר כְּתִיבָה כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ מְכִילְתָּא (דַּף ג.) דִּלְמָא אָתֵי לְאַחְלוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא: **אוֹ** כֻּלּוֹ בְּקִיּוּם הַגֵּט כו' לְפִי מַה דְּבָעֵי לְמֵימַר בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ו.) גַּבֵּי רַב חִסְדָּא מַצְרֵךְ מֵאַקְטִיסְפוֹן לְאַרְדְּשִׁיר דְּקָסָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ אִיכָּא לְמֵימַר דְּהָכָא אַיְירֵי בִּשְׁנַיִם מְעִידִים עַל חֲתִימַת הַשֵּׁנִי דְּנַעֲשָׂה לִשְׁמָהּ: **אוֹ** כֻּלּוֹ בְּתַקָּנַת חֲכָמִים קָסָבַר דְּלָא דַּיֵּיק הַשָּׁלִיחַ כָּל כָּךְ כְּשֶׁאֵין כָּל הָעֵדוּת מִתְקַיֶּמֶת עַל יָדוֹ וְרָבָא סָבַר לְמ"מ דַּיֵּיק שַׁפִּיר:

מסורת הש"ס

א משנה גיטין; תוספתא יבמות; לעיל ד:; לעיל ב.; משנה יבמות; יבמות כה.; לעיל ט.; תוספתא גיטין; לקמן פו.; בבא מציעא נה:

ב לעיל ה:

ג בבא בתרא קנא:

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו ר"ש הנשיא. ע' באר שבע פ"ג דהוריות דף יא ע"ב ד"ה כגון אני:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ה, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' ב:

ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טו:

ג מיי' פז' מהל' גירושין הל' טו, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טז:

ד מיי' פז' מהל' גירושין הל' יב, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טו:

ה טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טז:

ו מיי' פז' מהל' גירושין הל' יג:

הוּא וְאַחֵר מְעִידִין עַל חֲתִימַת יַד שֵׁנִי – פָּסוּל. מַאי טַעְמָא? אָתוּ לְאִיחַלּוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא, וְקָא נָפֵיק נְכֵי רִיבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָּא דְּחַד סָהֲדָא. [א]מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: מִי אִיכָּא מִידֵּי, דְּאִילּוּ מַסֵּיק לֵיהּ אִיהוּ לְכוּלֵּיהּ דִּיבּוּרָא, כָּשֵׁר; הַשְׁתָּא דְּאִיכָּא חַד בַּהֲדֵיהּ, פָּסוּל?! [ב]אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲפִילּוּ אוֹמֵר "אֲנִי הוּא וְעֵד שֵׁנִי" – פָּסוּל. מַאי טַעְמָא? אוֹ כּוּלּוֹ בְּקִיּוּם הַגֵּט, אוֹ כּוּלּוֹ בְּתַקָּנַת חֲכָמִים. תְּנַן: "בְּפָנַי נִכְתַּב כּוּלּוֹ, בְּפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ", פָּסוּל. אִידַּךְ חֶצְיוֹ הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּלֵיכָּא דְּקָא מַסְהֵיד עֲלֵיהּ כְּלָל; הַשְׁתָּא אֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם", דְּהַאי קָמַסְהֵיד אַכּוּלֵּהּ כְּתִיבָה וְהַאי קָמַסְהֵיד אַכּוּלֵּהּ חֲתִימָה, פָּסוּל; חֶצְיוֹ מִיבַּעְיָא?! אֶלָּא אוֹ כִּדְרָבָא אוֹ כִּדְרַב אָשֵׁי, וּלְאַפּוֹקֵי מִדְּרַב חִסְדָּא. אָמַר לְךָ רַב חִסְדָּא: וּלְטַעְמֵיהּ, "בְּפָנַי נִכְתַּב אֲבָל לֹא בְּפָנַי נֶחְתַּם" לָמָּה לִי? אֶלָּא לֹא זוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי, הָכָא נָמֵי לֹא זוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי. (א)אָמַר רַב חִסְדָּא: גִּידּוּד חֲמִשָּׁה וּמְחִיצָה חֲמִשָּׁה – אֵין מִצְטָרְפִין, עַד שֶׁיְּהֵא אוֹ כּוּלּוֹ בִּמְחִיצָה אוֹ כּוּלּוֹ בְּגִידּוּד. [ג]דָּרֵשׁ מָרִימָר: גִּידּוּד חֲמִשָּׁה וּמְחִיצָה חֲמִשָּׁה – מִצְטָרְפִין. וְהִלְכְתָא: מִצְטָרְפִין. [ד]בָּעֵי אִילְפָא: יָדַיִם – טְהוֹרוֹת לַחֲצָאִין, אוֹ אֵין טְהוֹרוֹת לַחֲצָאִין? הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּקָא מָשׁוּ בֵּי תְּרֵי מֵרְבִיעִית, וְהָא תְּנַן: מֵרְבִיעִית נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, לְאֶחָד וַאֲפִילּוּ לִשְׁנַיִם! [ה]וְאֶלָּא דְּקָא מָשֵׁי חֲדָא חֲדָא יְדֵיהּ, וְהָתְנַן: הַנּוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בִּנְטִילָה, וְאַחַת בִּשְׁטִיפָה, יָדָיו טְהוֹרוֹת! וְאֶלָּא דְּקָא מָשֵׁי פַּלְגָא פַּלְגָא דִּידֵיהּ, וְהָאָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: יָדַיִם – אֵין טְהוֹרוֹת לַחֲצָאִין! לָא צְרִיכָא, דְּאִיכָּא מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ. (ב)וְכִי אִיכָּא מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ מַאי הָוֵי? וְהָתְנַן: הַנִּצּוֹק,

מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִילּוּ מַסֵּיק לְכוּלֵּיהּ דִּיבּוּרָא כָּשֵׁר מַה שֶּׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דִּלְרָבָא אַל כִּי אָמַר יָדַעְתִּי כָּשֵׁר תֵּמַהּ מָה עָנָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל רָבָא לִפְסוֹל כְּשֶׁמְּסַיְּיעוֹ אַחֵר כֵּיוָן דְּלָא חָיֵישׁ לְאַחֲלוּפֵי כִּי לֵיכָּא אַחֵר בַּהֲדֵיהּ כָּשֵׁר לְפִי שֶׁמֵּעִיד גַּם עַל הַכְּתִיבָה וכ"ש כִּי אִיכָּא אַחֵר בַּהֲדֵיהּ לְכָךְ נִרְאֶה כְּלְפֵירַשְׁתִּי לְעֵיל דְּיָדַעְתִּי בְּחַד לָא מְהַנֵּי אע"ג דְּמֵעִיד עַל הַכְּתִיבָה וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּבָעֵי רָבָא לִפְסוֹל בְּהוּא וְאַחֵר מְעִידִין שֶׁמַּכִּירִין חֲתִימַת הַשֵּׁנִי מִשּׁוּם אִיחַלּוּפֵי כְּמוֹ שֶׁפָּסוּל כִּי לֵיכָּא חַד בַּהֲדֵיהּ וְרַב אַשִׁי פָּרִיךְ מִי אִכָּא מִדֵּי דְּאִלּוּ מַסֵּק אִיהוּ לְכוּלֵּיהּ דִּיבּוּרָא וְאוֹמֵר גַּם בְּפָנַי נֶחְתַּם כָּשֵׁר וְכִי אִיכָּא אַחֵר בַּהֲדֵיהּ וּמְעִידִין שֶׁמַּכִּירִין הַחֲתִימָה נָמֵי אֵין לְפָסְלוֹ דְּלָא גָּרַע אוֹתוֹ עֵדוּת מִשֶּׁאִם הָיָה אוֹמֵר בְּעַצְמוֹ בְּפָנַי נֶחְתַּם:

אֲנִי הוּא עֵד שֵׁנִי פָּסוּל וא"ת וּמִי אִכָּא מִדֵּי דְּאִלּוּ אָמַר בְּפָנַי נֶחְתַּם כָּשֵׁר וּמִשּׁוּם דְּקָאָמַר אֲנִי הוּא עֵד שֵׁנִי פָּסוּל וְנִרְאֶה לר"י כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר בִּירוּשַׁלְמִי דְּכִי קָאָמַר אֲנִי הוּא עֵד שֵׁנִי נַעֲשֶׂה כְּנוֹגֵעַ בְּעֵדוּתוֹ דְּנִרְאֶה דִּלְכָךְ בָּא לְהָעִיד עַל חֲתִימַת הַשֵּׁנִי כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּים עֵדוּת חֲתִימָתוֹ וא"ת וְכֵיוָן דְּטַעְמָא מס"ה הוּא לָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר מִשּׁוּם אוֹ כֻּלּוֹ בְּקִיּוּם הַגֵּט כּוּ' וי"ל מִשּׁוּם דְּלָאו טַעְמָא גָּמוּר הוּא זֶה אִי לָאו טַעְמָא דְּאוֹ כֻּלּוֹ בְּקִיּוּם הַגֵּט דְּאֵין זֶה נוֹגֵעַ בְּעֵדוּת מַמָּשׁ: גִּדּוּד חֲמִשָּׁה וּמְחִיצָה חֲמִשָּׁה כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אִם הָיָה חָרִיץ עָמֹק חֲמִשָּׁה וְהִקִּיפוּהוּ מְחִצָּה חֲמִשָּׁה אֵין מִצְטָרְפִין לִהְיוֹת תּוֹכוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד וְקָשֶׁה לר"ת דְּאָמַר בְּשַׁבָּת בְּפֶרֶק הַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דַּף צט.) וּבְפ' בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דַּף צט:) דְּבוֹר וְחֻלְיָתוֹ מִצְטָרְפִין לַעֲשָׂרָה וְאע"פ שֶׁזֶּה בְּגֹבַהּ וְזֶה בְּעֹמֶק וְעוֹד דְּאָמַר פֶּרֶק כָּל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין דַּף צג:) בְּהֶדְיָא גַּבֵּי שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ וְיֵשׁ גִּדּוּד חֲמִשָּׁה וּמְחִיצָה חֲמִשָּׁה דְּמוֹדֶה רַב חִסְדָּא בַּתַּחְתּוֹנָה הוֹאִיל וְרוֹאֶה פְּנֵי עֲשָׂרָה דִּמְעָרֶבֶת שְׁנַיִם וְלֹא אֶחָד וי"ל דִּלְעִנְיַן ב' חֲצֵרוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ אַיְירֵי הָכָא וּלְגַבֵּי עֶלְיוֹנָה לְעִנְיַן עֵרוּב כִּדְמוֹכַח פֶּ' כָּל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין צג:) א"נ לְעִנְיַן תֵּל בִּרה"ר גָּבוֹהַּ חֲמִשָּׁה וְהִקִּיף עַל גַּבָּיו מְחִצָּה חֲמִשָּׁה דְּלָא חָשִׁיב רה"י לְעִנְיַן שַׁבָּת וא"ת וְיֵחָשֵׁב רה"י מִטַּעַם דְּאִי בָּעֵי מַנַּח עֲלֵהּ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק חַלּוֹן (עֵירוּבִין עח.) גַּבֵּי מִלְאוֹ כֻּלּוֹ בֵּיתְלוֹת וי"ל דְּמַיְירֵי בְּרָחָב הַרְבֵּה דְּלָא שַׁיָּךְ מַנַּח עֲלֵהּ מִידֵּי אֶלָּא בְּדָבָר צַר: הַנּוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בִּנְטִילָה וְאַחַת בִּשְׁטִיפָה כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְ' נָטַל יָדוֹ אַחַת מִן הַכְּלִי כְּתִקּוּן חֲכָמִים וְאַחַת בִּשְׁטִיפָה בַּנָּהָר בְּמ' סְאָה וא"ת וְהֵיכִי פְּשִׁיט מֵהָכָא כִּי מָשֵׁי חֲדָא יְדָא וַהֲדַר מָשֵׁי אִידָךְ דִּלְמָא הָכָא מַיְירֵי שֶׁעָשָׂה בְּבַת אַחַת שְׁטִיפָה לְזוֹ וּנְטִילָה לְזוֹ וי"ל דְּקָסָבַר הַשַּׁ"ס דְּאֵין חִלּוּק דְּמִסְתַּבְּרָא דְּאִי בְּזוֹ אַחַר זוֹ לָא מְהַנֵּי ה"ה דִּבְבַת אַחַת נָמֵי לָא מְהַנֵּי אֲפִילּוּ שְׁתֵּיהֶן בִּנְטִילָה יָד זוֹ מִכְּלִי זֶה וְיָד זוֹ מִכְּלִי אַחֵר וְרַבֵּינוּ תָּם גָּרַס עַל פִּי הַמִּשְׁנָיוֹת נָטַל יָדוֹ אַחַת מִשְּׁטִיפָה אַחַת יָדוֹ טְהוֹרָה וְקָפְשִׁיט מִדְּקָתָנֵי יָדוֹ טְהוֹרָה ש"מ דַּחֲדָא חֲדָא מְהַנְיָא וה"פ מִשְּׁטִיפָה אַחַת שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ מִן הַכְּלִי עַל יָדָיו ב' פְּעָמִים כִּדְמוֹכַח בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי בְּמַסֶּכֶת יָדַיִם דְּצָרִיךְ מַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים וְעַל זֶה קָאָמַר וְאִם נָטַל יָדוֹ אַחַת מִשְּׁטִיפָה אַחַת גְּדוֹלָה שֶׁהִיא כִּשְׁתַּיִם יָדוֹ טְהוֹרָה כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בִּשְׁטִיפָה זוֹ כְּשִׁעוּר מַיִם רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים וְקָא מְסַיֵּים בְּסֵיפָא שְׁתֵּי יָדָיו בִּשְׁטִיפָה אַחַת ר"מ מְטַמֵּא עַד שֶׁיִּטֹּל מֵרְבִיעִית אע"ג דִּכְשֶׁנּוֹטֵל בִּשְׁתֵּי שְׁטִיפוֹת לָא בָּעֵי רְבִיעִית הַשְׁתָּא דְּלֵיכָּא אֶלָּא שְׁטִיפָה אַחַת צָרִיךְ רְבִיעִית בִּשְׁטִיפָה זוֹ אֲבָל יָדוֹ אַחַת אֵין צָרִיךְ רְבִיעִית כִּי אָתוּ מִשְּׁיָרֵי טָהֳרָה אֶלָּא שֶׁתְּהֵא אוֹתָהּ שְׁטִיפָה מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם:

הוּא וְאַחֵר הַשָּׁלִיחַ וְאַחֵר מִן הַשּׁוּק עִמּוֹ וְאִם לֹא הָיָה מֵעִיד עָלֶיהָ אֶלָּא הַשָּׁלִיחַ לְבַדּוֹ וַאֲפִי' אָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי הָיָה כָּשֵׁר אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁהָיָה אַחֵר עִמּוֹ פָּסוּל: אָתֵי לְאַחֲלוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא כְּגוֹן שְׁנַיִם הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבָא זֶה וְאָמַר זֶה כְּתַב יָדִי וְזֶה כְּתַב יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרִי וְנִצְטָרֵף אֶחָד מִן הַשּׁוּק עִמּוֹ לְהָעִיד עַל כְּתַב יַד הַמֵּת אָמְרִינַן בְּפֶרֶק ב' דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כא:) דְּאֵינוֹ קִיּוּם עַד שֶׁיְּהוּ ב' מִן הַשּׁוּק מְעִידִין עַל חוֹתֵם הַמֵּת דְּאִם לָאו נָפֵק תְּלָתָא רִבְעֵי דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָּא דְּחַד דְּקי"ל (שָׁם) נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר זֶה כְּתַב יָדִי הֲרֵי חֲצִי עֵדוּת וְאִם בָּא לְהִצְטָרֵף לְהָעִיד עַל חוֹתֵם חֲבֵרוֹ עִם אַחֵר הֲרֵי ג' רְבִיעִית הָעֵדוּת עַל פִּיו וְרַחֲמָנָא אָמַר (דְּבָרִים י"ז:ו') עַל פִּי שְׁנַיִם דְּמַשְׁמַע פַּלְגָא אַפּוּמָּא דְּהַאי וּפַלְגָא אַפּוּמָּא דְּהַאי וְגַבֵּי גֵּט נָמֵי אִי אָמַר בפ"נ חֶצְיוֹ מְהֵימַן כִּתְרֵי דְּשָׁלִיחַ הוּא וּבְחֶצְיוֹ הַשֵּׁנִי הוּא מִצְטָרֵף עִם אַחֵר לְקִיּוּמוֹ בְּתוֹרַת שְׁאָר קִיּוּמֵי שְׁטָרוֹת וְהָכָא גַּבֵּי גֵּט לָא חָיְישִׁינַן לֵהּ דְּהָא בְּלָאו אַחֵר הֲוֵי מִתַּכְשַׁר אַפּוּמֵּהּ דְּהֵימְנוּהָ רַבָּנַן כִּתְרֵי אֶלָּא מִשּׁוּם גְּזֵרַת שְׁאָר שְׁטָרוֹת הוּא: נְכֵי רִבְעָא דְּמָמוֹנָא כָּל הַמָּמוֹן יוֹצֵא עַל פִּיו חָסֵר רְבִיעַ: אֲנִי הוּא עֵד שֵׁנִי הַיְינוּ קִיּוּם הַגֵּט כִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת דְּאָדָם מֵעִיד זֶה כְּתַב יָדִי: אֶלָּא לָאו עַל כָּרְחָךְ מִשְׁנָה יְתֵירָה דְּנָקַט רְבוּתָא אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן מַאי דְּלָא אַשְׁמְעִינַן בְּאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וְאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נֶחְתַּם וְהֵיכִי דָּמֵי כְּגוֹן דִּבְחֶצְיוֹ הַשֵּׁנִי יֵשׁ עֵדוּת כִּדְרָבָא אוֹ כִּדְרַב אָשֵׁי וּלְאַפּוֹקֵי מִדְּרַב חִסְדָּא דְּכֵיוָן דְּמַתְנִי' מִשּׁוּם רְבוּתָא אֲתָא וְלֹא פֵּרֵשׁ מַאי רְבוּתָא אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן עַל כָּרְחָךְ אִי אַתָּה רַשַּׁאי לִתְפֹּס הַמְרֻבֶּה כְּגוֹן דְּרַב חִסְדָּא אֶלָּא רְבוּתָא זוּטַרְתִּי כְּגוֹן דְּרָבָא וְרַב אָשֵׁי דְּהָא לָא שָׁמַעַתְּ מִנֵּהּ רְבוּתָא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמִשְׁנָה יְתֵירָה הִיא וְכִי מַשְׁמַע לָן אֲפִי' רְבוּתָא זוּטַרְתִּי תוּ לָאו מִשְׁנָה יְתֵירָה הִיא וְאִי הָא דְּרַב חִסְדָּא הֲוָה מַשְׁמַע לָן פֵּרוּשֵׁי קָמְפָרֵשׁ לֵהּ וא"ת לְאַפּוֹקֵי נָמֵי מִדְּרָבָא וְלָא אַשְׁמְעִינַן אֶלָּא הָא דְּרַב אָשֵׁי דְּהִיא זוּטַרְתָּא דְּרָבָא נָמֵי לָא עֲדִיפָא מִנֵּהּ דְּהָא בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת נָמֵי פָּסוּל כִּי נָפֵק נְכֵי רִבְעָא דְּמָמוֹנָא אַפּוּמָּא דְּחַד הִלְכָּךְ בְּגֵט נָמֵי שַׁיָּיךְ לְמִפְסַל מִשּׁוּם שְׁאָר שְׁטָרוֹת דְּלָא לִחַלֵּף וְהָא דְּלָא גָּזְרִי' בְּשָׁלִיחַ לְחוּדֵיהּ כִּי אָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וְנֶחְתַּם הָא לָא עָבִיד רַבָּנַן הֶכֵּירָא דְּלַצְרְכוּהָ לְאַסְהוֹדֵי אַכְּתִיבָה מִשּׁוּם דְּלָא לֵיתֵי לְאַחֲלוּפֵי וְכִדְאָמְרִינַן בְּפִרְקָא קַמָּא (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ג.): אָמַר לְךָ רַב חִסְדָּא וּלְטַעְמָךְ דְּבָעֵית לְמֵימַר דְּמַתְנִי' לְאַשְׁמְעִינַן רְבוּתָא אֲתָא וּמִלְּתָא פָּרֵישׁ דִּילֵהּ ש"מ לֹא סָבַר לֵהּ: בְּפָנַי נִכְתַּב אֲבָל לֹא בְּפָנַי נֶחְתַּם מַאי אַשְׁמְעִינַן הַשְׁתָּא בְּפָנַי נִכְתַּב כֻּלּוֹ בְּפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ פָּסוּל הָכָא דְּלָא מַסְהִיד כְּלָל מִבְּעֵי' אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ תַּשְׁנֵי דְּמַתְנִי' כָּל חֲדָא לָא אַשְׁמְעִינַן אֶלָּא הִיא גּוּפָהּ מַאי דְּתָנֵי בָּהּ וּדְקַשְׁיָא לָךְ לִתְנֵי בָּתְרַיְיתָא וכ"ש קַמַּיְיתָא לֹא זוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי וְאוֹרְחָא דְּתַנָּא דְּנָקֵט בְּרֵישָׁא מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא וַהֲדַר מוֹסִיף עֲלָהּ מִלְּתָא דִּרְבוּתָא וְקָאָמַר הָכִי לֹא זוֹ בִּלְבַד דְּלָא אַסְהִיד כְּלָל אֶלָּא אַף זוֹ בְּפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ פָּסוּל: ה"נ לְדִידִי לְעוֹלָם בְּפָנַי נֶחְתַּם חֶצְיוֹ דְּמַתְנִי' לָא אַיְירֵי לְאַשְׁמְעִינַן שׁוּם רְבוּתָא וְאִי הֲוָה נִיחָא לִרְבוּתָא הֲוֵי תָּנֵי לָהּ לְדִידִי אֶלָּא הִיא גּוּפָהּ הוּא דְּאַשְׁמְעִינַן כִּדְקָתָנֵי דְּלָא קָמַסְהֵיד אִינִישׁ בְּאִידָךְ חֶצְיוֹ מִידֵּי וּדְקַשְׁיָא לָךְ אֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וְאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נֶחְתַּם מִנֵּהּ שָׁמְעִינַן לכ"ש הָא וַדַּאי אִי תַּנְיֵהּ בְּרֵישָׁא תּוּ לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי הָא אֲבָל הַשְׁתָּא דִּתְנָא הָא בְּרֵישָׁא מוֹסִיף וְאוֹמֵר וְלֹא זוֹ בִּלְבַד דְּלֵיכָּא סָהֲדוּתָא דְּאִידָךְ חֶצְיוֹ אֶלָּא אַף זוֹ דְּהַאי קָא מַסְהִיד אַכּוּלֵּהּ כְּתִיבָה וְהַאי קָמַסְהֵיד אַכּוּלֵּהּ חֲתִימָה פָּסוּל: גִּדּוּד חֲמִשָּׁה לְעִנְיַן שַׁבָּת דְּבָעֵינַן מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה אוֹ עָמֹק עֲשָׂרָה לרה"י וְאִם הָיָה חָרִיץ עָמֹק חֲמִשָּׁה וְהִקִּיפוּ מְחִצָּה חֲמִשָּׁה: אֵין מִצְטָרְפִין לִהְיוֹת בְּתוֹכוֹ רה"י וְאַיְּידֵי דְּאַיְירֵי לְעֵיל בְּאוֹ כֻּלּוֹ בְּקִיּוּם הַגֵּט כו' נָקַט נָמֵי הָא: דְּקָא מָשׁוּ בֵּי תְּרֵי מֵרְבִיעִית וְהַיְינוּ לַחֲצָאִין דִּלְכָל חַד פַּלְגָא שִׁיעוּרָא: מֵרְבִיעִית כְּלִי מַחֲזִיק רְבִיעִית מָלֵא מַיִם: וַאֲפִי' לִשְׁנַיִם כֵּיוָן דְּמֵעִיקָּרָא הֲוָה שִׁיעוּרָא וְקָאָתוּ מִשְּׁיָרֵי טָהֳרָה הָכִי מְפָרֵשׁ בְּכָל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קז.): דְּמָשֵׁי חֲדָא יְדֵיהּ וַהֲדַר מָשֵׁי לְאִידָךְ: הַנּוֹטֵל יָדוֹ אַחַת מִן הַכְּלִי בִּזְרִיקָה עַל יָדָיו כְּתִקּוּן חֲכָמִים: וְאַחַת בִּשְׁטִיפָה בַּנָּהָר בְּמ' סְאָה: פַּלְגָא פַּלְגָא דִּידֵהּ עַל הַפֶּרֶק הֲוֵי מְנַת נְטִילָה וְנָטַל חֲצִי הַשִּׁעוּר תְּחִלָּה וְנִגְּבָהּ וְחָזַר וְנָטַל חֲצִי הָאַחֵר: דְּאִיכָּא מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ כְּשֶׁחָזַר וְנָטַל חֲצִי הַשֵּׁנִי לֹא נִגַּב הָרִאשׁוֹן לְגַמְרֵי דַּעֲדַיִן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יז:

ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יז:

ג מיי' פט"ז מהל' שבת הל' טו, טוש"ע או"ח סי' שעב סעי' ו:

ד מיי' פי"א מהל' מקואות הל' ח, סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קס סעי' יג:

ה מיי' פי"א מהל' מקואות הל' ח, סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קנט סעי' יח:

ו מיי' פי"א מהל' מקואות הל' ז, סמג עשין כז, טוש"ע או"ח סי' קסב סעי' ג:

מסורת הש"ס

א עירובין צג.

ב עבודה זרה עב.

[אב(א)] הַנִּצּוֹק, וְהַקַּטַפְרֵס, וּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ – אֵינוֹ חִיבּוּר לֹא לְטוּמְאָה וְלֹא לְטָהֳרָה! [ג] לָא צְרִיכָא, דְּאִיכָּא טוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ. הָא נָמֵי תְּנֵינָא: טוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ – חִיבּוּר! [ד(ב)] דִּלְמָא לְעִנְיַן מִקְוָאוֹת, וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא. דִּתְנַן: מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מְכוּוָּנוֹת, וְיָרְדוּ שְׁנַיִם וְטָבְלוּ (שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת – טְהוֹרִים), בָּזֶה אַחַר זֶה – רִאשׁוֹן טָהוֹר, וְהַשֵּׁנִי טָמֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיוּ רַגְלָיו שֶׁל רִאשׁוֹן נוֹגְעוֹת בַּמַּיִם – אַף הַשֵּׁנִי טָהוֹר. [הו(ג)] אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, הֲרֵי אָמְרוּ: הַבָּא רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין, וְטָהוֹר שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רוּבּוֹ שְׁלֹשָׁה לוּגִּין מַיִם שְׁאוּבִין – טָמֵא; בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: חֶצְיוֹ בְּבִיאָה וְחֶצְיוֹ בִּנְפִילָה, מַאי? תֵּיקוּ. אָמַר רַב פָּפָּא, הֲרֵי אָמְרוּ: בַּעַל קֶרִי חוֹלֶה, שֶׁנָּתְנוּ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם – טָהוֹר; בָּעֵי רַב פָּפָּא: חֶצְיוֹ בִּטְבִילָה וְחֶצְיוֹ בִּנְתִינָה, מַאי? תֵּיקוּ. [זח] אֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר כו': אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, אֲבָל גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם – כָּשֵׁר.

הַנִּצּוֹק קִלּוּחַ: וְהַקַּטַפְרֵס הַר מְשֻׁפָּע שֶׁמִּדְרוֹנוֹ מְחֻלָּל הַרְבֵּה: אֵינוֹ חִבּוּר לְטֻמְאָה כְּגוֹן הַמְעָרֶה מִכְּלִי טָהוֹר לִכְלִי טָמֵא וְנִצּוֹק הַקִּלּוּחַ מְחַבֵּר מַשְׁקֶה שְׁנֵי הַכֵּלִים אֵינוֹ חִבּוּר לְטַמֵּא מַשְׁקִין הָעֶלְיוֹנִים וְכֵן הַקַּטַפְרֵס אִם הֶעֱבִירוּ דֶּרֶךְ צַד הַנְּתוּנִים בְּמִדְרוֹן וְהַתַּחְתּוֹנִים מְחֻבָּרִים לְטֻמְאָה אֵין הָעֶלְיוֹנִים טְמֵאִים וְכֵן אִם הָיְתָה עֲרֵבָה אֲרֻכָּה וּבִשְׁנֵי רָאשֶׁיהָ מַשְׁקִין אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר וּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ מְחַבְּרָן אֵינָן חִבּוּר לְטַמֵּא הַטְּהוֹרִים וְכֵן לְטָהֳרָה לְעִנְיַן מִקְוָאוֹת שְׁנֵי מִקְוָאוֹת שֶׁאֵין בְּאֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעִים סְאָה וְנִצּוֹק וְקַטַפְרֵס וּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ מְחַבְּרָן אֵינוֹ חִבּוּר: טוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ שֶׁיֵּשׁ מַשְׁקֶה הַרְבֵּה שֶׁאִם טֶפַח בּוֹ יָכוֹל לְהַטְפִּיחַ בְּמָקוֹם אַחֵר: חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְטָהֳרָה וקס"ל דַּהֲוָא הַדִּין לִנְטִילָה דַּחֲשִׁיב כְּמַאן דְּעָבִיד בַּהֲדֵי הֲדָדֵי: דִּלְמָא הָא דְּקָתָנֵי חִבּוּר: לְעִנְיַן מִקְוָאוֹת קָאָמַר וְר' יְהוּדָה הִיא מִשּׁוּם גּוּד אַחִית (כִּדְתָנֵי') כו' וּמִיהוּ לְעִנְיַן נְטִילָה מִבַּעְיָן אִי הָוְיָא נְטִילָה כְּתִקּוּנָהּ לַחֲצָאִין אוֹ לָא וְאֵין רְאָיַית חִבּוּר מִקְוָאוֹת רְאָיָה לְכָאן דְּהָתָם לָאו מִשּׁוּם חִבּוּר מִבָּעֵי לָן: מְכֻוָּנוֹת לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר: הַשֵּׁנִי טָמֵא שֶׁחָסֵר הַמִּקְוֶה עַל יְדֵי הָרִאשׁוֹן: נוֹגְעוֹת בַּמַּיִם בִּשְׁעַת טְבִילַת הַשֵּׁנִי: אַף הַשֵּׁנִי טָהוֹר דִּכְמַאן דִּמְחַבְּרֵי מַיִם שֶׁעַל הָרִאשׁוֹן לְמֵי הַמִּקְוֶה דָּמוּ: הַבָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ כְּשֶׁהוּא טָהוֹר בְּמַיִם שְׁאוּבִים בְּתוֹךְ הַכְּלִי: טָמֵא לִתְרוּמָה עַד שֶׁיִּטְבֹּל וּמִגְּזֵרַת שְׁמוֹנָה עָשָׂר דָּבָר הִיא וּבפ"ק דְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת מְפָרֵשׁ מ"ט גְּזוּר עָלֶיהָ לְפִי שֶׁהָיָה לָהֶם מְעָרוֹת סְרוּחִים לִטְבִילָה וּלְאַחַר טְבִילָה הָיוּ רוֹחֲצִין בִּשְׁאוּבִין וְהִתְחִילוּ לוֹמַר לֹא אֵלּוּ מְטַהֲרִין אֶלָּא אֵלּוּ מְטַהֲרִין וְגָזְרוּ עֲלֵיהֶן וְשׁוּב גָּזְרוּ עַל טָהוֹר שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין דְּאִי לָא הָא לָא קָיְימָא הָא: חֶצְיוֹ בְּבִיאָה בְּתוֹךְ הַכְּלִי וְחֶצְיוֹ בִּנְפִילָה שֶׁנָּפְלוּ עַל חֲצִי גּוּפוֹ שְׁלֹשָׁה לֻגִּין: בַּעַל קֶרִי חוֹלֶה כו' טָהוֹר לְדִבְרֵי תּוֹרָה דְּעֶזְרָא תִּקֵּן טְבִילָה לְבַעֲלֵי קְרָיִין קֹדֶם שֶׁיַּעַסְקוּ בַּתּוֹרָה וְהֵקֵלּוּ עַל הַחוֹלֶה בִּנְתִינַת תִּשְׁעָה קַבִּין אֲפִי' שְׁאוּבִין בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת אֲבָל לְטַהֲרוֹ לִכָּנֵס בַּמִּקְדָּשׁ בָּעֵינַן אַרְבָּעִים סְאָה: וְחֶצְיוֹ בִּטְבִילָה שֶׁנִּכְנַס חֶצְיוֹ לְתוֹךְ הַמִּקְוֶה וְעַל חֶצְיוֹ נָתַן ט' קַבִּין שְׁאוּבִין: שֶׁאֵין הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם שֶׁאֵין שְׁנֵיהֶם שְׁלוּחִין בַּהֲבָאָתוֹ דְּלָא הָווּ שְׁנַיִם שֶׁהֱבִיאוּהוּ גֵּט אֶלָּא אֶחָד הֱבִיאוֹ צָרִיךְ הַמֵּבִיא לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם וְזֶה לֹא אָמַר: אֲבָל הַגֵּט יוֹצֵא בכ"ל: מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם שֶׁשְּׁנֵיהֶם חֲלוּקִין בּוֹ וּשְׁנֵיהֶם שְׁלוּחִין:

הַנִּצּוֹק וְהַקַּטַפְרֵס וּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְטָהֳרָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אֵינוֹ חִבּוּר לְטָהֳרָה לְעִנְיַן שְׁתֵּי מִקְוָאוֹת שֶׁאֵין בְּאֶחָד מֵהֶן מ' סְאָה וְנִצּוֹק וְקַטַפְרֵס וּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ מְחַבְּרָן אֵינוֹ חִבּוּר וְקָשֶׁה לר"ת דְּעַל כָּאן לֹא נֶחְלְקוּ ר' מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה בְּפֶרֶק אֵין דּוֹרְשִׁין (חֲגִיגָה יט.) גַּבֵּי ג' גּוּמָּמִיּוֹת הָעֶלְיוֹנָה עֶשְׂרִים וְהַתַּחְתּוֹנָה עֶשְׂרִים וּבָאֶמְצָעִית אַרְבָּעִים וְאַרְדְּלִית שֶׁל גְּשָׁמִים עוֹבֶרֶת בֵּינֵיהֶם אֶלָּא בְּטוֹבֵל בָּעֶלְיוֹנָה אִי אָמְרִינַן גּוּד אַסֵּק אֲבָל בַּתַּחְתּוֹנָה כּוּלְּהוּ מוֹדוּ דְּעָלְתָה לוֹ טְבִילָה דְּאָמְרִינַן גּוּד אַחִית אַלְמָא קַטַפְרֵס חִבּוּר וְהָכָא מַשְׁמַע דְּאֵינוֹ חִבּוּר כְּלָל וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָכָא מַיְירֵי דַּוְוקָא בִּשְׁתֵּי גּוּמָּמִיּוֹת שֶׁבְּזוֹ עֶשְׂרִים וּבְזוֹ עֶשְׂרִים דְּלֵיכָּא מִקְוֶה שָׁלֵם בְּאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמָהּ דְּלָא הָוֵי חִבּוּר וְאֵין מַטְבִּילִין אֲפִילּוּ בַּתַּחְתּוֹנָה אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא בָּאֶמְצָעִית מִקְוֶה שָׁלֵם לכ"ע מַטְבִּילִין בַּתַּחְתּוֹנָה וּבָעֶלְיוֹנָה פְּלִיגִי וְדַוְוקָא נָקַט אֶמְצָעִית אֲבָל שְׁתֵּי גּוּמָּמִיּוֹת שֶׁאֵין בְּשׁוּם אַחַת מִקְוֶה שָׁלֵם לכ"ע אֵין מַטְבִּילִין אַף בַּתַּחְתּוֹנָה עוֹד הִקְשָׁה דְּהָכָא קָאָמַר דְּקַטַפְרֵס לָא הָוֵי חִבּוּר וּבְסָמוּךְ קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִם הָיוּ רַגְלָיו שֶׁל רִאשׁוֹן נוֹגְעוֹת בַּמַּיִם אַף הַשֵּׁנִי טָהוֹר וְהַךְ דְּנִצּוֹק ר' יְהוּדָה הִיא דְּהָא מַסְּקִינַן לְעִנְיַן מִקְוָאוֹת וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא וְאוֹמֵר ר"ת דְּכֵיוָן שֶׁהַמַּיִם שֶׁעַל הָרִאשׁוֹן סוֹפָן לִפּוֹל וְיֵרֵד לַמִּקְוֶה הָוֵי קַטַפְרֵס חִבּוּר וּמִיהוּ נִצּוֹק גָּרוּעַ מִקַּטַפְרֵס לְפִי שֶׁהַקִּלּוּחַ שֶׁל הַנִּצּוֹק עוֹמֵד בָּאֲוִיר וְלָא הָוֵי חִבּוּר אֲפִי' סוֹפוֹ לִפּוֹל כִּדְמַשְׁמַע בְּפֶרֶק בָּתְרָא לע"ז (דַּף עב:) וְהָא דְּלָיֵיק הָתָם גַּבֵּי כּוּתִי דְּאַנַּח יָדֵיהּ אַבַּת גִּשְׁתָּא וְאַסְרֵיהּ רָבָא לְכוּלֵּי חַמְרָא שְׁמַע מִינַּהּ נִצּוֹק חִבּוּר אע"ג דְּהָתָם הָוֵי קַטַפְרֵס דְּיֵיק שַׁפִּיר דְּנִצּוֹק הָוֵי חִבּוּר דְּכֵיוָן דְּמַה שֶּׁנָּגַע בּוֹ הַכּוּתִי דְּהַיְינוּ בַּקָּנֶה הָעֶלְיוֹן דְּאֵין סוֹפוֹ לִפּוֹל בְּתוֹךְ חָבִית כֵּיוָן שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד מוּנָּח עַל גִּשְׁתָּא וּלְהָכִי לָא עָדִיף מִנִּצּוֹק עוֹד הִקְשָׁה דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ הָוֵי חִבּוּר וּבפ"ו דְּמִקְוָאוֹת (מִשְׁנָה ז) תְּנַן וּמַיְיתֵי לָהּ בפ"ק דִּיבָמוֹת (טו.) וּבְפֶרֶק שְׁלִישִׁי דַּחֲגִיגָה (דַּף כא:) עֵרוּב מִקְוָאוֹת כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד בְּעָבְיָהּ וּבַחֲלָלָהּ כִּשְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת חוֹזְרוֹת לִמְקוֹמָן ואור"ת דְּנֶקֶב בָּעֵינַן כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד אֲבָל מַיִם סַגִּי בְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ וְאֵין נִרְאֶה לר"י דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת פ"ו (מִשְׁנָה ט) כּוֹתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי מִקְוָאוֹת שֶׁנִּסְדַּק לַשְּׁתִי מִצְטָרֵף לָעֵרֶב אֵין מִצְטָרֵף עַד שֶׁיְּהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד ר' יְהוּדָה אוֹמֵר חִלּוּף הַדְּבָרִים נִפְרְצוּ מִלְמַעְלָה זֶה לְתוֹךְ זֶה עַל רוֹס כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם עַל רֹחַב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד הַיְינוּ שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת אִם כֵּן הָא דְּקָאָמַר עֵרוּב מִקְוָאוֹת כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד מְלֹא נֶקֶב מַיִם בָּעֵינַן וּבְנָפִין מִלְמַעְלָה אֵין צָרִיךְ אֶלָּא כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם בְּרֹחַב כִּשְׁפוֹפֶרֶת וְאִי בְּמַיִם סַגִּי בְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ אֶלָּא דְּנֶקֶב הוּא דְּבָעֵי' כִּשְׁפוֹפֶרֶת כִּדְפֵרֵשׁ ר"ת א"כ אֵין רֹחַב הַמַּיִם כִּשְׁפוֹפֶרֶת שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת שֶׁהַנֶּקֶב עָגֹל וְהוּא צַר מִלְּמַטָּה כִּדְאָמַר בִּשְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת חוֹזְרוֹת לִמְקוֹמָן וְנִרְאֶה דְּוַוקָּא לר"י סַגִּי בְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ אֲבָל לְרַבָּנָן צָרִיךְ כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם בְּרֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת וּכְשֶׁכּוֹתֶל מַפְסִיק צָרִיךְ כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד שֶׁיְּהֵא הַנֶּקֶב. מְלֵא וְהַהִיא דְּנִצּוֹק לְפִי מַאי דְּמַסִּיק לְעִנְיַן מִקְוָאוֹת ור"י הִיא מָנֵי אַתְיָא כְּרַבָּנָן דַּוְוקָא הַהִיא דְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ חִבּוּר אַתְיָא כר"י אֲבָל הַהִיא דְּנִצּוֹק וְקַטַפְרֵס דְּקָתָנֵי בָּהּ דְּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ אֵינוֹ חִבּוּר הַיְינוּ אֲפִי' טוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דַּאֲפִילּוּ ר' יְהוּדָה לֵית לֵהּ טוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ חִבּוּר בְּרַגְלָיו נוֹגְעוֹת בַּמַּיִם אֶלָּא מִכֹּחַ גּוּד אַחִית אֲבָל בְּקַרְקַע שָׁוֶה דְּלָא שַׁיָּיךְ גּוּד אַחִית בָּעֵי קְלִפַּת הַשּׁוּם וְאַתְיָא הַהִיא דְּנִפְרְצוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה אֲפִי' כְּר' יְהוּדָה דַּאֲיִירֵי הָתָם בְּרֵישָׁא ור"י אוֹמֵר דְּהַהִיא דְּהַנִּצּוֹק וְקַטַפְרֵס לֹא לְעִנְיַן חִבּוּר מִקְוָאוֹת אַיְירֵי אֶלָּא לְעִנְיַן הַשָּׁקָה וְהַשְׁתָּא הָוֵי לְטָהֳרָה דּוּמְיָא דִּלְטֻמְאָה וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּקָאָמַר דִּלְמָא לְעִנְיַן מִקְוָאוֹת וְר' יְהוּדָה הִיא מַשְׁמַע דְּעַד הַשְׁתָּא לֹא הֲוָה מוֹקֵי בְּמִקְוָאוֹת וּפְשִׁיט דְּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ אֵינוֹ חִבּוּר לְעִנְיַן הַשָּׁקָה ה"ה לְעִנְיַן נְטִילָה וְקָאָמַר לָא צְרִיכָא דְּאִיכָּא טוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ וּבָעֵי הָא דְּקָתָנֵי דְּמַשְׁקֶה טוֹפֵחַ אֵינוֹ חִבּוּר לְעִנְיַן הַשָּׁקָה אִי מַיְירֵי בְּטוֹפֵחַ שֶׁלֹּא לְהַטְפִּיחַ אוֹ אֲפִי' בְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ וְקָאָמַר הָא נָמֵי תְּנֵינָא דַּהֲוֵי חִבּוּר וְלָאו הָא דִּתְנֵינָא דְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ דִּלְמָא לְעִנְיַן מִקְוָאוֹת וְר' יְהוּדָה הִיא מְטַעַם גּוּד אַחִית אֲבָל לְעִנְיַן הַשָּׁקָה אֵימָא דְּלָא הָוֵי חִבּוּר אֲפִי' לְר' יְהוּדָה כְּמוֹ בְּמִקְוֶה בְּקַרְקַע שָׁוֶה דְּלֵיכָּא גּוּד אַחִית וְהַשְׁתָּא הַהִיא דַּחֲגִיגָה לֹא קָשֶׁה מִידֵי וּמָצִינוּ לְמֵימַר לכ"ע מַטְבִּילִין בַּתַּחְתּוֹנָה אֲפִי' לֵיכָּא בָּאֶמְצָעִית מ' וְנָקֵט בָּאֶמְצָעִית מ' לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאַפֵּ"ה קָתָנֵי בְּסֵיפָא בַּתּוֹסֶפְתָּא וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין מַטְבִּילִין אֶלָּא בָּאֶמְצָעִית וְאע"פ שֶׁיֵּשׁ מ' בָּאֶמְצָעִית אַפֵּ"ה אֵין מַטְבִּילִין בַּתַּחְתּוֹנָה וְכָל שֶׁכֵּן בָּעֶלְיוֹנָה אִי נָמֵי קָא מַשְׁמַע לַן דְּלָא גָּזְרִינַן אֶמְצָעִית אַטּוּ אַחֲרִינֵי אֲבָל קָשֶׁה לְמַאי לס"ל דְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ הָוֵי חִבּוּר לְעִנְיַן הַשָּׁקָה אַלְמָא בְּטוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ אָנוּ מְקִלִּין יוֹתֵר לְעִנְיַן הַשָּׁקָה מִלְּעִנְיַן מִקְוָאוֹת דִּבְמִקְוֶה לָא הָוֵי חִבּוּר וְנִצּוֹק וְקַטַפְרֵס הָוֵי אִיפְּכָא דִּבְהַשָּׁקָה לָא הָוֵי חִבּוּר וּלְעִנְיַן מִקְוֶה הָוֵי חִבּוּר: **הַבָּא** רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין וְטָהוֹר שֶׁנָּפְלוּ כו' הָכִי גָּרְסִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (דַּף יג:) דְּעַל טְבוּל יוֹם דַּוְוקָא גָּזְרוּ בִּבִיאָה וְכָל שֶׁכֵּן בִּנְפִילָה אֲבָל טָהוֹר דַּוְוקָא בִּנְפִילָה וְטַעֲמָא אר"י דְּהֶחְמִירוּ בִּנְפִילָה מִשּׁוּם שֶׁמַּעֲשֶׂה כָּךְ הָיָה כִּדְאָמַר הָתָם וְהָיוּ (מַעֲבִירִים עַל גַּבֵּיהֶן) שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין: (וְעַיֵּי' תּוֹס' שַׁבָּת יג: ל"ה וְטָהוֹר): **אֲבָל** גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם כָּשֵׁר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁשְּׁנֵיהֶן חֲלוּקִין בּוֹ לָאו דַּוְוקָא שֶׁאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ מַמָּשׁ שְׁנֵיהֶם חֲלוּקִים וְאוֹחֲזִים בַּגֵּט אֶלָּא שֶׁשְּׁנֵיהֶם אוֹמְרִים שֶׁהַבַּעַל עָשָׂה שְׁנֵיהֶן שְׁלוּחִין עַל כָּךְ וְאָמַר לָהֶם שְׁנֵיכֶם הוֹלִיכוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וְנָתְנוּ הָאֶחָד בְּמַעֲמַד חֲבֵרוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף הִתְקַבֵּל (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף סז:) כֻּלְּכֶם הוֹלִיכוּ אֶחָד מוֹלִיךְ בְּמַעֲמַד כֻּלָּם וְאִם הָאֶחָד שָׁלִיחַ וְהַשֵּׁנִי מֵעִיד שֶׁבְּפָנָיו נָתַן הַבַּעַל אֶת הַגֵּט לַחֲבֵרוֹ לְהוֹלִיךְ לְאִשְׁתּוֹ לְרָבָא כָּשֵׁר דְּמַה אִם יֹאמְרוּ בְּפָנֵינוּ נִגְרְשָׁה אֲבָל לְרַבָּה אֲפִי' לְאַחַר שֶׁנִּמְלְאוּ אֵין לְהַכְשִׁיר כֵּיוָן שֶׁאֵין שְׁנֵיהֶם שְׁלוּחִים דַּוְוקָא בִּשְׁנֵיהֶן שְׁלוּחִים אָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ה.) דְּכָשֵׁר לְרַבָּה מִשּׁוּם דְּבֵי תְּרֵי דְּמַיְיתֵי גִּטָּא מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הִיא אֲבָל כה"ג לֹא:

מסורת הש"ס

א משנה טהרות

ב משנה מקואות; חגיגה יט.

ג משנה טהרות; תוספתא טהרות; משנה זבים; משנה מקואות; שבת יג:; תוספתא מקוואות; עירובין לה:

ד עבודה זרה עב.

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' טומאת אוכלים הל' א:

ב מיי' פז' מהל' טומאת אוכלים הל' ה:

ג מיי' פי"א מהל' מקואות הל' ז, סמג עשין עו, טוש"ע או"ח סי' קסב סעי' ג:

ד מיי' פח' מהל' מקואות הל' יב, סמג עשין עו, טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' סב:

ה מיי' פט' מהל' שאר אבות הטומאות הל' א:

ו מיי' פט' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ג:

ז מיי' פז' מהל' גירושין הל' יד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יט:

ח מיי' פז' מהל' גירושין הל' טו:

(א)כָּשֵׁר. אַלְמָא קָסָבַר שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, אֵין צְרִיכִין שֶׁיֹּאמְרוּ: "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נֶחְתַּם". אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, סֵיפָא דְקָתָנֵי: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם" – פָּסוּל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר; [אב]טַעְמָא דְאֵין הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, הָא גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם – מַכְשְׁרִי רַבָּנַן?! אֲמַר לֵיהּ: אִין. וְכִי אֵין גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם בְּמַאי פְּלִיגִי? מָר סָבַר: גָּזְרִינַן דִּלְמָא אָתְיָא לְאִיחַלּוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא – בְּעֵד אֶחָד; וּמָר סָבַר: לָא גָּזְרִינַן. לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא אָמְרִי לַהּ: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם – פָּסוּל. אַלְמָא קָסָבַר שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, צְרִיכִין שֶׁיֹּאמְרוּ "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נֶחְתַּם". אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, סֵיפָא דְקָתָנֵי: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם" – פָּסוּל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר; אֲפִילּוּ גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם פָּסְלִי רַבָּנַן?! אֲמַר לֵיהּ: אִין. (ב)בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וּמָר סָבַר: לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִּין לְקַיְּימוֹ. לֵימָא דְּרַבָּה וְרָבָא תַּנָּאֵי הִיא? לָא; רָבָא מְתָרֵץ כְּלִישָּׁנָא קַמָּא, וְרַבָּה אָמַר לָךְ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא בָּעֵינַן לִשְׁמָהּ, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ; (ג)וּבִגְזֵירָה שֶׁמָּא יַחְזוֹר הַדָּבָר לְקִלְקוּלוֹ קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר גָּזְרִינַן, וּמָר סָבַר לָא גָּזְרִינַן. וְלִיפְלוֹג נָמֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵישָׁא! הָא אִתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר עוּלָּא: חָלוּק הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אַף בָּרִאשׁוֹנָה. (ד)מֵתִיב רַב אוֹשַׁעְיָא לְעוּלָּא: רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בְּזוֹ וְלֹא בְּאַחֶרֶת. מַאי, לָאו לְמַעוּטֵי אֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם"?! לָא, לְמַעוּטֵי "בְּפָנַי נֶחְתַּם אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִכְתַּב" – סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וְלָא גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה גְּזֵירָה שֶׁמָּא יַחְזוֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ; דִּלְמָא אָתֵי לְאַחַלּוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא, בְּעֵד אֶחָד – נָמֵי לָא גָּזַר; קָא מַשְׁמַע לַן. אִתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה חֲלַשׁ, עוּל לְגַבֵּיהּ רַב יְהוּדָה וְרַבָּה, לְשַׁיּוּלֵי בֵּיהּ. בְּעוֹ מִינֵּיהּ: שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, צְרִיכִין שֶׁיֹּאמְרוּ "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נֶחְתַּם", אוֹ אֵין צְרִיכִין? אָמַר לָהֶם: אֵין צְרִיכִין – מָה אִילּוּ יֹאמְרוּ "בְּפָנֵינוּ גֵּירְשָׁהּ", מִי לָא מְהֵימְנִי?! אַדְּהָכִי, אֲתָא הָהוּא חַבְרָא,

כָּשֵׁר וְאע"ג דְּלָא כְּלוּם קָאָמְרִי דִּלְאו אַצְרְכוּהָ לְמֵימַר תַּרְוַיְיהוּ דְּלָא נַחְלְפוּ בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא אַפִּ"ה כָּשֵׁר דְּקָסָבַר שְׁנַיִם שֶׁהֱבִיאוּ גֵּט אֵין צְרִיכִין לוֹמַר כו' דְּטַעְמָא מִשּׁוּם שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ וַהֲרֵי עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ וְאִי קַשְׁיָא כֵּיוָן דְּסוֹף סוֹף שְׁנַיִם הֵן מַה לִּי שְׁנֵיהֶם שְׁלוּחִים מַה לִּי אֶחָד מֵהֶם הֲרֵי עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ לָא פְּלוּג רַבָּנַן בֵּין בָּא עִם חֲבוּרַת אֲנָשִׁים לְבָא יְחִידִי דְּאֵין מַבְחִין וּבוֹדֵק בְּאֵלֶּה דְּלָא מוֹכְחָא מִלְּתָא וְאִם בָּאתָ לְהַכְשִׁיר אֶת זֶה יַכְשִׁירוּ אֶת זֶה אֲבָל כְּשֶׁשְּׁנַיִם הֱבִיאוּהוּ מִלְּתָא דְּמוֹכְחָא וְלָא שְׁכִיחָא הִיא וְלָא אַחְמוּר בָּהּ רַבָּנָן: סֵיפָא דְקָתָנֵי פְּלֻגְתָּא דְּר' יְהוּדָה וְרַבָּנָן עַל כָּרְחָךְ בְּשֶׁאֵין הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם הוּא דְּאִי שְׁנֵיהֶם שְׁלוּחִין מַכְשְׁרִי רַבָּנָן וְאע"ג דַּאֲמִירָה דִּידְהוּ לָא כְּלוּם הִיא דְּהָא שְׁנַיִם שֶׁהֱבִיאוּ גֵּט אֵין צְרִיכִין לוֹמַר: בְּמַאי פְּלִיגִי הוֹאִיל וְאֶחָד מְבִיאוֹ וְהוּא לָא אָמַר כְּתִקּוּן חֲכָמִים אַמַּאי קָמַכְשַׁר ר' יְהוּדָה: ת"ק סָבַר אַף עַל פִּי שֶׁהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת עֵל הַחֲתִימָה וְהַשָּׁלִיחַ הֵימְנוּהוּ רַבָּנָן כִּתְרֵי אֲפִילּוּ הָכֵי כֵּיוָן דְּלָא אָמַר נָמֵי בְּפָנַי נִכְתַּב פָּסוּל גְּזֵרָה דִּלְמָא אָתֵי לְאִחַלּוּפֵי כו': וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר כֵּיוָן דְּאַצְרְכִינְהוּ תְּרֵי אַחֲרֵנֵי בִּמְקוֹמוֹ לְאַסְהוֹדֵי אַכְּתִיבָה תּוּ לָא אָתֵי לְאִחַלּוּפֵי: צְרִיכִין וְאִלּוּ לָא אָמְרוּ כְּתִקּוּן חֲכָמִים דְּכֵיוָן דְּחַד הוּא דְּאַסְהִיד אַחֲתִימָה אָתֵי לְאִחַלּוּפֵי הוֹאִיל וְאִיהוּ לָא אָמַר אַכְּתִיבָה: סֵיפָא דְקָתָנֵי פְּלוּגְתָּא נֵימָא קוּמְיָא דְּרֵישָׁא דַּאֲפִילּוּ גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם פָּסְלִי דְּהָא צְרִיכִין לוֹמַר וְהָנֵי לָא כְּלוּם קָאָמְרִי דְּאִי גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי עֵדֵי הַכְּתִיבָה הַאי דַּחֲתִימָה לָאו כְּלוּם הוּא שֶׁאֵינוֹ שָׁלִיחַ בַּדָּבָר וְאִי מִתַּחַת יַד אֶחָד מֵאֵלּוּ וְעֵד הַחֲתִימָה אוֹ שֶׁנַּעֲשׂוּ שְׁלוּחִין בּוֹ כֵּיוָן דְּלַחֲתִימָה חַד הוּא דְּאַסְהִיד וְאִיהוּ לָא אָמַר אַכְּתִיבָה אָתֵי לְאִחַלּוּפֵי בְּעָלְמָא: בְּמַאי פְּלִיגִי כְּלוֹמַר ר' יְהוּדָה אַמַּאי אַכְשַׁר: תַּנָּא קַמָּא סָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ הִלְכָּךְ שְׁנַיִם שֶׁהֱבִיאוּ גֵּט צְרִיכִין לוֹמַר וְהָנֵי לָא כְּלוּם אָמְרוּ כִּדַאֲמָרָן: וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לְפִי שֶׁאֵין מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ הִלְכָּךְ שְׁנַיִם שֶׁהֱבִיאוּ גֵּט אֵין צְרִיכִין לוֹמַר וְלָא אִכְפַּת לָן: רָבָא מְתָרֵץ כְּלִישָּׁנָא קַמָּא דְּאֵין גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם דְּאִי שְׁנַיִם הֱבִיאוּהוּ דְּכוּלֵּי עָלְמָא כָּשֵׁר דְּאֵין צְרִיכִין לְטַעַם לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין וְהָכָא כְּשֶׁהֱבִיאוֹ א' אוֹתָן שֶׁהֵעִיד עַל הַחֲתִימָה וְטַעְמָא דְּר' יְהוּדָה כִּדַאֲמַרַן לְעֵיל דְּכֵיוָן דְּאִיכָּא תְּרֵי אַחֲרֵנֵי אַכְּתִיבָה לָא אָתֵי לְאִיחַלּוּפֵי: וְרַבָּה מוֹקֵי לָהּ כְּלִישָּׁנָא בָּתְרָא וְאָמַר לָךְ הָכָא דְּמַכְשִׁיר רַבִּי יְהוּדָה לָאו מִשּׁוּם דִּשְׁנַיִם הַמְּבִיאִין גֵּט אֵין צְרִיכִין אֶלָּא לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ עָסְקִינַן דִּלְמַאי נָחוּשׁ לָהּ אִי לִשְׁמָהּ הָא אִיכָּא אִי לְקַיְּימוֹ הָא אִיכָּא דִּשְׁנַיִם הֵם וְרַבָּנָן דְּפָסְלֵי גָּזְרֵי שֶׁמָּא יַחְזוֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָא גָּזְרִינַן דִּתְרֵי דְּמַיְיתֵי גִּיטָּא לָא שְׁכִיחָא וְלָא גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן: וְלִפְלוֹג נָמֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵישָׁא בְּאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וְאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נֶחְתַּם כֵּיוָן דְּיוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם דִּלְקַיְּימוֹ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ וְלִשְׁמָהּ נָמֵי הָא לָמְדוּ וּלְקִלְקוּל לָא חָיֵישׁ: לָא לְמַעוּטֵי בְּפָנַי נֶחְתַּם אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִכְתַּב דְּחַד הוּא וּפְסוּלֵי' מִשּׁוּם גְּזֵרָה דִּלְמָא אָתֵי לְאִחַלּוּפֵי הוּא: אִתְּמַר נָמֵי כְּלִישָּׁנָא בָּתְרָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דִּבְגֵט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם מַחֲלֹקֶת:

אַלְמָא קָסָבַר שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט אֵין צְרִיכִין כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ וְנִרְאֶה דַּאֲפִילּוּ לְמ"ד לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ אַיְירֵי הָכָא דִּלְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ דְּבֵי תְּרֵי דְּלָא שְׁכִיחַ לָא גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יַחֲזוֹר לְקִלְקוּלוֹ אֲבָל מַאן דְּסָבַר שְׁנַיִם שֶׁהֱבִיאוּ גֵּט צְרִיכִין ע"כ סָבַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ כְּרַבָּה דִּלְרָבָא אֲפִילּוּ לֹא אָמַר זֶה בְּפָנַי נִכְתַּב וְזֶה בְּפָנַי נֶחְתַּם כָּשֵׁר כֵּיוָן שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהַבַּעַל שְׁלָחָם דְּמַה אִלּוּ יֹאמְרוּ בְּפָנֵינוּ גֵּרְשָׁהּ וא"ת וּלְרָבָא נָמֵי דִּלְמָא בְּעָלְמָא צְרִיכִין וְהָכָא דְּכָשֵׁר מִשּׁוּם דְּחַד מִנַּיְיהוּ מַסְהִיד אַכְּתִיבָה וְחַד אַחֲתִימָה וְאֵין לוֹמַר דְּכֵיוָן דְּלָא מַסְהִיד אַכּוּלֵּיהּ מִלְּתָא לָא דַּיֵּיק דְּהָא תְּנַן אֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּפָנֵינוּ נֶחְתַּם כָּשֵׁר אַלְמָא מְהֵימַן אַף אע"ג דְּלָא מַסְהִיד אֶלָּא אַכְּתִיבָה לְחוּדָא וְלָא אָמְרִינַן דְּלָא דָּיֵיק וְיֵ"ל דְּאִם אִיתָא דִּצְרִיכִין בְּעָלְמָא גַּם כָּאן לֹא הָיָה מוֹעִיל דְּכֵיוָן שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא אֶחָד שֶׁמֵּעִיד עַל הַחֲתִימָה לְבַד אָתֵי לְאִחַלּוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא אע"ג דְּאִידָךְ מֵעִיד עַל הַכְּתִיבָה מֵאַחַר דְּהַאי דְּמַסְהִיד אַחֲתִימָה לָא מַסְהִיד אַכְּתִיבָה דְּרַבָּה נָמֵי אִית לֵהּ טַעְמָא דְּאִחַלּוּפֵי דְּכֵיוָן דִּכְבָר תִּקְּנוּ בְּפָנַי נִכְתַּב מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ תִּקְּנוּ נָמֵי דְּצָרִיךְ לוֹמַר מִשּׁוּם אִחַלּוּפֵי כִּדְפָרֵשִׁי' לְעֵיל בְּפ"ק (גִּטִּין דַּף ה.) אע"פ שֶׁכֵּיוָן שֶׁהֵם שְׁנַיִם אֵין צְרִיכִין לְהָעִיד מִשּׁוּם קִיּוּם אֶלָּא מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ מ"מ כֵּיוָן דְּצָרִיךְ מִיהָא עֵדוּת מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ יִסְבְּרוּ הָעוֹלָם דְּעֵדוּת זֶה מִשּׁוּם קִיּוּם הוּא וְאָתֵי לְאִחַלּוּפֵי מִשּׁוּם קִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא: הָא גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם מַכְשְׁרִי רַבָּנַן מְלַקְלֵק כֵּן לְפִי שֶׁרוֹצֶה לִשְׁאֹל וְכִי אֵין גֵּט יוֹצֵא כו' בְּמַאי פְּלִיגִי דִּבְגֵט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם נִיחָא לֵיהּ דִּפְלִיגֵי כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בְּלָשׁוֹן שֵׁנִי וּבְלָשׁוֹן שֵׁנִי אִיפְּכָא וְנִיחָא לֵיהּ טְפֵי דִּפְלִיגֵי בְּאֵין גֵּט יוֹצֵא כו' כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ כָּאן בְּלָשׁוֹן רִאשׁוֹן וּכְעֵין סוּגְיָ' זוֹ אִיכָּא בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף נח.) גַּבֵּי וָלָד טְרֵפָה: אַלְמָא קָסָבַר צְרִיכִין כו' הַיְינוּ כְּרַבָּה כִּדְפֵרַשְׁנוּ: בְּמַאי פְּלִיגֵי וא"ת וְלֵימָא דִּפְלִיגֵי בְּאִחַלּוּפֵי כְּמוֹ לְלָשׁוֹן רִאשׁוֹן וְאוֹמֵר ר"י דְּבִשְׁלָמָא לְלִישָּׁנָא קַמָּא אִיכָּא לְמֵימַר דְּטַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּלָא חָיֵישׁ לְאִחַלּוּפֵי כֵּיוָן דְּאֵין גֵּט יוֹצֵא אֶלָּא מִתַּחַת יַד עֵד הַחֲתִימָה מוֹכְחָא מִלְּתָא מִשּׁוּם דְּעֵד חֲתִימָה נֶאֱמָן בִּיחִידִי לְפִי שֶׁהוּא שָׁלִיחַ הַגֵּט מִדְּמַצְרְכִינַן אַכְּתִיבָה תְּרֵי מִשּׁוּם דְּלָא הָווּ שְׁלוּחִים אֲבָל לְהַאי לִישָּׁנָא דְּמוֹקֵי לָהּ בְּגֵט יוֹצֵא מִתַּחַת יַד שְׁנֵיהֶם אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְאִחַלּוּפֵי דְּהַשְׁתָּא אֵין כָּאן הוֹכָחָה כֵּיוָן דְּעֵד הַמֵּעִיד עַל הַכְּתִיבָה יֶשְׁנוֹ נָמֵי שְׁלִיחַ הַגֵּט: וּמָר סָבַר לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּמוֹ הַשְׁתָּא הֲוָה מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי וְלִפְלוֹג רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵישָׁא: וְרַבָּה אָמַר לָךְ דְּכוּלֵּי עָלְמָא כו' הוּא הַדִּין דְּמָצֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּרַבָּה כְּלִישָּׁנָא קַמָּא דִּלְדִידֵהּ נָמֵי בֵּי תְּרֵי דְּמַיְיתֵי גִּיטָּא אֵין צְרִיכִין מִשּׁוּם דְּלָא שְׁכִיחָא כִּדַאֲמָרָן בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין ה.): וּמַר סָבַר לָא גָּזְרִינַן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁמָּא יַחְזוֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ דְּבֵי תְּרֵי דְּמַיְיתֵי גִּיטָּא מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא וְלֹא גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן וּבְחוּנָּס פֵּרֵשׁ כֵּן דְּאַחַלּוּפֵי' בְּאַחַד נָמֵי לָא גְּזוֹר דְּהָא מַסִּיק לְמַעוּטֵי בְּפָנַי נֶחְתַּם אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִכְתָּב וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם אִיחַלּוּפֵי וְלָא קָאָמַר טַעְמָא שֶׁמָּא יַחְזוֹר דָּבָר לְקִלְקוּלוֹ וְהַיְינוּ טַעְמָא דְּנִרְאֶה לוֹ לַגְּמָרָא כֵּיוָן דְּרַבָּנָן לָא מִפַּלְּגֵי וְגָזְרוּ בֵּין בְּאַחַד בֵּין בִּתְרֵי לְרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי לָא מִסְתַּבֵּר לְחַלֵּק כֵּיוָן דְּלָא גָּזַר בִּתְרֵי הוּא הַדִּין בְּאַחַד:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' יד:

ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יט:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין; משנה גיטין; לעיל ה.; לעיל ב.

ב לעיל ה::; לעיל ד.

ג לקמן לט.

ד משנה גיטין

חַבְרָא, שְׁקַלָה לִשְׁרָגָא מִקַּמַּיְיהוּ. אֲמַר: רַחֲמָנָא! אוֹ בְּטוּלָּךְ, אוֹ בְּטוּלָּא דְּבַר עֵשָׂו. (א)לְמֵימְרָא דְּרוֹמָאֵי מְעַלּוּ מִפָּרְסָאֵי?! וְהָתָנֵי רַבִּי חִיָּיא, מַאי דִּכְתִיב: "אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ"? יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל גְּזֵירַת רוֹמִיִּים, עָמַד וְהִגְלָה אוֹתָם לְבָבֶל. לָא קַשְׁיָא; הָא מִקַּמֵּי דְּנֵיתוֹ חַבָּרֵי לְבָבֶל, הָא לְבָתַר דַּאֲתוֹ חַבָּרֵי לְבָבֶל. אֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נִכְתַּב" וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים "בְּפָנֵינוּ נֶחְתַּם" – כָּשֵׁר: אָמַר רַבִּי אַמֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יַד עֵד כְּתִיבָה, דְּנַעֲשׂוּ כִּשְׁנַיִם עַל זֶה וְכִשְׁנַיִם עַל זֶה; אֲבָל מִתַּחַת יְדֵי עֵדֵי חֲתִימָה – פָּסוּל. אַלְמָא קָסָבַר: שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, צְרִיכִין שֶׁיֹּאמְרוּ: "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נֶחְתַּם". אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַסִּי, אֶלָּא מֵעַתָּה, רֵישָׁא דְּקָתָנֵי: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם" – פָּסוּל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר; וַאֲפִילּוּ גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם – פָּסְלִי רַבָּנַן?! אֲמַר לֵיהּ: אִין. זִימְנִין אַשְׁכְּחֵיהּ דְּיָתֵיב וְקָאָמַר, דַּאֲפִילּוּ גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי עֵדֵי חֲתִימָה – כָּשֵׁר. אַלְמָא קָסָבַר: שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, אֵין צְרִיכִין שֶׁיֹּאמְרוּ: "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נֶחְתַּם". אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַסִּי: אֶלָּא מֵעַתָּה, רֵישָׁא דְּקָתָנֵי: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב" וְאֶחָד אוֹמֵר "בְּפָנַי נֶחְתַּם" – פָּסוּל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר; טַעְמָא דְּאֵין הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, הָא גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם – מַכְשְׁרִי רַבָּנַן?! [א]אֲמַר לֵיהּ: אִין. וְהָא זִמְנִין לָא אֲמַרְתְּ לַן הָכִי! אֲמַר לֵיהּ: יָתֵד הִיא שֶׁלֹּא תָּמוּט. [ב,ג]מַתְנִי' נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּיּוֹם; בַּלַּיְלָה וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה; בַּלַּיְלָה וְנֶחְתַּם בַּיּוֹם – כָּשֵׁר. בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה – פָּסוּל; רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר. שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הַגִּיטִּין שֶׁנִּכְתְּבוּ בַּיּוֹם וְנֶחְתְּמוּ בַּלַּיְלָה – פְּסוּלִין; חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים. [ד]גְּמָ' אִיתְּמַר: מִפְּנֵי מָה תִּיקְּנוּ זְמַן בְּגִיטִּין? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מִשּׁוּם פֵּירוֹת. רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן? אָמַר לָךְ:

זְנוּת

חַבְרָא פָּרְסָאֵי: שָׁקְלָה לִשְׁרָגָא שֶׁיֵּשׁ לְפַרְסִיִּים יוֹם חַיִל שֶׁאֵין מַדְלִיקִין אוֹר בְּאוֹתוֹ יוֹם אֶלָּא בְּבֵית ע"ז שֶׁלָּהֶן: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: רַחֲמָנָא אוֹ בְּטִלָּךְ אוֹ הַחְבִּיאֵנוּ בְּצִלְּךָ אוֹ הַגְלוּנוּ בְּצֵל בְּנֵי עֵשָׂו שֶׁהֵן מְכַבְּדִין אוֹתָנוּ: הֵבִין דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ הֵיכָן הִיא רְאוּיָה לְהִתְיַשֵּׁב: גְּזֵרוֹת שֶׁגּוֹזְרִין שְׁמַד שֶׁלֹּא יִתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה וְלֹא יְקַיְּמוּ מִצְוֹת: וְהִגְלָה אוֹתָן לְבָבֶל בְּחֻרְבַּן הַבַּיִת: הָא מִקַּמֵּי דְּנֵיתוֹ חַבָּרֵי לְבָבֶל בִּימֵי כַּשְׂדִּים נְבוּכַדְנֶצַּר וֶאֱוִיל מְרֹדַךְ וּבֵלְשַׁאצַּר: לְבָתַר דְּאָתוּ חַבָּרֵי מִשֶּׁכָּבַשׁ כּוֹרֶשׁ אֶת הַמַּלְכוּת וּמָלַךְ בְּבָבֶל: מִתַּחַת יַד עֵד כְּתִיבָה דְּהַשָּׁלִיחַ נֶאֱמָן כִּשְׁנַיִם: פָּסוּל וְאע"פ שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֱבִיאוּהוּ: זִמְנִין פַּעַם אַחֶרֶת: אַשְׁכְּחֵיהּ ר' אַסִּי לְר' אַמִּי: יָתֵד הִיא לָשׁוֹן אַחֲרוֹן זֶה אֱמֶת: מַתְנִי' נִכְתַּב בַּלַּיְלָה וְנֶחְתַּם בַּיּוֹם הַיְינוּ חַד יוֹמָא וְאֵין כָּאן גֵּט מֻקְדָּם: בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה מֻקְדָּם הוּא דְּמַשְׁמַע דְּמֵהַהוּא יוֹמָא אֲגָרְשָׁהּ וְלָא אֲגָרְשָׁהּ עַד לְמָחָר וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי פְּסוּלֵיהּ: כָּל הַגִּטִּין שֶׁל מֶכֶר וּמַתָּנָה וְהַלְוָאָה: פְּסוּלִין דְּאָתֵי לְמִטְרַף לָקוֹחוֹת מִיּוֹמָא דִּכְתִיבָה וְשֶׁלֹּא כַּדִּין: חוּץ מִגִּטֵּי נָשִׁים דְּלָאו לְגוּבַיְינָא עֲבִידָא וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ: גְּמ' מִפְּנֵי מָה תִּקְּנוּ זְמַן בְּגִטִּין כֵּיוָן דְּלָאו שְׁטָרָא דְּגוּבַיְינָא הוּא: מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ וְהִיא אִשְׁתּוֹ וְשֶׁמָּא תִּזְנֶה תַּחְתָּיו וְחָס עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תֵּחָנֵק וְכוֹתֵב לָהּ גֵּט בְּלֹא זְמַן וְנוֹתֵן לָהּ וּכְשֶׁמְּעִידִין עָלֶיהָ בְּבֵית דִּין מוֹצִיאָה גִּטָּהּ וְאוֹמֶרֶת גְּרוּשָׁה הָיִיתִי וּפְנוּיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה: מִשּׁוּם פֵּרוֹת שֶׁמִּזְּמַן הַגֵּט וְאֵילָךְ אִם יִמְכֹּר הַבַּעַל בְּפֵרוֹת נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁלָּהּ תִּגְבֶּה וְאִם לֹא הָיָה בּוֹ זְמַן יִהְיֶה מוֹכֵר וְהוֹלֵךְ וּכְשֶׁתִּתְבַּע לְדִין תָּבִיא יָדָהּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁיֹּאמַר לָהּ קֹדֶם גֵּרוּשִׁין מָכַרְתִּי:

הָא מִקַּמֵּי דְּאָתוּ חַבָּרֵי לְבָבֶל פֵּי' בַּקּוּנְטְ' חַבָּרֵי הַיְינוּ פַּרְסִיִּים וּמִקַּמֵּי דְּאָתוּ חַבָּרֵי לְבָבֶל הַיְינוּ בִּימֵי כַּשְׂדִּים נְבוּכַדְנֶצַּר וֶאֱוִיל מְרֹדַךְ וּבֵלְשַׁאצַּר וּבָתַר דְּאָתוּ הַיְינוּ כְּשֶׁכָּבַשׁ כּוֹרֶשׁ אֶת הַמַּלְכוּת וּמָלַךְ בְּבָבֶל וְקָשֶׁה לר"ת דִּבְעַל כָּרְחָךְ חֲבֵרִים לָאו הַיְינוּ פַּרְסִיִּים דְּאָמַר בְּפֶרֶק עֲשָׂרָה יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין דַּף עב.) הַרְאֵנִי פַּרְסִיִּים דּוֹמִין לְחַיָּלוֹת שֶׁל בֵּית דָּוִד הַרְאֵנִי חֲבֵרִים דּוֹמִין לְמַלְאֲכֵי חַבָּלָה וְעוֹד דִּבְפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סג:) מַשְׁמַע דְּבִימֵי ר' יוֹחָנָן אָתוּ חַבָּרֵי לְבָבֶל דְּאָמְרוּ לֵיהּ לְר' יוֹחָנָן אָתוּ חַבָּרֵי לְבָבֶל שָׁגָא נְפַל וְאוֹמֵר ר"י דְּחַבָּרִים הֵם אֻמָּה אַחַת שֶׁבָּאָה בִּימֵי רַבִּי יוֹחָנָן וּכְשֶׁבָּאָה לְבָבֶל הִרְשִׁיעָה אֶת הַפַּרְסִיִּים שֶׁהָיוּ בְּבָבֶל וְאִתְקַלְקְלוּ טְפֵי מֵאֲרוֹמָאֵי וא"ת לְמַאי דְּפֵי' בַּקּוּנְטְ' דְּמִימֵי כּוֹרֶשׁ בָּאוּ פַּרְסִיִּים לְבָבֶל וּבְהַגּוֹזֵל בַּתְרָא (ב"ק קיז.) אָמְרִינַן דַּאֲמַר לֵיהּ רַב לְרַב כָּהֲנָא עַד הָאִידָּנָא הֲוָה מַלְכוּתָא דְּיַוְנָאֵי דְּלָא קָפְדִי אַשְּׁפִיכוּת דָּמִים הַשְׁתָּא פַּרְסִיִּים נִינְהוּ וְקָפְדִי אַשְּׁפִיכוּת דָּמִים מַשְׁמַע דְּבִימֵי רַב אָתוּ פַּרְסִיִּים לְבָבֶל וְאוֹמֵר ר"י דְּהָתָם הָכִי פֵּרוּשָׁא עַד הָאִידָּנָא הֲוָה מַלְכוּתָא דְּיַוְנָאֵי שֶׁמּוֹשְׁלִים שֶׁל בָּבֶל הָיוּ יְוָנִים וְעַכְשָׁו הַמּוֹשְׁלִים הֵם פַּרְסִיִּים אֲבָל לְעוֹלָם פַּרְסִיִּים הָיוּ שָׁם מִימוֹת כּוֹרֶשׁ: **אֶחָד** אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וּב' אוֹמְרִים בְּפָנֵינוּ נֶחְתַּם כָּשֵׁר לְרַבָּא אַפֵּי' לֵיכָּא מֵעִיד עַל הַכְּתִיבָה כָּשֵׁר וְלָא נָקֵט אֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב אֶלָּא אַגַּב רֵישָׁא דְּתָנֵי אֶחָד: **אֲמַר** לֵיהּ ר' אַסִּי אֶלָּא מֵעַתָּה רֵישָׁא דְּקָתָנֵי קַשְׁיָא לְרַבִּי אַסִּי אֵינָהּ אֶלָּא בְּמַאי פְּלִיגִי כִּדְפָרֵשִׁי' לְעֵיל אֶלָּא שֶׁלֹּא חָשׁ לְהַאֲרִיךְ: **נִכְתַּב** בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה פָּסוּל לְרַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם שֶׁמָּא יְחַפֶּה עַל בַּת אֲחוֹתוֹ וּלְרֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם פֵּירֵי דִּסְבוּרִין הָעֵדִים שֶׁבַּיּוֹם הַכְּתִיבָה נֶחְתַּם וְתִטְרוֹף הָאִשָּׁה מִלָּקוֹחוֹת שֶׁלֹּא כַּדִּין פֵּרוֹת שֶׁמִּשְּׁעַת כְּתִיבָה עַד שְׁעַת חֲתִימָה: **ור"ש** מַכְשִׁיר דְּלֵית לֵיהּ שֶׁמָּא יְחַפֶּה כִּדְאָמַר בַּגְּמָרָא וּמִשּׁוּם פֵּירֵי נָמֵי לֵיכָּא דְּקָסָבַר מִשֶּׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ שׁוּב אֵין לַבַּעַל פֵּרוֹת דְּהַיְינוּ מִשְּׁעַת כְּתִיבָה וא"ת וְנָחוּשׁ שֶׁמָּא נִכְתַּב בַּלַּיְלָה וְהִקְדִּימוּ הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה וְכָתְבוּ זְמַן שֶׁל יוֹם לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עַל הַלָּקוֹחוֹת וְאע"פ שֶׁבָּא לְגָרְשָׁהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף פ"ק דב"מ (דַּף יט:) גַּבֵּי שׁוֹבֵר וְי"ל דִּלְעוֹלָם אֵין חוֹתְמִין הָעֵדִים כְּשֶׁרוֹאִין הַזְּמַן מֻקְדָּם אא"כ יוֹדְעִים שֶׁבַּיּוֹם הַזְּמַן נִכְתַּב: **מִפְּנֵי** מָה תִּקְּנוּ זְמַן בְּגִטִּין לָא מָצֵי לְמֵימַר דְּתַקִּינוּ זְמַן כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְהוֹצִיא הָאִשָּׁה מִן הַבַּעַל מְזוֹנוֹת שֶׁנָּזוֹתָה וְאָכְלָה קֹדֶם זְמַן הַכָּתוּב בַּגֵּט שֶׁלֹּא יוּכַל לוֹמַר לָהּ גֵּרַשְׁתִּיךְ מִקֹּדֶם לָכֵן דִּבְלָאו הָכִי נֶאֱמֶנֶת אִשָּׁה עַל כָּךְ מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי הַטְמִין אֶת גִּטָּהּ וְלֹא יָדְעוּ שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה וְלֹא תַּרְאֵנוּ עַל שֶׁתִּרְצֶה לְהִנָּשֵׂא וְאִם יָבִיא הַבַּעַל עֵדֵי מְסִירָה אָז לֹא תַּפְסִיד הָאִשָּׁה שֶׁיֵּדְעוּ הָעֵדִים מָתַי נִמְסַר אע"ג דְּבַעַל שֶׁאוֹמֵר גֵּרַשְׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי נֶאֱמָן הַיְינוּ דַּוְקָא מִכָּאן וּלְהַבָּא כִּדְאָמְרִינַן בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קלה:) וַאֲפִילּוּ מִכָּאן וּלְהַבָּא לֹא מְהֵימְנוּ שֶׁיְּהֵא נֶאֱמָן כְּשֶׁאִשְׁתּוֹ מַכְחִישָׁתוֹ וְעוֹד דְּמִשּׁוּם מְזוֹנוֹת לֹא הָיוּ צְרִיכִין לְתַקֵּן זְמַן כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ עַל רַבִּי יוֹחָנָן בְּסָמוּךְ דַּאֲפִילּוּ אֵין בּוֹ זְמַן יְכוֹלָה הָאִשָּׁה לְבַקֵּשׁ עֵדֵי מְסִירָה שֶׁיָּעִידוּ בִּפְנֵי ב"ד אוֹ עֵדִים שֶׁהַיּוֹם נִתְגָּרְשָׁה וְיִכְתְּבוּ לָהּ שְׁטָר אַחֵר (וּמִיהוּ שֶׁמָּא לֹא יִתְרַצּוּ עֵדֵי מְסִירָה לָבֹא עִמָּהּ לב"ד אוֹ לוֹמַר לָעֵדִים וְיִכְתְּבוּ לָהּ שְׁטָר אַחֵר שֶׁמֵּאוֹתוֹ יוֹם נִתְגָּרְשָׁה וַאֲדְרַבָּה ע"י הַזְּמַן פְּעָמִים הִיא תַּפְסִיד מְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא כַּדִּין כְּשֶׁלֹּא גֵּרְשָׁהּ בִּשְׁעַת הַכְּתִיבָה) וא"ת וְגֵט שִׁחְרוּר לָמָּה תִּקְּנוּ בּוֹ זְמַן דְּאִי מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּלֹא זְמַן נָמֵי יוּכַל לָבֹא לב"ד וְיִכְתְּבוּ לוֹ שֶׁמֵּאוֹתוֹ יוֹם נִשְׁתַּחְרֵר וַאֲפִי' לְמ"ד עָלָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ אֵינוֹ זוֹכֶה בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו מִיּוֹם הַכְּתִיבָה כֵּיוָן שֶׁאֵין בּוֹ זְמַן וְאֵין מוֹכִיחַ מִתּוֹכוֹ מָתַי נִכְתַּב כְּמוֹ. בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִין בְּיוֹם אֶחָד דַּאֲפִילּוּ לְאַבַּיֵּי דְּאָמַר עָלָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ זֶה שֶׁמָּסַר לוֹ תְּחִלָּה קָנָה דִּבְפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כח:) מַשְׁמַע דְּאַבַּיֵּי סָבַר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר עַל כָּרְחָךְ זֶה שֶׁמָּסַר לוֹ תְּחִלָּה קָנָה כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (כְּתוּבּוֹת צד:) וְהַיְינוּ מִשּׁוּם דְּלָא אָמְרִינַן עָלָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ אֶלָּא הֵיכָא דְּמוֹכַח מִתּוֹכוֹ וְהוּא הַדִּין הָכָא בְּאֵין בּוֹ זְמַן כְּלָל וְאוֹמֵר ר"י דְּתִקְּנוּ זְמַן דְּאִי לָא הֲוֵי בֵּיהּ זְמַן פְּעָמִים שֶׁהָיָה אָדָם מוֹכֵר עַבְדּוֹ וְאַחַ"כ כּוֹתֵב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר בְּלֹא זְמַן וְהָיָה אוֹמֵר הָעֶבֶד לְרַבּוֹ שֵׁנִי אַיְיתֵי רְאָיָה שֶׁשְּׁטָר מֶכֶר שֶׁלְּךָ קָדַם לְשִׁחְרוּר שֶׁהָעֶבֶד הוּא מֻחְזָק בְּעַצְמוֹ וְהַלּוֹקֵחַ בָּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַשִּׁעְבּוּד אֲבָל הָכָא הַבַּעַל מֻחְזָק וְלֹא הָאִשָּׁה: **מִשּׁוּם** בַּת אֲחוֹתוֹ שֶׁלֹּא יְחַפֶּה עָלֶיהָ כְּשֶׁאֵין בּוֹ זְמַן דְּלָא אָמְרִינַן אוֹקְמַהּ אַחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ וְהַשְׁתָּא הוּא דְּאִיגָּרְשָׁה כֵּיוָן שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה לְפָנֵינוּ וְעוֹד אַדְּרַבָּה אוֹקְמַהּ בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרָה שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה כְּשֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ:

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מִשּׁוּם פֵּרוֹת כְּדֵי שֶׁתֵּדַע הָאִשָּׁה מָתַי נִכְתַּב וְנֶחְתַּם וְלֹא תַּפְסִיד פֵּרוֹת עַל שְׁעַת נְתִינָה וא"ת גֵּט מְאֻחָר יִפָּסֵל מֵהַאי טַעְמָא וּבְפֶ' גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב קסח.) מוּכָח דְּכָשֵׁר דְּאָמַר גֵּט מְקֻשָּׁר שֶׁכְּתָבוּ עָלָיו מִתּוֹכוֹ כָּשֵׁר מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ פָּשׁוּט וְאָז יִהְיֶה מְאֻחָר דִּמְקֻשָּׁר אָמְרִי' הָתָם. מָלַךְ שָׁנָה מוֹנִין לוֹ שְׁתַּיִם וְעַכְשָׁו יִמְנוּ מִזְּמַן הַכָּתוּב בּוֹ כְּדִין פָּשׁוּט שֶׁלֹּא יָדְעוּ דִּתְחִלָּתוֹ מְקֻשָּׁר הָיָה וְאוֹמֵר ר"י דִּבְמְאֻחָר אֵין הַבַּעַל מַפְסִיד פֵּרוֹת מִשְּׁעַת חֲתִימָה אֶלָּא מִשְּׁעַת הַזְּמַן דְּאֵין רָאוּי לְגָרֵשׁ בּוֹ אֲפִילּוּ נְתָנוֹ לָהּ לְאַלְתַּר וְאֵין הַגֵּרוּשִׁין חָלִים עַל הַזְּמַן אֲבָל נִכְתַּב בַּיּוֹם לְרַבִּי שִׁמְעוֹן רָאוּי לְגָרֵשׁ בּוֹ מִיָּד אע"פ שֶׁלֹּא נֶחְתַּם ע"י עֵדֵי מְסִירָה דְּר"ש סָבַר כְּר' אֶלְעָזָר דְּעֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין ט:) וּלְרַבָּנָן אע"ג דִּרְאוּי לְגָרֵשׁ בּוֹ כֵּיוָן דְּלֵיכָּא נָמֵי קוֹל אֵין הַבַּעַל מַפְסִיד פֵּרוֹת אֲבָל כְּשֶׁעֲסוּקִים בְּאוֹתוֹ עִנְיָן דְּיֵשׁ קוֹל וְרָאוּי לְגָרֵשׁ בּוֹ מַפְסִיד הַבַּעַל פֵּרוֹת מִשְּׁעַת כְּתִיבָה כִּדְאָמַר לְקַמָּן וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמְרִי' לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף יח:) אָמַר לַעֲשָׂרָה כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וַחֲתִים בּוֹ בֵּי תְרֵי מִנַּיְהוּ בְּיוֹמֵיהּ וְאִינָךְ מִכָּאן עַד עֲשָׂרָה יוֹמֵי לר"ל אָמַר כֻּלָּם מִשּׁוּם עֵדִים וּפָסוּל וְאַמַּאי וַהֲרֵי רָאוּי וַהֲרֵי יֵשׁ לוֹ קוֹל דְּאִם הָיָה רוֹצֶה הַבַּעַל לְגָרֵשׁ בּוֹ לֹא הָיָה מַקְפִּיד עַל הָעֲשָׂרָה וְיַפְסִיד פֵּרוֹת מִשֶּׁחָתְמוּ ב' הָרִאשׁוֹנִים וִיהֵא כָּשֵׁר לְגָרֵשׁ בּוֹ וְי"ל כָּל זְמַן שֶׁהַבַּעַל מַקְפִּיד וְלֹא חָתְמוּ כֻּלָּם אֵין קוֹל עַד שֶׁיַּחְתְּמוּ כֻּלָּם אוֹ שֶׁיִּהְיוּ עֲסוּקִין לַחְתֹּם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יט:

ב טוש"ע חו"מ סי' מג סעי' טז:

ג מיי' פא' מהל' גירושין הל' כה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכז סעי' ב:

ד מיי' פא' מהל' גירושין הל' כד:

מסורת הש"ס

א פסחים פז:

גליון הש"ס

גמ' מפני מה תקנו זמן בגיטין. עיין בב"ב קעב ע"ב תוד"ה עדי:

תוס' ד"ה ריש לקיש וכו' ובפ' גט פשוט. עיין לקמן דף פ ע"א תד"ה כי יתביתו:

תורה אור השלם

אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת־מְקוֹמָהּ [איוב כח, כג]

זְנוּת לָא שְׁכִיחָא. וְרַבִּי יוֹחָנָן, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ? קָסָבַר: יֵשׁ לְבַעַל פֵּירוֹת עַד שְׁעַת נְתִינָה. בִּשְׁלָמָא לְרֵישׁ לָקִישׁ, מִשּׁוּם הָכִי קָא מַכְשִׁיר רַבִּי שִׁמְעוֹן. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן – דְּמַכְשִׁיר? (א)אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן: אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לָא קָאָמֵינָא, כִּי קָאָמֵינָא אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן. (ב)בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, הַיְינוּ דְּאִיכָּא בֵּין רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבָּנַן; אֶלָּא לְרֵישׁ לָקִישׁ, מַאי אִיכָּא בֵּין רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבָּנַן? פֵּירֵי דְּמִשְּׁעַת כְּתִיבָה וְעַד שְׁעַת חֲתִימָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. וְהָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ! דְּאִתְּמַר: מֵאֵימָתַי מוֹצִיאִין לְפֵירוֹת? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִשְּׁעַת כְּתִיבָה, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מִשְּׁעַת נְתִינָה! אֵיפוֹךְ. [א]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: שְׁלֹשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִים, וְאִם נִיסֵּת – הַוָּלָד כָּשֵׁר; מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן? אַהֲנוֹ דִּלְכַתְּחִילָּה לָא תִּינָּשֵׂא. [ב]גַּזְיֵיהּ לִזְמַן דִּידֵיהּ, וְיַהֲבֵיהּ נִיהֲלַהּ, מַאי? אֲמַר לֵיהּ: לְרַמַּאי לָא חָיְישִׁינַן. [ג]כָּתוּב בּוֹ שָׁבוּעַ, שָׁנָה, חֹדֶשׁ, שַׁבָּת, מַאי? אֲמַר לֵיהּ: כָּשֵׁר. וּמָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן? [ד]אַהְנוֹ לְשָׁבוּעַ דְּקַמֵּיהּ וּלְשָׁבוּעַ דְּבָתְרֵיהּ. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, יוֹמָא גּוּפֵיהּ – מִי יָדְעִינַן אִי מִצַּפְרָא אִי מִפַּנְיָא?! אֶלָּא לְיוֹמָא דְּקַמֵּיהּ וּלְיוֹמָא דְּבָתְרֵיהּ; הָכָא נָמֵי, אַהְנִי לְשָׁבוּעַ דְּקַמֵּיהּ וּלְשָׁבוּעַ דְּבָתְרֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: כַּתְבֵיהּ וְאוֹתְבֵיהּ

לָא שְׁכִיחַ וְלָא חָשׁוּ בָּהּ רַבָּנָן: עַל שְׁעַת נְתִינָה הִלְכָּךְ זְמַן כְּתִיבַת גֵּט לָא מְהַנֵּי מִידֵּי דְּכִי אָתְיָא לְמִטְרַף בָּעֲיָא לְאַתּוּיֵי סָהֲדֵי אֵימַת מְטָא גִּיטָּא לִידַהּ: מִשּׁוּם הָכִי מַכְשַׁר ר' שִׁמְעוֹן בְּגֵט מוּקְדָּם כִּדְאָמַר לְקַמָּן קָסָבַר ר' שִׁמְעוֹן כֵּיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ שׁוּב אֵין לוֹ פֵּירוֹת הִלְכָּךְ אִם אָתְיָא לְמִטְרַף לָקוֹחוֹת דְּפֵירוֹת מִיּוֹם כְּתִיבָה שַׁפִּיר עָבְדָא וְטַעֲמָא דְּרַבָּנָן לְקַמֵּיהּ מְפָרֵשׁ: אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר זְמַן מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ אִתְּקַן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמַכְשַׁר הָא זִמְנִין דְּזַנַּאי בְּאוֹתוֹ יוֹם וְעוֹלֶה אֵשֶׁת אִישׁ דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא נֶחְתַּם לֹא נִתַּן לָהּ וּכְשֶׁמְּעִידִין עַל זְנוּתָהּ מוֹצִיאָה גִּיטָּהּ וְכָתוּב בּוֹ מֵאוֹתוֹ יוֹם וְאוֹמֶרֶת גְּרוּשָׁה הָיִיתִי: אַלִּיבָּא דְּר' שִׁמְעוֹן לָא קָאָמֵינָא לר"ש וַדַּאי זְמַן לָאו מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ אִתְּקַן אֶלָּא מִשּׁוּם פֵּירוֹת: אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן דְּמִשּׁוּם הָכִי פָּסְלֵי רַבָּנָן דְּקָא סָבְרִי זְמַן מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ: בִּשְׁלָמָא לְר' יוֹחָנָן דְּאָמַר לְרַבָּנָן מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ וְלַר' שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם פֵּירוֹת: הַיְינוּ דְּאִיכָּא בֵּין רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבָּנַן טַעְמָא דִּפְלֻגְתַּיְיהוּ בְּהָכִי לְרַבָּנָן פָּסוּל גֵּט מוּקְדָּם מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ וּלְר"ש כָּשֵׁר דְּקָסָבַר זְמַן מִשּׁוּם פֵּירוֹת אִתְּקַן וְהִלְכָּךְ גֵּט מוּקְדָּם כָּשֵׁר דְּאִי טָרְפָא מִשְּׁעַת כְּתִיבָה שַׁפִּיר טָרְפָא דְּהָא נָתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ: מַאי אִיכָּא בְּמַאי פְּלִיגִי וְאַמַּאי פָּסְלֵי רַבָּנָן הָא שַׁפִּיר טָרְפָא דְּהָא לְהָכִי אִתְּקַן זְמַן: עַל שְׁעַת חֲתִימָה דִּלְרַבָּנָן לָא בָּעֲיָא לְמִטְרַף אֶלָּא מֵחֲתִימָה וְאֵילָךְ הִלְכָּךְ מוּקְדָּם פָּסוּל דְּכִי מַפְּקָא לֵיהּ אָתְיָא לְמִטְרַף מִיּוֹם כְּתִיבָה דְּסָבְרִי בּוֹ בַּיּוֹם נֶחְתַּם: שָׁמְעִינַן לְהוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ: ג' גִּיטִּין פְּסוּלִין וְאֶחָד מֵהֶם יֵשׁ עָלָיו עֵדִים וְאֵין בּוֹ זְמַן וּתְנַן דְּאִם נִיסֵּת הַוָּלָד כָּשֵׁר כֵּיוָן דְּאִי עָבַד שַׁפִּיר דָּמֵי: מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ וּמִשּׁוּם פֵּירוֹת: אַהֲנוֹ דִּלְכַתְּחִלָּה לָא תִּנָּשֵׂא וְכֵיוָן דְּהָכִי הוּא אִי בָּעֵי לִכְתּוֹב גֵּט בְּלֹא זְמַן לְחַפּוֹת עַל בַּת אֲחוֹתוֹ אוֹ לִמְכּוֹר בְּפֵירוֹת לֹא כָּתְבוּ לֵיהּ סוֹפְרֵי הַדַּיָּינִים וְלָא חָתְמִי עָלֶיהָ סָהֲדֵי: גַּזְיֵיהּ לִזְמַן וְיַהֲבֵיהּ נִיהֲלַהּ לְאַחַר שֶׁכָּתַב בּוֹ זְמַן חֲתָכוֹ כְּדֵי לְחַפּוֹת עַל בַּת אֲחוֹתוֹ אוֹ לִמְכּוֹר בְּפֵירוֹת וְיַהֲבֵיהּ נִיהֲלַהּ וְאָמְרִי' דְּגֵט שֶׁאֵין בּוֹ זְמַן אִם נִיסֵּת הַוָּלָד כָּשֵׁר וּכְשֶׁמּוֹצִיאַתּוֹ הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת מְגוֹרֶשֶׁת וְלָא מִקַּטְלָא מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן: לְרַמַּאי לָא חָיְישִׁינַן לְרַמָּאוּת כָּזֶה שֶׁהוּא נִכָּר וְנִגְלֶה לָא עֲבִידִי אִינָשֵׁי דְּעָבְדִי וְלָא חָשׁוּ רַבָּנָן לְהָכִי: כָּתוּב בּוֹ זְמַנּוֹ בְּשָׁבוּעַ פְּלוֹנִית שֶׁל יוֹבֵל וְלֹא כָּתַב אֵיזוֹ שָׁנָה אוֹ כָּתַב שָׁנָה וְלֹא כָּתַב חֹדֶשׁ אוֹ כָּתַב חֹדֶשׁ וְלֹא כָּתַב שַׁבָּת אוֹ כָּתַב שַׁבָּת וְלֹא כָּתַב יוֹם מַאי: א"ל כָּשֵׁר לְכַתְּחִלָּה: מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם הָא לָא מִמַּנְעִי מִלְּמִכְתְּבֵהּ נִהֲלֵהּ: לְשָׁבוּעַ דְּקַמֵּיהּ שֶׁאִם זִנְּתָה תֵּהָרֵג: וּלְשָׁבוּעַ דְּבָתְרֵיהּ לְפֵירוֹת שֶׁאִם יִמְכּוֹר בָּהֶם תּוֹצִיא גִּטָּהּ וְתִגְבֶּה וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דִּלְשָׁבוּעַ דְּקַמֵּיהּ אַהֲנֵי לְפֵירוֹת שֶׁלֹּא תִּטְרְפֵם מִלָּקוֹחוֹת דִּבְלָאו זְמַן נָמֵי לָא טָרְפָה דִּידֵהּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה עַל דְּמַיְיתָה רְאָיָה דְּבָתַר גֵּירוּשִׁין זְבִין וּלְשָׁבוּעַ דְּבָתְרָא לָא מְהַנֵּי לִזְנוּת דְּלָא תִּקְטוֹל דִּבְלָאו זְמַן נָמֵי לָא מִקַּטְלָא דִּסְפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל:

זְנוּת לָא שְׁכִיחָא פֵּרוּשׁ זְנוּת בְּעֵדִים וּבְהַתְרָאָה לָא שְׁכִיחַ אֲבָל לָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּשׁוּם זְנוּת לָא שְׁכִיחַ דְּהָא בְּרֵישׁ כְּתֻבּוֹת (דַּף ב.) תִּקְּנוּ שֶׁתְּהֵא בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בַּיּוֹם הָרְבִיעִי שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים יַשְׁכִּים לְבֵית דִּין דְּחָיְישִׁינַן לְאַקְרוֹרֵי דַּעְתָּא וּמִסְתַּבְּרָא דִּטְפֵי אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְשֶׁמָּא תִּזְנֶה מִלְּשֶׁמָּא זִנְּתָה וְעוֹד דְּהָתָם אע"ג דְּלָא שְׁכִיחַ עָשׂוּ תַּקָּנָה וְחָשׁוּ שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר עָלָיו עוֹלָמִית וְיִתְפְּסֶנָּה בְּאִסּוּר אֲבָל הָכָא לֹא חָשׁוּ אִי מִחַיֶּיבֶת מִיתָה וְלָא מִקַּטְלָא כֵּיוָן דְּלָא שְׁכִיחַ: עַד שְׁעַת נְתִינָה פֵּי' בְּקוּנְטְ' הִלְכָּךְ זְמַן כְּתִיבַת הַגֵּט לָא מְהַנֵּי דְּכִי בָּעֲיָא לְמִטְרַף בָּעֲיָא לְאַתּוּיֵי סָהֲדֵי אֵימַת מְטָא גִּטָּא לִידַהּ אע"ג דִּבְכָל שְׁטָרוֹת אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא עֵדִים אֵימַת מְטָא הַשְּׁטָר לִידֵהּ אַפֵּי' לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ עֵדָיו בַּחֲתוּמָיו זָכִין לוֹ הַיְינוּ מִשּׁוּם דִּלְדִידֵהּ אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָר לַלֹּוֶה אֶלָּא א"כ מַלְוֶה עִמּוֹ בַּר מִשְּׁטָרֵי אַקְנָיָיתָא כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דב"מ (דַּף יג.) הִלְכָּךְ כֵּיוָן שֶׁהָיָה מַלְוֶה שָׁם אָמְרִי' שֶׁמִּיָּד מָסַר לוֹ אֲבָל גֵּט אִשָּׁה כּוֹתְבִין לָאִישׁ אע"פ שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ מִשּׁוּם עִגּוּנָא כְּמוֹ כָּל גִּטִּין הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם אֲבָל קָשֶׁה לר"י מֵהָא דְּאָמַר בְּסוֹף פ"ק דב"מ (דַּף יט.) מָצָא גֵּט אִשָּׁה בַּשּׁוּק בִּזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה יַחֲזִיר לָאִשָּׁה וּפָרִיךְ נִחוּשׁ דִּלְמָא כָּתַב לִתֵּן בְּנִיסָן וְלֹא נָתַן עַד תִּשְׁרֵי וַאֲזַל וְזַבֵּן פֵּירֵי מִנִּיסָן עַד תִּשְׁרֵי וּמַפְּקָא לֵיהּ לְגִטָּא דִּכְתַב בְּנִיסָן וְאָתְיָא לְמִטְרַף לָקוֹחוֹת שֶׁלֹּא כַּדִּין וּמְשַׁנֵּי כִּי אָתְיָא לְמִטְרַף אָמְרִי' לַהּ אַיְיתִי רְאָיָה אֵימַת מְטָא גִּטָּא לִידָךְ וְאַמַּאי קָשֶׁה לֵיהּ טְפֵי הַהִיא בְּרַיְיתָא מִבְּכָל גִּטִּין שֶׁבָּעוֹלָם אֶלָּא מַשְׁמַע דְּוַקָּא בְּגֵט הַנִּמְצָא דְּאִתְרַע בִּנְפִילָה הוּא דְּאָמַר אַיְיתִי רְאָיָה אֵימַת מְטָא גִּטָּא לִידָךְ אֲבָל בְּכָל גִּטִּין אָמְרִינַן מִסְתָּמָא בַּיּוֹם שֶׁנִּכְתַּב וְנֶחְתַּם נִמְסַר וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ עַל שְׁעַת נְתִינָה דְּכֵיוָן דְּיֵשׁ לְבַעַל פֵּרוֹת עַל שְׁעַת נְתִינָה לֹא הֻצְרְכוּ לְתַקֵּן זְמַן בְּגֵט מִשּׁוּם פֵּרוֹת דְּאֵין בּוֹ זְמַן נָמֵי תָּבִיא גִּטָּהּ לב"ד אוֹ לָעֵדִים וְיִכְתְּבוּ לָהּ שֶׁמֵּאוֹתוֹ יוֹם נִתְגָּרְשָׁה וא"ת וְלַר' יוֹחָנָן הֵיאַךְ כּוֹתְבִין גֵּט לָאִישׁ אע"פ שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ נִחוּשׁ שֶׁמָּא יִכְתֹּב בְּנִיסָן וְלֹא יִתֵּן עַד תִּשְׁרֵי כִּדְפָרֵי' בפ"ק דב"מ (דַּף יב:) גַּבֵּי כּוֹתְבִין שְׁטָר לַלֹּוֶה אע"פ שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ וי"ל דְּגַבֵּי כּוֹתְבִין שְׁטָר לַלֹּוֶה פָּרֵיךְ מִשּׁוּם דְּמַאן דְּיָזֵיף בְּצִנְעָה יָזֵיף וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁאַחַר זְמַן יִמְסֹר לוֹ בְּצִנְעָה וְיִסְבְּרוּ לָקוֹחוֹת שֶׁנִּמְסַר לוֹ מִשְּׁעַת כְּתִיבָה אֲבָל גֵּט צָרִיךְ עֵדֵי מְסִירָה וְאַפֵּי' לְר' מֵאִיר [דְּאָמַר עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי] אוֹמֵר ר"ת דְּבָעִינַן עֵדֵי מְסִירָה דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם וְגַם מְפַרְסְמִין לְהוֹצִיא קוֹל שֶׁהִיא פְּנוּיָה וְיֵדְעוּ לָקוֹחוֹת שֶׁלֹּא נִתְגָּרְשָׁה מִיּוֹם הַכְּתִיבָה וְיֹאמְרוּ לָהּ אַיְיתִי רְאָיָה אֵימַת כו' וּמִיהוּ בְּמַשְׁלִישׁ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ דִּשְׁמַעְתִּין לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן לְמִידֵי לֹא מִשּׁוּם פֵּרוֹת וְלֹא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יְחַפֶּה דְּכֵיוָן שֶׁרוֹאִים זְמַן הַכְּתִיבָה קֹדֶם הַמְּסִירָה קָלָא אִית לֵיהּ כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ אַגִּטִּין הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם וא"ת נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה אַמַּאי פָּסוּל הָא אִית לֵיהּ קָלָא וי"ל דְּלָא שַׁיָּיךְ לְמֵימַר קָלָא אִית לֵיהּ אֶלָּא כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ ע"י שָׁלִיחַ אֲבָל נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיִּמְסֹר לָהּ בְּעַצְמוֹ בְּצִנְעָה לְחַפּוֹת עָלֶיהָ וּלְהָכִי לָא מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי גַּבֵּי כַּתְבֵיהּ וְאוֹתְבֵיהּ בְּכִסְתֵּיהּ דְּקָלָא אִית לֵיהּ כִּדְמְשַׁנֵּי אַגִּטִּין הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם וא"ת וְאַמַּאי כּוֹתְבִין גֵּט לָאִישׁ נִחוּשׁ שֶׁמָּא תִּזְנֶה וְיִתֵּן לָהּ בְּצִנְעָה כְּדֵי לְחַפּוֹת עָלֶיהָ וי"ל דְּמִסְתָּמָא מִיָּד אַחַר הַכְּתִיבָה יִתֵּן לָהּ דְּלָא מַקְדִּים פֻּרְעָנוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ כִּדְמְשַׁנֵּי בְּסָמוּךְ גַּבֵּי כַּתְבֵיהּ וְאוֹתְבֵיהּ בְּכִסְתֵּיהּ: **אִיפּוּךְ** רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מִשְּׁעַת כְּתִיבָה פֵּרוּשׁ מִשְּׁעַת חֲתִימָה: **גַּזְיָיהּ** לִזְמַן וְיַהֲבֵהּ נִהֲלַהּ מַאי כו' וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק ר' אָחִין (יְבָמוֹת לא:) גַּבֵּי מִפְּנֵי מָה לֹא תִּקְּנוּ זְמַן בְּקִדּוּשִׁין מִשּׁוּם דְּהֵיכִי נַעֲבִיד נִיכְתְּבֵיהּ גַּבֵּי דִּידַהּ מָחֲקָה לֵהּ וּפָרִיךְ אִי הָכִי גֵּירוּשִׁין נָמֵי נֵימָא הָכִי וּמְשַׁנֵּי הָתָם לְהַצָּלָה דִּידַהּ קָאָתֵי לֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ שָׁם בְּקוּנְטְ' דְּאִי מָחֲקָה לֵיהּ קָטְלִינַן לָהּ דְּמוֹקְמִינַן לָהּ בְּחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ אע"ג דְּאִי לָא תִּקּוּן זְמַן מָצֵי לְחַפּוּיֵי עֲלָהּ דְּמִסְפֵּיקָא לָא קָטְלִינַן לָהּ הַשְׁתָּא דְּתִקּוּן זְמַן אִי מָחֲקָה לֵיהּ מוֹקְמִינַן לָהּ בְּחֶזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ וְקָטְלִינַן לָהּ דְּהָא הָכָא מַשְׁמַע דְּאִי גַּזְיֵיהּ לִזְמַן לָא קָטְלִינַן לָהּ דְּקָאָמַר מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם וְאֵין לוֹמַר דְּלָא פָּרֵיךְ הָכָא אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם פֵּרֵי אֶלָּא אוֹמֵר ר"י דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ הָתָם לְהַצָּלָה דִּידַהּ קָאָתֵי הַגֵּט בָּא לְהַצִּילָהּ וּלְהָעִיד עָלֶיהָ שֶׁהִיא מְגֹרֶשֶׁת וּלְכָךְ יֵרָאֶה לִמְחֹק הַזְּמַן כִּי סְבוּרָה שֶׁיִּפָּסֵל בְּכָךְ אֲבָל הָאֱמֶת דְּאִי מָחֲקָה לֵיהּ לָא קָטְלִינַן לָהּ הָכָא לְחוֹבָה דִּידַהּ קָאָתֵי כְּלוֹמַר הַקִּדּוּשִׁין בָּאִין לְחַיְּבָהּ וּלְהָעִיד שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת וּמְחָקָהּ לֵיהּ לִזְמַן: **כַּתְבֵהּ** וְאַנְּחֵיהּ כו' הָכָא לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּאַהֲנֵי לְקַמֵּיהּ כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל דְּגַבֵּי כָּתַב חֹדֶשׁ שַׁבָּת כֵּיוָן דְּאַהֲנֵי לְקַמֵּיהּ לָא חָיְישִׁי' לְחַפּוּיֵי שֶׁהַכְּתִיבָה וְהַנְּתִינָה כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ כְּמוֹ בְּיוֹמָא גּוּפָא כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל אֲבָל גַּבֵּי כָּתַב וְאַנְּחֵיהּ בְּכִסְתֵּיהּ וְגִטִּין הַבָּאִין ממ"ה שֶׁהַנְּתִינָה הִיא אַחַר הַכְּתִיבָה חָיְישִׁי' שֶׁמָּא יְחַפֶּה וְיֹאמַר שֶׁקֶר שֶׁמּוּקְדָּם לָכֵן נִתְגָּרְשָׁה וְכֵן נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה פָּסוּל אע"ג דְּאַהֲנֵי לְקַמֵּיהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' כו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכז סעי' א:

ב מיי' פא' מהל' גירושין הל' כו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכז סעי' ח:

ג טוש"ע אה"ע סי' קכז סעי' ז:

ד מיי' פא' מהל' גירושין הל' כו:

ה מיי' פא' מהל' גירושין הל' כו, טוש"ע אה"ע סי' קכז סעי' ז:

מסורת הש"ס

א בבא מציעא מז:

ב מנחות מז.

גליון הש"ס

גמ' בשלמא לר"ל. כעין זה ב"מ ד' מז ע"ב ובהיפוך:

תוס' ד"ה איפוך וכו' משעת חתימה. עיין בב"ב דף קמו ע"ב ובתוס' שם ד"ה נכנס:

וְאוֹתְבֵיהּ בְּכִיסְתֵּיהּ – דְּאִי מְפַיְּיסָה תִּיפַּיַּיס, מַאי? [א]אֲמַר לֵיהּ: לָא מַקְדֵּים אִינָשׁ פּוּרְעָנוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: גִּיטִּין הַבָּאִים מִמְּדִינַת הַיָּם, דְּמִיכַּתְבִי בְּנִיסָן וְלָא מָטוּ עַד תִּשְׁרֵי – מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם? אֲמַר לֵיהּ: הָנְהוּ, קָלָא אִית לְהוּ. אִיתְּמַר: מֵאֵימָתַי מוֹנִין לַגֵּט? רַב אָמַר: מִשְּׁעַת נְתִינָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מִשְּׁעַת כְּתִיבָה. מַתְקֵיף לַהּ רַב נָתָן בַּר הוֹשַׁעְיָא לִשְׁמוּאֵל, יֹאמְרוּ: שְׁתֵּי נָשִׁים בְּחָצֵר אַחַת – זוֹ אֲסוּרָה וְזוֹ מוּתֶּרֶת! אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: זוֹ זְמַן גִּיטָּהּ מוֹכִיחַ עָלֶיהָ, וְזוֹ זְמַן גִּיטָּהּ מוֹכִיחַ עָלֶיהָ. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב, תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב: הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְנִשְׁתַּהָה שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּשֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ – צְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים; וּלְגֵט יָשָׁן אֵין חוֹשְׁשִׁין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ. (א)תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: הַמְשַׁלֵּישׁ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לוֹ: אַל תִּתְּנֵהוּ לָהּ אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, מִשֶּׁנְּתָנוֹ לָהּ – מוּתֶּרֶת לִינָּשֵׂא מִיָּד; וּלְגֵט יָשָׁן אֵין חוֹשְׁשִׁין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ. [ב]רַב כָּהֲנָא וְרַב פַּפֵּי וְרַב אָשֵׁי – עָבְדִי מִשְּׁעַת כְּתִיבָה, רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ – עָבְדִי מִשְּׁעַת נְתִינָה. וְהִלְכְתָא: מִשְּׁעַת כְּתִיבָה. אִיתְּמַר: מֵאֵימָתַי כְּתוּבָּה מְשַׁמֶּטֶת? [ג](ב)רַב אָמַר: מִשֶּׁתִּפְגּוֹם – וְתִזְקוֹף. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: פְּגוּמָה – אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא זְקוּפָה, זְקוּפָה – אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פְּגוּמָה. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב, תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב: מֵאֵימָתַי כְּתוּבָּה מְשַׁמֶּטֶת? מִשֶּׁתִּפְגּוֹם וְתִזְקוֹף. פְּגוּמָה וְלֹא זְקוּפָה, זְקוּפָה וְלֹא פְּגוּמָה – אֵינָהּ מְשַׁמֶּטֶת, עַד שֶׁתִּפְגּוֹם וְתִזְקוֹף. [ד]תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: אוֹנֶס, וּקְנָס, וּפִיתּוּי, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה – שֶׁזְּקָפָן בְּמִלְוָה, מְשַׁמְּטִין; וְאִם לָאו – אֵין מְשַׁמְּטִין. מֵאֵימָתַי נִזְקָפִים בְּמִלְוָה? מִשְּׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין. אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּתוּבָּה כְּמַעֲשֵׂה בֵּית דִּין דָּמְיָא – מָה מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין נִכְתָּבִין בַּיּוֹם וְנֶחְתָּמִין בַּלַּיְלָה, אַף כְּתוּבָּה נִכְתֶּבֶת בַּיּוֹם וְנֶחְתֶּמֶת בַּלַּיְלָה. כְּתוּבְּתֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר רַב אִיכְּתוּב בַּיּוֹם וְאִיחֲתוּם בַּלַּיְלָה; הֲוָה רַב הָתָם וְלָא אֲמַר לְהוּ וְלָא מִידֵּי. [ה]לֵימָא כִּשְׁמוּאֵל סְבִירָא לֵיהּ? עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן הֲווֹ. דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי צָדוֹק: לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא כְּשֶׁאֵין עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן, אֲבָל עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן – כָּשֵׁר. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר: אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? קָסָבַר: כֵּיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ, שׁוּב אֵין לוֹ פֵּירוֹת. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לֹא הִכְשִׁיר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא לְאַלְתַּר, אֲבָל מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים – לֹא;

חָיְישִׁינַן

וְאוֹתְבֵהּ בִּכְסָתֵהּ יָמִים רַבִּים: דְּאִי מְפַיְּסָהּ בַּהֲלֵהּ בִּקְטָטוֹת שֶׁבֵּינֵיהֶם: תִּפַּיֵּס וְלֹא יְגָרְשֶׁנָּה וְלֹא אִיפַּיְּיסָה וְגֵרְשָׁהּ וּמִכִּי מְטָא גִּטָּהּ לְיָדָהּ הוּא דְּאִגָּרְשָׁה: לֹא מַקְדִּים כו' לֹא רְגִילֵי לְמֶעְבַּד הָכִי לְאַנּוֹחֵי בִּכְסָתֵהּ דְּכֵיוָן דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּגֵרוּשִׁין פּוּרְעָנוּת הוּא לְגַבֵּהּ וְלָא מַקְדִּים לֵיהּ: מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן בֵּין לְעִנְיַן פֵּרוֹת בֵּין לְעִנְיַן זְנוּת דְּטָרְפָה לָקוֹחוֹת מִיּוֹם הַכְּתִיבָה: קָלָא אִית לְהוּ וּבֵין לְעִנְיַן זְנוּת וּבֵין לְעִנְיַן פֵּרוֹת בָּעֲיָא לְאַתּוֹיֵי רְאָיָה אֵימַת מְטָא גִּטָּהּ לְיָדָהּ: מֵאֵימָתַי מוֹנִין לַגֵּט ג' חֳדָשִׁים שֶׁהָאִשָּׁה צְרִיכָה לְהַמְתִּין: ב' נָשִׁים בְּחָצֵר אַחַת שֶׁל אָדָם א' שֶׁפֵּרַשׁ לַיָּם וּמָסַר שְׁנֵי גִּטִּין לִשְׁתֵּי נָשָׁיו בּוֹ בַּיּוֹם אֶלָּא שֶׁזֶּה קָדַם לָזֶה כְּתִיבָתוֹ חֹדֶשׁ וְלִשְׁמוּאֵל זוֹ תִּנָּשֵׂא לְסוֹף ב' חֳדָשִׁים וְזוֹ לְסוֹף ג' יִתְמְהוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁרָאוּ שֶׁנִּתְגָּרְשׁוּ בְּיוֹם א': גֵּט יָשָׁן לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף עט:) תְּנִינָא דְּאֵין אָדָם מְגָרֵשׁ בְּגֵט יָשָׁן וְאֵיזֶהוּ גֵּט יָשָׁן כֹּל שֶׁנִּתְיַחֵד עִמָּהּ מֵאַחַר שֶׁכְּתָבוֹ לָהּ וְטַעֲמָא שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גִּטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתֵלֵד בֵּין כְּתִיבָתוֹ לִנְתִינָתוֹ וּלְאַחַר זְמַן יֹאמְרוּ הַגֵּט קָדַם וּבִזְנוּת נִתְעַבְּרָה: הַמְשַׁלֵּישׁ מָסַר הַגֵּט לְשָׁלִישׁ כְּדֵי לְגָרְשָׁהּ בּוֹ לְסוֹף ג' חֳדָשִׁים וְהוּא הָלַךְ לְדַרְכּוֹ: מֻתֶּרֶת לִנָּשֵׂא מִיָּד דְּמִשְּׁעַת כְּתִיבָה מָנֵינַן: מֵאֵימָתַי כְּתֻבָּה כִּשְׁאָר שְׁטַר חוֹב וּמְשַׁמַּטְתָּהּ שְׁבִיעִית: מִשֶּׁתִּפְגֹּם שֶׁתִּפָּרַע קְצָת דְּגַלֵּי דַּעְתָּהּ דְּעוֹמֶדֶת לִיגֹּשׂ וְלִפָּרַע: וְתִזְקוֹף עָלָיו הַמּוֹתָר בְּמִלְוֶה דְּנָפְקָא לָהּ מִשּׁוּם כְּתֻבָּה וּמַעֲשֵׂה ב"ד שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּט וְחָל עָלָהּ שֵׁם שְׁטַר חוֹב: פְּגוּמָה כֵּיוָן דְּגַלֵּי דַּעְתָּהּ בְּפִרְעוֹן קָרֵינָא בֵּהּ לֹא יִגֹּשׂ: זְקוּפָה בְּמִלְוֶה: אֹנֶס אֶת הַבְּתוּלָה חַיָּב חֲמִשִּׁים כֶּסֶף: וּקְנָס דְּמוֹצִיא שֵׁם רַע: מֵאֵימָתַי נִזְקָפִין כְּלוֹמַר מֵאֵימָתַי הָוְיָא כִּזְקִיפָה: הָעֲמָדָה הֲרֵי הִיא כִּזְקִיפָה: כְּמַעֲשֵׂה ב"ד דָּמְיָא דִּתְנַאי ב"ד הִיא: מַה מַּעֲשֵׂה ב"ד חִיּוּבֵהּ מִשּׁוּם פְּסַק דִּין הוּא וְאַעַ"ג דְּלָא אֲחָתִים הִלְכָּךְ אֵין שֵׁם הַקְדָּמָה וְנִכְתָּבִים בַּיּוֹם וְנֶחְתָּמִין בַּלַּיְלָה: אַף כְּתֻבָּה מִשְּׁעַת כְּתִיבָה דְּנִכְנְסָה לַחֻפָּה דְּקָרוּב חֲתֻנּוֹת הוּא חָיֵל שִׁעְבּוּדָהּ וְאַעַ"ג דְּלָא אֲחַתִּים: עֲסוּקִים בְּאוֹתוֹ עִנְיָן הָווּ מִכְּתִיבָה עַל חֲתִימָה וַאֲפִי' בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת כָּשֵׁר: לֹא שָׁנוּ דִּשְׁטָרוֹת הַנִּכְתָּבִים בַּיּוֹם וְנֶחְתָּמִים בַּלַּיְלָה פְּסוּלִים: אֲבָל עֲסוּקִים בְּאוֹתוֹ עִנְיָן כֵּיוָן שֶׁהָעֵדִים מְזֻמָּנִים לַחְתֹּם אֶלָּא שֶׁבְּעַל כָּרְחָם צְרִיכִים לְהַמְתִּין עַד שֶׁיְּסַיֵּים הַסּוֹפֵר אֶת הַשְּׁטָר אע"ג דְּאִיתְרְמֵי לֵיהּ חֲתִימָה לְאוּרְתָּא: כָּשֵׁר שֶׁהֲרֵי מִשְּׁעַת כְּתִיבָה נָמֵי אִית לֵהּ קָלָא: אֵין לוֹ פֵּרוֹת וְכִי טָרְפָה מִזְּמַן כְּתִיבָה בְּדִין טְרֵפָה:

וְאַנָּחֵיהָ בִּכְסָתֵהּ מַאי פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם בֵּין לְעִנְיַן זְנוּת בֵּין לְעִנְיַן פֵּרוֹת דְּטָרְפָה לָקוֹחוֹת מִיּוֹם הַכְּתִיבָה אע"ג דִּלְעֵיל אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ דְּיֵשׁ לְבַעַל פֵּרוֹת עַד שְׁעַת חֲתִימָה הָכָא מוֹדֶה דְּיֵשׁ לַבַּעַל פֵּרוֹת עַד שְׁעַת נְתִינָה כֵּיוָן דְּאִי מְפַיְּסָהּ תִּפַּיֵּס וּמִיהוּ הַהוּא דְּגִטִּין הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם דְּפֵרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דִּלְתַרְוַיְיהוּ פָּרִיךְ קְצָת קָשֶׁה דְּלָמָּה לֹא יַפְסִיד מִשְּׁעַת חֲתִימָה לְרֵישׁ לָקִישׁ כֵּיוָן שֶׁאִם הָיְתָה אֶצְלוֹ הָיָה מְגָרְשָׁהּ לְאַלְתַּר וְעוֹד קָשֶׁה לר"י דְּמַה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם מַשְׁמַע דְּהַשְׁתָּא אִיכָּא לְמֵיחַשׁ כְּאִלּוּ לֹא הָיָה בּוֹ זְמַן וְזֶה אֵינוֹ דִּבְאֵין בּוֹ זְמַן חוֹשְׁשִׁים שֶׁלֹּא תַּפְסִיד הָאִשָּׁה וַחֲשָׁשָׁא דְּהָכָא לֹא מִשּׁוּם אִשָּׁה אֶלָּא מִשּׁוּם לָקוֹחוֹת וְנִרְאֶה לר"י דְּהָנָךְ תְּרֵי פִּרְכֵי לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יְחַפֶּה אֲבָל לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם פֵּרֵי נִיחָא דִּבְדִין מַפְסִידִין הַלָּקוֹחוֹת מִשְּׁעַת חֲתִימָה: **הָנְהוּ** קָלָא אִית לְהוּ פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דְּבָעֲיָא לְאַתּוֹיֵי רְאָיָה אֵימַת מְטָא גִּטָּהּ לְיָדָהּ תֵּמַהּ דִּלְעִנְיַן זְנוּת דִּנְהִי דְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא בָּא לְיָדָהּ בַּיּוֹם הַכָּתוּב בּוֹ מ"מ יָכוֹל לְחַפּוֹת וְלוֹמַר שֶׁנָּתַן לָהּ קֹדֶם שֶׁזִּנְּתָה כְּמוֹ קֹדֶם שֶׁתִּקְּנוּ זְמַן וְאוֹר"י קָלָא אִית לְהוּ כְּשֶׁרוֹאִין בִּזְמַן שֶׁזְּמַן הַכְּתִיבָה הִיא קֹדֶם הַמְּסִירָה אִית לֵהּ קָלָא לְמִלְּתָא וּמַסְּקִי אַדַּעְתַּיְיהוּ לֵידַע יוֹם הַמְּסִירָה וא"ת וּבְהַהוּא לָמָּה תִּקְּנוּ זְמַן וי"ל ע"י הַזְּמַן יֵשׁ לוֹ קוֹל לְפִי שֶׁרוֹאִים ע"י הַזְּמַן שֶׁבּוֹ שֶׁהַנְּתִינָה אֵינָהּ בְּיוֹם הַכְּתִיבָה וא"ת וּמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ בַּזְּמַן הַזֶּה לָמָּה כּוֹתְבִין זְמַן בְּגִטִּין דַּאֲפִי' בַּזְּמַן הַזֶּה מַשְׁמַע דְּבָעֵי זְמַן כִּדְתְנַן (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פו.) ג' גִּטִּין פְּסוּלִים וי"ל גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְחַפֶּה עַל בָּנֶיהָ מַמְזֵרִים אִי נָמֵי מְהֵרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ א"נ שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ זִנְּתָה אַחַר גֵּרוּשִׁין וְיַחֲזִירֶנָּה דִּגְרוּשָׁה שֶׁזִּנְּתָה מֻתֶּרֶת לַחֲזוֹר כִּדְאָמְרִינַן בפ"ב דְּסוֹטָה (דַּף יח:): **הַשּׁוֹלֵחַ** גֵּט לְאִשְׁתּוֹ כו' וּלְגֵט יָשָׁן אֵין חוֹשְׁשִׁין פֵּרוּשׁ אע"פ שֶׁצְּרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לָאו מִשּׁוּם דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא בְּתוֹךְ כָּךְ יָבֹא עָלֶיהָ דְּהָא לְגֵט יָשָׁן אֵין חוֹשְׁשִׁין אֶלָּא כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל שֶׁמָּא יֹאמְרוּ שְׁתֵּי נָשִׁים בְּחָצֵר כו': **הַמְשַׁלֵּישׁ** גֵּט לְאִשְׁתּוֹ פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס וְהוּא הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וּבְחִנָּם פֵּרֵשׁ כֵּן אֶלָּא מַיְירֵי אֲפִלּוּ הוּא בָּעִיר וְנָקַט הַךְ בָּרַיְתָא הַמְשַׁלֵּישׁ לִרְבוּתָא לְאע"פ שֶׁהוּא בָּעִיר מֻתֶּרֶת לִנָּשֵׂא מִיָּד וְאֵין חוֹשְׁשִׁים לְגֵט יָשָׁן וּלְעֵיל נָקַט הַשּׁוֹלֵחַ לִרְבוּתָא לְאע"פ שֶׁאֵינוֹ בָּעִיר צְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים: **מֵאֵימָתַי** כְּתֻבָּה מְשַׁמֶּטֶת הָא דְּאָמַר בְּרֵישׁ פ' אע"פ (כְּתֻבּוֹת נה.) תְּנָאֵי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה דָּמֵי לִשְׁבִיעִית קָשֶׁה לר"י מַאי אִרְיָא דְּאֵין תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה מְשַׁמֶּטֶת מִשּׁוּם דִּתְנָאֵי כְּתֻבָּה כִּכְתֻבָּה דָּמֵי וַהֲוֵי כְּמַעֲשֵׂה ב"ד תִּפּוֹק לֵהּ דְּלָא מְשַׁמֵּט כְּתֻבָּה וְתוֹסֶפֶת מִילֵי דַּהֲוָה אַשְׂכַּר שָׂכִיר וְהַקָּפַת הַחֲנוּת דְּאִיכָּא מ"ל בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית (פ"י מ"א) דְּלָא מְשַׁמֵּט אֶלָּא מִלְוֶה וכ"ש כְּתֻבָּה וְתוֹסֶפֶת וְאֵין לוֹמַר דְּאָתְיָא כְּרַבִּי יוֹסֵי דִּפְלִיג הָתָם וְאָמַר דִּמְשַׁמֵּט וְנִרְאֶה לר"י דְּהָא דְּקָאָמַר לִשְׁבִיעִית הַיְנוּ שֶׁפְּגוּמָה וּזְקוּפָה כְּתֻבָּה לְרַב אוֹ פְּגוּמָה אוֹ זְקוּפָה לִשְׁמוּאֵל דִּמְשַׁמֶּטֶת נָמֵי תּוֹסֶפֶת: **אֹנֶס** קְנָס וּפִתּוּי קְנָס הוּא מוֹצִיא שֵׁם רַע וּמִשּׁוּם דְּלֵית בֵּהּ אֶלָּא קְנָס קָרֵי לֵהּ קְנָס אֲבָל בְּאֹנֶס יֵשׁ בּוֹ בֹּשֶׁת וּפְגָם: **מָה** מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין נִכְתָּב בַּיּוֹם כו' דְּמִשְּׁעַת פְּסַק דִּין אִיכָּא קָלָא כְּמוֹ בִּשְׁטָר כִּדְאָמְרִינַן בְּכָל דְּכְתָּא כְּשֶׁעָמַד בַּדִּין דְּגַבֵּי מִמְּשַׁעְבְּדֵי: **אַף** כְּתֻבָּה נִכְתֶּבֶת בַּיּוֹם וְנֶחְתֶּמֶת בַּלַּיְלָה יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לִכְתּוֹב הַכְּתֻבָּה בע"ש וּלְחָתְמָהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם תּוֹסֶפֶת דִּלְמָא לֵית לֵהּ קָלָא וּמִיהוּ הֵיכָא דְּקָנוּ מִנֵּהּ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ מִידֵּי כִּדְאָמְרִינַן בב"ב (דַּף קעב.) אִי יָדְעִיתוּ יוֹמָא דְּאַקְנַיְיתוּ בֵּהּ כְּתוּבוּ יוֹמָא דְּאַקְנַיְיתוּ בֵּהּ: **אֲבָל** עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן כָּשֵׁר דְּאִית לֵיהּ קָלָא כְּאִלּוּ חָתְמוּ כֵּיוָן שֶׁהֵם מְזֻמָּנִים לַחְתֹּם כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל:

מסורת הש"ס

א תוספתא יבמות

ב ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק יא א; ספרא צו פרשה ה ה; ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרק ז ו; ספרא בהר פרק ב ד

תורה אור השלם

[דברים טו]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' קכז סעי' ד:

ב מיי' פ"א מהל' גירושין הל' יט, סמג עשין ד, טוש"ע אה"ע סי' יג סעי' א:

ג מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יג, סמג לאוין ערא, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' יז:

ד מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יב, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' טז:

ה מיי' פכ"ג מהל' מלווה ולווה הל' ג, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' מג סעי' טז:

חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא פִּיֵּיס. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים; אִם אִיתָא דְּפַיֵּיס – קָלָא אִית לַיהּ לְמִילְּתָא. [א]אִיתְּמַר: אָמַר לַעֲשָׂרָה "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי"; אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנַיִם מִשּׁוּם עֵדִים, וְכוּלָּם מִשּׁוּם תְּנַאי. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: כּוּלָּם מִשּׁוּם עֵדִים. (א)הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּלָא אֲמַר לְהוּ: "כּוּלְּכֶם"; וְהָא תְּנַן, אָמַר לַעֲשָׂרָה: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – אֶחָד כּוֹתֵב וּשְׁנַיִם חוֹתְמִין! אֶלָּא דַּאֲמַר לְהוּ "כּוּלְּכֶם". [ב]מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – דַּחֲתוּם בֵּי תְרֵי מִינַּיְיהוּ בְּיוֹמֵיהּ, וְאִינָךְ מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים. מַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם תְּנַאי – כָּשֵׁר; וּמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם עֵדִים – פָּסוּל. [ג]אִי נָמֵי – כְּגוֹן שֶׁנִּמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פָּסוּל. לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם תְּנַאי – כָּשֵׁר; לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם עֵדִים – פָּסוּל. [ד](ב)אִי חֲתִים בִּתְחִילָּה קָרוֹב אוֹ פָּסוּל; אָמְרִי לָהּ כָּשֵׁר, וְאָמְרִי לַהּ פָּסוּל. אָמְרִי לָהּ כָּשֵׁר – תְּנַאי הוּא; אָמְרִי לַהּ פָּסוּל – אָתֵי לְאִיחַלּוֹפֵי בִּשְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא. (ג)הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ לַעֲשָׂרָה: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי"; חֲתוּם בֵּי תְרֵי מִינַּיְיהוּ בְּיוֹמֵיהּ, וְאִינָךְ – מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אֲמַר לֵיהּ:

כְּדַאי

שמא פייס את אשתו בתוך כך ובא עליה והוי גט ישן: קלא אית לה למלתא שהשכנים והשכנות שומעין תגר וקטטה שבין איש לאשתו וכאשר ישקוט את ריבם הכל מרגישים: אמר ר' יוחנן שנים נתכוון לחתום בו לשם עדים: וכולם לא החתים בו אלא לביישה ברבים ותנאי גמור הטיל בגט זה דלא להוי גיטא אלא א"כ חותמין בו כולן: כולם משום עדים נתכוון להחתימם: ושנים חותמין וקשיא לתרוייהו דאמרי כולם צריכים לחתום: אלא דאמר כולכם דלא שויא גיטא על חתימתי כולהו: מאי בינייהו בין משום תנאי בין משום עדים כולם צריכים לחתום דה"נ תנן בסיפא דהאיך כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולם חותמין: ועד עשרה ימים וקודם שנתנו לה חתמו כולן: ומ"ד משום עדים פסול דלא הוי עדות שלמה עד שיחתמו כולם וכיון דכולם לא חתמו ביום כתיבתו הוי ליה מוקדם: נמצא א' מהן קרוב או פסול וקי"ל בסנהדרין (דף ט.) אפילו מאה עדים ונמצא אחד קרוב או פסול עדותן בטלה: אי חתים בתחלה קרוב או פסול בשנים הראשונים חתום הקרוב וכולן חתמו בו ביום: אמרי לה כשר למאן דאמר משום תנאי לאע"ג דאחתם ברישא קרוב או פסול העדות תתקיים בראויים לעדות והוא יחשב לתנאי דמסתמא את הכשרים מנה לשם עדות והקרוב לתנאי: אתי לאחלופי בשטרות דעלמא דכיון דחתם ברישא אתי למימר זה ואלו לשם עדות חתם ויכשירו קרוב בכל השטרות: ההוא דאמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי:

חיישינן שמא פייס ואין להקשות בגטין הבאים ממדינת הים ובמשליש גט לאשתו אמאי לא חיישינן שמא פייס דהכא הוא דחיישינן טפי לפי שעדיין לא נחתם וכי מתפייס נמי ליכא קלא וכן כי אמר לעשרה חתמו וחתום בי תרי ביומיה דבסמוך רגיל להתפייס כיון דלא חתמו כל הצריכים לחתום וכי מפייס נמי ליכא קלא אבל כשכבר חתמו כל העדים בגט ומזומן ליתן אין רגיל להתפייס וכשחוזר ומתפייס הכל מרגישין אבל קשה דבפ' כל הגט (לקמן גיטין דף כט:) גבי ההוא דשדר גיטא לדביתהו ואמר לה לשליח לא תתביה ניהלה עד תלתין יומין פריך עלה וניחוש שמא פייס וכן אהאיך אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ובקונט' פי' שם דבשולח גט ממדינת הים ליכא למיחש שמא פייס למימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע גט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא אבל מהמשליש גט לאשתו קשה וגם לר' יוחנן דהכא ונראה לר"ת דבהמשליש שהוא עמה בעיר ואינו הולך משם מסתמא מחמת קטטה מגרש ומה שקובע זמן בנתינת הגט לנעורה קא מכוין ולא להתפייס אבל בהנך דלקמן שהולך משם ואינו אלא בעיר מסתמא לטובתה נתכוון שלא תתעגן וקובע זמן חיישינן שמא יבא בתוך כך ויתפייס וכי יתפייס נמי ליכא קלא כיון שאינו מגרשה בשביל קטטה אפי' רבי יוחנן מודה התם:

שמא פייס פרש בקונטרס שמא נתיחד עמה והוי גט ישן ואין נראה לר"ת דהא בסוף פרק מי שאחזו (לקמן גיטין דף עו:) קאמר ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתיחד עמה ופריך עלה וליחוש שמא פייס משמע דתרי מילי נינהו ועוד דלמה ליה למפרך שמא פייס ומשום גט ישן התם דקאי אהאיך דהרי זה גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום ואם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כיון דאם בא בלא שום יחוד בטל הגט ואומר ר"ת דשמא פייס דהכא וריש פרק כל הגט (לקמן גיטין דף כט:) רוצה לומר שמא פייס ובטל ואמר גט שנתתי בטל הוא ומיירי הכא כשאמר להם לחתום מכאן עד עשרה ימים או לאלתר והם לא חתמו עד עשרה ימים ובשעת החתימה לא היה הבעל שם ולהכי חיישינן שמא פייס ובטל שליחותם ושלא מדעתו חתמו אבל אם אחר עשרה ימים צוה להם לחתום כשר דאפילו בטל הגט קודם הא קיימא לן כרב נחמן דאמר בריש השולח (לקמן גיטין דף לב:) דחוזר ומגרש בו ומיהו ההיא דאם לא באתי אינו רוצה לומר שמא פייס ובטל את הגט בדבור דכיון דאמר מעכשיו אם לא באתי ולא בא הוי גט מעכשיו אע"ג דבטלו אח"כ אלא נתפייס ובא קאמר ומתוך כך בטל הגט ואין מזכיר הפיוס אלא משום שע"י שנתפייס חוזר לו ובא ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי שאפילו באתי אם היא תאמר שלא באתי יהא גט ועל פי' הקונטרס קשה דמאי משני דאע"ג דאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי אנלה אנן חיישינן ולא מהימנינן ליה ומיהו גם על פי' ר"ת קשה ההיא דלכל זמן שאעבור נגד פניך ל' יום דמשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מ"מ נחוש שמא בטל את הגט דכיון דלא אמר מעכשיו ואין הגט חל עד שיעבור מנגד פניה ל' יום ואם בתוך כך בטלו לא הוי גט ונראה לר"י דלא חיישינן לשמא פייס אלא חיישינן משום לעז בעלמא שיוציא הבעל לעז שבטל את הגט והשתא משני שפיר באומר נאמנת כו' דכיון שהאמינה עליו שוב לא יוציא לעז דכסיפא ליה מלתא והשתא משני שפיר גם לפי' הקונטרס וכן משמע התם מתוך פירושו דלא הוי אלא לעז שהזכיר בדברי המקשה ערעורו של בעל: ואינך מכאן עד עשרה ימים ובמעמד כולן כדאמרינן בפ' קמא (לעיל גיטין י:) דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה: אי נמי כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול לאע"ג דאמרי' (מכות דף ו.) דשיילינן להו למחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו הכא לא שייך דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים: אמרי לה פסול דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וא"ת מאי שנא מגט מקושר דאמר לקמן בסוף הזורק (גיטין דף פב.) אי בעי חתים קרוב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף וי"ל דשאני גט מקושר דעדיו שלשה ושנים מהן הכשרין חתומין עליו לשם עדות הלכך לא אתי לאיחלופי אבל הכא שאין צריך כי אם שנים משום עדות יאמרו דשנים הראשונים ואלו הם לשם עדות ואתי לאחלופי אבל קשה דאמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר ומשמע בהדיא בפ' המגרש (לקמן גיטין פז:) דמלתא דחזקיה גבי מלוי שני שיטין שהרחיק מן הכתב אתמר ואומר ר"ת כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים אבל התם בשאר שטרות כשרואים שקרובים חתומין תחלה יאמרו אותם שמצאו תחלה החתימו תחלה או אחרי כן חתמו למלוי ואור"ת דאפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחלה אבל באמצע וסוף כשר דכיון דלא הוי בתחלה לא אתי לאיחלופי והא דתניא בתוספתא ומייתי לה בריש גט פשוט (ב"ב דף קסב:) היו לו ארבעה וחמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר כך היא הגרסא בתוספתא אומר ר"ת דנקט שנים הראשונים לרבותא לאע"פ שנראה יותר שהם עקר העדות וכ"ש אם נמצאו אמצעיים או אחרונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ואין נראה לר"י דאי כשר בשטרות שנים קרובים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף נחוש דלמא אתי לקיומיה בשנים קרובים או באחד קרוב ואחד כשר וליכא למימר דלעולם לא מקיים עד שיכירו כל החתימות שבשטר ואע"ג דבגט מקושר מקיימינן מכל תלתא דאית ביה התם משום לאטרחוה רבנן להחתים על כל קשר לא אטרחוה לקיים כולם אבל הכא דכמה דבעי מחתים בעי קיום בכולהו דהא אמרינן בגט פשוט לא שנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לחתימה אפי' הרחיק שיטה אחת פסול ופריך בין העדים לכתב נמי ליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר לרבות בעדים הוא דעבדי ומשני כל כי ה"ג אין מקיימין אותו מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין ואי הוה צריך לקיים כל החתימות לא הוה פריך מידי וחזר בו ר"ת ומפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות דלוקא נקט בברייתא שנים הראשונים קרובים כו' דתלינן דחתמו לכבוד או למלוי לכך תתקיים העדות בשאר אבל נמצא מן האמצעיים או מן האחרונים קרוב או פסול עדותו בטלה דהאי לשם עדות חתמו והכי קאמר בגט פשוט (ב"ב דף קסג.) כל כי האי גוונא אין מקיימים מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה אבל בעלמא אדרבה הוי איפכא דאין מקיימין מעדים שלמעלה אלא מעדים של מטה ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחלה אבל בסוף פסול דכשאר עלמא וא"ת למאן דאמר משום עדים לדעת בעל השטר להחתים משום עדים והם חותמים לפי דעתו אמאי תלינן בשאר שטרות שחתמו למלוי נשיילינהו כי היכי דשיילינן התם למחזי אתיתו כו' ואמר רבינו תם דשאני שטר דעדים החתומים נעשה כמו שנחקרה עדותם בב"ד:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ט:

ב מיי' פט' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ט:

ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ט:

ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ט:

מסורת הש"ס

א משנה גיטין; לקמן סו:

ב קוהלת רבה

ג לקמן סז:; ברכות ט.

כְּדַאי הוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן לִסְמוֹךְ עָלָיו בִּשְׁעַת הַדְּחָק. וְהָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לֹא הִכְשִׁיר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא לְאַלְתַּר, אֲבָל מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים – לָא! בְּהַהִיא, כְּרַבִּי יוֹחָנָן סְבִירָא לֵיהּ. וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנַיִם מִשּׁוּם עֵדִים, וְכוּלָּן מִשּׁוּם תְּנַאי! בְּהַהִיא, כְּרֵישׁ לָקִישׁ סְבִירָא לֵיהּ. א(א)מַתְנִי׳ בַּכֹּל כּוֹתְבִים – בִּדְיוֹ, בְּסַם, בְּסִיקְרָא, וּבְקוֹמוֹס, וּבְקַנְקַנְתּוֹם, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּימָא. אֵין כּוֹתְבִין לֹא בְּמַשְׁקִין, וְלֹא בְּמֵי פֵּירוֹת, וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּים. ב(ב)עַל הַכֹּל כּוֹתְבִין – עַל הֶעָלֶה שֶׁל זַיִת; וְעַל הַקֶּרֶן שֶׁל פָּרָה – וְנוֹתֵן לָהּ אֶת הַפָּרָה; עַל יָד שֶׁל עֶבֶד – וְנוֹתֵן לָהּ אֶת הָעֶבֶד. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֵין כּוֹתְבִין לֹא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְלֹא עַל הָאוֹכָלִים. (ג)גְּמָ׳ דְּיוֹ – דְּיוֹתָא. סַם – סַמָּא. סִיקְרָא – אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: סַקְרְתָּא שְׁמַהּ. קוֹמוֹס – קוֹמָא. קַנְקַנְתּוֹם – אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חַרְתָּא דְּאוּשְׁכָּפֵי. ג-ה(ד)וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מִתְקַיֵּים וְכוּ׳: לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי הָא דְּתָנֵי רַבִּי חֲנִינָא: כְּתָבוֹ בְּמֵי טַרְיָא וְאַפְצָא – כָּשֵׁר. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: כְּתָבוֹ בַּאֲבָר, בִּשְׁחוֹר וּבְשִׁיחוֹר – כָּשֵׁר. זאִיתְּמַר: הַמַּעֲבִיר דְּיוֹ עַל גַּבֵּי סִיקְרָא, בַּשַּׁבָּת; רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ – חַיָּיב שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם כּוֹתֵב, וְאַחַת מִשּׁוּם מוֹחֵק. דְּיוֹ עַל גַּבֵּי דְּיוֹ, סִיקְרָא עַל גַּבֵּי סִיקְרָא – פָּטוּר. סִיקְרָא עַל גַּבֵּי דְּיוֹ – אָמְרִי לַהּ: חַיָּיב, וְאָמְרִי לַהּ: פָּטוּר. אָמְרִי לַהּ חַיָּיב – מוֹחֵק הוּא. אָמְרִי לַהּ פָּטוּר – מְקַלְקֵל הוּא. בְּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן: עֵדִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים לַחְתּוֹם; מַהוּ שֶׁיִּכְתְּבוּ לָהֶם בְּסִיקְרָא, וְיַחְתְּמוּ כְּתָב עֶלְיוֹן? כְּתָב, אוֹ אֵינוֹ כְּתָב? אָמַר לֵיהּ: אֵינוֹ כְּתָב. אֲמַר לֵיהּ: וַהֲלֹא לִימַּדְתָּנוּ רַבֵּינוּ, כְּתָב עֶלְיוֹן – כְּתָב לְעִנְיַן שַׁבָּת! אֲמַר לֵיהּ: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ מְדַמִּין נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה?! ח(ה)אִיתְּמַר: עֵדִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים לַחְתּוֹם; רַב אָמַר: מְקָרְעִין לָהֶם נְיָיר חָלָק, וּמְמַלְּאִים אֶת הַקְּרָעִים דְּיוֹ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: בַּאֲבָר. טבַּאֲבָר סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! וְהָתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: כְּתָבוֹ בַּאֲבָר, בִּשְׁחוֹר וּבְשִׁיחוֹר – כָּשֵׁר! לָא קַשְׁיָא: הָא – בְּאַבְרָא, הָא – בְּמַיָּא דַּאֲבָרָא. רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר: בְּמֵי מֵילִין. וְהָתָנֵי רַבִּי חֲנִינָא: כְּתָבוֹ בְּמֵי טַרְיָא וְאַפְצָא – כָּשֵׁר! ילָא קַשְׁיָא: הָא דַּאֲפִיץ, הָא דְּלָא אֲפִיץ; שֶׁאֵין מֵי מֵילִין עַל גַּבֵּי מֵי מֵילִין. יארַב פָּפָּא אָמַר: בָּרוּק. וְכֵן אוֹרֵי לֵיהּ רַב פָּפָּא לְפָפָּא תּוֹרָאָה: בָּרוּק. וְהָנֵי מִילֵּי בְּגִיטִּין, אֲבָל בִּשְׁטָרוֹת – לָא, יב-יגדְּהָהוּא דַּעֲבַד עוֹבָדָא בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת, וְנַגְּדֵיהּ רַב כָּהֲנָא.

תַּנְיָא

כְּדַאי הוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמַתְנִיתִין דְּאָמַר נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה כָּשֵׁר: לִסְמוֹךְ עָלָיו בִּשְׁעַת הַדְּחָק שֶׁהָלַךְ זֶה לְדַרְכּוֹ אוֹ נִיסַּת כְּבָר בְּגֵט זֶה: סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: וְכוּלָּן מִשּׁוּם תְּנַאי וְאֵין כָּאן הַקְדָּמָה דִּתְנַאי נִינְהוּ וַאֲפִילּוּ לְרַבָּנָן כָּשֵׁר: מַתְנִי׳ עַל הֶעָלֶה שֶׁל זַיִת תְּלוּשָׁה: וְנוֹתֵן לָהּ אֶת הַפָּרָה בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: גְּמ׳ סַמָּא אורפימנ״ט: סַקְרְתָּא צֶבַע אָדוֹם שֶׁקּוֹרִין מיניא״ום: קוֹמָא שְׂרַף הָאִילָן: חַרְתָּא דְּאֻשְׁכָּפֵי אלרמינ״ט: בְּמֵי טַרְיָא מֵי גְּשָׁמִים לְשׁוֹן מוֹרִי מֵי טַרְיָא מַיִם שֶׁשּׁוֹרִים בּוֹ פְּרִי שֶׁהוּא כְּעֵין עֲפָצִים גל״ש בְּלַעַ״ז: בַּאֲבָר שֶׁשָּׁף הָעוֹפֶרֶת בַּמַּיִם וּמַשְׁחִירִים: בִּשְׁחוֹר פֶּחָמִין: וּבְשִׁיחוֹר חַרְתָּא דְּאֻשְׁכָּפֵי: עַל גַּבֵּי סִקְרָא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל סִקְרָא וְהֶעֱבִיר עֲלֵיהֶם דְּיוֹ בַּשַּׁבָּת: מוֹחֵק ע״מ לִכְתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בַּשַּׁבָּת חַיָּיב וְזֶה מוֹחֵק הַתַּחְתּוֹנוֹת סִקְרָא וְכוֹתֵב הָעֶלְיוֹנוֹת דְּיוֹ: פָּטוּר שֶׁהֲרֵי הוּא בַּתְּחִלָּה לֹא כָּתַב וְלֹא מָחַק: מוֹחֵק הוּא וְלֹא כּוֹתֵב שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיָה כָּתוּב הָגוּן מֵעַתָּה: מְקַלְקֵל הוּא וַהֲוָה לֵיהּ כְּמוֹחֵק ע״מ שֶׁלֹּא לִכְתּוֹב וּלְמַאן דִּמְחַיֵּיב לָא הֲוָה מְקַלְקֵל כָּל כָּךְ שֶׁהֲרֵי כְּתָבוֹ נִכָּר: כְּתָב עֶלְיוֹן כְּתָב לְעִנְיַן שַׁבָּת דְּהָא אֲמַרְתְּ לְעֵיל חַיָּיב שְׁתַּיִם: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ מְדַמִּין שֶׁאָנוּ אוֹמְדִים וּסְבוּרִים וְאוֹמְדִין מֵאוֹמֶד לִבֵּנוּ לְהַחְמִיר: נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה לְהָקֵל אֲפִי׳ לְעִנְיַן שַׁבָּת אִם בָּא מַעֲשֶׂה לְיָדֵינוּ בִּזְמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא הָיִיתִי סוֹמֵךְ עַל דְּבָרַי לְהָבִיא חוּלִּין לָעֲזָרָה: מְדַמִּין סוֹספיי״ר כְּמוֹ כִּמְדוּמִּים: מְקָרְעִין מְסָרְטִין: וְהָתָנֵי רַבִּי חִיָּיא כְּתָבוֹ בַּאֲבָר כָּשֵׁר וְכֵיוָן דִּכְתָב גָּמוּר הוּא הֲוָה לֵיהּ כִּדְיוֹ עַל גַּבֵּי סִקְרָא דְּקָאָסְרִינַן לְעֵיל: בַּאֲבָר לְשַׁפְשֵׁף בַּחֲתִיכָה שֶׁל אֵבֶר עַל הַקְּלָף וּמַשְׁחִירוֹ אֵינוֹ כְּתָב: בְּמַיָּא דַּאֲבָרָא מַיִם שֶׁשָּׁרָה בָּהֶן שְׁחִיקַת אֵבֶר: בְּמֵי מֵילִין מַיִם שֶׁשָּׁרָה בָּהֶן עֲפָצִים שְׁחוּקִים: הָא דַּאֲפִיץ הַקְּלָפִים מְעֻבָּדִים בַּעֲפָצִים רוֹשְׁמִין עֲלֵיהֶן אֶת הָעֵדִים בְּמֵי מֵילִין דְּלָא הָוֵי כְּתָב שֶׁהֲרֵי מַרְאֵה הַקְּלָפִים כְּמַרְאֵה הַכְּתָב וְאֵינוֹ נִכָּר הִלְכָּךְ אֵין מֵי מֵילִין עַל גַּבֵּי מֵילִין וּמַתְנִית׳ בִּדְלָא אֲפִיצָן: בָּרוּק רוֹשְׁמִין לָהֶם בָּרוּק: תּוֹרָאָה סוֹפֵר שֶׁל שְׁוָרִים: בְּגִטִּין מִשּׁוּם עִגּוּנָא כִּדְלְקַמָּן דְּלָא מַשְׁכְּחִינ׳ סָהֲדֵי בְּקִיאֵי וּבְתוֹךְ כָּךְ יִפָּרֵשׁ זֶה לַיָּם אוֹ יָמוּת וְתִזְדַּקֵּק לַיְּבָם: אֲבָל בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת יַחֲזִיר אַחַר הָעֵדִים בְּקִיאִים לַחְתּוֹם:

עַל עָלֶה שֶׁל זַיִת דַּוְקָא עָלֶה שֶׁל זַיִת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ דְּמִתְקַיֵּים כִּדְתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא עַל עָלֶה שֶׁל זַיִת וְחָרוּב וּדְלַעַת וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קַיָּימָא כָּשֵׁר אֲבָל עָלֶה שֶׁל כְּרֵישִׁין וּבְצָלִים וְעָלֶה וְרָדִים וְעָלֶה יְרָקוֹת וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּימָא פָּסוּל: דְּיוֹ דְּיוֹתָא אוֹמֵר ר״ת דִּדְיוֹ שֶׁלָּנוּ הוּא קָרוּי דְּיוֹ וְלֹא אוֹתוֹ שֶׁעוֹשִׂין מֵעֲפָצִים דְּהַהוּא לָא מִקְרֵי דְּיוֹ מִדְּתָנֵי רַבִּי חֲנִינָא כְּתָבוֹ בְּמֵי טַרְיָא וְאַפְצָא כָּשֵׁר מַשְׁמַע דְּלָאו הַיְנוּ דְּיוֹ דְּלָא תָּנֵי אֶלָּא הָנָךְ דְּלָא תָּנֵי בְּמַתְנִי׳ וּבְסָמוּךְ דְּפָרִיךְ אַרַבִּי אֲבָהוּ דְּאָמַר בְּמֵי מֵילִין מֵרַבִּי חֲנִינָא אַמַּאי לָא פָּרִיךְ מִדְּיוֹ דְּמַתְנִיתִין וְעוֹד דְּסֵפֶר תּוֹרָה בָּעֵי דְּיוֹ כִּדְאָמְרִינַן בַּהַבּוֹנֶה (שַׁבָּת דַּף קג:) כְּתָבָהּ שֶׁלֹּא בִּדְיוֹ יִגָּנֵז וְאַסֵּפֶר תּוֹרָה קָאֵי כִּדְמַשְׁמַע בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת דַּף לח:) וְהֵיכִי כָּתְבִינַן בִּדְיוֹ שֶׁל עֲפָצִים עַל קְלָף שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁהוּא מְעֻפָּץ וְהָא אֵין מֵי מֵילִין עַל גַּבֵּי מֵי מֵילִין וְעוֹד מְדַקְדֵּק ר״ת מֵהָא דְּאָמְרִי׳ בפ״ב דְּנִדָּה (דַּף כ.) רַבִּי אַמֵּי פְּלֵי קַרְטָא דִּדְיוֹתָא וְדָלֵק וְהַיְנוּ דְּיוֹ שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא יָבֵשׁ וְשַׁיָּךְ לוֹמַר בּוֹ פְּלֵי קַרְטָא וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת דַּף כג.) כָּל הַשְּׂרָפִים יָפִים לִדְיוֹ וּשְׂרַף קְטָף יָפֶה מִכֻּלָּן הַהוּא שְׂרָף לָאו הַיְנוּ גּוּמִי דְּאֵין דֶּרֶךְ לָתֵת גּוּמִי אֶלָּא בִּדְיוֹ שֶׁל עֲפָצִים אֶלָּא אוֹמֵר ר״ת דִּשְׂרָף הוּא לַחְלוּחִית קְלִפַּת הָעֵץ שֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ דְּיוֹ שֶׁלָּנוּ כְּמוֹ זוֹ שֶׁיִּרְפֶּה מָנוּי לפ״ק דְּנִדָּה (דַּף י:) דְּהַיְנוּ לַחְלוּחִית דָּמִים שֶׁבְּחָשָׂה וּבְפֶ׳ כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף לט.) יָרָק מַר יֵשׁ לוֹ שְׂרָף וְיָרָק אֵין לוֹ גּוּמִי אֶלָּא לַחְלוּחִית וּמִתּוֹךְ כָּךְ אוֹסֵר ר״ת לִכְתּוֹב סֵפֶר תּוֹרָה בִּדְיוֹ שֶׁל עֲפָצִים וּמָה שֶׁמַּשְׁמַע בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת דַּף קטו:) דְּכָל סְפָרִים לָא בָּעוּ דְּיוֹ חוּץ מִמְּגִלָּה פֵּרַשְׁתִּי בְּפֶ׳ כָּל כִּתְבֵי: קַנְקַנְתּוֹם חַרְתָּא דְּאֻשְׁכָּפֵי פֵּי׳ בַּקּוּנְטְ׳ אלרמנ״ט וּבְשִׁיחוֹר דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְיתָא פֵּרֵשׁ נָמֵי בַּקּוּנְטְ׳ דְּהוּא אלרמנ״ט וְאֵין נִרְאֶה דְּלָא תָּנֵי בַּבָּרַיְיתָא אֶלָּא הָנָךְ דְּלָא תָּנֵי בְּמַתְנִיתִין וְאוֹמֵר ר״י דְּשִׁיחוֹר הוּא אלרמנ״ט וְקַנְקַנְתּוֹם הוּא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל בְּעֵירוּבִין (דַּף יג.) דְּהִיא קַרְקַע יְרֻקָּה שֶׁקּוֹרִין וידרוי״ל בְּלַעַ״ז וּבְעָרוּךְ לוֹעֲזוֹ ויטריאול״ו ור״ת נָמֵי פֵּרֵשׁ בְּתִקּוּן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁעָשָׂה אלרמנ״ט מֻתָּר לָתֵת לְתוֹךְ הַדְּיוֹ לְכַלֵּי עָלְמָא דְּלָאו הַיְנוּ קַנְקַנְתּוֹם דְּאִיכָּא לְמַאן דְּאָסַר בפ״ק דְּעֵירוּבִין (דַּף יג.) וְאִם תֹּאמַר דִּבְמַסֶּכֶת נִדָּה (דַּף כ.) תְּנַן שָׁחוֹר כַּחֶרֶת׳ וּמְפָרֵשׁ דְּהַיְנוּ חָרַת׳ דְּאֻשְׁכָּפֵי וְאִלּוּ וידריאול״ו יְרֻקָּה הִיא כִּזְכוּכִית וְעַל שֵׁם כָּךְ נִקְרָא וידריאול״ו וי״ל כְּשֶׁמְּתַקְּנִין אוֹתָהּ לָתֵת לְתוֹךְ הַדְּיוֹ אָז הִיא מַשְׁחֶרֶת: דְּיוֹ עַל גַּבֵּי דְּיוֹ פָּטוּר תֵּימַהּ דְּהָכָא מַשְׁמַע דִּדְיוֹ עַל גַּבֵּי דְּיוֹ לָא כְּלוּם הוּא לְעִנְיַן שַׁבָּת וה״ה לְעִנְיַן גֵּט דִּמְדַמֵּי בְּסָמוּךְ לְשַׁבָּת וּמַשְׁמַע דְּלֵיכָּא מַאן דִּפְלִיג וּלְקַמָּן (גִּטִּין דַּף כ.) אָמְרִינַן כְּתָבוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְהֶעֱבִיר עָלָיו קֻלְמוֹס לִשְׁמָהּ בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן דִּלְר׳ יְהוּדָה הָוֵי כְּתָב וְעוֹד דְּרַב אַחָא מַסִּיק לְקַמָּן דַּאֲפִילּוּ רַבָּנַן מוֹדוּ גַּבֵּי גֵּט דְּהָוֵי כָּשֵׁר וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דִּלְקַמָּן וַדַּאי שֶׁכְּתַב הָרִאשׁוֹן הָיָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְכָתַב הַשֵּׁנִי עוֹשֵׂהוּ לִשְׁמָהּ חָשִׁיב כְּתָב לְרַבִּי יְהוּדָה וּלְרַב אַחָא אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן חָשִׁיב כְּתָב גַּבֵּי גֵּט אֲבָל הָכָא שֶׁכְּתַב שֵׁנִי אֵינוֹ מְתַקֵּן כְּלוּם אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוּדָה מוֹדֶה דְּלָא חָשִׁיב כְּתָב וּבְפֶרֶק הַבּוֹנֶה (שַׁבָּת דַּף קל:) דִּתְנַן כָּתַב עַל גַּבֵּי כְּתָב פָּטוּר וְאָמַר רַב חִסְדָּא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּר׳ יְהוּדָה לָא בָּעֵי לְאוֹקְמֵי כְּשֶׁאֵין כְּתַב הַשֵּׁנִי מְתַקֵּן כְּלוּם דַּאֲפִילּוּ רַבִּי יְהוּדָה מוֹדֶה דְּאֵינוֹ כְּתַב מִשּׁוּם דְּמַתְנִיתִין מַשְׁמַע לֵיהּ דִּבְכָל עִנְיָן פָּטוּר אֲפִי׳ כָּתַב גֵּט אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְהֶעֱבִיר עָלָיו בַּשַּׁבָּת קוּלְמוֹס לִשְׁמָהּ לְהָכִי מוֹקֵי כְּרַבָּנָן אֲבָל לְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב ע״כ לָא מִתּוֹקְמָא מַתְנִי׳ בְּכָל עִנְיָן דְּהָא בְּגֵט אֲפִילּוּ רַבָּנַן מוֹדוּ דְּהָוֵי כְּתָב וּלְדִידֵהּ אָתְיָא מַתְנִיתִין נָמֵי כְּר׳ יְהוּדָה וּכְגוֹן שֶׁאֵינוֹ מְתַקֵּן בַּכְּתָב הַשֵּׁנִי כְּלוּם: מוֹחֵק הוּא וַחֲשִׁיב לֵיהּ מוֹחֵק עַל מְנָת לִכְתּוֹב דְּמִסְתַּמָּא עוֹמֵד לַחֲזוֹר וְלִכְתּוֹב עָלָיו בִּדְיוֹ וּמְקַלְקֵל לָא הָוֵי דְּעַל הַכְּתִיבָה זֹאת תְּהֵא כְּתִיבָה הָעֶלְיוֹנָה רְשׁוּמָה נִכָּר טְפֵי מִשֶּׁאִם הָיְתָה תַּחְתּוֹנָה לְבַדָּהּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ א, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קכה סעי׳ א:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ ב, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קכד סעי׳ ה:
ג סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קכה סעי׳ ג:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ א, ש״ע אה״ע סי׳ קכה סעי׳ ב:
ה מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ ב:
ו סמג לאוין סה:
ז מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ טז:
ח מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ א, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קכה סעי׳ ב:
ט מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ ב, טוש״ע אה״ע סי׳ קכה סעי׳ ג:
י מיי׳ פא׳ מהל׳ גירושין הל׳ כג, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קל סעי׳ טז:
יא מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ו, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ מה סעי׳ ד:
יב מיי׳ פא׳ מהל׳ גירושין הל׳ כג:
יג מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלווה ולווה הל׳ ו, סמג עשין צד, טוש״ע חו״מ סי׳ מה סעי׳ ד:

מסורת הש״ס

א תוספתא שבת
ב תוספתא גיטין
ג שבת קד:; מגילה יח:
ד ברכות ט.
ה לעיל ט:

גליון הש״ס

מתני׳ בסם כו׳. ע׳ מנחות דף לד ע״א תד״ה כמו שנאמר:
גמ׳ הא דלא אפיץ. ע׳ מנחות דף לא ע״ב תוד״ה הא דאפיצן:

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב: עֵדִים שֶׁאֵין יוֹדְעִין לַחְתּוֹם, מְקָרְעִין לָהֶן נְיָיר חָלָק וּמְמַלְּאִים אֶת הַקְּרָעִים דְּיוֹ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּגִיטֵּי נָשִׁים; אֲבָל בְּשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת, אִם יוֹדְעִין לִקְרוֹת וְלַחְתּוֹם – חוֹתְמִין, וְאִם לָאו – אֵין חוֹתְמִין. קְרִיָּיה מַאן דְּכַר שְׁמַהּ? חַסּוּרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: עֵדִים שֶׁאֵין יוֹדְעִין לִקְרוֹת – קוֹרִין לִפְנֵיהֶם וְחוֹתְמִים, וְשֶׁאֵין יוֹדְעִין לַחְתּוֹם כּוּ'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּגִיטֵּי נָשִׁים; אֲבָל שִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת, אִם יוֹדְעִין לִקְרוֹת וְלַחְתּוֹם – חוֹתְמִין, וְאִם לָאו – אֵין חוֹתְמִין. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי טַעְמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עֲגוּנוֹת. [א]אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וְרַב גַּמְדָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא אָמַר: אֵין הֲלָכָה. וְאֶלָּא כְּמַאן, כְּרַבָּנַן?! וְהָא הָהוּא דַּעֲבַד עוּבָדָא בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת, וְנַגְּדֵיהּ רַב כָּהֲנָא! תַּרְגְּמַהּ אַקְּרִיאָה. [ב]רַב יְהוּדָה מִיצְטַעֵר קָרֵי וְחָתֵים. אֲמַר לֵיהּ עוּלָּא: לָא צְרִיכַתְּ, דְּהָא רַבִּי אֶלְעָזָר מָרָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – קָרוּ קַמֵּיהּ וְחָתֵים, וְרַב נַחְמָן – קָרוּ קַמֵּיהּ סָפְרֵי דַּיָּינֵי וְחָתֵים. וְדַוְוקָא רַב נַחְמָן וְסָפְרֵי דַּיָּינֵי, דְּאִית לְהוּ אֵימְתָא, אֲבָל רַב נַחְמָן וְסָפְרֵי אַחֲרִינֵי, סָפְרֵי דַּיָּינֵי וְאִינִישׁ אַחֲרִינָא – לָא. [ג]רַב פָּפָּא, כִּי הֲוָה אָתֵי לְקַמֵּיהּ שְׁטָרָא פָּרְסָאָה דַּעֲבִיד בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם, מַקְרֵי לְהוּ לִשְׁנֵי גּוֹיִם זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה בְּמֵסִיחַ לְפִי תוּמּוֹ, וּמַגְבֵּי בֵּיהּ מִמְּשַׁעְבְּדִי. [ד](א)אָמַר רַב אָשֵׁי: אָמַר לִי רַב הוּנָא בַּר נָתָן, הָכִי אָמַר אַמֵּימָר: הַאי שְׁטָרָא פָּרְסָאָה דַּחֲתִימִי עֲלֵיהּ סָהֲדֵי יִשְׂרָאֵל, מַגְבֵּינַן בֵּיהּ מִמְּשַׁעְבְּדִי. וְהָא לָא יָדְעִי לְמִיקְרֵי! בִּדְיָדְעִי. וְהָא בָּעֵינַן כְּתָב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּיף, וְלֵיכָּא! בְּדַאֲפִיצָן. וְהָא בָּעֵינַן "צָרִיךְ לַחֲזוֹר מֵעִנְיָנוֹ שֶׁל שְׁטָר בְּשִׁיטָּה אַחֲרוֹנָה", וְלֵיכָּא! בִּדְמַהְדַּר. (ב)וְאֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לַן – דְּכָל לָשׁוֹן כָּשֵׁר?! תְּנֵינָא: גֵּט שֶׁכְּתָבוֹ עִבְרִית וְעֵדָיו יְוָנִית, יְוָנִית וְעֵדָיו עִבְרִית – כָּשֵׁר! (ג)אִי מֵהַהִיא, הֲוָה אָמֵינָא: הָנֵי מִילֵּי בְּגִיטִּין, אֲבָל בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת – לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר שְׁמוּאֵל: נָתַן לָהּ נְיָיר חָלָק, וְאָמַר לַהּ: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ" – מְגוֹרֶשֶׁת; חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא בְּמֵי מֵילִין כְּתָבוֹ. מֵיתִיבִי: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ"; וּנְטָלַתּוּ וּזְרָקַתּוּ לַיָּם, אוֹ לָאוּר, אוֹ לְכָל דָּבָר הָאָבֵד; וְחָזַר וְאָמַר: "שְׁטַר פַּסִּים הוּא", "שְׁטַר אֲמָנָה הוּא" – מְגוֹרֶשֶׁת, וְלֹא כָּל הֵימֶנּוּ לְאוֹסְרָהּ. [ה]טַעְמָא דְּאִיכָּא כְּתָב, הָא לֵיכָּא כְּתָב – לָא! כִּי קָאָמַר שְׁמוּאֵל, דְּבָדְקִינַן לֵיהּ בְּמַיָּא דְּוָרָא; אִי פָּלֵיט – פָּלֵיט, וְאִי לָא פָּלֵיט – לָאו כְּלוּם הוּא. [ו]וְכִי פָּלֵיט מַאי הָוֵי? הַשְׁתָּא הוּא דְּפָלֵיט! שְׁמוּאֵל נָמֵי, "חָיְישִׁינַן" קָאָמַר. [ז][ח]אָמַר רָבִינָא: אֲמַר לִי אַמֵּימָר, הָכִי אָמַר מָרִימָר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב דִּימִי: הָנֵי בֵּי תְרֵי דְּיָהֵיב גִּיטָּא קַמַּיְיהוּ, צְרִיכִי לְמִיקְרְיֵיהּ. מֵיתִיבִי: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ"; וּנְטָלַתּוּ וּזְרָקַתּוּ לַיָּם, אוֹ לָאוּר, אוֹ לְכָל דָּבָר הָאָבֵד; וְחָזַר וְאָמַר "שְׁטַר פַּסִּים הוּא", "שְׁטַר אֲמָנָה הוּא" – מְגוֹרֶשֶׁת, וְלֹא כָל הֵימֶנּוּ לְאוֹסְרָהּ. וְאִי אָמְרַתְּ צְרִיכִי לְמִיקְרְיֵיהּ, בָּתַר דְּקַרְיוּהּ מִי מָצֵי אָמַר לַהּ הָכִי?! [ט]לָא צְרִיכָא, דְּבָתַר דְּקַרְיוּהּ עַיְילֵיהּ לְבֵי יְדֵיהּ וְאַפְּקֵיהּ, מַהוּ דְּתֵימָא: חַלּוֹפֵי חַלְפֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. [י][א]הָהוּא גַּבְרָא דִּזְרַק לָהּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ לְבֵינֵי דַּנֵּי, אִשְׁתְּכַח מְזוּזְתָּא. אָמַר רַב נַחְמָן: מְזוּזְתָּא בֵּינֵי דַּנֵּי לָא שְׁכִיחָא. וְהָנֵי מִילֵּי דְּאִשְׁתְּכַח חֲדָא, אֲבָל שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה – מִדְּהָא הֲוַאי, הָא נָמֵי הֲוַאי; וְגִיטָּא – אֵימוֹר עַכְבָּרִים שַׁקְלוּהּ. הָהוּא גַּבְרָא דְּעָל לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, שְׁקַל סֵפֶר תּוֹרָה יְהַב לָהּ לִדְבֵיתְהוּ, וַאֲמַר לַהּ: הֵא גִּיטִּיךְ. אֲמַר רַב יוֹסֵף: לְמַאי לֵיחוּשׁ לַהּ? אִי מִשּׁוּם מֵי מֵילִין – אֵין מֵי מֵילִין עַל גַּבֵּי מֵי מֵילִין:

אִי

כְּוָתֵיהּ דְּרַב דְּאָמַר מְקָרְעִין לָהֶן נְיָר: כְּרַבָּנָן דְּמַכְשִׁירֵי לְכוּלְּהוּ: תַּרְגְּמָא לְהָא דְּרַב גַּמְדָא: אַקְּרִיאָה שֶׁאִם יוֹדְעִין לַחְתּוֹם אע"פ שֶׁאֵין יוֹדְעִין לִקְרוֹת שַׁפִּיר דָּמֵי וְקָרוּ קַמַּיְיהוּ אַחֲרֵינֵי כְּרַבָּנָן וּדְרַב כָּהֲנָא בְּשֶׁאֵין יוֹדְעִין לַחְתּוֹם וְגַבֵּי חֲתִימָה אֲמָרָן לִדְרַב כָּהֲנָא לְעֵיל: רַב יְהוּדָה זָקֵן הָיָה וְעֵינָיו כֵּהוֹת וּכְשֶׁהָיָה צָרִיךְ לַחְתּוֹם בְּעֵד אוֹ בְּדַיָּין מִצְטַעֵר בִּקְרִיאַת שְׁטָר וְקוֹרֵיהוּ וְחוֹתֵם: מָרָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בָּקִי מִכָּל חֲבֵרָיו וּבְמַס' נִדָּה מְפָרֵשׁ אַמַּאי קָרֵי לֵיהּ מָרָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶק שֵׁנִי (דַּף כ:): רַב נַחְמָן דַּיָּין הָיָה מְמֻנֶּה מִפִּי רֵישׁ גָּלוּתָא וַחֲתָנָא דְּבֵי נְשִׂיאָה כִּדְאָמְרִינַן בְּהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין קכד:) וְסוֹפְרֵי הַדַּיָּינִים יְרֵאִים מִמֶּנּוּ וְלָא מְשַׁקְּרֵי: דַּעֲבִיד בְּעַרְכָּאוֹת וְחוֹתְמֵיהֶם עוֹבְדֵי כוֹכָבִים דְּאַכְשְׁרִינָא לְהוּ לְעֵיל (גִּטִּין י:): מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶ' קַמָּא מִבְּנֵי חוֹרֵי וְלָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי בְּנַעֲשָׂה בְּהֶדְיוֹט דְּלֵית לֵיהּ קָלָא: דַּחֲתִימוּ עָלֶיהָ סָהֲדֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל עֲשָׂאוּהוּ אֶלָּא שֶׁכְּתָבוּהוּ לְשׁוֹן פַּרְסִי: שֶׁכָּתְבוּ כְּתָב שֶׁלּוֹ: בְּגִטִּין מִשּׁוּם תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת: שֶׁמָּא בְּמֵי מִילִין כְּתָבוּהוּ וְנִבְלְעוּ וַאֲמָרָן לְעֵיל כְּתָבוֹ בְּמֵי טַרְיָא וְאַפְצָא כָּשֵׁר: נְיָר סְתָם נְיָר שֶׁל עֲשָׂבִים הוּא וְלֹא קָלָף מְעֻבָּד עֲפָצִים דְּאִי עֲפִיץ הָא אֲמָרַן אֵין מֵי מִילִין עַל גַּבֵּי מֵי מִילִין: שְׁטַר פַּסִּים שְׁטַר פִּיּוּסִים שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ אוֹהֲבוֹ וּמַאֲמִינוֹ שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ עַל עַצְמוֹ שְׁטַר חוֹב כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה עָשִׁיר: שְׁטַר אֲמָנָה שֶׁכָּתַב לִלְוֹת וְלֹא לָוָה וְהֶאֱמִינוֹ לוֹה לְמַלְוֶה שֶׁלֹּא יִתְבָּעֶנּוּ אֶלָּא אִם כֵּן יַלְוֶנּוּ וּמָסַר לוֹ אֶת הַשְּׁטָר: לְאָסְרָהּ מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ: הָא לֵיכָּא כְּתָב לָא דְּאִי בִּנְיָר חָלָק נָמֵי אָמְרִינַן מְגֹרֶשֶׁת מִכְּדֵי תַּנָּא אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן לאע"ג דְּלָא אַקְרְיָנָא אִי גִּטָּא הָוֵי אִי לָא כֵּיוָן דְּאָמַר לָהּ גִּטָּא הוּא לָא הָדַר בֵּיהּ תּוּ וּמַחְזְקִינַן דְּגִטָּא הוּא וְאִי בִּנְיָר חָלָק נָמֵי סְבִירָא לֵיהּ הָכִי לְאַשְׁמוֹעִינַן רְבוּתָא יַתִּירְתָּא דִּנְיָר חָלָק: כִּי אָמַר שְׁמוּאֵל נָמֵי שֶׁמְּגֹרֶשֶׁת לָא בִּסְתָמָא אֶלָּא דְּבָדְקִינָא לֵיהּ לִנְיָר: בְּמַיָּא דְּוָרָא נֶגַע שֶׁקּוֹרִין פוייל"י וּמַעֲבִירִים מֵי הַנֶּגַע עָלָיו וּפוֹלֵט אוֹתִיּוֹת שֶׁבָּלַע וְנִרְאוֹת: הַשְׁתָּא הוּא דְּפָלֵט וּכְשֶׁהָיוּ בְּלוּעוֹת לֹא הָיָה כְּתָב: חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא לֹא נִבְלְעוּ יָפֶה וְאִם מֵת אֲסוּרָה לְכֹהֵן וְחוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת דִּסְפֵק גְּרוּשָׁה הִיא: הָנֵי בֵּי תְּרֵי עֵדֵי מְסִירָה: לְבֵי יָדֶיהָ תַּחַת כְּנָפָיו: לָא שְׁכִיחַ וְזוֹ הִיא שֶׁזָּרַק זֶה וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא גֵּט זָרַק לָהּ וְאָבַד: אֲבָל תַּרְתֵּי תְּלָת וְאָנוּ רְאִינוּ שֶׁזֶּה לֹא זָרַק אֶלָּא כְּתָב אֶחָד: מִדְּהָא הֲוַאי עַל כָּרְחָךְ הֲדָא הָוְיָא הָתָם מֵעִקָּרָא וּמִדְּהָא הֲוַאי חֲבֶרְתָּהּ נָמֵי אָמְרִינַן הֲוַאי הָתָם וְזֶה גֵּט זָרַק וְאֵימָא עַכְבָּרִים שְׁקָלוּהָ: מִשּׁוּם מֵי מִילִין שֶׁמָּא כָּתַב לָהּ גֵּט מִבַּחוּץ וְאֵינוֹ נִכָּר: אֵין מֵי מִילִין כו' וְכָל גְּוִילִים שֶׁל ס"ת שֶׁלָּהֶם עֲבוּדִים בַּעֲפָצִים:

טַעְמָא דְּאִכָּא כְּתָב הָא לֵיכָּא כְּתָב לָא וא"ת הָא דְּבָעֵי' דְּאִיכָּא כְּתָב מִשּׁוּם דְּחָזַר וְאָמַר שְׁטַר פַּסִּים הוּא וְכִי הַאי גַּוְונָא הָכָא גַּבֵּי נְיָר חָלָק אִם חָזַר וְאָמַר נְיָר חָלָק הוּא הָיָה נֶאֱמָן אֲבָל לְעוֹלָם כ"ז שֶׁאָמַר גֵּט הוּא מְגֹרֶשֶׁת וְלֹא קָשֶׁה מִידֵי לִשְׁמוּאֵל וי"ל [דְּכֵיוָן] דְּס"ל הַשְׁתָּא דִּמְגֹרֶשֶׁת וְאַהַי קָאָמַר שְׁמוּאֵל א"כ לָא חָשִׁיב רֵיעוּתָא בְּמַאי שֶׁהוּא נְיָר חָלָק וא"כ כְּשֶׁחָזַר וְאָמַר נָמֵי נְיָר חָלָק הוּא אִית לָן לְמֵימַר דְּלָאו כָּל הֵימֶנּוּ לְאָסְרָהּ כְּמוֹ הֵיכָא דְּאִיכָּא כְּתָב וא"ת וְהֵיכִי ס"ל דִּמְגֹרֶשֶׁת וְאַהַי קָאָמַר כֵּיוָן דְּנִרְאֶה שֶׁהוּא נְיָר חָלָק וְי"ל כֵּיוָן דְּאָמַר ה"ז גִּטֵּךְ בְּדָבָר מוּעָט מְהֵימְנִינַן לְבַעַל כִּי הֵיכִי דְּאָמְרִינַן בַּעַל שֶׁאָמַר גֵּרַשְׁתִּי אִשְׁתִּי נֶאֱמָן הוֹאִיל וּבְיָדוֹ לְגָרְשָׁהּ א"נ דְּאַיְירֵי דְּקַרְיוּהּ בֵּי תְּרֵי מֵעִקָּרָא וְעַיְילֵי' לְבֵי יָדֶיהָ וְאַפַּקְיָה דְּלָא חָיְישִׁינַן דִּלְמָא חַלְפֵיהּ וּנְיָר חָלָק דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל לָא בִּשְׁעַת נְתִינָה רָאוּ שֶׁהוּא נְיָר חָלָק דְּא"כ אֲפִילוּ הָיָה וַדַּאי כָּתוּב בְּמֵי מִילִין אֵינוֹ גֵּט כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת נְתִינָה כְּבָר נִבְלְעוּ הָאוֹתִיּוֹת כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ כִּי פָּלֵט מַאי הָוֵי הַשְׁתָּא הוּא דְּפָלֵט אֶלָּא שָׁעָה אַחַת אַחַר נְתִינָה כְּשִׁעוּר שֶׁהָאוֹתִיּוֹת יְכוֹלוֹת לְהִבָּלַע רָאוּ שֶׁהָיָה נְיָר חָלָק וְעוֹד י"ל דִּבְשְׁעַת נְתִינָה רָאוּ מֵרָחוֹק וְדוֹמֶה לָהֶם נְיָר חָלָק וְשֶׁמָּא אִם הָיוּ מְעַיְּינִין הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִכָּרִים: מַיָּא דְּוָרָא פֵּי' ר"ח מֵי קְלִפַּת רִמּוֹן וְכֵן בֶּעָרוּךְ.: וּשְׁמוּאֵל נָמֵי חָיְישִׁינַן קָאָמַר הַשְׁתָּא לָא צְרִיכֵי לְאוֹקְמֵי דְּבָדְקִינֵיהּ דְּכִי לָא בָּדְקִינֵהּ נָמֵי אִיכָּא לְמֵיחַשׁ וּמִיהוּ וַדַּאי אִי בָּדְקִינֵהּ וְלָא פָּלֵט לָאו כְּלוּם הוּא: צְרִיכֵי לְמִקַּרְיָהּ קֹדֶם נְתִינָה אַיְירֵי מִדְּמַסֵּי בְּסָמוּךְ לָא צְרִיכָא דִּלְבָתַר דְּקַרְיוּהּ עַיְּלֵהּ כו' וְאִי לָא קַרְיֵהּ נִרְאֶה דְּלָא הָוֵי גֵּט מִדְּלָא מְשַׁנֵּי הכ"ע דְּלָא קַרְיֵהּ מַשְׁמַע דְּאִי לָא קַרְיֵהּ אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת וא"ת דִּתְנַן לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (גִּטִּין דַּף פ.) כָּתַב גֵּט לְאִישׁ וְשׁוֹבֵר לְאִשָּׁה וְטָעָה וְנָתַן כו' וּלְאַחַר זְמַן גֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי הָאִישׁ וְשׁוֹבֵר מִיַּד הָאִשָּׁה תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה וְדַיֵּיק עֲלָהּ בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צא:) מַאי הֲוָה לָהּ לְמֶעְבַּד וּמְשַׁנֵּי אִבְּעִי לָהּ לְאַקְרוּיֵי גִּטָּא וְהַשְׁתָּא אִי לָא קַרְיֵהּ אַפֵּי' לֹא הֶחְלִפָה לָהֶם אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת וְי"ל דִּנְהִי דַּאֲסוּרָה לִנָּשֵׂא בְּלָא קַרְיָה מ"מ אִם נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא אִי נָמֵי הָתָם בְּעֵילָהּ לְבֵי יָדֶיהָ וְקָנְסִינַן לָהּ דְּאִבְּעִי לְמִהְדַּר מִיַּד לְאַקְרוּיֵי אוֹ לְאַחַר נְתִינָה מֵאַחַר שֶׁבָּאָה לִידֵי קִלְקוּל וּמִיהוּ אֵינָהּ אֲסוּרָה לִנָּשֵׂא אִי לֹא קְרָאָהּ שֵׁנִית כִּדְאָמַר הָכָא לָאו כָּל הֵימֶנּוּ לְאָסְרָהּ אע"ג דְּעַל כָּרְחָךְ לֹא קְרָאָהּ בָּתַר הָכִי וְהָיָה רָגִיל ר"י לִקְרוֹת קֹדֶם הַנְּתִינָה וּלְאַחַר הַנְּתִינָה וּמִיהוּ פְּשִׁיטָא דְּאִי לֹא קְרָאָהּ קֹדֶם הַנְּתִינָה וּקְרָאָהּ לְאַחַר הַנְּתִינָה דָּבָר פָּשׁוּט הוּא דִּמְגֹרֶשֶׁת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' ז, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' מה סעי' ב:

ב מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' ז, טוש"ע חו"מ סי' מה סעי' ב:

ג מיי' פכ"ז מהל' מלווה ולווה הל' א, סמג עשין כד, טוש"ע חו"מ סי' סח סעי' ב:

ד מיי' פכ"ז מהל' מלווה ולווה הל' א, טוש"ע חו"מ סי' סח סעי' א:

ה טוש"ע אה"ע סי' קלה סעי' ד:

ו טוש"ע אה"ע סי' קלה סעי' ד:

ז מיי' פא' מהל' גירושין הל' יט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלה סעי' א ב:

ח מיי' פא' מהל' גירושין הל' כ:

ט מיי' פא' מהל' גירושין הל' כ, טוש"ע אה"ע סי' קלה סעי' ב:

י טוש"ע אה"ע סי' קלה סעי' ה:

יא מיי' פא' מהל' גירושין הל' כב:

מסורת הש"ס

א לעיל יא.

ב משנה גיטין; לקמן פז:

ג לעיל ד:; זבחים יח.; כתובות ק:; קידושין טו.; מנחות עד.; סנהדרין נא:; שבת נב.; יבמות יח:; עירובין מז:; עירובין ח:

גליון הש"ס

גמ' שמואל נמי חיישינן קאמר. ע' לקמן דף מ' ע"ב תד"ה חיישינן:

אב אִי מִשּׁוּם כְּרִיתוּת דְּאִית בַּהּ – הָא בָּעֵינָא "וְכָתַב לָהּ" – לִשְׁמָהּ, וְלֵיכָּא. וְכִי תֵּימָא, לֵיחוּשׁ דִּילְמָא אַקְדֵּים וִיהַב לֵיהּ זוּזָא לְסָפְרָא מֵעִיקָּרָא; הָא בָּעֵינַן "שִׁינָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ, שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ", וְלֵיכָּא. וְרַב יוֹסֵף מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? שֶׁאֵין מֵי מֵילִין עַל גַּבֵּי מֵי מֵילִין. ג(א) אָמַר רַב חִסְדָּא: גֵּט שֶׁכְּתָבוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וְהֶעֱבִיר עָלָיו קוּלְמוֹס לִשְׁמָהּ, בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן. ד דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִכְתּוֹב אֶת הַשֵּׁם, וְנִתְכַּוֵּין לִכְתּוֹב "יְהוּדָה" וְטָעָה וְלֹא הֵטִיל בּוֹ דָּלֶת, מַעֲבִיר עָלָיו קוּלְמוֹס וּמְקַדְּשׁוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַשֵּׁם מִן הַמּוּבְחָר. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: דִּילְמָא לָא הִיא; עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם, דְּבָעֵינָא זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ, וְלֵיכָּא; אֲבָל הָכָא לָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: יָכֵילְנָא לְמִיפְסְלִינְהוּ (לְכוּלֵּי) [לְכוּלְּהוּ] גִּיטֵּי דְּעָלְמָא. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: מַאי טַעְמָא? אִילֵּימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב "וְכָתַב", וְהָכָא אִיהִי קָא כָּתְבָה לֵיהּ; וְדִילְמָא אַקְנוֹיֵי אַקְנוֹ לֵיהּ רַבָּנַן? ה וְאֶלָּא מִשּׁוּם דִּכְתִיב: "וְנָתַן", וְהָכָא לָא יָהֵיב לַהּ מִידֵּי?! דִּלְמָא נְתִינַת גֵּט הִיא! תֵּדַע, דִּשְׁלַחוּ מִתָּם: כְּתָבוֹ עַל אִיסּוּרֵי הֲנָאָה – כָּשֵׁר. גּוּפָא – שְׁלַחוּ מִתָּם: כְּתָבוֹ עַל אִיסּוּרֵי הֲנָאָה – כָּשֵׁר. אָמַר רַב אָשֵׁי: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: "עַל הֶעָלֶה שֶׁל זַיִת"! דִּילְמָא שָׁאנֵי עָלֶה שֶׁל זַיִת, דַּחֲזֵי לְאִיצְטְרוֹפֵי. תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: כְּתָבוֹ עַל אִיסּוּרֵי הֲנָאָה – כָּשֵׁר. נְפַק לֵוִי, דַּרְשַׁהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי, וְלָא קַלְּסוּהּ. מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּים, וְקַלְּסוּהּ. אַלְמָא הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ. ז תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכָתַב" – וְלֹא חָקַק. לְמֵימְרָא דַּחֲקִיקָה לָאו כְּתִיבָה הִיא?! וּרְמִינְהוּ: עֶבֶד שֶׁיָּצָא בִּכְתָב שֶׁעַל גַּבֵּי טַבְלָא, וּפִינְקָס, יָצָא לְחֵירוּת. אֲבָל לֹא בִּכְתָב שֶׁעַל גַּבֵּי כִּיפָּא וְאַנְדּוּכְתְּרֵי! ח אָמַר עוּלָּא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לָא קַשְׁיָא – הָא דְּחַק תּוֹכוֹת, הָא דְּחַק יְרֵיכוֹת. ט וְתוֹכוֹת – לָא?! וּרְמִינְהוּ: לֹא הָיָה כְּתָבוֹ שׁוֹקֵעַ, אֶלָּא בּוֹלֵט – כְּדִינְרֵי זָהָב. וְהָא דִּינְרֵי זָהָב תּוֹכוֹת הֵן! כְּדִינְרֵי זָהָב, וְלֹא כְּדִינְרֵי זָהָב. כְּדִינְרֵי זָהָב – דְּבוֹלֵט; וְלֹא כְּדִינְרֵי זָהָב – דְּאִילּוּ הָתָם תּוֹכוֹת, הָכָא יְרֵיכוֹת. י אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: רוּשְׁמָא – מִיחְרָץ חָרִיץ, אוֹ כַּנּוֹפֵי מְכַנֵּיף? אֲמַר לֵיהּ: מִיחְרָץ חָרִיץ. אֵיתִיבֵיהּ: לֹא הָיָה כְּתָבוֹ שׁוֹקֵעַ, אֶלָּא בּוֹלֵט כְּדִינְרֵי זָהָב. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִיחְרָץ חָרִיץ –

הָא

כְּרִיתוּת דְּאִית בָּהּ שֶׁכְּתוּבָה בָּהּ פָּרָשַׁת וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת: לָהּ לִשְׁמָהּ: יָהֵב זוּזָא לְסָפְרָא לִכְתֹּב אוֹתָהּ פָּרָשָׁה לְשֵׁם גֵּרוּשֶׁיהָ: הָא בָּעֵינַן שִׁנָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ דִּתְנַן לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף פ.) דְּפָסוּל אַלְמָא צָרִיךְ לִכְתֹּב שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְאִית דְּלָא גָּרְסִי שִׁנָּה וּמַאן דְּגָרֵים לֵיהּ מִשּׁוּם מַתְנִי' דִּלְקַמָּן וְאַגַּב גְּרָרָא גָּרֵים לֵיהּ: מַאי קמ"ל כָּל הָנֵי פְּשִׁיטָא לָן דְּפָרָשָׁה שֶׁבַּתּוֹרָה אֵינָהּ גֵּט: עָלָיו קוּלְמוֹס עַל כָּל אוֹת וָאוֹת: וְנִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב יְהוּדָה שֶׁהָיָה טוֹעֶה וְסָבוּר שֶׁהוּא צָרִיךְ לִכְתֹּב יְהוּדָה: וְטָעָה וְלֹא הֵטִיל בּוֹ דָּלֶת הֲרֵי הַשֵּׁם כָּתוּב אֶלָּא שֶׁהוּא שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ: וְאַנְוֵהוּ הִתְנָאֵה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת: אִיהִי כָּתְבָה לֵיהּ נוֹתֶנֶת שְׂכַר הַסּוֹפֵר כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסח.) מִשּׁוּם תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת: אַקְנוֹיֵי אַקְנוּ לֵיהּ רַבָּנַן הַהוּא זוּזָא מִדִּידָהּ וְהָוֵי כְּמַאן דְּיָהֵיב לֵיהּ אִיהוּ דְּהֶפְקֵר ב"ד הָיָה הֶפְקֵר: וְנָתַן בַּר נְתִינָה שֶׁיְּהֵא שָׁוֶה פְּרוּטָה: הֶעָלֶה שֶׁל זַיִת שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם: דַּחֲזֵי לְאִצְטְרוֹפֵי עִם עָלִין הַרְבֵּה לִשְׁכּוֹב עֲלֵיהֶן אוֹ לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְאע"ג דְּלָא שָׁוֶה פְּרוּטָה אֲבָל אִסּוּרֵי הֲנָאָה לֹא: וְלֹא קַלְּסוּהָ מִשּׁוּם דַּאֲמַר לָהּ מִשְּׁמָא דִּיחִידָאָה: דְּרָשָׁהּ זִמְנָא אַחֲרִיתִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּים כִּי הֵיכִי דְּלִיקַבְּלוּהָ מִנֵּיהּ: אַלְמָא מִלְּתָא כְּלֵי הַאי דְּלִיקַבְּלוּהָ אַלְמָא הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ: חָקַק בְּטַבְלָא בְּסַכִּין: עֶבֶד שֶׁיָּצָא לְחֵרוּת: בִּכְתָב שֶׁחָקַק עַל גַּבֵּי טַבְלָא דַּף: וּפִנְקָס כְּעֵין אוֹתָן שֶׁל סוֹחֲרִים שֶׁחוֹקְקִים עֲלֵיהֶן בָּעֵט: וְלֹא בִּכְתָב שֶׁעַל גַּבֵּי כִּפָּה כְּעֵין כּוֹבַע שֶׁל צֶמֶר וְנוֹתְנוֹת הַנָּשִׁים תַּחַת צָעִיף קִשּׁוּרֵיהֶן כִּדְאָמְרִי' בְּבַמֶּה אִשָּׁה יוֹצְאָה (שַׁבָּת דַּף נז:): אַנְדּוּכְתְּרֵי תַּכְשִׁיט וְרוֹקְמִין עָלָיו צוּרוֹת בְּמַחַט כְּעֵין ברוסלי"ר בְּלַעַ"ז וְאִם רָקְמוּ עֲלֵיהֶן אוֹתִיּוֹת הַגֵּט אֵינוֹ כְּתָב לְפִי שֶׁאֵינוֹ כָּתוּב וְקָבוּעַ אֶלָּא מֻטָּל עַל הַבֶּגֶד וּב' רָאשָׁיו תְּחוּבִים: הָא דָּחַק תּוֹכוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת וְצִדֵּיהֶן וְהָאוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת אֵינוֹ כְּתָב לְפִי שֶׁלֹּא צִיֵּר אֶת הָאוֹתִיּוֹת אֶלָּא חָקַק סְבִיבוֹתֵיהֶם וְהָעֵץ נִשְׁאַר כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּדְפוּס הָאוֹתִיּוֹת מֵאֵילֶיהָ: הָא דָּחַק יַרְכוֹתֵיהֶן שֶׁל אוֹתִיּוֹת דְּהַיְנוּ הֵן מַמָּשׁ שֶׁיִּשְׁקַע הַכְּתָב זוֹ הִיא כְּתִיבָה: לֹא הָיָה כְּתָבוֹ שֶׁל צִיץ שׁוֹקֵעַ אֶלָּא בּוֹלֵט כְּצוּרוֹת שֶׁל דִּינְרֵי זָהָב: וְהָא דִּינְרֵי זָהָב תּוֹכוֹת הוּא דְּקָא סָלְקָא דַּעְתָּהּ כְּשֶׁהוּא מַכֶּה בְּקוּרְנָס חוֹתָם הַמַּטְבֵּעַ עַל הַדִּינָר תּוֹכוֹת וּסְבִיבוֹת צוּרַת הַחוֹתָם שֶׁהִיא שׁוֹקַעַת וְהֵם מְלֵאִים לוֹחֲקִין אֶת תּוֹכוֹ וּסְבִיבוֹת צוּרַת הַדִּינָר וּכְנֶגֶד שְׁקִיעַת רֹאשׁ הַחוֹתָם אֵין הַדִּינָר שֶׁל זָהָב נִלְחַק וּמֵאֵילֶיהָ הַצּוּרָה עוֹמֶדֶת בִּמְקוֹמָהּ וְגַבֵּי צִיץ כְּתִיב (שְׁמוֹת ל"ט:ל') מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם אַלְמָא כְּתִיבָה הִיא: וְאִלּוּ הָכָא יְרֵכוֹת שֶׁהָיָה הַצִּיץ דַּק כְּעֵין טַס וְצָר הָאוֹתִיּוֹת מֵעֵבֶר הָאֶחָד וְלוֹחֵק יַרְכוֹתֵיהֶן וְהֵן בּוֹלְטוֹת מֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי כְּמוֹ שֶׁמְּצַיְּרִים כֶּסֶף וְזָהָב הָעֲשׂוּי לִקְבֹּעַ בִּכְלֵי עֵץ שֶׁשּׁוֹתִים בָּהֶם יַיִן: רֻשְׁמָא חוֹתָם הַמַּטְבֵּעַ שֶׁקּוֹרִין קויינ"ץ: מֶחְרָץ חָרִין הַתּוֹכוֹת וְהַסְּבִיבוֹת שֶׁל צוּרָתוֹ שֶׁהִיא שׁוֹקַעַת חוֹרְצִין וְלוֹחֲקִין תּוֹכוֹת וּסְבִיבוֹת שֶׁל צוּרַת הַדִּינָר עַל שֶׁעוֹמֶדֶת צוּרַת הַדִּינָר בּוֹלֶטֶת כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה וְנָפְקָא מִנָּהּ שֶׁאִם חָקַק אֶת הַגֵּט בְּחוֹתָם וְכָתְבוּ עַל גַּבֵּי טַס לָא הָוֵי כְּתָב דְּתוֹכוֹת הוּא: אוֹ כְּנוֹפֵי מְכַנֵּף צוּרַת הַחוֹתָ' שֶׁהִיא שׁוֹקַעַת כְּשֶׁתּוֹכוֹתֶיהָ לוֹחֲקִים אֶת תּוֹכוֹת שֶׁל דִּינָר וְנִכְנָס הַזָּהָב קְצָת בְּלַחַק בְּתוֹךְ שְׁקִיעַת הַצּוּרָה וְנִמְתַּח מִתּוֹךְ לוֹחֲקוֹ וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַצּוּרָה וְלָאו מֵאֵילָא הֵן אֶלָּא ע"י מַכַּת הַקּוּרְנָס הַצּוּרָה עַצְמָהּ נִמְתַּחַת לְתוֹךְ הָרֶשֶׁם וַהֲרֵי כְּתָבָהּ בְּיָדַיִם:

אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וליכא תימה דלענין מגלת סוטה משמע בפ"ק דעירובין (דף יג.) דמוחקין לה מן התורה אפי' למאן דבעי כתיבה לשמה דקאמר רב פפא דלמ"ל אין מגלתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת תורה דסתמא כתיבה ה"נ דמחקינן וי"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר לה כותה א"נ סבר כאידך תנא דסבר אין מוחקין לה מן התורה וכמתני' דכפ' כל הגט (לקמן גיטין דף כו.) דתנן הכותב טפסי גיטין צריך שיניח מקום האיש כו' ודייק מהתם בריש מס' זבחים (דף ב:) דסתמא פסול וכ"ש ספר תורה דלא אכתוב לשם גרושין כלל ועוד נראה דאפי' מאן דמכשיר במגלת סוטה למחק מן התורה אע"ג דבעי לשמה מודה לענין גט דפסול דבעירובין בפ"ק (דף יג.) משמע דכולהו תנאי מולו בהנך דפרק כל הגט דחשיבי שלא לשמה מדפריך התם ולית ליה לרב אחא בר יאשיה כתב לגרש את אשתו ונמלך כו' ובמגלת סוטה סתמא כשר משום דמסתמא שאין הכהן שעליו לכתב מקפיד ומסתמא ניחא לה אבל גבי גט בעל סתמא לא ניחא ליה אע"ג דפריך ממתני' דגט אדרבי אחא בר יאשיה דאיירי במגלת סוטה לענין שלא לשמה לא משמע לה לחלק: **הא** בעינן שמו ושמה אע"ג דמתני' דפרק הזורק (לקמן גיטין דף פ.) דשנה שמו ושמה מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כרבי מאיר משמע דלרבנן לא הוי בשנה שמו אלא פסולא דרבנן ומדנקט שנה ולא נקט לא כתבו כלל משמע דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן הא ליתא דעל כרחך לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו שהוא מגרש את אשתו ובלא כתבו כלל אין מוכיח אלא אומר ר"י דלא מיירי בשנה שמו ממש דא"כ הוה ליה למינקט לא כתבו כלל דפסול לרבי מאיר דמתני' ר' מאיר כדאמרי' התם דהוי רבותא טפי אלא שנה שמו היינו שכתב שם דגליל ביהודה והשתא קאמר הכא שפיר הא בעינן שמו ושמה וליכא [וכ"ש] דבלא כתבו כלל הוא דפסול: **דלמא** נתינת גט הוא וכן שלף איש נעלו ונתן לרעהו (רות ד':ז') לא בעינן שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן וכן גבי תרומה חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב (דברים יח) תתן לו ובמתנות דם חטאת ובמתנות כהונות אין בו שעור והא דאמר אבא שאול בפ' כל שעה (פסחים דף לב:) דזר שאכל תרומה לא מחייב בפחות משוה פרוטה משום דכתיב (ויקרא כ"ב:י"ד) ונתן לכהן וגו' ואין נתינה בפחות משוה פרוטה היינו משום דתשלומי תרומה ילפינן מתשלומי מעילה דתרוייהו תשלומי קדש מקרו וגמרי חטא חטא מחללי ולמאן דבעי בכריתות (דף ו:) ואשר יתן ממנו על זר שתהא נתינה בכזית היינו משום דסיכה היא ואפקה בלשון נתינה לאפוקי ממשמעות דסיכה קאתי דמשמע כל שהוא וצריך נתינה חשובה כמו ונתן לכהן את הקדש (ויקרא כ"ב:י"ד) דהוי בכזית לרבנן דאבא שאול וכן לא יתן עליה לבונה דבפרק כל המנחות (מנחות דף ס.) מצריך כזית היינו משום דשני מלשון שימה דאתחיל בה לא ישים עליה שמן או משום דומיא דהקטרת לבונה בחוץ דהויא נמי הקטרת אסור דהוי בכזית: **משמיה** דרבים וקלסוה אלמא הלכתא כותיה פי' בקונטרס מלתא עלה דלקלסוה ובפ' מי שאחזו (לקמן גיטין דף עז.) לא יתכן לפרש כן דקאמר נפק רבי חיא דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כותיה ואומר ר"ת דהכא דייק מדקלסוה כי אמר משמיה דרבים ולפיכך נמי לא קלסוה כי אמר משמיה דיחיד מעיקרא ולקמן איפכא: **למימרא** דחקיקה לאו כתיבה היא הוה מצי לאקשויי מלוחות דכתיב בהו כתיבה בכמה קראי והיה כתבם חקוק כדכתיב (שמות ל"ב:ט"ז) חרות על הלוחות אלא דניחא ליה לאקשויי מגט אגט:

מסורת הש"ס

א שבת קד: לקמן נד:

גליון הש"ס

גמ' אילימא משום דכתי' וכתב. עי' לקמן דף כב ע"ב תד"ה והא לאו:

תוס' ד"ה דילמא וכו' וכן גבי תרומה. עיין שבת דף כה ע"ב תוד"ה תתן לו:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ [שמות טו, ב]

וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה [דברים כד, ג]

וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֵזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה [שמות לט, ל]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' ג:

ב מיי' פג' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' א:

ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' ה:

ד מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' טו, סמג לאוין ג, טוש"ע יו"ד סי' ערו סעי' ב:

ה טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' א:

ו מיי' פד' מהל' גירושין הל' ב, סמג עשין נ:

ז מיי' פד' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכה סעי' ד:

ח מיי' פד' מהל' גירושין הל' ג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכה סעי' ד:

ט מיי' פט' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ב, סמג עשין קעג:

י מיי' פד' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכה סעי' ד:

[א]הָא בָּעֵינָא "מִכְתַּב", וְלֵיכָּא! כְּדִינְרֵי זָהָב, וְלֹא כְּדִינְרֵי זָהָב. כְּדִינְרֵי זָהָב – דְּבוֹלֵט; וְלֹא כְּדִינְרֵי זָהָב – דְּאִילּוּ הָתָם, מִגַּוַּאי; וְהָכָא – מֵאַבָּרַאי. [ב]בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: כָּתַב לָהּ גֵּט עַל טַס שֶׁל זָהָב, וְאָמַר לָהּ: "הִתְקַבְּלִי גִּיטֵּיךְ וְהִתְקַבְּלִי כְּתוּבָּתֵיךְ", מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ: נִתְקַבְּלָה גִּיטָּהּ וְנִתְקַבְּלָה כְּתוּבָּתָהּ. אֵיתִיבֵיהּ: "הִתְקַבְּלִי גִּיטֵּיךְ, וְהַשְּׁאָר לִכְתוּבָּתֵיךְ" – נִתְקַבְּלָה גִּיטָּהּ, וְהַשְּׁאָר לִכְתוּבָּתָהּ. טַעְמָא דְּאִיכָּא שְׁאָר, הָא לֵיכָּא שְׁאָר – לֹא! [ג]הוּא הַדִּין אַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא שְׁאָר; וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן – דְּאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא שְׁאָר, אִי אָמַר לַהּ – אִין, אִי לָא – לָא. מַאי טַעְמָא? אֲוִירָא דִּמְגִילְּתָא הוּא. [ד](א)תָּנוּ רַבָּנַן: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ וְהַנְּיָר שֶׁלִּי" – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. "עַל מְנָת שֶׁתַּחְזִירִי לִי אֶת הַנְּיָר" – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. [ה]בָּעֵי רַב פָּפָּא: בֵּין שִׁיטָה לְשִׁיטָה וּבֵין תֵּיבָה לְתֵיבָה, מַאי? תֵּיקוּ. וְתִיפּוֹק לֵיהּ "דְּסֵפֶר" אֶחָד אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה סְפָרִים! לָא צְרִיכָא, דִּמְעוֹרֶה. [ו]בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: הָיוּ מוּחְזָקִים בְּעֶבֶד שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ – וְגֵט כָּתוּב עַל יָדוֹ, וַהֲרֵי הוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן אַקְנוֹיֵי אַקְנִי לַהּ, אוֹ דִלְמָא, הוּא מִנַּפְשֵׁיהּ עָיֵיל? אָמַר רָבָא: וְתִיפּוֹק לֵיהּ דִּכְתָב שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּיף הוּא! וּלְרָבָא, קַשְׁיָא מַתְנִיתִין "עַל הַיָּד שֶׁל עֶבֶד"! בִּשְׁלָמָא מַתְנִיתִין לְרָבָא לָא קַשְׁיָא, בְּעֵדֵי מְסִירָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא. אֶלָּא לְרָמֵי בַּר חָמָא קַשְׁיָא! [ז]לְרָמֵי בַּר חָמָא נָמֵי לָא קַשְׁיָא – בִּכְתוֹבֶת קַעֲקַע. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, מַתְנִיתִין (לְרָבָא) נָמֵי לָא תִּיקְשֵׁי – בִּכְתוֹבֶת קַעֲקַע. [ח]מַאי הָוֵי עֲלַהּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַגּוֹדְרוֹת, אֵין לָהֶן חֲזָקָה. בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא: הָיוּ מוּחְזָקִין בְּטַבְלָא שֶׁהִיא שֶׁלָּהּ – וְגֵט כָּתוּב עָלֶיהָ; וַהֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן אַקְנוֹיֵי אַקְנִיתַהּ לֵיהּ, אוֹ דִלְמָא (אִשָּׁה) לָא יָדְעָה לְאַקְנוֹיֵי? (ב)אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע: אַף הוּא הֵעִיד עַל כְּפָר קָטָן שֶׁהָיָה בְּצַד יְרוּשָׁלַיִם, וְהָיָה בּוֹ זָקֵן אֶחָד, וְהָיָה מַלְוֶה לְכָל בְּנֵי הַכְּפָר, וְכוֹתֵב בִּכְתַב יָדוֹ וַאֲחֵרִים חוֹתְמִים, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִכְשִׁירוּהוּ. וְאַמַּאי? הָא בָּעֵינָא "סֵפֶר מִקְנָה", וְלֵיכָּא! אֶלָּא לָאו, מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן אַקְנוֹיֵי מַקְנֵה לְהוּ! אָמַר רָבָא: וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא

זָקֵן

הָא בָּעֵינָא מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם: מִגַּוַּאי מַכֶּה חָרָשׁ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁהַצּוּרָה בּוֹלֶטֶת בּוֹ אֲבָל צִיץ לוֹחֵק מֵאַבָּרַאי וְהִיא בּוֹלֶטֶת מִגַּוַּאי: הָא לֵיכָּא שְׁאָר לָא דִּמְקוֹם גֵּט בָּעֵי לְמֵיתַב לָהּ מַתָּנָה גְּמוּרָה מִשּׁוּם גֵּרוּשִׁין וְלֹא לְשֵׁם פֵּרָעוֹן דִּכְתִיב וְנָתַן: אִי אָמַר לָהּ לִכְתֻבָּתֵךְ: אֲוִירָא גִּלָּיוֹן: וְהַנְּיָר כָּל הַנְּיָר אֲנִי מְעַכֵּב לְעַצְמִי: אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת דְּכֵיוָן דְּהַנְּיָר שֶׁלּוֹ לֹא נָתַן לָהּ כְּלוּם דְּנִמְצְאוּ אוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת בָּאֲוִיר: הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת וְתַחֲזִיר דְּמַתָּנָה ע"מ לְהַחֲזִיר שְׁמָהּ מַתָּנָה: נְיָר שֶׁבֵּין שִׁיטָה לְשִׁיטָה שֶׁלִּי מַהוּ: דִּמְעוֹרֶה מְעֹרֶה בְּמִקְצָת שֶׁהָיוּ בּוֹ אוֹתִיּוֹת אֲרֻכִּין הַמַּגִּיעִין מִשִּׁיטָה לְשִׁיטָה בְּרָאשֵׁי כָּל תֵּבָה וְתֵבָה: וַהֲרֵי הוּא הָעֶבֶד: יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ שֶׁהֱבִיאַתּוּ לְפָנֵינוּ וְאָמְרָה בַּעֲלִי נָתַן לִי הָעֶבֶד הַזֶּה וְגֵרְשַׁנִי בּוֹ כִּדְתְנַן בְּמַתְנִי' וְנוֹתֵן לָהּ הָעֶבֶד: מַהוּ מִי מְהֵימְנָא בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה הוֹאִיל וְעַכְשָׁו הוּא בִּרְשׁוּתָהּ אוֹ דִּלְמָא הוּא מִנַּפְשֵׁהּ אָזַל: לְהִזְדַּיֵּיף הוּא דִּלְמָא תְּנָאָה הֲוָה בְּגִטָּא וּמְחַקְתֵּהּ וַהֲדַר כַּתְבֵהּ: בְּעֵדֵי מְסִירָה שֶׁקְּרָאוּהוּ: וְר' אֶלְעָזָר הִיא דְּאָמַר אִי אֶפְשָׁר לַגֵּט בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה: אֶלָּא לְרָמֵי בַּר חָמָא קַשְׁיָא דְּבָעֲיָא לֵיהּ בִּדְלֵיכָּא עֵדֵי מְסִירָה הִיא: כְּתֹבֶת קַעֲקַע אֵינָהּ נִמְחֶקֶת עוֹלָמִית: הַגּוֹדְרוֹת בְּהֵמוֹת עַל שֵׁם גִּדְרוֹת צֹאן (בַּמִּדְבָּר לב): אֵין לָהֶן חֲזָקָה אָדָם שֶׁתְּפָסָן אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן לִבְעָלֵיהֶם מְכַרְתֶּם לִי דְּאִיכָּא לְמֵימַר מֵעַצְמָן הָלְכוּ אֶצְלוֹ: וַהֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ שֶׁהוּא בָּא לְגָרְשָׁהּ: לֹא יָדְעָה לְאַקְנוֹיֵי לֹא גְּמִירָה וּמַקְנְיָא דָּבָר שֶׁאֵין בְּלִבָּהּ לָתֵת מַתָּנָה גְּמוּרָה וְלֹא גֵּרְשָׁהּ אֶלָּא בְּשֶׁלָּהּ וַאֲנַן בָּעֵינַן וְנָתַן: אַף הוּא הֵעִיד רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא בְּמַסֶּ' עֵדֻיּוֹת: ה"ג וְהָא בָּעֵינָא סֵפֶר מִקְנָה וְלֵיכָּא שֶׁהַמַּקְנֶה צָרִיךְ לִכְתֹּב אֶת הַשְּׁטָר שָׂדִי מְכוּרָה לָךְ דְּמֵהַהוּא קְרָא נָפְקָא לַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כו.): אֶלָּא לָאו ש"מ כִּי מַקְנֵי לֵיהּ שַׁפִּיר דָּמֵי וְאַף עַל גַּב דְּאֵין בְּדַעְתּוֹ שֶׁל נוֹתֵן שֶׁיְּעַכְּבֶנּוּ הַמְקַבֵּל אֶצְלוֹ:

הִתְקַבְּלִי גִּטֵּיךְ וְהִתְקַבְּלִי כְּתֻבָּתֵךְ מַהוּ אע"ג דְּכָתְבוּ עַל אִסּוּרֵי הֲנָאָה כָּשֵׁר הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּיָהֵיב לָהּ מִיהָא כָּל הַגֵּט אֲבָל הָכָא לָא יָהֵיב לָהּ אֶלָּא בְּתוֹרַת פֵּרָעוֹן: **עַל** מְנַת שֶׁתַּחְזִירִי לִי הַנְּיָר מְגֹרֶשֶׁת בְּפֶרֶק מִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף עה.) קָבָעֵי מ"ס רֵישָׁא ומ"ס סֵיפָא וּמְפָרֵשׁ לָשׁוֹן אַחֵר מִשּׁוּם דְּסֵיפָא הָוֵי תְּנַאי וּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר אֶחָד וְהָוֵי תְּנַאי בָּטֵל וּמַעֲשֶׂה קַיָּם דִּקְסָבַר הַהוּא לִישָּׁנָא דְּאוֹמֵר ע"מ לָאו כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁו דָּמֵי וְאֵין גֵּט יָכוֹל לָחוּל עַד שֶׁתַּחֲזִירֵהוּ וְאָז א"א לְהִתְגָּרֵשׁ שֶׁאֵין הַגֵּט בְּיָדָהּ הִלְכָּךְ אע"פ שֶׁלֹּא הֶחֱזִירַתּוּ מְגֹרֶשֶׁת וְרָבָא דְּקָאָמַר בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ו:) הֵילָךְ אֶתְרוֹג זֶה בְּמַתָּנָה ע"מ שֶׁתַּחֲזִירוֹ לִי הֶחֱזִירוֹ יָצָא כו' לָא סָבַר כְּהַהוּא לִישָּׁנָא אֶלָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ דִּמְפָרֵשׁ בְּפֶ' מִי שֶׁאֲחָזוֹ מִשּׁוּם דְּהָוֵי מַעֲשֶׂה קוֹדֵם לִתְנַאי וְאע"ג דִּבְהַהִיא דְּאֶתְרוֹג נָמֵי מַעֲשֶׂה קוֹדֵם לִתְנַאי לָא דַּק רָבָא בְּמִלְּתֵיהּ לְמִינְקַט הַתְּנַאי כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְנוֹת וּלְהַהוּא לִישָּׁנָא דִּמְפָרֵשׁ בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּטִּין עד.) מִשּׁוּם דְּכָל הָאוֹמֵר ע"מ כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁו דָּמֵי לָא הָוֵי גֵּט אֶלָּא אִם כֵּן הֶחֱזִירַתּוּ לְבַסּוֹף שֶׁנִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי וְאָז הָוֵי גֵּט מִשָּׁעָה שֶׁבָּא לְיָדָהּ: **סֵפֶר** אֶחָד אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה סְפָרִים אע"ג דִּלְקַמָּן (גִּטִּין דַּף כח:) דָּרְשֵׁי רַבָּנַן סֵפֶר לִסְפִירַת דְּבָרִים מִכָּל מָקוֹם דָּרְשֵׁי' נָמֵי הַךְ דְּרָשָׁה דְּהָכָא וא"ת הֵיכִי מַכְשִׁירִין בְּפֶ' בַּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פז:) שִׁיֵּר מִקְצָת הַגֵּט וּכְתָבוֹ בְּדַף הַשֵּׁנִי הֲוָה לָן לְמִפְסַל בִּשְׁנֵי דַּפִּין מִשּׁוּם סֵפֶר אֶחָד אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה סְפָרִים כִּדְאָמְרִי' בפ"ב דְּסוֹטָה (דַּף יח.) כְּתָבָהּ בִּשְׁנֵי דַּפִּין פְּסוּלָה סֵפֶר אֶחָד אָמַר רַחֲמָנָא כו' ואור"י דִּשְׁנֵי דַּפִּים דְּסוֹטָה אַיְירֵי בִּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת וּלְקַמָּן אַיְירֵי בִּקְלָף אֶחָד בִּשְׁנֵי עַמּוּדִים: **לָא** צְרִיכָא דִּמְעוֹרֶה מִכָּאן מְדַקְדֵּק ר' יִצְחָק בַּר מָרְדְּכַי דְּאֵין צָרִיךְ בְּגֵט שֶׁתְּהֵא כָּל אוֹת וְאוֹת מֻקֶּפֶת גְּוִיל מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ כִּדְאָמַר הָכָא דִּמְעוֹרֶה ור"י אוֹמֵר דְּאֵין מִכָּאן רְאָיָה דְּהָא דְּקָאָמַר דִּמְעוֹרֶה הַיְנוּ רֶגֶל ד' שֶׁל שִׁיטָה עֶלְיוֹנָה בְּט' שֶׁל שִׁיטָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ אוֹ רֹאשׁ ל' בְּה' אוֹ בְּח' שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנָּה ומ"מ נִרְאֶה לר"י דְּאֵין צָרִיךְ רְאָיָה לְהַכְשִׁיר דְּלוֹקְחָא בס"ת תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת בָּעֵינַן שֶׁיְּהוּ הָאוֹתִיּוֹת מֻקָּפוֹת גְּוִיל כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הַקּוֹמֵץ (מְנָחוֹת דַּף לד.) מִשּׁוּם דִּכְתִיב בְּהוּ וּכְתַבְתָּם כְּתִיבָה תַּמָּה אֲבָל בְּגֵט לֵיכָּא קְפִידָא דְּאַף' סֵפֶר וְלָיו לָא בָּעֵינַן בְּגֵט דְּסֵפֶר דִּכְתַב בְּגֵט לִסְפִירַת דְּבָרִים הוּא דַּאֲתָא (לְקַמָּן גִּטִּין כח:): **בִּכְתֹבֶת** קַעֲקַע מִדְּאוֹרַיְתָא לֵיכָּא אִסּוּרָא עַל שֶׁיִּכְתֹּב וִיקַעְקַע בּוֹ וּבִכְהַאי כִּדְתְנַן בפ"ג דְּמַכּוֹת (דַּף כא.) וְלר' שִׁמְעוֹן אֵינוֹ חַיָּב אַפִּי' כָּתַב וְקִעְקַע עַד שֶׁיִּכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם פִּי' שֵׁם לע"ז כִּדְמְפָרֵשׁ הָתָם בַּגְּמָרָא וּמִיהוּ אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן אִיכָּא הָכָא דְּאַפִּי' אֵפֶר מַקְלֶה אָסוּר לִתֵּן עַל גַּבֵּי מַכָּתוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּכְתֹבֶת קַעֲקַע וְאַפִּי' הָוְיָא הָכָא אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא מ"מ הָוֵי גֵּט כִּדְאָמְרִי' לְעֵיל כְּתָבוֹ עַל אִסּוּרֵי הֲנָאָה כָּשֵׁר אע"ג דְּאָסוּר לִכְתֹּב דְּהָא מִתְהֲנֵי בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה: **ת"ש** דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ הַגּוֹדְרוֹת אֵין לָהֶם חֲזָקָה פִּי' לְאַלְתַּר אֶלָּא עַד ג' שָׁנִים יֵשׁ לָהֶם חֲזָקָה כִּדְאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף לו.) וא"ת מַתְנִי' הֲוָה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי דִּתְנַן הָתָם (דַּף כח.) הָעֲבָדִים חֶזְקָתָן ג' שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם אֲבָל לְאַלְתַּר לָא וְעוֹד מַאי קמ"ל רֵישׁ לָקִישׁ מַתְנִי' הִיא וְלָאו לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁפֵּי' הָרַב ר' יְהוּדָה מְקוֹרְבֵּי"ל דְּרֵישׁ לָקִישׁ אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן אַפִּי' בכה"ג דְּאַיְרֵי הָכָא שֶׁהַגֵּט כָּתוּב עַל יָדוֹ אוֹ עַל קֶרֶן שֶׁל פָּרָה דְּאִיכָּא הוֹכָחָה קְצָת דִּיהָבָהּ לְאִשָּׁה אַפִּ"ה אֵין לָהּ חֲזָקָה וּלְהָכִי מַיְתֵי מר"ל דְּלא"כ הֲוָה לֵיהּ לְפָרוּשֵׁי בְּהֶדְיָא כֵּיוָן דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינַן אֶלָּא בְּכִי הַאי גַּוְנָא אֶלָּא י"ל דְּמִמַּתְנִי' לָא שָׁמְעִינַן גּוֹדְרוֹת דְּהָתָם לוֹקְחָא עֲבָדִים דִּבְנֵי דַּעַת וְעָיְלֵי מִנַּפְשַׁיְהוּ אֲבָל גּוֹדְרוֹת אֵין דַּרְכָּם לֵילֵךְ לְבֵית אִישׁ נָכְרִי וּלְהָכִי ה"א הָכָא שֶׁהַגֵּט כָּתוּב עַל יָדוֹ וּמוֹכָח קְצָת שֶׁהוּא שֶׁלָּהּ יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה לְהָכִי מַיְתֵי מִגּוֹדְרוֹת דְּאֵין לָהֶם חֲזָקָה אע"פ שֶׁיֵּשׁ הוֹכָחָה דְּלָא עָיְלֵי מִנַּפְשַׁיְהוּ כְּמוֹ עֲבָדִים: **אִשָּׁה** לָא יָדְעָה לְאַקְנוֹיֵי פֵּרוּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא מַחֲזִיר לָהּ וְלָא גְּמִירָה וּמַקְנְיָא לֵיהּ אֶלָּא בְּתוֹרַת שְׁאֵלָה מַשְׁאִילַתּוֹ לוֹ אע"ג דְּאָמְרִי' לְעֵיל דִּדְמֵי כְּתִיבַת סוֹפֵר אַקְנוּ לֵיהּ רַבָּנַן מְלֵילַהּ מ"מ טַבְלָא דִּידַהּ לָא מַקְנוּ לֵיהּ וא"ת וְכִי לָא יָדַע מַתְנִי' [דְּכוֹתֶבֶת] דִּפְשִׁיט מִנַּהּ בְּסָמוּךְ דְּהָאִשָּׁה כּוֹתֶבֶת אֶת גִּטָּהּ וי"ל דְּמָצֵי לְאוֹקְמֵי דְּכוֹתֶבֶת עַל קְלָף דְּבַעַל אֶלָּא שֶׁנּוֹתֶנֶת שְׂכַר הַכְּתִיבָה וְרַב אַשִׁי דִּפְשִׁיט מִנַּהּ מַשְׁמַע לֵיהּ דְּאַיְרֵי בִּקְלָף שֶׁלָּהּ: **וְכוֹתֵב** בִּכְתַב יָדוֹ וַאֲחֵרִים חוֹתְמִים וְאִם תֹּאמַר מַה עִנְיַן שְׁטָרֵי הַלְוָאָה לְגֵט דְּאֵינָם אֶלָּא לִרְאָיָה וְאַפִּי' בְּמִלְוָה עַל פֶּה הָיָה גּוֹבֶה מִמְּשַׁעְבְּדֵי אִי לָאו מִשּׁוּם דְּאֵין לָהּ קוֹל כִּדְאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב מב.) דְּמַאן דְּיָזֵיף בְּצִנְעָא יָזֵיף וּמָכַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹל אָמְרִינַן (שָׁם מא:) הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ בְּעֵדִים גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּנִרְאֶה לַגְּמָרָא דְּמִסְתַּמָּא כֵּיוָן שֶׁהָיָה מַלְוֶה לְכָל בְּנֵי הָעִיר גַּם הֵם הָיוּ עוֹשִׂים לוֹ טוֹבָה וְנוֹתְנִים לוֹ בְּמַתָּנָה אוֹ מוֹכְרִים לוֹ שָׂדוֹת לִפְעָמִים שֶׁלֹּא הָיוּ קוֹנִין לוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר כְּגוֹן שָׂדִי נְתוּנָה לָךְ אוֹ מְכוּרָה לָךְ וְגַם הַשְּׁטָרוֹת הָאֵלּוּ הָיָה כּוֹתֵב אוֹתָם וַאֲחֵרִים חוֹתְמִים:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ב, סמג עשין קעג:

ב מיי' פח' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ח:

ג מיי' פח' מהל' גירושין הל' טו, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ח:

ד מיי' פח' מהל' גירושין הל' יד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' יא:

ה טור אה"ע סי' קמג:

ו מיי' פד' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ו:

ז מיי' פד' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ו:

ח מיי' פד' מהל' גירושין הל' ד:

ט מיי' פי' מהל' טוען ונטען הל' א:

י מיי' פי' מהל' טוען ונטען הל' ה, סמג עשין צה, טור אה"ע סי' קכד, ש"ע חו"מ סי' קלה סעי' א:

מסורת הש"ס

א לקמן עה.

ב משנה עדיות

גליון הש"ס

גמ' בין שיטה לשיטה. עי' לקמן דף כא ע"ב תוס' ד"ה יצא זה:

תורה אור השלם

וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֵזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהֹוָה [שמות לט, ל]

וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה [דברים כד, ג]

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

וָאֶקַּח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הֶחָתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת־הַגָּלוּי [ירמיהו לב, יא]

זָקֵן שָׁאנֵי, דְּיָדַע לְאַקְנוֹיֵי. [א](א)אֶלָּא אָמַר רָבָא: מֵהָכָא – עָרֵב הַיּוֹצֵא לְאַחַר חִיתּוּם שְׁטָרוֹת, גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין! [ב](ב)אָמַר רַב אָשֵׁי: מַאי קוּשְׁיָא? דִּלְמָא גַּבְרָא שָׁאנֵי, דְּיָדַע לְאַקְנוֹיֵי! אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: מֵהָכָא – אִשָּׁה כּוֹתֶבֶת אֶת גִּיטָּהּ, וְהָאִישׁ כּוֹתֵב אֶת שׁוֹבָרוֹ, שֶׁאֵין קִיּוּם הַגֵּט אֶלָּא בְּחוֹתְמָיו. [ג]אָמַר רָבָא: כָּתַב לָהּ גֵּט, וּנְתָנוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ, וְכָתַב לָהּ שְׁטַר מַתָּנָה עָלָיו – קְנָאַתְהוּ, וּמִתְגָּרֶשֶׁת בּוֹ. [ד](ג)וְאַמַּאי? חָצֵר מְהַלֶּכֶת הִיא, וְחָצֵר מְהַלֶּכֶת לֹא קָנָה! וְכִי תֵּימָא בְּעוֹמֵד, וְהָאָמַר רָבָא: כָּל שֶׁאִילּוּ מְהַלֵּךְ לֹא קָנָה, עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב לֹא קָנָה! וְהִלְכְתָא – בְּכָפוּת. [ה]וְאָמַר רָבָא: כָּתַב לָהּ גֵּט וּנְתָנוֹ בַּחֲצֵרוֹ, וְכָתַב לָהּ שְׁטַר מַתָּנָה עָלָיו – קְנָאַתְהוּ, וּמִתְגָּרֶשֶׁת בּוֹ. וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמְעִינַן עֶבֶד, הֲוָה אָמֵינָא: דַּוְקָא עֶבֶד, אֲבָל חָצֵר – לִיגְזַר, מִשּׁוּם חֲצֵרָהּ הַבָּאָה לְאַחַר מִכָּאן; וְאִי אַשְׁמְעִינַן חָצֵר, הֲוָה אָמֵינָא דַּוְקָא חָצֵר, אֲבָל עֶבֶד – לִיגְזַר כָּפוּת אַטּוּ שֶׁאֵינוֹ כָּפוּת; קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר אַבָּיֵי: מִכְּדֵי חָצֵר מֵהֵיכָא אִיתְרַבַּי? מִ״יָּדָהּ״; [ו](ד)מַה יָּדָהּ דְּאִיתַהּ בֵּין מִדַּעְתַּהּ וּבֵין בְּעַל כּוֹרְחַהּ, אַף חֲצֵרָהּ דְּאִיתַהּ בֵּין מִדַּעְתַּהּ וּבֵין בְּעַל כּוֹרְחַהּ; וְהָא מַתָּנָה – מִדַּעְתַּהּ אִיתַהּ, בְּעַל כּוֹרְחַהּ לֵיתַהּ! מַתְקֵיף לַהּ רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי: וְהָא שְׁלִיחוּת לְקַבָּלָה, דְּמִדַּעְתַּהּ אִיתַהּ בְּעַל כּוֹרְחַהּ לֵיתַהּ, וְקָא הָוֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה! וְאַבָּיֵי – אַטּוּ שְׁלִיחוּת מִ״יָּדָהּ״ אִיתְרַבַּי?! מִ״וְשִׁלַּח וְשִׁלְּחָהּ״ אִיתְרַבַּי! [ז]וְאִיבָּעֵית אֵימָא: שְׁלִיחוּת לְקַבָּלָה נָמֵי אַשְׁכְּחַן בְּעַל כּוֹרְחַהּ, שֶׁכֵּן אָב מְקַבֵּל גֵּט לְבִתּוֹ קְטַנָּה בְּעַל כּוֹרְחָהּ. עַל הֶעָלֶה שֶׁל זַיִת וְכוּ׳: בִּשְׁלָמָא יַד דְּעֶבֶד

לָא

זקן שאני דידע לאקנויי שהוא חכם וידע שאינו שטר אלא אם כן מקנהו לו לגמרי ונגמר דעתה ומקני אבל אשה לא ידעה כולי האי ולא גמרה לאקנויי בדעתה אלא בשאלה בעלמא: לאחר חיתום שטרות לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב: גובה המלוה ממנו: מנכסים בני חורין אבל לא משעבדי כיון דליכא שטר בעדים לית ליה קלא והוה ליה כמלוה על פה אלמא כל אדם נמי מקנה דהא האי שטרא כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור למלוה והיאך נכסי הערב הזה משתעבדים בו והא בעינן ספר מקנה אי לאו דאקנייה ניהליה מלוה לערב וחתם. והדר מסריה ניהליה: כותבת את גיטה ומקנייא ליה לבעל ויהיב לה ניהלה: והאיש כותב את שוברו פרעון הכתובה שפרע ומקניהו לאשה והיא מחתמת עדים ומוסרתו לו לראיי' בידו: עליו על העבד: קנאתהו לעבד בשטר מתנה זה והגט שבידו דהוה ליה האי עבד כחצרה וגיטה וחצרה באו לה כאחד: וחצר מהלכת לא קנה דכי אמר רבנן חצרו של אדם קונה לו לאו בחצר מהלכת אמור דשאני מקרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי ורבא גופיה אמרה דלא קני בשנים אוחזין (ב"מ דף ט:): בכפות דאינו ראוי להלך: חצרה הבאה לאחר מכאן כגון נתן לה גט בחצר חבירו והלך בעל חצר ומכר לה את החצר או נתן לה במתנה והא ודאי אינה מגורשת דמאן מגרש לה דכשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתקני לה חצרה כאילו נותנו בידה וכי אתא. האי חצר לידה לאו מכח הבעל אתיא לה דנהוי נותן לה החצר והגט ביחד: מה ידה דאיתא בגירושין על כרחה: אף חצרה בעינן נמי דלהוי בין מדעתה בין בעל כרחה כגון חצר שהיתה שלה קודם שזרק הגט לתוכה: בעל כרחה ליתא דאי אמרה אי אפשי לקבל מתנה ממנו לא קנייא לה להא חצר ולא מגרשה בה דהא אמרה לא ניחא לי למקני: [והא שליחות] אשה עושה שליח לקבלה מדעתה אבל בעל כרחה אינו נעשה שלוחה שתתגרש בקבלתו אבל הבעל עושה שליח להולכה ונותן לה על כרחה: וקמשוי שליח לקבלה בפרקין דלקמן (גיטין דף סב:) דנפקא לן משלח ושלחה קרי ביה ושלחה בלא מפיק ה"א: קטנה אביה מקבל גיטה כדנפקא לן בכתובות בפרק נערה (כתובות דף מז.) מויצאה והיתה:

אלא מהכא ערב היוצא כו' קשה לר"י דבריש הנושא (כתובות דף קב.) פליג ר' יוחנן וריש לקיש בחייב אני לך מנה בשטר וקאמר התם כתנאי מהך דערב ופי' בקונט' דפליגי אי חשיבא הודאה א"כ משמע דערב מחייב ליה משום הודאה שמודה שנעשה ערב בשעת מתן מעות מדמייתי לה עלה והכא משמע דבהאיך שטרא הוא משעבד נפשיה להתחייב מעתה ולפי' ר"ת דהתם דלא מפרש משום הודאה ניחא וי"ל דבתרתי פליגי בן ננס ור' ישמעאל בין שכתב בשטר ואני מודה שאני ערב בין שכתב בו ואני נעשה ערב מעכשיו דרישא דקתני ערב היוצא אחר חיתום שטרות משמע דפליגי בהודאה מדלא נקט בהאי לישנא ערב שלא בשעת מתן מעות חייב ומדמהדר ליה בסיפא הרי שהיה חונק חבירו משמע דפליגי נמי בחנוק ומייתי הכא מחנוק דמשתעבד אע"פ שלא היה השטר שלו ולפי' הקונטרס דפליגי בהודאה אע"ג דתנן הוציא עליו כתב ידו גובה כו' התם דכתב וחתם תחתיו ופלוגתייהו שלא חתם וערב נמי איירי כשלא חתם אלא שכתב אני ערב [ומסר לו השטר בפני עדים]: והילכתא בכפות וישן בעינן כדמשמע לקמן בהזורק (גיטין דף עח.) דאמר כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט נעור אינו גט דהויא חצר המשתמרת שלא לדעתה ופריך בישן אמאי הוי גט חצר מהלכת היא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאלו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות ופי' בקונטרס בההיא דקאמר רבא דנעור אינו גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן וליכא למימר דהכי פירושו והילכתא בכפות לא חשיב חצר מהלכת דלא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן לחוד נמי מועיל ולעולם רבא לא איירי בכפות דא"כ אמאי קאמר רבא נעור אינו גט דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה אפילו הוי משתמר לדעתה כגון שידיו כפותות בחבל ואוחזתו בידה לא הוי גט דחצר מהלכת היא דומיא דקלתה דאי לאו דקאמר התם בפ"ק דב"מ (דף ט:) דמינח ניח ואיהי דקא מסגיא תותה לא הוי גט אע"ג דמשתמרת לדעתה אלא ודאי רבא בכפות איירי וכי לא ידע אכתי דאיירי בכפות הוה מצי למפרך מאי אריא דנעור אינו גט משום דמשתמרת שלא לדעתה אפי' משתמרת לדעתה נמי דחצר מהלכת היא אלא דעדיפא מינה פריך: אבל בחצר לגזור משום חצרה הבאה לאחר מכאן וא"ת והא שמעינן שפיר מעבד דלא גזרינן משום חצרה הבאה לאחר מכאן וי"ל דבעבד ודאי לא גזרינן דאיירי בכפות ומלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן: אטו שליחות מידה אתרבאי כו' וא"ת דבפ"ק דב"מ (דף י:) אמרי' דחצר משום ידה אתרבאי ולא גרע משליחות ובמציאה דזכות הוא קני אע"פ שאינו עומד בצד חצרו ולא הוי דומיא דיד דקני מכח שליחות דזכין לאדם שלא בפניו א"כ הכא דכתב לה שטר מתנה עליו אע"ג דלא הויא דומיא דידה דמתנה ליתא בעל כרחה תתגרש מכח שליחות וי"ל דדוקא לענין שלא בפניו אמרינן דלא גרע משליחות לקנות במילי דזכות הוא לו אבל בשאר דברים בעינן דומיא דידה דאל"כ חצר מהלכת אמאי לא קנה תקנה מטעם שליחות כמו שליח מהלך אע"ג דמטעם יד לא קני וא"ת רב שימי מאי קשיא ליה אטו לא ידע דשליחות משלח ושלחה אתרבאי הא ברייתא היא בפ"ב דקדושין (דף מא.) ומלתא דפשיטא היא לכ"ע וי"ל דרב שימי סבר כיון דאשכחן בשליחות דמתגרשת בלא הגעת גט לידה אע"ג דליתא בעל כרחה לענין חצר נמי דאתרבאי משום יד לא מיסתבר ליה למימר דקפיד קרא אהכי דלהוי דומיא דיד ואביי מהדר ליה דאין להביא ראיה משליחות לחצר כיון דשליחות אתרבאי משלח וחצר אתרבאי משום יד: ואיבעית אימא שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחה משמע שרוצה לומר דאפי' אתרבאי שליחות מידה ניחא כיון דאשכחן שליחות בע"כ ע"י אב אע"ג דשאר שליח לא הוי אלא מדעתה חשיב שפיר דומיא דידה ותימה דחצר מתנה נמי אע"ג דליתא בעל כרחה נהוי דומיא דידה כיון דאשכחן חצר בעל כרחה כגון חצר שהיה לה קודם לכן דתנן בהזורק (לקמן גיטין עז.) דמגרשת ואומר רבינו יצחק דחצרה דמקודם לכן לא הוי בעל כרחה כמו שליחות דאב דיכולה להפקירו ולא תתגרש עוד על ידו אבל שליחות דאב אי אפשר לה לעכב בשום ענין שלא יקבל גט בעל כרחה. ודחק: שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחה ואפי' בעל כרחו של אב מתגרשת כשנותן לו בעל כרחו כדמוכח בפ"ב דקדושין (דף מד.) דאמר קדושין דמדעת אביה ולא היא גרושין דבע"כ בין היא בין אביה פירוש כיון דבעל כרחו של אב מתגרשת יכולה היא לקבל כמוהו וכן פירש שם בקונט' ועוד אמרינן התם נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא משמע דע"י חצר אביה מתגרשת שלא מדעתו כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו אפילו אם כחצר אביה דמיא:

מסורת הש"ס

א כתובות קב.; בבא בתרא קעו.

ב משנה גיטין

ג לקמן עח.; בבא מציעא ט:; בבא קמא יב.

ד לקמן עה.; ערכין לב.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואב"א וכו' דיכולה להפקירו. קשה לי הא מ"מ משכחת בחצר דקטנה שהוא בע"כ דא"י להפקיר:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ו מהל' מלווה ולווה הל' א, סמג עשין צג, טוש"ע חו"מ סי' קכט סעי' ד:

ב מיי' פד' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ז:

ג מיי' פה' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יח:

ד מיי' פה' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יח:

ה מיי' פה' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יח:

ו מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' א, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמה סעי' י:

ז מיי' פב' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ד:

לָא אֶפְשָׁר לְמִקְצְיֵיהּ, אֶלָּא קֶרֶן שֶׁל פָּרָה – לִיקַצְיֵיהּ וְלִיתְּבַהּ לָהּ! [א]אָמַר קְרָא: "וְכָתַב" – "וְנָתַן לַהּ", מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא כְּתִיבָה וּנְתִינָה; יָצָא זֶה – שֶׁמְּחוּסָּר כְּתִיבָה, קְצִיצָה וּנְתִינָה. (א)רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר וְכוּ': מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי? דְּתַנְיָא: "סֵפֶר" – אֵין לִי אֶלָּא סֵפֶר, מִנַּיִן לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכָתַב לָהּ" – מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "סֵפֶר"? מָה סֵפֶר – דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְאֵינוֹ אוֹכֶל; אַף כָּל דָּבָר – שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְאֵינוֹ אוֹכֶל. וְרַבָּנַן – אִי כְּתִיב "בְּסֵפֶר", כִּדְקָאָמְרַתְּ; הַשְׁתָּא דִּכְתִיב "סֵפֶר" – לְסְפִירַת דְּבָרִים הוּא דַּאֲתָא. [בג](ב)וְרַבָּנַן, הַאי "וְכָתַב" מַאי עָבְדִי לֵיהּ? מִיבְּעֵי לְהוּ "בִּכְתִיבָה מִתְגָּרֶשֶׁת, וְאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּכֶסֶף" – סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, אַקֵּישׁ יְצִיאָה לַהֲוָיָה: מָה הֲוָיָה בְּכֶסֶף, אַף יְצִיאָה נָמֵי בְּכֶסֶף; קָא מַשְׁמַע לַן. וְאִידַּךְ – נָפְקָא לֵיהּ מִ"סֵּפֶר כְּרִיתוּת" – סֵפֶר כּוֹרְתָהּ, וְאֵין דָּבָר אַחֵר כּוֹרְתָהּ. [דה](ג)וְאִידַּךְ – מִיבְּעֵי לֵיהּ "דָּבָר הַכּוֹרֵת בֵּינוֹ לְבֵינָהּ", כִּדְתַנְיָא: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּשְׁתִּי יַיִן"; "עַל מְנָת שֶׁלֹּא תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ"; "לְעוֹלָם" – אֵין זֶה כְּרִיתוּת. "עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם" – הֲרֵי זֶה כְּרִיתוּת. וְאִידַּךְ – מִ"כָּרֵת-כְּרִיתוּת". וְאִידַּךְ – "כָּרֵת-כְּרִיתוּת" לָא דָּרְשִׁי. [יו](ד)מַתְנִי' אֵין כּוֹתְבִין בִּמְחוּבָּר לַקַּרְקַע. כְּתָבוֹ בִּמְחוּבָּר, תְּלָשׁוֹ וַחֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ – כָּשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, עַד שֶׁתְּהֵא כְּתִיבָתוֹ וַחֲתִימָתוֹ בְּתָלוּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: אֵין כּוֹתְבִין לֹא עַל הַנְּיָר הַמָּחוּק וְלֹא עַל הַדִּיפְתְּרָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּיף. וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. [ז]גְּמָ' כְּתָבוֹ עַל הַמְּחוּבָּר?! וְהָאָמַרְתְּ רֵישָׁא "אֵין כּוֹתְבִין"! אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּיר מְקוֹם הַתּוֹרֶף. וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּיר מְקוֹם הַתּוֹרֶף. וְכֵן אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּיר מְקוֹם הַתּוֹרֶף – וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי. וְהָכִי קָאָמַר: אֵין כּוֹתְבִין טוֹפֶס שֶׁמָּא יִכְתּוֹב תּוֹרֶף. כְּתָבוֹ לַטּוֹפֶס וּתְלָשׁוֹ, כְּתָבוֹ לַתּוֹרֶף וּנְתָנוֹ לָהּ – כָּשֵׁר. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: "חֲתָמוֹ" שָׁנִינוּ; וְרַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי. [ח]וְהָכִי קָאָמַר: אֵין כּוֹתְבִין תּוֹרֶף, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יַחְתּוֹם. כְּתָבוֹ לַתּוֹרֶף, תְּלָשׁוֹ, חֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ – כָּשֵׁר. [ט]כְּתָבוֹ עַל חֶרֶס שֶׁל עָצִיץ נָקוּב – כָּשֵׁר, דְּשָׁקֵיל לֵיהּ וְיָהֵיב לֵיהּ נִיהֲלַהּ. עַל עָלֶה שֶׁל עָצִיץ נָקוּב; אַבָּיֵי אָמַר: כָּשֵׁר, וְרָבָא אָמַר: פָּסוּל. אַבָּיֵי אָמַר כָּשֵׁר –

דְּשָׁקֵיל

יָצָא זֶה שֶׁמְּחֻסָּר כְּתִיבָה קְצִיצָה כו' פֵּי' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דַּוְקָא בְּבַעֲלֵי חַיִּים אוֹ בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע שֶׁעוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ חָשִׁיב מְחֻסַּר קְצִיצָה וְתֵדַע דִּבְסָמוּךְ אִפְלִיגוּ אַבַּיֵּי וְרָבָא כְּשֶׁכְּתָבוֹ עַל עָלֶה שֶׁל עָצִיץ נָקוּב דְּרָבָא גָּזַר שֶׁמָּא יִקְטֹם אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב מַשְׁמַע אֲפִי' יִקְטֹם כָּשֵׁר וְכֵן פֵּרֵשׁ הָרַב רַבִּי שְׁמַעְיָה בְּפֵרוּשׁוֹ וְאִם כָּתַב גֵּט בְּקָלָף גָּלוּל וְאַחַ"כ חֲתָכוֹ לְפִי זֶה כָּשֵׁר וּמַעֲשֶׂה הָיָה בִּימֵי ה"ר יִצְחָק בְּרַבִּי מְנַחֵם וּפְסָלוֹ וְנֶחְלְקוּ עָלָיו גְּדוֹלֵי הַדּוֹר וּבה"ג פּוֹסֵל וְכֵן ר"ת הָיָה מַחְמִיר מִדְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ כְּתָבוֹ עַל חֶרֶס שֶׁל עָצִיץ נָקוּב כָּשֵׁר דְּשָׁקֵיל לֵיהּ וְיָהֵיב לֵיהּ נִיהֲלַהּ וְהָא דְּלָא פְּלִיג עֲלָהּ רָבָא מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִשְׁבֹּר הֶעָצִיץ דְּאֵין דֶּרֶךְ לְשָׁבְרוֹ כְּמוֹ בְּקֶרֶן שֶׁל פָּרָה דְּלָא גָּזְרִי' שֶׁמָּא יִקְצֹץ דְּאֵין דֶּרֶךְ לִקְצֹץ וְדַוְקָא בְּעָלֶה גָּזְרִי' שֶׁמָּא יִקְטֹם וְלָאו דַּוְקָא נָקַט עָלֶה שֶׁל עָצִיץ נָקוּב דְּהוּא הַדִּין כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב אֶלָּא מִשּׁוּם רְבוּתָא דְּאַבַּיֵּי נַקְטֵיהּ דַּאֲפִילּוּ בְּנָקוּב מַכְשִׁיר וְעוֹד אוֹר"י דְּמִסְתַּבֵּר דְּאֵין הָאִשָּׁה קוֹנָה אֶת הַגֵּט שֶׁכָּתוּב עַל עָלֶה שֶׁל עָצִיץ נָקוּב בִּמְשִׁיכַת הֶעָצִיץ אוֹ בְּהַגְבָּהָתוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּסְקָה יְנִיקַת הֶעָלֶה כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ מָכַר בַּעַל זְרָעִים לְבַעַל עָצִיץ לֹא קָנָה עַד שֶׁיַּחְזִיק בִּזְרָעִים אֲבָל בִּמְשִׁיכַת הֶעָצִיץ לָא קָנָה דַּאֲכַתִּי חֲשִׁיבִי מְחֻבָּרִין בִּשְׁעַת מְשִׁיכָה וְהָא דְּמַכְשִׁיר אַבַּיֵּי מִשּׁוּם דְּשָׁקֵיל לֵיהּ וְיָהֵיב לַהּ הַיְנוּ דְּהִנִּיחַתּוּ בְּמָקוֹם שֶׁפּוֹסֶקֶת יְנִיקַת הֶעָצִיץ דְּהַשְׁתָּא הָוֵי רְבוּתָא טְפֵי דְּמַכְשִׁיר אַבַּיֵּי בְּעָצִיץ נָקוּב דְּלָא גָּזְרִי' דִּיהֵיב לָהּ בִּפְסִיקַת הַיְנִיקָה אַטּוּ בְּלֹא פְּסִיקַת הַיְנִיקָה וקמ"ל נָמֵי אע"פ שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לָהּ בִּפְסִיקַת הַיְנִיקָה לָא חֲשִׁיב בְּהָכִי מְחֻסַּר קְצִיצָה ור"י מַיְתֵי רְאָיָה לְפֵי' ר"ת דַּחֲשִׁיב בְּפֶ' כִּסּוּי הַדָּם (חֻלִּין דַּף פט.) עֲפַר עִיר הַנִּדַּחַת מְחֻסַּר תְּלִישָׁה קְבִיצָה וּשְׂרֵפָה וְיוֹתֵר נֶחְשָׁב מְחֻבָּר גֵּט בְּקָלָף גָּלוּל מֵחִבּוּר עֲפַר עִיר הַנִּדַּחַת וְהָא דְּלָא חֲשִׁיב לְקוֹרָה הַנְּעוּצָה בָּאָרֶץ מְחֻסַּר תְּלִישָׁה בְּפֶ' נִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מו:) מִשּׁוּם דְּלָא חֲשִׁיב חִבּוּר לַקַּרְקַע כֻּלֵּי הַאי ולר"ת דַּוְקָא נֶחְתָּךְ מִקָּלָף גָּלוּל חָשִׁיב מְחֻסַּר קְצִיצָה אֲבָל חוֹתֵךְ מִן הַגֵּט דָּבָר מוּעָט כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין לְיַפּוֹתוֹ לָא חָשִׁיב בְּהָכִי מְחֻסַּר קְצִיצָה כִּדְאָמְרִי' לְעֵיל גַּבֵּי זְמַן וִיהָבֵי' נִיהֲלַהּ כו' בֵּין שִׁיטָה לְשִׁיטָה בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה מַהוּ גַּבֵּי וְהַנְּיָר שֶׁלּוֹ מַשְׁמַע דְּדָבָר מוּעָט לָא חָשִׁיב מְחֻסַּר קְצִיצָה:

תַּלְמוּד לוֹמַר וְכָתַב לָהּ מ"מ וא"ת וְאֵימָא וְכָתַב כְּלָל סֵפֶר פְּרָט וְאֵין בִּכְלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבִּפְרָט וי"ל וְנָתַן חָזַר וְכָלַל אע"ג דְּלָא מַיְתֵי אֶלָּא כְּלָלָא קַמָּא הָכִי נָמֵי אַשְׁכְּחַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כא:) מַרְצֵעַ אֵין לִי אֶלָּא מַרְצֵעַ מִנַּיִן לְרַבּוֹת הַסּוּל וְכוּ' ת"ל וְלָקַחְתָּ כָּל דָּבָר הַנִּיקַּח בַּיָּד וְלָא מַיְתֵי בַּבָּרַיְתָא כְּלָלָא בָּתְרָא וּבַסּוּגְיָא דְּהָתָם מוּכָח דִּכְלָל וּפְרָט וּכְלָל קָא דָּרֵישׁ וְנָתַתָּ בְּאָזְנוֹ חָזַר וְכָלַל: **מָה** סֵפֶר דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים לָא בָּעֵי לְמֵימַר מַה סֵּפֶר דָּבָר הַבָּא מִבּ"ח כו' לְאַפּוּקֵי עָלֶה וְטַבְלָא וּפִנְקָס אַף ע"ג דְּבפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יז.) גַּבֵּי הַעֲנָקָה אָמְרִי' דְּאִי כְּתִיב צֹאן הֲוָ"א דַּוְקָא ב"ח אִין אֲבָל גִּדּוּלֵי קַרְקַע לָא שֶׁמָּא לָא חֲשִׁיב כָּל כָּךְ גַּל חָשׁוּב דָּבָר הַבָּא מִבּ"ח כְּמוֹ גַּל שֶׁל בַּעֲלֵי חַיִּים עַצְמוֹ וְעוֹד דְּהַכֹּל כְּפִי מַה שֶּׁלּוֹמֵה לַחֲכָמִים נָקַט בְּכָל א' עִנְיָן הָרָאוּי לוֹ כִּדְבְּפֶ' בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף כז:) נָקַט פֵּירֵי מִפֵּרִי וְגִדּוּלֵי קַרְקַע וּבְסֻכָּה (דַּף יא:) מָה חֲגִיגָה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה [וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ] (וְאֵינוֹ אֹכֶל): **בִּכְתִיבָה** מִתְגָּרֶשֶׁת תְּרֵי וְכָתַב לָהּ כְּתִיב אֶחָד דָּרְשִׁינַן וְכָתַב לָהּ לִשְׁמָהּ וּמִכְּתָב אַחֲרִינָא בִּכְתִיבָה מִתְגָּרֶשֶׁת וּמִנָּה לָהּ וְלֹא לָהּ וְלַחֲבֶרְתָּהּ: **וְאֵינָהּ** מִתְגָּרֶשֶׁת בְּכֶסֶף הַךְ דְּרָשָׁה לְרָבָא אֲבָל לְאַבַּיֵּי נָפְקָא לֵיהּ דְּאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּכֶסֶף מִסְּבָרָא דְּיֹאמְרוּ כֶּסֶף מַכְנִיס כו' ומ"מ אִצְטְרִיךְ לְדִידֵיהּ נָמֵי וְכָתַב לְמַעוּטֵי חֲלִיצָה וְהָתָם מְמַעֵט חֲלִיצָה מִסֵּפֶר כּוֹרְתָהּ הַיְנוּ לִדְרָשָׁה דְּר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי וּנְקַט לָהּ לְפִי שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה וְכֵן רָגִיל בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי: **שֶׁלֹּא** תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ לְעוֹלָם אֵין זֶה כְּרִיתוּת תֵּמַהּ הָא אִם מֵת אָבִיהָ אוֹ אִם מָכַר לָא חֲשִׁיב תּוּ בֵּית אָבִיהָ כִּדְתְנַן בְּהַשֻּׁתָּפִין (בִּנְדָרִים דַּף מו.) קוֹנָם לְבֵיתְךָ שֶׁאֵינִי נִכְנָס שָׂדְךָ שֶׁאֵינִי לוֹקֵחַ מֵת אוֹ מָכַר לְאַחֵר מוּתָּר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכָל יוֹצְאֵי חֲלָצָיו קְרוּיִים בֵּית אָבִיו וַאֲפִילּוּ שֶׁמֵּת כִּדְכְתִיב (בְּרֵאשִׁית לח) שְׁבִי אַלְמָנָה בֵּית אָבִיךְ גַּבֵּי תָּמָר וּכְבָר מֵת אָבִיהָ כִּדְמוֹכְחֵי קְרָאֵי: **וְרַבִּי** יוֹסֵי הַגְּלִילִי מִכָּרֵת כְּרִיתֻת כו' קָשֶׁה לְרַבֵּינוּ תָּם דִּבְפֶ' הַמְגָרֵשׁ (לְקַמָּן גִּטִּין פג:) קָאָמַר עַל רַבָּנַן דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה דְּכָרֵת כְּרִיתוּת לָא דָּרְשִׁי וְר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי הוּא בִּכְלַל רַבָּנַן דְּהָתָם וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא דָּרְשִׁי כָּרֵת כְּרִיתוּת לְהַהִיא דְּרָשָׁה דְּהָתָם וְלָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּלָא דָּרְשִׁי כְּלָל:

לָא אֶפְשָׁר לְמִקְצְיֵיהּ דְּשַׁיָּךְ בְּמִנּוֹת וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לְחַבֵּל בּוֹ וְאִם חָבַל בּוֹ יוֹצֵא לְחֵרוּת בְּרָאשֵׁי אֵבָרִים אַלְמָא אֵינוֹ רַשַּׁאי לְחַבֵּל בּוֹ: סֵפֶר מַשְׁמַע קָלָף: וְכָתַב לָהּ מִכָּל מָקוֹם מִדְּלָא כְּתַב וְנָתַן סֵפֶר כְּרִיתוּת בְּיָדָהּ: אִי כְּתַב בַּסֵּפֶר מַשְׁמַע יִכְתֹּב בְּקָלָף וּמַנִּית לְמֵימַר דְּכִי רַבִּי מִכְתָּב לָא אוּמְיָא דְּקָלָף הוּא דְּרַבֵּי: הַשְׁתָּא דִּכְתִיב סֵפֶר אֵין זוֹ אֶלָּא וְכָתַב סְפִירַת דִּבְרֵי כְּרִיתוּת וְעַל כָּל מַה דְּבָעֵי לִכְתֹּב: וְכָתַב לֵיהּ מַאי עָבְדִי לֵיהּ לְדִידְהוּ לָא אִצְטְרִיךְ לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁהֲרֵי לֹא קָבַע הַכָּתוּב דָּבָר לִכְתִיבָתוֹ וּמוֹנָתָן סֵפֶר. כְּרִיתוּת שְׁמַעִינַן: וְאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּכֶסֶף אִם אָמַר לָהּ הֵילָךְ פְּרוּטָה וְהִתְגָּרְשִׁי לִי בָּהּ: אַקֵּשׁ יְצִיאָה לַהֲוָיָה כְּדִכְתִיב וְיָצְאָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר.: הֲוָיָה קִדּוּשִׁין שֶׁמְּהַוָּה בָּהֶן עַצְמָהּ לְבַעַל: מִסֵּפֶר כְּרִיתוּת מִדְּסָמַךְ כְּרִיתוּת לַסֵּפֶר: דָּבָר הַכּוֹרֵת שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ תְּנַאי הַמְקַשְּׁרָן יַחַד אֶלָּא תְּנַאי הַכּוֹרֵת וּמַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם: לְעוֹלָם אֵין זֶה כְּרִיתוּת שֶׁהֲרֵי כָּל יָמֶיהָ קְשׁוּרָה בּוֹ: מִכָּרֵת כְּרִיתוּת דְּמָנֵי לְמִכְתַּב סֵפֶר כָּרֵת: מַתְנִי' אֵין כּוֹתְבִין בִּמְחֻבָּר דִּכְתִיב וְכָתַב וְנָתַן שֶׁאֵינוֹ מְחֻסַּר קְצִיצָה: כָּתַב עַל הַמְחֻבָּר כו' בגמ' פָּרִיךְ הָא אֲמַרְתְּ אֵין כּוֹתְבִין: נְיָר הַמָּחוּק יָכוֹל לַחֲזֹר וּלְמוֹחֲקוֹ עַל הָעֵדִים וְלִכְתֹּב וְיַעֲבִיר תְּנַאי שֶׁהָיָה בּוֹ וְלֹא מוֹכְחָא מִלְּתָא דְּהָא עֵדִים נָמֵי עַל הַמָּחָק חֲתוּמִים וְכֵן דִּפְתְּרָא אֵין מָחָק שֶׁלּוֹ נִכָּר וּבִגְמָ' מְפָרֵשׁ מַאי דִּפְתְּרָא: וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין בגמ' מְפָרֵשׁ לָהּ: גמ' וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּר סֵיפָא דְּקָתָנֵי כָּשֵׁר וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּר מְקוֹם הַתֹּרֶף וּכְתָבוֹ לְאַחַר תְּלִישָׁה: תֹּרֶף גּוּפוֹ שֶׁל שְׁטָר מְקוֹם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה וְהַזְּמַן: ור' אֶלְעָזָר הִיא מַתְנִי' דְּבָעֵי כְּתִיבָה בְּתָלוּשׁ דְּדָרֵשׁ וְכָתַב דִּקְרָא אַכְּתַב הַגֵּט וְלֹא אַחֲתִימַת עֵדִים רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא דְּאָמַר חֲתִימַת הַגֵּט אֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם הִלְכָּךְ וְכָתַב דִּקְרָא אַכְּתַב הַגֵּט קָאֵי: חֲתָמוֹ שָׁנִינוּ בְּסֵיפָא דְּמַתְנִי' תְּלָשׁוֹ חֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ כָּשֵׁר ואע"פ שֶׁנִּכְתַּב כֻּלּוֹ בִּמְחֻבָּר דְּכִי כְּתִיב וְכָתַב דִּקְרָא אַחֲתִימַת עֵדִים שֶׁהִיא עִקָּר ור' מֵאִיר הִיא: דְּשָׁקֵיל לֵיהּ לְכוּלֵּיהּ עָצִיץ וְאֵין כָּאן מְחֻסַּר קְצִיצָה וְאֵין לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִשְׁבֹּר הַחֶרֶס וְיִתֵּן לָהּ הַחֲתִיכָה וְהָוְיָא לֵיהּ קְצִיצָה דְּלָא מַפְסִיל לֵיהּ לְעָצִיץ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' א:

ב מיי' פא' מהל' גירושין הל' א:

ג מיי' פא' מהל' גירושין הל' ג, סמג עשין נ:

ד מיי' פא' מהל' גירושין הל' ג:

ה מיי' פח' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' כ:

ו מיי' פא' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קכד:

ז מיי' פד' מהל' גירושין הל' ג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ב:

ח מיי' פא' מהל' גירושין הל' ז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ה:

ט ש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ד:

י מיי' פא' מהל' גירושין הל' ח, טור אה"ע סי' קכד:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין; סוכה כד:; ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ב ט; עירובין טו:

ב קידושין ה.

ג לקמן פג:; קידושין ה.

ד לעיל ג:

גליון הש"ס

גמ' מי שאינו מחוסר. כעין זה חולין דף קלה ע"א ושם נסמן:

שם ורבנן אי כתיב בספר. עי' סוטה דף טז ע"א:

שם כתבו על חרס של עציץ נקוב. עי' לעיל דף ז ע"ב תוד"ה עציץ נקוב:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

דְּשָׁקֵיל לֵיהּ וְיָהֵיב לֵיהּ נִיהֲלַהּ. רָבָא אָמַר פָּסוּל – גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְטוֹם. [א]עָצִיץ שֶׁל אֶחָד וּזְרָעִים שֶׁל אַחֵר; מָכַר בַּעַל עָצִיץ לְבַעַל זְרָעִים – כֵּיוָן שֶׁמְּשָׁכָהּ, קָנָה. מָכַר בַּעַל זְרָעִים לְבַעַל עָצִיץ – לֹא קָנָה עַד שֶׁיַּחְזִיק בִּזְרָעִים. [ב](א)עָצִיץ וּזְרָעִים שֶׁל אֶחָד, וּמְכָרָן לְאַחֵר; הֶחְזִיק בִּזְרָעִים – קָנָה עָצִיץ. וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ: נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחְרָיוּת נִקְנִין עִם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחְרָיוּת – בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה. [ג]הֶחְזִיק בְּעָצִיץ – אַף עָצִיץ לֹא קָנָה, עַד שֶׁיַּחְזִיק בִּזְרָעִים. [ד]נִקְבוֹ בָּאָרֶץ וְנוֹפוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ? אַבָּיֵי אָמַר: בָּתַר נִקְבוֹ אָזְלִינַן. רָבָא אָמַר: בָּתַר נוֹפוֹ אָזְלִינַן. [ה]בִּדְאַשְׁרוּשׁ, כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי. כִּי פְּלִיגֵי – בִּדְלָא אַשְׁרוּשׁ. (ב)וּבִדְאַשְׁרוּשׁ לָא פְּלִיגֵי?! וְהָתְנַן: שְׁתֵּי גִּינּוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ, וְיָרָק בֵּינְתַיִם, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֶׁל עֶלְיוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל תַּחְתּוֹן! הָתָם, כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא – אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מָה אִם יִרְצֶה עֶלְיוֹן לִיטּוֹל אֶת עֲפָרוֹ, אֵין כָּאן יָרָק! אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מָה אִם יִרְצֶה הַתַּחְתּוֹן לְמַלֹּאות אֶת גִּנָּתוֹ עָפָר, אֵין כָּאן יָרָק! [ו](ג)וְאַכַּתִּי, בִּדְאַשְׁרוּשׁ לָא פְּלִיגֵי?! וְהָא תַּנְיָא: אִילָן – מִקְצָתוֹ בָּאָרֶץ וּמִקְצָתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ; טֶבֶל וְחוּלִּין מְעוֹרָבִין זֶה בָּזֶה, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַגָּדֵל בְּחִיּוּב – חַיָּיב, וְהַגָּדֵל בִּפְטוּר – פָּטוּר. מַאי לָאו, מִקְצָת נוֹפוֹ בָּאָרֶץ וּמִקְצָת נוֹפוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ? [ז]לֹא; מִקְצָת שָׁרָשִׁין בָּאָרֶץ וּמִקְצָת שָׁרָשִׁין בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וּמַאי טַעְמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? דְּמַפְסִיק צוּנְמָא. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? דְּהָדְרִי עָרְבִי. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: אֲוֵירָא מְבַלְבֵּל, וּמָר סָבַר: הַאי לְחוּדֵיהּ קָאֵי וְהַאי לְחוּדֵיהּ קָאֵי. (ד)רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר כּוּ': אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַסִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא, שְׁלֹשָׁה עוֹרוֹת הֵן: מַצָּה, חִיפָּה וְדִיפְתְּרָא. מַצָּה – כְּמַשְׁמָעוֹ, דְּלָא מְלִיחַ וּדְלָא קְמִיחַ וּדְלָא אֲפִיץ. לְמַאי הִלְכְתָא? לְהוֹצָאַת שַׁבָּת. וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? כִּדְקָתָנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה: כְּדֵי לָצוּר מִשְׁקָל קְטַנָּה. וְכַמָּה? אָמַר אַבָּיֵי: כִּי רִיבְעָא דְּרִיבְעָא דְּפוּמְבְּדִיתָא. חִיפָּה – דִּמְלִיחַ, וְלָא קְמִיחַ וְלָא אֲפִיץ. לְמַאי הִילְכְתָא? לְהוֹצָאַת שַׁבָּת. וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? כִּדְתְנַן: עוֹר – כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמֵיעַ. דִּיפְתְּרָא – דִּמְלִיחַ וּקְמִיחַ, וְלָא אֲפִיץ. לְמַאי הִילְכְתָא? לְהוֹצָאַת שַׁבָּת. וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו אֶת הַגֵּט. וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין: מַאן חֲכָמִים? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

רַבִּי

דְּשָׁקֵיל לֵיהּ לֶעָצִיץ וְיָהֵיב נִהֲלָהּ: שֶׁמָּא יִקְטוֹס הֶעָלֶה וְהָוְיָא קְנִיָּה מִן הַמְחוּבָּר: עַל שֶׁיַּחֲזִיק בִּזְּרָעִים עָצִיץ הָוֵי תָּלוּשׁ וּמִקְנֵי בִּמְשִׁיכָה זְרָעִים הָוֵי מְחוּבָּרִין וְדִינָן כְּקַרְקַע וְנִקְנִים בְּכֶסֶף בִּשְׁטָר וּבַחֲזָקָה וְעַל שֶׁיַּחֲזִיק כְּגוֹן דְּנִכֵּשׁ אוֹ עִידֵּר דְּהָוְיָא חֲזָקָה וּבְלָא יָהֵיב מָעוֹת קָאָמְרֵי דְּאִי יָהֵיב זוּזֵי מִקְנוּ בְּכֶסֶף: הֶחֱזִיק בְּעָצִיץ וְלֹא מְשָׁכוֹ לִקְנוֹת אֶלָּא עָשָׂה בּוֹ שׁוּם מְלָאכָה בִּמְקוֹמוֹ: אַף עָצִיץ לֹא קָנָה דְּמִטַּלְטְלִין לָא מִקְנוּ בַּחֲזָקָה: נִקְבוֹ בָּאָרֶץ וְנוֹפוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ שֶׁהָיָה מוּנָּח עַל הַגְּבוּל וְנוֹף הַזְּרָעִים נוֹטֶה חוּץ לֶעָצִיץ חוּץ לַגְּבוּל: בָּתַר נִקְבוֹ אָזְלִינַן שֶׁמִּשָּׁם הוּא יוֹנֵק וְחַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר: בָּתַר נוֹפוֹ אָזְלִינַן וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר מִן הַתּוֹרָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ: בִּדְאַשְׁרוּשׁ חוּץ לַנֶּקֶב בְּתוֹךְ קַרְקַע אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דְּלָא אָזְלִי' תּוּ בָּתַר נוֹף הוֹאִיל וּמְחוּבָּר מַמָּשׁ בָּאָרֶץ: וּבִדְאַשְׁרוּשׁ לָא פְּלִיגֵי לֵיכָּא לְמַאן דְּאָזֵיל בָּתַר נוֹף: שְׁתֵּי גִּנּוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ וְזוֹ אֵצֶל זוֹ וְקַרְקָעִית הָאַחַת גְּבוֹהָה מֵחֲבֶרְתָּהּ וְגָדוּר שֶׁלָּהּ זָקוּף וְהַיָּרָק בֵּינְתַיִם בְּגָדוּר הַגְּבוֹהָה דְּעַכְשָׁיו הוּא נִשְׁרָשׁ בְּקַרְקָעוֹ שֶׁל עֶלְיוֹן וְנוֹפוֹ בַּאֲוִירוֹ שֶׁל תַּחְתּוֹן: שֶׁל תַּחְתּוֹן אָזְלִי' בָּתַר נוֹף: כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא שֶׁאִם יִרְצֶה תַּחְתּוֹן לְמַלֹּאוֹת גִּנָּתוֹ כו' וְהוֹאִיל וּבִידוֹ לִמְחוֹת וְגוֹרֵם לַיָּרָק הַזֶּה זוֹכֶה בּוֹ וְלָאו מִשּׁוּם הַטָּיַית נוֹף: טֶבֶל וְחוּלִּין מְעוֹרָבִין זֶה בָּזֶה אֵין לְךָ פֵּירֵי בָּאִילָן הַזֶּה שֶׁאֵין מִקְצָתוֹ מִן הָאָרֶץ שֶׁהוּא טֶבֶל וּמִקְצָתוֹ מִחוּצָה לָאָרֶץ שֶׁהוּא חוּלִּין לְפִי שֶׁהַיְּנִיקָה מִתְעָרֶבֶת וְנָפְקָא מִנָּהּ שֶׁאֵין מְעַשְּׂרִין מִטֶּבֶל וַדַּאי עָלָיו דְּהָוֵי מִן הַחִיּוּב עַל הַפְּטוּר וְלֹא מִמֶּנּוּ עַל טֶבֶל וַדַּאי: הַגָּדֵל בְּחִיּוּב מַה שֶּׁבְּתוֹךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: מִקְצָת נוֹפוֹ כו' וְאַע"פ שֶׁכָּל שָׁרָשָׁיו בָּאָרֶץ אוֹ בְּחוּ"ל אַלְמָא אָזְלִינַן בָּתַר נוֹף: מ"ט דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן מַהוּ הַגָּדֵל בְּחִיּוּב חַיָּיב וַהֲלֹא הַיְּנִיקָה שֶׁל שָׁרָשִׁין מַעֲלָה שָׂרָף בְּכָל הַפֵּרִי וְשָׁרְשֵׁי עֵבֶר זֶה מַעֲלִים שָׂרָף לַפֵּרִי שֶׁבְּעֵבֶר זֶה: דְּמַפְסִיק צוּנְמָא שֵׁן סֶלַע מַבְדִּיל בְּאֶמְצַע הַשָּׁרָשִׁים וּמַפְסִיקִין עַל הַגֶּזַע הִלְכָּךְ לְרַבָּן שִׁמְעוֹן לָא יָנְקִי מֵהֲדָדֵי: דְּהָדְרִי עָרְבִי שֶׁהָעֵץ מִן הַגֶּזַע וּלְמַעְלָה שָׁלֵם: מָר סָבַר אֲוֵירָא מְבַלְבֵּל אע"פ שֶׁכָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ מִן הַשָּׁרָשִׁין בַּקַּרְקַע הָוֵי מֻבְדָּל הוֹאִיל וּכְשֶׁיָּצָא לָאֲוִיר הוּא מְעוֹרָב וּמְבַלְבֵּל וְיָנְקִי מֵהֲדָדֵי: ומ"ס אֲוִירָא לָא מְבַלְבֵּל הוֹאִיל וּבְתוֹךְ הַקַּרְקַע מֻבְדָּל בְּסֶלַע שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ וּמִיהוּ הֵיכָא דְּכָל שָׁרָשָׁיו בא"י לֵיכָּא מַאן דְּאָזֵיל בָּתַר נוֹף: שָׁלֹשׁ עוֹרוֹת הֵן חֲלוּקִין בִּשְׁמוֹתֵיהֶן וּבְשִׁעוּרֵיהֶן: כְּמַשְׁמָעוֹ כְּמַצָּה זוֹ שֶׁלֹּא נִתְקְנָה בְּחִמּוּץ כְּדֶלֶת הַלֶּחֶם: קְמִיחַ מְעוּבָּד בְּקֶמַח: לְמַאי הִלְכְתָא שִׁעוּרֵיהֶן חֲלוּקִין: מִשְׁקוֹלֶת שֶׁל עוֹפֶרֶת עֲשׂוּיָה לִהְיוֹת פּוֹחֶתֶת וּמְחַפִּין אוֹתָהּ בְּעוֹר שֶׁלֹּא תְּהֵא נְשׁוּפָה וּפוֹחֶתֶת: רִבְעָא דְּרִבְעָא מִשְׁקָל קָטָן שֶׁלָּהֶן הָיָה: חִפָּה מְתֻקָּן קְצָת וְרָאוּי לַחֲפוֹת בּוֹ קְמֵיעִין: לִכְתֹּב עָלָיו אֶת הַגֵּט כְּרַבָּנָן דְּמַכְשְׁרֵי וּמִיהוּ קְלָף גָּמוּר דִּמְלִיחַ וּקְמִיחַ וַאֲפִיץ לָא שְׁמֵיהּ עוֹר מִשּׁוּם הָכִי לָא מָנֵי בַּהֲדַיְיהוּ וְשִׁעוּרֵיהּ תְּנַן בְּהַמּוֹצִיא יַיִן (שַׁבָּת דַּף עט:) קְלָף כְּדֵי לִכְתֹּב בּוֹ פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִלִּין אֲבָל דִּפְתְּרָא אֵינוֹ כָּשֵׁר לִתְפִלִּין הִלְכָּךְ שִׁעוּרוֹ בְּגֵט: מַאן חֲכָמִים כְּלוֹמַר מַאן נִינְהוּ וּמַאי טַעְמַיְהוּ דְּמַכְשְׁרֵי:

עָצִיץ שֶׁל אֶחָד וּזְרָעִים שֶׁל אַחֵר ה"ה דַּהֲוָה מָצֵי לְאַשְׁמוֹעֵי' הַכֹּל בְּעָצִיץ וּזְרָעִים שֶׁל אֶחָד אֶלָּא לְרְבוּתָא נָקַט הָכִי לאע"ג דְּבַעַל עָצִיץ קוֹנֶה זְרָעִים לֹא קָנָה אע"פ שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הֶעָצִיץ שֶׁלּוֹ: **הֶחְזִיק** בִּזְרָעִים קָנָה עָצִיץ צָרִיךְ עִיּוּן אִם צָרִיךְ לוֹמַר אַגַּב וּקְנֵי כְּמוֹ בְּעָלְמָא כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כז.) אוֹ שֶׁמָּא הָכָא לֹא צָרִיךְ דְּכֵיוָן דְּצָרִיךְ עָצִיץ לִזְרָעִים בָּטֵל אַגַּב זְרָעִים וְכֵן גַּבֵּי שְׁטָר כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק בַּקַּרְקַע נִקְנָה הַשְּׁטָר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא וְשֶׁמָּא הָתָם לֹא בָּעֵינַן אַגַּב מִשּׁוּם דִּשְׁטָר אַפְסָרָא דְּאַרְעָא הוּא: **בָּתַר** נִקְבוֹ אָזְלִינַן לְמַאן דְּאָמַר בְּהָעוֹר וְהָרוֹטֶב (חֻלִּין קכח.) בִּדְלַעַת הַנְּטוּעָה בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב וְיָצְאָה חוּץ לֶעָצִיץ הַטָּמֵא בְּטֻמְאָתוֹ וְהַטָּהוֹר בְּטָהֳרָתוֹ ה"ה אִם עָצִיץ בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לָאָרֶץ דְּמַהֲנֵי יְנִיקַת הַנּוֹף לְעִנְיַן נוֹף גּוּפֵיהּ וְחַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר מִכָּל מָקוֹם לֹא חֲשִׁיבָא יְנִיקַת הַנּוֹף כִּינִיקַת שֹׁרֶשׁ דְּהָא לֹא מְטַהֲרָה יְנִיקַת הַנּוֹף מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הֶעָצִיץ וְהָכָא מְחַיֵּיב נוֹף מֵחֲמַת יְנִיקַת הָעִקָּר: **וּבִדְאַשְׁרוּשׁ** לָא פְּלִיגֵי וְהָתְנַן שְׁתֵּי גִּנּוֹת כו' קס"ל דְּהָא דְּקָתָנֵי סֵיפָא א"ר מֵאִיר וּמָה אִם יִרְצֶה הָעֶלְיוֹן כו' שֶׁאֵין זֶה עִקַּר הַטַּעַם מִדְּקָתָנֵי נַמֵי הָתָם א"ר מֵאִיר מֵאַחַר שֶׁשְּׁנֵיהֶן יְכוֹלִין לִמְחוֹת זֶה עַל זֶה רוֹאִין מֵהֵיכָן יָרָק זֶה חַי מַשְׁמַע דִּבְסְבָרָא פְּלִיגֵי אֵי זֶה מֵהֶן עִקָּר וְאָמְרִי' נַמֵי הָתָם בַּגְּמָרָא בְּפֶ' הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה (ב"מ דַּף קיח:) וְאַזְּלוּ לְטַעְמַיְיהוּ אִילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּזַע כו' וּתְנַן נַמֵי גַּבֵּי עָרְלָה כִּי הַאי גַּוְנָא וְתֵימָהּ דְּלָא מַיְיתֵי הָכָא מֵעָרְלָה: **לֹא** עַל נְיָר מָחוּק שֶׁהַכְּתָב עַל הַנְּיָר שֶׁאֵינוֹ מָחוּק וְעֵדָיו עַל הַמָּחָק אֲבָל שְׁנֵיהֶם עַל הַמָּחָק כָּשֵׁר כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב קסל.) דְּאֵינוֹ דּוֹמֶה נִמְחַק פַּעַם אַחַת לְנִמְחַק שְׁתֵּי פְּעָמִים: **שָׁלֹשׁ** עוֹרוֹת הֵן פֵּי' בְּקוּנְטְרֵס דִּקְלָף גָּמוּר לֹא חָשִׁיב בַּהֲדַיְיהוּ דְּלָא שְׁמֵיהּ עוֹר וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּלָא מָנֵי בַּהֲדַיְיהוּ קְלָף מִשּׁוּם דִּבְהֶדְיָא תְּנַן שֶׁשִּׁעוּרוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִלִּין וְאַף עַל גַּב דְּשִׁעוּר חִפָּה דְּהָוֵי כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמֵיעַ שָׁנוּי בַּמִּשְׁנָה מ"מ לֹא הִזְכִּיר חִפָּה בְּהֶדְיָא בְּמַתְנֵי': **כְּדֵי** לִכְתֹּב עָלָיו אֶת הַגֵּט הַיְינוּ כְּרַבָּנָן דְּמַכְשְׁרֵי אַדִּפְתְּרָא וּלְהָכִי מַיְיתֵי לָהּ הָכָא וְאֵלּוּ הַשִּׁעוּרִין אֵינָן לְפִי חֲשִׁיבוּת הָעוֹר דְּיֵשׁ שֶׁהוּא חָשׁוּב וְשִׁעוּרוֹ גָּדוֹל מִן הַגָּרוּעַ מִמֶּנּוּ אֶלָּא כָּל א' שִׁעוּרוֹ בַּמֶּה שֶׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ: **מַאן** חֲכָמִים ר' אֶלְעָזָר פֵּי' בְּקוּנְטְרֵס דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה עִקָּר וַהֲבָאָה לְהִנָּשֵׂא צְרִיכָה לְהָבִיא עֵדֵי מְסִירָה וְדָוְקָא הָכָא עַל דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּיף אוֹמֵר רַשִׁ"י דִּצְרִיכָה עֵדֵי מְסִירָה בְּשָׁעָה שֶׁבָּאת לְהִנָּשֵׂא אֲבָל בְּגִטִּין הַכְּתוּבִים בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּיף יְכוֹלָה לְהִנָּשֵׂא ע"י עֵדֵי חֲתִימָה וַאֲפִילּוּ לר' אֶלְעָזָר כִּדְתְנַן בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין פו.) וּמַיְיתֵי לֵיהּ בְּרֵישׁ מְכִילְתִּין שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אֲבָל מָה שֶׁפֵּי' בְּקוּנְטְרֵס לר' מֵאִיר אִשָּׁה הַבָּאָה לִנָּשֵׂא בְּגֵט הַכָּתוּב עַל דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּיף אֵינָהּ צְרִיכָה עֵדֵי מְסִירָה וְעֵדִים הַחֲתוּמִים בּוֹ אֵינָהּ מְבִיאָה לְפָנֵינוּ אִם יֵשׁ מַכִּירִין חֲתִימָתָן וְאִי הֲוָה בֵּהּ תְּנָאָה וְזַיְּיפְתֵּהּ לֵיכָּא דְּיָדַע מַשְׁמַע דְּאִי הָוֵי סָהֲדֵי קַמָּן הֲוָה כָּשֵׁר וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן לר' מֵאִיר בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא מוּכָח מִתּוֹכוֹ כִּדְמַשְׁמַע בְּרֵישׁ כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין כל:) וּבְדָבָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּיף אֵין מוֹכִיחַ מִתּוֹכוֹ כְּלוּם:

מסורת הש"ס

א קידושין ז.; תוספתא בבא בתרא; קידושין כו.; משנה קידושין; קידושין כז.; בבא בתרא עז:; בבא בתרא קנ:; בבא מציעא מז.

ב משנה בבא מציעא; בבא מציעא קיח:

ג לקמן מז:; חולין קלה:; בבא בתרא כז:

ד שבת עט.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בתר נקבו אזלינן למ"ד. עי' תשובת דברי ריבות סי' כב:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' מכירה הל' טו, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רב סעי' י יא:

ב מיי' פג' מהל' מכירה הל' טז, טוש"ע חו"מ סי' רב סעי' יב א:

ג מיי' פג' מהל' מכירה הל' טז, טוש"ע חו"מ סי' רב סעי' יב:

ד מיי' פא' מהל' תרומות הל' כה:

ה מיי' פא' מהל' תרומות הל' כה:

ו מיי' פא' מהל' תרומות הל' כד:

ז מיי' פא' מהל' תרומות הל' כד:

[א]רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִכְשִׁיר רַבִּי אֶלְעָזָר אֶלָּא לְאַלְתַּר, אֲבָל מִכָּאן עַד עֲשָׂרָה יָמִים – לָא; חָיְישִׁינַן דִּילְמָא הֲוָה בֵּיהּ תְּנָאָה וְזַיְּיפְתֵּיהּ. [ב]וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ מִכָּאן עַד עֲשָׂרָה יָמִים; דְּאִם אִיתָא דַּהֲוָה בֵּיהּ תְּנַאי – מִידְכָּר דְּכִירִי. [ג]וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִכְשִׁיר רַבִּי אֶלְעָזָר אֶלָּא בְּגִיטִּין, אֲבָל בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת – לָא, דִּכְתִיב: "וּנְתַתֶּם בִּכְלִי חֶרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ בִּשְׁטָרוֹת. וְהָכְתִיב: "לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים"! הָתָם עֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן. [ד-ו(א)]מַתְנִי' הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִכְתּוֹב אֶת הַגֵּט, אֲפִילּוּ חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן. הָאִשָּׁה כּוֹתֶבֶת אֶת גִּיטָּהּ, וְהָאִישׁ כּוֹתֵב אֶת שׁוֹבָרוֹ. שֶׁאֵין קִיּוּם הַגֵּט אֶלָּא בְּחוֹתְמָיו. גְּמָ' וְהָא לָאו בְּנֵי דֵּיעָה נִינְהוּ! אָמַר רַב הוּנָא:

וְהוּא

ר' אֶלְעָזָר הִיא דְּאָמַר חֲתִימַת הַגֵּט אֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה וְלָא סַגִּי לְמִיתְּבָהּ בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה דְּאִינְהוּ הוּא דְּעָבְדִי כְּרִיתוּת דְּעַל כָּרְחָךְ בָּעֵינַן עֵדִים דְּיָלְפִינַן (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף ס.) עֶרְוָה מִדָּבָר מִמָּמוֹן וְהִלְכָּךְ לָא חָיְישִׁינַן לִדְלְמָא מְזוּיֶּפֶת דְּהָא אָמְרַן צְרִיכִי לְמִקְרְיֵיהּ וְאִי הֲוָה בֵּיהּ תְּנָאָה אִינְהוּ יָדְעִי ומ"ל עֵדֵי מְסִירָה עִקַּר הַבָּאָה לְנָשָׂא צְרִיכָה לְהָבִיא עֵדִים שֶׁנִּמְסַר לִפְנֵיהֶם אֲבָל לְר' מֵאִיר דְּאָמַר לָא בָּעֵינַן עֵדֵי מְסִירָה אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לִזְיוּפָא דְּמַאן דְּסָמִיךְ אַעֵדֵי חֲתִימָה אִשָּׁה הַבָּאָה לִנָּשֵׂא בְּגֵט אֵינָהּ מְבִיאָה לְפָנֵינוּ עֵדִים הַחֲתוּמִים בּוֹ אִם יֵשׁ מַכִּירִים בַּחֲתִימָתָן וְאִם יֵשׁ תְּנָאָה וְזַיְּיפְתֵּהּ לֵיכָּא דְּיָדַע: **אֶלָּא לְאַלְתַּר** שֶׁהֱבִיאַתּוּ לב"ד בַּיּוֹם שֶׁנִּמְסַר לָהּ לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה וַתַּתִּירוּהָ לְנָשֵׂא דְּכֵיוָן דְּאַלְתַּר הֲוָה וּבְעֵדֵי מְסִירָה לָא חָיְישִׁינַן לִזְיוּפָא: **וַזַּיְּיפְתֵּהּ** וּכְבָר שֶׁכְּחוּהָ הָעֵדִים: **אֶלָּא בְּגִטִּין** דְּאֵינָן עֲשׂוּיִין אֶלָּא לְהַתִּירָהּ וִיכוֹלָה לַהֲבִיאוֹ לב"ד לְאַלְתַּר וְיַתִּירוּהָ וְשׁוּב אֵינָהּ צְרִיכָה לְגֵט דְּכֵיוָן שֶׁהֻתְּרָה בב"ד יֵשׁ זִכָּרוֹן וְקוֹל לַדָּבָר: **אֲבָל בִּשְׁטָרוֹת** דְּקָיְימִי לְגוּבַיְינָא וְלָמָּה לֹא מַפִּיק לֵיהּ עַל זְמַן אָרֹךְ וְיִשְׁכְּחוּ עֵדֵי מְסִירָה אֶת הַדָּבָר וְסָמְכִי' אַעֵדֵי חֲתִימָה וְהוּא מְזַיֵּף כְּתָב הָעֶלְיוֹן וְחוֹתֵם הָעֵדִים עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ: **יָמִים רַבִּים** אַלְמָא בָּעֵינַן דָּבָר הָרָאוּי לַעֲמוֹד וּלְהִתְקַיֵּים וְהַאי קְרָא בְּיִרְמְיָה בְּשִׁטְרֵי מֶכֶר: **מַתְנִי' וַאֲפִי' חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן** בגמ' מְפָרֵשׁ לָהּ: **כּוֹתֶבֶת אֶת גִּטָּהּ** וּמַקְנָתוֹ לַבַּעַל וְחוֹזֵר וּמוֹסְרוֹ לָהּ לְגֵרוּשִׁין: **שׁוֹבְרוֹ** שׁוֹבֵר פֵּרָעוֹן כְּתֻבָּה שֶׁהָאִשָּׁה הָיָה לָהּ לְכָתְבוֹ וּלְמָסְרוֹ לוֹ לִהְיוֹת לוֹ לִרְאָיָה: **גְּמָ' וְהָא לָאו בְּנֵי דֵּעָה נִינְהוּ** וְלָא יָדְעוּ לִכְתֹּב לִשְׁמָהּ:

אֲבָל בִּשְׁטָרוֹת לֹא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָיְימִי לְגוּבַיְינָא וְלָמָּה לָא מַפִּיק לֵיהּ עַל זְמַן אָרֹךְ וְיִשְׁכְּחוּ עֵדֵי מְסִירָה אֶת הַדָּבָר וְסָמְכִינַן אַעֵדֵי חֲתִימָה וְהוּא מְזַיֵּף כְּתָב הָעֶלְיוֹן וְחוֹתֵם הָעֵדִים עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ וּפֵירוּשׁוֹ דָּחוּק דְּלָמָּה יֵשׁ לָנוּ לִטְעוֹת וְלִסְמוֹךְ עַל עֵדֵי חֲתִימָה בְּדָבָר שֶׁיָּכוֹל לְזַיֵּף וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דִּגְזֵרַת הַכָּתוּב הוּא דְּלָא מַכְשְׁרִי בִּשְׁטָרוֹת אֲפִילּוּ לְאַלְתַּר דְּבָעֵינַן רָאוּי לַעֲמוֹד יָמִים רַבִּים וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֲפִלּוּ בִּשְׁטָרוֹת דְּר' יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ דַּאֲפִילּוּ עַל עֲשָׂרָה יָמִים . מִדְכַּר דְּכִירִי וְהָא דְּפָרִיךְ וְהָא כְּתִיב לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּסָלְקָא דַּעְתִּין דִּקְרָא לְמַעוּטֵי שְׁטָרוֹת קָאָתֵי דְּאִי לָאו הָכִי לְמַאי אֲתָא וּמְשַׁנֵּי לְעֵצָה טוֹבָה אֲתָא וְעוֹד י"ל דְּדַוְקָא בְּגִטִּין קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּעַד עֲשָׂרָה יָמִים דְּכִירִי אֲבָל בִּשְׁטָרוֹת שֶׁיֵּשׁ רֹב תְּנָאִים לָא דְּכִירִי וְדַוְקָא לְאַלְתַּר מַכְשִׁיר וְהַשְׁתָּא פָּרִיךְ שַׁפִּיר וְהָא בָּעֵינַן רָאוּי לַעֲמוֹד יָמִים רַבִּים וַאֲפִלּוּ לְאַלְתַּר אֵין לְהַכְשִׁיר וא"ת לְר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר אֲבָל בִּשְׁטָרוֹת לָא מַאי שְׁנָא מֵאֵין עָלָיו עֵדִים דִּתְנַן בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין פו.) דְּלְר' אֶלְעָזָר גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וְהַיְינוּ בִּשְׁטָרוֹת כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס וְי"ל דְּשָׁאנֵי אֵין עָלָיו עֵדִים כֵּיוָן דְּכָתוּב עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְזַיֵּף וְהָעֵדִים מַכִּירִין לְעוֹלָם שְׁטָר הַמָּסוּר לִפְנֵיהֶם וְאִם הָיוּ מְזַיְּיפִין שׁוּם דָּבָר הָיָה נִכָּר הַזִּיּוּף אֲבָל עוֹד קָשֶׁה דִּבְהֶדְיָא תַּנְיָא בְּפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כו.) כָּתַב לוֹ עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶס שָׂדִי מְכוּרָה לָךְ שָׂדִי נְתוּנָה לָךְ הֲרֵי זוֹ מְכוּרָה וּנְתוּנָה אַלְמָא מַכְשִׁיר ר' אֶלְעָזָר אַף בִּשְׁטָרוֹת דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף וְי"ל דְּהָא דְּקָאָמַר הָכָא אֲבָל בִּשְׁטָרוֹת לֹא ה"מ בִּשְׁטָרוֹת הָעוֹמְדִים לִרְאָיָה אֲבָל שְׁטַר מֶכֶר וּמַתָּנָה שֶׁעֲשׂוּי לִקְנוֹת בּוֹ לְפִי שָׁעָה הָוֵי כְּמוֹ גִּטָּא וְי"מ דְּאֵין חִלּוּק בֵּין דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף לְאֵין יָכוֹל בְּעֵדֵי מְסִירָה לר"א וְהָכָא הָכִי פֵּרוּשׁוֹ לֹא הִכְשִׁיר ר"א כו' כְּלוֹמַר ר"א אַיְירֵי וַדַּאי בְּכָל שְׁטָרוֹת וְלֹא הִכְשִׁיר הַיְינוּ דְּלָא ס"ל כְּוָתֵיהּ אֶלָּא בְּגִטִּין וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת כִּדְאָמַר רַב בְּפֶ' בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין פו:) הֲלָכָה כְּר' אֶלְעָזָר בְּגִטִּין וּמְפָרֵשׁ הָתָם דְּר"א אַיְירֵי אַף בִּשְׁטָרוֹת וְרַב סָבַר לָהּ כְּוָתֵיהּ בַּחֲדָא וּפְלִיג עֲלֵהּ בַּחֲדָא וְאֵין נִרְאֶה דְּא"כ הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט הָכָא כְּלִישָּׁנָא דְּנָקַט ר"א גּוּפֵיהּ בְּפֶרֶק בָּתְרָא (גז"ס) הֲלָכָה כר"א בְּגִטִּין כֵּיוָן דְּהָךְ שְׁמַעְתִּין וְדְפֶ' בָּתְרָא עִנְיָן אֶחָד וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ לְאֵיתוּיֵי הָתָם פְּלוּגְתַּיְיהוּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן ור"א דְּהָכָא וְעוֹד אַמַּאי פָּרִיךְ אַר' יוֹחָנָן טְפֵי וְהָכְתִיב לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים לְכ"ע הֲוָה לֵיהּ לְמִפְרַךְ דְּכוּלְּהוּ מוֹדוּ דר"א לָא פְּלִיג בֵּין גִּטִּין לִשְׁטָרוֹת: **וְהָא** לָאו בְּנֵי דֵּעָה נִינְהוּ לְר' אֶלְעָזָר פָּרִיךְ דְּר' מֵאִיר לָא חָיֵישׁ בִּכְתִיבָה לִשְׁמָהּ וּמְשַׁנֵּי כְּשֶׁגָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְהָא דִּתְנַן בפ"ק דְּחוּלִּין וְכוּלָּן שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן כו' וְאָמְרִי' בגמ' (שָׁם יב:) מַאן תְּנָא דְּלָא בָּעֵי כַּוָּנָה לִשְׁחִיטָה כו' הָתָם מַיְירֵי כְּשֶׁאֵינוֹ מְלַמְּדוֹ לְכַוֵּן לִשְׁחוֹט אֶלָּא רְאָיָה בְּעָלְמָא אֲבָל הָכָא מַיְירֵי שֶׁגָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וּמְלַמְּדוֹ וּמַזְהִירוֹ לַעֲשׂוֹת לִשְׁמָהּ וּלְהָכֵי נָמֵי בְּפֶ' מִצְוַת חֲלִיצָה (יְבָמוֹת קד:) מְמַעֵט מֵחֲלִיצָה חֵרֵשׁ וְחֵרֶשֶׁת לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי קְרִיאָה וְקָטָן מִשּׁוּם דְּאִישׁ כָּתוּב בַּפָּרָשָׁה אֲבָל מִטַּעַם דְּלָאו בְּנֵי כַּוָּנָה נִינְהוּ לָא פָּסֵיל לְהוּ אע"ג דְּאָמַר הָתָם דַּחֲלִיצָתוֹ פְּסוּלָה עַל שֶׁיִּתְכַּוְּנוּ שְׁנֵיהֶם מִשּׁוּם דב"ד מַזְהִירִין אוֹתָן לַעֲשׂוֹת לִשְׁמָהּ וַהֲוֵי כְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וּמִיהוּ הָכָא בְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו כָּשֵׁר אֲפִי' בְּשׁוֹטֶה מִשּׁוּם דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא דְּקָא עָבִיד לִשְׁמָהּ שֶׁכּוֹתֵב שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְשֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ אֲבָל לְעִנְיַן חֲלִיצָה אָמְרוּ בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּיבָמוֹת (פי"א) דְּשׁוֹטֶה לָאו בַּר חֲלִיצָה הוּא אע"פ שֶׁב"ד מְלַמְּדִין אוֹתוֹ דְּלָא מוּכְרְחָא מִלְּתָא דַּעֲבִיד לִשְׁמָהּ כְּמוֹ גַּבֵּי גֵּט וא"ת וְאַכַּתִּי הָא לָאו בְּנֵי שְׁלִיחוּת נִינְהוּ מַאי מְהַנֵּי דְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וי"ל דְּלָא בָּעֵינַן שְׁלִיחוּת בִּכְתִיבָה דְּוְכָתַב לָאו אַבַּעַל קָאֵי אֶלָּא אַסּוֹפֵר וְהָא דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף עא:) צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לַסּוֹפֵר כְּתֹב וְלָעֵדִים חֲתֹמוּ לָאו מִשּׁוּם שְׁלִיחוּת אֶלָּא מִשּׁוּם דִּכְשֶׁלֹּא צִוָּה הַבַּעַל לָא חָשִׁיב לִשְׁמָהּ אֶלָּא חָשִׁיב סְתָמָא וּפָסוּל דְּאִשָּׁה לָאו לְגֵרוּשִׁין קַיְימָא כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ זְבָחִים (דַּף ב:) וְהָא דְּאָמַר בְּרֵישׁ כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין כד:) וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא וְכָתַב הֲוָה אָמֵינָא לְמַעוּטֵי הַאי פֵּרוּשׁ כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ דְּלָאו אִיהוּ קָא כָתֵב לַהּ לֹא מִשּׁוּם דְּהַבַּעַל צָרִיךְ לִכְתֹּב אֶלָּא לְפִי שֶׁלֹּא נִכְתַּב לְגֵרוּשֵׁי דִּידְהוּ אֶלָּא לְאַחֵר וְהָא דְּאָמַר לְעֵיל (גִּטִּין דַּף כ.) יְכֵילְנָא לְמִפְסַל לְכוּלְּהוּ גִּטָּא מ"ט אִלֵּימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְכָתַב וְהָכָא אִיהִי קָא כָתְבָה לֵיהּ הָתָם אֲנָתַן סָמִיךְ דְּבָעֵינַן שֶׁיִּכְתֹּב בְּעַוְּוֵיוּ וְיִתֵּן וְהָכָא אֲפִילּוּ נִכְתַּב בְּעַוְּוֵיוּ לָא יָהִיב לַהּ מִידֵּי דְּשֶׁלָּהּ הוּא וְא"ת וְהָא לָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ וי"ל דַּחֲשִׁיבִי בְּנֵי כְרִיתוּת הוֹאִיל וְאִם הִגְדִּיל הַקָּטָן וְנִשְׁתַּפָּה הַשּׁוֹטֶה הָווּ בְּנֵי כְרִיתוּת אֲבָל קָשֶׁה דְּמַשְׁמַע דְּלָא פָּסִיל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְדַעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד וְתִפּוֹק לֵיהּ דְּלָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ וּמַה צָּרִיךְ נָמֵי לְאֵתוּיֵי בָּרַיְיתָא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּסוּל וְנִרְאֶה דְּלָא שַׁיָּךְ לְמִפְסַל מִשּׁוּם דְּלָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ בְּמִילֵּי דְּלָא בָּעֵי שְׁלִיחוּת וְלֹא לְשֵׁם עֵדוּת דְּבְמִילֵּי דִּשְׁלִיחוּת הוּא דְּאָמְרִי' לְקַמָּן הָכִי דְּאֵין הָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ כו' אוֹ חֲתִימָה לְר' מֵאִיר שֶׁהִיא לְשֵׁם עֵדוּת פָּרִיךְ לְעֵיל בפ"ק (גִּטִּין ד' י:) גַּבֵּי גִּטִּין שֶׁחוֹתְמֵיהֶן עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וְהָא לָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ אֲבָל כְּתִיבָה לר"א דְּלָא לְשׁוּם עֵדוּת וְלֹא לְשֵׁם שְׁלִיחוּת הוּא אֵין לִפְסוֹל מִשּׁוּם דְּלָאו בְּנֵי כְרִיתוּת נִינְהוּ דְּהָא לָא פָּסְלִי בפ"ב לע"ז (ד' כז.) מִילָה בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִשּׁוּם דְּלָאו בְּנֵי מִילָה נִינְהוּ וְעוֹד אוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּמָצִינַן לְמֵימַר דְּסֻגְיָא זוֹ אַלִּבָּא דר"מ וס"ל לר"מ נָמֵי בָּעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ מִדְּרַבָּנָן דְּגָזְרִי' כְּתִיבָה אַטּוּ חֲתִימָה וּמוֹקֵי לַהּ רַב הוּנָא בְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וּמְהַנֵּי אֲפִילּוּ בְּשׁוֹטֶה טְפֵי מִבַּחֲלִיצָה כֵּיוָן דְּלָא הֲוָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן אֲבָל לְר' אֶלְעָזָר דְּבָעֵי כְּתִיבָה מִדְּאוֹרַיְיתָא לִשְׁמָהּ לָא מְהַנֵּי בְּשׁוֹטֶה גָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו כְּמוֹ בַּחֲלִיצָה וּפָרִיךְ רַב נַחְמָן מִבָּרַיְיתָא דְּקָתָנֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּסוּל וּמַשְׁמַע לֵיהּ דַּאֲתָא כְּר' מֵאִיר מִדְּלָא נָקַט לִפְסוֹל אֶלָּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְשַׁנֵּי דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ הוּא דְּקָא עָבִיד וּפָסוּל אֲפִי' גָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו אֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר הֲדַר אָמַר רַב נַחְמָן כו' וּבָרַיְיתָא דְּקָתָנֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּסוּל רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא וְנָקַט עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְרַבּוּתָא לאע"פ שֶׁהוּא בֶּן דַּעַת יוֹתֵר וה"ה דְּחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן דִּפְסוּלִין אִי בָּעֵינַן שְׁלִיחוּת וְאִי לָא בָּעֵינַן שְׁלִיחוּת נָקַט עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּפָסוּל בְּכָל עִנְיָן דַּאֲפִילּוּ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן כְּשֵׁרִים בְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וּמִיהוּ שׁוֹטֶה וַדַּאי פָּסוּל כְּמוֹ בַּחֲלִיצָה וְכֵן מַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ לְר' מֵאִיר ס"ל דְּבָעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ מִדְּרַבָּנָן דְּהָא לְבָתַר דְּאוֹקֵי נָמֵי מַתְנִיתִין כְּר' מֵאִיר פָּרִיךְ וְהָא וַדַּאי עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְדַעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד וְעוֹד נִרְאֶה דְּהַשְׁתָּא ס"ל דַּאֲפִי' ר' מֵאִיר בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ מִדְּאוֹרַיְיתָא וּבַחֲתִימָה הוּא דִּפְלִיגֵי רַבִּי מֵאִיר סָבַר דְּוְכָתַב דִּקְרָא קָאֵי אַחֲתִימָה נָמֵי וְר' אֶלְעָזָר סָבַר דְּאַכְּתִיבָה לְחוּדֵהּ קָאֵי מִדְּפָרִיךְ רָבָא לְרַב נַחְמָן וְכָתַב לַהּ לִשְׁמָהּ מַאי לָאו כְּתִיבַת הַגֵּט כו' מַשְׁמַע דְּרָבָא הָיָה בָּא לְהַעֲמִיד דִּבְרֵי רַב הוּנָא דַּאֲפִילּוּ כְּתִיבָה בָּעֵי ר' מֵאִיר מִכְּתָב וּלְפִי זֶה פָּסוּל נָמֵי כְּתִיבָה בִּמְחֻבָּר וְהָא דִּתְנַן לְעֵיל תְּלָשׁוֹ וַחֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לַהּ כָּשֵׁר מַיְירֵי כְּשֶׁשִּׁיֵּיר מְקוֹם הַתּוֹרֶף וְהַשְׁתָּא פָּרִיךְ וְהָא לָאו בְּנֵי דֵּעָה נִינְהוּ לְכו"ע וּמַסִּיק רַב נַחְמָן דְּבָרַיְיתָא דְּקָתָנֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּסוּל כְּר' אֶלְעָזָר וּמַתְנִיתִין רַבִּי מֵאִיר דְּלָא בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ וְנָקַט חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן וְהוּא הַדִּין עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִי נָמֵי לָא נָקַט עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִשּׁוּם דְּרֵישָׁא אַתְיָא נָמֵי כְּר' אֶלְעָזָר וּלְדִידֵיהּ דַּוְקָא חש"ו כְּשֵׁרִין בְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו אֲבָל סֵיפָא דְּדָיְיקִינַן מִדְּפָסִיל עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְעִנְיַן הֲבָאָה מִכְּלָל דִּלְעִנְיַן כְּתִיבָה כָּשֵׁר אַתְיָא כְּרַבִּי מֵאִיר וְאָתֵי שַׁפִּיר דְּלָא תִּקְשֵׁי אַדְּדָיֵיק מִדְּפָסִיל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְעִנְיַן כו' אַדְּרַבָּה נִדּוֹק מִדְּלָא תָּנֵי לֵיהּ בְּרֵישָׁא דְּפָסוּל אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרֵישָׁא אַתְיָא נָמֵי לְר' אֶלְעָזָר כְּמוֹ לְרַבִּי מֵאִיר וּפָרִיךְ וְהָא וַדַּאי עוֹבֵד כּוֹכָבִים אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבֵד וַהֲוָה לֵיהּ לִפְסֵל לְרַבִּי מֵאִיר לְכָל הַפָּחוֹת מִדְּרַבָּנָן בְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פד' מהל' גירושין הל' ג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ב:

ב מיי' פד' מהל' גירושין הל' ג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ב:

ג מיי' פכ"ז מהל' מלווה ולווה הל' א, טוש"ע חו"מ סי' מב סעי' א:

ד מיי' פג' מהל' גירושין הל' טו:

ה מיי' פג' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכג סעי' א:

ו מיי' פד' מהל' גירושין הל' ה, טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ז:

מסורת הש"ס

א משנה עדיות

תורה אור השלם

כֹּה־אָמַר יְהֹוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הֶחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי־חָרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים [ירמיהו לב, יד]

[א-ג]וְהוּא שֶׁהָיָה גָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: אֶלָּא מֵעַתָּה, גּוֹי – וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו, הָכִי נָמֵי דְּכָשֵׁר?! וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי, וְהָתַנְיָא: גּוֹי פָּסוּל! גּוֹי, לְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ עָבֵד. הֲדַר אָמַר רַב נַחְמָן: לָאו מִילְּתָא הִיא דַּאֲמַרִי; דְּמִדְּקָא פָּסֵיל לֵיהּ לְגוֹי לְעִנְיַן הֲבָאָה, מִכְּלָל דִּלְעִנְיַן כְּתִיבָה – כָּשֵׁר. [ד-ו]וְהָתַנְיָא: גּוֹי פָּסוּל! הַהִיא רַבִּי אֱלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי, וּבָעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ; וְהָא וַדַּאי גּוֹי אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָעָבֵיד. (א)אָמַר רַב נַחְמָן, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: אֲפִילּוּ מְצָאוֹ בְּאַשְׁפָּה, חֲתָמוֹ, וּנְתָנוֹ לָהּ – כָּשֵׁר. אֵיתִיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: "וְכָתַב לָהּ" – לִשְׁמָהּ; מַאי, לָאו כְּתִיבַת הַגֵּט?! לֹא, חֲתִימַת עֵדִים. (ב)אֵיתִיבֵיהּ רָבָא: כָּל גֵּט שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא לְשׁוּם אִשָּׁה – פָּסוּל! אֵימָא: שֶׁנֶּחְתַּם שֶׁלֹּא לְשׁוּם אִשָּׁה – פָּסוּל. אֵיתִיבֵיהּ: כְּשֶׁהוּא כּוֹתְבוֹ – כְּאִילּוּ כּוֹתְבוֹ לִשְׁמָהּ. מַאי, לָאו כְּשֶׁהוּא כּוֹתְבוֹ לַתּוֹרֶף לִשְׁמָהּ – כְּאִילּוּ כּוֹתְבוֹ לַטּוֹפֶס לִשְׁמָהּ?! לֹא; כְּשֶׁהוּא חוֹתְמוֹ לִשְׁמָהּ – כְּאִילּוּ כּוֹתְבוֹ לִשְׁמָהּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָנֵי מַתְנִיתִין מַנִּי? רַבִּי אֱלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי. [ז-ט]וְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּיר מְקוֹם הַתּוֹרֶף. וְכֵן אָמַר רַבִּי חַגָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּיר מְקוֹם הַתּוֹרֶף, וְרַבִּי אֱלְעָזָר הִיא. וְרַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵינָהּ תּוֹרָה. מַאי "אֵינָהּ תּוֹרָה"? אָמַר רַבִּי אַבָּא: כָּאן הוֹדִיעֲךָ שֶׁאֵין כֹּחַ לִשְׁמָהּ; וְרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי. וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי אֱלְעָזָר הִיא! אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן. [י](ג)מַתְנִי' הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְהָבִיא אֶת הַגֵּט, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, וְסוּמֵא, וְגוֹי. [יא]קִיבֵּל הַקָּטָן וְהִגְדִּיל; חֵרֵשׁ וְנִתְפַּקֵּחַ; סוּמֵא וְנִתְפַּתֵּחַ; שׁוֹטֶה וְנִשְׁתַּפָּה; גּוֹי וְנִתְגַּיֵּיר – פָּסוּל. (ד)אֲבָל פִּקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ וְחָזַר וְנִתְפַּקֵּחַ; פָּתוּחַ וְנִסְתַּמֵּא וְחָזַר וְנִתְפַּתֵּחַ; שָׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה וְחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה – כָּשֵׁר. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁתְּחִילָּתוֹ וְסוֹפוֹ בְּדַעַת – כָּשֵׁר. (ה)גְּמָ' בִּשְׁלָמָא חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן – דְּלָאו בְּנֵי דֵּיעָה נִינְהוּ; גּוֹי נָמֵי – דְּלָאו בַּר הֶיתֵּירָא הוּא; אֶלָּא סוּמֵא, אַמַּאי לָא? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמִּי נוֹטְלוֹ וּלְמִי נוֹתְנוֹ. (ו)מַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: הֵיאַךְ סוּמֵא מוּתָּר בְּאִשְׁתּוֹ? הֵיאַךְ בְּנֵי אָדָם מוּתָּרִים בִּנְשׁוֹתֵיהֶם בַּלַּיְלָה? אֶלָּא בִּטְבִיעוּת עֵינָא דְּקָלָא, הָכָא נָמֵי בִּטְבִיעוּת עֵינָא דְּקָלָא! [יב]אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: הָכָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ עָסְקִינַן; דְּבָעֵי לְמֵימַר: "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", וְלָא מָצֵי לְמֵימַר. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, פָּתוּחַ וְנִסְתַּמֵּא, דְּמָצֵי אָמַר, הָכִי נָמֵי דְּכָשֵׁר?! וְהָא קָתָנֵי: פָּתוּחַ וְנִסְתַּמֵּא וְחָזַר וְנִתְפַּתֵּחַ, כָּשֵׁר – חָזַר וְנִתְפַּתֵּחַ, אִין; לֹא חָזַר וְנִתְפַּתֵּחַ, לֹא! [יג]הוּא הַדִּין דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא חָזַר וְנִתְפַּתֵּחַ; וְאַיְּידֵי דְּקָתָנֵי שָׁפוּי וְנִשְׁתַּטָּה וְחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה – טַעְמָא דְּחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה, הָא לֹא חָזַר וְנִשְׁתַּפָּה – לָא; תְּנָא נָמֵי פָּתוּחַ וְנִסְתַּמֵּא וְחָזַר וְנִתְפַּתֵּחַ. אָמַר רַב אָשֵׁי: דַּיְקָא נָמֵי – דְּקָתָנֵי, זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁתְּחִילָּתוֹ וְסוֹפוֹ בְּדַעַת – כָּשֵׁר; וְלָא קָתָנֵי: כָּל שֶׁתְּחִילָּתוֹ וְסוֹפוֹ בְּכַשְׁרוּת – כָּשֵׁר; שְׁמַע מִינַּהּ. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַבִּי אַמֵּי: עֶבֶד, מַהוּ שֶׁיֵּעָשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט אִשָּׁה מִיַּד בַּעְלָהּ? אֲמַר לְהוּ: מִדְּקָא פָּסֵיל לֵיהּ לְגוֹי,

מִכְּלָל

וְהוּא שֶׁהָיָה גָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְאוֹמֵר לוֹ כְּתוֹב לְגֵרֶךְ פְּלוֹנִי דְּקָסָבַר ר"נ מַתְנֵי' ר"א הִיא דְּבָעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ וְסֵיפָא דְּקָאָמַר שֶׁאֵין קִיּוּם הַגֵּט אֶלָּא בְּחוֹתְמָיו הַיְנוּ עֵדֵי מְסִירָה דְּרַב גִּטִּין נִמְסָרִין בִּפְנֵי הַחוֹתְמִים וְאַמְּנִיעֲתָא קָאֵי וְלָא אַרֵישָׁא לְאַכְשׁוּרֵי כְּתִיבַת חֵרֵשׁ בְּלֹא גָּדוֹל עַל גַּבָּיו: לְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ עָבֵד דְּהָא גָּדוֹל הוּא וְיֵשׁ בּוֹ דַּעַת וְאַע"פ שֶׁזֶּה אוֹמֵר לוֹ כֵּן שֶׁמָּא הוּא גָּמַר בְּלִבּוֹ לְשֵׁם אַחֵר אֲבָל קָטָן אֵין בּוֹ דַּעַת אֶלָּא לְמַה שֶּׁזֶּה מְצַוֵּהוּ: לָאו מִילְּתָא הִיא דַּאֲמְרִי אֶלָּא מֵעַתָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד כו' דַּהֲוָה ס"ל דְּפָסוּל וַדַּאי כָּשֵׁר הוּא וַאֲפִילּוּ אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְגַבֵּי חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן נָמֵי לֵיתָא לִדְרַב הוּנָא דְּאַע"ג דְּאֵין גָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו נָמֵי כָּשֵׁר דְּמַתְנֵי' ר"מ הִיא דְּלָא בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ דְּדָרֵשׁ וְכָתַב דִּקְרָא אַחֲתִימַת עֵדִים: דְּמִדְּקָפְסִיל לֵיהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּסֵיפָא דְּמַתְנִי': לְעִנְיַן הֲבָאָה לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין וְאֵין אָדָם נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ בּוֹ וְגַבֵּי כְּתִיבָה שֶׁיַּרְיֵהּ ש"מ דַּוְקָא קָתָנֵי בַּהֲבָאָה וּבִכְתִיבָה כָּשֵׁר כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא שֶׁאֵין קִיּוּם הַגֵּט אֶלָּא בְּחוֹתְמָיו וְלָא אִכְפַּת לָן אִם נִכְתַּב שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ דְּאִי תְּנָא וְשַׁיֵּר הָוֵי לֵיהּ נָמֵי לְשַׁיּוּרֵי בְּסֵיפָא: הָהִיא דְּתַנְיָא פָּסוּל: ר"א הִיא דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי וַחֲתִימַת עֵדִים אֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה הִלְכָּךְ וְכָתַב לָהּ אַכְּתִיבַת הַגֵּט וּבָעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ: וְהָא וַדַּאי כִּי כַּתְבֵהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים לָאו לִשְׁמָהּ הוּא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָעָבֵיד וּמִשּׁוּם הָכִי תַּנְיָא פָּסוּל: אָמַר רַב נַחְמָן אוֹמֵר הָיָה כו' אַתְחַלְתָּא דְּמִלְּתָא הִיא וְכֵן מִסְתַּבֵּר דְּהָא כְּבָר מוֹקְמֶיהָ רַב נַחְמָן כר"מ וְאִית דְּגָרְסִי וְהָא וַדַּאי עוֹבֵד כּוֹכָבִים כו' בִּלְשׁוֹן קֻשְׁיָא וּפָרְכִינַן אַהָא דַּאֲמַר רַב נַחְמָן עוֹבֵד כּוֹכָבִים כָּשֵׁר אָמַר רַב נַחְמָן כו' תֵּירוּצָא הוּא: כְּשֶׁהוּא כּוֹתְבוֹ כְּאִלּוּ כּוֹתְבוֹ לִשְׁמָהּ הָכִי מַשְׁמַע כְּשֶׁהוּא כּוֹתֵב קְצָתוֹ לִשְׁמָהּ כְּאִלּוּ כּוֹתְבוֹ כֻּלּוֹ לִשְׁמָהּ אַלְמָא לִשְׁמָהּ בָּעֵינַן: מַאי לָאו כְּשֶׁהוּא כּוֹתֵב לַתֹּרֶף לִשְׁמָהּ כְּאִלּוּ כּוֹתְבוֹ לַטֹּפֶס לִשְׁמָהּ דְּתֹרֶף הוּא עִקָּר: וְהוּא שֶׁשִּׁיֵּיר חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן: מְקוֹם הַתֹּרֶף וְכָתַב בֶּן דַּעַת אֶת הַתֹּרֶף וְלָא בָּעֵי לְאוֹקְמָא בְּשֶׁגָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְלָא לְאוֹקְמָא כר"מ: אֵינָהּ תּוֹרָה אֵין שׁוֹמְעִין לָךְ: כָּאן הוֹדִיעֲךָ בְּמִשְׁנָתֵנוּ שֶׁזָּלְזְלוּ בִּכְתִיבַת גִּטִּין הוֹדִיעֲךָ שֶׁאֵין שׁוּם כֹּחַ לִשְׁמָהּ בִּכְתִיבָה אֶלָּא בַּחֲתִימָה: וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה לְעֵיל (גִּטִּין דַּף כח:) גַּבֵּי אֵין כּוֹתְבִין בִּמְחֻבָּר ר' אֱלְעָזָר הִיא: אָמוֹרָאֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְרַבִּי זְרִיקָא: מַתְנֵי' חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן כו' בגמ' מְפָרֵשׁ לְכוּלְּהוּ: קִבֵּל הַקָּטָן מִיַּד הַבַּעַל לְהוֹלִיכוֹ: וְהִגְדִּיל קֹדֶם שֶׁמְּסָרוֹ לָהּ: גְּמ' דְּלָאו בְּנֵי דֵּעָה נִינְהוּ וְגַבֵּי שְׁלִיחוּת אִישׁ בָּעֵינַן וְלֹא קָטָן דִּשְׁלִיחוּת נָפְקָא לָן (בְּקִדּוּשִׁין ד' מב.) מִוְּיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת אֶחָד לוֹקֵחַ לְכֻלָּן: לָאו בַּר הֶתֵּירָא הוּא דְּאֵין לָהֶן קִדּוּשִׁין וְאֵין גִּטִּין נוֹהֲגִין בָּהֶם וּבְמִילֵי דִּלְנַפְשֵׁיהּ לָא חֲזִי לָא מָצֵי לְמֶעְבַּד שְׁלִיחוּתָא לְאַחֲרֵנִי: הָא לָא חָזַר וְנִשְׁתַּפָּה לָא דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דֵּעָה הוּא וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בֶּן דַּעַת לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ: דַּיְקָא נָמֵי דִּלְגַבֵּי פָּתוּחַ וְנִסְתַּמֵּא לָא תְּנָא דַּוְקָא חָזַר וְנִתְפַּתַּח: מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא כו' אַלְמָא הֵיכָא דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דֵּעָה הוּא בָּעֵינַן תְּחִלָּה וְסוֹף אֲבָל סוּמָא לָא הָוֵי טַעְמָא מִשּׁוּם דֵּעָה וְלָא בָּעֵינַן תְּחִלָּה וְסוֹף אֶלָּא תְּחִלָּה לְחוּדֵיהּ דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר בִּפְנֵי נִכְתַּב דְּאִי בְּסוּמָא נָמֵי דַּוְקָא נִתְנֵי כֹּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ בְּכַשְׁרוּת: מַהוּ שֶׁיֵּעָשֶׂה שָׁלִיחַ לְאִשָּׁה עֶבֶד שֶׁל כָּל אָדָם מַהוּ שֶׁיֵּעָשֶׂה שָׁלִיחַ לְאִשָּׁה בְּעַצְמָהּ: לְקַבֵּל גֵּט מִיַּד בַּעְלָהּ וּתְהֵא מְגֹרֶשֶׁת בְּקַבָּלָתוֹ וה"ה נָמֵי לְהוֹלָכָה דְּכֻלֵּיהּ אֲדָא טַעְמָא הִיא אֶלָּא כָּךְ הָיְתָה הַשְּׁאֵלָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ: מִדְּקָפְסִיל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמַתְנֵי' בַּהֲבָאָה וְלָא תְּנָא עֶבֶד:

אֶלָּא מֵעַתָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד כו' פֵּי' בִּשְׁלָמָא בְּלֹא עוֹמֵד עַל גַּבָּיו נִיחָא דְּקָסָבַר רַב נַחְמָן דְּאִיכָּא הֶיכֵּרָא דְּכוֹתְבִין לִשְׁמָהּ ע"פ הַבַּעַל אֲבָל בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים לֵיכָּא הֶיכֵּרָא דְּלִשְׁמָהּ בְּהָכִי אֲבָל לְמַאי דְּאוֹקְמָא בְּגָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו אֲפִי' עוֹבֵד כּוֹכָבִים נָמֵי אֶלָּא וַדַּאי בְּלֹא גָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו מַיְרֵי וא"כ הָדְרָא קוּשְׁיָא לְדוּכְתִּין דְּהָא לָאו בְּנֵי דֵּעָה נִינְהוּ: **עוֹבֵד** כּוֹכָבִים לְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָעָבֵיד תֵּימַהּ לר"י דִּבְפֶ' אֵין מַעֲמִידִין (ע"ז דַּף כז.) בָּעֵי רַבִּי יְהוּדָה מִילָה לִשְׁמָהּ וַאפ"ה קָתָנֵי יָמוּל אֲרַמַּאי וְלָא אָמַר דִּלְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד וְאוֹמֵר ר"י דְּהָא דְּקָאָמַר דִּלְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ עָבִיד הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה סְתָם וְגַבֵּי גֵּט סְתָם לָאו לִשְׁמָהּ קָאֵי כִּדְאָמַר בְּרֵישׁ זְבָחִים (דַּף ב:) מִשּׁוּם דִּסְתָם אִשָּׁה לָאו לְגֵרוּשִׁין עוֹמֶדֶת אֲבָל מִילָה סְתָמָא לִשְׁמָהּ קַיְמָא כִּדְאָמַר בִּזְבָחִים סְתָמָן לִשְׁמָן קָיְמִי: **אֵימָא** שֶׁנֶּחְתַּם שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִשָּׁה אע"ג דְּסֵיפָא קָתָנֵי יֶתֶר עַל כֵּן כו' וּמוֹקֵי לָהּ בַּגְּמָרָא כר"א מ"מ מַה שֶּׁיָּכוֹל לְהָחֵק וּלְהַעֲמִיד כר"מ מַעֲמִיד מִשּׁוּם דְּקַיְ"ל דִּסְתָם מַתְנֵי' ר"מ הִיא וא"ת וְהֵיכִי קָאָמַר שֶׁנֶּחְתַּם וְהָא קָתָנֵי כֵּיצַד שָׁמַע קוֹל סוֹפְרִים מַקְרִין וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ בְּסוֹפְרִים הָעֲשׂוּיִין לְהִתְלַמֵּד וי"ל דְּדֶרֶךְ סוֹפְרִים לִכְתֹּב וְלַחְתֹּם גֵּט כְּדֵי לְהִתְלַמֵּד: **וְהוּא** שֶׁשִּׁיֵּר מְקוֹם הַתֹּרֶף אַמַּאי דְּאַקְשִׁי לְעֵיל וְהָא לָאו בְּנֵי דֵּעָה נִינְהוּ אֲתָא לְשַׁנּוּיֵי: **עוֹבֵד** כּוֹכָבִים נָמֵי דְּלָאו בַּר הֶתֵּרָא הוּא הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְּרִית אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר הַאי טַעְמָא דְּשַׁיָּךְ אַף בְּעֶבֶד: **מִמִּי** נוֹטְלוֹ וּלְמִי נוֹתְנוֹ מִכָּאן מַשְׁמַע דְּצָרִיךְ שֶׁיַּכִּיר הַשָּׁלִיחַ שֶׁזֶּהוּ הַבַּעַל וְזוֹ הִיא אִשְׁתּוֹ וְשֶׁמָּא יֵשׁ לְחַלֵּק דְּדַוְקָא סוּמָא שֶׁיָּכוֹל לְהַטְעוֹתוֹ וְיֵשׁ לָחוּשׁ יוֹתֵר שֶׁמָּא יַטְעוּהוּ: **הוּא** הַדִּין אע"ג דְּלָא חָזַר וְנִתְפַּתַּח כו' וְהָא דְּאָמַר בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (ב"ב דַּף קכח.) הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נִסְתַּמֵּא וְנִסְתַּמֵּא פָּסוּל לְעֵדוּת שָׁאנֵי הָכָא דְּגַבֵּי גֵּט אֲפִי' אִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת תֵּדַע דַּאֲפִילּוּ סוּמָא מֵעִקָּרָא קָאָמַר הָכָא אֶלָּא סוּמָא אַמַּאי לָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' יז:

ב מיי' פג' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכג סעי' ג:

ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' טז, ש"ע אה"ע סי' קכג סעי' ד:

ד מיי' פג' מהל' גירושין הל' טז:

ה מיי' פג' מהל' גירושין הל' יז:

ו מיי' פג' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכג סעי' ג ד:

ז מיי' פג' מהל' גירושין הל' טז:

ח מיי' פג' מהל' גירושין הל' יז:

ט מיי' פג' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכג סעי' ג ד:

י מיי' פו' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לא:

יא מיי' פו' מהל' גירושין הל' ח, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לב:

יב מיי' פז' מהל' גירושין הל' יט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יא:

יג מיי' פז' מהל' גירושין הל' יט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יא:

מסורת הש"ס

א לעיל ג:; כתובות פה.; לקמן כו:

ב זבחים ב:

ג מגילה יט:; לעיל ט.; לעיל ה.

ד תוספתא סנהדרין; בבא בתרא קכח.; ערכין יח.

ה מנחות צג.

ו חולין צו.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ה"ה וכו' תדע וכו'. עי' תשובת מהריב"ל ח"ג סי' עה:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ [דברים כא, א]

[א](א)מִכְּלָל דְּעֶבֶד כָּשֵׁר. אָמַר רַב אַסִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט לְאִשָּׁה מִיַּד בַּעְלָהּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת גִּיטִּין וְקִדּוּשִׁין. מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי אֶלְעָזָר: טַעְמָא בְּמִילְּתָא דְּלֵיתֵיהּ, הָא בְּמִילְּתָא דְּאִיתֵיהּ – כָּשֵׁר?! [בג](ב)וְהָא גּוֹי וְהָא כּוּתִי; דְּאִיתַנְהוּ בְּתוֹרַת תְּרוּמָה דְּנַפְשַׁיְיהוּ, דִּתְנַן: הַגּוֹי וְהַכּוּתִי שֶׁתָּרְמוּ מִשֶּׁלָּהֶם – תְּרוּמָתָם תְּרוּמָה; וּתְנַן: גּוֹי שֶׁתָּרַם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲפִילּוּ בִּרְשׁוּת – אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה! מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דִּכְתִיב: (אַתֶּם) "גַּם אַתֶּם" – מָה אַתֶּם יִשְׂרָאֵל, אַף שְׁלוּחֲכֶם יִשְׂרָאֵל?! [ד]"אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: לֹא; מָה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית, אַף שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְּרִית. (ג)אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט אִשָּׁה מִיַּד בַּעְלָהּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת גִּיטִּין וְקִידּוּשִׁין, וְאַף עַל פִּי שֶׁשָּׁנִינוּ: "הֲרֵי אַתְּ שִׁפְחָה וּוְלָדֵךְ בֶּן חוֹרִין", אִם הָיְתָה עוּבָּרָה – זָכְתָה לוֹ. [י](ד)מַאי "אִם הָיְתָה עוּבָּרָה זָכְתָה לוֹ"? כִּי אֲתָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אָמַר, רַבִּי יוֹחָנָן תַּרְתֵּי אָמַר: נִרְאִים דְּבָרִים שֶׁהָעֶבֶד מְקַבֵּל גֵּט לַחֲבֵירוֹ – מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, אֲבָל לֹא מִיַּד רַבּוֹ שֶׁלּוֹ. וְאִם לְחָשְׁךָ אָדָם לוֹמַר: זוֹ הֲלָכָה שְׁנוּיָה – אִם הָיְתָה עוּבָּרָה, זָכְתָה לוֹ! אֱמוֹר לוֹ: שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר פֵּירְשׁוּ אֶת הַדָּבָר – רַבִּי זֵירָא, וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק. חַד אָמַר: הָא מַנִּי? רַבִּי הִיא, דְּאָמַר: הַמְשַׁחְרֵר חֲצִי עַבְדּוֹ – קָנָה; וְחַד אָמַר: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי בְּהָא? קָסָבַר: עוּבָּר יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא, וְנַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁהִקְנָה לָהּ אֶחָד מֵאֵבָרֶיהָ. [ז](ה)מַתְנִי' אַף הַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן נֶאֱמָנוֹת לוֹמַר "מֵת בַּעְלָהּ", נֶאֱמָנוֹת לְהָבִיא אֶת גִּיטָּהּ – חֲמוֹתָהּ, וּבַת חֲמוֹתָהּ, וְצָרָתָהּ, וִיבִמְתָּהּ, וּבַת בַּעְלָהּ. [ח](ו)מָה בֵּין גֵּט לְמִיתָה? שֶׁהַכְּתָב מוֹכִיחַ. הָאִשָּׁה עַצְמָהּ מְבִיאָה אֶת גִּיטָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹמַר: "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". [ט]גְּמָ' וְהָתַנְיָא: כְּשֵׁם שֶׁאֵין נֶאֱמָנוֹת לוֹמַר "מֵת בַּעְלָהּ", כָּךְ אֵין נֶאֱמָנוֹת לְהָבִיא גִּיטָּהּ! אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא קַשְׁיָא – כָּאן בָּאָרֶץ, כָּאן בְּחוּצָה לָאָרֶץ. (ז)בָּאָרֶץ – דְּלָאו אַדִּיבּוּרַהּ דִּידַהּ קָא סָמְכִינַן, מְהֵימְנָא; בְּחוּצָה לָאָרֶץ – דְּאַדִּיבּוּרַהּ דִּידַהּ קָא סָמְכִינַן, לָא מְהֵימְנָא. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אַדְּרַבָּה, אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא! בָּאָרֶץ, דְּאִי אָתֵי בַּעַל מְעַרְעֵר – מַשְׁגְּחִינַן בֵּיהּ, דְּאִיכָּא לְמֵימַר לְקִלְקוּלָא קָא מִיכַּוְּונָה, לָא מְהֵימְנָא; בְּחוּצָה לָאָרֶץ, דְּאִי אָתֵי בַּעַל מְעַרְעֵר – לָא מַשְׁגְּחִינַן בֵּיהּ, מְהֵימְנָא. (ח)תַּנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּאַבָּיֵי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: אִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לְהָבִיא גִּיטָּהּ – מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמָה נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין נֶאֱמָנוֹת לוֹמַר "מֵת בַּעְלָהּ" – נֶאֱמָנוֹת לְהָבִיא גִּיטָּהּ; הִיא, שֶׁנֶּאֱמֶנֶת לוֹמַר "מֵת בַּעְלָהּ" – אֵינוֹ דִּין שֶׁנֶּאֱמֶנֶת לְהָבִיא גִּיטָּהּ?!

וּמִמָּקוֹם

אֵין הָעֶבֶד נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ כו' וא"ת וּמַתְנִיתִין לִתְנֵי עֶבֶד וְכָל שֶׁכֵּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּלְלִישָּׁנָא דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן לְעֵיל זוֹ אֵין תּוֹרָה נִיחָא דְּנָקַט עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְמֵלֵךְ לְעִנְיַן כְּתִיבָה אֲפִילּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים כָּשֵׁר אֲבָל לְהַךְ לִישָּׁנָא דְּמוֹקֵי ר' יוֹחָנָן כר"א קָשֶׁה מַאי דְּר' יוֹחָנָן דְּהָכָא וְאוֹר"ת דְּנָקַט עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְאַשְׁמוּעֵי' עוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְנִתְגַּיֵּיר פָּסוּל אע"פ שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיְתָה דַּעְתּוֹ לְהִתְגַּיֵּיר דַּהֲוֵי בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים רְבוּתָא טְפֵי מִבְּעֶבֶד שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְהִשְׁתַּחְרֵר: **לְפִי** שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין וְהָא דְּמִתְגָּרֶשֶׁת בְּעֶבֶד שֶׁלָּהּ הַיְינוּ מִטַּעַם חָצֵר: **הָעוֹבֵד** כּוֹכָבִים וְהַכּוּתִי שֶׁתָּרְמוּ כו' פֵּי' בְּקוּנְטְ' דְּקָסָבַר אֵין קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִרְאֶה לר"י דַּאֲפִילּוּ לְמַ"ד יֵשׁ קִנְיָן מַשְׁכַּחַת לָהּ כְּשֶׁגְּדֵלָה שְׁלִישׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְקָנָה מִמֶּנּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלָא מִפְּטַר מִטַּעַם לוֹקֵחַ דִּתְבוּאַת זַרְעֶךָ קְרֵינָא בֵּהּ כֵּיוָן שֶׁגָּדְלָה הַרְבֵּה בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִי נָמֵי כְּשֶׁזְּרָעָהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְכָרָהּ לְיִשְׂרָאֵל וְגָדְלָה שְׁלִישׁ וְחָזַר וּקְנָאָהּ מִמֶּנּוּ וְעוֹד לְפִי' ר"ת בספ"ק דִּבְכוֹרוֹת (דַּף יא: ד"ה טְבָלִים) דְּלָא מִיפְּטַר לוֹקֵחַ הֵיכָא דְּלָקַח קֹדֶם שֶׁנִּתְמָרַח אִי נָמֵי בְּחָבֵר שֶׁלָּקַח מִיִּשְׂרָאֵל חַיָּב הַגָּזֵל בּוֹ בִּתְרוּמָה וַאֲפִי' יֵשׁ קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכְבֵי': **תְּרוּמָתוֹ** תְּרוּמָה וְהָא דְּאָמְרִי' בִּזְבָחִים בְּפֶ' ב"ש (זְבָחִים דַּף מה.) וּפ"ק דִּתְמוּרָה (דַּף ב:) דְּקָדְשֵׁי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְעִילָה וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּיָלְפִינַן חֵטְא חֵטְא מִתְּרוּמָה וּבִתְרוּמָה כְּתִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָתְיָא כְּר' שִׁמְעוֹן דִּפְלִיג הָכָא בְּסֵיפָא וּבְרֵישׁ פֶּרֶק שֵׁנִי דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מא:) מַיְיתֵי לָהּ: **וּתְנַן** עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁתָּרַם אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כו' הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּאָתְיָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּסָבַר דְּלֵיתָא בִּתְרוּמָה דְּנַפְשֵׁהּ בְּפֶרֶק שֵׁנִי דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מא:) אֶלָּא דַּעֲדִיפָא מִינֵּהּ מְשַׁנֵּי: **מָה** אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית וא"ת לכפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (גז"ש) מַשְׁמַע דִּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן לָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְמִדְרַשׁ מָה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית וּמוֹקֵי לָהּ לִדְרָשָׁא אַחֲרִיתִי וא"כ לְדִידֵיהּ מְנָא לַן הָא דקי"ל בְּכָל דּוּכְתֵּי דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים לָאו בַּר שְׁלִיחוּת הוּא לְעִנְיַן זְכִיָּה וְרִבִּית בְּפֶ' אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף עא:) וְי"ל דְּמ"מ כֵּיוָן דְּדָרְשִׁי' שְׁלִיחוּת מִתְּרוּמָה מִגַּם אַתֶּם וּמִנֵּהּ יָלְפִינַן בְּעָלְמָא מִסְתַּמָּא דְּלָא מְרַבֵּינַן בְּעָלְמָא אֶלָּא דּוּמְיָא דְּאַתֶּם: **מַאי** טַעְמָא דְּרַבִּי גָּרְסִי' וְלָא גָּרְסִי' דְּר' יוֹחָנָן דִּבְהַעֲרֵל (יְבָמוֹת דַּף עח.) סָבַר ר' יוֹחָנָן דְּעֻבָּר לָאו יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא וְכֵן מוֹכַח סוּגְיָא הָתָם: **וְנַעֲשָׂה** כְּמִי שֶׁהִקְנָה לָהּ אֶחָד מֵאֵבָרֶיהָ תֵּימַהּ לר"י הָיְתָה עֻבָּרָה הֵיאַךְ זָכְתָה לוֹ אע"ג דְּיֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא כֵּיוָן דְּיָדָהּ הִיא כְּיַד רַבָּהּ שֶׁלֹּא שִׁחְרֵר אֶלָּא הָעֻבָּר וַאֲפִילּוּ שִׁחְרֵר כּוּלָּהּ חוּץ מִיָּדָהּ לָא הֲוָה לָהּ לִזְכּוֹת לוֹ דִּכְשֶׁמְּשַׁחְרֵר כּוּלָּהּ יֵשׁ לָהּ כֹּחַ לִזְכּוֹת מִשּׁוּם דְּגִטָּהּ וְיָדָהּ בָּאִין כְּאֶחָד כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כג.): **אַדְּרַבָּה** אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא וְרַב יוֹסֵף סָבַר לְמ"מ יְכוֹלָה לְקַלְקְלָהּ בְּחו"ל ע"י עֵדִים וּרְאָיָה שֶׁלֹּא שָׁלַח לָהּ הַגֵּט:

מִכְּלָל דְּעֶבֶד כָּשֵׁר וְכִי הֵיכִי דְּכָשֵׁר לַהֲבָאָה לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לְהִתְגָּרֵשׁ כָּךְ כָּשֵׁר לְקַבָּלָה לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לְהִתְגָּרֵשׁ שֶׁאֵין חִלּוּק טַעַם בֵּינֵיהֶם: הָא בְּמִלְּתָא דְּאִיתֵיהּ כְּגוֹן תְּרוּמָה שֶׁאָסוּר לְעֶבֶד לֶאֱכֹל טֶבֶל וְאִם יֵשׁ לוֹ טֶבֶל שֶׁנִּתַּן לוֹ ע"מ שֶׁאֵין לְרַבּוֹ רְשׁוּת בּוֹ מַפְרִישׁ תְּרוּמָה הֵימֶנּוּ וּתְרוּמָתוֹ תְּרוּמָה דְּעֶבֶד כְּאִשָּׁה בְּכָל מִצְוֹת וְתֵימָא נָמֵי דְּכָשֵׁר לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לִתְרֹם: שֶׁתָּרְמוּ אֶת שֶׁלָּהֶן תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה וַאֲסוּרָה לְזָרִים דְּסָבַר אֵין קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַ מִקְּדֻשַּׁת מַעֲשֵׂר וְהֶקְדֵּשׁ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הֶקְדֵּשׁ כִּדְיָלְפִי' (חוּלִּין דַּף יג:) מֵאִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבֵי' שֶׁנּוֹדְרִים נְדָרִים וּנְדָבוֹת כְּיִשְׂרָאֵל: אֲפִילּוּ בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲשָׂאוֹ שָׁלִיחַ אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה: מַאי טַעְמָא אֵינָהּ תְּרוּמָה: לָאו מִשּׁוּם דִּשְׁלִיחוּת דִּתְרוּמָה דִּכְתִיב כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם וְדָרְשִׁינַן מִדְּמָצֵי לְמִכְתַּב אַתֶּם וְכָתַב גַּם אַתֶּם לְרַבּוֹת שְׁלוּחֲכֶם וְאִתְקַשׁ שָׁלִיחַ לְשׁוֹלְחוֹ בְּהַאי קְרָא לְמֵימַר דְּמָה אַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַף שְׁלוּחֲכֶם יִשְׂרָאֵל וּמֵהַאי מִעוּטָא אִיכָּא לְמִעוּטֵי נָמֵי לְעֶבֶד שֶׁתָּרַם אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּרְשׁוּת: לֹא מָה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית מְהוּלִים וּבָאוּ בִּבְרִית מִצְוֹת: אַף שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְּרִית לְאַפּוֹקֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֲבָל עֶבֶד בֶּן בְּרִית הוּא דִּכְתִיב (דְּבָרִים כט) מֵחוֹטֵב עֵצֶיךָ וְגוֹ': וְאַף ע"פ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּבָרַיְיתָא בְּמַס' תְּמוּרָה הָאוֹמֵר לְשִׁפְחָתוֹ הֲרֵי אַתְּ שִׁפְחָה וּוְלָדֵךְ בֶּן חוֹרִין אִם הָיְתָה עֻבָּרָה זָכְתָה לוֹ לְעֻבָּר בְּקַבָּלַת גֵּט זֶה לִהְיוֹת מְשֻׁחְרָר: מַאי אִם הָיְתָה עֻבָּרָה מָה עִנְיַן שִׁחְרוּר אֵצֶל גֵּט אִשָּׁה דְּקָאָמַר אע"פ שֶׁשָּׁנִינוּ הָא וַדַּאי בְּתוֹרַת שִׁחְרוּר אִיתֵיהּ: ר' יוֹחָנָן תַּרְתֵּי אָמַר חֲדָא הָא דְּגֵט אִשָּׁה וְעוֹד אַחֲרִיתִי וְאַמִּלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר אע"פ וְהַיְינוּ מִלְּתָא אַחֲרִיתִי נִרְאִין דְּבָרִים שֶׁהָעֶבֶד מְקַבֵּל גֵּט שִׁחְרוּר לַחֲבֵרוֹ: מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁאֵין רַבּוֹ שֶׁלּוֹ דְּכֵיוָן דְּעֶבֶד אִיתֵיהּ בְּתוֹרַת שִׁחְרוּר שָׁלִיחַ נָמֵי מָצֵי מְהָוֵי: אֲבָל לֹא מִיַּד רַבּוֹ שֶׁלּוֹ אִם שְׁנֵיהֶם שֶׁל אִישׁ אֶחָד דְּיַד עֶבֶד כְּיַד רַבּוֹ דָּמֵי וּכְשֶׁמְּסָרוֹ גֵּט בְּיָדוֹ לֹא יָצָא גֵּט מֵרְשׁוּתוֹ וְאע"ג דְּעֶבֶד מְקַבֵּל גֵּט לְעַצְמוֹ הָתָם הוּא דְּגִטּוֹ וְיָדוֹ בָּאִים כְּאֶחָד לְשִׁיחְרוּרָא דִּידֵיהּ הוּא אֲבָל לְאַחֲרִינָא לֹא: וְאִם לְחָשְׁךָ אָדָם בְּאָזְנְךָ לְהַקְשׁוֹת וְלוֹמַר הֲרֵי שְׁנוּיָה הִיא שֶׁאַף מִיַּד רַבּוֹ שֶׁלּוֹ מְקַבְּלוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ אִם הָיְתָה עֻבָּרָה זָכְתָה לוֹ אַלְמָא שִׁפְחָה זוֹ מְקַבַּלְתּוֹ לְצֹרֶךְ עֻבָּרָהּ מִיַּד רַבָּהּ: הַמְשַׁחְרֵר חֲצִי עַבְדּוֹ קָנָה הָעֶבֶד אוֹתוֹ חֲצִי: וְחַד אָמַר מוֹסִיף וּמְסַיֵּים פֵּרוּשׁ הַדָּבָר: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי בְּהָא הָא לָא חֲצִי עַבְדּוֹ הוּא דִּתְרֵי גוּפֵי נִינְהוּ: קָסָבַר עֻבָּר יֶרֶךְ אִמּוֹ הוּא וַהֲוָה לֵיהּ כַּחֲצִי גּוּפָהּ: מַתְנִי' חֲמוֹתָהּ וּבַת חֲמוֹתָהּ כו' בְּכוּלְּהוּ מְפָרֵשׁ בִּיבָמוֹת דִּסְנֵין לָהּ וּמְכַוְּונֶת לְקַלְקְלָהּ וְאֵין נֶאֱמָנוֹת לְהָעִידָהּ שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ: יְבִמְתָּהּ אֵשֶׁת אֲחִי בַּעְלָהּ שׂוֹנְאָה אוֹתָהּ וְיֵרְאָה מִמֶּנָּה שֶׁמָּא יָמוּת אֶחָד מִשְּׁנֵי בַּעֲלֵיהֶן בְּלֹא בָּנִים וִיהוּ צָרוֹת זוֹ לָזוֹ: וּמַה בֵּין גֵּט לְמִיתָה דְּאַמִּיתָה לָא מְהֵימְנִין וְאַגֵּט מְהֵימְנִין: גְּמ' בָּאָרֶץ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב: דְּאִי אָתֵי בַּעַל מְעַרְעֵר וְאָמַר לֹא כְּתַבְתִּיו: מַשְׁגְּחִינַן בֵּהּ שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְקַיֵּים בְּבֵית דִּין וְאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁזּוֹ מִתְכַּוֶּונֶת לְכָךְ שֶׁתִּתְקַלְקֵל: בְּחוּצָה לָאָרֶץ שֶׁהִצְרִיכוּהָ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וְזֶהוּ קִיּוּמוֹ וְתוּ לָא חָיְישִׁינַן לְעִרְעוּר וְאִי מְעַרְעֵר לָא מְהֵימַן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לא:

ב מיי' פד' מהל' תרומות הל' טו:

ג מיי' פד' מהל' תרומות הל' ב:

ד מיי' פד' מהל' תרומות הל' ב:

ה מיי' פב' מהל' שלוחין ושותפין הל' א, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קפח סעי' א:

ו מיי' פו' מהל' עבדים הל' ח, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נה:

ז מיי' פז' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' א:

ח מיי' פז' מהל' גירושין הל' כג, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יג:

ט מיי' פז' מהל' גירושין הל' ב:

י מיי' פז' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' א:

מסורת הש"ס

א קידושין מא:

ב שבת קנג:

ג תמורה כה.

ד קידושין כג:

ה יבמות קיז.; לקמן סב:; תוספתא גיטין

ו לעיל ה.

ז בבא מציעא עו.

ח יבמות קכב.

תורה אור השלם

וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם [במדבר יח, ג]

כֵּן תָּרִימוּ גַם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהֹוָה מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהֹוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן [במדבר יח, כח]

וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאת, מָה לְהַלָּן צְרִיכוֹת שֶׁיֹּאמְרוּ: "בְּפָנֵינוּ נִכְתַּב וּבְפָנֵינוּ נֶחְתַּם", אַף הִיא צְרִיכָה שֶׁתֹּאמַר: "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". אָמַר רַב אָשֵׁי: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: הָאִשָּׁה עַצְמָהּ מְבִיאָה גִּיטָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא צְרִיכָה לוֹמַר כו'; שְׁמַע מִינַּהּ. וְרַב יוֹסֵף, רֵישָׁא וְסֵיפָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, מְצִיעֲתָא בָּאָרֶץ?! אִין; רֵישָׁא וְסֵיפָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, מְצִיעֲתָא בָּאָרֶץ. מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי: מָה בֵּין גֵּט לְמִיתָה – שֶׁהַכְּתָב מוֹכִיחַ; וְלָא קָתָנֵי: שֶׁהַכְּתָב וּפֶה מוֹכִיחַ. הָאִשָּׁה עַצְמָהּ מְבִיאָה וְכוּ': אִשָּׁה, מִכִּי מָטֵי גִּיטָּהּ לְיָדָהּ אִיגָּרְשָׁה לַהּ! אָמַר רַב הוּנָא: בְּאוֹמֵר "לֹא תִתְגָּרְשִׁי בּוֹ אֶלָּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין פְּלוֹנִי". סוֹף סוֹף, כִּי מָטְיָא הָתָם – אִיגָּרְשָׁה! אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: דְּאָמַר לַהּ: כִּי מָטֵית הָתָם, אַתְנְחֵיהּ אַאַרְעָא וְשִׁקְלֵיהּ. [א(א)]אִי הָכִי, הֲוָה לֵיהּ: "טְלִי גִּיטִּיךְ מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע", וְאָמַר רָבָא: "טְלִי גִּיטִּיךְ מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע" – לֹא אָמַר כְּלוּם! אֶלָּא דְּאָמַר לַהּ: הֲוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַד דְּמָטְיַת הָתָם, וְכִי מָטְיַת הָתָם הֲוֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה, וְקַבְּלִי אַתְּ גִּיטִּיךְ. וְהָא לֹא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל! דְּאָמַר לַהּ: הֲוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַד דְּמָטְיַת הָתָם, וְכִי מָטְיַת הָתָם שַׁוִּי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה. [ב(ב)]הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: אִשָּׁה עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּיטָּהּ מִיַּד שְׁלִיחַ בַּעְלָהּ. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: אֵין הָאִשָּׁה עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּיטָּהּ מִיַּד שְׁלִיחַ בַּעְלָהּ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? טַעְמָא מַאי – מִשּׁוּם דְּאִיכָּא בִּזָּיוֹן דְּבַעַל, וְהָכָא בַּעַל לָא קָפֵיד. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן דְּבַעַל; אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: מִשּׁוּם חֲצֵרָהּ הַבָּאָה לְאַחַר מִיכָּן, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּאָמַר לַהּ: הֲוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַד דְּמָטְיַת הָתָם, וְכִי מָטְיַת הָתָם שַׁוִּי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה, וְקַבְּלִי אַתְּ גִּיטִּיךְ מִינֵּיהּ. [ג]וְאִיבָּעֵית אֵימָא, דְּאָמַר לַהּ: הֲוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַד דְּמָטְיַת הָתָם, וְכִי מָטְיַת הָתָם אֵימַר קַמֵּי בֵּי דִינָא "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", וּמְשַׁוֵּי בֵּי דִינָא שָׁלִיחַ, וְלִיתְּבוּהּ נִיהֲלִיךְ.

הֲדַרַן עֲלָךְ הַמֵּבִיא גֵּט

[ד(ג)] **כָּל** גֵּט שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא לְשׁוּם אִשָּׁה, פָּסוּל. כֵּיצַד, הָיָה עוֹבֵר בַּשּׁוּק וְשָׁמַע קוֹל סוֹפְרִים מַקְרִין: "אִישׁ פְּלוֹנִי מְגָרֵשׁ אֶת פְּלוֹנִית מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי", וְאָמַר: זֶה שְׁמִי וְזֶה שֵׁם אִשְׁתִּי; פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ. [ה(ד)]יָתֵר מִיכֵּן – כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ, מְצָאוֹ בֶּן עִירוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁמִי כִּשְׁמְךָ וְשֵׁם אִשְׁתִּי כְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ; פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ.

יָתֵר

וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאת. כְּלוֹמַר הוֹאִיל וּמִינַּיְהוּ גָּמְרִינַן נִגְמוֹר נָמֵי לְהָא דְּמָה הֵן צְרִיכוֹת לוֹמַר כו': וּמִדְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא מָה לְהַלָּן צְרִיכוֹת שֶׁיֹּאמְרוּ כו' שְׁמַע מִינָּהּ בְּחוּצָה לָאָרֶץ עָסְקִינַן כְּאַבַּיֵי: וְרַב יוֹסֵף מַאי טַעְמֵיהּ: רֵישָׁא וְסֵיפָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְהָבִיא אֶת הַגֵּט אוֹקְמִינָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ מִדְּקָתָנֵי סוּמָא וְסֵיפָא הָאִשָּׁה עַצְמָהּ כו' בְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּקָתָנֵי וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא צְרִיכָה לוֹמַר: וּמְצִיעֲתָא אַף הַנָּשִׁים כו' מוֹקֵי רַב יוֹסֵף בָּאָרֶץ: כְּתָב וּפֶה צְרִיכָה לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּלְאַבַּיֵי לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי כְּתָב וּפֶה דְּהָכִי מַשְׁמַע מַה בֵּין פֶּה דְּגֵט לַפֶּה דְּמִיתָה אֶלָּא שֶׁהַכְּתָב מוֹכִיחַ עִמּוֹ: מִכִּי מָטְיָא גֵּט לְיָדָהּ בְּמָקוֹם שֶׁקִּבְּלַתּוּ בִּמְדִינַת הַיָּם: אִיגָּרְשָׁה לָהּ וְאִי בָּעְיָא לְמִקַּלְיֵהּ לַגֵּט מְגוֹרֶשֶׁת הִיא וְאֵינָהּ צְרִיכָה לַהֲבִיאוֹ בְּפָנֵינוּ אֶלָּא לִרְאָיָה בְּעָלְמָא וְלָמָּה לָהּ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב הָא לָאו שָׁלִיחַ הִיא: סוֹף סוֹף כִּי מָטְיָא לְהָתָם אִיגָּרְשָׁה לָהּ ע"י קַבָּלָה רִאשׁוֹנָה דִּתְנָאָה בְּעָלְמָא הֲוָה דְּלָא תִתְגָּרֵשׁ עַד אוֹתוֹ מָקוֹם וַהֲרֵי נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי וְלָאו שָׁלִיחַ הִיא: אַתְנְחֵיהּ אַאַרְעָא דְּהָוְיָא שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַל הָתָם וּבְמַאי דְּשָׁקְלָא לֵיהּ תּוּ מֵאַרְעָא הוּא דְּמִגָּרְשָׁה: הָא דְּרָבָא לְקַמָּן (גִּטִּין עח.): לֹא אָמַר כְּלוּם דְּבָעֵינַן וְנָתַן: וְכִי מָטְיַת הָתָם הֲוֵי אַתְּ גּוּפִיךְ שָׁלִיחַ דִּידָךְ לְקַבָּלָה וְקַבְּלִי מִיָּדָךְ: וְהָא לֹא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל שָׁלִיחַ לָא מִקְרֵי אֶלָּא הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מִזֶּה לָזֶה שֶׁרָאוּי לַחֲזוֹר אֵצֶל שׁוֹלְחוֹ וְלוֹמַר. עָשִׂיתִי שְׁלִיחוּתְךָ לַחֲבֵרְךָ וְזוֹ אֵינָהּ רְאוּיָה לַחֲזוֹר שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁתַּלְּחָה אֶלָּא לְעַצְמָהּ וְאַחַ"כ נַעֲשֵׂית הִיא בַּעַל הַמַּעֲשֶׂה וּבָטֵל הַשְּׁלִיחוּת קוֹדֶם שֶׁתַּחֲזוֹר: שַׁוִּי אִינִישׁ אַחֲרִינָא שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה דְּהַשְׁתָּא לֹא פָּסַק שְׁלִיחוּתָהּ מִינָּהּ וּרְאוּיָה לַחֲזוֹר: הָנִיחָא לְמ"ד כו' לְקַמָּן בְּפֶרֶק הִתְקַבֵּל (גִּטִּין סג:) וְטַעְמַיְהוּ מְפָרְשֵׁי הָכָא בְּסָמוּךְ: טַעְמָא מַאי תֵּירוּצָא הוּא טַעְמָא מַאי אָמְרִי' אֵין אִשָּׁה עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל גִּטָּהּ מִיַּד שְׁלִיחַ בַּעְלָהּ: מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן דְּבַעַל דְּסָבוּר מְבַזָּה אוֹתִי שֶׁאֵין הִיא עַצְמָהּ מְקַבַּלְתּוֹ הִלְכָּךְ לָא נִיחָא לֵיהּ שֶׁיְּהֵא שְׁלוּחוֹ מוֹסֵר לִשְׁלוּחָהּ וְאִי מָסַר לָא הָוֵי גִּטָּא דְּלָאו לְהָכִי שַׁדְּרוּהוּ לְהַאי דְּבִשְׁלָמָא מִיַּד הַבַּעַל עַצְמוֹ כֵּיוָן דְּאִיהוּ גּוּפֵיהּ מָסַר לִשְׁלִיחַ אִשְׁתּוֹ הָא קָא חָזֵינַן דְּלָא קָפֵיד אֲבָל כָּל כַּמָּה דְּלָא חָזֵינַן אָמְרִי' קָפֵיד: הָכָא בַּעַל לָא קָפֵיד שֶׁהֲרֵי כֵּן צִוָּה לָהּ: וּמִשּׁוּם חֲצֵרָהּ הַבָּאָה לְאַחַר מִכָּאן דְּדָמְיָין לַהֲדָדֵי שֶׁכְּשֶׁזּוֹרֵק גֵּט לַחֲצַר חֲבֵרוֹ וְאַחַר כָּךְ קְנָתָהּ הִיא הֶחָצֵר הֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה אֶת הֶחָצֵר שָׁלִיחַ לְהוֹלִיךְ וְהִיא כְּשֶׁקְּנָאַתּוּ עֲשָׂאַתּוּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וְאָתֵי לְאַכְשׁוּרֵי מֵהַהִיא טַעְמָא וְשֶׁלֹּא כְּדִין הוּא דְּחָצֵר לָאו מִשּׁוּם שְׁלִיחוּת אִתְרַבַּי אֶלָּא מִשּׁוּם יָדָהּ וְהַהִיא שַׁעְתָּא דִּנְתִינָה לָאו יָדָהּ הוּא: שַׁוִּי שָׁלִיחַ אַחֲרִינָא לְהוֹלָכָה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא שְׁלִיחוּתָהּ חוֹזֶרֶת אֵצֶל הַבַּעַל וּלְאַחַר זְמַן קַבְּלִי גִּטֵּךְ מִינֵּיהּ וְשָׁלִיחַ שֶׁעָשָׂה שָׁלִיחַ אָמְרִינַן בְּכָל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כט:) שֶׁהַשָּׁלִיחַ הָרִאשׁוֹן עוֹשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי בְּבֵית דִּין וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶם בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם: מַתְנִי' כָּל הַגֵּט: קוֹל סוֹפְרִים כּוֹתְבֵי גִּטִּין: יָתֵר מִכֵּן בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי יִתְרָא דְּכוּלְּהוּ: וְנִמְלַךְ חָזַר בּוֹ מִלְּגָרֵשׁ:

וְהָא לֹא חָזְרָה שְׁלִיחוּת כו'. שָׁלִיחַ לָא מִקְרֵי אֶלָּא הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מִזֶּה לָזֶה שֶׁרָאוּי לַחֲזוֹר לְשׁוֹלְחוֹ לוֹמַר עָשִׂיתִי שְׁלִיחוּתְךָ קוֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לַאֲחֵרִים וּבַקּוּנְטְרֵס לֹא פֵּירֵשׁ כֵּן:

חֲצֵרָהּ הַבָּאָה לְאַחַר מִכָּאן פֵּירֵשׁ בַּקּוּנְט' שֶׁנָּתַן הַגֵּט בַּחֲצַר חֲבֵרוֹ וְאֵין נִרְאֶה דַּחֲצַר חֲבֵרוֹ לָא דָּמֵי לְשָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה אֶלָּא אוֹמֵר ר"י שֶׁנְּתָנוֹ הַבַּעַל בְּחָצֵר שֶׁל עַצְמוֹ וּמְכָרוֹ לַאֲחֵרִים וְהָאִשָּׁה קְנָאַתּוּ מֵאוֹתוֹ אַחֵר וא"ת לָמָּה לִי לְמִינְקַט מִשּׁוּם חֲצֵרָהּ הַבָּאָה לְאַחַר מִכָּאן הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר מִשּׁוּם שְׁלִיחוּת עַצְמָהּ שֶׁהַבַּעַל עָשָׂה שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה וְהָאִשָּׁה תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ שָׁלִיחַ עַצְמוֹ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וְכִי הַאי גַּוְנָא לָא מְהַנֵּי מִשּׁוּם דְּלָא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל וְאוֹמֵר ר"י מִשּׁוּם דְּאוֹתוֹ טַעַם שֶׁלֹּא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל אֵינוֹ בָּרוּר כָּל כָּךְ דְּאִיכָּא דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ לְקַמָּן בְּפֶרֶק הִתְקַבֵּל (גִּטִּין דַּף סג:) וצ"ע דְּאַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי הָכָא כְּגוֹן דְּשַׁוְיֵהּ אִיהִי שָׁלִיחַ מֵעִקָּרָא וַהֲדַר שַׁוֵּי אִיהוּ שָׁלִיחַ דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר מִשּׁוּם חֲצֵרָהּ הַבָּאָה לְאַחַר מִכָּאן כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הִתְקַבֵּל (שָׁם):

וְכִי מָטְיַת הָתָם שַׁוִּי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה וא"ת שָׁלִיחַ שֶׁלֹּא נִתַּן לְגֵירוּשִׁין הוּא וְלָא מָצֵי מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ כִּדְאָמַר בְּפֶ' כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כט:) גַּבֵּי הַהוּא דְּשָׁדַר גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ וַאֲמַר לֵיהּ יַהֲבֵיהּ לְאַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי אֲתָא וְלָא אַשְׁכְּחֵיהּ יָתֵיב רַבִּי יִצְחָק וְר' חֲנִינָא וְר' אַבָּהוּ אֲמַרוּ לֵיהּ מְסוֹר מִלָּךְ קַמַּן אֲמַר לְהוּ רַב סָפְרָא וְהָא שָׁלִיחַ שֶׁלֹּא נִתַּן לְגֵירוּשִׁין הוּא וי"ל דְּהָתָם פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא נִתַּן לְגֵירוּשִׁין אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הַבַּעַל לִתְּנוֹ לְאַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי אֲבָל הָכָא הֲרֵי הַבַּעַל צִוָּה לָהּ לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה:

אֵימַר קַמֵּי בֵּי דִינָא בְּפָנַי נִכְתַּב קְצָת תֵּימַהּ מַה לִּי הִיא וּמַה לִּי בֵּית דִּין וְאַמַּאי קָאָמַר וְאב"א וְשֶׁמָּא לָשׁוֹן זֶה חָלוּק מִלָּשׁוֹן רִאשׁוֹן דִּבְלִשָּׁנָא קַמָּא אֵינָהּ אוֹמֶרֶת בְּפָנַי נִכְתַּב אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבְּלֵנוּ אע"ג דִּבְפֶ' כָּל הַגֵּט (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף כט.) וּבְכָל דּוּכְתָּא מַשְׁמַע שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר בְּשָׁעָה שֶׁהַגֵּט יוֹצֵא מִיַּד הַשָּׁלִיחַ שֶׁמָּא הָכָא שֶׁיְּכוֹלָה לוֹמַר בִּשְׁעַת גֵּירוּשִׁין עָדִיף טְפֵי: מַתְנִי' כָּל הַגֵּט. וְשָׁמַע קוֹל סוֹפְרִים מַקְרִין כו' בְּסוֹפְרִים הָעֲשׂוּיִים לְהִתְלַמֵּד עָסְקִינַן כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא וְאַפִּי' לְמ"ד בְּפֶרֶק קַמָּא דְּעֵירוּבִין (דַּף יג.) דִּמְגִלַּת סוֹטָה מוֹחֲקִין לָהּ מִן הַתּוֹרָה אע"ג דְּבָעֵינַן לִשְׁמָהּ וְתוֹרָה לְהִתְלַמֵּד עֲבִידָא כִּדְאָמַר הָתָם לְעִנְיַן גֵּט מוֹדֶה כִּדְפָרְשִׁינַן בְּפֶ' שֵׁנִי (לְעֵיל גִּטִּין דַּף כ.) וְסֵפֶר תּוֹרָה נָמֵי פְּסַלִינַן בְּפֶ' שֵׁנִי:

יָתֵר מִכֵּן כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ כו' בגמ' מְפָרֵשׁ לָא זֶה שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא לְשֵׁם גֵּירוּשִׁין אֶלָּא אַף זֶה שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם גֵּירוּשִׁין לְהָכִי תְּנָא יָתֵר מִכֵּן וא"ת וְהֵיכִי שַׁיָּיךְ לְמִתְנֵי הָכָא יָתֵר מִכֵּן כֵּיוָן דְּמֵהַאי נָמֵי לָא הֲוָה שָׁמְעִינַן בְּקַמַּיְיתָא דְּפָסוּל דַּהֲוָה אָמֵינָא דְּהַאי הוּא דִּכְתִיב אִכְּתִיב לְשֵׁם רָחֵל לָא הֲדַר אִכְּתִיב לְשֵׁם לֵאָה אֲבָל סוֹפְרִים לְהִתְלַמֵּד עֲשׂוּיִים הָכִי נָמֵי דְּכָשֵׁר דְּהָכִי אָמְרִינַן בְּפ"ק דְּעֵירוּבִין (דַּף יג.) דְּאע"ג דְּאֵין מְגִלָּתָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה חֲסֵרַת תּוֹרָה אע"ג דִּלְהִתְלַמֵּד עֲבִידָא הָכִי נָמֵי דְּמוֹחֲקִין וי"ל דִּלְהִתְלַמֵּד דְּהָכָא לָא חָשִׁיב לִשְׁמָהּ כְּמוֹ לְהִתְלַמֵּד דְּסֵפֶר תּוֹרָה דְּסוֹפְרִים הָעֲשׂוּיִים לְהִתְלַמֵּד אֵין כּוֹתְבִין כְּלָל לְשֵׁם הֶכְשֵׁר דְּגֵט אֲבָל ס"ת כּוֹתֵב בִּסְתָם לְכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ וּמִיהוּ אַפֶּ"ה כְּרִיתוּת שֶׁל ס"ת אֵין כָּשֵׁר לְגָרֵשׁ בּוֹ כִּדְפֵרַשְׁנוּ לְעֵיל (גִּטִּין דַּף כ.) אִי נָמֵי י"ל דְּמ"מ שַׁיָּיךְ לְמִתְנֵי יָתֵר מִכֵּן כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ סְבָרָא אַחַת בְּסוֹפְרִים מַקְרִין לִפְסוֹל טְפֵי מִבְּנִמְלַךְ וא"ת בְּהַכּוֹתֵב טָפְסֵי גִּטִּין. ה"ל נָמֵי לְמִתְנֵי יָתֵר עַל כֵּן דְּהָא מִכָּל הָנֵי לָא מָנֵי לְמֵלַק בְּרֵישׁ זְבָחִים (דַּף ב:) דִּסְתָמָא פָּסוּל דְּלָאו לִשְׁמָהּ קָאֵי אֶלָּא מֵהַהִיא דְּהַכּוֹתֵב טָפְסֵי גִּטִּין לְאַלָּא וי"ל דְּהַהִיא בָּבָא דְּטוֹפְסֵי גִּטִּין לָא תְּנָא כְּלָל לְאַשְׁמוֹעִינַן דִּסְתָמָא פָּסוּל אֶלָּא אַשְׁמוֹעִינַן דְּשָׁרוּ רַבָּנַן לַסּוֹפֵר לִכְתּוֹב הַטּוֹפֶס מִפְּנֵי הַתַּקָּנָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' א:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' א:

ג מיי' פז' מהל' גירושין הל' כג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' יג:

ד מיי' פג' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' א:

ה מיי' פג' מהל' גירושין הל' ב, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' ב:

מסורת הש"ס

א לקמן עח.

ב לקמן סג:

ג זבחים ב:

ד סוטה כ:; עירובין יג.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכי מטית כו' וא"ת שליח. עיין שו"ת תשב"ץ ח"א סימן כה באריכות:

[א]יָתֵר מִיכֵּן – הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים וּשְׁמוֹתֵיהֶן שָׁווֹת, כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת הַגְּדוֹלָה – לֹא יְגָרֵשׁ בּוֹ אֶת הַקְּטַנָּה. [ב]יָתֵר מִיכֵּן – אָמַר לְלַבְלָר: "כְּתוֹב, לְאֵיזוֹ שֶׁאֶרְצֶה אֲגָרֵשׁ" – פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ. גְּמָ' כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ וְכוּ': וְאֶלָּא רֵישָׁא בְּמַאי? [ג]אָמַר רַב פָּפָּא: בְּסוֹפְרִין הָעֲשׂוּיִין לְהִתְלַמֵּד עָסְקִינַן. אָמַר רַב אָשֵׁי: דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי "סוֹפְרִין מַקְרִין", וְלָא קָתָנֵי "סוֹפְרִין קוֹרְאִין"; שְׁמַע מִינַּהּ. מַאי "יָתֵר מִיכֵּן"? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לֹא זֶה – שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא לְשׁוּם גֵּירוּשִׁין; אֶלָּא אַף זֶה – שֶׁנִּכְתַּב לְשׁוּם גֵּירוּשִׁין, פָּסוּל. וְלֹא זֶה – שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא לְשׁוּם גֵּירוּשִׁין דִּידֵיהּ; אֶלָּא אַף זֶה – שֶׁנִּכְתַּב לְשׁוּם גֵּירוּשִׁין דִּידֵיהּ, פָּסוּל. וְלֹא זֶה – שֶׁלֹּא נִכְתַּב לְשׁוּם גֵּירוּשִׁין הָא; אֶלָּא אַף זֶה – שֶׁנִּכְתַּב לְשׁוּם גֵּירוּשִׁין הָא, פָּסוּל. מַאי טַעְמָא? אִי כְּתַב "וְנָתַן סֵפֶר כְּרִיתוּת בְּיָדָהּ", הֲוָה אָמֵינָא לְמַעוֹטֵי הָאיךְ קַמָּא, דְּלָא עֲבִיד לְשׁוּם כְּרִיתוּת; אֲבָל כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ, דַּעֲבִיד לְשׁוּם כְּרִיתוּת – אֵימָא כָּשֵׁר; כְּתַב רַחֲמָנָא: "וְכָתַב". אִי כְּתַב רַחֲמָנָא "וְכָתַב", הֲוָה אָמֵינָא לְמַעוֹטֵי הַאי, דְּלָא אִיהוּ קָא כָתֵיב לַהּ; אֲבָל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, דְּאִיהוּ קָא כָתֵיב לַהּ – אֵימָא כָּשֵׁר; כְּתַב רַחֲמָנָא: "לָהּ" – לִשְׁמָהּ. וְסֵיפָא לְמָה לִי? הָא קָא מַשְׁמַע לַן – דְּאֵין בְּרֵירָה. כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת הַגְּדוֹלָה – לֹא יְגָרֵשׁ בּוֹ אֶת הַקְּטַנָּה: קְטַנָּה הוּא דְּלָא מָצֵי מְגָרֵשׁ בֵּיהּ, הָא גְּדוֹלָה – מָצֵי מְגָרֵשׁ בֵּיהּ. [ד]אָמַר רָבָא: זֹאת אוֹמֶרֶת, שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן הַדָּרִין בְּעִיר אַחַת – מוֹצִיאִין שְׁטַר חוֹב עַל אֲחֵרִים. [ה]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, רֵישָׁא דְּקָתָנֵי: שְׁמִי כִּשְׁמָךְ – פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ; שֵׁנִי הוּא דְּלָא מָצֵי מְגָרֵשׁ בֵּיהּ, הָא רִאשׁוֹן מָצֵי מְגָרֵשׁ בֵּיהּ?! וְהָא אָמְרִינַן: "וְלֹא אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׁטַר חוֹב"! אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר? בְּעֵדֵי מְסִירָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא; הָכָא נָמֵי – בְּעֵדֵי מְסִירָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא. אָמַר רַב: כּוּלָּן פּוֹסְלִין בִּכְהוּנָּה, חוּץ מִן הָרִאשׁוֹן. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אַף רִאשׁוֹן נָמֵי פּוֹסֵל. וְאַזְדָּא שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנוּ חֲכָמִים "גֵּט פָּסוּל" – פָּסוּל וּפוֹסֵל. "חֲלִיצָה פְּסוּלָה" – פְּסוּלָה, וּפוֹסַלְתָּהּ מִן הָאַחִין. [ו]בְּמַעְרְבָא אָמְרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: שְׂמֹאל וְלַיְלָה – פְּסוּלוֹת וּפוֹסְלוֹת,

קָטָן

לְאֵיזוֹ שֶׁאֶרְצֶה אֲגָרֵשׁ בּוֹ פָּסוּל בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּאֵין בְּרֵרָה וְאוֹמֵר ר"י דְּאַפִּי' מַאן דְּסָבַר בְּעָלְמָא יֵשׁ בְּרֵרָה הָכָא מוֹדֶה מִשּׁוּם דִּוְכָתַב לָהּ לִשְׁמָהּ מַשְׁמַע שֶׁיְּהֵא מְבֹרָר בִּשְׁעַת כְּתִיבָה וְכֵן מַשְׁמַע בַּגְּמָרָא דְּקָאָמַר אִי אִתְּמַר בְּהָא בְּהָא קָאָמַר ר' יוֹחָנָן דְּאֵין בְּרֵרָה מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן לָהּ לִשְׁמָהּ מַשְׁמַע אע"ג דִּבְעָלְמָא יֵשׁ בְּרֵרָה הָכָא פָּסוּל מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְכָתַב לָהּ:

בְּעֵדֵי מְסִירָה וְר' אֶלְעָזָר הִיא אֲבָל לְר' מֵאִיר בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא מוּכָח מִתּוֹךְ הַחֲתִימָה שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם זֶה הָאִישׁ וְאִשָּׁה זוֹ וְלָא מְהַנֵּי עֵדֵי מְסִירָה וְהִיא דְּהַמְגָרֵשׁ (לְקַמָּן גִּטִּין פו:) שְׁנַיִם שֶׁשָּׁלְחוּ ב' גִּטִּין וּשְׁמוֹתֵיהֶן שָׁוִין נוֹתֵן שְׁנֵיהֶם לָזוֹ וּשְׁנֵיהֶם לָזוֹ וְקָאָמַר ר' יִרְמְיָה בַּגְּמָרָא הָא דְּלָא כְּר' אֶלְעָזָר מַשְׁמַע דְּכְר' מֵאִיר נִיחָא הָתָם מַיְירֵי כִּדְפָרֵשִׁי' לְעֵיל כְּשֶׁכָּתְבוּ לוּרוּת אוֹ סִימָן אוֹ כֹּהֵן שֶׁנִּכָּר מִתּוֹךְ הַחֲתִימָה וְעֵדֵי מְסִירָה אֵין מַכִּירִין בַּאֲבוֹתֵיהֶן אוֹ בַּסִּימָן הַכָּתוּב וא"ת לְמַאן דְּחָיֵישׁ לְקַמָּן בְּפִרְקִין (גִּטִּין דַּף כז.) לִשְׁנֵי שְׁוִירֵי וְלִשְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אע"ג דְּלָא הֻחְזְקוּ א"כ לר"מ. יִפָּסְלוּ כָּל הַגִּטִּין דְּלָא מַשְׁכַּחַתְּ תּוּ שׁוּם גֵּט שֶׁיְּהֵא מוּכָח מִתּוֹכוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּדַוְקָא בְּגֵט הַנִּמְצָא הוּא דְּחָיֵישׁ שֶׁמָּא מֵאַחֵר נָפַל אֲבָל חָשִׁיב שַׁפִּיר מוּכָח מִתּוֹכוֹ כֵּיוָן דְּלָא הֻחְזְקוּ אֶלָּא שְׁוִירֵי א' וְיוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אֶחָד וְאִם תֹּאמַר דִּתְנַן בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסז:) כּוֹתְבִין גֵּט לְאִישׁ אע"פ שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא וְלֵיחוּשׁ לִשְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן הַדָּרִים בְּעִיר אַחַת דִּלְמָא מַמְטֵי לָהּ גִּטָּא לְאִתְּתֵיהּ דְּהָאֵיךְ וּמְשַׁנֵּי הָכִי אָמַר רַב שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן הַדָּרִים בְּעִיר אַחַת אֵין מְגָרְשִׁין אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה וְהַשְׁתָּא הֵיכִי מַיְירֵי אִי בְּלֹא הֻחְזְקוּ הָא מַסְקִינַן לְקַמָּן דְּלָא חָיְישִׁינַן וְאִי בְּהֻחְזְקוּ א"כ לר"מ אַפִּי' זֶה בִּפְנֵי זֶה אֵין מְגָרְשִׁין עַל שֶׁיִּכְתְּבוּ כֹּהֵן אוֹ לוּרוּת אוֹ שׁוּם סִימָן וְאָז לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְמִידֵי וְאִי לְר' אֶלְעָזָר הָא עֵדֵי מְסִירָה יָדְעֵי שַׁפִּיר אִם זוֹ הִיא אִשְׁתּוֹ אוֹ לָאו כִּדְאָמַר הָכָא וְאוֹמֵר ר"י דְּאֵין עֵדֵי מְסִירָה מְדַקְדְּקִים לִרְאוֹת אִם זוֹ אִשְׁתּוֹ כֵּיוָן שֶׁמַּכִּירִים שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְכָתוּב בַּגֵּט שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְלָא חָיְישֵׁי' שֶׁמָּא יִתְּנֶנּוּ לְאֵשֶׁת חֲבֵרוֹ שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וּשְׁמָהּ כִּשְׁמָהּ וְגַם לָא מַסְקֵי אַדַּעְתַּיְיהוּ לְהַבְחִין אִם יֵשׁ יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר בָּעִיר וּכְשֶׁבָּאָה לב"ד לְהַתִּירָהּ לְהִנָּשֵׂא מְעִידִים עֵדֵי מְסִירָה בִּפְנֵי ב"ד שֶׁרָאוּ שֶׁבַּעְלָהּ נָתַן לָהּ גֵּט אע"פ שֶׁלֹּא דִּקְדְּקוּ אִם הִיא הָיְתָה אִשְׁתּוֹ וּלְהָכִי פָּרִיךְ נֵיחוּשׁ דִּלְמָא מַמְטֵי לָהּ גִּטָּא לְאִתְּתֵיהּ דְּהַאי דַּאֲפִילּוּ אֵין יוֹדְעִין הַכּוֹתְבִין אִם הֻחְזְקוּ אֵין לָהֶם לִכְתֹּב דִּזְמַנִּין דְּהֻחְזְקוּ וְלָא יָדְעֵי וּמְשַׁנֵּי שְׁנֵי יוֹסֵף כו' אֵין מְגָרְשִׁין אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה וּכְשֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין לְהַתִּירָהּ שׁוֹאֲלֵי ב"ד לְעֵדֵי מְסִירָה אִם הָיוּ שָׁם שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן וְלֹא רָצָה לְתָרֵץ דְּאֵין מְגָרְשִׁין אֶלָּא א"כ מַכִּירִין עֵדִים שֶׁזּוֹ הִיא אִשְׁתּוֹ דְּאֵין זוֹ תַּקָּנָה טוֹבָה דְּאִם כֵּן בְּטֹרַח יִמְצְאוּ עֵדֵי מְסִירָה:

גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה לָאו דַּוְקָא: לְאֵיזוֹ שֶׁאֶרְצֶה אֲגָרֵשׁ פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ דְּאֵין בְּרֵרָה דְּלָא אָמְרִינַן הֻבְרַר הַדָּבָר דִּבִשְׁעַת כְּתִיבָה הָיָה דַּעְתּוֹ לָזוֹ וַהֲרֵי נִכְתַּב לִשְׁמָהּ: גְּמ' אֶלָּא רֵישָׁא דְּתָנֵי אִישׁ פְּלוֹנִי גֵּרֵשׁ פְּלוֹנִית כו': בְּמַאי אִי לָאו הָכִי דְּאוֹתוֹ פְּלוֹנִי כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ: לְהִתְלַמֵּד לִכְתֹּב גִּטִּין: מַקְרִין הַגְּדוֹלִים מַקְרִים לְתַלְמִידֵיהֶם כָּךְ וְכָךְ כְּשֶׁיָּבֹא גֵּט לְפָנֶיךָ כָּתְבֵהוּ וְהִזְכִּירוּ שֵׁם אִינָשׁ דְּעָלְמָא אַלְמָא בְּתַלְמִידִים עָסְקִינַן: לֹא זֶה שֶׁלֹּא נִכְתַּב לְשֵׁם שׁוּם גֵּרוּשִׁין אֶלָּא לְהִתְלַמֵּד: אֶלָּא אַף זֶה שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִין וְנִמְלַךְ פָּסוּל: וְלֹא זֶה בִּלְבַד שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא לְשֵׁם גֵּרוּשִׁין שֶׁל אָדָם זֶה פָּסוּל אֶלָּא אַף זֶה דְּהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם גֵּרוּשִׁין דְּהַאי גַּבְרָא פָּסוּל הוֹאִיל וְנִכְתַּב שֶׁלֹּא לְשֵׁם גֵּרוּשִׁין שֶׁל זוֹ: וְסֵיפָא מַאי קמ"ל הָא אַשְׁמְעִינַן כְּבָר דְּגֵרוּשִׁין דִּילַהּ וְדִידַהּ בָּעֵינַן: דְּאֵין בְּרֵרָה דְּלָא תֵּימָא הֻבְרַר דִּבִשְׁעַת כְּתִיבָה נָמֵי דַּעְתֵּיהּ אַהָא וְאִיכָּא גֵּרוּשִׁין דִּילַהּ וְדִידַהּ: הָא גְּדוֹלָה מָצֵי מְגָרֵשׁ וְכִי מִסַּפְּקָא לֵיהּ לָא חָיְישִׁינַן לְאִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ לְמֵימַר שֶׁמָּא לֹא לָזוֹ נְתָנוֹ אֶלָּא לַחֲבֶרְתָּהּ וְנָפַל מִיָּדָהּ וּמְצָאַתּוּ זוֹ דְּהוֹאִיל וְנָקִיטָא לֵיהּ לְגִטָּא בְּיָדָהּ בִּידָהּ מַחְזְקִינַן לָהּ: מוֹצִיאִין שְׁטַר חוֹב אֶחָד מֵהֶן שֶׁהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב עַל אֲחֵרִים אֵין הַלֹּוֶה יָכוֹל לוֹמַר לֹא מִמְּךָ לָוִיתִי אֶלָּא מִפְּלוֹנִי שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמְךָ וּמִמֶּנּוּ נָפַל וְלָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ אֶלָּא כֵּיוָן דְּהַאי תָּפִיס לִשְׁטָרָא גָּבֵי בֵּיהּ: רֵישָׁא דְּקָתָנֵי כָּתַב לְגָרֵשׁ כו' שֶׁאַף שְׁמוֹת הַבְּעָלִים שָׁוִין תֵּלוּק נָמֵי הָא רִאשׁוֹן שֶׁנִּכְתַּב לִשְׁמוֹ מְגָרֵשׁ בֵּיהּ וְכִי מִסַּפְּקָא לֵיהּ לָא אָמְרִינַן מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּאֵשֶׁת אִישׁ שֶׁמָּא לֹא בַּעְלָהּ שֶׁל זוֹ כְּתָבוֹ אֶלָּא הָאַחֵר: הָא אָמְרִינַן בְּמַתְנִי' דְּגֵט פָּשׁוּט בב"ב (דַּף קעב.) שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה וְלֹא אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׁטַר חוֹב דְּאָמַר לֵיהּ לֹא אֲנִי לָוִיתִי מִמְּךָ אֶלָּא חֲבֵרִי לָוָה מִמְּךָ וּמָסַר לְךָ שְׁטָר זֶה לְאע"ג דִּפְלִיגִי תַּנָּאֵי הָתָם בְּמוֹצִיאִין שְׁטַר חוֹב עַל אֲחֵרִים וְלָא חָיְישִׁינַן לִנְפִילָה מוֹלוּ דְּאֵין אֲחֵרִים מוֹצִיאִין עֲלֵיהֶן כִּדְפָרֵשִׁית הָכָא נָמֵי נֵימָא לֹא בַּעְלָהּ כְּתָבוֹ אֶלָּא יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר כְּתָבוֹ לְאִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ וְלֹא גֵּרְשָׁהּ וְהִשְׁלִיכוֹ לְאִבּוּד מִדַּעַת וּלְקָחַתּוּ זוֹ שֶׁהִיא רוֹצָה לְהִתְגָּרֵשׁ: בְּעֵדֵי מְסִירָה שֶׁמַּכִּירִים אֶת שְׁנֵיהֶם וּמְעִידִין שֶׁרָאוּ שֶׁזֶּה מָסַר לָזוֹ אֲבָל בְּעֵדֵי חֲתִימָה לֹא כִּדְאָמְרִינַן שֶׁמָּא נִמְלַךְ זֶה שֶׁכְּתָבוֹ וַחֲתָמוּ וְלֹא גֵּרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וּמְסָרוֹ לָזוֹ אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ: הָכָא נָמֵי בְּעֵדֵי מְסִירָה וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא לַחֲבֶרְתָּהּ נִמְסַר אֲבָל בְּעֵדֵי חֲתִימָה לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא אֶת חֲבֶרְתָּהּ גֵּרֵשׁ וְחָיְישִׁינַן לִנְפִילָה וְגַבֵּי שִׁטְרֵי חוֹב נָמֵי אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב עַל אֲחֵרִים דְּחָיְישִׁינַן לִנְפִילָה: כּוּלָּן כָּל הַגִּטִּין הַשְּׁנוּיִין בְּמִשְׁנָתֵנוּ אע"פ שֶׁפְּסוּלִין לְגָרֵשׁ לְהַתִּירָן לְנָשִׂא: פּוֹסְלִין הֵן אוֹתָהּ מִן הַכְּהֻנָּה אִם בַּעְלָהּ כֹּהֵן נִפְסְלָה עָלָיו מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה: חוּץ מִן הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִכְתַּב לְשֵׁם גֵּרוּשִׁין כְּלָל אֲבָל הָנָךְ בָּתְרָאֵי פָּסְלֵי דְּרֵיחַ הַגֵּט פּוֹסֵל בִּכְהֻנָּה דִּתְנַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פב:) הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ הֲרֵי אַתְּ מְגֹרֶשֶׁת מִמֶּנִּי וְאִי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם פְּסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה שֶׁנֶּאֱמַר וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ אֲפִלּוּ לֹא נִתְגָּרְשָׁה אֶלָּא מֵאִישָׁהּ וְלַאֲחֵרִים לֹא הֻתְּרָה פְּסוּלָה לִכְהֻנָּה: אֲפִלּוּ רִאשׁוֹן דְּרֵיחַ גֵּט הָוֵי: חֲלִיצָה פְּסוּלָה פְּסוּלָה וּפוֹסַלְתָּהּ כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנִינוּ בִּיבָמוֹת חֲלִיצָה פְּסוּלָה פְּסוּלָה לְהַתִּירָהּ לַשּׁוּק אֲבָל פּוֹסֶלֶת הִיא אוֹתָהּ מִן הָאַחִין שֶׁלֹּא תִּתְיַבֵּם עוֹד דְּקָמוּ עֲלָהּ בְּכֵיוָן שֶׁלֹּא בָּנָה שׁוּב לֹא יִבְנֶה דְּלָא כְּתִיב אֲשֶׁר לֹא בָנָה אֶת בֵּית אָחִיו אֶלָּא אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה (דְּבָרִים כ"ה:ט') כֵּיוָן שֶׁחֲלָצָהּ שׁוּב לֹא יִבְנֶה: שְׂמֹאל חֲלִיצָה בִּשְׂמֹאל אָמְרִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף קד.) פְּסוּלָה וְכֵן חֲלִיצָה בַּלַּיְלָה פְּסוּלָה: וּפוֹסֶלֶת דְּשֵׁם חֲלִיצָה עָלֶיהָ אֶלָּא שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית כְּהִלְכָתָהּ דְּיָלֵיף רֶגֶל רֶגֶל מִמְּצֹרָע דִּכְתִיב יְמָנִית וְלַיְלָה נָמֵי נָפְקָא לָן הָתָם:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' ג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' ג:

ב מיי' פג' מהל' גירושין הל' ד, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' ד:

ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' א, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' א:

ד מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' ח, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' מט סעי' ז:

ה מיי' פכ"ד מהל' מלווה ולווה הל' ח, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' מט סעי' ז:

ו מיי' פד' מהל' יבום וחליצה הל' טז:

ז מיי' פד' מהל' יבום וחליצה הל' יט, סמג עשין כב, טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' כה:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו [דברים כה, ט]

קָטָן וְאַנְפִּילְיָא – פְּסוּלוֹת וְאֵין פּוֹסְלוֹת. זְעֵירִי אָמַר: כּוּלָּן אֵין פּוֹסְלִין, חוּץ מִן הָאַחֲרוֹן. [א־ה]וְכֵן אָמַר רַב אַסִּי: כּוּלָּן אֵין פּוֹסְלִין, חוּץ מִן הָאַחֲרוֹן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף אַחֲרוֹן נָמֵי אֵינוֹ פּוֹסֵל. [ו(א)]וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ – דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ – לָקוֹחוֹת הֵן, וּמַחְזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל. וּצְרִיכָא; דְּאִי אִיתְּמַר בְּהָא, בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּאֵין בְּרֵירָה, מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן "לַהּ"– לִשְׁמָהּ; אֲבָל הָתָם, מֶכֶר – הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לִיהְדַּר בְּיוֹבֵל, אֲבָל יְרוּשָּׁה וּמַתָּנָה – לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן שָׂדֶה, מִשּׁוּם דִּלְחוּמְרָא; אִי נָמֵי, כַּתְּחִילָּה; אֲבָל הָכָא – אֵימָא לָא, צְרִיכָא. [ז(ב)]בְּעָא מִינֵּיהּ רַב הוֹשַׁעְיָא מֵרַב יְהוּדָה: אָמַר לְלַבְלָר: "כְּתוֹב לְאֵיזוֹ שֶׁתֵּצֵא בַּפֶּתַח תְּחִילָּה", מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ, תְּנֵיתוּהָ: יָתֵר מִיכֵּן, אָמַר לְלַבְלָר "כְּתוֹב לְאֵיזוֹ שֶׁאֶרְצֶה אֲגָרֵשׁ" – פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ, אַלְמָא אֵין בְּרֵירָה! (ג)אֵיתִיבֵיהּ, הָאוֹמֵר לְבָנָיו: "הֲרֵינִי שׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל מִי שֶׁיַּעֲלֶה מִכֶּם רִאשׁוֹן לִירוּשָׁלַיִם"; כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רִאשׁוֹ וְרוּבּוֹ – זָכָה בְּחֶלְקוֹ, וּמְזַכֶּה אֶת אֶחָיו עִמּוֹ. אֲמַר לֵיהּ: הוֹשַׁעְיָא בְּרִי, מָה עִנְיַן פְּסָחִים אֵצֶל גִּיטִּין? הָא אִתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדֵי לְזָרְזָן בְּמִצְוֹת! [ח]דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי: כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ – זָכָה בְּחֶלְקוֹ, וּמְזַכֶּה אֶת אֶחָיו עִמּוֹ. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאַמְנִינְהוּ מֵעִיקָּרָא – שַׁפִּיר; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּלָא אַמְנִינְהוּ, לְאַחַר שְׁחִיטָה מִי קָמִיתַּמְנוּ?! וְהָתְנַן: נִמְנִין, וּמוֹשְׁכִין יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט! תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: מַעֲשֶׂה, וְקָדְמוּ בָּנוֹת לַבָּנִים, וְנִמְצְאוּ בָּנוֹת זְרִיזוֹת וּבָנִים שְׁפָלִים. אָמַר אַבָּיֵי: קָא בָּעֵי מִינֵּיהּ תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים, וְקָא פָּשֵׁיט לֵיהּ תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ, וַהֲדַר מוֹתֵיב לֵיהּ תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים! אָמַר רָבָא: מַאי קוּשְׁיָא? דִּלְמָא, דְּמַאן דְּאִית לֵיהּ בְּרֵירָה – לָא שְׁנָא תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ וְלָא שְׁנָא תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים, אִית לֵיהּ בְּרֵירָה, וּמַאן דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵירָה – לָא שְׁנָא תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ וְלָא שְׁנָא תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים, לֵית לֵיהּ בְּרֵירָה! אֲמַר לֵיהּ רַב מְשַׁרְשְׁיָא לְרָבָא: וְהָא רַבִּי יְהוּדָה, דְּתוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ לֵית לֵיהּ בְּרֵירָה, וְתוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים אִית לֵיהּ בְּרֵירָה! (ד)תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ לֵית לֵיהּ בְּרֵירָה – דְּתַנְיָא: הַלּוֹקֵחַ יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים, אוֹמֵר: שְׁנֵי לוּגִּין שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ – הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה; עֲשָׂרָה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן; תִּשְׁעָה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי;

וּמֵיחֵל

קָטָן וְאַנְפִּילְיָא קִילְצוּ"ן שֶׁל בֶּגֶד לָאו חֲלִיצָה כְּלָל דְּאִישׁ וְנַעַל כְּתוּבִים בַּפָּרָשָׁה וְאִם לֹא יַחְפּוֹץ הָאִישׁ וְגוֹ': חוּץ מִן הָאַחֲרוֹן דִּלְחוּמְרָא אָמְרִינַן יֵשׁ בְּרֵירָה וּפְסוּלָה לִכְהוּנָּה אֲבָל אִינָךְ כּוּלְּהוּ אַפֵּי' רֵיחַ הַגֵּט אֵין בָּהֶם וְלָא דָּמוּ לִמְגוֹרֶשֶׁת מֵאִישָׁהּ וְלֹא הִתִּירָהּ לְכָל אָדָם דְּהָאִיכָּא לְהַאי מִלְּתָא מִיהָא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמָהּ נִכְתַּב: אֲפִילּוּ אַחֲרוֹן אֵינוֹ פּוֹסֵל דְּאֵין בְּרֵירָה: לָקוֹחוֹת הֵן דְּאֵין בְּרֵירָה דְּאִיכָּא לְמֵימַר חֵלֶק שֶׁנָּטַל זֶה הָיָה רָאוּי לְאָחִיו וְהֶחֱלִיפוּ וְהַיְינוּ לְקִיחָה וְחוֹזֵר בַּיּוֹבֵל לְנַחֲלָתוֹ מִשּׁוּם מִצְוַת יוֹבֵל וַהֲדַר שָׁקְלֵיהּ כִּדְמֵעִיקָּרָא: דִּלְחוּמְרָא מַחֲזִירִין חוּמְרָא הִיא וְאִי נָמֵי הֲוָה מְסַפְּקָא לֵיהּ אָזֵל לְחוּמְרָא אֲבָל אֵינוֹ פּוֹסֵל קוּלָּא הוּא וְאִי לָאו דִּפְשִׁיטָא דְּאֵין בְּרֵירָה לָא אָזֵל לְקוּלָּא: אִי נָמֵי כַּתְּחִלָּה כְּשֵׁם שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיְתָה בְּלֹא חֲלוּקָּה לְאִישׁ אֶחָד כָּךְ יַחֲזוֹר בַּיּוֹבֵל לְאִישׁ אֶחָד וְטַעְמָא לָאו מִשּׁוּם דְּאֵין בְּרֵירָה הוּא: לְאֵיזוֹ שֶׁתֵּצֵא בַּפֶּתַח תְּחִלָּה יְהֵא הַגֵּט לִשְׁמָהּ וּשְׁמוֹתֵיהֶם הָיוּ שָׁוִין: מַהוּ יֵשׁ בְּרֵירָה אוֹ אֵין בְּרֵירָה: עַל מִי שֶׁיַּעֲלֶה מִכֶּם יְהֵא נִמְנֶה עָלָיו וַאֲנִי מַקְנֶה לוֹ חֶלְקוֹ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה: כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רֹאשׁוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ: זָכָה בְּחֶלְקוֹ דְּאָמְרִינַן יֵשׁ בְּרֵירָה דְּמִשְּׁעַת שְׁחִיטָה הָיָה זֶה רָאוּי לְכָךְ וְנִשְׁחַט פֶּסַח זֶה עָלָיו וּמְזַכֶּה אֶת אֶחָיו עִמּוֹ לִמְנוֹת בְּחֶלְקוֹ וּלְקַמֵּיהּ מוֹקֵי לָהּ שַׁפִּיר: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּדֵי לְזָרְזָן בְּמִצְוֹת אֲבִיהֶן הִמְנָה אֶת כּוּלָּן עָלָיו מִשְּׁעַת שְׁחִיטָה וְהָא דְּקָאָמַר עַל מִי שֶׁיַּעֲלֶה רִאשׁוֹן לְזָרְזִינְהוּ אֲתָא כְּלוֹמַר נִרְאֶה אֵיזֶה הוּא רִאשׁוֹן וְלֹא הוֹדִיעָם מַה בְּלִבּוֹ: שַׁפִּיר מִשּׁוּם הָכִי מְזַכֶּה אֶת אֶחָיו עִמּוֹ: נִמְנִין הָרוֹצֶה לִמְנוֹת: וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן מִי שֶׁהָיָה נִמְנֶה וְרוֹצֶה לִמְשׁוֹךְ וּלְהִמָּנוֹת עַל אַחֵר מוֹשֵׁךְ יָדָיו הֵימֶנּוּ: עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט אֲבָל לְאַחַר שְׁחִיטָה לֹא נִמְנִין וְלֹא נִמְשָׁכִין דִּכְתִיב וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת אִם בָּאוּ לְהִמָּעֵט וּלְהִמָּשֵׁךְ מִמֶּנּוּ מִהְיוֹת מִשֶּׂה בְּחַיּוּתוֹ שֶׁל שֶׂה יִתְמַעֲטוּ: תַּנְיָא נָמֵי הָכִי דְּלָא נִתְכַּוֵּין אֶלָּא לְזָרְזָן וּמִיהוּ כּוּלְּהוּ אַמְנִינְהוּ: וּבָנִים שְׁפָלִים וְלָא קָתָנֵי וְנִמְצְאוּ בָּנוֹת זוֹכוֹת בַּפֶּסַח וּבָנִים לֹא זָכוּ: אָמַר אַבָּיֵי קָבָעֵי מִינֵּיהּ אַתְמוּהֵי מַתְמָהּ אַבָּיֵי בְּרַב יְהוּדָה וְרַב הוֹשַׁעְיָא קָבָעֵי מִינֵּיהּ לְאֵיזוֹ שֶׁתֵּצֵא בַּפֶּתַח תְּחִלָּה דְּתָלָה (זֶה) הַמַּתָּנָה בְּדַעַת אֲחֵרִים וְקָפָשִׁיט לֵיהּ לְאֵיזוֹ שֶׁאֶרְצֶה דְּהַיְינוּ תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ דִּלְמָא תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ לֵית לַן בְּרֵירָה דְּמִתְּחִלָּתוֹ בְּרֵישָׁא גִּלָּה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהָיָה פּוֹסֵחַ עַל שְׁתֵּי סְעִיפִּים וְלֵיכָּא לְמֵימַר הוּבְרַר דְּמֵעִיקָּרָא דַּעְתֵּיהּ לְהַאי אֲבָל זֶה שֶׁתָּלָה בַּאֲחֵרִים גָּמַר בְּדַעְתֵּיהּ מֵעִיקָּרָא לְאֵיזוֹ שֶׁתֵּצֵא: מִבֵּין הַכּוּתִים קוֹדֶם גְּזֵירָה וְאֵין לוֹ כֵּלִים לְהַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בָּהֶן וְהוּא צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת וְכוּתִים גֵּרֵי אֱמֶת חֲשִׁיב לְהוּ וְאֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִפְקַעַת מִקְּדוּשָּׁתָהּ עַל יְדֵיהֶם וְהֵן חֲשׁוּדִין עַל הַמַּעַשְׂרוֹת וְעַל הַתְּרוּמָה וְלֹא כְּעַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁרוּבָּן מְעַשְּׂרִין וְכוּלָּן מַפְרִישִׁין תְּרוּמָה אֲבָל כּוּתִים חֲשׁוּדִין עַל הַכֹּל וְהַלּוֹקֵחַ מֵהֶן צָרִיךְ לְעַשֵּׂר וַדַּאי: שְׁנֵי לוּגִּין מִתּוֹךְ מֵאָה: הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה בְּתוֹכוֹ:

קָטָן וְאַנְפִּילְיָא פְּסוּלוֹת וְאֵין פּוֹסְלוֹת וא"ת שְׁמוּאֵל וּבְנֵי מַעֲרָבָא בְּמַאי פְּלִיגֵי בְּקָטָן הָא פְּלוּגְתָּא דְּר"מ וְרַבָּנַן בְּסוֹף הָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צו.) דְּתַנְיָא עָשׂוּ בִּיאַת בֶּן ט' כְּמַאֲמָר בְּגָדוֹל ור"מ אוֹמֵר עָשׂוּ חֲלִיצַת בֶּן ט' כְּגֵט בְּגָדוֹל אֲבָל לְרַבָּנַן בִּיאָה אִין חֲלִיצָה לָא וּבְפֶרֶק מִצְוַת חֲלִיצָה (יְבָמוֹת דַּף קה:) אַמַּתְנִיתִין דְּהַחוֹלֶצֶת מִן הַקָּטָן חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה אָמַר שְׁמוּאֵל זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין חֲלִיצַת קָטָן כְּלוּם וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכָא פְּלִיגֵי בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה דִּשְׁמוּאֵל מַשְׁמַע לֵיהּ הַלָּשׁוֹן חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה וּפוֹסֶלֶת וְאָתְיָא מַתְנִיתִין כְּרַבִּי מֵאִיר וְלָא מִשּׁוּם דִּס"ל כר"מ וּבְנֵי מַעֲרָבָא מַשְׁמַע לְהוּ שַׁפִּיר פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פּוֹסֶלֶת וְאָתְיָא כְּרַבָּנַן: וְאִי אַשְׁמְעִינַן שָׂדֶה מִשּׁוּם דִּלְחֻמְרָא וְאִם תֹּאמַר לְקוּלָּא נָמֵי שָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּאֵין בְּרֵירָה בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּבְכוֹרוֹת (דַּף נו:) גַּבֵּי מַעְשַׂר בְּהֵמָה דְּקָאָמַר אֲפִילּוּ חֶלְקוֹ הַיּוֹרְשִׁין תִּשְׁעָה כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה עֲשָׂרָה כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה אֵין אוֹמְרִים זֶהוּ חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעוֹ וְי"ל דְּמ"מ לָא שָׁמְעִינַן גֵּט מִינָּהּ כִּדְאָמַר הָתָם דְּאִי אִתְּמַר בְּהָא בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דַּמְיָא דְּבִנְךָ מָה בִּנְךָ בָּרוּר לְךָ אַף צֹאנְךָ בָּרוּר לָךְ: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאַמְנִינְהוּ מֵעִיקָּרָא שַׁפִּיר תֵּימַהּ דִּבִנְדָרִים מַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ בְּלֹא אַמְנִינְהוּ דְּשֶׂה לְבֵית אָבוֹת לָאו דְּאוֹרָיְיתָא וְאֵין צָרִיךְ שׁוּם מִנּוּי דְּקָאָמַר בְּפ' אֵין בֵּין הַמּוּדָּר (נְדָרִים דַּף לו.) וְאִי אָמְרַתְּ שֶׂה לְבֵית אָבוֹת דְּאוֹרָיְיתָא אַדַּעְתָּא דְּקַמֵּי וּמְזַכֶּה לְהוֹן וְאֶלָּא לָמָּה אָמַר לְהוֹן אֲבוּהוֹן כְּדֵי לְזָרְזָן בְּמִצְוֹת וי"ל דְּסוּגְיָא דְּהָכָא אַיְּרֵי אִי אָמְרִינַן שֶׂה לְבֵית אָבוֹת דְּאוֹרָיְיתָא: וַהֲדַר מוֹתֵיב לֵהּ תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים עַל זֶה אֵינָהּ תְּמִיהָה דְּשַׁפִּיר מוֹתֵיב לְמַאי דִּפְשִׁיט לֵיהּ: הַלּוֹקֵחַ יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים בָּרַיְיתָא הִיא דְּבַמִּשְׁנָה דפ"ז דִּדְמַאי (מ"ד) לָא תָּנֵי אֶלָּא מִלְּתָא לר"מ לְחוּדֵיהּ וְאע"ג דר"מ גָּזַר עַל יֵינָן בפ"ק דְּחוּלִּין (דַּף ו.) זֹאת שְׁנִיָּה קוֹדֶם גְּזֵירָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אַף ע"ג דִּסְבִירָא לְהוּ בִּמְנָחוֹת בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דַּף סו:) דְּכוּתִים גֵּרֵי אֲרָיוֹת הֵן דְּאָמַר תּוֹרְמִין מִשֶּׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַל שֶׁל כּוּתִים מ"מ כֵּיוָן שֶׁפּוֹרְשִׁים מע"ז יוֹתֵר מִשְּׁאָר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַחֲזִיקִין בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְגַם אֱלֹהֵיהֶם אֵינָם עוֹבְדִים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בְּבַיִת רִאשׁוֹן לְהָכִי כְּשֶׁגָּזְרוּ עַל יֵינָן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לֹא גָּזְרוּ עַל שֶׁל כּוּתִים אע"פ שֶׁגָּזְרוּ עַל פִּתָּם עַל יֵינָם לֹא גָּזְרוּ אִי נָמֵי הָכָא בִּמְטַהֵר יֵינָם: עֲשָׂרָה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כו' לָאו דַּוְקָא עֲשָׂרָה וְתִשְׁעָה דִּכְשֶׁהֵסִיר שְׁנֵי לוּגִּין לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה פָּשׁוּ לָהּ מֵאָה נְכֵי תַּרְתֵּי וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּאֵין הַמַּעֲשֵׂר מִתְמַעֵט מִשּׁוּם תְּרוּמָה גְּדוֹלָה כֵּיוָן דְּחִטָּה אַחַת פּוֹטֶרֶת אֶת הַכְּרִי: שְׁנֵי לוּגִּין שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ כּוּתִים אֲפִילּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה לָא מְפָרְשֵׁי דְּאַף ע"ג דִּבְפֶרֶק שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת דַּף מז:) אָמַר תָּנֵי. כּוּתָאֵי עֲשׂוּרֵי מְעַשְּׂרֵי כְּרָאוּי דִּבְמַאי דִּכְתִיב בְּאוֹרָיְיתָא מִזְהַר זְהִירֵי ה"מ כְּשֶׁעוֹשִׂין לֶאֱכוֹל לְעַצְמָן וַאֲפִי' מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מַפְרִישִׁין אֲבָל לִמְכּוֹר אֵין מַפְרִישִׁין כְּלָל דְּלָא קָפְדֵי אַלִּפְנֵי עִוֵּר אע"ג דְּאֵין חֲשׁוּדִין עַל גָּזֵל לָא חָשִׁיב לְהוּ גָּזֵל דְּהָוֵי מָמוֹן שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִים דְּהָא עַמֵּי הָאָרֶץ נָמֵי לֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַגָּזֵל וְנֶחְשְׁדוּ עַל הַמַּעֲשֵׂר וְעוֹד דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ אֵינוֹ דּוֹמֶה לְהוּ גָּזֵל שֶׁעֲדַיִין לֹא נִתְחַיֵּיב לִתֵּן לְכֹהֵן וּלְלֵוִי וְעוֹד סוֹמְכִין כּוּתִים אַהָא דְּדָרְשִׁינַן בב"מ (דַּף פח:) וְאָכַלְתָּ וְלֹא מוֹכֵר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' ג:

ב מיי' פי' מהל' גירושין הל' א, ש"ע אה"ע סי' קנ סעי' ג:

ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' א:

ד מיי' פג' מהל' גירושין הל' ב:

ה מיי' פג' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נא, סמג לאוין קכג, טור אה"ע סי' קנ:

ו מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' כ:

ז מיי' פג' מהל' גירושין הל' ד, טוש"ע אה"ע סי' קלא סעי' ד:

ח מיי' פב' מהל' קרבן פסח הל' יד:

מסורת הש"ס

א לקמן מח.; בכורות נב:; בבא קמא סט:; ביצה לז:; בכורות נז.

ב זבחים ג.; משנה גיטין

ג משנה פסחים; נדרים לו.; פסחים פט.

ד סוכה כג:; יומא נה:; מעילה כב.; משנה דמאי; תוספתא דמאי; לקמן כח.; עירובין לו:; בבא קמא סט.; חולין יד.

תורה אור השלם

וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וגו' [דברים כד, ג]

שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי הָאָדֹן יְהֹוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל [שמות לד, כג]

וַיִּסְעוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהֹוָה וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִים וגו' [שמות יז]

וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ וגו' [שמות יב, ד]

[א]וּמֵיחֵל וְשׁוֹתֶה מִיָּד, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין. (א)תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים אִית לֵיהּ בְּרֵירָה – דִּתְנַן: מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי הִיא כְּאֵשֶׁת אִישׁ לְכָל דְּבָרֶיהָ, וּלְכִי מָיֵית הָוֵי גִּיטָּא. אֲמַר לֵיהּ רַב מְשַׁרְשְׁיָא לְרָבָא: הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּתוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ לֵית לֵיהּ בְּרֵירָה, וְתוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים אִית לֵיהּ בְּרֵירָה! [ב](ב)תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ לֵית לֵיהּ בְּרֵירָה – הָא דַּאֲמַרַן. תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים אִית לֵיהּ בְּרֵירָה – דְּתַנְיָא: "הֲרֵינִי בּוֹעֲלֵיךְ עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה אַבָּא"; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצָה הָאָב – מְקוּדֶּשֶׁת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: רָצָה הָאָב – מְקוּדֶּשֶׁת, לֹא

וּמֵיחֵל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְחַלֵּל בְּדִיבּוּרָא בְּעָלְמָא עַל מָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּבַּיִת דְּמַה שֶּׁאֶפְשָׁר לוֹ לְתַקֵּן לְגַמְרֵי יְתַקֵּן: **וְשׁוֹתֶה** מִיָּד דְּמֵאַחַר שֶׁקָּרָא שֵׁם יָצָא לוֹ מִידֵי טֶבֶל וּכְשֶׁהוּא מוֹצִיא יַיִן לִשְׁתִיָּתוֹ הוּא הַנִּבְרָר לְחוּלִּין וְלִכְשֶׁיִּהְיוּ לוֹ כֵּלִים וְיוֹצִיא מִן הַנּוֹד לִתְרוּמָה הוּא הַנִּבְרָר לִתְרוּמָה וְיֵשׁ בְּרֵרָה: **וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין** דְּלֵית לְהוּ בְּרֵרָה בְּתוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ שֶׁהוּא עַצְמוֹ מוֹצִיא אֶת הַיַּיִן: **מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים** לְקַמָּן בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין עג.) זֶה גִּיטֵּךְ מֵעַכְשָׁיו אִם מַתִּי מֵחוֹלִי זֶה הֲרֵי זֶה גֵּט אִם מֵת מֵחוֹלְיוֹ אוֹ מַה הִיא כָּל יְמֵי הַחוֹלִי: **כְּאֵשֶׁת אִישׁ** אִם כֹּהֵן הוּא אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה וְאִם זִנְּתָה בְּחֶנֶק: **וּלְכִי מָיֵית הָוֵי גִּיטָּא** דְּקָתָנֵי רֵישָׁא הֲרֵי זֶה גֵּט וַאֲיְרֵי ר' יְהוּדָה בְּמָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים אַלְמָא לָא פְּלִיג בְּרֵישָׁא וְלָא אָמְרִינַן גֵּט לְאַחַר מִיתָה הוּא כֵּיוָן דְּאָמַר מֵעַכְשָׁיו וְאַע"ג דִּכְשֶׁנָּתַן הַגֵּט הוּא מְסַפְּקָא לֵיהּ אִם יִחְיֶה אִם יָמוּת וְתָלָה הַתְּנַאי בְּדַעַת מִי שֶׁמִּיתָתוֹ וְחַיָּיו תְּלוּיִם בְּיָדוֹ וּכְשֶׁמֵּת אָמְרִינַן הוּבְרַר הַדָּבָר דִּמְשַׁעַת נְתִינָה הָיָה רָאוּי לָמוּת מֵחוֹלִי זֶה וְה"ל גֵּט מֵהַהִיא שַׁעְתָּא שֶׁעַ"מ כֵּן מְסָרוֹ וְאֵין זֶה כִּשְׁאָר תְּנָאִים שֶׁאָדָם מַתְנֶה בְּגֵט שֶׁבְּיָדוֹ לְקַיְּמָם וְדַעְתּוֹ לְקַיְּמָם כְּשֶׁמַּתְנֶה עֲלֵיהֶם וְלִכְשֶׁנִּתְקַיֵּים הַתְּנַאי הָוֵי גֵּט לְמַפְרֵעַ דְּהָתָם לָאו טַעְמָא מִשּׁוּם בְּרֵרָה הוּא אֲבָל הָכָא דְּאֵין בְּיָדוֹ וּבִשְׁעַת הַתְּנַאי הוּא סָפֵק וְהַתְּנַאי מִתְקַיֵּים מֵאֵלָיו אִי לָאו מִשּׁוּם בְּרֵרָה לָא הָוֵי גֵּט מֵחַיִּים: **הָא דַּאֲמָרַן** בְּהַלּוֹקֵחַ יַיִן: **הֲרֵינִי בּוֹעֲלֵךְ** לְשֵׁם קִדּוּשִׁין דְּאִשָּׁה נִקְנֵית בְּבִיאָה: **אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצָה הָאָב מְקֻדֶּשֶׁת** דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וְגָמַר בְּלִבּוֹ לְקִדּוּשִׁין גְּמוּרִים וְאַפִּי' לֹא יִרְצֶה אָבִיו:

וּמֵיחֵל פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מְחַלֵּל בְּדִיבּוּרָא בְּעָלְמָא עַל הַמָּעוֹת וְשׁוֹתֶה בְּלֹא הַפְרָשָׁה וְאֵין נִרְאֶה דְּלוּקְמָא גַּבֵּי דְּמַאי קָתָנֵי בְּהַךְ מִשְׁנָה בְּסֵיפָא וּמְחַלֵּל עַל הַמָּעוֹת לְפִי שֶׁקָּבַע לוֹ מָקוֹם דְּקָתָנֵי הָתָם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּצְפוֹנוֹ אוֹ בִּדְרוֹמוֹ דְּהָוֵי כְּמוֹ הַפְרָשָׁה לבע"ס בהש"מ אַיְירֵי כִּדְאָמְרִי' בַּתּוֹסֶפְתָּא (דִּדְמַאי פ"ח) (דְּקָתָנֵי וְקוֹרֵא עָלָיו הַיּוֹם) וּלְכָךְ בִּדְמַאי יָכוֹל לִקְבֹּעַ לוֹ מָקוֹם דִּסְפֵק חֲשָׁשָׁה מְעַשְּׂרִים אֶת הַדְּמַאי אֲבָל בְּכוּתִים הָוֵי וַדַּאי וּלְכָךְ לָא קָתָנֵי גַּבֵּי כּוּתִים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּצְפוֹנוֹ אוֹ בִּדְרוֹמוֹ וְלֹא קָתָנֵי נָמֵי וּמְחַלֵּל עַל הַמָּעוֹת כִּדְקָתָנֵי גַּבֵּי דְּמַאי אֶלָּא מֵיחֵל פֵּי' מַתְחִיל אוֹ כְּמוֹ שֶׁפֵּי' ר"ת דְּמֵיחֵל כְּמוֹ מָהֵל בְּהֵ"א פֵּרוּשׁ מְעָרֵב בְּמַיִם וּמוֹזֵג כְּמוֹ סָבְאֵךְ מָהוּל בַּמַּיִם (יְשַׁעְיָהוּ א':כ"ב) וְאַחַר שַׁבָּת יַפְרִישׁוּ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי כִּדְקָתָנֵי בַּתּוֹסֶפְתָּא עֲשָׂרָה הַלּוֹגִין אַחֲרֵיהֶם תִּשְׁעָה הַלּוֹגִין אַחֲרֵיהֶם דְּכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִקְבֹּעַ לוֹ מָקוֹם אִם הָיָה שׁוֹתֶה בְּלֹא הַפְרָשָׁה הָוֵה שׁוֹתֶה טֶבֶל לְמַפְרֵעַ: **דִּבְרֵי** ר"מ מַשְׁמַע דְּאִית לֵיהּ לְר' מֵאִיר בְּרֵרָה וּלְרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי קָאָמַר רָבָא בְּמַסְקָנָא דְּאִית לֵיהּ בְּרֵרָה וְהָכָא אָסַר מִשּׁוּם דְּחָיֵישׁ לִבְקִיעַת הַנּוֹד וְאִלּוּ בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף מח.) גַּבֵּי נָתְנוּ עַל שֶׁלֹּא חָלְקוּ מוֹקֵי רָבָא לר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה כְּרַב אַסִּי דְּאָמַר הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ מֶחֱצָה יוֹרְשִׁין וּמֶחֱצָה לָקוֹחוֹת אַלְמָא מְסַפְּקָא לְהוּ וְיֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין הָכָא שֶׁמְּבָרֵר דְּבָרָיו וּמַתְנֶה בְּפֵרוּשׁ וְאוֹמֵר שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ לְהַהִיא דְּאַחִין שֶׁחָלְקוּ שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר כְּלוּם וּבַמְּרֻבָּה (ב"ק דַּף סט:) דְּפָרִיךְ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּר' יוֹחָנָן דִּבְהַהִיא דְּכָל הַמִּתְלַקֵּט אִית לֵיהּ בְּרֵרָה וְגַבֵּי אַחִין שֶׁחָלְקוּ שָׁמְעִינַן דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵרָה וְחוֹזֵר בּוֹ הַשַּׁ"ס מִתּוֹךְ קוּשְׁיָא זוֹ הֲוָה מָצֵי לְחַלֵּק כִּדְפֵרַשְׁנוּ אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר לְעוֹלָם כָּל הַנִּלְקָט כִּדְקָתָנֵי בְּמַתְנִי' וְנִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ וְעוֹד דְּאִי הֲוָה מְשַׁנֵּי הָכִי אַכַּתִּי הֲוָה קַשְׁיָא לֵיהּ אִידָךְ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל אַף אַחֲרוֹן אֵינוֹ פּוֹסֵל וּלְעֵיל וַדַּאי כִּי מַצְרִיךְ תַּרְתֵּי מִלֵּי דְּרַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דִּצְרִיכִי דְּמֵהַהִיא דְּלָקוֹחוֹת הֵן לָא הֲוָה שָׁמְעִינַן דְּאַף אַחֲרוֹן אֵינוֹ פּוֹסֵל מִטַּעַם דְּפָרֵשִׁית וּבְהָא טַעְמָא מִתָּרְצָא נָמֵי שְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל דִּבְפֶרֶק מִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף עה:) אַתְקֵין שְׁמוּאֵל בְּגִטָּא דִּשְׁכִיב מְרַע אִם. מָתַי יְהֵא גֵּט אִם לֹא מָתַי לֹא יְהֵא גֵּט וּלְכִי מָיֵית הָוֵי גִּיטָּא אַלְמָא סָבַר דְּיֵשׁ בְּרֵרָה וּבְסוֹף בֵּיצָה (דַּף לז:) גַּבֵּי שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ חָבִית וּבְהֵמָה בְּשֻׁתָּפוּת אָמַר שְׁמוּאֵל דְּחָבִית נָמֵי אֲסוּרָה: **רַבִּי** יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין מַשְׁמַע דְּרַבִּי יוֹסֵי לֵית לֵיהּ בְּרֵרָה וְכֵן בְּפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף לז:) גַּבֵּי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּבֵיתִי יְהֵא מְחֻלָּל עַל סֶלַע שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִן הַכִּיס לא"ר יוֹסֵי לֹא חִלֵּל וְקָשֶׁה דִּתְנַן בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף עג.) גַּבֵּי מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת וּלְכִי מָיֵית הָוֵי גִּיטָּא אַלְמָא יֵשׁ בְּרֵרָה כִּדְלְקַמָּן בְּסָמוּךְ וּלְמַאן דִּמְחַלֵּק בֵּין תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ לְתוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים נִיחָא אֲבָל לְמַאן דְּלָא מְחַלֵּק קַשְׁיָא וְיֵ"ל דְּהָתָם בְּגִטִּין עוֹמֵד הַדָּבָר לְהִתְבָּרֵר בְּוַדַּאי בְּהָכִי אוֹ יִחְיֶה אוֹ יָמוּת אֲבָל הָכָא יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי הַפְרָשָׁה לְעוֹלָם אוֹ לֹא יַעֲלֶה סֶלַע מִן הַכִּיס וְהַשְׁתָּא נָמֵי אָתֵי שַׁפִּיר דִּשְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל תֵּימָה לְמַאי דְּס"ל דְּרַבִּי יְהוּדָה לֵית לֵיהּ בְּרֵרָה א"כ סָבַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ לָקוֹחוֹת הֵן וּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל א"כ לָא מַשְׁכַּחַתְּ דְּמַיְיתֵי בִּכּוּרִים אֶלָּא אַב בַּר אַב עַד יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן דְּאֵין לָהֶן אֶלָּא קִנְיַן פֵּרוֹת וְר' יְהוּדָה אִית לֵיהּ בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף צ.) לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי גַּבֵּי דִּין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם וּלְרַבִּי יוֹסֵי נָמֵי קַשְׁיָא דְּהָכָא סָבַר דְּאֵין בְּרֵרָה וּבְהַחוֹבֵל מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי קִנְיַן פֵּרוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי אוֹ לָאו גַּבֵּי דִּין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם וכה"ג דַּיֵּיק הַשַּׁ"ס בְּסוֹף הַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף מח.) וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּמִדִּין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם אֵין לִלְמוֹד בְּעָלְמָא דְּשָׁאנֵי הָתָם דִּכְתִיבִי קְרָאֵי כַּסְפּוֹ וְתַחְתָּיו וּלְהָכִי לָא מַיְיתֵי לָהּ בְּהַשּׁוֹלֵחַ כִּי מַיְיתֵי הַהִיא דִּשְׂדֵה אֲחֻזָּה וְעוֹד אוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּלוּקְמָא ר' יוֹחָנָן אִית לֵיהּ דְּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל אֲבָל שְׁאָר אָמוֹרָאֵי סָבְרֵי אע"ג דְּלָקוֹחוֹת הֵן אֵין מַחֲזִירִין דִּגְזֵרַת הַכָּתוּב הִיא דְּאֵין מַחֲזִירִין דִּלְעִנְיַן זֶה אֵינָם לָקוֹחוֹת וְר' יוֹחָנָן דְּסָבַר מַחֲזִירִין יְפָרֵשׁ טַעְמוֹ [דְּרַבִּי יְהוּדָה] מִשּׁוּם בְּקִיעַת הַנּוֹד כִּדְמַסִּיק בַּמְּרֻבָּה (ב"ק דַּף סט.) דִּלְר' יוֹחָנָן אִית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּרֵרָה וּמִתּוֹךְ הַהִיא גּוּפָא דְּאַחִין שֶׁחָלְקוּ לָקוֹחוֹת הֵן וּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל חוֹזֵר בּוֹ מִסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה: **מָה** הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָאֵי אַרֵישָׁא דִּתְנַן בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף עב.) הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ מֵהַיּוֹם אִם מַתִּי מֵחוֹלִי זֶה הֲרֵי זֶה גֵּט אִם מֵת וְקָאָמַר מַה הִיא כָּל יְמֵי הַחוֹלִי וְקָשֶׁה דְּהָתָם (דַּף עג:) פָּרִיךְ עֲלָהּ בגמ' וּלְכִי מָיֵית הָוֵי גִּיטָּא וְהָא אֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה וּמַאי קֻשְׁיָא אִי קָאֵי אַמֵּהַיּוֹם א"כ חָל גֵּט מֵחַיִּים וְשָׁם פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא קָאֵי אַמֵּהַיּוֹם אֶלָּא מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ הִיא וְיֵ"ל דִּלְעוֹלָם קָאֵי אַמֵּהַיּוֹם וְהָכִי פָּרִיךְ כֵּיוָן דְּאָמַר שֶׁהִיא כְּאֵשֶׁת אִישׁ אִם כֵּן לֹא חָל הַגֵּט מֵחַיִּים אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה אִם כֵּן לְכִי מָיֵית הֵיכִי הָוֵי גֵּט הָא אֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה וּמְשַׁנֵּי בְּאוֹמֵר מֵעֵת שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם פֵּי' מַה שֶּׁאָמַר מֵהַיּוֹם הַיְנוּ שֶׁיָּחוּל הַגֵּט שָׁעָה אַחַת קֹדֶם מִיתָתוֹ וְלָאו דַּוְקָא מֵהַיּוֹם מַמָּשׁ קָאָמַר אֶלָּא כְּלוֹמַר מֵהַיּוֹם שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם דְּכֵיוָן שֶׁתּוֹלֶה הַדָּבָר בְּמִיתָתוֹ אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ רַק שֶׁיָּחוּל הַגֵּט מֵחַיִּים וְכֵן מַשְׁמַע בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּקָתָנֵי זֶה גִּיטֵּךְ מֵהַיּוֹם הַיָּמִים שֶׁבֵּינְתַיִם זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כו' מַשְׁמַע אע"ג דְּאָמַר מֵהַיּוֹם לֹא מֵהַיּוֹם מַמָּשׁ קָאָמַר: **וּלְכִי** מָיֵית הָוֵי גִּיטָּא אַלְמָא יֵשׁ בְּרֵרָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אע"ג דִּתְנַאי הוּא צָרִיךְ בְּרֵרָה כֵּיוָן דְּאֵין בְּיָדוֹ וּבִשְׁעַת הַתְּנַאי סָפֵק הוּא וְהַתְּנַאי מִתְקַיֵּים מֵאֵלָיו וְאִי לָאו מִשּׁוּם בְּרֵרָה לָא הָוֵי גֵּט וְלָא דָּמֵי לִשְׁאָר תְּנָאִים שֶׁבְּיָדוֹ לְקַיְּמָם וְדַעְתּוֹ לְקַיְּמָם וּמִיהוּ הָכָא עַל כָּרְחָךְ אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא מִטַּעַם בְּרֵרָה כֵּיוָן דְּמוֹקֵי לָהּ בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף עג:) בְּאוֹמֵר מֵעֵת שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם פֵּי' שָׁעָה אַחַת קֹדֶם מִיתָתוֹ וְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהַגֵּט חָל אֵינָהּ מְבֹרֶרֶת וִידוּעַ וְצָרִיךְ בְּרֵרָה וּמ"מ כְּדִבְרֵי רַשִׁ"י כֵּן הוּא אַפִּי' בִּתְנַאי צָרִיךְ בְּרֵרָה דַּהֲרֵינִי בּוֹעֲלֵךְ עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה אַבָּא חָשִׁיב לְקַמָּן בְּרֵרָה וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף לז:) הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה עַל זוֹ אִם יֵרְדוּ גְּשָׁמִים הַיּוֹם כו' הָכִי נָמֵי דְּלָא הָוֵי תְּרוּמָה הַיְנוּ לְמַאן דְּאִית לֵיהּ בְּרֵרָה קָאָמַר תֵּימָה דִּבְפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף לו:) אָמַר. רַב לֵיתָא לְמַתְנִי' מִקַּמֵּי אַיּוֹ וּפָרִיךְ אַדְּרַבָּה לֵיתָא לְאַיּוֹ מִקַּמֵּי מַתְנִי' וּמְשַׁנֵּי לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ דִּשְׁמָעִינַן לֵיהּ לְר' יְהוּדָה דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵרָה דִּתְנַן הַלּוֹקֵחַ כו' וְהַשְׁתָּא אַכַּתִּי לֵיתָא לְאַיּוֹ וּלְהַהִיא דְּהַלּוֹקֵחַ מִקַּמֵּי מַתְנִי' דְּעֵירוּבִין וּמַתְנִי' דְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ דְּמַיְיתֵי הָכָא וּמִקַּמֵּי בָּרַיְיתָא דִּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף סט.) דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה שַׁחֲרִית אוֹמֵר בַּעַל הַבַּיִת כָּל מַה שֶּׁיִּלְקְטוּ כו' דִּבְכָל הָנֵי אִית לֵיהּ לְר' יְהוּדָה בְּרֵרָה וְיֵ"ל דְּרַב מְחַלֵּק בֵּין תּוֹלֶה בְּדַעְתּוֹ וּבֵין תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים וְהַהִיא דְּהָכָא וּדְמְרֻבָּה הָוֵי תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים וְהָתָם אִית לֵיהּ בְּרֵרָה וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ הָתָם לֵיתָא לְמַתְנִי' דְּקָתָנֵי דְּאִית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּרֵרָה אַפֵּי' תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ מִקַּמֵּי אַיּוֹ וְהַהִיא דְּהַלּוֹקֵחַ וְהָא דְּפָרִיךְ אַהַהִיא דְּאַיּוֹ מ"ש לְכָאן וּלְכָאן דְּאֵין בְּרֵרָה כו' לָא לְרַב פָּרִיךְ דִּלְדִידֵיהּ דִּמְחַלֵּק בֵּין תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ לְתוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים אָתֵי שַׁפִּיר אֶלָּא לְמִי שֶׁאֵינוֹ מְחַלֵּק פָּרִיךְ וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי דִּמְשַׁנֵּי וּכְבָר בָּא חָכָם אֵינוֹ מְחַלֵּק דִּלְדִידֵיהּ וַדַּאי לֵיתָא לְאַיּוֹ מִקַּמֵּי כָּל הָנְהוּ וּמִיהוּ קָשֶׁה דִּבְסוֹף בֵּיצָה (דַּף לז:) גַּבֵּי שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ חָבִית וּבְהֵמָה בְּשֻׁתָּפוּת מְלַקֵּק דְּרַבִּי יוֹחָנָן לֵית לֵיהּ בְּרֵרָה מִדְּמִתְפָּרֵשׁ מִלְּתָא דְּאַיּוֹ וְהָא עַל כָּרְחָךְ לֵיתָא לְאַיּוֹ כִּדְפֵרַשְׁנוּ וְיֵ"ל דַּהֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי הָכִי אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ אִי נָמֵי נְהִי דִּלְרַבִּי יוֹחָנָן לֵיתָא לְאַיּוֹ דְּאָמַר לְר' יְהוּדָה אֵין בְּרֵרָה מ"מ מוּכָח שַׁפִּיר לר' יוֹחָנָן לֵית לֵיהּ בְּרֵרָה מִדִּמְשַׁנֵּי לֵיהּ אֲבָל קָשֶׁה דַּאֲפִילּוּ בְּתוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים שָׁמְעִי' לר' יְהוּדָה דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵרָה דִּתְנַן בִּשְׁקָלִים (דַּף ט:) וּמַיְיתִי לָהּ בְּפֶרֶק הוֹצִיאוּ לוֹ (יוֹמָא דַּף נה.) דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא הָיוּ שׁוֹפָרוֹת לְקִנֵּי חוֹבָה מִפְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת וּמְפָרֵשׁ הָתָם טַעְמָא מִשּׁוּם חַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ וּמִשּׁוּם דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵרָה כִּדְמוּכַח הַהִיא דְּאַיּוֹ וְהַשְׁתָּא הָא לְרַב בְּתוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים אִית לֵיהּ בְּרֵרָה לְרַבִּי יְהוּדָה וְלר' יוֹחָנָן לֵיתָא לְאַיּוֹ וְאַפֵּי' בְּתוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ יֵשׁ לוֹ בְּרֵרָה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' מעשרות הל' א, סמג עשין קלה:

ב מיי' פז' מהל' אישות הל' א, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ט:

מסורת הש"ס

א משנה גיטין; לקמן עג.

ב תוספתא קידושין; כתובות עג:

ג סוכה כג:; יומא נה:; מעילה כב.; משנה דמאי; לקמן כח.; עירובין לו:; בבא קמא סט.; חולין יד.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה היא באותן הימים וכו' היינו שיחול הגט שעה א'. ע' בקדושין דף סד ע"ב תד"ה רבי סבר:

(א)לֹא רָצָה הָאָב – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. אֲמַר לֵיהּ: בֵּין לְרַבִּי יְהוּדָה בֵּין לְרַבִּי שִׁמְעוֹן; לָא שְׁנָא תּוֹלֶה בְּדַעַת עַצְמוֹ וְלָא שְׁנָא תּוֹלֶה בְּדַעַת אֲחֵרִים – אִית לְהוּ בְּרֵירָה; (ב)וְהָתָם – כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר: אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁמָּא יִבָּקַע הַנּוֹד, וְנִמְצָא זֶה שׁוֹתֶה טְבָלִים לְמַפְרֵעַ? אָמַר לָהֶם: לִכְשֶׁיִּבָּקַע. א(ג)מַתְנִי' הַכּוֹתֵב טוֹפְסֵי גִּיטִּין, צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הָאִישׁ, וּמְקוֹם הָאִשָּׁה, וּמְקוֹם הַזְּמַן. (ד)שְׁטָרֵי מִלְוָה – צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הַמַּלְוֶה, מְקוֹם הַלֹּוֶה, מְקוֹם הַמָּעוֹת, מְקוֹם הַזְּמַן. שְׁטָרֵי מִקָּח – צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הַלּוֹקֵחַ, וּמְקוֹם הַמּוֹכֵר, מְקוֹם הַמָּעוֹת, מְקוֹם הַשָּׂדֶה, וּמְקוֹם הַזְּמַן; מִפְּנֵי הַתַּקָּנָה. ב(ה)רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל בְּכוּלָּן. רַבִּי אֶלְעָזָר מַכְשִׁיר בְּכוּלָּן חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָתַב לָהּ" – לִשְׁמָהּ. גְּמָ' אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ אַף מְקוֹם "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם"; וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי, וּבָעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ. וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הָךְ קַמַּיְיתָא, בְּהַהִיא הוּא דְּאִיכָּא לְאוֹקְמַהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּקָתָנֵי "אֵין כּוֹתְבִין" וְקָתָנֵי "כִּתְבוּ"; אֲבָל סֵיפָא, דְּקָתָנֵי "שֶׁאֵין קִיּוּם הַגֵּט אֶלָּא בְּחוֹתְמָיו", אֵימָא רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי. וְאִי אַשְׁמְעִינַן בְּהַהִיא, הָהִיא נָמֵי אִיכָּא לְאוֹקְמַהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר; אֲבָל הָא, אֵימָא מִדְּסֵיפָא רַבִּי אֶלְעָזָר הָוֵי – רֵישָׁא לָאו רַבִּי אֶלְעָזָר; צְרִיכָא. (ו)מִפְּנֵי הַתַּקָּנָה: מַאי תַּקָּנָה? אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִפְּנֵי תַּקָּנַת סוֹפֵר; וְרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי; וּבְדִין הוּא דַּאֲפִילּוּ טוֹפֶס נָמֵי לָא לִכְתּוֹב, וּמִשּׁוּם תַּקָּנַת סוֹפְרִים שָׁרוּ רַבָּנַן. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל בְּכוּלָּן – גָּזַר טוֹפֶס אַטּוּ תּוֹרֶף, גָּזַר שְׁטָרוֹת אַטּוּ גִּיטִּין. וְרַבִּי אֶלְעָזָר מַכְשִׁיר בְּכוּלָּן חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים – טוֹפֶס אַטּוּ תּוֹרֶף גָּזַר, שְׁטָרוֹת אַטּוּ גִּיטִּין לָא גָּזַר. שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָתַב לָהּ": וְהָא כִּי כְּתִיב "לָהּ" – אַתּוֹרֶף הוּא דִּכְתִיב! אֶלָּא אֵימָא: מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "וְכָתַב לָהּ" – לִשְׁמָהּ.

קַשְׁיָא

לא רצה אינה מקודשת דלא בעל אלא על תנאי ולא נתקיים וכי רצה מיהא מקודשת ואע"ג דמשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה אמרינן הוברר דמשעת בעילה הוו קדושין: טבלים למפרע שהרי לא הובררה התרומה מעולם: לכשיבקע כשיבא לידי כך ודאי טבלים שתה אבל אין לחוש לכך דלא שכיח לבקע: מתני' הכותב טפסי גטין שסופר הוא ונוטל שכר ורוצה שיהו מזומנין לו פעמים שאדם בא לשכרו והוא טרוד בשטרות אחרים: צריך שיניח מקום האיש וכו' שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב כל הגט ובגמרא מפרש טעמא: צריך שיניח מקום כו' ואם שמע שהיה אחד רוצה אחר חברו להלוותו מנה לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדו שלא יהא שטר מוקדם אלא צריך שיניח מקום הלוה והמלוה והמעות אע"ג דליכא למיחש למידי גזרה שטרות אטו גטין: מפני התקנה בגמ' מפרש היכא קאי: פוסל בכלן ואפלו הניח מקומות הללו וטעמא מפרש בגמ': ר' אלעזר מכשיר בכלן ובלבד שיניח מקומות הללו: חוץ מגטי נשים דגזרינן בהן טפס אטו תורף: שנאמר וכתב לה בגמרא פריך האי אתורף הוא דכתיב: גמ' אף מקום הרי את מותרת שגם זה עקרו של גט: עדי מסירה כרתי הלכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת עדים אינה אלא מדברי סופרים מפני תקון העולם וכי כתיב וכתב לה משמע אעקר כריתות קאי דהינו כל הני דאמרן: וצריכא לשמואל לאוקמי להני תלת סתמי כר"א ולמימרא בכולהו והוא שישייר מקום התורף אין כותבין על המחבר (לעיל גטין דף כא:) והכל כשרין לכתב (לעיל גטין כב:) והכותב טפסי גטין כלהו אוקמינהו שמואל כר"א: דקתני אין כותבין והדר תנא כתבו על המחבר כשר ומדקשיא רישא לסיפא אוקמינא דהכי קאמר אין כותבין טפס שמא יכתב תורף כו': אבל סיפא הכל כשרין לכתב דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו: אימא ר' מאיר היא ואינו צריך לשייר מקום התורף ואשמעינן שמואל דצריך ורבי אלעזר היא וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו לאו לאכשורי תורף דחרש שוטה וקטן דשלא לשמה קאי אלא אמניעתא קאי האשה כותבת את גטה לשמה והאיש סוברו שאין קיום הגט אלא במסירתו ולא בחתימתו והא דנקט חותמיו משום דרוב עדי מסירה הם החתומים בו ורב גטין חתומים הם אפי' לר"א מפני תקון העולם: איכא לאוקמא כר' אלעזר ולא קשיא מידי כדפרישית: אבל הא מדסיפא פליג ר' אלעזר ארישא דקתני רבי אלעזר מכשיר בכלן חוץ מגטי נשים ורישא מכשיר אף בגטי נשים: אימא רישא לאו רבי אלעזר היא וא"צ לשייר מקום הרי את מותרת אלא מקום השמות לבדן משום קטטה כדלקמן: קמ"ל שמואל דרישא נמי כר"א ותרי תנאי ואליבא דר' אלעזר כדלקמיה: מפני תקנת סופר התירו לכתב טפס שלא לשמה: ור"א היא הא דקתני מפני התקנה התירו לכתב טפס הא לאו הכי הוה אסיר רבי אלעזר היא דבעי לשמה בכתיבה מדאורייתא: לא לכתב דלמא אתי למכתב תורף אלא משום תקנת סופר שיהו מזומנין לו שרו ליה ובלבד שישייר תורף לכתב לשמה ותורף דשאר שטרות נמי גזר משום תורף דגטין: ורבי יהודה כו' וגזר שטרות אטו גטין: שטרות אטו גטין בטפס לא גזר דגזרה לגזרה היא: והא כי כתיב לה אתורף כתיב דבקרא כריתות כתיב דהינו תורף והיכי יליף ר"א מנה למיסר טפס: אלא לא תימא שנאמר דמשמע מנה יליף אלא משום כלומר משום שנאמר בתורף וכתב לה לשמה גזרינן טפס אטו תורף דאורייתא:

בין לרבי יהודה בין לר"ש לא שנא וכו' ורב יוסף דמסיק בפ' בכל מערבין (עירובין דף לז:) דלר"ש לית ליה ברירה גבי הריני מערב לשבתות של כל השנה כלה רציתי אלך רציתי לא אלך דמסיק רב יוסף אפוך ולר"ש רצה מבעוד יום ערובו ערוב כו' רב יוסף יחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים: התם כדקתני טעמא כו' בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) מפרש רבה טעמא משום. דבעינן ראשית ששיריה נכרין ונראה דהתם גרים רבה מלאחרי אביי בתריה ועוד דהתם נמי מסיק טעמא כי הכא: רבי אלעזר מכשיר בכלן פירש בקונטרס ובלבד שיניח מקומות הללו וקשה לר"י דבגמרא פסיק רב כר' אלעזר וקאמר אפי' בשטרות וקאמר רב פפי כו' אלמא מחזי כשקרא ה"נ מחזי כשקרא ואי לא מכשיר ר"א אלא בטפס דשטרות מה מחזי כשקרא איכא מאחר שהניח מקום המלוה והלוה והמעות ועוד משמע דלא פריך מדרב פפי אלא משום דפסיק כר' אלעזר אבל אי הוה סבר כרבנן הוה ניחא ליה ואי שייך בטפס מחזי כשקרא אפי' סבר כרבנן תקשי לרב פפי ונראה לר"י דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף והשתא מחזי כשקרא שכותב פלוני לוה מפלוני ועדיין לא לוה חוץ מגטי נשים. דפסיל אפלו טפס מדקתני משום שנאמר וכתב לה משמע דפסיל בגטי נשים טפי מת"ק וא"ת ומנא ליה לגמרא דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף דפריך מדרב פפי דלמא בטפס דשטרות דוקא מכשיר וי"ל דאם איתא דלא מכשיר אלא בטפס היה לו לקבוע דברי ר"א אחר ת"ק והיה לו לקצר ולשנות ר' אלעזר פוסל בגטי נשים ור' יהודה פוסל בכלן וגם היה ראוי לשנות בסדר זה שכל אחד מחמיר משלפניו אבל אי רבי אלעזר אתא לאכשורי בשטרות אפי' תורף ניחא דתנא דברי רבי יהודה קודם משום דקאי את"ק דאיירי בטפס ור"א בשטרות מכשיר טפי מתנא קמא ובגטין פסיל טפי: חוץ מגיטי נשים ואין לומר בשחרורי עבדים נמי פסיל דאם כן בפ"ק (לעיל גטין ט.) גבי שלשה דברים ששוו גטי נשים לשחרורי עבדים לתני וכדברי ר"א בארבע כדקתני וכדברי ר"מ בארבע: וצריך שיניח מקום הרי את מתרת לכל אדם בכל דוכתי משמע שכותבין לשון זה בגט ובפ' בתרא (לקמן גטין פה.) נמי תניא גופו של גט הרי את מתרת לכל אדם והנהיג ר"ת לכתב לשון זה בגט אבל בטופסי גטין לא היה כתוב ומ"מ אין להוציא לעז על גטין הראשונים שהרי מאריכין לכתב כמה לשונות בגט דחשיב כמו הרי את מתרת לכל אדם: אֲבָל סיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אימא ר"מ היא תימה דבסוף פרק שני לעיל (גטין דף כג.) מוקי לה ר' זריקא א"ר יוחנן כר"מ ופריך עלה מהאי דמחבר דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ר"א היא ודחק לשנויי אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן ומאי קשיא הא משמע הכא דאע"ג דמוקמינן ההיא דמחבר כר"א מ"מ מוקמינן שפיר ההיא דהכל כשרים כר"מ ואור"י דאע"פ שעושה צריכותא בזה מ"מ מסתבר דאתיא כחד תנא אבל הך דפרקין ודאי ר' יוחנן מוקי לה כר"מ משום טעמא דמסיק מדסיפא ר"א רישא לאו ר"א דמטעם זה קאמר ר"י בפרק ד' אחין (יבמות דף כז:) אחיות איני יודע מי שנאן ועוד דבתרתי קמייתא דמתניין בחדא פרקא איכא קפידא טפי לאוקמינהו כחד תנא: מִפְּנֵי התקנה מאי מפני התקנה מקום הזמן דתנא ברישא דקבע בגמרא אחר כך היינו משום דאתא לפרושי מפני התקנה אליבא דמאן דמוקי לה כר"א דאין פרושו כמו למאן דמוקי לה כר"מ:

מסורת הש"ס

א סוכה כד.
ב עירובין לז:; חולין יד:
ג זבחים ג.
ד תוספתא קידושין; כתובות עג:
ה תוספתא גיטין

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' ז, סמג עשין נ:
ב מיי' פג' מהל' גירושין הל' ז, טוש"ע חו"מ סי' מח סעי' א:
ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' ז, סמג עשין נ:
ד מיי' פג' מהל' גירושין הל' ז, סמג עשין נ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ד מהל' מלווה ולווה הל' ז, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' מח סעי' א:

ב מיי' פו' מהל' עדות הל' ח, סמג עשין קמה, טוש"ע חו"מ סי' מו סעי' כד:

קַשְׁיָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר אַדְּרַבִּי אֶלְעָזָר! תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר. רַבִּי שַׁבְּתַי אָמַר חִזְקִיָּה: מִשּׁוּם קְטָטָה; וְרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי, וּבְדִין הוּא דַּאֲפִילּוּ תּוֹרֶף נָמֵי לִכְתּוֹב; וְזִמְנִין דְּשָׁמְעָה לֵיהּ לְסוֹפֵר דְּקָא כָתֵיב, וְסָבְרָה אִיהוּ קָאָמַר לֵיהּ, וְהָוְיָא לַהּ קְטָטָה בַּהֲדֵיהּ. רַב חִסְדָּא אָמַר אֲבִימִי: מִשּׁוּם תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת; אָמְרִי לַהּ רַבִּי מֵאִיר, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמְרִי לַהּ רַבִּי מֵאִיר – דְּאָמַר: עֵדֵי חֲתִימָה כָּרְתִי, וּבְדִין הוּא דַּאֲפִילּוּ תּוֹרֶף נָמֵי לִכְתּוֹב; וְזִמְנִין דְּהָוְיָא לֵיהּ קְטָטָה בַּהֲדַהּ, וְרָתַח עֲלַהּ וְזָרֵיק לֵיהּ נִיהֲלַהּ, וּמְעַגֵּן וּמוֹתֵיב לַהּ. אָמְרִי לַהּ רַבִּי אֶלְעָזָר – דְּאָמַר: עֵידֵי מְסִירָה כָּרְתִי, וּבְדִין הוּא דַּאֲפִילּוּ טוֹפֶס נָמֵי לָא לִכְתּוֹב; וְזִמְנִין דְּבָעֵי לְמֵיזַל לִמְדִינַת הַיָּם וְלָא אַשְׁכַּח סָפְרָא, וְשָׁבֵיק לַהּ וְאָזֵיל, וּמְעַגֵּן וּמוֹתֵיב לַהּ. (א)וּמְקוֹם הַזְּמַן: קָפָסֵיק וְתָנֵי; לָא שְׁנָא מִן הַנִּישּׂוּאִין, וְלָא שְׁנָא מִן הָאֵירוּסִין. בִּשְׁלָמָא מִן הַנִּישּׂוּאִין; בֵּין לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ – אִיכָּא, בֵּין לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם פֵּירֵי – אִיכָּא; אֶלָּא מִן הָאֵירוּסִין; בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם בַּת אֲחוֹתוֹ – אִיכָּא, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם פֵּירֵי, אֲרוּסָה מִי אִית לַהּ פֵּירֵי?! (ב)אָמַר רַב עַמְרָם: הָא מִילְּתָא שְׁמַעִית מִינֵּיהּ דְּעוּלָּא דְּאָמַר מִשּׁוּם תַּקָּנַת וָלָד, וְלָא יָדַעְנָא מַאי נִיהוּ. כֵּיוָן דְּשַׁמְעִיתַהּ לְהָא דְּתַנְיָא: הָאוֹמֵר: "כִּתְבוּ גֵּט לַאֲרוּסָתִי, לִכְשֶׁאֶכְנָסֶנָּה אֲגָרְשֶׁנָּה", אֵינוֹ גֵּט. וְאָמַר עוּלָּא: מָה טַעַם? גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: גִּיטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ. הָכָא נָמֵי – גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: גִּיטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ. (ג)אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר שֵׁילָא, אָמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא, אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר. קָרֵי רַב עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: טוּבְיָינָא דְּחַכִּימֵי. (ד)וַאֲפִילּוּ בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת נָמֵי?! וְהָאָמַר רַב פַּפִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: הַאי אַשְׁרָתָא דְּדַיָּינֵי, דְּמִיכַּתְבָה מִקַּמֵּי דְּלִיסָהֲדֵי סָהֲדִי אַחֲתִימַת יְדַיְיהוּ – פְּסוּלָה; אַלְמָא מִיחְזֵי כְּשִׁיקְרָא, הָכָא נָמֵי מִיחְזֵי כְּשִׁיקְרָא! (ה)וְלֵיתַהּ, מִדְּרַב נַחְמָן – דְּאָמַר רַב נַחְמָן, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: אֲפִילּוּ מְצָאוֹ בְּאַשְׁפָּה, חֲתָמוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ – כָּשֵׁר. וַאֲפִילּוּ רַבָּנַן לָא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר אֶלָּא בְּגִיטֵּי נָשִׁים, דְּבָעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ, אֲבָל בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת – לָא. אב(ו)דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁטָר שֶׁלָּוָה בּוֹ וּפְרָעוֹ – אֵינוֹ חוֹזֵר וְלֹוֶה בּוֹ, שֶׁכְּבָר נִמְחַל שִׁעְבּוּדוֹ. טַעְמָא דְּנִמְחַל שִׁעְבּוּדוֹ, אֲבָל מִשּׁוּם שִׁיקְרָא – לָא חָיְישִׁינַן.

מַתְנִי'

קַשְׁיָא לר' אֱלִיעֶזֶר כו' רֵישָׁא אוֹקֵמְתְּ כר"א וּמַכְשִׁיר לִכְתּוֹב טָפְסֵי גִּטִּין וְסֵיפָא פְּלִיג וְאָמַר חוּץ מִגִּיטֵּי נָשִׁים: מִשּׁוּם קְטָטָה מִפְּנֵי הַתַּקָּנָה דְּקָתָנֵי לָאו אַהֶתֵּירָא דְּטוֹפְסֵי קָאֵי אֶלָּא אַצָּרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ קָאֵי מִפְּנֵי תַּקָּנַת קְטָטָה: ור"מ הִיא דְּלָא בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ וְלֹא צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת אֶלָּא מְקוֹם הַשֵּׁמוֹת לְבַדָּן מִשּׁוּם קְטָטָה וּמְקוֹם הַזְּמַן מִשּׁוּם מֻקְדָּם: דַּאֲפִי' תֹּרֶף עִם הַשֵּׁמוֹת לִכְתֹּב דְּהָכִי כְּתִיב וְכָתַב לָהּ אַחֲתִימַת עֵדִים קָאֵי שֶׁהִיא עִקַּר כְּתִיבָתוֹ: דְּקָא כְּתִיב וּמַזְכִּיר שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ: וְרָתַח עֲלָהּ וְכִי מַשְׁכַּח לְגֵט מְזֻמָּן יָהֵיב לֵיהּ נִהֲלָהּ: וּמְעַגֵּן וּמוֹתֵב לָהּ כְּשֶׁהִיא מְגֹרֶשֶׁת: דַּאֲפִי' טֹפֶס לֹא לִכְתֹּב גְּזֵרָה מִשּׁוּם תֹּרֶף דְּאוֹרָיְתָא: ל"ש מִן הָאֵרוּסִין הַמְגָרֵשׁ לַאֲרוּסָתוֹ צָרִיךְ לִכְתֹּב זְמַן כָּשֵׁר וְלֹא מֻקְדָּם: לְמ"ד מִשּׁוּם פֵּירֵי אִיכָּא שֶׁאִם יִכְתֹּב זְמַן לְבוֹ בַּיּוֹם וְהוּא יְגָרְשֶׁנָּה לְאַחַר זְמַן וְהִיא טוֹרֶפֶת מִיּוֹם הַכְּתִיבָה: אֲרוּסָה מִי אִית לַהּ פֵּירֵי מִי אִית לָהּ דִּין פֵּירֵי הֲלֹא אֵינוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹת אֶלָּא מִשְּׁעַת נִשּׂוּאֵי כְּתֻבָּה וְאֵילָךְ שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב בְּפִרְקוֹנָהּ כִּדְאָמְרִי' בְּנַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (כְּתֻבּוֹת דַּף מז:): מִשּׁוּם תַּקָּנַת וָלָד הִצְרִיכוּ לְהַנִּיחַ מָקוֹם זְמַן לְגֵט אֲרוּסָה: וְלָא הֲוָה יָדַעְנָא מַאי הִיא דְּמַאי וָלָד יֵשׁ לַאֲרוּסָה: כֵּיוָן דִּשְׁמַעִיתָא לְהָא דְּתַנְיָא כִּתְבוּ גֵּט לַאֲרוּסָתִי עַכְשָׁו וְלֹא אֶתְּנֶנּוּ לָהּ עַד לְאַחַר שֶׁאֶכְנְסֶנָּה: אֵינוֹ גֵּט דְּגֵט יָשָׁן הוּא שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר כְּשֶׁיִּכְנְסֶנָּה וְיֹאמְרוּ גִּטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ שֶׁיִּהְיוּ סְבוּרִים שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ בַּיּוֹם שֶׁנִּכְתַּב: הָכָא נָמֵי בְּמַתְנִי' מִשּׁוּם הָכִי צָרִיךְ לְהַנִּיחַ מְקוֹם זְמַן אַף לְטֹפֶס הָאֲרוּסָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב זְמַן לְבוֹ בַּיּוֹם וְהוּא לֹא יְגָרְשֶׁנָּה עַד לְאַחַר נִשּׂוּאִין וְיֹאמְרוּ בְּלֹא קִדּוּשִׁין וּכְתֻבָּה נִתְעַבְּרָה לְאַחַר גֵּרוּשִׁין וּפְגַם הוּא לַמִּשְׁפָּחָה: הִלְכְתָא כְּר' אֶלְעָזָר שֶׁפּוֹסֵל בְּטוֹפְסֵי גִּטִּין גְּזֵרָה מִשּׁוּם תֹּרֶף: טֻבְיָנָא דְּחַכִּימֵי מְאֻשָּׁר שֶׁבַּחֲכָמִים: וַאֲפִלּוּ בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת בְּמַאי דִּפְלִיג ר' אֶלְעָזָר אַדְּר' יְהוּדָה וְאַכְשַׁר בְּטוֹפְסֵי שְׁטָרוֹת אָמַר רַב נָמֵי הֲלָכָה כְּר"א בִּתְמִיהַּ: אַשְׁרָתָא קִיּוּם הַשְּׁטָר שֶׁהָעֵדִים מְעִידִין עַל כְּתַב יְדֵיהֶם בב"ד וב"ד כּוֹתְבִין בּוֹ בְּמוֹתַב תְּלָתָא הֲוֵינָא וַאֲתוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְאַסְהִידוּ אַחֲתִימוֹת יְדַיְהוּ וְאַשְׁרְנוּהִי וְקַיֵּימְנוּהִי כִּדְחֲזֵי וְחוֹתְמִין: מְצָאוֹ בָּאַשְׁפָּה וְלֹא נִכְתַּב לְשֵׁם אִשָּׁה כְּלָל אַלְמָא לָא חָיְישִׁינַן לְמֶחֱזֵי כְּשִׁקְרָא כֵּיוָן דְּנֶחְתַּם בְּעִתּוֹ וּזְמַנּוֹ: בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁל חֲתִימָה: וּפְרָעוֹ בּוֹ בַּיּוֹם: אֵינוֹ חוֹזֵר וְלֹוֶה בּוֹ וַאֲפִי' בְּיוֹם מַלְוֶה רִאשׁוֹנָה לְאַחַר פֵּרָעוֹן דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְמֻקְדָּם וְהָכִי מְפָרְשִׁינַן לַהּ בִּשְׁנַיִם אוֹחֲזִין (ב"מ יז.): שֶׁכְּבָר נִמְחַל שִׁעְבּוּדוֹ כְּשֶׁפְּרָעוֹ וּבָטֵל הַשְּׁטָר וְאֵין הַקַּרְקָעוֹת מְשֻׁעְבָּדוֹת שׁוּב לַמַּלְוֶה הַשְּׁנִיָּה שֶׁלֹּא עָלֶיהָ נֶחְתַּם שְׁטָר זֶה וַהֲוָיָא לָהּ מִלְוֶה עַל פֶּה: אֲבָל לְשִׁקְרָא אִם הָיָה נֶחְתַּם עַל מִלְוֶה זוֹ אע"פ שֶׁנִּכְתַּב קֹדֶם הַלְוָאָה כָּשֵׁר אִם בּוֹ בַּיּוֹם נִכְתַּב:

קָא פָּסֵיק וְתָנֵי כו' הָא דְּלָא דַּיֵּיק לְעֵיל בְּפֶרֶק ב' (גִּטִּין דַּף יז.) גַּבֵּי נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה מִשּׁוּם דְּהָכָא נָמֵי לָא דַּיֵּיק אֶלָּא מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דִּכְבָר אַשְׁמוֹעִינַן דִּמְקֻדָּם פָּסוּל מִמֵּילָא יָדְעִי' דְּצָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הַזְּמַן אֲבָל לָא הֲוֵי תָּנֵי לֵיהּ דְּהָכִי נָמֵי לָא תְּנָא צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הֲרֵי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם: לִכְשֶׁאֶכְנְסֶנָּה אֲגָרְשֶׁנָּה אֵינוֹ גֵּט פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם דַּהֲוֵי גֵּט יָשָׁן וְקָשֶׁה דְּאֵינוֹ גֵּט מַשְׁמַע דְּאֵינוֹ גֵּט כְּלָל וּבְגֵט יָשָׁן אִם נִתְגָּרְשָׁה תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה כִּדְאָמַר לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (גִּטִּין דַּף עט:) וְאוֹמֵר ר"ת דִּבְגֵט יָשָׁן לֵיכָּא אֶלָּא יִחוּד בְּעָלְמָא וְהָכָא דִּכְנָסָהּ גָּרַע טְפֵי דְּוַדַּאי אִיכָּא בִּיאָה וא"ת דְּבִיבָמוֹת פ"ה (דַּף נב.) גָּרְסִינַן הַהִיא מִלְּתָא לִכְשֶׁאֶכְנְסֶנָּה אֲגָרְשֶׁנָּה הֲרֵי זֶה גֵּט מִפְּנֵי שֶׁבְּיָדוֹ לְגָרְשָׁהּ וּלְפִי' הַקּוּנְטְרֵס נִיחָא דְּבִי' שָׁם דְּגֵט יָשָׁן מִיהָא הָוֵי ור"ת מְפָרֵשׁ דְּהָתָם אַיְירֵי כְּשֶׁכָּתַב בּוֹ זְמַן הַנְּתִינָה דַּאֲפִי' גֵּט יָשָׁן לָא הָוֵי וְהָכָא כְּשֶׁכָּתַב זְמַן קֹדֶם נִשּׂוּאִין: הָכָא נָמֵי גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גִּטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ וא"ת מַה קְפִידָא הוּא שֶׁיִּכְתֹּב הַסּוֹפֵר זְמַן וְהָא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁיָּבֹא לְגָרֵשׁ בְּגֵט זֶה אַחַר נִשּׂוּאִין שֶׁהֲרֵי עֵדִים לֹא יַחְתְּמוּ לוֹ דְּחָזוּ שֶׁהוּא מֻקְדָּם וְאִיכָּא לְמֵחַשׁ בְּנִשּׂוּאִין מִשּׁוּם פֵּירֵי וְאוֹמֵר ר"ת דְּכֵיוָן שֶׁרוֹאִין הָעֵדִים שֶׁכָּתַב בַּגֵּט אֲרוּסָתִי יַחְתְּמוּ אַחַר הַנִּשּׂוּאִין כִּי יִסְבְּרוּ דְּעוֹדָהּ אֲרוּסָה וא"ת כְּשֶׁיַּנִּיחַ מְקוֹם הַזְּמַן נָמֵי וְיִכְתְּבוּ זְמַן בְּיוֹם גֵּרוּשִׁין אִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁיֹּאמְרוּ גִּטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ כֵּיוָן שֶׁרוֹאִין שֶׁכָּתוּב בַּגֵּט אֲרוּסָתִי וּסְבוּרִין שֶׁלֹּא נִיסֵּת לוֹ מֵעוֹלָם וְגַם יַפְסִידוּ הַלָּקוֹחוֹת פֵּרוֹת שֶׁמָּכַר לָהֶם הַבַּעַל שֶׁלֹּא כַּדִּין דְּיֹאמְרוּ אֲרוּסָה הָיְתָה וְאֵין לוֹ פֵּרוֹת וי"ל דְּלָקוֹחוֹת לֹא יִקְנוּ פֵּרוֹת אִם לֹא שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁנְּשׂוּאָה הָיְתָה וְיָבִיאוּ עֵדִים עַל כָּךְ וְגַם עַל בְּנָהּ יְדַקְדְּקוּ וְיִרְאוּ שֶׁנִּתְעַבְּרָה לִפְנֵי הַזְּמַן הַכָּתוּב בַּגֵּט וְיִתְבָּרֵר הַדָּבָר שֶׁנִּיסֵּת א"נ יֵשׁ לְדָבָר קוֹל שֶׁנִּשֵּׂאת אֶלָּא שֶׁאֵין זְמַן הַנִּשּׂוּאִין יָדוּעַ כָּל כָּךְ וְיֵדְעוּ דְּמַה שֶׁכָּתוּב בַּגֵּט אֲרוּסָתִי לְפִי שֶׁנִּכְתַּב קֹדֶם נִשּׂוּאִין אֲבָל אִם נִכְתַּב זְמַן שֶׁל קֹדֶם נִשּׂוּאִין יֹאמְרוּ כָּל שָׁעָה דְּגִטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ אֲבָל קָשֶׁה דְּלָמָּה לָן טַעְמָא דְּגִטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ כֵּיוָן שֶׁהִיא נְשׂוּאָה וְכָתוּב בּוֹ זְמַן שֶׁל אֵרוּסִין יִפָּסֵל לְמ"ד מִשּׁוּם פֵּירֵי כְּמוֹ גֵּט שֶׁאֵין בּוֹ זְמַן כְּלָל שֶׁאֵין שׁוּם הוֹכָחָה מִתּוֹךְ זְמַן הַכָּתוּב בְּגֵט זֶה: הָכָא נָמֵי מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא וא"ת וְרַב פַּפִּי מ"ש דְּנָקַט אַשְׁרָתָא טְפֵי מִכָּל שְׁטָרוֹת וְאוֹמֵר ר"י דִּרְבוּתָא הִיא בְּאַשְׁרָתָא אע"פ שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁחֲתִימַת הָעֵדִים אֱמֶת וּמְזֻמָּנִים הָעֵדִים לִפְנֵיהֶם לְקַיְּמָהּ: וְלֵיתָא לִדְרַב פַּפִּי תֵּימַהּ דְּמַסִּיק דְּלֵיתָא וְרַב נָמֵי לָא סָבַר לַהּ וּבְפֶרֶק ב' דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כא:) פָּרִיךְ מִנָּהּ לְרַב גַּבֵּי ג' שֶׁיָּשְׁבוּ לְקַיֵּם אֶת הַשְּׁטָר וּמַגִּיהַּ מִתּוֹךְ כָּךְ דִּבְרֵי רַב אֵימָא עַל שֶׁלֹּא כָּתְבוּ כו' וְי"ל דְּוַדַּאי אַלִּיבָּא דְּרַב לֵיתָא וְהָתָם פָּרִיךְ לְלִישָּׁנָא דְּקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב הוּנָא וְלֹא מְסַיֵּים בָּהּ אָמַר רַב וְאִית דְּלָא גָּרֵיס הָכָא לִדְרַב פַּפִּי אֶלָּא וְלֵיתָא וּפִי' וְלֵיתָא לְקֻשְׁיָא דְּבִשְׁטָרוֹת לָא חָיְישִׁינַן לְמֶיחֱזֵי כְּשִׁקְרָא דְּאָמַר רַב נַחְמָן וְכוּ' וְדַוְקָא בְּאַשְׁרָתָא חָיְישִׁי' לְמֶחֱזֵי כְּשִׁקְרָא שֶׁהוּא קִיּוּם הַשְּׁטָר וּבפ"ב דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כא:) דְּאַיְירֵי בְּקִיּוּם הַשְּׁטָר פָּרִיךְ שַׁפִּיר מִנָּהּ וּבְפֶ' הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת פה.) דְּמַיְיתֵי לַהּ אַפְּסָק דִּין דְּרַב בֵּיבַי דְּקָאָמַר נָמֵי וְלֵיתָא יֵשׁ לְפָרֵשׁ כְּמוֹ הָכָא וְלֵיכָּא כְּלֵי הַאי מִחְזֵי כְּשִׁקְרָא שֶׁכּוֹתְבִין שֶׁנִּשְׁבְּעָה כְּמוֹ שֶׁפְּסָקוּ לָהּ ב"ד:

מסורת הש"ס

א סנהדרין יח:; יבמות כ.; יבמות סא.

ב לקמן עט:

ג כתובות מ.

ד כתובות פה.; כתובות כא:

ה לעיל ג:; לעיל כג.

ו בבא מציעא יז.

גליון הש"ס

גמ' ואזיל ומעגן. עי' לקמן לג ע"א תד"ה ושמעה:

שם א"ר אבא בר שילא. בסדר הדורות בהגהת הש"ס כתב דצ"ל רבה:

תוס' ד"ה לכשאכנסנה וכו' ור"ת מפרש דהתם. עי' ב"ב דף קלה ע"ב תד"ה כל. קדושין דף סד ע"ב תד"ה רבי סבר:

[א]מַתְנִי' הַמֵּבִיא גֵּט וְאָבַד הֵימֶנּוּ; מְצָאוֹ לְאַלְתַּר – כָּשֵׁר, וְאִם לָאו – פָּסוּל. מְצָאוֹ בַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוּסְקָמָא, אִם מַכִּירוֹ – כָּשֵׁר. (א)גְּמָ' וּרְמִינְהוּ: מָצָא גִּיטֵּי נָשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, דְּיָיתֵיקֵי, מַתָּנוֹת וְשׁוֹבָרִין, הֲרֵי זֶה לֹא יַחְזִיר – שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כְּתוּבִין הָיוּ, וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא לִיתְּנָן. הָא אָמַר "תְּנוּ" – נוֹתְנִין; וַאֲפִילּוּ לִזְמַן מְרוּבֶּה! [ב]אָמַר רַבָּה, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת, כָּאן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַשַּׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת. וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת – וְהוּא שֶׁהוּחְזְקוּ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּעִיר אַחַת. (ב)דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, קַשְׁיָא דְּרַבָּה אַדְּרַבָּה: דְּהָהוּא גִּיטָּא דְּאִישְׁתְּכַח בֵּי דִינָא דְּרַב הוּנָא, וַהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ "בְּשְׁוִירֵי מָתָא דְּעַל רָכִיס נַהֲרָא", וְאָמַר רַב הוּנָא: חוֹשְׁשִׁין לִשְׁנֵי שְׁוִירֵי; [ד](ג)וַאֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַבָּה: פּוּק וְעַיֵּין בָּהּ, דִּלְאוּרְתָּא בָּעֵי לַהּ מִינָּךְ רַב הוּנָא. נְפַק, דַּק וְאַשְׁכַּח – דִּתְנַן: כָּל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין – הֲרֵי זֶה יַחְזִיר. וְהָא בֵּי דִינָא דְּרַב הוּנָא, דִּכְמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת דָּמֵי, וְקָא פָּשֵׁיט יַחְזִיר; אַלְמָא, אִי הוּחְזְקוּ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּעִיר אַחַת – אִין, וְאִי לָא – לָא. עֲבַד רַבָּה עוֹבָדָא בְּהָהוּא גִּיטָּא, דְּאִישְׁתְּכַח בֵּי כִיתָּנָא בְּפוּמְבְּדִיתָא, כִּשְׁמַעְתֵּיהּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי בְּדוּכְתָּא הֵיכָא דְּתָרוּ כִּיתָּנָא, וְאַף עַל גַּב דְּהוּחְזְקוּ – דְּלָא שְׁכִיחָן שַׁיָּירָתָא; וְאִיכָּא דְּאָמְרִי בְּדוּכְתָּא דִּמְזַבְּנִי כִּיתָּנָא, וְהוּא שֶׁלֹּא הוּחְזְקוּ, וּשְׁכִיחָן שַׁיָּירוֹת. [הו](ד)רַבִּי זֵירָא רָמֵי מַתְנִיתִין אַבָּרַיְיתָא, וּמְשַׁנֵּי. תְּנַן: הַמֵּבִיא גֵּט וְאָבַד הֵימֶנּוּ, אִם מְצָאוֹ לְאַלְתַּר – כָּשֵׁר, וְאִם לָאו – פָּסוּל. וּרְמִינְהוּ: מָצָא גֵּט אִשָּׁה בַּשּׁוּק, בִּזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה – יַחְזִיר לָאִשָּׁה, אֵין הַבַּעַל מוֹדֶה – לֹא יַחְזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה. הָא

בִּזְמַן

מַתְנִי' וְאִם לָאו פָּסוּל שֶׁמָּא מֵאַחֵר נָפַל וְאֵין זֶה שֶׁלּוֹ: מְצָאוֹ בַּחֲפִיסָה כְּלִי וְיֵשׁ סִימָן בִּכְלִי שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ: אִם מַכִּירוֹ כָּשֵׁר מִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁהּ וְאוֹ אוֹ קָתָנֵי אוֹ שֶׁמַּכִּירוֹ וַאֲפִי' מְצָאוֹ בְּכָל מָקוֹם כָּשֵׁר: גְּמ' דְּיָיתִיקֵי צַוָּאַת שְׁכִ"מ לָא תְּהֵא לְמֵיקַם וְלִהְיוֹת: מַתָּנוֹת מַתְּנַת בָּרִיא: לֹא יַחֲזִיר לֹא לַבַּעַל וְלֹא לָאִשָּׁה וְכֵן שִׁחְרוּר וְכֵן כּוּלָּם וּמִדְּתָנֵי טַעְמָא בְּשֶׁאֲנִי אוֹמֵר שָׁמְעִינַן מִינָּהּ דְּאִם אָמַר הַבַּעַל תְּנוּ לָהּ שֶׁאֲנִי כְּתַבְתִּיו לָהּ נוֹתְנִין וְלָא חָיְישִׁינַן לְשֶׁמָּא אֵינוֹ זֶה: בְּמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת פָּסוּל שֶׁמָּא מֵעוֹבְרִים וְשָׁבִים אֲחֵרִים נָפַל: וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת כו' לָאו רַבָּה קָאָמַר לָהּ אֶלָּא הַשַּׁ"ס הוּא דִּמְסַיֵּים וְאָמַר דְּהָא דְּאוֹקֵי רַבָּה בְּמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת וְהוּא שֶׁהֻחְזְקוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּשֵׁם זֶה בְּאוֹתָהּ הָעִיר אֲבָל אִם לֹא הֻחְזְקוּ מִסְּפֵיקָא לָא אָמְרִינַן דִּלְמָא אִיתַנְהוּ וְלָא יָדְעִינַן אוֹ דִּלְמָא יֵשׁ עִיר אַחֶרֶת שֶׁשְּׁמָהּ כָּזוֹ וְיֵשׁ בָּהּ אָדָם אַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ כָּזֶה שֶׁתְּכָבְעוּ: דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי דְּלָא פְּסִיל רַבָּה אֶלָּא בִּמְצוּיוֹת וְהֻחְזְקוּ קַשְׁיָא דְּרַבָּה אַדְּרַבָּה: בֵּי דִינָא דְּרַב הוּנָא שֶׁהוּבָא שָׁם לְקַיְּימוֹ בְּבֵ"ד וְכָתוּב בּוֹ הֶנְפֵּק וְנָפַל מִזֶּה וְהוּא תּוֹבְעוֹ וְלֹא הֻחְזְקוּ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּאוֹתָהּ הָעִיר: חָיְישִׁינַן לִשְׁנֵי שׁוּרֵי וְשֶׁמָּא לֹא זֶה הוּא שֶׁנָּפַל מִזֶּה: דִּתְנַן בְּבַ"מ (כ.): כָּל מַעֲשֵׂה ב"ד הַמּוּנָּח שְׁטָר מְקוּיָּם בְּבֵ"ד דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לִכְתוּבִין הָיוּ וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לִתְּנָם דְּלָא עָבִיד לְקַיּוּמֵיהּ שְׁטָרָא אֶלָּא מַלְוֶה לְאַחַר שֶׁנִּמְסַר לְיָדוֹ דְּחָיֵישׁ שֶׁמָּא יָמוּתוּ עֵדִים: הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר וְלָא חָיְישִׁינַן לְשֶׁמָּא אֵינוֹ זֶה: בֵּי דִינָא דְּרַב הוּנָא הָיוּ צְרִיכִין לוֹ לְדִין וּלְהוֹרָאָה וּבָאִים שָׁם וְקָפְסִיט רַבָּה לְיַחֲזִיר ס"מ מִשּׁוּם דְּלָא הֻחְזְקוּ שְׁנֵי יוֹסֵף הוּא דְּלִשְׁנֵי שׁוּרֵי לָא חָיְישִׁינַן: כִּשְׁמַעְתֵּיהּ דְּאָמַר תַּרְתֵּי בָּעֵינַן וְהָכָא לָא הֲוָה אֶלָּא חֲדָא וְהֶחֱזִירוֹ לַתּוֹבֵעַ: אִיכָּא דְּאָמְרִי הַאי בֵּי כִּתָּנָא הֵיכָא דְּתָרוּ כִּתָּנָא בְּבֵית מֵי הַמִּשְׁרָה שֶׁשּׁוֹרִין שָׁם פִּשְׁתָּן וְאֵין שַׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת שָׁם וְהֶחֱזִירוֹ וְאַע"פ שֶׁהֻחְזְקוּ שְׁנַיִם בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּאוֹתוֹ הַשֵּׁם: וְאִיכָּא דְּאָמְרִי הֵיכָא דִּמְזַבְּנֵי כִּתָּנָא בַּשּׁוּק שֶׁשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת וְהֶחֱזִירוֹ לְפִי שֶׁלֹּא הֻחְזְקוּ: מוֹדֶה שֶׁאוֹמֵר לִתְּנוֹ לָהּ: לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה לַבַּעַל לֹא יַחֲזִיר שֶׁמָּא כְּבָר נְתָנוֹ לָהּ וּמִמֶּנָּה נָפַל וּכְשֶׁיָּבֹא לְיָדוֹ יַחֲזֹר אַחַר עֵדֵי מְסִירָה וְיָעִידוּ שֶׁגֵּרְשָׁהּ וּכְשֶׁתִּתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ יֹאמַר פְּרַעְתִּיךְ שֶׁהוֹצֵאת הַגֵּט בְּבֵית דִּין וּתְנַן הוֹצִיאָה גֵט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וְחִיּוּבוֹ לִפְרֹעַ וְנָתְנוֹ לִי אֶת הַגֵּט כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּחֲזוֹר וְתִגְבֶּה וְלָאִשָּׁה לֹא יַחֲזִיר שֶׁמָּא תִּנָּשֵׂא בּוֹ:

הָא אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִים (כו') וַאֲפִילּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה תֵּימַהּ מְנָא לֵיהּ לְמֵידַק הָא אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין דִּלְמָא אֲפִילּוּ אָמַר תְּנוּ אֵין נוֹתְנִין מִשּׁוּם דְּחָיְישִׁינַן דְּאֵין זֶה הַגֵּט שֶׁנִּכְתַּב לוֹ אֶלָּא נָפַל מֵאַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ נִמְלַךְ עֲלַיְיהוּ וַעֲדַיִין לֹא נְתָנוֹ הָא אִי לָא הֲוָה חָיְישִׁינַן דְּנִמְלַךְ הָיוּ מַחֲזִירִים לָהּ אֶת הַגֵּט אֲפִי' אֵינוֹ שֶׁלָּהּ כֵּיוָן דְּאֵינָהּ צְרִיכָה אֶלָּא לִרְאָיָה וְאוֹר"י דְּדַיֵּיק מִדְּקָתָנֵי וְנִמְלַךְ וְלָא קָתָנֵי שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כְּתוּבִין הָיוּ וְלֹא נִתָּנִן מַשְׁמַע דְּנִמְלַךְ וְחָזַר בּוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְגָרְשָׁהּ עוֹד אֲבָל אִם הָיָה רוֹצֶה הָיָה מְגָרְשָׁהּ בְּגֵט זֶה וְלָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא מֵאַחֵר נָפַל וּבְהֶדְיָא גָּרְסִינַן בפ"ק דב"מ (דַּף יח.) בְּכָל הַסְּפָרִים טַעְמָא דְּנִמְלַךְ כו' וְא"ת וּמְנָא לֵיהּ אֲפִילּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה דִּלְמָא לְאַלְתַּר דַּוְקָא כִּדְפָרֵיךְ ר' זֵירָא לְקַמָּן וְר' זֵירָא נָמֵי אַמַּאי פְּשׁוּט לוֹ מִבָּרַיְיתָא דְּיַחֲזִיר לָאִשָּׁה אֲפִי' לִזְמַן מְרֻבֶּה טְפֵי מִמַּתְנִי' וְאוֹמֵר ר"י דְּדַיֵּיק מִדְּאִצְטְרִיךְ וְנִמְלַךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאִם אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין וְלָא חָיְישִׁינַן לְגֵט אַחֵר הַיְינוּ אֲפִילּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה דְּאִי לְאַלְתַּר פְּשִׁיטָא דְּאֵין חוֹשְׁשִׁין לְגֵט אַחֵר וְר' זֵירָא סָבַר דְּהָא דְּקָתָנֵי וְנִמְלַךְ אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקַט דִּלְפִי שֶׁנִּמְלַךְ לֹא נְתָנוֹ וְלֹא לְדַקְדֵּק הָא אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין אֲבָל מִבָּרַיְיתָא דַּיֵּיק שַׁפִּיר דְּיַחֲזִיר אֲפִי' לִזְמַן מְרֻבֶּה דְּאִי לְאַלְתַּר פְּשִׁיטָא וְעוֹד אוֹר"י דְּדַיֵּיק אֲפִי' לִזְמַן מְרֻבֶּה דְּמַשְׁמַע לֵיהּ קוּמְיָא דִּשְׁטָרֵי הֲלְוָאָה וּמְחוּנִין (שָׁם דַּף כ.) דְּמַיְירֵי לִזְמַן מְרֻבֶּה דְּעַל כָּרְחָךְ הָתָם לָא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּיַחֲזִיר אֶלָּא כְּשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ. אִם הֲלְוָאָה אוֹ מְחָנָה דִּבְיָדוּעַ שֶׁהֲלְוָאָה אוֹ מְחָנָה פְּשִׁיטָא דְּיַחֲזִיר אֲפִי' אֵינוֹ שֶׁלָּהּ כֵּיוָן דְּאֵין צְרִיכָה אֶלָּא לִרְאָיָה וְכֵיוָן דִּבְאֵינוֹ יָדוּעַ מַיְירֵי ע"י מַה שֶּׁנִּמְצָא לְאַלְתַּר לָא יָדְעִינַן כְּלָל שֶׁהוּא שֶׁלָּהּ כֵּיוָן דְּאֵינוֹ יָדוּעַ שֶׁנִּכְתַּב לָהּ שְׁטַר הֲלְוָאָה מֵעוֹלָם וְר' זֵירָא לָא מוּקֵי לָהּ קוּמְיָא דְּסֵיפָא וּמִבָּרַיְיתָא דַּיֵּיק שַׁפִּיר דַּאֲפִי' לִזְמַן מְרֻבֶּה דְּבִזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה דְּמַשְׁמַע דְּמוֹדֶה שֶׁמִּמֶּנָּה נָפַל וּכְבָר גֵּרְשָׁהּ בּוֹ וְאִי לְאַלְתַּר דַּוְקָא א"כ רְאִינוּ גֵט בְּיָדָהּ דִּבְלָא רְאִינוּ גֵט בְּיָדָהּ אֵין נְפִיקוּתָא בַּמֶּה שֶׁנִּמְצָא לְאַלְתַּר כִּדְפֵרַשְׁנוּ וְכֵיוָן שֶׁרְאִינוּ בְּיָדָהּ פְּשִׁיטָא דְּיַחֲזִיר אֲפִילּוּ אֵינוֹ שֶׁלָּהּ וַאֲפִי' אֵין הַבַּעַל מוֹדֶה אֶלָּא וַדַּאי בְּשֶׁלֹּא רְאִינוּ הַגֵּט בְּיָדָהּ וא"כ אֲפִי' לִזְמַן מְרֻבֶּה: **הָא** אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין וא"ת וְאַמַּאי לָא פָּרֵיךְ אַהַךְ מַתְנִי' נִחוּשׁ שֶׁמָּא כָּתַב לִתֵּן בְּנִיסָן כו' כִּדְפָרֵיךְ אַבָּרַיְיתָא דִּלְקַמָּן בפ"ק דב"מ (גִּטִּין דַּף יט.) וְאוֹר"י דְּהָא אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין מַשְׁמַע שֶׁבָּא עַכְשָׁו לְגָרְשָׁהּ בְּגֵט זֶה לְפִיכָךְ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ מִידִי כִּדְפָרַשְׁתִּי לְעֵיל דִּבְכָל גִּטִּין שֶׁאֵין נוֹתְנִין בְּיוֹם הַכְּתִיבָה קָלָא אִית לְהוּ וּמַסְקֵי לָקוֹחוֹת אַדַּעְתַּיְהוּ שַׁפִּיר לוֹמַר לְאִשָּׁה אַיְיתִי רְאָיָה אֵימַת מְטָא גִּטָּא לְיָדָךְ אֲבָל בַּבָּרַיְיתָא דְּקָתָנֵי בִּזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה פֵּירוּשׁ שֶׁמִּמֶּנָּה נָפַל סְבוּרִים לָקוֹחוֹת סב"ל מַאֲמִינִים לוֹ שֶׁמִּשֶּׁנִּכְתַּב בָּא לְיָדָהּ וְטָעוּ טְפֵי וְלֹא יֹאמְרוּ אַיְיתִי רְאָיָה וְא"ת וְהֵיכִי רָמֵי ר' זֵירָא מִבָּרַיְיתָא אֲפִי' לִזְמַן מְרֻבֶּה לְפִי' קַמָּא הָא לְאַלְתַּר נָמֵי אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּיַחֲזִיר לְמֶ"ל דְּיֵשׁ לַבַּעַל פֵּרוֹת עַד שְׁעַת נְתִינָה דְּלָא חָיְישִׁינַן לְשֶׁמָּא כָּתַב בְּנִיסָן כו' וְיֵ"ל דִּבְנִמְצָא לְאַלְתַּר לֹא שַׁיָּיךְ לְאַקְשׁוּיֵי הָכִי דִּלְמָא בַּיּוֹם שֶׁנִּכְתַּב אַיְרֵי אֲבָל אִי אַיְרֵי לִזְמַן מְרֻבֶּה אַע"ג דִּכְשֶׁנִּתְעַבְּרָה שַׁיָּרָא וְתִשְׁרֶה קָרוּי זְמַן מְרֻבֶּה מ"מ זְמַן מְרֻבֶּה מַשְׁמַע בְּכָל עִנְיָן לֹא שְׁנָא בְּאוֹתוֹ יוֹם לֹא שְׁנָא אַחַר כַּמָּה יָמִים וְכִי פָּרֵיךְ לְקַמָּן אַר' יִרְמְיָה מַאי לְמֵימְרָא הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּלָא חָיְישִׁינַן לְשֶׁמָּא כָּתַב בְּנִיסָן כו' אֶלָּא דַּעֲדִיפָא מְשַׁנֵּי אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר אֵין לְבַעַל פֵּרוֹת מִשְּׁעַת חֲתִימָה: **כָּאן** בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת וא"ת וְאַמַּאי לֹא מְשַׁנֵּי אִיפְּכָא אִידִי וְאִידִי בְּמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת כָּאן שֶׁהֻחְזְקוּ וְכָאן שֶׁלֹּא הֻחְזְקוּ וַהֲוָה נִיחָא דַּהֲוָה מוֹקְמִינַן הַהִיא דִּמְצָא גִּטֵּי נָשִׁים בְּשַׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת קוּמְיָא דְּמַעֲשֵׂה ב"ד דְּאַיְירֵי בְּשֶׁהַשַּׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת וְלֹא הֻחְזְקוּ כִּדְמוֹכַח בְּסָמוּךְ וְיֵ"ל דְּהַהִיא עֲדִיפָא דִּבְסָמוּךְ הֲוָה בְּרֵישָׁא וְאַשְׁמוֹעִינַן דְּבְלֹא הֻחְזְקוּ יַחֲזִיר אֲפִי' שַׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת וְהָכָא אַשְׁמְעִינַן דְּאִם הֻחְזְקוּ נָמֵי יַחֲזִיר אִם אֵין הַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת וא"ת הֵיכָא דְּהֻחְזְקוּ אַע"ג דְּאֵין הַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת הֵיכִי מְהַדְּרִי' מְנָא יָדְעִינַן דְּשֶׁל זֶה הוּא וְיֵ"ל כְּגוֹן דְּיָדְעִי' דְּמִזֶּה יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן נָפַל וְלָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא זֶהוּ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר דְּאֵין לָחוּשׁ שֶׁגַּם אַחֵר אָבַד כָּאן כֵּיוָן דְּאֵין הַשַּׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת וּשְׁמַעְתִּין אַתְיָא כר"א לר"מ כֵּיוָן דְּהֻחְזְקוּ אֵין יָכוֹל לְגָרֵשׁ בּוֹ אֲפִילּוּ הוּא שֶׁלּוֹ כֵּיוָן דְּאֵין מוֹכִיחַ מִתּוֹכוֹ כִּדְפָרַשְׁתִּי לְעֵיל (גִּטִּין דַּף כֹּל: ד"ה בְּעֵי): **בְּבֵי** דִינָא דְּרַב הוּנָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהוּבָא שָׁם לְקַיְּימוֹ בְּבֵ"ד וְהַשְׁתָּא פְּשִׁיט שַׁפִּיר מִכָּל מַעֲשֵׂה ב"ד דְּלָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא שֶׁל אַחֵר הוּא אַע"ג דְּשַׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת כֵּיוָן דְּלָא הֻחְזְקוּ אִי נָמֵי כְּשֶׁאֵינוֹ מְקוּיָּם וְשֶׁנָּפַל מִיַּד הַשָּׁלִיחַ דְּלָא חָיְישִׁינַן לְנִמְלַךְ דְּאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְבַטֵּל שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַשָּׁלִיחַ כִּדְאָמַר בְּהַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין לג.) וְאִי בִּמְקוּיָּם אַיְירֵי אֲפִי' לָא יָדְעֵי' מִמִּי נָפַל יַחֲזִיר לָאִשָּׁה כִּדְאָמְרִינַן דְּלֹוֶה לָא מְקַיֵּים שְׁטָרֵיהּ אֲבָל בפ"ק דב"מ (דַּף כ. ד"ה דְּאִשְׁתְּכַח) פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁמִּיַּד הַשָּׁלִיחַ נָפַל וּפֵרֵשׁ שָׁם נָמֵי גַּבֵּי הָא דִּפְשִׁיט מִמַּעֲשֵׂה ב"ד דִּמְקוּיָּם הָיָה וְקָשֶׁה דְּאִם יֵשׁ לָחוּשׁ לְנִמְלַךְ כְּשֶׁנָּפַל מִיַּד הַשָּׁלִיחַ מַה מּוֹעִיל מַה שֶּׁהָיָה מְקוּיָּם דְּלָא נָחוּשׁ לְנִמְלַךְ הָא מִמָּה נַפְשָׁךְ לֹא הִגִּיעַ לְיַד הָאִשָּׁה וְעוֹד דְּאֵין רְגִילוּת שֶׁהַבַּעַל יְקַיֵּים אֶת הַגֵּט כִּדְפֵרֵשׁ כָּאן בַּקּוּנְטְרֵס וּכְדְאָמַר בספ"ק דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף כ:) דְּלֹוֶה לָא מְקַיֵּים שְׁטָרֵיהּ: **חָיְישִׁינַן** לִשְׁנֵי שְׁוִירֵי הָא דְּלָא נָקַט חָיְישִׁינַן לִשְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּעִיר אַחַת שֶׁמָּא יָדוּעַ הָיָה לָהֶם דִּבְאוֹתָהּ שׁוּרֵי לֹא הָיָה כִּי אִם אֶחָד: **כָּל** מַעֲשֵׂה ב"ד הֲרֵי זֶה יַחֲזִיר וא"ת מֵהַךְ מִשְׁנָה תִּקְשֵׁי לְר' זֵירָא דְּאָמַר בְּסָמוּךְ לְחַד לִשָּׁנָא דְּהֵיכָא דְּשַׁיָּרוֹת מְצוּיוֹת חָיְישִׁינַן אַע"ג דְּלָא הֻחְזְקוּ וְכֵן לְרַב הוּנָא דְּהָכָא וּלְאַבַּיֵּי דְּחָיֵישׁ לִתְרֵי יִצְחָק בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה (יְבָמוֹת דַּף קטו:) וְאוֹמֵר ר"י דְּמוֹקְמִינַן לָהּ דְּאִשְׁתְּכַח חוּץ לְבֵ"ד שֶׁאֵין הַשַּׁיָּרוֹת. מְצוּיוֹת שָׁם וְהָכִי אִיתָא בְּהֶדְיָא בפ"ק דב"מ (דַּף יח:) וְרַבִּי זֵירָא מִי קָתָנֵי כָּל מַעֲשֵׂה ב"ד שֶׁנִּמְצְאוּ בְּבֵ"ד כָּל מַעֲשֵׂה ב"ד יַחֲזִיר קָתָנֵי וּלְעוֹלָם דְּאִשְׁתְּכַח אַבָּרַאי: **אֵין** הַבַּעַל מוֹדֶה לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה וְאֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר גֵּרַשְׁתַּנִי דְּכֵיוָן דְּאִיכָּא גֵּט דִּמְסַיֵּיעַ לַהּ מְעִיזָּה וּמְעִיזָּה:

מסורת הש"ס

א משנה בבא מציעא; בבא מציעא יג.; בבא מציעא יח.

ב בבא מציעא כ.; בבא מציעא יח:

ג יבמות סא:; בבא בתרא קעב:

ד תוספתא בבא מציעא; בבא מציעא יט:; בבא מציעא יט.; בבא מציעא ז:

גליון הש"ס

גמ' וא"ל ר"ח לרבה. יבמות דף סא ע"ב:

שם נפק דק ואשכח. עי' תוי"ט פ"ב דאבות מ"ט ד"ה צאו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

ב סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' ט:

ד מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' יג, סמג עשין עד, טוש"ע חו"מ סי' סה סעי' יב:

ה ש"ע אה"ע סי' קנג סעי' א:

ו מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ו, סמג עשין עד, טור אה"ע סי' קנג:

בִּזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה מִיהַת – יַחְזִיר לָאִשָּׁה, וַאֲפִילּוּ לִזְמַן מְרוּבֶּה! וּמְשַׁנֵּי: כָּאן בְּמָקוֹם שֶׁהַשַּׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת, כָּאן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַשַּׁיָּירוֹת מְצוּיוֹת. [אב]אִיכָּא דְּאָמְרִי וְהוּא שֶׁהוּחְזְקוּ הוּא דְּלָא לִיהְדַּר, וְהַיְינוּ דְּרַבָּה; וְאִיכָּא דְּאָמְרִי אַף עַל גַּב דְּלָא הוּחְזְקוּ לָא לִיהְדַּר, וּפְלִיגָא דְּרַבָּה. (א)בִּשְׁלָמָא דְּרַבָּה לָא אָמַר כְּרַבִּי זֵירָא, מַתְנִיתִין אַלִּימָא לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי; אֶלָּא רַבִּי זֵירָא, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבָּה? אָמַר לָךְ, מִי קָתָנֵי: אִם אָמַר "תְּנוּ" – נוֹתְנִין, וַאֲפִילּוּ לִזְמַן מְרוּבֶּה? דִּלְמָא אִם אָמַר "תְּנוּ" נוֹתְנִין כִּדְקַיְימָא לַן – לְאַלְתַּר. [גד]רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר, כְּגוֹן דְּקָאָמְרִי עֵדִים: מֵעוֹלָם לֹא חָתַמְנוּ אֶלָּא עַל גֵּט אֶחָד שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן. (ב)אִי הָכִי, מַאי לְמֵימְרָא? מַהוּ דְּתֵימָא לֵיחוּשׁ דִּלְמָא אִיתְרְמִי שְׁמָא כִּשְׁמָא וְעֵדִים כְּעֵדִים קָא מַשְׁמַע לַן. [ה]רַב אָשֵׁי אָמַר, כְּגוֹן דְּקָאָמַר: נֶקֶב יֵשׁ בּוֹ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית, דְּהָוֵה לֵיהּ סִימָן מוּבְהָק. וְדַוְקָא בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית, דְּהָוֵה לֵיהּ סִימָן מוּבְהָק, אֲבָל: נֶקֶב בְּעָלְמָא, לָא; מְסַפְּקָא לֵיהּ סִימָנִין אִי דְּאוֹרָיְיתָא אִי דְּרַבָּנַן. (ג)רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אִירְכַס לֵיהּ גִּיטָּא בֵּי מִדְרְשָׁא, אֲמַר: אִי סִימָנָא – אִית לִי בְּגַוֵּיהּ, אִי טְבִיעוּת – עֵינָא אִית לִי בְּגַוֵּיהּ. אַהְדְּרוּהּ נִיהֲלֵיהּ. אֲמַר: לָא יָדַעְנָא אִי מִשּׁוּם סִימָנָא אַהְדְּרוּהּ – וְקָסָבְרִי סִימָנִים דְּאוֹרָיְיתָא, אִי מִשּׁוּם טְבִיעוּת עֵינָא – וְדַוְקָא צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנַן, אֲבָל אִינָשׁ בְּעָלְמָא לָא. וְאִם לָאו – פָּסוּל: תָּנוּ רַבָּנַן: אֵיזֶהוּ שֶׁלֹּא לְאַלְתַּר? רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי שֶׁתַּעֲבוֹר שְׁיָירָא וְתִשְׁרֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא אָדָם עוֹמֵד וְרוֹאֶה שֶׁלֹּא עָבַר שָׁם אָדָם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: שֶׁלֹּא שָׁהָה אָדָם שָׁם. רַבִּי אוֹמֵר: כְּדֵי לִכְתּוֹב אֶת הַגֵּט. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: כְּדֵי לְקָרוֹתוֹ. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לְכוֹתְבוֹ וְלִקְרוֹתוֹ. [ז]וַאֲפִילּוּ שָׁהָה, וְיֵשׁ בּוֹ סִימָנִין – מְעִידִים עָלָיו; דְּאָמְרִי: נֶקֶב יֵשׁ בּוֹ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית. וְאֵין מְעִידִין עַל סִימָנֵי הַגּוּף; דְּאָמְרִי: אָרוֹךְ וְגוּץ. [טי](ד)מְצָאוֹ קָשׁוּר בְּכִיס, בְּאַרְנָקִי וּבְטַבַּעַת,

או

אִיכָּא דְּאָמְרִי הָא דְּשָׁנֵי ר' זֵירָא בְּמָקוֹם שֶׁהַשְּׁיָרוֹת מְצוּיוֹת פָּסוּל וְהוּא דְּהֻחְזְקוּ דְּבָעֵינַן תַּרְתֵּי כְּרַבָּה: בִּשְׁלָמָא דְּרַבָּה דְּשָׁנֵי לְעֵיל שִׁנּוּיָא דִּידֵיהּ אַתַּרְתֵּי מַתְנִי' אֲלָא דְּגִטִּין וַאֲלָא דב"מ: מַתְנִי' אַלִּימָא לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי דְּהָא ס"ל דְּאִינְהוּ רְמִינְהוּ אַהֲדָדֵי וּמַתְנִי' עִקָּר מִבָּרַיְתָא: אֶלָּא ר' זֵירָא דְּרָמֵי מַתְנִיתִין אַבָּרַיְתָא מַאי טַעְמָא לָא אָמַר שִׁנּוּיָא דִּידֵיהּ אַתַּרְתֵּי מַתְנֵי' כְּרַבָּה: אָמַר לָךְ ר' זֵירָא מַתְנִיתִין לָא קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי: מִי קָתָנֵי בְּבָבָא מְצִיעָא הָא אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין וַאֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה: דִּלְמָא אִם אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין וּלְעוֹלָם כלקי"ל כְּלוֹמַר וַדַּאי עַל כָּרְחִין הָא אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין דִּיקִי' מִנֵּהּ מִדְּתָלָה טַעְמָא בִּנְמְלַךְ עֲלֵיהֶן אֶלָּא לִזְמַן מְרֻבֶּה מֵהֵיכָא דַּיְקַתְּ דִּלְמָא לְעוֹלָם כלקי"ל בְּהֶכְשֵׁירָא דְּגִטִּין מְצָאוֹ לְאַלְתַּר כָּשֵׁר אֲבָל בָּרַיְתָא וַדַּאי קַשְׁיָא דְּקָתָנֵי יַחֲזִיר לָאִשָּׁה וְאִי לְאַלְתַּר וְהַבַּעַל מוֹדֶה פְּשִׁיטָא לְמַאי נִחוּשׁ לָהּ אִי לָאו דְּאַשְׁמוֹעִינַן אֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנְיֵהּ דְּבִשְׁלָמָא מַתְנִי' לָא תְּנָא בָּהּ בְּהֶדְיָא הָאָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין וְאִצְטְרִיךְ לְמִתַּנְיָה מִשּׁוּם הִיא גּוּפָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּלָא יַחֲזִיר שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כו': ר' יִרְמְיָה אָמַר לָא מַתְנִיתִין קַשְׁיָא וְלָא בָּרַיְתָא קַשְׁיָא דְּכָל הָנֵי דְּאָמְרִינַן יַחֲזִיר לִזְמַן מְרֻבֶּה: כְּגוֹן דְּקָאָמְרִי עֵדִים הַחֲתוּמִים בּוֹ: מֵעוֹלָם לֹא חָתַמְנוּ אֶלָּא עַל גֵּט אֶחָד שֶׁל שֵׁם זֶה וְאוֹתוֹ חָתַמְנוּ לְאִישׁ זֶה הַתּוֹבְעוֹ: כְּגוֹן דְּקָאָמַר הַאי שָׁלִיחַ שֶׁאֲבָדוֹ נֶקֶב יֵשׁ בְּגַב אוֹת פְּלוֹנִית: וְדַוְקָא נָקַט רַב אַשִׁי בְּגַב אוֹת פְּלוֹנִית דְּהָוֵי סִימָן מֻבְהָק דְּאֵין עֵדוּת בְּרוּרָה מִזּוֹ: מְסַפְּקָא לֵהּ סִימָנִים דְּאוֹרָיְתָא אוֹ דְּרַבָּנָן הָא דְּאָמְרִי' בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דף כז.) שֶׁמַּחֲזִירִין אֲבֵדָה בְּסִימָנִין וְאִבַּעְיָא לָן הָתָם דְּאוֹרָיְתָא אוֹ דְּרַבָּנָן לְרַב אַשִׁי נָמֵי מְסַפְּקָא לֵהּ הִלְכָּךְ בְּאִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ לָא סָמְכִינַן אַסִּימָנִין בְּעָלְמָא דִּלְמָא סִימָנִין דְּרַבָּנָן וּבְמָמוֹנָא הוּא דְּמָצוּ רַבָּנָן לְהַפְקִיעַ דְּהֶפְקֵר ב"ד הָיָה הֶפְקֵר וְטַעְמָא דְּתַקָּנְתָּא הָתָם מְפָרֵשׁ אֲבָל לְמִשְׁרֵי אִסּוּרָא לָא מָצוּ רַבָּנָן לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה וְהַאי דְּלָא אָמַר דְּקָסָבַר סִימָנִין דְּרַבָּנַן מִשּׁוּם דְּהָתָם מִבַּעְיָא לָן וּמֵהָכָא לָא מָצֵינַן לְמִפְשַׁט דְּהָא אִי נָמֵי מְסַפְּקָא לֵהּ קָאָסַר מִסְּפֵיקָא: אִרְכַס לֵיהּ שָׁלִיחַ הָיָה: אִי סִימָנָא אִית לִי בְּגַוֵּהּ אִי טְבִיעוּת עֵינָא אִית לִי בְּגַוֵּהּ אִי סִימָנָא בָּעִיתוּ דְּאוֹתִיְהַב לְכוּ אִית לִי בְּגַוֵּהּ סִימָנָא וְאִי בִּטְבִיעוּת עֵינָא בָּעִיתוּ לַהֲדוּרֵי נִיהֲלִי אִית לִי טְבִיעוּת עֵינָא בְּגַוֵּהּ שֶׁנָּתַתִּי עֵינַי בּוֹ עַד שֶׁאֲנִי מַכִּירוֹ יָפֶה בְּלֹא שׁוּם סִימָן: סִימָנִים דְּאוֹרָיְתָא שֶׁלֹּא נָתַן בּוֹ סִימָן מֻבְהָק אֶלָּא סִימָנָא בְּעָלְמָא וּמִדְּאַסְמְכוּ אַסִּימָנָא בְּאִסּוּרָא קָסָבְרִי סִימָנִין לְאַהְדּוּרֵי אֲבֵדְתָּא דְּאוֹרָיְתָא מוּכָן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (שָׁם): לְצוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן דְּיָדַע בִּטְבִיעוּת עֵינָא וְלָא מְשַׁנֵּי בְּדִבּוּרֵיהּ: כְּדֵי שֶׁתַּעֲבֹר שְׁיָרָא וְתִשְׁרֶה שִׁעוּר שֶׁתּוּכַל לַעֲבֹר שְׁיָרָא שָׁם וְלַחֲנוֹת: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא אָדָם כו' כְּלוֹמַר אֵין הַדָּבָר תָּלוּי בְּשִׁעוּר אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא אָדָם עוֹמֵד וְרוֹאֶה שֶׁלֹּא עָבַר אָדָם שָׁם מִשָּׁעָה שֶׁעָבַר הַשָּׁלִיחַ הַזֶּה שָׁם עַד שְׁעַת מְצִיאַת הַגֵּט: כְּדֵי שֶׁיִּכְתֹּב אֶת הַגֵּט שִׁעוּרָא בְּעָלְמָא נָתְנוּ בּוֹ: וַאֲפִלּוּ שָׁהָה וְיֵשׁ בּוֹ סִימָנִים מֻבְהָקִים: מְעִידִים עָלָיו סִימָנִים אֵלּוּ לְהַכְשִׁירוֹ: עַל סִימָנֵי גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט כְּגוֹן אָרֹךְ אוֹ גּוּץ שֶׁאֵין אֵלּוּ כְּלוּם שֶׁיֵּשׁ כְּאֵלֶּה הַרְבֵּה: מְצָאוֹ קָשׁוּר בְּכִיס אוֹ בְּאַרְנָקִי וּמַכִּיר אֶת הַכִּיס וְאֶת הָאַרְנָקִי:

בִּזְמַן שֶׁהַבַּעַל מוֹדֶה יַחֲזִיר לָאִשָּׁה וְאַפִּי' לִזְמַן מְרֻבֶּה וא"ת כֵּיוָן דְּבַעַל שֶׁאָמַר גֵּרַשְׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי נֶאֱמָן וְהוּא מוֹדֶה שֶׁגֵּרְשָׁהּ אֲפִי' אֵין הַגֵּט שֶׁלָּהּ נִתַּן לָהּ לִרְאָיָה בְּעָלְמָא וּמַאי פָּרִיךְ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא מְהֵימַן אֶלָּא מִכָּאן וּלְהַבָּא מִגּוֹ שֶׁיָּכוֹל עַכְשָׁו לְגָרְשָׁהּ וְלֹא תִּטְרֹף פֵּרוֹת אֶלָּא מִכָּאן וְאֵילָךְ אֲבָל לְמַפְרֵעַ לֹא כְּשֶׁאוֹמֵר גֵּרַשְׁתִּיהָ מִזְּמַן הַכָּתוּב בַּגֵּט כִּדְאָמְרִי'. ' בְּרֵישׁ נוֹחֲלִין (ב"ב קל:) וְהָכָא שֶׁיּוֹדֵעַ לָנוּ שֶׁלֹּא בָּא לְיָדָהּ עַכְשָׁו זֶה הַגֵּט בְּתוֹרַת גֵּרוּשִׁין אֵינוֹ נֶאֱמָן מִכָּאן וּלְהַבָּא יוֹתֵר מִלְּמַפְרֵעַ וְיַחֲזִיר לָאִשָּׁה דְּקָתָנֵי הַיְנוּ בְּעֵדִים וְתִתְגָּרֵשׁ בַּחֲזָרָה זוֹ אֲפִי' לֹא נִתְגָּרְשָׁה עֲדַיִן וְלָא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא מֵאַחֵר נָפַל אֲפִי' לִזְמַן מְרֻבֶּה:

מֵעוֹלָם לֹא חָתַמְנוּ אֶלָּא עַל גֵּט אֶחָד שֶׁל יוֹסֵף ב"ש מִתּוֹךְ הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁלֹּא חָתְמוּ אֶלָּא עַל א' אֲבָל אֵין מַכִּירִים מִי הוּא אוֹתוֹ יוֹסֵף ב"ש וְתֵימַהּ דְּא"כ אַמַּאי מְהֵימְנִין לֵיהּ לוֹמַר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ יוֹתֵר מִשֶּׁלֹּא הָיוּ אוֹמְרִים הָעֵדִים כְּלוּם שֶׁלֹּא הָיָה נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ וְלָא מַהַדְּרִינַן לֵיהּ בִּטְבִיעוּת עַיִן דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא הוּא מְשַׁקֵּר וְאוֹמֵר ר"י דִּלְעוֹלָם לֹא חָשְׁדִינַן לֵיהּ שֶׁיְּשַׁקֵּר בְּמֵזִיד לוֹמַר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ לְקַלְקְלָהּ דְּמִשּׁוּם לְהַרְוִיחַ פְּשִׁיטֵי דְּסָפְרָא לֹא הָיָה מְקַלְקְלָהּ דְּהָא בַּעַל שֶׁאָמַר גֵּרַשְׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי נֶאֱמָן וְלָא חָיְשִׁינַן לְהָכֵי וּלְהָכֵי כְּשֶׁאוֹמְרִים הָעֵדִים שֶׁלֹּא חָתְמוּ אֶלָּא עַל גֵּט אֶחָד וְהוּא אוֹמֵר שֶׁעַל שֶׁלּוֹ חָתְמוּ נֶאֱמָן אֲבָל כְּשֶׁאֵין הָעֵדִים אוֹמְרִים כְּלוּם חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא הוּא סָבוּר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ לְפִי שֶׁאֵין יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר אוֹ יוֹדֵעַ וְאֵין נִרְאֶה לוֹ לָחוּשׁ שֶׁגַּם הוּא אָבַד גֵּט וּלְכָךְ אוֹמֵר שֶׁהוּא מַכִּיר אע"פ שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּי' כְּגוֹן דְּקָאָמְרִי עֵדִים הַחֲתוּמִים בּוֹ מֵעוֹלָם לֹא חָתַמְנוּ אֶלָּא עַל גֵּט א' שֶׁל שֵׁם זֶה וְאוֹתוֹ חָתַמְנוּ לְאִישׁ זֶה הַתּוֹבְעוֹ וּלְפ"ז צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא רָאוּ עֵדִים חֲתִימַת הַגֵּט שֶׁאִם רָאוּ וְאוֹמְרִים שֶׁהוּא כְּתַב יָדָם וְלָזֶה חָתְמוּ פְּשִׁיטָא שֶׁיַּחֲזִיר וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּהָא וַדַּאי לָא חָיְשִׁי' דִּלְמָא אִתְרְמִי שְׁמָא כִּשְׁמָא וְעֵדִים כְּעֵדִים וַחֲתִימָה כַּחֲתִימָה וּבְשִׁנּוּיָא נָמֵי אֵינוֹ מַזְכִּיר חֲתִימָה כַּחֲתִימָה: **כְּגוֹן** דְּקָאָמַר נֶקֶב יֵשׁ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָאָמַר הַשָּׁלִיחַ וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי דְּקָאָמְרִי עֵדִים וְי"ל דְּעֵדִים מְהֵימְנֵי אֲפִילּוּ כְּשֶׁרָאוּהוּ כְּבָר וְשָׁלִיחַ לָא מְהֵימַן אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמֵר כֵּן קֹדֶם שֶׁרָאָהוּ: **סִימָנִין** דְּאוֹרָיְתָא אוֹ דְּרַבָּנַן אִי סִימָנִין דְּרַבָּנָן הָא דִּמְהַדְּרִינַן אֲבֵדָה מִן הַתּוֹרָה הַיְנוּ בְּעֵדִים וְרַבָּנָן הוּא דַּעֲבוּד בִּמְצִיאָה תַּקַּנְתָּא לְהַחֲזִיר בְּסִימָנִין וא"ת וְהָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דף כז.) דְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן חַיָּב לְהַכְרִיז וְשֶׁאֵין בּוֹ סִימָן הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. וַאֲפִי' מִדְּרַבָּנָן לָמָּה הוּא שֶׁלּוֹ יַכְרִיז וְזֶה יָבִיא עֵדִים דְּמִן הַתּוֹרָה מַה לִּי זֶה וּמַה לִּי זֶה כֵּיוָן דְּבָעֵי עֵדִים כָּךְ יִמְצָא עֵדִים בָּזֶה כְּמוֹ בָּזֶה וי"ל לע"י סִימָן מַכִּירִים הָעֵדִים בִּטְבִיעוּת עַיִן וְעוֹד לע"י סִימָן שׁוֹאֲלִים אִם יֵשׁ שֶׁמַּכִּיר אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָן כָּךְ וְכָךְ לע"י כָּךְ יִמְצָא עֵדִים אֲבָל כְּשֶׁאֵין בּוֹ סִימָן אֵין יוֹדֵעַ הֵיאַךְ לִשְׁאֹל וּמִתְיָאֵשׁ: **וְדַוְקָא** צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן אוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּעַם הָאָרֶץ נָמֵי יָדַע בִּטְבִיעוּת עֵינָא כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דף קסח.) הַאי צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן דְּאָזֵיל לְקִידּוּשֵׁי אִתְּתָא לִדְבַר עַם הָאָרֶץ בַּהֲדֵהּ וּבְפֶרֶק גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין דף צו.) נָמֵי מוּכָח דְּכ"ע אִית לְהוּ טְבִיעוּת עֵינָא וְהָא דְּלָא מַהַדְּרִינַן לְעַם הָאָרֶץ בִּטְבִיעוּת עֵינָא מִשּׁוּם דְּלָא מְהֵימַן: **אֵיזֶהוּ** שֶׁלֹּא לְאַלְתַּר וְאִית דְּגָרְסִי אֵיזֶהוּ לְאַלְתַּר וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב דִּבְרֵי הַתַּנָּאִים לִשְׁתֵּי הַגִּרְסוֹת: **שֶׁתַּעֲבֹר** שְׁיָרָא וְתִשְׁרֶה מְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ תָּם וְתִשְׁרֶה לְשׁוֹן סְעוּדָה כְּמוֹ שֵׁירוּתָא (תַּעֲנִית דַּף יח:) דְּמִתּוֹךְ שֶׁמּוֹצִיאִים כְּלֵיהֶם כְּדֵי לִסְעֹד חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא נָפַל מֵהֶם: **מְצָאוֹ** קָשׁוּר בְּכִיס אוֹ בְּאַרְנָקִי כו' בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּיבָמוֹת (דַּף קכ.) מְדַקְדֵּק מִכָּאן דְּסִימָנִין דְּאוֹרָיְתָא וְתֵימַהּ דִּבְפֶרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת (בָּבָא מְצִיעָא דַּף כז.) אִבַּעְיָא לַן אִי סִימָנִין דְּאוֹרָיְתָא אוֹ דְּרַבָּנַן וְלָא מַיְיתֵי לָהּ וְאוֹמֵר ר"י דִּבְמַסְקָנָא דִּיבָמוֹת דְּמַיְיתֵי תַּנָּאֵי וּמַסִּיק דְּכוּלְּהוּ סָבְרֵי דְּסִימָנִים דְּרַבָּנָן אִיכָּא לְפָרוּשֵׁי דְּהַךְ בָּרַיְתָא נָמֵי סָבְרָא הָכִי וּכְגוֹן שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁהַכִּיס וְהַטַּבַּעַת שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ בְּעַצְמוֹ וּמַכִּיר שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ וְנֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא אָבַדְתִּי וּמֵעִיקָּרָא דַּהֲוָה בָּעֵי לְמֵילַף מִנֵּהּ דְּסִימָנִין דְּאוֹרָיְתָא הֲוָה מַשְׁמַע לֵיהּ דְּאַיְירֵי כְּשֶׁמְּצָאוֹ אַחֵר וּמַהַדְּרִינַן לֵיהּ ע"י סִימָן זֶה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' ט:

ב מיי' פג' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' ט:

ד מיי' פג' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

ה מיי' פג' מהל' גירושין הל' ט:

ו מיי' פג' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

ז מיי' פג' מהל' גירושין הל' ט:

ח מיי' פג' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

ט מיי' פג' מהל' גירושין הל' ט:

י מיי' פג' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

מסורת הש"ס

א בבא מציעא יח:

ב בבא מציעא קז.

ג בבא מציעא יט:; בבא מציעא יט.

ד יבמות קכ.; בבא מציעא כז:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מספקא ליה סימנין וכו' והאי דלא אמר קסבר. ע' פ"ק דשבת במאור דף ד ע"א ד"ה למימרא דפשיטא ליה לרבה:

אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ בֵּין כֵּלָיו; אֲפִילּוּ לִזְמַן מְרוּבֶּה – כָּשֵׁר. [א](א)אִיתְּמַר: רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה: שֶׁלֹּא שָׁהָה אָדָם שָׁם. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה: שֶׁלֹּא עָבַר אָדָם שָׁם. לֵימָא מָר הֲלָכָה כְּמָר, וּמָר הֲלָכָה כְּמָר! מִשּׁוּם דְּאָפְכִי לְהוּ. (ב)מְצָאוֹ בַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא: מַאי "חֲפִיסָה"? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חֵמֶת קְטַנָּה. מַאי "דְּלוֹסְקָמָא"? טְלִיקָא דְּסָבֵי. [ב]מַתְנִי' הַמֵּבִיא גֵּט, וְהִנִּיחוֹ זָקֵן אוֹ חוֹלֶה – נוֹתֵן לָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם. [גד](ג)בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה לְכֹהֵן, וְהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם – אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם. הַשּׁוֹלֵחַ חַטָּאתוֹ מִמְּדִינַת הַיָּם – מַקְרִיבִין אוֹתָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם. [ה]גְּמָ' אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא זָקֵן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לִגְבוּרוֹת; וְחוֹלֶה – שֶׁרוֹב חוֹלִים לְחַיִּים; אֲבָל זָקֵן שֶׁהִגִּיעַ לִגְבוּרוֹת, וְגוֹסֵס – שֶׁרוֹב גּוֹסְסִין לְמִיתָה; לָא. אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: הַמֵּבִיא גֵּט וְהִנִּיחוֹ זָקֵן – אֲפִילּוּ בֶּן מֵאָה שָׁנָה, נוֹתֵן לָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם! תְּיוּבְתָּא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, כֵּיוָן דְּאִיפְלִיג – אִיפְלִיג. [ז](ד)רָמֵי לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַבָּה, תְּנַן: הַמֵּבִיא גֵּט, וְהִנִּיחוֹ זָקֵן אוֹ חוֹלֶה – נוֹתֵן לָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם. וּרְמִינְהוּ: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ" – שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם לְמִיתָתוֹ, אֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה מִיָּד! אֲמַר לֵיהּ: תְּרוּמָה אַגִּיטִּין קָא רָמֵית?! תְּרוּמָה אֶפְשָׁר, גֵּט לָא אֶפְשָׁר. (ה)וְרָמֵי תְּרוּמָה אַתְּרוּמָה; תְּנַן: בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה לְכֹהֵן, וְהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם – אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם. וּרְמִינְהוּ: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ" – שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם מִיתָתוֹ, אֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה מִיָּד! אָמַר רַב אַדָּא בְּרֵיהּ דְּרַב יִצְחָק: שָׁאנֵי הָתָם, שֶׁהֲרֵי אֲסָרָהּ עָלָיו שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם מִיתָתוֹ. מַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא: מִמַּאי דְּאִיהוּ מָיֵית בְּרֵישָׁא? דִּלְמָא אִיהִי מָיְיתָא בְּרֵישָׁא! (ו)אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי מֵאִיר – דְּלָא חָיֵישׁ לְמִיתָה, הָא רַבִּי יְהוּדָה – דְּחָיֵישׁ לְמִיתָה. (ז)דִּתְנַן: הַלּוֹקֵחַ יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים, אוֹמֵר: שְׁנֵי לוּגִּין שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ – הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה; עֲשָׂרָה – מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן; תִּשְׁעָה – מַעֲשֵׂר שֵׁנִי; וּמֵיחֵל וְשׁוֹתֶה מִיָּד – דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין. רָבָא אָמַר:

שֶׁמָּא

בֵּין כֵּלָיו בְּבֵיתוֹ: לֵימָא רַב יְהוּדָה הֲלָכָה כְּיֵשׁ אוֹמְרִים וְלֵימָא רַבָּה הֲלָכָה כְּר"ש לָמָּה חָזְרוּ לְהַזְכִּיר אֶת הַדְּבָרִים וּלְפָרְשָׁן: וּמְשַׁנֵּי מִשּׁוּם דְּאָפְכִי לְהוּ אִית תַּנָּאֵי דִּמְפַכֵּי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לְיֵשׁ אוֹמְרִים וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִלְכָּךְ אִם לֹא הִזְכִּירוּ אֶלָּא שֵׁם הַחֲכָמִים לֹא הֲוֵי יָדְעֵי הֵיַיא מִתְּרֵי לִשָּׁנֵי קָיְימִי: חֵמֶת בּוֹלְזוֹל"א בְּלַעַ"ז וְהִיא שֶׁל עוֹר: טְלִיקָא טַסְק"א בְּלַעַ"ז: מַתְנֵי' נוֹתְנוֹ לָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם וְלֹא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא מֵת וּבָטֵל שְׁלִיחוּתוֹ וּמִדְּאוֹרַיְיתָא נָפְקָא לָן דְּהַכֹּל שׁוֹחֲטִין (חֻלִּין דַּף י:) הַעֲמֵד דָּבָר עַל חֶזְקָתוֹ: מַקְרִיבִין אוֹתָהּ וְלֹא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא מֵתוּ בְּעָלֶיהָ וּלְמִיתָה אָזְלָא: גְּמ' לִגְבוּרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה לִשָּׁנָא דִּקְרָא (תְּהִלִּים צ':י'): וְחוֹלֶה אוֹ חוֹלֶה דְּמַתְנֵי' בְּזָקֵן חוֹלֶה וְלֹא גּוֹסֵס: כֵּיוָן דְּאִפְלִיג מִשְּׁאָר דֶּרֶךְ כָּל הָאָרֶץ שֶׁהֶאֱרִיךְ יָמִים עַל מֵאָה שָׁנָה: אִפְלִיג וְאֵינוֹ כִּשְׁאָר הָאָדָם לִהְיוֹת קָרוֹב לָמוּת אֲבָל בֶּן שְׁמוֹנִים וְאַחַת אוֹ יוֹתֵר עַל תִּשְׁעִים קָרוֹב לָמוּת הוּא: אֲסוּרָה לֶאֱכֹל בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה לְכֹהֵן שֶׁאוֹכֶלֶת בִּשְׁבִילוֹ אֲסוּרָה מִיָּד דְּכָל שַׁעְתָּא חָיְישִׁינַן עַכְשָׁו יָמוּת אַלְמָא חָיְישִׁינַן לְמִיתָה: תְּרוּמָה אֶפְשָׁר לִהְיוֹת נִזּוֹנֶת בְּחֻלִּין: גֵּט לֹא אֶפְשָׁר לְמֵחַשׁ לְמִיתָה דְּאִי חָיְישַׁתְּ אֵין לְךָ שׁוֹלֵחַ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְהֵן עֲגוּנוֹת: שָׁאנֵי הָתָם שֶׁהֲרֵי אֲסָרָהּ שָׁעָה אַחַת קֹדֶם לְמִיתָתוֹ לְעוֹלָם לֹא חָיְישִׁינַן לְמִיתָה וְשָׁאנֵי הָכָא שֶׁהֲרֵי אֲסָרָהּ מֵחַיִּים שָׁעָה אַחַת קֹדֶם מִיתָתוֹ וְכָל שַׁעְתָּא אִיכָּא לְסַפּוּקֵי בְּהַהִיא שַׁעְתָּא שֶׁעֲתִידָה לֵאָסֵר וּשְׁוִיָּא דְּאִיקָא הוּא וְהַיְינוּ דְּפָרִיךְ לֵיהּ וְאִי לָאו דְּחָיְישִׁינַן לְמִיתָה מִמַּאי דְּהָוֵי גִּטָּא דִּלְעוֹלָם הוּא מָיֵית בְּרֵישָׁא וְנֶאֶסְרָה מֵחַיִּים דִּלְמָא הִיא מָיְיתָא בְּרֵישָׁא וְלֹא יָבֹא לִכְלַל גֵּט לְעוֹלָם: אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי הַאי תַּנָּא וַדַּאי חָיֵישׁ לְמִיתָה וְלָא קַשְׁיָא מַתְנִיתִין דְּהָכָא ר' מֵאִיר הִיא דְּלָא חָיֵישׁ לִבְקִיעַת הַנּוֹד: אוֹסְרִין שֶׁמָּא יִבָּקַע הַנּוֹד:

אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ בֵּין כֵּלָיו פִּי' בְּבֵיתוֹ אע"ג דְּרַבִּים מְצוּיִין בְּבֵיתוֹ וְאִם הִיא נִמְצֵאת בַּקַּרְקַע הָיָה לָחוּשׁ לְיוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר אֲבָל בֵּין כֵּלָיו לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא הֱבִיאוֹ. אַחֵר אֶלָּא הוּא: מְצָאוֹ בַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא וּמַכִּירוֹ כָּשֵׁר כְּשֶׁמְּצָאוֹ הוּא עַצְמוֹ אַיְירֵי מִדְּמַסְמְכִינַן אַהַכָּרָתוֹ וְאע"ג דְּלָאו עֲרָבָא מְדַבְּנָן הוּא נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא אֲבַדְתִּי דִּכְלֵי עָלְמָא אִית לְהוּ טְבִיעוּת עַיִן כִּדְפֵרַשְׁנוּ לְעֵיל וּמַכִּירוֹ אַחֲפִיסָה וְאַדְּלוֹסְקָמָא קָאֵי וְאע"פ שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר אֶת הַגֵּט דְּאִי מַכִּיר אֶת הַגֵּט לָמָּה לִי שֶׁמְּצָאוֹ בַּחֲפִיסָה וא"ת וְנֵיחוּשׁ לִשְׁאֵלָה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּיבָמוֹת (דַּף קכ:) וי"ל דְּקִים לֵיהּ בְּנַפְשֵׁיהּ שֶׁלֹּא הִשְׁאִילָהּ לְשׁוּם אָדָם אִי נָמֵי בְּיוֹדֵעַ שֶׁבַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא אַבְדוֹ וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מַכִּיר חֲפִיסָה אוֹ דְּלוֹסְקָמָא בִּטְבִיעוּת עַיִן דְּמַה שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁבַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא אַבְדוֹ אֵין זֶה סִימָן וְהָא דִּתְנַן בפ"ק דב"מ (דַּף כ.) מְצָאָהּ בַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא תַּכְרִיךְ שֶׁל שְׁטָרוֹת אוֹ אֲגֻדָּה שֶׁל שְׁטָרוֹת כו' הָתָם מַיְירֵי שֶׁנּוֹתֵן סִימָן בַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא עַצְמוֹ וְעַל יָדוֹ מַחֲזִיר לוֹ מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ וְלָא חָיְישִׁינַן לִשְׁאֵלָה לְעִנְיַן מָמוֹן אֲבָל מַה שֶּׁאוֹמֵר שֶׁאָבְדָה בִּדְלוֹסְקָמָא לָא הָוֵי סִימָן דְּדֶרֶךְ לְהַנִּיחַ שְׁטָרוֹת בִּדְלוֹסְקָמָא כִּדְתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא עֶשֶׂר דְּלוֹסְקְמָאוֹת שְׁטָרוֹת מָסַרְתִּי לָךְ וַאֲפִלּוּ הָוֵי סִימָן סִימָן מֻבְהָק לְהַחֲזִיר הַגֵּט לָא הָוֵי וְהָא דְּאָמַר בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דַּף כח.) הוּא אוֹמֵר בַּחֲפִיסָה וְהִיא אוֹמֶרֶת בַּחֲפִיסָה יִנָּתֵן לוֹ דְּמִידַע יָדְעָה דְּכֹל דְּאִית לֵיהּ בַּחֲפִיסָה מַנַּח לֵיהּ אֲפִילּוּ תִּמְנֵי לוֹמַר דְּיִנָּתֵן לוֹ לְגָרֵשׁ בּוֹ קָאָמַר לֹא מִשּׁוּם דַּחֲשִׁיב סִימָן מֻבְהָק דְּהָתָם מַיְירֵי בְּשֶׁלֹּא הֶחֱזַק יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר וְאוֹתוֹ הַגֵּט וַדַּאי נִכְתַּב לִשְׁמוֹ אֶלָּא שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם נָפַל מִן הַבַּעַל אוֹ מִן הָאִשָּׁה אִי נָמֵי וּמַכִּירוֹ פֵּרוּשׁ אוֹ מַכִּירוֹ וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסֵי בְּהֶדְיָא אוֹ מַכִּירוֹ וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ מְצָאוֹ בַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא וְיָדוּעַ שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ וְגַם שֶׁבְּתוֹכָהּ אָבְדוֹ אע"פ שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר הַגֵּט אוֹ מַכִּירוֹ שֶׁמַּכִּיר הַגֵּט אֲפִלּוּ בְּלֹא חֲפִיסָה וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסֵי אִם מַכִּירוֹ הָכִי פֵּרוּשׁוֹ מְצָאוֹ בַּחֲפִיסָה וְיוֹדֵעַ שֶׁלֹּא בְּתוֹכָהּ אָבְדוֹ וְאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וַאֲפִלּוּ הָכֵי אִם מַכִּירוֹ כָּשֵׁר וּלְרְבוּתָא נָקַט מְצָאוֹ בַּחֲפִיסָה אִי נָמֵי דַּוְקָא אִם מַכִּירוֹ כָּשֵׁר אֲבָל מַה שֶּׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁבַּחֲפִיסָה אוֹ בִּדְלוֹסְקָמָא אָבְדוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל וְלִסְפָרִים דְּגָרְסֵי וּמַכִּירוֹ מָצֵי לְפָרֵשׁ כְּמוֹ אִם מַכִּירוֹ: וְהִנִּיחוֹ זָקֵן אוֹ חוֹלֶה כו' תֵּימָה דִּבְפֶרֶק הַמַּפְקִיד (ב"מ דַּף לט:) גַּבֵּי הַהִיא סָבְתָא דְּאִשְׁתַּבַּאי אִיהִי וַחֲלָה בְּרַתָּא אָמְרִינַן דִּלְמָא שְׁכִיבָא סָבְתָא דִּלְמָא שְׁכִיבָא בְּרַתָּא וְאוֹמֵר ר"י דִּלְעִנְיַן יַתְמֵי הֶחְמִירוּ טְפֵי לְמֵחַשׁ כִּדְקָאָמַר נָמֵי הָתָם לֹא שְׁנָא לֹא עֲבוּד עִטְרָא לֹא שְׁנָא עֲבוּד חָיְישִׁינַן וּבְחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף כט:) מְפַלְגִינַן בֵּין עֲבוּד עִטְרָא לְלֹא עֲבוּד דְּאָמַר עִטְרָא קָלָא אִית לֵהּ וְעוֹד דִּבְשְׁבוּיוֹת חָיְישִׁינַן טְפֵי לְמִיתָה: תְּרוּמָה אֶפְשָׁר תֵּימַהּ וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ הַמַּקְשֶׁה מַתְנִיתִין דִּתְרוּמָה וְאִיכָּא לְאַקְשׁוֹיֵי תְּרוּמָה אַתְּרוּמָה כִּדְבְסָמוּךְ וי"ל דְּכֵן דֶּרֶךְ הַש"ס שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אֶלָּא מְתָרֵץ קֻשְׁיָא שֶׁמַּקְשֶׁה לוֹ: שָׁאנֵי הָתָם שֶׁהֲרֵי אֲסָרָהּ עָלָיו שָׁעָה אַחַת מֵחַיִּים פֵּרוּשׁ הָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה דְּהַעֲמֵד בַּעְלָהּ בְּחֶזְקַת חַי אֲבָל הָכָא אֲפִלּוּ נַעֲמִידֶנּוּ בְּחֶזְקַת חַי אֲסָרָהּ מֵחַיִּים וּפָרִיךְ דִּלְמָא אִיהִי מָיְתָא בְּרֵישָׁא וְלֹא תֵּאָסֵר מֵחַיִּים: הָא רַבִּי מֵאִיר דְּלָא חָיֵישׁ לְמִיתָה כו' הַשְׁתָּא דִּמְדַמֵּה שֶׁמָּא מֵת לְשֶׁמָּא יָמוּת לֹא לִגְמָרֵי מְדַמֵּה דְּהָא ר' מֵאִיר דְּמוֹקֵי מַתְנִיתִין כְּוָתֵיהּ וְלָא חָיֵישׁ לְשֶׁמָּא מֵת אֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה חָיֵישׁ לְשֶׁמָּא יָמוּת לִזְמַן מְרֻבֶּה דִּתְנַן בְּפֶרֶק ד' אַחִין (יְבָמוֹת דַּף כו.) אַרְבָּעָה אַחִין שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחָיוֹת וּמֵתוּ הַנְּשׂוּאִים אֶת הָאֲחָיוֹת הֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת וּמְפָרֵשׁ בגמ' מִשּׁוּם דְּקָסָבַר אָסוּר לְבַטֵּל מִצְוַת יְבָמִין וּלְמָא אַדְּמִתְיַבֵּם חַד מָיֵית אִידָךְ וְקָא מְבַטֵּל מִצְוַת יְבָמִין וְהַהִיא מִשְׁנָה מוֹקֵי לָהּ כְּר"מ בפ"ב דִּיבָמוֹת (דַּף יח.) וּלְקַמָּן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (גִּטִּין דַּף פה.) נָמֵי אָמַר לִכְלֵי עָלְמָא גֵּרוּת לָא שְׁכִיחָא מִיתָה שְׁכִיחָא וּלְרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי דְּחָיֵישׁ לְשֶׁמָּא יָמוּת לְאַלְתַּר לֹא חָיֵישׁ לְשֶׁמָּא מֵת לְאַלְתַּר דְּאִם לֹא כֵן אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁיָּצָא בַּעְלָהּ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ לֹא תֹּאכַל בִּתְרוּמָה וְלֹא תֹּאכַל כִּי אִם בְּשָׁעָה שֶׁרוֹאָה בַּעְלָהּ בְּפָנֶיהָ אֶלָּא וַדַּאי לֹא מְדַמֶּה אֶלָּא שֶׁמָּא מֵת בִּזְמַן מְרֻבֶּה לְשֶׁמָּא יָמוּת לְאַלְתַּר:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ד:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' כח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סח:

ג מיי' פט' מהל' תרומות הל' ב:

ד מיי' פד' מהל' פסולי המוקדשין הל' ד:

ה מיי' פו' מהל' גירושין הל' כח:

ו מיי' פט' מהל' תרומות הל' ג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סח:

ז מיי' פט' מהל' תרומות הל' א:

מסורת הש"ס

א סוכה כג:; מנחות ל:

ב בבא מציעא כ:

ג סוכה כג:

ד יבמות סט:; נדרים ג:

ה יבמות קכ.; בבא מציעא כז:

ו לעיל כה.

ז משנה דמאי; יומא נה::; תוספתא דמאי; מעילה כב.; בבא קמא סט.; עירובין לו::; חולין יד.

גליון הש"ס

מתני' בחזקת שהוא קיים. עיין סנהדרין דף מז ע"א תד"ה אימא כישן:

גמ' וגוסס. ע' קדושין עח ע"ב תד"ה לא:

(א)שֶׁמָּא מֵת לָא חָיְישִׁינַן, שֶׁמָּא יָמוּת חָיְישִׁינַן. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָה לְרָבָא: וְהָא נוֹד דִּכְשֶׁמָּא יָמוּת הוּא, וּפְלִיגִי! אָמַר רַב יְהוּדָה מִדִּסְקַרְתָּא: שָׁאנֵי נוֹד דְּאֶפְשָׁר דְּמָסַר לֵיהּ לְשׁוֹמֵר. מַתְקֵיף לַהּ רַב מְשַׁרְשְׁיָא: עָרְבָךְ עָרְבָא צְרִיךְ! אֶלָּא אָמַר רָבָא: שֶׁמָּא מֵת – לָא חָיְישִׁינַן, שֶׁמָּא יָמוּת – תַּנָּאֵי הִיא. אהַשּׁוֹלֵחַ חַטָּאתוֹ מִמְּדִינַת הַיָּם וְכוּ': וְהָא בָּעֵינָא סְמִיכָה! אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּקָרְבַּן נָשִׁים. רַב פָּפָּא אָמַר: בְּחַטַּאת הָעוֹף. וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמְעִינַן גֵּט – מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר, אֲבָל תְּרוּמָה דְּאֶפְשָׁר – אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן תְּרוּמָה – דִּזְמְנִין דְּלָא אֶפְשָׁר; אֲבָל חַטַּאת הָעוֹף – מִסְפֵּיקָא לָא לֵיעוּל חוּלִּין לָעֲזָרָה, צְרִיכָא. ב־דמַתְנִי' שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא לִפְנֵי חֲכָמִים, וְקִיְּימוּ אֶת דְּבָרָיו: עַל עִיר שֶׁהִקִּיפָהּ כַּרְקוֹם, וְעַל הַסְּפִינָה הַמּוּטְרֶפֶת בַּיָּם, וְעַל הַיּוֹצֵא לִידּוֹן – שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת קַיָּימִין. (ב)אֲבָל עִיר שֶׁכְּבָשָׁהּ כַּרְקוֹם, וּסְפִינָה שֶׁאָבְדָה בַּיָּם, וְהַיּוֹצֵא לֵיהָרֵג – נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חוּמְרֵי חַיִּים וְחוּמְרֵי מֵתִים – בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן, וּבַת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תֹּאכַל בִּתְרוּמָה. גְּמָ' אָמַר רַב יוֹסֵף: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּבֵית דִּין שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם, כֵּיוָן דִּגְמִיר לֵיהּ דִּינָא לְקַטְלָא – מִיקְטָל קָטְלֵי לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: בֵּית דִּין שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם נָמֵי, דִּמְקַבְּלִי שׁוֹחְדָא! אֲמַר לֵיהּ: כִּי שָׁקְלִי – מִקַּמֵּי דְּלַחְתּוֹם פּוּרְסִי שֶׁנָּמַג; לְבָתַר דְּמִיחְתַּם פּוּרְסִי שֶׁנָּמַג – לָא שָׁקְלִי. ה(ג)מֵיתִיבִי, כָּל מָקוֹם שֶׁיַּעַמְדוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ: "מְעִידִין אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵדָיו" – הֲרֵי זֶה יֵהָרֵג! דִּלְמָא בּוֹרֵחַ שָׁאנֵי. ותָּא שְׁמַע: שְׁמַע מִבֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים "אִישׁ פְּלוֹנִי מֵת"; "אִישׁ פְּלוֹנִי נֶהֱרָג" – יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. מִקּוֹמֶנְטָרִיסִין שֶׁל גּוֹיִם "אִישׁ פְּלוֹנִי מֵת"; "אִישׁ פְּלוֹנִי נֶהֱרַג" – אַל יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. זמַאי "מֵת", וּמַאי "נֶהֱרַג"? אִילֵימָא "מֵת" – מֵת מַמָּשׁ, וְ"נֶהֱרַג" – נֶהֱרַג מַמָּשׁ; דִּכְווֹתֵיהּ גַּבֵּי גוֹיִם, אַמַּאי אַל יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ? הָא קַיְימָא לַן דְּכֹל מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ הֵימוֹנֵי מְהֵימְנֵי לֵיהּ! אֶלָּא לָאו "מֵת" – יוֹצֵא לָמוּת, "נֶהֱרַג" – יוֹצֵא לֵיהָרֵג? וְקָתָנֵי: בְּבֵית דִּין יִשְׂרָאֵל יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ! חטלְעוֹלָם מֵת מַמָּשׁ וְנֶהֱרַג מַמָּשׁ, וּדְקָאָמְרַתְּ: דִּכְווֹתֵיהּ גַּבֵּי גוֹיִם אַמַּאי לָא, וְהָא קַיְימָא לַן דְּכֹל מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ הֵימוֹנֵי מְהֵימְנֵי; הָנֵי מִילֵּי בְּמִילְּתָא דְּלָא שָׁיְיכִי בָּהּ, אֲבָל בְּמִילְּתָא דְּשָׁיְיכִי בַּהּ, עָבְדִי לְאַחְזוֹקֵי שִׁיקְרַיְיהוּ. יא(ד)אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַב יוֹסֵף: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם,

אֲבָל

שֶׁמָּא מֵת לָא חָיְישִׁינַן דְּאוֹקְמִינַן אַחֲזָקָה שֶׁהִנִּיחוֹ חַי וְגַבֵּי כֹּהֵן שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם כֵּיוָן שֶׁלֹּא גֵּרְשָׁהּ אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת אא"כ מֵת אֲבָל זוֹ שֶׁנּוֹתֵן לָהּ גֵּט עַל מְנָת שֶׁיָּחוּל שָׁעָה א' קוֹדֶם לְמִיתָתוֹ לְשֶׁמָּא יָמוּת מִיָּד וַדַּאי חָיְישִׁינַן דְּלָא מְרַע לָהּ לַחֲזָקָה בְּהָכִי: וְהָא נוֹד לְדִידָךְ דְּבָעֵית לְאוֹקְמֵי לְדִבְרֵי הַכֹּל וְהָא נוֹד דְּהָאִי דְּאָסְרֵי לֵיהּ לִשְׁתּוֹת מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָמוּת הוּא וּפְלִיג ר"מ וְאָמַר לָא חָיְישִׁינַן: עָרְבָךְ עָרְבָא צָרִיךְ שֶׁמָּא הַשּׁוֹמֵר עַצְמוֹ יִפְשַׁע: שֶׁמָּא מֵת לָא חָיְישִׁינַן וּמַתְנִי' לְדִבְרֵי הַכֹּל וּבָרַיְיתָא דַּהֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ תַּנָּאֵי הִיא פְּלֻגְתָּא דר"מ וַחֲבֵרָיו: וְהָא בָּעֵינָא סְמִיכָה וְתַנְיָא בת"כ יָדוֹ וְלֹא יַד בְּנוֹ יָדוֹ וְלֹא יַד שְׁלוּחוֹ: בְּקָרְבַּן נָשִׁים אִשָּׁה שֶׁשָּׁגְגָה בְּכָרֵת וְשָׁלְחָה חַטָּאתָהּ דְּגַבֵּי סְמִיכָה תַּנְיָא (קִדּוּשִׁין דַּף לו.) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְסָמַךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין וְאֵין בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוֹמְכוֹת: וּצְרִיכָא לְמִתְנֵי תְּלָתָא דְּבֵי בְּמַתְנִיתִין בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּים: דִּזְמְנִין דְּלָא אֶפְשָׁר שֶׁהִיא עֲנִיָּה וּצְרִיכָה פַּרְנָסָה וְתִטּוֹל תְּרוּמָה בְּבֵית הַגְּרָנוֹת: מַתְנִי' כַּרְקוֹם מָצוֹר מְתַרְגְּמִינַן כַּרְקוֹמִין (דְּבָרִים כ): הַמּוּטְרֶפֶת וַעֲדַיִין לֹא טָבְעָה: לִידּוֹן בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת: חוּמְרֵי חַיִּים כו' כִּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל: בַּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן חוּמְרֵי מֵתִים: בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל חוּמְרֵי חַיִּים וְלֹא תֹּאכַל בִּתְרוּמַת אָבִיהָ: גְּמ' לֹא שָׁנוּ דְּיוֹצֵא לֵיהָרֵג נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי חַיִּים: אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּאַחַר גְּמַר דִּין זִמְנִין דְּחָזוּ לֵיהּ זְכוּתָא וּמַחֲזִירִין אוֹתוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּנִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מב:) הַסּוּס רָץ וּמַעֲמִידוֹ: פּוּרְסֵי שֶׁנָּמַג לְשׁוֹן פַּרְסִי הוּא פְּסַק דִּין: כָּל מָקוֹם כו' רֵישָׁא הָכִי אִיתָא מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וּבָרַח כו' בפ"ק דְּמַכּוֹת (דַּף ז.): הֲרֵי זֶה יֵהָרֵג אַלְמָא לָא אָמְרִינַן שֶׁמָּא מָצְאוּ לוֹ זְכוּת אַחֲרֵי כֵן ש"מ לָא שְׁכִיחָא וְלָא מְסַפְּקִינַן בְּהָכִי: אִישׁ פְּלוֹנִי מֵת בְּבֵית דִּין מִיתַת עַצְמוֹ כְּגוֹן מִי שֶׁלָּקָה וְשָׁנָה בב"ד כּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִפָּה: נֶהֱרָג א' מֵאַרְבַּע מִיתוֹת וְגַבֵּי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים מֵת כְּמוֹ לְקָמוֹנְיָא אֲזִילָא דִּקְטִיעָא בַּר שָׁלוֹם בְּמַס' ע"ז (דַּף י:): קוֹמֶנְטָרִיסִין מְמוּנִּין לַהֲרוֹג: אַמַּאי אַל יַשִּׂיאוּ אִשְׁתּוֹ הָא קי"ל בְּפֶ' בַּתְרָא דִּיבָמוֹת (דַּף קכא:) עוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ כָּשֵׁר לְעֵדוּת אִשָּׁה: וְקָתָנֵי גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל יַשִּׂיאוּ וְקַשְׁיָא לְרַב יוֹסֵף: דְּלָא שָׁיְיכִי בָּהּ שֶׁאֵינָהּ תִּפְאֶרֶת לָהֶם: דְּשָׁיְיכִי בָּהּ כִּי הָכָא שֶׁמִּתְפָּאֲרִים שֶׁהָרְגוּ בְּדִין: עֲבִידִי לְשַׁקֵּר וְלוֹמַר נֶהֱרַג וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאוּהוּ אֶלָּא יוֹצֵא לִדּוֹן: לֹא שָׁנוּ דְּנוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי חַיִּים אֶלָּא בְּדִינֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים דְּשָׁקְלֵי שׁוֹחְדָא:

וְהָא בָּעֵי סְמִיכָה אע"ג דִּסְמִיכָה לָא מְעַכְּבָא מ"מ אֵין נַעֲשׂוֹת בְּלֹא סְמִיכָה לְכַתְּחִלָּה וְכֵן פָּרִיךְ בְּפֶ' הַתַּעֲרוֹבוֹת (זְבָחִים דַּף עג:) אַהָא דִּתְנַן הָתָם קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים יִקְרַב לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא וְהָא בָּעֵינָא סְמִיכָה וּמְשַׁנֵּי בְּקָרְבַּן נָשִׁים וְכֵן בִּפְסָחִים פֶּרֶק הָאִשָּׁה (דַּף פט.) גַּבֵּי חֲמִשָּׁה שֶׁנִּתְעָרְבוּ עוֹרוֹת פִּסְחֵיהֶם וְנִמְצָא יַבֶּלֶת בְּאֶחָד מֵהֶן דִּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִים לְהָבִיא וּלְהַתְנוֹת בְּמוֹתַר הַפֶּסַח אֲפִ"ה פְּטוּרִין מִשּׁוּם דְּפֶסַח לָא בָּעֵי סְמִיכָה וּמוֹתַר פֶּסַח בָּעֵי סְמִיכָה וְלָא אָמְרִינַן יַעֲשׂוּ בְּלֹא סְמִיכָה דִּלְכַתְּחִלָּה אֵין נַעֲשׂוֹת בְּלֹא סְמִיכָה כִּדְפָרֵישִׁית וְקָשֶׁה דִּבְפֶרֶק תָּמִיד נִשְׁחָט (פְּסָחִים דַּף סד.) אָמְרִינַן דְּכָל הַזְּבָחִים עָרֵל וְטָמֵא מְשַׁלְּחִין קָרְבְּנוֹתֵיהֶם וְלָא קָפֵיד אַסְּמִיכָה וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּסָמִיךְ אַבְּרָאֵי דִּבְפֶ' כָּל הַפְּסוּלִין (זְבָחִים דַּף לג.) מַסְקִינַן דְּתֵכֶף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה דְּאוֹרָיְיתָא וַאֲפִילּוּ לְמ"ד בִּיאָה בְּמִקְצָת לָא שְׁמָהּ בִּיאָה לֵיכָּא לְמֵימַר אֶפְשָׁר דִּמְעַיֵּיל יְדֵיהּ וְסָמֵיךְ דְּהָא בְּפֶרֶק כָּל הַפְּסוּלִין (גז"ש) אָמְרִינַן כָּל הַסּוֹמֵךְ רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ הוּא מַכְנִיס דְּכָל כֹּחוֹ בָּעֵינַן וְלֵיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּעוֹף דְּעוֹף לָאו זֶבַח הוּא וּבִבְכוֹר וּמַעֲשֵׂר נָמֵי לֵיכָּא לְאוֹקְמֵי דְּהָא כָּל הַזְּבָחִים קָאָמַר וְלֹא בְּקָרְבַּן נָשִׁים מִשּׁוּם עָרֵל וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְקַיֵּים מִצְוַת סְמִיכָה שֶׁיְּבִיאֶנּוּ הוּא עַצְמוֹ אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּלֹא סְמִיכָה וְכֵן בְּפֶרֶק הַתַּעֲרוֹבוֹת (שָׁם דַּף עג:) יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה בִּרְעִיָּה דְּהָכִי נָמֵי מְפַלֵּג הָתָם גַּבֵּי אָשָׁם מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ תַּקָּנָה בִּרְעִיָּה וּבְפֶרֶק הָאִשָּׁה נָמֵי כֵּיוָן שֶׁהוּא סָפֵק דְּשֶׁמָּא פָּטוּר הוּא לֹא עָשׂוּ חֲכָמִים תַּקָּנָה דְּאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אִם לֹא יַעֲבֹר מִצְוַת סְמִיכָה אֲבָל עָרֵל וְטָמֵא מַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁאֵין לוֹ תַּקָּנָה לְהַמְתִּין כְּגוֹן שֶׁמֵּתוּ אֶחָיו מֵחֲמַת מִילָה דְּאִי אֶפְשָׁר לָמוּל בְּשׁוּם עִנְיָן וְטָמֵא כְּגוֹן זָב וּמְצוֹרָע שֶׁאֵין רְפוּאָתוֹ תְּלוּיָה בְּעַצְמוֹ אִי נָמֵי כְּגוֹן שֶׁהָיָה עוֹבֵר בְּבַל תְּאַחֵר אִם הָיָה מַמְתִּין וְכֵן הַהִיא דִּתְנַן בִּשְׁקָלִים (פ"ז מ"ל) וּמַיְיתֵי לָהּ בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף נה.) בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצֵאת בֵּין יְרוּשָׁלַיִם לְמִגְדַּל עֵדֶר זְכָרִים עוֹלוֹת נְקֵבוֹת זִבְחֵי שְׁלָמִים הָתָם נָמֵי אֵין תַּקָּנָה אַחֶרֶת לְאוֹתָם קָרְבָּנוֹת אֶלָּא שֶׁיַּקְרִיב בְּלֹא סְמִיכָה וְכֵן יוֹרֵשׁ שֶׁמֵּבִיא קָרְבַּן אָבִיו אע"פ שֶׁאֵינוֹ סוֹמֵךְ וא"ת וְהָא דִּתְנַן בְּפֶ' דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוֹת כג.) וּשְׁנֵיהֶם מְבִיאִים חַטָּאת אַחַת וּבְפֶרֶק שְׁנֵי נְזִירִים (נָזִיר דַּף נז.) שֶׁמְּבִיאִים קָרְבָּן אֶחָד בִּתְנַאי אַלְמָא מַיְיתֵי קָרְבָּן בְּלֹא סְמִיכָה כְּדֵי לִפְטוֹר עַצְמוֹ מַאי שְׁנָא מֵהַהִיא דְּפֶרֶק הָאִשָּׁה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּוַדַּאי תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁמְּבִיאִים קָרְבָּן אֶחָד מִסָּפֵק בְּלֹא סְמִיכָה כְּדֵי לִפְטוֹר עַצְמוֹ אֲבָל לְהָבִיא קָרְבָּן וַדַּאי כְּגוֹן מוֹתַר הַפֶּסַח לֹא הִתִּירוּ חֲכָמִים לַהֲבִיאוֹ בְּלֹא סְמִיכָה כְּדֵי לִפְטוֹר אֶת עַצְמוֹ וא"ת בְּפֶ' כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה (מְנָחוֹת דַּף סב:) אָמְרִינַן הַשּׁוֹלֵחַ קָרְבְּנוֹתָיו מִמְּדִינַת הַיָּם כֹּהֵן מֵנִיף עַל יָדוֹ וְהֵיכִי עָבֵיד הָכִי וְהָא בָּעֵי סְמִיכָה דְּמִדְּקָתָנֵי מֵנִיף מַשְׁמַע דְּאַיְירֵי בִּשְׁלָמִים וּבְקָרְבַּן נָשִׁים לֵיכָּא לְאוֹקְמֵי דְּהָא תָּנָא לֵיהּ רֵישָׁא וְהָאִשָּׁה כֹּהֵן מֵנִיף עַל יָדָהּ וְלַאק לְאוֹקְמֵי בְּעָרֵל וְטָמֵא וְי"ל דְּמַיְירֵי בְּיוֹרֵשׁ וּכְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר יוֹרֵשׁ אֵינוֹ סוֹמֵךְ וְהָכָא דְּלָא מְשַׁנֵּי בְּיוֹרֵשׁ מִשּׁוּם דְּחַטָּאת תְּנַן וּבְהַתַּעֲרוֹבוֹת (זְבָחִים ע:) תְּנַן כָּל הַזְּבָחִים דְּמַשְׁמַע אֲפִילּוּ חַטָּאת וא"ת עָרֵל וְטָמֵא וְכָל הָנְהוּ דְּאֵין רְאוּיִין לִסְמוֹךְ נְהִי דִּסְמִיכָה לָא מְעַכְּבָא נֵימָא כָּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָּה בִּילָּה מְעַכֶּבֶת בּוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר מִדְּדָרְשִׁינַן בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (וַיִּקְרָא טו) וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְלֹא מִנִּגְעוֹ שְׁמַע מִינָּהּ דְּטָמֵא מְשַׁלֵּחַ קָרְבְּנוֹתָיו דְּבַהֲבָאַת קָרְבָּן אַיְירֵי וְעוֹד מִדְּמְמַעֲטִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דַּחֲגִיגָה (דַּף ל:) טָמֵא מֵרְאִיָּה מוּבָאתָ שָׁמָּה וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה כָּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּבִיאָה יֶשְׁנוֹ בַּהֲבָאָה ש"מ דִּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת מְשַׁלֵּחַ וְלָא חָיְישִׁינַן שֶׁיְּהֵא רָאוּי לִסְמִיכָה: **אֲבָל** חַטָּאת לָא לֵיעוּל חֻלִּין לָעֲזָרָה וא"ת וַהֲלֹא חַטַּאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסָּפֵק כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בַּתְרָא דְּנִדָּה (דַּף ע.) וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאָדָם עַצְמוֹ בְּדִין הוּא שֶׁמֵּבִיא עַל הַסָּפֵק כְּדֵי לִפְטוֹר עַצְמוֹ אֲבָל הָכָא לַשָּׁלִיחַ אֵין לְהָבִיא חֻלִּין לָעֲזָרָה מִסָּפֵק: **פּוּרְסֵי** שֶׁנָּמַג פֵּרֵשׁ ר"ח דִּין גָּלוּל שֶׁלָּהֶם: **וְקָתָנֵי** יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ מֵהָא דְּקָתָנֵי קוֹמֶנְטָרִיסִין שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים אַל יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ וְרַב יוֹסֵף קָאָמַר דְּמִיקְטָל קָטְלֵי לֵיהּ לָא מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי דְּאִיכָּא לְאוֹקְמֵי לְבָרַיְיתָא מִקַּמֵּי דְּלַחְתּוֹם פּוּרְסֵי שֶׁנָּמַג וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דִּלְמָא הָא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ כָּשֵׁר לְעֵדוּת אִשָּׁה הַיְינוּ כְּשֶׁמֵּעִיד שֶׁכְּבָר מֵת דְּלָא טָעֵי בֵּין מֵת לְלֹא מֵת אֲבָל יוֹצֵא לָמוּת אוֹ לֵיהָרֵג לָא מְהֵימַן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פד' מהל' פסולי המוקדשין הל' יד:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' כח:

ג מיי' פו' מהל' גירושין הל' כט:

ד מיי' פט' מהל' תרומות הל' ב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סט:

ה מיי' פי"ג מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ז, סמג לאוין רצ:

ו מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' י:

ז מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ג:

ח ש"ע אה"ע סי' יז סעי' יד:

ט מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יג, טור אה"ע סי' יז:

י מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יג:

יא מיי' פט' מהל' תרומות הל' ב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סט:

מסורת הש"ס

א סוכה כו.

ב תוספתא גיטין

ג משנה מכות; סנהדרין מה:; מכות ז.

ד אוצר מדרשים יצירת הולד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והא בעי סמיכה כו' דבהבאת קרבן איירי. עיין מו"ק דף טו ע"ב תוס' ד"ה אחרי. ועיין בטורי אבן מגילה דף ח ע"א ד"ה מזובו:

אֲבָל בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן דְּנִפַק לֵיהּ דִּינָא לְקַטְלָא – קָטְלִי לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָמֵי, אֶפְשָׁר דְּחָזוּ לֵיהּ זְכוּתָא! כִּי חָזוּ לֵיהּ זְכוּתָא – מִקַּמֵּי דְּלִיגְמַר דִּינָא, בָּתַר גְּמַר דִּינָא – תּוּ לָא חָזוּ לֵיהּ זְכוּתָא. לֵימָא מְסַיְּיעָא לֵיהּ: כׇּל מָקוֹם שֶׁיַּעַמְדוּ שְׁנַיִם וְיֹאמְרוּ "מְעִידִים אָנוּ אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵדָיו" – הֲרֵי זֶה יֵהָרֵג! דִּלְמָא בּוֹרֵחַ שָׁאנֵי. תָּא שְׁמַע: שְׁמַע מִבֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים "אִישׁ פְּלוֹנִי מֵת"; "אִישׁ פְּלוֹנִי נֶהֱרַג" – יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. מִקּוֹמֶנְטָרִיסִים שֶׁל גּוֹיִם "אִישׁ פְּלוֹנִי מֵת"; "אִישׁ פְּלוֹנִי נֶהֱרַג" – אַל יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. מַאי "מֵת" וּמַאי "נֶהֱרַג"? אִילֵימָא "מֵת" – מַמָּשׁ, וְ"נֶהֱרַג" – מַמָּשׁ; דִּכְווֹתֵיהּ גַּבֵּי גּוֹיִם, אַמַּאי אַל יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ? הָא קַיְימָא לַן, כֹּל מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ הֵימוֹנֵי מְהֵימְנִי לֵיהּ! אֶלָּא לָאו "מֵת" – יוֹצֵא לָמוּת, וְ"נֶהֱרַג" – יוֹצֵא לֵיהָרֵג? וְקָתָנֵי: בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל יַשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ! לְעוֹלָם מֵת מַמָּשׁ וְנֶהֱרַג מַמָּשׁ; דִּכְווֹתֵיהּ גַּבֵּי גּוֹיִם אַמַּאי לָא, וְהָא קַיְימָא לַן דְּכֹל מֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ הֵימוֹנֵי מְהֵימְנִי – הָנֵי מִילֵּי בְּמִילְּתָא דְּלָא שָׁיְיכִי בַּהּ, אֲבָל בְּמִילְּתָא דְּשָׁיְיכִי בַּהּ, עָבְדִי לְאַחְזוֹקֵי שִׁקְרַיְיהוּ. אב מַתְנִי' הַמֵּבִיא גֵּט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְחָלָה – הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר. וְאִם אָמַר לוֹ: "טוֹל לִי הֵימֶנָּה חֵפֶץ פְּלוֹנִי" – לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר, שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר. גְּמָ' אָמַר רַב כָּהֲנָא: "חָלָה" תְּנַן. פְּשִׁיטָא, "חָלָה" קָתָנֵי! מַהוּ דְּתֵימָא הוּא הַדִּין אַף עַל גַּב דְּלָא חָלָה, וְהַאי דְּקָתָנֵי "חָלָה" אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא קָתָנֵי; קָא מַשְׁמַע לַן. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דַּאֲמַר לֵיהּ "הוֹלֵךְ" – אַף עַל גַּב דְּלָא חָלָה נָמֵי! וְאִי דַּאֲמַר לֵיהּ "אַתְּ הוֹלֵךְ" – אֲפִילּוּ חָלָה נָמֵי לָא! וְאִי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֲפִילּוּ חָלָה נָמֵי לָא! ג דְּתַנְיָא: "הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר. "אַתְּ הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי זֶה לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – אֵין הַשָּׁלִיחַ עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ. ד אִיבָּעֵית אֵימָא "הוֹלֵךְ", וְהוּא דְּחָלָה; וְאִי בָּעֵית אֵימָא "אַתְּ הוֹלֵךְ", וְחָלָה שָׁאנֵי; וְאִי בָּעֵית אֵימָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, וְחָלָה שָׁאנֵי. (א) תְּנַן: הַמֵּבִיא גֵּט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְחָלָה – הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר. וּרְמִינְהוּ, אָמַר לִשְׁנַיִם: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי"; אוֹ לִשְׁלֹשָׁה: "כִּתְבוּ גֵּט וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. אִינְהוּ אִין, אֲבָל שָׁלִיחַ לָא! אָמַר אַבָּיֵי: הָתָם טַעְמָא מַאי – מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן דְּבַעַל, הָכָא בַּעַל לָא קָפֵיד. רָבָא אָמַר: מִשּׁוּם דְּמִילֵּי נִינְהוּ, וּמִילֵּי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ. ה(ב) מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ שְׁלִיחַ מַתָּנָה; וּבִפְלוּגְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל – רַב אָמַר: מַתָּנָה אֵינָהּ כְּגֵט. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מַתָּנָה הֲרֵי הִיא כְּגֵט. ו(ג) וְאִם אָמַר לוֹ "טוֹל לִי הֵימֶנָּה חֵפֶץ פְּלוֹנִי". אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּאן שָׁנָה רַבִּי: אֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל, וְאֵין הַשּׂוֹכֵר רַשַּׁאי לְהַשְׂכִּיר. ז אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ, אֲפִילּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹדְעִים אוֹתָהּ! אֶלָּא זִימְנִין דְּגִיטָּא נָמֵי לָא הָוֵי – דְּנַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ "אַל תְּגָרְשָׁהּ אֶלָּא בַּבַּיִת", וְגֵירְשָׁהּ בָּעֲלִיָּיה; "אַל תְּגָרְשָׁהּ אֶלָּא בְּיָמִין", וְגֵירְשָׁהּ בִּשְׂמֹאל. ח דְּכוּלֵּי עָלְמָא, הֵיכָא דְּנָפְקָה לְאַפֵּיהּ וְיָהֲבָה לֵיהּ חֵפֶץ, וַהֲדַר שָׁקְלָה מִינֵּיהּ גִּיטָּא; כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּגִיטָּא – גִּיטָּא מְעַלְּיָא הָוֵי. כִּי פְּלִיגִי הֵיכָא דַּאֲמַר לֵיהּ:

שְׁקוֹל

תּוּ לָא חָזוּ לֵיהּ זְכוּתָא כְּלוֹמַר לָא שְׁכִיחַ הִלְכָּךְ לָא מְסַפְּקִינַן בְּהָכִי: מַתְנִי' הַמֵּבִיא גֵּט בא"י שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וְנֶחְתַּם: מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר וְעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ מֵאֵלָיו וְשֶׁלֹּא בב"ד: וְאִם אָמַר לוֹ בַּעַל לַשָּׁלִיחַ: טוֹל לִי הֵימֶנָּה חֵפֶץ פְּלוֹנִי כְּשֶׁתִּתֵּן לָהּ אֶת הַגֵּט לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר: גְּמ' חָלָה תְּנַן לַאֲנִיס וה"ה לְכׇל אֲנָסִין אֲבָל אִי לָא אֲנִיס לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר: אִי דַּאֲמַר לֵהּ הוֹלֵךְ וְלֹא אָמַר לֵיהּ אַתָּה בְּעַצְמְךָ הוֹלֵךְ: וְאִי מַתְנִי' ר"ש: אֲפִלּוּ לֹא אֲמַר לֵהּ אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי חָלָה נָמֵי לֹא: ה"ז מְשַׁלְּחוֹ כּוּ' וְלָא מְפַלֵּג בֵּין חָלָה לְלֹא חָלָה וְעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ אַחֵר דְּהוֹלֵךְ לֹא מַשְׁמַע אֶלָּא טָרַח שֶׁיָּבֹא גֵּט זֶה לְיָדָהּ: אִיבָּעֵית אֵימָא מַתְנִי' דְּאָמַר לֵיהּ הוֹלֵךְ וְאַפֵ"ה בָּעֵינַן חָלָה דְּבָרַיְתָא דְּקָתָנֵי ה"ז מְשַׁלְּחוֹ וְהוּא דְּחָלָה: וְאִיבָּעֵית אֵימָא מַתְנִי' דַּאֲמַר לֵהּ אַתְּ הוֹלֵךְ וְחָלָה שָׁאנֵי וּבְרַיְתָ' דְּקָתָנֵי לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּדְלָא חָלָה וְכֵן נָמֵי כִּי תּוֹקְמָא כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן חָלָה שָׁאנֵי ור"ש בְּשֶׁלֹּא חָלָה: אָמַר לִשְׁנַיִם תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וְלֹא נָתַן לָהֶם גֵּט עֲשָׂאָן עֵדִים וְאע"פ שֶׁלֹּא אָמַר לָהֶם אַתֶּם עַצְמְכֶם כְּתָבוּהוּ הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ וְלֹא יֹאמְרוּ לַסּוֹפֵר וְיִכְתֹּב כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: אוֹ לִשְׁלֹשָׁה כִּתְבוּ גֵּט כּוּ' יִכְתְּבוּ הֵם עַצְמָם שֶׁהֲרֵי אָמַר לָהֶם כִּתְבוּ אֲבָל אָמַר לִשְׁלֹשָׁה תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי יֹאמְרוּ לַאֲחֵרִים וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאָן ב"ד וְרַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ אַלְמָא אֵין הַיָּחִיד עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ: בִּזָּיוֹן דְּבַעַל שֶׁעָלָיו לִכְתֹּב אֶת הַגֵּט וְאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיֵּדְעוּ בּוֹ רַבִּים שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכׇתְבוֹ: הָכָא גַּבֵּי הוֹלָכָה: לָא קְפִיד דְּמַאי קְפִידָא אִיכָּא: רָבָא אָמַר הָתָם הַיְינוּ טַעְמָא דְּלָא מְשַׁוּוּ שָׁלִיחַ שֶׁלֹּא מָסַר לָהֶם אֶלָּא דְּבָרִים וְאֵין בַּדְּבָרִים כֹּחַ לִהְיוֹת חוֹזְרִים וְנִמְסָרִים לְאַחֵר אֲבָל גֵּט דְּאִית בֵּהּ מַמָּשָׁא חוֹזֵר וְנִמְסָר: שְׁלִיחַ מַתָּנָה שֶׁאָמַר בַּעַל הַבַּיִת לְב' עֵדִים כִּתְבוּ שְׁטַר מַתָּנָה לִפְלוֹנִי אִי טַעְמָא דְּגֵט מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן הוּא הָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר הָכִי שֶׁהֲרֵי אֵין עָלָיו לְכׇתְבוֹ דִּתְנַן (ב"ב דַּף קסז:) וְהַמְקַבֵּל נוֹתֵן אֶת הַשָּׂכָר הִלְכָּךְ אִם יִרְצוּ יֹאמְרוּ לַאֲחֵרִים וְיִכְתְּבוּ וּלְמ"ד מִלֵּי לָא מִמַּסְרָן הָנֵי נָמֵי לָא מִמַּסְרָן: אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ כָּאן שָׁנָה רַבִּי בְּמִשְׁנָה זוֹ שָׁנָה לָנוּ רַבִּי: אֵין הַשּׁוֹאֵל כּוּ' דְּהָא דִּתְנַן לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר לֹא מִשּׁוּם בַּטּוֹלֵי שְׁלִיחוּת דְּגִטָּא נָקַט לָהּ דְּאִם שָׁלַח בְּיַד אַחֵר הַגֵּט גֵּט דְּאַע"ג דְּאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר שָׁלִיחַ לְגָרֵשׁ מִיהָא שַׁוְיֵהּ אֶלָּא הַאי דִּתְנַן לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל: זוֹ אֲפִי' תִּינוֹקוֹת יוֹדְעִין אוֹתָהּ דְּאִם הִשְׁאִילָהּ לוֹ לֹא נִתְרַצָּה אֲחֵרִים הִשְׁאִילָהּ לוֹ דְּאֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל וְנִמְצָא זֶה עוֹבֵר עַל דַּעְתּוֹ וּמַקְנִיטוֹ: אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁלִיחוּת דְּגֵט גּוּפֵהּ תְּנָא לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ דְּאִם שְׁלָחוֹ בְּיַד אַחֵר זִמְנִין דְּגִטָּא נָמֵי לָא הָוֵי גִּטָּא וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי זִמְנִין: אַל תְּגָרְשֶׁהָ אֶלָּא בְּיָמִין וְגֵרְשָׁהּ בִּשְׂמֹאל דְּלָא שַׁוְיֵהּ שָׁלִיחַ לְהָכִי הַאי נָמֵי פְּעָמִים שֶׁשְּׁלִיחוּת הַגֵּט תָּלוּי בַּחֵפֶץ וְאִיכָּא קְפִידָא לַבַּעַל: דְּכוּלֵּי עָלְמָא כּוּ' דְּמִדְּאָמַר ר' יוֹחָנָן זִמְנִין דְּגִטָּא נָמֵי לָא הָוֵי מַשְׁמַע דְּרֹב פְּעָמִים הָוֵי גִּטָּא וַאֲפִי' שְׁלָחוֹ בְּיַד אַחֵר: וְיָהֲבָה לֵיהּ חֵפֶץ לְהַהוּא שָׁלִיחַ שֵׁנִי: לכ"ע לָא פְּלִיגִי דְּהָוֵי גִּטָּא דְּאַע"ג דְּאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר שְׁלִיחוּת דְּגִטָּא לָא בָּטֵיל כְּכׇל שְׁלוּחֵי גִּטָּא שֶׁיְּכוֹלִין לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ דְּהַגֵּט לָא קָפֵד בַּעַל לְדָבָר זֶה דְּגֵט אֵינוֹ תָּלוּי בַּחֵפֶץ דְּאֶפְשָׁר שֶׁיֵּלֵךְ וְיִטֹּל הַחֵפֶץ וְיִשַׁלַּח הַגֵּט בְּיַד אַחֵר הִלְכָּךְ אֲפִי' שִׁנָּה בַּחֵפֶץ אֵין זֶה שִׁנּוּי בַּגֵּט שֶׁהֲרֵי קִבֵּל הַחֵפֶץ וְאח"כ נָתַן:

אֲבָל בבּ"ד שֶׁל יִשְׂרָאֵל כֵּיוָן דִּגְמַר דִּינֵהּ לְקַטְלָא מִקְטַל קָטְלִי לֵהּ אע"ג דְּאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף מב:) שֶׁהָיָה אֶחָד רוֹכֵב עַל סוּס וְסוּדָרִין בְּיָדוֹ מָצְאוּ לוֹ זְכוּת הָיָה הַלָּה מֵנִיף בַּסּוּדָרִין מִכׇּל מָקוֹם לָא שְׁכִיחַ: **רַשְׁבָּ"ג** אוֹמֵר בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר וְהָא דְּדָרְשִׁינַן (קִדּוּשִׁין דַּף מא.) וְשִׁלַּח וְשִׁלְּחָהּ מְלַמֵּד שֶׁהַשָּׁלִיחַ עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ הַיְינוּ הֵיכָא דְּאֵין הַבַּעַל מַקְפִּיד: **מִשּׁוּם** בִּזָּיוֹן דְּבַעַל פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁעָלָיו לִכְתֹּב אֶת הַגֵּט וְאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיֵּדְעוּ רַבִּים שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכׇתְבוֹ וְהָא דְּקָאָמַר יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ אַגַּב יִכְתְּבוּ נָקַט יִתְּנוּ אִי נָמֵי עַל יְדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ לְאַחֵר שֶׁיִּתֵּן יַרְגִּישׁ בְּדָבָר שֶׁהַבַּעַל לֹא כְּתָבוֹ וּמַקְפִּיד גַּם עַל הַנְּתִינָה וא"ת מַאי בִּזָּיוֹן אִיכָּא וְהָא תְּנַן (לְעֵיל גִּטִּין דַּף כב:) הָאִשָּׁה כּוֹתֶבֶת אֶת גִּטָּהּ אַלְמָא אֵין עַל הַבַּעַל לִכְתֹּב וְי"ל דִּלְעוֹלָם עַל הַבַּעַל לִכְתֹּב אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לַן דַּאֲפִלּוּ אִשָּׁה כּוֹתֶבֶת כָּשֵׁר דְּיָדַעַת לְאַקְנוֹיֵי: **וּמִלֵּי** לָא מִמַּסְרָן לְשָׁלִיחַ ר"מ וְר' יוֹסֵי פְּלִיגֵי לְקַמָּן בְּפֶ' הִתְקַבֵּל (גִּטִּין דַּף סו:) בְּאוֹמֵר לִשְׁלֹשָׁה תְּנוּ דְּקָסָבַר ר"מ דַּעֲשָׂאָן ב"ד וְר' יוֹסֵי פְּלִיג דַּאֲפִי' אָמַר לב"ד הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם יִלְמְדוּ וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לָהּ אֲבָל בְּאוֹמֵר לִשְׁנַיִם תְּנוּ אוֹ לִשְׁלֹשָׁה כִּתְבוּ וּתְנוּ אֲפִלּוּ ר"מ מוֹדֶה דְּיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ וְלָא מִמַּסְרֵי לְשָׁלִיחַ כִּדְמוֹכַח מַתְנִיתִין דְּהָתָם וְהָא דְּקָאָמַר בגמ' שְׁלַחוּ לֵהּ מִבֵּי רַב לִשְׁמוּאֵל אָמַר לִשְׁנַיִם כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וְאָמְרוּ לַסּוֹפֵר וְכָתַב וְחָתְמוּ הֵן מַהוּ שְׁלַח לְהוּ תְּנָא וְהַדָּבָר צָרִיךְ תַּלְמוּד וּפָרִיךְ מֵאָה דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר מִלֵּי לָא מִמַּסְרָן לְשָׁלִיחַ הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ דְּבִשְׁנַיִם אֲפִילּוּ ר"מ מוֹדֶה דְּלָא מִמַּסְרָן אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי שְׁמוּאֵל אַדִּשְׁמוּאֵל וְעוֹד דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דְּטַעְמֵיהּ דר"מ מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן דְּבַעַל וְקָסָבַר שְׁמוּאֵל דְּבִכְתִיבָה לֵיכָּא בִּזָּיוֹן אֲבָל בַּחֲתִימָה כְּשֶׁיַּחְתְּמוּ אֲחֵרִים הוּא דְּאִיכָּא בִּזָּיוֹן דְּמִיפַּרְסְמָא מִלְּתָא בַּחֲתִימָה טְפֵי וּמִיהוּ הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ מִדִּשְׁמוּאֵל דְּהָכָא דְּקָסָבַר טַעְמָא מִשּׁוּם מִלֵּי דְּאָמַר מַתָּנָה הֲרֵי הִיא כְּגֵט אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהָבִיא מִשְּׁמוּאֵל דְּהָכָא ה"נ פָּרִיךְ מֵאִידָךְ דִּשְׁמוּאֵל דְּהָתָם: **כָּאן** שָׁנָה רַבִּי אֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל אֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר בְּהַמַּפְקִיד (ב"מ דַּף לו.) שׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר פָּטוּר שֶׁהֲרֵי מְסָרוֹ לְבֶן דַּעַת דְּאֵין יָכוֹל לוֹמַר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנִי בְּיַד אַחֵר נְהִי דְּלָא מִחַיֵּיב מ"מ לְכַתְּחִלָּה אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת: **הֵיכָא** דְּנָפְקָה לְאַפֵּהּ נָקַט הָכִי מִשּׁוּם דְּמַתְנִיתִין אַיְירֵי בְּחָלָה הַשָּׁלִיחַ הָרִאשׁוֹן וְלֹא הִגִּיעַ לָעִיר שֶׁהָאִשָּׁה שָׁם:

מסורת הש"ס

א לקמן סו.; תוספתא גיטין; משנה גיטין
ב אוצר מדרשים יצירת הולד
ג בבא מציעא כט:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' לה, סמג עשין נ:
ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' ד, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לח נא:
ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' לה, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לח:
ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' לה, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לח:
ה מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' י, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמד סעי' א:
ו מיי' פא' מהל' שכירות הל' ד, סמג עשין עד, טוש"ע חו"מ סי' שז סעי' ד:
ז מיי' פט' מהל' גירושין הל' לג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' מה:
ח מיי' פט' מהל' גירושין הל' לה, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נא:

[אב]שְׁקוֹל מִינַּהּ חֵפֶץ וַהֲדַר הַב לַהּ גִּיטָּא; וַאֲזַל אִיהוּ וִיהַב לַהּ גִּיטָּא, וַהֲדַר שְׁקַל מִינַּהּ חֵפֶץ. רַבִּי יוֹחָנָן פּוֹסֵל בּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׁלוּחוֹ, וְרֵישׁ לָקִישׁ מַכְשִׁיר בִּשְׁלוּחוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בּוֹ. [ג(א)]מַתְנִי' הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, וְחָלָה – עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ בְּבֵית דִּין וּמְשַׁלְּחוֹ, וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶם: "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"; וְאֵין שָׁלִיחַ אַחֲרוֹן צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אֶלָּא אוֹמֵר: שְׁלִיחַ בֵּית דִּין אֲנִי. [ד]גְּמָ' אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לַאֲבִימִי בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ: בָּעֵי מִינֵּיהּ מֵרַבִּי אֲבָהוּ; שָׁלִיחַ דְּשָׁלִיחַ מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ, אוֹ לָא? אֲמַר לְהוּ: הָא לָא תִּיבְּעֵי לְכוּ, מִדְּקָתָנֵי "אֵין הַשָּׁלִיחַ הָאַחֲרוֹן", מִכְּלָל דִּמְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ; אֶלָּא כִּי תִּיבְּעֵי לְכוּ: כִּי מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ – בְּבֵית דִּין, אוֹ אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין? אֲמַרוּ לֵיהּ: הָא לָא מִבַּעְיָא לַן, מִדְּקָתָנֵי: אֶלָּא אוֹמֵר "שְׁלִיחַ בֵּית דִּין אֲנִי". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מַתְנֵי הָכִי: אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לַאֲבִימִי בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ, בְּעִי מִינֵּיהּ מֵרַבִּי אֲבָהוּ: שָׁלִיחַ דְּשָׁלִיחַ, כִּי מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ – בְּבֵית דִּין, אוֹ שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין? [ה]אֲמַר לְהוּ: וְתִיבְּעֵי לְכוּ אִי מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ בְּעָלְמָא! אֲמַרוּ לֵיהּ: הָא לָא קָא מִיבַּעְיָא לַן, דִּתְנַן: "אֵין הַשָּׁלִיחַ הָאַחֲרוֹן", מִכְּלָל דְּשָׁלִיחַ מְשַׁוֵּי שָׁלִיחַ; אֶלָּא כִּי קָא מִיבַּעְיָא לַן – בְּבֵית דִּין, אוֹ שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין? אֲמַר לְהוּ: הָא נָמֵי לָא תִּיבְּעֵי לְכוּ, דְּקָתָנֵי: אֶלָּא אוֹמֵר "שְׁלִיחַ בֵּית דִּין אֲנִי". [ו]אָמַר רַבָּה: שָׁלִיחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עוֹשֶׂה כַּמָּה שְׁלוּחִין. אָמַר רַב אָשֵׁי: אִם מֵת רִאשׁוֹן – בָּטְלוּ כּוּלָּן. [זח]אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: הָא דְּאַבָּא, דְּקַטְנוּתָא הִיא! אִילּוּ מֵת בַּעַל, מִידֵּי מְשַׁשָּׁא אִית בְּהוּ?! כּוּלְּהוּ מִכֹּחַ מַאן קָאָתוּ – מִכֹּחַ דְּבַעַל קָאָתוּ; אִיתֵיהּ לְבַעַל – אִיתַנְהוּ לְכוּלְּהוּ, לֵיתֵיהּ לְבַעַל – לֵיתַנְהוּ לְכוּלְּהוּ. הָהוּא גַּבְרָא דְּשַׁדַּר לַהּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ, אֲמַר שָׁלִיחַ: לָא יָדַעְנָא לַהּ, אֲמַר לֵיהּ: זִיל יַהֲבֵיהּ לְאַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי, דְּאִיהוּ יָדַע לַהּ, וְלֵיזִיל וְלִיתְּבֵיהּ נִיהֲלַהּ. אֲתָא וְלָא אַשְׁכַּח לְאַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי. אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא וְרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא, וְיָתֵיב רַב סָפְרָא גַּבַּיְיהוּ. אֲמַרוּ לֵיהּ: מְסוֹר מִילָּךְ קַמֵּי דִּידַן, דְּכִי יֵיתֵי אַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי נִיתְבִינֵיהּ לֵיהּ, וְלֵיזִיל וְלִיתְבִינֵיהּ לַהּ. [ט]אֲמַר לְהוּ רַב סָפְרָא: וְהָא שְׁלִיחַ שֶׁלֹּא נִיתַּן לְגֵירוּשִׁין הוּא! אִיכְסוּפוּ. אָמַר רָבָא: קַפְּחִינְהוּ רַב סָפְרָא לִתְלָתָא רַבָּנַן סְמוּכֵי. אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּמַאי קַפְּחִינְהוּ? מִי קָאָמַר לֵיהּ "אַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי וְלָא אַתְּ"?! אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: קַפְּחִינְהוּ רַב סָפְרָא לִתְלָתָא רַבָּנַן סְמוּכֵי, בְּטָעוּתָא. אָמַר רַב אָשֵׁי: מַאי טָעוּתָא? מַאי קָא אָמַר לֵיהּ: "אַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי" – וְלָא אַתְּ! הָהוּא גַּבְרָא דְּשַׁדַּר לָהּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ, אֲמַר לֵיהּ לְשָׁלִיחַ: לָא תִּיתְּבֵיהּ נִיהֲלַהּ עַד תְּלָתִין יוֹמִין. אִתְּנִיס בְּגוֹ תְּלָתִין יוֹמִין. [י]אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר רָבָא: חָלָה טַעְמָא מַאי – מִשּׁוּם דַּאֲנוּס, הַאי נָמֵי [הָא אֲנִיס] (אָנוּס הוּא). אֲמַר לֵיהּ: מְסוֹר מִילָּךְ קַמֵּי דִּידַן, דִּלְבָתַר תְּלָתִין יוֹמִין מְשַׁוֵּינַן שָׁלִיחַ, וְיָהֵיב לֵיהּ נִיהֲלַהּ. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרָבָא: וְהָא שָׁלִיחַ שֶׁלֹּא נִיתַּן לְגֵירוּשִׁין הוּא! אֲמַר לְהוּ: כֵּיוָן דִּלְבָתַר תְּלָתִין יוֹמִין מָצֵי מְגָרֵשׁ, כְּשָׁלִיחַ שֶׁנִּיתַּן לְגֵירוּשִׁין הוּא. (ב)וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא פִּיֵּיס! מִי לָא תְּנַן: "מֵעַכְשָׁיו – אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – הֲרֵי זֶה גֵּט. (ג)וְהָוֵינַן בַּהּ: וְנֵיחוּשׁ שֶׁמָּא פִּיֵּיס! וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, הָכִי אָמַר אַבָּא מָרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: בְּאוֹמֵר "נֶאֱמֶנֶת עָלַי לוֹמַר שֶׁלֹּא בָּאתִי"! [יא](ד)אִיכְסִיף. לְסוֹף אִיגַּלַּאי מִילְּתָא דַּאֲרוּסָה הֲוַאי. אָמַר רָבָא: אִם אָמְרוּ בִּנְשׂוּאָה – יֹאמְרוּ בַּאֲרוּסָה?! אָמַר רָבָא: הָא וַדַּאי קָא מִיבַּעְיָא לַן –

כִּי

שְׁקוֹל מִנַּהּ חֵפֶץ וַהֲדַר הַב לַהּ גִּטָּא מַשְׁמַע דַּוְקָא שֶׁהִקְפִּיד עַל לְקִיחַת הַחֵפֶץ תְּחִלָּה פְּלוֹנִי אֲבָל הַב לַהּ גִּטָּא וּשְׁקוֹל מִנַּהּ חֵפֶץ לֹא וְתֵמַהּ דִּבְפֶרֶק הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פה.) אָמְרִי' דְּלָא שְׁנָא א"ל שְׁקוֹל שְׁטָרָא וְהַב לֵיהּ זוּזֵי וְלָא שְׁנָא אֲמַר לֵהּ הַב לֵהּ זוּזֵי וּשְׁקוֹל שְׁטָרָא מְשַׁלֵּם דְּאָמַר לֵהּ לְתַקּוֹנֵי שַׁדַּרְתָּךְ וְלָא לְעַוּוֹתֵי כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר לְקִיחַת הַשְּׁטָר אע"פ שֶׁהִזְכִּיר לְבַסּוֹף וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁפֵּרָעוֹן הַמָּעוֹת תְּלוּיִין בִּשְׁטָר וּבְהַזְכָּרַת לְקִיחַת הַשְּׁטָר גַּלֵּי דַּעְתֵּהּ שֶׁיָּרֵא שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שְׁטָרֵי זַיְיפֵי נִינְהוּ: רַבִּי יוֹחָנָן פּוֹסֵל בּוֹ וכ"ש בִּשְׁלוּחוֹ פֵּי' בַּקּוּנְטְ' דִּקְפִידַת הַבַּעַל אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר הַחֵפֶץ בְּיַד הָאִשָּׁה אֲבָל בַּמֶּה שֶׁאָמַר לֵיהּ שֶׁיִּטֹּל הֵימֶנָּה חֵפֶץ וְהוּא מְשַׁלֵּחַ בְּיַד אַחֵר אֵין הַגֵּט נִפְסָל וְלֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין הַיְנוּ טַעְמָא שֶׁמָּא לֹא יִמְסֹר לַשֵּׁנִי דְּבָרִים כַּהֲוָיָתָן אוֹ הַשֵּׁנִי לֹא יְדַקְדֵּק בָּהֶן וְיִפְסֹל הַגֵּט וּלְפִי זֶה הָא דְּקָתָנֵי שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר הַיְנוּ בְּיַד אִשְׁתּוֹ וְזֶה נִרְאֶה דּוֹחַק וְגַם זֶה דּוֹחַק דְּלֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח לוֹמַר כַּאֲשֶׁר אָמַר הַבַּעַל וְנִרְאֶה לְרִיבָ"א דִּכְשֶׁאָמַר שְׁקֹל מִנַּהּ חֵפֶץ וַהֲדַר הַב לַהּ גִּטָּא שֶׁתּוֹלֶה שְׁלִיחוּת הַגֵּט בַּחֵפֶץ פּוֹסֵל ר' יוֹחָנָן נָמֵי כְּשֶׁמְּשַׁלֵּחַ בְּיַד אַחֵר אֲפִי' לֹא שִׁנָּה שָׁלִיחַ הַשֵּׁנִי מִדַּעַת הַבַּעַל וְנָטַל מִמֶּנָּה הַחֵפֶץ קֹדֶם נְתִינַת הַגֵּט דְּכֵיוָן שֶׁתּוֹלֶה שְׁלִיחוּת הַגֵּט בַּחֵפֶץ כָּל מַה שֶּׁמְּשַׁנֶּה מִדַּעַת הַבַּעַל בַּחֵפֶץ נִפְסָל הַגֵּט וְהָכֵי פֵּי' רַבִּי יוֹחָנָן פּוֹסֵל בּוֹ בְּשָׁלִיחַ רִאשׁוֹן כְּשֶׁשִּׁנָּה וכ"ש בִּשְׁלוּחוֹ וַאֲפִי' בְּלֹא שִׁנּוּי וְלֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר אֲפִי' לֹא יְשַׁנֶּה דְּקָפֵיד הַבַּעַל שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנוֹ בְּיַד אַחֵר פֵּי' בְּיַד הַשָּׁלִיחַ הַשֵּׁנִי ור"ל כו' כִּלְפֵּי' בַּקּוּנְטְ': הָכִי גֵּר' ר"ת א"ר אַשִׁי מַאי טָעוּתָא מִי קָאָמַר לֵהּ אַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי וְלָא אַתְּ וְקָאָתֵי רַב אַשִׁי לְפָרֵשׁ מַאי טָעוּתָא וְלַב' הַלְּשׁוֹנוֹת רַב אַשִׁי מְכֻוָּנִים וְלֹא קָאֵי א"ל אֶלָּא אַמִּלְּתָא דְּרָבָא:

וַאֲזַל אִיהוּ וְיָהֵיב לָהּ גִּטָּא בְּרֵישָׁא דְּכִי אָמַר לֵיהּ שְׁקוֹל חֵפֶץ בְּרֵישָׁא קָפֵיד אִיהוּ שֶׁתְּהֵא בְּדַעְתּוֹ לְעַכֵּב הַגֵּט אִם לֹא תִּתֵּן לוֹ הַחֵפֶץ וּלְרַצּוֹתָהּ בְּעִגּוּנָא עַל שֶׁתִּתֵּן הִלְכָּךְ הַגֵּט תָּלָה בַּחֵפֶץ בְּדָבָר זֶה וְזֶה אִם שִׁנָּה נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ אַל תְּגָרְשֶׁנָּה אֶלָּא בַּבַּיִת וְגֵרְשָׁהּ בַּעֲלִיָּה הִלְכָּךְ ר' יוֹחָנָן פּוֹסֵל בּוֹ בְּשָׁלִיחַ רִאשׁוֹן וכ"ש בִּשְׁלוּחוֹ וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר זִמְנִין דְּגִטָּא נָמֵי לָא הָוֵי הִלְכָּךְ תְּנָא בְּמַתְנִי' לֹא יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּמְסֹר רִאשׁוֹן שְׁלִיחוּת לַשֵּׁנִי לֹא יִמְסֹר לוֹ דְּבָרִים כַּהֲוָיָתָן אוֹ הַשֵּׁנִי לֹא יְדַקְדֵּק בָּהֶן וִיהֵא מְשַׁנֶּה וּמַפְסִיל גִּטָּא וְרֵישׁ לָקִישׁ מַכְשַׁר כו' קָסָבַר לָאו קְפִידָא הוּא אֶלָּא אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא קָאָמַר לֵיהּ: מַתְנִי' עוֹשֶׂה בב"ד שָׁלִיחַ וּמְשַׁלְּחוֹ שֶׁצָּרִיךְ הָרִאשׁוֹן לוֹמַר בִּפְנֵיהֶם בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם לְפִי שֶׁהָאַחֲרוֹן לֹא יוּכַל לוֹמַר: שְׁלִיחַ ב"ד אֲנִי וּמִתְקַיְּמָא ב"ד עָשׂוּ הַדָּבָר בְּהֶכְשֵׁרוֹ: גְּמ' שָׁלִיחַ דְּשָׁלִיחַ הַשָּׁלִיחַ הַשֵּׁנִי שֶׁנַּעֲשָׂה בב"ד: הָאַחֲרוֹן וְלֹא תְּנַן הַשֵּׁנִי: ה"ג אֶלָּא כִּי תִּבְּעֵי לְכוּ בב"ד אוֹ אֲפִי' שֶׁלֹּא בב"ד: עוֹשֶׂה כַּמָּה שְׁלוּחִין רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי וְשֵׁנִי לַשְּׁלִישִׁי וְכֵן לְעוֹלָם וְאֵין צָרִיךְ ב"ד הוֹאִיל וְאֵין הָרִאשׁוֹן צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב הָאַחֲרוֹן נָמֵי א"צ לוֹמַר שְׁלִיחַ ב"ד אֲנִי: אִם מֵת רִאשׁוֹן עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ: בָּטְלוּ כֻּלָּן קָסָבַר מִכֹּחוֹ בָּאוּ: דְּקַטְנוּתָא הִיא בְּקַטְנוּתוֹ אָמַר אַבִּי שְׁמוּעָה זוֹ שֶׁיֵּשׁ לְהָשִׁיב עָלֶיהָ: לָא יָדַעְנָא לַהּ אֵינִי מַכִּירָהּ: מְסוֹר מִלָּךְ קַמַּן אֱמֹר דִּבְרֵי שְׁלִיחוּתְךָ בְּפָנֵינוּ וְתֵן לָנוּ הַגֵּט וֶאֱמֹר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם וְאָנוּ נִמְסְרֶנּוּ לוֹ וְיִהְיֶה שָׁלִיחַ ב"ד: וְהָא שָׁלִיחַ שֶׁלֹּא נִתַּן לְגֵרוּשִׁין הוּא הַשָּׁלִיחַ הַזֶּה לֹא נַעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְגָרְשָׁהּ אֶלָּא לְמָסְרוֹ לְאַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי הִלְכָּךְ לָאו בִּמְקוֹם בַּעַל קָאֵי לְמָסְרוֹ לְיַד אַחֵר: קַפְּחִינְהוּ קָטַע רַגְלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ רַגְלַיִם לְדִבְרֵיהֶם: מַאי קַפְּחוּתָא הֲלֹא אֵינָהּ תְּשׁוּבָה דְּמִי אָמַר לֵיהּ בַּעַל אַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי יְגָרְשֶׁנָּה וְלֹא אַתָּה אִי הֲוָה הַאי יָדַע לָהּ הֲרֵי נִיהוּ תְּחִלָּה לְגָרְשָׁהּ לְשׁוֹן קִפּוּחַ לטרונצי"ר שֶׁמְּקַצְּרוֹ מִלְּמַטָּה: אִיכָּא דְּאָמְרִי דְּרָבָא אָמַר שֶׁאֵינָהּ תְּשׁוּבָה אֶלָּא בְּטָעוּת קִפְּחָם וַאֲמַר (לֵיהּ) רַב אָשֵׁי מַאי טָעוּתָא שַׁפִּיר קַפְּחִינְהוּ: מַאי קָאָמַר לֵיהּ בַּעַל: אַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי יְגָרְשֶׁנָּה וְלֹא אַתָּה מֵאַחַר שֶׁאֵינְךָ מַכִּירָהּ הוּא יְהֵא שָׁלִיחַ מֵעַתָּה וְלָאו אַתְּ בְּלִשָּׁנָא קַמָּא גָּרְסִינַן מִי אֲמַר לֵיהּ בְּלִשָּׁנָא בָּתְרָא גָּרְסִי' מַאי קָאָמַר לֵיהּ: אִתְּנִיס שָׁלִיחַ: בְּגוֹ תְּלָתִין שֶׁלֹּא יוּכַל לֵילֵךְ אַחַר שְׁלֹשִׁים: שָׁלִיחַ שֶׁלֹּא נִתַּן לְגֵרוּשִׁין הוּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים: וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא בָּא בַּעַל אֶצְלָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְנִתְיַחֵד עִמָּהּ וּפִיְּסָהּ וּבִטֵּל וַהֲוֵי גֵּט יָשָׁן: לְחוּשׁ שֶׁמָּא פִּיֵּס בְּתוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ שָׁהוּת הַרְבֵּה לָבֹא וְאֵין זֶה דּוֹמֶה לְשׁוֹלֵחַ גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ זְמַן לְשָׁהוּתוֹ דְּאִילּוּ דְּהָתָם לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא פִּיֵּס דְּמֵימַר אָמַר הַבַּעַל הַשָּׁלִיחַ קְדָמַנִי וּכְבָר הִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ וְלֹא עָקַר נַפְשֵׁיהּ מִפְּיֵיסָא: הָכִי גָּרְסִינַן וְאָמַר רַבָּה כו' בְּאוֹמֵר בִּפְנֵי בֵּית דִּין בְּשָׁעָה שֶׁמְּסָרוֹ לַשָּׁלִיחַ הֲרֵי הִיא נֶאֱמֶנֶת עָלַי כְּמֵאָה עֵדִים לְעוֹלָם אִם אֲעַרְעֵר לוֹמַר גֵּט יָשָׁן הוּא הֲרֵינִי מַאֲמִינָהּ לֵאמֹר שֶׁלֹּא בָּאתִי בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַלָּזֶה וְכֵיוָן דִּמֵעִקָּרָא הֵימְנָהּ תּוּ לָא מְהֵימַן לְעַרְעֵר וְכָל שֶׁכֵּן דְּהָכָא לָא נֵקוּ וּלְעַרְעֵר אַלְמָא טַעְמָא דְּאָמַר הָכִי אֲבָל הַאי דְּלָא אָמַר הָכִי לְחוּשׁ: אִם אָמְרוּ בִּנְשׂוּאָה שֶׁחֲבִיבָה עָלָיו וּמְחַזֵּר לְפַיְּסָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' לה:

ב מיי' פט' מהל' גירושין הל' לו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נא:

ג מיי' פז' מהל' גירושין הל' כ, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' ט:

ד מיי' פז' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' מ:

ה מיי' פז' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' מ:

ו מיי' פז' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' מ:

ז טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' מא:

ח מיי' פז' מהל' גירושין הל' ד:

ט מיי' פט' מהל' גירושין הל' לט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לו:

י מיי' פט' מהל' גירושין הל' מ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לז:

יא מיי' פט' מהל' גירושין הל' מ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לז:

מסורת הש"ס

א לעיל ה:

ב נדרים כז.; לקמן עו:; כתובות ב:; משנה גיטין; לקמן עב:; עבודה זרה לז.

ג לקמן עו:

ד לקמן עז:

גליון הש"ס

גמ' והא שליח שלא ניתן לגירושין. עיין לעיל דף כד ע"א תד"ה וכי מטית:

שם איכסיף לסוף איגלאי. עיין לקמן עז ע"ב ב"מ צו ע"א ע"ז דף כב ע"א:

[אב]כִּי מְשַׁוּוּ בֵּית דִּין שָׁלִיחַ; בְּפָנָיו, אוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו? הֲדַר פַּשְׁטַהּ: בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. שְׁלַחוּ מִתָּם: בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. [ג(א)]הָהוּא דַּאֲמַר: אִי לָא אָתֵינָא עַד תְּלָתִין יוֹמִין – לֶיהֱוֵי גִּיטָּא. אֲתָא וּפַסְקֵיהּ מַבָּרָא. אֲמַר לְהוּ: "חֲזוֹ דַּאֲתַאי", "חֲזוֹ דַּאֲתַאי". אֲמַר שְׁמוּאֵל: לָא שְׁמֵיהּ מַתְיָא. הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: אִי לָא [מְ]פַיֵּיסְנָא לַהּ עַד תְּלָתִין יוֹמִין – לֶיהֱוֵי גִּיטָּא. אֲזַל פַּיְּיסַהּ, וְלָא אִיפַּיַּיסָא. אֲמַר רַב יוֹסֵף: מִי יְהַב לַהּ תַּרְקַבָּא דְּדִינָרֵי וְלָא אִיפַּיַּיסָא?! אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲמַר רַב יוֹסֵף: מִידֵּי תַּרְקַבָּא דְּדִינָרֵי בָּעֵי לְמִיתַּב לַהּ?! הָא פַּיְּיסַהּ, וְלָא אִיפַּיַּיסָא. [ד]הָא – כְּמַאן דְּאָמַר יֵשׁ אוֹנֶס בְּגִיטִּין, הָא – כְּמַאן דְּאָמַר אֵין אוֹנֶס בְּגִיטִּין. [ו(ב)]מַתְנִי' הַמַּלְוֶה מָעוֹת אֶת הַכֹּהֵן וְאֶת הַלֵּוִי וְאֶת הֶעָנִי, לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מֵחֶלְקָן; מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן קַיָּימִין, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מֵת הַכֹּהֵן אוֹ הַלֵּוִי, אוֹ הֶעֱשִׁיר הֶעָנִי. [ז]מֵתוּ – צָרִיךְ לִיטּוֹל רְשׁוּת מִן הַיּוֹרְשִׁים; אִם הִלְוָון בִּפְנֵי בֵּית דִּין – אֵינוֹ צָרִיךְ לִיטּוֹל רְשׁוּת מִן הַיּוֹרְשִׁין. גְּמָ' וְאַף עַל גַּב דְּלָא אָתוּ לִידֵיהּ?! [ח]אָמַר רַב: בְּמַכָּרֵי כְּהוּנָּה וּלְוִיָּה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: בִּמְזַכֶּה לָהֶם עַל יְדֵי אֲחֵרִים. עוּלָּא אָמַר: הָא מַנִּי – רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּאָמַר: עָשׂוּ אֶת שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה כְּזוֹכֶה. כּוּלְּהוּ כְּרַב לָא אָמְרִי – בְּמַכָּרֵי לָא קָתָנֵי. כִּשְׁמוּאֵל לָא קָאָמְרִי – בִּמְזַכֶּה לָא קָתָנֵי. כְּעוּלָּא נָמֵי לָא אָמְרִי – כִּיחִידָאָה לָא מוֹקְמִינַן. [ט]תָּנוּ רַבָּנַן: הַמַּלְוֶה מָעוֹת אֶת הַכֹּהֵן וְאֶת הַלֵּוִי וְאֶת הֶעָנִי, לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מֵחֶלְקָן, מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן קַיָּימִין; וּפוֹסֵק עִמָּהֶן כְּשַׁעַר הַזּוֹל; וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית; וְאֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ; וְאִם בָּא לַחֲזוֹר – אֵינוֹ חוֹזֵר. נִתְיָיאֲשׁוּ הַבְּעָלִים – אֵין מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין עַל הָאָבוּד. [י]אָמַר מָר: פּוֹסֵק עִמָּהֶם כְּשַׁעַר הַזּוֹל – פְּשִׁיטָא! הָא קָא מַשְׁמַע לַן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּסַק – כְּמִי שֶׁפָּסַק דָּמֵי. וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית – מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּכִי לֵית לֵיהּ – לָא יָהֵיב לֵיהּ, כִּי אִית לֵיהּ נָמֵי – אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית. וְאֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתּוֹ – דְּלָא קָרֵינָא בֵּיהּ "לֹא יִגּוֹשׂ". [יא-יג(ג)]וְאִם בָּא לַחְזוֹר, אֵינוֹ חוֹזֵר – אָמַר רַב פָּפָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בַּעַל הַבַּיִת בְּכֹהֵן; אֲבָל כֹּהֵן בְּבַעַל הַבַּיִת, אִם בָּא לַחְזוֹר – חוֹזֵר. דִּתְנַן: נָתַן לוֹ מָעוֹת וְלֹא מָשַׁךְ הֵימֶנּוּ פֵּירוֹת – יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. [(ד)]נִתְיָיאֲשׁוּ הַבְּעָלִים אֵין מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין עַל הָאָבוּד – פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, דַּאֲקוּן; מַהוּ דְּתֵימָא אֲקַנְתָּא מִילְּתָא הִיא, קָא מַשְׁמַע לַן. [(ה)]תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: הַמַּלְוֶה מָעוֹת אֶת הַכֹּהֵן וְאֶת הַלֵּוִי בְּבֵית דִּין, וָמֵתוּ – מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֶזְקַת אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט. וְאֶת הֶעָנִי בְּבֵית דִּין, וָמֵת – מַפְרִישׁ עָלָיו בְּחֶזְקַת עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אַחַי אוֹמֵר: בְּחֶזְקַת עֲנִיֵּי עוֹלָם. מַאי בֵּינַיְיהוּ?

אִיכָּא

כִּי מְשַׁוּוּ ב"ד שָׁלִיחַ מִי בָּעֵי בְּפָנָיו לְשָׁלִיחַ קַמָּא אוֹ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו כְּגוֹן זֶה שֶׁהוּא אָנוּס וְאֵינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב כָּאן וְיֵלֵךְ לְדַרְכּוֹ: מַבָּרָא מַעֲבָר הַמַּיִם שֶׁלֹּא מָצָא אֶת הַמַּעְבֹּרֶת: לָא שְׁמֵיהּ מַתְיָא דְּלָא מָטֵי עַל הָכָא וְאֵין טַעֲנַת אֹנֶס בִּתְנָאֵי גִּטִּין לְמֵימַר אֲנִיסְנָא א"נ יֵשׁ אֹנֶס בְּגִטִּין הָא אוֹקִימְנָא בִּשְׁמַעְתָּא קַמַּיְתָא דִּכְתֻבּוֹת דְּהַאי אֲנָסָא דִּשְׁכִיחַ הוּא וְאִבָּעֵי לֵיהּ לְאַתְנוּיֵי: לֶהֱוֵי גִּטָּא מֵעַכְשָׁו אֱמֹר לָהּ גֵּט עַל תְּנַאי זֶה אִי לָא אֲפַיֵּס לָהּ: פִּיְּסָהּ בִּדְבָרִים וְהִרְבָּה עָלֶיהָ רֵעִים וְלֹא נִתְרַצְּתָה לְהַשְׁלִים אִתּוֹ: מִי יְהַב לָהּ תַּרְקַבָּא דְּדִינָרֵי וְלָא אִפַּיְּסָא וְכֵיוָן שֶׁלֹּא עָשָׂה כֵּן נִמְצָא שֶׁלֹּא פִּיְּסָהּ וְאע"פ שֶׁאֵין לוֹ לֹא אָמְרִינַן אָנִיס דְּאֵין אָדָם יָכוֹל לִטְעוֹן אֹנֶס בִּתְנָאֵי שֶׁל גֵּט וְהָוֵי גִּטָּא: מִטּוּ תַּרְקַבָּא דְּדִינָרֵי בָּעֵי לְמִתַּב לָהּ וַהֲרֵי אֵין לוֹ וְאָנוּס הוּא דְּהָא פִּיְּסָהּ בַּמֶּה שֶׁבְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת וְלָא אִיפַּיְּסָא וְלָא הָוֵי גִּטָּא דְּיֵשׁ אֹנֶס בְּגִטִּין: הָא כְּמַאן דְּאָמַר כו' פְּלֻגְתָּא דִּתְרֵי לִשָּׁנֵי וְאַלִּבָּא דְּרָבָא הִיא בְּמַסֶּכֶת כְּתֻבּוֹת בִּשְׁמַעְתָּא קַמַּיְיתָא: מַתְנִי' לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מֵחֶלְקָן הַמַּלְוֶה הַזֶּה כְּשֶׁיַּפְרִישׁ תְּרוּמוֹתָיו יִמְכֹּר הַתְּרוּמָה וִיעַכֵּב הַדָּמִים לְעַצְמוֹ בְּפֵרָעוֹן הַחוֹב זֶה בִּשְׁבִיל הַכֹּהֵן וְכֵן הַמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן בִּשְׁבִיל לֵוִי וּמַעֲשַׂר עָנִי בִּשְׁבִיל עָנִי וְהַמַּעַשְׂרוֹת יְעַכֵּב וְיֹאכַל אֶלָּא שֶׁמַּפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר לַכֹּהֵן שֶׁהֵן אֲסוּרִין לְזָרִים מִכֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן גֶּזֶל מַתָּנוֹת שֶׁכְּבָר נָתַן דְּמֵיהֶם לַכֹּהֵן זֶה וּבִשְׁעַת הַהַלְוָאָה פָּסַק לָהֶם דָּמִים: לִטּוֹל רְשׁוּת מִן הַיּוֹרְשִׁין מִפְּנֵי שֶׁאֵין חוֹב זֶה מֻטָּל עֲלֵיהֶן לִפְרֹעַ יִטֹּל מֵהֶם רְשׁוּת אִם רוֹצִים שֶׁיִּתְקַבֵּל חוֹבוֹ בִּשְׁבִילָם יְעַכְּבֵם מִמַּעַשְׂרוֹת עַצְמוֹ: אֵינוֹ צָרִיךְ לִטּוֹל רְשׁוּת דְּיֵשׁ כֹּחַ לב"ד לְהַטִּיל חוֹב זֶה עַל כָּל הַכְּהֻנָּה וְהַלְוִיָּה לְפִי שֶׁתַּקָּנָתָם הוּא שֶׁיִּמְצְאוּ מָעוֹת לְהַלְוָאָה: גְּמ' וְאע"ג דְּלָא אָתוּ לִידֵיהּ בִּתְמִיהַּ אע"פ שֶׁאֵינוֹ נוֹתְנָן לַכֹּהֵן וַיַּחֲזִירֵם לוֹ קָתָנֵי מַתְנִי' דְּיַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן וְכֵיוָן דְּלָא מָטוּ לִידֵיהּ מַאן זָכֵי לֵיהּ לְהַאי כֹּהֵן הַךְ תְּרוּמָה שֶׁיִּתְקַבְּלֶנָּה זֶה בְּחוֹבוֹ וְהֵיאַךְ יָצָא יְדֵי נְתִינָה: בְּמַכָּרֵי כְּהֻנָּה כְּמוֹ אִישׁ מֵאֵת מַכָּרוֹ (מְלָכִים ב י"ב:ו') שֶׁהֵם מַכִּירָיו וְאוֹהֲבָיו דְּאֵינוֹ רָגִיל לָתֵת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת אֶלָּא לְכֹהֵן זֶה הִלְכָּךְ כֵּיוָן דְּמִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הִיא דִּלְדִידְהוּ יָהֵיב לְהוּ אַחְזְקִי לְהוּ שְׁאָר כֹּהֲנֵי בְּעֶתְיֵיהוּ וַהֲוָה כְּמַאן דְּמָטוּ לִידַיְהוּ דְּהָנֵי: בִּמְזַכֶּה לָהֶן ע"י אֲחֵרִים כְּשֶׁהוּא מַפְרִישׁ מוֹסְרוֹ לְמַעַשְׂרוֹת בְּיַד אוֹהֲבוֹ וְאוֹמֵר זְכֵי בְּמַעֲשֵׂר זֶה לִפְלוֹנִי לֵוִי וַהֲוָה לֵיהּ כְּמַאן דְּמָטָא לִידֵיהּ וְחוֹזֵר וּמַחֲזִירָן לוֹ: עָשׂוּ אֶת שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה כְּזוֹכֶה בִּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה מִפְּנֵי תַּקָּנָה עָשׂוּ כֵּן לְרַבִּי יוֹסֵי בְּהַנִּזָּקִין (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף נט:) עָנִי הַמְנַקֵּף בְּרֹאשׁ הַזַּיִת וּמְצוּדוֹת חַיּוֹת וְעוֹפוֹת וּמְצִיאַת חֵרֵשׁ וּבִבְכוֹרוֹת (דַּף יח:) כָּל שֶׁחֲלִיפָיו בְּיַד כֹּהֵן פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת וּבַגְּמָרָא דִּשְׁנַיִם אוֹחֲזִין (ב"מ דַּף יב:) הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל יְלַקֵּט בְּנוֹ אַחֲרָיו דְּאַף עַל פִּי שֶׁאֵין זְכִיָּה לְקָטָן עֲשָׂאוּהוּ כְּזוֹכֶה וּבְכֻלָּן י"ל מִפְּנֵי תַּקָּנָה עָשׂוּ: כְּשַׁעַר הַזּוֹל שֶׁאִם יוּזְלוּ חִטִּין בִּשְׁעַת הַפְרָשַׁת תְּרוּמוֹת אֲקַבְּלֵם בְּאוֹתוֹ הַשַּׁעַר שֶׁל שְׁעַת הַפְרָשָׁה: וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית בִּשְׁאָר פּוֹסְקִין בָּעֵינַן עַל שֶׁיָּצָא הַשַּׁעַר וְכָאן פּוֹסֵק בִּשְׁעַת הַלְוָאָה בְּכָךְ וְכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא הַשַּׁעַר: וְאִם בָּא לַחֲזוֹר לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים כְּגוֹן שֶׁהִלְוָהוּ כְּדֵי שִׁעוּר תְּרוּמוֹת שָׁנָה זוֹ וְעַל מְנָת לְקַבְּלָם בְּשָׁנָה זוֹ וְרָאָה שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ שְׂדוֹתָיו וְנִתְיָאֵשׁ מֵאוֹתָהּ הַלְוָאָה וְאָמַר וַי לְחֶסְרוֹן כִּיס וְאַחַר כָּךְ חָזְרוּ וְנִתַּקְּנוּ אֵין מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶם דְּיֵאוּשׁ דָּבָר הָאָבֵד הוּא: פּוֹסֵק עִמָּהֶם כְּשַׁעַר הַזּוֹל פְּשִׁיטָא בְּכָל תְּנָאֵי נָמֵי אִם בָּא לִפְסֹק כְּשַׁעַר הַזּוֹל מִי יִמְחֶה בְּיָדוֹ גַּבֵּי שְׁאָר פּוֹסְקִין עַל הַפֵּרוֹת נָמֵי הָכִי תַּנְיָא בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף עב:): כְּמִי שֶׁפָּסַק דָּמֵי וְה"ק הַפָּסוּק שֶׁהוּא פּוֹסֵק עִמָּהֶן כְּשַׁעַר הַזּוֹל הוּא שֶׁאִם יוּזְלוּ מִדָּמִים הַלָּלוּ שֶׁהוּא פּוֹסֵק בִּשְׁעַת הַלְוָאָה יְקַבְּלֵם כְּשַׁעַר הַזּוֹל: דְּכִי לֵית לֵיהּ כְּגוֹן אִם נִשְׁתַּדְּפוּ שְׂדוֹתָיו: לָא קָרֵינָא בֵּיהּ לֹא יִגֹּשׂ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ כְּלוּם: בַּעַל הַבַּיִת אִם בָּא לַחֲזֹר בְּכֹהֵן אֵין יָכוֹל שֶׁהֲרֵי כַּסְפּוֹ בְּיָדוֹ וְזֶה לֹא הָיָה לוֹ לִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ כְּלוּם דְּלֵימָא לֵיהּ לָא מָשַׁכְתִּי: אֲבָל כֹּהֵן חוֹזֵר בּוֹ דְּכֵיוָן דַּעֲשָׂאוּהוּ כְּזוֹכֶה יָכוֹל לִטְעוֹן לֹא מָשַׁכְתָּ מִמֶּנִּי פֵּרוֹת: לָא צְרִיכָא לַאֲקוֹן בְּשָׁעָה שֶׁיָּבְשׁוּ וְנִתְיָאֵשׁ כְּבָר עָלוּ בְּקָנֶה: מַהוּ דְּתֵימָא אַקְנָתָא מִלְּתָא הִיא דְּמִשֶּׁעָלוּ בְּקָנֶה אִם מִתְיַבְּשִׁים חוֹזְרִים וּמִתַּקְּנִים וּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הוּא שֶׁיְּהוּ מִתְקַלְקְלִין לְגַמְרֵי וְלָא הָוֵי יֵאוּשׁ מְעַלְּיָא קמ"ל: אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט שֶׁהַקָּרוֹב לָהֶם בְּאוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט רָאוּי לְיוֹרְשָׁם וְכָל לְוִיִּם זוֹכִין בַּמַּעַשְׂרוֹת לְפִיכָךְ יְעַכֵּב זֶה אֶת הַמַּעַשְׂרוֹת בִּשְׁבִיל הַקָּרוֹב לָהֶם בַּלְּוִיָּה: בְּחֶזְקַת עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל הָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר בְּחֶזְקַת יוֹרְשִׁין שֶׁמָּא יוֹרְשִׁים עֲשִׁירִים הֵם אֲבָל בְּחֶזְקַת שְׁאָר עֲנִיִּים יַפְרִישׁ וִיעַכְּבֵם דְּהוֹאִיל וְתַקָּנַת עֲנִיִּים הוּא נִיחָא לְהוּ לְכָל עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁתְּהֵא דָּת זוֹ נוֹהֶגֶת בְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאוּ מַלְוִים לָהֶם כְּשֶׁיִּצְטָרְכוּ הִלְכָּךְ כִּי גַּבֵּי מִשְּׁאָר עֲנִיִּים לָאו גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים הוּא:

מִי יָהֵיב לַהּ תַּרְקַבָּא דְּדִינָרֵי וְלָא אִפַּיְּסָא אע"ג דְּלֵית לֵיהּ אֵין טַעֲנַת אֹנֶס בְּגִטִּין וְהָוֵי גֵּט וא"ת וְכִי יָהַב לָהּ נָמֵי תַּרְקַבָּא דְּדִינָרֵי אַמַּאי לָא הָוֵי גִּטָּא הָא לָא אִיפַּיְּסָא ואור"י דְּאִי לֹא פִּיְּסָנָא לָהּ מַשְׁמַע אִם לֹא אֶטְרַח לְפַיְּסָהּ בְּדָבָר גָּדוֹל וְאִי יָהַב לָהּ הֲרֵי טָרַח לְפַיְּסָהּ וְקִיֵּם תְּנָאוֹ אע"פ שֶׁלֹּא נִתְפַּיְּסָה:

בְּמַכָּרֵי לָא קָתָנֵי אע"ג דִּמְזַכֶּה נָמֵי לָא קָתָנֵי מ"מ נִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי בִּמְזַכֶּה דַּאֲחֵרֵי בְּכָל כֹּהֲנִים וּמַאן דְּמוֹקֵי לָהּ בְּמַכָּרֵי מִשּׁוּם דִּמְזַכֶּה לָא קָתָנֵי אע"ג דְּמַכָּרֵי נָמֵי לָא קָתָנֵי מַשְׁמַע לֵיהּ מַפְרִישִׁין עֲלֵיהֶן סְתָם בְּלֹא שׁוּם זִכּוּי:

כִּיחִידָאָה לָא מוֹקְמִינַן אע"ג דִּשְׁמוּאֵל פָּסִיק בְּפ"ק דב"מ (דַּף יב.) כְּרַבִּי יוֹסֵי דַּעֲשׂוּ אֶת שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה כְּזוֹכֶה מִכָּל מָקוֹם מִסְתַּבֵּר לֵיהּ לְאוֹקְמֵי מַתְנִיתִין אֲפִלּוּ כְּרַבָּנָן:

וּפוֹסֵק עִמָּהֶן כְּשַׁעַר הַזּוֹל כִּלְתפ' לאע"ג דְּלָא פָּסַק כְּמִי שֶׁפָּסַק דָּמֵי וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם רִבִּית אֲפִלּוּ פּוֹסֵק הַרְבֵּה פָּחוֹת מִשַּׁעַר הַזּוֹל:

הָא קמ"ל אע"ג דְּלָא פָּסַק כו' וא"ת הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא דִּבְפֶרֶק אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (בָּבָא מְצִיעָא דַּף עב:) אָמַר ר' יְהוּדָה שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ תֵּן לִי כָּזֶה אוֹ תֵּן לִי מְעוֹתַי וי"ל דְּהָתָם שֶׁאוֹמֵר לוֹ בִּשְׁעַת הַזּוֹל אֲבָל הָכָא אֲפִלּוּ שָׁתַק עַל שֶׁהוּקַר הַשַּׁעַר:

כֵּיוָן דְּכִי לֵית לֵהּ לָא יָהֵב לֵהּ כו' וְהָא דְּאָסַר רַב בְּפַרְדֵּיסָא בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (שָׁם דַּף עג.) אע"ג דְּאִית בֵּהּ תּוּהָא הָכָא הִתִּירוּ מִשּׁוּם תַּקָּנַת כֹּהֵן:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בַּעַל הַבַּיִת בְּכֹהֵן אֲפִלּוּ לְרַבָּנָן דִּפְלִיגִי אַרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּפֶ' הַזָּהָב (בָּבָא מְצִיעָא דַּף מח.) וְלֵית לְהוּ כֹּל שֶׁהַכֶּסֶף בְּיָדוֹ יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה הָכָא לָא גָּרַע מִכִּי לֵית לֵהּ לָא יָהֵב אִי נָמֵי כִּדְפֵרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דְּהָכָא דְּאֵין לוֹ לִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ כְּלוּם לָא מָנֵי הָדַר בֵּהּ:

מסורת הש"ס

א לקמן לד.; כתובות ב:
ב תוספתא גיטין
ג משנה בבא מציעא; בבא מציעא מד.
ד שבועות לה.
ה תוספתא גיטין

גליון הש"ס

גמ' כיחידאה לא מוקמינן. עי' פאה פ"ה מ"ב ובר"ש שם:

שם ואין שביעית משמטתו. עי' בראה"ש פ"ק דמכות סימן ג:

תוס' ד"ה כיחידאה וכו' אפי' כרבנן. עיין לעיל דף יג ע"א תוס' ד"ה והא:

תורה אור השלם

וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל־בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא־יִגֹּשׂ אֶת־רֵעֵהוּ וְאֶת־אָחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהֹוָה [דברים טו, ב]

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' י:
ב מיי' פז' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ:
ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' א:
ד סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' א:
ה מיי' פט' מהל' גירושין הל' ח:
ו מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ה, סמג עשין קלה:
ז מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ז:
ח מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ו:
ט מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ז:
י מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ז:
יא מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ז:
יב מיי' פג' מהל' מכירה הל' ד:
יג מיי' פז' מהל' מכירה הל' א, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רד סעי' א:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ז:
ב מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ז:
ג מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ז:
ד מיי' פג' מהל' תרומות הל' טו:
ה מיי' פג' מהל' תרומות הל' יב:

אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ עֲנִיֵּי כּוּתִיִּים. [א]הֶעֱשִׁיר הֶעָנִי – אֵין מַפְרִישׁ עָלָיו, וְזָכָה הַלָּה בְּמַה שֶּׁבְּיָדוֹ. וְרַבָּנַן, מַאי שְׁנָא לְמִיתָה דַּעֲבוּד תַּקַּנְתָּא, וּמַאי שְׁנָא לַעֲשִׁירוּת דְּלָא עֲבוּד תַּקַּנְתָּא? מִיתָה שְׁכִיחָא, עֲשִׁירוּת לָא שְׁכִיחָא. אָמַר רַב פָּפָּא, הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: חַבְרָךְ מִית – אַשַּׁר, אִיתְעַשַּׁר – לָא תְּאַשַּׁר. [ב]מֵת – צָרִיךְ לִיטוֹל רְשׁוּת וְכוּ': תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: יוֹרְשִׁין שֶׁיָּרְשׁוּ. וּמִי אִיכָּא יוֹרְשִׁין דְּלָא יָרְתִי?! אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁיָּרְשׁוּ קַרְקַע, וְלֹא שֶׁיָּרְשׁוּ כְּסָפִים. [ג]אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הִנִּיחַ מְלֹא מַחַט – גּוֹבֶה מְלֹא מַחַט. מְלֹא קַרְדּוֹם – גּוֹבֶה מְלֹא קַרְדּוֹם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ הִנִּיחַ מְלֹא מַחַט – גּוֹבֶה מְלֹא קַרְדּוֹם; וּכְמַעֲשֶׂה דְּקַטִּינָא דְּאַבָּיֵי. (א)תָּנוּ רַבָּנַן: יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְלֵוִי: "מַעֲשֵׂר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי", אֵין חוֹשְׁשִׁין לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבּוֹ. "כּוֹר מַעֲשֵׂר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי" – חוֹשְׁשִׁין לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבּוֹ. (ב)מַאי קָאָמַר? אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְלֵוִי "מַעֲשֵׂר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי, וְהֵילָךְ דָּמָיו", אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עֲשָׂאוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר. "כּוֹר מַעֲשֵׂר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי, וְהֵילָךְ דָּמָיו", חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עֲשָׂאוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר. אַטּוּ בִּרְשִׁיעֵי עָסְקִינַן, דְּשָׁקְלִי דְּמֵי וּמְשַׁוּוּ לֵיהּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר?! (ג)אֶלָּא אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי, הָכִי קָאָמַר: יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְבֶן לֵוִי "מַעֲשֵׂר לְאָבִיךָ בְּיָדִי, הֵילָךְ דָּמָיו", אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עֲשָׂאוֹ אָבִיו תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר. "כּוֹר מַעֲשֵׂר לְאָבִיךָ בְּיָדִי, וְהֵילָךְ דָּמָיו", חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עֲשָׂאוֹ אָבִיו תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מָקוֹם אַחֵר. וְכִי נֶחְשְׁדוּ חֲבֵרִים לִתְרוֹם שֶׁלֹּא מִן הַמּוּקָּף?! [ד]אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי, הָכִי קָאָמַר: בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְלֵוִי "כָּךְ אָמַר לִי אַבָּא: מַעֲשֵׂר לְךָ בְּיָדִי" אוֹ "מַעֲשֵׂר לְאָבִיךָ בְּיָדִי" – חוֹשְׁשִׁין לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבּוֹ, כֵּיוָן דְּלָא קִיץ לָא הֲוָה מְתַקֵּן לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת. "כּוֹר מַעֲשֵׂר לְךָ בְּיָדִי" אוֹ "כּוֹר מַעֲשֵׂר לְאָבִיךָ בְּיָדִי" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁבּוֹ, כֵּיוָן דְּקִיץ תִּקּוּנֵי תַּקְנֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת. [ה](ד)וְכִי יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְבַעַל הַבַּיִת לִתְרוֹם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר?! אִין, אַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גַּמְלָא הִיא. דְּתַנְיָא, אַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גַּמְלָא אוֹמֵר: "וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם" – בִּשְׁתֵּי

עניי כותיים שאם אין עני ישראל בעיר ויש עניי כותיים מפריש לצרכם ויעכבם לעצמו שאף הם זוכים בהן דכותיים גרי אמת הם ולתנא קמא גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם אלא בשביל עניי ישראל יפריש בכל מקום שהם: וזכה הלה במה שבידו הלוה הזה אינו חייב לפרוש משלו שהרי הלוהו ע"מ שלא לפרע הימנו: דעבוד תקנתא דקאמר מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ובהעשיר קתני אין מפרישין עליו: לא שכיחא הלכך לא חשו לה: אשר האמן והחזק הדבר לשון שריר וקיים: לא תאשר לא תאמן: שירשו קרקע שעליהם מטל המצוה לפרע חובת אביהן: מלא מחט כלומר הניח קרקע מועט אין זה מפריש בחזקת יורשין אלא כשעור דמי הקרקע: מלא קרדם כלומר קרקע הרבה: אפי' הניח מלא מחט גובה מלא קרדם כלומר כל חובו לפי שהוא יכול לטרוף ולחזור ולטרוף כל שעה שיפלוהו ממנו: כי ההוא מעשה דקטינא דאביי במי שהיה נשוי בכתובות (דף נח:) דההוא דהוו מסקי ביה מאה זוזי ושכיב ושבק קטינא שוי חמשים אתא בעל חוב טרפוה אתו יתמי יהבי ליה חמשין וסלקוהו הדר אתא טרפה כו': ישראל שאמר ללוי כלה מפרש ואזיל לה: מעשר יש לך בידי שהפרשתי מתבואתי לצרכך: והילך דמיו ומכרהו לי ונטל זה את דמיו: אין חושש ישראל זה שמא לאחר שמכרו לוי עשאו לוי זה תרומת מעשר על מעשר אחר שהיה לו בביתו דכיון דלא ידע כמה יש לו בידו לא עביד ליה תרומת מעשר אבל אמר כר מעשר יש לך בידי ונתן לו הדמים אסור ישראל זה לאכל הימנו ואפי' הפריש תרומת מעשר לכהן לפי חשבונו חיישינן שמא לאחר שקבל הדמים עשאו לכלן תרומת מעשר על תשעה כורין שיש לו בביתו מעשר הטבול לתרומת מעשר דכיון דלא משך יכול לחזור הלוי ואע"פ שהוא ברשותו של ישראל לא קנו לו מעותיו דאימת קנייה האי לוי דלקנייה לישראל בקבלת מעות הלכך כי חזר בו ועשאהו תרומת מעשר חל עליו השם: מעשר לאביך בידי בחיי אביך הודעתיו שהיה לו מעשר בידי: מקף סמוך כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:) אסור לחבר לומר תבואה שיש לי במקום פלוני תהא תרומה על זו שמא אותה שעה אינה בעין ואם עשה עשוי: כך אמר לי אבא לפני מותו מעשר לך בידי: חושש הלוי הזה: לתרומת מעשר הראויה לנטל הימנו ואע"פ שחזקה על חבר שאינו נפטר מן העולם עד שיתקן כל פרות טבלים שבידו הכא איכא למיחש דכיון שלא הזכיר בצואתו סכום מדה שמא לא היה יודע כמה יש: אין חוששין שמחזק ישראל זה שתקנו קדם שמת ואע"פ שאין מטל עליו: לתרם תרומת מעשר הלא אין המעשר שלו אלא של לוי והוה ליה תורם שלא מדעת:

איכא בינייהו עניי כותיים אומר ר"י דלא תקינו אלא בחזקת עניי העיר ולא כמו שפירש הקונטרס דלתנא קמא גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם אלא בשביל עניי ישראל מפריש בכל מקום שהם דא"כ לא נפקא מינה מידי מאי בינייהו: **תניא** רבי אומר יורשין שירשו מפריש עליהם אבל לא ירשו לא מפריש עליהן ואסיפא קאי ואם הלוה בפני ב"ד אין צריך לטול רשות מן היורשים אבל ארישא דקתני מת צריך לטול רשות מן היורשים לא מצי קאי דכ"ש אם לא ירשו שצריך לטול רשות יותר שאין עליהן מטל לפרע חוב אביהן: **וכמעשה** דקטינא דאביי ואע"ג דאמר התם במי שהיה נשוי (כתובות דף נח:) דאי אמרו לה הני חמשין דמי קטינא סלוקי סלקוהו הכא תקנתא דרבנן היא: **הילך** דמיו חוששין שמא עשאו כו' פירש בקונט' לאחר שקבל המעות עשאו תרומת מעשר וקשה לר"י דלאחר שמכרו איך יכול לעשותו הא לא מחסר משיכה שהרי ברשות ישראל קאי אלא י"ל דשמא עשאו קדם קבלת הדמים קאמר ופריך אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוו ליה תרומת מעשר פרוש ומשוו ליה כבר תרומת מעשר מעיקרא: **מעשר** לאביך בידי הילך דמיו תימה אמאי נקט השתא הילך דמיו ועוד אמאי חוששין כלל שעשאו אביו תרומת מעשר והא אדרבה חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתקן מתחת ידו כדאמרי' (פסחים דף ט.) בחבר שמת והניח מגורה מלאה פרות וי"ל דלהך דקסבר דמסתמא אביו אמר לו אם הוא מתקן או אינו מתקן ואם לא נטל דמיו רמי אנפשיה לצרך עצמו ומכר שאמר לו אביו ואם לא מכר חשבינן ליה בחזקת מתקן אבל כשנוטל דמיו לצרך אחרים לא רמי אנפשיה ומכר: **וכי** נחשדו חברים לתרם שלא מן המקף תימה דתנן במסכת בכורים (פ"ב מ"ה) תרומת מעשר שוה לבכורים בשני דרכים נטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המקף ואמר נמי בירושלמי בפ' ב' דתרומות דכל התורה כלה למטה ומלמעלה חוץ מתרומת מעשר שמלמעלה ואינה למטה דבתרומת מעשר כתיב (במדבר יח) ממנו מן המקף ומוקמי' ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר ובפ' הזהב (ב"מ דף מט.) אמרינן ישראל שאמר לבן לוי כר מעשר יש לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר והכא פריך אתרומת מעשר וכי נחשדו כו' וי"ל מדרבנן אף תרומת מעשר בעי מקף והא דקאמר רשאי בן לוי היינו בשבתות ויו"ט דשרי כדאמרי' בהאשה רבה (יבמות דף נג.) וקשה דבפ' המפקיד (ב"מ דף נח.) תנן המפקיד פרות אצל חברו אפילו הן אבודין לא יגע בהן ומפרש רב נחמן בר יצחק בגמרא דחיישינן שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר ואמאי וכי נחשדו לתרם שלא מן המקף ואומר ר"ת לגבי פקלון חיישינן טפי ובחששא מועטת תולין הדבר להחמיר שלא יגע בו וחיישינן שמא בשבתות ויו"ט עשאו דשרי שלא מן המקף כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף נג.) אבל בשאר מקומות לא חיישינן דלא שכיחא שיהא לו פרות בביתו ולא יהא לו די לשבת אם לא יעשרו ממקום אחר וי"מ דוקא חברים לא נחשדו לתרם שלא מן המקף דהכא איירי בבן לוי שנתן לו מעשר ואין נותנין אלא לחבר כדאיתא בהזרוע (חולין דף קל:) אין נותנין מתנות לכהן עם הארץ אבל המפקיד כל אדם מפקיד אף שאינן בקיאין בהלכות מקף וא"ת ההיא דבכורים דנטילתה שלא מן המקף היכי מצי למימר דמדאורייתא איירי הא קתני וצריכה שעור כתרומה ומדאורייתא לתרומה גדולה אין לה שעור דחטה אחת פוטרת את הכרי וי"ל דאין לה שעור למטה אבל יש לה שעור למעלה דאין יכול לעשות כל גרנו תרומה דבעינן ראשית ששיריה נכרים וכי האי גוונא איכא בריש מסכת פאה (פ"א מ"א) גבי אלו דברים שאין להם שעור: **לתרם** שלא מן המקף פי' בקונטרס דשמא באותה שעה אינה בעין ואין נראה דתרומה גדולה מדאורייתא בעי מקף וא"כ אפילו שתיהן לפניו ובתרומת מעשר נמי דלא בעינן מקף אלא מדרבנן נראה דהיינו משום גזרה אטו תרומה גדולה ובעינן מקף אפילו שתיהן לפניו כמו בתרומה גדולה וגבי חלה נמי תנן מקף אפילו שתיהן לפניו: **כיון** דלא קייץ כו' וא"ת והא מוקי לה כאבא אלעזר בן גמלא דאמר נטלת מאומד וא"כ כי לא קייץ נמי לחוש דלמא תקוניה תקניה בעה"ב מאומד וי"ל דאינו תורם מאומד דבר שאינו שלו שאינו רוצה להפסיד לא ללוי ולא לכהן: **אין** אבא אלעזר בן גמלא היא וא"ת נהי שיש לו רשות לתרם שמא לא חשש לתרם מעשר שעתיד לתן ללוי והיאך נתיר מספק וי"ל דכיון שהרשות בידו ושהה זמן גדול בביתו ומניה עליה רמיא סתמא למלתא דתקוניה תקניה:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין
ב בבא מציעא מט.
ג חולין ז.; עירובין ל:
ד מנחות נד:; בכורות נח:; ביצה יג:

תורה אור השלם

וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֹּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן־הַיָּקֶב [במדבר יח, כז]

[א]בִּשְׁתֵּי תְּרוּמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר: אַחַת תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וְאַחַת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר; כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה נִיטֶּלֶת בְּאוֹמֶד וּבְמַחְשָׁבָה, כָּךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נִיטֶּלֶת בְּאוֹמֶד וּבְמַחְשָׁבָה; וּכְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְבַעַל הַבַּיִת לִתְרוֹם תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, כָּךְ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְבַעַל הַבַּיִת לִתְרוֹם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

[ב](א)מַתְנִי' הַמַּנִּיחַ פֵּירוֹת, לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת; מָעוֹת, לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי – מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן קַיָּימִין. אִם אָבְדוּ – הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מֵעֵת לְעֵת, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בּוֹדְקִין אֶת הַיַּיִן – בְּקִידּוּם שֶׁל מוֹצָאֵי הֶחָג, וּבְהוֹצָאַת סְמָדַר, וּבִשְׁעַת כְּנִיסַת מַיִם בְּבוֹסֶר. גְּמָ' מַאי מֵעֵת לְעֵת? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֵעֵת לְעֵת שֶׁל בְּדִיקָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יַנַּאי:

מֵעֵת

בִּשְׁתֵּי תְּרוּמוֹת דְּהַאי קְרָא בִּלְוִיִּם כְּתִיב תְּרוּמַתְכֶם הַיְינוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר כַּדָּגָן מִן הַגּוֹרֶן הַיְינוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה רֵאשִׁית דָּגָן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַפְרִישׁ מִגָּרְנוֹ וְהִקִּישׁ הַכָּתוּב תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה: בְּאוֹמֶד אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים מַפְרִישׁ בְּאוֹמֶד דְּאִם טָעָה אֵין כָּאן אִסּוּר דִּמְדְּאוֹרַיְיתָא חִטָּה אַחַת פּוֹטֶרֶת הַכְּרִי דְּלָא נָתְנָה בָּהּ תּוֹרָה שִׁיעוּר אֶלָּא רֵאשִׁית דְּגָנְךָ: אַף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אע"פ שֶׁשִּׁיעוּרָהּ קָבוּעַ מִן הַתּוֹרָה מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר נִטֶּלֶת בְּאוֹמֶד: וּבְמַחֲשָׁבָה נוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה לְשֵׁם תְּרוּמָה וְאוֹכֵל בְּצַד זֶה וְאע"פ שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ וְתַרְוַיְיהוּ נָפְקֵי מִוְּנֶחְשַׁב וְהַאי דְּיָלֵיף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִתְּרוּמָה גְּדוֹלָה לְעִנְיַן אוֹמֶד הוּא דְּיָלֵיף: מַתְנִי' הַמַּנִּיחַ פֵּירוֹת לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן כו' סוֹמֵךְ עַל אֵלּוּ וְאוֹכֵל טְבָלִים אֲחֵרִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאוֹמֵר הֲרֵי תְּרוּמָתָן בְּאוֹתָן פֵּירוֹת שֶׁהִקְצֵיתִי לְכָךְ וְכֵן עוֹשֶׂה תָּמִיד: וְאִם אָבְדוּ הָלַךְ לְבָדְקָן וּמְצָאָן שֶׁאָבְדוּ: הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְאוֹתָן טְבָלִים שֶׁתִּקֵּן בְּהַבְטָחָתָן שֶׁל אֵלּוּ וְאִם לֹא אֲכָלָן צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מֵהֶם דְּשֶׁמָּא כְּשֶׁאָמַר הֲרֵי תְּרוּמָתָן בַּפֵּירוֹת שֶׁהִקְצֵיתִי כְּבָר הָיוּ אֲבוּדִין: מֵעֵת לְעֵת בגמ' מְפָרֵשׁ: בּוֹדְקִין אֶת הַיַּיִן שֶׁהִנִּיחוֹ לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עָלָיו צָרִיךְ לְבָדְקוֹ שֶׁמָּא הֶחֱמִיץ וְאֵין תּוֹרְמִין מִן הַחוֹמֶץ עַל הַיַּיִן: בְּקִידּוּם שֶׁל מוֹצָאֵי הֶחָג כְּשֶׁמְּנַשֶּׁבֶת רוּחַ קָדִים בְּמוֹצָאֵי הֶחָג: הוֹצָאַת סְמָדַר כְּתַס פָּרַח וַעֲנָבָיו נִרְאִין בְּאֶשְׁכּוֹל כְּסִדְרָן: וּבִשְׁעַת כְּנִיסַת מַיִם לַבֹּסֶר כְּשֶׁהֵן כְּפוֹל הַלָּבָן נִקְרָאִין בֹּסֶר וּכְשֶׁלַּחְלוּחִית נִכְנֶסֶת וְנִגְלָה בְּתוֹכוֹ שֶׁיָּכוֹל לַעֲצֹר מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא הַיְינוּ כְּנִיסַת מַיִם ל"א הָיוּ כּוֹתְשִׁין הָעֲנָבִים כְּשֶׁהֵן בֹּסֶר וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן מַיִם וְנַעֲשִׂין חוֹמֶץ לְטִבּוּל: גְּמ' מֵעֵת לְעֵת שֶׁל בְּדִיקָה כְּשֶׁבְּדָקָן מְצָאָן אֲבוּדִין חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מֵאֶתְמוֹל בָּעֵת הַזֹּאת אָבְדוּ וְאִם עֲשָׂאָן מַעֲשֵׂר תּוֹךְ מֵעֵת לְעֵת זֶה עַל פֵּירוֹת אֲחֵרִים צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ עֲלֵיהֶם מִסָּפֵק וּטְפֵי מֵהָכִי לָא אַחְמוּר רַבָּנַן לְמֵיחַשׁ אֶלָּא סָמְכִי' אַחֲזָקָה:

כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה נִטֶּלֶת בְּאֹמֶד וּמִיהוּ אֵין לְהַקִּישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה שֶׁיּוֹעִיל בְּמִתְכַּוֵּן חִטָּה אַחַת לִפְטוֹר הַכְּרִי דְּהָא מַעֲשֵׂר אָמַר רַחֲמָנָא וּמִיהוּ אִם בְּמִתְכַּוֵּן מוֹסִיף נִרְאֶה דְּמוֹעִיל דְּמַקְשִׁינַן לְהָכִי לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה כִּדְמוּכַח בְּפֶרֶק כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה (מְנָחוֹת דַּף נה.) דְּקָתָנֵי תּוֹרְמִין תְּאֵנִים עַל הַגְּרוֹגְרוֹת בְּמִנְיָן וּפָרִיךְ דְּהָוֵי מַרְבֶּה בַּמַּעַשְׂרוֹת וּמַיְירֵי בְּמַרְבֶּה בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כִּדְמוּכַח סֵיפָא וּמוֹקֵי לָהּ לְרֵישָׁא כְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא וְהָתָם מַרְבֶּה בְּמִתְכַּוֵּן וְנִרְאֶה דְּלֵית לֵיהּ כְּלָל לְאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא מַרְבֶּה בַּמַּעַשְׂרוֹת מַעַשְׂרוֹתָיו מְקֻלְקָלִין דִּבְמַעֲשֵׂר [רִאשׁוֹן] נָמֵי שָׁרֵי מֵאוֹמֶד כִּדְאָמְרִי' בְּסוֹף בְּכוֹרוֹת יָכוֹל הָיָה לוֹ מֵאָה טְלָאִים וְנָטַל עֲשָׂרָה אוֹ עֲשָׂרָה וְנָטַל אֶחָד יִהְיוּ מְעֻשָּׂרִים ת"ל עֲשִׂירִי וְאֵין זֶה עֲשִׂירִי ר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה אוֹמֵר מַעֲשֵׂר וּמְפָרֵשׁ הָתָם דְּטַעֲמָא דְּר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה דְּסָבַר כְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא וּמַעֲשֵׂר קַרְיֵהּ רַחֲמָנָא תְּרוּמָה דִּכְתִיב כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה וְאִתַּקַּשׁ מַעְשַׂר בְּהֵמָה לְמַעְשַׂר דָּגָן כִּדְאָמַר הָתָם בְּרֵישׁ פִּרְקִין מָה מַעְשַׂר דָּגָן נִטָּל מֵאוֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה כו' וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן אַיְירֵי דִּכְתִיב בְּסֵיפָא דִּקְרָא נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה וא"ת וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ הָתָם לְאוֹקְמֵי כְּאַבָּא אֶלְעָזָר לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא דְּאִתַּקַּשׁ מַעְשַׂר בְּהֵמָה לְמַעְשַׂר דָּגָן מָה מַעְשַׂר דָּגָן נִטָּל אֶחָד מֵעֲשָׂרָה אַף מַעְשַׂר בְּהֵמָה כֵּן אַפִּי' בְּלֹא הַעֲבָרַת שֵׁבֶט וְיֵ"ל דְּמַשְׁמַע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּנָטַל אֶחָד מֵעֲשָׂרָה הָוֵי מַעֲשֵׂר אַפִּי' אֵינָם שָׁוִים כְּמוֹ בִּמְכַנִּים לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר דְּמִסְתָּמָא אֵין דַּרְכָּן לִהְיוֹת שָׁוִין הִלְכָּךְ צָרִיךְ לְאוֹקְמֵי כְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא דְּאִי לָאו דְּאַבָּא אֶלְעָזָר הֲוָ"א דִּבְנָטַל אֶחָד מִי' בָּעֵינַן שָׁוִין כְּמוֹ בְּמַעְשַׂר דָּגָן אע"ג דְּבִמְכַנִּים לָא בָּעֵינַן שָׁוִין וְקָשֶׁה כֵּיוָן דְּשָׁרֵי אַפִּי' מַעֲשֵׂר מֵאוֹמֶד אַמַּאי אִצְטְרִיךְ בִּמְנָחוֹת לְאוֹקְמֵי בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר הָא דְּאָמַר ר' אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אַבָּא הָיָה נוֹטֵל עֶשֶׂר גְּרוֹגְרוֹת שֶׁבַּמּוּקְצֶה עַל תִּשְׁעִים שֶׁבַּכַּלְכָּלָה לוֹקְמָהּ בְּמַעֲשֵׂר גּוּפֵהּ וְיֵ"ל דִּנְהִי דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר דַּאֲפִילּוּ מַעֲשֵׂר נִטָּל מֵאוֹמֶד דִּלְמָא אַבָּא אֶלְעָזָר לֵית לֵהּ הַךְ סְבָרָא וְעוֹד דְּנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵהּ בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשּׁוּם דִּבְרֵישָׁא קָתָנֵי תּוֹרְמִין: **נִטֶּלֶת** מֵאוֹמֶד מִנְיָן לִתְרוֹם מֵאוֹמֶד דְּמִתּוֹךְ שֶׁיָּרֵא לְנַמְנֵם שֶׁלֹּא יִטּוֹל פָּחוֹת נוֹטֵל בְּעַיִן יָפָה כִּדְתְנַן בְּפ' קַמָּא דִּתְרוּמוֹת אֵין תּוֹרְמִין לֹא בְּמִדָּה לֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִנְיָן וְכֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּבַתּוֹסֶפְתָּא גָּרְסִינַן מָה תְּרוּמָה גְּדוֹלָה אֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא בְּאוֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה אַף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא בְּאוֹמֶד כו' וְאִם תֹּאמַר לפ"ק דִּתְרוּמוֹת תְּנַן הַמּוֹנֶה מְשֻׁבָּח וְהַמּוֹדֵד מְשֻׁבָּח מִמֶּנּוּ וְהַשּׁוֹקֵל מְשֻׁבָּח מִשְּׁלָשְׁתָּן בִּירוּשַׁלְמִי מַקְשֶׁה לָהּ בפ"ק דִּתְרוּמוֹת וּמְשַׁנֵּי כָּאן בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה וְכָאן בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר דְּתַנְיָא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁאֵין תּוֹרְמִין לֹא בְּמִדָּה וְלֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִנְיָן תַּלְמוּד לוֹמַר וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּמַחֲשָׁבָה אַתָּה תּוֹרֵם וְאִי אַתָּה תּוֹרֵם בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל בְּמִנְיָן פֵּירוּשׁ הַהִיא דְּאֵין תּוֹרְמִין בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה דִּלְכוּלֵּי עָלְמָא מִצְוָתָהּ מֵאוֹמֶד וְהַהִיא דְּהַמּוֹנֶה מְשֻׁבָּח בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּכְרַבָּנַן וְהָא דְּמַיְיתֵי בָּרַיְיתָא דְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא לְאַשְׁמוֹעֵי' דִּפְלִיגֵי בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וא"ת דְּבִירוּשַׁלְמִי אַהַהִיא דְּהַמּוֹנֶה מְשֻׁבָּח מַתְנִי' הוּא מְשֻׁבָּח אָמַר רַב הוּנָא מִן הַתּוֹרֵם מֵאוֹמֶד מַשְׁמַע דְּמֵאוֹמֶד הָוֵי תְּרוּמָה אֶלָּא דְּמוֹנֶה מְשֻׁבָּח וְקָאָמַר נָמֵי הָתָם אָמַר רַבִּי הִלֵּל מַתְנִי' אָמְרָה כֵּן הַשּׁוֹקֵל מְשֻׁבָּח מִשְּׁלָשְׁתָּן פֵּירוּשׁ מִכְּלָל דְּאִיכָּא שְׁלֹשָׁה בַּר מִמִּשְׁקָל וּבָתַר הָכִי קָאָמַר אָמַר ר' חֲנִינָא תִּפְתַּר בִּשְׁלָשְׁתָּן וְלֵית אַתְּ שָׁמַע מִינָּהּ כְּלוּם וְאִי לְרַבָּנַן לְדִידְהוּ אֵין תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מֵאוֹמֶד וּלְאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא מִצְוָתָהּ לַעֲשׂוֹת מֵאוֹמֶד דְּקָתָנֵי בַּתּוֹסֶפְתָּא אַף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֵינָהּ נִטֶּלֶת אֶלָּא בְּאוֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַבָּנַן מוֹדוּ דְּמֵאוֹמֶד הָוֵי תְּרוּמָה אֲבָל אֵין מִצְוָתָהּ לַעֲשׂוֹת מֵאוֹמֶד וְלָא חָשִׁיב מַרְבֶּה בַּמַּעַשְׂרוֹת בְּמִתְכַּוֵּן לֶאֱכֹל יָפֶה אֶלָּא בְּמִתְכַּוֵּן לְהַרְבּוֹת וּמַרְבֶּה בְּמִתְכַּוֵּן וְהַהִיא דִּבְכוֹרוֹת דְּמוֹקֵי לָהּ ר' יוֹסֵי כְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא וְלָא כְּרַבָּנַן שֶׁמָּא הָתָם מַרְבֶּה בְּמִתְכַּוֵּן: **כָּךְ** תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נִטֶּלֶת בְּאֹמֶד וּבְמַחְשָׁבָה פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּלְעִנְיַן אוֹמֶד הוּא דְּיָלֵיף אֲבָל מַחֲשָׁבָה בְּתַרְוַיְיהוּ נָפְקָא מִוְּנֶחְשַׁב אִי נָמֵי מַחֲשָׁבָה נָמֵי יָלֵיף אַף עַל גַּב דִּכְתַב בָּהּ מִשּׁוּם דִּכְתִיב בָּהּ כַּדָּגָן מִן הַגּוֹרֶן דְּהַיְינוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה רֵאשִׁית דָּגָן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַפְרִישׁ מִגָּרְנוֹ דִּקְרָא גּוּפֵהּ מַקִּישׁ לֵיהּ לִתְרוּמָה גְּדוֹלָה לְעִנְיַן מַחֲשָׁבָה וְנִרְאֶה דְּלָא פְּלִיגֵי רַבָּנַן עֲלֵהּ דְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא אֶלָּא לְעִנְיַן מֵאוֹמֶד אֲבָל בְּמַחֲשָׁבָה לָא פְּלִיגֵי דְּהָא קְרָא כְּתִיב וּבְרֵישׁ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ (קִדּוּשִׁין דַּף מא:) נָמֵי פָּרִיךְ מָה לִתְרוּמָה שֶׁכֵּן נִטֶּלֶת בְּמַחֲשָׁבָה מַשְׁמַע לכ"ע פָּרִיךְ וְהַיְינוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר דִּכְתִיב בָּהּ אַתֶּם גַּם אַתֶּם וְלָא כְּפִי הַקּוּנְטְרֵס דְּפִי' בִּבְכוֹרוֹת דְּמִשּׁוּם מַחֲשָׁבָה מוֹקֵי ר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה כְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמְלָא וְאֵין פְּשַׁט הַסּוּגְיָא מִתְיַישֶּׁבֶת כְּפֵירוּשׁוֹ דְּמָה לָנוּ לְהַזְכִּיר מַחֲשָׁבָה בְּדִבְרֵי ר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה: **בְּמַחְשָׁבָה** פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁנּוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד בָּזֶה לְשֵׁם תְּרוּמָה וְאוֹכֵל מִצַּד זֶה וְאע"פ שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ מַשְׁמַע שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְנֶחְשַׁב שָׁרֵי לֶאֱכוֹל בְּלֹא הַפְרָשָׁה וְשָׁרֵינַן נָמֵי בִּשְׁתִיקָה ע"י שֶׁנּוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְכָל זֶה נָפְקָא מִוְּנֶחְשַׁב וְכֵן וַדַּאי דִּבְלֹא דִּבּוּר נָמֵי הָוֵי תְּרוּמָה מִדִּתְנַן בְּמַס' תְּרוּמוֹת (פ"א מ"ו) חֲמִשָּׁה לֹא יִתְרְמוּ וְאִם תָּרְמוּ תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה וְקָא חָשִׁיב אִלֵּם וּמְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי טַעְמָא מִשּׁוּם בְּרָכָה וּבְפֶרֶק ג' דִּשְׁבוּעוֹת (דַּף כו:) נָמֵי אָמְרִי' גַּבֵּי כָּל נְדִיב לֵב דְּהָווּ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד לְעִנְיַן גָּמַר בְּלִבּוֹ אע"פ שֶׁלֹּא הוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו וְלָא יָלְפִינַן מִינַּיְיהוּ שְׁבוּעָה וּלְעִנְיַן לֶאֱכוֹל בְּלֹא הַפְרָשָׁה אֵין קְפִידָא לכ"ע אֲפִילּוּ בְּכָל הַמַּעַשְׂרוֹת דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ וְנֶחְשַׁב דְּשָׁרֵי בְּכָל מָקוֹם אע"פ שֶׁעַתָּה אֵין מַפְרִישׁ כְּלוּם כִּדְמוּכַח הַהִיא דְּהַלּוֹקֵחַ יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים (לְעֵיל גִּטִּין דַּף כה.) דְּשָׁרֵי לכ"ע אוֹ לָאו מִשּׁוּם בְּרֵרָה אוֹ בִּקְבִיעַת הַגּוּף וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שָׁרֵינַן כְּשֶׁאוֹמֵר בִּצְפוֹנוֹ אוֹ בִּדְרוֹמוֹ וא"ת כֵּיוָן דְּשָׁרֵי תְּרוּמָה כְּשֶׁנּוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה אַמַּאי אֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת בְּשַׁבָּת דְּהָא תְּנַן בְּמַס' שַׁבָּת בְּפֶרֶק נוֹטֵל (שַׁבָּת דַּף קמב:) ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מַעֲלִין אֶת הַמְדֻמָּע בְּאֶחָד וּמֵאָה וּמֵאָה פָּרִיךְ בגמ'. וְהָא קָמְתַקֵּן וּמְשַׁנֵּי דְּסָבַר כר"ש בֶּן אֶלְעָזָר דְּאָמַר נוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל בְּצַד זֶה וּלְהָכִי לָא חָשִׁיב מְתַקֵּן בְּשַׁבָּת כְּשֶׁמַּעֲלֵהוּ כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר בְּמַחֲשָׁבָה וְהָכָא נָמֵי אֶפְשָׁר בְּמַחֲשָׁבָה וְיֵ"ל דְּשָׁאנֵי מְדֻמָּע שֶׁכְּבָר הוּא מְתֻקָּן אֲבָל תְּחִלַּת תִּקּוּנוֹ שֶׁל טֶבֶל לָא שָׁרֵינַן מִשּׁוּם דְּאֶפְשָׁר בְּמַחֲשָׁבָה וַאֲפִי' דְּמַאי אָסוּר לְתַקֵּן בְּשַׁבָּת כִּדְמוּכַח בְּפ' בַּמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת דַּף לד.) אע"ג דְּשָׁרֵי לִתֵּן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְלֶאֱכוֹל בְּצַד אַחֵר כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דְּחֻלִּין (דַּף ו:) גַּבֵּי ר' מֵאִיר שֶׁאָכַל עָלֶה שֶׁל יָרָק: **הַמַּנִּיחַ** פֵּירוֹת לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן כו' בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיו"ט אַיְירֵי דְּשָׁרֵי שֶׁלֹּא מִן הַמּוּקָף: **מֵעֵת** לְעֵת בְּנִדָּה (דַּף ב.) דַּיֵּיק מַאי טַעְמָא שֶׁנָּתְנוּ רַבָּנַן שִׁיעוּר בְּנִדָּה מֵעֵת לְעֵת וְתַמַּהּ דְּהָכָא (נָמֵי) מ"ט וְיֵ"ל דְּדַוְקָא הָתָם דַּיֵּיק מִשּׁוּם דְּאִשָּׁה מַרְגֶּשֶׁת בְּעַצְמָהּ וּבְדִין הוּא דְּלֵיהֱוֵי שַׁעְתָּהּ כְּשַׁמַּאי וְאִי בָּעוּ רַבָּנַן לְמִקְנְסַהּ לִקְנְסוּהָ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה כְּהִלֵּל: **וּבִשְׁעַת** כְּנִיסַת מַיִם לַבֹּסֶר נִרְאֶה לר"י כִּלְשׁוֹן רִאשׁוֹן שֶׁפֵּירֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס כְּשֶׁנִּכְנֶסֶת בּוֹ לַחְלוּחִית שֶׁיָּכוֹל לַעֲצֹר מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא הַיְינוּ כְּנִיסַת מַיִם מִדִּתְנַן בְּמַס' שְׁבִיעִית בפ"ד (מ"ח) הַבֹּסֶר מִשֶּׁהֵבִיא מַיִם אוֹכֵל בּוֹ פִּתּוֹ בַּשָּׂדֶה הִבְאִישׁ כּוֹנֵס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ כו' וְיֵשׁ שֶׁאֵין נִזְהָרִין בּוֹ עַל מַגָּע לְפִי שֶׁאֵינוֹ קָרוּי יַיִן אֶלָּא מַיִם ור"ת אוֹמֵר שֶׁאֵין לְהָקֵל לְפִי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין עַל מָתַי קָרוּי מַיִם וְלֹא יַיִן וְכָתַב ר"ת שֶׁשָּׁנָה אַחַת לֹא נִתְבַּשְּׁלוּ הַיֵּינוֹת יָפֶה וְהָיוּ בֹּסֶר וְכִי בְּאוֹתָהּ שָׁנָה לֹא נָהֲגוּ יַיִן נֶסֶךְ. [וְעַיֵּין תּוֹס' ע"ז כט: ד"ה אִי]:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין

ב מנחות נה; בכורות נח; ביצה יג:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פג' מהל' תרומות הל' ד:

ב מיי' פז' מהל' מעשרות הל' ד, סמג עשין קלה:

מֵעֵת לְעֵת שֶׁל הַנָּחָה. (א)תְּנַן: אִם אָבְדוּ – הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מֵעֵת לְעֵת. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר מֵעֵת לְעֵת שֶׁל בְּדִיקָה – שַׁפִּיר; אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מֵעֵת לְעֵת שֶׁל הַנָּחָה – הַאי "מֵעֵת לְעֵת"?! "עַד מֵעֵת לְעֵת" מִיבְּעֵי לֵיהּ! קַשְׁיָא. אב(ב)דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: חֲלוּקִין עָלָיו חֲבֵירָיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר – דִּתְנַן: מִקְוֶה שֶׁנִּמְדַּד וְנִמְצָא חָסֵר; כָּל טְהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו לְמַפְרֵעַ – בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים – טְמֵאוֹת. פְּשִׁיטָא דַּחֲלוּקִין! מַהוּ דְּתֵימָא: מַאי "לְמַפְרֵעַ" – מֵעֵת לְעֵת, קָא מַשְׁמַע לַן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים כּוּ': תָּנָא: בְּקִידּוּם שֶׁל מוֹצָאֵי הַחַג שֶׁל תְּקוּפָה. ג(ג)תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים מוֹכְרִין אֶת הַתְּבוּאָה – לִפְנֵי הַזֶּרַע, וּבִשְׁעַת הַזֶּרַע, וּבִפְרוֹס הַפֶּסַח. וּבִשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים מוֹכְרִין אֶת הַיַּיִן – בִּפְרוֹס הַפֶּסַח, וּבִפְרוֹס עֲצֶרֶת, וּבִפְרוֹס הֶחָג. וְשֶׁמֶן – מֵעֲצֶרֶת וְאֵילָךְ. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא רַב פָּפָּא: לְשׁוּתָּפִין. מִכָּאן וְאֵילָךְ, מַאי? אָמַר רָבָא: כָּל יוֹמָא פִּירְקֵיהּ הוּא. "וַיְהִי כִּזְרֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ וַיְמַן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית" – מַאי "חֲרִישִׁית"? אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת, עוֹשָׂה תְּלָמִים תְּלָמִים בַּיָּם. אֲמַר לֵיהּ רַבָּה: אִי הָכִי, הַיְינוּ דִּכְתִיב: "וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף"?! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת, מַשְׁתֶּקֶת כָּל הָרוּחוֹת מִפָּנֶיהָ. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר בְּגָדֶיךָ חַמִּים בְּהַשְׁקִט אֶרֶץ מִדָּרוֹם". אָמַר רַבִּי תַּחְלִיפָא בַּר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַב חִסְדָּא: אֵימָתַי בְּגָדֶיךָ חַמִּים? בְּשָׁעָה שֶׁהִשְׁקִיט אֶרֶץ מִדָּרוֹם. שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת מַשְׁתֶּקֶת כָּל הָרוּחוֹת מִפָּנֶיהָ. (ד)רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא הֲווֹ יָתְבִי. חָלֵיף וְאָזֵיל גְּנִיבָא עֲלַיְיהוּ, אֲמַר חַד לְחַבְרֵיהּ: נֵיקוּם מִקַּמֵּיהּ, דְּבַר אוֹרָיָין הוּא. אֲמַר לֵיהּ אִידַּךְ: מִקַּמֵּי פַּלְגָאָה נֵיקוּם?! אַדְּהָכִי אֲתָא אִיהוּ לְגַבַּיְיהוּ, אֲמַר לְהוּ: בְּמַאי עָסְקִיתוּ? אֲמַרוּ לֵיהּ: בְּרוּחוֹת. (ה)אֲמַר לְהוּ: הָכִי אָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: אַרְבַּע רוּחוֹת מְנַשְּׁבוֹת בְּכָל יוֹם, וְרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת עִם כּוּלָּן; שֶׁאִלְמָלֵא כֵּן, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת. וְרוּחַ דְּרוֹמִית קָשָׁה מִכּוּלָּן, וְאִלְמָלֵא בֶּן נֵץ מַעֲמִידָהּ, מַחְרֶבֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מִפָּנֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲמִבִּינָתְךָ יַאֲבֶר נֵץ יִפְרֹשׂ כְּנָפָו לְתֵימָן". רָבָא וְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק הֲווֹ יָתְבִי; הֲוָה חָלֵיף וְאָזֵיל רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב, דְּיָתֵיב בְּגוּהַרְקָא דְּדַהֲבָא וּפְרִיס עֲלֵיהּ סַרְבָּלָא דְּכַרְתֵּי. רָבָא אֲזַל לְגַבֵּיהּ, רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לָא אֲזַל לְגַבֵּיהּ. אָמַר: דִּלְמָא מֵאִינָשֵׁי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא נִינְהוּ; רָבָא צָרִיךְ לְהוּ, אֲנָא לָא צְרִיכְנָא לְהוּ. כְּדַחֲזָא דְּרַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב הֲוָה, אָזֵיל לְגַבֵּיהּ. גַּלִּי לִדְרָעֵיהּ, אֲמַר: שַׂדְיָא נָשֵׁיב! אָמַר רָבָא, הָכִי אָמַר רַב: אִשָּׁה מַפֶּלֶת בּוֹ; וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ מַרְגָּלִית שֶׁבַּיָּם מַרְקֶבֶת בּוֹ; רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁבִּמְעֵי אִשָּׁה מַסְרַחַת בּוֹ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וּשְׁלָשְׁתָּן מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ: "כִּי הוּא בֵּין אַחִים יַפְרִיא יָבוֹא קָדִים רוּחַ ה' מִמִּדְבָּר עוֹלֶה וְיֵבוֹשׁ מְקוֹרוֹ וְגוֹ'". "יֵבוֹשׁ מְקוֹרוֹ" – זוֹ מְקוֹרָהּ שֶׁל אִשָּׁה. "וְיֶחֱרַב מַעְיָנוֹ" – זֶה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁבִּמְעֵי אִשָּׁה. "הוּא יִשְׁסֶה אוֹצַר כָּל כְּלִי חֶמְדָּה" – זוֹ מַרְגָּלִית שֶׁבַּיָּם. אָמַר רָבָא: עָדֵי סוּרָאָה הוּא, דְּדָיְיקִי קְרָאֵי! מַאי "כִּי הוּא בֵּין אַחִים יַפְרִיא"? אָמַר רָבָא: אֲפִילּוּ

שׁוּפְתָּא

שֶׁל הַנָּחָה הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְמַפְרֵעַ כָּל הַיָּמִים עַל מֵעֵת לְעֵת שֶׁל הַנָּחָה רִאשׁוֹנָה יוֹם אֶחָד שָׁלֵם מַחְזְקִינַן לְהוּ בְּחֶזְקַת קַיָּמִין בְּוַדַּאי וּמִשָּׁם עַל כָּאן סָפֵק וְיַחֲזוֹר וְיִתְרוֹם: חוֹשֵׁשׁ מֵעֵת לְעֵת מַשְׁמַע יוֹם אֶחָד הוּא דְּקָאֵי בַּחֲשָׁשָׁא הַיְינוּ כְּמ"ד מֵעֵת לְעֵת שֶׁל בְּדִיקָה: אֶלָּא לְמ"ד כּוּלְּהוּ יוֹמֵי קָאֵי בַּחֲשָׁשָׁא בַּר מִיּוֹמָא קַמָּא חוֹשֵׁשׁ לְמַפְרֵעַ עַל מֵעֵת לְעֵת מִבְּעֵי לֵיהּ: ר"א בֶּן פְּדָת דִּגְמָרָא ור"א בֶּן שַׁמּוּעַ דְּמַתְנִיתִין וּבָרַיְיתָא: חֲלוּקִין וְאָמְרֵי דִּלְעוֹלָם חָיְישִׁינַן הוֹאִיל וְנִמְצְאוּ אֲבוּדִין וְכָל פֵּירוֹת שֶׁתִּקְּנוּ ע"י אוֹתָן פֵּירוֹת צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהַפְרִישׁ: מִקְוֶה שֶׁהָיָה בְּחֶזְקַת שָׁלֵם וְנִמְדַּד לְאַחַר זְמַן וְנִמְצָא חָסֵר: כָּל טְהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו כָּל תְּרוּמוֹת וּטְהָרוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בְּכֵלִים וַאֲנָשִׁים שֶׁטָּבְלוּ מִטּוּמְאָתָן בְּאוֹתוֹ מִקְוֶה מֵעוֹלָם: בֵּין שֶׁהַמִּקְוֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד לקי"ל סְפֵק טוּמְאָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד סְפֵקוֹ טָמֵא: בֵּין ברה"ר לקי"ל סְפֵקוֹ טָהוֹר הָכָא טָמֵא דְּכִי אָמְרִינַן סְפֵק טוּמְאָה בּרה"ר טָהוֹר הַיְינוּ סְפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע דְּאִיכָּא לְמֵימַר לֹא נָגַע אֲבָל זֶה שֶׁהָיָה טָמֵא וַדַּאי וְאָתָא בָּא לְטַהֲרוֹ בִּטְבִילַת סָפֵק אַל תְּטַהֲרֶנּוּ מִסָּפֵק: פְּשִׁיטָא דַּחֲלוּקִין מַאי קָא מַתְנֵי' ור"א בֶּן פְּדָת מַאי אַשְׁמְעִינַן הָא מַתְנֵי' בְּהֶדְיָא תְּנַן טְמֵאוֹת: שֶׁל תְּקוּפָה אִם כְּבָר נִכְנְסָה תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי אֲבָל אִם מָשְׁכָה תְּקוּפַת תַּמּוּז עַל כָּאן לֹא: לְשׁוּתָּפִין שֶׁאֵין הָא' יָכוֹל לִמְכּוֹר שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵירוֹ חוּץ לִפְרָקִים הַלָּלוּ אֲבָל בַּפְּרָקִים הַלָּלוּ אֵין צָרִיךְ לִמָּלֵךְ וְאִם מָכַר וְנִתְיַקֵּר הַשַּׁעַר לְאַחַר זְמַן אֵין עָלָיו כְּלוּם: פִּרְקֵיהּ זְמַנּוֹ לִמְכּוֹר: בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת עוֹשָׂה תְּלָמִים בַּיָּם כְּתֶלֶם שֶׁל מַעֲנִית הַמַּחֲרֵשָׁה דְּהַיְינוּ חֲרִישִׁית לְשׁוֹן חֲרִישָׁה לְפִי שֶׁחֲזָקָה הִיא: הַיְינוּ דִּכְתִיב בִּתְמִיהַ: וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ הַכָּתוּב בָּא לְהָעִיד שֶׁנִּתְחַמֵּם הָעוֹלָם וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁסִּפֵּר הַכָּתוּב בְּכֹחַ גְּבוּרַת סַעֲרוֹתֶיהָ וּלְכָךְ שִׁנָּה בִּלְשׁוֹנוֹ: מַשְׁתֶּקֶת כָּל הָרוּחוֹת מִפָּנֶיהָ כְּשֶׁהִיא מְנַשֶּׁבֶת בִּשְׁעַת הַחוֹם הִיא חַמָּה מְאוֹד וּמְבַטֶּלֶת אֶת כָּל הָרוּחוֹת וּלְכָךְ שִׁנָּה הַכָּתוּב לִקְרוֹתָהּ חֲרִישִׁית: כְּשֶׁמַּשְׁקִיט אֶרֶץ מִדָּרוֹם כְּשֶׁנִּנַּת רוּחַ דְּרוֹמִית שׁוֹקֶטֶת וּמִי הוּא הַמַּשְׁקִיטָהּ רוּחַ מִזְרָחִית מַשְׁתִּיקָתָהּ שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת רוּחַ מִזְרָחִית מַשְׁתֶּקֶת כָּל הָרוּחוֹת: פַּלְגָאָה בַּעַל מְרִיבָה שֶׁהָיְתָה לוֹ מְרִיבָה עִם מָר עוּקְבָא שֶׁהָיָה אַב ב"ד כִּדְאָמְרִי' בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ז.) בְּנֵי אָדָם הָעוֹמְדִים עָלַי וּבִידִי לְמָסְרָם לַמַּלְכוּת וְהוּא הָיָה גְּנִיבָא כִּדְמְפָרֵשׁ הָתָם: רוּחַ צְפוֹנִית נוֹחָה הִיא לֹא חַמָּה וְלֹא צוֹנֶנֶת וּמַמְתֶּקֶת אֶת שְׁאָר הָרוּחוֹת: בֶּן נֵץ מַלְאָךְ הֶעָשׂוּי כְּנֵץ: מַעֲמִידָהּ בִּכְנָפָיו: יַאֲבֶר לְשׁוֹן אֶבְרָתוֹ יַגְדִּיל כָּנָף: גּוּהַרְקָא עֲגָלָה עֲשׂוּיָה כְּסֶלָה וּמַנְהִיגִים בָּהּ שָׂרִים: סַרְבָּלָא דְּכַרְתֵּי צֶבַע תְּכֵלֶת דּוֹמֶה לְכַרְתֵּי: אֲנָא לָא צְרִיכְנָא לְהוּ דְּרַב נַחְמָן חַתְנֵיהּ דִּנְשִׂיאָה הֲוָה בְּהָעוֹר וְהָרוֹטֵב (חֻלִּין דַּף קכד): גַּלְיֵהּ רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב לִדְרָעֵיהּ שֶׁהָיְתָה רוּחַ מִזְרָחִית מְנַשֶּׁבֶת וְהוּחַם לוֹ: שַׁדְיָא נָשֵׁיב הַשָּׂדֶה מְנַשֶּׁבֶת: שִׁכְבַת זֶרַע תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים: מְקוֹרָהּ שֶׁל אִשָּׁה עֻבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ: עֲדֵי סוּרָאָה הוּא הַדָּבָר הַזֶּה מִבְּנֵי סוּרָא הוּא דְּדָיְיקִי קְרָאֵי:

בְּקִדּוּם שֶׁל מוֹצָאֵי הַחַג שֶׁל תְּקוּפָה שֶׁל תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי אֲבָל מָשְׁכָה תְּקוּפַת תַּמּוּז עַל כָּאן לֹא וא"ת וְהָא אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּמָּשֵׁךְ עַל כָּאן כִּדְאָמְרִי' בְּפֶרֶק קַמָּא דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף יג.) דְּבָעֵינַן מִקְצָת הֶחָג בִּתְקוּפָה חֲדָשָׁה וי"ל דְּאָמַר הָתָם דְּעַל תְּקוּפָה לְבַדָּהּ אֵין מְעַבְּרִין: לִפְנֵי הַזֶּרַע וּבִשְׁעַת הַזֶּרַע תֵּימַהּ דְּכָל זֶה הוּא פֶּרֶק א' דְּאֵין הֶפְסֵק בֵּין לִפְנֵי הַזֶּרַע לִשְׁעַת הַזֶּרַע וי"ל דְּבִשְׁעַת הַזֶּרַע הוּא סוֹף הַזֶּרַע שֶׁכְּבָר זָרְעוּ כָּל מַה שֶּׁהָיָה לָהֶם וְנִתְחַסֵּר לָהֶם שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם כָּל הַצּוֹרֶךְ: לְשׁוּתָּפִין פֵּירֵשׁ ר"ח ור"ת כִּי הָא דְּאָמַר בְּרֵישׁ הַמְקַבֵּל (ב"מ דַּף קה.) הָנֵי בֵּי תְרֵי דַּעֲבוּד עִסְקָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי [וְרָוַח] וא"ל חַד לְחַבְרֵיהּ תָּא וְנִפְלוֹג וַאֲמַר לֵיהּ אִידָךְ נַרְוִיחַ טְפֵי דִּינָא הוּא דִּמְעַכֵּב וְהַשְׁתָּא עַל זֶה הַזְּמַן יְכוֹלִין לְעַכֵּב וְאָז יִמְכְּרוּ וְיַחֲלֹקוּ וְכֵן לְכָל דָּבָר יֵשׁ זְמַן: אִי הָכִי הַיְינוּ דִּכְתִיב וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ אַהָאי קְרָא קָאָמַר שֶׁלֹּא בָּא לְסַפֵּר בְּכֹחַ גְּבוּרַת סַעֲרָתָהּ שֶׁהָיְתָה עוֹשָׂה תְּלָמִים בַּיָּם אֶלָּא לְהָעִיד שֶׁהִשְׁתִּיקָה שְׁאָר כָּל הָרוּחוֹת וְנִתְחַמֵּם הָעוֹלָם וּבְכָל מָקוֹם אֱמֶת הוּא שֶׁהוּא רוּחַ חָזָק מְאֹד כִּדְכְתִיב (שְׁמוֹת י"ד:כ"א) בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה וּבְרוּחַ קָדִים תְּשַׁבֵּר אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ (תְּהִלִּים מ"ח:ח') דִּלְפְעָמִים שׁוֹלְחָהּ הקב"ה לָעוֹלָם עַזָּה וְקָשָׁה: אֲנָא לָא צְרִיכְנָא לְהוּ פֵּירֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק חַתְנֵיהּ דְּבֵי נְשִׂיאָה הֲוָה כִּדְאָמַר בְּהָעוֹר וְהָרוֹטֵב (חֻלִּין קכד.) וּלְפֵרוּשׁוֹ רַב נַחְמָן סְתָם שֶׁבַּגְּמָ' הוּא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק דִּבְהָעוֹר וְהָרוֹטֵב מַשְׁמַע דִּסְתָם רַב נַחְמָן הוּא חַתְנֵיהּ דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא וְאֵין נִרְאֶה דִּבְפֶרֶק מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (עֵירוּבִין דַּף מג:) אָמְרִי' יָתֵיב רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֲחוֹרֵיהּ דְּרָבָא וְיָתֵיב רָבָא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן וְכֵן בְּפֶ' עוֹשִׂין פַּסִּין (עֵירוּבִין דַּף יח:) גַּבֵּי מָנוֹחַ עַם הָאָרֶץ הָיָה מַשְׁמַע דְּרַב נַחְמָן סְתָם לָאו הַיְינוּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וְכֵן בְּפֶ' הַשּׁוֹלֵחַ (לְקַמָּן גִּטִּין לט:) גַּבֵּי אַשְׁכְּחֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַבָּה בַּר שֵׁילַת דַּהֲוָה קָאֵי אַפִּתְחָא דְּבֵי תְּפִלָּה וְכֵן בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי אֶלָּא רַב נַחְמָן סְתָם הוּא רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב דְּהָא רַב נַחְמָן סְתָם הוּא חֲבֵרוֹ שֶׁל רַב שֵׁשֶׁת וּבִירוּשַׁלְמִי מוּכָח בְּדוּכְתֵּי טוּבָא דְּרַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב הוּא חֲבֵרוֹ שֶׁל רַב שֵׁשֶׁת וְגַם בַּשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ אֵינוֹ מַזְכִּיר בְּשׁוּ' מָקוֹם רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב אֶלָּא כְּשֶׁמַּזְכִּיר אֶצְלוֹ רַב נַחְמָן אַחֵר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אוֹ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא וְהָא דְּקָאָמַר הָכָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לָא צְרִיכְנָא לְהוּ עָשִׁיר הָיָה וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לָהֶם: שַׂדְיָא נָשִׁיב אֲרוּחַ מִזְרָחִית קָאָמַר כִּדְמוֹכַח סוּגְיָא וְלֹא שֶׁשְּׁמָהּ שַׂדְיָא אֶלָּא לְפִי שֶׁהָיְתָה קָשָׁה קְרָאָהּ כָּךְ וְרוּחַ דְּרוֹמִית שְׁמָהּ שַׂדְיָא כִּדְאָמַר בְּעָרוּךְ בְּעֶרֶךְ אִסְתְּנָא וְזֶהוּ לְשׁוֹנוֹ לד' רוּחוֹת יֵשׁ לָהֶן שֵׁמוֹת רוּחַ מִזְרָחִית שׁוּתָא רוּחַ מַעֲרָבִית אֲרְיָא רוּחַ צְפוֹנִית אִסְתְּנָא רוּחַ דְּרוֹמִית שַׂדְיָא:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' מעשרות הל' ד:

ב מיי' פ"ו מהל' מקואות הל' ו, טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' עא:

ג מיי' פ"ד מהל' שלוחין ושותפין הל' ד, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קעו סעי' יד:

מסורת הש"ס

א תמורה טז.

ב נדה ב:; משנה מקואות; קידושין עט.; תוספתא מקוואות

ג תוספתא בבא מציעא

ד לקמן סב.; שבת לא:

ה בבא בתרא כה.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אנא וכו' הוא ר"נ בר יצחק. וכן מבואר ברש"י מגילה דף כח ע"ב ד"ה ר"נ:

בא"ד וכן לאו היינו ר"נ. בעירובין יב ע"א:

תורה אור השלם

וַיְהִי כִּזְרֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ וַיְמַן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל־רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מֵחַיָּי [יונה ד, ח]

אֲשֶׁר־בְּגָדֶיךָ חַמִּים בְּהַשְׁקִט אֶרֶץ מִדָּרוֹם [איוב לז, יז]

הֲמִבִּינָתְךָ יַאֲבֶר־נֵץ יִפְרֹשׂ כְּנָפָו לְתֵימָן [איוב לט, כו]

כִּי הוּא בֵּין אַחִים יַפְרִיא יָבוֹא קָדִים רוּחַ יְהוָה מִמִּדְבָּר עֹלֶה וְיֵבוֹשׁ מְקוֹרוֹ וְיֶחֱרַב מַעְיָנוֹ הוּא יִשְׁסֶה אוֹצַר כָּל־כְּלִי חֶמְדָּה [הושע יג, טו]

שׁוּפְתָּא בְּקוֹפִינָא דְּמָרָא – רָפְיָא. רַב יוֹסֵף אָמַר: אֲפִילּוּ סִיכְתָּא בְּדַפְנָא – רָפְיָא. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: אֲפִילּוּ קַנְיָא בְּכוּפְתָּא – רָפְיָא.

הֲדַרַן עֲלָךְ כָּל גֵּט

א(א) **הַשּׁוֹלֵחַ** גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהִגִּיעַ בַּשָּׁלִיחַ אוֹ שֶׁשָּׁלַח אַחֲרָיו שָׁלִיחַ, וְאָמַר לוֹ: "גֵּט שֶׁנָּתַתִּי לְךָ, בָּטֵל הוּא" – הֲרֵי זֶה בָּטֵל. קִידֵּם אֵצֶל אִשְׁתּוֹ אוֹ שֶׁשָּׁלַח אֶצְלָהּ שָׁלִיחַ, וְאָמַר לָהּ: "גֵּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי לִיךְ, בָּטֵל הוּא" – הֲרֵי זֶה בָּטֵל. אִם מִשֶּׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ – שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ. ב בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה עוֹשֶׂה בֵּית דִּין מִמָּקוֹם אַחֵר וּמְבַטְּלוֹ, הִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹשִׂין כֵּן, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. **גְּמָ'** "הִגִּיעוֹ" לָא קָתָנֵי, אֶלָּא "הִגִּיעַ" – וַאֲפִילּוּ מִמֵּילָא, וְלָא אָמְרִינַן לְצַעוֹרַהּ הוּא דְּקָא מִיכַּוֵּין. "אוֹ שֶׁשָּׁלַח אַחֲרָיו שָׁלִיחַ" – לָמָּה לִי? מַהוּ דְּתֵימָא: לָא אַלִּימָא שְׁלִיחוּתֵיהּ דְּבָתְרָא מִשְּׁלִיחוּתֵיהּ דְּקַמָּא – דִּלְבַטְּלֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. (ב)"קָדַם הוּא אֵצֶל אִשְׁתּוֹ" – לָמָּה לִי? מַהוּ דְּתֵימָא: כִּי לָא אָמְרִינַן לְצַעוֹרַהּ קָא מִיכַּוֵּין – הָנֵי מִילֵּי לְשָׁלִיחַ, אֲבָל לְדִידַהּ וַדַּאי לְצַעוֹרַהּ קָא מִיכַּוֵּין, קָא מַשְׁמַע לַן. "אוֹ שֶׁשָּׁלַח אֶצְלָהּ שָׁלִיחַ" – לָמָּה לִי? מַהוּ דְּתֵימָא: אִיהוּ הוּא דְּלָא טָרַח אַדַּעְתָּא לְצַעוֹרַהּ, אֲבָל שָׁלִיחַ, דְּלָא אִיכְפַּת לֵיהּ כִּי טָרַח – וַדַּאי לְצַעוֹרַהּ קָא מִיכַּוֵּין, קָא מַשְׁמַע לַן. ג אִם מִשֶּׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ – אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא דְּמַהְדַּר עֲלֵיהּ מֵעִיקָּרָא לְבַטּוֹלֵי; מַהוּ דְּתֵימָא: אִיגַּלַּאי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ דְּבַטּוֹלֵי בַּטְּלֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. ד תָּנוּ רַבָּנַן: "בָּטֵל הוּא"; "אִי אֶפְשִׁי בּוֹ" – דְּבָרָיו קַיָּימִין. "פָּסוּל הוּא"; "אֵינוֹ גֵּט" – לֹא אָמַר כְּלוּם. ה(ג)לְמֵימְרָא דְּ"בָטֵל" לִישָּׁנָא דִּלְבְטִיל מַשְׁמַע?! וְהָאָמַר רַבָּה בַּר אַיְבוּ, אָמַר רַב שֵׁשֶׁת; וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: מְקַבֵּל מַתָּנָה, שֶׁאָמַר לְאַחַר שֶׁבָּאתָה מַתָּנָה לְיָדוֹ: "מַתָּנָה זוֹ מְבוּטֶּלֶת"; "תִּיבַּטֵּל"; "אִי אֶפְשִׁי בָּהּ" – לֹא אָמַר כְּלוּם. "בְּטֵלָה הִיא"; "אֵינָהּ מַתָּנָה" – דְּבָרָיו קַיָּימִין. אַלְמָא "בָּטֵל" מֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע! אָמַר אַבָּיֵי: "בָּטֵל" שְׁתֵּי

שֻׁפְתָּא בֵּית יָד: קוֹפִינָא חוֹר שֶׁבְּרֹאשׁ הַמָּרָא שֶׁקּוֹרִין פוסוי"ר (מַכּוֹשׁ) וְעַל שֵׁם שֶׁלָּחוּק בֵּין שְׁנֵי צְדֵי הַחוֹר קָרֵי לֵהּ בֵּין אַחִים שֶׁמְּדַבְּקִין: **סִכְתָּא בְּדַפְנָא** יָתֵד שֶׁבַּדֹּפֶן: **רַפְיָא** שֶׁמִּתְיַבֵּשׁ מֵחֲמַת הַחֹם וְרָפֶה: **קַנְיָא בְּכוּפְתָּא** קָנֶה הָאָרוֹג בְּכִפָּה: **רַפְיָא** כְּמוֹ יַפְרִיחַ: **מַתְנִי' הַשּׁוֹלֵחַ. וְהִגִּיעַ** וְהִשִּׂיג: **אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ** בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא: **בָּרִאשׁוֹנָה** לֹא הָיָה מְבַטְּלוֹ בִּפְנֵי הַשָּׁלִיחַ וְלֹא בִּפְנֵי הָאִשָּׁה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד הָיָה מְבַטְּלוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה: **מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם** שֶׁהַשָּׁלִיחַ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בַּדָּבָר מוֹלִיכוֹ לָהּ וְהִיא נִיסֵּת בּוֹ: **גְּמ' הִגִּיעוּ** הָוֵי מַשְׁמַע שֶׁרָדַף אַחֲרָיו וְהִשִּׂיגוֹ: **וַאֲפִילּוּ מִמֵּילָא** שֶׁנִּשְׁתַּהָה שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ וְהָיָה לוֹ לָזֶה דֶּרֶךְ לְשָׁם וְרָאָהוּ וְאַפ"ה בָּטֵל: **וְלָא אָמְרִינַן** אֵין בְּדַעְתּוֹ לְבַטְּלוֹ אֶלָּא לְצַעוּרָהּ בְּעָלְמָא חֹדֶשׁ אוֹ חֳדָשִׁים שֶׁאִם הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְבַטְּלוֹ הָיָה רוֹדֵף אַחֲרָיו לְבַטּוֹלֵי: **שְׁלִיחוּתָא דְּקַמָּא** דְּאָמְרִינַן לֵיהּ לָא עֲדִיפַת מִנֵּהּ: **אִיהוּ הוּא דְּלָא טָרַח** כִּי בַּטְלֵהּ הוּא בְּעַצְמוֹ בָּטֵל וְלֵיכָּא לְמֵימַר לְצַעוּרָהּ מִיכַּוֵּין דְּלָא הֲוָה מַטְרַח נַפְשֵׁהּ מִשּׁוּם לְצַעֲרָהּ: **אֲבָל שָׁלִיחַ** כִּי שָׁלַח שָׁלִיחַ לְבַטֵּל אָמְרִינַן לְצַעוּרָהּ מִיכַּוֵּין וּמִשּׁוּם טִירְחָא דְּשָׁלִיחַ אַחֲרוֹן לֹא אִכְפַּת לֵיהּ: **בָּטֵל הוּא** מַשְׁמַע בָּטֵל יְהֵא וְכֵן אִי אֶפְשִׁי בּוֹ: **פָּסוּל הוּא** לָא מַשְׁמַע דְּאִיהוּ מְבַטֵּל לֵיהּ אֶלָּא מוֹצִיא עָלָיו שֵׁם פָּסוּל וְהָא לֵיכָּא: **לֹא אָמַר כְּלוּם** וְזָכָה בָּהּ עַל כָּרְחוֹ וְאִם יֵשׁ לוֹ בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אוֹתָהּ בִּשְׁבִילוֹ לְפִי שֶׁכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ לְשׁוֹן עָתִיד הֵן וְהוֹאִיל וְקִבְּלָהּ אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ: **בְּטֵלָה הִיא** מַשְׁמַע בְּטֵלָה הָיְתָה מִקֹּדֶם שֶׁקִּבַּלְתִּי הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי וַהֲרֵי אוֹמֵר שֶׁלֹּא זָכָה בָּהּ וְחוֹזֶרֶת לַנּוֹתֵן וְהָכִי נָמֵי תַּנְיָא לְקַמָּן בְּפִרְקִין (גִּטִּין דַּף מ:) כָּתַבְתִּי וְנָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לִפְלוֹנִי וְהוּא אוֹמֵר לֹא כָתַב וְנָתַן לִי הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים וְהַאי נָמֵי דְּאָמַר בְּטֵלָה הָיְתָה מִקֹּדֶם לָכֵן נֶאֱמָן:

מַתְנֵי' הַשּׁוֹלֵחַ. גֵּט שֶׁנָּתַתִּי לָךְ בָּטֵל הוּא לְרַבִּי דְּאָמַר בִּטּוּלוֹ מְבֻטָּל נָקַט הִגִּיעַ בַּשָּׁלִיחַ אוֹרְחָא דְמִלְּתָא דְּאָז מֻתָּר לְבַטְּלוֹ וְרָגִיל הוּא לְבַטְּלוֹ אֲבָל בִּפְנֵי ב"ד שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַשָּׁלִיחַ אָסוּר לְבַטְּלוֹ מִדְּרַבָּנָן מִשּׁוּם תַּקָּנַת ר"ג וְעוֹד נָקַט הִגִּיעַ בַּשָּׁלִיחַ דְּהַשְׁתָּא אֵין צָרִיךְ בֵּית דִּין אִי נָמֵי הִיא גּוּפָהּ אָתָא לְאַשְׁמוֹעֵי' דְּלָא אָמְרִינַן לְצַעוּרַהּ קָא מִכַּוֵּן כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא וְלֹא לוֹמַר דְּדַוְקָא בְּכִי הַאי גַּוְנָא בָּטֵל: **וְלָא אָמְרִינַן** לְצַעוֹרַהּ קָא מִכַּוֵּן וא"ת פְּשִׁיטָא שֶׁהוּא בָּטֵל הֵיאַךְ הָיָה לָנוּ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל וְהוּא עוֹמֵד וְצוֹוֵחַ וְי"ל דַּהֲוָה אָמֵינָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא עֵדִים עַל כָּךְ א"כ אֵינוֹ רוֹצֶה לְבַטְּלוֹ א"נ הֲוָה חָיְישִׁינַן לְהַחְמִיר מִשּׁוּם דִּלְמָא לְצַעוּרָהּ קָא מִיכַּוֵּין קמ"ל דְּלָא חָיְישִׁינַן: **אִיהוּ דְּלָא טָרַח** אַדַּעְתָּא לְצַעוֹרַהּ מַשְׁמַע דְּקֹדֶם אֵצֶל אִשְׁתּוֹ לָא הָוֵי מִמֵּילָא אֶלָּא בְּטִרְחָא וְתֵימַהּ דְּאַמַּאי לָא נָקַט רְבוּתָא טְפֵי נִזְדַּמֵּן אֵצֶל אִשְׁתּוֹ מִמֵּילָא אוֹ שְׁלוּחוֹ דְּלָא אָמְרִינַן לְצַעוּרָהּ קָא מִכַּוֵּן דְּתֵימַהּ הוּא לוֹמַר שֶׁאָז אֵין מוֹעִיל בִּטּוּל: **מַהוּ דְּתֵימָא** אִגַּלַּאי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ דְּבַטּוֹלֵי בַּטְלֵהּ קמ"ל וְרָבָא דְּאָמַר לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף לג.) דְּגִלּוּי דַּעְתָּא בְּגִטָּא מִלְּתָא הִיא הַיְינוּ שֶׁנּוֹדַע קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ אֲבָל אִם לֹא נוֹדַע אוֹתוֹ גִּלּוּי דַּעְתָּא עַד אַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְיָדָהּ לָאו כְּלוּם הוּא כְּגוֹן דַּהֲוָה רָהִיט בָּתַר שָׁלִיחַ לְבַטּוֹלֵהּ וְסָבַר שָׁלִיחַ דְּהָא דְּרָהִיט בַּתְרֵהּ דְּבָעֵי לְמֵימַר אָסוּר הַב לָהּ כִּדְאָמַר לְקַמָּן (שָׁם) וְכִי מְבַטֵּל לֵיהּ אַחַר שֶׁבָּא לְיָדָהּ לְפִי שֶׁסָּבוּר שֶׁעֲדַיִן הוּא בְּיַד הַשָּׁלִיחַ וְלֹא בָּא לְיָדָהּ אִגַּלַּאי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ דִּלְבַטּוֹלֵי הֲוָה רָהִיט קמ"ל מַתְנֵי' דְּלָאו כְּלוּם הוּא וְטַעְמָא מִשּׁוּם דִּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהוּא רָץ לֹא נוֹדַע דַּעְתּוֹ לֹא לַשָּׁלִיחַ וְלֹא לָאִשָּׁה וְלֹא לב"ד וְהָווּ לְהוּ דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב דְּאֵינָן דְּבָרִים אע"פ שֶׁנֶּאֱמָן לוֹמַר כָּךְ הָיָה בְּלִבִּי וְאַף ע"ג דִּבְעָלְמָא גַּבֵּי הַהוּא דְּזַבֵּין אַדַּעְתָּא לְמִסַּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (קִדּוּשִׁין דַּף מט:) בְּדִין הוּא דְּלָא הָווּ דְּבָרִים כֵּיוָן שֶׁלֹּא חָשַׁשׁ לְפָרֵשׁ רוֹצֶה הוּא שֶׁיִּתְקַיֵּים הַדָּבָר בְּכָל עִנְיָן אֲבָל כָּאן עוֹשֶׂה כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת מ"מ עֲשָׂאוּם כִּדְבָרִים שֶׁבַּלֵּב וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּמִי אִכָּא מִידֵּי דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא לָא הָוֵי גֵּט וּמִדְּרַבָּנָן הָוֵה גֵּט דְּכֵיוָן שֶׁקְּצָת דּוֹמֶה לִדְבָרִים שֶׁבַּלֵּב לָא חֲשִׁיבָא עֲקִירַת דָּבָר מִן הַתּוֹרָה וַעֲדִיפָא מִנָּהּ אָמְרִינַן בְּבִטּוּל שֶׁלֹּא בב"ד בְּלֹא יְדִיעַת שָׁלִיחַ וְאִשָּׁה דְּמַשְׁמַע פְּשָׁט הֲלָכָה דְּלָא הָוֵי בִּטּוּל וצ"ע כִּי שֶׁמָּא בִּטּוּל שֶׁלֹּא בב"ד אֵינוֹ מוֹעִיל לְהָקֵל אֲבָל יוֹעִיל לְהַחְמִיר וְעוֹד נִרְאֶה לר"י כִּי דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָן דְּבָרִים אַפֵּי' הֵיכָא דְּקִי"ל שֶׁנֶּאֱנַס מְפֻרְסָם כְּמוֹ שֶׁרוֹצֶה לְהוֹכִיחַ בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף נ) דִּדְבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָן דְּבָרִים וְכוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר רוֹצֶה אֲנִי לְגֵט וּלְכַפָּרָה וְלָא מְהַנֵּי דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב לִהְיוֹת דְּבָרִים אֶלָּא הֵיכָא שֶׁבְּלֹא גִּלּוּי דַּעְתּוֹ יֵשׁ לָנוּ לָדַעַת דַּעְתּוֹ מֵעַצְמֵנוּ: **וְהָאָמַר** רַבָּה בַּר אַיְבוּ א"ר שֵׁשֶׁת וְאָמְרִי לַהּ רַבָּה בַּר אֲבָהּ כו' ול"נ רַבָּה בַּר אֲבָּהּ א"ר שֵׁשֶׁת דְּרַבָּה בַּר אֲבָּהּ הָיָה רַבּוֹ שֶׁל רַב נַחְמָן וְרַב נַחְמָן חֲבֵרוֹ שֶׁל רַב שֵׁשֶׁת: **מְבֻטֶּלֶת** הִיא תִּבָּטֵל אִי אֶפְשִׁי בָּהּ לֹא אָמַר כְּלוּם תֵּימַהּ דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא דִּכְרִיתוֹת (דַּף כ"ד.) גָּרְסִי' אִיפְּכָא מְבֻטֶּלֶת הִיא תִּבָּטֵל אִי אֶפְשִׁי בָּהּ דְּבָרָיו קַיָּמִים בְּטֵלָה הִיא אֵינָהּ מַתָּנָה לֹא אָמַר כְּלוּם. וְאִי אֶפְשָׁר לְמִגְרַס הָתָם כִּדְהָכָא דְּהָתָם פָּרִיךְ מִנֵּהּ אַדְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ וְאָמַר הַלָּה אִי אֶפְשִׁי בָּהּ כָּל הַקּוֹדֵם בָּהּ זָכָה וְרַב שֵׁשֶׁת קָאָמַר דְּאִי אֶפְשִׁי בָּהּ דְּבָרָיו קַיָּמִים מַאי לָאו דְּבָרָיו קַיָּמִים וְהָדְרָה לְמָרָהּ וּמִיהוּ לִסְפָרִים דְּגָרְסֵי הָתָם וְהָכָא אִי אֶפְשִׁי בָּהּ בְּטֵלָה הִיא אֵינָהּ מַתָּנָה דְּבָרָיו קַיָּמִים אָתֵי שַׁפִּיר וְהָא דְּלָא מַקְשֵׁה מֵאִי אֶפְשִׁי בָּהּ כְּמוֹ שֶׁמַּקְשֶׁה אַבְּטֵלָה מִשּׁוּם שֶׁפָּשׁוּט לוֹ דְּהַאי דִּדְבָרָיו קַיָּמִים בְּאִי אֶפְשִׁי בָּהּ הַיְינוּ מִשּׁוּם דַּהֲוֵי לְשׁוֹן הֶפְקֵר כִּדְמְתָרֵץ בִּכְרִיתוֹת לְרֵישׁ לָקִישׁ וּמִיהוּ גִּרְסָא זוֹ אֵינָהּ בְּרוֹב סְפָרִים ור"י אוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ לְיַשֵּׁב כָּאן גִּרְסָא דִּכְרִיתוֹת וְדַיֵּיק דְּבָטֵל מֵעִיקָּרָא מַשְׁמַע מִדְּקָתָנֵי בְּטֵלָה הִיא אֵינָהּ מַתָּנָה לֹא אָמַר כְּלוּם דְּאִי לְבַטֵּל מַשְׁמַע לְהַבָּא א"כ הָיוּ דְּבָרָיו קַיָּמִין וַהֲוֵי הֶפְקֵר וְכָל הַמַּחֲזִיק בָּהּ זָכָה אֲבָל הַשְׁתָּא דִּמְעִיקָּרָא מַשְׁמַע הֲרֵי הוּא כְּאוֹמֵר עַל כָּל מַתָּנוֹת שֶׁאָדָם נוֹתֵן לַחֲבֵרוֹ וְזוֹכֶה בָּהֶן שֶׁאֵינָן מַתָּנוֹת דְּכָאן נָמֵי זוֹכֶה בָּהּ וּלְכָךְ לֹא אָמַר כְּלוּם וְהַאי דְּקָאָמַר שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת מַשְׁמַע וְלִשָּׁנָא דִּמְהַנֵּי בָּהּ קָאָמַר לָאו דִּמְהַנֵּי דְּבָרָיו בְּמַתָּנוֹת קָאָמַר אֶלָּא דִּמְהַנֵּי הַיְינוּ לְשׁוֹן הַטּוֹב לוֹ דְּטוֹב לוֹ שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַגֵּט וְטוֹב לוֹ שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל הַמַּתָּנָה וְהָא דְּמַשְׁמַע בְּרֵישׁ פ' הָאוּמָנִים (ב"מ דַּף עו:) דַּחֲשִׁיב עִלּוּי לַבַּעַל מַה שֶּׁמְּמַהֵר הַגֵּט לָחוּל דְּאָמְרִינַן בִּשְׁלָמָא אִי אִתְּמַר אִיפְּכָא הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי וְאִשְׁתָּךְ אָמְרָה הָבֵא לִי גִּטִּי וְהוּא אוֹמֵר הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה וְאָמַר רַב נַחְמָן כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדוֹ מְגֹרֶשֶׁת אַלְמָא אַעֲלוּיָא דִּידֵהּ סָמִיךְ הָתָם וְהַאי שֶׁרוֹצֶה לְגָרְשָׁהּ חָשׁוּב לֵיהּ עִלּוּיָא אֲבָל כָּאן שֶׁמְּגַלֶּה דַּעְתּוֹ שֶׁחָפֵץ בְּבִטּוּלוֹ הַיְינוּ עִלּוּיָא דִּידֵהּ וְרַשִׁ"י פֵּי' בִּכְרִיתוֹת (דַּף כ"ד.) דְּגָרְסִינַן הָתָם כְּמוֹ בְּשַׁמַּעְתִּין וְלָא פָּרִיךְ מֵאִי אֶפְשִׁי דְּלָא אָמַר כְּלוּם דְּכִי אָמַר ר"ל בְּמַתְּנַת מְטַלְטְלִין דְּכֵיוָן דְּאָתוּ לִידֵהּ הָוֵי אִי אֶפְשִׁי לְשׁוֹן הֶפְקֵר וּמַפְקִירָם אֲבָל זֶה לֹא הִפְקִיר אֶת הַשָּׂדֶה אֶלָּא אוֹמֵר אֵינִי חָפֵץ שֶׁתְּהֵא הַמַּתָּנָה קַיֶּימֶת אֶלָּא מְסִיפָא פָּרִיךְ דְּקָתָנֵי בְּטֵלָה הִיא אֵינָהּ מַתָּנָה דְּבָרָיו קַיָּמִים לְשֶׁעָבַר מַשְׁמַע וּמוֹדֶה שֶׁלֹּא קִבְּלָהּ לְשֵׁם מַתָּנָה וְהוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי מַאי לָאו דְּבָרָיו קַיָּמִים וְהָדְרָה לְמָרָהּ [illegible] מִסְתַּלְּקוֹת הֵימֶנָּה בַּשָּׂדֶה שֶׁלּוֹ הָוֵי נָמֵי הֶפְקֵר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר בְּעִנְיָן אַחֵר וְאַמַּאי לֹא אָמַר כְּלוּם:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין, קידושין נט.
ב עירובין ע.
ג כריתות כד.

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נט:
ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' טז, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ס:
ג מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' טז, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סב:
ד מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סג:
ה מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הל' א, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמה סעי' י:

שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת מַשְׁמַע – מַשְׁמַע דְּבָטֵל, וּמַשְׁמַע דְּלִיבְטִיל. גַּבֵּי גֵּט לִישָּׁנָא דְּמַהֲנֵי בֵּיהּ קָאָמַר, גַּבֵּי מַתָּנָה לִישָּׁנָא דְּמַהֲנֵי בַּהּ קָאָמַר. [א](א)אָמַר אַבָּיֵי, נְקִיטִינַן: שְׁלִיחַ מַתָּנָה הֲרֵי הוּא כִּשְׁלִיחַ הַגֵּט; נָפְקָא מִינַּהּ לְ"הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי" דָּמֵי. [ב]רָבִינָא אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק דְּתָלֵי וְקָאֵי בְּעִיבְרָא דְּדַשָּׁא, וְקָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ: "בָּטֵל" מַהוּ? תֵּיקוּ. [ג]אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: "גֵּט זֶה לֹא יוֹעִיל"; "לֹא יַתִּיר"; "לֹא יַעֲזִיב"; "לֹא יְשַׁלֵּחַ"; "לֹא יְגָרֵשׁ"; "יְהֵא חֶרֶס"; "יְהֵא כְּחֶרֶס" – דְּבָרָיו קַיָּימִין. "אֵינוֹ מוֹעִיל"; "אֵינוֹ מַתִּיר"; "אֵינוֹ מַעֲזִיב"; "אֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ"; "אֵינוֹ מְגָרֵשׁ"; "חֶרֶס הוּא"; "כְּחֶרֶס הוּא" – לֹא אָמַר כְּלוּם. [ד]אִיבַּעְיָא לְהוּ: "הֲרֵי הוּא חֶרֶס", מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאָמְרִי לַהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: מַאי שְׁנָא מֵ"הֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ"; "הֲרֵי הוּא הֶפְקֵר"? [ה](ב)חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ, אוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ? רַב נַחְמָן אָמַר: חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ; וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ. וְהִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב נַחְמָן. [ז]"אִינִי?! וְהָא קַיְימָא לַן הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר: חוֹזֶרֶת. [חט]הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם – דִּיבּוּר וְדִיבּוּר הוּא, אָתֵי דִּיבּוּר וּמְבַטֵּל דִּיבּוּר; וְהָכָא – נְהִי דְּבַטְּלֵיהּ לִשְׁלִיחוּתָא דִּשְׁלִיחַ, גִּיטָּא גּוּפֵיהּ מִי קָא בָטֵיל? [י]בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה עוֹשֶׂה. אִיתְּמַר, בִּפְנֵי כַּמָּה הוּא מְבַטְּלוֹ? רַב נַחְמָן אָמַר: בִּפְנֵי שְׁנַיִם; רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה. [יא]רַב שֵׁשֶׁת אָמַר בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה – "בֵּית דִּין" קָתָנֵי. וְרַב נַחְמָן אָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם – לְבֵי תְרֵי נָמֵי "בֵּית דִּין" קָרֵי לְהוּ. אָמַר רַב נַחְמָן: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דִּתְנַן: "מוֹסְרַנִי לִפְנֵיכֶם פְּלוֹנִי

שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת מַשְׁמַע וְכֵיוָן דְּהָכִי הוּא סְתָמָא דְמִלְּתָא כִּי טָעִין אִינִישׁ מִלְּתָא דִּמְהַנְיָא בְּמִלְּתֵיהּ קָא טָעֵין: הֲרֵי הוּא כִּשְׁלִיחַ הַגֵּט וְאִם בִּטְּלָהּ הַנּוֹתֵן קוֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ לְיַד הַמְקַבֵּל הֲרֵי הִיא בְּטֵלָה: ה"ג נָפְקָא מִינַּהּ לְהוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דָמֵי וְאַע"ג דְּמַתָּנָה זְכוּת הוּא מָצֵי לְמֵימַר דְּהוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דָמֵי: דְּתָלֵי נִשְׁעָן: בָּטֵל מַהוּ אִם אָמַר בָּטֵל וְלֹא אָמַר הוּא מַהוּ לְשֶׁעָבַר מַשְׁמַע וְאֵין בִּדְבָרָיו כְּלוּם כֵּיוָן דְּלָא אָמַר הוּא אוֹ דִּלְמָא בְּלָא הוּא נָמֵי ב' לְשׁוֹנוֹת מַשְׁמַע וְלִשָּׁנָא דְּאַהֲנֵי בֵּהּ קָאָמַר: אֵינוֹ מוֹעִיל מַשְׁמַע דְּהוּא אֵינוֹ מְבַטְּלוֹ אֶלָּא מֵעִיד בּוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל וְהָא לָא חָזֵינַן בֵּהּ פְּסוּל וְיִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו: חֶרֶס הוּא כְּחֶרֶס הוּא לֹא אָמַר כְּלוּם דְּכָל לְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ לְשֶׁעָבַר הוּא: הֲרֵי הוּא חֶרֶס מַהוּ לְהַבָּא מַשְׁמַע אוֹ לְשֶׁעָבַר מַשְׁמַע: מַאי שְׁנָא מֵהֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ דקי"ל דְּהָוֵי הֶקְדֵּשׁ בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי דִּתְנַן בִּנְדָרִים (דַּף מח.) אִם שֶׁלִּי הֵן הֲרֵי הֵן מוּקְדָּשִׁים לַשָּׁמַיִם וּבְהֶפְקֵר נָמֵי תְּנַן בָּהּ הֲרֵי הוּא מוּפְקָר לְכָל מִי שֶׁאֶחְפּוֹץ אַלְמָא לְהַבָּא מַשְׁמַע: חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ אִם נִמְלַךְ הַבַּעַל לַחֲזוֹר וּלְגָרֵשׁ בְּגֵט שֶׁבִּטְּלוֹ: אוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ מִי אָמְרִינַן בָּטֵל גִּיטָּא וַהֲוָה לֵיהּ כַּחֲסְפָּא אוֹ דִּלְמָא שְׁלִיחוּתָא דְּשָׁלִיחַ הוּא דִּבְטִיל לֵיהּ עַל דְּהָדַר וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ שָׁלִיחַ אֲבָל גִּיטָּא לָא בְּטִיל: כְּר' יוֹחָנָן דְּאָמַר חוֹזֶרֶת בְּקִדּוּשִׁין בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ אָמַר לָאִשָּׁה הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָעוֹת הַלָּלוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים וְחָזְרָה בָּהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים בָּטְלוּ הַקִּדּוּשִׁין הוֹאִיל וּבִטְּלָתַן קוֹדֶם שֶׁיְּהוּ חָלִין ה"נ לִבְטִיל גִּיטָּא: דִּבּוּר וְדִבּוּר הוּא מִתְּחִלָּה הָיְתָה מִתְקַדֶּשֶׁת עַל יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁנִּתְרַצְּתָה בְּקִדּוּשִׁין אָתֵי דִּבּוּר שֶׁל חֲזָרָה וּמְבַטֵּל דִּבּוּר וּמִיהוּ הַמָּעוֹת לֹא בָּטְלוּ שֶׁאִם חָזַר וְקִדְּשָׁהּ בָּהֶן מִדַּעְתָּהּ מְקוּדֶּשֶׁת: וְהָכָא נְהִי הַאי דְּאָמַר בָּטֵל הוּא לַשָּׁלִיחַ הוּא דְּבַטְּלֵיהּ שֶׁלֹּא יְהֵא שְׁלוּחוֹ לְגָרְשָׁהּ בְּגֵט זֶה דְּאָתֵי דִּבּוּר וּמְבַטֵּל דִּבּוּר אֲבָל גֵּט שֶׁהוּא בְּעַיִן אֵינוֹ נִפְסָל: בִּפְנֵי כַּמָּה הוּא מְבַטְּלוֹ קוֹדֶם תַּקָּנַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל: בִּפְנֵי שְׁנַיִם דִּבְשְׁלָמָא גַּבֵּי דִּינָא דְּמָמוֹנָא בָּעֵי' שְׁלֹשָׁה אֲבָל הָכָא אוֹלוּעֵי בְּעָלְמָא הוּא וּבִתְרֵי סַגִּי: מוֹסְרַנִי לָכֶם לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף לו.) הוּא בְּפִרְקִין גַּבֵּי פְּרוֹזְבּוֹל שֶׁהוּא מוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְב"ד דְּאִיהוּ לֹא תָּבַע לֵיהּ לְב"ח אֶלָּא הב"ד וְהֵן יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וְלָא קָרֵינָא בֵּהּ לֹא יִגֹּשׂ:

לְהוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דָּמֵי בְּגֵט לֹא שַׁיָּיךְ לוֹמַר הוֹלֵךְ לָאו כִּזְכִי דַּאֲפִילוּ זְכִי נָמֵי לָא מְהַנֵּי וְלָא נַקְטֵיהּ אֶלָּא לְסִימָנָא בְּעָלְמָא לוֹמַר כִּי הֵיכִי דְּלָא מְהַנְיָא הוֹלֵךְ בְּגֵט לָא מְהַנֵּי נָמֵי בְּמַתָּנָה: **מַאי** שְׁנָא מֵהֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ תֵּימַהּ דִּבְרֵישׁ אֵין בֵּין הַמּוּדָּר (נְדָרִים דַּף לד:) מַשְׁמַע דְּכִכָּר זֶה הֶקְדֵּשׁ מוֹעִיל וְגֵט זֶה חֶרֶס וַדַּאי לֹא אָמַר כְּלוּם דְּגָרַע מִגֵּט זֶה חֶרֶס הוּא דְּאָמַר דְּלָא אָמַר כְּלוּם דְּהָא בָּטֵל הוּא דְּבָרָיו קַיָּימִין וְכִי אָמַר גֵּט זֶה בָּטֵל וְלֹא אָמַר הוּא מִבַּעְיָא לָן וְעָמַד בְּתֵיקוּ: **רַב** שֵׁשֶׁת אָמַר אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ תֵּימַהּ וְהָא רֵישׁ לָקִישׁ וְר' יוֹחָנָן דִּפְלִיגִי בְּרֵישׁ הָאוֹמֵר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף נט.) מַשְׁמַע דְּמוֹדוּ דְּלָא אָתֵי דִּבּוּר וּמְבַטֵּל מַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁמּוֹכִיחַ שָׁם מִמַּתְנִי' דְּכָל הַכֵּלִים יוֹרְדִים לִידֵי טוּמְאָה בְּמַחֲשָׁבָה כו' וּכְתִיבַת גֵּט לִשְׁמָהּ הָוֵי מַעֲשֶׂה דְּאִם כָּתַב אָדָם ס"ת לִשְׁמָהּ אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְבַטֵּל וְי"ל דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיַד הָאִשָּׁה לֹא חָשִׁיב גְּמַר מַעֲשֶׂה: **הָתָם** דִּבּוּר וְדִבּוּר הוּא מִתּוֹךְ הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע דַּאֲפִי' בִּטְּלוֹ בְּפֵירוּשׁ אֵינוֹ מְבֻטָּל מִדְּקָאָמַר הָתָם דִּבּוּר וְדִבּוּר הוּא מַשְׁמַע דְּהָכָא לָאו דִּבּוּר וְדִבּוּר הוּא אֶלָּא דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה וְגַם מִדְּקָאָמַר גֵּט גּוּפֵיהּ מִי קָא בָטֵל מַשְׁמַע דְּאֵין לוֹ כֹּחַ לְבַטֵּל אֲבָל בְּקִדּוּשִׁין בְּרֵישׁ הָאוֹמֵר (דַּף נט.) אֵין שָׁם כָּל זֶה הָאֲרִיכוּת וְכָתוּב בְּכָל הַסְּפָרִים נְהִי דְּבַטְּלֵיהּ מִתּוֹרַת שְׁלִיחוּת מִתּוֹרַת גֵּט לָא בַּטְּלֵיהּ מַשְׁמַע דְּאִם בִּטְּלוֹ בְּפֵירוּשׁ מוֹדֶה רַב נַחְמָן דְּבָטֵל וְכֵן צָרִיךְ לוֹמַר דְּגֵט לֹא חָשִׁיב מַעֲשֶׂה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיַד הָאִשָּׁה דְּאִי לָאו הָכִי תִּקְשֵׁי לְרַב שֵׁשֶׁת כִּדְפֵרַשְׁנוּ לְעֵיל וּמִדְּקָאָמַר בפ"ב (לְעֵיל גִּטִּין דַּף יח.) גַּבֵּי נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה דְּלָא הִכְשִׁיר ר"ש מִכָּן עַד עֲשָׂרָה יָמִים דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא פַּיֵּס פֵּי' שֶׁמָּא בִּטֵּל אֶת הַגֵּט כִּדְפֵי' ר"ת אֵין רְאָיָה כִּדְפָרֵי' בפ"ב וְעוֹד דְּשֶׁמָּא הָתָם לֹא נֶחְתַּם לֹא חָשִׁיב גְּמַר מַעֲשֶׂה: **וְרַב** נַחְמָן אָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם דְּלִתְרֵי נָמֵי ב"ד קָרֵי לְהוּ אֵין לוֹמַר דְּרַב נַחְמָן לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף ה:) מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל שְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ דִּינֵיהֶם דִּין דְּהָא רָבָא לֵית לֵיהּ הָתָם (דַּף ג.) דִּשְׁמוּאֵל וְעַל כָּרְחָךְ רָבָא אִית לֵיהּ הָכָא כְּרַב נַחְמָן דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם דְּהָא פְּלִיגִי ר' יוֹחָנָן וְר"ל בְּסָמוּךְ בִּפְלוּגְתָּא דְּרַב נַחְמָן וְרַב שֵׁשֶׁת וְרָבָא פָּסִיק בְּרֵישׁ הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לו.) בְּכוּלֵּי הַשַּׁ"ס כְּר' יוֹחָנָן לְגַבֵּי דר"ל לְבַר מִתְּלָת וְר' יוֹחָנָן קָאֵי כְּרַב נַחְמָן וְעוֹד אָמַר בִּירוּשַׁלְמִי דְּסַנְהֶדְרִין רַבִּי יוֹחָנָן וְר"ל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ שְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ אֵין דִּינֵיהֶם דִּין וּבְהַחוֹלֵץ (שָׁם דַּף מו:) נָמֵי א"ר יוֹחָנָן גֵּר צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה מִשְׁפָּט כְּתִיב בֵּיהּ וְע"כ צָרִיךְ לוֹמַר אַף ע"ג דִּתְרֵי אֵין דִּינֵיהֶם דִּין כֵּיוָן דִּפְרוֹזְבּוֹל סַגִּי בִּתְרֵי קָרֵי לְהוּ בֵּית דִּין וְאִם תֹּאמַר בְּפֶ' זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף ל.) דְּפָרִיךְ גַּבֵּי אוֹדִיתָא דִּלְמָא ב"ד חָצוּף כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ כו' בְּלָאו שְׁמוּאֵל נָמֵי אִיכָּא לְמִפְרַךְ דְּהָא ר' יוֹחָנָן וְרָבָא לֵית לְהוּ דִּשְׁמוּאֵל וְקָא סָבְרֵי דְּלִתְרֵי בֵּית דִּין קָרֵי לְהוּ וְכִי הַאי גַּוְונָא נָמֵי פָּרִיךְ גַּבֵּי קִיּוּם שְׁטָרוֹת בפ"ב דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כב.) וי"ל דְּהָתָם כֵּיוָן דְּבָעֵינַן שְׁלֹשָׁה בְּאוֹדִיתָא וְקִיּוּם שְׁטָרוֹת אֵין שַׁיָּיךְ לְגַבֵּי הַהוּא מִלְּתָא לִקְרוֹת לִתְרֵי ב"ד מש"ה קָאָמַר דִּלְמָא לָא בָּעֵי הָתָם ג' כִּשְׁמוּאֵל. וְאִם תֹּאמַר וּמַאי נָפְקָא מִינַּהּ הַשְׁתָּא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַב נַחְמָן וְרַב שֵׁשֶׁת בִּפְנֵי כַּמָּה מְבַטְּלוֹ הָא תִּיקֵּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹשִׂין כֵּן וְאוֹמֵר ר"י לנ"מ לְרַבִּי דְּאָמַר לְקַמָּן אִם בִּטְּלוֹ מְבֻטָּל וּפָסַק לְקַמָּן רַב נַחְמָן כְּוָתֵיהּ וּמוֹדֶה רַבִּי דְּאִם בִּטְּלוֹ בִּפְנֵי ב' לְרַב שֵׁשֶׁת אוֹ בִּפְנֵי אֶחָד אֲפִי' לְרַב נַחְמָן דְּאֵינוֹ מְבֻטָּל אֲפִילוּ קוֹדֶם תַּקָּנַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיָה מְבַטֵּל דַּוְקָא בִּפְנֵי ג' לְרַב שֵׁשֶׁת מְבַטֵּל דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ לְמַמְזֵרוּת אֲבָל בִּפְנֵי שְׁנַיִם דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ לְמַמְזֵרוּת לֹא וּלְרַב נַחְמָן אע"ג דְּבִפְנֵי שְׁנַיִם אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְמַמְזֵרוּת כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ וְאַפְּ"ה הָוֵי מְבֻטָּל מ"מ בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ טְפֵי אֵינוֹ מְבֻטָּל וּבְהָא אֲפִילוּ רַבִּי מוֹדֶה דְּאָמְרִינַן מַה כֹּחַ ב"ד יָפֶה: **לִתְרֵי** נָמֵי ב"ד קָרֵי לְהוּ וא"ת לבספ"ב דִּיבָמוֹת (דַּף כה:) גַּבֵּי מֵאֲנָה אוֹ חָלְצָה בְּפָנָיו יִשָּׂאֶנָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא ב"ד וְדַיֵּיק טַעְמָא לב"ד הוּא הָא בֵּי תְרֵי לָא וְהָא אָמַר הָכָא דְּלִתְרֵי נָמֵי ב"ד קָרֵי לְהוּ וְאוֹר"י דְּהָתָם דַּיֵּיק מִדְּלָא קָאָמַר מִפְּנֵי שֶׁהֵם שְׁנַיִם אֶלָּא תָּלֵי טַעְמָא בב"ד ש"מ דְּלָא גַּבֵּי הָתָם בִּתְרֵי א"נ מֵאוּן דּוּמְיָא דַּחֲלִיצָה וב"ד דַּחֲלִיצָה הַיְינוּ ג' וְלָא אָתֵי כְּמַאן דְּמַכְשִׁיר חֲלִיצָה בְּיָחִיד דְּהָא לָא מִקְּרֵי ב"ד וְאִיכָּא נָמֵי רְנָנָה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ד, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' ב:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' כב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סג:

ג מיי' פו' מהל' גירושין הל' כב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סג:

ד מיי' פו' מהל' גירושין הל' כב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סג:

ה מיי' פו' מהל' גירושין הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סו:

ו ש"ע אה"ע סי' מ סעי' א:

ז מיי' פז' מהל' אישות הל' יד, סמג עשין מח, טור אה"ע סי' מ:

ח סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סו:

ט מיי' פו' מהל' גירושין הל' כא:

י מיי' פו' מהל' גירושין הל' טז, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סו:

יא מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יח, סמג לאוין ערא:

מסורת הש"ס

א לקמן סב:

ב קידושין נט:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה התם דיבור ודיבור וכו' דאם ביטלו בפירוש. וכן נראה דעת הרשב"ם ב"ב ד' מ ע"ב ד"ה גילוי מלתא בסוף הדיבור:

בא"ד בסופו לא חשיב גמר מעשה. ועי' לקמן ד' פב ע"א תד"ה צא והשלם וד' פה ע"א תוס' ד"ה ודלמא אמלוכי:

פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַדַּיָּינִין שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי". וְרַב שֵׁשֶׁת – אַטּוּ תַּנָּא כִּי רוֹכְלָא לִיחְשִׁיב וְלֵיזִיל?! [א]אָמַר רַב נַחְמָן: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דִּתְנַן: הַדַּיָּינִים חוֹתְמִין לְמַטָּה, אוֹ הָעֵדִים. מַאי, לָאו דַּיָּינִים דּוּמְיָא דְּעֵדִים – מָה עֵדִים שְׁנַיִם, אַף דַּיָּינִים נָמֵי שְׁנַיִם? וְרַב שֵׁשֶׁת – מִידֵּי אִירְיָא?! הָא כִּדְאִיתָא, וְהָא כִּדְאִיתָא. לָמָּה לִי לְמִיתְנֵא דַּיָּינִים, לָמָּה לִי לְמִיתְנֵא עֵדִים? הָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּלָא שְׁנָא כָּתוּב בִּלְשׁוֹן דַּיָּינִים וְחָתְמֵי עֵדִים, וְלָא שְׁנָא כָּתוּב בִּלְשׁוֹן עֵדִים וְחָתְמֵי דַּיָּינִים. מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם: מַאי "מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם"? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִפְּנֵי תַּקָּנַת מַמְזֵרִים. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מִפְּנֵי תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִפְּנֵי תַּקָּנַת מַמְזֵרִים – סָבַר לַהּ כְּרַב נַחְמָן, דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם; וּבֵי תְּרֵי לֵית לְהוּ קָלָא; וְהִיא לָא שָׁמְעָה וְלָא יָדְעָה וְאָזְלָה וּמִינַּסְבָא, וְאִיכָּא מַמְזֵרִים. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מִפְּנֵי תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת – סָבַר לַהּ כְּרַב שֵׁשֶׁת, דְּאָמַר בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה; וּבֵי תְּלָתָא אִית לְהוּ קָלָא; וְשָׁמְעָה וְיָדְעָה וְלָא מִינַּסְבָא; וְתַקָּנַת עֲגוּנוֹת הוּא דְּאִיכָּא. [ב](א)תָּנוּ רַבָּנַן: בִּטְּלוֹ – מְבוּטָּל, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ יָכוֹל לֹא לְבַטְּלוֹ וְלֹא לְהוֹסִיף עַל תְּנָאוֹ, שֶׁאִם כֵּן, מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה? (ב)וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא בָּטֵל גִּיטָּא, וּמִשּׁוּם "מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה", שָׁרֵינַן אֵשֶׁת אִישׁ לְעָלְמָא? אִין, כָּל דִּמְקַדֵּשׁ – אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנַן מְקַדֵּשׁ, וְאַפְקְעִינְהוּ רַבָּנַן לְקִידּוּשִׁין מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: תֵּינַח דְּקַדֵּישׁ בְּכַסְפָּא, קַדֵּישׁ בְּבִיאָה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן לִבְעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. [גד](ג)תָּנוּ רַבָּנַן, אָמַר לַעֲשָׂרָה: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", יָכוֹל לְבַטֵּל זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה. [ה]בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בְּעֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ בָּטְלָה כּוּלָּהּ קָמִיפַּלְגִי; רַבִּי סָבַר: עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ
לֹא

פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי תְּרֵי מַשְׁמַע וְקָרֵי לְהוּ דַּיָּינִים: רוֹכֵל מוֹכֵר צְרוֹרוֹת שֶׁל בְּשָׂמִים: חוֹתְמִין לְמַטָּה גַּבֵּי פְּרוֹזְבּוּל תְּנַן לָהּ בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית (פ"י מ"ל): לָמָּה לִי לְמִתְנֵי דַּיָּינִים אוֹ עֵדִים פְּשִׁיטָא דְּסַגִּי בְּהָנֵי אוֹ בְּהָנֵי וְלִתְנֵי עֵדִים וְהוּא הַדִּין אִי חָתְמֵי דַּיָּינִין: בִּלְשׁוֹן דַּיָּינִים כְּגוֹן בֵּי דִינָא הֲוֵינָא וַאֲתָא פְּלוֹנִי וַאֲמַר לָנָא מוֹסְרַנִי לָכֶם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי כו': וְחָתְמֵי עֵדִים בִּלְשׁוֹן עֵדוּת כְּגוֹן אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד: ול"ש כָּתוּב בִּלְשׁוֹן עֵדוּת כְּגוֹן זִכְרָן סַהֲדוּתָא דַּהֲוָה בְּאַנְפָּנָא כו' וְחָתְמֵי לְמַטָּה אֲנִי פְּלוֹנִי דַּיָּין: ה"ג ל"ש כָּתוּב בִּלְשׁוֹן עֵדִים וְחָתְמֵי דַּיָּינִים ול"ש כָּתוּב בִּלְשׁוֹן דַּיָּינִים וְחָתְמֵי עֵדִים: תַּקָּנַת מַמְזֵרִים כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יְהוּ מַמְזֵרִים בְּיִשְׂרָאֵל: בִּפְנֵי שְׁנַיִם הָיָה מְבַטְּלוֹ קוֹדֶם תַּקָּנָה: ה"ג וּבֵי תְּרֵי לֵית לְהוּ קָלָא וְלָא יָדְעָה דְּבַטְּלֵיהּ וְאָזְלָה וּמִנַּסְבָא: תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת הוּא דְּאִיכָּא דַּאֲגַרְכֵּיהּ לֵילֵךְ אַחֲרָיו אוֹ לִשְׁלֹחַ שָׁלִיחַ וְהוּא לֹא יִטְרַח בְּכָל אֵלֶּה בִּשְׁבִיל לְעַגְּנָהּ: בִּטְּלוֹ לְאַחַר תַּקָּנַת ר"ג בִּפְנֵי ב"ד: מְבֻטָּל דְּאַף ע"ג דַּעֲבַר אַתַּקַּנְתָּא בָּטֵל שְׁלִיחוּתָא: לְהוֹסִיף עַל תְּנָאוֹ אִם הָיָה בּוֹ שׁוּם תְּנַאי: מַה כֹּחַ ב"ד שֶׁל תַּקָּנַת ר"ג יָפֶה אִם דִּבְרֵיהֶן בְּטֵלִים ע"י זֶה: דִּמְדְּאוֹרַיְיתָא בָּטֵל גִּטָּא שֶׁהֲרֵי לֹא בָּא לְיָדָהּ וְזֶה בִּטֵּל אֶת הַשָּׁלִיחַ מִהְיוֹת שְׁלוּחוֹ לְגֵרוּשִׁין: אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנַן מְקַדֵּשׁ לִהְיוֹת קִדּוּשִׁין תְּלוּיִן כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִנְהִיגוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וַהֲרֵי הֵם אָמְרוּ שֶׁיַּפְקִיעוּ כָּל קִדּוּשִׁין שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי גֵּט כָּזֶה הִלְכָּךְ פָּקְעִי שֶׁעַל מְנַת כֵּן קִדְּשָׁהּ: תֵּינַח דְּקַדֵּישׁ בְּכַסְפָּא אִיכָּא לְמֵימַר אַפְקְעִינְהוּ לְקִדּוּשִׁין בְּגֵט דְּלְדִבְרֵיהֶן וְאָמְרוּ לֶהֱוֵי מָעוֹת לְמַפְרֵעַ מַתָּנָה וּמִמֵּילָא פָּקְעוּ שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁקִּדֵּשׁ ע"מ כֵּן קִדֵּשׁ: קַדֵּישׁ בְּבִיאָה דְּקַיְימָא לָן בְּקִדּוּשִׁין (דַּף ל:) מִכִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ דְּאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת נָמֵי בְּבִיאָה: מַאי אַפְקַעְתָּא אִיכָּא לְמֵימַר בְּהָא בִּיאָה: שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן לְהַהִיא בִּיאָה לְמַפְרֵעַ ע"י גֵּט זֶה: בְּעִילַת זְנוּת דְּאַפְקַעוּ שֵׁם קִדּוּשִׁין מִינָּהּ וְיֵשׁ בָּהֶן כֹּחַ לְכָךְ שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁקִּדֵּשׁ עַל מִנְהַג חוּק דָּתָם קִדֵּשׁ כָּךְ אֲנִי מְפָרֵשׁ בְּכָל מָקוֹם מִלִּבִּי וּמֵרַבּוֹתַי קִבַּלְתִּי כֹּל דִּמְקַדֵּשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנַן מְקַדֵּשׁ דְּקִדּוּשֵׁי כֶּסֶף דְּרַבָּנַן דְּלָא כְּתִיב בְּהֶדְיָא אֶלָּא גָּמְרִינַן קִיחָה קִיחָה מִשְּׂדֵה עֶפְרוֹן וְהַיְינוּ דְּקָפָרֵיךְ תֵּינַח דְּקַדֵּשׁ בְּכַסְפָּא קַדֵּשׁ בְּבִיאָה דִּכְתִיב בְּהֶדְיָא (דְּבָרִים כ"ד:א') כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר הֵיאַךְ יָכְלוּ לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה וּמְשַׁנֵּי שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן לִבְעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת שֶׁל כָּל מְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה כִּדְאָמַר הָתָם (קִדּוּשִׁין דַּף יב:) רַב מְנַגֵּל אַמַּאן דִּמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא וּתְשׁוּבוֹת קָשׁוֹת יֵשׁ בַּדָּבָר חֲדָא דִּגְזֵרָה שָׁוָה גּוּפָהּ תּוֹרָה הִיא שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְלְאוּ נִסְקָלִין אֶלָּא בִּגְזֵרָה שָׁוָה וְנוֹתַר שֶׁהוּא בְּכָרֵת מִגְּזֵרָה שָׁוָה לְמַדְנוּ וְנַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה נֶהֱרֶגֶת בְּקִדּוּשֵׁי כֶּסֶף וְאִי דְּרַבָּנַן מִי מִקַּטְלָא וְעוֹד דְּקָמְשַׁנֵּי שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן לִבְעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת הֵיכִי מָצֵי לְשַׁוְּיֵהּ בְּעִילַת זְנוּת הָא דְּאוֹרַיְיתָא הִיא וְכִי אֲמָרָן רַב מְנַגֵּל אַמַּאן דִּמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה קִדּוּשִׁין מִיהָא לָא בָּטְלִי אֶלָּא הָא וְהָא דְּאוֹרַיְיתָא וְהָא דְּאִית בְּרַבָּנַן כֹּחַ לְבַטֵּל מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין תָּלָה בְּדַעְתָּם לְקַדֵּשׁ כְּדַת שֶׁהִנְהִיגוּ חֲכָמִים בְּיִשְׂרָאֵל: אָמַר לַעֲשָׂרָה כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וְקַיְימָא לָן (לְקַמָּן גִּטִּין סו:) כָּל כַּמָּה דְּלָא אָמַר כּוּלְּכֶם אֶחָד כּוֹתֵב וּשְׁנַיִם חוֹתְמִין: יָכוֹל לְבַטֵּל מוּתָּר לְבַטֵּל וְלוֹמַר לִשְׁנַיִם מֵהֶם אַל תִּכְתְּבוּהוּ וְאֵין זֶה לַעֲקוֹר תַּקָּנַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אֵינוֹ יָכוֹל שֶׁאַף זוֹ מִן הַתַּקָּנָה וְאִם בִּטְּלוֹ אֵינוֹ מְבֻטָּל דְּאִם כֵּן מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה:

לָא שְׁנָא כָּתוּב בִּלְשׁוֹן דַּיָּנִים וַחֲתִימֵי עֵדִים כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְרוֹזְבּוּל בֵּי דִינָא הֲוֵינָא אֲנָא פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי וְנִזְכָּרִין שֵׁם הַדַּיָּנִים בְּתוֹךְ הַתֹּרֶף וּלְמַטָּה חוֹתְמִים עֵדִים לְהָעִיד עַל הַפְּרוֹזְבּוּל שֶׁהוּא אֱמֶת וְקָמַשְׁמַע לָן דַּחֲשִׁיב פְּרוֹזְבּוּל אע"פ שֶׁלֹּא חָתְמוּ בּוֹ הַדַּיָּנִים עַצְמָם לָא שְׁנָא כָּתוּב בִּלְשׁוֹן עֵדִים שֶׁאֵין דַּיָּנִין נִזְכָּרִים בְּתוֹךְ הַתֹּרֶף שֶׁל פְּרוֹזְבּוּל דִּכְתִיב בֵּיהּ הָכִי בֵּי דִינָא הֲוֵינָא וַאֲתָא פְּלוֹנִי וַאֲמַר לָנָא מוֹסְרָנִי לָכֶם כָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵדִים וַחֲתוּמִים לְמַטָּה הַדַּיָּנִים וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּי' בְּעִנְיָן אַחֵר: וּבֵי תְּרֵי לֵית לְהוּ קָלָא וא"ת וְלַתְקְנוּ שֶׁיְּבַטֵּל בִּפְנֵי ג' וי"ל מִפְּנֵי תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת: וּבֵי תְּלָתָא אִית לְהוּ קָלָא ואע"ג דְּמִלְוָה עַל פֶּה לָא גָּבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי אֲפִילּוּ הִלְוָהוּ בִּפְנֵי כַּמָּה עֵדִים הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּמַאן דְּיָזֵיף בְּצִנְעָא יָזֵיף כִּדְאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף מב.) וְאֵין רְגִילוּת לְהוֹדוֹת לִבְנֵי אָדָם אֶלָּא כּוֹפֵר לְכָל הַשּׁוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ וְהָא דְּאָמַר הָכָא דְּבֵי תְּרֵי לֵית לְהוּ קָלָא וְגַבֵּי מוֹכֵר שָׂדֵהוּ בְּעֵדִים אָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (שָׁם דַּף מא:) דְּגוּבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים הָכָא בְּעִינַן גִּלּוּי מִלְּתָא טְפֵי: וְשָׁמְעָה וְיָדְעָה וְלָא מִנַּסְבָא וְתַקָּנַת עֲגוּנוֹת הוּא דְּאִכָּא אע"ג דִּבְלִין לָא מִנַּסְבָא חָשִׁיב עִגּוּן דְּהָכִי נָמֵי אָמְרִינַן בְּפֶ' כָּל הַגֵּט (לְעֵיל גִּטִּין דַּף כו:) וּבְדִין הוּא אֲפִי' טֹפֶס לֹא נִכְתֹּב אֶלָּא זִמְנִין דְּבָעֵי לְמֵיזַל לִמְדִינַת הַיָּם וְלָא מַשְׁכַּח סָפְרָא שָׁבֵק לָהּ וְאָזֵל וּמְעַגְּנָהּ וְיָתְבָה: כֹּל דִּמְקַדֵּשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנַן מְקַדֵּשׁ וּלְכָךְ אוֹמֵר בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל: וְאַפְקְעִינְהוּ רַבָּנַן לְקִדּוּשִׁין מִינֵּהּ הִקְשָׁה הָ"ר שְׁמוּאֵל אִם כֵּן יְחַפֶּה עַל בַּת אֲחוֹתוֹ וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ עֵדִים שֶׁזִּנְּתָה יִשְׁלַח לָהּ גֵּט וִיבַטֵּל שֶׁלֹּא בִּפְנֵי שָׁלִיחַ וּפָקְעִי קִדּוּשִׁין וְנִמְצָא שֶׁהִיא פְּנוּיָה וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא קָשֶׁה דְּאֵין לָחוּשׁ אֶלָּא כְּשֶׁמְּחַפֶּה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כַּדִּין אֲבָל הָכָא כַּדִּין מְחַפֶּה וּמִן הַתּוֹרָה פְּטוּרָה וְעוֹד הִקְשָׁה רַבִּי' שְׁמוּאֵל דְּהֵיכִי מְחַיְּבִינַן לְעוֹלָם מִיתָה אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁזִּנְּתָה וְהָא הַתְרָאַת סָפֵק הִיא דְּשֶׁמָּא יִשְׁלַח לָהּ גֵּט וִיבַטְּלֶנּוּ וְעוֹד יְכוֹלִין מַמְזֵרִים לִטָּהֵר וְאוֹמֵר ר"ת דְּכִי הַאי גַּוְנָא לָא הָוֵי הַתְרָאַת סָפֵק דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא וְרֹב אֵין מְגָרְשִׁין נְשׁוֹתֵיהֶן וּכְשֶׁשּׁוֹלְחִין גֵּט אֵין מְבַטְּלִין וְעוֹד דְּאוֹקְמִינַן אַחֶזְקָתָהּ שֶׁהִיא עַכְשָׁו נְשׂוּאָה דְּאִם לֹא כֵן נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה יַיִן אוֹ מִטַּמֵּא לְמֵתִים אַמַּאי לוֹקֶה דְּאִם אָמְרוּ לוֹ אַל תִּשְׁתֶּה אַל תִּשְׁתֶּה חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת (נָזִיר דַּף מב.) וְהָא הַתְרָאַת סָפֵק הִיא שֶׁמָּא יִשָּׁאֵל עַל נְזִירוּתוֹ וּמַה שֶּׁהִקְשָׁה אִם כֵּן יְחַפֶּה עַל בַּת אֲחוֹתוֹ וִיכוֹלִין מַמְזֵרִין לִטָּהֵר אִי יָדְעִינַן שֶׁלְּכָךְ מִתְכַּוֵּין לָא מַפְקְעִינַן קִדּוּשִׁין מִינֵּהּ דִּלְתַקָּנָה עָשׂוּ חֲכָמִים וְלֹא לְתַקָּלָה שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יִהְיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בַּעֲרָיוֹת אֲבָל אִם בָּרוּר לָנוּ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְכָךְ לָא חָיְישִׁינַן אִם יְכוֹלִים לִטָּהֵר: רַבִּי סָבַר עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ לֹא בָּטְלָה כֻּלָּהּ וא"ת מְנָא לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס דְּסָבַר לֹא בָּטְלָה כֻּלָּהּ וְיָכוֹל לְבַטֵּל הַיְינוּ אֲפִי' לְכַתְּחִלָּה דִּלְמָא סָבַר בָּטְלָה כֻּלָּהּ וַאֲפִלּוּ הָכֵי יָכוֹל לְבַטֵּל בְּדִיעֲבַד דְּהָא לְעֵיל אִית לֵיהּ בִּטְּלוֹ מְבֻטָּל דְּמִלָּשׁוֹן יָכוֹל לֹא מָצֵי לְמֵידַק שֶׁיְּהֵא מוּתָּר לְבַטֵּל לְכַתְּחִלָּה כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ דַּף מט.) דְּקָאָמַר הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ מַתָּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ וּפָרִיךְ יָכוֹל פְּשִׁיטָא אֶלָּא אֵימָא מוּתָּר לַחֲזוֹר בּוֹ וְי"ל דְּמַשְׁמַע לֵיהּ מִלְּתָא דְּרַבִּי דְּיָכוֹל לְבַטֵּל אֲפִי' בִּפְנֵי אֶחָד אע"ג דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם כֵּיוָן שֶׁלְּשָׁלִיחַ עַצְמוֹ אוֹמֵר שֶׁהוּא מְבַטְּלוֹ הָוֵא מְבֻטָּל א"נ אַפִּי' לָא מְהַנֵּי בְּלָא שְׁנַיִם מ"מ יָכוֹל לְבַטֵּל בִּפְנֵי ב' זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה וְאִי בָּטְלָה כּוּלָּהּ אֲפִילּוּ רַבִּי מוֹדֶה דְּאֵינוֹ מְבֻטָּל אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד כִּדְפָרֵשִׁי' לְעֵיל דְּלַוְקָא בִּפְנֵי ג' לְרַב שֵׁשֶׁת אוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם בְּיַחַד לְרַב נַחְמָן הוּא דִּמְבֻטָּל א"נ אע"ג דְּבִטְּלוֹ בב"ד אוֹמֵר [רַבִּי] דִּמְבֻטָּל הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּהָתָם לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ כּוּלֵּי הַאי לְמַמְזֵרוּת שֶׁאִם יוֹדֵעַ הַשָּׁלִיחַ קוֹדֶם הַנְּתִינָה לֹא יִתְּנֶנּוּ לָהּ אוֹ הָאִשָּׁה קוֹדֶם שֶׁתִּנָּשֵׂא לֹא תִּנָּשֵׂא אֲבָל כָּאן אֲפִי' כְּשֶׁיֵּדְעוּ כּוּלָּם וְגַם הָאִשָּׁה שֶׁבִּטֵּל הַבַּעַל מִקְצָת מִן הָעֲשָׂרָה פְּעָמִים יִטְעוּ וְיִהְיוּ סְבוּרִים שֶׁאֲחֵרִים לֹא נִתְבַּטְּלוּ וְתִנָּשֵׂא ע"י גִּטָּהּ וּלְכָךְ אִם הָיָה סוֹבֵר בָּטְלָה כּוּלָּהּ הָיָה מוֹדֶה דְּאֵינוֹ מְבֻטָּל ולפ"ז אָתֵי שַׁפִּיר מַה שֶּׁמִּסְתַּפֵּק הַשַּׁ"ס אִי כְּרַבִּי וְאִי כְּרַשְׁבָּ"ג אֲפִילּוּ לְמַאי דְּמוֹקְמִינַן פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּעֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ דַּאֲפִי' קי"ל כְּרַבִּי בְּבִטְּלוֹ מְבֻטָּל בְּזֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה מָצֵי שַׁפִּיר לִפְסֹק כְּרַשְׁבָּ"ג דְּאֵינוֹ מְבֻטָּל דַּאֲפִילּוּ רַבִּי אִי הֲוָה סָבַר בָּטְלָה כּוּלָּהּ הֲוָה מוֹדֶה בְּאוֹמֵר לַעֲשָׂרָה שֶׁאֵינוֹ מְבֻטָּל אֲבָל מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מַשְׁמַע דִּלְרַשְׁבָּ"ג דְּבָטְלָה כּוּלָּהּ אַף זֶה מִתַּקָּנַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְעַל כָּרְחָךְ לְמ"ד מִפְּנֵי תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת לֹא דָּמוּ אַהֲדָדֵי וּלְפֵרוּשׁוֹ שֶׁמַּקְשֶׁה אוֹתָם מַה שֶּׁמִּסְתַּפֵּק הַשַּׁ"ס אִי כְּרַבִּי וְאִי כְּרַשְׁבָּ"ג הַיְינוּ דַּוְקָא לְפִי מַה דְּמוֹקֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּגַוְרִיכִי בֵּי עֲשָׂרָה לְמִשְׁלְפָה אֲבָל לְמַאי דְּמוֹקֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּעֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ אֵין לְהִסְתַּפֵּק דְּאִי קי"ל בְּבִטְּלוֹ מְבֻטָּל כְּרַבִּי תוּ לָא מָצֵי לְמִפְסַק בְּאוֹמֵר לַעֲשָׂרָה לְנַמְרֵי כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דַּאֲפִי' קי"ל כְּוָתֵיהּ דְּבָטְלָה כּוּלָּהּ בְּמַאי דְּקָאָמַר שֶׁאֵין הַבִּטּוּל מוֹעִיל אֲפִי' דִּיעֲבַד לָא קי"ל כְּוָתֵיהּ וּמִיהוּ אִם מַשְׁמָעוּת דְּאֵינוֹ יָכוֹל דְּקָאָמַר רַשְׁבָּ"ג לֹא מַשְׁמַע דִּיעֲבַד אֶלָּא לַאֲתָא לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי דְּשָׁרֵי אֲפִי' לְכַתְּחִלָּה אָתֵי שַׁפִּיר דְּמִסְתַּפֵּק אֲפִי' לְנִשְׁנָא דִּפְלִיגִי בְּעֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ וּמ"מ לְרַשְׁבָּ"ג אֲפִי' בְּדִיעֲבַד אֵינוֹ מְבֻטָּל כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִכֹּחַ הַהִיא דִּלְעֵיל דְּקָאָמַר א"כ מַה כֹּחַ ב"ד יָפֶה:

מסורת הש"ס

א יבמות צ:

ב יבמות קי.; כתובות ג.; לקמן עג.; בבא בתרא מח:

ג תוספתא גיטין

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואפקעינהו וכו' דאל"כ נזיר. ע' שבת ד' ד ע"א תוס' ד"ה קודם ומסכת מכות דף טו ע"ב תוספות ד"ה במאי קמיפלגי:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יח, סמג לאוין ערא:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ס:

ג טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סא:

ד מיי' פו' מהל' גירושין הל' יח:

ה מיי' פו' מהל' גירושין הל' יח, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סא:

לֹא בָטְלָה כּוּלָּהּ; וְאִי אָזְלִי הָנָךְ כָּתְבִי וְיָהֲבִי – לִיכְתְּבוּ וְלִיתְּבוּ; רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ בָּטְלָה כּוּלָּהּ; וְהָנָךְ לָא יָדְעִי, וְאָזְלִי וְכָתְבִי וְיָהֲבִי; וְשָׁרוּ אֵשֶׁת אִישׁ לְעָלְמָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: דְּכוּלֵּי עָלְמָא עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ לֹא בָטְלָה כּוּלָּהּ; וְהָכָא, הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – קָסָבַר: מִלְּתָא דְּמִתְעַבְדָא בְּאַפֵּי עַשְׂרָה – צְרִיכָא בֵּי עַשְׂרָה לְמִישְׁלְפַהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "כּוּלְּכֶם", מַהוּ? טַעְמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מִשּׁוּם דְּקָסָבַר: עֵדוּת שֶׁבָּטְלָה מִקְצָתָהּ בָּטְלָה כּוּלָּהּ – וְהָנֵי, כֵּיוָן דַּאֲמַר לְהוּ "כּוּלְּכֶם", לָא מָצוּ כָּתְבִי וְיָהֲבִי; אוֹ דִלְמָא, טַעְמָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מִשּׁוּם דְּקָסָבַר: כֹּל מִלְּתָא דְּמִתְעַבְדָא בְּאַפֵּי בֵּי עַשְׂרָה, צְרִיכָא בֵּי עַשְׂרָה לְמִישְׁלְפַהּ – וְהִילְכָךְ, אֲפִילּוּ "כּוּלְּכֶם" נָמֵי? [א]תָּא שְׁמַע, אָמַר לִשְׁנַיִם: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", יָכוֹל לְבַטֵּל זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל אֶלָּא זֶה בִּפְנֵי זֶה. וְהָא שְׁנַיִם, דְּכִי "כּוּלְּכֶם" דָּמוּ, וּפְלִיגִי! אָמַר רַב אָשֵׁי: אִי בְּעֵדֵי כְתִיבָה – הָכִי נָמֵי; הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּעֵדֵי הוֹלָכָה. הָכִי נָמֵי מִיסְתַּבְּרָא, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: אָמַר לָזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְלָזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ – יָכוֹל לְבַטֵּל זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בְּעֵדֵי הוֹלָכָה – שַׁפִּיר; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּעֵדֵי כְתִיבָה, מִי מִצְטָרְפִי?! הָא אָמַר מָר: אֵין עֵדוּתָן מִצְטָרֶפֶת, עַד שֶׁיִּרְאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד! דִּלְמָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה סְבִירָא לֵיהּ. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה: שְׁמַעִית מִינֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא תַּרְתֵּי – חֲדָא כְּרַבִּי, וַחֲדָא כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל; וְלָא יָדַעְנָא הֵי כְּרַבִּי וְהֵי כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. (א)אָמַר רַב יוֹסֵף: נִיחְזֵי אֲנַן – דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: מַעֲשֶׂה וְעָשָׂה רַבִּי כְּדִבְרֵי חֲכָמִים. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי פַּרְטָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פַּרְטָא בֶּן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי פַּרְטָא הַגָּדוֹל: אִם כֵּן, מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה? וְחָזַר רַבִּי וְעָשָׂה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וּמִדְּהָא כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָךְ כְּרַבִּי. וְאַף רַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּמִן אוּשָׁא סָבַר, חֲדָא כְּרַבִּי וַחֲדָא כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חַמְשָׁה סָבֵי הֲוֵינַן קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּמִן אוּשָׁא, אֲתָא הָהוּא גַּבְרָא קַמֵּיהּ, וְאַשְׁקְלֵיהּ גִּיטָּא עַל כּוּרְחֵיהּ. אֲמַר לַן: זִילוּ אִטַּמּוּרוּ וּכְתְבוּ לַהּ. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ כְּרַבִּי, כִּי מִיטַּמְרִי מַאי הָוֵי? אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לֵיהּ; וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ אִידַּךְ נָמֵי כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לְמָה לְהוּ אִטַּמּוֹרֵי? לִיבַדְּרוּ אִיבַּדּוֹרֵי! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ – חֲדָא כְּרַבִּי, וַחֲדָא כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. [ב](ב)וְרָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי בִּשְׁתֵּיהֶן. וְלֵית לֵיהּ לְרַב נַחְמָן "מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה"?! וְהָאָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר שְׁמוּאֵל:

יְתוֹמִין

לא בטלה כלה הלכך לא חש רבן גמליאל להושיב ב"ד ולמנות על כך שאין בזו מפני תיקון העולם דאי אזלי הנך דלא בטיל קמייהו וכתבי ויהבי לה ואזלא ומנסבא שפיר קא מנסבא: בטלה כלה ואפי' נשתיירו שנים שעדותן עדות וזה לא בטל בפניהם בטלו אף הן: והנך לא ידעי דבטל ואזלי וכתבי ויהבי לה ומנסבא בגט פסול: ואי בעית אימא לא בטלה כלה ואין כאן גזרה אלא טעמא דרשב"ג לא משום תקנה הוא אלא קסבר אין בטולו בטול עד שיבטל בפני כלן והאי אינו יכול דקאמר לאו אסורא הוא משום עובר על תקנה אלא הכי קאמר אין בו כח לבטל אלא בפני כלן: למשלפה לחלצה ולהסירה: כלכם חתמו דקי"ל דאינו גט עד שיחתמו כלן: מהו מי אסר רבן שמעון [ב"ג] שלא יבטל את אחד או את שנים שלא בפני חבריהם: טעמא דרשב"ג היכא דלא אמר כלכם: משום דקסבר בטלה כלה וחייש דלמא אזלי הני דלא ידעי בבטולא ויהבי לה והכא ליכא למיחש להכי דמידע ידעי דכלן צריכין לחתום וכל כמה דלא חתימו כלהו לא יהבי לה: או דלמא משום דקסבר כו' והלכך לאו בטל הוא לגמרי ואתמי בה אפי' הני דבטיל קמייהו עם חבריהם ויהבי לה: יכול לבטל והוי בטול ואין זה כשר להיות עוד על הדבר על שינוהו: אינו יכול לבטל והלה עצמו כשר לחתום: והא שנים דכלם צריכין לחתום וליכא למחש דלמא אזל חד וחתים בלא חבריה וקאמר אינו יכול לבטל אלמא רבן שמעון לאו אסורא קאמר אלא אינו בטול קאמר: אמר רב אשי אי הני שנים עדי כתיבה וחתימה הם: הכי נמי דמודה רבן שמעון [ב"ג] דיכול לבטל ובטולו בטול דטעמא משום גזרה היא והכא ליכא למגזר מידי: בעדי הולכה דהאי תנו דקאמר הכא לשנים הגט נתן להם להיות שלוחים ולמסרו לה דהכא כי קאמר לאחד אזל איהו דלא ידע ומסר לה לפי שאין זה עדות שיהו שניהם צריכין להיות שם אלא שליחות ולא ידע דבטלה שליחותא דשליחות שבטלה מקצתה בטלה כלה דכי היכי דבטלה להאי בטלה להאי: ה"נ מסתברא דבעדי הולכה קאמר וטעמא משום חששא דלמא אזל האי דלא ידע ויהיב לה: אמר לזה בפני עצמו כו' אי מתחלה כשעשאן שלוחים לא אמר לשניהם יחד אלא לאחד מהן וחזר ואמר לחברו הנה מסרתי גט לפלוני לתתו לאשתי ואם תרצה גם אתה הוי שליח לגרשה: יכול לבטל ובטל זה מתורת השליחות שאם גרשה זה אינה מגורשת אבל השני יכול לגרש דכיון דמתחלה לא בבת אחת הוי אין כאן לומר שליחות שבטלה מקצתה בטלה כלה ואי אזל האי דלא ידע בבטולא ויהיב לה שפיר קיהיב לה: שפיר אכא למימר אמר לזה בפני עצמו שאין זה עדות שיצטרכו לראות או לשמע העדות תחלה כאחד: אלא אי אמרת עדי חתימה הא עדות גמורה בעינן ומי מצטרפי כי אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו: עד שיראו שניהם כאחד את העדות: כר' יהושע בן קרחה דפליג עלה בפרק שני דכתובות (דף כו:) ובסנהדרין (דף ל:) ואמר אפי' בזה אחר זה: שמעית מינה דר' חדא תרתי כלומר בהנך תרתי פלוגתא דרבי ורשב"ג בבטלו מבטל וביכול לבטל זה שלא בפני זה שמעית מינה דרבי אבא דקבע הלכתא בתרוייהו חדא כרבי וחדא כרבן שמעון [ב"ג]: מעשה ועשה רבי בכתובות בפרק אלמנה ניזונית: כדברי חכמים שהיו אומרים שום הדיינים שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל: והחזיר רבי את המעשה אלמא הדר ביה וקם בשיטתיה דרבן שמעון [ב"ג] ליפות כח בית דין אלמא בהא הלכה כרבן שמעון [ב"ג]: ואשקליה גיטא על כרחיה השיאו בעל כרחיה לגרש את אשתו כגון בהנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה: ואמר להו רבי יאשיה לסהדי: זילו איטמורו לאחר שכפאוהו על שיאמר רוצה אני הסתירו עצמכם כדי שלא יבטל אתכם מן העדות: ואי ס"ל בקמייתא הלכתא כרבי שאם בטלו בפני שנים אחרים מבוטל כי מטמרי הני מאי הוי: לבדרו אבדורי שלא ימצאם ביחד ואינו יכול לבטל זה שלא בפני זה:

צריכי בי עשרה למשלפה ואפי' אותם שנים שבטל יכולין לכתוב ותמה כיון דמדאורייתא יכול לבטל אפי' שלא בפניהם אמאי תקנו חכמים שלא יועיל בטול לגבי אותם שנים עצמם וי"ל כיון שהצרכו לתקן שאין בטול מועיל לגבי אחרים תקנו נמי שלא יהא לו כח לבטל בזה הגט כלל: אמר רב יוסף ניחזי אנן אע"ג דרב יוסף אית ליה הכא דבטלו אינו מבוטל קאמר רב יוסף בפ"ק דקדושין (דף יב:) דרב מנגד אמאן דמבטל גיטא אע"ג דאינו מבוטל דמ"מ הרי מוציא לעז על הגט כי היכי דמנגד אמאן דמקדש בשוקא או בביאה אע"ג דליכא אסורא: וחזר רבי ועשה כרשב"ג וא"ת מנא ליה משום דחזר בו הכא דחזר בו נמי מהאי דאמר בטלו מבוטל דלמא היינו משום הדיינים דמי טפי לבטלו שלא בב"ד דהתם מודה רבי דאינו מבוטל דאמרי' מה כח ב"ד יפה כדפרשית לעיל וי"ל דרב יוסף מדמה להו משום דלא אפלגו רבי ורשב"ג אלא בהני תרי מלי במה כח ב"ד יפה בשום הדיינין ובבטול הגט בב"ד ולכך מדמה להו אהדדי ומסתמא כשחזר מזה חזר נמי מזה: לבדרו אבדורי אפי' למאן דמוקי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה לייק שפיר דהא קי"ל כרבי דלדידיה ליכא למימר דלבדורי אבדור דכיון שיכול לבטל זה שלא בפני זה לא יועיל פזור דיבטל כל אחד שימצא בפני עצמו עד שיבטל כלן אבל לרשב"ג דאין יכול לבטל זה שלא בפני זה אין בבטולו כלום אפי' מבטל כלם כל אחד בפני עצמו אע"ג דהשתא ליכא למיחש דלמא אזלי הנך דלא ידעי וכתבי ויהבי לה לא הוי בטול עד שיבטל כלם יחד זה בפני זה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סא:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סא:

מסורת הש"ס

א כתובות ק.

ב יבמות סז:; קידושין מב.; כתובות ק.

[א]יְתוֹמִין שֶׁבָּאוּ לַחֲלוֹק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן, בֵּית דִּין מַעֲמִידִין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וּבוֹרְרִים לָהֶן חֵלֶק יָפֶה. הִגְדִּילוּ – יְכוֹלִין לִמְחוֹת. וְרַב נַחְמָן דִּידֵיהּ אָמַר: הִגְדִּילוּ – אֵין יְכוֹלִין לִמְחוֹת; דְּאִם כֵּן, מָה כֹּחַ בֵּית דִּין יָפֶה? הָתָם מָמוֹנָא, הָכָא אִיסּוּרָא. גִּידּוּל בַּר רְעִילַאי שַׁדַּר לַהּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ; אֲזַל שְׁלִיחָא, אַשְׁכְּחַהּ דַּהֲוָה יָתְבָה וְנָוְולָה, אֲמַר לַהּ: הֵא גִּיטִּיךְ. אֲמַרָה לֵיהּ: זִיל הַשְׁתָּא מִיהָא, וְתָא לִמְחַר. אֲזַל לְגַבֵּיהּ וַאֲמַר לֵיהּ. פְּתַח וַאֲמַר: "בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב". [ב]אַבָּיֵי אָמַר: "בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", וְלָא בָּטֵל גִּיטָּא. רָבָא אָמַר: "בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", וּבָטֵל גִּיטָּא. [ג]בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בְּגִלּוּי דַּעְתָּא בְּגִיטָּא קָמִיפַּלְגִי – דְּאַבָּיֵי סָבַר: גִּלּוּי דַּעְתָּא בְּגִיטָּא לָאו מִלְּתָא הִיא, וְרָבָא סָבַר: גִּלּוּי דַּעְתָּא בְּגִיטָּא מִילְּתָא הִיא. אָמַר רָבָא: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּרַב שֵׁשֶׁת אַשְׁקְלֵיהּ גִּיטָּא לְהָהוּא גַּבְרָא בְּעַל כָּרְחֵיהּ, וַאֲמַר לְהוּ לְסָהֲדֵי: הָכִי אָמַר לְכוּ רַב שֵׁשֶׁת – לְבַטֵּל גִּיטָּא. וְאַצְרְכֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת גִּיטָּא אַחֲרִינָא. וְאַבָּיֵי – אַטּוּ רַב שֵׁשֶׁת מְבַטֵּל גִּיטָּא דְּאִינָשֵׁי הֲוָה?! אִיהוּ בַּטְלַהּ; וְהַאי דְּקָאָמַר לְהוּ הָכִי, מִשּׁוּם דְּפְנוּיֵ[י]. וְאָמַר אַבָּיֵי: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּרַב יְהוּדָה אַשְׁקְלֵיהּ גִּיטָּא לַחֲתָנֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה בִּירָאָה, וּבַטְלֵיהּ; תְּנָא אַשְׁקְלֵיהּ, וּבַטְלֵיהּ; הֲדַר תְּנָא וְאַשְׁקְלֵיהּ עַל כָּרְחֵיהּ, וַאֲמַר לְהוּ לְסָהֲדֵי: אוֹתִיבוּ קָרֵי בְּאוּנַּיְכוּ וּכְתוּבוּ לֵיהּ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ גִּלּוּי דַּעְתָּא בְּגִיטָּא מִילְּתָא הִיא, הָא חָזוּ לֵיהּ דְּקָא רָהֵיט בָּתְרַיְיהוּ! וְרָבָא – הַאי דְּקָא רָהֵיט בָּתְרַיְיהוּ, דְּאָמַר לְהוּ: אַשּׁוּר הַבוּ לַהּ הַיָּיא, כִּי הֵיכָא דְּמִשְׁלַם צַעֲרָא דְּהָהוּא גַּבְרָא. (א)וְאָמַר אַבָּיֵי: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דְּהָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: אִי לָא אָתֵינָא עַד תְּלָתִין יוֹמִין, לֶיהֱוֵי גִּיטָּא. אֲתָא, וּפַסְקֵיהּ מַבָּרָא; אֲמַר לְהוּ: "חֲזוֹ דַּאֲתַאי, חֲזוֹ דַּאֲתַאי"; וַאֲמַר שְׁמוּאֵל: לָא שְׁמֵיהּ מַתְיָא. וְרָבָא – אַטּוּ הָתָם לְבַטּוֹלֵי גִּיטָּא בָּעֵי?! הָתָם לְקַיּוֹמֵי תְּנָאֵיהּ קָא בָּעֵי, וְהָא לָא אִיקַּיַּים תְּנָאֵיהּ. הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: אִי לָא נָסֵיבְנָא עַד תְּלָתִין יוֹמִין – לֶיהֱוֵי גִּיטָּא. כִּי מְטוֹ תְּלָתִין יוֹמִין, אֲמַר לְהוּ: הָא טָרַחְנָא. [דה]לְמַאי נֵיחוּשׁ לַהּ? אִי מִשּׁוּם אוּנְסָא – אֵין אוֹנֶס בְּגִיטִּין. אִי מִשּׁוּם גַּלּוּיֵי דַּעְתָּא בְּגִיטָּא – פְּלוּגְתָּא דְּאַבָּיֵי וְרָבָא הוּא. הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: אִי לָא נָסֵיבְנָא לְרֵישׁ יַרְחָא דַּאֲדָר, לֶיהֱוֵי גִּיטָּא. כִּי מְטָא רֵישׁ יַרְחָא דַּאֲדָר, אֲמַר לְהוּ: אֲנָא לְרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן אֲמַרִי. לְמַאי נֵיחוּשׁ לַהּ? אִי מִשּׁוּם אוֹנֶס – אֵין אוֹנֶס בְּגִיטִּין. אִי מִשּׁוּם גַּלּוּיֵי דַּעְתָּא – פְּלוּגְתָּא דְּאַבָּיֵי וְרָבָא. (ב)וְהִלְכְתָא כְּנַחְמָן; וְהִלְכְתָא כְּנַחְמָן;

וְהִלְכְתָא

יְתוֹמִין קְטַנִּים: אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְכָל אֶחָד: וּבוֹרְרִין לָהֶן כָּל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס יְבָרֵר חֵלֶק יָפֶה שֶׁלּוֹ שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יִהְיוּ הַחֲלָקִים שָׁוִים: כֹּחַ ב"ד שֶׁמִּנּוּ לָהֶם הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס: הָתָם מָמוֹנָא וְהֶפְקֵר ב"ד הָיָה הֶפְקֵר: הָכָא אִסוּרָא לא"א וּמִשּׁוּם מַה כֹּחַ ב"ד יָפֶה לָא אַפְקַעוּ רַבָּנָן קִדּוּשִׁין: גִּדּוּל בַּר רְעִילַאי: וְנָוְלָה אוֹרֶגֶת: הָא גִּטֵּךְ הֶרְאָהוּ לָהּ וְלֹא מְסָרוֹ לָהּ: בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב שֶׁלֹּא מְסַרְתָּ לָהּ: וְלֹא בָטֵל גִּטָּא וְאִם בָּא שָׁלִיחַ זֶה וּמְסָרוֹ לָהּ לְמָחָר מְגֹרֶשֶׁת: גִּלּוּי דַּעְתָּא שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ עוֹד בִּשְׁלִיחוּת זֶה: אָמַר לְכוּ רַב שֵׁשֶׁת אָמַר לָכֶם וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי לְבַטֵּל גִּטָּא: וְאַצְרְכֵהּ רַב שֵׁשֶׁת גִּטָּא אַחֲרִינָא אַלְמָא מִשּׁוּם דְּגַלְיָא דַּעְתֵּהּ בְּבִטּוּלָא: אַטּוּ רַב שֵׁשֶׁת מְבַטֵּל גִּטָּא דְּאִינָשֵׁי הֲוָה אַטּוּ גִּלּוּי דַּעְתָּא לֵיכָּא דְּהָא לֹא אָמַר אֲנָא בַּטֵּלְתֵּיהּ אֶלָּא רַב שֵׁשֶׁת וְהָכָא לֵיכָּא גִּלּוּי דַּעְתָּא דִּידֵהּ: אִיהוּ בַּטְלֵהּ וְאָמַר בְּהֶלְיָא לְבַטֵּל: מִשּׁוּם דְּפָנוּי בְּנֵי אָדָם הַמְּבִינִין וְחוֹכְטִין אוֹתוֹ בְּמִגְעֶרֶת רַב שֵׁשֶׁת וְאוֹמֵר לוֹ לָמָּה אַתָּה מְבַטְּלוֹ אָמַר לְהוּ הָכִי רַב שֵׁשֶׁת עָשָׂה כֵּן: יִרְמְיָה בִּירָאָה כָּךְ שְׁמוֹ: תְּנָא אַשְׁקְלֵהּ שָׁנָה שֵׁנִית וְכָפָהוּ לְצַוּוֹת לִכְתֹּב אַחֵר: אוֹתִיבוּ קָרֵי בְּאֻלְנַיְכוּ שִׂימוּ קְנִיבַת יָרָק דַּק שֶׁל לְלוּעִין בְּאָזְנֵיכֶם שֶׁלֹּא תִּשְׁמְעוּ בִּטּוּלוֹ: אַשּׁוּר הַבוּ לַהּ הַיָּא הִתְחַזְּקוּ לְתִתּוֹ מַהֵר: אַשּׁוּר כְּמוֹ אַשַּׁרְתָּא דְּדַיָּנֵי (לְעֵיל גִּטִּין דַּף כו.) וּכְמוֹ אַשְּׁרוּ חָמוֹץ (יְשַׁעְיָהוּ א׳:י״ז) לְשׁוֹן חִזּוּק: אַטּוּ לְבַטּוֹלֵי גִּטָּא בָּעֵי זֶה שֶׁגִּלָּה בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בַּגֵּרוּשִׁין הַלָּלוּ כְּלוּם גִּלָּה שֶׁהוּא בָּא לְהַפְקִיעָן עַל יְדֵי בִּטּוּל גֵּט: לְקַיּוֹמֵי תְּנָאָה בָּעֵי עַל יְדֵי קִיּוּם תְּנַאי הוּא בָּא לְהַפְקִיעַ לוֹמַר הִתְנֵיתִי לָבֹא עַל שְׁלֹשִׁים וְאִם לָאו יְהֵא גֵּט וַהֲרֵי בָּאתִי וְקִיַּמְתִּי תְּנָאִי: אִי לָא נָסֵבְנָא כָּתַב גֵּט וְנָתַן לַאֲרוּסָתוֹ ע"מ שֶׁאִם לֹא יִכָּנֵס עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם יְהֵא גֵּט: קָטָרַחְנָא בְּצָרְכֵי חֻפָּה וְאוֹנֶס הֲוֵי: אֵין טַעֲנַת אֹנֶס וַהֲוֵי גִּטָּא: וְהִלְכְתָא כְּנַחְמָן דְּאָמַר לְעֵיל בִּטּוּל בִּפְנֵי שְׁנַיִם: וְהִלְכְתָא כְּנַחְמָן נַמִּי בְּהָא דְּאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי בִּשְׁתֵּיהֶן:

יְתוֹמִין שֶׁבָּאוּ לַחֲלֹק כו' אוֹמֵר ר"ת דַּוְקָא שְׁנֵיהֶם רוֹצִים אֲבָל אֶחָד רוֹצֶה וְאֶחָד אֵינוֹ רוֹצֶה לֹא וְהֵיכָא שֶׁלֹּא בָּאוּ שְׁנֵיהֶם אֶלָּא אֶחָד וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ בְּפָנֵינוּ אָמַר ר"י דְּחוֹלְקִין דְּהָא בְּרֵישׁ פֶּרֶק ב' דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מב.) מַיְתֵי לָהּ אַחֲלֻקַּת הָאָרֶץ שֶׁהָיוּ שָׁם כַּמָּה יוֹנְקֵי שָׁדַיִם וּמִיהוּ אֵין רְאָיָה גְּמוּרָה מִשָּׁם דְּלָאו לְגַמְרֵי מְדַמֵּי לָהּ דַּחֲלֻקַּת הָאָרֶץ הָיְתָה עַל פִּי הַדִּבּוּר וְהָיוּ שָׁם אוּרִים וְתֻמִּים [מִשּׁוּם הָכִי] הִגְדִּילוּ אֵין יְכוֹלִין לִמְחוֹת וּבְפֶרֶק אַלְמָנָה בִּיבָמוֹת (דַּף סז:) דְּאָמַר (כֻּלָּם) זְכָרִים יֹאכְלוּ אע"ג דְּשֶׁמָּא יִמָּצֵא עוֹבֵר זָכָר דְּעָבְדִינַן תַּקַּנְתָּא כִּדְרַב נַחְמָן נָמֵי אֵין רְאָיָה דְּהָתָם שָׁאנֵי לאע"פ שֶׁלֹּא בָּא כִּי אִם הָאֶחָד עָבְדִינַן לְהוּ תַּקַּנְתָּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ תַּקָּנָה גַּם לְעֻבָּר וּמִתְעַלֶּה חֶלְקוֹ בְּכָךְ בַּמֶּה שֶׁיֹּאכְלוּ עֲבָדִים שֶׁל אֵלּוּ בִּתְרוּמָה שֶׁלֹּא יָמוּתוּ בָּרָעָב: בֵּית דִּין מַעֲמִידִין לָהֶם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס וּבוֹרְרִים לָהֶם כו' אר"ת וְכֵן ר"ח דְּבוֹרְרִים לָהֶם ב"ד דְּצָרִיךְ שׁוּמַת ב"ד וְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס מַעֲמִידִין לָהֶן לִשְׁמוֹר לְכָל אֶחָד חֶלְקוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ דְּעַד עַתָּה הָיָה שׁוֹמֵר הַכֹּל בְּיַחַד וּבוֹרְרִין ע"י גּוֹרָל דְּאֵין טְרִיחוּתָא לְהַטִּיל גּוֹרָלוֹת וַאֲפִלּוּ בְּגוֹרָל שַׁיָּךְ לְבָרֵר חֵלֶק יָפֶה כְּגוֹן אִם יֵשׁ שָׁלֹשׁ שָׂדוֹת דְּטוֹב שֶׁיִּטֹּל כָּל אֶחָד וְאֶחָד שָׂדֶה אַחַת וְיִהְיֶה חֶלְקוֹ בְּבַת אַחַת מִמַּה שֶׁיַּחֲלְקוּ כָּל שָׂדֶה לג' חֲלָקִים וְכַמָּה עִנְיָנֵי בְּרֵרוֹת יֵשׁ בּוֹ בַּחֲלוֹנוֹת וְסֻלָּמוֹת וְדֶרֶךְ וְדַוְקָא בְּדָבָר שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בּוֹ גּוּד אוֹ אֶגּוֹד חוֹלְקִין וּמְדַקְדֵּק ר"ת דְּאִי חוֹלְקִין אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁשַּׁיָּךְ בּוֹ גּוּד אוֹ אֶגּוֹד אַמַּאי דָּחֵק בְּרֵישׁ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ (קִדּוּשִׁין דַּף מב: '.) יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּרוּחוֹת הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר דִּיכוֹלִין לִמְחוֹת בְּגוּד אוֹ אֶגּוֹד וְהָא דְּלָא קָאָמַר יְכוֹלִין לִמְחוֹת אִם טָעוּ בִּפְחוּת מִשְּׁתוּת דְּמִכְרָן קַיָּם מִשּׁוּם דְּלָא מִסְתַּבֵּר שֶׁיֹּאמַר שְׁמוּאֵל אִם הִגְדִּילוּ יְכוֹלִין לִמְחוֹת בִּשְׁבִיל טָעוּת דִּפְחוּת מִשְּׁתוּת דְּמוֹדֶה שְׁמוּאֵל וְיֵשׁ לְיַפּוֹת בְּכָךְ כֹּחַ ב"ד דַּהֲוֵי כְּמַאן דְּלָא טָעוּ כְּלָל אע"ג שֶׁיְּכוֹלִין לִמְחוֹת בְּרוּחוֹת בָּזֶה אֵין לְיַפּוֹת כֹּחַ ב"ד דְּאֵין זֶה תָּלוּי בְּשׁוּמָא וכ"ש דְּאִם נְפָרֵשׁ דְּמִכְרָן קַיָּם וּמַחֲזִיר הָאוֹנָאָה דְּאָתֵי שַׁפִּיר וּמִיהוּ יֵשׁ לִדְחוֹת דַּחֲדָא מִנַּיְהוּ נָקַט וּמֵהַהִיא דִּיבָמוֹת דְּפֶרֶק אַלְמָנָה (דַּף סז:) דְּמַשְׁמַע שֶׁעוֹשִׂים תַּקָּנָה לְכָל הָעֲבָדִים שֶׁיֹּאכְלוּ בִּתְרוּמָה שֶׁנּוֹתְנִין לַבָּנִים כָּל הָעֲבָדִים וְחֵלֶק אֶחָד נוֹתְנִים לָעֻבָּר כְּנֶגְדָּן אֵין לְהוֹכִיחַ דְּחוֹלְקִין אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁשַּׁיָּךְ בּוֹ גּוּד אוֹ אֶגּוֹד כְּגוֹן הָעֲבָדִים דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּמִתְעַלֶּה חֵלֶק הָעֻבָּר בְּכָךְ בַּמֶּה שֶׁעֲבָדִים אוֹכְלִים בִּתְרוּמָה וְיֵשׁ לָעֻבָּר בְּכָךְ חֵלֶק יָפֶה יוֹתֵר וְעוֹד לֹא לְכָל הָעֲבָדִים בָּאנוּ לַעֲשׂוֹת תַּקָּנָה אֶלָּא לְחֵלֶק הַבָּנִים שֶׁנּוֹלְדוּ וְעוֹד [ה"מ] . שֶׁיֵּשׁ שָׂדוֹת שֶׁיְּכוֹלִין לִתֵּן לָעֻבָּר כְּנֶגֶד הָעֲבָדִים שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ לב"ד לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּדְאָמְרִי' בְּהַנִּזָּקִין (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף נב.) וְשֻׁתָּף הָכָא לַחֲלֹק שֶׁלֹּא בְּדַעַת חֲבֵרוֹ מְסַפְּקָא לר"י אִם יָכוֹל לַחֲלֹק הַקַּרְקָעוֹת שֶׁשַּׁיְּכָא קְפֵידָא בְּרוּחוֹת וְאֵין לְדַקְדֵּק מֵהָא דְּאָמַר בְּפ' בֵּית כּוֹר (ב"ב דַּף קו:) אֶלָּא מֵעַתָּה הָנֵי בֵּי תְּלָתָא אַחֵי דְּקָיְמֵי וַאֲזוּל תְּרֵי מִנַּיְהוּ וּפְלוּג הָכִי נָמֵי דִּבְטֵלָה מַחְלֹקֶת דְּמַשְׁמַע שֶׁהַחֲלֻקָּה קַיֶּמֶת אע"ג דִּבְקַרְקַע מַיְרֵי שֶׁהַחֲלֻקָּה שֶׁבְּקַרְקַע קַיֶּמֶת אִכָּא לְמֵימַר הַיְנוּ כְּשֶׁחָזַר וְחָלְקוּ עִמּוֹ נָפַל לוֹ בַּגּוֹרָל אוֹתוֹ חֵלֶק עַצְמוֹ שֶׁנָּפַל לוֹ בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁחָלְקוּ הַשְּׁנַיִם בִּלְעָדָיו דְּאָז קַיֶּמֶת חֲלֻקָּתָם אֲבָל מ"מ חוֹזֵר וּמַטִּיל גּוֹרָל עִם שְׁנֵיהֶם כְּאִלּוּ בָּאִים לַחֲלֹק בַּתְּחִלָּה: **הָתָם** מָמוֹנָא הָכָא אִסּוּרָא וא"ת א"כ הֵיכִי דַּיְיק לְעֵיל מִמָּה שֶׁחָזַר רַבִּי וְעָשָׂה כְּרשב"ג בְּהַהִיא דִּכְתֻבּוֹת (דַּף ק.) דְּחָזַר בּוֹ נָמֵי מִמַּאי דְּאָמַר בִּטְּלוֹ מְבֻטָּל הָא אִיכָּא לְחַלֵּק בֵּין אִסּוּרָא לְמָמוֹנָא וי"ל דְּרַב נַחְמָן דְּאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי בִּשְׁתֵּיהֶן הוּא דִּמְפַלֵּג בֵּין אִסּוּרָא לְמָמוֹנָא אע"ג דְּרַבִּי גּוּפֵיהּ לָא מְפַלֵּג בֵּין אִסּוּרָא לְמָמוֹנָא הֵיכָא דְּטָעוּ מ"מ רַב נַחְמָן מְפַלֵּג אַלִּיבָּא דְּרַבִּי חִיָּיא' בְּמָמוֹנָא דְּטָעוּ דְּהָא רַבִּי גּוּפֵיהּ חָזַר בּוֹ בִּכְתֻבּוֹת וְהָכָא פָּסֵיק רַב נַחְמָן כְּוָתֵיהּ אֲבָל הָנָךְ דִּלְעֵיל לָא מְפַלֵּג וְכִי פָּרֵיךְ הָכָא לְרַב נַחְמָן אַלִּיבָּא דְּרַב נַחְמָן הָיָה יָכוֹל לְהַקְשׁוֹת וְהָא רַבִּי גּוּפֵיהּ הָדַר בֵּיהּ מִבִּטְּלוֹ מְבֻטָּל כִּדְמוֹכַח הַהִיא דִּכְתֻבּוֹת אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי דְּרַב נַחְמָן אַדְּרַב נַחְמָן גּוּפֵיהּ וְעוֹד י"ל דְּהָכָא מְחַלֵּק בֵּין אִסּוּרָא לְמָמוֹנָא דְּלָא טָעוּ אֲבָל לְעֵיל מְדַמֶּה מָמוֹנָא דְּטָעוּ לְאִסּוּרָא וּבְפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (ד' מב.) וּבִכְתֻבּוֹת בְּפ' אַלְמָנָה (דַּף ק.) פָּרֵיךְ אַדְּרַב נַחְמָן דְּפָסֵיק הָתָם הֲלָכָה כַּחֲכָמִים מֵהַהִיא דִּיתוֹמִים שֶׁבָּאוּ לַחֲלֹק דְּאִית לֵיהּ לְרַב נַחְמָן מָה כֹּחַ ב"ד יָפֶה וּמְשַׁנֵּי הָא דְּטָעוּ הָא דְּלָא טָעוּ וְרַבִּי וְרַבָּנָן וַדַּאי כְּשֶׁחָזַר בּוֹ מֵהַהִיא דִּכְתֻבּוֹת חָזַר בּוֹ גַּם מִבִּטְּלוֹ מְבֻטָּל וְהָא דְּפָסֵיק רַב נַחְמָן כְּרַבִּי בְּבִטְּלוֹ מְבֻטָּל מִשּׁוּם דְּאִיהוּ פּוֹסֵק בְּהַהִיא דִּכְתֻבּוֹת כַּחֲכָמִים: **וְאִי** מִשּׁוּם גַּלּוּיֵי דַּעְתָּא פְּלֻגְתָּא דְּאַבָּיֵי וְרָבָא הַיְנוּ לְפִי סְבָרַת אַבַּיֵּי אֲבָל רָבָא קָאָמַר לְעֵיל אַטּוּ לְבַטּוֹלֵי גִּטָּא קָבָעֵי לְקַיּוֹמֵי תְּנָאֵי קָא בָעֵי וְלָא פְּלִיג רָבָא הָכָא:

מסורת הש"ס

א נדרים כז:; כתובות ב:; לעיל ל.

ב יבמות סז:; קידושין מב.; כתובות ק.

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' נחלות הל' ד, סמג עשין צו, טוש"ע חו"מ סי' רפט סעי' א:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' כה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סב:

ג מיי' פו' מהל' גירושין הל' כה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סב:

ד ש"ע אה"ע סי' קמד סעי' א:

ה מיי' פט' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קמד:

וְהִלְכְתָא כְּנַחְמָנִי. [אב]מַתְנִי' בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה מְשַׁנֶּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ, שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ. הִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן שֶׁיְּהֵא כּוֹתֵב: "אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ", "אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהּ" – מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. [ג]גְּמָ' אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שְׁלַחוּ לֵיהּ בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל: בְּנֵי אָדָם הַבָּאִים מִשָּׁם לְכָאן, שְׁמוֹ יוֹסֵף – וְקוֹרְאִין לוֹ יוֹחָנָן; יוֹחָנָן – וְקוֹרְאִין לוֹ יוֹסֵף, הֵיאַךְ מְגָרְשִׁין נְשׁוֹתֵיהֶן? עָמַד רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהִתְקִין שֶׁיְּהוּ כּוֹתְבִין: "אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ", "אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהּ" – מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. אָמַר רַב אָשֵׁי: וְהוּא דְּאִתַּחְזַק בִּתְרֵי שְׁמֵי. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אָשֵׁי: רַבִּי מָרִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר קָיְימִי כְּוָותָךְ. (א)תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי: הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים – אַחַת בִּיהוּדָה וְאַחַת בַּגָּלִיל; וְלוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת – אֶחָד בִּיהוּדָה וְאֶחָד בַּגָּלִיל; וְגֵרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁבִּיהוּדָה בִּשְׁמוֹ שֶׁבִּיהוּדָה, וְאֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁבַּגָּלִיל בִּשְׁמוֹ שֶׁבַּגָּלִיל – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁבִּיהוּדָה בִּשְׁמוֹ שֶׁבִּיהוּדָה – וְשֵׁם דְּגָלִיל עִמּוֹ; וְאֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁבַּגָּלִיל בִּשְׁמוֹ שֶׁבַּגָּלִיל – וְשֵׁם דִּיהוּדָה עִמּוֹ. יָצָא לְמָקוֹם אַחֵר, וְגֵרַשׁ בְּאֶחָד מֵהֶן – מְגוֹרֶשֶׁת. וְהָאָמְרַתְּ שֵׁם דְּגָלִיל עִמּוֹ! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ – הָא דְּאִתַּחְזַק, הָא דְּלָא אִתַּחְזַק; שְׁמַע מִינַּהּ. [ד]הָהִיא דַּהֲווֹ קָרוּ לַהּ מִרְיָם, וּפוּרְתָּא שָׂרָה. אָמְרִי נְהַרְדְּעֵי: מִרְיָם וְכֹל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהּ, וְלָא שָׂרָה וְכֹל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהּ. [ה]מַתְנִי' אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים, אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ; הִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, שֶׁתְּהֵא נוֹדֶרֶת לַיְתוֹמִים כֹּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ, וְגוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ. [זח](ב)הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. וְהִלֵּל הִתְקִין פְּרוֹזְבּוּל, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. [טי](ג)גְּמָ' מַאי אִירְיָא אַלְמָנָה, אֲפִילּוּ כּוּלֵּי עָלְמָא נָמֵי; דְּהָא קַיְימָא לַן – הַבָּא לִיפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין, לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה! אַלְמָנָה אִצְטְרִיכָא לֵיהּ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא:

מִשּׁוּם

וְהִלְכְתָא כְּנַחְמָנִי אַבַּיֵי דְּאָמַר גִּלּוּי דַּעְתֵּיהּ בְּגִיטָּא לָאו מִלְּתָא הִיא וְזוֹ הִיא אַחַת מֵהִלְכוֹת שֶׁל סִימָן יַעַ"ל קַגַ"ם דְּהִלְכְתָא כְּאַבַּיֵי וְנִרְאֶה בְּעֵינַי דְּעַל שֵׁם שֶׁרַבָּה בַּר נַחְמָנִי גִּדֵּל אַבַּיֵי בְּבֵיתוֹ וּלְמָדוֹ תּוֹרָה שֶׁהָיָה יָתוֹם הִשִּׂיאוֹ אֶת שֵׁם אָבִיו נַחְמָנִי רַבָּה סְתָם הוּא רַבָּה בַּר נַחְמָנִי: מַתְנִי' בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה מְשַׁנֶּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ כְּשֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת אֶחָד כָּאן וְאֶחָד בִּמְדִינַת הַיָּם הָיָה מְגָרְשָׁהּ בְּשֵׁם הַנּוֹהֵג בִּמְקוֹם כְּתִיבַת הַגֵּט וְלֹא הָיָה מַקְפִּיד לִכְתֹּב שְׁנֵיהֶם: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ לַעַז עַל בָּנֶיהָ מִן הַשֵּׁנִי לֵאמֹר לֹא גֵּרְשָׁהּ בַּעֲלָהּ שֶׁאֵין זֶה שְׁמוֹ: גְּמ' וְהוּא דְּאִתַּחְזַק אֲבָל לָא אִתַּחְזַק כָּאן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת אֵין צָרִיךְ לִכְתֹּב וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ וַאֲפִי' נוֹדַע לְאַחַר זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם אַחֵר הָוֵי הַגֵּט כָּשֵׁר שֶׁאֵין לָנוּ אֶלָּא שֵׁם שֶׁקָּרָא הוּא לְעַצְמוֹ בְּפָנֵינוּ וְהֶחְזַק בּוֹ: יָצָא לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁאֵינוֹ בִּיהוּדָה וְגָלִיל: מְגֹרֶשֶׁת מִשּׁוּם דִּבְאוֹתוֹ מָקוֹם לֹא הָיוּ מַחֲזִיקִין שֶׁיִּהְיוּ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת אֲבָל בִּיהוּדָה הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם אַחֵר לְפִיכָךְ הֻצְרְכוּ כָּל שְׁמוֹתָיו שֶׁהֶחֱזִיק עַצְמוֹ בָּהֶם לִפְנֵיהֶם דְּבָתַר חֲזָקָה אָזְלִינַן: וּפוּרְתָּא שָׂרָה מִעוּט בְּנֵי עִירָם הָיוּ קוֹרְאִין אֶת שְׁמָהּ שָׂרָה: מִרְיָם צָרִיךְ לִכְתֹּב בַּגֵּט שֶׁהוּא עִקָּר וַהֲדַר וְכָל שׁוּם דְּאִית לָהּ: מַתְנִי' אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶת כְּתֻבָּתָהּ: אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה שֶׁלֹּא נִתְקַבְּלָה כְּלוּם: נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ וְהָיְתָה מַפְסֶדֶת כְּתֻבָּתָהּ וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי טַעְמָא: שֶׁתְּהֵא נוֹדֶרֶת לַיְתוֹמִים כֹּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ יִבְחֲרוּ לָהֶם דָּבָר קָשֶׁה לְהַדִּירָהּ בּוֹ כְּגוֹן קוֹנָם מִינֵי מְזוֹנוֹת עָלַי אִם נֶהֱנֵיתִי מִכְּתֻבָּתִי: וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ וְאִם נִתְקַבְּלָה תְּחִלָּה הֲרֵי הִיא נֶאֱסֶרֶת בְּכָל מָזוֹן הִלְכָּךְ לָא הָוַת מָדְרָה וְשָׁקְלָה דְּלָא חֲשִׁידָא לַעֲבֹר עַל נִדְרָהּ: הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט כָּל אֵלּוּ מִתַּקָּנוֹת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אַכּוּלְּהוּ קָאֵי גַּבֵּי אַלְמָנָה שֶׁיְּהוּ נָשִׁים נְשׂוּאוֹת לְבַעְלֵיהֶם וְלֹא תִּתְאַלְמֵנָּה לְהַפְסִיד כְּתֻבָּתָן וְגַבֵּי חוֹתְמִין מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא מַאי תִּקּוּן אִיכָּא:

וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּטוֹפְסֵי גִּטִּין שֶׁל ה"ג כָּתוּב שֶׁצָּרִיךְ לִכְתּוֹב בַּגֵּט וְכָל שׁוּם וַחֲנִיכָה דְּאִית לִי וּלְאַתְרָאֵי מַשְׁמַע שֶׁלָּשׁוֹן זֶה הָיוּ כּוֹתְבִין בַּגֵּט וְאֵין נִרְאֶה לְר"ת דִּזְמַנִין דְּאָתֵי לִידֵי תַּקָּלָה כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא אוֹתוֹ שֵׁם הַכָּתוּב בַּגֵּט וְאֵין לוֹ חֲנִיכָה וּכְשֶׁכּוֹתֵב בַּגֵּט וְכָל שׁוּם וַחֲנִיכָה נִרְאֶה זֶה הַגֵּט שֶׁל אָדָם אַחֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם וַחֲנִיכָה לָכָךְ נִרְאֶה לְר"ת וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ דְּקָתָנֵי בְּמַתְנֵי' הַיְנוּ כָּל שְׁמוֹתָיו בְּפֵרוּשׁ וְתִקֵּן ר"ת לִכְתֹּב בַּגֵּט אֲנִי פְּלוֹנִי דְּמִתְּקְרֵי כָּךְ וְכָךְ כִּדְאָמְרִי' בַּגְּמָרָא שָׂרָה דְּמִתְקַרְיָא מִרְיָם אַחָא בַּר הִידְיָא דְּמִתְקְרֵי אַיָּה מָרִי. וְהָא דְּקָתָנֵי בגמ' בִּשְׁמוֹ שֶׁבִּיהוּדָה וְשֵׁם דְּגָלִיל עִמּוֹ מַשְׁמַע קְצָת כְּפִי' ר"ת: וְהוּא דְּאִתַּחְזַק בִּתְרֵי שְׁמֵי שָׁאֲלוּ לְר"ת עַל מוּמָר לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלֹא נִכְתַּב בַּגֵּט אֶלָּא שֵׁם שֶׁל יַהֲדוּת וְלֹא שֵׁם שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהֵשִׁיב ר"ת חָלִילָה לְהַזְכִּיר שֵׁם עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּתוֹרַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל וְהֵבִיא רְאָיָה מִדְּאָמַר בַּתּוֹסֶפְתָּא (פ"ו) גֵּר שֶׁשִּׁנָּה שְׁמוֹ לְשֵׁם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְגֵרַשׁ בּוֹ כָּשֵׁר וְה"ה בְּמוּמָר לְשֵׁם יַהֲדוּת כָּשֵׁר אַף לְכַתְּחִלָּה וְכָתַב חֲנִיכָתוֹ וַחֲנִיכָתָהּ אָמְרִי' לְקַמָּן. דְּכָשֵׁר וּפִי' בְּעָרוּךְ. אע"פ שֶׁלֹּא נִכְתַּב שֵׁם מֻבְהָק. וכה"ג מְפָרֵשׁ מַתְנֵי' דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פז:) וְכָךְ הָיוּ נְקִיֵּי הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂים כֵּן הַיְנוּ שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין חֲנִיכָתוֹ וַחֲנִיכָתָהּ וְהָא דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא דִּבְסָמוּךְ דְּאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת עַד שֶׁיִּכְתֹּב שֵׁם דִּיהוּדָה וְשֵׁם דְּגָלִיל עִמּוֹ הַיְנוּ דַּוְקָא דְּאִתַּחְזַק בִּשְׁנֵי שֵׁמוֹת בְּב' הַמְּקוֹמוֹת אַל בִּמְקוֹם הַכְּתִיבָה וְאַל בִּמְקוֹם הַנְּתִינָה דְּהָא לָא קָתָנֵי הָיוּ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת בִּיהוּדָה אוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת סְתָם שֶׁיְּגָרֵשׁ בִּשְׁנֵי שְׁמוֹתָיו אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת אֶחָד בִּיהוּדָה וְאֶחָד בַּגָּלִיל דְּאָז צָרִיךְ לִכְתּוֹב שְׁנֵיהֶם מְקוֹם הַכְּתִיבָה וּמְקוֹם הַנְּתִינָה דְּאוֹתָן שֶׁבַּגָּלִיל לֹא יַכִּירוּ שֵׁם דִּיהוּדָה וְיֹאמְרוּ שֶׁלֹּא גֵרַשׁ וְיוֹצִיאוּ לַעַז עַל בָּנֶיהָ מִן הַשֵּׁנִי אֲבָל בְּהֶחְזַק בִּשְׁנֵי שֵׁמוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד כָּשֵׁר בְּדִיעֲבַד אֲפִי' בְּאֶחָד מֵהֶן וַאֲפִי' בַּחֲנִיכָה וּמִיהוּ לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִכְתּוֹב שְׁנֵיהֶם אֲפִלּוּ כְּתִיבָה וּנְתִינָה בְּמָקוֹם אֶחָד כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ הַהִיא מִרְיָם וּמִעוּט שָׂרָה מִרְיָם וְכָל שׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהּ מַשְׁמַע דִּבְאַחַד מָקוֹם קָרוּ לָהּ הָכִי וְהָכִי וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי עַל הָךְ בָּרַיְתָא דְּהָכָא מַתְנֵי' כְּשֶׁהָיָה בִּיהוּדָה וְכָתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁבַּגָּלִיל אוֹ שֶׁהָיָה בַּגָּלִיל וְכָתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁבִּיהוּדָה אֲבָל אִם הָיָה בִּיהוּדָה וְכָתַב לְגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ שֶׁבִּיהוּדָה כו' הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָדָא אָמְרָה בְּדִיעֲבַד אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִכְתּוֹב שְׁנֵיהֶם וְהָכָא עוֹשֶׂה שֵׁם מְקוֹם הַנְּתִינָה עִקָּר וְשֶׁל מְקוֹם הַכְּתִיבָה טָפֵל כִּדְקָתָנֵי עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ שֶׁבַּגָּלִיל בִּשְׁמוֹ שֶׁבַּגָּלִיל וְשֵׁם דִּיהוּדָה עִמּוֹ כו' אֲבָל בַּתּוֹסֶפְתָּא. עוֹשֶׂה מְקוֹם כְּתִיבַת. הַגֵּט עִקָּר וְכֵן אִיתָא הָתָם יֵשׁ לוֹ ב' נָשִׁים אַחַת בַּגָּלִיל וְאַחַת בִּיהוּדָה גֵּרַשׁ אִשְׁתּוֹ שֶׁבִּיהוּדָה בְּשֵׁם שֶׁבַּגָּלִיל וְאִשְׁתּוֹ שֶׁבַּגָּלִיל בְּשֵׁם שֶׁבִּיהוּדָה פָּסוּל וְאִם אָמַר אֲנִי פְּלוֹנִי שֶׁבִּיהוּדָה עִם הַשֵּׁם שֶׁיֵּשׁ לִי בַּגָּלִיל אוֹ שֶׁהָיָה בְּמָקוֹם אַחֵר וְכָתַב אֶחָד מֵהֶן כָּשֵׁר רשב"ג אוֹמֵר אֲפִי' כָּתַב שֵׁם דִּיהוּדָה בַּגָּלִיל וְשֵׁם דְּגָלִיל בִּיהוּדָה כָּשֵׁר וּמֵהָתָם נָמֵי מַשְׁמַע דִּבְמְגָרֵשׁ בַּגָּלִיל אוֹתָהּ שֶׁבִּיהוּדָה מַיְרֵי וְהַשְׁתָּא בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה מְשַׁנֶּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ קוֹרֵא שִׁנּוּי מַה שֶּׁאֵינוֹ כּוֹתֵב אֶלָּא שֵׁם אֶחָד מִשְּׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת לְפִי שֶׁאֵין מַכִּירִין בּוֹ בַּמָּקוֹם אַחֵר וְדוֹמֶה לָהֶם שִׁנּוּי שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ וְהָא דְּקָאָמַר בְּהַמְגָרֵשׁ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פז:) כָּתַב חֲנִיכָתוֹ וַחֲנִיכָתָהּ כָּשֵׁר וְכָךְ הָיוּ נְקִיֵּי הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂים כֵּן מַשְׁמַע אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה אֵין צָרִיךְ לִכְתּוֹב שְׁנֵיהֶם אע"ג דְּגַבֵּי מִרְיָם שֶׁבְּסָמוּךְ וּבִירוּשַׁלְמִי אָמְרִינַן דַּוְקָא בְּדִיעֲבַד כָּשֵׁר צ"ל דִּנְקִיֵּי הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ שְׁמוֹתֵיהֶן יְדוּעִים וְלֵיכָּא לַעַז אִי נָמֵי כְּשֶׁהַשֵּׁמוֹת דּוֹמִין זֶה לָזֶה שֶׁהַכִּנּוּי דּוֹמֶה לַשֵּׁם לְכַתְּחִלָּה כָּשֵׁר אַף בְּכִנּוּי: אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וא"ת וְהָא לֹא נִתְּנָה כְּתֻבָּה לִגָּבוֹת מֵחַיִּים. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ בפ"ק דְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף ה.) חֲזָקָה אֵין אָדָם פּוֹרֵעַ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ וְאָמְרִינַן הָתָם הִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וַאֲפִילּוּ מִיתְמֵי לִפְרַע בְּלֹא שְׁבוּעָה וְי"ל דְּהָנֵי מִלֵּי ב"ח אֲבָל אַלְמָנָה דְּאִית לָהּ בִּתְנָאֵי בֵּית דִּין מִתְפַּיִּס לָהּ צְרָרֵי אֲפִי' בְּתוֹךְ זְמַנָּהּ כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק הַנּוֹשֵׂא (כְּתֻבּוֹת דַּף קב:) דְּחָיְשִׁינַן בִּבְנוֹתָיו טְפֵי לִצְרָרֵי מִבְּנוֹת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּאִיתַנְהוּ בִּתְנָאֵי ב"ד אַתְפְּסִינְהוּ צְרָרֵי וא"ת הָא דְּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא מַאי אִרְיָא אַלְמָנָה כו' לֵימָא דִּנְקַט אַלְמָנָה אע"פ שֶׁהוּא תּוֹךְ זְמַנָּהּ וְי"ל דִּטְפֵי ה"ל לְאַשְׁמוּעִינַן בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ תְּנָאֵי ב"ד כְּגוֹן בְּבַעַל חוֹב לְאַחַר זְמַנּוֹ מִבְּאַלְמָנָה אע"ג שֶׁהִיא תּוֹךְ זְמַנָּהּ כֵּיוָן דְּאִית לָהּ בִּתְנָאֵי בֵּית דִּין: מַאי אִרְיָא אַלְמָנָה אֲפִי' כ"ע נָמֵי וְאִי מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא דְּנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעַ אֶת הָאַלְמָנָה וּמְשַׁנֵּי אַלְמָנָה אִצְטְרִיכָא לֵיהּ וַהֲוֵי חִדּוּשׁ בְּאַלְמָנָה טְפֵי מִבְּבַעַל חוֹב וּלְכָךְ נָקַט רֵישָׁא נָמֵי בְּאַלְמָנָה: אַלְמָנָה אִצְטְרִיכָא לֵיהּ וא"ת אַלְמָנָה נָמֵי תְּנֵינָא בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פז.) הַנִּפְרַעַת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וְי"ל דְּאִיכָּא לְאוֹקְמָא בִּגְרוּשָׁה אע"ג דִּבִכְתֻבּוֹת פ' אַלְמָנָה (דַּף נז:) אָמְרִינַן דִּגְרוּשָׁה נָמֵי בָּעֵי אֵין מ"מ לָא שָׁמְעִינַן מִנָּהּ אַלְמָנָה דִּגְרוּשָׁה נְהִי דְּאִיכָּא חִנָּא הָוְיָא אַחַר זְמַנָּהּ אֲבָל אַלְמָנָה אִית בָּהּ תַּרְתֵּי דְּתוֹךְ זְמַנָּהּ וְאִיכָּא נָמֵי חִנָּא וְעוֹד דְּדֶרֶךְ תַּנָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ כְּשֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בִּשְׁבִיל כָּךְ יוֹתֵר אע"פ שֶׁכְּבָר הִשְׁמִיעָנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּרֵישׁ בְּרָכוֹת (דַּף ב.) וּבִשְׁאָר דּוּכְתֵּי:

עין משפט נר מצוה

א ש"ע אה"ע סי' קכט סעי' א:

ב מיי' פג' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קכט:

ג מיי' פג' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכט סעי' א:

ד מיי' פג' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכט סעי' א:

ה מיי' פט"ז מהל' אישות הל' ד, סמג עשין מח, טור אה"ע סי' צו:

ו מיי' פט"ז מהל' אישות הל' יא, ש"ע אה"ע סי' צו סעי' יט א:

ז מיי' פא' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלג סעי' א:

ח מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' טז:

ט מיי' פי"ד מהל' מלווה ולווה הל' א:

י מיי' פי"ז מהל' מלווה ולווה הל' ב, סמג עשין פד, טוש"ע חו"מ סי' קח סעי' ג:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין

ב לקמן פו.

ג לקמן מט:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה והלכתא כנחמני כו' דעל שם שרבה. ובערוך ערך אביי כתב בשם הגאונים דנחמני שמו והיה בר אחוה דרבה בר נחמני ותלמידיה וכיון דהוה שמיה נחמני כשם אבוה דרבה בר נחמני לא הוה קרי ליה בכל שעה נחמני (עיין ברמב"ם פרק ו מהל' ממרים) והי' קורא ליה אביי בלשון ארמית כאדם שקורא אבי וסליק ליה אביי:

מִשּׁוּם חִינָּא אַקִילוּ רַבָּנַן גַּבַּהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ: מַאי טַעְמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּרַב כָּהֲנָא – דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא; וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד בִּשְׁנֵי בַצּוֹרֶת, שֶׁהִפְקִיד דִּינַר זָהָב אֵצֶל אַלְמָנָה; וְהִנִּיחַתּוּ בְּכַד שֶׁל קֶמַח, וַאֲפָאַתּוּ בְּפַת, וּנְתָנַתּוּ לְעָנִי; (א)לְיָמִים בָּא בַּעַל הַדִּינָר, וַאֲמַר לַהּ: הָבִי לִי דִּינָרִי. אָמְרָה לֵיהּ: יְהַנֶּה סַם הַמָּוֶת בְּאֶחָד מִבָּנֶיהָ שֶׁל אוֹתָהּ אִשָּׁה, אִם נֶהֱנֵיתִי מִדִּינָרְךָ כְּלוּם! אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִין עַד שֶׁמֵּת אֶחָד מִבָּנֶיהָ; וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: מָה מִי שֶׁנִּשְׁבַּע בֶּאֱמֶת – כָּךְ, הַנִּשְׁבָּע עַל שֶׁקֶר – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. מַאי טַעְמָא אִיעֲנְשָׁה? דְּאִישְׁתְּרַשׁ לַהּ מְקוֹם דִּינָר. וּמַאי "מִי שֶׁנִּשְׁבַּע בֶּאֱמֶת"? כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע בֶּאֱמֶת. [א]אִי מִשּׁוּם הָא, מַאי אִירְיָא אַלְמָנָה? אֲפִילּוּ גְּרוּשָׁה נָמֵי! אַלְמָה אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא אַלְמָנָה, אֲבָל גְּרוּשָׁה מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ? אַלְמָנָה שָׁאנֵי; דִּבְהַהִיא הֲנָאָה דְּקָא טָרְחָה קַמֵּי דְּיַתְמֵי, אָתְיָא לְאוֹרוּיֵי הֶיתֵּרָא. [ב]אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין, אֲבָל חוּץ לְבֵית דִּין – מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. אִינִי?! וְהָא רַב לָא מַגְבֵּי כְּתוּבָּה לְאַרְמַלְתָּא! קַשְׁיָא. (ב)בְּסוּרָא מַתְנוּ הָכִי. בִּנְהַרְדְּעָא מַתְנוּ הָכִי – אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין, אֲבָל חוּץ לְבֵית דִּין – מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. וְרַב אָמַר: אֲפִילּוּ חוּץ לְבֵית דִּין נָמֵי אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. רַב לְטַעְמֵיהּ – דְּרַב לָא מַגְבֵּי כְּתוּבָּה לְאַרְמַלְתָּא. וְלֵיאַדְּרַהּ וְלַיגְבְּיַיהּ! בִּשְׁנֵי דְּרַב קִילִי נִדְרֵי. הָהִיא דַּאֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא, אֲמַר לַהּ: מָה אֶעֱבֵיד לִיךְ, דְּרַב לָא מַגְבֵּי כְּתוּבָּה לְאַרְמַלְתָּא. אֲמַרָה לֵיהּ: מִידֵּי הוּא טַעְמָא – אֶלָּא דִּלְמָא נְקִיטְנָא מִידֵּי מִכְּתוּבָּתִי, חַי ה' צְבָאוֹת אִם נֶהֱנֵיתִי מִכְּתוּבָּתִי כְּלוּם! אָמַר רַב הוּנָא: מוֹדֶה רַב בְּקוֹפֶצֶת. (ג)הָהִיא דַּאֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אֲמַר לַהּ: מַאי אֶעֱבֵיד לִיךְ, דְּרַב לָא מַגְבֵּי כְּתוּבָּה לְאַרְמַלְתָּא, וְאַבָּא מָרִי לָא מַגְבֵּי כְּתוּבָּה לְאַרְמַלְתָּא. [ג]אֲמַרָה לֵיהּ: הַב לִי מְזוֹנֵי. אֲמַר לַהּ: מְזוֹנֵי נָמֵי לֵית לִיךְ; דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: הַתּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ בְּבֵית דִּין – אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. אֲמַרָה לֵיהּ: אַפְכוּהּ לְכוּרְסְיֵהּ, כְּבֵי תְרֵי עָבְדַתְּ לִי! הַפְכוּהּ לְכוּרְסְיֵהּ וְתָרְצוּהּ, וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא אִיפְּרַק מֵחוּלְשָׁא. אֲמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרַב יִרְמְיָה בִּירָאָה: אַדְּרַהּ בְּבֵית דִּין, וְאַשְׁבְּעַהּ חוּץ לְבֵית דִּין, וְלֵיתֵי קָלָא וְלִיפּוֹל בְּאוּדְנִי, דְּבָעֵינָא כִּי הֵיכִי דְּאֶעֱבֵיד בָּהּ מַעֲשֶׂה. גּוּפָא – אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא אַלְמָנָה, אֲבָל גְּרוּשָׁה – מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ. וּגְרוּשָׁה דְּאַדְּרַהּ לָא?! וְהָא שְׁלַחוּ מִתָּם: "אֵיךְ פְּלוֹנִיתָא בַּת פְּלוֹנִי קַבִּילַת גִּיטָּא מִן יְדָא דְּאַחָא בַּר הִידְיָא דְּמִתְקְרֵי "אַיָּה מָרִי""; וְנִדְרַת וַאֲסַרַת פֵּירוֹת שֶׁבָּעוֹלָם עֲלַהּ דְּלָא קַבִּילַת מִכְּתוּבְתַהּ אֶלָּא גְּלוּפְקְרָא אֶחָד, וְסֵפֶר תְּהִלִּים אֶחָד, וְסֵפֶר אִיּוֹב, וּמִמְשָׁלוֹת בְּלוֹאִים;

וְשַׁמְנוּם

גמ' משום חנא שיהא חן האנשים בעיני הנשים לנשא להם: יהנה יועיל להמיתו: דאשתרש לה מקום דינר נשתכרה בו עסה כעבי הדינר שאם לא היה הדינר היתה נותנת עוד עסה בככר: ומאי מי שנשבע באמת האי לאו אמת הוא: כמי שנשבע באמת דהא שוגגת היא ומפני שענש שבועה מרובה נמנעו מלהשביעה: אתיא לאורויי היתרא בדבר מועט וסבורה שאין פרעון לה שבשכר טרחה נוטלתו: חוץ לב"ד משביעין אותה שבועת הדיינין של תורה היא ונקט ס"ת בידה או תפלין ומשביע לה בשם או בכנוי כדאשכחן באברהם שים נא ידך וגו' ואשביעך בה' (בראשית כד) וענשה מרובה וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקט מידי ואין ענשה כל כך: לא מגבי כתובה משום דנמנעו מלהשביעה ואם אתא לשבעה חוץ לבית דין ולגביה כתובתה: וליאדרה כדתנן נודרת ליתומים כל מה שירצו: קילי נדרי היו נדרים בעיניהם לעבור עליהם הלכך לא סמכינן אנדרה לאגבויה: בקופצת הואיל וקפצה ונשבעה הרי נשבעה וגובה: אין לה מזונות מעתה דגליא דעתה דבעי לאנסובי ואיהו לא אתני בהדה אלא כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו: כבי תרי דינת לי כרב דלא מגבי כתובה וכשמואל להפסיד מזונות ע"כ: הפכו לכורסי' ותרצוה הפכו כסאו וזקפוהו כדי שתתקיים הקללה בכך פ"א הפכו לכרסייה תשפל גדלתו: לא אפרק מחולשא לא נצול מלבא לידי חלי: אדרה בב"ד כל מה שירצו יתומים: וליפול באזני חפץ אני שישמע הקול באזני שהגבה כתובה בימי: דבעינן דאעביד בה מעשה כשמואל רבי יהודה מלבן של תלמידיו של רב כגון רב הונא ובית דינו שלא היו מגבין כתובות אלמנה: אבל גרושה משביעין דלא טרחא קמייהו ולא מוריא היתרא: וגרושה לא סגי בהדרה בתמיה: והא שלחו מתם האשה מבבל היתה והלכה היא ובעלה לארץ ישראל וגרשה שם ותבעתו כתובתה ועשו לה פסק דין על נכסיו שבבבל: דמתקרי איה מרי כך היתה חניכתו: ונודרת ואוסרת כל פרות שבעולם עלה אם קבלה מכתובתה: אלא גלופקרא קוטא: וממשלות ספר משלי:

לא היו ימים מועטים וא"ת ומאי טעמא אענש הא אמרינן בפ"ג דשבועות (דף כו.) האדם בשבועה פרט לאנוס כדרב כהנא ורב אסי דמר משתבע הכי אמר רב ומר משתבע הכי אמר רב וכי אתו לקמיה דרב ואמר כחד מנייהו אמר ליה אידך ואנא בשקרא אשתבעי ואמר ליה את לבך אנסך וליכא למימר דלא ממעט קרא התם אלא למפטר מקרבן אבל ענש איכא כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף יז.) גבי נשבע לבטל את המצוה דמבעי לן תרי קראי חד למפטריה מקרבן וחד למפטריה מלאו [והכא ליכא אלא חד קרא למפטריה מקרבן] אבל ענש דשבועת שוא איכא דהא לבך אנסך משמע ולא נשבעת לשקר ועוד דבפ"ג דנדרים (דף כה:) מייתי דרב כהנא ורב אסי אשבועות שגגות דתניא בגמרא כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות ומפ' שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דמשמע דמותרות ואפי' ענש ליכא ולא דמי לנשבע לבטל את המצוה דאיכא ענש שבועת שוא דהתם מבעי לן ב' קראי אחד למפטר שוגג מקרבן ואחד למפטר מזיד ממלקות וכשפטר שוגג לגמרי פטרו מענש ומקרבן וה"ה גבי האדם בשבועה פרט לאנוס דפטור לגמרי וי"ל דהכא גבי פקדון הוה לה להזהר יותר לשמרו היטב והוה לה לאסוקי אדעתא שתבא לידי שבועה: **דמוריא היתרא** ולכך נמנעו מלהשביעה שענש שבועה מרובה אלא בהדרה דלא חמיר כולי האי והשתא בזמן הזה תקנו לקבל חרם במקום שבועה שלא יהא הענש גדול כל כך: **לא שנו אלא בב"ד** פי' בקונטרס דחמירא משום דהויא באנקוטי חפצא ואיכא ענש טפי והא דאמר בהכותב (כתובות דף פח.) אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא לא כמו שפי' בקונט' (שם) דנפקא מינה בין דאורייתא לדרבנן לענין אנקוטי חפצא דאפי' שבועה דרבנן הויא באנקוטי חפצא כדפי' הקונט' בעצמו כאן אלא יש לחלק בין דאורייתא לדרבנן כמו שמפרש בערוך דשבועה דאורייתא הויא בכנוי נרות ועוד בריש שבועת הדיינים (שבועות דף מח.) מפרש חלוק בין דאורייתא לדרבנן (ובההיא פרקא מפרש מאי איכא בין שבועה דאורייתא לדרבנן והתם לא מדכר חלוק דכנוי ואנקוטי חפצא): **ונודרת ואוסרת פירות שבעולם עליה שלא קבלה מכתובתה** כו' ל"ג כל פרות לאע"ג דנדר חייל אף על דבר שאינו יכול לקיים כדאמר בפרק שני דנדרים (דף טו.) גבי קונם עיני בשינה דפריך ואי לא ישיב שעורא למלתיה מי שבקינן ליה על דעבר באסור בל יחל והא"ר יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו ויישן לאלתר והא דנדרי הבאי מותרים כדאמר בפרק ג' דנדרים (דף כ:) לאו משום דאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים כגון דאמר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי אם לא ראיתי גמל פורח באויר ונחש כקורת בית הבד אלא לפי שאין דעתו לומר ממש גמל ולא ממש כקורת בית הבד אלא מה שהוא טרוף בגבו מאד ומשנה משאר נחשים קורא כקורת בית הבד וחיל גדול מאד שראה קורא כעולי מצרים ואינו אומר כן אלא להחזיק דבריו ודוקא שבועות הבאי אסור מדרבנן דהחמירו משום דכתיב ביה לא ינקה אבל נדרי הבאי ואפילו לא אמר כל הפירות אלא אסר עליה חד פירא שרי בנדר ואין חלוק בין כל פרות ובין חד פירא מ"מ הכא נ"ג כל פרות לאע"פ שעוברת לאלתר בבל יחל אם קבלה מכתובתה כיון דמשם ואילך לא מתסרא כדאמר מכין אותו ויישן לאלתר אינה חוששת הואיל ואינה עומדת באסור כל ימיה כדמפרש בסמוך וא"ת בפ' בתרא דנדרים (דף פט:) דאמר ההוא גברא דאמר תתסר הנאות דעלמא עלי אי נסבנא אתתא עד דלא תנינא הלכתא כו' ואתא רב אחא ושבשה ואנסביה. אתתא ושרקיה טינא כדי שלא יהנה מן העולם מה מועיל מאי לשרקיה דכי אנסביה מיד עבר כיון שאין יכול בסוף לקיים וי"ל דדוקא בשעה שנודר אם אי אפשר לו לקיים עובר לאלתר אבל התם בשעה שנדר היה יכול לקיים דאפשר לו שלא ישא אע"ג דכי אנסביה אין יכול לקיים אינו עובר לאלתר על שיהנה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט"ז מהל' אישות הל' טז, טוש"ע אה"ע סי' צו סעי' כ:

ב מיי' פט"ז מהל' אישות הל' יא, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' צו סעי' יט:

ג מיי' פי"ח מהל' אישות הל' א, סמג לאוין פא, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' ג:

מסורת הש"ס

א במדבר רבה

ב לקמן מט:

ג נדרים כא:

גליון הש"ס

גמ' דקא טרחה קמי דיתמי. עיין ב"ב ד' נב ע"ב תד"ה דטרחא:

וְשַׁמְנוּם בַּחֲמִשָּׁה מָנֶה; לִכְשֶׁתָּבֹא לְיֶדְכֶם הַגְּבוּהָ אֶת הַשְּׁאָר". אָמַר רַב אָשֵׁי: הָהוּא, גֵּט יְבָמִין הֲוָה. [אב]הִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן שֶׁתְּהֵא נוֹדֶרֶת כּוּ': אָמַר רַב הוּנָא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשֶׁלֹּא נִיסֵּת, אֲבָל נִיסֵּת – אֵין מַדִּירִין אוֹתָהּ. [ג]נִיסֵּת מַאי טַעְמָא – דְּמֵיפַר לַהּ בַּעַל; כִּי לֹא נִיסֵּת נָמֵי, לְכִי מִנַּסְבָא מֵיפַר לַהּ בַּעַל! אֵין הַבַּעַל מֵיפֵר בְּקוֹדְמִין. (א)וְנֵיחוּשׁ דִּלְמָא אָזְלָה לְגַבֵּי חָכָם וְשָׁרֵי לַהּ! קָסָבַר צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר. רַב נַחְמָן אָמַר: אֲפִילּוּ נִיסֵּת. נִיסֵּת, וַדַּאי מֵיפַר לַהּ בַּעַל! דְּמַדְּרִינַן לַהּ בָּרַבִּים. מֵיתִיבִי: נִיסֵּת – גּוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ אִם נָדְרָה. מַאי, לָאו נָדְרָה הַשְׁתָּא? לָא, דִּנְדַרָה מֵעִיקָּרָא. וְהָתַנְיָא: נִיסֵּת – נוֹדֶרֶת וְגוֹבָה כְּתוּבָּתָהּ! תַּנָּאֵי הִיא, דְּאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר: נֶדֶר שֶׁהוּדַּר בָּרַבִּים – יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה; וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר: אֵין לוֹ הֲפָרָה. [דה]אִיבַּעְיָא לְהוּ: צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר, אוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ? רַב נַחְמָן אָמַר: אֵינוֹ צָרִיךְ; רַב פָּפָּא אָמַר: צָרִיךְ. רַב נַחְמָן אָמַר אֵינוֹ צָרִיךְ – דְּאִי אָמְרַתְּ צָרִיךְ, זִימְנִין דְּגָיֵיז לֵיהּ לְדִיבּוּרֵיהּ, וְחָכָם מַאי דְּשָׁמַע מֵיפַר. רַב פָּפָּא אָמַר צָרִיךְ – מִשּׁוּם מִילְּתָא דְּאִיסּוּרָא. [ו]תְּנַן: הַנּוֹשֵׂא נָשִׁים בַּעֲבֵירָה – פָּסוּל, עַד שֶׁיִּדּוֹר הֲנָאָה. וְתָנֵי עֲלַהּ: נוֹדֵר וְעוֹבֵד, יוֹרֵד וּמְגָרֵשׁ. וְאִי אָמְרַתְּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר, לֵיחוּשׁ דִּילְמָא אָזֵיל לְגַבֵּי חָכָם וְשָׁרֵי לֵיהּ!

דְּמַדְּרִינַן

ושמנום בחמשה מנה הביאתם לפניו ושמנו דמיהן חמשה מנה: גט יבמין הוה יבמה היה זה שנתן לה גט לפסלה על האחין והיא באה לגבות כתובה מנכסי בעלה הראשון שנתארמלה הימנו: לא שנו דגביא בהדרה: אלא בשלא ניסת לאחר בשעת גביית כתובה: דמפר לה בעל והיא סומכת על כך ונודרת וגובה על שקר: בקודמין בנדרים שקדמו לנשואין: צריך לפרט את הנדר הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט היאך נדר הנדר הזה וכי מפרטה קמה דליתומים נדרה וכך נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרו לה: ברבים נודרת בפני עשרה וקסבר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה: מאי לאו נדרה השתא בשעת גבייה לאחר נשואין וקשיא לרב הונא: מעיקרא נדרה קודם נשואין גבה אף אחר נשואין דאינו מפר בקודמים דכתיב ואם בית אישה נדרה (במדבר ל':י"א): נודרת וגובה משמע נודרת השתא: תנאי היא לקמן פליגי בה בפרקין (דף מה:) איכא למ"ד יש לו הפרה ואלבה לא גביא משום דמפר לה: ואיכא למ"ד אין לו הפרה ואלבה מדרינן לה ברבים וגביא: דגאז ליה לדבוריה ואינו מפרש הכל: וחכם אינו מיפר אלא לדעת מה שישמע הלכך לא יפרט על מה נדר אלא יאמר כך נדרתי ואסרתי עלי פרות מין פלוני: משום איסורא שמא על דבר איסור נדרה כגון על גבוי כתובה וכגון יאסרו עלי כל פרות שבעולם אם אעבור עבירה פלוני ובא להתיר את נדרו סתם ורוצה לעבור העבירה: הנושא נשים בעבירה כהן הנושא נשים פסולות לכהונה פסול לעבודה: עד שידור הנאה ממנה לגרשה ומשנה היא בבכורות (דף מה:): נודר הנאה: ועובד עבודה ואע"פ שעדיין לא גרשה: יורד מן העבודה לאחר שסיים ומגרשה:

גט יבמין הוה פי' בקונטרס שנתן לה גט לפסלה על האחין וכתובתה על נכסי בעלה הראשון וקשה דלא היה להם להזכיר גט דלא נתנה כתובה לגבות על שתחלוץ והיה להם לכתוב שחלצה ואמר ר"י גט יבמין הוה דלאחר שנתייבמה גרשה היבם וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ומוריא התירא משום דקא טרחה קמי אחיו: **אבל** נשאת אין מדירין אותה וא"ת ויוליה שלא תאכל ככר זה אם נהנית משל בעלה ותאכל לאלתר בפנינו וכן קשה בסמוך דפריך וליחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה ולרבי אליעזר דאמר בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עה. ודף . עו.) שיכול להפר כל נדרים שעתידה לידור אתי שפיר דאיכא למיחש שמא כבר הפר לה כל מה שעתידה לידור אבל לשאר תנאי קשה וי"ל שאינה חוששת אלא בנדר שעל ידה היא עומדת באיסור כל ימיה וא"ת ונדירה בפני בעלה ויאמר לה קיים ליכי דאז אין יכול להפר כדאמר בפ' נערה המאורסה (נדרים דף עט.) וי"ל דחיישינן שמא יפר. לה בלחש קודם שיאמר קיים ליכי וא"ת ונדירוה על דעת רבים דאין לו הפרה כדאמר אמימר לקמן וי"ל דבעניין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים וכיון דלרב הונא ברבים יש לה הפרה ה"ה על דעת רבים דכיון שאינה תלויה בדעתה דיכול להפר אפילו בלא חרטה כך יכול להפר בלא דעת רבים וכי פריך ודלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה הוה מצי לשנויי דמדרינן לה על דעת רבים אלא דבלאו הכי משני שפיר ועי"ל דרב הונא לית לה דאמימר והא דאמר אמימר אפי' למאן דאמר יש לו הפרה לא קאי אדרב הונא אלא אדרבנן דרבי יהודה דמתניתין דתנן (לקמן גטין דף מה:) . ר' יהודה אומר. כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר משום פריעותא שנדרה נדר שאין לו הפרה ושלא ידעו בו רבים יחזיר דלא חייש לקלקולא ורבנן פליגי ואמרי לא יחזיר משום קלקולא ולא מפלגי בין ידעו רבים ללא ידעו בו רבים אלמא יש לו הפרה וכן משמע התם דקאמר לרבנן אטו התם מי איכא עלייהו שבועה כלל משמע דלרבנן יש לו הפרה וא"ת לאמימר והא על דעת רבים אין לו הפרה א"כ ע"כ לא בכל ענין אמרי רבנן דלא יחזיר דבעל דעת רבים ליכא קלקולא א"כ ברבים נמי מנא לה דסברי דיש לו הפרה וי"ל דברבים שהזכיר רבי יהודה אם איתא דלרבנן אין לו הפרה הוו להו לרבנן לפרושי ולחלק ולומר איפכא מדר' יהודה אבל בעל דעת רבים אין לחוש דלא איירי בה רבנן דר' יהודה נמי לא הזכיר על דעת רבים ועוד דבעל דעת רבים לא פסיקא להו לרבנן למתני דיחזיר דלפעמים יש היתר בעל דעת רבים כגון מדעתם של אותם רבים או לדבר מצוה ואיכא קלקולא אבל ברבים אם איתא דאין לו הפרה הוי להו למתני דיחזיר דמלתא דפסיקא היא דבשום ענין אין לו הפרה למ"ד אין לו הפרה לא שנא לדבר מצוה ולא שנא לדבר הרשות תדע דמעשה בגבעונים לדבר מצוה היה: **לחוש** דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה משמע דאליבא דרב הונא פריך אבל אי לאו דרב הונא לא הוה קשיא ליה אמתני' ולמאי דפרשית דרב הונא פליג אאמימר אתי שפיר דאמתני' ליכא למפרך דהא הכא לאמימר דמדרינן לה על דעת רבים אבל לרב הונא לא מצי לשנויי הכי אבל למאי דפי' דגבי חכם מודה רב הונא דאין לו הפרה בלא רב הונא הוה מצי למפרך אמתני' וי"ל דלא מצי למפרך אמתני' בלא רב הונא דאיכא למימר שנדיר אותה על זה הככר ותאכל לאלתר בפנינו אבל לרב הונא דקאמר נשאת אין מדירין אותה ואין מועיל להדירה על הככר שאינה חוששת כיון דאינה באיסור כל ימיה כי לא נשאת נמי נחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה וא"ת בין חכם בין בעל איך יכולין להפר שלא בפני היתומים הא אמרי' בנדרים בפ' ר"א (נדרים דף סה.) דהמודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו ויליף ממשה וצדקיהו במדין נדרת במדין לך והתיר נדרך וי"ל דבדיעבד אם הפר מופר תדע מדסמיך צדקיהו שהיה חסיד גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר ועוד דטעם דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים דאמר התם בפ' השותפין המודר הנאה מחברו בפניו אין נשאל אלא בפניו שלא בפניו בין בפניו בין שלא בפניו ר' יוחנן אמר מפני הבושה ור' יהושע בן לוי אמר מפני החשד ואתיא הדא פלוגתא כהדין פלוגתא דתניא יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי ר' יהודה בן בתירא ר"ע אומר אין צריך לפרט את מעשיו פי' מפני הבושה שנתבייש לפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט מעשיו כדי שיתבייש מחטאתיו ומ"ד מפני החשד פי' שלא יחשדוהו שעבר על נדרו ולכך נמי לא יפרט מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות והשתא ניחא הכא דלא שייך לא בושה ולא חשד דלא ידעי אם קבלה כלום מכתובתה והא דיליף ממשה וצדקיהו היינו כר' יהושע בן לוי דהתם מפני החשד איכא מפני בושה ליכא: **קסבר** צריך לפרט את הנדר בירושלמי משמע דהכי קיימא לן דההוא דאתא קמיה דר' בון אמר ליה התיר לי נדרי אמר ליה מאי נדרת א"ל נדרית דלא מרוחנא אמר ליה וכי עבדין כדין אמר ליה לנחת דקוביא קאמינא אמר ליה ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרט את הנדר דאי לאו דפרטת לנדר התרתיהו לך וא"ת בפ' שום היתומין (ערכין דף כג) גבי מקדיש נכסיו והיו' עליו כתובה (ובעל חוב) דקאמר ר' אליעזר כשהוא מגרשה ידר הנאה ור' יהושע אומר אינו צריך ומפרש דפליגי בנדר שהודר ברבים דרבי אליעזר סבר דאין לו הפרה ור' יהושע סבר יש לו הפרה ואינו צריך דקאמר היינו דאינו מועיל וא"כ תקשי כדפריך התם לעיל לימא רב הונא כתנאי אמר לשמעתיה דכיון דלרב הונא סבר צריך לפרט אמאי אינו מועיל וא"כ הא דרב הונא דצריך לפרט הויא כתנאי ומיהו לא קיימא התם מסקנא הכי: **תנן** הנושא נשים כו' ה"ה דמצי למפרך ממתניתין דהכא: **ותני** עלה נודר ועובד יורש ומגרש קשה לר"י דאמאי הוצרך לאתויי ותני עלה לפרוך ממתניתין גופה דקתני פסול עד שידור הנאה ואי אמרת אין צריך לפרט הנדר לחוש דלמא כו' ונראה לי דאמתניתין הוה מצי למימר דפסול מלעבוד אפי' גרשה עד שידור הנאה שלא יקח לעולם נשים פסולות יותר. ולכך לא שייך למפרך לחוש דלמא כו' כיון דכבר גרש הא ליכא למיחש דלמא ישאל על נדרו כדי לקח נשים פסולות אבל הא דקתני ועובד ומגרש פריך שפיר כיון דעדיין לא גרשה יש לחוש דלמא אזל לגבי חכם ושרי לה ולא יגרש:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין עח, ש"ע אה"ע סי' צו סעי' יט:

ב מיי' פט"ז מהל' אישות הל' יב, טור אה"ע סי' צו:

ג מיי' פי"א מהל' נדרים הל' כב, סמג לאוין רמב, טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' לה:

ד מיי' פו' מהל' שבועות הל' ה:

ה מיי' פד' מהל' נדרים הל' ה, סמג לאוין רמא, טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' יד:

ו מיי' פו' מהל' ביאת מקדש הל' ט:

מסורת הש"ס

א בכורות מה:

גליון הש"ס

גמ' ניסת אין מדירין אותה. עיין משנה למלך פ"ב מהל' נזירות הל' יז:

תורה אור השלם

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו [ויקרא כא, ז]

א(א)דְּמַדְּרִינַן לֵיהּ בְּרַבִּים. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר נֶדֶר שֶׁהוּדַּר בְּרַבִּים – אֵין לוֹ הֲפָרָה; אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בג(ב)דְּמַדְּרִינַן לֵיהּ עַל דַּעַת רַבִּים – דְּאָמַר אַמֵּימָר, הִלְכְתָא: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר נֶדֶר שֶׁהוּדַּר בְּרַבִּים יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה, עַל דַּעַת רַבִּים – אֵין לוֹ הֲפָרָה. ד(ג)וְהָנֵי מִילֵּי לִדְבַר הָרְשׁוּת, אֲבָל לִדְבַר מִצְוָה – יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה. כִּי הַהוּא מַקְרֵי דַּרְדְּקֵי דְּאַדְּרֵיהּ רַב אַחָא עַל דַּעַת רַבִּים, דַּהֲוָה פָּשַׁע בְּיָנוֹקֵי; וְאַהְדְּרֵיהּ רָבִינָא, דְּלָא אִישְׁתְּכַח דְּדָיֵיק כְּוָותֵיהּ.

(ד)וְהָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם: מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם?! דְּאוֹרָיְיתָא הוּא, דִּכְתִיב: "וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וְחָתוֹם"! האָמַר רַבָּה: לָא צְרִיכָא – לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי; תַּקִּינוּ רַבָּנַן עֵדֵי חֲתִימָה, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם – דִּזְמְנִין דְּמָיְיתִי סָהֲדֵי, אִי נָמֵי זִימְנִין דְּאָזְלִי לִמְדִינַת הַיָּם. רַב יוֹסֵף אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא לְרַבִּי מֵאִיר, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא עֵדִים מְפָרְשִׁין שְׁמוֹתֵיהֶן בְּגִיטִּין – מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. (ה)כִּדְתַנְיָא: בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה כּוֹתֵב "אֲנִי פְּלוֹנִי חָתַמְתִּי עֵד"; אִם כְּתַב יָדוֹ יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר – כָּשֵׁר, וְאִם לָאו – פָּסוּל. זחאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: תַּקָּנָה גְּדוֹלָה הִתְקִינוּ, שֶׁיִּהְיוּ מְפָרְשִׁין שְׁמוֹתֵיהֶן בְּגִיטִּין – מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. (ו)וּבְסִימָנָא לָא?! וְהָא רַב צָיֵיר כְּוָורָא; וְרַבִּי חֲנִינָא צָיֵיר חֲרוּתָא; רַב חִסְדָּא סָמֶךְ; וְרַב הוֹשַׁעְיָא עַיִן; רַבָּה בַּר רַב הוּנָא צָיֵיר מָכוּתָא! שָׁאנֵי רַבָּנַן, דִּבְקִיאִין סִימָנַיְיהוּ. מֵעִיקָּרָא בְּמַאי אַפְקְעִינְהוּ? בְּדִיסְקֵי. ט(ז)הִלֵּל הִתְקִין פְּרוֹסְבּוּל וְכוּ': תְּנַן הָתָם, פְּרוֹסְבּוּל אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהִתְקִין הִלֵּל הַזָּקֵן; שֶׁרָאָה אֶת הָעָם שֶׁנִּמְנְעוּ מִלְּהַלְווֹת זֶה אֶת זֶה, וְעָבְרוּ עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְלִיַּעַל וְגוֹ'", עָמַד וְהִתְקִין פְּרוֹסְבּוּל. יא(ח)וְזֶה הוּא גּוּפוֹ שֶׁל פְּרוֹסְבּוּל: "מוֹסְרַנִי לָכֶם פְּלוֹנִי [וּפְלוֹנִי] הַדַּיָּינִין שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, שֶׁכׇּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי אֵצֶל פְּלוֹנִי, שֶׁאֶגְבֶּנּוּ כׇּל זְמַן שֶׁאֶרְצֶה". וְהַדַּיָּינִים חוֹתְמִים לְמַטָּה, אוֹ הָעֵדִים. יב(ט)וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא מְשַׁמְּטָא שְׁבִיעִית, וְהִתְקִין הִלֵּל דְּלָא מְשַׁמְּטָא?! אָמַר אַבָּיֵי: בִּשְׁבִיעִית בִּזְמַן הַזֶּה, וְרַבִּי הִיא – יגיד(י)דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: "וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִיטָּה שָׁמוֹט" – בִּשְׁתֵּי שְׁמִיטּוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר: אַחַת שְׁמִיטַּת קַרְקַע וְאַחַת שְׁמִיטַּת כְּסָפִים. בִּזְמַן שֶׁאַתָּה מְשַׁמֵּט קַרְקַע – אַתָּה מְשַׁמֵּט כְּסָפִים, בִּזְמַן שֶׁאִי אַתָּה מְשַׁמֵּט קַרְקַע, אִי אַתָּה מְשַׁמֵּט כְּסָפִים.

וְתַקִּינוּ

על דעת רבים כך יאמרו לו הרי אנו מדירין אותך על דעתנו: וה"מ דאין לו הפרה: לדבר הרשות שאין צריכים להפרתו לצורך דבר מצוה: דאדריה שלא ילמד עוד תינוקות: דהוה פשע בינוקי חובטן יותר מדאי: לר"א דאמר בפ' בתרא (לקמן גיטין פו.) עדי מסירה כרתי דקתני ר' אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר והאי קרא עצה טובה קמ"ל: מפני תקון העולם דלמא מייתי עדי מסירה ומערער בעל לומר לא גרשתיה: מפרשי שמותיהן ראובן או שמעון מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו: כדתניא כו' אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר דמתוך שלא היה מפרש שמו לא היו יודעין לבקש עדים מכירים ויודעים שיעידו על כתב ידו והיו צריכין לחזר אחר שטרות אחרים שחתימתם דומה לזו ונתקיימו בב"ד על ידי העלאת החתומים עצמן כדקי"ל בכתובות (דף כ.) אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והחזק בב"ד: מפני תקון העולם שמאחר שיתפרשו שמותם יחזרו אחר יודעיהם ומכיריהם להעיד על כתב ידם: צייר כורא ולא היה חותם שמו: חרותא ענף של דקל: מכותא וילון ספינה: מעיקרא במאי אפקעינהו במה הודיעו לבריות שאלה חותמיהן בשטרות ליכא למימר מעיקרא דהא אמרת התקינו: בדיסקי שטרי שאלות ותשובות ושלומות: אינו משמט מאחר שכתב פרוסבול אינו משמט חובו בשביעית: מוסרני לכם את שטרותי שאתם תהיו נוגשים ואני לא אגש ולקמן מוקי דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה וליתן לזה במקום שיש סייג ותקנה: והתקין הלל דלא תשמט ועקר דבר מן התורה: בשביעית בזמן הזה והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן הוא ואע"ג דהלל בבית שני הוה סבירא ליה לאביי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרינן בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר ומצאתי בתלמידי רבינו יצחק הלוי שכתב במסכת גיטין בירושלמי מניין שאין השמטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמטה שמוט אחת שמטת יובל ואחת שמטת שביעית אבל בת"כ ראיתי דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת: בזמן שאי אתה משמט קרקע כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ: אי אתה משמט כספים ואף על פי שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן בהקישא דלא נהגא:

אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו' במכות (דף טז.) גרסי' ברוב ספרים אמר אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ולפי גרסא זו משמע דכן הלכה דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה ולמאי דגרס נמי אפי' למ"ד כו' שלא בא לפסק בהודר ברבים מ"מ מדפסק בעל דעת רבים דאין לו הפרה מכלל שסובר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו כ"ש על דעת רבים ומה הוצרך לפסק הלכתא בעל דעת רבים כיון דאפילו ברבים אין לו הפרה ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד ברבים יש לו הפרה כו' אע"ג דקאמר לעיל דמדרינן ליה ברבים אליבא דרב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא איתשיל לענין פרעון כתובה הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי ומדאדרי' רב אחא נמי להוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (פסחים קז.) אדור ברבים דלא אשתי שכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי: **אבל** לדבר מצוה יש לו הפרה אומר ר"ת משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה ועוד אומר ר"ת דעל דעת היינו כשאומר על דעת פלוני ופלוני אפי' שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד אע"פ שפירט על דעתו יכול אתם להתיר: **והעדים** חותמין על הגט כו' ר"ת מחק מספרו וי"ו מועטים ושמא משום דהוה משמע דר"ג תקן ובגמרא אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו משמע דמקודם נתקנה: **מי** איכא מידי דמדאורית' משמט שביעית ותקן הלל דלא משמט השתא לא בעי רבא לשנויי אהך קשיא דהפקר ב"ד היה הפקר כדמשני בתר הכי משום דקשיא ליה דלא היה לו להלל לעקר שביעית שהיא דאורייתא ואע"ג דדרשינן בספרי ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך (דברים ט"ו:ג') ולא של אחיך בידך מכאן אמרו המלוה חברו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין מ"מ לא היה לו לעשות תקנה לגמל לעשות כן שבטל בכך. השמטת כספים שצותה תורה ובקונט' פירש דרבא קאי נמי לשנויי פירכא דהכא ולדרשא דספרי עקרה אמלוה על המשכון דמוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר ב"ד היה הפקר אלא דאקרא קסמיך לה: **בזמן** שאתה משמט כו' פירש בקונט' דהשמטת קרקע לא נהגא בבית שני כדאמרי' בירושלמי בפרקין מניין שאין שמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמטה שמוט אחת שמטת יובל ואחת שמטת שביעית כו' ובבית שני הואיל ולא נהג יובל שלא היו כל יושביה עליה לא נהגא שמטה מדאורייתא והא דאמרי' בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמטין היינו מדרבנן וקשה לר"ת דהיה לו להביא ההיא דירושלמי ואפי' נאמר דסמיך אההיא והך דהכא מייתי משום כספים אכתי קשה בריש מועד קטן (דף ב:) דפריך חרישה וזריעה בשביעית מי שרי ומייתי הך דהכא והתם לא שייך כלל לאתויי אלא ההיא דירושלמי ונראה לר"ת דהשמטת קרקע דהכא ודהתם לא איירי בחרישה וזריעה אלא בשדות החוזרות לבעלים ביובל והשמטת קרקע קרי ליובל ולשביעית השמטת כספים לשמטה משמטת כספים ולא יובל כדאמרינן בהדיא בפרשת ראה אנכי ודריש לה מדבר השמטה שמוט וה"ק בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט שביעית כי ההיא דירושלמי ואר"ת דבבית שני נהג יובל דאמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) ואשמים איל נאמר על אשמתם ת"ל שכולן שפחות חרופות בעלו ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי ועבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמר בס"פ המקדיש שדהו (ערכין דף כט.) ולא מסתבר לומר שהביאו על שבעלו שפחות חרופות בבית ראשון כדאשכחן בספ"ק דהוריות (דף ו.) שהביאו על ע"ז שעבדו בימי צדקיהו לבע"ז אשכחן דנחטאו אבל על שפחה חרופה לא אשכחן דנחטאו ועוד דהא נהג בתי ערי חומה בבית שני כדתנן במסכת ערכין (דף לא:) ומייתי לה לקמן בהני שאחזו (גיטין דף עד:) בראשונה היה נטמן התקינו כו' ואמרינן נמי בסוף המקדיש שדהו (ערכין כט.) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא בזמן שיובל נוהג ולא תקן הלל פרוסבול לדורו שהרי היה בזמן הבית והלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה (שבת טו.) אלא לאחר חרבן דהוו ידעי דחרוב ביתא כדאמרינן בנזיר בפ' ב"ש (נזיר דף לב:) והא דבעי בסמוך לדריה תקין לאו לדריה ממש אלא לדור הסמוך אחר חרבן אי נמי ההיא בעיא אליבא דרבה דמשני הפקר ב"ד היה הפקר והא דאמר בסוף ערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמטין דמשמע דיובל לא נהג היינו למאי דס"ל התם מעיקרא דלא חזרו עשרת השבטים שגלו ולא היו בגלות בבל אלא ב' שבטים וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה עליה אבל במסקנא דאמרי' דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן נמצאו דהיו שם מי"ב שבטים ואע"ג שלא עלו כלם חשיב כל יושביה ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא מני לכל י"ב שבטים:

מסורת הש"ס

א מכות טז.; בכורות מה:
ב ערכין כג.
ג משנה גיטין
ד לקמן מח:
ה תוספתא גיטין
ו לקמן פז:; בבא בתרא קסא:
ז משנה שביעית
ח משנה שביעית
ט מועד קטן ב:
י קידושין לח:

גליון הש"ס

גמ' תקנה גדולה התקינו. עיין שבועות מה ע"א תד"ה גדולו': תד"ה בזמן וכו' כדאמרי' בהדיא. עיין ר"ה כט ע"א תד"ה קמ"ל:

תורה אור השלם

שָׂדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וְחָתוֹם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבֵי יְרוּשָׁלַ͏ִם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי־אָשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם נְאֻם־יְהֹוָה [ירמיהו לב, מד]

הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דָבָר עִם־לְבָבְךָ בְלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת־הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהֹוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא [דברים טו, ט]

וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כׇּל־בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא־יִגֹּשׂ אֶת־רֵעֵהוּ וְאֶת־אָחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהֹוָה [דברים טו, ב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' שבועות הל' ח, סמג לאוין רמא, טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' כג:
ב מיי' פו' מהל' שבועות הל' ח, סמג לאוין רמא, טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' כא:
ג מיי' פו' מהל' ביאת מקדש הל' ט:
ד מיי' פו' מהל' שבועות הל' ח, סמג לאוין רמא, טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' כא:
ה מיי' פא' מהל' גירושין הל' טו:
ו מיי' פא' מהל' גירושין הל' כד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יא:
ז מיי' פא' מהל' גירושין הל' טו:
ח מיי' פא' מהל' גירושין הל' כד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יא:
ט מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' טז, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' יח:
י טור חו"מ סי' סז:
יא מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יח, ש"ע חו"מ סי' סז סעי' יט:
יב מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' י, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' א:
יג טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' א:
יד מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' י:

וְתַקִּינוּ רַבָּנַן דְּתִשַּׁמֵּט, זֵכֶר לַשְּׁבִיעִית; רָאָה הִלֵּל שֶׁנִּמְנְעוּ הָעָם מִלְּהַלְווֹת זֶה אֶת זֶה, עָמַד וְהִתְקִין פְּרוֹסְבּוּל. וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא לָא מְשַׁמְּטָא שְׁבִיעִית, וְתַקִּינוּ רַבָּנַן דְּתִשַּׁמֵּט?! אב(א)אָמַר אַבָּיֵי: שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה הוּא. רָבָא אָמַר: הֶפְקֵר בֵּית דִּין – הֶפְקֵר. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנַּיִן שֶׁהֶפְקֵר בֵּית דִּין – הֶפְקֵר? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים, יָחֳרַם כָּל רְכוּשׁוֹ וְהוּא יִבָּדֵל מִקְּהַל הַגּוֹלָה". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מֵהָכָא: "אֵלֶּה הַנְּחָלוֹת אֲשֶׁר נִחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת וְגוֹ'". וְכִי מָה עִנְיַן רָאשִׁים אֵצֶל אָבוֹת? לוֹמַר לָךְ: מָה אָבוֹת מַנְחִילִין אֶת בְּנֵיהֶם כֹּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ, אַף רָאשִׁים מַנְחִילִין הָעָם כֹּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: כִּי הִתְקִין הִלֵּל פְּרוֹסְבּוּל – לְדָרֵיהּ הוּא דְּתַקֵּין, אוֹ דִּלְמָא לְדָרֵי עָלְמָא נָמֵי תַּקֵּין? גד(ב)לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְבַטּוֹלֵיהּ. אִי אָמְרַתְּ לְדָרֵיהּ הוּא דְּתַקֵּין – מְבַטְּלִינַן לֵיהּ; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לְדָרֵי עָלְמָא נָמֵי תַּקֵּין, הָא אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי בֵּית דִּין חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן גָּדוֹל הֵימֶנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן. מַאי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: לָא כָּתְבִינַן פְּרוֹסְבּוּל אֶלָּא אִי בְּבֵי דִינָא דְּסוּרָא אִי בְּבֵי דִינָא דִּנְהַרְדְּעָא. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לְדָרֵי עָלְמָא נָמֵי תַּקֵּין, בִּשְׁאָר בֵּי דִינָא נָמֵי לִכְתְּבוּ! הדִּלְמָא כִּי תַּקֵּין הִלֵּל לְדָרֵי עָלְמָא – כְּגוֹן בֵּי דִינָא דִּידֵיהּ, וּכְרַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי, דְּאַלִּימֵי לְאַפְקוֹעֵי מָמוֹנָא; אֲבָל לְכוּלֵּי עָלְמָא – לָא. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הָא פְּרוֹסְבֻּלָא – עוּלְבָּנָא דְּדַיָּינֵי הוּא; אִי אֲיַישַּׁר חֵילִי אֲבַטְּלִינֵּיהּ. אֲבַטְּלִינֵּיהּ?! וְהָא אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי בֵּית דִּין חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן גָּדוֹל הֵימֶנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן! הָכִי קָאָמַר: אִם אֲיַישַּׁר חֵילִי יוֹתֵר מֵהִלֵּל, אֲבַטְּלִינֵּיהּ. וְרַב נַחְמָן אָמַר: אֲקַיְּימִנֵּהּ. אֲקַיְּימִנֵּהּ?! הָא מִיקַּיַּים וְקָאֵי! הָכִי קָאָמַר: אֵימָא בֵּיהּ מִילְּתָא, דְּאַף עַל גַּב דְּלָא כָּתוּב כִּכְתוּב דָּמֵי. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַאי עוּלְבָּנָא – לִישָּׁנָא דְּחוּצְפָּא הוּא, אוֹ לִישָּׁנָא דְּנִיחוּתָא הוּא? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר עוּלָּא: עֲלוּבָה כַּלָּה שֶׁזִּינְּתָה בְּקֶרֶב חוּפָּתָהּ. אָמַר רַב מָרִי בְּרַהּ דְּבַת שְׁמוּאֵל: מַאי קְרָא? "עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ". אָמַר רָבָא: עֲדַיִין חֲבִיבוּתָא הוּא גַּבַּן, דִּכְתִיב "נָתַן", וְלָא כְּתִיב "הִסְרִיחַ". ו(ג)תָּנוּ רַבָּנַן: הַנֶּעֱלָבִין וְאֵינָן עוֹלְבִים, שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵין מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִין בְּיִסּוּרִין, עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְאוֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ". מַאי "פְּרוֹסְבּוּל"? אָמַר רַב חִסְדָּא: פְּרוֹס בּוּלֵי וּבוּטֵי.

בּוּלֵי

וְאָמַר רַבָּנַן דְּתִשְׁמַט בַּזְּמַן הַזֶּה: זֵכֶר לַשְּׁבִיעִית שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרַת שְׁבִיעִית: וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא לָא מְשַׁמְּטָא שְׁבִיעִית בַּזְּמַן הַזֶּה כְּרַבִּי: וְאָמַר רַבָּנַן דְּתִשְׁמַט וְנִמְצָא הַלֹּוֶה נִגְזָל עַל פִּיהֶם: שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה וְהַלֹּוֶה הַזֶּה יֵשֵׁב וּבָטֵל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה לִפְרֹעַ אֶת חוֹבוֹ וְלֹא עָקַר לֵיהּ בְּיָדַיִם וְכִי הַאי גַּוְונָא מוּתָּר לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה כְּגוֹן שׁוֹפָר וְלוּלָב וְלוֹמֵיהֶן בִּיבָמוֹת בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צ:) דְּלָאו עֲקִירָה בְּיָדַיִם הִיא: רָבָא אָמַר לְעוֹלָם בֵּין לְרַבָּנָן דִּפְלִיגִי אַדְּרַבִּי וְאָמְרֵי שְׁבִיעִית לְהַשְׁמָטַת מִלְוֶה בַּזְּמַן הַזֶּה דְּאוֹרָיְיתָא וְתַקֵּין הִלֵּל דְּלָא תְּשַׁמֵּט בֵּין לְרַבִּי דְּאָמַר לָאו דְּאוֹרָיְיתָא וְאָמַר רַבָּנַן דְּתִשַּׁמֵּט לָא תִּקְשֵׁי דָּבָר דִּבְדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן אֵין כָּאן עֲקִירַת דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בִּמְקוֹם סְיָג וְגָדֵר דְּהֶפְקֵר ב"ד בְּמָמוֹן הָיָה הֶפְקֵר: יָחֳרַם כָּל רְכוּשׁוֹ בְּאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה כְּתִיב: מָה עִנְיַן רָאשִׁים אֵצֶל אָבוֹת הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב וְרָאשֵׁי הַמַּטּוֹת: כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ מְחַלֵּק נְכָסָיו עַל פִּיו: לְבַטּוֹלֵי' לְהוֹשִׁיב ב"ד אִי אִכְשׁוּר דָּרֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מוֹנְעִין מִלְּהַלְווֹת לְבַטֵּל אֶת תַּקָּנַת הִלֵּל שֶׁאֲפִלּוּ כָּתַב פְּרוֹזְבּוֹל יַשְׁמֵט: לָא כָּתְבִינַן פְּרוֹסְבּוֹל דְּלָא אַלִּימִי לְאַפְקוֹעֵי מָמוֹנָא: אֶלָּא בֵּי דִּינָא דְּסוּרָא רַב: בֵּי דִּינָא דִּנְהַרְדְּעָא שְׁמוּאֵל דְּכִי אֲמָרָהּ שְׁמוּאֵל לְהָךְ מִלְּתָא וְכִי אִיתְּשִׁיל הָךְ שְׁאֵלְתָּא בְּבֵי מִדְרָשָׁא הֲוָה בֵּי דִּינָא דְּרַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי וְהַיְינוּ דִּמְשַׁנֵּי דִּלְמָא כִּי תַּקּוּן הִלֵּל נָמֵי לְדָרֵי עָלְמָא לָא תַּקּוּן אֶלָּא כְּגוֹן בֵּי דִּינָא דְּרַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי: עוּלְבָּנָא דְּדַיָּינֵי הוּא לְקַמָּן מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן חֲצָפָא שֶׁנּוֹטְלִים מָמוֹן שֶׁלֹּא כַּדִּין בַּחֲזָקָה: אִם אַיְשַׁר חֵיל אִם אַחֲזִיק כֹּחַ: אֲבַטְּלִנֵּי' אַלְמָא לָאו לְדָרֵי עָלְמָא תַּקֵּין דְּא"כ הֵיכִי מָצֵי שְׁמוּאֵל לְמֵימַר אֲבַטְּלִינֵּיהּ: אֵימָא בֵּהּ מִלְּתָא אוֹשִׁיב בֵּית דִּין וְאַתְקֵין דִּסְתָם מַלְוִין יִהְיוּ כְּמוֹסְרִין שְׁטָרוֹתֵיהֶן לְבֵית דִּין ואע"ג דְּלָא כָּתַב נֶהֱוֵי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב: לִשְׁנָא דִּנְחוּתָא לֹא עֲשָׂאוּהוּ אֶלָּא לְנַחַת הַדַּיָּינִים שֶׁלֹּא יַטְרִיחוּ לְהַגְבּוֹת מִלְוֹתֵיהֶם לִפְנֵי שְׁבִיעִית שֶׁלֹּא תָּבֹא שְׁבִיעִית וְתַשְׁמִיטֵם הִלְכָּךְ אִי אַיְשַׁר חֵיל אֲבַטְּלִנֵּהּ: עֲלוּבָה חֲצוּפָה: שֶׁזִּנְּתָה בְּקֶרֶב חֻפָּתָהּ בְּעוֹד שְׁכִינָה וְיִשְׂרָאֵל בְּסִינַי עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל שֶׁהֲרֵי לֹא נָסְעוּ מִסִּינַי עַד לְאַחַר הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה כִּדְכְתִיב וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וְגוֹ' וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינָי (בַּמִּדְבָּר י): מַאי קְרָא דְּיֵשׁ לִדְרוֹשׁ עֲלֵיהֶם כַּלָּה מְזַנָּה בְּחֻפָּתָהּ: בִּמְסִבּוֹ בַּחֲפָתוֹ: נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ בְּשָׂמַי עָזַב רֵיחוֹ הַטּוֹב כְּמוֹ וְלֹא נָתַן סִיחֹן אֶת יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' (שָׁם כא): עֲדַיִן חֲבִיבוּתָא הוּא גַּבַּן אע"פ שֶׁהִזְכִּיר קִלְקוּלֵיהֶן לֹא הִזְכִּיר אֶלָּא בְּמַרְאִית חִבָּה דְּלָא כְּתִיב הִסְרִיחַ: הַנֶּעֱלָבִים גָּרְסִי' אוֹתָן שֶׁנֶּעֱלָבִים מִיַּד אֲחֵרִים: וְאֵין עוֹלְבִים אֶת אֲחֵרִים: עוֹשִׂין מִצְוֹת מֵאַהֲבַת הַמָּקוֹם וְלֹא לִטֹּל שָׂכָר וְלֹא מִיִּרְאַת פּוּרְעָנוּת: פְּרוֹז

תַּקָּנָה:

וְתַקּוּן רַבָּנַן דִּתְשַׁמֵּט זֵכֶר לַשְּׁבִיעִית וְהָא דְּלָא תַּקּוּן נָמֵי יוֹבֵל זֵכֶר לַיּוֹבֵל מִשּׁוּם דְּאֵין רֹב צִבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהּ לֶאֱסֹר בַּעֲבוֹדַת קַרְקַע שְׁתֵּי שָׁנִים רְצוּפוֹת: אֶלָּא אִם כֵּן גָּדוֹל הֵימֶנּוּ כו' וא"ת הֵיכִי דָּמֵי אִי דְּפָשַׁט בְּרוֹב יִשְׂרָאֵל אֲפִי' גָּדוֹל הֵימֶנּוּ אֵין יָכוֹל לְבַטֵּל כִּדְאָמְרִי' בְּפֶרֶק אֵין מַעֲמִידִין (ע"ז לו.) גַּבֵּי י"ח דָּבָר שֶׁאֲפִי' יָבֹא אֵלִיָּהוּ וּבֵית דִּינוֹ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ וְאִי דְּלָא פָּשַׁט בְּרוֹב יִשְׂרָאֵל אֲפִי' קָטָן יָכוֹל לְבַטֵּל כִּדְאָמְרִינַן נָמֵי הָתָם גַּבֵּי שֶׁמֶן דְּרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא וּבֵית דִּינוֹ נִמְנוּ עָלָיו וְהִתִּירוּהוּ מִשּׁוּם דְּלָא פָּשַׁט אִסּוּרוֹ בְּרֹב יִשְׂרָאֵל וי"ל דְּהָא דְּקָאָמַר הָתָם וְסָמְכוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְעַל דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא א"כ רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִים לַעֲמֹד בָּהּ מַשְׁמַע מִשּׁוּם דַּהֲוָה תַּרְתֵּי הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְהַתִּיר דְּלָא פָּשַׁט וְגַם לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד בָּהּ אֲבָל הָכָא אוֹ פָּשַׁט וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד אוֹ הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד וְלֹא פָּשַׁט וְאֵין מַשְׁמַע כֵּן בִּירוּשַׁלְמִי בפ"ק דְּשַׁבָּת דְּאָמַר הָתָם ר"י בָּעֵי וְלֹא כֵּן תְּנִינַן שֶׁאֵין ב"ד יְכוֹלִין לְבַטֵּל דִּבְרֵי ב"ד חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן גָּדוֹל הֵימֶנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן וְר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא וּבֵית דִּינוֹ מַתִּירִין מַה שֶּׁאָסַר דָּנִיֵּאל וַחֲבוּרָתוֹ אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן כְּדַעְתֵּיהּ דְּא"ר יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק מְקוּבְּלַנִי שֶׁכָּל גְּזֵרָה שֶׁב"ד גּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר וְלֹא קִבְּלוּ רֹב צִבּוּר עֲלֵיהֶן אֵינָהּ גְּזֵרָה וּבָדְקוּ וּמָצְאוּ בִּגְזֵרָתוֹ שֶׁל שֶׁמֶן וְלֹא קִבְּלוּ רֹב צִבּוּר עֲלֵיהֶן אַלְמָא מַשְׁמַע דִּבְהָאִי טַעְמָא לְחוּדֵיהּ סַגִּי וְעוֹד דִּבְרֵישׁ מְגִלָּה (דַּף ב.) פָּרֵיךְ וְאִי ס"ד אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה י"ד וט"ו הוּא דְּתַקּוּן אָתוּ רַבָּנָן וְעָקְרוּ תַּקַּנְתָּא דְּתַקִּינוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְהָתְנַן אֵין ב"ד כו' וְהָתָם מִסְתָּמָא פָּשַׁט וִיכוֹלִין לַעֲמֹד וְי"ל דְּדַוְקָא בי"ח דָּבָר אֲפִי' גָּדוֹל אֵין יָכוֹל לְבַטֵּל כִּדְאַשְׁכְּחַן בִּירוּשַׁלְמִי מִפְּנֵי שֶׁעָמְדוּ לָהֶם בְּנַפְשׁוֹתֵיהֶם כִּדְאִיתָא הָתָם דְּתַלְמִידֵי ב"ש הָיוּ הוֹרְגִין בְּתַלְמִידֵי ב"ה וּבְכָל דָּבָר גָּדוֹל יָכוֹל לְבַטֵּל חוּץ מִי"ח דָּבָר וְהֵיכָא דְּלָא פָּשַׁט כְּגוֹן שֶׁמֶן אע"ג דְּעָמְדוּ עֲלֵיהֶן בְּנַפְשׁוֹתֵיהֶן אֲפִי' קָטָן יָכוֹל לְהַתִּיר וְהָא דְּקָאָמַר וְסָמְכוּ רַבּוֹתֵינוּ אַהָא דְּאֵין גּוֹזְרִים גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר לָא מַיְתֵי הַהוּא טַעְמָא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא תֵּימָא הוֹאִיל וְהָרִאשׁוֹנִים נִמְנוּ עָלָיו לְאָסְרוֹ לָמָּה נִמְנָה הוּא עָלָיו לְהַתִּירוֹ אַדְּרַבָּה הָיָה לוֹ לְהִמָּנוֹת לֶאֱסֹר דְּאַשְׁכְּחַן בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי דְּרִאשׁוֹנִים גָּזְרוּ וְלֹא קִבְּלוּ מִנַּיְהוּ וּבָתְרָאֵי גְּזוּר וְקִבְּלוּ מִנַּיְהוּ בפ"ק דְּשַׁבָּת (דַּף יז:) ובפ"ק דַּחֲלִין (דַּף ו.) לְהָכִי קָאָמַר דְּלָא רָצָה לְהִמָּנוֹת לֶאֱסֹר מִשּׁוּם דַּחֲזָא דְּאֵין רֹב צִבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בּוֹ וּמִיהוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט הָאִסּוּר בְּכָל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּמָקוֹם אֶחָד דַּוְקָא כְּהַהִיא דִּבְפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קי.) דְּרַב אִקְלַע לְטַטְלוּפוּשׁ דְּאָמַר בִּקְעָה מָצָא וְגָדַר בָּהּ גָּדֵר וְאָסַר לְהוּ כְּחָל וְכֵן כָּל הָנָךְ דְּפֶרֶק תּוֹלִין (שַׁבָּת קלט.) דְּשָׁלְחוּ לֵיהּ בְּנֵי בַּשְׂכַּר וְאָסַר לָהֶם לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תּוֹרָה גָּדוֹל יָכוֹל לְהַתִּיר וְלֹא קָטָן: דְּאַלִּימֵי לְאַפְקוֹעֵי מָמוֹנָא ר"ת כָּתַב פְּרוֹסְבּוּל כִּי הָיָה אוֹמֵר דְּלָא בָּעֵינַן אֶלָּא ב"ד חָשׁוּב שֶׁבַּדּוֹר וְאַשְׁכְּחַן נָמֵי (לְקַמָּן גִּטִּין לז.) שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִין רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי דְּאָמְרֵי מִלַּיְהוּ אַהֲדָדֵי תְּנַן בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית (פ"י מ"ה) פְּרוֹסְבּוּל הַמּוּקְדָּם כָּשֵׁר וְהַמְאֻחָר פָּסוּל ומפ' בִּירוּשַׁלְמִי מִשּׁוּם דִּפְרוֹסְבּוּל אֵינוֹ מוֹעִיל מַה שֶּׁמַּלְוֶה אַחַר כְּתִיבַת פְּרוֹסְבּוּל אֶלָּא לָמָּה שֶׁהִלְוָה קֹדֶם זְמַן הַכָּתוּב בַּפְּרוֹסְבּוּל וּלְכָךְ מְאֻחָר פָּסוּל דְּמַרְוִיחַ שֶׁלֹּא כַּדִּין כָּל מַה שֶּׁהִלְוָה אַחַר כְּתִיבַת פְּרוֹסְבּוּל עַל זְמַן הַכָּתוּב בּוֹ: דִּכְתִיב נָתַן וְלָא כְּתִיב הִסְרִיחַ אע"ג דְּאִית לֵיהּ לְמִכְתַּב לִשְׁנָא מְעַלְּיָא מ"מ הֲוָה מָצֵי לְמִכְתַּב עָזַב:

עין משפט נר מצוה

א ש"ע חו"מ סי' ב סעי' א:

ב מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ו, סמג לאוין רח, טור חו"מ סי' ב:

ג סמג לאוין ריז, סמג עשין קיא:

ד מיי' פב' מהל' ממרים הל' ב:

ה מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יז, סמג לאוין ערא, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' יח:

ו מיי' פה' מהל' דעות הל' יג:

מסורת הש"ס

א יבמות פט:

ב מגילה ב.; מועד קטן ג:; עבודה זרה לו.

ג יומא כג.; מסכת דרך ארץ רבה; תנא דבי אליהו רבה

תורה אור השלם

וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבוֹא לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים יָחֳרַם כָּל־רְכוּשׁוֹ וְהוּא יִבָּדֵל מִקְּהַל הַגּוֹלָה [עזרא י, ח]

אֵלֶּה הַנְּחָלֹת אֲשֶׁר נִחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמַטּוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיְכַלּוּ מֵחַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ [יהושע יט, נא]

עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ [שיר השירים א, יב]

כֵּן יֹאבְדוּ כָל־אוֹיְבֶיךָ יְהוָה וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה [שופטים ה, לא]

בּוּלֵי – אֵלּוּ עֲשִׁירִים, דִּכְתִיב: "וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עוּזְּכֶם", וְתָנֵי רַב יוֹסֵף: אֵלּוּ בּוּלָאוֹת שֶׁבִּיהוּדָה. בּוּטֵי – אֵלּוּ הָעֲנִיִּים, דִּכְתִיב: "הַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ". אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְלָעוּזָא: מַאי פְּרוֹסְבּוּל? אֲמַר לֵיהּ: פּוּרְסָא דְמִילְּתָא. [א]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: יְתוֹמִין, אֵין צְרִיכִין פְּרוֹסְבּוּל. וְכֵן תָּנֵי רָמֵי בַּר חָמָא: יְתוֹמִין אֵין צְרִיכִין פְּרוֹסְבּוּל, דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ אֲבִיהֶן שֶׁל יְתוֹמִין. [ב(א)]תְּנַן הָתָם: אֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹסְבּוּל אֶלָּא עַל הַקַּרְקַע. אִם אֵין לוֹ – מְזַכֵּהוּ בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ כָּל שֶׁהוּ. וְכַמָּה כָּל שֶׁהוּ? אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: אֲפִילּוּ קֶלַח שֶׁל כְּרוּב. אָמַר רַב יְהוּדָה: אֲפִילּוּ הִשְׁאִילוֹ מָקוֹם לְתַנּוּר וּלְכִירַיִם – כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹסְבּוּל. אִינִי?! וְהָתָנֵי הִלֵּל: אֵין כּוֹתְבִין פְּרוֹסְבּוּל אֶלָּא עַל עָצִיץ נָקוּב בִּלְבָד. נָקוּב – אִין, שֶׁאֵינוֹ נָקוּב – לָא; [ג]אַמַּאי? וְהָא אִיכָּא מְקוֹמוֹ! לָא צְרִיכָא, דְּמַנַּח אַסִּיכֵּי. [ד]רַב אָשֵׁי מַקְנֵי לֵיהּ גִּידְמָא דְדִיקְלָא, וּכְתַב עֲלֵיהּ פְּרוֹסְבּוּל. רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי מָסְרִי מִילַּיְיהוּ לַהֲדָדֵי. רַבִּי יוֹנָתָן מְסַר מִילֵּי לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא; אֲמַר לֵיהּ: צְרִיכְנָא מִידֵּי אַחֲרִינָא? אֲמַר לֵיהּ: לָא צְרִיכַתְּ. [ה(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין לוֹ קַרְקַע, וְלֶעָרֵב יֵשׁ לוֹ קַרְקַע – כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹסְבּוּל. לוֹ וְלֶעָרֵב אֵין לָהֶן קַרְקַע, וְלַחַיָּיב לוֹ יֵשׁ לוֹ קַרְקַע – כּוֹתְבִין עָלָיו פְּרוֹסְבּוּל, מִדְּרַבִּי נָתָן – [ו(ג)]דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן לַנּוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה, וַחֲבֵרוֹ בַּחֲבֵרוֹ, מִנַּיִן שֶׁמּוֹצִיאִין מִזֶּה וְנוֹתְנִין לָזֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ". [ז(ד)]תְּנַן הָתָם: הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֶת הַמִּלְוָה, בֵּין בִּשְׁטָר בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁטָר. רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: בִּשְׁטָר – שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים, שֶׁלֹּא בִּשְׁטָר – שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים; כָּל שֶׁכֵּן מִלְוֶה עַל פֶּה. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: בִּשְׁטָר – שְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים, שֶׁלֹּא בִּשְׁטָר – מִלְוֶה עַל פֶּה. אֲבָל שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים – אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. [חט]תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁטַר חוֹב – מְשַׁמֵּט, וְאִם יֵשׁ בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים – אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. תַּנְיָא אִידַּךְ: סִיֵּים לוֹ שָׂדֶה אַחַת בְּהַלְוָואָתוֹ, אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ כָּתַב: "כָּל נְכָסַיי אַחְרָאִין וְעַרְבָאִין לָךְ" – אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. קָרִיבֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי הֲוָה לֵיהּ הָהוּא שְׁטָרָא דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ אַחְרָיוּת נְכָסִים, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַסִּי, אֲמַר לֵיהּ: מְשַׁמֵּט אוֹ אֵינוֹ מְשַׁמֵּט? אֲמַר לֵיהּ: אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. שַׁבְקֵיהּ, וַאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לֵיהּ: מְשַׁמֵּט. אֲתָא רַבִּי אַסִּי לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לֵיהּ: מְשַׁמֵּט אוֹ אֵינוֹ מְשַׁמֵּט? אֲמַר לֵיהּ: מְשַׁמֵּט. וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר אֵינוֹ מְשַׁמֵּט! אֲמַר לֵיהּ: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ מְדַמִּין, נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה?! אֲמַר לֵיהּ: וְהָתַנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּמָר! אֲמַר לֵיהּ: דִּלְמָא הָהִיא בֵּית שַׁמַּאי הִיא, דְּאָמְרִי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת – כִּגְבוּי דָּמֵי. [י-יב(ה)]תְּנַן הָתָם: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ מָעוֹת עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְהַמּוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין – אֵין מְשַׁמְּטִין. בִּשְׁלָמָא מוֹסֵר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין – דְּתָפְסִי לְהוּ בֵּי דִינָא. אֶלָּא מַלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, מַאי טַעְמָא? אָמַר רָבָא: מִשּׁוּם דְּתָפֵס לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, הִלְוָהוּ וְדָר בַּחֲצֵרוֹ – דְּתָפֵיס לֵיהּ, הָכִי נָמֵי דְּלָא מְשַׁמֵּט?! [יג(ו)]אֲמַר לֵיהּ: שָׁאנֵי מַשְׁכּוֹן, דְּקָנֵי לֵיהּ מִדְּרַבִּי יִצְחָק – דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנַּיִן לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנֶה מַשְׁכּוֹן? שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה" – אִם אֵינוֹ קוֹנֶה, צְדָקָה מִנַּיִן? מִכָּאן לְבַעַל חוֹב שֶׁקּוֹנֶה מַשְׁכּוֹן. תְּנַן הָתָם:

הַמַּחֲזִיר

בּוּלֵי וּבוּטֵי עֲשִׁירִים וַעֲנִיִּים עֲשִׁירִים שֶׁלֹּא יַפְסִידוּ וַעֲנִיִּים שֶׁלֹּא יִנְעֲלוּ דֶּלֶת בִּפְנֵיהֶם: בּוּלָאוֹת עֲשִׁירִים: הַעֲבֵט וּמִי הֵן הַלֹּוִוים עֲנִיִּים: לְלָעוּזָא שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן עִבְרִי הוּא לָעוּזָא וְאוֹתוֹ שֶׁשָּׁאַל רָבָא הֵימֶנּוּ זֹאת הָיָה מְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן פְּרוֹזְבּוּל וּפִי' לוֹ שֶׁבִּלְשׁוֹנוֹ פְּרוֹז פֵּרְסָא תַּקָּנָה: אֵין צְרִיכִין פְּרוֹסְבּוּל שֶׁאֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת חוֹב שֶׁל אֲבִיהֶן הַמֵּת: ר"ג וּבֵית דִּינוֹ כְּלוֹמַר נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר: אֲבִיהֶן שֶׁל יְתוֹמִין הֵן וּמְמוּנִּים עֲלֵיהֶן וְעַל מָמוֹנָם וְהָיוּ שְׁטָרוֹתֵיהֶן כִּמְסוּרִים לְב"ד הָא דְּנָקַט רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה בֵּית דִּינוֹ קַיָּים וְנוֹהֵג כְּשֶׁנִּשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ וְהָא דְּרָמֵי בַּר חָמָא בָּרַיְיתָא הִיא: אֶלָּא עַל הַקַּרְקַע אִם יֵשׁ קַרְקַע לַלֹּוֶה דְּלָא תִּקְּנוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַחוֹב כִּשְׁאָר כָּל שְׁטָרוֹת שֶׁהֵן נִגְבִּין מִן הַקַּרְקַע דַּהֲוֵי מִלְּתָא דִּשְׁכִיחָא כִּדְאָמְרִינַן בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי דְּבְמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא לָא עֲבוּד רַבָּנַן תַּקַּנְתָּא וְאע"פ שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה כָּל הַחוֹב כִּדְקָתָנֵי לְקַמֵּיהּ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא הָאָמְרָן אֲפִילּוּ מְלֹא מַחַט גּוֹבֶה מְלֹא קַרְדֹּם כְּמַעֲשֶׂה דְּקַטִּינָא דְּאַבַּיֵּי (כְּתֻבּוֹת דַּף נא:): וְאִם אֵין לוֹ קַרְקַע לַלֹּוֶה: מְזַכֵּהוּ הַמַּלְוֶה קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ: לְתַנּוּר לְהָנִיחַ בּוֹ תַּנּוּר אוֹ כִּירַיִם הַמִּטַּלְטְלִין: הָא תָּנֵי הִלֵּל אֲמוֹרָא הֲוָה: אֶלָּא עַל עָצִיץ נָקוּב שֶׁהוּא מְחֻבָּר וְכָל שֶׁכֵּן עַל קַרְקַע עַצְמוֹ אִם שֶׁלּוֹ הִיא: הָאִיכָּא מְקוֹמוֹ דְּהָא מְקוֹמוֹ אוֹ שֶׁלּוֹ הוּא אוֹ הִשְׁאִילוּהוּ לוֹ הוֹאִיל וְעָצִיץ שֶׁלּוֹ הוּא: דְּמַנַּח אַסִּיכֵּי עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְאֵין הַקַּרְקַע שֶׁלּוֹ הִלְכָּךְ נָקוּב הָוֵי כִּמְחֻבָּר וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב אֵין כָּאן קַרְקַע: גִּדְמָא גֶּזַע דֶּקֶל קָצוּץ וְהַגֶּזַע מְחֻבָּר בָּאָרֶץ: מָסְרִי מִלַּיְיהוּ בְּלֹא כְּתִיבַת פְּרוֹזְבּוּל אֶלָּא כָּךְ אָמַר לַחֲבֵרִים הֲרֵי אַתֶּם בֵּית דִּין וְחוֹבִי מָסוּר לָכֶם לִגְבּוֹתוֹ כָּל זְמַן שֶׁאֶרְצֶה: וְלַחַיָּיב לוֹ יֵשׁ לוֹ לְאָדָם אַחֵר שֶׁחַיָּיב לַלֹּוֶה זֶה מָנֶה: מִדְּרַבִּי נָתָן הָוֵי קַרְקַע לֵוִי הַחַיָּיב לְשִׁמְעוֹן מְשֻׁעְבָּד לִפְרוֹזְבּוּל שֶׁל רְאוּבֵן הַמַּלְוֶה אֶת שִׁמְעוֹן: שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים שֶׁשִּׁעְבֵּד לוֹ קַרְקְעוֹתָיו: אֵינוֹ מְשַׁמֵּט דִּכְגָבוּי דָּמֵי וּכְמוֹ שֶׁהַקַּרְקָעוֹת בְּחֶזְקַת הַמַּלְוֶה הֵן וּגְבוּיוֹת מַמָּשׁ וְאֵין כָּאן חוֹב: סִיֵּים לוֹ הַלֹּוֶה לַמַּלְוֶה: שָׂדֶה אַחַת בְּהַלְוָאָתוֹ יִחֲדָהּ לוֹ לִגְבּוֹת הֵימֶנָּה: סִיֵּים הֶרְאָהּ בְּסִימָנֶיהָ וּבְמְצָרֶיהָ דִּכְגָבוּי מַמָּשׁ דָּמֵי: אֲפִילּוּ כָּתַב כָּל נְכָסַי אַחְרָאִין דְּלָא דָּמֵי לִגְבוּי כָּל כָּךְ כְּסִיֵּים אַפ"ה אֵינוֹ מְשַׁמֵּט: קָרִיבֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי הוּא הָיָה הַמַּלְוֶה: מְדַמִּין נִרְאֶה בְּעֵינֵינוּ וּכְמְדַמִּין אָנוּ כֵּן וְלֹא שָׁמַעְנוּ מֵרַבּוֹתֵינוּ: נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה לְהוֹצִיא מָמוֹנוֹ בְּיָדַיִם: דְּבֵית שַׁמַּאי בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (דַּף כה.) מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּתָן וְלֹא שׁוֹתוֹת כו': הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת מֵאַחַר שֶׁשְּׁטָר כָּשֵׁר הוּא וְהַקַּרְקַע מְשֻׁעְבָּד בּוֹ: דְּתָפְסִי לְהוּ בֵּי דִינָא וְהֶפְקֵרָן הֶפְקֵר וְגַבֵּי מִלְוֶה לָא קָרֵינַן בֵּיהּ לֹא יִגֹּשׂ: דְּתָפֵיס לֵיהּ וְאֵינוֹ נוֹגְשׂוֹ וְתוֹבְעוֹ כְּלוּם: שָׁאנֵי מַשְׁכּוֹן דְּמִטַּלְטְלֵי: דְּקָנֵי לֵיהּ לְמַלְוֶה וְאִם אָבַד חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ הִלְכָּךְ כִּגְבוּי דָּמֵי לְעִנְיַן שְׁבִיעִית:

אֶלָּא עַל הַקַּרְקַע מִשּׁוּם דְּמִלְּתָא דִּשְׁכִיחָא הִיא שֶׁמַּלְוֶה לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַרְקַע לְפִי שֶׁאֵין יָכוֹל לְכַלּוֹתוֹ וְעוֹמֶדֶת בְּפָנָיו וְאע"ג דְּעָצִיץ נָקוּב יָכוֹל לְכַלּוֹתוֹ לָא פְּלוּג רַבָּנַן בִּמְקַרְקְעֵי וְהָא דְּכָתְבִינַן אַקַּרְקַע כָּל שֶׁהוּא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם דְּרָאוּי לִגְבּוֹת בּוֹ כָּל הַחוֹב כְּמַעֲשֶׂה דְּקַטִּינָא דְּאַבַּיֵּי וְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל פֵּי' מִשּׁוּם דְּקַרְקַע כָּל שֶׁהוּא שָׁוֶה כָּל הַחוֹב דְּאֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת וְקָשֶׁה דְּהָא אָמְרִי' (כְּתֻבּוֹת דַּף ק:) דְּבִטּוּל מִקָּח יֵשׁ לָהֶם עַל פַּלְגָא: מִדְּרַבִּי נָתָן הֲלָכָה כְּר' נָתָן דְּרָבָא בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים לא.) לָא מְתוֹקְמָא מִלְּתֵיהּ אֶלָּא כְּרַבִּי נָתָן גַּבֵּי פְּלוּגְתָּא דִּלְמַפְרֵעַ הוּא גּוֹבֶה דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא וְקַיְימָא לָן כְּרָבָא בַּר מיע"ל קג"ם ור"ת בַּתְּחִלָּה ר"ל דְּאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי נָתָן וְשׁוּב חָזַר בּוֹ וְאֵין לְהַאֲרִיךְ כָּאן: שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחְרָיוּת נְכָסִים אֵינוֹ מְשַׁמֵּט הָא דְּאָמְרִינַן לְעֵיל בפ"ב (גִּטִּין דַּף יח.) דְּאוֹנֶס קְנָס וּפִתּוּי שֶׁזְּקָפָן בְּמִלְוֶה מְשַׁמְּטִין וּמְפָרֵשׁ דְּהַיְינוּ מִשְּׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין אע"ג דְּמִשֶּׁעָמַד בַּדִּין גַּבֵּי מְשַׁעְבְּדֵי כִּדְמוֹכַח בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי וְכֵן כְּתֻבָּה מִשֶּׁתִּפָּגֵם וְתִזָּקֵף מְשַׁמֶּטֶת אע"ג דְּגַבֵּי מְשַׁעְבְּדֵי מ"מ אַלִּים טְפֵי כְּשֶׁמְּפָרֵשׁ שִׁעְבּוּד בִּשְׁטָר: דְּתָפֵיס לֵיהּ פֵּי' בְּתוֹרַת מַשְׁכּוֹן וְדָרְשִׁי' בְּסִפְרֵי וְלֹא שֶׁל אָחִיךָ בְּיָדֶךָ: אֶלָּא מֵעַתָּה הִלְוָהוּ וְדָר בַּחֲצֵרוֹ אֵין לְפָרֵשׁ דְּפָרִיךְ מֵהִלְוָהוּ שֶׁלֹּא עַל חֲצֵרוֹ מִדְּלָא נָקַט הִלְוָהוּ וְיֵשׁ לוֹ מַשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ אֶלָּא פָּרִיךְ הִלְוָהוּ עַל חֲצֵרוֹ וְדָר בַּחֲצֵרוֹ דְּאַפ"ה מְשַׁמֵּט כִּדְמוֹכַח בְּפ' אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף סז:) דְּאָמְרִינַן הַאי מַשְׁכַּנְתָּא בְּאַתְרָא דִּמְסַלְּקֵי שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת: שָׁאנֵי מַשְׁכּוֹן דְּקָנֵי לֵהּ מִדְּרַבִּי יִצְחָק וְאִם תֹּאמַר וְהָא לְר' יִצְחָק שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּהָאוּמָנִים (ב"מ פב.) וּבִשְׁלְהֵי פֶּרֶק הַדַּיָּינִין (שְׁבוּעוֹת מח.) וְהָכָא הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן קָתָנֵי דְּמַשְׁמַע בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ כִּדְאָמְרִי' הָתָם וְהָא אִילֵי וְאִילֵי הִלְוָהוּ עַל הַמַּשְׁכּוֹן קָתָנֵי וְאֵין סְבָרָא לְחַלֵּק בֵּין הַמַּלְוֶה לְהִלְוָהוּ וְעוֹד בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ דַּף מח:) וּבְפֶ' הַדַּיָּינִין (שְׁבוּעוֹת מח:) מַשְׁמַע נָמֵי דְּאַפִּי' בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ אֵינוֹ מְשַׁמֵּט גַּבֵּי מַלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן וְאֵינוֹ שָׁוֶה אֶלָּא פַּלְגָא דְּקָאָמַר רשב"ג דְּאֵינוֹ מְשַׁמֵּט פֵּי' מַה שֶּׁכְּנֶגֶד הַמַּשְׁכּוֹן וְרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא סָבַר דִּמְשַׁמֵּט מִשּׁוּם דְּלָא תָּפֵיס לֵיהּ אֶלָּא לְזִכָּרוֹן דְּבָרִים בְּעָלְמָא וְהַיְינוּ ע"כ בְּמַשְׁכּוֹן בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ דְּשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ מַאי דְּמִשְׁכֵּן שָׁקֵיל לְגוּבַיְינָא וַאֲפִילּוּ הָכִי אִם הָיָה שָׁוֶה הַמַּשְׁכּוֹן כְּנֶגֶד הַהַלְוָאָה אֵינוֹ מְשַׁמֵּט וי"ל דְּמִסְתַּבַּר לֵיהּ לְהַשַּׁ"ס מֵאַחַר דְּקָנֵי לֵהּ מִדְּרַבִּי יִצְחָק שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ אַלִּים נָמֵי שִׁעְבּוּדֵהּ בִּשְׁעַת הַלְוָאָה דְּלָא מְשַׁמֵּט דְּקָרֵינַן בֵּהּ וְלֹא שֶׁל אָחִיךָ בְּיָדֶךָ וְכֵן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים לא:) דְּמַיְיתֵי דְּר' יִצְחָק גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל חֲמֵצוֹ דְּאַלִּים שִׁעְבּוּדֵהּ אֲפִילּוּ בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ דְּמִקְרֵי שֶׁלְּךָ לַעֲבֹר בְּבַל יֵרָאֶה הוֹאִיל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָה קָנֵי לְגַמְרֵי דַּאֲפִילּוּ מְקַבֵּל פִּקָּדוֹן מֵעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אִם מְקַבֵּל עָלֶיהָ אַחְרָיוּת מִתְחַיֵּיב עָלֶיהָ בְּבַל יֵרָאֶה וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ אִי הֲוָה קָנֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִיִּשְׂרָאֵל לָא מִתְחַיֵּיב יִשְׂרָאֵל אַפֵּי' מִשְׁכְּנוֹ בִּשְׁעַת הַלְוָאָה מִשּׁוּם דְּאַלִּים שִׁעְבּוּדֵהּ דְּלָא חָשִׁיב מָמוֹן בְּיַד יִשְׂרָאֵל דְּדָרְשִׁינַן לֹא יִמָּצֵא מִי שֶׁמָּמוֹן בְּיָדוֹ לִמְעוּטֵי יֵחֵל לוֹ בֵּית אַפֵּי' קִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דִּפְסָחִים (דַּף ו.) וּמִיהוּ בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ח:). גַּבֵּי קִדְּשָׁהּ בְּמַשְׁכּוֹן אֲחֵרִים דִּמְקֻדֶּשֶׁת וּמַיְיתֵי מִדְּר' יִצְחָק צָרִיךְ לוֹמַר דְּלוֹקַח בְּמַשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ מְקֻדֶּשֶׁת דִּבְפֶרֶק הָאוּמָנִין (ב"מ פב.) מַשְׁמַע דְּלָא מְהַנֵּי דְּר' יִצְחָק לְהִתְחַיֵּיב בָּאֳנָסִין וְלָא חָשִׁיב אֶלָּא כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר אַלְמָא לָא חָשִׁיב כְּשֶׁלּוֹ לְגַמְרֵי א"כ מֵאֵיזֶה טַעַם נֶחְשָׁב כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר אִם לֹא מִשּׁוּם דַּהֲנָאָה דְּקָנֵי לֵיהּ לִקְנוֹת בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה וְקַרְקָעוֹת אוֹ בַּחֲלִיפִין וא"כ . בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְקַדֵּשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה:

מסורת הש"ס

א משנה שביעית
ב תוספתא שביעית
ג כתובות פב.; פסחים לא.; כתובות יט.; קידושין טו.; בבא קמא מ:
ד תוספתא בבא מציעא; בבא מציעא יג:
ה משנה שביעית; מכות ג:
ו פסחים לא:; קידושין ח:; שבועות מד.

גליון הש"ס

גמ' דמנח אסיכי. עיין לעיל דף ז ע"ב תד"ה דלמא:

שם וכי מפני שאנו מדמין. לעיל יט ע"א:

תוס' ד"ה שטר שיש בו וכו' מ"מ אלים טפי. עיין שבועות דף לז ע"ב תד"ה ואין מביאין:

תורה אור השלם

וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה [ויקרא כו, יט]

כִּי־פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ [דברים טו, ח]

וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ [במדבר ה, ז]

הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרְכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים כד, יג]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כד, סמג לאוין ערא, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' כח:
ב מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יט, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' כב כג:
ג מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יט, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' כב:
ד מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כז, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' כ:
ה מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כ, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' כב:
ו מיי' פב' מהל' מלווה ולווה הל' ו, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' פו סעי' א:
ז מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' ו, סמג לאוין ערא, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' ב:
ח ש"ע חו"מ סי' סז סעי' ב:
ט מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' ו, סמג לאוין ערא, טור חו"מ סי' סז:
י ש"ע חו"מ סי' סז סעי' יב:
יא מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' טו:
יב מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' יד, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' יא:
יג מיי' פי' מהל' שכירות הל' א, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' עב סעי' ב:

[א](א)הַמַּחֲזִיר חוֹב לַחֲבֵירוֹ בַּשְּׁבִיעִית – צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לוֹ: "מְשַׁמֵּט אֲנִי"; וְאִם אָמַר לוֹ: "אַף עַל פִּי כֵן", יְקַבֵּל הֵימֶנּוּ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה". [ב]אָמַר רַבָּה: וְתָלֵי לֵיהּ עַד דְּאָמַר הָכִי. אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן לוֹ, אַל יֹאמַר לוֹ: "בְּחוֹבִי אֲנִי נוֹתֵן לָךְ", אֶלָּא יֹאמַר לוֹ: "שֶׁלִּי הֵן, וּבְמַתָּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ"! אֲמַר לֵיהּ: תָּלֵי לֵיהּ נָמֵי עַד דְּאָמַר הָכִי. אַבָּא בַּר מָרְתָּא, דְּהוּא אַבָּא בַּר מִנְיוֹמֵי, הֲוָה מַסִּיק בֵּיהּ רַבָּה זוּזֵי. אַיְיתִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ בִּשְׁבִיעִית, אֲמַר לֵיהּ: מְשַׁמֵּט אֲנִי. שַׁקְלִינְהוּ וַאֲזַל. אֲתָא אַבָּיֵי, אַשְׁכְּחֵיהּ דַּהֲוָה עֲצִיב, אֲמַר לֵיהּ: אַמַּאי עֲצִיב מָר? אֲמַר לֵיהּ: הָכִי הֲוָה מַעֲשֶׂה. אֲזַל לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: אַמְטֵית לֵיהּ זוּזֵי לְמָר? אֲמַר לֵיהּ: אִין. אֲמַר לֵיהּ: וּמַאי אֲמַר לָךְ? אֲמַר לֵיהּ: "מְשַׁמֵּט אֲנִי". אֲמַר לֵיהּ: וַאֲמַרְתְּ לֵיהּ "אַף עַל פִּי כֵן"? אֲמַר לֵיהּ: לָא. אֲמַר לֵיהּ: וְאִי אֲמַרְתְּ לֵיהּ "אַף עַל פִּי כֵן", הֲוָה שַׁקְלִינְהוּ מִינָּךְ; הַשְׁתָּא מִיהַת אַמְטִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ, וְאֵימָא לֵיהּ "אַף עַל פִּי כֵן". אֲזַל אַמְטִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ, וַאֲמַר לֵיהּ "אַף עַל פִּי כֵן". שַׁקְלִינְהוּ מִינֵּיהּ, אָמַר: לָא הֲוָה בֵּיהּ דַּעְתָּא בְּהַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן מֵעִיקָּרָא. [ג][ד]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב נַחְמָן: נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר: "פְּרוֹסְבּוּל הָיָה בְּיָדִי, וְאָבַד מִמֶּנִּי". מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן פְּרוֹסְבּוּל, לָא שָׁבֵיק הֶיתֵּירָא וְאָכֵיל אִיסּוּרָא. [ה]כִּי אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב, אֲמַר לֵיהּ: מִידֵּי פְּרוֹסְבּוּל הָיָה לְךָ וְאָבַד? כְּגוֹן זֶה, "פְּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם" הוּא. (ב)תְּנַן: וְכֵן בַּעַל חוֹב שֶׁמּוֹצִיא שְׁטַר חוֹב, וְאֵין עִמּוֹ פְּרוֹסְבּוּל – הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִפָּרְעוּ. תַּנָּאֵי הִיא – דְּתַנְיָא: הַמּוֹצִיא שְׁטַר חוֹב – צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא עִמּוֹ פְּרוֹסְבּוּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ. [ו](ג)מַתְנִי' עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה וּפְדָאוּהוּ, אִם לְשׁוּם עֶבֶד – יִשְׁתַּעְבֵּד; אִם לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין – לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד. גְּמָ' בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא לִפְנֵי יֵאוּשׁ, לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין – אַמַּאי לָא יִשְׁתַּעְבֵּד? אֶלָּא לְאַחַר יֵאוּשׁ, לְשׁוּם עֶבֶד – אַמַּאי יִשְׁתַּעְבֵּד? אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם לִפְנֵי יֵאוּשׁ, וּלְשׁוּם עֶבֶד – יִשְׁתַּעְבֵּד לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן, לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין – לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד לֹא לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן וְלֹא לְרַבּוֹ שֵׁנִי; לְרַבּוֹ שֵׁנִי לָא, דְּהָא לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין פַּרְקֵיהּ, לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן נָמֵי לָא, דִּילְמָא מִמַּנְעִי וְלָא פָּרְקִי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד – קָסָבַר: כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לִפְדּוֹת אֶת בְּנֵי חוֹרִין, כָּךְ מִצְוָה לִפְדּוֹת אֶת הָעֲבָדִים. [ז][ח]רָבָא אָמַר: לְעוֹלָם לְאַחַר יֵאוּשׁ, וּלְשׁוּם עֶבֶד – יִשְׁתַּעְבֵּד לְרַבּוֹ שֵׁנִי, לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין – לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד לֹא לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן וְלֹא לְרַבּוֹ שֵׁנִי; לְרַבּוֹ שֵׁנִי לָא, דְּהָא לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין פַּרְקֵיהּ, לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן נָמֵי לָא, דְּהָא לְאַחַר יֵאוּשׁ הֲוָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד – כְּדְחִזְקִיָּה, דְּאָמַר חִזְקִיָּה: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד? שֶׁלֹּא יְהֵא כׇּל אֶחָד וְאֶחָד הוֹלֵךְ וּמַפִּיל עַצְמוֹ לְגַיָּיסוֹת, וּמַפְקִיעַ עַצְמוֹ מִיַּד רַבּוֹ. מֵיתִיבִי, אָמַר לָהֶן רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לִפְדּוֹת אֶת בְּנֵי חוֹרִין, כָּךְ מִצְוָה לִפְדּוֹת אֶת הָעֲבָדִים. בִּשְׁלָמָא לְאַבָּיֵי – דְּאָמַר לִפְנֵי יֵאוּשׁ, הַיְינוּ דְּקָאָמַר "כְּשֵׁם"; אֶלָּא לְרָבָא – דְּאָמַר לְאַחַר יֵאוּשׁ, הַאי "כְּשֵׁם"?! מִשּׁוּם דְּחִזְקִיָּה הוּא! אָמַר לָךְ רָבָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לָא הֲוָה יָדַע מַאי קָאָמְרִי רַבָּנַן, וְהָכִי קָאָמַר לְהוּ: אִי לִפְנֵי יֵאוּשׁ קָאָמְרִיתוּ – הַיְינוּ "כְּשֵׁם"; אִי לְאַחַר יֵאוּשׁ קָאָמְרִיתוּ – כִּדְחִזְקִיָּה. וּלְרָבָא – דְּאָמַר לְאַחַר יֵאוּשׁ, וּלְרַבּוֹ שֵׁנִי; רַבּוֹ שֵׁנִי מִמַּאן קָנֵי לֵיהּ – מִשַּׁבַּאי, שַׁבַּאי גּוּפֵיהּ מִי קָנֵי לֵיהּ?! [ט](ד)אִין; קָנֵי לֵיהּ לְמַעֲשֵׂה יָדָיו – דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מִנַּיִן לְגוֹי, שֶׁקָּנָה אֶת הַגּוֹי לְמַעֲשֵׂה יָדָיו? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ" – אַתֶּם קוֹנִים מֵהֶם,

וְלֹא

לָא שָׁבֵיק הֶיתֵּירָא וְאָכֵיל אִיסּוּרָא אוֹמֵר ר"ת דְּמֵהַאי טַעְמָא נֶאֱמָן אֲפִי' בְּלֹא שְׁבוּעָה:

לְעוֹלָם לִפְנֵי יֵאוּשׁ כו' לְרַבּוֹ שֵׁנִי לָא דְּהָא לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין פַּרְקֵיהּ ה"ה דְּמָצֵי לְמֵימַר לְרַבּוֹ שֵׁנִי לָא דְּהָא לִפְנֵי יֵאוּשׁ הוּא: **דִּלְמָא** מִמַּנְעִי וְלָא פָּרְקִי לֵיהּ וא"ת מֵהַאי טַעְמָא כְּשֶׁפְּדָאוֹ לְשׁוּם עֶבֶד יִשְׁתַּעְבֵּד לְרַבּוֹ שֵׁנִי וי"ל דְּמִטַּעַם זֶה אֵין רָאוּי לִגְזוֹל לָזֶה אֶת עַבְדּוֹ וְלִתְּנוֹ לַחֲבֵירוֹ וְלֹא שַׁיָּיךְ הַאי טַעְמָא אֶלָּא כְּשֶׁפְּדָאוּהוּ לְשֵׁם מַתָּנָה לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין: **בֵּין כָּךְ** וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד כִּדְחִזְקִיָּה פֵּירֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן וְכֵן מַגִּיהַּ ר"ת דְּאִי כְּשֶׁפְּדָאוֹ לְשֵׁם עֶבֶד יִשְׁתַּעְבֵּד לַשֵּׁנִי יַפִּיל עַצְמוֹ לַגַּיָּיסוֹ' כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ לְעִנְיַן מְצִיאָה וּמַתָּנָה דְּלָא קָנֵי לֵיהּ שֵׁנִי אֶלָּא לְמַעֲשֵׂה יָדָיו וּפְעָמִים נָמֵי שֶׁהוּא שׂוֹנֵא לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וּמַפְקִיעַ עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ וּמִיהוּ נוּכַל לוֹמַר דְּלָא פְּלִיג ר' שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אַתַּנָּא קַמָּא אֶלָּא בִּפְדָאוֹ לְשׁוּם בֶּן חוֹרִין דְּמִשּׁוּם דָּבָר מוּעָט לֹא יַפִּיל עַצְמוֹ לְגַיָּיסוֹת: **אִי** לִפְנֵי יֵאוּשׁ קָאָמְרִיתוּ אע"פ שֶׁמִּסְתַּפֵּק ר' שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּדִבְרֵי רַבָּנַן מ"מ לֹא מִסְתַּבֵּר לֵיהּ לְרָבָא כְּלָל לוֹמַר דִּפְלִיג לִפְנֵי יֵאוּשׁ:

הַמַּחֲזִיר חוֹב לַחֲבֵירוֹ בַּשְּׁבִיעִית בִּזְמַן שֶׁהַשְּׁבִיעִית נוֹהֶגֶת וְעָבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית וְאַחַ"כ הֶחֱזִירוֹ וְלֹא שֶׁהֶחֱזִירוֹ בַּשְּׁבִיעִית עַצְמָהּ דְּא"כ לָא הֲוָה צָרִיךְ לְמֵימַר מְשַׁמֵּט אֲנִי דְּקי"ל אֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֶלָּא בְּסוֹפָהּ: צָרִיךְ הַמַּלְוֶה שֶׁיֹּאמַר לוֹ מְשַׁמֵּט אֲנִי: וְאִם אָמַר לוֹ אע"פ כֵּן אֲנִי רוֹצֶה לְהַחֲזִירוֹ לָךְ: שֶׁנֶּאֱמַר וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה צָרִיךְ לוֹמַר דִּבּוּר שֶׁל שְׁמִטָּה: וְתָלֵי לֵיהּ אִם הָיָה רוֹצֶה לַחֲזוֹר בּוֹ יִתְלֶנּוּ עַל עֵץ אִם גָּבְרָה יָדוֹ עַל דְּאָמַר לֵיהּ אע"פ כֵּן: עַד דְּאָמַר הָכִי בְּמַתָּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם לֹא יִגֹּשׂ דְּלָא בָּעֵי דִּינָא דְּקָתָבַע לֵיהּ וְלָאו מִשּׁוּם חוֹב: הֲוָה מַסֵּק בֵּיהּ רַבָּה זוּזֵי הָיָה נוֹשֶׁה בּוֹ מָעוֹת רַבָּה הָיָה הַמַּלְוֶה: אֲזַל לְגַבֵּיהּ אַבָּיֵי אֲתָא לְגַבֵּי אַבָּא בַּר מָרְתָּא: אָמַר רַבָּה לֹא הֲוָה בֵּיהּ דַּעְתָּא בְּהַאי מִדְּרַבָּנַן מֵעִיקָּרָא דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אע"פ כֵּן: כֵּיוָן דְּתַקּוּן רַבָּנַן פְּרוֹזְבּוּל וּמָצֵי לְמִגְבֵּי בְּהֶיתֵּרָא: לֹא שָׁבֵיק הֶיתֵּירָא דְּמַלְוֶה בְּלֹא פְּרוֹזְבּוּל לְמֵימַר הֲוָה לִי וְאָבַד וְאָכִיל אִיסּוּרָא: הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִפָּרְעוּ בִּכְתוּבּוֹת בְּפֶרֶק הַכּוֹתֵב אַלְמָא לָא מְהֵימַן לוֹמַר הָיָה לִי וְאָבַד דְּעַל כָּרְחָךְ בְּטוֹעֵן הָיָה לִי וְאָבַד עָסְקִינַן דְּאִי לָאו הָכִי צְרִיכָא לְמֵימַר דִּשְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת: אֵינוֹ צָרִיךְ דְּנֶאֱמָן לוֹמַר אָבַד: מַתְנִי' עֶבֶד כְּנַעֲנִי: שֶׁנִּשְׁבָּה וּפְדָאוּהוּ יִשְׂרְאֵלִים אֲחֵרִים: יִשְׁתַּעְבֵּד בַּגְּמ' מְפָרֵשׁ: גְּמ' אִי לִפְנֵי יֵאוּשׁ שֶׁל בְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים פְּדָאוּהוּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים: לְשׁוּם עֶבֶד אַמַּאי יִשְׁתַּעְבֵּד וקס"ד לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן וְאַמַּאי הֲרֵי נִתְיָאֵשׁ: וּלְשׁוּם עֶבֶד עַל מְנָת לְהַחֲזִירוֹ לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן אוֹ אֲפִי' עַל מְנָת לְהִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ: יִשְׁתַּעְבֵּד לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן דְּשֵׁנִי לֹא קָנָה דְּמִידַע יָדַע דְּלָא פָּקַע שֵׁם מָרֵיהּ מִינֵּיהּ לִפְנֵי יֵאוּשׁ וַהֲרֵי הוּא כְּגוֹזְלוֹ מִמֶּנּוּ: כָּךְ מִצְוָה לִפְדּוֹת אֶת הָעֲבָדִים וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְמִימְנְעִי וְלָא פָּרְקִי: לְרַבּוֹ שֵׁנִי וּלְקַמָּן פָּרִיךְ מִמַּאן קָנְיֵיהּ: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן כִּדְחִזְקִיָּה: בִּשְׁלָמָא לְאַבָּיֵי דְּמוֹקֵי בְּלִפְנֵי יֵאוּשׁ וְטַעְמָא דְּת"ק מִשּׁוּם מִמַּנְעִי וְלָא פָּרְקִי: הַיְינוּ דְּקָאָמַר כְּשֵׁם דְּאִיהוּ לָא חָיֵישׁ לְמִמַּנְעִי וְלָא פָּרְקִי מִשּׁוּם דְּמִצְוָה לִפְדּוֹתוֹ: אֶלָּא לְרָבָא דְּמוֹקֵי בִּלְאַחַר יֵאוּשׁ וְטַעְמָא דְּת"ק מִשּׁוּם אַפְקַעְתָּא דְּיֵאוּשׁ הוּא מַאי כְּשֵׁם דְּקָאָמַר הָא טַעְמָא דְּרַשְׁבָּ"ג מִשּׁוּם דְּחִזְקִיָּה שֶׁלֹּא יַפִּיל עַצְמוֹ לְגַיָּיסוֹת הוּא: לְמַעֲשֵׂה יָדָיו וְיִשְׂרָאֵל קָנֵי לֵיהּ מִינּוֹ לְמַעֲשֵׂה יָדָיו בְּכַסְפָּא וּלְגוּפֵיהּ בִּטְבִילָה לְשֵׁם עַבְדוּת כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מז:) וַאֲפִילּוּ מָל וְטָבַל גַּבֵּי רַבּוֹ רִאשׁוֹן קַנְיֵיהּ שַׁבַּאי בְּיֵאוּשׁ לְמַעֲשֵׂה יָדָיו דְּהָא אֲפִי' יִשְׂרָאֵל נָמֵי מַקְנֵי לֵיהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְמַעֲשֵׂה יָדָיו וְנִהְיֵי דְּיִשְׂרָאֵל נָפֵק מִינֵּיהּ בְּיוֹבֵל אֲבָל עֶבֶד מִשְׁתַּעְבֵּד לְעוֹלָם: מֵהֶם תִּקְנוּ רִבּוּי' הוּא דְּהָא כְּתִיב לְעֵיל מִינֵּיהּ מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה וּכְתִיב בָּתְרֵי' וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם וְלִשְׁתֹּק:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כח, סמג לאוין ערא, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' לו:

ב מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כח, סמג לאוין ערא, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' לו:

ג טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' לג:

ד מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כד:

ה מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כד, טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' לג:

ו מיי' פח' מהל' עבדים הל' טו, סמג לאוין קמ, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סז:

ז סמג לאוין קמ, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סז:

ח מיי' פח' מהל' עבדים הל' טו:

ט מיי' פט' מהל' עבדים הל' ה:

מסורת הש"ס

א משנה שביעית; משנה מכות; שבת קמח:; מכות יב:

ב כתובות פט.; משנה כתובות

ג תוספתא גיטין

ד יבמות מו.

תורה אור השלם

וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כׇּל־בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא־יִגֹּשׂ אֶת־רֵעֵהוּ וְאֶת־אָחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהֹוָה [דברים טו, ב]

פְּתַח־פִּיךָ לְאִלֵּם אֶל־דִּין כׇּל־בְּנֵי חֲלוֹף [משלי לא, ח]

וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה [ויקרא כה, מה]

(א)וְלֹא הֵם קוֹנִים מִכֶּם, וְלֹא הֵם קוֹנִים זֶה מִזֶּה. יָכוֹל לֹא יִקְנוּ זֶה אֶת זֶה? יָכוֹל לֹא יִקְנוּ זֶה אֶת זֶה?! הָאָמְרַתְּ: לֹא הֵם קוֹנִים זֶה מִזֶּה! הָכִי קָאָמַר: וְלֹא הֵם קוֹנִים זֶה מִזֶּה לְגוּפוֹ. [א]יָכוֹל לֹא יִקְנוּ זֶה אֶת זֶה לְמַעֲשֵׂה יָדָיו? אָמַרְתָּ קַל וָחוֹמֶר: גּוֹי – יִשְׂרָאֵל, קוֹנֶה; גּוֹי – גּוֹי, לֹא כׇּל שֶׁכֵּן?! וְאֵימָא: הָנֵי מִילֵּי בְּכַסְפָּא, אֲבָל בַּחֲזָקָה – לָא! אָמַר רַב פָּפָּא: עַמּוֹן וּמוֹאָב טָהֲרוּ בְּסִיחוֹן. אַשְׁכְּחַן גּוֹי – גּוֹי; גּוֹי – יִשְׂרָאֵל, מְנָלַן? דִּכְתִיב: "וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי". [ב]אָמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִים – יָצָא לְחֵירוּת, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְכוֹתֵב לוֹ גֵּט שִׁיחְרוּר. (ב)תְּנַן, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד; וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כׇּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמִשְׁנָתֵנוּ – הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, חוּץ מֵעָרֵב וְצַיְדָּן וּרְאָיָה אַחֲרוֹנָה. [ג]בִּשְׁלָמָא לְאַבָּיֵי, מוֹקֵי לַהּ לְהַאי – לִפְנֵי יֵאוּשׁ, וְהַאי – לְאַחַר יֵאוּשׁ. אֶלָּא לְרָבָא – דְּאָמַר לְאַחַר יֵאוּשׁ, קַשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן! אָמַר לָךְ רָבָא: טַעְמָא מַאי – מִשּׁוּם דְּחִזְקִיָּה; בּוֹרֵחַ שָׁאנֵי – הַשְׁתָּא לִקְטָלָא מְסַר נַפְשֵׁיהּ, אַפּוּלֵי אַפֵּיל נַפְשֵׁיהּ לְגַיָּיסוֹת?! אַמְתֵּיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל אִשְׁתְּבַאי. פַּרְקוּהָ לְשׁוּם אַמְהֲתָא, וְשַׁדְּרוּהָ לֵיהּ. שְׁלַחוּ לֵיהּ: אֲנַן – כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לַן, אַתְּ – אִי נָמֵי כְּרַבָּנַן סְבִירָא לָךְ, אֲנַן לְשׁוּם אַמְהֲתָא פָּרְקִינַן לַהּ (נִיהֲלַהּ). וְאִינְהוּ סְבוּר – לִפְנֵי יֵאוּשׁ הֲוָה, וְלָא הִיא – לְאַחַר יֵאוּשׁ הֲוָה, וּשְׁמוּאֵל – לָא מִיבַּעְיָא דְּאִשְׁתַּעְבּוֹדֵי לָא מִשְׁתַּעְבַּד בַּהּ, אֶלָּא גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא נָמֵי לָא אַצְרְכָהּ. (ג)שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ – יָצָא לְחֵירוּת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ גֵּט שִׁיחְרוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכׇל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף" – "עֶבֶד אִישׁ" וְלֹא "עֶבֶד אִשָּׁה"?! אֶלָּא עֶבֶד שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְרַבּוֹ עָלָיו – קָרוּי עֶבֶד; שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְרַבּוֹ עָלָיו – אֵין קָרוּי עֶבֶד. אַמְתֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא בַּר זוּטְרָא אִישְׁתְּבַאי, פַּרְקַהּ הָהוּא תַּרְמוֹדָאָה לְשׁוּם אִיתְּתָא. שְׁלַחוּ לֵיהּ לְדִידֵיהּ: אִי יָאוּת עָבְדַתְּ, שַׁדַּר לַהּ גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּמָצוּ פָּרְקִי לַהּ, לְמָה לִי גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא? אִי דְּלָא מָצוּ פָּרְקִי לַהּ, כִּי שַׁדַּר לַהּ גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא מַאי הָוֵי? לְעוֹלָם דְּמָצוּ פָּרְקִי לַהּ; וְכֵיוָן דִּמְשַׁדַּר לָהּ גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא, חַבּוּרֵי מְחַבְּרִי אַהֲדָדֵי, וּפָרְקִי לַהּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם דְּלָא מָצוּ פָּרְקִי לַהּ, וְכֵיוָן דִּמְשַׁדַּר לַהּ גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא, מִיתַּזְלָא בְּאַפֵּיהּ, וּמְפָרֵיק לַהּ. וְהָאָמַר מָר: חֲבִיבָה לָהֶן בְּהֶמְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִנְּשׁוֹתֵיהֶן! הָנֵי מִילֵּי בְּצִינְעָא, אֲבָל בְּפַרְהֶסְיָא זִילָא בְּהוּ מִילְּתָא. [ד]הָהִיא אַמְתָּא דַּהֲוָת בְּפוּמְבְּדִיתָא, דַּהֲווֹ קָא מְעַבְדִי בַּהּ אִינָשֵׁי אִיסּוּרָא. אָמַר אַבָּיֵי, אִי לָאו דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כׇּל הַמְשַׁחְרֵר עַבְדּוֹ עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה; הֲוָה כָּיֵיפְנָא לֵיהּ לְמָרַהּ, וְכָתֵיב לַהּ גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא. רָבִינָא אָמַר: כִּי הָא מוֹדֶה רַב יְהוּדָה, מִשּׁוּם מִילְּתָא דְּאִיסּוּרָא. (ד)וְאַבָּיֵי – מִשּׁוּם אִיסּוּרָא לָא?! הָאָמַר רַב חֲנִינָא בַּר רַב קַטִּינָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין, וְכָפוּ

וְלֹא הֵם קוֹנִים אֶת אֶחָד מִכֶּם: לְגוּפוֹ שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ הֵימֶנּוּ גֵּט אוֹ אִם יִבְרַח מִמֶּנּוּ וְיִתְגַּיֵּיר מוּתָּר בְּבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַחֲבֵרוֹ: עוֹבֵד כּוֹכָבִים קוֹנֶה יִשְׂרָאֵל לְמַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁנֶּאֱמַר וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְגוֹ' אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר (וַיִּקְרָא כ"ה:מ"ז): ה"מ דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים קוֹנֶה חֲבֵרוֹ: בְּכַסְפָּא דּוּמְיָא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים קוֹנֶה יִשְׂרָאֵל בְּכֶסֶף דִּכְתִיב מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ בְּעִבְרִי הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּקְנִיַּית עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים הָא יָלְפַת לֵיהּ מִקְּנִיַּית עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיִשְׂרָאֵל: בַּחֲזָקָה כְּגוֹן שַׁבַּאי שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ וּקְנָאוֹ בְּחֶזְקַת יֵאוּשׁ כְּשֶׁהִפְקִירוֹ רַבּוֹ כְּשֶׁנִּתְיָאֵשׁ הֵימֶנּוּ (וְלֹא בְּכֶסֶף) חֲזָקָה שֶׁעֶבֶד כְּנַעֲנִי נִקְנֶה בּוֹ הַיְנוּ חֲזָקָה שֶׁל עַבְדוּת הִלְבִּישׁוֹ הִנְעִילוֹ הִרְחִיצוֹ לְרַבּוֹ כִּדְתַנְיָא בְּהָאִשָּׁה נִקְנֵית (קִדּוּשִׁין כב:) וְהִי דְּיִשְׂרָאֵל קָנֵי לֵיהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּחֲזָקָה דְּאִתַּקַּשׁ עֲבָדִים לְקַרְקָעוֹת אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים לֹא קָנֵי קַרְקַע בַּחֲזָקָה כְּיִשְׂרָאֵל אֶלָּא כׇּל קִנְיָנוֹ בְּכֶסֶף: עַמּוֹן וּמוֹאָב טָהֲרוּ בְּסִיחוֹן אַלְמָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים קוֹנֶה מֵחֲבֵרוֹ קַרְקַע בַּחֲזָקָה וְהַאי עֶבֶד נָמֵי כֵּיוָן דְּאַפְקְרֵיהּ יִשְׂרָאֵל בְּיֵאוּשׁ קָנָה לֵיהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּחֲזָקָה: טָהֲרוּ בְּסִיחוֹן דִּכְתִיב (דְּבָרִים ב':ט') אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב וְכֵן בִּבְנֵי עַמּוֹן אַל תְּצוּרֵם (שָׁם) וּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר כ"א:כ"ו) כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן וְגוֹ' אַלְמָא טָהַר מוֹאָב בְּסִיחוֹן וּבְנֵי עַמּוֹן אַשְׁכְּחַן בְּיִפְתָּח (שׁוֹפְטִים י"א:י"ג) שֶׁאָמְרוּ לוֹ מַלְאֲכֵי בְּנֵי עַמּוֹן כִּי לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת אַרְצִי בַּעֲלוֹתוֹ מִמִּצְרַיִם מֵאַרְנוֹן וְעַל הַיַּבֹּק וְאַשְׁכְּחַן כְּשֶׁכָּבְשׁוּ אֶת אֶרֶץ סִיחוֹן וַיִּירַשׁ אֶת אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן עַד יַבֹּק וְגוֹ' אַלְמָא מִבְּנֵי עַמּוֹן כְּבָשָׁהּ וַהֲדוּר יִשְׂרָאֵל וְכָבְשׁוּ מִנֵּיהּ וְטָהֲרָה לָהֶם עַל יָדוֹ אַלְמָא קַנְיֵיהּ בַּחֲזָקָה: עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִיִּשְׂרָאֵל מְנָלַן כְּגוֹן עֶבֶד זֶה דְּשַׁיָּיךְ בְּמִצְוֹת: וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי מִקְּרֵי לֵיהּ שְׁבִי דִּילֵיהּ ש"מ קַנְיֵיהּ בַּחֲזָקָה: מִן הָאֲסוּרִין עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּה וּבָרַח מִן הָאֲסוּרִין שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: יָצָא לְחֵרוּת מִלְּהִשְׁתַּעְבֵּד לְרַבּוֹ עוֹד: וְכוֹתֵב לוֹ גֵּט לְהַתִּירוֹ בְּבַת יִשְׂרָאֵל: א"ר יוֹחָנָן כׇּל מָקוֹם כו' וְקַשְׁיָא דְּר' יוֹחָנָן אדר"י: לִקְטָלָא מְסַר נַפְשֵׁיהּ כְּדֵי לָצֵאת מִידֵי גְּיָסוֹת שֶׁהֲרֵי בּוֹרֵחַ מִן הָאֲסוּרִין וְיוֹדֵעַ שֶׁאִם יַשִּׂיגוּהוּ יֵהָרֵג: וְאִינְהוּ דְּפַרְקוּהָ לְשׁוּם אַמְהָתָא: סְבוּר דְּלָא נִתְיָאֵשׁ מַר שְׁמוּאֵל הֵימֶנָּה: יֵאוּשׁ הָוֵי הֶפְקֵר: אִישׁ יְתֵירָא הוּא: תַּרְמוֹדָאָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים הָיָה מִתַּרְמוֹד: שְׁלַחוּ לֵיהּ לְדִידֵיהּ לְר' אַבָּא: אִי דְּמָצוּ פָּרְקֵי לַהּ שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים רוֹצֶה לִתְּנָהּ בְּדָמִים: לָמָּה לִי גֵּט לְחֵירוּתָא יִפְדּוּהָ לוֹ לְשֵׁם עַבְדוּת: מַאי הָוֵי הֲרֵי כְּבוּשָׁה הִיא בְּיַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים: חַבּוּרֵי מְחַבְּרֵי בְּנֵי הָעִיר אַהֲדָדֵי וּפָרְקֵי לָהּ אֲבָל לְשֵׁם עַבְדוּת לֹא הָיוּ רוֹצִין לִפְדּוֹתָהּ לוֹ דְּלֵית לְהוּ לר"ש [כ"ג]: מִתַּזְלָא בְּאַפֵּיהּ מִפְּנֵי שֶׁיִּגָּלֶה לְכֹל שֶׁשִּׁפְחַת יִשְׂרָאֵל הָיְתָה: וּמְפָרִיק לָהּ נוֹתְנָהּ בִּכְלֵי פִּדְיוֹנָהּ: וְאָמַר מַר בְּמַס' ע"ז (ד' כב:): בַּעֲשֵׂה לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ (וַיִּקְרָא כ"ה): וְכָתַב לָהּ גִּטָּא לְחֵרוּת' וְנָסֵב לָהּ יִשְׂרָאֵל וּמִנְּטַר לָהּ:

אֲבָל בַּחֲזָקָה לֹא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס חֲזָקָה שֶׁל עַבְדוּת כְּגוֹן הִלְבִּישׁוֹ הִנְעִילוֹ וְהִרְחִיצוֹ לְרַבּוֹ כִּדְתַנְיָא בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כב:) וְקָשֶׁה דַּאֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל לֹא קָנֵי עֶבֶד עִבְרִי אֶלָּא בְּכֶסֶף וּשְׁטָר כִּדְאָמַר בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יד:) כ"ש עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעוֹד דְּאָמַר הָתָם אַשְׁכְּחַן עִבְרִי הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים הוֹאִיל וְכׇל קִנְיָנוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּכֶסֶף ופר"ת הוֹאִיל וְכׇל קִנְיָנוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בע"ע אֲבָל בְּעָלְמָא קִנְיָנוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּמְשִׁיכָה לְר' יוֹחָנָן דקיי"ל כְּוָתֵיהּ לְגַבֵּי רֵישׁ לָקִישׁ וְכֵיוָן דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן דְּבַר תּוֹרָה מָעוֹת קוֹנוֹת א"כ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּמְשִׁיכָה כִּדְמוֹכַח בפ"ב דִּבְכוֹרוֹת (דַּף יג.) אֶלָּא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּהָכָא בַּחֲזָקָה שֶׁל כִּבּוּשׁ מִלְחָמָה אַיְירֵי וְכֵן פר"ח: **עַמּוֹן** וּמוֹאָב טָהֲרוּ בְּסִיחוֹן וְכִי הֵיכִי דְּקָנוּ אַרְצָם בַּחֲזָקָה קָנוּ נָמֵי גּוּפָם בַּחֲזָקָה: **דִּכְתִיב** וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי וא"ת לָמָּה לִי הַשְׁתָּא הָא דְּעַמּוֹן וּמוֹאָב טָהֲרוּ בְּסִיחוֹן הַשְׁתָּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים יִשְׂרָאֵל קָנֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְעוֹבֵד' כּוֹכָבִים לֹא כׇּל שֶׁכֵּן וי"ל דְּמִוַּיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי לֹא הֲוָה יָלְפִינַן מִינֵּיהּ שׁוּם קִנְיָן אִי לָאו דְּאַשְׁכְּחַן דְּטָהֲרוּ וּלְהָכִי מַיְיתֵי לְעֵיל מִדְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּמִוַּיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי לְחוּדֵיהּ לֹא הֲוָה יָדְעִינַן וּמִיהוּ אִצְטְרִיךְ לְאֵתוּיֵי לְאַשְׁמוּעִינַן דְּלָא קָנוּי גּוּפוֹ: **וְאִינְהוּ** סְבוּר לִפְנֵי יֵאוּשׁ הֲוָה תֵּימַהּ דִּלְמָא יָדְעֵי שַׁפִּיר דִּלְאַחַר יֵאוּשׁ הֲוָה וְסָבְרֵי כְּרָבָא דִּלְעֵיל וּלְמַאי דְּפָרֵשְׁנָא דִּלְרָבָא מוֹדֶה רשב"ג לְרַבָּנָן דִּלְשֵׁם עֶבֶד יִשְׁתַּעְבֵּד לְרַבּוֹ שָׁנֵי נִיחָא דא"כ הָיְתָה שֶׁלָּהֶם וְלֹא מִסְתַּבֵּר שֶׁהָיוּ בָּאִים לִתְּנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה: **אֶלָּא** אֲפִי' גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא נָמֵי לָא אַצְרְכָהּ כְּאַבָּיֵי ס"ל דִּלְרָבָא כֵּיוָן דְּאָמַר יִשְׁתַּעְבֵּד בָּעֵי' גֵּט שִׁחְרוּר: **הַמַּפְקִיר** עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵרוּת וא"צ גֵּט שִׁחְרוּר אֵין לְהַקְשׁוֹת א"כ לִשְׁמוּאֵל לָמָּה לִי שְׁטָרָא בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי נֵימָא לֵיהּ בְּאַפֵּי תְּרֵי זִיל כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף טז. וְשָׁם) גַּבֵּי עֶבֶד עִבְרִי וּמַאי מְשַׁנֵּי נָמֵי הָתָם דְּעֶבֶד עִבְרִי גּוּפוֹ קָנוּי אַכַּתִּי יַפְקִירֶנּוּ דְּאַפֵּי' מַאן דִּצְרִיךְ בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי גֵּט שִׁחְרוּר הַיְנוּ כְּדֵי לְהַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין אֲבָל בְּעֶבֶד עִבְרִי בְּלָאו הָכִי מֻתָּר בָּהּ דְּהָתָם. בְּקִדּוּשִׁין (ג"ז שָׁם) לֹא קָאָמַר אֶלָּא מִשּׁוּם דס"ל דְּעֶבֶד עִבְרִי אֵין גּוּפוֹ קָנוּי וּלְהָכִי פָּרִיךְ לָמָּה לִי שְׁטָר דְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן עַצְמוֹ שֶׁכּוֹתֵב בִּשְׁטָר כְּגוֹן הֲרֵי אַתְּ בֶּן חוֹרִין הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמְךָ יֹאמַר לוֹ בְּעַל פֶּה וּמְשַׁנֵּי דְּגוּפוֹ קָנוּי וְלֹא מַהֲנֵי הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמְךָ שֶׁהוּא לְשׁוֹן קִנְיָן אוֹ לְשׁוֹן מְחִילָה בְּלֹא שְׁטָר וּלְאוֹתָן לְשׁוֹנוֹת צָרִיךְ שְׁטָר אֲבָל הֶפְקֵר שֶׁמְּסַלֵּק רְשׁוּתוֹ מֵעָלָיו מַהֲנֵי לִשְׁמוּאֵל אֲפִי' בְּלֹא שְׁטָר: **כׇּל** הַמְשַׁחְרֵר עַבְדּוֹ עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה וְהָא דְּאָמַר לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף מ.) בְּמִי שֶׁאָמַר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי אַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהּ וּמְסַקִּינַן דְּאִי אָמַר לְשׁוֹן שִׁחְרוּר כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לִכְתּוֹב לָהּ גֵּט שִׁחְרוּר וְכֵן בִּירוּשַׁלְמִי אָמְרֵי' בְּהֶדְיָא דְּאִי אָמַר שַׁחְרְרוּ מְשַׁחְרְרִין הָתָם כֵּיוָן דְּאֵין הַיּוֹרְשִׁין רַשָּׁאִין לְהִשְׁתַּעְבֵּד בָּהּ מִשּׁוּם מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת לָא קָרֵינַן בָּהּ לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּמִשּׁוּם דְּנוֹתְנִת גֵּט לְחוּלְיֵיהּ דְּאִיכָּא חִסּוּר עֲשֵׂה וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין (לְקַמָּן גִּטִּין מא:) דְּכוֹפִין אֶת רַבּוֹ הָתָם מִשּׁוּם דְּאִיכָּא מִצְוָה רַבָּה דִּלְשֶׁבֶת יְצָרָהּ כִּדְדָרְשִׁינַן הָכָא מִשּׁוּם מִצְוָה דְּרַבִּים:

מסורת הש"ס

א משנה בבא מציעא; בבא מציעא מד.

ב כתובות עז; לקמן עה.; סנהדרין לא:; בבא מציעא לח:; בכורות כד.; בבא בתרא קעד.; בבא קמא סט.

ג קידושין עב:; יבמות מח.

ד לקמן מג:; יבמות סו.

ה יבמות מו.

גליון הש"ס

גמ' שדר לה גיטא דחירותא. קשה לי הא כיון דלא היה בה כח ביד ב"ד להוציאו מעובד כוכבים אין כח ביד הבעלים להקדישו ולהפקירו דאף אם עבדא כמקרקעי הא בגזל קרקע אם אינו יכול להוציאו בדיינים א"י להקדיש כדאיתא בפ"ק דמציעא גבי מסותא ואכ"ה היאך יכול לשחררו וצע"ק:

תד"ה כל המשחרר וכו' התם כיון דאין היורשין. ע' בתשובת מהר"י לבית לוי כלל ד סימן כה:

תורה אור השלם

[ויקרא כה, מז]

[ויקרא כה, נא]

[דברים ב]

[במדבר כא, א]

[שמות יב, מד]

[ויקרא כה, מו]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' עבדים הל' ג:

ב מיי' פח' מהל' עבדים הל' יד, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סו:

ג מיי' פה' מהל' עבדים הל' יד, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סו:

ד מיי' פט' מהל' עבדים הל' ו, סמג עשין פב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עט:

[אב]וְכָפוּ אֶת רַבָּהּ וַעֲשָׂאָהּ בַּת חוֹרִין, וְאָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִנְהַג הֶפְקֵר נָהֲגוּ בָּהּ! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם לָא לְעֶבֶד חַזְיָא וְלָא לְבֶן חוֹרִין חַזְיָא, הָכָא אֶפְשָׁר דִּמְיַחֵד לַהּ לְעַבְדֵּיהּ, וּמְנַטַּר לַהּ. (א)גּוּפָא – אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמְשַׁחְרֵר עַבְדּוֹ עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבוֹדוּ". [גד]מֵיתִיבִי: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁנִּכְנַס בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא מָצָא עֲשָׂרָה, וְשִׁחְרֵר עַבְדּוֹ וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה! מִצְוָה שָׁאנֵי. תָּנוּ רַבָּנַן: "לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבוֹדוּ" – רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: חוֹבָה. וְדִילְמָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר לַהּ כְּמַאן דְּאָמַר רְשׁוּת! לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ; דְּתַנְיָא בְּהֶדְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חוֹבָה. אָמַר רַבָּה: בְּהָנֵי תְּלָת מִילֵּי, נָחֲתִי בַּעֲלֵי בָתִּים מִנִּכְסֵיהוֹן: דְּמַפְּקִי עַבְדַּיְיהוּ לְחֵירוּתָא, וּדְסָיְירִי נִכְסַיְיהוּ בְּשַׁבְּתָא, וּדְקָבְעִי סְעוּדְתַּיְיהוּ בְּשַׁבְּתָא בְּעִידָּן בֵּי מִדְרְשָׁא. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, אַחַת קָבְעָה סְעוּדָתָהּ בְּשַׁבָּת וְאַחַת קָבְעָה סְעוּדָתָהּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּשְׁתֵּיהֶן נֶעֱקְרוּ. אָמַר רַבָּה אָמַר רַב: הַמַּקְדִּישׁ עַבְדּוֹ, יָצָא לְחֵירוּת. מַאי טַעְמָא? גּוּפֵיהּ – לָא קַדִּישׁ; לְדָמֵי – לָא קָאָמַר; דְּלֶיהֱוֵי "עַם קָדוֹשׁ" קָאָמַר. [ה]וְרַב יוֹסֵף אָמַר רַב: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ, יָצָא לְחֵירוּת. מַאן דְּאָמַר מַקְדִּישׁ – כָּל שֶׁכֵּן מַפְקִיר; מַאן דְּאָמַר מַפְקִיר – אֲבָל מַקְדִּישׁ לָא, דִּלְמָא לְדָמֵי קָאָמַר. [ו](ב)אִיבַּעְיָא לְהוּ: צָרִיךְ גֵּט שִׁיחְרוּר, אוֹ לֹא צָרִיךְ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה, יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר. [ז](ג)אָמַר רַבָּה: וּמוֹתְבִינַן אַשְׁמַעְתִּין – הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיוּ בָּהֶן עֲבָדִים, אֵין הַגִּזְבָּרִין רַשָּׁאִין לְהוֹצִיאָן לְחֵירוּת; אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן לַאֲחֵרִים, וַאֲחֵרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֵירוּת. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, אַף הוּא – נוֹתֵן דְּמֵי עַצְמוֹ וְיוֹצֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ! מַתְנִיתָא קָא רָמֵית עֲלֵיהּ דְּרַב?! רַב תַּנָּא הוּא, וּפָלֵיג. [ח]תָּא שְׁמַע: "אַךְ כָּל חֵרֶם וְגוֹ' מֵאָדָם" – אֵלּוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דְּאָמַר לְדָמֵי. אִי הָכִי, אִידַךְ נָמֵי דְּאָמַר לְדָמֵי! אִי הָכִי, "אֵין הַגִּזְבָּרִים רַשָּׁאִין לְהוֹצִיאָן לְחֵירוּת" – גִּזְבָּרִים מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? וְתוּ – "אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן לַאֲחֵרִים, וַאֲחֵרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֵירוּת" – אֲחֵרִים מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? וְתוּ – "רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, אַף הוּא – נוֹתֵן דְּמֵי עַצְמוֹ וְיוֹצֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ" – וְאִי לְדָמֵי, מַאי "מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ"? תָּא שְׁמַע: הַמַּקְדִּישׁ עַבְדּוֹ – עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, שֶׁלֹּא הִקְדִּישׁ אֶלָּא דָּמָיו!

הָא

וְכָפוּ אֶת רַבָּה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה רְאוּיָה לֹא לְעֶבֶד וְלֹא לְבֶן חוֹרִין: וְאָמַר רַב נַחְמָן לָאו מִשּׁוּם דְּאִתְּתָא מְפַקְּדָה אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הָיְתָה רְאוּיָה לֹא הָיְתָה מְיוּחֶדֶת לְאִישׁ וְהָיוּ נוֹהֲגִין בָּהּ הֶפְקֵר בִּזְנוּת: רְשׁוּת מִשּׁוּם דִּכְתִיב (דְּבָרִים כ׳:ט"ז) בְּשִׁבְעָה אוּמּוֹת לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ לְהַתִּיר אֶחָד מִשְּׁאָר אוּמּוֹת הַבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית שֶׁהִיא מִשִּׁבְעָה אוּמּוֹת וְהוֹלִיד בֵּן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ בְּעֶבֶד וְהָכִי מְפָרֵשׁ לָהּ בְּהַמְקַנֵּא: וְדִלְמָא ר' אֱלִיעֶזֶר סָבַר לָהּ כְּר' יִשְׁמָעֵאל וּמַאי דְּאָתָא לְשַׁנּוּיֵי לְעֵיל מִצְוָה שָׁאנֵי: דְּמַפְּקִי עַבְדַיְיהוּ לְחֵרוּת וְעָבְרֵי בַּעֲשֵׂה: מְסַיְּירֵי נִכְסַיְיהוּ שְׂדוֹתֵיהֶם מִסְתַּכְּלִין בְּשַׁבָּת לֵידַע מַה הֵן צְרִיכִין: בְּעִדָּן בֵּי מִדְרְשָׁא כְּשֶׁהֶחָכָם דּוֹרֵשׁ דְּרָשׁוֹת לָרַבִּים בְּשַׁבָּת וְהֵם יוֹשְׁבִין בִּסְעוּדָה וְהָיָה לָהֶם לְהַקְדִּים אוֹ לְאַחֵר: בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּלֵילֵי שַׁבָּת וְאֵין כָּאן כְּבוֹד שַׁבָּת דְּקַיְימָא לָן כְּבוֹד יוֹם קוֹדֵם לִכְבוֹד לַיְלָה וְהֵם הָיוּ מִתְכַּוְּנִים בִּשְׁבִיל בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְאִיכָּא דִּמְפָרְשִׁי בְּעֶרֶב שַׁבָּת מַמָּשׁ וְכֵן בְּכָל יוֹם מֵרֹב עֹשֶׁר אֲבָל בְּהָא מִיהָא אִיכָּא אִסּוּרָא שֶׁיִּכָּנֵס לְשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא שָׂבֵעַ בְּלֹא תַּאֲוָה: גּוּפֵיהּ לָא קַדִּישׁ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לֹא לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת: לְדָמֵי לָא קָאָמַר הָיָה לוֹ לוֹמַר דְּמֵי עַבְדִּי עָלַי: דְּלֶיהֱוֵי עַם קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל גָּמוּר דִּכְתִיב בְּהוּ כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה (דְּבָרִים י"ד:ב׳) וְלָא דָּמֵי לְמַקְדִּישׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה דְּהָתָם כֵּיוָן דְּלֵיכָּא לְמֵימַר בָּהּ דְּתֶהֱוֵי עַם קָדוֹשׁ קָאָמַר עַל כָּרְחָךְ לְדָמֵי קָאָמַר וְאַע"ג דְּלָא קָאָמַר דָּמֶיהָ עָלַי הָכִי קָאָמַר הֲרֵי הִיא קְדֻשָּׁה לִמָּכֵר אֲבָל הָכָא דְּשַׁיְּיכָא בְּגוּפֵיהּ לְשׁוֹן קְדֻשָּׁה לָא אָמְרִינַן לְדָמֵי קָאָמַר: צָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מַקְדִּישׁ וּמַפְקִיר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מַקְדִּישׁ וּמַפְקִיר: וּמוֹתְבִינַן אַשְׁמַעְתִּין אַשְּׁמוּעַת עַצְמֵנוּ: אֵין הַגִּזְבָּרִין רַשָּׁאִין לְהוֹצִיאָן לְחֵרוּת וְאַפִּי' לְקַבֵּל מִיַּד הָעֶבֶד פִּדְיוֹנוֹ דְּקַיְימָא לָן (קִדּוּשִׁין כג:) עֶבֶד קוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף אִם נְתָנוּ לוֹ עַל מְנָת שֶׁאֵין לְרַבּוֹ רְשׁוּת בּוֹ פּוֹדֶה בּוֹ אֶת עַצְמוֹ מִיַּד בְּעָלָיו וְהָנֵי גִּזְבָּרִין אֵין רַשָּׁאִין לְכָךְ שֶׁאֵין גּוּפָן קָנוּי לַהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא הִקְדִּישָׁן אֶלָּא לְדָמָן וְזוֹ דֶּרֶךְ שִׁחְרוּר הוּא וְלֹא דֶּרֶךְ מְכִירָה אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן לַאֲחֵרִים וְהַדָּמִים לַהֶקְדֵּשׁ וְאוֹתָן אֲחֵרִים מוֹצִיאִין אוֹתָם לְחֵרוּת אִם יִרְצוּ: אַף הוּא נוֹתֵן דְּמֵי עַצְמוֹ וְיוֹצֵא אִם יִמְצָא אָדָם שֶׁיְּהֵא נוֹתֵן לוֹ כֶּסֶף עַל מְנָת שֶׁאֵין לִבְעָלָיו רְשׁוּת בּוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ הַגִּזְבָּר לוֹ לְעַצְמוֹ כְּשֵׁם שֶׁהוּא יָכוֹל לִמְכֹּר לַאֲחֵרִים וּבִלְבַד שֶׁיִּתְּנֵם דֶּרֶךְ מִקָּח וּמִמְכָּר וְלֹא דֶּרֶךְ פִּדְיוֹן אַלְמָא הַמַּקְדִּישׁ עֶבֶד קָדוֹשׁ לְדָמָיו: אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַה' מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וְגוֹ' אֵלּוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים שֶׁאִם הִקְדִּישָׁן מְקֻדָּשִׁים לְבֶדֶק הַבַּיִת וְכֵיוָן דְּיָלֵיף טַעְמָא מִקְּרָא קַשְׁיָא לְרַב: דְּאָמַר לְדָמֵי דָּמָיו עָלַי לְהֶקְדֵּשׁ וְלֹא הִזְכִּיר עָלָיו שֵׁם קְדֻשָּׁה: אִי הָכִי אִידַּךְ נָמֵי אַמַּאי אוֹקֵימְתְּ דִּפְלִיג אַדְּרַב תַּרְוַיְהוּ נָמֵי דְּאָמַר לְדָמֵי: גִּזְבָּרִין מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ מָה רְשׁוּת יֵשׁ לָהֶן בְּעֶבֶד הֲלֹא אֵין לָהֶן עַל הַבְּעָלִים אֶלָּא מָעוֹת וְאִי קַשְׁיָא לוֹקְמַהּ כְּגוֹן דְּאָמַר הֲרֵי הוּא קָדוֹשׁ לְדָמָיו דְּעַכְשָׁו הוּא קָדוֹשׁ לִמָּכֵר וּרְשׁוּתוֹ עָלָיו לִמְכֹּר וּכְמַקְדִּישׁ קַרְקַע וּבְהֵמָה טְמֵאָה תָּרֵץ דְּכֵיוָן דְּשַׁיָּיךְ בְּגוּפוֹ לְשׁוֹן קְדֻשָּׁה לְעַם קָדוֹשׁ כִּי אָמַר הֲרֵי הוּא קָדוֹשׁ לְדָמָיו חָיְילָה אַגּוּפוֹ לְמֶהֱוֵי בֶּן חוֹרִין כִּלְקַיי"ל בְּמַתְפִּיס תְּמִימִים לְבֶדֶק הַבַּיִת דְּאֵין יוֹצְאִין מִידֵי מִזְבֵּחַ בִּכְרִיתוֹת וּבִתְמוּרָה (דַּף לג) הִלְכָּךְ עַל כָּרְחָךְ מַתְנִי' לְאוֹקְמָא לְמֵימַר דְּכִי אָמַר הֲרֵי הוּא קָדוֹשׁ לֹא לְשׁוֹן עַם קָדוֹשׁ הָוֵי אֶלָּא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לִמָּכֵר בְּדָמָיו: עוֹשֶׂה הָעֶבֶד: וְאוֹכֵל וְאֵין מַעֲשֵׂה יָדָיו הֶקְדֵּשׁ: שֶׁלֹּא הִקְדִּישׁ אֶלָּא דָּמָיו וְלֹא אָמַר אֶלָּא הֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ לְדָמָיו וַהֲוֵי כְּקַרְקַע וּבְהֵמָה טְמֵאָה:

גּוּפֵיהּ לָא קַדִּישׁ פֵּי' בְּקוּנְטְ' שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לבד"ה לְדָמֵי לָא קָאָמַר דְּהָיָה לוֹ לוֹמַר דְּמֵי עַבְדִּי עָלַי וְלֹא דָּמֵי לְמַקְדִּישׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה דְּהָתָם כֵּיוָן דְּלֵיכָּא לְמֵימַר לְמֶהֱוֵי עַם קָדוֹשׁ קָאָמַר ע"כ לְדָמֵי קָאָמַר אַע"ג דְּלָא אָמַר דָּמֶיהָ עָלַי הֲרֵי הִיא קְדֻשָּׁה לִמָּכֵר קָאָמַר אֲבָל הָכָא דְּשַׁיְּיכָא בְּגוּפֵיהּ לְשׁוֹן קְדֻשָּׁה לָא אָמְרִינַן דִּלְדָמֵי קָאָמַר וְאִם תֹּאמַר וְאַמַּאי לָא קָאָמַר נָמֵי קָדוֹשׁ לִמָּכֵר לָא קָאָמַר כֵּיוָן דְּמִלְּתָא אַחֲרִיתָא הִיא וְי"ל כִּדְמְפָרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס בְּסָמוּךְ דְּאַפִּי' אָמַר כֵּן בְּהֶדְיָא שֶׁיְּהֵא קָדוֹשׁ לִמָּכֵר יָצָא לְחֵרוּת מִידֵי דַּהֲוָה אַמַּתְפִּיס תְּמִימִים לְבֶדֶק הַבַּיִת דְּאֵין יוֹצְאִין מִידֵי מִזְבֵּחַ לְעוֹלָם וּלְהָכִי לָא מוֹקֵי הַהִיא דְּאֵין הַגִּזְבָּרִין כְּגוֹן דְּאָמַר שֶׁיְּהוּ קְדוֹשִׁין לִדְמֵיהֶן וּמִיהוּ קָשֶׁה דְּאִי מְדַמֵּינַן לְמַתְפִּיס תְּמִימִים נֵימָא דְּאַף עַל פִּי שֶׁהָעֶבֶד יָצָא לְחֵרוּת צָרִיךְ לִפְדִיָּה וְיִפְּלוּ דָּמָיו לְבֶדֶק הַבַּיִת כְּמוֹ בְּמַתְפִּיס תְּמִימִים שֶׁתִּמָּכֵר לְצָרְכֵי מִזְבֵּחַ כִּדְאָמְרִי' בְּהַמְּנָחוֹת וְהַנְּסָכִים (מְנָחוֹת קא.) כְּשֶׁהֵן נִפְדִּין אֵין נִפְדִּין אֶלָּא לַמִּזְבֵּחַ וְהַדָּמִים הֵם לְבֶדֶק הַבַּיִת כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דִּתְמוּרָה (דַּף ו.) דְּאַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלֹא תַּעֲשֶׂה מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וְלִכְאוֹרָה מַשְׁמַע דְּלֶהֱוֵי עַם קָדוֹשׁ קָאָמַר וְאֵינוֹ נוֹתֵן שׁוּם דָּמִים לַהֶקְדֵּשׁ וְעוֹד מַאי קָפָרֵיךְ מֵאַךְ כָּל חֵרֶם דְּהָתָם דְּאָמַר בִּלְשׁוֹן חֵרֶם לֹא שַׁיָּיךְ לוֹמַר דִּלְמֶהֱוֵי עַם קָדוֹשׁ קָאָמַר וְעוֹד כִּי מְשַׁנֵּי דְּאָמַר לְדָמֵי וְהַיְינוּ לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּאָמַר דְּמֵי עַבְדִּי וְשִׁפְחָתִי עָלַי דְּאִם הִקְדִּישָׁם לְדָמִים יָצְאוּ לְחֵרוּת וְאִם כֵּן מַאי אִרְיָא עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו אֲפִילּוּ דַּחֲבֵרוֹ נָמֵי וְעוֹד מַאי שְׁנָא כְּנַעֲנִים אֲפִילּוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הָעִבְרִים נָמֵי וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ גּוּפֵיהּ לָא קַדִּישׁ פֵּי' לֵאָסֵר בַּהֲנָאָה כְּמוֹ בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁמּוֹעֲלִין בָּהּ וְכֵן בְּקַרְקַע אִם עָקַר מִמֶּנּוּ אִילָן וַאֲפִילּוּ בִּמְחֻבָּר אִסּוּרָא מִיהָא אִיכָּא לְדָמֵי לָא קָאָמַר שֶׁיְּהֵא גּוּפֵיהּ קָדוֹשׁ לִמָּכֵר וְהַשְׁתָּא פָּרֵיךְ שַׁפִּיר מִכָּל חֵרֶם דְּמִתַּפְסָא בְּהוֹן קְדֻשָּׁה לֵאָסֵר בַּהֲנָאָה כְּמוֹ מַחֲרִים שְׁאָר נְכָסִים וּמְשַׁנֵּי דְּאָמַר לְדָמֵי שֶׁיִּהְיוּ לִמָּכֵר וְלָא מַיְירֵי בְּמַקְדִּישׁ בִּלְשׁוֹן חֵרֶם וְהַשְׁתָּא נִיחָא דְּנָקַט עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים וּפָרֵיךְ אִידַּךְ נָמֵי דְּאָמַר לְדָמֵי וּמְשַׁנֵּי אִי הָכִי גִּזְבָּרִין מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ לְאוֹתוֹ שֶׁהִקְדִּישׁוֹ לְדָמָיו הוּא יִפְדֶּנּוּ וְיִהְיֶה שֶׁלּוֹ: אֵין הַגִּזְבָּרִין רַשָּׁאִין לְהוֹצִיא אוֹתָן לְחֵרוּת וְכֵן אָמַר בְּפֶרֶק הַנִּזָּקִין (לְקַמָּן נב.) גַּבֵּי יְתוֹמִין דְּאֵין הָאַפּוֹטְרוֹפְּסִין רַשָּׁאִין לְהוֹצִיא אוֹתָן לְחֵרוּת אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן לַאֲחֵרִים כּוּ' וְנִרְאֶה דְּהַיְינוּ טַעְמָא דְּאָסוּר דֶּרֶךְ שִׁחְרוּר דִּסְבָרֵי דְּקָא מְזַלְזְלֵי בְּנִכְסֵי יְתוֹמִים וְהֶקְדֵּשׁ אֲבָל דֶּרֶךְ מְכִירָה יָדְעֵי כּוּלֵּי עָלְמָא שֶׁמּוֹכְרִין אוֹתָן בְּשָׁוֶין:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין פב, טור יו"ד סי' רסז:
ב מיי' פו' מהל' עבדים הל' ו, ש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עט:
ג סמג עשין פב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עט:
ד מיי' פו' מהל' עבדים הל' ו:
ה מיי' פח' מהל' עבדים הל' יג, סמג עשין פב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סד:
ו מיי' פח' מהל' עבדים הל' יג, סמג עשין פב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סד:
ז מיי' פו' מהל' ערכים וחרמין הל' יח:
ח מיי' פו' מהל' ערכים וחרמין הל' יז, סמג עשין קלב:

מסורת הש"ס

א ברכות מז:
ב לקמן מ.
ג לקמן נב.
ד לקמן מג:; יבמות סו.

גליון הש"ס

גמ' מנהג הפקר נהגו בה. ע' שבת דף ע"א תד"ה וכי אמרינן:
שם מצוה שאני. ע' פסחים דף ע"א תוס' ד"ה אתי עשה דפסח:
שם ת"ש אך כל חרם. ע' ערכין דף כח ע"א תד"ה א"ר:

תורה אור השלם

וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: [ויקרא כה, מו]

כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהֹוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהֹוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: [דברים יד, ב]

אַךְ־כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהֹוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהֹוָה: [ויקרא כז, כח]

הָא מַנִּי – רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבַטָּלָה. א(א)הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: וְכֵן הוּא, שֶׁהִקְדִּישׁ עַצְמוֹ – עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, שֶׁלֹּא הִקְדִּישׁ אֶלָּא דָּמָיו. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא רַבִּי מֵאִיר הִיא – שַׁפִּיר; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ רַבָּנַן הִיא, בִּשְׁלָמָא עַבְדּוֹ – לִדְמֵי קָאֵי, אֶלָּא אִיהוּ – לִדְמֵי קָאֵי?! ב(ב)לֵימָא כְּתַנָּאֵי – הַמַּקְדִּישׁ עַבְדּוֹ, אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מוֹעֲלִין בִּשְׂעָרוֹ. מַאי, לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: קָדוֹשׁ; וּמָר סָבַר: לָא קָדוֹשׁ? וְתִסְבְּרָא?! הַאי "מוֹעֲלִין בּוֹ" וְ"אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ"?! הַאי "קָדוֹשׁ" וְ"אֵינוֹ קָדוֹשׁ" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא קָדוֹשׁ, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: עַבְדָּא כִּמְקַרְקְעֵי דָּמֵי; וּמָר סָבַר: כְּמִטַּלְטְלִי דָּמֵי. אִי הָכִי, אַדְּמִיפַּלְגִי בִּשְׂעָרוֹ, לִיפַּלְגוּ בְּגוּפוֹ! (ג)אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא עַבְדָּא כִּמְקַרְקְעֵי דָּמֵי, וְהָכָא בִּשְׂעָרוֹ הָעוֹמֵד לִיגָּזֵז קָמִיפַּלְגִי – מָר סָבַר: כְּגָזוּז דָּמֵי; וּמָר סָבַר: לָאו כְּגָזוּז דָּמֵי. (ד)לֵימָא הָנֵי תַּנָּאֵי – כְּהָנֵי תַּנָּאֵי? דִּתְנַן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם כַּקַּרְקַע וְאֵינָן כַּקַּרְקַע, וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ. כֵּיצַד? "עֶשֶׂר גְּפָנִים טְעוּנוֹת מָסַרְתִּי לָךְ", וְהַלָּה אוֹמֵר: "אֵינָן אֶלָּא חָמֵשׁ" – רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַמְחוּבָּר לַקַּרְקַע הֲרֵי הוּא כַּקַּרְקַע. גוְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לִיבָּצֵר אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ; דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָין; וְרַבָּנַן סָבְרִי: לָאו כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָין. דאֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי מֵאִיר – עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם, אֶלָּא בַּעֲנָבִים – דְּכַמָּה דְּקָיְימָן מִיכְחָשׁ כְּחִישִׁי; אֲבָל הָכָא – כַּמָּה דְּקָאֵי אַשְׁבּוֹחֵי מַשְׁבַּח. כִּי סְלֵיק רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף, אֲמַר לְהַאי שְׁמַעְתָּא דְּרַב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אֲמַר לֵיהּ: אָמַר רַב הָכִי? וְהוּא – לָא אָמַר הָכִי?! וְהָאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר! הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: אָמַר רַב כְּוָותִי? וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: לָא סַיְּימוּהָ קַמֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: וְלָא אָמַר רַב צָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר?! וְרַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ – דְּאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר. גּוּפָא – אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ – יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁיחְרוּר. ה(ה)אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְעוּלָּא: גֵּר שֶׁמֵּת וּבִזְבְּזוּ יִשְׂרָאֵל נְכָסָיו, וְהָיוּ בָּהֶן עֲבָדִים – בֵּין גְּדוֹלִים וּבֵין קְטַנִּים, קָנוּ עַצְמָן בְּנֵי חוֹרִין. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: גְּדוֹלִים – קָנוּ עַצְמָן בְּנֵי חוֹרִין; קְטַנִּים – כָּל הַמַּחְזִיק בָּהֶן, זָכָה בָּהֶן. וְכִי מִי כָּתַב גֵּט שִׁחְרוּר לְאֵלּוּ? אָמַר: דָּמֵי הַאי מִדְּרַבָּנַן כִּדְלָא גָּמְרִי אִינָשֵׁי שְׁמַעְתָּא. וְטַעְמָא מַאי? אָמַר רַב נַחְמָן, קָסָבַר עוּלָּא: עַבְדּוֹ דְּגֵר כִּי אִשְׁתּוֹ – מָה אִשְׁתּוֹ מִשְׁתַּלַּחַת בְּלֹא גֵּט, אַף עֲבָדָיו מִשְׁתַּלְּחִים בְּלֹא גֵּט. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל נָמֵי! אָמַר קְרָא: "וְהִתְנַחַלְתֶּם אוֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחוּזָּה". אִי הָכִי, הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וָמֵת – נָמֵי; אַלְמָה אָמַר אַמֵּימָר: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וָמֵת – אוֹתוֹ הָעֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה? דְּאַמֵּימָר קַשְׁיָא. (ו)אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי:

בְּפֵירוּשׁ

הָא מַנִּי ר"מ הִיא דְּאָמַר אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְהֶקְדֵּשׁ לְבַטָּלָה דְּתַנְיָא (עֲרָכִין דַּף ה.) הַמַּעֲרִיךְ פָּחוֹת מִבֶּן חֹדֶשׁ ר"מ אוֹמֵר נוֹתֵן דָּמָיו דְּאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין עֵרֶךְ לְפָחוֹת מִבֶּן חֹדֶשׁ וְגָמַר וְאָמַר לְשֵׁם דָּמִים הָכָא נָמֵי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין עֶבֶד רָאוּי לֹא לְהַקְרָבָה וְלֹא לְבִנְיָן וְכֵיוָן דְּבִלְשׁוֹן הֶקְדֵּשׁ אַקְדְּשֵׁיהּ גָּמַר בְּדַעְתּוֹ לְהַקְדִּישׁ דָּמָיו וְלוֹמַר דָּמָיו עָלַי: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא ר"מ הִיא וְטַעְמָא לָאו מִשּׁוּם מַקְדִּישׁ סְתָם שֶׁיַּקְדִּישׁ לִמְכֹּר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵין מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבַטָּלָה הוּא וּכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּמָיו עָלַי וְיֵשׁ לָהֶן עָלָיו מָעוֹת הַיְנוּ דְּחַיָּיב לִתֵּן דָּמִים דְּאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָדוֹשׁ וְאָמַר לְשֵׁם דָּמִים: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ רַבָּנַן וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּמַקְדִּישׁ סְתָם דָּבָר שֶׁאֵין רָאוּי לְגוּפוֹ הִקְדִּישׁוֹ לְדָמָיו לִמְכֹּר: בִּשְׁלָמָא בְּעֶבֶד אִכָּא לְמֵימַר סְתָמֵיהּ לְדָמִים קָאֵי וְה"ק הֲרֵי הוּא קָדוֹשׁ לִמְכֹּר אֲבָל בְּעַצְמוֹ מִי אִכָּא לְמֵימַר שֶׁיְּהֵא קָדוֹשׁ לִמְכֹּר וְכִי יֵשׁ דָּמִים לְבֶן חוֹרִין וּמַה מְּכִירָה יֵשׁ בּוֹ אֶלָּא ר"מ הִיא וְלָאו דְּמַשְׁמַע מִלְּתָא לִדְמֵי אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ מוֹצִיא דְּבָרָיו לְבַטָּלָה גָּמַר בְּלִבּוֹ וְאָמַר דְּמֵי עַצְמִי עָלַי וְהַיְנוּ דְּאָמַר הֲרֵינִי הֶקְדֵּשׁ שָׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד וְלֹא שֶׁיִּמָּכֵר וְגַבֵּי עֶבֶד נָמֵי אֵין רְשׁוּת הַגִּזְבָּרִין עָלָיו אֶלָּא מָעוֹת יֵשׁ לָהֶן עַל הַבְּעָלִים: לֵימָא כְּתַנָּאֵי מַקְדִּישׁ עַבְדּוֹ קָדוֹשׁ אוֹ לֹא קָדוֹשׁ: מוֹעֲלִין בִּשְׂעָרוֹ דְּוַדַּאי נֶהֱנֶה וּלְקַמֵּיהּ מְפָרֵשׁ לָהּ: אֵין מְעִילָה בְּקַרְקָעוֹת דְּגָמְרִינַן מְעִילָה חֵטְא חֵטְא מִתְּרוּמָה מָה תְּרוּמָה בְּתָלוּשׁ אַף מְעִילָה בְּתָלוּשׁ בְּמַס' מְעִילָה (דַּף יח:) וּבת"כ: אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא קָדוֹשׁ לִמְכֹּר לְדָמָיו: כְּגָזוּז דָּמֵי וְאֵינוֹ כִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם כַּקַּרְקַע מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע: וְאֵינָן כְּקַרְקַע דְּקִי"ל אֵין נִשְׁבָּעִין עַל הַקַּרְקָעוֹת וְעַל גְּפָנִים הַלָּלוּ נִשְׁבָּעִין בְּהוֹדָאַת מִקְצָת הַטַּעֲנָה: מָסַרְתִּי לָךְ לִשְׁמוֹר בְּקַרְקָעִי: אֲפִלּוּ תֵּימָא הָא דְּקָתָנֵי הָכָא אֵין מוֹעֲלִין בִּשְׂעָרוֹ כר"מ הִיא: אַשְׁבּוּחֵי מַשְׁבַּח הִלְכָּךְ לָאו כְּגָזוּז דָּמֵי דַּעֲדַיִן צָרִיךְ לְחִבּוּרוֹ: לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּרַב הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵרוּת: אֲמַר רַב הָכִי בִּתְמִיהָה וּפָרִיךְ הַשַּׁ"ס וְאִיהוּ רַבִּי יוֹחָנָן מִי לָא אֲמַר הָכִי וּמַאי מַתְמַהּ אַדְּרַב: לָא סַיְּימוּהּ קַמֵּיהּ לְמִלְּתֵיהּ דְּרַב כּוּלָּהּ אֶלָּא כְּרַב יוֹסֵף אָמְרוּ קַמֵּיהּ דְּלָא סַיֵּים בָּהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר וְלֹא פֵּרְשׁוּ לְפָנָיו הָא דְּאָמְרֵי' לְעֵיל דְּרַב חִיָּיא בַּר אָבִין סַיֵּים בָּהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר: גֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין וְכָל נְכָסָיו הֶפְקֵר: קָנוּ עַצְמָן הֵן קוֹדְמִין לְכָל אָדָם לְהַחֲזִיק בְּעַצְמָן מִן הַהֶפְקֵר: אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר קְטַנִּים אֵין לָהֶן יָד לִזְכּוֹת בְּעַצְמָן: מִי כּוֹתֵב גֵּט שִׁחְרוּר לָאֵלּוּ מֵעַתָּה לְהַתִּירָן בְּיִשְׂרְאֵלִית הֲרֵי מֵתוּ בְּעָלִים: עַבְדּוֹ דְּגֵר כְּאִשְׁתּוֹ כְּלוֹמַר אֵין הֶפְקֵר זֶה דּוֹמֶה לְהֶפְקֵר מֵחַיִּים דְּעֶבֶד גָּמַר לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה וְכָתַב לָהּ סֵפֶר (דְּבָרִים כד) אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ (וַיִּקְרָא י"ט:כ') הִלְכָּךְ מֵחַיִּים אֵין לוֹ תַּקָּנָה בְּלֹא גֵט כְּאִשָּׁה אֲבָל הֶפְקֵר שֶׁלְּאַחַר מִיתָה כִּי הֵיכִי דְּאִשְׁתּוֹ מְשֻׁלַּחַת בְּלֹא גֵט עַבְדּוֹ נָמֵי לָא בָּעֵי גֵט: א"ה יִשְׂרָאֵל שֶׁמֵּת נָמֵי לֹא יִזְכּוּ בָּנָיו בַּעֲבָדָיו דְּהָא כְּאִשְׁתּוֹ הֵם: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ דְּתוּ לֵיכָּא נַחֲלָה לְבָנָיו: וּמֵת לָא לִבְעֵי גֵט שִׁחְרוּר לְהַפְקִיעַ אִסּוּרוֹ דְּהָא מִית לֵיהּ וּבָנָיו לֹא זָכוּ בָּהֶן מֵעוֹלָם: אֵין לוֹ תַּקָּנָה כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן דְּכֵיוָן דְּהִפְקִירוֹ פָּקַע מָמוֹנֵיהּ מִנֵּיהּ וְאִסּוּרָא הוּא דְּפָשׁ לִבְעָלִים עֲלֵיהֶן וְכִי מָיֵית אֵין זוֹ יְרֻשָּׁה לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו הִלְכָּךְ אֵין לוֹ מִי שֶׁיַּתִּירֶנּוּ בְּגֵט:

הָא מַנִּי ר"מ הִיא הָכָא מַשְׁמַע דְּרַב דְּלָא כר"מ וְהָא דְּאָמַר כפ"ק דַּעֲרָכִין (דַּף ה.) הָאוֹמֵר עֵרֶךְ כְּלִי עָלַי נוֹתֵן דָּמָיו כר"מ וְכֵן בְּפֶ' הָאוֹמֵר מִשְׁקָלִי עָלַי (עֲרָכִין כ.) דִּתְנַן עֵרֶךְ יָדִי וְרַגְלִי עָלַי לֹא אָמַר כְּלוּם וְאָמַר רַב עָלָהּ נוֹתֵן דָּמֶיהָ וּמְפָרֵשׁ לר"מ אַלִּיבָּא דר"מ קָאָמַר וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ וְאַע"ג דִּבְסוֹף פ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף טו.) גַּבֵּי הָעֲרָכִין הַמִּטַּלְטְלִין מְפָרֵשׁ רַב בְּאוֹמֵר עֵרֶךְ כְּלִי עָלַי כר"מ לָא סְבִירָא לֵיהּ הָכִי וְכִי הַאי גַּוְנָא אַשְׁכְּחַן בְּרֵישׁ אַלְמָנָה נִזּוֹנֵית (כְּתֻבּוֹת דַּף צז.) דְּבָעֵי לְמֵימַר שְׁמוּאֵל דְּהַנִּזּוֹנֶת תְּנַן וּכְאַנְשֵׁי יְהוּדָה אַע"ג דִּבְסוֹף נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה (כְּתֻבּוֹת נג.) אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּאַנְשֵׁי גָּלִיל: עַבְדָּא כִּמְקַרְקְעֵי דָּמֵי וּלְכָךְ אֵין מוֹעֲלִים בּוֹ דְּאֵין מְעִילָה בִּמְחֻבָּר דִּבְפֶ' הַנֶּהֱנֶה (מְעִילָה יח:) יָלְפִינַן מְעִילָה חֵטְא חֵטְא מִתְּרוּמָה וְהָא דְּאָמְרֵי' בְּפֶ' הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב עט.) הִקְדִּישׁ בּוֹר מָלֵא מַיִם מוֹעֲלִין בּוֹ וּבְמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּי' שָׁם רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל שֶׁהִגִּיעַ חֲפָנָיו בַּבּוֹר דְּהָא אֵין מְעִילָה בִּמְחֻבָּר אֶלָּא כְּשֶׁעָקַר מִן הַבּוֹר חֲנָיָא וְנֶהֱנָה מִמֶּנָּה: קְטַנִּים כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהֶן זָכָה בָּהֶן דְּאֵין לָהֶן יָד לִזְכּוֹת בְּעַצְמָן וְכֵן בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קנו:) גַּבֵּי פְּלוּגְתָּא דְּזָכִין לְקָטָן וְאֵין זָכִין לַגָּדוֹל וְאַע"ג דְּאִית לֵיהּ זְכִיָּה בְּמַתָּנָה כִּדְאָמְרִינַן בְּהַנִּזָּקִין (לְקַמָּן גִּטִּין נט:) הַיְנוּ מִדְּרַבָּנָן מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם וְהָכָא לֹא שַׁיָּךְ הַהוּא טַעְמָא וְא"ת בְּפֶרֶק לוּלָב וַעֲרָבָה (סֻכָּה מו:) אָמַר לָא לִקְנֵי אִינִישׁ לוּלָבָא לְיָנוּקָא בְּי"ט רִאשׁוֹן דְּיָנוּקָא מַקְנֵי קָנֵי אַקְנוּיֵי לָא מַקְנֵי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם בְּפִקֵּחַ כְּגוֹן צָרוֹר וּזְרָקוֹ אֱגוֹז וְנוֹטְלוֹ דְּהָא כפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כב:) בְּהַהוּא עוֹבָדָא לא"ל שְׁלֹף לִי מְסָנַאי מַשְׁמַע דַּהֲוָה בּוֹ דַּעַת וְקָאָמַר הָתָם אִיכָּא דְּאָמְרֵי קָטָן הֲוָה וי"ל דְּדַעַת אַחֶרֶת מַקְנָה אוֹתָן שָׁאנֵי: וְכִי מִי כָּתַב גֵּט שִׁחְרוּר לְאֵלּוּ אַלְמָא לָא בָּעֵי גֵט לְהַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין וְהַיְנוּ כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר מִי שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת רַבּוֹ עָלָיו אֵינוֹ קָרוּי עֶבֶד וְטַעְמָא דְּאַבָּא שָׁאוּל בִּקְטַנִּים דַּחֲשִׁיב רְשׁוּת רַבָּן עֲלֵיהֶן כֵּיוָן שֶׁאֵין לָהֶן יָד בְּעַצְמָן: אַלְמָה אָמַר אֲמֵימָר כו' וא"ת מַאי אִי הָכִי כ"ש לִשְׁמוּאֵל תִּקְשֵׁי לַאֲמֵימָר וי"ל דְּהָא לָא קַשְׁיָא לֵיהּ מִשּׁוּם דִּשְׁמוּאֵל תַּנָּאֵי הִיא בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מח.) וּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּנָזִיר (דַּף סב:) אֲבָל הָא קַשְׁיָא לֵיהּ אִי אָתְיָא דַּאֲמֵימָר דְּלָא כְּר' יוֹחָנָן רַבֵּיהּ וּלְהָכִי נָמֵי לָא מָצֵי לְמִפְרַךְ לַאֲמֵימָר מִדְּרַבָּנָן. דְּאַבָּא שָׁאוּל דְּאִיהוּ מוֹקֵי לְהוּ כְּהַהוּא תַּנָּא דְּאִית לֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל אֲבָל אִיהוּ סָבַר כְּהַהוּא תַּנָּא דִּפְלִיג עֲלַיְיהוּ וְסָבַר דִּלְדִידֵיהּ צָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה: הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר ר"ת דַּהֲלָכָה כְּרִיבָ"ל לְגַבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּמְגִלָּה (דַּף כז.) דְּאָמַר כְּוָתֵיהּ דְּרַב פַּפֵּי מִסְתַּבְּרָא דְּאָמַר רִיבָ"ל בֵּית הַכְּנֶסֶת מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְאַע"ג דְּר' יוֹחָנָן פְּלִיג עֲלֵיהּ הָתָם דַּיֵּיק מִדְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דַּהֲלָכָה כְּרַב פַּפֵּי:

מסורת הש"ס

א שבת קל.

ב סנהדרין טו.; תמורה כה:

ג שבת קכ:; שבת קמו:; שבת מו.; זבחים עט:; שבת קכו:; עירובין קג.; לעיל טז:

ד סנהדרין טו.; שבועות מב:; נדרים סה.; משנה שבועות; משנה נדרים; בבא מציעא ק:

ה קידושין כג.

ו יבמות ס:; עירובין מו.

גליון הש"ס

גמ' מר סבר כגזוז דמי. ע' נדרים ד' סה ע"ב ונזיר דף נא ע"א:

תורה אור השלם

וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ [ויקרא כה, מו]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' ערכים וחרמין הל' כ, סמג עשין קלב:

ב מיי' פה' מהל' מעילה הל' י:

ג מיי' פה' מהל' טוען ונטען הל' ד, סמג עשין צה, טוש"ע חו"מ סי' צה סעי' ב:

ד מיי' פה' מהל' מעילה הל' י:

ה מיי' פב' מהל' זכייה ומתנה הל' יז, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' ערה סעי' כט:

[א]בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לָךְ, אוֹ מִכְּלָלָא שְׁמִיעַ לָךְ? מַאי כְּלָלָא? דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי: אָמַר "נִתְיָיאַשְׁתִּי מִפְּלוֹנִי עַבְדִּי", מַהוּ? אָמַר לָהֶם: אוֹמֵר אֲנִי, אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּשְׁטָר. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? גָּמַר "לָהּ"-"לָהּ" מֵאִשָּׁה – מָה אִשָּׁה בִּשְׁטָר, אַף עֶבֶד נָמֵי בִּשְׁטָר. וְקָא דָּיְיקַתְּ מִינַּהּ, כְּאִשָּׁה – מָה אִשָּׁה אִיסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא, אַף עֶבֶד נָמֵי אִיסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא. וְאִי מִכְּלָלָא מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אַדְּרַבָּה! דּוּק מִינַּהּ לְאִידַּךְ גִּיסָא: מָה אִשָּׁה – בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, אַף עֶבֶד נָמֵי – בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן! אֲמַר לֵיהּ: בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לִי. וְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לָךְ, אוֹ מִכְּלָלָא שְׁמִיעַ לָךְ? מַאי כְּלָלָא? דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי: "נִתְיָיאַשְׁתִּי מִפְּלוֹנִי עַבְדִּי", מַהוּ? אָמַר לָהֶם: אוֹמֵר אֲנִי, אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּשְׁטָר. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? גָּמַר "לָהּ"-"לָהּ" מֵאִשָּׁה – מָה אִשָּׁה בִּשְׁטָר, אַף עֶבֶד נָמֵי בִּשְׁטָר. וְקָא דָּיְיקַתְּ מִינַּהּ, כְּאִשָּׁה – מָה אִשָּׁה בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, אַף עֶבֶד נָמֵי בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן. וְאִי מִכְּלָלָא מַאי? אַדְּרַבָּה! דּוּק מִינַּהּ לְהָךְ גִּיסָא: מָה אִשָּׁה – אִיסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא, אַף עֶבֶד נָמֵי – אִיסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא! אֲמַר לֵיהּ: בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לִי. (א)אָמַר מָר, אָמַר לָהֶם: אוֹמֵר אֲנִי, אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּשְׁטָר. וְהָתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, אַף הוּא – נוֹתֵן דְּמֵי עַצְמוֹ וְיוֹצֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ! [ב]הָכִי קָאָמַר: אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר; וְהַאי – פְּקַע לֵיהּ כַּסְפֵּיהּ. וּלְאַפּוֹקֵי מֵהַאי תַּנָּא – (ב)דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: יָכוֹל יְהֵא כֶּסֶף גּוֹמֵר בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁשְּׁטָר גּוֹמֵר בָּהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה" – אוֹרְעָהּ כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ לְ"לֹא חוּפָּשָׁה", לוֹמַר לָךְ: שְׁטָר גּוֹמֵר בָּהּ, וְאֵין הַכֶּסֶף גּוֹמֵר בָּהּ. [ג]אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אַשְׁכְּחֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא בַּר שְׁאֵילְתָא, דַּהֲוָה קָאֵי אַפִּיתְחָא דְּבֵי תְּפִלָּה. אֲמַר לֵיהּ: הֲלָכָה אוֹ אֵין הֲלָכָה? אֲמַר לֵיהּ: אֲנִי אוֹמֵר – אֵין הֲלָכָה; וְרַבָּנַן דַּאֲתוֹ מִמָּחוֹזָא אָמְרִי, אָמַר רַבִּי זֵירָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: הֲלָכָה; (ג)וְכִי אֲתַאי לְסוּרָא, אַשְׁכַּחְתֵּיהּ לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אָבִין, אָמְרִי לֵיהּ: אֵימָא לִי אִיזִי, גּוּפָא דְּעוֹבָדָא הֵיכִי הֲוָה? אֲמַר לִי: דְּהַהִיא אַמְתָא דַּהֲוָה מָרַהּ שְׁכִיב מְרַע, אָתְיָא בָּכְיָא קַמֵּיהּ, אָמְרָה לֵיהּ: עַד אֵימַת תִּשְׁתַּעְבֵּיד וְתֵיזִיל הָהִיא אִיתְּתָא? שְׁקַל כּוּמְתֵיהּ שְׁדָא בַּהּ, אֲמַר לַהּ: זִיל קְנִי הָא וּקְנִי נַפְשִׁיךְ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לְהוּ: לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. [ד]מַאן דַּחֲזָא, סָבַר מִשּׁוּם דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן; וְלָא הִיא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵיהּ כֵּלָיו שֶׁל מַקְנֶה. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחִיתַאי, אָמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַשְׁיָאן, אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב הַמְנוּנָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְלָא הִיא, אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אָמַר רַב אָשֵׁי, אָמַר רַבִּי: עֶבֶד שֶׁנָּשָׂא אֶת בַּת חוֹרִין בִּפְנֵי רַבּוֹ –

יָצָא

בְּפֵירוּשׁ שְׁמַע לָךְ מֵרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי כְּלָלָא מֵאֵיזֶה כְּלָל יֵשׁ לִי לִלְמוֹד דְּקָבָעִית מִנַּאי מִכְּלָלָא שְׁמַע לָךְ: נִתְיָיאַשְׁתִּי לְשׁוֹן הֶפְקֵר הוּא: אֵין לוֹ תַּקָּנָה בְּבַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּשִׁפְחָה שֶׁהֲרֵי מְשׁוּחְרָר הוּא קְצָת וְאֵינוֹ גָּמוּר: מַה אִשָּׁה אִם הִפְקִירָהּ בַּעְלָהּ לֹא הִתִּירָהּ לִנָּשֵׂא לְאַחֵר בְּכָךְ עַד שֶׁיִּתֵּן גֵּט: וְקָא דָּיְיקַתְּ מִנֵּהּ כֵּיוָן דְּרַבִּי מֵאִשָּׁה יָלֵיף לָא אַיְירִי רַבִּי אֶלָּא בְּמַפְקִיר עֶבֶד גָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יָד לִקְנוֹת עַצְמוֹ וּמִשֶּׁהִפְקִירוֹ אֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא אִסּוּר אֲבָל לֹא מָמוֹן כְּאִשָּׁה זוֹ שֶׁגֵּט שֶׁלָּהּ אֵינוֹ בָּא לְהַפְקִיעַ מָמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלֶיהָ אֶלָּא אִסּוּר אֲבָל בְּעֶבֶד קָטָן לָא אַיְירִי רַבִּי דְּלָאו דּוּמְיָא דְּאִשָּׁה הוּא דְּאִיכָּא דְּרָרָא דְמָמוֹנָא עָלֶיהָ וּבְדִידֵיהּ סְבִירָא לֵיהּ דְּיֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה בְּשִׁפְחָה דְּלָא קָנָה עַצְמוֹ בְּהֶפְקֵר: וְאִי מִכְּלָלָא יָלְפִינָא מַאי קַשְׁיָא לָךְ בְּגַוֵּיהּ דְּאִצְטְרִיךְ לָךְ לְמִבְעֵי בְּפֵרוּשׁ אוֹ מִכְּלָלָא: אֲמַר לֵיהּ אִי מִכְּלָלָא שְׁמַע לָךְ לָאו שַׁפִּיר דָּיְיקַתְּ: דּוּק מִנֵּהּ לְהַאי גִּיסָא מָה אִשָּׁה בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה הִתַּרְתָּהּ בְּגֵט אַף מַפְקִיר עַבְדּוֹ דְּאַיְירֵי בֵּהּ רַבִּי בֵּין גָּדוֹל בֵּין קָטָן קָאָמַר וְדוּמְיָא דְּאִשָּׁה הוּא לְהַךְ גִּיסָא: אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּשְׁטָר כְּאִשָּׁה הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דְּעֶבֶד אֵינוֹ נִתָּר אֲפִי' בְּפִדְיוֹן: אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר תַּקָּנָתוֹ שֶׁל עֶבֶד דְּהָא אִתְקוּשׁ פִּדְיוֹן כֶּסֶף לִשְׁטָר דִּכְתִיב וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה וְגוֹ': וְהַאי דְּאַפְקְרֵיהּ: פָּקַע לֵיהּ כַּסְפֵּיהּ וּמֵעַתָּה אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּשְׁטָר: וּלְאַפּוֹקֵי מֵהַאי תַּנָּא הָא דְּאָמְרִינַן עֶבֶד נִתָּר בְּכֶסֶף לְאַפּוֹקֵי מֵהַאי תַּנָּא: יָכוֹל יְהֵא כֶּסֶף גּוֹמֵר שִׁחְרוּרֵיהּ אַף לְהַפְקִיעַ מִילֵּי אִסּוּר: אוֹרְעָהּ כָּל הַפָּרָשָׁה כָּל מִקְרָא הַפָּרָשָׁה אוֹרְעָהּ וְסוֹיְימֵי' וְלֹא חֻפָּשָׁה מִלְּתָא כְּתַי' בְּסֵיפָא לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה אֶלָּא כִּי לֹא חֻפָּשָׁה ש"מ כִּי נִפְדְּתָה נָמֵי לֹא יוּמְתוּ דְּאֵין בְּקִדּוּשִׁין מִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ הוֹאִיל וְלֹא נִכְתַּב לָהּ גֵּט שִׁחְרוּר וְה"ק קְרָא וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה פְּלוּיָה וְאֵינָהּ פְּלוּיָה הַנֶּחֱרֶפֶת לְאִישׁ כְּגוֹן שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין הַמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי שֶׁהוּא מוּתָּר בְּשִׁפְחָה וּבְבַת חוֹרִין הַבָּא עָלֶיהָ בְּאָשָׁם דְּאִי לֹא נִפְדְּתָה כְּלָל אֵין כָּאן אָשָׁם וּלְכָךְ הֻזְכְּרָה פְּלוּיָה וְלֹא מִשּׁוּם דְּאִי נִפְדְּתָה לִגְמְרֵי יְהוּ קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין וְהַבָּא עָלֶיהָ בְּמִיתָה דְּמִדִּכְתִיב סֵיפָא לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפָּשָׁה מַשְׁמַע אוֹרְעָהּ דְּאֵין מִיתָתָהּ בְּחִפּוּשׂ הַשְּׁטָר וַאֲפִילּוּ נִפְדְּתָה כּוּלָּהּ בְּלֹא שְׁטָר אֵין בָּהּ מִיתָה וְהָא דִּכְתִיב לֹא נִפְדָּתָה רְבוּתָא אַשְׁמְעִינַן דְּאַע"ג דְּלָא נִפְדְּתָה כּוּלָּהּ אֶלָּא חֶצְיָהּ אִיכָּא אָשָׁם: גּוֹמֵר בָּהּ מוֹצִיאָהּ לִגְמְרֵי בֵּין מִשִּׁעְבּוּד בֵּין מֵאִסּוּר: וְאֵין כֶּסֶף גּוֹמֵר בָּהּ דְּאֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא מִילֵּי שִׁעְבּוּד אֲבָל לֹא מִילֵּי אִסּוּר שִׁפְחָה שֶׁיְּהוּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ: דְּבֵי תְּפִלָּה בֵּית הַכְּנֶסֶת: אָמַר לוֹ אֲנִי הָיִיתִי אוֹמֵר אֵין הֲלָכָה וְרַבָּנַן דַּאֲתוֹ כו' נֶחְלְקוּ עָלַי וְאָמְרוּ דְּר' זֵירָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן אָמַר הֲלָכָה: וְכִי אֲתַאי אֲנָא לְסוּרָא אַשְׁכַּחְתֵּיהּ כו': אֵימָא לִי אִיזִי גּוּפָא דְּעוֹבְדָא דְּרַב נַחְמָן דְּשָׁמְעִינַן מִנֵּיהּ דְּאָמַר הֲלָכָה הֵיכִי הֲוָה: שָׁקַל כּוּמְתֵיהּ כּוֹבָעוֹ: מַאן דַּחֲזָא סָבַר מִשּׁוּם דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהָיוּ סְבוּרִין שֶׁאִלּוּ חֲלִיפִין הֵן בְּקִנְיַן סוּדָר דְּקוֹנֶה כְּכֶסֶף דִּכְתִיב שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ (רות ד':ז') וְלֹא אָמַר כְּלוּם דְּרַב נַחְמָן לְהַתִּירָהּ לְיִשְׂרָאֵל קָאָמַר כְּר' שִׁמְעוֹן אֲבָל מִילֵּי שִׁעְבּוּד יָצָאת: וְלֹא הִיא הַאי דַּאֲמַר לִי דְּרַב נַחְמָן אָמַר הֲלָכָה אֶלָּא אֵין הֲלָכָה קָאָמַר כִּדְאָמֵינָא מִדַּעְתַּאי אַף מִילֵּי שִׁעְבּוּד לֹא יָצָאת: דְּהָוֵה לֵהּ כִּלְיוֹ שֶׁל מַקְנֶה וקי"ל בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ מז:) דְּהִלְכְתָא כְּרַב דְּאָמַר בְּכֵלָיו שֶׁל קוֹנֶה וּמִשּׁוּם דְּדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע לֵיכָּא שֶׁהֲרֵי לֹא צִוָּה כְּמוֹסֵר לְבָנָיו לְהַקְנוֹתָהּ לְעַצְמָהּ בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע אֶלָּא בְּקִנְיָן זֶה נִתְכַּוֵּן לְשַׁחְרְרָהּ וַהֲרֵי הוּא טָעוּת:

מָה אִשָּׁה אִסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא וא"ת הֵיאַךְ עֶבֶד מִשְׁתַּחְרֵר בִּשְׁטָר לְאַבָּא שָׁאוּל אִם לֹא יַפְקִירֶנּוּ תְּחִלָּה דְּמָה אִשָּׁה אִסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא אַף כו' וְכִי תֵּימָא דִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב בִּשְׁטָר כְּגוֹן הֲרֵי אַתְּ בֶּן חוֹרִין הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמְךָ הָוֵי לְשׁוֹן הֶפְקֵר אִם כֵּן לִשְׁמוּאֵל לָמָּה לִי שְׁטָרָא יַפְקִירֶנּוּ וְעוֹד דַּאֲפִי' עַל יְדֵי הֶפְקֵר הֵיאַךְ מִשְׁתַּחְרֵר קָטָן לְאַבָּא שָׁאוּל וְאוֹר"י דְּדַוְקָא בְּקִנְיָן דְּמִיתָה דְּיָלְפִינַן מֵאִשָּׁה אָמְרִי' אִסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא דּוּמְיָא דְּאִשָּׁה אֲבָל שְׁטָר שֶׁכָּתוּב בְּהֶדְיָא בִּקְרָא אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ (וַיִּקְרָא יט) מְשַׁחְרֶרֶת בִּשְׁטָר לְחוּדֵיהּ דְּמִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב וְעוֹד דְּאִתַּקַּשׁ שְׁטָר לְקִנְיַן כֶּסֶף דִּכְתִיב (שָׁם) וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה וְעִקַּר קִנְיַן כֶּסֶף מַפְקִיעַ מָמוֹן כִּדְאָמַר הָכָא נִתְיָאַשְׁתִּי מִפְּלוֹנִי עַבְדִּי אֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּשְׁטָר אֲבָל בְּכֶסֶף לָא דְּפָקַע לֵיהּ כַּסְפֵּיהּ מִכִּי אַפְקְרֵיהּ: אָמַר לָהֶן לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְ' מִשּׁוּם דְּדִבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין דָּמוּ לֵיכָּא שֶׁהֲרֵי לֹא צִוָּה כְּמוֹסֵר לְבָנָיו לְהַקְנוֹתָהּ לְעַצְמָהּ אֶלָּא בְּקִנְיָן זֶה נִתְכַּוֵּן לְשַׁחְרְרָהּ וַהֲרֵי הוּא טָעוּת וְלֹא שַׁיָּיךְ לְהַזְכִּיר כָּאן מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע דְּהָוְיָא לֵיהּ בְּמִקְצָת וּלְמִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת אִיכָּא לְמֵימַר אִם הָיָה כְּמוֹסֵר לְבָנָיו: מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵהּ כִּלְיוֹ שֶׁל מַקְנֶה אֲבָל אִם הָיָה כֵּלָיו שֶׁל קוֹנֶה הָיְתָה זוֹכָה עַצְמָהּ בַּחֲלִיפִין דְּתָנֵי' בְּהֶדְיָא בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כב:) דְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין מִשּׁוּם דַּחֲלִיפִין דָּמוּ לְכֶסֶף וְכָל הֵיכָא דְּכֶסֶף קָנֵי חֲלִיפִין נָמֵי קָנֵי לְבַר מֵאִשָּׁה מִשּׁוּם דִּבְפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה לָא מַקְנְיָא נַפְשָׁהּ כִּדְאָמַר בְּרֵישׁ קִדּוּשִׁין (דַּף ג.) וּמִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דַּהֲלָכָה כְּרַב דְּאָמַר בְּכֵלָיו שֶׁל קוֹנֶה בְּפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ מז:) וְעוֹד אָמְרִינַן הָתָם בְּמָנָא דְּכָשֵׁר לְמִקְנְיָא בֵּהּ לְאַפּוֹקֵי מִדְּלֵוִי וְלָא דָּמֵי לְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַמְגָרֵשׁ (לְקַמָּן גִּטִּין פה:) דְּאַתְקִין רָבָא מִיּוֹמָא דְּנָן וּלְעָלַם לְאַפּוֹקֵי מִדְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו אע"ג דְּרַב גּוּפֵיהּ פְּסִיק כְּוָותֵיהּ בְּהַהִיא פִּרְקָא דְּהָתָם לְשׁוּפְרָא דִּשְׁטָרָא אַתְקִין אֲבָל הָכָא לְמַאן דְּאָמַר בְּכֵלָיו שֶׁל מַקְנֶה לָא מַהֲנֵי בְּכֵלָיו שֶׁל קוֹנֶה וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּרֵשׁ בְּהַזָּהָב (ב"מ מז.) דְּלֵוִי דְּאָמַר בְּכֵלָיו שֶׁל מַקְנֶה כ"ש בְּכֵלָיו שֶׁל קוֹנֶה וְאֵין נִרְאֶה כֵּיוָן דְּאָמַר דְּגוֹאֵל נָתַן לְבֹעַז לָא מַהֲנֵי אֶלָּא בְּעִנְיָן זֶה כְּמוֹ לְרַב נַחְמָן דְּאָמַר פֵּירֵי לָא עָבְדֵי חֲלִיפִין מִשּׁוּם דְּבָעִינַן דּוּמְיָא דְּנַעֲלוֹ וְלָא אָמְרִינַן דְּהוֹאִיל דִּכְלִי שָׁוֶה פְּרוּטָה קָנֵי כָּל שֶׁכֵּן פֵּירוֹת שָׁוִים אֶלֶף זוּז דְּאִיכָּא הֲנָאָה טְפֵי דְּגָמַר וּמַקְנֵי וְעוֹד אָמְרִינַן בִּנְדָרִים בְּהַשּׁוּתָפִין (דַּף מח:) דְּסוּדָרָא קָנֵי עַל מְנָת לְהַקְנוֹת הוּא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מב:

ב מיי' פה' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מב:

ג טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כו:

ד טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כו:

מסורת הש"ס

א לקמן נב.

ב ספרא קדושים פרק ה ה

ג בבא בתרא קנה:

ד יבמות ס:; עירובין מו.

גליון הש"ס

גמ' אמרו לפני רבי אמר נתייאשתי. ע' ב"ק דף סו ע"א תוס' ד"ה כיון דבאיסורא:

תורה אור השלם

וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה [דברים כד, ג]

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה [ויקרא יט, כ]

וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהֹוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם [ויקרא יט, כא]

[א]יָצָא לְחֵירוּת. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל כָּךְ יֵשׁ בְּיָדְךָ?! וַאֲנִי שׁוֹנֶה: הַכּוֹתֵב שְׁטַר אֵירוּסִין לְשִׁפְחָתוֹ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מְקוּדֶּשֶׁת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת! [ב]כִּדְאָמַר רַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא – כְּשֶׁרַבּוֹ הִנִּיחַ לוֹ תְּפִילִּין; הָכָא נָמֵי – כְּשֶׁרַבּוֹ הִשִּׂיאוֹ אִשָּׁה. וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דִּלְעַבְדֵּיהּ – לָא מְעַבַּד לֵיהּ אִיסּוּרָא, וְאִיהוּ – עָבֵד אִיסּוּרָא?! (א)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דְּאָמַר לָהּ: "צְאִי בּוֹ וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ"; רַבִּי מֵאִיר סָבַר: יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן שִׁחְרוּר, וְרַבָּנַן סָבְרִי: אֵין בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן שִׁחְרוּר. [ג](ב)אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עֶבֶד שֶׁהִנִּיחַ תְּפִילִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ – יָצָא לְחֵירוּת. מֵיתִיבִי: לָוָה הֵימֶנּוּ רַבּוֹ, אוֹ שֶׁעֲשָׂאוֹ רַבּוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ תְּפִילִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ, אוֹ שֶׁקָּרָא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּפְנֵי רַבּוֹ, הֲרֵי זֶה לֹא יָצָא לְחֵירוּת! [ד]אָמַר רַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא: כְּשֶׁרַבּוֹ הִנִּיחַ לוֹ תְּפִילִּין. [ה]כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁאָמַר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ "פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי אַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהּ לְאַחַר מוֹתִי" – כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁים וְכוֹתְבִין לָהּ גֵּט שִׁחְרוּר. אָמְרוּ לְפָנָיו רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי: רַבִּי, אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁבָּנֶיהָ עֲבָדִים? [ו]כִּי אֲתָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁאָמַר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ "פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי קוֹרַת רוּחַ עָשְׂתָה לִי; יֵעָשֶׂה לָהּ קוֹרַת רוּחַ" – כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין וְעוֹשִׂין לָהּ קוֹרַת רוּחַ. מַאי טַעְמָא? מִצְוָה לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמֵּת. אָמַר אַמֵּימָר: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ – אוֹתוֹ עֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה. מַאי טַעְמָא? גּוּפֵיהּ לָא קָנֵי לֵיהּ – אִיסּוּרָא הוּא דְּאִיכָּא גַּבֵּיהּ, וְאִיסּוּרָא לָא מָצֵי מַקְנֵי לֵיהּ. (ג)אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: וְהָאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר! אֲמַר לֵיהּ: "צָרִיךְ" – וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר אַמֵּימָר: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וָמֵת – אוֹתוֹ הָעֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה. מַאי טַעְמָא? גּוּפֵיהּ לָא קָנֵי לֵיהּ – אִיסּוּרָא הוּא דְּאִיכָּא גַּבֵּיהּ, וְאִיסּוּרָא לִבְרֵיהּ לָא מוֹרֵית. אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: וְהָא כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן! דְּרַב דִּימִי טָעוּתָא הִיא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי טָעוּתָא – דְּלָא אַמְרַהּ בִּלְשׁוֹן שִׁחְרוּר; הָא אַמְרַהּ בִּלְשׁוֹן שִׁחְרוּר – הָכִי נָמֵי! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא כִּדְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה סְבִירָא לִי. הָהוּא דִּסְקַרְתָּא דְּעַבְדֵי דְּאִזְדַּבַּן לְגוֹי. כְּלוֹ מָרְוָותָא בָּתְרָאֵי, אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרָבִינָא, אֲמַר לְהוּ: זִילוּ אַהְדַּרוּ אַבְּנֵי מָרְוָותָא קַמָּאֵי, וְיִכְתְּבוּ לְכוּ גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרָבִינָא, וְהָאָמַר אַמֵּימָר: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וָמֵת – אוֹתוֹ הָעֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה! [ז]אֲמַר לְהוּ: אֲנָא כְּרַב דִּימִי סְבִירָא לִי. אֲמַרוּ לֵיהּ: דְּרַב דִּימִי טָעוּתָא הִיא! אֲמַר לְהוּ: מַאי טָעוּתָא – דְּלָא אַמְרַהּ בִּלְשׁוֹן שִׁחְרוּר; הָא אַמְרַהּ בִּלְשׁוֹן שִׁחְרוּר – הָכִי נָמֵי! וְהִלְכְתָא כְּרָבִינָא. הָהוּא עַבְדָּא דְּבֵי תְרֵי, קָם חַד מִינַּיְיהוּ וְשַׁחְרְרֵיהּ לְפַלְגֵיהּ, אֲמַר אִידַּךְ: הַשְׁתָּא שָׁמְעִי בֵּי רַבָּנַן וּמַפְסְדוּ לֵיהּ מִינַּאי; אֲזַל אַקְנְיֵיהּ לִבְנוֹ קָטָן. [ט]שַׁלְחַהּ רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, שְׁלַח לֵיהּ: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ, גְּמוּלוֹ יָשִׁיב לוֹ בְּרֹאשׁוֹ" – אֲנַן קִים לַן בְּיָנוֹקָא דִּמְקָרְבָא דַּעְתֵּיהּ לְגַבֵּי זוּזֵי; מוֹקְמִינַן לֵיהּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס,

וּמְקַרְקֵישׁ

יָצָא לְחֵירוּת דְּאִי לָאו לְשַׁחְרְרֵיהּ לָא הֲוָה שָׁבֵק לֵיהּ לְמִנְסַב בַּת חוֹרִין: כָּל כָּךְ יֵשׁ בְּיָדְךָ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי וַאֲנִי שׁוֹנֶה וחכ"א אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: שְׁטַר אֵירוּסִין הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי וְקִדְּשָׁהּ בּוֹ: דְּרַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא לְקַמָּן: הִשִּׂיאוֹ אִשָּׁה דְּאִי לָאו לְשַׁחְרְרֵיהּ לָא הֲוָה מְעַבֵּד אִיסּוּרָא עַל יָדוֹ: וְאִיהוּ עָבִיד אִיסּוּרָא שֶׁנּוֹשֵׂא אֶת שִׁפְחָתוֹ: צְאִי בּוֹ וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ כְּלוֹמַר אִי דְּאָמַר הִתְקַדְּשִׁי בּוֹ גְּרֵידָא וַדַּאי שִׁחְרְרָהּ מֵעִקָּרָא אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאָמַר לָהּ צְאִי בּוֹ וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ וְזֶה יִהְיֶה לָךְ שְׁטַר שִׁחְרוּר וּשְׁטַר אֵרוּסִין גַּלֵּי מִלְּתֵיהּ דְּלָא שִׁחְרְרָהּ אֶלָּא בְּהַאי: ר"מ סָבַר יֵשׁ בַּלָּשׁוֹן הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי לְשׁוֹן שִׁחְרוּר וה"ק הֲוֵי רְאוּיָה לְהִתְקַדֵּשׁ לִי בּוֹ וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ: שֶׁהִנִּיחַ תְּפִלִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ אֵין דֶּרֶךְ עֶבֶד לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּמ"ע שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הִיא דְּלַיְלָה לָאו זְמַן תְּפִלִּין הוּא: אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל נְכָסָיו דְּאִי לָאו לְשַׁחְרְרֵיהּ לָא הֲוָה חָשִׁיב לֵיהּ: שֶׁהִנִּיחַ תְּפִלִּין בִּפְנֵי רַבּוֹ אֵין דֶּרֶךְ עֶבֶד לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין דְּמ"ע שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הִיא דְּלַיְלָה לָאו זְמַן תְּפִלִּין הוּא: הֲרֵי זֶה לֹא יָצָא לְחֵירוּת גָּרְסִינַן: אָמְרוּ לְפָנָיו לִפְנֵי ר' יוֹחָנָן: אִי אַתָּה מוֹדֶה דְּאַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ אֵינוֹ לְשׁוֹן שִׁחְרוּר וְלֹא לְשׁוֹן הֶפְקֵר אֶלָּא לֹא יַטְרִיחוּהָ בַּעֲבוֹדָתָהּ אֲבָל וְלָדוֹת הַיּוֹצְאִין מִמֶּנָּה מֵעַכְשָׁו עֲבָדִים הֵם וְאַמַּאי כּוֹפִין לְשַׁחְרְרָהּ וְיַפְסִידוּ וְלָדוֹת מִכָּאן וּלְהַבָּא שֶׁלֹּא נִיחָא לַאֲבִיהֶם כֵּן: ה"ג כִּי אֲתָא רַב שְׁמוּאֵל כו' וְלָא גָּרְסִי' אֶלָּא וּפְלִיג אַדְּרַב דִּימִי וְאָמַר לֹא כָּךְ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֶלָּא כָּךְ אָמַר: וְעוֹשִׂין לָהּ קוֹרַת רוּחַ וְאִם אֵין רוּחָהּ נִתְקָרְרָה בְּלֹא שִׁחְרוּר יְשַׁחְרְרוּהָ: אֵין לוֹ תַּקָּנָה וַאֲפִי' בִּשְׁטָר: לָא מוֹרֵית שֶׁאֵין יְרֻשָּׁה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מָמוֹן: וְהָא כִּי אֲתָא רַב דִּימִי כו' וְכֵיוָן דְּאָמַר אַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהּ פָּקַע לֵיהּ מָמוֹנָא מִנָּהּ וְקָאָמַר יוֹרְשִׁין כּוֹתְבִין לָהּ. גֵּט שִׁחְרוּר: טָעוּתָא הִיא כְּדַאֲמָרָן לְעֵיל דְּהוּא לֹא נִיחָא לְשַׁחְרְרָהּ: וּפָרְכִינַן מַאי טָעוּתָא דְּרַב דִּימִי דְּלָא אָמַר הָכָא בִּלְשׁוֹן שִׁחְרוּר: הָא אָמַר הֲרֵי אַתְּ בַּת חוֹרִין לֹא הֲווּ קָפְלִי רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי עֲלָהּ: כְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה סְבִירָא לִי דְּאָמַר לֹא א"ר יוֹחָנָן כֵּן וְלֹא אָמְרוּ לוֹ רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי כֵּן וְכֵיוָן דְּקָאָמַר יַעֲשֶׂה לָהּ קוֹרַת רוּחַ לֹא מָנַע כֹּחַ הַיּוֹרְשִׁין מִמֶּנָּה אֶלָּא בָּהֶן תָּלָה: דִּיסְקַרְתָּא קִרְיָה: דַּעֲבְדֵי עֲבָדִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָיוּ וּמְכָרוּם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּתְנַן (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף מג:) הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים יָצָא לְחֵרוּת: כְּלוֹ מָרְוָתָא בָּתְרָאֵי כָּלוּ אֲדוֹנֵיהֶם הָאַחֲרוֹנִים עוֹבְדֵי כוֹכָבִים: אָתוּ הָעֲבָדִים: לְקַמֵּיהּ דְּרָבִינָא לְהַתִּירָן בִּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל: אַהְדַּרוּ אַבְנֵי מָרְוָותַיְכוּ קַמָּאֵי חִזְרוּ עַל בְּנֵי אֲדוֹנֵיכֶם הָרִאשׁוֹנִים וּבַקְּשׁוּ מֵהֶם לִכְתֹּב לָכֶם גֵּט חֵרוּת: אֵין לוֹ תַּקָּנָה דְּאִיסּוּרָא לְבָנָיו לָא מוֹרֵית וְהָא נָמֵי כִּי זַבְּנֵיהּ פָּקַע כַּסְפֵּיהּ מִנֵּיהּ וְאִיסּוּרָא הוּא דַּהֲוָה לֵיהּ גַּבֵּיהּ וְאִיסּוּרָא לָאו יְרֻשָּׁה הִיא לְהוֹרִישָׁהּ לְבָנָיו: כְּרַב דִּימִי סְבִירָא לִי דְּאָמַר אַל יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהּ וּפָקַע לְהוּ מָמוֹנָא מִנָּהּ וְקָאָמַר כּוֹתְבִים לָהּ גֵּט שִׁחְרוּר: הָא אַמְרָהּ בִּלְשׁוֹן שִׁחְרוּר כְּגוֹן הֲרֵי אַתְּ בַּת חוֹרִין: ה"נ דְּלָאו טָעוּתָא הִיא וְכוֹפִין דִּירֻשָּׁה הִיא לְהוֹרִישָׁהּ לְבָנָיו: וּמַפְסְלִי לֵיהּ מִנַּאי כִּדְאָמְרִינַן בְּמַתְנִי' כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין: אַקְנְיֵיהּ לִבְנוֹ קָטָן שֶׁאֵין רָאוּי לְכוֹפוֹ בְּבֵית דִּין: מוֹקְמִינַן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְיָנוּקָא לְבָרֵר לוֹ דָּמִים יָפִין כַּמָּה שֶׁהוּא נִשּׁוֹם בַּשּׁוּק שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ הָעֶבֶד לִכְתֹּב שְׁטָר עַל חֲצִי דָּמָיו:

כְּשֶׁרַבּוֹ הִנִּיחַ לוֹ תְּפִלִּין וְלֹא מִשּׁוּם דְּלָא מְעַבֵּד לֵיהּ אִיסּוּרָא דִּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן וְאִיכָּא בְּרָכָה לְבַטָּלָה דְּהָא סֻכָּה לוּלָב וְשׁוֹפָר וְכַמָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַנָּשִׁים מְבָרְכוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאֵין עֲבָדִים רְגִילִים בִּתְפִלִּין וְאִי לָאו לְשַׁחְרְרֵיהּ לָא הֲוָה מַנַּח לֵיהּ: **אוֹתוֹ הָעֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה** פֵּרוּשׁ לֹא בְּבַת חוֹרִין וְלֹא בְּשִׁפְחָה כְּדְפֵרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס לְעֵיל וְאֵין נִרְאֶה מִדְּאָמַר לְעֵיל (גִּטִּין דַּף לח.) עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִין כו' וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין וּמַאי קָא מַשְׁמַע לַן פְּשִׁיטָא דְּכוֹפִין אוֹתוֹ כֵּיוָן דְּאָסוּר בְּשִׁפְחָה וּבְבַת חוֹרִין כְּמוֹ חֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין וְכֵן הָא דְּאָמַר בִּירוּשַׁלְמִי דְּהֵיכָא דְּאָמַר שַׁחְרְרוּ כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁים מִשּׁוּם מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת תִּפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם דְּאָסוּר בְּשִׁפְחָה וּבְבַת חוֹרִין וּבְפֶ' בַּתְרָא דִּכְרִיתוֹת (דַּף כֹּל:) אָמְרִינַן דְּסָבַר. רַשְׁבָּ"ג הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵרוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר וּמְעַכֵּב גֵּט שִׁחְרוּר אוֹכֵל בִּתְרוּמָה וּמִסְתַּבְּרָא כֵּיוָן דְּאוֹכֵל בִּתְרוּמָה דְּשָׁרֵי נָמֵי בְּשִׁפְחָה וּלְכָךְ נִרְאֶה דְּאֵין לוֹ תַּקָּנָה בְּבַת חוֹרִין קָאָמַר אֲבָל בְּשִׁפְחָה שָׁרֵי: **צָרִיךְ** וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה תֵּימָה דְּתִקְשֵׁי לֵיהּ מֵהַךְ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל (גִּטִּין לח.) עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִין כו' וְלֹא עוֹד אֶלָּא כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ אַלְמָא יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה: **הָא** אַמְרָהּ בִּלְשׁוֹן שִׁחְרוּר הָכִי נָמֵי תֵּימָה דִּלְעֵיל קָאָמַר אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן אִי הָכִי הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וָמֵת נָמֵי יְהֵא מִשְׁתַּלֵּחַ בְּלֹא גֵּט דְּעַבְדּוֹ כְּאִשְׁתּוֹ וְהָכָא מַשְׁמַע דְּבָעֵי גֵּט וְשֶׁמָּא לְעֵיל אָתְיָא כְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יְהוּדָה דְּהָכָא אִי נָמֵי הָכָא בָּעֵי גֵּט מִדְּרַבָּנָן שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ עַבְדִּי אַתָּה כִּדְאָמַר לְקַמָּן לְאַחַר תַּנָּא בְּיוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵבָרִים:

מסורת הש"ס

א כתובות קח:

ב כתובות כח.

ג לעיל לח:

גליון הש"ס

גמ' יש בלשון הזה לשון שחרור. ע' יבמות דף מז ע"ב תד"ה שם גר:

שם אמר אמימר המפקיר עבדו. ע' לקמן דף מג ע"ב תד"ה אבל:

שם אזל אקנייה לבנו קטן. ע' לקמן דף מב ע"א תד"ה יום של רבו:

תורה אור השלם

כִּי־קָרוֹב יוֹם־יְהוָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יֵעָשֶׂה לָּךְ גְּמֻלְךָ יָשׁוּב בְּרֹאשֶׁךָ [עובדיה א, טו]

וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ [ויקרא כד, יט]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' עבדים הל' ח, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סט נח:

ב מיי' פח' מהל' עבדים הל' יז, סמג עשין פו, טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' יב:

ג מיי' פח' מהל' עבדים הל' יז, סמג עשין פו, טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' יב:

ד מיי' פח' מהל' עבדים הל' יז, סמג עשין פו, טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' יב:

ה מיי' פו' מהל' עבדים הל' ד, סמג עשין פו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עז:

ו מיי' פו' מהל' עבדים הל' ד:

ז מיי' פט' מהל' זכייה ומתנה הל' יב, סמג עשין פו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עז:

ח מיי' פח' מהל' עבדים הל' יג, סמג עשין פו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סד:

ט מיי' פז' מהל' עבדים הל' ח, סמג עשין פו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סג:

וּמְקַרְקֵישׁ לֵיהּ זוּזֵי, וְכָתֵב לֵיהּ גִּיטָּא דְחֵירוּתָא עַל שְׁמֵיהּ. [אב(א)]תָּנוּ רַבָּנַן, הָאוֹמֵר: "עָשִׂיתִי פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין"; "עָשׂוּי בֶּן חוֹרִין"; "הֲרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין" – הֲרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין. [ג]"אֶעֱשֶׂנּוּ בֶּן חוֹרִין" – רַבִּי אוֹמֵר: קָנָה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא קָנָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכוּלָּן – בִּשְׁטָר. [דה]תָּנוּ רַבָּנַן, הָאוֹמֵר: "נָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לִפְלוֹנִי"; "נְתוּנָה לִפְלוֹנִי"; "הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ" – הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ. "אֶתְּנֶנָּה לִפְלוֹנִי" – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: קָנָה; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא קָנָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכוּלָּן – בִּשְׁטָר. [ו(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן, הָאוֹמֵר: "עָשִׂיתִי פְּלוֹנִי עַבְדִּי בֶּן חוֹרִין", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא עֲשָׂאַנִי" – חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא זִיכָּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. "כָּתַבְתִּי וְנָתַתִּי לוֹ", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא כָּתַב לִי וְלֹא נָתַן לִי" – הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי. [ז]הָאוֹמֵר: "נָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לִפְלוֹנִי", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא נָתַן לִי" – חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא זִיכָּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. "כָּתַבְתִּי וְנָתַתִּי לוֹ", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא כָּתַב וְלֹא נָתַן לִי" – הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי. מִי אוֹכֵל פֵּירוֹת? רַב חִסְדָּא אָמַר: נוֹתֵן אוֹכֵל פֵּירוֹת; וְרַבָּה אָמַר: מְשַׁלְּשִׁין אֶת הַפֵּירוֹת. [ח]וְלָא פְּלִיגִי: הָא בְּאַבָּא, הָא בִּבְרָא. [ט-יא(ג)]מַתְנִי' עֶבֶד שֶׁעֲשָׂאוֹ רַבּוֹ אַפּוֹתֵיקִי לַאֲחֵרִים, וְשִׁיחְרְרוֹ – שׁוּרַת הַדִּין אֵין הָעֶבֶד חַיָּיב כְּלוּם; אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם, כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל דָּמָיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ כּוֹתֵב, אֶלָּא מְשַׁחְרֵר. גְּמָ' עֶבֶד שֶׁעֲשָׂאוֹ רַבּוֹ אַפּוֹתֵיקִי וְשִׁיחְרְרוֹ: מִי שִׁחְרְרוֹ? אָמַר רַב: רַבּוֹ רִאשׁוֹן. שׁוּרַת הַדִּין אֵין הָעֶבֶד חַיָּיב כְּלוּם לְרַבּוֹ שֵׁנִי – [יב-טו]כִּדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא: הֶקְדֵּשׁ, חָמֵץ וְשִׁחְרוּר – מַפְקִיעִין מִידֵי שִׁיעְבּוּד; אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם, שֶׁמָּא יִמְצָאֶנּוּ בַּשּׁוּק וְיֹאמַר

ומקרקש ליה עבדא: זוזי דבר מועט לינוקא ולא יצטרכו ב"ד לכופו שהוא ישחררוהו מדעתו בשביל זוזי ובלאו קרקושי זוזי לא אפשר דינוקא לאו בר כפיה הוא ואפוטרופסין אין רשאין להוציא עבדים לחרות ולא לחוב ליתומים כדאמרינן בהנזקין (לקמן גיטין דף נב.) ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין כדתנן (לקמן גיטין דף נט.) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלים ואפוטרופוס מוקמינן לעיין בתקנתו לשומו בדמים מעלים: **ה"ג האומר** עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי בן חורין הרי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין כלומר בא' מן הלשונות הללו הרי הוא בן חורין: **אעשנו בן חורין** רבי אומר קנה דהכי משמע אעשנו בן חורין בשחרור זה שאני מוסר לו עכשיו ואנן מוקמינן לה בדכתב ליה הני לישני בשטרא ומסר ליה: **וחכמים אומרים** לא קנה שאין זו אלא הבטחה שיעשנו בן חורין לאחר זמן ובשטר אחר ועדיין לא עשה: **אמר רבי יוחנן** וכלן בשטר האי האומר דקתני כותב הוא שכתב לו אחד מן הלשונות הללו ומסר לו אבל באמירה בעלמא לא הוי בן חורין ולא פקע ממוניה מניה ומצי למהדר ביה אם לא קנו מילו על ידי חליפין דהוי כקונה עצמו מילו בכסף כדאמרינן לעיל גבי ההוא דשקיל כמתיה שלא בה אי נמי שכיב מרע משום דדבריו ככתובים וכמסורים דמי וכלן בשטר נמי דשדה הכי מפרשינן דאלו בדיבורא לא מקניא ארעא ואני שמעתי וכלן בשטר צריך לכתוב גט שחרור וכן גבי שדה צריך לכתוב לו שטר מתנה והאומר דקתני אמירה בעלמא היא ויש להקשות בשלמא גבי עבד איכא למימר בלשון חרות פקע כספיה וקנה העבד עצמו בן חורין אבל גבי שדה מי איכא למימר הכי והיכי נימא קנה נהי דגבי נתתי ונתתיה נימא הרי הודה שכבר נתן על ידי שטר או בקנין מתנה גמורה אבל אתננה היכי נימא דקנה: **שמא זכה לו גט חרות:** על ידי אחר ואמר לו זכי בו לפלוני וזכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו: **הודאת בעל דין** עבד וכן מקבל מתנה כיון דאמר לא קבלתי נאמן ויכול זה לחזור ולזכות בו אם ירצה דאמרינן טעה כסבור שקבלה זה מילו: **משלשין** ביד שליש נאמן עד שיבא אליהו: **הא באבא הא בברא** אם מקבל מתנה עצמו בחיים ואמר לא נתן לי נאמן ואוכל הנותן את הפירות אבל אם מת ובנו אמר לא נתן שדה זו לאבא משלשין דשמא יבואו עדים שמכרה לאביו וזה לא ידע: **מתני' אפותיקי** אם לא אפרע לך חובך ממקום אחר הרי זה לפניך לגבותה: **ושחררו** בגמרא מפרש לה לכולה: **גמ' שורת הדין** אין העבד חייב כלום לרבו שני שלא היה גופו קנוי לו אלא משועבד ואתי שחרור ומפקיע שעבוד כדרבא: **הקדש** עשה שורו אפותיקי והקדישו קדשת הגוף למזבח ולוקח קדשת הגוף דקדשת דמים לא מפקעה שעבוד כדתנן (ערכין דף כג:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו: **חמץ** עובד כוכבים שהלוה את ישראל ושעבד לו חמצו ולא הרהינו אצלו אתי איסור חמץ ומפקע לשעבודיה דעובד כוכבים והוה ליה חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה:

וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה לא נהירא לרבינו שמואל פי' הקונטרס דמפרש על שמיה דקטן שאין מעשה קטן כלום להתירו בבת חורין כמו קטן שקנה יבמתו מן התורה דאינו נותן גט עד שיגדיל ואע"ג דפעוטות כבר שש כבר שבע ממכרן ממכר במטלטלים (לקמן גיטין נט.) היינו בממון דלוקח להפקר ב"ד היה הפקר אלא נראה לו לפרש דכתב ליה גטא על שמיה דאפוטרופוס ואע"ג דבעלמא אין האפוטרופסין רשאין להוציאן לחרות הכא כיון דעשה שלא כהגן להקנותו לבנו קטן הפקירוהו ב"ד ונתנוהו לאפוטרופוס לשחררו כדאמרינן דאפוטרופסין תורמין ומעשרין לאכול ואע"ג דדרשינן (לקמן גיטין דף נב.) אתם ולא אפוטרופסי' אלא הפקר ב"ד הפקר והפקירו ב"ד התבואה של תינוק ונתנוה לאפוטרופ' שיוכל לתרם ואינו אוכל טבלים ובלא קרקושי זוזי לא רצו בית דין להפקירו לתן לאפוטרופא לשחררו דאינו נכון לעבר על דעתו של תינוק ור"ת מפרש דהכא לאו קנסא הוא מלתא קאמר הוא עשה שלא כהגן לפיכך נעשה לו שלא כהגן כדקאמר ביבמות בפ' ב"ש (יבמות דף קי.) אבל כאשר עשה כן יעשה לו הוי דינא כדאשכחן בס"פ השואל (ב"מ דף קא:) ובדין יכול האפוטרופוס לשחררו דרך מכירה כדאמרינן ומוכרין אותן לאחרים ולרבי נותן דמי עצמו ויוצא ואפלו בלא קרקושי זוזי אלא משום דמי חזי כחוכא ואטלולא שהתינוק עומד וצווח שלא למכר לפי שאביו מלמדו לצוח ואיכא לזות שפתים אבל כי מקרקש ליה זוזי לא יחוש לדברי אביו וגטא דחירותא נמי לא הוה צריך דכסף גומר בלא שטר דלוקח ביוצא בראשי אברים איכא דמצריך שטר משום דכתיב ישלחנו כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אלא לפי שנעשה על כרחו של אב צריך מדרבנן לגטא דחירותא שלא יאמר לו עבדי אתה: **חיישינן** שמא זכה לו ע"י אחר האי חיישי' הוי ודאי כמו חיישינן שמא במי מילין כתבו (לעיל גיטין דף יט:): **הודאת** בעל דין כו' בנותן לא אמרינן הכי דפעמים סבר שמקבל מילו וזכה בה והוא לא קבל והא דבעי מי אוכל פרות פי' בעלמא הוא כדמסיק ולא פליגי. **הקדש** חמץ ושחרור כו' פי' בקונטרס דלוקח קדשת הגוף מפקיע מידי שעבוד אבל קדשת דמים לא כדמשמע בערכין (דף כג:) ובפ' אע"פ (כתובות דף נט:) נמי אמרינן שאני קונמות דקדשת הגוף נינהו כדרבא כו' משמע דלוקח קדשת הגוף מפקיע מידי שעבוד וקשה לר"ת דאי חשיב ברשותו של לוה כל זמן שלא הגיע הזמן אפי' קדשת דמים נמי תפקיע מיד שעבוד ואי לא חשיבי ברשותו אפי' קדשת הגוף נמי לא דכי יקדיש את ביתו כתיב מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ואור"י דרבא לטעמיה דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף לא.) דבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה וחשיב ברשותו ולוקח קדשת הגוף שאין לו פדיון מפקיע מידי שעבוד כגון שור תם למזבח או קונמות דפ' אע"פ (כתובות דף נט:) ואלמנה דפרסוה אמיתנא ביבמות בפרק אלמנה (דף סו:) דכיון שחל שעה אחת תו לא פקע דלא עדיף שעבוד מנתינת דמים וכן חמץ וכן שחרור ומפרש בירושלמי טעמא משום דלא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד והיינו כדפרשית דקדשת הגוף כיון דחיילא תו לא פקע אבל קדשת דמים לא אלים כח הקדש מכח מקדיש כיון דיש לה פדיון וראויה לפקע כדאשכחן בשדה מקנה כשהקדיש לוקח דחוזרת לבעלים ביובל והא דלא חשיב רבא מת כגון ההיא דאלמנה וע"ז כגון שעשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו דמפקיעין מידי שעבוד משום דהוו בכלל הקדש והא דלא חשיב מכר דעשה שורו אפותיקי ומכרו (ב"ק יא:) דאין בעל חוב גובה ממנו התם תקנתא דרבנן היא משום פסידא ללקוחות דלית ליה קלא דהא בעשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו (שם) כיון דאית ליה קלא ונזהרים הלקוחות ועוד יש לומר דלא חשיב אלא הנך תלתא שהם משניות או ברייתות ולשחרור שמעינן ממתניתין דהכא וחמץ בפרק כל שעה (פסחים דף לא.) וקונמות בפ' אע"פ (כתובות דף נט:) אבל מת וע"ז ומכר דלא שמעינן להו ממשנה או מברייתא לא חשיב ובפרק המניח (ב"ק דף לג:) דאמר הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו אבל קדשה גמורה לא איכא לאוקמי אפילו בראוי למזבח אפלו הכי אין מפקיע מידי שעבוד דנזק דכיון דאינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר' ישמעאל כדמפרש בפרק המניח (שם) מודה רבא דלמפרע הוא גובה ואם תאמר כיון דקונמות מפקיעין מידי שעבוד כהקדש א"כ כל לוה יפקיע נכסיו מן המלוה שיאסר עליו בקונמות וי"ל דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל חוב כדאמר בפ' אע"פ דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל לעל כרחיך לאו לוקח דבעל דהא בריש המדיר (כתובות דף ע.) פריך וכיון דמשעבד לה כל כמיניה דמפקיע ליה לשעבודה אלמא דאלמוה נמי לשעבודה דאשה והא דאמרינן בפרק אלמנה (יבמות דף סו:) דקנייה מיתנא ומפקע ליה לשעבודה דאשה יש לחלק דלא אמרינן אלמוה אלא בקונמות דלא מתסרי אלא אבעל חוב דאילו לדידיה שרי כיון דאין מתכוין אלא להפקיע שעבודא אבל היכא דמתסר אכולי עלמא כגון מיתנא והקדש דקדשת הגוף לא אלמוה לשעבודיה וא"ת ולאביי דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף לא.) דלמפרע הוא גובה היכי משני למתני' דהכא דכדרבא לא מצי לשנויי דאביי לית ליה דמפקיע מידי שעבוד כיון דסבר דלמפרע הוא גובה וכעולא נמי לא מצי לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום במתנות ולאביי דאמר למפרע הוא גובה אמרינן דשפיר אקדיש ושפיר זבין ואפי' העבד שוה יותר מן החוב לכל הפחות חלקו משחרר וי"ל דאביי מפרש כעולא וכגון דרוצה הלוה לסלקו בזוזי וא"ת ואלמנה דפרסוה אמיתנא אמאי קנייה מיתנא הא אין יכולין לסלקה בזוזי דהדין עמה א"כ מודה רבא התם דלמפרע הוא גובה דבפ' כל שעה (פסחים דף לא.) מפרש טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסלק ליה בזוזי אשתכח דהשתא הוא דקא קני וי"ל דמכל מקום כיון דמשתמשין באלמנה נעשות בו כל חפצים ואם מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקו לה בזוזי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עד:
ב מיי' פו' מהל' עבדים הל' ב:
ג מיי' פו' מהל' עבדים הל' ב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עד:
ד טוש"ע חו"מ סי' רמה סעי' א:
ה מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' יא, סמג עשין פב:
ו מיי' פו' מהל' עבדים הל' ג, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עה:
ז מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' יב, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמה סעי' ד ה:
ח מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' יב, טוש"ע חו"מ סי' רמה סעי' ה:
ט סמג לאוין קי, טור יו"ד סי' רסז, ש"ע חו"מ סי' קיז סעי' ו:
י מיי' פח' מהל' עבדים הל' טז:
יא מיי' פי"ח מהל' מלווה ולווה הל' ו, טור חו"מ סי' קיז, ש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סח:
יב מיי' פי"ח מהל' מלווה ולווה הל' ו:
יג מיי' פי"ח מהל' מלווה ולווה הל' ז, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קיז סעי' ז:
יד מיי' פח' מהל' עבדים הל' טז, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סח:
טו מיי' פז' מהל' ערכים וחרמין הל' יד:

מסורת הש"ס

א תוספתא בבא בתרא
ב תוספתא בבא בתרא
ג פסחים פח:; משנה עדיות; משנה גיטין; חגיגה ב:; ערכין ב:

תורה אור השלם

[דברים טז]

[א]וְיֹאמַר לוֹ: "עַבְדִּי אַתָּה" – כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ שֵׁנִי, וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב עֶבֶד שְׁטָר עַל דָּמָיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין הָעֶבֶד כּוֹתֵב אֶלָּא מְשַׁחְרֵר כּוֹתֵב. [ב]בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? בְּמַזִּיק שִׁיעְבּוּדוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ קָא מִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר חַיָּיב, וּמָר סָבַר פָּטוּר. אִיתְּמַר נָמֵי: הַמַּזִּיק שִׁיעְבּוּדוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבָּנַן. עוּלָּא אָמַר: מִי שֶׁיְּחָרְרוֹ – רַבּוֹ שֵׁנִי. שׁוּרַת הַדִּין אֵין הָעֶבֶד חַיָּיב כְּלוּם בְּמִצְוֹת; אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם – שֶׁהֲרֵי יָצָא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין, כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ רִאשׁוֹן וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל דָּמָיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ כּוֹתֵב, אֶלָּא מְשַׁחְרֵר כּוֹתֵב. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בְּהֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר קָמִיפַּלְגִי – מָר סָבַר: שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, וּמָר סָבַר: לָא שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק. עוּלָּא, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַב? אָמַר לָךְ: שֵׁנִי – "רַבּוֹ" קָרֵית לֵיהּ?! וְרַב, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּעוּלָּא? אָמַר לָךְ: שֵׁנִי – "מְשַׁחְרֵר" קָרֵית לֵיהּ?! אִיתְּמַר: הָעוֹשֶׂה שָׂדֵהוּ אַפּוֹתֵיקִי לַאֲחֵרִים, וּשְׁטָפָהּ נָהָר; אַמֵּי שַׁפִּיר נָאֶה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵינוֹ גּוֹבֶה מִשְּׁאָר נְכָסִים; וַאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל אָמַר: גּוֹבֶה מִשְּׁאָר נְכָסִים. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִשּׁוּם דְּאַמֵּי שַׁפִּיר נָאֶה הוּא, אוֹמֵר שְׁמַעְתָּא דְּלָא שַׁפִּירָן?! תְּתַרְגַּם שְׁמַעְתֵּיהּ, דַּאֲמַר לֵיהּ: "לֹא יְהֵא לְךָ פֵּרָעוֹן אֶלָּא מִזּוֹ". [ג(א)]תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הָעוֹשֶׂה שָׂדֵהוּ אַפּוֹתֵיקִי לְאַחֵר, וּשְׁטָפָהּ נָהָר – גּוֹבֶה מִשְּׁאָר נְכָסִים. וְאִם אָמַר לוֹ: "לֹא יְהֵא לְךָ פֵּרָעוֹן אֶלָּא מִזּוֹ" – אֵינוֹ גּוֹבֶה מִשְּׁאָר נְכָסִים. [ד]תַּנְיָא אִידַּךְ: הָעוֹשֶׂה שָׂדֵהוּ אַפּוֹתֵיקִי לְבַעַל חוֹב וְלִכְתוּבַּת אִשָּׁה – גּוֹבִין מִשְּׁאָר נְכָסִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִשְּׁאָר נְכָסִים, אִשָּׁה אֵינָהּ גּוֹבָה מִשְּׁאָר נְכָסִים – שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ שֶׁל אִשָּׁה לְחַזֵּר עַל בָּתֵּי דִינִין. [ו(ב)]מַתְנִי' מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין – עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד, וְאֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד; דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תִּקַּנְתֶּם אֶת רַבּוֹ, וְאֶת עַצְמוֹ לֹא תִּקַּנְתֶּם – לִישָּׂא שִׁפְחָה אִי אֶפְשָׁר, שֶׁכְּבָר חֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין;

בַּת

וְיֹאמַר לוֹ עַבְדִּי אַתָּה וְיוֹצִיא לַעַז עַל בָּנָיו: אֶלָּא הַמְשַׁחְרֵר כּוֹתֵב שְׁטָר לְבַעַל חוֹבוֹ עַל דָּמָיו הוֹאִיל וְהִזִּיק שִׁעְבּוּדוֹ יְשַׁלֵּם לוֹ: אֵין הָעֶבֶד חַיָּב כְּלוּם בְּמִצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בִּבְנֵי חוֹרִין יוֹתֵר מִבַּעֲבָדִים שֶׁלֹּא הָיָה קָנוּי לוֹ וְלֹא יָכוֹל לְשַׁחְרְרוֹ: עַל דָּמָיו הָעוֹדְפִים עַל הַחוֹב: אֵינוֹ כּוֹתֵב אֵין עֶבֶד כּוֹתֵב לוֹ שׁוּם שְׁטָר דְּמַאי עֲבַד לֵיהּ אִיהוּ לָא גָּרַם לֵיהּ וְלָא מִידֵי: אֶלָּא מְשַׁחְרֵר כּוֹתֵב לוֹ שְׁטָר עַל הָעוֹדֵף: הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק וּלְתַנָּא קַמָּא לָא שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק לְפִיכָךְ אֵין לָנוּ לְחַיֵּיב אֶת הַמְשַׁחְרֵר אֶלָּא הָעֶבֶד לְפִי הֲנָאָתוֹ מִן הַשִּׁחְרוּר: שֵׁנִי רַבּוֹ קָרֵית לֵיהּ תַּנָּא דְּמַתְנִי' בִּתְמִיהַ דְּקָתָנֵי כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וּמַקֶּמֶת לָהּ בְּרַבּוֹ שֵׁנִי: מְשַׁחְרֵר קָרֵית לֵיהּ מִי הָוֵי שִׁחְרוּרוֹ שִׁחְרוּר: וּשְׁטָפָהּ נָהָר וְשׁוּב כָּל הַשָּׂדֶה וְגוּף הַקַּרְקַע מְקֻלְקָל שֶׁהַמַּיִם צָפִין עוֹד לְעוֹלָם עָלֶיהָ: שַׁפִּיר נָאֶה כָּךְ כִּנּוּיוֹ: לֹא יְהֵא לְךָ פֵּרָעוֹן כו' אֲבָל אָמַר לוֹ אִם לֹא פְּרַעְתִּיךָ גְּבֵה מִזּוֹ לֹא קָמָה לֵיהּ בִּרְשׁוּתֵיהּ וְלָאו אַדַּעְתָּא דְּדָה לְחוּלְיָהּ אוֹזְפֵיהּ וְאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחְרָיוּתָהּ וְגוֹבֶה מִשְּׁאָר נְכָסִים: גּוֹבִין מִשְּׁאָר נְכָסִים כְּלוֹמַר אִם יִרְצֶה מוֹכֵר אֶת אֵלּוּ וְהֵן גּוֹבִין מִן הַשְּׁאָר: אֵינָהּ גּוֹבָה מִשְּׁאָר נְכָסִים לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ שֶׁל אִשָּׁה לַחֲזֵר עַל בָּתֵּי דִינִין כְּלוֹמַר דַּוְקָא הִטִּילָה אַחְרָיוּת כְּתֻבָּתָהּ עַל שָׂדֶה זוֹ וע"מ כֵּן נִשֵּׂאת וְלֹא שֶׁיִּהְיוּ כָּל נְכָסָיו אַחֲרָאִין לָהּ וְלֹא תֵּדַע אֵיזֶה לַחֲזֵר מִי קָנָה רִאשׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן וְתִצְטָרֵךְ לָדוּן עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד: מַתְנִי' מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד כו' כְּגוֹן שֶׁהָיוּ ב' אַחִין אוֹ ב' שֻׁתָּפִין וְשִׁחְרֵר א' אֶת חֶלְקוֹ: תִּקַּנְתֶּם אֶת רַבּוֹ שֶׁאֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם: לִשָּׂא שִׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל מִפְּנֵי צַד חֵרוּת שֶׁבּוֹ:

בְּמַזִּיק שֶׁעִבּוּדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ קָמִפַּלְגִי וּכְגוֹן דא"ל אֵין לְךָ פֵּרָעוֹן אֶלָּא מִזֶּה דְּלָא גָּבֵי מִשְּׁאָר נְכָסִים דְּאִי לָאו הָכִי אַמַּאי פָּטוּר הֲרֵי עֲדַיִן חַיָּב לוֹ חוֹבוֹ וְהָא דְּלָא מוֹקֵי פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּדִינָא דְּגַרְמִי מִשּׁוּם דַּאֲפִי' מַאן דְּפָטַר בְּדִינָא דְּגַרְמֵי אֶפְשָׁר דִּמְחַיֵּב בְּמַזִּיק שִׁעְבּוּד חֲבֵרוֹ כִּדְמוּכָח בְּפֶ' הַמַּנִּיחַ (ב"ק דַּף לג:): **בְּהֶזֵּק** שֶׁאֵינוֹ נִכָּר קָמִפַּלְגִי לְרַב דְּמוֹקֵי לָהּ בְּשִׁחְרְרוֹ רַבּוֹ רִאשׁוֹן חָשִׁיב שַׁפִּיר הֶזֵּק נִכָּר אֲבָל שִׁחְרוּר דְּרַבּוֹ שֵׁנִי דְּלָא הָוֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן חָשִׁיב הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר וצ"ל דְּהַאי הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר חָשִׁיב נִכָּר טְפֵי מֵהַהוּא דְּפֶ' הַנִּזָּקִין (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף נג.) דְּהָתָם קי"ל דְּלָא שְׁמֵיהּ הֶזֵּק וְהָכָא קיי"ל כְּרַשְׁבָּ"ג דְּמִשְׁנָתֵנוּ דִּשְׁמֵיהּ הֶזֵּק: **גּוֹבִין** מִשְּׁאָר נְכָסִים כְּלוֹמַר אִם רָצָה מוֹכֵר אֶת אֵלּוּ וְהֵן גּוֹבִין מִן הַשְּׁאָר: **אִשָּׁה** אֵינָהּ גּוֹבָה מִשְּׁאָר נְכָסִים לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לַחֲזֵר אַחַר בָּתֵּי דִינִין פֵּי' בַּקּוּנְטְ' דַּוְקָא הִטִּילָה אַחְרָיוּת עַל שָׂדֶה זוֹ וע"מ כֵּן נִיסַּת וְלֹא שֶׁיִּהְיוּ כָּל נְכָסָיו אַחֲרָאִין לָהּ וְלֹא תֵּדַע עַל אֵיזֶה לַחֲזוֹר מִי קָנָה רִאשׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן וְתִצְטָרֵךְ לָדוּן עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְנִרְאֶה דְּאִם מָכַר מִכְרוֹ בָּטֵל לְגַמְרֵי דַּאֲפִילּוּ בַּעַל עַצְמוֹ שֶׁמָּכַר יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְבַטֵּל הַמְּכִירָה דְּהָכִי אָמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּפֶ' אַלְמָנָה (דַּף סו:) גַּבֵּי מַכְנֶסֶת שׁוּם לְבַעְלָהּ דְּתַנְיָא מָכְרוּ שְׁנֵיהֶם לְפַרְנָסָה זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַשְׁבָּ"ג וְאָמַר הַבַּעַל מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת וּפֵי' שָׁם בַּקּוּנְטְ' מָכְרוּ שְׁנֵיהֶם אוֹ זֶה אוֹ זֶה דְּאִם מָכַר הַבַּעַל הָאִשָּׁה מוֹצִיאָה וְאִם מָכְרָה הָאִשָּׁה הַבַּעַל מוֹצִיא ור"ת פֵּי' דַּאֲפִילּוּ אִם מוֹכֵר הַבַּעַל הוּא עַצְמוֹ מוֹצִיא דְּתִקּוּן רַבָּנָן שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם הַמִּקָּח כְּלָל וּבָטֵל לְאַלְתַּר שֶׁלֹּא תִּטְרַח הָאִשָּׁה לִטְרוֹף מֵהֶם דְּרַשְׁבָּ"ג לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר הָכָא שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ שֶׁל אִשָּׁה לַחֲזֵר אַחַר בָּתֵּי דִינִים וְלֹא דָּמֵי. לִשְׁאָר נְכָסִים שֶׁל בַּעַל שֶׁהַמִּקָּח קַיָּם עַל שֶׁתָּבֹא הָאִשָּׁה וְתִטְרוֹף דְּהָתָם אֵין כְּתֻבָּתָהּ מְיֻחֶדֶת עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִשְּׁאָר נְכָסִים וְאִי אִיכָּא בְּנֵי חָרֵי לָא גָּבְיָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי אֲבָל הָכָא אֲפִילּוּ אִיכָּא בְּנֵי חָרֵי יְכוֹלָה הָיְתָה לוֹמַר לָא שָׁקֵלְנָא אֶלָּא הָנֵי שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לִי עַל כֵּן הִפְקִיעוּ חֲכָמִים כֹּחַ הַמּוֹכֵר לְאַלְתַּר שֶׁלֹּא תְּהֵא צְרִיכָה לַחֲזֵר אַחַר בָּתֵּי דִינִין וְכֵן מוּכָח בַּיְרוּשַׁלְמִי דִּפְלִיג ר' יוֹחָנָן ור"א בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל ר' יוֹחָנָן אָמַר מְכָרוֹ אֵינָן מְכוּרִין א"ל ר"א אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה מִכָּאן וְאַתְּ אָמַרְתְּ אֵינָן מְכוּרִין וַהֲדַר קָאָמַר בְּמַאי פְּלִיגוּן בְּמָכְרָן לְעוֹלָם אוֹ בִּמְכָרָן לְשָׁעָה וּמַסִּיק דְּאַתְיָא לר"א כְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי הָכָא גּוֹבִין מִשְּׁאָר נְכָסִים וְר' יוֹחָנָן כְּרַשְׁבָּ"ג הָוֵי כְּשֶׁמְּכָרָן לְשָׁעָה אִנּוּן קַיָּמִין אֲבָל מְכָרָן לְעוֹלָם דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָן קַיָּמִין וּמִתְיַשֵּׁב בְּהַךְ פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס דְּהָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (כְּתֻבּוֹת דַּף פא.): **לִשָּׂא שִׁפְחָה** אֵינוֹ יָכוֹל וא"ת אַפֵּי' יָכוֹל לִשָּׂא שִׁפְחָה הָא אֵינוֹ מְקַיֵּם בְּכָךְ פְּרִיָּה וּרְבִיָּה כִּדְמוּכָח בְּפֶ' הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת סב.) גַּבֵּי הָיוּ לוֹ בָּנִים קֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְנִתְגַּיֵּר דְּאָמַר הַכֹּל מוֹדִין בְּעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ חַיִס וְי"ל דְּאִם הָיָה יָכוֹל לְקַיֵּם שֶׁבֶת כָּל דְּהוּ מִשּׁוּם מִצְוַת פְּרוּ וּרְבוּ לְחוּלֵיהּ לָא הֲוָה כָּפֵינַן לְרַבּוֹ דְּלָא מְחַיֵּב בָּהּ כֵּיוָן דְּאָנוּס הוּא וְא"ת וְלַיְתֵי עֲשֵׂה דְּפָרוּ וְרַבּוּ וְלִדְחֵי לָאו דְּלֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ (דְּבָרִים כג) וְי"ל דְּהָכָא אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם עַל יְדֵי כְּפִיָּה וְעוֹד דְּכִי מְעַקְּרָא לָאו לֹא מְקַיֵּם עֲשֵׂה אֶלָּא בִּגְמַר בִּיאָה דְּאַחֲזָיָא לְהִתְעַבֵּר וְעוֹד דִּבְדִידֵיהּ לֵיכָּא עֲשֵׂה דַּאֲפֵי' מִפַּקְדָא אֶפְשָׁר לָהּ בְּכַיּוֹצֵא בָּהּ וא"ת וְיִמְכֹּר עַצְמוֹ בְּעֶבֶד עִבְרִי דְּע"ע שָׁרֵי בְּשִׁפְחָה וַאֲפֵי' אֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים הָא אִיכָּא לְמֵ"ד. דְּרַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית וְי"ל דְּאָמַר בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ עא. ע"ש) גֵּר וּמְשֻׁחְרָר אֵין נִמְכָּרִין בע"ע מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וא"ת וְיִשָּׂא חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶ' אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ (חֻלִּין דַּף עט.) דִּפְרָדָה שֶׁתַּבְעָה אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ אֶלָּא מִינָהּ וְי"ל דְּגַבֵּי כִּלְאַיִם לֹא חָסַר אֶלָּא תְּרֵי מִינֵי וְהָנְהוּ הָווּ חַד מִינָא אֲבָל הָכָא אָתֵי צַד עַבְדוּת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד חֵרוּת וא"ת וְיִשָּׂא מַמְזֶרֶת דְּצַד עַבְדוּת שָׁרֵי בָּהּ כִּדְתְנַן בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר (קִדּוּשִׁין סט.) יְכוֹלִין מַמְזֵרִים לִטָּהֵר כֵּיצַד מַמְזֵר נוֹשֵׂא שִׁפְחָה וְצַד חֵרוּת נָמֵי שָׁרֵי בָּהּ כִּדְתְנַן פֶּרֶק י' יוּחֲסִין (קִדּוּשִׁין סט.) חֲרוּרֵי וּמַמְזֵרֵי מֻתָּרִין לָבֹא זֶה בָּזֶה וכ"ת דְּאָתֵי צַד עַבְדוּת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בא"א יִשָּׂאֶנָּה בְּאִסּוּר בְּלֹא קִדּוּשִׁין כְּמוֹ שֶׁמַּמְזֵר נוֹשֵׂא שִׁפְחָה וּכְמוֹ לִשָּׂא שִׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל וְאוֹמֵר ר"ת דְּאֵין זוֹ תַּקָּנָה לְהַרְבּוֹת מַמְזֵרִים בְּיִשְׂרָאֵל וא"ת וְיִשָּׂא נְתִינָה דַּחֲרוּרֵי וּנְתִינֵי מֻתָּרִין לָבֹא זֶה בָּזֶה בְּפֶרֶק י' יוּחֲסִין (שָׁם) וְעֶבֶד נָמֵי מֻתָּר בָּהּ דְּאָמְרִי' בְּפֶ' יֵשׁ מֻתָּרוֹת (יְבָמוֹת פה:) מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל אִכָּא בֵּינַיְהוּ לְמֵ"ד מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְגִּילָהּ וְזוֹ הִיא מַרְגִּילָתוֹ פֵּי' שֶׁיּוּכַל בְּנָהּ לִטָּהֵר עַל יְדֵי שֶׁיִּשָּׂא שִׁפְחָה וְי"ל דְּאע"ג דְּאָסוּר בְּנָהּ בְּשִׁפְחָה אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת רַק שֶׁיֵּשׁ לוֹ טָהֳרָה דִּסְבוּרָה שֶׁלֹּא יֵחָשֵׁב אִסּוּר כְּמוֹ שֶׁהִיא אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת דְּהָא מִנַּסְבָא לְיִשְׂרָאֵל וְהָא דְּאָסוּר נָתִין בְּשִׁפְחָה טְפֵי מִמַּמְזֵר אע"ג דִּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלֵי קָהָל דְּנָתִין אִית בֵּיהּ לָאו דְּלֹא תִתְחַתֵּן אוֹר"ת מִשּׁוּם דִּבְמַמְזֵר לֹא שַׁיָּךְ לֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ דִּכְלֵי מִקְדָּשׁוֹת קָאָתֵי מֵאִסּוּר דְּלָא תָּפְסִי קִדּוּשִׁין וְאַף עַל גַּב דְּאָסוּר בְּזָכָר וּבִבְהֵמָה דְּנָפְקֵי נָמֵי מִלֹּא יִהְיֶה קָדֵשׁ וּבְפֶרֶק ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף נד:) לָא שָׁרֵינַן אֶלָּא קְדֵשׁוֹת דְּאָתֵי מִנֵּהּ וְהָא דְּשָׁרֵי חֲרוּרֵי בִּנְתִינֵי וַאֲסִירֵי בְּשִׁפְחָה אע"ג דִּבְתַרְוַיְהוּ אִיכָּא לָאו אוֹר"ת דִּנְתִינֵי יָלְפִינַן מִשְּׁאָר פְּסוּלֵי קָהָל כְּגוֹן עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי וּמִצְרִי וַאֲדוֹמִי דְּשָׁרוּ בִּקְהַל גֵּרִים דְּלָא אִקְרֵי קָהָל אֲבָל עַבְדוּת דְּלָאו בְּנֵי קִדּוּשִׁין נִינְהוּ לָא יָלְפִינַן מִנַּיְהוּ:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות

ב חגיגה ב.; בבא בתרא יג.

גליון הש"ס

גמ' אמי שפיר נאה. בנדה דף יט ע"ב קרי ליה אמי וורדינאה ע' פרש"י שם:

רש"י ד"ה ויאמר לו כו' על בניו. קשה לי הא קי"ל דעבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא דלהרבה פוסקים פגום לכהונה ולמאי נקט רש"י בניו ולא כפשוטו דיוציא לעז עליו שפסול לבא בקהל דהוא עבד ומאי אולמא בניו ממנו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' יא, סמג עשין פב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סח:

ב מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' יא, סמג עשין טו, טוש"ע חו"מ סי' שפו סעי' ב:

ג מיי' פי"ח מהל' מלווה ולווה הל' ג, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קיז סעי' א:

ד טוש"ע חו"מ סי' קיז סעי' א:

ה מיי' פי"ח מהל' מלווה ולווה הל' ג, סמג עשין צד:

ו מיי' פז' מהל' עבדים הל' ז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' עבדים הל' ד, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' ס:

ב מיי' פז' מהל' עבדים הל' ד, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' ס:

ג מיי' פז' מהל' עבדים הל' ד, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' ס:

ד מיי' פג' מהל' איסורי ביאה הל' יג, סמג לאוין קכח:

לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ הָא דְלָא נַקַט קְרָא דְפָרוּ וְרַבּוּ מִשּׁוּם דְאִי הֲוָה יָכוֹל לְקַיֵּים שֶׁבֶת כָּל דְהוּ מִשּׁוּם מְנִיעַת פְּרוּ וְרָבוּ לָא הֲוָה כָּפֵינַן לֵיהּ וְהָכָא כָּפֵינַן לֵיהּ כִּדְפָרַשְׁנוּ אִי נָמֵי נְקַט הַאי קְרָא מִשּׁוּם דְמוֹכְחָא דְמִצְוָה רַבָּה הִיא וְכֵן בְּפֶ' בָּתְרָא דִמְגִלָּה (דַף כז.) מַיְתֵי לָהּ גַּבֵּי מוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה לִלְמוֹד תּוֹרָה וְלִשָּׂא אִשָּׁה דְקָאָמַר שָׁאנֵי תַּלְמוּד תּוֹרָה דְאָמַר מָר גָּדוֹל תַּלְמוּד תּוֹרָה כו' אִשָּׁה נָמֵי לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ וה"ר יִצְחָק בְּרַבִּי מָרְדְּכַי מְפָרֵשׁ דִנְקַט לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ מִשּׁוּם דְשַׁיָּיךְ אַף בְּצַד עַבְדוּת אֲבָל פְּרוּ וּרְבוּ לֹא שַׁיָּיךְ אֶלָּא בְּצַד חֵירוּת וְכֵן מַשְׁמַע קְצָת בִּירוּשַׁלְ' דִּפְרְקִין וּפ"ק דמ"ק דְאָמַר תַּמָּן תְּנַן אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים בַּמּוֹעֵד שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן אוֹמֵר מִפְּנֵי בִּטּוּל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא יַמְתִּין מִלִּשָּׂא עַל הַמּוֹעֵד שֶׁהוּא זְמַן שִׂמְחָה וּפָנוּי מִכְּלוּם בְּעוֹן קוֹמֵי רַבִּי אַסִּי הָעֶבֶד מַהוּ שֶׁיִּשָּׂא בַּמּוֹעֵד אֲמַר לְהוֹן נִשְׁמְעִנָּהּ מִן הָדָא יִבָּטֵל וַהֲלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לִפְרִיָּה וּרְבִיָּה וְאָמַר שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן כָּל שֶׁהוּא מְצֻוֶּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה אָסוּר לוֹ לִשָּׂא בַּמּוֹעֵד פֵּרוּשׁ כָּל שֶׁהוּא מְצֻוֶּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה מִשּׁוּם לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ כְּגוֹן עֶבֶד אֲבָל אֶפְרוּ וְרַבּוּ וַדַּאי לָא מְחַיֵּב וּלְפִי זֶה בְּשִׁפְחָה נָמֵי שַׁיָּיךְ בָּהּ שֶׁבֶת וְהָא דְלָא כָּפֵינַן בְּחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין אֶלָּא הֵיכָא דְנָהֲגוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר הַיְינוּ מִשּׁוּם כֵּיוָן דְלָא מִפַּקְדָא אֶפְרוּ וְרַבּוּ שֶׁמָּא גַּם לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרֵר לֹא תְקַיֵּים: **כּוֹפִין** אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין וא"ת וְכִי אוֹמְרִים לְאָדָם חֲטָא כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵרְךָ דְהָכִי אָמַר בפ"ק דְשַׁבָּת (דַף ד.) גַּבֵּי הִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר וְיֵ"ל דְלְעוֹלָם הָתָם אָמְרִינַן הָכִי מִשּׁוּם דְפָשַׁע שֶׁהִדְבִּיק סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אֲבָל הָכָא דְלָא פָּשַׁע לֹא וְכֵן בְּפֶ' בָּתְרָא דְעֵרוּבִין (דַף קג:) אָמַר כֹּהֵן שֶׁעָלְתָה לוֹ יַבֶּלֶת חֲבֵרוֹ חוֹתְכָהּ לוֹ בְּשִׁנָּיו דְקָעָבִיד שְׁבוּת כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵרוֹ בַּעֲבוֹדָה וְכֵן בְּרֵישׁ תָּמִיד נִשְׁחָט (פְּסָחִים דַף נט.) אָמַר מְחוּסַּר כַּפָּרָה בְּעַרְבֵי פְּסָחִים שֶׁמֵּבִיא כַּפָּרָתוֹ אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם דַּעֲשֵׂה דְפֶסַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת דָּחֵי עֲשֵׂה דְהַשְׁלָמָה אַלְמָא קָא עָבְרִי כֹּהֲנֵי בַּעֲשֵׂה דְהַשְׁלָמָה כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה זֶה בְּפֶסַח וְחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין דְּכָפוּ אֶת רַבָּהּ (לְעֵיל גִּטִּין לח:) מִשּׁוּם דְנָהֲגוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר אע"ג דְהֵם פּוֹשְׁעִים כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה מְחַזֶּרֶת אַחֲרֵיהֶם וּמְשַׁלַּמְתָּן לִזְנוּת חֲשִׁיבִי כַּאֲנוּסִים וְעוֹד דְמִצְוָה דְרַבִּים שָׁאנֵי: **דכ"ע** גְּזֵרָה שָׁוָה עֲדִיפָא בְּרֵישׁ אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זְבָחִים דַף מח.) וּבְפֶ' דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוֹת דַף כב:) פְּלִיגִי ר"ע וְרַבָּנָן בְּסָפֵק מְעִילוֹת וּמַשְׁמַע לכ"ע הֶקֵּישָׁא עֲדִיפָא הָכָא שָׁאנֵי מִשּׁוּם דְעִקַּר שְׁטָר מג"ש נָפְקָא לָן.: **מַה לְאִשָּׁה** כו' אע"ג לג"ש מֻפְנֶה הִיא דְיָלְפִינַן מִינָּהּ מִלֵּי טוּבָא מ"מ כֵּיוָן דְאִיכָּא לְמִפְרַךְ שָׁבְקִינַן לָהּ מִשּׁוּם הֶקֵּישָׁא:

בַּת חוֹרִין אִי אֶפְשָׁר, שֶׁכְּבָר חֶצְיוֹ עֶבֶד. יִבָּטֵל? וַהֲלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לִפְרִיָּה וּרְבִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ"! אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם – כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל חֲצִי דָמָיו. וְחָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. [א]גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: הַמְשַׁחְרֵר חֲצִי עַבְדּוֹ, רַבִּי אוֹמֵר: קָנָה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא קָנָה. [ב]אָמַר רַבָּה: מַחְלוֹקֶת בִּשְׁטָר – דְּרַבִּי סָבַר: "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חוּפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ" – מַקִּישׁ שְׁטָר לְכֶסֶף, מָה כֶּסֶף – בֵּין כּוּלּוֹ בֵּין חֶצְיוֹ, אַף שְׁטָר נָמֵי – בֵּין כּוּלּוֹ בֵּין חֶצְיוֹ; [ג]וְרַבָּנַן גָּמְרִי "לָהּ"–"לָהּ" מֵאִשָּׁה – מָה אִשָּׁה חֶצְיָהּ לֹא, אַף עֶבֶד נָמֵי חֶצְיוֹ לֹא; אֲבָל בְּכֶסֶף – דִּבְרֵי הַכֹּל קָנָה, פְּדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה. (א)לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: הֶקֵּישָׁא עֲדִיף, וּמָר סָבַר: גְּזֵרָה שָׁוָה עֲדִיפָא? לָא; דְּכוּלֵּי עָלְמָא גְּזֵירָה שָׁוָה עֲדִיפָא, וְשָׁאנֵי הָכָא דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְאִשָּׁה שֶׁכֵּן אֵינָהּ יוֹצְאָה בְּכֶסֶף, תֹּאמַר בְּעֶבֶד שֶׁיּוֹצֵא בְּכֶסֶף. וְרַב יוֹסֵף אָמַר: מַחְלוֹקֶת בְּכֶסֶף – דְּרַבִּי סָבַר: "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה" – פְּדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה; וְרַבָּנַן סָבְרִי: דִּבְּרָה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם; אֲבָל בִּשְׁטָר – דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא קָנָה. מֵיתִיבִי: הַמְשַׁחְרֵר חֲצִי עַבְדּוֹ בִּשְׁטָר, רַבִּי אוֹמֵר: קָנָה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא קָנָה. תְּיוּבְתָּא דְּרַב יוֹסֵף! תְּיוּבְתָּא. (נֵימָא) בִּשְׁטָר הוּא דִּפְלִיגִי, אֲבָל בְּכֶסֶף לָא פְּלִיגִי; לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב יוֹסֵף בְּתַרְתֵּי! (ב)אָמַר לָךְ רַב יוֹסֵף: פְּלִיגִי בִּשְׁטָר, וְהוּא הַדִּין בְּכֶסֶף. וְהָא דְּקָא מִיפַּלְגִי בִּשְׁטָר – לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי. (ג)וְלִיפַלְגֵי בְּכֶסֶף, וּלְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנַן! כֹּחַ דְּהֶיתֵּירָא עֲדִיף לֵיהּ. [ד](ד)תָּא שְׁמַע: "וְהָפְדֵּה"; יָכוֹל לַכֹּל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא נִפְדָּתָה". אִי "לֹא נִפְדָּתָה", יָכוֹל לַכֹּל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהָפְדֵּה". הָא כֵּיצַד? פְּדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה; בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף. וְאֵין לִי אֶלָּא בְּכֶסֶף, בִּשְׁטָר מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חוּפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת" – מָה לְהַלָּן בִּשְׁטָר, אַף כָּאן בִּשְׁטָר. אֵין לִי אֶלָּא חֶצְיוֹ בְּכֶסֶף, אוֹ כּוּלּוֹ בִּשְׁטָר; חֶצְיוֹ בִּשְׁטָר מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חוּפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ" – מַקִּישׁ שְׁטָר לְכֶסֶף, מָה כֶּסֶף בֵּין כּוּלּוֹ בֵּין חֶצְיוֹ, אַף שְׁטָר נָמֵי בֵּין כּוּלּוֹ בֵּין חֶצְיוֹ. בִּשְׁלָמָא לְרַב יוֹסֵף בָּתַר דְּאִיתּוֹתַב, הָא מַנִּי – רַבִּי הִיא. אֶלָּא לְרַבָּה – רֵישָׁא דִּבְרֵי הַכֹּל, וְסֵיפָא רַבִּי?! אָמַר לָךְ רַבָּה: אִין, רֵישָׁא דִּבְרֵי הַכֹּל, וְסֵיפָא רַבִּי. רַב אָשֵׁי אָמַר: רַבִּי הִיא. אֶלָּא מַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי: מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין; בִּשְׁלָמָא לְרַבָּה – מוֹקֵים לַהּ בְּכֶסֶף, וְדִבְרֵי הַכֹּל; אֶלָּא לְרַב יוֹסֵף – לֵימָא רַבִּי הִיא וְלָא רַבָּנַן?! אָמַר רָבִינָא:

בַּת חוֹרִין אֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׂא מִפְּנֵי צַד עַבְדוּת שֶׁבּוֹ: לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ יוֹצֵר הָאָרֶץ לֹא עַל תֹּהוּ לִהְיוֹת רֵיקָנִית בְּרָאָהּ אוֹתָהּ כִּי אִם לָשֶׁבֶת לִהְיוֹת בָּהּ יִשּׁוּב יְצָרָהּ: גְּמָ' קָנָה וַהֲוֵי חֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין: וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה גַּבֵּי שִׁפְחָה חֲרוּפָה אִיכָּא דְדָרֵשׁ לֵיהּ בִּפְלוּיָה וְאֵינָהּ פְּלוּיָה לְקַמָּן וּבְמַסֶּכֶת כְּרִיתוֹת (דַף יא.) חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין וּסְתָם פְּדִיָּה בְּכֶסֶף וּבְשָׁוֵה כֶּסֶף: חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ הַיְינוּ שְׁטָר דְגָמַר לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה: מָה כֶּסֶף בֵּין כֻּלּוֹ בֵּין חֶצְיוֹ כְּדִילֵיף מִוְּהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה: מַה אִשָּׁה לְחֶצְיָהּ לֹא אֵין אִשָּׁה מִתְגָּרֶשֶׁת מִבַּעְלָהּ לַחֲצָאִין: רַבָּנָן סָבְרִי ג"ש עָדִיף דְלָא שָׁבְקִינַן ג"ש וְיָלְפִינַן מֵהֶקֵּשׁ וְרַבִּי סָבַר הֶקֵּשׁ עָדִיף דְכִי אִיכָּא לְמֵילַף מֵהֶקֵּשׁ וּמג"ש שָׁבְקִינַן ג"ש וְיָלְפִינַן בְּהֶקֵּשׁ: דְכוּלֵּי עָלְמָא גְּזֵרָה שָׁוָה עֲדִיפָא דְכֵיוָן דְמֻפְנֶה לִדְרֹשׁ הָוֵי לֵיהּ כְּמַאן דִכְתִיבָא בְּגוּפָהּ דִקְרָא דְהָא קְרָא יַתִּירָא הוּא וְכִי לָאו מֻפְנֶה נָמֵי וְאֵין לְהָשִׁיב עָלֶיהָ כֵּיוָן דְמִסִּינַי גְּמִירִינַן לָהּ דְאֵין אָדָם דָּן ג"ש מֵעַצְמוֹ אִיהִי עֲדִיפָא מֵהֶקֵּשׁ: שֶׁכֵּן אֵינָהּ יוֹצְאָה בְּכֶסֶף לְפִיכָךְ אֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת לַחֲצָאִין: תֹּאמַר בְּשִׁפְחָה שֶׁיּוֹצְאָה בְּכֶסֶף הִלְכָּךְ כִּי נָפְקָא בִּשְׁטָר תֵּצֵא אַף לַחֲצָאִין: דִּבְּרָה תּוֹרָה כו' וּלְעוֹלָם בְּשִׁפְחָה גְּמוּרָה מִשְׁתָּעֵי: לֹא קָנָה דְגָמַר לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה: בִּשְׁטָר הוּא דִפְלִיגִי הָדַר פָּרִיךְ נֵימָא בְּהַךְ מַתְנִיתָא שְׁטָר נְקַט דַּוְקָא דְאִלּוּ בְּכֶסֶף דִּבְרֵי הַכֹּל קָנָה: נֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְרַב יוֹסֵף בְּתַרְתֵּי חֲדָא דְאָמַר בִּשְׁטָר רַבִּי מוֹדֶה וְהָכָא תַּנְיָא דִפְלִיג וְעוֹד דְאָמַר רַב יוֹסֵף דִבְכֶסֶף פְּלִיגִי וּבָרַיְתָא דַּיְקָא דִבְכֶסֶף מוֹדוּ רַבָּנָן דְקָנָה: לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְרַבִּי דַאֲפִי' בִּשְׁטָר דְאִיכָּא לְמִגְמַר לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה דְלָא תִּפּוֹק לַחֲצָאִין פְּלִיג: לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְרַבָּנָן דַאֲפִי' בְּכֶסֶף דְאִיכָּא לְמִדְרַשׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה פְּלִיגִי: יָכוֹל לַכֹּל שֶׁכֻּלָּהּ פְּלוּיָה וְנִתְאָרְסָה לְעֶבֶד עִבְרִי קְרָא מִשְׁתָּעֵי וְקָאָמַר דְלָא יוּמְתוּ מֵחֲמַת נִאוּף תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא נִפְדָּתָה: אִי לֹא נִפְדָּתָה יָכוֹל לַכֹּל דְלָא נִפְדְּתָה כְּלָל וְאַפֵּ"ה מְחַיֵּב אָשָׁם אַבִּיאָה דִידָהּ הוֹאִיל וְנִתְיַחֲדָה לְעֶבֶד עִבְרִי שֶׁמֻּתָּר בְּשִׁפְחָה: אֵין לִי אֶלָּא בְּכֶסֶף דְאָמְרִי' בָּהּ דְנָפְקָא לְחֵירוּת: בִּשְׁטָר מִנַּיִן שֶׁיּוֹצְאָה לְחֵירוּת: אֵין לִי אֶלָּא חֶצְיוֹ בְּכֶסֶף וכ"ש כֻּלּוֹ: אוֹ כֻּלּוֹ בִּשְׁטָר אֲבָל חֶצְיוֹ בִּשְׁטָר עֲדַיִן לֹא לָמַדְנוּ שֶׁאִם שִׁחְרֵר חֶצְיוֹ יְהֵא חֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין: בִּשְׁלָמָא לְרַב יוֹסֵף לְבָתַר דְאִתּוֹתַב וְאוֹקְמָהּ עַל כָּרְחִין דִּבְתַרְוַיְיהוּ פְּלִיגִי: הָא מַנִּי דְאָמַר דִּבְתַרְוַיְיהוּ נָפְקָא לַחֲצָאִין רַבִּי הִיא: אֶלָּא לְרַבָּה דְאָמַר בִּשְׁטָר פְּלִיגִי אֲבָל בְּכֶסֶף דִּבְרֵי הַכֹּל קָנָה: רֵישָׁא דְקָתָנֵי בְּכֶסֶף לַחֲצָאִין דִּבְרֵי הַכֹּל: וְסֵיפָא דְקָתָנֵי אַף בִּשְׁטָר לַחֲצָאִין רַבִּי הִיא וְלָא רַבָּנַן: רַב אָשֵׁי אָמַר רַבִּי הִיא רַבִּי אָמְרָהּ לְכוּלָּהּ דְאִית לֵיהּ בְּתַרְוַיְיהוּ קָנָה וְרַבָּנָן אִפְּלוּג עָלֵיהּ בְּעָלְמָא אִשְּׁטָר וְלֹא אַכֶּסֶף וְהָא מַתְנִיתָא מִיהָא אִיהוּ אֲמָרָהּ וְל"נ וְנָסֵב לָהּ אַלִּיבָּא דְתַנָּאֵי: מוֹקֵים לָהּ דְמַשְׁכַּחַת

בְּעֶבֶד

חֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין בְּכֶסֶף וְדִבְרֵי הַכֹּל:

מסורת הש"ס

א זבחים מח.

ב שבועות כא:; עירובין עב:

ג נדה נט:

ד ספרא קדושים פרק ה ב; ספרא קדושים פרק ה ג

גליון הש"ס

גמ' לימא תהוי תיובתא. כעין זה סוכה דף ד ע"ב וש"נ:

תורה אור השלם

כִּי כֹה אָמַר־יְהֹוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשָׂהּ הוּא כוֹנְנָהּ לֹא־תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי יְהֹוָה וְאֵין עוֹד [ישעיהו מה, יח]

כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ [דברים כא, א]

וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה [ויקרא יט, כ]

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

[א]בְּעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין, וְדִבְרֵי הַכֹּל. [ב]אָמַר רַבָּה: מַחֲלוֹקֶת – בְּשֶׁשִּׁיחְרֵר חֶצְיוֹ וְהִנִּיחַ חֶצְיוֹ; אֲבָל שִׁיחְרֵר חֶצְיוֹ, וּמָכַר חֶצְיוֹ אוֹ נָתַן בְּמַתָּנָה חֶצְיוֹ, כֵּיוָן דְּקָנָפֵיק מִינֵּיהּ כּוּלֵּיהּ – דִּבְרֵי הַכֹּל קָנָה. (א)אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וּבְכוּלּוֹ – לָא פְּלִיגִי?! וְהָתַנְיָא חֲדָא: הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לִשְׁנֵי עֲבָדָיו – קָנוּ וּמְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה. וְתַנְיָא אִידַךְ, הָאוֹמֵר: "כָּל נְכָסַי נְתוּנִין לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲבָדַיי" – אַף עַצְמָם לֹא קָנוּ. מַאי, לָאו הָא רַבִּי, וְהָא רַבָּנַן?! [ג]לָא, אִידִי וְאִידִי רַבָּנַן; הָא דְּאָמַר כּוּלּוֹ, הָא דְּאָמַר חֲצִי חֲצִי. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: וְאִם אָמַר חֲצִי חֲצִי – לֹא קָנוּ, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא דְּאָמַר כּוּלּוֹ! פָּרוֹשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ – אַף עַצְמָן לֹא קָנוּ, כֵּיצַד? כְּגוֹן דְּאָמַר חֲצִי חֲצִי. (ב)הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ רֵישָׁא דְּאָמַר כּוּלּוֹ – הַשְׁתָּא אָמַר כּוּלּוֹ לֹא קָנוּ, אָמַר חֲצִי חֲצִי מִיבַּעְיָא?! אִי מִשּׁוּם הָא לָא אִירְיָא – תְּנָא סֵיפָא לְגַלּוֹיֵי רֵישָׁא, שֶׁלֹּא תֹּאמַר: רֵישָׁא דְּאָמַר חֲצִי חֲצִי, אֲבָל אָמַר כּוּלּוֹ קָנוּ; תְּנָא סֵיפָא דְּאָמַר חֲצִי חֲצִי, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא דְּאָמַר כּוּלּוֹ – וַאֲפִילּוּ הָכִי לֹא קָנוּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בִּשְׁטָר אֶחָד, כָּאן בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת. [ד]בִּשְׁטָר אֶחָד, מַאי אִירְיָא חֲצִי חֲצִי? אֲפִילּוּ אָמַר כּוּלּוֹ נָמֵי לֹא קָנוּ! הָכִי נָמֵי קָאָמַר: אַף עַצְמָן לֹא קָנוּ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בִּשְׁטָר אֶחָד, אֲבָל בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת – קָנוּ; וְאִם אָמַר חֲצִי חֲצִי – אַף בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת נָמֵי לָא קָנוּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לָא קַשְׁיָא – כָּאן בְּבַת אַחַת, כָּאן בְּזֶה אַחַר זֶה. בִּשְׁלָמָא בָּתְרָא לָא קָנֵי, דְּהָא קָנֵי לֵיהּ קַמָּא; אֶלָּא קַמָּא, לִיקְנֵי נַפְשֵׁיהּ וְלִקְנְיֵיהּ לְחַבְרֵיהּ! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְשַׁנִּינַן מֵעִיקָּרָא. רַב אָשֵׁי אָמַר: שָׁאנֵי הָתָם, דְּקָא קָרֵי לְהוּ "עֲבָדַיי". אֲמַר לֵיהּ רַפְרָם לְרַב אָשֵׁי: וְדִלְמָא "עֲבָדַיי" – שֶׁהָיוּ כְּבָר! (ג)מִי לָא תְּנַן: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ – יָצָא לְחֵירוּת; שִׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא – לֹא יָצָא לְחֵירוּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא בֶּן חוֹרִין, עַד שֶׁיֹּאמַר: "כָּל נְכָסַי נְתוּנִין לִפְלוֹנִי עַבְדִּי, חוּץ מֵאֶחָד מֵרִבּוֹא שֶׁבָּהֶן". טַעְמָא דְּאָמַר ["חוּץ מֵאֶחָד מֵרִבּוֹא שֶׁבָּהֶן"], הָא לָא אָמַר הָכִי – קָנֵי; אַמַּאי? וְהָא "עֶבֶד" קָא קָרֵי לֵיהּ! אֶלָּא "עַבְדִּי" שֶׁהָיָה כְּבָר, הָכָא נָמֵי "עֲבָדַיי" שֶׁהָיוּ כְּבָר. [ה]נְגָחוֹ שׁוֹר; יוֹם שֶׁל רַבּוֹ – לְרַבּוֹ, יוֹם שֶׁל עַצְמוֹ – לְעַצְמוֹ. אֶלָּא מֵעַתָּה – יוֹם שֶׁל רַבּוֹ יִשָּׂא שִׁפְחָה, יוֹם שֶׁל עַצְמוֹ יִשָּׂא בַּת חוֹרִין! אִיסּוּרָא לָא קָאָמְרִינַן. [ו]תָּא שְׁמַע: הֵמִית מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין – נוֹתֵן חֲצִי קְנָס לְרַבּוֹ,

וַחֲצִי

שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין דְּכֵיוָן דְּאֵין לוֹ בּוֹ אֶלָּא חֶצְיוֹ אֲפִי' רַבָּנָן מוֹדוּ דְקָנֶה כִּי מְשַׁחְרְרֵיהּ לְפַלְגֵיהּ דְּהָא לָא שַׁיֵּיר מִידֵי וַהֲוֵי כְּאִשָּׁה דְנָפְקָא מִינֵּיהּ לְגַמְרֵי: מַחֲלֹקֶת דְּרַבִּי וְרַבָּנָן: וְהִנִּיחַ חֶצְיוֹ דְּבָעֵינַן דְּנִפּוֹק כּוּלֵּיהּ מִינֵּיהּ כִּי אִשָּׁה: אֲבָל שִׁחְרֵר חֶצְיוֹ וּמָכַר תְּחִלָּה חֶצְיוֹ אוֹ בְּבַת אַחַת: הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לִשְׁנֵי עֲבָדָיו שֶׁכָּתַב שְׁנֵי שְׁטָרוֹת כָּל נְכָסָיו לָזֶה וְכָל נְכָסָיו לָזֶה וְזָכָה וְשָׁלִיחַ אֶחָד בְּבַת אַחַת לִשְׁנֵיהֶם דִּפְלְגִי דְּלָא קָדַם אֶחָד לַחֲבֵרוֹ: וְהֵן מְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד זָכָה בַּחֲצִי חֲבֵרוֹ: הָא דְּאָמַר כֻּלּוֹ קַמַּיְיתָא כְּגוֹן שֶׁכָּתַב שְׁנֵי שְׁטָרוֹת כִּדְפָרֵשִׁית וּבְכָל אֶחָד כָּתַב כָּל נְכָסַי לִפְלוֹנִי עַבְדִּי וּמוֹדוּ רַבָּנָן דְּכֵיוָן דְּזָכָה לָהֶם בְּבַת אַחַת וְנָפְקִי כּוּלְּהוּ מִינֵּיהּ קָנוּ וּבַתְרַיְיתָא דְּאָמַר חֲצִי חֲצִי בִּשְׁטָר הָאֶחָד כָּתַב חֲצִי נְכָסַי לָךְ וְכֵן בַּשֵּׁנִי לַחֲבֵרוֹ לְפִיכָךְ לֹא קָנוּ דַּהֲוָה לֵיהּ בְּכָל אֶחָד שִׁחְרֵר חֶצְיוֹ וְהִנִּיחַ חֶצְיוֹ וְלָא מִבַּעְיָא כָּתַב וּמָסַר לָזֶה וַהֲדַר מָסַר לָזֶה דְּלָא קָנוּ דְּכִי מָסַר לְקַמָּא שַׁיֵּיר פַּלְגֵיהּ וְלֹא קָנָה וְכֵן לַשֵּׁנִי אֶלָּא אֲפִלּוּ מָסַר לִשְׁנֵיהֶם כְּאַחַת לֹא קָנוּ דְּכֵיוָן דַּחֲצִי נְכָסַי כָּתַב בְּכָל אַחַד דִּלְמָא אַף פַּלְגָא כָּתַב לְתַרְוַיְיהוּ וְאִיכָּא שִׁיּוּר: מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא דְּבָרַיְתָא: וְאִם אָמַר חֲצִי חֲצִי לֹא קָנוּ וְסָלְקָא דַּעְתִּין דְּהָכִי קָאָמַר וְאִם אָמַר חֲצִי חֲצִי נָמֵי לֹא קָנוּ: מִכְּלָל דְּרֵישָׁא דְּאָמַר כֻּלּוֹ וַאֲפִ"ה לֹא קָנוּ: בִּשְׁטָר אֶחָד לֹא קָנָה כְּגוֹן כָּל נְכָסַי לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲבָדַי דִּכְתִיב לָהּ וְלֹא לָהּ וְלַחֲבֶרְתָּהּ אֵין שְׁתֵּי נָשִׁים מִתְגָּרְשׁוֹת בְּגֵט אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי עֲבָדִים מִשְׁתַּחְרְרִים בְּגֵט אֶחָד: מַאי אִרְיָא דְּפָרֵישׁ סֵיפָא לְרֵישָׁא דְּאָמַר חֲצִי חֲצִי כִּדְאַמָרָן: ה"ק כְּלוֹמַר לָאו פֵּרוּשֵׁי קָמְפָרֵשׁ: אַף בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת נָמֵי לָא קָנוּ מִשּׁוּם דְּשִׁיֵּיר: כָּאן בְּבַת אַחַת וְתַרְוַיְיהוּ בְּדְאָמַר כֻּלּוֹ וְהָא דְּקָתָנֵי קָנוּ שֶׁמָּסַר שְׁנֵי הַשְּׁטָרוֹת בְּבַת אַחַת וְהָא דְּתָנֵי לֹא קָנוּ בְּזֶה אַחַר זֶה: כִּדְשַׁנִּינַן מֵעִיקָּרָא בְּהָנָךְ לִשְׁנֵי כּוּלְּהוּ: דְּקָרֵי לְהוּ עֲבָדַי בִּשְׁטָר גּוּפֵיהּ דְּקָתָנֵי כָּל נְכָסַי לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲבָדַי שְׁמַע מִינָּהּ לָא שַׁחְרְרִינְהוּ לְדִידְהוּ וְטוֹעֶה דְּסָבַר יָכוֹל הוּא לָתֵת לָהֶם שְׁאָר נְכָסִים בְּלֹא שִׁחְרוּר: שִׁיֵּיר קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא דְּכָתַב חוּץ מִן הַקַּרְקַע כָּל שֶׁהוּא: לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין דְּלָא יָדְעִינַן הֵי קַרְקַע שִׁיֵּיר וּבְכָל כָּל שֶׁהוּא אָמְרִי' הַאי שַׁיַּיר וְכֵיוָן דְּקַרְקָעוֹת לֹא קָנָה לְגוּפֵיהּ נָמֵי לֹא קָנָה דְּלָא פָּלְגִינַן דִּיבּוּרָא הוֹאִיל וּבְחַד דִּיבּוּרָא אַקְנִי לֵיהּ גּוּפֵיהּ וּנְכָסִים וּפַלְגָא דִּיבּוּרָא לָא אִיתְקַיַּים אִידָךְ פַּלְגָא נָמֵי לָא מִיקַּיַּים: ור"ש סָבַר פָּלְגִינַן הוֹאִיל וְהִזְכִּיר קַרְקַע בִּשְׁיוּרָא קַרְקָעוֹת הוּא דְּלָא קָנָה אֲבָל הוּא עַצְמוֹ דְּלֵיכָּא לְסַפּוֹקֵי בִּשְׁיוּרָא קָנָה: חוּץ מֵאֶחָד מֵרִבּוֹא דְּכֵיוָן דְּלָא פֵּרֵשׁ שִׁיּוּרָא אָמְרִינַן הַיְינוּ אִיהוּ דְּשַׁיְּרֵיהּ וּלְדִידֵיהּ לָא חֲשִׁיב לֵיהּ אֶלָּא אֶחָד מֵרִבּוֹא: נְגָחוֹ שׁוֹר אַמַּתְנִי' קָאֵי מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד כו' וּמֵימְרָא בְּעָלְמָא הוּא: יוֹם שֶׁל רַבּוֹ לְרַבּוֹ אִם בְּיוֹם שֶׁל רַבּוֹ נְגָחוֹ וְחָבַל בּוֹ פְּחַת דָּמָיו לְרַבּוֹ שׁוֹר מְשַׁלֵּם נֶזֶק דְּהַיְינוּ פְּחַת דָּמִים: אִיסּוּרָא לָא קָאָמְרִינַן דְּתֶהֱוֵי לַחֲצָאִין אֲבָל כָּל זְכִיַּית מָמוֹן כִּי הֵיכִי דִּמְלַאכְתּוֹ תְּלוּיָה בַּיָּמִים כֵּן כָּל שֶׁבַח מָמוֹן: הֵמִית בְּשׁוֹר הַמּוּעָד קָאֵי דְּגַבֵּי עֶבֶד נוֹתֵן שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף דְּהַיְינוּ קְנָס דַּאֲפִילּוּ אֵינוֹ שָׁוֶה דִּינָר נוֹתֵן שְׁלֹשִׁים סֶלַע וְגַבֵּי בֶּן חוֹרִין נוֹתֵן כֹּפֶר דְּהַיְינוּ דְּמֵי הֶהָרוּג:

בְּעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין וְדִבְרֵי הַכֹּל וא"ת וְהָא לְר' אֱלִיעֶזֶר דִּבְפֶ' הַחוֹבֵל (ב"ק דַּף צ.) אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁחְרֵר חֶלְקוֹ כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא בְּשֵׁן וָעַיִן דְּבָעֵינַן עַבְדּוֹ הַמְיוּחָד לוֹ וּמוֹקִי הָתָם אַלִּבֵּיהּ הָא דְּאָמַר אֲמֵימָר אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁמָּכְרוּ בְּנִכְסֵי מְלוֹג לֹא עָשׂוּ וְלֹא כְּלוּם וְקָאָמַר הָתָם חֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין וְכֵן עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין [. פֵּי' אַלִּבֵּיהּ דר"א] אֵין יוֹצְאִין בְּרָאשֵׁי אֵבָרִים וי"ל דְּשֻׁתָּפִין דְּהָתָם הַיְינוּ לָזֶה גּוּף וְלָזֶה פֵּרוֹת כְּמוֹ מוֹכֵר עַבְדּוֹ לְאַחֵר וּפָסַק עִמּוֹ ע"מ שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ ל' יוֹם דַּהֲוֵי דּוּמְיָא דְּאִישׁ וְאִשָּׁה אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ גּוּף וּפֵרוֹת יָכוֹל לְשַׁחְרֵר חֶצְיוֹ וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם חֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין הַיְינוּ לְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה וא"ת וְהָא אֲמֵימָר גּוּפֵיהּ אִית לֵיהּ לְעֵיל לְאַלְתַּר לִשְׁנָא דְּמַפְקִיר עַבְדּוֹ יֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה בִּשְׁטָר וי"ל דִּשְׁטָר וַדַּאי מַפְקִיעַ הָאִיסּוּר כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל מָה אִשָּׁה אִסּוּרָא וְלָא מָמוֹנָא: **הָא דְּאָמַר חֲצִי חֲצִי** פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁכָּתַב בִּשְׁטָר אֶחָד חֲצִי נְכָסַי לָךְ וְכֵן בַּשֵּׁנִי לַחֲבֵרוֹ וַאֲפִי' מָסַר בְּבַת אַחַת לֹא קָנוּ דְּדִלְמָא אַף פַּלְגָא הוּא דְּכָתַב לְתַרְוַיְיהוּ וְאִיכָּא שִׁיּוּר וְקָשֶׁה לְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּהָא מִדְּקָאָמַר כָּל נְכָסַי מַשְׁמַע שֶׁמְּפָרֵשׁ בַּשְּׁטָר שֶׁחֶצְיוֹ שֶׁנָּתַן לָזֶה לֹא נָתַן לָזֶה אֶלָּא הַכֹּל נָתַן לִשְׁנֵיהֶם וְעוֹד מַאי מְחַלֵּק בֵּין אָמַר כֻּלּוֹ לְאוֹמֵר חֲצִי מַשְׁמַע דְּוַדַּאי אָמַר כֻּלּוֹ קָנוּ אֲבָל חֲצִי אֲפִי' פֵּרֵשׁ שֶׁלֹּא חֲצִי אֶחָד נוֹתֵן לִשְׁנֵיהֶם אֶלָּא הַכֹּל אֲפ"ה לֹא קָנָה וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּרַבָּה לְטַעְמֵיהּ דְּאִית לֵיהּ בְּפֶ' שֵׁנִי דִּקְדּוּשִׁין (דַּף נ:) וּבְמִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (עֵירוּבִין נ.) כֹּל שֶׁאֵין בְּזֶה אַחַר זֶה אֲפִי' בְּבַת אַחַת אֵינוֹ וּבְזֶה אַחַר זֶה לֹא קָנָה כֵּיוָן דְּשִׁיֵּיר וְלָא דָּמֵי לְשִׁחְרֵר חֶצְיוֹ וּמָכַר חֶצְיוֹ דְּהָתָם הָוֵי בְּזֶה אַחַר זֶה אִם מָכַר חֶצְיוֹ תְּחִלָּה וּקְצָת קָשֶׁה לְפֵרוּשׁוֹ דְּאִם כֵּן כִּי אָמַר כֻּלּוֹ נָמֵי לֹא לִקְנֵי בְּבַת אַחַת כֵּיוָן דְּבָזֶה אַחַר זֶה שֵׁנִי לָא קָנֵי כְּמוֹ בִּמְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת דְּאֵינָן מְקֻדָּשׁוֹת כֵּיוָן דְּבָזֶה אַחַר זֶה לָא תָּפְסֵי קִדּוּשִׁין בַּשְּׁנִיָּה אֶלָּא וַדַּאי לֹא שַׁיָּךְ כֹּל שֶׁאֵינוֹ בְּזֶה אַחַר זֶה אֶלָּא הֵיכָא שֶׁהָרִאשׁוֹן מוֹנֵעַ אֶת הַשֵּׁנִי מִלָּחוּל כְּמוֹ בִּשְׁתֵּי אֲחָיוֹת שֶׁמּוֹנְעִים קִדּוּשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה מִלָּחוּל קִדּוּשֵׁי שְׁנִיָּה אֲבָל הָכָא הָא דְּלָא קָנֵי שֵׁנִי בְּזֶה אַחַר זֶה לָאו מִשּׁוּם דְּלָא חֲזֵי לִקְנוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם דִּכְבָר נִסְתַּלֵּק הַנּוֹתֵן וְאֵין לוֹ בָּהֶן כְּלוּם מִדֵּי דַּהֲוָה אַנּוֹתֵן כָּל נְכָסָיו לִשְׁנַיִם וְכָתַב לְכָל א' נְכָסַי נְתוּנִין לָךְ בְּמַתָּנָה וְזָכָה לָהֶן בְּבַת אַחַת דְּקָנוּ כָּל הַנְּכָסִים וְאֵין לְדַמּוֹת מָמוֹן הָרָאוּי לְחַלֵּק וְאִיתֵיהּ לַחֲצָאִין כִּדְאָמַר הָתָם אַמַּעֲשֵׂר: **מַאי אִרְיָא חֲצִי** אֲפִי' כֻּלּוֹ נָמֵי הָכָא לֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי תְּנָא סֵיפָא לְגַלּוּיֵי אַרֵישָׁא דִּפְשִׁיטָא דְּבִשְׁטָר אֶחָד אֵין חִלּוּק בֵּין אָמַר חֲצִי חֲצִי לְאוֹמֵר כֻּלּוֹ: **יוֹם שֶׁל רַבּוֹ לְרַבּוֹ** הַיְינוּ לְמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה דִּלְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁלּוֹ דִּבְסָמוּךְ מְהַדֵּר לֵיהּ לִמְעַכֵּב גֵּט שִׁחְרוּר וּמִיהוּ נ"מ אַף לְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה כְּגוֹן בְּשֶׁל יְתוֹמִים קְטַנִּים דְּלָאו בְּנֵי כְּפִיָּה נִינְהוּ אוֹ בְּחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין וְלֹא נָהֲגוּ בָּהּ . מִנְהַג הֶפְקֵר וּקְצָת תֵּימַהּ כֵּיוָן דִּלְפִי מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁלּוֹ מָה הִרְוִיחַ לְעֵיל הַהוּא גַּבְרָא דְּאַקְנִי לִבְנוֹ קָטָן וְהָא מִכִּי מְשַׁחְרְרֵיהּ חַבְרֵיהּ לְפַלְגֵיהּ מִיָּד זָכָה הָעֶבֶד בְּעַצְמוֹ וַהֲוָה לֵיהּ מְעַכֵּב גֵּט שִׁחְרוּר וְאֵין יָכוֹל לְהַקְנוֹת לִבְנוֹ אֶלָּא מָה שֶׁיֵּשׁ לְעַצְמוֹ בּוֹ אֲבָל טְפֵי לֹא וְשֶׁמָּא הִקְנָה לִבְנוֹ קֹדֶם שֶׁשִּׁחְרְרוֹ חֲבֵרוֹ לְפִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁחֲבֵרוֹ הָיָה רוֹצֶה לְשַׁחְרֵר חֶלְקוֹ:

מסורת הש"ס

א לקמן פז.

ב קידושין ח.; בבא קמא צח:; בבא מציעא ק.; חולין צח.

ג לעיל ח:; תוספתא פאה; משנה פאה; תוספתא בבא בתרא; בבא בתרא קמט:

תורה אור השלם

אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אָמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל [שמות כא, לב]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' עבדים הל' ד, סמג עשין פז, סמג עשין ט, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' ס:

ב מיי' פז' מהל' עבדים הל' ד, סמג עשין פז, סמג עשין ט, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' ס:

ג מיי' פז' מהל' עבדים הל' ג, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נט:

ד מיי' פז' מהל' עבדים הל' ג, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' נט:

ה מיי' פד' מהל' חובל ומזיק הל' יב, סמג עשין ע, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סב:

ו מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הל' ב, סמג עשין סז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סב:

וַחֲצִי כוֹפֶר לְיוֹרְשָׁיו. אַמַּאי? הָכִי נָמֵי לֵימָא: יוֹם שֶׁל רַבּוֹ – לְרַבּוֹ, יוֹם שֶׁל עַצְמוֹ – לְעַצְמוֹ! שָׁאנֵי הָכָא דְּקָא כָלְיָא קַרְנָא. וְאֶלָּא הֵיכִי דָּמֵי דְּלָא קָא כָלְיָא קַרְנָא? כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ עַל יָדוֹ, וְצָמְתָה יָדוֹ וְסוֹפָהּ לַחֲזוֹר. הָנִיחָא לְאַבָּיֵי, דְּאָמַר: נוֹתֵן לוֹ שֶׁבֶת גְּדוֹלָה, וְשֶׁבֶת קְטַנָּה – שַׁפִּיר. [א]אֶלָּא לְרָבָא, דְּאָמַר: אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא שִׁבְתּוֹ שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם; הַאי – שׁוֹר הוּא, וְשׁוֹר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא נֶזֶק! [ב]אִיבָּעֵית אֵימָא: כְּשֶׁהִכָּהוּ אָדָם. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: מֵימְרָא הִיא, וּמֵימְרָא לְרָבָא לָא סְבִירָא לֵיהּ. [ג]אִיבַּעְיָא לְהוּ: מְעוּכָּב גֵּט שִׁחְרוּר, יֵשׁ לוֹ קְנָס אוֹ אֵין לוֹ קְנָס? "כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדוֹנָיו" אָמַר רַחֲמָנָא – וְהַאי לָאו אָדוֹן הוּא, אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דִּמְחוּסָּר גֵּט שִׁחְרוּר, אָדוֹן קָרֵינָא בֵּיהּ? תָּא שְׁמַע: הֵמִית מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין – נוֹתֵן חֲצִי קְנָס לְרַבּוֹ וַחֲצִי כוֹפֶר לְיוֹרְשָׁיו. מַאי, לָאו כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה? לֹא, כְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. [ד-ה]תָּא שְׁמַע: הִפִּיל אֶת שִׁינּוֹ וְסִימָּא אֶת עֵינוֹ – יוֹצֵא בְּשִׁינּוֹ, וְנוֹתֵן דְּמֵי עֵינוֹ. וְאִי אָמְרַתְּ יֵשׁ לוֹ קְנָס, וּקְנָס לְרַבּוֹ – הַשְׁתָּא חָבְלִי בֵּיהּ אַחֲרִינֵי יָהֲבִי לֵיהּ לְרַבֵּיהּ, חָבֵל בֵּיהּ רַבֵּיהּ גּוּפֵיהּ, יָהֵיב לֵיהּ לְדִידֵיהּ?! [ו-ח](א)דִּלְמָא כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ צָרִיךְ – דְּתַנְיָא: בְּכוּלָּן, עֶבֶד יוֹצֵא בָּהֶן לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: צָרִיךְ. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: צָרִיךְ. הַמַּכְרִיעִין לִפְנֵי חֲכָמִים, אוֹמְרִים: נִרְאִים דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן – בְּשֵׁן וָעַיִן, הוֹאִיל וְתוֹרָה זִכְּתָה לוֹ, וְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – בִּשְׁאָר אֵבָרִים, הוֹאִיל וּקְנַס חֲכָמִים הוּא. קְנָס?! הָא קְרָאֵי קָא דָּרְשִׁינַן! אֶלָּא אֵימָא: הוֹאִיל וּמִדְרַשׁ חֲכָמִים הוּא. [ט]אִיבַּעְיָא לְהוּ: מְעוּכָּב גֵּט שִׁחְרוּר, אוֹכֵל בִּתְרוּמָה אוֹ אֵינוֹ אוֹכֵל? "קִנְיַן כַּסְפּוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא – וְהַאי לָאו קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא, אוֹ דִלְמָא, כֵּיוָן דִּמְחוּסָּר גֵּט שִׁחְרוּר, "קִנְיַן כַּסְפּוֹ" קָרֵינָא בֵּיהּ? (ב)תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: כֹּהֶנֶת שֶׁנִּתְעָרֵב וְלָדָהּ בִּוְלַד שִׁפְחָתָהּ, הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה, וְחוֹלְקִין חֵלֶק אֶחָד עַל הַגּוֹרֶן. הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת – מְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם, אִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר בְּחַד מִינַּיְיהוּ דְּעֶבֶד הוּא, "קִנְיַן כַּסְפּוֹ" קָרֵינָא בֵּיהּ; הָכָא, לָאו קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא כְּלָל. [י]אִיבַּעְיָא לְהוּ: עֶבֶד שֶׁמְּכָרוֹ רַבּוֹ לִקְנָס, מָכוּר אוֹ אֵינוֹ מָכוּר? (ג)תִּיבְּעֵי לְרַבִּי מֵאִיר, תִּיבְּעֵי לְרַבָּנַן; תִּיבְּעֵי לְרַבִּי מֵאִיר – עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, אֶלָּא כְּגוֹן פֵּירוֹת דֶּקֶל – דַּעֲבִידִי דְּאָתוּ; אֲבָל הָכָא – מִי יֵימַר דְּמִינְּגַח? וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר דְּמִינְּגַח – מִמַּאי דִּמְשַׁלֵּם?

דִּלְמָא

וַחֲצִי כֹּפֶר לְבַעַל חֵירוּת: לְיוֹרְשָׁיו וּלְקַמָּן פָּרִיךְ יוֹרְשִׁין מְנָא לֵהּ: וְצָמְתָה יְבֵשָׁה: וְסוֹפָהּ לַחֲזוֹר וְשָׁמִינַן לֵיהּ כַּמָּה דָּמָיו פְּחוּתִים בְּכָךְ לִמְכּוֹר עַכְשָׁיו בַּשּׁוּק וְאִם יוֹם שֶׁל רַבּוֹ הָיָה יִנָּתֵן הַכֹּל לְרַבּוֹ וְאִם יוֹם שֶׁל עַצְמוֹ הָיָה הַכֹּל לְעַצְמוֹ: הָנִיחָא לְאַבָּיֵי דְּאָמַר בב"ק (דַּף פו.) בְּאָדָם שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ בְּעִנְיָן זֶה: נוֹתֵן לוֹ שֶׁבֶת גְּדוֹלָה וְשֶׁבֶת קְטַנָּה שֶׁבֶת גְּדוֹלָה הֵן פְּחַת דָּמָיו לִמָּכֵר עַכְשָׁיו בַּשּׁוּק וְהוּא נֶזֶק וּלְהָכִי קָרֵי לֵהּ שֶׁבֶת שֶׁפָּחַת דָּמָיו שֶׁל עַכְשָׁיו אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁבֶת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בִּשְׁתֵּי יָדָיו עַל זְמַן שֶׁתַּחֲזוֹר יָדוֹ אֶלָּא לִשְׁמוֹר קִשּׁוּאִים יְהֵא רָאוּי לְאַחַר שֶׁיָּקֵל מִמֶּנּוּ כְּאֵב הַמַּכָּה קְנַת וְשֶׁבֶת קְטַנָּה הַיְינוּ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין שֶׁנּוֹתֵן לוֹ כָּל יְמֵי חָלְיוֹ שֶׁיִּשְׁכַּב בַּמִּטָּה מֵחֲמַת חֹלִי זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמוֹר קִשּׁוּאִים: שַׁפִּיר דְּכֵיוָן דְּשַׁיָּךְ דִּין נֶזֶק בְּמַכָּה זוֹ מְחַיֵּב שׁוֹר עָלֶיהָ וְכֵיוָן דְּלָא כָּלְיָא קַרְנָא לְגַמְרֵי יוֹם שֶׁל רַבּוֹ לְרַבּוֹ יוֹם שֶׁל עַצְמוֹ לְעַצְמוֹ: שִׁבְתּוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וָיוֹם וְאֵין כָּאן פְּחַת דָּמִים הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לַחֲזוֹר אֶלָּא לְפִי שַׁבָּת שֶׁל כָּל יוֹם יִתֵּן לוֹ כָּל יְמֵי נְפִילָתוֹ לְמִטָּה יִתֵּן שְׂכַר אָדָם שָׁלֵם לְפִי מְלָאכָה שֶׁהָיָה רָגִיל בָּהּ וּכְשֶׁיַּעֲמוֹד וִיהֵא רָאוּי לִשְׁמוֹר קִשּׁוּאִין יִשְׁמֹר קִשּׁוּאִין וְזֶה יִתֵּן לוֹ פְּחַת הַשָּׂכָר: הַאי שׁוֹר הוּא כְּלוֹמַר הוֹאִיל וְאָדָם הַחוֹבֵל כָּךְ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם נֶזֶק אֶלָּא שֶׁבֶת שׁוֹר פָּטוּר לְגַמְרֵי דְּה' דְּבָרִים גַּבֵּי אָדָם כְּתִיב וְלֹא גַּבֵּי שׁוֹר דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ד:י"ט) אִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ וְלֹא שׁוֹר בַּעֲמִיתוֹ: אִיבָּעֵית אֵימָא הָא דַּאֲמַרַן לְעֵיל יוֹם שֶׁל רַבּוֹ לְרַבּוֹ כְּשֶׁהִכָּהוּ אָדָם: וְאִיבָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם בְּשׁוֹר וּכְאַבָּיֵי דְּאָמַר שַׁיָּךְ בָּהּ דִּין נֶזֶק וּדְקַמַקְשֵׁית מִנַּהּ לְרָבָא: הַךְ מֵימְרָא בְּעָלְמָא הִיא וְאֵינָהּ לֹא מִשְׁנָה וְלֹא בָּרַיְיתָא: וּמֵימְרָא רָבָא אָמַר לָךְ דְּהָא מֵימְרָא לָא ס"ל: מְעֻכָּב גֵּט שִׁחְרוּר מְחֻסָּר גֵּט שִׁחְרוּר כָּל הָנָךְ דְּאָמְרִי' דְּהוּ דְּיָצְאוּ לְחֵירוּת וְאֵין לְרַבּוֹ עֲלֵיהֶם אֶלָּא שֶׁצְּרִיכִין גֵּט שִׁחְרוּר כְּגוֹן מַקְדִּישׁ וּמַפְקִיר וּמִי שֶׁחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין דִּתְנַן כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ: יֵשׁ לוֹ קְנָס שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף לְרַבּוֹ אִם נְגָחוֹ שׁוֹר: מַאי לָאו כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה לְאַחַר שֶׁחָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹרוֹת דְּכוֹפִין אֶת רַבּוֹ וַאֲפִי' הָכֵי שָׁקֵיל קְנָס דְּצַד עַבְדוּת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִכְתַּב הַגֵּט: כְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה דְּלֵית לֵיהּ כּוֹפִין וְאָדוֹן גָּמוּר הוּא: הִפִּיל רַבּוֹ שִׁנּוֹ שֶׁל עֶבֶד כְּנַעֲנִי וְאַחַ"כ סִמֵּא אֶת עֵינוֹ: יוֹצֵא בְּשִׁנּוֹ לְחֵירוּת וקס"ל צָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר וְכִי סִמֵּא עֵינוֹ קֹדֶם גֵּט נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ כְּבֶן חוֹרִין: בְּכוּלָּן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי אֵבָרִים הָאֲמוּרִין בְּמַס' נְגָעִים (פ"ו מ"ז) לְעִנְיַן שֶׁאֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה רָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת שֶׁל יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְרֹאשׁ הַחֹטֶם וְרָאשֵׁי הָאָזְנַיִם וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה שֶׁהֵן מְשֻׁפָּעִין לְכָאן וּלְכָאן וְאֵין נֶגַע נִרְאֶה לַכֹּהֵן בְּבַת אַחַת וְלָא קָרֵינָא בֵּהּ לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן (וַיִּקְרָא י"ג:י"ב): עֶבֶד יוֹצֵא בָּהֶן לְחֵירוּת דְּמוּמִין שֶׁבְּגָלוּי הֵן וְאֵינָן חוֹזְרִין כְּשֵׁן וָעַיִן וְאִתְרַבּוּ בִּכְלָל וּפְרָט וּכְלָל בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כה.): הַמַּכְרִיעִין דַּעַת חֲכָמִים אֵיזוֹ נִרְאֶה וְלֹא אִתְפָּרַשׁ מַאן נִינְהוּ: וְהָא קְרָאֵי דָּרְשִׁינַן בְּקִדּוּשִׁין (שָׁם): אוֹכֵל בִּתְרוּמָה אִם עֶבֶד כֹּהֵן הוּא: קִנְיַן כַּסְפּוֹ אָמַר רַחֲמָנָא לְעִנְיַן תְּרוּמָה: אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה שְׁנֵיהֶם מִמָּה נַפְשָׁךְ אֶחָד כֹּהֵן וְאַחַד עֶבֶד כֹּהֵן: וְחוֹלְקִין חֵלֶק א' בִּיבָמוֹת (דַּף צט:) מְפָרֵשׁ אֵלֶּה כְּאֶחָד שֶׁאֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמָה בַּגֹּרֶן לָזֶה בְּלֹא זֶה דְּקָסָבַר אֵין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעֶבֶד כְּנַעֲנִי בַּגֹּרֶן אֶלָּא א"כ רַבּוֹ עִמּוֹ דִּלְמָא אָתֵי לְמֵימַר כֹּהֵן הוּא וּמַסְּקוּ לֵיהּ לְיוּחֲסִין וְהַשְׁתָּא לָא אָתֵי לְאַסּוּקִינְהוּ וְהַאי מְעֻכָּב גֵּט שִׁחְרוּר הוּא וְאֵין לְרַבּוֹ רְשׁוּת עָלָיו דְּלָא יָדַע הֵי מִינַּיְיהוּ עֶבֶד וּצְרִיכִין שֶׁיְּשַׁחְרְרוּ זֶה אֶת זֶה וְקָתָנֵי סֵיפָא הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת מְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה וְקָתָנֵי אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה: שֶׁמְּכָרוֹ רַבּוֹ לְאַחֵר: לִקְנָס שֶׁאִם יִגָּחֶנּוּ שׁוֹר יְהֵא קְנָסוֹ שֶׁלּוֹ אֲבָל לִשְׁאָר דְּבָרִים לֹא מְכָרוֹ: מָכוּר לִקְנָס מִיהָא: אוֹ לֹא מָכוּר וְאִם נָגַח קְנָסוֹ לְרַבּוֹ רִאשׁוֹן דְּאֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם: תִּבְּעֵי לר"מ דְּאָמַר אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי לִכְשֶׁאֶתְגַּיֵּר כו' (קִדּוּשִׁין דַּף סג.): פֵּרוֹת דֶּקֶל הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת דֶּקֶל עַד שֶׁלֹּא חָנְטוּ דִּפְלִיגִי בָּהּ רַב הוּנָא וְרַב נַחְמָן אַלִּיבָּא דְּר' מֵאִיר:

וְשׁוֹר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא נֶזֶק יֵשׁ רוֹצִים לִפְטוֹר אֶת הַשּׂוֹכֵר אוֹ שׁוֹאֵל סוּס מֵחֲבֵרוֹ אֲפִי' הִזִּיק בִּפְשִׁיעָה וְנִתְבַּטֵּל הַרְבֵּה מִמְּלַאכְתּוֹ כֵּיוָן דְּסוֹפוֹ לַחֲזוֹר לְהִתְרַפְּאוֹת דְּכִי הֵיכִי דְּדָרְשִׁינַן אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ וְלֹא שׁוֹר בַּעֲמִיתוֹ ה"נ דָּרְשִׁינַן אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ וְלֹא אִישׁ בְּשׁוֹר וְאֵין לְחַלֵּק בֵּין שׁוֹמְרִים לְאָדָם הַמַּזִּיק מִדְּפָרִיךְ בב"ק (דַּף ל:). וְאִי שׁוֹמֵר חִנָּם וְהַשּׁוֹאֵל כו' אָדָם דְּאַזִּיק שׁוֹר הוּא וְהָא דְּפָרִיךְ בְּרֵישׁ הַנֶּחֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין פד:) הַכְחִישָׁהּ בַּחֲבָנִים ה"נ דְּלָא מְחַיֵּב הַיְינוּ בְּהַכְחָשָׁה דְּלָא הָדְרָא ור"ח אוֹמֵר דְּלָא שַׁיָּךְ שֶׁבֶת אֶלָּא בְּאָדָם דְּשִׁבְתּוֹ לָא הָוֵי בִּכְלַל נֶזֶק דְּמִשּׁוּם שֶׁבֶת לָא פָּחֲתֵי דָּמָיו כָּל כָּךְ אֲבָל שׁוֹר פְּשִׁיטָא דְּשִׁבְתּוֹ בִּכְלַל נֶזֶק הוּא דְּפָחֲתֵי דָּמָיו וּמִתְחִלָּה כְּשֶׁהִזִּיק שָׁמִין אוֹתוֹ כַּמָּה דָּמָיו פְּחוּתִים לִמָּכֵר:

מַאי לָאו כְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה וּלְעֵיל לָא בָּעֵי לְאוֹקוּמֵי הָא דְּנוֹתֵן חֲצִי קְנָס לְרַבּוֹ לְמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה דִּקְנָסָא לְרַבּוֹ מַעֲשֵׂה יָדָיו לְעַצְמוֹ וְהָא דִּנְגָחוֹ שׁוֹר יוֹם שֶׁל רַבּוֹ לְרַבּוֹ הָוֵי לְמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל כִּי הֵיכִי דְּלָא לִפְשׁוֹט בַּעְיָא דְּהָכָא: **חָבְלִי** בֵּהּ אַחֲרִינֵי יָהֲבִי לֵהּ לְרַבֵּהּ אע"ג דְּמַעֲשֵׂה יָדָיו לְעַצְמוֹ כֵּיוָן דִּקְנָסָא לְרַבּוֹ חַבָּלָה נָמֵי לְרַבּוֹ דְּמָה לִי קַטְלֵהּ כּוּלּוֹ וּמָה לִי קַטְלֵהּ פַּלְגָא:

הוֹאִיל וּמִדְרַשׁ חֲכָמִים הוּא אוֹמֵר ר"ת דְּחָיְישִׁי' שֶׁמָּא יִמְכְּרֶנּוּ בַּשּׁוּק וְיֹאמַר לוֹ עַבְדִּי אַתָּה אֲבָל בְּשֵׁן וָעַיִן לָא חָיְישִׁי' דְּזִיל קְרִי בֵּי רַב הוּא: **מְעֻכָּב** גֵּט שִׁחְרוּר אוֹכֵל כו' הַךְ בַּעְיָא לָא אָתְיָא אַלִּיבָּא דר"ל דְּרֵישׁ פֶּרֶק בָּתְרָא דִּכְרִיתוֹת (כד:) דְּמַסְקִינַן אַלִּיבָּא דְּרַשְׁבָּ"ג דִּמְעֻכָּב גֵּט שִׁחְרוּר אוֹכֵל בִּתְרוּמָה אִי נָמֵי יֵשׁ לְחַלֵּק דְּהָתָם בִּמְעֻכָּב גֵּט שִׁחְרוּר ע"י הֶפְקֵר אוֹכֵל בִּתְרוּמָה כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר בְּשִׁפְחָה כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וְהָכָא אַיְירֵי בְּחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין: **הֲרֵי** אֵלּוּ אוֹכְלִים בִּתְרוּמָה וְהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ק דִּכְתֻבּוֹת (דַּף יג:) גַּבֵּי עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים וּפֵי' אֶחָד מֵהֶם וּבָעַל הַוָּלָד שְׁתוּקִי שֶׁמַּשְׁתִּיקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהֻנָּה מִדִּכְתִיב וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו שֶׁיְּהֵא זַרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו הָא אָמְרִינַן בְּפֶ' נוֹשְׂאִין עַל הָאֲנוּסָה (יְבָמוֹת דַּף ק:) דְּזַרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו דְּרַבָּנָן וְכִי גְּזוּר רַבָּנַן בִּזְנוּת בְּנִשּׂוּאִין לָא גָּזְרוּ אִי נָמֵי הָכָא לְאַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ נִתְעָרְבוּ: **עֶבֶד** שֶׁמְּכָרוֹ רַבּוֹ לִקְנָס כו' מָכַר קְנָס שֶׁל עֶבֶד לָא מִבַּעְיָא לֵיהּ דַּאֲפִי' לר"מ לָא קָנֵי דְּהָא לָא עֲבִידִי דְּאָתֵי כִּדְקָאָמְרִי' וכ"ש לְרַבָּנָן אֶלָּא בִּמְכָרוֹ רַבּוֹ לִקְנָס מִבַּעְיָא לֵיהּ דְּדִלְמָא אֲפִי' לְרַבָּנָן קָנֵי לֵהּ כְּמוֹ דֶּקֶל לְפֵרוֹתָיו כִּדְאָמְרִי' הָא קַאֵי שׁוֹר וְהָא קַאֵי עֶבֶד אוֹ דִּלְמָא אֲפִי' לר"מ לָא קָנֵי דְּלָא דָּמֵי [לְפֵרוֹת דֶּקֶל] שֶׁהַפֵּרוֹת יוֹצְאִים מִגּוּף הַדֶּקֶל וַעֲבִידִי דְּאָתוּ אֲבָל קְנָסָא מֵעָלְמָא אָתֵי וְלָא עֲבִידִי דְּאָתֵי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פב' מהל' חובל ומזיק הל' יא, סמג עשין ע, טוש"ע חו"מ סי' תכ סעי' יז:
ב מיי' פד' מהל' חובל ומזיק הל' יב, סמג עשין ע, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סב:
ג מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הל' א, סמג עשין סז:
ד מיי' פה' מהל' עבדים הל' יד:
ה מיי' פד' מהל' חובל ומזיק הל' יא, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' לט:
ו מיי' פה' מהל' עבדים הל' יד:
ז מיי' פד' מהל' חובל ומזיק הל' יא, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' לט:
ח מיי' פה' מהל' עבדים הל' ד, ש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כז:
ט מיי' פט' מהל' תרומות הל' ה:
י מיי' פכ"ג מהל' מכירה הל' ג, טור יו"ד סי' רסז:

מסורת הש"ס

א קידושין כד:
ב יבמות צט.; משנה יבמות
ג עירובין לו.; בבא בתרא עט:; בבא מציעא לג:

גליון הש"ס

גמ' אדון קרינא ביה. עי' חגיגה ד' ד ע"א תד"ה לא נצרכא:
תד"ה מעוכב וכו'. עי' ברמב"ן במלחמות פ"ג דברכות באיבעיא דנשים בבהמ"ז דאורייתא:
ד"ה עבד וכו' ועבידי דאתו. עי' ב"מ ד' לג ע"ב תד"ה כגון:

תורה אור השלם

אִם־כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר־יוּשַׁת עָלָיו [שמות כא, ל]

אִם־עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אָמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל [שמות כא, לב]

וְאִם־שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ־שֵׁן אֲמָתוֹ יַפִּיל לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת שִׁנּוֹ [שמות כא, כז]

וְכִי־יַכֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ וְאִם־שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ־שֵׁן אֲמָתוֹ יַפִּיל לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת שִׁנּוֹ [שמות כא, כו-כז]

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ [ויקרא כב, יא]

דִּלְמָא מוֹדֶה וּמִיפְּטַר. [א]וְתִבְּעֵי לְרַבָּנַן – עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן אֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם – אֶלָּא כְּגוֹן פֵּירוֹת דֶּקֶל, דְּהַשְׁתָּא מִיהָא לֵיתַנְהוּ; אֲבָל הָכָא – הָא קָאֵי שׁוֹר וְהָא קָאֵי עֶבֶד. מַאי? (א)אָמַר רַבִּי אַבָּא, תָּא שְׁמַע: "וִילִיד בַּיִת" – מָה תַּלְמוּד לוֹמַר? אִם קִנְיַן כֶּסֶף – אוֹכֵל, יְלִיד בַּיִת – לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! אִילּוּ כֵּן, הָיִיתִי אוֹמֵר: מָה קִנְיַן כֶּסֶף, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף – אוֹכֵל; אַף יְלִיד בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף – אוֹכֵל; וּמִנַּיִן שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם? תַּלְמוּד לוֹמַר "יְלִיד בַּיִת" – מִכָּל מָקוֹם. [ב]וַעֲדַיִין אֲנִי אוֹמֵר: יְלִיד בַּיִת, בֵּין שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף, בֵּין שֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף – אוֹכֵל; קִנְיַן כֶּסֶף, יֵשׁ בּוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף – אוֹכֵל, אֵין בּוֹ שָׁוֶה כֶּסֶף – אֵינוֹ אוֹכֵל; תַּלְמוּד לוֹמַר: "קִנְיַן כַּסְפּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ" – מָה יְלִיד בַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם – אוֹכֵל; אַף קִנְיַן כַּסְפּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם – אוֹכֵל. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ, עֶבֶד שֶׁמְּכָרוֹ רַבּוֹ לִקְנָס – מָכוּר; מִי אִיכָּא עַבְדָּא דְּלָא מִזְדַּבַּן לִקְנָסָא?! אִין, אִיכָּא עֶבֶד טְרֵפָה. וְהָא חֲזֵי לְמֵיקַם קַמֵּיהּ! בִּמְנֻוּוָל וּמוּכֵּה שְׁחִין. [גד]אִיבַּעְיָא לְהוּ: מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, שֶׁקִּידֵּשׁ בַּת חוֹרִין, מַהוּ? אִם תִּמְצָא לוֹמַר: "בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְבַת יִשְׂרָאֵל: 'הִתְקַדְּשִׁי לְחֶצְיִי' – מְקוּדֶּשֶׁת" – דְּחַזְיָא לְכוּלֵּיהּ; הָא – לָא חַזְיָא לְכוּלֵּיהּ. [ה]וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר: "בֶּן יִשְׂרָאֵל הַמְקַדֵּשׁ חֲצִי אִשָּׁה – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת" – דְּשַׁיֵּיר בְּקִנְיָנוֹ; וְהָא עֶבֶד – לֹא שַׁיֵּיר בְּקִנְיָנוֹ. מַאי? [ו]תָּא שְׁמַע: הֵמִית מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין – נוֹתֵן חֲצִי קְנָס לְרַבּוֹ, וַחֲצִי כּוֹפֶר לְיוֹרְשָׁיו. וְאִי אָמְרַתְּ קִידּוּשָׁיו לָאו קִידּוּשִׁין, יוֹרְשִׁין מְנָא לֵיהּ? אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: כְּשֶׁעֲשָׂאוֹ טְרֵפָה; וּמַאי "יוֹרְשָׁיו" – נַפְשֵׁיהּ. [ז]אָמַר רָבָא, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר: חֲדָא – דְּ"יוֹרְשָׁיו" קָתָנֵי; וְעוֹד – כּוֹפֶר הוּא, וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כּוֹפֶר אֵין מִשְׁתַּלֵּם אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה! אֶלָּא אָמַר רָבָא: רָאוּי לִיטּוֹל, וְאֵין לוֹ. אָמַר רָבָא: כְּשֵׁם שֶׁהַמְקַדֵּשׁ חֲצִי אִשָּׁה – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, כָּךְ חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה – אֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין. דָּרֵשׁ רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: כְּשֵׁם שֶׁהַמְקַדֵּשׁ חֲצִי אִשָּׁה – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, כָּךְ חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: מִי דָּמֵי? הָתָם שַׁיֵּיר בְּקִנְיָנוֹ, הָכָא לֹא שַׁיֵּיר בְּקִנְיָנוֹ! [ח]הֲדַר אוֹקֵים רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמוֹרָא עֲלֵיהּ, וּדְרַשׁ: "וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ" – אֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶן; אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ הַמְקַדֵּשׁ חֲצִי אִשָּׁה – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, אֲבָל חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה – קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין. מַאי טַעְמָא? הָתָם שַׁיֵּיר בְּקִנְיָנוֹ, הָכָא לֹא שַׁיֵּיר בְּקִנְיָנוֹ. [ט]אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כְּשֵׁם שֶׁהַמְקַדֵּשׁ חֲצִי אִשָּׁה – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת, כָּךְ חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה – אֵין קִידּוּשֶׁיהָ קִידּוּשִׁין. וְאִם לְחָשְׁךָ אָדָם לוֹמַר: אֵיזוֹ הִיא שִׁפְחָה חֲרוּפָה – זוֹ שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין הַמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי; אַלְמָא בַּת אִיתְרוֹסֵי הִיא! אֱמוֹר לוֹ: כְּלָךְ אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁהוּא אוֹמֵר – בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית הַמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי. וְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית בַּת אִיתְרוֹסֵי הִיא?! אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר, מַאי "מְאוֹרֶסֶת" – מְיוּחֶדֶת; הָכָא נָמֵי, מַאי "מְאוֹרֶסֶת" – מְיוּחֶדֶת. [יא(ב)]אָמַר רַב חִסְדָּא: חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לִרְאוּבֵן, וְנִשְׁתַּחְרְרָה, וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְשִׁמְעוֹן, וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם – מִתְיַיבֶּמֶת לְלֵוִי,

וְאֵין

דִּלְמָא מוֹדֶה בב"ד קֹדֶם הַעֲלָאַת עֵדִים וּמוֹדֶה בִּקְנָס פָּטוּר: וִילִיד בַּיִת מַה ת"ל לְעִנְיַן אֲכִילַת תְּרוּמָה וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ. יְלִיד בַּיִת בֶּן שִׁפְחָתוֹ: אִילּוּ כֵּן דְּלָא כְּתִיב אֶלָּא קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ: אַף קִנְיַן כֶּסֶף אע"פ שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה מֻכֵּה שְׁחִין: מִי אִכָּא עַבְדָּא דְּלָא מִזְדַּבַּן בִּפְרוּטָה: לִקְנָסָא שֶׁאִם יִגָּחֶנּוּ שׁוֹר יִטּוֹל שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף: בִּטְרֵפָה שֶׁאֵין מְשַׁלְּמִין עָלָיו קְנָס דִּגְבָרָא קְטִילָא הוּא: וְהָא חֲזֵי לְמֵיקַם קַמֵּהּ לְשָׁרְתוֹ אע"פ שֶׁנֶּחְתְּכָה רַגְלוֹ לְמַעְלָה מִן הָאַרְכֻּבָּה אוֹ נִקַּב קְרוּם הַמּוֹחַ רָאוּי לְשֵׁרוּת קַל: בִּמְנֻוָּל דְּמָאִיס וְהָוֵי נָמֵי טְרֵפָה דְּלָאו בַּר קְנָסָא הוּא: אִם תִּמְצָא לוֹמַר כְּלוֹמַר אִי בָּעֵית לְמִפְשַׁט מִדְּקַיְמָא לַן הִתְקַדְּשִׁי לְחֶצְיִי מְקֻדֶּשֶׁת לָא דָּמֵי דְּהָתָם בַּר חוֹרִין הוּא וַחֲזָיָא לְכוּלֵּיהּ וְהָכִי קָאָמַר לַהּ אִי בָּעֵינָא נְסֵבְנָא אַחֲרִיתִי בַּהֲדֵיךְ אֲבָל הָא לָא חַזְיָא לְפַלְגָא דְּעַבְדוּת דִּילֵיהּ: וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר חֶצְיֵךְ מְקֻדֶּשֶׁת לִי אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וּבָעֵית לְמִפְשַׁט הָא מִינָּהּ דְּכִי הֵיכִי דִּמְקַדֵּשׁ חֲצִי אִשָּׁה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת הוֹאִיל דְּלָא מָצֵינַן לְמֵימַר דְּהָכִי קָאָמַר לָהּ דְּתִנְסִיב אַחֲרִינָא בַּהֲדֵי דְּאִתְּתָא לָא חַזְיָא לִתְרֵי וְאִשְׁתַּכַּח דְּפַלְגָא הוּא דְּקַדֵּישׁ הָכָא נָמֵי חֲצִי אִישׁ שֶׁקִּדֵּשׁ לָא הָווּ קִדּוּשִׁין לָא דָּמֵי דְּהָתָם שִׁיֵּר בְּקִנְיָנוֹ דַּהֲוָה לֵיהּ לְקַדְּשָׁהּ לְכֻלָּהּ אֲבָל הַאי לָא שִׁיֵּר מִידֵי דְּכָל מַה דַּחֲזֵי לְמֶעְבַּד עֲבַד: בְּקִדּוּשִׁין אָמְרִינַן הִתְקַדְּשִׁי לְחֶצְיִי מְקֻדֶּשֶׁת חֶצְיֵךְ מְקֻדֶּשֶׁת לִי אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת הָכָא מִי הָוֵי קִדּוּשִׁין אוֹ לָא: כְּשֶׁעֲשָׂאוֹ טְרֵפָה דַּהֲוָה לֵיהּ כְּמַאן דְּקַטְלֵיהּ וִיהַב לֵיהּ לְנַפְשֵׁיהּ: וְעוֹד כֹּפֶר הוּא כו' דְּבִשְׁלָמָא קְנָס דְּלָא כְּתִיב בֵּיהּ מִיתָה אֶלָּא נְגִיחָה שֶׁנֶּאֱמַר אִם עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר וְגוֹ' (שְׁמוֹת כ"א:ל"ב) אִיכָּא לְאוֹקְמֵהּ כְּשֶׁעֲשָׂאוֹ טְרֵפָה אֲבָל בְּכֹפֶר שֶׁל בֶּן חוֹרִין כְּתִיב וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה: רָאוּי לִטּוֹל דְּפַלְגָא לָאו בַּר קְנָסָא הוּא אֶלָּא בַּר כֹּפֶר: וְאֵין לוֹ שֶׁהֲרֵי מֵת וְיוֹרְשִׁים אֵין לוֹ שֶׁיִּגְבּוּ וְזֶה הַמַּזִּיק זָכָה בְּמָה שֶׁבְּיָדוֹ וּלְעוֹלָם בְּשֶׁמֵּת וה"ק נוֹתֵן חֲצִי קְנָס לְרַבּוֹ וַחֲצִי כֹּפֶר רָאוּי לִנָּתֵן לְיוֹרְשָׁיו אִם הָיוּ לוֹ יוֹרְשִׁין: אוֹקֵי אָמוֹרָא עֲלֵיהּ הֶעֱמִיד מְתֻרְגְּמָן לְפָנָיו לַחֲזוֹר וְלִדְרֹשׁ: וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת כְּלוֹמַר כָּךְ הִתְחִיל בִּדְרָשָׁה מִקְרָא כָּתוּב וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ בְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁפָּסְקָה תּוֹרָה מֵהֶם וְהָיוּ שׁוֹאֲלִין לַחֲבֵרֵיהֶם שִׂמְלָה לְךָ קָצִין תִּהְיֶה לָנוּ וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ כְּלוֹמַר דְּבָרִים שֶׁמְּכַסִּין כְּשִׂמְלָה שֶׁלְּךָ הֵן שֶׁאַתָּה בָּקִי בָּהֶן אֱמֹר לָנוּ וְתִהְיֶה קָצִין וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עַל אֲמִתָּתָן עַד שֶׁיִּכָּשֵׁל בָּהֶן לְהוֹרוֹת טָעוּת וְיַכְלִימוּהוּ וְהוּא נוֹתֵן לֵב וּמֵבִין תַּחַת יָדֶךָ הֵן אַף אֲנִי נִכְשַׁלְתִּי בְּהוֹרָאָתִי וְחוֹזַרְנִי בִּי: וְאִם לְחָשְׁךָ אָדָם לוֹמַר תְּשׁוּבָה לְדָבָר זֶה מֵאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַס' כְּרִיתוֹת (יא.) וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה דְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה אֵיזוֹ זוֹ זוֹ פְּדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין הַמְאוֹרָסָה לְעֶבֶד עִבְרִי וְהוּא הַדִּין לְכָל יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקַט מִשּׁוּם דְּעֶבֶד עִבְרִי מֻתָּר בְּשִׁפְחָה: אַלְמָא בַּת אִתְרוֹסֵי הִיא מִדְּקָתָנֵי מְאוֹרֶסֶת: אֱמֹר לוֹ וְכִי סָבוּר אַתָּה שֶׁהֵן אֲרוּסִין מַמָּשׁ: כְּלָךְ אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר הָתָם דִּבְּרָה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁלֹּא נִפְדֵּית כְּלָל קָמִשְׁתַּעֵי קְרָא: הַמְאוֹרָסָה לְעֶבֶד עִבְרִי וְכִי שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית גְּמוּרָה בַּת קִדּוּשִׁין הִיא הָא חֲמוּרָה בְּעָלְמָא הִיא עַם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר: מְיֻחֶדֶת וּגְזֵרַת הַכָּתוּב הִיא דִּמְחַיֵּב עֲלָהּ אָשָׁם הוֹאִיל וְיִחֲדוּהָ לְעֶבֶד עִבְרִי הַמֻּתָּר בָּהּ: וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְשִׁמְעוֹן אָחִיו וּבְחַיֵּי רְאוּבֵן וּרְאוּבֵן לֹא גֵּרְשָׁהּ:

מִי אִכָּא עַבְדָּא דְּלָא מִזְדַּבַּן לִקְנָסָא וא"ת כִּי אָמַר נָמֵי דְּאֵינוֹ מָכוּר תִּקְשֵׁי לֵיהּ מִי אִכָּא עַבְדָּא דְּלָא מִזְדַּבַּן לִקְנָסָא שֶׁיּוּכַל לְמָכְרוֹ כֻּלּוֹ לְגַמְרֵי וי"ל דְּלָא יִמְצָא קוֹנִים שֶׁיִּקְנוּהוּ לְגַמְרֵי אֲפִי' לֹא יִצְטָרְכוּ לְפַרְנְסוֹ שֶׁיּוּכַל לוֹמַר עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ מ"מ מִמַּנְעֵי אִינָשֵׁי לִקְנוֹתוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא רָגִיל אֶצְלָם אֲבָל אִם מְכָרוֹ לִקְנָס מָכוּר זִמְנִין דְּזָבְנֵי לֵיהּ וְעוּ"ל דַּאֲפִי' מוֹכְרוֹ כֻּלּוֹ לְגַמְרֵי אֵינוֹ מָכוּר דְּהָא אֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם וְאֵינוֹ מוֹכְרוֹ אֶלָּא לִקְנָס וְלִקְנָס אֵינוֹ מָכוּר: **אִם** תִּמְצָא לוֹמַר הִתְקַדְּשִׁי לְחֶצְיִי מְקֻדֶּשֶׁת וְגַבֵּי אִשָּׁה קָאָמַר אִם תִּמְצָא לוֹמַר חֶצְיֵךְ מְקֻדֶּשֶׁת לִי אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְהָוֵי מָצֵי לְמֵימַר אִיפְּכָא אֶלָּא חָדָא מִנַּיְהוּ נָקַט דְּהָכִי מַסִּיק בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ז.): **וְאִי** אָמְרַתְּ קִדּוּשָׁיו לָאו קִדּוּשִׁין יוֹרְשִׁין מְנָא לֵהּ תֵּימָהּ דְּמָה תּוֹלֶה יוֹרְשִׁין בְּקִדּוּשִׁין וַהֲלֹא בְּנוֹ מִן הַפְּנוּיָה יוֹרְשׁוֹ כִּדְאָמַר (יְבָמוֹת דַּף ק:) גַּבֵּי עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים שֶׁפֵּרַשׁ אֶחָד מֵהֶן וּבָעַל דְּהַוָּלָד שְׁתוּקִי שֶׁמְּשַׁתְּקִין אוֹתוֹ מִנִּכְסֵי אָבִיו מִשּׁוּם דְּלָא יָדְעִי' אֲבוּהּ מַנּוּ וַאֲפִי' בְּנוֹ מַמְזֵר מֵעֶרְוָה דְּלָא תָּפְסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין תְּנַן בְּפֶרֶק שֵׁנִי דִּיבָמוֹת (דַּף כב.) דְּהָוֵי בְּנוֹ לְכָל דָּבָר וְהַיְנוּ לְיוֹרְשׁוֹ וְהָכָא אִי תָּפְסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין גָּרַע טְפֵי דְּאָתֵי לִידֵי עַבְדוּת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בא"א כִּדְאָמְרִינַן [בְּהַחוֹלֵץ] (שָׁם דַּף מה.) וְי"ל דְּסָבַר הַשַּׁ"ס דְּאִם אִיתָא דְּלָאו בַּר קִדּוּשִׁין הוּא אֵין בְּנוֹ מִתְיַחֵס אַחֲרָיו וְלָא דָּמֵי לַעֲרָיוֹת דְּתָפְסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין לְעָלְמָא אֲבָל הַאי דְּלָאו בַּר קִדּוּשִׁין הוּא בְּשׁוּם מָקוֹם אֵין הַבֵּן מִתְיַחֵס אַחֲרָיו:

מסורת הש"ס

א ספרא אמור פרשה ה ד-ה

ב לקמן פב:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' א, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רט סעי' ד:

ב מיי' פו' מהל' תרומות הל' א, סמג לאוין רכד, סמג לאוין רכה, טור יו"ד סי' שלא:

ג מיי' פד' מהל' אישות הל' יז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' מד סעי' יא:

ד מיי' פג' מהל' אישות הל' ט, טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ח:

ה מיי' פג' מהל' אישות הל' ט, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ח:

ו מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הל' ב, סמג עשין סז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סב:

ז מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הל' ב, סמג עשין סז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סב:

ח מיי' פד' מהל' אישות הל' טז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' מד סעי' יב:

ט מיי' פד' מהל' אישות הל' יז:

י מיי' פג' מהל' איסורי ביאה הל' יג, סמג לאוין קכה:

יא מיי' פו' מהל' יבום וחליצה הל' לא, סמג עשין נא, סמג עשין נב, טוש"ע אה"ע סי' קעד סעי' ז:

גליון הש"ס

גמ' מי איכא עבדא כו'. עי' ערכין ד' ב ע"א תד"ה לאתויי מנוול:

שם מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ע' ירושלמי פ"ח דפסחים הלכה א:

שם ומאי יורשיו נפשיה. עי' פר"ח בספרו מים חיים בתשובותיו סימן ב':

שם אמר רבא שתי תשובות. עי' פסחים ד' עא ע"א וש"נ:

שם ואמר ר"ל כופר. עי' ב"ק ד' מב ע"ב:

תורה אור השלם

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ [ויקרא כב, יא]

כִּי־יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה־לָּנוּ וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ [ישעיהו ג, ו]

וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים; מָה נַפְשָׁךְ, אִי קִדּוּשֵׁי דִּרְאוּבֵן קִדּוּשִׁין – קִדּוּשֵׁי דְּשִׁמְעוֹן לָאו קִדּוּשִׁין, וְאִי קִדּוּשֵׁי דְּשִׁמְעוֹן קִדּוּשִׁין – קִדּוּשֵׁי דִּרְאוּבֵן לָאו קִדּוּשִׁין. [א]אִיתְּמַר: חֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לִרְאוּבֵן, וְנִשְׁתַּחְרְרָה, וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְשִׁמְעוֹן, רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַב נַחְמָן: פָּקְעוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן; רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב נַחְמָן: גָּמְרוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן. [ב]אָמַר רַבִּי זֵירָא: כְּוָותֵיהּ דִּידִי מִסְתַּבְּרָא, דִּכְתִיב: "לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חוּפָּשָׁה" – הָא חוּפָּשָׁה, יוּמְתוּ! אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וּלְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּאָמַר: בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית הַמְאוֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי; הָכִי נָמֵי דְּכִי חוּפָּשָׁה – יוּמְתוּ?! אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר – שֶׁחוּפְּשָׁה וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה, הָכָא נָמֵי – שֶׁחוּפְּשָׁה וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה. (א)אָמַר רַב הוּנָא בַּר קְטִינָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין, וְכָפוּ אֶת רַבָּהּ וַעֲשָׂאָהּ בַּת חוֹרִין. כְּמַאן? כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, דְּאָמַר: עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אוֹמֵר: "וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְגוֹ' פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ וְגוֹ'" אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֹא, מִנְהַג הֶפְקֵר נָהֲגוּ בָּהּ. מַתְנִי' הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לַגּוֹיִם אוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ – יָצָא בֶּן חוֹרִין.

[ג](ב)גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לַגּוֹיִם – יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ רִאשׁוֹן. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – שֶׁלֹּא כָּתַב עָלָיו אוֹנוֹ, אֲבָל כָּתַב עָלָיו אוֹנוֹ – זֶהוּ שִׁחְרוּרוֹ. מַאי "אוֹנוֹ"? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, דִּכְתַב לֵיהּ הָכִי: לִכְשֶׁתִּבְרַח מִמֶּנּוּ, אֵין לִי עֵסֶק בָּךְ. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: לָוָה עָלָיו מִן הַגּוֹי, כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה לוֹ גּוֹי נִמּוּסוֹ – יָצָא לְחֵירוּת. מַאי נִמּוּסוֹ? אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה: נַשְׁקִי. [ה]מֵתִיב רַב שֵׁשֶׁת: הָאֲרִיסִין, וְהַחֲכִירוֹת, וַאֲרִיסֵי בָּתֵּי אָבוֹת, וְגוֹי שֶׁמִּשְׁכֵּן שָׂדֵהוּ לְיִשְׂרָאֵל; אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה לוֹ נִמּוּסוֹ – פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ נַשְׁקִי, שָׂדֶה בַּת נַשְׁקִי הִיא? אֶלָּא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: זְמַן. קַשְׁיָא זְמַן אַזְּמַן! לָא קַשְׁיָא: הָא דִּמְטָא זִמְנֵיהּ, הָא דְּלָא מְטָא זִמְנֵיהּ. [ו]אֶלָּא גַּבֵּי עֶבֶד, דִּמְטָא זִמְנֵיהּ צְרִיכָא לְמֵימַר?! אֶלָּא אִידֵּי וְאִידֵּי דְּלָא מְטָא זִמְנֵיהּ, וְלָא קַשְׁיָא: הָא לְגוּפָא, וְהָא לְפֵירָא.

וְאִי

וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים וא"ת וְהָכָא מַאי נָפְקָא מִינָּהּ אִם הִיא אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים הָא אָמְרִינַן בְּפֶ' ד' אַחִין (יְבָמוֹת דַּף כח:) דְּזִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין דְּרַבָּנָן גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ שְׁתֵּי יְבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבַּיִת אֶחָד מִתְיַבְּמוֹת וְזֶה לֹא שַׁיָּךְ הָכָא וְי"ל דְּהָתָם בְּמַאֲמָר דְּרַבָּנָן הָוְיָא זִקַּת ב' יְבָמִין דְּרַבָּנָן אֲבָל בְּעָלְמָא הָוֵי דְּאוֹרָיְיתָא:

מָה נַפְשָׁךְ אִי קִדּוּשֵׁי רְאוּבֵן כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִשּׁוּם פְּלֻגְתָּא דְּאָמוֹרָאֵי דִּלְעֵיל מְסַפְּקָא לֵהּ הֵי מִנַּיְהוּ הָווּ קִדּוּשִׁין וְקָשֶׁה דְּרַב חִסְדָּא גּוּפֵהּ פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּהָווּ קִדּוּשִׁין וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא נָמֵי חָזַר בּוֹ מִכֹּחַ דִּבְרֵי רַב חִסְדָּא וְנִרְאֶה דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִי גָּמְרִי קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן אִי פָּקְעִי: גָּמְרוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן וְהָא דְּאָמְרִי' בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ז.) בְּהֵמָה שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין הִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ וְחָזַר וּלְקָחָהּ וְהִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ כו' הָא לֹא הִקְדִּישָׁהּ לָא גָּמְרִי שָׁאנֵי הָתָם דְּאֶפְשָׁר שֶׁתִּרְעֶה וְיִהְיוּ חֶצְיָהּ דָּמֶיהָ הֶקְדֵּשׁ וְחֶצְיָהּ חֻלִּין אֲבָל הָכָא דְּלִי אֶפְשָׁר שֶׁתְּהֵא חֶצְיָהּ מְקֻדֶּשֶׁת דְּכִי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה כְּתִיב לֹא חֲצִי אִשָּׁה מִסְתַּבֵּר לְמֵימַר אוֹ גָּמְרִי אוֹ פָּקְעִי וְאע"ג דְּהָתָם מְלָמֵי לְמַקְדֵּשׁ חֲצִי אִשָּׁה לֹא קָשֶׁה מִידֵּי דְּמַיְתֵי שַׁפִּיר דְּהֵיכָא דְּאִיכָּא דַּעַת אַחֶרֶת לָא פָּשְׁטִי בְּכֻלָּהּ אִי נָמֵי אִכָּא לְמֵימַר דִּבְהֵמָה שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין שֶׁשִּׁיֵּר בְּקִנְיָנוֹ קְנַת שֶׁהֲרֵי בְּהֵמָה הָיְתָה בַּת הֶקְדֵּשׁ לְפִיכָךְ לָא גָּמְרִי אֲבָל הָכָא חֶצְיָהּ שִׁפְחָה לֹא הָיְתָה בִּכְלַל קִדּוּשִׁין: אֲבָל אִם כָּתַב עָלָיו אוֹנוֹ זֶהוּ שִׁחְרוּרוֹ וא"ת הָא דְּאָמַר אָמֵימָר לְעֵיל (גִּטִּין דַּף מ.) הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ אֵין לוֹ תַּקָּנָה דְּאִסּוּרָא דְּאִיכָּא גַּבֵּהּ לָא מָנֵי מַקְנֵי לֵהּ וְכָאן מַשְׁמַע דְּיֵשׁ לוֹ תַּקָּנָה בִּשְׁטָר וְעַל כָּרְחָךְ לָא מְשַׁחְרֵר לֵיהּ עַל שֶׁיִּבְרַח דְּלִי לְאַלְתַּר חָיֵל הַשִּׁחְרוּר הֵיכִי מְזַבֵּן לֵיהּ וּמָסַר לֵיהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ וְי"ל דְּלָא דָּמֵי לְמַפְקִיר דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים לֹא קָנֵי לֵיהּ אֶלָּא לְמַעֲשֵׂה יָדָיו וְאַכַּתִּי פָּשׁ לֵיהּ גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל מָמוֹנָא דְּקָנֵי לֵיהּ לִקְנָס וְלִנְזָלוֹת וְלֹא הִפְקִיעוּ מִמֶּנּוּ חֲכָמִים עַד אַחַר שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר: הָא לְגוּפָא פֵּי' בַּקּוּנְטְ' גַּבֵּי עֶבֶד קָבַע לוֹ זְמַן שֶׁאִם לֹא יִפְדֵהוּ יְהֵא גּוּפוֹ חָלוּט לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמֵעַכְשָׁו מִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ וְכֵיוָן דִּמְזַלְזֵל בְּתַקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן קְנָסוּהָ אע"ג דְּלָא מְטָא זִמְנֵהּ וְגַבֵּי שָׂדֶה אַיְרֵי דְּקָבַע לֵיהּ זְמַן לְפֵירֵי שֶׁאִם לֹא יִפְדֵהוּ עַל הַזְּמַן יֹאכַל הַפֵּרוֹת מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַד שֶׁיִּפְרַע הִלְכָּךְ אַפֵּי' מְטָא זִמְנֵהּ אֵין לוֹ אֶלָּא פֵּרוֹת וְתֵימַהּ כֵּיוָן דְּעַד דְּלָא מְטָא זִמְנֵהּ אֵין לוֹ פֵּרוֹת מָה שַׁיָּךְ לוֹמַר פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אִידֵי וְאִידֵי בֵּין מְטָא זִמְנֵהּ בֵּין לָא מְטָא זִמְנֵהּ וּמִדְּנָקַט לָא מְטָא זִמְנֵהּ מַשְׁמַע דְּלָא מִתּוֹקְמָא הַהִיא דְּמַעֲשֵׂר אֶלָּא בְּלֹא מְטָא זִמְנֵהּ וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ הָא לְגוּפָא הָא לְפֵרָא כְּמוֹ הָא גּוּפָא וְהָא פֵּירָא דְּגַבֵּי עֶבֶד אע"ג דְּלָא מְטָא זִמְנֵהּ הַגּוּף בְּבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַפְקִיעוֹ מִן הַמִּצְוֹת וּמִשּׁ"ה יוֹצֵא לְחֵרוּת אֲבָל בְּשָׂדֶה אֵין לוֹ לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא פֵּרוֹת וְהַשָּׂדֶה בִּרְשׁוּת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּפָטוּר:

וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים לוֹמַר חֶצְיָהּ הָיְתָה לָזֶה וְחֶצְיָהּ לָזֶה וּמִכֹּחַ שְׁנֵיהֶם הִיא בָּאָה וְאָמְרִי' בִּיבָמוֹת (דַּף לא:) ג' אַחִין נְשׂוּאִין ג' נָשִׁים נָכְרִיּוֹת וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וְעָשָׂה בָּהּ הַשֵּׁנִי מַאֲמָר וּמֵת חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת שֶׁנֶּאֱמַר וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וְגוֹ' (דְּבָרִים כ"ה:ה') מִי שֶׁעָלֶיהָ זִיקַת יָבָם א' וְלֹא שֶׁעָלֶיהָ זִיקַת שְׁנֵי יְבָמִין וְזוֹ ע"י מַאֲמָר לֹא יָצְתָה מִזִּקַּת יִבּוּם הָרִאשׁוֹן כֻּלָּהּ וּבְמִקְצָתָהּ חָל עָלֶיהָ זִקַּת יִבּוּם הַשֵּׁנִי אֲבָל הָכָא לֹא זִקַּת שְׁנַיִם עָלָהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִים וּלְאִידָךְ לָאו כְּלוּם וּמִיהוּ מִשּׁוּם פְּלוּגְתָּא דְּאָמוֹרָאֵי דִּלְעֵיל מְסַפְּקָא לָן הֵי מִנַּיְהוּ הָווּ קִדּוּשִׁין וְהַשְׁתָּא דְּמֵתוּ לֵהוּ מִתְיַבֶּמֶת לְלֵוִי מִמָּה נַפְשָׁךְ כו': וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְשִׁמְעוֹן וְלָאו מִשּׁוּם אָחִיו נָקַט לֵיהּ: פָּקְעוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן אַפֵּי' לְמ"ד מְקֻדֶּשֶׁת בָּא הַשִּׁחְרוּר וְהִפְקִיעָהּ וּמְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי שֶׁהֲרֵי נִשְׁתַּנָּה גּוּפָהּ וְהָוְיָא לָהּ כְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד: גָּמְרוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן ע"י הַשִּׁחְרוּר גָּמְרוּ דְּעַד עַכְשָׁו הַבָּא עָלֶיהָ בְּאָשָׁם וּמַלְקוּת הָיָה אֲפִלּוּ מֵזִיד וּמִכָּאן וְאֵילָךְ הַבָּא עָלֶיהָ בְּמִיתָה: לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא וְגוֹ' וּמוֹקְמִינַן לָהּ בְּחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין וס"ל לְה"ק אֵינָן חַיָּבִין מִיתָה מִשּׁוּם א"א כִּי לֹא חֻפְּשָׁה לְאַחַר קִדּוּשִׁין הָא חֻפְּשָׁה לְבָתַר הָכִי יוּמְתוּ דְּהָוֵי לָהּ אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה: ה"נ הָא חֻפְּשָׁה בָּתַר אֵרוּסִין יוּמְתוּ וְכִי קִדּוּשִׁין רִאשׁוֹנִים כְּלוּם הָיוּ: אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר דְּקְיָא דִּקְרָא הָכִי מַשְׁמַע: הָא חֻפְּשָׁה וְחָזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה יוּמְתוּ אִם נֶאֶפָה עִם אַחֵר: כְּר' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה בְּמַס' יְבָמוֹת: עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אוֹמֵר כו' דְּאִשָּׁה נָמֵי מִפַּקְדָה אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה: מִנְהַג הֶפְקֵר הָיוּ נוֹהֲגִין בָּהּ בִּזְנוּת דְּלָא הָיְתָה מְיֻחֶדֶת לְאָדָם וְלֹא הָיְתָה מְשַׁמֶּרֶת עַצְמָהּ: מַתְנִי' יָצָא לְחֵרוּת אִם בָּרַח מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ שֶׁקְּנָסוּהוּ ב"ד לִפְדּוֹתוֹ כִּדְאָמַר לְקַמָּן דְּקוֹנְסִים אוֹתוֹ לִפְדּוֹתוֹ וּכְשֶׁיִּפְדֶּנּוּ לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד לוֹ וּקְנַס חֲכָמִים הוּא הוֹאִיל וְהִפְקִיעוֹ מִן הַמִּצְוֹת וְכֵן לח"ל יָצָא לְחֵרוּת מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ מֵאֶרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ אֶת מִי קְנָסוּ אִם אֶת הַלּוֹקֵחַ אוֹ אֶת הַמּוֹכֵר: גְּמ' אֵינוֹ שְׁטָר: לִכְשֶׁתִּבְרַח מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין לִי עֵסֶק בְּךָ: נִמּוּסוֹ לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: יָצָא לְחֵרוּת דְּהָוְיָא כִּמְכִירָה וּקְנָסוּהוּ רַבָּנָן: נַשְׁקִי חוֹתָם וְסִי' עַבְדוּת שֶׁתּוֹלִין לַעֲבָדִים בְּצַוְּארֵיהֶם: הָאֲרִיסִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשָׂה אָרִיס לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּקַרְקַע הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְקָסָבַר יֵשׁ קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בָּאָרֶץ לְהַפְקִיעַ מִיַּד מַעֲשֵׂר: אָרִיס לְמֶחֱצָה לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ: חֲכִירוּת שֶׁקִּבְּלָהּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּכָךְ וְכָךְ חִטִּין לְשָׁנָה: וַאֲרִיסֵי בָּתֵּי אָבוֹת כְּלוֹמַר אֲרִיסוּת קְבוּעָה וְעוֹמֶדֶת מֵאָבוֹת שֶׁהָיוּ אֲבוֹתָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲרִיסִין בְּקַרְקַע זֶה לַאֲבוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶה אַפֵּ"ה לָא הָוֵי כְּקָנוּי לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים הוּא וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר יִשְׂרָאֵל זֶה בְּחֶלְקוֹ: אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה לוֹ לְיִשְׂרָאֵל נִמּוּסוֹ: זְמַן אִם לֹא פְּרַעְתִּיךָ לִזְמַן פְּלוֹנִי יְהֵא חָלוּט לָךְ: קַשְׁיָא זְמַן אַזְּמַן לְגַבֵּי עֶבֶד חָשִׁיב לָהּ מְכִירָה וְגַבֵּי שָׂדֶה לָאו מְכִירָה הִיא: הָא דִּמְטָא זִמְנֵהּ הַךְ לְגַבֵּי עֶבֶד: אֶלָּא גַּבֵּי עֶבֶד דִּמְטָא זִמְנֵהּ בִּלְשׁוֹן קֻשְׁיָא הוּא: הָא לְגוּפָא גַּבֵּי עֶבֶד דְּקָבַע בּוֹ זְמַן לְגוּפוֹ שֶׁאִם לֹא יִתֵּן לוֹ עַל אוֹתוֹ זְמַן יְהֵא גּוּפוֹ חָלוּט לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמֵעַכְשָׁו הָיָה מִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ וְכֵיוָן דְּזִלְזֵל בְּתַקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן דְּאָסְרוּ לִמְכֹּר עֶבֶד לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים קְנָסוּהוּ וְאע"ג דְּלָא מְטָא זִמְנֵהּ וְגַבֵּי שָׂדֶה דְּקָבַע לוֹ זְמַן לְפֵרוֹת עַכְשָׁו לֹא תֹּאכַל הַפֵּרוֹת וְאִם לֹא אֶפְרַע לְךָ לְיוֹם פְּלוֹנִי אֱכוֹל פֵּרוֹת עַד שֶׁאֶפְרַע מְעוֹתֶיךָ הִלְכָּךְ אֲפִי' מְטָא זִמְנֵהּ לָאו מְכִירָה הִיא וכ"ש בִּדְלָא מְטָא זִמְנֵהּ:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פד' מהל' אישות הל' טז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' מד סעי' יב:

ב מיי' פג' מהל' איסורי ביאה הל' יג, סמג לאוין קכה:

ג מיי' פח' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

ד מיי' פח' מהל' עבדים הל' ב, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

ה מיי' פא' מהל' תרומות הל' יז:

ו מיי' פח' מהל' עבדים הל' ב, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

מסורת הש"ס

א שבת קיא.; משנה יבמות; פסיקתא דרב כהנא; יבמות סה:; קידושין לה.; לעיל לח.

ב קידושין ו:; תוספתא עבודה זרה; לקמן פה:; ערכין כט:

ג לקמן פב:

תורה אור השלם

וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה [ויקרא יט, כ]

וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל־הָאָרֶץ [בראשית א, כח]

וְאִי בָּעֵית אֵימָא: בְּשֶׁלָּוָה עַל מְנָת לְמַשְׁכְּנוֹ, וְלֹא מִשְׁכְּנוֹ. [אב]תָּנוּ רַבָּנַן: גְּבָאוֹ בְּחוֹבוֹ אוֹ שֶׁלְּקָחוֹ סִיקָרִיקוֹן, לֹא יָצָא לְחֵירוּת. וּבְחוֹבוֹ לֹא?! (א)וּרְמִינְהִי: הֲרֵי שֶׁאָנְסוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ גּוֹרְנוֹ, אִם בְּחוֹבוֹ – חַיָּיב לְעַשֵּׂר, אִם בַּאֲנְפָּרוֹת – פָּטוּר מִלְּעַשֵּׂר! שָׁאנֵי הָתָם, דְּקָא מִשְׁתַּרְשֵׁי לֵיהּ. [ג]תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְפַרְהַנְגְּ גּוֹי – יָצָא לְחֵירוּת! הָתָם, הֲוָה לֵיהּ לְפַיֵּיס וְלֹא פַּיֵּיס. גּוּפָא – אָמַר רַב: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְפַרְהַנְגְּ גּוֹי – יָצָא לְחֵירוּת. מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֶעְבַּד? הֲוָה לֵיהּ לְפַיֵּיס, וְלֹא פַּיֵּיס. [ה]בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: מְכָרוֹ לִשְׁלֹשִׁים יוֹם, מַהוּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְפַרְהַנְגְּ גּוֹי – יָצָא לְחֵירוּת! הָתָם בְּפַרְהַנְגְּ גּוֹי שֶׁאֵינָהּ חוֹזֶרֶת. [ז]מְכָרוֹ חוּץ מִמְּלַאכְתּוֹ, מַהוּ? חוּץ מִן הַמִּצְוֹת, מַהוּ? חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, מַהוּ? לְגֵר תּוֹשָׁב, לְיִשְׂרָאֵל מְשׁוּמָּד, מַהוּ? לְכוּתִי, מַהוּ? פְּשׁוֹט מִיהָא חֲדָא: גֵּר תּוֹשָׁב הֲרֵי הוּא כְּגוֹי. כּוּתִי וְיִשְׂרָאֵל מְשׁוּמָּד – אָמְרִי לַהּ כְּגוֹי, וְאָמְרִי לַהּ כְּיִשְׂרָאֵל. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַבִּי אַמֵּי: עֶבֶד שֶׁהִפִּיל עַצְמוֹ לְגְיָיסוֹת, וְאֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ – לֹא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, מַהוּ שֶׁיִּטּוֹל אֶת דָּמָיו? [ט]אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זְרִיקָא: פּוּק עַיֵּין בִּמְכִילְתָּיךְ. נְפַק דָּק וְאַשְׁכַּח, דְּתַנְיָא: הַמּוֹכֵר בֵּיתוֹ לְגוֹי – דָּמָיו אֲסוּרִין. וְגוֹי שֶׁאָנַס בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין בְּעָלָיו יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ – לֹא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, מוּתָּר לִיטּוֹל אֶת דָּמָיו, וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶן – מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם. וְדִילְמָא הָנֵי מִילֵּי בַּיִת – דְּכֵיוָן דְּלָא סַגִּי לֵיהּ בְּלֹא בַּיִת, לָא אָתֵי לְזַבּוֹנֵיהּ; אֲבָל עַבְדָּא – דְּסַגִּי לֵיהּ בְּלָא עַבְדָּא, אָתֵי לְזַבּוֹנֵיהּ – אוֹ לָא. שְׁלַח לְהוּ רַבִּי אַמֵּי: "מִינַּי אַמֵּי בַּר נָתָן, תּוֹרָה יוֹצְאָה לְכָל יִשְׂרָאֵל: עֶבֶד שֶׁהִפִּיל עַצְמוֹ לְגְיָיסוֹת, וְאֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ – לֹא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, מוּתָּר לִיטּוֹל אֶת דָּמָיו, וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם – מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְגוֹי – קוֹנְסִים אוֹתוֹ עַד מֵאָה בְּדָמָיו. [יא]דַּוְקָא, אוֹ לָאו דַּוְקָא? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה גַּסָּה לְגוֹי – קוֹנְסִים אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ! וְדִלְמָא שָׁאנֵי עֶבֶד, דְּכֹל יוֹמָא וְיוֹמָא מַפְקַע לֵיהּ מִמִּצְוֹת. [יב]וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְגוֹי – קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמָיו. דַּוְקָא אוֹ לָאו דַּוְקָא? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה גַּסָּה לְגוֹי – קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד מֵאָה בְּדָמֶיהָ! שָׁאנֵי עֶבֶד, דְּלָא הָדַר לֵיהּ. (ב)אֶלָּא בְּהֵמָה טַעְמָא מַאי – מִשּׁוּם דְּהָדְרָא לֵיהּ?! לִקְנְסֵיהּ טְפֵי חַד! אֶלָּא עֶבֶד מִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא, וּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא לָא גָּזְרִי בַּהּ רַבָּנַן. [יג](ג)בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי אַסִּי: מָכַר עַבְדּוֹ וָמֵת, מַהוּ שֶׁיִּקְנְסוּ אֶת בְּנוֹ אַחֲרָיו? אִם תִּימְצֵי לוֹמַר: "צָרַם אוֹזֶן בְּכוֹר, וָמֵת – קָנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו" – מִשּׁוּם דְּאִיסּוּרָא דְּאוֹרָיְיתָא הִיא, אֲבָל הָכָא אִיסּוּרָא דְּרַבָּנַן.

וְאִם

הָכִי גָּרְסִינַן וְאִיבָּעֵית אֵימָא בְּשֶׁלָּוָה עַל מְנָת לְמַשְׁכְּנוֹ וְלֹא מִשְׁכְּנוֹ הָא דְּקָתָנֵי כְּגוֹן שֶׁלָּוָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִיִּשְׂרָאֵל עַל מְנָת שֶׁאִם לֹא אֶפְרַע לִזְמַן פְּלוֹנִי בָּא וּמַשְׁכְּנֵנִי מִקַּרְקַע זוֹ וּתְהֵא שֶׁלְּךָ וְהָא דְּקָתָנֵי פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בָּא יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁכְּנוֹ לאע"ג דִּמְטָא זִמְנֵיהּ הָוְיָא בְּחֶזְקַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאִם הָיָה יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל חֵלֶק בַּפֵּרוֹת פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר וְגַבֵּי עֶבֶד כִּי הַאי גַּוְנָא קְנָסוּהָ רַבָּנָן לְיִשְׂרָאֵל וְאע"פ שֶׁלֹּא מִשְׁכְּנוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עֲדַיִן בְּעֶבֶד זֶה קְנָסוּהוּ הוֹאִיל וְעָבַר זְמַנּוֹ וְלֹא פָּרַע: גְּבָאוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְעֶבֶד: בְּחוֹבוֹ שֶׁהָיָה לוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וְהוּא לֹא מְכָרוֹ לוֹ וְלֹא לָוָה עָלָיו: סִיקָרִיקוֹן בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מֻפְקָרִין לַהֲרִיגָה וְאָמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שָׂא קַרְקַע זוֹ אוֹ עֶבֶד זֶה וְהַנִּיחֵנִי: לֹא יָצָא לְחֵרוּת דְּאָנֶס הוּא וְלֵיכָּא לְמִקְנְסֵיהּ: חַיָּב לְעַשֵּׂר עָלֶיהָ דְּהָוֵי כְּמוֹכֵר: בַּאֲנְפָּרוּת הֶפְסֵד: דְּקָא מִשְׁתַּרְשֵׁי לֵיהּ הֲרֵי נֶהֱנֶה מֵהֶם שֶׁפּוֹרֵעַ חוֹבוֹ הִלְכָּךְ לְעִנְיַן עִשּׂוּר חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר וּמִיהוּ גַּבֵּי עֶבֶד קְנָסָא מִשּׁוּם מְכִירָה הִיא וְזֶה לֹא מָכַר מִדַּעְתּוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא לִרְצוֹנוֹ גְּבָאוֹ וְאַמַּאי נִקְנְסֵיהּ: פַּרְהַנְגְּ מֵנִיק וְשָׂם עֲלִילוֹת וּמְכָרוֹ לוֹ בִּדְמֵי אֲנְפָּרוּתוֹ שֶׁהֶעֱלִיל עָלָיו: הָיָה לוֹ לְפַיֵּס בְּדָבָר אַחֵר: וְלֹא פִּיֵּס וּמְסָרוֹ לוֹ מִדַּעְתּוֹ: לִשְׁלֹשִׁים יוֹם לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יַחְזוֹר אֵלָיו: לְפַרְהַנְגְּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וקס"ד לַעֲבֹד עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ עַל זְמַן פְּלוֹנִי וְלָשׁוּב: חוּץ מִמְּלַאכְתּוֹ גּוּפוֹ קָנוּי לְךָ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ שֶׁלֹּא מְכָרוֹ אֶלָּא לְהַשִּׂיאוֹ לְשִׁפְחָתוֹ בִּוְלָדוֹת דְּהַשְׁתָּא לָא מַפְקַע מִמִּצְוֹת לְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת א"נ מְכָרוֹ לִמְלַאכְתּוֹ חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מַהוּ: לְגֵר תּוֹשָׁב שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאוֹכֵל נְבֵלוֹת: פְּשׁוֹט מִיהָא מַתְנִית': חֲדָא מֵהָנָךְ בַּעֲיָא: עַיֵּין בִּמְכִילְתִּיךְ בַּמִּשְׁנָה הַסְּדוּרָה לְךָ נֵדַע מָה נָשִׁיב: הַמּוֹכֵר בֵּיתוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּאָמַר קְרָא לֹא תְחָנֵּם לֹא תִתֵּן לָהֶם חֲנָיָה בַּקַּרְקַע (ע"ז דף כ.): וְכוֹתֵב לוֹ שְׁטָר: וּמַעֲלֵהוּ בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶן לְחָתְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁחֲשִׁיבוּת הוּא לָהֶם: וְדִלְמָא הָא דְּלָא גְּזוּר רַבָּנָן בְּהַךְ דִּלְמָא אָתֵי לְזַבּוֹנֵי מִדַּעְתּוֹ: הָנֵי מִילֵּי בַּיִת דְּלָא סַגִּי לֵיהּ לְאִינִישׁ בְּלֹא בַּיִת וְלָא עֲבִידִי אִינָשֵׁי דִּמְזַבְּנֵי: אָתֵי לְזַבּוֹנֵי וְגָזְרִינַן בְּהָא אַטּוּ מְכִירָה דְּעָלְמָא וְלֹא תִּפְשׁוֹט: שְׁלַח לְהוּ רַבִּי אַמֵּי לְהָנָךְ דְּבָעוּ מִינֵּיהּ: מִינַּי אַמֵּי בַּר נָתָן תֵּצֵא תּוֹרָה הוֹרָאָה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל: קוֹנְסִים אוֹתוֹ לִפְדּוֹת מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים: דַּוְקָא אוֹ לָאו דַּוְקָא דְּלָא קָנְסִינַן לֵיהּ כּוּלֵּי הַאי וְגוּזְמָא קָאָמַר: עַד עֲשָׂרָה אַלְמָא בְּהָנָךְ דִּקְנוֹס רַבָּנָן בִּמְכִירָה דִּידְהוּ לָא קְנוֹס כּוּלֵּי הַאי: אֵין מוֹכְרִין בְּהֵמָה גַּסָּה גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁאֵלָה וּשְׂכִירוּת וְנִסְיוֹנֵי בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דף טו.): שָׁאנֵי עֶבֶד כְּלוֹמַר לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּעֶבֶד דַּוְקָא וְשָׁאנֵי עֶבֶד כו': אוֹ לָאו דַּוְקָא דְּאִי בָּעוּ מִינֵּיהּ טְפֵי קָנְסִינַן לֵיהּ עַל דְּפָרֵיךְ וְאוֹרְחָא דְּמִלְּתָא הוּא דִּנְקַט: עַל מֵאָה וקס"ד ה"ה לְעֶבֶד: שָׁאנֵי עֶבֶד דְּלָא הָדַר לֵיהּ כְּלוֹמַר דִּלְמָא תַּרְוַיְיהוּ דַּוְקָא וְעֶבֶד הַיְינוּ טַעְמָא דְּלָא קְנָסוּהוּ כּוּלֵּי הַאי דְּלָא הָדַר לְמָרֵיהּ בָּתַר דְּפָרֵיךְ לֵיהּ דְּהָא תְּנַן יָצָא לְחֵרוּת: וּפָרְכִינַן אֶלָּא בְּהֵמָה מ"ט קָנְסִינַן לֵיהּ כּוּלֵּי הַאי מִשּׁוּם דַּהֲדְרָה לֵיהּ לִקְנְסֵיהּ טְפֵי חַד מִכְּדֵי דָּמֶיהָ הָיָה לָךְ לְקָנְסוֹ יוֹתֵר מִן הָעֶבֶד וְתוּ לָא הוֹאִיל וְטַעְמָא מִשּׁוּם דַּהֲדְרָה לֵיהּ הוּא אֵין כָּאן אֶלָּא כְּדֵי דָּמֶיהָ וְאַתָּה קוֹנְסוֹ מִי' עַל ק' אוֹי לוֹ בַּחֲזָרָה זוֹ: מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הִיא שֶׁיִּמְכְּרוּהוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: מַהוּ שֶׁיִּקְנְסוּ אֶת בְּנוֹ לִפְדּוֹתוֹ: אִם תִּמְצֵי לוֹמַר הַךְ דְּמִבַּעְיָא לָן בִּבְכוֹרוֹת כֹּהֵן הַצּוֹרֵם אֹזֶן הַבְּכוֹר וְעָבַר מִשּׁוּם כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ דְּאָמְרִי' הָתָם לֹא יִשְׁחַט עוֹלָמִית וּמִבַּעְיָא לָן צָרַם וָמֵת מַהוּ שֶׁיִּקְנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר בְּהַהִיא דִּקְנָסוּהוּ הָא דְּהָכָא לָא מִפָּשַׁט לָן מִינֵּיהּ דְּהָתָם קָא עָבַד אַבָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְיתָא אֲבָל מוֹכֵר עַבְדּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן הוּא דַּעֲבַד:

בְּשֶׁלָּוָה עַל מְנָת לְמַשְׁכְּנוֹ כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁאִם לֹא אֶפְרַע עַל זְמַן פְּלוֹנִי בָּא וּמַשְׁכְּנֵנִי מִקַּרְקַע זוֹ וּתְהֵא שֶׁלְּךָ וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא בָּא יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁכְּנוֹ הָוֵי בְּחֶזְקַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְגַבֵּי עֶבֶד כִּי הַאי גַּוְנָא קְנָסוּהָ רַבָּנָן לְיִשְׂרָאֵל הוֹאִיל וְעָבַר הַזְּמַן וְלֹא פָּרַע וְאע"פ שֶׁלֹּא מִשְׁכְּנוֹ עֲדַיִן וְקָשֶׁה דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אִידִי וְאִידִי דִּמְטָא זִמְנֵיהּ וְלָכָךְ נִרְאֶה דַּאֲתָאָה לְשַׁנּוּיֵי שִׁנּוּיָא קַמָּא הָא דִּמְטָא זִמְנֵיהּ וְהָא דְּלָא מְטָא זִמְנֵיהּ וְהָא דְּאַקְשִׁינַן גַּבֵּי עֶבֶד דִּמְטָא זִמְנֵיהּ צְרִיכָא לְמֵימַר בְּשֶׁלָּוָה עַל מְנָת לְמַשְׁכְּנוֹ וְלֹא מִשְׁכְּנוֹ לס"ד כֵּיוָן דְּלֹא מִשְׁכְּנוֹ עֲדַיִן לֹא יָצָא לְחֵרוּת קָא מַשְׁמַע לַן דְּהוֹאִיל וּבְיָדוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ דְּיוֹצֵא לְחֵרוּת: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְפַרְהַנְגְּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מֵנִיק וְשָׂם עֲלִילוֹת וּמְכָרוֹ לוֹ בְּאוֹתָן דָּמִים שֶׁהֶעֱלִיל וְקָשֶׁה דְּלָא שַׁיָּךְ עַל זֶה לְשׁוֹן מְכִירָה וּבְשָׁנָה שֶׁהָיָה לוֹ לְפַיֵּס וְלֹא פִּיֵּס לָא מַשְׁמַע הָכִי וְעוֹד דִּמְדַמֵּי לְמָכְרוֹ לִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְנִרְאֶה דְּהַפַּרְהַנְגְּ נוֹטֵל עַבְדּוֹ עַל כָּרְחוֹ אֶלָּא שֶׁנּוֹתֵן לוֹ דָּמִים לָכָךְ פָּרִיךְ דְּאַמַּאי יָצָא לְחֵרוּת כֵּיוָן דְּהָוֵי בְּעַל כָּרְחוֹ כְּמוֹ גְּבָאוֹ בְּחוֹבוֹ וּמְשַׁנֵּי דְּהָיָה לוֹ לְפַיֵּס דְּכֵיוָן דְּנוֹתֵן דָּמִים וַדַּאי הָיָה מִתְפַּיֵּס בְּדָבָר מוּעָט וּמְדַמֵּי לוֹ נָמֵי לְמָכְרוֹ לִשְׁלֹשִׁים יוֹם דְּאַחַר שֶׁגּוֹמֵר מְלַאכְתּוֹ דַּרְכּוֹ לְהַחֲזִירוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל מַחֲזִיר לוֹ הַדָּמִים: וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶם פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אַף עַל פִּי דַּחֲשִׁיבוּת הוּא לָהֶן וְקָשֶׁה דִּשְׁטָרוֹת הָעוֹלִין בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מַכְשְׁרִינַן וְלָא מְפַלְגִינַן בֵּין לְכַתְּחִלָּה בֵּין לְדִיעֲבַד וּמְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ תָּם דאע"ג דְּנִרְאֶה כִּמְקַיֵּם הַמִּקָּח שָׁרֵי הָכָא וְהַהִיא דְּפֶרֶק קַמָּא דע"ז (דף יג.) הוֹלְכִין לְיָרִיד שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלוֹקְחִים מֵהֶן בְּהֵמָה וַעֲבָדִים מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הָתָם נָמֵי מְקַיֵּם הַמִּקָּח וּמִתְפַּרְסֵם הַדָּבָר שֶׁמִּתְהַנֶּה לַעֲבוֹדַת כּוֹכְבֵי' וְאַפִּי' הָכִי שָׁרֵי: אוֹ לָאו דַּוְקָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא קָנְסִינַן לֵיהּ כּוּלֵּי הַאי וְגוּזְמָא קָאָמַר וְקָשֶׁה דְּאִם כֵּן אֵיזֶה שִׁעוּר יָהֵיב דְּאַכַּתִּי לֹא יָדַע הַהִיא דְּקוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל עֲשָׂרָה דְּנֵימָא בָּהּ הָוֵי שִׁעוּרָא וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ אוֹ לָאו דַּוְקָא אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּיוֹתֵר מִמֵּאָה קָנְסִינַן לֵיהּ עַל דְּפָרֵיךְ כָּעִנְיָן שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס בְּאִיכָּא דְּאָמְרִי וּמַיְתִי מִבְּהֵמָה דְּקוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ אַלְמָא לָאו דַּוְקָא דְּהוּא הַדִּין טְפֵי כִּדְקָאָמַר הָכָא עַל מֵאָה גַּבֵּי עֲבָדִים וְהוּא הַדִּין דְּהָכָא לָאו דַּוְקָא: הָתָם דְּאִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא וּבְפֶרֶק כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין (בְּכוֹרוֹת לד:) גַּבֵּי צָרַם אֹזֶן הַבְּכוֹר קָאָמַר דְּלֵיכָּא לְמִפְשַׁט מֵהָכָא דְּשָׁאנֵי עֶבֶד דְּמַפְקַע לֵיהּ מִמִּצְוֹת אִם כֵּן הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר הָכָא אִם תִּמְצֵי לוֹמַר דְּהָתָם לֹא קָנְסוּ הָכָא קָנְסוּ מִשּׁוּם דְּמַפְקַע לֵיהּ מִמִּצְוֹת וְכֵן הָתָם הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר אִיפְּכָא כִּי הָכָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' עבדים הל' ב:

ב מיי' פח' מהל' עבדים הל' ג, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

ג מיי' פח' מהל' עבדים הל' ב:

ד מיי' פח' מהל' עבדים הל' ג, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

ה מיי' פח' מהל' עבדים הל' ב:

ו מיי' פח' מהל' עבדים הל' ג, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

ז מיי' פח' מהל' עבדים הל' ב:

ח מיי' פח' מהל' עבדים הל' ג, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

ט מיי' פט' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' יג:

י מיי' פח' מהל' עבדים הל' יב, סמג לאוין מח, סמג לאוין ו, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פא:

יא מיי' פכ' מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה, טוש"ע יו"ד סי' קנא סעי' ד:

יב מיי' פח' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פ:

יג מיי' פב' מהל' בכורות הל' ז, טוש"ע יו"ד סי' שיג סעי' א:

מסורת הש"ס

א חולין קלא.

ב ביצה יח.; עירובין סג:; ביצה ב:

ג מועד קטן יב:; בכורות לד:

גליון הש"ס

גמ' מכר עבדו ומת. עיין תבואות שור סימן לט סק"ז:

תורה אור השלם

[שמות יג]

[א]וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר: "כִּוֵּון מְלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד, וָמֵת – לֹא קָנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו" – מִשּׁוּם דְּלָא עֲבַד אִיסּוּרָא, הָכָא מַאי? לְדִידֵיהּ קְנַסוּ רַבָּנַן – וְהָא לֵיתֵיהּ; אוֹ דִּילְמָא לְמָמוֹנֵיהּ קְנַסוּ רַבָּנַן – וְהָא אִיתֵיהּ? [ב][ג]אֲמַר לֵיהּ, תְּנֵיתוּהָ: שָׂדֶה שֶׁנִּתְקַוְּוצָה בַּשְּׁבִיעִית, תִּזָּרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. נִטַּיְּיבָה אוֹ נִדַּיְּירָה – לֹא תִּזָּרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. [ד]וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, נְקַטִינַן: הֱטִיבָהּ וָמֵת – בְּנוֹ זוֹרְעָהּ. אַלְמָא לְדִידֵיהּ קְנַסוּ רַבָּנַן, לִבְרֵיהּ לָא קְנַסוּ רַבָּנַן. [ה](א)אָמַר אַבָּיֵי, נְקַטִינַן: טִימֵּא טְהָרוֹת שֶׁל חֲבֵירוֹ, וָמֵת – לָא קְנַסוּ רַבָּנַן בְּנוֹ אַחֲרָיו. מַאי טַעְמָא? הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר לָא שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, וּקְנָסָא דְּרַבָּנַן הִיא – לְדִידֵיהּ קַנְסוּהוּ רַבָּנַן, לִבְרֵיהּ לָא קָא קְנַסוּ רַבָּנַן. [ו](ב)אוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ: תָּנוּ רַבָּנַן: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ – יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ שֵׁנִי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פְּעָמִים יָצָא, וּפְעָמִים לֹא יָצָא. כֵּיצַד? אָמַר: "פְּלוֹנִי עַבְדִּי מְכַרְתִּיהוּ לִפְלוֹנִי אַנְטוֹכִי" – לֹא יָצָא. "לְאַנְטוֹכִי שֶׁבְּאַנְטוֹכְיָא" – יָצָא. וְהָא תַּנְיָא: "מְכַרְתִּיהוּ לְאַנְטוֹכִי" – יָצָא, "לְאַנְטוֹכִי הַשָּׁרוּי בְּלוֹד" – לֹא יָצָא! לָא קַשְׁיָא, הָא דְּאִית לֵיהּ בֵּיתָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָא דְּאִית לֵיהּ אוּשְׁפִּיזָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. [ז]בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: בֶּן בָּבֶל שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִכְנִיסָה לוֹ עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, וְדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר, מַהוּ? תִּיבָּעֵי לְמַאן דְּאָמַר הַדִּין עִמָּהּ, תִּיבָּעֵי לְמַאן דְּאָמַר הַדִּין עִמּוֹ. תִּיבָּעֵי לְמַאן דְּאָמַר הַדִּין עִמָּהּ – כֵּיוָן דְּהַדִּין עִמָּהּ, כְּדִידַהּ דָּמוּ; אוֹ דִּילְמָא, כֵּיוָן דְּמִשְׁתַּעְבְּדִי לֵיהּ לְפֵירָא, כְּדִידֵיהּ דָּמוּ? וְתִיבָּעֵי לְמַאן דְּאָמַר הַדִּין עִמּוֹ – כֵּיוָן דְּהַדִּין עִמּוֹ, כְּדִידֵיהּ דָּמוּ; אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּלָא קָנֵי לֵיהּ לְגוּפֵיהּ – כְּדִידַהּ דָּמוּ? תֵּיקוּ. [ח]אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, שָׁנָה לִי רַבִּי יוֹחָנָן: עֶבֶד שֶׁיָּצָא אַחַר רַבּוֹ לְסוּרְיָא, וּמְכָרוֹ שָׁם רַבּוֹ – יָצָא לְחֵירוּת. וְהָתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: אִיבֵּד אֶת זְכוּתוֹ! [ט]לָא קַשְׁיָא, כָּאן שֶׁדַּעַת רַבּוֹ לַחֲזוֹר, כָּאן שֶׁאֵין דַּעַת רַבּוֹ לַחְזוֹר. וְהַתַּנְיָא: יוֹצֵא הָעֶבֶד אַחַר רַבּוֹ לְסוּרְיָא – "יוֹצֵא"?! לָא סַגִּי דְּלָא נָפֵיק?! וְהָתְנַן: וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין! אֶלָּא יָצָא הָעֶבֶד אַחַר רַבּוֹ לְסוּרְיָא, וּמְכָרוֹ רַבּוֹ שָׁם; אִם דַּעַת רַבּוֹ לַחְזוֹר – כּוֹפִין אוֹתוֹ, וְאִם אֵין דַּעַת רַבּוֹ לַחְזוֹר – אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ. [י](ג)אָמַר רַב עָנָן, שְׁמַעִית מִינֵּיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל תַּרְתֵּי: חֲדָא – הָךְ; וְאִידָּךְ – דְּאִיתְּמַר: הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל עַצְמָהּ; רַב אָמַר: מְכוּרָה, וְיוֹצְאָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵינָהּ מְכוּרָה כָּל עִיקָּר. (ד)בַּחֲדָא – הָדְרִי זְבִינֵי, וּבַחֲדָא – לָא הָדְרִי זְבִינֵי; וְלָא יָדַעְנָא הֵי מִינַּיְיהוּ. [יא]אָמַר רַב יוֹסֵף: נִיחְזֵי אֲנַן, מִדְּתָנֵי בְּבָרַיְיתָא: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ – יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ שֵׁנִי. שְׁמַע מִינַּהּ קַנְיֵיהּ רַבּוֹ שֵׁנִי, וְלָא הָדְרִי זְבִינֵי; וְכִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָתָם אֵינָהּ מְכוּרָה – וּמָעוֹת חוֹזְרִין.

וְרַב

ואם תמצי לומר גבי מכוין מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלהתחיל בה עד לאחר המועד וכיון דנמנע להתחיל בה סמוך למועד שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד ויהיה מותר לגמרה ותנן התם (מו"ק דף יג.) וכולן אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו ואבעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ואם תמצא לומר בההיא תפשוט לן דקנסוהו ואע"ג דלא עבד איסורא כ"ש הא דעבד איסורא אבל אם תמצא לומר בההיא דלא קנסוה אכתי הא מבעיא לן דהתם הוא דלא עבד אבדה איסורא שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור: לא קנסו בנו אחריו לשלם ואע"ג שהוא חייב לשלם כדתנן בהנזקין (לקמן גיטין דף נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב: לממוניה לפלותו מנכסיו: והא איתיה ביד בנו: שנתקווצה נטלו ממנו קוצים וברקונין לייפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית: נטייבה נזדבלה והוליך לה זבל בעגלות ומשאות: נדיירה על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע היא וקונסין אותו: שאינו ניכר הטומאה אינה ניכרת בפירות: לא שמיה היזק לחייב נכסיו מן התורה: לחוצה לארץ אפילו לישראל: לפלוני אנטוכי משמע שנולד באנטוכיא ולא משמע שנולד ודר באנטוכיא ואיכא למימר לא לקחו על מנת להוליכו שם הלכך לא יצא לחרות ואפילו הוליכו יש לומר דעתו לחזור: שבאנטוכיא משמע שדירתו שם ועל מנת כן לקחו: לוד בא"י: הא דקתני לפלוני אנטוכי לא יצא על דאמר שבאנטוכיא: דאית ליה להאי אנטוכי בית בא"י: ודעתו לחזור לבבל: מהו מי הויא הך אתתא כמוכרת עבד זה לחוצה לארץ בנשואין הללו דקיימא לן (כתובות דף נה:) בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ויצאו לחרות או לא: תבעי למ"ד (יבמות דף סו:) במכנסת שום לבעלה וגרשה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן כמו ששמאום לי באחריותי בנכסי צאן ברזל הנשומין בכתובה ואיכא למ"ד הדין עמו הואיל ומאותה שעה הם באחריותו ואיכא למ"ד הדין עמה משום שבח בית אביה: כי דידה דמו ולאו מכירה היא דהא אם נתארמלה או נתגרשה דדה נינהו: לפירא שהוא משעבד בהן למלאכתו: דלא קנו ליה לגופיה דאי מיית או מגרש לה הדרי לה: לסוריא ארם צובה וכחוצה לארץ היא למכירת עבדים כדתניא בפ"ק (לעיל גיטין ח.) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ: יצא לחרות ואע"פ שיצא מתחלה לדעת ואי הוה מחי העבד לא הוה רבו מצי כייף ליה כדתנן הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין בשני דייני גזרות (כתובות קי:): כאן שדעת רבו לחזור כשיצא על מנת כן יצא וכיון דמכרו הוי כמוכר מארץ לחוצה לארץ: והתניא בניחותא: יוצא עבד אחר רבו לסוריא משמע דין על העבד לצאת אחר רבו לסוריא ופריך לא סגי דלא נפיק בתמיה והתנן אין הכל מוציאין (לשנא אחרינא) גרסינן יצא עבד כו' עבד שיצא אחר רבו לסריא ומכרו רבו שם ומקמי הך תרצתא הוה גרסינן הכי יוצא עבד אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם כו' ולא שבקיה לאסוקי לכולה מתניתא על דפרקיה: אם דעת רבו לחזור אם כשיצא על מנת לחזור יצא: כופין אותו להוציאו לחרות: תרתי בשני דברים הללו שמעתי שפסק דין: חדא הא מכירת עבד לחוצה לארץ: ויוצאה לבעלים מיד וזה הפסיד מעותיו: אינה מכורה כל עקר מקל וחמר ומה מכורה כבר יוצאה עכשו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר וקאמר רב ענן בשני דברים הללו שמעתי ממנו מה תהא על המעות: בחדא אמר דהדרי זביני וחוזרות המעות ללוקח: ובחדא לא הדרי אלא אבד הלוקח מעותיו: ולא ידענא הי מינייהו וא"ת אי לשמואל במוכר שדהו לא הדרי זביני ואבד מעותיו במאי פליג עליה דרב דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה ואי פליגי דאלו לרב המכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ולשמואל אינו מכר והמעות מתנה נינהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע מתנה דאדם יודע שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה: מדקתני בברייתא לעיל ברישא דשמעתין: קנייה רבו שני ואבד מעותיו דאי הדר זביני ורבו ראשון קנייה למה ליה לשני לשחררו היה לנו לכוף את הראשון שאסורו עליו אלמא לא הדרי זביני וכיון דשמע רב ענן בחדא מינייהו אמר שמואל דהדרי זביני ודאי גבי שדה אמר שמואל דהדרי ולא הפסיד הלוקח:

שנתקווצה פי' ר"ח קוצין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי אבל מחוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בפרק הבונה. (שבת דף קג.) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות הקרקע כל שהוא אע"פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי דבשביעית לא מפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה: נטייבה פי' בקונטרס נזדבלה וקשה דהא אסורא דרבנן הוא והיכי פשיט מינה בבכורות בפ' פסולי המוקדשין (דף לד:) אגרם אזן דהוי אסורא דאורייתא וכן הכא מספקא ליה מתנות היכי פשיט מינה ומפרש ר"ח נטייבה חרש בה חרישה יתירא דהוי דאורייתא ונדיירה כפירוש הקונטרס ואף על פי שהוא דרבנן חשיב טפי מנתקווצה ומייתי ראיה מנטייבה ומיהו אכתי קשה הכא היכי פשיט דלמא עבד שאני דמפקע ליה מתנות חמיר טפי מאסורא דאורייתא כדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד:) ואומר ר"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבשום מקום לפי שהיו מזלזלין בה כדאמרינן בסוף הנזקין (לקמן גיטין נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנו אחריו ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו הלוה ובשניים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים דאמר ר' יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב"מ דף לז.) התם קנסינן להו כי היכי דלודי ואם היה מחזיר לבנו לא היה מודה. לחוצה לארץ יצא לחרות ואם תאמר היכי דמי אי אזל מנפשיה אבד את זכותו כדאמר בשמעתין דבעל כרחו אינו יכול להוציאו כדאמרינן בשלהי כתובות (דף קי:) דאין הכל מוציאין ויש לומר דמיירי כשמכרו קנסינן ליה כדי שישתקלנו לוקח בדברים ילך אחריו:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פז' מהל' שביתת יום טוב הל' ד, סמג לאוין פה, טוש"ע או"ח סי' תקלח סעי' ו:

ב מיי' פא' מהל' שמיטה ויובל הל' יד, סמג לאוין רסז:

ג מיי' פא' מהל' שמיטה ויובל הל' יג:

ד מיי' פא' מהל' שמיטה ויובל הל' יג:

ה מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' ג, סמג עשין ע, טוש"ע חו"מ סי' שפה סעי' א:

ו מיי' פח' מהל' עבדים הל' ו, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פב:

ז מיי' פח' מהל' עבדים הל' ז, סמג עשין פז:

ח מיי' פח' מהל' עבדים הל' ח, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פג:

ט מיי' פח' מהל' עבדים הל' ח, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פג:

י מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' יא, סמג לאוין ערה:

יא מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' יא, סמג לאוין ערה:

מסורת הש"ס

א בבא קמא ה.
ב תוספתא עבודה זרה
ג ערכין כט:
ד ערכין כט:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קנייה רבו שני וכו' דהדרי. צ"ל דלא הדרי.

וְרַב עָנָן – בָּרַיְיתָא לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ; [אב]וְאִי מִדִּשְׁמוּאֵל – מִמַּאי דְּאֵינָהּ מְכוּרָה וּמָעוֹת חוֹזְרִין, דִּילְמָא אֵינָהּ מְכוּרָה וּמָעוֹת מַתָּנָה נִינְהוּ – מִידֵּי דְּהָוֵה אַמְקַדֵּשׁ אֶת אֲחוֹתוֹ, דְּאִיתְּמַר: הַמְקַדֵּשׁ אֶת אֲחוֹתוֹ, רַב אָמַר: מָעוֹת – חוֹזְרִין, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מָעוֹת מַתָּנָה. (א)אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי חָזֵית דְּקָנְסִינַן לְלוֹקֵחַ? נִקְנְסֵיהּ לְמוֹכֵר! אֲמַר לֵיהּ: לָאו עַכְבְּרָא גָּנַב אֶלָּא חוֹרָא גָּנַב. אֲמַר לֵיהּ: אִי לָאו עַכְבְּרָא, חוֹרָא מְנָא לֵיהּ? [ג]מִסְתַּבְּרָא, הֵיכָא דְּאִיכָּא אִיסּוּרָא הָתָם קָנְסִינַן. הָהוּא עַבְדָּא דַּעֲרַק מֵחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ. אֲזַל מָרֵיהּ אַבָּתְרֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לֵיהּ: נִכְתּוֹב לָךְ שְׁטָרָא אַדְמֵיהּ, וּכְתוֹב לֵיהּ גִּיטָּא דְּחֵירוּתָא. וְאִי לָא, מַפְקַעְנָא לֵיהּ מִינָּךְ מִדְּרַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה. [דה]דְּתַנְיָא: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אוֹתְךָ לִי" – יָכוֹל בְּגוֹי שֶׁקִּיבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו אֲשֶׁר יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדוֹנָיו", מַאי תַּקָּנְתוֹ? "עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ וְגוֹ'". וְקַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה: הַאי "מֵעִם אֲדוֹנָיו"?! "מֵעִם אָבִיו" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה: בְּמוֹכֵר עַבְדּוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. [ו]וְקַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה: הַאי "אֲשֶׁר יִנָּצֵל אֵלֶיךָ"?! "אֲשֶׁר יִנָּצֵל מֵעִמְּךָ" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה: בְּעֶבֶד שֶׁבָּרַח מֵחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. (ב)תַּנְיָא אִידַּךְ: "לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו" – רַבִּי אוֹמֵר: בְּלוֹקֵחַ עֶבֶד עַל מְנָת לְשַׁחְרְרוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. הֵיכִי דָּמֵי? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דִּכְתַב לֵיהּ הָכִי: "לִכְשֶׁאֶקָּחֲךָ, הֲרֵי עַצְמְךָ קָנוּי לְךָ מֵעַכְשָׁיו". רַב חִסְדָּא עֲרַק לֵיהּ עַבְדָּא לְבֵי כּוּתָאֵי, שְׁלַח לְהוּ: [אַ]הַדְרוּהּ נִיהֲלִי. שְׁלַחוּ לֵיהּ: "לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו". שְׁלַח לְהוּ: וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵידַת אָחִיךָ". שְׁלַחוּ לֵיהּ: וְהָכְתִיב: "לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדוֹנָיו", שְׁלַח לְהוּ: הַהוּא, בְּעֶבֶד שֶׁבָּרַח מֵחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, וְכִדְרַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה. וּמַאי שְׁנָא דִּשְׁלַח לְהוּ כִּדְרַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה? מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע לְהוּ קְרָאֵי. אַבָּיֵי אִירְכַס לֵיהּ חֲמָרָא בֵּי כּוּתָאֵי, שְׁלַח לְהוּ: שַׁדְּרוּהּ לִי. שְׁלַחוּ לֵיהּ: שְׁלַח סִימָנָא. שְׁלַח לְהוּ: דְּחִיוּוֹרָא כְּרֵיסֵיהּ. שְׁלַחוּ לֵיהּ: אִי לָאו דְּנַחְמָנִי אַתְּ, לָא הֲוָה מְשַׁדְּרְנָא לֵיהּ נִיהֲלָךְ; אַטּוּ כּוּלְּהִי חֲמָרֵי לָאו כְּרֵיסַיְיהוּ חִיוָּורֵי נִינְהוּ?! [ח](ג)מַתְנִי' אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִין יָתֵר עַל כְּדֵי דְּמֵיהֶן, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. וְאֵין מַבְרִיחִין אֶת הַשְּׁבוּיִין, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשְּׁבוּיִין. [ט]גְּמָ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַאי "מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם" – מִשּׁוּם דּוּחְקָא דְּצִבּוּרָא הוּא, אוֹ דִּילְמָא מִשּׁוּם דְּלָא לִגְרְבוּ וְלַיְיתוּ טְפֵי? תָּא שְׁמַע: דְּלֵוִי בַּר דַּרְגָּא פַּרְקַהּ לִבְרַתֵּיהּ בִּתְלֵיסַר אַלְפֵי דִּינְרֵי זָהָב. (ד)אָמַר אַבָּיֵי: וּמַאן לֵימָא לַן דִּבְרְצוֹן חֲכָמִים עֲבַד? דִּילְמָא שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים עֲבַד. [י](ה)וְאֵין מַבְרִיחִין אֶת הַשְּׁבוּיִין מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִפְּנֵי תַּקָּנַת שְׁבוּיִין: מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּלֵיכָּא אֶלָּא חַד. בְּנָתֵיהּ דְּרַב נַחְמָן בָּחֲשָׁן קִדְרָא בִּידַיְיהוּ. קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַב עִילִישׁ, כְּתִיב: "אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי וְאִשָּׁה בְכָל אֵלֶּה לֹא מָצָאתִי", הָא אִיכָּא בְּנָתֵיהּ דְּרַב נַחְמָן! גְּרַמָא לְהוּ מִילְּתָא וְאִשְׁתַּבְיָין, וְאִישְׁתְּבַאי אִיהוּ נָמֵי בַּהֲדַיְיהוּ. יוֹמָא חַד הֲוָה יָתֵיב גַּבֵּיהּ הָהוּא גַּבְרָא, דַּהֲוָה יָדַע בְּלִישָּׁנָא דְּצִיפּוֹרֵי. אֲתָא עוֹרְבָא וְקָא קָרֵי לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: מַאי קָאָמַר? אֲמַר לֵיהּ: "עִילִישׁ בְּרַח, עִילִישׁ בְּרַח". אָמַר: עוֹרְבָא שַׁקְרָא הוּא וְלָא סָמֵיכְנָא עֲלֵיהּ. אַדְּהָכִי אֲתָא יוֹנָה וְקָא קָרְיָא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי קָאָמְרָה? אֲמַר לֵיהּ: "עִילִישׁ בְּרַח, עִילִישׁ בְּרַח". אָמַר: כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּיוֹנָה מְתִילָא, שְׁמַע מִינַּהּ מִתְרְחִישׁ לִי נִיסָּא. אָמַר: אֵיזִיל אֶחְזֵי בְּנָתֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, אִי קַיְימָן בְּהֵימָנוּתַיְיהוּ – אַהְדְּרִינְהוּ. אֲמַר: נְשֵׁי, כָּל מִילֵּי דְּאִית לְהוּ סָדְרָן לַהֲדָדֵי בְּבֵית הַכִּסֵּא. שַׁמְעִינְהוּ דְּקָאָמְרָן: עֲדֵי גּוּבְרִין וּנְהַרְדָּעֵי גּוּבְרִין, לֵימָא לְהוּ לְשָׁבוֹיַיְהוּ דְּלִירַחֲקִינְהוּ מֵהָכָא, דְּלָא לֵיתוֹ אִינָשִׁין וְלִישְׁמְעֵי וְלִיפְרְקִינַן. קָם, עֲרַק, אֲתָא אִיהוּ וְהָהוּא גַּבְרָא. לְדִידֵיהּ אִיתְרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא עֲבַר בְּמַבָּרָא, וְהָהוּא גַּבְרָא אַשְׁכְּחוּהּ וְקַטְלוּהּ. כִּי הָדְרָן וְאָתָן, אֲמַר: הֲווֹ קָא בָּחֲשָׁן קִידְרָא בִּכְשָׁפִים. [יא]מַתְנִי' וְאֵין לוֹקְחִין סְפָרִים, תְּפִילִּין וּמְזוּזוֹת מִן הַגּוֹיִם יוֹתֵר עַל כְּדֵי דְמֵיהֶן,

מִפְּנֵי

וְרַב עָנָן דְּלָא יָדַע בְּהֵי מִנַּיְהוּ אָמַר בָּרַיְיתָא דִּלְעֵיל לָא הֲוָה שָׁמַע לַהּ דְּלִפְשׁוֹט מִינָּהּ: וְאִי מִדִּשְׁמוּאֵל וא"ת נִפְשׁוֹט מִדִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר אֵינָהּ מְכוּרָה כָּל עִיקָּר אַלְמָא כֵּיוָן דְּלָאו מֶכֶר הוּא מָעוֹת חוֹזְרִין: מִמַּאי דְּאֵינָהּ מְכוּרָה וּמָעוֹת חוֹזְרִין דִּלְמָא אֵינָהּ מְכוּרָה לְעִנְיָן דְּפָרֵשִׁית לְעֵיל וּמָעוֹת מַתָּנָה: רַב אָמַר מָעוֹת שֶׁל קִדּוּשִׁין חוֹזְרִין דְּאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בַּאֲחוֹתוֹ וְגָמַר וְנָתַן לְשֵׁם פִּקָּדוֹן: מַאי חָזֵית בִּמְכִירַת הָעֶבֶד דְּקָנְסַתְּ לַלּוֹקֵחַ: חוֹרָא חוֹר הַכֹּתֶל שֶׁהָעַכְבָּר נִכְנָס לְתוֹכוֹ וְנִצּוֹל מִפְּנֵי רוֹדְפָיו: חוֹרָא מְנָא לֵהּ הַגְּנֵבָה: הֵיכָא דְּאִיכָּא אִסּוּרָא וְהִנֵּה הָעֶבֶד בְּיַד הַלּוֹקֵחַ: אַבָּתְרֵהּ לַהֲשִׁיבוֹ בַּחֲזָקָה: ה"ג מַפְקַעְנָא לֵהּ מִינָּךְ מִדְּרַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה: לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ בְּשִׁבְעָה אֻמּוֹת כְּתִיב: אֶל אֲדוֹנָיו אַל תּוֹצִיאוּהוּ מִבֵּינֵיכֶם לַהֲשִׁיבוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלּוֹ: הָכִי גָּרְסִינַן וְקַשְׁיָא לֵהּ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה: בְּמוֹכֵר עַבְדּוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ כָּאן הִזְהִיר הַכָּתוּב לְבֵית דִּין שֶׁאִם מְכָרוֹ לֹא יַסְגִּירֶנּוּ לַלּוֹקֵחַ אֶלָּא יֵצֵא לְחֵרוּת: הָכִי גָּרְסִינַן קַשְׁיָא לֵהּ לְרַבִּי אַחַי בְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה: מֵעִמָּךְ מִבְּעֵי לֵהּ אֲשֶׁר יִתְפָּרֵשׁ מֵעִמָּךְ מִן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאוֹ לְחוּ"ל כְּמוֹ אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאָבִינוּ (בְּרֵאשִׁית ל"א:ט"ז): שֶׁבָּרַח מִחוּ"ל לָאָרֶץ דְּהַיְנוּ אֲשֶׁר יִנָּצֵל אֵלֶיךָ לָאָרֶץ: ע"מ לְשַׁחְרְרוֹ וְהִזְהִיר הַכָּתוּב לְבֵית דִּין שֶׁיִּכְפּוּהוּ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ: הֲרֵי עַצְמְךָ קָנוּי לְךָ מֵעַכְשָׁו לִכְשֶׁאֶקָּחֲךָ וְכִי זָבִין לֵהּ הוּ"ל מְשַׁחְרֵר לְמַפְרֵעַ וּמֵהָכָא אָמְרִי' בִּיבָמוֹת (דַּף צג:) דְּרַבִּי כְּרַבִּי מֵאִיר סְבִירָא לֵהּ דְּאָמַר אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם: לְבֵי כּוּתָאֵי חוּ"ל הִיא וְרַב חִסְדָּא נָמֵי בְּבָבֶל הֲוָה: שְׁלַח לְהוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ: דְּמַשְׁמַע לְהוּ קְרָאֵי פְּשָׁטֵיהּ דִּקְרָא הָכִי מַשְׁמַע לְהוּ טְפֵי וְהֵן אֵינָן שׁוֹמְעִין לְדִבְרֵי חֲכָמִים לְהָכִי לֹא שְׁלַח לְהוּ כְּרַבִּי: דְּנַחְמָנִי אַתְּ כְּלוֹמַר מַכִּירִין אָנוּ בְּךָ שֶׁחָסִיד אַתָּה וְלֹא תְּשַׁקֵּר: מַתְנִי' מִפְּנֵי תַּקָּנַת שְׁבוּיִין בגמ' מְפָרֵשׁ לַהּ: גְּמ' מִפְּנֵי דֹּחֲקָא דְּצִבּוּרָא הוּא אֵין לָנוּ לִדְחֹק הַצִּבּוּר וְלַהֲבִיאוֹ לִידֵי עֲנִיּוּת בִּשְׁבִיל אֵלּוּ: אוֹ דִּלְמָא דְּלָא יִמְסְרוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים נַפְשַׁיְהוּ וְלִגְרְבוּ וְלַיְתוּ טְפֵי מִפְּנֵי שֶׁמּוֹכְרִין אוֹתָן בְּיוֹקֶר וְנָפְקָא מִינַּהּ אִם יֵשׁ לוֹ אָב עָשִׁיר אוֹ קָרוֹב שֶׁרוֹצֶה לִפְדּוֹתוֹ בְּדָמִים הַרְבֵּה וְלֹא יַפִּילֵהוּ עַל הַצִּבּוּר: בִּתְלֵיסַר אַלְפֵי דִּינְרֵי אַלְמָא מִשּׁוּם דֹּחֲקָא דְּצִבּוּרָא הוּא: דְּלֵיכָּא אֶלָּא אַחַד שְׁבוּי ת"ק חָיֵישׁ לְתִקּוּן הָעוֹלָם כֻּלּוֹ שֶׁמָּא יִתְקָפוּ עַל הַשְּׁבוּיִים הָעֲתִידִים לָבֹא וְיִתְּנוּם בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת וּבַחֲרִיגִים וְרַבִּי שִׁמְעוֹן לָא חָיֵישׁ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שְׁבוּיִין אֲחֵרִים עִמּוֹ שֶׁמָּא יִתְקָפוּ הַשַּׁבָּאִין לְיַסְּרָן בְּיִסּוּרִין: בְּחֵשֶׁן קִדְרָא בִּידַיְהוּ מְגִיסוֹת הַקְּדֵרָה בִּידֵיהֶן כְּשֶׁהִיא רוֹתַחַת וְהָרוֹאֶה סָבוּר שֶׁאֵין הָאוּר שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן שֶׁצַּדְקָנִיּוֹת הֵן: אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי שֶׁהוּא צַדִּיק: אֲמַר לֵהּ רַב עִילִישׁ לְהַהוּא גַּבְרָא: מַאי קָאָמְרָה הַהִיא עוֹרְבָא: כְּיוֹנָה מְתִילָא כְּיוֹנָה נִמְשְׁלָה דִּכְתִיב יוֹנָתִי תַמָּתִי (שִׁיר הַשִּׁירִים ה): סָדְרָן לַהֲדָדֵי נוֹעֲנוֹת יַחַד בְּבֵית הַכִּסֵּא: עֲדֵי גֻּבְרִין אֵלּוּ הַשַּׁבָּאִין בְּעָלֵינוּ הֵן: וּנְהַרְדָּעֵי גֻּבְרִין יִשְׂרְאֵלִים אֲנָשֵׁינוּ שֶׁבִּנְהַרְדְּעָא בְּעָלֵינוּ הָיוּ כְּלוֹמַר כְּשֵׁם שֶׁהֵם הָיוּ בְּעָלֵינוּ כָּךְ אֵלּוּ בְּעָלֵינוּ אֵין אָנוּ צְרִיכִין עוֹד לָהֶם: עֲדֵי אֵלּוּ כְּמוֹ עָדָא אָמְרָה זֹאת אוֹמֶרֶת (פְּסָחִים דַּף נג:): לִרְחֲקִינְהוּ מֵהָכָא שֶׁיַּרְחִיקוּנוּ מִכָּאן: אִיהוּ וְהַהוּא גַּבְרָא רַב עִילִישׁ וְאוֹתוֹ הָאִישׁ הַמֵּבִין בִּלְשׁוֹן הָעוֹפוֹת: עָבַר מַבָּרָא מֵעֵבֶר הַמַּיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַשִּׂיגוֹ עוֹד:

מִדֵּי דְּהָוֵה אַמְקַדֵּשׁ אֲחוֹתוֹ וּלְפִי הָאֱמֶת יֵשׁ לְחַלֵּק דְּלָא שַׁיָּךְ הָתָם לְמֵימַר אָדָם יוֹדֵעַ כְּמוֹ בִּמְקַדֵּשׁ אֲחוֹתוֹ דְּהָא רַב קָאָמַר דִּמְכוּרָה וְיוֹצְאָה: **דְּלָא** לִגְרְבוּ וְלַיְתוּ וְהָא דְּתַנְיָא בְּפ' נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת נב.) נִשְׁבֵּית וְהָיוּ מְבַקְּשִׁין מִמֶּנָּה עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ פַּעַם רִאשׁוֹן פּוֹדֶה שָׁאנֵי אִשְׁתּוֹ דַּהֲוְיָא כְּגוּפוֹ יוֹתֵר מִבִּתּוֹ דְּהָכָא וְעַל עַצְמוֹ לֹא תִּקְּנוּ שֶׁלֹּא יִתֵּן כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּעַד נַפְשׁוֹ וְר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא דְּפָרְקֵהּ לְהַהוּא תִּינוֹק בְּמָמוֹן הַרְבֵּה בְּהַנִּזָּקִין (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף נח.) לְפִי שֶׁהָיָה מֻפְלָג בְּחָכְמָה אִי נָמֵי בִּשְׁעַת חֻרְבַּן הַבַּיִת לֹא שַׁיָּךְ דְּלָא לִגְרְבוּ:

מסורת הש"ס

א קידושין נו:

ב קידושין סג.; יבמות צג:

ג כתובות נב:

ד מועד קטן יח:

ה ערכין כט:

גליון הש"ס

גמ' ורב ענן ברייתא לא שמיע ליה. עיין עירובין דף יט ע"ב:

שם ומ"ש דשלח. קשה לי הא י"ל דס"ל כפי ההלכה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"א לפרש הקרא לכדדרש רבי:

שם אתא עורבא וקא קרי. בערוך ערך מל ח' הביא מסוגיא זו דרב עיליש ידע שיחת העופות וכבר השיגו בסדר הדורות דכאן משמע בהיפוך:

תוד"ה דלא ליגרבו וכו'. עיין במלחמות פ"ג דברכות באיבעיא דנשים בבהמ"ז דאורייתא:

תורה אור השלם

לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ [שמות כג, לג]

לֹא־תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו [דברים כג, טז]

עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תּוֹנֶנּוּ [דברים כג, יז]

וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר־תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם [דברים כב, ג]

אֲשֶׁר עוֹד־בִּקְשָׁה נַפְשִׁי וְלֹא מָצָאתִי אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי וְאִשָּׁה בְכָל־אֵלֶּה לֹא מָצָאתִי [קהלת ז, כח]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' נ סעי' א ב:

ב מיי' פו' מהל' זכייה ומתנה הל' כ:

ג מיי' פח' מהל' עבדים הל' ו:

ד סמג לאוין מז, סמג לאוין מט:

ה מיי' פי' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ו:

ו ש"ע יו"ד סי' רסז סעי' פה:

ז מיי' פח' מהל' עבדים הל' יא, סמג עשין פז, טור יו"ד סי' רסז:

ח מיי' פח' מהל' מתנות עניים הל' יב, סמג עשין קסב, טוש"ע יו"ד סי' רנב סעי' ד ה:

ט מיי' פח' מהל' מתנות עניים הל' יב, סמג עשין קסב, טוש"ע יו"ד סי' רנב סעי' ד:

י טוש"ע יו"ד סי' רנב סעי' ה:

יא מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יג, סמג עשין קסב, טוש"ע או"ח סי' לט סעי' ז:

מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. [אב]גְּמָ' אֲמַר לֵיהּ רַב בּוּדְיָא לְרַב אָשֵׁי: יָתֵר עַל כְּדֵי דְמֵיהֶן הוּא דְּאֵין לוֹקְחִין, הָא בִּכְדֵי דְמֵיהֶן – לוֹקְחִין; שְׁמַע מִינַּהּ סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּמְצָא בְּיַד גּוֹי – קוֹרִין בּוֹ? דִּילְמָא לִגְנוֹז. [ג]אָמַר רַב נַחְמָן, נָקְטִינַן: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכְּתָבוֹ מִין – יִשָּׂרֵף, כְּתָבוֹ גּוֹי – יִגָּנֵז. נִמְצָא בְּיַד מִין – יִגָּנֵז. נִמְצָא בְּיַד גּוֹי – אָמְרִי לַהּ יִגָּנֵז, וְאָמְרִי לַהּ קוֹרִין בּוֹ. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכְּתָבוֹ גּוֹי – תָּנֵי חֲדָא: יִשָּׂרֵף, וְתַנְיָא אִידַּךְ: יִגָּנֵז, וְתַנְיָא אִידַּךְ: קוֹרִין בּוֹ! (א)לָא קַשְׁיָא, הָא דְּתַנְיָא "יִשָּׂרֵף" – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר: סְתָם מַחְשֶׁבֶת גּוֹי לַעֲבוֹדָה זָרָה. [ה](ב)וְהָא דְּתַנְיָא "יִגָּנֵז" – הַאי תַּנָּא הוּא, דְּתָנֵי רַב הַמְנוּנָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִפַּשְׁרוּנְיָא: סֵפֶר תּוֹרָה, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁכְּתָבָן מִין, וּמָסוֹר, גּוֹי, וְעֶבֶד, אִשָּׁה, וְקָטָן, וְכוּתִי, וְיִשְׂרָאֵל מְשׁוּמָּד – פְּסוּלִין; שֶׁנֶּאֱמַר: "וּקְשַׁרְתָּם"–"וּכְתַבְתָּם" – כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּקְשִׁירָה יֶשְׁנוֹ בִּכְתִיבָה, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ בִּקְשִׁירָה אֵינוֹ בִּכְתִיבָה. וְהָא דְּתַנְיָא "קוֹרִין בּוֹ" – הַאי תַּנָּא הוּא, דְּתַנְיָא: לוֹקְחִין סְפָרִים מִן הַגּוֹיִם בְּכָל מָקוֹם, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ כְּתוּבִין כְּהִלְכָתָן. וּמַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד בְּצַיְדָּן שֶׁהָיָה כּוֹתֵב סְפָרִים, וְהִתִּיר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לִיקַּח מִמֶּנּוּ. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – עִיבּוּד לִשְׁמָן בָּעֵי, כְּתִיבָה לִשְׁמָן לָא בָּעֵי?! [ו](ג)דְּתַנְיָא: צִיפָּן זָהָב אוֹ שֶׁטָּלָה עֲלֵיהֶן עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה – פְּסוּלוֹת. עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה – כְּשֵׁרוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עִיבְּדָן לִשְׁמָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִילּוּ עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה – פְּסוּלוֹת, עַד שֶׁיְּעַבְּדֵן לִשְׁמָן. [ז]אָמַר רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל: בְּגֵר שֶׁחָזַר לְסוּרוֹ. לְסוּרוֹ?! כָּל שֶׁכֵּן דַּהֲוֵי לֵיהּ מִין! אָמַר רַב אָשֵׁי: שֶׁחוֹזֵר לְסוּרוֹ מִשּׁוּם יִרְאָה. תָּנוּ רַבָּנַן: מַעֲלִין בִּדְמֵיהֶן, עַד כְּדֵי טַרְפָּעִיק. מַאי טַרְפָּעִיק? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אִיסְתֵּירָא. הָהִיא טַיְיעְתָּא דְּאַיְיתַי חַיְיתָא דִתְפִילֵּי לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי. אֲמַר לַהּ: יָהֲבַתְּ לִי רֵישׁ רֵישׁ בְּתַמְרֵי? אִימַּלְיָא זִיהֲרָא, שְׁקַלָא שְׁדָתִינְהוּ בְּנַהֲרָא. אֲמַר: לָא אִבְעֵי לִי לְזַלְזוֹלִינְהוּ בְּאַפַּהּ כּוּלֵּי הַאי. [ח](ד)מַתְנִי' הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע – לֹא יַחְזִיר. מִשּׁוּם נֶדֶר – לֹא יַחְזִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁיָּדְעוּ בּוֹ רַבִּים – לֹא יַחְזִיר, וְשֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים – יַחְזִיר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם – לֹא יַחְזִיר, וְשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם – יַחְזִיר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא אָסְרוּ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי זֶה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָּן, בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ: "קוֹנָם אִם אֵינִי מְגָרְשִׁיךְ", וְגֵרְשָׁהּ, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים שֶׁיַּחְזִירֶנָּה, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. [ט]גְּמָ' אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיוֹמֵי אָמַר רַב נַחְמָן: וְהוּא שֶׁאָמַר לָהּ: "מִשּׁוּם שֵׁם רַע אֲנִי מוֹצִיאֵךְ";

"מִשּׁוּם

מַתְנִי' מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אִי מִשּׁוּם דּוֹחְקָא דְצִבּוּרָא אִי מִשּׁוּם דְּלָא נִגְרְבוּ וְלַיְיתוּ טְפֵי: גְּמ' קוֹרִין בּוֹ וְלָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא הוּא כְּתָבוֹ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּפְלוּגְתָּא הִיא לְקַמֵּהּ: דִּלְמָא הַךְ דְּדַיְקָא מַתְנִי' הָא בִּכְדֵי דְמֵיהֶן לוֹקְחִין לִגְנֹז קָאָמַר וְאֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּיָדוֹ שֶׁמָּא כָּשֵׁר הוּא וְגוֹנְזִין אוֹתוֹ מִסְּפֵיקָא: מִין הָאָדוּק בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּגוֹן כֹּמֶר: יִשָּׂרֵף דְּוַדַּאי לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּתָבוֹ: כְּתָבוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים יִגָּנֵז כִּדְלְקַמָּן: נִמְצָא בְּיַד מִין יִגָּנֵז סָפֵק כְּתָבוֹ סָפֵק מְצָאוֹ וְכָשֵׁר הוּא: נִמְצָא בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים אָמְרֵי לַהּ יִגָּנֵז מִסְּפֵיקָא שֶׁמָּא הוּא כְּתָבוֹ: וְאָמְרֵי לַהּ קוֹרִין בּוֹ דִּסְפֵק סְפֵיקָא הוּא שֶׁמָּא יִשְׂרָאֵל כְּתָבוֹ וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר הוּא כְּתָבוֹ שֶׁמָּא לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל כְּתָבוֹ וְלֹא לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבֵי: לר"א בִּשְׁחִיטַת חֻלִּין בְּפֶ' שֵׁנִי (דַּף לח:): מִפַּשְׁרוֹנְיָא שֵׁם מָקוֹם: מָסוֹר מַלְשִׁין: כּוּתִי גֵּרֵי אֲרָיוֹת הֵן: מוּמָר וּמָסוֹר הֲרֵי פָּרְקוּ מֵעֲלֵיהֶן עֹל: עֶבֶד וְאִשָּׁה אֵינָן בִּקְשִׁירָה דְּמ"ע שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הִיא דְּלַיְלָה וְשַׁבָּת לָאו זְמַן תְּפִלִּין הוּא: כְּתִיבָה לִשְׁמָן לָא בָּעֵי בִּתְמִיהַּ: צִפָּן לִתְפִלִּין זָהָב: שֶׁטָּלָה לְשׁוֹן טְלַאי כְּלוֹמַר עָשָׂה חִפּוּי כִּיס שֶׁלָּהֶן בְּעוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה: פְּסוּלוֹת דִּכְתִיב (שְׁמוֹת יג) בְּפִיךָ מִן הַמֻּתָּר בְּפִיךָ: בְּגֵר שֶׁחָזַר לְסוּרוֹ רַע וְהַהוּא דְּצַיְדָּן גֵּר הֲוָה וְחָזַר לְסוּרוֹ וְיוֹדֵעַ דְּבָעֵי לִשְׁמָן: מֵחֲמַת יִרְאָה וְיָרֵא לְנַפְשׁוֹ שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ הַכּוּתִים: ת"ר מַעֲלִין בִּדְמֵיהֶן אע"פ שֶׁשָּׁנִינוּ אֵין לוֹקְחִין אוֹתָן בְּיוֹתֵר מִדְּמֵיהֶן טַעְמָא שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לֵב וְיַטְרִיחוּ לִשְׁלֹל סְפָרִים אֲבָל בְּדָבָר מוּעָט לְהַעֲלוֹת בִּדְמֵיהֶן טַרְפָּעִיק לָא מוֹכְחָא מִלְּתָא כּוּלֵּי הַאי: אִסְתֵּירָא סֶלַע מְדִינָה שְׁמִינִית שֶׁבְּסֶלַע צוֹרִי דְּהַיְינוּ חֲצִי דִּינָר וְהָכִי מְפָרֵשׁ בִּכְתֻבּוֹת פֶּרֶק אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף סד.): טַיְיעְתָּא יִשְׁמְעֵאלִית: חַיְיתָא שַׂק קָטָן: רֵישׁ רֵישׁ זוּג זוּג שֶׁל רֹאשׁ וְשֶׁל זְרוֹעַ: אִמַּלְיָא זִיהֲרָא נִתְמַלֵּאת חֵרֶם מֵרֹב כַּעַס: מַתְנִי' מִשּׁוּם ש"ר שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ לַעַז זְנוּת: מִשּׁוּם נֶדֶר שֶׁנָּדְרָה וְאָמַר אִי אֶפְשִׁי בְּאִשָּׁה נַדְרָנִית: לֹא יַחֲזִיר וְאַפֵּי' נִמְצְאוּ דְּבָרִים בְּדָאִים אוֹ הַנֶּדֶר הִתִּירוֹ חָכָם וְטַעְמָא פְּלִיגִי בָּהּ אָמוֹרָאֵי אִיכָּא לְמ"ד מִשּׁוּם קִלְקוּלָא וְאִיכָּא לְמ"ד קְנָס הוּא שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בַּעֲרָיוֹת וּבִנְדָרִים: שֶׁיָּדְעוּ בּוֹ רַבִּים שֶׁנְּדָרַתּוּ בְּרַבִּים: לֹא יַחֲזִיר דְּאֵין לוֹ הֲפָרָה וְרַבִּי יְהוּדָה לָא חָיֵישׁ לְקִלְקוּלָא אֶלָּא שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בִּנְדָרִים הִלְכָּךְ אִי נְדָרָהּ נֶדֶר בְּרַבִּים פְּרִיצוּת הוּא בִּנְדָרִים וּקְנָסוּהָ: וְשֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים דְּיֵשׁ לוֹ הֲפָרָה לֹא קְנָסוּהָ: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם לֵילֵךְ לִפְנֵי חָכָם וּלְבַקֵּשׁ פֶּתַח וַחֲרָטָה וְאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר: לֹא יַחֲזִיר דְּר"מ סָבַר טַעְמָא מִשּׁוּם קִלְקוּלָא הִלְכָּךְ נֶדֶר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר אֲבָל חָכָם יָכוֹל לְהַתִּיר יָכוֹל הוּא לְקַלְקֵל אֶת הַגֵּט לְאַחַר שֶׁתִּנָּשֵׂא לְאַחֵר וְיֹאמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁחָכָם יָכוֹל לְהַתִּיר לֹא הָיִיתִי מְגָרְשָׁהּ: שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם אֶלָּא הוּא יָכוֹל לְהָפֵר לֹא הִצְרִכוּ חֲכָמִים לֶאֱסֹר עָלָיו מִלְּהַחֲזִירָהּ לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַלְקְלָהּ וְלוֹמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ כו' שֶׁהֲרֵי נֶדֶר פָּתוּחַ הוּא וְהָיָה לוֹ לְהָפֵר וְלֹא הֵפֵר: לֹא אָסְרוּ זֶה שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם לְהַחֲזִיר: אֶלָּא מִפְּנֵי זֶה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ דִּבְצָרִיךְ לֹא הָיָה לָנוּ לָחוּשׁ לְקִלְקוּל לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁחָכָם יָכוֹל לְהַתִּירוֹ לֹא הָיִיתִי מְגָרְשִׁיךְ דַּאֲנַן סָהֲדֵי דְּאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין בִּפְנֵי חָכָם לֵילֵךְ לְבֵית דִּינוֹ וְלִשְׁאֹל עַל נִדְרָהּ אֶלָּא מִפְּנֵי נֶדֶר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ חָכָם וּבַעַל יָכוֹל לְהָפֵר אָסְרוּ אֶת כֻּלָּן שֶׁלֹּא יֹאמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהָיִיתִי יָכוֹל לְהָפֵר לֹא הָיִיתִי מְגָרְשֵׁךְ: מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָּן כו' בגמ' מְפָרֵשׁ מַאי קָאָמַר וּמַה אַשְׁמוּעִינַן: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם בגמ' מְפָרֵשׁ: גְּמ' וְהוּא שֶׁאָמַר לָהּ בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין:

אָמְרִי לָהּ קוֹרִין בּוֹ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דַּהֲוָה לֵיהּ סְפֵק סְפֵיקָא דְּשֶׁמָּא יִשְׂרָאֵל כְּתָבוֹ וַאֲפִלּוּ כְּתָבוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמָּא כְּתָבוֹ לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאֵין נִרְאֶה דְּרַב נַחְמָן קָאָמַר. כְּתָבוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים יִגָּנֵז וְהַיְינוּ אֲפִילּוּ כְּתָבוֹ לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל דִּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם כֹּל שֶׁאֵינוֹ בִּקְשִׁירָה אֵינוֹ בִּכְתִיבָה אֶלָּא טַעְמָא דְּאָמְרִי לַהּ קוֹרִין בּוֹ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִתְלֵי טְפֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל כְּתָבוֹ דְּאֵין דֶּרֶךְ עוֹבֵד כּוֹכָבִים לִכְתֹּב: וְהָא דְּתַנְיָא יִגָּנֵז הַאי תַּנָּא הוּא הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דְּרַשְׁבָּ"ג הוּא דְּבָעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ אֶלָּא מַיְיתֵי תַּנָּא דְּאַיְירֵי בָּהּ בְּהֶדְיָא: כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּקְשִׁירָה יֶשְׁנוֹ בִּכְתִיבָה מִכָּאן אוֹמֵר ר"ת דְּאֵין אִשָּׁה אוֹרֶגֶת לוּלָב וְעוֹשָׂה צִיצִית כֵּיוָן דְּלָא מִפַּקְדָה וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא מִדְּפָסְלִינַן בְּרֵישׁ הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף מב.) צִיצִית בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים דִּכְתִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ וְלֹא בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִכְּלָל דְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה וְאָמְרִינַן נָמֵי בְּסֻכַּת גנב"ך כְּשֵׁרָה בפ"ק דְּסֻכָּה (דַּף ח:) וַדְּוָקָא בס"ת וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת דִּכְתִיב וּקְשַׁרְתָּם וּכְתַבְתָּם דָּרְשִׁינַן הָכִי: עִבּוּד לִשְׁמָן בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָן לָא בָּעֵי קָשֶׁה דִּלְמָא כְּתִיבָה לִשְׁמָן וַדַּאי לָא בָּעֵי דְּמִסְתָמָא לִשְׁמָן קָאֵי אֲבָל סְתָם עִבּוּד עוֹרוֹת לָאו לִתְפִלִּין קָיְמֵי וְלֹא מִסְתַּבֵּר דְּפָרִיךְ מֵעִבּוּד לְעִבּוּד דְּמִדְּקָאָמַר כְּתִיבָה לִשְׁמָן לֹא בָּעֵי מַשְׁמַע דְּמִכְּתִיבָה פָּרִיךְ: עַד שֶׁיְּעַבְּדֵם לִשְׁמָן כְּרַשְׁבָּ"ג קיי"ל דְּבָעֵי עִבּוּד לִשְׁמָהּ כִּדְמוֹכַח בְּהַנִּזָּקִין (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף נד:) דְּהָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ א"ל ס"ת שֶׁכָּתַבְתִּי גְּוִילִין שֶׁלּוֹ לֹא עִבַּדְתִּים לִשְׁמָן וּמַסִּיק דְּנֶאֱמָן אַתָּה לְהַפְסִיד שְׂכָרְךָ וְאֵין אַתָּה נֶאֱמָן לְהַפְסִיד ס"ת וְהָא דְּאִפְלִיגוּ אַבָּיֵי וְרָבָא בְּפֶ' נִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מח:) בְּהַזְמָנָה אִי מִלְּתָא הִיא וּמוֹקִי הָתָם פְּלֻגְתַּיְהוּ בִּפְלֻגְתָּא דְּרַשְׁבָּ"ג וְרַבָּנָן לֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּאַבָּיֵי דְּאָמַר מִלְּתָא הִיא כְּרַשְׁבָּ"ג דְּבָעֵי עִבּוּד לִשְׁמָן דְּאִם כֵּן קַשְׁיָא הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא דקי"ל כְּרָבָא לְגַבֵּי אַבָּיֵי בַּר מיע"ל קג"ם אֶלָּא מְפָרֵשׁ ר"ת דְּאַבָּיֵי כְּרַבָּנָן דְּלָא בָּעֵי עִבּוּד לִשְׁמָן דְּסַגֵּי בִּשְׁאָר. הַזְמָנוֹת שֶׁמְּתַקְּנִין הַקְּלָפִים וּמְשַׂרְטְטִין אוֹתָם לִשְׁמָן כֵּיוָן דְּהַזְמָנָה מִלְּתָא הִיא וְרָבָא כְּרַשְׁבָּ"ג דְּבָעֵי עִבּוּד לִשְׁמָן וְלֹא הַזְמָנָה מוּעֶטֶת וְאע"ג דְּאָמְרִינַן בְּהַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף מב:) דְּרַב כְּרַבָּנָן וּשְׁמוּאֵל כְּרַשְׁבָּ"ג וְהִלְכְתָא כְּרַב בְּאִסּוּרֵי הָכָא הִלְכְתָא כִּשְׁמוּאֵל וְאַף ע"ג דְּאָמַר לֵיהּ הָתָם אַבָּיֵי לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה הַאי תְּכֵלְתָּא הֵיכִי צָבְעִיתוּ לַהּ א"ל מַיְיתֵי לָן דַּם חִלָּזוֹן וְסַמָּנִים וְרָמֵינַן לָהּ בְּיוֹרָה וְשָׁקְלִינַן פֵּרְתָּא בְּבֵיעֲתָא וְטָעֲמִינַן לָהּ בְּאוּדְרָא וְשָׂלֵינַן לְהַהִיא בֵּיעֲתָא וְקָלֵינַן לְהַאי אוּדְרָא בְּנוּרָא מַשְׁמַע דְּבָעֵינַן צְבִיעָה לִשְׁמָן צ"ל דְּאַבָּיֵי לֹא קִבְּלָהּ דְּאִיהוּ לָא בָּעֵי לֹא עִבּוּד וְלָא טְוִיָּה וְלֹא צְבִיעָה לִשְׁמָן:

מַעֲלִין בִּדְמֵיהֶן עַד כְּדֵי טַרְפָּעִיק מִתּוֹךְ פֵּי' הַקּוּנְטְ' מַשְׁמַע דְּקָאֵי גַּם אַסְּפָרִים וּקְנַת תְּמַהּ דְּאֵיךְ מַשְׁוֶה הַשַּׁ"ס סְפָרִים שֶׁדְּמֵיהֶן יְקָרִים לְהַעֲלוֹת כְּדֵי טַרְפָּעִיק כְּמוֹ בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת לְכָךְ נִרְאֶה דְּקָאֵי אַתְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' לט סעי' ו:
ב מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יג, סמג עשין קסב, טוש"ע יו"ד סי' רפא סעי' א:
ג סמג עשין קסב, ש"ע או"ח סי' לט סעי' ד:
ד מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יג, טוש"ע או"ח סי' לט סעי' ה:
ה מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יג, טוש"ע או"ח סי' לט סעי' א:
ו מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' טו, סמג עשין כב, טוש"ע או"ח סי' לב סעי' מח:
ז סמג עשין כב, טור יו"ד סי' רפא, ש"ע או"ח סי' לט סעי' ג:
ח מיי' פי' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' י סעי' ג:
ט מיי' פי' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' י סעי' ג:

מסורת הש"ס

א משנה חולין
ב מנחות מב.
ג מנחות מב; סנהדרין מח.
ד כתובות עד; יבמות כה.

גליון הש"ס

גמ' ס"ת שכתבו מין ישרף. עי' שבת קטז ע"א תד"ה ספרי:
רש"י ד"ה בגר שחזר לסורו. עיין רש"י הוריות דף יג ע"א ד"ה א"ל:

תורה אור השלם

וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם [דברים יא, יח]

וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ [דברים ו, ח-ט]

"מִשּׁוּם נֶדֶר אֲנִי מוֹצִיאֵךְ" – קָסָבַר: טַעְמָא מַאי – מִשּׁוּם קִלְקוּלָא; אִי אָמַר לַהּ הָכִי – מָצֵי מְקַלְקֵל לַהּ, וְאִי לָא – לָא מָצֵי מְקַלְקֵל לַהּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיוֹמֵי אָמַר רַב נַחְמָן: צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לָהּ: "הֱוֵי יוֹדַעַת שֶׁמִּשּׁוּם שֵׁם רַע אֲנִי מוֹצִיאֵךְ וּמִשּׁוּם נֶדֶר אֲנִי מוֹצִיאֵךְ" – קָסָבַר: טַעְמָא מַאי – כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בַּעֲרָיוֹת וּבִנְדָרִים; הִלְכָּךְ צָרִיךְ לְמֵימַר לַהּ הָכִי. תַּנְיָא כְּלִישָּׁנָא קַמָּא, וְתַנְיָא כְּלִישָּׁנָא בָּתְרָא. (א)תַּנְיָא כְּלִישָּׁנָא קַמָּא – אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע לֹא יַחְזִיר, וּמִשּׁוּם נֶדֶר לֹא יַחְזִיר? שֶׁמָּא תֵּלֵךְ וְתִנָּשֵׂא לְאַחֵר, וְנִמְצְאוּ דְּבָרִים בַּדָּאִין, וְיֹאמַר: "אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן הוּא, אֲפִילּוּ אִם הָיוּ נוֹתְנִים לִי מֵאָה מָנֶה – לֹא הָיִיתִי מְגָרְשָׁהּ"; וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִין; לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ: הֱוֵי יוֹדֵעַ, שֶׁהַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע – לֹא יַחְזִיר, וּמִשּׁוּם נֶדֶר – לֹא יַחְזִיר. [א]תַּנְיָא כְּלִישָּׁנָא בָּתְרָא – אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע לֹא יַחְזִיר, וּמִשּׁוּם נֶדֶר לֹא יַחְזִיר? שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בַּעֲרָיוֹת וּבִנְדָרִים. לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ, אֱמוֹר לָהּ: "הֱוֵי יוֹדַעַת שֶׁמִּשּׁוּם שֵׁם רַע אֲנִי מוֹצִיאֵךְ וּמִשּׁוּם נֶדֶר אֲנִי מוֹצִיאֵךְ". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁיָּדְעוּ בּוֹ רַבִּים – לֹא יַחְזִיר, וְשֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים – יַחְזִיר: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? דִּכְתִיב: "וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה". וְרַבָּנַן: הָתָם, מִי חָלָה שְׁבוּעָה עִילָּוַיְיהוּ כְּלָל?! כֵּיוָן דַּאֲמַרוּ לְהוּ: "מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאנוּ" – וְלֹא בָּאוּ, לָא חָיְילָה שְׁבוּעָה עִילָּוַיְיהוּ כְּלָל; וְהַאי דְּלָא קַטְלִינְהוּ – מִשּׁוּם קְדוּשַּׁת הַשֵּׁם. וְכַמָּה רַבִּים? רַב נַחְמָן אָמַר שְׁלֹשָׁה, רַבִּי יִצְחָק אָמַר עֲשָׂרָה. רַב נַחְמָן אָמַר שְׁלֹשָׁה, "יָמִים" – שְׁנַיִם, "רַבִּים" – שְׁלֹשָׁה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר עֲשָׂרָה, דִּכְתִיב: "עֵדָה". רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ וְכוּ': תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא אָסְרוּ "צָרִיךְ" אֶלָּא מִפְּנֵי "שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ". (ב)בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבִּי מֵאִיר סָבַר: אָדָם רוֹצֶה, שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין; וְרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר: אֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵית דִּין. (ג)אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָּן וְכוּ': מַאי תַּנָּא דְּקָתָנֵי מַעֲשֶׂה? חַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – כְּשֶׁנָּדְרָה הִיא, אֲבָל נָדַר אִיהוּ – יַחְזִיר; וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה נָמֵי בְּצַיְדָּן, בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ: "קוּנָּם אִם אֵינִי מְגָרְשִׁיךְ", וְגֵירְשָׁהּ, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים שֶׁיַּחְזִירֶנָּה – מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם.

מַאי

מִשּׁוּם נֶדֶר אֲנִי מוֹצִיאֵךְ בְּהַהוּא אָסְרוּ רַבָּנָן לְהַחֲזִיר וְאִי לֹא אָמַר מֻתָּר לְהַחֲזִיר: קָסָבַר רַב נַחְמָן: טַעְמָא דְּמַתְנִי' מִשּׁוּם קִלְקוּלָא שֶׁלֹּא יְקַלְקְלֶנָּה עַל בַּעְלָהּ לְאַחַר שֶׁתִּנָּשֵׂא לְאַחֵר וְיֹאמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים בַּדָּאִין אוֹ שֶׁהַנֶּדֶר יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה אֲפִלּוּ הָיוּ נוֹתְנִין לִי מֵאָה מָנֶה לֹא הָיִיתִי מְגָרְשֵׁךְ וְכֵן אָמַרְתִּי בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין שֶׁמִּפְּנֵי כָּךְ אֲנִי מוֹצִיאֵךְ וּכְשֶׁגֵּרַשְׁתִּיךְ הָיָה בְּדַעְתִּי לְהַחֲזִירֵךְ אִם יִמָּצְאוּ דְּבָרִים בַּדָּאִים וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מִן הַשֵּׁנִי מַמְזֵרִין לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ קֹדֶם גֵּרוּשִׁין הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא תַּחֲזִירֶנָּה עוֹלָמִית וְשׁוּב אֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר כֵּן שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּדַע שֶׁאָסוּר לוֹ לְהַחֲזִירָהּ אֲפִלּוּ לֹא תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר וְלֹא חָשׁ לְהַמְתִּין וְלִבְדֹּק אַחַר הַדְּבָרִים גִּלָּה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו: וְאִי לָא מָצֵי מְקַלְקֵל לַהּ שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר שֶׁמּוֹצִיאָהּ מִשּׁוּם שֵׁם רַע וְכֵיוָן דְּלָא מָצֵי לְקַלְקְלָהּ מִשֶּׁנִּיסֵּת לֹא אָסְרוּ לוֹ לְהַחֲזִירָהּ עַל שֶׁלֹּא נִיסֵּת: וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר כו' תִּקְּנוּ חֲכָמִים לְמוֹצִיאָהּ שֶׁיֹּאמַר לָהּ כֵּן וּמִיהוּ בֵּין אָמַר בֵּין לֹא אָמַר לֹא יַחֲזִיר: קָסָבַר טַעְמָא דְּלָא יַחֲזִיר מִשּׁוּם קְנָס הוּא שֶׁלֹּא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל כו': וְנִמְצְאוּ דְּבָרִים בַּדָּאִין שֶׁל שֵׁם רַע וה"ה לְעִנְיַן נֶדֶר דְּהֵתֵר: אוֹמְרִים לוֹ קֹדֶם גֵּרוּשִׁין וְכֵיוָן דְּלָא חָשׁ וְגֵרְשָׁהּ תּוּ לָא מָצֵי לְקַלְקְלָהּ דְּגַלֵּי דַּעְתֵּהּ דְּלָא חֲבִיבָה עָלָיו כּוּלֵּי הַאי: מ"ט דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר נֶדֶר שֶׁהֻדַּר בְּרַבִּים אֵין לוֹ הֲפָרָה: וְלֹא הִכּוּם בַּגִּבְעוֹנִים כְּתִיב: נִשְׁבְּעוּ לָהֶם וַהֲוָה לְהוּ לְאִתְּשׁוּלֵי אַשְּׁבוּעָתַיְהוּ אִי לָאו מִשּׁוּם דְּהֻדַּר בְּרַבִּים: וְרַבָּנָן דְּאָמְרֵי דְּיֵשׁ לוֹ הֲפָרָה: הָתָם לָאו מִשּׁוּם דְּאֵין לוֹ הֲפָרָה הוּא דַּאֲפִילּוּ הֲפָרָה לֹא צָרִיךְ דְּמִי חָיְלָה שְׁבוּעָה עֲלַיְהוּ כְּלָל הֲלֹא בְּטָעוּת הָיְתָה: מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עָבְרוּ עַל שְׁבוּעָתָן: יָמִים שְׁנַיִם רַבִּים ג' גַּבֵּי זָבָה דָּרְשִׁינַן הָכִי בִּשְׁלְהֵי נִדָּה: עֵדָה עֲשָׂרָה דִּכְתִיב גַּבֵּי מְרַגְּלִים (בַּמִּדְבָּר י"ד:כ"ז) לָעֵדָה הָרָעָה יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב: אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה כְּלוֹמַר אֵינוֹ מַקְפִּיד בְּכָךְ הִלְכָּךְ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם מָצֵי לְקַלְקְלָהּ: מַאי תְּנָא לְעֵיל מִנֵּהּ בִּנְדָרִים שֶׁנָּדַר הוּא: דְּקָתָנֵי מַעֲשֶׂה הֲלֹא אֵין אָנוּ עֲסוּקִין אֶלָּא בִּנְדָרִים שֶׁנָּדְרָה הִיא: אֲבָל נֶדֶר הוּא שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה: יַחֲזִיר אִם יִרְצֶה דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְקִלְקוּלָא:

אִי אָמַר לַהּ הָכִי מָצֵי מְקַלְקֵל לַהּ נִרְאֶה דַּחֲשָׁשָׁא זוֹ אֵינָהּ כִּי אִם לַעַז בְּעָלְמָא וְלֹא שֶׁיִּהְיֶה מַמָּשׁ גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִים דְּהָא לֹא אָמַר ע"מ לאע"ג דִּבְכַמָּה דּוּכְתֵּי מְהַנֵּי גִּלּוּי דַּעַת כְּמוֹ שְׁטָר מַבְרַחַת דְּהָאִשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ (כְּתֻבּוֹת דַּף עט.) וְהָכָא וְלָא אִצְטְרִיכוּ לֵהּ זוּזֵי דְּפֶרֶק אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת (כְּתֻבּוֹת דַּף צז.) הָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר הָכִי מִדְּבָעֵי לר"מ תְּנַאי כָּפוּל לְכָךְ נִרְאֶה דְּלָא אָתֵי אֶלָּא לְלַעַז בְּעָלְמָא שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ לַעַז כְּדֵי לְהַחֲזִירָהּ אע"ג דִּכְבָר נִשֵּׂאת לְאַחֵר שַׁרְיָא לֵיהּ דִּזְנוּת דְּשׁוֹגֵג הוּא לְכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים דְּלָא יַחֲזִיר דְּהַשְׁתָּא שׁוּב לֹא יוֹצִיא לַעַז וְרַשִׁ"י פֵּי' דַּאֲפִילּוּ יֹאמַר אִילּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ כו' אֵינוֹ נֶאֱמָן דְּכֵיוָן דְּיוֹדֵעַ שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִירָהּ וְלֹא חָשׁ לְהַמְתִּין וְלִבְדּוֹק אַחַר הַדְּבָרִים גִּלָּה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו ולר"מ דִּבְעֵי תְּנַאי כָּפוּל כִּי לָא כַּפְלֵהּ לְמִלְּתֵהּ אֲפִילּוּ לַעַז לֵיכָּא וְהָא דְּקָאָמַר ר"מ כָּל נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם לֹא יַחֲזִיר הַיְנוּ בִּדְכַפְלֵהּ לְמִלְּתֵהּ וְלָא כַּפְלֵהּ לִתְנָאֵהּ דְּאִי כַּפְלֵהּ לִתְנָאֵהּ אֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁלֹּא יַחֲזִיר דִּלְעוֹלָם אִיכָּא קִלְקוּלָא: **שֶׁלֹּא** יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת כו' הָנֵי תְּרֵי לִישָּׁנֵי דְּרַב יוֹסֵף אַלִּיבָּא דת"ק פְּלִיגֵי דְּלִישָּׁנָא קַמָּא סָבַר כֵּיוָן דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין נָמֵי מִשּׁוּם שֵׁם רַע וְהָתָם אֵין שַׁיָּךְ פְּרִיצוּת דְּמַה לָּהּ לַעֲשׂוֹת אִם מוֹצִיאִין ש"ר עָלֶיהָ אֶלָּא טַעְמָא מִשּׁוּם קִלְקוּלָא הוּא וְלִשָּׁנָא בָּתְרָא סָבַר דִּבְמוֹצִיא ש"ר לָא מָצֵי מְקַלְקֵל לַהּ דְּכֵיוָן דְּמִשּׁוּם ש"ר מְגָרְשָׁהּ דַּעְתּוֹ בְּכָל עִנְיָן לְגָרְשָׁהּ אֲפִי' יְהֵא בָּטֵל וְכֵן בִּנְדָרִים דְּמִסְתַּבְּרָא דְּחַד טַעְמָא הָוֵי בְּתַרְוַיְהוּ וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּמַיְיתֵי תַּנְיָא כְּלִישָּׁנָא קַמָּא מלר"מ אַת"ק דְּלָא מַיְיתֵי אֶלָּא דְּשַׁיָּךְ בְּמוֹצִיא ש"ר מִשּׁוּם קִלְקוּלָא וְהוּא הַדִּין לת"ק וא"ת וְלִלִּישָּׁנָא בָּתְרָא דְּרַב יוֹסֵף דְּטַעְמָא מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא מְנָא לַן דִּפְלִיגֵי רַבָּנַן עֲלֵהּ דְּר' יְהוּדָה וְסָבְרִי דְּנֶדֶר שֶׁהֻדַּר בְּרַבִּים יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה דְּקָאָמַר וְרַבָּנַן מִי חָיְלָא כו' וי"ל דְּהָךְ סוּגְיָא אָתְיָא כְּלִישָּׁנָא קַמָּא דְּטַעְמַיְהוּ מִשּׁוּם קִלְקוּל א"נ הָא דְּקָאָמַר וְרַבָּנַן הַיְנוּ ר"מ ור"א דְּאָמְרִי לֹא אָסְרוּ צָרִיךְ כו' דְּקָסָבְרִי טַעְמָא מִשּׁוּם קִלְקוּלָא וַאֲפִילּוּ בְּהֻדַּר בְּרַבִּים קָאָמַר דְּלָא אָסְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ דְּאִי בְּרַבִּים אָסוּר מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא הוה"ל לְמֵימַר לֹא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים אָסְרוּ מִפְּנֵי דְּיָדְעוּ בּוֹ רַבִּים וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵין צָרִיךְ: **כֵּיוָן** דְּאָמְרוּ מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְכוּ' וא"ת בלא"ה מִי חָיְלָא שְׁבוּעָה וְהָא הָוֵי נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה דִּכְתִיב (דְּבָרִים כ':ט"ז) לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה וְאַע"ג דְּאָמְרִי' בִּירוּשַׁלְמִי דִּשְׁבִיעִית פֶּרֶק שִׁשִּׁי אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי שָׁלֹשׁ פְּרוֹזְלוֹגְמָאוֹת שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ מִי שֶׁהוּא רוֹצֶה לִפְנוֹת יִפְנֶה לְהַשְׁלִים יַשְׁלִים לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה יַעֲשֶׂה מִלְחָמָה גִּרְגָּשִׁי פָּנָה וְהָלַךְ לְאַפְרִיקָא גִּבְעוֹנִים הִשְׁלִימוּ שֶׁנֶּא' (יְהוֹשֻׁעַ י':א') וְכִי הִשְׁלִימוּ יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים עָשׂוּ מִלְחָמָה וְנָפְלוּ הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן כִּדְקָאָמַר עַד שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ אֲבָל מִשֶּׁנִּכְנְסוּ מַשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לְהַשְׁלִים וּלְכָךְ הֻצְרְכוּ לְהַעֲרִים וְלוֹמַר מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאנוּ וְי"ל דְּעַל כָּרְחָךְ בְּאֵין רוֹצִים לְהַשְׁלִים כְּתִיב לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה כִּדְמוֹכְחֵי קְרָאֵי (דְּבָרִים כ':י'-י"ח) וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם וְגוֹ' וְאִם לֹא תַשְׁלִים עִמָּךְ וְגוֹ' רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים וְגוֹ' לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה וא"ת מ"ט דְּרַבִּי יְהוּדָה הָא וַדַּאי שְׁבוּעָה בְּטָעוּת הֲוַאי וְעוֹד לְר' יְהוּדָה הֵיאַךְ הִנִּיחוּם בָּאָרֶץ הַכְּתִיב (שְׁמוֹת כ"ג:ל"ג) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ וְגוֹ' וַהֲוָה לֵיהּ נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה וע"כ מִשּׁוּם חִלּוּל הַשֵּׁם הוּא כִּדְאָמְרִי רַבָּנָן וְי"ל דְּקָסָבַר ר' יְהוּדָה דְּאִי אִיתָא דְּיֵשׁ לוֹ הֲפָרָה לֹא הָיָה בַּדָּבָר חִלּוּל הַשֵּׁם וא"ת בְּלֹא חִלּוּל הַשֵּׁם נָמֵי אֵין יְכוֹלִין לְהָרְגָן כֵּיוָן דְּבָאִין לְהִתְגַּיֵּר כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל (גִּטִּין דַּף מה.) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי יָכוֹל בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כו' וְאָמְרִינַן נָמֵי בְּפֶרֶק אֵלּוּ נֶאֱמָרִין (סוֹטָה דַּף לה:) וְכָתְבוּ לָהֶן מִלְּמַטָּה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת וְגוֹ' הָא לָמַדְתָּ שֶׁאִם חוֹזְרִין בִּתְשׁוּבָה שֶׁמְּקַבְּלִין אוֹתָן וְהַהוּא קְרָא בְּז' אֻמּוֹת כְּתִיב וְי"ל דְּאִי לָאו חִלּוּל הַשֵּׁם נְהִי שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לְהָרְגָן הָיוּ יְכוֹלִין לְגָרְשָׁן מֵעָרֵיהֶם וְעוֹד דְּבְאוֹתָהּ שָׁעָה לֹא בָּאוּ לְהִתְגַּיֵּר כִּי אִם אַחֲרֵי כֵן: **רַב** נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר שְׁלֹשָׁה נִרְאֶה דְּעַל דַּעַת רַבִּים לָא בָּעֵי אֶלָּא שְׁנַיִם דִּבְפֶרֶק שְׁבוּעַת הַדַּיָּינִין (שְׁבוּעוֹת דַּף לט.) כְּשֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל הֱווּ יוֹדְעִים שֶׁלֹּא עַל דַּעְתְּכֶם אֲנִי מַשְׁבִּיעַ אֶתְכֶם וְכוּ' וּפֵרֵשׁ שָׁם בַּקּוּנְטְרֵס דְּהַיְנוּ עַל דַּעַת רַבִּים וּמִיהוּ לְפ"ז לֹא הָיָה הֶתֵּר לַחֲרָמוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה וְנִרְאֶה דְּלָא אָמַר מֹשֶׁה כֵּן אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲרִימוּ כִּדְמְפָרֵשׁ הָתָם מִשּׁוּם קַנְיָא דְּרָבָא וְכֵן עַתָּה אֵין עוֹשִׂין אֶלָּא בִּשְׁבִיל כָּךְ וא"ת עַל דַּעַת יָחִיד נָמֵי לֹא יְהֵא לוֹ הֲפָרָה כֵּיוָן דְּתָלָה בּוֹ נִדְרוֹ וְי"ל דִּמְבַטֵּל דַּעְתּוֹ מִשּׁוּם רַבִּים וְלֹא מִשּׁוּם יָחִיד:

מסורת הש"ס

א נדה יב:; תוספתא גיטין
ב כתובות עד:; בבא בתרא סד:
ג לקמן עד:

תורה אור השלם

וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בַּיהֹוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלֹּנוּ כָל־הָעֵדָה עַל־הַנְּשִׂיאִים [יהושע ט, יח]

וַיֵּלְכוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְרִית [יהושע ט, ו]

וְאִשָּׁה כִּי־יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא [ויקרא טו, כה]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין מח:

מַאי "קוּנָּם"? אָמַר רַב הוּנָא, בְּאוֹמֵר: "יֵאָסְרוּ כָּל פֵּירוֹת שֶׁבָּעוֹלָם עָלַי אִם אֵינִי מְגָרְשָׁהּ". [א](א)וְהִתִּירוּ לוֹ שֶׁיַּחְזִירֶנָּה: פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא לִיגְזוֹר מִשּׁוּם דְּרַבִּי נָתָן – דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: הַנּוֹדֵר – כְּאִילּוּ בָּנָה בָּמָה, וְהַמְקַיְּימוֹ – כְּאִילּוּ הִקְרִיב עָלֶיהָ קָרְבָּן; קָא מַשְׁמַע לַן. מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם: מַאי תִּיקּוּן הָעוֹלָם אִיכָּא? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אַרֵישָׁא. רָבִינָא אָמַר: לְעוֹלָם אַסֵּיפָא, וְהָכִי קָתָנֵי: אֵין בָּזוֹ מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. [ב]מַתְנִי' הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אַיְלוֹנִית, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַחְזִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יַחְזִיר. נִישֵּׂאת לְאַחֵר וְהָיוּ לָהּ בָּנִים הֵימֶנּוּ, וְהִיא תּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ; אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אוֹמֵר לַהּ: שְׁתִיקוּתִיךְ יָפָה מִדִּיבּוּרִיךְ. (ב)גְּמָ' לְמֵימְרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה חָיֵישׁ לְקִלְקוּלָא, וְרַבָּנַן לָא חָיְישִׁי לְקִלְקוּלָא?! וְהָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ! דִּתְנַן: הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע – לֹא יַחְזִיר, וּמִשּׁוּם נֶדֶר – לֹא יַחְזִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁיָּדְעוּ בּוֹ רַבִּים – לֹא יַחְזִיר, וְשֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים – יַחְזִיר. אַלְמָא [רַבָּנַן חָיְישִׁי לְקִלְקוּלָא], וְרַבִּי יְהוּדָה לָא חָיֵישׁ לְקִלְקוּלָא! אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵיפוֹךְ. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: נִישֵּׂאת לְאַחֵר וְהָיוּ לָהּ בָּנִים הֵימֶנּוּ, וְהִיא תּוֹבַעַת כְּתוּבָּתָהּ; אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אוֹמֵר לָהּ: "שְׁתִיקוּתִיךְ יָפָה מִדִּיבּוּרִיךְ" – מִכְּלָל דְּרַבִּי יְהוּדָה חָיֵישׁ לְקִלְקוּלָא! הָא נָמֵי אֵיפוֹךְ. אַבָּיֵי אָמַר: לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ, וְרַבִּי יְהוּדָה בְּהָהִיא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי מֵאִיר וְסָבַר לַהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר – בְּצָרִיךְ סָבַר לַהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ סָבַר לַהּ כְּרַבִּי מֵאִיר. (ג)אָמַר רָבָא: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה קַשְׁיָא, דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא?! [גד](ד)אֶלָּא אָמַר רָבָא: דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא – כִּדְשַׁנֵּינַן. דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא, מַאן חֲכָמִים – רַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: בָּעֵינַן תְּנַאי כָּפוּל, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בִּדְלָא כַּפְלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ. [ה]מַתְנִי' הַמּוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בָּנָיו לַגּוֹיִם – אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, אֲבָל פּוֹדִין אֶת הַבָּנִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. [ו]גְּמָ' אָמַר רַב אַסִּי: וְהוּא שֶׁמָּכַר וְשָׁנָה וְשִׁילֵּשׁ. הָנְהוּ בְּנֵי בֵּי מִיכְסֵי, דְּיָזְפִי זוּזֵי מִגּוֹיִם וְלָא הֲוָה לְהוּ לְמִפְרְעִינְהוּ. אָתוּ וְקָא גָּרְבִי לְהוּ, אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא. אֲמַר לְהוּ: מַאי אֶיעְבֵּיד לְכוּ, דִּתְנַן: הַמּוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בָּנָיו לַגּוֹיִם – אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא: לִימַּדְתַּנִי רַבֵּינוּ, וְהוּא שֶׁמָּכַר וְשָׁנָה וְשִׁילֵּשׁ! אֲמַר לֵיהּ: הָנֵי מִרְגַּל רְגִילִי דְּעָבְדִי הָכִי. הַהוּא גַּבְרָא דְּזַבֵּין נַפְשֵׁיהּ לְלוּדָאֵי. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לֵיהּ:

פִּירְקַן!

מַאי קוֹנָם הֲלֹא קוֹנָם לְשׁוֹן הֶקְדֵּשׁ הוּא שֶׁאוֹסֵר הַדָּבָר עָלָיו בְּהֶקְדֵּשׁ וּמָה אָסַר זֶה עָלָיו: בְּאוֹמֵר יֵאָסְרוּ כו' וְהָכִי קָאָמַר קוֹנָם פֵּרוֹת עָלַי אִם אֵינִי מְגָרְשֵׁךְ: פְּשִׁיטָא מַאי נִחוּשׁ לָהּ: בָּמָה בִּשְׁעַת אִסּוּר הַבָּמוֹת: וְהַמְקַיְּמוֹ וְלֹא נִשְׁאַל עָלָיו לְחָכָם לְהַתִּירוֹ: כְּאִלּוּ הִקְרִיב קָרְבָּן עַל הַבָּמָה וְגָמַר עֲוֹנוֹ שָׁלֵם לְפִי שֶׁעַ"י כֵּן הוּא מַרְגִּיל עַצְמוֹ בִּנְדָרִים וְהַאי כֵּיוָן דְּקִיֵּם נִדְרוֹ נִקְנְסֵהּ מִלְּהַחֲזִיר קמ"ל: אַרֵישָׁא קָאֵי דְּקָאָמַר לְעֵיל לֹא יַחֲזִיר וּמַסִּיק הָכָא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אִי מִשּׁוּם קִלְקוּלָא אִי מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יְהוּ פְּרוּצוֹת: אֵין בָּזוֹ וְכוּ' הָכִי קָאָמַר וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים שֶׁיַּחְזִירֶנָּה מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא נִמְצָא כָּאן לֶאֱסֹר: מַתְנִי' הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגֵט: מִשּׁוּם אַיְלוֹנִית שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ כְּשֶׁכְּנָסָהּ וּמִכָּל מָקוֹם צְרִיכָה גֵּט דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וּבָעַל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא יַחְזִיר שֶׁמָּא תִּנָּשֵׂא וְתֵלֵד וְיֹאמַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן אֲפִילּוּ נוֹתְנִין לִי ק' מָנֶה לֹא הָיִיתִי מְגָרְשִׁיךְ וּלְדַעַת כֵּן גֵּרַשְׁתִּיךְ שֶׁאִם יָבֹאוּ לָךְ סִימָנִים שֶׁאַחֲזִירֵךְ וְאִם יָדַעְתִּי שֶׁלֹּא תְּשׁוּבִי אֵלַי וְאֵת רְאוּיָה לֵילֵד לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ קֹדֶם גֵּרוּשִׁין הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁהַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אַיְלוֹנִית לֹא יַחֲזִירֶנָּה עוֹלָמִית: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יַחֲזִיר דְּלָא חָיְישִׁינַן לְקִלְקוּלָא: וְהִיא תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ מִן הָרִאשׁוֹן שֶׁהוֹצִיאָהּ בְּלֹא כְתֻבָּה מִשּׁוּם מֶקַח טָעוּת וְעַכְשָׁו נוֹדַע שֶׁלֹּא הִטְעַתּוּ: שְׁתִיקוּתִיךְ יָפָה לִיךְ שֶׁיֹּאמַר אִלּוּ יָדַעְתִּי בְּסוֹפִי נוֹתֵן לִיךְ כְּתֻבָּה לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ: גְּמָ' מִכְּלָל דְּרַבִּי יְהוּדָה חָיֵישׁ לְקִלְקוּלָא שֶׁמִּדְּבָרָיו לָמַדְנוּ שֶׁאִם יִרְצֶה לוֹמַר עַל מְנָת אַיְלוֹנִית גֵּרַשְׁתִּיךְ הָיָה מְקַלְקְלָהּ: לֹא תֵּיפוֹךְ וְר' יְהוּדָה דְּהָאי חָיֵישׁ לְקִלְקוּלָא וּגְבֵי נֶדֶר הַיְנוּ טַעְמָא דְּלָא חָיֵישׁ דְּקָסָבַר לֵיכָּא קִלְקוּלָא דִּבְנֶדֶר הַצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם סָבַר לָהּ כְּר' אֶלְעָזָר דְּאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בְּבֵ"ד הִלְכָּךְ לָא מָצֵי לְמֵימַר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ כו' וּבְשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר דְּאֵין הַבַּעַל טוֹעֶה בְּנֶדֶר שֶׁבִּגְלָלוֹ לְהָפֵר וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לְאַחַר זְמַן אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲנִי יָכוֹל לְהָפֵר לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ: מַאן חֲכָמִים דְּאָמְרֵי הָכָא יַחֲזִיר: רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין (דַּף סא.) כָּל תְּנַאי שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל כִּתְנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אִם יַעַבְרוּ אִם לֹא יַעַבְרוּ אֵינוֹ תְּנַאי: וְהָכָא בִּדְלָא כַּפְלֵיהּ שֶׁלֹּא אָמַר בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין אֶלָּא הֱוֵי יוֹדַעַת שֶׁמִּשּׁוּם אַיְלוֹנִית אֲנִי מוֹצִיאֵךְ וְלֹא אָמַר לָהּ וְאִם אִי אַתְּ אַיְלוֹנִית לֹא יְהֵא גֵּט הִלְכָּךְ הָוֵי גֵּט אֲפִילּוּ אֵינָהּ אַיְלוֹנִית וְלָא מָצֵי לְקַלְקְלָהּ: מַתְנִי' אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ אִם רָגִיל בְּכָךְ כִּדְמוֹקֵי בַּגְּמָרָא וְהוּא שֶׁמָּכַר וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ: גְּמָ' בְּנֵי בֵּי מִיכְסֵי מָקוֹם: גַּרְבֵי לְהוּ הָיוּ שׁוֹבִין אוֹתָם לַעֲבָדִים: לְלוּדָאֵי אֻמָּה שֶׁאוֹכְלִין בְּנֵי אָדָם:

הַנּוֹדֵר כְּאִלּוּ בָּנָה בָּמָה מְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ אֱלִיָּהוּ מִשּׁוּם דְּאָתְיָא בִּגְזֵרָה שָׁוָה דַּחֲלָלָה כְּתִיב הָכָא (דְּבָרִים כ"ג:כ"ג) כִּי תֶחְדַּל לִנְדֹּר וּכְתִי' הָתָם (יְשַׁעְיָהוּ ב':כ"ב) חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם וְגוֹ' כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא וְדָרְשִׁינַן. אַל תִּקְרֵי בַּמֶּה אֶלָּא בָּמָה וּבְרֵישׁ פֶּרֶק אַרְבָּעָה נְדָרִים (נְדָרִים כב.) יָלֵיף בְּהַאי גְּזֵרָה שָׁוָה דְּנִקְרָא רָשָׁע דִּכְתִיב שָׁם רְשָׁעִים חָדְלוּ רֹגֶז (אִיּוֹב ג':י"ז): הַמּוֹצִיא אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אַיְלוֹנִית מַשְׁמַע הָכָא דְּאַיְלוֹנִית בָּעֲיָא גֵּט וְתֵימַהּ דִּבְרֵישׁ יְבָמוֹת (דַּף ב:) מַשְׁמַע דְּלָא בָּעֲיָא גֵּט דְּהָווּ קִדּוּשֵׁי טָעוּת דִּתְנַן וְכֻלָּן שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁמֵּאֲנוּ אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ אַיְלוֹנִית צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא מַיְירֵי בִּסְפֵק אַיְלוֹנִית וּמוֹצִיאָהּ מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ אַיְלוֹנִית תֵּדַע מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא נִשֵּׂאת לְאַחֵר וְהָיוּ לָהּ בָּנִים וְאִלּוּ וַדַּאי אַיְלוֹנִית אֵין לָהּ רְפוּאָה מִדִּפְלִיגִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא בְּהֶעָרֵל (שָׁם דַּף עט:) בִּסְרִיס חַמָּה דְּיֵשׁ לוֹ רְפוּאָה וְחוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ וּבְאַיְלוֹנִית לָא פְּלִיגִי וְדָרְשִׁינַן בפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף יב.) אֲשֶׁר תֵּלֵד פְּרָט לְאַיְלוֹנִית וְהָא דְּאָמַר (שָׁם דַּף סד:) שָׂרָה אִמֵּנוּ אַיְלוֹנִית הָיְתָה אֵין מַזְכִּירִין מַעֲשֵׂה נִסִּים כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי אִיּוֹב בְּרֵישׁ אֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף מג.) וְהָא דִּפְלִיגִי בְּהַמַּדִּיר (כְּתֻבּוֹת דַּף עג.) בְּקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי וּכְנָסָהּ סְתָם דְּבָעֵי' גֵּט מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת הַיְנוּ בִּשְׁאָר מוּמִין דִּמְחַל אֲבָל בְּאַיְלוֹנִית לָא מָחֵיל וְעוֹד דְּמוּמִין מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ שֶׁמָּא לֹא יִתְקַיֵּם הַתְּנַאי דִּשְׁכִיחֵי וּבוֹעֵל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין אֲבָל אַיְלוֹנִית דְּלָא שְׁכִיחַ לָא מַסִּיק לִבְעֹל לְשֵׁם קִדּוּשִׁין וְהָא דִּתְנַן פֶּרֶק אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת (כְּתֻבּוֹת ק:) הַמְמָאֶנֶת וְהַשְּׁנִיָּה וְהָאַיְלוֹנִית אֵין לָהֶן כְּתֻבָּה דְּמַשְׁמַע אֲבָל גִּטָּא בָּעֵי דְּהָכִי דַּיֵּיק בְּהַמַּדִּיר (שָׁם דַּף עג.) גַּבֵּי כְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ כו' מִשּׁוּם שְׁנִיָּה נָקַט הָכִי דְּעַל כָּרְחָךְ מְמָאֶנֶת לָא בָּעֲיָא גֵּט אִי נָמֵי בְּהַמַּדִּיר לָא דַּיֵּיק אֶלָּא מִשּׁוּם דְּתָנֵי בְּרֵישָׁא אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וּבְסֵיפָא תָּנָא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה וְהָא דְּאָמְרִינַן (יְבָמוֹת סח:) קָטָן וּקְטַנָּה לֹא חוֹלְצִין כו' קְטַנָּה שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אַיְלוֹנִית וְלָא אָמְרִינַן תִּתְיַבֵּם מִמָּה נַפְשָׁךְ דְּאִי אַיְלוֹנִית הִיא הֲרֵי הֵן קִדּוּשֵׁי טָעוּת וּשְׁרִיָּא לַשּׁוּק אוֹמֵר ר"ת דְּהָתָם בִּדְקַדְּלָה עִנּוּיֵהּ וכה"ג מְשַׁנֵּי בְּפֶ' בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף סט:): אוֹמֵר לָהּ שְׁתִיקוּתִיךְ יָפֶה מִדִּבּוּרֵיךְ וְאִם תֹּאמַר וְאִם הִיא שָׁתְקָה אֲנַן מִי שָׁתְקִינַן דְּהָכִי פָּרֵיךְ רַב פַּפָּא בס"פ הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סה.) גַּבֵּי נִשֵּׂאת לָרְבִיעִי וְהָיוּ לָהּ בָּנִים וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם נָמֵי לָא הָוֵי אֶלָּא לַעַז דְּהָא סְתָם גֵּרְשָׁהּ וְלֹא הִתְנָה כִּדְפָרֵשִׁית הָכָא וּפָרִיךְ רַב פַּפָּא דַּהֲוָה לָן לְתַקֵּן נָמֵי הָתָם דְּלָא יַחֲזִיר שֶׁלֹּא יְהֵא לַעַז כִּדְתַקֵּין הָכָא וּמְשַׁנֵּי אֶלָּא וַדַּאי בְּלָאו הָכִי אֲפִילּוּ לַעַז לֵיכָּא דְּהַשְׁתָּא הוּא דְּבָרִית וּמֵהַאי טַעְמָא לָא מָצֵי לְמִתְבַּע כְּתֻבָּה אֲבָל הָכָא אִם הִיא שָׁתְקָה אֲנַן נָמֵי שָׁתְקִינַן דְּלֵיכָּא לַעַז כֵּיוָן דְּתַקּוּן דְּלָא יַחֲזִיר וְאִי אָתְיָא לְמִתְבַּע כְּתֻבָּה מָצֵי אֲמַר לַהּ אַדַּעְתָּא דְיָהֲבָנָא כְּתֻבָּה לֹא גֵּרַשְׁתִּיךְ וְהָתָם דְּאַיְירֵי בַּעֲקָרָה דַּוְקָא שַׁיָּיךְ הַשְׁתָּא הוּא דְּבָרִית אֲבָל הָכָא דְּאַיְירֵי בִּסְפֵק אַיְלוֹנִית כִּדְפֵרַשְׁנוּ לֹא שַׁיָּיךְ לוֹמַר הַשְׁתָּא הוּא דְּבָרִית וַאֲפִילּוּ לְרַבָּנָן דְּלָא חָיְישִׁי הָכָא לְקִלְקוּלָא פָּרִיךְ הָתָם שַׁפִּיר אֲנַן מִי שָׁתְקִינַן דְּמוֹדוּ רַבָּנָן הָתָם דְּמִשּׁוּם דְּאֵין לָהּ בָּנִים גֵּרְשָׁהּ שֶׁכְּבָר נִשֵּׂאת לִשְׁנַיִם וְלֹא הָיוּ לָהּ בָּנִים וְאִם תֹּאמַר בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְנִדָּה (דַּף יב:) גַּבֵּי אִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ וֶסֶת פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא דְּלָא יַחֲזִיר וּמְשַׁנֵּי לֹא צְרִיכָא דַּהֲדַר אִתָּקַן מַהוּ דְּתֵימָא לַהֲדְרַהּ קמ"ל זִמְנִין דְּאָזְלָא וּמִנַּסְּבָא כו' וְאַמַּאי לֹא אָמְרִינַן הָתָם הַשְׁתָּא הוּא דְּבָרִית וְיֵ"ל דְּהָתָם כֵּיוָן שֶׁנִּתְרַפְּאת הֲרֵי הָיָה מוֹעִיל לָהּ סַם רְפוּאָה וּלְהָכִי מָצֵי מְקַלְקֵל לָהּ דְּאוֹמֵר אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ רְפוּאָה לְזוֹ הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ לָהּ סַם לִרְפוּאָה:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' כה, סמג לאוין רמב, טוש"ע יו"ד סי' רג סעי' ג:

ב מיי' פ"י מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' י סעי' ג:

ג סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' י סעי' ג:

ד מיי' פ"י מהל' גירושין הל' יג:

ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יג, סמג עשין קסב, טוש"ע יו"ד סי' רנב סעי' ה:

ו מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יג, סמג עשין קסב, טוש"ע יו"ד סי' רנב סעי' ו:

מסורת הש"ס

א יבמות קטן; נדרים ס; נדרים כב.

ב כתובות כד.; סוטה ח.; ברכות יז:

ג סנהדרין מה.; מנחות סח.; ביצה כט.; בבא בתרא ל.; בכורות לד:

ד תוספות על כתובות עד:

גליון הש"ס

גמ' באומר יאסרו כל פירות. ע' לעיל דף לה ע"א תוד"ה ונודרת:

[א]פִּירְקַן! אֲמַר לֵיהּ: תְּנַן: הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ וְאֶת בָּנָיו לַגּוֹיִם – אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, אֲבָל פּוֹדִין אֶת הַבָּנִים – מִשּׁוּם קִלְקוּלָא, וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא דְּאִיכָּא קְטָלָא. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַבִּי אַמֵּי: הַאי יִשְׂרָאֵל מוּמָר הוּא, דְּקָא חָזוּ לֵיהּ דְּקָאָכֵיל נְבֵילוֹת וּטְרֵיפוֹת! אֲמַר לְהוּ: אֵימָא לְתֵיאָבוֹן הוּא דְּקָאָכֵיל. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְהָא זִמְנִין דְּאִיכָּא הֶיתֵּירָא וְאִיסּוּרָא קַמֵּיהּ, וְשָׁבֵיק הֶיתֵּירָא וְאָכֵיל אִיסּוּרָא! אֲמַר לֵיהּ: זִיל, לָא קָא שָׁבְקִי לִי דְּאֶפְרְקִינָּךְ. רֵישׁ לָקִישׁ זַבֵּין נַפְשֵׁיהּ לְלוּדָאֵי, שְׁקַל בַּהֲדֵיהּ חַיְיתָא וְגֻלְגַּלְתָּא, אֲמַר: גְּמִירִי דְּיוֹמָא בָּתְרָא כֹּל דְּבָעֵי מִינַּיְיהוּ עָבְדִי לֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלֵיחוּל אַדְמֵיהּ. יוֹמָא בָּתְרָא אֲמַרוּ לֵיהּ: מַאי נִיחָא לָךְ? אֲמַר לְהוּ: בָּעֵינָא אֶקְמְטִינְכוּ וְאוֹתְבִינְכוּ, וְכֹל חַד מִינַּיְיכוּ אֶמְחְיֵהּ חַיְיתָא וּפַלְגָא. קַמְטִינְהוּ וְאוֹתְבִינְהוּ, כֹּל חַד מִינַּיְיהוּ כַּד מַחְיֵיהּ חַד חַיְיתָא נְפַק נִשְׁמְתֵיהּ. חַרְקִינֵיהּ לְשִׁינֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: אַחוּכֵי קָא מְחַיְּיכַתְּ בִּי? אַכַּתִּי פָּשׁ לָךְ גַּבֵּי פַּלְגָא דְּחַיְיתָא. קַטְלִינְהוּ כּוּלְּהוּ. נְפַק וַאֲתָא, יָתֵיב קָאָכֵיל וְשָׁתֵי. אֲמַרָה לֵיהּ בְּרַתֵּיהּ: לָא בָּעֵית מִידֵּי לְמִזְגָּא עֲלֵיהּ? אֲמַר לַהּ: בִּתִּי, כְּרֵיסִי כָּרִי. כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ שְׁבַק קַבָּא דְּמוֹרִיקָא, קְרָא אַנַּפְשֵׁיהּ: "וְעָזְבוּ לַאֲחֵרִים חֵילָם".

[ב]מַתְנִי' הַמּוֹכֵר אֶת שָׂדֵהוּ לְגוֹי – לוֹקֵחַ וּמֵבִיא מִמֶּנּוּ בִּכּוּרִים, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. [ג-ד]גְּמָ' אָמַר רַבָּה: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַ מִידֵּי מַעֲשֵׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לִי הָאָרֶץ" – לִי קְדוּשַּׁת הָאָרֶץ; אֲבָל יֵשׁ קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַחְפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם". וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַ מִידֵּי מַעֲשֵׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּגָנְךָ" – וְלֹא דְּגַן גּוֹי; אֲבָל אֵין קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַחְפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַה' הָאָרֶץ". בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: "דְּגָנְךָ" – וְלֹא דְּגַן גּוֹי, וּמָר סָבַר: דִּיגּוּנְךָ, וְלֹא דִּיגּוּן גּוֹי. [ה(א)]אָמַר רַבָּה: מְנָא אָמֵינָא לַהּ? דִּתְנַן: הַלֶּקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה שֶׁל גּוֹי – חַיָּיבִין בְּמַעֲשֵׂר, אֶלָּא אִם כֵּן הִפְקִיר. הֵיכִי דָמֵי? אִילֵימָא דְּיִשְׂרָאֵל וְלַיקְטִינְהוּ גּוֹי – "אֶלָּא אִם כֵּן הִפְקִיר"?! הָא מַפְקְרִי וְקָיְימִי! אֶלָּא לָאו דְּגוֹי – וְלַקְטִינְהוּ יִשְׂרָאֵל; טַעְמָא דְּהִפְקִיר, הָא לֹא הִפְקִיר – חַיָּיב! לָא, לְעוֹלָם דְּיִשְׂרָאֵל וְלַקְטִינְהוּ גּוֹי, וּדְקָא אָמְרַתְּ: הָא מַפְקְרִי וְקָיְימִי, נְהִי דְּמַפְקְרִי אַדַּעְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל, אַדַּעְתָּא דְּגוֹי מִי מַפְקְרִי?! [ו(ב)]תָּא שְׁמַע: יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח שָׂדֶה מִגּוֹי עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ, וְחָזַר וּמְכָרָהּ לוֹ מִשֶּׁהֵבִיאָה שְׁלִישׁ – חַיֶּיבֶת בְּמַעֲשֵׂר, שֶׁכְּבָר נִתְחַיְּיבָה. נִתְחַיְּיבָה – אִין, לֹא נִתְחַיְּיבָה – לָא! [ז-ט]הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּסוּרְיָא, וְקָסָבַר: כִּיבּוּשׁ יָחִיד לָא שְׁמֵיהּ כִּיבּוּשׁ. [(ג)]תָּא שְׁמַע: יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁלָּקְחוּ שָׂדֶה בְּשׁוּתָּפוּת –

טֶבֶל

פִּרְקַן פְּלָנִי: מִשּׁוּם קִלְקוּלָא שֶׁלֹּא יִטָּמְעוּ בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְיִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם וּבְחַיֵּי אֲבִיהֶן לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי דְּמִנְטַר לְהוֹן אֲבָהֶן: אֵימָא לְתֵיאָבוֹן הוּא דְּקָאָכֵל וְלָא הָוֵי מִין אֶלָּא מוּמָר וּבְמִינִים הוּא דְּאָמְרִינַן מוֹרִידִים אֲבָל לֹא מַעֲלִין אֲבָל מוּמָר אָמְרִי' הָתָם סַמֵּי מִכָּאן מוּמָר: וְאָכֵיל אִיסּוּרָא עֵדִים הֵעִידוּ עָלָיו כֵּן וְהָוֵי אוֹכֵל נְבֵלוֹת לְהַכְעִיס: חַיְיתָא וְגֻלְגַּלְתָּא שַׂק קָשׁוּר וּפְקִיעַ וְעִגּוּל שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל עוֹפֶרֶת בְּתוֹכוֹ: דְּיוֹמָא בָּתְרָא כְּשֶׁהוֹרְגִין אוֹתוֹ: דְּלֵיחוּל אַדְמֵיהּ שֶׁיִּמְחֹל עַל דָּמוֹ: אֶקְמְטִינְכוּ וְאוֹתְבִינְכוּ לִקְשֹׁר אֶתְכֶם וּלְהוֹשִׁיבְכֶם: חַיְיתָא וּפַלְגָא כְּלוֹמַר מַכָּה וַחֲצִי מַכָּה: יָתֵיב קָאָכֵיל וְשָׁתֵי כָּל יָמָיו כָּל מַה שֶּׁהָיָה מִשְׂתַּכֵּר לֹא הָיָה מְגַמְגֵּם לְהַצְנִיעַ לְיוֹם מָחָר: לְמִזְגָּא עָלֶיהָ כַּר אוֹ כֶּסֶת לִישׁוֹן עָלָיו: כְּרֵיסִי כָּרִי בִּטְנִי וְשֻׁמָּן שֶׁבְּמֵעַי הוּא לִי כַּר וָכֶסֶת: מוֹרִיקָא כַּרְכֹּם: מַתְנִי' הָכִי גָּרְסִינַן לוֹקֵחַ וּמֵבִיא בִּכּוּרִים בְּכָל שָׁנָה צָרִיךְ לִקַּח מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בִּכּוּרֵי פֵּרוֹתֶיהָ בְּדָמִים יְקָרִים וּמְבִיאָם לִירוּשָׁלַיִם: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יְהֵא רָגִיל לִמְכֹּר קַרְקַע בא"י לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְגַם אִם מָכַר יַטְרִיחַ לַחֲזֹר אַחֲרֶיהָ וְלִפְדּוֹת: גְּמ' שֶׁאֵין קִנְיָן כו' אִם קָנָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים קַרְקַע בָּאָרֶץ אֵין קִנְיָנוֹ קָנוּי לְהַפְקִיעָהּ מִקְּדֻשָּׁתָהּ שֶׁלֹּא תִּתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר וְיִשְׂרָאֵל הַקּוֹנֶה מִמֶּנּוּ מִן הַפֵּרוֹת צָרִיךְ לְעַשֵּׂר: לִבְנֵי אָדָם לְכָל צָרְכֵיהֶן: דִּגּוּנְךָ וְלֹא דִּגּוּן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאִם מֵרְחָן עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהֵן שֶׁלּוֹ בִּשְׁעַת מֵרוּחַ שֶׁהוּא גְּמַר מְלַאכְתָּן לְמַעֲשֵׂר מֵרוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹטְרָן וַאֲפִי' לְקָחָן מִיִּשְׂרָאֵל בְּשִׁבֳּלִין אֲבָל אִם הִגְדִּילוּ בְּקַרְקַע הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּלְקָחָן יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבֳּלִין וּמֵרְחָן חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר דְּקַרְקַע א"י בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לֹא הֻפְקְעָה קְדֻשָּׁתָהּ: לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה סְתָמָן הֶפְקֵר וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁנֶּאֱמַר וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ (דברים יד) בְּמִי שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהֶן חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמְּךָ שֶׁהֲרֵי אַף לוֹ הֵן מֻפְקָרִין וְהַלֶּקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבֵי' חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר כו' וְהַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ לָהּ וְאָזֵיל: ה"ד אִילֵימָא דְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהִנִּיחָן יִשְׂרָאֵל בְּשָׂדֵהוּ וְלַקְטִינְהוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְקָאָמַר דְּאִם חָזַר עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְכָרָן לְיִשְׂרָאֵל חַיָּב לְעַשְּׂרָן אֶלָּא א"כ הִפְקִירָן יִשְׂרָאֵל רִאשׁוֹן בְּשָׂדֵהוּ: הָא מַפְקְרֵי וְקָיְמֵי דְּכָל לֶקֶט וְשִׁכְחָה וּפֵאָה הֶפְקֵר הֵן: אֶלָּא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיוּ מִשְּׂדֵה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִנִּיחָן כְּיִשְׂרָאֵל: וְלַקְטִינְהוּ עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וְכֵיוָן דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים לָא מִפַּקַּד לְהַנִּיחַ פֵּאָה וְלֶקֶט לָא חָיֵיל עֲלַיְיהוּ שְׁמָא אא"כ הִפְקִירָן עוֹבֵד כּוֹכָבִים מַמָּשׁ לְשֵׁם הֶפְקֵר וְלֹא לְשֵׁם פֵּאָה לְהַנִּיחַ סְתָם: הָא לֹא הִפְקִיר חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר אַלְמָא שָׂדֶה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים חַיֶּיבֶת בְּמַעֲשֵׂר: יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח שָׂדֶה זְרוּעָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהִשְׁהָה אֶצְלוֹ עַד שֶׁהֱבִיאָהּ שְׁלִישׁ וְחָזַר וּמְכָרָהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: חַיֶּיבֶת בְּמַעֲשֵׂר אִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְלָקַח מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵאוֹתָן הַפֵּרוֹת וּמֵרְחָן: שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב כְּשֶׁהֱבִיאָה שְׁלִישׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל דְּקַיְ"ל לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר בְּמַסֶּכֶת ר"ה (דף יב:) תְּבוּאָה וְזֵיתִים אַחַר שְׁלִישׁ: לֹא נִתְחַיְּבָה לָא אִם הֱבִיאָה שְׁלִישׁ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים פְּטוּרָה: בְּסוּרְיָא דְּמַעֲשֵׂר דִּידָהּ מִדְּרַבָּנָן וְשָׁם יֵשׁ קִנְיָן בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהַפְקִיעַ: כִּבּוּשׁ יָחִיד דָּוִד כְּבָשָׁהּ וְלֹא הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שָׁם וְהָיְתָה אֶרֶץ נוֹשָׁבָה:

ר"ל זָבִין נַפְשֵׁיהּ לְלוּדָאֵי קֹדֶם שֶׁחָזַר לְמוּטָב דְּמִסְתָּמָא לֹא הָיָה מְזַלְזֵל בְּעַצְמוֹ כָּל כָּךְ: כְּרֵיסִי כָּרִי דַּרְכָּן הָיָה לִשְׁכַּב עַל בִּטְנָם כִּדְאָמְרִי' בִּזְבָחִים (דף ה.) רֵישׁ לָקִישׁ רָמֵי אַמְּעוֹהִי וּמַקְשֵׁה: לוֹקֵחַ וּמֵבִיא בִּכּוּרִים זוֹ גִּרְסַת הַקּוּנְט' דְּקָגָרְסִינַן לֵיהּ לַחֲזֹר וְלִקַּח מִמֶּנּוּ אֲבָל כְּלֵי הַאי לָא גָּרְסִינַן לִקַּח מִמֶּנּוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת וּמִיהוּ קָשֶׁה לְר"ת דְּבִגְמ' מַיְתֵי רְאָיָה מֵהָא דְּיֵשׁ קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּמִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אִין דְּאוֹרָיְיתָא לָא מְנָא לֵהּ דִּלְמָא תִּקּוּן הָעוֹלָם קָאֵי אַהָא דִּמְחַיְּבוּהוּ לִקַּח וְאוֹמֵר ר"ת דִּבְרֹב סְפָרִים לֹא גָּרְסִינַן וּמֵבִיא בְּוָי"ו וְהָכִי קָאָמַר כָּל אָדָם הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ מֵבִיא בִּכּוּרִים לֹא שְׁנָא מוֹכֵר לֹא שְׁנָא אַחֵר וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל גָּרַס הַלּוֹקֵחַ מֵבִיא כו' וְכֵן בַּיְּרוּשַׁלְמִי: אָמַר רַבָּה אע"פ שֶׁאֵין קִנְיָן כו' וְהָא דְּתַנְיָא לְעֵיל (גיטין דף מג:) אע"פ שֶׁעָשָׂה יִשְׂרָאֵל נִמּוּסוֹ פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר אַלְמָא יֵשׁ קִנְיָן אִיכָּא לְאוֹקְמָא בְּסוּרְיָא כִּדְמְשַׁנֵּי לְקַמֵּיהּ וְהַהִיא דְּהַשּׁוֹאֵל (ב"מ דף קא.) דְּהַמְקַבֵּל שָׂדֶה אֲבוֹתָיו מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים דִּמְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ וְדָחֵי לָהּ הָתָם דִּלְעוֹלָם יֵשׁ קִנְיָן אע"פ שֶׁהַדִּחוּי אֱמֶת כִּדְלָיֵיק מִדְּנַקַט מֵצִיק מ"מ רְאָיָה גְּמוּרָה לֵיכָּא וּלְעוֹלָם מָצֵי לְמֵימַר רַבָּה דְּסָבַר אֵין קִנְיָן וּמִיהוּ אַשְׁכְּחַן ר"מ דְּסָבַר יֵשׁ קִנְיָן בספ"ק דע"ז (דף כא.) דְּאָמַר אֵין מַשְׂכִּירִין לָהֶן שָׂדוֹת מִשּׁוּם דְּמַפְקַע לְהוּ מִמַּעַשְׂרוֹת דְּכָל זְמַן שֶׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל כָּל מִי שֶׁזּוֹרְעָהּ חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר וְכִי זַבְּנָהּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַזּוֹרְעָהּ פָּטוּר דְּיֵשׁ קִנְיָן דְּאִי אֵין קִנְיָן אֵין זוֹ הַפְקָעָה מַה שֶּׁאֵין עוֹבֵד כּוֹכָבִים מְעַשֵּׂר קַרְקַע הַחַיֶּיבֶת דְּהָתָם פָּרִיךְ בַּיִת נָמֵי מַפְקִיעַ מִמְּזוּזָה וּמְשַׁנֵּי מְזוּזָה חוֹבַת הַדָּר הִיא וְאֵין זֶה הַפְקָעָה וְהָא דְּאָמַר ר' מֵאִיר בְּפֶרֶק רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (מנחות דף סו:) תּוֹרְמִין מִשֶּׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָתָם אַיְירֵי כְּשֶׁגְּדָלוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וּלְהָכִי מוֹקֵי פְּלֻגְתַּיְיהוּ בְּמֵרוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלֹא בְּיֵשׁ קִנְיָן וְכִי פָּרִיךְ הָכָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר תַּנָּא דְּאָמְרִי כר"מ אֶלָּא דִּמְשַׁנֵּי שַׁפִּיר: מָר סָבַר דִּגּוּנְךָ וְלֹא דִּגּוּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִתּוֹךְ פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס מַשְׁמַע דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא דִּלְרַבָּה דְּאָמַר אֵין קִנְיָן וְדָרֵישׁ דִּגּוּנְךָ וְלֹא דִּגּוּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִית לֵהּ מֵרוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פּוֹטֵר וּלְר"א דְּאָמַר יֵשׁ קִנְיָן וְדָרֵישׁ דְּגָנְךָ וְלֹא דְּגַן עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִית לֵהּ דְּמֵרוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ פּוֹטֵר וְקָשֶׁה דְּכַמָּה תַּנָּאִים נֶחְלְקוּ בְּמֵרוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאִם כֵּן כָּל אוֹתָם תַּנָּאִים נָמֵי נֶחְלְקוּ בְּיֵשׁ קִנְיָן וְאֵין קִנְיָן וֶהֱווּ לאחק דְּרַבָּה וְר' אֶלְעָזָר נֶחְלְקוּ בִּפְלוּגְתָּא דְּכָל הָנְהוּ תַּנָּאֵי וְעוֹד דְּמַשְׁמַע בִּמְנָחוֹת בְּפֶרֶק רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (מנחות דף סז.) דְּכוּלְּהוּ תַּנָּאֵי דָּרְשֵׁי דִּגּוּנְךָ וְלֹא דִּגּוּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים וַאֲפִילּוּ מַאן דִּמְחַיֵּיב מֵרוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶלָּא דְּדָרֵשׁ מִעוּט אַחַר מִעוּט דִּתְרֵי דְּגָנְךָ כְּתִיבֵי לְכָךְ נִרְאֶה דְּרַבָּה וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָתוּ כְּכוּלֵּי עָלְמָא וּלְרֵישׁ נָמֵי ר' אֶלְעָזָר דִּגּוּנְךָ וְלֹא דִּגּוּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִדִּכְתִיב דְּגָנְךָ וְלָא כְּתִיב תְּבוּאָתְךָ דְּאִי הֲוָה כְּתִיב תְּבוּאָתְךָ הֲוָה דָּרְשִׁינַן שַׁפִּיר נָמֵי תְּבוּאָתְךָ וְלֹא תְּבוּאַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמ"מ דָּרֵישׁ נָמֵי דְּגָנְךָ וְלֹא דְּגַן עוֹבֵד כּוֹכָבִים מִדְּלָא כְּתִיב דִּגּוּנְךָ בְּהֶדְיָא וא"ת כִּי הֵיכִי דְּדָרְשִׁי' גַּבֵּי דִּגּוּנְךָ לְמַאן דִּמְחַיֵּיב מֵרוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין מִעוּט אַחַר מִעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת הָכִי נָמֵי נִדְרוֹשׁ גַּבֵּי דְּגָנְךָ וי"ל דְּלָא מִסְתַּבֵּר לְאוֹקְמֵי מִעוּט אַחַר מִעוּט לְכָל מִלֵּי: אַדַּעְתָּא דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִי מַפְקְרִי וְהָא דִּפְלִיגִי ר' יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ בִּירוּשַׁלְמִי לפ"ו דְּמַסֶּכֶת פֵּאָה בְּהִפְקִיר לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר הֶפְקֵר הָוֵי מִלֵּי כִּי שָׁקֵיל לֵיהּ יִשְׂרָאֵל אֲבָל כִּי שָׁקֵיל לֵיהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים הֶפְקֵר בְּטָעוּת הוּא וְאֵינוֹ הֶפְקֵר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' מתנות עניים הל' יג, סמג עשין קסב, טוש"ע יו"ד סי' רנב סעי' ו:
ב מיי' פב' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' טו, סמג עשין קלט:
ג מיי' פב' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' טו:
ד מיי' פא' מהל' תרומות הל' י:
ה מיי' פב' מהל' תרומות הל' י:
ו מיי' פא' מהל' תרומות הל' יט:
ז מיי' פא' מהל' תרומות הל' ב:
ח מיי' פא' מהל' תרומות הל' ג:
ט מיי' פא' מהל' תרומות הל' יט:

מסורת הש"ס

א משנה פאה
ב חולין קלו.
ג חולין קלה:

תורה אור השלם

[תהילים מט, יא]
[דברים כו]
[ויקרא כה, כג]
[תהילים קטו, טז]
[תהילים קטו, קטז]
[תהילים כד, א]
[דברים יב, יז]
[דברים יח, ד]

[א](א)טֶבֶל וְחוּלִּין מְעוֹרָבִין זֶה בָּזֶה, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁל גּוֹי – פָּטוּר, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל – חַיָּיב. עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי אֶלָּא דְּמָר סָבַר "יֵשׁ בְּרֵירָה". וּמָר סָבַר "אֵין בְּרֵירָה"; אֲבָל דְּכוּלֵּי עָלְמָא – יֵשׁ קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַ מִיַּד מַעֲשֵׂר! הָכָא נָמֵי בְּסוּרְיָא; וְקָסָבַר כִּיבּוּשׁ יָחִיד לָא שְׁמֵיהּ כִּיבּוּשׁ. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָבִין, תָּא שְׁמַע: הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ לְגוֹי – לוֹקֵחַ וּמֵבִיא בִּיכּוּרִים מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם – אִין, מִדְּאוֹרָיְיתָא – לָא! אָמַר רַב אָשֵׁי: שְׁתֵּי תַּקָּנוֹת הֲווֹ – מֵעִיקָּרָא הֲווֹ מַיְיתִי מִדְּאוֹרָיְיתָא; כֵּיוָן דַּחֲזוֹ דְּקָא מִקְרִי וּמְזַבְּנִי, דְּסָבְרִי בִּקְדוּשְׁתַּיְיהוּ קָיְימָן, תַּקִּינוּ לְהוּ דְּלָא לַיְיתוּ; [ב](ב)כֵּיוָן דַּחֲזוֹ דְּמַאן דְּלָא סַגִּי לֵיהּ – מְזַבֵּן, וְקָא מִשְׁתַּקְּעָן בְּיַד גּוֹיִם, הֲדַר תַּקִּינוּ לְהוּ דְּלַיְיתוֹ.

[ב]אִיתְּמַר: הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ לְפֵירוֹת, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֵבִיא וְקוֹרֵא. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. [ג](ג)רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מֵבִיא וְקוֹרֵא – קִנְיַן פֵּירוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא – קִנְיַן פֵּירוֹת לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי. [ד]אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ: "וּלְבֵיתֶךָ" – מְלַמֵּד, שֶׁאָדָם מֵבִיא בִּיכּוּרֵי אִשְׁתּוֹ, וְקוֹרֵא. אֲמַר לֵיהּ: שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב "וּלְבֵיתֶךָ". וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: "וּלְבֵיתֶךָ" – מְלַמֵּד, שֶׁאָדָם מֵבִיא בִּיכּוּרֵי אִשְׁתּוֹ וְקוֹרֵא – הָתָם הוּא דִּכְתִיב "וּלְבֵיתֶךָ", אֲבָל בְּעָלְמָא – לָא! אֲמַר לֵיהּ: טַעְמָא דִּידִי נָמֵי מֵהָכָא קָאָמֵינָא. [ה]אֵיתִיבֵיהּ: הָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וּבִיכּוּרֵי אִשְׁתּוֹ בְּיָדוֹ, וְשָׁמַע שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ – מֵבִיא וְקוֹרֵא. מֵתָה – אִין, לֹא מֵתָה – לָא! הוּא הַדִּין דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא מֵתָה; וּמֵתָה אִצְטְרִיכָא לֵיהּ – סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא לִיגְזוֹר מִשּׁוּם דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא – [ז](ד)דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: בְּצָרָן, וְשִׁגְּרָן בְּיַד שָׁלִיחַ, וּמֵת שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ – מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקַחְתָּ"–"וְהֵבֵאתָ" – עַד שֶׁתְּהֵא לְקִיחָה וַהֲבָאָה בְּאֶחָד; קָא מַשְׁמַע לַן. וְאָזְדוּ לְטַעְמַיְיהוּ, דְּאִיתְּמַר: הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ

בִּזְמַן

טֶבֶל וְחֻלִּין מְעֹרָבִין אֵין לָךְ כָּל חִטָּה וְחִטָּה שֶׁאֵין חֶצְיָהּ טֶבֶל וְחֶצְיָהּ חֻלִּין שֶׁחֵלֶק הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר וְאַף לְאַחַר שֶׁחָלְקוּ הַתְּבוּאָה הַלּוֹקֵחַ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים צָרִיךְ לְעַשֵּׂר וְיִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְעַשֵּׂר אֶת שֶׁלּוֹ מִנֵּהּ וּבֵהּ וְלֹא מִמֶּנּוּ עַל טֶבֶל גָּמוּר וְלֹא מִטֶּבֶל גָּמוּר עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמַּפְרִישׁ מִן הַפָּטוּר עַל הַחִיּוּב וּמִן הַחִיּוּב עַל הַפָּטוּר אֲבָל כִּי מְעַשֵּׂר מִנֵּהּ וּבֵהּ מַעֲשֵׂר שֶׁלֵּם נִמְצָא מְעַשֵּׂר מִן הַחִיּוּב שֶׁבּוֹ עַל הַחִיּוּב שֶׁבּוֹ וּמִן הַפָּטוּר שֶׁבּוֹ עַל הַפָּטוּר שֶׁבּוֹ: שֶׁל יִשְׂרָאֵל חַיָּיב לְאַחַר שֶׁחָלְקוּ הָוֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל טֶבֶל גָּמוּר וּמְעַשֵּׂר מִמֶּנּוּ עַל אַחֵר וּמֵאַחֵר עָלָיו דְּיֵשׁ בְּרֵרָה וְשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר לִגְמָרֵי וְלַת"ק אֵין בְּרֵרָה וַאֲפִילּוּ חֶלְקוֹ בִּסְפֵיקָא הֵן עוֹמְדִין: מִדְּאוֹרַיְיתָא לָא וְאִי אֵין קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהַפְקִיעָהּ מִקְּדֻשָּׁתָהּ הָוְיָא לָהּ לְעִנְיַן קְדֻשָּׁתָהּ בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ מַשְׁכְּנָהּ וְכֵיוָן דְּבִכּוּרִים מִנַּיְיהוּ דְּרַמְיָא עָלֶיהָ הִיא וְלָא טָבְלֵי לֶאֱסוֹר פֵּרוֹת בַּאֲכִילָה מְחַיֵּיב לִקַּח וּלְהָבִיא וְלָא דָּמֵי לְמַעֲשֵׂר דַּאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר אֵין קִנְיָן לָא מְחַיֵּיב לְעַשֵּׂר עַל חֶלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּמַעֲשֵׂר טְבִיל וְאָסַר לֵיהּ בַּאֲכִילָה וְלָאו מִנַּיְיהוּ דְּרַמְיָא עָלֶיהָ הִיא אֶלָּא אִם כֵּן אוֹכְלָן אוֹ מוֹכְרָן דְּקָא מִשְׁתַּרְשֵׁי לֵיהּ אֲבָל בִּכּוּרִים מִנַּיְיהוּ דְּרַמְיָא עָלֶיהָ הִיא: שְׁתֵּי תַּקָּנוֹת הָווּ כְּלוֹמַר לְעוֹלָם מִדְּאוֹרַיְיתָא מְחַיֵּיב וְהָא דְּקָתָנֵי מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם מִשּׁוּם דְּמֵעִיקָּרָא מִשּׁוּם סְיָג תִּקְּנוּ שֶׁלֹּא לִקַּח וּלְהָבִיא כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל לְפִיכָךְ הֻצְרְכוּ לַחֲזוֹר וּלְתַקֵּן וּלְהַעֲמִידָהּ כְּדִין תּוֹרָה: וְסָבְרִי בִּקְדֻשְׁתַּיְיהוּ קָיְימִין אֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁין בַּדָּבָר: מִשְׁתַּקְּעָן בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא הָיָה חוֹזֵר וּפוֹדֶה אוֹתָהּ: תַּקִּינוּ דְּלַיְתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּטְרַח וְיִפְדֶּנּוּ: הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ לְפֵרוֹת שֶׁיֹּאכַל הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת עַד עֶשֶׂר שָׁנִים וְתַחֲזוֹר הַקַּרְקַע לִבְעָלֶיהָ וּבִזְמַן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג קָאָמַר דְּהַיְינוּ מִשֶּׁגָּלוּ שֵׁבֶט רְאוּבֵן וְשֵׁבֶט גָּד שֶׁגָּלוּ תְּחִלָּה מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן ע"י סַנְחֵרִיב עַל חָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם דְּאִי בִּזְמַן שֶׁיּוֹבֵל נוֹהֵג סְתָם מְכִירָה לְפֵרוֹת הִיא שֶׁהֲרֵי סוֹפָהּ לַחֲזוֹר בַּיּוֹבֵל: כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי וְיָכוֹל לוֹמַר מֵרֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי: וּלְבֵיתֶךָ גַּבֵּי בִּכּוּרִים כְּתִיב וְשָׂמַחְתָּ בְכָל הַטּוֹב וְגוֹ': בִּכּוּרֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁגָּדְלוּ בְּקַרְקַע מְלוֹג שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ לְפֵרוֹת: שָׁאנֵי הָתָם דִּכְתִיב וּלְבֵיתֶךָ וּמִדְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבּוֹיֵי ש"מ קִנְיַן פֵּרוֹת לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף: מֵהָכָא דְּכִי הֵיכִי דְּאַשְׁמוֹעִינַן דְּהָכָא כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי הוּא הַדִּין בְּעָלְמָא: וְשָׁמַע שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ וִירֵשָׁהּ הוּא וְקָנָה גּוּף הַקַּרְקַע: לִגְזוֹר מִשּׁוּם דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא דְּאָמַר בָּעִינַן לְקִיחָה וַהֲבָאָה בְּאֶחָד וְה"נ לִבְעֵי לְקִיחָה וַהֲבָאָה בְּאֶחָד קמ"ל: וּמֵת שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ וְחָזַר וֶהֱבִיאָן הוּא בְּעַצְמוֹ: מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא וְא"א לוֹמַר שֶׁהֱבִיאוֹ שָׁלִיחַ אַחֵר דַּאֲפִי' לֹא מֵת שָׁלִיחַ רִאשׁוֹן אֵינוֹ קוֹרֵא דִּתְנַן הָאִשָּׁה וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס וְהַשָּׁלִיחַ מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין שֶׁאֵין יְכוֹלִין לוֹמַר אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי:

טֶבֶל וְחֻלִּין מְעֹרָבִין זֶה בָּזֶה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אֵין לָךְ כָּל חִטָּה וְחִטָּה שֶׁאֵין חֶצְיָהּ טֶבֶל וְחֶצְיָהּ חֻלִּין וְצָרִיךְ לְעַשֵּׂר מִנֵּהּ וּבֵהּ וְלֹא מִמֶּנּוּ עַל טֶבֶל גָּמוּר וְלֹא מִטֶּבֶל גָּמוּר עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמַּפְרִישׁ מִן הַחִיּוּב עַל הַפָּטוּר וּמִן הַפָּטוּר עַל הַחִיּוּב אֲבָל כִּי מַפְרִישׁ מִנֵּהּ וּבֵהּ מַעֲשֵׂר מִן הַחִיּוּב שֶׁבּוֹ עַל הַחִיּוּב שֶׁבּוֹ וּמִן הַפָּטוּר שֶׁבּוֹ עַל הַפָּטוּר שֶׁבּוֹ וַאֲפִילּוּ חֶלְקוֹ בִּסְפֵקָן הֵן עוֹמְדִים לְאֵין בְּרֵרָה וְקָשֶׁה דְּאָמַר לְקַמָּן דְּאִי קִנְיַן פֵּרוֹת לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי וְהָאַחִים שֶׁחָלְקוּ לָקוֹחוֹת הֵן לָא מַשְׁכַּחַתְּ דְּמַיְיתֵי בִּכּוּרִים אֶלָּא חַד בַּר חַד הָא אֲפִילּוּ לְמ"ד אֵין בְּרֵרָה יֵשׁ לוֹ בְּוַדַּאי חֵלֶק בּוֹ דִּמְחַיֵּיב בְּבִכּוּרִים וְהַמּוֹתָר שֶׁהוּא חֻלִּין מָנֵי מַקְדִּישׁ לֵיהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף פא:) וְדֹחַק לוֹמַר דְּלָא מַשְׁכַּחַתְּ דְּמַיְיתֵי בִּכּוּרִים כְּהִלְכָתָן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַקְדִּישׁ קָאָמַר דְּלִישָּׁנָא מַשְׁמַע דְּלָא מַיְיתֵי כְּלָל קָאָמַר וְעוֹד בְּפֶ' יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף מח:) גַּבֵּי חָמֵשׁ סְלָעִים וְלֹא ' חֲצִי חָמֵשׁ קָאָמַר לְכוּ"ע אִית לְהוּ דְּרַב אַסִּי דְּאָמַר הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ מֶחֱצָה יוֹרְשִׁין וּמֶחֱצָה לָקוֹחוֹת מַשְׁמַע אֲבָל אִי לָקוֹחוֹת הֵן פְּטוּרִין אַסֵּי' לְמ"ד חָמֵשׁ וַאֲפִילּוּ חֲצִי חָמֵשׁ לְאַסֵּי' חֲצִי חָמֵשׁ לֵיכָּא לְכָךְ נִרְאֶה דְּאֵין תַּקָּנָה לְטֶבֶל זֶה דְּכֵיוָן דְּאֵין בְּרֵרָה שֶׁמָּא הִגִּיעַ לוֹ כָּל חֶלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ חֶצְיוֹ וְלָא יָדְעִי' כַּמָּה וְאִי מַעֲשֵׂר מִנֵּהּ וּבֵהּ שֶׁמָּא מַעֲשֵׂר מֵחֶלְקוֹ וְהַשְּׁאָר חֶלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ אִיפְּכָא אוֹ מִקְצָתוֹ וּמִיהוּ יָכוֹל לְתַקְּנָן שֶׁיַּפְרִישׁ עָלָיו מִמָּקוֹם אַחֵר וְיַפְרִישׁ גַּם עָלָיו מִמָּקוֹם אַחֵר וְאַחֲרוֹן אַחֲרוֹן מְקַלְקֵל עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר כִּי אִם מְעַט וְכָל הַמַּעַשְׂרוֹת וְהַתְּרוּמוֹת יִתֵּן לְכֹהֵן וּלְלֵוִי: **וּלְבֵיתֶךָ** מְלַמֵּד שֶׁאָדָם מֵבִיא בִּכּוּרֵי אִשְׁתּוֹ וְא"ת וְהָא מִן הַתּוֹרָה אֵין לְבַעַל פֵּרוֹת בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ אֶלָּא תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן בְּעָלְמָא הִיא א"כ ע"כ גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא וְיֵשׁ לוֹמַר דֶּרֶךְ נָשִׁים שֶׁנּוֹתְנוֹת פֵּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וְכִי הַאי גַּוְונָא אַיְירֵי קְרָא וּכְעִנְיָן זֶה אָמְרִינַן בְּרֵישׁ קִדּוּשִׁין (דַּף ל.) אִי כְּתַב רַחֲמָנָא מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאָבִיהָ דְּקָא מִיתַּזְנָא מִנֵּהּ וְאַעֲ"ג דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא אֵינוֹ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ אֶלָּא דְּאוֹרְחָא דְּמִלְּתָא הוּא שֶׁהוּא זָן אוֹתָהּ: **מֵתָה** אִין לֹא מֵתָה לָא וְא"ת מַאי קוּשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כְּתַנָּא דִּלְבֵיתֶךָ דְּמַה נַּפְשָׁךְ פְּלִיג וְיֵ"ל דְּאִיכָּא לְאוֹקְמָהּ בְּמֵתָה כִּי הָךְ וְא"ת וְלִישַׁנֵּי לֵיהּ דְּמֵתָה בְּשֶׁלֹּא זָכְתָה הָאִשָּׁה פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ לַבַּעַל וְיֵ"ל דִּבְרַיְיתָא קָתָנֵי אַף בָּתַר דְּתִקּוּן רַבָּנָן פֵּרוֹת לַבַּעַל וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ כְּקוֹנֶה פֵּרוֹת בַּשּׁוּק וְאַחַ"כ קָנָה שָׂדֶה דְּאֵינוֹ קוֹרֵא כִּדְאָמְרִי' בְּמַסֶּכֶת בִּכּוּרִים (פ"א) אֲבָל לְרֵישׁ לָקִישׁ שֶׁהָיוּ לוֹ פֵּרוֹת תְּחִלָּה אָתֵי שַׁפִּיר דִּבְמֵתָה מֵבִיא וְקוֹרֵא כֵּיוָן דְּמֵעִיקָּרָא אַגִּיל בָּהּ לְפֵרוֹת: **בְּצָרָן** וְשִׁגְּרָן בְּיַד שָׁלִיחַ פֵּי' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל בְּהַסְּפִינָה (ב"ב פא:) בְּצָרָן הַבַּעַל וְשִׁגְּרָן בְּיַד שָׁלִיחַ דְּאִם בְּצָרָן שָׁלִיחַ וֶהֱבִיאָן הַשָּׁלִיחַ בִּירוּשָׁלַיִם שָׁלִיחַ וַדַּאי אֵין יָכוֹל לִקְרוֹת כִּדְתְנַן בְּמַסֶּכֶת בִּכּוּרִים (פ"א מ"ה) אֲבָל הַבְּעָלִים קוֹרִין דִּיכוֹלִין לוֹמַר הִנֵּה הֵבֵאתִי דִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ וְקָשֶׁה לְרַבֵּינוּ תָּם לְמַאי דַּחֲשִׁיב לִבְצִירָה לְקִיחָה לָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר וּמֵת שָׁלִיחַ הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּצָרָן הוּא וְשִׁגְּרָן בְּיַד הַשָּׁלִיחַ אוֹ שֶׁבְּצָרָן שָׁלִיחַ וֶהֱבִיאָן הוּא וְיֵ"ל דְּאַשְׁמוֹעִינַן רְבוּתָא דְּאַעֲ"ג דְּמֵת שָׁלִיחַ וְגָמְרוּ הַבְּעָלִים הֲבָאָה דְּאִיכָּא לְקִיחָה וּמִקְצָת הֲבָאָה בַּבְּעָלִים אֲפִי' הָכִי אֵינוֹ קוֹרֵא דִּבְעִינַן לְקִיחָה וְכָל הֲבָאָה בְּאֶחָד וְאִי גָּרְסִינַן אוֹ מֵת אָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר וְזוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי וְר"ת מְפָרֵשׁ דִּבְצִירָה לָאו הַיְינוּ לְקִיחָה וּבְצָרָן אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקַט שֶׁבְּעָלִים בּוֹצְרִים כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בְּעַיִן יָפָה לְפִי שֶׁאֵין שִׁעוּר לְבִכּוּרִים וּלְקִיחָה הַיְינוּ לְקִיחָה מִתּוֹךְ הַבַּיִת וַחֲדָא קָתָנֵי בְּצָרָן וְשִׁגְּרָן בְּיַד הַשָּׁלִיחַ וּמֵת שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ דְּאָז הוּא רְגִילוּת שֶׁמְּבִיאָן אַחֵר וְלָא הָוֵי לְקִיחָה וַהֲבָאָה בְּאֶחָד: **מֵבִיא** וְאֵינוֹ קוֹרֵא וְא"ת וְנֵימָא יַרְקְבוּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (דַּף יח:) הִפְרִישׁ בִּכּוּרִים קֹדֶם הֶחָג וְעָבַר עֲלֵיהֶן הֶחָג יַרְקְבוּ מִשּׁוּם דְּנִרְאוּ לִקְרִיאָה וְנִדְחוּ וְכֹל שֶׁאֵין רָאוּי לְבִילָּה בִּלָּה מְעַכֶּבֶת בּוֹ וְהָכָא נָמֵי כְּשֶׁבְּצָרָן נִרְאוּ לִקְרִיאָה וּכְשֶׁשִּׁגְּרָן נִדְחוּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאָמַר בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּמַסֶּכֶת בִּכּוּרִים רַבִּי אַסִּי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ בְּשֵׁם רַבִּי אוֹשַׁעְיָא כְּשֶׁלִּקְּטָן לְשָׁלְחָן בְּיַד אַחֵר אֲבָל אִם לִקְּטָן לַהֲבִיאָן הוּא לֹא יְשַׁלְּחֵם בְּיַד אַחֵר שֶׁכָּל הַבִּכּוּרִים שֶׁנִּרְאוּ לִקְרִיאָה אֵין נִתָּרִין אֶלָּא בִּקְרִיאָה וְאָמְרִינַן הָתָם מַתְנִיתִין פְּלִיגָא הִפְרִישׁ בִּכּוּרִים וּמָכַר שָׂדֵהוּ מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא קִיַּימְתֵּיהּ כְּשֶׁנָּתַן דַּעְתּוֹ לִמְכֹּר מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה וּלְפִי זֶה אִם הִפְרִישׁ בִּכּוּרִים קֹדֶם הֶחָג עַל מְנָת לַהֲבִיאָן אַחַר הֶחָג לֹא יַרְקְבוּ אֶלָּא אַחַר הֶחָג מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' תרומות הל' כ:

ב מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ו, סמג עשין קלט, סמג עשין קמ:

ג מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ו, סמג עשין קלט, סמג עשין קמ:

ד מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ו, סמג עשין קלט, סמג עשין קמ:

ה סמג עשין קלט, סמג עשין קמ:

ו מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ו:

ז מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ח:

מסורת הש"ס

א לעיל כב.; בבא בתרא כז:

ב בבא מציעא צו.

ג יבמות לו:; שבת קלה:; ערכין כו:; בבא בתרא קלו:; בבא קמא צ.

ד בבא בתרא פא:

ה חולין קלה:

תורה אור השלם

וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהֹוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים כו, י]

וְשָׂמַחְתָּ בְכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ [דברים כו, יא]

וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם [דברים כו, ב]

[אב]בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֵבִיא וְקוֹרֵא. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מֵבִיא וְקוֹרֵא – קִנְיַן פֵּירוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא – קִנְיַן פֵּירוֹת לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי. (א)וּצְרִיכָא. דְּאִי אִיתְּמַר בְּהָהִיא, בְּהָהִיא קָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, דְּכִי קָא נָחֵית – אַדַּעְתָּא דְּפֵירָא קָא נָחֵית; אֲבָל בְּהָךְ – דְּאַדַּעְתָּא דְגוּפֵיהּ קָא נָחֵית, אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן. וְאִי אִיתְּמַר בְּהָא, בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲבָל בְּהָךְ אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ; צְרִיכָא. [ג]תָּא שְׁמַע: הַקּוֹנֶה אִילָן וְקַרְקָעוֹ – מֵבִיא וְקוֹרֵא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בִּזְמַן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג. [דה](ב)תָּא שְׁמַע: הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ שֶׁל חֲבֵירוֹ – מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. הָא שְׁלֹשָׁה – מֵבִיא וְקוֹרֵא! הָכָא נָמֵי בִּזְמַן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג. [ו]וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: מַחְלוֹקֶת בְּיוֹבֵל שֵׁנִי, אֲבָל בְּיוֹבֵל רִאשׁוֹן – דִּבְרֵי הַכֹּל מֵבִיא וְקוֹרֵא, דְּאַכַּתִּי לָא סְמַךְ דַּעְתַּיְיהוּ; לָא קַשְׁיָא: הָא בְּיוֹבֵל רִאשׁוֹן, הָא בְּיוֹבֵל שֵׁנִי. [ז](ג)לֵימָא כְּתַנָּאֵי: מִנַּיִן לַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה מֵאָבִיו, וְהִקְדִּישָׁהּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו – מִנַּיִן שֶׁתְּהֵא לְפָנָיו כִּשְׂדֵה אֲחוּזָּה? (ד)תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחוּזָּתוֹ" – שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת שְׂדֵה אֲחוּזָּה, יָצְתָה זוֹ שֶׁרְאוּיָה לִהְיוֹת שְׂדֵה אֲחוּזָּה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן. [ח]רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִנַּיִן לַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה מֵאָבִיו וּמֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ, מִנַּיִן שֶׁתְּהֵא לְפָנָיו כִּשְׂדֵה אֲחוּזָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחוּזָּתוֹ" – שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ שְׂדֵה אֲחוּזָּה, יָצְתָה זוֹ שֶׁהִיא שְׂדֵה אֲחוּזָּה. וְאִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ – לָא צְרִיכָא קְרָא. מַאי, לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי? דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: קִנְיַן פֵּירוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי, וּבְהָא – בְּמִיתַת אָבִיו הוּא דְּלָא יָרֵית וְלָא מִידֵּי, וְהִלְכָּךְ מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ – צְרִיךְ קְרָא; (ה)רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרִי: קִנְיַן פֵּירוֹת לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי, וּבְהָא – בְּמִיתַת אָבִיו הַשְׁתָּא הוּא דְּקָא יָרֵית, וְהִלְכָּךְ מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ – לָא צְרִיכָא קְרָא; וְכִי אִיצְטְרִיךְ קְרָא – לְהִקְדִּישָׁהּ וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו הוּא דְּאִיצְטְרִיךְ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ, בְּעָלְמָא קָסָבְרִי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן קִנְיַן פֵּירוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי. וְהָכָא, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן קְרָא אַשְׁכַּחוּ וּדְרוּשׁ – לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא "אִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא אֲחוּזָּתוֹ"; מַאי "מִשְּׂדֵה אֲחוּזָּתוֹ"? שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת שְׂדֵה אֲחוּזָּה – יָצְתָה זוֹ, שֶׁרְאוּיָה לִהְיוֹת שְׂדֵה אֲחוּזָּה. (ו)אָמַר רַב יוֹסֵף: אִי לָאו דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן קִנְיַן פֵּירוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי, לֹא מָצָא יָדָיו וְרַגְלָיו בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ – לָקוֹחוֹת הֵן, וּמַחְזִירִין זֶה לָזֶה בְּיוֹבֵל; וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי, לָא מַשְׁכַּחַתְּ דְּמַיְיתֵי בִּיכּוּרִים אֶלָּא חַד בַּר חַד עַד יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן! אָמַר רָבָא: קְרָא וּמַתְנִיתָא מְסַיְּיעֵי לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ. קְרָא –

"בְּמִסְפַּר

בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג כָּל מְכִירַת קַרְקַע לְפֵרוֹת שֶׁהֲרֵי חוֹזֵר הַגּוּף בַּיּוֹבֵל: אֲדַעְתָּא דְּפֵירָא נָחֵית וְלָאו אַדַּעְתָּא לְמִקְנְיֵיהּ לְאַרְעָא אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת: הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ שֶׁל חֲבֵרוֹ לקי"ל בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף פא.) דְּלָא קָנָה קַרְקַע הִלְכָּךְ אֵינוֹ קוֹרֵא דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי: הָא שְׁלֹשָׁה דְּקַיְימָא לָן דְּקָנָה קַרְקַע תַּחְתֵּיהֶן וּבֵינֵיהֶן כִּמְלֹא אוֹרֶה וְסַלּוֹ: מֵבִיא וְקוֹרֵא וְאע"ג דְּהָדְרָא בַּיּוֹבֵל: מַחֲלוֹקֶת דְּרֵישׁ לָקִישׁ וְרַבִּי יוֹחָנָן: בְּיוֹבֵל שֵׁנִי שֶׁמָּנוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁכְּבָר הֻרְגְּלוּ לְהַחֲזִיר קַרְקָעוֹת בְּהָהִיא קָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא דְּסָמְכָא דַּעְתֵּיהּ דְּמוֹכֵר דְּוַדַּאי הָדְרָא לֵיהּ וְזֶה בָּטוּחַ שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה: [בְּיוֹבֵל רִאשׁוֹן] כָּל הָנֵי מַתְנְיָיתָא בְּיוֹבֵל רִאשׁוֹן: כְּתַנָּאֵי קִנְיַן פֵּרוֹת אִי כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי אִי לָא: שְׂדֵה אֲחוּזָּה אִם הִקְדִּישָׁהּ וְלֹא גְּאָלָהּ קוֹדֶם הַיּוֹבֵל וּמְכָרָהּ גִּזְבָּר לְאַחֵר אֵינָהּ נִגְאֶלֶת עוֹד וּכְשֶׁהִיא יוֹצְאָה בַּיּוֹבֵל מִיַּד הַלּוֹקְחָהּ מִן הַגִּזְבָּר מִתְחַלֶּקֶת לַכֹּהֲנִים שֶׁנֶּאֱ' (וַיִּקְרָא כ"ז:כ') וְאִם לֹא יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה וְגוֹ' וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ וְגוֹ' וּשְׂדֵה מִקְנֶה כְּשֶׁהִקְדִּישָׁהּ וְלֹא גְּאָלָהּ וּמְכָרָהּ הַגִּזְבָּר כְּשֶׁהִיא יוֹצְאָה בַּיּוֹבֵל חוֹזֶרֶת לַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁמְּכָרוּהָ לַמַּקְדִּישׁ שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ וְגוֹ': מִנַּיִן לַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה מֵאָבִיו וְהִקְדִּישָׁהּ בְּחַיֵּי אָבִיו בְּעוֹדָהּ בְּיָדוֹ שְׂדֵה מִקְנֶה: וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו וְנַעֲשֵׂית לוֹ אֲחוּזָּה: מִנַּיִן שֶׁתְּהֵא לְפָנָיו כִּשְׂדֵה אֲחוּזָּה אִם לֹא גְּאָלָהּ וּמְכָרָהּ הַגִּזְבָּר שֶׁיּוֹצְאָה לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל: אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחוּזָּתוֹ קְרָא יַתִּירָא הוּא: שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁהּ לִהְיוֹת לוֹ שְׂדֵה אֲחוּזָּה לְעוֹלָם: יָצְתָה זוֹ כו' וְכָל שֶׁכֵּן מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ דְּבִשְׁעַת הֶקְדֵּשׁ כְּבָר הָיְתָה אֲחוּזָּה: ר' מֵאִיר אוֹמֵר זוֹ אֵינָהּ שְׂדֵה אֲחוּזָּה וְחוֹזֶרֶת לוֹ מֵחֲמַת אָבִיו שֶׁמְּכָרָהּ לוֹ וּקְרָא כִּי אֲתָא לְמֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ אֲתָא: הָכִי גָּרְסִינַן וְאִלּוּ לְר' יְהוּדָה וְר' שִׁמְעוֹן מֵת אָבִיו וְאח"כ הִקְדִּישָׁהּ לֹא צָרִיךְ קְרָא מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי כו' וְלָא גָּרְסִינַן הָכָא אֶלָּא לָאו דְּתָלֵי בָּתַר פִּדְיוֹן וּבְמַס' עֲרָכִין (דַּף יד:) גָּרְסִינַן לֵיהּ: לָא צְרִיכָא קְרָא דְּאִי צְרִיכָא קְרָא הִקְדִּישָׁהּ וְאַחַ"כ מֵת אָבִיו מְנָא לְהוּ: קִנְיַן פֵּרוֹת שֶׁהָיְתָה קְנוּיָה לוֹ מֵאָבִיו בְּשָׁעָה שֶׁמֵּת אָבִיו וְקִנְיַן פֵּרוֹת הוּא שֶׁהֲרֵי הַיּוֹבֵל נוֹהֵג: כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי וְכִי מָיֵית אָבִיו לָא יָרֵית מִידֵּי וְלָא הָוְיָא לֵיהּ אֲחוּזָּה הִלְכָּךְ אִי לָאו דְּרַבְּיֵיהּ קְרָא לָא הֲוָה אָמֵינָא דְּתֶהֱוֵי כִּשְׂדֵה אֲחוּזָּה וְאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ: לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי וְכִי מָיֵית אָבִיו יָרֵית גּוּפָא הִלְכָּךְ מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ כו': כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי וּמוּלוֹ דְּמֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ צְרִיכָא קְרָא: וְהָכָא קְרָא אַשְׁכַּחוּ וּדְרוּשׁ לְרַבּוּיֵי מִנָּהּ אַף הִקְדִּישָׁהּ וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו דְּאִם כֵּן דְּלָא מְרַבֵּי אֶלָּא מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ: לִכְתּוֹב קְרָא אֲשֶׁר לֹא אֲחוּזָּתוֹ וְלֹא לִכְתּוֹב מִשְּׂדֵה: לָקוֹחוֹת הֵן דְּאֵין בְּרֵירָה וַהֲוֵי כְּמוֹ שֶׁהֶחֱלִיפוּ חֶלְקֵיהֶן: וּמַחֲזִירִין בַּיּוֹבֵל מִשּׁוּם מִצְוַת יוֹבֵל וְכֵיוָן דְּאָמַר יְרֻשָּׁה הַמִּתְחַלֶּקֶת הָוְיָא לְקִיחָה אִם אִית לֵיהּ קִנְיַן פֵּרוֹת דְּהַיְינוּ כָּל לְקִיחָה שֶׁבִּשְׁעַת יוֹבֵל לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי וְאֵין מֵבִיא וְקוֹרֵא: לָא מַשְׁכַּחַתְּ מֵבִיא וְקוֹרֵא אֶלָּא בִּירֻשָּׁה שֶׁלֹּא נֶחְלְקָה מִשֶּׁנִּפְלָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ דְּהַיְינוּ חַד בַּר חַד שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ וּלְאָבִיו וּלְכָל הַדּוֹרוֹת לְמַפְרֵעַ עַד יְהוֹשֻׁעַ שְׁנֵי בָּנִים לְאִישׁ אֶחָד שֶׁיַּחְלְקוּ יְרֻשָּׁה:

לָא דְּכ"ע קִנְיַן פֵּרוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי לִיחְוְיָא בְּעָלְמָא הוּא דְּרַבִּי יְהוּדָה אִית לֵיהּ בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף צ.) גַּבֵּי דִּין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם דְּלָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי: אִי לָאו דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן קִנְיַן פֵּרוֹת כו' הִקְשָׁה רַבֵּינוּ תָּם וַאֲנוּ אֵיךְ מָצָאנוּ יָדֵינוּ וְרַגְלֵינוּ דְּקַיְימָא לָן כְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּלָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לו:) וְקַיְימָא לָן נָמֵי דִּבְדְאוֹרָיְיתָא אֵין בְּרֵירָה דִּבְסוֹף מַסֶּכֶת בֵּיצָה (דַּף לח.) פָּסְקִינַן כְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא וְרַב נַחְמָן דְּקַיְימָא לָן (כְּתֻבּוֹת יג.) כְּוָותֵיהּ בְּדִינֵי וְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ פֶּרֶק ב' דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מב:) הָאַחִים שֶׁחָלְקוּ הֲרֵי הֵן כְּלָקוֹחוֹת פָּחוֹת מִשְּׁתוּת נִקְנֶה מִקָּח וּפָסְקִינַן נָמֵי בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת (ב"ב דַּף סה.) דְּאֵין לָהֶן דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה דְּמוֹכֵר בְּעַיִן. רָעָה מוֹכֵר אַלְמָא לָקוֹחוֹת הֵן וְהָא דְּפָסְקִינַן בְּפֶ' בֵּית כּוֹר (בָּבָא בָּתְרָא דַּף קז.) כְּרַב דְּאָמַר בָּטְלָה מַחֲלוֹקֶת לָאו מִשּׁוּם דְּיוֹרְשִׁין הָווּ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָווּ כְּלָקוֹחוֹת בְּאַחְרָיוּת וְיוֹרְשִׁין דְּקָאָמַר רַב לָאו יוֹרְשִׁין מַמָּשׁ אֶלָּא כְּלוֹמַר כְּיוֹרְשִׁין וּבְרוֹב סְפָרִים גָּרְסִינַן הָכִי בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבָבָא קַמָּא (דַּף ט.) וּמִיהוּ רַב אַסִּי דְּאָמַר יַחְלוֹקוּ וּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִי יוֹרְשִׁין הָווּ הַיְינוּ יוֹרְשִׁין מַמָּשׁ כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף מח.) גַּבֵּי חָמֵשׁ וְלֹא אֲנִי חָמֵשׁ וְרַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ לָקוֹחוֹת הֵן לָאו הַיְינוּ רַב אַסִּי אִי נָמֵי הָא לֵיתֵיהּ לְרַבֵּיהּ וְהָא דְּפָסְקִינַן בִּנְדָרִים בְּפֶרֶק הַשּׁוּתָפִין (נְדָרִים דַּף מו:) כר"א בֶּן יַעֲקֹב בְּשׁוּתָפִין שֶׁנָּדְרוּ הֲנָאָה זֶה מִזֶּה דְּאָסוּר לִכָּנֵס לֶחָצֵר לָאו מִטַּעְמֵיהּ דְּטַעְמֵיהּ מִשּׁוּם בְּרֵירָה כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק הַפָּרָה (ב"ק דַּף נא:) אֶלָּא מִשּׁוּם דְּוִיתּוּר הוּא כְּרָבִינָא בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף נז:) וּמוּתָּר בְּמוּדָּר הֲנָאָה וְי"ל דְּדַוְקָא בְּהַהִיא לְחוּדָהּ דְּהַכּוֹתֵב לִבְנוֹ מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה קַיְימָא לָן כְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּלָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי מִשּׁוּם דְּאַבָּא לְגַבֵּי בְּרָא אַחֲלוּיֵי מַחֵיל דְּהָכִי מַצְרִיךְ לְהוּ בְּפֶרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין (בָּבָא בָּתְרָא דַּף קנו:) לִתְרֵי מִלֵּי דְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּהָכָא וּדְהָתָם אֲבָל בְּעָלְמָא קַיְימָא לָן דִּכְקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי וְאַף עַל גַּב דְּקָאָמַר הָכָא רָבָא קְרָא וּמַתְנִיתָא מְסַיְּיעֵי לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ לְרָבָא לָא סְבִירָא לֵיהּ הָכִי דְּאִם לֹא כֵן לֹא מָצָא יָדָיו וְרַגְלָיו דְּרָבָא סָבַר לָקוֹחוֹת הֵן בְּפֶרֶק ב' דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מב:) וּבְפֶרֶק הַזָּהָב (ב"מ דַּף מח.) קָאָמַר רָבָא נָמֵי גַּבֵּי מְשִׁיכָה מְפוֹרֶשֶׁת מִן הַתּוֹרָה קְרָא וּמַתְנִיתָא מְסַיְּיעֵי לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ אַף עַל גַּב דְּרָבָא קָאֵי כְּר' יוֹחָנָן בַּר מִתְנָא (יְבָמוֹת דַּף לו.) ועי"ל דְּדַוְקָא רַבִּי יוֹחָנָן אִית לֵיהּ דְּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל אֲבָל שְׁאָר אֲמוֹרָאִים סָבְרִי אע"ג דְּלָקוֹחוֹת הֵן אֵין מַחֲזִירִין דְּמֶכֶר הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא דְּלֶהְדַּר יְרֻשָּׁה וּמַתָּנָה לֹא וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר. וא"ת לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל תּוּ לָא מַשְׁכַּחַתְּ שְׂדֵה אֲחוּזָּה דְּכוּלְּהוּ הָווּ שְׂדֵה מִקְנֶה וְלֹא תִּתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים וְגַם יִפְדּוּהָ בְּשָׁוְיָהּ וְלֹא בֵּית זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף וְי"ל כֵּיוָן דְּתַחַת זוֹ תַּחֲזוֹר לוֹ אַחֶרֶת לָא קָרֵינַן בָּהּ שְׂדֵה מִקְנֶה אֶלָּא שְׂדֵה אֲחוּזָּה: פֶּרֶק חֲמִישִׁי הַנִּזָּקִין

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין קמ:

ב מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ז, סמג עשין קלט:

ג מיי' פב' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יג:

ד מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ד:

ה מיי' פב' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יג:

ו מיי' פד' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' ז:

ז מיי' פד' מהל' ערכים וחרמין הל' כח:

ח מיי' פד' מהל' ערכים וחרמין הל' כח:

מסורת הש"ס

א זבחים י.; חולין לט.

ב בבא בתרא כז.

ג ספרא בחוקתי פרק יא ד; ערכין יד.; בבא בתרא עב:

ד משנה ערכין; ערכין כו:

ה בבא בתרא קלז.

ו ביצה לז:; לעיל כה.; בבא קמא סט:; בכורות נב:; בכורות נז.

תורה אור השלם

[דברים כו, י]

[ויקרא כז]

[ויקרא כז, כב]

"בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאוֹת יִמְכָּר לָךְ". מַתְנִיתָא – דְּתַנְיָא: בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשָׂדֶה הַחוֹזֶרֶת לְאָבִיו בְּיוֹבֵל. אאָמַר אַבָּיֵי, נָקְטִינַן: בַּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ צָרִיךְ הַרְשָׁאָה. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא נָחֵית אַפֵּירֵי, אֲבָל נָחֵית אַפֵּירֵי, מִיגּוֹ דְּמִשְׁתַּעֵי דִּינָא אַפֵּירֵי – מִשְׁתַּעֵי דִּינָא אַגּוּפָא.

הֲדַרָן עֲלָךְ הַשּׁוֹלֵחַ

ב־ו(א) **הַנִּזָּקִין** שָׁמִין לָהֶן בְּעִידִית, וּבַעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה בְּזִיבּוּרִית. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף כְּתוּבַּת אִשָּׁה בְּבֵינוֹנִית. זח(ב)אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים בִּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ נְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, וַאֲפִילּוּ הֵן זִיבּוּרִית. טאֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית. יא־יג(ג)אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּירוֹת, וְלִשְׁבַח קַרְקָעוֹת, ידטוְלִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת – מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִין, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. טז(ד)וְהַמּוֹצֵא מְצִיאָה – לֹא יִשָּׁבַע, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. גְּמָ' מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם?! דְּאוֹרָיְיתָא הִיא, דִּכְתִיב: "מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם"! אָמַר אַבָּיֵי: לָא צְרִיכָא אֶלָּא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּאָמַר מִדְּאוֹרָיְיתָא בִּדְנִיזָּק שָׁיְימִינַן; קָא מַשְׁמַע לַן מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם שָׁיְימִינַן בִּדְמַזִּיק. (ה)מַאי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל? דְּתַנְיָא: "מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם" – מֵיטַב שָׂדֵהוּ שֶׁל נִיזָּק, וּמֵיטַב כַּרְמוֹ שֶׁל נִיזָּק, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לִגְבּוֹת לַנִּיזָּקִין מִן הָעִידִית, וְקַל וָחוֹמֶר לַהֶקְדֵּשׁ. וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָכַל שְׁמֵנָה – מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה; אָכַל כְּחוּשָׁה – מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה?! אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כְּגוֹן שֶׁאָכְלָה עֲרוּגָה בֵּין הָעֲרוּגוֹת, וְלָא יָדְעִינַן אִי כְּחוּשָׁה אָכַל אִי שְׁמֵנָה אָכַל, דִּמְשַׁלֵּם לֵיהּ מִמֵּיטַב. אָמַר רָבָא: אִילּוּ יָדְעִינַן דִּכְחוּשָׁה אָכַל – מְשַׁלֵּם כְּחוּשָׁה; הַשְׁתָּא דְּלָא יָדְעִינַן – מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה?! הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה! אֶלָּא אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: הָכָא

בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאוֹת וּבִשְׁעַת הַיּוֹבֵל מִשְׁתָּעֵי כִּדִכְתִיב בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל וְגוֹ' אַלְמָא אֵין גּוּף הַקַּרְקַע מָכוּר אֶלָּא תְבוּאוֹת שֶׁל כָּל שָׁנָה: בְּכוֹר נוֹטֵל כו' בְּשָׂדֶה הַחוֹזֶרֶת לְאָבִיו בְּיוֹבֵל כְּלוֹמַר בַּשָּׂדֶה הַחוֹזֶרֶת לָאַחִים מֵחֲמַת שֶׁמְּכָרָהּ אֲבִיהֶן דְּאִי דְּחָזְרָה בְּחַיֵּי הָאָב פְּשִׁיטָא וְאַשְׁמוֹעִינַן דְּגוּף הַקַּרְקַע לֹא הָיָה קָנוּי לַלּוֹקֵחַ וַהֲוָה לֵיהּ מוּחְזָק לְאָבִיו לִפְנֵי מוֹתוֹ דְּאִי כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי הֲוָה לֵיהּ רָאוּי וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּרָאוּי דִּכְתִיב (דְּבָרִים כ"א:י"ז) בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ בַּמּוּחְזָק בְּיָדוֹ: צָרִיךְ הַרְשָׁאָה מֵאִשְׁתּוֹ אִם בָּא לָדוּן עִם שׁוּם אָדָם בְּגוּף הַקַּרְקַע דְּאִי לֵיכָּא הַרְשָׁאָה מָצֵי א"ל לָאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ דְּקִנְיַן פֵּירוֹת לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף הוּא: דְּלָא נָחֵית לָדוּן לְפֵירָא שֶׁאֵין לוֹ לָדוּן עִמּוֹ כְּלוּם בַּפֵּירוֹת שֶׁאֵין לוֹ טַעֲנָה עִם אוֹתוֹ הָאִישׁ בַּפֵּירוֹת כְּלָל: מַתְנִי' הַנִּזָּקִין שָׁמִין לָהֶן נִזְקָן וְגוֹבִין דְּמֵי נִזְקָן: בְּעִדִּית שֶׁבְּנִכְסֵי הַמַּזִּיק שֶׁנּוֹחַ לוֹ לְאָדָם לִגְבּוֹת מוּעָט מִקַּרְקַע עִדִּית וְלֹא לִגְבּוֹת הַרְבֵּה מִזִּבּוּרִית וְכוּלְּהוּ מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם כִּדִמְפָרֵשׁ בגמ': אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּירוֹת וְלִשְׁבַח קַרְקָעוֹת הַגּוֹזֵל שָׂדֶה וּמְכָרָהּ לְאַחֵר וּזְרָעָהּ וּנְטָעָהּ וְעָשְׂתָה פֵּירוֹת וּבָא נִגְזָל וּנְטָלָהּ עִם פֵּירוֹתֶיהָ מִן הַלּוֹקֵחַ וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם לַלּוֹקֵחַ כִּי אִם הַיְּצִיאָה חוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ עַל הַמּוֹכֵר וְגוֹבֶה דְּמֵי הַקַּרְקַע מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים שֶׁמְּכָרָהּ לוֹ בְּאַחֲרָיוּת וְכָתַב לוֹ שְׁטַר מְכִירָה וַהֲרֵי הִיא מִלְוָה בִּשְׁטָר וְאֶת הַפֵּירוֹת מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין וְלֹא מִמְּשֻׁעְבָּדִים וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא וְכֵן לְשֶׁבַח קַרְקָעוֹת אִם הִשְׁבִּיחָהּ הַלּוֹקֵחַ בִּנְטִיעַת אִילָנוֹת אוֹ טִיּוּבָהּ בְּזֶבֶל וְדִירָהּ: וְהַמּוֹצֵא מְצִיאָה וּמַחֲזִירָהּ וּבְעָלִים אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הֶחֱזִיר כּוּלָּהּ לֹא יִשָּׁבַע: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אַכּוּלְּהוּ קָאֵי: גְּמָ' בְּנִזָּק שָׁיְימִינַן מִדְּאוֹרָיְיתָא שֶׁאִם הָיְתָה זִבּוּרִית שֶׁל מַזִּיק כְּעִדִּית שֶׁל נִזָּק אֵינוֹ מַגְבֵּהוּ אֶלָּא מִזִּבּוּרִית שֶׁלּוֹ: קָמַשְׁמַע לַן מִדְּרַבָּנָן מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁיְּהוּ נִזְהָרִין מִלְּהַזִּיק דִּבְמַזִּיק שָׁיְימִינַן: מֵיטַב שָׂדֵהוּ שֶׁל נִזָּק הַשְׁתָּא מַשְׁמַע שֶׁאִם שִׁלַּח בְּעִירוֹ וְאָכְלָה עֲרוּגָה שֶׁל בֵּית סְאָה בִּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ שָׁמִין עֲרוּגָה יָפָה שֶׁבְּכָל שְׂדֵה הַנִּזָּק וְנוֹתֵן לוֹ דָּמֶיהָ וַאֲפִילּוּ הָיְתָה זוֹ כְּחוּשָׁה וּלְקַמָּן פָּרִיךְ אָכַל כְּחוּשָׁה מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה: לֹא בָּא הַכָּתוּב לְהַחְמִיר עָלָיו לְשַׁלֵּם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִזִּיק: אֶלָּא לִגְבּוֹת לַנִּזָּקִין שִׁעוּר דְּמֵי נִזְקוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא: מִן הָעִדִּית שֶׁאִם אֵין לוֹ מָעוֹת וְרוֹצֶה לִפְרוֹעַ לוֹ קַרְקַע בְּשׁוּמָא צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ מִקַּרְקַע מְעֻלָּה שֶׁלּוֹ: וְקַל וָחֹמֶר לְהֶקְדֵּשׁ לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: אָכַל כְּחוּשָׁה מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה בִּתְמִיהַ: עֲרוּגָה בֵּין הָעֲרוּגוֹת וְהָיוּ בָּהֶן כְּחוּשׁוֹת וּשְׁמֵנוֹת מְעוֹרָבוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ: וְלָא יָדְעִינַן אֵיזוֹ: הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה עָלָיו לְהָבִיא עֵדִים לְבָרֵר אֶת הַסָּפֵק וּדְאוֹרָיְיתָא הִיא בְּבָבָא קַמָּא (דַּף מו:) מִי בַּעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵיהֶם (שְׁמוֹת כ"ד:י"ד) יַגִּישׁ רְאָיָה אֲלֵיהֶם:

מַתְנִי' הַנִּזָּקִין שָׁמִין לָהֶן בְּעִדִּית אֵין עִנְיַן נְזָקִין אֵצֶל גִּטִּין אֶלָּא מִשּׁוּם דְּתָנָא לְעֵיל בְּהַשּׁוֹלֵחַ מִילֵּי דְּתִקּוּן הָעוֹלָם תָּנָא נָמֵי הָכָא וְגֵט פָּשׁוּט דִּתְנָא בְּבָבָא בַּתְרָא וְלָא תְּנָאָה הָכָא בִּמְכִילְתִּין מִשּׁוּם דְּאַיְירֵי הָתָם בְּמִילֵּי שְׁטָרוֹת כֵּיצַד נַעֲשִׂין תְּנָא הָתָם: וּכְתֻבַּת אִשָּׁה בְּזִבּוּרִית בגמ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּיוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא הָאִשָּׁה רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא וְקָשֶׁה דִּלְמַאן דְּאָמַר כְּתֻבָּה דְּאוֹרָיְיתָא דְּיָלֵיף לָהּ בְּפֶ' קַמָּא דִּכְתֻבּוֹת (דַּף י.) מִכְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת שֶׁיְּהֵא זֶה כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת וּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת כָּזֶה מִדְּאוֹרָיְיתָא דִּינָהּ בְּעִדִּית וְאַמַּאי הִפְקִיעוּ חֲכָמִים דִּינָהּ מֵהַאי טַעְמָא ור"מ נָמֵי דְּאָמַר דִּינָהּ בְּבֵינוֹנִית קָסָבַר כְּתֻבָּה דְּאוֹרָיְיתָא בְּפֶ' אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף נו.) וי"ל דְּטַעֲמָא דְּהִפְקִיעוּ חֲכָמִים דִּינָהּ כִּדְאָמַר בגמ' (לְקַמָּן גִּטִּין מט.) גַּבֵּי בַּעַל חוֹב שֶׁלֹּא יִרְאֶה אָדָם לַחֲבֵרוֹ שָׂדֶה נָאָה וְיֹאמַר אֶקְפּוֹץ וְאַלְוֶנּוּ הָכִי נָמֵי חָשׁוּ חֲכָמִים בְּאִשָּׁה שֶׁמָּא תַּקְנִיטֶנּוּ כְּדֵי שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה וְתִגְבֶּה כְּתֻבָּה וְטַעֲמָא דְּיוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא אִשָּׁה רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא לָא הָוֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא תֵּימָא כְּמוֹ שֶׁבַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת אִשָּׁה נָמֵי מִשּׁוּם חִנָּא תְּהֵא בְּבֵינוֹנִית: אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִין כו' ואע"ג דִּלְמַאן דְּאָמַר שִׁעְבּוּדָא לָאו דְּאוֹרָיְיתָא מִדְּאוֹרָיְיתָא נָמֵי בְּלֹא תִּקּוּן הָעוֹלָם לָא גָּבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי וַאֲפִילּוּ לְמַ"ד שִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרָיְיתָא מִכָּל מָקוֹם בע"ח דִּינוֹ בְּזִבּוּרִית מִן הַתּוֹרָה מ"מ אִי לָאו מִשּׁוּם תִּקּוּן הָעוֹלָם הָיָה גּוֹבֶה אֲפִילּוּ מִמְּשַׁעְבְּדֵי בְּבֵינוֹנִית מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת לְהָכִי קָאָמַר שַׁפִּיר מִשּׁוּם תִּקּוּן הָעוֹלָם: אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים כו' בְּבַעַל חוֹב נִיחָא דְּלָא חָיְישִׁינַן לִנְעִילַת דֶּלֶת כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף נ.) דְּלָא מַסִּיק מִלְוֶה אַדַּעְתֵּיהּ דְּמָיֵית לוֹוֶה אֲבָל נְזָקִין דְּדִינָן מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּעִדִּית אֵיךְ הִפְקִיעוּ חֲכָמִים דִּינָן מִשּׁוּם יְתוֹמִים וּבַגְּמָרָא אָמַר דְּמִיַּתְמֵי בְּזִבּוּרִית אֲפִילּוּ הֵן נְזָקִין וּלְרָבָא נִיחָא דְּמוֹקֵי לָהּ כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה עִדִּית דְּנִזָּק כְּזִבּוּרִית דְּמַזִּיק כו' וּלְאַבָּיֵי וּלְמַר זוּטְרָא דִּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ אִכָּא לְמֵימַר דְּסָבְרֵי שִׁעְבּוּדָא לָאו דְּאוֹרָיְיתָא אִי נָמֵי לָא פְּלוּג רַבָּנַן בֵּין בַּעַל חוֹב לִנְזָקִין: אָמַר אַבָּיֵי לָא צְרִיכָא אֶלָּא לְר' יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר מִדְּאוֹרָיְיתָא בִּדְנִזָּק כו' הִקְשָׁה ר"ת דְּהָכָא מַשְׁמַע לְאַבָּיֵי דִּפְלִיגֵי ר' יִשְׁמָעֵאל וְר' עֲקִיבָא אִי שָׁיְימִינַן בִּדְנִזָּק אוֹ בִּדְמַזִּיק וְכֵן תָּנָא בְּהֶדְיָא לְקַמָּן וּבְפֶ' הַכּוֹנֵס (ב"ק דַּף נט.) מוֹקֵי אַבָּיֵי פְּלוּגְתַּיְיהוּ בְּנִלּוֹן בְּמֵיסַר שֶׁבּוֹ וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דאע"ג דִּפְלִיגֵי אִי שָׁיְימִינַן בִּדְנִזָּק אוֹ בִּדְמַזִּיק מ"מ מַשְׁמַע לֵיהּ לְאַבָּיֵי דְּבְנִלּוֹן בְּמֵיסַר שֶׁבּוֹ נָמֵי פְּלִיגֵי מִדְּקָאָמַר ר"ע לֹא בָּא הַכָּתוּב מַשְׁמַע מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁכָּךְ ר"ל לֹא בָּא הַכָּתוּב לְהַחְמִיר עַל הַמַּזִּיק כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ אֶלָּא לְעִנְיַן עִדִּית לְבַד בָּא הַכָּתוּב וְאִי לָא פְּלִיגֵי בְּנִלּוֹן בְּמֵיסַר שֶׁבּוֹ אֶלָּא בְּעִדִּית לְחוּדֵיהּ לֹא הָיָה מַחְמִיר ר' יִשְׁמָעֵאל עַל הַמַּזִּיק בְּשׁוּם דָּבָר טְפֵי מֵר' עֲקִיבָא אֶלָּא אַדְּרַבָּה ר"ע דְּאָמַר בִּדְמַזִּיק שָׁיְימִינַן מַחְמִיר טְפֵי כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ וּלְהָכִי טָעֵי טְפֵי בְּמִלְּתֵיהּ דְּר' יִשְׁמָעֵאל מִדִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא דְּקָאָמַר וּלְר' יִשְׁמָעֵאל אָכַל כְּחוּשָׁה מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה דְּמִתּוֹךְ תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל ר"ע מַשְׁמַע שֶׁשָּׁמַע מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁבָּא הַכָּתוּב לְהַחְמִיר עַל הַמַּזִּיק יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִזִּיק כִּדְפֵרַשְׁנוּ: וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָכַל שְׁמֵנָה כו' פֵּרוּשׁ בִּשְׁלָמָא אָכַל שְׁמֵנָה מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה אֶלָּא אָכַל כְּחוּשָׁה אַמַּאי מְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה א"נ הָכִי פֵּרוּשׁוֹ כֵּיוָן דִּבְאָכַל שְׁמֵנָה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא שְׁמֵנָה כְּמוֹ שֶׁהִזִּיקָה וְלָא קָנְסִינַן לֵיהּ לְשַׁלֵּם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהִזִּיק אִם כֵּן כְּשֶׁאָכַל כְּחוּשָׁה נָמֵי לֹא נִקְנְסֵהּ לְשַׁלֵּם שְׁמֵנָה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' שלוחין ושותפין הל' ד, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קכב סעי' ח:

ב מיי' פא' מהל' נזקי ממון הל' ז:

ג מיי' פח' מהל' נזקי ממון הל' י, סמג עשין סז, טוש"ע חו"מ סי' תיט סעי' א:

ד מיי' פי"ט מהל' מלווה ולווה הל' א, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קב סעי' א:

ה מיי' פי"ט מהל' מלווה ולווה הל' ד:

ו מיי' פט"ז מהל' אישות הל' ג, סמג עשין מח, טור אה"ע סי' ק, ש"ע חו"מ סי' שפט סעי' ב:

ז מיי' פי"ח מהל' מלווה ולווה הל' א:

ח מיי' פי"ט מהל' מלווה ולווה הל' ב, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קיא סעי' ח:

ט מיי' פי"ט מהל' מלווה ולווה הל' א:

י מיי' פח' מהל' נזקי ממון הל' יא, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' תיט סעי' ג:

יא מיי' פכ"א מהל' מלווה ולווה הל' א:

יב מיי' פט' מהל' גזילה ואבידה הל' ה:

יג מיי' פט' מהל' גזילה ואבידה הל' ז, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' שעג סעי' א:

יד מיי' פי"ח מהל' אישות הל' יג, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קיב סעי' ז:

טו מיי' פכ"א מהל' מלווה ולווה הל' א:

טז מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הל' כ, סמג עשין מח, טוש"ע חו"מ סי' רסז סעי' כז:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות; בבא קמא ז:

ב כתובות נה.

ג לקמן נא.; בבא מציעא יד:

ד לעיל לו.

ה בבא קמא ז.; בבא קמא ו:; בבא קמא נט.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכתובת אשה כו'. וקשה דלמ"ד. ע' כתובות דף י' ע"א תד"ה הואיל.

תורה אור השלם

בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי-תְבוּאֹת יִמְכָּר-לָךְ: [ויקרא כה, טו]

כִּי יַבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת-בְּעִירֹה וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: [שמות כב, ד]

א(א)הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה עִידִית דְּנִיזָּק כְּזִיבּוּרִית דְּמַזִּיק; רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר: בִּדְנִיזָּק שָׁיְימִינַן, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: בִּדְמַזִּיק שָׁיְימִינַן. (ב)מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל? נֶאֶמְרָה "שָׂדֶה" לְמַטָּה, וְנֶאֶמְרָה "שָׂדֶה" לְמַעְלָה; מָה שָׂדֶה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה – דְּנִיזָּק, אַף שָׂדֶה הָאֲמוּרָה לְמַטָּה – דְּנִיזָּק. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: "מֵיטַב שָׂדֵהוּ יְשַׁלֵּם" – דְּהַאיךְ דְּקָא מְשַׁלֵּם. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַהֲנֵי גְּזֵרָה שָׁוָה וְאַהֲנֵי קְרָא; אַהֲנֵי גְּזֵרָה שָׁוָה – לִכְדַאֲמַרַן. אַהֲנֵי קְרָא – דְּאִי אִית לֵיהּ לְמַזִּיק עִידִית וְזִיבּוּרִית, וְזִיבּוּרִית דִּידֵיהּ לָא שָׁוְיָא כְּעִידִית דְּנִיזָּק – דִּמְשַׁלֵּם לֵיהּ מִמֵּיטַב. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לִגְבּוֹת לַנִּיזָּקִין מִן הָעִידִית, וְקַל וָחוֹמֶר לַהֶקְדֵּשׁ. בג(ג)מַאי קַל וָחוֹמֶר לַהֶקְדֵּשׁ? אִילֵימָא דְּנַגְחֵיהּ תּוֹרָא דִּידַן לְתוֹרָא דְּהֶקְדֵּשׁ, "שׁוֹר רֵעֵהוּ" אָמַר רַחֲמָנָא – וְלֹא שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ! (ד)אֶלָּא לְאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי מָנֶה לְבֶדֶק הַבַּיִת", דְּאָתֵי גִּזְבָּר וְשָׁקֵיל מֵעִידִית. לֹא יְהֵא אֶלָּא בַּעַל חוֹב, וּבַעַל חוֹב דִּינוֹ בְּבֵינוֹנִית! וְכִי תֵּימָא: קָסָבַר רַבִּי עֲקִיבָא בַּעַל חוֹב שָׁקֵיל בְּעִידִית כְּנִיזָּקִין, אִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְבַעַל חוֹב שֶׁכֵּן יָפֶה כֹּחוֹ בְּנִיזָּקִין, תֹּאמַר בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁכֵּן הוּרַע כֹּחוֹ בְּנִיזָּקִין! (ה)לְעוֹלָם דְּנַגְחֵיהּ תּוֹרָא דִּידַן לְתוֹרָא דְּהֶקְדֵּשׁ, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא – דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנָּגַח לְשׁוֹר שֶׁל הֶדְיוֹט – פָּטוּר, וְשֶׁל הֶדְיוֹט שֶׁנָּגַח לְשׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ – בֵּין תָּם וּבֵין מוּעָד, מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם. אִי הָכִי, מִמַּאי דִּבְעִידִית דְּנִיזָּק כְּזִיבּוּרִית דְּמַזִּיק פְּלִיגֵי? דִּלְמָא דְּכוּלֵּי עָלְמָא בִּדְנִיזָּק שָׁיְימִינַן, וְהָכָא בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי – דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר לַהּ כְּרַבָּנַן! אִם כֵּן, מַאי "לֹא בָּא הַכָּתוּב"? וְעוֹד, מַאי "קַל וָחוֹמֶר לַהֶקְדֵּשׁ"? וְעוֹד, הָא אָמַר רַב אָשֵׁי, תַּנְיָא

הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה עִדִּית דְּנִזָּק כְּזִבּוּרִית דְּמַזִּיק וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל נַמֵּי אֵין שָׁמִין אֲכִילַת עֲרוּגָה אֶלָּא לְפִי מַה שֶׁהָיְתָה אִם שְׁמֵנָה שְׁמֵנָה אִם כְּחוּשָׁה כְּחוּשָׁה וּלְאַחַר שֶׁנִּשּׁוֹמָה בְּבֵית דִּין וְאָמַר אֵין לִי מָעוֹת לְפָרְעוֹ יִטּוֹל קַרְקַע בִּדְמֵי מָעוֹת נִזְקוֹ וּבָא לְהַגְבּוֹתוֹ מִזִּבּוּרִית שֶׁלּוֹ וְהִיא טוֹבָה כְּעִדִּית שֶׁל נִזָּק וְהַלָּה אוֹמֵר מֵעִדִּית שֶׁלְּךָ תַּגְבֵּנִי לְפִי דְּמֵי נִזְקִי שֶׁכֵּן אָמְרָה תּוֹרָה מֵיטַב שָׂדֵהוּ וְגוֹ': רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר בִּדְנִזָּק שָׁיְימִינַן וּמֵיטַב שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה שֶׁאִם בָּא לְהַגְבּוֹתוֹ קַרְקַע גָּרוּעַ מֵעִדִּיתוֹ שֶׁל נִזָּק וְיֵשׁ לוֹ לְהַגְבּוֹתוֹ עֲרוּגָה בְּמֵיטַב שֶׁל נִזָּק עַל כָּרְחוֹ יִגְבֵּהוּ מִמֵּיטָב אֲבָל טוֹבָה מֵעִדִּיתוֹ שֶׁל נִזָּק אֵין לָנוּ לָכוֹף אֶת הַמַּזִּיק לִפְרֹעַ וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ: בִּדְמַזִּיק שָׁיְימִינַן מִמֵּיטַב שְׂלוֹתָיו אָמְרָה תּוֹרָה שֶׁיַּגְבֵּנּוּ: נֶאֶמְרָה שָׂדֶה לְמַעְלָה לְעִנְיַן נֶזֶק וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר: וְנֶאֶמְרָה שָׂדֶה לְמַטָּה לְעִנְיַן תַּשְׁלוּמִין מֵיטַב שָׂדֵהוּ וְגוֹ': וְרַבִּי עֲקִיבָא שָׂדֵהוּ יְשַׁלֵּם כְּתִיב בִּמְשַׁלֵּם הַכָּתוּב מְדַבֵּר דְּהַיְנוּ מַזִּיק וְהָכִי קָאָמַר ר"ע לֹא בָּא הַכָּתוּב לְהָקֵל עַל הַמַּזִּיק לְהִפָּטֵר בְּזִבּוּרִית שֶׁלּוֹ אִם הִיא כְּעִדִּית שֶׁל נִזָּק אֶלָּא לְהַגְבּוֹת לְנִזָּקִין מִן הָעִדִּית שֶׁל מַזִּיק: וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר לָךְ: אַהֲנֵי גְּזֵרָה שָׁוָה דְּשָׂדֶה שָׂדֶה דִּבְנִזָּק שָׁיְימִינַן: וְאַהֲנֵי קְרָא דְּשָׂדֵהוּ יְשַׁלֵּם דְּמַשְׁמַע דְּבִמַזִּיק שָׁיְימִינַן: וְזִבּוּרִית דִּידֵיהּ לָא שָׁוְיָא כְּעִדִּית דְּנִזָּק אַהֲנֵי קְרָא לְשַׁלּוּמֵי מֵעִדִּית דִּידֵיהּ דְּאִי לָאו קְרָא הֲוָה אָמֵינָא לָא חַיְּבֵיהּ רַחֲמָנָא טְפֵי מִמֵּיטָב דְּנִזָּק וְלָא רָמֵי דִּינֵיהּ דְּנִזָּק אַעִדִּית דְּמַזִּיק וְלִשְׁקוֹל מַאי דְּמַשְׁכַּח גַּבֵּיהּ כְּאִלּוּ לָא הֲוָה לֵיהּ עִדִּית: וק"ו לְהֶקְדֵּשׁ וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ בִּנְזָקִין נַמֵּי קָאֵי: לֹא יְהֵא אֶלָּא בַּעַל חוֹב כִּלְבוּרָא בְּעָלְמָא דְּקַבֵּיל עָלֶיהָ מִי עָדִיף מֵחוֹב דִּתְנַן בְּבֵינוֹנִית דְּאִם הֶחְמִירָה תּוֹרָה בִּנְזָקִין לָא יָלְפִינַן חוֹב מִינֵּהּ: אִיכָּא לְמִפְרַךְ כְּלוֹמַר אֲפִילּוּ סְבִירָא לֵיהּ הָכִי לָא יָלְפִינַן הֶקְדֵּשׁ מִינֵּהּ דְּאִיכָּא לְמִפְרַךְ מָה לְבַעַל חוֹב שֶׁהוּא הֶדְיוֹט דִּינָא הוּא דְּלִשְׁקוֹל בְּעִדִּית: שֶׁכֵּן יָפֶה הַכָּתוּב כֹּחוֹ בִּנְזָקִין שֶׁחֲבֵרוֹ חַיָּב בְּנִזְקוֹ: מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם וּדְרֵישׁ רֵעֵהוּ הָכִי רֵעֵהוּ הוּא דִּמְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק אֲבָל לְהֶקְדֵּשׁ נֶזֶק שָׁלֵם וּלְגַבֵּי הִזִּיק הֶקְדֵּשׁ דְּרֵישׁ הָכִי לְרֵעֵהוּ הוּא דִּמְחַיֵּב אֲבָל הֶקְדֵּשׁ שֶׁהִזִּיקָה פָּטוּר: אִי הָכִי דר"ע כר"ש אוֹקְמַתְּ לֵיהּ מַאי אֲחִיךְ דְּאוֹקְמַתְּ פְּלוּגְתָּא דְּרֵישָׁא בְּשׁוּמָא דְּנִזָּק וּמַזִּיק דִּלְמָא לִגְבּוֹת מִן הָעִדִּית דְּקָאָמַר ר"ע נַמֵּי מֵעִדִּית דְּנִזָּק קָאָמַר דְּהִיא זִבּוּרִית דְּמַזִּיק כְּר' יִשְׁמָעֵאל וְאָמֵינָא לָא פְּלִיג עָלֶיהָ אֶלָּא בק"ו לְהֶקְדֵּשׁ דְּר' יִשְׁמָעֵאל לָא סְבִירָא לֵיהּ דְּר"ש בֶּן מְנַסְיָא: אִם כֵּן דְּלָא פְּלִיג עָלֶיהָ דְּרֵישָׁא מַאי לֹא בָּא הַכָּתוּב דְּקָאָמַר דְּמַשְׁמַע לֹא בָּא לְכָךְ אֶלָּא לְכָךְ: וְעוֹד אִי ר"ע קַלָּא קָאָמַר לְגַבֵּי מַזִּיק כְּר' יִשְׁמָעֵאל: מַאי קַל וָחֹמֶר לַהֶקְדֵּשׁ דְּקָאָמַר הוֹאִיל וְקַלָּא הִיא הֵיכִי מָצֵי לְמֵימַר וק"ו דְּמַקִּילִינַן נַמֵּי גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ:

כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה עִדִּית דְּנִזָּק כְּזִבּוּרִית דְּמַזִּיק וְאִיפְּכָא לָא מָצֵי לְמֵימַר דְּכ"ע מוֹדוּ דְּאֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא מֵעִדִּית שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאֵינוֹ חַיָּב לִקְנוֹת כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּבָבָא קַמָּא (דַּף ז:) אֵין לוֹ אֶלָּא זִבּוּרִית כֻּלָּן גּוֹבִין מִן הַזִּבּוּרִית וּמִיהוּ אִי בְּשֶׁל עוֹלָם הֵן שָׁמִין לר"ע הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר כְּגוֹן דְּאִית לֵיהּ לְמַזִּיק עִדִּית בֵּינוֹנִית וְזִבּוּרִית וְזִבּוּרִית דִּידֵיהּ כְּעִדִּית דְּעָלְמָא וְעִדִּית דִּידֵיהּ כְּעִדִּית דְּנִזָּק וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר בְּשֶׁלּוֹ הֵן שָׁמִין הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דְּאִיכָּא בֵּינַיְיהוּ כְּגוֹן דְּעִדִּית דְּמַזִּיק כְּזִבּוּרִית דְּנִזָּק דְּלְמַ"ד אוֹ כֶּסֶף אוֹ מֵיטַב מְשַׁלֵּם כֶּסֶף לְר' יִשְׁמָעֵאל ולר"ע מְשַׁלֵּם מֵיטַב שֶׁלּוֹ: **שׁוֹר רֵעֵהוּ אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ** תֵּימַהּ אַמַּאי לָא מוֹקֵי לַהּ בְּשֵׁן וָרֶגֶל שֶׁהִזִּיק אֶת הַהֶקְדֵּשׁ דְּהָתָם לָא כְּתִיב רֵעֵהוּ וּמִקֶּרֶן לֵיכָּא לְמֵילַף שֶׁכֵּן אֵינָהּ מוּעֶדֶת מִתְּחִלָּתָהּ וּגְזֵרָה שָׁוָה דְּתַחַת נְתִינָה יְשַׁלֵּם כֶּסֶף לֹא נִתְקַבְּלָה אֶלָּא לְעִנְיַן מֵיטַב דַּוְקָא וְלֹא לְעִנְיַן תַּשְׁלוּמִין דְּאִי לְכָל מִלֵּי א"כ נִפְטְרוּ כּוּלְּהוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְכֵלִים וְשׁוֹר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁים וְטָמוּן וְיֵ"ל כֵּיוָן דִּכְתִיב רֵעֵהוּ תּוּ לֵיכָּא לְמֵילַף מֵיטַב בְּשֵׁן וָרֶגֶל שֶׁהִזִּיק אֶת הַהֶקְדֵּשׁ מק"ו דְּהֶדְיוֹט דְּאִיכָּא לְמִפְרַךְ מַה לְהֶדְיוֹט שֶׁכֵּן יָפֶה כֹּחוֹ לְעִנְיַן קֶרֶן וכה"ג פָּרֵיךְ בְּסָמוּךְ שֶׁכֵּן יָפֶה כֹּחוֹ בִּנְזָקִין וְכִי קָאָמַר אֶלָּא בְּאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי מָנֶה וְכוּ' לָא בָּעֵי לְאוֹקְמָא בְּשֵׁן וָרֶגֶל מִשּׁוּם דְּמִנְּזָקִין אַנְּזָקִין אַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ שַׁפִּיר דְּאִיכָּא לְמִפְרַךְ שֶׁכֵּן יָפֶה כֹּחוֹ אֲבָל מִנְּזָקִין אַמִּלְוָה לָא הֲוָה סָלְקָא דַּעְתֵּיהּ לְמִפְרַךְ דְּהָא כִּי מוֹקֵי לַהּ כְּר"ש בֶּן מְנַסְיָא לָא פָּרְכִינַן מַה לְהֶדְיוֹט שֶׁכֵּן יָפֶה כֹּחוֹ לְעִנְיַן רִבִּית וְאוֹנָאָה אַנְּזָקִין וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּכוּלְּהוּ נְזָקִין פְּטוּרִין בְּהֶקְדֵּשׁ כִּדְמוֹכַח בִּירוּשַׁלְמִי בְּרֵישׁ פִּרְקָא דְּאָמַר בַּמֶּה אֲנַן קַיָּימִין אִי בְּהֶכְשֵׁר נְזָקִין הָא תָּנֵינָא שׁוֹר רֵעֵהוּ וְלֹא שׁוֹר שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וְאִי בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ הָא תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא נְזָקִין לְהֶדְיוֹט וְאֵין נְזָקִין לְגָבוֹהַּ אֶלָּא בְּאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי מָנֶה כו' מַשְׁמַע דְּלָא מַשְׁכַּח נְזָקִין לְהֶקְדֵּשׁ לֹא בְּשֵׁן וָרֶגֶל וְלֹא בְּאָדָם הַמַּזִּיק וּבפ"ק דְּבָבָא קַמָּא (דַּף ט:) נַמֵּי תְּנַן נְכָסִים שֶׁאֵין בָּהֶן מְעִילָה וְאַכּוּלְּהוּ ד' אָבוֹת קָאֵי וַאֲפִילּוּ אַנִּזְקֵי אָדָם לְמַ"ד מַבְעֶה זֶה אָדָם וְהָא דְּמַשְׁמַע בְּפֶרֶק הַשּׁוֹאֵל (ב"מ דַּף צט:) דְּאָדָם הַמַּזִּיק אֶת הַהֶקְדֵּשׁ חַיָּב לְשַׁלֵּם קֶרֶן הַיְינוּ מִדְּרַבָּנַן וא"ת וְהָא הֶקְדֵּשׁ יָלֵיף מִתְּרוּמָה דִּכְתִיב בָּהּ (וַיִּקְרָא כב) כִּי יֹאכַל פְּרָט לְמַזִּיק וְהָתָם בִּתְרוּמָה חַיָּב לְשַׁלֵּם קֶרֶן דְּמַזִּיק מָמוֹן כֹּהֵן הוּא וְיֵ"ל דְּאַע"ג דְּבִתְרוּמָה חַיָּב לְשַׁלֵּם מ"מ לָא מֵהַאי קְרָא מַפֵּיק אֶלָּא מִקְּרָא אַחֲרִינָא דַּהֲוֵי כְּגוֹזֵל חֲבֵרוֹ וּמַזִּיקוֹ וְהַשְׁתָּא כּוּלְּהוּ נְזָקִין דִּפְטִירֵי בּוֹ בְּהֶקְדֵּשׁ יָלְפִינַן מֵאָדָם דְּיוֹתֵר רָאוּי לְחַיֵּב אָדָם הַמַּזִּיק בְּיָדַיִם מִמַּזִּיק ע"י כְּרִיַּת בּוֹר אוֹ שׁוֹלֵחַ בְּעִירוֹ וא"ת א"כ רֵעֵהוּ דִּכְתַב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי וְיֵ"ל דְּאִי לָאו דְּאַשְׁכְּחַן בְּחַד דּוּכְתָּא דְּפָטַר רַחֲמָנָא לְהֶדְיוֹט בְּהֶקְדֵּשׁ לְגַמְרֵי לָא הֲוָה דָּרְשִׁינַן כִּי יֹאכַל פְּרָט לְמַזִּיק אֶלָּא לִפְטוֹר מֵחוֹמֶשׁ לְחוּלֵיהּ: **וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לַהּ כר"ש בֶּן מְנַסְיָא** וְאִם תֹּאמַר בפ"ק דְּבָבָא קַמָּא (דַּף ה.) דְּפָרְכִינַן וְלִתְנֵי תְּרֵי גַּוְנֵי שׁוֹר וּמְשַׁנֵּי הָא תַּבְרֵיהּ ר"ע לִגְזֵירָה שָׁוָה אַכַּתִּי תִּקְשֵׁי לוֹ דְּלִתְנֵי שׁוֹר דְּאַזִּיק הֶדְיוֹט וְשׁוֹר דְּאַזִּיק הֶקְדֵּשׁ דְּדִינַיְיהוּ חֲלוּקִין אַהֲדָדֵי וי"ל דִּבְהֶקְדֵּשׁ לָא קָמַיְירֵי וא"ת אַכַּתִּי אִיכָּא לְמִפְרַךְ מַה לְהֶדְיוֹט שֶׁכֵּן יָפֶה כֹּחוֹ בְּנִזְקֵי אָדָם וּבוֹר תֹּאמַר בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁהוּרַע כֹּחוֹ בְּאָדָם הַמַּזִּיק דִּכְתִי יֹאכַל פְּרָט לְמַזִּיק וּבוֹר דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כ"א:ל"ד) וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ שֶׁהַמֵּת שֶׁלּוֹ וְיֵ"ל דְּאִיכָּא לְמֶעְבַּד ק"ו הָכִי מַה קֶרֶן הֶדְיוֹט דְּקִיל דְּתָם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא ח"נ גּוֹבֶה בַּמּוּעָד מִן הָעִדִּית קֶרֶן הֶקְדֵּשׁ דַּחֲמִיר לֹא כ"ש: **וְעוֹד מַאי ק"ו לְהֶקְדֵּשׁ** פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס הוֹאִיל וּמִן הָעִדִּית דְּקָאָמַר ר"ע אַנִּזָּק קָאֵי וּלְאַקּוּלֵי אָתָא דְּיָהֵיב לֵיהּ מַזִּיק מִזִּבּוּרִית אִם כֵּן מַאי ק"ו לְהֶקְדֵּשׁ גְּרִיעוּתָא הוּא וְקָשֶׁה למ"ת אִצְטְרִיךְ ק"ו דִּמְשַׁלֵּם מִמֵּיטָב דְּנִזָּק וְלֹא מִזִּבּוּרִית דְּנִזָּק וְנִרְאֶה לה"פ מַאי קַל וָחֹמֶר לַהֶקְדֵּשׁ דִּלְעִנְיַן לְחַיּוּבֵי מַזִּיק בְּהֶקְדֵּשׁ לָא קָאָמַר דְּהָא מֵרֵעֵהוּ נָפְקָא כִּדְדָרֵישׁ ר"ש בֶּן מְנַסְיָא אֶלָּא לְעִנְיַן מֵיטַב קָאָמַר וְלָא הֲוָה לֵיהּ לְר"ע לְאַהְדּוּרֵי לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל ק"ו כֵּיוָן שַׁר' יִשְׁמָעֵאל עַצְמוֹ הָיָה מוֹדֶה בְּכָךְ אִי לָאו מִשּׁוּם דְּפָטַר לֵיהּ לְגַמְרֵי וה"ר שְׁלֹמֹה מִדְּרוֹיְישׁ תֵּרֵץ לה"פ מַאי ק"ו לְהֶקְדֵּשׁ דְּשָׁיְימִינַן בְּעִדִּית דְּנִזָּק וְלֹא בִּדְמַזִּיק מִי יָדְעִינַן עִדִּית דְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ לַהֶקְדֵּשׁ עִדִּית בְּסוֹף הָעוֹלָם טוֹבָה שֶׁאֵין כָּמוֹהָ וְעַל כָּרְחָךְ בִּדְמַזִּיק שָׁיְימִינַן דְּלָא שַׁיָּךְ כְּלָל לְמֵישָׁם בִּדְנִזָּק:

מסורת הש"ס

א מכות ב:; בבא קמא מ.

ב בבא קמא ו:

ג בבא קמא ו:

ד בבא מציעא עז:

ה כתובות מא.; משנה בבא קמא; תוספתא בבא קמא; בבא קמא טו.; בבא קמא לז:

גליון הש"ס

גמ' שור רעהו אמר רחמנא. ע' תשובת רשד"ם חלק י"ד סימן רמט:

תורה אור השלם

כִּי יַבְעֶר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ־כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת־בְּעִירֹה וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם [שמות כב, ד]

כִּי־תֵצֵא אֵשׁ וּמָצְאָה קֹצִים וְנֶאֱכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעִר אֶת־הַבְּעֵרָה [שמות כב, ה]

וְכִי־יִגֹּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת־הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת־כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת־הַמֵּת יֶחֱצוּן [שמות כא, לה]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע חו"מ סי' תיט סעי' א:

ב סמג עשין סו:

ג מיי' פח' מהל' נזקי ממון הל' א:

[אב]תַּנְיָא בְּהֶדְיָא: "מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם" – מֵיטַב שָׂדֵהוּ שֶׁל נִיזָּק, וּמֵיטַב כַּרְמוֹ שֶׁל נִיזָּק, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מֵיטַב שָׂדֵהוּ שֶׁל מַזִּיק, וּמֵיטַב כַּרְמוֹ שֶׁל מַזִּיק. רָבִינָא אָמַר: לְעוֹלָם מַתְנִיתִין רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר מִדְּאוֹרָיְיתָא בִּדְמַזִּיק שָׁיְימִינַן; וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא – דְּדָרֵישׁ טַעְמָא דִּקְרָא, וּמָה טַעַם קָאָמַר – מָה טַעַם הַנִּיזָּקִין שָׁמִין לָהֶן בְּעִידִּית? מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. (א)דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ הַנִּיזָּקִין שָׁמִין לָהֶן בְּעִידִּית? מִפְּנֵי הַגַּזְלָנִים וּמִפְּנֵי הַחַמְסָנִין, כְּדֵי שֶׁיֹּאמַר אָדָם: לָמָּה אֲנִי גּוֹזֵל וְלָמָּה אֲנִי חוֹמֵס? לְמָחָר בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסַי וְנוֹטְלִין שָׂדֶה נָאָה שֶׁלִּי, וְסוֹמְכִים עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: "מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם"; לְפִיכָךְ אָמְרוּ: הַנִּיזָּקִין – שָׁמִין לָהֶן בְּעִידִּית. מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ בַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אָדָם לַחֲבֵירוֹ שָׂדֶה נָאָה וְדִירָה נָאָה, וְיֹאמַר: אֶקְפּוֹץ וְאַלְוֶנּוּ, כְּדֵי שֶׁאֶגְבֶּנּוּ בְּחוֹבִי; לְפִיכָךְ אָמְרוּ: בַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית. אֶלָּא מֵעַתָּה, יְהֵא בְּזִיבּוּרִית! אִם כֵּן – אַתָּה נוֹעֵל דֶּלֶת בִּפְנֵי לֹוִין. (ב)כְּתוּבַּת אִשָּׁה – בְּזִיבּוּרִית, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בְּבֵינוֹנִית. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ כְּתוּבַּת אִשָּׁה בְּזִיבּוּרִית? שֶׁיּוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִישָּׂא, הָאִשָּׁה רוֹצָה לִינָּשֵׂא. [ג]דָּבָר אַחֵר: אִשָּׁה יוֹצְאָה לִרְצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לִרְצוֹנָהּ, וְהָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיאָהּ אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ. מַאי דָּבָר אַחֵר? וְכִי תֵּימָא, כִּי הֵיכִי דְּכִי מַפֵּיק לַהּ אִיהוּ – תַּקִּינוּ לַהּ רַבָּנַן כְּתוּבָּה מִינֵּיהּ; כִּי נָפְקָא אִיהִי נָמֵי – לִיתַקְּנִי לֵיהּ רַבָּנַן כְּתוּבָּה מִינַּהּ? תָּא שְׁמַע: אִשָּׁה יוֹצְאָה לִרְצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לִרְצוֹנָהּ, וְהָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ – אֶפְשָׁר דִּמְשַׁהֵי לַהּ בְּגִיטָּא. כְּתוּבַּת אִשָּׁה בְּזִיבּוּרִית. אָמַר מָר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: לָא אֲמַרַן אֶלָּא מִיַּתְמֵי, אֲבָל מִינֵּיהּ דִּידֵיהּ – בְּבֵינוֹנִית. מִיַּתְמֵי?! מַאי אִירְיָא כְּתוּבַּת אִשָּׁה? אֲפִילּוּ כֹּל מִילֵּי נָמֵי, דְּהָא תְּנַן: אֵין נִפְרָעִים מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית! אֶלָּא לָאו מִינֵּיהּ? (ג)לְעוֹלָם מִיַּתְמֵי, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: מִשּׁוּם חִינָּא, אַקִּילוּ רַבָּנַן גַּבַּהּ; קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כְּתוּבַּת אִשָּׁה – בְּבֵינוֹנִית. מִמַּאן? אִילֵימָא מִיַּתְמֵי, לֵית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר הָא דִּתְנַן: אֵין נִפְרָעִים מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית?! אֶלָּא לָאו מִינֵּיהּ? מִכְּלָל דְּרַבָּנַן סָבְרִי בְּזִיבּוּרִית! לָא; לְעוֹלָם מִיַּתְמֵי, וְשָׁאנֵי כְּתוּבַּת אִשָּׁה – מִשּׁוּם חִינָּא. (ד)אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע: הַנִּיזָּקִין שָׁמִין לָהֶן בְּעִידִּית, וּבַעַל חוֹב – בְּבֵינוֹנִית, וּכְתוּבַּת אִשָּׁה – בְּזִיבּוּרִית. מִמַּאן? אִילֵימָא מִיַּתְמֵי, מַאי אִירְיָא כְּתוּבַּת אִשָּׁה? אֲפִילּוּ כֹּל הָנֵי נָמֵי! אֶלָּא לָאו מִינֵּיהּ? אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֵב לְנִזְקֵי בְּנוֹ, לְבַעַל חוֹב בְּנוֹ וְלִכְתוּבַּת כַּלָּתוֹ; וְהַאי כִּי דִּינֵיהּ, וְהַאי כִּי דִּינֵיהּ; נִיזָּקִין וּבַעַל חוֹב, דִּמְחַיְּים גָּבוּ, אִיהוּ נָמֵי כִּי מַגְבֵּי – כִּמְחַיִּים מַגְבֵּי. כְּתוּבַּת אִשָּׁה, דִּלְאַחַר מִיתָה גָּבְיָא, וּלְאַחַר מִיתָה מִמַּאן גָּבְיָא – מִיַּתְמֵי; אִיהוּ נָמֵי כִּי מַגְבֵּי – כִּלְאַחַר מִיתָה מַגְבֵּי. וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּעָרֵב דִּכְתוּבָּה לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד! בְּקַבְּלָן. (ה)הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: קַבְּלָן, אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵיהּ נִכְסֵי לְלֹוֶה – מִשְׁתַּעְבַּד, שַׁפִּיר; אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: אִי אִית לֵיהּ – מִשְׁתַּעְבַּד, אִי לֵית לֵיהּ – לָא מִשְׁתַּעְבַּד, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אִיבָּעֵית אֵימָא: בְּדַהֲווֹ לֵיהּ וְאִישְׁתְּדוּף. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כֹּל לְגַבֵּי בְּרֵיהּ, שַׁעְבּוֹדֵי מְשַׁעְבַּד נַפְשֵׁיהּ. אִיתְּמַר: עָרֵב דִּכְתוּבָּה – דִּבְרֵי הַכֹּל לָא מִשְׁתַּעְבַּד;

קַבְּלָן

תַּנְיָא בְּהֶדְיָא דְּלְרַבִּי עֲקִיבָא בִּדְמַזִּיק שָׁיְימִינַן: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא מַתְנִי' דְּקָתָנֵי בְּמִילֵּי דְּאוֹרָיְיתָא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהָיָה תַּלְמִיד שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא אֲמָרָהּ: דְּדָרֵישׁ נָמֵי בְּעָלְמָא טַעְמָא דִּקְרָא דִּבְבָבָא מְצִיעָא (דַּף קטו.) גַּבֵּי לֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה (דְּבָרִים כד) דְּקָאָמַר עֲשִׁירָה מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם כִּדְקָתָנֵי בְּבָרַיְיתָא שֶׁיֹּאמַר אָדָם לָמָּה אֲנִי גּוֹזֵל כו': גַּזְלָן לָא יָהֵיב דְּמֵי חַמְסָן יָהֵיב דְּמֵי: יוֹצְאָה לִרְצוֹנָהּ כו' עַל כָּרְחָהּ בַּעַל מְגָרְשָׁהּ: מַאי דָּבָר אַחֵר הֵיכִי הָוְיָא טַעְמָא לִכְתֻבָּה לְמִשְׁקַל בְּזִבּוּרִית: וכ"ת כְּלוֹמַר מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר וְלָא טַעְמָא לְזִבּוּרִית הוּא: אֶפְשָׁר דִּמְשַׁהֵי לָהּ וְלָא יָהֵיב לָהּ גִּיטָּא וְכֵיוָן דְּלָא אַשְׁהֵי מִדַּעְתֵּהּ גֵּרְשָׁהּ: אֶלָּא מִיַּתְמֵי כְּגוֹן כְּתֻבַּת אַלְמָנָה: מִשּׁוּם חִינָּא שֶׁיְּהוּ אֲנָשִׁים נוֹשְׂאִין חֵן בְּעֵינֵי הַנָּשִׁים וְיִנָּשְׂאוּ לָהֶם: מִמַּאן קָאָמַר כָּל הָנֵי דְּמַתְנִי': אִילֵימָא מִיַּתְמֵי נְזָקִין הֵיכָא דְּמִית מַזִּיק וְגַבֵּי מִיַּתְמֵי מִי גָּבֵי מֵעִידִּית הָא תְּנַן אֵין נִפְרָעִים מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִזִּבּוּרִית: כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֵב כו' לְעוֹלָם כְּתֻבָּה מִינֵּהּ דִּידֵהּ בְּבֵינוֹנִית וְכוּלָּהּ מַתְנִי' בְּעָרֵב קָמַיְירֵי שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֵב לִבְנוֹ לְנִזְקוֹ וּלְהַלְוָאָתוֹ וְלִכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ לְפָרְעָהּ בִּשְׁבִילוֹ אִם לֹא יִפְרָעֶהָ וְלֹא פְּרָעָהּ וּמֵת וְאָתוּ וְגָבוּ מִן הֶעָרֵב וְהָכָא וַדַּאי אע"ג דְּלָאו מִיַּתְמֵי גָּבְיָא לָא מַגְבִּינַן לָהּ אֶלָּא מִזִּבּוּרִית דְּהַאי כִּי דִינֵהּ וְהַאי כִּי דִינֵהּ: נְזָקִין וְחוֹב דְּדִינַיְיהוּ לִפָּרַע נָמֵי מֵחַיִּים שֶׁל בֵּן תְּבִיעָתָן אֵינָהּ בָּאָה כְּנוֹעֲקִים עַל הַיְתוֹמִים לְפִיכָךְ כְּשֶׁנִּפְרָעִים מִן הֶעָרֵב נִפְרָעִים מִמֶּנּוּ כְּדִין שֶׁהָיוּ נִפְרָעִים מִן הַבֵּן אִם הָיָה בַּחַיִּים וְהָיוּ לוֹ נְכָסִים: מִמַּאן גָּבְיָא אִם הָיוּ לוֹ לַבֵּן נְכָסִים: אִיהוּ נָמֵי עָרֵב: לָא מִשְׁתַּעְבֵּד לִפְרֹעַ דְּהָכִי פָּסְקִינַן הִלְכְתָא לְקַמָּן בְּסָמוּךְ: בְּקַבְּלָן שֶׁנַּעֲשָׂה עָלֶיהָ קַבְּלָן שֶׁהִתְפִּיסָהּ בְּנוֹ מִטַּלְטְלִין לִכְתֻבָּתָהּ וְהִיא מְסָרַתַן לוֹ בְּתוֹרַת קַבְּלָנוּת וְהֶחֱזִירָתַן לִבְנוֹ: הָנִיחָא לְמ"ד בְּב"ב בְּגֵט פָּשׁוּט: אִית לֵהּ נִכְסֵי לְלֹוֶה בִּשְׁעַת הַלְוָאָה דְּאִיכָּא לְמֵימַר עֲלַיְיהוּ סָמִיךְ הֶעָרֵב הַזֶּה וְגָמַר וְשִׁעְבֵּד נַפְשֵׁהּ: מִשְׁתַּעְבֵּד וְאִם שְׁטָפוֹ נָהָר אַחֲרֵי כֵן נִפְרָעִין מִן הֶעָרֵב: מַאי אִיכָּא לְמֵימַר הָא וַדַּאי לֵית לֵהּ נְכָסִים לְאוֹתוֹ הַבֵּן דְּאִי הָווּ לֵהּ נְכָסִים לֹא הָיוּ פּוֹרְעִים מִן הֶעָרֵב דִּתְנַן הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ ע"י עָרֵב לֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב (תְּחִלָּה) וּמוֹקְמִינַן לֹא יִתָּבַע מִן הֶעָרֵב תְּחִלָּה: בְּדַהֲווּ נְכָסִים לַבֵּן בִּשְׁעַת מִלְוֶה: וְאִשְׁתְּדוּף הַשְׁתָּא: לְגַבֵּי בְּרֵיהּ בִּשְׁבִיל בְּנוֹ: דִּבְרֵי הַכֹּל לָא מִשְׁתַּעְבֵּד חֲדָא דְּעָרֵב בְּעָלְמָא הוּא וְעוֹד לָאו מִדֵּי חֲסֵרָהּ שֶׁלֹּא הוֹנִיאָה כְּלוּם מִשֶּׁלָּהּ:

וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא דְּדָרֵשׁ טַעְמָא דִּקְרָא לָא פְּלִיגֵי אֶלָּא הֵיכָא דְּאִיכָּא נַפְקוּתָא כְּגוֹן גַּבֵּי חוֹבֵל בֶּגֶד אַלְמָנָה וְגַבֵּי לֹא יַרְבֶּה לּוֹ נָשִׁים וה"נ מִשּׁוּם הַאי טַעְמָא שָׁיְימִינַן בִּדְמַזִּיק: וְכִי תֵּימָא כִּי הֵיכִי דְּכִי מַפֵּק כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר וְלָא טַעְמָא לְזִבּוּרִית הוּא וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּה"ק דְּלָא תֵּימָא עַל כָּרְחָךְ טַעְמָא דְּיוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא לֵיתָא דְּחָיְישִׁינַן לְחִנָּא מִילְּתָא תַּקִּינוּ לֵהּ רַבָּנַן כְּתֻבָּה מִינֵּהּ אִם הִקְנִיטָתוֹ עַל שֶׁגֵּרְשָׁהּ: מִשּׁוּם חִנָּא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁיִּהְיוּ הָאֲנָשִׁים נוֹשְׂאִים חֵן בְּעֵינֵי הַנָּשִׁים וְיִנָּשְׂאוּ לָהֶם וְקָשֶׁה דִּבְפֶרֶק הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פג.) תְּנַן ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר יִנָּתְנוּ לַכּוֹשֵׁל שֶׁבָּהֶם וְאִיכָּא דִּמְפָרֵשׁ בגמ' לִכְתֻבַּת אִשָּׁה מִשּׁוּם חִנָּא וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס לָא הֲוָה לֵיהּ לְמִקְרְיֵהּ כּוֹשֵׁל דְּאַדְּרַבָּה הָאִישׁ כּוֹשֵׁל שֶׁצָּרִיךְ לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵי הָאִשָּׁה וּבְפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתֻבּוֹת דַּף נב:) וְכֵן דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ל:) קְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים בִּשְׁלָמָא בְּנוֹ בְּיָדוֹ אֶלָּא בִּתּוֹ מַאי עָבִיד לָהּ אַלְמָא יוֹתֵר הַבַּעַל מוֹצֵא לִשָּׂא אִשָּׁה מִמַּה שֶּׁהָאִשָּׁה מוֹצְאָה בַּעַל וּלְעֵיל נָמֵי יוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא אִשָּׁה רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא וְנִרְאֶה כְּפר"ח דְּפֵרֵשׁ מִשּׁוּם חִנָּא שֶׁיְּהוּ הַכֹּל קוֹפְצִין עָלֶיהָ לְשָׂאתָהּ וְהָכִי אִיתָא בְּהֶדְיָא בִּירוּשַׁלְמִי' דְּפִרְקִין: מִמַּאן אִילֵימָא מִיַּתְמֵי מַאי אִירְיָא כו' הָכָא לֹא שַׁיָּךְ לְשַׁנּוּיֵי כִּדְלְעֵיל כְּתֻבַּת אִשָּׁה אִצְטְרִיכָא לֵיהּ וְהוּא הַדִּין כָּל מִילֵּי דְּהָא קָתָנֵי נְזָקִין בְּעִידִּית וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי הָכִי אִילֵימָא מִיַּתְמֵי וְהָתְנַן אֵין נִפְרָעִין כו' וּפָרִיךְ אַנְּזָקִין וּבַעַל חוֹב: בְּקַבְּלָן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהִתְפִּיסָהּ בְּנוֹ מִטַּלְטְלִין בִּכְתֻבָּתָהּ וְהִיא מְסָרַתַן לוֹ בְּתוֹרַת קַבְּלָנוּת וְהֶחֱזִירָתַן לִבְנוֹ וְקָשֶׁה דְּאָמְרִינַן בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קעד.) דְּהֵיכָא דְּנָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד אֵין לוֹ לַמַּלְוֶה עַל הַלֹּוֶה כְּלוּם וְשֶׁמָּא הַיְנוּ שֶׁלָּקַח הַמָּעוֹת מִיַּד הַמַּלְוֶה וְנָתַן לַלֹּוֶה אַף עַל גַּב דְּמַשְׁמַע הָתָם דִּבְלָשׁוֹן תַּלְיָא מִלְּתָא שֶׁמָּא תַּרְוַיְיהוּ בָּעֵינַן: אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אִי אִית לֵהּ מִשְׁתַּעְבֵּד כו' וְהָכָא מַיְירֵי בִּדְלֵית לֵיהּ דְּאִי אִית לֵיהּ נְזָקִין אַמַּאי בְּעִידִּית כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ מָמוֹן לַיְתוֹמִין דַּאֲפִילּוּ מַיְירֵי בִּקְטַנִּים דְּלָא מָצֵי עָרֵב לְאִשְׁתַּעוּיֵי דִּינָא בַּהֲדַיְיהוּ מ"מ לֹא הָיָה לָהֶם לִגְבּוֹת כִּי אִם מִן הַזִּבּוּרִית כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ נִכְסֵי לְיַתְמֵי וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּי' דְּהָכָא בִּדְלֵית לֵיהּ דְּאִי אִית לֵיהּ הָא קי"ל בְּגֵט פָּשׁוּט (שָׁם דַּף קעג.) הַמַּלְוֶה חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עָרֵב אֵין נִפְרָעִים מִן הֶעָרֵב תְּחִלָּה וְקָשֶׁה דְּהָכָא אַיְירֵי בְּקַבְּלָן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' נזקי ממון הל' א:

ב מיי' פח' מהל' נזקי ממון הל' י, סמג עשין סו, טוש"ע חו"מ סי' תיט סעי' א:

ג מיי' פא' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קיט סעי' ו:

מסורת הש"ס

א תוספתא כתובות

ב תוספתא כתובות

ג לעיל לד:

ד משנה גיטין; תוספתא כתובות; בבא קמא ז:

ה בבא בתרא קעד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא למ"ד כו' אמאי בעידית כיון כו'. ע' ב"ב דף מז ע"א תד"ה קבלן:

תורה אור השלם

כִּי יַבְעֶר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ־כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת־בְּעִירֹה וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם [שמות כב, ד]

קַבְּלָן דְּבַעַל חוֹב – דִּבְרֵי הַכֹּל מִשְׁתַּעְבַּד; עָרֵב דְּבַעַל חוֹב, וְקַבְּלָן דִּכְתוּבָּה – פְּלִיגִי; אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר: אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵיהּ נִכְסֵי לְלֹוֶה – מִשְׁתַּעְבַּד, וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר: אִי אִית לֵיהּ – מִשְׁתַּעְבַּד, אִי לֵית לֵיהּ – לָא מִשְׁתַּעְבַּד. [א־ג]וְהִילְכְתָא: בְּכוּלְּהוּ, אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵיהּ – מִשְׁתַּעְבַּד; בַּר מֵעָרֵב דִּכְתוּבָּה, דְּאַף עַל גַּב דְּאִית לֵיהּ – לָא מִשְׁתַּעְבַּד. מַאי טַעְמָא? מִצְוָה הוּא דַּעֲבַד, וְלָא מִידֵּי חַסְרַהּ. אָמַר רָבִינָא: תָּא שְׁמַע מֵעִיקָּרָא דְּתַקַּנְתִּין – יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִישָּׂא, אִשָּׁה רוֹצָה לִינָּשֵׂא. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִיַּתְמֵי, הַאי מִשּׁוּם דְּיַתְמֵי הוּא! תְּיוּבְתָּא דְּמָר זוּטְרָא תְּיוּבְתָּא. [ד]אָמַר מָר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: שְׁטַר חוֹב הַיּוֹצֵא עַל הַיְּתוֹמִין, אַף עַל פִּי שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁבַח, אֵינוֹ גּוֹבֶה אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית. אָמַר אַבָּיֵי: תֵּדַע – דְּבַעַל חוֹב דִּינֵיהּ בְּבֵינוֹנִית, וּמִיַּתְמֵי בְּזִיבּוּרִית. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: הָכִי הַשְׁתָּא?! בַּעַל חוֹב דִּינֵיהּ מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּזִיבּוּרִית! כְּדְעוּלָּא – דְּאָמַר עוּלָּא: דְּבַר תּוֹרָה, בַּעַל חוֹב בְּזִיבּוּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ וְגוֹ'" – מָה דַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לְהוֹצִיא, פָּחוּת שֶׁבְּכֵלִים; וּמָה טַעַם אָמְרוּ בַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית? כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּנְעוֹל דֶּלֶת בִּפְנֵי לֹוִין – וְגַבֵּי יַתְמֵי אוֹקְמוּהָ רַבָּנַן אַדְּאוֹרָיְיתָא; אֶלָּא הָכָא, כֵּיוָן דְּדִינֵיהּ מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּעִידִית, אֲפִילּוּ מִיַּתְמֵי נָמֵי בְּעִידִית! [ה]וּלְרָבָא, וְהָתָנֵי אַבְרָם חוֹזָאָה: אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית, וַאֲפִילּוּ הֵן נִיזָּקִין. וְהָא נִיזָּקִין – דִּינָן מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּעִידִית! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה עִידִית דְּנִיזָּק כְּזִיבּוּרִית דְּמַזִּיק; וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא, דְּאָמַר: מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּדְנִיזָּק שָׁיְימִינַן, וּמִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם תִּקְּנוּ רַבָּנַן בְּדְמַזִּיק – וְגַבֵּי יַתְמֵי אוֹקְמוּהָ רַבָּנַן אַדְּאוֹרָיְיתָא. אִינִי?! וְהָתָנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נָוְותָאָה: אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית, וַאֲפִילּוּ הֵן עִידִית. מַאי "אֲפִילּוּ הֵן עִידִית"? לָאו אַף עַל גַּב דִּכְתִיב עִידִית בִּשְׁטָרָא?! לָא; מַאי "עִידִית" – שְׁפַאי עִידִית, כִּדְרָבָא – דְּאָמַר רָבָא: הִזִּיק זִיבּוּרִית – גּוֹבֶה מִן הָעִידִית. שְׁפַאי עִידִית, גּוֹבֶה מִן הַבֵּינוֹנִית. וְגַבֵּי יַתְמֵי אוֹקְמוּהָ רַבָּנַן אַדְּאוֹרָיְיתָא. אֵין נִפְרָעִין מִנִּכְסֵי יְתוֹמִין אֶלָּא מִן הַזִּיבּוּרִית: בָּעֵי רַב אַחָדְבוּי בַּר אַמֵּי: "יְתוֹמִים" שֶׁאָמְרוּ – קְטַנִּים, אוֹ אֲפִילּוּ גְּדוֹלִים? תַּקַּנְתָּא הִיא דַּעֲבוּד רַבָּנַן גַּבֵּי יַתְמֵי – לִקְטַנִּים עֲבוּד רַבָּנַן, לִגְדוֹלִים לָא עֲבוּד רַבָּנַן; אוֹ דִלְמָא – מִשּׁוּם דְּלָא מַסִּיק אַדַּעְתָּא דְּמַלְוֶה דְּמָיֵית לֹוֶה וְנָפְלֵי נִכְסֵי קַמֵּי יַתְמֵי; דְּהָוֵה לֵיהּ נוֹעֵל דֶּלֶת; הִלְכָּךְ אֲפִילּוּ גְּדוֹלִים נָמֵי? (א)תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי אַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא: יְתוֹמִין שֶׁאָמְרוּ – גְּדוֹלִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר קְטַנִּים. (ב)וְדִלְמָא הָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן שְׁבוּעָה – דְּגָדוֹל בְּמִילֵּי דַּאֲבוּהּ כְּקָטָן דָּמֵי; אֲבָל לְעִנְיַן זִיבּוּרִית – לָא. וְהִלְכְתָא:

יְתוֹמִין

קַבְּלָן דְּבַעַל חוֹב תַּרְתֵּי לְחִיּוּבָא אִיכָּא אֲבָל דְּקַבְּלָן הוּא וְעוֹד דְּחַסְרֵיהּ מָמוֹנָא: מֵעִיקָּרָא דְּתַקַּנְתָּא מִשָּׁרָשׁ טַעַם הַתַּקָּנָה דְּקָתָנֵי מִפְּנֵי מָה כְּתֻבָּה בְּזִבּוּרִית יוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ כו': הַיּוֹצֵא עַל הַיְּתוֹמִים שֶׁלָּוָה אֲבִיהֶם: שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁבַח שֶׁהִתְנָה עִם הַמַּלְוֶה לִגְבּוֹת מֵעִידִית: תֵּדַע דְּלָא מְהַנֵּי תְּנָאָה לְגַבֵּי יְתוֹמִים דְּהָא סְתָם בַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית וּלְגַבֵּי יַתְמֵי מִשְׁתַּנֶּה דִּינוֹ: מַה דַּרְכּוֹ שֶׁל לֹוֶה לְהוֹצִיא לִפְרֹעַ: פָּחוֹת שֶׁבַּכֵּלִים שֶׁמַּרְאֶנּוּ לֹא יִפְרַע עִידִית: כֵּיוָן דְּדִינֵיהּ מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּעִידִית שֶׁהֲרֵי שִׁעְבְּדָהּ לוֹ וְנַעֲשָׂה קַרְקַע זוֹ עָרֵב לַמַּלְוֶה וְעָרֵב מִשְׁתַּעְבֵּד מה"ת דִּכְתִיב אָנֹכִי אֶעֶרְבֶנּוּ (בְּרֵאשִׁית מג): כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה זִבּוּרִית זוֹ שֶׁל מַזִּיק כְּעִידִית שֶׁל נִזָּק דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא מִיהָא גָּבֵי: וְר' יִשְׁמָעֵאל הִיא דְּאָמַר מִדְּאוֹרָיְיתָא בִּדְנִזָּק שָׁיְימִינַן וּמִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אָמְרוּ רַבָּנַן בִּדְמַזִּיק שָׁיְימִינַן כִּדְתְנַן בְּמַתְנִי' וְגַבֵּי יַתְמֵי אוֹקְמוּהָ אַדְּאוֹרָיְיתָא: לָאו אַף עַל גַּב דִּכְתִיב עִידִית בִּשְׁטָרָא וּתְיוּבְתָּא דְּרָבָא: מַאי עִידִית דְּקָתָנֵי הָכָא לאע"ג דִּכְתָבָהּ בִּשְׁטַר הַלְוָאָה אֵינוֹ גּוֹבֶה מִמֶּנָּה כְּגוֹן דִּשְׁפָאֵי עִידִית לְאַחַר הַלְוָאָה קְנָאָהּ מִלְּפָנָיו שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִגְבּוֹת הֵימֶנָּה כְּגוֹן שֶׁנְּטָלוּהָ מְסִיקִין אוֹ נִשְׁדְּפָה אוֹ שְׁטָפָהּ נָהָר דִּבְטֵיל לֵיהּ תְּנָאֵיהּ דְּמֵהַשְׁתָּא הו"ל לְהַאי בַּעַל חוֹב לְגִבּוּיֵי זִבּוּרִית מִדְּאוֹרָיְיתָא וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִּנְעוֹל דֶּלֶת אָמְרוּ רַבָּנַן בֵּינוֹנִית וְגַבֵּי יַתְמֵי אוֹקְמוּהָ אַדְּאוֹרָיְיתָא: וְכִדְרָבָא דְּאָמַר דְּהֵיכָא דִּשְׁפָאֵי עִידִית אֲזַל לֵיהּ דִּינֵיהּ: הִזִּיק זִבּוּרִית גּוֹבֶה דְּמֵי נִזְקוֹ מִן הָעִידִית שֶׁל מַזִּיק וַאֲפִילּוּ עִדֵּי עִידִית לר"ע מִדְּאוֹרָיְיתָא וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מִדְּרַבָּנָן: שְׁפָאֵי עִידִית לְאַחַר הֶזֵּק וַעֲדַיִין יֵשׁ לוֹ עִידִית וּבֵינוֹנִית וְזִבּוּרִית אֶלָּא שֶׁזּוֹ הָיְתָה יָפָה מְאֹד: גּוֹבֶה מִן הַבֵּינוֹנִית דַּאֲזַל לֵיהּ דִּינֵיהּ לא"ל הֵילָךְ נִסְתַּחֲפָה שָׂדְךָ וּמַזָּלְךָ גָּרַם וּבְדִין הוּא דְּנִדְחֲיֵיהּ אֵצֶל זִבּוּרִית אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם הוּא: וְגַבֵּי יַתְמֵי אוֹקְמוּהָ כו' לָאו אַדְּרָבָא קָאֵי אֶלָּא אַדְּתַנְיָא ר"א נָוְותָאָה: תַּקַּנְתָּא הוּא דַּעֲבוּד רַבָּנַן לָחוּס עַל הַיְּתוֹמִים לְהַעֲמִיד' עַל דִּין תּוֹרָה שֶׁיְּהֵא זֶה טוֹרֵחַ וּמוֹכֵר אֶת הַזִּבּוּרִית שֶׁאֵין לָהֶם מִי יִטְרַח בִּשְׁבִילָם: אוֹ דִּלְמָא לָאו תַּקַּנְתָּא הוּא אֶלָּא דִּינָא הֲוָאי לְאוֹקְמִינְהוּ אַדְּאוֹרָיְיתָא שֶׁדִּינוֹ בְּזִבּוּרִית דְּטַעְמָא מַאי אָמְרִי דִּינֵיהּ בְּבֵינוֹנִית מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת הִלְכָּךְ אִי נָמֵי לָא מְתַקְּנִי רַבָּנַן לְמִגְבֵּי מִיַּתְמֵי בֵּינוֹנִית אֵין כָּאן נְעִילַת דֶּלֶת דְּלָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ הַאי מַלְוֶה לִנְעֹל דֶּלֶת וְלָחוּשׁ דִּלְמָא מָיֵית לֹוֶה וְנָפְלֵי קַמֵּי יַתְמֵי וּמַגְבּוּ לֵיהּ זִבּוּרִית וְאִי טַעְמָא הָכִי הוּא אֲפִילּוּ גְּדוֹלִים נָמֵי דִּינָן כֵּן: לִשְׁבוּעָה לְעִנְיַן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים הַבָּא לִפָּרַע מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים לֹא יִפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה וַאֲפִילּוּ הוֹצִיא שְׁטָר דְּאִי הֲוָה אֲבוּהוֹן דְּיַתְמֵי קַיָּים דִּלְמָא הֲוָה טָעֵן וְאָמַר הִשְׁתַּבַּע לִי דְּלָא פְּרַעְתִּיךָ וּמַשְׁבְּעִינַן לֵיהּ כִּדְאָמְרִינַן בִּשְׁבוּעוֹת (דַּף מח.) וְהַשְׁתָּא אֲנַן טָעֲנִינַן בִּשְׁבִיל יַתְמֵי וְהָא מִלְּתָא אֲפִילּוּ גְּדוֹלִים נָמֵי: דְּגָדוֹל לְגַבֵּי מִלֵּי דְּאָבִיו כְּקָטָן הוּא וְלָא יָדַע אִי פְּרָעֵיהּ אֲבוּהּ אִי לָא אֲבָל לְעִנְיַן זִבּוּרִית אֵימָא לָךְ דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּחָסוּ רַבָּנַן עֲלַיְיהוּ לְהַעֲמִידָם עַל דִּין תּוֹרָה הוּא וּקְטַנִּים וְלֹא גְּדוֹלִים:

מִצְוָה הוּא דַּעֲבַד וְלָא מִידֵּי חַסְרַהּ תַּרְתֵּי בָּעֵינַן אֲבָל הֵיכָא דְּלָאו מִינֵּיהּ עֲבַד וְלֹא חֲסֵרָהּ כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה עָרֵב אַחַר הַנִּשּׂוּאִין אוֹ עָבַד מִינֵּיהּ וַחֲסֵרָהּ מִשְׁתַּעְבֵּד: **פָּחוֹת** שֶׁבַּכֵּלִים וה"ה כְּשֶׁבָּא לִתֵּן לוֹ קַרְקַע נוֹתֵן לוֹ פָּחוֹת שֶׁבְּקַרְקְעוֹתָיו דְּהַיְינוּ זִבּוּרִית אֲבָל פָּחוֹת שֶׁבַּכֵּלִים הַיְינוּ מֵיטַב כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דב"ק (דַּף ז:) דְּכָל מִלֵּי מֵיטַב הוּא: **כֵּיוָן** דְּדִינֵיהּ מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּעִדִית נִרְאֶה דְּסָבַר שִׁעְבּוּדָא דְּאוֹרָיְיתָא דְּאִי דְּרַבָּנַן אע"ג דְּמִינֵּיהּ דִּידֵיהּ דִּינֵיהּ מִדְּאוֹרָיְיתָא בְּעִידִית מִיַּתְמֵי יְהֵא בְּזִבּוּרִית כֵּיוָן דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא לָא גָּבֵי כְּלָל וּמָר זוּטְרָא וְאַבַּיֵּי דְּסָבְרֵי מִיַּתְמֵי מִזִּבּוּרִית צָרִיךְ לוֹמַר דְּקָסָבְרֵי שִׁעְבּוּדָא לָאו דְּאוֹרָיְיתָא כִּדְפָרְשִׁינַן בְּמַתְנִיתִין דְּאִי לָאו הָכִי מַאי טַעְמָא אַפְקְעוּהָ רַבָּנָן אִי נָמֵי לָא פְּלוּג רַבָּנַן בְּיַתְמֵי: **מַאי** עִדִית שְׁפַאי עִדִית פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס מַאי עִדִית דְּקָתָנֵי הָכָא לאע"פ שֶׁכְּתָבָהּ בִּשְׁטַר הַלְוָאָה אֵינוֹ גּוֹבֶה מִמֶּנָּה כְּגוֹן דִּשְׁפָאֵי עִדִית אַחַר הַלְוָאָה קְנָאָהּ מִלְּפָנָיו שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִגְבּוֹת הֵימֶנָּה כְּגוֹן שֶׁנְּטָלוּהָ מְסִיקִין אוֹ נִשְׁדְּפָה אוֹ שְׁטָפָהּ נָהָר דִּבְטֵל לֵיהּ תְּנָאֵיהּ וּמֵהַשְׁתָּא הֲוָה לֵיהּ לְהַאי בַּעַל חוֹב לְאַגְבּוּיֵי זִבּוּרִית מִדְּאוֹרָיְיתָא וּמִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת אָמְרוּ בְּבֵינוֹנִית וְגַבֵּי יַתְמֵי אוֹקְמוּהָ אַדְּאוֹרָיְיתָא וְכִדְרָבָא דְּאָמַר הֵיכָא דִּשְׁפָאֵי עִדִית לְאַחַר הֶזֵּק וַעֲדַיִין יֵשׁ לוֹ עִדִית בֵּינוֹנִית וְזִבּוּרִית אֶלָּא שֶׁזּוֹ הָיְתָה יָפָה מְאֹד גּוֹבֶה מִבֵּינוֹנִית דַּאֲזַל לֵיהּ דִּינֵיהּ דְּאָמַר לֵיהּ הֵילָךְ נִסְתַּחֲפָה שָׂדְךָ וּמַזָּלְךָ גָּרַם וְקָשֶׁה לר"ת דְּמַאי עִדִית שְׁפָאֵי עִדִית מַשְׁמַע שֶׁסּוֹתֵר הָא דְּקָא אָמַר מַאי לָאו דְּכָתַב עִדִית בִּשְׁטָר וּלְפִי' הַקּוּנְטְרֵס הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בִּשְׁפָאֵי עִדִית וְעוֹד עִדֵּי עִדִית מָאן דְּכַר שְׁמֵיהּ וְעוֹד דְּפֵרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס שֶׁאִם נִתְקַלְקֵל עִדֵּי עִדִית לֹא יִגְבֶּה מִן הָעִדִית הַנִּשְׁאֶרֶת אִם כֵּן הוֹרַעְתָּ כֹּחָן שֶׁל נְזָקִין אֵצֶל בֵּינוֹנִית דְּכִי הַאי גַּוְנָא פָּרֵיךְ בְּפ"ק דב"ק (דַּף ח.) וְעוֹד דְּרָבָא מַשְׁמַע הָתָם (דַּף ח:) דְּאִית לֵיהּ בְּשֶׁל עוֹלָם הֵן שָׁמִין גַּבֵּי רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן וְאִם כֵּן מַאי עִדֵּי עִדִית שַׁיָּךְ הָכָא דְּמֵעִדֵּי עִדִית דְּעָלְמָא נָמֵי גָּבֵי מִינֵּיהּ וּמְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ תָּם מַאי עִדִית שְׁפָאֵי עִדִית כְּמוֹ וּבְכָל שְׁפָיִים מַרְעִיתָם (יְשַׁעְיָהוּ מ"ט:ט') דְּדֶרֶךְ שָׂדוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁאֵצֶל הַנָּהָר שֶׁסּוֹף הַשָּׂדֶה שֶׁעַל שְׂפַת הַנָּהָר מַמָּשׁ עוֹמֵד לְמִרְעֶה בְּהֵמוֹת וּגְרִיעַ מִזִּבּוּרִית מִפְּנֵי שֶׁהַנָּהָר שׁוֹטֵף תָּמִיד מַה שֶּׁזּוֹרְעִים שָׁם וַאֲפִילּוּ הֵן עִדִית דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְיתָא הַיְינוּ אֲפִילּוּ הֵן שְׁפָאֵי עִדִית אוֹתָהּ קַרְקַע שֶׁמַּגְבִּין יְתוֹמִין אַף עַל גַּב דִּגְרִיעֵי מִזִּבּוּרִית וְכִדְרָבָא דְּאָמַר הִזִּיק זִבּוּרִית גּוֹבֶה מִן הָעִדִית אֲבָל הִזִּיק שְׁפָאֵי עִדִית שֶׁהֶעֱמִיד שָׁם בְּהֵמוֹתָיו לִרְעוֹת גּוֹבֶה מִן הַבֵּינוֹנִית דְּלָא חֲשִׁיב נְזָקִין דִּלְהָכִי קָיְימִי אֶלָּא הֲוָה לֵיהּ כְּבַעַל חוֹב אע"ג דְּהֶעֱמִיד שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים:

מסורת הש"ס

א כתובות צד.; שבועות מב:

ב בבא בתרא קעד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כיון וכו' דסבר שעבודא דאורייתא. ע' פסחים דף סא ע"א תוס' ד"ה וישנו:

תורה אור השלם

בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הַעֲבוֹט הַחוּצָה [דברים כד, יא]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ג:

ב מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ד:

ג מיי' פי"ז מהל' אישות הל' ט, סמג עשין צד, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קב סעי' ו:

ד טוש"ע חו"מ סי' קח סעי' יח:

ה מיי' פח' מהל' נזקי ממון הל' יא, סמג עשין סו, טוש"ע חו"מ סי' תיט סעי' ג:

אב(א) יְתוֹמִין שֶׁאָמְרוּ – גְּדוֹלִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר קְטַנִּים; בֵּין לִשְׁבוּעָה בֵּין לְזִיבּוּרִית. אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים בִּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי חוֹרִין. בָּעֵי רַב אַחָדְבוֹי בַּר אַמֵּי: בְּמַתָּנָה הֵיאַךְ? תַּקַּנְתָּא הוּא דַּעֲבוּד רַבָּנַן – מִשּׁוּם פְּסֵידָא דְלָקוֹחוֹת, אֲבָל מַתָּנָה, דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא דְלָקוֹחוֹת – לָא; אוֹ דִלְמָא מַתָּנָה נָמֵי, אִי לָאו דְּאִית לֵיהּ הֲנָאָה מִינֵּיהּ – לָא יָהֵיב לֵיהּ מַתָּנָה, וְהִלְכָּךְ כִּי פְּסֵידָא דְלָקוֹחוֹת דָּמֵי? ג(ב) אֲמַר לֵיהּ מָר קַשִּׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אָשֵׁי, תָּא שְׁמַע, שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: "תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת לִפְלוֹנִי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת לִפְלוֹנִי" – אֵין אוֹמְרִים: כָּל הַקּוֹדֵם בִּשְׁטָר זָכָה; לְפִיכָךְ, יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב – גּוֹבֶה מִכּוּלָּן. (ג) אֲבָל אִם אָמַר: "תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לִפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לִפְלוֹנִי" – אוֹמְרִים: כָּל הַקּוֹדֵם בִּשְׁטָר זָכָה. לְפִיכָךְ, יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב – גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרוֹן. אֵין לוֹ – גּוֹבֶה מִשֶּׁלְּפָנָיו. אֵין לוֹ – גּוֹבֶה מִשֶּׁלִּפְנֵי פָנָיו. ד וְאַף עַל גַּב דְּקַמָּא בֵּינוֹנִית וּבָתְרָא זִיבּוּרִית – מִזִּיבּוּרִית גָּבֵי, מִבֵּינוֹנִית לָא גָּבֵי. שְׁמַע מִינַּהּ, בְּמַתָּנָה נָמֵי עֲבוּד רַבָּנַן תַּקַּנְתָּא. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּבַעַל חוֹב. וְהָא "תְּנוּ" קָאָמַר! "תְּנוּ" בְּחוֹבִי. וְלִיחְזֵי שְׁטָרָא דְּמַאן קָדֵים! דְּלֵיכָּא שְׁטָרָא. וְהָא "כָּל הַקּוֹדֵם בִּשְׁטָר" קָאָמַר! בִּשְׁטָר פַּקַּדְתָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: אֲפִילּוּ מַתָּנָה נָמֵי. וְלָא קַשְׁיָא – מַאי "גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרוֹן"? אֵין נִפְסָד אֶלָּא אַחֲרוֹן. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: דְּשָׁווּ כּוּלְּהוּ לַהֲדָדֵי. אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּירוֹת. מַאי טַעְמָא? אָמַר עוּלָּא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְעוּלָּא: וְהָא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת, דִּכְמַאן דִּכְתִיבִי דָּמוּ, וְקָתָנֵי: אֵין מוֹצִיאִין! אֲמַר לֵיהּ: הָתָם, מֵעִיקָּרָא הָכִי אִתַּקּוּן – כְּתוּבִין הֵן אֵצֶל בְּנֵי חוֹרִין, וְאֵין כְּתוּבִין הֵן אֵצֶל מְשׁוּעְבָּדִין. וְכֵן אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַב אַסִּי: וְהָא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת, דִּכְמַאן דִּכְתִיבִי דָּמוּ, וְקָתָנֵי: אֵין מוֹצִיאִין! אֲמַר לֵיהּ: מֵעִיקָּרָא הָכִי אִתַּקּוּן – כְּתוּבִין הֵן אֵצֶל בְּנֵי חוֹרִין, וְאֵין כְּתוּבִין הֵן אֵצֶל מְשׁוּעְבָּדִין. ה רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין קְצוּבִין. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לְרַבִּי חֲנִינָא – קְצוּבִין וּכְתוּבִין בָּעֵי,

או

בִּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי חוֹרִין דְּאָתוּ לָקוֹחוֹת לְאוֹנוֹיֵי וּלְמֵימַר מִינָּהּ גַּבֵּי שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לְךָ מָקוֹם: **בְּמַתָּנָה** הֵיאַךְ אִם שִׁעְבּוּד שֶׁל מְשׁוּעְבָּדִים הַלָּלוּ אֵינוֹ מֵחֲמַת מֶכֶר אֶלָּא שֶׁנְּתָנָם בְּמַתָּנָה לְאַחַר שֶׁלָּוָה מִזֶּה וְשִׁיֵּר זִבּוּרִית לְפָנָיו הֵיאַךְ מִגַּבֵּי מִזִּבּוּרִית בְּנֵי חוֹרִין אוֹ מִבֵּינוֹנִית מְשׁוּעְבָּדִים: **אֵין** אוֹמְרִים כָּל הַקּוֹדֵם בִּשְׁטָר נוֹחָה זָכָה לְקַדֵּם שֶׁלֹּא יִטְּלוּ אַחֲרוֹנִים אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּר הָרִאשׁוֹן שֶׁאִם יֶחְסַר שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ שָׁם כָּל כָּךְ לֹא יִהְיֶה נִפְסָל הָרִאשׁוֹן הָא לָא אָמְרִינַן דְּכֵיוָן דְּלָא אָמַר אַחֲרָיו לִפְלוֹנִי לָאו לוֹקֵחַ אַקַּדְמֵיהּ אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא שְׁנֵי דְבָרִים כְּאֶחָד: **יָצָא** עָלָיו שְׁטַר חוֹב עַל הַמֵּת לְאַחַר שֶׁגָּבוּ אֵלּוּ: **גּוֹבֶה** מִכּוּלָּם כְּלוֹמַר כּוּלָּן נִפְסָלִים בְּדָבָר אִישׁ אִישׁ לְפִי חֶלְקוֹ בַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת נִפְסָל יוֹתֵר מִכּוּלָּן שֶׁהַדִּין לַחֲזוֹר וּלְחַלֵּק לְאַחַר שֶׁיִּפָּרְעוּ לָזֶה מֵחֶלְקוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם שֶׁאִם יָצָא עֲלֵיהֶם חוֹב שֶׁל מָנֶה חוֹלְקִין אוֹתוֹ לְתִשְׁעָה חֲלָקִים וִישַׁלֵּם זֶה ב' חֲלָקִים וְזֶה שְׁלֹשָׁה וְזֶה ד': **גּוֹבֶה** מִן הָאַחֲרוֹן שֶׁאֲפִילּוּ יָצָא שט"ח קוֹדֶם שֶׁגָּבוּ הֵן וְגָבָה בַּעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ הֲוֵה הָרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קוֹדֵם לִגְבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה עַל שֶׁיִּגְבֶּה כָּל חוֹבוֹ וְאַחֲרָיו יִטּוֹל שֵׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי יַפְסִיד וְהַשְׁתָּא נָמֵי לָא שְׁנָא: **אֵין** לוֹ אֵין בְּשֶׁל אַחֲרוֹן כְּדֵי חִיּוּב הַשְּׁטָר: **מִזִּבּוּרִית** גָּבֵי מִבָּתְרָא כְּדַאֲמָרָן דְּקַמָּא קָדֵים וַאֲמַר לֵיהּ כְּשֶׁנִּשְׁתַּעְבְּדוּ לִי תְּחִלָּה קוֹדֶם שֶׁאָמַר וְאַחֲרָיו לִפְלוֹנִי הָיוּ שֶׁלִּי מְשׁוּעְבָּדִים וְהַשְׁתָּא בְּנֵי חוֹרִין וְהוּטַל דִּינָךְ עֲלֵיהֶן הִלְכָּךְ בָּתְרָא שְׁקַל דִּינָךְ אַלְמָא בְּמַתָּנָה נָמֵי אָמְרִינַן אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים בִּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ ב"ח: **בְּבַעַל** חוֹב אוֹתָן שֶׁאָמַר עֲלֵיהֶם תְּנוּ לָהֶם כָּךְ וְכָךְ מַלְוִים הָיוּ: **וְלֶחֱזֵי** שְׁטָרָא דְּהַלְוָאָה דְּמַאן קָדִים אַמַּאי אָזְלִינַן בָּתַר דִּקְדִים וּמְאַחֵר דְּנָוְחָה אִי נָמֵי בְּרֵישָׁא כִּי לָא אָמַר וְאַחֲרָיו אַמַּאי גּוֹבֶה מִכּוּלָּם: **לֵיכָּא** שְׁטָרָא דְּהַלְוָאָה דְּמִלְוָה עַל פֶּה הֲוַאי: **פַּקַּדְתָּא** צַוָּאָה: **וְאִי** בָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם אִי קַמָּא בֵּינוֹנִית וּבָתְרָא זִבּוּרִית מִקַּמָּא גַּבֵּי דְּשָׁקִיל דִּינֵיהּ וְלֹא אָמַר בְּמַתָּנָה אֵין נִפְרָעִין מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים בִּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי חוֹרִין וּמַאי גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרוֹן אֵינוֹ נִפְסָל אֶלָּא אַחֲרוֹן דְּכִי נָמֵי גַּבֵּי מִקַּמָּא חוֹזֵר עַל הָאַחֲרוֹן וְגוֹבֶה מִמֶּנּוּ דַּאֲמַר לֵיהּ לֵית לָךְ לְמִשְׁקַל מִקַּמָּאֵי: **וְאִי** בָּעֵית אֵימָא דַּוְקָא גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרוֹן קָאָמַר וַאֲפִילּוּ הָכִי לָא תִּפְשׁוֹט מִינֵּהּ דְּאֵין נִפְרָעִין כו' וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן דְּשָׁווּ כּוּלְּהוּ קַרְקָעוֹת אוֹ כּוּלָּן בֵּינוֹנִית אוֹ כּוּלָּן זִבּוּרִית אוֹ כּוּלָּן עִדִּית: **לְפִי** שֶׁאֵין כְּתוּבִין הַפֵּירוֹת הַלָּלוּ כְּשֶׁנִּכְתַּב שְׁטַר מְכִירַת הַקַּרְקַע הַגְּזוּלָה עֲדַיִן לֹא הָיוּ וְלֹא כָּתַב בַּשְּׁטָר אֶלָּא פְּלוֹנִי מָכַר קַרְקַע פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי בְּאַחְרָיוּת הִלְכָּךְ דְּמֵי הַקַּרְקַע הָווּ כְּמִלְוֶה בִּשְׁטָר לְהַחֲזִיר אַחְרָיוּתוֹ עָלָיו אֲבָל דְּמֵי הַפֵּירוֹת הָוֵי כְּמִלְוֶה עַל פֶּה וְלָא טַרְפֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְאַף עַל גַּב דִּכְתַב לֵיהּ אֲנָא אֵקוּם וַאֲשַׁפֵּי זְבִינָא אִלֵּין אִנּוּן וְעַמְלֵיהוֹן וְשִׁבְחֵיהוֹן וּפֵירֵי דִּילְהוֹן אַהֲנֵי לְאַחְיוּבֵיהּ בְּאַחְרָיוּת' וּלְגַבֵּי מִבְּנֵי חָרֵי אֲבָל מִמְּשַׁעְבְּדֵי לָא דְּטַעְמָא דְּמִלְוֶה בִּשְׁטָר טָרְפָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי מִשּׁוּם דְּאִית לֵיהּ קָלָא וְלַהֵךְ כְּתִיבָה לֵית לָהּ קָלָא דְּבִשְׁלָמָא עַל הַקַּרְקַע נָפֵק קָלָא פְּלוֹנִי מָכַר לִפְלוֹנִי וְקִבֵּל עָלָיו אַחְרָיוּת אֲבָל עַל הַפֵּירוֹת שֶׁאֵינָן עֲדַיִן בִּשְׁעַת מְכִירָה אֵין קוֹל יוֹצֵא: **כְּמַאן** דִּכְתִיבִי דָּמֵי דִּתְנָאֵי בֵּית דִּין הוּא וּמִשֶּׁנִּישֵּׂאת לוֹ קוֹל יוֹצֵא שֶׁהוּא מְשׁוּעְבָּד לָהּ דִּתְנַן לֹא כָּתַב לָהּ בְּנָן נֻקְבִין דְּיֶהֶוְיָן לִיכִי מִינַּאי כו' וְאַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי כו' חַיָּב שֶׁהוּא תְּנָאֵי ב"ד בִּכְתוּבּוֹת בְּפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתוּבּוֹת דַּף נב:): **מֵעִקָּרָא** לְהָכִי אִתַּקַּן תְּנָאֵי ב"ד כָּךְ הָיָה שֶׁיְּהוּ כְּתוּבִים אֵצֶל בְּנֵי חוֹרִין וְלֹא יְהוּ חֲשׁוּבִים כִּכְתוּבִים אֵצֶל מְשׁוּעְבָּדִים לְפִי שֶׁאֵין לְךָ אָדָם רוֹצֶה לִקַּח שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ אִם מְזוֹן אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו חוֹזְרִים עָלָיו עוֹלָמִית:

יְתוֹמִין שֶׁאָמְרוּ כו' בֵּין לִשְׁבוּעָה בֵּין לְזִבּוּרִית וא"ת נִשְׁבוּעָה הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בִּקְטַנִּים לְרַב אַסִּי דְּאָמַר בְּפֶרֶק שׁוּם הַיְתוֹמִים (עֲרָכִין דַּף כב.) אֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא אִם כֵּן רִבִּית אוֹכֶלֶת בָּהֶם וּבִשְׁלָמָא זִבּוּרִית מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ כְּשֶׁהוֹלִיד וּמֵת וּלְרַב הוּנָא דְּאָמַר דְּמִשּׁוּם צָרְכֵי אֲבָל שְׁבוּעָה לֵיכָּא ולר"ת דִּמְפָרֵשׁ דְּלוֹקֵחַ שֶׁתָּפוּת אָמְרוּ חֲכָמִים (סַנְהֶדְרִין דַּף סג:) דְּאָסוּר לַעֲשׂוֹת עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה אֲבָל אִם כְּבָר נִתְחַיֵּב מוּתָּר לְקַבֵּל הֵימֶנּוּ כְּדֵי לְהַצִּיל מִיָּדוֹ וּקְרָא דְּמַיְיתֵי לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ (שְׁמוֹת כ"ג:י"ג) אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא דִּקְרָא בְּיִשְׂרָאֵל אַיְירֵי אָתֵי שַׁפִּיר דְּאִיכָּא לְאוֹקְמֵי בִּשְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִבִּית וּבְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לָדוּן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל אֲבָל לְפִי מַה שֶּׁפֵּי' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּאָסוּר לְקַבֵּל הֵימֶנּוּ שְׁבוּעָה מק"ו דְּשֻׁתָּפוּת קָשֶׁה וְי"ל דְּמַיְירֵי בְּגֵר תּוֹשָׁב שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אִי נָמֵי כִּדְמוֹקֵי לָהּ בִּירוּשַׁלְמִי בְּהַכּוֹתֵב תִּפָּתֵר כְּשֶׁעָרַב לוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְקִבֵּל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהִפָּרַע מִן הַחַיָּב תְּחִלָּה דְּאִי לָאו הָכִי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בָּתַר עָרְבָא אָזֵיל וְאָסוּר כִּדְאָמְרִינַן בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף עא:) אִי נָמֵי כְּר' יוֹחָנָן דְּאָמַר נִזְקָקִין לִכְתֻבָּה:

תְּנוּ מָאתַיִם זוּז כו' דַּוְקָא בְּכִי הַאי גַּוְנָא שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם בְּשָׁוֶה אֲבָל אִם הָיָה נוֹתֵן לָהֶם בְּשָׁוֶה אֲפִילּוּ בְּלֹא אַחְרָיוּת נָמֵי כָּל הַקּוֹדֵם בִּשְׁטָר זָכָה מִדְּלָא אָמַר תְּנוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי ש"מ לְהַקְדִּימָם נִתְכַּוֵּן: **גּוֹבֶה** מִכּוּלָּם נִרְאֶה דְּכָל אֶחָד יִתֵּן לְפִי חֶלְקוֹ כִּדְאַשְׁכְּחַן גַּבֵּי בְּכוֹר דְּנוֹתֵן פִּי שְׁנַיִם וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל דִּמָּה לְמַתְנִיתִין דְּפֶ' מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (כְּתוּבּוֹת דַּף נג.) וְנִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק: **אע"ג** דְּקַמָּא בֵּינוֹנִית קָשֶׁה קְצָת דְּמַאי קָא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּמַקְשֶׁה דְּלָא מְפָרֵשׁ דְּאֵין נִפְסָל אֶלָּא אַחֲרוֹן וְהָא רֵישָׁא דְּקָתָנֵי גּוֹבֶה מִכּוּלָּם עַל כָּרְחָךְ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּנִפְסָלִים כּוּלָּם דְּהָתָם פְּשִׁיטָא דְּשָׁקִיל בֵּינוֹנִית: **שְׁמַע** מִינַּהּ בְּמַתָּנָה נָמֵי עֲבוּד רַבָּנַן תַּקַּנְתָּא לאע"ג דְּיֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע לִשְׁאָר מַתָּנוֹת דְּלָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ דְּמִית וְיָהֵיב כָּל נְכָסָיו כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל דְּלָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּיהּ מִלְוֶה דְּמִית לוֹ וְאֵין כָּאן נְעִילַת דֶּלֶת לֹא מִסְתַּבֵּר לֵיהּ לְחַלֵּק אִי נָמֵי הָכָא בְּמַתָּנָה בְּמִקְצָת דַּהֲוָיָא כְּמַתְּנַת בָּרִיא: **הָכָא** בְּמַאי עָסְקִינַן בְּבַעַל חוֹב וּמֵהָכָא מַשְׁמַע לבע"ח מְאַחֵר שֶׁקָּדַם וְגָבָה מַה שֶּׁגָּבָה לֹא גָּבָה דְּקָתָנֵי יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב כו' וְכֵן הֲלָכָה בְּמַקַּרְקְעֵי: **וְהָא** כָּל הַקּוֹדֵם בִּשְׁטָר קָאָמַר אִי בְּמַתָּנָה אַיְירֵי נִיחָא דִּפְשִׁיטָא דְּאַיְירֵי בִּשְׁטָר פַּקַּדְתָּא דְּלֵיכָּא לְסַפּוֹקֵי בִּשְׁטָרָא אַחֲרִינָא: **אֵין** מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּירוֹת בְּפֶרֶק נַעֲרָה (כְּתוּבּוֹת דַּף נא:) תַּנְיָא חֲמִשָּׁה גּוֹבִין מִן הַמְשׁוּחְרָרִין וְתָנָא וְשִׁיֵּר הָכָא וְהָתָם וְאַע"ג דְּהָתָם תָּנֵי חֲמִשָּׁה: **לְפִי** שֶׁאֵין כְּתוּבִין פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אע"ג דְּבִפ"ק דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף טו.) אָמְרִינַן שֶׁכֵּן כּוֹתֵב לַלּוֹקֵחַ אֲנָא אֵקוּם וַאֲשַׁפֵּי זְבִינָא אִלֵּין אִנּוּן וְעַמְלֵיהוֹן וְשִׁבְחֵיהוֹן וּפֵירֵי דִּילְהוֹן מ"מ כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת כְּתִיבָה לֹא הָוֵי עֲדַיִן שׁוּם שֶׁבַח אֵין קוֹל לְאוֹתָהּ כְּתִיבָה לְפִי זֶה הָא דְּפָרִיךְ וְהָא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת כְּמַאן דִּכְתִיבִי דָּמֵי לָאו מִבָּנוֹת פָּרִיךְ אֶלָּא מֵאִשָּׁה שֶׁהִיא בָּעוֹלָם אִי נָמֵי לִבְנוֹת נָמֵי מִי לָא עָסְקִינַן דַּהֲווּ בָּעוֹלָם כְּגוֹן דְּגֵרְשָׁהּ וְאַהַדְרָהּ: **כְּתוּבִין** הֵן אֵצֶל בְּנֵי חוֹרִין וא"ת אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי אֵימוֹר צָרְכֵי אַתְפְּסָהּ כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהַשְׁתָּא לֵית לֵיהּ הַאי שִׁנּוּיָא אִי נָמֵי לְקַמָּן דְּמוֹקֵי לָהּ בְּקָנוּ מִינֵּיהּ אִיכָּא לְמֵיחַשׁ לְצָרְכֵי וְהָכָא לָא מַיְירֵי בְּקָנוּ מִינֵּיהּ וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְצָרְכֵי: **רַבִּי** חֲנִינָא קְצוּבִין וּכְתוּבִין בָּעֵי אַרֵישׁ לָקִישׁ לָא מִבַּעְיָא לֵיהּ אִי קְצוּבִין וּכְתוּבִין בָּעֵי אוֹ לָאו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' א, סמג עשין סד, טוש"ע אה"ע סי' צו סעי' טז:

ב מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' א, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' תיט סעי' ג:

ג מיי' פי' מהל' זכיה ומתנה הל' יג, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' ט:

ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' יג, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קיא סעי' ח:

ה מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' א:

מסורת הש"ס

א בבא קמא ח:

ב תוספתא בבא בתרא; בבא בתרא קלח.

ג תוספתא כתובות

גליון הש"ס

גמ' במתנה היאך. ע' ב"ב קעה ע"א תד"ה הא דמקוים:

אוֹ דִּלְמָא קְצוּבִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן כְּתוּבִים? (א)תָּא שְׁמַע, דְּאִיתְּמַר: מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ שְׁתֵּי בָּנוֹת וּבֵן, וְקָדְמָה הָרִאשׁוֹנָה וְנָטְלָה עִישּׂוּר נְכָסִים, וְלֹא הִסְפִּיקָה שְׁנִיָּה לִגְבּוֹת עַד שֶׁמֵּת הַבֵּן. [א][ב]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנִיָּה וִיתֵּרָה. וְאָמַר לוֹ רַבִּי חֲנִינָא, גְּדוֹלָה מִזּוֹ אָמְרוּ: מוֹצִיאִין לְפַרְנָסָה וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹנוֹת; וְאַתְּ אָמְרַתְּ שְׁנִיָּה וִיתֵּרָה?! וְהָא פַּרְנָסָה – דְּמִיקְץ קְרִיצָא, מִיכְתַּב לָא כְּתִיבָא; וְקָא מוֹצִיאָה! שָׁאנֵי פַּרְנָסָה, כֵּיוָן דְּאִית לַהּ קָלָא, כְּמַאן דִּכְתִיבָא דָּמֵי. (ב)מֵתִיב רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ: מֵתוּ – בְּנוֹתֵיהֶן נִזּוֹנוֹת מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְהִיא נִזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים – מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבַעֲלַת חוֹב! [ג]הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ. אִי הָכִי, בָּנוֹת נָמֵי! בְּשֶׁקָּנוּ לָזוֹ, וְלֹא קָנוּ לָזוֹ. מַאי פַּסְקָא? בַּת אִשְׁתּוֹ, דַּהֲוַאי בִּשְׁעַת קִנְיָן – מְהַנֵּי לַהּ קִנְיָן; בִּתּוֹ, דְּלָא הֲוַאי בִּשְׁעַת קִנְיָן – לָא מְהַנֵּי לַהּ קִנְיָן. מִי לָא עָסְקִינַן דַּהֲווֹ תַּרְוַיְיהוּ בִּשְׁעַת קִנְיָן – וְהֵיכִי דָּמֵי, דְּגָרְשַׁהּ וְאַהְדְּרַהּ?! אֶלָּא בִּתּוֹ – דִּבְתְנַאי בֵּית דִּין קָאָכְלָה, לָא מְהַנֵּי לַהּ קִנְיָן; בַּת אִשְׁתּוֹ – דְּלָאו בִּתְנַאי בֵּית דִּין קָאָכְלָה, מְהַנֵּי לַהּ קִנְיָן. וְכִי מִיגְרַע גָּרְעָה?! אֶלָּא בִּתּוֹ – כֵּיוָן דִּבְתְנַאי בֵּית דִּין קָאָכְלָה, אֵימַר צְרָרֵי אַתְפַּסָה. (ג)תָּא שְׁמַע, אָמַר רַבִּי נָתָן: אֵימָתַי – בִּזְמַן שֶׁקָּדַם מִקְחוֹ שֶׁל שֵׁנִי לְשִׁבְחוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן; אֲבָל קָדַם שִׁבְחוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן לְמִקְחוֹ שֶׁל שֵׁנִי – גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים. אַלְמָא מִשּׁוּם דְּלָא קָדֵים הוּא! (ד)תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּירוֹת, וּלְשֶׁבַח קַרְקָעוֹת, וְלִמְזוֹן אִשָּׁה וְהַבָּנוֹת – מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם; לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין. (ה)אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי מָה תִּיקּוּן הָעוֹלָם יֵשׁ בָּזוֹ? וַהֲלֹא אֵין קְצוּבִין! וְהַמּוֹצֵא מְצִיאָה לֹא יִשָּׁבַע. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: "שְׁנֵי כִּיסִין קְשׁוּרִין מָצָאתָ לִי"; וְהַלָּה אוֹמֵר: "לֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד" – נִשְׁבָּע. "שְׁנֵי שְׁוָורִים קְשׁוּרִים מָצָאתָ לִי"; וְהַלָּה אוֹמֵר: "לֹא הָיָה אֶלָּא אֶחָד" – אֵינוֹ נִשְׁבָּע. מַאי טַעְמָא? שְׁוָורִין מִנַּתְּחִי מֵהֲדָדֵי, כִּיסִין לָא מִנַּתְּחִי מֵהֲדָדֵי. "שְׁנֵי שְׁוָורִין קְשׁוּרִין מָצָאתָ"; וְהַלָּה אוֹמֵר: "מָצָאתִי וְהֶחְזַרְתִּי לָךְ אֶחָד מֵהֶן" – הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע. וְרַבִּי יִצְחָק – לֵית לֵיהּ "הַמּוֹצֵא מְצִיאָה לֹא יִשָּׁבַע – מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם"?!

הוא

קְצוּבִין ואע"פ שֶׁאֵין כְּתוּבִין וְאִית לֵיהּ דְּמִלְוָה עַל פֶּה שֶׁהִיא קְצוּבָה טְרֵפָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי:

וְנָטְלָה עִשּׂוּר נְכָסִים שֶׁזֶּה מִשְׁפַּט הַבָּנוֹת בִּשְׁעַת בַּגְרוּת אוֹ נִשּׂוּאִין לִיטּוֹל עִשּׂוּר נְכָסִים בְּהַכְנָסַת פַּרְנָסַת נְדוּנְיָתָן לְבַד מַה שֶּׁנִּזּוֹנוּ מְזוֹנוֹת עַל אוֹתָהּ שָׁעָה: וְלֹא הִסְפִּיקָה שְׁנִיָּה לִגְבּוֹת פַּרְנָסָתָהּ שֶׁלֹּא נִיסֵּת: עַד שֶׁמֵּת הַבֵּן וְנָפְלָה כָּל הַיְרוּשָּׁה לִפְנֵי שְׁתֵּיהֶן: שְׁנִיָּה וִיתְּרָה אִבְּדָה עִשּׂוּר נְכָסִים שֶׁלָּהּ וְלָא אָמְרִינַן תִּגְבֵּי עִשּׂוּר נְכָסִים בְּרֵישָׁא וְהַשְּׁאָר יַחְלְקוּ בְּשָׁוֶה דְּטַעֲמָא דְּתַקִּינוּ עִשּׂוּר נְכָסִים כְּדֵי שֶׁתְּהֵא לַבָּנוֹת פַּרְנָסַת נִשּׂוּאִין וְהָא אִיכָּא טְפֵי: וְאָמַר לוֹ ר' חֲנִינָא וְכִי מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמָה זוֹ אִבְּדָה זוֹ: גְּדוֹלָה מִזּוֹ אָמְרוּ שֶׁאֲפִלּוּ מָכַר הָאָח אֶת הַנְּכָסִים: מוֹצִיאִין מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת הָעִשּׂוּר לְפַרְנָסָה ואע"פ שֶׁאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹנוֹת מִמְּשַׁעְבְּדֵי: וְאַתְּ אָמְרַתְּ שְׁנִיָּה וִיתְּרָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִסְפִּיקָה וַהֲלֹא בְּשִׁעְבּוּד שֶׁל אֲחֵרִים שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מִזּוֹ לֹא אָמְרוּ שֶׁתַּפְסִיד וְעַכְשָׁו שֶׁהֵן בְּפָנֵינוּ תַּפְסִיד אַלְמָא שָׁמְעִינַן לר' חֲנִינָא קְצוּבִים טָרְפֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כְּתוּבִין כְּגוֹן זוֹ: מִקַּץ קִיצָא עִשּׂוּר: דְּאִית לָהּ קָלָא מִשָּׁעָה שֶׁמֵּת הָאָב הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַבַּת נוֹטֶלֶת עִשּׂוּר נְכָסִים: מֵתוּ בְּנוֹתֵיהֶן נִזּוֹנוֹת כו' הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וּפָסְקָה עִמּוֹ לָזוּן אֶת בִּתָּהּ חָמֵשׁ שָׁנִים וְגֵרְשָׁהּ בְּתוֹךְ חָמֵשׁ שָׁנִים וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וּפָסְקָה עִמּוֹ כְּמוֹ כֵן חַיָּב לְזוּנָהּ חָמֵשׁ שָׁנִים אֶחָד זָנָהּ וְא' נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת מֵתוּ בְּנוֹתֵיהֶן נִזּוֹנוֹת מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין כִּדְקָתָנֵי מַתְנִיתִין אֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים: וְהִיא אוֹתָהּ בַּת אִשְׁתּוֹ: נִזּוֹנֶת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים כו' אַלְמָא כֵּיוָן דְּקִיצֵי חָמֵשׁ שָׁנִים אע"ג דְּלָא כְּתִיבָא גָּבְיָא מִמְּשַׁעְבְּדֵי כר' חֲנִינָא וְקַשְׁיָא לְעוּלָּא: בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ וּסְתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד: אִי הָכִי בָּנוֹת נָמֵי דַּהֲוְיָא לְהוּ מִנֵּהּ לִיתְזְנוּ מִמְּשַׁעְבְּדֵי הוֹאִיל וְקָנוּ מִיָּדוֹ קָא מַיְירֵי: מַאי פָּסְקָא מַאי דַּעְתֵּיהּ דְּתַנָּא וְכִי פָּסְקָא לְמִלְּתֵיהּ דִּסְתָם מַאן דְּפָסִיק הָכִי קָנוּ מִיָּדוֹ לְבַת אִשְׁתּוֹ וְלֹא קָנוּ לְבִתּוֹ: דְּלָא הֲוַאי שֶׁעֲדַיִן לֹא נוֹלְדָה: מִי לָא עָסְקִינַן כו' כְּלוֹמַר וּמִי לֹא מַשְׁמַע נָמֵי מַתְנִי' כְּגוֹן דַּהֲווּ בְּנוֹתֶיהָ בִּשְׁעַת קִנְיָן: וְהֵיכִי דָּמֵי כְּגוֹן דְּגֵרְשָׁהּ לְאַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ לוֹ מִמֶּנָּה בָּנוֹת: וְאַהַדְרַהּ וּפָסְקָה עִמּוֹ תְּנָאִים הַלָּלוּ דְּהָא מַתְנִי' סְתָמָא תְּנַן: וְכִי מִגְרַע גָּרְעָה בִּתְמִיהַ: כֵּיוָן דִּבְתְנַאי ב"ד קָאָכְלָה וְהוּא נָמֵי קָנוּ מִיָּדוֹ נוֹתֵן לֵב לְהַשְׁלִים חֻקָּהּ: אֵימָא צְרָרֵי שֶׁל מָעוֹת הִתְפִּיסָהּ בְּמוֹתוֹ לִהְיוֹת בְּיָדָהּ לָזוּן מֵהֶם: אֵימָתַי אָמְרוּ אֵין מוֹצִיאִין לַאֲכִילַת פֵּרוֹת מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים: בִּזְמַן שֶׁקָּדַם מִקְחוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ שֵׁנִי זֶה שֶׁהָרִאשׁוֹן שֶׁלָּקַח שָׂדֶה הַגְּזוּלָה בָּא לַחֲזוֹר עָלָיו: לְשִׁבְחוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן שֶׁכְּשֶׁלָּקַח זֶה הַשֵּׁנִי מִן הַמּוֹכֵר עֲדַיִן לֹא הִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ הָרִאשׁוֹן אֶת הַקַּרְקַע הַגְּזוּלָה: אֲבָל קָדַם שִׁבְחוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן כו' דְּמִשֶּׁהִשְׁבִּיחָהּ וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁבְּאַחְרָיוּת מְכָרָהּ לוֹ יָצָא כָּל אַחְרָיוּת הַקַּרְקַע עִם שִׁבְחוֹ וּפֵרוֹתֶיהָ עַל נִכְסֵי הַגַּזְלָן: אַלְמָא מִשּׁוּם דְּלָא קָדֵים הוּא וְלָאו מִשּׁוּם קְצוּבִין וּכְתוּבִין: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין וְאִם בָּאתָ לִטְרוֹף לָקוֹחוֹת אַף בְּמִלְוָה עַל פֶּה אֵין לְךָ אָדָם לוֹקֵחַ שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְפִי שֶׁיָּרֵא שֶׁמָּא יֵשׁ עָלָיו מִלְוֶה: וַהֲלֹא אֵין קְצוּבִין וּבְמַה יֵשׁ לַלָּקוֹחוֹת לִיזָּהֵר וּבְלֹא תִּקּוּן הָעוֹלָם נָמֵי אֵין הַדִּין לִטְרוֹף: וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד נִשְׁבָּע כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּלָא מִנַּתְּחִי מֵהֲדָדֵי וַהֲוָה לֵיהּ טַעֲנָתוֹ שֶׁל זֶה טַעֲנַת בָּרִי אַחֲרֵי שֶׁאֶחָד מֵהֶם בְּיַד זֶה וַהֲרֵי הוֹדָה לוֹ בְּמִקְצָת: שְׁוָרִין מִנַּתְּחִי מֵהֲדָדֵי וְטַעֲנַת שֶׁמָּא הוּא: שְׁנֵי שְׁוָרִים קְשׁוּרִים מָצָאתָ לִי וְהַלָּה אוֹמֵר מָצָאתִי וְהֶחְזַרְתִּי לְךָ אֶחָד מֵהֶן הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שֶׁכֵּן הוּא שֶׁהֶחֱזִיר לוֹ הָאֶחָד דַּהֲוְיָא לֵיהּ נָמֵי טַעֲנָה וַדָּאִית וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָה כְּשֶׁמְּצָאָם שֶׁהֲרֵי גַּם זֶה אוֹמֵר כֵּן וַהֲוָה לֵיהּ הֵיאַךְ מוֹדֶה בְּמִקְצָת טַעֲנָה בְּרוּרָה וְהַךְ סֵיפָא נָמֵי ר' יִצְחָק אֲמָרָהּ וְלָא גָּרְסִינַן בַּהּ תַּנְיָא נָמֵי הָכִי:

או דלמא קצובין אע"פ שֶׁאֵין כְּתוּבִין פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְאִית לֵיהּ דְּמִלְוָה עַל פֶּה גּוֹבָה מִמְּשַׁעְבְּדֵי וְאֵין נִרְאֶה דִּבְהֶדְיָא תְּנַן בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קעה.) דְּגוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּהָכָא לָא אַיְירֵי בְּמִלְוֶה אֶלָּא בִּשְׁאָר מִלֵּי דְּקִצְבָּה כְּגוֹן פָּסַק לָזוּן אֶת בִּתָּהּ חָמֵשׁ שָׁנִים דְּלוֹקֵחַ בְּמִלְוֶה עַל פֶּה לָא גָּבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי מִשּׁוּם דְּמַאן דְּיָזֵיף בְּצִנְעָא יָזֵיף אֲבָל שְׁאָר מִלֵּי הָווּ כְּמֶכֶר דְּאָמְרִי' (ב"ב דַּף מח:) הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ בְּעֵדִים גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים דְּמַאן דְּמִזַּבֵּן בְּפַרְהֶסְיָא מִזַּבֵּן: **אָמַר** ר' חֲנִינָא גְּדוֹלָה מִזּוֹ כו' לְמַאי דְּמַסִּיק בְּפֶרֶק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (כְּתֻבּוֹת דַּף סט.) דְּרַבִּי יוֹחָנָן קִבְּלָהּ מֵרַבִּי (חֲנִינָא) הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ הַשְׁתָּא דְּבָעֵי לְמֵלַק דִּקְצוּבִין לְחוּדֵיהּ מְהַנֵּי אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל לְפִי שֶׁאֵין כְּתוּבִין וּמִיהוּ הָתָם דִּחוּיָא בְּעָלְמָא הוּא וּבְמַסְקָנָא דְּהָכָא נִיחָא: **בְּשֶׁקָּנוּ** מִיָּדוֹ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּהָווּ כִּכְתוּבִין דִּסְתָם קִנְיָן לִכְתִיבָה עוֹמֵד וְקָשֶׁה דְּא"כ אַמַּאי פָּרִיךְ אִי הָכִי בָּנוֹת נָמֵי הָא לָא מְהַנֵּי כְּתִיבָה דְּבָנוֹת כִּדְאָמַר לְעֵיל לְכָךְ נִרְאֶה דְּקִנְיָן אַלִּים טְפֵי מִכְּתִיבָה לְכָךְ פָּרִיךְ בָּנוֹת נָמֵי נְהִי דִּכְתִיבָה לָא מְהַנֵּי קִנְיָן לִתְהַנֵּי: **אֵימַר** צְרָרֵי אַתְפְּסָה דַּוְקָא לְגַבֵּי מְשֻׁעְבָּדִים חָיְישִׁינַן אֲבָל גַּבֵּי בְּנֵי חָרֵי לָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק שְׁנֵי דַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת (כְּתֻבּוֹת קז:) צְרָרֵי לִקְטַנָּה לָא מַתְפֵּס וְצָרִיךְ עִיּוּן דִּלְעִנְיַן מְשַׁעְבְּדֵי חָיְישִׁינַן בִּמְזוֹנוֹת טְפֵי לִצְרָרֵי מִבִּכְתֻבָּה דִּכְתֻבָּה נִפְרַעַת בִּשְׁבוּעָה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וּמְזוֹנוֹת לָא גָּבֵי כְּלָל אֲפִילּוּ בִּשְׁבוּעָה וּלְעִנְיַן בְּנֵי חָרֵי הָוֵי אִיפְּכָא דִּלְעִנְיַן מְזוֹנוֹת גָּבֵי בְּלֹא שְׁבוּעָה וְלִכְתֻבָּה בָּעֵי שְׁבוּעָה כִּדְתְנַן בְּפֶ' שְׁנֵי דַּיָּנֵי גְּזֵרוֹת (כְּתֻבּוֹת דַּף קד:) מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת חָנָן אוֹמֵר תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף וְלֹא תִּשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה: **אַלְמָא** מִשּׁוּם דְּלָא קָדֵם הוּא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְלָאו מִשּׁוּם דִּקְצוּבִין וּכְתוּבִין וְק' דְּא"כ כִּי מְשַׁנֵּי תַּנָּאֵי הִיא לָא הָוֵי רַבִּי נָתָן לָא כְּמַר וְלָא כְּמַר וְנִרְאֶה דִּלְעוּלָּא פָּרִיךְ דַּוְקָא וּלְמִפְשַׁט נָמֵי דְּרַבִּי חֲנִינָא קְצוּבִין אע"פ שֶׁאֵין כְּתוּבִין דְּבִזְמַן שֶׁקָּדַם שִׁבְחוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן הַיְינוּ קְצוּבִין וְאֵין כְּתוּבִין דִּכְתִיבָה לָא מְהַנְיָא אע"ג שֶׁכְּבָר בָּא הַשֶּׁבַח כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת הַכְּתִיבָה אַכַּתִּי לָא הֲוָה: **וְכִי** מָה תִּקּוּן הָעוֹלָם יֵשׁ בָּזֶה וַהֲלֹא אֵין קְצוּבִין פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וּמִן הַדִּין בְּלֹא תִּקּוּן הָעוֹלָם אֵין לִגְבּוֹת מִמְּשַׁעְבְּדֵי כֵּיוָן דְּאֵין קְצוּבִין וְקָשֶׁה דְּהָא ר' חֲנִינָא דְּאָמַר לְפִי שֶׁאֵין קְצוּבִין קָאֵי לְפָרוֹשֵׁי מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם דְּמַתְנִי' לְכָךְ נִרְאֶה דְּה"פ קָא תָנֵית טַעְמָא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם בִּכְתִיבָה מָה תִּקּוּן הָעוֹלָם יֵשׁ בָּזֶה דַּאֲפִילּוּ הָווּ כְּתוּבִין לָא גַּבֵּי מְמַשַׁעְבְּדֵי דְּאֵין תִּקּוּן הָעוֹלָם תָּלוּי בִּכְתִיבָה אֶלָּא בִּקְצִיבָה: **כִּיסִין** לָא מִנַּתְּחִי מֵהֲדָדֵי וַאֲפִילּוּ רַבִּי (מֵאִיר) בפ"ק דְּבֵיצָה (דַּף י:) דְּאָמַר גַּבֵּי כִּיסִין זִמְנִין דְּמִתְעַגֵּל קִטְרַיְיהוּ הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא הוֹכָחָה שֶׁהִנִּיחַ מָאתַיִם וְלֹא מָצָא אֶלָּא מָנֶה אֲבָל הָכָא מִי יֵימַר דְּלָא מָצָא אֶלָּא אֶחָד: **תַּנְיָא** נָמֵי הָכִי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לל"ג תנ"ה וְהַךְ סֵיפָא נָמֵי ר' יִצְחָק אֲמָרָהּ וְגָרַס בְּסֵיפָא דְּהַךְ שְׁנֵי שְׁוָרִים קְשׁוּרִים מָצָאתָ לִי וְהַלָּה אוֹמֵר מָצָאתִי וְהֶחְזַרְתִּי לְךָ אֶחָד מֵהֶם הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְקָשֶׁה לִיהֶמְנֵיהּ בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד וְעוֹד לְפִי הַמַּסְקָנָא ר' יִצְחָק דְּאָמַר כְּמַאן אֶלָּא הָכִי גָּרְסִינַן תַּנְיָא נָמֵי הָכִי שְׁנֵי שְׁוָרִים מָצָאתָ לִי וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד אֵינוֹ נִשְׁבָּע שְׁנֵי כִּיסִין קְשׁוּרִין מָצָאתָ לִי וְהַלָּה אוֹמֵר מָצָאתִי לְךָ וְהֶחְזַרְתִּי לְךָ אֶחָד מֵהֶן הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וה"ה דְּאִם אָמַר לֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד דְּנִשְׁבָּע מִדְּלָא מִפְּטַר כִּי אָמַר הֶחֱזַרְתִּי לְךָ אֶחָד מֵהֶן בְּמִגּוֹ וְהַיְינוּ כְּר' יִצְחָק וְהָא דְּנָקַט הֶחֱזַרְתִּי לְךָ אֶחָד מֵהֶן בַּבָּרַיְתָא וְלָא נָקַט וְלֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד לְרַבּוּתָא נָקַט דְּלָא מִפְּטַר בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי הֲוָה טָעִין טַעֲנָה מְעַלַּיְיתָא לֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד קמ"ל דְּאַעֲרוּמֵי קָא מַעֲרִים דְּסָבַר אִי אָמֵינָא לֹא מָצָאתִי אֶלָּא אֶחָד בָּעֵינַן אִשְׁתַּבּוֹעֵי אֵימָא הֶחֱזַרְתִּי וְלָא בָּעֵינָא אִשְׁתַּבּוֹעֵי דְּכִי הַאי גַּוְנָא אָמְרִינַן בפ"ק דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף ד:) לְאע"ג דִּמְסַיְּעָא לֵיהּ בָּרַיְיתָא פָּרִיךְ לֵיהּ מִמַּתְנִי' דְּהֵיכִי שָׁבֵק מַתְנִי' מִקַּמֵּי בָּרַיְיתָא וּמְשַׁנֵּי הוּא דְּאָמַר כְּר"א בֶּן יַעֲקֹב שֶׁהוּא קַב וְנָקִי וּלְבַסּוֹף דְּלָא קָאֵי יֹאמַר עַל כָּרְחוֹ אֲנָא דְּאָמְרִי כְּבָרַיְיתָא לְפִיכָךְ לָא קָאָמַר תְּיוּבְתָּא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ' מהל' אישות הל' ט, סמג לאוין פא, טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' ח ט:
ב מיי' פכ' מהל' אישות הל' ז, טוש"ע אה"ע סי' קיב סעי' ז:
ג מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' יח, טוש"ע אה"ע סי' קיד סעי' ד:

מסורת הש"ס

א כתובות סט.
ב כתובות קב:; כתובות קא:; משנה כתובות
ג תוספתא בבא בתרא
ד משנה גיטין; בבא מציעא יד:; לעיל מח:
ה כתובות נו:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ונטלה וכו' בשעת בגרות. זה צ"ע מאד:

(א)הוּא דְּאָמַר, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב – דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁאָדָם נִשְׁבָּע עַל טַעֲנַת עַצְמוֹ. כֵּיצַד? "מָנֶה לְאָבִיךָ בְּיָדִי, וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרָס" – הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע. וְזֶה הוּא שֶׁנִּשְׁבָּע עַל טַעֲנַת עַצְמוֹ. [א]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ אֶלָּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵידָה, וּפָטוּר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב – לֵית לֵיהּ: "מֵשִׁיב אֲבֵידָה – פָּטוּר"?! אָמַר רַב: בְּטוֹעֲנוֹ קָטָן. [ב]קָטָן, מִידֵּי מְשָׁשָׁא אִית בֵּיהּ?! וְהָתְנַן: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן! מַאי "קָטָן" – גָּדוֹל; וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ "קָטָן"? דִּלְגַבֵּי מִילֵּי דְּאָבִיו, קָטָן הוּא. אִי הָכִי, טַעֲנַת עַצְמוֹ?! טַעֲנַת אֲחֵרִים הוּא! טַעֲנַת אֲחֵרִים, וְהוֹדָאַת עַצְמוֹ. [ג](ב)כּוּלְּהוּ טַעֲנָתָא נָמֵי, טַעֲנַת אֲחֵרִים וְהוֹדָאַת עַצְמוֹ נִינְהוּ! אֶלָּא בִּדְרַבָּה קָמִיפַּלְגִי – דְּאָמַר רַבָּה, מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה: מוֹדֶה מִקְצָת הַטַּעֲנָה – יִשָּׁבַע? חֲזָקָה – אֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו בִּפְנֵי בַּעַל חוֹבוֹ; (ג)וְהַאי, בְּכוּלֵּיהּ בָּעֵי לְמִכְפְּרֵיהּ לֵיהּ, וְהַאי דְּלָא כַּפְרֵיהּ – מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו בִּפְנֵי בַּעַל חוֹבוֹ; וּבְכוּלֵּיהּ בָּעֵי דְּלוֹדֵי לֵיהּ, וְהַאי דְּלָא אוֹדִי לֵיהּ – אִישְׁתְּמוֹטֵי הוּא דְּקָא מִשְׁתְּמִיט לֵיהּ – סָבַר: עַד דְּהָווּ לִי זוּזֵי וּפָרַעְנָא לֵיהּ; וְאָמַר רַחֲמָנָא: רְמִי שְׁבוּעָה עִילָּוֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלוֹדֵי לֵיהּ בְּכוּלֵּיהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר: לָא שְׁנָא בּוֹ וְלָא שְׁנָא בִּבְנוֹ – אֵינוֹ מֵעִיז, וְהִילְכָּךְ לָאו מֵשִׁיב אֲבֵידָה הוּא; וְרַבָּנַן סָבְרִי: בּוֹ הוּא דְּאֵינוֹ מֵעִיז, אֲבָל בִּבְנוֹ מֵעִיז, וּמִדְּלָא מֵעִיז – מֵשִׁיב אֲבֵידָה הוּא.

מַתְנִי'

הוּא דְּאָמַר כר"א בֶּן יַעֲקֹב דְּהֵיכָא דְּקָא תָּבְעֵי לֵיהּ בְּטַעֲנַת בָּרִי לָא חָשִׁיב לֵיהּ מֵשִׁיב אֲבֵדָה: **עַל טַעֲנַת עַצְמוֹ** הַשְׁתָּא מַשְׁמַע שֶׁאֵין אָדָם תּוֹבְעוֹ וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָהּ בְּטוֹעֲנוֹ זֶה בֶּן הַמֵּת דְּדָמְיָא לִדְרַבִּי יִצְחָק: **וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרָס** וְהֶחֱזַרְתִּי לוֹ אֶתְיו: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֵית לָהּ כו'** כְּמוֹ וְהָוֵינַן בָּהּ ור"א לֵית לָהּ הָשְׁתָא דְּתִקּוּן הָעוֹלָם דְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה לא"כ שָׁבֵק לָהּ וְאָזֵיל וְהַאי נָמֵי כֵּיוָן דְּלָא תְּבָעוֹ כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה הוּא: **אִי הָכִי** דְּטוֹעֲנוֹ גָּדוֹל טַעֲנַת עַצְמוֹ קָרֵי לָהּ טַעֲנַת אֲחֵרִים הִיא: **וְהוֹדָאַת עַצְמוֹ** עַל שֶׁהוֹדָה לוֹ שֶׁאֱמֶת כִּדְבָרָיו וּמוֹדֶה שֶׁעֲדַיִין חַיָּב לוֹ פְּרָס הוּא נִשְׁבָּע: **כּוּלְּהוּ טַעֲנָתָא** נָמֵי טַעֲנַת אֲחֵרִים וְהוֹדָאַת עַצְמוֹ נִינְהוּ וּלְכָךְ נִשְׁבָּעִין עָלֶיהָ וּבְכִי הַאי גַּוְונָא מִי פְּלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵהּ וּמִי הֲוָה קָאָמַר פְּעָמִים שֶׁאָדָם נִשְׁבָּע כָּל שַׁעְתָּא כִּי הַאי גַּוְונָא מִשְׁתְּבַע: **אֶלָּא** לָא תֵּימָא בְּטוֹעֲנוֹ גָּדוֹל אֶלָּא בְּטוֹעֲנוֹ קָטָן וּדְקַשְׁיָא לָךְ אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן הָנֵי מִילֵּי בְּשֶׁטּוֹעֲנוֹ הִפְקַדְתִּי לְךָ דִּגְבֵי שְׁבוּעָה כְּתִיב (שְׁמוֹת כ"ב:ו') כִּי יִתֵּן אִישׁ וְלֹא קָטָן אֲבָל בָּא בְּטַעֲנַת אָבִיו נִשְׁבָּעִין אֲפִלּוּ לְקָטָן וּלְרַבָּנָן אֲפִילּוּ לְגָדוֹל אֵין נִשְׁבָּעִין כִּדְתְנַן בִּשְׁבוּעוֹת מָנֶה לְאַבָּא בְּיָדְךָ אֵין לוֹ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר פָּטוּר וּבִדְרַבָּה פְּלִיגִי: **חֲזָקָה** אֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו לִכְפּוֹר אֶת הַכֹּל הִלְכָּךְ בִּשְׁבִיל הוֹדָאַת הַמִּקְצָת אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַשְּׁאָר דְּהַאי בְּכוּלֵּיהּ בָּעֵי לְכַפְרֵהּ כו' וְכִי תֵּימָא לָא נִשְׁבְּעֵיהּ אַשְּׁאָרָא דְּמִגּוֹ דְּחָשׁוּד אַמָּמוֹנָא חָשׁוּד נָמֵי אַשְּׁבוּעֲתָא אַמָּמוֹנָא לֹא חָשׁוּד מִדְּלָא כַּפְרֵהּ בְּכוּלֵּיהּ דְּהַאי כִּי אוֹדֵי בְּפַלְגָא בְּכוּלֵּיהּ נָמֵי בָּעֵי לְאוֹדֵי וְהַאי דְּלָא אוֹדֵי לֵהּ לָאו לְדַעְתּוֹ לְמִגְזְלֵהּ אֶלָּא אִשְׁתְּמוּטֵי אִשְׁתְּמִיט לְאַחוּיֵי הַשְׁתָּא:

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לֵית לֵהּ מֵשִׁיב אֲבֵדָה פָּטוּר פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִכֹּחַ מַתְנִי' פָּרִיךְ וְקָשֶׁה דְּלָא נָקַט לִשָּׁנָא דִּלְעֵיל וְלֵית לֵהּ הַמּוֹצֵא מְצִיאָה לָא יִשָּׁבַע מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם וְעוֹד דְּאִין הָכִי נָמֵי דְּלֵית לֵהּ מַתְנִי' דְּהָא הָכִי שָׁנֵי לֵיהּ הוּא דְּאָמַר כְּר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב דִּפְלִיג אַמַּתְנִי' לָכָךְ נִרְאֶה דְּפָרִיךְ אַמַּאי לָא מְהֵימַן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי שָׁתֵיק דְּמִגּוֹ הָוֵי מִן הַתּוֹרָה:

מַאי קָטָן גָּדוֹל הָא דְּלָא אָמַר אֶלָּא גָּדוֹל מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּלָא תִּקְשֵׁי לְרַב וְכִי לֹא יָדַע מַתְנִי' וְעוֹד מִשּׁוּם מַתְנִי' דִּשְׁבוּעַת הַדַּיָּינִין (שְׁבוּעוֹת דַּף לח:) דְּקָתָנֵי אֲבָל נִשְׁבָּעִין לְקָטָן:

אֶלָּא בִּדְרַבָּה קָא מִפַּלְגִי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְעוֹלָם בְּטוֹעֲנוֹ קָטָן וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ דְּאֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן הַיְינוּ כְּשֶׁבָּא מִכֹּחַ עַצְמוֹ דִּכְתִיב כִּי יִתֵּן אִישׁ וְאֵין נְתִינַת קָטָן כְּלוּם אֲבָל בָּא בְּטַעֲנַת אָבִיו טַעֲנָה חֲשׁוּבָה הִיא וְטַעֲמָא דְּרַבָּנָן כִּדְרַבָּה מִשּׁוּם דִּבְבְנוֹ מֵעִיז וְקָשֶׁה דְּעִקַּר הַתֵּירוּץ חָסֵר מִן הַסֵּפֶר וְעוֹד דִּבְהַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק דַּף קו:) מְמַעֵט נְתָנוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן וּטְעָנוֹ כְּשֶׁהוּא גָּדוֹל מִשּׁוּם דִּבְעֵינַן תְּבִיעָה וּנְתִינָה כְּאַחַת שָׁוִין וְא"כ מֵהַאי טַעְמָא נָמֵי נְמַעֵט נְתָנוֹ כְּשֶׁהוּא גָּדוֹל וּתְבָעוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן דְּהַיְינוּ בָּא בְּטַעֲנַת אָבִיו לָכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּקָאֵי אַמַּאי דְּקָאָמַר טַעֲנַת עַצְמוֹ טַעֲנַת אֲחֵרִים הוּא הָא דְּקָרֵי לֵהּ טַעֲנַת עַצְמוֹ מִשּׁוּם דִּבְבְנוֹ מֵעִיז וּמֵעִיז וְכִדְרַבָּנָן אע"ג דרְאבּ"י סָבַר דִּבְבְנוֹ נָמֵי אֵינוֹ מֵעִיז הָכִי קָאָמַר לְהוּ לְרַבָּנָן פְּעָמִים שֶׁאָדָם נִשְׁבָּע עַל מַה שֶּׁאַתֶּם מַחְשִׁיבִין טַעֲנַת עַצְמוֹ: **מִפְּנֵי** מָה אָמְרָה תּוֹרָה מוֹדֶה מִקְצָת הַטַּעֲנָה יִשָּׁבַע פֵּי' לָמָּה לֹא יְהֵא נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כּוֹפֵר הַכֹּל אוֹ נֵילַף מֵהָכָא דְּלָא אָמְרִינַן מִגּוֹ וּמְשַׁנֵּי דְּאֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו בִּפְנֵי בַּעַל חוֹבוֹ וְלֵיכָּא מִגּוֹ דְּאֵין לוֹ פָּנִים לִכְפּוֹר הַכֹּל אע"ג דִּבְכוֹפֵר הַכֹּל אָמְרִינַן נָמֵי בְּפֶ' הַדַּיָּינִין (שְׁבוּעוֹת דַּף מ:) דְּאִשְׁתְּמוּטֵי קָא מִשְׁתַּמֵּט דִּלְכָךְ נִתְקְנָה שְׁבוּעַת הֶסֵּת בְּכוֹפֵר הַכֹּל מ"מ יוֹתֵר יֵשׁ לוֹ פָּנִים לִכְפּוֹר מִקְצָת מִלִּכְפּוֹר הַכֹּל וְלֵיכָּא מִגּוֹ אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁבָּא לִתֵּן טַעַם אַמַּאי כּוֹפֵר הַכֹּל פָּטוּר וְקָאָמַר לְפִי שֶׁאֵין אָדָם מֵעִיז דְּהָא כּוֹפֵר הַכֹּל פָּטוּר אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהָעִיז דַּהֲרֵי בִּבְנוֹ דְּמֵעִיז פָּטְרוּהוּ רַבָּנָן אֲפִילּוּ מוֹדֶה מִקְצָת בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כּוֹפֵר הַכֹּל וְכֵן בפ"ק דב"מ (דַּף ד:) גַּבֵּי סִלְעִין דִּינָרִין פָּטַר [ר"ע] בְּלֹוֶה אוֹמֵר ג' מִשּׁוּם דְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה דְּאִי בָּעֵי אָמַר ב' וַהֲוֵי כּוֹפֵר הַכֹּל דְּהָא דִּכְתִיב בַּשְּׁטָר כְּהֵילָךְ דָּמֵי וּפָרִיךְ נָמֵי מִינַּהּ הָתָם לְמַאן דְּאָמַר הֵילָךְ חַיָּב אַלְמָא כּוֹפֵר הַכֹּל פָּטוּר וְאע"ג דְּיָכוֹל לְהָעִיז מִשּׁוּם דִּמְסַיֵּיעַ לֵיהּ שְׁטָרָא דְּהָא פָּטוּר בְּמוֹדֶה בְּמִקְצָת בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כָּפַר הַכֹּל וְכוֹפֵר הַכֹּל דְּפָטוּר גְּזֵרַת הַכָּתוּב דִּכְתִיב כִּי הוּא זֶה מַשְׁמַע דַּוְקָא בְּמוֹדֶה בְּמִקְצָת וְלֹא כּוֹפֵר הַכֹּל כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דב"מ (דַּף ה.) דִּתְרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי כְּתִיב הוּא וּכְתִיב זֶה אֲבָל מִלְּאַחַיְּיבֵהּ רַחֲמָנָא שְׁבוּעָה בְּעֵד אֶחָד אֵין לְהוֹכִיחַ דְּכוֹפֵר הַכֹּל פָּטוּר דְּאִי חַיָּב מַאי נָפְקָא מִינַּהּ מֵעֵד אֶחָד כֵּיוָן דִּבְלָאו הָכִי חַיָּב שְׁבוּעָה דְּאִצְטְרִיךְ לְהֵיכָא שֶׁאֵין הַבְּעָלִים יוֹדְעִין וְהָעֵד מֵעִיד שֶׁגָּנַב לוֹ אוֹ שֶׁהָיָה חַיָּב לְאָבִיו:

אֵין אָדָם מֵעִיז אֵין לְפָרֵשׁ לְפִי שֶׁעָשָׂה לוֹ טוֹבָה כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס בְּהַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק דַּף קז.) דְּאִם כֵּן בְּפִקָּדוֹן שֶׁלֹּא עָשָׂה לוֹ טוֹבָה יִפָּטֵר בְּמוֹדֶה בְּמִקְצָת בְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי כָּפַר הַכֹּל וּבְכַמָּה דּוּכְתֵּי מְחַיְּיבִינַן מוֹדֶה בְּמִקְצָת בְּפִקָּדוֹן אֶלָּא אֵין אָדָם מֵעִיז כָּל מָקוֹם שֶׁאוֹתוֹ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר כִּדְפֵי' רִיבָּ"א וְאֵין לְהַאֲרִיךְ כָּאן: **וּבְכוּלֵּי'** בָּעֵי דְּלוֹדֵי לֵיהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְכִי תֵּימָא דְּלָא נַשְׁבְּעִינֵהּ אַשְּׁאָרָא דְּמִגּוֹ דַּחֲשִׁיד אַמָּמוֹנָא חֲשִׁיד אַשְּׁבוּעֲתָא אַמָּמוֹנָא לָא חֲשִׁיד מִדְּלָא כַּפְרֵהּ כּוּלֵּיהּ וְכִי הֵיכִי דְּמוֹדֶה בְּפַלְגָא בְּכוּלֵּיהּ נָמֵי בָּעֵי לְאוֹדֵי לֵיהּ וְקָשֶׁה דבפ"ק לב"מ (דַּף ו.) מַסְּקִינַן דְּלָא אָמְרִינַן מִגּוֹ דַּחֲשִׁיד אַמָּמוֹנָא חֲשִׁיד אַשְּׁבוּעֲתָא וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם מִדְּרַבָּנָן הוּא דְּלָא חֲשִׁיד לְפִי שֶׁרָאוּ דְּפָרֵישׁ מִשְּׁבוּעֲתָא טְפֵי מִמָּמוֹנָא דְּהָא מַשְׁמַע בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף לג:) גַּבֵּי נְסָכָא דְּרַבִּי אַבָּא דְּאִי הֲוָה אָמַר לָא חֲטָפִי הֲוָה נִשְׁבָּע לְהַכְחִישׁ אֶת הָעֵד אַלְמָא לָא אָמְרִינַן מִגּוֹ דְּחָשׁוּד אַמָּמוֹנָא חָשׁוּד נָמֵי אַשְּׁבוּעֲתָא וְהַהִיא שְׁבוּעָה דְּאוֹרָיְיתָא דִּשְׁבוּעָה דְּרַבָּנָן לָא אָמְרִינַן מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע מְשַׁלֵּם דְּתַקַּנְתָּא לְתַקַּנְתָּא לָא עָבְדִינַן כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי הַהוּא רַעֲיָא דְּבָבָא מְנִיעָא בפ"ק (דַּף ה.) לָכֵן נִרְאֶה דְּהָכָא לְפָרֵשׁ דְּלָא תֵּימָא כֵּיוָן דְּאֵין אָדָם מֵעִיז פָּנָיו אִם כֵּן קוּשְׁטָא קָאָמַר וְיִפָּטֵר מִשְּׁבוּעָה מֵאוֹתוֹ מִקְצָת שֶׁכּוֹפֵר מִטַּעַם חֲזָקָה דְּאֵין אָדָם מֵעִיז וּלְהָכִי קָאָמַר וּבְכוּלֵּי הוּא דְּבָעֵי דְּלוֹדֵי לֵיהּ דְּאֵינוֹ בְּרָצוֹן מֵעִיז אֶלָּא אִשְׁתְּמוּטֵי אִשְׁתְּמִיט וְאִם תֹּאמַר גַּזְלָן אַמַּאי פָּסוּל לִשְׁבוּעָה כֵּיוָן דְּלָא אָמְרִינַן מִגּוֹ דַּחֲשִׁיד אַמָּמוֹנָא חֲשִׁיד נָמֵי אַשְּׁבוּעֲתָא וְיֵ"ל דְּמִדְּרַבָּנָן פָּסוּל מִשּׁוּם דִּפְסָלַתּוּ תּוֹרָה לְעֵדוּת דִּכְתִיב לִהְיוֹת עֵד חָמָס וְלָא גָּזְרוּ רַבָּנָן אֶלָּא הֵיכָא דְּנוֹדַע פְּסוּלוֹ דִּגְנַאי הוּא לְהַשְׁבִּיעוֹ וְאִם תֹּאמַר מִדְּאוֹרָיְיתָא מַאי שְׁנָא לָאו דְּעֵדוּת מִלָּאו דִּשְׁבוּעָה וְיֵ"ל דַּחֲמִירָא לֵהּ שְׁבוּעָה לְפִי שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִזְדַּעְזַע בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא תִשָּׂא כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ פֶּרֶק הַדַּיָּינִין (שְׁבוּעוֹת דַּף לט.) וְעוֹד יֵשׁ לְחַלֵּק דְּבַעַל אוֹתוֹ מָמוֹן דְּחָשְׁדִינַן לֵיהּ לָא חֲשִׁיד אַשְּׁבוּעֲתָא דְּעַל יְדֵי שְׁבוּעָה יִפְרַשׁ אֲבָל גַּזְלָן אַמָּמוֹן אַחֵר חָשׁוּד כְּמוֹ שֶׁמִּמָּמוֹן אַחֵר לֹא פֵּרֵשׁ כְּמוֹ כֵּן לֹא יִפְרַשׁ מִשְּׁבוּעָה וְלֹא קָשֶׁה מֵהַהוּא רַעֲיָא דְּאַסְהִידוּ בֵּהּ דַּאֲכַל תְּרֵי מִנַּיְיהוּ אַמַּאי פָּסוּל דְּהָנָךְ תְּרֵי צָרִיךְ לְשַׁלֵּם וּמִן הַשְּׁאָר יִפְרַשׁ עַל יְדֵי שְׁבוּעָה דְּהָא מַה שֶּׁמְּשַׁלֵּם ע"י עֵדִים אֵין זֶה הֲשָׁבָה מֵעַצְמֵיהּ דְּעַל כָּרְחוֹ הוּא מְשַׁלֵּם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פד' מהל' טוען ונטען הל' ה, סמג עשין צה, טוש"ע חו"מ סי' עה סעי' ג:

ב מיי' פה' מהל' טוען ונטען הל' ט, סמג עשין צה, טוש"ע חו"מ סי' צו סעי' א:

ג מיי' פי"א מהל' שבועות הל' ה, סמג עשין עא, טוש"ע חו"מ סי' פז סעי' א:

מסורת הש"ס

א שבועות מב.; כתובות יח.

ב בבא מציעא ג.; בבא קמא קז.

ג כתובות יח:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה (בע"א) תניא בסה"ד ולבסוף דלא קאי יאמר. וכיוצא בזה ב"ב דף ק ע"ט עיי"ש בתד"ה כגון:

[אב]מַתְנִי׳ יְתוֹמִין שֶׁסָּמְכוּ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁמִּינָּה לָהֶן אֲבִיהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס – חַיָּיב לְעַשֵּׂר פֵּירוֹתֵיהֶם. [ג(א)]אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים, יִשָּׁבַע. מִינּוּהוּ בֵּית דִּין – לֹא יִשָּׁבַע. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: חִילּוּף הַדְּבָרִים.

[ד-ו(ב)]גְּמָ׳ וּרְמִינְהוּ: "אַתֶּם" – וְלֹא שׁוּתָּפִין; "אַתֶּם" – וְלֹא אֲרִיסִין; "אַתֶּם" – וְלֹא אַפּוֹטְרוֹפִּין, וְלֹא הַתּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ! אָמַר רַב חִסְדָּא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן לְהַאֲכִיל, כָּאן לְהַנִּיחַ. [ז]וְהָתַנְיָא: הָאַפּוֹטְרוֹפִּין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין – לְהַאֲכִיל וְלֹא לְהַנִּיחַ. וּמוֹכְרִין לָהֶן בְּהֵמָה, עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, בָּתִּים, שָׂדוֹת וּכְרָמִים – לְהַאֲכִיל, אֲבָל לֹא לְהַנִּיחַ. וּמוֹכְרִין לָהֶן פֵּירוֹת, יֵינוֹת, שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת – לְהַאֲכִיל אֲבָל לֹא לְהַנִּיחַ. [ט]וְעוֹשִׂין לָהֶן לוּלָב וַעֲרָבָה וְסוּכָּה וְצִיצִית, וְכׇל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה; לְאֵיתוֹיֵי שׁוֹפָר. וְלוֹקְחִין לָהֶם סֵפֶר תּוֹרָה, תְּפִילִּין וּמְזוּזוֹת, וְכׇל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִצְבָה; לְאֵתוֹיֵי מְגִילָּה. וְאֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶם צְדָקָה, וְאֵין פּוֹדִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשְּׁבוּיִין, וְלֹא כׇּל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה; לְאֵתוֹיֵי תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים. [י]וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לָדוּן – לָחוּב וְלִזְכּוֹת – בְּנִכְסֵי יְתוֹמִים. לִזְכּוֹת – אַמַּאי לָא? אֶלָּא "לָחוּב עַל מְנָת לִזְכּוֹת" בְּנִכְסֵי יְתוֹמִים. [יא-יב]וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לִמְכּוֹר בְּרָחוֹק וְלִגְאוֹל בְּקָרוֹב; בְּרָעָה וְלִגְאוֹל בְּיָפָה. מַאי טַעְמָא? דִּדְלְמָא מִשְׁתַּדְּפִין. [יג-יד(ג)]וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לִמְכּוֹר שָׂדוֹת – וְלִיקַּח עֲבָדִים, אֲבָל מוֹכְרִין עֲבָדִים – וְלוֹקְחִין בָּהֶן שָׂדוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף לֹא לִמְכּוֹר עֲבָדִים וְלִיקַּח שָׂדוֹת. מַאי טַעְמָא? דִּלְמָא לָא מְשַׁפְּרָן. [טו-טז(ד)]וְאֵין אַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לְהוֹצִיא עֲבָדִים לְחֵירוּת; אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן לַאֲחֵרִים, וַאֲחֵרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֵירוּת. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, אַף הוּא – נוֹתֵן דְּמֵי עַצְמוֹ וְיוֹצֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ; [יז]וְצָרִיךְ לְחַשֵּׁב עִמָּהֶן בָּאַחֲרוֹנָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ. אֵין עוֹשִׂין אַפּוֹטְרוֹפִּין נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, וְאִם מִינָּן אֲבִי יְתוֹמִין – הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. הָהוּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס דַּהֲוָה בְּשִׁבָבוּתֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, דַּהֲוָה קָא מְזַבֵּין אַרְעָתָא וְזָבֵין עַבְדֵי, וְלָא שַׁבְקֵיהּ רַבִּי מֵאִיר. אַחְווֹ לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ "אֲנִי לַהֲרוֹס וְאַתָּה לִבְנוֹת?!" אֲפִילּוּ הָכִי לָא אַשְׁגַּח, אֲמַר: דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין. הָנְהוּ בֵּי תְרֵי דְּאִיגָּרֵי בְּהוּ שָׂטָן, דְּכֹל בֵּי שִׁמְשֵׁי הֲווֹ קָא מִינְּצוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. אִיקְּלַע רַבִּי מֵאִיר לְהָתָם, עַכְּבִינְהוּ תְּלָתָא בֵּי שִׁמְשֵׁי, עַד דַּעֲבַד לְהוּ שְׁלָמָא. שַׁמְעֵיהּ דְּקָאָמַר: וַוי, דְּאַפְּקֵיהּ רַבִּי מֵאִיר לְהָהוּא גַּבְרָא מִבֵּיתֵיהּ. [(ה)]הָהוּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס דַּהֲוָה בְּשִׁבָבוּתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דַּהֲוָה קָא מְזַבֵּין אַרְעָא וְזָבֵין תּוֹרֵי, וְלָא אֲמַר לֵיהּ וְלָא מִידֵּי; סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי – דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא קָרִיתִי לְאִשְׁתִּי "אִשְׁתִּי" וּלְשׁוֹרִי "שׁוֹרִי", אֶלָּא לְאִשְׁתִּי "בֵּיתִי", וּלְשׁוֹרִי "שָׂדִי". הָנְהוּ יַתְמֵי דַּהֲווֹ סְמִיכִי גַּבֵּי הַהִיא סָבְתָּא. הֲוָה לְהוּ תּוֹרְתָא, שְׁקַלָהּ וְזַבֵּינְתַּהּ נִיהֲלַיְיהוּ. אֲתוֹ קְרוֹבִים לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַרוּ לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתַּהּ דְּמִזַּבְּנָא? אֲמַר לְהוּ: "יְתוֹמִים שֶׁסָּמְכוּ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת" תְּנַן. וְהָא אִיַּיקַּר! בִּרְשׁוּתָא דְּלוֹקֵחַ אִיַּיקַּר. וְהָא לָא נְקִיטִי דְּמֵי! [יח]אֲמַר לְהוּ: אִם כֵּן, הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידֵי אָמַר שְׁמוּאֵל – דְּאָמַר רַב חֲנִילַאי בַּר אִידֵי אָמַר שְׁמוּאֵל: נִכְסֵי יְתוֹמִין הֲרֵי הֵן כְּהֶקְדֵּשׁ, וְלָא מִקְּנֵי אֶלָּא בְּכַסְפָּא. חַמְרֵיהּ דְּרַבְנָא עוּקְבָא יַתְמָא – מַשְׁכוּהּ בְּאַרְבְּעָה אַרְבְּעָה, וְאִיַּיקַּר וְקָם בְּשִׁיתָּא שִׁיתָּא. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר לְהוּ: הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי – דְּאָמַר רַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל: נִכְסֵי יְתוֹמִין הֲרֵי הֵן כְּהֶקְדֵּשׁ, וְלָא מִקְּנֵי אֶלָּא בְּכַסְפָּא. [יט]מְשׁוּךְ פֵּירֵי מִיַּתְמֵי; אִיַּיקּוּר – הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי. זוֹל – לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ. [כ]אַמְשִׁיכוּ לְהוּ פֵּירֵי לְיַתְמֵי; אִיַּיקַּר – לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ. זוֹל – סְבוּר מִינָּהּ, הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי; [כא]אֲמַר לְהוּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: הָא רָעָה הִיא לְדִידְהוּ – דִּזְמְנִין דְּמִצְטַרְכִי לְפֵירֵי, וְלֵיכָּא דְּיָהֵיב לְהוּ עַד דְּיָהֲבִי זוּזֵי. [כב]יָהֲבִי יַתְמֵי זוּזֵי אַפֵּירֵי; זוֹל – לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מִן הֶקְדֵּשׁ. אִיַּיקַּר – סְבוּר מִינַּהּ, הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי; [כג]אֲמַר לְהוּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: הָא רָעָה הִיא לְדִידְהוּ –

דְּאָתוּ

מַתְנִי׳ שֶׁסָּמְכוּ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת לַעֲשׂוֹת עַל פִּיו וְלֹא נִתְמַנָּה לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לֹא מֵאֲבִיהֶן וְלֹא מִבֵּ״ד אֲפִלּוּ הָכֵי כְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס הוּא: יִשָּׁבַע כְּשֶׁיַּגְדִּלוּ הַיְתוֹמִין יִשָּׁבַע לָהֶן שֶׁאֵין לוֹ בְּיָדוֹ כְּלוּם מִשֶּׁלָּהֶן: לֹא יִשָּׁבַע טַעְמָא דְּהַךְ פְּלוּגְתָּא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא וּבֵין לְמַר וּבֵין לְמַר מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם הוּא: גְּמ׳ וְלֹא שֻׁתָּפִין אֵין יָכוֹל לִתְרֹם עַל חֵלֶק חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ: וְלֹא אֲרִיסִין עַל חֶלְקוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: אַתֶּם וְלֹא הַתּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ הַךְ סֵיפָא טַעְמָא דְּרֵישָׁא כְּלוֹמַר אַתֶּם מְמַעֵט הַתּוֹרֵם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וְהָנֵי כּוּלְּהוּ שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ נִינְהוּ אִי נָמֵי זוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ קָתָנֵי: לְהַאֲכִיל יְתוֹמִים לְאַלְתַּר חַיָּבִים לְעַשֵּׂר: לְהַנִּיחַ הַתְּבוּאָה בָּאוֹצָר עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ לָמָּה לֵיהּ עִשּׂוּרֵי לִכְשֶׁיִּגְדְּלוּ יְעַשְּׂרוּם הֵם: וְהָתַנְיָא בְּנִיחוּתָא: וּמוֹכְרִין לָהֶם כְּלוֹמַר לְצָרְכָם מִנִּכְסֵיהֶם: לְהַאֲכִיל הַמָּעוֹת: אֲבָל לֹא לְהַנִּיחַ שֶׁמָּא יִגָּנְבוּ אִי נָמֵי מִשּׁוּם שֶׁבַח בֵּית אֲבִיהֶן נוֹי וְכָבוֹד הוּא לָהֶם: צְדָקָה אֵין לָהֶם קִצְבָה דְּהָא בְּכָל שַׁעְתָּא קַיְימִי עֲנִיִּים נִמְצְאוּ נִכְסֵיהֶם כָּלִים: לָדוּן עִם בַּעַל דִּין שֶׁל יְתוֹמִים הַבָּא לְעוֹרֵר עַל נִכְסֵיהֶם שֶׁמָּא יִתְחַיְּבוּ בְּטַעֲנוֹתֵיהֶם וְלִכְשֶׁיִּגְדְּלוּ הַיְתוֹמִין יָדוּנוּ עִמּוֹ: לִזְכּוֹת אַמַּאי לֹא יָדוּנוּ עִמּוֹ אִם זָכוּ וְנִזְכּוּ הַיְתוֹמִים אַמַּאי לֹא הָוֵי דִּינָא: אֶלָּא ה״ק אֵין רַשָּׁאִין לָדוּן לָחוּב עַל מְנָת לִזְכּוֹת אִם זָכוּ כְּדֵי לִזְכּוֹת וְנִתְחַיְּבוּ אֵין הַיְתוֹמִין נִפְסָדִין: דִּלְמָא לָא מְשַׁפְּרָן לֹא יְהוּ מְשׁוּקָטוֹת אֶצְלוֹ שֶׁמָּא יֵצֵא עָלָיו עִרְעוּר: לְהוֹצִיאָן לְחֵרוּת אֲפִילּוּ אֵין הַיְתוֹמִין נִפְסָדִין שֶׁהָעֲבָדִים בָּאִין לִפְדּוֹת עַצְמָן בְּכֶסֶף שֶׁנּוֹתְנִין לָהֶם אֲחֵרִים עַל מְנָת שֶׁאֵין לַיְתוֹמִין רְשׁוּת בּוֹ אֲפִי׳ הָכֵי אֵין רַשָּׁאִין שֶׁהֲרֵי אֵין גּוּפָן קְנוּי לָהֶן לְשַׁחְרְרָן: אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָם לַאֲחֵרִים לְתַקָּנַת הַיְתוֹמִין כְּגוֹן לְהַאֲכִיל אוֹ לִקַּח שָׂדוֹת: וַאֲחֵרִים מוֹצִיאִין אוֹתָם כו׳ וְאוֹתָם אֲחֵרִים שֶׁהָיוּ רוֹצִין לָתֵת לָהֶם הַכֶּסֶף לִפְדּוֹת עַצְמָן הֵן יִקָּחוּם וְיִהְיוּ קְנוּיִם לָהֶן וְאַחַ״כ יְשַׁחְרְרוּם: אוֹמֵר אֲנִי כְּשֵׁם שֶׁרַשָּׁאִין לְמָכְרָן לַאֲחֵרִים כָּךְ הֵם רַשָּׁאִים לְקַבֵּל הַכֶּסֶף מִיַּד הָעֶבֶד עַצְמוֹ בְּתוֹרַת מְכִירָה: מִפְּנֵי שֶׁהוּא הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס: כְּמוֹכְרוֹ לְעַצְמוֹ לְעֶבֶד עַצְמוֹ: בָּאַחֲרוֹנָה כְּשֶׁיִּגְדְּלוּ יְחַשֵּׁב עִמָּהֶן וְיִשָּׁבַע שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בְּיָדוֹ כְּלוּם: נָשִׁים אֵין דַּרְכָּן לָצֵאת וְלָבֹא וְלִטְרֹחַ: עֲבָדִים אֵין נֶאֱמָנִין: קְטַנִּים אֵינָם בְּנֵי דַּעַת: דְּכָל בֵּי שִׁמְשֵׁי שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת: שַׁמְעֵהּ לַשָּׂטָן דְּקָאָמַר וַי דְּאַפְקֵיהּ מִבֵּיתֵיהּ: לְאִשְׁתִּי בֵּיתִי שֶׁכָּל צָרְכֵי הַבַּיִת עַל יָדָהּ נַעֲשִׂים וְהִיא עִקַּר הַבַּיִת וְכֵן שׁוֹר עִקָּרוֹ שֶׁל שָׂדֶה: מַאי עֲבִידְתֵּיהּ דְּזַבְנָא מִי מִנָּהּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס: יְתוֹמִין שֶׁסָּמְכוּ תְּנַן וְאַף ע״פ שֶׁלֹּא נִתְמַנָּה חָשִׁיב לֵיהּ כְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס: הֲרֵי הֵן כְּהֶקְדֵּשׁ דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כז) וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ וְלָא שַׁיְּכָא בְּהוּ מְשִׁיכָה: מָשְׁכוּ לָקוֹחוֹת מֵאַפּוֹטְרוֹפְּסִים: בְּאַרְבָּעָה אַרְבָּעָה הֶחָבִית: לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ כָּל הֶדְיוֹט הַמּוֹכֵר יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא מָשְׁכוּ הַלָּקוֹחוֹת אֲבָל אִם מָשַׁךְ לֹא יָכוֹל לַחֲזוֹר וְכָל שֶׁכֵּן אֵלּוּ שֶׁהֵן כְּהֶקְדֵּשׁ דְּלִיפּוּי כֹּחַ עֲשָׂאוּם כְּהֶקְדֵּשׁ וְלֹא לְהָרֵעַ כֹּחַ: הִמְשִׁיכוּ מוֹכְרִים: פֵּירֵי לְיַתְמֵי שֶׁהַיְתוֹמִים מָשְׁכוּ פֵּרוֹת מֵאֲחֵרִים וְלֹא נָתְנוּ דָּמִים: אַיַּקַּר וְרוֹצִין הַמּוֹכְרִים לַחֲזוֹר מִשּׁוּם דְּקִנְיַן יְתוֹמִים בְּכֶסֶף: לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט כו׳ וְכֵיוָן דְּאִי אַמְשִׁיכוּ לְהֶדְיוֹט לָא הָדְרֵי הַשְׁתָּא כָּל שֶׁכֵּן דְּלָא הָדְרֵי: הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי וְנֶהְדְּרוּ בְּהוּ יַתְמֵי: אַיַּקַּר וְרוֹצִים הַמּוֹכְרִים לַחֲזוֹר: הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי וְלֹא יַחְזְרוּ:

יָהֲבִי יַתְמֵי זוּזֵי אַפֵּירֵי זוּל לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מִכֹּחַ הֶקְדֵּשׁ פֵּרוּשׁ וְהַיְתוֹמִין יְכוֹלִין לַחֲזוֹר בָּהֶן וא״ת גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ כה״ג אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר כֵּיוָן דְּאִיכָּא מִי שֶׁפָּרַע בְּהֶדְיוֹט כִּדְאָמְרִינַן בפ״ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף כט.) גַּבֵּי פְּלָאוּהוּ בְּמָנֶה וְלֹא הִסְפִּיק לְמָשְׁכוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּמָאתַיִם וי״ל דְּהָתָם קָנֵי בְּכֶסֶף מִדְּאוֹרַיְיתָא וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מִכֹּחַ הֶקְדֵּשׁ נָמֵי לֵיכָּא כֵּיוָן דִּבְהֶדְיוֹט נָמֵי קָאֵי בְּמִי שֶׁפָּרַע אֲבָל יַתְמֵי מִן הַתּוֹרָה אֵינָם כְּהֶדְיוֹט וְלֹא קָנוּ בְּכֶסֶף וְלָא קָיְימֵי אֲפִילּוּ בְּמִי שֶׁפָּרַע:

מסורת הש״ס

א תוספתא בבא בתרא; כתובות פח:

ב קידושין מא:

ג תוספתא בבא בתרא

ד לעיל לח:; לעיל לט:

ה שבת קיח:

גליון הש״ס

גמ׳ כאן להאכיל. עי׳ לעיל דף מ ע״ב תד״ה וכתב:

שם כאן להניח. עי׳ שבת דף נד ע״ב תד״ה הוה מעשר:

שם אלא לחוב וכו׳. עי׳ קדושין דף מב ע״א תד״ה אלא לחוב:

שם ואין אפוטרופין וכו׳. עיין לעיל דף לח ע״ב תוד״ה אין:

תורה אור השלם

וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד [במדבר יח, לא]

כֵּן תָּרִימוּ גַם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהֹוָה מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהֹוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן [במדבר יח, כח]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ תרומות הל׳ י:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ט, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ יד:

ג מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ה, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ טז:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ תרומות הל׳ י:

ה מיי׳ פד׳ מהל׳ תרומות הל׳ ב:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ תרומות הל׳ ח:

ז מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ט, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ יד:

ח מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ו:

ט מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ י, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ טו:

י מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ יב:

יא מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ו:

יב מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ יא:

יג מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ו:

יד מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ז, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ יא:

טו טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ יג:

טז מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ח:

יז מיי׳ פי״א מהל׳ נחלות הל׳ ח, טוש״ע חו״מ סי׳ רצ סעי׳ טז ב א:

יח מיי׳ פט׳ מהל׳ מכירה הל׳ ג, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי׳ קצט סעי׳ ד:

יט מיי׳ פט׳ מהל׳ מכירה הל׳ ג:

כ מיי׳ פט׳ מהל׳ מכירה הל׳ ה:

כא מיי׳ פט׳ מהל׳ מכירה הל׳ ה:

כב מיי׳ פט׳ מהל׳ מכירה הל׳ ו:

כג מיי׳ פט׳ מהל׳ מכירה הל׳ ו:

דְּאָתוּ לְמֵימַר לְהוּ: נִשְׂרְפוּ חִיטֵּיכֶם בַּעֲלִיָּיה. [א]יָהֲבִי לְהוּ זוּזֵי לְיַתְמֵי אַפֵּירֵי; אִייַּקַּר – לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ. זוֹל – סְבוּר מִינָּהּ, הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי בַּר אִידִי; [ב]אֲמַר לְהוּ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: הָא רָעָה הוּא לְדִידְהוּ – דִּזְמְנִין דְּמִצְטַרְכִי לְזוּזֵי, וְלֵיכָּא דְּיָהֵיב לְהוּ עַד דְּיָהֲבִי לְהוּ פֵּירֵי. [ג] [ד]אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲנָא וְרַב כָּהֲנָא חָתְמִינַן אַשְׁטָרָא דְּאִימֵּיהּ דִּזְעֵירָא יַתְמָא, דְּמִזַבְּנָא אַרְעָא לְכַרְגָּא בְּלָא אַכְרַזְתָּא; דְּאָמְרִי נְהַרְדָּעֵי: לְכַרְגָּא וְלִמְזוֹנֵי וְלִקְבוּרָה – מְזַבְּנִינַן בְּלָא אַכְרַזְתָּא. [ה]עַמְרָם צַבָּעָא אַפּוֹטְרוֹפָּא דְּיַתְמֵי הֲוָה, אֲתוֹ קְרוֹבִים לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אָמְרִי לֵיהּ: קָא לָבֵישׁ וּמְכַסֵּי מִיַּתְמֵי! אֲמַר לְהוּ: כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁתַּמְעָן מִילֵּיהּ. [ז]קָאָכֵיל וְשָׁתֵי מִדִּידְהוּ, וְלָא אֲמִיד! אֵימוֹר מְצִיאָה אַשְׁכַּח. וְהָא קָא מַפְסֵיד! אֲמַר לְהוּ: אַיְיתוֹ לִי סָהֲדֵי דְּמַפְסֵיד, וְאֵיסַלְּקִינֵּיהּ; דְּאָמַר רַב הוּנָא חַבְרִין מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אַפּוֹטְרוֹפּוֹס דְּמַפְסֵיד, מְסַלְּקִינַן לֵיהּ. דְּאִיתְּמַר: אַפּוֹטְרוֹפָּא דְּמַפְסֵיד, רַב הוּנָא אָמַר רַב: מְסַלְּקִינַן לֵיהּ; דְּבֵי רַבִּי שֵׁילָא אָמְרִי: לָא מְסַלְּקִינַן לֵיהּ. וְהִלְכְתָא: מְסַלְּקִינַן לֵיהּ. אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים – יִשָּׁבַע: מַאי טַעְמָא? אִי לָאו דְּאִית לֵיהּ הֲנָאָה מִינֵּיהּ – לָא הֲוָה לֵיהּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס; וּמִשּׁוּם שְׁבוּעָה לָא אָתֵי לְאִמְּנוֹעֵי. מִינּוּהוּ בֵּית דִּין – לֹא יִשָּׁבַע: מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דַּעֲבֵיד לְבֵי דִינָא; וְאִי רָמֵית עֲלֵיהּ שְׁבוּעָה אָתֵי לְאִמְּנוֹעֵי. (א)אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: חִילּוּף הַדְּבָרִים: מַאי טַעְמָא מִינּוּהוּ בֵּית דִּין – יִשָּׁבַע? בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקָא נָפֵיק עֲלֵיהּ קָלָא דְּאִינִישׁ מְהֵימְנָא הוּא – דְּהָא סָמֵיךְ עֲלֵיהּ בֵּי דִינָא – מִשּׁוּם שְׁבוּעָה לָא אָתֵי לְאִמְּנוֹעֵי. [ט]מִינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים, לֹא יִשָּׁבַע – מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דַּעֲבְדִי לַהֲדָדֵי, וְאִי רָמֵית עֲלֵיהּ שְׁבוּעָה – אָתֵי לְאִמְּנוֹעֵי. אָמַר רַב חָנָן בַּר אַמֵּי אָמַר שְׁמוּאֵל: הִלְכְתָא כְּאַבָּא שָׁאוּל. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: זֶה וָזֶה יִשָּׁבַע, וַהֲלָכָה כִּדְבָרָיו. תָּנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעְרְבָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ: אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּינָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים – יִשָּׁבַע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר. אֲמַר לֵיהּ: אַתְּ אַיְיתֵית קַבָּא וְכָיְילַתְּ לֵיהּ? אֶלָּא אֵימָא: מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנוֹשֵׂא שָׂכָר. [א]מַתְנִי' הַמְטַמֵּא, וְהַמְדַמֵּעַ, וְהַמְנַסֵּךְ; בְּשׁוֹגֵג – פָּטוּר, בְּמֵזִיד – חַיָּיב. [ב]גְּמָ' אִיתְּמַר: "מְנַסֵּךְ" – רַב אָמַר: מְנַסֵּךְ מַמָּשׁ, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מְעָרֵב. מַאן דְּאָמַר מְעָרֵב, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר מְנַסֵּךְ? אָמַר לָךְ: מְנַסֵּךְ – קָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ. [יג][יד](ב)וְאִידַּךְ, כִּדְרַבִּי יִרְמְיָה – דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: מִשְּׁעַת הַגְבָּהָה הוּא דִּקְנָה; מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ לָא הָוֵי עַד שְׁעַת נִיסּוּךְ. וּלְמַאן דְּאָמַר מְנַסֵּךְ, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר מְעָרֵב? אָמַר לָךְ: מְעָרֵב

הַיְינוּ

נִשְׂרְפוּ חִיטְּכֶם בַּעֲלִיָּיה שֶׁהֲרֵי קְנִיתֶם בְּמָעוֹת וְכִי תֵּימָא לָא מָצוּ לְמֵימַר הָכִי דְּהָא גַּבֵּי גְּרִיעוּתָא דְּיַתְמֵי אָמְרִינַן לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ לָאו מִלְּתָא הוּא דְּכֵיוָן דִּלְעִנְיַן חֲזָרָה לָאו בִּרְשׁוּת מוֹכֵר הוּא לְעִנְיַן דְּלֵקָה נָמֵי לָאו בִּרְשׁוּתֵיהּ קַיְימָא דְּהַאי דִּגְבֵי הֶדְיוֹט מוֹקְמִינַן לֵיהּ בִּרְשׁוּת מוֹכֵר לִדְלֵקָה הַיְינוּ טַעְמָא בְּהַהִיא הֲנָאָה דְּקַיְימָא בִּרְשׁוּתֵיהּ לַחֲזָרָה: אַכְרַזְתָּא שֶׁמַּכְרִיזִין שְׁלֹשִׁים יוֹם קַרְקַע פְּלוֹנִי יוֹצֵא לִמָּכֵר בב"ד: דְּמְזַבְּנָא אַרְעָא דְּיַתְמֵי לְפַיּוֹסֵי כַּרְגָּא דְּיַתְמֵי וְזַבְּנֵיהּ בְּלָא אַכְרַזְתָּא מִפְּנֵי שֶׁגַּבָּאֵי הַמֶּלֶךְ דָּחוּן: מְזַבְּנִינַן בְּלָא אַכְרַזְתָּא לְפִי שֶׁאֵין פְּנַאי: אֲמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: כִּי הֵיכִי דְּלִשְׁתַּמְעָן מִלֵּיהּ וְצֹרֶךְ הַיְּתוֹמִים הוּא שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה כְּאָדָם חָשׁוּב: וְלָא אֲמִיד אֵינוֹ עָשִׁיר לַעֲשׂוֹת יְצִיאוֹת הַלָּלוּ מִשֶּׁלּוֹ וּמִשֶּׁל יְתוֹמִים הוּא עוֹשֶׂה וּסְתָם עָשִׁיר אוֹמְדִים אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם זֶה כָּכָה וְזֶה כָּכָה אֲבָל עָנִי אֵין אָדָם אוֹמְדוֹ א"נ דְּלָא אֲמִיד לִבְנֵי אָדָם שֶׁיְּהֵא עָשְׁרוֹ רָאוּי לִיצִיאוֹת הַלָּלוּ: וְהָא קָמַפְסִיד נִכְסֵי הַיְּתוֹמִים שֶׁאֵינוֹ מְפַרְנֵס הַקַּרְקָעוֹת כָּרָאוּי לָהֶם וְקוֹצֵץ אִילָנוֹת: וּמִשּׁוּם שְׁבוּעָה דְּרָמֵית עָלֶיהָ לְבַסּוֹף לָא מִמְּנַע מִתְּחִלָּה שֶׁהֲרֵי הֶהֱנָהוּ זֶה: מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דַּעֲבַד גַּבֵּי ב"ד טוֹבַת חִנָּם הִיא שֶׁזֶּה עוֹשֶׂה לב"ד לְקַבֵּל דִּבְרֵיהֶן וְלִטְרוֹחַ לִפְנֵי יְתוֹמִין וְאָתֵי לְאִמְּנוֹעֵי מֵעִקָּרָא מִלְּקַבֵּל עָלָיו: מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דַּעֲבוּד לַהֲדָדֵי דִּבְרֵי אַהֲבָה וְרֵעוּת הָיָה בֵּינֵיהֶם וְלֹא הֲנָאַת מָמוֹן כָּל כָּךְ: מַתְנִי' הַמְטַמֵּא טַהֲרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּגוֹן תְּרוּמָה: וְהַמְדַמֵּעַ תְּרוּמָה בְּחֻלִּין שֶׁל חֲבֵרוֹ וּמַפְסִידוֹ שֶׁאוֹסְרוֹ לְזָרִים וְצָרִיךְ לְמָכְרוֹ לַכֹּהֲנִים בְּזוֹל: וְהַמְנַסֵּךְ יֵין חֲבֵרוֹ בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ: בְּשׁוֹגֵג פָּטוּר כו' בַּגְּמָרָא אָמַר טַעְמָא: פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין: גמ' מְנַסֵּךְ מַמָּשׁ שֶׁנִּסְּכוֹ בְּיָדוֹ לְתוֹכוֹ לְשֵׁם ע"ז וְכָךְ הָיְתָה עֲבוֹדָתָן: מְעָרֵב יֵין נֶסֶךְ בְּיַיִן כָּשֵׁר שֶׁל חֲבֵרוֹ וַאֲסָרוֹ בַּהֲנָאָה: קָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ לָא מָצֵי לְמִתְנֵי בְּמַתְנִיתִין הַמֵּזִיד חַיָּיב בְּתַשְׁלוּמִין דְּהָא עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הֲוָה וְנִסְקָל: דְּאַגְבְּהֵיהּ ע"מ לְנַסְּכוֹ:

דְּאָתוּ לְמֵימַר לְהוּ נִשְׂרְפוּ חִיטְּכֶם בַּעֲלִיָּיה הִקְשָׁה בַּקּוּנְטְרֵס וְכִי נִשְׂרְפוּ יַחְזְרוּ בָּהֶן כְּמוֹ בְּזוֹל וְיֵ"ל כֵּיוָן דְּבִרְשׁוּת יַתְמֵי אַיַּיקּוּר וּמִסְתַּבְּרָא דְּבִרְשׁוּתָם נָמֵי נִשְׂרְפוּ וא"ת לְעֵיל דְּאָמַר מְשׁוּךְ פֵּירֵי מִיַּתְמֵי אַיַּיקַּר הַיְינוּ דְּרַב חֲנִילַאי וְהָדְרֵי בְּהוּ יַתְמֵי הָא רָעָה הוּא לְגַבַּיְיהוּ דְּיֹאמְרוּ לָהֶן הַלּוֹקְחִין נִשְׂרְפוּ חִיטְּכֶם בַּעֲלִיָּיה וְיֵ"ל דְּנַעֲשִׂים הַלּוֹקְחִים שׁוֹמְרֵי שָׂכָר כֵּיוָן דִּיכוֹלִים לְאָכְלָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם כָּל חֶפְצָם כִּדְאָמְרִינַן בְּהָאֻמָּנִין (ב"מ דַּף פא.) הַלּוֹקֵחַ כֵּלִים מִבֵּית הָאֻמָּן לְשַׁגְּרוֹ לְבֵית חָמִיו וְנֶאֱנַס בַּהֲלִיכָה חַיָּיב בַּחֲזָרָה פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנוֹשֵׂא שָׂכָר אַלְמָא בַּחֲזָרָה הָוֵי כְּנוֹשֵׂא שָׂכָר דְּהוֹאִיל וְנֶהֱנָה מִהֲנֵי: **לְכַרְגָּא** פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס לְפַיּוֹסֵי כַּרְגָּא דְּיַתְמֵי כו' מַשְׁמַע דִּלְאַחַר צָרְכֵי הַיְּתוֹמִים בָּעֵי הַכְרָזָה וְקָשֶׁה דִּבְפֶ' שׁוּם הַיְּתוֹמִים (עֲרָכִין דַּף כב.) כִּי פָּרֵיךְ לְרַב אַסִּי דְּאָמַר אֵין נִזְקָקִין לְנִכְסֵי יְתוֹמִין אֶלָּא א"כ רִבִּית כו' מִמַּתְנִי' דְּשׁוּם הַיְּתוֹמִין לוֹקְמֵהּ לִשְׁאָר צָרְכֵי יְתוֹמִים בַּר מִבַּעַל חוֹב לָכֵן נִרְאֶה דְּהָכָא בְּכַרְגָּא וּמְזוֹנוֹת וּקְבוּרָה דְּאִשָּׁה וּבָנוֹת: **וְלִקְבוּרָה** הָא פְּשִׁיטָא דְּאֵין מַמְתִּינִים לִקְבֹּר אֶת הַמֵּת עַד דְּמַשְׁלְמֵי יוֹמֵי הַכְרָזָה אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאִם לָווּ לְצֹרֶךְ קְבוּרָה מוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה וּפוֹרְעִין: **הֲלָכָה** כְּאַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר ר"ת דְּכֵן הֲלָכָה אע"ג דְּקַיְימָא לַן (עֵירוּבִין סב:) דְּמִשְׁנַת ראב"י קַב וְנָקִי וּבַבָּרַיְיתָא קָתָנֵי נָמֵי וְכֵן הֲלָכָה כִּדְבָרָיו. אֵין לְמֵדִין הֲלָכָה מִפִּי תַּלְמוּד וְכֵן מוֹכִיחַ בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת דַּף פה:) דְּמוֹקֵי פְּלֻגְתַּיְיהוּ דְּר"ש וְרַבָּנָן בִּפְלֻגְתָּא דְּאַבָּא שָׁאוּל וְרַבָּנַן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן כְּאַבָּא שָׁאוּל וּבְכוּלְּהוּ לִשְׁנֵי דְּהָתָם רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּהִלְכְתָא וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ חַיִּים דְּלָא מְחַיְּיבִינַן אַפּוֹטְרוֹפָּא לִשָּׁבַע אֶלָּא דְּלָא עִכֵּב כְּלוּם מִשֶּׁלָּהֶם אֲבָל לֹא מִשְׁתַּבַּע שֶׁלֹּא פָּשַׁע דְּאַפִּי' וַדַּאי פָּשַׁע פָּטוּר כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק ד' וָה' (ב"ק דַּף לט.) גַּבֵּי שׁוֹר שֶׁל יְתוֹמִים שֶׁנָּגַח דְּגַבֵּי מַעֲלַיְיתָא דְּיַתְמֵי דְּאִי אַמְרַתְּ מַעֲלַיְיתָא דְּאַפּוֹטְרוֹפָּא מִמַּנְעִי וְלָא עָבְדִי וְלר' יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא נָמֵי דְּאָמַר מַעֲלַיְיתָא דְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס חוֹזְרִין וְנִפְרָעִין מִיְּתוֹמִין לְכִי גָּדְלִי וְהָרַב רַבִּי שְׁלֹמֹה בַּר יוֹסֵף מִוֶּוירְדּוּן הֵבִיא רְאָיָה דְּאַפְשִׁיעָה חַיָּיב דְּאָמַר בְּהַמַּפְקִיד (ב"מ דַּף מב:) גַּבֵּי תּוֹרָא דְּלָא הֲוָה לֵיהּ כַּבֵּי וְשִׁנֵּי וּמֵת נִימָא לֵיהּ לְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס זִיל שַׁלֵּם אָמַר אֲנָא לְבַקָּרָא מְסַרְתֵּי מַשְׁמַע הָא לָאו הָכִי חַיָּיב וְלֹא שַׁיָּךְ מִמַּנְעִי וְלָא עָבְדִי אֶלָּא דַּוְקָא הָתָם שֶׁלֹּא נִתְמַנּוּ כָּל עִקָּר אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּשַׁלְּמוּ וְלֹא בִּשְׁבִיל רֶוַח הַיְּתוֹמִין אֶלָּא לְתַקָּנְתָא דִּשְׁאָר אִינָשֵׁי דְּלָא לִתְזְקֵי אֲבָל אַפּוֹטְרוֹפָּא שֶׁנִּתְמַנֶּה לְצֹרֶךְ הַיְּתוֹמִים לֹא מִמְּנַע בִּשְׁבִיל מַה שֶּׁמְּשַׁלֵּם כְּשֶׁפָּשַׁע לכ"ע אִי מִשּׁוּם דַּעֲבַד לֵיהּ דְּנִיחָא נַפְשֵׁיהּ אִי מִשּׁוּם דְּנָפֵק עֲלֵהּ קָלָא דְּאִינִישׁ מְהֵימְנָא הוּא וְגַבֵּי שְׁבוּעָה דַּוְקָא פְּלִיגִי וּמִיהוּ נִרְאֶה דְּוַדַּאי אִי פָּשַׁע חַיָּיב לְשַׁלֵּם לכ"ע אֲבָל כָּל כַּמָּה דְּלָא יָדְעִי' אִי נֶאֱבַד כְּלוּם אֵין רָאוּי לְהַשְׁבִּיעוֹ עַל דָּבָר זֶה בְּלֹא טַעֲנָה כִּדְאָמְרִינַן בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּפִרְקִין קָאָתְיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר מִשֶּׁל יְתוֹמִים כְּרַבָּנַן וּדְרַבִּי יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא דְּאָמַר מַעֲלַיִּית אַפּוֹטְרוֹפָּא כְּאַבָּא שָׁאוּל אָתְיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבָּנַן בִּתְמִיהַּ אֲפִילּוּ יִסְבֹּר כְּאַבָּא שָׁאוּל בָּעֵי אִינִישׁ מִתַּן זוּזֵי בְּגִין דְּמִתְקְרֵי מְהֵימַן אֲבָל גַּבֵּי שׁוֹר יְתוֹמִין דְּלָא הָעֳמַד אַפּוֹטְרוֹפָּא בְּנֶאֱמָנוּת אֶלָּא לִשְׁמוֹר שֶׁלֹּא יִגַּח וּדְרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי חֲנִינָא כְּאַבָּא שָׁאוּל אֲפִילּוּ יִסְבֹּר כְּרַבָּנַן אָדָם מַבְרִיחַ עַצְמוֹ מִן הַשְּׁבוּעָה וְאֵין מַבְרִיחַ עַצְמוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין פֵּי' רוֹצֶה לְשַׁלֵּם כְּשֶׁיִּפְשַׁע וְאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיַּשְׁבִּיעוּהוּ בְּחִנָּם: **מְנַסֵּךְ** קָם לֵהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ וּמִתַּעֵס שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוֹלֵךְ וּמְטַמֵּא טְהָרוֹת שֶׁל חֲבֵרוֹ אֵין לְחַיְּבוֹ דְּמֵהַאי טַעְמָא לָא מְחַיְּבִינַן לֵיהּ טְפֵי אֶלָּא כְּאִלּוּ הוּא הֶזֵּק נִכָּר וא"ת וְלִשְׁמוּאֵל מ"ש מִדְּאָמְרִי' בְּרֵישׁ אֵלּוּ נְעָרוֹת (כְּתֻבּוֹת דַּף ל:) וּמוֹדֶה ר' נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה בְּגוֹנֵב חֶלְבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וַאֲכָלוֹ שֶׁהוּא חַיָּיב שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵבָה קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִסּוּר חֵלֶב וְיֵ"ל דְּקָסָבַר שְׁמוּאֵל דְּהַגְבָּהָה צֹרֶךְ נִסּוּךְ הִיא טְפֵי דְּאִי אֶפְשָׁר לְנִסּוּךְ בְּלֹא הַגְבָּהָה אֲבָל הָתָם אֶפְשָׁר לַאֲכִילָה בְּלֹא הַגְבָּהָה דְּאִי בָּעֵי גָּחֵין וְאָכֵל וְהָכִי מְפַלֵּג הָתָם בֵּין הַהִיא לְהָא דְּאָמַר רַבִּי אָבִין גַּבֵּי שַׁבָּת זָרַק חֵץ מִתְּחִלַּת ד' לְסוֹף ד' וְקָרַע שִׁירָאִים בַּהֲלִיכָתוֹ פָּטוּר דַּעֲקִירָה צֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא מִשּׁוּם דְּאִי אֶפְשָׁר לְהַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה וְקָסָבַר שְׁמוּאֵל דְּנִסּוּךְ נָמֵי דּוֹמֶה לְדר' אָבִין ור' יִרְמְיָה וְרַב דְּהָכָא סָבְרֵי כְּאִידָךְ שִׁנּוּיָא דְּהָתָם דִּמְחַלֵּק בֵּין זוֹרֵק חֵץ לְגוֹנֵב חֶלְבּוֹ מִשּׁוּם דְּזוֹרֵק חֵץ אִי בָּעֵי לַהֲדוּרֵי לָא מָצֵי מַהְדַּר הָכָא מָצֵי מַהְדַּר וְגַבֵּי נִסּוּךְ נָמֵי כֵּיוָן דְּמָצֵי מַהְדַּר חַיָּיב א"נ קָסָבַר דְּאֶפְשָׁר לְנַסֵּךְ בְּלֹא הַגְבָּהָה וְלָא דָּמֵי לַעֲקִירָה וְהַנָּחָה דְּשַׁבָּת א"נ אֶפְשָׁר דְּרַבִּי יִרְמְיָה פְּלִיג אַדְּרַבִּי אָבִין וְכֵן מַשְׁמַע דְּאָמַר בְּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף ע:) דְּאָמַר לֵיהּ זְרוֹק גְּנֵיבוּתָךְ לַחֲצֵרִי וְתִקְנֵי לִי גְּנֵיבוּתָךְ וּפָרִיךְ מִדְּמָטֵי לַאֲוִיר חֲצֵרוֹ קָנָה וּמִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ לָא הָוֵי עַד דְּנָיַח וּמְשַׁנֵּי בְּאוֹמֵר לֹא תִּקְנֵי לִגְנֵיבוּתֶיךָ עַד שֶׁתָּנוּחַ וְהַיְינוּ דְּלָא כְּרַבִּי אָבִין דִּלְרַבִּי אָבִין לֹא צָרִיךְ לְאוֹקוֹמֵי הָכִי דַּעֲקִירָה צֹרֶךְ הַנָּחָה הִיא וְכֵן מַשְׁמַע בְּהַגּוֹזֵל בַּתְרָא (שָׁם דַּף קיז.) דְּקָאָמַר בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים הַמְטַמֵּא וְהַמְדַמֵּעַ חָזְרוּ לוֹמַר אַף הַמְנַסֵּךְ וּמְפָרֵשׁ מֵעִקָּרָא סָבוּר כְּרַבִּי אָבִין וּלְבַסּוֹף כְּרַבִּי יִרְמְיָה וְעוֹד יֵ"ל דְּטַעֲמָא דִּשְׁמוּאֵל אַף ע"ג דְּהַגְבָּהָה לָאו צֹרֶךְ דְּנִסּוּךְ הוּא אֲפִי' הָכִי פָּטוּר כֵּיוָן דְּאַשְׁעַת נִסּוּךְ לָא מִחַיֵּיב דְּקִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ אַשְּׁעַת הַגְבָּהָה נָמֵי מִפְּטַר דְּאָמַר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ כְּמוֹ תְּרוּמָה וְנִטְמֵאת דִּכְמוֹ דְּאִם נִסְּכוֹ אַחֵר אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ הָכִי נָמֵי כִּי נִסֵּךְ לֵיהּ אִיהוּ אע"ג דִּמְנַסֵּךְ לֵיהּ בְּיָדַיִם כֵּיוָן דְּקִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ וְרַב סָבַר כֵּיוָן דְּבִשְׁעַת הַגְבָּהָה לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר דְּקִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ יֵשׁ לְחַיֵּיב מֵחֲמַת הַגְבָּהָה אֲבָל מַה שֶּׁיַּעֲשֶׂה בְּיָדַיִם אַחֲרֵי כֵן אע"ג דְּהַהִיא שַׁעְתָּא קִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ה מהל' מכירה הל' ד, טוש"ע חו"מ סי' קצט סעי' ד:
ב מיי' פ"ה מהל' מכירה הל' ד, טוש"ע חו"מ סי' קצט סעי' ד:
ג מיי' פי"ב מהל' אישות הל' יז:
ד מיי' פי"ב מהל' אישות הל' כ:
ה מיי' פי"ב מהל' מלוה ולווה הל' יא, סמג עשין מח, סמג עשין צה, סמג עשין פא, טוש"ע חו"מ סי' קט סעי' ה:
ו מיי' פי"א מהל' נחלות הל' ה, טוש"ע חו"מ סי' רצ סעי' ד:
ז טוש"ע חו"מ סי' רצ סעי' ה:
ח מיי' פי' מהל' נחלות הל' ה:
ט מיי' פי"א מהל' נחלות הל' ה:
י מיי' פט' מהל' שלוחין ושותפין הל' א, סמג עשין קנג, טוש"ע חו"מ סי' רצ סעי' טז:
יא מיי' פו' מהל' חובל ומזיק הל' ג, סמג עשין ע, טוש"ע חו"מ סי' שפה סעי' א:
יב מיי' פו' מהל' חובל ומזיק הל' ג, סמג עשין ע, טוש"ע חו"מ סי' שפה סעי' א:
יג ש"ע חו"מ סי' שפה סעי' ב:
יד מיי' פו' מהל' חובל ומזיק הל' ג, סמג עשין ע, טור חו"מ סי' שפה:

מסורת הש"ס

א כתובות פח:
ב בבא קמא קיז.

הַיְינוּ "מְדַמֵּעַ". וְאִידָךְ – קְנָסָא הוּא, וּמִקְּנָסָא לָא יָלְפִינַן. וּלְמַאן דְּיָלֵיף קְנָסָא מִקְּנָסָא – כֹּל הָנֵי לְמָה לִי? [א]צְרִיכָא; דְּאִי תְּנָא מְטַמֵּא; אִי תְּרוּמָה – הֲוָה אָמֵינָא מִשּׁוּם דְּקָא מַפְסֵיד לַהּ לְגַמְרֵי, וְאִי מְטַמֵּא חוּלִּין – מִשּׁוּם דְּאָסוּר לִגְרוֹם טוּמְאָה לְחוּלִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מְדַמֵּעַ – אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן מְדַמֵּעַ – מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחַ, אֲבָל מְטַמֵּא, דְּלָא שְׁכִיחַ – אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן מְטַמֵּא וּמְדַמֵּעַ – מִשּׁוּם דְּלָא קִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ, אֲבָל מְנַסֵּךְ, דְּקִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ – אֵימָא לָא; קָא מַשְׁמַע לַן – כִּדְרַבִּי יִרְמְיָה. וּלְהָא דְּתָנֵי אֲבוּהּ דְּרַבִּי אָבִין: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים הַמְטַמֵּא וְהַמְנַסֵּךְ, חָזְרוּ לוֹמַר אַף הַמְדַמֵּעַ, כֹּל הָנֵי לְמָה לִי? צְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמְעִינַן מְטַמֵּא – מִשּׁוּם דְּלָא קִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ; אֲבָל מְנַסֵּךְ, דְּקִים לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ – אֵימָא לָא; וְאִי אַשְׁמְעִינַן מְנַסֵּךְ – מִשּׁוּם דְּקָא מַפְסֵיד לֵיהּ לְגַמְרֵי; אֲבָל מְטַמֵּא, דְּלָא מַפְסֵיד לֵיהּ לְגַמְרֵי – אֵימָא לָא; (א)וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָנֵי תַּרְתֵּי – מִשּׁוּם דְּהֶפְסֵד מְרוּבֶּה; אֲבָל מְדַמֵּעַ, דְּהֶפְסֵד מוּעָט – אֵימָא לָא; צְרִיכָא. אָמַר חִזְקִיָּה: דְּבַר תּוֹרָה – אֶחָד שׁוֹגֵג, וְאֶחָד מֵזִיד – חַיָּיב. מַאי טַעְמָא? הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק. וּמַה טַּעַם אָמְרוּ בְּשׁוֹגֵג פָּטוּר – כְּדֵי שֶׁיּוֹדִיעוֹ. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ בְּמֵזִיד נָמֵי! הַשְׁתָּא לְאוֹזוֹקֵי קָא מְכַוֵּין, אוֹדוֹעֵי לָא מוֹדַע לֵיהּ?! [ב-ד](ב)וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: דְּבַר תּוֹרָה – אֶחָד שׁוֹגֵג, וְאֶחָד מֵזִיד – פָּטוּר. מַאי טַעְמָא? הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר – לָא שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק. וּמַה טַּעַם אָמְרוּ בְּמֵזִיד חַיָּיב – שֶׁלֹּא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוֹלֵךְ וּמְטַמֵּא טָהֳרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְאוֹמֵר "פָּטוּר אֲנִי". תְּנַן: הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּגְּלוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מְזִידִים – חַיָּיבִין; וְתָנֵי עֲלַהּ: מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. וְאִי אָמְרַתְּ הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, הַאי "שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם" מִיבְּעֵי לֵיהּ! [ה]הָכִי נָמֵי קָאָמַר: מְזִידִין – חַיָּיבִין; הָא שׁוֹגְגִין – פְּטוּרִין מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. (ג)מֵתִיב רַבִּי אֶלְעָזָר: הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּמֵי חַטָּאת וּבְפָרַת חַטָּאת, פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיָּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְאִי אָמְרַתְּ הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, בְּדִינֵי אָדָם נָמֵי לְחַיַּיב! [ו]הוּא מוֹתֵיב לַהּ – וְהוּא מְפָרֵק לַהּ: פָּרָה – שֶׁהִכְנִיסָהּ לְרִבְקָה עַל מְנָת שֶׁתִּינַק וְתָדוּשׁ; מֵי חַטָּאת – שֶׁשָּׁקַל בָּהֶן מִשְׁקָלוֹת. וְהָאָמַר רָבָא: מֵי חַטָּאת

שֶׁשָּׁקַל

הַיְנוּ מְדַמֵּעַ שֶׁמְּעָרֵב בְּהֶתֵּר דָּבָר הָאוֹסְרוֹ וְכֵיוָן דְּשָׁמְעִינַן דִּקְנָסוּהוּ רַבָּנָן ה"ה דְּיָלְפִי' מִנֵּהּ לִמְנַסֵּךְ וְלָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנְיֵיהּ אֲבָל הַשְׁתָּא דִּמְנַסֵּךְ מַמָּשׁ אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי' דְּלָא תֵּימָא קָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ וּפָטוּר: [קְנָסָא הוּא] מְטַמֵּא וּמְדַמֵּעַ דִּבְמֵזִיד חַיָּב קְנָסָא הוּא דְּהֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר לָא שְׁמֵיהּ הֶזֵּק: וּקְנָסָא מִקְּנָסָא לָא יָלְפִינַן דְּהָא לָאו דִּינָא הוּא וְהֵיכָא דִּקְנוּס קְנוּס וְהֵיכָא דְּלָא קְנוּס לָא קְנוּס וּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ מְנַסֵּךְ: וּלְמַאן דְּיָלֵיף קְנָסָא מִקְּנָסָא הַיְנוּ רַב דְּאָמַר מְנַסֵּךְ מַמָּשׁ דְּאִילּוּ מְעָרֵב לָא אִצְטְרִיךְ דְּיָלְפִינַן מִמְּדַמֵּעַ אַע"ג דִּקְנָסָא הוּא: כָּל הָנֵי דְּמַתְנִי' לָמָּה לִי לִתְנֵי חֲדָא וְנֵילְפָא אִידָךְ מִנֵּהּ: מִשּׁוּם דְּקָא מַפְסִיד לָהּ לְגַמְרֵי דְּלָא חַזְיָא תּוּ לַאֲכִילָה: דְּאָסוּר לִגְרֹם טֻמְאָה מִפְּנֵי פְּרוּשִׁים שֶׁאוֹכְלִין חֻלֵּיהֶן בְּטָהֳרָה וּמִשּׁוּם דַּעֲבַד אִסּוּרָא קְנָסוּהוּ: מְדַמֵּעַ לֹא מַפְסִיד לְגַמְרֵי דְּהָא חֲזִי לַכֹּהֲנִים וְזַבְּנִי מִנֵּהּ בְּזוֹל: מִשּׁוּם דִּשְׁכִיחַ דַּעֲבִיד וּבְמִלְּתָא דִּשְׁכִיחַ עָבְדֵי רַבָּנָן תַּקַּנְתָּא כִּי הֵיכִי דְּלָא נַעֲבִיד: כר' יִרְמְיָה דְּמִכִּי אַגְבְּהֵהּ קַנְיֵהּ: לָמָּה לִי כֵּיוָן דִּתְנַן מְנַסֵּךְ בָּתַרְתֵּי דְּרֵישָׁא כ"ש מְדַמֵּעַ דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דְּקָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִנֵּהּ: מְנַסֵּךְ מַפְסִיד לְגַמְרֵי שֶׁאוֹסְרוֹ בַּהֲנָאָה אֲבָל מְטַמֵּא אַע"ג דְּמַפְסִיד לֵיהּ לְגַמְרֵי לְעִנְיָן שֶׁהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל אֲבָל חֲזֵי הוּא עֲדַיִן לְהַסָּקָה אוֹ לְמַאֲכַל בְּהֵמָה דַּאֲפִי' מְטַמֵּא תְּרוּמָה חֲזֵי לְהַסָּקָה אוֹ לְבֶהֱמַת כֹּהֵן: מְטַמֵּא אִיכָּא הֶפְסֵד מְרֻבֶּה דְּלָא חַזְיָא תּוּ לַאֲכִילָה: שְׁמֵיהּ הֶזֵּק וּבְהֶזֵּק לֹא חִלְּקָה תּוֹרָה כְּשֶׁהוּא בָּא בִּידֵי אָדָם עַצְמוֹ בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹבֵל (ב"ק דַּף פה:) פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע לְחַיֵּב עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמֵזִיד: הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר כְּגוֹן הָנֵי דְּמַתְנִיתִין שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מִכְּמוֹת שֶׁהָיוּ: כְּדֵי שֶׁיּוֹדִיעוֹ שֶׁטִּמְּאָהּ אוֹ דִּמְּעָהּ דְּאִי מְחַיְּיבַתְּ לֵיהּ לָא אָתֵי מוֹדַע לְהוּ לַבְּעָלִים וְאָכְלֵי אִסּוּרָא: לְאוֹזוֹקֵיהּ קָא מְכַוֵּן דְּאִי לָאו לְהַקְנִיטוֹ בָּא וּלְהוֹדִיעוֹ לָמָּה לוֹ דַּעֲבַד: הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּגְּלוּ קָרְבָּנוֹת שֶׁשְּׁחָטוּם וְזָרְקוּם לֶאֱכֹל מֵהֶם חוּץ לִזְמַנָּם וְלֹא הוֹדִיעוּ לַבְּעָלִים: מְזִידִין שֶׁיָּדְעוּ שֶׁפְּסוּלִים בְּכָךְ: חַיָּבִין לְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶן לַבְּעָלִים שֶׁהֲרֵי צְרִיכִין לְהָבִיא אֲחֵרִים וְאִי נָמֵי נְדָבָה הִיא קָשֶׁה בְּעֵינָיו שֶׁלֹּא הִקְרִיב קָרְבָּנוֹ שֶׁהֲרֵי לְהָבִיא דּוֹרוֹן הָיָה מְבַקֵּשׁ: מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם קס"ד לה"ק חַיָּבִין מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יַרְגִּילוּ בְּכָךְ: שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם מִבַּעְיָא לֵיהּ דְּהָא חַיָּבִין דְּמֵזִיד דִּינָא דְּאוֹרָיְתָא הוּא וְתִקּוּן הָעוֹלָם אַפְּטוּרִין הוּא דְּשַׁיָּךְ לְמִתְנֵי כְּדֵי שֶׁיּוֹדִיעוֹ: הָא שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין דְּמַתְנִי' לָא תָּנֵי שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין בְּהֶדְיָא בְּרֵישָׁא וְאִי נָמֵי תָּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם לֹא אַרֵישָׁא קָאֵי: מֵי חַטָּאת דְּפָרָה אֲדֻמָּה וְכֵן פָּרָה עַצְמָהּ נִפְסָלִין בִּמְלָאכָה דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר יט) אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל וּבְמֵי חַטָּאת כְּתִיב לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה וְתַנְיָא בְּסִפְרֵי מַה ת"ל שֶׁיָּכוֹל אֵין לִי שֶׁתְּהֵא מְלָאכָה פּוֹסֶלֶת אֶלָּא בְּפָרָה וּמִנַּיִן אַף בְּמַיִם ת"ל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה כְּלוֹמַר שֶׁיְּהוּ מְשֻׁמָּרוֹת לְכָךְ וְלֹא לְדָבָר אַחֵר: פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם לְשַׁלֵּם: וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם פּוּרְעָנוּת לְשַׁלֵּם לָרְשָׁעִים שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַפְסִיד אֶת יִשְׂרָאֵל: לְרִבְקָה לִמְקוֹם אֲסִיפַת הַבְּהֵמוֹת וְקִשּׁוּרָן כְּמוֹ כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק (מַלְאָכִי ג): כְּדֵי שֶׁתִּינַק אֶת אִמָּהּ: וְתָדוּשׁ בִּתְבוּאָה עִם הַשְּׂאָר דְּתַשְׁלוּמִין לֵיכָּא דְּמַעֲשֵׂה יָדָיו דְּאָמַר לְטוֹבָה הִכְנַסְתִּיהָ שֶׁתִּינַק וּפְסוּלָהּ לָא הָוֵי אֶלָּא מֵחֲמַת מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן אַף שֶׁתָּדוּשׁ וּגְרָמָא בִּנְזָקִין פָּטוּר דְּלַמַּחֲשָׁבָה לָא מְחַיְּבִינַן לֵיהּ דִּפְסוּלָהּ מֵחֲמַת מַחֲשָׁבָה הוּא כִּדְאָמַר (פְּסָחִים כו:) עוֹבֵד אֲוִירָא דַּעֲבַד דְּנִיחָא לֵיהּ:

מִשּׁוּם דְּקָא מַפְסֵיד לֵהּ לְגַמְרֵי הַךְ סַגְיָא כר' יוֹחָנָן דְּאָמַר הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר אֵינוֹ הֶזֵּק דִּלְחִזְקִיָּה הֲוָה לֵיהּ לְאַצְרוֹכֵהּ לִפְטוּרָא: **בָּרִאשׁוֹנָה** הָיוּ אוֹמְרִים הַמְטַמֵּא וְהַמְנַסֵּךְ בְּהַגּוֹזֵל בַּתְרָא (שָׁם קיז.) כְּתוּבָה אִפְכָא וְזוֹ אַחַת מִמִּשְׁנִיּוֹת הַהֲפוּכוֹת: **שֶׁלֹּא** יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד כו' הִקְשָׁה ה"ר אֶפְרַיִם הָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק עַל כַּמָּה (בְּכוֹרוֹת דַּף כח:) דָּן אֶת הַדִּין טִמֵּא אֶת הַטָּהוֹר מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ וְאַמַּאי וְהָא שׁוֹגֵג הוּא וּמַאן דְּמוֹקֵי לָהּ כר"מ דְּדָאִין דִּינָא דְּגַרְמִי נִיחָא דִּלְקַמָּן קָנִיס ר"מ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד אֲבָל לְמַאן דְּמוֹקֵי אֲפִילּוּ כְּרַבָּנָן וּבְנוֹגֵעַ בְּהוּ שֶׁרֶץ קָשֶׁה לר' יוֹחָנָן אַמַּאי חַיָּב וּמִיהוּ לְחִזְקִיָּה אָתֵי שַׁפִּיר דְּלָא שַׁיָּךְ לְמִפְטְרֵהּ כְּדֵי שֶׁיּוֹדִיעוֹ וְהָתָם פָּשַׁע דְּמֶה הָיָה לוֹ לְטַמְּאוֹתָהּ כְּדֵי לְהַחֲזִיק דְּבָרָיו וַהֲוֵי כְּמוֹ מֵזִיד דְּהָכָא וא"ת בְּטִהֵר אֶת הַטָּמֵא שֶׁעֵרְבוֹ עִם פֵּרוֹתָיו לִפְטוֹר לְחִזְקִיָּה כְּדֵי שֶׁיּוֹדִיעוֹ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין רְגִילוּת שֶׁיַּחֲזוֹר מֵהוֹרָאָתוֹ אֶלָּא ע"י אֲחֵרִים הִלְכָּךְ לָא חָיְשִׁינַן: **וְתָנֵי** עֲלַהּ מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם בְּרוֹב סְפָרִים גָּרְסִינַן בְּמַתְנִיתִין הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּגְּלוּ בַּמִּקְדָּשׁ שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין מְזִידִין חַיָּבִין וּפָרִיךְ מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּמִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם דְּקָתָנֵי בְּבָרַיְתָא קָאֵי אַמְּזִידִין חַיָּבִין דְּקָתָנֵי לְבַסּוֹף וְהָכִי אִיתָא בַּתּוֹסֶפְתָּא [פ"ג] בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים הַמְטַמֵּא וְהַמְנַסֵּךְ חָזְרוּ לוֹמַר אַף הַמְדַמֵּעַ בְּשׁוֹגֵג פָּטוּר מֵזִיד חַיָּב מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּגְּלוּ בַּמִּקְדָּשׁ שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין מְזִידִין חַיָּבִין מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם וְקָשֶׁה דְּמֵרֵישָׁא דְּהַמְטַמֵּא וְהַמְדַמֵּעַ וְהַמְנַסֵּךְ דְּקָיְמִי בְּהוּ הֲוָה לֵיהּ לְמִפְרַךְ לְכָךְ נִרְאֶה דְּלָא גָּרְסִינַן בְּמַתְנֵי' שׁוֹגְגִין פְּטוּרִין וּבָרַיְתָא דְּהָכָא לָאו הַיְנוּ דְּתוֹסֶפְתָּא דְּהָתָם שֶׁהֵבֵאתִי וּמִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם אַדִּיּוּקָא קָאֵי וכה"ג מְשַׁנֵּי לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף נה:) אַחַטָּאת גְּזוּלָה שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לָרַבִּים: **הָעוֹשֶׂה** מְלָאכָה בְּמֵי חַטָּאת וּבְפָרַת חַטָּאת מֵעוֹבֵל אֲוִירָא דְּעֶגְלָה דָּרְשִׁינַן דְּעָלָה עָלֶיהָ זָכָר פְּסוּלָה אַע"ג דְּמִמֵּילָא כֵּיוָן דְּנִיחָא לְהוּ לַבְּעָלִים וה"ה דְּכִי עָבִיד חֲבֵרוֹ בְּיָדַיִם וְנִיחָא לֵיהּ לְאוֹתוֹ שֶׁעוֹשֶׂה דְּמִתְרַבֵּי נָמֵי מֵעוֹבֵל מ"מ: **בְּדִינֵי** אָדָם נָמֵי לְחַיֵּב וא"ת וַהֲרֵי צוֹרֵם אֹזֶן פָּרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ דְּפָטוּר כִּדְאָמַר בפ"ב דִּזְבָחִים (כה:) וּבְהַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק נח.) מִשּׁוּם דְּכוּלְּהוּ שְׁוָרִין לָאו לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ קָיְמֵי וּפָרִיךְ הָתָם מֵהַךְ דְּהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה מַשְׁמַע דַּוְקָא מְלָאכָה דְּלָא מִנְכַּר הֶזֵּיקָא וּמְשַׁנֵּי דִּנְקַט מְלָאכָה לְרְבוּתָא דְּאַע"ג דְּלָא מִנְכַּר מִחַיֵּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם וְנִרְאֶה דְּהַאי דִּסְתָם שְׁוָרִים לָאו לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ קָיְמֵי לָא עֲבִיד לֵיהּ אֶלָּא כְּהֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר:

מסורת הש"ס

א בבא קמא ס.
ב בבא קמא ה.
ג בבא קמא צח.; בבא קמא נו.

תורה אור השלם

[במדבר יט]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלים הל' ט:
ב ש"ע חו"מ סי' שפה סעי' א:
ג מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' א:
ד מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' ג, טור חו"מ סי' שפה:
ה מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' ד:
ו מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' ה:

שֶׁשָּׁקַל בָּהֶן מִשְׁקָלוֹת, כְּשֵׁרָה! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּגוּפָן, הָא בִּכְנֶגְדָּן. [א,ב]בְּגוּפָן – מַעֲשֶׂה קָא עָבֵיד בְּהוּ; וְאִי הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, בְּדִינֵי אָדָם נָמֵי לְחַיֵּיב! אֶלָּא אִידֵי וְאִידֵי בִּכְנֶגְדָּן; וְלָא קַשְׁיָא – הָא דְּאַסַּח דַּעְתֵּיהּ. הָא דְּלָא אַסַּח דַּעְתֵּיהּ. [ג](א)מֵתִיב רַב פָּפָּא: גָּזַל מַטְבֵּעַ, וְנִפְסַל; תְּרוּמָה, וְנִטְמֵאת; חָמֵץ, וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח; אוֹמֵר לוֹ: "הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ". וְאִי אָמְרַתְּ הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק, הַאי גַּזְלָן הוּא, מָמוֹנָא מְעַלְּיָא בָּעֵי שַׁלּוֹמֵי! תְּיוּבְתָּא. (ב)לֵימָא כְּתַנָּאֵי: הַמְטַמֵּא וְהַמְדַמֵּעַ וְהַמְנַסֵּךְ, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד – חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג – פָּטוּר, בְּמֵזִיד – חַיָּיב. (ג)מַאי, לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק; וּמָר סָבַר: לָא שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק? (ד)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דְּכוּלֵּי עָלְמָא הֶיזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר לָא שְׁמֵיהּ הֶיזֵּק; וְהָכָא בְּקָנְסוּ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד קָא מִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: קָנְסוּ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד; וּמָר סָבַר: לֹא קָנְסוּ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד. [ד](ה)וְרָמֵי דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר, וְרָמֵי דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה – דְּתַנְיָא: הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת; בְּשׁוֹגֵג – יֵאָכֵל, בְּמֵזִיד – לֹא יֵאָכֵל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג – יֵאָכֵל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, בְּמֵזִיד – לֹא יֵאָכֵל עוֹלָמִית. (ו)רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: בְּשׁוֹגֵג, יֵאָכֵל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת – לַאֲחֵרִים, וְלֹא לוֹ; בְּמֵזִיד, לֹא יֵאָכֵל עוֹלָמִית – לֹא לוֹ, וְלֹא לַאֲחֵרִים. קַשְׁיָא דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר, קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה! דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר לָא קַשְׁיָא – כִּי קָנֵיס, בִּדְרַבָּנַן; בִּדְאוֹרָיְיתָא לָא קָנֵיס. וְהָא מְנַסֵּךְ דְּאוֹרָיְיתָא הוּא, וְקָא קָנֵיס! מִשּׁוּם חוּמְרָא דַּעֲבוֹדָה זָרָה, קָנֵס לֵיהּ. (ז)דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא – כִּי לָא קָנֵיס, בִּדְרַבָּנַן; בִּדְאוֹרָיְיתָא – קָנֵיס. וְהָא מְנַסֵּךְ דְּאוֹרָיְיתָא, וְלָא קָנֵיס! מִשּׁוּם חוּמְרָא דַּעֲבוֹדָה זָרָה. מִיבְדָּל בְּדִילִי מִינֵּיהּ. [ה,ו](ח)וְרָמֵי דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר בִּדְאוֹרָיְיתָא – דְּתַנְיָא: הַנּוֹטֵעַ בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג – יְקַיֵּים; בְּמֵזִיד – יַעֲקֹר; וּבַשְּׁבִיעִית – בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד יַעֲקֹר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּשְּׁבִיעִית – בְּשׁוֹגֵג יְקַיֵּים, בְּמֵזִיד יַעֲקֹר; וּבַשַּׁבָּת – בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, יַעֲקֹר. וּלְטַעְמָיךְ, תִּקְשֶׁה לָךְ הִיא גּוּפָהּ – מִכְּדֵי הָא דְּאוֹרָיְיתָא וְהָא דְּאוֹרָיְיתָא, מַאי שְׁנָא שַׁבָּת וּמַאי שְׁנָא שְׁבִיעִית? אֶלָּא הָתָם, כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא – אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מִפְּנֵי מָה אֲנִי אוֹמֵר בַּשַּׁבָּת – בְּשׁוֹגֵג יְקַיֵּים, בְּמֵזִיד יַעֲקֹר; וּבַשְּׁבִיעִית – בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד יַעֲקֹר? מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹנִין לַשְּׁבִיעִית,

וְאֵין

ששקל בהן משקלות שהיו תלויות בכף מאזנים והיה יודע משקלם ונתן בשר לשקלו בכף שניה דלא עבד בהן מעשה בידיו אלא במחשבה מפסל: דרבא בכנגדן כדפרשית ומתניתא דמשמע פסולות ששקל בגופן כדרך הטבחים לשקל בשר במים שיש להם כלי שיש בו שנתות ונותנים מים בראשונה ונותנים בשר במים עד שהמים עולים לרשם השני וכונהו כבר שבמשקל ליטרא או ב' ליטראות המים עולים ומגיעין אותו הרשם: מתני' דאסח דעתיה משמירתן ע"י המשקל ששקל בהם ונפסלו בהסח הדעת דלמשמרת למי נדה כתיב שצריכה שמור תמיד ומיהו בדיני אדם לא מחייב דגרמא בעלמא הוא והא דרבא בדלא אסח: ונפסל שפסלתו מלכות: נטמאת מאליה: הרי שלך לפניך ובלבד שישלם לו אותו עצמו וקרינא ביה והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא ה) שהרי לא נשתנה: ואי שמיה הזק מכלי מגזל גזליה מלמשכיה וקם ליה ברשותיה וכי קמשלם ליה דבר הנזק משלם ליה ולא כמה שגזל: ר"מ סבר שמיה הזק הלכך אף בשוגג חייב דאתרבי (ב"ק כו:) מפצע תחת פצע: לא שמיה הזק ובמזיד הוא דמחייב משום קנסא: ר"מ קניס שוגג אטו מזיד ואע"ג דמזיד גופיה קנסא הוא: בשוגג יאכל הוא עצמו ואף בשבת: בשוגג יאכל הוא עצמו: למוצאי שבת לאחר שהמתין בכדי שיעשו אבל בשבת לא דקניס שוגג אטו מזיד: כדרבי יוחנן הסנדלר גרס יאכל דר' יוחנן סבר מעשה שבת אסורין באכילה ויליף לה מקראי בב"ק (דף עא.) ובכתובות (דף לד.): מטמא ומדמע אסורא דרבנן הוא כיון דלא שמיה הזק אין כאן אסורא דאורייתא ודברי סופרים צריכין חזוק הלכך קניס אף השוגג אבל בשול בשבת אסורא דאורייתא הוא ולא שכיח דעברי עליה הלכך לא קניס: משום חומרא לע"ז להרחיקו מן האסור קניס ועבד ליה חזוק: ור' יהודה באסור דאורייתא משום דעבד אסור חמור קניס להרחיקו אבל בדרבנן דקיל לא קניס את השוגג: משום חומרא לע"ז בדילי מינה ולא צריך למקנסיה: ורמי דאורייתא אדאורייתא הכא תני בשבת דאורייתא דלא קניס וגבי שביעית קתני בין בשוגג בין במזיד יעקר וה"ה נמי לר' יהודה קשיא אלא משום דתנא קמא ר"מ הוא נקט ליה ומסקנא אליבא דתרווייהו מתרצינן לה: מונין ישראל לשביעית ישראל מונין שנות נטיעותיהן לשביעית לפי שצריכין למנות שנות הנטיעה לערלה ולרבעי כשיוצא מאיסור ערלה ומחללין אותו ברביעית הרואה מונה השנים למפרע ויודע שנטעה בשביעית ואתי למשרי נטיעה בשביעית:

הא דאסח דעתיה ומלאכה דנקט משום פרה אי נמי אע"פ שפשע להסיח דעתו מחמת מלאכה אפילו הכי פטור מדיני אדם: **גזלן** הוא וממון מעליא בעי לשלומי תימה דהיכי מדמי הכא דממילא למטמא בידים דנהי דמטמא בידים חייב היכא דנטמאת מאליה אומר לו הרי שלך לפניך דהא המכחיש בהמת חבירו באבנים או במלאכה חייב ובהכחשה ממילא או פירות שהרקיבו מקנתם אומר לו הרי שלך לפניך הואיל ועדיין הם בעין ולא קנאם בשנוי וי"ל דכיון דהזק שאינו נכר שמיה הזק א"כ חשיב ליה כאלו הוא נכר ואם כן אין לך שנוי גדול מזה וקנאם הגזלן בשנוי וצריך לשלם בממון מעליא ושמין כעין שגזל ולא מצי אמר ליה הרי שלך לפניך וא"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף נח:) דבעי לאוקמי הך משנה דגזל מטבע ונפסל כר' יעקב דאמר החזירו שומר אחר שנגמר דינו מוחזר והוי רבה לכ"ע אמרינן באסורי הנאה הרי שלך לפניך דא"כ נפלגו בחמץ בפסח אלא הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קמיפלגי רבנן סברי אין גומרין דינו של שור אלא בפניו דאמר ליה אי איתיתיה ניהלי הוה מערקנא ליה לאגמא השתא אתפסתיה לתורא ביד מאן דלא מצינא לאשתעויי דינא בהדייהו משמע דחייב משום דאתפסיה בידים וכן פירש בקונטרס בס"פ ל' וה' (שם דף מה.) והשתא אי חשיב ליה הזק שאינו נכר אפי' אתפסיה בידים פטור כדמוכח הכא ואי חשיב הזק נכר אפילו תפסוהו ב"ד מאליהן ולא אתפסיה בידים למה יפטר וכי לא היה לו לשמרו שלא יבא לידי כך ועוד אם כשתפסוהו מאליהן פטור גם כי מתפיסו בידים יהא פטור דסוף סוף אפילו לא היה מתפיסו היו תופסים אותו מאליהם ולא הפסידו הבעלים כלום בתפיסתו ונראה דאתפסתיה לתורא אפי' לא אתפסיה בידים אלא כלומר אתפסתיך גרמה להתפיס שלא שמרתו מתפיסת ב"ד ולרבנן כיון דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו מה שנופל ביד ב"ד חשיב הזק נכר לפי שהזק נכר זה בא בפשיעת שומר חייב ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך אבל לרבי יעקב לא חשיב מה שנופל ליד ב"ד הזק נכר כיון דאין נפסל ע"י שנפל בידים דאפילו לא נפל בידם היו גומרין דינו שלא בפניו וכיון דחשיב הזק שאינו נכר יכול לומר לו הרי שלך לפניך כמו בחמץ שעבר עליו הפסח: **תיובתא** אע"ג דמייתי אחרי כן תנאי קאמר תיובתא משום דכן הלכה דלא שמיה הזק: **המבשל** בשבת בשוגג יאכל פי' אפילו הוא עצמו ואפי' בו ביום דמהכא מוכיח דלא קניס שוגג אטו מזיד וכן משמע בריש כירה (שבת דף לח.) גבי בעו מיניה מרבי חייא בר אבא שכח קדרה על גבי כירה בשבת ובשלה במזיד לא יאכל פרוש בו ביום בין הוא בין אחרים ובמוצאי שבת שרי אפילו לדידיה וכן נמי שוגג דרבי יהודה דהא מתניתין בפ"ק דחולין היא (דף יד.) דתנן השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ומוקי לה כרבי יהודה ופריך ונוקמה במזיד ורבי מאיר כו' וקתני שבת דומיא דיום הכפורים לאסור בו ביום בין לו בין לאחרים ותני נמי ושחיטתו כשרה לא שנא לו לא שנא לאחרים כדאמרי' התם על ר' יוחנן הסנדלר ובמזיד קאמר ר' יהודה לא יאכל עולמית היינו הוא אבל אחרים יאכלו במוצאי שבת דאי בין הוא בין אחרים קאמר כר' יוחנן הסנדלר אם כן במרדה (ב"ק דף עא.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לד.) דפטרי רבנן טבח בשבת מתשלומי ארבעה וחמשה ומפרש דסברי לה כר' יוחנן הסנדלר דאמר מעשה שבת אסורין והויא שחיטה שאינה ראויה אמאי מוקי לה כר' יוחנן הסנדלר טפי מרבי יהודה לדידיה נמי מעשה שבת אסורים ועוד דבעי מאי טעמא דר' יוחנן הסנדלר ולא בעי מאי טעמא דר' יהודה כולא דמלתא מזיד דרבי מאיר שוגג דר' יהודה מזיד דר' יהודה שוגג דרבי יוחנן הסנדלר: **בדאורייתא** קניס ואם תאמר והא מתניתין ר' יהודה היא וקתני כהנים שפיגלו במקדש שוגגין פטורין ויש לומר דאי קנסינן להו שוגגין ממנעו ולא עבדי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי' מהל' פרה אדומה הל' ה:

ב מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' ה:

ג מיי' פג' מהל' גזילה ואבידה הל' ד, סמג עשין עג, סמג לאוין קצ, טוש"ע חו"מ סי' שסג סעי' א:

ד מיי' פו' מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה, טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' א:

ה מיי' פו' מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה, ש"ע או"ח סי' שיח סעי' א:

ו מיי' פא' מהל' שמיטה ויובל הל' יב, סמג לאוין רסז, טור או"ח סי' שיח:

מסורת הש"ס

א תוספתא בבא קמא

ב עירובין סח:

ג שבת צז.; בבא בתרא נט:

ד עירובין סח:; עירובין ק.

ה תוספתא שבת; כתובות לד.; בבא קמא עא.; חולין טו.

ו שבת לח.

ז פסחים יא.; עירובין כב.; ביצה כט.

ח משנה תרומות; תוספתא שבת

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תיובתא. עי' ב"ק דף מז ע"א תד"ה מ"ט גופא ומצינו ג"כ תיובתא ובתר הכי אמרינן ואב"א שבת דף כ ע"ב:

וְאֵין מוֹנִין לְשַׁבָּתוֹת. [א]דָּבָר אַחֵר: נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַשְּׁבִיעִית, וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַשַּׁבָּתוֹת. מַאי "דָּבָר אַחֵר"? הָכִי קָאָמַר: וְכִי תֵּימָא שַׁבָּת נָמֵי, זִימְנִין דְּמִיקְלַע יוֹם שְׁלֹשִׁים – בְּשַׁבָּת, דְּאִי נָטַע הַהוּא יוֹמָא הוּא דְּסָלְקָא לֵיהּ שַׁתָּא, וְאִי לָא – לָא סָלְקָא לֵיהּ שַׁתָּא, תָּא שְׁמַע דָּבָר אַחֵר: נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַשְּׁבִיעִית, וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַשַּׁבָּתוֹת. דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא – בְּאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה חֲמִירָא לְהוּ שְׁבִיעִית. דְּהָהוּא דַּאֲמַר לֵיהּ לַחֲבֵירוֹ: דַּיָּיר בַּר דַּיָּירְתָּא! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא לָא אָכְלִי פֵּירֵי דִּשְׁבִיעִית כְּוָותָךְ. (א)תָּא שְׁמַע: אָכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה – מְשַׁלֵּם חוּלִּין טְהוֹרִין. שִׁילֵּם חוּלִּין טְמֵאִים, מַהוּ? אָמַר סוּמְכוֹס מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: בְּשׁוֹגֵג – תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין, בְּמֵזִיד – אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין, וְחוֹזֵר וּמְשַׁלֵּם חוּלִּין טְהוֹרִים. וְהָוֵינַן בַּהּ: בְּמֵזִיד – אַמַּאי אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין? תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה – דְּאָכֵיל מִינֵּיהּ מִידֵּי דְּלָא חֲזֵי לֵיהּ בִּימֵי טוּמְאָתוֹ, וְקָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ מִידֵּי דְּחָזֵי לֵיהּ בִּימֵי טוּמְאָתוֹ! [ב]וְאָמַר רָבָא, וְאָמְרִי לַהּ כְּדִי: חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: אָכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה – מְשַׁלֵּם כָּל דְּהוּ. אָכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה – מְשַׁלֵּם חוּלִּין טְהוֹרִים. שִׁילֵּם חוּלִּין טְמֵאִין, מַהוּ? סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: בְּשׁוֹגֵג – תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין, בְּמֵזִיד – אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין, וְחוֹזֵר וּמְשַׁלֵּם חוּלִּין טְהוֹרִין. וְאָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: הָכָא בְּקָנְסוֹ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ (דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: לָא קָנְסוֹ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קָנְסוֹ)! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם – גַּבְרָא לְשַׁלּוּמֵי קָא מִיכַּוֵּין, אֲנַן נֵיקוּם וְלִיקְנְסֵיהּ?! (ב)תָּא שְׁמַע: דָּם שֶׁנִּטְמָא, וּזְרָקוֹ; בְּשׁוֹגֵג – הוּרְצָה, בְּמֵזִיד – לֹא הוּרְצָה. אָמַר לָךְ רַבִּי מֵאִיר: הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם – גַּבְרָא לְכַפּוּרֵי קָא מְכַוֵּין, אֲנַן נֵיקוּם וְנִקְנְסֵיהּ?! [ג]תָּא שְׁמַע: הַמְעַשֵּׂר בַּשַּׁבָּת; בְּשׁוֹגֵג – יֹאכַל, בְּמֵזִיד – לֹא יֹאכַל. הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם – גַּבְרָא לְתַקּוֹנֵי קָא מִיכַּוֵּין, אֲנַן לֵיקוּם וְלִיקְנְסֵיהּ?! [ד](ג)תָּא שְׁמַע: הַמַּטְבִּיל כֵּלִים בַּשַּׁבָּת; בְּשׁוֹגֵג – יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, בְּמֵזִיד – לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם – גַּבְרָא לְטַהוֹרֵי מָאנֵי קָא מִיכַּוֵּין, אֲנַן לֵיקוּם וְלִיקְנְסֵיהּ?! וְרָמֵי דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה – בִּדְרַבָּנַן, דְּתַנְיָא:

נָפְלוּ

וְאֵין מוֹנִין נְטִיעוֹתֵיהֶן לְשַׁבָּתוֹת שֶׁאֵין מוֹנִין יָמִים לִנְטִיעָה אֶלָּא שָׁנִים לְפִיכָךְ אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ לִזְמַן מְרֻבֶּה שֶׁנָּטַע בְּשַׁבָּת: מַאי דָּבָר אַחֵר לָמָּה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי טַעְמָא אַחֲרִינָא: הָכִי קָאָמַר וְכִי תֵּימָא שַׁבָּתוֹת נָמֵי זִמְנִין דִּצְרִיךְ לְמִמְנֵי דְּתַנְיָא הַנּוֹטֵעַ עֶרֶב שְׁבִיעִית ל' יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה עָלְתָה לוֹ שָׁנָה לִשְׁנֵי עָרְלָה דִּשְׁלֹשִׁים יוֹם בַּשָּׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה וּמֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה וְאָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית הִלְכָּךְ זִמְנִין דְּשַׁבָּת זוֹ שֶׁנָּטַע זֶה הָוְיָא יוֹם שְׁלֹשִׁים לִפְנֵי ר"ה וּמוֹנִין אוֹתוֹ שָׁנָה וְאִי הֲוָה בְּעִיר הַהוּא יוֹמָא לָא הֲוָה סָלֵק לֵיהּ שַׁתָּא וּלְאַחַר זְמַן כְּשֶׁאוֹכְלִין מִן הַפֵּרוֹת לְסוֹף שְׁתֵּי שָׁנִים וְאוֹמְרִים לָמָּה הֻתְּרוּ פֵּרוֹת הַלָּלוּ לִשְׁתֵּי שָׁנִים וְאוֹמֵר לָהֶם הַשְּׁלֹשִׁים שֶׁלִּפְנֵי ר"ה חֲשׁוּבִין שָׁנָה וּמַזְכִּירִים שֶׁנָּטַע בְּשַׁבָּת וְלִקְנְסוּהָ: תָּא שְׁמַע דָּבָר אַחֵר נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל שְׁבִיעִית וְאִיכָּא לְמֵיחַשׁ מִתּוֹךְ שֶׁהַדָּבָר נִכָּר אָתֵי לְמִשְׁרֵי נְטִיעָה בַּשְּׁבִיעִית: וְלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל שַׁבָּתוֹת וַאֲפִילּוּ יִזָּכֵר וְיִוָּדַע הַדָּבָר לָא אָתֵי לְמִשְׁרֵי נְטִיעָתָא בְּשַׁבָּת: דַּיָּירָא בַּר דַּיָּירְתָּא גֵּר בֶּן גִּיּוֹרֶת: ת"ש לְרַבִּי מֵאִיר בִּדְרַבָּנַן לָא קָנֵיס שׁוֹגֵג: אָכַל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג וַאֲפִי' טְמֵאָה: מְשַׁלֵּם חֻלִּין טְהוֹרִין וּלְקַמָּן פָּרֵיךְ אַמַּאי מְשַׁלֵּם טְהוֹרִין הָאוֹכֵל תְּרוּמָה שׁוֹגֵג אֵינוֹ מְשַׁלֵּם מָעוֹת אֶלָּא תְּבוּאָה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּרוּמָה אֶלָּא חֻלִּין מְתֻקָּנִין וְעַל יְדֵי תַּשְׁלוּמִין הֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ (וַיִּקְרָא כ"ב:י"ד) עַל יְדֵי נְתִינָתוֹ נַעֲשׂוּ קוֹדֶשׁ אַלְמָא דָּבָר הָרָאוּי לָחוּל עָלָיו שֵׁם תְּרוּמָה בָּעֵינַן וְלֹא מָעוֹת אֲבָל הָאוֹכְלָהּ מֵזִיד מְשַׁלֵּם מָעוֹת: בְּשׁוֹגֵג אִם בְּשׁוֹגֵג שִׁלֵּם שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֵן טְמֵאִין: תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין וּפָטוּר בְּאֵלּוּ וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה טְמֵאָה כְּמָה שֶׁאָכַל: בְּמֵזִיד אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין וּלְקַמֵּיהּ פָּרֵיךְ אַמַּאי: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה שׁוֹגֵג וּמֵזִיד: תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה וּמָמוֹן כֹּהֵן וְאִם קִדֵּשׁ בָּהֶן אִשָּׁה מְקֻדֶּשֶׁת: וְחוֹזֵר וּמְשַׁלֵּם חֻלִּין טְהוֹרִים מִשּׁוּם קְנָס וְאֵינָן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה: וְהָוֵינַן בַּהּ בְּמֵזִיד אַמַּאי אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין אַמַּאי קְנַסְתְּ לֵיהּ אַמֵּזִיד דְּהָנֵי תַּשְׁלוּמִין הָא לֹא הֵזִיד בְּתַשְׁלוּמִין גְּרוּעִין: דְּאָכַל מִינֵּהּ תְּרוּמָה טְמֵאָה דְּלָא מָנֵי לְמֵיכַל בִּימֵי טֻמְאָה דְּהָאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּטֻמְאַת הַגּוּף בְּמִיתָה וַאֲפִלּוּ הִיא טְמֵאָה: וְקָמְשַׁלֵּם לֵיהּ חֻלִּין טְמֵאִים דַּחֲזוּ לֵיהּ בִּימֵי טֻמְאָה וְאַע"ג דְּסוֹף סוֹף הֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה וְלָא חֲזוּ לֵיהּ דְּהָא טְמֵאָה הִיא מִיהוּ חֻלִּין טְמֵאִין מִיכַּוֵּין לְשַׁלּוּמֵי וְלֹא יָדַע דְּהֵם נַעֲשִׂין תְּרוּמָה: מְשַׁלֵּם כָּל דְּהוּ כָּל שֶׁהוּא חֻלִּין בֵּין טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין: בְּשׁוֹגֵג תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין דְּהָא אוֹכֵל תְּרוּמָה שׁוֹגֵג לְפִי מִדָּה מְשַׁלֵּם וְלֹא לְפִי דָּמִים וְאַע"ג דְּהַךְ טְמֵאָה גְּרִיעָא מֵהַהִיא דְּאָכַל תַּשְׁלוּמִין הֵן מִדְּאוֹרַיְיתָא וְרַבָּנַן נָמֵי לֹא קְנָסוּהוּ הוֹאִיל וְשָׁגַג בְּתַשְׁלוּמִין: בְּמֵזִיד שֶׁיָּדַע שֶׁטְּמֵאִין הֵן: אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין דִּקְנָסוּהוּ רַבָּנַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַפְסִיד כֹּהֵן: וְאָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא בִּיבָמוֹת בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צ.) דְּמֵזִיד נָמֵי דְּקָאָמַר ר' מֵאִיר אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין לְהִפָּטֵר לְגַמְרֵי קָאָמַר כְּלוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְשַׁלֵּם חֻלִּין טְהוֹרִין כְּרַבָּנַן וּבְשׁוֹגֵג הוּא דִּפְלִיג אַדְּרַבָּנַן לְרַבִּי מֵאִיר לֹא קָנְסוּ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד וְרַבָּנַן קָנְסוּ וְהָא הָכָא אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן הִיא דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא תַּשְׁלוּמִין מְעַלְּיָא נִינְהוּ דִּלְפִי מִדָּה מְשַׁלֵּם וְכִי מְשַׁלֵּם טְמֵאִין אֲפִי' בְּמֵזִיד אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן הוּא דְּעָבַד וְלֹא קָנֵיס רַבִּי מֵאִיר שׁוֹגֵג: לְשַׁלּוּמֵי מִיכַּוֵּין וְאָדָם כָּשֵׁר הוּא: וַאֲנַן נֵקוּם וְנִקְנְסֵהּ עַל שִׁגְגָתוֹ אֲבָל מְטַמֵּא וּמְדַמֵּעַ שׁוֹגֵג אֵינוֹ מִתְעַסֵּק בְּטוֹבָה: בְּשׁוֹגֵג הוּרְצָה לְהַתִּיר מְרַצָּה וּמֻתָּר בָּשָׂר בַּאֲכִילָה: בְּמֵזִיד לֹא הוּרְצָה מִדְּרַבָּנַן וּקְנָסָא הוּא לֶאֱסֹר בָּשָׂר בַּאֲכִילָה אֲבָל בְּעָלִים נִתְכַּפְּרוּ וְהַךְ זְרִיקַת מֵזִיד אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן הִיא דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא זוֹרֵק לְכַתְּחִלָּה דְּהַצִּיץ מְרַצֶּה: וַאֲנַן נֵקוּם וְנִקְנְסֵהּ עַל שִׁגְגָתוֹ וה"ה דְּמָצֵי לְשַׁנּוֹיֵי הָא מַנִּי רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּלָא קָנֵיס בִּדְרַבָּנַן דְּהָא לָאו סְתָם מִשְׁנָה הִיא אֶלָּא בָּרַיְיתָא הִיא בִּמְנָחוֹת בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת דַּף כה.) מִיהוּ נִיחָא לֵיהּ לְשַׁנּוֹיֵי דַּאֲפִי' תֵּימָא רַבִּי מֵאִיר הִיא: הַמְעַשֵּׂר בְּשַׁבָּת אִסּוּר שְׁבוּת דְּרַבָּנַן הִיא כִּדְתְנַן בְּמַשִּׁילִין (בֵּיצָה דַּף לו.) אֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת שֶׁל מִצְוָה אֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת דְּמִיחְזֵי כִּמְתַקֵּן וְהָךְ דְּהַמְעַשֵּׂר בְּשַׁבָּת סְתָם מִשְׁנָה הִיא בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (פ"ב מ"ג) וְכֵן הַמַּטְבִּיל כֵּלָיו מַטְבִּיל נַמִי אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן הִיא בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה בְּפֶרֶק י"ט (דַּף יח.) מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְתַקֵּן כְּלִי וְכָל הָנֵי רָמִינַן דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר דְּקָנְסֵהּ בְּשׁוֹגֵג בִּדְרַבָּנַן:

וְקָמְשַׁלֵּם מִדֵּי דַּחֲזֵי לֵיהּ בִּימֵי טֻמְאָתוֹ פֵּרוּשׁ קוֹדֶם שֶׁיְּשַׁלֵּם אֲבָל לְאַחַר שֶׁשִּׁלֵּם נַעֲשָׂה תְּרוּמָה וְלָא חֲזֵי לֵיהּ: **אָכַל** תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְשִׁלֵּם חֻלִּין טְמֵאִין מַהוּ כו' בְּשׁוֹגֵג תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין לֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָסָבַר לְפִי מִדָּה מְשַׁלֵּם דַּאֲפִי' את"ל לְפִי מִדָּה מְשַׁלֵּם לֹא מִפְּטַר אֶלָּא אִם כֵּן יְשַׁלֵּם שֶׁיְּהוּ שָׁוִין לְהַסִּיקָהּ כְּשִׁעוּר תְּרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁאָכַל דְּלָא גָּרַע מִנִּגְזָל כִּדְאָמַר הָתָם כָּל הֵיכָא דְּמֵעִקָּרָא שָׁוְיָא ד' וּלְבַסּוֹף שָׁוְיָא זוּזָא לֹא תִּבְעֵי לָךְ דִּלְפִי דָּמִים מְשַׁלֵּם כִּי תִּבְעֵי לָךְ דְּמֵעִקָּרָא לֹא שָׁוְיָא אֶלָּא זוּזָא וּלְבַסּוֹף שָׁוְיָא ד' מ"מ בְּמֵזִיד אֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין דְּאָכַל מִילֵי דְּקָפְדֵי עֲלֵיהּ זְבִינָא וּמְשַׁלֵּם מִילֵי דְּלָא קָפְדֵי עֲלֵיהּ זְבִינָא: **הָכָא** בְּקָנְסוֹ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד כו' בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צ.) מֵעִקָּרָא ס"ל דְּאֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין כְּלָל קא"ר מֵאִיר וּפָרֵיךְ מִנָּהּ לְמַאן דְּאָמַר אֵין כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה וּמַסִּיק דְּאֵין תַּשְׁלוּמָיו תַּשְׁלוּמִין וְחוֹזֵר וּמְשַׁלֵּם חֻלִּין טְהוֹרִים כְּרַבָּנַן וְלָא פְּלִיגִי אֶלָּא בְּקָנְסוֹ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד כו': **דָּם** שֶׁנִּטְמָא וּזְרָקוֹ וא"ת מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ לר"מ וְהָא לָאו סְתָם מַתְנִי' הִיא דְּבָרַיְיתָא הִיא בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת דַּף כה.) וי"ל דִּסְמִיךְ אַסְּתַם מַתְנִי' דְּכֵיצַד צוֹלִין (פְּסָחִים דַּף פ:) דִּתְנַן הַפֶּסַח שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ וְאח"כ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא הַצִּיץ מְרַצֶּה וְלֵיכָּא בגמ' טַעְמָא דְּאַחַ"כ נוֹדַע הָא נוֹדַע וְאח"כ נִזְרַק לֹא וּמַיְיתֵי בָּרַיְיתָא דִּמְפָרְשָׁא בְּהֶדְיָא וְהַךְ קַשְׁיָא לְרָבִינָא דִּמְפָרֵשׁ [בְּפֶ' כֵּיצַד צוֹלִין] (שָׁם) דְּשׁוֹגֵג קָאֵי אַזְּרִיקָה דְּלְרַב שֵׁילָא דִּמְפָרֵשׁ דְּקָאֵי אַטֻּמְאָה לֹא קָשֶׁה מִילֵי דְּטֻמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא: **הַמְעַשֵּׂר** בְּשַׁבָּת מִשְׁנָה הִיא בְּפֶרֶק שֵׁנִי דִּתְרוּמוֹת (מִשְׁנָה ג) וְכֵן הַהִיא דְּהַמַּטְבִּיל כֵּלִים וּפָרֵיךְ מִנַּיְיהוּ מִשּׁוּם דִּסְתָם מִשְׁנָה ר"מ הִיא וְתֵימַהּ דְּפָרֵיךְ בְּרֵישָׁא מֵהַהִיא דִּמְעַשֵּׂר וְהִיא שְׁנוּיָה שָׁם בַּסּוֹף:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' שמיטה ויובל הל' יב, סמג לאוין רסז:
ב מיי' פי' מהל' תרומות הל' כ:
ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה, טוש"ע או"ח סי' שלט סעי' ד:
ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ח, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א יבמות צ.; תוספתא תרומות
ב מנחות כו.; פסחים טז:
ג ביצה יז:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דאכל מיניה כו' דהאוכל תרומה בטומאת הגוף במיתה ואפילו היא טמאה. ע' חולין דף קיג ע"ב וצ"ע:

[אב](א)נָפְלוּ וְנִתְפַּצְּעוּ; אֶחָד שׁוֹגֵג, וְאֶחָד מֵזִיד – לֹא יַעֲלוּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: בְּשׁוֹגֵג – יַעֲלוּ, בְּמֵזִיד – לֹא יַעֲלוּ. וְהָא הָכָא, דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא חַד בִּתְרֵי בָּטֵל, וְרַבָּנַן הוּא דִּגְזוּר, וְקָא קָנֵיס רַבִּי יְהוּדָה! הָתָם הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְאִיעָרוֹמֵי. (ב)וְרָמֵי דְּרַבִּי יוֹסֵי אַדְּרַבִּי יוֹסֵי – דִּתְנַן: נְטִיעָה שֶׁל עָרְלָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּנְטִיעוֹת אֲחֵרוֹת, הֲרֵי זֶה לֹא יְלַקֵּט. וְאִם לִיקֵּט – יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לְלַקֵּט. [ג]רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף הַמִּתְכַּוֵּין לְלַקֵּט – יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמָאתַיִם! הָא אִתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רָבָא: חֲזָקָה אֵין אָדָם אוֹסֵר אֶת כַּרְמוֹ בִּנְטִיעָה אַחַת. וְכֵן כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲזָקָה אֵין אָדָם אוֹסֵר אֶת כַּרְמוֹ בִּנְטִיעָה אַחַת. [ד]מַתְנִי' הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּגְּלוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מְזִידִין – חַיָּיבִין. [הוז]גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּטָהֳרוֹת, וְאָמַר לוֹ: טְהָרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ, נִטְמְאוּ; הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בִּזְבָחִים, וְאָמַר לוֹ: זְבָחִים שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ, נִתְפַּגְּלוּ – נֶאֱמָן. אֲבָל אָמַר לוֹ: טְהָרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ בְּיוֹם פְּלוֹנִי נִטְמְאוּ, וּזְבָחִים שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ בְּיוֹם פְּלוֹנִי נִתְפַּגְּלוּ – אֵינוֹ נֶאֱמָן. מַאי שְׁנָא רֵישָׁא, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? אָמַר אַבָּיֵי: כֹּל שֶׁבְּיָדוֹ – נֶאֱמָן. [ח]רָבָא אָמַר: כְּגוֹן דְּאַשְׁכְּחֵיהּ וְלָא אֲמַר לֵיהּ וְלָא מִידֵּי, וּלְבָתַר הָכִי אַשְׁכְּחֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ. הָהוּא דַּאֲמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: טְהָרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ בְּיוֹם פְּלוֹנִי – נִטְמְאוּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לֵיהּ: שׁוּרַת הַדִּין אֵינוֹ נֶאֱמָן. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי אַסִּי: רַבִּי, אַתָּה אוֹמֵר כֵּן? הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁהַתּוֹרָה הֶאֱמִינַתּוּ. הֵיכָן הֶאֱמִינַתּוּ? אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר בִּיסְנָא: כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹכִיחַ, דְּכִי אָמַר פִּגּוּל – מְהֵימַן; וּמְנָא יָדְעִינַן? וְהָכְתִיב: "וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד"! אֶלָּא לָאו מִשּׁוּם דִּמְהֵימַן? וְדִלְמָא דִּשְׁמַעְנֵיהּ דְּפַגֵּיל! אִי לָאו דִּמְהֵימַן, אַף עַל גַּב דִּשְׁמַעְנֵיהּ נָמֵי לָא מְהֵימַן, דְּדִלְמָא לְבָתַר הָכִי קָאֲמַר. וְדִלְמָא דַּחֲזֵינֵיהּ בְּפִישְׁפָּשׁ? קַשְׁיָא. [ט]הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לֵיהּ: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכָּתַבְתִּי לִפְלוֹנִי, אַזְכָּרוֹת שֶׁלּוֹ לֹא כְּתַבְתִּים לִשְׁמָן. אֲמַר לֵיהּ: סֵפֶר תּוֹרָה בְּיַד מִי? אֲמַר לֵיהּ: בְּיַד לוֹקֵחַ. אֲמַר לֵיהּ: נֶאֱמָן אַתָּה לְהַפְסִיד שְׂכָרְךָ, וְאִי אַתָּה נֶאֱמָן לְהַפְסִיד סֵפֶר תּוֹרָה. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה: נְהִי דְּהִפְסִיד שְׂכַר אַזְכָּרוֹת, שְׂכַר דְּסֵפֶר תּוֹרָה כּוּלֵּיהּ מִי הִפְסִיד?! אֲמַר לֵיהּ: אִין, שֶׁכָּל סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵין אַזְכָּרוֹת שֶׁלּוֹ כְּתוּבוֹת לִשְׁמָן – אֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם. (ג)וְלִיעַבַּר עֲלַיְיהוּ קוּלְמוֹס, וְלִיקַדְּשֵׁיהּ! כְּמַאן – נֵימָא דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה? דִּתְנַן: הֲרֵי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִכְתּוֹב אֶת הַשֵּׁם; וְנִתְכַּוֵּון לִכְתּוֹב "יְהוּדָה", וְטָעָה וְלֹא הֵטִיל בּוֹ דָּלֶת; מַעֲבִיר עָלָיו קוּלְמוֹס, וּמְקַדְּשׁוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַשֵּׁם מִן הַמּוּבְחָר. אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה – עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא בַּחֲדָא אַזְכָּרָה, אֲבָל דְּכוּלֵּי סֵפֶר תּוֹרָה – לָא, מִשּׁוּם דְּמִיחֲזֵי כִּמְנוּמָּר. [י]הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ, אֲמַר לֵיהּ: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁכָּתַבְתִּי לִפְלוֹנִי, גְּוִילִין שֶׁלּוֹ לֹא עִיבַּדְתִּים לִשְׁמָן. אֲמַר לֵיהּ: סֵפֶר תּוֹרָה בְּיַד מִי? אֲמַר לֵיהּ: בְּיַד לוֹקֵחַ. אָמַר לוֹ: מִתּוֹךְ שֶׁאַתָּה נֶאֱמָן לְהַפְסִיד שְׂכָרְךָ, אַתָּה נֶאֱמָן לְהַפְסִיד סֵפֶר תּוֹרָה.

וּמַאי

נָפְלוּ וְנִתְפַּצְּעוּ אֱגוֹזֵי פֶּרֶךְ אֵין בְּטֵלִין אֲפִלּוּ בְּאֶלֶף מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתָן נִתְפַּצְּעוּ הָאֱגוֹזִים שֶׁל עָרְלָה וְאַחַ"כ נָפְלוּ לְתוֹךְ שֶׁל הֶיתֵּר יַעֲלוּ נָפְלוּ תְּחִלָּה וְאח"כ נִתְפַּצְּעוּ: אֶחָד שֶׁפִּצְּעָן שׁוֹגֵג שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן כְּדֵי לְבַטֵּל חֲשִׁיבוּתָן וּלְהַעֲלוֹתָן בְּאֶחָד וּמָאתַיִם כְּדִין עָרְלָה בֵּין שֶׁפִּצְּעָן מֵזִיד שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְכָךְ: לֹא יַעֲלוּ אֲפִילּוּ בְּאֶלֶף דְּקָנֵס ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד אע"ג דְּהַךְ עֲלִיָּה שֶׁהוּא מַעֲלֶה וּמְבַטֵּל אֱגוֹזֵי פֶּרֶךְ אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן בְּעָלְמָא הוּא וַאֲפִילּוּ שְׁלֵמִים דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא אֵין חִלּוּק בֵּין חָשׁוּב לְשֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב דְּהַכֹּל בָּטֵל דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כ"ג:ב') אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת וְרַבָּנָן הוּא דִּגְזוּר: דְּאָתֵי לְאַעֲרוֹמֵי וּלְהִתְכַּוֵּן וְיֹאמַר שׁוֹגֵג הָיִיתִי וְלֹא נִתְכַּוַּנְתִּי כְּדֵי לְהַעֲלוֹתָן: הֲרֵי זֶה לֹא יְלַקֵּט דְּכָל זְמַן שֶׁהִיא בִּמְקוֹמָהּ כִּמְחֻבָּר חֲשִׁיבָא וְלֹא בְּטֵלָה וְכִי לָקִיט לְפֵרוֹת וּמְבַטֵּל לְהוּ בְּמָאתַיִם הָוֵי מְבַטֵּל אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה: וְאִם לִקֵּט וְלֹא נִמְלַךְ: יַעֲלוּ דְּהָ"ל שׁוֹגֵג דְּלָא נִתְכַּוֵּן לְלַקֵּט ע"מ לְבַטֵּל דְּסָבוּר שֶׁכְּבָר בָּטְלוּ בִּמְחֻבָּר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְלַקֵּט בְּכַוָּנַת בִּטּוּל: אַף הַמִּתְכַּוֵּן כו' אַלְמָא בְּמֵזִיד נָמֵי בָּטִיל: אֵין אָדָם אוֹסֵר אֶת כַּרְמוֹ בִּנְטִיעָה אַחַת אֵין לְךָ אָדָם נוֹטֵעַ עָרְלָה בֵּין שְׁאָר נְטִיעוֹת בְּלֹא סִימָן וְאוֹסֵר כַּרְמוֹ בִּשְׁבִיל נְטִיעָה אַחַת וְכֵיוָן דְּלָא שְׁכִיחָא לָא אַחְמוּר בָּהּ רַבָּנָן אֲבָל נְפִילַת אִסּוּר בְּהֶתֵּר שְׁכִיחָא: כֹּל שֶׁבְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשָׁעָה שֶׁמּוֹדִיעוֹ: נֶאֱמָן וְרֵישָׁא כְּגוֹן שֶׁעוֹדָן בְּיָדוֹ לְטַמְּאָן וּלְפַגְּלָן וְגַבֵּי קָרְבָּנוֹת בְּכֹהֵן הָעוֹבֵד קָמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁהוֹדִיעוֹ בֵּין שְׁחִיטָה לִזְרִיקָה וְאָמַר פִּגַּלְתִּיהָ בִּשְׁחִיטָה שֶׁעֲדַיִן בְּיָדוֹ לְפַגְּלוֹ בִּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת אֲבָל בְּיוֹם פְּלוֹנִי שֶׁכְּבָר יָצְאוּ מִיָּדוֹ לָאו כָּל כְּמִינֵּהּ: רָבָא אָמַר אע"פ שֶׁאֵין בְּיָדוֹ נֶאֱמָן וְסֵיפָא כְּגוֹן דְּאַשְׁכְּחֵהּ מִקַּמֵּי הָאִידָנָא וְלָא אֲמַר לֵיהּ וְהַשְׁתָּא א"ל: שׁוּרַת הַדִּין כְּלוֹמַר הַדִּין נוֹתֵן: אַתָּה אוֹמֵר כֵּן שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן אֲבָל רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי כו': הֶאֱמִינַתּוּ וַאֲפִי' לְאַחַר זְמַן כִּדְמְפָרֵשׁ: כֹּהֵן גָּדוֹל ביוה"כ בְּפַר וְשָׂעִיר שֶׁלִּפְנֵי וְלִפְנִים שֶׁהוּא שָׁם יָחִיד וְאֵין רוֹאֵהוּ וְאִם אָמַר פִּגּוּל מְהֵימַן דְּהָא כְּתִיב הַמַּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב (וַיִּקְרָא ז':י"ח) וּקְרִי לֹא יֵחָשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל וְאִם חִשֵּׁב פִּגּוּל יִהְיֶה: וּמְנָא יָדְעִינַן ביוה"כ דְּפַגֵּל אִי לָאו דִּמְהֵימַן: וְדִלְמָא כִּי אֲמַר קְרָא פִּגּוּל יִהְיֶה דִּשְׁמָעִינַן דְּפַגֵּיל בְּקוֹל רָם דְּאָמַר הֲרֵינִי מַזֶּה עַל מְנָת לְהַקְטִיר אֵמוּרִין חוּץ לִזְמַנָּן: וּמְשַׁנֵּי אִי לָאו דִּמְהֵימַן לוֹמַר בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה פִּגַּלְתִּי אע"ג דִּשְׁמַעְנֵהּ דְּפַגֵּיל נָמֵי דִּלְמָא לְבָתַר עֲבוֹדָה קָאָמַר: הָכִי גָּרְסִינַן דִּלְמָא דַּחֲזֵינֵהּ בְּפִשְׁפָּשׁ וְדִלְמָא בכה"ג מְהֵימַן דַּחֲזֵינַן בְּפִשְׁפָּשׁ דְּבִשְׁעַת אֲמִירָה הָיָה מַזֶּה פִּשְׁפָּשׁ פֶּתַח קָטָן שֶׁהָיָה בְּבֵית הַחֲלִיפוֹת פָּתוּחַ לַהֵיכָל וּשְׁנַיִם הָיוּ אֶחָד בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בַּדָּרוֹם כִּדְתַנְיָא בִּזְבָחִים בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זְבָחִים דַּף נה:) שְׁנֵי פִּשְׁפָּשִׁין הָיוּ בְּבֵית הַחֲלִיפוֹת אֶחָד בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בַּדָּרוֹם כְּדֵי לְהַכְשִׁיר אֶת כָּל הָעֲזָרָה לִשְׁחִיטַת קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁנִּהְיֶה קוֹרִין בְּכָל הָרוּחוֹת וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד (וַיִּקְרָא א':ג') וְגַם לוּל קָטָן הָיָה פָּתוּחַ לְבֵית הַכַּפֹּרֶת וְהַאי דְּמַקְשֵׁי הָכָא דִּלְמָא דַּחֲזֵינֵהּ בְּפִשְׁפָּשׁ אַהַזָּאוֹת דְּעַל הַפָּרֹכֶת בַּהֵיכָל קָאֵי וְגַבֵּי עֲבוֹדוֹת דְּלִפְנֵי וְלִפְנִים נָמֵי אִיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי דַּחֲזֵינֵהּ דֶּרֶךְ לוּל: וְאֵין אַתָּה נֶאֱמָן כו' הוֹאִיל וְאֵין בְּיָדְךָ: וּלְעַבַּר עֲלַיְיהוּ קוּלְמוֹס לִשְׁמָן כְּתָב עַל גַּבֵּי כְּתָב וּלְקַדְּשֶׁיהָ: וְלֹא הֵטִיל בּוֹ דָּלֶת וְנִמְצָא שֵׁם כָּתוּב כְּדַרְכּוֹ אֲבָל שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ הוּא: מַעֲבִיר עָלָיו קוּלְמוֹס לִשְׁמוֹ: כּוּלֵּיהּ ס"ת כָּל אַזְכָּרוֹת שֶׁבּוֹ: גְּוִילִים קְלָפִים:

נָפְלוּ וְנִתְפַּצְּעוּ תֵּימַהּ לְתַנְיָא בִּירוּשַׁלְמִי בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעָרְלָה נָפְלוּ וְאַחַ"כ נִתְפַּצְּעוּ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד לֹא יַעֲלוּ דִּבְרֵי ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד יַעֲלוּ וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר שׁוֹגֵג יַעֲלוּ מֵזִיד לֹא יַעֲלוּ טַעְמָא לר"מ דְּקָנֵס שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי כִּדְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן כָּל הָאִסּוּרִין שֶׁרַבָּה עֲלֵיהֶם שׁוֹגֵג מֻתָּר מֵזִיד אָסוּר טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דִּכְבָר קָנְסוּ דְּהָא פָּרוּשׁ כְּבָר נִתְקַלְקְלוּ פֵּרוֹתָיו בִּשְׁעַת פְּצִיעָה: אָמַר אַבָּיֵי כֹּל שֶׁבְּיָדוֹ נֶאֱמָן הִקְשָׁה ר"ת דְּהָכָא אֲפִי' לְרָבָא לָא מְהֵימַן אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ תְּחִלָּה וּבְפֶ' הָאוֹמֵר (קִדּוּשִׁין דַּף סו.) פְּלִיגִי אַבַּיֵּי וְרָבָא בְּאִשְׁתּוֹ זִנְּתָה בְּעֵד אֶחָד וְהַלָּה שׁוֹתֵק וּמַשְׁמַע הָתָם דְּתַרְוַיְיהוּ מוֹדוּ בא"ל עֵד אֶחָד נִטְמְאוּ טָהֳרוֹתֶיךָ וְהַלָּה שׁוֹתֵק נֶאֱמָן וְכֵן א"ל עֵד אֶחָד אָכַלְתָּ חֵלֶב וְאע"ג דְּאֵין בְּיָדוֹ וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָכָא בְּמַכְחִישׁוֹ אוֹ אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אֲבָל הָתָם בְּשׁוֹתֵק הָוֵי כְּהוֹדָאָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף פז:) דְּבָעֵי לְמִפְשַׁט מִינָּהּ דְּעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין וְדָחֵי דִּלְמָא שָׁאנֵי הָכָא מִשּׁוּם דְּאִשְׁתִּיק וּשְׁתִיקָה כְּהוֹדָאָה דָּמְיָא וְגַבֵּי אִשְׁתּוֹ זִנְּתָה פְּלִיגִי נָמֵי בְּשׁוֹתֵק וּמְהַנֵּי לְאַבַּיֵּי בְּעֵד אֶחָד כָּשֵׁר דְּלָאו גַּזְלָנָא אַף ע"ג דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם אוֹ בְּקִנּוּי וּסְתִירָה בְּעֵד אֶחָד הָכָא לְשׁוֹתֵק שָׁאנֵי אִי נָמֵי מִדְּרַבָּנָן וְרָבָא אֲפִי' שׁוֹתֵק לֹא אָסַר אֶלָּא אִם כֵּן מְהֵימַן עֲלֵהּ כְּבֵי תְּרֵי וּמִתּוֹךְ כָּךְ אוֹמֵר ר"ת דְּאָדָם הַמְּטַהֵר יַיִן לַחֲבֵרוֹ אִי אַשְׁכְּחֵהּ וַאֲמַר לֵיהּ בִּזְמְנָא קַמַּיְיתָא מְהֵימַן כְּרָבָא וַאֲפִלּוּ מַכְחִישׁוֹ כֵּיוָן דְּהָיָה בְּיָדוֹ אֲבָל אַחֵר לָא מְהֵימַן אִי מַכְחִישׁוֹ אוֹ אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ וְאִי שָׁתֵיק מְהֵימַן וְכֵן פָּסַק רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם בֶּן רַבֵּינוּ קָלוֹנִימוּס וְאִי מְהֵימַן עֲלֵהּ כְּבֵי תְּרֵי אָסוּר כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּהוּא סַמְיָא (קִדּוּשִׁין דַּף סו.) לְרָבָא וַאֲפִי' הֵיכָא דְּלָא מְהֵימַן מִכָּל מָקוֹם לְדִידֵהּ אָסוּר דְּשַׁוְיָא אַנַּפְשֵׁהּ חֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא וְנִרְאֶה דְּאִם שׁוֹתֵק מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ דְּלָא הָוְיָא שְׁתִיקָה כְּהוֹדָאָה וְכָל הַסֻּגְיָא דְּקִדּוּשִׁין יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּאוֹמֵר לוֹ נִטְמְאוּ טָהֳרוֹתֶיךָ בְּפָנֶיךָ אוֹ יָדַעְתָּ תֵּדַע דְּקָתָנֵי דּוּמְיָא דְּאָכַלְתָּ חֵלֶב וְהָתָם וַדַּאי הָוְיָא שְׁתִיקָה כְּהוֹדָאָה: דְּכִי אָמַר פִּגּוּל מְהֵימַן וְתֵימַהּ הָא רַבִּי יוֹסֵי גּוּפֵהּ בִּזְבָחִים פֶּרֶק בֵּית שַׁמַּאי (זְבָחִים דַּף מב:) אִית לֵהּ דְּאֵין פִּגּוּל בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים דְּיָלֵיף מִשְּׁלָמִים וי"ל נְהִי דְּפִגּוּל לָא הָוֵי פָּסוּל מִיהָא הָוֵי וּפִגּוּל דְּהָכָא לָאו דַּוְקָא כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּסוֹף פ"ק דִּזְבָחִים (דַּף יג.) לְרַבִּי [שִׁמְעוֹן] דְּאָמַר כֹּל שֶׁאֵינוֹ עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כִּשְׁלָמִים אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא מוֹדֶה רַבִּי [שִׁמְעוֹן] דְּפָסוּל מִקַּל וָחֹמֶר וְאֵין לִתְמוֹהַּ מְנָא לֵהּ דִּמְהֵימַן דִּפְשִׁיטָא דְּבְכָל הַקָּרְבָּנוֹת שַׁיָּךְ פִּגּוּל בְּכָל ד' עֲבוֹדוֹת:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' יא:
ב מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' יב:
ג מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כה:
ד מיי' פז' מהל' חובל ומזיק הל' ד:
ה מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' טו:
ו מיי' פי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ח:
ז מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' טו:
ח מיי' פי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ח:
ט מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יח, סמג עשין כה, טוש"ע יו"ד סי' רפא סעי' ה:
י מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יח, סמג עשין כה, טוש"ע יו"ד סי' רפא סעי' ה:

מסורת הש"ס

א תוספתא תרומות
ב משנה ערלה
ג שבת קד:; לעיל כ.

גליון הש"ס

גמ' כה"ג ביוה"כ יוכיח. עי' זבחים דף מד ע"ב תד"ה בדבר הנעשה:

שם ודלמא דחזיניה. עי' זבחים דף נה ע"ב תד"ה ב' פשפשים:

שם לא כתבתים לשמן. עיין מנחות דף מב ע"א תד"ה ואל ימול:

תוד"ה אמר וכו' י"ל באומר. עי' סוטה ד' ג ע"ב תוד"ה ת"ל:

תורה אור השלם

וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל [ויקרא טז, יז]

וּמַאי שְׁנָא מִדְּרַבִּי אַמֵּי? הָתָם, אִיכָּא לְמֵימַר טָעֵי בְּדְרַבִּי יִרְמְיָה. הָכָא, כֵּיוָן דְּקָא מַפְסֵיד כּוּלֵּיהּ אַגְרֵיהּ – וַאֲתָא וַאֲמַר, אֵימוֹר קוּשְׁטָא קָאָמַר.

א(א) מַתְנִי׳ הֵעִיד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגְּדָא עַל הַחֵרֶשֶׁת שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, שֶׁהִיא יוֹצְאָה בְּגֵט; ב וְעַל קְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, שֶׁאוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה, וְאִם מֵתָה – בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ; ד(ב) וְעַל הַמָּרִישׁ הַגָּזוּל שֶׁבְּנָאוֹ בְּבִירָה, שֶׁיִּטּוֹל אֶת דָּמָיו, מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים; ה וְעַל חַטָּאת הַגְּזוּלָה שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לָרַבִּים – שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הַמִּזְבֵּחַ.

ו(ג) גְּמָ׳ אָמַר רָבָא: מֵעֵדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגְּדָא – אָמַר לְעֵדִים: רְאוּ גֵּט זֶה שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לָהּ, וְחָזַר וְאָמַר לָהּ: כִּנְסִי שְׁטַר חוֹב זֶה – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. מִי לָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגְּדָא לָא בָּעֵינַן דַּעְתַּהּ? הָכָא נָמֵי לָא בָּעֵינַן דַּעְתַּהּ. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, כֵּיוָן דְּאָמַר: ״כִּנְסִי שְׁטַר חוֹב זֶה״, בַּטּוֹלֵי בַּטְלֵיהּ; קָא מַשְׁמַע לַן, אִם אִיתָא דְּבַטְלֵיהּ – לְעֵדִים הֲוָה אָמַר לְהוּ. וְהַאי דְּקָאָמַר הָכִי – מִשּׁוּם כִּיסּוּפָא. ז וְעַל קְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל: וְאִילּוּ חֵרֶשֶׁת – לָא אָכְלָה. מַאי טַעְמָא? גְּזֵירָה שֶׁמָּא יַאֲכִיל חֵרֵשׁ בְּחֵרֶשֶׁת. (ד) וְלֵיכוּל – קָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת הוּא! גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַאֲכִיל חֵרֵשׁ בְּפִיקַּחַת. ח וְלֵיכוּל בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנַן! גְּזֵירָה שֶׁמָּא אָתֵי לְאוֹכוּלֵי בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא. (ה) וְעַל הַמָּרִישׁ הַגָּזוּל שֶׁבְּנָאוֹ: תָּנוּ רַבָּנַן: גָּזַל מָרִישׁ וּבְנָאוֹ בְּבִירָה – בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְקַעְקֵעַ כָּל הַבִּירָה כּוּלָּהּ וּמַחְזִיר מָרִישׁ לִבְעָלָיו; וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין לוֹ אֶלָּא דְּמֵי מָרִישׁ בִּלְבַד, מִשּׁוּם תַּקָּנַת הַשָּׁבִין. וְעַל חַטָּאת הַגְּזוּלָה כו׳: אָמַר עוּלָּא: דְּבַר תּוֹרָה, בֵּין נוֹדְעָה וּבֵין לֹא נוֹדְעָה – אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת; ט-יא מַאי טַעְמָא? יֵאוּשׁ כְּדִי לָא קָנֵי; וּמָה טַעַם אָמְרוּ: לֹא נוֹדְעָה מְכַפֶּרֶת? שֶׁלֹּא יְהוּ כֹּהֲנִים עֲצֵבִין. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן לְעוּלָּא: וְהָאֲנַן – ״מִפְּנֵי תִּיקּוּן הַמִּזְבֵּחַ״ תְּנַן? אָמַר לָהֶם: כֵּיוָן דְּכֹהֲנִים עֲצֵבִין, נִמְצָא מִזְבֵּחַ בָּטֵל. יב וְרַב יְהוּדָה אָמַר: דְּבַר תּוֹרָה, בֵּין נוֹדְעָה בֵּין לֹא נוֹדְעָה – מְכַפֶּרֶת; מַאי טַעְמָא? יֵאוּשׁ כְּדִי קָנֵי;

וּמָה

וּמַאי שְׁנָא מִדְּרַבִּי אַמֵּי דְּאָמַר לֵיהּ אֵין אַתָּה נֶאֱמָן לְהַפְסִיל סֵפֶר תּוֹרָה: הָתָם אִיכָּא לְמֵימַר דִּמְשַׁקֵּר וְנִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיט וְסָבוּר שֶׁלֹּא יַפְסִיל אֶלָּא שְׂכַר אַזְכָּרוֹת כְּר׳ יִרְמְיָה אֲבָל הָכָא גַּבֵּי קְלָפִים דְּיוֹדֵעַ הוּא שֶׁיַּפְסִיל כָּל שְׂכָרוֹ וְאָתֵי וְאָמַר אֵימַר קוּשְׁטָא קָאָמַר: מַתְנִי׳ שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ רְבוּתָא נָקַט דְּאַע״ג דְּקַבֵּיל אָבִיהָ קִדּוּשִׁין דִּידָהּ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וְהָוְיָא לָהּ אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה אֲפִי׳ הָכִי יוֹצְאָה בְּגֵט וּמְקַבֶּלֶת אֶת גִּטָּהּ וְאַע״ג דְּלֵית בָּהּ דַּעְתָּא דְּאִשָּׁה כִּי נָפְקָא בע״כ נָפְקָא וְאֵין מִתְרַצָּה בְּגֵרוּשִׁין וַאֲפ״ה נָפְקָא הִלְכָּךְ לָא בָּעֵינַן דַּעְתָּהּ: וְעַל קְטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן וְהִיא יְתוֹמָה דְּלָא הָווּ נִשּׂוּאִין אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן: שֶׁאוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן בְּהָנֵי נִשּׂוּאִין וְלָא גָּזְרִינַן מִידֵּי: מֵרִישׁ קוֹרָה: בִּירָה בַּיִת גָּדוֹל: מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים שֶׁאִם אַתָּה מַצְרִיכוֹ לְקַעְקֵעַ בִּירָתוֹ וּלְהַחֲזִיר מֵרִישׁ עַצְמוֹ יִמָּנַע מִלַּעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה: שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לָרַבִּים שֶׁהִיא גְּזוּלָה: שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת וְאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא אַחֶרֶת: מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמִּזְבֵּחַ בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ וּמִשּׁוּם הָנָךְ תַּרְתֵּי בָּתְרָיְיתָא דְּמִשּׁוּם תַּקָּנָה נִינְהוּ תְּנָא לֵיהּ הָכָא: גְּמ׳ מֵעֵדוּתוֹ שֶׁל ר׳ יוֹחָנָן בֶּן גֻּדְגְּדָא אָנוּ לְמֵדִין: אָמַר לָעֵדִים שֶׁלֹּא בְּפָנֶיהָ רְאוּ גֵּט זֶה כו׳ וְחָזַר וְאָמַר לָהּ כִּנְסִי שְׁטַר חוֹב זֶה וְלֹא הוֹדִיעָהּ שֶׁהוּא גֵּט: לָא בָּעֵינַן דַּעְתָּהּ דְּאִשָּׁה דְּהָא חֵרֶשֶׁת לֵית לָהּ דַּעְתָּא: וְאִלּוּ חֵרֶשֶׁת שֶׁלֹּא הִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ וְהִיא נִשֵּׂאת מֵעַצְמָהּ לְכֹהֵן מִשֶּׁגָּדְלָה: לֹא אָכְלָה בִּתְרוּמָה מִדְּשַׁנֵּי תְּנָא בְּמִלְּתֵיהּ דְּאַיְירֵי בְּחֵרֶשֶׁת וְשָׁבְקָהּ וְנָקַט קְטַנָּה שְׁמַע מִינָּהּ חֵרֶשֶׁת גְּדוֹלָה דְּנִשּׂוּאֶיהָ דְּרַבָּנָן דִּכְוָתָהּ נִינְהוּ לָא אָכְלָה ע״י קִדּוּשִׁין דִּידֵהּ: מ״ט הָא נִשּׂוּאֵי חֵרֵשׁ וְחֵרֶשֶׁת נַמִּי רַבָּנָן תַּקִּינוּ בִּיבָמוֹת בְּחֵרֵשׁ שֶׁנָּשָׂא (קיב): שֶׁמָּא יַאֲכִיל כֹּהֵן חֵרֵשׁ בְּחֵרֶשֶׁת אִי שָׁרֵית לְהַאֲכִיל פִּקֵּחַ בְּחֵרֶשֶׁת אָתָא לְאַכּוּלֵי חֵרֵשׁ בְּחֵרֶשֶׁת וּפָרִיךְ וְלֵיכוּל קָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת הוּא הַךְ חֵרֶשֶׁת כֵּיוָן דְּלֵית בָּהּ דַּעְתָּא הֲרֵי הִיא כְּקָטָן הָאוֹכֵל נְבֵלוֹת וְאִיכָּא לְמ״ד בִּיבָמוֹת (קיד.) דְּאֵין ב״ד מְצֻוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ וַאֲפִלּוּ בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא תֵּיכוֹל: גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַאֲכִיל חֵרֵשׁ כֹּהֵן שֶׁאֵין קִנְיָנוֹ קִנְיָן: בְּפִקַּחַת שֶׁמֻּזְהֶרֶת עַל הָאִסּוּר הִלְכָּךְ גְּזוֹר פִּקֵּחַ בְּחֵרֶשֶׁת מִשּׁוּם חֵרֵשׁ בְּפִקַּחַת אֲבָל גָּדוֹל בִּקְטַנָּה לֵיכָּא לְמִגְזַר מִשּׁוּם קָטָן בִּגְדוֹלָה דְּקָטָן לֵית לֵהּ נִשּׂוּאִין אֲפִלּוּ מִדְּרַבָּנָן כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת (דַּף קיב:) שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁנָּשְׂאוּ נָשִׁים נְשׁוֹתֵיהֶן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם: וְלֵיכוּל חֵרֵשׁ בְּפִקַּחַת בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן דְּאָתוּ נִשּׂוּאִין דְּרַבָּנָן וּמְהַנֵּי לִתְרוּמָה דְּרַבָּנָן: יֵאוּשׁ כְּדִי יֵאוּשׁ לְבַדּוֹ בְּלֹא שִׁנּוּי רְשׁוּת אַחַר הַיֵּאוּשׁ: לָא קָנֵי לְעִנְיַן הַקְרָבָה וַאֲפִי׳ שָׁמְעִינַן שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים לָא קָרֵינַן בֵּהּ קָרְבָּנוֹ: שֶׁלֹּא יְהוּ כֹּהֲנִים עֲצֵבִים שֶׁאָכְלוּ חֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה שֶׁאֲסוּרִין: נִמְצָא מִזְבֵּחַ בָּטֵל שֶׁנִּמְנָעִין מִלַּעֲבֹד עֲבוֹדָה וְאִי קַשְׁיָא הֵיאַךְ הִתְנוּ ב״ד לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה וְלִפְטוֹר אֶת זֶה מֵחַטָּאת שֶׁהוּא חַיָּב הָא אָמְרִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף צ:) שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה שָׁאנֵי דְּלָאו מֵעֶקֶר הוּא: בֵּין נוֹדְעָה בֵּין לֹא נוֹדְעָה מְכַפֶּרֶת אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים:

וְעַל הַקְּטַנָּה בַּת יִשְׂרָאֵל כו׳ בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן אַיְירֵי לְמ״ד אֵין כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ הָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת צ.) דִּמְפָרֵשׁ וְאוֹכֶלֶת בְּגִינוֹ תְּרוּמָה בִּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן וא״ת וּלוֹקְמָהּ אֲפִלּוּ בִּתְרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא דְּקָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת הוּא וְיֵ״ל דְּקָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת בַּעְיָא הִיא בְּפֶרֶק חֵרֵשׁ (שָׁם קיד.) וְלָא אִפְּשִׁיטָא אִי ב״ד מְצֻוִּין לְהַפְרִישׁוֹ אוֹ לָאו וְעוֹד דְּאוֹכֶלֶת בְּגִינוֹ מַשְׁמַע דַּאֲפִי׳ מַאֲכִילָהּ בְּיָדַיִם וְעוֹד מַשְׁמַע דַּאֲפִי׳ לְכִי גָּדְלָה אוֹכֶלֶת מִכֹּחַ זֶה אע״פ שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּעַל וְהָכָא לָא גָּזְרִינַן תְּרוּמָה דְּרַבָּנָן אַטּוּ דְּאוֹרָיְיתָא כִּדְגָזְרִינַן בְּסָמוּךְ גַּבֵּי חֵרֵשׁ בְּפִקַּחַת דַּאֲפִי׳ תֹּאכַל תְּרוּמָה דְּאוֹרָיְיתָא הָא קְטַנָּה הִיא: מַאי טַעְמָא יֵאוּשׁ כְּדִי לָא קָנֵי הָכָא סָבַר עוּלָּא דְּיֵאוּשׁ לָא קָנֵי וּבַמְרוּבֶּה (ב״ק סז.) נַמִּי אָמַר עוּלָּא מִנַּיִן לְיֵאוּשׁ שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה כו׳ וְהִקְשָׁה ר״ת דִּבְהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (שָׁם קיד.) גַּבֵּי פְּלוּגְתָּא דְּר״ש וְרַבָּנָן דְּגַנָּב וְגַזְלָן אָמַר עוּלָּא מַחֲלֹקֶת בִּסְתָם אֲבָל בְּיָדוּעַ דִּבְרֵי הַכֹּל יֵאוּשׁ קוֹנֶה וְאוֹמֵר ר״ת דִּבְכָל מָקוֹם יֵאוּשׁ קוֹנֶה לְעוּלָּא רַק לְעִנְיַן קָרְבָּן שֶׁיְּהֵא כָּשֵׁר לְהַקְרָבָה קָאָמַר הָכָא וּבַמְרוּבֶּה דְּלָא קָנֵי מִשּׁוּם דְּמִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה הִיא וְתֵדַע דִּבְסָמוּךְ פָּרִיךְ לְעוּלָּא מִגַּנָּב וְהִקְדִּישׁ וְאַחַ״כ מָכַר וְטָבַח כו׳ וְלָא פָּרִיךְ מִגּוּפָהּ אַמַּאי פָּטוּר מל׳ וָה׳ וְהָא לָאו דְּהֶקְדֵּשׁ קָטָבַח אִי יֵאוּשׁ לָא קָנֵי אֶלָּא וַדַּאי יֵאוּשׁ לְכָל מִלֵּי קָנֵי רַק לְעִנְיַן הַקְרָבָה וּלְהָכִי פָּרִיךְ מִמַּתְנִיתָא עֲלָהּ דְּבַחוּץ חַיָּב כָּרֵת אַלְמָא רָאוּי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד הוּא וַאֲפִי׳ לְעִנְיַן הַקְרָבָה קָנֵי יֵאוּשׁ וְקָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק בְּסָמוּךְ דְּמַסִּיק רָבָא דְּוָלָדוֹת אֵינָן שֶׁלּוֹ רַק מִשְּׁעַת הֶקְדֵּשׁ וְאַלִּבָּא דְּעוּלָּא קָאָמַר כִּדְמוֹכַח הַסּוּגְיָא וְאִי לְעוּלָּא יֵאוּשׁ קָנֵי הָא עַל כָּרְחָךְ מִשְּׁעַת יֵאוּשׁ דְּהַיְנוּ מִשְּׁעַת גְּנֵבָה גִּזּוֹתֶיהָ וּוְלָדוֹתֶיהָ דִּילֵהּ הָווּ וְעוֹד קָשֶׁה דְּמַשְׁמַע דְּאִי יֵאוּשׁ קָנֵי אָתֵי שַׁפִּיר וְהָא בַּמְרוּבֶּה (ב״ק סח:) פָּרִיךְ אִפְּכָא ר׳ יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר חִיּוּבֵהּ לִפְנֵי יֵאוּשׁ אֲבָל לְאַחַר יֵאוּשׁ שֶׁלּוֹ הוּא טוֹבֵחַ וְשֶׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר מִגַּנָּב וְהִקְדִּישׁ וְאַחַר כָּךְ טָבַח וּמָכַר כו׳ אֵימַת אִלֵּימָא לִפְנֵי יֵאוּשׁ מִי קָדוֹשׁ אֶלָּא פְּשִׁיטָא לְאַחַר יֵאוּשׁ וְאִי יֵאוּשׁ קָנֵי מַאי אִרְיָא הִקְדִּישׁ כִּי לֹא הִקְדִּישׁ נַמִּי פָּטוּר מל׳ וָה׳ דְּשֶׁלּוֹ הוּא טוֹבֵחַ וְשֶׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר וְלֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי כִּדְמְשַׁנֵּי הָתָם לר״ל כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁוּהוּ בְּעָלִים בְּבֵית גַּנָּב דְּא״כ מַאי קְפָרִיךְ לְעוּלָּא כָּרֵת מַאי עֲבִידְתֵּהּ הָא מִתְחַיֵּב כָּרֵת שַׁפִּיר דְּהָא רָאוּי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד כֵּיוָן שֶׁהִקְדִּישׁוֹ בְּעָלִים וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דִּבְכָל מָקוֹם לְעוּלָּא יֵאוּשׁ לָא קָנֵי וְהַאי דְּהַגּוֹזֵל בָּתְרָא (שָׁם דַּף קיד.) הָוֵי יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי הַשֵּׁם דְּמֵעִיקָּרָא מַשְׁכָא וְהַשְׁתָּא אַדְרָא כִּדְאָמַר בַּמְרוּבֶּה (שָׁם דַּף סו: וְשָׁם) ואע״ג דְּגַבֵּי קָרְבָּן נַמִּי הָוֵי יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי הַשֵּׁם כִּדְאָמְרִינַן נַמִּי הָתָם (דַּף סז.) מֵעִיקָּרָא חֻלִּין וְהַשְׁתָּא הֶקְדֵּשׁ מ״מ כֵּיוָן דְּאֵינוֹ קָנוּי אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁהִקְדִּישׁ וְלֹא הָיָה קָנוּי לוֹ קֹדֶם פְּסָלֵהּ רַחֲמָנָא לְהַקְרָבָה מִשּׁוּם מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה וּמִיהוּ אִם הָיָה קָנוּי לוֹ קֹדֶם הַהֶקְדֵּשׁ לָא הֲוָה חָשִׁיב מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה כִּדְמוֹכַח בְּסֻכָּה (דַּף ל.) דַּאֲמַר לְהוּ רַב הוּנָא לְהָנְהוּ אַוַּנְכָּרֵי כִּי זָבְנִיתוּ אָסָא מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לִגְזוֹז אִינְהוּ כו׳ וּפָרִיךְ וְלִיקַנְיִנְהוּ בְּשִׁנּוּי הַשֵּׁם מַשְׁמַע דְּאִי קָנוּ לֵיהּ תּוּ לָא הֲוָה מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה וְלָאו לוֹמַר דִּסְבַר כְּר׳ יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי דְּלָא חָיֵישׁ לְמִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה וְעוֹד אָמְרִינַן הָתָם הַאי כְּשׁוּרָא דְּמִטַּלַּלְתָּא עֲבַדוּ בָּהּ רַבָּנַן תַּקַּנְתָּא מִפְּנֵי הַשָּׁבִים וּבְסֻכָּה לָא בָּעֵינַן מִשֶּׁלָּכֶם וְלָא מִפַּסְלָא אֶלָּא מִשּׁוּם מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה וְכִי קָנְיֵהּ בְּתַקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן לָא חָשִׁיב מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה כָּל שֶׁכֵּן אִי קָנוּ בְּקִנְיָן גָּמוּר וְהָא דְּאָמַר בְּרֵישׁ הַגּוֹזֵל קַמָּא (ב״ק צד.) הֲרֵי שֶׁגָּזַל סְאָה שֶׁל חִטִּין טְחָנָהּ לָשָׁהּ וַאֲפָאָהּ וְהֵרִים מִמֶּנָּה חַלָּה כֵּיצַד יְבָרֵךְ אֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנָאֵץ ואע״ג דְּקָנָה קֹדֶם לָכֵן בְּשִׁנּוּי קוֹנֶה לְעִנְיַן בְּרָכָה רָאוּי לְהַחְמִיר יוֹתֵר וַחֲשִׁיב מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה אע״ג דִּכְבָר קָנָה אֵין לְהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם עָלָיו וְהַשְׁתָּא בְּשִׁמַּעְתִּין אִי לָאו הַהִיא דְּתָנֵי עֲלָהּ אָתֵי שַׁפִּיר לְעוּלָּא הָא דְּפָטוּר מל׳ וָה׳ דְּהָוֵי יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי הַשֵּׁם דְּלֵיכָּא לְמִפְרַךְ נַמִּי אִי יֵאוּשׁ קָנֵי כִּי לֹא הִקְדִּישׁ נַמִּי לְרַב יְהוּדָה נַמִּי יֵאוּשׁ גְּרֵידָא לָא קָנֵי אֶלָּא יֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי הַשֵּׁם וְלָא חָיֵישׁ לְטַעַם דְּמִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה:

מסורת הש״ס

א משנה עדיות; משנה יבמות; יבמות קיב:

ב בבא קמא צה.; בבא קמא סו:

ג יבמות קיג:

ד יבמות קיג.

ה אוצר מדרשים על ספר יונה מדרש יונה נוסחא א ג; תענית טז.

גליון הש״ס

גמ׳ ה״נ לא בעינן דעתה פשיטא. עיין בר״ש ריש מסכת תרומות:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי׳ מהל׳ גירושין הל׳ כג, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קיט סעי׳ ו:

ב מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ג:

ג מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ד, סמג עשין מח, סמג לאוין כא, טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעי׳ ג:

ד מיי׳ פא׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ה, סמג עשין מח, טוש״ע חו״מ סי׳ שס סעי׳ א:

ה מיי׳ פה׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ז, סמג לאוין שיח, סמג לאוין שט:

ו מיי׳ פא׳ מהל׳ גירושין הל׳ י, סמג עשין מח, טוש״ע אה״ע סי׳ קלו סעי׳ ה:

ז מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ד:

ח מיי׳ פו׳ מהל׳ תרומות הל׳ ד:

ט מיי׳ פה׳ מהל׳ גניבה הל׳ ג:

י מיי׳ פב׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ א:

יא מיי׳ פב׳ מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ ב, סמג עשין עג, טוש״ע חו״מ סי׳ שסא סעי׳ א:

יב מיי׳ פה׳ מהל׳ איסורי המזבח הל׳ ז, סמג לאוין שיח, סמג לאוין שיט:

וּמָה טַעַם אָמְרוּ נוֹדְעָה אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת? שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מִזְבֵּחַ אוֹכֵל גְּזֵילוֹת. בִּשְׁלָמָא לְעוּלָּא – הַיְינוּ דְּקָתָנֵי חַטָּאת. אֶלָּא לְרַב יְהוּדָה – מַאי אִירְיָא חַטָּאת, אֲפִילּוּ עוֹלָה נָמֵי! [א]לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר – לָא מִיבַּעְיָא עוֹלָה, דְּכָלִיל הִיא; אֶלָּא אֲפִילּוּ חַטָּאת נָמֵי, דְּחֵלֶב וָדָם הוּא דְּסָלֵיק לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וְאִידַּךְ כֹּהֲנִים אָכְלִי לֵיהּ; אֲפִילּוּ הָכִי גְּזוּר, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מִזְבֵּחַ אוֹכֵל גְּזֵילוֹת. תְּנַן: עַל חַטָּאת הַגְּזוּלָה שֶׁלֹּא נוֹדְעָה לָרַבִּים, שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת – מִפְּנֵי תִּיקּוּן הַמִּזְבֵּחַ. בִּשְׁלָמָא לְעוּלָּא – נִיחָא, אֶלָּא לְרַב יְהוּדָה – אִיפְּכָא מִיבְּעֵי לֵיהּ! הָכִי נָמֵי קָאָמַר: לָא נוֹדְעָה – מְכַפֶּרֶת, נוֹדְעָה – אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הַמִּזְבֵּחַ. [ב־ד(א)]מֵתִיב רָבָא: גָּנַב וְהִקְדִּישׁ, וְאַחַר כָּךְ טָבַח וּמָכַר – מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. וְתָנֵי עֲלַהּ: בַּחוּץ כִּי הַאי גַּוְונָא – עָנוּשׁ כָּרֵת. וְאִי אָמְרַתְּ יֵאוּשׁ כְּדִי לָא קָנֵי, כָּרֵת מַאי עֲבִידְתֵּיהּ? [ה]אָמַר רַב שֵׁיזְבִי: כָּרֵת מִדִּבְרֵיהֶם. אַחִיכוּ עֲלֵיהּ – כָּרֵת מִדִּבְרֵיהֶם מִי אִיכָּא?! אֲמַר לְהוּ רָבָא: גַּבְרָא רַבָּה אֲמַר מִילְּתָא, לָא תְּחוּכוּ עֲלַהּ; כָּרֵת שֶׁעַל יְדֵי דִּבְרֵיהֶן בָּאתָה לוֹ – אוֹקְמוּהָ רַבָּנַן בִּרְשׁוּתֵיהּ כִּי הֵיכִי דְּלִיחַיַּיב עֲלַהּ. [ו]אָמַר רָבָא: הָא וַדַּאי קָא מִיבַּעְיָא לִי – כִּי אוֹקְמוּהָ רַבָּנַן בִּרְשׁוּתֵיהּ, מִשְּׁעַת גְּנֵיבָה אוֹ מִשְּׁעַת הֶקְדֵּישָׁהּ? לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְגִיזּוֹתֶיהָ וּוַלְדוֹתֶיהָ. מַאי? הֲדַר אֲמַר רָבָא: מִסְתַּבְּרָא – מִשְּׁעַת הֶקְדֵּישָׁהּ, שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר. (ב)מַתְנִי' לֹא הָיָה סִיקָרִיקוֹן בִּיהוּדָה בַּהֲרוּגֵי מִלְחָמָה. מֵהֲרוּגֵי הַמִּלְחָמָה וְאֵילָךְ, יֵשׁ בָּהּ סִיקָרִיקוֹן. כֵּיצַד? לָקַח מִסִּיקָרִיקוֹן, וְחָזַר וְלָקַח מִבַּעַל הַבַּיִת, מִקָּחוֹ בָּטֵל. מִבַּעַל הַבַּיִת, וְחָזַר וְלָקַח מִסִּיקָרִיקוֹן – מִקָּחוֹ קַיָּים. [זח(ג)]לָקַח מִן הָאִישׁ וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה – מִקָּחוֹ בָּטֵל. מִן הָאִשָּׁה וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִישׁ – מִקָּחוֹ קַיָּים. זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. [ט(ד)]בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶם אָמְרוּ: הַלּוֹקֵחַ מִסִּיקָרִיקוֹן, נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעַ. אֵימָתַי – בִּזְמַן שֶׁאֵין בְּיָדָן לִיקַּח, אֲבָל יֵשׁ בְּיָדָן לִיקַּח – הֵן קוֹדְמִין לְכָל אָדָם. [י]רַבִּי הוֹשִׁיב בֵּית דִּין וְנִמְנוּ, שֶׁאִם שָׁהֲתָה בִּפְנֵי סִיקָרִיקוֹן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, כָּל הַקּוֹדֵם לִיקַּח – זָכָה; אֲבָל נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעַ. גְּמָ' הַשְׁתָּא בַּהֲרוּגֵי הַמִּלְחָמָה לֹא הָיָה בָּהּ סִיקָרִיקוֹן, מֵהֲרוּגֵי מִלְחָמָה וְאֵילָךְ, יֵשׁ בָּהּ סִיקָרִיקוֹן?! אָמַר רַב יְהוּדָה: "לֹא דָּנוּ בָּהּ דִּין סִיקָרִיקוֹן" קָאָמַר. דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי: שָׁלֹשׁ גְּזֵירוֹת גָּזְרוּ. גְּזֵרְתָּא קַמַּיְיתָא: כֹּל דְּלָא קָטֵיל – לִיקְטְלוּהּ. מְצִיעֲתָא: כֹּל דְּקָטֵיל – לַיְיתֵי אַרְבַּע זוּזֵי. בָּתְרַיְיתָא: כֹּל דְּקָטֵיל – לִיקְטְלוּהּ. הִלְכָּךְ, קַמַּיְיתָא וּמְצִיעֲתָא, כֵּיוָן דְּקָטְלִי – אַגַּב אוּנְסֵיהּ גָּמַר וּמַקְנֵי. בָּתְרַיְיתָא אָמְרִי: הָאִידָּנָא לִישְׁקוֹל, לְמָחַר תָּבַעְנָא לֵיהּ בְּדִינָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב: "אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה"? אַקַּמְצָא וּבַר קַמְצָא חֲרוּב יְרוּשָׁלַיִם, אַתַּרְנְגוֹלָא וְתַרְנְגוֹלְתָּא חֲרוּב טוּר מַלְכָּא, אַשָּׁקָא דְרִיסְפַּק חֲרוּב בֵּיתֵר. אַקַּמְצָא וּבַר קַמְצָא חֲרוּב יְרוּשָׁלַיִם – דְּהָהוּא גַּבְרָא דְּרָחֲמֵיהּ קַמְצָא, וּבְעֵל דְּבָבֵיהּ בַּר קַמְצָא. עֲבַד סְעוֹדְתָּא, אֲמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: זִיל אַיְיתִי לִי קַמְצָא. אֲזַל אַיְיתִי לֵיהּ בַּר קַמְצָא. אֲתָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דַּהֲוָה יָתֵיב. אֲמַר לֵיהּ: מִכְּדֵי הָהוּא גַּבְרָא בְּעֵל דְּבָבָא דְּהָהוּא גַּבְרָא הוּא, מַאי בָּעֵית הָכָא? קוּם פּוֹק! אֲמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וַאֲתַאי, שִׁבְקַן וְיָהֵיבְנָא לָךְ דְּמֵי מָה דְּאָכֵילְנָא וְשָׁתֵינָא.

אֲמַר

שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מִזְבֵּחַ אוֹכֵל גְּזֵלוֹת וא"ת וְכִי יֵשׁ כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה בְּקוּם עֲשֵׂה דְּמִן הַתּוֹרָה אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבָּן אַחֵר וי"ל דְּלוֹקֵחַ נוֹדְעָה קֹדֶם זְרִיקָה אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת אֲבָל לְאַחַר זְרִיקָה שֶׁכְּבָר נִתְכַּפֵּר לֹא הִצְרִיכוּהוּ לְהָבִיא אַחֶרֶת: **כִּי הֵיכִי** דְּלִחַיַּב עֲלַהּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּקְנָסוּהוּ רַבָּנַן וְקָשֶׁה דְּמִי לֹא עָסְקִינַן דַּאֲפִילּוּ שְׁחָטָהּ אַחֵר בַּחוּץ דְּחַיָּב אֶלָּא כֵּיוָן דְּלֹא נוֹדְעָה לָרַבִּים אוֹקְמוּהָ בִּרְשׁוּתֵיהּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ כֹּהֲנִים עֲצֵבִים וּמִמֵּילָא מְחַיֵּב הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ: **לְגִזּוֹתֶיהָ** וּוַלְדוֹתֶיהָ וא"ת אֲפִי' קֹדֶם הֶקְדֵּשׁ הֵן שֶׁלּוֹ דְּהָא תְּנַן (ב"ק דַּף צג:) גָּזַל פָּרָה מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה וְרָחֵל טְעוּנָה וּגְזָזָהּ מְשַׁלֵּם דְּמֵי פָרָה הָעוֹמֶדֶת לֵילֵד וּדְמֵי רָחֵל הָעוֹמֶדֶת לִגָּזֵז וְאִם נִתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ מְשַׁלֵּם כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה וְי"ל דְּנָפְקָא מִינַּהּ לר"מ דְּאָמַר הָתָם בַּגְּמָרָא מְשַׁלֵּם אוֹתָהּ וְאֶת גִּזּוֹתֶיהָ וְאֶת וְלָדוֹתֶיהָ מִשּׁוּם דִּקְנָסוּ גַּזְלָן ואע"ג דְּשִׁנּוּי קוֹנֶה הָכָא מ"מ בִּשְׁעַת הֶקְדֵּשׁ אוֹקְמוּהָ בִּרְשׁוּתֵיהּ וְלֹא קְנָסוּ וּלְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר גְּזֵלָה חוֹזֶרֶת בְּעֵינֶיהָ לְרַב זְבִיד דְּאָמַר אַלִּיבֵּיהּ שֶׁבַח שֶׁעַל גַּבֵּי הַגְּזֵלָה דְּנִגְזָל הֲוֵי הָכָא דְּאוֹקְמוּהָ בִּרְשׁוּתֵיהּ דְּגַזְלָן הֲוֵי אֲבָל לְרַב פָּפָּא דְּאָמַר אַלִּיבֵּיהּ דַּהֲוֵי דְּגַזְלָן לֹא נָפְקָא מִינַּהּ מִידֵי וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר הָתָם לְמֶחֱצָה וְלִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ הָכָא הֲוֵי הַכֹּל שֶׁלּוֹ אֲבָל לְרַב זְבִיד דְּאָמַר לר"ש כּוּלֵּיהּ דְּגַזְלָן לֹא נָפְקָא מִינַּהּ מִידֵי הָכָא בְּמַאי דְּאוֹקְמוּהָ בִּרְשׁוּתֵיהּ: **בִּיהוּדָה** בַּהֲרוּגֵי הַמִּלְחָמָה בַּיְרוּשַׁלְמִי בָּרִאשׁוֹנָה גָּזְרוּ גְּזֵרָה עַל יְהוּדָה לְפִי שֶׁמָּסֹרֶת בְּיָדָם מֵאֲבוֹתָם שֶׁיְּהוּדָה הָרַג עֵשָׂו דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית מט) יָדְךָ בְּעֹרֶף אוֹיְבֶיךָ וְתַנְיָא נָמֵי בְּסִפְרֵי יָדָיו רַב לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהָרַג אֶת עֵשָׂו וּבְסוֹף פ"ק דְּסוֹטָה (דַּף יג.) דְּאָמַר חוּשִׁים בֶּן דָּן שָׁקַל קוּלְפָּא וּמַחְיֵיהּ אַרֵישֵׁיהּ דְּעֵשָׂו וּנְתַרוּ עֵינֶיהָ וְנָפְלוּ אַכַּרְעֵיהּ דְּיַעֲקֹב שֶׁמָּא לֹא מֵת בְּאוֹתָהּ הַכָּאָה עַל שֶׁעָמַד עָלָיו יְהוּדָה וַהֲרָגוֹ: **אַשְׁרֵי** אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד בְּפ' הָרוֹאֶה (בְּרָכוֹת ס.) אָמְרִינַן חַזְיֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה מְפַחֵד א"ל חַטָּאָה אַתְּ דִּכְתִיב פָּחֲדוּ בְצִיּוֹן חַטָּאִים וּפָרִיךְ מִקְּרָא דְּהָכָא וּמוּקֵי לָהּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁדּוֹאֵג שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח תַּלְמוּדוֹ וְחוֹזֵר עַל מִשְׁנָתוֹ תָּמִיד וְהָכָא נָמֵי מַיְתֵי לֵיהּ אַהָנֵי עוֹבְדֵי שֶׁבָּטְחוּ עַל רֹב טוֹבָתָם וְשַׁלְוָתָם לְבַיֵּשׁ אֶת בַּר קַמְצָא וְלַעֲמֹד עַל בַּת קֵיסָר וְהָיָה לָהֶם לְפַחֵד וְלִדְאֹג מִן הַפּוּרְעָנוּת וְלָא דָּמֵי לְאָדָם הַמִּתְפַּחֵד בְּחִנָּם:

וּמָה טַעַם אָמְרוּ נוֹדְעָה אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין שֶׁלֹּא נוֹדְעָה מְכַפֶּרֶת הָא נוֹדְעָה אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת כְּלוֹמַר אֵינָהּ קְרֵבָה: **הַיְינוּ** דְּקָתָנֵי חַטָּאת דְּאִיכָּא אֲכִילַת כֹּהֲנִים: **דְּכָלִיל** הִיא וְאָמְרֵי מִזְבֵּחַ אוֹכֵל גְּזֵלוֹת: **אִיפְּכָא** מִבְּעֵי לֵיהּ וְעַל חַטָּאת הַגְּזוּלָה שֶׁנּוֹדְעָה לָרַבִּים שֶׁאֵינָהּ מְכַפֶּרֶת מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמִּזְבֵּחַ: **מְשַׁלֵּם** תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל דִּכְשֶׁגְּנָבָהּ חֻלִּין הֲוַאי: **וְאֵינוֹ** מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה דְּכִי טָבַח וּמָכַר הֶקְדֵּשׁ הֲוַאי וְאֵין תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה נוֹהֲגִין בְּהֶקְדֵּשׁ כְּדִילְפִינַן בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף נז:): **בַּחוּץ** אִי שָׁחַט בַּחוּץ עָנוּשׁ כָּרֵת: **כָּרֵת** מַאי עֲבִידְתֵּיהּ דְּבִשְׁלָמָא לְעִנְיַן תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה לָא קַשְׁיָא לָן דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּכִי אָמַר יֵאוּשׁ כְּדִי לָא קָנֵי לְעִנְיַן הַקְרָבָה קָאָמַר וְלֹא לְעִנְיַן הֶקְדֵּשׁ קָאָמַר אֶלָּא כָּרֵת אִי מִדְּאוֹרַיְיתָא לָא חַזְיָא לְהַקְרָבָה הָא קַיְימָא לָן (זְבָחִים דַּף קיב.) הָרָאוּי לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד חַיָּבִין עָלָיו בַּחוּץ מִידֵי אַחֲרִינָא לֹא: **כָּרֵת** שע"י דִּבְרֵיהֶם בָּאתָה לוֹ כָּרֵת דְּאוֹרָיְיתָא כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל: **אוֹקְמוּהָ** רַבָּנַן בִּרְשׁוּת גַּנָּב אִם הִקְדִּישָׁהּ שֶׁיָּחוּל עָלֶיהָ הֶקְדֵּשׁ גָּמוּר וְשֶׁיִּתְחַיֵּב כָּרֵת אִם יִשְׁחָטֶנָּה בַּחוּץ כִּי הֵיכִי דְּאוֹקְמוּהָ בִּרְשׁוּתֵיהּ לְעִנְיַן כַּפָּרָה וּקְנָס הִיא דִּקְנָסוּהוּ וְהֶפְקֵר ב"ד הֶפְקֵר הוּא וּקְדָשָׁהּ: **לְגִזּוֹתֶיהָ** וּוַלְדוֹתֶיהָ דְּלִפְנֵי הֶקְדֵּשׁ אִי אָמְרַתְּ מִשְּׁעַת גְּנֵבָה קַיְימָא בִּרְשׁוּתֵיהּ גִּזּוֹתֶיהָ דִּידֵיהּ הוּא וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא דְּמֵי פָרָה הָעוֹמֶדֶת לֵילֵד וְלֹא דְּמֵי פָרָה וּוְלָדָהּ: **מַתְנִי'** לֹא הָיָה סִיקָרִיקוֹן בִּיהוּדָה סִיקָרִיקוֹן עוֹבֵד כּוֹכָבִים רוֹצֵחַ שֶׁנּוֹתֵן לוֹ יִשְׂרָאֵל קַרְקַע בְּפִדְיוֹן נַפְשׁוֹ וְאוֹמֵר לוֹ שָׂא קַרְקַע זוֹ וְאַל תְּמִיתֵנִי: **בַּהֲרוּגֵי** הַמִּלְחָמָה מִלְחֶמֶת טִיטוּס שֶׁהָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם וּבִיהוּדָה וּבַגְּמָ' פָּרִיךְ מַאי קָאָמַר: **מִקָּחוֹ** בָּטֵל דְּאָמְרֵי' מֵירְאָה עָבַד אִי נָמֵי הַשֵּׁנִי נוֹחַ לִי וְהָרִאשׁוֹן קָשֶׁה הֵימֶנּוּ וּבַגְּמָרָא מוּקֵי לָהּ דְּלָא כָּתַב לֵיהּ שְׁטָרָא: **לָקַח** מִן הָאִישׁ קַרְקַע הַמְיֻחֶדֶת לִכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ אוֹ שֶׁכָּתוּב בִּכְתֻבָּתָהּ אוֹ הִכְנִיסַתּוּ לוֹ שׁוּם בִּכְתֻבָּתָהּ וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר נְכָסִים דְּאִי לָא עָבְדָה לֵיהּ אָמַר לָהּ עֵינַיִךְ נָתַתְּ בְּגֵרוּשִׁין וּבְמִיתָה הָכִי מוֹקְמִינַן לֵיהּ בב"ב (נ.): **מִקָּחוֹ** בָּטֵל דְּאָמְרָה נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי: **נוֹתֵן** לַבְּעָלִים רְבִיעַ שֶׁשִּׁעֲרוּ דְּסִיקָרִיקוֹן מוֹזִיל גַּבֵּי' רִבְעָא: **גְּמ'** לֹא דָּנוּ דִּין סִיקָרִיקוֹן בַּהֲרוּגֵי הַמִּלְחָמָה דְּקָנֵי לְגַמְרֵי וְהַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ מִקָּחוֹ קַיָּם אֲבָל מֵהֲרוּגֵי הַמִּלְחָמָה וְאֵילָךְ הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ יֵשׁ לוֹ דִּין הַמְפֹרָשׁ בְּמִשְׁנָתֵנוּ: **דְּאָמַר** רַבִּי אַסִּי שָׁלֹשׁ גְּזֵרוֹת גָּזַר טִיטוּס בְּפוּלְמוּס שֶׁלּוֹ: **כֹּל** דְּלָא קָטִיל יִשְׂרָאֵל כָּל הֵיכָא דְּמַשְׁכַּח לֵיהּ: **לִקְטְלוּהוּ** הִלְכָּךְ אַגַּב אֲנְסֵיהּ כִּי א"ל שָׂא קַרְקַע זוֹ וְהַנִּיחֵנִי אַקְנְיָיהּ נִיהֲלֵיהּ בְּלֵב שָׁלֵם וְקַיְימָא לָן תַּלְיוּהוּ וְזַבֵּין זְבִינֵיהּ זְבִינֵי (ב"ב דַּף מז:): **מְפַחֵד** דּוֹאֵג לִרְאוֹת הַנּוֹלָד שֶׁלֹּא תֶּאֱרַע תַּקָּלָה בְּכָךְ אִם אֶעֱשֶׂה זֹאת: **שָׁקָא** דְּרִיסְפַּק לֶפֶן שֶׁל מֶרְכֶּבֶת נָשִׁים שֶׁקּוֹרִין רִיטוּג"א (מֶרְכָּבָה (בְּגֶרְמָנִית)) בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז וְהִיא כְּעֵין עֲגָלָה דְּאָמְרִינַן בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ (חֻלִּין דַּף עט.) כִּי מְעַיְּילַתְּ לִי כּוּדַנְיָיתָא בְּרֵסְפָּק: **קַמְצָא** וּבַר קַמְצָא כָּךְ שֵׁם שְׁנֵי יְהוּדִים: **דְּרָחֲמֵיהּ** קַמְצָא אוֹהֲבוֹ הָיָה שְׁמוֹ קַמְצָא:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פה' מהל' איסורי המזבח הל' ז, סמג לאוין שיח, סמג לאוין שיט:

ב סמג עשין עא:

ג מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הל' יד:

ד מיי' פב' מהל' גניבה הל' ו:

ה מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הל' יד:

ו מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הל' יד:

ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יז:

ח מיי' פל' מהל' מכירה הל' ג, סמג עשין פב, טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' ג:

ט מיי' פי' מהל' גזילה ואבידה הל' ב, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' רלו סעי' א:

י מיי' פי' מהל' גזילה ואבידה הל' ג, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' רלו סעי' א:

מסורת הש"ס

א משנה שבועות; משנה בבא מציעא; תוספתא בבא קמא; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; משנה בבא קמא; שבועות מט.; בבא קמא סג:; בבא קמא עד:; בבא קמא סב:; בבא קמא סח:; בבא קמא קו:; בבא קמא עז:; בבא קמא עא:; בבא קמא עט:; בבא מציעא לג:; בבא קמא קח.

ב תוספתא גיטין

ג כתובות צה.; בבא בתרא מט:

ד לקמן נח:

גליון הש"ס

גמ' אקמצא ובר קמצא. אסמכיה אקרא דמשלי ענין מעשה שהיה אח"כ וכן סנהדרין דף צד ע"ב מארת ה' בבית רשע זה פקח בן רמליהו וכו' ועיין לקמן דף סח ע"א וע"ש בתוס' ד"ה וכתיב:

תורה אור השלם

כִּי יִגְנֹב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע־צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה [שמות כא, לז]

אִם־הִמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד־חֲמוֹר עַד־שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יְשַׁלֵּם [שמות כב, ג]

אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה [משלי כח, יד]

אֲמַר לֵיהּ: לָא. אֲמַר לֵיהּ: יָהֵיבְנָא לָךְ דְּמֵי פַּלְגָא דִּסְעוּדְתָּיךְ! אֲמַר לֵיהּ: לָא. אֲמַר לֵיהּ: יָהֵיבְנָא לָךְ דְּמֵי כּוּלַּהּ סְעוּדְתָּיךְ! אֲמַר לֵיהּ: לָא. נַקְטֵיהּ בִּידֵיהּ וְאוֹקְמֵיהּ וְאַפְּקֵיהּ. אָמַר: הוֹאִיל וַהֲווֹ יָתְבִי רַבָּנַן וְלָא מַחוֹ בֵּיהּ, שְׁמַע מִינַּהּ קָא נִיחָא לְהוּ, אֵיזִיל אֵיכוֹל בְּהוּ קוּרְצָא בֵּי מַלְכָּא. אֲזַל אֲמַר לֵיהּ לְקֵיסָר: מְרַדוּ בָּךְ יְהוּדָאֵי! אֲמַר לֵיהּ: מִי יֵימַר? אֲמַר לֵיהּ: שַׁדַּר לְהוּ קוּרְבָּנָא, חָזֵית אִי מַקְרְבִין לֵיהּ. אֲזַל שַׁדַּר בִּידֵיהּ עֶגְלָא תִּלְתָּא. בַּהֲדֵי דְּקָאָתֵי שְׁדָא בֵּיהּ מוּמָא בְּנִיב שְׂפָתַיִם, וְאָמְרִי לַהּ בְּדוּקִּין שֶׁבָּעַיִן – דּוּכְתָּא דִּלְדִידַן הָוֵה מוּמָא, וּלְדִידְהוּ לָאו מוּמָא הוּא. סְבוּר רַבָּנַן לְקָרוּבֵיהּ מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת. אֲמַר לְהוּ רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקוּלָס: יֹאמְרוּ בַּעֲלֵי מוּמִין קְרֵיבִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ! סְבוּר לְמִיקְטְלֵיהּ דְּלָא לֵיזִיל וְלֵימָא. אֲמַר לְהוּ רַבִּי זְכַרְיָה: יֹאמְרוּ מֵטִיל מוּם בַּקֳּדָשִׁים יֵהָרֵג! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עִנְוְתָנוּתוֹ שֶׁל רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקוּלָס, הֶחְרִיבָה אֶת בֵּיתֵנוּ, וְשָׂרְפָה אֶת הֵיכָלֵנוּ, וְהִגְלְתָנוּ מֵאַרְצֵנוּ. שַׁדַּר עִלָּוַיְיהוּ לְנֵירוֹן קֵיסָר. כִּי קָאָתֵי; שְׁדָא גִּירָא לְמִזְרָח – אֲתָא נְפַל בִּירוּשָׁלַיִם. לְמַעֲרָב – אֲתָא נְפַל בִּירוּשָׁלַיִם. לְאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם – אֲתָא נְפַל בִּירוּשָׁלַיִם. אֲמַר לֵיהּ לְיָנוֹקָא: פְּסוֹק לִי פְּסוּקָיךְ. אֲמַר לֵיהּ: "וְנָתַתִּי אֶת נִקְמָתִי בֶּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'". אָמַר: קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לַחֲרוּבֵי בֵּיתֵיהּ, וּבָעֵי לְכַפּוּרֵי יְדֵיהּ בְּהָהוּא גַּבְרָא. עֲרַק וַאֲזַל וְאִיגַּיַּיר, וּנְפַק מִינֵּיהּ רַבִּי מֵאִיר. שַׁדְרֵיהּ עִילָּוַיְיהוּ לְאַסְפַּסְיָינוּס קֵיסָר. אֲתָא, צָר עֲלַהּ תְּלָת שְׁנֵי. הֲווֹ בַּהּ הָנְהוּ תְּלָתָא עַתִּירֵי: נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן, וּבֶן כַּלְבָּא שָׂבוּעַ, וּבֶן צִיצִית הַכֶּסֶת. נַקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרְיוֹן – שֶׁנָּקְדָה לוֹ חַמָּה בַּעֲבוּרוֹ. בֶּן כַּלְבָּא שָׂבוּעַ, שֶׁכָּל הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ כְּשֶׁהוּא רָעֵב כְּכֶלֶב, יוֹצֵא כְּשֶׁהוּא שָׂבֵעַ. בֶּן צִיצִית הַכֶּסֶת – שֶׁהָיְתָה צִיצָתוֹ נִגְרֶרֶת עַל גַּבֵּי כְּסָתוֹת. אִיכָּא דְּאָמְרִי: שֶׁהָיְתָה כִּסְאוֹ מוּטֶּלֶת בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי. חַד אֲמַר לְהוּ: אֲנָא זָיֵינָא לְהוּ בְּחִיטֵּי וּשְׂעָרֵי, וְחַד אֲמַר לְהוּ: בְּדַחַמְרָא וּבִדְמִלְחָא וּמִשְׁחָא, וְחַד אֲמַר לְהוּ: בִּדְצִיבֵי. וְשַׁבַּחוּ רַבָּנַן לִדְצִיבֵי, דְּרַב חִסְדָּא כֹּל אַקְלִידֵי הֲוָה מָסַר לְשַׁמָּעֵיהּ, בַּר מִדְּצִיבֵי. דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: אַכַּלְבָּא דְחִיטֵּי בָּעֵי שִׁיתִּין אַכַּלְבֵּי דְצִיבֵי. הֲוָה לְהוּ לְמֵיזַן עֶשְׂרִים וְחַד שַׁתָּא. הֲווֹ בְּהוּ הָנְהוּ בִּרְיוֹנֵי, אֲמַרוּ לְהוּ רַבָּנַן: נִיפּוֹק וְנַעֲבֵיד שְׁלָמָא בַּהֲדַיְיהוּ. לָא שַׁבְקִינְהוּ. אֲמַרוּ לְהוּ: נִיפּוֹק וְנַעֲבֵיד קְרָבָא בַּהֲדַיְיהוּ, אֲמַרוּ לְהוּ רַבָּנַן: לָא מִסְתַּיְּעָא מִילְּתָא. קָמוּ קַלְנְהוּ לְהָנְהוּ אַמְבָּרֵי דְחִיטֵּי וּשְׂעָרֵי, וַהֲוָה כַּפְנָא. מָרְתָא בַּת בַּיְיתוֹס עַתִּירְתָּא דִירוּשָׁלַיִם הֲוָיָא. שַׁדַּרְתֵּהּ לִשְׁלוּחַהּ; וַאֲמַרָה לֵיהּ: זִיל אַיְיתִי לִי סְמִידָא. אַדַּאֲזַל אִיזְדַּבַּן. אֲתָא אֲמַר לַהּ: סְמִידָא לֵיכָּא, חִיוָּרְתָּא אִיכָּא. אֲמַרָה לֵיהּ: זִיל אַיְיתִי לִי. אַדַּאֲזַל אִיזְדַּבַּן. אֲתָא וַאֲמַר לַהּ: חִיוָּרְתָּא לֵיכָּא, גּוּשְׁקְרָא אִיכָּא. אֲמַרָה לֵיהּ: זִיל אַיְיתִי לִי. אַדַּאֲזַל אִזְדַּבַּן. אֲתָא וַאֲמַר לַהּ: גּוּשְׁקְרָא לֵיכָּא, קִימְחָא דִשְׂעָרֵי אִיכָּא. אֲמַרָה לֵיהּ: זִיל אַיְיתִי לִי. אַדַּאֲזַל אִיזְדַּבַּן. הֲוָה שְׁלִיפָא מְסָאנָא, אֲמַרָה: אִיפּוֹק וְאֶחְזֵי אִי מַשְׁכַּחְנָא מִידֵי לְמֵיכַל. אִיתִיב לַהּ פַּרְתָּא בְּכַרְעַא, וּמִתָה. קְרֵי עֲלַהּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: "הָרַכָּה בְךָ וְהָעֲנֻוגָּה אֲשֶׁר לֹא נִסְּתָה כַף רַגְלָהּ". אִיכָּא דְּאָמְרִי: גְּרוֹגֶרֶת דְּרַבִּי צָדוֹק אֲכַלָה, וְאִיתְנִיסָא וּמִתָה. דְּרַבִּי צָדוֹק יְתֵיב אַרְבְּעִין שְׁנִין בְּתַעֲנִיתָא דְּלָא לֵיחָרֵב יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הֲוָה אָכֵיל מִידֵי הֲוָה מִיתְחֲזֵי מֵאַבָּרַאי. וְכִי הֲוָה בָּרֵיא, מַיְיתִי לֵיהּ גְּרוֹגְרוֹת, מָיֵיץ מַיַּיְהוּ וְשָׁדֵי לְהוּ. כִּי הֲוָה קָא נִיחָא נַפְשַׁהּ, אַפִּיקְתֵּהּ לְכֹל דַּהֲבַהּ וְכַסְפַּהּ שְׁדִיתֵיהּ בְּשׁוּקָא, אֲמַרָה: הַאי לְמַאי מִיבְּעֵי לִי! וְהַיְינוּ דִּכְתִיב: "כַּסְפָּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ". אַבָּא סִקְרָא – רֵישׁ בִּרְיוֹנֵי דִּירוּשָׁלַיִם, בַּר אֲחָתֵיהּ דְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הֲוָה. שְׁלַח לֵיהּ: תָּא בְּצִינְעָא לְגַבַּאי. אֲתָא. אֲמַר לֵיהּ: עַד אֵימַת עָבְדִיתוּ הָכִי, וְקָטְלִיתוּ לֵיהּ לְעָלְמָא בְּכַפְנָא? אֲמַר לֵיהּ: מַאי אֶיעֱבֵיד, דְּאִי אָמֵינָא לְהוּ מִידֵּי קָטְלוּ לִי! אֲמַר לֵיהּ: חֲזִי לִי תַּקַּנְתָּא לְדִידִי דְּאֶיפּוֹק, אֶפְשָׁר דְּהָוֵי הַצָּלָה פּוּרְתָּא. אֲמַר לֵיהּ: נְקוֹט נַפְשָׁךְ בִּקְצִירֵי, וְלֵיתוֹ כּוּלֵּי עָלְמָא וְלִישַׁיְּילוּ בָּךְ, וְאַיְיתִי מִידֵּי סַרְיָא וְאַגְנִי גַּבָּךְ, וְלֵימְרוּ דְּנָח נַפְשָׁךְ. וְלִיעַיְּילוּ בָּךְ תַּלְמִידָךְ וְלָא לֵיעוּל בָּךְ אִינִישׁ אַחֲרִינָא, דְּלָא לַרְגְּשׁוּן בָּךְ דְּקַלִּיל אַתְּ, דְּאִינְהוּ יָדְעֵי דְּחַיָּיא קַלִּיל מִמִּיתָא. עֲבֵיד הָכִי. נִכְנַס בּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִצַּד אֶחָד, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִצַּד אַחֵר. כִּי מְטוֹ לְפִיתְחָא, בְּעוֹ לְמִדְקְרֵיהּ. אֲמַר לְהוּ: יֹאמְרוּ: רַבָּן דָּקְרוּ! בְּעוֹ לְמִדְחֲפֵיהּ. אֲמַר לְהוּ: יֹאמְרוּ: רַבָּן דָּחֲפוּ! פְּתַחוּ לֵיהּ בָּבָא, נְפַק. כִּי מְטָא לְהָתָם, אֲמַר: שְׁלָמָא עֲלָךְ מַלְכָּא, שְׁלָמָא עֲלָךְ מַלְכָּא. אֲמַר לֵיהּ: מִיחַיְּיבַתְּ תְּרֵי (קְטָלָא) [קַטְלִי], חֲדָא דְּלָאו מַלְכָּא אֲנָא וְקָא קָרֵית לִי מַלְכָּא, וְתוּ אִי מַלְכָּא אֲנָא עַד הָאִידָּנָא אַמַּאי לָא אָתֵית לְגַבַּאי. אֲמַר לֵיהּ: דְּקָאָמְרַתְּ לָאו מַלְכָּא אֲנָא,

אִיבְרָא

א"ל לָא שָׁבְקִינָא לָךְ: א"ל אִיהוּ יָהֵבְנָא לָךְ דְּמֵי פַּלְגָא סְעוּדָתָךְ: אֵיכוֹל קַרְנָא מַלְשִׁינוּת: קֻרְבָּנָא קָרְבָּן לְהַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ דְּקַיְמָא לָן אִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת אֶת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁנּוֹדְרִים נְדָרִים וּנְדָבוֹת כְּיִשְׂרָאֵל (חֻלִּין דַּף יג:): בְּנִיב שְׂפָתַיִם שָׂפָה הָעֶלְיוֹנָה: לְדִידְהוּ לָא הָוֵי מוּמָא לְהַקְרִיב לְגָבוֹהַּ בְּבָמָה דִּידְהוּ אֶלָּא מְחֻסַּר אֵבֶר דַּקִּין טיל"ה כְּמוֹ הַנּוֹטֶה כַּדּוֹק (יְשַׁעְיָהוּ מ): יֹאמְרוּ הַמַּטִּיל מוּם בַּקֳּדָשִׁים יֵהָרֵג שֶׁיְּהוּ סְבוּרִין שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁהֵטִיל מוּם בַּקֳּדָשִׁים וְעָבַר עַל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ (וַיִּקְרָא כ"ב:כ"א) נֶהֱרָג: עַנְוְתָנוּתוֹ סַבְלָנוּתוֹ שֶׁסָּבַל אֶת זֶה וְלֹא הֲרָגוֹ: שְׁלַח גִּירָא לַמִּזְרָח לִקְסוֹם קֶסֶם כְּשֶׁהָיָה סָמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם: הַהוּא יָנוֹקָא הֲוָה מְגַמְגֵּם בִּלְשׁוֹנוֹ לָא גָּרְסִינַן: בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וּלְכַפּוּרֵי יְדֵיהּ לְקַנֵּחַ יָדָיו: נִקְדָּה נִקְבָה לְשׁוֹן מְקַדְּרִין בֶּהָרִים (עֵירוּבִין דַּף נח.) נִקְדָּה לוֹ חַמָּה זָרְחָה בִּשְׁבִילוֹ בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (דַּף כ.): צִיצָתוֹ צִיצִית שֶׁל טַלִּיתוֹ: נִגְרֶרֶת עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁלֹּא הָיָה מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַל גַּבֵּי מִילָת: וְאִיכָּא דְּאָמְרִי בֶּן צִיצִית שְׁמוֹ וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הַכֶּסֶת שֶׁהָיְתָה כִּסְאוֹ כִּסֵּא שֶׁלּוֹ מֻטֶּלֶת בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי כְּשֶׁהַיְ' הוֹלֵךְ בְּרוֹמִי לְהַקְבִּיל פְּנֵי קֵיסָר: הֲווּ לְהוּ לְהָנָךְ תְּלָתָא עַתִּירֵי חִטֵּי וְשַׂעֲרֵי וְחַמְרָא וְצִיבֵי לָזוּן כָּל בְּנֵי הָעִיר עֶשְׂרִים וְאַחַת שָׁנָה: בִּרְיוֹנֵי אֲנָשִׁים רֵיקִים וּפוֹחֲזִים לַמִּלְחָמָה: אָמְרוּ לְהוּ רַבָּנָן לְהָנָךְ בִּרְיוֹנֵי: לָא מִסְתַּיְּעָא מִלְּתָא לְנַצֵּחַ: קָמוּ בִּרְיוֹנֵי: קַלִּינְהוּ לְהָנָךְ אַמְבָּרֵי לְאוֹצָרוֹת הַתְּבוּאָה וְעֵצִים כְּדֵי שֶׁיִּלָּחֲמוּ: סְמִידָא סֹלֶת: חִוָּרְתָּא פַּת נְקִיָּה: גּוּשְׁקְרָא פַּת קִבָּר שאונדיי"ר: פַּרְתָּא פֶּרֶשׁ שֶׁל גַּלְלֵי בְּהֵמָה: וּמֵתָה מֵחֲמַת אִסְטְנִיסוּתָהּ: גְּרוֹגְרוֹת מֵאוֹתָם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ לְרַבִּי צָדוֹק שֶׁמָּצַץ אֶת מֵימֶיהָ וּמְנַחַתָּה הִיא וְאָכְלָתָה' לִרְעָבוֹנָהּ וּמֵרִיחַ הַחֹלִי שֶׁל רַבִּי צָדוֹק שֶׁנִּכְנַס בִּגְרוֹגֶרֶת טָעֲמָה וּמֵתָה בְּאִסְטְנִיסוּ': הֲוָה מִתְחֲזֵי בִּגְרוֹנוֹ: מֵאֲבָרָאֵי מֵחֲמַת שֶׁהָיָה כָּחוּשׁ: כִּי הֲוָה בָּרִיא כְּשֶׁנִּגְמַר תַּעֲנִיּוֹתָיו וְרָצָה לְהַבְרוֹת עַצְמוֹ: הֲווּ מַיְתֵי לֵיהּ גְּרוֹגְרוֹת תְּאֵנִים יְבֵשִׁין מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִבְלֹעַ דָּבָר עָבֶה וְהָיָה מוֹצֵץ אֶת מֵימֵיהֶן וּמַשְׁלִיךְ הַגְּרוֹגָרוֹת: אַבָּא סִקְרָא כָּךְ שְׁמוֹ: שְׁלַח לֵיהּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי תָּא לְגַבַּאי בְּצִנְעָא: אֲמַר לֵיהּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: עַד אֵימָתַי עָבְדִיתוּ הָכִי דְּלָא שָׁבְקִיתוּן לְאַשְׁלוֹמֵי: חֲזִי לִי תַּקַּנְתָּא לְדִידִי שֶׁיַּנִּיחוּנִי לָצֵאת מִן הָעִיר: נְקוֹט נַפְשָׁךְ בִּקְצִירֵי הַחֲזֵק עַצְמְךָ כְּחוֹלֶה הוֹצִיא קוֹל שֶׁאַתָּה חוֹלֶה: לִשַׁיְּלוּ בָּךְ כְּמוֹ שֶׁאַתָּה גּוֹסֵס: וְאַיְתִי מִידֵי סַרְיָא דָּבָר מַסְרִיחַ כְּגוֹן נְבֵלָה: וְאַגְנֵי גַּבָּךְ וְהַשְׁכֵּב בְּמִטָּתְךָ עִמְּךָ שֶׁיֹּאמְרוּ מֵת הוּא וּמַסְרִיחַ כְּבָר: וְלִיעַיְּלוּ בָּךְ תַּלְמִידָךְ יִכָּנְסוּ תַּחַת רַגְלֵי מִטָּתְךָ לָשֵׂאת וְלֹא יַנִּיחוּ אֲחֵרִים לָשֵׂאת דְּאִינּוּן יָדְעִין דְּחַיָּא קַלִּיל מִמִּיתָה: בְּעוּ הָנָךְ בִּרְיוֹנֵי: לְמִדְקְרֵיהּ בִּרְמָחִים שֶׁמָּא מַעֲרִים הוּא: אֲמַר לְהוּ אַבָּא סִקְרָא: יֹאמְרוּ הָרוֹמִיִּים עֲלֵיכֶם שֶׁאֲפִלּוּ רַבָּן דְּקָרוּ: לְמִדְחֲפֵיהּ אוּלַי יִצְעַק: דְּלָאו מַלְכָּא אֲנָא וְהִתְעַלַּלְתָּ בִּי:

עֶגְלָא תִּלְתָּא כְּמוֹ וְשָׁלִישִׁים עַל כֻּלּוֹ (שְׁמוֹת י"ד:ז') וּכְמוֹ עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלָּשׁ (בְּרֵאשִׁית ט"ו:ט') פֵּי' בָּרִיא וְטוֹב וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שְׁלִישִׁי לַבֶּטֶן וְלֹא יִתָּכֵן דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק אַרְבַּע מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף סה:) דַּהֲווּ מִבְּרוּ לְהוּ עִגְלָא תִּלְתָּא וְלֹא כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ שֶׁגָּדֵל שְׁלִישׁ דְּהָא בְּסוֹף פֶּרֶק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה (שַׁבָּת דַּף קלו.) אָמַר עָבֵד לְהוּ עִגְלָא תִּלְתָּא בְּיוֹמָא דִּשְׁבִיעָא פֵּרוּשׁ יוֹם שְׁבִיעִי לְלֵדָתוֹ [וע"ע תּוֹסְפוֹת בְּכוֹרוֹת יט. ד"ה דְּהַךְ שֶׁלֹּא וְכוּ']:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה גושקרא פת קיבר. עיין שבת דף כ ע"ב ברש"י ד"ה גושקרא:

תורה אור השלם

וְנָתַתִּי אֶת־נִקְמָתִי בֶּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בֶאֱדוֹם כְּאַפִּי וְכַחֲמָתִי וְיָדְעוּ אֶת־נִקְמָתִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה [יחזקאל כה, יד]

הָרַכָּה בְךָ וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא־נִסְּתָה כַף־רַגְלָהּ הַצֵּג עַל־הָאָרֶץ מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבְבִתָּהּ [דברים כח, נו]

כַּסְפָּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ וּזְהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה כַּסְפָּם וּזְהָבָם לֹא־יוּכַל לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרַת יְהוָה נַפְשָׁם לֹא יְשַׂבֵּעוּ וּמֵעֵיהֶם לֹא יְמַלֵּאוּ כִּי־מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיָה [יחזקאל ז, יט]

(א)"אִיבְּרָא מַלְכָּא אַתְּ; דְּאִי לָאו מַלְכָּא אַתְּ לָא מִימַּסְרָא יְרוּשָׁלַיִם בִּידָךְ, דִּכְתִיב: "וְהַלְּבָנוֹן בְּאַדִּיר יִפּוֹל" – וְאֵין "אַדִּיר" אֶלָּא מֶלֶךְ, דִּכְתִיב: "וְהָיָה אַדִּירוֹ מִמֶּנּוּ וְגוֹ'"; וְאֵין "לְבָנוֹן" אֶלָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן". וּדְקָאָמְרַתְּ: אִי מַלְכָּא אֲנָא, אַמַּאי לָא קָאָתֵית לְגַבַּאי עַד הָאִידָּנָא – בִּרְיוֹנֵי דְּאִית בַּן לָא שָׁבְקִינַן. אֲמַר לֵיהּ: אִילּוּ חָבִית שֶׁל דְּבַשׁ וּדְרָקוֹן כָּרוּךְ עָלֶיהָ, לֹא הָיוּ שׁוֹבְרִין אֶת הֶחָבִית בִּשְׁבִיל דְּרָקוֹן? אִישְׁתִּיק. קָרֵי עֲלֵיהּ רַב יוֹסֵף, וְאִיתֵּימָא רַבִּי עֲקִיבָא: "מֵשִׁיב חֲכָמִים אָחוֹר וְדַעְתָּם יְסַכֵּל", אִיבְּעִי לֵיהּ לְמֵימַר לֵיהּ: שָׁקְלִינַן צְבָתָא וְשָׁקְלִינַן לֵיהּ לִדְרָקוֹן וְקָטְלִינַן לֵיהּ, וְחָבִיתָא שָׁבְקִינַן לַהּ. אַדְּהָכִי, אֲתָא פְּרִיסְתְּקָא עֲלֵיהּ מֵרוֹמִי, אֲמַר לֵיהּ: קוּם, דְּמִית לֵיהּ קֵיסָר, וְאָמְרִי הָנְהוּ חֲשִׁיבֵי דְּרוֹמִי לְאוֹתֵיבָךְ בְּרֵישָׁא. הֲוָה סָיֵים חַד (מסאני) [מְסָאנֵיהּ]. בְּעָא לְמִסְיְימֵהּ לְאַחֲרִינָא, לָא עָיֵיל. בְּעָא לְמִישְׁלְפֵיהּ לְאִידַּךְ, לָא נְפַק. אֲמַר: מַאי הַאי? אֲמַר לֵיהּ: לָא תִּצְטַעַר, שְׁמוּעָה טוֹבָה אַתְיָא לָךְ, דִּכְתִיב: "שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם". אֶלָּא מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לֵיתֵי אִינִישׁ דְּלָא מִיַּתְבָא דַּעְתָּךְ מִינֵּיהּ, וְלַחֲלִיף קַמָּךְ, דִּכְתִיב: "וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ גָּרֶם". עֲבַד הָכִי, עָיַיל. אֲמַר לֵיהּ: וּמֵאַחַר דְּחָכְמִיתוּ כּוּלֵּי הַאי, עַד הָאִידָּנָא אַמַּאי לָא אָתֵיתוּ לְגַבַּאי? אֲמַר לֵיהּ: וְלָא אֲמַרִי לָךְ?! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא נָמֵי אֲמַרִי לָךְ! אֲמַר לֵיהּ: מֵיזָל אָזֵילְנָא, וְאִינָשׁ אַחֲרִינָא מְשַׁדַּרְנָא; אֶלָּא בָּעֵי מִינַּאי מִידֵּי דְּאֶתֵּן לָךְ. אֲמַר לֵיהּ: תֵּן לִי יַבְנֶה וַחֲכָמֶיהָ, וְשׁוּשִׁילְתָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְאָסְוָתָא דְּמַסַּיִין לֵיהּ לְרַבִּי צָדוֹק. קָרֵי עֲלֵיהּ רַב יוֹסֵף, וְאִיתֵּימָא רַבִּי עֲקִיבָא: "מֵשִׁיב חֲכָמִים אָחוֹר וְדַעְתָּם יְסַכֵּל", אִיבְּעִי לְמֵימַר לֵיהּ: לִשְׁבְּקִינְהוּ הָדָא זִימְנָא. וְהוּא סָבַר: דִּלְמָא כּוּלֵּי הַאי לָא עָבֵיד, וְהַצָּלָה פּוּרְתָּא נָמֵי לָא הָוֵי. אָסְוָתָא דְּמַסַּיִין לֵיהּ לְרַבִּי צָדוֹק – מַאי הִיא? יוֹמָא קַמָּא אַשְׁקְיוּהּ מַיָּא דְּפָארֵי, לְמָחַר מַיָּא דְּסִיפּוּקָא, לְמָחַר מַיָּא דְּקִימְחָא, עַד דְּרַוַח מֵיעֵיהּ פּוּרְתָּא פּוּרְתָּא. אֲזַל שַׁדְּרֵיהּ לְטִיטוּס. "וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסָיוּ בוֹ" – זֶה טִיטוּס הָרָשָׁע שֶׁחֵירֵף וְגִידֵּף כְּלַפֵּי מַעְלָה. מָה עָשָׂה? תָּפַשׂ זוֹנָה בְּיָדוֹ וְנִכְנַס לְבֵית קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים, וְהִצִּיעַ סֵפֶר תּוֹרָה וְעָבַר עָלֶיהָ עֲבֵירָה. וְנָטַל סַיִיף וְגִידֵּר אֶת הַפָּרוֹכֶת, וְנַעֲשָׂה נֵס וְהָיָה דָּם מְבַצְבֵּץ וְיוֹצֵא, וּכְסָבוּר הָרַג אֶת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁאֲגוּ צוֹרְרֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֲדֶךָ שָׂמוּ אוֹתוֹתָם אוֹתוֹת". (ב)אַבָּא חָנָן אוֹמֵר: "מִי כָמוֹךָ חֲסִין יָהּ" – מִי כָּמוֹךָ חָסִין וְקָשֶׁה, שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ נִיאוּצוֹ וְגִידּוּפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, וְשׁוֹתֵק. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: "מִי כָמֹכָה בָּאֵלִים ה'" – מִי כָּמוֹכָה בָּאִלְּמִים. מָה עָשָׂה? נָטַל אֶת הַפָּרוֹכֶת וַעֲשָׂאוֹ כְּמִין גַּרְגּוּתְנִי, וְהֵבִיא כָּל כֵּלִים שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ וְהִנִּיחָן בָּהֶן, וְהוֹשִׁיבָן בִּסְפִינָה לֵילֵךְ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בְּעִירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבוּרִים וָבָאוּ, וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהַלֵּכוּ, וְיִשְׁתַּכְּחוּ בָעִיר אֲשֶׁר כֵּן עָשׂוּ" – אַל תִּיקְרֵי "קְבוּרִים" אֶלָּא "קְבוּצִים"; אַל תִּיקְרֵי "וְיִשְׁתַּכְּחוּ" אֶלָּא "וְיִשְׁתַּבְּחוּ". אִיכָּא דְּאָמְרִי, קְבוּרִים מַמָּשׁ – דַּאֲפִילּוּ מִילֵּי דְּמִטַּמְּרָן, אִיגַּלְיָין לְהוֹן. עָמַד עָלָיו נַחְשׁוֹל שֶׁבַּיָּם לְטוֹבְעוֹ, אָמַר: כִּמְדוּמֶּה אֲנִי שֶׁאֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ, אֵין גְּבוּרָתוֹ אֶלָּא בַּמַּיִם; בָּא פַּרְעֹה – טְבָעוֹ בַּמַּיִם, בָּא סִיסְרָא – טְבָעוֹ בַּמַּיִם; אַף הוּא עוֹמֵד עָלַי לְטוֹבְעֵנִי בַּמַּיִם. אִם גִּבּוֹר הוּא, יַעֲלֶה לַיַּבָּשָׁה וְיַעֲשֶׂה עִמִּי מִלְחָמָה! יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רָשָׁע בֶּן רָשָׁע בֶּן בְּנוֹ שֶׁל עֵשָׂו הָרָשָׁע, בְּרִיָּה קַלָּה יֵשׁ לִי בְּעוֹלָמִי, וְיַתּוּשׁ שְׁמָהּ. אַמַּאי קָרֵי לַהּ "בְּרִיָּה קַלָּה"? דְּמַעֲלָנָא אִית לַהּ, וּמַפְקָנָא לֵית לַהּ. עֲלֵה לַיַּבָּשָׁה וְתַעֲשֶׂה עִמָּהּ מִלְחָמָה. עָלָה לַיַּבָּשָׁה, בָּא יַתּוּשׁ וְנִכְנַס בְּחוֹטְמוֹ, וְנִקֵּר בְּמוֹחוֹ שֶׁבַע שָׁנִים. יוֹמָא חַד הֲוָה קָא חָלֵיף אַבָּבָא דְּבֵי נַפָּחָא, שְׁמַע קָל אַרְזַפְתָּא, אִישְׁתִּיק; אֲמַר: אִיכָּא תַּקַּנְתָּא. כֹּל יוֹמָא מַיְיתוּ נַפָּחָא וּמָחוּ קַמֵּיהּ. לְגוֹי – יָהֵיב לֵיהּ אַרְבַּע זוּזֵי, יִשְׂרָאֵל – אֲמַר לֵיהּ: מִיסְתְּיָיךְ דְּקָא חָזֵית בְּסַנְאָךְ. עַד תְּלָתִין יוֹמִין עֲבַד הָכִי; מִכָּאן וְאֵילָךְ, כֵּיוָן דְּדָשׁ, דָּשׁ. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן עֲרוּבָא: אֲנִי הָיִיתִי בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי, וּכְשֶׁמֵּת פָּצְעוּ אֶת מוֹחוֹ, וּמָצְאוּ בּוֹ כְּצִפּוֹר דְּרוֹר מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: כְּגוֹזָל בֶּן שָׁנָה – מִשְׁקַל שְׁנֵי לִיטְרִין. אָמַר אַבָּיֵי: נָקְטִינַן, פִּיו שֶׁל נְחוֹשֶׁת וְצִפּוֹרְנָיו שֶׁל בַּרְזֶל. כִּי הֲוָה קָא מָיֵית, אֲמַר לְהוּ: לִיקְלְיוּהּ לְהָהוּא גַּבְרָא וּבַדְּרוּ לְקִיטְמֵיהּ אַשַּׁב יַמֵּי, דְּלָא לַשְׁכְּחֵיהּ אֱלָהָא דִיהוּדָאֵי וְלוֹקְמֵיהּ בְּדִינָא. אוּנְקְלוֹס בַּר קְלוֹנִיקוּס בַּר אֲחָתֵיהּ דְּטִיטוּס הֲוָה. בָּעֵי לְאִיגַּיּוֹרֵי, אֲזַל אַסְקֵיהּ לְטִיטוּס בִּנְגִידָא, אֲמַר לֵיהּ: מַאן חֲשִׁיב בְּהָהוּא עָלְמָא? אֲמַר לֵיהּ: יִשְׂרָאֵל. מַהוּ לְאִידַּבּוּקֵי בְּהוּ? אֲמַר לֵיהּ: מִילַּיְיהוּ נְפִישִׁין, וְלָא מָצֵית לְקַיּוֹמִינְהוּ. זִיל אִיגָּרֵי בְּהוּ בְּהָהוּא עָלְמָא וְהָוֵית רֵישָׁא, דִּכְתִיב: "הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ וְגוֹ'" – כָּל הַמֵּיצַר לְיִשְׂרָאֵל נַעֲשָׂה רֹאשׁ. אֲמַר לֵיהּ: דִּינֵיהּ דְּהָהוּא גַּבְרָא בְּמַאי? אֲמַר לֵיהּ:

בְּמַאי

אִיבְּרָא מַלְכָּא אַתְּ. מֶלֶךְ אַתָּה עָתִיד לִהְיוֹת: וְהָיָה אַדִּירוֹ מִמֶּנּוּ וּמֹשְׁלוֹ מִקִּרְבּוֹ יֵצֵא אַלְמָא אַדִּיר הוּא מוֹשֵׁל: לְבָנוֹן זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל: כָּרוּךְ עָלֶיהָ דָּבוּק וְלָהוּט אַחֲרֶיהָ: אֵין שׁוֹבְרִין אֶת הֶחָבִית כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ לוֹ הַדְּרָקוֹן כָּךְ הָיָה לָכֶם לְהַשְׁחִית חוֹמַת הָעִיר וּלְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ כְּדֵי לְהַשְׁלִיךְ אוֹתָן בִּרְיוֹנֵי מִתּוֹכָהּ: וְחָבִיתָא שָׁבְקִינַן לַהּ כָּךְ הָיִינוּ מְנַצְּפִים אוּלַי נוּכַל לָהֶם וּלְהוֹצִיאָם מִמֶּנָּה וְתִהְיֶה הָעִיר קַיֶּימֶת וְנַשְׁלִים עִמְּךָ: פְּרִיסְתְּקָא שָׁלִיחַ: לָא נְפַק שֶׁנִּתְעַבּוּ אֵבָרָיו מִשִּׂמְחַת הַשְּׁמוּעָה: וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ גָּרֶם וְכַאֲשֶׁר תִּכְלֶה רוּחֲךָ מֵחֲמַת הַשִּׂנְאָה תִּיבַשׁ הָעֶצֶם שֶׁלְּךָ: תֵּן לִי יַבְנֶה שֶׁלֹּא תַּחֲרִיבֶנָּה וְלֹא תַּהֲרֹג חֲכָמֶיהָ: וְשׁוּשִׁילְתָּא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל מִשְׁפַּחַת הַנָּשִׂיא שֶׁלֹּא תַּהַרְגֵם שֶׁלֹּא תִּכְלֶה שׁוּלְטָנוּת בֵּית דָּוִד: וְאָסְוָתָא רוֹפְאִים תֵּן לִי מֵחֲנָךְ שֶׁיְּרַפְּאוּ אֶת רַבִּי צָדוֹק שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִבְלוֹעַ אֹכֶל לְפִי שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ מֵעָיו בְּתַעֲנִיּוֹתָיו: וְהוּא סָבַר רַבָּן יוֹחָנָן סָבַר: כּוּלֵּי הַאי לְמִשְׁבַּק לִירוּשָׁלַיִם לָא עָבֵיד לֵיהּ וְאִשְׁתְּכַח דַּאֲפִי' הַצָּלָה פּוּרְתָּא לָא עָבְדִי הִלְכָּךְ בָּעֵינָא מִנֵּיהּ הָא דְּתֶהֱוֵי הַצָּלָה פּוּרְתָּא: מַיָּא דְּפָאֲרֵי מַיִם שֶׁנִּשְׁרוּ בָּהֶם סֻבִּין: מַיָּא דְּסִיפּוּקָא סֻבִּין נַסִּין וְקֶמַח מְעוֹרָב בָּהֶן: שָׁאֲגוּ צוֹרְרֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֲדֶךָ בַּבַּיִת שֶׁאַתָּה מִתְוַעֵד בּוֹ: שָׂמוּ אוֹתֹתָם אוֹתוֹת אָמְרוּ שֶׁסִּימָנֵיהוֹן סִימָן הוּא זֶה שֶׁל מִי הוּא אִם לֹא שֶׁהָרַגְנוּ אֶת עַצְמוֹ: עַצְמוֹ כִּנּוּי כְּלַפֵּי מַעְלָה: חָסִין מִתְחַזֵּק: כְּמִין גַּרְגּוּתְנִי סַל גָּדוֹל שֶׁשּׁוֹפְכִים בּוֹ יַיִן מִגַּת לְבוֹר וְקוֹרִין קולויי"ר: וְיִשְׁתַּכְּחוּ בָעִיר אֲשֶׁר כֵּן עָשׂוּ הַגְּבוּרָה הַזֹּאת שֶׁאַתֶּם רוֹאִין: מִילֵּי דְּמִטַּמְּרָן מַטְמוֹן מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: נַחְשׁוֹל רוּחַ סְעָרָה: סִיסְרָא נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם: מַעֲלָנָא פֶּה לְהַכְנִיס מַאֲכָל: מַפְקָנָא מוֹצָא דֶּרֶךְ בֵּית הָרְעִי: אַרְזַפְתָּא קוּרְנָס: אִשְׁתִּיק אוֹתוֹ יַתּוּשׁ מִלְּנַקֵּר מִפְּנֵי קוֹל הַקֻּרְנָס: כֵּיוָן דְּדָשׁ דָּשׁ מִשֶּׁהִרְגִּיל הַיַּתּוּשׁ וְנָמַל בְּקוֹל הַקֻּרְנָס הִכִּיר בּוֹ וְלֹא הִנִּיחַ נִקּוּרוֹ: צִפּוֹר דְּרוֹר רונדיל"א: בִּנְגִידָא אוֹב:

אִי לָאו דְּמַלְכָּא אַתְּ לָא מִמַּסְרָא יְרוּשָׁלַיִם בִּידָךְ אע"ג דְּאַכַּתִּי לֹא מִמַּסְרָא בְּיָדוֹ עַל שֶׁבָּא טִיטוּס מ"מ כֵּיוָן דִּכְבָר גָּר עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ שָׁנִים וַהֲוָה כַּפְנָא הָוֵי כְּאִלּוּ כְּבָר נִמְסְרָה: וְנַעֲשָׂה נֵס וְהָיָה דָּם כו' לְהוֹדִיעַ דְּקָשֶׁה לִפְנֵי הַמָּקוֹם חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וְנִקֵּר בְּמוֹחוֹ ז' שָׁנִים לֹא נַעֲשָׂה טְרֵפָה בְּכָךְ דְּדֶרֶךְ חָטְמוֹ נִכְנַס וְלֹא נִקֵּב הַקְּרוּם וְעוֹד יֵשׁ חִלּוּק בֵּין טְרֵפוֹת דְּאָדָם לִבְהֵמָה כִּדְפָרֵשִׁית בְּפֶרֶק קַמָּא דַּעֲרוּבִין (דַּף ז.):

מסורת הש"ס

א רש"י על דברים; בראשית רבה

ב אוצר מדרשים מדרשי חסר ויתר; אוצר מדרשים מדרש עשרת מלכים

תורה אור השלם

וְנִקַּף סִבְכֵי הַיַּעַר בַּבַּרְזֶל וְהַלְּבָנוֹן בְּאַדִּיר יִפּוֹל [ישעיהו י, לד]

וְהָיָה אַדִּירוֹ מִמֶּנּוּ וּמֹשְׁלוֹ מִקִּרְבּוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ אֵלָי וגו' [ירמיהו ל, כא]

אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב וגו' [דברים ג, כה]

מֵפֵר אֹתוֹת בַּדִּים וְקֹסְמִים יְהוֹלֵל מֵשִׁיב חֲכָמִים אָחוֹר וְדַעְתָּם וגו' [ישעיהו מד, כה]

מְאוֹר־עֵינַיִם יְשַׂמַּח־לֵב שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן־עָצֶם [משלי טו, ל]

לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב גֵּהָה וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ־גָּרֶם [משלי יז, כב]

הלאה. כאשר אמר רבן יוחנן בן זכאי לאספסיינוס, המצביא וגו' [שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, בהר; שיבה לרוחק יא]

וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסָיוּ בוֹ [דברים לב, לז]

שָׁאֲגוּ צֹרְרֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֲדֶךָ שָׂמוּ אוֹתֹתָם אֹתוֹת [תהילים עד, ד]

יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי־כָמוֹךָ חֲסִין יָהּ וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ [תהילים פט, ט]

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא [שמות טו, יא]

וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבֻרִים וָבָאוּ וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהַלֵּכוּ וְיִשְׁתַּכְּחוּ וגו' [קהלת ח, י]

נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן תִּדְרְכִי נַפְשִׁי עֹז [שופטים ה, כא]

הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אֹיְבֶיהָ שָׁלוּ כִּי־יְהוָה הוֹגָהּ עַל רֹב־פְּשָׁעֶיהָ וגו' [איכה א, ה]

בְּמַאי דְּפָסִיק אַנַּפְשֵׁיהּ – כֹּל יוֹמָא מְכַנְּשֵׁי לֵיהּ לְקִיטְמֵיהּ וְדָיְינִי לֵיהּ, וְקָלוּ לֵיהּ וּמְבַדְּרוּ [לֵיהּ] אַשַּׁב יַמֵּי. אֲזַל אַסְקֵיהּ לְבִלְעָם בִּנְגִידָא, אֲמַר לֵיהּ: מַאן חֲשִׁיב בְּהָהוּא עָלְמָא? אֲמַר לֵיהּ: יִשְׂרָאֵל. מַהוּ לְאִידַּבּוֹקֵי בְּהוּ? אֲמַר לֵיהּ: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם כָּל הַיָּמִים". אֲמַר לֵיהּ: דִּינֵיהּ דְּהָהוּא גַּבְרָא בְּמַאי? אֲמַר לֵיהּ: בְּשִׁכְבַת זֶרַע רוֹתַחַת. אֲזַל אַסְקֵיהּ בִּנְגִידָא לְיֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי, אֲמַר לֵיהּ: מַאן חֲשִׁיב בְּהָהוּא עָלְמָא? אֲמַר לֵיהּ: יִשְׂרָאֵל. מַהוּ לְאִדַּבּוֹקֵי בְּהוּ? אֲמַר לֵיהּ: טוֹבָתָם דְּרוֹשׁ, רָעָתָם לֹא תִּדְרוֹשׁ, כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן כְּאִילּוּ נוֹגֵעַ בְּבָבַת עֵינוֹ. אֲמַר לֵיהּ: דִּינֵיהּ דְּהָהוּא גַּבְרָא בְּמַאי? אֲמַר לֵיהּ: בְּצוֹאָה רוֹתַחַת. דְּאָמַר מָר: כָּל הַמַּלְעִיג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים נִידּוֹן בְּצוֹאָה רוֹתַחַת. תָּא חֲזִי מָה בֵּין פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל לִנְבִיאֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל(ה) כֹּחָהּ שֶׁל בּוּשָׁה, שֶׁהֲרֵי סִיַּיע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת בַּר קַמְצָא, וְהֶחְרִיב אֶת בֵּיתוֹ, וְשָׂרַף אֶת הֵיכָלוֹ. אַתַּרְנְגוֹלָא וְאַתַּרְנְגוֹלְתָּא חֲרִיב טוּר מַלְכָּא: דַּהֲווֹ נְהִיגֵי כִּי הֲווֹ מַפְּקִי חַתְנָא וְכַלְּתָא, מַפְּקִי קַמַּיְיהוּ תַּרְנְגוֹלָא וְתַרְנְגוֹלְתָּא, כְּלוֹמַר: פְּרוּ וּרְבוּ כְּתַרְנְגוֹלִים. יוֹמָא חַד הֲוָה קָא חָלֵיף גּוּנְדָּא דְּרוֹמָאֵי, שַׁקְלִינְהוּ מִינַּיְיהוּ. נְפַלוּ עֲלַיְיהוּ מְחוֹנְהוּ. אֲתוֹ אֲמַרוּ לֵיהּ לְקֵיסָר: מְרַדוּ בָּךְ יְהוּדָאֵי! אֲתָא עֲלַיְיהוּ. הֲוָה בְּהוּ הָהוּא בַּר דָּרוֹמָא, דַּהֲוָה קָפֵיץ מִילָא וְקָטֵיל בְּהוּ. שַׁקְלֵיהּ קֵיסָר לְתָאגֵיהּ וְאוֹתְבֵיהּ אַאַרְעָא. אֲמַר: רִיבּוֹנֵיהּ דְּעָלְמָא כּוּלֵּיהּ, אִי נִיחָא לָךְ, לָא תִּמְסְרֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא – לְדִידֵיהּ וּלְמַלְכוּתֵיהּ, בִּידֵיהּ דְּחַד גַּבְרָא! אַכְשְׁלֵיהּ פּוּמֵּיהּ לְבַר דָּרוֹמָא, וַאֲמַר: "הֲלֹא אַתָּה אֱלֹהִים זְנַחְתָּנוּ וְלֹא תֵצֵא אֱלֹהִים בְּצִבְאוֹתֵינוּ". דָּוִד נָמֵי אָמַר הָכִי! דָּוִד אַתְמוֹהֵי קָא מַתְמַהּ. עָל לְבֵית הַכִּסֵּא, אֲתָא דְּרָקוֹנָא שַׁמְטֵיהּ לְכַרְכְּשֵׁיהּ וְנָח נַפְשֵׁיהּ. אֲמַר: הוֹאִיל וְאִיתְרְחִישׁ לִי נִיסָּא, הָא זִימְנָא אֶישְׁבְּקִינְהוּ. שַׁבְקִינְהוּ וַאֲזַל. אִיזְדְּקוּר וַאֲכַלוּ וּשְׁתוֹ, וְאַדְלִיקוּ שְׁרָגֵי, עַד דְּאִיתְחֲזֵי בְּלְיוֹנָא דְגוּשְׁפַּנְקָא בְּרָחוֹק מִילָא. אֲמַר: מִיחְדָּא קָא חָדוּ בִּי יְהוּדָאֵי! הֲדַר אֲתָא עֲלַיְיהוּ. אָמַר רַבִּי אַסִּי: תְּלָת מְאָה אַלְפֵי שָׁלְיפֵי סַיְיפָא עַיַּילוּ לְטוּר מַלְכָּא, וְקַטַלוּ בַּהּ תְּלָתָא יוֹמֵי וּתְלָתָא לֵילָוָתָא; וּבְהָךְ גִּיסָא הִלּוּלֵי וְחִנְגֵּי, וְלָא הֲווֹ יָדְעִי הָנֵי בְּהָנֵי. (א)"בִּלַּע ה' וְלֹא חָמַל אֵת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב" – כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלּוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא עֲיָירוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ בְּהַר הַמֶּלֶךְ. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַסִּי: שִׁשִּׁים רִבּוֹא עֲיָירוֹת הָיוּ לוֹ לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ בְּהַר הַמֶּלֶךְ, וְכָל אַחַת וְאַחַת הָיוּ בָּהּ כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, חוּץ מִשָּׁלֹשׁ שֶׁהָיוּ בָּהֶן כִּפְלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. אֵלּוּ הֵן: כְּפַר בִּישׁ, כְּפַר שִׁיחְלַיִים, כְּפַר דִּכְרַיָּא. כְּפַר בִּישׁ – דְּלָא יָהֲבִי בֵּיתָא לְאוּשְׁפִּיזָא. כְּפַר שִׁיחֲלַיִים – שֶׁהָיְתָה פַּרְנָסָתָן מִן שַׁחֲלַיִים. כְּפַר דִּכְרַיָּא – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁהָיוּ נְשׁוֹתֵיהֶן יוֹלְדוֹת זְכָרִים תְּחִלָּה, וְיוֹלְדוֹת נְקֵבָה בָּאַחֲרוֹנָה, וּפוֹסְקוֹת. (ב)אָמַר עוּלָּא: לְדִידִי חֲזֵי לִי הָהוּא אַתְרָא, וַאֲפִילּוּ שִׁיתִּין רִיבְוָותָא קָנֵי לָא מַחְזֵיק. אֲמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא לְרַבִּי חֲנִינָא: שַׁקּוֹרֵי מְשַׁקְּרִיתוּ! אֲמַר לֵיהּ: "אֶרֶץ צְבִי" כְּתִיב בַּהּ, מָה צְבִי זֶה – אֵין עוֹרוֹ מַחֲזִיק אֶת בְּשָׂרוֹ, אַף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – בִּזְמַן שֶׁיּוֹשְׁבִין עָלֶיהָ רְווּחָא, וּבִזְמַן שֶׁאֵין יוֹשְׁבִין עָלֶיהָ גְּמִדָא. רַב מְנְיוֹמֵי בַּר חִלְקִיָּה וְרַב חִלְקִיָּה בַּר טוֹבִיָּה וְרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא הֲווּ יָתְבִי גַּבֵּי הֲדָדֵי, אָמְרִי: אִי אִיכָּא דְּשָׁמִיעַ לֵיהּ מִילְּתָא מִכְּפַר סְכַנְיָא שֶׁל מִצְרַיִם, לֵימָא. פְּתַח חַד מִינַּיְיהוּ וַאֲמַר: מַעֲשֶׂה בְּאָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ שֶׁנִּשְׁבּוּ לְבֵין הַגּוֹיִם, וְהִשִּׂיאוּם זֶה לָזֶה. אָמְרָה לוֹ: "בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, אַל תִּגַּע בִּי, שֶׁאֵין לִי כְּתוּבָּה מִמְּךָ", וְלֹא נָגַע בָּהּ עַד יוֹם מוֹתוֹ. וּכְשֶׁמֵּת, אָמְרָה לָהֶן: סִיפְדוּ לָזֶה, שֶׁפִּטְפֵּט בְּיִצְרוֹ יוֹתֵר מִיּוֹסֵף; דְּאִילּוּ בְּיוֹסֵף לָא הֲוָה אֶלָּא חֲדָא שַׁעְתָּא, וְהַאי כֹּל יוֹמָא וְיוֹמָא. וְאִילּוּ יוֹסֵף לָאו בַּחֲדָא מִטָּה, וְהַאי בַּחֲדָא מִטָּה. וְאִילּוּ יוֹסֵף לָאו אִשְׁתּוֹ, וְהָא אִשְׁתּוֹ. פְּתַח אִידַּךְ וַאֲמַר: מַעֲשֶׂה וְעָמְדוּ אַרְבָּעִים מוֹדְיוֹת בְּדִינָר; נֶחְסַר הַשַּׁעַר מוֹדְיָא אַחַת, וּבָדְקוּ, וּמָצְאוּ אָב וּבְנוֹ שֶׁבָּאוּ עַל נַעֲרָה מְאוֹרָסָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וֶהֱבִיאוּם לְבֵית דִּין וּסְקָלוּם, וְחָזַר הַשַּׁעַר לִמְקוֹמוֹ. פְּתַח אִידַּךְ וַאֲמַר: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּאִשְׁתּוֹ לְגָרְשָׁהּ, וְהָיְתָה כְּתוּבָּתָהּ מְרוּבָּה. מָה עָשָׂה? הָלַךְ וְזִימֵּן אֶת שׁוֹשְׁבִינָיו וְהֶאֱכִילָן וְהִשְׁקָן, שִׁיכְּרָן וְהִשְׁכִּיבָן עַל מִיטָּה אַחַת, וְהֵבִיא לוֹבֶן בֵּיצָה וְהִטִּיל בֵּינֵיהֶן, וְהֶעֱמִיד לָהֶן עֵדִים, וּבָא לְבֵית דִּין. הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד מִתַּלְמִידֵי שַׁמַּאי הַזָּקֵן, וּבָבָא בֶּן בּוּטָא שְׁמוֹ. אָמַר לָהֶן, כָּךְ מְקוּבְּלַנִי מִשַּׁמַּאי הַזָּקֵן: לוֹבֶן בֵּיצָה סוֹלֵד מִן הָאוּר, וְשִׁכְבַת זֶרַע דּוֹהָה מִן הָאוּר. בָּדְקוּ וּמָצְאוּ כִּדְבָרָיו, וֶהֱבִיאוּהוּ לְבֵית דִּין וְהִלְקוּהוּ, וְהִגְבּוּהוּ כְּתוּבָּתָהּ מִמֶּנּוּ. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: וּמֵאַחַר דַּהֲווֹ צַדִּיקִים כּוּלֵּי הַאי, מַאי טַעְמָא אִיעֲנוּשׁ? אֲמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם דְּלָא אִיאַבּוּל עַל יְרוּשָׁלַיִם, דִּכְתִיב: "שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אוֹהֲבֶיהָ, שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ". אַשָּׁקָא דְרִיסְפַּק חֲרִיב בֵּיתֵּר: דַּהֲווֹ נְהִיגֵי כִּי הֲוָה מִתְיְלִיד יָנוּקָא – שָׁתְלִי אַרְזָא, יָנוּקְתָּא – שָׁתְלִי תּוּרְנִיתָא; וְכִי הֲווֹ מִינַּסְבִי, קָיְיצִי לְהוּ וְעָבְדִי גְּנָנָא. יוֹמָא חַד הֲוָה קָא חָלְפָא בְּרַתֵּיהּ דְּקֵיסָר, אִתְּבַר שָׁקָא דְּרִיסְפַּק. קַצּוּ אַרְזָא וְעַיִּילוּ לַהּ. אֲתוֹ נְפוּל עֲלַיְיהוּ מְחוֹנְהוּ. אֲתוֹ אֲמַרוּ לֵיהּ לְקֵיסָר: מְרַדוּ בָּךְ יְהוּדָאֵי! אֲתָא עֲלַיְיהוּ. "גָּדַע בָּחֳרִי אַף כֹּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל" – אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלּוּ שְׁמוֹנִים [אֶלֶף] קַרְנֵי מִלְחָמָה שֶׁנִּכְנְסוּ לִכְרַךְ בֵּיתֵּר בְּשָׁעָה שֶׁלְּכָדוּהָ, וְהָרְגוּ בָּהּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וָטַף, עַד שֶׁהָלַךְ דָּמָן וְנָפַל לַיָּם הַגָּדוֹל. שֶׁמָּא תֹּאמַר קְרוֹבָה הָיְתָה? רְחוֹקָה הָיְתָה מִיל. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: שְׁנֵי נְחָלִים יֵשׁ בְּבִקְעַת יָדַיִם, אֶחָד מוֹשֵׁךְ אֵילָךְ, וְאֶחָד מוֹשֵׁךְ אֵילָךְ, וְשִׁיעֲרוּ חֲכָמִים שְׁנֵי חֲלָקִים מַיִם וְאֶחָד דָּם. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: שֶׁבַע שָׁנִים בָּצְרוּ גּוֹיִם אֶת כַּרְמֵיהֶן מִדָּמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּלֹא זֶבֶל.

אָמַר

בְּמַאי דְּפָסַק אַנַּפְשֵׁיהּ מִקְּנֵי וּבְלוּרֵי קַטְמָא: בְּשִׁכְבַת זֶרַע רוֹתַחַת מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה שֶׁבַּעֲצָתוֹ הִתְחִיל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב: דְּאָמַר מַר בְּעֵירוּבִין (דַּף כא:) וְיָלֵיף לָהּ מִוְּלַהַג הַרְבֵּה יְגִיעַת בָּשָׂר הַמַּלְעִיג הַרְבֵּה נִדּוֹן בִּיגִיעַת בָּשָׂר וּקְרָא בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים כְּתִיב וְיוֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר מִדִּבְרֵי תוֹרָה: נְבִיאֵי הָאוּמוֹת עוֹבְדֵי ע"ז בִּלְעָם שֶׁהַשְּׁכִינָה נִגְלֵית עָלָיו וְהִרְשִׁיעַ לְדַבֵּר: טוּר מַלְכָּא מְדִינָה שֶׁשְּׁמָהּ הַר הַמֶּלֶךְ: נָפְלוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה הַיְּהוּדִים עֲלַיְיהוּ לְרוֹמָאֵי וּמְחוֹנְהוּ: גּוּנְדָּא גְּדוּד: הֲוָה בְּהוּ בַּיְּהוּדִים: אִיזְדְּקוּר נִשְׂמַח: עַל דְּאִתְחֲזֵי לִבְנֵי הַחַיִל: בִּלְיוֹנָא דְּגֻשְׁפַּנְקָא מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ צוּרָה בְּטַבַּעְתּוֹ הָיָה מַכִּירָהּ רָחוֹק מִיל מִן הָעִיר לְמַרְאֵה הַנֵּרוֹת: שַׁחֲלַיִם מִין מַאֲכָל הוּא בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף כט.): הַהוּא אַתְרָא הַר הַמֶּלֶךְ: מְשַׁקְּרִיתוּ דְּאָמְרִיתוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא עֲיָרוֹת הָיוּ בְּהַר הַמֶּלֶךְ וְהוּא אֵינוֹ מַחֲזִיק אֲפִילּוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא קָנִים: גַּמְדָּא לטריו"ש בְּלַעַ"ז כְּמוֹ גּוֹמֶד מְסָאנֵי (פְּסָחִים דַּף קיא.): אֵין עוֹרוֹ מַחֲזִיק בְּשָׂרוֹ מִשֶּׁהֻפְשַׁט הוּא כָּווּץ וְאֵין יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְכַסּוֹתוֹ בּוֹ: דְּשָׁמִיעַ לֵיהּ מַה מַּעֲשֵׂיהֶם אִם צַדִּיקִים אִם רְשָׁעִים: בְּאָרוּס וַאֲרוּסָתוֹ מֵאוֹתָהּ הָעִיר: שֶׁפִּטְפֵּט זִיזֵל בְּיִצְרוֹ וְלֹא חָשְׁבוּ אֶלָּא נִתְגַּבֵּר עָלָיו: וְחָסֵר הַשַּׁעַר נִתְיַקֵּר הַתְּבוּאָה: לֹבֶן בֵּיצָה שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְשִׁכְבַת זֶרַע לְהוֹצִיא קוֹל שֶׁבָּאוּ עַל אִשְׁתּוֹ: סוֹלֵד ליטריי"ש מִתְיַבֵּשׁ וּמַגְלִיד: שִׁכְבַת זֶרַע דּוֹהֶה מִן הָאוּר נִכְנָס וְנִבְלָע בַּבֶּגֶד וְאֵינוֹ מַגְלִיד: תּוּרְנִיתָא פי"ן: גְּנָנָא חֻפָּה: קַרְנֵי מִלְחָמָה רָאשֵׁי גְּיָסוֹת תּוֹקְעֵי קֶרֶן וּמִתְאַסְּפִים עֲלֵיהֶם בְּנֵי חֵילָם: וְשֶׁמָּא תֹּאמַר קְרוֹבָה הָיְתָה לַיָּם: בְּבִקְעַת יָדַיִם שֵׁם מָקוֹם: וְאֶחָד דָּם מֵהֲרוּגֵי בֵּיתָר:

מסורת הש"ס

א איכה רבה

ב כתובות קיב.

תורה אור השלם

[דברים כג, ז]

[זכריה ב, יב]

[תהילים ס, יב]

[איכה ב, ב]

[ירמיהו ג, יט]

[דניאל יא]

[בראשית לט]

[ישעיהו סו, י]

[איכה ב, ג]

זֶה אַדְרִיָּנוּס קֵיסָר שֶׁהָרַג בַּאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּא וְהָא דְּאָמְרִי' בְּהֶחָלִיל (סֻכָּה נא:) דַּאֲלֶכְּסַנְדְּרוֹס מוּקְלוֹן הֲרָגָם וְהֶחֱרִיבָהּ שֶׁמָּא פְּעָמִים נִתְיַשְּׁבָה: קָפְצוּ כֻּלָּן וְנָפְלוּ לְתוֹךְ הַיָּם וְהָא דְּאָמַר בְּמַס' ע"ז (דַּף יח.) מוּטָב שֶׁיִּטְּלֶנָּה מִי שֶׁנְּתָנָהּ וְאַל יְחַבֵּל בְּעַצְמוֹ הָכָא יְרֵאִים הָיוּ מִיסּוּרִין כִּדְאָמְרִינַן (כְּתֻבּוֹת דַּף לג:) אִלְמָלֵי נַגְדּוּהּ לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה פָּלְחוּ לְצַלְמָא וְעוֹד לע"כ הָיוּ מְעַנִּין אוֹתָן וְלֹא הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתָן: אַתְיוּהוּ לְקַמֵּהּ שִׁבְעָה קְרָאֵי מַיְיתֵי וּבַשְּׁבִיעִי לָא מַיְיתֵי וּבַמִּדְרָשׁ אָמַר דְּקַמָּא אָמַר אָנֹכִי וְהַשֵּׁנִי לֹא יִהְיֶה לְךָ:

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה, סָח לִי זָקֵן אֶחָד מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: בְּבִקְעָה זוֹ הָרַג נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים מָאתַיִם וְאַחַת עֶשְׂרֵה רִבּוֹא, וּבִירוּשָׁלַיִם הָרַג תִּשְׁעִים וְאַרְבַּע רִבּוֹא עַל אֶבֶן אַחַת, עַד שֶׁהָלַךְ דָּמָן וְנָגַע בְּדָמוֹ שֶׁל זְכַרְיָה, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "וְדָמִים בְּדָמִים נָגָעוּ". (א)אַשְׁכְּחֵיהּ לִדְמֵיהּ דִּזְכַרְיָה דַּהֲוָה קָא מִרְתַח וְסָלֵיק, אֲמַר: מַאי הַאי? אֲמַרוּ לֵיהּ: דַּם זְבָחִים דְּאִשְׁתְּפוּךְ. אַיְיתִי דְּמֵי וְלָא אִידְּמוֹ. (ב)אֲמַר לְהוּ: אִי אָמְרִיתוּ לִי – מוּטָב, וְאִי לָאו – מְסָרֵיקְנָא לְבִשְׂרַיְיכוּ בְּמַסְרְקֵי דְּפַרְזְלֵי. אָמְרִי לֵיהּ: מַאי נֵימָא לָךְ? נְבִיָּיא הֲוָה בַּן דַּהֲוָה קָא מוֹכַח לַן בְּמִילֵּי דִּשְׁמַיָּא, קַמְינַן עִילָּוֵיהּ וְקַטְלִינַן לֵיהּ, וְהָא כַּמָּה שְׁנִין דְּלָא קָא נָיֵיח דְּמֵיהּ. (ג)אֲמַר לְהוּ: אֲנָא מְפַיֵּיסְנָא לֵיהּ. אַיְיתִי סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה וְסַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה קְטַל עִילָּוֵיהּ, וְלָא נָח. בַּחוּרִים וּבְתוּלוֹת קְטַל עִילָּוֵיהּ, וְלָא נָח. אַיְיתִי תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן קְטַל עִילָּוֵיהּ, וְלָא נָח. אֲמַר לֵיהּ: זְכַרְיָה, זְכַרְיָה, טוֹבִים שֶׁבָּהֶן אִיבַּדְתִּים, נִיחָא לָךְ דְּאַבְדִינְהוּ לְכוּלְּהוּ? כְּדַאֲמַר לֵיהּ הָכִי, נָח. בְּהַהִיא שַׁעְתָּא הַרְהַר תְּשׁוּבָה בְּדַעְתֵּיהּ, אֲמַר: וּמָה אִם עַל נֶפֶשׁ אַחַת, כָּךְ; הָהוּא גַּבְרָא דְּקָטַל כָּל הָנֵי נִשְׁמָתָא – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! עֲרַק, אֲזַל שַׁדַּר שְׁטַר פַּרְטְתָא בְּבֵיתֵיהּ, וְאִגַּיַּיר. (ד)תָּנָא: נַעֲמָן גֵּר תּוֹשָׁב הָיָה; נְבוּזַרְאֲדָן גֵּר צֶדֶק הָיָה; מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁל הָמָן לָמְדוּ תּוֹרָה בִּבְנֵי בְרַק; מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁל סִיסְרָא לִמְּדוּ תִּינוֹקוֹת בִּירוּשָׁלַיִם; מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁל סַנְחֵרִיב לִמְּדוּ תּוֹרָה בָּרַבִּים – מַאן אִינּוּן? שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן. הַיְינוּ דִּכְתִיב: "נָתַתִּי אֶת דָּמָהּ עַל צְחִיחַ סָלַע לְבִלְתִּי הִכָּסוֹת". "הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו" – "הַקּוֹל", זֶה אַדְרִיָּינוּס קֵיסָר, שֶׁהָרַג בַּאֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם שִׁשִּׁים רִבּוֹא עַל שִׁשִּׁים רִבּוֹא, כִּפְלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. "קוֹל יַעֲקֹב" – זֶה אַסְפַּסְיָינוּס קֵיסָר, שֶׁהָרַג בִּכְרַךְ בֵּיתֵּר אַרְבַּע מֵאוֹת רִבּוֹא, וְאָמְרֵי לַהּ: אַרְבַּעַת אֲלָפִים רִבּוֹא. "וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו" – זוֹ מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, שֶׁהֶחְרִיבָה אֶת בָּתֵּינוּ, וְשָׂרְפָה אֶת הֵיכָלֵנוּ, וְהִגְלְתָנוּ מֵאַרְצֵנוּ. דָּבָר אַחֵר: "הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב" – אֵין לְךָ תְּפִלָּה שֶׁמּוֹעֶלֶת, שֶׁאֵין בָּהּ מִזַּרְעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. "וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו" – אֵין לְךָ מִלְחָמָה שֶׁנּוֹצַחַת, שֶׁאֵין בָּהּ מִזַּרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו. (ה)וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: "בְּשׁוֹט לָשׁוֹן תֵּחָבֵא" – בְּחִירְחוּרֵי לָשׁוֹן תֵּחָבֵא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב: "עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל, שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ בְּזָכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן"? מְלַמֵּד שֶׁהֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד חוּרְבַּן בַּיִת רִאשׁוֹן וְחוּרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי. חוּרְבַּן בַּיִת רִאשׁוֹן – שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ". בַּיִת שֵׁנִי – דִּכְתִיב: "זְכוֹר ה' לִבְנֵי אֱדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלָיִם, הָאוֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ". (ו)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְאִיתֵּימָא רַבִּי אַמֵּי, וְאָמְרֵי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: מַעֲשֶׂה בְּאַרְבַּע מֵאוֹת יְלָדִים וִילָדוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ לְקָלוֹן, הִרְגִּישׁוּ בְּעַצְמָן לְמָה הֵן מִתְבַּקְּשִׁים, אָמְרוּ: אִם אָנוּ טוֹבְעִין בַּיָּם – אָנוּ בָּאִין לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא? דָּרַשׁ לָהֶן הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן: "אָמַר ה' מִבָּשָׁן אָשִׁיב, אָשִׁיב מִמְּצוּלוֹת יָם" – "מִבָּשָׁן אָשִׁיב", מִבֵּין שִׁינֵּי אַרְיֵה; "אָשִׁיב מִמְּצוּלוֹת יָם", אֵלּוּ שֶׁטּוֹבְעִין בַּיָּם. כֵּיוָן שֶׁשָּׁמְעוּ יְלָדוֹת כָּךְ, קָפְצוּ כּוּלָּן וְנָפְלוּ לְתוֹךְ הַיָּם. נָשְׂאוּ יְלָדִים קַל וָחוֹמֶר בְּעַצְמָן, וְאָמְרוּ: מָה הַלָּלוּ, שֶׁדַּרְכָּן לְכָךְ – כָּךְ; אָנוּ, שֶׁאֵין דַּרְכֵּנוּ לְכָךְ – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אַף הֵם קָפְצוּ לְתוֹךְ הַיָּם. וַעֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: "כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָל הַיּוֹם, נֶחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה". וְרַב יְהוּדָה אָמַר: זוֹ אִשָּׁה וְשִׁבְעָה בָּנֶיהָ – אַתְיוּהּ לְקַמָּא לְקַמֵּיהּ דְּקֵיסָר, אֲמַרוּ לֵיהּ: פְּלַח לַעֲבוֹדָה זָרָה! אֲמַר לְהוּ, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ". אַפְּקוּהּ וְקַטְלוּהּ. אַתְיוּהּ לְאִידַּךְ לְקַמֵּיהּ דְּקֵיסָר, אֲמַרוּ לֵיהּ: פְּלַח לַעֲבוֹדָה זָרָה! אֲמַר לְהוּ, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי". אַפְּקוּהּ וְקַטְלוּהּ. אַתְיוּהּ לְאִידַּךְ, אֲמַרוּ לֵיהּ: פְּלַח לַעֲבוֹדָה זָרָה! אֲמַר לְהוּ, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "זוֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם". אַפְּקוּהּ וְקַטְלוּהּ. אַתְיוּהּ לְאִידַּךְ, אֲמַרוּ לֵיהּ: פְּלַח לַעֲבוֹדָה זָרָה! אֲמַר לְהוּ, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר". אַפְּקוּהּ וְקַטְלוּהּ. אַתְיוּהּ לְאִידַּךְ, אֲמַרוּ לֵיהּ: פְּלַח לַעֲבוֹדָה זָרָה! אֲמַר לְהוּ, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". אַפְּקוּהּ וְקַטְלוּהּ. (ז)אַתְיוּהּ לְאִידַּךְ, אֲמַרוּ לֵיהּ: פְּלַח לַעֲבוֹדָה זָרָה! אֲמַר לְהוּ, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת, אֵין עוֹד". אַפְּקוּהּ וְקַטְלוּהּ. (ח)אַתְיוּהּ לְאִידַּךְ, אֲמַרוּ לֵיהּ: פְּלַח לַעֲבוֹדָה זָרָה! אֲמַר לְהוּ, כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ וְגוֹ' וַה' הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם", כְּבָר נִשְׁבַּעְנוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵין אָנוּ מַעֲבִירִין אוֹתוֹ בְּאֵל אַחֵר, וְאַף הוּא נִשְׁבַּע לָנוּ שֶׁאֵין מַעֲבִיר אוֹתָנוּ בְּאוּמָּה אַחֶרֶת. (ט)אֲמַר לֵיהּ קֵיסָר: אֶישְׁדֵּי לָךְ גּוּשְׁפַּנְקָא וּגְחֵין וְשַׁקְלֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלֵימְרוּ: קַבֵּיל עֲלֵיהּ הַרְמָנָא דְּמַלְכָּא. אֲמַר לֵיהּ: חֲבָל עֲלָךְ קֵיסָר, חֲבָל עֲלָךְ קֵיסָר; עַל כְּבוֹד עַצְמְךָ כָּךְ, עַל כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! (י)אַפְּקוּהּ לְמִיקְטְלֵיהּ, אֲמַרָה לְהוּ אִימֵּיהּ: יַהֲבוּהּ נִיהֲלִי וְאֶינַשְּׁקֵיהּ פּוּרְתָּא. אָמְרָה לוֹ: בָּנַיי, לְכוּ וְאִמְרוּ לְאַבְרָהָם אֲבִיכֶם: אַתָּה עָקַדְתָּ מִזְבֵּחַ אֶחָד וַאֲנִי עָקַדְתִּי שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת! אַף הִיא עָלְתָה לַגַּג וְנָפְלָה וּמֵתָה. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: "אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: זוֹ מִילָה שֶׁנִּיתְּנָה בַּשְּׁמִינִי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמַּרְאִין הִלְכוֹת שְׁחִיטָה בְּעַצְמָן, דְּאָמַר רָבָא: כֹּל מִילֵּי לֵיחְזֵי אִינִישׁ בְּנַפְשֵׁיהּ, בַּר מִשְּׁחִיטָה וְדָבָר אַחֵר. (יא)רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמְּמִיתִין עַצְמָן עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, כִּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ – דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל וְגוֹ'". אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַרְבָּעִים סְאָה

קְצוּצֵי

שֶׁל זְכַרְיָה בֶּן יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן שֶׁהֲרָגוּהוּ שָׂרֵי יְהוּדָה בְּמִצְוַת יוֹאָשׁ כְּשֶׁהִשְׁתַּחֲווּ לוֹ לְיוֹאָשׁ וַעֲשָׂאוּהוּ אֱלוֹהַּ וַהֲרָגוּהוּ בָּעֲזָרָה (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כ"ד:י"ז): שְׁטַר פַּרְטְתָא שְׁטַר צַוָּאָה שֶׁפֵּירֵשׁ מַה תְּהֵא עַל נְכָסָיו: גֵּר תּוֹשָׁב הָיָה שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אֶלָּא מִצְוַת אֶלָּא ע"ז שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֹא יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ וְגוֹ' (מְלָכִים ב ה':י"ז): הַיְנוּ דִּכְתִיב אַדְּמֵהּ דִּזְכַרְיָה: עַל צְחִיחַ סֶלַע עַל חֶלְקַת אֶבֶן חֲלָקָה שֶׁלֹּא יִבָּלַע בָּאָרֶץ כָּךְ הָיָה דָּמוֹ שֶׁל זְכַרְיָה עַל הָרִצְפָּה וְלֹא נִבְלַע: צְחִיחַ שְׁעִיעוּת כְּתַרְגּוּמוֹ: הַקֹּל קוֹל צְוָחָה וּבְכִי עוֹלָה מִיַּעֲקֹב רָאָה יִצְחָק בִּנְבוּאָה מַכָּה זוֹ שֶׁל בֵּיתָר: וְהַיְנוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָא דְּאָמְרִינַן לְעֵיל שֶׁעַל יְדֵי לָשׁוֹן הָרַע חָרַב הַבַּיִת וְנֶהֶרְגוּ כַּמָּה רְבָבוֹת: בְּחַרְחוּרֵי לָשׁוֹן בִּמְרִיבַת לָשׁוֹן כְּמוֹ אַל תִּתְחַר (תְּהִלִּים לז): שׁוֹט לָשׁוֹן שֵׁבֶט מַכָּה: לְקָלוֹן יְלָדִים לְמִשְׁכַּב זָכוּר וִילָדוֹת לְפִלַּגְשִׁים: בָּשָׁן בֵּין שֵׁן נוֹטָרִיקוֹן: שֶׁדַּרְכָּן לְכָךְ לְתַשְׁמִישׁ וְאֵין קְלוֹנָן מְרֻבֶּה כִּקְלוֹן שֶׁלָּנוּ: זוֹ אִשָּׁה הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם: הֶאֱמַרְתָּ יִחַדְתָּ: גּוּשְׁפַּנְקָא חוֹתָמֵי שֶׁצּוּרָתִי טְבוּעָה בּוֹ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נִרְאֶה מִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ: הַרְמָנָא דְּמַלְכָּא שׁוּלְטָנוּת הַמֶּלֶךְ קִבֵּל עָלָיו לַעֲשׂוֹת: זוֹ מִילָה הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם דִּזְמַנִּין דְּמָיֵית: בַּר מִשְּׁחִיטָה שֶׁמָּא יִתְחַבֵּנוּ בִּגְרוֹנוֹ: דָּבָר אַחֵר צָרַעַת וּמַרְאוֹת נְגָעִים מִפְּנֵי שֶׁמְּסֻכָּן לִקְפֹּץ עָלָיו:

מסורת הש"ס

א סנהדרין צו:; איכה רבה
ב איכה רבה פתיחתא כג
ג קוהלת רבה
ד סנהדרין צו:
ה פסיקתא רבתי; איכה רבה
ו איכה רבה
ז תנא דבי אליהו רבה
ח אוצר מדרשים מדרש עשרת הדברות
ט סנהדרין פט.
י תנא דבי אליהו רבה
יא ברכות סג:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה גר תושב היה. עיין ע"ז דף סה ע"ב:

תורה אור השלם

[הושע ד, ב]
[דברי הימים ב כד, כ-כב]
[מלכים ב ה]
[יחזקאל כד, ח]
[בראשית כז, כב]
[איוב ה, כא]
[תהילים קלז, א]
[תהילים קלז, ז]
[תהילים סח, כג]
[תהילים מד, כג]
[שמות כ, ב]
[פירושי רד"צ הופמן על שמות כ:א, יב]
[שמות כב, יט]
[שמות כ, ג]
[שמות לד, יד]
[דברים ו, ד]
[דברים ד, לט]
[דברים כו, יז]
[תהילים קיג, ט]
[במדבר יט, יד]

(א)קְצוּצֵי תְּפִילִּין נִמְצְאוּ בְּרָאשֵׁי הֲרוּגֵי בֵּיתֵּר. רַבִּי יַנַּאי בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: שָׁלֹשׁ קוּפּוֹת שֶׁל אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים סְאָה. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: אַרְבָּעִים קוּפּוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ סְאִין. וְלָא פְּלִיגִי: הָא דְּרֵישָׁא, הָא דִּדְרָעָא. אָמַר רַבִּי אַסִּי: אַרְבָּעָה קַבִּין מוֹחַ נִמְצְאוּ עַל אֶבֶן אַחַת. עוּלָּא אָמַר: תִּשְׁעַת קַבִּין. אָמַר רַב כָּהֲנָא וְאִיתֵימָא שֵׁילָא בַּר מָרִי: מַאי קְרָאָה? "בַּת בָּבֶל הַשְּׁדוּדָה, אַשְׁרֵי שֶׁיְשַׁלֶּם לָךְ וְגוֹ', אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחֵז וְנִפֵּץ אֶת עוֹלָלַיִךְ אֶל הַסָּלַע". "בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְסוּלָּאִים בַּפָּז" – מַאי "מְסוּלָּאִים בַּפָּז"? אִילֵימָא דַּהֲווֹ מְחַפּוּ בְּפִיזָא, וְהָאָמְרִי דְּבֵי רַבִּי שֵׁילָא: תַּרְתֵּי מַתְקָלֵי אִיסְתֵּירֵי פִּיזָא נְחוּת בְּעָלְמָא – חֲדָא בְּרוֹמִי, וַחֲדָא בְּכוּלֵּי עָלְמָא! אֶלָּא שֶׁהָיוּ מְגַנִּין אֶת הַפָּז בְּיוֹפְיָין. מֵעִיקָּרָא, חֲשִׁיבֵי דְּרוֹמָאֵי הֲווֹ נָקְטִי בִּלְיוֹנָא דְּגוּשְׁפַּנְקָא, וּמְשַׁמְּשִׁי עַרְסַיְיהוּ; מִכָּאן וְאֵילָךְ, מַיְיתוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָסְרִי בְּכַרְעֵי דְּפוּרְיַיהוּ, וּמְשַׁמְּשִׁי. אֲמַר לֵיהּ חַד לְחַבְרֵיהּ: הָא, הֵיכָא כְּתִיבָא? אֲמַר לֵיהּ: "גַּם כָּל חֳלִי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת". אֲמַר: כַּמָּה מְרַחִיקְנָא מְדוּכְתָּא פְּלָן? אֲמַר לֵיהּ: אִינְגֵּד פּוּסְתָּא וּפַלְגָּא. אֲמַר לֵיהּ: אִי מְטַאי לְגַבֵּיהּ לָא אִיצְטְרִיכִי לָךְ. (ב)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מַאי דִּכְתִיב: "עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי"? אַרְבַּע מֵאוֹת בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת הָיוּ בִּכְרַךְ בֵּיתֵּר, וּבְכָל אַחַת וְאַחַת הָיוּ בָּהּ אַרְבַּע מֵאוֹת מְלַמְּדֵי תִינוֹקוֹת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיוּ לְפָנָיו אַרְבַּע מֵאוֹת תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, וּכְשֶׁהָיָה אוֹיֵב נִכְנָס לְשָׁם הָיוּ דּוֹקְרִין אוֹתָן בְּחוֹטְרֵיהֶן. וּכְשֶׁגָּבַר אוֹיֵב וּלְכָדוּם, כְּרָכוּם בְּסִפְרֵיהֶם וְהִצִּיתוּם בָּאֵשׁ. (ג)תָּנוּ רַבָּנַן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה שֶׁהָלַךְ לִכְרַךְ גָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, אָמְרוּ לוֹ: תִּינוֹק אֶחָד יֵשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, יְפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רוֹאִי וּקְווּצוֹתָיו סְדוּרוֹת לוֹ תַּלְתַּלִּים. הָלַךְ וְעָמַד עַל פֶּתַח בֵּית הָאֲסוּרִים, אָמַר: "מִי נָתַן לִמְשִׁסָּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבוֹזְזִים"? עָנָה אוֹתוֹ תִּינוֹק וְאָמַר: "הֲלֹא ה' זוּ חָטָאנוּ לוֹ וְלֹא אָבוּ בִדְרָכָיו הָלוֹךְ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ". אָמַר: מוּבְטְחַנִי בּוֹ שֶׁמּוֹרֶה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל, הָעֲבוֹדָה! שֶׁאֵינִי זָז מִכָּאן עַד שֶׁאֶפְדֶּנּוּ בְּכָל מָמוֹן שֶׁפּוֹסְקִין עָלָיו. אָמְרוּ: לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁפְּדָאוֹ בְּמָמוֹן הַרְבֵּה, וְלֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִין עַד שֶׁהוֹרָה הוֹרָאָה בְּיִשְׂרָאֵל. וּמַנּוּ? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בִּבְנוֹ וּבְבִתּוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע שֶׁנִּשְׁבּוּ לִשְׁנֵי אֲדוֹנִים. לְיָמִים נִזְדַּוְּוגוּ שְׁנֵיהֶם בְּמָקוֹם אֶחָד, זֶה אוֹמֵר: יֵשׁ לִי עֶבֶד שֶׁאֵין כְּיוֹפְיוֹ בְּכָל הָעוֹלָם, וְזֶה אוֹמֵר: יֵשׁ לִי שִׁפְחָה שֶׁאֵין בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּיוֹפְיָהּ. אָמְרוּ: בּוֹא וְנַשִּׂיאֵם זֶה לָזֶה, וְנַחֲלֵק בַּוְּולָדוֹת. הִכְנִיסוּם לְחֶדֶר. זֶה יָשַׁב בְּקֶרֶן זָוִית זֶה, וְזוֹ יָשְׁבָה בְּקֶרֶן זָוִית זֶה, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי, כֹּהֵן בֶּן כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, אֶשָּׂא שִׁפְחָה?! וְזֹאת אוֹמֶרֶת: אֲנִי, כֹּהֶנֶת בַּת כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, אֶנָּשֵׂא לְעֶבֶד?! וּבָכוּ כָּל הַלַּיְלָה. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, הִכִּירוּ זֶה אֶת זֶה, וְנָפְלוּ זֶה עַל זֶה וְגָעוּ בִּבְכִיָּה עַד שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתָן. וַעֲלֵיהֶן קוֹנֵן יִרְמְיָה: "עַל אֵלֶּה אֲנִי בוֹכִיָּה, עֵינִי עֵינִי יוֹרְדָה מַּיִם". אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת, וְצָפְנַת בַּת פְּנִיאֵל שְׁמָהּ; "צָפְנַת" – שֶׁהַכֹּל צוֹפִין בְּיוֹפְיָהּ, "בַּת פְּנִיאֵל" – בִּתּוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁשִּׁימֵּשׁ לִפְנַי וְלִפְנִים; שֶׁנִּתְעַלֵּל בָּהּ שַׁבַּאי כָּל הַלַּיְלָה. לְמָחָר הִלְבִּישָׁהּ שִׁבְעָה חֲלוּקִים, וְהוֹצִיאָהּ לְמוֹכְרָהּ. בָּא אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְכוֹעָר בְּיוֹתֵר, אָמַר לוֹ: הַרְאֵנִי אֶת יוֹפְיָהּ. אָמַר לוֹ: רֵיקָא! אִם אַתָּה רוֹצֶה לִיקַּח – קַח, שֶׁאֵין כְּיוֹפְיָהּ בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ. אָמַר לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן. הִפְשִׁיטָהּ שִׁשָּׁה חֲלוּקִים, וּשְׁבִיעִי קְרָעַתּוּ וְנִתְפַּלְּשָׁה בָּאֵפֶר, אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם עָלֵינוּ לֹא חַסְתָּ, עַל קְדוּשַּׁת שִׁמְךָ (הַגִּבּוֹר) [הַגָּדוֹל] לָמָּה לֹא תָחוּס. וְעָלֶיהָ קוֹנֵן יִרְמְיָה: "בַּת עַמִּי חִגְרִי שָׂק וְהִתְפַּלְּשִׁי בָאֵפֶר, אֵבֶל יָחִיד עֲשִׂי לָךְ מִסְפַּד תַּמְרוּרִים, כִּי פִתְאוֹם יָבֹא הַשּׁוֹדֵד עָלֵינוּ" – "עָלַיִךְ" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "עָלֵינוּ"; כִּבְיָכוֹל, עָלַי וְעָלַיִךְ בָּא שׁוֹדֵד. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב: "וְעָשְׁקוּ גֶּבֶר וּבֵיתוֹ וְאִישׁ וְנַחֲלָתוֹ"? מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּאֵשֶׁת רַבּוֹ, וְשׁוּלְיָא דְנַגָּרֵי הֲוָה. פַּעַם אַחַת הוּצְרַךְ (רַבּוֹ) לִלְווֹת, אָמַר לוֹ: שַׁגֵּר אִשְׁתְּךָ אֶצְלִי וְאַלְוֶנָּה. שִׁיגֵּר אִשְׁתּוֹ אֶצְלוֹ, שָׁהָה עִמָּהּ שְׁלֹשָׁה יָמִים. קָדַם וּבָא אֶצְלוֹ, אָמַר לוֹ: אִשְׁתִּי שֶׁשִּׁיגַּרְתִּי לְךָ הֵיכָן הִיא? אָמַר לוֹ: אֲנִי פְּטַרְתִּיהָ לְאַלְתַּר, וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהַתִּינוֹקוֹת נִתְעַלְּלוּ בָהּ בַּדֶּרֶךְ. אָמַר לוֹ: מָה אֶעֱשֶׂה? אָמַר לוֹ: אִם אַתָּה שׁוֹמֵעַ לַעֲצָתִי, גָּרְשָׁהּ. אָמַר לוֹ: כְּתוּבָּתָהּ מְרוּבָּה. אָמַר לוֹ: אֲנִי אַלְוְוךָ וְתֵן לָהּ כְּתוּבָּתָהּ. עָמַד זֶה וְגֵרְשָׁהּ, הָלַךְ הוּא וּנְשָׂאָהּ. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ לְפוֹרְעוֹ, אָמַר לוֹ: בֹּא וַעֲשֵׂה עִמִּי בְּחוֹבְךָ. וְהָיוּ הֵם יוֹשְׁבִים וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִין, וְהוּא הָיָה עוֹמֵד וּמַשְׁקֶה עֲלֵיהֶן, וְהָיוּ דְּמָעוֹת נוֹשְׁרוֹת מֵעֵינָיו וְנוֹפְלוֹת בְּכוֹסֵיהֶן. וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה נִתְחַתֵּם גְּזַר דִּין. וְאָמְרִי לַהּ: עַל שְׁתֵּי פְּתִילוֹת בְּנֵר אֶחָד. אב(ד)לָקַח מִן הַסִּיקָרִיקוֹן וְכוּ': אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דְּאָמַר לוֹ: "לֵךְ, חֲזֵק וּקְנֵי", אֲבָל בִּשְׁטָר – קָנָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אַף בִּשְׁטָר נָמֵי לֹא קָנָה, עַד שֶׁיִּכְתּוֹב לוֹ אַחְרָיוּת.

תַּנְיָא

קְצוּצֵי תְפִלִּין דְּפוּסֵי תְפִלִּין חוּץ מִן הָרְצוּעָה קָרוּי קְצִיצָה כִּדְאָמְרִי' בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה (דַּף כו:) אוֹחֵז בִּרְצוּעָה וְאֵינוֹ אוֹחֵז בַּקְּצִיצָה: דִּדְרָעָא מ' סְאָה וּדְרֵישָׁא שֶׁהֵם גְּדוֹלִים ל' בָּתִּים בְּכָל קְצִיצָה הָוֵו ג' זִמְנֵי מ' סְאָה וא"ת ל' לָא הִיא שֶׁבַּיִת אֶחָד שֶׁל זְרוֹעַ גָּדוֹל מֵאֶחָד מִבָּתֵּי הָרֹאשׁ לְפִי שֶׁכָּאן כָּל אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת בְּבַיִת אֶחָד וּבְשֶׁל רֹאשׁ פָּרָשָׁה אַחַת בְּבַיִת אֶחָד ומ"מ דְּפוּס שֶׁל רֹאשׁ מִתּוֹךְ שֶׁצָּרִיךְ לְחַלֵּק הַבָּתִּים וְלִהְיוֹת רֶוַח בֵּינֵיהֶן וְקְבוּעִין עַל מוֹשָׁב אֶחָד אָרֵךְ הַמּוֹשָׁב לִהְיוֹת רָחָב וְהָוֵי עַל אֶחָד שְׁלֹשָׁה שֶׁבַּזְּרוֹעַ: אַרְבָּעָה קַבִּין בְּחֻרְבַּן בַּיִת רִאשׁוֹן: אִסְתְּרֵי סְלָעִים: שֶׁהָיוּ מְגַנִּין אֶת הַפָּז בְּיָפְיָן וְהַיְינוּ מְסֻלָּאִים לְשׁוֹן סֹלּוּ לָרוֹכֵב (תְּהִלִּים סח) לֹא תְסֻלֶּה בְּכֶתֶם אוֹפִיר מְשַׁבְּחִין הָיוּ בְּיָפְיָן מִן הַפָּז: בִּלְיוֹנֵי דְּגוּשְׁפַּנְקֵי עוֹרוֹת נָאוֹת שֶׁבְּחוֹתְמֵיהֶן כְּדֵי שֶׁתִּתְעַבֵּרְנָה כְּנֶגְדָּן: כַּמָּה מַרְחִיקְנָא מֵהַאי דְּכְתָא שֶׁלֹּא הִגַּעְתִּי לִגְמֹר אוֹתוֹ פָּסוּק: אִינְגַּד מְעַט: פּוּסְתָּא וּפַלְגָּא דַּף וָחֵצִי: עַל כְּבוֹד שִׁמְךָ הַגִּבּוֹר וְהֵיכָן גְּבוּרָתְךָ: עָלַי וְעָלֶיךָ שֶׁשִּׁמְךָ נִתְחַלֵּל בְּכָךְ: שׁוּלְיָא דְּנַגָּרֵי הֲוָה לֹא הָיָה רַבּוֹ נַגָּרָה אֶלָּא רַבּוֹ לְאֻמָּנוּת שֶׁל נַגָּרִים: שׁוּלְיָא אינלרי"ן: אֲרַכָּךְ נְוָוֹת הָרָב: קְדֵם הִשְׁכִּים: שְׁתֵּי פְּתִילוֹת בְּנֵר אֶחָד אֵשֶׁת אִישׁ: לֹא שָׁנוּ דְּמִקָּחוֹ בָּטֵל: אֶלָּא דְּאָמְרוּ לֵיהּ בְּעָלִים לָזֶה שֶׁלָּקַח מִסִּיקָרִיקוֹן: לֵךְ חֲזֵק וּקְנֵי בַּחֲזָקָה דְּכֵיוָן דְּלִיבּוּרָא בְּעָלְמָא הוּא אִכָּא לְמֵימַר הַשְׁתָּא נוֹחַ לִי: אֲבָל אִי כְּתַב לֵיהּ שְׁטָרָא בִּשְׁמֵיהּ: קְנֵי לְכוּלֵּי הַאי לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֶעְבַּד אִי לָאו דְּזַבְּנָהּ לֵיהּ מֶכֶר גָּמוּר וּמְלַעַת: אַחֲרָיוּת דְּאִי טָרְפוּ לָהּ מִנֵּיהּ לִגְבַּיְהּ דְּמֵי אַרְעָא:

כָּל מָמוֹן שֶׁפּוֹסְקִין עָלָיו כִּי אִיכָּא סַכָּנַת נְפָשׁוֹת פּוֹדִין שְׁבוּיִין יוֹתֵר עַל כְּדֵי דְמֵיהֶן כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַשּׁוֹלֵחַ (לְעֵיל גִּטִּין דַּף מז.) גַּבֵּי מוֹכֵר עַצְמוֹ וְאֶת בָּנָיו לְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים כ"ש הָכָא דְּאִיכָּא קְטָלָא אִי נָמֵי מִשּׁוּם דְּמֻפְלָג בְּחָכְמָה הָיָה: אֲבָל בִּשְׁטָר קָנָה תֵּימָה נָמֵי קָאֵי כִּדְמוֹכַח בְּסָמוּךְ וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי (כְּתֻבּוֹת דַּף נה.) כָּתַב לָרִאשׁוֹן וְלֹא חָתְמָה לוֹ וְלַשֵּׁנִי וְחָתְמָה לוֹ אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ מַשְׁמַע דִּבְחַד לוֹקֵחַ יְכוֹלָה לוֹמַר נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי הָתָם כְּשֶׁחָתְמָה עַל שְׁטָר שֶׁל בַּעְלָהּ וְהָכָא כְּשֶׁכָּתְבָה שְׁטָר בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְעוֹד דְּחָתְמָה דְּהָתָם שֶׁנִּתְרַצֵּית בִּמְכִירַת הַבַּעַל אוֹ שֶׁמָּחֲלָה לוֹ הַשִּׁעְבּוּד אֲבָל הָכָא כְּשֶׁכָּתְבָה. שְׁטַר מְכִירָה שֶׁהִיא מוֹכֶרֶת לוֹ וּלְמַאי דִּמְפָרֵשׁ ה"ר אֱלִיעֶזֶר משנז"א דְּרַב וּשְׁמוּאֵל פְּלִיגֵי הָכָא בְּאַחֲרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא דִּשְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר בפ"ק דב"מ (דַּף יד.) דְּאַחֲרָיוּת לָאו טָעוּת סוֹפֵר הוּא בְּשִׁטְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר וְרַב סָבַר אַחֲרָיוּת ט"ס הוּא וּבִסְתָם שְׁטָר כִּכְתָבָהּ לוֹ אַחֲרָיוּת דָּמֵי וְהַהִיא דִּכְתֻבּוֹת כְּשֶׁפֵּרְשָׁה דְּלָא קִבְּלָה אַחֲרָיוּת מִילֵי:

מסורת הש"ס

א משנה מדות

ב סוטה מט:; אוצר מדרשים מדרש עשרת מלכים; בבא קמא פג.

ג אוצר מדרשים מדרש עשרת מלכים; תוספתא הוריות; איכה רבה

ד בבא בתרא מז:

תורה אור השלם

בַּת־בָּבֶל הַשְּׁדוּדָה אַשְׁרֵי שֶׁיְשַׁלֶּם־לָךְ אֶת־גְּמוּלֵךְ שֶׁגָּמַלְתְּ לָנוּ [תהילים קלז, ח]

בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְסֻלָּאִים בַּפָּז אֵיכָה נֶחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי־חֶרֶשׂ מַעֲשֵׂה וגו' [איכה ד, ב]

גַּם כָּל־חֳלִי וְכָל־מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת וגו' [דברים כח, סא]

עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי [איכה ג, נא]

מִי־נָתַן (למשוסה) [לִמְשִׁסָּה] יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבֹזְזִים הֲלוֹא יְהֹוָה זוּ וגו' [ישעיהו מב, כד]

עַל־אֵלֶּה אֲנִי בוֹכִיָּה עֵינִי עֵינִי יֹרְדָה מַּיִם כִּי־רָחַק מִמֶּנִּי מְנַחֵם וגו' [איכה א, טז]

דִּבַּרְתִּי אֲנִי עִם־לִבִּי לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה הִגְדַּלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי חָכְמָה וגו' [קהלת א, טז]

בַּת־עַמִּי חִגְרִי־שָׂק וְהִתְפַּלְּשִׁי בָאֵפֶר אֵבֶל יָחִיד עֲשִׂי לָךְ מִסְפַּד וגו' [ירמיהו ו, כו]

וְחָמְדוּ שָׂדוֹת וְגָזָלוּ וּבָתִּים וְנָשָׂאוּ וְעָשְׁקוּ גֶּבֶר וּבֵיתוֹ וְאִישׁ וגו' [מיכה ב, ב]

עין משפט
נר מצוה

א טור חו"מ סי' קנא:

ב מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הל' ב, סמג עשין נה, טור חו"מ סי' רלו, ש"ע חו"מ סי' קנא סעי' ג:

[א(א)]תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לָקַח מִן הָאִשָּׁה, וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִישׁ – מִקָּחוֹ קַיָּים. מִן הָאִישׁ, וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה – מִקָּחוֹ בָּטֵל, עַד שֶׁתִּכְתּוֹב לוֹ אַחְרָיוּת. נֵימָא תֶּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב? אָמַר לָךְ רַב: מַאי "אַחְרָיוּת" – נָמֵי שְׁטָר. [ב]תָּנוּ רַבָּנַן: לָקַח מִן הַסִּיקָרִיקוֹן, וַאֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים בִּפְנֵי בְּעָלִים, וְחָזַר וּמְכָרָהּ לְאַחֵר – אֵין לַבְּעָלִים עַל לוֹקֵחַ שֵׁנִי כְּלוּם. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּקָא טָעֵין וְאָמַר: "מִינָּךְ זַבְנַהּ" – אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן נָמֵי! אִי דְּלָא קָא טָעֵין וְאָמַר: "מִינָּךְ זַבְנַהּ", אֲפִילּוּ שֵׁנִי נָמֵי לָא! [ג]אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לְעוֹלָם דְּלָא קָא טָעֵין לֵיהּ, וּכְגוֹן זֶה – טוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ, וְטוֹעֲנִין לְלוֹקֵחַ. וְאִידַּךְ, אִי טָעֵין – אִין, וְאִי לָא טָעֵין – לָא. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: הַבָּא מֵחֲמַת חוֹב וּמֵחֲמַת אַנְפָּרוּת – אֵין בּוֹ מִשּׁוּם סִיקָרִיקוֹן, וְאַנְפָּרוּת עַצְמָהּ – צְרִיכָה שֶׁתִּשְׁהֶה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְהָאָמַרְתְּ אֵין בָּהּ מִשּׁוּם סִיקָרִיקוֹן! הָכִי קָאָמַר: סִיקָרִיקוֹן עַצְמָהּ – צְרִיכָה שֶׁתִּשְׁהֶה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. [ה]אָמַר רַב יוֹסֵף, נָקְטִינַן: אֵין אַנְפָּרוּת בְּבָבֶל. וְהָא קָחָזֵינַן דְּאִיכָּא! אֶלָּא אֵימָא: אֵין דִּין אַנְפָּרוּת בְּבָבֶל. מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּאִיכָּא בֵּי דַּוָּואר וְלָא אָזֵיל קָבֵיל, אֵימָא אַחוֹלֵי אַחֵיל. [ו]גִּידּוּל בַּר רְעִילַאי קַבֵּיל אַרְעָא בְּטַסְקָא מִבְּנֵי בָּאגָא. אַקְדֵּים וְיָהֵיב זוּזֵי דִּתְלָת שְׁנִין. לְסוֹף אֲתָא מָרְוָותָא קַמָּאֵי, אֲמַרוּ לֵיהּ: שַׁתָּא קַמַּיְיתָא דִּיהַבְתְּ – אֲכַלְתְּ, הַשְׁתָּא אֲנַן יָהֲבִינַן – אֲנַן אָכְלִינַן. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, סָבַר מִיכְתַּב לֵיהּ טִירְפָּא אַבְּנֵי בָּאגָא. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פָּפָּא: אִם כֵּן, עָשִׂיתָ סִיקָרִיקוֹן! אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הִנִּיחַ מְעוֹתָיו עַל קֶרֶן הַצְּבִי. [ז(ב)]זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: הַלּוֹקֵחַ מִן הַסִּיקָרִיקוֹן נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעַ: אָמַר רַב: רְבִיעַ בְּקַרְקַע, אוֹ רְבִיעַ בְּמָעוֹת. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: רְבִיעַ בְּקַרְקַע – שֶׁהֵן שְׁלִישׁ בְּמָעוֹת. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר: נְכֵי רְבִיעַ זָבֵין, וּמָר סָבַר: נְכֵי חוּמְשָׁא זָבֵין. [ח(ג)]מֵיתִיבִי: זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: הַלּוֹקֵחַ מִן הַסִּיקָרִיקוֹן, נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעַ, וְיַד בְּעָלִים עַל הָעֶלְיוֹנָה – רָצוּ בְּקַרְקַע נוֹטְלִין, רָצוּ בְּמָעוֹת נוֹטְלִין. אֵימָתַי – בִּזְמַן שֶׁאֵין בְּיָדָן לִיקַּח, אֲבָל יֵשׁ בְּיָדָן לִיקַּח – הֵן קוֹדְמִין לְכָל אָדָם. רַבִּי הוֹשִׁיב בֵּית דִּין וְנִמְנוּ, שֶׁאִם שָׁהֲתָה בִּפְנֵי סִיקָרִיקוֹן שְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ, כָּל הַקּוֹדֵם לִיקַּח – זָכָה, אֲבָל נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעַ בְּקַרְקַע אוֹ רְבִיעַ בְּמָעוֹת! אָמַר רַב אַשִׁי: כִּי תַּנְיָא הָהִיא, לְאַחַר שֶׁבָּאוּ מָעוֹת לְיָדוֹ. אָמַר רַב:

אֲנָא

ה"ג תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: מַאי אַחְרָיוּת דְּקָתָנֵי: שְׁטָר וְלֹא אַחְרָיוּת נְכָסִים אֶלָּא עַל שֶׁתִּכְתֹּב לוֹ שְׁטָר וַהֲוָה לוֹ לְאַחְרָיוּת שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזֹר עָלָיו עוֹד: אִי דְּקָא טָעִין לֵיהּ הַאי לוֹקֵחַ שֵׁנִי: מִינָּךְ זַבְנָהּ לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן שֶׁנָּתַן לָךְ רְבִיעַ כְּתַקָּנַת בֵּית דִּין וַהֲדַר אֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה וְתוּ לָא מָצֵי אָמַר לֵיהּ הַאי אַחְזִי שְׁטָרָא דְּטָפֵי מִתְּלָתָא שְׁנִין לָא מִזְדַּהַר אִינִישׁ בִּשְׁטָרֵיהּ מַאי אִרְיָא חָזַר וּמְכָרָהּ לְאַחֵר אֲפִילּוּ לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן נָמֵי בָּתַר דַּאֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה אִי הֲוָה טָעֵין לֵיהּ הֲדַרְתִּיהָ וּלְקַחְתִּיהָ מִמְּךָ כְּתַקָּנַת חֲכָמִים זֶה שָׁלֹשׁ שָׁנִים טַעֲנָתֵיהּ טַעֲנָה: לְעוֹלָם דְּלָא טָעִין וּכְגוֹן זֶה דְּסִיקָרִיקוֹן: טוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ וְטוֹעֲנִין לְלוֹקֵחַ הַלּוֹקֵחַ מִסִּיקָרִיקוֹן וְהוֹרִישָׁהּ לְבָנָיו וַאֲכָלָהּ ג' שָׁנִים אוֹ מְכָרָהּ לְאַחֵר וַאֲכָלָהּ ג' שָׁנִים וּבָאוּ בְּעָלִים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִטְעוֹן וְלוֹמַר לוֹ הָרִאשׁוֹן קְנָאָהּ מִמְּךָ בֵּית דִּין טוֹעֲנִין בִּשְׁבִיל הַיּוֹרֵשׁ וּבִשְׁבִיל הַלּוֹקֵחַ וַאֲפִילּוּ לְמַ"ד בָּבָא בָּתְרָא אֵין טוֹעֲנִין לַיּוֹרֵשׁ וְאֵין טוֹעֲנִין לַלּוֹקֵחַ טַעֲנָה זוֹ הָרִאשׁוֹן לְקָחָהּ מִמְּךָ הָכָא מוֹדֵי דְּטָעֲנִינַן לֵיהּ דִּסְתָם מַאן דְּזַבֵּין מִסִּיקָרִיקוֹן מִידַּע יָדַע וְלָא שָׁדֵי זוּזֵי בִּכְדִי לַלּוֹקֵחַ אִם לֹא עַל פִּי בְּעָלִים: וְאִידַּךְ אִי טָעֵן אִין אֲבָל לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן אִי טָעִין אִין אִי לָא טָעֵין אֲנַן לָא טָעֲנִינַן לֵיהּ דְּהָא יָדַע אִי זַבְנָהּ אִי לָא וְאִי אִיתָא דְּזַבְנָהּ הֲוָה טָעֵין: הַבָּא מֵחֲמַת חוֹב עוֹבֵד כּוֹכָבִים הַבָּא מֵחֲמַת חוֹב עַל יִשְׂרָאֵל: אוֹ מֵחֲמַת אַנְפָּרוּת גֶּזֶל בְּעָלְמָא וְאֵינוֹ מָסוּר בְּיָדוֹ לַהֲרֹג וְאָנַס הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים קַרְקָעוֹ בְּחוֹבוֹ אוֹ בְּאַנְפָּרוּת: אֵין בּוֹ מִשּׁוּם סִיקָרִיקוֹן אִם שָׁהָה בְּיָדוֹ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לָתֵת רְבִיעַ לַבְּעָלִים כְּתִקּוּן חֲכָמִים וְיַחֲזִיק בְּקַרְקָעוֹ אֶלָּא מַחֲזִיר לוֹ הַקַּרְקַע בְּחִנָּם דְּגַבֵּי סִיקָרִיקוֹן הוּא דַּהֲדַרוּ וְנִמְנוּ דְּכֵיוָן דְּגָמַר וְאַקְנֵי אַגַּב אֹנֶס מִיתָה וַאֲפִילּוּ בָּתַר דִּגְזוֹר כָּל דְּקָטֵיל לִקְטְלוּהּ מִסְתְּפֵי לֵיהּ מִקַּמָּא דְּקַמֵּיהּ דְּאִקְטוּל וְסוֹפוֹ הוֹכִיחַ שֶׁהִנִּיחָהּ בְּיָדוֹ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא נִזְעַק עָלָיו וְהִלְכָּךְ נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעַ דְּקִים לְהוּ לְרַבָּנָן דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹזִיל גַּבֵּי לוֹקֵחַ רְבִיעַ לְפִי שֶׁבְּחִנָּם בָּאָה לוֹ אֲבָל הַאי לָא גָּמַר וְאַקְנֵי מִידֵי וְאַע"ג דְּשָׁהֲתָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לֹא בָּאת לוֹ שָׁעָה לְכוֹפוֹ הִלְכָּךְ אֵין מְכִירָתוֹ מְכִירָה כְּלָל: צְרִיכָה שֶׁתִּשְׁהֶה בְּיַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ דְּאִי לָא הָדְרָא לְמָרָהּ וְיָהֵיב דָּמֵי כִּדְקָתָנֵי מַתְנִיתִין שֶׁאִם יֵשׁ בְּיָדָם לִקַּח הֵם קוֹדְמִין לְכָל אָדָם: וְהָאָמַרְתְּ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם סִיקָרִיקוֹן וּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לֹא הֻזְכְּרוּ אֶלָּא בּוֹ דְּאִלּוּ אַנְפָּרוּת הָדְרָא בְּלָא דָּמֵי וּלְעוֹלָם: הָכִי קָאָמַר אַנְפָּרוּת אֵין בּוֹ מִשּׁוּם סִיקָרִיקוֹן דְּאִלּוּ מִסִּיקָרִיקוֹן מוֹקְמִינַן לָהּ בְּיַד לוֹקֵחַ וְנוֹתֵן רְבִיעַ אֲבָל אַנְפָּרוּת בְּלָא דָּמֵי הָדְרָא וּלְעוֹלָם: וְסִיקָרִיקוֹן עַצְמָהּ דְּאָמְרִינַן דְּקַיְימָא לֵיהּ בְּיַד לוֹקֵחַ וְהוּא שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּיַד סִיקָרִיקוֹן: אֵין אַנְפָּרוּת בְּבָבֶל מַשְׁמַע אֵין עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹנֵס קַרְקַע מִיִּשְׂרָאֵל בְּבָבֶל בְּאַנְפָּרוּת וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְעִרְעֵר עַל חֲבֵרוֹ וְאוֹמֵר קַרְקַע זוֹ שֶׁלָּקַחְתָּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלִּי הָיְתָה וּגְזָלָהּ מִמֶּנִּי אֵינוֹ נֶאֱמָן: אֵין דִּין אַנְפָּרוּת בְּבָבֶל לְאַפְסוּלֵיהּ לַלּוֹקֵחַ: רְעִילַאי כָּךְ שְׁמוֹ: טַסְקָא מַס קַרְקַע: מִבְּנֵי בָּאגָא בְּנֵי הַבִּקְעָה כָּךְ הָיָה מִנְהָגָם פּוֹסְקִים מַס עַל כָּל הַבִּקְעָה לָתֵת כָּךְ וְכָךְ לְשָׁנָה לַמֶּלֶךְ וְהֵם מְחַלְּקִין הַשָּׁלוֹת בֵּינֵיהֶם וְנוֹתֵן כ"א מַס לְפִי חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעוֹ וְנוֹתְנִין לְאֶחָד וְהוּא נוֹתְנוֹ לְגַבָּאֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם הָלַךְ אֶחָד מִבְּנֵי הַשָּׁלוֹת לְדַרְכּוֹ גַּבָּאֵי הַמֶּלֶךְ תּוֹבֵעַ מִבְּנֵי הַבִּקְעָה כָּל הַמַּס שָׁלֵם וְהַבְּעָלִים שֶׁל קַרְקַע זוֹ הָלְכוּ לְדַרְכָּן וּבְנֵי בָּאגָא שֶׁהָיָה כָּל הַמַּס מוּטָל עֲלֵיהֶם נְתָנוּהָ לְגִדּוּל לִפְרוֹעַ הַמַּס בִּשְׁבִיל הַבְּעָלִים וְלַאֲכְלָהּ: קָדֵים וְיָהֵיב לַמֶּלֶךְ טַסְקָא דִּתְלָת שְׁנִין: טִרְפָּא שְׁטָר מִבֵּית דִּין לִטְרוֹף מִקַּרְקָעוֹת שֶׁלָּהֶם מַה שֶּׁנָּתַן שֶׁאִלּוּ לֹא בָּאוּ הַבְּעָלִים לִטְרוֹף מִמֶּנּוּ לֹא הָיָה מַפְסִיד כְּלוּם וּמֵעַתָּה שֶׁיֹּאכְלוּהָ אֲחֵרִים יִטּוֹל הַמֶּלֶךְ מְנָתוֹ מֵהֶם וְלֹא יַעֲלוּ אֶלָּא בְּחֶשְׁבּוֹן וּמְנָא זֶה מַפְסִיד מַה שֶּׁנָּתַן: אִם כֵּן עָשִׂיתָ הַדָּבָר כְּדִין סִיקָרִיקוֹן דְּאָמְרִינַן בְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיד כְּלוּם דְּקָתָנֵי קָנָה וְנוֹתֵן לַבְּעָלִים מַאי דְּאוֹזִיל עוֹבֵד כּוֹכָבִים גַּבֵּיהּ אוֹ אִם יֵשׁ בְּיָדָם לִקַּח יַחֲזִירוּ לוֹ מְעוֹתָיו וְהַאי נָמֵי לֹא יַפְסִיד מַה שֶּׁנָּתַן לַמֶּלֶךְ וְגַבֵּי כַּלָּהּ וְהָכָא נָמֵי סִיקָרִיקוֹן הוּא הַמֶּלֶךְ אֵין לוֹ עֲלֵיהֶם כִּי אִם הַמַּס וּמִפְּנֵי אוֹתוֹ הַחוֹב נִמְכְּרָה לָזֶה וְלֹא הָיָה לוֹ לְהַקְדִּים וְלִתֵּן שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁנִים: אָמַר רַב רְבִיעַ בְּקַרְקַע אוֹ רְבִיעַ בְּמָעוֹת אוֹ יִתֵּן לַבְּעָלִים רְבִיעַ מָעוֹת שֶׁנָּתַן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ יִתֵּן לוֹ קַרְקַע שָׁוֶה רְבִיעַ הַמָּעוֹת אִם לְקָחָהּ בְּמָנֶה נוֹתֵן לוֹ רְבִיעַ מָנֶה אוֹ מִן הַקַּרְקַע עַצְמוֹ שָׁוֶה רְבִיעַ מָנֶה דְּהַיְינוּ חֲמִישִׁית שֶׁבַּקַּרְקַע אִם הַבְּעָלִים חֲפֵצִים בַּקַּרְקַע דְּקָסָבַר רַב נְכֵי חוּמְשָׁא זָבַן מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שָׁוֶה חָמֵשׁ בְּאַרְבָּעָה הִלְכָּךְ יָהֵיב לֵיהּ רְבִיעַ מָנֶה אוֹ חֲמִישִׁית הַקַּרְקַע דְּהַיְינוּ רְבִיעַ מָנֶה שֶׁהַקַּרְקַע הַנִּקְנֵית מִסִּיקָרִיקוֹן בְּמָנֶה שָׁוֶה חֲמֵשֶׁת רְבִיעִים וּשְׁמוּאֵל אָמַר רְבִיעַ הַקַּרְקַע עַצְמוֹ נוֹתֵן לוֹ אוֹ שְׁלִישׁ מָנֶה דְּסָבַר שְׁמוּאֵל נְכֵי רִבְעָא זָבַן שָׁוֶה אַרְבַּע לָקַח בְּשָׁלֹשׁ הִלְכָּךְ שָׂדֶה זוֹ שֶׁלָּקַח בְּמָנֶה שָׁוֶה אַרְבַּע שְׁלִישֵׁי מָנֶה: זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה רֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי מִקָּחוֹ בָּטֵל: אוֹ רְבִיעַ בְּמָעוֹת וְקַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל: כִּי תַּנְיָא רְבִיעַ בְּמָעוֹת לְאַחַר שֶׁבָּאוּ שְׁלִישׁ הַמָּעוֹת לְיַד הַבְּעָלִים כִּשְׁמוּאֵל קָרֵי לְהוּ רְבִיעַ דְּהָא שְׁלֹשָׁה שְׁלִישֵׁי נָתַן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְזֶה שְׁלִישׁ הֲרֵי אַרְבָּעָה וְהָכִי קָאָמַר נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעִית הַקַּרְקַע אוֹ מָעוֹת שִׁעוּר שֶׁיְּהוּ רְבִיעַ כְּשֶׁתִּצְטָרֵף שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְשֶׁל בְּעָלִים יְהוּ שֶׁל בְּעָלִים רְבִיעַ בַּכֹּל:

כְּגוֹן זֶה טוֹעֲנִין לַיּוֹרֵשׁ וְלַלּוֹקֵחַ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אֲפִילּוּ לְמַ"ד בב"ב דְּאֵין טוֹעֲנִין הָכָא מוֹדֶה וְלֹא מָצִינוּ שָׁם פְּלוּגְתָּא אֶלָּא אָמְרִי' בְּפֶרֶק לֹא יַחְפֹּר (ב"ב דַּף כג.) טוֹעֲנִין לַיּוֹרֵשׁ תְּנַיְנָא טוֹעֲנִין לַלּוֹקֵחַ תְּנַיְנָא וּכְגוֹן זֶה דְּאָמַר ה"פ אֲפִילּוּ כְּגוֹן זֶה דִּסְלֵקָא דַּעְתָּךְ דְּהַדִּין עִם הַבְּעָלִים דְּמַה שֶּׁלֹּא מִחוּ מִפְּנֵי יִרְאַת הַסִּיקָרִיקוֹן: אֲנַן יָהֲבִינַן אֲנַן אָכְלִינַן וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפ' חֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף נה:) גַּבֵּי דּוֹרָא דְּרָעֲוָתָא דִּבְנֵי בָּאגֵי דְּמִטַּמְּרֵי הֲווּ וּמַלְכָּא אָמַר מַאן דְּיָהֵיב טַסְקָא נֵיכוֹל אַרְעָא וְהִפְסִידוּ הַקַּרְקַע לְגַמְרֵי הָתָם הָיוּ נִשְׁמָטִים מִלִּפְרוֹעַ אֲבָל כָּאן שֶׁהַבְּעָלִים הָלְכוּ וְלֹא לְהִשָּׁמֵט דִּין הוּא דְּכָל הָנְהוּ שְׁנֵי מַאן דְּיָהֵיב טַסְקָא אָכִיל וְכִי הָדְרֵי אַהְדְּרֵי אַרְעָא לְמָרָא: לְמִכְתַּב לֵיהּ טִרְפָּא אַבְּנֵי בָּאגָא לָא אַבְּנֵי בָּאגֵי דְּקַבֵּיל מִנַּיְהוּ דְּמַה לָּהֶן לִפְרוֹעַ מַה שֶּׁהִקְדִּים זֶה אֶלָּא אַמָּרְוָתָא קַמָּאֵי: רְבִיעַ בְּקַרְקַע אוֹ רְבִיעַ בְּמָעוֹת פֵּרוּשׁ רְבִיעַ בַּמָּעוֹת שֶׁנָּתַן יִתֵּן לוֹ וְאוֹתוֹ רְבִיעַ בַּקַּרְקַע אוֹ בַּמָּעוֹת יִתֵּן לוֹ דְּהַיְינוּ חֲמִישִׁית בַּקַּרְקַע כִּדְמְפָרֵשׁ דִּנְכֵי חוּמְשָׁא זָבִין וְתֵימַהּ דְּמַאי פָּרֵיךְ מִבָּרַיְיתָא דְּקָתָנֵי רְבִיעַ בְּקַרְקַע אוֹ רְבִיעַ בְּמָעוֹת לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר רְבִיעַ בְּקַרְקַע שֶׁהוּא שְׁלִישׁ בַּמָּעוֹת דִּנְכֵי רִבְעָא זָבִין הָא אִיכָּא לְפָרוֹשֵׁי נָמֵי אִיפְּכָא דִּרְבִיעַ הַקַּרְקַע יִתֵּן לוֹ אוֹ בַּקַּרְקַע אוֹ בַּמָּעוֹת דְּהַיְינוּ שְׁלִישׁ מָעוֹת וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי בִּדְרַב וּבְבָרַיְיתָא רְבִיעַ בַּקַּרְקַע שֶׁהוּא רְבִיעַ בַּמָּעוֹת וְכֵן ר"ח וּמְפָרֵשׁ רְבִיעַ בַּקַּרְקַע שֶׁנָּתַן דָּמִים עָלֶיהָ דְּהַיְינוּ חוֹמֶשׁ דְּעַל אַרְבַּע חֲמִשִּׁים נָתַן דָּמִים דִּנְכֵי חוּמְשָׁא זָבִין:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יז, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' טז:

ב טוש"ע חו"מ סי' רלו סעי' ז ה:

ג טוש"ע חו"מ סי' רלו סעי' ה ז:

ד מיי' פי' מהל' גזילה ואבידה הל' א, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' רצו סעי' ז ח:

ה סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' רצו סעי' ז ח:

ו מיי' פי' מהל' גזילה ואבידה הל' א:

ז מיי' פי' מהל' גזילה ואבידה הל' ג, טוש"ע חו"מ סי' רצו סעי' א:

ח מיי' פי' מהל' גזילה ואבידה הל' ג, טוש"ע חו"מ סי' רצו סעי' א:

מסורת הש"ס

א כתובות צה.; משנה גיטין; תוספתא גיטין

ב תוספתא גיטין

ג לעיל נה:

אֲנָא הֲוַאי בְּמִנְיָנָא דְּבֵי רַבִּי, וּמִינַּאי דִּידִי מְנוֹ בְּרֵישָׁא. [א(א)] וְהָאֲנַן תְּנַן: דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְהַטְּהָרוֹת וְהַטֻּמְאוֹת – מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מַתְחִילִין מִן הַצַּד! [(ב)] אָמַר רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי הִילֵּל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי וָלָס: שָׁאנֵי מִנְיָנָא דְּבֵי רַבִּי, דְּכוּלְּהוּ מִנְיָנַיְיהוּ מִן הַצַּד הֲווֹ מַתְחִילִין. וְאָמַר רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי הִילֵּל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי וולֶס: מִימוֹת מֹשֶׁה וְעַד רַבִּי לֹא מָצִינוּ תּוֹרָה וּגְדוּלָּה בְּמָקוֹם אֶחָד. וְלָא?! הָא הֲוָה יְהוֹשֻׁעַ! הֲוָה אֶלְעָזָר. הָא הֲוָה אֶלְעָזָר! הֲוָה פִּנְחָס. וְהָא הֲוָה פִּנְחָס! הֲווֹ זְקֵנִים. הָא הֲוָה שָׁאוּל! הֲוָה שְׁמוּאֵל. וְהָא נָח נַפְשֵׁיהּ! כּוּלְּהוּ שְׁנֵי קָאָמְרִינַן. וְהָא הֲוָה דָּוִד! הֲוָה עִירָא הַיָּאִירִי. וְהָא נָח נַפְשֵׁיהּ! כּוּלְּהוּ שְׁנֵי בָּעֵינַן. הָא הֲוָה שְׁלֹמֹה! הֲוָה שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא. וְהָא קַטְלֵיהּ! כּוּלְּהוּ שְׁנֵי קָאָמְרִינַן. הָא הֲוָה חִזְקִיָּה! הֲוָה שֶׁבְנָא. הָא אִיקְטִיל! כּוּלְּהוּ שְׁנֵי קָאָמְרִינַן. וְהָא הֲוָה עֶזְרָא! הֲוָה נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה. אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא: אַף אֲנִי אוֹמֵר, מִימוֹת רַבִּי וְעַד רַב אָשֵׁי לֹא מָצִינוּ תּוֹרָה וּגְדוּלָּה בְּמָקוֹם אֶחָד. וְלָא?! וְהָא הֲוָה הוּנָא בַּר נָתָן! שָׁאנֵי הוּנָא בַּר נָתָן, דְּמֵיכָף הֲוָה כַּיֵּיף לֵיהּ לְרַב אָשֵׁי. [ב] מַתְנִי' חֵרֵשׁ רוֹמֵז וְנִרְמָז. וּבֶן בְּתֵירָא אוֹמֵר: קוֹפֵץ וְנִקְפָּץ – בְּמִטַּלְטְלִין. הַפָּעוֹטוֹת מִקָּחָן מִקָּח וּמִמְכָּרָן מִמְכָּר – בְּמִטַּלְטְלִין. [ד ה] גְּמָ' אָמַר רַב נַחְמָן: מַחֲלוֹקֶת בְּמִטַּלְטְלִין, אֲבָל בְּגִיטִּין – דִּבְרֵי הַכֹּל בִּרְמִיזָה. פְּשִׁיטָא, "בְּמִטַּלְטְלִין" תְּנַן! מַהוּ דְּתֵימָא "אַף בְּמִטַּלְטְלִין", קָא מַשְׁמַע לַן. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב נַחְמָן: כְּמַחְלוֹקֶת בְּמִטַּלְטְלִין כָּךְ מַחְלוֹקֶת בְּגִיטִּין. וְהָאֲנַן "בְּמִטַּלְטְלִין" תְּנַן! אֵימָא: "אַף בְּמִטַּלְטְלִין". [ו] הַפָּעוֹטוֹת מִקָּחָן מִקָּח וּמִמְכָּרָן מִמְכָּר – בְּמִטַּלְטְלִין. וְעַד כַּמָּה? מַחְוֵי רַב יְהוּדָה לְרַב יִצְחָק בְּרֵיהּ: כְּבַר שִׁית – כְּבָר שַׁב. רַב כָּהֲנָא אָמַר: כְּבַר שַׁב – כְּבַר תַּמְנֵי. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: כְּבַר תֵּשַׁע – כְּבַר עֶשֶׂר. [ז ח] וְלָא פְּלִיגִי; כֹּל חַד וְחַד לְפִי חוּרְפֵּיהּ. וְטַעְמָא מַאי? אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו. "וַיֹּאמֶר לַאֲשֶׁר עַל הַמֶּלְתָּחָה, הוֹצֵא לְבוּשׁ לְכֹל עוֹבְדֵי הַבָּעַל" – מַאי "מֶלְתָּחָה"? אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דָּבָר הַנִּמְלָל וְנִמְתָּח. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁיגֵּר לוֹ בּוּנְיָיס בֶּן נוּנְיָיס לְרַבִּי – סִיבְנִי, וְחוֹמֶס, סַלְסָלָה, וּמַלְמָלָא. סִיבְנִי וְחוֹמֶס – כְּאַמְגּוּזָא וּפַלְגֵיהּ דְּאַמְגּוּזָא. סַלְסָלָה וּמַלְמָלָא – כְּפִיסְתְּקָא וּפַלְגוּ דְּפִיסְתְּקָא. מַאי מַלְמָלָא? דָּבָר הַנִּמְלָל וְנִמְתָּח. [ט] וְטָעוּתָן עַד כַּמָּה? אָמַר רַבִּי יוֹנָה אָמַר רַבִּי זֵירָא: עַד שְׁתוּת כְּגָדוֹל. בָּעֵי אַבָּיֵי: מַתְּנָתוֹ, מַאי? רַב יֵימַר אָמַר: אֵין מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה; מָר בַּר רַב אָשֵׁי אָמַר: מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה. [י] אַפְכוּהָ וְשַׁדְרוּהָ לְקַמֵּיהּ דְּרַב מָרְדֳּכַי. אֲמַר לֵיהּ: זִילוּ אֱמַרוּ לְבַר מָר, לָאו הָכִי הֲוָה עוֹבָדָא? כִּי הֲוָה קָאֵי מָר – חַד כַּרְעֵיהּ אַאַרְעָא וְחַד כַּרְעֵיהּ אַדַּרְגָּא, וַאֲמַרְנָא לֵיהּ: מַתְּנָתוֹ מַאי? וַאֲמַר לַן: מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה – אַחַת מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע וְאַחַת מַתְּנַת בָּרִיא, אַחַת מַתָּנָה מְרוּבָּה וְאַחַת מַתָּנָה מוּעֶטֶת. [יא יב(ג)] מַתְנִי' אֵלּוּ דְּבָרִים אָמְרוּ מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם: כֹּהֵן קוֹרֵא רִאשׁוֹן, וְאַחֲרָיו לֵוִי וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. מְעָרְבִין בְּבַיִת יָשָׁן – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

בּוֹר

רש"י

אֲנָא הֲוַאי בְּמִנְיָנָא דְּרַבִּי בְּאוֹתוֹ מִנְיָן שֶׁתִּקְּנוּ שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם לִקַּח זָכָה: וּמִנַּאי דִּידִי מְנוֹ בְּרֵישָׁא מִמֶּנִּי שֶׁאֲנִי תְּחִלָּה בַּשּׁוּרָה כְּשֶׁהָיִינוּ יוֹשְׁבִין מָה דַּעְתִּי נוֹטָה וְהוּא הָיָה בֵּינוֹנִי לֹא מִן הַגְּדוֹלִים וְלֹא מִן הַקְּטַנִּים וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי שֶׁקָּטָן שֶׁבָּהֶם הָיָה: מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל כְּשֶׁעוֹמְדִין לְמִנְיָן לִרְאוֹת אִם רֹב מְטַמְּאִין אוֹ רֹב מְטַהֲרִין: מִן הַצַּד מִן הַקְּטַנִּים וְלֹא מִן הַגָּדוֹל שֶׁלֹּא יִלְמַד חוֹבָה וְהַשְּׁאָר נִכְנָעִין מִפָּנָיו שֶׁלֹּא לַחֲלוֹק עָלָיו מִשּׁוּם לֹא תַעֲנֶה עַל רִב (שְׁמוֹת כג) וּבְדִינֵי נְפָשׁוֹת מוֹקְמִינַן לְהַאי קְרָא בפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף ב.) לֹא כְּהַטָּיָיתְךָ לְטוֹבָה כו' וְלֹא יִלְמְדוּ זְכוּת: דְּכֻלְּהוּ מִנְיָנַיְהוּ מִן הַצַּד מַתְחִילִין מִשּׁוּם לֹא תַעֲנֶה עַל רִב וּכְתִיב חָסֵר בְּלֹא יו"ד וְדָרְשִׁינַן לֹא תַעֲנֶה עַל רַב לֹא תַחֲלוֹק עַל מֻפְלָא שֶׁבְּבֵית דִּין וְלָא מוֹקְמִי לֵיהּ לְרֵישָׁא דִּקְרָא בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת וְאַע"ג דְּסֵיפֵיהּ דִּקְרָא לָא מִתּוֹקַם אֶלָּא בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת: וְלָס: בְּמָקוֹם אֶחָד שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתָן וּגְדֻלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם אֶחָד שֶׁאֵין בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְעוֹשֶׁר כְּמוֹתוֹ: וְהָא הֲוָה אֶלְעָזָר יָחִיד לְאַחַר שֶׁנִּפְטַר יְהוֹשֻׁעַ: וְהָא הֲוָה פִּנְחָס לְאַחַר אֶלְעָזָר תּוֹרָה וּגְדוּלָּה שֶׁהָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל אַחַר אָבִיו: הָווּ זְקֵנִים שֶׁקִּבְּלוּ מִיהוֹשֻׁעַ וְהֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרָיו כִּדְכְתִיב (יְהוֹשֻׁעַ כ"ד:ל"א) אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ: שָׁאוּל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה הָיָה אֶלָּא שֶׁלֹּא נִמַּל לַאֲחֵרִים כִּדְאָמְרִי' בְּעֵירוּבִין (דַּף נג.) שָׁאוּל לֹא גִּלָּה מַסֶּכְתָּא לְהָכִי כְּתִיב בֵּהּ בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַרְשִׁיעַ: וְהָא נָח נַפְשֵׁיהּ דִּשְׁמוּאֵל קוֹדֶם שָׁאוּל: כּוּלְּהוּ שְׁנֵי מִשֶּׁעָמַד בִּגְדֻלָּה תְּהֵא תּוֹרָה וּגְדֻלָּה בְּמָקוֹם אֶחָד וְזֶה בִּתְחִלַּת גְּדֻלָּתוֹ לֹא יָחִיד הָיָה בַּתּוֹרָה: עִירָא הַיָּאִירִי גָּדוֹל בַּתּוֹרָה הָיָה כִּדְאָמְרִינַן במו"ק (דַּף טז:) דַּהֲוָה מַתְנֵי לְהוּ לְרַבָּנַן עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת: חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה גָּדוֹל בַּתּוֹרָה הָיָה כִּדְאָמְרִינַן בְּחֵלֶק (סַנְהֶדְרִין דַּף צד:): שֶׁבְנָא גָּדוֹל בַּתּוֹרָה הָיָה כִּדְאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין (כו.) שֶׁבְנָא הֲוָה דָּרֵישׁ בִּתְלֵיסַר רִבְוָתָא וְחִזְקִיָּה בְּאַחַד סְרֵי רִבְוָתָא: וְהָא אִקְטִיל סַנְחֵרִיב הֲרָגוֹ כִּדְאָמְרִינַן בְּזֶה בּוֹרֵר (שָׁם): מַתְנִי' רוֹמֵז וְנִרְמָז מָה שֶׁהוּא רוֹמֵז קַיָּים וּמַה שֶּׁרוֹמְזִין לוֹ וְהוּא מִתְרַצֶּה קַיָּים: רְמִיזָה בְּיָדָיו וּבְרֹאשׁוֹ: קְפִיצָה עֲקִימַת שְׂפָתַיִם שֶׁנֶּא' קָפְצָה פִּיהָ (אִיּוֹב ה':ט"ז) וְאֵינוֹ סִימָן נִכָּר כִּרְמִיזָה: בְּמִטַּלְטְלִין אִם מָכַר מִטַּלְטְלִין: גְּמָ' אֲבָל בְּגִטִּין דקיי"ל חֵרֵשׁ שֶׁנָּשָׂא מִשֶּׁנִּתְחָרֵשׁ אִם רָצָה לְהוֹצִיא יוֹצִיא כְּשֵׁם שֶׁכָּנַס בִּרְמִיזָה כָּךְ מוֹצִיא בִּרְמִיזָה (יְבָמוֹת דַּף קיב): פְּשִׁיטָא בְּמִטַּלְטְלִין תְּנַן בְּמִלְּתֵיהּ דְּבֶן בְּתֵירָא: מַהוּ דְתֵימָא אַף בְּמִטַּלְטְלִין קָאָמַר וכ"ש בְּגִטִּין דְּלָא תֵּימָא גִּטִּין הוּא דְּקִילֵי מִשּׁוּם דִּבְקְפִיצָה כָּנַס בִּקְפִיצָה יוֹצִיא אֲבָל מִטַּלְטְלִין שֶׁנָּפְלוּ בִּירֻשָּׁה לֹא מש"ה תְּנַן מִטַּלְטְלִין: קמ"ל רַב נַחְמָן מִטַּלְטְלִין דַּוְקָא נָקַט בֶּן בְּתֵירָא וְלֹא בְּגִטִּין וּבְקַרְקָעוֹת לֹא בִּרְמִיזָה וְלֹא בִּקְפִיצָה דְּהָכָא הוּא מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו תַּקּוּן רַבָּנַן כִּדְלְקַמָּן: מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו דְּאִי לָאו זְבִינֵיהּ זְבִינָא לָא מְזַבְּנִי לֵיהּ מְזוֹנֵי וְלָא זָבְנִי מִנֵּיהּ: וַיֹּאמֶר לַאֲשֶׁר עַל הַמֶּלְתָּחָה בְּיֵהוּא כְּתִיב וּמִשּׁוּם רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב מִשּׁוּם ר' יוֹחָנָן נָקַט לָהּ: דָּבָר הַנִּמְלָל וְנִמְתָּח בִּגְדֵי פִּשְׁתָּן הֵן שֶׁחוּטָן נִמְתָּח ע"י מְלִילָה שֶׁמּוֹלֵל בְּאֶצְבְּעוֹתָיו כְּשֶׁהוּא טוֹוֶה: בּוּנְיָיס בֶּן נוּנְיָיס יִשְׂרָאֵל עָשִׁיר הֲוָה: סִבְנִי וְחוֹמֶס סַלְסָלָה וּמַלְמָלָא אַרְבַּע מִינִין שֶׁל בִּגְדֵי פִּשְׁתָּן דַּק וְטוֹב: כִּי אַמְגּוּזָא וּפַלְגֵי אַמְגּוּזָא טַלִּית גְּדוֹלָה לְמִדָּתוֹ וּכְשֶׁהוּא מְקַפְּלָהּ לֹא הָיְתָה יוֹתֵר מֵאֱגוֹז וָחֵצִי: פִּסְתְּקָא גלנ"ט שֶׁאוֹכְלִים חֲזִירִים: וְטָעוּתָן שֶׁל פָּעוֹטוֹת: עַד כַּמָּה הָדְרָא: עַד שְׁתוּת כַּגָּדוֹל עַד שְׁתוּת קָנָה הַקּוֹנֶה וּמַחֲזִיר אוֹנָאָה יוֹתֵר מִשְּׁתוּת בָּטֵל מִקָּח: מַתְּנָתוֹ מַאי בְּמִטַּלְטְלִין מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו הוּא זְבִינֵי אִין מַתָּנָה לָא אוֹ דִּלְמָא מַתְּנָתוֹ נָמֵי מַתָּנָה דַּעֲבַדוּ לֵיהּ נַיְיחָא נַפְשֵׁיהּ: אַפְכוּהָ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה טָעוּ וְהָפְכוּ דְּבָרִים דְּמַר לְמֵימַר: וְשַׁדְרוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב מָרְדְּכַי כְּמַאן ס"ל: זִילוּ אָמְרוּ לֵיהּ לְבַר מַר לִבְנוֹ שֶׁל רַבִּי דְּרַב מָרְדְּכַי תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב אַשִׁי הָיָה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וּבְמַס' סוֹטָה (דַּף מו:) אָמְרִי' גַּבֵּי לְוָיָה תַּלְמִיד לְרַב אֵין לוֹ שִׁעוּר רַב מָרְדְּכַי אַלְוְיֵהּ לְרַב אַשִׁי כו': כִּי קָאֵי מַר רַב אַשִׁי: אַדַּרְגָּא סֻלָּם שֶׁל עֲלִיַּת בהמ"ל: מַתְנִי' כֹּהֵן קוֹרֵא רִאשׁוֹן כו' כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵיתוֹ לְאִינְצוּיֵי תַּקִּינוּ לְהוּ רַבָּנַן הַאי סִדְרָא דְּכֵיוָן דְּתַקַּנְתָּא דְּרַבָּנַן הִיא תּוּ לָא מָצִינַן לְשַׁנּוּיֵי וּלְמֵימַר אֲנָא קָרֵינָא בְּרֵישָׁא: מְעָרְבִין בְּבַיִת יָשָׁן בְּנֵי חָצֵר שֶׁרְגִילִין לִיתֵּן עֵירוּב הֶחָצֵר בְּבַיִת אֶחָד אֵין מְשַׁנִּין אֶת מְקוֹמָן לִתְּנוֹ בְּבַיִת אַחֵר מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ לָהּ:

תוספות

דְּכֻלְּהוּ מִנְיָנַיְהוּ מִן הַצַּד הֲווּ מַתְחֲלֵי פֵּי' בַּקּוּנְטְ' לְמוּקֵי לָהּ לֹא תַעֲנֶה עַל רַב בְּכָל דָּבָר וְאֵין נִרְאֶה דְּלָא מִסְתַּבֵּר דִּפְלִיג אַמַּתְנִיתִין דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף לב.) דְּאַיְתִי אֶלָּא מִשּׁוּם עֲנָוָה שֶׁלֹּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ גָּדוֹל הָיָה עוֹשֶׂה: וְהָא הֲוָה הוּנָא בַּר נָתָן תּוֹרָה וּגְדוּלָּה הָיְתָה לוֹ כִּדְאָמְרִינַן במו"ק (דַּף כח.) דְּקָא דָּחֲקָא רַגְלֵי דְּהוּנָא בַּר נָתָן וְאָמַר בְּפֶ' ב' דִּזְבָחִים (דַּף יט.) דְּאִיקַּיֵּים בֵּהּ וְהָיוּ מְלָכִים אוֹמְנַיִךְ:

אַחַת מַתָּנָה מְרֻבָּה וְאַחַת מַתָּנָה מוּעֶטֶת וּמִילְּתָא קָאָמַר נָמֵי אַחַת מַתְּנַת מִטַּלְטְלִין וְאַחַת קַרְקָעוֹת נִרְאֶה דַּוְקָא בְּמִטַּלְטְלִין דְּאַיְירֵי בְּהוּ קָאָמַר וְהָא דְּאָמְרִי' בְּמִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנה:) גַּבֵּי פָּחוֹת מִבֶּן כ' דְּאֵין מוֹכֵר בְּנִכְסֵי אָבִיו וּמַתְּנָתוֹ מַתָּנָה בְּמִקַּרְקְעֵי הָתָם בְּגָדוֹל שֶׁהוּא בֶּן י"ג שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד אֶלָּא דְּלָא הָיָה בֶּן עֶשְׂרִים:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ו, סמג עשין צא:

ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ב, סמג עשין כב, טוש"ע חו"מ סי' רלה סעי' יז:

ג מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' א, ש"ע חו"מ סי' רלה סעי' א:

ד סמג עשין כ:

ה מיי' פב' מהל' גירושין הל' טז, טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' ו:

ו מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ו, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רלה סעי' א:

ז ש"ע חו"מ סי' רלה סעי' א:

ח מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ו, סמג עשין פב, טור חו"מ סי' רלה:

ט מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ח, טוש"ע חו"מ סי' רלה סעי' ג:

י מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ו, טוש"ע חו"מ סי' רלה סעי' א:

יא מיי' פי"ב מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יח, סמג עשין יט, טוש"ע או"ח סי' קלה סעי' ג:

יב מיי' פא' מהל' עירובין הל' טז, סמג עשין דרבנן,, טוש"ע או"ח סי' שסו סעי' ג:

מסורת הש"ס

א סנהדרין לב.; משנה סנהדרין; אסתר רבה

ב סנהדרין לו.

ג דברים רבה

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אפכוה וכו' בני הישיבה טעו. עיין קדושין דף מד ע"ב רש"י ד"ה ואפכוה וצע"ק. אח"כ ראיתי שעמד בזה בתשובת באר שבע סימן יא:

תורה אור השלם

[מלכים א ב]

[מלכים ב י, כב]

[א]בּוֹר שֶׁהוּא קָרוֹב לָאַמָּה מִתְמַלֵּא רִאשׁוֹן – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. [בג(א)]מְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים, יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם גָּזֵל – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גָּזֵל גָּמוּר. [דה(ב)]מְצִיאַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם גָּזֵל – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גָּזֵל גָּמוּר. [ו]עָנִי הַמְנַקֵּף בְּרֹאשׁ הַזַּיִת, מַה שֶּׁתַּחְתָּיו גָּזֵל – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גָּזֵל גָּמוּר. [ז(ג)]אֵין מְמַחִין בְּיַד עֲנִיֵּי גוֹיִם בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. גְּמָ' מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב מַתְּנָה, דְּאָמַר קְרָא: "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי" – אַטּוּ אֲנָא לָא יָדַעְנָא דְּכֹהֲנִים, בְּנֵי לֵוִי נִינְהוּ? אֶלָּא כֹּהֵן בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר לֵוִי. רַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא אָמַר, מֵהָכָא: "וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי" – אַטּוּ אֲנַן לָא יָדְעִינַן דְּכֹהֲנִים, בְּנֵי לֵוִי נִינְהוּ? אֶלָּא כֹּהֵן בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר לֵוִי. רַב אָשֵׁי אָמַר מֵהָכָא: "בְּנֵי עַמְרָם אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה, וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים". [ח(ד)]רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר מֵהָכָא: "וְקִדַּשְׁתּוֹ" – לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְקִדַּשְׁתּוֹ" – לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה; לִפְתּוֹחַ רִאשׁוֹן, וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן, וְלִיטּוֹל מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם?! דְּאוֹרָיְיתָא הִיא! אֲמַר לֵיהּ: דְּאוֹרָיְיתָא, וּמִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ נָמֵי מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם הִיא, דִּכְתִיב: "דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נוֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם"! [ט(ה)]אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: לִכְדְמַר; דְּתַנְיָא: שְׁנַיִם – מַמְתִּינִין זֶה לָזֶה בַּקְּעָרָה. שְׁלֹשָׁה – אֵין מַמְתִּינִין. הַבּוֹצֵעַ – הוּא פּוֹשֵׁט יָדוֹ תְּחִלָּה, וְאִם בָּא לַחְלוֹק כָּבוֹד לְרַבּוֹ אוֹ לְמִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ – הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְאָמַר מָר עֲלַהּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּסְעוּדָה, אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לֹא, דְּאָתוּ לְאִינְצוּיֵי. אָמַר רַב מַתְּנָה: הָא דְּאָמְרַתְּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לֹא, לָא אֲמַרַן אֶלָּא בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים – דִּשְׁכִיחִי רַבִּים, אֲבָל בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי – לָא. אִינִי?! וְהָא רַב הוּנָא קָרֵי בְּכָהֲנֵי בְּשַׁבָּתוֹת וְיוֹם טוֹב! שָׁאנֵי רַב הוּנָא, דַּאֲפִילּוּ רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי – כָּהֲנֵי חֲשִׁיבֵי דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – מֵיכָף הֲווֹ כַּיְיפִי לֵיהּ. [י]אָמַר אַבָּיֵי, נָקְטִינַן: אֵין שָׁם כֹּהֵן – נִתְפָּרְדָה חֲבִילָה. וְאָמַר אַבָּיֵי, נָקְטִינַן: אֵין שָׁם לֵוִי – קוֹרֵא כֹּהֵן. [יב]אִינִי?! וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כֹּהֵן אַחַר כֹּהֵן לֹא יִקְרָא, מִשּׁוּם פְּגָמוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. לֵוִי אַחַר לֵוִי לֹא יִקְרָא מִשּׁוּם פְּגַם שְׁנֵיהֶם! כִּי קָאָמְרִינַן, בְּאוֹתוֹ כֹּהֵן. מַאי שְׁנָא לֵוִי אַחַר לֵוִי, דְּאִיכָּא פְּגַם שְׁנֵיהֶם – דְּאָמְרִי: חַד מִינַּיְיהוּ לָאו לֵוִי הוּא; כֹּהֵן אַחֵר כֹּהֵן נָמֵי, אָמְרִי: חַד מִינַּיְיהוּ לָאו כֹּהֵן הוּא! כְּגוֹן דְּמוּחְזָק לַן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי שֵׁנִי, דְּכֹהֵן הוּא. הָכָא נָמֵי, דְּמוּחְזָק לַן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי שֵׁנִי, דְּלֵוִי הוּא! אֶלָּא אָמְרִי: מַמְזֶרֶת אוֹ נְתִינָה נְסִיב, וּפַסְלֵיהּ לְזַרְעֵיהּ. הָכָא נָמֵי, אָמְרִי: גְּרוּשָׁה אוֹ חֲלוּצָה נְסִיב, וְאַחַלְיֵהּ לְזַרְעֵיהּ! סוֹף סוֹף, לֵוִי מִי קָא הָוֵי?! וּלְמַאן? אִי לְיוֹשְׁבִין – הָא קָא חָזוּ לֵיהּ! אֶלָּא לְיוֹצְאִין. שְׁלַחוּ לֵיהּ בְּנֵי גָלִילָא לְרַבִּי חֶלְבּוֹ: אַחֲרֵיהֶן,

מִי

וְלִטּוֹל מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן כְּגוֹן בְּמַעְשַׂר עָנִי אוֹ בִּצְדָקָה אִם הוּא עָנִי אוֹ בַּחֲבֵרִים הַמְּסֻבִּין בִּסְעוּדָה אֲבָל בְּמִילֵּי דְּשֻׁתָּפוּת לָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶ' מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (פְּסָחִים דַּף נ:) דְּהַנּוֹתֵן עֵינוֹ בְּחֵלֶק יָפֶה אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה לְעוֹלָם: אֲבָל בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי לָא אוֹמֵר ר"ח הָנֵי מִלֵּי לְדִידְהוּ דִּבְחוֹל הָווּ טְרִידֵי בִּמְלַאכְתָּן וְלָא שְׁכִיחֵי אֲבָל לְדִידַן שְׁכִיחֵי בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי כְּמוֹ ביו"ט: דְּאַפִּי' רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי כָּהֲנֵי חֲשִׁיבֵי כו' מַשְׁמַע דְּאִי לָאו הָכִי אָסוּר אַפִּי' הוּא גָּדוֹל מִכָּל בְּנֵי עִירוֹ וְהָא דְּאָמַר בְּסוֹף מְגִלָּה (דַּף כח.) א"ר פְּרִידָא מִיָּמַי לֹא בֵּרַכְתִּי לִפְנֵי כֹּהֵן וּפָרִיךְ הַשַּׁ"ס מֵחָכָם הַקּוֹרֵא אַחַר כֹּהֵן עַם הָאָרֶץ דְּחַיָּב מִיתָה וּמוֹקֵי לָהּ בְּשָׁוִין וְעַל כָּרְחָךְ לָאו שָׁוִין מַמָּשׁ דְּא"כ מַאי רְבוּתֵיהּ אֶלָּא אָתָא לְאַפּוֹקֵי כֹּהֵן ע"ה וְצָרִיךְ לְמֵימַר נָמֵי דְּכֻלְּהוּ הָווּ כְּפוּפִין לְרַבִּי פְּרִידָא דְּאִי לָאו הָכִי מַאי רְבוּתֵיהּ אִי נָמֵי הָא דְּבָעֵי הָכָא כַּיְיפִי הַיְינוּ בְּשַׁבָּתוֹת וְיו"ט וְר' פְּרִידָא אֲפִילּוּ בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי לֹא קָרָא: נִתְפָּרְדָה הַחֲבִילָה ה"ר יִצְחָק בְּרַבִּי יְהוּדָה מְפָרֵשׁ דְּקוֹרֵא לֵוִי בְּמָקוֹם הָרָאוּי לוֹ וְהָא דְּאָמַר בִּכְתֻבּוֹת (דַּף כה:) מַחֲזִקִינִי בְּזֶה שֶׁהוּא כֹּהֵן שֶׁקָּרָא אַחֲרָיו לֵוִי צָרִיךְ לוֹמַר דְּקִים לֵיהּ דְּלָא קָרָא בַּמָּקוֹם הָרָאוּי דְּגָדוֹל הָיָה מִשֶּׁלְּפָנָיו אוֹ קָטָן מִשֶּׁל אַחֲרָיו: כִּי קָאָמְרִינַן בְּאוֹתוֹ כֹּהֵן לְמַאי דְּתַקּוּן בְּהַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה (דַּף כא:) שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ נִיחָא וַאֲפִילּוּ לְפִי מַאי דִּתְנַן (שָׁם) הַפּוֹתֵחַ מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וְחוֹתֵם מְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ צָרִיךְ לוֹמַר בְּאוֹתוֹ כֹּהֵן שֶׁקּוֹרֵא פְּעָמִים שֶׁהוֹלֵךְ וְיוֹשֵׁב בֵּינְתַיִם דְּאִי בע"א בְּמַאי הָוֵי מִנְכְּרָא שְׁתֵּי קְרִיאוֹת כִּי הַהִיא דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּמְגִלָּה אִם לֹא הָיָה שָׁם אֶלָּא אֶחָד דְּיָדַע לִקְרוֹת קוֹרֵא וְיוֹשֵׁב וְעוֹמֵד וְקוֹרֵא וְזֶה הָיָה נָמֵי קֹדֶם הַתַּקָּנָה דִּלְאַחַר הַתַּקָּנָה שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ לֹא צָרִיךְ וּמִשָּׁם רַבֵּינוּ יְהוּדָה כָּתְבוּ דְּאִם אֵין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת רַק כֹּהֲנִים אֶחָד קוֹרֵא בִּמְקוֹם שִׁבְעָה וְעַל כָּל פָּרָשָׁה יְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ:

בּוֹר הַקָּרוֹב לָאַמָּה אַמַּת הַמַּיִם הַמּוֹבִילָה מַיִם מִן הַנָּהָר לַשָּׂדוֹת וּרְגִילִין לַעֲשׂוֹת בּוֹרוֹת שֶׁאִם תִּיבַשׁ הָאַמָּה יְמַלְאוּ מִן הַבּוֹר וְיַשְׁקוּ הַשָּׂדוֹת וּמַרְגִּילִין מֵי הָאַמָּה לַבּוֹר עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא וְתִקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּתְמַלְּאוּ בּוֹרוֹת שֶׁבַּשָּׂדוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שֶׁהֵן קְרוֹבִין לְמוֹצָא הָאַמָּה וְאַחַ"כ יְמַלְאוּ הַתַּחְתּוֹנִים וּכְשֶׁהוּא מְמַלְּאוֹ סוֹכֵר אֶת הָאַמָּה עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא: מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם שֶׁלֹּא תְּהֵא מַחֲלֹקֶת בֵּינֵיהֶם אֲנִי אֶסְכּוֹר רִאשׁוֹן דְּהָא תַּקַּנְתָּא דְּרַבָּנָן הָכִי וְאַעַ"פ שֶׁאֵינוֹ דִּין: מְצוּדוֹת חַיָּה כו' מִדְּאוֹרָיְיתָא כָּל כַּמָּה דְּלָא מְטָא לִידֵהּ לָאו גָּזֵל הוּא וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ לֵיהּ בִּמְצוּדוֹת שֶׁאֵין לָהֶן תּוֹךְ דְּלִקְנֵי לֵיהּ כֵּלָיו: גָּזֵל גָּמוּר בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ גָּזֵל גָּמוּר מִדִּבְרֵיהֶם וְטַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּכוּלְּהוּ דְּקָסָבַר עָשׂוּ מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם אֶת שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לִקְנוֹת קִנְיָן גָּמוּר כְּזוֹכֶה: הַמְנַקֵּף חוֹתֵךְ כְּמוֹ וְנִקַּף סִבְכֵי הַיַּעַר (יְשַׁעְיָהוּ י:ל"ד) וּכְמוֹ וְנִשְׁאַר בּוֹ עוֹלֵלֹת כְּנֹקֶף זַיִת (שָׁם יז): גְּמ' וַיִּתְּנָהּ שֶׁיִּקְרְאוּ בָּהּ כֹּהֲנִים וְאַחַר בְּנֵי לֵוִי: וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת וְגוֹ': לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן בְּכָל דְּבַר כָּבוֹד בֵּין בַּתּוֹרָה בֵּין בִּישִׁיבָה הוּא יְדַבֵּר בָּרֹאשׁ: וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בִּסְעוּדָה: וְלִטּוֹל מָנָה יָפָה רִאשׁוֹן אִם בָּא לַחֲלֹק עִם יִשְׂרָאֵל בְּכָל דָּבָר לְאַחַר שֶׁיַּחְלְקוּ בְּשָׁוֶה אוֹמֵר לוֹ בְּרוֹר וְטוֹל אֵיזֶה שֶׁתִּרְצֶה: א"ל דְּאוֹרָיְיתָא הִיא וְתוֹרָה אָמְרָה כֵּן מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם: אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵּי דַּרְכֵי שָׁלוֹם דְּקָתָנֵי מַתְנִי': לִכְדָמַר אַתָּא רַבָּה בַּר נַחְמָנִי שֶׁהָיָה רַבּוֹ: אֵין מַמְתִּינִין אֵין צְרִיכִין לְהַמְתִּין: הַבּוֹצֵעַ כְּגוֹן בעה"ב שֶׁהוּא מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וַאֲפִי' הוּא קָטָן: הוּא פּוֹשֵׁט יָדוֹ בִּקְעָרָה תְּחִלָּה לְנַפֵּת בּוֹ אֶת פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא: לֹא שָׁנוּ דְּחוֹלֵק כָּבוֹד לְרַבּוֹ: אֶלָּא בִּסְעוּדָה כִּדְאָמְרָן: אֲבָל לְעִנְיַן לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֵין כֹּהֵן חוֹלֵק כָּבוֹד לְלֵוִי וְלֵוִי לְיִשְׂרָאֵל דְּלָא לֵיתֵי שְׁאָרָא לְאִנְּצוּיֵי וּלְמֵימַר אֲנָא נָמֵי קָרֵינָא בְּרֵישָׁא וְהַיְינוּ דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין כֹּהֵן קוֹרֵא רִאשׁוֹן כו' כְּמָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לַחֲלֹק כָּבוֹד בַּדָּבָר וּלְשַׁנּוֹתוֹ מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם: רַב הוּנָא יִשְׂרָאֵל הֲוָה: נָקְטִינַן מָסֹרֶת מֵאֲבוֹתֵינוּ: נִתְפָּרְדָה חֲבִילָה נִפְסַק הַקֶּשֶׁר אִבֵּד הַלֵּוִי אֶת כְּבוֹדוֹ בִּשְׁבִיל חֲבִילָתוֹ הַנִּפְרֶדֶת וְאֵינוֹ קוֹרֵא כְּלָל כָּךְ אָמַר מוֹרִי הַזָּקֵן וּמוֹרִי ר' יִצְחָק בֶּן יְהוּדָה וְכֵן סֵדֶר רַב עַמְרָם אֲבָל מִתַּלְמִידֵי מוֹרִי רַבִּי יִצְחָק הַלֵּוִי שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ שֶׁאֵין סֵדֶר לַדָּבָר לְהַקְדִּים לֵוִי לְיִשְׂרָאֵל וּמִי שֶׁיִּרְצֶה יַקְדִּים: קוֹרֵא כֹּהֵן בִּמְקוֹם לֵוִי: מִפְּנֵי פְּגָמוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ כֹּהֵן וּלְקַמֵּיהּ פָּרֵיךְ וְהָא קָא חָזוּ דְּסָלֵיק מִמִּנְיָנָא: מִשּׁוּם פְּגַם שְׁנֵיהֶם לָא יָדְעֵי אִינָשֵׁי פְּגָמָא בְּהֵי מִינַּיְהוּ וְיֹאמְרוּ רִאשׁוֹן אֵינוֹ לֵוִי לְפִיכָךְ חָזַר וְקָרָא לֵוִי אִי נָמֵי שֵׁנִי אֵינוֹ לֵוִי אֶלָּא יִשְׂרָאֵל וּלְקַמֵּיהּ פָּרֵיךְ גַּבֵּי כֹּהֵן נָמֵי אַמַּאי לֵיכָּא נָמֵי פְּגַם שְׁנֵיהֶם דְּאָתוּ לְמֵימַר שֵׁנִי לָאו כֹּהֵן הוּא אֶלָּא לֵוִי: בְּאוֹתוֹ כֹּהֵן עַצְמוֹ יַחֲזוֹר וְיִקְרָא בִּמְקוֹם לֵוִי: דְּמֻחְזָק לַן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי שֵׁנִי דְּכֹהֵן הוּא וְלָא מָצֵי לְמֵימַר לֵוִי הוּא הִלְכָּךְ לָרִאשׁוֹן הוּא דְּאִיכָּא פְּגָמָא: וּפָרְכִינַן דִּכְוָתֵיהּ עַל כָּרְחָךְ גַּבֵּי לֵוִי דְּמֻחְזָק לַן בַּאֲבוּהּ דְּהַאי שֵׁנִי דְּלֵוִי הוּא וּמַאי פְּגָמָא אִיכָּא אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ הַיְינוּ פְּגָמָא דְּאָמְרִי אֲבוּהּ מַמְזֶרֶת נָסֵב אוֹ נְתִינָה (אוֹ) מִן הַגִּבְעוֹנִים שֶׁגָּזַר דָּוִד עֲלֵיהֶם וְאַחַלְיֵהּ מִקְּדֻשַּׁת לְוִיָּה וַהֲוֵי יִשְׂרָאֵל פָּסוּל וּבִמְקוֹם יִשְׂרָאֵל קוֹרֵא הָכָא נָמֵי כֹּהֵן שֵׁנִי אָתוּ לְמֵימַר כו': וְאַחַלְיֵהּ מִקְּדֻשַּׁת כְּהֻנָּה וַהֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל: וּמְשַׁנֵּי הוֹאִיל וּבְלֵוִי קָרָא לֵיכָּא פְּגָמָא דְּאִי ס"ל חָלָל הוּא סוֹף סוֹף לֵוִי מִי הָוֵי שֶׁיִּקְרָא בִּמְקוֹם לֵוִי הִלְכָּךְ עַל כָּרְחָךְ כֵּיוָן דַּאֲבוּהּ כֹּהֵן אֵין זֶה חָלָל וְאֵין כָּאן פְּגַם אֶלָּא לָרִאשׁוֹן: וּלְמַאן מִי פְּגָמוֹ: אִלֵּימָא הַיּוֹשְׁבִין עַד שֶׁיִּגָּלֵל ס"ת: הָא קָא חָזוּ לֵיהּ לְהַאי כֹּהֵן רִאשׁוֹן דְּסָלֵיק לְמִנְיַן שִׁבְעָה: לַיּוֹצְאִין שֶׁלֹּא יַמְתִּינוּ וְיֵצְאוּ: אַחֲרֵיהֶן לְכֹהֵן וְלֵוִי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' שכנים הל' י, טוש"ע חו"מ סי' קע סעי' ב:
ב מיי' פו' מהל' גזילה ואבידה הל' ז:
ג מיי' פא' מהל' זכייה ומתנה הל' ג, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' שע סעי' ד:
ד סמג עשין עד, ש"ע חו"מ סי' ער סעי' א:
ה מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יב, טור חו"מ סי' ער:
ו מיי' פו' מהל' גזילה ואבידה הל' יג, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' שע סעי' ה:
ז מיי' פא' מהל' מתנות עניים הל' ט, סמג לאוין רפד, טוש"ע יו"ד סי' קנא סעי' יג:
ח מיי' פד' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ב:
ט מיי' פז' מהל' ברכות הל' ו, סמג עשין פז, טוש"ע או"ח סי' קע סעי' ב:
י מיי' פז' מהל' ברכות הל' ה, טוש"ע או"ח סי' קסז סעי' יז:
יא מיי' פי"ב מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יט, סמג עשין יט, טוש"ע או"ח סי' קלה סעי' ו:
יב טוש"ע או"ח סי' קלה סעי' ח:

מסורת הש"ס

א בבא מציעא יב.
ב שבועות מא.
ג לקמן סא.
ד מועד קטן כח:, נדרים סב:, הוריות יב:
ה ברכות מז.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נתפרדה החבילה ה"ר יצחק בר' יהודה. בתשובת מהר"י לבית לוי כלל ד' סימן ו כתב דט"ס הוא וצ"ל ר' יצחק הלוי:

תורה אור השלם

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל [דברים לא, ט]

וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נָגַע [דברים כא, ה]

בְּנֵי עַמְרָם אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא־וּבָנָיו עַד־עוֹלָם לְהַקְטִיר לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד־עוֹלָם [דברי הימים א כג, יג]

וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם [ויקרא כא, ח]

דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם [משלי ג, יז]

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו [ויקרא כא, ז]

[א]מִי קוֹרְאִין? לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֲתָא וְשַׁיְילֵיהּ לְרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא, אֲמַר לֵיהּ: אַחֲרֵיהֶן קוֹרְאִין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְּמוּנִּין פַּרְנָסִים עַל הַצִּבּוּר, וְאַחֲרֵיהֶן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָרְאוּיִין לְמַנּוֹתָם פַּרְנָסִים עַל הַצִּיבּוּר, וְאַחֲרֵיהֶן בְּנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁאֲבוֹתֵיהֶן מְמוּנִּים פַּרְנָסִים עַל הַצִּבּוּר, וְאַחֲרֵיהֶן רָאשֵׁי כְּנֵסִיּוֹת וְכָל אָדָם. (א)שְׁלַחוּ לֵיהּ בְּנֵי גָלִיל לְרַבִּי חֶלְבּוֹ: מַהוּ לִקְרוֹת בְּחוּמָּשִׁים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּצִיבּוּר? לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֲתָא שַׁיְילֵיהּ לְרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא, לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֲתָא שְׁאֵיל בֵּי מִדְרְשָׁא, וּפַשְׁטוּהָ מֵהָא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁחָסֵר יְרִיעָה אַחַת – אֵין קוֹרִין בּוֹ. [ב]וְלָא הִיא, הָתָם מְחַסַּר בְּמִילְּתֵיהּ, הָכָא לָא מְחַסַּר בְּמִילְּתֵיהּ. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֵין קוֹרִין בְּחוּמָּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, מִשּׁוּם כְּבוֹד צִבּוּר. וְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הַאי סֵפֶר אַפְטַרְתָּא – אָסוּר לְמִקְרֵי בֵּיהּ בְּשַׁבָּת. מַאי טַעְמָא? דְּלֹא נִיתַּן לִיכָּתֵב. מָר בַּר רַב אָשֵׁי אָמַר: לְטַלְטוֹלֵי נָמֵי אָסוּר. מַאי טַעְמָא? דְּהָא לָא חֲזֵי לְמִיקְרֵי בֵּיהּ. וְלָא הִיא, שָׁרֵי לְטַלְטוֹלֵי וּשְׁרֵי לְמִיקְרֵי בֵּיהּ – (ב)דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מְעַיְּינִי בְּסִפְרָא דְאַגַּדְתָּא בְּשַׁבְּתָא; וְהָא לֹא נִיתַּן לִיכָּתֵב, אֶלָּא כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר, "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ"; הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר, "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ". בְּעָא מִינֵּיהּ אַבַּיֵּי מֵרַבָּה: מַהוּ לִכְתּוֹב מְגִילָּה לְתִינוֹק לְהִתְלַמֵּד בָּהּ? תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר: תּוֹרָה מְגִילָּה מְגִילָּה נִיתְּנָה; תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר: תּוֹרָה חֲתוּמָה נִיתְּנָה. תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר תּוֹרָה מְגִילָּה מְגִילָּה נִיתְּנָה – כֵּיוָן דִּמְגִילָּה מְגִילָּה נִיתְּנָה, כּוֹתְבִין; אוֹ דִילְמָא, כֵּיוָן דְּאִידְּבַק – אִידְּבַק. [ג]תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר תּוֹרָה חֲתוּמָה נִיתְּנָה – כֵּיוָן דַּחֲתוּמָה נִיתְּנָה, אֵין כּוֹתְבִין; אוֹ דִילְמָא, כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר – כָּתְבִינַן? אֲמַר לֵיהּ: אֵין כּוֹתְבִין. וּמָה טַעַם? לְפִי שֶׁאֵין כּוֹתְבִין. (ג)אֵיתִיבֵיהּ: אַף הִיא עָשְׂתָה טַבְלָא שֶׁל זָהָב, שֶׁפָּרָשַׁת סוֹטָה כְּתוּבָה עָלֶיהָ! אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יַנַּאי: בְּאָלֶף בֵּית. אֵיתִיבֵיהּ: כְּשֶׁהוּא כּוֹתֵב, רוֹאֶה וְכוֹתֵב מַה שֶּׁכָּתוּב בַּטַּבְלָא! אֵימָא: "כְּמָה שֶׁכָּתוּב בַּטַּבְלָא". [ד]אֵיתִיבֵיהּ: כְּשֶׁהוּא כּוֹתֵב, רוֹאֶה בַּטַּבְלָא וְכוֹתֵב מַה שֶּׁכָּתוּב בַּטַּבְלָא. מָה הוּא כָּתוּב בַּטַּבְלָא? "אִם שָׁכַב", "אִם לֹא שָׁכַב"! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּסֵירוּגִין. כְּתַנָּאֵי: אֵין כּוֹתְבִין מְגִילָּה לְתִינוֹק לְהִתְלַמֵּד בָּהּ, וְאִם דַּעְתּוֹ לְהַשְׁלִים – מוּתָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּבְרֵאשִׁית – עַד דּוֹר הַמַּבּוּל. בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים – עַד "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי בְּנָאָה: תּוֹרָה – מְגִילָּה מְגִילָּה נִיתְּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בִּמְגִילַּת סֵפֶר כָּתוּב עָלָי". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: תּוֹרָה – חֲתוּמָה נִיתְּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לָקוֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת". וְאִידַּךְ נָמֵי, הָכְתִיב "לָקוֹחַ"! הַהוּא לְבָתַר דְּאִידְּבַק. וְאִידַּךְ נָמֵי, הָכְתִיב "בִּמְגִילַּת סֵפֶר כָּתוּב עָלָי"! הַהוּא, דְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ אִיקְּרִי מְגִילָּה, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רוֹאֶה, וָאוֹמַר אֲנִי רוֹאֶה מְגִילָּה עָפָה". אִי נָמֵי, לְכִדְרַבִּי לֵוִי – דְּאָמַר רַבִּי לֵוִי: שְׁמוֹנֶה פָּרָשִׁיּוֹת נֶאֶמְרוּ בַּיּוֹם שֶׁהוּקַם בּוֹ הַמִּשְׁכָּן, אֵלּוּ הֵן: פָּרָשַׁת כֹּהֲנִים, וּפָרָשַׁת לְוִיִּם, וּפָרָשַׁת טְמֵאִים, וּפָרָשַׁת שִׁילּוּחַ טְמֵאִים, וּפָרָשַׁת "אַחֲרֵי מוֹת",

וּפָרָשַׁת

מִי קוֹרְאִין כְּלוֹמַר תִּקְנוּ שׁוּם סֵדֶר לְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּתוֹת מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם: הָרְאוּיִין לְמָנוֹת כו' דְּאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת [בְּאֵלּוּ קְשָׁרִים] (דַּף קיד.) אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁרָאוּי לְמַנּוֹתוֹ פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר הֲלָכָה בְּכָל מָקוֹם וְאוֹמְרָהּ: בְּחֻמָּשִׁין שֶׁיֵּשׁ שֶׁכּוֹתְבִין לָהֶן חֲמִשָּׁה חֻמָּשִׁין כָּל חֻמָּשׁ אֶחָד שָׁלֵם לְעַצְמוֹ וְכָל סִפְרֵיהֶם הָיוּ בִּמְגִלָּה כס"ת שֶׁלָּנוּ: מְחַסֵּר בְּמִלְּתֵיהּ שֶׁקּוֹרִין לוֹ ס"ת וְחָסֵר הוּא: דְּלָא נִתַּן לִכָּתֵב פָּחוֹת מִסֵּפֶר אֶחָד שָׁלֵם לְעַצְמוֹ: וְהָא לֹא נִתַּן לִכָּתֵב שׁוּם דָּבָר גְּמָרָא וַהֲלָכָה וְאַגָּדָה כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן אֵלֶּה אַתָּה כּוֹתֵב כו': כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר מִלִּכָּתֵב שֶׁנִּתְמַעֵט הַלֵּב וְהַתּוֹרָה מִשְׁתַּכַּחַת: עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' וְאִם בָּא עֵת לַעֲשׂוֹת תַּקָּנָה לְשֵׁם שָׁמַיִם הֵפֵרוּ לְדִבְרֵי תוֹרָה לְשָׁעָה הַצְּרִיכָה: ה"נ כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר שֶׁאֵין לְכָל צִבּוּר וְצִבּוּר יְכֹלֶת לִכְתֹּב נְבִיאִים שָׁלֵם: מְגִלָּה פָּרָשָׁה לְבַדָּהּ שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שְׁתַּיִם: לְמ"ד לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין: מְגִלָּה מְגִלָּה נִתְּנָה כְּשֶׁנֶּאֶמְרָה פָּרָשָׁה לְמֹשֶׁה הָיָה כּוֹתְבָהּ וּלְבַסּוֹף מ' שָׁנָה כְּשֶׁנִּגְמְרוּ כָּל הַפָּרָשִׁיּוֹת חִבְּרָן בְּגִידִין וּתְפָרָן: חֲתוּמָה נִתְּנָה לֹא נִכְתְּבָה עַד סוֹף מ' לְאַחַר שֶׁנֶּאֶמְרוּ כָּל הַפָּרָשִׁיּוֹת כֻּלָּן וְהַנֶּאֱמָרוֹת לוֹ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה הָיוּ סְדוּרוֹת לוֹ עַל פֶּה עַד שֶׁכְּתָבָן: לְפִי שֶׁאֵין כּוֹתְבִין וַאֲפִי' לְמ"ד מְגִלָּה מְגִלָּה נִתְּנָה כֵּיוָן דְּאִדַּבַּק אִדַּבַּק: אַף הִיא הֵילְנִי הַמַּלְכָּה בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (ל' לז.): פָּרָשַׁת סוֹטָה לִכְתֹּב מִשָּׁם פָּרָשִׁיּוֹת לַסּוֹטוֹת הַבָּאוֹת: בְּאָלֶ"ף בֵּי"ת כְּלוֹמַר רָאשֵׁי הַתֵּבוֹת: כְּשֶׁהוּא כּוֹתֵב כֹּהֵן הַכּוֹתֵב פָּרָשַׁת סוֹטָה: כְּמָה שֶׁכָּתוּב לְפִי הַסִּימָנִים הָיָה מֵבִין וְכוֹתֵב: אִם שָׁכַב כְּלוֹמַר וְאַתְּ כִּי שָׂטִית וְגוֹ': בְּסֵרוּגִין תְּחִלַּת הַמִּקְרָא הָיָה כָּתוּב תֵּבָה שְׁלֵמָה וּלְבַסּוֹף רָאשֵׁי תֵבוֹת: עַד וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁהוּא גְּמַר צַוֵּי הַקָּרְבָּנוֹת: אָז אָמַרְתִּי כָּךְ אָמַר דָּוִד אָז אָמַרְתִּי כְּשֶׁעִרְעֲרוּ עָלַי שָׁאוּל וְדוֹאֵג לְפָסְלֵנִי מִלָּבֹא בַּקָּהָל וְהוּעַל בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית כִּדְאָמְרִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף עז.): הִנֵּה בָאתִי עַכְשָׁו בָּאתִי לִכְלָל: כָּתוּב עָלַי מֵאָז נִתְּנָה הַתּוֹרָה הֻזְכַּרְתִּי בָּהּ וְאֶת שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת (בְּרֵאשִׁית י"ט:ט"ו) בִּזְכוּת דָּוִד שֶׁעָתִיד לָצֵאת מֵרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית אִמּוֹ שֶׁל רְחַבְעָם כְּתִיב הָכָא הַנִּמְצָאוֹת וּכְתִיב הָתָם (תְּהִלִּים פט) מָצָאתִי דָּוִד עַבְדִּי אַלְמָא מְגִלָּה אִקְרֵי מִשּׁוּם דְּמִתְּחִלָּה נִכְתְּבָה מְגִלַּת בְּרֵאשִׁית וְאַחַר מְגִלַּת נֹחַ וְאַחַר מְגִלַּת אַבְרָהָם וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר בִּמְגִלַּת אַבְרָהָם כָּתוּב עָלַי: חֲתוּמָה גְּמוּרָה וּמְסֻיֶּמֶת וּשְׁלֵמָה: א"נ לְכִדְרַבִּי לֵוִי אִקְרַאי מְגִלָּה אוֹתָן ח' פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁהֻצְרְכוּ לַיּוֹם נֶאֶמְרוּ וְנִכְתְּבוּ וְנִמְסְרוּ בּוֹ בַּיּוֹם וְנִכְתְּבוּ כָּל אַחַת בִּמְגִלָּה לְבַדָּהּ לְפִי שֶׁמֻּבְדָּלוֹת וּרְחוֹקוֹת זוֹ מִזּוֹ הִלְכָּךְ קָרֵי לִשְׁאָר נָמֵי מְגִלָּה מִשּׁוּם דִּכְשֶׁחָזַר וְהִשְׁלִימָהּ הֻצְרַךְ לִכְתֹּב מִבְּרֵאשִׁית עַל פָּרָשַׁת כֹּהֲנִים לְבַד וְדִלֵּג פָּרָשַׁת כֹּהֲנִים הַכְּתוּבָה כְּבָר וְכָתַב מִפָּרָשַׁת כֹּהֲנִים עַל פָּרָשַׁת שִׁלּוּחַ טְמֵאִים וְכֵן כֻּלָּם: פָּרָשַׁת כֹּהֲנִים אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים שֶׁהִלְכוֹת כֹּהֲנִים כְּתוּבוֹת בָּהּ לֹא יִטַּמָּא לֹא יִקַּח מוּם בּוֹ לֹא יִגַּשׁ וּמִפְּנֵי שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם הֻזְקַק לַעֲבוֹדָה הֻצְרְכָה קְדֻשָּׁתָן לְהוֹדִיעָם: פָּרָשַׁת לְוִיִּם קַח (נא) אֶת הַלְוִיִּם דִּבְהַעֲלֹתְךָ שֶׁבָּהּ הֵל כְּוָנַת לְוִיִּם וי"א וְאֶל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאֵינוֹ כֵּן כִּי מָה עִנְיָנָם אֵצֶל הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לֹא נָהֲגָה עַל סוֹף חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה שָׁנָה וְעוֹד פָּרָשַׁת מַעֲשֵׂר מִקַּרְיָא: פָּרָשַׁת לְוִיִּם הֻצְרְכָה לְבוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּזְקְקוּ לְשִׁיר: פָּרָשַׁת טְמֵאִים וַיְהִי אֲנָשִׁים וְגוֹ' מִשּׁוּם הִלְכוֹת הַפֶּסַח וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאֶחָד בְּנִיסָן וְהֻזְהֲרָה לָהֶם פָּרָשַׁת שִׁלּוּחַ טְמֵאִים וַיְשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם הֻקְבְּעוּ שָׁלשׁ מַחֲנוֹת מַחֲנֵה שְׁכִינָה וּמַחֲנֵה לְוִיָּה וּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וְהֻזְקְקוּ לְהִשְׁתַּלֵּחַ וּמִתּוֹךְ כָּךְ הֻזְקְקוּ טְמֵאִים לִשְׁאֹל הוֹאִיל וּצְרִיכִין שִׁלּוּחַ וְלֹא יוּכְלוּ לִכָּנֵס לַמִּשְׁכָּן הֵיאַךְ יַעֲשׂוּ פִּסְחֵיהֶם וּלְרַבִּי לֵוִי יְכוֹלִים הָיוּ לִטָּהֵר עַל ט"ו וְלֹא נִזְקְקוּ לְפֶסַח שֵׁנִי אֶלָּא א"כ לֹא יִטָּהֲרוּ: וּפָרָשַׁת שִׁלּוּחַ טְמֵאִים וַיְשַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הֻקְבְּעוּ הַמַּחֲנוֹת וּכְשֶׁנִּגְלָלִים הַפָּרֹכֶת בְּכָל סִלּוּק מַסָּעוֹת הֻתְּרוּ זָבִין וּמְצֹרָעִים לִכָּנֵס לְשָׁם: וּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת אע"פ שֶׁהִיא שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים בּוֹ בַּיּוֹם נֶאֶמְרָה כִּדִכְתִיב אַחֲרֵי מוֹת וּמִפְּנֵי שֶׁמֵּתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן בִּשְׁבִיל בִּיאָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ נֶאֶמְרָה אוֹתָהּ אַזְהָרָה לְאַהֲרֹן אַל יָבֹא בְכָל עֵת:

אִם שָׁכַב אִם לֹא שָׁכַב אִם שָׁכַב לֹא כְּתִיב כְּלָל אֶלָּא אִם לֹא שָׁכַב כְּתִיב אֶלָּא לְבָתַר הָכִי כְּתִיב וְאַתְּ כִּי שָׂטִית: **תּוֹרָה** חֲתוּמָה נִתְּנָה תֵּימַהּ דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כ"ד:ז') וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם ופרש"י בְּפִי' חֻמָּשׁ דְּהַיְנוּ מִבְּרֵאשִׁית וְעַד כָּאן וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּלָא קָאָמַר חֲתוּמָה נִתְּנָה שֶׁלֹּא נִכְתְּבָה עַד לְבַסּוֹף אֶלָּא שֶׁעַל הַסֵּפֶר נִכְתְּבָה דְּיֵשׁ פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ תְּחִלָּה לִפְנֵי אוֹתָם הַכְּתוּבִים לִפְנֵיהֶם וְלֹא נִכְתְּבָה עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ אוֹתָהּ שֶׁכְּתוּבָה לְפָנֶיהָ וְכוֹתֵב זֹאת אַחֲרֶיהָ וְעַל זֶה מַיְתֵי מִדְּרַבִּי לֵוִי שֶׁאוֹתָם לֹא נֶאֶמְרוּ עַל הַסֵּפֶר וְהָיָה יָכוֹל לְהוֹכִיחַ זֶה מִכַּמָּה מִקְרָאוֹת דְּאֵין מֻקְדָּם וּמְאֻחָר בַּתּוֹרָה אֶלָּא הוֹאִיל וּמַשְׁכַּח לְרַבִּי לֵוִי מַיְתֵי לָהּ ור"ת גָּרֵיס א"ר לֵוִי מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ: **פָּרָשַׁת** טְמֵאִים פֵּי' בְּקוּנְטְרֵס וַיְהִי אֲנָשִׁים וְקָשֶׁה לְפֵרוּשׁוֹ דְּאָמַר בפ"ק דִּפְסָחִים (דַּף ו.) שׁוֹאֲלִים בְּהִלְכוֹת פֶּסַח קֹדֶם הַפֶּסַח ל' יוֹם שֶׁהֲרֵי נָבִיא עוֹמֵד בְּפֶסַח רִאשׁוֹן וּמַזְהִיר עַל פֶּסַח שֵׁנִי ולפ"ז אִיכָּא חֹדֶשׁ וָחֵצִי כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמַר בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן וְעוֹד דְּלָא יִתָּכֵן לְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר. נוֹשְׂאֵי אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ וּלְרַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר לְמֵת מִצְוָה נִטְמְאוּ וְחָל שְׁבִיעִי שֶׁלָּהֶם בְּעֶרֶב פֶּסַח וְנִרְאֶה דְּפָרָשַׁת טְמֵאִים הַיְנוּ פָּרָשַׁת וְיִנָּזְרוּ (וַיִּקְרָא כב) דִּכְתִיב בָּהּ טֻמְאַת שֶׁרֶץ וּנְבֵלָה וְכָל הַצָּרִיךְ לְטֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו: **וּפָרָשַׁת** אַחֲרֵי מוֹת בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה אִיכָּא פְּלֻגְתָּא גַּבֵּי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר ה' אֶל אַבְרָם (בְּרֵאשִׁית ט"ו:א') דְּאִיכָּא לְמ"ד אַחַר סָמוּךְ וְאַחֲרֵי מֻפְלָג וְאִיכָּא לְמ"ד אִיפְּכָא וְקָשֶׁה מֵאַחֲרֵי מוֹת דְּבוֹ בַּיּוֹם הָיָה וְשֶׁמָּא נֶאֱמַר אַחַר כָּל הַפָּרָשִׁיּוֹת לְכָךְ חָשִׁיב מֻפְלָג:

מסורת הש"ס

א ברכות יא:

ב אוצר מדרשים מדרש תהלים הוספה למזמור קיט סד; אוצר מדרשים פרק שירה

ג משנה יומא; יומא לז.; תוספתא יומא

גליון הש"ס

גמ' ס"ת שחסר יריעה אחת. ע' מגילה דף ט ע"א תד"ה בשלמא תורה:

שם משום כבוד צבור. ע' מגילה ד' כד יומא דף ע ע"א סוטה דף לט ע"ב:

שם א"ל אין כותבין ומה טעם לפי שאין כותבין. כעין זה שבת דף כ"א ע"א וש"נ:

תורה אור השלם

[תהילים קיט, קכו]

[במדבר ה]

[במדבר ה, יט]

[ויקרא ט, א]

[תהילים מ, ח]

[דברים לא, כו]

[פירושי רד"צ הופמן על שמות יז:יד, א]

[זכריה ה, ב]

[ויקרא טז, א]

[במדבר ח, ה-כו]

[ויקרא יג:א-יד, נז]

[במדבר ה, א-ד]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יח, סמג עשין יט, טוש"ע או"ח סי' קלו סעי' א:

ב מיי' פי"ב מהל' תפילה וברכת כהנים הל' כג, סמג עשין יט, טוש"ע יו"ד סי' רפג סעי' א:

ג מיי' פז' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יד, סמג עשין כד, טוש"ע יו"ד סי' רפג סעי' ב:

ד טוש"ע יו"ד סי' רפג סעי' ג:

ה מיי' פז' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יד:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ז מהל' שכנים הל' י', טוש"ע חו"מ סי' קע סעי' ב:

ב מיי' פא' מהל' זכייה ומתנה הל' ג, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' שע סעי' ד:

וּפָרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן, וּפָרָשַׁת נֵרוֹת, וּפָרָשַׁת פָּרָה אֲדוּמָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תּוֹרָה – רוֹב בִּכְתָב וּמִיעוּט עַל פֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶכְתּוֹב לוֹ רוּבֵּי תּוֹרָתִי כְּמוֹ זָר נֶחְשָׁבוּ". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: רוֹב עַל פֶּה וּמִיעוּט בִּכְתָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה". (א)וְאִידַּךְ נָמֵי, הָכְתִיב: "אֶכְתּוֹב לוֹ רוּבֵּי תּוֹרָתִי"! הַהוּא, אַתְמוֹהֵי קָא מַתְמַהּ: אֶכְתּוֹב לוֹ רוּבֵּי תּוֹרָתִי?! הֲלֹא "כְּמוֹ זָר נֶחְשָׁבוּ"! וְאִידַּךְ נָמֵי, הָכְתִיב: "כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה"! הַהוּא – מִשּׁוּם דְּתַקִּיפִי לְמִיגְמְרִינְהוּ. (ב)דָּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר נַחְמָנִי, מְתוּרְגְּמָנֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כְּתִיב: "כְּתוֹב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", וּכְתִיב: "כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" – הָא כֵּיצַד? דְּבָרִים שֶׁבִּכְתָב אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאוֹמְרָן עַל פֶּה, דְּבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאוֹמְרָן בִּכְתָב, דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. תָּנָא: "אֵלֶּה" – אֵלֶּה אַתָּה כּוֹתֵב, וְאִי אַתָּה כּוֹתֵב הֲלָכוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא כָּרַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא בִּשְׁבִיל דְּבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה – שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל". מְעָרְבִין בְּבַיִת יָשָׁן, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. מַאי טַעְמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם כָּבוֹד, וְהָא הָהוּא שִׁיפּוּרָא, דַּהֲוָה מֵעִיקָּרָא בֵּי רַב יְהוּדָה, וּלְבַסּוֹף בֵּי רַבָּה, וּלְבַסּוֹף בֵּי רַב יוֹסֵף, וּלְבַסּוֹף בֵּי אַבָּיֵי, וּלְבַסּוֹף בֵּי רָבָא! אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשָׁדָא. בּוֹר שֶׁהוּא קָרוֹב לָאַמָּה וְכוּ': אִיתְּמַר: בְּנֵי נַהֲרָא; רַב אָמַר: תַּתָּאֵי שָׁתוּ מַיָּא בְּרֵישָׁא, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עִילָּאֵי שָׁתוּ מַיָּא בְּרֵישָׁא. בִּדְמֵיזַל – כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי. כִּי פְּלִיגֵי – בְּמִיסְכַּר וְאַשְׁקוּיֵי; שְׁמוּאֵל אָמַר: עִילָּאֵי שָׁתוּ מַיָּא בְּרֵישָׁא, דְּאָמְרִי: אֲנַן מְקָרְבִינַן טְפֵי. וְרַב אָמַר: תַּתָּאֵי שָׁתוּ מַיָּא בְּרֵישָׁא, דְּאָמְרִי: נַהֲרָא כִּפְשָׁטֵיהּ לֵיזִיל. תְּנַן: בּוֹר הַקָּרוֹב לָאַמָּה, מִתְמַלֵּא רִאשׁוֹן – מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם! תַּרְגְּמַהּ שְׁמוּאֵל אַלִּיבָּא דְּרַב: בְּאַמָּה הַמִּתְהַלֶּכֶת עַל פִּי בּוֹרוֹ. (ג)אִי הָכִי, מַאי לְמֵימְרָא? מַהוּ דְּתֵימָא, מָצֵי אָמְרִי לֵיהּ: סְכַר מִיסְכָּר, וְאַשְׁקִי בְּהִינְדְּזָא; קָא מַשְׁמַע לַן. אאָמַר רַב הוּנָא בַּר תַּחְלִיפָא: הַשְׁתָּא דְּלָא אִיתְּמַר הִלְכְתָא לָא כְּמָר וְלָא כְּמָר, כֹּל דְּאַלִּים גָּבַר. רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי, אֲמַר לֵיהּ: לוֹתְבַן מָר בְּעִידָּנָא! אֲמַר לֵיהּ: אִית לִי עִידָּנָא לְדִידִי. וְלוֹתְבַן מָר בְּלֵילְיָא! אֲמַר לֵיהּ: אִית לִי מַיָּא לְאַשְׁקוּיֵי. אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא מַשְׁקֵינָא לֵיהּ לְמָר מַיָּא בִּימָמָא, וְלוֹתְבַן מָר בְּלֵילְיָא! אֲמַר לֵיהּ: לְחַיֵּי. אֲזַל לְעִילָּאֵי, אֲמַר לְהוּ: תַּתָּאֵי שָׁתוּ מַיָּא בְּרֵישָׁא. אֲזַל לְתַתָּאֵי, אֲמַר לְהוּ: עִילָּאֵי שָׁתוּ מַיָּא בְּרֵישָׁא. אַדְּהָכִי סְכַר מִיסְכָּר וְאַשְׁקִי. כִּי אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי, אֲמַר לֵיהּ: כְּבֵי תְרֵי עֲבַדְתְּ לִי! וְלָא טַעְמִינְהוּ אַבָּיֵי לְפֵירֵי דְּהַהִיא שַׁתָּא. הָנְהוּ בְּנֵי בֵּי חַרְמָךְ, דַּאֲזוּל כְּרוֹ בְּרֵישָׁא דְּשַׁנְוּוֹתָא, וְאַהְדְּרוּהּ וְשַׁדְיוּהּ בְּשִׁילְהֵי נַהֲרָא. אֲתוֹ עִילָּאֵי לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי, אֲמַרוּ לֵיהּ: קָא מַתְקֵיל לְנַהֲרִין! אֲמַר לְהוּ: כְּרוֹ בַּהֲדַיְיהוּ טְפֵי פּוּרְתָּא. אֲמַרוּ לֵיהּ: קָא יָבְשֵׁי פֵּירִין. אֲמַר לְהוּ: זִילוּ סַלִּיקוּ נַפְשַׁיְיכוּ מֵהָתָם. במְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים, יֵשׁ בָּהֶן וְכוּ': בְּאוּזְלֵי וְאוֹהָרֵי

כּוּלֵּי

וּפָרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן לְפִי שֶׁמֵּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְאֵילָךְ נֶאֶסְרוּ דְּהָא בְּבִיאַת אֹהֶל מוֹעֵד תָּלָה רַחֲמָנָא: וּפָרָשַׁת נֵרוֹת בְּהַעֲלוֹתְךָ לְפִי שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם הִתְחִילוּ לְהַדְלִיק: וּפָרָשַׁת פָּרָה אֲדֻמָּה לְפִי שֶׁבַּיּוֹם הַמָּחֳרָת נִשְׂרְפָה הַפָּרָה לִהְיוֹת נִטְהָרִין לְפִסְחֵיהֶן וְקֹדֶם לָכֵן לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹתָהּ דִּבְעִינַן וְהִזָּה אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד (בַּמִּדְבָּר י"ט:ד') וְהָכִי אָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה יְרוּשַׁלְמִי בְּאֶחָד בְּנִיסָן הוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְשֵׁנִי לוֹ נִשְׂרְפָה הַפָּרָה: רֹב בִּכְתָב רֹב הַתּוֹרָה תְּלוּיָה בַּמִּדְרָשׁ שֶׁכְּתוּבָה לִדְרֹשׁ בִּכְלָל וּפְרָט וּגְזֵרָה שָׁוָה וּשְׁאָר מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן: וּמִעוּטָהּ עַל פֶּה שֶׁאֵין רֶמֶז לִגְמֹר לָהּ בַּתּוֹרָה אֶלָּא לְמֹשֶׁה נֶאֱמַר עַל פֶּה: כִּי עַל פִּי וְגוֹ' עַל שֶׁבְּעַל פֶּה נִכְרַת בְּרִית אַלְמָא אִיהִי הֲוַאי רַבָּה: כְּתִיב כְּתוֹב לְךָ אַלְמָא נִכְתְּבָה: וּכְתִיב ע"פ אַלְמָא לֹא נִכְתְּבָה: אַתְמוּהֵי מִתְמַהּ וְכִי רִבֵּי תּוֹרָתִי הָיָה לִי לִכְתֹּב לָהֶם וַהֲלֹא בְּאוֹתָהּ שֶׁכָּתַבְתִּי לָהֶם כְּמוֹ זָר נֶחְשְׁבוּ: דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ בִּכְתָב אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְמָסְרָם לְיִשְׂרָאֵל עַל פֶּה: וּדְבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְכָתְבָן מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁהַתַּלְמוּד לֹא נִתַּן לִכְתֹּב אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה מִשְׁתַּכַּחַת: אִילֵימָא מִשּׁוּם כָּבוֹד שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: וְהָא שׁוֹפָר שֶׁל תְּקִיעַת ע"ש דִּמְעִיקָּרָא הֲוֵי בֵּי רַב יְהוּדָה שֶׁהָיָה רֹאשׁ יְשִׁיבָה בְּפוּמְבְּדִיתָא וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁנִּפְטַר וּמֶלֶךְ רַבָּה נְתָנוּהוּ בְּבֵיתוֹ וּבָתַר רַבָּה מָלַךְ רַב יוֹסֵף וַהֲדַר מָלַךְ אַבַּיֵּי וַהֲדַר מָלַךְ רָבָא וְרַב שְׁרִירָא גָּאוֹן פֵּרֵשׁ בִּכְתַב תְּשׁוּבָתוֹ שִׁפּוּרָא שׁוֹפָר שֶׁל נְדָבָה שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין לְתוֹכוֹ נְדָבָה הַשְּׁלוּחָה לִבְנֵי הַיְשִׁיבָה כְּמוֹ י"ג שׁוֹפָרוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ (שְׁקָלִים דַּף ח): מִשּׁוּם חֲשָׁדָא הוֹאִיל וְהֻרְגַּל הָעֵרוּב בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַבַּיִת אִם בָּאתָ לְשַׁנּוֹת אֶת מְקוֹמוֹ הַנִּכְנָסִין לְאוֹתוֹ הַבַּיִת וְלֹא יִרְאוּ שָׁם אֶת הָעֵרוּב יַחְשְׁדוּ אֶת בְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁמְּטַלְטְלִין בְּלֹא עֵרוּב: בְּנֵי נַהֲרָא שָׂדוֹת שֶׁעַל שְׂפַת הַנָּהָר: בְּמֵיזָל כ"ע לֹא פְּלִיגֵי אִם אֵינָן סוֹכְרִים אֶת הַנָּהָר אֶלָּא דּוֹלִין וְהוֹלְכִים וְהַנָּהָר מוֹשֵׁךְ כְּפַשְׁטוֹ כ"ע לֹא פְּלִיגֵי שֶׁכָּל הָרוֹצֶה לִדְלוֹת יִדְלֶה: כִּי פְּלִיגֵי בְּמִסְכַּר וְאַשְׁקוּיֵי שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לִדְלוֹת כֻּלָּן יַחַד וְרוֹצִין הָעֶלְיוֹנִים לְסָכְרוֹ שֶׁלֹּא יֵרְדוּ הַמַּיִם לְמַטָּה וּלְהַמְשִׁיךְ הַנָּהָר דֶּרֶךְ נְגָרִים קְטַנִּים עַל שֶׁיִּשְׁתּוּ כָּל שְׂדוֹתֵיהֶן וְתַחְתּוֹנִים מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא א"כ נַשְׁקֶה אֲנַחְנוּ תְּחִלָּה: הַקָּרוֹב לָאַמָּה הַיְנוּ עִלָּאֵי: בְּאַמָּה הַמִּתְהַלֶּכֶת ע"פ בּוֹרוֹ שֶׁמִּתְמַלֵּא מֵאֵלָיו כְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ וְאֵין צָרִיךְ לִסְכֹּר הַנָּהָר: סְכַר מִסְכָּר פִּי בּוֹרְךָ שֶׁלֹּא יֵרְדוּ הַמַּיִם לְתוֹכוֹ שֶׁמְּמַעֵט מְשִׁיכַת הַנָּהָר: וְאַשְׁקֵי בְּהִנְדְּזָא אוינטור"א כְּפִי מַה שֶּׁיַּעֲלֶה לְךָ לִדְלוֹת מִן מְשִׁיכַת הַנָּהָר כָּמוֹנוּ כְּמוֹ דִּמְהַנְדְּזֵי לְהָדְלֵי בִּשְׁחִיטַת חֻלִּין (דַּף מג.): כָּל דְּאַלִּים גָּבַר וְלֵית לֵיהּ דְּהִלְכְתָא כִּשְׁמוּאֵל בְּדִינֵי: לוֹתְבַן מַר בְּעִידָּנָא יוֹשִׁיבֵנִי אַלּוֹנִי לִגְמֹר בְּעֵת קָבוּעַ: לְדִידִי לְגִרְסָא: תַּתָּאֵי שָׁתוּ בְּרֵישָׁא וְאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְסָכְרוֹ: כְּבֵי תְּרֵי רַב וּשְׁמוּאֵל: חֶרְמָךְ שֵׁם הָעִיר: שַׁנְוָתָא שֵׁם הַנָּהָר: כָּרוֹ בְּרֵישָׁא לְשַׁנְוָתָא וְאַהְדְּרוּהּ בְּשִׁלְהֵי נַהֲרָא רָצוּ לְהַקִּיף אֶת שְׂדוֹתֵיהֶן בְּמֵי הַנָּהָר וְכָרוּ מִלְמַעְלָה לִשְׂדוֹתֵיהֶן לְגַל רֹאשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַנָּהָר וְהֵסֵבּוּ מִקְצָתָן סָבִיב שְׂדוֹתֵיהֶן וּבְסוֹף שְׂדוֹתֵיהֶן הֱסִבּוּהוּ עַל שֶׁחָזַר וְנָפַל לְתוֹךְ הַנָּהָר (כָּזֶה): קָא מַתְקֵל לְנַהֲרִין נָהָר שֶׁלָּנוּ נִתְקַל מִפְּנֵי שֶׁהֱסִבּוּהוּ וְאֵינוֹ נִמְשָׁךְ מַהֵר וְנִגְפִּין הַמַּיִם דֶּרֶךְ שְׂדוֹתֵינוּ שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַנָּהָר הַמֵּסֵב אֵין מֵימָיו קַלִּין לָרוּץ מִפְּנֵי הָעַקְמוּמִית: כְּרוֹ בַּהֲדַיְיהוּ טְפֵי פּוּרְתָּא הֶעֱמִיקוּ הַמַּיִם אֶצְלְכֶם בְּרֹאשׁ הַמְּסִבָּה כְּדֵי שֶׁיִּשְׁטְפוּ הַמַּיִם בִּמְרוּצָה: קָא יָבְשֵׁי פֵּירִין אִם נַעֲמִיק יִיבְשׁוּ חֲרִיצִין שֶׁלָּנוּ כְּשֶׁלֹּא יִתְבָּרְכוּ מֵימֵי הַנָּהָר יַעֲמִיקוּ הַמַּיִם וְיֶחְלַל הַלַּחְלוּחִית וְלֹא יִנְבְּעוּ הַמַּיִם לַחֲרִיצִין שֶׁיֵּשׁ לָנוּ: פֵּירִין כְּמוֹ פֵּירָא דִּכְוָרֵי (כְּתֻבּוֹת דַּף עט.): אֲמַר לְהוּ אַבַּיֵּי לִבְנֵי חֶרְמָךְ: סַלִּיקוּ נַפְשַׁיְכוּ וּסְתָמוּ אֶת מְסִבַּתְכֶם: אוּזְלֵי רְשָׁתוֹת שֶׁל חוּטִין שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹךְ: אוֹהָרֵי שֶׁל גֶּמִי יונקייר"ש:

אַתְמוּהֵי קָא מַתְמַהּ בַּמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה פ' תִּשָּׂא) אָמְרִינַן כְּמוֹ זָר נֶחְשְׁבוּ שֶׁעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כָּתְבוּ אֶת הַתּוֹרָה וְאִם הָיָה נִכְתַּב הַכֹּל לְיִשְׂרָאֵל הָיוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַכֹּל כּוֹתְבִין וּלְהָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא אֶכְתֹּב לוֹ רִבֵּי תּוֹרָה וַהֲלֹא מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי לָהֶם כְּמוֹ זָר נֶחְשְׁבוּ שֶׁהֶעְתִּיקוּ זָרִים וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּרֵשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר: שִׁפּוּרָא לְפִי מַה שֶּׁפֵּי' בַּקּוּנְט' שֶׁתּוֹקְעִין בע"ש קָשֶׁה דִּבְסוֹף פ' בַּמֶּה מַדְלִיקִין (שַׁבָּת דַּף לה:) מַשְׁמַע דְּחַזַּן הַכְּנֶסֶת הָיָה מַנִּיחוֹ בְּרֹאשׁ הַגַּג וְעוֹד דְּרַב יְהוּדָה הָיָה בְּפוּמְבְּדִיתָא וְרַבָּה בִּמְחוֹזָא אֶלָּא נִרְאֶה כִּלְשׁוֹן אַחֵר שֶׁפֵּרֵשׁ שׁוֹפָר שֶׁבּוֹ נוֹתְנִין נְדָבָה לַתַּלְמִידִים: אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשָׁדָא פֵּרֵשׁ ר"ת שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מִפְּנֵי הַחֲשָׁד שֶׁחוֹשְׁדִים אוֹתוֹ לִגְנֹב פַּת שֶׁל עֵרוּב אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ שָׁם אֲבָל בְּשִׁפּוּרָא לֵיכָּא חֲשָׁדָא שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁמַּנִּיחִים אֵצֶל רֵישׁ מְתִיבְתָּא לְחַלֵּק לַתַּלְמִידִים: בְּמֵיזָל כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי אֲפִילּוּ נָהָר קָטָן שֶׁמֵּימָיו פּוֹסְקִין כָּל הָרוֹצֶה לִדְלוֹת יִדְלֶה כֵּיוָן שֶׁמּוֹשֵׁךְ הַנָּהָר כְּפַשְׁטוֹ: וְהַשְׁתָּא דְּלָא אִיתְּמַר כו' לֵית לֵיהּ הָא דְּאָמַר בְּפֶ' יֵשׁ בְּכוֹר (בְּכוֹרוֹת דַּף מט:) הִלְכְתָא כִּשְׁמוּאֵל בְּדִינֵי וּכְרַב בְּאִסּוּרֵי א"נ הָכָא מִסְתַּבֵּר טַעְמָא דְּרַב אע"ג דְּדָחֵקִינַן מַתְנִיתִין אַלִּבֵּיהּ: כְּבֵי תְּרֵי עֲבַדְתְּ לִי וְהוּא סָבַר כֵּיוָן דְּאָמַר כָּל דְּאַלִּים גָּבַר יָכוֹל לְהַעֲרִים עֲלֵיהֶם וְלָא דָּמֵי לְמַה נַפְשָׁךְ מִנַּעֲנֵי לָא שָׁתוּ וְאִעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי הוּא דְּשַׁיָּךְ כָּל דְּאַלִּים גָּבַר: לָא טַעֲמִינְהוּ לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא עַל פִּיו עָשָׂה וְשֶׁמָּא מִכֶּרֶם דְּאֵין כָּאן גָּזֵל אֶלָּא מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם בְּעָלְמָא: סַלִּיקוּ נַפְשַׁיְכוּ מֵהָכָא פֵּי' ר"ח דִּלְעִלָּאֵי אָמַר שֶׁאֵין יָכוֹל לִמְחוֹת בָּהֶן מִשּׁוּם דְּכָל דְּאַלִּים גָּבַר וּקְנַת מַשְׁמַע כֵּן שֶׁהֲרֵי לָהֶן הָיָה מְדַבֵּר וּמ"מ נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּלִבְנֵי חֶרְמָךְ הָיָה מְדַבֵּר שֶׁיִּסְתְּמוּ אֶת מְסִבָּתָם וְלָא דָּמֵי לְרַב וּשְׁמוּאֵל כְּלָל: מְצוּדוֹת חַיּוֹת וְעוֹפוֹת כו' וְלָא דָּמֵי לְמַרְחִיקִין מְצוּלוֹת הַדָּג מִן הַדָּג דְּפֶרֶק לֹא יַחְפֹּר (ב"ב דַּף כא:) דְּהָתָם אוּמָנוּתוֹ בְּכָךְ וּמִן הַדִּין הוּא שֶׁיַּרְחִיק מִשָּׁם לא"ל קָא פָּסַקְתְּ לְחַיּוּתִי אֲבָל הָכָא דְּאֵין אוּמָנוּתוֹ בְּכָךְ לֹא הָוֵי גָּזֵל אֶלָּא מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם:

מסורת הש"ס

א שמות רבה; במדבר רבה

ב תמורה יד:

ג בבא מציעא קז.

גליון הש"ס

גמ' תורה רוב בכתב. ע' בבאר שבע הוריות פ"א בד"ה אבל בדבר שהצדוקים מודים בו:

תורה אור השלם

[במדבר ח, א-ז]

[ויקרא י, ח-יא]

[במדבר יט]

[הושע ח, יב]

[שמות לד, כז]

כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, כִּי פְּלִיגִי – בְּלֶחִי וְקוּקְרֵי. (א)מְצִיאַת חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְכוּ' רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גָּזֵל גָּמוּר: אָמַר רַב חִסְדָּא: גָּזֵל גָּמוּר מִדִּבְרֵיהֶם. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְהוֹצִיאוֹ בְּדַיָּינִין. [א]עָנִי הַמְנַקֵּף בְּרֹאשׁ הַזַּיִת, מַה שֶּׁתַּחְתָּיו וְכוּ': תָּנָא: אִם לִיקֵּט וְנָתַן בַּיָּד – הֲרֵי זֶה גָּזֵל גָּמוּר. רַב כָּהֲנָא הֲוָה קָאָזֵיל לְהוּצָל, חַזְיֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה שָׁדֵי אוּפְיֵי וְקָא נָתְרָן תַּמְרֵי, אֲזַל קָא מְנַקֵּיט וְאָכֵיל. אֲמַר לֵיהּ: חֲזִי מָר דְּבִידַאי שְׁדֵיתִינְהוּ. אֲמַר לֵיהּ: מֵאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה אַתָּה. קָרֵי עֲלֵיהּ: "וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם". [בג](ב)אֵין מְמַחִין בְּיַד עֲנִיֵּי גוֹיִם בְּלֶקֶט בְּשִׁכְחָה וּבְפֵאָה, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם: תָּנוּ רַבָּנַן: מְפַרְנְסִים עֲנִיֵּי גוֹיִם עִם עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל, וּמְבַקְּרִין חוֹלֵי גוֹיִם עִם חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, וְקוֹבְרִין מֵתֵי גוֹיִם עִם מֵתֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. [ד](ג)מַתְנִי' מַשְׁאֶלֶת אִשָּׁה לַחֲבֶירְתָּהּ הַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית – נָפָה, וּכְבָרָה, וְרֵיחַיִם, וְתַנּוּר. אֲבָל לֹא תָּבוֹר וְלֹא תִּטְחַן עִמָּהּ. [ה]אֵשֶׁת חָבֵר מַשְׁאֶלֶת לְאֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ – נָפָה וּכְבָרָה; וּבוֹרֶרֶת, וְטוֹחֶנֶת, וּמְרַקֶּדֶת עִמָּהּ; אֲבָל מִשֶּׁתָּטִיל אֶת הַמַּיִם – לֹא תִּגַּע עִמָּהּ, לְפִי שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵירָה. וְכוּלָּן לֹא אָמְרוּ, אֶלָּא מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. [ו](ד)וּמַחֲזִיקִין יְדֵי גוֹיִם בַּשְּׁבִיעִית – אֲבָל לֹא יְדֵי יִשְׂרָאֵל; וְשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. גְּמָ' מַאי שְׁנָא רֵישָׁא, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? אָמַר אַבָּיֵי: רוֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן. (ה)רָבָא אָמַר: הָכָא בְּעַם הָאָרֶץ דְּרַבִּי מֵאִיר, וְטוּמְאָה וְטָהֳרָה דְּרַבָּנַן – דְּתַנְיָא: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ? כֹּל שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל חוּלָּיו בְּטָהֳרָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כֹּל שֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר פֵּירוֹתָיו. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: מִשֶּׁתָּטִיל אֶת הַמַּיִם לֹא תִּגַּע עִמָּהּ; מִכְּלָל דְּרֵישָׁא, לָאו בְּטוּמְאָה וְטָהֳרָה עָסְקִינַן! רֵישָׁא וְסֵיפָא בְּטוּמְאָה וְטָהֳרָה; וְרֵישָׁא – בְּטוּמְאַת חוּלִּין, וְסֵיפָא – בְּטוּמְאַת חַלָּה. וּרְמִינְהוּ:

טוֹחֲנִין

כ"ע לא פליגי דכיון דיש להם תוך קנה לו כליו והוי גזל גמור: לחי חכה איי"ס בלע"ז: קוקרי שאר מצודות ומכשולים שנותנים חוט ארוך בנהר וחורזין בו מחטים על פני כולו: מדבריהם אפי' לר' יוסי לאו גזל דאורייתא הוא: נפקא מינה מדר' יוסי: להוציאו בדיינים לרבנן לא נפק בדיינים ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי לפסול לעדות ולעבור עליו בלאו: אם לקט ונתן על גבי קרקע בעל הזית ומטו ליה גזל גמור הוא: אופיי מקלות: רבי יאשיה מן הוגן הוה: מאתריה דר' יאשיה אתה לפיכך אתה בקי בדינין לפי שהוא דורש לרבים ומודיען: עם מתי ישראל לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל: מתני' על השביעית לשמור פירות שביעית ולהצניעם מן הביעור ואילך: לא תבור ולא תטחון עמה לסייעה מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה: ובוררת וטוחנת כו' בגמרא פריך אמאי הרי חשודה על המעשרות: בזמן שהיא טמאה כו' לא גרסינן ובברייתא גרסינן לה בגמ': אבל משתטיל את המים לא תגע לפי שמשנתגלגלה העיסה נתחייבה לחלה וקא מטמאה מחמת כלים טמאים וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו שהתירו להשאילם כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עצמה אלא מפני דרכי שלום: ומחזיקין ידי נכרים הכא משמע מסייעין ממש: ושואלין בשלומם כל הימים ואע"פ שמטיל על הנכרי שם שמים שהשלום שמו של הקב"ה: גמ' מאי שנא רישא דקתני לא תבור שמסייעת ידי עוברי עבירה שביעית: ומאי שנא סיפא דקתני ובוררת וטוחנת והלא מסייעת ידי עוברי עבירה טבל: רוב עמי הארץ מעשרין הן הלכך חששא דרבנן בעלמא היא ומפני דרכי שלום מותר לסייען אבל חשודה על השביעית משמע דמחזק לן בה שחשודה: רבא אמר לעולם כמוחזקה על מוחזקה (דמי) מספקינן להו ואסור לסייען הואיל ועבירה דאורייתא היא ומתני' במוחזק לעשר קאמר ועם הארץ דר"מ הוא שחשוד לאכול פירות בטומאה והך טומאה וטהרה דחולין דרבנן היא דתורה לא הזהירה לאכול בטהרה אלא תרומה וקדשים בלבד הלכך לאו איסורא דאורייתא היא ומפני דרכי שלום מותר לסייען: והא מדקתני סיפא כו' ס"ל להאי דפריך דטעם דמשתטיל את המים אסור משום דהוכשרו עכשיו הוא ועד עכשיו לא הוכשרו: מכלל דרישא לאו בטומאה וטהרה שיהא שום גלגול עבירה דטומאה דהא לא הוכשרו ואי בנאמן על המעשרות קמיירי אמאי קתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום: רישא וסיפא בטומאה וטהרה ובפירות מוכשרין ורישא כל זמן שלא נתגלגלה אינה אלא טומאת חולין דרבנן ולא גזור בה משום מסייע במקום דרכי שלום ובלבד שלא תאכל: וסיפא בטומאת חלה דאורייתא שאסור לטמאה ביד דכתיב (במדבר י"ח:ח') את משמרת תרומותי עביד לה שימור:

לקט ונתן ביד ה"ז גזל גמור נראה דאצטריך לאשמועינן בתלשן בידו ומפילן אע"פ שלא נתעכבו בידו ולא אחז בהן אלא להפילם: שדי אופיי מדקלא פירש בקונטרס אופיי מקלות וקשה לרב כהנא היכי הוה מנקט ואכיל ומי לא הוה חייש לדרכי שלום ונראה כרבינו חננאל שפירש אופיי חריות של דקל הוה שדי מן הדקל ונתרי תמרי ורב כהנא היה סבור שלא היה חושש מן הפירות אלא מן החריות ואמר לו דאנא בידאי שדיתינהו וגזל נמי איכא: משאלת אשה לחברתה כו' בסיפא מפרש דקתני מתני' מפני דרכי שלום וקשה לר"ת ותיפוק ליה דהוה שרי משום דאיכא למיתלי בתבואה של היתר כדאשכחן במסכת שביעית בפ"ה (מ"ח) ב"ש אומרים לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול לשחטה ועוד תנן התם (שם מ"ו) אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית מחרישה וכלי העול כו' זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאסור ולהיתר מותר וליכא למימר דהתם נמי לא שרי אלא מפני דרכי שלום דבמוכר לא שייך דרכי שלום ועוד דקאי לייק בפ"ק דמסכת ע"ז (דף טו:) מנה מבית הלל דשרי למכור פרה לעובד כוכבים דאימר לשחיטה זבנה ואפילו שייך דרכי שלום במוכר לישראל משום דנראה כחושדו כשאינו רוצה למכור לו במוכר לעובד כוכבים לא שייך כולי דרכי שלום ועוד דעל כרחך התם לאו משום דרכי שלום הוא מדלא תני להו הכא ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לה אלא פירות שביעית הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוה אסור ובמוכר דלא שייך דרכי שלום אסור היכא דליכא למיתלי וכן משמע בירושלמי דקאמר אני אומר נפה לספר בה מעו' כברה לכבר בו חול רחים לטחון בו סממנין תנור לטמון בו אונין של פשתן משמע דמיירי דאין לו תבואה של היתר למיתלי בה והא דירושלמי לא הוה תליה גמורה כפרה לשחיטה דא"כ בלא דרכי שלום נמי הוה שרי כמו במוכר וא"ת לפירוש ר"ת מאי פריך בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דבודאי בפירות שביעית איירי וי"ל דקסבר הש"ס דאחמור רבנן בתבואת החשודים כאילו הוא בודאי טבל דאוקמה אחזקה: רחים ותנור ובאשת עם הארץ לא תנא תנור ורחים משום דתנא נפה וכברה והוא הדין רחים ותנור דיגיל עליו רעו א"נ משום דתנור אין דרך להשאילו דמיטמא וטעון שבירה ואיידי דלא תנא תנור לא תנא רחים אבל בחשודה אשביעית לא מיטמא דלא חשודה אטומאה ומיהו קשה דבפרק על כמה (בכורות דף ל.) תנן החשוד על זה ועל זה פרוש אשביעית ואמעשרות חשוד על הטהרות ושמא התם בטומאת פירות אבל אטומאת הגוף לא חשוד: רבא אמר בע"ה כו' אביי מקיל טפי לסייע במעשר מבטומאה וטהרה דרבנן כדמוכח בסמוך ורבא איפכא ורבא נמי אית ליה רוב עם הארץ מעשרין הן והקילו בדמאי בפרק אע"פ (כתובות דף נו:) ובפרק במה מדליקין (שבת דף כג.) אבל סבר הכא אע"ג דרוב עמי הארץ מעשרין הן מ"מ אסור דמאי איכא ואסור לסייעם ואביי בפ"ק דשבת (דף יג.) גבי לא יאכל זב פרוש עם זב ע"ה חייש טפי שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנים אע"ג דרוב מעשרין ורבא לא חייש: איזהו ע"ה כל שאינו אוכל כו' בע"ז בתוספתא (פ"ג) מתניא לענין שנותנים לע"ה בנות חברים גלולות ופוסקין עמו שלא תעשה על גביו טהרות ורשב"ג אומר אינו צריך לפסק וקתני בתרה איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ דכיון דמעשר אין להחמיר עליו שלא להשיאו בת חבר וחכמים שרו אפילו אינו מעשר ותנהוג תחתיו לדברי חברות ואם תאמר בפרק היה נוטל (סוטה דף כב.) קאמר ר"מ איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית בברכותיה וחכ"א כל שאינו מניח תפלין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית ונראה דהתם אתי לפרושי איזהו ע"ה שאין מזמנין עליו כדאמרינן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז:) ושאין מכריזין על אבדתו כדאמרינן בפ' אלו עוברין (פסחים דף מט:): רישא טמאת חולין וסיפא טמאת חלה ואם תאמר משום חלה נאסרו משעת ברירה טחינה והרקדה כדאשכחן בעבודה זרה פרק ר' ישמעאל (עבודה זרה דף נו.) דאין בוצרים עם ישראל העושה פירותיו בטומאה אע"ג דשרי התם עם עובד כוכבים עם ישראל אסור משום דטבלא לתרומה אע"ג דעד שירד לבור או יקפה לא נגמרה מלאכתו לתרומה וי"ל דלא דמי דהכא אם מפריש קודם גלגול אין שם חלה עליה כלל אבל התם חל שם תרומה קודם גמר מלאכתו כגון מעשר שהקדימו בשבלין וגם אסור באכילת קבע ומ"מ אסור הכא משתטיל במים אע"ג דלא מחייבא בחלה עד שתתגלגל ומיהו קשה דתנן נמי התם בפרק ר' ישמעאל (ע"ז דף נה:) נחתום שהיה עושה בטומאה לא לשין ולא עורכים עמו ובירושלמי פריך ומשני כאן בלוחת כאן בשאינו לוחת ומיהו האי שנויא לא יתיישב אלא לאביי דמחמיר לענין טומאה טפי מלענין דמאי אבל לרבא שרי אפי' בהכשרו כיון דטומאת חולין הוא ולא אסר אלא משתטיל במים ור"ת תירץ דהתם העושה פירות בטומאה קתני משמע דודאי בטומאה קא עביד וכן נחתום העושה בטומאה להכי אחמירו משעת בצירה וברירה אבל הכא לא איירי אלא בחשוד בעלמא והא דפריך הכא מאין טוחנין לאוכלי פירות בטומאה לא משמע אלא חשדא בעלמא וחשוד קרי ליה בתר הכי וא"ת לבפ"ק דנדה (דף ו:) אמרינן תנן התם נולד לה ספק טומאה עד שלא נתגלגלה תעשה בטומאה משנתגלגלה תעשה בטהרה והכא אסרינן משתטיל במים וי"ל דשאני התם דכבר נולד לה ספק טומאה לא חיישינן כל כמה דלא מחייבה בחלה ואין הפסד לכהן דבלאו הכי לא יאכל הכהן את החלה אבל הכא בטהורה אסור משתטיל במים:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גזילה ואבידה הל' ג, סמג עשין עג, טוש"ע חו"מ סי' שע סעי' ה:

ב מיי' פז' מהל' מתנות עניים הל' ז, סמג לאוין סח, טוש"ע יו"ד סי' רנא סעי' א:

ג מיי' פי"ד מהל' אבל הל' יב, סמג עשין כ, טוש"ע יו"ד סי' שסז סעי' א:

ד מיי' פח' מהל' שמיטה ויובל הל' ז, סמג עשין קסח:

ה מיי' פח' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יג:

ו מיי' פח' מהל' שמיטה ויובל הל' ח, סמג עשין סח:

מסורת הש"ס

א שבועות מא.; בבא מציעא יב.

ב משנה גיטין; תלמוד ירושלמי עבודה זרה; לעיל נט:

ג משנה שביעית

ד משנה שביעית; בבא בתרא כד:

ה תוספתא עבודה זרה; ברכות מז:

גליון הש"ס

מתני' וטוחנת. ע' כתובות ד' נט ע"ב תוס' ד"ה טוחנת:

שם אבל לא ידי ישראל. ע' מג"א סי' שמז ס"ק ד:

תוס' ד"ה ליקט ונתן. ע' ב"ב ד' נד ע"א תד"ה אדעתא:

תורה אור השלם

כַּעֲבוֹר סוּפָה וְאֵין רָשָׁע וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם [משלי י, כה]

רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ [במדבר טו, כ]

(א)טוֹחֲנִין וּמַפְקִידִין אֵצֶל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית, וְאֵצֶל אוֹכְלֵי פֵּירוֹתֵיהֶן בְּטוּמְאָה; אֲבָל לֹא לְאוֹכְלֵי שְׁבִיעִית, וְלֹא לְאוֹכְלֵי פֵּירוֹתֵיהֶן בְּטוּמְאָה! אָמַר אַבָּיֵי: הָתָם, בְּכֹהֵן הֶחָשׁוּד לֶאֱכוֹל תְּרוּמָה בְּטוּמְאָה עָסְקִינַן – דַּהֲוָה לֵיהּ טוּמְאָה דְאוֹרָיְיתָא. [א]אִי הָכִי, מַפְקִידִין?! וּרְמִינְהוּ: מַפְקִידִין תְּרוּמָה אֵצֶל יִשְׂרָאֵל עַם הָאָרֶץ, וְלֹא אֵצֶל כֹּהֵן עַם הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ גַּס בָּהּ! [ב]אָמַר רַבִּי אִילְעָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בִּכְלִי חֶרֶשׂ הַמּוּקָּף צָמִיד פָּתִיל. וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא תְּסִיטֶנּוּ אִשְׁתּוֹ נִדָּה! [ג]אֶלָּא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לָא קַשְׁיָא; כָּאן בְּפֵירוֹת שֶׁהוּכְשְׁרוּ, כָּאן בְּפֵירוֹת שֶׁלֹּא הוּכְשְׁרוּ. וּרְמִינְהוּ: הַמּוֹלִיךְ חִטִּין לְטָחוֹן כּוּתִי אוֹ לְטָחוֹן עַם הָאָרֶץ – הֲרֵי אֵלּוּ בְּחֶזְקָתָן לְמַעֲשֵׂר וְלִשְׁבִיעִית, אֲבָל לֹא לְטוּמְאָה! הַאי מַאי רוּמְיָא? לָאו אוֹקֵימְנָא בְּפֵירוֹת שֶׁלֹּא הוּכְשְׁרוּ? (ב)וּדְקָאָרֵי לַהּ – מַאי קָאָרֵי לַהּ? מִשּׁוּם דְּקָא בָּעֵי לְמִירְמֵי אַחֲרִיתִי עֲלַהּ – הֲרֵי אֵלּוּ בְּחֶזְקָתָן לְמַעֲשֵׂר וְלִשְׁבִיעִית, וּלְחַלּוּפֵי לָא חָיְישִׁינַן. [ד](ג)וּרְמִינְהוּ: הַנּוֹתֵן לַחֲמוֹתוֹ, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל הֵימֶנָּה, מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדָה מַחְלֶפֶת הַמִּתְקַלְקֵל! הָתָם כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: רוֹצָה הִיא בְּתַקָּנַת בִּתָּהּ, וּבוֹשָׁה מֵחֲתָנָהּ. [ה]וּלְעָלְמָא – לָא חָיְישִׁינַן?! וְהָתְנַן: הַנּוֹתֵן לַפּוּנְדָּקִית, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל הֵימֶנָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּחְלֶפֶת! הָתָם מוֹרְיָא וְאָמְרָה: בַּר בֵּי רַב לֵיכוֹל חַמִּימָא, וַאֲנָא אֵיכוֹל קָרִירָא?! (ד)וְאַכַּתִּי, לְעָלְמָא לָא חָיְישִׁינַן?! וְהָתַנְיָא: אֵשֶׁת חָבֵר טוֹחֶנֶת עִם אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ – בִּזְמַן שֶׁהִיא טְמֵאָה אֲבָל לֹא בִּזְמַן שֶׁהִיא טְהוֹרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף בִּזְמַן שֶׁהִיא טְמֵאָה לֹא תִּטְחוֹן, מִפְּנֵי שֶׁחֲבֶרְתָּהּ

נוֹתֶנֶת

טוֹחֲנִין תְּבוּאָה מְתֻקֶּנֶת: וּמַפְקִידִין אוֹתָהּ אֵצֶל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית שֶׁאֵין חֲשׁוּדִים לֹא לְהַחֲלִיף וְלֹא לִיגַּע: אֲבָל לֹא לְאוֹכְלֵי שְׁבִיעִית תְּבוּאָה שֶׁל עוֹבְרֵי עֲבֵרָה אֵין טוֹחֲנִין אוֹתָהּ לָהֶם שֶׁאָסוּר לְסַיְּעָן בַּעֲבֵרָתָם וּמַתְנִי' קָתָנֵי טוֹחֶנֶת עִמָּהּ וּמְקֶמֶת לָהּ בְּאוֹכֵל חֻלִּין בְּטֻמְאָה: אָמַר אַבַּיֵי הָהוּא בְּכֹהֵן כו' דְּאִסּוּרָא דְאוֹרָיְיתָא הוּא כִּדְפָרֵשִׁית: אִי הָכִי מַפְקִידִין אִי בְּכֹהֵן קָאֵי מִי מָצֵי מַפְקִידִין אֶצְלוֹ וְלָא חָיֵישׁ שֶׁמָּא יִגַּע: אֵצֶל יִשְׂרָאֵל עַם הָאָרֶץ דְּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בָּהּ לֹא יִגַּע בָּהּ: גַּס בָּהּ רָגִיל בָּהּ פריוו"ן: נִדָּה מְטַמְּאָה אֶת מַשָּׂאָהּ וְאַע"פ שֶׁאֵין נוֹגַעַת: כָּאן הָא דְּתָנֵי אֵין מַפְקִידִין בְּשֶׁהֻכְשְׁרוּ וְהָא דְּתָנֵי מַפְקִידִין בְּשֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ וְתַרְוַיְיהוּ בִּתְרוּמָה וּבְשֶׁלָּהֶן אָסוּר לְסַיְּעָן דְּחָבֵר לֹא יָדַע אִי הֻכְשְׁרוּ אִי לֹא: לְטוֹחֵן זֶה שֵׁם הָאוּמָּן בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: בְּחֶזְקָתָן שֶׁאֵין חָשׁוּד לְהַחֲלִיף בְּשֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר וּבְפֵרוֹת שְׁבִיעִית: אֲבָל לֹא לְטֻמְאָה חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא נָגַע וּלְעֵיל קָתָנֵי מַפְקִידִין אֶצְלָם: מַאי קָאָרֵי לַהּ הָא אִתְּרַצָּא לַהּ הָכִי: לְמִרְמָא אַחֲרִיתִי עֲלַהּ עַל הָא דְּקָתָנֵי בְּחֶזְקָתָן לְמַעַשְׂרוֹת וּלְכָךְ קְבָעָהּ בגמ' הָכָא לְמִרְמָא עֲלַהּ וּלְפָרוֹשָׁהּ דְּלָא תִּקְשֵׁי לָן: הַנּוֹתֵן לַחֲמוֹתוֹ עִסָּה לְתַקְּנָהּ לוֹ וְהוּא חָבֵר וְהִיא אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ וְהִטְבִּילָהּ לְכָךְ: שֶׁהִיא חֲשׁוּדָה מַחֲלֶפֶת הַמִּתְקַלְקֵל וְנוֹתֶנֶת לוֹ הַיָּפֶה שֶׁלָּהּ הִלְכָּךְ מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ שֶׁאִם תַּחֲלִיפֶנּוּ נִמְצָא מַאֲכִילָהּ שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל הֵימֶנָּה שֶׁאִם הֶחֱלִיפַתּוּ נִמְצָא אוֹכֵל שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר: רוֹצָה הִיא כו' וְלֹא לְרָעָה הִיא מַחֲלֶפֶת: לְפֻנְדְּקִית תַּלְמִיד הַיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ וְנִתְאַכְסֵן אֵצֶל עַם הָאָרֶץ פֻּנְדְּקִית אוֹפָה לוֹ אֶת עִסָּתוֹ: שֶׁחֲשׁוּדָה מַחֲלֶפֶת לָא גָּרְסִינַן הָכָא הַמִּתְקַלְקֵל: הָתָם נָמֵי לְטוֹבָה הִיא מִתְכַּוֶּנֶת וּמוֹרְיָא לְעַצְמָהּ הוֹרָאַת מִנְּיָה בְּחִלּוּף זֶה: בַּר בֵּי רַב כו' חֲמִימָא וּקְרִירָא לְאַחַר ב' יָמִים אוֹ ג' הִיא מַחֲלִיפָה: טוֹחֶנֶת מְסַיַּעְתָּהּ: בִּזְמַן שֶׁהִיא טְמֵאָה אֵשֶׁת חָבֵר דְּכֵיוָן דְּבִימֵי טֻמְאָה אֵינָהּ רְגִילָה לִיגַּע בִּטְהָרוֹת לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תִּטּוֹל וְתִתֵּן לְתוֹךְ פִּיהָ:

אָמַר אַבַּיֵי בְּכֹהֵן חָשׁוּד אַלִּיבָּא דְרַבָּה מְשַׁנֵּי דִּלְדִידֵהּ לָא קַשְׁיָא מִידֵי וְכֵן מָצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּפֶרֶק כֵּיצַד מְעַבְּרִין (עֵירוּבִין דַּף נו:) בִּשְׁמַעְתָּא דְטַבְלָא מְרֻבַּעַת וּבְפֶרֶק חַלּוֹן (עֵירוּבִין דַּף עו:): וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא תְּסִיטֶנּוּ אִשְׁתּוֹ נִדָּה אֲבָל לְהֶסֵּט עַם הָאָרֶץ גּוּפֵהּ לָא חָיְישִׁינַן וְכֵן לְקַמָּן וּבָא עַם הָאָרֶץ וְנוֹטֵל אֶת שְׁתֵּיהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא גָּזְרוּ עָלָיו חֻמְרָא יְתֵרָה כְּגוֹן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְהֶסֵּט דְּאֵין חָבוּר יְכוֹלִין לַעֲמוֹד בָּהּ וְכֵן מוּכָח בְּמַסֶּכֶת טְהָרוֹת בפ"ז (מִשְׁנָה ו) דִּתְנַן הַגַּנָּבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לַבַּיִת אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם רַגְלֵי הַגַּנָּבִים וּמָה הֵן מְטַמְּאִין אֳכָלִין וּמַשְׁקִין וּכְלֵי חֶרֶס הַפְּתוּחִים אֲבָל מִשְׁכָּבוֹת וּמוֹשָׁבוֹת וּכְלֵי חֶרֶס הַמֻּקָּפִין צָמִיד פָּתִיל טְהוֹרִין וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ אִשָּׁה הַכֹּל טָמֵא מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דְּאֵין עַם הָאָרֶץ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְהַשְׁתָּא הָא דִּתְנַן בִּגְדֵי ע"ה מִדְרָס לַפְּרוּשִׁים בִּגְדֵי פְּרוּשִׁים מִדְרָס כו' וּמְפָרֵשׁ רַבָּה בְּפֶ' שֵׁנִי דְּחֻלִּין (דַּף לה:) שֶׁמָּא יָשְׁבָה עֲלֵיהֶם אִשְׁתּוֹ נִדָּה קָאֵי נָמֵי אַבִּגְדֵי ע"ה וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק בְּנוֹת כּוּתִים (נִדָּה דַּף לג:) כּוּתִי שֶׁטָּבַל וְעָלָה וְדָרַס עַל בִּגְדֵי חָבֵר הָא דִּנְקַט וְדָרַס וְלָא נָקַט וְנָגַע לָאו מִשּׁוּם דְּאִי לֹא טָבַל יֵשׁ לוֹ טֻמְאַת מִדְרָס אֶלָּא נָקַט וְדָרַס מִשּׁוּם דְּבָעֵי לֶהֱוֵי בֶּגֶד חָבֵר תַּחַת לְרַגְלוֹ שֶׁל כּוּתִי דְּהָכִי קָתָנֵי הָתָם בְּמַתְנִי' וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב תַּחְתּוֹן כְּעֶלְיוֹן אֲבָל בִּצְנוֹרָא שֶׁלּוֹ שֶׁאֶפְשָׁר לִזָּהֵר וְלַעֲמוֹד בָּהּ גָּזְרוּ כִּדְמוֹכַח בְּחוֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ (חֲגִיגָה דַּף כג.) וּבְפֶרֶק בְּנוֹת כּוּתִים (נִדָּה דַּף לג:) וְהָרַב ר' מֹשֶׁה מפונטייז"א הָיָה מְפָרֵשׁ דִּלְשׁוּם דָּבָר לֹא עָשׂוּ עַם הָאָרֶץ כְּזָב וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִטַּעַם בְּגָדִים שֶׁמָּא יָשְׁבָה עֲלֵיהֶם אִשְׁתּוֹ נִדָּה וַהֲרֵי הוּא נוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרָס דִּצְנוֹרָא שֶׁלּוֹ טָמֵא לְפִי שֶׁנּוֹגֵעַ בִּשְׂפָתָיו וְלֹא מִטַּעַם מַעְיָן וְאֵין נִרְאֶה דְּא"כ בְּפֶרֶק בְּנוֹת כּוּתִים (נִדָּה דַּף לג:) דְּקָאָמַר אִי מִשּׁוּם טֻמְאַת ע"ה הָא טְבִיל לֵיהּ לְמָה לֵהּ לְמֵימַר הָא טְבִיל לֵיהּ כִּי לָא טְבִיל נָמֵי לֹא מְטַמֵּא כֵּיוָן שֶׁהוּא עָרוֹם דְּאֵין נוֹשֵׂא מִדְרָס מְטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס אַחַר שֶׁפֵּרַשׁ מִן הַמִּדְרָס כִּדְתְנַן בְּמַסֶּכֶת זָבִים (פ"ה מ"א) וְעוֹד גַּבֵּי צְלוֹקִי דְּפָרִיךְ הָתָם מָה הוֹעִיל כ"ג בַּמֶּה שֶׁקִּדֵּשׁ אֵצֶל אִשְׁתּוֹ תִּיפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם צְנוֹרָא דְּע"ה הַרְבֵּה הוֹעִיל דְּאִם בּוֹעֵל נִדָּה הָיָה נִטְמָא הוּא וּבְגָדָיו כְּנוֹשֵׂא רוּקוֹ שֶׁל זָב וְאִי מִשּׁוּם צְנוֹרָא דְּע"ה בֶּגֶד לְחוּדֵיהּ הוּא דְּנִטְמָא מִשּׁוּם מַשְׁקֶה דִּמְטַמֵּא כֵּלִים מִדְּרַבָּנָן וא"ת דְּמַשְׁמַע הָכָא דַּאֲפִילּוּ לִתְרוּמָה אֵין הֶסֵּט לע"ה וּבַתּוֹסֶפְתָּא דַּחֲגִיגָה תַּנְיָא סְפֵק רְשׁוּת ע"ה מִדְרָסוֹ חֲגִיגָה וְהֶסֵּטוֹ טְהוֹרִין לְחֻלִּין וּטְמֵאִין לִתְרוּמָה וי"ל דְּהָתָם חָיְישִׁינַן מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ אֲבָל לְחֻלִּין לָא חָיְישִׁינַן לְאִשָּׁה לֹא לְמִדְרָס וְלֹא לְהֶסֵּט וְהַהִיא דְּגַנָּבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לַבַּיִת מַיְירֵי נָמֵי לִתְרוּמָה: **מִשּׁוּם** דְּקָא בָּעֵי לְמִרְמָא אַחֲרִיתִי וא"ג דְּאַקַּמַּיְיתָא נָמֵי מָצֵי לְאַקְשׁוּיֵי דְּקָתָנֵי טוֹחֲנִין וּמַפְקִידִין וְלָא חָיְישִׁינַן לְאַחְלוּפֵי מ"מ מַיְיתֵי לַהּ נָמֵי מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִרְמָא מע"ה אַעַם הָאָרֶץ: **הָתָם** נָמֵי מוֹרְיָא וְאָמְרָה בַּר בֵּי רַב לֵיכוֹל חֲמִימָא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְטוֹבָה אֲנִי מִתְכַּוֶּנֶת דְּמוֹרְיָא הוֹרָאַת מִנְּיָה וּלְשׁוֹן מוֹרְיָא לֹא מַשְׁמַע כֵּן אֶלָּא לְשׁוֹן הוֹרָאַת הֶתֵּר כְּמוֹ מוֹרְיָא וְאָמְרָה תּוֹרָא מִדְּיָשֵׁהּ קָא אָכִיל (חֻלִּין דַּף ו:) וְעוֹד דְּבַמִּשְׁנָה קָאָמַר. ר"ת עָלָהּ אֵין אָנוּ אַחֲרָאִין לְרַמָּאִין וּמְפָרֵשׁ ה"ר מְנַחֵם דִּבְתַמְיּ' קָאָמְרָה דְּבַר בֵּי רַב לֵיכוֹל חֲמִימָא כו' וַהֲלֹא טָרַחְתִּי בִּשְׁבִילוֹ וְהָא דְּלָא חָיְישִׁינַן לְאַחְלוּפֵי בפ"ק דְּחֻלִּין (ד' ו.) גַּבֵּי נוֹתֵן עִסָּתוֹ לִשְׁכֶנְתּוֹ לֶאֱפוֹת וְקִדְרָה לְבַשֵּׁל אע"פ שֶׁטּוֹרַחַת בִּשְׁבִילוֹ מִשּׁוּם דְּדֶרֶךְ שְׁכֵנִים לִטְרֹחַ זֶה בִּשְׁבִיל זֶה: **אֵשֶׁת** חָבֵר טוֹחֶנֶת עִם אֵשֶׁת ע"ה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אֵשֶׁת חָבֵר מְסַיַּעְתָּהּ לְאֵשֶׁת ע"ה בִּזְמַן שֶׁהִיא טְמֵאָה דְּאָז לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תִּטּוֹל וְתִתֵּן לְתוֹךְ פִּיהָ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר אֲבָל לֹא בִּזְמַן שֶׁהִיא טְהוֹרָה דְּכֵיוָן שֶׁהִיא נוֹגַעַת בָּאֳכָלִין חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תִּתֵּן לְתוֹךְ פִּיהָ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר וְקָאָמַר הַשְׁתָּא מִגַּנָּב גְּנֵבָה פֵּרוּשׁ שֶׁנּוֹתֶנֶת בְּלֹא רְשׁוּת בַּעְלָהּ לְאֵשֶׁת חָבֵר וּבפ"ק דְּחֻלִּין (שָׁם.) פֵּרֵשׁ אע"ג דְּאֵשֶׁת חָבֵר אֵינָהּ חֲשׁוּדָה לֹא לֶאֱכֹל גָּזֵל וְלֹא לֶאֱכֹל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר חָיְישִׁינַן לִשְׁכְחָה דַּעֲבִיד אִינִישׁ דְּמִנְּשֵׁי וְאָכִיל מַאי דְּיָהֵיב לֵיהּ אֲבָל לָתֵת לַאֲחֵרִים אִי לָאו דַּחֲשׁוּדָה עַל הַגָּזֵל לָא מִנַּסְיָא וְזֶה הַחִלּוּק דָּחוּק וְעוֹד דְּאֵין זֶה גְּזֵלָה דִּמְקַבְּלִין דָּבָר מוּעָט מִן הַנָּשִׁים כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף הַגּוֹזֵל בַּתְרָא (ב"ק דַּף קיט.) וְעוֹד הֲרֵי הִיא מְסַיַּעַת יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וְאָסוּר לְרַבָּה וּלְאַבַּיֵי דְּאָמַר רֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן שָׁרֵי לְסַיֵּעַ' אַף בִּזְמַן שֶׁהִיא טְהוֹרָה דְּהָא בּוֹרֶרֶת קָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּגַּע וּמְפ' ר"ת וְכֵן ר"ח דְּאֵשֶׁת חָבֵר טוֹחֶנֶת עִם אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ מַיְירֵי בִּתְבוּאָה שֶׁל חָבֵר וּבַתּוֹסֶפְתָּא. דְּקָתָנֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת עִם אִשְׁתּוֹ שֶׁל חָבֵר בִּזְמַן שֶׁאֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ מַחֲזֶקֶת עַצְמָהּ בְּטֻמְאָה שֶׁאָז הִיא נִזְהֶרֶת מִלִּיגַּע בַּתְּבוּאָה אֲבָל לֹא בִּזְמַן שֶׁהִיא מַחֲזֶקֶת עַצְמָהּ טְהוֹרָה שֶׁאֵינָהּ טְהוֹרָה מִלִּיגַּע וּמְטַמְּאָה וְרַשְׁבַּ"א אוֹמֵר אַף בִּזְמַן שֶׁמַּחֲזֶקֶת עַצְמָהּ בְּטֻמְאָה לֹא תִּטְחוֹן מִפְּנֵי שֶׁחֲבֶרְתָּהּ אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ אַחַר שֶׁסְּבוּרָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה נוֹתֶנֶת לָהּ וְאוֹכֶלֶת וְהַשְׁתָּא פָּרִיךְ בִּפְשִׁיטוּת הַשְׁתָּא מִגְזַל גְּזֵלָה תְּבוּאָה שֶׁל אֵשֶׁת חָבֵר בע"כ חִלּוּפֵי מִבַּעְיָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ח:

ב מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ח:

ג מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ח:

ד מיי' פי"א מהל' מעשרות הל' יב:

ה מיי' פי"א מהל' מעשרות הל' יב:

מסורת הש"ס

א תוספתא דמאי

ב יומא ל:

ג משנה דמאי

ד תוספתא טהרות

תורה אור השלם

וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם [ויקרא יא, לח]

נוֹתֶנֶת לָהּ וְאוֹכֶלֶת. הַשְׁתָּא מִיגְנַב גָּנְבָא, חַלּוֹפֵי לָא מִיחַלְּפָא?! אָמַר רַב יוֹסֵף: הָתָם נָמֵי, מוֹרְיָא וְאָמְרָה: תּוֹרָא מִדִּישֵׁיהּ קָאָכֵיל. [א](א)הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן אָחִיו, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַסְמָא: אֵין עוֹשִׂין חַלַּת עַם הָאָרֶץ בְּטָהֳרָה, אֲבָל עוֹשִׂין עִיסַּת חוּלָּיו בְּטָהֳרָה; וְנוֹטֵל הֵימֶנָּה כְּדֵי חַלָּה, וּמַנִּיחָהּ בִּכְפִישָׁא אוֹ בְּאַנְחוּתָא; וּכְשֶׁבָּא עַם הָאָרֶץ לִיטּוֹל, נוֹטֵל אֶת שְׁתֵּיהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. [ב]וְאֵין עוֹשִׂין תְּרוּמַת זֵיתָיו בְּטָהֳרָה, אֲבָל עוֹשִׂין זֵיתֵי חוּלָּיו בְּטָהֳרָה; וְנוֹטֵל הֵימֶנָּה כְּדֵי תְּרוּמָה, וּמַנִּיחָהּ בִּכְלָיו שֶׁל חָבֵר; וּכְשֶׁבָּא עַם הָאָרֶץ לִיטּוֹל - נוֹטֵל אֶת שְׁתֵּיהֶן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. [ג-ד]וְטַעְמָא מַאי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו דְּגַבָּל, וּמִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו דְּבַדָּד. וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמוֹעִינַן גַּבָּל - מִשּׁוּם דְּלָא נְפִישׁ אַגְרֵיהּ, אֲבָל בַּדָּד - דִּנְפִישׁ אַגְרֵיהּ, אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמוֹעִינַן בַּדָּד - מִשּׁוּם דְּלָא שְׁכִיחַ לֵיהּ, אֲבָל גַּבָּל - דִּשְׁכִיחַ לֵיהּ, אֵימָא לָא; צְרִיכָא. [ה]אָמַר מָר: נוֹטֵל הֵימֶנָּה כְּדֵי חַלָּה, וּמַנִּיחָהּ בִּכְפִישָׁא אוֹ בְּאַנְחוּתָא; וּכְשֶׁבָּא עַם הָאָרֶץ לִיטּוֹל, נוֹטֵל אֶת שְׁתֵּיהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְלֵיחוּשׁ דִּילְמָא נָגַע בָּהּ! דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: חֲזִי, אִי נָגַעְתְּ בַּהּ הָדְרָא לְטִיבְלָא. וְלֵיחוּשׁ דִּילְמָא לָא אִיכְפַּת לֵיהּ! הַשְׁתָּא לְתַקּוֹנֵי קָא מִיכַּוֵּין, מִיכְפָּת לָא אִיכְפַּת לֵיהּ?! [ו]אָמַר מָר: נוֹטֵל הֵימֶנָּה כְּדֵי תְּרוּמָה, וּמַנִּיחָהּ בִּכְלָיו שֶׁל חָבֵר; וּכְשֶׁבָּא עַם הָאָרֶץ לִיטּוֹל, נוֹטֵל אֶת שְׁתֵּיהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְלֵיחוּשׁ דִּילְמָא נָגַע בַּהּ! בִּשְׁלָמָא הָתָם, אִית לֵיהּ הֶיכֵּרָא; הָכָא, מַאי הֶיכֵּרָא אִית לֵיהּ? דְּמַנַּח לֵיהּ בִּכְלֵי גְּלָלִים, בִּכְלֵי אֲבָנִים, בִּכְלֵי אֲדָמָה. אִי הָכִי, מַאי אִירְיָא דְּחָבֵר? אֲפִילּוּ דְּעַם הָאָרֶץ נָמֵי! הָכִי נָמֵי קָאָמַר: בְּכֵלִים שֶׁל עַם הָאָרֶץ, הָרְאוּיִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָבֵר. [ז-ט]מַחְזִיקִין יְדֵי גּוֹיִם בַּשְּׁבִיעִית: מַחְזִיקִין?! וְהָאָמַר רַב דִּימִי בַּר שִׁישְׁנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אֵין עוֹדְרִין עִם הַגּוֹי בַּשְּׁבִיעִית, וְאֵין כּוֹפְלִין "שָׁלוֹם" לְגוֹי! לָא צְרִיכָא, לְמֵימְרָא לְהוּ "אַחְזוּקוּ" בְּעָלְמָא - כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָה אֲמַר לְהוּ "אַחְזוּקוּ"; רַב שֵׁשֶׁת אָמַר לְהוּ "אַשַּׁרְתָּא". וְאֵין כּוֹפְלִין "שָׁלוֹם" לְגוֹי: רַב חִסְדָּא מַקְדִּים וְיָהֵיב לְהוּ שְׁלָמָא. רַב כָּהֲנָא אֲמַר לְהוּ "שְׁלָמָא לְמָר". [י]וְשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן. הַשְׁתָּא אַחְזוּקֵי מַחְזְקִינַן, שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן מִיבַּעְיָא?! אָמַר רַב יֵיבָא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְיוֹם אֵידָם - דְּתַנְיָא: לֹא יִכָּנֵס אָדָם לְבֵיתוֹ שֶׁל גּוֹי בְּיוֹם אֵידוֹ, וְיִתֵּן לוֹ "שָׁלוֹם". מְצָאוֹ בַּשּׁוּק - נוֹתֵן לוֹ בְּשָׂפָה רָפָה וּבְכוֹבֶד רֹאשׁ. (ב)רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא הֲווֹ יָתְבִי. חָלֵיף וְאָזֵיל גְּנִיבָא, אֲמַר לֵיהּ חַד לְחַבְרֵיהּ: נֵיקוּם מִקַּמֵּיהּ, דְּבַר אוֹרְיָין הוּא. אָמַר לוֹ: וּמִקַּמֵּי פַּלְגָּאָה נֵיקוּם?! אַדְּהָכִי אֲתָא אִיהוּ לְגַבַּיְיהוּ, אֲמַר לְהוּ: שְׁלָמָא עֲלַיְיכוּ מַלְכֵי, שְׁלָמָא עֲלַיְיכוּ מַלְכֵי! אֲמַרוּ לֵיהּ: מְנָא לָךְ דְּרַבָּנַן אִיקְּרוּ מְלָכִים? אֲמַר לְהוּ: דִּכְתִיב: "בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְגוֹ'". אֲמַרוּ לֵיהּ: וּמְנָא לָךְ דְּכָפְלִינַן "שְׁלָמָא" לְמַלְכֵי? אֲמַר לְהוּ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁכּוֹפְלִין "שָׁלוֹם" לְמֶלֶךְ? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים וְגוֹ'". [יא]אָמְרִי לֵיהּ: לִיטְעוֹם מָר מִידֵּי. אֲמַר לְהוּ: הָכִי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּטְעוֹם כְּלוּם עַד שֶׁיִּתֵּן מַאֲכָל לִבְהֶמְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ", וַהֲדַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ".

הֲדַרַן עֲלָךְ הַנִּיזָּקִין

הָאוֹמֵר

נוֹתֶנֶת לָהּ אֲלָמָא חֲשׁוּדָה אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ לִגְנוֹב מִשֶּׁל בַּעְלָהּ וְלִתֵּן לַחֲבֶרְתָּהּ: **מוֹרְיָא** מוֹרָה הוֹרָאַת הֶתֵּר לְעַצְמָהּ: **הֵעִיד ר' יוֹסֵי כו'** בָּרַיְיתָא הִיא: **אֵין עוֹשִׂין חַלַּת עַם הָאָרֶץ בְּטָהֳרָה** עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר לְגַבָּל חָבֵר הַפְרֵשׁ חַלָּה מֵעִסָּתִי וַעֲשֵׂה אוֹתָהּ בְּטָהֳרָה לֹא יִשְׁמַע לוֹ שֶׁהֲרֵי כְּבָר נִטְמְאָה כָּל הָעִסָּה בְּיַד עַם הָאָרֶץ וְהַכֹּהֵן יִסְמוֹךְ עַל הַגַּבָּל שֶׁהוּא חָבֵר וִיהֵא סָבוּר שֶׁהַחַלָּה טְהוֹרָה: **אֲבָל עוֹשִׂין** תְּחִלַּת הָעִסָּה בְּטָהֳרָה: **בִּכְפִישָׁא אוֹ בְּאַנְחוּתָא** כֵּלִים שֶׁל בְּלָאֵי חֲמָתוֹת וְאֵין רְגִילִים לִתֵּן בָּהֶם עִסָּה וְטֻמְאָה אֵין מְקַבְּלִין: **וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** הַגַּבָּל שֶׁמָּא יִגַּע עַם הָאָרֶץ בְּחַלָּה וִיטַמְּאֶנָּה וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא: **וְאֵין עוֹשִׂין תְּרוּמַת זֵיתָיו** בְּטָהֳרָה לְאַחַר שֶׁהָפַךְ זֵיתִים לִתְּתָן לְבֵית הַבַּד אֵין מַפְרִישִׁים בַּדָּלִים חֲבֵרִים תְּרוּמָה מֵהֶן לַעֲשׂוֹתָן בְּטָהֳרָה לְפִי שֶׁכְּבָר הֻכְשְׁרוּ בְּמַעֲטָן וְנִטְמְאוּ וְהַכֹּהֵן סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶם וְסוֹבֵר שֶׁהֵן טְהוֹרִים: **וְטַעְמָא** מַאי שָׁרוּ רַבָּנָן לְאַחְקוֹלֵי בִּתְרוּמָה כִּי הַאי קוּלָּא דְּאִיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא הֲדַר נָגַע: **דְּלָא נְפִישׁ** אַגְרֵהּ שֶׁשְּׂכָרוֹ מוּעָט לְפִיכָךְ הוּא עָנִי וְצָרִיךְ לִמְזוֹנוֹת: **דְּלָא שְׁכִיחַ** לְהִשְׁתַּכֵּר כִּי אִם מִשָּׁנָה לְשָׁנָה לְהָכִי צָרִיךְ לִמְזוֹנוֹת: **דְּאָמְרִינַן** לְאַיֵּים עָלָיו: **אִם נָגַעְתָּ בָּהּ** וְתִטַּמְּאֶנָּה: **הַדְרָא לְטִבְלָא** וְהוּא אֵינוֹ חָשׁוּד לֶאֱכוֹל טֶבֶל שֶׁבְּמִיתָה: **לְתַקּוֹנֵי** קָמְכַוֵּין שֶׁהֲרֵי בָּא אֶצְלוֹ לְתַקְּנָהּ לוֹ: **מִיכְפַּת לָא אִיכְפַּת לֵהּ** בִּתְמִיהַ: **בִּשְׁלָמָא הָתָם** גַּבֵּי חַלָּה: **אִיכָּא הֶיכֵּרָא** שֶׁהִנִּיחָהּ בְּכֵלִים שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְהַנִּיחַ בָּהֶן עִסָּה וְנִזְכָּר עַל שֶׁאִיַּמְנוּ עָלָיו: **מַאי הֶיכֵּרָא אִית לֵהּ** דְּלִדְכַּר: **בִּכְלֵי גְּלָלִים** שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִים טֻמְאָה דְּאִי נָגַע בִּכְלִי לֹא מְקַבֵּל טֻמְאָה וּבְעִסָּה גּוּפָהּ אִית לֵהּ הֶיכֵּרָא מִשּׁוּם דְּהָנֵי כֵּלִים שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְעַם הָאָרֶץ לֹא אַחְמוּר רַבָּנָן עָלֵיהּ כְּלֵי הַאי לְשַׁוְּיֵהּ כְּזָב גָּמוּר לְטַמֵּא בְּמַשָּׂא: **בְּכֵלִים שֶׁל** עַמֵּי הָאָרֶץ שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה הָרְאוּיִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חָבֵר: **עוֹדְרִין** חוֹפְרִין: **וְאֵין כּוֹפְלִין** דְּהָא דְּנוֹתְנִים שָׁלוֹם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם הוּא דְּשָׁרֵי וּמִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם בַּחֲדָא זִמְנָא סַגִּי: **לְמֵימְרָא לְהוּ אַחְזוּקוּ** כְּשֶׁאוֹמְרִין לְעוֹשֵׂי מְלָאכָה הָעוֹבְדִים עֲלֵיהֶם תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם: **אַשַּׁרְתָּא** אַף הוּא לְשׁוֹן חִזּוּק כְּמוֹ אִישַּׁרְנוּהִי (כְּתֻבּוֹת דַּף כח.): **שְׁלָמָא לְמַר** וְלֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְבָרְכוֹ אֶלָּא לִבּוֹ הָיָה לְרַבּוֹ: **הַשְׁתָּא אַחְזוּקֵי** מַחְזְקִינַן יְדֵיהֶם בַּעֲבוֹדָה בְּדָבָר הָאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל כְּגוֹן עֲבוֹדַת שְׁבִיעִית: **שׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹמָן** כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מִבַּעְיָא: **לְיוֹם חַגָּם** וְלָא חָיְשִׁינַן דִּלְמָא אָזֵל וּמוֹדֶה: **לֹא יִכָּנֵס כו'** דְּכֵיוָן דַּחֲשִׁיבָה כְּלֵי הַאי דִּלְמָא אָזֵל וּמוֹדֵי: **בַּר אוֹרְיָין** בֶּן תּוֹרָה: **פַּלְגָּאָה** חוֹלֵק עַל הַחֲכָמִים שֶׁהָיָה מְנַעֲרוֹ לוֹמַר עוּקְבָא שֶׁהָיָה אַב בֵּית דִּין כִּדְאָמְרִי' בְּפֶרֶק קַמָּא (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ז.):

אֵין עוֹשִׂין חַלַּת עַם הָאָרֶץ בְּטָהֳרָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְפִי שֶׁכְּבָר נִטְמְאָה הָעִסָּה בְּיַד ע"ה וְכֹהֵן יִסְמוֹךְ עַל הַגַּבָּל שֶׁהוּא חָבֵר וִיהֵא סָבוּר שֶׁהַחַלָּה טְהוֹרָה וּלְפֵרוּשׁוֹ אִם יַפְרִישׁ מִמָּקוֹם אַחֵר עַל אוֹתָהּ עִסָּה חַלָּתוֹ טְהוֹרָה וְנִרְאֶה דִּבְכָל עִנְיָן אָסוּר דְּכָל עִקָּר לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּדֵי חַיָּיו וְלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא הֵיכָא שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר מִכָּל הָעִסָּה אֲבָל מִשּׁוּם שְׂכַר חַלָּה גְּרֵידָא מִשּׁוּם הַהִיא פְּרוּטָה לֹא הִתִּירוּ דְּחָיְישִׁינַן דִּלְמָא נָגַע:

וּמַנִּיחָהּ בִּכְלָיו שֶׁל חָבֵר נִרְאֶה דְּלָא נָקַט כְּפִישָׁא וְאַנְחוּתָא לְפִי שֶׁהֵן פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ וְלָא חֲזוּ לְזֵיתִים: **אֵין עוֹדְרִין** עִם הָעַכּוּ"ם בַּשְּׁבִיעִית וְהָא דְּקָאָמַר בְּפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כו.) גַּבֵּי כֹּהֵן וְחוֹרֵשׁ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ אֲגִיסְטוֹן אֲנִי בְּתוֹכָהּ לֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שָׂכִיר לְנָכְרִי דְּהָא מַשְׁמַע הָכָא דְּאָסוּר וְלֹא מִסְתַּבֵּר לְחַלֵּק בֵּין חִנָּם לְבְשָׂכָר אֶלָּא מפר"ת אֲגִיסְטוֹן בַּקַּרְקַע שֶׁמְּקַבְּלִים מִן הַמֶּלֶךְ לִפְרוֹעַ כָּךְ וְכָךְ תְּבוּאָה בַּשָּׁנָה כִּדְאָמַר הָתָם לְעֵיל מִינָּהּ רַבִּי יַנַּאי מַכְרִיז פּוּקוּ וְזַרְעוּ אַרְנוֹנָא בַּשְּׁבִיעִית וְשֶׁמָּא סַכָּנַת נְפָשׁוֹת אִיכָּא אִם לֹא יִפְרְעוּ מַס לַמֶּלֶךְ אִי נָמֵי קָסָבַר יֵשׁ קִנְיָן לְנָכְרִי בָּאָרֶץ לְהַפְקִיעַ מִשְּׁבִיעִית אִי נָמֵי שְׁבִיעִית בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנָן אע"ג דְּמִדְּרַבָּנָן אָסוּר לְנָכְרִי אַחֵר גַּבֵּי מֶלֶךְ הִתִּירוּ: **אַשַּׁרְתָּא** בִּירוּשַׁלְמִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר דְּהַיְנוּ חֲרֵשׁ בָּהּ טָבָאוֹת וּלְבָתַר שְׁמִטָּה נְסִיבָא לָהּ מִנָּךְ וּלְיִשְׂרָאֵל אָמְרִינַן יִישַׁר וְאִיכָּא לְמ"ד לְעַכּוּ"ם אָמַר יִישַׁר וּלְיִשְׂרָאֵל שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם מַשְׁמַע דלכ"ע לְעַכּוּ"ם אָסוּר לוֹמַר שָׁלוֹם עָלֶיךָ וּדְלָא כַּשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ הָכָא דְּלָא אָסְרִינַן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶלָּא כְּפִילַת שָׁלוֹם וְנִרְאֶה דִּלְפִי' הַיְרוּשַׁלְמִי דְּמַחֲזִיקִים יְדֵי נָכְרִים בַּשְּׁבִיעִית וְשׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹמָם הַדָא מִלְּתָא הִיא שֶׁאוֹמֵר לוֹ חֲרֵשׁ בָּהּ טָבָאוֹת:

שְׁלָמָא לְמַר פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְלֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְבָרְכוֹ אֶלָּא לִבּוֹ הָיָה לְרַבּוֹ וְנ"ע שֶׁלֹּא יְהֵא בָּזֶה גּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת וְעַל חִנָּם פֵּי' כֵּן דְּלָא דְּקָאָמַר אֶלָּא דְּאֵין כּוֹפְלִין לוֹ שָׁלוֹם: **פֶּרֶק שִׁשִּׁי** הָאוֹמֵר

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יב:
ב מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ט:
ג מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ט:
ד מיי' פח' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יב:
ה מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' ט:
ו מיי' פח' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' יב:
ז מיי' פי"ח מהל' שמיטה ויובל הל' ח:
ח מיי' פי' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ה:
ט מיי' פי' מהל' מלכים ומלחמות הל' יב, טוש"ע יו"ד סי' קמח סעי':
י מיי' פי' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ה, טוש"ע יו"ד סי' קמח סעי' ט:
יא מיי' פט' מהל' עבדים הל' ח, סמג עשין עב:

מסורת הש"ס

א תוספתא דמאי
ב שבת לה: לעיל לא:

גליון הש"ס

גמ' רב חסדא מקדים וכו'. ע' ברכות דף ו ע"ב ובמהרש"א ח"א שם:

תורה אור השלם

בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְרֹזְנִים יְחֹקְקוּ צֶדֶק [משלי ח, טו]

הפסוק האחרון לפני שירת הים אומר על העם, "וַיַּאֲמִינוּ בַּה' וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ". זו הפעם הראשונה שהעם מתואר כ"מאמין" במנהיגותו של משה. אכן, זו הנקודה המתאימה לתהילתם של חז"ל: מהו להיות מנהיג של עם ישראל? האם זו משרה רשמית, מן הסוג שהדוגמה המובהקת לו היא מלך ("רבנן איקרו מלכים"גיטין סב ע"א). האם צריכה להיות מערכת יחסית אישית, המושתתת לא על כבוד ויראה אלא על טיפוח, על עידוד המנהגים לצמוח, לקבל אחריות ולהמשיך במסע שהמנהיג התחיל בו? או אולי משהו באמצע? [שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, בשלחן; ארבעה מודלים של מנהיגות יט]

וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת־עֲמָשַׂי רֹאשׁ (השלישים) [הַשָּׁלִישִׁים] לְךָ דָוִיד וְעִמְּךָ בֶן־יִשַׁי שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד [דברי הימים א יב, יט]

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ [דברים יא, טו]

אב(א) **הָאוֹמֵר** "הִתְקַבֵּל גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי", אוֹ "הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – יַחֲזוֹר. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחֲזוֹר. ג לְפִיכָךְ, אִם אָמַר לוֹ הַבַּעַל: "אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ, אֶלָּא הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ", אִם רָצָה לַחֲזוֹר, יַחֲזוֹר. ד(ב)רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הָאוֹמֶרֶת: "טוֹל לִי גִּטִּי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחֲזוֹר. (ג)גְּמָ' אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַוְיָא לְרַב אָשֵׁי: טַעְמָא דְּלָא שַׁוְּיָתֵיהּ אִיהִי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה, הָא שַׁוְּיָתֵיהּ אִיהִי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה, רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחֲזוֹר. שְׁמַע מִינַּהּ – "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכִי" דָּמֵי! לָא; לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ: "הוֹלֵךְ" לָאו כִּ"זְכִי" דָּמֵי, וְ"הִתְקַבֵּל גֵּט לְאִשְׁתִּי" אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הוֹאִיל וּבַעַל לָאו בַּר שַׁוּוֹיֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה הוּא, אַף עַל גַּב דְּמָטָא גִּטָּא לִידַהּ – לָא לֶהֱוֵי גִּטָּא; קָא מַשְׁמַע לַן, דְּ"הִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ" קָאָמַר. תְּנַן, הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחֲזוֹר. מַאי, לָאו לָא שְׁנָא אַקַּבָּלָה, לָא שְׁנָא אַהוֹלָכָה? לָא, אַקַּבָּלָה. תָּא שְׁמַע: לְפִיכָךְ, אִם אָמַר לוֹ הַבַּעַל: "אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ, אֶלָּא הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – יַחֲזוֹר. טַעְמָא דְּאָמַר "אִי אֶפְשִׁי"; הָא לָא אָמַר "אִי אֶפְשִׁי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחֲזוֹר; שְׁמַע מִינַּהּ – "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכִי" דָּמֵי! דִּילְמָא בְּ"הֵילָךְ". פְּשִׁיטָא – אִישׁ הָוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה, שֶׁכֵּן בַּעַל מוֹלִיךְ גֵּט אִשְׁתּוֹ; וְאִשָּׁה הָוְיָא שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה, שֶׁכֵּן אִשָּׁה מְקַבֶּלֶת גִּטָּהּ מִיַּד בַּעְלָהּ. אִישׁ – לְקַבָּלָה, וְהָאִשָּׁה – לְהוֹלָכָה, מַאי? (ד)תָּא שְׁמַע, הָאוֹמֵר: "הִתְקַבֵּל גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי", אוֹ "הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – יַחֲזוֹר. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחֲזוֹר. מַאי, לָאו בְּחַד שָׁלִיחַ – וּשְׁמַע מִינַּהּ כָּשֵׁר לְקַבָּלָה כָּשֵׁר לְהוֹלָכָה? לָא, בִּשְׁנֵי שְׁלוּחִין. תָּא שְׁמַע: לְפִיכָךְ, אִם אָמַר לוֹ הַבַּעַל: "אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ, אֶלָּא הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – יַחֲזוֹר. וְהָא הָכָא, דְּחַד שָׁלִיחַ הוּא, וּשְׁמַע מִינַּהּ כָּשֵׁר לְקַבָּלָה כָּשֵׁר לְהוֹלָכָה! ה(ה)פְּשׁוֹט מִינַּהּ אִישׁ הָוֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה – שֶׁכֵּן אָב מְקַבֵּל גֵּט לְבִתּוֹ קְטַנָּה; אִשָּׁה לְהוֹלָכָה – תִּיבְּעֵי לָךְ, מַאי? אָמַר רַב מָרִי, תָּא שְׁמַע: אַף הַנָּשִׁים שֶׁאֵין נֶאֱמָנוֹת לוֹמַר מֵת בַּעְלָהּ, נֶאֱמָנוֹת לְהָבִיא אֶת גִּטָּהּ – וְהָתָם הוֹלָכָה הִיא. ו(ו)אָמַר רַב אָשֵׁי: מִסֵּיפָא נָמֵי שְׁמַע מִינַּהּ – דְּקָתָנֵי סֵיפָא: הָאִשָּׁה עַצְמָהּ מְבִיאָה אֶת גִּטָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹמַר: "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"; וְאוֹקֵימְנָא בְּהוֹלָכָה; שְׁמַע מִינַּהּ. ז(ז)אִיתְּמַר: "הָבֵא לִי גִּטִּי", וְ"אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי", וְהוּא אָמַר: "הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה"; ח אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אָמַר רַב: אֲפִילּוּ הִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. שְׁמַע מִינַּהּ אַדִּיבּוּרָא דִּידֵיהּ קָא סָמֵיךְ – דְּאִי אַדִּיבּוּרָא דִּידַהּ קָא סָמֵיךְ, מִכִּי מָטֵי גִּטָּא לִידַהּ מִיהָא תִּיגָּרֵשׁ! אָמַר רַב אָשֵׁי: הָכִי הַשְׁתָּא?! בִּשְׁלָמָא

מַתְנִי' הָאוֹמֵר הִתְקַבֵּל: רָצָה לַחֲזוֹר הַבַּעַל: יַחֲזוֹר דְּגֵט חוֹב הוּא לָהּ וְאֵין חָבִין לְאָדָם אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ שָׁלִיחַ לְחוֹבָתוֹ: לֹא יַחֲזוֹר כֵּיוָן דְּאִיהִי שַׁוְיָתֵהּ שָׁלִיחַ הֲרֵי הוּא כְּיָדָהּ וְנִתְגָּרְשָׁה מִיָּד בְּקַבָּלָתוֹ שֶׁל זֶה: לְפִיכָךְ כֵּיוָן דַּאֲמָרַן אֵין יָכוֹל לַחֲזוֹר אֵין לוֹ תַּקָּנָה לַחֲזוֹר אא"כ אָמַר לוֹ הַבַּעַל לָזֶה שֶׁעָשְׂתָה אוֹתוֹ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ לִהְיוֹת כְּיָדָהּ אֶלָּא שָׁלִיחַ שֶׁלִּי תְּהֵא לְהוֹלִיכוֹ לְיָדָהּ: אִם רָצָה לַחֲזוֹר כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ: יַחֲזוֹר שֶׁאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת אֶלָּא מִדַּעַת הַמְגָרֵשׁ וַהֲרֵי אָמַר לֹא יְהֵא גֵּט עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ: אַף הָאוֹמֶרֶת טוֹל לִי גִּטִּי לְשׁוֹן קַבָּלָה הוּא: גמ' טַעְמָא דְּלָא שַׁוְיָתֵהּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה אֶלָּא הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי קָאֵי דְּקָתָנֵי מַתְנִי' יַחֲזוֹר וּמַיְירֵי בִּדְלָא שַׁוְיָתֵהּ אִיהִי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וּבַעַל לָאו בַּר שַׁוְיֵהּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה הוּא דְּהָא חוֹב הוּא לָהּ וְהָכָא הוּא דְּקָאָמְרִינַן יַחֲזוֹר: הָא שַׁוְיָתֵהּ אִיהִי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וְקָאָמַר אִיהוּ הוֹלֵךְ: לֹא יַחֲזוֹר דְּלָא עַקְרֵיהּ מִשְּׁלִיחוּתָא דִּידֵהּ: אַלְמָא הוֹלֵךְ כִּזְכֵי דָּמֵי וּפְלוּגְתָּא הִיא בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין דַּף יג.): לֹא לְעוֹלָם לָאו כִּזְכֵי דָּמֵי וַאֲפִילּוּ שַׁוְיָתֵהּ אִיהִי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וְאָמַר לוֹ אִיהוּ הוֹלֵךְ מִעֲקַר עַקְרֵיהּ מִשְּׁלִיחוּתָא וְשַׁוְיֵהּ אִיהוּ שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה וְהַאי דְּנָקַט מַתְנִי' בִּדְלָא שַׁוְיָתֵהּ שָׁלִיחַ מִשּׁוּם הִתְקַבֵּל נָקַט לָהּ דְּהִתְקַבֵּל אִצְטְרִיכָא לֵיהּ לְאַשְׁמוֹעֵי' דְּאע"ג דְּלָא שַׁוְיָתֵהּ הִיא שָׁלִיחַ וּבַעַל נָמֵי לָאו בַּר שַׁוְיֵהּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה הוּא אֶלָּא לְהוֹלָכָה וְאִיהוּ לֹא אָמַר הוֹלֵךְ אַפִּ"ה כִּי מָטָא גֵּט לְיָדָהּ מִיהָא מְגֹרֶשֶׁת: לָא לֶהֱוֵי גִּטָּא דְּהָא לָאו לְהוֹלָכָה שַׁוְיֵהּ שָׁלִיחַ וּלְקַבָּלָה נָמֵי לָא בַּר שַׁוְיֵהּ שָׁלִיחַ הוּא: קמ"ל דְּהִתְקַבֵּל דְּקָאָמַר לֵיהּ הִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ קָאָמַר דְּאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיחוּת לְקַבָּלָה וְאַיְּידֵי דִּתְנָא הִתְקַבֵּל תְּנָא הוֹלֵךְ דְּהָכִי קָאָמַר מַתְנִי' בֵּין שֶׁאָמַר בַּעַל בִּלְשׁוֹן קַבָּלָה בֵּין שֶׁאָמַר בִּלְשׁוֹן הוֹלָכָה הָוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה: מַאי לָאו אַתַּרְוַיְיהוּ מִלֵּי דִּתְנָא לְעֵיל מִנָּהּ קָאֵי לָא שְׁנָא כִּי אָמַר הַבַּעַל קַבָּלָה וְלָא שְׁנָא הוֹלָכָה אִי שַׁוְיָתֵהּ אִיהִי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה מֵעִקָּרָא לֹא יַחֲזוֹר ש"מ הוֹלֵךְ כִּזְכֵי דָּמֵי: דִּלְמָא בְּהֵילָךְ בְּהַךְ סֵיפָא לָא תִּתְנֵי הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ אֶלָּא הֵילָךְ וְתֵן לָהּ דְּהֵילָךְ וַדַּאי הֵילָךְ כִּדְקָאָמְרָה הִיא וְאִי לָאו דְּאָמַר אִי אֶפְשִׁי הֲוָה לֵיהּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה: פְּשִׁיטָא אִישׁ זָכָר יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לַבַּעַל לְהוֹלָכָה כֵּיוָן דְּאִתְרַבִּי שְׁלִיחוּת מִקְּרָא מִשַּׁלְּחָהּ פְּשִׁיטָא דְּוַדַּאי זָכָר לְהוֹלָכָה רַבִּי: שֶׁכֵּן בַּעַל עָלָיו לְהוֹלִיךְ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וּבְמִילֵּי דְּאִיהוּ כָּשֵׁר שְׁלוּחוֹ נָמֵי כָּשֵׁר: וְאִשָּׁה אַחֶרֶת פְּשִׁיטָא לָן דְּהָוְיָא שָׁלִיחַ לַחֲבֶרְתָּהּ לְקַבָּלָה מֵאַחַר דְּרַבִּי קְרָא שְׁלִיחוּת לְקַבָּלָה מִשַּׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ קְרֵי בֵּיהּ וְשִׁלְּחָהּ: שֶׁכֵּן הִיא עַצְמָהּ מְקַבֶּלֶת גִּטָּהּ: אִיפְּכָא מַאי מִי אָמְרִי' כֵּיוָן דְּהוּא עַצְמוֹ לָאו בַּר קַבָּלָה הוּא שְׁאָר זְכָרִים נָמֵי לָאו בְּנֵי קַבָּלָה נִינְהוּ וְכֵן לְעִנְיַן הוֹלָכָה בְּאִשָּׁה: בְּחַד שָׁלִיחַ קָאָמַר דְּבֵין א"ל בַּעַל הוֹלֵךְ בֵּין א"ל הִתְקַבֵּל הָוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה וְאִי אָמְרָה לֵיהּ אִיהִי מֵעִקָּרָא לְהַהוּא הִתְקַבֵּל הָוֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה אַלְמָא הַהוּא דְּאַכְשַׁר לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לַבַּעַל לְהוֹלָכָה מַכְשַׁר לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לָאִשָּׁה לְקַבָּלָה: לֹא בִּשְׁנֵי שְׁלוּחִין וה"ק הַבַּעַל שֶׁאָמַר לְאִישׁ בֵּין הִתְקַבֵּל בֵּין הוֹלֵךְ לְשׁוֹן הוֹלָכָה הִיא וְהָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לַחֲבֶרְתָּהּ הִתְקַבֵּל וּנְתָנוֹ לָהּ הַבַּעַל אִם רָצָה לַחֲזוֹר לֹא יַחֲזוֹר וְלָאו אַשָּׁלִיחַ דְּרֵישָׁא קָאֵי: וְהָא הָכָא דְּחַד שָׁלִיחַ הוּא לְהַהוּא דְּאָמְרָה לֵיהּ אִיהִי הִתְקַבֵּל א"ל אִיהוּ אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל אֶלָּא הוֹלֵךְ: פְּשׁוֹט מִנָּהּ אִישׁ דְּהָוֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה כְּלוֹמַר מִתַּרְתֵּי בְּעָיָן דְּבָעֵינַן לְעֵיל חֲדָא מָנִית לְמִפְשַׁט מִנָּהּ דְּאִיכָּא לְמֵימַר מַתְנִי' בְּאִישׁ קָמַיְירֵי דְּכָשֵׁר אַף לְקַבָּלָה וְאֵין הוּא שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ שֶׁהוּא רָאוּי לְקַבָּלָה בְּגֵט שֶׁל בִּתּוֹ קְטַנָּה שֶׁהַתּוֹרָה זִכְּתָה לוֹ לְקַבֵּל קִדּוּשֶׁיהָ כִּדְיָלְפִינַן בִּכְתֻבּוֹת (דַּף מו:) מִוְּיָצְאָה חִנָּם אֵין כֶּסֶף וּלְקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ דִּכְתִיב וְיָצְאָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אִתְקַשׁ יְצִיאָה לַהֲוָיָה הִלְכָּךְ בִּשְׁלִיחוּת נָמֵי כָּשֵׁר אֲבָל אִשָּׁה לְהוֹלָכָה אַכַּתִּי מִבָּעֵי לָן: אַף הַנָּשִׁים כו' חֲמוֹתָהּ וּבַת חֲמוֹתָהּ צָרָתָהּ וִיבִמְתָּהּ וּבַת בַּעְלָהּ: וְהָתָם הוֹלָכָה הִיא דְּקָתָנֵי לְהָבִיא: וְאוֹקֵימְנָא בְּהוֹלָכָה בְּפֶרֶק קַמָּא מִדְּקָתָנֵי צְרִיכָה לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וְהָוֵינַן בָּהּ מִכִּי מָטָא גִּטָּא לְיָדָהּ אִגָּרְשָׁה לָהּ וּמְתָרְצִינַן דְּאָמַר לָהּ הֱוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַל דְּמַתְנִית הָתָם: ה"ג הָבֵא לִי גִּטִּי וְאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לִשְׁלוּחָהּ הָבֵא לִי גִּטִּי וְהוּא אוֹמֵר לְבַעַל אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי: וְהוּא אוֹמֵר הַבַּעַל אָמַר לוֹ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה: אֲפִי' הִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת כִּדִמְפָרֵשׁ וְאָזִיל: ש"מ דְּמַאן דְּאָמַר לַשָּׁלִיחַ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה מְשַׁלַּחְתָּךְ אַדִּיבּוּרָא דִּידֵיהּ סָמִיךְ אַדַּעְתָּא דְּדִיבּוּרָא דְּשָׁלִיחַ קָאָמַר לֵיהּ הַאי הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה דִּמְהֵימְנַתְּ לִי דְּשָׁלִיחַ לְקַבָּלָה אַתְּ הִלְכָּךְ אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת דְּכִי יָהֵב בַּעַל נִיהֲלֵיהּ אַדַּעְתָּא דִּשְׁלִיחוּת קַבָּלָה יָהֵיב נִיהֲלֵיהּ וְלָאו אַדַּעְתָּא דְּהוֹלָכָה וְשָׁלִיחַ לְקַבָּלָה לָא הָוֵי וְתִפְשׁוֹט מִנָּהּ בַּעְיָא דְּאִבַּעְיָא לָן בב"מ בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הָאוּמָנִין אַדִּיבּוּרָא דְּשָׁלִיחַ סָמִיךְ: דְּאִי אַדִּיבּוּרָא דִּדָהּ סָמִיךְ וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ אֲנָא לָא יָדַעְנָא אֶלָּא כִּדְאָמְרָה אִיהִי מְסַרְנָא לֵיהּ נִיהֲלָךְ: כִּי מָטָא גֵּט לְיָדָהּ מִיהָא תִּתְגָּרֵשׁ דְּהָא בַּעַל נָמֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה שַׁוְיֵהּ:

מַתְנִי' הָאוֹמֵר הִתְקַבֵּל בִּירוּשַׁלְמִי תְּנָא הִתְקַבֵּל אַחַר הַנִּזָּקִין וְאַחֲרָיו מִי שֶׁאֲחָזוֹ וְכֵן נִרְאֶה לר"ת דְּהַנִּזָּקִין תְּנָא בָּתַר הַשּׁוֹלֵחַ מִשּׁוּם דְּאַיְירֵי בְּמִלֵּי דְּהָוְיָא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם וְהַשְׁתָּא הֲדַר לְמִלְּתֵיהּ דְּאַיְירֵי בִּשְׁלִיחוּת וְאַיְּידֵי דְּאַיְירֵי בְּאוֹמֵר לִשְׁנַיִם תְּנוּ אוֹ לִשְׁלֹשָׁה כִּתְבוּ וּתְנוּ תְּנָא בַּתְרֵיהּ מִי שֶׁאֲחָזוֹ דְּאַיְירֵי נָמֵי בְּאוֹמֵר כִּתְבוּ וְאַיְּידֵי דִּתְנָא בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ בִּמְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת תְּנָא בַּתְרֵיהּ הַזּוֹרֵק דְּקָתָנֵי בֵּיהּ מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת.: הָא שַׁוְיָתֵהּ שָׁלִיחַ הַשְׁתָּא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי הִתְקַבֵּל אֶלָּא לְמֵילַף דְּהָכִי הֵיכִי דְּהִתְקַבֵּל דַּוְקָא בְּלָא שַׁוְיָתֵהּ שָׁלִיחַ הוֹלֵךְ נָמֵי דַּוְקָא בְּלָא שַׁוְיָתֵהּ שָׁלִיחַ: דִּלְמָא בְּהֵילָךְ אֵינוֹ מַגִּיהַּ אֶלָּא כְּלוֹמַר דִּלְמָא אִיכָּא דְּתָנֵי הֵילָךְ: קָתָנֵי הֵילָךְ: אִישׁ לְקַבָּלָה וְאִשָּׁה לְהוֹלָכָה מַאי מִשּׁוּם דִּבְגֵט אִשָּׁה בְּהוֹלָכָה. לָא שַׁיְיכָא וְאִישׁ בְּקַבָּלָה מִשּׁוּם הָכִי קָבָעֵי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נט:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' א, ש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ג:

ג מיי' פו' מהל' גירושין הל' י, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ו:

ד מיי' פו' מהל' גירושין הל' ט, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ד:

ה מיי' פו' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נ:

ו מיי' פו' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לא:

ז מיי' פו' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ח:

ח מיי' פו' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ח:

מסורת הש"ס

א לעיל יא:
ב לקמן סג:
ג לעיל לב:
ד תוספתא ערכין
ה תוספתא גיטין; משנה גיטין; לעיל כג:
ו לעיל ה.
ז בבא מציעא עו.

[א]בִּשְׁלָמָא אִי אִיתְּמַר אִיפְּכָא: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", וְ"אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא לִי גִּיטִּי", וְהוּא אוֹמֵר: "הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה"; וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אָמַר רַב: כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדוֹ מְגוֹרֶשֶׁת – אַלְמָא אַדִּיבּוּרָא דִּידַהּ הוּא דְּקָא סָמֵיךְ; [ב]אִי נָמֵי "לְיָדָהּ" – אַדִּיבּוּרָא דִּידֵיהּ קָא סָמֵיךְ. אֶלָּא הָכָא – מִשּׁוּם דְּעַקְרֵיהּ שָׁלִיחַ לִשְׁלִיחוּתֵיהּ לְגַמְרֵי הוּא; דְּאָמַר: שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה הֲוֵינָא, לְהוֹלָכָה לָא הֲוֵינָא. אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא: תָּא שְׁמַע, הָאוֹמֵר: "הִתְקַבֵּל גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי" אוֹ "הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי", רָצָה לַחְזוֹר – יַחְזוֹר. טַעְמָא דְּרָצָה, הָא לֹא רָצָה – הָוֵי גֵּט; וְאַמַּאי? הָא בַּעַל לָאו בַּר שַׁוּוֹיֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה הוּא! אֶלָּא אָמְרִינַן: כֵּיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ, מֵימָר אָמַר: תִּיגָּרֵשׁ כֹּל הֵיכִי דְּמִגָּרְשָׁה; הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ, מֵימָר אָמַר: תִּיגָּרֵשׁ כֹּל הֵיכִי דְּמִגָּרְשָׁה! [ג]הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם – אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שְׁלִיחוּת לְקַבָּלָה, וְגָמַר וְנָתַן לְשֵׁם הוֹלָכָה; הָכָא – טָעֵי.

(א)אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, קְטַנָּה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי" – אֵינוֹ גֵּט עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ. כִּי מָטֵי גִּיטָּא לִידַהּ – מִיהָא מִגָּרְשָׁה, וְאַמַּאי? וְהָא לָאו שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה שַׁוְּיֵיהּ! אֶלָּא אָמְרִינַן: כֵּיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ, מֵימָר אָמַר: תִּיגָּרֵשׁ כֹּל הֵיכִי דְּמִגָּרְשָׁה; הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ, מֵימָר אָמַר: תִּיגָּרֵשׁ כֹּל הֵיכִי דְּמִגָּרְשָׁה! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם – אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שְׁלִיחוּת לְקָטָן, וְגָמַר וְנָתַן לָהּ לְשׁוּם הוֹלָכָה דִּידֵיהּ; הָכָא – טָעֵי. [ד](ב)תָּא שְׁמַע: "הָבֵא לִי גִּיטִּי", וְ"אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי"; "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", וְ"אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא לִי גִּיטִּי", וְהוּא אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ", "זְכֵי לָהּ", וְ"הִתְקַבֵּל לָהּ" – רָצָה לַחְזוֹר, יַחְזוֹר; מִשֶּׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ – מְגוֹרֶשֶׁת. מַאי, לָאו קַבָּלָה – אַקַּבָּלָה, וְהוֹלָכָה – אַהוֹלָכָה? לָא; קַבָּלָה – אַהוֹלָכָה, וְהוֹלָכָה – אַקַּבָּלָה. אִי קַבָּלָה אַהוֹלָכָה – מִכִּי מָטֵי גִּיטָּא לִידֵיהּ, לְאַלְתַּר לֶיהֱוֵי גִּיטָּא! שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ, דְּאַדִּיבּוּרָא דִּידֵיהּ קָא סָמֵיךְ! [ה]הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם קָאָמַר לֵיהּ: "הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה", הָכָא מִי קָאָמַר לֵיהּ: "הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה"?! [ו]תָּנוּ רַבָּנַן: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", וְ"אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", וְהוּא אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ", וְ"תֵן לָהּ", "זְכֵי לָהּ", וְ"הִתְקַבֵּל לָהּ" – רָצָה לַחְזוֹר, לֹא יַחְזוֹר. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ" – רָצָה לַחְזוֹר, יַחְזוֹר; "זְכֵי לָהּ" וְ"הִתְקַבֵּל לָהּ" – רָצָה לַחְזוֹר, לֹא יַחְזוֹר. רַבִּי אוֹמֵר: בְּכוּלָּן – אִם רָצָה לַחְזוֹר, לֹא יַחְזוֹר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: "אִי אֶיפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ, אֶלָּא הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ", רָצָה לַחְזוֹר – יַחְזוֹר. רַבִּי הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אִיבָּעֵית אֵימָא: "אִי אֶיפְשִׁי" אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן; וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָא קָא מַשְׁמַע לַן, מַאן תַּנָּא קַמָּא – רַבִּי. (ג)אִיבַּעְיָא לְהוּ: "הֵילָךְ" – לְרַבִּי נָתָן, כִּ"זְכֵי" דָּמֵי, אוֹ לָאו כִּ"זְכֵי" דָּמֵי? תָּא שְׁמַע: הָאוֹמֵר "הִתְקַבֵּל גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי" אוֹ "הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי", רָצָה לַחְזוֹר – יַחְזוֹר. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", רָצָה לַחְזוֹר – לֹא יַחְזוֹר.

מַאי,

הָכִי הַשְׁתָּא בִּשְׁלָמָא אִי אִתְּמַר אִפְּכָא הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי אָמְרָה לֵיהּ הִיא וְהוּא אָמַר לַבַּעַל אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא לִי גִּטִּי וּבַעַל אָמַר לֵהּ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה אִיכָּא לְמִפְשַׁט בְּעַיַּן מִדְּרַב נַחְמָן דְּאִי אָמַר רַב נַחְמָן עֲלָהּ מִשֶּׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדוֹ מְגֹרֶשֶׁת אִיכָּא לְמִפְשַׁט דְּאַדִּיבּוּרָא דִּדָהּ סָמֵיךְ וְלָא הִתְנָה אֶלָּא תָּלָה בְּדַעְתָּהּ וּמְסָרֵהּ נִיהֲלֵהּ בְּתוֹרַת קַבָּלָה: וְאִי נָמֵי הֲוָה אָמַר רַב נַחְמָן עֲלָהּ מִשֶּׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ מְגֹרֶשֶׁת פָּשְׁטִינַן מִנָּהּ דְּאַדִּיבּוּרָא דִּידֵהּ סָמִיךְ וְהִתְנָה דְּהָכִי אָמְרָה וּמְסָרֵהּ לֵיהּ בְּתוֹרַת הוֹלָכָה: אֶלָּא הַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב נַחְמָן אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת לֵיכָּא לְמִפְשַׁט דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּסָמַךְ אַדִּבּוּרֵהּ דְּשָׁלִיחַ הוּא דְּאִי נָמֵי אַדִּיבּוּרָא דִּדָהּ סָמֵיךְ וְשַׁוְיֵהּ שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה אַשְׁמוֹעֵי' רַב נַחְמָן דְּשָׁלִיחַ גּוּפֵהּ לָאו בְּתוֹרַת הָכִי קַבְּלֵהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּטִרְחָא דְּהוֹלָכָה וְעַקְרֵהּ לִשְׁלִיחוּתֵהּ וְאָמַר שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה אֶפְשִׁי לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה אִי אֶפְשִׁי לִהְיוֹת הִלְכָּךְ אִי נָמֵי אִמְלִיךְ וְאַמְטְיֵהּ נִיהֲלָהּ לָאו גִּטָּא הוּא דְּמֵעִקָּרָא לֹא קִבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת שָׁלִיחַ לַבַּעַל לְהוֹלִיךְ: ת"ש תְּיוּבְתָּא לְרַב נַחְמָן: טַעְמָא דְּרָצָה לַחֲזֹר הָא לֹא רָצָה וְאַמְטְיָהּ לְיָדָהּ מְגֹרֶשֶׁת: אַמַּאי וְהָא בַּעַל לָאו בַּר שַׁוְיָא שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה הוּא וְאִיהוּ בְּתוֹרַת קַבָּלָה יְהָבֵהּ: אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ מִשּׁוּם דְּאָמְרִי' אַע"ג דְּלָא יַהֲבֵהּ אֶלָּא בְּתוֹרַת קַבָּלָה כֵּיוָן דְּאַמְטְיֵהּ לְיָדָהּ מִגָּרְשָׁה מִשּׁוּם דְּכֵיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ לְכִי מִתְיַדַּע לֵיהּ דְּלָא מָצֵי לְשַׁוְיֵהּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה נִיחָא לֵיהּ דְּלֶהֱוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה: וְהָכָא גַּבֵּי מִלְּתֵהּ דְּרַב נַחְמָן נָמֵי אַע"ג דְּהַהִיא שַׁעְתָּא לֹא נַעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה מִיהוּ לְכִי מִמְּלִיךְ וְאַמְטְיֵהּ מֵנָא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל וְהָוֵי שְׁלוּחוֹ לְהוֹלָכָה: וְגָמַר וְנָתַן לְשֵׁם הוֹלָכָה וְהִתְקַבֵּל דְּקָאָמַר לֵיהּ הִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ קָאָמַר וְלָא טַעְמָא כִּדְקָאָמְרַתְּ הוּא דְּהֵיכָא דִּשְׁנֵי נֶהֱוֵי שְׁלִיחוּת: אֲבָל הָכָא טָעֵי בַּעַל כְּסָבוּר שֶׁהִיא עֲשָׂאַתּוּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה דְּסָמַךְ אַדִּבּוּרֵהּ וְלָא יַהֲבֵהּ נִיהֲלֵהּ אֶלָּא לְשֵׁם קַבָּלָה וּלְרַב אַשִׁי נָמֵי דְּאוֹקֵי טַעְמָא דְּרַב נַחְמָן מִשּׁוּם דְּמֵעִקָּרָא עַקְרֵהּ שָׁלִיחַ לִשְׁלִיחוּתֵהּ שַׁפִּיר מִתָּרְצָה בְּהָכִי כִּדְתָרְצִינַן דְּטַעְמָא דְּמַתְנִיתִין מִשּׁוּם דְּהִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ קָאָמַר וּמִתְּחִלָּה נַעֲשָׂה שְׁלוּחוֹ וְלָא אִצְטְרִיכָא לְמִינְקַט הָכָא טָעֵי אֶלָּא אַלִּיבָּא דְּלִשָּׁנָא קַמָּא דְּקָא סָלְקָא דַּעְתִּין טַעְמָא דְּרַב מִשּׁוּם דְּאַדִּיבּוּרָא דִּידֵהּ סָמִיךְ הוּא: אֵינוֹ גֵּט עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ שֶׁאֵין הַקָּטָן עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ הִלְכָּךְ לָאו שְׁלוּחָא דִּדָהּ הוּא אֶלָּא שְׁלוּחוֹ דִּידֵהּ הוּא: ה"ג וְאַמַּאי הָא לָאו שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה שַׁוְיֵהּ: אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שְׁלִיחוּת לְקָטָן וְאֵין זֶה שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וְגָמַר וְנָתַן לְשׁוּם הוֹלָכָה: וְאִשְׁתְּךָ אָמְרָה גָּרְסִי' בְּכוּלְּהוּ: הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ זְכֵי לָהּ וְהִתְקַבֵּל לָהּ אֶחָד מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ אָמַר לוֹ: רָצָה לַחֲזֹר יַחֲזֹר מְפָרְשִׁינַן לָהּ וְאָזְלִינַן: מַאי לָאו קַבָּלָה אַקַּבָּלָה וְהוֹלָכָה אַהוֹלָכָה זָכֵי וְהִתְקַבֵּל דְּקָתָנֵי קָאֵי אַאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ דְּקָתָנֵי קָאֵי אַאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא וְקָתָנֵי בְּתַרְוַיְהוּ מִשֶּׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ מְגֹרֶשֶׁת וּתְיוּבְתָּא דְּרַב נַחְמָן מִקַּבָּלָה אַקַּבָּלָה דְּקָתָנֵי הָבֵא לִי גִּטִּי וְאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל וְהוּא אוֹמֵר הִתְקַבֵּל דִּבְהֶלְיָא יַהֲבֵהּ נִיהֲלֵהּ בְּתוֹרַת קַבָּלָה וּבַעַל לָאו בַּר הָכֵי הוּא וְאִיהִי נָמֵי לָא שַׁוְיֵתֵהּ וְקָתָנֵי דְּהָוֵי מִיהָא שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה דְּכֵיוָן שֶׁנָּתַן עֵינָיו לְגָרְשָׁהּ כו' כִּדְלְעֵיל וכ"ש הֵיכָא דְּאָמַר לוֹ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה דְּאִיכָּא לְמֵימַר לָאו אַדִּבּוּרֵהּ סָמַךְ אֶלָּא בְּדַעְתָּהּ תָּלָה וְשַׁוְיֵהּ נָמֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה: לֹא קִבְּלָה דְּקָתָנֵי זְכֵי לָהּ וְהִתְקַבֵּל לָהּ קָאֵי אַהוֹלָכָה אַאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא לִי דְּאִיהִי נָמֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה שַׁוְיֵתֵהּ שֶׁהֲרֵי אָמְרָה לוֹ הִתְקַבֵּל וּלְקַמֵּהּ פָּרִיךְ אִם רָצָה לַחֲזֹר אַמַּאי יַחְזֹר: וְהוֹלָכָה דְּקָתָנֵי הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ אַאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל: מִכִּי מָטֵי גֵּט לִידֵהּ דְּשָׁלִיחַ תִּגָּרֵשׁ דְּהָא תַּרְוַיְהוּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה שַׁוְיֵהּ וְאַמַּאי אִם רָצָה לַחֲזֹר יַחְזֹר: ה"ג שְׁמַע מִנָּהּ דְּאַדִּבּוּרָא דִּידֵהּ דְּשָׁלִיחַ סָמִיךְ כְּלוֹמַר תִּפְשַׁט מִדְּקָתָנֵי יַחֲזֹר דְּאַדִּבּוּרָא דִּידֵהּ סָמִיךְ וְאִיהוּ א"ל אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא לִי וְהָא הִתְנָה וְהִתְקַבֵּל דְּקָאָמַר לֵיהּ הִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ קָאָמַר דְּהָכִי נָמֵי אוֹקִימְנָא לְעֵיל דְּאִי אִתְּמַר דְּרַב נַחְמָן אִפְּכָא הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי וְאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא וְהוּא אָמַר הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה וְאָמַר רַב נַחְמָן מִשֶּׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ מְגֹרֶשֶׁת הֲוָה פָּשְׁטִינַן מִנֵּהּ דְּאַדִּבּוּרָא דְּשָׁלִיחַ סָמִיךְ: הָכִי הַשְׁתָּא הָתָם קָאָמַר לֵהּ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה הָא אֲמַרַן לְעֵיל דְּאִי אִתְּמַר דְּרַב נַחְמָן אִפְּכָא כִּי הָא דְּהָכָא הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי וְאִשְׁתְּךָ אָמְרָה הָבֵא לִי וְהוּא אָמַר הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה וַהֲוָה אָמַר רַב נַחְמָן דִּכְשֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ הוּא דַּהֲוְיָא מְגֹרֶשֶׁת הֲוָה פָּשְׁטִינַן מִנֵּהּ דְּאַדִּבּוּרָא דִּידֵהּ סָמִיךְ דְּהָא קָאָמַר לֵהּ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה וְכֵיוָן דְּלָא מִגָּרְשָׁה בְּקַבָּלָה דְּהַאי אִיכָּא לְמִפְשַׁט מִנֵּהּ בְּעַיַּן דְּהַשּׂוֹכֵר דְּאִבַּעְיָא לַן בְּכִי הַאי גַּוְנָא דְּהַאי כְּמָה שֶׁאָמְרָה דְּקָאָמַר ה"ק לָהּ מְהֵימָנַתְּ לִי דְּהָכִי קָאָמְרָה וּבְתוֹרַת הוֹלָכָה יַהֲבֵהּ נִיהֲלֵהּ: הָכָא דְּקָאָמַר לֵיהּ זָכֵי וְהִתְקַבֵּל: מִי קָאָמַר לֵהּ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה דְּתִפְשַׁט בְּעַיַּן דְּהַשּׂוֹכֵר מִנֵּהּ הָא דְּקָתָנֵי הָכָא יַחֲזֹר מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּאָמַר לֵיהּ שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עֲשָׂאַתְנִי אִשְׁתְּךָ וְאִיהוּ א"ל הִתְקַבֵּל אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וְהִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ קָאָמַר אֲבָל אִי אָמַר לוֹ הֵילָךְ כְּמָה שֶׁאָמְרָה אֵימָא לָךְ דְּאַדִּיבּוּרָא דִּדָהּ סָמִיךְ וְלָא הִתְנָה וּבְדַעְתָּהּ תָּלָה וְאִם רָצָה לַחֲזֹר לֹא יַחֲזֹר דְּתַרְוַיְהוּ שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה שַׁוְּיֵהוּ: ת"ר כו' רָצָה לַחֲזֹר לֹא יַחֲזֹר קָסָבַר הוֹלֵךְ כִּזְכֵי דָּמֵי: אָמַר לוֹ אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל גַּבֵּי דַּעְתֵּהּ דְּהוֹלֵךְ דְּקָאָמַר לֵיהּ לָאו זָכֵי הוּא: ה"ג הֵילָךְ לְרַבִּי נָתָן כִּזְכֵי דָּמֵי אוֹ לָא: הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי כְּלוֹמַר וְאִם אָמְרָה לוֹ מִתְּחִלָּה הָאִשָּׁה הִתְקַבֵּל וּנְתָנוֹ לֵיהּ הַבַּעַל בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ רָצָה לַחֲזֹר לֹא יַחֲזֹר:

בִּשְׁלָמָא אִי אִתְּמַר אִפְּכָא בְּלָא אִיפְּכָא הֲוֵי מָצֵי לְמֵימַר בִּשְׁלָמָא אִי אָמַר רַב נַחְמָן מִשֶּׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ מְגֹרֶשֶׁת הֲוָה ס"מ דְּאַדִּיבּוּרָא דִּדָהּ סָמֵיךְ אֶלָּא מִשּׁוּם דִּבְאִתְּמַר אִיפְּכָא אִיכָּא תְּרֵי גַּוְנֵי נַקְטֵהּ: רַבִּי אוֹמֵר בְּכֻלָּן אִם רָצָה לַחֲזֹר לֹא יַחֲזֹר דְּהוֹלֵךְ כִּזְכֵי וְאַע"ג דִּבְסוֹף פ"ק (לְעֵיל גִּטִּין דַּף יג:) סָבַר ר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא דְּהַיְנוּ רַבִּי דְּהוֹלֵךְ לָאו כִּזְכֵי גַּבֵּי הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי שָׁאנֵי הָכָא כֵּיוָן שֶׁאָמַר לֵיהּ שָׁלִיחַ אִשְׁתְּךָ אָמְרָה קַבֵּל לִי גִּטִּי סְתָמָא דְּמִלְּתָא דְּאַדַּעְתָּא דְּהָכִי יָהֵיב לֵיהּ:

מסורת הש"ס

א קידושין מד: לקמן סה.; משנה גיטין

ב תוספתא גיטין

ג בבא מציעא עו.

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ט:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ט:

ג מיי' פו' מהל' גירושין הל' יב, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ו:

ד מיי' פו' מהל' גירושין הל' יא, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ו:

ה מיי' פו' מהל' גירושין הל' יא, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ו:

ו מיי' פו' מהל' גירושין הל' י, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ח:

מַאי, לָאו בְּ"הֵילָךְ" – וְרַבִּי נָתָן? לָא; בְּ"הוֹלֵךְ" – וְרַבִּי. תָּא שְׁמַע: לְפִיכָךְ, אִם אָמַר לוֹ הַבַּעַל: "אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ, אֶלָּא הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ", רָצָה לַחְזוֹר – יַחְזוֹר. טַעְמָא דְּאָמַר: "אִי אֶפְשִׁי"; הָא לָא אָמַר: "אִי אֶפְשִׁי", רָצָה לַחְזוֹר – לֹא יַחְזוֹר; מַאי, לָאו בְּ"הֵילָךְ" – וְרַבִּי נָתָן? לָא; בְּ"הוֹלֵךְ" – וְרַבִּי. א(א)תָּא שְׁמַע: "הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי" – רָצָה לַחְזוֹר, יַחְזוֹר. "הֵילָךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי" – רָצָה לַחְזוֹר, לֹא יַחְזוֹר. מַאן שְׁמַעְתְּ לֵיהּ דְּאָמַר בְּ"הוֹלֵךְ" – רָצָה לַחְזוֹר, יַחְזוֹר – רַבִּי נָתָן; וְקָאָמַר בְּ"הֵילָךְ" – רָצָה לַחְזוֹר, לֹא יַחְזוֹר; שְׁמַע מִינַּהּ – "הֵילָךְ" כִּ"זְכֵי" דָּמֵי; שְׁמַע מִינַּהּ. באִתְּמַר: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", וְ"אִשְׁתְּךָ אָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", וְהוּא אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ" – אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: נַעֲשָׂה שְׁלוּחוֹ וּשְׁלוּחָהּ – וְחוֹלֶצֶת. (ב)לְמֵימְרָא דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ לְרַב אִי "הוֹלֵךְ" כִּ"זְכֵי" דָּמֵי, אִי לָאו כִּ"זְכֵי" דָּמֵי?! וְהָא אִתְּמַר: "הוֹלֵךְ מָנֶה לִפְלוֹנִי שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ", אָמַר רַב: חַיָּיב בְּאַחְרָיוּתוֹ, וְאִם בָּא לַחְזוֹר – אֵינוֹ חוֹזֵר! הָתָם – סְפֵק מָמוֹנָא לְקוּלָּא, הָכָא – סְפֵק אִיסּוּרָא לְחוּמְרָא. ג(ג)אָמַר רַב: אֵין הָאִשָּׁה עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל לָהּ גִּיטָּהּ מִיַּד שְׁלִיחַ בַּעְלָהּ. וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: אִשָּׁה עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל לָהּ גִּיטָּהּ מִיַּד שְׁלִיחַ בַּעְלָהּ. מַאי טַעְמָא דְּרַב? אִיבָּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן דְּבַעַל; אִיבָּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם חֲצֵרָהּ הַבָּא לְאַחַר מִיכָּן. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּקַדְמָה אִיהִי, וְשַׁוְּיָה שָׁלִיחַ מֵעִיקָּרָא. הָהוּא גַּבְרָא דְּשַׁדַּר לַהּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ, אֲזַל שְׁלִיחָא אַשְׁכְּחַהּ כִּי יָתְבָה וְקָא לָיְשָׁא, אֲמַר לַהּ: "הֵילָךְ גִּיטָּךְ", אֲמַרָה לֵיהּ: "לֶיהֱוֵי בִּידָךְ". אָמַר רַב נַחְמָן: אִם אִיתָא לִדְרַבִּי חֲנִינָא, עֲבַדִי בַּהּ עוֹבָדָא. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: וְאִם אִיתָא לִדְרַבִּי חֲנִינָא, עֲבַדְתְּ בַּהּ עוֹבָדָא?! הָא לֹא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל! (ד)שַׁלְחוּהָ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, שְׁלַח לְהוּ: לֹא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל. וְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר: נִתְיַישֵּׁב בַּדָּבָר. דהֲדוּר שַׁלְחוּהָ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר: כֹּל הָנֵי שָׁלְחוּ לַהּ וְאָזְלִי? כִּי הֵיכִי דִּמְסַפְּקָא לְהוּ לְדִידְהוּ, הָכִי נָמֵי מְסַפְּקָא לַן לְדִידַן; הָוֵי דָּבָר שֶׁבָּעֶרְוָה, וְדָבָר שֶׁבָּעֶרְוָה – חוֹלֶצֶת. הֲוָה עוֹבָדָא, וְאַצְרְכַהּ רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא גֵּט וַחֲלִיצָה. תַּרְתֵּי?! גֵּט מֵחַיִּים, וַחֲלִיצָה לְאַחַר מִיתָה. הָהִיא דַּהֲווֹ קָרוּ לַהּ "נַפְאָתָה", אֲזוּל סָהֲדֵי כְּתוּב "תַּפְאָתָה". אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: עָשׂוּ עֵדִים שְׁלִיחוּתָן. מַתְקֵיף לַהּ רַבָּה: מִי קָאָמַר לְהוּ "כְּתוּבוּ חַסְפָּא וְהַבוּ לַהּ"?! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: וַדַּאי, אִי כְּתוּב סָהֲדֵי גִּיטָּא מְעַלְּיָא, וַאֲבַד, עָשׂוּ עֵדִים שְׁלִיחוּתָן. המַתְקֵיף לַהּ רַב נַחְמָן: מִי קָאָמַר לְהוּ "כְּתֻבוּ וְאַנְחוּהּ בְּכִיסַיְיכוּ"?! אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן: כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים. בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: "כִּתְבוּ, וּתְנוּ לְשָׁלִיחַ", מַהוּ? סַלּוֹקֵי סַלֵּיק לְהוּ, אוֹ דִּילְמָא לְטִירְחָא דִּידְהוּ חָיֵישׁ? אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: "וְיוֹלִיךְ לָהּ", מַהוּ? תֵּיקוּ. וז(ה)רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הָאוֹמֶרֶת "טוֹל לִי גִּיטִּי", אִם רָצָה לַחְזוֹר – לֹא יַחְזוֹר. תָּנוּ רַבָּנַן: "טוֹל לִי", וְ"שָׂא לִי", וְ"יְהֵא לִי בְּיָדֶךָ" – כּוּלָּן לְשׁוֹן קַבָּלָה הֵן. ח(ו)מַתְנִי' הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", צְרִיכָה שְׁתֵּי כִּיתֵּי עֵדִים – שְׁנַיִם שֶׁאוֹמְרִים: "בְּפָנֵינוּ אָמְרָה", וּשְׁנַיִם שֶׁאוֹמְרִים: "בְּפָנֵינוּ קִבֵּל, וְקָרַע"; אֲפִילּוּ הֵן הָרִאשׁוֹנִים וְהֵן הָאַחֲרוֹנִים,

או

מַאי לָאו בְּהֵילָךְ קָתָנֵי בָּהּ וְר' נָתָן הִיא דִּפְלִיג בְּהוֹלֵךְ וּמוֹדֶה בְּהֵילָךְ: אִם אָמַר לוֹ הַבַּעַל כו' מִשְׁנָתֵנוּ הִיא: מַאי לָאו בְּהֵילָךְ תְּנַן בְּמַתְנִי': נַעֲשָׂה שְׁלוּחוֹ וּשְׁלוּחָהּ וְחוֹלֶצֶת אִם מֵת הַבַּעַל קוֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת: מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי הוֹלֵךְ כִּזְכֵי וְנִתְגָּרְשָׁה בְּקַבָּלָתוֹ שֶׁל זֶה אִי לָאו כִּזְכֵי: חַיָּיב הַמְשַׁלֵּחַ בְּאַחְרָיוּתוֹ שֶׁהֲרֵי לֹא צִוָּהוּ הַמַּלְוֶה לְשָׁלְחוֹ: וְאִם בָּא לַחֲזוֹר אֵינוֹ חוֹזֵר אַלְמָא כִּזְכֵי דָּמֵי: סְפֵק מָמוֹנָא לְקוּלָּא וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה לְפִיכָךְ אֵינוֹ חוֹזֵר: מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן דְּבַעַל כְּסָבוּר קְלוֹנִי בְּעֵינֶיהָ שֶׁאֵינָהּ מְקַבַּלְתּוֹ בְּעַצְמָהּ דְּאִילּוּ כִּי עַבְדָא לְקַבֵּל מִיַּד הַבַּעַל אֵין כָּאן חֲשַׁשׁ בִּזָּיוֹן דְּהָא יָדַע וְלָא קְפִיד: מִשּׁוּם חֲצֵרָהּ הַבָּאָה לָהּ לְאַחַר מִכֵּן לְאַחַר שֶׁנָּתַן לָהּ הַבַּעַל הַגֵּט בְּחָצֵר שֶׁל אֲחֵרִים קְנָאַתּוּ דְּהַהוּא לָאו גִּטָּא הֲוָה דִּבְעֵינַן וְנָתַן בְּיָדָהּ אוֹ בַּחֲצֵרָהּ דְּאִתְרַבַּאי מִיָּדָהּ וְזֶה בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן לֹא הָיָה הֶחָצֵר שֶׁלָּהּ וְגָזְרִינַן שֶׁלֹּא יְקַבֵּל שְׁלִיחַ הָאִשָּׁה מִיַּד שְׁלִיחַ בַּעְלָהּ מִשּׁוּם דִּלְמָא שֶׁקָּדַם הַבַּעַל וּמְסָרוֹ לְיַד שָׁלִיחַ וְאַחַר כָּךְ עָשְׂתָה הִיא שָׁלִיחַ לְקַבְּלוֹ וְאָתוּ נָמֵי לְמֵימַר חָצֵר הָוֵי שְׁלִיחַ הַבַּעַל וּכְשֶׁקְּנָאַתּוּ הִיא נַעֲשָׂה הֶחָצֵר עַצְמוֹ שְׁלוּחָהּ: מַאי בֵּינַיְיהוּ בֵּין הָנֵי תְּרֵי לִשָּׁנֵי: דְּקַדְמָה אִיהִי וְשַׁוְּיָה שָׁלִיחַ דִּידָהּ קוֹדֶם שֶׁמָּסַר הַבַּעַל לְיַד שְׁלוּחוֹ דְּהַשְׁתָּא לָא דָּמֵי לְחָצֵר הַבָּא לְאַחַר מִכֵּן: לֶהֱוֵי בְּיָדְךָ וְתִהְיֶה אַתָּה שְׁלוּחִי לְקַבְּלָהּ: אִם אִיתָא לְדְרַבִּי חֲנִינָא אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ: עָבֵידְנָא בְּהָא מִלְּתָא עֻבְדָּא כְּוָתֵיהּ וְאָמֵינָא מְגוֹרֶשֶׁת וְלָא חָיְישִׁינַן לַחֲצֵרָהּ הַבָּאָה לְאַחַר מִכֵּן: לֹא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל שָׁלִיחַ שֶׁחָזַר וְנַעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְמִי שֶׁנִּשְׁתַּלַּח לוֹ נִתַּק מִשְּׁלִיחוּת הָרִאשׁוֹן עַל שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ שְׁהוּת לַחֲזוֹר אֵצֶל שׁוֹלְחוֹ וְלוֹמַר עָשִׂיתִי שְׁלִיחוּתְךָ וּשְׁלִיחוּת שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַחֲזוֹר וּלְהַגִּיד אֵינָהּ שְׁלִיחוּת: נִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר וְעַיֵּין בָּהּ עַד שֶׁיִּתְיַשֵּׁב דַּעְתֵּנוּ לְהָשִׁיב כַּהֲלָכָה: הֲדוּר שַׁלְחוּהָ לְאַחַר יָמִים לָדַעַת מָה נִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר: כָּל הָנֵי כָּל אֵלּוּ פְּעָמִים חוֹזְרִים וְשׁוֹלְחִים: הָוֵי דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה שֶׁנּוֹלַד בּוֹ סָפֵק בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ: חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת אִם מֵת: הֲוָה עוּבְדָא כִּי הַאי גַּוְונָא: וְאַצְרְכָהּ גֵּט אַחֵר מִשּׁוּם דְּלָא חָזְרָה שְׁלִיחוּת: תַּרְתֵּי בִּתְמִיָּה אִם גֵּט לָמָּה חֲלִיצָה מִשֶּׁמֵּת: גֵּט מֵחַיִּים אִם בָּאת לִנָּשֵׂא מֵחַיִּים צְרִיכָה גֵּט שֵׁנִי: וַחֲלִיצָה לְאַחַר מִיתָה אִם מֵת וְלֹא נָתַן לָהּ גֵּט: נַפְאָתָה כָּךְ שְׁמָהּ: אֲזוּל סָהֲדֵי שֶׁאָמַר לָהֶם בַּעַל כִּתְבוּ גֵּט וּתְנוּ לָהּ: וְכָתְבוּ תַּפְאָתָה טָעוּ בִּשְׁמָהּ: עָשׂוּ עֵדִים שְׁלִיחוּתָם לְגֵט אֶחָד שֶׁעֲשָׂאָם שְׁלוּחִים וְעֵדִים וַהֲרֵי כָּתְבוּ גֵּט אֶחָד וְאֵינָן שְׁלוּחִים עוֹד לַחֲזוֹר וְלִכְתּוֹב גֵּט כָּשֵׁר: וְאָבַד קוֹדֶם שֶׁנְּתָנוּהוּ לָהּ: עָשׂוּ עֵדִים שְׁלִיחוּתָם וְאֵינָן רַשָּׁאִין לִכְתּוֹב גֵּט שֵׁנִי וְלִתֵּן לָהּ שֶׁהֲרֵי כְּבָר כָּתְבוּ גֵּט כָּשֵׁר: כִּתְבוּ וּתְנוּ לַשָּׁלִיחַ שֶׁלִּי שֶׁמִּנִּיתִי וְכֵן עָשׂוּ וְאָבַד בַּדֶּרֶךְ מִי אָמְרִינַן עָשׂוּ כָּל שְׁלִיחוּתָם וְנִסְתַּלְּקוּ: אוֹ דִּלְמָא הַאי נָמֵי עַל שֶׁיָּבֹא גֵּט לְיָדָהּ וְתִתְגָּרֵשׁ עֲשָׂאָן שְׁלוּחִין לִכְתּוֹב אֶלָּא לְטִירְחָא דִּידְהוּ חָשׁ שֶׁלֹּא לְהַטְרִיחָם בְּהוֹלָכָה: א"ל רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי וְיוֹלִיךְ לָהּ מַהוּ את"ל בְּהַךְ דְּלָא אָמַר אֶלָּא כִּתְבוּ וּתְנוּ לַשָּׁלִיחַ וְהֵם כָּתְבוּ וְנָתְנוּ לוֹ וְאָבַד דְּעָשׂוּ שְׁלִיחוּתָם דְּהָא כָּל מַה שֶּׁצִּוָּם גָּמְרוּ וְעָשׂוּ הָכָא מַאי מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּאָמַר כִּתְבוּ וּתְנוּ לַשָּׁלִיחַ וְיוֹלִיךְ לָהּ עֲשָׂאָן שְׁלוּחִים לַחֲזוֹר וְלִכְתּוֹב עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיָדָהּ לְכָךְ פֵּרֵשׁ לָהֶם כָּל כָּךְ אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא: ה"ג טוֹל לִי שָׂא לִי יְהֵא לִי בְּיָדְךָ כו': מַתְנִי' הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי וְהוּא חָזַר וְאָמַר קִבַּלְתִּי: צְרִיכָה לְהָבִיא לְפָנֵינוּ ב' כִּתֵּי עֵדִים: שְׁנַיִם שֶׁיֹּאמְרוּ בְּפָנֵינוּ אָמְרָה לוֹ לְקַבְּלוֹ: וּשְׁנַיִם שֶׁיֹּאמְרוּ בְּפָנֵינוּ קִבֵּל וְקָרַע וּבַגְּמָרָא פָּרִיךְ לָמָּה לוֹ לְמִקְרְעֵיהּ: אֲפִי' הֵן כו' שֶׁהַשְּׁנַיִם שֶׁאָמְרָה בִּפְנֵיהֶם הֵן עַצְמָן רָאוּ כְּשֶׁקִּבְּלוֹ:

דְּקַדְמָה אִיהִי וְשַׁוְּיָה שָׁלִיחַ מֵעִיקָּרָא הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דְּאִיכָּא בֵּינַיְיהוּ הֵיכָא דְּלָא קָפֵיד בַּעַל: **כּוֹתְבִין** וְנוֹתְנִין אֲפִי' ק' פְּעָמִים נִרְאֶה לר"י הֵיכָא דְּלָא נֶאֱבַד הַגֵּט אֶלָּא שֶׁמְּסַפְּקִין בּוֹ אִם נַעֲשָׂה כְּתִקּוּנוֹ אִם לָאו דְּאֵין לַעֲשׂוֹת אַחֵר שֶׁהֲרֵי עָשׂוּ שְׁלִיחוּתָן אִם הוּא כָּשֵׁר לְפִיכָךְ טוֹב לְנַמֵּל אֶת הַבַּעַל שֶׁיְּצַוֶּה לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּרְצוּ עַל שֶׁיִּנָּצְלוּ מִן הַסָּפֵק: **אֲפִי'** הֵן הָרִאשׁוֹנִים וְהֵן הָאַחֲרוֹנִים וא"ת מַאי אֲפִילוּ אַדְּרַבָּה הָכִי עָדִיף טְפֵי דְּלָא הָוֵי חֲצִי דָּבָר וי"ל מִשּׁוּם דִּבְכַת אַחַת דּוֹמֶה לְשַׁקֵּר דְּהֵיכִי מִתְרַמֵּי שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת אֲמִירָה וּבִשְׁעַת קַבָּלָה וְגַבֵּי גֵּט הֲוָה לָן לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא שְׂכָרָתַם הָאִשָּׁה כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּסוֹף פִּרְקִין בְּאוֹמֵר אִמְרוּ שֶׁמָּא תִּשְׂכּוֹר עֵדִים וַהֲדַר קָאָמַר אוֹ אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים וְאֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים וְאֶחָד מִצְטָרֵף עִמָּהֶם אֲפִילּוּ לְאוֹתוֹ יְחִידִי לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא שְׂכָרְתוֹ וא"ת לְר' עֲקִיבָא דְּאָמַר בַּמְרֻבָּה (ב"ק דַּף ע.) וּבְחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף נו:) דָּבָר וְלֹא חֲצִי דָבָר הֵיכִי מַכְשְׁרִינַן הָכָא שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים וי"ל דְּלָמ"ד בַּגְּמָרָא שָׁלִישׁ נֶאֱמָן לָא צְרִיכִי עֵדֵי אֲמִירָה לְעֵדֵי קַבָּלָה וְכוּלֵּיהּ דָּבָר הוּא וַאֲפִילּוּ לְמ"ד בַּעַל נֶאֱמָן ה"מ כְּשֶׁשְּׁלָשְׁתָּן בָּעִיר בַּעַל שָׁלִישׁ וְאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בגמ' הִלְכָּךְ כֵּיוָן דְּהָכָא אֵין שְׁלָשְׁתָּן בָּעִיר לָא צְרִיכִי עֵדֵי אֲמִירָה לְעֵדֵי קַבָּלָה כּוּלֵּיהּ דָּבָר הוּא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ח:

ב מיי' פו' מהל' גירושין הל' י, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ו:

ג מיי' פו' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' א:

ד מיי' פו' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' א:

ה מיי' פב' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכב סעי' א:

ו מיי' פב' מהל' גירושין הל' ט, טוש"ע אה"ע סי' קכב סעי' ב:

ז מיי' פו' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ד:

ח מיי' פו' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ח:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין

ב לעיל יד.

ג לעיל כד.

ד בבא קמא כ:

ה משנה גיטין; תוספתא ערכין; לעיל סב:

ו תוספתא גיטין

או אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים, וְאֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים, וְאֶחָד מִצְטָרֵף עִמָּהֶן. [א]גְּמָ׳ אִיתְּמַר: בַּעַל אוֹמֵר לְפִקָּדוֹן, וְשָׁלִישׁ אוֹמֵר לְגֵירוּשִׁין – מִי נֶאֱמָן? רַב הוּנָא אָמַר: בַּעַל נֶאֱמָן, וְרַב חִסְדָּא אָמַר: שָׁלִישׁ נֶאֱמָן. רַב הוּנָא אָמַר: בַּעַל נֶאֱמָן – דְּאִם אִיתָא דִּלְגֵירוּשִׁין יַהֲבֵיהּ נִיהֲלֵיהּ, לְדִידַהּ הֲוָה יָהֵיב לַהּ נִיהֲלַהּ. וְרַב חִסְדָּא אָמַר: שָׁלִישׁ נֶאֱמָן – דְּהָא הֵימְנֵיהּ. [בג(א)]מֵתִיב רַבִּי אַבָּא: הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי, וְשָׁלִישׁ נֶאֱמָן מִשְּׁנֵיהֶם. כֵּיצַד? זֶה אוֹמֵר כָּךְ, וְזֶה אוֹמֵר כָּךְ, שָׁלִישׁ נֶאֱמָן! שָׁאנֵי מָמוֹן, דְּאִיתְיְהִיב לִמְחִילָה. וְהָא תַּנְיָא: וְכֵן לְגִיטִין! גִּיטֵּי מָמוֹן. וְהָתַנְיָא: וְכֵן לִשְׁטָרוֹת! מִידֵּי גַּבֵּי הֲדָדֵי תַּנְיָא?! תְּנַן, הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", צְרִיכָה שְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים – שְׁנַיִם שֶׁיֹּאמְרוּ: "בְּפָנֵינוּ אָמְרָה", וּשְׁנַיִם שֶׁיֹּאמְרוּ: "בְּפָנֵינוּ קִבֵּל, וְקָרַע". וְאַמַּאי? לִיהֵמְנֵיהּ לְשָׁלִישׁ! מִי קָא נָפֵיק גִּיטָּא מִתּוּתֵי יְדֵיהּ – דְּלִיהֵמְנֵיהּ?! תֵּינַח אָמְרָה; קִיבֵּל לָמָּה לִי? אָמַר רַבָּה: הָא מַנִּי – רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר: עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי. קָרַע לָמָּה לִי? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בִּשְׁעַת הַשְּׁמָד שָׁנוּ. אָמַר רַבָּה: וּמוֹדֶה רַב הוּנָא, דְּאִי אֲמַרָה אִיהִי: לְדִידִי אֲמַר לִי שָׁלִישׁ דִּלְגֵירוּשִׁין יַהֲבֵיהּ נִיהֲלֵיהּ – מְהֵימְנָא. מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּשָׁלִישׁ גּוּפֵיהּ לָא מְהֵימַן, וְאִיהִי מְהֵימְנָא?! [ד]אֶלָּא אִי אֲמַרָה: קַמַּאי דִּידִי לְגֵרוּשִׁין יַהֲבֵיהּ נִיהֲלֵיהּ – מְהֵימְנָא; מִיגּוֹ דְּאִי בָּעֲיָא אָמְרָה לְדִידַהּ יַהֲבֵיהּ נִיהֲלַהּ בַּעַל. [ה]בַּעַל אוֹמֵר לְגֵירוּשִׁין, וְשָׁלִישׁ אוֹמֵר לְגֵירוּשִׁין, וְהִיא אוֹמֶרֶת: נָתַן לִי, וְאָבַד – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲוֵה דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה, וְאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם. וְאַמַּאי? וְלִיהֵימְנֵיהּ לְשָׁלִישׁ! מִי קָא נָפֵיק גִּיטָּא מִתּוּתֵי יְדֵיהּ דְּלְהֵימְנֵיהּ?! וְלְהֵימְנֵיהּ לְבַעַל – דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּעַל שֶׁאָמַר "גֵּירַשְׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי" – נֶאֱמָן! מִי קָאָמַר "גֵּירַשְׁתִּי"?! [ז(ב)]וְלֵימָא: חֲזָקָה שָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ – דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: "צֵא וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה" – סְתָם, וּמֵת שְׁלוּחוֹ – אָסוּר בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם; חֲזָקָה שָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ!

הָנֵי

או אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים וְאֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים וְאֶחָד שְׁלִישִׁי שֶׁנַּעֲשָׂה עֵד בָּזוֹ וּבָזוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶם:

גמ' בַּעַל אוֹמֵר לְפִקָּדוֹן גֵּט שֶׁנָּתוּן בְּיַד שָׁלִישׁ בַּעַל אוֹמֵר לְפִקָּדוֹן נְתַתִּיו בְּיָדְךָ וְשָׁלִישׁ אוֹמֵר לְגֵרוּשִׁין נָתַתָּ לִי שֶׁהָיִיתִי שְׁלוּחָהּ לְקַבָּלָה וְנִתְגָּרְשָׁה בְּקַבָּלָתִי וְהָאִישׁ וְהָאִשָּׁה יַחַד בָּעִיר: דְּהָא הִמְנֵהּ כְּשֶׁמְּסָרוֹ בְּיָדוֹ: דְּאִתְיְהִיב לִמְחִילָה שֶׁאִם מְחָלוֹ מָחוּל הִלְכָּךְ שָׁלִישׁ נֶאֱמָן דְּכֵיוָן שֶׁהֶאֱמִינוֹ וּמָסַר בְּיָדוֹ נִתְרַצָּה בְּהַבְטָחָתוֹ עָלָיו לִמְחוֹל עַל מָמוֹנוֹ וּלְהַאֲמִין כָּל מַה שֶּׁיֹּאמַר אֲבָל בְּמִלְּתָא דְּאִסּוּרָא אֵין בְּיָדוֹ לְהַאֲמִין: גִּטֵּי מָמוֹן שֶׁאֵין גֵּט אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁטָר: מִידֵּי גַּבֵּי הֲדָדֵי תַּנְיָא וְכֵן לְגִטִּין וְכֵן לִשְׁטָרוֹת דְּנֵימָא מִדְּהָא לִשְׁטָרוֹת דְּמָמוֹן קַמַּיְיתָא לְגִטֵּי נָשִׁים הָנֵי תְּרֵי תַּנָּאֵי נִינְהוּ וְתַרְוַיְהוּ בְּמָמוֹן אַיְירֵי: וְאַמַּאי בָּעֵי עֵדִים כְּלָל לֹא בְּקַבָּלָה וְלֹא בַּאֲמִירָה אֶלָּא בַּאֲמִירָתוֹ בִּלְבַד לְהֶמְנֵהּ דְּהָא הִמְנֵהּ בַּעַל: מִי קָא נָפֵיק גִּטָּא מִתּוּתֵי יְדֵהּ בְּפָנֵינוּ לְהַרְאוֹתוֹ לָנוּ דְּנִיהֶמְנֵיהּ הָא קְרָעוֹ וְאַע"פ שֶׁהַקְּרָעִים בְּיָדוֹ בְּפָנֵינוּ אֵין שָׁלִישׁ אא"כ הַשְּׁלִישׁוּת בְּיָדוֹ דְּמִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי הֲוָה עָבֵיד בֵּהּ מַאי דְּקָאָמַר נֶאֱמָן נָמֵי עַל אֲמִירָתוֹ אֲבָל זֶה שֶׁקְּרָעוֹ אֵין בְּיָדוֹ לְמָסְרוֹ בְּיָדָהּ: תֵּינַח אָמְרָה קִבֵּל לָמָּה לִי לְאַתּוּיֵי עֵדִים שֶׁרָאוּהוּ מְקַבְּלוֹ מִיַּד הַבַּעַל הֲרֵי הוּא בְּיָדוֹ בְּפָנֵינוּ וְהָא וַדַּאי קִבְּלָהּ: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא דְּאָמַר אֵין גֵּט כָּשֵׁר בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה: קָרַע לָמָּה לִי כְּלוֹמַר לָמָּה לִי לְמִקְרְעֵהּ: שְׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת הֲוָה שֶׁגָּזְרוּ עַל הַמִּצְוֹת: שָׁלִישׁ גּוּפֵהּ לָא מְהֵימַן וְאִיהִי כִּי אָמְרָה מִשְּׁמֵהּ מְהֵימְנָא: בַּעַל אוֹמֵר לְגֵרוּשִׁין נְתַתִּיו לְשָׁלִישׁ לְמָסְרוֹ לָהּ: גֵּרַשְׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי נֶאֱמָן דְּמַה לוֹ לְשַׁקֵּר הֲרֵי בְּיָדוֹ לְגָרְשָׁהּ: מִי קָאָמַר גֵּרַשְׁתִּי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה הוּא דַּעֲבַד: וְנֵימָא דַּחֲזָקָה שָׁלִיחַ כו' כֵּיוָן דְּבַעַל נֶאֱמָן דִּמְסָרֵהּ לְהַאי עַל מְנָת לְגָרְשָׁהּ נֵימָא שֶׁחֲזָקָה שֶׁהַשָּׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ: אָסוּר בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁמָּא זוֹ קְרוֹבַת אֲרוּסָתוֹ שֶׁקִּדֵּשׁ לוֹ שְׁלוּחוֹ הִיא אא"כ חָזַר שְׁלוּחוֹ וְאָמַר לוֹ פְּלוֹנִית קִדַּשְׁתִּי לְךָ אוֹ לֹא קִדַּשְׁתִּי לְךָ שׁוּם אִשָּׁה:

בַּעַל אוֹמֵר לְפִקָּדוֹן הָא דְּלָא נָקַט בַּעַל אוֹמֵר לְהוֹלָכָה וְשָׁלִיחַ אוֹמֵר לְקַבָּלָה מִשּׁוּם דְּלָא שַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא דְּקָאָמַר דְּאִם אִיתָא דִּלְגֵרוּשִׁין לְדִידַהּ הֲוָה יָהֵב לַהּ אֶלָּא כְּשֶׁאוֹמֵר הַבַּעַל לְפִקָּדוֹן: **וְשָׁלִישׁ** אוֹמֵר לְגֵירוּשִׁין פֵּרוּשׁ שֶׁאוֹמֵר שֶׁהָיָה שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וּמַיְירֵי כְּשֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם שֶׁמְּעִידִין בְּפָנֵינוּ אָמְרָה דַּעֲשָׂיתָהּ הָאִשָּׁה שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה כִּדְתְנַן בְּמַתְנִי': **בַּעַל** נֶאֱמָן דְּאִם אִיתָא דִּלְגֵרוּשִׁין כו' וא"ת א"כ מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים לְתַקֵּן לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם מִשּׁוּם דְּאִי אָתֵי בַּעַל וּמְעַרְעֵר לָא מַשְׁגִּיחִינַן בֵּהּ אַכַּתִּי יְעַרְעֵר שֶׁיֹּאמַר לְפִקָּדוֹן נְתַתִּי וְאִי דְּאִיכָּא עֵדִים דִּיהֲבִינְהוּ לְגֵרוּשִׁין הָתָם לָא בָּעֵינַן בְּפָנַי נִכְתַּב. וי"ל דְּלָא מְהֵימַן אֶלָּא כְּשֶׁנִּמְצֵאת בָּעִיר דְּשַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא דִּלְדִידַהּ הֲוָה יָהֵיב לָהּ וְהָא דְּפָרִיךְ לְרַב חִסְדָּא מִמַּתְנִיתִין מַשְׁמַע דִּלְרַב הוּנָא נִיחָא הַיְינוּ מִשּׁוּם דִּלְדִידֵהּ אִיכָּא לְאוֹקְמֵי כְּשֶׁנִּמְצֵאת בָּעִיר וא"ת וְהָנְהוּ דִּמְעַרְכֵי (לְעֵיל גִּטִּין דַּף ו.) מֵעַרְסָא לְעַרְסָא וּמִשְּׁכוּנָה לִשְׁכוּנָה דִּבְעִיר אַחַת מָה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן וי"ל דְּסָבְרֵי כְּרַב חִסְדָּא דְּאָמַר שָׁלִישׁ נֶאֱמָן אֲפִי' בְּעִיר אַחַת אִי נָמֵי הָתָם אַיְירֵי כְּשֶׁהַבַּעַל אוֹמֵר כִּתְבוּ וּתְנוּ וְהָלַךְ לְדַרְכּוֹ דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דִּלְדִידַהּ הֲוָה יָהֵיב לָהּ: **שָׁלִישׁ** נֶאֱמָן דְּהָא הֵימְנֵהּ אֲפִי' אוֹמֵר הַבַּעַל שֶׁנָּתַן לוֹ בִּפְנֵי עֵדִים מ"מ סָמַךְ עָלָיו דִּזְמַנִּין דְּמַיְיתִי עֵדִים אוֹ אָזְלֵי לִמְדִינַת הַיָּם דְּאֵין לְפָרֵשׁ דְּנֶאֱמָן הַשָּׁלִישׁ מִטַּעַם מִגּוֹ דְּאִי בָּעֵי עָבֵיד בֵּהּ מַאי דְּקָאָמַר שֶׁיָּכוֹל לְמָסְרוֹ לָאִשָּׁה כִּדְפֵי' בְּקוּנְטְרֵס בְּסָמוּךְ אֶלָּא דִּבְלָא שׁוּם מִגּוֹ הֵימְנוּהוּ רַבָּנָן לְשָׁלִישׁ כִּדְמַשְׁמַע בְּסוֹף זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף לא.) גַּבֵּי הַהִיא סָבְתָא דְּאַפְקִידוּ גַּבָּהּ שְׁטָרָא וְאָמְרָה דִּפְרִיעַ הוּא וְהֵימְנָהּ רַב נַחְמָן בְּלֹא שׁוּם מִגּוֹ דְּכֵיוָן דְּאִתַּחְזַק בב"ל אִי בָּעֵי קַלְתֵּהּ לָא אָמְרִינַן וְעוֹד אִי חָשֵׁיב מִגּוֹ לָא הֲוָה פְּלִיג רַב הוּנָא דְּהֵיכָא דְּאִיכָּא מִגּוֹ מוֹדֶה כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ וּמוֹדֶה רַב הוּנָא דְּאִי אֲמַרָה קַמֵּי דִּידִי כו' אֶלָּא לָא חָשֵׁיב מִגּוֹ דְּהָא אֵין בְּיַד הַשָּׁלִיחַ לְמָסְרוֹ לָאִשָּׁה דְּשֶׁמָּא הָאִשָּׁה לֹא תִּתְרַצֶּה לְקַבֵּל הַגֵּט כֵּיוָן דְּבַעְלָהּ אוֹמֵר לְפִקָּדוֹן לְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּהָא הֵימְנֵהּ כֵּיוָן שֶׁמָּסַר בְּיָדוֹ עַל דַּעַת כֵּן מָסַר לוֹ שֶׁיְּהֵא לְגֵרוּשִׁין אִם יֹאמַר לְגֵרוּשִׁין אַע"פ שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר וּלְפִי זֶה מְהֵימְנִינַן לֵיהּ לְשָׁלִישׁ אֲפִילוּ בִּדְבָרִים הָעֲשׂוּיִם לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר הֵיכָא דְּלָא אָמַר בְּתוֹרַת שְׁאֵלָה אֶלָּא אוֹמֵר בְּפִקָּדוֹן יַהֲבִי' נִהֲלֵהּ: **מֵתִיב** ר' אַבָּא הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דָּמֵי וְשָׁלִישׁ נֶאֱמָן מַשְׁמַע דְּנֶאֱמָן אֲפִילוּ כְּגוֹן בְּעִיר אַחַת אע"ג דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּאִם אִיתָא דְּלָאו לְפִקָּדוֹן יַהֲבֵהּ הֲוָה יָהֵיב לֵיהּ: **שָׁאנֵי** מָמוֹן דְּאִתְיְהִיב לִמְחִלָּה כֵּיוָן שֶׁהֶאֱמִינוֹ וּמָסַר בְּיָדוֹ נִתְרַצָּה בְּהַבְטָחָתוֹ עָלָיו לִמְחוֹל עַל מָמוֹנוֹ וּלְהַאֲמִין עַל כָּל מַה שֶּׁיֹּאמַר אֲפִי' יְשַׁקֵּר שֶׁהֶאֱמִינוֹ לְהַפְסִידוֹ מָמוֹנוֹ אֲפִילוּ שֶׁלֹּא כְּדִין אֲבָל בְּמִלְּתָא דְּאִסּוּרָא אֵין בְּיָדוֹ לְהַאֲמִינוֹ וְרַב חִסְדָּא סָבַר דִּבְגֵט נָמֵי שָׁלִישׁ נֶאֱמָן דְּעַל כֵּן נָתַן לוֹ שֶׁיְּהֵא לְגֵרוּשִׁין אִם יֹאמַר לְגֵרוּשִׁין כִּדְפֵרַשְׁנוּ: **וְלְהֵמְנֵהּ** לְשָׁלִישׁ פֵּי' אַמַּאי צָרִיךְ שְׁנַיִם שֶׁיֹּאמְרוּ בְּפָנֵינוּ קִבֵּל אֲבָל צָרִיךְ לְעוֹלָם שְׁנַיִם שֶׁיֹּאמְרוּ בְּפָנֵינוּ אָמְרָה כִּדְפֵרַשְׁנוּ לְעֵיל וּמְשַׁנֵּי מִי נָפֵק גִּטָּא מִתּוּתֵי יְדֵהּ דְּהָנָךְ קְרָעִים שֶׁבְּיָדוֹ שֶׁמָּא מְצָאוֹ בָּאַשְׁפָּה דְּדַוְקָא הֵיכָא שֶׁהַגֵּט שָׁלֵם בְּיָדוֹ דְּהֶמְנֵהּ הַבַּעַל וּמְסָרוֹ לוֹ נֶאֱמָן: **תֵּינַח** בְּפָנֵינוּ אָמְרָה פֵּרוּשׁ תֵּינַח דבעין צָרִיךְ שְׁנַיִם שֶׁיֹּאמְרוּ בְּפָנֵינוּ אָמְרָה וּמִזֶּה לֹא הֲוָה קָשֵׁה מֵעוֹלָם אֶלָּא בְּפָנֵינוּ קִבֵּל לָמָּה לִי נְהִי דְּלָא סַגִּי בִּשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּפָנֵינוּ אָמְרָה כֵּיוָן דְּנִקְרַע הַגֵּט וְלָא נָפֵק גִּטָּא מִתּוּתֵי יְדֵהּ מ"מ לָמָּה לִי בְּפָנֵינוּ קִבֵּל לֹא הָיָה צָרִיךְ אֶלָּא לְעֵדִים שֶׁרָאוּהוּ בְּיָדוֹ שָׁלֵם: **רַבִּי** אֶלְעָזָר הִיא דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי וּמַיְירֵי שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין בּוֹ וּלְכָךְ לָא סַגִּי בְּמַה שֶּׁרָאוּהוּ בְּיָדוֹ שָׁלֵם כֵּיוָן שֶׁלֹּא רָאוּ הַקַּבָּלָה אֲבָל אִם עֵדִים חוֹתְמִין בּוֹ כָּשֵׁר אֲפִי' אֵין כָּאן עֵדֵי מְסִירָה לְפָנֵינוּ דְּמִסְתָּמָא נִמְסַר בִּפְנֵי עֵדִים וְנַעֲשָׂה כְּדִין כִּדְאָמְרִי' בְּהַשּׁוֹלֵחַ (לְעֵיל גִּטִּין דַּף לו.) אָמַר רַבָּה לָא צְרִיכָא אֶלָּא לְר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי תִּקְּנוּ חֲכָמִים עֵדֵי חֲתִימָה דִּזְמַנִּין דְּמַיְיתִי סָהֲדֵי אוֹ אָזְלֵי לִמְדִינַת הַיָּם וּלְקַמָּן בְּהַמְגָרֵשׁ (גִּטִּין דַּף פו) תְּנַן בְּמִלְּתֵהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר גּוּפֵהּ אֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם: **אָסוּר** בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם אֲבָל לְכָל אָדָם אֵין לֶאֱסֹר לְקַדֵּשׁ וְלָחוּשׁ שֶׁמָּא זֹאת הִיא שֶׁקִּדֵּשׁ הַשָּׁלִיחַ דְּאִם אִיתָא דְּנִתְקַדְּשָׁה לֹא הָיְתָה חוֹזֶרֶת וּמִתְקַדֶּשֶׁת אֲבָל הַאי אָסוּר לְקַדֵּשׁ שֶׁמָּא שְׁלוּחוֹ קִדֵּשׁ לוֹ אַחַת מִקְּרוֹבוֹתֶיהָ כְּגוֹן אִמָּהּ וְאֵם אִמָּהּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וַאֲפִי' בָּאוֹת כָּל הַקְּרוֹבוֹת וְאָמְרוּ שֶׁלֹּא נִתְקַדְּשׁוּ לָא סָמְכִינַן אַדִּיבּוּרָא בְּעָלְמָא וְאִם תֹּאמַר יְתוֹמָה קְטַנָּה תֵּאָסֵר לְכָל אָדָם שֶׁמָּא אָבִיהָ קִדְּשָׁהּ לָזֶה הַשָּׁלִיחַ וְנִרְאֶה דִּקְנָסָא בְּעָלְמָא הוּא דְּקָנְסִינַן לֵיהּ שֶׁעָשָׂה לְקַדֵּשׁ סְתָם וְלֹא חָשַׁשׁ עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי תַּקָּלָה אֲבָל מִן הַדִּין מֻתָּר בְּכָל הַנָּשִׁים דְּאֵין זֶה חֲזָקָה גְּמוּרָה דְּאֵינָהּ בְּיָדוֹ לְהִתְקַדֵּשׁ שֶׁמָּא לֹא תִּתְרַצֶּה וְעוֹד דְּאָזְלִינַן בָּתַר רֻבָּא וּמ"מ מוֹכִיחַ שַׁפִּיר דַּחֲזָקָה שָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ דְּאִי לָאו הָכִי לֹא הֲוָה רָאוּי לִקְנוֹס כָּאן וְהָא דְּפָרִיךְ עֲלָהּ בְּנָזִיר בפ"ב (דַּף יב.) מִקֵּן. סְתוּמָה שֶׁפָּרַח אֶחָד מֵהֶם לַאֲוִיר הָעוֹלָם יִקַּח זוּג לְשֵׁנִי וְאִלּוּ שְׁאָר קִינִּין בְּעָלְמָא מִתַּקְּנָן ואע"ג דְּהָכָא קְנָסָא בְּעָלְמָא מ"מ פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּהָתָם נָמֵי הֲוָה לָן לְמִקְנְסֵהּ עַל שֶׁלֹּא נִזְהַר שֶׁלֹּא יִפְרַח וּמַאי לִשְׁאָר קִינִּין בְּעָלְמָא מִתַּקְּנָן לְדִידֵהּ פָּרִיךְ וְהָא דִּמְשַׁנֵּי אָמֵינָא לָךְ אֲנָא אִשָּׁה דְּלָא נָיְדָא לָאו מִשּׁוּם דְּמִתְחַשֵּׁב כִּקְבוּעָה שֶׁלֹּא תִּתְבַּטֵּל בְּרוֹב דְּבְדָבָר הַמִּתְעָרֵב וְאֵינוֹ נִכָּר לָא אָמְרִינַן דְּלֶהֱוֵי קָבוּעַ דִּידֵהּ כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה אֶלָּא כְּלוֹמַר מֵחֲמַת קְבִיעוּתָא קָנְסִינַן טְפֵי מִבְּגוֹזָל. [וְע"ע תּוֹס' נָזִיר יב. ד"ה אָסוּר]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נה:

ב מיי' פז' מהל' טוען ונטען הל' א, טוש"ע חו"מ סי' פא סעי' ח:

ג מיי' פט"ז מהל' מלווה ולווה הל' ח, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' נו סעי' א:

ד טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נה:

ה סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נו:

ו מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' יב:

ז מיי' פט' מהל' אישות הל' ו, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לה סעי' יא:

מסורת הש"ס

א תוספתא בבא מציעא

ב נזיר יא:

ג תוספתא גיטין

גליון הש"ס

תד"ה אסור בכל הנשים וכו' דאין זה חזקה גמורה. ע' לקמן סה ע"א תד"ה התקבל:

[א]הָנֵי מִילֵּי לְחוּמְרָא, אֲבָל לְקוּלָּא לָא. [ב־ד](א)וְלִיהֵימְנַהּ לְדִידַהּ, מִדְּרַב הַמְנוּנָא – דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא, הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: "גֵּירַשְׁתַּנִי" – נֶאֱמֶנֶת, חֲזָקָה אֵין הָאִשָּׁה מְעִיזָּה פָּנֶיהָ בִּפְנֵי בַעְלָהּ! [ה]הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלֵיכָּא דְּקָא מְסַיֵּיעַ לַהּ, אֲבָל הֵיכָא דִּמְסַיֵּיעַ לַהּ – מְעִיזָּה וּמְעִיזָּה. [ו](ב)מַתְנִי' נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה, הִיא וְאָבִיהָ מְקַבְּלִין אֶת גִּיטָּהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵין שְׁתֵּי יָדַיִם זוֹכוֹת כְּאַחַת, אֶלָּא אָבִיהָ מְקַבֵּל אֶת גִּיטָּהּ בִּלְבַד. וְכֹל שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִשְׁמוֹר אֶת גִּיטָּהּ, אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִתְגָּרֵשׁ. גְּמָ' בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סָבְרִי: יָדָא יַתִּירְתָּא זַכֵּי לַהּ רַחֲמָנָא, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: בִּמְקוֹם אָבִיהָ – יָד דִּילַהּ לָאו כְּלוּם הִיא. [ז](ג)וְכֹל שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִשְׁמוֹר אֶת גִּיטָּהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: קְטַנָּה הַיּוֹדַעַת לִשְׁמוֹר אֶת גִּיטָּהּ – מִתְגָּרֶשֶׁת, וְשֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת לִשְׁמוֹר אֶת גִּיטָּהּ – אֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת. וְאֵיזוֹ הִיא קְטַנָּה יוֹדַעַת לִשְׁמוֹר אֶת גִּיטָּהּ? כֹּל שֶׁמְּשַׁמֶּרֶת גִּיטָּהּ וְדָבָר אַחֵר. מַאי קָאָמַר? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָכִי קָאָמַר: כֹּל שֶׁמְּשַׁמֶּרֶת דָּבָר אַחֵר מֵחֲמַת גִּיטָּהּ. [ח]מַתְקֵיף לַהּ רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ: הָא שׁוֹטָה בְּעָלְמָא הִיא! אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: כֹּל שֶׁמַּבְחֶנֶת בֵּין גִּיטָּהּ לְדָבָר אַחֵר. [ט]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַבִּי אַסִּי: צְרוֹר וְזוֹרְקוֹ, אֱגוֹז וְנוֹטְלוֹ – זוֹכֶה לְעַצְמוֹ, וְאֵין זוֹכֶה לַאֲחֵרִים. חֵפֶץ – וּמַחְזִירוֹ לְאַחַר שָׁעָה, זוֹכֶה בֵּין לְעַצְמוֹ וּבֵין לַאֲחֵרִים. (ד)כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי: דָּא וְדָא אַחַת הִיא. מַאי "דָּא וְדָא אַחַת הִיא"? אָמַר רַב חִסְדָּא: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – זוֹכֶה לְעַצְמוֹ, וְאֵין זוֹכֶה לַאֲחֵרִים. [י־יא](ה)מֵתִיב רַב חִינָּנָא וַרְדָּאן: כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בְּמָבוֹי? מַנִּיחַ אֶת הֶחָבִית, וְאוֹמֵר: "הֲרֵי זוֹ לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי", וּמְזַכֶּה לָהֶם עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים. (ו)הַאי שִׁפְחָה – הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאַתְיָא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, מַאי בְּעָיָא גַּבֵּיהּ? אֶלָּא לָאו דְּלָא אַתְיָא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְקָתָנֵי זוֹכָה לַאֲחֵרִים? שָׁאנֵי שִׁיתּוּפֵי מְבוֹאוֹת – דְּרַבָּנַן. אָמַר רַב חִסְדָּא: אִישְׁתִּיק וַרְדָּאן. מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר? כֹּל דְּתַקּוּן רַבָּנַן –

כְּעֵין

לחומרא כי הא דרבי יצחק: מתני' היא ואביה או היא או אביה היא יש לה יד דהא גדולה היא ואביה נמי זכאי לקבלו ומ"מ יד דידה כדקיימא קיימא דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מהוה את עצמה והיא מקבלת את גיטה והשתא נמי לא שנא: גמ' יד דידה לאו כלום היא דלגמרי אוקמה רחמנא ברשותיה כל ימי נערות אלא א"כ נישאת: אינה מתגרשת דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת הכי דרשינן לה ביבמות בפרק חרש שנשא (יבמות דף קיג:) הלכך אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת: כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה שאם אבדה גיטה משמרת דבר אחר שאינו דומה לו וסבורה שהוא גיטה: הא שוטה בעלמא היא ואין לך משלחת וחוזרת יותר ממנה דמילתא קתני שמשמרת שטר אחר מכלל דלאו שטר הוא אלא מילי דלא דמי ליה: [צרור וזורקו] קטן שנותנין לו צרור וזורקו וכשנותנין לו אגוז נוטלו: זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים אם זכה אדם לחברו דבר ע"י אותו קטן שמסר בידו החפץ ואמר זכה בחפץ זה לפלוני לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר: חפץ ומחזירו לאחר שעה כשתובעין אותו ממנו: זוכה אף לאחרים ומדרבנן: דא ודא שתי תקנות אלו דינן שוה: מאי אחת היא שניהם לזכות או שניהם שלא לזכות: ורדאן מאנשי ורדניא מקום: משתתפים במבוי להיות כל החצרות מוציאין לתוכו ויטלטלו בכולן: את החבית שהיין בתוכה לשתוף דסתם שתוף ביין: מאי בעיא גביה הרי היא יוצאת בסימנין: שתופי מבואות דרבנן דמדאורייתא אין אסור להכניס ולהוציא אלא מרשות היחיד לרשות הרבים: אשתיק ורדאן נאלם שלא השיב תשובה על תירוץ זה:

הני מילי לחמרא אבל לקלא לא ואפי' לרב ששת דאמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף לב.) דבשל תורה נמי חזקה שליח עושה שליחותו הני מילי במקום שאם לא יעשה שליחותו יבא המשלח לידי עבירה אם יסמוך על השליח אבל כאן אם לא יתן גט או לא יקדש שלא יבא המשלח לידי עבירה בשביל כך מודה רב ששת דאין חזקה שליח עושה שליחותו להקל ושם הארכתי: נערה המאורסה היא ואביה כו' פירש בקונטרס דוקא נערה אבל קטנה דוקא אביה ולא היא אם יש לה אב והא דאמר בגמרא רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא היינו יד עצמה שנתוסף לה כשהיא נערה דכשהיתה קטנה לא היה לה יד כי אם יד אב ושוב הגיה רש"י בפ"ב דקדושין (דף מג:) דה"ה קטנה והא דנקט נערה להודיעך כח דרבי יהודה וכן עיקר והביא ראיה רבינו יצחק ב"ר מאיר דבפרק שני דקדושין (דף מד:) פריך לרב נחמן דאמר אין נערה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה מהא דתנן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה הרי זה גט ומשני כשאין לה אב אבל מעיקרא סלקא דעתך דאיירי כשיש לה אב ואפילו הכי קתני עד שיגיע גט לידה ש"מ דאף אם יש לה אב אם הגיע גט לידה מגורשת והא דאמרי' בגמרא יד יתירה זכי לה רחמנא היינו יד האב דיד עצמה עיקר שיש לה בבגרות ולא נתן לה יד האב לבטל כח ידה ור' יהודה סבר דבטל כח ידה ונתן לה יד האב: וכל שאינה יכולה לשמר את גטה כו' פי' בקונטרס אפילו על ידי אביה דהא שוטה היא וא"ר יצחק ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת וכן בפרק חרש (יבמות דף קיג:) ור"ת מפרש דעל ידי אביה מתגרשת אע"ג שאינה יודעת לשמר את גטה והורה כך הלכה למעשה דהא בר' ינאי דגרש התם מונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצתה זו כו' לפי אותו טעם מגרשת על ידי אביה דהא אפילו בקטנות אביה מקבל את גטה ותנא דבי ר' ישמעאל דמפיק משלחה לא פליג עליה אלא בהא דמפיק מקרא אחרינא אבל משמע דליכא בינייהו מידי וטעמא כיון שיש לה אב הוא שומרה מלחזור ועוד דבירושלמי בהדיא קורא אותה שיש לה אב יכולה לשמר את גטה א"כ מתגרשת על ידי אביה לכולי עלמא דהא לא מצרכי הכא אלא שתהא יכולה לשמר את גטה וכן נראה דאי כשאינה יכולה לשמר את גטה אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה א"כ לענין קדושין נמי לא תתקדש דויצאה והיתה כתיב דאתקש הוייה ליציאה ולפי זה לא מתוקמא הך סיפא דכל שאינה יודעת כו' בשיש לה אב כר"י אלא כרבנן דלר"י מאי איריא אינה יודעת לשמר את גטה דאינה מתגרשת אפילו יודעת לשמר אינה מתגרשת על ידי עצמה אבל באין לה אב מתוקמא שפיר כרבי יהודה: כל שמבחנת בין גטה לדבר אחר היינו כפעוטות ופעוטות היינו כבר שית וכבר שבע כל חד לפום חורפיה כדאמרי' לקמן וכנגדן בקטנה מתגרשת והשתא אי שעורא דרב יהודה דאמר חפץ ומחזירו לאחר שעה קודם לשעורא דפעוטות היה סברת רב יהודה איפכא לגמרי מדרב חסדא דלרב יהודה זוכה לאחרים קודם שיהא מקחו מקח וממכרו ממכר ולרב חסדא הוה איפכא דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר ואינן זוכים לאחרים עד שיביאו שתי שערות לרב חסדא מדפריך עליה משפחה שלא הביאה שתי שערות: אלא לאו דלא אתיא שתי שערות וא"ת מאי שנא שפחה מבנו ובתו הקטנים דאין מזכה על ידם ואור"ת דלרבי יוחנן דאמר בפ"ק דב"מ (דף יב:) גבי מציאה לא גדול גדול ממש [כו'] אלא גדול הסמוך על שלחנו של אביו הוא קטן הוא הדין כאן אבל שפחה בשכר טרחה אוכלת ולשמואל דאמר התם קטן קטן ממש ומפרש טעמא התם בשעה שהוא מוצאה מציאה אצל אביו צריך לומר דמהאי טעמא לכל דבר שלו של אביו ועל חנם דחק לומר ר"ת דשפחה אוכלת בשכרה דנראה דלא חשבינן יתום שלו של בעל הבית בשביל שהוא סמוך על שלחנו אלא דוקא בבנו דכל הסמוכין על שלחן בעל הבית אין מציאתם שלו ובתו נראה דאפי' אין סמוכה על שלחן אביה מציאתה שלו משום איבה דלמא מסר לה למנוול ומוכה שחין כדאיתא בפ' נערה (כתובות דף מז.) דטעמא משום איבה שייך אפי' אינה סמוכה על שלחנו ואף בנערה עד שתתבגר וצריך לזהר שלא לזכות ערוב ע"י בנו אפי' גדול אם סמוך על שלחנו דקיי"ל כר' יוחנן לגבי שמואל דלאו גדול גדול ממש ואין לתמוה דהכא אמר שפחה שהיא קטנה זוכה בערוב ובפ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מט:) אמרי' לשמואל דאמר ערוב משום קנין קטן לא דהתם דאית ליה בית לקטן קאמר: שאני שתופי מבואות דרבנן משמע דרב יהודה ורב חסדא פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא או לא ואע"ג דמציאת חרש שוטה וקטן לא הוי גזל אפילו לרבי יוסי אלא מדבריהם הכא לדעת אחרת מקנה אותם שאני וא"ת והא זכיה היא מטעם שליחות ואין שליחות לקטן מאתם גם אתם (קדושין מא:) וי"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במלתא דליתיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים וא"ת תקשי ליה לרב יהודה הא דאמרי' בריש האיש מקדש (קדושין דף מב.) איש זוכה ואין קטן זוכה וי"ל דהתם לא מיירי בדעת אחרת מקנה אותו אלא לאשמועינן דפסח שלו אינו יכול להמנות אחרים עליו דסלקא דעתין שיוכל להמנות משום דשה לבית אבות דאורייתא והוי לענין פסח כמו גדול אי נמי היא גופה קמ"ל דשה לבית אבות לאו דאורייתא ואין לו כח לזכות בו לא לאחרים ולא לעצמו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' תרומות הל' ו:
ב מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ב:
ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ד:
ד מיי' פד' מהל' אישות הל' יג, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ב:
ה מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קנב סעי' ב:
ו מיי' פב' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ב:
ז מיי' פב' מהל' גירושין הל' יט, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ו:
ח מיי' פב' מהל' גירושין הל' יט, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ו:
ט מיי' פד' מהל' זכייה ומתנה הל' ז, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' טו:
י מיי' פא' מהל' עירובין הל' יז, סמג עשין דרבנן,, טוש"ע או"ח סי' שסו סעי' ט י:
יא מיי' פא' מהל' עירובין הל' כ:

מסורת הש"ס

א לקמן פט:; יבמות קטז.
ב קידושין מג:
ג תוספתא גיטין
ד שבת נב:
ה נדרים פח:; משנה עירובין; עירובין עט:; עירובין פב.; בבא מציעא צב:
ו בבא מציעא יב:

גליון הש"ס

גמ' כל דתקון רבנן. פסחים דף לט ע"ב ודף קנח ע"ב ויומא דף לא ע"א ע"ז דף לד ע"א בכורות דף נד ע"א וע"ב:

רש"י ד"ה היא ואביה וכו' היא מהוה את עצמה. לא זכיתי להבין מה דנקט רש"י היא מהוה עצמה. דמזה ליכא ראיה כ"כ לדהכא די"ל דהתם כיון דהקדושין היו בקטנות מהוה ג"כ הגירושין בקטנות וכדאמרי' גבי חרש כשם שכנס ברמיזה. והא באמת גם בקדשה אביה ונתייתמה מקבלת גיטה א"כ למאי נקט רש"י שפת יתר היא מהוה עצמה. וה' יאיר עיני:

תד"ה נערה המאורסה כו' דה"ה קטנה. ע' לקמן ד' פה ע"א תד"ה תניתוה:

כְּעֵין דְּאוֹרַיְיתָא תַּקּוּן. [(א)]וְאִידַּךְ – כִּי אָמְרִינַן: כָּל דְּתַקּוּן רַבָּנַן כְּעֵין דְּאוֹרַיְיתָא תַּקּוּן – בְּמִילְּתָא דְּאִית לַהּ עִיקָּר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מִילְּתָא דְּלֵית לַהּ עִיקָּר מִן הַתּוֹרָה – לָא. [א(ב)]מֵתִיב רַב אַוְיָא: מַעֲרִימִין עַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. כֵּיצַד? אוֹמֵר אָדָם לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים; לְעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים: "הֵא לָכֶם מָעוֹת הַלָּלוּ, וּפְדוּ בָּהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי זֶה", וְאוֹכְלוֹ בְּלֹא חוֹמֶשׁ. הַאי שִׁפְחָה הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאַתְיָא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, מַאי בָּעֲיָא גַּבֵּיהּ? אֶלָּא לָאו דְּלָא אַתְיָא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת? הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּמַעֲשֵׂר בִּזְמַן הַזֶּה – דְּרַבָּנַן. [ב־ד]וְאָמָה הָעִבְרִיָּה בִּזְמַן הַזֶּה מִי אִיכָּא?! וְהָתַנְיָא: אֵין עֶבֶד עִבְרִי נוֹהֵג אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג! אֶלָּא בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב – דְּרַבָּנַן. [ה]אָמַר רָבָא, שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בְּקָטָן: צְרוֹר וְזוֹרְקוֹ, אֱגוֹז וְנוֹטְלוֹ – זוֹכֶה לְעַצְמוֹ, וְאֵין זוֹכֶה לַאֲחֵרִים; וּכְנֶגְדָּן בִּקְטַנָּה – מִתְקַדֶּשֶׁת לְמֵיאוּן. [ו]הַפָּעוּטוֹת – מִקָּחָן מִקָּח וּמִמְכָּרָן מִמְכָּר בְּמִטַּלְטְלִין; וּכְנֶגְדָּן בִּקְטַנָּה – מִתְגָּרֶשֶׁת בְּקִידּוּשֵׁי אָבִיהָ. [ח־יב]הִגִּיעוּ לְעוֹנַת נְדָרִים – נִדְרֵיהֶן נֶדֶר וְהֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ; וּכְנֶגְדָּן בִּקְטַנָּה – חוֹלֶצֶת. וְלִמְכּוֹר בְּנִכְסֵי אָבִיו – עַד שֶׁיְּהֵא בֶּן עֶשְׂרִים. [יג־יד(ג)]מַתְנִי' קְטַנָּה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי" – אֵינוֹ גֵּט עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ; לְפִיכָךְ, אִם רָצָה הַבַּעַל לַחֲזוֹר – יַחְזוֹר. שֶׁאֵין קָטָן עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ. [טו(ד)]וְאִם אָמַר לוֹ אָבִיהָ: "צֵא וְהִתְקַבֵּל לְבִתִּי גִּיטָּהּ", אִם רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחְזוֹר. [טז(ה)]הָאוֹמֵר: "תֵּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי", וּנְתָנוֹ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר – פָּסוּל. "הֲרֵי הִיא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי", וּנְתָנוֹ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר – כָּשֵׁר. [יז(ו)]הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי", וְקִיבְּלוֹ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר – פָּסוּל; רַבִּי אֶלְעָזָר מַכְשִׁיר. "הָבֵא לִי גִּיטִּי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי", וֶהֱבִיאוּ לָהּ מִמָּקוֹם אַחֵר – כָּשֵׁר. [(ז)]גְּמָ' וְרַבִּי אֶלְעָזָר – מַאי שְׁנָא רֵישָׁא דְּלָא פְּלִיג, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא דִּפְלִיג? אִיהוּ, דְּמִדַּעְתֵּיהּ מְגָרֵשׁ – קָפֵיד, אִיהִי, דִּבְעַל כָּרְחָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת – מַרְאָה מָקוֹם הִיא לוֹ. [יח]מַתְנִי' "הָבֵא לִי גִּיטִּי" – אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ. "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי", אֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה מִיָּד. "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי" – אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְאוֹתוֹ מָקוֹם, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹסֵר מִיָּד. גְּמָ' וְגִיטָּא מִיהָא הָוֵי? וְהָאָמַרְתְּ רֵישָׁא, לָא הָוֵי גִּיטָּא! [יט]לָא צְרִיכָא, דְּאָמְרָה לֵיהּ: "הִתְקַבֵּל לִי גִּיטָּא בְּמָתָא מַחְסֵיָא, וְזִימְנִין דְּמַשְׁכַּחַתְּ לֵיהּ בְּבָבֶל"; וְהָכִי קָאָמְרָה לֵיהּ: מִשְׁקָל – כָּל הֵיכָא דְּמַשְׁכַּחַתְּ לֵיהּ, שְׁקְלֵיהּ מִינֵּיהּ;

גִּיטָּא

מַעֲרִימִין לִפְדּוֹתוֹ בְּלֹא חוֹמֶשׁ שֶׁאָדָם מוֹסִיף חוֹמֶשׁ כְּשֶׁפּוֹדֶה אֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ וְאֵינוֹ מוֹסִיף חוֹמֶשׁ עַל שֶׁל אֲחֵרִים אִם קוֹנֵהוּ מֵחֲבֵרוֹ: וּפְדוּ בָּהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מִמֶּנּוּ דְּהָווּ לְהוּ אֲחֵרִים לְגַבֵּיהּ וְהֵם סְמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ וְאֶלָּהֶם שֶׁלּוֹ שֶׁהֵם חוֹזְרִים וְנוֹתְנִים לוֹ: אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג דִּבְעֵינַן וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ (וַיִּקְרָא כ"ה:י'): שָׁלֹשׁ מִדּוֹת חֲלוּקוֹת בִּזְכִיַּת קָטָן: וּכְנֶגְדָּן בִּקְטַנָּה חָשִׁיב לָהּ יוֹדַעַת לִשְׁמוֹר קִדּוּשֶׁיהָ וּמִתְקַדֶּשֶׁת בְּקִדּוּשֵׁי אִמָּהּ אוֹ אַחֶיהָ לְדַעְתָּהּ אוֹ בְּקַבָּלַת עַצְמָהּ אִם יְתוֹמָה הִיא: לְמֵאוּן שֶׁצְּרִיכָה לְמָאֵן וְאֵינָהּ יוֹצְאָה בְּלֹא מֵאוּן דִּתְנַן בִּיבָמוֹת (דַּף קז:) כָּל תִּינֹקֶת שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִשְׁמֹר קִדּוּשֶׁיהָ אֵינָהּ צְרִיכָה לְמָאֵן וְזוֹ יוֹדַעַת לִשְׁמוֹר הִיא: הַפָּעוּטוֹת תְּנַן בְּהַנִּזָּקִין (לְעֵיל גִּטִּין דַּף נט.) דְּמִקָּחָן מִקָּח בְּמִטַּלְטְלִין וּפָרְשִׁי' כְּבָר שֵׁית כְּבָר תְּמָנֵי: וּכְנֶגְדָּן בִּקְטַנָּה מִשֶּׁהִגִּיעָה לְיָמִים הַלָּלוּ מְשַׁלַּחְתָּהּ וְאֵינָהּ חוֹזֶרֶת קָרֵינָא בָּהּ וּמִתְגָּרֶשֶׁת בְּקַבָּלַת עַצְמָהּ אֲפִי' קִבֵּל בָּהּ אָבִיהָ קִדּוּשִׁין וּמֵת וְאַעַ"פ שֶׁקִּדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה: הִגִּיעוּ לְעוֹנַת נְדָרִים שָׁנָה אַחַת לִפְנֵי נַעֲרוּתָהּ נְדָרֶיהָ נִבְדָּקִין כִּדְתְנַן בְּמַס' נִדָּה (דַּף מה:) בַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נְדָרֶיהָ נִבְדָּקִין וְאִם יָדְעָה לוֹמַר לְשֵׁם מִי נָדְרָה לְשֵׁם מִי הִקְדִּישָׁה נִדְרָהּ נֶדֶר וְהֶקְדֵּשָׁהּ הֶקְדֵּשׁ: חוֹלֶצֶת אִם הֵבִיאָה סִימָנִין וְלָא אָמְרִי' שׁוּמָא נִינְהוּ אֲבָל קֹדֶם הַזְּמַן הַזֶּה קְטַנָּה הִיא וְאֵין סִימָנֶיהָ סִימָנִין וְאֵינָהּ חוֹלֶצֶת דְּאִישׁ כְּתִיב בַּפָּרָשָׁה וּמַקְשִׁינַן אִשָּׁה לְאִישׁ: לִמְכֹּר בְּנִכְסֵי אָבִיו קַרְקָעוֹת: עַד שֶׁיְּהֵא בֶּן עֶשְׂרִים הָוֵי קָטָן: מַתְנִי' אִם רָצָה הַבַּעַל לַחֲזוֹר קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ: פָּסוּל דְּאֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיַּעֲבִירוּ עָלָיו שָׁם וּקְפִידָא הִיא: הֲרֵי הִיא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אֵינוֹ אֶלָּא כְּמַרְאֶה מָקוֹם שָׁם תִּמְצָאֶנָּה: וְר' אֶלְעָזָר מַכְשִׁיר טַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ': גְּמָ' מַאי שְׁנָא רֵישָׁא דְּלָא פְּלִיג רַבִּי אֶלְעָזָר גַּבֵּי תֵּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וְקָתָנֵי פָּסוּל: מִדַּעְתּוֹ מְגָרֵשׁ וְהַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ אִיכָּא לְמֵימַר קְפִידָא הִיא וְדַוְקָא קָאָמַר לֵיהּ אֲבָל אִיהִי דִּבְעַל כָּרְחָהּ מִגָּרְשָׁה מְנָא יָדְעָה דְּנִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל לְמֵיתְבִי' הָתָם הִלְכָּךְ אֵינָהּ אֶלָּא כְּמַרְאָה מָקוֹם שָׁם תִּמְצָאֵנוּ: מַתְנִי' הָבֵא לִי גִּטִּי אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה אִם אֵשֶׁת כֹּהֵן הִיא עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ: לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁכָּךְ אָמְרָה לוֹ לֹא תְּהֵא שְׁלוּחִי לְקַבָּלָה אֶלָּא שָׁם וּבַגְּמָרָא פָּרִיךְ וְגִטָּא הֵיכִי הָוֵי הוֹאִיל וְקִבְּלוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר וַאֲפִי' כְּשֶׁיַּגִּיעַ שָׁם וְהָא תְּנַן לְעֵיל פָּסוּל: אוֹסֵר מִיָּד מִשֶּׁפֵּרֵשׁ מֵאֶצְלָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְטַעְמֵיהּ דְּמַכְשִׁיר כְּשֶׁקִּבְּלוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר דְּמַרְאֶה מָקוֹם הִיא לוֹ וּמִשְּׁעַת קַבָּלָה אִגָּרְשָׁא לָהּ לְפִיכָךְ מִשָּׁעָה שֶׁפֵּרַשׁ מִלְּפָנֶיהָ אֲסוּרָה שֶׁמָּא מְצָאוֹ חוּץ לָעִיר וְקִבְּלוֹ הֵימֶנּוּ: גמ' וְזִמְנִין דְּמַשְׁכַּחַתְּ לֵהּ בְּבָבֶל כֵּיוָן דַּהֲדַר אֲמַרָה לֵיהּ הָכִי מִכְּלָל דְּלָא קָפְדָה אִי מְקַבֵּל לֵיהּ בַּאֲרַכְתָּא אַחֲרִינָא וְהַאי דְּקָבְעָה לֵיהּ עִקָּר בְּמָתָא מַחְסְיָא הָכִי קָאָמְרָה לֹא תְּהֵא שְׁלוּחִי לְקַבָּלָה לְהִתְגָּרֵשׁ אֲנִי עַל יָדְךָ עַד דְּמָטֵית הָתָם:

כְּעֵין דְּאוֹרַיְיתָא תִּקּוּן וְהָא דְּסַגֵּי בְּהַגְבָּהַת טֶפַח גַּבֵּי חָבִית שֶׁל שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת אֲפִי' לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּלָא קָנְיָא הַגְבָּהָה בְּעָלְמָא אֶלָּא בַּג' טְפָחִים חָשִׁיב לֵיהּ כְּעֵין דְּאוֹרַיְיתָא כֵּיוָן דְּמַגְבִּיהַּ בַּר זְכִיָּה וְיֵשׁ בָּהּ הַגְבָּהָה קְצָת: וּפְדוּ בָּהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וא"ת וּמַאי מְהַנֵּי פְּדִיַּת קָטָן וְהָא אֵין מַעֲשֵׂה קָטָן כְּלוּם וּבת"כ (פָּרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי) מְמַעֵט קָטָן שֶׁאֵינוֹ פּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וּתְנַן נָמֵי (תְּרוּמוֹת פ"א מ"א) חֲמִשָּׁה לֹא יִתְרְמוּ וְקָטָן חַד מִינַּיְהוּ וּלְעֵיל בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף נב.) תַּנְיָא אַפּוֹטְרוֹפִּין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מַשְׁמַע אֲבָל קָטָן לֹא וּמַאי שְׁנָא פְּדִיַּת מַעֲשֵׂר מִתְּרוּמָה וי"ל דְּאַתְיָא כמ"ד בְּמַס' תְּרוּמוֹת (פ"א מ"ג) דְּהִגִּיעוּ לְעוֹנַת נְדָרִים כְּשֵׁם שֶׁנִּדְרָן נֶדֶר כָּךְ תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה וּכְשֵׁם שֶׁחָל שֵׁם תְּרוּמָה עַל פִּיו וּמִשְׁתְּרֵי טֶבֶל בַּאֲכִילָה ה"נ מִתְחַלֵּל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל יָדוֹ וא"ת הֵיאַךְ פּוֹדֶה לַאֲחֵרִים הָא אֲפִי' לְמ"ד זוֹכֶה לַאֲחֵרִים הַיְנוּ כְּשֶׁדַּעַת אַחֶרֶת מַקְנָה אוֹתוֹ לַאֲחֵרִים וּפְדִיַּת מַעֲשֵׂר נְהִי דַּחֲשַׁבִינַן לֵיהּ כְּזוֹכֶה לַאֲחֵרִים מ"מ אֵין דַּעַת אַחֶרֶת מַקְנָה אוֹתוֹ לַאֲחֵרִים ע"י זְכִיַּת קָטָן וַהֲוֵי כְּמוֹ מְצִיאָה דְּלָא זָכֵי מִדְּאוֹרַיְתָא וְי"ל כֵּיוָן דְּמוּפְלָא הַסָּמוּךְ לְאִישׁ דְּאוֹרַיְתָא וּתְרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְחִלּוּלוֹ חִלּוּל אִם לְגַבֵּי מָמוֹן זוֹכֶה לַאֲחֵרִים מִן הַתּוֹרָה כְּשֶׁדַּעַת אַחֶרֶת מַקְנָה אוֹתוֹ א"כ לְעִנְיַן חִלּוּל מַעֲשֵׂר יֵשׁ לוֹ לְהוֹעִיל אֲפִי' בְּלֹא דַּעַת אַחֶרֶת אֲבָל לְרַב חִסְדָּא דְּאֵינוֹ זוֹכֶה לַאֲחֵרִים אע"פ שֶׁלְּעַצְמוֹ זוֹכֶה גַּם בְּחִלּוּל מַעֲשֵׂר לֹא יִזְכֶּה לַאֲחֵרִים בְּחִלּוּל אע"פ שֶׁלְּעַצְמוֹ מְחַלֵּל: וְאָמָה הָעִבְרִיָּה בִּזְמַן הַזֶּה מִי אִכָּא ה"נ הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ אִי בִּזְמַן הַזֶּה לָמָּה לוֹ לְהַעֲרִים וַהֲלֹא יָכוֹל לְחַלֵּל שָׁוֶה מָנֶה עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה וַחֲמִשָּׁהּ וּלְמַאן דְּאָמַר בְּהַזָּהָב (ב"מ דַּף נג:) דִּבְעֵינַן [. אַף] בַּחֲמִשָּׁהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה יְחַלֵּל שָׁוֶה מָנֶה עַל חָמֵשׁ פְּרוּטוֹת: לְעֵיל צְרוֹר וְזוֹרְקוֹ זוֹכֶה לְעַצְמוֹ וא"ת וְהָא דִּתְנַן בְּמִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנו:) זָכִין לְקָטָן וְאֵין זָכִין לְגָדוֹל הָא קָטָן גּוּפֵיהּ אָמַר הָכָא דְּזָכֵי י"ל דְּהָתָם בְּפָחוֹת מִכָּאן אִי נָמֵי בְּקִנְיַן חֲלִיפִין דְּאֵין מַכְחִין: וּכְנֶגְדָּן בִּקְטַנָּה חוֹלֶצֶת פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס שָׁנָה אַחַת לִפְנֵי נְעָרוֹת כְּגוֹן בַּת י"א שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד אִם הֵבִיאָה סִימָנִין חוֹלֶצֶת וְלָא אָמְרִי' שׁוּמָא נִינְהוּ וְקָשֶׁה דְּרָבָא גּוּפֵיהּ פָּסִיק בְּסוֹף פ' יוֹצֵא דֹּפֶן (נִדָּה דַּף מו.) הִלְכְתָא תּוֹךְ הַזְּמַן כִּלְפְנֵי הַזְּמַן וּמְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל כְּנֶגְדָּן בִּקְטַנָּה הַיְנוּ לֹא הִגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים קָאָמַר אֶלָּא בַּת י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד דְּהָא הַגָּעַת נְדָרִים שֶׁל קָטָן כְּנֶגְדָּן בְּאִשָּׁה גְּדוֹלָה הִיא וְאֵין הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע כֵּן וְאוֹר"ת דְּאַלִּיבָּא דְּר' יוֹסֵי קָאָמַר רָבָא הָכָא דְּאָמְרִי' בְּפ' מִצְוַת חֲלִיצָה (יְבָמוֹת דַּף קה:) מִדִּבְרֵי ר' יוֹסֵי נִלְמַד דִּקְטַנָּה חוֹלֶצֶת בְּפָעוּטוֹת וְרָבָא אָמַר עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים וְעוֹד מְפָרֵשׁ דְּהָא דְּמַסִּיק הָתָם וְהִלְכְתָא עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת כָּל זֶה מִדִּבְרֵי רָבָא כְּלוֹמַר לְר' יוֹסֵי עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים אֲבָל הֲלָכָה עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְהָא דְּנָקַט רָבָא לְמִלְּתֵיהּ כְּר' יוֹסֵי כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כְּלָל שֶׁלּוֹ וְלוֹמַר בְּכֻלָּן כְּנֶגְדּוֹ בִּקְטַנָּה וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא גָּרְסִי' רַבָּה דְּהָא מַסִּיק וְלִמְכֹּר בְּנִכְסֵי אָבִיו עַד שֶׁיְּהֵא בֶּן עֶשְׂרִים וּבְפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב דַּף קנה.) אָמַר רָבָא אָמַר ר"נ מִבֶּן י"ח שָׁנָה וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם מִשְּׁמֵיהּ דר"נ קָאָמַר וְלֵיהּ לָא ס"ל דְּהָא מַסִּיק הָתָם דְּמִכְּלָלָא אִתְּמַר וּמוֹכַח מֵעוּבְדָּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא דְּפָחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים דְּזַבִּין נִכְסֵי כו' דְּסָבַר רָבָא בֶּן י"ח: הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי אֲסוּרָה לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָה מִיָּד הֲוָה לָן לְמֵימַר דְּאוֹקֵי אִשָּׁה בְּחֶזְקָתָהּ שֶׁלֹּא נִתְגָּרְשָׁה אֶלָּא חוּמְרָא בְּעָלְמָא הִיא שֶׁהֶחְמִירוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם דַּחֲזָקָה שָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ וְאע"ג דְּאֵין בְּיַד הַשָּׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת שֶׁמָּא לֹא יִתֵּן לוֹ אֶת הַגֵּט כְּמוֹ שֶׁאָסוּר בְּכָל הַנָּשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם אע"ג דְּכָל אַחַת הִיא לוֹ בְּחֶזְקַת הֶתֵּר וְגַם אֵין בְּיַד הַשָּׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פה' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ח:

ב מיי' פי' מהל' שמיטה ויובל הל' ט, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' יד:

ג מיי' פא' מהל' עבדים הל' י, סמג עשין פג:

ד מיי' פה' מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ט:

ה סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' ב:

ו מיי' פד' מהל' אישות הל' ז, טוש"ע אה"ע סי' מג סעי' ב:

ז מיי' פב' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ו:

ח מיי' פי"א מהל' נדרים הל' א:

ט מיי' פא' מהל' ערכים וחרמין הל' טו, סמג לאוין רמג, טוש"ע יו"ד סי' רלג סעי' א:

י מיי' פב' מהל' אישות הל' יח:

יא מיי' פא' מהל' יבום וחליצה הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קסז סעי' ד:

יב מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יג, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רלה סעי' ט:

יג מיי' פו' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ג:

יד מיי' פב' מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קפח סעי' ב:

טו מיי' פב' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ג:

טז מיי' פט' מהל' גירושין הל' לג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' מה מז:

יז מיי' פט' מהל' גירושין הל' לד, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' מט:

יח מיי' פט' מהל' תרומות הל' א, סמג לאוין רכח:

יט טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נ:

מסורת הש"ס

א סוכה מד.

ב תוספתא מעשר שני; משנה מעשר שני

ג קידושין מד:; לעיל סג.

ד תוספתא גיטין; תוספתא ערכין

ה קידושין נ.

ו קידושין מט.; בבא בתרא קסה.

ז יבמות לח.; מעילה יא.; נדה סא.; כתובות עח.; בבא מציעא עח.; חולין פו.

גליון הש"ס

תד"ה ואמה העבריה וכו' הוה מצי למיפרך. ע' בכורות ד' ל ע"א תד"ה באחריה דר"י:

גִּיטָּא לָא הָוֵי – עַד דְּמָטֵית לְמָתָא מַחְסֵיָא. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹסֵר מִיָּד. פְּשִׁיטָא, דְּהָא מַרְאָה מָקוֹם הִיא לוֹ! לָא צְרִיכָא, דַּאֲמַרָה לֵיהּ: "זִיל לְמִזְרָח, דְּאִיתֵיהּ בְּמִזְרָח"; וְקָא אָזֵיל לְמַעֲרָב. מַהוּ דְּתֵימָא, בְּמַעֲרָב – הָא לֵיתֵיהּ; קָא מַשְׁמַע לַן, דִּילְמָא בַּהֲדֵי דְּקָאָזֵיל מֵיגָס גָּאֵיס בֵּיהּ, וְיָהֵב לֵיהּ גִּיטָּא. [א(א)]הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ "עָרֵב לִי בִּתְמָרִים", וְעֵירַב לוֹ בִּגְרוֹגְרוֹת; "בִּגְרוֹגְרוֹת", וְעֵירַב לוֹ בִּתְמָרִים; תָּנֵי חֲדָא: עֵירוּבוֹ עֵירוּב, וְתַנְיָא אִידַךְ: אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב! [ב]אָמַר רַבָּה: לָא קַשְׁיָא; הָא רַבָּנַן, הָא רַבִּי אֶלְעָזָר. הָא רַבָּנַן – דְּאָמְרִי: קְפִידָא; הָא רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר: מַרְאָה מָקוֹם הִיא לוֹ. וְרַב יוֹסֵף אָמַר: הָא וְהָא רַבָּנַן; כָּאן בְּשֶׁלּוֹ, כָּאן בְּשֶׁל חֲבֵירוֹ. [ג]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְאֶלָּא הָא דְּתַנְיָא, הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: "עָרֵב לִי בְּמִגְדָּל" – וְעֵירַב לוֹ בְּשׁוֹבָךְ, "בְּשׁוֹבָךְ" – וְעֵירַב לוֹ בְּמִגְדָּל; דְּתַנְיָא חֲדָא: עֵירוּבוֹ עֵירוּב, וְתַנְיָא אִידַךְ: אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב; הָתָם – מַאי שֶׁלּוֹ וְשֶׁל חֲבֵירוֹ אִיכָּא? הָתָם נָמֵי, אִיכָּא פֵּירֵי דְּמִגְדָּל וּפֵירֵי דְּשׁוֹבָךְ. [ד(ב)]מַתְנִי' הָאוֹמֵר: "כִּתְבוּ גֵּט וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי"; "גָּרְשׁוּהָ"; "כִּתְבוּ אִיגֶּרֶת וּתְנוּ לָהּ" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. "פַּטְּרוּהָ"; "פַּרְנְסוּהָ"; "עֲשׂוּ לָהּ כְּנִימוּס"; "עֲשׂוּ לָהּ כָּרָאוּי" – לֹא אָמַר כְּלוּם. [ה]גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: "שַׁלְּחוּהָ"; "שִׁבְקוּהָ"; "תָּרְכוּהָ" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. "פַּטְּרוּהָ"; "פַּרְנְסוּהָ"; "עֲשׂוּ לָהּ כְּנִימוּס"; "עֲשׂוּ לָהּ כָּרָאוּי" – לֹא אָמַר כְּלוּם. תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: "פַּטְּרוּהָ" – דְּבָרָיו קַיָּימִין, "פִּיטְרוּהָ" – לֹא אָמַר כְּלוּם. אָמַר רָבָא: רַבִּי נָתָן – דְּבַבְלָאָה הוּא, וְדָיֵיק בֵּין "פִּיטְרוּהָ" לְ"פַטְּרוּהָ", תַּנָּא דִּידַן – דְּבַר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא, לָא דָּיֵיק. [ו]אִיבַּעְיָא לְהוּ: "הוֹצִיאוּהָ", מַהוּ? "עִזְבוּהָ", מַהוּ? "הַתִּירוּהָ", מַהוּ? "הַנִּיחוּהָ", מַהוּ? "הוֹעִילוּ לָהּ", מַהוּ? "עֲשׂוּ לָהּ כַּדָּת", מַהוּ? [ז]פְּשׁוּט מִיהָא חֲדָא, דְּתַנְיָא: "עֲשׂוּ לָהּ כַּדָּת"; "עֲשׂוּ לָהּ כְּנִימוּס"; "עֲשׂוּ לָהּ כָּרָאוּי" – לֹא אָמַר כְּלוּם. [ח(ג)]מַתְנִי' בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר, וְאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. חָזְרוּ לוֹמַר: אַף הַמְפָרֵשׁ, וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּירָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף הַמְסוּכָּן. גְּמָ' גְּנִיבָא יוֹצֵא בְּקוֹלָר הֲוָה, כִּי הֲוָה קָא נָפֵיק, אָמַר: הַבוּ אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי לְרַבִּי אֲבִינָא, מֵחַמְרָא דִּנְהַר פַּנְיָא. אָמַר רַבִּי זֵירָא:

דְּרָא

גִּיטָּא לָא הָוֵי עַד דְּמָטֵית לְמָתָא מַחְסֵיָא וא"ת וְאִם אֵינָהּ רוֹצָה שֶׁיְּהֵא גֵּט עַל מָתָא מַחְסְיָא גַּם כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְמָתָא מַחְסְיָא לֹא יְהֵא גֵּט דְּהָא אֵינוֹ מְקַבְּלוֹ שָׁם מִיַּד הַבַּעַל וַהֲוֵי כְּמוֹ טְלִי גֵּט מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע וְאִי מַיְירֵי כְּשֶׁהַבַּעַל עֲשָׂאוֹ שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַל מָתָא מַחְסְיָא וְשָׁם הָוֵי שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וְהָא לֹא חָזְרָה שְׁלִיחוּת אֵצֶל הַבַּעַל וְי"ל דְּמַיְירֵי לא"ל הֱוֵי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה עַל דְּמָטְיַת הָתָם וְכִי מָטְיַת הָתָם שַׁוֵּי שָׁלִיחַ לְהוֹלָכָה וְקַבָּלָה כִּדְאָמְרִי' בְּפֶ' שֵׁנִי (לְעֵיל גִּטִּין דַּף כ"ד.) א"נ מְבַטֵּל וְעַל מָתָא מַחְסְיָא הָוֵי הַכֹּל שָׁלִיחַ לְקַבָּלָה וַהֲוֵי כְּאוֹמֵר לְאִשָּׁה ה"ז גִּטֵּךְ וְלֹא תִּתְגָּרְשִׁי בּוֹ עַד לְאַחַר ל' יוֹם. רַבֵּינוּ יִצְחָק ב"ר מֵאִיר: הָא וְהָא רַבָּנַן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דִּלְרַבָּנַן נָמֵי לָא הָוֵי קְפִידָא אֶלָּא גַּבֵּי אִשָּׁה מִשּׁוּם דְּהָתָם נִיחָא לֵיהּ דְּתִתְּזִיל וְלָא בְּדַרְכְּתָא אַחֲרִינָא אֲבָל גַּבֵּי עֵרוּב בְּשֶׁלּוֹ לֹא אִכְפַּת לֵיהּ וְהָא דְּקָתָנֵי אֵינוֹ עֵרוּב בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ כְּגוֹן דִּיהֵיב לֵיהּ חַבְרֵיהּ רְשׁוּתָא לְעָרֵב בִּתְמָרִים דִּילֵיהּ דְּהָכָא וַדַּאי קְפִידָא הָוְיָא דְּבִגְרוֹגָרוֹת דְּחַבְרֵיהּ לֵית לֵיהּ רְשׁוּתָא וְקָשֶׁה דְּלָא מַשְׁמַע כְּלָל דִּפְלִיג רַב יוֹסֵף אַסֵּיפָא דִּלְעֵיל דְּסָבַר דִּלְרַבָּנַן הָוֵי קְפִידָא בְּעֵרוּב שֶׁלּוֹ כְּמוֹ בְּאִשָּׁה וְלֹא בָא רַב יוֹסֵף לְחַדֵּשׁ אֶלָּא בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ וְעוֹד דא"כ הל"ל הָא וְהָא כְּכוּלֵּי עָלְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נָמֵי מוֹדֶה בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ דְּהָוְיָא קְפִידָא כְּמוֹ בְּבַעַל דְּמוֹדֶה ר"א דְּהָוֵי קְפִידָא וּלְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּשֶׁלּוֹ הָוֵי קְפִידָא אֲבָל בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ דְּהָוֵי בְּשֶׁל שָׁלִיחַ בְּכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה הַשָּׁלִיחַ יְעָרֵב לוֹ כֵּיוָן דִּמְעָרֵב לוֹ בְּפֵרוֹתָיו וא"ת הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דִּלְרַבָּנַן בְּשֶׁלּוֹ הָוֵי קְפִידָא גַּם לְרַב יוֹסֵף כִּדְפֵרַשְׁנוּ וְכֵן בְּפֶ' (הַנֶּהֱנֶה) [הַשָּׁלִיחַ] (מְעִילָה דַּף כח.) הָבֵא לִי מִן הַחַלּוֹן וְהֵבִיא לוֹ מִן הַדְּלוּסְקְמָא שָׁלִיחַ מָעַל מִשּׁוּם דְּלֹא עָשָׂה שָׁלִיחַ שְׁלִיחוּתוֹ דִּקְפִידָא הָוֵי וְתֵימַהּ דִּבְסוֹף הַמַּפְקִיד (ב"מ דַּף מג:) גַּבֵּי כְּסוּתָא מַשְׁמַע דְּלָא הָוֵי קְפִידָא מִשּׁוּם דְּלָא אָמַר לוֹ מֵהַאי רְמִי וּמֵהַאי לָא רְמִי וְאֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּאָתְיָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּהָכָא דְּהִילְכְתָא כְּוָתֵיהּ דְּקָאֵי רַשְׁבַּ"ג בְּשִׁיטָתֵיהּ בְּפֶ' גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסה.) מִדְּלָא מַיְיתֵי לֵיהּ הָתָם בְּהַמַּפְקִיד וְנִרְאֶה דְּהָכָא וַדַּאי שֶׁהִזְכִּיר תְּמָרִים וּגְרוֹגָרוֹת וְהִזְכִּיר חַלּוֹן וּדְלוּסְקְמָא לֹא הָיָה מַזְכִּיר אִם לֹא שֶׁהָיָה מַקְפִּיד אֲבָל בְּהַמַּפְקִיד דְּאַחְוֵי לְסַרְסְיֵהּ הֵיכָן כְּסוּת שֶׁלּוֹ מוּנָּח וַהֲווּ הָתָם תַּרְתֵּי כַּרְיָא דִּכְסוּתָא וְגַם אֵין רְגִילִין לְהַקְפִּיד כֵּיוָן שֶׁהַכֹּל מִין אֶחָד הוּא לָא הָוֵי לֵיהּ לְאַסּוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ שֶׁיְּהֵא לַאֲחֵרִים כְּסוּת בְּבֵיתוֹ שֶׁל זֶה:

מַאי שֶׁלּוֹ וְשֶׁל חֲבֵרוֹ אִכָּא לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי הָא דְּתַנְיָא עֵרוּבוֹ עֵרוּב בִּסְמוּכִין זֶה לָזֶה וְהָא דְּתַנְיָא אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב בִּמְרוּחָקִין זֶה מִזֶּה דא"כ אַפֵּי' שׁוֹבָךְ וְשׁוֹבָךְ נָמֵי וְעוֹד דְּנִיחָא לֵיהּ לְשַׁנּוּיֵי הַכֹּל בְּחַד גַּוְונָא:

דְּהָא מַרְאָה מָקוֹם הִיא לוֹ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְעֵיל אִשָּׁה כֵּיוָן דְּלָאו בְּדִידָהּ תַּלְיָא קְבִיעוּת מְקוֹמָהּ לָא הָוְיָא קְפִידָא אֶלָּא כְּמַרְאֶה מָקוֹם: לָא צְרִיכָא הָא דְּאִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי אוֹסֵר מִיָּד אֶלָּא דְּאִיתֵיהּ לַבַּעַל בַּמִּזְרָח וְהַאי שָׁלִיחַ אָזַל לַמַּעֲרָב: מַהוּ דְּתֵימָא לָא תִּתְּסַר מִיָּד דְּהָא לַמַּעֲרָב לֵיתֵיהּ לַבַּעַל דְּנִחוּשׁ דִּלְמָא מַשְׁכַּח לֵיהּ בְּאוֹרְחֵיהּ בְּצֵאתוֹ מִן הָעִיר: מֵיגָס גָּיֵס בֵּיהּ פּוֹגֵעַ בּוֹ: עָרֵב לִי בִּתְמָרִים לְסוֹף אַלְפַּיִם שֶׁל תְּחוּם: הָא רַבָּנַן דְּאָמְרִי לְעֵיל גַּבֵּי דִּידָהּ אע"ג דְּלָאו בְּדִידָהּ תַּלְיָא וְלָא אִכְפַּת לָהּ אָמְרִי' כָּל מַאי דְּאָמַר אִינִישׁ לִשְׁלוּחֵהּ אִי שָׁנֵי לָאו שְׁלוּחֵהּ הוּא ה"נ אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב: מַרְאֶה מָקוֹם הוּא לוֹ בְּמִילֵי דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא וְלָא אִכְפַּת לֵיהּ: הָא וְהָא רַבָּנַן וְאִינְהוּ נָמֵי לָא אֲמוּר קְפִידָא אֶלָּא גַּבֵּי אִשָּׁה דְּהָתָם נִיחָא לֵיהּ דְּתִיתְּזִיל וְלָאו בְּדַרְכְּתָא אַחֲרִינָא וְהָנָךְ מַתְנְיָיתָא כָּאן בְּשֶׁלּוֹ עֵרוּבוֹ עֵרוּב דְּלָא אִכְפַּת לֵיהּ וְהַאי דְּקָתָנֵי אֵינוֹ עֵרוּב כְּגוֹן דְּיָהֵב לֵיהּ חַבְרֵיהּ רְשׁוּת לְעָרוּבֵי מִתְּמָרִים דִּילֵיהּ וְאָמַר לוֹ הַאי לִשְׁלוּחֵהּ עָרֵב לִי בִּתְמָרִים דִּפְלוֹנִי דְּהָכָא וַדַּאי קְפִידָא הוּא דְּבִגְרוֹגָרוֹת דְּחַבְרֵיהּ לֵית לֵיהּ רְשׁוּתָא: בְּמִגְדָּל קָא סָלְקָא דַּעְתִּין הַנַּח לִי עֵרוּבִי בְּמִגְדָּל שֶׁבְּסוֹף אַלְפַּיִם: מַאי שֶׁלּוֹ וּמַאי שֶׁל חֲבֵרוֹ אִיכָּא דְּמַקְפִּיד מִי מַקְפִּיד הַהוּא חַבְרֵיהּ אִי מַנַּח לֵיהּ בְּהַאי אוֹ בְּהַאי: פֵּירֵי דְּמִגְדָּל בְּמִגְדָּל דְּקָתָנֵי לָאו לְאַתְנוֹחֵהּ הוּא אֶלָּא עָרֵב לִי מִפֵּירוֹת פְּלוֹנִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּמִגְדָּל: מַתְנִי' כִּתְבוּ גֵּט וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם הוּא כְּבָר הֶחֱזִיקוּ בּוֹ לִקְרוֹת לְסֵפֶר כְּרִיתוּת אִשָּׁה גֵּט: גָּרְשׁוּהָ נָמֵי כְּבָר נָהֲגוּ לִקְרוֹת גֵּרוּשִׁין: כִּתְבוּ אִגֶּרֶת וּתְנוּ לָהּ גַּם זֶה לְשׁוֹן הַגֵּט שֶׁכּוֹתְבִין בּוֹ וְכֵן דְּיֶהֱוֵי לִיכִי מִינַּאי סֵפֶר תֵּרוּכִין וְאִגֶּרֶת שִׁבּוּקִין: פַּטְּרוּהָ לֹא אָמַר כְּלוּם דִּלְמָא לְשׁוֹן פָּטוּר וְחוֹבָה לְהָקֵל מֵעָלֶיהָ חוֹבוֹת שֶׁחַיֶּיבֶת: פַּרְנְסוּהָ כָּל לְשׁוֹן פַּרְנָסָה לְשׁוֹן עֲשִׂיַּת צְרָכֶיהָ הוּא קונליי"ר בְּלַעַ"ז כְּמוֹ לְפַרְנָסָה שָׁמִין בָּאָב (כְּתוּבּוֹת דַּף סח.) וּכְמוֹ מוֹצִיאִין לְפַרְנָסָה וְאֵין מוֹצִיאִין לִמְזוֹנוֹת (שָׁם דַּף סט.) הִלְכָּךְ לָא יָדְעִינַן אִי צָרְכֵי גֵּט הוּא שֶׁלֹּא תְּהֵא זְקוּקָה לַיָּבָם אוֹ צָרְכֵי מַלְבּוּשׁ וּכְסוּת הוּא: כְּנִימוּס כְּחוֹק לָא יָדְעִינַן אִי חוֹק גֵּט אִי חוֹק מָזוֹן וּכְסוּת וְכֵן כָּרָאוּי: גְּמ' שַׁלְּחוּהָ לְשׁוֹן וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ (דְּבָרִים כ"ד:א') נָקַט הַאי גַּבְרָא: שִׁבְקוּהָ לְשׁוֹן אִגֶּרֶת שִׁבּוּקִין: תָּרְכוּהָ לְשׁוֹן תֵּרוּכִין גֵּרוּשִׁין: ר' נָתָן אוֹמֵר פַּטְּרוּהָ דְּבָרָיו קַיָּמִין לְשׁוֹן גֵּט פִּטּוּרִין כָּךְ שָׁמַעְתִּי וְלִי נִרְאֶה הָפוּךְ פַּטְּרוּהָ שֶׁעַל כָּרְחָךְ בִּלְשׁוֹן נְקִיָּה הוּא כְּמוֹ שַׁלְּחוּהָ וּכְמוֹ דְּבָרוֹ שְׁבָרוֹ הוּא לְשׁוֹן גֵּט פִּטּוּרִין שֶׁהוּא דָּגֵשׁ פִּטְרוּהָ שֶׁבִּלְשׁוֹן נְקִיָּה הוּא רָפֵי כְּמוֹ אִמְרוּ שִׁלְחוּ מִכֶּם (בְּרֵאשִׁית מ"ב:ט"ז) שִׁמְעוּ מְלָכִים (שׁוֹפְטִים ה':ג') אַף פִּטְרוּהָ הוּא לְשׁוֹן פָּטוּר וְחוֹבָה דְּאִי לְשׁוֹן פִּטּוּרִין הָיָה לוֹ לְהַדְגִּישׁ פַּטְּרוּהָ: רַבִּי נָתָן דְּבַבְלָאָה הוּא שֶׁבָּא מִבָּבֶל כִּדְאָמְרִינַן בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף קל"ח.) וְהֵעַזְתִּי פָּנַי בְּנָתָן הַבַּבְלִי: וְדַיֵּיק בֵּין פִּטְרוּהָ לְפַטְּרוּהָ שֶׁמְּסַפְּרִין פְּעָמִים בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי וּפְעָמִים בִּלְשׁוֹן עִבְרִי הִלְכָּךְ כִּי אָמַר פִּטְרוּהָ לְשׁוֹן גֵּט פִּטּוּרִין הוּא שֶׁהִדְגִּישׁ וְסִפֵּר בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי וְכִי אָמַר פִּטְרוּהָ סִפֵּר בִּלְשׁוֹן עִבְרִי וְאָמַר לְשׁוֹן פָּטוּר וְחוֹבָה: תַּנָּא דִּידַן דְּבַר אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הוּא וְכָל סִפּוּרוֹ לָשׁוֹן עִבְרִי לֹא דַּיֵּיק בֵּין פִּטְרוּהָ וּבֵין פַּטְּרוּהָ וְלָאו לְגֵט פִּטּוּרִין אִכַּוַּן דְּפִטּוּרִין לְשׁוֹן אֲרַמִּי הוּא תַּרְגּוּם שֶׁל שִׁלּוּחַ: הוֹצִיאוּהָ מַהוּ מִי אָמְרִי' לִשָּׁנָא דִּקְרָא נָקַט וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ (דְּבָרִים כ"ד:ב') אוֹ דִּילְמָא לָאו לִשָּׁנָא דִּקְרָא הוּא דְּלָא כְּתִיב וְהוֹצִיאָהּ מִבֵּיתוֹ אֶלָּא וְיָצְאָה הִיא מֵעַצְמָהּ: עִזְבוּהָ מַהוּ לְשׁוֹן אִגֶּרֶת שִׁבּוּקִין הוּא אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּלָאו לְשׁוֹן עֲזִיבָה כָּתְבִינַן בְּגֵט לָאו לִשָּׁנָא דְּגִטָּא הוּא: הַתִּירוּהָ מַהוּ לְשׁוֹן מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם הוּא אוֹ לְשׁוֹן הַתָּרַת נְדָרִים אוֹ הַתָּרַת חֲגוֹרָה: פְּשׁוּט מִיהָא מַתְנִיתָא חֲדָא מֵהָנֵי בְּעַיִן עֲשׂוּ לָהּ כַּדָּת לֹא אָמַר כְּלוּם: מַתְנִי' הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר לֵהָרֵג לַמַּלְכוּת: וְאָמַר כִּתְבוּ אע"פ שֶׁלֹּא אָמַר תְּנוּ: יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ דְּאַגַּב בַּהֲלָה טָרִיד וְלָא פָּרֵשׁ: הַמְפָרֵשׁ לַיָּם: וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּירָא לַמִּדְבָּרוֹת: הַמְסֻכָּן חוֹלֶה: גְּמ' מֵחַמְרָא מִיַּיִן שֶׁיֵּשׁ לִי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' עירובין הל' כג, סמג עשין דרבנן,, טוש"ע או"ח סי' תט סעי' י:

ב מיי' פו' מהל' עירובין הל' כג, סמג עשין דרבנן,, טוש"ע או"ח סי' תט סעי' י:

ג מיי' פו' מהל' עירובין הל' כג, סמג עשין דרבנן,, טוש"ע או"ח סי' תט סעי' י:

ד מיי' פב' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' טו:

ה מיי' פב' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' טו:

ו מיי' פב' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' טו:

ז מיי' פב' מהל' גירושין הל' י, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' טו:

ח מיי' פב' מהל' גירושין הל' יב, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' יז:

מסורת הש"ס

א תוספתא עירובין

ב משנה גיטין

ג משנה טבול יום; מנחות ל:; לעיל יג:; חולין עה:; בבא בתרא קמו:

(א)דְּרָא רַבִּי אֲבִינָא לְסִילְּתֵיהּ, וַאֲזַל לְגַבֵּי דְּרַב הוּנָא רַבֵּיהּ – דְּאָמַר רַב הוּנָא: גִּיטּוֹ כְּמַתְּנָתוֹ, מַה מַּתְּנָתוֹ, אִם עָמַד – חוֹזֵר, אַף גִּיטּוֹ, אִם עָמַד – חוֹזֵר. [א]וּמָה גִּיטּוֹ, אַף עַל גַּב דְּלָא פָּרֵישׁ, כֵּיוָן דְּאָמַר "כִּתְבוּ" – אַף עַל גַּב דְּלָא אָמַר "תְּנוּ"; אַף מַתְּנָתוֹ, כֵּיוָן דְּאָמַר "תְּנוּ" – אַף עַל גַּב דְּלָא קְנוֹ מִינֵּיהּ. [ב]מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי אַבָּא: אִי – מָה מַתָּנָה יֶשְׁנָהּ לְאַחַר מִיתָה, אַף גֵּט יֶשְׁנוֹ לְאַחַר מִיתָה?! הָכִי הַשְׁתָּא?! בִּשְׁלָמָא מַתָּנָה – אִיתַהּ לְאַחַר מִיתָה, אֶלָּא גֵּט – לְאַחַר מִיתָה מִי אִיכָּא?! [ג]אֶלָּא רַבִּי אַבָּא, הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ: מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע בְּמִקְצָת הִיא, וּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע בְּמִקְצָת בָּעֲיָא קִנְיָן! מִכְּלָל דְּרַב הוּנָא סָבַר לָא בָּעֲיָא קִנְיָן?! וְהָא קַיְימָא לַן דְּבָעֲיָא קִנְיָן! שָׁאנֵי הָכָא דִּמְצַוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה הוּא. [ד]מִכְּלָל דְּרַבִּי אַבָּא סָבַר: מְצַוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה בָּעֲיָא קִנְיָן?! וְהָא קַיְימָא לַן דְּלָא בָּעֵי קִנְיָן! [ה]אֶלָּא רַבִּי אַבָּא, הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ: "חַמְרָא" – לָא קָאָמַר, "דְּמֵי חַמְרָא" – לָא קָאָמַר, "מֵחַמְרָא" קָאָמַר! וְאִידַּךְ, "מֵחַמְרָא" – כְּדֵי לְיַיפּוֹת אֶת כֹּחוֹ. שְׁלַחוּ מִתָּם: "מֵחַמְרָא" – כְּדֵי לְיַיפּוֹת אֶת כֹּחוֹ. [ו](ב)מַתְנִי' מִי שֶׁהָיָה מוּשְׁלָךְ לְבוֹר, וְאָמַר: כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ יִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. (ג)גְּמָ' וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא שֵׁד הוּא! אָמַר רַב יְהוּדָה: כְּשֶׁרָאוּ לוֹ דְּמוּת אָדָם. [ז]אִינְהוּ נָמֵי אִידְמוּיֵי אִידְמוֹ! דַּחֲזוֹ לֵיהּ בָּבוּאָה. אִינְהוּ נָמֵי אִית לְהוּ בָּבוּאָה! דַּחֲזוֹ לֵיהּ בָּבוּאָה דְּבָבוּאָה. וְדִלְמָא אִינְהוּ נָמֵי אִית לְהוּ? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לִימְּדַנִי יוֹנָתָן בְּנִי: בָּבוּאָה אִית לְהוּ, בָּבוּאָה דְבָבוּאָה לֵית לְהוּ. [ח]וְדִלְמָא צָרָה הִיא! תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה, כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַכִּירִין. [ט](ד)מַתְנִי' הַבָּרִיא שֶׁאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – רָצָה לְשַׂחֵק בָּהּ. [י]מַעֲשֶׂה בְּבָרִיא אֶחָד שֶׁאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגַּג וְנָפַל וָמֵת; אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִם מֵעַצְמוֹ נָפַל, הֲרֵי זֶה גֵּט, אִם הָרוּחַ דְּחָתוֹ – אֵינוֹ גֵּט. גְּמָ' מַעֲשֶׂה לִסְתּוֹר?! חַסּוּרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: אִם הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִילָּתוֹ – הֲרֵי זֶה גֵּט; וּמַעֲשֶׂה נָמֵי בְּבָרִיא שֶׁאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגַּג וְנָפַל וָמֵת, וְאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִם מֵעַצְמוֹ נָפַל – הֲרֵי זֶה גֵּט, אִם הָרוּחַ דְּחָתוֹ – אֵינוֹ גֵּט. הָהוּא גַּבְרָא דְּעָל לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, אַשְׁכַּח מַקְרֵי יָנוּקָא וּבְרֵיהּ דְּיָתְבִי, וְיָתֵיב אִינִישׁ אַחֲרִינָא גַּבַּיְיהוּ, אֲמַר לְהוּ: בֵּי תְּרֵי מִינַּיְיכוּ נִכְתְּבוּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ. לְסוֹף שְׁכֵיב מַקְרֵי יָנוּקָא, מִי מְשַׁוּוּ אִינָשֵׁי בְּרָא שְׁלִיחָא בִּמְקוֹם אַבָּא, אוֹ לָא? [יא](ב)רַב נַחְמָן אָמַר: לָא מְשַׁוּוּ אִינָשֵׁי בְּרָא שְׁלִיחָא בִּמְקוֹם אַבָּא; וְרַב פַּפֵּי אָמַר: מְשַׁוּוּ אִינָשֵׁי בְּרָא שְׁלִיחָא בִּמְקוֹם אַבָּא. אָמַר רָבָא, הִילְכְתָא: מְשַׁוּוּ אִינָשֵׁי בְּרָא שְׁלִיחָא בִּמְקוֹם אַבָּא. (ה)מַתְנִי' אָמַר לִשְׁנַיִם: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי",

או

דְּרָא רַבִּי אֲבִינָא לְסִלְּתֵיהּ יִטְעוֹן רַבִּי אֲבִינָא סַלּוֹ עַל כְּתֵפוֹ לִמְזוֹנוֹתָיו לְהוֹצָאַת הַדֶּרֶךְ וְיֵלֵךְ לוֹ אֵצֶל רַב הוּנָא רַבּוֹ כִּי עַל פִּיו וּשְׁמוּעוֹתָיו יִזְכֶּה בְּמַתָּנָה בְּלֹא קִנְיָן: **דְּאָמַר ר"ה** בְּפֶרֶק מִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְקַמָּן גִּיטִּין דַּף עב:): **גִּיטּוֹ** דִּשְׁכִיב מְרַע: **כְּמַתְּנָתוֹ כו'** וּמִנַּהּ יָלְפִינַן אֲנַן נָמֵי דְּמַה גִּיטּוֹ אע"ג דְּלָא פָּרֵישׁ תְּנוּ נוֹתְנִין כִּדְתְנַן בְּמַתְנִיתִין בְּיוֹצֵא בַּקּוֹלָר וּבִמְסוּכָּן אַף מַתְּנָתוֹ כו': **לְאַחַר מִיתָה מִי אִיכָּא** לְאַחַר שֶׁמֵּת מִי מְגָרְשָׁהּ וּבִשְׁעַת מִיתָה הֲזְקוּקָה לַיִּבּוּם וְהָא מִלְּתָא הֵיכִי נְדַמִּינְהוּ: **אֶלָּא ר' אַבָּא** לָאו הָכִי אַתְקִיף אֶלָּא הָא קַשְׁיָא לֵיהּ אַדְּר' זֵירָא דְּאָמַר קָנָה רַבִּי אֲבִינָא דְּהָא מַתָּנָה דִּגְנִיבָא: **בְּמִקְצָת** שֶׁשִּׁיֵּיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא נָתַן כָּל נְכָסָיו וּבָעֵי קִנְיָן דְּהָכִי קיי"ל בב"ב בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (בָּבָא בָּתְרָא דַּף קנא:) דְּכֵיוָן שֶׁשִּׁיֵּיר לְגַרְמֵיהּ מִילֵּי אֵינוֹ כִּמְצַוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה הוֹאִיל וְחָס עַל פַּרְנָסַת עַצְמוֹ וַהֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת בָּרִיא: **וּפָרְכִינַן** מִכְּלָל דְּרַב הוּנָא סָבַר דְּלָא בָּעֵי קִנְיָן: **דִּמְצַוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה הוּא** שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹצֵא בַּקּוֹלָר אֵינוֹ חוֹזֵר: **הָכִי קַשְׁיָא לֵיהּ** הֵיכִי נִקְנֵי: **חַמְרָא לָא אָמַר** הָבוּ לֵיהּ חַמְרָא בְּאַרְבַּע מֵאָה זוּזֵי: **דְּמֵי חַמְרָא לָא קָאָמַר** הָבוּ לֵיהּ אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי מִדְּמֵי חַמְרָא דְּנֵימָא לְזַבּוּנֵי חַמְרָא וּמִיתַּב לֵיהּ: **מֵחַמְרָא קָאָמַר** זוּזֵי מֵחַמְרָא קָאָמַר דְּנִיתְּבוּ לֵיהּ וְכִי עוֹשִׂין מָעוֹת מִיַּיִן: **כְּדֵי לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ** לְכָךְ לֹא פֵּירֵשׁ לֹא זוֹ וְלֹא זוֹ כְּדֵי לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ שֶׁיְּהֵא לוֹ כָּל הַיַּיִן שֶׁלּוֹ אַחְרָיוּת שֶׁאִם אָמַר תְּנוּ לוֹ יַיִן אִם הֶחֱמִיץ מִן הַיַּיִן מֵאָה חָבִיּוֹת הָיוּ הַיּוֹרְשִׁין אוֹמְרִים לוֹ שֶׁלְּךָ הֶחֱמִיץ וְאִי אָמַר דְּמֵי חַמְרָא וּמְכָרוּ מִמֶּנּוּ קְנַת וְאָבְדוּ הַמָּעוֹת אוֹמְרִים לוֹ אָבְדוּ מְעוֹתֶיךָ הִלְכָּךְ אָמַר מֵחַמְרָא דְּמַשְׁמַע יַיִן וְדָמָיו שֶׁהַכֹּל אַחְרָיוּת לוֹ: **מַתְנִי' כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ** וּפֵירֵשׁ שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ: **גְּמ' אִדְּמוּיֵי אִדְּמוּ** פְּעָמִים שֶׁעוֹשִׂין עַצְמָם בִּדְמוּת אָדָם: **בָּבוּאָה** צֵל: **צָרָה הִיא** שֶׁמִּתְכַּוֶּונֶת הִיא לְקַלְקְלָהּ שֶׁתִּנָּשֵׂא בְּגֵט זֶה וְתֵאָסֵר עַל בַּעְלָהּ: **בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה** כְּגוֹן זֶה שֶׁמְּסוּכָּן לָמוּת וְאִם לֹא עַכְשָׁיו אֵימָתַי: **שֶׁאֵין מַכִּירִין** אִם זֶהוּ שֶׁפֵּירֵשׁ שְׁמוֹ: **מַתְנִי' רָצָה לְשַׂחֵק בָּהּ** הוֹאִיל וְלֹא אָמַר תְּנוּ: **אִם מֵעַצְמוֹ נָפַל הֲרֵי זֶה גֵּט** דְּדַעְתּוֹ מִתְּחִלָּה הָיְתָה לְכָךְ וְסוֹפוֹ הוֹכִיחַ וַהֲוָה לֵיהּ כִּמְפָרֵשׁ וּמְסוּכָּן: **גְּמ' מַעֲשֶׂה לִסְתּוֹר** רֵישָׁא תָּנָא לֹא אָמַר כְּלוּם וְאַחַ"כ נָתַן חִלּוּק בֵּין מֵעַצְמוֹ נָפַל וּבֵין דְּחָתוֹ הָרוּחַ: **מִי מְשַׁוּוּ** אִינִישׁ בְּרָא שָׁלִיחַ בִּמְקוֹם אַבָּא דְּלָא מַקְפִּיד בְּהֵי מִנַּיְיהוּ וּמֵעִקָּרָא לְהַאי בְּרָא נָמֵי שַׁוְיֵיהּ שָׁלִיחַ וְעַכְשָׁו שֶׁמֵּת הָאָב יִתְּנוּ לָהּ הַבֵּן הַזֶּה וַחֲבֵרוֹ שֶׁהֲרֵי הָלַךְ הַבַּעַל לִמְדִינַת הַיָּם: **מַתְנִי' אָמַר לִשְׁנַיִם** תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי אע"ג דְּלָא אָמַר כִּתְבוּ וּתְנוּ הֲרֵי אֵלּוּ יַחְתְּמוּ בְּעַצְמָן וְלֹא יֹאמְרוּ לְעֵדִים אֲחֵרִים לַחְתּוֹם דְּלָאו בֵּית דִּין מַנִּינְהוּ לְצַוּוֹת עַל אֲחֵרִים אֶלָּא עֵדִים שַׁוְיְנְהוּ וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ עַל כְּתַב הַגֵּט אִם יְכוֹלִין לְצַוּוֹת לְסוֹפֵר אַחֵר לִכְתּוֹב אוֹ הֵם עַצְמָם צְרִיכִין לְכָתְבוֹ:

דְּמֵי חַמְרָא לָא קָאָמַר וא"ת כִּי אָמַר נָמֵי דְּמֵי חַמְרָא הָוֵי דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר מִשְׁקָלִי (עֲרָכִין דַּף כ:) גַּבֵּי דְּמֵי שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה וּמוּקֵי לָהּ בְּאוֹמֵר לִכְשֶׁיִּלָּקְחוּ דָּמָיו יַקְדִּשׁוּ וּפָרִיךְ וְהָא אֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם וְיֵ"ל דְּהָתָם מִשּׁוּם דְּאָמַר לִכְשֶׁיִּלָּקְחוּ אֲבָל אָמַר דְּמֵי שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה מַשְׁמַע הָתָם דְּלָא חָשִׁיב זֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם אֶלָּא הָוֵי כְּמוֹ דֶּקֶל לְפֵירוֹתָיו דְּבָעֵי לְמֵימַר יַקְדִּישׁ הַשּׁוֹר לְדָמָיו וה"נ כִּי אָמַר דְּמֵי חַמְרָא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיְּהֵא הַיַּיִן קָנוּי לוֹ לְדָמָיו אִי נָמֵי כָּאן הָיָה דְּמֵי יַיִן שֶׁכְּבָר נִמְכַּר וְיַיִן שֶׁלֹּא נִמְכַּר וְהָכִי קָאָמַר דְּמֵי חַמְרָא שֶׁכְּבָר נִמְכַּר לָא קָאָמַר וְגַם חַמְרָא הָעוֹמֵד לִמָּכֵר לָא קָאָמַר: **כְּדֵי לְיַפּוֹת כֹּחוֹ** פֵּירֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁיְּהֵא כָּל הַיַּיִן שֶׁלּוֹ בְּאַחְרָיוּת שֶׁאִם אָמַר תְּנוּ לוֹ יַיִן אִם הֶחֱמִיצָה חָבִית אַחַת מִן הַיַּיִן הָיוּ יוֹרְשִׁין אוֹמְרִים לוֹ שֶׁלְּךָ הֶחֱמִיץ וְנִרְאֶה שֶׁלֹּא רָצָה לוֹמַר שֶׁיְּהֵא כָּל הַהֶפְסֵד שֶׁלּוֹ דְּמִן הַדִּין אֵין לוֹ לְהַפְסִיד אֶלָּא לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן וְהַשְׁתָּא דְּכוּלּוֹ אַחְרָיוּת אֵינוֹ מַפְסִיד כְּלָל וְא"ת וְרַב הוּנָא מָה הוּצְרַךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ כֵּיוָן דְּאָמַר תְּנוּ וְאַע"ג דְּלָא קָנוּ מִינֵּיהּ הָא פְּשִׁיטָא דְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע בְּכוּלָּהּ אוֹ מְצַוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה דְּלָא בָּעֵינַן קִנְיָן וְאוֹמֵר ריב"ס דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן דַּאֲפִי' יוֹצֵא בַּקּוֹלָר כְּמוֹ עוּבְדָּא דִּגְנִיבָא דְּמַיְיתֵי עֲלָהּ יֵשׁ לוֹ דִּין שְׁכִיב מְרַע דְּכָל הֵיכָא דְּמוֹעִיל כִּתְבוּ כְּמוֹ תְּנוּ יֵשׁ לוֹ דִּין זֶה: **כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ כו'** אע"פ דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק אֵין בֵּין הַמּוּדָּר (נְדָרִים דַּף לו:) גַּבֵּי מוּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵירוֹ דְּתוֹרֵם לוֹ תְּרוּמָתוֹ לְדַעְתּוֹ וְדַיֵּיק בַּגְּמָרָא לְדַעְתּוֹ דְּמַאן אִי נֵימָא לְדַעְתָּא דִּידֵיהּ מַאן שַׁוְיֵיהּ שָׁלִיחַ אֶלָּא דְּבַעַל הַכְּרִי הָא קָא מְהַנֵּי לֵיהּ דְּעָבֵד שְׁלִיחוּתֵיהּ וּמוּקֵי לָהּ בְּאוֹמֵר כָּל הָרוֹצֶה לִתְרוֹם יָבֹא וְיִתְרוֹם לָאו מִשּׁוּם דְּכִי אָמַר הָכִי לָאו שְׁלִיחוּתֵיהּ עָבֵיד דְּבִתְרוּמָה בָּעֵינַן שְׁלִיחוּת אֶלָּא לְעִנְיַן מוּדָּר הֲנָאָה לָא חָשִׁיב שְׁלִיחוּת שֶׁיֵּחָשֵׁב בְּכָךְ כִּמְהַנֶּה לֵיהּ כֵּיוָן שֶׁלֹּא צִוָּה לוֹ לְעַצְמוֹ אוֹ שֶׁמָּא יֵשׁ לְחַלֵּק דְּהָכָא לָא קָאָמַר כָּל הָרוֹצֶה לִכְתּוֹב אֶלָּא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ דִּיחֵיד יַחֲדֵיהּ לְמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ: **וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא שֵׁד הוּא** דְּזָקוּק בְּבוֹר אוֹ אוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הָהָר וְרָאָהוּ בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּיבָמוֹת (דַּף קכב.) וְאָסוּר לְאָדָם שֶׁיִּתֵּן שָׁלוֹם לַחֲבֵירוֹ בַּשָּׂדֶה דִּבְמְגִלָּה (דַּף ג.) כְּעֵין עוּבְדָּא דִּיהוֹשֻׁעַ שֶׁרָאָה אוֹתוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ כָּל כִּי הַאי גַּוְונָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא שֵׁד הוּא אֲבָל בָּעִיר מוּתָּר לִתֵּן שָׁלוֹם לַחֲבֵירוֹ וּמַכִּירוֹ בַּלַּיְלָה אוֹ לָעֵדִים לוֹמַר בַּלַּיְלָה כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וְלָא חָיְישִׁינַן וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּפִרְקִין דִּמַיְיתֵי עֲלָהּ וּמַשִּׂיאִין עַל פִּי בַּת קוֹל וּמְפָרֵשׁ וְהוּא דַּחֲזוּ בָּבוּאָה וּמְפָרֵשׁ הָדָא דְּתֵימָא בַּשָּׂדוֹת אֲבָל בָּעִיר אע"פ שֶׁלֹּא רָאָה בָּבוּאָה שֶׁל אָדָם וּפָרִיךְ מֵהַהִיא דְּהָיָה מֻשְׁלָךְ בַּבּוֹר כו' וּמְשַׁנֵּי מְנַיִּן הֵן בּוֹרוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּצוּיִין בַּשָּׂדוֹת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' יג, סמג עשין סב, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' ח:

ב מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' יג, סמג עשין סב, טוש"ע חו"מ סי' רנב סעי' א:

ג מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' טו, סמג עשין סב, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' ד:

ד מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' יז, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' כ:

ה מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הל' ח, סמג עשין פג, טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' יג:

ו מיי' פב' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' יט:

ז טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' יט:

ח מיי' פב' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ג:

ט מיי' פב' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' טז:

י מיי' פב' מהל' גירושין הל' יג, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' יז:

יא סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' כא כב:

יב מיי' פט' מהל' גירושין הל' ל:

מסורת הש"ס

א לקמן עב:

ב תוספתא גיטין; כתובות ע:

ג יבמות קכב.

ד חולין לט:

ה לעיל כט.

גליון הש"ס

תוד"ה וליחוש כו' לחבירו ומכירו. לשון ומכירו אינו מובן לי דכיון דלא חיישינן בעיר לשד מה צריך להיות מכירו וכי אין נותנין שלום לאדם שאינו מכירו:

[א]אוֹ לִשְׁלֹשָׁה: "כִּתְבוּ גֵּט, וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי", הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. אָמַר לִשְׁלֹשָׁה: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", הֲרֵי אֵלּוּ יֹאמְרוּ לַאֲחֵרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאָן בֵּית דִּין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְזוֹ הֲלָכָה הֶעֱלָה רַבִּי חֲנִינָא אִישׁ אוֹנוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִין: מְקוּבָּל אֲנִי בְּאוֹמֵר לִשְׁלֹשָׁה: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – שֶׁיֹּאמְרוּ לַאֲחֵרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאָן בֵּית דִּין, [ב(א)]אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נוֹמֵינוּ לַשָּׁלִיחַ: אַף אָנוּ מְקוּבָּלִין, שֶׁאֲפִילּוּ אָמַר לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – שֶׁיִּלְמְדוּ וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. [ג]אָמַר לַעֲשָׂרָה: "כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – אֶחָד כּוֹתֵב, וּשְׁנַיִם חוֹתְמִין. "כּוּלְּכֶם כְּתוֹבוּ" – אֶחָד כּוֹתֵב, וְכוּלָּם חוֹתְמִין; לְפִיכָךְ אִם מֵת אֶחָד מֵהֶן – הֲרֵי זֶה גֵּט בָּטֵל. גְּמָ' אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: שְׁלַחוּ לֵיהּ מִבֵּי רַב לִשְׁמוּאֵל: יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ; אָמַר לִשְׁנַיִם: "כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", וְאָמְרוּ לְסוֹפֵר וְכָתַב, וְחָתְמוּ הֵן, מַהוּ? שְׁלַח לְהוּ: תֵּצֵא, וְהַדָּבָר צָרִיךְ תַּלְמוּד. מַאי "הַדָּבָר צָרִיךְ תַּלְמוּד"? אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּהָווּ לְהוּ מִילֵּי; וּמְסַפְּקָא לֵיהּ מִילֵּי – אִי מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ, אִי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ; וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל אָמַר רַבִּי: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר מִילֵּי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ! אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל – הָא קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ: הַאי "כְּתוֹבוּ" – אִי כְּתַב יָדָן, אִי כְּתַב הַגֵּט? וְתִיפְשׁוֹט לֵיהּ מִמַּתְנִיתִין: אָמַר לִשְׁנַיִם: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", אוֹ לִשְׁלֹשָׁה: "כִּתְבוּ גֵּט וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. הִיא גּוּפָא קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ, "כְּתוֹבוּ" – כְּתַב יָדָן הוּא, אוֹ כְּתַב הַגֵּט הוּא? פְּשִׁיטָא דִּכְתַב הַגֵּט הוּא, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נוֹמֵינוּ לַשָּׁלִיחַ: אַף אָנוּ מְקוּבָּלִין, שֶׁאֲפִילּוּ אָמַר לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם: "תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – שֶׁיִּלְמְדוּ וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לָהּ. (ב)אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא כְּתַב הַגֵּט הוּא, שַׁפִּיר; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ כְּתַב יָדָן הוּא, מִי אִיכָּא בֵּי דִינָא דְּלָא יָדְעִי מֶחְתָּם חֲתִימַת יְדַיְיהוּ?! אִין, אִיכָּא בֵּי דִינָא חַדְתָּא. וְאִי סְבִירָא לַן דְּהַאי "כְּתוֹבוּ" – כְּתַב יָדָן הוּא; הָא כְּתַב הַגֵּט – כָּשֵׁר?! וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל, אָמַר רַבִּי: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר מִילֵּי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ! (ג)אָמְרִי: אִי סְבִירִי לַן דִּ"כְתוֹבוּ" – כְּתַב יָדָן הוּא; כְּתַב הַגֵּט – נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר: "אִמְרוּ", וּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר "אִמְרוּ". וּמִי מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר: "אִמְרוּ"?! וְהָתְנַן: "כָּתַב סוֹפֵר וְעֵד – כָּשֵׁר", וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: "חָתַם סוֹפֵר" שָׁנִינוּ; וְאָמַר רַב חִסְדָּא: מַתְנִיתִין מַנִּי – רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּאָמַר: מִילֵּי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר "אִמְרוּ", נָפֵיק מִינַּהּ חוּרְבָּה – דִּזְמְנִין דְּאָמַר לְהוּ לִשְׁנַיִם:

"אִמְרוּ

או לשלשה (נמי) כתבו ותנו גט לאשתי אע"פ שהן ראויין לעשות בית דין כיון דבהדיא אמר להו כתבו לא ב"ל שוינהו אלא עדים: אמר לשלשה תנו ולא אמר כתבו: הרי אלו יאמרו לעדים אחרים לכתוב ולחתום וליתן מפני שעשאן ב"ל: מבית האסורין משמו של רבי עקיבא שנחבש בבית האסורין: נומינו לשליח אמרנו לשליח לחנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאומרה בבית המדרש: ילמדו אם אינם יודעין לכתוב ילמדו לכתוב על שיכתבוהו בעצמן: גמ' הכי גרסינן אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו הא דקתני מתניתין לכתבו בעצמן אחתימה קאי והכא הרי חתמו הן או דלמא אכתב הגט קאי: שלח להו תצא אם ניסת בגט זה תצא מספק דמספקא לן אי כשר או לא: והדבר צריך תלמוד כלומר אין הדבר הזה ברור לנו וצריכין אנו ליטול מן הגדולים ממנו אם כשר הוא או לא: מאי הדבר צריך תלמוד מאי מספקא ליה לשמואל בגויה: אי נימא מלי אי מימסרן לשליח וכשר ודברים שנאמר לשליח זה אם יכול למסרן לשליח אחר: אי לא מימסרן ופסול דהכא מלי בעלמא מסר להו ואינן חוזרין ונמסרין לסופר ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לחזור ולעשות שליח אחר: הלכה כר' יוסי דמתני': אלא מספקא ליה אי האי כתבו דקאמר להו: אי כתב ידן הוא חתימתן הוא דקאמר והרי חתמו הן: או כתב הגט הוא והרי לא כתבוהו: אין אכא בי דינא חדתא שלא למדו לחתום עדיין: ופרכינן ואי סבירא לן כתבו כתב ידן הוא דהוי הא כתב הגט אם אמרו לסופר וכתב כשר בתמיה: והאמר שמואל כו' הלכה כר' יוסי דמתני' וכיון דפריש שמואל טעמא דר"י משום דמלי לא מימסרן לשליח הוא היאך כשר הא מלי נינהו ומשני אי הוה סבירא לן ופשיטא לן דכתובו דקאמר לא הוי אלא כתב ידן הכא למימר דכתב הגט מלתא קלה קפיד עליה נעשה כאומר אמרו לסופר ויכתוב וקס"ל דמודה רבי יוסי באומר אמרו: ומי מודה והא אנן תנן כתב סופר את הגט וחתם על אחר כשר: ואמר ר' ירמיה חתם סופר שנינו האי כתב סופר דקתני חתם הוא שאם חתם הסופר בעד ועד אחר עמו כשר: מתני' דמכשר חתימת סופר בגט רבי יוסי היא: דאמר מלי לא מימסרן לשליח הלכך אין אדם חותם בגט אא"כ שמע מפי עצמו לפי שאין השליח רשאי לומר לעדים חתמו בגט פלוני ומשום הכי ליכא למיחש הכא שמא הבעל לא צוה שיחתום אלא לשלוחו צוה שיאמר לסופר זה לכתוב ולאחרים לחתום והשליח חשש שמא יתבייש הסופר לומר אין מקבלין אותו בעד ומתוך חששא זו צוה לסופר לחתום ומהכא שמעינן דבאומר אמרו נמי פליג רבי יוסי דאי סלקא דעתין מודי בה היכי מכשר חתימת סופר בגט נפק מינה חורבא כו':

אמר לשנים כתבו ותנו גט כו' ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו הוה מצי למבעי באומר לשנים תנו בלא כתבו דתנו לשנים בלא כתבו ככתבו ותנו דמי ושמא נקט כתבו ותנו לרבותא: והאמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי והוא הדין דהוה מצי למפרך מדשמואל דפרק כל הגט (לעיל גיטין דף כט.) דאמר מתנה הרי היא כגט דמלי לא מימסרן לשליח אבל מתני' דאפי' רבי מאיר מודה באומר לשנים תנו או לשלשה אומר כתבו ותנו לא מצי למפרך דה"א דטעמא משום בזיון דבעל כדאמר אפי' בפרק כל הגט (גז"ס) והוה אמינא דבכתיבה ליכא בזיון אלא בחתימה דאיכא פרסום טפי: כתב ידן הוא או כתב הגט הוא אע"ג דלא נפקא מינה מילי דאילי ואילי מלי נינהו ולא מימסרן לשליח הא מסיק דלשמואל אמר אמרו כשר וא"כ חתם סופר ועד פסול דהא בהא תליא כדאמרינן בסמוך וכשאומר לשנים כתבו ותנו הוי כאילו אמר להם בפירוש שישתתפו אחר עמהם לכתוב או לחתום לכך בעי מה רוצה הבעל שיעשו הם ולקמן דאמר אי סבירא לן דכתבו כתב ידן הוא הא כתב הגט כו' הוא הדין דהוה מצי למימר אפכא אי סבירא לן דכתב הגט הוא כתב ידן כשר: הא כתב הגט כשר כו' וא"ת ומאי קשיא ליה מהא דמלי לא מימסרן לשליח הא לר"מ אפי' מצאו באשפה כשר וי"ל דשמואל פוסק הלכה כר' אלעזר ול"נ לר"מ ולפ"ז ר' יוסי דמתני' נמי כר"א א"נ נהי דמכשר ר"מ כשמצאו הבעל באשפה היכא שצוה לכתוב מודה ר"מ שצריך לעשות צוויו ואפילו כתב ידן הוא הוי כאילו צוה להדיא שיאמר לסופר שיכתוב ולא סגי הכא במצאו באשפה אפילו לר"מ: חתם סופר שנינו וא"ת הא שמואל גופיה קאמר בפרק בתרא (לקמן גיטין דף פו:) דכתב סופר ועד שנינו ואתיא מתניתין אפילו כר"מ דלא נפק מינה שום חורבא א"כ מאי פריך ליה הכא לשמואל וי"ל דנהי דפליג בפירוש דמתניתין דכתב סופר ועד במלתיה דר' יוסי לא אשכחן דפליג אדרב חסדא ורבי ירמיה אי מודה ר' יוסי באומר אמרו אי לאו ובפרק מי שאחזו (לקמן גיטין דף עב.) דייקינן מברייתא לאפוקי מהאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו: מתניתין מני רבי יוסי היא דאמר מלי לא מימסרן לשליח אפילו באומר לשלשה תנו הוא הדין באומר אמרו ולהכי לא נפקא מינה חורבא אבל לר"מ דאמר מלי מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו כ"ש באומר אמרו דכשר ולהכי לדידיה חתם סופר ועד פסול דלא ליתי לידי חורבא ולמאי דמסיק נמי באומר אמרו כשר ולא תעשה ולא שכיחא מ"מ לא מתוקמא מתניתין דמכשיר חתם סופר ועד כרבי מאיר דחיישינן לדידיה לתקלה אחריתי דזמנין דאמר לשלשה תנו ונמלכו שלשתן לומר לסופר לכתוב ולפלוני ופלוני לחתום ואזלי תרתי מינייהו מדעת שלשתן ואמרו לסופר וכתב ומשום כסופא דסופר מחתמי ליה בלא ידיעת שלישי והא שכיחא דכשאומר לשלשה תנו אומרים לאחרים שיכתבו ויתנו לכתחלה כדתנן במתני' ולא חיישינן שמא תשכור עדים כי אמר לג' תנו דכיון דאומר אמרו כשר ולא תעשה לא יחתום הסופר אם לא שידע בודאי שעשאן הבעל ב"ל ואם תאמר כיון לר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר לשנים תנו הרי אלו יכתבו ויתנו דברי ר' מאיר ויש לומר דלר' מאיר כיון דחתם סופר פסול הו"ל כאומר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו והרי אלו יכתבו היינו יחתמו ואם תאמר אכתי היכי קתני הרי אלו יכתבו ויתנו לכתחלה למאי דאמר בסמוך הא נמי כשר ולא תעשה ותרץ רבינו תם דמשום דאמר לשלשה שהוא לכתחלה נקט האי לישנא דיכתבו ויתנו אי נמי הכי קאמר אם באו לקיים שליחותם יכתבו ויתנו בעצמן דאי אמרי לאחריני ועבדי אפי' דיעבד לא מהני אי נמי דזמנין דתעשה אפי' לכתחלה כגון בשעת הדחק:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פב' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:

ב מיי' פב' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:

ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ח ט:

מסורת הש"ס

א לקמן עז.; לעיל יח:

ב מנחות נד:

ג לקמן פח.; לקמן עא:

ד לעיל כט.

”אִמְרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתּוֹב, וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיַחְתְּמוּ”; וּמִשּׁוּם כִּיסוּפָא דְסוֹפֵר – חָיְישִׁי וּמַחְתְּמִי חַד מֵהָנָךְ סָהֲדֵי, וְסוֹפֵר בַּהֲדַיְיהוּ, וּבַעַל לָא אָמַר הָכִי! כֵּיוָן דְּאָמַר מָר: ”כָּשֵׁר, וְלֹא תֵעָשֶׂה כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל” – לָא שְׁכִיחַ. וְלֵיחוּשׁ דִּילְמָא אֲמַר לְהוּ לְבֵי תְרֵי: ”אִמְרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתּוֹב, וְאַתֶּם חֲתוֹמוּ”, וְאָזְלִי הָנָךְ מִשּׁוּם כִּיסוּפָא דְסוֹפֵר, וּמַחְתְּמִי לֵיהּ לְסוֹפֵר בַּהֲדֵי חַד מִינַּיְיהוּ, וּבַעַל לָא אָמַר הָכִי! אָמְרִי: הָא נָמֵי ”כָּשֵׁר וְלֹא תֵעָשֶׂה” הוּא. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: ”כָּשֵׁר וְלֹא תֵעָשֶׂה”; אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר ”כָּשֵׁר וְתֵעָשֶׂה” – מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? [א](א)אֶלָּא רַבִּי יוֹסֵי – תַּרְתֵּי אָמַר; וּשְׁמוּאֵל סָבַר לַהּ כְּוָותֵיהּ בַּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא. גּוּפָא – אָמַר שְׁמוּאֵל אָמַר רַבִּי: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר מִילֵּי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי: מֵאַחַר שֶׁרַבִּי מֵאִיר וַחֲנִינָא אִישׁ אוֹנוֹ חוֹלְקִין עַל רַבִּי יוֹסֵי, מָה רָאָה רַבִּי לוֹמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי? אָמַר לוֹ: שְׁתוֹק בְּנִי, שְׁתוֹק, לֹא רָאִיתָ אֶת רַבִּי יוֹסֵי, אִילְמָלֵי רְאִיתוֹ – נִמּוּקוֹ עִמּוֹ. דְּתַנְיָא, אִיסִי בֶּן יְהוּדָה הָיָה מוֹנֶה שִׁבְחָן שֶׁל חֲכָמִים: רַבִּי מֵאִיר – חָכָם וְסוֹפֵר; רַבִּי יְהוּדָה – חָכָם לִכְשֶׁיִּרְצֶה; רַבִּי טַרְפוֹן – גַּל שֶׁל אֱגוֹזִין; רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – חֲנוּת מְיוּזֶּנֶת; רַבִּי עֲקִיבָא – אוֹצָר בָּלוּם; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי – קוּפַּת הָרוֹכְלִים; רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה – קוּפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים; מִשְׁנַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב – קַב וְנָקִי; רַבִּי יוֹסֵי – נִמּוּקוֹ עִמּוֹ; רַבִּי שִׁמְעוֹן – טוֹחֵן הַרְבֵּה וּמוֹצִיא קִימְעָא. תָּנָא: מְשַׁכֵּחַ קִימְעָא, וּמַה שֶּׁמּוֹצִיא – אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא סוּבִּין. וְכֵן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְתַלְמִידָיו: בָּנַיי, שְׁנוּ מִדּוֹתַי, שֶׁמִּדּוֹתַי תְּרוּמוֹת מִתְּרוּמוֹת מִידּוֹתָיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא. [ב]גּוּפָא – אָמַר לִשְׁנַיִם: ”אִמְרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתּוֹב, וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיַחְתְּמוּ” – אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: כָּשֵׁר, וְלֹא תֵעָשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל. אֲמַר לֵיהּ עוּלָּא לְרַב נַחְמָן, וְאָמְרִי לַהּ רַב נַחְמָן לְעוּלָּא: מֵאַחַר דְּכָשֵׁר, אַמַּאי לֹא תֵעָשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל? אֲמַר לֵיהּ: חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא תִּשְׂכּוֹר עֵדִים. (ב)וּמִי חָיְישִׁינַן?! וְהָתַנְיָא: עֵדִים הַחֲתוּמִין עַל שְׂדֵה מִקָּח, וְעַל גֵּט אִשָּׁה – לֹא חָשׁוּ חֲכָמִים לְדָבָר זֶה! מַעֲשֶׂה לָא עָבְדִי, דִּבּוּרָא קָאָמְרִי. [ג](ג)אָמַר לִשְׁנַיִם: ”אִמְרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתּוֹב, וְאַתֶּם חֲתוֹמוּ” – רַב חִסְדָּא אָמַר: ”כָּשֵׁר וְלֹא תֵעָשֶׂה”, רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר: ”כָּשֵׁר וְתֵעָשֶׂה”; רַב נַחְמָן אָמַר: ”כָּשֵׁר וְלֹא תֵעָשֶׂה”, רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: ”כָּשֵׁר וְתֵעָשֶׂה”; רַבָּה אָמַר: ”כָּשֵׁר וְלֹא תֵעָשֶׂה”, רַב יוֹסֵף אָמַר: ”כָּשֵׁר וְתֵעָשֶׂה”.

וְאִיכָּא

כיון דאמר מר לקמן בשמעתין גבי אמרו לסופר ויכתב ולפלוני ופלוני ויחתמו כשר הגט אבל לא תעשה: לא שכיחא הלכך לא גזרינן ושמואל לית לה דרבי ירמיה דאמר אתם סופר שנינו אלא כתב סופר ואתם על כדאמרינן בהמגרש (לקמן גטין דף פו.) ולא מוקי לה כר' יוסי ולא איירי מתני' בחתימת סופר כלל ובין לרבי יוסי ובין לר' מאיר כשרה החתימה ושמואל לית לה דרב חסדא דאמר רבי יוסי היא וכתב סופר ולדברי הכל היא: דלמא אמר להו אתם חתמו ואמרו לפלוני ויכתב דבהא אמרי' לקמן כשר ותעשה ואי מכשרת חתימת סופר בגט אזלי הני סהדי ומחתמי לסופר משום כסופא: הניחא למ"ד כו' פלוגתא היא לקמן בשמעתין: אלא ר' יוסי תרתי אמר כו' אלא ודאי רבי יוסי תרתי אמר לפסולא בין שאמר לשלשה תנו בין שאמר אמרו לפלוני ויכתב ופלוני ופלוני ויחתמו פסול והנך אמוראי דאמרי לקמן תעשה ולא תעשה אליבא דרבי מאיר פליגי דלרבי יוסי פסול לגמרי ואיתא לדרב חסדא דהא דקתני אתם סופר כשר רבי יוסי היא דליכא למחש שמא שליח עוה ולא בעל: ושמואל דאמר לעיל הדבר צריך תלמוד דאי כתובו כתב ילו הא כתב הגט נעשה כאומר אמרו וכשר: סבר לה כרבי יוסי בחדא דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי היכא דלא אמר אמרו: ופליג עליה באומר אמרו: נמוקו עמו פרושו עמו לתת טעם לכל דבריו שהיה מיישב את דבריו: חכם וסופר כדאמרינן במסכת סוטה (דף כ.) אמרתי לו לבלר אני: חכם לכשירצה כשהיה רוצה להיות מתון ומתיישב בדבריו היה חכם: גל של אגוזים מפרש באבות דר' נתן (פ' יח) מה גל של אגוזים אדם נוטל אחת מהן והם נקבעות ונופלות זו על זו כלן כך ר' טרפון בא תלמיד ושאלו דבר היה מביא לו ראיה מקרא מדרש משנה הלכה ואגדה הכל יחד: חנות מיוזנת יינה מוכן בה תמיד שאין החנוני צריך לומר ללוקחין המתינו ואביא לכם כך נערך אדם ללמד מפיו מזומן לו ותלמודו ערוך בפיו: אוצר בלום כך מפרש באבות דרבי נתן למה היה ר' עקיבא דומה לעני שנטל קפתו ויצא לשדה מצא שעורים קצר ונתן בה מצא חטין נתן בה וכן פולים וכן עדשים וכשבא לביתו ברר כל מין ומין לעצמו כך ר"ע כשלמד מרבותיו שמע דבר מקרא מרבותיו ואחריו הלכה ואחריו מדרש ואחריו אגדה נתן לבו לחזור עליהן ולגרסן על שהיו סדורין בפיו ולא אמר אלמוד מקרא לעצמו מדרש לעצמו אבל כשנעשה חכם גדול עשה כל התורה מטבעות מטבעות סדר מדרש ספרי וספרא לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיו והלכות לעצמן ואגדות לעצמן ונראה בעיני אוצר בלום סגור מסגירות לבדן מחיצות מחיצות כמו שעושין בתבות גלונות לתן חטין מכאן שעורין מכאן עדשים מכאן כמו פיו בלום ורגליו מבולמות בבכורות (דף מ:) קלוסיי"א בלע"ז: קופת הרוכלים מפרש התם מה רוכל זה שבא לעיר שואלין ממנו אפרסמון עמך אומר הין פלייטון עמך אומר הין קנמון עמך אומר הין כך נערך אדם לשאול דבר במקרא משיבו וכן בגמרא וכן במדרש וכן באגדה ואין שבח זה דומה לשל ר"ע שנתן לבו תחלה ולמד הכל מבולבל ואח"כ סדרן: קופה של בשמים דומה לקופת הרוכלין אלא שהרוכל מתוך שאומנתו לכך מרבה מינין יותר וקושר כל אחד בצרור לבדו להיות מזומן לשואלו: קב ונקי לא למד הרבה כשאר חבריו אלא מה שאומר בבית המדרש נקי הוא שהלכה כמותו לעולם: טוחן הרבה שנה הרבה: מוציא קמעא מפרש ליה: תנא משכח קמעא מתלמודו: ומה שמוציא אינו מוציא אלא סובין מה ששכח מתלמודו לא שכח אלא דברים שלא נראו שהלכה כמותן: שנו מדותי למדו תורתי: שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של ר"ע בחרתים ותרמתים מתוך עקרי משניותיו של ר"ע והיינו ברירה אחר ברירה: שמא תשכור עדים לכך שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום: לא חששו חכמים לדבר זה מאחר שמכירין חתימתן לא חשו לומר שקר חתמו: מעשה לא עבדי שיחתמו שקר או יעידו שקר: דיבורא עבדי אומר לאחרים לעשות והאחרים סבורים שהבעל צוה: ואתם חתמו דליכא למחש שמא תשכור כיון דאין חותמין אלא אם כן שמעו מפי הבעל עצמו: ולא תעשה גזרה הא אטו הא:

אמרו לסופר ויכתב ולפלוני ופלוני ויחתמו לא דמי לעד מפי עד דהני מלי כששמעו מפי עדים שפלוני לוה מפלוני מנה שלא נמסרה עדות לאלו המעידים אלא בפני הראשונים אבל כאן עקר עדות לא נמסרה אלא לאלו והראשונים הם שלוחי הבעל שמינה לאלו לעשות לה גט: לא שכיחא פרש בקונטרס לשמואל אית לה בפ' בתרא (לקמן גטין ד' פו:) דכתב סופר ועד שנינו ואתיא אפי' כרבי מאיר ומכל מקום צריך לומר נמי אלבה דלא שכיחא דמתחלה לא הקשה אלא מכח דלא מסתברא דפליג שמואל אדר' ירמיה ורב חסדא: חכם לכשירצה יותר מר"מ ולמא ר' מאיר חריף ומקשה ור' יהודה מתון ומסיק וכי האי גוונא אמרינן בסוף הוריות (דף יד.): חנות מיזנת לשון מזון ואית דגרסי מזוינת לשון זיין: בלום בקונטרס גריס במ"ם כמו פיו בלום ורגליו מבולמות בבכורות (דף מ:) ואית דגרסי בסמ"ך כמו בבראשית רבה (פ' כ"ח) משל למלך שהיו אוצרותיו בלוסים בחטימין ומערבין: דיבורא אמרי מעשה לא עבדי והא דאמרינן סוף פרק ב' דיבמות (דף כה:) גבי מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ופריך בגמרא טעמא דב"ד הא בי תרי לא והתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים כו' ומאי קושיא לשני דיבורא אמרי מעשה לא עבדי כדאמר הכא התם לא הוי אלא דיבורא שאומר שמיאנה או שחלצה ויש לומר כיון דהתם על ידי דיבורא נגמר הדבר שע"י כך ניסת לשוק מעשה גמור חשיב ליה אבל הכא אין נגמר על ידם ואינו אלא דבור בעלמא:

מסורת הש"ס

א חולין יח:
ב יבמות כה:; תוספתא יבמות
ג לקמן עא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חכם כו' וכי האי גוונא אמרינן כו'. ע' תשובת רלב"ח סי' צב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פב' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:
ב מיי' פב' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:
ג מיי' פב' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:

(א)וְאִיכָּא דְּאָפֵיךְ לְהוּ. א(ב)אָמַר לַעֲשָׂרָה: "כִּתְבוּ גֵּט". תָּנוּ רַבָּנַן, אָמַר לַעֲשָׂרָה: "כִּתְבוּ גֵּט, וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי" – אֶחָד כּוֹתֵב עַל יְדֵי כּוּלָּם. "כּוּלְּכֶם כְּתוֹבוּ" – אֶחָד כּוֹתֵב בְּמַעֲמַד כּוּלָּם. "הוֹלִיכוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – אֶחָד מוֹלִיךְ עַל יְדֵי כּוּלָּם. "כּוּלְּכֶם הוֹלִיכוּ" – אֶחָד מוֹלִיךְ בְּמַעֲמַד כּוּלָּם. [ב]אִיבַּעְיָא לְהוּ: מָנָה אוֹתָן, מַהוּ? רַב הוּנָא אָמַר: מָנָה אֵינוֹ כְּ"כוּלְּכֶם", רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר דְּמִן רוֹמָה אָמַר: מָנָה הֲרֵי הוּא כְּ"כוּלְּכֶם". אָמַר רַב פָּפָּא: וְלָא פְּלִיגִי; הָא דְּמָנָה כּוּלְּהוּ, וְהָא דְּמָנָה מִקְצָתַיְיהוּ – אָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא, וְאָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא. אַתְקֵין רַב יְהוּדָה בְּגִיטָּא דְּ"כוּלְּכֶם": כְּתוֹבוּ – אוֹ כּוּלְּכוֹן אוֹ כֹּל חַד וְחַד מִינְּכוֹן; חֲתוֹמוּ – אוֹ כּוּלְּכוֹן אוֹ כֹּל תְּרֵי מִינְּכוֹן; אוֹבִילוּ – אוֹ כּוּלְּכוֹן אוֹ כֹּל חַד וְחַד מִינְּכוֹן. אָמַר רָבָא: זִימְנִין דְּגָאֵיז לֵיהּ לְדִיבּוּרֵיהּ, וְאָמַר "כּוּלְּכוֹן" וְלָא אָמַר "כֹּל חַד מִינְּכוֹן", וְאָתֵי לְאִיפְּסוּלֵי! [ג]אֶלָּא אָמַר רָבָא: "כְּתוֹבוּ – כֹּל חַד מִינְּכוֹן, חֲתוֹמוּ – כֹּל תְּרֵי מִינְּכוֹן, אוֹבִילוּ – כֹּל חַד מִינְּכוֹן".

הֲדַרַן עֲלָךְ הָאוֹמֵר

[ה]מִי שֶׁאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָקוֹס, וְאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – לֹא אָמַר כְּלוּם. אָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", וַאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָקוֹס, וְחָזַר וְאָמַר: "לֹא תִּכְתְּבוּהוּ" – אֵין דְּבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם. ו(ג)נִשְׁתַּתֵּק, וְאָמְרוּ לוֹ: "נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ", וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ – בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, אִם אָמַר עַל לָאו – "לָאו", וְעַל הֵן – "הֵן", הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. גְּמָ' מַאי קוּרְדְּיָקוֹס? אָמַר שְׁמוּאֵל: דְּנַכְתֵּיהּ חַמְרָא חַדְתָּא דְּמַעְצַרְתָּא. וְלִיתְנֵי: מִי שֶׁנְּשָׁכוֹ יַיִן חָדָשׁ! הָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּהָא רוּחָא – "קוּרְדְּיָקוֹס" שְׁמַהּ. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְקָמִיעָא. מַאי אָסוּתֵיהּ? בִּישְׂרָא סוּמָּקָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא מַרְקָא. אָמַר אַבָּיֵי, אֲמַרָה לִי אֵם: לְשִׁימְשָׁא בַּת יוֹמָא – כּוּזָא דְּמַיָּא. בַּת תְּרֵי יוֹמֵי – סִיכּוּרֵי. בַּת תְּלָתָא יוֹמֵי – בִּשְׂרָא סוּמָּקָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא מַרְקָא. לְשִׁימְשָׁא עַתִּיקְתָּא – לַיְתֵי תַּרְנְגוֹלְתָּא אוּכַּמְתִּי, וְלִיקְרְעַהּ שְׁתִי וָעֵרֶב, וְלִיגַלְּחֵיהּ לְמְצִיעֲתָא דְּרֵישֵׁיהּ – וְלוֹתְבֵיהּ עִילָּוֵיהּ, וְנַנְּחֵיהּ עִילָּוֵיהּ עַד (דְּמִיסְרַךְ); וְלִינְחוֹת וְלֵיקוּם בְּמַיָּא עַד צַוְּארֵיהּ – עַד דְּחָלֵישׁ עָלְמָא עִילָּוֵיהּ, וְלֵימוּד, וְלִסְלַיק וְלִיתֵּיב. וְאִי לָא – לֵיכוֹל כַּרָתֵי, וְלִינְחוֹת וְלֵיקוּם בְּמַיָּא עַד צַוְּארֵיהּ – עַד דְּחָלֵישׁ עָלְמָא עִילָּוֵיהּ, וְלֵימוּד, וְלִסְלַיק וְלִיתֵּיב. לְשִׁימְשָׁא – בִּישְׂרָא סוּמָּקָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא מַרְקָא. לְתַלְגָּא – בִּישְׂרָא שְׁמֵינָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא חַיָּיא. רַב עַמְרָם חֲסִידָא, כִּי הֲוָה מְצַעֲרִין לֵיהּ בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא, הֲווֹ מַגְנוּ לֵיהּ אַתַּלְגָּא. לְמָחָר אֲמַרוּ לֵיהּ: מַאי נִיחָא לֵיהּ לְמָר דְּלַיְיתוֹ לֵיהּ? אָמַר: הָנֵי, כֹּל דְּאָמֵינָא לְהוּ – מֵיפָךְ אָפְכִי. אֲמַר לְהוּ: בִּישְׂרָא סוּמָּקָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא מַרְקָא. אַיְיתוֹ לֵיהּ אִינְהוּ: בִּישְׂרָא שְׁמֵינָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא חַיָּיא. שָׁמְעָה יַלְתָּא, וּמְעַיְּילָה לֵיהּ לְבֵי מַסּוּתָא, וּמוֹקְמִי לֵיהּ בְּמַיָּא דְּבֵי מַסּוּתָא – עַד דְּמִהַפְּכִי מַיָּא דְּבֵי מַסּוּתָא וְהָווּ דָּמָא, וְקָאֵי בִּישְׂרֵיהּ פְּשִׁיטֵי פְּשִׁיטֵי. [ז-ט]רַב יוֹסֵף אִיעֲסֵק בְּרֵיחְיָא. רַב שֵׁשֶׁת אִיעֲסֵק בְּכִשּׁוּרֵי, אֲמַר: גְּדוֹלָה מְלָאכָה שֶׁמְּחַמֶּמֶת אֶת בְּעָלֶיהָ. אֲמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא לְרַב שֵׁשֶׁת: מַאי טַעְמָא לָא סָעֵיד מָר גַּבָּן? אֲמַר לֵיהּ: דְּלָא מְעַלּוּ עַבְדֵי, דַּחֲשִׁידִי אַאֵבֶר מִן הַחַי. אָמַר לֵיהּ: מִי יֵימַר? אֲמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא מַחְוֵינָא לָךְ. אֲמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: זִיל גְּנוֹב, אַיְיתִי לִי חֲדָא כַּרְעָא מֵחֵיוְתָא. אַיְיתִי לֵיהּ. אֲמַר לְהוּ: אַהְדְּמוּ לִי הַדְמֵי דְּחֵיוְתָא. אַיְיתוֹ תְּלָת כַּרְעֵי, אוֹתִיבוּ קַמֵּיהּ. אֲמַר לְהוּ: הָא בַּעֲלַת שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם הֲוַאי? פְּסוּק אַיְיתוֹ חֲדָא מֵעָלְמָא, אוֹתִיבוּ קַמֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: אוֹתְבֵיהּ נָמֵי לְהָךְ דִּידָךְ. אוֹתְבַהּ. אָמַר לְהוּ: הַאי בַּת חָמֵשׁ רַגְלַיִם הֲוַאי?! אֲמַר לֵיהּ: אִי הָכִי, לִיעְבְּדוּ קַמֵּיהּ (שַׁמָּעֵיהּ) דְּמָר, וְלֵיכוֹל. אֲמַר לֵיהּ: לְחַיֵּי. קָרִיבוּ תַּכָּא קַמַּיְיהוּ, וְאַיְיתוֹ קַמֵּיהּ בִּישְׂרָא, וְאוֹתִיבוּ קַמֵּיהּ רִיסְתָּנָא דְּחָנְקָא חַמְתָּא. גַּשְׁשֵׁיהּ וְשַׁקְלַהּ, כַּרְכַהּ בְּסוּדָרֵיהּ. לְבָתַר דְּאָכֵיל, אָמְרִי לֵיהּ:

אִיגְּנִיב

מַתְנִי' מִי שֶׁאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָקוֹס וְאָמַר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי לֹא אָמַר כְּלוּם וַאֲפִי' אָמַר כִּתְבוּ וּתְנוּ: בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים פִּי' שָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל לָאו וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל הֵן דְּהַיְינוּ שִׁשָּׁה פְּעָמִים בֵּין הַכֹּל וּבַגְּמָרָא דְּקָאָמַר וְנַחוּשׁ דִּלְמָא שָׁטְיָא דְּלָאו לָאו נַקְטֵיהּ אִי נָמֵי שָׁטְיָא דְּהֵן הֵן לָאו מִשּׁוּם דְּלָא נִבְעֵי תַּרְוַיְיהוּ דְּתַרְוַיְיהוּ בָּעֵינַן כִּדְפָרַשְׁנוּ אֶלָּא כְּלוֹמַר וּבְחַד מֵהֶן אוֹ בְּלָאו אוֹ בְּהֵן אֵינוֹ בְּדַעְתּוֹ וי"ס לנ"ג אִי נָמֵי וּבְדִיקָה זוֹ מְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי כֵּיצַד בּוֹדְקִין לָאו וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ אוֹמֵר הֵן לְאִמְּךָ אוֹמֵר לָאו לַאֲחוֹתְךָ אוֹמֵר לָאו לְבִתְּךָ אוֹמֵר לָאו כו': כָּרְכָה בְּסוּדָרֵהּ מִשּׁוּם דְּאַשְׁכַּח בֵּהּ טַעְמָא דְּאוֹרָחָא הוּא דַּעֲבַד הָכִי וְהַגְּמָרָא לֹא פֵּרְשׁוּ עַל נְבַסּוֹף:

וְאִיכָּא דְּאָפֵיךְ לְהוּ לְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף: ע"י כּוּלָּן בִּשְׁבִיל כּוּלָּן: מוֹלִיךְ בְּמַעֲמַד כּוּלָּן כּוּלָּן יֵלְכוּ עִמּוֹ: מָנָה מַהוּ אִם לֹא אָמַר כּוּלְּכֶם אֲבָל מְנָאָן א' ב' ג' ד' וְאָמַר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי מַהוּ מִדְּמַנִּינְהוּ לְכוּלְּהוּ הָנָךְ מְנוּיִין אִכַּוַּן אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּלָא אָמַר לְהוּ כּוּלְּכֶם הַמְּנוּיִין כִּתְבוּ לָא בָּעֵינַן כּוּלָּם: אָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא מָנָה כּוּלְּהוּ אַכּוּלְּהוּ קָפֵיד מָנָה מִקְצָתַיְיהוּ לָא קָפֵיד אֶלָּא אַמְּנוּיִין הַשְּׁנַיִם מֵהָנֵי מְנוּיִין חָתְמוּ לְמַעוּטֵי הַשְּׁאָר שֶׁלֹּא נִמְנוּ אֲתָא וְלָא לְכָל הָנֵי מְנוּיִין אִיכַּוֵּין שֶׁיַּחְתְּמוּ כּוּלָּם כֵּיוָן דְּלָא מָנָה לְכוּלְּהוּ הֲבֵרַר שֶׁטּוֹרַח הַדָּבָר עָלָיו וְחָדַל לוֹ מִדַּעְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה וַאֲפִי' הַמְּנוּיִין אֵינָם צְרִיכִין לַחְתּוֹם אֶלָּא מִקְצָתָן: וְאָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא מָנָה מִקְצָתָן גַּלֵּי דַּעְתֵּיהּ דְּאַהָנֵי קָפֵיד וּצְרִיכִין כּוּלָּן הַמְּנוּיִין לַחְתּוֹם מָנָה כּוּלָּן כֵּיוָן דְּלָא אָמַר כּוּלְּכֶם לֹא הִקְפִּיד אֶלָּא לוֹמַר בִּפְנֵי מִנְיָן זֶה וְלֹא שֶׁיַּחְתְּמוּ כּוּלָּם: אַתְקֵין רַב יְהוּדָה בְּגִיטָּא דְּכוּלְּכֶם בְּגֵט שֶׁאָדָם אוֹמֵר בְּמַעֲמַד רַבִּים וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֹאמַר לְכוּלְּכֶם אִיכַּוֵּין וְלֹא יַחְתְּמוּ כּוּלָּם וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל הִתְקִין שֶׁיְּהוּ כּוֹתְבִין בּוֹ כָּךְ אָמַר לָנוּ פְּלוֹנִי כְּתוֹבוּ אוֹ כּוּלְּכוֹן אוֹ כֹּל חַד מִינְּכוֹן כּוּלְּכוֹן אֶחָד כּוֹתֵב בְּמַעֲמַד כּוּלָּם אוֹ כָּל חַד מִינְּכוֹן אֲפִי' אֵין חֲבֵרָיו עִמּוֹ: אוֹבִילוּ הוֹלִיכוּ: וְאָתֵי לְאִיפְּסוּלֵי שֶׁמָּא לֹא יְהֵא אֶחָד מֵהֶן בְּמַעֲמַד כְּתִיבָתוֹ אוֹ לֹא יַחְתְּמוּ כּוּלָּן: חֲתוֹמוּ כָּל תְּרֵין מִינְּכוֹן וְלָא לֵימָא (אִינָשׁ) כּוּלְּכֶם: מַתְנִי' מִי שֶׁאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָקוֹס שֵׁם שֵׁד הַשּׁוֹלֶטֶת כְּשֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן הַרְבֵּה מִגִּתּוֹ: לֹא אָמַר כְּלוּם שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיוּשֶּׁבֶת: נִשְׁתַּתֵּק לָאו הַשֶּׁאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָקוֹס קָאֵי אֶלָּא אָדָם שֶׁנַּעֲשָׂה אִלֵּם מֵחֲמַת חוֹלִי: הָרְכִּין הִטָּה וַיֵּט שָׁמַיִם מְתַרְגְּמִינַן וְאַרְכִּין שְׁמַיָּא (תְּהִלִּים י"ח:י'): בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בִּדְבָרִים אֲחֵרִים שׁוֹאֲלִין לוֹ דְּבָרִים שֶׁהוּא רָאוּי לְהָשִׁיב עֲלֵיהֶן אִם רָאוּ דַּעְתּוֹ מְיוּשֶּׁבֶת שֶׁמְּרַמֵּז עַל תְּשׁוּבַת לָאו הַרְכָּנָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַרְכִּין עַל לָאו וְעַל הֵין הַרְכָּנַת הֵין שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים לְכָל אֶחָד כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אִם מַרְכִּין עַל הַגֵּט הַרְכָּנַת הֵין: גְּמ' נַכְתֵּיהּ נְשָׁכוֹ כְּלוֹמַר שֶׁשָּׁתָה הֵימֶנּוּ וְהִרְגִּישׁ בּוֹ: רוּחָא שֶׁל הָאוֹחֵז עַל יְדֵי כָּךְ: לְקָמִיעָא שֶׁמַּשְׁבִּיעִין בֵּהּ אֶת הָרוּחַ בִּשְׁמוֹ: סוּמָקָא כָּחוּשׁ: מַרְקָא מָזוּג בְּמַיִם הַרְבֵּה: לְשִׁמְשָׁא בַּת יוֹמָא חוֹלִי שֶׁאֲחָזוֹ מֵחֲמַת חֹם בּוֹ בַּיּוֹם: כּוּזָא דְּמַיָּא יִשְׁתֶּה: סִכּוּרֵי הַקְּזַת דָּם בַּקֶּרֶן: סוּמָקָא כָּחוּשׁ: עַתִּיקְתָּא מִיָּמִים רַבִּים: לְמִנְיַעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ דְּחוֹלֶה: דְּחָלִישׁ לֵיהּ עָלְמָא פָּג לִבּוֹ: וְלִמּוּד יָשׁוּט כְּמוֹ נְחִית בַּר אֲמוֹרָאֵי (ב"ב דַּף עד.): לְשִׁמְשָׁא בִּשְׂרָא סוּמָקָא כו' כִּדְאָמַר: לְתַלְגָּא חוֹלִי שֶׁאֲחָזוֹ מֵחֲמַת צִנָּה: חַיָּא בְּלֹא מְזִיגַת מַיִם: הֲווּ מְצַעֲרֵי לֵיהּ הָעֲבָדִים מִפְּנֵי שֶׁהָיָה חָסִיד וּפָרוּשׁ וּמַחְמִיר עֲלֵיהֶן בְּאִסּוּרִין: יַלְתָּא אֵשֶׁת רַב נַחְמָן וְהִיא בַּת הַנָּשִׂיא וְאֵשֶׁת אַב בֵּית דִּין וַחֲשׁוּבָה כִּדְאָמְרִי' בְּהָעוֹר וְהָרוֹטֶב (חֻלִּין דַּף קכד.) דְּרַב נַחְמָן חַתְנָא דְּבֵי נְשִׂיאָה הֲוָה: מַסּוּתָא מֶרְחָץ: דְּמִתְהַפְּכִי מֵחֲמַת זֵעָה חֲלָמָה הַיּוֹצְאָה מִמֶּנּוּ ע"י בִּשְׂרָא שְׁמֵינָא וְחַמְרָא חַיָּא: פְּשִׁיטֵי פְּשִׁיטֵי בֶּהָרוֹת עֲגֻלּוֹת: רַב יוֹסֵף אֶעְסֹק לַתַּלְגָּא בְּרֵחַיִם כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמֵּם וְיַזִּיעַ: בְּכִשּׁוּרֵי נְשִׂיאַת קוֹרוֹת וּמַשָּׂאוֹת: אַהְדְּמוּ לִי הַדְמֵי דְּחֵיוְתָא סַדְּרוּ לִפְנֵי נִתְחֵי הַבְּהֵמָה לִנְתָחֶיהָ: אַהְדְּמוּ הַנְתִּיחוּ כְּלוֹמַר עָרְכוּ הַנְּתָחִים: א"ל רֵישׁ גָּלוּתָא: אִי הָכִי דְּמִשּׁוּם דַּחֲשִׁידֵי הוּא: לִעְבְּדוּ קַמֵּהּ שַׁמָּעֵהּ דְּמָר כְּלוֹמַר קַמֵּהּ שַׁמְעָיָה דְּמַר יְסַדְּרוּ הַמַּאֲכָל בַּהֶתֵּר: תַּכָּא שֻׁלְחָן: רִיסְתָּנָא דְּחַנְקָא חֲמָתָא אמנסטרייסו"ן עֶצֶם קָטָן שֶׁעַל כַּף הַיָּרֵךְ שֶׁאָדָם בּוֹלְעוֹ וְנֶחֱנָק מִשּׁוּם דְּרַב שֵׁשֶׁת סַגִּי נְהוֹר הֲוָה וְלֹא יִרְאֶנּוּ וְיֹאכַל וְיֵחָנֵק: גַּשְׁשֵׁהּ מִשְׁשָׁהּ וְהִרְגִּישׁ בְּאוֹתוֹ עֶצֶם: שָׁקַל כָּל הַחֲתִיכָה וּכְרָכָהּ בְּסוּדָרֵהּ:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' כו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' כא כג:

ב מיי' פט' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ט:

ג טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' יא:

ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' כח:

ה מיי' פב' מהל' גירושין הל' יד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' א:

ו מיי' פב' מהל' גירושין הל' טז, טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' ה:

ז מיי' פד' מהל' דעות הל' ב:

ח מיי' פד' מהל' דעות הל' יד:

ט מיי' פד' מהל' דעות הל' טו:

מסורת הש"ס

א לעיל יח:

ב משנה גיטין; תוספתא גיטין

ג תוספתא מעשר שני; תוספתא גיטין; לקמן עא.

גליון הש"ס

גמ' אמרי לה להאי גיסא. כעין זה ב"ב דף מב ע"ב וש"נ:

אִיגְּנִיב לַן כָּסָא דְכַסְפָּא! בַּהֲדֵי דְּקָא מְעַיְּינִי וְאָתוּ, אַשְׁכְּחוּהָ דִּכְרִוכָה בְּסוּדָרֵיהּ. אָמְרִי לֵיהּ: חֲזִי מָר, דְּלָא מֵיכַל קָא בָּעֵי – אֶלָּא לְצַעוֹרַן! אֲמַר לְהוּ: אֲנָא מֵיכַל אֲכַלִי, וּטְעַמִי בֵּיהּ טַעְמָא דְחִיוָּרָא. אָמְרִי לֵיהּ: חִיוָּרָא לָא עֲבִיד לַן הָאִידָּנָא. אֲמַר לְהוּ: בְּדַקוּ בְּדוּכְתֵּיהּ; דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: אוּכָּמָא בְּחִיוָּרָא, וְחִיוָּרָא בְּאוּכַּמְתָּא – לָקוּתָא הִיא. בְּדוּק אַשְׁכְּחוּהּ. כִּי קָא נָפֵיק, כְּרוֹ לֵיהּ בֵּירָא וּשְׁדוֹ לֵיהּ צִיפְּתָא עִילָּוֵיהּ, וְאָמְרִי לֵיהּ: לֵיתֵי מָר לֵינַח. נְחַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא מֵאֲחוֹרֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ לְיָנוֹקָא: פְּסוֹק לִי פְּסוּקָיךְ, אֲמַר לֵיהּ: "נְטֵה לְךָ עַל יְמִינְךָ אוֹ עַל שְׂמֹאלֶךָ". אֲמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: מַאי קָא חָזֵית? אֲמַר לֵיהּ: צִיפְּיתָא דְּשַׁדְיָא. אֲמַר לֵיהּ: הֲדַר מִינַּהּ. לְבָתַר דִּנְפַק, אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: מְנָא הֲוָה יָדַע מָר? אֲמַר לֵיהּ: חֲדָא – דִּנְחַר לִי מָר. וְעוֹד – דִּפְסַק לִי יָנוֹקָא פְּסוּקָא. וְעוֹד – דַּחֲשִׁידִי עַבְדֵי דְּלָא מְעַלּוּ. "עָשִׂיתִי לִי שָׁרִים וְשָׁרוֹת וְתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי הָאָדָם, שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת"; "שָׁרִים וְשָׁרוֹת" – אֵלּוּ מִינֵי זֶמֶר, "וְתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי הָאָדָם" – אֵלּוּ בְּרֵיכוֹת וּמֶרְחֲצָאוֹת, "שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת" – הָכָא תַּרְגִּימוּ: שֵׁידָה וְשֵׁידְתִין. בְּמַעְרְבָא אָמְרִי: שִׁידְתָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִינֵי שֵׁדִים הָיוּ בְּשִׁיחִין, וְשֵׁידָה עַצְמָהּ אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא. אָמַר מָר, הָכָא תַּרְגִּימוּ: שֵׁידָא וְשֵׁידְתִין. שֵׁידָה וְשֵׁידְתִין – לְמַאי אִיבְּעִי לֵיהּ? דִּכְתִיב: "וְהַבַּיִת בְּהִבָּנוֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה וְגוֹ'" – אֲמַר לְהוּ לְרַבָּנַן: הֵיכִי אֶעֱבֵיד? אֲמַרוּ לֵיהּ: אִיכָּא שָׁמִירָא דְּאַיְיתִי מֹשֶׁה לְאַבְנֵי אֵפוֹד. אֲמַר לְהוּ: הֵיכָא אִישְׁתְּכַח? אֲמַרוּ לֵיהּ: אַיְיתִי שֵׁידָה וְשֵׁידְתִין כַּבְשִׁינְהוּ אַהֲדָדֵי, אֶפְשָׁר דְּיָדְעִי וּמְגַלּוּ לָךְ. אַיְיתִי שֵׁידָה וְשֵׁידְתִין כַּבְשִׁינְהוּ אַהֲדָדֵי, אָמְרִי: אֲנַן לָא יָדְעִינַן, דִּילְמָא אַשְׁמְדַאי – מַלְכָּא דְשֵׁידֵי, יָדַע. אֲמַר לְהוּ: הֵיכָא אִיתֵיהּ? אָמְרִי לֵיהּ: אִיתֵיהּ בְּטוּרָא פְּלָן. כַּרְיָא לֵיהּ בֵּירָא, וּמַלְיָא לֵיהּ מַיָּא, וּמִיכַסְיָא בְּטִינָּרָא, וַחֲתִימָה בְּגוּשְׁפַּנְקֵיהּ; וְכֹל יוֹמָא סָלֵיק לִרְקִיעָא וְגָמַר מְתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא, וְנָחֵית לְאַרְעָא וְגָמַר מְתִיבְתָּא דְּאַרְעָא; וְאָתֵי סָיֵיר לֵיהּ לְגוּשְׁפַּנְקֵיהּ וּמְגַלֵּי לֵיהּ וְשָׁתֵי, וּמְכַסֵּי לֵיהּ וְחָתֵים לֵיהּ וְאָזֵיל. שַׁדְרֵיהּ לִבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע, יְהַב לֵיהּ שׁוּשִׁילְתָּא דַּחֲקִיק עֲלַהּ שֵׁם, וְעִזְקְתָא דַּחֲקִיק עֲלַהּ שֵׁם, וּגְבָבֵי דְעַמְרָא, וְזִיקֵי דְחַמְרָא. אֲזַל, כְּרָא בֵּירָא מִתַּתַּאי, וּשְׁפִינְהוּ לְמַיָּא, וְסַתְמִינְהוּ בִּגְבָבֵי דְעַמְרָא; וּכְרָא בֵּירָא מֵעִילַּאי, (וְשַׁפְכִינְהוּ) [וְשַׁפְכֵיהּ] לְחַמְרָא; וְטַמִּינְהוּ. סְלֵיק יְתֵיב בְּאִילָנָא כִּי אֲתָא סַיְירֵיהּ לְגוּשְׁפַּנְקָא, גַּלְיֵיהּ, אַשְׁכְּחֵיהּ חַמְרָא. אֲמַר: כְּתִיב: "לֵץ הַיַּיִן הוֹמֶה שֵׁכָר, וְכָל שׁוֹגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם", וּכְתִיב: "זְנוּת וְיַיִן וְתִירוֹשׁ יִקַּח לֵב". לָא אִישְׁתִּי. כִּי צָחֵי, לָא סַגִּיא לֵיהּ; אִישְׁתִּי, רָוָא וּגְנָא. נְחֵית, אֲתָא, שְׁדָא בֵּיהּ שׁוּשִׁילְתָּא, סְתָמֵיהּ. כִּי אִתְּעַר, הֲוָה קָא מִיפַּרְזַל; אֲמַר לֵיהּ: שְׁמָא דְמָרָךְ עֲלָךְ! שְׁמָא דְמָרָךְ עֲלָךְ! כִּי נָקֵיט לֵיהּ וְאָתֵי, מְטָא דִּיקְלָא – חַף בֵּיהּ, שַׁדְיֵיהּ; מְטָא לְבֵיתָא – שַׁדְיֵיהּ; מְטָא גַּבֵּי כּוּבָּא דְּהַהִיא אַרְמַלְתָּא, נְפַקָא

אִיחַנַּנָא

אִגְּנִיב לַן כָּסָא לְכַסְפָּא שֶׁהָיוּ רוֹאִים אוֹתוֹ כָּרֵךְ בְּסוּדָרֵיהּ וְרוֹצִין לִבְדּוֹק מַהוּ: אָמְרִי לֵיהּ לְרֵישׁ גָּלוּתָא: דְּחִוָּרָא בְּשַׂר בַּעֲלַת שְׁחִין: מֵיכַל אֲכַלִי וְטַעֲמִי טַעְמָתֵי: חִוָּרָא לָא עֲבִיד לַן הָאִידָּנָא לֹא שָׁחַטְנוּ הַיּוֹם בְּהֵמָה בַּעֲלַת שְׁחִין: בְּאֻכַּמְתָּא בְּעוֹר הָיוּ בּוֹדְקִין בִּמְקוֹם רֵיסְתָּנָא זוֹ בְּכַף הַיָּרֵךְ וְתִמְצָאֵנּוּ בָּעוֹר שֶׁהוּא לָבָן: דְּאָמַר רַב חִסְדָּא חִוָּרָא בְּאֻכַּמְתָּא לָקוּתָא הִיא טְלָאִי לָבָן בְּעוֹר שָׁחוֹר לָקוּתָא הָיָה שָׁם בַּבָּשָׂר וְנֶהְפַּךְ הָעוֹר לְלָבָן: כְּרוּ לֵיהּ בֵּירָא חָפְרוּ גּוּמָּץ שֶׁיִּפֹּל בּוֹ: וְשָׁדוּ לֵיהּ צִיפְּתָא הִשְׁלִיכוּ מַחְצֶלֶת עַל פִּי הַבּוֹר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִין מוֹשָׁבוֹ: לֵיתֵי מַר לֵינַח לִשְׁכַּב בְּמִשְׁכָּבוֹ: נְחַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא עָשָׂה לוֹ סִימָן כְּמוֹ נַחֲרַת סוּסָיו (יִרְמְיָהוּ ח): א"ל רַב שֵׁשֶׁת לְיָנוּקָא פְּסֹק לִי פְּסוּקָךְ: נָטֵה לְךָ פָּסוּק הוּא בַּעֲשָׂהאֵל: הֲדַר מִינֵּהּ חֲזֹר מֵעָלֶיהָ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל: בְּרִיכוֹת לִרְחֹץ בָּהֶן בְּנוֹיָן: הָכָא תַּרְגִּימוּ בְּבָבֶל: שִׁדָּה וְשִׁידְתִּין שֶׁל זָכָר וְשֶׁל נְקֵבָה: שִׁידְתָּא שִׁדָּה עֲגָלָה לְמֶרְכֶּבֶת נָשִׁים וְשָׂרִים: בִּי שִׁיחִין בְּאוֹתוֹ מָקוֹם: מַה הִיא מַה דְּמוּתָהּ וּמַה טִיבָהּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים שִׁדָּה עַצְמָהּ רֹאשׁ כֻּלָּן וְאָמֵן אֵינִי יוֹדֵעַ מַאי הִיא: הֵיכִי אֶעֱבֵד בְּלִי כְּלֵי בַּרְזֶל: שָׁמִיר בְּרִיָּה מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית וְאֵין כָּל דָּבָר קָשֶׁה יָכוֹל לַעֲמֹד מִפָּנָיו: לְאַבְנֵי אֵפוֹד דְּאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (דַּף מח:) אֲבָנִים הַלָּלוּ אֵין כּוֹתְבִין עֲלֵיהֶם בִּדְיוֹ שֶׁנֶּאֱמַר פִּתּוּחֵי חוֹתָם וְאֵין מְסָרְטִין עֲלֵיהֶם בְּאִזְמֵל שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִלּוּאֹתָם שֶׁלֹּא יְהוּ חֲסֵרוֹת כְּלוּם אֶלָּא כּוֹתֵב עֲלֵיהֶם בִּדְיוֹ וּמַרְאֶה לָהֶן שָׁמִיר מִבַּחוּץ וְהֵן נִבְקָעוֹת מֵאֲלֵיהֶן: כַּבְשִׁינְהוּ כְּפָאָם בְּיִסּוּרִין לוֹמַר לוֹ הֵיכָן הוּא: כַּבְשִׁינְהוּ לְהָגֵן לְשׁוֹן מִכְבָּשׁ שֶׁל בְּגָדִים (שַׁבָּת דַּף קמא.): הֵיכָא אִיתֵיהּ אַשְׁמְדַאי שֶׁאוֹכַל לְכָבְשׁוֹ: בְּטוּרָא פְּלָן בְּהַר פְּלוֹנִי: כַּרְיָא לֵיהּ בֵּירָא כָּרָה לוֹ שָׁם בּוֹר: בְּטִינָּרָא אֶבֶן: וְחַתְמֵיהּ בְּגוּשְׁפַּנְקֵיהּ בְּחוֹתָמוֹ: סַיֵּר לְגוּשְׁפַּנְקֵיהּ בּוֹדְקוֹ שֶׁלֹּא נָגַע אָדָם בּוֹ לְגַלּוֹת בּוֹרוֹ: בִּגְבָבֵי דְּעַמְרָא גִּזּוֹת צֶמֶר: וְזִיקֵי דְּחַמְרָא נוֹדוֹת יַיִן: בֵּירָא מִתַּתַּאי בְּמוֹרַד הָהָר לְמַטָּה מִבּוֹרוֹ שֶׁל אַשְׁמְדַאי: וּשְׁפִינְהוּ לְמַיָּא כְּגוֹן הַשּׁוֹפֶה יַיִן לַחֲמָרֵיהּ (ב"מ דַּף ס:) הֵרִיק מֵי בּוֹר הָעֶלְיוֹן לְתוֹךְ הַתַּחְתּוֹן דֶּרֶךְ נֶקֶב שֶׁנָּקַב בַּשָּׂפָה שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַבּוֹרוֹת וּמִתּוֹךְ שֶׁהָרִאשׁוֹן קַרְקָעִיתוֹ גְּבוֹהָה מִקַּרְקָעִית הַתַּחְתּוֹן נָרוֹקוּ הַמַּיִם לְתוֹכוֹ מֵאֲלֵיהֶן: וְסַתְמִינְהוּ לִנְקָבִים שֶׁבֵּין זֶה לָזֶה כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁיָּשִׂים יַיִן בָּעֶלְיוֹן לֹא יָזוּב מִמֶּנּוּ לַתַּחְתּוֹן: וּכְרָא בֵּירָא אַחֲרִינָא מֵעִלָּאֵי לְבוֹרוֹ שֶׁל אַשְׁמְדַאי: וְטַמִּינְהוּ מִלֵּא אוֹתָן שְׁתֵּי בּוֹרוֹת עָפָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִין אַשְׁמְדַאי: טַמִּינְהוּ סְתָמָן כְּדִמְתַרְגְּמִינַן סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים (בְּרֵאשִׁית כ"ו:ט"ו) טַמְּנוּן פְּלִשְׁתָּאֵי: כִּי אֲתָא אַשְׁמְדַאי: סַיְּרֵיהּ לְגוּשְׁפַּנְקֵיהּ וּמְצָאוֹ שָׁלֵם: לָא סַגִּי לֵיהּ לֹא יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק: רָוֵה וּגְנָא נִשְׁתַּכֵּר וְנִרְדַּם: נְחֵית אֲתָא בְּנָיָהוּ מִן הָאִילָן: סְתָמֵיהּ סָגַר הַשַּׁלְשֶׁלֶת סָבִיב צַוָּארוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל רֹאשׁוֹ לְנַעֵת: הֲוָה קָא מִפַּרְזֵל מִשְׁתַּגֵּעַ וּמִתְעַסֵּק לְנַתְּקָהּ הֵימֶנּוּ: דְּמָרָךְ הקב"ה: חַף בֵּיהּ נִתְחַכֵּךְ בּוֹ: כּוּבָא צְרִיף קָטָן כְּמוֹ כּוּבָּא דְּצַיָּדֵי: דְּאַרְמַלְתָּא אַלְמָנָה הָיְתָה דָּרָה בּוֹ:

דְּאָמַר רַב חִסְדָּא אֻכָּמָא בְּחִוָּרָא וְחִוָּרָא בְּאֻכָּמָא לָקוּתָא הִיא פֵּרוּשׁ טְלָאִי שָׁחוֹר בְּעוֹר לָבָן אוֹ טְלָאִי לָבָן בְּעוֹר שָׁחוֹר אֵין זֶה אֶלָּא מֵחֲמַת נֶגַע שֶׁהָיָה שָׁם וְהִקְשָׁה רַבֵּינוּ תָּם דִּבְנָזִיר בְּרֵישׁ פֶּרֶק בֵּית שַׁמַּאי (נָזִיר דַּף נח:) מַשְׁמַע דְּלָא מַיְירֵי רַב חִסְדָּא אֶלָּא בְּשֵׂעָר שָׁחוֹר בֵּין שְׂעָרִים לְבָנִים שֶׁהַשָּׁחוֹר מִגְרָע כֻּלָּם וּמִתְקַלְקֵל מִקָּמָם עַל יָדוֹ וּפָרִיךְ הָתָם מִמַּתְנִי' דְּהָתָם דְּמַשְׁמַע שֶׁהַלָּבָן גָּרוּעַ וּמַסִּיק דְּרַב חִסְדָּא אַיְירֵי בְּתוֹרָא דְּקַרְמְנָאֵי דְּהָתָם שָׁחוֹר גָּרוּעַ טְפֵי וְאוֹר"ת דִּתְרֵי מִלֵּי נִינְהוּ וּמִלְּתֵיהּ דְּהָכָא אַיְירֵי בִּטְלָאִי שָׁחוֹר בְּעוֹר לָבָן וְלָבָן בְּעוֹר שָׁחוֹר וְהָתָם מַיְירֵי בְּשֵׂעָר שָׁחוֹר בֵּין שְׂעָרִים לְבָנִים וְתֵדַע דִּבְכָל הַסְּפָרִים יְשָׁנִים לֹא גָּרְסִינַן הָתָם בְּמִלְּתֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא אֶלָּא אֻכָּמָא בְּחִוָּרָא לָקוּתָא וְתוּ לָא וְכֵן נִרְאֶה דְּאִי גָּרְסִינַן תַּרְוַיְהוּ כְּמוֹ הָכָא וּנְפָרֵשׁ חַד לִטְלָאִי וְחַד לְשֵׂעָר בֵּין הַשְּׂעָרִים אִם כֵּן מַאי פָּרִיךְ הָתָם דִּלְמָא לֵיהּ לְאֻכָּמָא בְּחִוָּרָא קָאֵי אַשֵּׂעָר בֵּין הַשְּׂעָרִים נֵימָא אִיפְּכָא וְלֹא יִקְשֶׁה כְּלוּם. רַבֵּינוּ תָּם:

אִיכָּא שָׁמִיר דְּאַיְיתִי מֹשֶׁה לְאַבְנֵי אֵפוֹד הָכָא מַשְׁמַע דִּלְאַבְנֵי אֵפוֹד בָּעֵי שָׁמִיר וּבפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף לא.) גַּבֵּי עֲבָדָא דְּדָמָא בֶּן נְתִינָה בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ אֲבָנִים לָאֵפוֹד וְזֶה הָיָה בְּבַיִת שֵׁנִי מִדְּקָאָמַר לְשָׁנָה נוֹלְדָה לוֹ פָּרָה אֲדֻמָּה כו' דִּבְבַיִת רִאשׁוֹן לֹא עָשׂוּ פָּרָה כִּדְאָמַר שְׁנִיָּה עָשָׂה עֶזְרָא וְאִם כֵּן הָיָה שָׁמִיר בְּבַיִת שֵׁנִי וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דִּבְפֶרֶק בַּתְרָא דְּסוֹטָה (דַּף מח.) תְּנַן מִשֶּׁמֵּתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים בָּטְלוּ אוּרִים וְתֻמִּים וּמִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּטֵל שָׁמִיר דְּהַיְנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֵׁנִי מִדְּנָקַט בֵּית הַמִּקְדָּשׁ סְתָם וְהָתָם בַּגְּמָרָא נָקַט בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן עַל מִלֵּי אַחֲרִינֵי וְעוֹד מִדְּלָא עָרְבִינְהוּ בַּהֲדֵי אוּרִים וְתֻמִּים וַהֲוֵי לֵיהּ לְמִתְנֵי מִשֶּׁמֵּתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים בָּטְלוּ אוּרִים וְתֻמִּים וְהַשָּׁמִיר דְּמִשֶּׁמֵּתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים הַיְנוּ מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן בָּטְלוּ אוּרִים וְתֻמִּים וְצָרִיךְ לוֹמַר שֶׁשְּׁמָרוּהוּ מִימֵי שְׁלֹמֹה עַד חֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי הִקְשָׁה הָ"ר אֶלְחָנָן בְּמַסֶּכֶת ע"ז בְּפֶ' ר' יִשְׁמָעֵאל (עֲבוֹדָה זָרָה דַּף נב:) גַּבֵּי אַבְנֵי מִזְבֵּחַ שֶׁשִּׁקְּצוּם אַנְשֵׁי יָוָן לִתְבְּרִינְהוּ אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת אָמַר רַחֲמָנָא לִנְסְרִינְהוּ לֹא תָּנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל אָמַר רַחֲמָנָא וְלִנְסְרִינְהוּ ע"י שָׁמִיר וְאוֹמֵר ר"י לע"י שָׁמִיר אֵין נַעֲשִׂין חֲלָקוֹת דַּחֲגִירַת נִכֹּרֶן פּוֹסֶלֶת בַּמִּזְבֵּחַ וְהַךְ סֻגְיָא אַתְיָא כְּמ"ד בְּסוֹטָה (דַּף מח:) דְּאִצְטְרִיךְ שָׁמִיר לְאַבְנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָא דִּכְתִיב מְגֹרָרוֹת בַּמְּגֵרָה מוֹקֵי לָהּ בְּאַבְנֵי בֵּיתוֹ: זִיל אַיְיתִי שִׁדָּה כו' כִּי לֹא רָצוּ לִשְׁאוֹל בְּאוּרִים וְתֻמִּים כְּשֶׁיְּכוֹלִין לִשְׁאוֹל עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר: וּכְתִיב זְנוּת וְיַיִן וְתִירוֹשׁ אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַפָּסוּק לֹא נִכְתַּב עֲדַיִן הָיוּ יוֹדְעִין כְּמוֹ אָרוּר עֹשֶׂה מְלֶאכֶת ה' רְמִיָּה בְּפֶ' לֹא יַחְפֹּר (ב"ב דַּף כא:) גַּבֵּי יוֹאָב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכתיב וכו' גבי יואב. ע' לעיל דף נה ע"ב ובמ"ש שם על הגליון:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְנֵר נְטֵה לְךָ עַל־יְמִינְךָ אוֹ עַל־שְׂמֹאלֶךָ וֶאֱחֹז וגו' [שמואל ב ב, כא]

כָּנַסְתִּי לִי גַּם־כֶּסֶף וְזָהָב וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְהַמְּדִינוֹת עָשִׂיתִי לִי וגו' [קהלת ב, ח]

וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן־שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל וגו' [מלכים א ו, ז]

לֵץ הַיַּיִן הֹמֶה שֵׁכָר וְכָל־שֹׁגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם [משלי כ, א]

זְנוּת וְיַיִן וְתִירוֹשׁ יִקַּח־לֵב [הושע ד, יא]

מֹאזְנֵי מִרְמָה תּוֹעֲבַת יְהֹוָה וְאֶבֶן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ בָּא־זָדוֹן וַיָּבֹא וגו' [משלי יא]

אִיחַנַּנָא לֵיהּ. כְּפָא לְקוֹמְתֵיהּ מִינֵּיהּ, אִיתְּבַר בֵּיהּ גַּרְמָא. אֲמַר, הַיְינוּ דִּכְתִיב: "וְלָשׁוֹן רַכָּה תִּשְׁבָּר גָּרֶם". חֲזָא סַמְיָא דַּהֲוָה קָא טָעֵי בְּאוֹרְחָא, אַסְקֵיהּ לְאוֹרְחֵיהּ. חֲזָא רַוְיָא דַּהֲוָה קָא טָעֵי בְּאוֹרְחָא, אַסְקֵיהּ לְאוֹרְחֵיהּ. חֲזָא חֶדְוְותָא דַּהֲווֹ קָמְחַדֵּי לַהּ, בְּכָה. שַׁמְעֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָאָמַר לְאוּשְׁכָּפָא: עֲבֵיד לִי מְסָאנֵי לְשַׁב שְׁנֵי, אַחֵיךְ. חֲזָא הָהוּא קַסָּמָא דַּהֲוָה קָסֵים, אַחֵיךְ. כִּי מְטָא לְהָתָם, לָא עַיְילוּהּ לְגַבֵּיהּ דִּשְׁלֹמֹה עַד תְּלָתָא יוֹמֵי. יוֹמָא קַמָּא אֲמַר לְהוּ: אַמַּאי לָא קָא בָּעֵי לִי מַלְכָּא לְגַבֵּיהּ? אֲמַרוּ לֵיהּ: אַנְסֵיהּ מִישְׁתְּיָא. שְׁקַל לְבֵינְתָּא אוֹתֵיב אַחֲבִרְתַּהּ. אֲתוֹ אֲמַרוּ לֵיהּ לִשְׁלֹמֹה. אֲמַר לְהוּ, הָכִי אָמַר לְכוּ: הֲדוּר אַשְׁקְיוּהּ. לִמְחַר אֲמַר לְהוּ: וְאַמַּאי לָא קָא בָּעֵי לִי מַלְכָּא לְגַבֵּיהּ? אֲמַרוּ לֵיהּ: אַנְסֵיהּ מֵיכְלָא. שְׁקַל לְבֵינְתָּא מֵחֲבִרְתַּהּ, אוֹתְבַהּ אַאַרְעָא. אֲתוֹ אֲמַרוּ לֵיהּ לִשְׁלֹמֹה. אֲמַר לְהוּ, הָכִי אָמַר לְכוּ: נְגִידוּ מִינֵּיהּ מֵיכְלֵיהּ. לְסוֹף תְּלָתָא יוֹמֵי עַיֵּיל לְקַמֵּיהּ. שְׁקַל קַנְיָא, וּמְשַׁח אַרְבְּעָה גַּרְמִידֵי, וּשְׁדָא קַמֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: מִכְּדֵי כִּי מָיֵית הָהוּא גַּבְרָא, לֵית לֵיהּ בְּהָדֵין עָלְמָא אֶלָּא אַרְבָּעָה גַּרְמִידֵי; הַשְׁתָּא כְּבַשְׁתֵּיהּ לְכוּלֵּי עָלְמָא, וְלָא שְׂבַעְתְּ עַד דִּכְבַשְׁתְּ נָמֵי לְדִידִי?! אֲמַר לֵיהּ: לָא קָא בָעֵינָא מִינָּךְ מִידֵּי; בָּעֵינָא דְּאֶיבְנְיֵיהּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְקָא מִיבְּעֵי לִי שָׁמִירָא. אֲמַר לֵיהּ: לְדִידִי לָא מְסִיר לִי, לְשָׂרָא דְיַמָּא מָסֵיר לֵיהּ; וְלָא יָהֵיב לֵיהּ אֶלָּא לְתַרְנְגוֹלָא בָּרָא, דִּמְהֵימַן לֵיהּ אַשְּׁבוּעֲתֵיהּ. וּמַאי עָבֵד בֵּיהּ? מַמְטֵי לֵיהּ לְטוּרֵי דְּלֵית בְּהוּ יִשּׁוּב, וּמַנַּח לַהּ אַשִּׁינָּא דְטוּרָא, וּפָקַע טוּרָא; וּמְנַקִּיט מַיְיתֵי בִּיזְרָנֵי מֵאִילָנֵי, וְשָׁדֵי הָתָם, וְהָוֵי יִשּׁוּב. וְהַיְינוּ דִּמְתַרְגְּמִינַן: "נַגַּר טוּרָא". בְּדַקוּ קִינָּא דְּתַרְנְגוֹלָא בָּרָא דְּאִית לֵיהּ בְּנֵי, וְחַפְּיוּהּ לְקִינֵּיהּ זוּגִיתָא חִיוָּרְתִּי. כִּי אֲתָא, בָּעֵי לְמֵיעַל וְלָא מָצֵי. אֲזַל אַיְיתֵי שָׁמִירָא, וְאוֹתְבֵיהּ עִלָּוֵיהּ. רְמָא בֵּיהּ קָלָא, שַׁדְיֵיהּ, שַׁקְלֵיהּ. אֲזַל חֲנַק נַפְשֵׁיהּ אַשְּׁבוּעֲתֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ בְּנָיָהוּ: מַאי טַעְמָא כִּי חֲזִיתֵיהּ לְהָהוּא סַמְיָא דַּהֲוָה קָא טָעֵי בְּאוֹרְחָא, אַסֵּיקְתֵּיהּ לְאוֹרְחֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: מַכְרְזִי עֲלֵיהּ בִּרְקִיעָא דְּצַדִּיק גָּמוּר הוּא, וּמַאן דַּעֲבַד לֵיהּ נִיחָא נַפְשֵׁיהּ, זָכֵי לְעָלְמָא דְאָתֵי. וּמַאי טַעְמָא כִּי חֲזִיתֵיהּ לְהָהוּא רַוְיָא דְּקָטָעֵי בְּאוֹרְחָא, אַסֵּיקְתֵּיהּ לְאוֹרְחֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: מַכְרְזִי עֲלֵיהּ בִּרְקִיעָא דְּרָשָׁע גָּמוּר הוּא, וְעָבְדִי לֵיהּ נִיחָא נַפְשֵׁיהּ כִּי הֵיכִי דְּלֵיכְלֵיהּ לְעָלְמָא. מַאי טַעְמָא כִּי חֲזֵיתֵיהּ לְהָהוּא חֶדְוְותָא, בְּכֵית? אֲמַר לֵיהּ: בָּעֵי מֵימָת גַּבְרָא בְּגוֹ תְּלָתִין יוֹמִין, וּבָעֲיָא מִינְטַר לְיָבָם קָטָן תְּלֵיסְרֵי שְׁנִין. מַאי טַעְמָא כִּי שְׁמַעְתֵּיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דַּאֲמַר לֵיהּ לְאוּשְׁכָּפָא: "עֲבֵיד לִי מְסָאנֵי לְשַׁב שְׁנִין", אַחֵיכְתְּ? אֲמַר לֵיהּ: הָהוּא, שִׁבְעָה יוֹמֵי לֵית לֵיהּ, מְסָאנֵי לְשַׁב שְׁנִין בָּעֵי?! מַאי טַעְמָא כִּי חֲזֵיתֵיהּ לְהָהוּא קַסָּמָא דַּהֲוָה קָסֵים, אַחֵיכְתְּ? אֲמַר לֵיהּ: דַּהֲוָה יְתֵיב אַבֵּי גַזָּא דְּמַלְכָּא, לִקְסוֹם מַאי דְּאִיכָּא תּוּתֵיהּ! תַּרְחֵיהּ גַּבֵּיהּ עַד דְּבַנְיֵיהּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. יוֹמָא חַד הֲוָה קָאֵי לְחוֹדֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: כְּתִיב: "כְּתוֹעֲפוֹת רְאֵם לוֹ"; וְאָמְרִינַן: "כְּתוֹעֲפוֹת" – אֵלּוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, "רְאֵם" – אֵלּוּ הַשֵּׁדִים. מַאי רְבוּתַיְיכוּ מִינַּן? אֲמַר לֵיהּ: שְׁקוֹל שׁוּשִׁילְתָּא מִינַּאי, וְהַב לִי עִיזְקְתָךְ, וְאַחְוֵי לָךְ רְבוּתַאי. שַׁקְלֵיהּ לְשׁוּשִׁילְתָּא מִינֵּיהּ, וְיָהֵיב לֵיהּ עִיזְקְתֵיהּ. בַּלְעֵיהּ, אוֹתְבֵיהּ לְחַד גַּפֵּיהּ בִּרְקִיעָא, וּלְחַד גַּפֵּיהּ בְּאַרְעָא, פַּתְקֵיהּ אַרְבַּע מְאָה פַּרְסֵי. עַל הַהִיא שַׁעְתָּא אֲמַר שְׁלֹמֹה: "מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ". (א)"וְזֶה הָיָה חֶלְקִי מִכָּל עֲמָלִי" – מַאי "וְזֶה"? רַב וּשְׁמוּאֵל; חַד אָמַר: מַקְלוֹ; וְחַד אָמַר: גּוּנְדּוֹ. הָיָה מְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, כֹּל הֵיכָא דִּמְטָא, אָמַר: "אֲנִי קֹהֶלֶת הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלָיִם". כִּי מְטָא גַּבֵּי סַנְהֶדְרִין, אֲמַרוּ רַבָּנַן: מִכְּדֵי שׁוֹטֶה – בַּחֲדָא מִילְּתָא לָא סְרִיךְ, מַאי הַאי? אֲמַרוּ לֵיהּ לִבְנָיָהוּ: קָא בָּעֵי לָךְ מַלְכָּא לְגַבֵּיהּ? אֲמַר לְהוּ: לָא. שְׁלַחוּ לְהוּ לְמַלְכְּוָותָא: קָאָתֵי מַלְכָּא לְגַבַּיְיכוּ? שְׁלַחוּ לְהוּ: אִין, קָאָתֵי. שְׁלַחוּ לְהוּ: בִּידְקוּ בְּכַרְעֵיהּ. שְׁלַחוּ לְהוּ: בְּמוֹקֵי קָאָתֵי; וְקָא תָּבַע לְהוּ בְּנִידּוּתַיְיהוּ; וְקָא תָּבַע לַהּ נָמֵי לְבַת שֶׁבַע אִימֵּיהּ. אַתְיוּהּ לִשְׁלֹמֹה, וְהַבוּ לֵיהּ עִזְקְתָא, וְשׁוּשִׁילְתָּא דַּחֲקִוק עָלֶיהָ שֵׁם. כִּי עָיֵיל, חַזְיֵיהּ, פָּרַח. (ב)וַאֲפִילּוּ הָכִי, הֲוָה לֵיהּ בִּיעֲתוּתָא מִינֵּיהּ. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב: "הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּורִים סָבִיב לָהּ מִגִּבּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, כּוּלָּם אֲחוּזֵי חֶרֶב מְלוּמְּדֵי מִלְחָמָה, אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵיכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת". (ג)רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: מֶלֶךְ וְהֶדְיוֹט, וְחַד אָמַר: מֶלֶךְ וְהֶדְיוֹט וּמֶלֶךְ. לְדְמָא דְּרֵישָׁא – לַיְתֵי שׁוּרְבִּינָא, וּבִינָא, וְאָסָא דָּרָא, וְזֵיתָא, וְחִילְפָא, וְחִילְפֵי דְיַמָּא, וְיַבְלָא; וְלִישְׁלוֹקִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי; וְלִנְטוֹל תְּלָת מְאָה כָּסֵי אַהַאי גִּיסָא דְרֵישָׁא, וּתְלָת מְאָה כָּסֵי אַהַאי גִּיסָא דְרֵישָׁא. וְאִי לָא – לַיְתֵי וַרְדָא חִיוָּרָא דְּקָאֵי בְּחַד דָּרָא, וְלִישְׁלְקֵיהּ, וְלִינְטוֹל שִׁיתִּין כָּסֵי אַהַאי גִּיסָא דְרֵישָׁא, וְשִׁיתִּין כָּסֵי אַהַאי גִּיסָא דְרֵישָׁא. לִצְלִיחְתָּא – לַיְתֵי תַּרְנְגוֹלָא בָּרָא; וְלִישְׁחֲטֵיהּ בְּזוּזָא חִיוָּרָא – אַהָהוּא גִּיסָא דְּכָיֵיב לֵיהּ, וְנִזְדְּהַר מִדְּמֵיהּ דְּלָא לְסַמִּינְהוּ לְעֵינֵיהּ; וְלִיתְלְיֵיהּ בְּסִיפָּא דְבָבָא – דְּכִי עָיֵיל חָיֵיף בֵּיהּ, וְכִי נָפֵיק חָיֵיף בֵּיהּ.

לִבְרוּקְתִּי

אִחַנְּנָא לֵיהּ לִמְשֵׁךְ מֵעָלָיו שֶׁלֹּא יַחוּף בּוֹ: כַּפָּא לְקוֹמְתֵיהּ נָגַל אַחֵר וְאִסְתַּלֵּק עֹבִי כְּתֵפָיו מִן הַבַּיִת: וְלָשׁוֹן רַכָּה תִּשְׁבָּר גָּרֶם עַל יְדֵי לָשׁוֹן רַכָּה שֶׁחֲנָנָה מַעֲנֶה רַךְ נִשְׁבְּרָה עַצְמִי: אַסְקְיָה הֶעֱלָהוּ לְהַטּוֹתוֹ אֶל הַדֶּרֶךְ: רַוְיָא שִׁכּוֹר: אַסְקְיָה אֶל הַדֶּרֶךְ: חֲזָא חֶלְוָתָא דְּהָווּ מְחַדֵּי לָהּ רָאָה הַכְנָסַת כַּלָּה שֶׁהָיוּ מַרְבִּין בְּשִׂמְחָה מְאֹד: אַנְסֵיהּ מִשְׁתְּיָא שָׁתָה הַרְבֵּה: נְגִידוּ מֵיכְלָא מִנֵּיהּ מִשְׁכוּ יְדֵיכֶם מִלְּהַאֲכִילוֹ כִּי אִם מְעַט: קַנְיָא קָנֶה: דִּמְהֵימַן לֵיהּ אַשְּׁבוּעֲתֵיהּ מַאֲמִינוֹ בִּשְׁבוּעָתוֹ כְּשֶׁנִּשְׁבַּע לוֹ לְהַחֲזִירוֹ לוֹ: דְּלֵית בְּהוּ יִשּׁוּב שֶׁל זְרָעִים וְאִילָנוֹת לְהִתְפַּרְנֵס שָׁם: וּפָקַע טוּרָא מִתְבַּקֵּעַ מְעַט כְּמִין חָרִיץ עַל שֶׁמַּשְׁלִיךְ שָׁם זֶרַע הָאִילָנוֹת וְגָדֵלִים אִילָנוֹת שָׁם וּמִתְפַּרְנְסִים מֵהֶם: בָּדְקוּ קִינָּא בָּדְקוּ עַל שֶׁהָיוּ בְּקִיאִין הֵיכָן יֵשׁ קֵן שֶׁל דּוּכִיפַת דְּהוּא תַּרְנְגוֹלָא בָּרָא: זוּגִיתָא זְכוּכִית כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה אֶת בָּנָיו וְלֹא יוּכַל לִכָּנֵס אֲלֵיהֶם וִיהֵא צָרִיךְ לַשָּׁמִיר לְבַקֵּעַ הַזְּכוּכִית: רְמָא בֵּהּ שְׁלוּחוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה קָלָא: חָנֵק נַפְשֵׁהּ הַתַּרְנְגוֹל: אַסֵּקְתֵּהּ מָה חָשַׁשְׁתָּ לוֹ: וּבָעֲיָא מִנְטַר לְיַבֵּם קָטָן עַל שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וִיהֵא רָאוּי לַחֲלִיצָה וְיוֹדֵעַ הָיָה זֶה שֶׁעֲתִידָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה: שִׁבְעָה יוֹמֵי לֵית לֵהּ אֵינוֹ בָּטוּחַ לִחְיוֹת שִׁבְעָה יָמִים שֶׁמָּא לְמָחָר יָמוּת: אַבֵּי גַּזָּא תַּחְתָּיו הָיָה אוֹצָר גָּדוֹל זָהָב וְכֶסֶף טָמוּן: תַּרְחֵהּ גַּבֵּהּ אַחֵר אֶצְלוֹ שְׁלֹמֹה לְאַשְׁמְדַאי תָּרַח בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי אָחוֹר כִּדְאָמְרִינַן בְּבָבָא קַמָּא (דַּף פ.) מַאן תָּרַח נִתְרַח שְׂמוּאֵל: הֲוָה קָאֵי לְחוֹדֵיהּ שְׁלֹמֹה אֵצֶל אַשְׁמְדַאי: כְּתוֹעֲפוֹת רְאֵם לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יֵשׁ לוֹ תּוֹעֲפוֹת רְאֵמִים לְמִשְׁלַחְתּוֹ וְלִפָּרַע פּוּרְעָנוּת בִּשְׁלִיחוּתוֹ: מַאי רְבוּתַיְכוּ שֶׁנִּשְׁתַּבֵּחַ הקב"ה בָּכֶם: עִזְקְתָךְ טַבַּעְתּוֹ הָיָה שֵׁם חָקוּק עָלֶיהָ: פַּתְקֵהּ דְּחָאוֹ: גּוּנְדּוֹ לְבוּשׁוֹ וּבְבָאוֹרֵי טְהָרוֹת דְּרַב הַאי רָאִיתִי קוּלוֹ מִקְּלֶה שֶׁל חֶרֶס לִשְׁתּוֹת מַיִם (סוֹטָה דַּף לב:): לָא סְרִיךְ אֵינוֹ נִדְבָּק לוֹמַר דָּבָר אֶחָד שֶׁל שְׁטוּת כָּל הַיָּמִים שֶׁזֶּה אוֹמֵר הָיִיתִי מֶלֶךְ וְאֵינוֹ אוֹמֵר דְּבַר שְׁטוּת אַחֶרֶת: בָּדְקוּ בְּכַרְעֵיהּ שֶׁרַגְלָיו שֶׁל שֵׁדִים דּוֹמוֹת לְשֶׁל תַּרְנְגוֹלִים: בְּמוֹקֵי קָאָתֵי אֵינוֹ בָּא לִשְׁכַּב יָחֵף אֶלָּא בְּאַנְפִּילָאוֹת קלצונ"ש בְּלַעַז: מֶלֶךְ וְהֶדְיוֹט הָיָה שְׁלֹמֹה לֹא חָזַר שׁוּב לְמַלְכוּתוֹ: לִדְמָא דְּרֵישָׁא חוֹלִי כְּאֵב הָרֹאשׁ הַבָּא מֵחֲמַת דָּם: שׁוּרְבִּינָא מִין אֶרֶז כִּדְאָמְרִינַן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דַּף כג.) תְּאַשּׁוּר שׁוּרְבִּינָא: וּבִינָא עֲרָבָה: וְאָסָא דָּרָא הֲדַס לַח: חִלְפָא נַפְנָפָה עֵץ שֶׁשְּׁמוֹ פופליי"ר: וְחִילְפֵי יַמָּא גירופל"א: יַבְלָא מִין עֵשֶׂב: וַרְדָא רוז"א: דְּקָאֵי בְּחַד דָּרָא כָּל עָלִין שֶׁלּוֹ מִצַּד אֶחָד זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה: לִצְלִיחְתָּא כְּאֵב חֲצִי הָרֹאשׁ: בְּזוּזָא חִוָּרָא בְּדִינָר שֶׁל כֶּסֶף צָרוּף יִשְׁחָטֶנּוּ: לְהַאי גִּיסָא דְּכָאֵיב לֵיהּ שֶׁיָּזוּב הַדָּם עַל חֲצִי הָרֹאשׁ שֶׁשָּׁם הַכְּאֵב: וְלִתְלְיֵהּ לְתַרְנְגוֹלָא שָׁחוּט: בְּסִפֵּי דְבָבָא בִּמְזוּזוֹת הַפֶּתַח:

מסורת הש"ס

א סנהדרין כ:

ב פסיקתא דרב כהנא; סנהדרין ז:

ג מגילה יא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה יבלא מין עשב. וכן בחולין דף קה ע"ב כרך ריפתא איבלא:

תורה אור השלם

בְּאֹרֶךְ אַפַּיִם יְפֻתֶּה קָצִין וְלָשׁוֹן רַכָּה תִּשְׁבָּר־גָּרֶם [משלי כה, טו]

אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֹתֵיהֶם יְגָרֵם וְחִצָּיו יִמְחָץ [במדבר כד, ח]

מַה־יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ [קהלת א, ג]

אֲנִי קֹהֶלֶת הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלָם [קהלת א, יב]

וְכֹל אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ עֵינַי לֹא אָצַלְתִּי מֵהֶם לֹא־מָנַעְתִּי אֶת־לִבִּי מִכָּל־שִׂמְחָה כִּי־לִבִּי שָׂמֵחַ מִכָּל־עֲמָלִי וְזֶה־הָיָה חֶלְקִי מִכָּל־עֲמָלִי [קהלת ב, י]

הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל [שיר השירים ג, ז]

לִבְרוּקְתִּי – לַיְתֵי עַקְרַבָּא דְּשַׁב חוּמְרֵי, וּנְיַיבְּשֵׁיהּ בְּטוּלָּא; וְנִישְׁחוֹק תַּרְתֵּי מְנָתָא כּוּחְלָא, וַחֲדָא מְנָתָא מִינֵּיהּ; וְלִימְלֵי תַּלְתָּא מַכְחָלֵי בְּהַאי עֵינָא וּתְלָתָא מַכְחָלֵי בְּהַאי עֵינָא; טְפֵי לָא לִימַלֵּי, דְּאִי לָא – פָּקַע עֵינֵיהּ. לְשַׁבְרִירֵי דְּלֵילְיָא – נֵיתֵי שׁוּדְרָא בָּרְקָא, וְנֵיסַר חֲדָא כַּרְעָא מִינֵּיהּ וַחֲדָא כַּרְעָא מִכַּלְבָּא; וְנִיטַרְפוּ יָנוּקֵי חַסְפָּא אַבָּתְרֵיהּ, וְלֵימְרוּ לֵיהּ: "אַסָּא כַּלְבָּא אַכְסָא תַּרְנְגוֹלָא"; וְלִיגְבֵּי שַׁב אוּמְצֵי מִשַּׁבְעָה בָּתֵּי, וְלִיתְבִינְהוּ נִיהֲלֵיהּ בְּצִינּוֹרָא דְּדַשָּׁא, וְנֵיכְלִינְהוּ בְּקִלְקְולֵי דְּמָתָא. בָּתַר הָכִי, לִפְשׁוֹט שׁוּדְרָא בָּרְקָא, וְנֵימְרוּ הָכִי: "שַׁבְרִירֵי דִּפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִיתָא (שַׁבְקִינְהוּ) [לִישְׁבְּקוּהּ] לִפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִיתָא, וְלִיחֲרוּ לְכַלְבָּא בְּבָבִיתָא דְּעֵינֵיהּ". לְשַׁבְרִירֵי דִּימָמָא – לַיְתֵי שִׁבְעָה סוּמָּקֵי מִגַּוּוֹא דְּחֵיוָתָא, וְנִיטְוִינְהוּ אַחַסְפָּא דְּאוּמָּנָא; וְלִיתֵּיב אִיהוּ מִגַּוַּאי וְאִינִישׁ אַחֲרִינָא מֵאַבָּרַאי, וְנֵימָא לֵיהּ עַוִּירָא: "הַב לִי דְּאֵיכוֹל", וְנֵימָא לֵיהּ הַאיְךְ פְּתִיחָא: "סַב אֵיכוֹל"; וּבָתַר דְּאָכֵיל לִיתַבְרֵיהּ לְחַסְפָּא, דְּאִי לָא – הָדְרִי עִילָוֵיהּ. לְדָמָא דְּאָתֵי מִנְּחִירָא – לֵיתֵי גַּבְרָא כֹּהֵן דִּשְׁמֵיהּ לֵוִי, וְלִיכְתּוֹב לֵיהּ לֵוִי לְמַפְרֵעַ. וְאִי לָא – לַיְתֵי אִינִישׁ מֵעָלְמָא, וְנִיכְתּוֹב לֵיהּ: "אֲנָא פַּפֵּי שֵׁילָא בַּר סוּמָּקֵי" – לְמַפְרֵעַ. וְאִי לָא – נִיכְתּוֹב לֵיהּ הָכִי: טַעַם דְּלִי בְּמֵי כֶסֶף, טַעַם דְּלִי בְּמֵי פְגָם. וְאִי לָא – לַיְתֵי עִיקָּרָא דְּאַסְפַּסְתָּא, וְאַשְׁלָא דְּפוּרְיָיא עַתִּיקָא, וְקוּרְטְסָא, וּמוֹרִיקֵי, וְסוּמָּקָא דְּלוּלִיבָא; וְנִקְלִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי; וְלַיְתֵי גְּבָבָא דְּעַמְרָא וְנִיגְדּוֹל תַּרְתֵּי פְּתִילָתָא, וְלִטְמִישׁ בְּחַלָּא, וְנִיגַּדְבֵּל בְּקִיטְמָא הָדֵין, וְנִיתֵּיב בִּנְחִירֵיהּ. וְאִי לָא – לִיחֱזֵי אַמַּת הַמַּיִם דְּאָזְלָא מִמִּזְרָח כְּלַפֵּי מַעֲרָב; וְנִפְסַע וְנֵיקוּם חַד כַּרְעָא לְהַאי גִּיסָא וְחַד כַּרְעָא לְהַאי גִּיסָא; וְנִישְׁקוֹל טִינָא בִּידֵיהּ דְּיַמִּינָא מִתּוּתֵי כַּרְעָא דִּשְׂמָאלֵיהּ, וּבִידֵיהּ דִּשְׂמָאלָא מִתּוּתֵי כַּרְעָא דְּיַמִּינֵיהּ; וְנִיגְדּוֹל תַּרְתֵּי פְּתִילָתָא דְּעַמְרָא וְנִיטְמִישׁ בְּטִינָא, וְנִיתֵּיב בִּנְחִירֵיהּ. וְאִי לָא – לֵיתֵיב תּוּתֵי מַרְזָבָא, וְנַיְיתוֹ מַיָּא וְלִישְׁדוֹ עֲלֵיהּ, וְלֵימְרוּ: "כִּי הֵיכִי דְּפָסְקִי הָנֵי מַיָּא, לִיפְסוֹק דְּמֵיהּ דִּפְלָנְיָא בַּר פְּלָנִיתָא". לְדָמָא דְּאָתֵי מִפּוּמָּא – בָּדְקִינַן לֵיהּ בְּגִילָא דְּחִיטְתָא, אִי סָרֵיךְ – מֵרֵיאָה קָאָתֵי וְאִית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא, וְאִי לָא – מִכַּבְדָּא קָאָתֵי וְלֵית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא. (א)אֲמַר לֵיהּ רַב אַמֵּי לְרַב אָשֵׁי, וְהָאֲנַן אִיפְּכָא תְּנַן: נִיטַּל הַכָּבֵד וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר הֵימֶנָּה כְּלוּם, הָרֵיאָה שֶׁנִּיקְּבָה אוֹ שֶׁחָסְרָה! אֲמַר לֵיהּ: כֵּיוָן דְּמִפּוּמֵּיהּ קָאָתֵי, אֵימַר אִיתְמוֹחֵי אִיתְמַח. אָמַר מָר: אִי מֵרֵיאָה קָאָתֵי, אִית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לַיְתֵי שִׁבְעָה כּוּנֵי מִפִּירְמָא דְּסִילְקָא, וְשִׁבְעָה כּוּנֵי פִּירְמָא דְּכַרְתֵּי, וַחֲמִשָּׁה כּוּנֵי פְּרִידָא, וּתְלָתָא כּוּנֵי דְּטְלָפְחֵי, וְכוּנָא דְּכַמּוֹנָא, וְכוּנָא (דְּחַבְלֵי) [דְּתַבְלֵי]; וּכְנֶגְדָּן – כַּנְתָּא פְּטִירְתָּא; וְלִיבַשֵּׁיל וְלֵיכוֹל, וְלִישְׁתֵּי אַבָּתְרֵיהּ שִׁיכְרָא חֲרִיפָא דְּטֵבֵת. לְכַכָּא – אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: לַיְתֵי תּוּמָא יְחִידָאָה וְנִימְרְסֵיהּ בְּמִישְׁחָא וּמִילְחָא, וְנִתְבֵּיהּ אַטּוּפְרָא דְּאִלְיוֹנָא דְּהָהוּא גִּיסָא דְּכָיֵיב לֵיהּ, וְנַהְדַּר לֵיהּ גְּדָנְפָא דְּלֵישָׁא. וְנִיזְדְּהַר לְבִישְׂרֵיהּ, דְּקָשֵׁי לְחִיוָּרָא. לְחִינְכֵי – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חוּמְתִי – כִּי מַמְרוּ, וְעִיקָּרָא דְּחוּמְתִי – עֲדִיף מִמַּמְרוּ, וְנִינְקוֹט בְּפוּמֵּיהּ. הָנֵי לְאוּקוּמֵי; לְבַשּׁוּלֵי – לַיְתֵי פָּארֵי דְּרֵישׁ נַפְיָיא, וּטְלָפְחֵי בְּעַפְרַיְיהוּ, וְשׁוּבְלִילְתָּא, וְחוּמַרְתָּא דִּכְשׁוּתָא, וְנִינְקוֹט כְּאַמְגּוּזָא בְּפוּמֵּיהּ. לְאִיפְּתוֹחֵי – לִינְפַּח לֵיהּ חַבְרֵיהּ תַּחְלֵי חִיוָּרְתָּא בְּגִילָא דְּחִיטְתָא. לְאַסּוֹקֵי – לַיְתֵי עַפְרָא מִטּוּלָּא דְּבֵית הַכִּסֵּא, וְנִיגְבּוֹל בְּדוּבְשָׁא וְנֵיכוֹל, דִּמְעַלֵּי לֵיהּ. לְבַרְסָם – לַיְתֵי כִּי פִּיסְתְּקָא דְּנִישָׁדוּר, וְכִי אַמְגּוּזָא דְּחֶלְבְּנִיתָא דּוּבְשָׁנִיתָא, וּמְלֵי תַּרְווֹדָא דּוּבְשָׁא חִיוָּרָא, וּמְלֵי נַטְלָא בַּת מָחוֹזָא חַמְרָא נְקִידָא; וְנִישְׁלוֹקִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי; וְכִי בְּשִׁיל נִשָּׁדוּר – בְּשִׁיל לֵיהּ כּוּלֵּיהּ. וְאִי לָא – לַיְתֵי רְבִיעֲתָא דַּחֲלָבָא דְּעִיזָּא חִיוַּרְתִּי

וְנִיטַּיְיפֵיהּ

לִבְרוּקְתִּי חֹלִי שֶׁבָּעַיִן שֶׁקּוֹרִין טייל"א: דְּשַׁב חוּמְרֵי מְנֻמָּר בְּשֶׁבַע גְּוָנִין מֵחֲמַת זִקְנָה: וּנְיַבְּשֵׁהּ בְּטֻלָּא כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא מֵחֲמַת שֶׁמֶשׁ: תַּרְתֵּי מְנָתָא כֻּחְלָא וַחֲדָא מְנָתָא מִנֵּהּ שְׁנֵי חֲלָקִים כָּחוֹל וְחֵלֶק אֶחָד מִמֶּנּוּ: תְּלָתָא מִכְחָלֵי מִכְחוֹל הוּא כְּנַף עוֹף אוֹ כַּף רָחָב דַּק שֶׁל עֵץ שֶׁנּוֹטֵל בּוֹ הַכְּחוֹל וְנוֹתֵן בָּעַיִן: תְּלָתָא מִכְחָלֵי שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים: לִימַלֵּי יָשׂוּם בְּעֵינוֹ: דְּאִי לָא מִזְדַּהַר דְּלָא נִימַלֵּי טְפֵי פָּקַע עֵינֶיהָ: לְשַׁבְרִירֵי דְּלֵילְיָא סַנְוֵרִים הַבָּאוֹת עַל הָאָדָם בַּלַּיְלָה: שׁוּדְרָא בָּרְקָא חֶבֶל שֶׁל שֵׂעָר בְּהֵמָה וְשֶׁל זְנַב סוּס וּפָרָה: וְנֵיסַר חֲדָא כַּרְעָא מִנֵּהּ וַחֲדָא כַּרְעָא מִכַּלְבָּא יִקְשֹׁר אֶחָד מֵרַגְלָיו וְרֶגֶל הַכֶּלֶב בִּשְׁנֵי רָאשֵׁי הַחֶבֶל: וְנִטַרְפוּ יָנוֹקָא חַסְפָּא אַבָּתְרֵהּ יַקִּשְׁקְשׁוּ תִּינוֹקוֹת שִׁבְרֵי חֲרָסִים אַחֲרָיו: וְיֹאמְרוּ לַחַשׁ זֶה: אָסָא כַּלְבָּא אַכְסָא תַּרְנְגוֹל זָקֵן כֶּלֶב שׁוֹטֶה תַּרְנְגוֹל: אֻמְצֵי חֲתִיכוֹת בָּשָׂר: וְנִתְבִינְהוּ נִהֲלֵהּ בְּנֵי הַבָּתִּים לְהָנָךְ אֻמְצֵי בְּצִנּוֹרָא דְּדַשָּׁא: קִלְקְלֵי אַשְׁפּוֹת: לִפְשֹׁט יַתִּיר הַקֶּשֶׁר מֵרַגְלוֹ: בַּבֵּיתָא דְּעֵינֶיהָ בָּבַת עֵינוֹ: סֻמָּקֵי טְחוֹלִים: אַחַסְפָּא דְּאֻמָּנָא כְּלִי חֶרֶס מְגֻוָּל שֶׁמַּקִּיזִין לְתוֹכוֹ דָּם: וְנֵימָא לֵהּ עֲוִירָא לִפְתִיחָא הַב לִי וְאֵיכוֹל: פַּפֵּי שִׁילָא כו' לַחַשׁ הוּא: טַעַם דְּלִי בְּמֵי כֶסֶף לַחַשׁ הוּא: אַשְׁלָא דְּפוּרְיָא חֶבֶל שֶׁל מִטָּה: וְקוּרְטְסָא נְיָר שֶׁל מוֹכִין: וּמוֹרִיקָא קָרוֹג: וְסֻמָּקָא דְּלוּלְבָא דָּבָר אָדֹם הַגָּדֵל בַּלּוּלָב: וּנְגַדֵּל פְּתִילָתָא לְשׁוֹן גְּדִילִים יַעֲשֶׂה פְּתִילָה מִן הַצֶּמֶר: וְלִטְמִישׁ בְּחַלָּא יִשְׁרֶה בְּחֹמֶץ: וְנִיגַּלְגֵּיל יְגַלְגְּלֶנּוּ בָּאֵפֶר וְיִדָּבֵק הָאֵפֶר בּוֹ: וְנֶשְׁלוּ עָלֶיהָ דֶּרֶךְ מַרְזֵב: סְרִיךְ נִדְבָּק הַקַּשׁ בַּדָּם: גִּילָא אִיסְטריי"ם: כֵּיוָן דְּדָמָא דְּכַבְדָּא שֶׁהִיא תְּלוּיָה לְמַטָּה מִן הָרֵאָה עוֹלֶה לְמַעְלָה וְנָפֵק דֶּרֶךְ הַפֶּה: אֵימַר אִתְמוֹחֵי אִתְמַח כֻּלָּהּ כַּבְדָּא וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר הֵימֶנָּה כְּלוּם וְנָפַל לָרֵאָה דֶּרֶךְ קְנֵה הַכָּבֵד שֶׁמְּחֻבָּר לַקָּנֶה שֶׁל רֵאָה: כּוּנֵי מְלֹא אֶגְרוֹף: פִּרְמָא דְּסִלְקָא קְנִיבַת תְּרָדִים מנינלור"א: פְּרִידָא מִין עֵשֶׂב וי"א מלייריסר"ס: וּכְנֶגְדָּן כְּשִׁעוּר כָּל אֵלּוּ: כַּנְתָּא פַּטִּירְתָּא אנטריי"ל שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁהָיְתָה פֶּטֶר רֶחֶם לְאִמָּהּ: לְכַכָּא חֹלִי הַשִּׁנַּיִם הַפְּנִימִיִּים: תּוּמָא יְחִידָא רֹאשׁ שׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא גֶּלַע אֶחָד: וְנִמְרְסֵהּ יִשְׁחָקֶנּוּ: אַטּוּפְרָא דְּאִלְיוֹנָא עַל צִפֹּרֶן שֶׁל בֹּהֶן יָד: וְנִזְדְּהַר לְבִשְׂרֵהּ שֶׁלֹּא יִגַּע אוֹתוֹ שׁוּם בִּבְשָׂרוֹ: דְּקָשֵׁי לְחִוָּרָא צָרַעַת: לְחִינְכֵי אֲבַעְבּוּעוֹת הַגְּדֵלִים בַּגָּרוֹן כְּמִין גַּלְגֶּלֶט וּבִלְשׁוֹן רוֹמִי אשטרנגיילו"ן: חֻמְתִּי כִּי מַמְרוּ עָלֵי שֶׁל חֲמַס פִּילַטְרוֹ טוֹב לִרְפוּאָה זוֹ כְּמִין עֵשֶׂב שֶׁקּוֹרִין מַמְרוּ בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי: וְעִקָּרָא דְּחֻמְתִּי שֹׁרֶשׁ הַחִמּוּס פִּילַטְרוֹ: עָדִיף לִרְפוּאָה מִמַּמְרוּ מַמְרוּ שֶׁבַּלְמוֹנֵי' לְשׁוֹן מוֹרִי: הָנֵי חֻמְתִּי וּמַמְרוּ: לְאוֹקוּמֵי הַחֹלִי שֶׁלֹּא יִנָּפֵחַ יוֹתֵר מִדַּאי: לְבַשּׁוּלֵי הָאֲבַעְבּוּעוֹת שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל לֵחָה שֶׁלָּהֶן לְתוֹכָן שֶׁתְּהֵא יוֹנְקָה כְּשֶׁיִּבָּקְעוּ אוֹתוֹ: פָּארֵי דְּרֵישׁ נַפְיָא סֻבִּים גְּלוּלִים שֶׁנּוֹפִין לְמַעְלָה בַּנָּפָה כְּשֶׁמְּרַקְּדִין: וּטְלָפְחֵי בְּעַפְרַיְהוּ עֲדָשִׁים עִם עָפָר שֶׁנִּתְלְשׁוּ בָּהֶן: וְשֻׁבְלוּלִיתָא תִּלְתָּן פינוגר"י: וְחוּמַרְתָּא דִּכְשׁוּתָא פֶּרַח שֶׁבִּכְשׁוּת הומלו"ן: כְּאַמְגּוּזָא כְּשִׁעוּר אֱגוֹז: לְפִתּוּחֵי הָאֲבַעְבּוּעוֹת שֶׁל אשטרנגיילו"ן שֶׁיִּבָּקְעוּ וְתֵצֵא הַלֵּחָה: לִינַפַּח לֵהּ בִּגְרוֹנוֹ: בְּגִילָא דְּחִטְּתָא שֶׁהוּא חָלוּל וְיַכְנִיס זֶרַע הַשַּׁחֲלַיִם לְתוֹכוֹ בְּרֹאשׁוֹ אֶחָד וְיַכְנִיסֶנּוּ בְּתוֹךְ פִּיו שֶׁל חוֹלֶה עַל הַבְּלִיעָה וְיִנַּפַּח חֲבֵרוֹ בְּרֹאשׁ הָאַחֵר וְיֵצְאוּ הַשַּׁחֲלַיִם וְיִפְּלוּ וְיָחֲנוּ עַל הַחֹלִי: לְאַסּוֹקֵי לְהַעֲלוֹת בָּשָׂר לִרְפוּאוֹת הַבָּקוּעַ: מִטֻּלָּא דְּבֵית הַכִּסֵּא מִתַּחַת צֵל אֲבָנִים הַמְסֻדָּרוֹת לְבֵית הַכִּסֵּא בְּשָׁלוֹת וּמְתֻקָּנוֹת כְּעֵין מוֹשָׁב: לְבַרְסָם חֹלִי שֶׁקּוֹרִין נויי"ר וְהוּא בָּא מִן הָרֹאשׁ דֶּרֶךְ הַחֹטֶם: כִּי פִּסְתְּקָא דְּנִשָּׁדוּר כְּשִׁעוּר גַּלְגֶּלֶט שֶׁל אֶרֶז מִמִּין נִשָּׁדוּר שֶׁקּוֹרִין אמוניקא: חֶלְבְּנִיתָא דּוּבְשָׁנִיתָא חֶלְבְּנָה מְתוּקָה שֶׁקּוֹרִין גַּלְמָא: תַּרְוָדָא כַּף: נַטְלָא כְּלִי מַחֲזִיק רְבִיעִית: חַמְרָא נְקִידָא יַיִן גָּלוּל יָפֶה שֶׁאֵינוֹ אָדֹם: וְכִי בְּשִׁיל נִשָּׁדוּר בְּשִׁיל כּוּלֵּהּ זֶה סִימָן יִהְיֶה לְךָ לִכְשֶׁיִּתְבַּשֵּׁל הַנִּשָּׁדוּר בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁאָר סַמָּנִין מְבֻשָּׁלִין לְפִי שֶׁהוּא קָשֶׁה:

לִבְרוּקְתִּי הָכָא מַשְׁמַע דְּיֵשׁ לָהּ רְפוּאָה וְכֵן בְּפֶ' הַמּוֹצִיא יַיִן (שַׁבָּת דַּף עח.) נָמֵי קָאָמַר שֶׁכֵּן כּוֹחֲלִין לִבְרוּקְתִּי וְקָשֶׁה דְּבִבְכוֹרוֹת (דַּף לח:) חָשֵׁיב לֵיהּ גַּבֵּי מוּמִין הַקְּבוּעִין וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּכָל מַה שֶּׁאֵינוֹ עוֹבֵר מֵאֵלָיו אוֹ ע"י רְפוּאָה קַלָּה חָשֵׁיב מוּם קָבוּעַ אִי נָמֵי רְפוּאָה דְּהָכָא וּדְהַמּוֹצִיא הַיְנוּ בִּתְחִלַּת הַחֹלִי אֲבָל בְּסוֹף הַחֹלִי אֵין לוֹ רְפוּאָה: לְכַכָּא שִׁנַּיִם כְּלַפֵּי' בִּקּוּנְטְרֵס כָּאן וְלֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בְּעָלְמָא (ע"ז דַּף כח:) דְּהַיְנוּ חֲנִיכַיִם מִדְּקָאָמְרִינַן בְּעַרְבֵי פְסָחִים (דַּף קיג.) לֹא תְּעַקֵּר כַּכָּא וְכֵן בְּחֻלִּין (דַּף נט:) נָתוּר כַּכֵּי וְשִׁנֵּי דְּגַבְרֵי וְזֶה לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר בַּחֲנִיכַיִם:

מסורת הש"ס

א ספרא שמיני פרק ג ו; משנה חולין; חולין מב.

וְנִיטַיְיפֵיהּ אַתְּלָת קִלְחֵי כְּרָבָא, וְנִיבְחֲשֵׁיהּ בִּגְוּוָזָא דְּמַרְמְהִין; וְכִי בְּשִׁיל גְּוּוָזָא דְּמַרְמָהִין – בְּשִׁיל לֵיהּ כּוּלֵּיהּ. וְאִי לָא – לַיְתֵי נִפְקָא דְּכַלְבָּא חִיוָּרָא, וְנִיגְבּוֹל בְּנִטְפָּא. וְכַמָּה דְּאֶפְשָׁר – נִפְקָא לָא נֵיכוֹל, דִּמְפָרֵיק. לְגִירָא – לַיְתֵי גִּירָא דְּלִילִיתָא, וְנֵיפְכֵיהּ, וְנִשְׁדֵּי מַיָּא עִלָּוֵיהּ וְנִשְׁתֵּי. וְאִי לָא – לַיְתֵי מַמַּיָּא דְּאִישְׁתִּי מִינַּיְיהוּ כַּלְבָּא בְּלֵילְיָא; וְנִיזְדְּהַר מִגִּילוּיָא. לְגִילוּיָא – אַנְפָּקָא דְּחַמְרָא חַיָּיא. לְמוּרְסָא – אַנְפָּקָא דְּחַמְרָא, בְּאַהֲלָא תּוֹלָאנָא. לְפִירְחָא דְּלִיבָּא – לַיְתֵי תְּלָת בְּרוֹשְׁיָּיאתָא דִּשְׂעָרֵי, וְנִשְׁטְרִינְהוּ בְּכַמְכָּא דְּלָא עֲבַר עִילָּוֵיהּ אַרְבְּעִין יוֹמִין, וְנֵיכוֹל; וְנִשְׁתֵּי אֲבָתְרַיְיהוּ חַמְרָא מַרְקָא. אֲמַר לֵיהּ רַב אָחָא מִדִּיפְתִּי לְרָבִינָא: וְכָל שֶׁכֵּן דְּפָרַח לִיבֵּיהּ! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא – לְיוּקְרָא דְּלִיבָּא אֲמַרִי; לְפִירְחָא דְּלִיבָּא – לַיְתֵי תְּלָת בְּרוֹשְׁיָּיאתָא דְּחִיטֵּי, וְנִישְׁטְרִינְהוּ בְּדוּבְשָׁא וְנֵיכוֹל, וְנִישְׁתֵּי אֲבָתְרַיְיהוּ חַמְרָא חַיָּיא. לִצְרְחָא דְּלִיבָּא – לַיְתֵי תְּלָת בֵּיעֵי נִינְיָיא, וּבֵיעֲתָא דְּכַמּוֹנָא, וּבֵיעֲתָא דְּשׁוּמְשְׁמֵי, וְלֵיכוֹל. לִכְאֵב מְעֵי – לַיְתֵי תְּלָת מְאָה פִּלְפְּלֵי אֲרִיכָתָא, וְכֹל יוֹמֵי נִשְׁתֵּי מְאָה מִינַּיְיהוּ בְּחַמְרָא. רָבִין דְּמִן נָרֶשׁ עֲבַד לַהּ לִבְרַתֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי מְאָה וְחַמְשִׁין מֵהָנֵי דִּידַן, וְאִתְּסִיאַת. לְכִירְצָא – אַנְפָּקָא דְּחַמְרָא בַּאֲטַרְפָּא דְּעָרָאָה. לְכִירְצָא חִיוָּרָא – לַיְתֵי בִּיזְרָא גַּלְגִּילָא וְנִיצַיְירֵהּ בְּשִׁיסְתַּג, וְנִיתְיַירֵיהּ בְּמַיָּא וְנִשְׁתְּיֵהּ; וְנִזְדְּהַר מִבִּינִתָא, דְּאִי לָא – מְנַקְּבָא לַהּ לְמַעְיָינֵיהּ. לְמֵיסַר – סִיסִין רַטִּיבָא בְּמַיָּא. לְמִישְׁרֵא – יַבִּישְׁתָּא בְּמַיָּא. וְסִימָנָךְ: אִיצָא רַטִּיבְ[תָּ]א דְּסָכַר נַהֲרָא. לְטְחָלָא – לַיְתֵי שַׁב בִּינֵי דְמַיָּא וּנְיַיבְּשִׁינְהוּ בְּטוּלָּא, וְכֹל יוֹמָא נִישְׁתֵּי תַּרְתֵּי וְתִלְתָּא בְּחַמְרָא. וְאִי לָא – לַיְתֵי טְחָלָא דְּצִיפַּרְתָּא דְּלָא אִיפְּתַח, וְנִטְחֲיֵיהּ בְּתַנּוּרָא, וְנוֹקֵי לַהֲדֵיהּ, וְנֵימָא: "כִּי הֵיכִי דְּיַבִּישׁ הַאי טְחָלָא, נִיַּיבַּשׁ טְחָלֵיהּ דִּפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִיתָא". וְאִי לָא – נִיטְחֲיֵיהּ בֵּינֵי אוּרְבֵי דְּבֵיתָא חַדְתָּא, וְנֵימָא הָכִי. וְאִי לָא, לִיבְקֵי שָׁכְבָא דִּשְׁכֵיב בְּשַׁבְּתָא, וְנִישְׁקְלֵיהּ לִידֵיהּ וְנוֹתְבַהּ אַטְחָלֵיהּ, וְנֵימָא: "כִּי הֵיכִי דְּיַבִּישׁ הָא יְדָא, נִיַּיבַּשׁ טְחָלֵיהּ דִּפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִיתָא". וְאִי לָא – נַיְתֵי בִּינִיתָא וְנִיטְוְויֵיהּ בֵּי נַפָּחָא, וְנֵיכְלֵיהּ בְּמַיָּא דְּבֵי נַפָּחָא, וְנִישְׁתֵּי מִמַּיָּא דְּבֵי נַפָּחָא. הָהִיא עִיזָּא דַּהֲוָת שָׁתְיָא מַיָּא דְּבֵי נַפָּחָא, אִישְׁתְּחִיט – וְלָא אִישְׁתְּכַח לַהּ טְחָלָא. וְאִי לָא – לִיפְתַּח חָבִיתָא דְּחַמְרָא לִשְׁמֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: אִי אִית לֵיהּ חָבִיתָא דְּחַמְרָא, לָא אָתֵי לְקַמֵּיהּ דְּמָר. אֶלָּא מַרְגַּל בְּפַת שַׁחֲרִית, דִּמְעַלְּיָא לְכוּלֵּי גּוּפֵיהּ. לְרוּשְׁחָתָא – לַיְתֵי אַקִיקָא, וְאִילְווֹא, וְאַסְפִּירְכָא, וּמַרְתְּכָא, וְחוּמַרְתָּא דְּפִילוֹן, וּשְׁיָאפָא דַּחֲמִימְתָּא, וְנִינְקֹט בְּשַׁחֲקֵי דְּכִיתָּנָא – בְּקַיְיטָא, וְדַעֲמַר גּוּפְנָא – בְּסִיתְוָא. וְאִי לָא – לִישְׁתֵּי שִׁיכְרָא מַרְקָא. לְשִׁיגְרוֹנָא – לַיְתֵי פַּתְיָא דְּמוֹנִינֵי, וְנִיגַנְדְּרֵיהּ שִׁיתִּין זִימְנֵי אַהָא מְטַחְתֵּיהּ, וְשִׁיתִּין זִימְנֵי אַהָא מְטַחְתֵּיהּ. לִצְמִירְתָּא – נֵיתֵי תְּלָת נִיטוּפְיָיתָא מִישְׁחָא דְּכוּפְרָא, וּתְלָת נִיטוּפְיָיתָא אִיצְרָא דְּכַרָּתֵי, וּתְלָת נִיטוּפְיָיתָא דְּחַמְרָא נְקִידָא, וְלִישְׁדֵּי לֵיהּ לְאִישׁ – בָּאַמָּה, וּלְאִשָּׁה – בְּאוֹתוֹ מָקוֹם. וְאִי לָא – לַיְתֵי אוּנָּא דְּזִיקָא, וְלִתְלֵי לֵיהּ לְאִישׁ בָּאַמָּה, וּלְאִשָּׁה בַּדַּדִּין. וְאִי לָא – לַיְתֵי חוּטָא דִּזְהוֹרִיתָא דִּשְׁדָתֶיהָ דּוּמָה בַּת דּוּמָה, וְלִיתְלֵי לֵיהּ לְאִישׁ בָּאַמָּה וּלְאִשָּׁה בַּדַּדִּין. וְאִי לָא – לַיְתֵי כִּינָּה דְּזָכָר וּנְקֵבָה, וְלִיתְלֵי לֵיהּ לְאִישׁ בָּאַמָּה וּלְאִשָּׁה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם; וְכִי מַשְׁתִּין, נַשְׁתִּין אַסִּיסָנָא יַבִּישְׁתָּא בְּצִינּוֹרָא דְּדַשָּׁא, וְנִעַיֵּין בְּחוּמַרְתָּא דְּנָפְקָא מִינֵּיהּ, דִּמְעַלְּיָא לְכוּלְּהוּ צִימְרֵי. לְצִימְרָא בָּרָא – לַיְתֵי תְּלָתָא גְּרִיבֵי סוּפְלֵי, וּתְלָתָא גְּרִיבֵי אַטְרַף אַדְרָא, וְנִישְׁלוֹקִינְהוּ כֹּל חַד לְחוֹדֵיהּ; וְלִיתֵיב בֵּינַיְיהוּ; וְלוֹתְבִינְהוּ בְּתַרְתֵּי מְשִׁיכְלֵי, וְנַיְתֵי פָּתוּרָא וְנַנַּח עִילָּוֵיהּ, וְנֵיקוּם מֵעִילָּוֵי הַאי וְלֵותֵיב עִילָּוֵי הַאי, וּמֵעִילָּוֵי הַאי וְלֵותֵיב עִילָּוֵי הַאי, עַד דְּנִיסַּק בֵּיהּ הַבְלָא; וְלִסְחֵי מִינַּיְיהוּ, וְכִי שָׁתֵי – מִמַּיָּא דְּאַדְרָא לִישְׁתֵּי, מִמַּיָּא דְּסוּפְלֵי לָא לִישְׁתֵּי; מִשּׁוּם דִּמְיַעַקְּרֵי. לְצִימְרָא גַּוְונָא – לַיְתֵי שִׁבְעָה בּוּנֵי דְּסִילְקָא מִשַּׁב מִשָּׁארֵי, וְנִישְׁלוֹקִינְהוּ בְּעַפְרַיְיהוּ, וְנֵיכוֹל, וְנִישְׁתֵּי אַטְרַף אַדְרָא בְּשִׁיכְרָא, אוֹ

עִנְבֵי

וְנִטַיְיפֵיהּ אַתְּלָת קִלְחֵי דְּכַרְבָּא יַטִּיפֶנּוּ עַל שְׁלֹשָׁה קִלְחֵי כְּרוּב בִּכְלִי: וְנִבְחֲשֵׁיהּ בִּגְוָזָא דְּמַרְמָהִין יָנִיס אֶת הַקְּדֵרָה בְּקֵיסָם שֶׁל עֵץ שֶׁשְּׁמוֹ מַרְמָהִין: נַפְקָא דְּכַלְבָּא חִוָּרָא צוֹאָה שֶׁל כֶּלֶב לָבָן: וְנִגְבּוֹל בְּנִטְפָּא צֳרִי: וְכַמָּה דְּאֶפְשָׁר לוֹ בִּרְפוּאָה אַחֶרֶת אוֹ לְהִתְאַפֵּק בְּחָלְיוֹ: נַפְקָא לָא נֵיכוֹל לֹא יֹאכַל צוֹאַת הַכְּלָבִים: דִּמְפָרֵק מְנַתֵּק אֲבָרָיו: לְגִירָא חוֹלִי שֶׁקּוֹרִין אשפונט"א: גִּירָא דְּלִילִיתָא חֵץ שֶׁל לִילִית אֶבֶן שֶׁעֲשׂוּיָה כַּחֵץ וְנוֹפֶלֶת עִם הַבָּרָד: וְנֶפְכֵּיהּ הָעוֹקֶץ לְמַטָּה וּבֵית יָד לְמַעְלָה: וְנִזְדְּהַר מִגִּילוּיָא שֶׁיְּהוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין נָחָשׁ מָצוּי: אַנְפָּקָא זֶהוּ רְבִיעִית וְכֵן שֵׁם הַכְּלִי: לְמוּרְסָא קַלּוּג: אַהֲלָא תּוֹלַאנָא אֲהָלוֹת אָלָס כְּמִין תּוֹלַעַת שָׁנִי: לְפִירְחָא דְּלִבָּא שֶׁלִּבּוֹ פּוֹרֵחַ פשמיי"ר בְּלַעַ"ז: בְּרוֹשְׁיָיתָא אַלּוֹת: וְנִשְׁטְרִינְהוּ בְּכָמְכָּא יִשְׁרֶה אוֹתָם בְּכוּתָּח טרכנריי"ל בְּלַעַ"ז: דְּלָא עָבַר עָלֶיהָ אַרְבְּעִין יוֹמִין שֶׁנַּעֲשָׂה הַכּוּתָּח: מַרְקָא מָזוּג בְּמַיִם הַרְבֵּה: דְּפָרַח לִבֵּיהּ שֶׁדְּבָרִים חַלָּשִׁים הֵן כָּל אֵלּוּ וּמַתִּישִׁין כֹּחוֹ שֶׁל אָדָם: לְיוּקְרָא דְּלִבָּא שֶׁלִּבּוֹ כָּבֵד עָלָיו: לְצַרְחָא דְּלִבָּא כְּאֵב הַלֵּב: נִינְיָא מינט"ה: מֵהָנֵי דִּידַן פִּלְפְּלִין שֶׁלָּנוּ: לִבְרַגָּא תּוֹלָעִים שֶׁבַּמֵּעַיִם: אַטְרָפָא דְּעַרְאָה עָלֶה שֶׁל עֵץ עֵרָא שֶׁקּוֹרִין לוריי"ר וּפִרְיוֹ קוֹרִין ביי"ש: בִּזְרָא דְּגַלְגִּילָא זֶרַע אורוג"א: וּנְצַיְירֵהּ בְּשִׁיסְתַּג יִקְשְׁרֶנּוּ בַּחֲתִיכַת בֶּגֶד שֶׁל צֶמֶר גֶּפֶן: וְנִזְדְּהַר מִבִּינִיתָא יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִבְלַע אֶת גַּרְגִּיר הַזֶּרַע: לְמַעְיָנֵהּ לְמֵעָיו: לְמֵיסַר לַעֲצֹר אֶת הַשִּׁלְשׁוּל: סִיסִין פוליאו"ל: לְמִשְׁרֵי לְשַׁלְשֵׁל אָדָם עָצוּר: וְסִימָנָךְ שֶׁלֹּא תַּחֲלִיף לִשְׁתּוֹת לַח לְשַׁלְשֵׁל וְיָבֵשׁ לַעֲצֹר: אִיצָא שֵׁם עֵשֶׂב וּכְשֶׁהוּא לַח סוֹכְרִין בּוֹ נְהָרוֹת כָּךְ הַלַּח סוֹתֵם: לְטַחְלָא שֶׁטְּחוֹל שֶׁלּוֹ נָפוּחַ וְגָדוֹל מֵחֲמַת חוֹלִי: שַׁב בִּינֵי דְמַיָּא שֶׁבַע עֲלוּקוֹת שֶׁל מַיִם בְּלַעַ"ז סנשוא"ש: דְּצִפַּרְתָּא דְּלָא אִפְּתַח עַד שֶׁלֹּא יָלְדָה: וְנוֹקִי לַהֲדֵיהּ יַעֲמוֹד כְּנֶגְדּוֹ: וְאִי לָא אִי לָא נֵיכָא תַּנּוּרָא: נִיטְחֲיֵיהּ לְהַהוּא טְחָלָא: בֵּינֵי אוּרְבֵי יָטִיחַ אוֹתוֹ בַּכֹּתֶל וְיִדָּבֵק בֵּין שׁוּרוֹת הַכֹּתֶל וְיִיבַשׁ שָׁם: וְנֵימָא הָכִי כִּי הֵיכִי דְּיַבִּישׁ הַאי טְחָלָא כו': לִבְקֵי שָׁכְבָא יִטְרַח עַל שֶׁיֵּדַע הֵיכָן יֵשׁ מֵת שֶׁמֵּת בְּשַׁבָּת: לִבְקֵי לְשׁוֹן בְּקִיאוּת: וְנִשְׁקְלֵהּ לִידֵהּ דְּשָׁכְבָא: וְנִיתֵיב לַהֲדֵהּ טְחָלָא דְּחוֹלֶה: בִּינִיתָא דָּג: וְנוֹטְוֵיהּ בְּנוּרָא דְּבֵי נַפָּחָא יְצַלֶּנּוּ בַּגֶּחָלִים שֶׁלִּפְנֵי הַנַּפָּח: מַיָּא דְּבֵי נַפָּחָא אוֹתָם שֶׁמְּכַבֶּה בָּהֶן אֶת הַבַּרְזֶל: לִפְתַּח חָבִיתָא דְּחַמְרָא לִשְׁמֵהּ יִקְנֶה חָבִית שֶׁל יַיִן לִשְׁתִיָּתוֹ כְּלוֹמַר יִשְׁתֶּה יַיִן טוֹב תָּמִיד הַרְבֵּה: לָא אָתֵי קַמֵּי דְּמַר לִשְׁאוֹל רְפוּאָה שֶׁהַיַּיִן רְפוּאָה לוֹ: לְרוּשְׁחָתָא תַּחְתּוֹנִיּוֹת: אַקִיקָא עֵשֶׂב שֶׁשְּׁמוֹ קקול"י: אִילְוָא אלואיי"ן: אַסְפִּירְכָא כֶּסֶף חַי: מַרְתְּכָא קוגיל"ן וְהוּא מִפְּסֹלֶת הַכֶּסֶף שֶׁחוֹפְרִין כֶּסֶף מִן הַקַּרְקַע וְיוֹנְקִים אוֹתוֹ וּמַעֲלֶה רִתְחָא וְהוּא מַרְתְּכָא: חוּמַרְתָּא דְּפִילוֹן בוטו"ן שֶׁהַנָּשִׁים תּוֹלוֹת בְּצַוְּארֵיהֶן שֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁל כֶּסֶף וְנוֹתֵן בּוֹ שֶׁמֶן שֶׁמְּעֹרָב בּוֹ מִין בֹּשֶׂם שֶׁשְּׁמוֹ פִּילוֹן וְדוֹמֶה לַעֲלֵי גְפָנִים כְּדְתַנְיָא בת"כ שֶׁלֹּא יְעָרֵב קִימוֹס בְּמַר מֵי גְּלוּדְקִיָּא בְּשֶׁמֶן עֲלֵי גְפָנִים בְּפִילוֹן: וּשְׁיָפָא דַּחֲמִימְתָּא צוֹאַת יוֹנִים וּלְשׁוֹן מוֹרִי צוֹאַת תַּרְנְגוֹלִין: וְנִנְקֵט כָּל אֵלּוּ: בְּשַׁחֲקֵי דְּכִתָּנָא שֶׁהֵם קָרִים בַּקַּיְיטָא: וּבְדַעֲמַר גּוּפְנָא שֶׁהֵן חַמִּים בַּסִּתְוָא וְיָשִׂים בְּאוֹתוֹ מָקוֹם: לְשִׁיגְרוֹנָא חוֹלִי הַיְּרֵכַיִם וְהַקִּלְבֹּסֶת שֶׁקּוֹרִין הנק"א: פַּתְיָא דְּמוֹנִינֵי כְּלִי מָלֵא צִיר דָּגִים קְטַנִּים: וּלְגַנְדְּרֵיהּ שִׁתִּין זִמְנֵי אַהָא מְטַחְתָּא יְגַלְגְּלוּ שִׁשִּׁים פְּעָמִים עַל יָרֵךְ זֶה לְמַעְלָה בַּקִּלְבֹּסֶת שֶׁקּוֹרִין הנק"א: לְצַמִּירְתָּא אֶבֶן הַגְּדֵלָה בַּגִּיד וְעוֹצֶרֶת הַשֶּׁתֶן: נִטּוּפְיָתָא טִפּוֹת: מִשְׁחָא דְּכוּפְרָא פְּסֹלֶת שֶׁל זֶפֶת וְהוּא עִטְרָן: אִיצְרָא דְּכַרְתֵּי סְחִיטַת כְּרֵישִׁין: חַמְרָא נְקִידָא יַיִן נָקִי: אוּנָּא דְּזִיקָא אֹזֶן שֶׁל נוֹד: חוּטָא דִּזְהוֹרִיתָא דְּשַׁדְיָתֵי' דּוּמָה בַּת דּוּמָה חוּט שֶׁל זְהוֹרִית שֶׁטְּוָואַתּוּ אִשָּׁה חֲשׁוּבָה בַּת חֲשׁוּבָה: אַסִּיסָנָא יַבִּישְׁתָּא עַל סְנֶה יָבֵשׁ: וְנִעַיֵּין בְּחוּמַרְתָּא דְּנָפְקָא מִינֵּהּ יְהֵא זָהִיר בָּאֶבֶן הַיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ לְשָׁמְרָהּ: דִּמְעַלְּיָא לְכֻלְּהוּ צִמְרֵי חוֹלִי שֶׁקּוֹרִין פיוור"י: גְּרִיבֵי סְאִין: סוּפְלֵי גַּרְעִינֵי תְּמָרִים: אַטְרַף אַדְרָא עָלִין שֶׁל עֵץ שֶׁשְּׁמוֹ אֲדָר: מְשִׁיכְלֵי עֲרֵבוֹת: וְכִי שָׁתֵי דְּקַיְימָא לָן הָרוֹחֵץ בְּחַמִּין שׁוֹתֶה מֵהֶם וְהֵם רְפוּאָה לוֹ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (דַּף מא.): מִמַּיָּא דְּאַדְרָא לִשְׁתֵּי אֲבָל מִמַּיָּא דְּסוּפְלֵי לָא לִשְׁתֵּי: דִּמְעַקְּרֵי עוֹשִׂין אוֹתוֹ עָקָר מִלְּהוֹלִיד: בּוּנֵי מָלֵא יָד: מִשַּׁב מִשָּׁאֲרֵי מִשִּׁבְעַת עֲרוּגוֹת: בְּעַפְרַיְיהוּ עָפָר הָעוֹלֶה בְּשָׁרְשֵׁיהֶם:

עִנְבֵי תַאֲלָא בְּמַיִם. לַחֲזָזִיתָא – לַיְתֵי שַׁב חִיטֵּי אַרְזַנְיָיתָא, וְנִיקְלִינְהוּ אַמָּרָא חַדְתָּא, וְנָפֵיק מִשְׁחָא מִינַּיְיהוּ, וְנֵישׁוּף. רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי עֲבַד לֵיהּ לְהָהוּא גּוֹי לְדָבָר אַחֵר, וְאִיתַּסִּי. אָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי מַאן דְּמָחוֹ לֵיהּ בַּאֲלוּנְכֵי דְּפָרְסָאֵי, מִיחְיָיא לָא חָיֵי; אַדְּהָכִי וְהָכִי, נִיסְפּוֹ לֵיהּ בִּשְׂרָא שַׂמִּינָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא חַיָּיא, אֶפְשָׁר דְּחָיֵי פּוּרְתָּא וּמְפַקֵּיד אַבֵּיתֵיהּ. (א)אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: הַאי מַאן דִּבְלַע זִיבּוּרָא – מִיחְיָיא לָא חָיֵי, אַדְּהָכִי וְהָכִי נַשְׁקְיֵהּ רְבִיעֲתָא דְּחַלָּא שַׁמְגָּז, אֶפְשָׁר דְּחָיֵי פּוּרְתָּא וּמְפַקֵּיד לְבֵיתֵיהּ. (ב)אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָכַל בְּשַׂר שׁוֹר בְּלֶפֶת, וְלָן בַּלְּבָנָה בְּלֵילֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר אוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּתְקוּפַת תַּמּוּז – אֹחַזְתּוֹ אֲחִילוּ. תָּנָא: וְהַמְמַלֵּא כְּרֵיסוֹ מִכׇּל דָּבָר, אֹחַזְתּוֹ אֲחִילוּ. אָמַר רַב פָּפָּא: אֲפִילּוּ מִתַּמְרֵי. פְּשִׁיטָא! סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הוֹאִיל וְאָמַר מָר: תַּמְרֵי – מַשְׂבְּעָן, וּמְשַׁחֲנָן, וּמְשַׁלְשְׁלָן, וּמְאַשְּׁרָן וְלָא מְפַנְּקָן; אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. (ג)מַאי אֲחִילוּ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. מַאי "אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת"? אָמַר אַבָּיֵי: אֵשׁ גַּרְמֵי. מַאי אָסוּתֵיהּ? אָמַר אַבָּיֵי, אֲמַרָה לִי אֵם: כּוּלְּהוּ שַׁקְיָינֵי – תְּלָתָא, וְשִׁבְעָא, וּתְרֵיסַר; וְהַאי – עַד דְּמִתַּסֵּי. כּוּלְּהוּ שַׁקְיָינֵי – אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, וְהַאי – בָּתַר דְּאָכֵל, וְשָׁתֵי, וְעָיֵיל לְבֵית הַכִּסֵּא, וְנָפֵיק וּמָשֵׁי יְדֵיהּ. וּמַיְיתוּ לֵיהּ בּוּנָא דִּשְׁתִיתָא דִּטְלָפְחֵי, וּבוּנָא דְּחַמְרָא עַתִּיקָא, וְנִיגְבְּלִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְנֵיכוֹל; וְנִיכְרוֹךְ בִּסְדִינֵיהּ, וְנִיגְנְיֵיהּ, וְלֵיכָּא דְּנוֹקְמֵיהּ עַד דְּקָאֵי מִנַּפְשֵׁיהּ; וְכִי קָאֵי, לִישְׁקְלֵיהּ לִסְדִינֵיהּ מִינֵּיהּ, וְאִי לָא, הָדַר עִילָּוֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ אֵלִיָּהוּ לְרַבִּי נָתָן: אֱכוֹל שְׁלִישׁ וּשְׁתֵה שְׁלִישׁ וְהַנַּח שְׁלִישׁ – לִכְשֶׁתִּכְעוֹס, תַּעֲמוֹד עַל מִילּוּאֲךָ. [אב]תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: הָרוֹצֶה שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי חוֹלִי מֵעַיִים, יְהֵא רָגִיל בְּטִיבּוּל – קַיִץ וָחוֹרֶף; סְעוּדָתְךָ שֶׁהֲנָאָתְךָ מִמֶּנָּה – מְשׁוֹךְ יָדְךָ הֵימֶנָּה; וְאַל תַּשְׁהֶה עַצְמְךָ בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לִנְקָבֶיךָ. אָמַר מָר עוּקְבָא: הַאי מַאן דְּשָׁתֵי טִילְיָא חִיוָּרָא – אֹחַזְתּוֹ וִיתֵק. אָמַר רַב חִסְדָּא: שִׁיתִּין מִינֵי חַמְרָא הֲווֹ, מְעַלְיָא דְּכוּלְּהוּ – סוּמָּקָא רֵיחָתָנָא, גְּרִיעָא דְּכוּלְּהוּ – טִילְיָא חִיוָּרָא. אָמַר רַב יְהוּדָה: הַאי מַאן דְּיָתֵיב בְּצַפְרָנֵי נִיסָן גַּבֵּי נוּרָא, וְשָׁיֵיף מִשְׁחָא, וְנָפֵיק וְיָתֵיב בְּשִׁמְשָׁא – אֹחַזְתּוֹ וִיתַק. [ג](ד)תָּנוּ רַבָּנַן: הִקִּיז דָּם וְשִׁימֵּשׁ מִטָּתוֹ – הוֹוִיין לוֹ בָּנִים וִיתְקִין. הִקִּיזוּ שְׁנֵיהֶם וְשִׁימְּשׁוּ – הוֹוִיין לָהֶן בָּנִים בַּעֲלֵי רָאתָן. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא טָעֵים מִידֵּי, אֲבָל טָעֵים מִידֵּי – לֵית לַן בַּהּ. [ד]אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: בָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְשִׁימֵּשׁ מִטָּתוֹ – הוֹוִיין לוֹ בָּנִים וִיתְקִין. תָּנוּ רַבָּנַן: הַבָּא מִבֵּית הַכִּסֵּא, אַל יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שִׁיעוּר חֲצִי מִיל, מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁד בֵּית הַכִּסֵּא מְלַוֶּה עִמּוֹ; וְאִם שִׁימֵּשׁ – הוֹוִיין לוֹ בָּנִים נִכְפִּים. [ה]תָּנוּ רַבָּנַן: הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מְעוּמָּד – אוֹחַזְתּוֹ עֲוִית; מְיוּשָּׁב – אוֹחַזְתּוֹ דָּלָרְיָא; הִיא מִלְּמַעְלָה וְהוּא מִלְּמַטָּה – אוֹחַזְתּוֹ דָּלָרְיָא. מַאי דָּלָרְיָא? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: סַם דָּלָרְיָא – דַּרְדְּרָא. מַאי דַּרְדְּרָא? אָמַר אַבָּיֵי: מוֹרִיקָא דְּחוֹחֵי. רַב פָּפָּא אָלֵיס וּבָלַע לֵיהּ. רַב פַּפֵּי אָלֵיס וְשָׁדֵי לֵיהּ. אָמַר אַבָּיֵי: מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, לֵיתֵי שְׁלֹשָׁה קְפִיזֵי קוּרְטְמֵי דְּחוֹחֵי, וְנֵידוּקִינְהוּ, וְנִישְׁלְקִינְהוּ בְּחַמְרָא וְנִישְׁתֵּי. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֵן הֵן הֶחְזִירוּנִי לְנַעֲרוּתִי. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַכְחִישִׁים כֹּחוֹ שֶׁל אָדָם, וְאֵלּוּ הֵן: פַּחַד, דֶּרֶךְ וְעָוֹן. פַּחַד – דִּכְתִיב: "לִבִּי סְחַרְחַר עֲזָבַנִי כֹחִי". דֶּרֶךְ – דִּכְתִיב: "עִנָּה בַדֶּרֶךְ כֹּחִי". עָוֹן – דִּכְתִיב: "כָּשַׁל בַּעֲוֹנִי כֹחִי". [ז]שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַתִּיזִין גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, וְאֵלּוּ הֵן: אָכַל מְעוּמָּד, וְשָׁתָה מְעוּמָּד, וְשִׁימֵּשׁ מִטָּתוֹ מְעוּמָּד. (ה)חֲמִשָּׁה קְרוֹבִין לְמִיתָה יוֹתֵר מִן הַחַיִּים, וְאֵלּוּ הֵן: אָכַל וְעָמַד, שָׁתָה וְעָמַד, הִקִּיז דָּם וְעָמַד, יָשֵׁן וְעָמַד, שִׁימֵּשׁ מִטָּתוֹ וְעָמַד. [ח]שִׁשָּׁה, הָעוֹשֶׂה אוֹתָן – מִיָּד מֵת, וְאֵלּוּ הֵן: הַבָּא בַּדֶּרֶךְ וְנִתְיַיגֵּעַ, הִקִּיז דָּם, וְנִכְנַס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְשָׁתָה וְנִשְׁתַּכֵּר, וְיָשַׁן עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְשִׁימֵּשׁ מִטָּתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁעֲשָׂאָן כְּסִידְרָן. אָמַר אַבָּיֵי: כְּסִידְרָן – מֵת, שֶׁלֹּא כְּסִידְרָן – חָלֵישׁ. אִינִי?! וְהָא מְעוֹרַת עֲבַדָה לֵיהּ לְעַבְדַּהּ תְּלָת מִינַּיְיהוּ, וּמִית! הָהוּא כָּחוּשׁ הֲוָה. [ט]שְׁמוֹנָה – רוּבָּן קָשֶׁה וּמִיעוּטָן יָפֶה, וְאֵלּוּ הֵן: דֶּרֶךְ, וְדֶרֶךְ אֶרֶץ, עוֹשֶׁר, וּמְלָאכָה, יַיִן, וְשֵׁינָה, חַמִּין, וְהַקָּזַת דָּם. שְׁמוֹנָה מְמַעֲטִים אֶת הַזֶּרַע, וְאֵלּוּ הֵן: הַמֶּלַח, וְהָרָעָב, וְהַנֶּתֶק, בְּכִיָּיה, וְשֵׁינָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְגִדְגְּדָנִיּוֹת, וּכְשׁוּת שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, וְהַקָּזַת דָּם לְמַטָּה – כִּפְלַיִם. תָּנָא: כְּשֵׁם שֶׁקָּשָׁה לְמַטָּה כִּפְלַיִם, כָּךְ יָפָה לְמַעְלָה – כִּפְלַיִם. אָמַר רַב פָּפָּא:

לְמַטָּה

עִנְבֵי תָּאֲלָא. עִנְּבֵי גֶּפֶן הַמּוּדְלֶת בְּדֶקֶל: לַחֲזָזִיתָא. יַבֶּלֶת: חִטֵּי אַרְזַנְיָתָא. חִטִּין גַּסִּים: אַמָּרָא חַדְתָּא. עַל בַּרְזֶל שֶׁל פּוֹשׁוויי״ר חָדָשׁ: וְנֵשׁוּף. יִמְשַׁח: לְדָבָר אַחֵר. צָרַעַת: בַּאֲלוּנְכֵי פָּרְסָאֵי. בְּנוֹכְלִיּוֹת שֶׁל פַּרְסִיִּים שֶׁמְּגָרְפִין אוֹתָן בְּמֵי סַם הַמָּוֶת: וּמְפַקֵּיד אַבֵּיתֵיהּ. צַוָּאָה עַל נְכָסָיו: חַלָּא שַׁמְגָּז. חוֹמֶץ חָזָק: מִכָּל דָּבָר. שֶׁהוּא טוֹב לוֹ וּמָתוֹק לְחִכּוֹ וְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל תַּאֲוָתוֹ מְבִיאוֹ לִידֵי חֳלִי שֶׁשְּׁמוֹ אֲחִילוּ: הוֹאִיל וְאָמַר מָר שֶׁהַתְּמָרִים יָפִין לַגּוּף כָּל כָּךְ: מְשַׁחֲנָן. מְחַמְּמוֹת: מְשַׁלְשְׁלָן. מְשַׁלְשְׁלוֹת: מְאַשְּׁרָן. נוֹתְנוֹת כֹּחַ: וְלָא מְפַנְּקָן. אֵינָן מִתְעַנְּגוֹת אֶת הַלֵּב לִהְיוֹת אִסְטְנִיס וְאע״פ שֶׁהֵן מְתוּקוֹת: כָּל שַׁקְיָנֵי. כָּל מַשְׁקִין שֶׁאָדָם שׁוֹתֶה לִרְפוּאָה יֵשׁ לָהֶן מִנְיַן יָמִים לִשְׁתּוֹתָם יֵשׁ מֵהֶן ג׳ יֵשׁ מֵהֶן ז׳ יֵשׁ מֵהֶן י״ב: בּוּנָא דִּשְׁתִיתָא דִּטְלָפְחֵי. מְלֹא אֶגְרוֹף מִן שְׁתִיתָא שֵׁם מַאֲכָל הֶעָשׂוּי מִקֶּמַח עֲדָשִׁים וּמֶלַח: וְנִכְרוֹךְ. גּוּפֵיהּ בִּסְדִינִים כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמֵּם גּוּפוֹ וְיַזִּיעַ: וְלֵיכָּא דְּנוֹקְמֵיהּ. וְלֹא יִהְיֶה אָדָם שֶׁיְּקִיצֶנּוּ לְפִי שֶׁהַזֵּעָה יָפָה לוֹ: אֱכוֹל שְׁלִישׁ. מְלֹא מֵעֶיךָ שְׁלִישׁ וּשְׁתֵה שְׁלִישׁ וְהַנַּח שְׁלִישׁ בִּטְנְךָ רֵיקָם: וְלִכְשֶׁתִּכְעוֹס וְיִמָּלֵא בִּטְנְךָ כַּעַס תַּעֲמוֹד עַל מְלוֹאֲךָ אֲבָל אִם תְּמַלֵּא מֵעֶיךָ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה לִכְשֶׁתִּכְעוֹס תִּבָּקַע: בְּטִיבּוּל. לִטְבֹּל בְּחוֹמֶץ אוֹ פַּת בְּיַיִן: שֶׁהֲנָאָתְךָ. שֶׁעֲרֵבָה לְךָ: מְשׁוֹךְ יָדְךָ הֵימֶנָּה שֶׁלֹּא תְּמַלֵּא אֶת כְּרֵסְךָ: טִלְיָא. יַיִן רַע: וִיתֵק. חַלָּשׁוּת: רֵיחָתָנָא. שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ טוֹב מְאֹד: בְּצַפְרָנֵי. בַּבְּקָרִים: הָוְיָן לוֹ. אִם נִתְעַבְּרָה בְּאוֹתוֹ תַּשְׁמִישׁ: בַּעֲלֵי רָאתָן. חַלָּשִׁים הַרְבֵּה מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שֶׁרֶץ בַּמּוֹחַ כִּדְאָמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת (דַּף עז:): דְּלָא טָעִים מִידֵּי בֵּין הַקָּזָה לְתַשְׁמִישׁ: נִכְפִּים. נוֹפְלִין מֵאוֹתוֹ חֹלִי: עֲוִית. קרנפ״א: סַם דָּלָרְיָא. סַם רְפוּאָתָהּ שֶׁל דָּלָרְיָא דַּרְדְּרָא שְׁמָהּ: מוֹרִיקָא דְּחוֹחֵי. קרו״ג הַגָּדֵל בְּגֶדֶר שֶׁל הַזְּמֵי שֶׁקּוֹרִין שְׁבִי״ל: אָלֵיס. לוֹעֵס בְּשִׁנָּיו: בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ. שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ לְשַׁמֵּשׁ: קְפִיזָא. כְּלִי מַחֲזִיק ג׳ רְבִיעִיּוֹת: וְנֵידוּקִינְהוּ. יִכְתְּשֵׁם הֵדֵק: לְנַעֲרוּתִי. בְּתַשְׁמִישׁ: פַּחַד. דְּאָגָה שֶׁדּוֹאֵג עַל דָּבָר הֶעָתִיד כְּגוֹן טָרוּד מְזוֹנוֹת אוֹ פַּחַד אוֹיֵב וְקוֹרִין סיינ״א: סְחַרְחַר. מַקֵּף דְּאָגָה: אָכַל וְעָמַד. מִיָּד קֹדֶם שֶׁשָּׁהָה מְעַט: הָעוֹשֶׂה אוֹתָן. כֻּלָּן כְּאַחַת: מְעוֹרֶת. שֵׁם אִשָּׁה: וּמִעוּטָן יָפֶה. כְּשֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מְעַט מֵהֶם יָפֶה לְגוּפוֹ לִרְפוּאָה וְטוֹב שֶׁיְּהֵא לוֹ קְצָת מִשֶּׁלֹּא יְהֵא לוֹ כְּלוּם: אֲבָל רֻבָּן קָשֶׁה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה: דֶּרֶךְ. לְהַלֵּךְ בַּדְּרָכִים: וְדֶרֶךְ אֶרֶץ. תַּשְׁמִישׁ: עֹשֶׁר. מִעוּטוֹ יָפֶה וְרֻבּוֹ קָשֶׁה שֶׁמְּבַטְּלוֹ מת״ת וּמַגְבִּיהַּ לִבּוֹ: חַמִּין. לִרְחֹץ וְלִשְׁתּוֹת: נֶתֶק. צָרַעַת: גִּדְגְּדָנִיּוֹת. איילנדר״א: שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ. לְקַמֵּיהּ מְפָרֵשׁ: וְהַקָּזַת דָּם. לְמַטָּה הִיא מְמַעֶטֶת כִּפְלַיִם בְּכֻלָּן:

רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי עֲבַד לֵיהּ לְהָהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים כו׳ הִקְשָׁה ה״ר אֶלְחָנָן אַמַּאי לֹא אָסוּר לְרַפְּאוֹת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים כִּדְאָמְרִינַן בְּפ׳ אֵין מַעֲמִידִין (ע״ז דַּף כו.) גַּבֵּי מְיַלֶּדֶת וּמְנִיקָה אֲפִילּוּ בְּשָׂכָר מִפְּנֵי שֶׁמְּגַדְּלוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאוֹר״י דְּשָׁאנֵי כְּדֵי לְהִתְחַכֵּם בִּרְפוּאָה שָׁרֵי כְּדֵי שֶׁיֵּדַע לְרַפְּאוֹת יִשְׂרָאֵל ע״י כֵּן א״נ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהָיָה בָּקִי בִּרְפוּאָה זֹאת וְשָׁרֵי מִשּׁוּם אֵיבָה אוֹ שֶׁמָּא לֹא שַׁיָּךְ כָּאן מְגַדֵּל כֵּן לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כְּמוֹ בִּמְיַלֶּדֶת וּמְנִיקָה: **דֶּרֶךְ** וְעָוֹן. לַאֲנָחַת הֶעָוֹן א״נ עֹנֶשׁ הֶעָוֹן: **חֲמִשָּׁה** קְרוֹבִין לְמִיתָה אָכַל וְעָמַד כו׳ מַשְׁמַע אֲפִילּוּ עוֹשֶׂה אֶחָד מֵהֶן בִּלְבַד מִדְּלָא קָאָמְרִינַן עֲלָהּ דְּבָעֵינַן כְּסִדְרָן:

מסורת הש״ס

א עבודה זרה יב:

ב מסכת כלה רבתי

ג ברכות לב.

ד פסחים יב:; נדה יז.; שבת י.; כתובות עז:; מסכת כלה; ברכות סא.

ה אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; שבת קכט:

גליון הש״ס

גמ׳ אכול שליש ושתה שליש וכו׳. ע׳ נדה דף כד ע״ב תד״ה אכילתו:

תורה אור השלם

לִבִּי סְחַרְחַר עֲזָבַנִי כֹחִי וְאוֹר־עֵינַי גַּם־הֵם אֵין אִתִּי [תהילים לח, יא]

עִנָּה בַדֶּרֶךְ (כחו) [כֹּחִי] קִצַּר יָמָי [תהילים קב, כד]

כִּי כָלוּ בְיָגוֹן חַיַּי וּשְׁנוֹתַי בַּאֲנָחָה כָּשַׁל בַּעֲוֹנִי כֹחִי וַעֲצָמַי עָשֵׁשׁוּ [תהילים לא, יא]

מְשֹׁךְ חַסְדְּךָ לְיֹדְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׁרֵי־לֵב [תהילים לו, יא]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ טו:

ב מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ א:

ג מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ יט, טוש״ע או״ח סי׳ רמ סעי׳ טו:

ד מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ יט, טוש״ע או״ח סי׳ רמ סעי׳ טו:

ה טור או״ח סי׳ רמ:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ יט, ש״ע או״ח סי׳ רמ סעי׳ טו:

ז מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ ג:

ח מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ יח:

ט מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ יט, טוש״ע או״ח סי׳ רמ סעי׳ יד:

י מיי׳ פד׳ מהל׳ דעות הל׳ יח:

לְמַטָּה – לְמַטָּה מִן הַבֵּיצִים, לְמַעְלָה – לְמַעְלָה מִן הַבֵּיצִים. וּכְשׁוּת שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ. תָּנָא: כְּשֵׁם שֶׁקָּשָׁה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, כָּךְ יָפָה בִּזְמַנָּהּ. אָמַר רַב פָּפָּא: זְמַנָּהּ – תַּמּוּז, שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ – טֵבֵת, יוֹמֵי נִיסָן וְיוֹמֵי תִּשְׁרֵי – לָא מְעַלּוּ וְלָא קָשׁוּ. [א(א)]אָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי", וַאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָיקוֹס, וְחָזַר וְאָמַר: "אַל תִּכְתְּבוּ" – אֵין דְּבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין גֵּט לְאַלְתַּר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא לִכְשֶׁיִּשְׁתַּפֶּה. מַאי טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ? דְּקָתָנֵי: אֵין בִּדְבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָךְ: אֵין בִּדְבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם – דְּלִכִי מִתְצִיל לָא צְרִיךְ לְמִיהְדַּר אִימְּלוֹכֵי בֵּיהּ; וּלְעוֹלָם אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא לִכְשֶׁיִּשְׁתַּפֶּה. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רֵישׁ לָקִישׁ מְדַמֵּי לֵיהּ לְיָשֵׁן, וְרַבִּי יוֹחָנָן מְדַמֵּי לֵיהּ לְשׁוֹטֶה. וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי לִידַמְּיֵהּ לְיָשֵׁן! יָשֵׁן – לָא מְחוּסָּר מַעֲשֶׂה, הַאי – מְחוּסָּר מַעֲשֶׂה. וְרֵישׁ לָקִישׁ נָמֵי נִידַמְּיֵיהּ לְשׁוֹטֶה! שׁוֹטֶה לָא סַמֵּיהּ בִּידַן, הַאי, סַמֵּיהּ בִּידַן – בִּישְׂרָא סוּמָּקָא אַגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא מַרְקָא. [ב(ב)]וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי?! וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁחַט בּוֹ שְׁנַיִם, אוֹ רוֹב שְׁנַיִם, וְרָמַז וְאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ; [ג(ג)]וְתַנְיָא: רָאוּהוּ מְגוּיָּד אוֹ צָלוּב עַל הַצְּלִיבָה, וְרָמַז וְאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם דַּעְתָּא צִילּוּתָא הִיא, וּכְחִישׁוּתָא הוּא דְּאַתְחִילָה בֵּיהּ; הָכָא דַּעְתָּא שְׁגִישְׁתָּא הִיא. [ד(ד)]וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי?! וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁחַט בּוֹ שְׁנַיִם אוֹ רוֹב שְׁנַיִם, וּבָרַח – מְעִידִין עָלָיו. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חַי הוּא, אַמַּאי מְעִידִין עָלָיו? [ה]אָמְרִי: חַי הוּא – וְסוֹפוֹ לָמוּת. [ו]אֶלָּא מֵעַתָּה, יְהֵא גּוֹלֶה עַל יָדוֹ! אַלְמָה תַּנְיָא: שָׁחַט בּוֹ שְׁנַיִם אוֹ רוֹב שְׁנַיִם – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ גּוֹלֶה? [ז]הָא אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא הָרוּחַ בִּלְבְּלַתּוּ. אִי נָמֵי, הוּא קֵירַב אֶת מִיתָתוֹ. [ח]מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּשַׁחְטֵיהּ בְּבֵיתָא דְשַׁיְשָׁא, וּפַרְכֵּס. אִי נָמֵי, דְּשַׁחְטֵיהּ בְּבָרָא, וְלָא פִּרְכֵּס. נִשְׁתַּתֵּק, וְאָמְרוּ לוֹ: "נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ" כּוּ'. וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא שִׁיחְיָא דְּ"לָאו לָאו" נַקְטֵיהּ, אִי נָמֵי שִׁיחְיָא דְּ"הֵן הֵן" נַקְטֵיהּ! אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיוֹמֵי אָמַר רַב נַחְמָן: דְּאָמְרִינַן לֵיהּ בְּסֵירוּגִין. [ט]וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא שִׁיחְיָא דְּסֵירוּגִין נַקְטֵיהּ! דְּאָמְרִינַן לֵיהּ חַד "לָאו" וּתְרֵין "הֵן", וּתְרֵין "לָאו" וְחַד "הֵן". [י]דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: אוֹמְרִים לוֹ דְּבָרִים שֶׁל יְמוֹת הַחַמָּה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְשֶׁל יְמוֹת הַגְּשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה. מַאי נִיהוּ? אִילֵימָא גְּלוּפְקְרֵי וּסְדִינֵי – לֵיחוּשׁ דִּלְמָא קוֹרָא אַחְדֵיהּ, אִי נָמֵי חַמָּה אַחְדֵיהּ!

אֶלָּא

לְמַטָּה מִן הַבֵּיצִים כְּמוֹ בְּרַגְלָיו וּבְשׁוֹקָיו: לְמַעְלָה מִן הַבֵּיצִים בִּכְתֵפַיִם וּבְצַוָּאר וּבְקָדְקֹדֶת: כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין גֵּט לְאַלְתַּר וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ חָלְיוֹ הוֹאִיל וְאָמַר קֹדֶם לָכֵן וְלָא אָמְרִינַן שׁוֹטֶה הוּא וְאֵינוֹ יָכוֹל לְגָרֵשׁ: אִימְּלוֹכֵי בֵּהּ לִטּוֹל רְשׁוּת: הַאי מְחֻסַּר מַעֲשֶׂה שֶׁצָּרִיךְ רְפוּאָה בְּשָׂרָא סֻמָּקָא אַגּוּמְרֵי: לָאו סַמֵּיהּ בִּידָן אֵין סַם רְפוּאָתוֹ בְּיָדֵינוּ: מְגוּיָּד מְחֻתָּךְ בַּחֲתִיכוֹת לְשׁוֹן גֹּדּוּ אִילָנָא (דָּנִיֵּאל ד): צִלּוּתָא הִיא צְלוּלָה הָיָה דַּעְתּוֹ אֶלָּא שֶׁכָּחַשׁ כֹּחוֹ מִלְּהוֹצִיא דָּבָר בְּפִיו: שְׁגִישְׁתָּא תַּרְגּוּם שֶׁל מְהוּמָה כְּלוֹמַר דַּעַת מְבֻלְבָּל: וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל שָׁחַט בּוֹ שְׁנַיִם כּוֹתְבִין גֵּט לְאִשְׁתּוֹ אַלְמָא גֵּט מְחַיִּים הוּא: מְעִידִין עָלָיו שֶׁמֵּת לְהַשִּׂיא אֶת אִשְׁתּוֹ: חַי הוּא וְגִטּוֹ מֵחַיִּים אֲבָל סוֹפוֹ לָמוּת לְכָךְ מְעִידִין עָלָיו לְאַחַר זְמַן לְהַשִּׂיא אֶת אִשְׁתּוֹ הֵיכָא דְּלָא גֵּרְשָׁהּ: אֶלָּא מֵעַתָּה הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לָמוּת: יְהֵא גּוֹלֶה עַל יָדוֹ הַשּׁוֹחֲטוֹ בְּשׁוֹגֵג: הָרוּחַ בִּלְבְּלַתּוּ וְאִלְמָלֵא הָרוּחַ לֹא מֵת: הוּא קֵרַב אֶת מִיתָתוֹ עַל יְדֵי שֶׁפִּרְכֵּס וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הֲרָגוֹ זֶה אֲבָל מִכָּל מָקוֹם סוֹפוֹ לָמוּת: שִׁחְיָא דְּלָאו לָאו נַקְטֵיהּ חֹלִי שֶׁל שִׁגָּעוֹן הַמְּלַמְּדוֹ תָּמִיד לְהַרְכִּין רֹאשׁוֹ בְּהַרְכָּנַת לָאו אוֹ הֵין וְאֵינוֹ מֵשִׁיב עַל דִּבְרֵי שְׁאֵלָתָם: שִׁחְיָא הִשְׁתַּחֲוָיָה: בְּסֵרוּגִין מַמְתִּינִין בֵּין הַרְכָּנָה לִשְׁאֵלָה שָׁעָה וְחוֹזְרִין וְשׁוֹאֲלִין לוֹ אוֹתָהּ שְׁאֵלָה עַצְמָהּ: שִׁחְיָא דְּסֵרוּגִין לִשְׁחוֹת וּלְהַרְכִּין בְּעִנְיָן זֶה לְשָׁעוֹת: הָכִי גָּרְסִינַן חַד לָאו וּתְרֵין הֵן וּתְרֵין לָאו וְחַד הֵן דְּכִי הַךְ שִׁחְיָא לָא נַקְטֵיהּ: אוֹמְרִים לוֹ כְּשֶׁבּוֹדְקִין אוֹתוֹ עַל לָאו שׁוֹאֲלִין לוֹ אִם מְבַקֵּשׁ דְּבָרִים הָרְאוּיִן לוֹ בִּימוֹת הַחַמָּה וְעַכְשָׁו יְמוֹת הַגְּשָׁמִים: גְּלוּפְקְרִין קוט"א בְּלַעַ"ז: וּסְדִינֵי אִם יְכַסּוּהוּ בִּסְדִינֵי פִּשְׁתָּן בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים: דִּלְמָא קוֹרָא אֲחָזֵהּ בִּימוֹת הַחַמָּה ואע"פ שֶׁמֵּשִׁיב הֵין עַל הַגְּלוּפְקְרִין לָאו שׁוֹטֶה הוּא:

דְּקָתָנֵי אֵין בִּדְבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם מִיּתּוּר הַלָּשׁוֹן דַּיֵּיק דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ אִי נָמֵי דַּיֵּיק מִדְּלָא תְּנָא אֵין צָרִיךְ לְבָדְקוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה דַּהֲוָה מַשְׁמַע שֶׁמַּמְתִּינִים מִיהָא עַל שֶׁיִּשְׁתַּפֶּה: וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי וְהָא אָמַר שְׁמוּאֵל שָׁחַט בּוֹ שְׁנַיִם כו' וא"ת הַשְׁתָּא דִּמְדַמֵּי לֵיהּ לַאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָיקוֹס תִּקְשֵׁי לֵיהּ מַתְנִי' דְּקָתָנֵי מִי שֶׁאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָיקוֹס וְאָמַר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי לֹא אָמַר כְּלוּם וְהָכָא בְּשָׁחַט בּוֹ שְׁנַיִם וְאָמַר כִּתְבוּ הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ י"ל דְּהָא פְּשִׁיטָא דִּבְשָׁעָה שֶׁאָמַר כִּתְבוּ אַכַּתִּי דַּעְתָּא צְלוּתָא הִיא וְלָא דָּמֵי לַאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָיקוֹס אֲבָל קֹדֶם שֶׁיִּכָּתֵב וְיִנָּתֵן יִתְחַלֵּשׁ וְיִתְקַלְקֵל וְעַל שְׁעַת נְתִינָה נִרְאֶה לוֹ לְדַמּוֹת לַאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָיקוֹס וְקָשֶׁה לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין עַל שֶׁיִּשְׁתַּפֶּה הִקְשָׁה הָרַב רַבִּי אֶלְחָנָן דְּאַמַּאי פָּרֵיךְ לְרַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ נָמֵי תִּקְשֵׁי דְּהָא טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ בַּאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָיקוֹס מִשּׁוּם דְּסַמֵּיהּ בִּידֵיהּ וְהָכָא דְּאֵין סַמֵּיהּ בִּידֵיהּ מוֹדֶה ר"ל דְּאֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין דִּמְדַמֵּי לֵיהּ לְשׁוֹטֶה וּבִסְפָרִים דְּלָא גָּרְסִי וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי א"ש דְּפָרֵיךְ לְתַרְוַיְיהוּ אִי נָמֵי נָקַט רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם דְּקָאָמַר בְּהֶדְיָא אֵין כּוֹתְבִין: וְרָמַז וְאָמַר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי כְּגוֹן שֶׁאָמְרוּ לוֹ נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ וְשֶׁמָּא אֵין צָרִיךְ לְבָדְקוֹ כְּמוֹ בְּמַתְנִיתִין מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא בֵּהּ דַּעְתָּא צְלוּתָא כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ: הָתָם דַּעְתָּא צִלּוּתָא הִיא לֹא יָדַע רַבֵּינוּ יִצְחָק עַד מָתַי יֵחָשֵׁב דַּעְתָּא צְלוּתָא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דִּבְדָקוּהוּ בִּשְׁעַת נְתִינַת הַגֵּט דְּאִם כֵּן לָא הֲוָה פָּרֵיךְ מִידֵי לְרַבִּי יוֹחָנָן וְשֶׁמָּא עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתּוֹ יֵחָשֵׁב דַּעְתָּא צְלוּתָא וּבְגֵט שְׁכִיב מְרַע אוֹמֵר ר"י דְּצָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל בֵּין כְּתִיבָה לִנְתִינָה דְּאִם נִתְקַלְקֵל בֵּינְתַיִם אֲפִילּוּ נִתְפַּקֵּחַ לְבַסּוֹף אֵין מוֹעִיל אַפִּי' לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּהָא לָא סַמֵּיהּ בִּידֵיהּ וּפְעָמִים שֶׁשְּׁכִיב מְרַע אֵינוֹ בְּדַעְתּוֹ וּמְסַפְּקָא אִי חָשְׁבִינַן לֵיהּ כְּשׁוֹטֶה אוֹ שֶׁמָּא תְּנָבָא בְּעָלְמָא הוּא דְּנַקְטֵיהּ וּכְיָשֵׁן דָּמֵי: וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חַי הוּא אַמַּאי מְעִידִין כו' דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ דִּמְעִידִין עָלָיו שֶׁכְּבָר מֵת קָאָמַר וּמְשַׁנֵּי חַי וְסוֹפוֹ לָמוּת לְאַלְתַּר קֹדֶם שֶׁיַּתִּירוּהָ ב"ד לִנָּשֵׂא: אֶלָּא מֵעַתָּה יְהֵא גּוֹלֶה עַל יָדוֹ לִשְׁמוּאֵל פָּרֵיךְ דְּכֵיוָן דְּקָאָמַר דְּמֵת לְאַלְתַּר הָיָה לוֹ לִגְלוֹת וְלָאו אַשְּׁנוּיָא דְּחַי הוּא וְסוֹפוֹ לָמוּת פָּרֵיךְ לכ"ש אִי חָשַׁבְתְּ לֵיהּ כְּבָר מֵת דְּקָשֶׁה טְפֵי לקס"ל דְּגָלוּת תָּלֵי בְּמֵת לְאַלְתַּר וְאִם לֹא מֵת לְאַלְתַּר אֵינוֹ גּוֹלֶה לס"ל דִּבְהָכִי תָּלֵי לִישָּׁנָא דִּכְתִיב גַּבֵּי גָּלוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמֹת (בַּמִּדְבָּר ל"ה:כ"ג) מַשְׁמַע לֵיהּ לְאַלְתַּר אע"פ שֶׁבְּמֵזִיד חַיָּב אֲפִלּוּ לֹא מֵת לְאַלְתַּר יֵשׁ חִלּוּק בֵּין מִיתָה לְגָלוּת כִּדְמִפַּלְגִי בְּגָלוּת בֵּין דֶּרֶךְ יְרִידָה לְדֶרֶךְ עֲלִיָּה וּבְמֵזִיד אֵין שׁוּם חִלּוּק וְלֵית לֵיהּ הַשְׁתָּא הָא דְּפָרֵיךְ בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (כְּתֻבּוֹת דַּף לג:) מִמַּאי דִּבְמֵזִיד וְנִקָּה הַמַּכֶּה מִקְטָלָא וְלִלְמָא בְּשׁוֹגֵג וּמַאי וְנִקָּה מִגָּלוּת דְּמַשְׁמַע דְּחַיָּב גָּלוּת אֲפִלּוּ לֹא מֵת לְאַלְתַּר: חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא הָרוּחַ בִּלְבְּלַתּוּ דַּוְקָא בְּגָלוּת חָיְישִׁינַן לְהָנֵי טַעְמֵי אֲבָל בְּמֵזִיד לְעוֹלָם חַיָּב וְשֶׁמָּא יֵשׁ שׁוּם דְּרָשָׁא גַּבֵּי גָּלוּת כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין גָּלוּת לְמִיתָה לְעִנְיַן דֶּרֶךְ יְרִידָה וַעֲלִיָּה וְהָא דְּמַשְׁמַע בְּאֵלּוּ נְעָרוֹת (גַּם זֶה שָׁם) כִּי מוּקֵי וְנִקָּה הַמַּכֶּה בְּשׁוֹגֵג דְּחַיָּב גָּלוּת אַפִּי' לֹא מֵת לְאַלְתַּר מַיְירֵי בְּבֵיתָא דְּשַׁיְשָׁא וּכְגוֹן דְּלָא פִּרְכֵּס: בְּבֵיתָא דְּשַׁיְשָׁא אוֹ דְּלָא פִּרְכֵּס מַר חָשִׁיב בִּלְבּוּל הָרוּחַ קָרוֹב מִיתָה יוֹתֵר מִפִּרְכּוּס וּמַר חָשִׁיב פִּרְכּוּס קָרוֹב מִיתָה יוֹתֵר מִבִּלְבּוּל הָרוּחַ וְתַרְוַיְיהוּ בָּעוּ שֶׁיָּמוּת מֵחֲמַת הָרוֹצֵחַ וְלֹא מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר אִי נָמֵי מַר חָשִׁיב פִּרְכּוּס מֵחֲמַת רוֹצֵחַ מִשּׁוּם . דְּכָל אָדָם דַּרְכּוֹ לְפַרְכֵּס מֵחֲמַת שְׁחִיטָה וּמַר חָשִׁיב בִּלְבּוּל רוּחַ מֵחֲמַת רוֹצֵחַ מִשּׁוּם דְּאָתֵי מִמֵּילָא אִי נָמֵי לָא פְּלִיגֵי הָנֵי לִשְׁנֵי וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּבֵיתָא דְּשַׁיְשָׁא וְלֹא פִּרְכֵּס וְהַשַּׁ"ס מְפָרֵשׁ נַפְקוּתָא בֵּין הָנָךְ טַעְמֵי: דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא אֵין נִרְאֶה לוֹמַר דִּפְלִיגֵי אַבְּדִיקָה דְּמַתְנִי' לָמָּה לֹא תּוֹעִיל אֶלָּא דְּקָתָנֵי בְּדִיקָה עֲדִיפָא טְפֵי הָכִי דְּלֵיכָּא לְמֵימַר בֵּהּ דְּשִׁחְיָא דְּלָאו לָאו אוֹ דְּהֵן הֵן נַקְטֵיהּ שֶׁהִיא חָכְמָה גְּדוֹלָה כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ טוֹעֶה בֵּין יְמוֹת הַחַמָּה לִימוֹת הַגְּשָׁמִים אֲפִלּוּ בְּעִינַן שְׁלֹשָׁה לָאו וּשְׁלֹשָׁה הֵן סֵרוּגִין לָא בָּעֵי: וְנַחוּשׁ שֶׁמָּא קְרִירוּת אֲחָדָה וְלָמָּה לָנוּ לְחָשְׁבוֹ כְּשׁוֹטֶה וְנֹאמַר שֶׁאֵינוֹ גֵּט וּנְעַגֵּן אִשְׁתּוֹ חִנָּם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פב' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' ב:

ב טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' ח:

ג טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' ח:

ד מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ל:

ה מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ל:

ו מיי' פה' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב:

ז מיי' פה' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב:

ח מיי' פה' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב:

ט מיי' פב' מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' ה:

י מיי' פב' מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' ה:

מסורת הש"ס

א משנה גיטין

ב יבמות קכ:

ג כתובות ע:

ד יבמות קכ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חיישינן. עי' שבועות ד' לד ע"א תוס' ד"ה על פי עדים:

תורה אור השלם

[דברים יט]

אֶלָּא בְּפֵירֵי. [א(א)]אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: חֵרֵשׁ שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב, כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין גֵּט לְאִשְׁתּוֹ. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: נִשְׁתַּתֵּק, וְאָמְרוּ לוֹ: "נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ?" וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, אִם אָמַר עַל לָאו – "לָאו", וְעַל הֵן – "הֵן", הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. [בג(ב)]אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: אִלֵּם קָאָמְרַתְּ? שָׁאנֵי אִלֵּם – דְּתַנְיָא: מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ – זֶהוּ חֵרֵשׁ, שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר – זֶהוּ אִלֵּם, וְזֶה וָזֶה הֲרֵי הֵן כְּפִקְחִין לְכָל דִּבְרֵיהֶם. וּמִמַּאי דִּמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ זֶהוּ חֵרֵשׁ, שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר זֶהוּ אִלֵּם? דִּכְתִיב: "וַאֲנִי כְּחֵרֵשׁ לֹא אֶשְׁמָע וּכְאִלֵּם לֹא יִפְתַּח פִּיו". וְאִי בָּעֵית אֵימָא, כִּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי: אִישְׁתְּקִיל מִילּוּלֵיהּ. [ד]אָמַר רַבִּי זֵירָא: אִי קַשְׁיָא לִי – הָא קַשְׁיָא לִי, דְּתַנְיָא: "אִם לֹא יַגִּיד" – פְּרָט לְאִלֵּם, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיד. אַמַּאי? הָא יָכוֹל לְהַגִּיד מִתּוֹךְ הַכְּתָב! [ה]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: עֵדוּת קָאָמְרַתְּ? שָׁאנֵי עֵדוּת, דְּרַחֲמָנָא אָמַר: "מִפִּיהֶם" – וְלֹא מִפִּי כְתָבָם. [ו]מֵיתִיבִי: כְּשֵׁם שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתוֹ לְגִיטִּין, כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ לְמַשָּׂאוֹת, וּלְמַתָּנוֹת, וּלְעֵדִיּוֹת, וְלִירוּשּׁוֹת. קָתָנֵי מִיהַת – "עֵדִיּוֹת"! [ח]אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִנְיוֹמֵי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בְּעֵדוּת אִשָּׁה, דְּאַקִּילוּ בַּהּ רַבָּנַן. [ט]וְהָא קָתָנֵי: "יְרוּשּׁוֹת"! אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: יְרוּשַּׁת בְּנוֹ הַבְּכוֹר. קָתָנֵי מִיהַת – "לְמַשָּׂאוֹת וּלְמַתָּנוֹת", מַאי, לָאו לְעָלְמָא? לָא, לְדִידֵיהּ. [י-יב]מֵיתִיבִי: חֵרֵשׁ, לֹא הָלְכוּ בּוֹ אַחַר רְמִיזוֹתָיו וְאַחַר קְפִיצוֹתָיו וְאַחַר כְּתַב יָדוֹ, אֶלָּא בְּמִטַּלְטְלִין; אֲבָל לֹא לְגִיטִּין. תַּנָּאֵי הִיא – דְּתַנְיָא, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּחֵרֵשׁ מֵעִיקָּרוֹ, אֲבָל פִּיקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ – הוּא כּוֹתֵב וְהֵן חוֹתְמִין. ״וְחֵרֵשׁ מֵעִיקָּרוֹ – לֹא?! כְּשֵׁם שֶׁכּוֹנְסָהּ בִּרְמִיזָה, כָּךְ מוֹצִיאָהּ בִּרְמִיזָה! אִי בְּאִשְׁתּוֹ, הָכִי נָמֵי; הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בִּיבִמְתּוֹ. [יד-טו]יְבִמְתּוֹ מִמַּאן? אִילֵימָא דְּנָפְלָה לֵיהּ מֵאָחִיו חֵרֵשׁ – כְּשֵׁם שֶׁכְּנִיסָתָהּ בִּרְמִיזָה, כָּךְ יְצִיאָתָהּ בִּרְמִיזָה! אֶלָּא דְּנָפְלָה לֵיהּ מֵאָחִיו פִּיקֵּחַ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם דְּנָפְלָה לֵיהּ מֵאָחִיו חֵרֵשׁ, וּגְזֵירָה אָחִיו חֵרֵשׁ אַטּוּ אָחִיו פִּיקֵּחַ. אִי הָכִי, אִשְׁתּוֹ נָמֵי! יְבִמְתּוֹ בִּיבִמְתּוֹ מִיחַלְּפָא, אִשְׁתּוֹ בִּיבִמְתּוֹ לָא מִיחַלְּפָא. וּמִי גָּזְרִינַן חֵרֵשׁ אַטּוּ פִּיקֵּחַ?!

וְהָתְנַן:

בְּפֵירֵי שֶׁאֵינָם מְצוּיִים בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כְּגוֹן נְרִיס״ם בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וּבִימוֹת הַחַמָּה נִיספל״ה: חֵרֵשׁ שֶׁהָיָה פִּקֵּחַ כְּשֶׁכְּנָסָהּ וְקִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין וּתְנַן בִּיבָמוֹת (דַּף קיב:) נִתְחָרֵשׁ הוּא אוֹ נִשְׁתַּטָּה לֹא יוֹצִיא עוֹלָמִית לְפִי שֶׁאֵין כֹּחַ בְּגֵרוּשֵׁי חֵרְשׁוּת לְהַפְקִיעַ קִדּוּשֵׁי חָכְמָה וְקָאָמַר רַב דְּאִם יָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב דְּיוֹדֵעַ לִכְתּוֹב עַל הַקֶּלֶף כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי אַתֶּם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּמָסַר לָהֶם פִּקֵּחַ גָּמוּר הוּא וְכוֹתְבִין וְנוֹתְנִין: אִלֵּם קָאָמְרַתְּ שָׁאנֵי אִלֵּם דְּכֵיוָן דְּשׁוֹמֵעַ הוּא הֲרֵי הוּא כְּפִקֵּחַ לְכָל דְּבָרָיו אֲבָל חֵרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר אִי לָאו דְּיָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב בִּרְמִיזָה לָא מַפִּיק וְאִי לָאו דְּאַשְׁמְעִינַן רַב לָא הֲוָה יָדְעִנָא: חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ זֶהוּ חֵרֵשׁ וְלֹא זֶהוּ חֵרֵשׁ שֶׁדִּבְּרוּ בּוֹ חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם וְהִשְׁוּוּהוּ לְשׁוֹטֶה דְּזֶהוּ כְּפִקֵּחַ לְכָל דְּבָרָיו כִּדְקָתָנֵי בְּהֶדְיָא אֲבָל חֵרֵשׁ דְּרַב כָּהֲנָא (אֵינוֹ) לֹא שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר: אִשְׁתְּקִיל מִלּוּלֵהּ נוֹטָרִיקוֹן דְּאִלֵּם: אִי קַשְׁיָא לִי בְּהָא דְּרַב כָּהֲנָא: פְּרָט לְאִלֵּם שֶׁאֵינוֹ חַיָּב קָרְבַּן שְׁבוּעָה עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת אִם הִשְׁבִּיעוֹ וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ: הֲרֵי יָכוֹל לְהַגִּיד מִתּוֹךְ הַכְּתָב וְאִם אִיתָא לִדְרַב כָּהֲנָא לִחַיַּיב: מִפִּיהֶם עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים: וְלֹא מִפִּי כְתָבָם יָעִידוּ בְּב״ד דְּלָא דָּמֵי לִשְׁטָר שֶׁחֲתָמוּהוּ בְּיוֹמוֹ דְּהָהוּא אוֹרְחֵהּ לְהָכִי: כְּשֵׁם שֶׁבּוֹדְקִים אַנִּשְׁתַּתֵּק וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ קָאֵי: לְמַשָּׂאוֹת וּמַתָּנוֹת לִמְכּוֹר בִּנְכָסָיו: לְעֵדִיּוֹת וְלִירֻשּׁוֹת כּוּלְּהוּ מְפָרֵשׁ וְאָזֵיל: קָתָנֵי מִיהָא לְעֵדִיּוֹת שֶׁיָּעִיד עֵדוּתוֹ מִפִּי הַכְּתָב וְהָאָמַרְתְּ מִפִּיהֶם וְהָא נֶאֱלַם: בְּעֵדוּת אִשָּׁה לְהַשִּׂיאָהּ: דְּאַקִּילוּ בָּהּ בְּעֵד אֶחָד קָרוֹב וְשִׁפְחָה: וּפָרְכִינַן קָתָנֵי יְרֻשּׁוֹת וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ לְהָעִיד עַל יְרֻשָּׁה שֶׁהוֹרִישׁ אָדָם מֵעָלְמָא: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ מַאי יְרֻשּׁוֹת בְּנוֹ דִּידֵהּ אִם רָצָה לְהַשְׁווֹת אֶת הַבְּכוֹר כְּאֶחָד מִבָּנָיו וּלְהָכִי נָקַט יְרֻשַּׁת בְּנוֹ הַבְּכוֹר דְּאִם לֹא לְשַׁנּוֹת עַל מִשְׁפַּט הַיְרֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה הוּא בָּא לָמָּה לָנוּ לִדְבָרָיו הַיְרֻשָּׁה מֵאֵילֶיהָ תִּפּוֹל: מַאי לָאו דְּעָלְמָא דְּהַיְנוּ עֵדוּת: לֹא הָלְכוּ אַחַר רְמִיזָתוֹ לְחָשְׁבוֹ כְּפִקֵּחַ: אֲבָל לֹא לְגִטִּין הֵיכָא דְּקִדּוּשָׁיו הָיוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין וּתְיוּבְתָּא דְּרַב כָּהֲנָא: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים דְּלָא הָלְכוּ בּוֹ בְּגִטִּין: בְּחֵרֵשׁ מֵעִקָּרוֹ שֶׁאֵין לוֹ כְּתַב יָד שֶׁל דַּעַת שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ דַּעַת גְּלוּיָה מִיָּמָיו וּלְקַמֵּהּ פָּרִיךְ וְכֵיוָן דְּחֵרֵשׁ מֵעִקָּרוֹ הוּא הֲרֵי כָּנַס בִּרְמִיזָה וְלֹא הָיוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין וּמוֹקֵי לָהּ בְּיָבָם: אֲבָל פִּקֵּחַ שֶׁלָּמַד לִכְתּוֹב מִדַּעַת גְּלוּיָה: הוּא כּוֹתֵב גֵּט וַאֲחֵרִים חוֹתְמִין וְהַיְנוּ כְּרַב כָּהֲנָא: כְּשֵׁם שֶׁכּוֹנֵס בִּרְמִיזָה כו' מִשְׁנָה הִיא בִּיבָמוֹת דְּחֵרֵשׁ שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה אִם רָצָה יוֹצִיא: בִּיבִמְתּוֹ שֶׁקִּדּוּשֶׁיהָ גְּמוּרִין וַחֲזָקָתָהּ גְּמוּרָה וְהוּא אֵין יָכוֹל לַחְלוֹץ לְפִי שֶׁאֵינוֹ בּוֹעֵל וְאוֹמֵר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ (דְּבָרִים כ״ה:ח׳) וְכוֹנֵס וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם דְּגֵט דִּידֵהּ לָא מַפְקַע זִקָּה דְּאוֹרָיְיתָא: אִשְׁתּוֹ נָמֵי נִגְזוֹר אַטּוּ יְבִמְתּוֹ שֶׁקִּדּוּשֶׁיהָ גְּמוּרִין: יְבִמְתּוֹ בִּיבִמְתּוֹ אֵשֶׁת אָחִיו פִּקֵּחַ בְּאֵשֶׁת אָחִיו חֵרֵשׁ: וּמִי גָּזְרִינַן אָחִיו חֵרֵשׁ אַטּוּ פִּקֵּחַ:

אֶלָּא בְּפֵירֵי אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁשּׁוֹאֲלִין לוֹ אִם רוֹצֶה פֵּירֵי שֶׁל יְמוֹת הַגְּשָׁמִים בִּימוֹת הַחַמָּה אוֹ אִיפְכָא וְאוֹמֵר הֵן כִּי זֶה אֶפְשָׁר לִמְצוֹא בִּכְבוּשִׁים בִּדְבַשׁ אוֹ בְּעִנְיָן אַחֵר אֶלָּא שֶׁשּׁוֹאֲלִין לוֹ אִם רוֹצֶה שֶׁיִּלְקְטוּ לוֹ מִן הָאִילָן: **אָמַר** רַב יוֹסֵף מַאי קמ״ל תְּנֵינָא נִשְׁתַּתֵּק כו' תֵּמַהּ לְר״י אַדְּרַבָּה דְּתִקְשֵׁי לֵיהּ מַתְנִי' כֵּיוָן דְּאֵינוֹ מְחַלֵּק בֵּין אִלֵּם לְחֵרֵשׁ דְּלָמָּה לִי יָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב בְּהַרְכָּנָה סַגִּי וְאוֹמֵר ר״י דְּהָא וַדַּאי דִּבְחֵרֵשׁ לָא סַגִּי בְּהַרְכָּנָה אע״פ שֶׁכּוֹתְבִין לוֹ נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ וּמַרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ ג״פ לָאו וְהֵן אֶלָּא דִּמְדַמֵּי רַב יוֹסֵף הַרְכָּנָה דְּאִלֵּם לִכְתִיבָה דְּחֵרֵשׁ כְּמוֹ שֶׁאִלֵּם ע״י הַרְכָּנָה נִכָּר שֶׁמֵּבִין וּמִתְרַצֶּה וְעַל יְדֵי זֶה. כּוֹתְבִים גֵּט הוּא הַדִּין חֵרֵשׁ שֶׁשְּׁאָלוּהוּ בִּכְתָב וְהֵשִׁיב בִּכְתָב יֵשׁ הוֹכָחָה שֶׁהוּא מֵבִין בְּטוֹב אע״פ שֶׁאִם שְׁאָלוּהוּ בִּכְתָב וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם: **אָמַר** רַבִּי זֵירָא אִי קַשְׁיָא כו' תֵּמַהּ לְר״י דְּמַשְׁמַע דְּפָרִיךְ לְרַב כָּהֲנָא מִדְּקָאָמַר וְהָא יָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב וְאַמַּאי לָא פָּרִיךְ אַמַּתְנִיתִי' דַּהֲרֵי יָכוֹל לְהַגִּיד ע״י הַרְכָּנָה וְאוֹר״י דְּמַתְנִיתִין לָא קַשְׁיָא לֵיהּ דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דְּגַבֵּי גֵּט אֵין צָרִיךְ הַגָּדָה בַּפֶּה רַק שֶׁמִּתְרַצֶּה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ גַּבֵּי עֵדוּת דִּבּוּר אֲבָל לְרַב כָּהֲנָא דַּחֲשִׁיב יָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב אֲפִי' בְּחֵרֵשׁ א״כ דִּבּוּר מְעַלְּיָא הוּא וְיֵשׁ לְחָשְׁבָהּ הַגָּדָה וי״מ דְּאַמַּתְנִיתִין לָא קַשְׁיָא לֵיהּ דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּהָא דְּאָמַר פְּרָט לְאִלֵּם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיד הַיְנוּ אָדָם שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ דְּהַיְנוּ חֵרֵשׁ אֲבָל אִלֵּם לָא מַשְׁמַע הָכִי: **וְהָא** יָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב דְּהַגָּדָה חֲשִׁיבָה ע״י הַכְּתָב כִּדְפָרֵשִׁית אע״ג דִּמְמַעֵט חֵרֵשׁ וְחֵרֶשֶׁת מֵחֲלִיצָה לְפִי שֶׁאֵינָם בְּאָמַר וְאָמְרָה אֲמִירָה וַדַּאי לָא הָוֵי אֶלָּא בַּפֶּה וְעוֹד דְּהָתָם יָלֵיף וְעָנְתָה מֵעֲנוּ הַלְוִיִּם שֶׁצָּרִיךְ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמִינַּהּ נָמֵי שָׁמְעִינַן דְּהָוְיָא בַּפֶּה כְּמוֹ בִּלְוִיִּם: **מִפִּיהֶם** וְלֹא מִפִּי כְתָבָם בְּפֶ' שֵׁנִי דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כ:) הֶאֱרַכְתִּי בָּהּ: **קָתָנֵי** מִיהַת עֵדִיּוֹת אַמַּאי דְּקָתָנֵי פְּרָט לְאִלֵּם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיד פָּרִיךְ וּמִיהוּ לְר״י נִרְאֶה דְּהַאי פִּרְכָא נָמֵי הָוְיָא לְרַב דְּהָא תְּיוּבְתָּא דְּבָתַר הָכִי הָוְיָא לְדִידֵיהּ וְהָכִי פֵּירוּשׁוֹ בִּשְׁלָמָא אִי לָאו דְּרַב אע״פ שֶׁלְּעִנְיַן עֵדוּת חֲשִׁיבָה הַגָּדָה מַה שֶּׁמַּרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ כִּדְקָתָנֵי הָכָא דְּבוֹדְקִין אוֹתוֹ לְעֵדוּת מ״מ פָּטַר קְרָא אִלֵּם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיד דִּלְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה לָא חֲשִׁיבָה הַגָּדָה אֶלָּא הַגָּדָה מְעַלְּיָא אֶלָּא לְרַב דַּחֲשִׁיב דְּיָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב עֵדוּת מְעַלְּיָא כֵּיוָן דַּאֲפִילּוּ בְּחֵרֵשׁ מְהַנֵּי אע״ג דְּהַרְכָּנָה לָא מְהַנְּיָא בֵּהּ כְּלָל וא״כ צָרִיךְ לוֹמַר הָא דִּמְמַעֵט קְרָא אִלֵּם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיד אע״פ שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב מִשּׁוּם דְּרַחֲמָנָא אָמַר מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם וא״כ הֵיאַךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ לְעֵדוּת הָא בָּעֵינַן מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם וּלְמַאי דְּפֵרַשְׁנוּ פְּרָט לְאִלֵּם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיד דְּהַיְנוּ חֵרֵשׁ א״ש דְּאִי לָאו דְּרַב בְּאִלֵּם סַגִּי בְּהַרְכָּנָה בְּכָל דָּבָר. אֲבָל חֵרֵשׁ לָא סַגִּי אֲפִי' יָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב לֹא לְעִנְיַן גֵּט וְלֹא לְעִנְיַן עֵדוּת אֲבָל לְרַב אע״ג דְּפָסוּל לְעִנְיַן עֵדוּת כָּשֵׁר גַּבֵּי גֵּט תִּקְשֵׁי לֵיהּ דְּהָא הָכָא מַכְשְׁרִינַן עֵדוּת כְּמוֹ גֵּט: **וְהָא** קָתָנֵי יְרֻשּׁוֹת הַשְׁתָּא דְּקָסָבַר יְרֻשּׁוֹת דְּעָלְמָא וּמַשָּׂאוֹת וּמַתָּנוֹת דְּעָלְמָא וּלְעִנְיַן עֵדוּת קָאָמַר צ״ל דְּסָלְקָא דַּעְתֵּהּ דִּפְרוּשֵׁי קָא מְפָרֵשׁ לְמַשָּׂאוֹת וּמַתָּנוֹת וִירֻשּׁוֹת הַיְנוּ עֵדוּת אִי נָמֵי הָוֵי מָצֵי לְמֵימַר וּלְטַעְמִיךְ הַיְנוּ עֵדוּת: **יְרֻשַּׁת** בְּנוֹ הַבְּכוֹר פרש״י שֶׁהִשְׁוָה בְּכוֹר לְפָשׁוּט וְאֵין נִרְאֶה לר״י אִם כֵּן הֲוָה לֵהּ לְמֵימַר שֶׁרִבָּה לָזֶה וּמִעֵט לָזֶה אֶלָּא אוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּהַיְנוּ שֶׁאוֹמֵר עַל בֵּן בֵּין הַבָּנִים שֶׁהוּא בְּכוֹר וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּנֶאֱמָן לְכָךְ עַל יְדֵי הַרְכָּנָה: **תַּנָּאֵי** הִיא דְּתַנְיָא אָמַר רשב״ג כו' לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּרַב מַיְירֵי בְּפִקֵּחַ מֵעִקָּרוֹ וּבָרַיְיתָא בְּחֵרֵשׁ מֵעִקָּרוֹ כְּמוֹ שֶׁמְּחַלֵּק רשב״ג מִשּׁוּם דְּקַיְימָא לָן דְּרשב״ג פָּלֵיג עַל הַךְ בָּרַיְיתָא כִּדְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּסָמוּךְ:

מסורת הש״ס

א תוספתא מעשר שני; תוספתא גיטין; לעיל סז:

ב תוספתא תרומות; חגיגה ב:

גליון הש״ס

תוס' ד״ה א״ר זירא כו' דהיינו חרש. קשה לי דא״כ למאי צריך לטעמא דאינו יכול להגיד הא בלאו הכי לאו בר עונשין הוא ועל כל חייבי כריתות אינו חייב והוא כשוטה לכל דבר:

תורה אור השלם

וַאֲנִי כְחֵרֵשׁ לֹא אֶשְׁמָע וּכְאִלֵּם לֹא יִפְתַּח־פִּיו [תהילים לח, יד]

וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ [ויקרא ה, א]

עַל־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל־פִּי עֵד אֶחָד [דברים יז, ו]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פב' מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ:

ב מיי' פב' מהל' אישות הל' כו:

ג מיי' פכ״ט מהל' מכירה הל' ג, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי' רלה סעי' יח:

ד מיי' פט' מהל' עדות הל' יא, סמג לאוין ריד, טוש״ע חו״מ סי' לה סעי' יא:

ה מיי' פט' מהל' עדות הל' יא:

ו מיי' פג' מהל' עדות הל' ד, סמג לאוין ריד, טוש״ע חו״מ סי' כח סעי' יא:

ז מיי' פכ״ט מהל' מכירה הל' ג, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי' רלה סעי' יח:

ח מיי' פט' מהל' עדות הל' יא, סמג לאוין ריד, טוש״ע חו״מ סי' לה סעי' יא:

ט מיי' פד' מהל' נחלות הל' א, סמג עשין צו, טוש״ע חו״מ סי' ערט סעי' א:

י מיי' פכ״ט מהל' מכירה הל' ב:

יא מיי' פכ״ט מהל' מכירה הל' ג, סמג עשין פב, טוש״ע חו״מ סי' רלה סעי' יז:

יב מיי' פט' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי' קכ סעי' ה:

יג מיי' פט' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי' קכ סעי' ה:

יד מיי' פז' מהל' יבום וחליצה הל' טז:

טו מיי' פז' מהל' יבום וחליצה הל' יז, סמג עשין נא, טוש״ע אה״ע סי' קכא סעי' ו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' יבום וחליצה הל' טז, סמג עשין נא, טוש"ע אה"ע סי' קעה סעי' יג:

ב מיי' פי' מהל' גירושין הל' כג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קיט סעי' ו:

ג מיי' פי' מהל' גירושין הל' כג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קיט סעי' ו:

ד מיי' פב' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:

אִי נָמֵי לְכִדְרַבִּי יִצְחָק אַבַּיֵּי נָמֵי דַּיֵּיק עוֹלָמִית לְכִדְרַבִּי יִצְחָק בְּפֶרֶק חֵרֵשׁ (יְבָמוֹת קיג:) דְּקָאָמַר הָתָם אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא כִּדְרַבִּי יִצְחָק וְדַיֵּיק מִדְּקָתָנֵי עוֹלָמִית גַּבֵּי נִשְׁתַּטָּה וְלָא תָּנָא גַּבֵּי נִשְׁטֵית הִיא אֶלָּא. דְּהָכָא דַּיֵּיק מִדְּקָתָנֵי עוֹלָמִית אַתַּרְוַיְיהוּ אַנִּתְחָרֵשׁ וְנִשְׁתַּטָּה הָא דְּקָתָנֵי לֵיהּ אַחֵרֵשׁ אַשְׁמוֹעִינַן אֲפִי' יָכוֹל לְדַבֵּר ע"י כְּתָב וְאַנִּשְׁתַּטָּה לְכִדְרַבִּי יִצְחָק וְרַב פָּפָּא דָּחֵי דְּמ"מ אִיכָּא לְמֵימַר דְּלָא אֲתָא עוֹלָמִית אֶלָּא לְכִדְרַבִּי יִצְחָק גְּרֵידָא: **הָכָא** בְּמַאי עָסְקִינַן דְּלָא אֲמַר תְּנוּ וא"ת וְכִי לֹא יָדַע שֶׁיִּקְשֶׁה לוֹ עַל שֶׁאָמַר תְּנוּ מִבְּעֵי לֵיהּ דְּמִכֹּחַ זֶה דִּקְדֵּק תְּחִלָּה דְּסֵיפָא כְּרַבִּי יוֹסֵי מִדְּקָתָנֵי עַל שֶׁאָמַר לַסּוֹפֵר כְּתֹב וְלָא קָתָנֵי עַל שֶׁאָמַר תְּנוּ וי"ל דְּהַמְתָרֵץ סָבַר דִּלְהָכִי לָא תָּנָא עַל שֶׁאָמַר תְּנוּ מִשּׁוּם דִּבְדָבָר שָׁמְעִינַן לֵיהּ מִדִּיּוּקָא דְּרֵישָׁא דְּקָתָנֵי כִּתְבוּ מַשְׁמַע הָא אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין וּלְהָכִי אַשְׁמוֹעִינַן בְּסֵיפָא דִּבְכָתְבוּ לָא מְהַנֵּי עַל שֶׁאָמַר לַסּוֹפֵר כְּתֹב וְטַעְמָא דְּרֵישָׁא קְמְפָרֵשׁ דִּלְהָכִי לָא מְהַנֵּי מַה שֶּׁעָשׂוּ אֲחֵרִים בִּלְשׁוֹן כִּתְבוּ מִשּׁוּם דְּמִלֵּי לָא מִמַּסְרָן לְשָׁלִיחַ וְלָא מְהַנֵּי עַל שֶׁאָמַר לַסּוֹפֵר כְּתֹב וְלָעֵדִים חֲתֹמוּ וּפָרִיךְ עַל שֶׁאָמַר תְּנוּ מִבְּעֵי לֵיהּ דְּכֵיוָן דְּלָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ אֶלָּא מִדִּיּוּקָא דְּרֵישָׁא הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּסֵיפָא בְּהֶדְיָא עַל שֶׁאָמַר תְּנוּ: **הָכָא** בְּמַאי עָסְקִינַן דְּלָא אֲמַר לִתְלָתָא ה"נ תֵּימַהּ וְכִי לֹא יָדַע שֶׁיִּקְשֶׁה לוֹ עַל שֶׁאָמַר לג' מִבְּעֵי לֵיהּ וְעוֹד דְּאִי בְּדְלָא אָמַר לִתְלָתָא מַאי אִירְיָא כִּתְבוּ תְּנוּ נָמֵי לָא מְהַנֵּי וי"ל דְּהַשְׁתָּא מוֹקֵי רֵישָׁא בְּכָל עִנְיָן בֵּין אָמַר לב' בֵּין אָמַר לִשְׁלֹשָׁה וּמִשּׁוּם שְׁלֹשָׁה נָקַט כִּתְבוּ דְּהָא אִם אָמַר תְּנוּ נוֹתְנִין וּלְהָכִי לָא מָצֵי לְמִתְנֵי בְּסֵיפָא עַל שֶׁאָמַר לִשְׁלֹשָׁה דְּהָא בִּשְׁלֹשָׁה נָמֵי מַיְירֵי דִּכְתָבוּ לָא מְהַנֵּי אֲפִי' בִּשְׁלֹשָׁה וּמ"מ פָּרִיךְ דה"ל לְמִתְנֵי בְּסֵיפָא וּלְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא עַל שֶׁאָמַר לִשְׁלֹשָׁה תְּנוּ: **הָכָא** בְּמַאי עָסְקִינַן דְּלָא אֲמַר אִמְרוּ סָלְקָא דַּעְתָּא דְּלָא שַׁיָּיךְ לְאַקְשׁוּיֵי עַל שֶׁאָמַר אִמְרוּ מִבְּעֵי לֵיהּ דְּנִיחָא לֵיהּ לְמִינְקַט רְבוּתָא דְּרֵישָׁא שֶׁהַבַּעַל מְצַוֶּה לָעֵדִים עַצְמָם לַעֲשׂוֹת אֲבָל אוֹמֵר אִמְרוּ אוֹמֵר לַאֲחֵרִים שֶׁיֹּאמְרוּ לָעֵדִים לַעֲשׂוֹת וא"ת הַשְׁתָּא דְּמוֹקֵי לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי אַמַּאי נָקַט כִּתְבוּ הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט תְּנוּ וכ"ש כִּתְבוּ וְעוֹד כֵּיוָן דִּכְתָבוּ לָאו דַּוְקָא וְהוּא הַדִּין תְּנוּ נֵימָא דְּהוּא הַדִּין נָמֵי אִמְרוּ וְתַנְיָא שַׁפִּיר סֵיפָא עַל שֶׁאָמַר לַסּוֹפֵר כְּתֹב כו' וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא חָשׁ לְמִתְנֵי תְּנוּ דְּמִסֵּיפָא שָׁמְעִינַן דְּהוּא הַדִּין תְּנוּ מִדְּלָא תָּנָא עַל שֶׁאָמַר תְּנוּ:

[א(א)]**וְהָתְנַן:** שְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁין – נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחָיוֹת פִּיקְחוֹת, אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת, אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת אַחַת פִּיקַּחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת; וְכֵן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת – נְשׂוּאוֹת לִשְׁנֵי אַחִין פִּיקְחִין, אוֹ לִשְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁין, אוֹ לִשְׁנֵי אַחִין אֶחָד פִּיקֵּחַ וְאֶחָד חֵרֵשׁ – הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. וְאִם הָיוּ נָכְרִיּוֹת, יִכָּנְסוּ; וְאִם רָצוּ לְהוֹצִיאָן – יוֹצִיאוּ. אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְשַׁנִּין מֵעִיקָּרָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חֲלוּקִין עָלָיו חֲבֵירָיו עַל רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. [ב]אָמַר אַבָּיֵי, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: נִישְׁתַּטֵּית, לֹא יוֹצִיא. נִתְחָרֵשׁ הוּא אוֹ נִשְׁתַּטָּה – לֹא יוֹצִיא עוֹלָמִית. מַאי "עוֹלָמִית"? לָאו – אַף עַל גַּב דְּיָכוֹל לְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב? אָמַר רַב פָּפָּא: אִי לָאו דְּאַשְׁמְעִינַן רַבִּי יוֹחָנָן, הֲוָה אָמֵינָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְפָרוֹשֵׁי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא הוּא דַּאֲתָא; וּמַאי "עוֹלָמִית"? אַף עַל גַּב דַּחֲזֵינָא לֵיהּ דְּחָרִיף. (ב)אִי נָמֵי, לְכִדְרַבִּי יִצְחָק – דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: דְּבַר תּוֹרָה, שׁוֹטָה מִתְגָּרֶשֶׁת – מִידֵּי דְּהָוֵה אַפִּיקַּחַת בְּעַל כָּרְחָהּ. [ג]וּמָה טַעַם אָמְרוּ אֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת – שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר. [ד]**מַתְנִי'** אָמְרוּ לוֹ: "נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ?" וְאָמַר לָהֶן: "כְּתוֹבוּ"; אָמְרוּ לַסּוֹפֵר וְכָתַב, וְלָעֵדִים וְחָתְמוּ; אַף עַל פִּי שֶׁכְּתָבוּהוּ וַחֲתָמוּהוּ וּנְתָנוּהוּ לוֹ, וְחָזַר וּנְתָנוֹ לָהּ – הֲרֵי הַגֵּט בָּטֵל, עַד שֶׁיֹּאמַר לַסּוֹפֵר "כְּתוֹב" וְלָעֵדִים "חֲתוֹמוּ". **גְּמָ'** טַעְמָא דְּלֹא אָמַר "תְּנוּ", הָא אָמַר "תְּנוּ" – נוֹתְנִין, מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: מִילֵּי מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ. אֵימָא סֵיפָא: "עַד שֶׁיֹּאמַר לַסּוֹפֵר כְּתוֹב וְלָעֵדִים חֲתוֹמוּ" – אֲתָאן לְרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: מִילֵּי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ. רֵישָׁא רַבִּי מֵאִיר וְסֵיפָא רַבִּי יוֹסֵי?! אִין, רֵישָׁא רַבִּי מֵאִיר וְסֵיפָא רַבִּי יוֹסֵי. אַבָּיֵי אָמַר: כּוּלָּהּ רַבִּי מֵאִיר הִיא, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דְּלָא אֲמַר "תְּנוּ". אִי הָכִי, "עַד שֶׁיֹּאמַר תְּנוּ" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דְּלָא אֲמַר לְבֵי תְלָתָא. אִי הָכִי, "עַד שֶׁיֹּאמַר לִשְׁלֹשָׁה" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא כּוּלַּהּ רַבִּי יוֹסֵי הִיא, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דְּלָא אֲמַר "אִמְרוּ". אִי הָכִי, "עַד שֶׁיֹּאמַר אִמְרוּ" מִיבְּעֵי לֵיהּ! (ג)וְעוֹד, מִי מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר: "אִמְרוּ"?! וְהָתְנַן: "כָּתַב סוֹפֵר וְעֵד – כָּשֵׁר"; וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: "חָתַם סוֹפֵר" שָׁנִינוּ. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: מַתְנִיתִין מַנִּי –

רַבִּי

שְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁים כֵּיוָן דְּהֵם חֵרְשִׁים לֹא אִכְפַּת לָן בִּנְשׁוֹתֵיהֶן אִם הֵן אַחַת פִּקְחוֹת דְּמ"מ הֵם לֹא כָּנְסוּ אֶלָּא בִּרְמִיזָה: וְכֵן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת לֹא אִכְפַּת לָן בְּפִקְחוּת שֶׁל בַּעֲלֵיהֶן דְּהֵן לֹא נִכְנְסוּ אֶלָּא בִּרְמִיזָה לְפִיכָךְ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה דְּיוֹצְאָה מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה דְּכָל עֲרָיוֹת פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה: וְאִם הָיוּ נָכְרִיּוֹת וּמֵת אֶחָד מֵהֶן הַשֵּׁנִי אֵינוֹ יָכוֹל לַחְלֹץ מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֵרֵשׁ אוֹ שֶׁהִיא חֵרֶשֶׁת וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר מֵאֵן יְבָמִי אֶלָּא יִכָּנְסוּ: וְאִם רָצוּ לְהוֹצִיאָן אַחֲרֵי כֵן יוֹצִיאוּ דְּאָתֵי גֵּט חֵרֵשׁ וּמַפְקַע זִקַּת קִדּוּשֵׁי חֵרֵשׁ אַלְמָא הֵיכָא דְּנָפְלָה לֵיהּ מֵאָחִיו חֵרֵשׁ מַפִּיק וְלָא גָּזְרִינַן אַטּוּ אָחִיו פִּקֵּחַ: כִּדְשַׁנִּין מֵעִקָּרָא דְּנָפְלָה לֵיהּ מֵאָחִיו פִּקֵּחַ: חֲלוּקִין עָלָיו חֲבֵרָיו דַּאֲפִי' פִּקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ אֵינוֹ יָכוֹל לְגָרֵשׁ וַאֲפִי' יוֹדֵעַ לִכְתֹּב וְלָא תֵּימָא רשב"ג מְפָרֵשׁ מִלְּתֵיהּ דְּתַנָּא קַמָּא דְּהָכִי שְׁמִיעַ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּמִפְלָג פָּלֵיג: נִשְׁטֵית הִיא מִשֶּׁנִּיסֵּת: לֹא יוֹצִיא אָסוּר לְהוֹצִיאָהּ וְאַע"פ שֶׁפִּקַּחַת וְנִתְחָרְשָׁה יוֹצְאָה דְּאִשָּׁה לָא בָּעֵינַן דַּעְתָּהּ שֶׁהֲרֵי יוֹצְאָה לִרְצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לִרְצוֹנָהּ הֵיכָא דְּנִשְׁטֵית אָמוֹר רַבָּנָן לֹא יוֹצִיא דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת לִשְׁמוֹר עַצְמָהּ יִנְהֲגוּ בָּהּ הֶפְקֵר בִּזְנוּת וְכֵן מְפָרֵשׁ לְקַמָּן: וְאַע"ג דְּחָרִיף אֲבָל מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הַכְּתָב לֹא מְמַעֵט: אִי נָמֵי הַאי עוֹלָמִית לְכִדְרַבִּי יִצְחָק אֲתָא לְמֵילַק מִינֵּיהּ מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא עוֹלָמִית וְרֵישָׁא לָא תָּנָא עוֹלָמִית מִשּׁוּם דְּרֵישָׁא דְּרַבָּנָן כִּדְרַבִּי יִצְחָק וְסֵיפָא דְּאוֹרַיְיתָא דְּגַבֵּי מְגָרֵשׁ בָּעֵינַן דַּעְתּוֹ שֶׁהָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ: אַפִּקַּחַת בְּעַל כָּרְחָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת וְאַע"פ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ: מַתְנִי' אָמְרוּ לוֹ לְבָרִיא אוֹ לְשָׁכִיב מְרַע חָכָם: נִכְתֹּב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ שֶׁלֹּא תִּזָּקֵק לְיָבָם: וְאָמַר לָהֶם כְּתוֹבוּ וְהֵם אָמְרוּ לוֹ לַסּוֹפֵר כו': גְּמָ' טַעְמָא דְּלֹא אָמַר לָהֶם תְּנוּ בְּלֹא כִּתְבוּ דְּכֵיוָן דְּאָמַר לָהֶם כִּתְבוּ מַקְפִּיד הָיָה בְּדָבָר שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לְאַחֵר וְיִכְתֹּב שֶׁבּוֹשֶׁת הוּא לוֹ לְגַלּוֹת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִכְתֹּב גֵּט וּבְהָא אֲפִי' ר"מ מוֹדֶה. לְקַמָּן בְּפֶרֶק הִתְקַבֵּל שֶׁאִם אָמַר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי אֲפִלּוּ אָמַר לב"ד לֹא עֲשָׂאָם ב"ד לְהַרְשׁוֹת אֶת אֲחֵרִים עַל כָּךְ: הָא אָמַר תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וְלֹא אָמַר כִּתְבוּ אוֹמְרִים לַאֲחֵרִים וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ דַּעֲשָׂאָן ב"ד וְעַל כָּרְחִין כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה דְּאִילּוּ לִשְׁנַיִם אֲפִי' ר"מ מוֹדֶה שֶׁאֲפִי' לֹא אָמַר כִּתְבוּ אֶלָּא תְּנוּ צְרִיכִים הֵם עַצְמָם לִכְתֹּב דְּהָכִי תְּנַן לְקַמָּן אָמַר לִשְׁנַיִם תְּנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי אוֹ לִשְׁלֹשָׁה כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי יִכְתְּבוּ הֵם עַצְמָם וְיִתְּנוּ אֲבָל אָמַר לִשְׁלֹשָׁה תְּנוּ יֹאמְרוּ לַאֲחֵרִים וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאָם ב"ד דִּבְרֵי ר"מ וּפְלִיג רַבִּי יוֹסֵי עָלֶיהָ דַּאֲפִילּוּ לִשְׁלֹשָׁה נָמֵי אע"ג דְּלָא אָמַר כִּתְבוּ צְרִיכִין הֵם עַצְמָם לִכְתֹּב וּמַתְנִיתִין דְּנָקַט כִּתְבוּ מַשְׁמַע דְּאִי לֹא אָמַר כִּתְבוּ לֹא הֲוֵי פָּסוּל הַאי גִּטָּא וּכְגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה וְרַבִּי מֵאִיר הִיא: דְּאָמַר מִלֵּי מִמַּסְרָן לְשָׁלִיחַ דֶּרֶךְ אֶרֶץ הוּא לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לִדְבָרִים וְהָוֵי נָמֵי בִּדְבָרִים שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ הִלְכָּךְ הֵיכָא דְּהָווּ ג' דְּאִיכָּא לְמֵימַר עֲשָׂאָן ב"ד לוֹמַר לַאֲחֵרִים אִמְרוּ לַסּוֹפֵר וְיִכְתֹּב וְלָעֵדִים וְיַחְתְּמוּ: עַל שֶׁאָמַר לַסּוֹפֵר כְּתֹב מַשְׁמַע דְּאֵין לְךָ גַּל הֶתֵּר לוֹמַר לַאֲחֵרִים לִכְתֹּב אֶלָּא הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּיו הוּא יִכְתֹּב וַאֲפִילּוּ שְׁלֹשָׁה וַאֲפִי' לֹא אָמַר כִּתְבוּ: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן הַךְ סֵיפָא דְּקָתָנֵי עַל שֶׁאָמַר לַסּוֹפֵר עַצְמוֹ: דְּלָא אָמַר תְּנוּ בְּלֹא כִּתְבוּ וְהָכִי קָאָמַר הָאוֹמֵר כִּתְבוּ אֵינוֹ כָּשֵׁר אֶלָּא א"כ אָמַר לַסּוֹפֵר עַצְמוֹ: אִי הָכִי כֵּיוָן דְּאִיכָּא גַּל הֶתֵּר לוֹמַר לַאֲחֵרִים הָכִי אִבְּעֵי לֵיהּ לְמִתְנֵי אֵינוֹ גֵּט עַל שֶׁאָמַר תְּנוּ בְּלֹא כִּתְבוּ וְכָל שֶׁכֵּן פְּשִׁיטָא דְּכִי אָמַר לַסּוֹפֵר עַצְמוֹ אֶלָּא וַדַּאי דַּוְקָא קָאָמַר סֵיפָא בְּאוֹמֵר תְּנוּ: וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן דְּלָא אֲמַר לִשְׁלֹשָׁה וּבִשְׁנַיִם מוֹדֶה ר"מ דַּאֲפִילּוּ אָמַר תְּנוּ כּוֹתְבִין הֵן עַצְמָן דְּלָא עֲשָׂאָם ב"ד: אֶלָּא כּוּלֵּהּ רַבִּי יוֹסֵי הִיא וְהָא דְּנָקַט בְּרֵישָׁא כְּתוּבוּ לָאו לְמֵילַק דְּאִלּוּ אָמַר תְּנוּ בְּלֹא כִּתְבוּ אוֹמְרִים לַאֲחֵרִים וְיִכְתְּבוּ אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמָא דְּפָסוּל דְּלָא אָמַר אִמְרוּ וְהָכִי דַּיְיקַת מִינַּהּ טַעְמָא דְּלָא אָמַר אִמְרוּ הָא אָמַר לִשְׁנַיִם אִמְרוּ לִפְלוֹנִי וְיִכְתֹּב וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיַחְתְּמוּ וְאָמְרוּ לְאוֹתוֹ סוֹפֵר וְכָתַב וּלְאוֹתָן עֵדִים וְחָתְמוּ שַׁפִּיר דָּמֵי דְּמוֹדֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּהָא שֶׁהֲרֵי עֲשָׂאָן שְׁלוּחִין לְכָךְ: וא"ר יִרְמְיָה חָתַם סוֹפֵר שָׁנִינוּ לֹא תֵּימָא דְּמִתַּכְשַׁר גֵּט בַּחֲתִימַת עֵד אֶחָד וּכְתַב יַד סוֹפֵר שֵׁנִי אֶלָּא הָכִי קָאָמַר חָתַם הַסּוֹפֵר בַּגֵּט עֵד וְעֵד שֵׁנִי עִמּוֹ כָּשֵׁר: וְאָמַר רַב חִסְדָּא מַתְנֵי' דְּמַכְשַׁר לְהַחְתִּים סוֹפֵר בַּגֵּט:

מסורת הש"ס

א יבמות קי:; יבמות קיב:; משנה יבמות; מנחות צד.; תוספתא יבמות; יבמות קיד:

ב יבמות קיג:

ג לקמן פח.; לעיל סו:

רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּאָמַר: מִילֵּי לָא מִימַּסְרָן לְשָׁלִיחַ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר "אִמְרוּ", נָפֵיק מִינַּהּ חוּרְבָּא – דְּזִימְנִין דְּאָמַר לְהוּ לִשְׁנַיִם "אִמְרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתּוֹב, וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיַחְתֹּמוּ"; וּמִשּׁוּם כִּיסוּפָא דְּסוֹפֵר – חָיְישִׁי וּמַחְתְּמִי לֵיהּ, וּבַעַל לָא אֲמַר הָכִי. אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא, רֵישָׁא רַבִּי מֵאִיר וְסֵיפָא רַבִּי יוֹסֵי.

[אב]רַב אָשֵׁי אָמַר: כּוּלַּהּ רַבִּי יוֹסֵי הִיא, וְלָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִבַּעְיָא הֵיכָא דְּלָא אֲמַר "תְּנוּ", אֶלָּא אֲפִילּוּ אֲמַר "תְּנוּ" – לָא. וְלָא מִיבַּעְיָא הֵיכָא דְּלָא אֲמַר לְבֵי תְּלָתָא, אֶלָּא אֲפִילּוּ אֲמַר לְבֵי תְּלָתָא – לָא. וְלָא מִיבַּעְיָא הֵיכָא דְּלָא אֲמַר "אִמְרוּ", אֶלָּא אֲפִילּוּ אֲמַר "אִמְרוּ" – נָמֵי לָא. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב אָשֵׁי: כָּתַב סוֹפֵר לִשְׁמָהּ וְחָתְמוּ עֵדִים לִשְׁמָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּתָבוּהוּ וַחֲתָמוּהוּ וּנְתָנוּהוּ לוֹ וּנְתָנוֹ לָהּ – הֲרֵי הַגֵּט בָּטֵל, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ קוֹלוֹ שֶׁיֹּאמַר לַסּוֹפֵר "כְּתוֹב" וְלָעֵדִים "חֲתוֹמוּ". "יִשְׁמְעוּ" – לְאַפּוֹקֵי מִמַּאן דְּאָמַר, מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר: "אִמְרוּ". "קוֹלוֹ" – לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַב כָּהֲנָא אֲמַר רַב.

[ג-ו](א)מַתְנִי' "זֶה גִּיטֵּיךְ אִם מַתִּי"; "זֶה גִּיטֵּיךְ מֵחוֹלִי זֶה"; "זֶה גִּיטֵּיךְ לְאַחַר מִיתָה" – לֹא אָמַר כְּלוּם. "מֵהַיּוֹם אִם מַתִּי"; "מֵעַכְשָׁיו אִם מַתִּי" – הֲרֵי זֶה גֵּט. (ב)"מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה" – גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט; וְאִם מֵת – חוֹלֶצֶת, וְלֹא מִתְיַיבֶּמֶת. [ז](ג)"זֶה גִּיטֵּיךְ מֵהַיּוֹם, אִם מַתִּי מֵחוֹלִי זֶה", וְעָמַד וְהָלַךְ בַּשּׁוּק, וְחָלָה וָמֵת – אוֹמְדִין אוֹתוֹ, אִם מֵחֲמַת חוֹלִי הָרִאשׁוֹן מֵת – הֲרֵי זֶה גֵּט, וְאִם לָאו – אֵינוֹ גֵּט.

גְּמָ' אַלְמָא "אִם מַתִּי" כִּ"לְאַחַר מִיתָה" דָּמֵי, וַהֲדַר תָּנֵי: "מֵהַיּוֹם אִם מַתִּי"; "מֵעַכְשָׁיו אִם מַתִּי" – אַלְמָא "אִם מַתִּי" לָאו כִּ"לְאַחַר מִיתָה" דָּמֵי! אָמַר אַבַּיֵי: "אִם מַתִּי" – שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת מַשְׁמַע; מַשְׁמַע כְּמֵעַכְשָׁיו, וּמַשְׁמַע כִּלְאַחַר מִיתָה; אָמַר לָהּ "מֵהַיּוֹם" – כְּמַאן דְּאָמַר לָהּ "מֵעַכְשָׁיו" דָּמֵי, לֹא אָמַר לָהּ "מֵהַיּוֹם" – כְּמַאן דְּאָמַר לָהּ "לְאַחַר מִיתָה" דָּמֵי. "זֶה גִּיטֵּךְ אִם מַתִּי" – לֹא אָמַר כְּלוּם: אָמַר רַב הוּנָא: וְחוֹלֶצֶת. וְהָא "לֹא אָמַר כְּלוּם" קָתָנֵי! לֹא אָמַר כְּלוּם – דַּאֲסִירָא לְעָלְמָא; וּלְיָבָם נָמֵי אֲסִירָא. וְהָא מִדְּסֵיפָא חוֹלֶצֶת, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא יַבּוֹמֵי נָמֵי מְיַבְּמָה! מַתְנִיתִין כְּרַבָּנַן; וְרַב הוּנָא דְּאָמַר כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו. (ד)אִי רַבִּי יוֹסֵי, חֲלִיצָה נָמֵי לָא תִּיבְעֵי! וְכִי תֵּימָא מְסַפְּקָא לֵיהּ לְרַב הוּנָא אִי הִלְכְתָא כְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹ אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי; וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ?! (ה)וְהָא רַבָּה בַּר אֲבוּהּ חֲלַשׁ, עוּל לְגַבֵּיהּ רַב הוּנָא וְרַב נַחְמָן; אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב נַחְמָן, בְּעִי מִינֵּיהּ מֵרַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, אוֹ אֵין הֲלָכָה? אֲמַר לֵיהּ: טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי לָא יָדַעְנָא, הֲלָכָה אֶיבְעֵי מִינֵּיהּ?! אֲמַר לֵיהּ: אַתְּ בְּעִי מִינֵּיהּ הֲלָכָה, וְטַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי אֲנָא אֲמֵינָא לָךְ. [ח]בְּעָא מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אֲמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. לְבָתַר דִּנְפַק אֲמַר לֵיהּ: הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי – דְּקָסָבַר: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו! אֶלָּא מְסַפְּקָא לֵיהּ

אִי

ר' יוסי היא הלכך ליכא למיחש לחרבא דאילו לר' מאיר איכא למיחש דלמא זמנין דאמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ואזלי הני שלוחי וחיישי לכסופא דסופר ומחתמי ליה בלא דעת הבעל אבל לר' יוסי ליכא למיחש להכי שהרי לא יכתוב סופר גט אלא אם כן ישמע מפי הבעל עצמו: ואי ס"ל מודה ר' יוסי באומר אמרו הך חרבא גופה לר' יוסי איתא: כולה ר' יוסי היא ורישא דקאמר כתבו לאו דוקא דאפילו תנו נמי פסול כדקתני סיפא על שיאמר לסופר ויכתוב ואורחא דתנא למתני ולאוסופי ונקט למילתיה בלשון לא מבעיא הך אלא אפילו הא נמי פסיל על שיאמר כו': תניא כותיה דרב אשי דבאומר אמרו נמי פסיל רבי יוסי: לאפוקי מדרב כהנא דאמר לעיל (גיטין דף עא.) חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו: מתני' אם מתי לא אמר כלום דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה: זה גיטך מחולי זה משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום דבשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופירא לאחר מיתה אבל הכא ליכא למימר הכי ואי משום תנאה ה"ל למימר מהיום אם מתי ובגמרא פריך מ"ש מרישא: חולצת שמא אינו גט: ולא מתייבמת שמא גט הוה והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה בכרת הואיל ולא החזירה: גמ' והדר תני כו' אלמא לאו כלאחר מיתה דמי דאילו במהיום ולאחר מיתה תני סיפא גט ואינו גט: משמע כמעכשיו אם יתקיים תנאי זה שאמות וכשמת הוה גט למפרע אבל לאחר מיתה לא משמע תנאה וספוקי מספקא לן: וחולצת כלומר אסורה להתייבם דמספקא ליה אי הוה גט אי לא ולקמיה מפרש ואזיל: והא מדסיפא גבי מהיום ולאחר מיתה תנא חולצת וברישא לא תנא מכלל דדוקא קתני: מתני' דבעי מהיום: כרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי בפ' יש נוחלין (ב"ב קלו.) דקא תני הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ואי לא ה"ל מתנה לאחר מיתה וה"נ גט לאחר מיתה הוא: ורב הונא כר' יוסי דאמר התם אינו צריך דקא סבר זמנו של שטר מוכיח עליו דמהיום נתן לו את גוף הקרקע והפירות יאכל הוא בחייו דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה: חליצה נמי לא לבעי דהא אמר אע"ג דלא כתב מהיום כמאן דכתב מהיום דמי ומהיום אם מתי תנן במתני' דכשר: טעמא דר' יוסי לא ידענא אמאי קאמר א"נ:

ומשום כסופא דסופר חיישי ומחתמי ליה הוה מצי לשנויי כיון דאמר מר כשר ולא תעשה כו' ולאסוקי כדמסיק בהתקבל (לעיל גיטין סז.) אלא לפי שכבר דקדק ולא חש לחזור ולהאריך ומכאן יש להוכיח דפרק מי שאחזו סדרו אחר התקבל:

לא מבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא כו' לא מבעיא קמא אתי אפי' לר"מ דקאמר לא מבעיא כתבו אלא אפי' תנו כיון דמיירי בב' כדקאמר בתר הכי לא מבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אע"ג דקאי לרבי יוסי אין לחוש דמדקדק כל לא מבעיא שיכול לומר ויש ספרים דגרסי לא מבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא תנו אלא אפילו אמר לבי תלתא תנו:

תניא כותה דרב אשי לכאורה משמע דלא מייתי מינה ראיה אלא דלא מודה ר' יוסי באומר אמרו אבל הרב רבי אלחנן פירש בשם ר' יצחק דמוכח מינה דלא מבעיא קאמר כדמשני רב אשי דודאי אי הוי תני נכתוב גט לאשתך כו' הוה דייקינן הא אמר תנו נותנין כדדייק אמתני' והוי רישא ר"מ אבל השתא דנקט כתב הסופר לשמה דמשמע הא אם אמר לשום אדם מהני והא ליתא דאפילו לר"מ לא מהני אלא ודאי לא מבעיא קאמר לא מבעיא לא אמר כתבו אלא אפי' אמר כתבו ולא מבעיא דלא אמר תנו כו' כדדייק אמתני':

קולו לאפוקי מדרב כהנא כו' וא"ת ואמאי נקט מדרב כהנא ממתני' נמי אתיא לאפוקי דמכשרה בהרכנת הראש בלא קול וי"ל דמסתברא דהרכנה דמתני' מהני כמו קול כיון דקיים לן שמתרצה לא בעינן שמיעת הקול כמו תן גט זה לאשתי אם היה זכות לה לא היה יכול לחזור בו ואע"פ שהיא אינה אומרת כלום כיון שהיא מתרצה בלא שמיעת קולה הוי שלוחה ובבריית' דנקט על שישמעו קולו לא שנה אלא למעוטי חרש דרב כהנא דמסתבר למעוטי:

מהיום אם מתי מעכשו אם מתי הרי זה גט כתב ר"ת מהיום אם מתי אם מת בו ביום לא ידענא מה הוון בה ולרבינו אלחנן נראה דמהיום הוי כמו מעכשו ודעתו שיהא גט לאלתר דמסתמא דלכך נותן גט שירא למות וכי אין לו לירא שמא ימות בו ביום אלא ודאי לאלתר קאמר שיהא גט ומכל מקום נכון להחמיר:

הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי והא דאמרינן בפרק בתרא (לקמן גיטין פה:) התקין רב בגיטא מן יומא דנן ולעלם ולאפוקי מדרבי יוסי אין זה אלא לשופרא בעלמא דהא כרבי יוסי ס"ל כדאמר הכא ואית דגרים לקמן רבא לפי זה צריך לומר נמי דלשופרא דשטרא תקין דהא אמר בסמוך דלרבא פשיטא ליה דהלכה כרבי יוסי אפילו בעל פה וכן פירש בקונטרס לקמן:

מסורת הש"ס

א כתובות ב:; תוספתא גיטין; בבא בתרא קלז.
ב קידושין ס.; בבא בתרא קלו.
ג קידושין מד:; תוספתא בבא קמא; משנה גיטין
ד לקמן פח.; לעיל סו:
ה בבא בתרא קלו.

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:
ב מיי' פב' מהל' גירושין הל' ה:
ג ש"ע אה"ע סי' קמה סעי' א ב:
ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' יד:
ה מיי' פט' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קמה:
ו מיי' פט' מהל' גירושין הל' יג, ש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ג:
ז מיי' פט' מהל' גירושין הל' יח, טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ז:
ח מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הל' טו, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנח סעי' א:

אִי אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּעַל פֶּה, אִי לָא אָמַר. (א)וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ?! וְהָתְנַן: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – אֵינוֹ גֵּט. וְתָנֵי עֲלַהּ: רַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּהָ לְהִינָּשֵׂא. וְאָמְרִינַן: מַאן רַבּוֹתֵינוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בֵּי דִינָא דִּשְׁרוֹ מִישְׁחָא; וְסָבְרִי לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו. אֶלָּא מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּעַל פֶּה, אוֹ אֵין הֲלָכָה. וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ?! וְהָאָמַר רָבָא: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ אִם מַתִּי" וְ"שֶׁאֲנִי מֵת" – הֲרֵי זֶה גֵּט. "כְּשֶׁאָמוּת" וּ"לְאַחַר מִיתָה" – אֵין זֶה גֵּט. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּאָמַר לַהּ "מֵהַיּוֹם", וְרַבָּנַן; צְרִיכָא לְמֵימַר?! וְהָתְנַן: "מֵהַיּוֹם אִם מַתִּי" – הֲרֵי זֶה גֵּט! וְאֶלָּא לָאו דְּלָא אָמַר לַהּ "מֵהַיּוֹם", וְרַבִּי יוֹסֵי? שְׁמַע מִינַּהּ הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי! לְרָבָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ, לְרַב הוּנָא מְסַפְּקָא לֵיהּ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם דַּאֲמַר לַהּ "מֵהַיּוֹם" – וְרַבָּנַן, וְהָנֵי לִישָּׁנֵי אִיצְטְרִיכִי לֵיהּ: "שֶׁאֲנִי מֵת" – כְּ"אִם מַתִּי" דָּמֵי; "כְּשֶׁאָמוּת" – כִּ"לְאַחַר מִיתָה" דָּמֵי. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא: "זֶה גִּיטֵּיךְ לְאַחַר מִיתָה" – לֹא אָמַר כְּלוּם. אָמַר רַב הוּנָא: וּלְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי, חוֹלֶצֶת. פְּשִׁיטָא, מִדְּסֵיפָא – לְרַבָּנַן חוֹלֶצֶת, רֵישָׁא נָמֵי – לְרַבִּי יוֹסֵי חוֹלֶצֶת! (ב)מַהוּ דְּתֵימָא, רַבִּי יוֹסֵי בְּהָא כְּרַבִּי סְבִירָא לֵיהּ – דְּאָמַר: גִּיטָּא מְעַלְּיָא הָוֵי, וַחֲלִיצָה נָמֵי לָא תִּיבְעֵי; קָא מַשְׁמַע לַן דְּלָא רַבִּי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, וְלָא רַבִּי יוֹסֵי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי. (ג)רַבִּי לָא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי – דְּקָתָנֵי: "כָּזֶה – גֵּט", לְמַעוֹטֵי דְּרַבִּי יוֹסֵי; וְרַבִּי יוֹסֵי לָא סָבַר לַהּ כְּרַבִּי – דְּקָתָנֵי: "כָּזֶה – גֵּט", לְמַעוֹטֵי דְּרַבִּי. (ד)רַבִּי מַאי הִיא? דְּתַנְיָא: "מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה" – גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט, דִּבְרֵי חֲכָמִים; רַבִּי אוֹמֵר: כָּזֶה – גֵּט. רַבִּי יוֹסֵי מַאי הִיא? דִּתְנַן: "כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, אִם לֹא בָּאתִי מִיכָּן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", כְּתָבוּהוּ בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וּנְתָנוּהוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – אֵינוֹ גֵּט; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּזֶה – גֵּט. "זֶה גִּיטֵּיךְ מֵהַיּוֹם, אִם מַתִּי מֵחוֹלִי זֶה", וְעָמַד וְהָלַךְ בַּשּׁוּק כּוּ'. א(ה)אָמַר רַב הוּנָא: גִּיטּוֹ כְּמַתְּנָתוֹ; מָה מַתְּנָתוֹ, אִם עָמַד – חוֹזֵר; אַף גִּיטּוֹ, אִם עָמַד – חוֹזֵר. בוּמָה גִּיטּוֹ – אַף עַל גַּב דְּלָא פָּרֵישׁ, כֵּיוָן דְּאָמַר "כְּתוֹבוּ" – אַף עַל גַּב דְּלָא אָמַר "תְּנוּ"; אַף מַתְּנָתוֹ, כֵּיוָן דְּאָמַר "תְּנוּ" – אַף עַל גַּב דְּלָא קְנוֹ מִינֵּיהּ. (ו)תְּנַן: "זֶה גִּיטֵּיךְ מֵהַיּוֹם, אִם מַתִּי מֵחוֹלִי זֶה", וְעָמַד וְהָלַךְ בַּשּׁוּק, וְחָלָה וָמֵת; אוֹמְדִים אוֹתוֹ – אִם מֵחֲמַת חוֹלִי הָרִאשׁוֹן מֵת, הֲרֵי זֶה גֵּט; אִם לָאו, אֵינוֹ גֵּט. וְאִי אָמְרַתְּ "אִם עָמַד – חוֹזֵר", לָמָּה לִי אוּמְדָּנָא? הֲרֵי עָמַד! אָמַר מָר בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: שֶׁנִּיתַּק מֵחוֹלִי לְחוֹלִי. וְהָא "עָמַד" קָתָנֵי! עָמַד מֵחוֹלִי זֶה, וְנָפַל לְחוֹלִי אַחֵר. וְהָא "הָלַךְ בַּשּׁוּק" קָתָנֵי! הָלַךְ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ;

וְהָא

אי א"ר יוסי בעל פה אם מבטל בדבורו הוכחת זמן השטר כיון שאין כתוב בו בעל פה כגון גבי גט שכתב כהלכתו וכשמוסרו לה אומר זה גטך אם מתי הלכך לא דמי לשטר שכיון שכתב התנאי אצל הזמן בשטר אכא למימר דזמן מוכיח דמהיום קאמר אבל על פה דלמא כי מסרה נהלה הדר ביה מזמן דשטרא ומסרה נהלה ע"מ לאחר מיתה הואיל ולא אמר מהיום: אינו גט דהא לא שויה גט עד י"ב חדש והו"ל גט לאחר מיתה: בי דינא דשרו משחא ר' יהודה נשיאה שהתיר שמנן של עובדי כוכבים במסכת ע"ז (דף לז.): אם מתי ושאני מת איזה משתי לשונות הללו דלשון תנאי הם: שאמות משמע לכשאמות יהא גט: צריכא למימר הא בהדיא תנן לה במתני' מהיום אם מתי ה"ז גט: ור' יוסי ואשמעינן רבא דבעל פה נמי אמרה ר' יוסי והלכתא כותיה: דמתני לה לדרב הונא לעיל: ולדברי ר' יוסי דאמר כי לא אמר מהיום כמאן דאמר מהיום דמי: חולצת דזמן השטר הו"ל כמהיום וכי מסרה נהלה ואמר זה גטך לאחר מיתה מספקא לן אי תנאה הוא אי חזרה הוא: מדסיפא כי אמר מהיום ולאחר מיתה תנא מתני' חולצת לרבנן מכלל דלאחר מיתה לר' יוסי נמי חולצת דהא לרבי יוסי כמהיום ולאחר מיתה דמי ור' יוסי ורבנן לא אפלוג אלא בהא לאוקמה לר' יוסי בלאו מהיום כמהיום ולרבנן יש חלוק: כרבי ס"ל דאמר לקמן גט הוא ופליג אדרבנן וקסבר תנאה הוא והואיל ואשכחן לרבי דפליג אימא ר' יוסי נמי פליג דהא שמעינן ליה דמיקל בתנאי: דקתני כזה גט במלתיה דרבי: למעוטי דר' יוסי היכא דלא אמר מהיום דכיון דקתני כזה משמע דכי האי גוונא הוא דמכשר אבל בלאו מהיום פסול: דקתני כזה גט ר' יוסי גבי תנאי לקמן (גטין עו:) ועל כרחיך למעוטי אתא ולא אשכחן דלמעטיה אי לאו הא דמהיום ולאחר מיתה ולאשמועינן דאע"ג דגבי מתנה כשר התם הוא דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה אבל בגט כיון דלאו לשון תנאי הוא הויא ליה ספק תנאה ספק חזרה: רבי יוסי מאי היא היכא קתני כזה גט: ר' יוסי אומר כזה גט מהדרה לה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ה"ק כתבו עכשיו ותנו אם לא באתי: והכי גרסינן: גיטו לשכ"מ כמתנתו: מה מתנתו אמרינן בב"ב (דף קנא:) אם עמד חוזר: אף גיטו אם עמד חוזר ולא מבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מת אלא אפילו לא אמר אם מתי אלא יהב לה גט סתמא אם עמד חוזר דמסתמא אדעתא דמיתה יהב לה והא לא מת: אע"ג דלא אמר תנו כדתנן בהאומר התקבל (לעיל גטין סה:) רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן כיון דאמר כתבו אף על גב דלא אמר תנו אדעתא למיתב קאמר: הרי עמד ובטל הגט מאליו: שניתק מחולי לחולי ואין זו עמידה אלא אם כן בא לכלל רפואה שעה אחת: על משענתו נשען על מקלו ולעולם חולה הוא והא דנקט הלך לאו משום דעמידה היא דתילף מינה אם עמד אינו חוזר אלא הא קמשמע לן טעמא דהלך הוא דבעי אומדנא אם מחמת חולי הראשון מת דאיכא למחש הואיל והלך נקל מאותו החולי ומת מחולי אחר והוא אמר מחולי זה:

מהיום: לרבא פשיטא ליה מכאן קשה על רשב"ם דפי' בי"ש נוחלין (ב"ב קלו.) גבי בעי מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו פי' אם מועיל הקנאה כמו מהיום א"נ בהקנאה אינו צריך ופי' רשב"ם היינו דלא כר' יוסי והכא משמע דסבר רבא כר' יוסי ואור"י דהתם מיירי באין כתוב זמן בשטר ומתוקם כר' יוסי:

אמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו כו' פרש"י ור"ח מה מתנת שכיב מרע בלא שום תנאי חוזר אף גיטו נמי אם עמד חוזר מאילא בלא שום תנאי ומסיק דרבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא דכיון דאם עמד חוזר וכי מיית הוי גיטא אמרי יש גט לאחר מיתה כמו מתנה שאינה חלה על לאחר מיתה כמו כן גט ואין להקשות לפרושו דכיון דבסתם אם עמד חוזר מה צריך במתני' למתני מהיום אם מת מעכשיו אם מת בסתם נמי הוי כמהיום וכמעכשיו דאצטריך לאשמועינן איזה לשון משמע מחיים ואיזה לאחר מיתה אבל קשה דאמאי הוצרך שמואל לתקן בגט דשכיב מרע לקמן בפרקין (גטין דף עה:) אם ימות יהא גט ואם לאו לא יהא גט כיון דבסתם נמי חוזר אם עמד ומיהו י"ל דשמואל לא סבר כרב הונא אלא כרבה ורבא ומיהו קשה דהא אמרי' באיזהו נשך (ב"מ דף סו.) ההוא שכיב מרע דכתב גט לדביתהו אתנח אמרה ליה דביתהו אמאי קא מתנחת אי קיימת דידך אנא וקאמר דפטומי מילי נינהו ופריך פשיטא ואמאי פשיטא והא רב הונא אית ליה הכא אם עמד חוזר ע"כ נראה לר"ת שכ"מ שנתן גט ולא התנה דאם עמד אינו חוזר ולא דמי למתנת שכ"מ דאם עמד חוזר דמתנה אינה חלה כלל אלא לאחר מיתה אבל גט חל מחיים דלעתו שיחול מיד הלכך אינו חוזר אם לא פירש וגיטו כמתנתו דקאמר רב הונא אומר ר"ת מדקאמר גיטו ולא קאמר גט שכ"מ משמע דקאי אמתני' דמהיום אם מת מחולי זה וקאמר מה מתנתו אפילו בלא תנאי אם עמד חוזר אף גיטו בתנאי אם עמד חוזר מאילא שאין כאן עוד תנאי כיון דעמד אע"פ ששוב חזר ונפל באותו חולי הראשון ומת רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא דאפי' עמד והלך בלא משענת כיון דשוב מת מאותו חולי אינו חוזר והוה גט דאי לא הוי גט אע"פ שמת מאותו חולי יאמרו שאין תנאי החולי הזה גורם אע"פ שהתנה שהרי מת זה מאותו חולי אלא מיתה גורמת ולכך לא הוי גט כשעמד ויש גט לאחר מיתה אבל השתא דעמד אינו חוזר כיון דמת מאותו החולי יאמרו שתנאי החולי גורם ולא מיתה ופריך אם אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא לפי' רש"י פריך מכ"ש דכיון דאמרת דאם עמד חוזר אף כשנתן גט סתם כ"ש דהיכי דפירש מהיום אם מת ולפי' ר"ת פריך בפשיטות:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' יד, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' ב:

ב מיי' פב' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' טז:

ג מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' יז, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' א:

מסורת הש"ס

א נדרים כז.; לקמן עו:; כתובות ב:; משנה גיטין; אוצר מדרשים אלדד הדני ספר אלדד הדני ספור א ז; עבודה זרה לז.; לעיל כט:

ב פסחים נג:; עירובין פו:; עירובין צו:

ג סוכה טז:

ד קידושין ס:; לקמן עד:; קידושין נט:

ה לעיל סו.

ו משנה גיטין; קידושין מד:; תוספתא בבא קמא

[א]וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּהָלַךְ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ – הוּא דְּבָעֵינַן אוּמְדָּנָא, אִידַּךְ – אוּמְדָּנָא נָמֵי לָא בָּעֵינַן. [בג]שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ, שְׁכִיב מְרַע שֶׁנִּיתַּק מֵחוֹלִי לְחוֹלִי – מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה? אִין, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: שְׁכִיב מְרַע שֶׁנִּיתַּק מֵחוֹלִי לְחוֹלִי – מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה. [ד]רַבָּה וְרָבָא לָא סְבִירָא לְהוּ הָא דְּרַב הוּנָא, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ יֵשׁ גֵּט לְאַחַר מִיתָה. (א)וּמִי אִיכָּא מִידֵּי, דְּמִדְּאוֹרָיְיתָא לָא הָוֵי גִּיטָּא, וּמִשּׁוּם גְּזֵירָה שָׁרֵינַן אֵשֶׁת אִישׁ לְעָלְמָא?! (ב)אִין, כֹּל דִּמְקַדֵּשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנַן מְקַדֵּשׁ, וְאַפְקְעִינְהוּ רַבָּנַן לְקִדּוּשִׁין מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: תִּינַח דְּקַדֵּישׁ בְּכַסְפָּא, קַדֵּישׁ בְּבִיאָה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֲמַר לֵיהּ: שַׁוְּיוּהָ רַבָּנַן לִבְעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. [ה]תָּנוּ רַבָּנַן: "זֶה גִּיטֵּיךְ מֵהַיּוֹם, אִם מַתִּי מֵחוֹלִי זֶה", וְנָפַל הַבַּיִת עָלָיו אוֹ הִכִּישׁוֹ נָחָשׁ – אֵינוֹ גֵּט. "אִם לֹא אֶעֱמוֹד מֵחוֹלִי זֶה", וְנָפַל עָלָיו בַּיִת אוֹ הִכִּישׁוֹ נָחָשׁ – הֲרֵי זֶה גֵּט. מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? [ו]שְׁלַחוּ מִתָּם: אֲכָלוֹ אֲרִי – אֵין לָנוּ. הָהוּא גַּבְרָא דְּזַבֵּין אַרְעָא לְחַבְרֵיהּ, קַבֵּיל עֲלֵיהּ כֹּל אוּנְסָא דְּמִתְיְלִיד. לְסוֹף אַפִּיקוּ בַּהּ נַהֲרָא. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבִינָא, אֲמַר לֵיהּ: זִיל שְׁפִי לֵיהּ, דְּהָא קַבֵּילְתְּ עֲלָךְ כָּל אוּנְסָא דְּמִתְיְלִיד. אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בַּר תַּחְלִיפָא לְרָבִינָא: אוּנְסָא דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא! אִיגַּלְגַּל מִילְּתָא, וּמְטָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא. אֲמַר לְהוּ: אוּנְסָא דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא. אֵיתִיבֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: "אִם לֹא אֶעֱמוֹד מֵחוֹלִי זֶה", וְנָפַל עָלָיו בַּיִת אוֹ הִכִּישׁוֹ נָחָשׁ – הֲרֵי זֶה גֵּט! אֲמַר לֵיהּ רָבָא: וְאֵימָא מֵרֵישָׁא – אֵינוֹ גֵּט! אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא מִדִּפְתִּי לְרָבִינָא: וּמִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא רֵישָׁא אַסֵּיפָא – לָא מוֹתְבִינַן תְּיוּבְתָּא מִינַּהּ? אֲמַר לֵיהּ: אִין, כֵּיוָן דְּקַשְׁיָא רֵישָׁא אַסֵּיפָא – לָא אִיתְּמַר בֵּי מִדְרְשָׁא, וּמְשַׁבַּשְׁתָּא הִיא; זִיל בָּתַר סְבָרָא. רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ זְבַן שׁוּמְשְׁמֵי אַגִּידָּא דִּנְהַר מַלְכָּא. אֲגוּר מַלָּחֵי לְעַבּוֹרִינְהוּ, קַבִּילוּ עֲלַיְיהוּ כֹּל אוּנְסָא דְּמִתְיְלִיד. לְסוֹף אִיסְתְּכַר נְהַר מַלְכָּא, אֲמַרוּ לְהוּ: אֱגוּרוּ חַמָּרֵי אַפְקְעִינְהוּ נִיהֲלַן, דְּהָא קַבֵּילְתּוּ עֲלַיְיכוּ כֹּל אוּנְסָא דְּמִיתְיְלִיד! [ז]אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַר לְהוּ: קָאקֵי חִיוָּרֵי מְשַׁלְּחֵי גְּלִימֵי דְּאִינָשֵׁי, אוּנְסָא דְּלָא שְׁכִיחַ הוּא. [ח](ג)מַתְנִי׳ לֹא תִּתְיַיחֵד עִמּוֹ אֶלָּא בִּפְנֵי עֵדִים, אֲפִילּוּ עַל פִּי עֶבֶד אֲפִילּוּ עַל פִּי שִׁפְחָה; חוּץ מִשִּׁפְחָתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלִּבָּהּ גַּס בָּהּ בְּשִׁפְחָתָהּ. (ד)מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

כְּאֵשֶׁת

איכך מי שלא הלך בשוק מסתמא אע"פ שניתק לחולי אחר יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא: מתנתו מתנה אם מת מחולי האחר דהא אמרת לאו עמידה היא וגבי גט דמתני' הוא דבעינן אומדנא משום דמחולי זה קאמר לה: לא סבירא להו הא דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר: גזרה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה דאי עמד חוזר אתי למימר לא הוי גט על דמיית והא חזינן דלכי מיית הוי גיטא ש"מ יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גטך לאחר מיתה ולא ידעו דכיון דלא פריש מילי להכי יהבינא נהלה שיהא גט מעכשיו וע"מ שימות: לא הוי גיטא דהא אדעתא דמיית יהב לה והא לא מית: אינו גט דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה ולא אמר אלא דימות ע"י החולי: מאי שנא רישא כו' אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה: שלחו מתם על ידי מעשה שארע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לארץ ישראל והשיבו אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה: קביל עליה המוכר: כל אונסא דמתיליד בה שיפסיד את הלוקח: אפיקו בה כנהרא נהר המלך שיעבירו את הנהר דרך אותה שדה: שפי ליה העמידה לפניו בשופי: ואימא מרישא אדמותבת לי מסיפא תסייעי לי מרישא: לא איתמר בי מדרשא במקום ישיבת תלמידי חכמים שיתרצוה: זיל בתר סברא ומסתבר דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה: זבון שומשמין לקחו שמשמין: אגור מלחי שכרו להם ספנים להוליכם לביתם: קבילו עלייהו המוכרים: כל אונסא דמתיליד עלייהו בדרך: איסתכר נהר מלכא ולא יכלו ספינות לעבור שעשו בו סכר שקורין איסקלוס"א: אמרו להו רב פפא ורב הונא למוכרים אגורו חמרי כו': קאקי חיורי אווזים לבנים לפי שהיו זקנים: משלחי גלימי מפשיטין בגדי אנשים כלומר פוסקים עליהם דין להנאתן: מתני' לא תתיחד עמו זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתיחד עמו שמא יבא עליה דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חייש נמי מ"מ פנויה היא ואסור להתיחד עם הפנויה:

והא קא משמע לן דהלך על משענתו פי' בשלמא כלכס"ל דהלך ממש ואם עמד אינו חוזר ניחא דנקט הלך לרבותא אע"ג דהלך ממש צריך אומדנא כיון דעמד אינו חוזר אבל למאי דקאמר דהלך לאו ממש אלא על משענתו אם כן פשיטא דצריך אומדנא ולהכי קאמר קמ"ל דהלך על משענתו כו': מאי שנא רישא ומ"ש סיפא בירושלמי מפרש טעמא רבה איכא דברישא הרי לא מת מחולי זה אבל בסיפא אם לא יעמוד קאמר והרי לא עמד דלא עמד משמע בין ע"י החולי בין ע"י דבר אחר אבל גמרא שלנו אינו סובר חלוק זה אלא בכלם משמע ליה שימות מתוך חולי זה: איתיבה רבינא לרבא אם לא אעמד מחולי זה ונפל עליו הבית תמה מאי פריך ליה רבינא לרבא מגט הא אית ליה לרבא בפרק קמא דכתובות (דף ב:) ולשנא קמא שהוא עקר כדמוכח בהשולח (לעיל גטין דף לג.) דאין טענת אנס בגטין כדמפרש התם משום צנועות ומשום פרוצות ומאי מהדר ליה רבא נמי ואימא מרישא דאינו גט והא סבר רבא התם דאין טענת אנס בגטין ואפי' באנסא דלא שכיחא איירי התם דשכיח אמרינן התם לכ"ע אין אונס דמייתי מהא דפסקיה מברא ולאו אנס דשכיח שאני דהוה ליה לאסוקי אדעתיה ואור"י דאיכא שלשה גווני אנס דאנס דשכיח לגמרי לכ"ע אין אונס ואנס דלא שכיח כלל כגון דשמעתין אפילו לרבא יש אנס אפילו בגטין דליכא למגזר משום צנועות דסברא דאנים כיון דלא שכיח כלל ומשום פרוצות נמי לא גזור רבנן כיון דלא שכיח כלל ופלוגתא דאין טענת אנס היינו בשכיח ולא שכיח ועוד אור"י דאפילו הוי הכא אנס שכיח כי ההוא דכתובות פריך שפיר רבינא דדוקא גבי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש אמרינן אין טענת אנס בגטין משום צנועות ומשום פרוצות אע"ג דלא אסיק אדעתיה אנס דלא שכיח מ"מ הוי בכלל משמעות לשונו דאם לא באתי משמע בכל ענין שלא יבא אבל אם מת מחולי זה או לא יעמוד מחולי זה משמע שרוצה לומר שאם ימות ע"י החולי יהא גט אבל אם ימות מחמת דבר אחר לא יהא גט ולהכי פריך רבינא דאם איתא דלא אסיק אדעתיה אנס דלא שכיח משום צנועות ופרוצות אין לנו לומר שיהא גט דלמי לחוכא ואטלולא דכיון דבכלל משמעות לשונו נמי לא הוי נפילת בית או נשיכת נחש אלא ודאי כל אנס מסיק אדעתיה וכיון דאסיק אדעתיה דעתו לפטרה בכל ענין שימות ומתוך חולי זה הוא דקאמר ולא מחמת חולי זה ורבא מהדר ליה דמשבשת היא דהא קשיא רישא לסיפא ולא משום סייעתא דנפשה קאמר: לא תתיחד עמו אלא בפני עדים לפי' הקונט' ניחא דפרש מה היא באותן הימים מלתא באפי נפשה היא אבל בזה גטיך מהיום אם מתי דרישא לכ"ע הוי גט משעת נתינה לפיכך אתי שפיר דתני בגמרא טעמא דמתניתין דלא תתיחד משום חשש קדושין ולא משום גט ישן שהרי כבר הוה גט משעת נתינה אבל. לפי' ר"ת ור"ח דמפ' דמה היא באותן הימים קאי ארישא דמהיום אם מתי ואפלו הכי לרבי יהודה הרי היא כאשת איש לכל דבריה ואינה מגרשת על שעה אחת סמוך למיתה וקשה לר"י דא"כ אמאי תלי טעמא בגמרא משום חששא דקדושין כיון דעדיין אינה מגרשת ואור"י דנהי לרבי יהודה הוי טעמא משום גט ישן אבל לרבי יוסי דאמר מגרשת ואינה מגרשת ולרבי מאיר דאמר בגמרא דבעילתה תלויה איכא למיחש לקדושין:

מסורת הש"ס

א יבמות צ:; כתובות ג.; לעיל לג.

ב יבמות קי.; בבא בתרא מח:

ג כתובות כז:

ד לעיל כה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ז:

ב סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' ב:

ג מיי' פח' מהל' זכייה ומתנה הל' כה:

ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ד:

ה מיי' פט' מהל' גירושין הל' יז, טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ו:

ו מיי' פט' מהל' גירושין הל' יז, טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ו:

ז מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ה, סמג לאוין קע, טוש"ע חו"מ סי' רכה סעי' ג ד:

ח מיי' פח' מהל' גירושין הל' ב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמח סעי' ב:

כְּאֵשֶׁת אִישׁ לְכָל דְּבָרֶיהָ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. (א)גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: רָאוּהָ שֶׁנִּתְיַיחֲדָה עִמּוֹ בַּאֲפֵילָה, אוֹ שֶׁיָּשְׁנָה עִמּוֹ תַּחַת מַרְגְּלוֹת הַמִּטָּה – אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְעַסְּקוּ בְּדָבָר אַחֵר; וְחוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם זְנוּת וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִדּוּשִׁין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִידּוּשִׁין. [א]מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, הָכִי קָאָמַר: רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה – חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִידּוּשִׁין. נָתַן לָהּ כְּסָפִים – חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם זְנוּת, דְּאָמְרִינַן: בְּאֶתְנַנָּהּ נָתַן לָהּ; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִידּוּשִׁין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף בְּזוֹ חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִידּוּשִׁין. (ב)כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחֲלוֹקֶת – כְּשֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, אֲבָל לֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה – דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי? כְּמַאן – כְּדִבְרֵי הַכֹּל. מַתְקֵיף לַהּ אַבָּיֵי: מִידֵּי כְּסָפִים קָתָנֵי?! אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה – חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם זְנוּת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִידּוּשִׁין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִידּוּשִׁין. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחֲלוֹקֶת – כְּשֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, אֲבָל לֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה – דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי? כְּמַאן – כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. מַתְקֵיף לַהּ רָבָא: אִם כֵּן, מַאי "אַף"? אֶלָּא אָמַר רָבָא: הָכִי קָאָמַר, רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף לֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה – חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם קִידּוּשִׁין. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחֲלוֹקֶת – כְּשֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, אֲבָל לֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה – דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט? כְּמַאן – דְּלָא כְּחַד. מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּאֵשֶׁת אִישׁ לְכָל דְּבָרֶיהָ, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת: תָּנָא: וּבִלְבַד שֶׁיָּמוּת. וּלְכִי מָיֵית הָוֵי גִּיטָּא?! וְהָא קַיְימָא לַן דְּאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה! אָמַר רַבָּה: בְּאוֹמֵר "מֵעַת שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם". (ג)תָּנוּ רַבָּנַן: יָמִים שֶׁבֵּינְתַיִם – בַּעְלָהּ זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ; וְיוֹרְשָׁהּ, וּמִטַּמֵּא

כאשת איש והבא עליה במזיד בחנק ובשוגג בחטאת ולא"ג דמית מאותו חולי לפני שלא גרשה אלא סמוך למיתה ובגמ' מוקי לה באומר לה במסירת הגט הרי זה גטך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי הלכך רבי יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא ורבי יוסי סבר מכי יהב לה גטא כל שעתא מספקא לן במעת שאני בעולם הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי: גמ' בדבר אחר בתשמיש: וחוששין משום זנות שמא בא עליה ולקמן פריך מאי קאמר: ואין חוששין שמא בעל לשם קדושין להצריכה גט שני: מאי קאמר קתני אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר והדר תני וחוששין משום זנות: חוששין משום קדושין וצריכה גט שני משום קדושין ואין כאן טעם גט ישן שכבר מסרו לה קדם לכן אלא טעם קדושין הללו מצריכין אותה גט: נתן לה כספים אחר בעילה: חוששין משום זנות כלומר תולין ביאה זו בזנות: ואין חוששין לקדושין להצריכה גט דאי לשם קדושין בעל לא הוה יהיב לה אתנן והאי חוששין דזנות לאו דוקא דמאי חששא איכא אי משום כהונה הא גרושה היא ונפסלה ואי לתרומה בת כהן לא מפסלא אלא בביאת עבירה כגון כותי חלל נתין וממזר והנך דמפרשי ביבמות ובקדושין אלא איידי דנקט אין חוששין בסיפא נקט לשון חוששין ברישא: אף בזו שנתן לה כספים חוששין משום קדושין דלמא הני כספים לאו אתנן נינהו אלא מתנה: כמאן אזלא הא דאוקי רבי יוחנן בהזורק מחלקת ב"ש וב"ה במגרש את אשתו ולנה עמו בפנדקי דמצרכי לה ב"ה גט שני בשראוה שנבעלה אבל לא ראוה לא חיישינן: כמאן כדברי הכל דבין לת"ק בין לר' יוסי אמרינן היכא דלא ראוה לא חיישינן והיכא דראוה חיישינן אי לאו משום כספים: מידי כספים קתני אי אתנייה לתנא כספים לא הוה טעי בגרסא למתנייה לגמרי: אף חוששין לקמיה פריך מאי אף: כמאן אזלא הא דאוקי ר' יוחנן אליבא דב"ה דהיכא דראוה צריכה גט: כרבי יוסי בר' יהודה דאילו לת"ק לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה דלא שבק ב"ה וסתים כב"ש אבל רבי יוסי סבר לה כרבי יוחנן ולא כמאן דמוקי פלוגתייהו אף בשלא ראוה שנבעלה דהא הכא כי לא ראוה כולהו מודו דלא חיישינן: מאי אף דהא חששא דזנות לאו דוקא חששא אלא קולא היא לומר תולין אותה בזנות ואין חוששין לקדושין ור' יוסי הוה ליה למימר חוששין לקדושין ואין תולין להקל בזנות: אף לא ראוה כו' דכיון שראוה שנתיחדה עדי היחוד הן הן עדי ביאה דכיון דגניסי אהדדי חוששין לביאה: דלא כחד דאי לת"ק אפי' ראוה נמי קאמר תולין בזנות ואינה צריכה גט ואי לרבי יוסי כי לא ראוה נמי קאמר חוששין וסבירא ליה כמאן דמוקי התם פלוגתייהו בשלא ראוה וקמצרכי לה ב"ה גט: תנא ובלבד שימות אבל אי לא מית אגלאי מילתא דלאו גטא הוא וחייב חטאת: ופרכינן בין לר' יוסי דמשוי לה אשת איש ספק בין לרבי יהודה דמשוי לה אשת איש ודאי ולכי מיית היכי הוי גטא הא לדידהו לא הוי גט למפרע משעת מסירה אם כן לא הוי גט על לאחר מיתה: ומשני אמר רבה מתני' לאו באומר מהיום אם מתי דההיא ודאי לכי מיית אגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור אלא באומר מעת שאני בעולם להוי גט הלכך לרבי יהודה סמוך למיתה חייל גיטא ומעיקרא אשת איש היא ורבי יוסי סבר משעת נתינה מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק ולא"ג דחיי טפי אין ברירה: שבינתים בין נתינה למיתה:

ראוה שנתיחדה עמו באפלה בהזורק (לקמן גטין דף פא.) תנן המגרש את אשתו ולנה עמו בפנדקי ובסמוך מייתי לה ה"ס נתיחדה עמו באפלה כדמשמע הכא: נתן לה כספים חוששין משום זנות פי' אפילו ראוה שנבעלה כיון שנתן לה כספים פרש"י דבזנות אין שייך לשון חוששין דלכהונה כבר נפסלה שהרי היא גרושה ולתרומה לא מפסלא בת כהן אלא בביאת עברה שנבעלה לכותי חלל נתין ממזר ואגב קדושין נקט חוששין ומיהו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה נקט נמי שפיר חוששין בזנות ומיהו סתמא דתלמודא ביבמות (דף סא:) לא אשכח משנה או ברייתא כרבי אלעזר: אם כן מאי אף דקתני תרי מילי סתרן אהדדי דאי חוששין לזנות אין חוששין לקדושין: תנא ובלבד שימות פי' בקונטרס הא דקאמר רבי יוסי מגרשת ואינה מגרשת היינו אם מת לבסוף ובשעת מיתה הויא מגרשת גמורה כדאמרינן ולכי מיית הוי גטא אבל אם לא מת אגלאי מילתא דלאו גטא הוא וחייב חטאת וטעמא דרבי יוסי מפרש הקונטרס בסמוך משום דאין ברירה ולא אמרינן לכשמת הברר הדבר שמתחלה היו אותן שעות רחוקות מן המיתה והיתה אשת איש בודאי אלא אין ברירה ונחשבה משעת נתינה ועד שעת מיתה ספק גרושה ואין נראה לרבינו יצחק דאי סבר אין ברירה א"כ כי היכי דעד שעת מיתה הויא ספק מגרשת אע"ג שהברר הדבר לבסוף שאותן שעות היו רחוקות מן המיתה משעת מיתה. ואילך נמי לא תהא מגרשת ודאי אע"פ שהברר הדבר לבסוף שאותה שעה היתה סמוכה למיתה כיון דבשעה שהיה הגט לחול לא היה מברר ולעיל בריש פרק כל הגט (גטין דף כה:) דיקינן בהדיא דיש ברירה כיון דכי מיית הוי גט ואפילו לא מת מאותו חולי יהיה לנו לומר שתהא מגרשת מספק כל אותם הימים ולא נאמר הברר הדבר שלא חלו כלל הגרושין ועוד דבפרק בכל מערבין (עירובין לז:) אמר דלמ"ל אין ברירה לא חייל ערוב כלל ואם כן הכא נמי לא היה להם לגרושין לחול כלל אע"ג דהברר הדבר לבסוף על כן נראה לרבינו יצחק דטעמא דרבי יוסי דאמר מגרשת ואינה מגרשת משום דמספקא לן אם חלין הגרושין משעת נתינה כר' מאיר או חלין שעה אחת קודם מיתה כר' יהודה וכן פרש ריב"ס: אמר רבה באומר מעת שאני בעולם פי' בקונטרס שאמר בפרוש הרי זה גטך מעת שאני בעולם ומלתא באפי נפשה היא ולא קאי אריישא אהרי זה גטך מהיום אם מתי דהתם לכולי עלמא מגרשת משעת נתינה ואין נראה לר"ת דלשנא דמה היא באותן הימים משמע דקאי אמאי דאיירי לעיל ועוד אומר רבינו יצחק דבתוספתא בהדיא משמע דקאי אמהיום אם מתי דקתני הרי זה גטך מהיום אם מתי מחלי זה הימים שבינתים בעלה זכאי במציאתה כו' ומייתי פלוגתא דהנך תנאי דבסמוך ונראה לר"ת כמו שכתב בפי' רבנו חננאל נעשה כאומר בכ"ף מעת שאני בעולם כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים שעה אחת סמוך למיתתו ולא"ג דקאי ארישא אמהיום אם מתי פריך שפיר והא אין גט לאחר מיתה כיון דקתני הרי היא כאשת איש לכל דבריה א"כ אין גט חל משעת נתינה אלא לאחר מיתה אע"ג דאמר מהיום וכן ר' יוסי דאמר מגרשת ואינה מגרשת ודאי אלא משעת מיתה ואילך והא אין גט לאחר מיתה וא"ת והא דאמר כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו ופרש בקונטרס שהיה כותב גט על תנאי אם ימות במלחמה והא אמרי' הכא הרי היא כאשת איש לכל דבריה לפי' ר"ת דקאי אמהיום אם מתי ומיהו [לפי הקונטרס] י"ל שהיו מפרשין בהדיא [שמהיום] תהיה מגרשת אבל קשה לאפילו לפרוש הקונט' דהכא דבמהיום מתי הויא מגרשת לאלתר משעת נתינה מ"מ קשה דהא אלו לא נהרג אוריה היתה בת שבע אשת איש ועוד קשה דאם לא היה נותן גט אלא על תנאי אם ימות א"כ מאי כל היוצא הלא לא היה צריך תנאי זה אלא למי שאין לו בנים ויש לו אח ומיהו זה י"ל דלאו דוקא אלא כלומר אם לא יבא בסוף המלחמה ומשום עגונא ונראה לר"ת שהיו כותבין גט גמור בלא שום תנאי בצנעא וכשהיה חוזר מן המלחמה היה כונסה והיתה בת שבע פנויה והא דאמרי' בהזהב (ב"מ דף נט.) מוטב שיבעל אדם ספק אשת איש ולא ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מדוד קרי לה ספק אשת איש אע"ג שהיתה פנויה גמורה לפי שגרשה בצנעא ולא היה ידוע לעולם אם היא מגרשת אם לאו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמט סעי' א:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין

ב לקמן פא:

ג יבמות קח.; תוספתא יבמות; כתובות קא.

ד לעיל כה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נתן לה כספי' וכו' עשאה זונה נקט. ע' יבמות ד' סט ע"א תד"ה לא פוסלין:

תורה אור השלם

וְאִם־הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרֶהָ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקֻמוּ וְאִם בְּיוֹם שְׁמֹעַ אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהֵפֵר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ [במדבר ל, ז-ט]

וּמְטַמֵּא לָהּ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר – אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. [א]רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בְּעִילָתָהּ תְּלוּיָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּעִילָתָהּ סָפֵק. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, וּבִלְבַד שֶׁיָּמוּת. מַאי אִיכָּא בֵּין רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי יוֹסֵי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָשָׁם תָּלוּי אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ; לְרַבִּי מֵאִיר – לָא מַיְיתֵי אָשָׁם תָּלוּי, וּלְרַבִּי יוֹסֵי – מַיְיתֵי אָשָׁם תָּלוּי. [ב (א)]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. חֲכָמִים הַיְינוּ רַבִּי יוֹסֵי! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּרַבִּי זֵירָא – דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים "מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת" – בַּעְלָהּ חַיָּיב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ.

[ג]מַתְנִי' "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ, עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז" – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת, וְתִתֵּן. "עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מִיכָּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם" – אִם נָתְנָה לוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, מְגוֹרֶשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. [(ב)]אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָּן, בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ, עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי אִיצְטְלִיתִי", וְאָבְדָה אִיצְטְלִיתוֹ, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: תִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ.

גְּמָ' מַאי "וְתִתֵּן"? רַב הוּנָא אָמַר: וְהִיא תִּתֵּן. רַב יְהוּדָה אָמַר: לִכְשֶׁתִּתֵּן. [ד (ג)]מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ שֶׁנִּתְקָרַע הַגֵּט אוֹ שֶׁאָבַד; רַב הוּנָא אָמַר "וְהִיא תִּתֵּן" – אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי; רַב יְהוּדָה אָמַר "לִכְשֶׁתִּתֵּן" – צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי. [הו (ד)]וּתְנַן נָמֵי גַּבֵּי קִידּוּשִׁין כִּי הַאי גַּוְונָא – דִּתְנַן: הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: "הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי, עַל מְנָת שֶׁאֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז" – הֲרֵי הִיא מְקוּדֶּשֶׁת, וְיִתֵּן. וְאִיתְּמַר: מַאי "וְיִתֵּן"? רַב הוּנָא אָמַר: וְהוּא יִתֵּן. רַב יְהוּדָה אָמַר: לִכְשֶׁיִּתֵּן. [זח (ה)]מַאי בֵּינַיְיהוּ: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ וְקִיבְּלָה קִידּוּשִׁין מֵאַחֵר. רַב הוּנָא אָמַר "וְהוּא יִתֵּן" – תְּנָאָה בְּעָלְמָא הוּא, מְקַיֵּים תְּנָאֵיהּ וְאָזֵיל. רַב יְהוּדָה אָמַר "לִכְשֶׁיִּתֵּן" – לְכִי יָהֵיב לַהּ הוּא דְּהָווּ קִידּוּשִׁין, הַשְׁתָּא לָא הָווּ קִידּוּשִׁין. [(ו)]וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמְעִינַן גַּבֵּי קִידּוּשִׁין, בְּהָא קָאָמַר רַב הוּנָא "וְהוּא יִתֵּן" – מִשּׁוּם דִּלְקָרוֹבַהּ קָאָתֵי; אֲבָל גַּבֵּי גֵירוּשִׁין – דִּלְרַחוֹקַהּ קָאָתֵי, אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַב יְהוּדָה; וְאִי אַשְׁמְעִינַן גַּבֵּי גֵירוּשִׁין; בְּהָא קָאָמַר רַב הוּנָא "וְהִיא תִּתֵּן" – מִשּׁוּם דְּלָא כְּסִיף לְמִיתְבְּעַהּ; אֲבָל גַּבֵּי קִידּוּשִׁין, דִּכְסִיפָא לְמִיתְבְּעֵיהּ, אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַב יְהוּדָה. וְאִי אַשְׁמְעִינַן גַּבֵּי קִידּוּשִׁין; בְּהָא קָאָמַר רַב יְהוּדָה "לִכְשֶׁיִּתֵּן" – מִשּׁוּם דִּכְסִיפָא לְמִיתְבְּעֵיהּ; אֲבָל גַּבֵּי גֵירוּשִׁין – דְּלָא כְּסִיף לְמִיתְבְּעַהּ, אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַב הוּנָא; [(ז)]וְאִי אַשְׁמְעִינַן גַּבֵּי גֵירוּשִׁין; בְּהָא קָאָמַר רַב יְהוּדָה "לִכְשֶׁתִּתֵּן" – מִשּׁוּם דִּלְרַחוֹקַהּ קָאָתֵי; אֲבָל גַּבֵּי קִידּוּשִׁין – דִּלְקָרוֹבַהּ קָאָתֵי, אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְרַב הוּנָא; צְרִיכָא. [ט (ח)]מֵיתִיבִי: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ, עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז", אַף עַל פִּי שֶׁנִּקְרַע הַגֵּט אוֹ שֶׁנֶּאֱבַד – מְגוֹרֶשֶׁת; וּלְאַחֵר לֹא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּתֵּן. [י]וְעוֹד תַּנְיָא: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ, עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז", וָמֵת, נָתְנָה – אֵינָהּ זְקוּקָה לְיָבָם; לֹא נָתְנָה – זְקוּקָה לְיָבָם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹתֶנֶת לְאָבִיו אוֹ לְאָחִיו אוֹ לְאֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים. עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי – אֶלָּא דְּמָר סָבַר: "לִי" – וְלָא לְיוֹרְשַׁי, וּמָר סָבַר: "לִי" – וַאֲפִילּוּ לְיוֹרְשַׁי; וְכוּלֵּי עָלְמָא מִיהָא תְּנָאָה הָוֵי – תְּיוּבְתָּא דְּרַב יְהוּדָה! [יאיב (ט)]אָמַר לָךְ רַב יְהוּדָה: הָא מַנִּי, רַבִּי הִיא – דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי: כָּל הָאוֹמֵר "עַל מְנָת" כְּאוֹמֵר "מֵעַכְשָׁיו" דָּמֵי. וּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ, וַאֲנָא דַּאֲמַרִי כְּרַבָּנַן. וְאָמַר רַבִּי זֵירָא: כִּי הֲוֵינַן בְּבָבֶל אָמְרִינַן, הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי: כָּל הָאוֹמֵר "עַל מְנָת" כְּאוֹמֵר "מֵעַכְשָׁיו" דָּמֵי – פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ. כִּי סְלִיקִי, אַשְׁכַּחְתֵּיהּ לְרַבִּי אַסִּי דְּיָתֵיב וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל מוֹדִים בְּאוֹמֵר "עַל מְנָת" – כְּאוֹמֵר "מֵעַכְשָׁיו" דָּמֵי. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּ"מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה".

וְהָתַנְיָא:

וּמְטַמְּאָה לָהּ אִי כֹּהֵן הוּא: שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי אִם מֵת דְּסָמוּךְ לַמִּיתָה הָוֵי גֵּט: בְּעִילָתָהּ תְּלוּיָה הַדָּבָר תָּלוּי עַל שֶׁיָּמוּת אוֹ עַל שֶׁיַּעֲמֹד מֵחָלְיוֹ זֶה אִם מֵת מִן הַחֹלִי הַבָּא עָלֶיהָ פָּטוּר לְר' מֵאִיר מַשְׁמַע לֵיהּ מֵעֵת שֶׁחָלָה בְּעוֹלָם הַיְינוּ מִשְּׁעַת נְתִינָה וה"ק לָא ה"ז גִּטֵּךְ מֵעֵת שֶׁחָלָה בְּעוֹלָם אִם מַתִּי הִלְכָּךְ כְּשֶׁמֵּת אִגַּלַּאי מִלְּתָא דִּגְרוּשָׁה הֲוָאִי בִּשְׁעַת בִּיאָה וְאִם לֹא מֵת הַבָּא עָלֶיהָ בְּחַטָּאת: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר בְּעִילָתָהּ סָפֵק לִכְשֶׁיָּמוּת דְּמַשְׁמַע לֵיהּ מֵעֵת שֶׁחָלָה בְּעוֹלָם וּמִיהוּ מְסַפְּקָא לָן עַל שְׁעַת בִּיאָה אִי גְּרוּשָׁה הֲוָאִי אִי לָא שֶׁמָּא זוֹ הִיא שָׁעָה הָרְאוּיָה לִסְמוֹךְ לְמִיתָה שֶׁמָּא אֵינָהּ זוֹ וְאֵינָהּ גְּרוּשָׁה הִלְכָּךְ אִם יָמוּת מֵבִיא הַבָּא עָלֶיהָ אָשָׁם תָּלוּי וְאִם לֹא יָמוּת בְּחַטָּאת וַדַּאי: מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת וּבִלְבַד שֶׁיָּמוּת וְהַיְינוּ נַמֵּי כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּמַיְיתֵי אָשָׁם תָּלוּי דִּסְפֵיקָא מְשַׁוּוּ לָהּ וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ מְזוֹנֵי אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: לָא מַיְיתֵי אָשָׁם תָּלוּי אִם יָמוּת אֶלָּא פָּטוּר לְגַמְרֵי כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל: וּלְר' יוֹסֵי אִם יָמוּת מֵבִיא זֶה אָשָׁם תָּלוּי: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּר' זֵירָא כְּלוֹמַר אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ מְזוֹנֵי וּכְדְר' זֵירָא וְלָא דִּפְלִיגִי בִּדְר' זֵירָא דְּתַרְוַיְיהוּ אִית לְהוּ דְּרַבִּי זֵירָא וּמִשּׁוּם הָכִי לָא קָרֵי לָהּ רַבִּי יוֹסֵי מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת דְּקָסָבַר לֵית לָהּ מְזוֹנֵי וְאַע"ג דְּר' יוֹסֵי דְּמַתְנִי' תָּנָא מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי וְהַיְינוּ חֲכָמִים דִּבְרַיְיתָא: מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָן בגמ' פָּרִיךְ מַאי תַּנָּא דְּתָנָא מַעֲשֶׂה: גמ' שֶׁנִּתְקָרַע הַגֵּט קֹדֶם מַתַּן מָעוֹת: וְהִיא תִּתֵּן תְּנַאי בְּעָלְמָא הוּא וְכִי מִתְקַיְּמָא לֵיהּ אִגַּלַּאי מִלְּתָא דְּמִשְּׁעַת נְתִינָה גִּטָּא הָוֵי דְּכָל ע"מ מֵעַכְשָׁיו הוּא וע"מ כֵּן דְּלִיקַיֵּים: צְרִיכָה גֵּט שֵׁנִי דְּלִכְשֶׁתִּתֵּן כְּבָר אָזַל לֵיהּ גִּטָּא: שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ כו' קֹדֶם מַתַּן מָעוֹת: מְקַיֵּים תְּנָאֵיהּ וְאָזֵל וְהָווּ קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין לְמַפְרֵעַ וְשֶׁל שֵׁנִי אֵינוֹ כְּלוּם: דִּלְקְרוֹבָה קָאָתֵי הִלְכָּךְ מֵעַכְשָׁיו קָאָמַר לָהּ מִשָּׁעָה שֶׁחָפֵץ בָּהּ: אֲבָל גֵּט דִּלְרְחוֹקָה קָאָתֵי וּמִסְתָּמָא דְּקָשֵׁי הוּא מְגָרְשָׁהּ הִלְכָּךְ לִכְשֶׁתִּתֵּן קָאָמַר וְקָסָבַר אַדְּהָכֵי וְהָכֵי מְפַיְּסָנָא לָהּ: לָא כְּסִיף לְמִתְבְּעָה מְעוֹתָיו הִלְכָּךְ לֹא צָרִיךְ לֵיהּ לְמִתְלֵי גִּטָּא בְּמַתַּן מָעוֹת וּמֵעַכְשָׁיו קָאָמַר לָהּ: וּלְאַחֵר לֹא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּתֵּן דְּדִלְמָא לָא יָהֲבָה וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל: נָתְנָה לִפְנֵי מוֹתוֹ אֵינָהּ זְקוּקָה לְיָבָם: לֹא נָתְנָה זְקוּקָה לְיָבָם וְלָא סַגִּי לָהּ לִתֵּן לַיּוֹרְשִׁים: ומ"ם ר"ש: לִי מַשְׁמַע אֲפִילּוּ לַיּוֹרְשִׁים כְּשֶׁאֵינִי: אֲבָל לכו"ע תְּנָאָה הָוֵי וְלֹא תָּלָה הַגֵּט בִּשְׁעַת מַתַּן מָעוֹת דְּאִי לִכְשֶׁתִּתֵּן קָאָמַר נְהִי נַמֵּי דְּלִי וַאֲפִילּוּ לְיוֹרְשַׁי מַשְׁמַע מִיהוּ הֲוָה לֵיהּ גֵּט לְאַחַר מִיתָה: כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמֵי דְּה"ק מֵעַכְשָׁיו יְהֵא גֵּט ע"מ שֶׁתְּקַיְּימִי הַתְּנַאי: לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּמֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה דְּרַבָּנַן מְסַפְּקָא לְהוּ אִי תְּנָאָה הָוֵי אִי חֲזָרָה הָוֵי וּלְרַבִּי וַדַּאי תְּנָאָה הָוֵי:

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר בְּעִילָתָהּ סָפֵק וּמֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְלָא בָּעֵי ר' יוֹסֵי חֲתִיכָה מִשְּׁתֵּי חֲתִיכוֹת וה"נ סָבַר בס"פ דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוֹת דַּף כג.): אָשָׁם תָּלוּי אִכָּא בֵּינַיְיהוּ לר"מ דְּאָמַר בְּעִילָתָהּ תְּלוּיָה לָא מַיְיתֵי אָשָׁם תָּלוּי אֶלָּא הַדָּבָר תָּלוּי וְעוֹמֵד אִם מֵת מֵחָלְיוֹ חוֹלִי מְגֹרֶשֶׁת מִשְּׁעַת כְּתִיבָה וְאִם לֹא מֵת חַיָּיב חַטָּאת וְשֶׁמָּא אִי הֲוָה מְסַפְּקָא לָן אִם מֵת מֵחָלְיוֹ חוֹלִי אִם לָאו הָיָה לר"מ מַיְיתֵי נַמֵּי אָשָׁם תָּלוּי: רַב הוּנָא אָמַר וְהִיא תִּתֵּן וְכֵן הֲלָכָה לקיי"ל כְּרַבִּי דְּכָל הָאוֹמֵר ע"מ כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמֵי דִּבְפֶ' קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ח.) פָּסְקִינַן הִלְכְתָא כר"א דְּאָמַר הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּמָנֶה וְנָתַן לָהּ מָנֶה חָסֵר דִּינָר הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת וְיַשְׁלִים דִּכְמַאן דְּאָמַר ע"מ דָּמֵי כְּדְרַב הוּנָא אָמַר. רַב דְּכֹל הָאוֹמֵר ע"מ כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמֵי: אִכָּא בֵּינַיְיהוּ שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ וְקִבְּלָה כו' וּלְעֵיל גַּבֵּי גֵּט הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר נַמֵּי שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ כו' וה"נ הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר שֶׁנִּקְרַע שְׁטַר קִדּוּשִׁין אֲבָל לָא מָצֵי לְמֵימַר שֶׁנִּתְאַכְּלוּ מָעוֹת שֶׁל קִדּוּשִׁין לאע"ג דְּנִתְאַכְּלוּ מְקוּדֶּשֶׁת דִּבִרְשׁוּת' דִּידָהּ קָא מִתְאַכְּלֵי כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ הָאוֹמֵר (קִדּוּשִׁין דַּף נט.):

מסורת הש"ס

א בבא מציעא יב:; בבא בתרא מז:
ב לקמן עה:
ג לקמן פא.
ד קידושין ס.; משנה קידושין
ה קידושין ס:
ו קידושין נ.
ז יבמות קח.; תוספתא יבמות; כתובות קא.; לקמן עו.
ח קידושין ס:
ט עבודה זרה לז.

תורה אור השלם

וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה [ויקרא ה, יז-יט]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' יט:
ב מיי' פי"ח מהל' אישות הל' כה, טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' ב:
ג מיי' פח' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' א:
ד מיי' פח' מהל' גירושין הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ב:
ה מיי' פז' מהל' אישות הל' י:
ו מיי' פז' מהל' אישות הל' יא, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ו:
ז מיי' פז' מהל' אישות הל' י:
ח מיי' פז' מהל' אישות הל' יא, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ו:
ט מיי' פח' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ב:
י מיי' פח' מהל' גירושין הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ג:
יא מיי' פו' מהל' אישות הל' יז:
יב מיי' פג' מהל' זכייה ומתנה הל' ח, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ג:

(א)וְהָתַנְיָא: "מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה" – גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט, דִּבְרֵי חֲכָמִים; רַבִּי אוֹמֵר: כָּזֶה – גֵּט. וּלְרַב יְהוּדָה – דְּאָמַר: בְּ"עַל מְנָת" פְּלִיגִי, אַדְמִיפַּלְגִי בְּ"מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה", (לִיפַּלְגִי) [לִיפַּלְגוּ] בְּ"עַל מְנָת"! לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי. וְלִיפַּלְגוּ בְּ"עַל מְנָת" – וּלְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנַן! כֹּחַ דְּהֶיתֵּירָא עֲדִיף לֵיהּ. א"עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם" וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא קְפִידֵיהּ לָאו קְפִידָא – וּלְזָרוֹזָהּ קָאָתֵי; קָא מַשְׁמַע לַן. (ב)אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָּן כּוּ'. מַאי תַּנָּא דְּקָתָנֵי מַעֲשֶׂה? ב(ג)חַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: אִם אָמַר לָהּ: "עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי אִיצְטְלִיתִי", וְאָבְדָה אִיצְטְלִיתוֹ – אִיצְטְלִיתִי דַּוְקָא קָאָמַר לַהּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ. וְאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֶׂה נָמֵי בְּצַיְדָּן, בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי אִצְטְלִיתִי", וְאָבְדָה אִצְטְלִיתוֹ, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: תִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ. (ד)בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַסִּי מֵרַבִּי יוֹחָנָן: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז", וְחָזַר וְאָמַר לָהּ "מְחוּלִים לָךְ", מַהוּ? (ה)תִּיבְּעֵי לְרַבָּנַן; תִּיבְּעֵי לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. גתִּיבְּעֵי לְרַבָּנַן – עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם, אֶלָּא דְּלָא אַחֲלַהּ גַּבָּהּ; אֲבָל הָכָא, הָא קָאָמַר לַהּ: "מְחוּלִים לָךְ"; אוֹ דִּלְמָא, אֲפִילּוּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לָא קָאָמַר, אֶלָּא דְּקָא מְפַיְּיסָה לֵיהּ בִּדְמֵי; אֲבָל לְגַמְרֵי – לָא. אֲמַר לֵיהּ: אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. ד(ו)אֵיתִיבֵיהּ: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: "קוֹנָם שֶׁאַתָּה נֶהֱנֶה לִי, אִם אִי אַתָּה נוֹתֵן לִבְנִי כּוֹר אֶחָד שֶׁל חִטִּין וּשְׁתֵּי חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן", רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אָסוּר עַד שֶׁיִּתֵּן; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף זֶה – יָכוֹל לְהַתִּיר אֶת נִדְרוֹ שֶׁלֹּא עַל פִּי חָכָם, וְאוֹמֵר: "הֲרֵינִי כְּאִילּוּ הִתְקַבַּלְתִּי"! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם לְצַעוֹרֵהּ קָא מְכַוֵּין – וְלָא צַיְּעֲרַהּ. הָכָא מִשּׁוּם הַרְוָוחָה הוּא, וְהָא לָא אִיצְטְרִיךְ. הָהוּא גַּבְרָא דַּאֲמַר לֵיהּ לַאֲרִיסֵיהּ: כּוּלֵּי עָלְמָא דָּלוּ תְּלָת דָּלָוָותָא, וְאָכְלִי רִיבְעָא; אַתְּ דְּלִי אַרְבְּעָה, וֶאֱכוֹל תִּילְתָּא. לְסוֹף אֲתָא מִיטְרָא. האָמַר רַב יוֹסֵף: הָא לָא דְּלָה. רַבָּה אָמַר: הָא לָא אִיצְטְרִיכָא. לֵימָא רַב יוֹסֵף דְּאָמַר כְּרַבָּנַן, וְרַבָּה דְּאָמַר כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? וְתִיסְבְּרָא?! וְהָא קַיְימָא לַן הִילְכְתָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַבָּה; וּבְהָא – אֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל! (ז)אֶלָּא לְעוֹלָם כְּרַבָּנַן. רַב יוֹסֵף – כְּרַבָּנַן; וְרַבָּה אָמַר לָךְ: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְרַבָּנַן, עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם – אֶלָּא דִּלְצַעוֹרַהּ קָא מִיכַּוֵּין; אֲבָל הָכָא, מִשּׁוּם הַרְוָוחָה הוּא, וְהָא לָא אִיצְטְרִיךְ. ו(ח)תְּנַן הָתָם: בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה נִטְמָן יוֹם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא חָלוּט לוֹ. הִתְקִין הִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁיְּהֵא חוֹלֵשׁ אֶת מְעוֹתָיו לַלִּשְׁכָּה, וִיהֵא שׁוֹבֵר אֶת הַדֶּלֶת וְנִכְנָס. וְאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה הַלָּה, יָבוֹא וְיִטּוֹל אֶת מְעוֹתָיו. זוְאָמַר רָבָא: מִתַּקָּנָתוֹ שֶׁל הִלֵּל נִשְׁמַע – "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז", וְנָתְנָה לוֹ מִדַּעְתּוֹ, מְגוֹרֶשֶׁת; עַל כּוֹרְחוֹ, אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת – מִדְּאִיצְטְרִיךְ לֵיהּ לְהִלֵּל לְתַקּוֹנֵי נְתִינָה בְּעַל כּוּרְחֵיהּ – דְּהָוְיָא לַהּ נְתִינָה,

מִכְּלָל

וְהָתַנְיָא בְּנִיחוּתָא לְשָׁמְעִינַן מִינָּהּ מִדְּאִצְטְרִיכוּ לְאִפְּלוֹגֵי בְּהָא מִכְּלָל דִּבְעַל מְנָת מוֹדוּ: וּלְרַב יְהוּדָה דְּאַדְמִפַּלְגֵי בְּהַךְ מַתְנִיתָא בְּמֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה לְאַשְׁמוּעִינַן דִּבְעַל מְנַת פָּסְלִי רַבָּנָן וכ"ש הָא: וּמְשַׁנֵּי לְהָכִי אִפְּלִיגוּ בְּהָכִי לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי מִיהוּ רַבָּנָן בְּעַל מְנַת נָמֵי פָּסְלִי: מַאי תְּנָא לְעֵיל מִינָּהּ בְּדָמִים דְּקָתָנֵי מַעֲשֶׂה בְּצַיְדָן כו' מַאי רְאָיָה אֵין שׁוֹנִין מַעֲשֶׂה אֶלָּא לִרְאָיָה: תִּתֵּן אֶת דָּמֶיהָ דְּלָא מִיכַּוֵּין אֶלָּא לְהַרְוָחָה דִּילֵיהּ: מַהוּ מִי הָוְיָא הַךְ מְחִילָה קִיּוּם תְּנַאי כְּאִלּוּ נְתָנַתּוֹ לוֹ אוֹ לֹא: תִּבְּעֵי לְרַבָּנָן דְּאָמְרֵי דָּמִים לָאו בִּמְקוֹם אִצְטְלִית קָיְמֵי וְדָמִים לָאו אִצְטְלִית הֵן אֲבָל הָכָא הָא אַחֲלִינְהוּ וְהָוֵי כְּאִלּוּ קִבֵּל מָעוֹת מַמָּשׁ דִּמְחִילָה כְּקַבָּלָה: קוֹנָם שֶׁאַתָּה נֶהֱנֶה לִי קוֹנָם תְּהֵא עָלֶיךָ כָּל הֲנָאָה שֶׁתֵּהָנֶה מִמֶּנִּי: אַף זֶה אִם רָצָה הַנּוֹדֵר יָכוֹל לְהַתִּירוֹ מֵאֵילָיו בְּלֹא שְׁאֵלַת הַתָּרַת חָכָם וְאוֹמֵר לוֹ הֲרֵינִי כְּאִלּוּ הִתְקַבַּלְתִּי אַלְמָא מְחִילָה כְּקַבָּלָה: מִשּׁוּם הַרְוָחָה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְצֹרֶךְ בְּנוֹ: תְּלָתָא דַּלְוָותָא כָּל שְׂכַר הָאֲרִיסִים שֶׁבְּמָקוֹם זֶה מַשְׁקִין הַתְּבוּאָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: וְשָׁקְלֵי רִבְעָא וּמִנְהַג הָאֲרִיסִין לִטּוֹל רְבִיעַ הַתְּבוּאָה בִּשְׁבִיל טֹרַח חֲרִישָׁה וּזְרִיעָה וְנִכּוּשׁ וְהַשְׁקָאָה וְכָל צָרְכֵי הַשָּׂדֶה: אַתְּ דְּלִי אַרְבַּע הַשְׁקֵה אֶת הַשָּׂדֶה אַרְבָּעָה פְּעָמִים: אֲתָא מִטְרָא בִּזְמַן הַשְׁקָאָה רְבִיעִית: הָא לָא דָּלָה וְלָא שָׁקִיל אֶלָּא רִבְעָא כְּמִנְהַג הַמָּקוֹם: הָא לָא אִצְטְרִיךְ וּמַזָּלוֹ גָּרַם: כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן דְּדָמִים בִּמְקוֹם אִצְטְלִית הָכָא נָמֵי מָטָר בִּמְקוֹם הַשְׁקָאָה: הִלְכְתָא כְּרַבָּה בְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּחֱלַק עִם רַב יוֹסֵף חוּץ מִשָּׂדֶה עִנְיָן וּמֶחֱצָה: אֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן דְּאָמַר לְקַמָּן חוּץ מֵעָרֵב וְצַיְדָן וּרְאָיָה אַחֲרוֹנָה: הָכִי גָּרְסִי' אֶלָּא לְעוֹלָם כְּרַבָּנָן כְּלוֹמַר תַּרְוַיְהוּ אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן אָמְרִי לָהּ: דִּלְצַעוֹרָהּ אִיכַּוַּן דִּסְתָם מְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ מִתּוֹךְ אֵיבָה הוּא מְגָרְשָׁהּ הִלְכָּךְ מִסְּתַּבְּרָא אָמְרִי' לְצַעוּרָהּ אִיכַּוַּן וְלָא תָּלֵינַן לְמֵימַר לְהַרְוָחָה אִיכַּוַּן לְקַבָּלָה: תְּנַן הָתָם בְּמַס' עֲרָכִין (דַּף לא:): הָיָה נִטְמָן הַקּוֹנֶה בַּיִת בְּעִיר חוֹמָה הָיָה נִטְמָן יוֹם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ שֶׁלֹּא יִמְצָאֶנּוּ הַמּוֹכֵר לָתֵת מְעוֹתָיו כְּדֵי שֶׁיְּהֵא חָלוּט לוֹ כִּדְכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ה:ל') וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ וְגוֹ': חוֹלֵשׁ זוֹרֵק כְּמוֹ חוֹלֵשׁ עַל גּוֹיִם (יְשַׁעְיָהוּ י"ד:י"ב) מֵטִיל גּוֹרָל: לַלִּשְׁכָּה מְתֻקֶּנֶת לְכָךְ: וִיהֵא שׁוֹבֵר הַדֶּלֶת שֶׁל בֵּיתוֹ וְנִכְנָס: מִתַּקָּנָתוֹ שֶׁל הִלֵּל דְּאִצְטְרִיךְ לְתַקּוֹנֵי נְתִינָה עַל כָּרְחוֹ תְּהֵא נְתִינָה:

אַדְמִפַּלְגִי בְּמֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה לִיפַּלְגִי בְּעַל מְנָת תֵּמַהּ דְּוַדַּאי אִי הֲוָה שָׁמְעִינַן מִלְּתָא לְרַבָּנָן בְּמֵהַיּוֹם אִי הֲווּ פְּלִיגֵי בע"מ הֲוָה פָּרֵיךְ שַׁפִּיר אֲבָל אֵין עִנְיָן זֶה לָזֶה כְּלוּם דַּאֲפִילּוּ הֲווּ אָמְרִי רַבָּנָן בְּעַל מְנָת גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט דִּלְמָא בְּמֵהַיּוֹם הֲווּ מוֹדוּ דְּהָוֵי גֵּט גָּמוּר דִּתְנָאָה הָוֵי אוֹ שֶׁמָּא לֹא הָוֵי גֵּט כְּלָל דַּחֲזָרָה הָוֵי וְעוֹד דְּמַשְׁמַע דִּפְלִגוּ בְּעַל מְנָת דִּבְעַל מְנָת יֹאמְרוּ חֲכָמִים גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט הָא סָבַר רַב יְהוּדָה דִּבְעַל מְנָת לֹא הָוֵי גֵּט כְּלָל אֶלָּא לִכְשֶׁיִּתֵּן וְנִרְאֶה לר"י דִּלְרַב יְהוּדָה לִכְשֶׁיִּתֵּן הָוֵי גֵּט וַדַּאי אֲבָל עַל שֶׁיִּתֵּן הָוֵי סָפֵק וְהָוֵי גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ בְּאוֹמֵר עַל מְנָת אִי כְּמֵעַכְשָׁיו דָּמֵי וְאֵין סְבָרָא לוֹמַר כְּלָל דִּלְרַב יְהוּדָה עַל שֶׁיִּתֵּן וַדַּאי לֹא הָוֵי גֵּט דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דִּלְרַבָּנָן דְּרַבִּי ע"מ לָאו כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמֵי אע"ג דִּבְמֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה מְסַפְּקָא לְהוּ לא"כ הֲוָה אִפְכָא מַר' יוֹחָנָן דִּלְרַבִּי יוֹחָנָן בע"מ מוֹדוּ רַבָּנָן לְרַבִּי דְּהָוֵי כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו דָּמֵי וּבְמֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה אֵין מַעֲשֶׂה נִגְמָר מִיַּד לְרַבָּנָן א"כ ע"מ הָוֵי טְפֵי כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁיו מִמֵּהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה וּלְהָכִי פָּרֵיךְ וְלִפְלְגוּ בְּעַל מְנָת וְיַשְׁמִיעֵנוּ דַּאֲפִי' בְּעַל מְנָת לְרַבָּנָן גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט כ"ש בְּמֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּאִי הֲווּ פְּלִיגֵי בע"מ הֲוָה אֲמִינָא מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה לֹא הָוֵי גֵּט כְּלָל לְרַבָּנָן דא"כ מַתְנִי' דְּקָתָנֵי מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט אַמַּאן תִּרְמְיֵהּ וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי קָאָמַר אַדְמִפַּלְגֵי בְּמֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה וְלֹא הִשְׁמִיעָנוּ בְּהַךְ בָּרַיְתָא אֶלָּא מִלְּתָא דְּרַבִּי דִּמְמִלְּתַיְהוּ דְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט תְּנָא לֵהּ בְּמַתְנִי' לִפְלוֹג בע"מ וּלְאַשְׁמוּעִינַן מִלְּתָא דְּתַרְוַיְיהוּ דְּאֵינָהּ שְׁנוּיָה בְּשׁוּם דּוּכְתָּא וְעוֹד הֶאֱרַכְתִּי בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר בְּקִדּוּשִׁין (דַּף ס.): **חַסּוֹרֵי** מִחַסְּרָא וְכוּ' וא"ת לָמָּה הֻצְרַךְ לְהַגִּיהַּ דִּפְלִיגֵי רַבָּנָן אַדְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מִנָּא לֵהּ דִּפְלִיגֵי עָלֵיהּ וְאוֹמֵר ר"י דְּקַבָּלָה הָיְתָה בִּידוֹ דִּפְלִיגֵי רַבָּנָן (וְשֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וְלֹא כְּרַשְׁבָּ"ג כִּדְאָמְרֵי בְּסָמוּךְ): **רַבָּה** אָמַר הָא לָא אִצְטְרִיךְ וא"ת דִּבְפֶרֶק הָאֻמָּנִין (ב"מ דַּף עז. וְשָׁם) אָמְרִי' שָׂכַר אֶת הַפּוֹעֲלִים וַאֲתָא מִטְרָא הֶפְסֵד דְּפוֹעֲלִים וְי"ל דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שְׂכִיר יוֹם שֶׁלֹּא שְׂכָרוֹ בַּעַל הַבַּיִת אֶלָּא לִדְלוֹת וְכֵיוָן שֶׁלֹּא הֻצְרַךְ אֵינוֹ שְׂכִירוֹ אֲבָל הָכָא שֶׁהוּא אָרִיס וְעוֹשֶׂה כָּל מְלָאכוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בַּקַּרְקַע כְּמוֹ בַּעַל הַשָּׂדֶה וּמִיָּד כְּשֶׁהִתְנָה עִמּוֹ לִדְלוֹת אַרְבָּעָה זָכָה בִּשְׁלִישׁ שָׂדֶה וַאֲפִי' אָתָא מִטְרָא וְלָא אִצְטְרִיךְ כְּמוֹ שְׂאָר אֲרִיסִים דְּמַשְׁמַע דְּנָטְלֵי רִבְעָא וַאֲפִלּוּ לֹא יִצְטָרְכוּ לִדְלוֹת וְרַב יוֹסֵף סָבַר כֵּיוָן דִּמְשַׁנֶּה עַצְמוֹ מִשְּׁאָר אֲרִיסוּת אָמְרִינַן הָא לָא דָּלָה: **הָא** קיי"ל הִלְכְתָא כְּרַבָּה מִכָּאן מַשְׁמַע דִּבְכוּלֵּי הַשַּׁ"ס הִלְכְתָא כְּרַבָּה לְגַבֵּי רַב יוֹסֵף מִדְּלָא קָאָמַר וְהָא בְּהָא קיי"ל כְּרַבָּה כִּדְקָאָמַר וּבְהָא לָא קיי"ל כְּרַשְׁבָּ"ג וְלֹא כְּאוֹמֵר הָא דְּקָאָמַר הִילְכְתָא כְּרַבָּה לְגַבֵּי רַב יוֹסֵף בַּר מִשָּׂדֶה עִנְיָן וּמֶחֱצָה הַיְנוּ דַּוְקָא בְּמִלֵּי דְּאִפְּלַגוּ בְּבָבָא בָּתְרָא וְהָא דְּאִצְטְרִיךְ הַשַּׁ"ס לִפְסֹק הֲלָכָה בְּקִדּוּשִׁין בְּפֶרֶק קַמָּא (דַּף ט.) כְּרַבָּה גַּבֵּי שִׁירָאֵי לֹא צְרִיכִי שׁוּמָא פֵּרַשְׁנוּ שָׁם [ל"ה וְהִילְכְתָא]:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' גירושין הל' כא:

ב מיי' פח' מהל' גירושין הל' כג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ו:

ג מיי' פח' מהל' גירושין הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ה:

ד מיי' פח' מהל' נדרים הל' יד, סמג לאוין רמב, טוש"ע יו"ד סי' רלב סעי' כ:

ה מיי' פט' מהל' שכירות הל' ו, סמג עשין פט, טוש"ע חו"מ סי' שלד סעי' ג:

ו מיי' פי"ב מהל' שמיטה ויובל הל' ו:

ז מיי' פח' מהל' גירושין הל' כא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ד:

מסורת הש"ס

א קידושין נט:; לעיל עב:

ב לעיל מו.

ג משנה גיטין

ד לקמן פג:; עירובין עח:; חולין עד.; עבודה זרה טז.

ה יומא לא.

ו משנה נדרים; תוספתא נדרים; נדרים סג:; נדרים כד.

ז ביצה מ.; בבא קמא ל:

ח משנה ערכין; ספרא בהר פרשה ד ח; ערכין לא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא קיי"ל כו' מכאן משמע. עיין במלחמות סוף פי"ט דשבת:

תורה אור השלם

וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־[לוֹ] (לֹא) חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל [ויקרא כה, כט-ל]

מִכְּלָל דִּבְעָלְמָא, נְתִינָה בְּעַל כָּרְחֵיהּ לָא הָוְיָא נְתִינָה. (א)מַתְקֵיף לַהּ רַב פָּפָּא, וְאִיתֵּימָא רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי: וְדִלְמָא כִּי אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְתַקּוֹנֵי – שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אֲבָל בְּפָנָיו – בֵּין מִדַּעְתּוֹ בֵּין בְּעַל כָּרְחוֹ הָוְיָא נְתִינָה! וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רָבָא: מִתַּקָּנָתוֹ שֶׁל הִלֵּל – "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז", וּנְתָנָהּ לוֹ – בֵּין מִדַּעְתּוֹ וּבֵין בְּעַל כָּרְחוֹ הָוְיָא נְתִינָה; וְכִי אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ לְהִלֵּל לְתַקּוֹנֵי – שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, אֲבָל בְּפָנָיו – בֵּין מִדַּעְתּוֹ בֵּין בְּעַל כָּרְחוֹ הָוְיָא נְתִינָה. מַתְקֵיף לַהּ רַב פָּפָּא, וְאִיתֵּימָא רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי: וְדִלְמָא אֲפִילּוּ בְּפָנָיו נָמֵי – מִדַּעְתּוֹ אִין, עַל כָּרְחוֹ לָא; וְהִלֵּל – מַאי דְּאִיצְטְרִיךְ לֵיהּ תַּקֵּין. (ב)אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּמִשְׁנָתֵינוּ – הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ; חוּץ מֵעָרֵב, וְצַיְדָּן, וּרְאָיָה אַחֲרוֹנָה. (ג)תָּנוּ רַבָּנַן: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ, וְהַנְּיָיר שֶׁלִּי" – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. "עַל מְנָת שֶׁתַּחְזִירִי לִי אֶת הַנְּיָיר" – מְגוֹרֶשֶׁת. מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? אָמַר רַב חִסְדָּא: הָא מַנִּי – רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, דְּאָמַר: תִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ; הָכָא נָמֵי – אֶפְשָׁר דִּמְפַיְּיסָה לֵיהּ בִּדְמֵי. מַתְקֵיף לַהּ אַבָּיֵי: אֵימוֹר דְּאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – הֵיכָא דְּלֵיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ, הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ מִי אָמַר?! [אב]אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: הָא מַנִּי – רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: בָּעֵינַן תְּנַאי כָּפוּל; וְהָכָא – הָא לָא כַּפְלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ. (ד)מַתְקֵיף לַהּ רָבָא: טַעְמָא דְּלָא כַּפְלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ, הָא כַּפְלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ – לָא הָוֵי גִּיטָּא; מִכְּדֵי כֹּל תְּנָאֵי מֵהֵיכָא גָּמְרִינַן לְהוּ? מִתְּנַאי בְּנֵי גָּד וּבְנֵי רְאוּבֵן; [גד]מָה הָתָם – תְּנַאי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה, אַף כֹּל תְּנַאי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה; לְאַפּוֹקֵי הָכָא – דְּמַעֲשֶׂה קוֹדֵם לִתְנַאי! אֶלָּא אָמַר רָבָא: מִשּׁוּם דְּמַעֲשֶׂה קוֹדֵם לִתְנַאי. [ה]מַתְקֵיף לַהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: טַעְמָא דְּמַעֲשֶׂה קוֹדֵם לִתְנַאי, הָא תְּנַאי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה – לָא הָוֵי גִּיטָּא; מִכְּדֵי כֹּל תְּנָאֵי מֵהֵיכָא גָּמְרִינַן לְהוּ – מִתְּנַאי בְּנֵי גָּד וּבְנֵי רְאוּבֵן, מָה הָתָם – תְּנַאי בְּדָבָר אֶחָד וּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר אַחֵר, אַף כֹּל; לְאַפּוֹקֵי הָכָא –

דִּתְנַאי

מכלל דבעלמא [נתינה בע"כ] לאו נתינה היא ונפקי גט לאשורה הוא לא תקין הלל: שלא בפניו כי הכא שאינו בלשכה: מאי דאצטריך ליה תקין ראה שהיה נטמן והתקין דבעל כרחו ושלא בפניו תהא נתינה ואי הוה נמי קאי קמן ואמר לא מקבלנא הוה אצטריך להלל נמי לתקוני דתהוי נתינה אלא מה שלא הוצרך לא הוצרך ונפקי גט לאשורה הוא לא קיימא תקנתא דהלל: ערב בשלהי גט פשוט: צידן דמתני': ראיה אחרונה באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לא.) דאפליגי באמרו לו כל ראיות שיש לך הביא הבא על שלשים ולא הביא על לאחר שלשים ואמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה בקמייתא הלכתא כוותיה ובבתרייתא לית הלכתא כוותיה: והנייר שלי לא יהיב לה ולא מידי ורחמנא אמר ונתן בידה: מאי שנא רישא כו' הא סלקא דעתה על מנת לאו מעכשיו הוא כרבנן דפליגי עליה דרבי והוי כמו לכשתחזירי לי הנייר להוי גט וא"כ אמאי מגורשת הא בשעת גירושין לאו מידי נקיטא: היכא דליתיה לאצטלית: לא כפליה ר"מ במסכת קדושין (דף סא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן וכו' דנימא אם לא תחזירי לא יהא גט הלכך בטל תנאה: הא כפליה לא הוי גיטא לר"מ: מכדי לר"מ כל תנאי מהיכא גמרינן לכפלו: מתנאי בני גד שהיה כפול אם יעברו ואם לא יעברו (במדבר ל"ב:כ') וכיון דמיניה גמרי' בעינן כי התם תנאי שתלו בו המעשה הוזכר קודם למעשה אם יעברו זה התנאי ונתתם להם זה המעשה ה"נ בעינן דנימא אם תחזירי יהא גט: לאפוקי הכא דאמר לה זה גיטך ברישא והדר ע"מ שתחזירי: משום דהוי ליה כו' ובין לר"מ ובין לרבנן דלא איפליג אלא בכפילה כדמפרש טעמא התם הוצרך הדבר לאמרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו: בדבר אחד לעבור הירדן: ומעשה בדבר אחר נחלת עבר הירדן מזרחה:

מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחו לא הויא נתינה וא"ת דהשתא לא מפליג בין בפניו בין שלא בפניו דבכל ענין בעל כרחו לא הויא נתינה א"כ למה היה נטמן בראשונה וי"ל דבפניו לא היה יכול להעיז מלוה מלקבלם כדי שיהיה הבית שלו וגם אם היה בפניו יעשוהו ב"ד לקבלם בעל כרחו וא"ת בבתי ערי חומה דהוי כפרעון החוב דעליו לקבלם פשיטא דהוי פרעון כדקאמרינן. הלוהו בישוב לא יחזיר לו במדבר משמע דבישוב יחזיר לו אפילו בעל כרחו וכן בהזהב (ב"מ דף מט.) כי אמר ליה שקול זוזך לא הוי אפילו כשומר חנם ומה אצטריך הלל הזקן לתקן וי"ל דווקא בעלמא פשיטא דהוי נתינה שאין המלוה מפסיד בקבלת הפרעון אבל הכא לע"י הפרעון צריך להחזיר הבית וכן ע"י קבלתו הוי הגט גט לא הויא נתינה וא"ת גבי גט פשיטא דלא הויא נתינה ומה צריך ללמוד מתקנתו של הלל וכי אם יתן מתנה לחבירו יקבלנה בעל כרחו ואור"י די"ל דכיון דאמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז תלה הדבר בדעתה ועליו לקבלם והוי כמו בבתי ערי חומה וקמ"ל דאפ"ה בע"כ לא הויא נתינה: לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי פי' בקונטרס דר' מאיר ור' חנינא לא פליגי אלא בכפלות כדקאמרינן התם טעמא דהוצרך לאמרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו וקשה דבפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד.) משמע בהדיא דפליגי רבנן נמי אר"מ במעשה קודם לתנאי גבי מתנה שומר חנם להיות כשואל וא"ת בעלמא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ילפינן שפיר מתנאי בני גד ובני ראובן מדכתבו בזה הענין שמע מנה בעינן כי האי גוונא אבל שלא יהא מתנה על מה שכתוב בתורה ואפשר לקיימו ע"י שליח היכי ילפינן מהתם כדאמרינן בכתובות (דף עד.) דלמא בלאו הכי נמי מועיל תנאי אלא דהכי הוה מעשה וי"ל. משום דכל התנאים הכתובים דמייתי בקדושין בפרק האומר (דף סא.) הוו בענין זה שמע מנה דבעינן ממש כי האי גוונא ואם בחקותי תלכו ואם תאבו ושמעתם נמי רב מצות ע"י שליח ונראה דהלכה כר"מ דבעי' תנאי כפול כו' דשמואל ורבא בסמוך סברי כוותיה וכל הני דמתניתין איירי בתנאי כפול אע"ג דלא פריש לה"נ מוקי לה לקמן ברייתא בדכפליה לתנאיה אע"פ שלא פירש ובכל ע"מ שבש"ס כגון (סוכה מא:) ע"מ שתחזירהו לי אתרוג וכיוצא בו בעי כפילות ובכל מקום בעינן תנאי כפול אלא דווקא בשתויי יין ופרועי ראש דהוי אסורי בפ' שבועת העדות (שבועות דף לו:) והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי אסורא דאית בה ממונא דאיכא שאר וכסות ועונה וכתובה והא דאמרינן בירושלמי בפרק האומר א"ר יוסי א"ר בון בכל אתר אית לה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן והכא לית לה ונראה להר"ר אלחנן דגרסינן בכל אתר לית לה לר"מ וכו' והכא אית לה ומשני ר' חנינא אמר הוא בערוה כלומר אע"ג דלא כפל תנאו ומן הדין התנאי בטל ומעשה קיים ומשום חומר אין הגט גט ולא הקדושין קדושין שאם קבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם ובהכי איירי התם לעיל הקשה הר"ר אלחנן כיון דבעינן תנאי כפול באיזהו נשך (ב"מ דף סו.) גבי אי קיימת לידך אנא דקאמר פטומי מלי בעלמא הוא משמע שאם התנה הוא כמו שהיא אמרה היה מועיל ואמאי הא לא כפליה לתנאיה ואומר רבינו יצחק דה"ק דנקט פטומי מלי משום דלא מהני אפי' לרבנן דר"מ וג' ענינים יש דיש מקומות דבעינן תנאי גמור ולר"מ תנאי כפול ויש מקומות דלא בעינן אלא גלוי דעת ויש מקומות דאפי' גלוי דעת לא בעינן ובפ' האיש מקדש (קדושין דף מט: ל"ה דברים) מפרש: **אלא** אמר רבא משום דמעשה קודם לתנאי לאו משום דלית לה לרבא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי דהא הכי הילכתא כדפרשית לעיל ועוד דבהדיא קאמר רבא. בהילך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא ואם לאו כאומר מעכשיו דמי היכי יצא והא לא הויא המתנה אלא כשהחזירו ואז אינו שלו ואין נראה לומר דהתם איירי כגון שאמר מעכשיו דא"כ היה לו לפרש בדבריו ואע"ג דלא פריש נמי בכפילות הינו משום דלא מפרש ליה במשנתינו אבל אי איירי באומר מעכשיו היה לו לפרש אלא שרוצה רבא ליישב ברייתא זו אפילו כרבנן ורבי אבל לרבי אתיא שפיר כדמסיק רב אשי ואביי נמי משמע לקמן בסוף פרקין דסבר כרבי דקאמר הכל מודין בעל מנת שתצא חמה מנרתיקה דמעכשיו קאמר וכדרבי כו' ומיהו אין משם ראיה דלא מני למימר איפכא הכל מודין דעל מנת לאו כאומר מעכשיו דמי דהא בהא תנא פליגי כ"ש בעל מנת דעדיף:

מסורת הש"ס

א לעיל כא.

ב סנהדרין לא.; כתובות עז.; לעיל לח.; בבא בתרא קעד.; בכורות כד.; בבא מציעא לח:; בבא קמא סט.

ג לעיל כ:

ד כתובות עד.

תורה אור השלם

[שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, מטות; כוחו של הלא אפס ט]

[במדבר לב]

[במדבר לב, כט]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ב:

ב מיי' פו' מהל' אישות הל' ב:

ג ש"ע אה"ע סי' לח סעי' ב:

ד מיי' פו' מהל' אישות הל' ב, סמג עשין מח, טור אה"ע סי' לח:

ה טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ד:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' כ, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ה:

ב מיי' פח' מהל' גירושין הל' יט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ח:

ג מיי' פח' מהל' גירושין הל' יט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ח:

ד מיי' פח' מהל' גירושין הל' יט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' ח:

דִּתְנַאי וּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר אֶחָד פֵּרוּשׁ שֶׁהַתְּנַאי סוֹתֵר הַמַּעֲשֶׂה דְּאֵין הַגֵּט חָל אֶלָּא אַחַר שֶׁנִּתְקַיֵּים הַתְּנַאי וְאָז אֵין הַגֵּט בְּיָדָהּ אֲבָל הֵילָךְ אֶתְרוֹג זֶה בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתַּחְזִירֵהוּ לָא הָוֵי תְּנַאי וּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר אֶחָד דס"ל עַל מְנָת כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁו וְהַמַּתָּנָה חָלָה מִיָּד וְיֵצֵא בּוֹ מִיָּד כְּשֶׁיָּבֹא לְיָדוֹ: **מֵת** הַבֵּן אוֹ מֵת הָאָב ה"ז גֵּט פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ ב' שָׁנִים מַשְׁמַע שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר דְּאִם לֹא הֱנִיקָה וְשִׁמְּשָׁה כְּלָל דְּלָא הָוֵי גֵּט וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֵרוּשׁוֹ בַּגְּמָרָא גַּבֵּי בִּשְׁלָמָא לְרָבָא כו' אֶלָּא לְרַב אַשִׁי כו' וְאֵין נִרְאֶה דְּאִם מֵת הָאָב כְּשֶׁשִּׁמְּשַׁתּוּ יוֹם אֶחָד פְּשִׁיטָא דְּהָוֵי גֵּט כֵּיוָן שֶׁשִּׁמְּשַׁתּוּ עַד שֶׁמֵּת דְּמַה יֵּשׁ לָהּ לְשַׁמֵּשׁ יוֹתֵר וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּאַשְׁמוּעִינַן אע"פ שֶׁמֵּת קֹדֶם הָוֵי גֵּט דְּלָא בָּעֵינַן שֶׁתְּשַׁמְּשֶׁנּוּ כָּל יְמֵי חַיָּיו דְּהָא וַדַּאי לָא בָּעֵינַן דְּאִי הֲוָה בָּעֵינַן לָא הֲוָה גֵּט דְּאֵין זֶה כְּרִיתוּת כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף פג:) כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ אֵין זֶה כְּרִיתוּת אֶלָּא נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק לְפָרֵשׁ דְּמֵת קֹדֶם שֶׁהֱנִיקָה וְשִׁמְּשָׁה כְּלָל דְּלָא אִיכַּוֵּין אֶלָּא לְהַרְוָחָה וְלָא לְנָעוּרָהּ וְהָא לָא אִצְטְרִיךְ וַאֲפִי' לְרַב יוֹסֵף דְּאָמַר לְעֵיל וְהָא לָא דָּלָה יֵשׁ לְחַלֵּק דְּהָכָא מִסְתָּמָא אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיָּמוּת אָבִיו אוֹ בְּנוֹ לֹא הָיָה מַקְפִּיד בִּתְנָאוֹ אֲבָל הָתָם אַדְּרַבָּה אִם הָיָה יוֹדֵעַ דְּאָתֵי מִטְרָא לֹא הָיָה מַשְׂכִּירוֹ כְּלָל: **כְּלָל** אָמַר רַשְׁבָּ"ג כָּל עַכָּבָה שֶׁאֵינָהּ הֵימֶנָּה ה"ז גֵּט הִקְשָׁה הָ"ר אֶלְחָנָן א"כ אַמַּאי קָאָמַר רָבָא לְעֵיל דְּנִתְּנָה בְּעַל כָּרְחוֹ לָא הָוְיָא נְתִינָה וְלָא הָוֵי גֵּט וְהָא עַכָּבָה אֵינָהּ מִמֶּנָּה וַהֲלָכָה כְּרַשְׁבָּ"ג בְּמִשְׁנָתֵנוּ וְעוֹד מַאי שְׁנָא מֵת הָאָב אוֹ הַבֵּן מִמְּחוּלִין לָךְ דְּבָעֵי לְמֵימַר דַּאֲפִילּוּ לְרַשְׁבָּ"ג אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת וְיֵ"ל דְּהָכָא וַדַּאי לְהַרְוָחָה בְּעָלְמָא עָשָׂה כֵּן וְכֵיוָן שֶׁמֵּת וְלָא אִצְטְרִיךְ הָוֵי כְּאִלּוּ נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי אֲבָל הָתָם שֶׁהִתְנָה לִי מָאתַיִם זוּז בְּדַעְתּוֹ שֶׁיְּקַבְּלֵם וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבְּלָם לֹא נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי וְהָא דְּמִסְפְּקָא לֵיהּ לְעֵיל בִּמְחוּלִין לָךְ דִּלְמָא אֲפִי' לְרַבָּנָן הָוֵי גֵּט וְאע"ג דְּהָכָא לָא הָוֵי גֵּט הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּהָתָם בְּעַצְמוֹ מָחַל לָהּ אֲבָל הָכָא לֹא מָחַל לָהּ כְּלוּם: **וּרְמִינְהוּ** שִׁמְּשַׁתּוּ יוֹם אֶחָד ה"ז גֵּט אֵין לְהַקְשׁוֹת לְפֵי' הַקּוּנְטְרֵס דִּמְפָרֵשׁ דְּמֵת הַבֵּן אוֹ מֵת הָאָב דְּמַתְנִי' אַחַר שֶׁהֱנִיקַתּוּ אַמַּאי לָא מוֹקֵי לְהַךְ בָּרַיְיתָא דְּהָכָא שֶׁמֵּת לְאַחַר שֶׁשִּׁמְּשַׁתּוּ וֶהֱנִיקַתּוּ יוֹם אֶחָד דא"כ הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּהֶדְיָא וּמֵת אֲבָל אֵין לְתָרֵץ דא"כ מַאי אִרְיָא יוֹם א' אֲפִי' שָׁעָה אַחַת נָמֵי דְּהָא לְרַשִׁ"י שֶׁפֵּרֵשׁ בְּסָמוּךְ גַּבֵּי אֶלָּא לְרַב אַשִׁי מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא ה"נ יוֹם אֶחָד לָאו דַּוְקָא אֶלָּא אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת דְּאִי דַּוְקָא לָא הָוֵי פָּרִיךְ מִידֵי: **מַתְנִיתִין** רַשְׁבָּ"ג דְּאָמַר גַּבֵּי אִיצְטְלִית תִּתֵּן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ דִּלְהַרְוָחָה קָא מִיכַּוֵּין וּמַתְנִיתִין נָמֵי לְהַרְוָחָה קָא מְכַוֵּין וַהֲנָקָה וְשִׁמּוּשׁ כָּל הַצֹּרֶךְ קָאָמַר וּבָרַיְיתָא רַבָּנָן דְּאָמְרִי לְנָעוּרָהּ קָא מִיכַּוֵּין וְכֵיוָן דְּנַעֲרָהּ יוֹם אֶחָד סַגִּי בְּהָכִי כֵּיוָן דְּלָאו לְהַרְוָחָה קָא מְכַוֵּין וּלְפֵרוּשׁ זֶה אִם מֵת קֹדֶם שֶׁהֱנִיקָה וְשִׁמְּשָׁה כְּלָל אֵינוֹ גֵּט דְּהָא לֹא נַעֲרָהּ אִי נָמֵי הָכָא לֹא נִתְכַּוֵּין לְנָעוּרָהּ בְּחִנָּם אֶלָּא לְצֹרֶךְ בְּנוֹ וְאָבִיו וְכִי מֵת הָא לָא אִצְטְרִיךְ אֲבָל גַּבֵּי אִיצְטְלִית לְעוֹלָם הוּא צָרִיךְ לְאִיצְטְלִית וְלֹא לְדָמֵי' וּלְכָךְ כְּשֶׁאָבְדָה יָכוֹל לוֹמַר אֵינִי חָפֵץ בִּדְמֵי אִיצְטְלִית וְכֵן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ דְּמוֹקֵי מַתְנִי' כְּרַבָּנָן: **בָּרַיְיתָא** רַשְׁבָּ"ג הִיא דְּמֵיקֵל בִּתְנָאֵי וּבְהַרְוָחָה פּוּרְתָּא סַגִּי אֲבָל רַבָּנָן דְּמַחְמְרִי אִית לָן לְמֵימַר דְּכָל הַצֹּרֶךְ קָאָמַר: **כָּאן** בִּמְפָרֵשׁ בָּרַיְיתָא בִּמְפָרֵשׁ יוֹם אֶחָד וְקָא מַשְׁמַע לָן דַּוְקָא הֱנִיקַתּוּ וְשִׁמְּשַׁתּוּ יוֹם אֶחָד אֲבָל מֵת וְלֹא הֱנִיקַתּוּ וְשִׁמְּשַׁתּוּ כְּלָל אֵינוֹ גֵּט דְּסָלְקָא דַּעְתִּין כֵּיוָן שֶׁהֵקֵל עָלֶיהָ כָּל כָּךְ שֶׁלֹּא הִצְרִיכָהּ אֶלָּא יוֹם אֶחָד אַף עַל פִּי דְּפֵירֵשׁ כִּי מֵת וְלֹא הֱנִיקַתּוּ וְשִׁמְּשַׁתּוּ כְּלָל לֶהֱוֵי גֵּט קָא מַשְׁמַע לַן דְּלָא אָמְרִינַן הָכִי:

דִּתְנַאי וּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר אֶחָד! אֶלָּא אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מִשּׁוּם דִּתְנַאי וּמַעֲשֶׂה בְּדָבָר אֶחָד. (א)רַב אָשֵׁי אָמַר: הָא מַנִּי – רַבִּי הִיא, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: כׇּל הָאוֹמֵר "עַל מְנָת" כְּאוֹמֵר "מֵעַכְשָׁיו" דָּמֵי. אַתְקֵין שְׁמוּאֵל בְּגִיטָּא דִּשְׁכִיב מְרַע: "אִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט, וְאִם מַתִּי יְהֵא גֵּט". וְלֵימָא: "אִם מַתִּי יְהֵא גֵּט, וְאִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט"! לָא מַקְדֵּים אִינִישׁ פּוּרְעָנוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ. וְלֵימָא: "לֹא יְהֵא גֵּט אִם לֹא מַתִּי"! בָּעֵינַן תְּנַאי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה. מַתְקֵיף לַהּ רָבָא: מִכְּדֵי כֹּל תְּנָאֵי מֵהֵיכָא גָּמְרִינַן – מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן; מָה הָתָם – הֵן קוֹדֵם לְלָאו, אַף כֹּל [תְּנָאֵי, הֵן קוֹדֵם לְלָאו]. אאֶלָּא אָמַר רָבָא: "אִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט, אִם מַתִּי יְהֵא גֵּט, אִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט" – "אִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט" – לָא מַקְדֵּים אִינִישׁ פּוּרְעָנוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ; "אִם מַתִּי יְהֵא גֵּט, אִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט" – בָּעֵינַן הֵן קוֹדֵם לְלָאו.

ב(ב)מַתְנִי׳ "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא"; "עַל מְנָת שֶׁתָּנִיקִי אֶת בְּנִי" – כַּמָּה הִיא מְנִיקָתוֹ? שְׁתֵּי שָׁנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁמֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. מֵת הַבֵּן אוֹ שֶׁמֵּת הָאָב – הֲרֵי זֶה גֵּט. (ג)"הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים"; "עַל מְנָת שֶׁתָּנִיקִי אֶת בְּנִי שְׁתֵּי שָׁנִים" – מֵת הַבֵּן, אוֹ שֶׁאָמַר הָאָב: "אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּשַׁמְּשֵׁנִי" שֶׁלֹּא בְּהַקְפָּדָה – אֵינוֹ גֵּט. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּזֶה – גֵּט. כְּלָל אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: כׇּל עַכָּבָה שֶׁאֵינָהּ הֵימֶנָּה – הֲרֵי זֶה גֵּט. גְּמָ׳ וּמִי בָּעֵינַן כּוּלֵּי הַאי?! וּרְמִינְהִי: שִׁמְּשַׁתּוּ יוֹם אֶחָד; הֱנִיקַתּוּ יוֹם אֶחָד – הֲרֵי זֶה גֵּט! (ד)אָמַר רַב חִסְדָּא, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבָּנַן, וְהָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – מַתְנִיתִין רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וּבָרַיְיתָא רַבָּנַן. הָא מִדְּסֵיפָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הֲוֵי, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל! אֶלָּא בָּרַיְיתָא – רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, דְּמֵיקֵל בִּתְנָאֵי; מַתְנִיתִין – רַבָּנַן. רָבָא אָמַר, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בִּסְתָם, כָּאן בִּמְפָרֵשׁ. גרַב אָשֵׁי אָמַר: כׇּל סְתָם נָמֵי כִּמְפָרֵשׁ "יוֹם אֶחָד" דָּמֵי. תְּנַן: כַּמָּה הִיא מְנִיקָתוֹ? שְׁתֵּי שָׁנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁמֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. בִּשְׁלָמָא לְרָבָא – נִיחָא; אֶלָּא לְרַב אָשֵׁי, לָמָּה לִי שְׁתֵּי שָׁנִים? לָמָּה לִי שְׁמֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ? בְּיוֹם אֶחָד סַגִּי! ד(ה)הָכִי קָאָמַר: יוֹם אֶחָד – מִשְּׁתֵּי שָׁנִים; לְאַפּוֹקֵי לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים – דְּלָא. יוֹם אֶחָד – מִשְּׁמֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ; לְאַפּוֹקֵי לְאַחַר שְׁמֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ – דְּלָא. מֵיתִיבִי: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים"; "עַל מְנָת שֶׁתָּנִיקִי אֶת בְּנִי שְׁתֵּי שָׁנִים" – מֵת הַבֵּן, אוֹ שֶׁאָמַר הָאָב "אִי אֶפְשִׁי שֶׁתְּשַׁמְּשֵׁנִי" שֶׁלֹּא בְּהַקְפָּדָה – אֵינוֹ גֵּט.

בִּשְׁלָמָא

בְּדָבָר אֶחָד כַּגֵּט עַצְמוֹ הוּא הַתְּנַאי לְהַחֲזִירוֹ וְהוּא הַמַּעֲשֶׂה לִהְיוֹת גֵּט: רַב אַשִׁי אָמַר הָא מַנִּי דְּקָתָנֵי עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירִי מְגֹרֶשֶׁת: רַבִּי הִיא דְּאָמַר וְכוּ' כְּאוֹמֵר מֵעַכְשָׁו דָּמֵי וְאִשְׁתַּכַּח דִּבְשַׁעַת גֵּרוּשִׁין נְקִיטָא לְגֵט וּלְאַחַר זְמַן הִיא מַחֲזֶרֶת וּמַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר שְׁמָהּ מַתָּנָה: אַתְקִין שְׁמוּאֵל כוּ' כְּשֶׁמּוֹסְרוֹ לָהּ יֹאמַר אִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט אִם מַתִּי יְהֵא גֵּט דְּבָעֵי' תְּנַאי כָּפוּל דְּאִי לָא כַּפְלֵיהּ הָוֵי גִּיטָּא מִיָּד וְאִי כֹּהֵן הוּא מִפַּסְלָא עֲלֵיהּ: ה"ג וְנֵימָא אִם מַתִּי בְּרֵישָׁא לֹא מַקְדִּים כו': הֵן קוֹדֵם אִם יַעַבְרוּ וְנְתַתֶּם (בַּמִּדְבָּר לב): ה"ג אֶלָּא אָמַר רָבָא אִם לֹא מַתִּי לֹא יְהֵא גֵּט לֵימָא בְּרֵישָׁא מִשּׁוּם דְּלָא מַקְדִּים כו' וַהֲדַר נֵימָא הֵן וְלָאו דִּבְעֵינַן הֵן קוֹדֵם לְלָאו: מַתְנִי' כַּמָּה הִיא מְנִיקָתוֹ ב' שָׁנִים שֶׁיְּהֵא נִגְמָל בְּתוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁכָּךְ הוּא זְמַן הֲנָקָתוֹ וּלְעִנְיַן לְשַׁמֵּשׁ אֶת אָבִיו כָּל יְמֵי חַיָּיו: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁמֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ לְר' יְהוּדָה זְמַן הֲנָקַת תִּינוֹק עַד שֶׁיְּהוּ לוֹ י"ח חֳדָשִׁים בִּכְתֻבּוֹת בְּפֶרֶק אע"פ (כְּתֻבּוֹת דַּף ס:): מֵת הַבֵּן קֹדֶם הַזְּמַן אוֹ מֵת הָאָב: ה"ז גֵּט דְּכֵיוָן דְּלָא פָּרֵישׁ מִידֵי לֹא אִכַּוַּן אֶלָּא לְהַרְוָחָה כָּל יָמִים שֶׁהוּא צָרִיךְ וּמִכָּאן וְאֵילָךְ אֵינוֹ צָרִיךְ: שֶׁלֹּא בְּהַקְפָּדָה הִיא לֹא הִכְעִיסַתּוּ וַאֲפִי' הָכִי שֶׁאֵין הָעַכָּבָה הֵימֶנָּה אֵינוֹ גֵּט וכ"ש אִם בְּהַקְפָּדָה: רַשְׁבָּ"ג אוֹמֵר כָּזֶה גֵּט הוֹאִיל וְלֹא הִקְפִּידַתּוּ וְאֵין הָעַכָּבָה הֵימֶנָּה: גְּמ' מַתְנִי' רַשְׁבָּ"ג דְּאָמַר לְעֵיל (גִּטִּין דַּף עד.) תִּתֵּן דָּמֶיהָ אַלְמָא לְהַרְוָחָה מִכַּוֵּן וְלָאו דַּוְקָא קָאָמַר הָא נָמֵי לְהַרְוָחָה אִכַּוַּן וְכָל זְמַן שֶׁהוּא צָרִיךְ לִינֹק קָאָמַר: וּבָרַיְיתָא רַבָּנָן דְּאָמְרִי (שָׁם:) אִיצְטְלִית דַּוְקָא הָכָא נָמֵי שִׁמּוּשׁ וַהֲנָקָה דַּוְקָא וּבְיוֹם אֶחָד סַגִּי: דְּמֵיקֵל בִּתְנָאֵי דְּאָמַר תִּתֵּן דָּמֶיהָ וְקָאָמַר נָמֵי כָּל עַכָּבָה שֶׁאֵינָהּ הֵימֶנָּה ה"ז גֵּט: כָּאן בִּסְתָם מַתְנִי' דְּאָמַר שְׁתֵּי שָׁנִים תָּנִיקִי בִּסְתָם וּבָרַיְיתָא בִּמְפָרֵשׁ יוֹם אֶחָד: רַב אַשִׁי אָמַר בָּרַיְיתָא בִּסְתָם דְּכָל סְתָם כִּמְפָרֵשׁ יוֹם אֶחָד דָּמֵי וּמַתְנִי' רַב אַשִׁי מְשַׁנֵּי לָהּ לְקַמֵּיהּ וְרַב אַשִׁי לָאו לְשַׁנּוּיֵי מַתְנִיתִין וּבָרַיְיתָא אָתָא אֶלָּא לְאִפְלוּגֵי עֲלֵיהּ דְּרָבָא דְּאָמַר סְתָם שְׁתֵּי שָׁנִים: יוֹם אֶחָד מִשְּׁתֵּי שָׁנִים שֶׁל תִּינוֹק: לְאַפּוֹקֵי שֶׁאִם הֱנִיקַתּוּ לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים: דְּלָא שֶׁאֵין זֶה הֲנָקָה:

מסורת הש"ס

א קידושין ס:; עבודה זרה לז.

ב משנה גיטין; לעיל עד.

ג תוספתא גיטין

ד עירובין ט.

ה בכורות ל:

בִּשְׁלָמָא לְרָבָא – רֵישָׁא בִּדְלָא פָּרֵישׁ, סֵיפָא דְּפָרֵישׁ. אֶלָּא לְרַב אָשֵׁי – מַאי שְׁנָא רֵישָׁא, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? קַשְׁיָא. תָּנוּ רַבָּנַן: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים", וְ"עַל מְנָת שֶׁתָּנִיקִי אֶת בְּנִי שְׁתֵּי שָׁנִים" – אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי, הֲרֵי זֶה גֵּט; לְפִי שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ: "אִם תְּשַׁמְּשִׁי – אִם לֹא תְּשַׁמְּשִׁי"; "אִם תָּנִיקִי – וְאִם לֹא תָּנִיקִי"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי – הֲרֵי זֶה גֵּט, וְאִם לָאו – אֵינוֹ גֵּט. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לְךָ תְּנַאי בַּכְּתוּבִים, שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל. (א)אִיכָּא דְּאָמְרִי: לְרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר לֵיהּ; וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: לְרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי לְרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר לֵיהּ – וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ: אֵין לְךָ תְּנַאי בַּכְּתוּבִים שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל, וְהָווּ לְהוּ שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִין כְּאֶחָד, וְכֹל שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִין כְּאֶחָד – אֵין מְלַמְּדִין. אִיכָּא דְּאָמְרִי לְרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ – וְהָכִי קָאָמַר לְהוּ: אֵין לָךְ תְּנַאי בַּכְּתוּבִים שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל, וְגָמְרִינַן מִינַּיְיהוּ. וּרְמִינְהוּ: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים"; "עַל מְנָת שֶׁתָּנִיקִי אֶת בְּנִי שְׁתֵּי שָׁנִים" – מֵת הָאָב אוֹ מֵת הַבֵּן, אֵינוֹ גֵּט; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי, הֲרֵי זֶה גֵּט – יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר לוֹ: "תֵּן לִי אָבִיךְ, וַאֲשַׁמְּשֶׁנּוּ"; "תֵּן לִי בְּנָהּ, וַאֲנִיקֶנּוּ". (ב)קַשְׁיָא דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר, קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן! דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר לָא קַשְׁיָא – הָתָם בִּדְלָא כַּפְלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ, הָכָא בִּדְכַפְלֵיהּ לִתְנָאֵיהּ. (ג)וְרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא, מַאן חֲכָמִים דְּהָכָא – רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, דְּאָמַר: כָּל עַכָּבָה שֶׁאֵינָהּ הֵימֶנָּה, הֲרֵי זֶה גֵּט. א(ד)תָּנוּ רַבָּנַן, אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים", וְחָזַר וְאָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז" – לֹא בִּיטֵּל דִּבְרֵי הָאַחֲרוֹן אֶת הָרִאשׁוֹן; רָצְתָה – מְשַׁמַּשְׁתּוֹ, רָצְתָה – נוֹתֶנֶת לוֹ מָאתַיִם זוּז. אֲבָל אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז", וְחָזַר וְאָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת זוּז" – בִּיטֵּל דִּבְרֵי הָאַחֲרוֹן אֶת הָרִאשׁוֹן; וְאֵין אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים וְאֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים מִצְטָרְפִין. באַהֵיָּיא? אִילֵּימָא אַסֵּיפָא – הֲרֵי בָּטֵל! אֶלָּא אַרֵישָׁא – פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא, כֹּל לְקִיּוּמֵי תְּנַאי – מִצְטָרְפִין; קָא מַשְׁמַע לַן. מַתְנִי' "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם", וְהָיָה הוֹלֵךְ מִיהוּדָה לַגָּלִיל; הִגִּיעַ לְאַנְטִיפְּרַס וְחָזַר – בָּטֵל תְּנָאוֹ. "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם", וְהָיָה הוֹלֵךְ מִגָּלִיל לִיהוּדָה, וְהִגִּיעַ לִכְפַר עוֹתְנַאי וְחָזַר – בָּטֵל תְּנָאוֹ. "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם", וְהָיָה הוֹלֵךְ לִמְדִינַת הַיָּם, וְהִגִּיעַ לְעַכּוֹ וְחָזַר – בָּטֵל תְּנָאוֹ. גד(ה)"הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ כָּל זְמַן שֶׁאֶעֱבוֹר מִכְּנֶגֶד פָּנַיִךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם"; הָיָה הוֹלֵךְ וּבָא, הוֹלֵךְ וּבָא, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ – הֲרֵי זֶה גֵּט. גְּמָ' לְמֵימְרָא דְּאַנְטִיפְּרַס בְּגָלִיל הֲוָה קָיְימָא?! וּרְמִינְהִי: אַנְטִיפְּרַס – בִּיהוּדָה; וּכְפַר עוֹתְנַאי – בַּגָּלִיל; בֵּינְתַיִם – מְטִילִין אוֹתוֹ לְחוּמְרָא, מְגוֹרֶשֶׁת

וְאֵינָהּ

בִּשְׁלָמָא לְרָבָא לְאוֹקֵי רֵישָׁא דְּמַתְנִי' ב' שָׁנִים מַמָּשׁ וְאע"ג דִּסְתָם: רֵישָׁא דְּקָאָמַר מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים ה"ז גֵּט: בִּדְלָא פָּרֵישׁ ב' שָׁנִים וַהֲרֵי הֱנִיקַתּוּ כָּל צָרְכּוֹ: סֵיפָא דְּפָרֵישׁ עַל כָּרְחָיךְ דַּוְקָא קָאָמַר דְּהָא לָא אִצְטְרִיךְ לְפָרוֹשֵׁי וּפָרֵישׁ: אֶלָּא לְרַב אַשֵׁי דְּאָמַר רֵישָׁא דְּמַתְנִי' יוֹם אֶחָד קָאָמַר עַל כָּרְחָךְ מֵת הַבֵּן אוֹ הָאָב דְּקָתָנֵי כְּגוֹן שֶׁמֵּת וְלֹא הֱנִיקַתּוּ כְּלָל וְאַמַּאי ה"ז גֵּט הֲרֵי לֹא נִתְקַיֵּים כְּלוּם מִן הַתְּנַאי: לְפִי שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ אִם תָּנִיקִי יְהֵא גֵּט אִם לֹא תָּנִיקִי לֹא יְהֵא גֵּט דְּבָעֵינַן תְּנַאי כָּפוּל כִּתְנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן: ר"ש כו' מְפָרְשָׁא בְּהֶדְיָא וְאָזְלָא: אִיכָּא דְּאָמְרִי לר"מ קָאָמַר לֵיהּ אֵין לָנוּ לִלְמוֹד מִתְּנָאֵי בְּנֵי גָד שֶׁאֵין לְךָ תְּנַאי בְּכָל הַמִּקְרָא שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל כְּגוֹן אָז תִּנָּקֶה מֵאָלָתִי (בְּרֵאשִׁית כ"ד:מ"א) וּכְגוֹן אִם שָׁכַב אִם לֹא שָׁכַב (בַּמִּדְבָּר ה) אִם תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם אִם תְּמָאֲנוּ וּמְרִיתֶם (יְשַׁעְיָהוּ א':י"ט) הִלְכָּךְ הָוֵי לְהוּ שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִים כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְּדִין: וְאִיכָּא דְּאָמְרִי לְרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ אֵין לָךְ תְּנַאי בִּכְתוּבִין שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל וְיֵשׁ לָנוּ לִלְמוֹד מֵהֶן דְּכוּלְּהוּ צְרִיכִי כִּדְמִתָרְצִינַן לְהוּ בְּקִדּוּשִׁין בְּהָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ (ל' סא:): מַאן חֲכָמִים דְּהַךְ מַתְנִיתָא בָּתְרַיְיתָא ר"ש [בּ"ג] הִיא: אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם ה"ז גִּטֵּךְ כו' וְלֹא מְסָרוֹ לָהּ בִּפְנֵיהֶם דְּאִי מְסָרוֹ לָהּ אִגָּרְשָׁה לָהּ בְּהַאי תְּנַאי וְתוּ לָא מָצֵי לְאַתְנוּיֵי תְּנָאָה אַחֲרִינָא אֶלָּא כָּךְ אָמַר בִּפְנֵיהֶם כְּשֶׁאֶמְסְרֶנּוּ לָהּ לֹא אֶמְסְרֶנּוּ אֶלָּא עַל מְנָת כֵּן: וְחָזַר וְאָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם כו' וּמְסָרוֹ לָהּ: לֹא בִּטֵּל כו' שֶׁלֹּא בָּא זֶה לְהוֹסִיף מִלְּתָא אָמַר לָהּ שֶׁתִּתְּנִי מָאתַיִם זוּז תּוֹסֶפֶת עַל תְּנַאי הָרִאשׁוֹן וְלַעֲקוֹר נָמֵי לֹא בָּא מִלְּתָא בִּטֵּל דְּבָרוֹ הָרִאשׁוֹן בִּפְנֵי אֵלּוּ אֶלָּא הָכִי קָאָמַר לָהּ אוֹ תְּנַאי רִאשׁוֹן אוֹ מָאתַיִם זוּז: ג' מֵאוֹת זוּז וַדַּאי עָקַר לֵיהּ לִתְנָאֵהּ קַמָּא: וְאֵין אֶחָד מִן הָעֵדִים הָרִאשׁוֹנִים וְאֶחָד מִן הָאַחֲרוֹנִים מִצְטָרְפִים לְהָעִיד שֶׁהָיָה תְּנַאי בַּגֵּט זֶה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ שְׁנַיִם כְּאֶחָד [וְיָעִידוּ בְּאֶחָד] מִן הַתְּנָאִים כָּשֵׁר ע"י עֵדֵי חֲתִימָה וְלָא כָּל כְּמִינֵּיהּ דְּהָנָךְ לְשַׁוּוֹיֵי תְּנָאָה בְּגִטָּא: אִלֵּימָא אַסֵּיפָא פְּשִׁיטָא דְּאֵין אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים כְּלוּם שֶׁהֲרֵי אֲפִילּוּ בָּאוּ שְׁנֵיהֶם אֵינָן כְּלוּם דְּהָא בַּטֵּל לֵיהּ הַהוּא תְּנָאָה: אֶלָּא אַרֵישָׁא דְּקָאָמַר אוֹ הַאי אוֹ הַאי: מַהוּ דְּתֵימָא הוֹאִיל וּמְקַיֵּים גִּטָּא בְּחַד מֵהָנֵי תְּנָאֵי הָווּ לְהוּ כְּחַד תְּנָאָה וְכָל סָהֲדֵי דְּמַסְהֲדֵי לְקִיּוּמֵי תְּנָאָה דְּהַאי גִּטָּא לִצְטָרְפוּ קָא מַשְׁמַע לַן: מַתְנִי' וְהִגִּיעַ לְאַנְטִיפְרַס וְחָזַר מִיָּד: תְּנָאוֹ בָּטֵל כְּלוֹמַר וְשׁוּב אֵינוֹ כָּשֵׁר לְגָרֵשׁ בּוֹ וַאֲפִילּוּ חָזַר וְהָלַךְ לַגָּלִיל וְנִשְׁתַּהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם אֵינוֹ גֵּט דְּקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ אַנְטִיפְרַס בִּתְחִלַּת גָּלִיל הִיא וַהֲרֵי מִתְּנַאי הָרִאשׁוֹן הָלַךְ לַגָּלִיל וְלֹא שָׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבִטֵּל הַגֵּט שֶׁהֲרֵי בָּא אֲבָל אִם לֹא הִגִּיעַ לְאַנְטִיפְרַס וְחָזַר וּלְאַחַר יָמִים הָלַךְ לַגָּלִיל וְנִשְׁתַּהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת שֶׁזְּמַן הַשְּׁלֹשִׁים לֹא נִקְבַּע אֶלָּא מִשֶּׁיֵּלֵךְ לַגָּלִיל וַהֲרֵי לֹא הָלַךְ עַד עַתָּה וְנִשְׁתַּהָה: לִכְפַר עוֹתְנַאי קס"ל כְּפַר עוֹתְנַאי בְּרֵישׁ יְהוּדָה בְּבוֹאוֹ מִגָּלִיל לִיהוּדָה וַהֲרֵי הָלַךְ לִיהוּדָה וּבָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְאֵין כָּאן עוֹד לֹא תְּנַאי וְלֹא גֵּט לְהִתְקַיֵּים עוֹד: לְעַכּוֹ קָא סָלְקָא דַּעְתֵּהּ עַכּוֹ בִּמְדִינַת הַיָּם קַיְימָא: כָּל זְמַן שֶׁאֶעֱבוֹר מִכְּנֶגֶד פָּנַיִךְ כְּשֶׁאֶשְׁתַּהֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם עוֹבֵר מִכְּנֶגֶד פָּנַיִךְ מִיָּד יְהֵא גֵּט: וְהָיָה הוֹלֵךְ וּבָא כו' בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ וְהָא לֹא עָבַר שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ וּבָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים: גְּמ' אַנְטִיפְרַס בִּיהוּדָה וּכְפַר עָתְנַאי בַּגָּלִיל סְמוּכִים זֶה לָזֶה בַּסֵּפֶר זֶה בְּרֹאשׁ יְהוּדָה וְזֶה בְּרֹאשׁ גָּלִיל הִלְכָּךְ הָיָה הוֹלֵךְ מִיהוּדָה לַגָּלִיל וְהִגִּיעַ לְאַנְטִיפְרַס וְחָזַר לֹא בִּטֵּל תְּנָאוֹ דְּאַכַּתִּי לָא אָזֵל לַגָּלִיל וְכִי אָזֵל וּמִשְׁתַּהֵי הָוֵי גִּטָּא לְכָךְ הִזְכִּיר לָהּ בִּתְנַאי שֶׁאֲנִי הוֹלֵךְ מִיהוּדָה לַגָּלִיל דְּלָא לִיתְנֵי תְּלָתִין יוֹמִין אֶלָּא מִיּוֹם שֶׁיַּגִּיעַ לַגָּלִיל הָיָה הוֹלֵךְ מִגָּלִיל לִיהוּדָה וְהִגִּיעַ לִכְפַר עָתְנַאי וְחָזַר לֹא בִּטֵּל תְּנָאוֹ דְּאַכַּתִּי לָא מְטָא לִיהוּדָה: בֵּינְתַיִם הָיָה הוֹלֵךְ מִיהוּדָה לַגָּלִיל וְעָבַר אֶת אַנְטִיפְרַס וּלְכְפַר עוֹתְנַאי לֹא בָּא וְחָזַר בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּלְאַחַר זְמַן חָזַר וְהָלַךְ לְגָלִיל מַמָּשׁ וְשָׁהָה: מְטִילִין אוֹתוֹ לְחוּמְרָא וְאָמְרִינַן מְגֹרֶשֶׁת לִפָּסֵל לִכְהֻנָּה:

בִּשְׁלָמָא לְרָבָא רֵישָׁא בִּדְלָא פָּרֵשׁ וְסֵיפָא בִּדְפָרֵישׁ פֵּי' בַּקּוּנְט' כֵּיוָן דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְפָרוֹשֵׁי וּפֵרֵשׁ אָמְרִי' דְּאַתְיָא לְמֵימַר דַּאֲפִילּוּ מֵת לָא הָוֵי גֵּט וְאֵין נִרְאֶה לְר"י דְּהָא גַּבֵּי אָבִיו אִצְטְרִיךְ לְפָרוֹשֵׁי וְגַבֵּי בֵּן אִצְטְרִיךְ לְפָרוֹשֵׁי לְר' יְהוּדָה דְּאָמַר י"ח חֹדֶשׁ וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ נָמֵי אֶלָּא לְרַב אָשֵׁי מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא כֵּיוָן דִּבְרֵישָׁא כִּמְפָרֵשׁ יוֹם אֶחָד דָּמֵי עַל כָּרְחִין מֵת הָאָב אוֹ הַבֵּן דְּקָתָנֵי כְּגוֹן שֶׁמֵּת וְלֹא הֱנִיקַתּוּ כְּלָל וְאַמַּאי ה"ז גֵּט הָא לֹא נִתְקַיֵּים כְּלוּם מִן הַתְּנַאי וְאֵין נִרְאֶה לנכ"ע מֵת הַבֵּן הַיְנוּ שֶׁלֹּא הֱנִיקַתּוּ כְּלָל כִּדְפֵרֵשׁ בְּמַתְנִי' וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ בִּשְׁלָמָא לְרָבָא כו' וְסֵיפָא בִּדְפָרֵישׁ דְּהוֹאִיל וּפֵרֵשׁ שְׁתֵּי שָׁנִים וַדַּאי לְצַעוּרָהּ קָא מִכַּוֵּן וַאֲפִילּוּ מֵת אֵינוֹ גֵּט אֶלָּא לְרַב אַשִׁי כֵּיוָן דְּרֵישָׁא נָמֵי הָוֵי כִּמְפָרֵשׁ יוֹם א' הֲרֵי נָמֵי נִתְכַּוֵּן לְצַעוּרָהּ כֵּיוָן דְּפֵרֵשׁ וַאֲפִילּוּ מֵת לָא לֶהֱוֵי גֵּט כְּמוֹ בְּסֵיפָא:

וְהָווּ לְהוּ שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד הִקְשָׁה הָ"ר אֶלְחָנָן בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר (קִדּוּשִׁין דַּף סא:) דְּפָרִיךְ מִקְרָאֵי טוּבָא לר' חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּלָא בָּעֵי תְּנַאי כָּפוּל לֵימָא דְּהָוְיָא ב' כְּתוּבִין הַבָּאִים כְּאֶחָד וְי"ל דְּהָתָם כְּאִיכָּא דְּאָמְרִי דְּהָכָא לְרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ אִי נָמֵי אִי הֲוָה פָּרֵיךְ לֵיהּ הָתָם מִכּוּלְּהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי הָוֵי מְשַׁנֵּי לְהוּ דְּהָווּ שְׁנֵי כְתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד וְעוֹד דְּשַׁפִּיר מַצְרִיךְ לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל הָתָם: וְגָמְרִינַן מִנַּיְהוּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְלָא הָווּ שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִין כְּאֶחָד דְּכוּלְּהוּ מַצְרִיךְ לְהוּ ר' חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּקִדּוּשִׁין (ג"ז שָׁם) וְאֵין נִרְאֶה לְהָרַב רַבִּי אֶלְחָנָן דְּהָתָם לָא מַצְרִיךְ לְהוּ אֶלָּא דִּמְשַׁנֵּי לְהוּ דְּאֵין מִשּׁוּם אֶחָד מֵהֶן לִלְמוֹד דְּנִבְעֵי תְּנַאי כָּפוּל אֲבָל לְרַבִּי מֵאִיר דְּיָלֵיף מִנַּיְהוּ לָא עֲבִיד שָׁם צְרִיכוּתָא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּיֵשׁ בָּהֶן שׁוּם צְרִיכוּתָא:

מסורת הש"ס

א נזיר לז:; כריתות ו.; יומא ס.; זבחים מו.; קידושין נח.; סנהדרין סז:; קידושין מב:; פסחים כו.; קידושין לז:; קידושין לה.; סנהדרין עב:; פסחים מה.; מעילה יא:; בכורות מט.; חולין קיג:; חולין קיז.

ב שבת לח.; עירובין כב.; ביצה כט.

ג יבמות פו:; לעיל עד.

ד תוספתא גיטין

ה תוספתא גיטין

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' י:

ב מיי' פח' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' י:

ג סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ז:

ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' ט:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' ט:

ב מיי' פט' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ז:

ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' ט:

ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ז:

ה מיי' פט' מהל' גירושין הל' ט:

ו מיי' פט' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ז:

ז מיי' פט' מהל' גירושין הל' יא, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ב:

ח מיי' פט' מהל' גירושין הל' יא, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ג:

ט מיי' פט' מהל' גירושין הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ה:

י מיי' פט' מהל' גירושין הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ה:

יא מיי' פט' מהל' גירושין הל' יא, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ג:

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן מַיְתֵי רְאָיָה מִדְּקָאָמַר וּלְגֵט יָשָׁן אֵין חוֹשְׁשִׁין מַשְׁמַע דְּאִם נִתְיַיחֵד עִמָּהּ לָא הָוֵי אֶלָּא גֵּט יָשָׁן אֲבָל לְרַב הוּנָא אִם נִתְיַיחֵד עִמָּהּ בָּטֵל הַגֵּט לְגַמְרֵי: **וְנִחוּשׁ** שֶׁמָּא פִּיֵּיס מְפוֹרָשׁ לְעֵיל (גִּטִּין דַּף יח: ד"ה שֶׁמָּא):

וְלֹא הוֹדוּ לוֹ כָּל סִיעָתוֹ כו' אֵין לְהוֹכִיחַ מִכָּאן דְּאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי אע"ג דְּרַב פָּסַק כְּוָותֵיהּ מִשּׁוּם דְּרַבִּי יוֹחָנָן קָאָמַר הָכָא לֹא הוֹדוּ לוֹ כָּל סִיעָתוֹ וְרַב וְר' יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּהָא ר' יוֹחָנָן גּוּפֵיהּ יָכוֹל לִסְבּוֹר כְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹ שֶׁמָּא דַּוְקָא הָכָא דְּבַעַל פֶּה לָא סָבַר כְּרַבִּי יוֹסֵי: **דְּהָא** אִקַּיַּים לֵיהּ תְּנָאֵהּ וא"ת לְאַלְתַּר מָה יֵשׁ לָחוּשׁ דְּהָא וַדַּאי יִתְקַיֵּים הַתְּנַאי דְּכֵיוָן דְּמֵת לֹא יָשׁוּב עוֹד לְבֵיתוֹ וְי"ל דְּאִיכָּא לְמִגְזַר אַטּוּ לֹא מֵת כִּי אֵין הָעוֹלָם יוֹדְעִין שֶׁמֵּת וְיִתְמְהוּ עַל שֶׁמַּתִּירִין לִינָּשֵׂא אֲבָל לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁנִּתְקַיֵּים הַתְּנַאי: **הַכֹּל** מוֹדִים לִכְשֶׁתֵּצֵא לְכִי נָפְקָא קָאָמַר וּלְרַבִּי יוֹסֵי גֵּט וְאֵינוֹ גֵּט כִּדְאָמַר לְעֵיל בְּאַחַר מִיתָה:

וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת! אָמַר אַבָּיֵי, תְּרֵי תְּנָאֵי קָאָמַר לַהּ: אִי מָטֵינָא לְגָלִיל – לְאַלְתַּר לֶיהֱוֵי גִּיטָּא, וְאִי מִשְׁתַּהֵינָא בְּאוֹרְחָא תְּלָתִין יוֹמִין וְלָא אָתֵינָא – לֶיהֱוֵי גִּיטָּא. הִגִּיעַ לְאַנְטִיפְּרַס וְחָזַר – דְּלָא לְגָלִיל מְטָא, וְלָא אִישְׁתַּהוֹיֵי נָמֵי אִשְׁתַּהִי תְּלָתִין יוֹמִין – בָּטֵל תְּנָאוֹ. "הֲרֵי זֶה גִּיטִּיךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם" כּוּ': לְמֵימְרָא דְּעַכּוֹ בִּמְדִינַת הַיָּם קָיְימָא?! וְהָא אָמַר רַב סָפְרָא: כִּי הֲווֹ מִיפַּטְרִי רַבָּנַן מֵהֲדָדֵי – בְּעַכּוֹ הֲווֹ מִפַּטְרִי, מִשּׁוּם דְּאָסוּר לָצֵאת מֵאֶרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ! אָמַר אַבָּיֵי, תְּרֵי תְּנָאֵי קָאָמַר לַהּ: אִי מָטֵינָא לִמְדִינַת הַיָּם – לְאַלְתַּר לֶיהֱוֵי גִּיטָּא, אִי מִשְׁתַּהֵינָא בְּאוֹרְחָא תְּלָתִין יוֹמִין וְלָא אָתֵינָא – לֶיהֱוֵי גִּיטָּא. הִגִּיעַ לְעַכּוֹ וְחָזַר – דְּלָא לִמְדִינַת הַיָּם מְטָא, וְלָא אִישְׁתַּהוֹיֵי נָמֵי אִשְׁתַּהִי תְּלָתִין יוֹמִין – בָּטֵל תְּנָאוֹ. "הֲרֵי זֶה גִּיטִּיךְ כָּל זְמַן שֶׁאֶעֱבוֹר" וְכוּ': וְהָא לָא עֲבַר! אָמַר רַב הוּנָא: מַאי "פָּנַיִךְ" – תַּשְׁמִישׁ; וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ "פָּנַיִךְ" – לִישָּׁנָא מְעַלְּיָא נָקֵט. [אב]וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְעוֹלָם "פָּנַיִךְ" מַמָּשׁ. מִי קָתָנֵי "הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת"? "הֲרֵי זֶה גֵּט" קָתָנֵי – דְּלָא הָוֵי גֵּט יָשָׁן, וּלְכִי מָלוּ תְּלָתִין יוֹמֵי הָוֵי גִּיטָּא. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: "הֲרֵי זֶה גִּיטִּיךְ כָּל זְמַן שֶׁאֶעֱבוֹר מִנֶּגֶד פָּנַיִךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם", וְהָיָה הוֹלֵךְ וּבָא, הוֹלֵךְ וּבָא; הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ – הֲרֵי זֶה גֵּט; וּלְגֵט יָשָׁן אֵין חוֹשְׁשִׁין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ. [גד](א)וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא פִּיֵּיס! אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הָכִי אָמַר אַבָּא מָרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, בְּאוֹמֵר: נֶאֱמֶנֶת עָלַי לוֹמַר שֶׁלֹּא בָּאתִי. (ב)אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַמַּתְנִיתִין: "מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – הֲרֵי זֶה גֵּט. וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא פִּיֵּיס! אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הָכִי אָמַר אַבָּא מָרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, בְּאוֹמֵר: נֶאֱמֶנֶת עָלַי לוֹמַר שֶׁלֹּא בָּאתִי. (ג)מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַמַּתְנִיתִין, כָּל שֶׁכֵּן אַבָּרַיְיתָא. [ה]מַאן דְּמַתְנֵי לַהּ אַבָּרַיְיתָא – אֲבָל אַמַּתְנִיתִין, הָא לָא אֲתָא. [ז](ד)מַתְנִי' "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ, אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – אֵינוֹ גֵּט. [ח]"הֲרֵי זֶה גִּיטִּיךְ מֵעַכְשָׁיו, אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – הֲרֵי זֶה גֵּט. [ט]"אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" – כָּתְבוּ גֵּט בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְנָתְנוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – אֵינוֹ גֵּט. "כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ" – כָּתְבוּ בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְנָתְנוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – אֵינוֹ גֵּט. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּזֶה – גֵּט. כָּתְבוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְנָתְנוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וָמֵת; אִם הַגֵּט קוֹדֵם לַמִּיתָה – הֲרֵי זֶה גֵּט; וְאִם מִיתָה קָדְמָה לַגֵּט – אֵינוֹ גֵּט; וְאִם אֵין יָדוּעַ – זוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. גְּמָ' תָּנָא: רַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּהָ לִינָּשֵׂא. מַאן רַבּוֹתֵינוּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בֵּי דִינָא דִּשְׁרוֹ מִישְׁחָא; סָבְרִי לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו. אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל בַּר רַבִּי הוֹרָה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ כָּל סִיעָתוֹ; וְאָמְרִי לָהּ כָּל שְׁעָתוֹ. (ה)אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְהָהוּא סָבָא: כִּי שְׁרִיתוּהָ – לְאַלְתַּר שְׁרִיתוּהָ, אוֹ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ שְׁרִיתוּהָ? לְאַלְתַּר שְׁרִיתוּהָ – דְּהָא לָא אָתֵי; אוֹ דִלְמָא, לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ שְׁרִיתוּהָ – דְּהָא אִיקַּיַּים לֵיהּ תְּנָאוֹ? [יא]וְתִיבְּעֵי לֵיהּ מַתְנִיתִין: "מֵעַכְשָׁיו, אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ", וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – הֲרֵי זֶה גֵּט. לְאַלְתַּר הָוֵי, דְּהָא לָא אָתֵי; אוֹ דִלְמָא, לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ – דְּהָא אִיקַּיַּים לֵיהּ תְּנָאֵיהּ? אִין הָכִי נָמֵי, וּמִשּׁוּם דַּהֲוָה בְּהָהוּא מַעֲשֶׂה. אָמַר אַבָּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים הֵיכָא דְּאָמַר: "לִכְשֶׁתֵּצֵא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ" – לְכִי

וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת נִשֵּׂאת בְּגֵט זֶה סָפֵק בָּטֵל בְּמַהֲלָךְ הָרִאשׁוֹן הוֹאִיל וְעָבַר אַנְטִיפְּרַס הָוֵה לֵיהּ סָפֵק יְהוּדָה סָפֵק גָּלִיל וּבָטֵל שֶׁהֲרֵי חָזַר בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים אוֹ שֶׁמָּא סָפֵק יְהוּדָה הוּא וְלֹא בָּטֵל תְּנָאוֹ וְנִתְקַיֵּים בְּמַהֲלָךְ הַשֵּׁנִי וַהֲוֵי גֵּט: אָמַר אַבָּיֵי מַתְנִי' נַמֵּי אִית לָהּ דְּאַנְטִיפְּרַס בִּיהוּדָה וּכְגוֹן דְּקָאָמַר לָהּ תְּרֵי תְּנָאֵי: אִי מָטֵינָא לְגָלִיל לְאַלְתַּר לֶיהֱוֵי גִּיטָּא וְאַפִּי' לָא מִשְׁתַּהֵינָא: וְאִי מִשְׁתַּהֵינָא בְּאוֹרְחָא תְּלָתִין יוֹמִין וְלָא אָתֵינָא לֶיהֱוֵי גִּיטָּא וְאַפִּי' לָא מָטֵינָא לַגָּלִיל הִלְכָּךְ הִגִּיעַ לְאַנְטִיפְּרַס וְחָזַר לְאַלְתַּר תְּנָאוֹ בָּטֵל וְאֵין כָּאן עוֹד לְקַיְּימוֹ שֶׁהֲרֵי לֹא לַגָּלִיל בָּא וְלֹא נִשְׁתַּהָה וְאַפִּי' קִיְּימוֹ לְאַחַר זְמַן הֲרֵי לֹא הִתְנָה אֶלָּא עַל מַהֲלָךְ הָרִאשׁוֹן וּכְשֶׁהִזְכִּיר גָּלִיל לֹא הִזְכִּיר לִמְנוֹת הַשְּׁלֹשִׁים מִשָּׁם וָהָלְאָה אֶלָּא שֶׁיְּהֵא מִיָּד גֵּט כְּשֶׁיַּגִּיעַ שָׁם וַהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ וְגַם לֹא נִשְׁתַּהָה וְהָכִי מַשְׁמַע מַתְנִי' הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁאֵצֵא מִכָּאן וְהָיָה הוֹלֵךְ מִיהוּדָה לַגָּלִיל וְתָלָה הַגֵּט גַּם בְּבִיאָתוֹ לַגָּלִיל: לְמֵימְרָא דְּעַכּוֹ בִּמְדִינַת הַיָּם קָיְימָא אַמַּאי דַּהֲוָה סָלְקָא דַּעְתִּין מֵעִקָּרָא קָאֵי וְלָאו אַתֵּירוּצָא דְּאַבָּיֵי: כִּי הֲווֹ מִפַּטְרִי רַבָּנַן מֵהֲדָדֵי בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם שֶׁהָיוּ הוֹלְכִין לִלְמוֹד תּוֹרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁחוֹזְרִים לְבָתֵּיהֶם הָיוּ חַבְרֵיהֶם בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְלַוִּים אוֹתָן עַד עַכּוֹ וּמִשָּׁם נִפְטָרִים מֵהֶם: שֶׁאָסוּר לִבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לָצֵאת לְחוּצָה לָאָרֶץ: וְהָא לֹא עָבַר שְׁלֹשִׁים יוֹם רְצוּפִין: תַּשְׁמִישׁ וַהֲרֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם רְצוּפִים בְּלֹא תַּשְׁמִישׁ כִּדְקָתָנֵי הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ: לִשָּׁנָא מְעַלְּיָא פָּנִים שֶׁל מַטָּה: הֲרֵי זֶה גֵּט קָתָנֵי דְּאֵין הַגֵּט נִפְסָל מִשּׁוּם גֵּט יָשָׁן הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ וּלְכִי מְקַיֵּים תְּנָאֵהּ לֶיהֱוֵי גִּיטָּא: גֵּט יָשָׁן כֹּל שֶׁנִּתְיַיחֵד עִמָּהּ בֵּין כְּתִיבָה לִנְתִינָה וּפְסָלוּהוּ רַבָּנָן מִשּׁוּם שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גִּיטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (גִּטִּין דַּף עט:): שֶׁמָּא פִּיֵּיס כְּשֶׁהָיָה בָּא אֶצְלָהּ פִּיֵּיס קְטָטָה שֶׁבֵּינֵיהֶם וְנִתְיַיחֵד עִמָּהּ וּלְאַחַר זְמַן אָתֵי בַּעַל מְעַרְעֵר וְאָמַר פִּיַּסְתִּי: בְּאוֹמֵר בִּשְׁעַת הַתְּנַאי עַל מְנָת כֵּן אֲנִי מוֹסֵר לָהּ שֶׁתְּהֵא נֶאֱמֶנֶת עָלַי כְּמֵאָה עֵדִים כָּל זְמַן שֶׁתֹּאמַר שֶׁלֹּא בָּאתִי וְנִתְיַיחַדְתִּי וּפִיַּסְתִּי: כָּל שֶׁכֵּן אַבָּרַיְיתָא דְּכֵיוָן דְּהֵיכָא דְּלָא בָּא חָיְישִׁי' שֶׁמָּא פִּיֵּיס אִי לָאו דְּאַתְנֵי בְּרֵישָׁא נֶאֱמֶנֶת עָלַי כ"ש אַבָּרַיְיתָא שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ וּבָא: אֲבָל אַמַּתְנִי' דְּמֵת בְּתוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ וְלֹא רָאִינוּ שֶׁבָּא בָּעִיר מִשֶּׁיָּצָא לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא פִּיֵּיס וְאַפִּי' לָא הֵימְנָהּ עָלֶיהָ מֵעִקָּרָא הָוֵי גֵּט דְּהָא לָא אֲתָא: מַתְנִי' אֵינוֹ גֵּט דְּכֵיוָן דְּלָא אָמַר מֵעַכְשָׁיו מַשְׁמַע לְאַחַר י"ב חֹדֶשׁ יְהֵא גֵּט וַהֲרֵי מֵת בְּתוֹךְ הַזְּמַן וּצְרִיכָה לְיַבֵּם: גְּמ' הִתִּירוּהָ לִינָּשֵׂא דְּאַף עַל גַּב דְּלָא אָמַר מֵעַכְשָׁיו כְּמַאן דְּאָמַר מֵעַכְשָׁיו דָּמְיָא דְּמִסְתָּמָא מֵעַכְשָׁיו קָאָמַר לָהּ: בֵּי דִינָא דְּשָׁרֵי מִשְׁחָא שֶׁמֶן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְהַיְינוּ ר' יְהוּדָה נְשִׂיאָה שֶׁהָיָה בִּימֵי הָאָמוֹרָאִים בֶּן בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ כִּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף לז.) מִסְתַּמִּיךְ וְאָזֵיל ר' יְהוּדָה נְשִׂיאָה אַכַּתְפֵּהּ דְּר' שַׂמְלַאי כו': כְּרַבִּי יוֹסֵי בב"ב (דַּף קלו.) הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לִבְנוֹ לְאַחַר מוֹתוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּכְתּוֹב מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁזְּמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו דְּלְהָכִי אִכְתִּיב זְמַן בִּשְׁטָרָא לֵידַע שֶׁמֵּהַיּוֹם נָתַן לוֹ גּוּף הַקַּרְקַע שֶׁלֹּא יִירְשׁוּ אֶחָיו עִמּוֹ וְהַפֵּירוֹת לְאַחַר מוֹתוֹ: בְּנוֹ שֶׁל ר"ג בַּר רַבִּי בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ: הוֹרָה שֶׁתְּהֵא מוּתֶּרֶת: וְלֹא הוֹדוּ לוֹ כָּל שְׁעָתוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו: לְאַלְתַּר שְׁרִיתוּהָ כְּשֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת וְאַפִּילּוּ קֹדֶם י"ב חֹדֶשׁ: דְּהָא לָא אָתֵי שֶׁהֲרֵי וַדַּאי לֹא יָבֹא עוֹד וְיֵשׁ כָּאן קִיּוּם תְּנַאי: וְתִבְּעֵי לֵיהּ נָמֵי אַמַּתְנִי' הֵיכָא דְּאָמַר מֵעַכְשָׁיו וּלְדִבְרֵי הַכֹּל אַמַּאי בָּעֵי לָהּ אַפְּלוּגְתָּא: אִין ה"נ דְּאִיכָּא לְמִבְעֵי אַמַּתְנִי' וְהָכִי בָּעֲיָא מֵהַהוּא סָבָא וְאַלִּיבָּא דְּרַבּוֹתֵינוּ מִשּׁוּם דַּהֲוָה בְּהַהוּא מִנְיָנָא דְּשַׁרְיוּהָ וְיֵשׁ לוֹ לַהֲשִׁיבוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה שֶׁשָּׁמַע וְיָדַע הֵיאַךְ הִתִּירוּ אֲבָל אִי הֲוָה בָּעֵי מִסְתָּמָא אוֹ מִגַּבְרָא אַחֲרִינָא הָוֵי בָּעֵי לָהּ אַמַּתְנִי': הַכֹּל מוֹדִים בְּאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ בְּגִינָּה זֶה גִּיטֵּךְ כְּשֶׁתֵּצֵא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ:

מסורת הש"ס

א לעיל כט:

ב כתובות ב:; משנה גיטין; נדרים כז.; לעיל עב:; לעיל כט:; עבודה זרה לז.

ג פסחים פח:; כתובות יב.; כתובות לד:; כתובות טז:; כתובות כג.

ד אוצר מדרשים אלדד הדני ספר אלדד הדני ספור א ז; עבודה זרה לז.

ה עבודה זרה לז.

[א]לְכִי נָפְקָא קָאָמַר לָהּ, וְכִי מָיֵית בְּלֵילְיָא – הָוֵי גֵּט לְאַחַר מִיתָה. [ב]"עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ" – מֵעַכְשָׁיו קָאָמַר לַהּ, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: כָּל הָאוֹמֵר "עַל מְנָת" כְּאוֹמֵר "מֵעַכְשָׁיו" דָּמֵי. [ג(א)]"לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בְּ"אִם תֵּצֵא" – מָר סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו, וְהָוֵה לֵיהּ כְּ"מֵהַיּוֹם אִם מַתִי", כְּ"מֵעַכְשָׁיו אִם מַתִי"; מָר לָא סָבַר כְּרַבִּי יוֹסֵי, וְהָוֵה לֵיהּ כְּ"אִם מַתִי" גְּרֵידָא. "כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ" – כָּתְבוּ כו'. אֲמַר לֵיהּ רַב יֵימַר לְרַב אָשֵׁי: לֵימָא קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי כָּתַב גֵּט עַל תְּנַאי – כָּשֵׁר? לָא; לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ פָּסוּל, וְשָׁאנֵי הָכָא – מִדַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר: "אִם לֹא בָּאתִי כִּתְבוּ וּתְנוּ"; וְאָמַר: "כִּתְבוּ וּתְנוּ אִם לֹא בָּאתִי"; הָכִי קָאָמַר: כִּתְבוּ מֵעַכְשָׁיו, וּתְנוּ אִם לֹא בָּאתִי. וְרַבָּנַן – לָא שְׁנָא הָכִי וְלָא שְׁנָא הָכִי. [ד]תָּנוּ רַבָּנַן: "לְאַחַר שָׁבוּעַ" – שָׁנָה; "לְאַחַר שָׁנָה" – חֹדֶשׁ; "לְאַחַר חֹדֶשׁ" – שַׁבָּת. [ה(ב)]"לְאַחַר שַׁבָּת", מַאי? יָתֵיב רַבִּי זֵירָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַסִּי, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי אַסִּי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְקָאָמַר: חַד בְּשַׁבָּא, וּתְרֵי, וּתְלָתָא – בָּתַר שַׁבְּתָא. אַרְבְּעָה, וְחַמְשָׁא וּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא – קַמֵּי שַׁבְּתָא. תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: "לְאַחַר הָרֶגֶל" – שְׁלֹשִׁים יוֹם. נְפַק רַבִּי חִיָּיא דַּרְשַׁהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי – וְקַלְּסוּהָ; מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּים – וְלָא קַלְּסוּהָ; אַלְמָא לֵית הִילְכְתָא כְּווֹתֵיהּ.

הֲדַרַן עֲלָךְ מִי שֶׁאֲחָזוֹ

[וז]**הַזּוֹרֵק** גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהִיא בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ אוֹ בְּתוֹךְ חֲצֵרָהּ – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. זְרָקוֹ לָהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ בְּתוֹךְ חֲצֵרוֹ, אֲפִילּוּ הוּא עִמָּהּ בַּמִּטָּה – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. לְתוֹךְ חֵיקָהּ אוֹ לְתוֹךְ קַלְתָּהּ – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. (ג)גְּמָ' מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "וְנָתַן בְּיָדָהּ" – אֵין לִי אֶלָּא יָדָהּ; גַּגָּהּ, חֲצֵרָהּ וְקַרְפֵּיפָהּ – מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָתַן" – מִכָּל מָקוֹם. (ד)וְתַנְיָא נָמֵי הָכִי גַּבֵּי גַּנָּב: "יָדוֹ" – אֵין לִי אֶלָּא יָדוֹ; גַּגּוֹ, חֲצֵרוֹ וְקַרְפֵּיפוֹ – מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "הִמָּצֵא תִמָּצֵא" – מִכָּל מָקוֹם. וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמוֹעִינַן גֵּט – מִשּׁוּם דִּבְעַל כָּרְחַהּ מְגָרְשָׁהּ; אֲבָל גַּנָּב – דְּלֵיתֵיהּ בְּעַל כּוּרְחֵיהּ, אֵימָא לָא; וְאִי אַשְׁמוֹעִינַן גַּנָּב – מִשּׁוּם דְּקַנְסֵיהּ רַחֲמָנָא; אֲבָל גֵּט – אֵימָא לָא, צְרִיכָא. [ח]חֲצֵרָהּ?! מָה שֶׁקָּנְתָה אִשָּׁה קָנָה בַּעְלָהּ! (ה)אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּכוֹתֵב לָהּ: "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ". (ו)וְכִי כְּתַב לַהּ הָכִי – מַאי הָוֵי? וְהָתַנְיָא, הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ: "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עַל שָׂדֶה זוֹ"; וְ"אֵין לִי עֵסֶק בָּהּ"; וְ"יָדַי מְסוּלֶּקֶת הֵימֶנָּה" – לֹא אָמַר כְּלוּם! [ט]אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: בְּכוֹתֵב לָהּ – וְעוֹדָהּ אֲרוּסָה, וְכִדְרַב כָּהֲנָא – דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: נַחֲלָה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם מִמָּקוֹם אַחֵר, אָדָם מַתְנֶה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִרָשֶׁנָּה; (ז)וְכִדְרָבָא – דְּאָמַר רָבָא, הָאוֹמֵר:

אִי

לְכִי נָפְקָא קָאָמַר לָהּ וְאִי מָיֵית בְּלֵילְיָא לָא הָוֵי גִּיטָּא וְגַבֵּי מַתְנִי' נָמֵי הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ לִכְשֶׁלֹּא אָבֹא לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לָאו גֵּט הוּא וְלֵיכָּא לְמִסְמַךְ אַזִּמְנוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו דְּהָא בְּהֶדְיָא אָמַר לִכְשֶׁלֹּא אָבֹא יְהֵא גֵּט אֲבָל לֹא מֵעַכְשָׁיו: בְּאִם תֵּצֵא וְלִכְוָתָהּ אִם לֹא בָּאתִי וְאָמְרִי' לְעֵיל בְּפִרְקִין (גִּטִּין דַּף עב.) גַּבֵּי אִם מַתִּי אִם שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת מַשְׁמַע מַשְׁמַע מֵעַכְשָׁיו וּמַשְׁמַע לִכְשֶׁיַּגִּיעַ אָמַר מֵהַיּוֹם הָוֵי מֵעַכְשָׁיו לֹא אָמַר מֵהַיּוֹם הָוֵי לִכְשֶׁיַּגִּיעַ הִלְכָּךְ רַבּוֹתֵינוּ סָבְרִי לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי כו': כְּאִם מַתִּי גְּרֵידָא וַאֲמָרָן לְעֵיל דִּלְאַחַר מִיתָה הוּא לִכְשֶׁאָמוּת וְהָכָא נָמֵי מַשְׁמַע לִכְשֶׁלֹּא אָבֹא לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ: כָּתַב גֵּט עַל תְּנַאי כָּשֵׁר וַאֲפִילּוּ לֹא נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי דְּהָא הָכָא הוּא צִוָּה לִכְתּוֹב לְאַחַר י"ב חֹדֶשׁ וְהֵם קְדָמוּ וּכְתָבוּהוּ וּמַכְשַׁר רַבִּי יוֹסֵי וְנֵימָא נָמֵי דְּאַרֵישָׁא פְּלִיג: מִדַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר כו' אֲבָל בְּרֵישָׁא מוֹדֶה: וְרַבָּנַן דִּפְלִיגִי עָלֶיהָ סָבְרִי ל"ש אָמַר כִּתְבוּ אִם לֹא בָּאתִי ל"ש אִם לֹא בָּאתִי כִּתְבוּ לֹא צִוָּה לְכָתְבוֹ אֶלָּא לְאַחַר י"ב חֹדֶשׁ: לְאַחַר שָׁבוּעַ שָׁנָה זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא אָבֹא לְאַחַר שָׁבוּעַ זוֹ שְׁמִטָּה זוֹ מַמְתִּינִים לוֹ שָׁנָה שְׁמִינִית דְּכָל שָׁנָה שְׁמִינִית קְרוּיָה אַחַר שָׁבוּעַ: חַד בְּשַׁבָּא תְּרֵי בְּשַׁבָּא וּתְלָת בְּשַׁבָּא קָרֵי בָּתַר שַׁבָּת שֶׁעָבְרָה אֲבָל רְבִיעִי חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי נִקְרָאִין עַל שֵׁם שַׁבָּת הַבָּאָה: קַמֵּי שַׁבְּתָא הַאי שַׁבָּת דְּקָאָמַר יוֹם שַׁבָּת מַמָּשׁ קָאָמַר: לְאַחַר הָרֶגֶל אִם לֹא אָבֹא לְאַחַר הָרֶגֶל צָרִיךְ לְהַמְתִּין ל' יוֹם: וְקַלְּסוּהָ יָפֶה אָמַרְתָּ דְּוַדַּאי יְחִידָאָה אֲמָרָהּ: וְלָא קַלְּסוּהָ לֹא הוֹדוּ לוֹ שֶׁנֶּאֶמְרָה מִפִּי רַבִּים מִשּׁוּם דְּלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ: מַתְנִי' הַזּוֹרֵק גֵּט וְהִיא בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ שֶׁל נִכְסֵי מְלוֹג וּזְרָקוֹ לָהּ ע"ג קַרְקַע: הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת דְּקָנְתָה לָהּ חֲצֵרָהּ כְּאִלּוּ נְתָנוֹ בְּיָדָהּ כִּדְמְפָרֵשׁ בגמ': לְתוֹךְ חֵיקָהּ אוֹ לְתוֹךְ קַלְתָּהּ הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת וַאֲפִילּוּ הִיא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ': קַלְתָּהּ סַל שֶׁהַנָּשִׁים נוֹתְנוֹת לְתוֹכוֹ מְחָטִין וְצִנּוֹרִיּוֹת: גְּמָ' ת"ל וְנָתַן מ"מ וְדָרְשִׁי' לֵיהּ בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ מִדְּלָא כְּתִיב וּבְיָדָהּ יִתְּנֶנּוּ מַשְׁמַע לָן נְתִינָה כָּל דְּהוּא וְיָדָהּ דִּכְתַב רַחֲמָנָא דְּבָעֵינַן דּוּמְיָא דְּיָדָהּ דְּמִשְׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתָּהּ כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּיהּ: מִשּׁוּם דִּבְעַל כָּרְחָהּ כְּלוֹמַר דְּכִי יָהֵיב לֵיהּ נָמֵי בְּיָדָהּ עַל כָּרְחָהּ הִיא וַאֲפִילּוּ הָכִי אָמַר רַחֲמָנָא דְּתִתְגָּרֵשׁ הִלְכָּךְ חֲצֵרָהּ נָמֵי קָנֵי לָהּ: אֲבָל גַּנָּב דְּלָא מְחַיֵּיב אִי שַׁלְיֵהּ אִינִישׁ עַל כָּרְחֵיהּ: אֵימָא מִדַּעְתֵּיהּ נָמֵי לָא תִּיקְנֵי לֵיהּ חֲצֵרוֹ אִם לֹא מָשַׁךְ כְּגוֹן נִכְנְסָה לַחֲצֵרוֹ וְנָעַל בְּפָנֶיהָ: קָנָה בַּעְלָהּ לְפֵירוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וְאַכַּתִּי לָא נָפֵק גֵּט מִיַּד דְּבַעַל: דִּכְתַב לָהּ כו' הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דִּכְתַב לָהּ כֵּן לְאַחַר שֶׁכְּנָסָהּ: עַל שָׂדֶה זוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ עִמּוֹ שֻׁתָּפוּת בָּהּ: וְאֵין לִי עֵסֶק בָּהּ אַחַת מִכָּל לְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ: לֹא אָמַר כְּלוּם דְּמֵאַחַר שֶׁהָיָה שֶׁלּוֹ צָרִיךְ לִכְתּוֹב לְשׁוֹן מַתָּנָה: בְּכוֹתֵב לָהּ דִּין וּדְבָרִים כו' בְּעוֹדָהּ אֲרוּסָה קוֹדֶם שֶׁזָּכָה בִּנְכָסִים וְא"צ לִכְתּוֹב לְשׁוֹן מַתָּנָה דְּיָכוֹל לְהַתְנוֹת כִּדְרַב כָּהֲנָא: מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁאֵינָהּ יְרֻשַּׁת אֲבוֹתָיו מִן הַתּוֹרָה: מַתְנֶה עָלֶיהָ קוֹדֶם שֶׁזָּכָה:

לְאַחַר שָׁבוּעַ שָׁנָה נִרְאֶה דַּאֲפִילּוּ עוֹמֵד בְּסוֹף שָׁבוּעַ הָוֵי שָׁנָה כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר לְשׁוֹן שָׁבוּעַ:

מַתְנִי' הַזּוֹרֵק. ת"ל וְנָתַן וא"ת וְנֵימָא וְנָתַן כְּלָל בְּיָדָהּ פְּרָט וְאֵין בִּכְלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבִּפְרָט וי"ל וְשִׁלְּחָהּ חָזַר וְכָלַל וְדַיְינִינַן כְּעֵין הַפְּרָט וְכֵן י"ל בְּסָמוּךְ גַּבֵּי הִמָּצֵא תִמָּצֵא דְּהָוֵי כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל דְּשָׁלֵי יָדוֹ בֵּין הִמָּצֵא תִמָּצֵא וא"ת א"כ הֵיכִי פָּרֵיךְ בְּרֵישׁ מְרוּבֶּה (ב"ק סד:) גַּבֵּי שְׁלֵי חֲמוֹר בֵּין הִמָּצֵא תִמָּצֵא וְהָא מִבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא אֵין לִי אֶלָּא יָדוֹ כו' וּמַאי פָּרֵיךְ כֵּיוָן דְּהָכָא נָמֵי שָׁלֵינַן יָדוֹ בֵּין הִמָּצֵא תִמָּצֵא הָכִי נָמֵי נִשְׁלֵי חֲמוֹר וי"ל כֵּיוָן דְּשָׁלֵינַן יָדוֹ דְּאַיְירֵי בִּרְשׁוּת וְדָמֵי לְהִמָּצֵא תִמָּצֵא תוּ לָא נִשְׁלֵי חֲמוֹר דְּהָוֵי דָּבָר הַנִּגְנָב: **בְּכוֹתֵב** לָהּ דִּין וּדְבָרִים כו' וא"ת וְהָא אַכַּתִּי אִית לֵיהּ לְבַעַל פֵּירֵי כִּדְאָמְרִינַן בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת פג.) שֶׁהַבַּעַל אוֹכֵל פֵּירוֹת בְּחַיֶּיהָ וי"ל דִּכְתַב לָהּ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בִּנְכָסַיִךְ וּבְפֵירוֹתֵיהֶן דְּאָז לֵית לֵיהּ כִּדְאָמְרִי' הָתָם ולר"ת דִּמְפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ דְּלָא תָּלֵי בַּאֲכִילַת פֵּירוֹת אָתֵי שַׁפִּיר כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ: **וְהָתַנְיָא** הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ כו' הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי בְּשֶׁכּוֹתֵב לָהּ בְּלָשׁוֹן טוֹב הַמּוֹעִיל אוֹ שֶׁנָּתַן לָהּ הַבַּעַל בְּמַתָּנָה דְּאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף נא:) דְּקָנְתָה וְאֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פֵּירוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם דִּבְפֶרֶק הַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת פג.) אִצְטְרִיךְ לְשַׁנּוּיֵי הָכִי מְשַׁנֵּי נָמֵי הָכָא: **דִּין** וּדְבָרִים אֵין לִי עַל שָׂדֶה זוֹ לֹא אָמַר כְּלוּם כָּל הָנֵי לִשָּׁנֵי לָא מְהַנֵּי כְּלוּם מִשּׁוּם דְּמִדִּין וּדְבָרִים וּמֵעֵסֶק יָדָיו וְרַגְלָיו סָלֵיק נַפְשֵׁיהּ וְלֹא מִגּוּפָהּ דְּשָׂדֶה כִּדְאָמְרִינַן בפ"ב דִּכְרִיתוֹת (דַּף כד:) וְהָא דִּמְהַנֵּי גַּבֵּי עֶבֶד אֵין לִי עֵסֶק בְּךָ לֹא כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ ר"ת דְּזָכוּ בֵּיהּ שְׁמַיָּא דא"כ הֵיכִי מַיְיתֵי רְאָיָה לְקַמָּן בפ"ב (גִּטִּין דַּף פה.) דְּבְאִשָּׁה מְהַנֵּי הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמֵךְ מק"ו מֵעֶבֶד אֶלָּא הַיְנוּ טַעְמָא דְּאֵין לִי עֵסֶק בְּךָ מַשְׁמַע אֶלָּא תְּהֵא לְעַצְמֵךְ וְזֶה לֹא שַׁיָּיךְ בְּשָׂדֶה: **וְכִדְרַב** כָּהֲנָא דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא נַחֲלָה כו' הָא לָא מַיְיתֵי רְאָיָה כֵּיוָן דַּעֲדַיִן לֹא זָכָה בִּנְכָסִים שֶׁיָּכוֹל לְסַלֵּק עַצְמוֹ אֲפִילּוּ בְּלָשׁוֹן גָּרוּעַ דְּהָא בְּהָנְהוּ דְּמַיְיתֵי לָא אַיְירֵי בִּלְשׁוֹן דִּין וּדְבָרִים וְעוֹד דְּאִי אֶפְשִׁי דְּמַיְיתֵי הָוֵי לָשׁוֹן טוֹב טְפֵי מִדִּין וּדְבָרִים כִּדְמַשְׁמַע בִּכְרִיתוֹת (דַּף כד:) אֶלָּא מַיְיתֵי דְּלָא תִּקְשֵׁי הֵיכִי יָכוֹל לְהַתְנוֹת שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה הוֹאִיל שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם עֲדַיִן כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְנוֹת עַל נַחֲלַת אָבִיו וַאֲפִילּוּ לר"מ דְּאָמַר בְּעַל מְנָת שֶׁאֵין לָךְ עָלַי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה תְּנָאוֹ בָּטֵל מִשּׁוּם דְּמַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הָא בִּדְרַבָּנַן תְּנָאוֹ קַיָּים שָׁאנֵי הָתָם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תְּנַאי גָּמוּר אֲבָל הָכָא אֵין עוֹשֶׂה כָּל כָּךְ תְּנַאי וְעוֹד דְּאָמְרִינַן בְּאֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ (ב"מ דַּף סו.) דְּבָעֵינַן שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתְּנַאי אוֹתוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִתְנַאי וְהָכָא עוֹשֵׂהוּ הַבַּעַל שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִתְנַאי וּמֵבִיא שַׁפִּיר מִדְּרַב כָּהֲנָא דְּאָדָם מַתְנֶה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה וְכִי תֵּימָא מַאי שְׁנָא מִנַּחֲלַת אָבִיו שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְנוֹת לָא דָּמֵי שֶׁהֲרֵי הָכָא תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא וְכִדְרָבָא דְּאָמַר הָאוֹמֵר אִי אֶפְשִׁי בְּתַקָּנַת חֲכָמִים כְּגוֹן זוֹ שׁוֹמְעִין לוֹ דִּכְלוּם עָשׂוּ אֶלָּא לַהֲנָאָתוֹ אִי אֶפְשִׁי לוֹ בְּאוֹתָהּ הֲנָאָה וְאע"ג דִּלְרַב אִית לֵיהּ בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת פג.) דַּאֲפִילּוּ בִּדְאוֹרָיְיתָא יָכוֹל לְהַתְנוֹת הַשַּׁ"ס דְּהָכָא לֹא סָבַר הָכִי וְעוֹד דְּמַסְקָנָא דְּהָתָם לָא קָאֵי הָכִי:

מסורת הש"ס

א לעיל סו:

ב פסחים קו.

ג ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יב ח; בבא מציעא י:; בבא מציעא נו:

ד בבא מציעא י:; בבא קמא סה.; בבא מציעא נו:

ה בבא בתרא מט.

ו כתובות צה.; כריתות כד:; כתובות פג.; בבא בתרא מג.

ז בבא קמא ח:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

אִם־הִמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד־חֲמוֹר עַד־שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יְשַׁלֵּם [שמות כב, ג]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ד:

ב מיי' פט' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ד:

ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ד:

ד מיי' פט' מהל' גירושין הל' כג, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ו:

ה מיי' פט' מהל' גירושין הל' כג, טוש"ע אה"ע סי' קמד סעי' ו:

ו מיי' פה' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' א י:

ז מיי' פה' מהל' גירושין הל' ח:

ח מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ל, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' ז:

ט מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' א:

י מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ב, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סט סעי' ז:

[א]אִי אֶפְשִׁי בְּתַקָּנַת חֲכָמִים כְּגוֹן זוֹ – שׁוֹמְעִין לוֹ. [ב](א)מַאי "כְּגוֹן זוֹ"? כִּדְרַב הוּנָא אָמַר רַב – דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: יְכוֹלָה אִשָּׁה שֶׁתֹּאמַר לְבַעְלָהּ: "אֵינִי נִיזּוֹנֶית וְאֵינִי עוֹשָׂה". [ג]רָבָא אָמַר: אַטּוּ יָדָהּ מִי לָא קַנְיָא לֵיהּ לְבַעַל?! אֶלָּא גִּיטָּהּ וְיָדָהּ בָּאִין כְּאֶחָד; הָכָא נָמֵי – גִּיטָּהּ וַחֲצֵרָהּ בָּאִין כְּאֶחָד. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: רָבָא – יַד דְּאִשָּׁה קָא קַשְׁיָא לֵיהּ?! נְהִי דְּקָנֵי לַהּ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, יָדָהּ גּוּפַהּ מִי קַנְיָ[א] לֵיהּ?! [ה]אֲמַר לֵיהּ: רָבָא – יַד הָעֶבֶד קָא קַשְׁיָא לֵיהּ; לְמַאן דְּאָמַר: בִּשְׁטָר – עַל יְדֵי עַצְמוֹ, יַד עֶבֶד כְּיַד רַבּוֹ דָּמְיָא! אֶלָּא גִּטּוֹ וְיָדוֹ בָּאִין כְּאֶחָד; הָכִי נָמֵי – גִּיטָּהּ וַחֲצֵירָהּ בָּאִין כְּאֶחָד. הַהוּא שְׁכִיב מְרַע דִּכְתַב לַהּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ בַּהֲדֵי פַּנְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, וְלֹא הִסְפִּיק לְמִיתְבֵיהּ לַהּ. לְמָחַר, תְּקַף לֵיהּ עָלְמָא. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמַר לְהוּ: זִילוּ אֱמַרוּ לֵיהּ, לַיקְנְיֵיהּ נִיהֲלַהּ לְהָהוּא דּוּכְתָּא דְּיָתֵיב בֵּיהּ גִּיטָּא, וְתֵיזִיל אִיהִי וְתֵיחוֹד וְתִפְתַּח וְתַחְזֵיק בֵּיהּ. [ו]דִּתְנַן: נָעַל, גָּדַר, פָּרַץ כָּל שֶׁהוּא – הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. (ב)אֲמַר לֵיהּ רַב עִילִישׁ לְרָבָא: מָה שֶׁקָּנְתָה אִשָּׁה קָנָה בַּעְלָהּ! אִיכְסִיף. [ז]לְסוֹף אִיגַּלַּי מִילְּתָא דַּאֲרוּסָה הֲוַאי. אָמַר רָבָא: אִם אָמְרוּ בִּנְשׂוּאָה, יֹאמְרוּ בַּאֲרוּסָה?! הֲדַר אָמַר רָבָא: לָא שְׁנָא אֲרוּסָה וְלָא שְׁנָא נְשׂוּאָה – גִּיטָּהּ וַחֲצֵירָהּ בָּאִין כְּאֶחָד. וְהָא אַמְרַהּ רָבָא מֵעִיקָּרָא! כִּי אַמְרַהּ רָבָא – אַהַאי מַעֲשֶׂה אַמְרַהּ. [ח]וְהִיא בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ. אָמַר עוּלָּא: וְהוּא שֶׁעוֹמֶדֶת בְּצַד בֵּיתָהּ וּבְצַד חֲצֵרָהּ. רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר: אֲפִילּוּ הִיא בִּטְבֶרְיָא וַחֲצֵרָהּ בְּצִיפּוֹרִי; הִיא בְּצִיפּוֹרִי וַחֲצֵרָהּ בִּטְבֶרְיָא – מְגוֹרֶשֶׁת. וְהָא "הִיא בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ וּבְתוֹךְ חֲצֵרָהּ" קָתָנֵי! הָכִי קָאָמַר: "וְהִיא כְּמִי שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתָהּ"; "וְהִיא כְּמִי שֶׁבְּתוֹךְ חֲצֵרָהּ" – דְּכֵיוָן דְּחָצֵר מִשְׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתָּהּ הִיא, מִתְגָּרֶשֶׁת. (ג)לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – דְּמָר סָבַר: חָצֵר מִשּׁוּם יָדָהּ אִתְרַבַּאי; וּמָר סָבַר: חָצֵר מִשּׁוּם שְׁלִיחוּת אִתְרַבַּאי? [ט]לָא; דְּכוּלֵּי עָלְמָא – חָצֵר מִשּׁוּם יָדָהּ אִיתְרְבַאי; מָר סָבַר: כְּיָדָהּ – מָה יָדָהּ בִּסְמוּכָה, אַף חֲצֵרָהּ בִּסְמוּכָה. [יא]וְאִידַּךְ – אִי, מָה יָדָהּ בִּדְבוּקָה, אַף חֲצֵרָהּ בִּדְבוּקָה?! אֶלָּא כְּיָדָהּ – מָה יָדָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתָּהּ, אַף חֲצֵרָהּ הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתָּהּ; לְאַפּוֹקֵי חֲצֵרָהּ הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ. [יב](ד)הָהוּא גַּבְרָא דִּזְרַק לַהּ גִּיטָּא לִדְבֵיתְהוּ. הֲוָה קָיְימָא בְּחָצֵר. אֲזַל גִּיטָּא, נְפַל בְּפִיסְלָא. אָמַר רַב יוֹסֵף: חָזֵינַן, אִי הָוְיָא אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת – פְּלַג לֵיהּ רְשׁוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ; וְאִי לָא – חֲדָא רְשׁוּתָא הִיא. (ה)בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּחָצֵר דִּידַהּ, כִּי הָוֵי אַרְבַּע אַמּוֹת מַאי הָוֵי? אֶלָּא בְּחָצֵר דִּידֵיהּ, כִּי לָא הָוֵי אַרְבַּע אַמּוֹת מַאי הָוֵי? [יג](ו)לָא צְרִיכָא, דְּאוֹשְׁלַהּ מָקוֹם; דְּחַד מָקוֹם מוֹשְׁלִי אִינָשֵׁי, תְּרֵי מְקוֹמוֹת לָא מוֹשְׁלִי אִינָשֵׁי. [יד][טו](ז)וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלֹא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, אֲבָל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה – אַף עַל גַּב דְּלָא הָוֵי אַרְבַּע אַמּוֹת. [טז]וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלֵית לֵיהּ

שֵׁם

אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו אמלתא אחריתי קאמרה רבא: שומעין לו הואיל והתקנה לצרכו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא להנאתי אני אי אפשי בהנאה זו: מאי כגון זו אהייא קאמרה רבא: איני ניזונית משל בעלי: ואיני עושה לו מלאכה דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון זמנין דלא ספקה במעשה ידיה ואחר כך תיקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה הלכך יכולה לומר אי אפשי: רבא אמר לעולם בדלא כתב לה דין ודברים ודקשיא לך מה שקנתה אשה קנה בעלה: אטו ידה מי לא קניא לה לבעל כו' ולקמיה פריך מאי היא: גיטה וידה באין כאחד על ידי הגט באה ידה לה עם נתינתו: אמר לה רבינא לרב אשי רבא דקשיא ליה לעיל אטו ידה מי לא קניא לה לבעל: יד אשה קשיא ליה בתמיה: נהי דקניא ליה למעשה ידיה אבל גופא מי קני ליה וכיון דגופא לא קני ליה מכי יהב גיטא לידה נפק לה גט מרשותיה ולא משום דגיטה וידה באין כאחד הלכך גבי חצר דקניא ליה היכי מגרשא: יד לעבד קשיא ליה שגופו קנוי ומקבל שחרורו בעצמו: למאן דאמר בהאשה נקנית (קידושין דף כג:) שהעבד קונה עצמו בשטר שחרור: על ידי עצמו כלומר בקבלת עצמו: תקף ליה עלמא והיה ירא פן ימות ותזקק ליבם ואסור לטלטל גט בשבת ולמסרו לה: ליקנייה הבעל לדוכתא דמחית ביה גיטא לאשה בחזקה דקרקע נקנה בחזקה: ותיחול ותפתח תסגור דלת החצר שיקנה לה לשום חזקה: דתנן נעל דלת או גדר פרצה או פרץ גדר כל שהוא: הרי זו חזקה לקנות שאין המוכר יכול לחזור בו דהשתא קא יהיב לה חצר וגיטה בתוכו ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה: אם אמרו בנשואה שהבעל יזכה בנכסים יאמרו בארוסה והך מלתא דרבא אתמר מקמי ההיא דאמר רבא לעיל גיטה וחצרה באין כאחד דבתר הכי הדר בה רבא ואמר לא שנא ארוסה ולא שנא נשואה כו' כדמפרש ואזל: והא אמרה רבא לעיל ואמאי איכסיף כי פרכה רב עיליש להא מלתא: ומשנינן מעיקרא נמי כי אמרה רבא לההוא תירוצא דלעיל אההיא מעשה אמרה בתר דהדר סבריה ואמר דגיטה וידה באין כאחד הכי גרסינן מעיקרא כי אמרה רבא אההיא מעשה אמרה: כמי שבתוך ביתה כאלו היא בתוך ביתה ומאי היא דבעי' דתהוי חצרה משתמרת. לדעתה כלומר על פיה ועל צוויה לאפוקי הא דאמרי' בפרקין לקמן (גיטין דף עח.) נתן גט ביד עבדה נעור אינו גט דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעתה שהוא משמר עצמו מדעתו: משום ידה אתרבאי הלכך סמוכה לה בעינן דומיא דידה: נפל בפיסלא על גבי חתיכת עץ: פליג רשותא לנפשיה ואינו בטל לגבי חצר ואינה מגרשת ולקמיה פריך היכי דמי: אי נימא בחצר דידה דאשה: כי הוי ארבע אמות מאי הוי הרי שניהם שלה: דאושלה מקום בחצרו לקנות בו גט: דאושלה השאילה:

ידה גופה מי קניא ליה וא"ת חצרה נמי לא קניא ליה גופה אלא פירי וי"ל כיון דקנוי לו לפירא הוי כאלו קנוי לו גוף החצר אבל מעשה ידיה מעלמא קאתו ועוד דחצר קנוי לו בעל כרחה של אשה אבל ידיה אינם קנויים לו על כרחה דיכולה היא לומר איני ניזונת ואיני עושה:

ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח פרש רש"י לפי שהגט אסור לטלטל למסרו לה אף על גב דבתוספתא. בפרק משילין תניא אין מגרשין בשבת בשכיב מרע התקנו דלא תפול קמי יבם והכי בפ' משילין (ביצה דף לז:) קתני אין מקדשין ולא קתני אין מגרשין כמו בתוספתא משום דשכיב מרע שרי לגרש ולא הוי כמו טלי גטיך מעל גבי קרקע דכיון שהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאלו נתנו לה:

מה שקנתה אשה קנה בעלה וא"ת והא אמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נא:) במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פרות ואור"י דהכא איירי בשאלה דלא אלימא כמו מתנה ובמתנה דווקא אמרי' קנתה ואין הבעל אוכל פרות ור"ת מפרש דאע"ג דבמתנה אין הבעל אוכל פרות כיון דאם מכרה ונתנה אינו קיים כדאמרי' בחזקת הבתים (שם) חשיב כאילו הוי דבעל ואינה יכולה לקנות על ידו מה שבתוכו ואין תלוי באכילת פרות ותדע דהא שני לעיל בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ואע"ג דאכתי הבעל אוכל פרות כדאמרי' בהכותב (כתובות דף פג.) אלא הואיל ואם מכרה ונתנה קיים כדתנן בהכותב חשיב לה חצרה ואור"י דאין ראיה דאיכא לאוקומי בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפרותיהן כדפי' לעיל וכן צריך לומר בחזקת הבתים (ב"ב מט.) גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כגון שכתב לה ובפרותיהם ואע"ג דלא קאמר ליה גמרא הכי הכא נמי לעיל ועוד דבירושלמי משמע בהדיא דבפרות תליא מלתא דפריך התם גגה וחצרה אינן משועבדים לאיש לאכילת פרות ומשני רבי יוחנן בשם רבי ינאי על שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפרותיהן:

והוא שעומדת בצד ביתה בפ"ק דבבא מציעא (דף יא:) אמרי' דווקא בגט לחוד הוא לא בעינן שתהא עומדת בצד ביתה ולא במציאה: פליג רשותא לנפשיה וקשה לר"י דבפ' המוציא יין (שבת דף פ.) ובחזקת הבתים (ב"ב נו.) גבי המוציא מרשות לרשות אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פסלא לא רבא אמר אפי' פסלא ואזלא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין פירוש ובגיטין חשיב פסלא רשות בפני עצמו כדאמרינן הכא והשתא דהא פסלא הוי ממש כרמלית דלא גבוה עשרה ובגבוה שלשה איירי דאי לאו הכי הוי כלבוד וגם מסתמא הוי רחב ארבעה דאם לא כן לא היה דבר חשוב בפני עצמו אם כן אמאי קאמר אביי אבל פסלא לא ויש לומר דיש לחלק בין כרמלית גמור לכרמלית המטלטל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' מלווה ולווה הל' ו:

ב מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ד, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' פא סעי' א:

ג סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' א:

ד מיי' פה' מהל' גירושין הל' א:

ה מיי' פה' מהל' עבדים הל' ג, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מא:

ו מיי' פא' מהל' מכירה הל' ח, סמג עשין פב, טוש"ע חו"מ סי' קצב סעי' א:

ז מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' א, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' סט סעי' ז:

ח מיי' פה' מהל' גירושין הל' ב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' א ב:

ט מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' י:

י מיי' פה' מהל' גירושין הל' ו:

יא מיי' פה' מהל' גירושין הל' ב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' א:

יב מיי' פה' מהל' גירושין הל' ט, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יא:

יג מיי' פה' מהל' גירושין הל' ט, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יא:

יד טור אה"ע סי' קלט:

טו מיי' פה' מהל' גירושין הל' ט, ש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יא:

טז מיי' פה' מהל' גירושין הל' ט, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יא:

מסורת הש"ס

א כתובות עז: כתובות קז.

ב לעיל כט.

ג בבא מציעא י.

ד בבא בתרא מט.

ה כתובות פג.

ו לקמן עט.

ז בבא קמא ח.

גליון הש"ס

גמ' איכסיף לסוף איגלאי. ע' לעיל דף כט ע"ב ב"מ דף צז ע"א ע"ז דף כב ע"א:

שם והוא שעומדת בצד ביתה. ע' עירובין דף צב ע"ב תד"ה אשה:

תוד"ה ידה כו' וי"ל כיון דקנוי לו לפירי. עיין כתובות דף מז ע"ב תוד"ה זמנין בסה"ד:

שֵׁם לְוַוי, אֲבָל אִית לֵיהּ שֵׁם לְוַוי – אַף עַל גַּב דְּלָא גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וְאַף עַל גַּב דְּלָא הָוֵי אַרְבַּע אַמּוֹת. [א]אֲפִילּוּ הוּא עִמָּהּ בַּמִּטָּה כּוּ': אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמִטָּה שֶׁלּוֹ, אֲבָל בְּמִטָּה שֶׁלָּהּ – מְגוֹרֶשֶׁת. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּמִטָּה שֶׁלּוֹ – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, בְּמִטָּה שֶׁלָּהּ – מְגוֹרֶשֶׁת. (א)וּבְמִטָּה שֶׁלָּהּ – מְגוֹרֶשֶׁת? כְּלְיוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ בִּרְשׁוּת מוֹכֵר הוּא; שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ: כְּלְיוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ בִּרְשׁוּת מוֹכֵר – קָנָה לוֹקֵחַ? [ב]לָא צְרִיכָא, דְּגָבוֹהַּ עֲשָׂרָה. וְהָאִיכָּא מְקוֹם כַּרְעֵי! אַמְּקוֹם כַּרְעֵי לָא קָפְדִי אִינָשֵׁי. לְתוֹךְ חֵיקָהּ אוֹ לְתוֹךְ קַלְתָּהּ – מְגוֹרֶשֶׁת: אַמַּאי? כְּלְיוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ בִּרְשׁוּת מוֹכֵר הוּא! (ב)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה קַלְתָּהּ תְּלוּיָה בָּהּ. וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה קַלְתָּהּ תְּלוּיָה בָּהּ. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: קְשׁוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה. רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר: כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה קַלְתָּהּ מוּנַּחַת לָהּ בֵּין יַרְכוֹתֶיהָ. רַב מְשַׁרְשְׁיָא בַּר רַב דִּימִי אָמַר: כְּגוֹן שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ מוֹכֵר קְלָתוֹת. [ג]רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מְקוֹם חֵיקָהּ קָנוּי לָהּ, מְקוֹם קַלְתָּהּ קָנוּי לָהּ. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן? לְפִי שֶׁאֵין אָדָם מַקְפִּיד לֹא עַל מְקוֹם חֵיקָהּ וְלֹא עַל מְקוֹם קַלְתָּהּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: זְרָקוֹ לָהּ לְתוֹךְ חֵיקָהּ אוֹ לְתוֹךְ קַלְתָּהּ, אוֹ לְתוֹךְ כָּל דָּבָר שֶׁהוּא כְּקַלְתָּהּ – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. "כָּל דָּבָר שֶׁהוּא כְּקַלְתָּהּ" – לְאֵיתוּיֵי מַאי? לְאֵיתוּיֵי טַסְקָא דְּאָכְלָה בַּהּ תַּמְרֵי.

[ד](ג)מַתְנִי' אָמַר לָהּ: "כִּנְסִי שְׁטַר חוֹב זֶה", אוֹ שֶׁמְּצָאַתּוּ מֵאֲחוֹרָיו, קוֹרְאָה וַהֲרֵי הוּא גִּיטָּהּ – אֵינוֹ גֵּט, עַד שֶׁיֹּאמַר לָהּ: "הֵא גִּיטֵּיךְ". [ה]נָתַן בְּיָדָהּ וְהִיא יְשֵׁנָה; נֵיעוֹרָה, קוֹרְאָה, וַהֲרֵי הוּא גִּיטָּהּ – אֵינוֹ גֵּט, עַד שֶׁיֹּאמַר לָהּ "הֵא גִּיטֵּיךְ". (ד)גְּמָ' כִּי אָמַר לַהּ: "הֵא גִּיטֵּיךְ" מַאי הָוֵי? הָוֵה לֵיהּ "טְלִי גִּיטֵּיךְ מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע", [ו]וְאָמַר רָבָא: "טְלִי גִּיטֵּיךְ מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע" – לֹא אָמַר כְּלוּם! אֵימָא: שֶׁשְּׁלָפַתּוּ מֵאֲחוֹרָיו. [ח][ט]שְׁלָפַתּוּ נָמֵי, הָא בָּעֵינָא "וְנָתַן בְּיָדָהּ", וְלֵיכָּא! לָא צְרִיכָא, דַּעֲרַק לַהּ חַרְצֵיהּ, וּשְׁלַפְתֵּיהּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אָמַר לָהּ "כִּנְסִי שְׁטַר חוֹב זֶה", אוֹ שֶׁשְּׁלָפַתּוּ מֵאֲחוֹרָיו, קְרָאַתּוּ וַהֲרֵי הוּא גִּיטָּהּ – אֵינוֹ גֵּט, עַד שֶׁיֹּאמַר לָהּ "הֵא גִּיטֵּיךְ", דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוֹ גֵּט, עַד שֶׁיִּטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה, וְיַחֲזוֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ, וְיֹאמַר לָהּ "הֵא גִּיטֵּיךְ". (ה)נְתָנוֹ בְּיָדָהּ וְהִיא יְשֵׁנָה, נֵיעוֹרָה וְקוֹרְאָה וַהֲרֵי הוּא גִּיטָּהּ – אֵינוֹ גֵּט, עַד שֶׁיֹּאמַר לָהּ: "הֵא גִּיטֵּיךְ", דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה, וְיַחֲזוֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ, וְיֹאמַר לָהּ "הֵא גִּיטֵּיךְ". (ו)וּצְרִיכָא; דְּאִי אִיתְּמַר בְּהָךְ קַמַּיְיתָא, בְּהַהִיא קָאָמַר רַבִּי – מִשּׁוּם דְּבַת אִיגָּרוּשֵׁי הִיא; אֲבָל נָתַן בְּיָדָהּ וְהִיא יְשֵׁנָה, דְּלָאו בַּת אִיגָּרוּשֵׁי הִיא – אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר; וְאִי אִיתְּמַר בְּהָא, בְּהָא קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר; אֲבָל בְּהָךְ – אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי; צְרִיכָא. (ז)אָמַר רָבָא: כָּתַב לָהּ גֵּט, וּנְתָנוֹ בְּיַד עַבְדָּהּ יָשֵׁן, וּמְשַׁמְּרָתוֹ – הֲרֵי זֶה גֵּט. נֵיעוֹר – אֵינוֹ גֵּט, דְּהָוְיָא לַיהּ חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ. (ח)יָשֵׁן וּמְשַׁמַּרְתּוֹ – הֲרֵי זֶה גֵּט. אַמַּאי? חָצֵר מְהַלֶּכֶת הִיא, וְחָצֵר מְהַלֶּכֶת לֹא קָנָה! [יא]וְכִי תֵּימָא יָשֵׁן שָׁאנֵי, וְהָא אָמַר רָבָא: כָּל שֶׁאִילּוּ מְהַלֵּךְ לֹא קָנָה, עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב – לֹא קָנָה! וְהִלְכְתָא: בְּכָפוּת.

[יב][יג](ט)מַתְנִי' הָיְתָה עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּזְרָקוֹ לָהּ; קָרוֹב לָהּ – מְגוֹרֶשֶׁת. קָרוֹב לוֹ – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה – מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. וְכֵן לְעִנְיַן קִדּוּשִׁין. [יד]וְכֵן לְעִנְיַן הַחוֹב, אָמַר לוֹ בַּעַל חוֹבוֹ: "זְרוֹק לִי חוֹבִי", וּזְרָקוֹ לוֹ; קָרוֹב לַמַּלְוֶה – זָכָה הַמַּלְוֶה. קָרוֹב לַלֹּוֶה – הַלֹּוֶה חַיָּיב. מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה – שְׁנֵיהֶם יַחְלוֹקוּ. גְּמָ' הֵיכִי דָּמֵי קָרוֹב לָהּ, וְהֵיכִי דָּמֵי קָרוֹב לוֹ? אָמַר רַב: אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלָּהּ – זֶהוּ קָרוֹב לָהּ, אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ – זֶהוּ קָרוֹב לוֹ. הֵיכִי דָּמֵי מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. [טו]וְלִיחְזֵי הֵי מִינַּיְיהוּ קְדֵים! וְכִי תֵּימָא דַּאֲתוֹ תַּרְוַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וְהָא אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם! אֶלָּא אָמַר רַב כָּהֲנָא: הָכָא בִּשְׁמוֹנֶה אַמּוֹת מְצוּמְצָמוֹת עָסְקִינַן,

וְגֵט

שם לוי כלהו פסלא מקרו ואי הוי להאי שם לעצמו הוה ליה חשוב ולא בטיל: אבל במטה שלה אע"פ שבתוך ביתו מגרשת והא סלקא דעתין טעמא משום דקסבר כליו של לוקח ברשות מוכר קונה חפץ הנתון לתוכו לבעליו ופלוגתא היא בב"ב (פה:): דגבוה י' דהוי רשותא לנפשה ולא חשיב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל את רשות הכלי: והא איכא מקום כרעי שמונחים לארץ: ה"ג אמקום כרעי לא קפדי אינשי הואיל וגבוה מן הארץ עשרה שנוחה להשתמש תחתיה: קשורה אע"פ שאינה תלויה אלא נגררת בקרקע וקשור בה ולא גרסי' תלויה אע"פ שאינה קשורה: בין ירכותיה ואע"פ שמונח בקרקע אין אדם מקפיד על כל מקום מושב אשתו ועל עכשו היה אותו מקום קנוי לה: מוכר קלתות לכך אינו מקפיד על מקומה שיש לו בית לכך: תניא נמי הכי דמשום דאינו מקפיד. הוא מדקתני או בכל דבר שהוא כקלתה שמיוחד לתשמישה תמיד שהמכניס אשתו לתוך ביתו על מנת להיות כלי תשמישיה קטנים עמה הוא מכניסה: טסקא טסק"א בלע"ז: מתני' עד שיאמר לה הא גיטך ואפי' לאחר שבא לידה אומר לה כן ודיו: קוראה והרי הוא גיטה כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה: גמ' טלי גיטיך מעל גבי קרקע לא אמר כלום דבעינן ונתן: שלפתו שהיה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם: דערק לה חרצה עקם לה מתניו להקריב לה הגט: שלפתו גרס בברייתא: לעולם אינו גט הואיל ובא לידה שלא בהכשר עד שיטלנו כו': דבת איגרושי היא שהרי נעורה ולא מחסרא אלא אמירת הי גיטך הלכך כי אמר לה בתר הכי שפיר דמי שקבלתה הוגנת: הרי זה גט דהויא חצרה המשתמרת לדעתה הואיל והוא ישן אינו משתמר אלא על ידה: נעור אינו גט שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו והויא לה חצרה המשתמרת שלא לדעתה: חצר מהלכת לא קנה רבא גופיה אמרה בשנים אוחזין בטלית: כל שאלו מהלך כו' רבא נמי אמרה התם היה מהלך בספינה וקפצו דגים לתוך הספינה כו': בכפות שאינו ראוי להלך בההוא קאמר רבא דהוי גט: מתני' קרוב לה מפרש בגמ': אמר לו מלוה ללוה: זרוק לי חובי ברה"ר: וזרקו לו וחבל: גמ' ד' אמות שלו שאין בינו לגט ד' אמות דאמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף י.) דד' אמות של אדם קונות לו: כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות לגט זו מכאן וזה מכאן שכל הגט מונח בתוך ארבע אמות שלו ובתוך ארבע אמות שלה ולא גרסינן מצומצמות: ולחזי הי מינייהו קדים לבא במעמדו אם קדם הוא לבא זכה בכל ארבע אמות ואם קדמה היא לבא זכתה בכל ד' אמות הסמוכות לה ושוב לא נכנסה זכותו לתוכו: א"א לצמצם שלא יקדים האחד: מצומצמות שהיו שניהם עומדים בח' אמות מצומצמות לא פחות ולא יותר יש בין שניהם:

אמקום כרעי לא קפדי אינשי וכל הפחות באשתו וכן באויר המטה: **כגון** שקלתה תלויה בה וא"ת ותפשוט איפכא מדמתרצי כל הני ובהמוכר את הספינה (ב"ב דף פה:) רוצה לפשוט מדברי אמוראי ואינו יכול ויש לומר דהכא לכולהו מספקא להו אלא דדחו למתני' דלא נפשוט מינה א"נ אפי' בעלמא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה הכא לענין גט דלרחוקה קאתי לא קנה: **מקום** חיקה קנוי לה וא"ת פשיטא דהא חיקה הוי ממש כידה ואומר ר"י דר' יוחנן קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגררין בארץ והשתא אי לאו טעמא דמקום חיקה קנוי לה לא הוי מהני מידי כיון דאינה קשורה ותלויה: **אינו** גט עד שיאמר לה הא גיטך ר"י היה מצריך לנותן גט לאשתו לומר הי גיטך וגם הרי את מותרת לכל אדם כדמשמע בהמגרש (לקמן גיטין דף פה:) שהיו רגילים לומר ג"כ וכן ומיהו קשה דבהניזקין (לעיל גיטין דף נה.) משמע דאפילו לא אמר כשר גבי מעלותו של רבי יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים ראו גט זה וכו' וי"ל דהתם נמי אחר כך יגידו לה העדים שהיא מגרשת אף על פי דהאשה מתגרשת בעל כרחה מכל מקום צריך לומר לה הי גיטך והרי את מותרת לכל אדם שתדע שהיא מגרשת ולא תהא חוזרת דבעינן שיהא משלחה ואינה חוזרת: **מחצה** על מחצה שניהם יחלוקו הכא לא שייך לומר המוציא מחבירו עליו הראיה דאין כאן ספק: **והא** א"א לצמצם וא"ת ולישני כגון דלא ידעינן הי מינייהו קדים ולכך הוי ספיקא וי"ל דלשנא דמחצה על מחצה לא משמע הכי ולכך מוקי לה בשתי כתי עדים כו' וא"ת ונימא אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא בחזקת אשת איש ולא תהא מגרשת כלל וי"ל כיון דספיקא דרבנן היא כדאמרינן בפ' ארבעה אחין (יבמות דף לא.) נתנו לה דין מגרשת ואינה מגרשת:

מסורת הש"ס

א קידושין כה:; עבודה זרה עא:; בבא מציעא סז:; בבא בתרא פה:

ב בבא בתרא פה:

ג תוספתא גיטין

ד לעיל כד.

ה לקמן פד:

ו זבחים יט:

ז קידושין מד:

ח בבא מציעא ט:; לעיל כא.; בבא קמא יב.

ט יבמות לא.

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' י:

ב מיי' פה' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' י:

ג מיי' פה' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' י:

ד מיי' פא' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלח סעי' ד:

ה מיי' פא' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלח סעי' ג:

ו טוש"ע אה"ע סי' קלח סעי' א:

ז מיי' פא' מהל' גירושין הל' יב:

ח טוש"ע אה"ע סי' קלח סעי' א:

ט מיי' פא' מהל' גירושין הל' יב:

י סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' טז:

יא מיי' פה' מהל' גירושין הל' יז, ש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יז:

יב ש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יג:

יג מיי' פד' מהל' אישות הל' כב, סמג עשין מח, טור אה"ע סי' קלט, ש"ע אה"ע סי' ל סעי' ה:

יד מיי' פט"ז מהל' מלווה ולווה הל' א, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קכ סעי' א:

טו מיי' פה' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יד:

וְגֵט יוֹצֵא מֵאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ לְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלָּהּ. (א)וְהָא אֲגִיד גַּבֵּיהּ! אֶלָּא רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הָכָא בִּשְׁתֵּי כִּיתֵּי עֵדִים עָסְקִינַן – אַחַת אוֹמֶרֶת קָרוֹב לוֹ, וְאַחַת אוֹמֶרֶת קָרוֹב לָהּ. רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: "קָרוֹב לָהּ" שָׁנִינוּ – אֲפִילּוּ מֵאָה אַמָּה; וְ"קָרוֹב לוֹ" שָׁנִינוּ – אֲפִילּוּ מֵאָה אַמָּה. אבהֵיכִי דָּמֵי מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה? אָמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא, לְדִידִי מִיפָּרְשָׁא לַהּ מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: הוּא יָכוֹל לְשׁוֹמְרוֹ וְהִיא אֵינָהּ יְכוֹלָה לְשׁוֹמְרוֹ – זֶהוּ קָרוֹב לוֹ; הִיא יְכוֹלָה לְשׁוֹמְרוֹ וְהוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְשׁוֹמְרוֹ – זֶהוּ קָרוֹב לָהּ; שְׁנֵיהֶם יְכוֹלִין לְשׁוֹמְרוֹ, שְׁנֵיהֶם אֵין יְכוֹלִין – זֶהוּ מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה. (ב)אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹנָתָן הָכִי, אָמַר: יָדְעִין חַבְרִין בַּבְלָאֵי לְפָרוּשֵׁי כִּי הַאי טַעְמָא! תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא קָרוֹב לָהּ מִלּוֹ, וּבָא כֶּלֶב וּנְטָלוֹ – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת?! כֹּל הָיכִי תִּינְטְרֵיהּ וְתֵיזִיל? אֶלָּא לָאו הָכִי קָאָמַר: כֹּל שֶׁקָּרוֹב לָהּ מִלּוֹ; וְאִילּוּ בָּא כֶּלֶב וּנְטָלוֹ – וְהוּא יָכוֹל לְשׁוֹמְרוֹ וְהִיא אֵינָהּ יְכוֹלָה לְשׁוֹמְרוֹ, אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. גאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּנָא, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּחַ וְתִטְּלֶנּוּ. וְאַתְּ לָא תַּעֲבֵיד עוֹבָדָא, עַד דְּמָטֵי גִּיטָּא לִידַהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב מָרְדֳּכַי לְרַב אָשֵׁי: הֲוָה עוֹבָדָא הָכִי, וְאַצְרְכוּהָ חֲלִיצָה. דוְכֵן לְעִנְיַן קִדּוּשִׁין. אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְגִיטִּין אָמְרוּ, וְלֹא לְדָבָר אַחֵר. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַבִּי אַסִּי: וְכֵן לְעִנְיַן קִדּוּשִׁין! שָׁאנֵי הָתָם דִּכְתִיב "וְיָצְאָה"– "וְהָיְתָה". אֵיתִיבֵיהּ: וְכֵן לְעִנְיַן הַחוֹב, "זְרוֹק לִי חוֹבִי" וּזְרָקוֹ לוֹ, קָרוֹב לַמַּלְוֶה – זָכָה הַלֹּוֶה, קָרוֹב לַלֹּוֶה – הַלֹּוֶה חַיָּיב, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה – שְׁנֵיהֶם יַחְלוֹקוּ! ההָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דַּאֲמַר לֵיהּ: "זְרוֹק לִי חוֹבִי וְתִיפָּטֵר". אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא? לָא צְרִיכָא, דַּאֲמַר לֵיהּ: "זְרוֹק לִי חוֹבִי בְּתוֹרַת גִּיטִּין". וְאַכַּתִּי, מַאי לְמֵימְרָא? מַהוּ דְּתֵימָא, מָצֵי אָמַר לֵיהּ מְשַׂטֶּה אֲנִי בָּךְ; קָא מַשְׁמַע לַן. ו(ג)אָמַר רַב חִסְדָּא: גֵּט בְּיָדָהּ וּמְשִׁיחָה בְּיָדוֹ; אִם יָכוֹל לְנַתְּקוֹ וְלַהֲבִיאוֹ אֶצְלוֹ – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, וְאִם לָאו – מְגוֹרֶשֶׁת. מַאי טַעְמָא? בָּעֵינַן כְּרִיתוּת, וְלֵיכָּא. זאָמַר רַב יְהוּדָה: הָיְתָה יָדָהּ עֲשׂוּיָה כְּקָטַפְרֵס, וּזְרָקוֹ לָהּ; אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. אַמַּאי? הָא כִּי נָפֵיל – בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דִּידַהּ קָא נָפֵיל! בִּדְלָא נָח. וְתִיגָּרֵשׁ מֵאַוֵּירָא דְּאַרְבַּע אַמּוֹת! תִּפְשׁוֹט דְּבָעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר – אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁאָמְרוּ, יֵשׁ לָהֶן אֲוִיר אוֹ אֵין לָהֶן אֲוִיר? תִּפְשׁוֹט דְּאֵין לָהֶן אֲוִיר! חהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּעוֹמֶדֶת עַל גַּב הַנָּהָר, דְּמֵעִיקָּרָא לְאִיבּוּד קָאֵי.

מַתְנִי'

וגט יוצא מאצלו לאצלו ומקנתו בד' אמות שלה ומקנתו בד' אמות שלו: והא אגיד גביה עדיין הגט ברשותו קרינא לאו ונתן בידה בעינן עד שיהא כולו ברשותה: אמרוה קמיה דר' יוחנן להאי פרושא דמתני' משמיה דר' יונתן הכי כדפרשה ר' יוחנן ביכולין לשמרו רבי יונתן מבבל הוה ועלה לארץ ישראל: תניא נמי הכי דקרבה דמתני' שמירה היא: כל שקרוב לה מלו השתא משמע אע"פ שקרוב לה יותר ממנו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת וקשיא לן בה אמאי אינה מגורשת מכי אתא לקרבה דידה אגרשה לה ומאי איכפת לן אם נטלו כלב: כל הכי תנטריה ותיזיל וכי כל הימים צריכה לשמרו: אלא לאו הכי קאמר אע"פ שקרוב לה מלו אם יש הפסק נהר או גבשושית בינה לגט שאלו היה בא כלב ונטלו אינה יכולה לשמרו הימנו אבל הוא יכול לשמרו אינה מגורשת: כדי שתשוח ותטלנו הוא דהויא קרבה דמתני' ואפ"ה את לא תעבד עובדא להתירה לנשא: עד דמטי גט לידה גזרה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב: הוה עובדא שזרקו קרוב לה ומת ואצרכוה חליצה: לגיטין אמרו דמשום קרבה מגורשת: ולא לדבר אחר כגון אם זרק לו חוב קרוב לו ואמר דגט הוא דבעל כרחה קנויה לה הלכך לאלתר הוי גיטא אבל בעלמא לא: ותפטר דהא פטריה אבל זרוק לי חובי סתמא זרוק ושמרו קאמר: ומשיחה חוט שהגט קשור בו ליצי"ל בלע"ז: גט בידה שנתנו לה וראש המשיחה עדיין בידו: כקטפרס מדרון ראשי אצבעותיה מטין לקרקע שלא פשטה ידה וזקופה כדרך פושטי יד: ופרכינן והא כי נפל לד' אמות דידה נפל ומה לי אי אין ידה ראויה לקבל בפשיטותה: בדלא נח לארץ אלא כשנפל מתוך ידה נשמט וקבלה שבא לידה לאו קבלה היא: ופריך וכי לא נח מאי הוי מכי מטא לתוך ארבע אמות שלה תגרש מאויריהן ומדקאמר אינה מגורשת פשוט דאין להן אויר והיא בעיא דרבי אלעזר: על גב הנהר דאויר שאינו ראוי לנוח לא קני:

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר קָרוֹב לָהּ שָׁנִינוּ אֲפִילּוּ מֵאָה אַמָּה וקשה לפ"ק דב"מ (דף י:) קא"ר יוחנן דקטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות וקאמר התם דיליף מציאה מגט משמע דבגט לרבי יוחנן אינה מגורשת אלא תוך ד' אמות והכא קאמר אפילו מאה אמה וי"ל דבד' אמות שלה אפילו יכול לשמור כמוה מגורשת וחוץ לארבע אמות צריך שתהא היא יכולה לשמרו ולא הוא ועוד קשה דרב אשי אית ליה התם דברה"ר לא תקנו ארבע אמות והכא תנן היתה עומדת ברה"ר קרוב לה מגורשת וי"ל דהתם באין יכול לשמרו והכא ביכולה לשמרו א"נ י"ל דהכא לאו דוקא נקט רה"ר אלא בסמטא או בצדי רה"ר:

שְׁנֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים זֶה הוּא מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה פי' אין יכולין לשמרו כל אחד לבדו אלא שניהם יחד אבל אם אין יכולין לשמרו כלל פשיטא דאינה מגורשת כלל כל עיקר:

וְאַתְּ לָא תַּעֲבֵד עוֹבָדָא עַד דְּמָטֵי גֵּט לְיָדָהּ והיינו דוקא ברה"ר אבל בחצרה אין צריך שיגיע לידה כדאמר לעיל תיזיל איהי ותחול ותפתח ומיהו בערוך בערך גט כתב קבלנו מרבותינו אפי' זרקו לה בתוך חצרה לא משתריא לעלמא עד דמטא גטא לידה ומייתי מהא דאמר בירושלמי המחמיר שבכלן עד שיתננו לידה ואינה ראיה דאיכא למימר דמיירי ברה"ר דבהדיא מסיק לה אקרוב לו וקרוב לה ומסתמא לא אתא לאפוקי חצרה:

לְגִטִּין אָמְרוּ וְלֹא לְדָבָר אַחֵר פי' בקונטר' משום דבגט נתינה בעל כרחה הויא נתינה והקשה ר"י לר' יהודה דלדבר אחר נמי אמרו לעיל במי שאחזו (גיטין דף עה.) דנתינה בעל כרחו הויא נתינה והשיב דבדבר אחר אשכחן דכתא דלא הויא נתינה כגון הלוהו בישוב לא יחזיר לו במדבר אבל בגט בכל מקום הויא נתינה:

אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא וא"ת אדרבה תקשי ליה אמאי קרוב ללוה חייב לוה כיון דאמר זרוק חובי ותפטר קרוב ללוה נמי לפטר וי"ל דמיירי מסתמא דמפרש לו שיזרק לו למקום שיוכל לשמרו הוא:

אִם יָכוֹל לְנַתְּקוֹ וְלַהֲבִיאוֹ כו' נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה דא"כ אפילו אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקופצת ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא והוה ליה כמו טלי גטיך מעל גבי קרקע ואינו גט אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה והוא תחב הגט לתוך ידה ואם תחב כל כך בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הויא מגורשת ור"ת מפרש דבידה פתוחה איירי שפיר ואם אינו יכול להביאו אצלו היינו כשהגט כבד ואם ימשך אצלו תנתק המשיחה וצריך ליזהר שתהא יד האשה פתוחה עד שיניח כל הגט בידה דאם תקפץ ידה בעוד שהבעל אוחז בראש הגט בידו לא הוי גט דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו ונראה דכשר דלא גרע מערק לה חרזה ושלפתו דהוי גט אע"ג דביד הבעל להלק מתניו שלא תטול והמחמיר תבא עליו ברכה: וְהָא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת דִּידַהּ קָא נָפֵל הוה מני לשנויי דמיירי שהאשה עומדת בחצר דידה דלית לה ארבע אמות או ברה"ר. לרב אשי לפ"ק דב"מ (דף י:): וְתִתְגָּרֵשׁ מֵאֲוִירָא דְּאַרְבַּע אַמּוֹת וא"ת והא לא מנטר כדאמרינן בסמוך באויר גג וי"ל דאויר ארבע אמות חשיב לה מנטר ועומדת על ראש הגג מיירי אפילו חוץ לארבע אמות ולהכי פריך והא לא מנטר ור"י אומר דרבי אלעזר גופה מספקא לה אם מה שתקנו חכמים ארבע אמות תקנו גם באויר ואע"ג דלא מנטר עשאוהו כמנטר כמו שעשו ארבע אמות רשותו ואע"פ שאינה רשותו:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' גירושין הל' יד:

ב מיי' פד' מהל' אישות הל' כב, סמג עשין מט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יג:

ג מיי' פה' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יג:

ד מיי' פט"ז מהל' מלוה ולווה הל' א, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קכ סעי' א:

ה מיי' פט"ז מהל' מלוה ולווה הל' א, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' קכ סעי' א:

ו מיי' פה' מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלח סעי' ב:

ז מיי' פה' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' טו:

ח מיי' פה' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' טו:

מסורת הש"ס

א עירובין לה.
ב חולין מה.
ג בבא מציעא ז.

תורה אור השלם

וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר: [דברים כד, ב]

אב(א)מַתְנִי׳ הָיְתָה עוֹמֶדֶת עַל רֹאשׁ הַגָּג וּזְרָקוֹ לָהּ, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַאֲוִיר הַגָּג – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. הוּא מִלְּמַעְלָה וְהִיא מִלְּמַטָּה, וּזְרָקוֹ לָהּ, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּת הַגָּג, נִמְחַק אוֹ נִשְׂרַף – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. גגְּמָ׳ וְהָא לָא מִינְטַר! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּגַג שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעֲקֶה עָסְקִינַן. דה(ב)עוּלָּא בַּר מְנַשְּׁיָא מִשְּׁמֵיהּ דַּאֲבִימִי אָמַר: הָכָא בִּפְחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַגַּג עָסְקִינַן, דְּכֹל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַגַּג – כְּגַג דָּמֵי. והוּא מִלְּמַעְלָה: וְהָא לָא מִינְטַר! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת עוֹדְפוֹת עַל הָעֶלְיוֹנוֹת. וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת עוֹדְפוֹת עַל הָעֶלְיוֹנוֹת. וְכֵן אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת עוֹדְפוֹת עַל הָעֶלְיוֹנוֹת. (ג)אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְעוּלָּא: כְּמַאן, כְּרַבִּי – דְּאָמַר: קְלוּטָה, כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא? (ד)אֲמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן – עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי, אֶלָּא לְעִנְיַן שַׁבָּת; אֲבָל הָכָא – מִשּׁוּם אִינְטוּרֵי הוּא, וְהָא קָא מִינְּטַר. וְכֵן אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת עוֹדְפוֹת עַל הָעֶלְיוֹנוֹת. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי אַסִּי: כְּמַאן, כְּרַבִּי – דְּאָמַר: קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא? אֲמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן – עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי, אֶלָּא לְעִנְיַן שַׁבָּת; אֲבָל הָכָא – מִשּׁוּם אִינְטוּרֵי הוּא, וְהָא קָא מִינְּטַר. חנִמְחַק: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּמְחַק דֶּרֶךְ יְרִידָה, אֲבָל נִמְחַק דֶּרֶךְ עֲלִיָּיה – לָא. מַאי טַעְמָא? מֵעִיקָּרָא לָא לְמֵינַח קָאֵי. טנִשְׂרַף: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁקָּדַם גֵּט לִדְלֵיקָה, אֲבָל קָדְמָה דְּלֵיקָה לְגֵט – לָא. מַאי טַעְמָא? מֵעִיקָּרָא לִשְׂרֵיפָה קָאָזֵיל. אָמַר רַב חִסְדָּא: רְשׁוּיוֹת חֲלוּקוֹת בְּגִיטִּין. אֲמַר לֵיהּ רָמֵי בַּר חָמָא לְרָבָא: מְנָא לֵיהּ לְסָבָא הָא? אֲמַר לֵיהּ, מַתְנִיתִין הִיא: הָיְתָה עוֹמֶדֶת עַל רֹאשׁ הַגָּג וּזְרָקוֹ לָהּ, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לַאֲוִיר הַגָּג – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּגַג דִּידַהּ וְחָצֵר דִּידַהּ, לָמָּה לִי אֲוִיר הַגָּג? אֶלָּא בְּגַג דִּידֵיהּ וְחָצֵר דִּידֵיהּ, כִּי הִגִּיעַ לַאֲוִיר הַגָּג מַאי הָוֵי? יאאֶלָּא פְּשִׁיטָא – בְּגַג דִּידַהּ וְחָצֵר דִּידֵיהּ. אֵימָא סֵיפָא: הוּא מִלְּמַעְלָה וְהִיא מִלְּמַטָּה וּזְרָקוֹ לָהּ; כֵּיוָן שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּת הַגָּג, נִמְחַק אוֹ נִשְׂרַף – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. וְאִי בְּגַג דִּידַהּ וְחָצֵר דִּידֵיהּ, אַמַּאי מְגוֹרֶשֶׁת? אֶלָּא בְּגַג דִּידֵיהּ וְחָצֵר דִּידַהּ; רֵישָׁא בְּגַג דִּידַהּ וְחָצֵר דִּידֵיהּ, סֵיפָא בְּגַג דִּידֵיהּ וְחָצֵר דִּידַהּ?! (ה)אֶלָּא לָאו דְּאוֹשְׁלַהּ מָקוֹם – דְּחַד מָקוֹם מוֹשְׁלִי אִינָשֵׁי, תְּרֵי מְקוֹמוֹת לָא מוֹשְׁלִי אִינָשֵׁי? אֲמַר לֵיהּ: מִידֵי אִירְיָא?! דִּלְמָא הָא כִּדְאִיתַהּ וְהָא כִּדְאִיתַהּ – רֵישָׁא בְּגַג דִּידַהּ וְחָצֵר דִּידֵיהּ, סֵיפָא בְּגַג דִּידֵיהּ וְחָצֵר דִּידַהּ. אָמַר רָבָא: שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בְּגִיטִּין; הָא דְּאָמַר רַבִּי: קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה, וּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֶיהָ – הָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן שַׁבָּת, אֲבָל הָכָא מִשּׁוּם אִינְטוּרֵי הוּא, וְהָא מִינְּטַר; יביג(ו)וְהָא דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּבְרֹאשׁוֹ טְרַסְקָל, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו – אֲפִילּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, חַיָּיב, לְפִי שֶׁרְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ – הָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן שַׁבָּת, אֲבָל הָכָא מִשּׁוּם אִינְטוּרֵי הוּא, וְהָא לָא מִינְּטַר;

וְהָא

גְּמָ׳ וְהָא לָא מִנְּטַר אֲוִיר הַגַּג דְּאָתֵי זִיקָא וּשְׁדֵי לֵיהּ מִקַּמֵּי דְּלֵינַח וְכִי לָא שְׁכִיחַ זִיקָא וְאֵרַע לוֹ דָּבָר אַחֵר שֶׁבָּא כֶּלֶב וּקְלָטוֹ אוֹ גְשָׁמִים מְחָקוּהוּ אַמַּאי קָתָנֵי מְגֹרֶשֶׁת מִן הָאֲוִיר הָא בָּעֵינַן אֲוִיר שֶׁסּוֹפוֹ לָנוּחַ: בִּפְחוֹת מִג׳ כו׳ אֲוִיר דְּמַתְנִי׳ בְּהָכִי עָסְקִינַן דְּהָוֵי כְּמַאן דְּנָח וְהִלְכָּךְ קְנָאַתּוּ בַּהֲנָחָתוֹ דְּכֵיוָן דְּהַגַּג גָּבוֹהַּ י׳ הוּא הָוְיָא לָהּ חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת לְכָל דְּנָיֵחַ בְּגַוֵּיהּ: וְהָא לָא מִנְּטַר דְּקס״ל שֶׁהַגַּג גָּבוֹהַּ מֵחוֹמַת הֶחָצֵר וְהֵיכִי קָתָנֵי כֵּיוָן שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּת הַגַּג מְגֹרֶשֶׁת הָא אֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ אֲפִלּוּ לֹא בָּאת לִידֵי קְלִיטָה דְּאָתֵי זִיקָא וְדָחֵי לֵיהּ חוּץ לַמְּחִיצוֹת: שֶׁהָיוּ מְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁל חָצֵר: עוֹדְפוֹת עַל מַעֲקֶה שֶׁל גַּג דְּכִי נָפֵק מִגַּג מָטָא לַאֲוִיר מְחִיצוֹת חָצֵר וּמִשּׁוּם הָכִי בָּעֵינַן עוֹדְפוֹת דְּהַאי דְּקָאֵי בְּתוֹךְ מְחִיצוֹת מַעֲקַת הַגַּג וּזְרָקוֹ כְּלַפֵּי מַעְלָה כְּדֵי שֶׁיַּעֲבֹר אֶת הַמַּעֲקֶה יִפֹּל לֶחָצֵר: קְלוּטָה בְּתוֹךְ הָאֲוִיר: כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה לָאָרֶץ דְּתַנְיָא הַזּוֹרֵק בְּשַׁבָּת מרה״ר לרה״ר ורה״י בָּאֶמְצַע רַבִּי מְחַיֵּב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים: וא״ל רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי אַסִּי כו׳ גָּרְסִי׳ בָּהּ כִּלְשׁוֹנֵי עוּלָּא אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבָּנָן כו׳: דֶּרֶךְ יְרִידָה כְּשֶׁזְּרָקוֹ כְּלַפֵּי מַעְלָה כְּדֵי לְהַעֲבִירוֹ אֶת הַמַּעֲקֶה לֹא נִמְחַק עַד שֶׁהִגִּיעַ לַחֲזֹר וְלֵרֵד: אֲבָל נִמְחַק דֶּרֶךְ עֲלִיָּה אע״פ שֶׁיָּצָא מֵאֲוִיר הַגַּג לַאֲוִיר חָצֵר וּמְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת עוֹדְפוֹת: אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת דְּדֶרֶךְ סִלּוּקוֹ לָא מִקְרֵי נְתִינָה אֶלָּא דֶּרֶךְ הֲנָחָתוֹ לָבֹא לִרְשׁוּתָהּ: שֶׁקָּדַם גֵּט לַדְּלֵקָה שֶׁקָּדְמָה זְרִיקַת הַגֵּט בֶּחָצֵר קֹדֶם שֶׁתְּהֵא הַדְּלֵקָה בַּאֲוִיר הֶחָצֵר: רְשׁוּיוֹת חֲלוּקוֹת לְגִטִּין אִם הִשְׁאִילָהּ הַבַּעַל מָקוֹם בַּחֲצֵרוֹ לְקַבָּלַת גִּטָּהּ לֹא הִשְׁאִילָהּ גַּגּוֹ אוֹ בֵּיתוֹ וְלָא אָמְרִינַן לָא קָפֵיד דִּתְרֵי מְקוֹמוֹת לָא מוֹשְׁלֵי מִשּׁוּם דְּמַיְיתֵי עֲלָהּ רְאָיָה מִמַּתְנִי׳ נָקַט לָהּ הָכָא: הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא רֵישָׁא בְּגַג דִּידַהּ וְחָצֵר דִּידֵהּ וּבָעֵינַן אֲוִיר הַגַּג: סֵיפָא בְּגַג דִּידֵהּ וְחָצֵר דִּדָהּ מְגָרְשָׁא בַּאֲוִיר חָצֵר אֲבָל אִי תַּרְוַיְהוּ דִּידֵהּ וְאוֹשְׁלָהּ מָקוֹם אֵימָא לָךְ דְּלָא קָפֵיד: שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בְּגִטִּין חֲלוּקוֹת מִדִּין שְׁאָר אִסּוּרִין: הָנֵי מִלֵּי דִּפְלִיגִי רַבָּנָן: וְהָא דְּאָמַר רַב חִסְדָּא נָעַץ קָנֶה בֶּחָצֵר גָּבוֹהַּ מִמְּחִיצַת הֶחָצֵר: וְזָרַק מרה״ר: וְנָח עַל גַּבָּיו חַיָּב דְּהָוְיָא לָהּ הֲנָחָה ברה״י שֶׁאֲוִיר רה״י עוֹלֶה עַל לָרָקִיעַ אע״ג דַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה כִּדְאָמְרִי׳ בְּמַס׳ שַׁבָּת (דַּף ז: ח.): הָנֵי מִלֵּי דְּהָוֵי כְּמֻנָּח לָאָרֶץ לְעִנְיַן שַׁבָּת: אֲבָל אִם הָיָה חָצֵר שֶׁל אִשָּׁה וְקָנֶה נָעוּץ גָּבוֹהַּ מִן הַמְּחִיצוֹת אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ לָאָרֶץ דְּרָמֵי לֵיהּ זִיקָא חוּץ לַמְּחִיצוֹת וְטַעֲמָא דְּגִטָּא מִשּׁוּם חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת הוּא דְּהָוְיָא דִּדָהּ וְהָא לָא מִנְּטַר:

הָיְתָה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ הַגַּג לְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא דְּאָמַר לְעֵיל אֲפִלּוּ הִיא בִּטְבֶרְיָא וַחֲצֵרָהּ בְּצִפּוֹרִי הַאי עוֹמֶדֶת הַיְנוּ כְּמִי שֶׁעוֹמֶדֶת כְּלוֹמַר כְּגוֹן שֶׁמִּשְׁתַּמֶּרֶת כִּדְמַשְׁנֵי לְעֵיל אַעוֹמֶדֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ אוֹ בְּתוֹךְ חֲצֵרָהּ אִי נָמֵי נָקַט עוֹמֶדֶת לְאַשְׁמוּעִינַן דִּבְגַג דִּלָּהּ מַיְרֵי שֶׁעוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּתָהּ כִּדְמוּכַח לָהּ בַּגְּמָרָא: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת עוֹדְפוֹ׳ עַל הָעֶלְיוֹנוֹת דְּמִיָּד שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּת גַּג נִכְנָס לִרְשׁוּת חָצֵר וְאִם תֹּאמַר וּמָה מוֹעִיל דְּעוֹדְפוֹת מ״מ כְּשֶׁזְּרָקוֹ מֵעַל הַמַּעֲקֶה לָא מִנְּטַר כְּנֶגֶד הַגַּג וְיֵ״ל דְּכֵיוָן דְּשָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת עוֹדְפוֹת חָשִׁיב מִשְׁתַּמֵּר וְאֵין לָחוּשׁ לִמְחִיצָה רְבִיעִית אִי נָמֵי כְּשֶׁהַגַּג קָצָר וְחָצֵר רָחָב הַרְבֵּה וְעוֹדְפוֹת הַמְּחִיצוֹת גַּם רְבִיעִית מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה וּכְנֶגֶד הַמַּעֲקֶה אֵינוֹ כִּי אִם פֶּתַח בְּעָלְמָא אִי נָמֵי כְּשֶׁהַגַּג עוֹמֵד בְּאֶמְצַע הֶחָצֵר וְלֹא מִן הַצַּד וּמְחִיצוֹת הֶחָצֵר מַקִּיפוֹת לוֹ מִכָּל צַד וְא״ת דְּאָמְרִינַן בַּמְּרֻבֶּה (ב״ק דַּף ע:) בְּאוֹמֵר זְרוֹק גְּנֵבָתְךָ לַחֲצֵרִי וְתִיקְנֵי לִי חֲצֵרִי גְּנֵבָתְךָ דְּאִסּוּר שַׁבָּת וְאִסּוּר גְּנֵבָה בָּאִין כְּאֶחָד וְהֵיכִי בָּאִין כְּאֶחָד וְהָא לְעִנְיַן שַׁבָּת מְחַיֵּב אֲפִלּוּ לְמַעְלָה מִן הַמְּחִיצוֹת עַד שֶׁלֹּא נִכְנַס עֲדַיִן תּוֹךְ הַמְּחִיצוֹת דרה״י עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ וּלְעִנְיַן קִנְיָן עַד דְּמָטֵי לְתוֹךְ הַמְּחִיצוֹת וְיֵ״ל דְּמַיְירֵי כְּשֶׁזּוֹרֵק דֶּרֶךְ פֶּתַח וְלֹא מֵעַל הַמְּחִיצוֹת: כְּמַאן כְּרַבִּי דְּאָמַר קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא תֵּימַהּ דְּנָקַט רַבִּי דְּלָא אַיְרֵי אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מְקוֹרֶה מִשּׁוּם דְּבֵיתָא כְּמַאן דְּמַלְיָא דָּמְיָא כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ שַׁבָּת (דַּף ה.) ולר״ע הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט דְּאִית לֵיהּ קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא אֲפִלּוּ ברה״ר וְנִרְאֶה דְּהַשְׁתָּא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּטַעֲמָא דְּרַבִּי לָאו מִשּׁוּם קֵרוּי אֶלָּא מִשּׁוּם מְחִיצָה אִית לֵיהּ דִּכְמַאן דְּמַלְיָא דָּמְיָא וּלְהָכִי קָאָמַר כְּמַאן כְּרַבִּי לכר״ע לָא מִתּוֹקְמָא מִדְּמַצְרֶכֶת מְחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת עוֹדְפוֹת ולר״ע אִית לֵיהּ דִּכְמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא אֲפִלּוּ ברה״ר אֶלָּא וְהַאי כְּרַבִּי מוּקֶמֶת לָהּ וּמְשַׁנֵּי אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבָּנָן כו׳ וּלְפִי זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת טַעְמָא דְּרַבִּי מִשּׁוּם קֵרוּי כִּדְאָמְרִינַן בְּשַׁבָּת: דֶּרֶךְ עֲלִיָּה אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת מ״ט מֵעִקָּרָא לָא לְמֵנַח קָאֵי וְלָא דָּמֵי לְהָא דְּבָעֵי רָבָא בפ״ק דב״מ (דַּף יב.) זָרַק אַרְנָקִי בְּפֶתַח זֶה וְיָצָא בְּפֶתַח אַחֶרֶת מַהוּ אֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ כְּמֻנָּח דָּמֵי אוֹ לֹא הָכָא דִּבְדֶרֶךְ עֲלִיָּה אֵין לוֹמַר כָּל כָּךְ שֶׁיְּהֵא עוֹמֵד לָנוּחַ אִי נָמֵי הָתָם בְּבַיִת מְקוֹרֶה לוֹמַר יוֹתֵר עוֹמֵד לָנוּחַ:

מסורת הש״ס

א תוספתא גיטין

ב שבת קלח:; עירובין צט:

ג עירובין עו.

ד שבת צד.

ה לעיל עז:

ו שבת ז.; שבת ה.; שבת קא.

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג, סמג עשין צ, טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ד ו:

ב מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ד:

ג מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ד:

ד טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ד:

ה מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג:

ו טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ו:

ז מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג:

ח מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ו:

ט מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ד:

י מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ג, טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ד:

יא מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ד, ש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ו:

יב מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ יז, סמג לאוין פה, טוש״ע או״ח סי׳ שמה סעי׳ ה:

יג מיי׳ פה׳ מהל׳ גירושין הל׳ ו, סמג עשין נ, טוש״ע אה״ע סי׳ קלט סעי׳ ז:

וְהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בְּגַג זֶה וְיִקְלוֹט מֵי גְשָׁמִים מִגַּגּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁדִּיוּרִין חֲלוּקִין מִלְּמַטָּה, כָּךְ דִּיוּרִין חֲלוּקִין מִלְּמַעְלָה – [א]הָנֵי מִילֵּי לְעִנְיַן שַׁבָּת, אֲבָל לְעִנְיַן גֵּט – מִשּׁוּם קְפִידָא הוּא, וְכוּלֵּי הַאי לָא קָפְדִי אִינָשֵׁי. [ב]אָמַר אַבָּיֵי: שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, פְּנִימִית שֶׁלָּהּ וְחִיצוֹנָה שֶׁלּוֹ, וּמְחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת עוֹדְפוֹת עַל הַפְּנִימִיּוֹת; וּזְרָקוֹ לָהּ; כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַאֲוִיר מְחִיצוֹת הַחִיצוֹנָה – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. מַאי טַעְמָא? פְּנִימִית גּוּפַהּ – בִּמְחִיצוֹת הַחִיצוֹנָה קָא מִינַּטְרָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּקוּפּוֹת – שְׁתֵּי קוּפּוֹת זוֹ בְּתוֹךְ זוֹ, פְּנִימִית שֶׁלָּהּ וְחִיצוֹנָה שֶׁלּוֹ; וּזְרָקוֹ לָהּ; אֲפִילּוּ הִגִּיעַ לַאֲוִיר פְּנִימִית – אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. מַאי טַעְמָא? דְּהָא לָא נָח. [ד]וְכִי נָח מַאי הָוֵי? כֵּלָיו שֶׁל לוֹקֵחַ בִּרְשׁוּת מוֹכֵר הוּא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – בְּקוּפָּה שֶׁאֵין לָהּ שׁוּלַיִים. [ו](א)מַתְנִי' בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: פּוֹטֵר אָדָם אִשְׁתּוֹ בְּגֵט יָשָׁן. וּבֵית הִלֵּל אוֹסְרִין. וְאֵיזֶהוּ גֵּט יָשָׁן – כֹּל שֶׁנִּתְיַיחֵד עִמָּהּ מֵאַחַר שֶׁכְּתָבוֹ לָהּ. (ב)גְּמָ' בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי: לָא אָמְרִינַן גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גִּיטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ; [ז]וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי: אָמְרִינַן גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גִּיטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: אִם נִישֵּׂאת, לֹא תֵּצֵא. [ח]וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: אִם נִתְגָּרְשָׁה, תִּינָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה. (ג)מַתְנִי' כָּתַב לְשׁוּם מַלְכוּת שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת; לְשׁוּם מַלְכוּת מָדַי; לְשׁוּם מַלְכוּת יָוָן; לְבִנְיַן הַבַּיִת; לְחוּרְבַּן הַבַּיִת; (ד)הָיָה בַּמִּזְרָח וְכָתַב בַּמַּעֲרָב; בַּמַּעֲרָב וְכָתַב בַּמִּזְרָח – תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וּצְרִיכָה גֵּט מִזֶּה וּמִזֶּה. וְאֵין לָהּ לֹא כְּתוּבָּה וְלֹא פֵּירוֹת וְלֹא מְזוֹנוֹת וְלֹא בְּלָאוֹת – לֹא עַל זֶה, וְלֹא עַל זֶה. (ה)אִם נָטְלָה מִזֶּה וּמִזֶּה – תַּחְזִיר. וְהַוָּלָד מַמְזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה. וְלֹא זֶה וָזֶה מִטַּמְּאִין לָהּ, וְלֹא זֶה וָזֶה זַכָּאִין – לֹא בִּמְצִיאָתָהּ וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וְלֹא בַּהֲפָרַת נְדָרֶיהָ. (ו)הָיְתָה בַּת יִשְׂרָאֵל – נִפְסֶלֶת מִן הַכְּהוּנָּה.

בַּת

וְהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה לֹא יַעֲמוֹד אָדָם עַל גַּגּוֹ וְיִקְלוֹט מֵי גְּשָׁמִים הַנִּיתָּכִין עַל גַּגּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ דְּהָוֵי מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת אִם לֹא עֵירְבוּ שאע"פ שֶׁאֵינָם דָּרִים עַל הַגַּגּוֹת שַׁיָּיךְ נָמֵי בְּהוּ אִסּוּר חִלּוּק רְשׁוּת: הָנֵי מִילֵּי לַחֲלוּקַת רְשׁוּיוֹת גַּגִּין כִּרְשׁוּיוֹת בָּתִּים לְעִנְיַן שַׁבָּת: אֲבָל בְּגִיטִּין הָיוּ לוֹ שְׁנֵי גַּגִּין סְמוּכִין זֶה לָזֶה וְהִשְׁאִילָהּ מָקוֹם בָּזֶה לְקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ וְקִבְּלַתּוּ בָּזֶה לָא אָמְרִינַן הָכָא רְשׁוּיוֹת חֲלוּקוֹת דְּהָא דַּאֲמַרַן לְעֵיל תְּרֵי מְקוֹמוֹת לָא מוֹשְׁלֵי אִינָשֵׁי מִשּׁוּם קְפִידָא הוּא יֵשׁ מַשְׁאִיל חֲצֵרוֹ וּמַקְפִּיד עַל בֵּיתוֹ אֲבָל כְּלַפֵּי הַאי גַּגִּין סְמוּכִין וְאֵין תַּשְׁמִישׁ רָגִיל בָּהֶן לָא קָפְדִי אִינָשֵׁי: בִּמְחִיצוֹת הַחִיצוֹנָה קָא מִנַּטְרָה רְגִילָה לְהִשְׁתַּמֵּר הִלְכָּךְ מְשׁוּעְבָּדוֹת הֵן לָהּ וְקָנוּ לָהּ: דְּהָא לֹא נָח וְאֵין מְחִיצוֹת כְּלִי עֲשׂוּיִין לַאֲוִירָן לִשְׁמוֹר דְּאֵין כְּלִי עָשׂוּי אֶלָּא לְהַנִּיחַ בְּתוֹכוֹ: ה"ג וְכִי נָח מַאי הָוֵי כו': שֶׁאֵין לָהּ שׁוּלַיִם פונ"ן דִּפְנִימִית מֻנַּחַת ע"ג קַרְקַע: גִּטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ שֶׁמָּא יִשְׁהֶה אֶת הַגֵּט שְׁנָתַיִם וְשָׁלֹשׁ בֵּין כְּתִיבָה לִנְתִינָה וְיִהְיוּ לָהּ בָּנִים מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן וְאַחַר כָּךְ יְגָרְשֶׁנָּה בּוֹ וּלְיָמִים כְּשֶׁיִּשְׁתַּכַּח הַדָּבָר יִרְאוּ זְמַן הַגֵּט קוֹדֵם לְלֵידַת הַבֵּן וִיהוּ סְבוּרִין שֶׁנִּתַּן לָהּ מִשְּׁעַת כְּתִיבָה וְיֹאמְרוּ מִן הַפְּנוּיָה נוֹלַד מִשֶּׁגֵּירְשָׁהּ וְהָוֵי פְּגָם: אִם נִתְגָּרְשָׁה בְּגֵט יָשָׁן וְהָלַךְ בַּעְלָהּ למה"י תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה: מַתְנִי' כָּתַב לְשֵׁם מַלְכוּת שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת מִי שֶׁהָיָה בְּבָבֶל וְכָתַב בִּשְׁנַת כָּךְ וְכָךְ לְמַלְכוּת אַחֶרֶת וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ אַמַּאי קָרֵי לָהּ שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת אוֹ שֶׁכָּתַב לְשֵׁם מָדַי כו' לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לִכְתּוֹב לְשֵׁם מַלְכוּת שֶׁנִּכְתַּב בָּהּ כִּדְמְפָרֵשׁ בגמ': אוֹ שֶׁכְּתָבָהּ לְבִנְיַן הַבַּיִת אוֹ לְחֻרְבָּנוֹ פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁלֹּא כָּתַב לְשֵׁם הַמַּלְכוּת: תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה אִם נִיסֵּת בְּגֵט זֶה תֵּצֵא מִן הָרִאשׁוֹן וּמִן הַשֵּׁנִי וּצְרִיכָה גֵּט שֵׁנִי מִן הָרִאשׁוֹן וְגֵט מִן הַשֵּׁנִי ואע"פ שֶׁקִּדּוּשֵׁי שֵׁנִי לָא הָווּ קִדּוּשִׁין וּבִיבָמוֹת (פח:) מְפָ' טַעְמָא גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גֵּירֵשׁ רִאשׁוֹן גֵּט גָּמוּר וְנָשָׂא שֵׁנִי וְנִמְצֵאת אֵשֶׁת אִישׁ יוֹצְאָה בְּלֹא גֵט: וְלֹא פֵּירוֹת דְּאֵין פֵּירוֹת שֶׁתִּקְּנוּ לָהּ לְאִשָּׁה פִּרְקוֹנָהּ מִשְׁבְּיָהּ תַּחַת פֵּירוֹת וְעַל אֵלּוּ אֵין לָהּ כְּלוּם: וְלֹא בְּלָאוֹת הַקַּיָּימִים מִבְּגָדִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ וּקְנָסָא הוּא דְּקַנְסוּהָ כִּדְמְפָ' בִּיבָמוֹת (צא:) דְּאִבְּעֵי לָהּ אִקְרוּיֵיהּ לְגִטָּהּ: וְהַוָּלָד מַמְזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה אִם הֶחֱזִירָהּ הָרִאשׁוֹן וְיָלְדָה לוֹ בֵּן הָוֵי מַמְזֵר מִדְּרַבָּנָן וּבִיבָמוֹת (פט:) אָמְרִינַן דְּאָסוּר בְּמַמְזֶרֶת הוֹאִיל וְכָשֵׁר מִן הַתּוֹרָה: מְטַמְּאִין לָהּ אִם כֹּהֲנִים הֵם: נִפְסֶלֶת מִן הַכְּהוּנָּה דְּזוֹנָה הִיא דִּסְתָם זוֹנָה הַיְינוּ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁמְּזַנָּה תַּחַת בַּעְלָהּ לַאֲחֵרִים דְּהַיְינוּ נָפְקַת בָּרָא:

וְהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בְּגַג זֶה כו' וא"ת וְהָא שְׁמוּאֵל פָּסִיק כר"ש דְּאָמַר גַּגִּין רְשׁוּת אֶחָד הֵן בְּפֶ' כָּל גַּגּוֹת (עֵרוּבִין דַּף צא.) וי"ל דְּהָכָא לְהוֹלִיךְ מִגַּג לְבַיִת קָאָמַר וא"ת א"כ אַמַּאי נָקַט מִגַּגּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ אֲפִי' מִגַּג שֶׁל עַצְמוֹ לֹא יִקְלוֹט לְהוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ לְפִי שֶׁגַּגּוֹ נִפְרָץ לְגַג שֶׁל חֲבֵירוֹ שֶׁהוּא אָסוּר לוֹ וי"ל דִּשְׁמוּאֵל סָבַר הָתָם דַּאֲפִי' בִּמְחִיצוֹת שֶׁאֵינָן נִכָּרוֹת אָמְרִינַן גּוֹד אַסִּיק מְחִיצוֹת הַבַּיִת לְמַעְלָה וּמוּתָּר לְטַלְטֵל מִגַּג לְבַיִת וּמִיהוּ אֲנַן כְּרַב קי"ל דִּמְצָרִיךְ מְחִיצוֹת נִכָּרוֹת וּמִיהוּ לִשָּׁנָא דִּכְשֵׁם שֶׁדִּיוּרִין חֲלוּקִין לְמַטָּה כו' מַשְׁמַע דְּמִגַּג לְגַג קָאָמַר וְשֶׁמָּא שְׁמוּאֵל נָמֵי נָקַט מִלְּתָא כְּכוּלֵּי עָלְמָא לְרַבָּנָן מִגַּג לְגַג לר"ש מִגַּג לְבַיִת וא"ת מַאי קמ"ל. שְׁמוּאֵל מַתְנִי' הִיא בְּרֵישׁ פֶּ' כָּל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין דַּף פט.) וי"ל קמ"ל אֲפִילּוּ קְלִיטַת גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא נָחוּ בְּגַגּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וַאֲפֶ"ה דִּיּוּרִין חֲלוּקִין לְמַר כִּדְאִית לֵיהּ וּלְמַר כִּדְאִית לֵיהּ וְהָכִי הֲוָה מָצֵי לְאֵיתוּיֵי מַתְנִי' אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאֵיתוּיֵי מִלְּתָא דִּשְׁמוּאֵל:

פְּנִימִית גּוּפָהּ בִּמְחִצּוֹת הַחִיצוֹנוֹת מִנַּטְרָה מַה שֶּׁפֵּירֵשׁ בַּקּוּנְטְ' שֶׁמְּחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת מְשׁוּעְבָּדוֹת לַפְּנִימִיּוֹת לָאו דַּוְקָא מְשׁוּעְבָּדוֹת דא"כ אַדִּמְפַלֵּג בֵּין חֲצֵרוֹת לְקֻפּוֹת לִפְלוֹג בַּחֲצֵרוֹת גּוּפַיְהוּ בֵּין מְשׁוּעְבָּדוֹת לְשֶׁאֵינָם מְשׁוּעְבָּדוֹת אֶלָּא טַעְמָא כֵּיוָן שֶׁהַמְּחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת קְבוּעוֹת וַעֲתִידוֹת לִשָּׁאֵר שָׁם חֲשִׁיבָא פְּנִימִית מִנַּטְרָא בְּהוּ וּמַיְירֵי כְּשֶׁמְּחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת מַפְסִיקוֹת בֵּין חִיצוֹנָה לַפְּנִימִית דְּאִי אֵין מַפְסִיקוֹת כְּשֶׁהִגִּיעַ הַגֵּט לַאֲוִיר פְּנִימִית וְלֹא נִכְנַס תּוֹךְ מְחִיצוֹת אַמַּאי מְגוֹרֶשֶׁת הָא אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר מִפְּנֵי בְּנֵי חִיצוֹנָה וא"כ לָא חָשִׁיב חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת כִּדְפָרֵיךְ גַּבֵּי עֻבְדָּא דר"ג וּזְקֵנִים בב"מ (דַּף יא:) וְכִי בְּצַד שָׂדֵהוּ הָיוּ עוֹמְדִין אע"פ שֶׁהַתְּבוּאָה הָיְתָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל ר"ג שֶׁהָיָה מִשְׁתַּמֵּר כִּדְמוֹכַח בַּיְרוּשַׁלְמִי שֶׁכְּבָר הָיָה בַּבַּיִת מ"מ לָא הָוְיָא מִשְׁתַּמֶּרֶת לְגַבֵּי זְקֵנִים מִפְּנֵי בְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל ר"ג וְעוֹד י"ל דְּמַיְירֵי שַׁפִּיר בְּאֵין מְחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת מַפְסִיקוֹת וּמַיְירֵי שֶׁהָאִשָּׁה עוֹמֶדֶת בְּצַד חֲצֵרָהּ הִלְכָּךְ הָוֵי חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת ע"י מְחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת דְּלָא נִשְׁדְּיָא זִיקָא לרה"ר אֲבָל גַּבֵּי זְקֵנִים לֹא הָיוּ מוֹעִילִין מְחִיצוֹת בַּיִת שֶׁל ר"ג כֵּיוָן שֶׁהַזְּקֵנִים לֹא הָיוּ עוֹמְדִין בְּצַד הַבַּיִת וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּשִׁלְהֵי הַשּׁוֹאֵל (שָׁם דַּף קב.) דְּהָזֶבֶל שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת פֵּי' שֶׁל מַשְׂכִּיר בְּתוֹרֵי דְּאָתוּ לֵיהּ מֵעָלְמָא דְּקָנְתָה לוֹ חֲצֵרוֹ אע"פ שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת מִן הַשּׂוֹכֵר י"ל דְּמַיְירֵי שֶׁיֵּשׁ גַּם לַמַּשְׂכִּיר בַּיִת בְּאוֹתוֹ חָצֵר דְּהָוֵי עוֹמֵד בְּצַד חֲצֵרוֹ אִי נָמֵי שׂוֹכֵר הָוֵי כְּמוֹ שׁוֹמֵר וּשְׁלוּחוֹ שֶׁל מַשְׂכִּיר:

דְּהָא לֹא נָח פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְאֵין מְחִיצוֹת שֶׁל כְּלִי עֲשׂוּיוֹת אֶלָּא לְהַנִּיחַ בְּתוֹכָן מַשְׁמַע מִפֵּירוּשׁוֹ דַּאֲוִיר כְּלִי אֵינוֹ קוֹנֶה וְאֵין נִרְאֶה דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא לע"ז (דַּף עח:) אָמַר גַּבֵּי יֵין נֶסֶךְ מִכִּי מְטָא לַאֲוִירָא דְּמָנָא קַנְיֵיהּ יֵין נֶסֶךְ לָא הָוֵי עַד דִּמְטָא לְאַרְעֵיהּ דְּמָנָא מַשְׁמַע דַּאֲוִיר כְּלִי קוֹנֶה אֶלָּא נִרְאֶה דְּהָכִי פֵּירוּשׁוֹ דְּהָא לֹא נָח בַּאֲוִיר כְּלִי אֲבָל גַּבֵּי חֲצֵרוֹת אע"ג דְּלָא נָח תּוֹךְ מְחִיצוֹת הַפְּנִימִיּוֹת כֵּיוָן שֶׁהוּא תּוֹךְ מְחִיצוֹת הַחִיצוֹנָה מְגוֹרֶשֶׁת כֵּיוָן דִּמְחִיצוֹת הַחִיצוֹנוֹת הֵם קְבוּעוֹת כִּדְפֵירַשְׁנוּ לְעֵיל וְגַרְסִי' גַּבֵּי חֲצֵרוֹת כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַאֲוִיר מְחִיצוֹת הַפְּנִימִית פֵּירוּשׁ כְּנֶגֶד הַפְּנִימִי לְמַעְלָה מִמְּחִיצוֹתֶיהָ וְתוֹךְ מְחִיצוֹת חִיצוֹנָה וְגַבֵּי קֻפּוֹת גָּרְסִי' אֲפִילּוּ הִגִּיעַ לַאֲוִיר פְּנִימִית פֵּירוּשׁ וּלְמַעְלָה מִמְּחִיצוֹתֶיהָ דְּלֹא הֲוֵה בְּתוֹךְ חֲלַל קֻפָּה הַפְּנִימִית הָוְיָא מְגוֹרֶשֶׁת כִּדְפָרֵישִׁית וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי גַּבֵּי חֲצֵרוֹת כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַאֲוִיר מְחִיצָה חִיצוֹנָה וּלְפִי גִּרְסָא זוֹ כֵּיוָן דִּגְבֵי קֻפּוֹת נָקַט פְּנִימִית הָוֵי מַשְׁמַע אֲפִילּוּ מוּנָח בַּחֲלַל פְּנִימִית אֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת עַל שֶׁמּוּנָּח בְּשׁוּלָיו כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְ' וְלֹא יִתָּכֵן לַאֲוִיר כְּלִי קוֹנֶה כִּדְפָרֵישִׁית: ב"ש סָבְרִי לָא אָמְרִינַן גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גִּטָּהּ קוֹדֵם לִבְנָהּ בִּירוּשַׁלְ' מְפָרֵשׁ דְּאָזְלֵי לְטַעְמַיְהוּ דב"ש אִית לְהוּ בְּפֶ' הַמְגָרֵשׁ (לְקַמָּן גִּטִּין דַּף צ.) לֹא יְגָרֵשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ אא"כ מָצָא בָהּ דְּבַר עֶרְוָה הִלְכָּךְ מוּחְזֶקֶת הִיא בְּעֵינָיו וְאֵינוֹ בָא עָלֶיהָ וב"ה אִית לְהוּ אֲפִילּוּ הִקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ יָכוֹל לְגָרְשָׁהּ וְאֵינָהּ מוּחְזֶקֶת בְּעֵינָיו וְיֹאמְרוּ כִּי בָא עָלֶיהָ וְכִי הַאי גַּוְונָא פְּלִיגֵי לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף פא.) בִּמְגָרֵשׁ וְלָנָה עִמּוֹ בְּפֻנְדְּקִי לְמַאן דְּמוּקֵי לָהּ בְּלֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה: כָּתַב לְשֵׁם מַלְכוּת שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת אוֹמֵר רַבֵּינוּ אֶלְחָנָן דִּלְהָכִי קָרֵי לָהּ שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לְאַשְׁמוּעִינַן דאע"פ שֶׁאֵין לָהּ לֹא כְּתָב וְלֹא לָשׁוֹן אַף עַל פִּי כֵן מִתְקַנְּאִין בָּהּ: וּצְרִיכָה גֵּט מִזֶּה וּמִזֶּה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אע"פ שֶׁקִּדּוּשֵׁי הַשֵּׁנִי לֹא הָיוּ קִדּוּשִׁין כִּדְמְפָרֵשׁ בִּיבָמוֹת (דַּף פח:) גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גֵּרַשׁ רִאשׁוֹן גֵּט גָּמוּר וְנָשָׂא שֵׁנִי וְנִמְצֵאת אֵשֶׁת אִישׁ יוֹצְאָה בְּלֹא גֵט וְאֵינוֹ נִרְאֶה לְה"ר יוֹסֵף דְּהָתָם וַדַּאי הִיא אֵשֶׁת רִאשׁוֹן אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי אֲבָל הָכָא מה"ת צְרִיכָה גֵט מִשֵּׁנִי שֶׁהֲרֵי גֵט גָּמוּר הָיָה אוֹתוֹ שֶׁגֵּרַשׁ בּוֹ רִאשׁוֹן וְאֵינוֹ פָּסוּל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן: וְלֹא בְלָאוֹת פֵּירֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס בְּלָאוֹתֶיהָ הַקַּיָּימִים וְאֵין נִרְאֶה דִּבְהֶדְיָא אָמְרִינַן בְּסוֹף פֶּרֶק אַלְמָנָה נִיזּוֹנֶית (כְּתֻבּוֹת דַּף קח.) זוֹנָה לֹא הִפְסִידָה בְּלָאוֹתֶיהָ הַקַּיָּימִין אֶלָּא בְּשֶׁאֵין קַיָּימִין אַיְירֵי הָכָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פה' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יב:

ב מיי' פה' מהל' גירושין הל' ו:

ג מיי' פה' מהל' גירושין הל' ז, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' ט:

ד מיי' פה' מהל' גירושין הל' ו, טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' ט:

ה מיי' פה' מהל' גירושין הל' ז:

ו מיי' פג' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמח סעי' א:

ז מיי' פג' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמח סעי' א:

ח מיי' פג' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמח סעי' א:

מסורת הש"ס

א משנה עדיות

ב לעיל כו:

ג יבמות צא:

ד משנה יבמות; יבמות פז:

ה תוספתא סנהדרין

ו יבמות צ:

גליון הש"ס

גמ' אם נתגרשה תינשא לכתחלה. עיין יבמות דף יד ע"ב תוספות ד"ה בגט ישן:

תורה אור השלם

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו [ויקרא כא, ז]

בַּת לֵוִי – מִן הַמַּעֲשֵׂר. בַּת כֹּהֵן – מִן הַתְּרוּמָה. וְאֵין יוֹרְשִׁין שֶׁל זֶה וְיוֹרְשִׁין שֶׁל זֶה יוֹרְשִׁים כְּתוּבָּתָהּ. וְאִם מֵתוּ – אָחִיו שֶׁל זֶה וְאָחִיו שֶׁל זֶה חוֹלְצִין, וְלֹא מְיַיבְּמִין. [אב](א)שִׁינָּה שְׁמוֹ, וּשְׁמָהּ, שֵׁם עִירוֹ, וְשֵׁם עִירָהּ – תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ. (ב)כָּל עֲרָיוֹת שֶׁאָמְרוּ "צָרוֹתֵיהֶן מוּתָּרוֹת" – (ג)הָלְכוּ הַצָּרוֹת הָאֵלּוּ וְנִישְּׂאוּ, וְנִמְצְאוּ אֵלּוּ אַיְילוֹנִית – תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ. הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ, וְהָלְכָה צָרָתָהּ וְנִישֵּׂאת לְאַחֵר, וְנִמְצֵאת זוֹ – שֶׁהָיְתָה אַיְילוֹנִית; תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ. כָּתַב סוֹפֵר גֵּט לָאִישׁ, וְשׁוֹבֵר לָאִשָּׁה; וְטָעָה וְנָתַן גֵּט לָאִשָּׁה, וְשׁוֹבָר לָאִישׁ, וְנָתְנוּ זֶה לָזֶה; וּלְאַחַר זְמַן הֲרֵי הַגֵּט יוֹצֵא מִיַּד הָאִישׁ וְשׁוֹבָר מִיַּד הָאִשָּׁה – תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ. [ג]רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם לְאַלְתַּר יָצָא, אֵין זֶה גֵּט; אִם לְאַחַר זְמַן יָצָא, הֲרֵי זֶה גֵּט – לֹא כָּל הֵימֶנּוּ מִן הָרִאשׁוֹן לְאַבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי. גְּמָ' מַאי "מַלְכוּת שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת"? רוֹמִי. וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ מַלְכוּת שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת? מִשּׁוּם דְּאֵין לָהֶם לֹא כְּתָב, וְלֹא לָשׁוֹן. [ד]אָמַר עוּלָּא: מִפְּנֵי מָה תִּיקְּנוּ מַלְכוּת בְּגִיטִּין – מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת. (ד)וּמִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת – תֵּצֵא וְהַוָּלָד מַמְזֵר?! אִין, רַבִּי מֵאִיר לְטַעְמֵיהּ – דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בְּגִיטִּין – הַוָּלָד מַמְזֵר. לְשׁוּם מַלְכוּת יָוָן. וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמוּעִינַן מַלְכוּת שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת – מִשּׁוּם דִּמְלִיכָא; אֲבָל מַלְכוּת מָדַי וּמַלְכוּת יָוָן – מַאי דַּהֲוָה הֲוָה; (ה)וְאִי אַשְׁמְעִינַן מַלְכוּת מָדַי וּמַלְכוּת יָוָן – מִשּׁוּם דְּמַלְכְוָתָא הָווּ; אֲבָל בִּנְיַן הַבַּיִת – מַאי דַּהֲוָה הֲוָה; וְאִי אַשְׁמְעִינַן בִּנְיַן הַבַּיִת – דְּאָמְרִי: קָמַדְכְּרִי שְׁבָחַיְיהוּ; אֲבָל חוּרְבַּן הַבַּיִת, דְּצַעֲרָא הוּא – אֵימָא לָא; צְרִיכָא. [ה]הָיָה בַּמִּזְרָח וְכָתַב בַּמַּעֲרָב: מַאן? אִילֵימָא בַּעַל, הַיְינוּ "שִׁינָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ, שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ"! [זח](ו)אֶלָּא לָאו סוֹפֵר – כְּדַאֲמַר לְהוּ רַב לְסָפְרֵיהּ, וְכֵן אֲמַר לְהוּ רַב הוּנָא לְסָפְרֵיהּ: כִּי יָתְבִיתוּ בְּשִׁילֵי, כְּתוּבוּ בְּשִׁילֵי; וְאַף עַל גַּב דְּמִימַּסְרָן לְכוּ מִילֵּי בְּהִינֵי. וְכִי יָתְבִיתוּ בְּהִינֵי, כְּתוּבוּ בְּהִינֵי; וְאַף עַל גַּב דְּמִימַּסְרָן לְכוּ מִילֵּי בְּשִׁילֵי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

זוֹ

בַּת לֵוִי מִן הַמַּעֲשֵׂר קְנָסָא הוּא כְּדִמְפָרֵשׁ הָתָם (יְבָמוֹת נח.): מִן הַתְּרוּמָה כִּדְאָמְרִי' בְּסוֹטָה (דַּף כח.) וְנִטְמְאָה וְנִטְמְאָה ג"פ אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל וְאֶחָד לִתְרוּמָה: וְאֵין יוֹרְשִׁין שֶׁל זֶה בָּנִים שֶׁהָיוּ לָהּ מִמֶּנּוּ: יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ בִּיבָמוֹת (דַּף נח.) פָּרְכִינַן כְּתֻבָּה מַאי עֲבִידְתֵּיהּ הָא קָתָנֵי אֵין לָהּ כְּתֻבָּה וּמְשַׁנֵּי כְּתֻבַּת בְּנִין דִּיכְרִין שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּרְשׁוּ בָּנֶיהָ יָתֵר עַל חוּלְקֵיהוֹן דְּעִם אֲחוּהוֹן כְּשֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי בַעְלָהּ וְאַע"פ שֶׁבַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ הָכָא לָא שָׁקְלֵי דִּקְנָסָא קָנְסוּ: אָחִיו שֶׁל שֵׁנִי חוֹלֵץ מִדְּרַבָּנַן כִּדְפָרַשְׁנוּ גַּבֵּי גֵּט שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גֵּרַשׁ זֶה וְנָשָׂא זֶה וְאָחִיו שֶׁל רִאשׁוֹן צָרִיךְ לַחְלֹץ מִן הַתּוֹרָה: וְלֹא מְיַבְּמִין מִשּׁוּם קְנָסָא: שִׁנָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ בְּגֵט: וְכָל הַדְּרָכִים הַמְפֹרָשִׁים לְמַעְלָה בְּמִשְׁנָתֵנוּ: כָּל עֲרָיוֹת שֶׁאָמְרוּ צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה עֲרָיוֹת שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁצָּרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת לִנָּשֵׂא לַשּׁוּק בְּלֹא חֲלִיצָה כְּשֶׁמֵּתוּ בַּעֲלֵיהֶן בְּלֹא בָּנִים: הָלְכוּ הַצָּרוֹת שֶׁל עֲרָיוֹת: וְנִשְּׂאוּ לַשּׁוּק: וְנִמְצְאוּ הָעֲרָיוֹת אַיְלוֹנִית וְאִגַּלַּאי מִלְּתָא שֶׁהָיוּ קִדּוּשֵׁי הַמֵּת בְּטָעוּת וְנִמְצְאוּ שֶׁלֹּא הָיוּ אֵלּוּ צָרוֹתֵיהֶן וְלֹא פְּטָרוּם הָעֲרָיוֹת הָאֵלּוּ מִן הַחֲלִיצָה: תֵּצֵא מִזֶּה מִבַּעַל שֶׁנִּשֵּׂאת לוֹ: וּמִזֶּה מִן הַיָּבָם: וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ וּבִיבָמוֹת (דַּף צב.) מוֹקְמִינַן לָהּ כְּר"ע דְּאָמַר יֵשׁ מַמְזֵר מֵחַיָּבֵי לָאוִין: וְהָלְכָה צָרָתָהּ וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְקיי"ל בִּיאַת הָאַחַת פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ: וְנִמְצֵאת זוֹ שֶׁנִּתְיַבְּמָה: אַיְלוֹנִית וְאֵין לָהּ יִבּוּמִים שֶׁהֲרֵי לֹא אֵשֶׁת הַמֵּת הָיְתָה וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נִפְטְרָה צָרָתָהּ וְנִשֵּׂאת לַשּׁוּק בְּלֹא חֲלִיצָה: תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה מִבַּעַל זֶה וּמִיְּבָמָהּ הָרִאשׁוֹן: כָּתַב סוֹפֵר אֶחָד גֵּט לָאִישׁ לְגָרֵשׁ בּוֹ אִשְׁתּוֹ: וְשׁוֹבֵר לְאִשְׁתּוֹ שֶׁתִּמְסוֹר לְבַעַל כְּשֶׁיִּפָּרַע לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וְטָעָה הַסּוֹפֵר כְּשֶׁמָּסַר לָהֶן הַשְּׁטָרוֹת וְנָתַן גֵּט לָאִשָּׁה וְשׁוֹבָר לָאִישׁ וְהֵם מָסְרוּ זֶה לָזֶה וְהָלְכָה זוֹ וְנִשֵּׂאת כִּסְבוּרָה שֶׁזֶּה גֵּט שֶׁמָּסַר לָהּ בַּעְלָהּ וְזֶה סָבוּר שֶׁמָּסְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ שׁוֹבֵר: יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי הָאִישׁ שֶׁמּוֹצִיאוֹ לְפָנֵינוּ לְהַרְאוֹת שׁוֹבְרוֹ וַהֲרֵי הוּא גֵּט: אִם לְאַלְתַּר בגמ' מְפָרֵשׁ: לֹא כָּל הֵימֶנּוּ אֵין הַכֹּל כִּדְבָרָיו לְהַאֲמִינוֹ: לְאַבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי שֶׁנְּשָׂאָהּ דְּאָמְרִי' קְנוּנְיָא הִיא בֵּינֵיהֶם וְהֶחֱלִיפוּ הַשְּׁטָרוֹת לְאַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת: גמ' שֶׁאֵין לָהֶם לֹא כְּתָב וְלֹא לָשׁוֹן אֶלָּא מִשֶּׁל אֻמָּה אַחֶרֶת: מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת שֶׁיְּהֵא לָנוּ שָׁלוֹם עִמָּהֶם שֶׁיֹּאמְרוּ חֲשׁוּבִים אָנוּ בְּעֵינֵיהֶם שֶׁכּוֹתְבִים שְׁטָרוֹתֵיהֶם בִּשְׁמֵנוּ: יוֹצִיא וְהַוָּלָד מַמְזֵר בִּתְמִיהַּ: ר"מ לְטַעְמֵיהּ סְתָם מִשְׁנָה וּלְקַמָּן נָמֵי אָמְרִינַן זוֹ דִּבְרֵי ר"מ: מִשּׁוּם דִּמְלִיכָא עַכְשָׁו הִיא מוֹלֶכֶת לְפִיכָךְ יִתְקַנֵּא בָּהּ הַמֶּלֶךְ שֶׁל מַלְכוּת זוֹ וְיַקְפִּיד עִמָּנוּ: מַאי דַּהֲוָה הֲוָה כְּבָר עָבְרוּ וְאָבְדָה קִנְאָתָם שֶׁאֵין מִתְקַנֵּא בָּהֶן דְּהָא דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' לְשׁוּם מַלְכוּת מָדַי וְיָוָן שְׁמוֹנָה לְמִנְיָן שֶׁהִתְחִילָה מָדַי לִמְלֹךְ בִּימֵי דָּרְיָוֶשׁ אוֹ לְמִנְיָן שֶׁהִתְחִילָה יָוָן לִמְלֹךְ: דְּאִיכָּא שֵׁם מַלְכוּת הִלְכָּךְ חָיְישִׁינַן דִּלְמָא קָפֵיד הַמֶּלֶךְ הַזֶּה: כִּי יָתְבִיתוּ בְּהִינֵי לִכְתֹּב שְׁטָר: כִּתְבוּ בְּתוֹכוֹ שֶׁבְּהִינֵי נִכְתַּב וְאַף עַל גַּב דְּמִמַּסְרָן כו':

שִׁנָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ כו' לָא שְׁנָא מַמָּשׁ כִּדְאָמַר בפ"ב (דַּף כ) וְכֵן שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ לֹא שֶׁשִּׁנָּה מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְאוֹתָהּ הָעִיר שְׁנֵי שֵׁמוֹת בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת: **וְשֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ** אוֹמֵר ר' יִצְחָק דְּהַיְנוּ דַּוְקָא עִיר שֶׁדָּרִין בָּהּ אֲבָל עִיר שֶׁנּוֹלַד בָּהּ אֲפִי' שִׁנָּה כָּשֵׁר כֵּיוָן שֶׁא"צ לְכָתְבוֹ כְּלָל שֶׁהַקַּדְמוֹנִים שֶׁהִרְגִּילוּ לְכָתְבוֹ מִשּׁוּם שֶׁאִם יֶאֱרַע שֶׁיֵּשׁ שֵׁם יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר יִהְיֶה בּוֹ סִימָן ע"י מְקוֹם לֵדָה וְתֵדַע כִּי כַּמָּה פְּעָמִים כּוֹתְבִים מְקוֹם הַלֵּדָה עַל פִּי הַבַּעַל אוֹ הָאִשָּׁה וְאִם שִׁנָּה פָּסוּל לֹא הָיָה נָכוֹן לְכָתְבוֹ אֶלָּא ע"פ עֵדִים וְלָא דָּמֵי לְאִשְׁתְּמוֹדְעִינְהוּ דַּאֲפִי' מִפִּי קָרוֹב אוֹ אִשָּׁה נֶאֱמָן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף לט:) דְּשָׁם קַל הַדָּבָר לְבָרֵר וַעֲבִיד לְאִגַּלּוּיֵי טוּבָא וְעוֹד דְּאִשְׁתְּמוֹדְעִינְהוּ צְרִיכִין לְהָעִיד כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַגֵּן אֲבָל כָּאן מַה לָּנוּ לְתַקֵּן לִכְתֹּב מְקוֹם הַלֵּדָה בְּחִנָּם כֵּיוָן שֶׁע"י כָּךְ יָכוֹל לָבֹא לִידֵי פְּסוּל אִם יְשַׁנֶּה אֶלָּא וַדַּאי אֲפִי' שִׁנָּה כָּשֵׁר ור"ת הֵבִיא רְאָיָה שֶׁאֵין שְׁטָר נִפְסָל כְּשֶׁנִּשְׁתַּנָּה בּוֹ דָּבָר שֶׁאֵין צָרִיךְ מִדְּאָמַר בפ"ב דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כ:) דְּאֵין מַעֲלִין מִשְּׁטָרוֹת לְיוּחֲסִין דְּלָאו אַדַּעְתֵּיהּ מִלְּתָא קָא מַסְהֲדֵי אֶלָּא אֲמָנָה שֶׁבַּשְּׁטָר וְלֹא עַל מַה שֶּׁכָּתוּב שֶׁהוּא כֹּהֵן אַלְמָא אֲפִלּוּ אֵינוֹ כֹּהֵן הַשְּׁטָר כָּשֵׁר וּסְבָרָא הוּא דְּעֵדִים לָא קָיְימֵי אֶלָּא עַל עִקַּר מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשִּׁנָּה בַּגֵּט מְקוֹם לֵדָתוֹ וְהִכְשִׁירוּ ר"י וְהַרְבֵּה פְּעָמִים כְּשֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם בָּרוּר מְקוֹם הַלֵּדָה הָיִ' אוֹמֵר אַל תִּכְתְּבוּהוּ כְּלָל וּמְקוֹם עֲמִידָה נָמֵי א"צ לִכְתֹּב דְּהָא כָּל גִּטִּין הַבָּאִים מִמְּדִינַת הַיָּם אֵין כּוֹתְבִין מְקוֹם עֲמִידַת הָאִשָּׁה וְהָכִי לָא מוֹקֵי לֵיהּ בְּבַעַל וּבְשִׁנָּה מְקוֹם עֲמִידָתוֹ כִּדְמוּקֵי אַסּוֹפֵר מִשּׁוּם דִּפְשִׁיטָא דְּאֵין צָרִיךְ לִכְתֹּב מְקוֹם עֲמִידָתוֹ: **מִפְּנֵי** מָה תִּקְּנוּ מַלְכוּת בְּגִטִּין וא"ת וְהָא אָמְרִינַן בפ"ק דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף י.) וּבַגּוֹלָה אֵין מוֹנִין אֶלָּא לְמַלְכוּת יָוָן בִּלְבַד אַלְמָא לָא חָיְישִׁינַן לִשְׁלוֹם מַלְכוּת ואור"י דְּדַוְקָא בְּגִטִּין יֵשׁ לָחוּשׁ לִשְׁלוֹם מַלְכוּת שֶׁמַּקְפִּידִין לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר גָּלוּי שֶׁמַּפְרִידִין אִישׁ מֵאִשְׁתּוֹ: **כִּי** יָתְבִיתוּ בְּהִינֵי כו' ואור"י דְּאֵלּוּ שְׁתֵּי מְקוֹמוֹת סְמוּכִין הֵן זֶה לָזֶה כִּדְאָמְרִינַן בפ"ג דְּבֵיצָה (דַּף כה:) רַב הוּנָא הֲוָה מַכְתְּפֵי לֵי' מִשַּׁיְלֵי לְהִינֵי וּמֵהִינֵי לְשִׁילֵי מַשְׁמַע דִּקְרוֹבוֹת הֵן זוֹ לָזוֹ וְלִרְבוּתָא נַקְטִינְהוּ הָנֵי דְּאַע"פ שֶׁאֵין דּוֹמֶה כָּל כָּךְ לְשִׁקְרָא כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבֹא מִזֶּה לָזֶה בְּיוֹם אֶחָד יֵשׁ לְהַחְמִיר ואור"י דְּאַע"ג דִּבְגֵט פָּסְלִינַן הָיָה בַּמִּזְרָח וְכָתַב בַּמַּעֲרָב. וה"ה עֵדִים שֶׁלֹּא יַחְתְּמוּ מ"מ בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת אִם כָּתַב שַׁיְּלֵי בְּהִינֵי כָּשֵׁר כִּדְאָמְרִי' בְּאֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין לב.) שְׁטָר שֶׁכָּתְבוּ בְּאֶחָד בְּנִיסָן בַּשְּׁמִטָּה וּבָאוּ עֵדִים וְאָמְרוּ בָּא' בְּנִיסָן עִמָּנוּ הֱיִיתֶם כָּשֵׁר דְּחָיְישִׁינַן שֶׁמָּא אִחֲרוּהוּ וּכְתָבוּהוּ אַלְמָא אע"פ שֶׁלֹּא הָיָה בָּעִיר בַּיּוֹם הַכָּתוּב בַּשְּׁטָר כָּשֵׁר מ"מ אור"י שֶׁאֵין עוֹשִׂין יָפֶה אוֹתָם שֶׁרְגִילִים לִכְתֹּב כְּתֻבָּה בְּעִיר אַחֶרֶת שֶׁאֵין מְקוֹם הַחֻפָּה אע"פ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַסּוֹפֵר שָׁם בַּיּוֹם הַחֻפָּה דִּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לִזָּהֵר אַף בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת כִּדְאָמַר. לֵיהּ רַב לְסָפְרֵיהּ כִּי יָתְבִיתוּ בְּהִינֵי וְכוּ' אַךְ קָשֶׁה לר"י דִּבְפ' גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קס.) מַשְׁמַע דְּגִטִּין מְאֻחָרִין כְּשֵׁרִים דְּאָמַר גֵּט מְקֻשָּׁר שֶׁעֵדָיו מִתּוֹכוֹ כָּשֵׁר לְפִי שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ פָּשׁוּט דְּאָז הָוֵה מְאֻחָר דִּבְמְקֻשָּׁר מָלַךְ שָׁנָה מוֹנִין לוֹ שְׁנַיִם (שָׁם קסל:) וּבִיבָמוֹת נָמֵי בְּפֶרֶק ר"ג (יְבָמוֹת דַּף נב.) אָמַר לִכְשֶׁאֶכְנְסֵנָּה אֲגָרְשֶׁנָּה ה"ז גֵּט אע"פ שֶׁכָּתַב מִן הָאֵרוּסִין זְמַן שֶׁל אַחֵר. נִשּׂוּאִין א"כ אַמַּאי פָּסְלִינַן הָכָא הָיָה בַּמִּזְרָח וְכָתַב בַּמַּעֲרָב וַהֲלֹא אִם יִרְאוּ שֶׁלֹּא הָיָה סוֹפֵר בָּעִיר בְּיוֹם כְּתִיבַת הַגֵּט יֹאמְרוּ שֶׁאִחֲרוּהוּ וּכְתָבוּהוּ וְלַחַק הוּא לוֹמַר דְּגֵט מְאֻחָר לְעוֹלָם פָּסוּל וְהַהִיא דִּמְקֻשָּׁר שֶׁכָּתַב עֵדָיו מִתּוֹכוֹ לָא אַיְירֵי בְּגֵט אִשָּׁה אֶלָּא מַיְירֵי בִּשְׁטָר וְהַהִיא דִּכְשֶׁאֶכְנְסֵנָּה אֲגָרְשֶׁנָּה שֶׁכָּתְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁל נִשּׂוּאִין קֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין דְּלָא מִשְׁתַּמִּיט בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁיְּהֵא גֵּט מְאֻחָר פָּסוּל וי"ל שֶׁמָּא גֵּט מְאֻחָר אֵינוֹ כָּשֵׁר אִם לֹא יִהְיוּ לְבַסּוֹף בְּאוֹתָהּ הָעִיר בַּיּוֹם שֶׁכָּתוּב בַּגֵּט הַסּוֹפֵר וְהָעֵדִים וְעוֹד י"ל דְּגֵט מְאֻחָר וַדַּאי כָּשֵׁר טְפֵי שֶׁכָּתוּב מָקוֹם שֶׁעוֹמֵד בִּשְׁעַת כְּתִיבָה אע"פ שֶׁבְּשֶׁיָּבֹא הַזְּמַן הַכָּתוּב בּוֹ לֹא יַעַמְדוּ שָׁם הַסּוֹפֵר וְהָעֵדִים יִתְלוּ שֶׁאִחֲרוּהוּ וּכְתָבוּהוּ אֲבָל הָיָה בַּמִּזְרָח וְכָתַב בַּמַּעֲרָב שֶׁאֵינוֹ כּוֹתֵב מָקוֹם שֶׁעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּסוּל מִשּׁוּם מַחֲזֵי כְּשִׁקְרָא וְעוֹד כִּי פְּעָמִים נוֹדַע שֶׁלֹּא אִחֲרוּהוּ וְיִסְבְּרוּ הָעוֹלָם שֶׁהִקְדִּימוּהוּ:

מסורת הש"ס

א יבמות צא:

ב תוספתא גיטין

ג יבמות צא:

ד לעיל ה:; בבא מציעא נה:

ה משנה יבמות; יבמות פז:

ו יבמות צ:; יבמות קטז.; בבא בתרא קעב.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פג' מהל' גירושין הל' יד:

ב מיי' פי' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קנ סעי' א:

ג מיי' פי' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קנא סעי' א:

ד מיי' פא' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קכ:

ה ש"ע אה"ע סי' קכח סעי' א:

ו מיי' פא' מהל' גירושין הל' כד, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קכח:

ז מיי' פא' מהל' גירושין הל' כד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכח סעי' א:

ח מיי' פכ"ג מהל' מלווה ולווה הל' ו, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' מג סעי' כ:

זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא לְשֵׁם סַנְטָר שֶׁבָּעִיר – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. הָהוּא גִּיטָּא דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ לְשֵׁם אִיסְטַנְדְּרָא דְּבַשְׁכָּר, שַׁלְחֵהּ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּה: כִּי הַאי גַּוְונָא, מַאי? שְׁלַח לֵיהּ: בְּהָא אֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר מוֹדֵי, מַאי טַעְמָא? מֵאוֹתָהּ מַלְכוּת הוּא. וּמַאי שְׁנָא מִסַּנְטָר שֶׁבָּעִיר? הָתָם זִילָא לְהוּ מִילְּתָא, הָכָא שְׁבִיחָא לְהוּ מִילְּתָא. אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: הַוָּלָד כָּשֵׁר. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, שֶׁאִם שִׁינָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ, שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ – שֶׁהַוָּלָד מַמְזֵר. (א)אָמַר רַב אָשֵׁי, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: שִׁינָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ, שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ – תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ. הָא מַאן קָתָנֵי לַהּ? אִילֵימָא רַבִּי מֵאִיר – לִיעָרְבִינְהוּ וְלִיתְנִינְהוּ! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ רַבָּנַן; שְׁמַע מִינַּהּ. [אב]כָּל עֲרָיוֹת שֶׁאָמְרוּ כּוּ'. נִישְּׂאוּ – אִין, זִינּוּ – לָא; (ב)לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב הַמְנוּנָא – דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא: שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּינְּתָה, אֲסוּרָה לִיבָמָהּ! לָא; נִישְּׂאוּ – וְהוּא הַדִּין לְזִינּוּ. וְהַאי דְּקָתָנֵי נִישְּׂאוּ – לִישָּׁנָא מְעַלְּיָא נָקֵט. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: נִישְּׂאוּ – וְהוּא הַדִּין לְזִינּוּ; לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַב הַמְנוּנָא – דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא: שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּינְּתָה – אֲסוּרָה לִיבָמָהּ? לָא; נִישְּׂאוּ דַּוְקָא, מִשּׁוּם דְּמִיחַלְּפָא בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם. (ג)הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ כּוּ'. וּצְרִיכָא; דְּאִי אַשְׁמְעִינַן בְּהָךְ קַמַּיְיתָא – מִשּׁוּם דְּלָא אִיקַּיַּים מִצְוַת יִבּוּם; אֲבָל הָכָא – דְּאִיקַּיַּים מִצְוַת יִבּוּם, אֵימָא לָא; וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא – מִשּׁוּם דְּקָא רַמְיָא קַמֵּיהּ; אֲבָל הָתָם – דְּלָא רַמְיָא קַמֵּיהּ, אֵימָא לָא; צְרִיכָא. כָּתַב הַסּוֹפֵר וְטָעָה, וְנָתַן גֵּט לָאִשָּׁה וְשׁוֹבֵר וְכוּ'; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אִם לְאַלְתַּר יָצָא וְכוּ'. הֵיכִי דָּמֵי לְאַלְתַּר, וְהֵיכִי דָּמֵי לְאַחַר זְמַן? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל זְמַן שֶׁיּוֹשְׁבִין וַעֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן – זֶהוּ לְאַלְתַּר; עָמְדוּ – זֶהוּ לְאַחַר זְמַן. [ד]וְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר: לֹא נִישֵּׂאת – זֶהוּ לְאַלְתַּר; נִישֵּׂאת – זֶהוּ לְאַחַר זְמַן. תְּנַן: לֹא כָּל הֵימֶנּוּ מִן הָרִאשׁוֹן לְאַבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי. בִּשְׁלָמָא לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה – הַיְינוּ דְּקָתָנֵי "שֵׁנִי", אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל – מַאי "שֵׁנִי"?

זְכוּת

זוֹ דִּבְרֵי ר"מ דְּגֵט נִפְסָל מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת: סַנְטֵר מְפָרֵשׁ בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף סח.) בַּר מְחוֹוַנְיָא זָקֵן הַמְּמֻנֶּה לִהְיוֹת בָּקִי בְּנַחֲלַת גְּבוּל שָׂדֶה כָּל אִישׁ וְאִישׁ: אִיסְטַנְדְּרָא דְּבַשְׁכָּר שִׁלְטוֹן שֶׁל בַּשְׁכַּר עַבְדּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ: וּמַאי שְׁנָא מִסַּנְטָר דְּעִיר דְּשַׁמְעִינַן לר"מ דִּפְלִיג: זִילָא לְהוּ מִלְּתָא שֶׁאֵין שׁוּלְטָנוּת גְּרוּעָה מִזּוֹ וּבֹשֶׁת הוּא לַמֶּלֶךְ שֶׁנִּזְכַּר זֶה וְהִנִּיחוּ כָּל שְׁאָר מְשָׁרְתָיו: שְׁבִיחָא לְפִי שֶׁשּׁוּלְטָנוּתוֹ חֲשׁוּבָה: הַוָּלָד כָּשֵׁר אַשְּׁלוֹם מַלְכוּת קָאֵי: לִיעָרְבִינְהוּ וְלִתְנִינְהוּ בַּהֲדֵי מְשַׁנֶּה שֵׁם מַלְכוּת דְּאַחַל פְּסוּלָא הוּא: זִנּוּ לֹא אֵינָהּ אֲסוּרָה לְהִתְיַבֵּם דְּנִשְּׂאוּ חָמוּר שֶׁמָּא יֹאמְרוּ חָלַץ לָהּ וְנִיסֵּת וְחָזַר לְכָנְסָהּ מִשֶּׁנִּתְגָּרְשָׁה וַהֲוָה לֵיהּ נוֹשֵׂא אֶת חֲלוּצָתוֹ דְּקָם לֵיהּ בְּלֹא יִבְנֶה: דְּמִחַלְּפָא בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ מֵת בַּעְלִיךְ וְנִיסֵּת דְּאָסְרִינַן לָהּ לְמֶהְדַּר וְאע"פ שֶׁבְּאוֹנֶס מִשּׁוּם שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גֵּרֵשׁ רִאשׁוֹן וְנָשָׂא זֶה וְחָזַר הָרִאשׁוֹן וְהֶחֱזִירָהּ לְאַחַר גֵּרוּשֵׁי שֵׁנִי וְנִמְצָא מַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשֶּׁנִּיסֵּת הָכִי נָמֵי אָמְרֵי' הָכָא שֶׁמָּא יֹאמְרוּ חָלַץ זֶה וְנָשָׂא זֶה כו' אֲבָל זְנוּת לֵית לָהּ קָלָא כּוּלֵּי הַאי וּמִידַע יָדְעֵי דִּפְרִיצוּתָא הוּאִי וְלָא חָשְׁדֵי לָהּ בַּחֲלוּצָה: דְּלָא אִקַּיַּים מִצְוַת יִבּוּם סע"י הָעֶרְוָה נִשֵּׂאת הַצָּרָה לַשּׁוּק הִילְכָּךְ כִּי אִתְגַּלַּאי דְּלָאו צָרַת עֶרְוָה הֲוַאי קָנְסִינַן לָהּ מִשּׁוּם דְּלָא הַמְתִּינָה וְאָסְרִינַן לָהּ אַיְּבָם: אֲבָל סֵיפָא דְּאִיקַּיַּים מִצְוַת יִבּוּם כְּשֶׁנִּיסֵּת זוֹ לַשּׁוּק ע"י שֶׁנִּתְיַבְּמָה צָרָתָהּ אֵימָא תּוּ לָא הֲוָה לָהּ לְאַמְתּוּנֵי וְלָא נִקְנְסָהּ: וְאִי תְּנָא סֵיפָא מִשּׁוּם דְּרַמְיָא קַמֵּיהּ שְׁתֵּיהֶן נָפְלוּ תְּחִלָּה לְהִתְיַבֵּם כְּאַחַת וּכְשֶׁנִּתְיַבְּמָה הָאַחַת קוֹדֶם שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הָיָה לָהּ לְצָרָתָהּ לְהַמְתִּין עַל שֶׁתִּרְאֶה שֶׁיְּהוּ יִבּוּמֵי חֲבֶרְתָּהּ כְּשֵׁרִין דְּכֵיוָן דְּאִתְרַמַּאי קַמֵּיהּ צְרִיכָה לָצֵאת מִידֵי זִקָּתוֹ בְּיִבּוּמִין וַדָּאִין: אֲבָל צָרַת עֶרְוָה מִתְּחִלַּת נְפִילָתָן הָיְתָה הַצָּרָה הַזּוֹ סְבוּרָה דְּלָא רַמְיָא קַמֵּיהּ לְיִבּוּם שֶׁהֲרֵי הָעֶרְוָה מוֹצִיאָתָהּ מִידֵי זִקָּתוֹ הִלְכָּךְ לָא הֲוָה לָהּ לְאַסּוֹקֵי אַדַּעְתָּא וּלְאַמְתּוּנֵי שֶׁמָּא תִּמָּצֵא הָעֶרְוָה אַיְלוֹנִית הוֹאִיל וּמְסֻלֶּקֶת הִיא מִמֶּנּוּ לָא מַסְקָא אַדַּעְתָּא וְלָא נִקְנְסָהּ מִלְּהִתְיַבֵּם וּמִלִּטּוֹל כְּתֻבָּה דְּהָא אֲנוּסָה הִיא קָא מַשְׁמַע לַן: בְּאוֹתוֹ עִנְיָן בִּלְבַד דִּבְרֵי גֵּרוּשֶׁיהָ:

זוֹ דִּבְרֵי ר"מ אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים הַוָּלָד כָּשֵׁר פֵּי' בַּקּוּנְטְ' דְּאַשְּׁלוֹם מַלְכוּת קָאֵי וְקָשֶׁה נר"ת דְּא"כ פְּלִיגִי אַדְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל דִּלְעֵיל דְּאָמַר אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים אֲפִי' לֹא כָּתַב אֶלָּא לְשֵׁם סַנְטָר שֶׁבָּעִיר הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת דְּמַשְׁמַע מְגוֹרֶשֶׁת וְתִנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה אע"פ שֶׁלֹּא נִכְתַּב לְשֵׁם מַלְכוּת א"כ הֵיאַךְ אָנוּ כּוֹתְבִין בְּגִטִּין לִבְרִיאַת עוֹלָם הָא קיי"ל כְּרַב בְּאִסּוּרֵי וּלְדִידֵהּ אָסוּר לְגָרֵשׁ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה וְלִסְפָרִים דְּגָרְסִי לְעֵיל אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב קָשֶׁה דְּרַב אַדְּרַב וְנִצְטָרֵךְ לוֹמַר דְּאָמוֹרָאֵי נִינְהוּ אַלִּיבָּא דְּרַב וְאוֹמֵר הָרַב רַבִּי אֶלְחָנָן דְּלָא קָשֶׁה מִידֵי דְּבְסַנְטָר הָעִיר כָּשֵׁר טְפֵי לְפִי שֶׁהוּא מִמַּלְכוּת הָעִיר אֲבָל לְשֵׁם מַלְכוּת אַחֶרֶת אָסוּר לְגָרֵשׁ בּוֹ וּבְדִיעֲבַד הַוָּלָד כָּשֵׁר וּמִשּׁוּם לר"מ בָּעֵי מַלְכוּת חֲשׁוּבָה קָאָמַר אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים אֲפִלּוּ סַנְטֵר דְּגָרַע הָוְיָא מְגוֹרֶשֶׁת כֵּיוָן דְּהוּא מֵאוֹתָהּ מַלְכוּת וְעָדִיף מִמַּלְכוּת אַחֶרֶת וּמַה שֶּׁאָנוּ כּוֹתְבִין לִבְרִיאַת עוֹלָם מִשּׁוּם דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא שְׁלוֹם מַלְכוּת בְּכָךְ שֶׁאֲפִי' עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵינָם מוֹנִין לִשְׁנוֹת מְלָכִים אֲבָל בִּימֵי חֲכָמִים הָיוּ רְגִילִין לִמְנוֹת לִשְׁנוֹת מְלָכִים כִּדְאָמְרִינַן בְּגֵט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסד:) מִנְהָגָהּ שֶׁל אֻמָּה זוֹ מָלַךְ שָׁנָה מוֹנִין לוֹ שְׁתַּיִם פֵּי' שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין כֵּן בִּשְׁטָרוֹתֵיהֶן לִכְבוֹד הַמֶּלֶךְ לוֹמַר מֶלֶךְ הַרְבֵּה וְהָרַב ר' יוֹסֵף פֵּי' דְּעַכְשָׁו אֵין הַמַּלְכוּת מַקְפֶּדֶת וּלְהָכִי לָא כָּתְבִינַן לִשְׁנוֹת מְלָכִים תֵּדַע דְּהָא ר"מ מוֹדֶה דְּכָתְבוּ לְשֵׁם אִיסְטַנְדְּרָא כָּשֵׁר מִשּׁוּם דְּאֵין מַלְכוּת מַקְפֶּדֶת ור"ת מְפָרֵשׁ דְּלָאו אַשְּׁלוֹם מַלְכוּת קָאֵי זוֹ דִּבְרֵי ר"מ אֶלָּא אַהָיָה בַּמִּזְרָח וְכָתַב בַּמַּעֲרָב אֲבָל לְשׁוּם מַלְכוּת אַחֶרֶת מֻתָּר לְגָרֵשׁ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה לְרַבָּנַן וְלָא פְּלִיג אַדְּרַב יְהוּדָה דִּלְעֵיל וּמְגוֹרֶשֶׁת הַיְינוּ שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה קָאָמַר אֲפִי' נִכְתַּב לְשֵׁם סַנְטָר דְּזִילָא בְּהוּ מִלְּתָא וְכָל שֶׁכֵּן הַשְׁתָּא שֶׁמֻּתָּר לִכְתֹּב לִבְרִיאַת עוֹלָם דְּלָא זִילָא בְּהוּ מִלְּתָא כְּלָל דְּלָא מִתְקַנְאִים בָּזֶה וקיי"ל כַּחֲכָמִים וְאע"ג דִּסְתָם לָן תַּנָּא כְּר' מֵאִיר מ"מ מִדְּקָאָמַר לְעֵיל וּמִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת הַוָּלָד מַמְזֵר אֵין ר"מ לְטַעְמֵיהּ כו' וְכֵן בפ"ק (לְעֵיל גִּטִּין ה:) מִשּׁוּם דְּלָא אָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם יוֹצִיא וְהַוָּלָד מַמְזֵר וּמְשַׁנֵּי אֵין ר"מ לְטַעְמֵיהּ כו' מַשְׁמַע דְּלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּקָאָמַר דִּיקָא נָמֵי דְּמוֹדִים חֲכָמִים לר"מ בְּשִׁנָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ מִדְּלָא עָרְבִינְהוּ בַּהֲדֵי הָיָה בַּמִּזְרָח כו' דְּלָמְיָא לָהּ וּמִיהוּ קָשֶׁה לְפֵרוּשׁ רַבֵּינוּ תָּם דִּלְקַמָּן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (גִּטִּין דַּף פו.) פָּרִיךְ אַהַהִיא דִּשְׁלֹשָׁה גִּטִּין פְּסוּלִין וְתוּ לֵיכָּא וְהָא אִכָּא שְׁלוֹם מַלְכוּת הָתָם הַוָּלָד מַמְזֵר הָכָא הַוָּלָד כָּשֵׁר הַנִּיחָא לר"מ אֶלָּא לְרַבָּנַן דְּאָמְרֵי הַוָּלָד כָּשֵׁר מַאי אִכָּא לְמֵימַר אַלְמָא מַשְׁמַע דִּשְׁלוֹם מַלְכוּת דַּוְקָא בְּדִיעֲבַד הַוָּלָד כָּשֵׁר לְרַבָּנַן אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְגָרֵשׁ בּוֹ וְרַבֵּינוּ תָּם גָּרֵיס לְקַמָּן וְכֵן נִמְצָא בְּפִי' רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְהָא אִכָּא שְׁלוֹם מַלְכוּת וְכוּ' וְלָא פָּרִיךְ מִשְּׁלוֹם מַלְכוּת אֶלָּא מִדָּבָר שֶׁאַחֲרֶיךָ דְּהָיָה בַּמִּזְרָח וְכָתַב בַּמַּעֲרָב: **נִשְּׂאוּ** אֵין זִנּוּ לָא לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב הַמְנוּנָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּנִשְּׂאוּ גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יֹאמְרוּ חָלַץ זֶה וְנָשָׂא זֶה וְגֵרֵשׁ וְנִמְצָא זֶה מַחֲזִיר חֲלוּצָתוֹ אֲבָל זִנּוּ דִּפְרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הוּא לֹא חָשְׁדֵי לָהּ בַּחֲלוּצָה וְקָשֶׁה לְרִ"י דְּמַאי קָאָמַר בְּסָמוּךְ דְּמִחַלְּפָא בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם כֵּיוָן דְּהַךְ גְּזֵרָה גּוּפָהּ שַׁיְּיכָא בָּהּ דִּלְשׁוֹן מִחַלְּפָא מַשְׁמַע דְּהָכָא לָא שַׁיְּיכָא הַהִיא גְּזֵרָה וְעוֹד לְאִיכָּא לְאָמְרֵי נִשְּׂאוּ וְה"ה לְזִנּוּ מַאי ס"ל כֵּיוָן דְּהַהִיא גְּזֵרָה דְּמִחַלְּפָא בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ כו' לָא שַׁיְּיכָא אֶלָּא בְּנִשְּׂאוּ וְעוֹד אַמַּאי לָא דָּיֵיק נָמֵי הַשַּׁ"ס בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (יְבָמוֹת דַּף צב.) גַּבֵּי אָמְרוּ לָהּ מֵת בַּעְלֵךְ וְנִשֵּׂאת נִשֵּׂאת אֵין זִנְּתָה לֹא כִּדְדָיֵיק הָכָא וְאוֹר"י דְּאִי שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּנְּתָה מֻתֶּרֶת לְיַבֵּם דְּלָא כְּרַב הַמְנוּנָא בְּנִשֵּׂאת נָמֵי לָא גָּזְרִי' בָּהּ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ חָלַץ זֶה וְנָשָׂא זֶה וְנִמְצָא מַחֲזִיר חֲלוּצָתוֹ כֵּיוָן דְּזִנְּתָה בְּמֵזִיד לָא מִתַּסְרָא דְּהָכִי אָמְרִינַן בְּהָאִשָּׁה רַבָּה (שָׁם דַּף צא.) גַּבֵּי מִי שֶׁהָלַךְ אִשְׁתּוֹ לִמְדִינַת הַיָּם דְּאִשָּׁה . שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ מִשּׁוּם דִּבְמֵזִיד מִתַּסְרָא בְּשׁוֹגֵג נָמֵי גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן שֶׁמָּא יֹאמְרוּ גֵּרֵשׁ זֶה וּנְשָׂאָהּ זֶה וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ נִשְּׂאוּ אֵין מִלְּתָא נְקַט זִנּוּ דַּהֲוָה מַשְׁמַע תַּרְוַיְיהוּ וּנְקַט נִשְּׂאוּ שְׁמַע מִינָּהּ נִשְּׂאוּ דַּוְקָא אֲבָל זִנּוּ לֹא מִשּׁוּם דְּמִחַלְּפָא בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ וְכוּ' אֲבָל בְּגוּפָהּ לָא שַׁיְּיכָא הַךְ גְּזֵרָה כֵּיוָן דִּבְמֵזִיד לָא מִתַּסְרָא וּמְשַׁנֵּי נִשְּׂאוּ וְהוּא הַדִּין לְזִנּוּ וְכֵיוָן דְּזִנְּתָה אֲסוּרָה לְיַבֵּם כִּדְרַב הַמְנוּנָא בְּנִשֵּׂאת נָמֵי גָּזְרִינַן בָּהּ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ חָלַץ זֶה וְנִשֵּׂאת אִיכָּא לְאָמְרֵי נִשֵּׂאת וְהוּא הַדִּין לְזִנּוּ הַשְׁתָּא לָא מִסְתַּבֵּר טַעְמָא דְּמִחַלְּפָא כו' וּלְהָכִי קָאָמַר לֵימָא מְסַיַּיע לֵהּ לְרַב הַמְנוּנָא דְּאִי בְּזִנּוּ שַׁרְיָא בְּנִשֵּׂאת נָמֵי לֵיכָּא לְמִגְזַר בָּהּ בְּגוּפָהּ וְלָאו אַף ע"ג דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר בָּהּ מִכָּל מָקוֹם מִחַלְּפָא בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ כו' וְה"ה דַּהֲוֵי מָצֵי לְמִלְחֵי הָא מַנִּי ר"ע הִיא דִּמְשַׁוֵּי חַיָּיבֵי לָאוִין כְּעֶרְוָה וְרַב הַמְנוּנָא אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן קָאָמַר כִּדְלָקֵי לֵיהּ בְּסוֹטָה בפ"ב (דַּף יח:) אֶלָּא עֲדִיפָא מִינֵּהּ קָא דָּחֵי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִידָהּ כר"ע וַאֲפִי' הָכִי לֵיכָּא סִיַּעְתָּא לְרַב הַמְנוּנָא מִיהוּ מָצָא רַבֵּינוּ יְהוּדָה בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּקָתָנֵי עַל מַתְנִיתִין דִּבְרֵי ר"מ שֶׁאָמַר מִשּׁוּם ר' עֲקִיבָא דְּמַשְׁמַע דִּכְרַבָּנַן לָא מִתּוֹקְמָא מַתְנִיתִין לְפִי זֶה חוֹלֶקֶת עַל הַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ: **כָּתַב** גֵּט לָאִישׁ וְשׁוֹבֵר לָאִשָּׁה לֵיכָּא לְמֵילַק מֵהָכָא דְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר דְּהֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר וַדַּאי כּוֹתְבִין כִּדְאָמַר בְּהַכּוֹתֵב (כְּתֻבּוֹת פט:): **לֹא** כָּל הֵימֶנּוּ לְאַבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי וְאִם תֹּאמַר לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה דְּמוּקִי לָהּ בְּשֶׁנִּכְנְסַת מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא דִּקְנוּנְיָא מַה קְנוּנְיָא שַׁיָּיךְ דְּכֵיוָן דְּנִשֵּׂאת לַשֵּׁנִי לָא מָצֵי לְהַחֲזִירָהּ דִּתְנַן מִזֶּה וּמִזֶּה וי"ל דִּפְעָמִים דְּאֵין הַבַּעַל שָׂם עַל לִבּוֹ שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִירָהּ וְעוֹשֶׂה קְנוּנְיָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' יבום וחליצה הל' כג, סמג עשין נא, טוש"ע אה"ע סי' קעג סעי' ו:

ב מיי' פ"ב מהל' יבום וחליצה הל' ב, סמג לאוין פג, טוש"ע אה"ע סי' קנט סעי' ג:

ג מיי' פ"י מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קנא סעי' א:

מסורת הש"ס

א יבמות צב.; משנה גיטין

ב יבמות פא.

ג יבמות קיא.

גליון הש"ס

גמ' לישנא מעליא נקט. ע' כתובות דף יג ע"א וש"נ: תוס' ד"ה זו דברי ר"מ וכו' ור"ת גריס לקמן וכו'. כעין זה כתב ר"ת בשבועות דף מא ע"א תד"ה מאן דמתני ושם דף ט ע"ב תד"ה כדאמר וכזה כתבו תוס' נזיר דף נד ע"ב ד"ה ומשני וכן כתבו תוספות שבת דף קכג ע"א ד"ה אסובי וברכות דף מה ע"א ד"ה ג' שאכלו ובמעילה דף יב ע"ב תוספות ד"ה חלב' מוקדשין:

זְכוּת הָרְאוּיָה לַשֵּׁנִי. א(א)מַתְנִי' כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְנִמְלַךְ; בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף עַל פִּי שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ עַל תְּנַאי, וְלֹא נַעֲשָׂה הַתְּנַאי – לֹא פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה. גְּמָ' שְׁלַח לֵיהּ רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב מְנַשֶּׁה מִדְּוִיל, לִשְׁמוּאֵל: יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ, יָצָא עָלָיו קוֹל – "אִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן כָּתַב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְיוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ", מַהוּ? (ב)שְׁלַח לֵיהּ: תֵּצֵא, וְהַדָּבָר צָרִיךְ בְּדִיקָה. מַאי הִיא? אִילֵימָא דְּאִי מְבַטְּלִינַן קָלָא אוֹ לָא מְבַטְּלִינַן; וְהָא נְהַרְדְּעָא אַתְרֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל הִיא, וּבִנְהַרְדְּעָא לָא מְבַטְּלֵי קָלָא! אֶלָּא דְּאִי קָרוּ לִנְתִינָה "כְּתִיבָה". וְכִי קָרוּ לִנְתִינָה "כְּתִיבָה" – לִכְתִיבָה גּוּפַהּ מִי לָא קָרוּ לַהּ "כְּתִיבָה"?! באִין; דְּאִי מִיגַּלְיָא מִילְּתָא דְּקָרוּ לִנְתִינָה כְּתִיבָה, דִּלְמָא "נָתַן" קָאָמְרִי. גתֵּצֵא?! וְהָאָמַר רַב אָשֵׁי: כֹּל קָלָא דְּבָתַר נִישּׂוּאִין – לָא חָיְישִׁינַן לֵיהּ! דמַאי "תֵּצֵא" נָמֵי – תֵּצֵא מִשֵּׁנִי. אִם כֵּן, אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל בָּנָיו שֶׁל רִאשׁוֹן! כֵּיוָן דְּמִשֵּׁנִי הוּא דְּמַפְּקִינַן לַהּ וּמֵרִאשׁוֹן לָא מַפְּקִינַן לַהּ, אָתֵי לְמֵימַר: סָמוּךְ לְמִיתָה גֵּרְשָׁהּ. (ג)אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִילְעַי: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים. (ד)דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים – בֵּית שַׁמַּאי. דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים – רַבִּי דּוֹסָא. דְּתַנְיָא: שְׁבוּיָּה – אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה, דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא. אָמַר רַבִּי דּוֹסָא: וְכִי מָה עָשָׂה לָהּ עַרְבִי זֶה? מִפְּנֵי שֶׁמִּיעֵךְ לָהּ בֵּין דַּדֶּיהָ, פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה?! וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִילְעַי: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים. דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, מַכְנִיסִין פֵּירוֹתֵיהֶן דֶּרֶךְ טְרַקְסְמוֹן, כְּדֵי לְחַיְּיבָן בְּמַעֲשֵׂר. דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, מַכְנִיסִין פֵּירוֹתֵיהֶן דֶּרֶךְ גַּגּוֹת וְדֶרֶךְ קַרְפֵּיפוֹת, כְּדֵי לְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשֵׂר. (ה)דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: אֵין הַטֶּבֶל מִתְחַיֵּיב בְּמַעֲשֵׂר, עַד שֶׁיִּרְאֶה פְּנֵי הַבַּיִת – שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת". ווְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ חָצֵר קוֹבַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ". ז(ו)מַתְנִי' הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלָנָה עִמּוֹ בְּפוּנְדְּקִי, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי; וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי. אֵימָתַי – בִּזְמַן שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִן הַנִּשּׂוּאִין; וּמוֹדִים בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין – שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לִבּוֹ גַּס בָּהּ. (ז)גְּמָ' אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַחְלוֹקֶת בְּשֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה,

דְּבֵית

זְכוּת הָרְאוּיָה מִשֶּׁיָּצְאָתָה מִלִּפְנֵי הָעֵדִים בְּחֶזְקַת מְגֹרֶשֶׁת זָכְתָה לִנָּשֵׂא לְשֵׁנִי: אִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן מַעֲשֶׂה בָּא לְפָנָיו שֶׁכָּתַב כֹּהֵן לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְיָצָא קוֹל בָּעִיר עַל כָּךְ שֶׁכָּתַב לָהּ גֵּט: מַהוּ מִי מַפְּקִינַן לָהּ מִינֵּהּ מִשּׁוּם קָלָא שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ גֵּרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ וְנִמְצָא כֹּהֵן מַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ: תֵּצֵא מִפְּנֵי הַקּוֹל אֲבָל הַדָּבָר צָרִיךְ בְּדִיקָה קֹדֶם שֶׁנּוֹצִיאֶנָּה מִמֶּנּוּ: דְּאִי מְבַטְּלִינַן קָלָא אִם נוּכַל לְשַׁתֵּק בְּנֵי הָעִיר וּלְהוֹצִיאָהּ מִן הַקּוֹל הַזֶּה לֹא תֵּצֵא מִבַּעְלָהּ: וּבִנְהַרְדְּעָא לָא מְבַטְּלֵי קָלָא לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין דַּיָּנֵי הָעִיר לְשַׁתְּקָם מִפְּנֵי הַחֲשָׁשׁ שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ קוֹל שֶׁמַּחֲזִיקִים יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה דְּהָכִי אָמְרִינַן בְּהַמְגָרֵשׁ בְּסוּרָא מְבַטְּלֵי קָלָא בִּנְהַרְדְּעָא לָא מְבַטְּלֵי קָלָא: דְּאִי קָרוּ לִנְתִינָה כְּתִיבָה אִם רְגִילִין בָּעִיר לִקְרוֹת לִנְתִינָה כְּתִיבָה הָוֵי קוֹל שֶׁהֲרֵי אוֹמְרֵי' שֶׁכָּתַב לָהּ וְהַאי כְּתַב נָתַן הוּא דְּהָא קָרוּ לִנְתִינָה כְּתִיבָה וְאִי לָא קָרוּ לִנְתִינָה כְּתִיבָה אֵין זֶה קוֹל וְלֹא יַחְשְׁדוּהוּ בְּמַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ שֶׁהֲרֵי לֹא יָצָא קוֹל שֶׁנָּתַן אֶלָּא שֶׁכָּתַב וּפָרְכִינַן וְהִי נָמֵי דְּקָרוּ לִנְתִינָה כְּתִיבָה אַמַּאי מַפְּקִינַן לָהּ בְּהָכִי וְכִי לִכְתִיבָה גּוּפַהּ מִי לָא קָרוּ לַהּ כְּתִיבָה וּמַאן לֵימָא לַן דְּהַאי כְּתַב דְּקָא אָמְרֵי נָתַן הוּא דִּלְמָא כְּתִיבָה בְּעָלְמָא הוּא: וּמְשַׁנֵּינַן אִי מִגַּלְיָא מִלְּתָא שֶׁרְגִילִין בְּנֵי הָעִיר לִקְרוֹת לִנְתִינָה כְּתִיבָה אע"ג דְּלִכְתִיבָה לְחוּדָא נָמֵי קָרוּ כְּתִיבָה מַחְמְרִינַן לְמֵחַשׁ לְקָלָא וְאָמְרִינַן כָּתַב וְנָתַן קָאָמְרֵי וְתֵצֵא מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ הַקּוֹל: כֹּל קָלָא דְּבָתַר נִשּׂוּאִין כו' אע"פ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּהַמְגָרֵשׁ דְּחָיְישִׁינַן לְקָלָא דִּתְנַן יָצָא שְׁמָהּ בָּעִיר מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי מְקֻדֶּשֶׁת וַאֲסוּרָה לְנַשֵּׂא לְאַחֵר עַל שֶׁיִּתֵּן לָהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי גֵּט ה"מ כְּשֶׁיָּצָא הַקּוֹל קֹדֶם שֶׁתִּנָּשֵׂא לְאַחֵר אֲבָל יָצָא לְאַחַר נִשּׂוּאִין לָא חָיְישִׁי' לֵיהּ וְזוֹ נְשׂוּאָה וְעוֹמֶדֶת לְכֹהֵן זֶה הֲרֵי יָמִים וְשָׁנִים וּמִפְּנֵי שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל גֵּרוּשִׁין נוֹצִיאֶנָּה מִתַּחְתָּיו הָא קָלָא דְּבָתַר נִשּׂוּאִין הוּא: מַאי תֵּצֵא נָמֵי תֵּצֵא מִשֵּׁנִי אִם מֵת כֹּהֵן זֶה וּנְשָׂאָהּ כֹּהֵן אַחֵר תֵּצֵא שֶׁהֲרֵי יָצָא עָלֶיהָ קוֹל גְּרוּשָׁה זֶה כַּמָּה שָׁנִים וּפָרְכִינַן וַהֲרֵי אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל בָּנָיו שֶׁל רִאשׁוֹן לוֹמַר חֲלָלִים הֵם שֶׁהֲרֵי הוֹצִיאוּהָ מִן הַשֵּׁנִי שֶׁבָּדְקוּ אַחַר הַדְּבָרִים וְנִמְצְאוּ אֱמֶת: אָתֵי לְמֵימַר סָמוּךְ לְמִיתָה גֵּרְשָׁהּ הָרִאשׁוֹן לְפִיכָךְ חֲכָמִים מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִן הַשֵּׁנִי וְלָא אָתֵי לְאַחְזוּקֵי קָלָא קַמָּא בְּהָכִי הוֹאִיל וּמֵרִאשׁוֹן לֹא אַפְּקוּהָ וְאֵין לַעַז: ב"ש שֶׁהָיוּ מַחְמִירִים בִּקְלֻשַּׁת יוֹחֲסִין שֶׁאוֹסְרִין אוֹתָהּ לִכְהֻנָּה מִפְּנֵי כְּתִיבַת הַגֵּט: שֶׁמֵּעֵךְ לָהּ שֶׁשָּׂחַק עִמָּהּ לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא בָּא עָלֶיהָ: דֶּרֶךְ טְרַקְסְמוֹן דֶּרֶךְ הַכְּבוּשָׁה מִחוּץ לִכָּנֵס לִפְנִים וְלוֹמֶה לִי שֶׁהוּא לָשׁוֹן יְוָנִי כְּמוֹ טְרַקְסִין (יוֹמָא דַּף נח:): כְּדֵי לְחַיְּבוֹ בְּמַעֲשֵׂר דְּקַיְמָא לַן אֵין הַטֶּבֶל מִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר עַד שֶׁיִּרְאֶה פְּנֵי הַבַּיִת וּלְעַיֵּל לֵהּ דֶּרֶךְ שַׁעַר לְאַפּוֹקֵי דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת וְדֶרֶךְ גַּגּוֹת דְּלָא וְיָלֵיף מֵאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ כב"מ בְּהַשּׂוֹכֵר (פח.): מַתְנִי' צְרִיכָה גֵּט שֵׁנִי מְפָ' בגמ': לִבּוֹ גַּס בָּהּ פריוו"ן בְּלַעַ"ז: גְּמ' בְּשֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה ב"ש סָבְרֵי אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וְכָל כַּמָּה דְּלָא אָמַר הֲרֵינִי בּוֹעֵל לְשֵׁם קִידּוּשִׁין לָא אָמְרִינַן לְשֵׁם קִידּוּשִׁין בָּעַל:

וּבִנְהַרְדְּעָא לָא מְבַטְּלֵי קָלָא אֲפִילּוּ ע"י עֵדִים וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דַּף לב.) וּבְפֶ' שֵׁנִי דִּכְתֻבּוֹת (דַּף כו: וְשָׁם) גַּבֵּי מַעֲלִין לִכְהֻנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד דִּמְבַטְּלִין קָלָא הָתָם מִשּׁוּם דְּנִפְסַל מִתְּרוּמָה לְעוֹלָם אֲבָל מִשּׁוּם דְּנֶאֶסְרָה לְבַעְלָהּ מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה אֵין לְבַטְּלוֹ א"נ שָׁאנֵי הָתָם דְּלִתְרוּמָה דְּרַבָּנָן אֵין לָחוּשׁ אִי מְבַטְּלֵי קָלָא: דּוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים ר' דּוֹסָא אע"ג דְּבְאֵלּוּ נְעָרוֹת (כְּתֻבּוֹת דַּף לו:) קָאָמַר ר' יוֹחָנָן רַבִּי יְהוּדָה וְר' דּוֹסָא אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד וְהָכָא קָאָמַר ר"י גּוּפֵהּ בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּדוֹרוֹת כו' גַּס עַל עַצְמוֹ הָיָה קוֹרֵא תַּגָּר אִי נָמֵי לָאו דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ קָאָמַר שֶׁלֹּא הָיָה מֵקֵל כְּמוֹ ר' דּוֹסָא וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת אָמְרִינַן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד אע"פ שֶׁאֵינָן שָׁוִין: וְכִי מָה עָשָׂה לָהּ עַרְבִי זֶה לִרְבוּתָא נָקַט דַּאֲפִילּוּ עַרְבִיִּים שֶׁשְּׁטוּפִין בְּזִמָּה כִּדְאָמְרִינַן בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מט:) י' קַבִּין זְנוּת יָרְדוּ לָעוֹלָם ט' נָטְלוּ עַרְבִיִּים וְאַחַת לְכָל הָעוֹלָם אֲפ"ה לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ: טְרַקְסְמוֹן לְשׁוֹן שַׁעַר כְּמוֹ טְרוּקוּ גַּלֵּי (בְּרָכוֹת דַּף כח.) וּבֶעָרוּךְ פֵּי' טְרַקְסְמוֹן מִין יָרָק דִּבְמִשְׁנָיו' חָשִׁיב יָרָק שֶׁשְּׁמוֹ טְרַקְסְמוֹן רוֹצֶה לוֹמַר דֶּרֶךְ שֶׁמַּכְנִיסִין יָרָק שֶׁפָּטוּר מִמַּעֲשֵׂר וְאֵין נִרְאֶה דְּא"כ הל"ל יָרָק סְתָם וְעוֹד צ"ע בַּמִּשְׁנָיוֹת אִם דֶּרֶךְ טְרַקְסְמוֹן פָּטוּר אֲפִילּוּ מִדְּרַבָּנָן: דֶּרֶךְ גַּגּוֹת כְּדֵי לְפָטְרָן מִן הַמַּעֲשֵׂר הַיְנוּ דַּוְקָא אֲכִילַת עֲרַאי אֲבָל אֲכִילַת קֶבַע אֲסוּרָה כִּדְאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא (פְּסָחִים דַּף ט.) מַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ וּמַכְנִיסָהּ בַּמּוֹץ שֶׁלָּהּ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר וַאֲכִילַת בְּהֵמָה אֲכִילַת עֲרַאי הוּא כִּדְתְנַן (פֵּאָה פ"א מ"ו) מַאֲכִילִין לִבְהֵמָה וְלַחַיָּה וְלָעוֹף עַד שֶׁיִּתְמָרֵחַ בַּכְּרִי: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֲפִילּוּ חָצֵר קוֹבַעַת וא"ת וְר' יַנַּאי הֵיכִי פָּלִיג עָלֶיהָ וְהָא כַּמָּה תַּנָּאֵי אִית לְהוּ דְּחָצֵר קוֹבַעַת כְּהַהוּא דְּמַיְתִי בְּפֶ' יוֹצֵא דֹּפֶן (נִדָּה מז:) אֵי זוֹ הִיא חָצֵר שֶׁקּוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר שֶׁהַכֵּלִים נִשְׁמָרִים לְתוֹכָהּ כו' וְכֵן (בֵּיצָה לה.) הָיָה אוֹכֵל בָּאֶשְׁכּוֹל וְנִכְנַס מִגִּנָּה לֶחָצֵר ר"א אוֹמֵר יִגְמוֹר וְר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יִגְמוֹר וְי"ל דְּרַבִּי יַנַּאי מוֹקֵי לְהוּ מִדְּרַבָּנָן אֲבָל מה"ת צָרִיךְ שֶׁיִּרְאֶה פְּנֵי הַבַּיִת אֲבָל אֵין לְתָרֵץ דְּהָא דְּחָצֵר קוֹבַעַת הַיְנוּ דְּבָעֵינַן שֶׁיָּבֹא דֶּרֶךְ חָצֵר לַבַּיִת אֲבָל חָצֵר לְבַד אֵינָהּ קוֹבַעַת אֲפִי' מִדְּרַבָּנָן דְּהַהוּא דְּהָיָה אוֹכֵל בָּאֶשְׁכּוֹל מַשְׁמַע דְּחָצֵר קוֹבַעַת בְּלֹא בַּיִת וְכֵן בְּכַמָּה מִשְׁנָיו' וְעוֹד הִקְשָׁה הָ"ר אֶלְחָנָן דְּהַהוּא בְּסוֹף פ' יוֹצֵא דֹּפֶן (נִדָּה דַּף מז:) מְסַיֵּם בָּהּ הָכִי ר' יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנֵי' מִזּוֹ הַפְּנִימִי' חַיֶּבֶת וְהַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה וְאִי צָרִיךְ לְהָבִיא לַבַּיִת פְּשִׁיטָא דִּלְעוֹלָם לֹא יִתְחַיֵּב עַל שֶׁיַּכְנִיס דֶּרֶךְ פְּנִימִית כִּי דֶּרֶךְ חִיצוֹנָה לְבַדָּהּ לֹא יוּכַל לָבֹא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' א:

ב טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ד:

ג מיי' פי' מהל' גירושין הל' כ, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ג:

ד מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' יט, טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ג:

ה מיי' פג' מהל' מעשרות הל' ג:

ו מיי' פד' מהל' מעשרות הל' ז, סמג עשין קלה, טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' פג:

ז מיי' פי' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמט סעי' א:

מסורת הש"ס

א יבמות צב.; ספרא אמור פרק א יא; יבמות פח:

ב לקמן פט:

ג ברכות לה:

ד כתובות לו:

ה בבא מציעא פז:

ו קידושין סה.; תוספתא גיטין; משנה עדיות; לעיל עד.

ז ערכין כג.

תורה אור השלם

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי [דברים כו, יג]

כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ [דברים כו, יב]

דְּבֵית שַׁמַּאי סָבְרִי: אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת; (א)וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי: אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. אֲבָל לֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה – דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי. אתְּנַן: וּמוֹדִים בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין – שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, שֶׁאֵין לִבּוֹ גַּס בָּהּ. וְאִי בְּשֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, מָה לִי מִן הָאֵירוּסִין וּמָה לִי מִן הַנִּשּׂוּאִין? (ב)אֶלָּא מַתְנִיתִין – בְּשֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה; וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר – כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל שֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, עַל מָה נֶחְלְקוּ – עַל שֶׁרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה; שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת; וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. (ג)וּמַתְנִיתִין – דְּאוֹקֵימְנָא בְּלֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, בְּמַאי פְּלִיגִי? דְּאִיכָּא עֵדֵי יִחוּד, וְלֵיכָּא עֵדֵי בִיאָה. בבֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי: לָא אָמְרִינַן הֵן הֵן עֵדֵי יִחוּד וְהֵן הֵן עֵדֵי בִיאָה. וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי: אָמְרִינַן הֵן הֵן עֵדֵי יִחוּד וְהֵן הֵן עֵדֵי בִיאָה. וּמוֹדִים בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין – שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, דְּכֵיוָן דְּאֵין לִבּוֹ גַּס בָּהּ. לָא אָמְרִינַן הֵן הֵן עֵדֵי בִיאָה. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי?! וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כִּסְתַם מִשְׁנָה; וְאוּקִימְנָא לְמַתְנִיתִין בְּשֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה! אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן. מַתְנִי' כְּנָסָהּ בְּגֵט קֵרֵחַ – תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ. גֵּט קֵרֵחַ – הַכֹּל מַשְׁלִימִין עָלָיו, דִּבְרֵי בֶּן נַנָּס. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו אֶלָּא קְרוֹבִים, הָרְאוּיִין לְהָעִיד בְּמָקוֹם אַחֵר. וְאֵיזֶהוּ גֵּט קֵרֵחַ? כָּל שֶׁקְּשָׁרָיו מְרוּבִּין מֵעֵדָיו. גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּגֵט קֵרֵחַ? גְּזֵירָה מִשּׁוּם "כּוּלְּכֶם". גֵּט קֵרֵחַ – הַכֹּל מַשְׁלִימִין עָלָיו. וְרַבִּי עֲקִיבָא, עֶבֶד מַאי טַעְמָא לָא? דְּאָתוּ לְמֵימַר כָּשֵׁר לְעֵדוּת. קָרוֹב נָמֵי, אָתוּ לְמֵימַר כָּשֵׁר לְעֵדוּת! אֶלָּא עֶבֶד הַיְינוּ טַעְמָא – דִּדִלְמָא אָתוּ לְאַסּוֹקֵיהּ לְיוּחֲסִין. גַּזְלָן – דְּבַר יוּחֲסִין הוּא, לִיתַּכְשַׁר! אַלְמָה תְּנַן, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו אֶלָּא קְרוֹבִים, הָרְאוּיִין לְהָעִיד בְּמָקוֹם אַחֵר; קָרוֹב – אִין, גַּזְלָן – לָא! (ד)אֶלָּא עֶבֶד הַיְינוּ טַעְמָא – דְּאָתוּ לְמֵימַר: שַׁחְרוּרֵי שַׁחְרְרֵיהּ; גַּזְלָן נָמֵי – אָתוּ לְמֵימַר: תְּשׁוּבָה עֲבַד; קָרוֹב – מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? קָרוֹב כּוּלֵּי עָלְמָא יָדְעִי דְּקָרוֹב הוּא. (ה)אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר שְׁאֵילְתָא אָמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: גֵּט קֵרֵחַ – קְשָׁרָיו שִׁבְעָה וְעֵדָיו שִׁשָּׁה; שִׁשָּׁה וְעֵדָיו חֲמִשָּׁה; חֲמִשָּׁה וְעֵדָיו אַרְבָּעָה; אַרְבָּעָה וְעֵדָיו שְׁלֹשָׁה – עַד כָּאן מַחְלוֹקֶת בֶּן נַנָּס וְרַבִּי עֲקִיבָא. אֲבָל קְשָׁרָיו שְׁלֹשָׁה וְעֵדָיו שְׁנַיִם – דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו אֶלָּא קָרוֹב. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבָּה בַּר שְׁאֵילְתָא: מִכְּדֵי כָּל שְׁלֹשָׁה בִּמְקוּשָּׁר – כִּשְׁנַיִם בְּפָשׁוּט דָּמֵי; מָה הָתָם – קָרוֹב לָא, אַף הָכָא נָמֵי – קָרוֹב לָא! אֲמַר לֵיהּ: אַף לְדִידִי קַשְׁיָא לִי, וּשְׁאֵילְתֵּיהּ לְרַב הַמְנוּנָא, וְרַב הַמְנוּנָא לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, וַאֲמַר לֵיהּ: הַנַּח לִשְׁלֹשָׁה בִּמְקוּשָּׁר, דְּלָאו דְּאוֹרָיְיתָא. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: גֵּט קֵרֵחַ – קְשָׁרָיו שִׁבְעָה וְעֵדָיו שִׁשָּׁה; שִׁשָּׁה וְעֵדָיו חֲמִשָּׁה; חֲמִשָּׁה וְעֵדָיו אַרְבָּעָה; אַרְבָּעָה וְעֵדָיו שְׁלֹשָׁה – עַד כָּאן מַחְלוֹקֶת בֶּן נַנָּס וְרַבִּי עֲקִיבָא. הִשְׁלִים עָלָיו עֶבֶד, בֶּן נַנָּס אוֹמֵר: הַוָּלָד כָּשֵׁר; וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: הַוָּלָד מַמְזֵר. אֲבָל קְשָׁרָיו שְׁלֹשָׁה וְעֵדָיו שְׁנַיִם – דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו אֶלָּא קָרוֹב. רַב יוֹסֵף מַתְנֵי: "כָּשֵׁר". וְהָתַנְיָא: קָרוֹב! אָמַר רַב פָּפָּא, תְּנִי: כָּשֵׁר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא הוּכְשְׁרוּ בּוֹ אֶלָּא עַד אֶחָד קָרוֹב בִּלְבַד, אֲבָל תְּרֵי לָא – דִּלְמָא אָתֵי לְקַיּוֹמֵי בִּתְרֵי קְרוֹבִים וְחַד כָּשֵׁר. אָמַר רַב אָשֵׁי: מַתְנִיתָא נָמֵי דַּיְקָא –

דְּקָא

בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילַת זְנוּת וְאַע"ג דְּבִיבָמוֹת פ' ב"ש (יְבָמוֹת דַּף קז.) אָמְרִי ב"ש דְּאֵין מְמָאֲנִין אֶלָּא אֲרוּסוֹת וְלֹא נְשׂוּאוֹת וּמְפָרֵשׁ רַב יוֹסֵף וְרַבָּה טַעְמָא לב"ש מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת וְלָהָכִי נְשׂוּאוֹת אֵין יְכוֹלוֹת לְמָאֵן דְּלָאו אַדַּעְתָּא דְּהָכִי נְסָבָהּ אִיכָּא לְמֵימַר דְּהָתָם כֵּיוָן שֶׁרָאִינוּ שֶׁקִּדְּשָׁהּ וַדַּאי אֵינוֹ רוֹצֶה לִבְעֹל בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת אֲבָל הָכָא שֶׁלֹּא רָאִינוּ הַקִּדּוּשִׁין סָבְרִי דְּבוֹעֵל בְּעִילַת זְנוּת וּב"ה סָבְרִי דִּלְעוֹלָם אֵין אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילַת זְנוּת וְאַע"ג דְּאִית לְהוּ הָתָם אֲפִילּוּ נְשׂוּאוֹת מְמָאֲנוֹת הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּכֵיוָן סע"י קִדּוּשִׁין. וּנְשׂוּאִין בָּא עָלֶיהָ לֹא חָשִׁיב לֵיהּ בְּעִילַת זְנוּת כִּדְאָמְרִי' הָתָם: בְּגֵט קֵרֵחַ תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה הָא דְּלָא תָּנֵי לָהּ בַּהֲדֵי הָנְהוּ דִּלְעֵיל אוֹמֵר ה"ר יוֹסֵף דְּאַיְּידֵי דִּתְנָא לְעֵיל כָּתַב סוֹפֵר גֵּט כו' תְּנָא כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וַהֲדַר תְּנָא הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלָנָה עִמּוֹ בְּפֻנְדְּקִי דַּהֲוֵי נָמֵי פְּלוּגְתָּא דב"ש וב"ה כְּמוֹ כָּתַב לְגָרֵשׁ כו' וַהֲדַר תְּנָא גֵּט קֵרֵחַ: וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ לְקַמָּן בְּפֶ' בָּתְרָא (גִּטִּין דַּף פו.) מוּקֵי לָהּ כְּר"מ אֲבָל לְרַבָּנָן תֵּצֵא וְהַוָּלָד כָּשֵׁר: גְּזֵרָה מִשּׁוּם כֻּלְּכֶם פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִסְתָמָא לְמִנְיַן קְשָׁרָיו הָיוּ עֵדָיו מִתְּחִלָּה וְחָיְישִׁינַן דִּלְמָא אָמַר לְהוּ כֻּלְּכֶם חֲתֹמוּ וַהֲרֵי אֶחָד מֵהֶם שֶׁלֹּא חָתַם וְתֵמַהּ מֵאַחַר דְּפָסְלִינַן גֵּט קֵרֵחַ מִשּׁוּם כֻּלְּכֶם מֵאוֹתוֹ טַעַם נִפְסָל קָרוֹב לְהַחְתִּים בְּתוֹכוֹ כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּפֶ' ב' (גִּטִּין דַּף יח:) דְּאִם אָמַר הַבַּעַל כֻּלְּכֶם נָמֶ"ל מִשּׁוּם עֵדִים נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל פָּסוּל הַגֵּט וְיֵשׁ לְחַלֵּק דְּהָכָא בִּמְקֻשָּׁר דְּעֵדָיו ג' הִכְשִׁירוּ בּוֹ אֶחָד קָרוֹב וּלְעֵיל בפ"ב (שָׁם ל"ה אָמְרִי) הֶאֱרַכְתִּי:

וּמוֹדִים בְּמִן הָאֲרוּסִין דְּכָל כַּמָּה דְּלָא חָזֵינַן לָא אָמְרִינַן בַּעַל דְּהָא לָא גַּיְיסִי אַהֲדָדֵי: מָה לִי מִן הָאֲרוּסִין הָא חָזֵינַן דְּבָעַל וְאֵין אָדָם בּוֹעֵל אֶת אִשְׁתּוֹ בִּזְנוּת לב"ה: בְּשֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה וְהָא דְּמַצְרְכִינָא גֵּט שֵׁנִי מִשּׁוּם דְּאָמְרִי' כֵּיוָן דְּלִבּוֹ גַּס בָּהּ וַדַּאי בָּעַל וְאֵין אָדָם בּוֹעֵל בְּעִילַת זְנוּת וְאִיכָּא קִדּוּשִׁין: הֵן הֵן כו' כְּלוֹמַר כֵּיוָן דְּרָאוּ שֶׁנִּתְיַחֲדוּ אֵין צָרִיךְ עֵדוּת שֶׁל בִּיאָה גָּלוּל מִזֶּה וַדַּאי אֲנַן סָהֲדֵי כֵּיוָן דְּגַיְיסִי אַהֲדָדֵי לֹא פֵּרְשׁוּ זֶה מִזֶּה: מִי אָמַר ר' יוֹחָנָן הָכִי כִּדְלְעֵיל דְּהֵיכָא דְּלָא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה לָא בָּעֵי גֵּט: מַתְנִי' גֵּט קֵרֵחַ מְפָרֵשׁ בְּסֵיפָא בְּמַתְנִי' שֶׁקְּשָׁרָיו מְרֻבִּין מֵעֵדָיו בב"ב (דַּף קס:) אָמְרִי' דְּתַקּוּן רַבָּנָן גֵּט מְקֻשָּׁר מִשּׁוּם כֹּהֲנִים קַפְּדָנִים שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין גֵּט פִּתְאוֹם לִנְשׁוֹתֵיהֶן וּמִתְחָרְטִין לְאַחַר זְמַן וְאֵין יְכוֹלִים לְהַחֲזִירָן וְתִקְּנוּ לָהֶם גֵּט מְקֻשָּׁר שֶׁאֵינוֹ נוֹחַ לִכְתֹּב מְהֵרָה שֶׁמָּא בְּתוֹךְ כָּךְ יִתְפַּיֵּס וְחוֹתְמִין עֵדָיו מִבַּחוּץ וְכוֹתֵב שִׁיטָה אוֹ שְׁתַּיִם וְכוֹרְכָן עַל הֶחָלָק וְתוֹפֵר וְעֵד א' חוֹתֵם עַל הַכֶּרֶךְ מִבַּחוּץ וְחוֹזֵר וְכוֹתֵב שְׁנֵי שִׁיטִין אוֹ יוֹתֵר מִבִּפְנִים וְכוֹרְכָן עַל הֶחָלָק וְחוֹתֵם עֵד שֵׁנִי עַל הַכֶּרֶךְ מִבַּחוּץ וְכֵן עֵד שְׁלִישִׁי וְאִם יֵשׁ קֶשֶׁר כָּרוּךְ וְאֵין עֵד חָתוּם מֵאֲחוֹרָיו זֶה קֵרֵחַ וּפָסוּל כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם כֻּלְּכֶם דְּמִסְתָמָא לְמִנְיַן קְשָׁרָיו הָיוּ עֵדָיו מִתְּחִלָּה וְחָיְישִׁי' דִּלְמָא אָמַר לְהוּ כֻּלְּכֶם חֲתֹמוּ וַהֲרֵי אֶחָד שֶׁלֹּא חָתַם: הַכֹּל מַשְׁלִימִין עָלָיו וַאֲפִי' פְּסוּלִין דְּלֵיתָא לְהָא הַשְׁלָמָה אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא שֶׁמָּא כְּשֶׁיָּבֹא לְאַחַר זְמַן בְּבֵית דִּין יִפְסְלוּהוּ שֶׁיְּהוּ סְבוּרִים שֶׁהִזְמִין הַבַּעַל עֵדָיו לְמִנְיַן קְשָׁרָיו וְלֹא חָתְמוּ בּוֹ כֻּלָּם: אֶלָּא קָרוֹב שֶׁהוּא רָאוּי לְהָעִיד בְּעֵדוּת אַחֶרֶת שֶׁאֵין עָלָיו פְּסוּל עֵדוּת אֶלָּא קֻרְבָה אֲבָל גַּנָּב וְגַזְלָן לֹא וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ': גְּמ' קָרוֹב נָמֵי אָתוּ לְמֵימַר כָּשֵׁר לְעֵדוּת אֶלָּא מִדְּמַכְשַׁר בְּקָרוֹב ס"מ בְּקִיאֵי אִינָשֵׁי בְּהִלְכוֹת עֵדוּת וְלָא אָתוּ לְאַכְשׁוּרֵי פְּסוּלִים וּקְרוֹבִים: לְאַסּוֹקֵי לְיוּחֲסִין דְּאָמְרִי מִדְּאַחְתְּמוּהוּ בְּגִטָּא לָאו עֶבֶד הוּא וְיָהֲבִי לֵיהּ בַּת יִשְׂרָאֵל: אֶלָּא לְעוֹלָם טַעְמָא מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְאַכְשׁוּרֵי לְעֵדוּת וּדְקַשְׁיָא לָךְ קָרוֹב נָמֵי לָא דָּמֵי דְּעֶבֶד אִיכָּא לְמֵימַר שִׁחְרוּרֵי שֶׁחַרְרֵיהּ אֲפִילּוּ הַמַּכִּירִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא עֶבֶד וּבְקִיאִין בְּהִלְכוֹת עֵדוּת אָתוּ לְאַכְשׁוּרֵהּ לְעֵדוּת דְּאָמְרִי מִדְּאַחְתְּמוּהוּ ש"מ שֶׁחַרְרֵיהּ מָרֵיהּ וְכֵן גַּזְלָן אָתוּ לְמֵימַר מִדְּאַחְתְּמוּהוּ ש"מ תְּשׁוּבָה עָבַד: אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו שְׁלִישִׁי פָּסוּל אֶלָּא כָּשֵׁר אוֹ קָרוֹב דְּגֵט מְקֻשָּׁר צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה עֵדִים כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט דְּרַבָּנָן תַּקּוּן שֶׁמָּא בְּתוֹךְ כָּךְ שֶׁלֹּא יִמְצָא ג' עֵדִים יָנוּחַ כַּעֲסוֹ: כָּל שְׁלֹשָׁה בִּמְקֻשָּׁר כֵּיוָן דְּעִקָּרוֹ בַּג': כִּשְׁנַיִם בְּפָשׁוּט דָּמֵי וְאַמַּאי מַכְשֶׁרֶת קָרוֹב: גֵּט קֵרֵחַ קְשָׁרָיו שִׁבְעָה כְּלוֹמַר שֶׁקְּשָׁרָיו שִׁבְעָה כו': עַד כָּאן מַחְלֹקֶת בֶּן נַנָּס ור"ע שֶׁאִם הִשְׁלִים עֶבֶד כו': הַוָּלָד כָּשֵׁר גָּרְסִי' בְּבֶן נַנָּס: רַב יוֹסֵף מַתְנֵי בְּמִלְּתֵיהּ דְּר' זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר שְׁאֵילְתָּא אֲבָל קְשָׁרָיו ג' וְעֵדָיו שְׁנַיִם אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו אֶלָּא כָּשֵׁר: לֹא הֻכְשְׁרוּ בּוֹ אִם הָיָה קֵרֵחַ דִּבְשְׁנֵי קְשָׁרִים אֵין מַשְׁלִימִין בּוֹ שְׁנֵי קְרוֹבִים אֶלָּא אֶחָד קָרוֹב וְאֶחָד כָּשֵׁר וַאֲפִילּוּ הָיוּ חֲתוּמִים בּוֹ כְּבָר ג' כְּשֵׁרִים: דִּלְמָא אָתֵי לְקִיּוּמֵיהּ הַיּוֹם וּלְמָחָר אִם יִקְרָא עָלָיו עִרְעוּר לְפָסְלוֹ וִיבִיאוּהוּ לב"ד וְאֵין הָעֵדִים בְּפָנֵינוּ וְיָבֹאוּ עֵדִים מִן הַשּׁוּק שֶׁיַּכִּירוּ שָׁלֹשׁ מִן הַחֲתִימוֹת הַלָּלוּ וִיקַיְּמוּהוּ בְּכָךְ וְשֶׁמָּא לֹא יַכִּירוּ אֶלָּא חֲתִימַת שְׁנֵי הַקְּרוֹבִים וְאֶחָד מִן הַכְּשֵׁרִים וּבֵית דִּין אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁהֵן קְרוֹבִים וִיקַיְּמוּהוּ בְּעֵדוּת פְּסוּלָה: מַתְנִיתָא נָמֵי דַּיְקָא הַךְ בָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי קְשָׁרָיו שִׁבְעָה וְעֵדָיו שִׁשָּׁה אוֹ קְשָׁרָיו שִׁשָּׁה וְעֵדָיו חֲמִשָּׁה כו' לָא אִשְׁתְּמִיט וְתָנָא בַּחַד מִינַּיְהוּ שְׁנֵי קָרְחוֹת כְּגוֹן קְשָׁרָיו חֲמִשָּׁה וְעֵדָיו שְׁלֹשָׁה שְׁמַע מִינָּהּ לָא פְּלִיגֵי בָּהּ דַּאֲפִילּוּ קָרוֹב לָא מִתַּכְשַׁר:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פי' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמט סעי' א:

ב ש"ע אה"ע סי' קמט סעי' ב:

ג מיי' פי' מהל' גירושין הל' יח, טור אה"ע סי' קמט:

מסורת הש"ס

א לעיל עג:

ב תוספתא גיטין

ג קידושין סה.

ד ערכין כג.

ה קוהלת רבה

דְּקָא מְדַלֵּג וְתָנֵי חַד חַד; שְׁמַע מִינַּהּ. אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמַע מִינַּהּ, הַאי קָרוֹב חָתֵים אִי בָּעֵי – בֵּין בַּתְּחִילָּה, בֵּין בָּאֶמְצַע, בֵּין בַּסּוֹף. מִמַּאי – מִדְּלָא קְבַע לֵיהּ מָקוֹם. וּשְׁמַע מִינַּהּ: מִכֹּל תְּלָתָא מְקַיְּימִינַן, וְלָא בָּעֵינַן רְצוּפִין. דְּאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ בָּעֵינַן רְצוּפִין, לִקְבַּע לֵיהּ מָקוֹם לְהַאי קָרוֹב – בַּתְּחִילָּה אוֹ בָּאֶמְצַע אוֹ בַּסּוֹף; וְלַכְשַׁר בֵּיהּ טוּבָא. כִּי אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי, אֲמַר לֵיהּ: צֵא וְהַשְׁלֵים עָלָיו עֶבֶד מִן הַשּׁוּק.

הֲדַרַן עֲלָךְ הַזּוֹרֵק

א(א) **הַמְגָרֵשׁ** אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם, אֶלָּא לִפְלוֹנִי". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה וְיַחֲזוֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ, וְיֹאמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם". כְּתָבוֹ בְּתוֹכוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וּמְחָקוֹ – פָּסוּל. גְּמָ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַאי "אֶלָּא" – "חוּץ" הוּא, אוֹ "עַל מְנָת" הוּא? ב"חוּץ" הוּא – וּבְ"חוּץ" הוּא דִּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּהָא שַׁיַּיר לַהּ בְּגֵט; אֲבָל בְּ"עַל מְנָת" – מוֹדוּ לֵיהּ, מִידֵּי דַּהֲוָה אַכֹּל תְּנָאֵי דְּעָלְמָא; אוֹ דִלְמָא "עַל מְנָת" הוּא – וּבְ"עַל מְנָת" הוּא דִּפְלִיג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַדְּרַבָּנַן; אֲבָל בְּ"חוּץ" מוֹדֶה – דְּהָא שַׁיַּיר לַהּ בְּגֵט. גאָמַר רָבִינָא, תָּא שְׁמַע: כָּל הַבָּתִּים מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, אֶלָּא שֶׁל גּוֹיִם. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "חוּץ" הוּא – שַׁפִּיר; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "עַל מְנָת" הוּא – עַל מְנָת דְּלָא מִיטַּמּוּ בָּתֵּי גוֹיִם הוּא דְּמִיטַּמּוּ בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל, הָא מִיטַּמּוּ בָּתֵּי גוֹיִם – לָא מְטַמְּאִי בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל?! ד(ב)וְעוֹד, בָּתֵּי גוֹיִם מִי מְטַמְּאִי?! וְהָתַנְיָא: "וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם" – אֶרֶץ אֲחוּזַּתְכֶם מְטַמְּאָה בִּנְגָעִים, וְאֵין בָּתֵּי גוֹיִם מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ "חוּץ" הוּא; שְׁמַע מִינַּהּ. מַתְנִיתִין דְּלָא כִּי הַאי תַּנָּא – דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַחֲכָמִים עַל הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם, חוּץ מִפְּלוֹנִי" – שֶׁאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת. עַל מָה נֶחְלְקוּ? עַל הַמְגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם, עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי לִפְלוֹנִי" –

שֶׁרַבִּי

דְּקָא מְדַלֵּג וְתָנֵי חַד חַד שֶׁהוֹלֵךְ וּמְחַסֵּר הָעֵדִים מִן הַקְּשָׁרִים אֶחָד אֶחָד בְּכָל דִּלּוּג וְדִלּוּג שְׁמוֹנָה בְּמִשְׁנָתֵנוּ לֹא דִּלֵּג אֶלָּא אֶחָד בְּמִנְיַן הַקְּשָׁרִים: שְׁמַע מִינָּהּ הַאי קָרוֹב חָתֵם בֵּין בַּתְּחִלָּה קֹדֶם לַכְּשֵׁרִים בֵּין בְּאֶמְצָעוֹ בֵּין בְּסוֹפוֹ: מִדְּלָא קְבַע לֵיהּ מָקוֹם לְקָרְחָה בְּמַתְנִי': וּשְׁמַע מִינָּהּ מִדְּלָא קָבַע מָקוֹם שְׁמַע מִינָּהּ דְּכָל גִּטִּין וּשְׁטָרוֹת מְקֻשָּׁרִים הַיּוֹצְאִין בְּבֵית דִּין לְהָעִיד עַל חֲתִימַת הָעֵדִים לְקַיְּמוֹ: מִכָּל תְּלָתָא סָהֲדֵי דַּחֲתִימִי בֵּהּ שֶׁיַּכִּירוּ עֵדֵי הַשּׁוּק אֶת חֲתִימָתָן מְקַיְּימִינַן לֵיהּ לְגִטָּא וַאֲפִלּוּ הֵן מְפֻזָּרִין כְּגוֹן אִם יֵשׁ בּוֹ י' עֵדִים וְעֵדֵי הַשּׁוּק מַכִּירִין אֶת כְּתַב הָרִאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי וְהַחֲמִישִׁי וְלָא בָּעֵינַן שֶׁיַּכִּירוּ אוֹתָן שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין: דְּאִי ס"ל בָּעֵינַן רְצוּפִין הַאי לֹא הֻכְשְׁרוּ בּוֹ אֶלָּא הַשְׁלָמַת קָרוֹב אֶחָד וּמִשּׁוּם דִּלְמָא אָתֵי לְקִיּוּמֵיהּ בִּשְׁנֵי קְרוֹבִים וְאֶחָד כָּשֵׁר כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל: לִקְבַּע לֵיהּ מָקוֹם לְהַשְׁלָמַת קְרוֹבִים: אוֹ בַּתְּחִלָּה קֹדֶם לִשְׁנַיִם הַכְּשֵׁרִים בְּכָל שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשָׁה הַחֲתוּמִין בּוֹ: אוֹ בְּאֶמְצַע כָּל ג' וְג' חֲתוּמִין יַכְשִׁיר קָרוֹב אֶחָד כְּגוֹן כָּשֵׁר וְקָרוֹב וְכָשֵׁר וְחוֹזֵר וְחוֹתֵם כָּשֵׁר וְקָרוֹב וְכָשֵׁר וְכֵן לְעוֹלָם: אוֹ בַּסּוֹף כָּל ג' וְג' יִקְבַּע מְקוֹמוֹ: וּלְכָשֵׁר בֵּהּ קְרוֹבִים טוּבָא וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא אָתֵי לְקִיּוּמֵהּ בִּשְׁנֵי קְרוֹבִים וְאֶחָד כָּשֵׁר דְּהָא לָא מַשְׁכַּחַתְּ שְׁנֵי קְרוֹבִין בְּכָל ג' רְצוּפִין שֶׁבּוֹ שֶׁאֵין לְךָ בּוֹ שְׁנַיִם קְרוֹבִים שֶׁלֹּא יְהֵא הֶפְסֵק ב' כְּשֵׁרִים בֵּינֵיהֶם אֶלָּא מִדְּלָא חָשְׁשָׁה תַּקַּנְתָּא לְהַשְׁלָמַת שְׁנֵי קְרוֹבִים בִּקְבִיעוּת מָקוֹם שְׁמַע מִינָּהּ לָא בָּעֵינַן רְצוּפִין הִלְכָּךְ חָיְישִׁינַן דִּלְמָא מְקַיֵּים לֵיהּ בִּקְרוֹבִין מְפֻזָּרִין: כִּי אָתוּ לְקַמֵּהּ דְּר' אַמִּי גֵּט מְקֻשָּׁר שֶׁלֹּא הִזְמִין לוֹ עֵדִים לְמִנְיַן קְשָׁרָיו וְהַסּוֹפֵר וְהָעֵדִים בְּפָנֵינוּ וַעֲדַיִן לֹא נִמְסַר לָהּ: א"ל כו' כְּבֶן נַנָּס: כֵּן הוּא עִקָּרָהּ שֶׁל סֻגְיָא זוֹ וְלָא שְׁמַעְתִּיהָ כֵּן אֶלָּא כְּבְחוֹרָהּ בְּקוּנְטְרֵס מוֹרִי הַזָּקֵן: מַתְנִי' הַמְגָרֵשׁ. וְאָמַר לָהּ בִּשְׁעַת מְסִירָה: גְּמ' עַל מְנָת הוּא עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי לִפְלוֹנִי: אֲבָל בְּעַל מְנָת מוֹדוּ רַבָּנָן דִּבְגֵט לֹא שִׁיֵּר שֶׁהִתִּירָהּ בִּמְסִירַת הַגֵּט לְכָל אָדָם אֶלָּא שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי לָזֶה וְאֵין זֶה אֶלָּא כִּתְנַאי בְּעָלְמָא: אֶלָּא שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים דִּכְתִיב אֲחֻזַּתְכֶם:

צֵא וְהַשְׁלֵם עָלָיו עֶבֶד מִן הַשּׁוּק אוֹמֵר ר"י דְּהַךְ דְּהָכָא פְּלִיג אַחִזְקִיָּה דְּאָמַר בְּפֶרֶק גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסב:) מִלְּאָהוּ בִּקְרוֹבִים כָּשֵׁר דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא קְרוֹבִים כְּשֵׁרִים לְמִלּוּי וּמַעֲשֶׂה בָא לִפְנֵי רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם בְּאֶחָד שֶׁכָּתַב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְהֶחְתִּים עָלָיו ב' עֵדִים וְאַחַר זְמַן הֶחְתִּים עָלָיו עֵד שְׁלִישִׁי וְהִכְשִׁירוֹ מִסְּבָרָא דְּהָא דְּאָמְרִינַן דְּאֵין עֵדֵי הַגֵּט חוֹתְמִין זֶה בְּלֹא זֶה הַיְנוּ בִּשְׁנַיִם אוֹ שֶׁזִּמֵּן שְׁלֹשָׁה יַחַד שֶׁאֵין הַגֵּט יָכוֹל לִהְיוֹת בְּפָחוֹת אָז יַחְתְּמוּ כֻּלָּם זֶה בִּפְנֵי זֶה אֲבָל כְּשֶׁהַגֵּט נִגְמַר בִּשְׁנַיִם וְלֹא הָיָה אָז דַּעְתּוֹ לְהַחְתִּים יוֹתֵר כְּשֶׁחָזַר וְהֶחְתִּים שְׁלִישִׁי אֵין נִפְסָל בְּכָךְ כֵּיוָן שֶׁנִּגְמַר ע"י הָרִאשׁוֹנִים ור"ת הֵבִיא רְאָיָה מִכָּאן דְּכָשֵׁר דְּלִשָּׁנָא דְּצֵא וְהַשְׁלֵם עָלָיו עֶבֶד מִן הַשּׁוּק מַשְׁמַע שֶׁכְּבָר חָתְמוּ הָרִאשׁוֹנִים וְלֹא הָיָה צָרִיךְ כִּי אִם לְהַשְׁלִים אַלְמָא כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הֻכְשַׁר הַגֵּט ע"י הָרִאשׁוֹנִים תוּ לָא מִפְסִיל בְּהַשְׁלָמַת אֲחֵרִים זֶה שֶׁלֹּא בִּפְנֵי זֶה וּמִיהוּ בְּקוּנְטְרֵס פֵּרֵשׁ וְהַסּוֹפֵר וְהָעֵדִים בְּפָנֵינוּ וַעֲדַיִן לֹא נִמְסַר מַשְׁמַע שֶׁסּוֹבֵר דְּבָעֵינַן זֶה בִּפְנֵי זֶה וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ וַעֲדַיִן לֹא נִמְסַר לָהּ ר"ל שֶׁהָעֵדִים לֹא חָתְמוּ עֲדַיִן וּלְהָכֵי לֹא נִמְסַר לָהּ וְחוֹתְמִין כֻּלָּן זֶה בִּפְנֵי זֶה אַךְ מַה שֶּׁפֵּי' שֶׁהַסּוֹפֵר בְּפָנֵינוּ בְּחִנָּם פֵּרֵשׁ דְּמָה לָנוּ אִם הָלַךְ לוֹ הַסּוֹפֵר וְכֵן פֵּרֵשׁ הָר' אֶלְחָנָן דְּנִרְאֶה לְפָסְלוֹ דְּכֵיוָן שֶׁבָּא לְהַחְתִּים שְׁלִישִׁי גִּלָּה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא גֵּט עַד שֶׁיֶּחְתְּמוּ שְׁלִישִׁי וַחֲתִימָתוֹ אֵין כְּלוּם כֵּיוָן שֶׁלֹּא חָתְמוּ זֶה בִּפְנֵי זֶה: מַתְנִי' הַמְגָרֵשׁ. אֲבָל בְּעַל מְנָת מוֹדוּ לֵיהּ לִכְאוֹרָה הָיָה נִרְאֶה דְּדַוְקָא בְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי מוֹדוּ דְּלָא הָוֵי שִׁיּוּר מִשּׁוּם דְּהֻתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת אֲבָל בְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי וְלֹא תִּנָּשְׂאִי הָוֵי שִׁיּוּר כְּמוֹ חוּץ וּלְהָכִי נָקַט בַּבָּרַיְתָא בְּסָמוּךְ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי גְּרֵידָא דִּבְשֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי וְלֹא תִּבָּעֲלִי מוֹדֶה ר' אֱלִיעֶזֶר דְּהָוֵי שִׁיּוּר כְּמוֹ חוּץ וְכֵן מַשְׁמַע קְצָת דְּהָא לְקַמָּן פָּרִיךְ אַדְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר הֵיכָן מָצִינוּ אָסוּר לָזֶה וּמֻתָּר לָזֶה בְּמַאי אִי בְּעַל מְנָת הֲרֵי הֻתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת אֶלָּא בְּחוּץ וְאִי בְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי וְלֹא תִּבָּעֲלִי קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נָמֵי לָא הָוֵי שִׁיּוּרָא מַאי קָאָמַר הֲרֵי הֻתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת וְעוֹד לְמַאי דְּמוֹקֵי לָהּ בְּחוּץ אַדְּמַקְשֶׁה ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵחוּץ לִפְרֵךְ לְהוּ לְרַבָּנָן דְּמוֹדוּ בְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי וְשֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי דְּלָא הֻתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת וּמִיהוּ נִרְאֶה לְר"י דַּאֲפִילּוּ בְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי וְשֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי מוֹדוּ רַבָּנָן דְּלָא הָוֵי שִׁיּוּרָא דְּכֵיוָן דְּאֵין אוֹסְרָהּ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן תְּנַאי הָוֵי כְּאִלּוּ הֻתְּרָה לְכֹל וּלְהָכֵי לָא מָצֵי פָּרִיךְ מִילֵּי דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַדְּרַבָּנָן וְכִי קָאָמַר אֵימָא בְּעַל מְנָת הֲרֵי הֻתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ שֶׁאֲפִלּוּ לֹא הֻתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת כְּגוֹן עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי וְלֹא תִּבָּעֲלִי דַּהֲרֵי הֻתְּרָה לְכֹל כֵּיוָן דְּלָא אֲסָרָהּ אֶלָּא דֶּרֶךְ תְּנַאי אֶלָּא נָקַט קֻשְׁיָא פְּשׁוּטָה ע"מ שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי גְּרֵידָא הַנִּזְכָּר בַּבָּרַיְתָא דְּאל"כ אַדְּמִפַּלֵּג בְּסָמוּךְ בֵּין ע"מ לַחוּץ לִפְלוֹג בע"מ גּוּפֵהּ וְעוֹד דְּקָאָמַר אוֹ דִּלְמָא הַאי אֶלָּא ע"מ הוּא כו' אַף עַל גַּב דִּבְאֶלָּא אֲסִיר נִשּׂוּאִין וּבְעִילָה אַפֵּ"ה לָא הָוֵי שִׁיּוּר אַף עַל גַּב דִּבְחוּץ מוֹדוּ לְהוּ וּבְסָמוּךְ דְּקָאָמַר וּמַתְנִיתִין דְּאוֹקֵמְנָא בְּחוּץ מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲבָל לְרַבָּנָן אֲפִלּוּ בְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי וְלֹא תִּבָּעֲלִי אָתֵי שַׁפִּיר מִלֵּי דְּהָוֵי אַכָּל תְּנָאִים דְּעָלְמָא: **אִם** כְּתָבוֹ בְּתוֹכוֹ אע"פ שֶׁחָזַר וּמְחָקוֹ פָּסוּל פֵּרוּשׁ לְפִי שֶׁלֹּא נִכְתַּב הַגֵּט אֶלָּא עַל תְּנַאי זֶה וְאֵין כָּאן כְּרִיתוּת מַשְׁמַע דַּוְקָא חוּץ דְּלָא הָוֵה כְּרִיתוּת חָזַר וּמְחָקוֹ פָּסוּל אֲבָל שְׁאָר מְחָקִין כְּשֵׁרִין בְּגֵט רַק שֶׁיַּעֲשֶׂה קִיּוּם הַמְּחָק לִפְנֵי שָׁרִיר וְקַיָּם וּמ"מ נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְהַחְמִיר: **אָמַר** רָבִינָא תָּא שְׁמַע כָּל הַבָּתִּים כו' וּמִדְּתְנַן בְּרֵישׁ זְבָחִים (דַּף ב.) כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה לָא הֲוָה מָצֵי לְאֵיתוּיֵי רְאָיָה דְּהָתָם לֹא שַׁיָּךְ לֹא עַל מְנָת וְלֹא חוּץ וּלְשׁוֹן אֶלָּא לָא הָוֵי אֶלָּא לָשׁוֹן רַק אוֹ אֲבָל:

מסורת הש"ס

א תוספתא קידושין; קידושין ה:; לקמן פג:; תוספתא גיטין

ב זבחים עז.

תורה אור השלם

כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם [ויקרא יד, לד]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' גירושין הל' יז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמז סעי' ג:

ב מיי' פח' מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' א:

ג מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הל' יא:

ד מיי' פח' מהל' גירושין הל' טז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' א:

שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר לְכָל אָדָם חוּץ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? מִידֵי דְּהָוֵה אַכֹּל תְּנָאֵי דְּעָלְמָא. וְרַבָּנַן – כֹּל תְּנָאֵי דְּעָלְמָא לָא שַׁיַּיר לֵיהּ בְּגֵט, הָכָא שַׁיַּיר לַהּ בְּגֵט. וּמַתְנִיתִין – דְּאוֹקִימְנָא בְּ"חוּץ", מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? אָמַר רַבִּי יַנַּאי מִשּׁוּם זָקֵן אֶחָד, אָמַר קְרָא: "וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" – אֲפִילּוּ לֹא הִתִּירָהּ אֶלָּא לְאִישׁ אַחֵר, הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. וְרַבָּנַן אָמְרִי, טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַאי "אִישׁ" – לְכָל אִישׁ וָאִישׁ. [א]וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵהָכָא: "וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ" – אֲפִילּוּ לֹא נִתְגָּרְשָׁה אֶלָּא מֵאִישָׁהּ, נִפְסְלָה מִן הַכְּהוּנָּה – אַלְמָא הָוֵי גִּיטָּא. וְרַבָּנַן – אִיסּוּר כְּהוּנָּה שָׁאנֵי. [ב]בָּעֵי רַבִּי אַבָּא: בְּקִידּוּשִׁין הֵיאַךְ? תִּיבְּעֵי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, תִּיבְּעֵי לְרַבָּנַן. תִּיבְּעֵי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָכָא, אֶלָּא מִשּׁוּם דִּכְתִיבִי קְרָאֵי; אֲבָל הָתָם – קִנְיָן מְעַלְּיָא בָּעֵינַן. אוֹ דִּלְמָא, "וְיָצְאָה"–"וְהָיְתָה". תִּיבְּעֵי לְרַבָּנַן – עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָכָא, אֶלָּא דְּבָעֵינַן כְּרִיתוּת – וְלֵיכָּא; אֲבָל הָתָם – קִנְיָן כֹּל דְּהוּ. אוֹ דִּלְמָא, "וְיָצְאָה"–"וְהָיְתָה". לְבָתַר דְּאִיבַּעְיָא לֵיהּ, הֲדַר פַּשְׁטַהּ – בֵּין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּין לְרַבָּנַן, בָּעֵינַן "וְיָצְאָה"–"וְהָיְתָה". אָמַר אַבָּיֵי: אִם תִּמְצָא לוֹמַר אִיתָא לִדְרַבִּי אַבָּא; (א)בָּא רְאוּבֵן וְקִידְּשָׁהּ חוּץ מִשִּׁמְעוֹן, וּבָא שִׁמְעוֹן וְקִידְּשָׁהּ חוּץ מֵרְאוּבֵן, וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם – מִתְיַבֶּמֶת לְלֵוִי, וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ "אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים". מַאי טַעְמָא? קִידּוּשֵׁי דִּרְאוּבֵן אַהֲנוֹ, קִידּוּשֵׁי דְּשִׁמְעוֹן לָא אַהֲנוֹ. וְאֶלָּא אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים – הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? כְּגוֹן שֶׁבָּא רְאוּבֵן וְקִידְּשָׁהּ חוּץ מִשִּׁמְעוֹן, וּבָא שִׁמְעוֹן וְקִידְּשָׁהּ סְתָם – דְּקִידּוּשֵׁי רְאוּבֵן אַהֲנוֹ לְמֵיסְרַהּ אַעָלְמָא, וְקִידּוּשֵׁי דְּשִׁמְעוֹן אַהֲנוֹ לְמֵיסְרַהּ אַרְאוּבֵן. בָּעֵי אַבָּיֵי, אָמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם, חוּץ מֵרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן", וְחָזַר וְאָמַר לָהּ: "לִרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן", מַהוּ? [ג]מִי אָמְרִינַן: מַאי דַּאֲסַר שְׁרָא; אוֹ דִּלְמָא – מַאי דַּאֲסַר שְׁרָא, וּמַאי דִּשְׁרָא אֲסַר? אִם תִּמְצָא לוֹמַר

מַאי

הָכָא שַׁיֵּיר בְּגִטָּא כֵּיוָן דְּאַתְנֵי בַּהֲדֵיהּ שֶׁלֹּא לִינָּשֵׂא לָזֶה נִמְצָא שֶׁלֹּא הִתִּירָהּ גֵּט זֶה לְכָל אָדָם: **אֶלָּא מֵאִישָׁהּ** דְּאָמַר לָהּ הֲרֵי אַתְּ מְגוֹרֶשֶׁת מִמֶּנִּי וְאִי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם וְהוּא רֵיחַ הַגֵּט שֶׁפּוֹסֵל בִּכְהוּנָּה וּמִדְּפּוֹסֵל לִכְהוּנָּה אַלְמָא גֵּט הוּא וְהָכָא דְּשַׁרְיָהּ לְכָל אָדָם חוּץ מִזֶּה מוּתֶּרֶת לַאֲחֵרִים: **אִיסּוּר כְּהוּנָּה שָׁאנֵי** שֶׁרִבָּה בָּהֶן הַכָּתוּב מִצְוֹת יְתֵרוֹת: **בְּקִידּוּשִׁין הֵיאַךְ** הִתְקַדְּשִׁי לִי לֶאֱסַר לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי מַהוּ: **דִּכְתִיבִי קְרָאֵי** כִּדְאֲמָרָן לְאִישׁ אַחֵר גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ: **וְיָצְאָה וְהָיְתָה** אַקִּישׁ הֲוָיָה לִיצִיאָה וְכֵיוָן דִּבְגֵירוּשִׁין הָוֵי גֵּט הָכָא נָמֵי הָווּ קִידּוּשִׁין וְנֶאֶסְרָה לְכָל חוּץ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ: **בָּעֵינַן כְּרִיתוּת** וְלֵיכָּא דְּהָא אֲגִידָא בֵּהּ לְגַבֵּהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא: **הֲדַר פַּשְׁטָהּ** בֵּין לר"א כו' לר"א הָווּ קִידּוּשִׁין לְרַבָּנַן לָא הָווּ קִידּוּשִׁין: **אִם תִּמְצֵי לוֹמַר** אִיתָא לִדְרַבִּי אַבָּא אַלִּיבָּא דר"א דְּהָווּ קִידּוּשִׁין אֲפִלּוּ הָכֵי בָּא רְאוּבֵן וְקִדְּשָׁהּ לְגַבֵּי כּוּלֵּי עָלְמָא חוּץ מִשִּׁמְעוֹן אָחִיו וּבָא שִׁמְעוֹן וְקִדְּשָׁהּ חוּץ מֵרְאוּבֵן וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם מִתְיַבֶּמֶת לְלֵוִי אֲחִיהֶם: **וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים** לְאָסְרָהּ לְלֵוִי מִפְּנֵי זִקַּת שְׁנֵי יְבָמִין דִּתְנַן בִּיבָמוֹת (דַּף לא:) שְׁלֹשָׁה אַחִין וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וְעָשָׂה הַשֵּׁנִי מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ וּמֵת חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת שֶׁנֶּאֱמַר וּמֵת אֶחָד מֵהֶם יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ מִי שֶׁעָלֶיהָ זִיקַת יָבָם אֶחָד וְלֹא שֶׁעָלֶיהָ זִיקַת שְׁנֵי יְבָמִין כְּגוֹן זוֹ שֶׁעֲדַיִין לֹא יָצְתָה מִזִּקַּת יְבוּמֵי הַמֵּת הָרִאשׁוֹן דְּאֵין יְבָמָה יוֹצְאָה מִזִּקָּתָהּ אֶלָּא בְּבִיאָה וְנִתּוֹסְפָה עָלֶיהָ זִקָּה מֵחֲמַת מַאֲמָרוֹ שֶׁל שֵׁנִי וְהָכָא אַשְׁמוֹעִינַן אַבָּיֵי אֲפִלּוּ אִיתָא לִדְרַבִּי אַבָּא שֶׁקִּידּוּשִׁין כְּאִלּוּ הָווּ קִידּוּשִׁין לְגַבֵּי עָלְמָא וְנִמְצְאוּ שְׁנֵיהֶם קִידּוּשִׁין אֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים מַאי טַעְמָא קִדּוּשֵׁי דִּרְאוּבֵן אַהֲנוֹ אֲבָל קִדּוּשֵׁי שִׁמְעוֹן לָא מְהַנֵּי מִידֵי דְּכֵיוָן דְּאָמַר חוּץ מֵרְאוּבֵן לֹא אֲסָרָהּ עַל שׁוּם אָדָם הַמּוּתָּר שֶׁהֲרֵי אֲסוּרָה וְעוֹמֶדֶת הִיא עַל הַכֹּל חוּץ מֵרְאוּבֵן: **וְאֶלָּא אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים** הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּהַאי עִנְיָנָא דְּרַבִּי אַבָּא כְּגוֹן בָּא רְאוּבֵן כו': **מַאי דַּאֲסַר שְׁרָא** דְּהַאי לִרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן דַּהֲדַר אָמַר לָהּ קָאֵי אַמְּסִירָה אַף לִרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן קָאָמַר וְאֵינוֹ שִׁיּוּר:

שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר לְכָל אָדָם חוּץ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ מַשְׁמַע דַּאֲפִילּוּ בְּחַיֵּי אוֹתוֹ הָאִישׁ מַתִּירָהּ לִנָּשֵׂא וְהִקְשָׁה רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל אַמַּאי לָא חָיְישִׁינַן דִּלְמָא לֹא תְּקַיֵּים תְּנָאָהּ כִּדְאָמַר לְעֵיל בְּמִי שֶׁאֲחָזוֹ (גִּטִּין דַּף עג.) גַּבֵּי הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז (וּלְאַחֵר) לֹא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּתֵּן וְעוֹד מֵבִיא רְאָיָה רַבֵּינוּ יִצְחָק מִבָּרַיְיתָא דִּלְקַמָּן (גִּטִּין דַּף פד.) עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּבָּעֵל לָהֶם הָא לְאַחֵר חוֹשְׁשִׁין שֶׁתִּבָּעֵל לוֹ וְתֵרֵץ הָרַב רַבִּי אֶלְחָנָן דְּשָׁאנֵי גַּבֵּי מָאתַיִם זוּז דְּיֵשׁ לָחוּשׁ פֶּן תַּפְסִיד אֶת אֲשֶׁר לָהּ וְלֹא תּוּכַל לְקַיֵּים תְּנָאָהּ וְכֵן גַּבֵּי שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי לְאַחֵר חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בְּאוֹנֶס אֲבָל הָכָא עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה בְּעַל כָּרְחָהּ דְּנִשּׂוּאִין אִי אֶפְשָׁר בְּעַל כָּרְחָהּ: **אֲפִלּוּ לֹא נִתְגָּרְשָׁה אֶלָּא** מֵאִישָׁהּ פְּסוּלָה לַכְּהֻנָּה וא"ת וְהָא וַדַּאי דְּאִיסּוּר כְּהֻנָּה שָׁאנֵי דְּהָא אִם לֹא נִתְגָּרְשָׁה אֶלָּא מֵאִישָׁהּ וְלֹא הֻתְּרָה לִנְשׂוֹא אָדָם פְּשִׁיטָא דַּאֲפִילּוּ לר"א לָא הָוֵי גֵּט כְּלָל בְּעָלְמָא וְאִם אֵת מֻתֶּרֶת לְהִתְיַבֵּם וְאַעפ"כ שֶׁפְּסוּלָה לִכְהֻנָּה וי"ל דְּהָכִי מַיְתֵי דְּכֵיוָן דַּאֲפִילּוּ לֹא נִתְגָּרְשָׁה אֶלָּא מֵאִישָׁהּ פְּסוּלָה לִכְהֻנָּה א"כ כִּי אָמַר חוּץ מִפְּלוֹנִי הָוֵי גֵּט גָּמוּר דְּאִם לָא הָוֵי גֵּט סְבָרָא הוּא דִּבְלֹא נִתְגָּרְשָׁה אֶלָּא מֵאִישָׁהּ אֲפִילּוּ רֵיחַ הַגֵּט לָא הָוֵי וְלֹא הָיָה אוֹסְרָהּ הַכָּתוּב לַכֹּהֲנִים וא"ת לר"א דְּלָא חָשִׁיב בְּעַל מְנָת שִׁיּוּר וּלְתַנָּא דְּמַתְנִי' דְּרַבָּנַן נָמֵי מוֹלוּ דְּלָא הָוֵי שִׁיּוּרָא אַמַּאי לָא תְּנָא בִּיבָמוֹת בְּרֵישָׁא (דַּף ב.) ט"ו נָשִׁים פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן וְלִחְשֹׁב בַּהֲדַיְיהוּ אֵשֶׁת אִישׁ דְּפוֹטֶרֶת צָרָתָהּ כְּגוֹן שֶׁגֵּרְשָׁהּ זֶה בְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לִפְלוֹנִי וְנָשָׂאָהּ אָחִיו שֶׁל פְּלוֹנִי וּמֵת בְּלֹא בָּנִים וּמֵעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא גְּרֵידָא דְּמוּתֶּרֶת בִּזְנוּת אוֹ לֹא תִּבָּעֲלִי גְּרֵידָא שֶׁיְּכוֹלָה לְהִתְקַדֵּשׁ אֵין קָשֶׁה דְּלָא דָּמֵי לַאֲחוֹת אִשָּׁה שֶׁאֲסוּרָה גַּם בִּזְנוּת וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִתְקַדֵּשׁ אֲבָל מֵעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא וְשֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי קַשְׁיָא וי"ל דְּלָא תָּנֵי לָהּ מִשּׁוּם דְּלָא דָּמֵי לַאֲחוֹת אִשָּׁה דְּהָתָם בִּשְׁעַת נְפִילָה הָוְיָא לָהּ אֲחוֹת אִשָּׁה אֲבָל הָכָא בִּשְׁעַת נְפִילָה אַכַּתִּי לָא הָוְיָא אֵשֶׁת אִישׁ עַד שֶׁתִּבָּעֵל לַיָּבָם וְתַעֲבוֹר עַל תְּנָאוֹ וַאֲפִילּוּ תַּחְשְׁבֶנָּה כְּאִלּוּ הִיא אֵשֶׁת אִישׁ כֵּיוָן שֶׁמִּטַּעַם אֵשֶׁת אִישׁ אֲסוּרָה לְבָעֵל לוֹ מ"מ לָא מָצֵי לְמִתְנֵי' דְּהָא אִם תִּבָּעֵל לוֹ נִמְצָא שֶׁלֹּא הָיְתָה אֵשֶׁת אָחִיו מֵעוֹלָם וְלָא דָּמֵי לַאֲחוֹת אִשָּׁה הִלְכָּךְ לֹא פְּטָרָהּ וּמִיהוּ לֹא יִתְיַשֵּׁב אֶלָּא לְמַאן דְּנָפְקָא לֵיהּ מֵאֲחוֹת אִשָּׁה וְעוֹד קָשֶׁה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּאַכַּתִּי מַשְׁכַּחַת לָהּ אַף בְּעֶרְוַת עֶרְוָה כְּגוֹן דְּקִדְּשָׁהּ אֶחָד חוּץ מֵרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן אָחִיו וּבָא רְאוּבֵן וְקִדְּשָׁהּ חוּץ מִשִּׁמְעוֹן אָחִיו דְּאַהֲנֵי קִדּוּשֵׁי דִּידֵיהּ לְמֵיסְרָהּ אַקַּמָּא וּמֵת רְאוּבֵן בְּלֹא בָּנִים וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת וְיִבֵּם שִׁמְעוֹן צָרָתָהּ וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת וָמֵת בְּלֹא בָּנִים וְנָפְלוּ לִפְנֵי לֵוִי דְּצָרַת צָרָה פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם וי"ל כֵּיוָן שֶׁנֶּאֶסְרָה עַל יָבָם זֶה לִפְנֵי קִדּוּשֵׁי אָחִיו מִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ לָא חֲשִׁיבָא לְגַבֵּי יָבָם אֵשֶׁת אָח אֲבָל אִי אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים דְּאוֹרַיְיתָא כִּדְמַשְׁמַע בְּסָמוּךְ מַשְׁכַּחַת לָהּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה עֲרָיוֹת וְצָרַת צָרָה כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ רְאוּבֵן חוּץ מִשִּׁמְעוֹן וְלֵוִי אָחִיו וּבָא שִׁמְעוֹן וְקִדְּשָׁהּ חוּץ מִלֵּוִי דְּאַהֲנֵי קִדּוּשֵׁי שִׁמְעוֹן לְמֵיסְרָהּ אַרְאוּבֵן וּמֵתוּ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְיִבֵּם לֵוִי צָרַת אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים שֶׁאֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים לֹא נֶאֶסְרָה לְלֵוִי שֶׁלֹּא אֲסָרוּהָ עָלָיו וּמֵת לֵוִי וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת וְנָפְלוּ לִפְנֵי יְהוּדָה דְּצָרַת [צָרָה] אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וְיִבּוּם וּמִיהוּ אִכָּא לְמֵימַר בִּפְלוּגְתָּא לָא קָמַיְירֵי דְּרַבָּנַן פְּלִיגִי אדר"א בְּקִדּוּשִׁין כְּמוֹ בְּגֵירוּשִׁין כִּדְמַסִּיק וְיָצְאָה וְהָיְתָה וּלְדִידְהוּ לָא מַשְׁכַּחַת אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים וַאֲפִילּוּ לְלֵוִי דְּמַיְירֵי בִּפְלוּגְתָּא פ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף ט.) לָא מַיְירֵי אֶלָּא בִּפְלוּגְתָּא דִּסְבִירָא לֵהּ לְתַנָּא כְּוָתֵהּ תֵּדַע דְּלָא תְּנָא לֵוִי חַיָּבֵי לָאוִין וְאַע"ג דְּלר"ע לָאו בְּנֵי חֲלִיצָה וְיִבּוּם נִינְהוּ כְּחַיָּבֵי כְּרֵיתוֹת אֲבָל לְמַאי דִּסְלְקָא דַּעְתֵּהּ דְּר' אַבָּא לְרַבָּנַן מוֹלוּ בְּקִדּוּשִׁין הָוֵי מָצֵי לְמִתְנֵי ט"ז וּבִירוּשַׁלְמִי דְּמַכִּילְתִּין פָּרֵיךְ לָהּ וְלִתְנֵי ט"ז נָשִׁים לר"א וּמְשַׁנֵּי הָתָם הַתּוֹרָה אֲסָרָהּ עָלָיו בְּרַם הָכָא הוּא אֲסָרָהּ עָלָיו פֵּירוּשׁ כָּל ט"ו נָשִׁים אֲסָרָהּ תּוֹרָה לַיָּבָם וְהָאִסּוּר בָּא מִמֵּילָא עַל יְדֵי קִדּוּשִׁין בְּלֹא שׁוּם תְּנָאִי אֲבָל כָּאן אֲסָרָהּ עַל יְדֵי תְּנָאִי שֶׁלּוֹ א"נ י"ל הָתָם הַתּוֹרָה אֲסָרַתָּהּ וְאֵין לָהּ הֶתֵּר לְהִתְיַבֵּם דְּאֵין אִסּוּר שֶׁלָּהּ תָּלוּי בְּשׁוּם אָדָם אֶלָּא בַּתּוֹרָה שֶׁאֲסָרַתָּהּ עָלָיו אֲבָל בְּאֵשֶׁת אִישׁ הָאִסּוּר תָּלוּי בִּמְגָרֵשׁ שֶׁאִם יִרְצֶה יַתִּירֶנָּה לַיָּבָם קֹדֶם שֶׁיָּמוּת אָחִיו הַמֵּת שֶׁנְּשָׂאָהּ: **אֶלָּא אֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ** הָכָא מַשְׁמַע דְּאֵשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים דְּאוֹרַיְיתָא וְקָשֶׁה מפ"ג דִּיבָמוֹת (דַּף לא:) וּמפ"ק (דַּף י:) וְשָׁם מְפֹרָשׁ: **כְּגוֹן שֶׁבָּא רְאוּבֵן וְקִידְּשָׁהּ חוּץ מִשִּׁמְעוֹן וּבָא שִׁמְעוֹן וְקִידְּשָׁהּ סְתָם** תָּמַהּ לְרַבֵּינוּ יִצְחָק כְּשֶׁבָּא שִׁמְעוֹן וְקִדְּשָׁהּ סְתָם אַמַּאי לֹא פָּקַע אִישׁוּת דִּרְאוּבֵן מ"ש מֵהֲרֵי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וּמֵת דְּפָקַע אִישׁוּת רִאשׁוֹן וּמֻתֶּרֶת לָזֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו וְאֵין סְבָרָא לְחַלֵּק מִשּׁוּם דְּהָתָם הָוֵי שִׁיּוּר מוּעָט וּפָקַע וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם בְּגֵירוּשִׁין כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל לְנַתְּקָהּ ע"י שֶׁנִּשֵּׂאת לְאַחֵר מִנַּתְּקָהּ לְגַמְרֵי אֲבָל הָכָא שֶׁבָּא לְקַדְּשָׁהּ ע"י שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר לֹא נִתְּקָהּ: **וְחָזַר** וְאָמַר לָהּ לִרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן כָּל חַד בַּעְיָא מִתּוֹקְמָא שַׁפִּיר אַף כְּרַבָּנַן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' גירושין הל' א, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קנ סעי' ג:

ב מיי' פז' מהל' אישות הל' יג, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' לט:

ג מיי' פח' מהל' גירושין הל' ז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ד:

מסורת הש"ס

א לעיל מג.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שר"א מתיר וכו' ותירץ הר"ר אלחנן. עי' קידושין דף ח ע"ב תד"ה אבל:

תורה אור השלם

וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, ב]

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו [ויקרא כא, ז]

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ [דברים כה, ה]

מַאי דַּאֲסַר שְׁרָא; "לִרְאוּבֵן", מַהוּ? לִרְאוּבֵן – וְהוּא הַדִּין לְשִׁמְעוֹן, וְהַאי דְּקָאָמַר לִרְאוּבֵן – מִשּׁוּם דִּפְתַח בֵּיהּ; אוֹ דִלְמָא – לִרְאוּבֵן דַּוְקָא? [א]וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר "לִרְאוּבֵן" דַּוְקָא; "לְשִׁמְעוֹן", מַהוּ? לְשִׁמְעוֹן – וְהוּא הַדִּין לִרְאוּבֵן, וְהַאי דְּקָאָמַר "שִׁמְעוֹן" – מִשּׁוּם דְּסַלֵּיק מִינֵּיהּ; אוֹ דִלְמָא – לְשִׁמְעוֹן דַּוְקָא? [ב]בָּעֵי רַב אָשֵׁי: "אַף לְשִׁמְעוֹן", מַהוּ? "אַף" – אַרְאוּבֵן קָאֵי; אוֹ דִלְמָא, "אַף" – אַעָלְמָא קָאֵי? תֵּיקוּ. תָּנוּ רַבָּנַן: לְאַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, נִכְנְסוּ אַרְבָּעָה זְקֵנִים לְהָשִׁיב עַל דְּבָרָיו, אֵלּוּ הֵן: רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, וְרַבִּי טַרְפוֹן, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא. נַעֲנָה רַבִּי טַרְפוֹן וְאָמַר: הֲרֵי שֶׁהָלְכָה זוֹ, וְנִישֵּׂאת לְאָחִיו שֶׁל זֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו, וּמֵת בְּלֹא בָּנִים – לֹא נִמְצָא זֶה עוֹקֵר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה? הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת. נַעֲנָה רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי וְאָמַר: הֵיכָן מָצִינוּ אָסוּר לָזֶה וּמוּתָּר לָזֶה? הָאָסוּר – אָסוּר לַכֹּל, וְהַמּוּתָּר – מוּתָּר לַכֹּל! הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת. נַעֲנָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְאָמַר: "כְּרִיתוּת" – דָּבָר הַכּוֹרֵת בֵּינוֹ לְבֵינָהּ. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת. נַעֲנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: הֲרֵי שֶׁהָלְכָה זוֹ וְנִשֵּׂאת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק וְהָיוּ לָהּ בָּנִים, וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, וְעָבְרָה וְנִישֵּׂאת לָזֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו – לֹא נִמְצָא גֵּט בָּטֵל, וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִים? הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת. (א)דָּבָר אַחֵר: הֲרֵי שֶׁהָיָה זֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו כֹּהֵן, וּמֵת הַמְגָרֵשׁ – לֹא נִמְצֵאת אַלְמָנָה אֶצְלוֹ, וּגְרוּשָׁה אֵצֶל כָּל אָדָם? וְקַל וָחוֹמֶר: מָה גְּרוּשָׁה – שֶׁהִיא קַלָּה, אֲסוּרָה בִּשְׁבִיל צַד גֵּירוּשִׁין שֶׁבָּהּ; אֵשֶׁת אִישׁ – שֶׁהִיא חֲמוּרָה. לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת. אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֵין מְשִׁיבִין אֶת הָאֲרִי לְאַחַר מִיתָה. אָמַר רָבָא: כּוּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּירְכָא, לְבַר מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה – דְּלֵית לֵיהּ פִּירְכָא. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מִדִּבְרֵי כּוּלָּן. אָמַר מָר, נַעֲנָה רַבִּי טַרְפוֹן וְאָמַר: הֲרֵי שֶׁהָלְכָה זוֹ וְנִשֵּׂאת לְאָחִיו שֶׁל זֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו, וּמֵת בְּלֹא בָנִים – לֹא נִמְצָא זֶה עוֹקֵר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה? עוֹקֵר?! אִיהוּ עָקַר?! אֶלָּא "מַתְנֶה לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה". מַתְנֶה?! מִי קָאָמַר לַהּ: לָא סַגֵּי לַהּ דְּלָא מִינַּסְבָא לֵיהּ לַאֲחוּהּ דְּהָהוּא גַּבְרָא?! אֶלָּא "גּוֹרֵם לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה". גּוֹרֵם?! אֶלָּא מֵעַתָּה, בַּת אָחִיו לֹא יִשָּׂא – שֶׁמָּא יָמוּת בְּלֹא בָּנִים, וְנִמְצָא גּוֹרֵם לַעֲקוֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה! הַיְינוּ פִּירְכָא. וּבְמַאי? אִילֵּימָא בְּ"חוּץ", מִשְׁרָא שָׁרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר! (ב)דְּתַנְיָא: מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם, חוּץ מִפְּלוֹנִי", וְהָלְכָה וְנִיסֵּת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק, וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, שֶׁמּוּתֶּרֶת לָזֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו! אֶלָּא בְּ"עַל מְנָת". נַעֲנָה רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי וְאָמַר: הֵיכָן מָצִינוּ אָסוּר לָזֶה וּמוּתָּר לָזֶה? הָאָסוּר – אָסוּר לַכֹּל, וְהַמּוּתָּר – מוּתָּר לַכֹּל. וְלָא?! וַהֲרֵי תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, שֶׁאֲסוּרָה לָזֶה, וּמוּתֶּרֶת לָזֶה! בְּאִיסּוּר אִשָּׁה קָא אָמְרִינַן. וַהֲרֵי עֲרָיוֹת! בְּאִישׁוּת קָאָמְרִינַן. הֲרֵי אֵשֶׁת אִישׁ! הַיְינוּ פִּירְכָא. וּבְמַאי? אִילֵּימָא בְּ"עַל מְנָת" – הֲרֵי הוּתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת! אֶלָּא בְּ"חוּץ". נַעֲנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: הֲרֵי שֶׁהָלְכָה זוֹ וְנִישֵּׂאת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק וְהָיוּ לָהּ בָּנִים, וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, וְעָמְדָה וְנִשֵּׂאת לָזֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו, לֹא נִמְצָא גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִין? אִי הָכִי – בְּכוּלְּהוּ תְּנָאֵי דְּעָלְמָא נָמֵי לָא תִּנְסֵיב, דִּלְמָא לָא מְקַיְּימָא לֵיהּ לִתְנָאֵיהּ וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִין! הַיְינוּ פִּירְכָא. וּבְמַאי? אִילֵּימָא בְּ"חוּץ", מִשְׁרָא שָׁרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר! דְּתַנְיָא: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם, חוּץ מִפְּלוֹנִי", וְהָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, שֶׁמּוּתֶּרֶת לָזֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו! אֶלָּא בְּ"עַל מְנָת". דָּבָר אַחֵר: הֲרֵי שֶׁהָיָה זֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו כֹּהֵן, וּמֵת הַמְגָרֵשׁ, לֹא נִמְצֵאת אַלְמָנָה אֶצְלוֹ, וּגְרוּשָׁה אֵצֶל כָּל אָדָם? וְקַל וָחוֹמֶר: וּמָה גְּרוּשָׁה שֶׁהִיא קַלָּה – אֲסוּרָה מִשּׁוּם צַד גֵּירוּשִׁין שֶׁבָּהּ, אֵשֶׁת אִישׁ חֲמוּרָה – לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! וּבְמַאי? אִילֵּימָא בְּ"עַל מְנָת",

הֲרֵי

אוֹ דִּלְמָא הַאי לִרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן דְּהָדַר קָאָמַר חֲזָרָה הִיא שֶׁחָזַר וְהָפַךְ תְּנָאוֹ לוֹמַר לִרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן אֲנִי מַתִּירָהּ לְבַדָּהּ וְתֵאָסְרִי עַל הַכֹּל: בָּעֵי רַב אָשֵׁי אַף לְשִׁמְעוֹן מַהוּ אָמַר לָהּ חוּץ מֵרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְחָזַר וְאָמַר אַף לְשִׁמְעוֹן מַהוּ אִם תִּמְצֵי לוֹמַר הֵיכָא דְּחָזַר וְאָמַר לְשִׁמְעוֹן וְלֹא אָמַר אַף דַּוְקָא לְשִׁמְעוֹן קָאָמַר הָכָא מַאי כֵּיוָן דְּאָמַר אַף וַדַּאי הִתִּירָהּ לִשְׁנֵיהֶם דְּהַאי אַף אַרְאוּבֵן קָאֵי ואע"ג דְּלֹא הִזְכִּיר שְׁמוֹ: אוֹ דִּלְמָא לְשִׁמְעוֹן וְלֹא לִרְאוּבֵן וְהַאי אַף אַכּוּלֵּי עָלְמָא קָאֵי: נַעֲנָה הֵרִים קוֹלוֹ כָּל עֲנִיָּה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה הֲרָמַת קוֹל הִיא: הֲרֵי שֶׁהָלְכָה זוֹ אַחַר גֵּרוּשֶׁיהָ: וְנִיסֵּת לְאָחִיו שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו בְּגֵרוּשִׁין: עוֹקֵר דָּבָר מִצְוַת יִבּוּם שֶׁאֲסוּרָה לְהִתְיַבֵּם לוֹ: שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא אָמְרָה תּוֹרָה כְּרִיתוּת הָעוֹקֵר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה: הַכּוֹרֵת בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וַהֲרֵי אַכַּתִּי אֲגִידָא בֵּהּ לֵאָסֵר עַל אוֹתוֹ הָאִישׁ: לֹא נִמְצָא גֵּט בָּטֵל לְמַפְרֵעַ שֶׁהֲרֵי אָמַר לָהּ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי לִפְלוֹנִי: וּבָנֶיהָ מִן הָאֶמְצָעִי מַמְזֵרִין: שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת לֹא אָמְרָה תּוֹרָה כְּרִיתוּת הַמֵּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל לִידֵי פְּסוּל: לֹא נִמְצֵאת אַלְמָנָה אֵצֶל כֹּהֵן זֶה דְּהָא לְגַבֵּהּ לֹא אִגָּרְשָׁה: גְּרוּשָׁה אֵצֶל כָּל אָדָם וְעַל יְדֵי צַד גֵּרוּשִׁין שֶׁבָּהּ אֲסָרָהּ הַכָּתוּב עָלָיו כִּדְאָמְרַן לְעֵיל גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לְבַדּוֹ אֲסוּרָה לִכְהֻנָּה: וְק"ו וַהֲרֵי דְּבָרִים ק"ו שֶׁאַתָּה נָמֵל הֵימֶנּוּ שֶׁלִּפְנֵי מִיתַת הַמְגָרֵשׁ תְּהֵא אֲסוּרָה לַכֹּל מִפְּנֵי צַד אִישׁוּת שֶׁבָּהּ: וּמָה אִסּוּר גְּרוּשָׁה שֶׁהוּא קַל דְּלֵיתָא אֶלָּא בְּלָאו בְּעָלְמָא מָצִינוּ שֶׁאֲסוּרָה עַל כֹּהֵן זֶה שֶׁהִיא אַלְמָנָה אֶצְלוֹ מִפְּנֵי צַד גֵּרוּשִׁין שֶׁבָּהּ: אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁהִיא חֲמוּרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁתֵּאָסֵר אֶלָּא מִי שֶׁהִתִּירוּ אֶצְלוֹ מִפְּנֵי צַד אִישׁוּת שֶׁבָּהּ: אֵין מְשִׁיבִין אֶת הָאֲרִי לְאַחַר מִיתָה אִם הָיָה קַיָּם שֶׁמָּא יַחֲזִיר לָכֶם תְּשׁוּבָה: אִית לְהוּ פִּרְכָא כִּדְמְפָרֵשׁ וַאֲזַל לְקַמֵּהּ בָּתַר סִיַּעְתָּא דִּבְרַיְתָא: אִיהוּ עָקַר כְּלוֹמַר וְכִי הוּא עוֹקְרוֹ מַמָּשׁ הֲרֵי נֶעֱקַר מֵאֵלָיו בִּגְרָמָתוֹ שֶׁל זֶה עוֹקֵר מַשְׁמַע הָעוֹשֶׂה אִסּוּר בְּיָדַיִם וְיִבּוּמִין הַלָּלוּ אֵינָן מֻטָּלִין עָלָיו לְיַבְּמָהּ שֶׁיְּהֵא הוּא עוֹקְרָן: בַּת אָחִיו לֹא יִשָּׂא שֶׁלֹּא יוּכַל הָאָב לְיַבֵּם אֶת בִּתּוֹ: הַיְינוּ פִּרְכָא דְּאָמַר רָבָא לְכוּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּרְכָא: וּבְמַאי מוּקֵי ר"ט פְּלוּגְתָּא דר"א וְרַבָּנָן: אִי בְּחוּץ מֵיסְרָא שָׁרֵי לָהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְהִתְיַבֵּם לוֹ מֵאַחַר שֶׁנִּיסֵּת לְאַחֵר וְנִתְּקָה מֵאִישׁוּת הָרִאשׁוֹן לְגַמְרֵי: אֶלָּא בְּעַל מְנָת מוּקֵי לָהּ דְּכֵיוָן דִּתְנָאָה הוּא וְלָא אִיתְקַיֵּים נִמְצָא גֵּט בָּטֵל לְמַפְרֵעַ וְקַיְימָא בְּאִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ: תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים אֲסוּרִין לְיִשְׂרָאֵל וּמֻתָּרִין לַכֹּהֲנִים: עֲרָיוֹת בִּתּוֹ וַאֲחוֹתוֹ: בְּאִישׁוּת קָאָמְרִינַן נֶאֶסְרָה ע"י קִדּוּשִׁין: אֵשֶׁת אִישׁ מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ וַאֲסוּרָה לְכָל אָדָם: הַיְינוּ פִּרְכָא דְּקָאָמַר רָבָא לְעֵיל: הֲרֵי הֻתְּרָה אֶצְלוֹ בִּזְנוּת דְּהָא עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי הוּא דְּקָאָמַר לָהּ וְקָרֵינָא בָּהּ מֻתֶּרֶת לַכֹּל: אֶלָּא בְּחוּץ מוּקֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי לִפְלוּגְתָּא דר"א הִלְכָּךְ פָּרֵיךְ לֵיהּ הָא שֶׁאֲסָרָהּ עָלָיו לְגַמְרֵי דִּלְגַבֵּהּ לֹא אִגָּרְשָׁה:

אַף לְשִׁמְעוֹן מַהוּ נִרְאֶה דְּאַף לִרְאוּבֵן נָמֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ: **וְעָמְדָה** וְנִשֵּׂאת לָזֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו לֹא נִמְצָא גֵּט בָּטֵל וא"ת וַהֲלֹא אֵין נִשּׂוּאִין חָלִין שֶׁהֲרֵי אֲסוּרָה עָלָיו מִשּׁוּם אִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ וּמַאי שְׁנָא מִמַּתְנִיתָא דְּתוֹסֶפְתָּא עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשְׂאִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ ה"ז גֵּט עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ אֵינוֹ גֵּט חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּבָּעֵל לָהֶם מַשְׁמַע דבע"מ שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לָהֶם אֲפִילּוּ נִשֵּׂאת ה"ז גֵּט וְהָכָא אַמַּאי הַגֵּט בָּטֵל וי"ל דְּהָכָא עָמְדָה וְנִשֵּׂאת לְאַחַר מִיתַת הַמְגָרֵשׁ קָאָמַר וכה"ג צ"ל לְקַמָּן גַּבֵּי שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּבָּעֵל לָהֶם מִשּׁוּם דַּאֲסוּרָה לָהֶם הָא לְאַחֵר חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּבָּעֵל אע"ג דַּאֲסוּרָה לוֹ נָמֵי מִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ מ"מ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּבָּעֵל לוֹ לְאַחַר מִיתַת הַמְגָרֵשׁ וְהַהִיא דְּתוֹסֶפְתָּא יֵשׁ לְיַשְּׁבָהּ שֶׁלֹּא תַּחֲלֹק עַל הַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ דְּהָא דְּקָתָנֵי הָתָם עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ אֵינוֹ גֵּט חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּבָּעֵל לָהֶם הַיְינוּ כְּלוֹמַר שֶׁאִם נִרְאֶה שֶׁתִּבָּעֵל לָהֶם שֶׁלֹּא יְהֵא גֵּט וּבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּבַעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא כו' אֲפִילּוּ נִשֵּׂאת לָהֶם הָוֵי גֵּט א"נ קָא מַשְׁמַע לַן דְּעַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ לָא בָּעֵי לְמֵימַר דֶּרֶךְ נִשּׂוּאִין אֶלָּא דֶּרֶךְ זְנוּת בְּעָלְמָא: **מוֹדֶה** ר"א בִּמְגָרֵשׁ כו' תֵּימַהּ לְמַאן מוֹדֶה דִּלְרַבָּנָן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ לָא הָוְיָא גֵּט וְאֵינָהּ מֻתֶּרֶת לְשׁוּם אָדָם: **אִלֵּימָא** בְּחוּץ לְר' אֱלִיעֶזֶר מִישְׁרָא שָׁרֵי וְטַעְמָא כֵּיוָן דְּנִשֵּׂאת זֶה שֶׁהֻתְּרָה לוֹ נִתְרוֹקֵן לוֹ כָּל הָאִשּׁוּת וּפָקַע אִישׁוּת שֶׁל רִאשׁוֹן לְגַמְרֵי:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין
ב תוספתא גיטין; משנה גיטין

גליון הש"ס

גמ' אלא מעתה בת אחיו לא ישא. עי' יבמות דף צט ע"א תוס' ד"ה ספק א"א:

שם אלא מעתה בת אחיו כו' היינו פרכא. לא זכיתי להבין דאינו מהדומה דהתם לא נופלת לפניו לייבום ולא הוי עקירה משא"כ בתנאי דנופלת לפניו לייבום דהא הגט התירה גם ליבם אלא דא"א לו לייבם דאז יעקר התנאי ויתבטל הגט וכמ"ש תוס' לעיל דמה"ט אינה פוטרת צרתה דלא דמי לאחות אשה דאכתי לא הוי ערוה עד שתבעל. ובזה כיון דזקוקה לו ואעפ"כ אינו יכול לייבם מחמת תנאו זהו הוי גרם עקירת המצוה וצלע"ג:

שם מודה ר"א וכו'. תמיה לי על השמטת הפוסקים ראשונים ואחרונים את זאת הא נ"מ לדידן באומר חוץ מעובד כוכבים פלוני דהגט כשר ובזה קיימא הסברא דבנשאת לאחר דמותרת אח"כ גם לזה העובד כוכבים לכשיתגייר דהואיל ופסקה פסקה:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה [ויקרא כא, יד]

וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ [ויקרא כב, י]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פה' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ד:
ב מיי' פה' מהל' גירושין הל' ח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ד:

הֲרֵי גְּרוּשָׁה אֶצְלוֹ – בִּזְנוּת! אֶלָּא בְּ"חוּץ". וְרַבִּי עֲקִיבָא, אִי "חוּץ" סְבִירָא לֵיהּ – לוֹתֵיב "חוּץ", וְאִי "עַל מְנָת" סְבִירָא לֵיהּ – לוֹתֵיב "עַל מְנָת"! רַבִּי עֲקִיבָא שְׁמִיעַ לֵיהּ דְּאִיכָּא דְּאָמַר "חוּץ" וְאִיכָּא דְּאָמַר "עַל מְנָת"; מַאן דְּאָמַר "חוּץ" – הַאי פִּירְכָא, וּמַאן דְּאָמַר "עַל מְנָת" – הַאי פִּירְכָא. וּמַאי פִּירְכָא? אִי נֵימָא אִיסּוּר כְּהוּנָּה שָׁאנֵי, הָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נָמֵי מֵאִיסּוּר כְּהוּנָּה קָא מַיְיתֵי לֵיהּ! רָבָא – כְּרַבִּי יַנַּאי מִשּׁוּם זָקֵן אֶחָד קָא מַתְנֵי. אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֵין מְשִׁיבִין אֶת הָאֲרִי לְאַחַר מִיתָה. לְמֵימְרָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּווֹתֵיהּ סְבִירָא לֵיהּ?! וְהָא אִיהוּ נָמֵי מִיפְרָךְ קָפָרֵיךְ! הָכִי קָאָמַר לְהוּ: לְדִידִי נָמֵי אִית לִי פִּירְכָא; מִיהוּ בֵּין לְדִידִי, בֵּין לְדִידְכוּ – אֵין מְשִׁיבִין אֶת הָאֲרִי לְאַחַר מִיתָה. (א)וּמַאי פִּירְכָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מַקִּישׁ קוֹדְמֵי הֲוָיָה שְׁנִיָּה, לְקוֹדְמֵי הֲוָיָה רִאשׁוֹנָה; מָה קוֹדְמֵי הֲוָיָה רִאשׁוֹנָה – דְּלָא אֲגִידָא בְּאִינִישׁ אַחֲרִינָא; אַף קוֹדְמֵי הֲוָיָה שְׁנִיָּה – דְּלָא אֲגִידָא בְּאִינִישׁ אַחֲרִינָא.

(ב)גּוּפָא – מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּמְגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי", וְהָלְכָה וְנִישֵּׂאת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק, וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, שֶׁמּוּתֶּרֶת לָזֶה שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו. הֵשִׁיב רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אֶלְעָזָר תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הֵיכָן מָצִינוּ שֶׁזֶּה אוֹסֵר וְזֶה מַתִּיר? וְלָא?! וַהֲרֵי יְבָמָה – דְּבַעַל אוֹסֵר, וְיָבָם מַתִּיר! הָתָם, יָבָם הוּא קָא אָסַר לַהּ, דְּאִי מִבַּעַל – הָא שַׁרְיָא וְקָיְימָא. אב הֲרֵי נְדָרִים, דְּנוֹדֵר אוֹסֵר וְחָכָם מַתִּיר! הָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין חָכָם מַתִּיר כְּלוּם אֶלָּא בַּחֲרָטָה. ג(ג)הֲרֵי הֲפָרַת הַבַּעַל, דְּאִשָּׁה נוֹדֶרֶת וּבַעַל מֵיפֵר! הָתָם כִּדְרַב פִּנְחָס מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא – דְּאָמַר רַב פִּנְחָס מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: כָּל הַנּוֹדֶרֶת – עַל דַּעַת בַּעְלָהּ הִיא נוֹדֶרֶת. (ד)נַעֲנָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְאָמַר: "כְּרִיתוּת" – דָּבָר הַכּוֹרֵת בֵּינוֹ לְבֵינָהּ; הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין זֶה כְּרִיתוּת. דה(ה)וְרַבָּנַן, הַאי "כְּרִיתוּת" מַאי עָבְדִי לֵיהּ? מִיבְּעֵי לְהוּ לְכִדְתַנְיָא: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּשְׁתִּי יַיִן; עַל מְנָת שֶׁלֹּא תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ"; "לְעוֹלָם" – אֵין זֶה כְּרִיתוּת. "שְׁלֹשִׁים יוֹם" – הֲרֵי זֶה כְּרִיתוּת. וְאִידָךְ – מִ"כָּרֵת-כְּרִיתוּת" נָפְקָא. וְאִידַךְ – "כָּרֵת-כְּרִיתוּת" לָא דָּרְשִׁי. (ו)אָמַר רָבָא: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ, עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּשְׁתִּי יַיִן"; "כָּל יְמֵי חַיַּי" – אֵין זֶה כְּרִיתוּת. "כָּל יְמֵי חַיֵּי פְּלוֹנִי" – הֲרֵי זֶה כְּרִיתוּת. מַאי שְׁנָא חַיֵּי פְּלוֹנִי – דְּדִלְמָא מָאֵית וּמְקַיְּימָא לֵיהּ לִתְנָאֵיהּ; חַיֵּי דִידֵיהּ נָמֵי – דִּלְמָא מָאֵית, וּמְקַיְּימָא לֵיהּ לִתְנָאֵיהּ! "אֶלָּא אֵימָא: "כָּל יְמֵי חַיַּיִכִי" – אֵין זֶה כְּרִיתוּת, "כָּל יְמֵי חַיַּי" אוֹ "חַיֵּי פְּלוֹנִי" – הֲרֵי זֶה כְּרִיתוּת. (ז)בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: "הַיּוֹם אִי אַתְּ אִשְׁתִּי, וּלְמָחָר אַתְּ אִשְׁתִּי", מַהוּ? תִּיבְּעֵי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, תִּיבְּעֵי לְרַבָּנַן. תִּיבְּעֵי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָתָם, אֶלָּא דִּלְמַאן דְּקָא שָׁרֵי – קָא שָׁרֵי לְעוֹלָם; אֲבָל הָכָא – לָא. אוֹ דִלְמָא לָא שְׁנָא. תִּיבְּעֵי לְרַבָּנַן – עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם, אֶלָּא דְּלָא פַּסְקַהּ מִינֵּיהּ לְגַמְרֵי; אֲבָל הָכָא, כֵּיוָן דְּפַסְקַהּ – פַּסְקַהּ. בָּתַר דְּבַעְיָא, הֲדַר פַּשְׁטַהּ:

מִסְתַּבְּרָא,

רבא כרבי ינאי משום זקן אחד סבירא לה וא"ת א"כ ר' יוסי דקאמר רואה אני את דברי רבי אלעזר בן עזריה מדברי כלן ואית ליה הני פירכי סבר נמי כר' ינאי משום זקן אחד א"כ תקשי לר' יוחנן דפליג לעיל אר' ינאי וי"ל דאיכא למימר דרואה אני את דברי רבי אלעזר לאו משום הני פירכי קאמר וא"ת כיון דר"א מקרא ילפי הנהו זקנים מה משיבין על דבריו דגזרת הכתוב הוא וי"ל דמשום דיש להשיב על דבריו מסתבר לאוקמי קרא טפי כדדרשי רבנן: מה קודמי הויה ראשונה דלא אגידא בה כו' אע"ג דלגמרי על כרחיך לא דמו דהא בקודמי הויה ראשונה שרי לכ"ע ובקודמי הויה שניה אסורה לקרובי בעלה הראשון מ"מ הקשו לענין כי היכי דלא הוי אשת איש מעיקרא ה"נ בעיא בקודמי הויה שניה שתהא מופקעת לגמרי ממנו מלהיות אשת איש ולא תהא אגידא ביה כלל: ואידך כרת כריתות לא דרשי והא דרבי יוסי הגלילי דהוי בכלל רבנן דריש בפ"ב (לעיל גיטין דף כא:) כרת כריתות והכא קאמר דלא דרשי היינו דלא דרשי ליה להאי דרשא אלא לדרשא אחרינא: כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי וחיי פלוני ה"ז כריתות תימה לרבינו יצחק דבפ"ק דיומא (דף יג.) גבי אף אשה אחרת מתקינין לו מייתי מילתא דרבא דהכא בענין אחר דקאמר אלא דאמר לה ע"מ שתמות אחת מכם כו' וקאמר כי האי גוונא מי הוי גיטא והאמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות ואין זה כדמסיק הכא ולא כדבעי למימר הכא מעיקרא דלא מדכר כל ימי חייכי ושמא הש"ס אינו חושש ומייתי בכל ענין כל ימי חיי כדבעי למימר מעיקרא וחייכי דאין זה כריתות כדמסיק ומיהו קשה לר"י התם אמאי לא הוי כריתות בעל מנת שתמות אחת מכם דמאי שנא מחיי פלוני דהוי כריתות דבשביל דתלה אף במיתתה לא גרע: כיון דפסקה פסקה הכא לא קאמר או דלמא לא שנא כדאמרינן לעיל דמיד כשאמר כיון דפסקה פסקה הכין שכן הוא:

הרי גרושה אצלו בזנות גרסינן הרי לא אסרה עליו אלא לנשא אבל לזנות גרושה היא אצלו מיד הלכך אם ימות בעלה הראשון נמי שם גרושין עליה אצל זה עולמית ומעתה אין כאן ק"ו דאיכא למפרך דמה אם נאסרה עליו משום צד גרושין שבה שהרי אף אצלו היה עליה צד גרושין תאמר שתאסר על כל אדם בשביל צד אישות שיש בה אצל זה לבדו שאין עליה שום צד אישות אצל שאר כל אדם: אלא בחוץ סבירא ליה לרבי עקיבא מלתיה דר' אליעזר: ופרכינן לר"ע דפריך הני תרי פרכי חדא אחוץ וחדא אעל מנת אי סבירא ליה פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בחוץ נותיב הך פרכא בתרייתא דחוץ: ואי בעל מנת מוקי לה נותביה פרכא קמייתא ותו לא: איכא דאית ליה בחוץ פליגי ואיכא דאית ליה בעל מנת פליגי: האי פרכא הרי שהיה זה כהן כו': ולמאן דאית ליה ע"מ האי פרכא הרי שהלכה כו': ומאי פרכא איכא למפרך אפרכיה דרבי עקיבא בתרייתא דקאמר רבא לעיל ולכולהו אית להו פרכא: אי נימא איסור כהונה שאני הואיל ורבה בהן הכתוב מצות יתרות: הא ר' אליעזר דאמר מותרת לכל אדם חוץ ממנו: מאיסור כהונה יליף לה מגרושה מאישה לבדה שפסול לכהונה מהתם ילפא לעיל דמיפסיל לכהונה הוי גיטא ואע"ג דשייר ויליף מינה קולא ולא אמרינן איסור כהונה שאני כ"ש דמצי למפרך אפכא ניליף מאיסור כהונה לחומרא ונימא כי היכי דצד גרושיה פוסלה לכהונה אם ימות יהא צד אישותה פוסלה לכל אדם: רבא דאמר לעיל כולהו אית להו פרכא: כר' ינאי משום זקן אחד מתני לה דאמר לעיל טעם דר' אליעזר מוהיתה לאיש אחר ולא יליף מאיסורי כהונה הלכך פרכינן לר"ע איסור כהונה שאני ולא תקשי לרבי אליעזר: והא איהו נמי מיפרך פרכיה לר' אליעזר לקמן בברייתא: מקיש קודמי הויה שניה צד פנוי שבה בין גרושין לנשואין: לקודמי הויה ראשונה לצד פנוי שהיה בה קודם קדושין של ראשון דהא אתקוש דכתיב לעיל מינה כי יקח איש וגו' היינו קדושי ראשון והיתה לאיש אחר היינו קדושי שני: שזה אוסר וזה מתיר נשואי בעלה הראשון אסרוה על זה ונשואי שני יתירוה לו: בחרטה שפותח פתח לנודר בדברים הבאים לו ע"י נדר זה שאלו ידע מתחלה שכן עתיד להיות לא היה נודר נמצא שמתחלתו אינו נדר: והרי הפרת הבעל שהוא בלא חרטה: על דעת בעלה על מנת שאם ירצה ואם לאו לא יהא נדר: ורבנן כל הנך רבנן דלעיל דלא ילפי מהכא פרכיהו: אין זה כריתות שאין מפרידן אלא המות דעד יום מותו קשורה בו: ה"ז כריתות מיד והיא תקיים התנאי: היום אי את אשתי נתן לה גט ואמר לה היום לבדו יהו גרושין ולמחר לא יהו גרושין דשייר בגטא מהו: תבעי לר' אליעזר דמכשיר בשיור: תבעי לרבנן דפסלי בשיור: כיון דפסקה מינה היום לגמרי אצל כל אדם: פסקה לכל אדם לעולם ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הלכך אין תנאי זה כלום:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' שבועות הל' א:

ב מיי' פח' מהל' נדרים הל' ה, סמג לאוין רלח, טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' א:

ג מיי' פי"א מהל' נדרים הל' ח, סמג לאוין רמב, טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ב:

ד מיי' פח' מהל' גירושין הל' י:

ה מיי' פח' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' כ:

ו מיי' פח' מהל' גירושין הל' י:

ז מיי' פח' מהל' גירושין הל' יא, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' כ:

מסורת הש"ס

א נדרים ע:

ב לעיל פב.

ג נדרים עד.; יבמות כט:; נדה מו:

ד קידושין ה.

ה סוכה כד:; לעיל כא:; עירובין טו:

ו יומא יג.

ז עירובין עח:; לעיל עד:

תורה אור השלם

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו [ויקרא כא, ז]

וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, ב]

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, א-ב]

[א]מִסְתַּבְּרָא, בֵּין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּין לְרַבָּנַן, כֵּיוָן דְּפַסְקַהּ – פַּסְקַהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: "הֲרֵי זֶה גִּיטִּיךְ עַל מְנָת שֶׁתִּנָּשְׂאִי לִפְלוֹנִי" – הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת – לֹא תֵּצֵא. מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב נַחְמָן, הָכִי קָאָמַר: הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא לוֹ, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ נְשֵׁיהֶן נוֹתְנִין בְּמַתָּנָה. וְאִם נִשֵּׂאת לְאַחֵר – לֹא תֵּצֵא. וּמִשּׁוּם גְּזֵרָה – לָא מַפְּקִינַן מִינֵּיהּ, וְשָׁרֵינַן אֵשֶׁת אִישׁ לְעָלְמָא?! אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן, הָכִי קָאָמַר: הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא לוֹ, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ נְשֵׁיהֶם נוֹתְנִין בְּמַתָּנָה. וְאִם נִשֵּׂאת לוֹ – לֹא תֵּצֵא, דְּמִשּׁוּם גְּזֵרָה לָא מַפְּקִינַן. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: לוֹ – הוּא דְּלֹא תִנָּשֵׂא, הָא לְאַחֵר – תִּנָּשֵׂא?! וְהָא בָּעֲיָא קַיּוֹמֵיהּ לִתְנָאָהּ! [ב][ג](א)וְכִי תֵּימָא: אֶפְשָׁר דְּמִינַּסְבָא הַיּוֹם וּמִיגָּרְשָׁה לְמָחַר – וּמְקַיְּימָא לִתְנָאָהּ; וּלְהָךְ דִּפְלִיגַתְּ עֲלֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה קָמְדַמֵּית לֵיהּ – דְּאִתְּמַר: "קוֹנָם עֵינַי בְּשֵׁינָה הַיּוֹם, אִם אִישַׁן לְמָחָר", אָמַר רַב יְהוּדָה: אַל יִישַׁן הַיּוֹם, שֶׁמָּא יִישַׁן לְמָחָר; וְרַב נַחְמָן אָמַר: יִישַׁן הַיּוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִישַׁן לְמָחָר; הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם בְּדִידֵיהּ קָיְימָא, דְּאִי בָּעֵי – מְבָרֵיז נַפְשֵׁיהּ בְּסִילְוָאתָא, וְלָא נָאֵים; הָכָא – בְּדִידַהּ קָיְימָא לְאִיגָּרוֹשֵׁי?! [ד]אֶלָּא אָמַר רָבָא: הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא לֹא לוֹ, וְלֹא לְאַחֵר. לוֹ לֹא תִנָּשֵׂא – שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: נְשׁוֹתֵיהֶם נוֹתְנִין בְּמַתָּנָה; לְאַחֵר לֹא תִנָּשֵׂא – דְּבָעֲיָא קַיּוֹמֵיהּ לִתְנָאָהּ. וְאִם נִשֵּׂאת לוֹ לֹא תֵּצֵא – דְּמִשּׁוּם גְּזֵרָה לָא מַפְּקִינַן; לְאַחֵר תֵּצֵא – דְּבָעֲיָא לְקַיּוֹמֵיהּ לִתְנָאָהּ. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרָבָא: הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא לֹא לוֹ וְלֹא לְאַחֵר, וְאִם נִשֵּׂאת לוֹ – לֹא תֵצֵא, לְאַחֵר – תֵּצֵא. (ב)תָּנוּ רַבָּנַן: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתַּעֲלִי לָרָקִיעַ"; "עַל מְנָת שֶׁתֵּרְדִי לַתְּהוֹם"; "עַל מְנָת שֶׁתִּבְלְעִי קָנֶה שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת"; "עַל מְנָת שֶׁתְּבִיאִי לִי קָנֶה בֶּן מֵאָה אַמָּה"; "עַל מְנָת שֶׁתַּעַבְרִי אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל בְּרַגְלַיִךְ" – אֵינוֹ גֵּט. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: כָּזֶה – גֵּט. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא: כָּל תְּנַאי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּימוֹ בְּסוֹפוֹ, וְהִתְנָה עָלָיו מִתְּחִילָּתוֹ – אֵינוֹ אֶלָּא כְּמַפְלִיגָהּ בִּדְבָרִים, וְכָשֵׁר. [ה](ג)אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּימוֹ בְּסוֹפוֹ, וְהִתְנָה עָלָיו בִּתְחִילָּתוֹ – תְּנָאוֹ קַיָּים; הָא אִי אֶפְשָׁר – תְּנָאוֹ בָּטֵל; שְׁמַע מִינַּהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "הֲרֵי זֶה גִּיטִּיךְ עַל מְנָת שֶׁתֹּאכְלִי בְּשַׂר חֲזִיר", מַהוּ? אָמַר אַבָּיֵי: הִיא הִיא. רָבָא אָמַר: אֶפְשָׁר דְּאָכְלָה וְלָקְיָא. לְאַבָּיֵי, "כְּלָל" – לְאֵתוּיֵי בְּשַׂר חֲזִיר. לְרָבָא, "כָּזֶה" – לְמַעוּטֵי בְּשַׂר חֲזִיר. [ו]מֵיתִיבִי: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּבָּעֲלִי לִפְלוֹנִי", נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי – הֲרֵי זֶה גֵּט, וְאִם לָאו – אֵינוֹ גֵּט. "עַל מְנָת שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי לְאַבָּא, וּלְאָבִיךְ" – אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִבְעֲלָה לָהֶן. וְאִילּוּ "עַל מְנָת שֶׁתִּבָּעֲלִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ" – לָא קָתָנֵי; לְאַבָּיֵי נִיחָא, לְרָבָא קַשְׁיָא! [ז]אָמַר לָךְ רָבָא: בִּשְׁלָמָא בְּשַׂר חֲזִיר – אֶפְשָׁר דְּאָכְלָה וְלָקְיָא; פְּלוֹנִי נָמֵי – אֶפְשָׁר דִּמְשַׁחֲדָא לֵיהּ בְּמָמוֹנָא; אֶלָּא אַבָּא וְאָבִיךְ – בְּדִידַהּ קָיְימָא?! נְהִי דְּאִיהִי עָבְדָא אִיסּוּרָא, אַבָּא וְאָבִיךְ מִי עָבְדִי אִיסּוּרָא?! לְרָבָא, "כְּלָל" – לְאֵתוּיֵי אַבָּא וְאָבִיךְ; "כָּזֶה" – לְמַעוּטֵי בְּשַׂר חֲזִיר.

לְאַבָּיֵי,

מַאי קָאָמַר הַאי לֹא תִנָּשֵׂא דְּקָאָמַר לְמַאן קָאָמַר לְאוֹתוֹ פְּלוֹנִי אוֹ לְכָל אָדָם: לֹא תִנָּשֵׂא לוֹ כִּדִמְפָרֵשׁ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ נְשֵׁיהֶם נוֹתְנִין בְּמַתָּנָה וְאֵין לְךָ לַעַז גָּדוֹל מִזֶּה: וְאִם נִיסֵּת לְאַחֵר לֹא תֵּצֵא שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיק תְּנַאי זֶה: וּמִשּׁוּם הַךְ גְּזֵרָה לָא מַפְּקִינַן לָהּ בִּתְמִיהַ וְהָא לָא אִיתְקַיֵּים הַתְּנַאי וּבָטֵל הַגֵּט: ה"ג אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן הָכִי קָאָמַר הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ ע"מ שֶׁתִּנָּשְׂאִי לִפְלוֹנִי הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא לוֹ מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ נְשֵׁיהֶן נוֹתְנִין בְּמַתָּנָה וְאִם נִיסֵּת לוֹ לֹא תֵּצֵא שֶׁאֵין כָּאן אִסּוּר אֶלָּא חֲשַׁשׁ לַעַז בְּעָלְמָא: הָא לְאַחֵר תִּנָּשֵׂא וְהָוֵי גִּטָּא הוֹאִיל וְלֹא אָמַר ע"מ שֶׁלֹּא תִנָּשְׂאִי אֶלָּא לִפְלוֹנִי אֶלָּא ע"מ שֶׁתִּנָּשְׂאִי לִפְלוֹנִי סוֹף סוֹף הָא בָּעֲיָא לְקַיּוּמֵי תְּנָאָהּ: וְכִי תֵּימָא אֶפְשָׁר דְּמִגָּרְשָׁה מִן הַשֵּׁנִי הַיּוֹם וּלְמָחָר תִּנָּשֵׂא לְאוֹתוֹ פְּלוֹנִי לְקַיֵּם תְּנָאָהּ: וּלְהָא דִּפְלִיגַתְּ עֲלֵהּ דְּרַב יְהוּדָה קָמְדַמֵּית לַהּ דְּלָא חָיְישַׁתְּ דִּלְמָא לָא מִיקַּיֵּים: שֶׁמָּא יִישַׁן לְמָחָר וְנִמְצָא שֶׁעָבַר עַל נִדְרוֹ: וְרַב נַחְמָן אָמַר יִישַׁן הַיּוֹם וּלְמָחָר יִתְקַיֵּים תְּנָאוֹ וְלֹא יִישַׁן: דְּאִי בָּעֵי מְבָרֵז נַפְשֵׁהּ בְּסִלְוָתָא יְנַקֵּב בְּשָׂרוֹ תָּמִיד בְּקוֹץ: בְּדִידָהּ קַיְימָא לְאִגָּרוֹשֵׁי בִּתְמִיהַ: מַפְלִיגָהּ לוֹקֵחַ אוֹתָהּ לְנַעֲרָהּ בְּדִבְרֵי הֲבַאי: מַתְנִי' נָמֵי דַּיְקָא בב"מ בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ דַּף צד.): אֶפְשָׁר דְּאָכְלָה וְלָקְיָא וְלָכֵן תֵּימָא גּוּפֵהּ תְּנָאוֹ קַיָּים: כְּלָל לְאֵתוּיֵי בְּשַׂר חֲזִיר קָתָנֵי כְּלָל אָמַר ר' יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא: כָּזֶה גֵּט דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא: לְמַעוּטֵי בְּשַׂר חֲזִיר לה"ק כָּזֶה גֵּט דְּאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּימוֹ כְּלָל הִלְכָּךְ תְּנָאוֹ בָּטֵל אֲבָל לַעֲבוֹר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה אֶפְשָׁר לְקַיְּימוֹ בְּאִסּוּר וְתִלְקֶה עַל שֶׁעָבְרָה: שֶׁתִּבָּעֲלִי גָּרְסִינַן גַּבֵּי פְּלוֹנִי וְגַבֵּי אָבִיו וְאָבִיךְ גָּרְסִינַן שֶׁלֹּא תִבָּעֲלִי: שֶׁתִּבָּעֲלִי בֵּין בִּזְנוּת בֵּין בְּנִשּׂוּאִין: אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִבְעֲלָה לָהֶם כְּלוֹמַר מֻתֶּרֶת לְנָּשֵׂא מִיָּד וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִבָּעֵל לָהֶן וְיִבָּטֵל הַגֵּט אֲבָל אָמַר לָהּ ע"מ שֶׁלֹּא תִבָּעֲלִי לִפְלוֹנִי אֵינוֹ גֵּט שֶׁמָּא תִבָּעֵל לוֹ דּוּמְיָא דע"מ שֶׁלֹּא תֵלְכִי לְבֵית אָבִיךְ לְעוֹלָם: וְאִלּוּ גַּבֵּי אַבָּא וְאָבִיךְ שֶׁתִּבָּעֲלִי לָא קָתָנֵי דְּנֶהֱוֵי תְּנָאָה אַלְמָא לָא הָוֵי תְּנָאָה: לְאַבָּיֵי נִיחָא כו' [מִשּׁוּם דִּלְדִידֵהּ לְר' יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אֲפִילּוּ לֹא יִתְקַיֵּים הֲרֵי זֶה גֵּט אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא דְּהָא אָמַר] אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא מוֹדֶה בָּהּ: אָמַר לָךְ רָבָא לָא דָּמְיָא לִבְשַׂר חֲזִיר דְּאִלּוּ בְּשַׂר חֲזִיר בְּיָדָהּ לְקַיְּימוֹ בְּאִסּוּר וְשֶׁתִּבָּעֲלִי לִפְלוֹנִי נָמֵי אֶפְשָׁר דִּמְשַׁחֲדָא לֵיהּ בְּמָמוֹנָא וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לְבוֹעֲלָהּ בְּאִסּוּר יִשָּׂאֶנָּה וְיִבְעַל בְּהֶתֵּר אֶלָּא אַבָּא וְאָבִיךְ בְּדִידַהּ קַיְימָא: לְרָבָא כְּלָל דְּקָתָנֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא: לְאֵתוּיֵי אַבָּא וְאָבִיךְ דְּהָוֵי נָמֵי א"א לְקַיְּימוֹ: כָּזֶה לְמַעוּטֵי בְּשַׂר חֲזִיר דְּאֶפְשָׁר לְקַיְּימוֹ הוּא:

מִסְתַּבְּרָא בֵּין לְר' אֱלִיעֶזֶר בֵּין לְרַבָּנַן כֵּיוָן דְּפַסְקָהּ פַּסְקָהּ פֵּי' וּמְגֹרֶשֶׁת לְעוֹלָם וְאע"ג דִּלְמַאי דְּבָעֵי לְמֵימַר לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹ דִּלְמָא לָא שְׁנָא מַשְׁמַע דְּבָעֵי לְמֵימַר דְּאֵין הַגֵּט חָל אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם כְּמוֹ חוּץ מִפְּלוֹנִי דְּלָא חָל אֶלָּא מֵעָלְמָא מ"מ לִשְׁנָא דְּפַסְקָהּ מַשְׁמַע לְגַמְרֵי וְהָא דְּקָאָמַר לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף פו.) לְעוֹלָם לְאַפּוֹקֵי (מִדְּרַבָּא אָמַר רַב נַחְמָן) לָאו לְאַפּוֹקֵי מַמָּשׁ אֶלָּא שׁוּפְרָא דִּשְׁטָרָא אַתְקֵין מִיּוֹמָא דְּנָן וּלְעָלַם שֶׁלֹּא תִטְעֶה לוֹמַר שֶׁאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת אֶלָּא אוֹתוֹ יוֹם: אֶלָּא א"ר נַחְמָן ה"ק וא"ת דִּמְעִיקָּרָא לֹא אָמַר כָּךְ וי"ל דִּמְעִיקָּרָא סָבַר דְּאַפְקְעִי רַבָּנַן קִדּוּשִׁין מִנֵּהּ וּלְבַסּוֹף חָזַר בּוֹ שֶׁאֵין נִרְאֶה לוֹ סְבָרָא דְּבִשְׁבִיל חֲשָׁשָׁא מוּעֶטֶת כָּזוֹ יַפְקִיעוּ רַבָּנַן קִדּוּשִׁין: וּמִגָּרְשָׁה לְמָחָר וּמְקַיֵּם לִתְנָאֵהּ דְּהַשְׁתָּא לֹא שַׁיָּךְ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ נְשׁוֹתֵיהֶן נוֹתְנִין בְּמַתָּנָה כֵּיוָן דְּנִשֵּׂאת לְאַחֵר בֵּינְתַיִם: הָכָא בְּדִידַהּ קָיְמָא לְאִגָּרוֹשֵׁי אע"ג דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַיֵּם תְּנָאָהּ הָוְיָא אֵשֶׁת אִישׁ לָזֶה שֶׁנִּשֵּׂאת לוֹ עַכְשָׁו מ"מ אֵינָהּ יְכוֹלָה לְקַיֵּם תְּנָאָהּ וְלִנָּשֵׂא בְּלֹא גֵרוּשִׁין דִּלְעוֹלָם צְרִיכָה גֵּט מִסְּפֵיקָא שֶׁמָּא יִתְקַיֵּים תְּנָאָהּ וְתִנָּשֵׂא גַּם לַשֵּׁנִי ע"י מִיתַת הָרִאשׁוֹן אוֹ יְגָרְשֶׁהָ וְקָשֶׁה לְרַבִּי יְהוּדָה וְהָא וַדַּאי בְּדִידָהּ קַיְימָא לְאִגָּרוֹשֵׁי שֶׁיְּכוֹלָה לוֹמַר מְאִיס עָלַי וְכָיְיפִינַן לֵיהּ וּלְפִי פֵּי' רַשִׁ"י וְרַבֵּינוּ תָּם דְּלָא כָּיְיפִינַן לֵיהּ נִיחָא וְעוֹד קַשְׁיָא דְּכָיְיפִינַן לֵיהּ לְגָרְשָׁהּ שֶׁהֲרֵי הִיא עָלָיו בְּאִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ וא"כ מַאי קָאָמַר אַטּוּ בְּדִידַהּ קַיְימָא לְאִגָּרוֹשֵׁי וְאִי הֲוָה מְפָרֵשׁ בְּדִידַהּ קַיְימָא לְאִגָּרוֹשֵׁי וּלְאִנְּסוּבֵי לְוַדַּאי אֵין בְּיָדָהּ שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה זֶה הֲוֵי אָתֵי שַׁפִּיר אַךְ אֵין הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע כֵּן וי"ל כֵּיוָן דְּמִכָּל מָקוֹם יָכוֹל הַבַּעַל לְדוֹחוֹתָהּ לָא בְּדִידַהּ קַיְימָא לְאִגָּרוֹשֵׁי: עַל מְנָת שֶׁתַּעֲלִי לָרָקִיעַ אֵינוֹ גֵּט בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים בְּסוֹפוֹ (ב"מ דַּף צד.) גָּרְסִינַן אִם נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי הֲרֵי זֶה גֵּט וְאִם לָאו אֵינוֹ גֵּט וְתֵימַהּ הֵיאַךְ יָכוֹל לְקַיְּימוֹ וי"ל ע"י שֵׁם קָשֶׁה לְהָרַב ר' אֶלְחָנָן דַּהֲוָה לָן לְמֵילַף מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן שֶׁיָּכוֹל לְקַיְּימוֹ אֲבָל הֵיכָא שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַיְּימוֹ כִּי הָכָא הֲוָה לָן לְמֵימַר דְּאַף עַל גַּב דִּתְנַאי בָּטֵל מַעֲשֶׂה קַיָּים כִּי הֵיכִי דְּיָלְפִינַן בְּפֶרֶק מִצְוַת חֲלִיצָה (יְבָמוֹת דַּף קו) דְּבָעֵינַן שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת ע"י שָׁלִיחַ וי"ל דְּהָתָם לָא יָלְפִינַן אֶלָּא שֶׁהַמַּעֲשֶׂה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת ע"י שָׁלִיחַ אֲבָל תְּנַאי אֵין לָחוּשׁ אִם לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹת ע"י שָׁלִיחַ אוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּלָל: עַל מְנָת שֶׁתִּבָּעֲלִי לִפְלוֹנִי וְאִלּוּ לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ לָא קָתָנֵי יֵשׁ סְפָרִים שֶׁהֲגִיהוּ בַּבָּרַיְיתָא ע"מ שֶׁלֹּא תִבָּעֲלִי לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִבָּעֵל לָהֶם מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא לְהוּ מַאי קַיְיק וְאִלּוּ לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ לָא קָתָנֵי אַבָּא וְאָבִיךְ מַאן דְּכַר שְׁמַיְיהוּ מִיהוּ מִשּׁוּם כֵּן אֵין צָרִיךְ לְהַגִּיהַּ דְּשַׁפִּיר קַיְיק מִדְּקָתָנֵי ע"מ שֶׁתִּבָּעֲלִי לִפְלוֹנִי מַשְׁמַע דַּוְקָא לִפְלוֹנִי דְּלָא חָשִׁיב הַפְלָגָה בִּדְבָרִים בַּמֶּה שֶׁיֵּשׁ שָׁם אִסּוּר פְּנוּיָה אֲבָל אַבָּא וְאָבִיךְ לֹא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ה:

ב טוש"ע יו"ד סי' ריג סעי' ג:

ג מיי' פד' מהל' נדרים הל' יד, סמג לאוין רמב:

ד מיי' פח' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' טו:

ה מיי' פו' מהל' אישות הל' ז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ב:

ו טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' יח יג:

ז מיי' פו' מהל' אישות הל' יא, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' יב:

מסורת הש"ס

א נדרים יד:

ב תוספתא גיטין; בבא מציעא צד.

ג משנה בבא מציעא; עירובין עב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הכא בדידה וכו' ולפי פרש"י ור"ת. בכתובות דף סג ע"ב:

ד"ה על מנת וכו' וי"ל ע"י שם. ע' חגיגה דף יד ע"ב תד"ה נכנסו:

לְאַבָּיֵי, "כְּלָל" – לְאֵתוֹיֵי בְּשַׂר חֲזִיר; "כָּזֶה" – לְמַעוֹטֵי פְּלוֹנִי. א(א)מֵיתִיבִי: "הֲרֵי זֶה גִּיטֵּיךְ עַל מְנָת שֶׁתֹּאכְלִי בְּשַׂר חֲזִיר"; וְאִם הָיְתָה זָרָה – "עַל מְנָת שֶׁתֹּאכְלִי בִּתְרוּמָה"; וְאִם הָיְתָה נְזִירָה – "עַל מְנָת שֶׁתִּשְׁתִּי יַיִן"; נִתְקַיֵּים הַתְּנַאי – הֲרֵי זֶה גֵּט; וְאִם לָאו – אֵינוֹ גֵּט. לְרָבָא נִיחָא, לְאַבָּיֵי קַשְׁיָא! אָמַר לָךְ אַבָּיֵי: מִי סָבְרַתְּ דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא?! הָא מַנִּי – רַבָּנַן הִיא. (ב)וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּמַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הוּא, וְכָל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה – תְּנָאוֹ בָּטֵל! אָמַר רַב אַדָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: כִּי אָמְרִינַן מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל – כְּגוֹן שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ, דְּהוּא קָא עָקַר; אֲבָל הָכָא – אִיהִי קָא עָקְרָה. מַתְקֵיף לַהּ רָבִינָא: כְּלוּם קָא עָקְרָה אִיהִי – אֶלָּא לְקַיּוֹמֵי לִתְנַאי דִּידֵיהּ; אִישְׁתְּכַח דְּאִיהוּ קָא עָקַר! [ב]אֶלָּא אָמַר רָבִינָא: כִּי אָמְרִינַן מַתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל – כְּגוֹן שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ, דְּוַדַּאי קָא עָקַר; אֲבָל הָכָא – מִי קָאָמַר לַהּ: לָא סַגִּיא דְּלָא אָכְלָה?! לָא תֵּיכוֹל, וְלָא תִּיגָּרֵשׁ. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה – יִטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה וְכוּ': מַאן תַּנָּא? אָמַר חִזְקִיָּה: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִיא. (ג)דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה, וְיַחֲזוֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ, וְיֹאמַר לָהּ: "הֵי גִּיטֵּיךְ". רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי – דִּילְכוֹן אָמַר: שָׁאנֵי הָכָא, הוֹאִיל וְקִנְאָתוֹ לִיפָּסֵל בּוֹ לַכְּהוּנָּה. כְּתָבוֹ בְּתוֹכוֹ: אָמַר רַב סַפְרָא: "כְּתָבוֹ בְּתוֹכוֹ" תְּנַן. פְּשִׁיטָא, "כְּתָבוֹ בְּתוֹכוֹ" תְּנַן! מַהוּ דְּתֵימָא הָנֵי מִילֵּי לְאַחַר הַתּוֹרֶף, אֲבָל לִפְנֵי הַתּוֹרֶף – אֲפִילּוּ עַל פֶּה נָמֵי פָּסוּל, קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]וְרָבָא אָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחַר הַתּוֹרֶף, אֲבָל לִפְנֵי הַתּוֹרֶף – אֲפִילּוּ עַל פֶּה נָמֵי פָּסוּל. וְאַזְדָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ – דַּאֲמַר לְהוּ רָבָא לְהָנְהוּ דְּכָתְבִי גִּיטֵּי: שַׁתְּקוּ שַׁתּוּקֵי לְבַעַל, עַד דְּכָתְבִיתוּ לֵיהּ לְתוֹרֶף דְּגִיטָּא. תָּנוּ רַבָּנַן: כָּל הַתְּנָאִין פּוֹסְלִין בַּגֵּט, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כֹּל שֶׁפּוֹסֵל עַל פֶּה פּוֹסֵל בִּכְתָב, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל עַל פֶּה אֵינוֹ פּוֹסֵל בִּכְתָב – "חוּץ", שֶׁפּוֹסֵל עַל פֶּה, פּוֹסֵל בִּכְתָב; "עַל מְנָת", שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל עַל פֶּה, אֵינוֹ פּוֹסֵל בִּכְתָב. אָמַר רַבִּי זֵירָא: מַחְלוֹקֶת לִפְנֵי הַתּוֹרֶף – דְּרַבִּי סָבַר: גָּזְרִינַן "עַל מְנָת" אַטּוּ "חוּץ"; וְרַבָּנַן סָבְרִי: לָא גָּזְרִינַן "עַל מְנָת" אַטּוּ "חוּץ". אֲבָל לְאַחַר הַתּוֹרֶף –

דִּבְרֵי

ולאביי כזה למעוטי פלוני דאינו גט על שתבעל לו לדבריה להתחילו בממון וישאנה בהתר: ותפוק לה כו' נהי נמי דאפשר לה לקיומו באסור מיהו תנאי היכי הוי הא הוה לה מתנה על מה שכתוב בתורה וקיימא לן תנאו בטל: דודאי קא עקר שהרי מסר לה קדושין והרי היא אשתו להתחייב בכולן וכי אתני ע"מ שלא יתחייב הוה ליה עוקר: מאן תנא דצריך לטלו הימנה ולא סגי באמירה בעלמא שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם: ר"ש בן אלעזר היא בפרק המורק אמר לה כנסי שטר חוב זה כו': אפילו תימא רבי דפליג התם עליה דר"ש בן אלעזר: דילכון אמר רב כהנא שהיה משלכם מבבל שעלה לא"י ונלמד תורה מרבי יוחנן כדאמרינן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) ושאל ממנו הרבה דברים ועליו קא"ר יוחנן בכל דוכתי דילכון אמר: שאני הכא משום הכי צריך לחזור ולטלו דקנאתו בנתינה קמייתא לפסל בו לכהונה הילכך אי לאו דהדר שקיל לה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו על מנת תנאי ראשון אבל ההוא דהמורק לא זכתה בו לכלום: כתבו בתוכו תנן דוקא כתבו בתוכו הוא דלית ליה תקנתא אבל לא כתבו בתוכו אפילו אמר לעדים ע"מ כן אינו נפסל בכך ובלבד שיאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם: הני מילי דבעינן כתבו בתוכו ולא מפסל במאי דאמר לסהדי לכתבו ע"מ כן היכא דאמר לאחר כתיבת התרף ע"מ שלא תנשאי לפלוני דכיון דנכתב עקר הגט קודם הזכרת תנאי לא מפסל במאי דאמר לסהדי לכתבו ע"מ כן אי לא כתבי ליה בתוכו בהדיא: אפילו על פה שהרי עקר הגט ע"מ כן נכתב: קמ"ל רב ספרא בתוכו דוקא קאמר: שתוקי שתקה נזפו בו שלא יזכיר שום תנאי: פוסלין בגט אם כתבו בתוכו ואפילו נתקיים התנאי: חוץ שפוסל בעל פה דהוי שיור בגט: מחלוקת לע"מ דרבי ורבנן בשכתבו לפני התרף:

ותפוק לה דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה אומר ה"ר אלחנן דקרע את כסותי ע"מ לפטור אע"ג דנזקין חשיב להו גמרא בערכין (דף ו:) מלוה כתובה בתורה מ"מ לא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה כיון שמוחל בהדיא אבל ודאי אם היה אומר קרע את כסותי ע"מ שאין לך עלי דין נזק חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה כמו בעל מנת שאין לך עלי אונאה: אמר חזקיה ר"ש בן אלעזר היא הא דתניא בפ"ק (לעיל גיטין דף ה:) ולקמן (גיטין דף פו.) נמי מייתי המביא גט ולא אמר בפני נכתב וכו' כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה אתיא אפילו כרבי דכיון שנתן הגט כהלכתו מן התורה מה שהוא אומר אחר הנתינה בפני נכתב ובפני נחתם לא היה מועיל כלום ועוד דשליח דוקא כשיאמר בשעת נתינה מלך קיק: רבי יוחנן אומר אפילו תימא רבי דילכון אמר מתוך פירוש הקונטרס משמע דלחזקיה רבו היה אומר כן דעלה קאי דפי שרב כהנא היה מבבל וחזקיה גם הוא היה מבבל כדאמר בסוכה (דף כ. ודף מד.) עלו ר' חייא ובניו ויסדוה ואין נראה לר"י דהא מסתמא כשפשט רב כהנא לר' יוחנן כמה ספקות ששאל כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) כבר נפטר חזקיה דאלו היה קיים לא היה שואל ספקותיו ר' יוחנן מרב כהנא אלא מחזקיה שהיה רבו כדאמר באלו קשרים (שבת דף קיב:) דקא"ר יוחנן כבר שנית לנו סנדל וגם רב כהנא לא היה מניח חזקיה ויושב לפני רבי יוחנן ור' יוחנן בעצמו לא היה בעל ישיבה בעוד שחזקיה קיים אלא נראה שלתלמידיו מבבל שהיו לפניו היה אומר ר' יוחנן דילכון אמר כך כמו שפירש ר"ת בקדושין בפ"ק (דף כט:) הא לן והא להו ואע"ג דבזבחים בפרק קדשי קדשים (זבחים דף נט.) אמר כי סליק רב כהנא אשכחיה לר"ש ברבי משמע שר"ש ברבי היה עדיין קיים והוא היה גדול ואפילו מר' חייא אביו של חזקיה דהא אגמריה ספר תהלים כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף לג.) ואין נראה כלל שהיה מניח ר"ש ולומד לפני ר' יוחנן שר' יוחנן היה צריך לרב כהנא דאגמריה כל ספיקי דהוו ליה אלא י"ל דשני פעמים עלה רב כהנא לארץ ישראל: מהו דתימא הני מילי לאחר התרף פי' כשאמר הבעל אחר התרף אבל אמר הבעל לפני התרף אפילו בעל פה שלא כתבו הסופר פסול שעל תנאי זה כתבו ואין זה כריתות קמ"ל דאפ"ה כשר דסופר לא כתב אלא ע"מ כמו שיאמר הבעל בסוף וכיון שחזר בו כשר ומ"מ אע"ג דמתני' איירי לפני התרף כתבו לאחר התרף נמי פסול כדאמרינן בסמוך ואיבעית אימא לאחר התרף ודברי הכל ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא: שתוקי שתקה לבעל כו' בכל שאר תנאים איירי כדפי' בקונטרס ורבא לטעמיה דלפני התרף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי: כל התנאים פוסלין בגט פירש בקונטרס שנכתב בגט ואפילו נתקיימו התנאים ואין נראה לרבינו יצחק דמה שייך לגזור בע"מ שתתני לי מאתים זוז וכיוצא בו אטו חוץ כיון שאין שם שיור כמו בחוץ ולא היה שייך כלל בשאר תנאים לגזור אטו חוץ אם לא ע"מ שלא תנשאי לפלוני גרידא דהוי שיור ועוד קשה לרבינו יצחק דא"כ אפילו בעל פה נמי נגזור אטו חוץ ויפסל כל גט שיש בו תנאי אפילו על פה אפילו נתקיים התנאי ובסמוך מכשיר ר' זירא ע"מ אחר התרף אפילו לרבי אפילו כתבו בתוכו ועוד מדקאמר מהדרי ליה רבנן כל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב מכלל דבעל פה מודה להו רבי דאינו פוסל ונראה לר"י דכל תנאים אם נתקיימו אפילו נכתבו בגט כשר כמו בעל פה דלא שייך למגזר אטו חוץ כדפרשנו והכא בלא נתקיים התנאי קאמר רבי דפוסלים בגט כשנכתבו ומחקם דאין מועלת מחיקה בהם כי היכי דאינה מועלת בחוץ דגזרינן מחיקה לע"מ אטו מחיקת חוץ וחכ"א חוץ שפוסל בעל פה פירוש בשעת נתינה פוסל בכתב אפילו נמחק משום דלא נכתב לשם כריתות ע"מ שאין פוסל על פה משום דהוי כריתות אינו פוסל בכתב אע"פ שבשעת התנאי נכתב אין נפסל בכך כיון שחזר ומחקו אע"פ שלא קיימה ולא דמי לעל מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין לך דאמרינן במי שאחזו (לעיל גיטין דף עד:) דאינה מגורשת דהיינו לוקחא בשעת נתינה אבל בכתב תנאי בגט קודם הנתינה וחזר בו מן התנאי ומחקו כשר ואינה צריכה לקיים אלא רק מה שמתנה עמה בשעת נתינה שאז חלים הגירושין: אבל לאחר התרף דברי הכל כשר נראה לרבינו יהודה דכשר אפילו אמר הבעל קודם כתיבת התרף דבחוץ נמי ליכא פסולא דאורייתא אלא כשנכתב קודם התרף אבל נכתב אחר התרף אפילו אמר בעל קודם לכן לא חשיב נכתב שלא לשם כריתות דאין דעת הסופר לשם תנאי דחוץ לפלוני בשעת כתיבת התרף כיון שלא כתבו בגט עדיין וכיון דבחוץ ליכא פסול דאורייתא בע"מ הוי כשר דלא גזרינן גזירה לגזירה ותדע דרב ספרא דלעיל דקאי כר' זירא דהכא סבר לעיל דבעל פה אינו פוסל אפילו אמר הבעל לפני התרף כשלא נכתב כלל וה"ה כשנכתב אחר התרף שלא נפסל מן התורה מפני שאמר תחלה על פה ומיהו לרבא ואי אמר הבעל לפני התרף ל"ה פסול אפילו נכתב אחר כך דלרבא פסול אפילו על מנת אפילו בעל פה שלא נכתב כלל לא בתחלה ולא בסוף כשלא נתקיים התנאי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' אישות הל' ח, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' יב:

ב מיי' פו' מהל' אישות הל' ח, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' יב:

ג מיי' פח' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמז סעי' ג:

מסורת הש"ס

א תוספתא גיטין

ב כתובות פג.; קידושין יט:; נזיר יא.; תוספתא כתובות; תוספתא נזיר; משנה כתובות; תוספתא קידושין; מכות ג:; מסכת עבדים; בבא מציעא צד.

ג לעיל עח.

תורה אור השלם

מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל [במדבר ו, ג]

אִם־אַחֶרֶת יִקַּח־לוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע [שמות כא, י]

דִּבְרֵי הַכֹּל כָּשֵׁר. וּמַתְנִיתִין, דְּקָתָנֵי "כְּתָבוֹ" וְאוֹקִימְנָא בְּ"חוּץ"; אֲבָל "עַל מְנָת" לָא פָּסֵיל – אִיבָּעֵית אֵימָא: לִפְנֵי הַתּוֹרֶף, וְרַבָּנַן; וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְאַחַר הַתּוֹרֶף, וְדִבְרֵי הַכֹּל. [א]וְרָבָא אָמַר: מַחְלוֹקֶת לְאַחַר הַתּוֹרֶף – דְּרַבִּי סָבַר: גָּזְרִינַן אַטּוּ לִפְנֵי הַתּוֹרֶף; וְרַבָּנַן סָבְרִי: לָא גָּזְרִינַן אַטּוּ לִפְנֵי הַתּוֹרֶף. אֲבָל לִפְנֵי הַתּוֹרֶף – דִּבְרֵי הַכֹּל פָּסוּל. וּמַתְנִיתִין, דְּקָתָנֵי "כְּתָבוֹ" וְאוֹקִימְנָא בְּ"חוּץ"; אֲבָל "עַל מְנָת" לָא פָּסֵיל – אַחַר הַתּוֹרֶף, וְרַבָּנַן הִיא. תָּנֵי אֲבוּהּ דְּרַבִּי אָבִין קַמֵּיהּ דְּרַבִּי זֵירָא: כָּתַב גֵּט עַל תְּנַאי – דִּבְרֵי הַכֹּל פָּסוּל. דִּבְרֵי הַכֹּל פָּסוּל?! וְהָא מִיפְלָג פְּלִיגִי! [ב]אֶלָּא אֵימָא: לְדִבְרֵי הַכֹּל כָּשֵׁר, וְהֵיכִי דָּמֵי – לְאַחַר הַתּוֹרֶף. (א)וְלֵימָא: הֲרֵי זֶה פָּסוּל – וְרַבִּי! תַּנָּא "דִּבְרֵי הַכֹּל" אַתְנְיֵיהּ; "כָּשֵׁר" בְּ"פָסוּל" מִיחַלַּף לֵיהּ, "הֲרֵי זֶה" בְּ"דִבְרֵי הַכֹּל" לָא מִיחַלַּף לֵיהּ. [ג]מַתְנִי' "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם – אֶלָּא לְאַבָּא"; וּ"לְאָבִיךְ"; "לְאָחִי"; וּ"לְאָחִיךְ"; לְעֶבֶד; וּלְנָכְרִי; וּלְכָל מִי שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו קִדּוּשִׁין – כָּשֵׁר. (ב)"הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם" – אֶלָּא אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל; גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט; מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל; בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין; וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לָהּ עָלָיו קִדּוּשִׁין, אֲפִילּוּ בַּעֲבֵירָה – פָּסוּל. [ד]גְּמָ' כְּלָלָא דְּרֵישָׁא – לְאֵתוֹיֵי שְׁאָר חַיָּיבֵי כְּרֵיתוֹת. כְּלָלָא דְּסֵיפָא – לְאֵתוֹיֵי שְׁאָר חַיָּיבֵי לָאוִין, כְּגוֹן עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי (נְתִינֵי, מִצְרִי וַאֲדוֹמִי). בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: חוּץ מִקִּדּוּשֵׁי קָטָן, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן הַשְׁתָּא מִיהָא לָאו בַּר הֲוָיָה הוּא, אוֹ דִלְמָא אָתֵי לִכְלַל הֲוָיָה? אֲמַר לֵיהּ, תְּנֵיתוּהָ: קְטַנָּה מִתְגָּרֶשֶׁת בְּקִידּוּשֵׁי אָבִיהָ. [ה]אַמַּאי? וְהָא בָּעֵינַן: "וְיָצְאָה"–"וְהָיְתָה"? אֶלָּא אָתְיָא לִכְלַל הֲוָיָה; הָכָא נָמֵי – אָתְיָא לִכְלַל הֲוָיָה. [ו]"חוּץ מִן הַנּוֹלָדִים", מַהוּ? הַשְׁתָּא מִיהָא לָא אִיתְיְלִיד[וּ], אוֹ דִלְמָא עֲתִידִי דְּמִתְיַילְדִי? אֲמַר לֵיהּ: תְּנֵיתוּהָ: "לְעֶבֶד וּלְנָכְרִי", אִם אִיתָא – עֶבֶד וְנָכְרִי נָמֵי עֲבִידִי דְּמִיגַּיְּירִי! הָנָךְ – לָאו לְאִיגַּיּוֹרֵי קָיְימִי, הָנֵי – לְאִיתְיְלוֹדֵי קָיְימִי. [ז]חוּץ מִבַּעַל אֲחוֹתָהּ, מַהוּ? הַשְׁתָּא מִיהָא לָא חַזְיָא לֵיהּ, אוֹ דִלְמָא זִמְנִין דְּמֵתָה אֲחוֹתָהּ וְחַזְיָא לֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: תְּנֵיתוּהָ: "לְעֶבֶד וּלְנָכְרִי", עֶבֶד וְנָכְרִי נָמֵי עֲבִידִי דְּמִיגַּיְּירִי! גֵּירוּת לָא שְׁכִיחָא, מִיתָה שְׁכִיחָא. [חט]"חוּץ מִזְּנוּתֵיךְ", מַהוּ? בִּנְשׂוּאִין – הָא לָא שַׁיַּיר, אוֹ דִלְמָא שַׁיַּיר – בְּבִיאָה? אֲמַר לֵיהּ, תְּנֵיתוּהָ: "לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ". וּבְמַאי? אִילֵימָא בִּנְשׂוּאִין, אַבָּא וְאָבִיךְ בְּנֵי נִשּׂוּאִין נִינְהוּ?! אֶלָּא לָאו בִּזְנוּת – וּלְאַבָּא וּלְאָבִיךְ הוּא דְּלָא שַׁיַּיר, הָא לְאַחֵר – שַׁיַּיר. דִּלְמָא בִּנְשׂוּאִין, דַּעֲבַר וְאִינְסִיב. [י]חוּץ מִשֶּׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, מַהוּ? בִּכְדַרְכָּהּ הָא לָא שַׁיַּיר, אוֹ דִלְמָא "מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה" כְּתִיב? [יא]"חוּץ מֵהֲפָרַת נְדָרַיִךְ", מַהוּ? בִּנְשׂוּאִין הָא לֹא שַׁיַּיר, אוֹ דִלְמָא "אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ" כְּתִיב? [יב]"חוּץ מִתְּרוּמָתֵיךְ", מַהוּ? בִּנְשׂוּאִין הָא לָא שַׁיַּיר, אוֹ דִלְמָא "קִנְיַן כַּסְפּוֹ" כְּתִיב? "חוּץ מִיְּרוּשָּׁתֵיךְ", מַהוּ? בִּנְשׂוּאִין הָא לָא שַׁיַּיר, אוֹ דִלְמָא "לִשְׁאֵרוֹ", "וְיָרַשׁ אוֹתָהּ", כְּתִיב? "חוּץ מִקִּידּוּשַׁיִךְ בִּשְׁטָר", מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: אֶפְשָׁר דִּמְקַדֵּשׁ לַהּ בְּכֶסֶף וּבְבִיאָה; אוֹ דִלְמָא "וְיָצְאָה"–"וְהָיְתָה", אִיתַּקּוּשׁ הֲוָיוֹת לַהֲדָדֵי? [ג]תֵּיקוּ.

[יד](ג)מַתְנִי' גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם".

רַבִּי

וְאוֹקִימְנָא בַּחוּץ בְּרֵישׁ פִּרְקִין וְשָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּאִילּוּ בְּעַל מְנָת אֲפִילּוּ כְּתָבוֹ בְּתוֹכוֹ כָּשֵׁר: אֵימָא לְדִבְרֵי הַכֹּל כָּשֵׁר כו' ר' זֵירָא לְטַעְמֵיהּ דְּאוֹקֵי פְּלוּגְתָּא בְּלִפְנֵי הַתּוֹרֶף הִלְכָּךְ ל"ה פָּסוּל לָא מַשְׁכַּחַת לָהּ: וְלֵימָא לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְתַנָּא תָּנֵי ה"ז פָּסוּל וְלָא תִּתְנֵי לְדִבְרֵי הַכֹּל וְנֵימָא רַבִּי הִיא: תָּנָא ל"ה אַתְנְיֵיהּ ע"כ לְדִבְרֵי הַכֹּל אַתְנְיֵיהּ רַבֵּיהּ לְתַנָּא דְּאִי אַתְנְיֵיהּ הֲרֵי זֶה לָא הֲוָה מִחַלַּף לֵיהּ בְּלְדִבְרֵי הַכֹּל אֲפִילּוּ שָׁכַח גִּרְסָא שֶׁלּוֹ אֲבָל כָּשֵׁר בְּפָסוּל מִחַלַּף לֵיהּ אִם שָׁכַח שְׁמוּעָתוֹ לְהָכִי אֲמַר לֵיהּ תָּנֵי לְדִבְרֵי הַכֹּל כָּשֵׁר דְּמִסְתַּבְּרָא דְּהָכִי אַגְמְרֵיהּ רַבֵּיהּ: מַתְנִי' אֶלָּא לְאַבָּא וּלְאָבִיךְ כו' לָאו שִׁיּוּרָא הוּא דְּבְלָאו הָכִי אִסּוּר אִישׁוּת נָמֵי לָא תָּפְסִי לְהוּ בָּהּ קִדּוּשִׁין: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל כֵּיוָן דְּקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּיבֵי לָאוִין כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף יח:) וּלְהַאי לָא תָּפְסִי מִשּׁוּם אִסּוּר אִישׁוּת שֶׁבָּהּ אִשְׁתַּכַּח דְּשַׁיֵּיר בְּגִטָּהּ: וּלְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לָהּ עָלָיו קִדּוּשִׁין אִם הָיְתָה פְּנוּיָה וַאֲפִילּוּ בַּעֲבֵירָה דְּאִסּוּר לָאו: פָּסוּל דְּהָוֵי שִׁיּוּר: גְּמ' כְּלָלָא דְּרֵישָׁא וּלְכָל מִי שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו קִדּוּשִׁין: נְתִינֵי מִן הַגִּבְעוֹנִים שֶׁהָיוּ מִשִּׁבְעָה אֻמּוֹת וְאִיכָּא לָאו דְּלָא תִּתְחַתֵּן בָּם: מִצְרִי וַאֲדוֹמִי בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת שֶׁהֵם בְּאִסּוּר עֲשֵׂה: חוּץ מִקִּדּוּשֵׁי קָטָן חוּץ מִפְּלוֹנִי וְקָטָן הוּא: קְטַנָּה מִתְגָּרֶשֶׁת אִם קִבְּלָה גִּטָּהּ לְאַחַר מִיתַת אָבִיהָ: בְּקִדּוּשֵׁי אָבִיהָ כְּלוֹמַר וַאֲפִילּוּ קִדְּשָׁהּ אָבִיהָ לְאִישׁ הַזֶּה דַּהֲווּ לְהוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין: וְהָא בָּעֵינַן וְיָצְאָה וְהָיְתָה דְּלָא מְגָרְשָׁהּ אא"כ רְאוּיָה לְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמָהּ לְאִישׁ אַחֵר: אֶלָּא אָתְיָא לִכְלַל הֲוָיָה לְאַחַר זְמַן וְקָא חָשִׁיב לֵיהּ מֵעַכְשָׁו דְּלָא צָרִיךְ קְרָא לְמֵימַר דְּתֶהֱוֵי הַשְׁתָּא בַּת הֲוָיָה לְעִנְיַן שִׁיּוּרָא נָמֵי הָוֵי שִׁיּוּר: הַנּוֹלָדִים עֲתִידִין לְהִוָּלֵד: אוֹ דִלְמָא עֲתִידִין דְּמִתְיַלְּדֵי וּמִתַּסְרָא עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי (אִשְׁתּוֹ) שֶׁל זֶה הִלְכָּךְ הָוֵי שִׁיּוּר: עֶבֶד וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים נָמֵי הָא מָצִית לְמֵימַר בְּהוּ עֲתִידֵי דְּמִגַּיְּירֵי וְאַפִּ"ה לָא הָוֵי שִׁיּוּר: הַשְׁתָּא מִיהַת לָא חַזְיָא לֵיהּ כָּל זְמַן שֶׁאֲחוֹתָהּ קַיֶּמֶת וְלָא הָוֵי שִׁיּוּר: חוּץ מִזְּנוּתַיִךְ שֶׁלֹּא תִּבָּעֲלִי בִּזְנוּת: אוֹ דִלְמָא שַׁיֵּיר בְּבִיאָה בְּעָלְמָא וְגַל אִישׁוּת קָרֵינַן בָּהּ: אַבָּא וְאָבִיךְ בְּנֵי נִשּׂוּאִין נִינְהוּ דְּתִסַּק אַדַּעְתֵּיהּ דְּבָעֵי לְאַתְנוּיֵי בַּהֲדֵיהּ הָא לָא תָּפְסִי בָּהּ קִדּוּשִׁין: אֶלָּא לָאו בִּזְנוּת וְאַבָּא וְאָבִיךְ הוּא דְּלָא הָוֵי שִׁיּוּר דְּבְלָאו הָכִי נָמֵי אֲסִירָא לְהוּ: וְדִלְמָא בִּנְשׂוּאִין קָתָנֵי מַתְנִי' וְאַף עַל גַּב דְּלָאו אוֹרְחָא הוּא הִלְכָּךְ לְאַחֵר הָוֵי שִׁיּוּר אֲבָל בִּזְנוּת אֵימָא לָא הָוֵי שִׁיּוּר: מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה כְּתִיב הִקִּישׁ שְׁנֵי מִשְׁכְּבֵי' לְכָל דָּבָר: וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ וְכֵיוָן דְּשַׁיֵּיר הֲפָרַת נְדָרִים לְגַבֵּיהּ אִישָׁהּ קָרֵינָא בֵּיהּ: מִתְּרוּמָתֵךְ שֶׁאִם תִּנָּשְׂאִי לְכֹהֵן לֹא יַאֲכִילֵךְ בִּתְרוּמָה: קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ כְּתִיב וְהַאי כֵּיוָן דְּלָאו בַּר הָכֵי הוּא לֹא הָוְיָא קִנְיַן כַּסְפּוֹ וְאִשְׁתַּכַּח דְּשַׁיֵּיר בְּקִדּוּשִׁין אֵצֶל כֹּהֲנִים: חוּץ מִיְּרֻשָּׁתֵךְ שֶׁאִם תָּמוּתִי אֲנִי יוֹרְשֵׁךְ: מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ מִכָּאן שֶׁהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְכֵיוָן דְּאִיהוּ יָרֵית לָהּ אִשְׁתּוֹ הִיא: חוּץ מִקִּדּוּשַׁיִךְ בִּשְׁטָר שֶׁאִם יְקַדְּשׁוּךְ בִּשְׁטָר לֹא יִהְיוּ קִדּוּשִׁין כְּלוֹמַר שֶׁשִּׁיֵּיר אֶחָד מִדַּרְכֵי קִדּוּשִׁין וְלֹא שִׁיֵּיר אֶת כֻּלָּם: וְאִתַּקַּשׁ הֲוָיוֹת לַהֲדָדֵי וְהֵיכָא דְּשַׁיֵּיר חֲדָא מִנַּיְהוּ לָא קָרֵינָא בֵּיהּ וְיָצְאָה: מַתְנִי' גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט עִקַּר כְּתַב הַגֵּט כָּךְ יִכְתְּבוּ בּוֹ:

דִּבְרֵי הַכֹּל כָּשֵׁר אע"ג דְּבַחוּץ פָּסוּל אֲפִילּוּ אַחַר הַתּוֹרֶף כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ וְאִי בָּעֵית אֵימָא לְאַחַר הַתּוֹרֶף וּלְדִבְרֵי הַכֹּל מ"מ לָא גָּזְרִינַן בֵּיהּ ע"מ אַטּוּ חוּץ דְּחוּץ אַחַר הַתּוֹרֶף אֵינוֹ פָּסוּל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן גְּזֵירָה אַטּוּ לִפְנֵי הַתּוֹרֶף וְלָא גָּזְרִינַן גְּזֵירָה לִגְזֵירָה: רָבָא אָמַר מַחְלֹקֶת לְאַחַר הַתּוֹרֶף דְּרַבִּי גָּזַר ע"מ דִּלְאַחַר הַתּוֹרֶף אַטּוּ ע"מ דְּלִפְנֵי הַתּוֹרֶף אע"ג דְּלִפְנֵי הַתּוֹרֶף נָמֵי אֵינוֹ אֶלָּא גְּזֵירָה אַטּוּ חוּץ כֻּלָּהּ חֲדָא גְּזֵירָה הִיא: אֲבָל לִפְנֵי הַתּוֹרֶף דִּבְרֵי הַכֹּל פָּסוּל דְּגָזְרִינַן אַטּוּ חוּץ וּבַחוּץ הוּא פָּסוּל גָּמוּר אֲפִילּוּ עַל פֶּה דְּסָבַר רָבָא דְּלָא נִכְתַּב לְשֵׁם כְּרִיתוּת: וּמַתְנִי' דְּקָתָנֵי כְּתָבוֹ וְאוֹקְמָנָא בְּחוּץ אֲבָל עַל מְנָת לָא פָּסוּל לְאַחַר הַתּוֹרֶף וְרַבָּנָן וְהוּא הַדִּין דִּבְלָאו הַאי טַעְמָא צָרִיךְ לְאוֹקוּמֵי מַתְנִי' אַחַר הַתּוֹרֶף מִדְּקָתָנֵי כְּתָבוֹ דְּמַשְׁמַע אֲבָל עַל פֶּה כָּשֵׁר: תְּנֵיתוּהָ קְטַנָּה מִתְגָּרֶשֶׁת בְּקִדּוּשֵׁי אָבִיהָ וא"ת וְדִלְמָא מִן הָאֵרוּסִין אַיְירֵי וּבְיֵשׁ לָהּ אָב דְּבַת הֲוָיָה הִיא וְעוֹד אַמַּאי לָא קָא מַיְיתֵי מַתְנִיתִין דְּפֶרֶק הִתְקַבֵּל (לְעֵיל גִּטִּין דַּף סה.) קְטַנָּה שֶׁאָמְרָה הִתְקַבֵּל לִי גִּטִּי אֵינוֹ גֵּט עַד שֶׁיַּגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ וּמוֹקְמִינַן לָהּ בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מד:) בְּאֵין לָהּ אָב וְאוֹר"י דְּהַךְ בָּרַיְתָא מַשְׁמַע לֵיהּ בְּכָל עִנְיָן אֲפִילּוּ אֵין לָהּ אָב אוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין דְּאֵין לְאָבִיהָ רְשׁוּת בָּהּ אֲבָל מַתְנִיתִין דְּהִתְקַבֵּל מָצֵי לְמִדְחֵי בְּיֵשׁ לָהּ אָב כִּדְמַשְׁמַע פְּשָׁט דְּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי בָּתַר הָכִי וְאִם אָמַר אָבִיהָ כו' וְהָכִי הֲוָה בָּעֵי לְמֵידַק בְּפֶרֶק שֵׁנִי דְּקִדּוּשִׁין (דַּף מד:) דִּבְיֵשׁ לָהּ אָב עָסְקִינַן: חוּץ מִתְּרוּמָתֵךְ מַהוּ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁאִם תִּנָּשְׂאִי לְכֹהֵן לֹא תֹּאכַל בִּתְרוּמָה וְאֵין נִרְאֶה לר"י דִּבְלָאו הָכִי לָא אָכְלָה בִּתְרוּמָה דִּגְרוּשָׁה מִתְחַלֶּלֶת בְּבִיאַת כֹּהֵן וַאֲפִילּוּ קִדְּשָׁהּ וּנְשָׂאָהּ וְלֹא בָא עָלֶיהָ דְּמִשְׁתַּמֶּרֶת לְבִיאָה פְּסוּלָה הִיא אע"ג דְּאַהֲנֵי מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר שֶׁתְּהֵא אֲסוּרָה לֶאֱכֹל מִן הַתּוֹרָה מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לִדְחַק לְפָרֵשׁ כֵּן וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ חוּץ מִתְּרוּמָה שֶׁהוּא כֹּהֵן וּמְגָרְשָׁהּ לְכָל דָּבָר חוּץ שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר בַּאֲכִילָתָהּ אִי הָוֵי שִׁיּוּר דְּקִנְיַן כַּסְפּוֹ אָמַר רַחֲמָנָא לע"י קִדּוּשִׁין אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה אִם כֵּן עֲדַיִן קִדּוּשִׁין עָלֶיהָ וְאֵין זֶה כְּרִיתוּת אוֹ דִּלְמָא בְּקִדּוּשִׁין הָא לֹא שִׁיֵּיר שֶׁתּוּכַל לְהִתְקַדֵּשׁ לְמִי שֶׁתִּרְצֶה וְכִי הַאי גַּוְנָא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס עַצְמוֹ גַּבֵּי חוּץ מִיְּרֻשָּׁתֵךְ וּמֵהֲפָרַת נְדָרַיִךְ:

מסורת הש"ס

א מנחות יז.

ב יבמות נג:; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג נדרים ה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תניתוה קטנה וכו' בסה"ד דביש לה אב עסקינן. עי' לעיל דף סד ע"ב תד"ה נערה:

תורה אור השלם

לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהֹוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהֹוָה עַד־עוֹלָם [דברים כג, ד]

וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָ אֶל־הַזְּקֵנִים אֶת־בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ [דברים כב, טז]

וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, ב]

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם [ויקרא כ, יג]

כָּל־נֵדֶר וְכָל־שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ [במדבר ל, יד]

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ [ויקרא כב, יא]

וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה אֶת־מֹשֶׁה [במדבר כז, יא]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמז סעי' ב:

ב מיי' פח' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קמז סעי' ב:

ג מיי' פח' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ב:

ד מיי' פח' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ב:

ה מיי' פח' מהל' גירושין הל' ה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ב:

ו מיי' פח' מהל' גירושין הל' ו, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ג:

ז מיי' פח' מהל' גירושין הל' ו, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ג:

ח טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ג:

ט מיי' פח' מהל' גירושין הל' ו:

י מיי' פח' מהל' גירושין הל' ו, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ג:

יא מיי' פח' מהל' גירושין הל' ו, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ג:

יב מיי' פח' מהל' גירושין הל' ו:

יג מיי' פח' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ג:

יד מיי' פא' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' מא:

[א(א)]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "וְדֵן, דְּיֶהֱוֵי לִיכִי מִינַּאי – סֵפֶר תֵּירוּכִין, וְאִגֶּרֶת שִׁבּוּקִין, וְגֵט פִּטּוּרִין; לִמְהָךְ לְהִתְנְסָבָא לְכׇל גְּבַר דִּיתִצְבְּיִין". גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט שִׁחְרוּר: "הֲרֵי אַתְּ (בַּת) [בֶּן] חוֹרִין"; "הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמָךְ". [בג(ב)]גְּמָ' פְּשִׁיטָא, אָמַר לָהּ לְאִשְׁתּוֹ: "הֲרֵי אַתְּ בַּת חוֹרִין" – לֹא אָמַר וְלֹא כְּלוּם; אָמַר לָהּ לְשִׁפְחָתוֹ: "הֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכׇל אָדָם" – לֹא אָמַר וְלֹא כְּלוּם. אָמַר לָהּ לְאִשָּׁה: "הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמָךְ", מַהוּ? לִגְמָרֵי קָאָמַר לַהּ, אוֹ לִמְלָאכָה קָאָמַר לַהּ? [ד]אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: תָּא שְׁמַע, דִּתְנַן: גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט שִׁחְרוּר: "הֲרֵי אַתְּ (בַּת) [בֶּן] חוֹרִין"; "הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמָךְ". וּמָה עַבְדָּא, דִּקְנֵי לֵיהּ גּוּפֵיהּ, כִּי אֲמַר לֵיהּ: "הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמָךְ" – קָנֵי גּוּפֵיהּ; אִשָּׁה, דְּלָא קְנֵי גּוּפַהּ – לֹא כׇּל שֶׁכֵּן?! אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: אָמַר לוֹ לְעַבְדּוֹ: "אֵין לִי עֵסֶק בָּךְ", מַהוּ? [ה(ג)]אֲמַר לֵיהּ רַב חָנִין לְרַב אָשֵׁי, וְאָמְרִי לַהּ רַב חָנִין מָחוֹזְנָאָה לְרַב אָשֵׁי: תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְגוֹי – יָצָא לְחֵירוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ רִאשׁוֹן. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים – שֶׁלֹּא כָּתַב עָלָיו אוֹנוֹ, אֲבָל כָּתַב עָלָיו אוֹנוֹ – זֶהוּ שִׁחְרוּרוֹ. מַאי "אוֹנוֹ"? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, דִּכְתַב לֵיהּ: "לִכְשֶׁתִּבְרַח מִמֶּנּוּ, אֵין לִי עֵסֶק בָּךְ". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "וְדֵן, דְּיֶהֱוֵי לִיכִי מִינַּאי – סֵפֶר תֵּירוּכִין וְאִגֶּרֶת שִׁבּוּקִין". בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סָבְרִי: יָדַיִם שֶׁאֵין מוֹכִיחוֹת הָוְיָין יָדַיִם, וְאַף עַל גַּב דְּלָא כְּתַב לַהּ "וְדֵן" – מוֹכְחָא מִילְּתָא דִּבְהַאי גִּיטָּא קָא מְגָרֵשׁ לַהּ. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: יָדַיִם שֶׁאֵין מוֹכִיחוֹת לָא הָוְיָין יָדַיִם, וְטַעְמָא דִּכְתַב לַהּ "וְדֵן" – דְּמוֹכְחָא מִילְּתָא דִּבְהַאי גִּיטָּא קָא מְגָרֵשׁ לַהּ; אֲבָל לָא כְּתַב לַהּ "וְדֵן" – אָמְרִי: בְּדִיבּוּרָא גָּרְשַׁהּ, וּשְׁטָרָא רְאָיָה בְּעָלְמָא הוּא. [ו]אָמַר אַבָּיֵי: הַאי מַאן דִּכְתֵב גִּיטָּא, לָא לִכְתּוֹב "וְדֵין" – דְּמַשְׁמַע וְדִין; אֶלָּא "וְדֵן". [ז]וְלָא לִכְתּוֹב "אִיגֶּרֶת" – דְּמַשְׁמַע (אִיגֶּרֶת) [אִיגָּרָא]; אֶלָּא "אִגֶּרֶת". וְלָא לִכְתּוֹב "לִימְהָךְ" – דְּמַשְׁמַע לִי מֵהָךְ; וְלָא לִכְתּוֹב "לְמְחָךְ" – דְּמַשְׁמַע כִּי חוּכָא. [חט]"דִּיתִיהֲוְיָין", "דִּיתִיצְבְּיָין" – תְּלָתָא תְּלָתָא יוּדִין; דְּמַשְׁמַע תֶּהֶוְיָין וְתִצְבְּיָין. וְלוֹרְכֵיהּ לְוָיו "דְּתֵירוּכִין", וּלְוָיו "דְּשִׁבּוּקִין"; דְּמַשְׁמַע תְּרִיכִין וּשְׁבִיקִין. [יא]וְלוֹרְכֵיהּ לְוָיו "דְּכַדּוּ"; דְּמַשְׁמַע "וּכְדִי". וְלָא לִיכְתּוֹב "לְאִתְנְסָבָא" – דְּמַשְׁמַע לָא יִתְנַסְבָא, אֶלָּא "לְהִתְנְסָבָא". אִיבַּעְיָא לְהוּ: בָּעֵינַן "וְדֵן", אוֹ לָא בָּעֵינַן "וְדֵן"? [יב]תָּא שְׁמַע, דְּאַתְקֵין רָבָא בְּגִיטֵּי: "אֵיךְ פְּלָנְיָא בַּר פְּלָנְיָא, פְּטַר וְתָרֵיךְ יָת פְּלוֹנִיתָא אִינְתְּתֵיהּ, דַּהֲוָת אִינְתְּתֵיהּ מִן קֳדָם דְּנָא – מִיּוֹמָא דְּנַן וּלְעָלַם". וְאִילּוּ "וְדֵן" לָא קָאָמַר. [יג]וּלְטַעְמָיךְ, כּוּלְּהוּ מִי קָאָמַר? אֶלָּא בָּעֵינַן, הָכָא נָמֵי בָּעֵינַן; [(ד)]"מִיּוֹמָא דְּנַן" – לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו; "וּלְעָלַם" – לְאַפּוֹקֵי

ודן די יהוי ליכי מנאי כו' וזה הספר אשר יהיה ליך מאתי: ספר תרוכין ואגרת שבוקין שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה: גמ' אמר לה לאשתו לכתוב בגטה הרי את בת חורין ולא כתב בו הרי את מותרת לכל אדם: לא אמר כלום דלא שייך בגרושין לשון חרות דבת חורין היא קודם לכן: אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום דלגבי מלאכה לא אפקה מינה וכיון דשפחה היא ושם שפחה עליה לא משתרי' נמי לבן חורין: יצאה לחרות אע"פ שקנסוהו לפדותו עד עשרה בדמיו לא ישתעבד לו עוד: וצריך גט שחרור להתירו בבת ישראל: שלא כתב עליו אונו שטר כשמכרו לעובד כוכבים: לכשתברח ממנו מן העובד כוכבים אם תוכל להמלט מן העובד כוכבים אלמא אין לי עסק בך לשון חרות הוא: ידים שאין מוכיחות בית אחיזה לדבר לאחוז בו ולומר הוכיח שעל ידי ספר זה גרשה אפ"ה הוי בית יד ואמרינן מלכתב גט ויהיב גלי דעתה דבהאי גטא גרשה: בדיבורא דאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם: ראיה בעלמא הוא להיות בידה לעלות בכל אשר תלך להראות שהיא פנויה: לא לכתוב ודין דמשמע דין הוא שאגרשך אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי: ולא לכתוב אגרת שבוקין ביו"ד דמשמע אגרת לשון גג: ולא לכתוב למהך להתנסבא לכל מאן דיתיצבין דמשמע לי מהך לי תהי מספר הזה ואילך: אלא למהך בלא יו"ד: ולא לכתוב למחך צריך שיבדיל רגלו של ה"י שיהיה אויר בין רגלו לגגו דלא לתחזי כחי"ת: דמשמע למחך לצחק כלומר מצחק אני בך כי חוכא: זהו טופס הגט פטרית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דהוית אנתתי מקדמת דנא וכו' פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי די תהוין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל מאן דיתיצביין ואינש לא ימחי בידיכי מן יומא דנן ולעלם ודן די יהוי ליכי מנאי גט פטורין וספר תרוכין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל: די תהון רשאה לשוי בה תלתא יודי"ן דנופין דנקרי די תהון דאי לא שדיא בה אלא תרין יודי"ן מתקרי די דהוין נשין דעלמא וכן די תיצביין דכי כתב תלתא יודי"ן משמע שתהא רשאה להנשא לכל מי שתרצה: ולורכיה לוי"ו דתרוכין יאריך וי"ו שבספר תרוכין ווי"ו שבאגרת שבוקין דאי לא מאריך ליה מחזי כיו"ד משמע ספר תריכין גרושות דעלמא ושביקין אגרת נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא: ולורכיה לוי"ו דוכדו פטרית יתיכי וי"ו האחרונה מאריך שלא יראה כיו"ד דאי לא מאריך ליה משמע וכדי כלומר בולא כלום דאין ספר כמו כדי נסבה (ר"ה דף ה.) וכמו ואמרי לה כדי שם חכם (ב"מ דף ב): ולא לכתוב לאתנסבא באלף אלא להתנסבא בה"א שמא ירחיק לא מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תנשא: מי בעינן כלומר הלכה כר"י או כרבנן: כולהו מי קאמר כל שאר דברים הנכתבים בגט כגון די תהויין וכו' מי הזכירם רבא בתקנה זו: אלא אע"ג דלא אזכרינהו רבא בעינן לכתבינהו: הכא נמי ודן בעינן ומיהו רבא לא הוצרך לתקן אלא אלו כדמפרש ואזל: מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר אין צריך לכתוב מהיום בגט דשכיב מרע דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה לכך תקן רבא בכל הגטין להיות הסופרים רגילין בו ואע"ג דקיימא לן כר' יוסי בעינן לאפוקי נפשין מפלוגתא שיצא הדבר בהתר ולא יצא שם פסול אמשפחות ישראל:

רבי יהודה אומר ספר תרוכין ואגרת שבוקין בספרים לא היה כתוב גט פטורין ובגמרא נמי כי קאמר ולורכיה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין לא קאמר לוי"ו דפטורין ומיהו כפ"ק דנדרים (דף ה:) כתיב בספרים נמי גט פטורין ונראה דהכא נמי גרסינן ליה דהא ספר כריתות מתרגמינן פטורין וגם בגטין רגילין לכתבו: אע"ג דלא כתב ודן מוכחא מלתא דבהאי גטא מגרשה לה הכא משמע דפליגי בודן ובריש נדרים משמע דפליגי במנאי דלרבנן הוין ידים ואע"ג דלא כתיב מנאי מגרשת דאין אדם מגרש אשת חברו ואומר ר"י דבתרוייהו פליגי ושם מפרש ולא תקשי לאביי דאמר התם ידים שאינם מוכיחות הוין ידים ובסמוך אמר אביי לא לכתוב ודין ושמא לשופרא דשטרא קאמר הכי: ולא לכתוב אגרת ביו"ד דמשמע אגרא אע"ג דבאגרת מן הדין אין יו"ד מ"מ אגרא שהוא לשון גג רגילות לכתבו ביו"ד לפי שאינו כתוב בעברי אבל באגרת שהוא לשון אגרת כתוב בעברי בלא יו"ד כדכתיב (אסתר ט':כ"ו) על כל דברי אגרת הזאת וכן כלם כתובין כן ובסדר תקון שטרות שכתב הרב ר"י ט"ע כתב ולא לכתב אגרת בלא וי"ו דמשמע אגרתא בעלמא שאדם שולח לחברו אלא ואגרת בוי"ו דמשמע דקאי אגטא ואודן דלעיל: דתהוויין דתצביין בתלתא יודי"ן ואומר ר"י שראה בתקון גטין קדמונים לחמשה יודי"ן צריכי תלתא יודי"ן ביחד בסוף התבה ואחד הלמ"ד ואחד התי"ו דיתהויין דיתיצביין וכן כתוב בתקון שטרות של ה"ר יוסף ט"ע ודי תהון הם שתי תבות ודי במקום אשר אבל דיתבא על נהר פלוני הכל תבה אחת כלומר היושבת ואין לכתוב די יתבא אשר יושבת: ולורכיה לוי"ו כו' ושמא אין צריך להאריך אלא כלומר שלא יעשה קצרה שתהא נראית יו"ד וכן רגל ה"א דלמהך להרחיק מן הגג שמא אין צריך להרחיק אלא שלא יחבר בגגה ושמא צריך להאריך הווי"ן ולהרחיק רגל הה"א שלא יטעו העולם בזה ונהגו להאריך ולהרחיק ומיהו ודאי דאין הגט פסול אם לא האריכן וכן הה"א של מהך אם לא הרחיקה יותר מדאי ומעשה בגט שלא היה נכר היטב בין וי"ו ליו"ד שבא לפני רבינו אליהו והביא תינוק דלא חכים ולא טפש לקרות אותה התבה כדאמר במנחות גבי תפלין (דף כט:) זיל אייתי תינוק דלא חכים ולא טפש אי קרי ויהרג כשר אי לא יהרג הוא ופסול:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פה' מהל' עבדים הל' ג, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מא:

ב מיי' פא' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלו סעי' ד:

ג מיי' פה' מהל' עבדים הל' ג, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מג:

ד מיי' פא' מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' קלו סעי' ד:

ה מיי' פח' מהל' עבדים הל' א, סמג עשין פז, טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מא פ:

ו מיי' פד' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' ט:

ז מיי' פד' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' ט יג:

ח מיי' פד' מהל' גירושין הל' יג, טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' י:

ט מיי' פד' מהל' גירושין הל' יד, ש"ע אה"ע סי' קכו סעי' יא:

י מיי' פד' מהל' גירושין הל' יד, טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' יא:

יא מיי' פד' מהל' גירושין הל' יב, ש"ע אה"ע סי' קכו סעי' טו:

יב מיי' פד' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קנד:

יג מיי' פד' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קנד:

מסורת הש"ס

א מסכת עבדים

ב קידושין ו.

ג תוספתא עבודה זרה; ערכין כט; לעיל מג.

ד בבא בתרא קלו.

ה נדרים ה:

[א]לְאַפּוֹקֵי מִדְּבָעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן – דְּאָמַר: ”הַיּוֹם אִי אַתְּ אִשְׁתִּי וּלְמָחָר אַתְּ אִשְׁתִּי”. גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט שִׁחְרוּר: ”הֲרֵי אַתְּ (בַּת) [בֶּן] חוֹרִין”; ”הֲרֵי אַתְּ לְעַצְמָךְ”: אַתְקֵין רַב יְהוּדָה בִּשְׁטָר זְבִינֵי דְּעַבְדֵי: ”עַבְדָּא דְּנַן מוּצְדָּק לְעַבְדוּ; וּפְטִיר וַעֲטִיר מִן חֲרוּרֵי, וּמִן עֲלוּלֵי, וּמִן עָרוֹרֵי מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא; וּרְשׁוּם דְּאִינִישׁ לָא אִית עֲלוֹהִי, וּמְנוּקֶּה מִכֹּל מוּם, וּמִן שְׁחִין דְּנָפֵיק עַד טַצְהַר חֲדַת וְעַתִּיק”. מַאי אָסוּתֵיהּ? אָמַר אַבָּיֵי: גִּינְבְּרָא, וּמַרְתְּכָא, וְכַבְרִיתָא, וְחַלָּא דְּחַמְרָא, וּמִשְׁחָא דְּזֵיתָא, וְנַטְפִּיק חִיוָּרָא; וְשָׁיְיפִי לֵיהּ בְּגַדְפָּא דַּאֲווֹזָא. (א)מַתְנִי׳ שְׁלֹשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִין, וְאִם נִשֵּׂאת הַוּוֹלָד כָּשֵׁר – ב־ד(ב)כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ, וְאֵין עָלָיו עֵדִים; יֵשׁ עָלָיו עֵדִים, וְאֵין בּוֹ זְמַן; יֵשׁ בּוֹ זְמַן, וְאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד; הֲרֵי אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִין, וְאִם נִשֵּׂאת – הַוָּלָד כָּשֵׁר. ה־ז(ג)רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלָיו עֵדִים, אֶלָּא שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים – כָּשֵׁר, וְגוֹבָה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים; שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִים עַל הַגֵּט אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם. גְּמָ׳ וְתוּ לֵיכָּא?! וְהָא אִיכָּא גֵּט יָשָׁן! הָתָם לֹא תֵּצֵא, הָכָא תֵּצֵא. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: הָכָא תֵּצֵא, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: הָכָא לֹא תֵּצֵא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָתָם תִּינָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה, הָכָא דִּיעֲבַד. וְהָא אִיכָּא גֵּט קֵרֵחַ! הָתָם הַוּוֹלָד מַמְזֵר, הָכָא הַוָּלָד כָּשֵׁר. הָנִיחָא לְרַבִּי מֵאִיר (דְּאָמַר: כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בְּגִיטִּין, הַוָּלָד מַמְזֵר). אֶלָּא לְרַבָּנַן, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָתָם תֵּצֵא, הָכָא לֹא תֵּצֵא. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר הָכָא לֹא תֵּצֵא, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר הָכָא תֵּצֵא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בִּמְקוּשָּׁר לָא קָא מַיְירֵי. וְהָא אִיכָּא שְׁלוֹם מַלְכוּת! הָתָם תֵּצֵא, הָכָא לֹא תֵּצֵא. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר הָכָא לֹא תֵּצֵא, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר תֵּצֵא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? (הָתָם הַוָּלָד מַמְזֵר, הָכָא הַוָּלָד כָּשֵׁר. הָנִיחָא לְרַבִּי מֵאִיר, אֶלָּא לְרַבָּנַן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר?) מוֹקֵים לַהּ כִּדְרַבִּי מֵאִיר; וְהָתָם הַוָּלָד מַמְזֵר, הָכָא הַוָּלָד כָּשֵׁר. (ד)מִנְיָנָא דְּרֵישָׁא לְמַעוֹטֵי מַאי, וּמִנְיָנָא דְּסֵיפָא לְמַעוֹטֵי מַאי? מִנְיָנָא דְּרֵישָׁא – לְמַעוֹטֵי הָנֵי דַּאֲמַרַן. (ה)מִנְיָנָא דְּסֵיפָא – לְמַעוֹטֵי הָא דְּתַנְיָא: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, נְתָנוֹ לָהּ וְלֹא אָמַר לָהּ: ”בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם” – יוֹצִיא וְהַוָּלָד מַמְזֵר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַוָּלָד מַמְזֵר. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִטְּלֶנּוּ הֵימֶנָּה, וְיַחֲזוֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְיֹאמַר: ”בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם”. כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים. אָמַר רַב: ”כְּתַב יָדוֹ” שָׁנִינוּ. אַהֵיָּיא? אִילֵּימָא אַרֵישָׁא – פְּשִׁיטָא! ”כְּתַב יָדוֹ” קָתָנֵי! [ו]וְאֶלָּא אַמְּצִיעֲתָא – הֲרֵי יֵשׁ עָלָיו עֵדִים! אֶלָּא אַסֵּיפָא: יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד –

וְדַוְקָא

לאפוקי מדבעא מינה רבה מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר הרי את אשתי מהו ופשט ליה כיון דפסקה פסקה אפ"ה תקן דלא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט: מוצדק לעבדו דינו פסוק לעבדות שאין שום ערעור במכירה: ופטיר ועטיר מן חרורי ופרוש ומופלג מכל חירות כמו הנפטר מרבו (יומא דף נג.): ועטר כמו עטרא סטר חלקה רק הבמות לא סרו (מלכים ב י"ב:ל') מתרגם לא עטרא: ומן ערורי מלכא ומלכתא ומערעור המלך והמלכה שלא חטא להיות מכתב למלכות להרג שאם היה מכתב למלכות מקחו בטל כדאמר בב"מ בהשוכר: ורשום דאיניש רשם סימן שעושין על העבדים כדאמרי' במסכת שבת (דף נח.): לא אית עלוי' מאדם אחר חוץ מן המוכר הזה: ומנקה מכל מום כמו לסטים מזוין דמקחו בטל: ומן שחין דנפק על טוהר וכל שחין שיצא בפניו על שתי שנים דמחאים למקם קמיה: על טוהר בל' פרסי שתי שנים והאי דקא אמרי' סימפון בעבדים ליכא היינו היכא דזבין סתמא אבל הכא כיון דאתני מקחו בטל וזה עכשו אין לו שחין ודרך שחין ישן שהולך לו חוזר על שתי שנים לפיכך על ב' שנים מתנה עמו שאם יצא בו אותו שחין על שתי שנים שיהא מקחו בטל לפי שכבר היה בו המום הזה ולא ראהו: גינברא כמשמעו זנגבי"ל: ומרתכא פסולת סיגי כסף שיוצא ממנו במקום שמתיכין אותו בשעת חפירתו מן ההרים וקורין לו קונגלו"ן: וכבריתא גפרית: ושייף ליה בגדפא דאוזא וסך אותו בנוצה של אווז: מתני' ואם נסת הולד כשר האי תנא לאו כרבי מאיר סבירא ליה דאמר עדי חתימה כרתי דלרבי מאיר הולד ממזר ולמאן דמוקי לה בגמ' כרבי מאיר אכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי ולאו כרבי אלעזר סבירא ליה דאמר עדי מסירה כרתי דהא פליג רבי אלעזר בסיפא אלא כיון דכתב ידו הוא וכתב ונתן קריינא ביה ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא ומיהו רבנן פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא תנשא ואם נסת הולד כשר ודוקא כתב ידו אבל כתב סופר ואין שם עד הולד ממזר: זמן תקנתא דרבנן משום בת אחותו כדאמרינן בפ"ק (לעיל גטין דף יז:) הלכך הולד כשר: אלא עד אחד פליגי בה בגמרא איכא למ"ד אכתב ידו קאי אפילו הכי אשמועינן דלכתחלה לא ורישא אשמועינן דאפי' אין בו עד אם ניסת הולד כשר ואיכא למאן דאמר אכתב סופר קאי ואפי' הכי הולד כשר דסופר הוה ליה במקום עד שני: ר' אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים ואינו כתב ידו: אלא שנתנו לה בפני עדים כשר לנשא לכתחלה: תקון העולם שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא גרשתיה: גמ' ותו ליכא גטין פסולין לכתחלה והולד כשר: והאיכא גט ישן דאמרינן לעיל בגמ' אם ניסת לא תצא: הכא תנא רב ולוי פליגי בה לקמן בשמעתין: התם אמרינן בגמ' אם נתגרשה תנשא לכתחלה בפרק הזורק (לעיל גטין עט:): הניחא לרבי מאיר דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגטין הולד ממזר: אלא לרבנן אי מתני' דהכא דרבנן היא נתני נמי הכא גט קרח: התם תנא אפילו לרבנן: שלום מלכות דאמרינן בהזורק (שם עט:) כתב לשם מלכות כו': מנינא דרישא שלשה גטין פסולין: מנינא דסיפא הרי אלו ג' גטין פסולין משמע מעוטא הני ותו לא: הני דאמרן ואשמעינן דמתני' ר"מ היא דאמר התם הולד ממזר: למעוטי הא דתניא דהכא הולד ממזר כר' מאיר ואשמועינן מתני' דברייתא מתרגמא היא דאפילו כה"ג מתשוי ליה ר"מ ממזר: אי נימא ארישא דליכא שום עד: אלא אמציעתא שפסול משום זמן מה לי כתב ידו מה לי כתב סופר הרי יש עליו עדים:

מן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא נראה לר"י דגרסי' איפכא מן ערורי ומן עלולי מלכא ומלכתא דלשון עלילה שייך במלך וערעורי גבי שאר כל אדם: רשם פי' בקונטרס רשם וסימן שעושין לעבדים ואית ספרים דגרסי ורשו דאינשי פי' שאין עליו מלוה: מן עלולי מלכא כן הוא כמו שפי' בקונטרס כאן דמכתב למלכות הוי מקח טעות כדאמרי' בהאומנין (ב"מ פ.) ובהמוכר פירות (ב"ב צב) אמרינן בהאיך דאומר לו הרי שלך לפניך ובפ"ק דקדושין (דף יח.) ובפ' אע"פ (כתובות נח.) גבי סמפון בעבדים ליכא דאמר מאי אמרת לסטים מזוין או מכתב למלכות הנהו קלא אית להו צריך לפרש כמו שפי' ר"ת קלא אית להו ולא שכיחא ולא כמו שפי' בקונטר' התם קלא אית להו וסבר וקביל ומאי דאתקין לכתב בשטרא לא הוי אלא לשופרא שלא יטעו העולם כמו חרורי דפשיטא שאם משחרר הוא שהלוקח בטל: עד טצהר והא דאמרינן סימפון בעבדים ליכא אי בבראי הא קא חזי ליה אי בגואי לא אכפת ליה היינו במומין שהן עליו עתה אבל באותן שיבאו עליו אחר כך ולא יהיה אז ראוי למקם קמיה ודאי הוה מקח טעות אף על גב דכי האי גוונא משכחת סימפון בעבדים איכא למימר דהא לא שכיחא: שלשה גטין פסולין לעיל (גטין דף ג:) פרשתי ומה שפי' בקונטרס דהך משנה לא כרבי אלעזר ולא כר"מ אין נראה דאיכא בגמ' דמוקי לה כר' מאיר: מוקי להיא כר' מאיר נראה דלא גרסי' היא דאמתני' קאי: מניינא דסיפא למעוטי הא דתניא כו' כל משניות מפיק מחד מעוטא ממניינא דרישא והך ברייתא ממניינא דסיפא ואשמעינן דמתרגמא היא ורבינו יצחק אומר דהך. ברייתא אצטריכא מעוטא לחוד לפי שיש תקנה אפי' לר"מ אפילו לכתחלה לנשא שיוכל נטלו הימנה ולתנו לה קדם נשואין: אמר רב כתב ידו שנינו כו' דוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד לא אפי' בספרא מבהק דסבירא ליה לרב חתם סופר שנינו כדפרש בקונט' ורבינו חננאל גרים דוקא כתב ידו ועד הוא דפסול ואם נשאת הולד כשר אבל כתב סופר ועד תנשא לכתחלה ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד דוקא בדיעבד כשר והתנן כתב סופר ועד כשר ומשני התם בסופר מבהק וגרסא זו אינה בשום ספר ועוד יש לומר דלרב כתב סופר מבהק ועד כשר לכתחלה אבל בסופר שאינו מבהק ועד פסול אפילו בדיעבד:

מסורת הש"ס

א לעיל ג:; בבא בתרא קעו.
ב משנה יבמות; יבמות ל:
ג לעיל לד:
ד בבא בתרא קלו.
ה תוספתא יבמות; משנה גיטין; משנה יבמות; תוספתא גיטין; יבמות כה.; יבמות מד.; לעיל ט.; בבא מציעא נה:; לעיל ב.; לעיל ד:; לעיל טו.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' גירושין הל' ט, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלז סעי' ה:
ב סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ב:
ג מיי' פא' מהל' גירושין הל' כח, טוש"ע אה"ע סי' קכז סעי' א:
ד מיי' פא' מהל' גירושין הל' יד:
ה מיי' פא' מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלו סעי' א:
ו מיי' פא' מהל' גירושין הל' כד:
ז מיי' פג' מהל' גירושין הל' ח:
ח מיי' פא' מהל' גירושין הל' יד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' כ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' יד, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' כ:

ב מיי' פו' מהל' יבום וחליצה הל' ז, סמג עשין נא, טוש"ע אה"ע סי' קעג סעי' ו:

ג מיי' פא' מהל' גירושין הל' יד:

ד מיי' פי' מהל' גירושין הל' ב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קנ סעי' א:

ה מיי' פט' מהל' פרה אדומה הל' יב, סמג עשין רלג:

ו טוש"ע חו"מ סי' נא סעי' ז:

ז מיי' פי"א מהל' מלווה ולווה הל' ב, סמג עשין צד, טור חו"מ סי' מ:

ח מיי' פג' מהל' גירושין הל' יב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלב סעי' ג:

ט מיי' פד' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט:

י מיי' פא' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלג סעי' א:

יא מיי' פד' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט:

יֵשׁ לָהּ בָּנִים לֹא תֵּצֵא כו' וא"ת מַאי פָּרֵיךְ לְעֵיל הָנִיחָא לְמ"ל לֹא תְּנָא אֶלָּא לְמ"ד תְּנָא מַאי אִיכָּא לְמֵימַר וּמַאי קַשְׁיָא נֵימָא דְּבִשְׁלוֹם מַלְכוּת אֲפִילּוּ יֵשׁ לָהּ בָּנִים תְּנָא וי"ל דְּבִשְׁלוֹם מַלְכוּת נָמֵי כֵּיוָן דִּלְרַבָּנָן הַוָּלָד כָּשֵׁר יֵשׁ לָהּ בָּנִים לֹא תְּנָא: **זָרַק** לָהּ קִדּוּשִׁין סָפֵק קָרוֹב כו' בְּפֶ' ל' אַחִין (יְבָמוֹת ל:) פָּרֵיךְ וְאִלּוּ בְּגֵרוּשִׁין סָפֵק קָרוֹב לוֹ כו' לָא קָתָנֵי וּמְפָרֵשׁ לָהּ: **כָּל** הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין בְּמֵי חַטָּאת טַעְמָא מִשּׁוּם שֶׁתְּהֵא חַיּוּתוֹ בִּכְלִי אֲבָל מִשּׁוּם מְלָאכָה אֵין נִפְסָל אַחַר קִדּוּשׁ כְּדְאָמְרִינַן בְּסִפְרֵי וּבְמַס' פָּרָה (פ"ל מ"ל) וּמִיהוּ מִשּׁוּם הֶסַּח הַדַּעַת נִרְאֶה דְּנִפְסָלִין לְאַחַר קִדּוּשׁ וּבְמָקוֹם אַחֵר הֶאֱרַכְתִּי:

[א]וְדַוְקָא כְּתַב יָדוֹ וְעֵד; אֲבָל כְּתַב סוֹפֵר וְעֵד – לֹא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ כְּתַב סוֹפֵר וְעֵד, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ: כְּתַב סוֹפֵר וְעֵד – כָּשֵׁר. וְרַב – מִי דָּמֵי?! הָתָם תִּינָּשֵׂא לְכַתְּחִילָּה, הָכָא דִּיעֲבַד. וּשְׁמוּאֵל – לָא קַשְׁיָא; הָא בְּסַפְרָא דִּמוּבְהָק, וְהָא בְּסַפְרָא דְּלָא מוּבְהָק. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "כְּתַב יָדוֹ" שָׁנִינוּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר: הֲרֵי יֵשׁ עָלָיו עֵדִים! אֲמַר לֵיהּ: אַסֵּיפָא. זִימְנִין אָמַר רַב: תֵּצֵא, זִימְנִין אָמַר רַב: לֹא תֵּצֵא. הָא כֵּיצַד? יֵשׁ לָהּ בָּנִים – לֹא תֵּצֵא, אֵין לָהּ בָּנִים – תֵּצֵא. [ב(א)]מֵתִיב מָר זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה: וְכוּלָּן, שֶׁהָיוּ בָּהֶן סְפֵק קִידּוּשִׁין אוֹ סְפֵק גֵּירוּשִׁין – הֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת. כֵּיצַד סְפֵק קִידּוּשִׁין? זָרַק לָהּ קִידּוּשִׁין – סָפֵק קָרוֹב לָהּ, סָפֵק קָרוֹב לוֹ, זֶהוּ סְפֵק קִידּוּשִׁין. (ב)סְפֵק גֵּירוּשִׁין – כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים, יֵשׁ עָלָיו עֵדִים וְאֵין בּוֹ זְמַן, יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד – הֲרֵי זֶה סְפֵק גֵּירוּשִׁין. וְאִי אָמְרַתְּ לֹא תֵּצֵא, צָרָתָהּ אָתְיָא לְיַבּוּמֵי! תִּתְיַבֵּם, וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם; חֲשָׁשָׁא דְּרַבָּנַן הִיא. [ג]לֵוִי אָמַר: לְעוֹלָם לֹא תֵּצֵא. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם לֹא תֵּצֵא. וְכֵן אֲמַר לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן לִבְנֵי רַבִּי חֲלַפְתָּא דְּמִן הוּנָא, הָכִי אָמַר אֲבוּכוֹן: לְעוֹלָם לֹא תֵּצֵא; וְקַרְצִית שֶׁבְּעָמִיר אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בְּמֵי חַטָּאת. מַאי קַרְצִית? אָמַר אַבָּיֵי: דִּידְבְתָא דְּבֵינֵי כֵיפֵי. [ה(ג)]מֵתִיב רַב דָּנִיאֵל בַּר רַב קַטִּינָא: כָּל הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין בְּמֵי חַטָּאת, חוּץ מִן הַיּוֹנָה – מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצֶצֶת. וְאִם אִיתָא, נִיתְנֵי: חוּץ מִיּוֹנָה וְקַרְצִית! לָא פְּסִיקָא לֵיהּ, דִּגְדוֹלָה לָא פָּסְלָה, וּקְטַנָּה פָּסְלָה. וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, וְאִיתֵּימָא רַבִּי אַמֵּי: עַד כְּזַיִת. [וז(ד)]רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף עַל פִּי וְכוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין. כִּי אַמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר: אַף בִּשְׁטָרוֹת. וְרַב סָבַר – בִּשְׁטָרוֹת לָא?! הָא קָתָנֵי: וְגוֹבָה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים! רַבִּי אֶלְעָזָר תַּרְתֵּי אָמַר; וְרַב סָבַר כְּווֹתֵיהּ בַּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא. וְכֵן אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידֵי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין. וְרַבִּי יַנַּאי אָמַר: אֲפִילּוּ רֵיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. וְרַבִּי יַנַּאי לֵית לֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר?! הָכִי קָאָמַר: לְרַבָּנַן – אֲפִילּוּ רֵיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ רֵיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. לֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן לֵית לֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר?! הָכִי קָאָמַר: לְרַבָּנַן – אֲפִילּוּ רֵיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא לְמָרִי בַּר מָר, בְּעִי מִינֵּיהּ מֵרַב הוּנָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין, אוֹ אֵין הֲלָכָה? אַדְּהָכִי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב הוּנָא. אֲמַר לֵיהּ רַבָּה בְּרֵיהּ, הָכִי אָמַר אַבָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין. וְרַבּוֹתֵינוּ הַבְּקִיאִין בִּדְבַר הֲלָכָה, מִשּׁוּם רַבֵּינוּ אָמְרוּ: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין – דְּאָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין. אִיכָּא דְּאָמְרִי: וַחֲבֵרֵינוּ הַבְּקִיאִין בִּדְבַר הֲלָכָה, וְתַלְמִידֵי רַבֵּינוּ, מִשּׁוּם רַבֵּינוּ אָמְרוּ: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין – דְּאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין. וְכֵן כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִיטִּין. [ח]מַתְנִי' שְׁנַיִם שֶׁשָּׁלְחוּ שְׁנֵי גִיטִּין שָׁוִין, וְנִתְעָרְבוּ; נוֹתֵן שְׁנֵיהֶם לָזוֹ, וּשְׁנֵיהֶם לָזוֹ. לְפִיכָךְ, אָבַד אֶחָד מֵהֶן – הֲרֵי הַשֵּׁנִי בָּטֵל. [ט]חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ כְּלָל בְּתוֹךְ הַגֵּט – "אִישׁ פְּלוֹנִי מְגָרֵשׁ פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית", וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה; כּוּלָּן כְּשֵׁרִין, וְיִנָּתֵן לְכָל אַחַת וְאַחַת. הָיָה כּוֹתֵב טוֹפֶס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה; אֶת שֶׁהָעֵדִים נִיקְרִין עִמּוֹ – כָּשֵׁר. [י]גְּמָ' מַאן תַּנָּא? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: דְּלָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר. דְּאִי רַבִּי אֶלְעָזָר, כֵּיוָן דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתִי – הָא לָא יָדְעִי בְּהֵי מִינַּיְיהוּ קָא מִגָּרְשָׁה. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי אֶלְעָזָר – אֵימָא דְּבָעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ, נְתִינָה לִשְׁמָהּ מִי בָּעֵי?! חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ כְּלָל כּוּ'. הֵיכִי דָּמֵי כְּלָל, הֵיכִי דָּמֵי טוֹפֶס? [יא]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן – זֶהוּ כְּלָל. זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד – זֶהוּ טוֹפֶס. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר:

אֲפִילּוּ

וְדַוְקָא כְּתַב יָדוֹ וְעֵד הוּא דְּאָמְרִינַן הַוָּלָד כָּשֵׁר וְכִי תֵּימָא הָא מֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן לָהּ דַּאֲפִילּוּ בְּלֹא שׁוּם עֵד הַוָּלָד כָּשֵׁר אִי לָאו סֵיפָא הֲוָה אָמֵינָא הֵיכָא דְּאִיכָּא עֵד אֶחָד עִם כְּתַב יָדוֹ תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה: דְּהָא תְּנַן לְקַמָּן בְּפִרְקִין: כְּתַב סוֹפֵר וְעֵד כָּשֵׁר כְּלוֹמַר כְּתַב סוֹפֵר וְחָתַם עֵד אֶחָד כָּשֵׁר: וְרַב אָמַר לָךְ מִי דָּמֵי הָתָם כָּשֵׁר לְכַתְּחִלָּה מַשְׁמַע דְּהָתָם חָתַם סוֹפֵר עִם הָעֵד שָׁנִינוּ כִּדְמְתָרֵץ לָהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְקַמָּן: וּשְׁמוּאֵל לֵית לֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה אֶלָּא כָּתַב סוֹפֵר וְלֹא חָתַם וְהַיְינוּ טַעַם דְּכָשֵׁר לְכַתְּחִלָּה בְּסַפְרָא דִּמְבְהָק וּבָקִי בְּתוֹרַת גִּטִּין וְלֹא יִכְתְּבֶנּוּ אֶלָּא אִם שָׁמַע מִפִּי הַבַּעַל: וְכֵן א"ר יוֹחָנָן כְּרַב דְּאָמַר כְּתַב יָדוֹ שָׁנִינוּ אֲבָל כְּתַב סוֹפֵר הַוָּלָד מַמְזֵר: הֲרֵי יֵשׁ עָלָיו עֵדִים ר' אֶלְעָזָר סָבַר דְּאַמַּתְנִיתָא קָאֵי: זִמְנִין אָמַר רַב בְּהָנֵי שְׁלֹשָׁה גִּטִּין דְּמַתְנִי' אִם נִיסֵּת תֵּצֵא: יֵשׁ לָהּ בָּנִים קֹדֶם שֶׁנּוֹדַע לָנוּ שֶׁבַּגֵּט הַזֶּה נִיסֵּת: לֹא תֵּצֵא שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז מַמְזֵרוּת עַל בָּנֶיהָ: וְכֻלָּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה עֲרָיוֹת שֶׁאָמְרוּ שֶׁפּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן מִן הַחֲלִיצָה אִם הָיוּ בָּהֶן לְבַעֲלֵיהֶן הַמֵּת קִדּוּשֵׁי סָפֵק אוֹ שֶׁגֵּרְשָׁן לִפְנֵי מוֹתוֹ גֵּרוּשֵׁי סָפֵק נִמְצֵאת צָרָתָהּ סָפֵק שֶׁהִיא צָרַת עֶרְוָה וּפְטוּרָה סָפֵק שֶׁאֵינָהּ צָרַת עֶרְוָה וּזְקוּקָה לַיָּבָם: הֲרֵי אֵלּוּ הַצָּרוֹת: חוֹלְצוֹת שֶׁמָּא זְקוּקָה הִיא: וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת שֶׁמָּא אֵינָהּ זְקוּקָה וְנִמְצָא נוֹשֵׂא אֵשֶׁת אָח שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה: זֶהוּ סְפֵק גֵּרוּשִׁין דְּכֵיוָן דִּמְדְּאוֹרַיְיתָא כָּשֵׁר זְקוּקָה צָרָתָהּ לַיָּבָם: וְאִי אָמְרַתְּ לֹא תֵּצֵא אִם נִיסֵּת בְּגֵט זֶה: אָתֵי לְמֵימַר גֵּט זֶה מְעַלְּיָא וְצָרָתָהּ לָאו צָרַת עֶרְוָה הִיא וְאָתֵי לְיַבּוּמָהּ: וּמְשַׁנֵּינַן תִּתְיַבֵּם וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם כְּלוֹמַר אִי אָתֵי לְיַבּוּמָהּ לֹא אִכְפַּת לָן כְּלָל הַאי דִּנְגְזוֹר הָא אַטּוּ הָא דְּכֵיוָן דְּכָשֵׁר מִדְּאוֹרַיְיתָא חֲשָׁשָׁא דְּרַבָּנָן בְּעָלְמָא הִיא וְלָאו צָרַת עֶרְוָה הִיא: לְעוֹלָם לֹא תֵּצֵא וַאֲפִי' אֵין לָהּ בָּנִים: וְקַרְנִית שֶׁבְּעָמִיר כו' וְעוֹד שְׁמוּעָה זוֹ אָמַר אֲבִיכֶם דְּקַרְנִית הַנִּמְצֵאת בָּעֳמָרִים אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בְּמֵי חַטָּאת אִם שָׁתַת מֵהֶן: דִּידְבְתָא זְבוּב גָּדוֹל כְּמִין חָגָב: דְּבֵינֵי כֵיפֵי הַנִּמְצָא בֵּין הָעֳמָרִים: מִפְּנֵי שֶׁמּוֹצֶצֶת וְאֵינָהּ מַחֲזֶרֶת מִמַּיִם שֶׁבְּפִיהָ לַחֲזוֹר וּלְנַטְפֵט בְּתוֹךְ הַכְּלִי דִּתְנַן הָתָם שָׁתְתָה מֵהֶן בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף פְּסוּלִין מִפְּנֵי שֶׁמַּקִּיאִים מִפִּיהֶם לְתוֹכָן וּכְבָר בָּטְלוּ בְּפִיהֶן מִתּוֹרַת מֵי חַטָּאת: עַד כַּמָּה הָוְיָא קְטַנָּה וּפְסָלָה: עַד כַּזַּיִת וּמִכַּזַּיִת וּמַעְלָה הָוְיָא גְּדוֹלָה וְלֹא פָּסְלָה: וַהֲלָכָה כְּר' אֶלְעָזָר בְּגִטִּין דְּעֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי וַאֲפִילּוּ פְּסוּלָא דְּרַבָּנָן לֵיכָּא אֲבָל לֹא בִּשְׁטָרוֹת דִּכְתִיב בָּהֶן וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וַחֲתֹם בְּיִרְמְיָה (לב) בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה: אֲפִי' בִּשְׁטָרוֹת דְּהָתָם עֵצָה טוֹבָה קמ"ל מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם: וְהָא קָתָנֵי מַתְנִיתִין: גּוֹבָה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים אִם שְׁטָר הוּא אוֹ גֵּט זֶה גּוֹבָה כְּתֻבָּה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים דִּתְנַן בִּכְתֻבּוֹת (דַּף פט.) הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ: תַּרְתֵּי אָמַר בְּגִטִּין וּשְׁטָרוֹת: רֵיחַ הַגֵּט נִפְסֶלֶת בִּכְהֻנָּה לְהַחְמִיר וְכָל שֶׁכֵּן לְהַתִּיר: וְרַבּוֹתֵינוּ הַבְּקִיאִין בִּדְבַר הֲלָכָה הָנָךְ דִּמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: מִשּׁוּם רַבֵּינוּ רַב: חֲבֵרֵינוּ רַב חִסְדָּא: מַתְנִי' שְׁנֵי גִּטִּין שָׁוִין בִּשְׁמוֹתֵיהֶן: הֲרֵי הַשֵּׁנִי בָּטֵל דְּלָא יָדְעִינַן דְּמַאן נִיהוּ: טֹפֶס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בגמ' מְפָרֵשׁ לָהּ: אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרָאִים עִמּוֹ הַיְינוּ תַּחְתּוֹן אֲבָל עֶלְיוֹנִים פְּסוּלִים שֶׁמָּא לֹא הֵעִידוּ אֶלָּא עַל הָאַחֲרוֹן: גְּמ' מַאן תְּנָא דְּקָתָנֵי דְּאִיכָּא תַּקַּנְתָּא בְּנוֹתֵן שְׁנֵיהֶם לָזוֹ וּשְׁנֵיהֶם לָזוֹ: דְּלָא כְּר' אֶלְעָזָר אֶלָּא כְּר' מֵאִיר הִלְכָּךְ כָּל אַחַת מֵהֶן מִתְגָּרֶשֶׁת בְּשֶׁלָּהּ שֶׁהֲרֵי בָּא לְיָדָהּ וְעֵדָיו חֲתוּמִים בּוֹ וְר' מֵאִיר כֵּיוָן דְּלָא בָּעֵי עֵדֵי מְסִירָה שַׁפִּיר דָּמֵי דְּהָא כָּל גִּטִּין נָמֵי מִשֶּׁחֲתָמוּ הָעֵדִים אֵינָן יוֹדְעִין לְמִי יִנָּתֵן: הָא לָא יָדְעִי עֵדֵי מְסִירָה בְּהֵי מִינַּיְהוּ מִגָּרְשָׁא וְאֵין זוֹ נְתִינָה לִשְׁמָהּ מְבֹרֶרֶת וְרַבִּי אֶלְעָזָר כֵּיוָן דַּחֲתִימָה לִשְׁמָהּ לָא בָּעֵי עַל כָּרְחָךְ לִשְׁמָהּ דִּכְתִיב בִּקְרָא אַכְּתָב וְנָתַן קָאֵי:

מסורת הש"ס

א יבמות ל:; משנה יבמות

ב משנה גיטין; לעיל ג:; בבא בתרא קעו.

ג חולין סב.

ד כתובות צד:

גליון הש"ס

מתני' ונתערבו נותן שניהם. עיין טורי אבן ר"ה כז ע"א ד"ה ואם קול:

תורה אור השלם

וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב [במדבר יט, יז-יט]

וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא [במדבר יט, ט]

אֲפִילּוּ זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן נָמֵי הָוֵי טוֹפֶס, אֶלָּא הֵיכִי דָּמֵי כְּלָל? דְּכָתֵב "אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּירַשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית". [א](א)מַתְקִיף לַהּ רַבִּי אַבָּא: לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן – זֶהוּ כְּלָל, לֵיחוּשׁ דִּלְמָא כִּי (חָתְמוּ) [חֲתִימִי] סָהֲדֵי, אַבָּתְרָא הוּא דַּחֲתִימִי! מִי לָא תַּנְיָא: עֵדִים חֲתוּמִין עַל שְׁאֵילַת שָׁלוֹם בְּגֵט – פָּסוּל, חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא עַל שְׁאֵילַת שָׁלוֹם חָתְמוּ?! [ב]לָאו אִיתְּמַר עֲלַהּ: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, לְדִידִי מְפָרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: "שַׁאֲלוּ" – פָּסוּל, "וְשַׁאֲלוּ" – כָּשֵׁר; הָכָא נָמֵי – דִּכְתִיב בֵּיהּ: "פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי". וְתוּ, לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר זְמַן לְכָל אֶחָד – זֶהוּ טוֹפֶס; מַאי אִירְיָא מִשּׁוּם טוֹפֶס? וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּהָוֵה לֵיהּ נִכְתָּב בַּיּוֹם וְנֶחְתָּם בַּלַּיְלָה! [ג]אֲמַר לֵיהּ מָר קַשִּׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אָשֵׁי, הָכִי אָמְרִינַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: דִּכְתִיב בְּהוּ "בְּחַד בְּשַׁבָּא, בְּחַד בְּשַׁבָּא". [ד]אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי, לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר: זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן נָמֵי טוֹפֶס הָוֵי; וְהֵיכִי דָּמֵי כְּלָל – דִּכְתִיב בֵּיהּ הָכִי: "אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּירַשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית"; נִמְצְאוּ שְׁתֵּי נָשִׁים מִתְגָּרְשׁוֹת בְּגֵט אֶחָד, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "וְכָתַב לָהּ" – וְלֹא לָהּ וְלַחֲבֶרְתָּהּ! [ה]דַּהֲדַר כָּתַב: "פְּלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית". (ב)אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי, וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לִשְׁנֵי עֲבָדָיו – קָנוּ, וּמְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה? וְלָאו אוֹקִימְנָא בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת?! תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ בְּתוֹךְ הַגֵּט: "אִישׁ פְּלוֹנִי מְגָרֵשׁ פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית", וּזְמַן אֶחָד לְכוּלָּן, וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה – כּוּלָּן כְּשֵׁרִים, וְתִנָּתֵן לְכָל אַחַת וְאַחַת. [ו]זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה – אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרָאִים עִמּוֹ, כָּשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: אִם יֵשׁ רֶיוַח בֵּינֵיהֶן – פָּסוּל, וְאִם לָאו – כָּשֵׁר; שֶׁאֵין זְמַן מַפְסִיקָן. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ: חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ כְּלָל בְּתוֹךְ הַגֵּט – "אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּירַשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית, פְּלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית"; וּזְמַן אֶחָד לְכוּלָּן, וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה – כּוּלָּן כְּשֵׁרִין, וְתִנָּתֵן לְכָל אַחַת וְאַחַת. זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְרֶיוַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה – אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרָאִין עִמּוֹ, כָּשֵׁר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֶיוַח בֵּינֵיהֶם – פָּסוּל, שֶׁהַזְּמַן מַפְסִיקָן. וְרֵישׁ לָקִישׁ – מַאי אִירְיָא זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד? הָא אָמַר: זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן נָמֵי טוֹפֶס הָוֵי! הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא עָרְבִינְהוּ מֵעִיקָּרָא; אֲבָל הָכָא, דְּעָרְבִינְהוּ מֵעִיקָּרָא, אִי פָּלֵיג לְהוּ זְמַן – אִין, אִי לָא – לָא. [ז]מַתְנִי' שְׁנֵי גִיטִּין שֶׁכְּתָבָן זֶה בְּצַד זֶה, וּשְׁנַיִם עֵדִים עִבְרִים בָּאִים מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה, וּשְׁנַיִם עֵדִים יְוָנִים בָּאִים מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה – אֶת שֶׁהָעֵדִים הָרִאשׁוֹנִים נִקְרָאִין עִמּוֹ, כָּשֵׁר. עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי, וְעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי, בָּאִין מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. [ח]גְּמָ' וְלִיתַּכְשַׁר הַאי בִּ"רְאוּבֵן", וְהַאי בְּ"בֶן יַעֲקֹב עֵד", דְּהָא תְּנַן: "בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד" – כָּשֵׁר! דִּכְתִיב: "רְאוּבֵן בֶּן" אַקַּמָּא, וְ"יַעֲקֹב עֵד" אַבָּתְרָא. (ג)וְלִיתַּכְשַׁר הַאי בִּ"רְאוּבֵן בֶּן", וְלִיתַּכְשַׁר הַאי בְּ"יַעֲקֹב עֵד", דְּהָא תְּנַן: "אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד" – כָּשֵׁר! [ט]דְּלָא כְּתִיב "עֵד". וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם דִּכְתִיב "עֵד", וּדְיָדְעִינַן בְּהָא חֲתִימָה דְּלָאו דְּיַעֲקֹב הוּא.

וְדִלְמָא

אֲפִלּוּ זְמַן אֶחָד לְכֻלָּן נָמֵי הָוֵי טֹפֶס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לִפְסֹל הָעִנְיָינִים (א"כ כִּי כָּתְבוּ אִישׁ פְּלוֹנִי מְגָרֵשׁ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית) הוֹאִיל וְהִזְכִּיר שֵׁם אִישׁ וְאִשָּׁה יַחַד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָוֵי כָּל אַחַד גֵּט לְעַצְמוֹ וּזְמַן אַחֲרוֹן מַפְסִיק בָּעֵדוּת וְאֵין עֵדִים מְעִידִים אֶלָּא עָלָיו: לְר' יוֹחָנָן דְּאָמַר כו' הוֹאִיל וְכָל אִישׁ וְאִשָּׁה נִכְתָּבִים לְבַד לְבַד אַמַּאי כֻּלָּן כְּשֵׁרִים: עַל שְׁאֵלַת שָׁלוֹם חָתְמוּ וְלֹא עַל הַגֵּט: שְׁאָלוּ בִּשְׁלוֹמוֹ: פָּסוּל דְּהָוֵי מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ וּמַפְסֶקֶת: זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָא מִלְּתָא לְעִתִּין בַּיּוֹם שֶׁנִּכְתַּב זֶה לֹא נִכְתַּב זֶה: מַאי אִירְיָא דְּמִפַּסְלֵי עִנְיָינִים מִשּׁוּם דְּאֵין הָעֵדִים נִקְרָאִים עִמָּם: וְתִפּוֹק לֵהּ דְּהָווּ כּוּלְּהוּ בַּר מִבַּתְרָא נִכְתְּבוּ הַיּוֹם וְנֶחְתְּמוּ לְאַחַר זְמַן שֶׁהֲרֵי לֹא חָתְמוּ הָעֵדִים עַד שֶׁנִּכְתַּב הָאַחֲרוֹן נֶחְתַּם בַּלַּיְלָה לָאו דַּוְקָא אֶלָּא מִשּׁוּם לִשָּׁנָא דְּמַתְנִי' נְקַט לֵיהּ דִּתְנַן בְּפֶרֶק שֵׁנִי (לְעֵיל גִּטִּין יז.) נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה פָּסוּל וכ"ש לְמָחָר אוֹ לְיוֹמָא אוּחֲרָא: בְּחַד בְּשַׁבָּא גֵּרֵשׁ פְּלוֹנִי פְּלוֹנִית וַהֲדַר כְּתַב בְּחַד בְּשַׁבָּא גּוּפֵהּ גֵּרֵשׁ פְּלוֹנִי פְּלוֹנִית דְּהַשְׁתָּא לָא מִפַּסְלֵי קַמָּאֵי אֶלָּא מִשּׁוּם הַפְסָקָה: דַּהֲדַר כְּתַב הָכִי כו' דְּהָווּ לְהוּ כָּל חַד בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ וּמִיהוּ אַהֲנֵי לִשְׁנֵי קַמָּאֵי לְאַשְׁמוֹעִינַן שֶׁהָעֵדִים יָדְעוּ בְּכָל הַגִּטִּין הַלָּלוּ: וּמַאי שְׁנָא הָא מֵהָא דְּתַנְיָא כו' וְעֶבֶד גָּמַר לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה וְלָא פָּסְלִינַן לְהוּ מִשּׁוּם וְלֹא לָהּ וְלַחֲבֶרְתָּהּ שֶׁשִּׁחְרֵר שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת וְלֵימָא לְקַמַּיְיתָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּרַשְׁנוּ נָשֵׁינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית וְאַמַּאי בָּעֵי לְמִהְדַּר וּמִכְתַּב פְּלוֹנִי גֵּרֵשׁ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית הָא הָכָא כָּתַב כָּל נְכָסַי לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲבָדַי וְקָתָנֵי קָנוּ כָּל הַנְּכָסִים וְנִמְצָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד חֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין וְחֶצְיוֹ עֶבֶד לַחֲבֵרוֹ וּמְשַׁחְרְרִים זֶה אֶת זֶה חֲצָאֵיהֶן: וְלָאו אוֹקִימְנָא בְּפֶרֶק הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט: בִּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת שֶׁכָּתַב בִּשְׁטָר כָּל נְכָסַי לִפְלוֹנִי עַבְדִּי וּבִשְׁטָר הַשֵּׁנִי כָּל נְכָסַי נְתוּנִים לִפְלוֹנִי עַבְדִּי וּמְסָרָן לָהֶן בְּבַת אַחַת שֶׁלֹּא קָדַם זֶה לָזֶה הִלְכָּךְ קָנוּ שְׁנֵיהֶם דְּהַאי אָמַר כּוּלְּהוּ דִּידִי וְהַאי אָמַר כּוּלְּהוּ דִּידִי: אִישׁ פְּלוֹנִי כו' הַיְינוּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּלָא קָתָנֵי אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּרַשְׁנוּ כו': וּלְרֵישׁ לָקִישׁ אַמַּאי קָתָנֵי בַּהּ דִּמְסַיְּעָא לֵיהּ זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כו' אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרָאִין עִמּוֹ כָּשֵׁר בְּלָאו זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד נָמֵי פְּסִילֵי עִנְיָינִים: אֲבָל הָכָא דְּעָרְבִינְהוּ מֵעִיקָּרָא דְּהָא דְּקָתָנֵי זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּגוֹן דִּכְתַב הָכִי כִּדְקָתָנֵי רֵישָׁא אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּרַשְׁנוּ נָשֵׁינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית פְּלוֹנִי גֵּרֵשׁ פְּלוֹנִית בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וּפְלוֹנִי גֵּרֵשׁ פְּלוֹנִית בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת דְּכֵיוָן דְּעָרְבִינְהוּ מֵעִיקָּרָא אִי לָאו הֲדַר אַפְסְקִינְהוּ בִּזְמַן לָא מִפַּסְקֵי: מַתְנִי' שְׁנֵי גִטִּין שֶׁכְּתָבָן זֶה בְּצַד זֶה בְּרֹחַב הַמְּגִלָּה: שְׁנַיִם עִבְרִים בָּאִים מִתַּחַת הָרִאשׁוֹן לְתַחַת הַשֵּׁנִי שֵׁם הָעֵד תַּחַת הָרִאשׁוֹן וְשֵׁם אָבִיו תַּחַת הַשֵּׁנִי וְכֵן עֵד שֵׁנִי תַּחְתָּיו וְחָזְרוּ וְחָתְמוּ תַּחְתֵּיהֶן שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים יְוָנִים הַבְּרִים לְשׁוֹן יָוָן וּבִלְשׁוֹן יְוָנִית כְּדַרְכָּן הוּא אֲבָל חֲתִימַת הַיּוֹנִים אֵינָהּ נִקְרֵאת כַּחֲתִימַת הָעִבְרִים שֶׁבְּעִבְרִית חוֹתֵם יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּיוֹנִית שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹסֵף שֶׁכָּךְ מִתְפָּרֶשֶׁת חֲתִימָתָם יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן כְּלוֹמַר בְּנוֹ שֶׁל יוֹסֵף שִׁמְעוֹן וְנִמְצָא שֵׁם הָעֵד חָתוּם עַל גֵּט זֶה וְשֵׁם אָבִיו חָתוּם עַל הָרִאשׁוֹן הִלְכָּךְ עַל כָּרְחֵיךְ הַיּוֹנִים תַּחַת הַשֵּׁנִי חָתְמוּ כָּזֶה: אֶת שֶׁהָעֵדִים הָרִאשׁוֹנִים נִקְרָאִים עִמּוֹ כָּשֵׁר אִם הָעִבְרִיִּים חֲתוּמִים לְמַעְלָה הַיְּמָנִי כָּשֵׁר וְאִם הַיּוֹנִים חֲתוּמִים לְמַעְלָה הַשְּׂמָאלִי כָּשֵׁר וּבִגְמָרָא פָּרִיךְ אִידָךְ אַמַּאי מִפְּסַל: עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי וְעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד א' יְוָנִי בָּאִים מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה עֵד עִבְרִי וְעֵד יְוָנִי בָּאִים מִתַּחַת גֵּט הַיָּמִין לְתַחַת גֵּט הַשְּׂמָאלִי וְעֵד עִבְרִי וְעֵד יְוָנִי עוֹד תַּחְתֵּיהֶן בָּאִין מִתַּחַת הַשְּׂמָאלִי לְתַחַת גֵּט הַיָּמִין כְּגוֹן שֶׁיְּוָנִי הָרִאשׁוֹן חָתַם תַּחַת הַשְּׂמָאלִי יוֹסֵף בְּסוֹף שִׁיטָה וְחָזַר וְחָתַם בֶּן שִׁמְעוֹן בְּרֹאשׁ שִׁיטָה תַּחַת הַיְּמָנִי וְנִקְרָא שִׁמְעוֹן תַּחַת הַיְּמָנִי לְהָכִי מִתְפָּרְשָׁא חֲתִימָתֵיהּ דִּידֵיהּ בְּנוֹ שֶׁל יוֹסֵף שִׁמְעוֹן וְנִמְצָא שֶׁהַיְּמָנִי בָּא לְתַחַת גֵּט הַשְּׂמָאלִי שֶׁשֵּׁם אָבִיו עַל הַשְּׂמָאלִי וּשְׁמוֹ עַל הַיָּמִין וְהָעִבְרִי הַשֵּׁנִי חָתַם שְׁמוֹ תַּחַת גֵּט הַשְּׂמָאלִי בְּסוֹף שִׁיטָה וְשֵׁם אָבִיו בְּסוֹף שִׁיטָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ [שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ] וְנִמְצָא בָּא מִתַּחַת גֵּט שֵׁנִי לְתַחַת גֵּט רִאשׁוֹן וְהַיְּוָנִי הַשֵּׁנִי חָתַם תַּחְתָּיו כְּדַרְכּוֹ בְּשִׁיטָה אַחַת תַּחַת הָרִאשׁוֹן וְנִתְלוּ תַּחַת הַשֵּׁנִי וְנִמְצָא שְׁמוֹ חָתוּם עַל הַשֵּׁנִי: שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים וּבִגְמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: גְּמָ' וְלִתַּכְשַׁר הַאי בִּרְאוּבֵן וְהַאי בְּיַעֲקֹב. כְּלוֹמַר בֶּן יַעֲקֹב עֵד וְלִתַּכְשְׁרוּ שְׁנֵיהֶם עַל יְדֵי שְׁנֵי עֵדִים רִאשׁוֹנִים: דְּהָא תְּנַן בְּמַתְנִיתִין דִּבְקְרוּבִין: וְלִתַּכְשַׁר הַאי בִּרְאוּבֵן בֶּן. דְּמַשְׁמַע אֲנִי בְּנוֹ שֶׁל רְאוּבֵן כְּדֶרֶךְ פֵּרוּשׁ חֲתִימַת הַיְּוָנִים וְזֶה שֶׁחָתַם תַּחַת הַשֵּׁנִי אִישׁ אַחֵר הָיָה וּשְׁמוֹ יַעֲקֹב: דְּלָא כְּתִיב עֵד. וּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד הֵיכָא דְּלֹא חָתַם פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי בְּעֵינַן עֵד: דְּלָאו יַעֲקֹב הוּא אֶלָּא שֶׁל זֶה בְּנוֹ הָיָה:

עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי בָּאִין מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס עַל כָּל גֵּט חָתוּם עִבְרִי וְיוָנִי וּלְפֵרוּשׁוֹ נִרְאֶה דְּגָרְסִינַן עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי בָּאִין מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה וְעֵד אֶחָד עִבְרִי וְאֶחָד יְוָנִי בָּאִין מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים וּבַגְּמָ' גָּרֵיס וְלִתַּכְשַׁר הַאי בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי וְהַאי בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי וְעַל אוֹתָן שֶׁמְּפָרְשִׁים שֶׁמַּיְירֵי שֶׁהָעֵדִים חוֹתְמִים כְּדַרְכָּם כָּל חֲתִימָה בְּשִׁיטָה אַחַת הִקְשָׁה בַּקּוּנְטְרֵס א"כ לָא מַשְׁכַּחַת עִבְרִי חָתוּם עַל הַשֵּׁנִי וּמַתְנִי' פַּלְגִינְהוּ עִבְרִי וְיוָנִי לָזֶה וְעִבְרִי וְיוָנִי לָזֶה וְעוֹד דִּבְגְמ' פָּרִיךְ וְלִתַּכְשַׁר הַאי בְּעִבְרִי וְיוָנִי וְהַאי בְּעִבְרִי וְיוָנִי ור"ת מְפָרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לְיַשֵּׁב שֶׁכָּל חֲתִימָה מְכֻוֶּנֶת בְּשִׁיטָה אַחַת וְלָא גָּרְסִינַן בְּמַתְנִי' אֶלָּא עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי וְעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי בָּאִין מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה וְלָא גָּרְסִינַן מִתַּחַת זֶה וְכוּ' עַד לְסוֹף וּבַגְּמָ' נָמֵי לָא גָּרְסִינַן אֶלָּא וְלִתַּכְשַׁר הַאי בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי וְתוּ לָא וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ. לָא מִבַּעְיָא אִי לָא חָיְישִׁינַן לְגוּזְמָלִית דְּאָז יֵשׁ לְהַכְשִׁיר שְׁנֵיהֶם הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵי עִבְרִים וְהַשֵּׁנִי בִּשְׁנֵי יְוָנִים אֶלָּא אֲפִלּוּ חָיְישִׁינַן לְגוּזְמָלִית וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְשִׁיר שְׁנֵיהֶם קַמָּא מִיהָא לִתַּכְשַׁר בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי [כְּדַרְכּוֹ] וְאֶחָד יְוָנִי [גּוּזְמָלִית] וַהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דְּקַמָּא מִיהָא לִתַּכְשַׁר בְּכוּלְּהוּ דְּכוּלְּהוּ קָיְמִי עֲלֵיהּ אֶלָּא שֶׁלֹּא הֻצְרַךְ לְהַכְשִׁיר הָרִאשׁוֹן אֶלָּא בְּעִבְרִי וְיוָנִי וּמְשַׁנֵּי דְּתַנָּא דִּידַן דְּחָיֵישׁ לְגוּזְמָלִית פּוֹסֵל שְׁנֵיהֶם דְּחָיֵישׁ דִּלְמָא חָתְמוּ תְּלָתָא אֶחָד וְחַד אֶחָד עִבְרִי הָרִאשׁוֹן אַקַּמָּא וְעִבְרִי הַשֵּׁנִי וּשְׁנֵי יְוָנִים אַשֵּׁנִי וְחָתַם עִבְרִי הַשֵּׁנִי גּוּזְמָלִית אוֹ יְוָנִי הָרִאשׁוֹן חָתַם גּוּזְמָלִית אַקַּמָּא עִם שְׁנֵי עִבְרִים וְיוָנִי הָאַחֲרוֹן אַשֵּׁנִי: **וְלִתַּכְשַׁר** הַאי בִּרְאוּבֵן וְהַאי בְּבֶן יַעֲקֹב עֵד תֵּימַהּ לְר"י הֵיכִי לִתַּכְשַׁר בִּרְאוּבֵן הָא לָא תְּנָא אֶלָּא אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד כָּשֵׁר אֲבָל אִישׁ פְּלוֹנִי בְּלֹא עֵד לֹא וְאוֹר"י דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דִּרְאוּבֵן קָאֵי אַבֶּן יַעֲקֹב עֵד דְּבַתְרֵיהּ וַהֲוֵי כְּאִלּוּ כְּתַב בַּהֲדֵיהּ דִּרְאוּבֵן עֵד: **וְלִתַּכְשַׁר** הַאי בִּרְאוּבֵן בֶּן וְהַאי בְּיַעֲקֹב עֵד פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּרְאוּבֵן בֶּן מַשְׁמַע אֲנִי בְּנוֹ שֶׁל רְאוּבֵן כְּדֶרֶךְ פֵּרוּשׁ חֲתִימַת יוֹנִים וְזֶה שֶׁחָתַם תַּחַת הַשֵּׁנִי אִישׁ אַחֵר הָיָה וּשְׁמוֹ יַעֲקֹב וּלְפֵרוּשׁוֹ קָשֶׁה שֶׁחָתַם כַּחֲתִימַת יְוָנִית בְּחִנָּם פֵּרֵשׁ שֶׁיַּעֲקֹב הוּא אִישׁ אַחֵר שֶׁיּוּכַל לְפָרֵשׁ הוּא יַעֲקֹב הוּא עַצְמוֹ בֶּן רְאוּבֵן וּפֵרוּשׁ דָּחוּק לוֹמַר שֶׁהָעִבְרִי חָתַם כְּדֶרֶךְ חֲתִימַת יוֹנִים וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דִּרְאוּבֵן בֶּן דְּקָאָמַר הוּא בֶּן יַעֲקֹב וְלֹא חָשׁ רְאוּבֵן לִכְתֹּב שֵׁם יַעֲקֹב אָבִיו לְפִי שֶׁהוּא כָּתוּב וְחָתוּם עַל גֵּט שֵׁנִי וְנִקְרָא יָפֶה רְאוּבֵן בֶּן יַעֲקֹב: **דְּיָדְעִינַן** בֵּהּ בְּהַאי חֲתִימַת יְדָא דְּלָאו דְּיַעֲקֹב מַשְׁמַע דְּבִסְתָמָא הָיָה לָנוּ לִתְלוֹת בְּיַעֲקֹב אע"ג דְּבָעֵי קִיּוּם חוֹתְמִין מִסְתָּמָא הַשָּׁלִיחַ שֶׁאוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב וְכוּ' מַכִּיר חֲתִימַת יָדוֹ אִי נָמֵי אִיכָּא לְמֵימַר דְּמַיְירֵי בְּה"ג דְּאֵין צָרִיךְ קִיּוּם חוֹתְמִין כֵּיוָן שֶׁאֵין עָלָיו עוֹרְרִים:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קעו.
ב לעיל מב.
ג בבא בתרא קסא.

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' גירושין הל' כה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ג:
ב מיי' פד' מהל' גירושין הל' כה, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ג ט:
ג מיי' פד' מהל' גירושין הל' יט, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט י:
ד מיי' פד' מהל' גירושין הל' יט, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט י:
ה מיי' פד' מהל' גירושין הל' יט, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט י:
ו טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט:
ז מיי' פד' מהל' גירושין הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ח:
ח מיי' פד' מהל' גירושין הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ח:
ט מיי' פד' מהל' גירושין הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יב ח:

וְדִלְמָא בִּשְׁמָא דַאֲבוּהּ חָתֵים! לָא שָׁבֵיק אִינִישׁ שְׁמֵיהּ וְחָתֵים שְׁמָא דַאֲבוּהּ. (א)וְדִילְמָא סִימָנָא שַׁוְיֵיהּ – דְּהָא רַב צָיֵיר כְּוָורָא, רַבִּי חֲנִינָא – חֲרוּתָא, רַב חִסְדָּא – סָמֶךְ, רַב הוֹשַׁעְיָא – עַיִן, רַבָּה בַּר רַב הוּנָא צָיֵיר מָכוּתָא! לָא חֲצִיף אִינִישׁ לְשַׁוּוֹיֵי לִשְׁמָא דַאֲבוּהּ סִימָנָא. וְלִיתַּכְשַׁר הַאי בִּשְׁנֵי עֵדִים עִבְרִים, וְלִיתַּכְשַׁר הַאי בִּשְׁנֵי עֵדִים יְוָנִים – דִּתְנַן: גֵּט שֶׁכְּתָבוֹ עִבְרִית וְעֵדָיו יְוָנִית, יְוָנִית וְעֵדָיו עִבְרִית – כָּשֵׁר! [אב]וְכִי תֵּימָא, כֵּיוָן דְּמוּפְלָג בִּשְׁנֵי שִׁיטִין – לָא; וְהָאָמַר חִזְקִיָּה: מִלְּאָהוּ בִּקְרוֹבִים – כָּשֵׁר! הָא תָּנֵי זְעֵירִי: שְׁנֵיהֶן כְּשֵׁרִין. וְתַנָּא דִּידַן – דִּלְמָא גּוּנְדָּלִית חֲתִים, וְכוּלְּהוּ אַחַד הוּא דַּחֲתִימִי. עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי. וְלִיתַּכְשַׁר הַאי בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי, וְהַאי בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי – דְּהָא תְּנַן: עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי – כָּשֵׁר! הָא תָּנֵי זְעֵירִי: שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים. וְתַנָּא דִּידַן – דִּלְמָא גּוּנְדָּלִית חֲתִים; וּתְלָתָא אַחַד, וְחַד אַחַד. [ג-ה]מַתְנִי׳ שִׁיֵּיר מִקְצָת הַגֵּט וּכְתָבוֹ בְּדַף הַשֵּׁנִי, וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה – כָּשֵׁר. חָתְמוּ עֵדִים בְּרֹאשׁ הַדַּף, מִן הַצַּד, אוֹ מֵאַחֲרָיו; בְּגֵט פָּשׁוּט – פָּסוּל. [ו-יב]הִקִּיף רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה, וְהָעֵדִים בָּאֶמְצַע – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. סוֹפוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד סוֹפוֹ שֶׁל זֶה, וְהָעֵדִים בָּאֶמְצַע – אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרִין עִמּוֹ, כָּשֵׁר. רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד סוֹפוֹ שֶׁל זֶה, וְהָעֵדִים בָּאֶמְצַע – אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרִין בְּסוֹפוֹ, כָּשֵׁר. [ז]גֵּט שֶׁכְּתָבוֹ עִבְרִית וְעֵדָיו יְוונִית; יְוונִית וְעֵדָיו עִבְרִית; עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְווֹנִי; כָּתַב סוֹפֵר וְעֵד – כָּשֵׁר. [ח-ט]"אִישׁ פְּלוֹנִי, עֵד" – כָּשֵׁר. "בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי, עֵד" – כָּשֵׁר; "אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי", וְלֹא כָּתַב "עֵד" – כָּשֵׁר, וְכָךְ הָיוּ נְקִיֵּי הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין. כָּתַב חֲנִיכָתוֹ וַחֲנִיכָתָהּ – כָּשֵׁר. גְּמָ׳ וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא הָנֵי תְּרֵי גִּיטֵּי הֲווֹ; וְאִיתְרְמִי לֵיהּ זְמַן דְּקַמָּא, וְעֵדִים דְּבַתְרָא; וְגַזְיֵיהּ לִזְמַן דְּבַתְרָא וְעֵדִים דְּקַמָּא! אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב: כְּשֶׁיֵּשׁ רֶיוַח מִלְּמַטָּה. וְדִלְמָא זְמַן דְּבַתְרָא מִיגָּז גַּזְיֵיהּ! כִּדְאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב: כְּשֶׁיֵּשׁ רֶיוַח מִלְּמַטָּה;

הָכָא

ודלמא בשמא דאבוה חתם דיש לנו לתלות ולהכשיר כיון שחתם אביו תחת גט השני: ודלמא סימנא שוייה דהא רב צייר כו' אע"ג דהתם בעו לאפקועי לשמייהו בליסקי מעקרא כדאמר בגט פשוט (ב"ב קסא:) ובהשולח (לעיל גטין לו.) הכא יש להכשיר אע"ג דלא אפקע בשטר מעקרא כיון ששמו חתום תחת גט הראשון: דהא תנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית וכו' אבל מגופה דמתני' לא מייתי דקתני את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר ולא מפלג בין כתבו שוה לעליו לאינו שוה דאיכא לאחויי דבכתבו שוה לעליו איירי: חתמו עדים בראש הדף וא"ת אמאי אצטריך למתני סיפא הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה דשניהם פסולין היינו בראש הדף וי"ל דאצטריך למפסל גגו של עדים כנגד גגו של כתב לאפוקי דמסקינן בגמ' דלא איירי ברמי כי עברא דמהכא לא שמעינן אלא שרגלי חתימת עדים כנגד גג הכתב אע"פ דהא נמי שמעינן מסיפא אבל למימר דאצטריך הך דהכא משום דהוה אמינא הך דשניהם פסולין היינו משום דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי נמי אהאי אבל הכא דאין כאן אלא גט א' א"כ ואהאי קיימא עלה חתימה זו וסיפא דסיפא דראשו של זה בצד סופו של זה אצטריך לאשמעינן דלא פסלי מטעם דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי אהאי ולרש"י דגרס מעיקרא סופו של זה בצד סופו של זה לא הוה צריך סיפא דסיפא אלא דכל גווני משמיענו ויש ספרים דלא גרסי לה ובגמ' נמי לא מייתי לה: וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין שלא היו כותבין אלא איש פלוני בן פלוני ור"ח וכן ר"ת גרסי חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין פירוש שלא היו כותבין אלא חניכתם וחניכת אבות דבגמרא לא איירי בחניכת האיש כלהכא אלא חניכה שהמשפחה נקראת על שמה: ונחוש דלמא תרי גטי הוו ולעיל נמי חיישינן לגונדלית ופסיל אע"ג דלעיל תלינן להכשיר דפריך וליתכשר האי כו' התם משום דאיכא רגלים לדבר שחתם שם אביו תחת הגט השני אם כן עליו נמי חתם:

ודלמא בשמא דאבוה חתום על השני ועל שניהם חתם: צייר כורא בחתימת ידו ולא היה כותב שמו: חרותא ענף של דקל: מכותא נס שפורשין עליו וילון של ספינה: שכתבו כתב שלו: וכי תימא כיון דמופלג חתימת עדיו שני שיטין מכתבו אותן שיטין שחתמו בהן הבאין מתחת הראשון שמות אבותיהן תו לא מתכשר דתניא בגט פשוט הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול: והאמר חזקיה התם: מלאהו לאותו אויר בקרובים כשר דלא קפדינן אלא אאוירא ואל תתמה שהרי אויר פסול בשלשה בסכה סכך פסול פוסל בארבעה: והתני זעירי בהנך תרי גטין דמתני' שניהם כשרין: ותנא דידן דפסל אחרון קסבר דלמא גונדלית חתום היונים כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים חתמו: כולהו אחד כגון על ראשון כל שלא כמנהגן קרי גונדלית וראיתי בתשובת הגאונים אדם המשתמש ביד השמאלית קורין לו במקומנו גונדליא לפי שמשנה מסדר המשתמשין: וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני גרסינן: דלמא גונדלית חתים בהני יונים חיישינן דלמא גונדלית חתים חד מנייהו שמא יוני הראשון חתם כסדר העברי שחתם למעלה הימנו שמו תחלה ואח"כ שם אביו ונמצא שעל השני הוא חתום ועברי שני רואין שעל השני חתום ויון אחרון חתם כמנהגו ונמצא שלשה על השני ואין על הראשון אלא אחד או שמא יון ראשון כדרכו חתם ויון שני אחרון חתם גונדלית כמה שראה עברים חותמים ונמצאו שני היונים ועברי ראשון חתומין על הראשון ואין על גט שני אלא אחד הלכך שניהם פסולין הכל פותרין אותה בשיטה אחרת שכל העדים חתמו כל אחד שמו ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו שפירשתי שני עדים עברים ושני עדים יונים השנויים ראשונה במשנה ואי אפשר ליישבה כלל ומתניתין לא דייקא הכי דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' מפלג פלגינהו עברי ויוני לזה ועברי ויוני לזה ובגמ' נמי פריך ויתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני אלמא כל כמה דלא אמרינן גונדלית חתים הויא חתימה דידהו עברי ויוני על זה ועברי ויוני על זה:

מתני' בדף השני שאצלו ברחב המגלה שקורין בלשוננו קולומי"ל: מן הצד בגליון של ימין הגט או בגליון השמאלי: או מאחוריו בגט פשוט שתקנו עליו להיות בתוכו: הקיף חבר זה אצל זה כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:): שניהם פסולין שאין נקרים החתימה לא עם זה ולא עם זה: סופו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקראין עמו שגג חתימת העדים כלפיו כדרך החותמין כשר: ראשו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקרין בסופו שגג חתימה כלפי סופו ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו: וכך היו נקיי הדעת נוהגין שלשונן קצרה לא היו חותמין על אלא פלוני בן פלוני: חניכתו שם לווי של משפחה כלה: גמ' ונחוש דלמא תרי גטי הוו חשיר מקצת הגט וכתבו בדף השני קאי דלמא תרי גטין הוו שלמים והשמאלי נכתב בגבהה של מגלה יותר מן הימיני על דיתרמו עדים דידה כלומר גמרו של שני כנגד התחלתו של ראשון: זמן דקמא היינו התחלתו ועדים דבתרא היינו סופו כלומר שיטות אחרונות שהעדים חתומין תחתיהן: וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא חתך סופו של ראשון שהיה שלו מפני תנאי שהיה בו וחתך ראשו של שני והשוהו לתחלתו של ראשון וכוון חתיכת סופו של ראשון תבה אצל תבה של שיור השני ומגרשה בשני חצאי גטין והעדים לא על שלו חתמו: כשיש ריוח מלמטה גליון תחת הראשון דודאי לא נחתך ממנו כלום דלא נכתב בו יותר: ודלמא זמן דבתרא מגז גזייה שמא הגט שלו נמלך מלגמרו ולמעלה הימנו בגלו היה גט אחר כתוב וחתום וכשחזר ונמלך לגרשה חתך עליונו של שני וכוון תבה אצל תבה לגמר גט שלו:

**עין משפט
נר מצוה**

א מיי' פא' מהל' גירושין הל' יח, סמג עשין נ, סמג עשין צד, טוש"ע חו"מ סי' מה סעי' יד:
ב מיי' פכ"ז מהל' מלווה ולווה הל' ד:
ג סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ז:
ד מיי' פד' מהל' גירושין הל' כב, ש"ע אה"ע סי' קל סעי' ד:
ה מיי' פד' מהל' גירושין הל' כד:
ו מיי' פד' מהל' גירושין הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ה:
ז מיי' פד' מהל' גירושין הל' ז, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יד:
ח ש"ע אה"ע סי' קכט סעי' א:
ט מיי' פד' מהל' גירושין הל' יב, טור אה"ע סי' קל:
י מיי' פג' מהל' גירושין הל' יג, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' קכט:

מסורת הש"ס

א לעיל לו.
ב לעיל יט:

גליון הש"ס

מתני' שייר מקצת הגט וכתבו. עיין סוטה דף יז ע"ב תד"ה כתבה:

הָכָא נָמֵי – כְּשֶׁיֵּשׁ רֵיוַח מִלְמַעְלָה. וְדִלְמָא אִימְּלוֹכֵי אִימְּלִיךְ (וּכְתַב)! דִּכְתִיב "הֲרֵי אַתְּ" מִלְּמַטָּה, וּ"מוּתֶּרֶת" מִלְמַעְלָה. וְדִלְמָא אִיתְרְמִי לֵיהּ? כּוּלֵּי הַאי לָא חָיְישִׁינַן. [אב]רַב אָשֵׁי אָמַר: דִּידִיעָה בֵּיהּ מִתַּחְתָּא דִמְגִילְּתָא. חָתְמוּ עֵדִים בְּרֹאשׁ הַדַּף וְכוּ'. אִינִי?! וְהָא רַב חָתֵים מִן הַצַּד! הָתָם בְּשֶׁגַּגּוֹ כְּלַפֵּי כְתָב. אֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי: הִקִּיף רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה, וְהָעֵדִים בָּאֶמְצַע – שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין; וְלִיחְזֵי הֵי מִינַּיְיהוּ כְּלַפֵּי כְתָב, וְלִיתַּכְשַׁר! הָתָם, דִּרְמֵי לֵיהּ כְּעִיבְרָא. אִי הָכִי, סֵיפָא דְּקָתָנֵי: רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד סוֹפוֹ שֶׁל זֶה, וְהָעֵדִים בָּאֶמְצַע – אֶת שֶׁהָעֵדִים נִיקְרִין בְּסוֹפוֹ, כָּשֵׁר. וְאִי דִּרְמֵי כְּעִיבְרָא – לָאו בַּהֲדֵי הַאי מִיקְּרֵי, וְלָאו בַּהֲדֵי הַאי מִיקְּרֵי! אֶלָּא רַב בְּדִיסְקֵי הֲוָה חָתֵים. [ג(א)]גֵּט שֶׁכְּתָבוֹ עִבְרִית וְכוּ' כָּתַב סוֹפֵר וְעֵד כָּשֵׁר. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: "חָתַם סוֹפֵר" שָׁנִינוּ. אָמַר רַב חִסְדָּא: הָא מַנִּי – רַבִּי יוֹסֵי הִיא. הָהִיא כְּתוּבַּת חֲתָנִים דַּאֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ, דַּהֲווֹ יָדְעִי לֵיהּ לְטוּפְסָא, וְלַחֲתִימַת יְדָא דְּחַד סָהֲדָא. סְבַר לְאַכְשׁוּרַהּ, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה: "חָתַם סוֹפֵר" שָׁנִינוּ. כָּתַב חֲנִיכָתוֹ וַחֲנִיכָתָהּ – כָּשֵׁר. תָּנוּ רַבָּנַן: חֲנִיכַת אָבוֹת בְּגִיטִּין – עַד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת – כָּשֵׁר, מִכָּאן וְאֵילָךְ – פָּסוּל. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: כָּתַב חֲנִיכַת אָבוֹת בְּגִיטִּין עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת? כְּמַאן – כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. אָמַר רַב הוּנָא: מַאי קְרָאָה? "כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם". (ב)אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא חָרְבָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָבְדוּ בָּהּ שִׁבְעָה בָּתֵּי דִינִים עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵלּוּ הֵן: יָרָבְעָם בֶּן נְבָט, וּבַעְשָׁא בֶּן אֲחִיָּה, וְאַחְאָב בֶּן עָמְרִי, וְיֵהוּא בֶּן נִמְשִׁי, וּפֶקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ, וּמְנַחֵם בֶּן גָּדִי, וְהוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "אוּמְלְלָה יוֹלֶדֶת הַשִּׁבְעָה, נָפְחָה נַפְשָׁהּ, בָּאָה שִׁמְשָׁהּ בְּעוֹד יוֹמָם, בּוֹשָׁה וְחָפֵרָה". אָמַר רַב אַמֵּי: מַאי קְרָאָה? "כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים". אֲמַרוּ לֵיהּ רַב כָּהֲנָא וְרַב אַסִּי לְרַב, כְּתִיב בֵּיהּ בְּהוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה: "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה', רַק לֹא כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל", וּכְתִיב: "עָלָיו עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר וְגוֹ'"? (ג)אֲמַר לְהוּ: אוֹתָן פַּרְדְּסִיאוֹת שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם עַל הַדְּרָכִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל, בָּא הוֹשֵׁעַ וּבִיטְּלָן, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אוֹתָן שָׁנִים שֶׁלֹּא עָלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל – יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי. (ד)אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, דָּרֵשׁ מָרִימָר: מַאי דִּכְתִיב: "וַיִּשְׁקוֹד ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיאֶהָ עָלֵינוּ, כִּי צַדִּיק ה' אֱלֹהֵינוּ"? מִשּׁוּם דְּ"צַדִּיק ה' אֱלֹהֵינוּ" – "וַיִּשְׁקוֹד ה' עַל הָרָעָה וַיְבִיאֶהָ עָלֵינוּ"?! אֶלָּא צְדָקָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִגְלָה גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ – וַעֲדַיִין גָּלוּת יְכָנְיָה קַיֶּימֶת; דִּכְתִיב בֵּיהּ בְּגָלוּת יְכָנְיָה: "הֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף"; "חָרָשׁ" – שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁפּוֹתְחִין, נַעֲשׂוּ הַכֹּל כְּחֵרְשִׁין. "מַסְגֵּר" – כֵּיוָן שֶׁסּוֹגְרִין, שׁוּב אֵינָן פּוֹתְחִין. וְכַמָּה – אֶלֶף. עוּלָּא אָמַר: שֶׁהִקְדִּים שְׁתֵּי שָׁנִים לְ"וְנוֹשַׁנְתֶּם".

אָמַר

כְּשֶׁיֵּשׁ רֵוַח מִלְמַעְלָה דְּוַדַּאי לֹא נִכְתַּב בּוֹ יוֹתֵר: וְדִלְמָא אִמְּלוֹכֵי אִמְּלִיךְ מִתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְגָרְשָׁהּ וַהֲדַר אִמְּלִיךְ לְאַחַר זְמַן לַחֲזוֹר וּלְגוֹמְרוֹ וְנִמְצָא הָרִאשׁוֹן בָּטֵל א"נ ה"ל נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם לְאַחַר זְמַן דְּהוֹאִיל וְיֵשׁ רֵוַח מִלְּמַטָּה נִרְאִין כֵּן הַדְּבָרִים: הֲרֵי אַתְּ מִלְּמַטָּה וּמֻתֶּרֶת מִלְמַעְלָה דְּבְתוֹךְ כְּדֵי גְּמַר דִּבּוּר לֵיכָּא לְמֵימַר דְּאִמְּלִיךְ אֶלָּא גּוֹמֵר עַל כָּל אָדָם וְנִמְלָךְ: וְדִלְמָא הָכִי אִתְרַמִּי שֶׁבְּתוֹךְ כְּדֵי גְּמַר דִּבּוּר חָזַר בּוֹ: רַב אַשִׁי אָמַר כּוּלְּהוּ קֻשְׁיָא דְּהָכִי מְתָרְצַן כְּגוֹן דִּילִיעָה בֵּהּ מִתַּחְתָּא דִמְגִלְּתָא שֶׁנִּכָּר בָּהּ מְתִיחַת הַקְּלָף סָבִיב סָבִיב כָּל הַגֵּט שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ קְלָף אֶלָּא זֶה לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה שֶׁנִּכָּר סְבִיבוֹת הַקְּלָף שָׁחוֹר וְעָב שֶׁלֹּא נָגַע שָׁם תַּעַר הַגַּלָּבִים שֶׁדֶּרֶךְ עוֹשֵׂי קְלָפִים שֶׁקּוֹשְׁרִים אֲבָנִים סָבִיב לִמְתּוֹחַ הַקְּלָף וּמַתְחִילִין לְתַקְּנוֹ בְּסָמוּךְ וּכְשֶׁאֵין רֵוַח מִלְּמַטָּה עָסְקִינַן דְּלֵיכָּא לְמִפְרַךְ אִמְּלוֹכֵי אִמְּלִיךְ: בְּשֶׁגַּגּוֹ שֶׁל חֲתִימָה כְּלַפֵּי כְּתַב הַגֵּט דְּהַאי וַדַּאי עַל גֵּט זֶה חָתַם וּמַתְנִי' בְּשֶׁרַגְלֵי הַחֲתִימָה כְּלַפֵּי כְּתַב הַגֵּט דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁמָּא לְמַעְלָה מֵאוֹתָהּ חֲתִימָה הָיָה כָּתוּב שְׁטָר וְעָלָיו חָתְמוּ הָעֵדִים: לֶחֱזֵי הֵי מִנַּיְהוּ גַּגּוֹ כְּלַפֵּי כְתָב וְלִתַּכְשַׁר דְּוַדַּאי עָלָיו חָתְמוּ דְּקס"ל שֶׁהָעֵדִים חוֹתְמִין בְּרֹחַב הַקְּלָף כְּסֵדֶר כְּתַב הַגִּטִּין: דְּרָמוּ לְהוּ כִּי עִבְרָא הָעֵדִי' מוּטָלִין בֵּין שְׁנֵי הַגִּטִּין כִּבְרִיחַ רָאשֵׁי שִׁיטוֹת שֶׁל חֲתִימָה מְחַבְּרִין הַגִּטִּין כִּבְרִיחַ הַדֶּלֶת שֶׁנִּמְשֶׁכֶת בַּחֲוִיר הַפֶּתַח כָּךְ הֵן נִמְשָׁכִין בֵּין חֲוִיר שְׁנֵי הַגִּטִּין: אֶלָּא רַב כִּי חָתִים מִן הַצַּד לֹא בְגִטִּין וְלֹא בִשְׁטָרוֹת אֶלָּא בְּדִיסְקֵי כְּשֶׁהָיָה מְזַמִּין אֲנָשִׁים לָדִין לְפָנָיו וְהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב לָהֶם אִגֶּרֶת הַזְּמָנָה בִּשְׁמוֹ וְהוּא חוֹתֵם פְּעָמִים מִן הַצַּד וְאֵין הַקְפָּדָה בְּכָךְ: חָתַם סוֹפֵר עִם עֵד אֶחָד: שָׁנִינוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ דְּכָשֵׁר דַּהֲוָה לְהוּ ב' עֵדִים וְאַשְׁמוֹעִי' מַתְנֵי' דְּלָא חָיְישִׁינַן לְמֵימַר הַבַּעַל לֹא צִוָּה שֶׁיַּחְתֹּם הַסּוֹפֵר אֶלָּא אָמַר לִשְׁנַיִם אִמְרוּ לְסוֹפֵר פְּלוֹנִי וְיִכְתֹּב וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיַחְתְּמוּ וְחָשׁוּ הָנָךְ שְׁלוּחִין לְכִסּוּפָא דְּסָפְרָא וְאַחְתְּמוּהוּ לְהָא לָא חָיְישִׁינַן כִּדְאוֹקְמִינַן בְּפֶרֶק מִי שֶׁאֲחָזוֹ (לְעֵיל גִּטִּין עב.): הָא מַנִּי ר' יוֹסֵי הִיא דְּאָמַר מִלֵּי לָא מִמַּסְרָן לִשְׁלִיחַ: דַּהֲווֹ יָדְעִי לְטֻפְסָא דִּשְׁטָרָא שֶׁהָיוּ מַכִּירִין כְּתִיבַת הַסּוֹפֵר וַחֲתִימַת עֵד אֶחָד וְלֹא הָיוּ מַכִּירִין חֲתִימַת הַשֵּׁנִי: עַד י' דּוֹרוֹת הָוְיָא חֲנִיכָה שֶׁאִם כְּתָבָהּ בַּגֵּט לָא מִפַּסְלָא לְמֶהֱוֵי כְּשִׁנָּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ: בָּנִים הַיְנוּ דּוֹר ב': וּבְנֵי בָנִים הַיְנוּ דּוֹר ג' וּמִכָּאן וְאֵילָךְ קָרֵי לֵהּ וְנוֹשַׁנְתֶּם: ז' בָּתֵּי דִּינִין ז' מִשְׁפָּחוֹת שֶׁל מְלָכִים מִמַּלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְהָנָךְ דְּמַלְכֵי יְהוּדָה לָא חָשִׁיב שֶׁהָיוּ בִּימֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ וְהָוֵי כב"ל אֶחָד הַמֶּלֶךְ וּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ וְכָל מְלָכִים שֶׁקָּמוּ מִזַּרְעוֹ אַחֲרָיו קָרֵי חַד בֵּית דִּין שַׁלּוּם בֶּן יָבֵשׁ וּזְכַרְיָה לָא קָחָשִׁיב לְפִי שֶׁלֹּא מָלְכוּ שָׁנָה שְׁלֵמָה וְכֵן זִמְרִי אֲבָל עָמְרִי אָבִיו שֶׁל אַחְאָב עַל שֵׁם בֵּית דִּינוֹ שֶׁל אַחְאָב נִקְרָא וּמִפְּנֵי שֶׁאַחְאָב הִרְשִׁיעַ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר נִקְרָא הַקִּלְקוּל עַל שְׁמוֹ בִּימֵי הוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה גָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים וּמֵהַהִיא שַׁעְתָּא קָרֵי לָהּ חֻרְבָּן דְּהַיְנוּ אֻמְלְלָה יוֹלֶדֶת הַשִּׁבְעָה שֶׁיָּלְדָה שֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת לע"ז: עָלָיו עָלָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִרְשִׁיעַ כִּשְׁאָר הַמְּלָכִים בָּא הַפֻּרְעָנִיּוֹת בְּיָמָיו בִּתְמִיהַ: פַּרְדְּסִיאוֹת שׁוֹמְרִים: אוֹתָן שָׁנִים שֶׁלֹּא עָלוּ הוֹאִיל שֶׁאֵין מוֹחֶה בְּיָדָם וְהֵן לֹא עָלוּ יִגְלוּ וְיֵלְכוּ בַּשְּׁבִי: וַיִּשְׁקֹד וִימַהֵר כְּמוֹ כִּי שֹׁקֵד אֲנִי עַל דְּבָרִי מְתַרְגְּמִינַן אוֹחֵי אֲנָא (יִרְמְיָהוּ א): גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ חָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁגָּלוּ כֻּלָּם: גָּלוּת יְכָנְיָה הוּא יְהוֹיָכִין קָדְמָה לְגָלוּת צִדְקִיָּהוּ אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְזוֹ הִיא צְדָקָה שֶׁמִּהֵר וְהֶחֱרִיב בֵּיתוֹ כְּדֵי לְהַגְלוֹת דּוֹרוֹ שֶׁל צִדְקִיָּה לְבָבֶל בְּעוֹד שֶׁחַכְמֵי גָּלוּת יְכָנְיָה קַיָּמִין שֶׁיְּלַמְּדוּ תּוֹרָה לְאֵלּוּ הַגּוֹלִים אַחֲרֵיהֶם לְפִי שֶׁרֹב חַכְמֵי הַתּוֹרָה גָּלוּ עִם יְכָנְיָה דִּכְתִיב בְּהוּ הֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף: כֵּיוָן שֶׁסּוֹגְרִין הֲלָכָה שֶׁהֵם סְגוּרִים בָּהּ שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים לְהָשִׁיב לְשׁוֹאֲלֵיהֶם שׁוּב אֵין לָהּ פּוֹתְחִין אֲחֵרִים: עוּלָּא אָמַר הַיְנוּ צְדָקָה שֶׁמִּהֵר לְהָבִיא הָרָעָה לְסוֹף ח' מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים דְּהַיְנוּ ב' שָׁנִים קֹדֶם וְנוֹשַׁנְתֶּם דְּהִיא בְּגִימַטְרִיָּא ח' מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם וְאִם שָׁהוּ עַד וְנוֹשַׁנְתֶּם הָיָה מִתְקַיֵּים בָּהֶן כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן:

הָכָא נָמֵי כְּשֶׁיֵּשׁ רֵוַח מִלְמַעְלָה מִכָּאן יֵשׁ לְהַכְשִׁיר גִּטִּין וּשְׁטָרוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן רֵוַח כְּלָל לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה וְכֵן מַשְׁמַע כּוּלָּהּ שְׁמַעְתִּין דְּרֵישׁ גֵּט פָּשׁוּט (ב"ב דַּף קסב.) וְאָמַר ה"ר אֶלְחָנָן דְּאַפִּ"ה לֹא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא יַחְתֹּךְ בַּעַל הַשְּׁטָר מִן הַשִּׁיטִין שֶׁל מַעְלָה לְפִי שֶׁהַזְּמַן וְכָל זְכוּת בַּעַל הַשְּׁטָר הוּא לְמַעְלָה וְלֹא יַחְתֹּךְ זְכוּתוֹ: וְדִלְמָא אִמְּלוֹכֵי אִמְּלִיךְ פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁבִּטְּלוֹ וְשׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר לְגָרֵשׁ בּוֹ וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּאָמַר חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ מַאי אִכָּא לְמֵימַר וּמִיהוּ אָמַר ה"ר עֶזְרָא הַנָּבִיא דִּלְעֵיל שֶׁנִּגְמַר הַגֵּט אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ אֲבָל כְּשֶׁלֹּא נִכְתַּב כֻּלּוֹ מוֹדֶה ר"י דְּאֵינוֹ חוֹזֵר וּמְגָרֵשׁ בּוֹ וְעוֹד פֵּי' רַשִׁ"ל כְּמוֹ נִכְתַּב בַּיּוֹם וְנֶחְתַּם בַּלַּיְלָה וְאֵין נִרְאֶה כִּי הָעֵדִים וַדַּאי יִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא יַחְתְּמוּ עַל שְׁטָר. מֻקְדָּם וְאוֹר"י דְּנִרְאֶה לְפָרֵשׁ וְדִלְמָא אִמְּלוֹכֵי כו' דְּשֶׁמָּא הִתְחִיל לִכְתֹּב הַגֵּט לְשֵׁם אִישׁ אַחֵר וְנִמְלַךְ וְסִיְּמוֹ לְשֵׁם זֶה וּכְגוֹן שֶׁשְּׁמוֹתֵיהֶן שָׁוִין וְכר' אֶלְעָזָר דְּלָא בָּעֵי מוֹכִיחַ מִתּוֹכוֹ א"נ אַפִּי' כר"מ וְאִמְּלִיךְ קֹדֶם שֵׁם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה: כּוּלֵּי הַאי לָא חָיְישִׁי' הַיְנוּ דַּוְקָא לְאִמְּלִיךְ בֵּין הֲרֵי אַתְּ לְמֻתֶּרֶת לָא חָיְישִׁי' אֲבָל מ"מ בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא רֵוַח לְמַעְלָה וּלְמַטָּה דְּאִי לָאו הָכִי חָיְישִׁינַן דִּלְמָא גָּיֵיז לֵיהּ וְאִיתְרְמֵי דְּהָוֵי הֲרֵי אַתְּ מִלְּמַטָּה וּמֻתֶּרֶת לְמַעְלָה: אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה חָתַם סוֹפֵר שָׁנִינוּ מַשְׁמַע דַּהֲלָכָה כְּר' יִרְמְיָה מִדְּמַיְתִי מֵרַבִּי יִרְמְיָה אַחָא עוּבְדָּא מַשְׁמַע דְּהָכִי קי"ל חָתַם סוֹפֵר וְעֵד כָּשֵׁר בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת וּכְתַב סוֹפֵר וְעֵד פָּסוּל אֲפִלּוּ בְּסוֹפֵר מֻבְהָק וְלֹא כִּשְׁמוּאֵל דְּהִכְשִׁיר כְּתַב סוֹפֵר מֻבְהָק וְעֵד וּלְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ בְּגִטִּין ומ"מ אֵין לְהַכְשִׁיר חָתַם סוֹפֵר וְעֵד בְּגִטִּין מִכֹּחַ רַבִּי יִרְמְיָה דְּהָא לְכָל אָמוֹרָאֵי בְּסוֹף פ' הִתְקַבֵּל (לְעֵיל גִּטִּין סו:) דְּמַכְשְׁרֵי בְּאוֹמֵר אִמְרוּ יֵשׁ לִפְסוֹל חָתַם סוֹפֵר וְעֵד מִשּׁוּם דְּנָפֵק מִינֵּהּ חָרְבָּה כִּדְאָמַר הָתָם: [מַאי קְרָאָה כִּי תוֹלִיד אַחַד דּוֹר בָּנִים תְּרֵי דּוֹר וּבְנֵי תְּרֵי דּוֹר בָּנִים תְּרֵי דּוֹר הֲרֵי ז']. גִּלְיוֹן תּוֹס':

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ז:

ב מיי' פד' מהל' גירושין הל' כד:

ג מיי' פט' מהל' גירושין הל' כז, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יח:

מסורת הש"ס

א לעיל סו:; לעיל עא:

ב אוצר מדרשים חופת אליהו שבע חופות או חופת אליהו ו

ג תענית ל:; בבא בתרא קכא:

ד סנהדרין קה:; סנהדרין לח.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ודלמא כו' דלר"נ דאמר חוזר. לעיל דף לב ע"ב:

תורה אור השלם

כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל וגו' [דברים ד, כה]

אֻמְלְלָה יֹלֶדֶת הַשִּׁבְעָה נָפְחָה נַפְשָׁהּ (באה) [בָּא] שִׁמְשָׁהּ בְּעֹד וגו' [ירמיהו טו, ט]

כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל וגו' [דברים ד, כה-כו]

וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה רַק לֹא כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר וגו' [מלכים ב יז, ב]

עָלָיו עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיְהִי־לוֹ הוֹשֵׁעַ עֶבֶד וַיָּשֶׁב וגו' [מלכים ב יז, ג]

שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאָדֹן יְהוָה [שמות כג, יז]

וַיִּשְׁקֹד יְהוָה עַל־הָרָעָה וַיְבִיאֶהָ עָלֵינוּ כִּי־צַדִּיק יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו וגו' [דניאל ט, יד]

וְאֵת כָּל־אַנְשֵׁי הַחַיִל שִׁבְעַת אֲלָפִים וְהֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף הַכֹּל וגו' [מלכים ב כד, טז]

אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: שְׁמַע מִינַּהּ, "מְהֵרָה" דְּמָרֵי עָלְמָא – תַּמְנֵי מְאָה וְחַמְשִׁין וְתַרְתֵּי הִוא.

[א(א)]מַתְנִי' גֵּט מְעוּשֶּׂה, בְּיִשְׂרָאֵל – כָּשֵׁר, וּבְגוֹיִם – פָּסוּל. וּבְגוֹיִם – חוֹבְטִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ: "עֲשֵׂה מַה שֶּׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָךְ" (וְכָשֵׁר).

[ב]גְּמָ' אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: גֵּט הַמְעוּשֶּׂה בְּיִשְׂרָאֵל, כַּדִּין – כָּשֵׁר; שֶׁלֹּא כַּדִּין – פָּסוּל, וּפוֹסֵל. [ג]וּבְגוֹיִם, כַּדִּין – פָּסוּל וּפוֹסֵל, שֶׁלֹּא כַּדִּין – אֲפִילּוּ רֵיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. מָה נַפְשָׁךְ? אִי גּוֹיִם בְּנֵי עֲשׂוֹיֵי נִינְהוּ, אִיתַּכְשׁוּרֵי נָמֵי לִיתַּכְשַׁר! אִי לָאו בְּנֵי עֲשׂוֹיֵי נִינְהוּ, מִיפְסָל לָא לִיפְסֹל! אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: דְּבַר תּוֹרָה – גֵּט מְעוּשֶּׂה בַּגּוֹיִם, כָּשֵׁר. וּמָה טַעַם אָמְרוּ פָּסוּל – שֶׁלֹּא תְּהֵא כָּל אַחַת וְאַחַת הוֹלֶכֶת וְתוֹלָה עַצְמָהּ בְּגוֹי, וּמַפְקַעַת עַצְמָהּ מִיַּד בַּעְלָהּ. אִי הָכִי, שֶׁלֹּא כַּדִּין – אֲפִילּוּ רֵיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ?! וְנֶהֱוֵי שֶׁלֹּא כַּדִּין כְּיִשְׂרָאֵל, וּמִפְסָל נָמֵי לִפְסוֹל! אֶלָּא הָא דְּרַב מְשַׁרְשְׁיָא – בְּדוּתָא הִיא. וְטַעְמָא מַאי? כַּדִּין בְּכַדִּין דְּיִשְׂרָאֵל – מִיחַלַּף. שֶׁלֹּא כַּדִּין בְּכַדִּין [דְּ]יִשְׂרָאֵל – לָא מִיחַלַּף. [ד(ב)]אַבָּיֵי אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב יוֹסֵף דְּיָתֵיב וְקָא מְעַשֶּׂה אַגִּיטֵּי, אֲמַר לֵיהּ: וְהָא אֲנַן – הֶדְיוֹטוֹת אֲנַן, וְתַנְיָא, הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא אֲגוֹרִיאוֹת שֶׁל גּוֹיִם, אַף עַל פִּי שֶׁדִּינֵיהֶם כְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל – אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהִיזָּקֵק לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם"; "לִפְנֵיהֶם" – וְלֹא לִפְנֵי גּוֹיִם. דָּבָר אַחֵר: "לִפְנֵיהֶם" – וְלֹא לִפְנֵי הֶדְיוֹטוֹת! [ה]אֲמַר לֵיהּ: אֲנַן – שְׁלִיחוּתַיְיהוּ קָא עָבְדִינַן, מִידֵּי דַּהֲוָה אַהוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת. [זח(ג)]אִי הָכִי, גְּזֵילוֹת וַחֲבָלוֹת נָמֵי! כִּי עָבְדִינַן שְׁלִיחוּתַיְיהוּ – בְּמִילְּתָא דִּשְׁכִיחָא, בְּמִילְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא – לָא עָבְדִינַן שְׁלִיחוּתַיְיהוּ. [ט-יא]מַתְנִי' יָצָא שְׁמָהּ בָּעִיר "מְקוּדֶּשֶׁת" – הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת; "מְגוֹרֶשֶׁת" – הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁם אֲמַתְלָא. אֵיזוֹ הִיא אֲמַתְלָא? גֵּירַשׁ אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת אִשְׁתּוֹ עַל תְּנַאי; זָרַק לָהּ קִידּוּשֶׁיהָ – סָפֵק קָרוֹב לָהּ, סָפֵק קָרוֹב לוֹ – זוֹ הִיא אֲמַתְלָא. גְּמָ' וְאָסְרִינַן לַהּ אַגַּבְרָא?! וְהָא אָמַר רַב אָשֵׁי: כֹּל קָלָא דְּבָתַר נִישּׂוּאִין – לָא חָיְישִׁינַן לֵיהּ! [יב-ג]הָכִי קָאָמַר: יָצָא שְׁמָהּ בָּעִיר "מְקוּדֶּשֶׁת" – הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת. "מְקוּדֶּשֶׁת וּמְגוֹרֶשֶׁת" –

הֲרֵי

ש"מ מְהֵרָה דְּמָרֵי עָלְמָא כְּמִנְיַן וְנוֹשַׁנְתֶּם דְּהָא כְּתִיב כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן מַהֵר: מַתְנִי' מַעֲשֶׂה בַּחֲזָקָה: גְּמ' כַּדִּין כְּגוֹן הָנָךְ דְּאָמְרִינַן בְּהוּ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה אוֹ שֶׁהָיְתָה אֲסוּרָה לוֹ: פָּסוּל לְהַתִּירָהּ לִנָּשֵׂא: וּפוֹסֵל מִן הַכְּהֻנָּה מִשּׁוּם רֵיחַ הַגֵּט: מַה נַּפְשָׁךְ דְּאָמַרְתְּ בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כַּדִּין פָּסוּל וּפוֹסֵל: אִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּנֵי עֲשׂוּיֵי דְּדִין תּוֹרָה נִינְהוּ לָכֹף אֶת יִשְׂרָאֵל כַּדִּין: תּוֹלָה עַצְמָהּ בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים שׂוֹכֶרֶת עוֹבֵד כּוֹכָבִים אַנָּס לָכֹף בַּעְלָהּ לְגָרְשָׁהּ וּבָאָה עָלָיו בַּעֲקִיפִין: מִפְסָל נָמֵי לִפְסֵל כְּשֶׁלֹּא כַּדִּין דְּיִשְׂרָאֵל הוֹאִיל וּמִדְּאוֹרַיְיתָא בְּנֵי עֲשׂוּיֵי נִינְהוּ כְּיִשְׂרָאֵל וְהָא גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל אָמַרְתְּ שֶׁלֹּא כַּדִּין פָּסוּל וּפוֹסֵל: בְּדוּתָא הִיא דְּוַדַּאי לָאו בְּנֵי עֲשׂוּיֵי נִינְהוּ: כַּדִּין דְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁעֲשׂוּהוּ לְהוֹצִיא וּבְדִין תּוֹרָה אע"ג דְּלָאו גִּיטָּא הוּא גְּזוּר בֵּיהּ רַבָּנָן לִפְסֹל בִּכְהֻנָּה מִשּׁוּם דְּמִחַלַּף בְּכַדִּין דְּיִשְׂרָאֵל וְאָתֵי לְמֵימַר יִשְׂרָאֵל נָמֵי שֶׁעֲשׂוּהוּ כַּדִּין לָא פְּסִיל וְהָהוּא גִּיטָּא מְעַלְּיָא הוּא: שֶׁלֹּא כַּדִּין דְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּכַדִּין דְּיִשְׂרָאֵל לָא מִחַלַּף וְאִי אָמְרַתְּ מִחַלַּף בְּשֶׁלֹּא כַּדִּין דְּיִשְׂרָאֵל וְאָתֵי לְמֵימַר שֶׁלֹּא כַּדִּין דְּיִשְׂרָאֵל נָמֵי לָא פְּסִיל וַאֲמָרָן לְעֵיל דִּפְסִיל הִיא גּוּפָהּ גְּזֵרָה הִיא אַטּוּ כַּדִּין וּגְזֵרָה לִגְזֵרָה לָא גָּזְרִינַן: וְקָא מְעַשֶּׂה אַגִּטֵּי כּוֹפֶה אִישׁ לְהוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּדִין: הֶדְיוֹטוֹת אֲנַן שֶׁאֵין מֻמְחִין אֶלָּא סְמוּכִין דְּמִקְּרוּ אֱלֹהִים דַּיָּנִין וְאֵין סְמִיכָה בח"ל כְּדְאָמְרִי' בפ"ק דְּסַנְהֶדְר' (דַּף יד.): אֲגוֹרִיאוֹת אֲסֵפוֹת כְּמוֹ אֹגֵר בַּקַּיִץ (מִשְׁלֵי י): לִפְנֵיהֶם קָאֵי אַשִּׁבְעִים זְקֵנִים שֶׁעָלוּ עִמּוֹ לָהָר קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה כְּדִכְתִיב (שְׁמוֹת כד) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה וְגוֹ' וְאַעַ"פ שֶׁנִּכְתְּבָה פָּרָשָׁה זוֹ לְאַחַר מ"ת קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה נֶאֶמְרָה וּבְנָה הַמִּזְבֵּחַ וְהֶעֱלוּ הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וּבְאוֹתוֹ יוֹם נִכְנְסוּ לַבְּרִית: שְׁלִיחוּתַיְיהוּ דִּבְנֵי א"י: קָעָבְדִינַן הֵם נָתְנוּ לָנוּ רְשׁוּת: מִידֵּי דַּהֲוָה אַדִּינֵי מָמוֹנוֹת דְּהַלְוָאוֹת דְּעָבְדִינַן שְׁלִיחוּתַיְיהוּ כִּדְאָמְרִי' בְּסַנְהֶד' (דַּף ב:): אִי הָכִי גְּזֵלוֹת וַחֲבָלוֹת נָמֵי נַעֲבֵד שְׁלִיחוּתַיְיהוּ וַאֲנַן אָמְרִינַן בִּשְׁמַעְתָּא קַמַּיְיתָא דְּסַנְהֶד' דְּבָעֵינַן ג' מֻמְחִין: מִלְּתָא דִּשְׁכִיחָא הַלְוָאָה וְכֵן גֵּט: מַתְנִי' יָצָא שְׁמָהּ בָּעִיר מְקֻדֶּשֶׁת פְּנוּיָה שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל פְּלוֹנִית מִתְקַדֶּשֶׁת הַיּוֹם לִפְלוֹנִי וְיֵשׁ דְּבָרִים נִרְאִין כִּדְמְפָרְשֵׁי אָמוֹרָאֵי בִּגְמ': הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וְלֹא תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר בְּלֹא גֵּט: מְגֹרֶשֶׁת הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת קָא סָלְקָא דַּעְתִּין דְּהָכִי קָאָמַר אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל פְּלוֹנִית נִתְגָּרְשָׁה הַיּוֹם הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת וַאֲסוּרָה לֵשֵׁב עוֹד תַּחְתָּיו דְּאִלּוּ מְגֹרֶשֶׁת לְהָקֵל וְלִנָּשֵׂא לַשּׁוּק לֵיכָּא לְפָרוּשֵׁי דְּמִשּׁוּם יְצִיאַת קוֹל נִשְׁרֵי אֵשֶׁת אִישׁ לְעָלְמָא וְהַיְינוּ דְּפָרְכִינַן לָהּ בַּגְּמָרָא וְאָסְרֵי' לָהּ אַגַּבְרָהּ עַל בַּעְלָהּ כֹּהֵן: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא שָׁם אֲמַתְלָא שֶׁלֹּא יְהֵא עִם הַקּוֹל שֶׁל קִדּוּשִׁין אוֹ שֶׁל גֵּרוּשִׁין מָשָׁל וָטַעַם שֶׁהוּא סוֹתֵר אֶת כֹּחַ הַקּוֹל: גֵּרֵשׁ פְּלוֹנִי אֶת אִשְׁתּוֹ עַל תְּנַאי זֶהוּ סוֹתֵר שֶׁל גֵּרוּשִׁין שֶׁמָּא לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי: זָרַק לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ כו' זֶהוּ אֲמַתְלָא שֶׁל קִדּוּשִׁין וְהוּא הַדִּין נָמֵי אִיפְּכָא: גְּמָ' וְאָסְרִינַן לָהּ אַגַּבְרָא בִּתְמִיהָ וְאַמְגֹרֶשֶׁת קָאֵי אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁיָּצָא קוֹל שֶׁגֵּרְשָׁהּ בַּעְלָהּ קָתָנֵי מַתְנִי' חָיְישִׁינַן לְקָלָא וְאָסְרֵי' עָלֵי': וְהָאָמַר רַב אָשֵׁי כֹּל קָלָא שֶׁיָּצָא עַל הָאִשָּׁה מִשֶּׁנִּשֵּׂאת וְלֹא יָצָא עָלֶיהָ קוֹל קֹדֶם נִשּׂוּאִין: לָא חָיְישִׁינַן לֵיהּ כְּגוֹן אִם נִשֵּׂאת לְכֹהֵן וְיָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהָיְתָה זוֹנָה אוֹ גְּרוּשָׁה לָא מַפְּקִינַן לָהּ מִינֵּיהּ אֶלָּא בְּעֵדוּת בְּרוּרָה וְזוֹ נְשׂוּאָה וְעוֹמֶדֶת הִיא: ה"ק כו' הַאי קוֹל דִּמְגֹרֶשֶׁת אַרֵישָׁא קָאֵי אִשָּׁה פְּנוּיָה שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל מְקֻדֶּשֶׁת חָיְישִׁינַן לָהּ וַאֲסוּרָה לִנָּשֵׂא אֶלָּא לְאוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר וְיָצָא עָלֶיהָ קוֹל מְגֹרֶשֶׁת שֶׁגֵּרְשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי שֶׁיָּצָא לָהּ קוֹל קִדּוּשִׁין מִמֶּנּוּ:

שְׁמַע מִנַּהּ מְהֵרָה דְּמָרֵי עָלְמָא תַּמְנֵי מְאָה וְחַמְשִׁין וְתַרְתֵּי וא"ת נְהִי דְּמִשֶּׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ עַד שֶׁגָּלוּ יֵשׁ כָּל כָּךְ מ"מ מֵאָז לֹא עָבְדוּ ע"ז וְעוֹד הִקְשָׁה הָ"ר אֶלְחָנָן וְלָמָּה תֹּאבְדוּ מַהֵר אַחַר וְנוֹשַׁנְתֶּם קָאָמַר וְאוֹר"י דְּמִתְּחִלָּה מִיָּד הָיוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁפִּסְלוֹ שֶׁל מִיכָה הָיָה עִמָּהֶם:

וּבְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים חוֹבְטִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ עֲשֵׂה מַה שֶּׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָךְ אֵין לְפָרֵשׁ דַּאֲפִי' בְּעִנְיָן זֶה רוֹצֶה לוֹמַר דִּבְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פָּסוּל מִשּׁוּם לִפְנֵיהֶם וְלֹא לִפְנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אע"פ דְּהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְעַשִּׂין עַל פִּי יִשְׂרָאֵל דְּאֵין זֶה לִפְנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כֵּיוָן דְּדַיָּנֵי יִשְׂרָאֵל מְצַוִּים לְחָבְטוֹ דְּאַטּוּ מֻמְחִין עַצְמָן יַחְבְּטוּ אוֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ לְצַוּוֹת לְהֶדְיוֹט לְחָבְטוֹ אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁפֵּר"ת וְהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים חוֹבְטִין אוֹתוֹ שֶׁאָז כָּשֵׁר. בְּזֶה הָעִנְיָן וְכֵן פֵּרֵשׁ רַב יְהוּדַאי גָּאוֹן בַּהֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת דִּבְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כָּשֵׁר בְּזֶה הָעִנְיָן וְכֵן אִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי דְּמַכִילְתִּין אָמַר רַב יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹשֶׂה כְּמַעֲשֵׂה עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּסוּל (אֲפִי') בְּאוֹמֵר אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס תָּנֵי ר' חִיָּיא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁעוֹשִׂין כְּמַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל כָּשֵׁר אֲפִי' בְּאוֹמֵר אֵינִי זָן וְאֵינִי מְפַרְנֵס וְאָתָא לְנַקֵּט אֲפִי' [בְּאוֹמֵר] דְּלָא מִתַּכְשַׁר בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא ע"פ יִשְׂרָאֵל אע"ג דַּהֲוֵי כַּדִּין אָמַר ר' אַסִּי מַתְנִי' אָמְרָה כֵּן וּבְעוֹבְדֵי כּוֹכְבֵי' חוֹבְטִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרֵי' לוֹ עֲשֵׂה מַה שֶּׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר לָךְ וְלֹא מַה שֶּׁאָנוּ אוֹמְרִים לָךְ:

אֶלָּא דְּרַב מְשָׁרְשֵׁי' בְּדוּתָא הִיא בח"ה (ב"ב מח. ד"ה דָּבָר) מְפָרֵשׁ אַמַּאי מַיְיתֵי לָהּ הַשַּׁ"ס הָתָם כֵּיוָן דִּבְדוּתָא הִיא: **לִפְנֵיהֶם** וְלֹא לִפְנֵי הֶדְיוֹטוֹת פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָאֵי אַשִּׁבְעִים זְקֵנִים דְּעָלוּ עִם מֹשֶׁה אע"פ שֶׁכְּתוּבִין בְּסוֹף פ' וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים ור"י אוֹמֵר דְּאַהָאֱלֹהִים טוּבָא דִּכְתִיבֵי בַּפָּרָשָׁה קָאֵי וְכֵן מַשְׁמַע בְּהַחוֹבֵל (ב"ק פד:) דְּמֵאֱלֹהִים נָפְקָא לָן מֻמְחִין דְּאָמַר מ"ס נִזְקֵי אָדָם בְּאָדָם וְנִזְקֵי אָדָם בְּשׁוֹר דֶּאֱלֹהִים בָּעֵינַן וְלֵיכָּא וְאִצְטְרִיךְ קְרָא דְּלִפְנֵיהֶם לְעִנְיַן עִשּׂוּי בָּעֵינַן מֻמְחִין: **וְלֹא** לִפְנֵי הֶדְיוֹטוֹת תֵּימַהּ דְּמַשְׁמַע דְּאַיְירֵי קְרָא בִּכְשֵׁרִים לָדוּן וְאִלּוּ בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף לה.) וּבב"ק (ד' טו.) דָּרְשִׁינַן מִינַּהּ דְּהִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִין שֶׁבַּתּוֹרָה וְאִשָּׁה פְּסוּלָה לָדוּן דִּתְנַן בְּפֶ' בָּא סִימָן (נִדָּה מט:) כָּל הַכָּשֵׁר לָדוּן כָּשֵׁר לְהָעִיד וְאִשָּׁה פְּסוּלָה לְהָעִיד כִּדְמוֹכַח בְּהַחוֹבֵל (ב"ק פח.) וּבְפֶרֶק שְׁבוּעַת הָעֵדוּת (שְׁבוּעוֹת דַּף ל.) וי"ל דִּכְלָל דְּפֶרֶק בָּא סִימָן בְּאִישׁ אַיְירֵי כְּלוֹמַר כָּל אִישׁ הַכָּשֵׁר לָדוּן כָּשֵׁר לְהָעִיד וּמִדְּבוֹרָה דִּכְתִיב בָּהּ (שׁוֹפְטִים ד) וְהִיא שׁוֹפְטָה אֶת יִשְׂרָאֵל אֵין רְאָיָה דְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לָדוּן דְּשֶׁמָּא לֹא הָיְתָה דָּנָה אֶלָּא הָיְתָה מְלַמֶּדֶת לָהֶם הַדִּינִים א"נ שֶׁמָּא קִבְּלוּ אוֹתָהּ עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם שְׁכִינָה מִיהוּ בִּירוּשַׁלְמִי דְּיוֹמָא (פ"ו) יֵשׁ מֵעַתָּה דְּאֵין אִשָּׁה מְעִידָה אֵינָהּ דָּנָה וְאוֹמֵר ר"י דִּקְרָא מַשְׁמַע לֵיהּ דְּאַיְירֵי בְּכָל עִנְיָן בֵּין בְּדַיָּנִין בֵּין בְּנִדּוֹנִין: **אִי** הָכִי גְּזֵלוֹת וַחֲבָלוֹת נָמֵי וא"ת וְהָא מָצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ דָּנִין גְּזֵלוֹת וַחֲבָלוֹת הַהוּא רָעְיָא בפ"ק דְּבָבָא מְצִיעָא (דַּף ה.) וְהַהוּא גַּבְרָא דִּגְזַל פַּדָּנָא דְּתוֹרֵי דְּחַבְרֵי' (ב"ק דַּף צו:) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת וי"ל דְּהָיוּ דּוֹחֲקִין אוֹתוֹ ע"י דְּקָבְעֵי לֵיהּ זִמְנָא לא"י וְעוֹד אוֹר"י דִּגְזֵלוֹת ע"י חֲבָלוֹת קָאָמַר דְּאֵין דָּנִין בְּבָבֶל שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ וְגָזַל לוֹ: **בְּמִלְּתָא** דִּשְׁכִיחָא כו' כְּמוֹ בְּהוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וּמַה שֶּׁאָנוּ מְקַבְּלִים גֵּרִים אע"ג דְּגֵר צָרִיךְ ג' מֻמְחִין כִּדְאָמְרֵי' בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מו:) מִשְׁפָּט כְּתִיב בֵּיהּ אוֹר"י דְּעָבְדִינַן שְׁלִיחוּתַיְיהוּ דַּחֲשִׁיב כִּשְׁכִיחָא וּבְהַחוֹלֵץ (גז"ש) נָמֵי מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִים גֵּרִים בְּבָבֶל וא"ת הֵיכִי עָבְדִינַן שְׁלִיחוּתַיְיהוּ וְהָא עַכְשָׁו אֵין מֻמְחִין בא"י וּמִי יִתֵּן לָנוּ רְשׁוּת וי"ל דִּשְׁלִיחוּת דְּקַמָּאֵי עָבְדִינַן: **וְהָאָמַר** רַב אָשֵׁי כֹּל קָלָא דְּבָתַר נִשּׂוּאִין כו' וא"ת וְלוֹקְמֵהּ בָּתַר אֵרוּסִין דְּחָיְישִׁינַן לְרַב אָשֵׁי וְי"ל דְּמַשְׁמַע לֵיהּ מַתְנִי' אַף בָּתַר נִשּׂוּאִין וְעוֹד דְּפָסְקִי' לְקַמָּן (גִּטִּין דַּף פט:) דְּאַף קָלָא דְּבָתַר אֵרוּסִין לָא חָיְישִׁינַן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פב' מהל' גירושין הל' כ, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' ה ח ט:

ב מיי' פב' מהל' גירושין הל' כ, טוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' ז:

ג מיי' פב' מהל' גירושין הל' כ, טוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' ח:

ד מיי' פכ"ו מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ז, סמג עשין קז, טוש"ע חו"מ סי' כו סעי' א:

ה ש"ע אה"ע סי' קלד סעי' ה:

ו מיי' פה' מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ח, טור אה"ע סי' קלד, ש"ע חו"מ סי' א סעי' א:

ז טוש"ע חו"מ סי' א סעי' א:

ח מיי' פה' מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ט:

ט מיי' פט' מהל' אישות הל' כב:

י מיי' פי' מהל' גירושין הל' כ:

יא מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כ, סמג עשין מח, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' מו, ש"ע אה"ע סי' ו סעי' ה:

יב מיי' פי' מהל' גירושין הל' כ:

יג מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כ, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' ז:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא מח.

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג בבא קמא פד:

ד סנהדרין לח.

תורה אור השלם

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: [שמות כא, א]

לפניהם, "ולא לפני עובדי אלילים"(גיטין פח ע"ב (המ'), ומכאן שאסור לפנות אל ערכאותיהם גם כאשר בנידון דינם של שהללו כמשפט התורה, ואין איסור זה נימוק מיוחד, שהרי אין זה כי אם מעין הצבעת אי-אימון כאשר פונים אל ערכאותיהם בשעה שקיים בית דין תורני. [פירושי רד"צ הופמן על שמות כא, א]

הֲרֵי זוֹ מְגוֹרֶשֶׁת. מַאי טַעְמָא? קוֹל וְשׁוֹבְרוֹ עִמּוֹ. [א]אָמַר רָבָא: יָצָא לָהּ שֵׁם מְזַנָּה בָּעִיר – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. מַאי טַעְמָא? פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הוּא דַּחֲזוֹ לַהּ. כְּתַנָּאֵי: אָכְלָה בַּשּׁוּק, גִּירְגְּרָה בַּשּׁוּק, הֵנִיקָה בַּשּׁוּק – בְּכוּלָּן רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: תֵּצֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִשֶּׁיִּשְׂאוּ וְיִתְּנוּ בָּהּ מוֹזְרוֹת בַּלְּבָנָה. (א)אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: אִם כֵּן, לֹא הִנַּחְתָּ בַּת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁיּוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר"; מָה לְהַלָּן דָּבָר בָּרוּר, אַף כָּאן דָּבָר בָּרוּר. [ב]תָּנוּ רַבָּנַן: "בְּעוּלָה" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. "נְשׂוּאָה" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. "אֲרוּסָה" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. "שֶׁלֹּא לִפְלוֹנִי" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. "בְּעִיר אַחֶרֶת" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. [ג]"מַמְזֶרֶת" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. "שִׁפְחָה" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. [ד]"הִקְדִּישׁ פְּלוֹנִי נְכָסָיו"; "הִפְקִיר פְּלוֹנִי נְכָסָיו" – אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן. אָמַר עוּלָּא: לֹא שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל הֲבָרָה; אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהוּ נֵרוֹת דּוֹלְקוֹת וּמִטּוֹת מוּצָּעוֹת, וּבְנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין וְאוֹמְרִים: "פְּלוֹנִית מִתְקַדֶּשֶׁת הַיּוֹם". [ה]"מִתְקַדֶּשֶׁת"?! וְדִלְמָא לָא אִקַּדְּשָׁה! אֵימָא: "פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה הַיּוֹם". וְכֵן תָּנֵי לֵוִי: לֹא שֶׁיִּשְׁמְעוּ קוֹל הֲבָרָה; אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהוּ נֵרוֹת דּוֹלְקוֹת וּמִטּוֹת מוּצָּעוֹת, וְנָשִׁים טָווֹת לְאוֹר הַנֵּר וּשְׂמֵחוֹת לָהּ, וְאוֹמְרוֹת: "פְּלוֹנִית מִתְקַדֶּשֶׁת הַיּוֹם". "מִתְקַדֶּשֶׁת"?! וְדִלְמָא לָא אִקַּדְּשָׁה! אָמַר רַב פָּפָּא, אֵימָא: "פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה הַיּוֹם". אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל הֲבָרָה; אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהוּ נֵרוֹת דּוֹלְקוֹת וּמִטּוֹת מוּצָּעוֹת, וּבְנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין. אָמְרוּ דָּבָר – זֶה הוּא קוֹל, לֹא אָמְרוּ דָּבָר – זֶהוּ אֲמַתְלָא. [ו]"לֹא אָמְרוּ?! וְהָא לֹא אָמְרוּ וְלֹא כְּלוּם! לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, דְּאָמַר: אֲמַתְלָא שֶׁאָמְרוּ, אֲפִילּוּ מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים. קָא מַשְׁמַע לַן – לָא אָמְרוּ, הוּא דְּהָוְיָא אֲמַתְלָא; הָא אָמְרוּ – לָא הָוְיָא אֲמַתְלָא. [ז]אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: לֹא שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל הֲבָרָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ: פְּלוֹנִי מֵהֵיכָן שָׁמַע? מִפְּלוֹנִי; וּפְלוֹנִי מִפְּלוֹנִי; וּבוֹדְקִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְדָבָר הַבָּרוּר. דָּבָר הַבָּרוּר – עֵדוּת מְעַלַּיְיתָא הוּא! אֶלָּא כִּי אֲתָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: לֹא שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל הֲבָרָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ: פְּלוֹנִי, מֵהֵיכָן שָׁמַע? מִפְּלוֹנִי; וּפְלוֹנִי מִפְּלוֹנִי; וְהָלְכוּ לָהֶם לִמְדִינַת הַיָּם. [ח]אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מְבַטְּלִינַן קָלָא, אוֹ לָא מְבַטְּלִינַן? אֲמַר לֵיהּ: מִדְּאָמַר רַב חִסְדָּא: עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַכְּשֵׁרִים, שְׁמַע מִינַּהּ: מְבַטְּלִינַן קָלָא. אֲמַר לֵיהּ: אַדְּרַבָּה! מִדְּאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אֲפִילּוּ מִפִּי נָשִׁים הָוֵי קוֹל – שְׁמַע מִינַּהּ: לָא מְבַטְּלִינַן קָלָא! אֲמַר לֵיהּ: אַתְרָווֹתָא נִינְהוּ; בְּסוּרָא מְבַטְּלֵי קָלָא, בִּנְהַרְדְּעָא לָא מְבַטְּלֵי קָלָא. הָהִיא דִּנְפַק עֲלַהּ קָלָא דְּאִיקַּדְּשָׁה לְבַר בֵּי רַב, אַתְיֵיהּ רַב חָמָא לַאֲבוּהּ, אֲמַר לֵיהּ: אֵימָא לִי – הֵיכִי הֲוָה עוֹבָדָא? אֲמַר לֵיהּ: עַל תְּנַאי קַדֵּישׁ, אַדַּעְתָּא דְּלָא אָזֵיל לְבֵי חוֹזַאי, וַאֲזַל. אֲמַר לֵיהּ: כֵּיוָן דִּבְעִידָּנָא דַּהֲוַאי קָלָא – לָא הֲוַאי אֲמַתְלָא, לָאו כֹּל כְּמִינָךְ דְּמַחְזֶקֶת אֲמַתְלָא. [ט]הָהִיא דִּנְפַק עֲלַהּ קָלָא, דְּאִיקַּדְּשָׁה בְּאַצִּיפָּא דְּתוּחְלָא, בְּעֵינָא דְּ"בֵי שִׁיפֵי". שַׁלְחָהּ רַב אִידִי בַּר אָבִין לְקַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי: כִּי הַאי גַּוְונָא מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר לָא מְבַטְּלִינַן קָלָא, בְּהָא מְבַטְּלִינַן קָלָא; מֵימַר אָמְרֵי: עַיִּינוּ בְּהוּ רַבָּנַן בְּקִידּוּשֵׁי, וְלָא הֲוָה בְּהוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה. הָהִיא דִּנְפַק עֲלַהּ קָלָא, דְּאִיקַּדְּשָׁה

לְחַד

הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת וּמֻתֶּרֶת לַכֹּל: מַאי טַעְמָא הֲרֵי קוֹל שֶׁחָשַׁשְׁנוּ לוֹ תְּחִלָּה שׁוֹבְרוֹ עִמּוֹ: יָצָא לָהּ קוֹל לְאִשָּׁה פְּנוּיָה בָּעִיר: שֵׁם מְזַנָּה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּלְעֶבֶד שֶׁפּוֹסְלִין אוֹתָהּ מִן הַכְּהֻנָּה: אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ לְאָסְרָהּ לִכְהֻנָּה: פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הוּא דַּחֲזוֹ לַהּ שֶׁשִּׂחֲקָה בַּשּׁוּק אוֹ מִיעֵךְ לָהּ בֵּין דַּדֶּיהָ: גִּרְגְּרָה בַּשּׁוּק הָלְכָה נְטוּיַת גָּרוֹן: מוּזְרוֹת בַּלְּבָנָה נָשִׁים הַטְּוָוֹת בַּשּׁוּק לְאוֹר הַלְּבָנָה וְדַרְכָּן לָשׂוּחַ שִׂיחוֹת בְּטֵלוֹת וּלְדַבֵּר בַּחֲשׁוּלוֹת שֶׁבָּעִיר: לֹא הִנַּחְתָּ כו' שֶׁיֵּשׁ אוֹיְבִים מוֹצִיאִים קוֹל בְּחִנָּם בְּרֶמֶז מוּעָט: בְּעוּלָה יָצָא עַל בְּתוּלָה בָּעִיר קוֹל בְּעוּלָה: אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ לְאָסְרָהּ לכ"ג דִּלְמָא פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא חָזוּ לָהּ דְּהָא דִּתְנַן בְּמַתְנִי' דְּחָיְישִׁינַן לְקָלָא הַיְינוּ כִּדְאָמְרִי' לְקַמָּן שֶׁיְּהוּ נֵרוֹת דּוֹלְקוֹת כו' שֶׁהַדְּבָרִים נִכָּרִים: נְשׂוּאָה יָצָא עַל פְּנוּיָה קוֹל שֶׁהִיא נְשׂוּאָה זֶה יָמִים וְאָנוּ מַחֲזִיקִים בָּהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא פְּנוּיָה: אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ דְּקָלָא דְּמַתְנִי' הַיְינוּ שֶׁאוֹמְרִים הַיּוֹם נִתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית: אֲרוּסָה יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא אֲרוּסָה זֶה יָמִים: שֶׁלֹּא לִפְלוֹנִי יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁמְּקֻדֶּשֶׁת הַיּוֹם אֲבָל לֹא הִזְכִּירוּ שְׁמוֹ לוֹמַר לִפְלוֹנִי אֶלָּא נִתְקַדְּשָׁה סְתָם אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ: בְּעִיר אַחֶרֶת יָצָא כָּאן קוֹל פְּלוֹנִית מִתְקַדֶּשֶׁת הַיּוֹם בִּמְקוֹ' פְּלוֹנִי: מַמְזֶרֶת יָצָא קוֹל שֶׁהִיא מַמְזֶרֶת: הִקְדִּישׁ פְּלוֹנִי נְכָסָיו אֵין חוֹשְׁשִׁין לֶאֱסֹר נְכָסָיו עָלָיו: נִתְקַדְּשָׁה הַיּוֹם בְּהָא הוּא דְּחַשּׁוּ רַבָּנַן שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַשִּׂיאִין אֵשֶׁת אִישׁ: נֵרוֹת דּוֹלְקוֹת בַּבַּיִת כְּדֶרֶךְ הַמִּתְקַדְּשׁוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין שִׂמְחָה וְאוֹר נֵר כִּדְאָמְרִינַן בְּעָלְמָא אוֹר הַנֵּר בְּבִרּוּר חַיִל מִשְׁתֶּה שָׁם (סַנְהֶדְרִין דַּף לב:): מִתְקַדֶּשֶׁת עֲתִידָה לְהִתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם: אָמְרוּ דָּבָר פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה הַיּוֹם: זֶהוּ קוֹל שֶׁחוֹשְׁשִׁין לוֹ: זֶהוּ אֲמַתְלָא שֶׁשּׁוֹבֵר אֶת הַקּוֹל: הָא לֹא אָמְרוּ מִידֵי לֹא אָמְרוּ נִתְקַדְּשָׁה לָאו קוֹל אִיכָּא וְלָאו אֲמַתְלָא אִיכָּא: לְאַפּוֹקֵי כו' אֲמַתְלָא שֶׁאָמְרוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ שֶׁשּׁוֹבֵר אֶת הַקּוֹל וַאֲפִי' לֹא יָצָא עִם הַקּוֹל אֶלָּא לְאַחַר זְמַן יָצָא הָוְיָא אֲמַתְלָא: קמ"ל הָכָא לֹא אָמְרוּ דָּבָר זֶהוּ אֲמַתְלָא וְהָכִי קָאָמַר לֹא גָּמְרוּ הַדָּבָר לְהוֹצִיא קוֹל מְקֻיָּם וּמְסֻיָּם אֶלָּא הוֹצִיאוּ שׁוֹבֵר עִם הַקּוֹל כְּגוֹן נִתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית בְּסָפֵק הוּא דַּהֲוֵי אֲמַתְלָא אֲבָל אָמְרוּ דָּבָר מְקֻיָּם וּמְסֻיָּם תּוּ לָא מְהַנְיָא אֲמַתְלָא: מְבַטְּלִינַן קָלָא שָׁמַעְנוּ קוֹל יוֹצֵא מִפִּי נָשִׁים וְתִינוֹקוֹת מְשַׁתְּקִין לְהוּ לְבַטּוֹלֵי קָלָא אוֹ לֹא מְשַׁתְּקִין לְהוּ הוֹאִיל וְאָמְרוּ פְּלוֹנִי שָׁמַע מִפְּלוֹנִי כו' וְלֵיתַנְהוּ דְּלִשַׁיְּילִינְהוּ א"נ חָזְרוּ אוֹתָן פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מִמְּדִינַת הַיָּם וְאָמְרוּ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם מְבַטְּלִינַן אוֹ לָא מְבַטְּלִינַן: מִפִּי כְּשֵׁרִים שֶׁיֹּאמְרוּ מִפְּלוֹנִי שָׁמַעְנוּ וְהוּא הָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם אַלְמָא אַקִּילוּ רַבָּנַן בְּמִלְּתָא וש"מ דְּאִי בִּדְקֵיהּ בָּתַר הָכִי וְאִשְׁתְּכַח שֶׁקֶר מְבַטְּלִינַן לֵיהּ וּמַכְרִיזִין דְּלָאו קָלָא הוּא וּמַנְסְבִינַן לָהּ: אַתְרָוָתָא נִינְהוּ מְקוֹמוֹת חֲלוּקִין בְּמִנְהָגָם: בְּאַצִּיפָּא דְּתוּחְלָא הֵם תְּמָרִים שֶׁלֹּא בָּשְׁלוּ כָּל צָרְכָּם וּמַנִּיחִין אוֹתָן בְּחוֹתָלוֹת כֵּלִים הָעֲשׂוּיִים מִכַּפּוֹת תְּמָרִים וּמִתְבַּשְּׁלִים קְצָת וּכְשֶׁאוֹכְלִים אוֹתָן נִשְׁאַר מִן הָאֹכֶל עַל הַגַּרְעִין שֶׁאֵינוֹ נִפְרָד מִמֶּנּוּ יָפֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ מְבֻשֶּׁלֶת וְהַהוּא אֹכֶל קָרֵי צִפָּא כִּדְאָמְרִי' בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין נ:) כִּדְעִיזָּא תְּלָת קַשְׁיָתָא בְּצִפָּא בְּאַחְקָא וְרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה: בְּעֵינָא דְּבֵי שִׁיפֵי עַל הַמַּעְיָן שֶׁל אוֹתוֹ מָקוֹם: מֵימַר אָמְרֵי כְּשֶׁתִּנָּשֵׂא לְאַחֵר לֹא יֹאמְרוּ רָאוּ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁנִּישֵּׂאת דְּמֵימַר אָמְרֵי עִיְּינוּ רַבָּנַן בְּהַהוּא צִפָּא וְלָא הֲוָה בַּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה דִּסְתָמֵהּ לָא חָשִׁיב דְּהָא דְּלָא מְבַטְּלִי' קָלָא אֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי הַחֲשָׁד וְהָכָא לֵיכָּא חֲשָׁד:

אָכְלָה בַּשּׁוּק גִּרְגְּרָה בַּשּׁוּק אוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּאַיְירֵי שַׁפִּיר בְּקָלָא דְּקֹדֶם נִשּׂוּאִין שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל זֶה וּמְדַבְּרוֹת עָלֶיהָ לַעַז קֹדֶם שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן א"נ ר' יוֹחָנָן בֶּן. בְּרוּקָה א"כ לֹא הִנַּחְתָּ בַּת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ יוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ כֹּהֵן שֶׁהֲרֵי הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ בַּמֶּה שֶׁדִּבְּרוּ עָלֶיהָ קֹדֶם וּמַה יֵּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת:

בְּעוּלָה אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְ' מִשּׁוּם בְּעוּלָה לכ"ג וּלְעֵיל נָמֵי פֵּי' יָצָא לָהּ שֵׁם מְזַנָּה בָּעִיר כְּגוֹן שֶׁנִּבְעֲלָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ לְעֶבֶד דְּפוֹסְלִין בְּבִיאָה וה"נ הֲוָה מָצֵי לְפָרֵשׁ חַיָּיבֵי כְּרִיתוֹת וְרַבֵּינוּ יִצְחָק אוֹמֵר דִּסְתָם בְּעִילָה דִּזְנוּת שֶׁאֵין יָדוּעַ מִמִּי פְּסוּלָה לִכְהֻנָּה וַהֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה לְנָתִין וּלְמַמְזֵר עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ כִּדְאָמְרִינַן בפ"ק דִּכְתֻבּוֹת (דַּף יג.) דְּאֵין אִשָּׁה בּוֹדֶקֶת וּמְזַנָּה וַאֲפִילּוּ לר"ג דְּאָמַר נֶאֱמֶנֶת הַיְינוּ הֵיכָא דְּאָמְרָה לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי אֲבָל הֵיכָא דְּאָמְרָה לֹא נִבְעַלְתִּי אוֹ אֵינָהּ יוֹדַעַת מִמִּי אֲפִי' רַבָּן גַּמְלִיאֵל מוֹדֶה:

אֲרוּסָה אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ לֹא מִבַּעְיָא נְשׂוּאָה דְּאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הָיָה מִתְפַּרְסֵם אֶלָּא אֲפִילּוּ אֲרוּסָה דְּאֵין מִתְפַּרְסֶמֶת כָּל כָּךְ אֵין חוֹשְׁשִׁין:

עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְדָבָר הַבָּרוּר מִסְתָמָא לָא פְּלִיג רַבִּי אַבָּא אַעוּלָּא דִּלְעֵיל וְאַבָּרַיְיתָא דְּלֵוִי וְכֵן מַשְׁמַע מִלְּתָא דְּקָאָמַר וְרַבִּי אַבָּא אָמַר אֶלָּא לְעֵיל דְּאִיכָּא רַגְלַיִם לַדָּבָר לָא בָּעֵינַן שֶׁיַּגִּיעַ לְדָבָר בָּרוּר אֲבָל הָכָא דְּלֵיכָּא רַגְלַיִם לַדָּבָר בָּעֵינַן שֶׁיַּגִּיעַ לְדָבָר בָּרוּר. וְקוֹל דִּלְעֵיל לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּקִדּוּשִׁין וְהַךְ דְּהָכָא שַׁיָּךְ בְּגֵרוּשִׁין כְּמוֹ בְּקִדּוּשִׁין:

מְבַטְּלִינַן קָלָא אוֹ לָא מְבַטְּלִינַן נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ שֵׁנִי שֶׁבַּקּוּנְטְרֵס כְּגוֹן שֶׁחָזְרוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מִמְּדִינַת הַיָּם וְאָמְרוּ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְכֵן אָמְרִי' לְקַמָּן אִילֵּימָא לְכִי מְגַלְּיָא דְּקִדּוּשִׁין קַמֵּי לָאו קִדּוּשִׁין מְבַטְּלִין קָלָא וּפֵרוּשׁ רִאשׁוֹן אֵין נִרְאֶה וּמַיְיתִי רְאָיָה מִדְּאָמַר רַב חִסְדָּא עַל שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַכְּשֵׁרִים ש"מ מְבַטְּלִין קָלָא כֵּיוָן שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין בִּמְהֵרָה לַקּוֹל: **עַד** שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַכְּשֵׁרִים כו' אע"ג דְּאָמַר לְעֵיל וְנָשִׁים אוֹמְרוֹת פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה שֶׁמָּא מִשּׁוּם דְּהָתָם אִיכָּא רַגְלַיִם לַדָּבָר וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי וּבְנֵי אָדָם נִכְנָסִים וְיוֹצְאִין וְלָא גָּרְסִינַן וְנָשִׁים:

כֵּיוָן דִּבְעִידָּנָא דַּהֲוָה קָלָא לָא הֲוָה אֲמַתְלָא לִישָּׁנָא מַשְׁמַע דְּסָבַר כְּר' יוֹחָנָן וּפְלִיג אַדְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא דְּאָמַר אֲמַתְלָא שֶׁאָמְרוּ אֲפִילּוּ מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים:

מסורת הש"ס

א כתובות עב:; סוטה ג:; סוטה לא:

גליון הש"ס

גמ' ש"מ לא מבטלינן קלא. ע' תוס' ב"ב ד' לב ע"א ד"ה ואתא:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר [דברים יט, טו]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' טז:

ב מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' א:

ג מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כא:

ד מיי' פז' מהל' ערכים וחרמין הל' כ:

ה מיי' פט' מהל' אישות הל' כב, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' א:

ו מיי' פט' מהל' אישות הל' כג:

ז מיי' פט' מהל' אישות הל' כד, טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ה:

ח מיי' פט' מהל' אישות הל' כב, טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' ב:

ט מיי' פט' מהל' אישות הל' כה, טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ה:

י מיי' פט' מהל' אישות הל' כה, טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ה:

לְחַד מִבְּנֵי פְּלָנְיָא, אָמַר רָבָא: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר לָא מְבַטְּלִינַן קָלָא, בְּהָא מְבַטְּלִינַן קָלָא; מֵימָר אָמְרִי: עַיְּינוּ בְּהוּ רַבָּנַן בְּקִידּוּשֵׁי, וְקִידּוּשֵׁי קָטָן הֲווֹ. הָהִיא דִּנְפַק עֲלַהּ קָלָא, דְּאִיקַּדְּשָׁה לְקָטָן הַנִּרְאֶה כְּגָדוֹל. אֲמַר לֵיהּ רַב מָרְדֳּכַי לְרַב אָשֵׁי: הֲוָה עוֹבָדָא, וְאָמְרוּ: עֲדַיִין לֹא הִגִּיעַ לְ"פְלַגּוֹת רְאוּבֵן", שֶׁנֶּאֱמַר: "לִפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חִקְרֵי לֵב". וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא שָׁם אֲמַתְלָא: אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: אֲמַתְלָא שֶׁאָמְרוּ, אֲפִילּוּ מִכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים. רַב זְבִיד אָמַר: בִּמְקוֹם אֲמַתְלָא, חוֹשְׁשִׁין לַאֲמַתְלָא. אֵיתִיבֵיהּ רַב פָּפָּא לְרַב זְבִיד: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא שָׁם אֲמַתְלָא! אֲמַר לֵיהּ: בִּמְקוֹם אֲמַתְלָא קָאָמַר. [א]אֲמַר לֵיהּ רַב כָּהֲנָא לְרַב פָּפָּא: וְאַתְּ לָא תִּסְבְּרָא?! וְהָתְנַן: נִתְקַדְּשָׁה, וְאַחַר כָּךְ בָּא בַּעְלָהּ – מוּתֶּרֶת לַחְזוֹר. לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן עַל תְּנַאי קַדֵּישׁ? שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָתֵי בַּעַל וְקָא מְעַרְעֵר. (א)אִי הָכִי, נִישֵּׂאת נָמֵי! נִישֵּׂאת, דַּעֲבַדָה אִיסּוּרָא – קַנְסוּהָ רַבָּנַן; נִתְקַדְּשָׁה, דְּלָא עֲבַדָה אִיסּוּרָא – לָא קַנְסוּהָ רַבָּנַן. [ב־ד]אָמַר רַב אָשֵׁי: כֹּל קָלָא דְּלָא אִתַּחְזַק בְּבֵי דִינָא – לָאו קָלָא הוּא. וְאָמַר רַב אָשֵׁי: כֹּל קָלָא דְּבָתַר נִישּׂוּאִין – לָא חָיְישִׁינַן לֵיהּ; הָא דְּבָתַר אֵירוּסִין – חָיְישִׁינַן לֵיהּ. רַב חֲבִיבָא אָמַר: אֲפִילּוּ דְּבָתַר אֵירוּסִין נָמֵי, לָא חָיְישִׁינַן לֵיהּ. וְהִלְכְתָא: לָא חָיְישִׁינַן לֵיהּ. אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: שְׁלַחוּ לֵיהּ מִבֵּי רַב לִשְׁמוּאֵל, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ: יָצָא עָלֶיהָ קוֹל מֵרִאשׁוֹן, וּבָא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ קִידּוּשֵׁי תוֹרָה, מַהוּ? שְׁלַח לְהוּ: תֵּצֵא, וְהַעֲמִידוּ הַדָּבָר עַל בּוּרְיוֹ, וְהוֹדִיעוּנִי. [הו](ב)מַאי "וְהַעֲמִידוּ הַדָּבָר עַל בּוּרְיוֹ"? אִילֵימָא דְּאִי מַגַּלְיָא מִילְּתָא דְּקִידּוּשֵׁי דְּקַמָּא לָאו קִידּוּשֵׁי מְעַלְּיָא נִינְהוּ – מְבַטְּלִינַן קָלָא; וְהָא נְהַרְדְּעָא אַתְרֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל הוּא, וְלָא מְבַטְּלִי קָלָא! אֶלָּא דְּאִי מִיגַּלְיָא מִילְּתָא דְּקִידּוּשֵׁי קַמָּא קִידּוּשֵׁי מְעַלְּיָא נִינְהוּ – לֹא צְרִיכָה גֵּט מִשֵּׁנִי. [ז]וּפְלִיגָא דְּרַב הוּנָא – דְּאָמַר רַב הוּנָא: אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ, וְקִיבְּלָה קִידּוּשִׁין מֵאַחֵר, מְקוּדֶּשֶׁת – [חט](ג)מִדְּרַב הַמְנוּנָא; דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא: הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: "גֵּירַשְׁתַּנִי" – נֶאֱמֶנֶת, חֲזָקָה אֵין אִשָּׁה מְעִיזָּה פָּנֶיהָ בִּפְנֵי בַּעְלָהּ. [יא]וְאִידַּךְ – כִּי אִתְּמַר דְּרַב הַמְנוּנָא, בְּפָנָיו; שֶׁלֹּא בְּפָנָיו – מְעִיזָּה וּמְעִיזָּה. לֹא מָצְאוּ דָּבָר עַל בּוּרְיוֹ, מַהוּ? [יב]אָמַר רַב הוּנָא: מְגָרֵשׁ רִאשׁוֹן, וְנוֹשֵׂא שֵׁנִי. אֲבָל מְגָרֵשׁ שֵׁנִי וְנוֹשֵׂא רִאשׁוֹן – לָא. מַאי טַעְמָא? אָתֵי לְמֵימַר: מַחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֵירוּסִין. רַב שִׁינָּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר: אַף מְגָרֵשׁ שֵׁנִי וְנוֹשֵׂא רִאשׁוֹן, מֵימָר אָמְרִי: עַיְּינוּ רַבָּנַן בְּקִידּוּשֵׁי, וְקִידּוּשֵׁי טָעוּת הֲוָה. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל מִזֶּה וּמִזֶּה, מַהוּ? אָמַר רַב פָּפָּא: אַף זוֹ – מְגָרֵשׁ רִאשׁוֹן וְנוֹשֵׂא שֵׁנִי. אַמֵּימָר אָמַר: מוּתֶּרֶת לִשְׁנֵיהֶם.

וְהִלְכְתָא:

לחד מבני פלניא ולא היו אומרים לאיזה מהם: לקטן בשנים שנראה גופו כגדול והיו מכירין בו: עדיין לא הגיע לפלגות ראובן כלומר אין חכמה (לקטן בשנים וחקרי לב) כדכתיב גדולים הוא דאית להו חקרי לב וזה אע"פ שגופו ארוך נכר הוא לבריות במעשיו שהוא קטן בשנים וכשתנסיב לאחר מימר אמרי עינו רבנן בקדושיה וקטן בשנים הוא: במקום אמתלא חוששין לאמתלא אפי' אין אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שיוכל לומר שם אמתלא חוששין שמא אמתלא פלונית יש לדבר והקול בטל: ובלבד שלא תהא שם אמתלא אלמא אמתלא בהדיא בעינן: הכי גרסינן א"ל במקום אמתלא קא אמר ואמתני' קאי האי תירוצא: א"ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא דאם יש פתח למצוא אמתלא דסמכינן ומנסבינן לה והתנן אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר לה מת בעלך ונתקדשה מותרת לחזור לראשון ואלו גבי ניסת קתני התם תצא מזה ומזה ואע"ג דאנוסה היא שהרי ב"ד הורוה לנשא משום חששא דלא לימרו גירש ראשון ונשא שני ועכשיו היא חוזרת לו משניסת אבל גבי נתקדשה לא חיישינן להכי מאי טעמא חוזרת לראשון ולא צריכה גט משני הרי אין לך יצא שמה בעיר מקודשת גדולה מזו דודאי ידעו כולם שנתקדשה: לאו משום דיש כאן מקום אמתלא לסמוך עליו דכי מהדרי לא לגברא אמרי ודאי יש פתח לדבר שעל תנאי קדשה שני שאם יבא בעלה שגירשה ממדינת הים שיהיו קדושיו בטלין שהיה בעלה חביב לה אלא לכך גרשה שלא היה יכול לבוא אלמא אע"ג דלא יצא אמתלא זה מעולם סמכינן עלה: שאני הכא דאתי בעל וקאי ומימר אמרי מעולם לא גרשה בעלה אלא היתה סבורה שמת ונתקדשה ואינן קדושין: אי הכי דלא מסקי אדעתייהו לומר גרש ראשון ונשא שני ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט: ניסת נמי אמאי תנן התם צריכה גט משני ולא תחזור לראשון הא אתא בעלה וקאי ולאו נשואין הוו אלא משום דאתי למימר גרשה זה ונשאה זה כדאמרי' ביבמות ובנשואין אין פתח מקום אמתלא לומר על תנאי נשאה: קנסוה רבנן דהאי דשריוה בהעלאת עד אחד משום עגונא אקילו בה והיא גופה תדוק במלתא ע"י עוברים ושבים ותנסיב והיכא דלא דייקא שפיר קנסוה כדאמרינן התם מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה: דלא אתחזק בבי דינא שלא בדקו ב"ד אחריו שלא תהא שמיעת קול הברה: לא חיישינן ליה אלא א"כ ידעו ב"ד העיר שכך יצא הקול פלוני מהיכן שמע כו' ונזרו שיחושו לקול זה: דבתר נשואין ניסת היום ואח"כ יצא קול שהיום היא נתקדשה לאחר קודם נשואין לא חיישינן לה לאסרה על בעלה ולא להצריכה גט מבעל הקול שאם אתה מצריכה גט נמצאת אוסרה על זה דמחזקת לקלא ונמצא זה בועל אשת איש וקיימא לן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל: דבתר ארוסין חיישינן ומגרש ראשון ונושא שני: לא חיישינן ליה ואינה צריכה הימנו גט שלא תתגנה על זה: קידושי תורה בעדים: והעמידו דבר על בוריו הוו בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתתו אם אמת הוא או שקר: והודיעוני עקרו של דבר: מאי היא למה הזקיקם להעמיד דבר על בוריו: ובנהרדעא לא מבטלי קלא כדאמרינן לעיל: מקודשת וצריכה גט משני: ואילך שמואל דאמר העמידו דבר על בוריו למימרא דלא בעיא גט משני: כי אתמר דרב המנונא בפניו דבעל דאמרה ליה בפניו גרשתני אבל קבלת קידושין דרב הונא לאו בפניו הוא ולא דמיא לדרב המנונא וליתא לדרב הונא: ונושא שני אם ירצה: אתי למימר קא מחזיר גרושתו מן האירוסין דאמרי ע"י שגרשה ראשון תחלה קדשה שני ועכשיו חוזר ומחזירה: עיינו בה רבנן בקדושי שני ולאו קדושי נינהו מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו שגרשה תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצריכוה משני: יצא עליה קול מזה ואח"כ מזה שלא קדשה שני בפנינו קדושי תורה אלא קול יצא שקדש אחר הראשון: אף בזו מגרש ראשון ולא יגרש שני וישא ראשון ואע"ג דקלא בעלמא הוו נמי הנך קדושי שני חיישי' דלא לימרו גרש ראשון תחלה וקדשה שני ועכשיו חוזרת לראשון גרושה שנתארסה:

והלכתא לא חיישינן ומעשה בא לפני ר"ת באשה אחת שיצא עליה קול אחר נשואיה שנתקדשה לאחר והיה אותו האיש שיצא עליו קול בחופתה שנשאת לשני ואר"ת שאין צריכה גט מן הראשון ומותרת לשני אלא דקלא דבתר נשואין לא חיישינן ועוד דכיון שנתקדשה לזה בפניו שריא חזקה אין אשה מעיזה פניה בפניו וכדרב המנונא קיימא לן מדפריך מיני' הש"ס בכל דוכתי ובפ' שני דכתובות (דף כב:) קאמר נימא דרב המנונא תנאי היא לא דכ"ע אית להו דרב המנונא ואע"ג דבסוף נדרים (דף צא.) דחי רבה דאית רב המנונא דמייתי מינה מ"מ כן הלכה ורבה נמי אפשר דלפי האמת סובר כרב המנונא: ובנהרדעא לא מבטלי קלא אע"ג דקאי בי רב דשלחו לשמואל הם תלמידי דרב ובסורא מבטלי קלא מ"מ לא הוה מורה להו דלא כנפשיה: ואידך כי אתמר דרב המנונא ה"מ בפניו וא"ת וכי לרב הונא הוי דרב המנונא אפי' שלא בפניו הא תנן בהאשה בפ"ב דכתובות (דף כב.) דאם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת לומר גרושה אני וי"ל דודאי רב המנונא לא איירי אלא בפניו אבל להחמיר להצריכה גט משני סבר רב המנונא דנאמנת אפילו שלא בפניו והא דאמר בפרק שני דכתובות (דף כב:) מר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה היינו דנאמנת עם מגו שהיה לה: אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל במצאו דבר על בוריו פשיטא לרב הונא דלא יגרש שני וישא ראשון וכיון דודאי קדשה ראשון ומקודשת נמי לשני לרב הונא כיון שפשטה ידה וקבלה א"כ חיישינן שגרשה ראשון ואם יגרש שני וישא ראשון הוה ליה מחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בלא העמידו על בוריו לאין כי אם קול לקדושי ראשון הוה אמינא דמותר לשני לגרש ולשא ראשון קמ"ל דאפילו הכי לא יגרש שני כו': אף בזה מגרש כו' אליבא דרב הונא קאמר וכן אמימר דפסיק הלכתא דמותרת לשניהם לרב הונא קאמר ואומר ה"ר אלחנן דמשמע דהלכה כרב הונא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי' מהל' גירושין הל' ו, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' נח:
ב מיי' פי' מהל' גירושין הל' ו:
ג מיי' פט' מהל' אישות הל' כב, סמג עשין נ, טור אה"ע סי' מו, ש"ע אה"ע סי' ו סעי' ג:
ד מיי' פי' מהל' גירושין הל' כ, ש"ע אה"ע סי' מו סעי' ח:
ה טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' ה:
ו מיי' פט' מהל' אישות הל' כו, סמג עשין מח:
ז מיי' פד' מהל' אישות הל' יג, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ב:
ח מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין מח, ש"ע אה"ע סי' יז סעי' ב:
ט מיי' פד' מהל' אישות הל' יג, טור אה"ע סי' יז:
י מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ד, סמג עשין מח, טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ב:
יא מיי' פד' מהל' אישות הל' יג:
יב מיי' פט' מהל' אישות הל' כו, סמג עשין מח, טור אה"ע סי' מו, ש"ע אה"ע סי' לא סעי' ד:

מסורת הש"ס

א כתובות נד.; מנחות טו:; בבא מציעא לז.
ב לעיל פא.
ג כתובות כב:; יבמות קטז.; לעיל סד:

תורה אור השלם

לָמָּה יָשַׁבְתָּ בֵּין הַמִּשְׁפְּתַיִם לִשְׁמֹעַ שְׁרִקוֹת עֲדָרִים לִפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חִקְרֵי־לֵב [שופטים ה, טז]

וַיֹּאמֶר אֵלָיו בִּי אֲדֹנָי בַּמָּה אוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה אַלְפִּי הַדַּל בִּמְנַשֶּׁה וְאָנֹכִי הַצָּעִיר בְּבֵית אָבִי [שופטים ו, טו]

[אב]וְהִלְכְתָא: מוּתֶּרֶת לִשְׁנֵיהֶם. (א)מַתְנִי' בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יְגָרֵשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן מָצָא בָּהּ דְּבַר עֶרְוָה – שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר". וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ הִקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ – שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מָצָא אַחֶרֶת נָאָה הֵימֶנָּה – שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו". (ב)גְּמָ' תַּנְיָא, אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "דָּבָר"! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "עֶרְוַת"! (ג)אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: אִם נֶאֱמַר "עֶרְוַת" וְלֹא נֶאֱמַר "דָּבָר" – הָיִיתִי אוֹמֵר: מִשּׁוּם "עֶרְוָה" תֵּצֵא, מִשּׁוּם "דָּבָר" לֹא תֵּצֵא; לְכָךְ נֶאֱמַר: "דָּבָר". וְאִילּוּ נֶאֱמַר "דָּבָר" וְלֹא נֶאֱמַר "עֶרְוַת" – הָיִיתִי אוֹמֵר: מִשּׁוּם "דָּבָר" – תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר, וּמִשּׁוּם "עֶרְוָה" – לֹא תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר; לְכָךְ נֶאֱמַר: "עֶרְוַת". [ג](ד)וּבֵית שַׁמַּאי – הַאי "דָּבָר" מַאי עָבְדִי לֵיהּ? נֶאֱמַר כָּאן "דָּבָר", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "דָּבָר" – "עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר"; מָה לְהַלָּן בִּשְׁנֵי עֵדִים, אַף כָּאן בִּשְׁנֵי עֵדִים. וּבֵית הִלֵּל – מִי כְּתִיב "עֶרְוָה בְּדָבָר"?! וּבֵית שַׁמַּאי – מִי כְּתִיב "אוֹ עֶרְוָה אוֹ דָּבָר"?! וּבֵית הִלֵּל – לְהָכִי כְּתִיב: "עֶרְוַת דָּבָר"; דְּמַשְׁמַע הָכִי, וּמַשְׁמַע הָכִי. (ה)רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מָצָא אַחֶרֶת: בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? בִּדְרֵישׁ לָקִישׁ – דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה לְשׁוֹנוֹת – אִי, דִּלְמָא, אֶלָּא, דְּהָא. (ו)בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי: "וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו, כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר" – דְּהָא מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר; וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר" – אִי נָמֵי, מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר. אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא: לֹא מָצָא בָהּ לֹא עֶרְוָה וְלֹא דָּבָר, מַהוּ? אֲמַר לֵיהּ, מִדְּגַלִּי רַחֲמָנָא גַּבֵּי אוֹנֵס: "לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו" – כָּל יָמָיו בַּ"עֲמוֹד וְהַחְזֵיר" קָאֵי; הָתָם הוּא דְּגַלִּי רַחֲמָנָא, אֲבָל הָכָא – מַאי דַּעֲבַד עֲבַד. [דה]אֲמַר לֵיהּ רַב מְשַׁרְשְׁיָא לְרָבָא: אִם לִבּוֹ לְגָרְשָׁהּ, וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו וּמְשַׁמַּשְׁתּוֹ, מַהוּ? קָרֵי עֲלֵיהּ: "אַל תַּחֲרֹשׁ עַל רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ". (ז)תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁהַדֵּעוֹת בְּמַאֲכָל, כָּךְ דֵּעוֹת בְּנָשִׁים. יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁזְּבוּב נוֹפֵל לְתוֹךְ כּוֹסוֹ – וְזוֹרְקוֹ, וְאֵינוֹ שׁוֹתֵהוּ; וְזוֹ הִיא מִדַּת פַּפּוּס בֶּן יְהוּדָה, שֶׁהָיָה נוֹעֵל בִּפְנֵי אִשְׁתּוֹ וְיוֹצֵא. וְיֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁזְּבוּב נוֹפֵל לְתוֹךְ כּוֹסוֹ – וְזוֹרְקוֹ, וְשׁוֹתֵהוּ; וְזוֹ הִיא מִדַּת כָּל אָדָם, שֶׁמְּדַבֶּרֶת עִם אַחֶיהָ וּקְרוֹבֶיהָ – וּמַנִּיחָהּ. וְיֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁזְּבוּב נוֹפֵל לְתוֹךְ תַּמְחוּי – מוֹצְצוֹ, וְאוֹכְלוֹ; זוֹ הִיא מִדַּת אָדָם רַע, שֶׁרוֹאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ, וְטוֹוָה בַּשּׁוּק,

וּפְרוּמָה

מֻתֶּרֶת לִשְׁנֵיהֶם כְּלוֹמַר אַף מְגָרֵשׁ שֵׁנִי וְנוֹשֵׂא רִאשׁוֹן וְאַפִּי' רַב הוּנָא מוֹדֶה בְּהָא: מַתְנִי' הִקְדִּיחָה שָׂרְפָה אוֹ ע"י אוּר שֶׁקּוֹרִין אלורסי"ר אוֹ בְּמֶלַח כְּמוֹ כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי (דְּבָרִים ל"ב:כ"ב): עֶרְוַת דָּבָר לב"ה מַשְׁמַע לְהוּ אוֹ עֶרְוָה אוֹ שְׁאָר דָּבָר סַרְחוֹן: ר"ע אוֹמֵר אֲפִי' לֹא מָצָא בָהּ לֹא עֶרְוָה וְלֹא דָּבָר: גְּמ' מִשּׁוּם דָּבָר תִּנָּשֵׂא הַיּוֹצֵאת מִבַּעְלָהּ מִפְּנֵי דָּבָר וְלֹא מִפְּנֵי עֶרְוָה הוּא דְּקָאָמַר רַחֲמָנָא מֻתֶּרֶת לְנָשֵׂא לְאַחֵר כִּדְכְתִיב וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר אֲבָל הַיּוֹצֵאת מִשּׁוּם עֶרְוָה תְּהֵא אֲסוּרָה לַכֹּל: וּב"ש הַאי דָּבָר מַאי עָבְדִי לֵהּ כו' דְּהָא קְרָא דְּזוֹקֵק בְּעֶרְוָה לְחוּד אַיְירֵי וְא"כ עֶרְוָה בְּדָבָר מִבָּעֵי לֵהּ כְּלוֹמַר עֶרְוָה בְּעֵדִים: אַף כָּאן בְּעֵדִים בְּרוּרִים אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עָלָיו מִשּׁוּם עֶרְוָה אֶלָּא בְּעֵדוּת בְּרוּרָה: וּב"ה דְּהָא עַל כָּרְחֵנוּ הַאי דָּבָר מַפְּקִיתוּ לֵהּ לְעֵדוּת כִּדְמְפָרֵשׁ לֵהּ וְאָזֵל: מִי כְּתִיב עֶרְוָה בְּדָבָר דְּמַשְׁמַע דְּמָצָא בָהּ עֶרְוָה בְּעֵדִים בְּרוּרִים: וּב"ה נָמֵי וַדַּאי מִבְּעֵי לְהוּ לְהָכִי לְעִנְיַן לְכוּפוֹ לְהוֹצִיא דְּלָא כָּיְיפִינַן לֵהּ לְהוֹצִיא אֶלָּא בְּעֵדוּת בְּרוּרָה מִיהוּ לְהָכִי כְּתִיב עֶרְוַת דָּבָר וְלָא כְּתִיב עֶרְוָה בְּדָבָר וְלָא כְּתִיב נָמֵי אוֹ עֶרְוַת אוֹ דָּבָר כִּי הֵיכִי דְּלִדְרְשֵׁהּ בְּתַרְוַיְהוּ דְּמִשְׁתַּמַּע עֶרְוָה אוֹ דָּבָר וּמַשְׁמַע נָמֵי עֶרְוָה בְּדָבָר: כִּי מְשַׁמֵּשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת בִּמְקוֹם אַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ נִכְתַּב כִּי בַּתּוֹרָה בִּמְקוֹם אִם בִּמְקוֹם פֶּן בְּמָקוֹם אֶלָּא בִּמְקוֹם אֲשֶׁר בִּמְקוֹם אִם כְּמוֹ כִּי יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ כִּי יִקָּרֵא כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר כִּי תִפְגַּע כּוּלְּהוּ מַשְׁמַע לִכְשֶׁיֶּאֱרַע כְּלוֹמַר אִם יִהְיֶה כָּךְ וְכֵן רַבָּן בְּמָקוֹם אֶלָּא לִסְתּוֹר דָּבָר הָאָמוּר לְמַעְלָה לוֹמַר אֵינוֹ כֵן אֶלָּא כֵן כְּמוֹ וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צָחַקְתְּ אֵינוֹ כֵן כִּדְבָרַיִךְ אֶלָּא צָחַקְתְּ וְכֵן אַל תְּקַפֵּץ אֶת יָדְךָ כִּי פָתוֹחַ תִּפְתַּח לוֹ אֶלָּא פָּתוֹחַ תִּפְתַּח לוֹ וּכְמוֹ לֹא כִּי בָרְחוֹב נָלִין לֹא נָסוּר אֶל בֵּיתְךָ אֶלָּא בָּרְחוֹב נָלִין וְכֵן הַרְבֵּה בְּמָקוֹם פֶּן כִּי תֹאמַר בִּלְבָבְךָ רַבִּים וְגוֹ' לֹא תִירָא מֵהֶם וְגוֹ' אֵין אַתָּה יָכוֹל לְפָרֵשׁ בִּלְשׁוֹן אִם לוֹמַר אִם תֹּאמַר בִּלְבָבְךָ וְגוֹ' לֹא תִירָא מֵהֶם הָא אִם לֹא תֹאמַר תִּירָא מֵהֶם אֵין זֶה נָכוֹן וְלֹא בִּלְשׁוֹן אֶלָּא אֲבָל נִדְרָשׁ הוּא בִּלְשׁוֹן פֶּן לוֹמַר שֶׁלֹּא תֹאמַר כֵּן וּבִתְמִיהָ נִדְרָשׁ כְּלוֹמַר וְכִי תֹאמַר בִּלְבָבְךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה וְתִירָא מֵהֶם וְכֵן כִּי תֹאמְרוּ מַה נִּרְדָּף לוֹ לְעוֹלָם לֹא תָשִׁיבוּ אֶל לְבַבְכֶם לוֹמַר מַה נִּרְדָּף לוֹ וְכֵן כָּל כִּי הַסְּמוּכִין לְאַף אַף כִּי תֹאמַר לֹא תְשׁוּרֶנּוּ אַף כִּי אָנֹכִי אֶעֱנֶנּוּ כֻּלָּן נִדְרָשִׁין בִּלְשׁוֹן תְּמִיָּה הִלְכָּךְ סוֹף פֵּרוּשׁ מְלַמֶּדְךָ פֶּן תֹאמַר כֵּן וְעוֹד מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן דְּהָא דְּהַיְינוּ אֲשֶׁר אוֹ מִפְּנֵי כְּלוֹמַר לִתֵּן טַעַם לַיִּשֵּׁב דָּבָר שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנּוּ כְּמוֹ לֹא צָחַקְתִּי כִּי יָרֵאָה כְּמוֹ אֲשֶׁר יָרֵאָה כְּלוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁיָּרֵאָה וְכֵן מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם מִפְּנֵי שֶׁבָּא אֵלַי הָעָם שֶׁהָעָם בָּא אֵלַי וְכֵן כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי פֶּן תִּגְזֹל אֶת בְּנוֹתֶיךָ כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאַת אֱלֹהִים כֻּלָּן נִדְרָשִׁין כְּמוֹ אֲשֶׁר כְּלוֹמַר מִפְּנֵי וְכֵן כִּי גָּוַע אַהֲרֹן לְפִי הַדְּרָשָׁה שֶׁדְּרָשׁוּהוּ חֲכָמִים שֶׁמִּפְּנֵי גְּוִיעָתוֹ נִסְתַּלֵּק הֶעָנָן וְכוּלְּהוּ מְתַרְגְּמִינַן לְהוּ אֲרֵי שֶׁלָּשׁוֹן אֲרֵי בַּאֲרַמִּי מִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל לְשׁוֹנוֹת כִּי בְּעִבְרִי וְאִם בָּאתָ לְשַׁנּוֹתוֹ צָרִיךְ אַתָּה לְשַׁנּוֹת כֻּלָּן לְפִי עִנְיָנוֹ וְכָל כִּי הַנִּפְתָּרִים בִּלְשׁוֹן כַּאֲשֶׁר כְּמוֹ וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ וְכָל אֵלּוּ שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לְפָתְרוֹ בִּלְשׁוֹן אִם דְּהָא וַדַּאי יְבִיאֲךָ וְכֵן כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה כִּי תִרְבּוּ וּפְרִיתֶם בָּאָרֶץ כֻּלָּן לְשׁוֹן דְּהָא הֵן נִפְתָּרִים בְּמִדְרַשׁ סִפְרָא וְסִפְרֵי עֲשֵׂה מִצְוָה זוֹ שֶׁבִּשְׁבִילָהּ תִּכָּנֵס לָאָרֶץ בִּשְׂכַר שֶׁתִּירַשׁ תְּכַבֵּשׁ כְּלוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁיְּבִיאֲךָ וּכְשֶׁתָּבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אַתֶּם זְקוּקִים לַמִּצְוֹת הַלָּלוּ וְכִי בָא סוּס פַּרְעֹה וְגוֹ' מִפְּנֵי שֶׁבָּא סוּס פַּרְעֹה וְגוֹ' לְפִיכָךְ וַתִּקַּח מִרְיָם וְגוֹ' וְכָל כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁאֵין אַתָּה יָכוֹל לְפָתְרָן בִּלְשׁוֹן מִפְּנֵי וְנִפְתָּרִין בִּלְשׁוֹן כַּאֲשֶׁר כְּמוֹ כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר כֻּלָּן לְשׁוֹן אִם הֵם: דְּהָא מָצָא בָהּ מִפְּנֵי שֶׁמָּצָא בָהּ הָא לָאו הָכִי לָא יְגָרְשֶׁנָּה וּב"ה נָמֵי הָכִי מַשְׁמַע לְהוּ לְשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁמָּצָא בָהּ אוֹ עֶרְוָה אוֹ דָּבָר וְאִם לָאו לֹא יְגָרְשֶׁנָּה הִלְכָּךְ לֹא תִמְצָא חֵן דְּקָאָמַר קְרָא הַיְינוּ מִפְּנֵי שֶׁמָּצָא בָהּ כִּדְמְפָרֵשׁ בֵּהּ וְלָא מִשּׁוּם חֵן שֶׁל נוֹי: וְר"ע מְפָרֵשׁ לֵיהּ לְהַאי כִּי בִּלְשׁוֹן אִם הִלְכָּךְ תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ אִם לֹא תִמְצָא חֵן שֶׁל נוֹי בְּעֵינָיו וְאִם מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר: לֹא מָצָא בָהּ לֹא עֶרְוָה וְלֹא דָּבָר לב"ה וְגֵרְשָׁהּ: מַהוּ מִי כָּיְיפִינַן לֵיהּ לְאַהְדּוּרַהּ אוֹ לָא: גַּבֵּי אֹנֶס הָאוֹנֵס אֶת הַנַּעֲרָה הַבְּתוּלָה: לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו וְאָמְרִינַן בְּמַס' מַכּוֹת (דַּף טו.) דְּהַאי כָּל יָמָיו קְרָא יַתִּירָא הוּא וּבָא לְלַמֶּדְךָ לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ וְאִם שִׁלַּח לֹא יְהֵא בְּשִׁלּוּחָהּ כָּל יָמָיו סב"ל כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִירָהּ וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַל שִׁלּוּחוֹ שֶׁנִּתְּקוֹ הַכָּתוּב לַעֲשֵׂה שֶׁל עֲמוֹד וְהַחֲזֵר מִכְּלָל דִּלְכָל הַמְגָרְשִׁים אֵינָם בַּעֲמוֹד וְהַחֲזֵר דְּאִי כָּל מְגָרְשֵׁי נְשׁוֹתֵיהֶן בַּעֲמוֹד וְהַחֲזֵר לָמָּה לִי לְגַלּוּיֵי בְּהַאי: מַהוּ יֵשׁ עֹנֶשׁ בַּדָּבָר אוֹ לֹא: שֶׁדֵּעוֹת בְּמַאֲכָל דֵּעוֹת בְּנֵי אָדָם חֲלוּקוֹת בְּאִסְטְנִיסוּת שֶׁל מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה יֵשׁ שֶׁהוּא אִסְטְנִיס וְקָץ בְּמַאֲכָל מֵחֲמַת מֵאוּס מוּעָט וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ אִסְטְנִיס כָּל כָּךְ וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ אִסְטְנִיס כְּלָל כָּךְ דֵּעוֹת בְּנֵי אָדָם חֲלוּקוֹת בִּפְרִיצוּת יֵשׁ מַקְפִּיד עַל פְּרִיצוּת מוּעָט וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד כָּל כָּךְ וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד כְּלָל: פַּפּוּס בֶּן יְהוּדָה בַּעְלָהּ שֶׁל מִרְיָם מְגַדְּלָא נְשַׁיָּא הָיָה וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִבֵּיתוֹ לַשּׁוּק נוֹעֵל דֶּלֶת בְּפָנֶיהָ שֶׁלֹּא תְּדַבֵּר לְכָל אָדָם וּמִדָּה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת הִיא זוֹ שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ אֵיבָה נִכְנֶסֶת בֵּינֵיהֶם וְזִנְּתָה תַּחְתָּיו:

וְהִלְכְתָא מֻתֶּרֶת לִשְׁנֵיהֶם וּמַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי ר"ת שֶׁיָּצָא עַל גֵּט אֶחָד קוֹל פָּסוּל וְנָתְנוּ גֵּט שֵׁנִי מִפְּנֵי הַלַּעַז וְלֹא הִצְרִיכָהּ ר"ת לְהַמְתִּין ג' חֳדָשִׁים מִזְּמַן גֵּט שֵׁנִי כֵּיוָן שֶׁהָרִאשׁוֹן הָיָה כָּשֵׁר וְלֹא הָיָה גֵּט שֵׁנִי אֶלָּא מִפְּנֵי חֲשָׁשָׁא דְּלַעַז וְהֵבִיא רְאָיָה מִכָּאן דְּאָמְרִי' הָכָא דְּמֻתֶּרֶת לִשְׁנֵיהֶם אע"ג דְּדָמֵי לְמַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֵרוּסִין כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא קוֹל בְּעָלְמָא לֹא הֶחְמִירוּ וְאוֹמֵר ר"י דְּאֵין רְאָיָה דְּשָׁאנֵי הָכָא דְּהָוֵי קוֹל מִזֶּה וּמִזֶּה וְאֵין דּוֹמֶה כָּל כָּךְ לְמַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֵרוּסִין אֲבָל בְּקוֹל אַחֵר יֵשׁ לְהַחְמִיר כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל כְּשֶׁלֹּא מָצְאוּ דָּבָר עַל בּוּרְיוֹ שֶׁלֹּא יְגָרֵשׁ שֵׁנִי וְיִשָּׂא רִאשׁוֹן אע"ג דְּקִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן לָא הָוֵי אֶלָּא קוֹל בְּעָלְמָא מ"מ מַחְמִירִין מִשּׁוּם דְּקִדּוּשֵׁי שֵׁנִי קִדּוּשֵׁי תּוֹרָה וְדָמֵי טְפֵי לְמַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֵרוּסִין: מַה לְהַלָּן בְּעֵדִים בְּרוּרִים כו' בִּירוּשַׁלְמִי פָּרִיךְ דְּאַמַּאי אִצְטְרִיךְ קְרָא דְּלֹא יוּכַל בַּעְלָהּ אֲשֶׁר שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ תִּפּוֹק לֵהּ דִּבְלָאו הָכִי אָסוּר לְהַחֲזִיר סוֹטָתוֹ כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ עֵדִים וּמְשַׁנֵּי לַעֲבֹר עָלָיו בְּב' לָאוִין: כִּי מְשַׁמֵּשׁ בְּד' לְשׁוֹנוֹת מַה שֶּׁפֵּי' בַּקּוּנְטְ' דְּכִי תָבֹא וְכִי יְבִיאֲךָ וְכִי בָא סוּס כֻּלָּן מְשַׁמְּשִׁין בִּלְשׁוֹן דְּהָא לְאַי אֶפְשָׁר שֶׁיְּשַׁמְּשׁוּ בִּמְקוֹם אִם דְּהָא וַדַּאי הֱבִיאָם הקב"ה לָאָרֶץ וְכֵן וַדַּאי כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה וְנִרְאֶה לר"ת דְּבְחִנָּם דָּחַק דְּהַרְבֵּה אִם מְשַׁמְּשִׁים בְּלָשׁוֹן זֶה כְּגוֹן אִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה עַל אִם כְּלוֹ לְשַׁתּוֹת אִם יִהְיֶה הַיֹּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם הֵם לְשׁוֹן וַדַּאי: בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי [כִּי] מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר דְּהָא מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְגוֹ' וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי ב"ה וב"ש וְאוֹר"י לר"ע סָבַר כב"ש דְּאָמְרִי עֶרְוַת דָּבָר חֲדָא מִלְּתָא דְּאִי תְּרֵי מִלֵּי נִינְהוּ אוֹ עֶרְוָה אוֹ דָּבָר לָמָּה לִי לִכְתֹּב דָּבָר לְהַקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ כֵּיוָן דִּכְתִיב אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו דְּהַיְינוּ מָצָא נָאָה מִמֶּנָּה מֻתָּר לְגָרְשָׁהּ וְעֶרְוַת דִּלְאַחֵר תִּנָּשֵׂא וה"ה הִקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ וּלְפ"ז אָתֵי שַׁפִּיר הָא דִּנְקַט בַּסְּפָרִים וב"ש וְלָא נָקַט וב"ה לְאַשְׁמוֹעִינַן אע"ג דְּשָׁוִין ר"ע וב"ש בִּדְרָשָׁא דְּעֶרְוַת דָּבָר מ"מ פְּלִיגֵי בְּהַאי וְהָרַב רַבִּי אֶלְחָנָן מְפָרֵשׁ לר"ע אָתֵי שַׁפִּיר כב"ה דְּאִי לָאו דְּאִיַּתַּר לֵיהּ דָּבָר לְהַקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ לָא הֲוָה דָּרֵישׁ כִּי מָצָא בָהּ בִּלְשׁוֹן אִי נָמֵי:

מסורת הש"ס

א במדבר רבה
ב קידושין מב; ביצה כ:
ג תענית כה:
ד סוטה ג:
ה ראש השנה ג.; תענית ט.; שבועות מט:
ו אוצר מדרשים מעשה ברב כהנא
ז תוספתא סוטה; במדבר רבה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה להלן וכו' בב' לאוין. קשה לי האיך חל איסור מחזיר גרושתו על איסור סוטה בלא כולל ומוסיף ולומר דהוי גזירת הכתוב מג"ל זה הא י"ל דצריך קרא להיכא דבאו עדי הזמה והזימו לעדי הטומאה וצ"ע. וע' רשב"א בתשובה סי' תקנ"ז וצריך לי עיון גדול:

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, ב]

לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר [דברים יט, טו]

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, יט]

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו [דברים כב, כט]

אַל־תַּחֲרֹשׁ עַל־רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא־יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ [משלי ג, כט]

**עין משפט
נר מצוה**

א סמג עשין סח, טוש"ע אה"ע סי' מו סע' א:
ב מיי' פט' מהל' אישות הל' כז:
ג מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' כד, סמג עשין סח, טוש"ע אה"ע סי' קעח סעי' ט:
ד סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קיט סעי' ב:
ה מיי' פי' מהל' גירושין הל' כא:

וּפְרוּמָה מִשְּׁנֵי צְדָדֶיהָ, וְרוֹחֶצֶת עִם בְּנֵי אָדָם. "עִם בְּנֵי אָדָם" סָלְקָא דַעְתָּךְ?! אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם רוֹחֲצִין. [א(א)]זוֹ – מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לְגָרְשָׁהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת וְגוֹ' וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ". "וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" – הַכָּתוּב קְרָאוֹ "אַחֵר", לוֹמַר: שֶׁאֵין זֶה בֶּן זוּגוֹ לָרִאשׁוֹן – זֶה הוֹצִיא רְשָׁעָה מִבֵּיתוֹ, וְזֶה הִכְנִיס רְשָׁעָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. זָכָה שֵׁנִי – שִׁלְּחָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן". וְאִם לָאו – קוֹבַרְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן" – כְּדַאי הוּא בְּמִיתָה; שֶׁזֶּה הוֹצִיא רְשָׁעָה מִבֵּיתוֹ, וְזֶה הִכְנִיס רְשָׁעָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. "כִּי שָׂנֵא שַׁלַּח" – רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם שְׂנֵאתָהּ – שַׁלַּח. רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר: שָׂנאוּי הַמְשַׁלֵּחַ. [ב]וְלָא פְּלִיגִי: הָא בְּזוּג רִאשׁוֹן, הָא בְּזוּג שֵׁנִי. [ג(ב)]דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַמְגָרֵשׁ אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה – אֲפִילּוּ מִזְבֵּחַ מוֹרִיד עָלָיו דְּמָעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֹאת שֵׁנִית תַּעֲשׂוּ, כַּסּוֹת דִּמְעָה אֶת מִזְבַּח ה', בְּכִי וַאֲנָקָה מֵאֵין עוֹד פְּנוֹת אֶל הַמִּנְחָה, וְלָקַחַת רָצוֹן מִיֶּדְכֶם. וַאֲמַרְתֶּם: עַל מָה? עַל כִּי ה' הֵעִיד בֵּינְךָ וּבֵין אֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ, אֲשֶׁר אַתָּה בָּגַדְתָּה בָּהּ, וְהִיא חֲבֶרְתְּךָ וְאֵשֶׁת בְּרִיתֶךָ".

הֲדַרַן עֲלָךְ הַמְגָרֵשׁ וּסְלִיקָא לַהּ מַסֶּכֶת גִּיטִּין

וּפְרוּמָה מִשְּׁנֵי צְדָדֶיהָ אֵצֶל אֲצִילֵי יָדֶיהָ כְּדֶרֶךְ אֲלוּמִיּוֹת שֶׁבְּצָרְפַת שֶׁבְּשָׂרָן נִרְאֶה מִצִּדֵּיהֶן: עִם בְּנֵי אָדָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ א"כ רַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁזּוֹנָה הִיא וַאֲסוּרָה לוֹ: בְּמָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם רוֹחֲצִים וְהִיא נִכְנֶסֶת לְעֵינֵיהֶם לְאַחַר יְצִיאָתָן כְּשֶׁהֵן לוֹבְשִׁין בִּגְדֵיהֶן: כִּי שָׂנֵא שַׁלַּח פָּסוּק הוּא בִּנְבוּאַת מַלְאָכִי: אִם שְׂנֵאתָ' שַׁלַּח כְּרַבִּי עֲקִיבָא: אִם שְׂנוּאָה הִיא לִפְנֵי הַמָּקוֹם שַׁלַּח כב"ש וְאִית דְּגָרְסִי שְׂנוּי הַמְשַׁלֵּחַ וְזוֹ שָׁמַעְתִּי שְׂנוּי הַמְשַׁלֵּחַ לִפְנֵי הַמָּקוֹם וַאֲפִלּוּ לְבֵית הִלֵּל נְהִי דְּלָא כְּיִפִינַן שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא מִיהוּ שְׂנוּי הוּא: זוּג רִאשׁוֹן אֵשֶׁת נְעוּרִים וּבָהּ מִשְׁתָּעֵי קְרָא כִּדְכְתִיב בַּתְרֵהּ אֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ וּכְתִיב וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחֲכֶם וּבְאֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ אַל יִבְגֹּד:

עִם בְּנֵי אָדָם סָלְקָא דַעְתָּךְ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אִם כֵּן רַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁזּוֹנָה הִיא וַאֲסוּרָה לוֹ וְחוֹבָה לְגָרְשָׁהּ וְלֹא מִצְוָה וְקָשֶׁה דְּהָא טוֹוָה בַּשּׁוּק וְיוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ נָמֵי חוֹבָה לְגָרְשָׁהּ וְלֹא מִצְוָה דִּבְעָיָא הִיא בְּסוֹטָה (דַּף כה.) אִי עוֹבֶרֶת עַל דָּת יְהוּדִית מֻתָּר לְקַיְּמָהּ אוֹ לֹא וְלָא אִפְּשִׁיטָא וְאַמַּאי לָא פָּרֵיךְ נָמֵי עֲלָהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכֵיוָן דִּבְעָיָא בְּסוֹטָה לָא הָוְיָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר שַׁפִּיר דְּמִצְוָה לְגָרְשָׁהּ אֲבָל זוֹ חוֹבָה לְגָרְשָׁהּ מִן הַתּוֹרָה וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ רוֹחֶצֶת עִם בְּנֵי אָדָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲפִלּוּ אָדָם רַע אֵינוֹ סוֹבֵל זֶה מֵאִשְׁתּוֹ אוֹ אֲפִלּוּ קַלָּה שֶׁבַּקַּלּוֹת אֵינָהּ עוֹשָׂה כֵּן: **הַכָּתוּב** קְרָאוֹ אַחֵר מִתּוֹקְמָא אֲפִלּוּ כְּבֵית הִלֵּל וְאַעֶרְוַת קָאֵי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי' מהל' גירושין הל' כב, סמג עשין נ, טוש"ע אה"ע סי' קיט סעי' ד ה:

ב מיי' פי' מהל' גירושין הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קיט סעי' ג:

ג מיי' פי' מהל' גירושין הל' כא, טוש"ע אה"ע סי' קיט סעי' ג:

מסורת הש"ס

א סוטה ו.

ב סנהדרין כב.

תורה אור השלם

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר [דברים כד, א-ב]

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ [דברים כד, א]

וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה [דברים כד, ג]

כִּי־שָׂנֵא שַׁלַּח אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכִסָּה חָמָס עַל־לְבוּשׁוֹ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחֲכֶם וְלֹא תִבְגֹּדוּ [מלאכי ב, טז]

וְזֹאת שֵׁנִית תַּעֲשׂוּ כַּסּוֹת דִּמְעָה אֶת־מִזְבַּח יְהוָה בְּכִי וַאֲנָקָה מֵאֵין עוֹד פְּנוֹת אֶל־הַמִּנְחָה וְלָקַחַת רָצוֹן מִיֶּדְכֶם [מלאכי ב, יג]

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ"א

דף ב.

בפרש"י בל"ה צריך השליח כו' הבעל עשאו שליח להולכה עכ"ל מה שלא פי' שהאשה עשאו שליח לקבלה עיין לקמן בר"ן וק"ל:

בד"ה ללוד שהיא סמוכה לה והיא מא"י כו' עכ"ל רקם וחגר נמי סמוכות מיקרו אלא שכפר לודים סמוכות טפי שמובלעין הן כדאמרינן לקמן בגמרא ודו"ק:

תוס' בל"ה המביא כו' וכן לגיטין ומפרש התם גיטי ממון כו' משום לדרוב מקומות היכא דקתני גט סתם כו' עכ"ל ויש לדקדק בדבריהם כיון דלא ניחא להו לנקט הכא גט סתם אלא משום דכן הוא ברוב מקומות גבי גט אשה אם כן תקשי בההיא דכן לגיטין אמאי נקט גט סתם כיון דברוב מקומות לא נקט גט סתם בגיטי ממון לוקא ויש ליישב דבריהם דולאי התנא אין צריך לפרש אבל עיקר קושייתם על התלמוד שהוצרך שם לפרש האי וכן לגיטין גיטי ממון לוקא ומתניתין דהכא לא הוצרך לפרש דאיירי בגט אשה לוקא ותרצו דהיינו משום דברוב מקומות כו' ומזה שסמכו לומר כאן ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות משום לגט כו' ומש"ה נקרא סתם גט גט אשה וק"ל:

בד"ה ממדינת הים הא דלא נקט המביא גט מח"ל כו' הוה משמע כל ח"ל אפי' רקם כו' עכ"ל ולאפוקי מפרש"י דכל ח"ל קרי מדינת הים ועיין בחידושי הרשב"א והר"ן:

בד"ה אף המביא כו' דברקם דרין בה ישראל והא דתנן בפרק דם הנדה כל הכתמים כו' עכ"ל ולא ניחא להו הכא לפרש דב' רקם היו כמ"ש לקמן וכי האי גוונא כתבו בפ' דם נדה דלא מסתבר למימר דבאותו רקם שהיה בא"י לא היו דרין ישראל וברקם דחוצה לארץ היו דרין בה ישראל וק"ל:

בא"ד דאותן שנוהגין תורת עובדי כוכבים הם גרים וטועין כו' עכ"ל נראה שהוצרכו לזה דולאי אין סברא דפליגי ת"ק ור"י אם היו דרים בה ישראל ולהכי לפי קושייתם שלא היה דר שם שום אדם שיהיה נוהג דת ישראל בכל דבר וסבר ת"ק דכולם עובדי כוכבים גמורים הם וכתמן טהור ור"י סבר הגם שנוהגין בכל דבר דת עובדי כוכבים כבר היו גרים וטועין הם עתה לעשות מומרים לעבודת כוכבים ודין ישראל מומר לעבודת כוכבים יש להם וכתמן טמא ולפי תירוצם היו דרין בה גם ישראל לכ"ע אלא דת"ק סבר דכל ישראלים הדרים שם ישראלים גמורים הם ומצניעין כתמיהן ור"י סבר דאותן שנוהגין תורת עובדי כוכבים מלהסתמר כתמיהן טועין הן בזה ולכך כתמיהן טמא ועיין בתוס' שם ודו"ק:

בד"ה מכפר לודים ללוד אור"י שהזכיר לוד לאשמועינן כו' נקראת לודים ע"ש בני לוד כו' עכ"ל דמשום רבותא דהיתה מובלעת בתחום ארץ ישראל כדלקמן בגמרא מכ"מ לא הוה צריך להזכיר לוד ומיהו קצת קשה ל"ל לתלמודא למימר לקמן דר"א הוסיף כפר לודים משום דמובלעת בתחום א"י הוא הא איכא למימר דהוסיף כפר לודים מהאי טעמא אע"פ שנקראת ע"ש לוד כו' וכמ"ש התוס' ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ואשקלון כו' אבל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהוי ח"ל וכתיב כו' עכ"ל הך מילתא דרקם וחגר ה"ל להקדים הכא גם לעיל בדברי רבן גמליאל ונראה שסמכו אותו כאן משום דהך קושיא מקראי דספר יהושע אחת היא אכולה מלתא דר"י ונקטו כולה בהדרגה דמאשקלון לא קשיא להו כ"כ כמו שאומר רבינו תם דלא כבשוה עולי בבל אבל גבי רקם וחגר ליכא למימר הכי כדמוכח בספרי מיהו איכא לתרוצי בהו כדמוכחי קראי דב' רקם הוו משא"כ בעכו דליכא למימר הכי כדמוכח לקמן בגמרא דלא הוו תרי עכו על בסוף שהוצרך ר"י לתרץ דאפילו בגל של א"י צ"ל בפני כו' לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק כו' לכן יש לתרץ גם כן גבי אשקלון ורקם וחגר כמ"ש לקמן ודו"ק:

בא"ד דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור מתרגמי' כו' עכ"ל אבל אותו קרא דלקמיה דכתיב בין קדש ובין ברד שהביא בפרש"י לא כתיב גבי אברהם ולא מוכח מיניה כלל שהיה במערבה של ארץ ישראל וק"ל:

בא"ד ואר"י דאפי' בגל של א"י צ"ל כו' לפי שהוא בסוף הגבול כו' עכ"ל והשתא הא דקאמר לעבדים לא כ"ש סוריא למרחקא כו' יתיישב בפשיטות דהוה סוריא מכ"ש מגל של א"י דאסור למכור לשם מא"י ואין להקשות דא"כ דחשיב ליה אף גל של א"י כחוצה לארץ היכי הוו מפטרי רבנן מהדלי לשם די"ל דלענין למכור עבד שיהיה דר שם בקביעות הו"ל כמוכר (לארץ ישראל) [לחו"ל] אבל ליפטרי מהדלי לבא לשם באקראי בדרך לויה חשיב ליה כארץ ישראל וק"ל:

בד"ה ואם יש כו'. ואין לומר דטענינן פרוע דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך כו' עכ"ל קצת קשה לדרב מכח הוכחה דלעיל דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה נמי יש להוכיח כן בפשיטות דטענינן ליתמי מזויף דהא פרוע לא טענינן להו כיון דאבוהון לא הוה מצי למטען פרוע דרב דס"ל מודה בשטר שכתבו דאין צריך לקיימו ויש ליישב קצת (א) ודו"ק:

דף ב:

בא"ד והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר הא ליכא כו' עכ"ל בתוס' פרק קמא דבבא מציעא ובפ' מי שהיה נשוי הקשו התוס' קושיא זו גם לרבי מאיר דמודה בשטר שיש בו אחריות דלא יחזיר וע"פ דברים אלו ניחא שכתבו הכא דהא שמואל ס"ל כו' אליבא דרבי מאיר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כו' דקושייתם הכא מעיקרא נמי אליבא דרבי מאיר בשטר בשיש בו אחריות וק"ל:

בד"ה לפי שאין כו' והא דפירש הקונטרס דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה כו' עכ"ל ר"ל דולאי אי הוה אמרי' דה"ה בשאר הלכות גיטין אינן בקיאין כדבעו לפרש לעיל ע"כ דכל הני מילי נאו בכלל בפני נכתב כו' סתמא נינהו כמ"ש התוס' לקמן גבי שלא לשמה אלא דהוה לן לפרושי ע"כ כפרש"י דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה ואכל הני מילי אבל אין נראה כו' ודו"ק:

בד"ה לפי שאין כו' קשה לקמן תניא הוא עצמו כו' ואור"י דמסקינן בסמוך דרוב כו' וליכא אלא לעז כו' עכ"ל והמקשה דפריך ליבעי תרי ואכתי לא ידע האי טעמא דמשום לעז כמ"ש התוס' לקמן אית לן למימר ע"כ דלא ידע נמי הך ברייתא דהוא עצמו שהביא גטו אין צריך כו' ודו"ק:

בד"ה מאי בינייהו כו' הוה בכלל הא דאמר א"ב ממדינה למדינה בארץ ישראל כו' עכ"ל ולמאי דלא קאי לקמן האי א"ב למדינה למדינה בא"י מהאי טעמא גופיה ליכא נמי האי א"ב דמוליך כדמוכח לקמן ודו"ק:

בד"ה לאתויה בי תרי פ"ה למ"ד לפי כו' אלו יקיימוהו וקשה דאטו בכיפה תלי כו' עכ"ל יש לדקדק לפי שיטת התוס' דלקמן דלרבה בי תרי דאמרי ידענו אינו מועיל ולרבא מהני ואימא דהכא נמי ה"ק. דא"ב דאתיוה בי תרי ואמרי ידענו דהשתא לא תיקשי להו אטו בכיפה תלי להו ויש ליישב דמשמע להו דלא נקט א"ב אלא למר צריך ולמר לא צריך וכה"ג תרצו התוס' לקמן לפרש"י דמהני ידעתי דרבא ודו"ק:

בד"ה מילי דהוה אכל עליות כו' עיקר דבר שבערוה אין פחות משנים זהו בא"א כו' עכ"ל ר"ל דעיקר דבר שבערוה אין פחות מב' לא נאמר אלא בענין ערוה של אישות אבל בשאר עריות לא נאמר ולא שייך למימר כל עריות ודו"ק:

בד"ה ע"א נאמן באיסורין כו' ולא ה"ל להזכיר הפרשת תרומה כו' משום דבידו לתקנם כו' עכ"ל ר"ל בטבל שלו בידו לתקנו ולקמן שכתבו גבי טבל דלאו בידו הוא היינו של אחרים אין בידו לתקנו אם לא שעשאו שליח וק"ל:

בא"ד וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא אתחזק איסורא וגם בידה לטבול עכ"ל לכאורה קשה כיון דבנדה איכא תרתי דלא אתחזק איסורא וגם בידה הוא הדרן קושייתם לדוכתיה מנלן דע"א נאמן באיסורין אפי' בלא אתחזק איסורא ואין בידו כגון ספק של חלב או שומן דאמרינן בשמעתין דנאמן ויש לפרש דבריהם משום דבנדה איכא תרתי דהיא טמאה כל זמן שרואה ואין בידה לפסוק דמה וגם אח"כ היא טמאה על שתטבול והא דקאמרי' דמשום שהיא רואה לא מקרי אתחזק איסורא כיון דאינה בחזקת שהיא רואה כל שעה ומחמת ראייתה היא טהורה ממילא אחר ז' ואי משום דעדיין אף אחר שאינה רואה אתחזק איסורא וטמאה משום דלא טבלה הרי יש בידה לטבול והשתא ניחא דבין לאו בידו ולא אתחזק איסורא ובין איתחזק איסורא והוא בידו איכא למילף שפיר מנדה וכן יש ללמוד דברים אלו מחידושי רשב"א ע"ש:

בד"ה הוי דבר כו' ואם תאמר אי ע"א נאמן כו' אפי' אתחזק איסורא ולאו בידו אמאי אצטריך וספרה כו' עכ"ל ר"ל כיון דלפום הך סברא ע"כ איכא שום ילפותא דאפילו באתחזק ולאו בידו תרתי לריעותא נאמן מכ"ש גבי נדה דליכא אלא חדא לריעותא כמ"ש לעיל דנאמן וק"ל:

בד"ה ורבנן כו' וקשה דבהוחזק ב' יוסף בן שמעון אפילו נכתב לשמו פסול כו' עכ"ל ר"ל ואם כן מה יועיל נמי אם יאמר נמי נכתב בפני לשמה ועיין בחידושי הרשב"א באורך וק"ל:

דף ג.

תוס' בל"ה חל אתי כו' וא"ת אם כן מאי ס"ל דמהני בפני נכתב כיון כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם לפי מה שפרש"י נמי לקמן דפסיל ליה לאו לוקא אלא שיאמינוהו ללעז תקשי ליה מאי ס"ל דמהני בפני נכתב דהא אכתי איכא לעז ומעיקרא נמי לא הוה אלא לעז כדקאמר סתם ספרי דייני מגמר כו' דליכא למימר דהוה ס"ל דמעיקרא קודם שאומר בפני נכתב אם יבא ויערער הגט פסול דאם כן תקשי ליה כמו שהקשה לקמן וכי משום לעז בעלמא יפסול הגט כיון דקים לן שהוא כשר ויש ליישב דולאי דמעיקרא קודם שאומר בפני נכתב אם יבא ויערער הגט פסול דחיישינן למיעוטא דלא עליף ממביא גט בא"י דאינו אומר בפני נכתב וערעורו ערעור אם יערער כדקתני במתני' יתקיים בחותמיו ודו"ק:

בד"ה הכא בפני אבל ידענו אין מועיל כו' מכשיאמר ידענו כו' ואמאי לא מהני ידענו כו' עכ"ל כ"ה בכל ספרי התוס' הישנים והוא לפי שיטת התוס' לקמן בפי' רבינו משולם דידעתי דכולי עלמא לא מהני אבל בידענו פליגי דלרבה ידענו נמי לא מהני ולרבא מהני ולזה כתבו דאור"י דמכח מתני' כו' דשנים אומרים בפנינו כו' משמע ליה לרבה דידענו לא מהני ר"ל דלרבא בשנים אין צריכים כלל לומר בפנינו משום האי טעמא דאמרינן לקמן בפרקין ובר"פ שני ומה אילו יאמרו בפנינו נירשה מי לא מהימני אבל לרבה קודם שלמדו צריכים לומר בפנינו והכי אמרינן לקמן בהאיא בגמרא וכ"כ התוס' שם בהאיא בל"ה בי תרי דמייתו כו' דמשנים אומרים בפנינו דייק רבה דידענו לא מהני אבל אין לפרש דברי ר"י דמוכח לה ממתני' היינו מהא דקתני שם אחד אומר בפני נכתב ושנים כו' דלרבא כיון דהני שנים שאומרים בפנינו נחתם יקיימוהו ל"ל דההוא ע"א לאמר בפני נכתב אבל לרבה ניחא משום דנכתב לשמה דא"כ לא הל"ל דמהא משמע ליה לרבה דידענו לא מהני אלא הל"ל דמהא משמע ליה לרבה דמשום לשמה הוא ועוד דאי הוה הוכחת רבה מאחד אומר בפני נכתב דלא צריך ליה לרבא לא יתיישבו כלל דבריהם דלקמן שכתבו בל"ה מאן האי תנא כו' דידענו לא מהני דאי מהני לפי המסקנא תקשי רבה מאי טעמא לא אמר כרבא כו' דאימא דקשיא ליה בהך מתני' דלא בעי בפני נכתב וכבר כתבו התוספות שם לתרץ הא דקתני התם בפני נכתב לרבא אבל עיקר הוכחתם משנים אומרים בפנינו נחתם שכ"כ התוספות בהאיא לקמן ולדברי מהרש"ל שהגיה בכל דברי התוספות ידעתי במקום ידענו לא ידעתי כוונתו ואולי איזה תלמיד טועה הגיה כן בשמו כי הדברים ברורים כי כל דבריהם הולכין לשיטתן דלקמן וכפירוש רבינו משולם כמ"ש ודו"ק:

דף ג:

תוס' בל"ה דתנן אין כו' דלית ליה טעמא דאחלופי אף לפי המסקנא כו' עכ"ל בפשיטות (א) ה"מ לאוכוחי הכי לר' מאיר כיון דבעי חתימה לשמה ע"כ ידענו לא מהני וליכא למיחש לאחלופי ודו"ק:

בד"ה ג' גיטין כו' ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי שתחשב כתיבת סופר כע"א עכ"ל ר"ל דלכך הגט פסול ולא תינשא בו לכתחלה אבל למאן דמפרש לה כתב ידו ועל שנינו פסול ולא תינשא לכתחלה משום דהוה כאין בו זמן כמ"ש לקמן וק"ל:

בד"ה ר"א אומר כו' אין עליו עדים משמע דאין עליו עדים כלל כו' עכ"ל דכתב בכתב ידו נמי מקרי כיש עליו עדים דאין לך חתימה גדולה מזו כמ"ש לעיל וק"ל:

בא"ד משמע מכשירין וכותבין כו' עכ"ל דהא אאין כותבין דקאמר ת"ק קאי וחכמים מכשירין וכ"ה בחלושי הרשב"א וק"ל:

בד"ה ונוטה מנכסים כו' לינגבי נמי ממשעבדי לא קשה לפסק ר"ח דמיירי בחתימי כו' עכ"ל ולר"ת דנראה לו עיקר דגבי ממשעבדי לא קשה מאי דמסיק שם לית ליה קלא ולא גבי ממשעבדי היינו משום דנכתב לשון פרסי ורש"י פירש שם משום דאין עליו עדים חותמין ישראל והיינו כפי' ר"ח וק"ל:

בד"ה וכי לא בעי ר"מ כתיבה כו' וי"ל דהשתא מוקי ההיא מתני' דמחובר כר"א כו' עכ"ל ולמאי דמוקי נמי השתא מתני' דמחובר כר"א וחתמו אתורף קאי כשמואל ור"י ולא אסיק אדעתיה הא דרב נחמן

אומר היה כו' מ"מ פסיקא ליה בשום לוכתא לר"מ כתיבה לשמה מלאורייתא מיהת לא בעי למ"ה לא מתוקמא להו אתורף קאי אלא לר"א אבל לר"מ לא מתוקמא להו בכה"ג כיון דלא בעי כתיבה לשמה מיהת מלאורייתא וק"ל:

דף ד.

בד"ה וחתמו ונתנו לה כשר לכתחלה כו' והא דלא קאמר הכא חתמו ונתנו לה כו' עכ"ל ר"ל דמלת כשר משמע ליעבד גם מלת וחתמו בוא"ו שכן הוא בכל גמרות שלפנינו וק"ל:

בד"ה הא מני ר' יהודה היא כו' בהא ס"ל כר' יהודה כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל תנא קמא דר"י היינו ת"ק דאין כותבין כו' ואם כן אותו ת"ק ע"כ לא ס"ל דבעי כתיבה וחתימה כו' ות"ק דר"י ברפ"ב סבר נמי דבעי לומר בפני נכתב ובפני נחתם כו' ומסתמא חד תנא הוא ומשני נהי דחולק עם ר"י במחובר וסבר דלא בעי תרווייהו לתלוש מכל מקום לענין בפני נחתם סבר כר"י ולאו מטעמיה אלא דהאי תנא קמא ר"א הוא ובעי בפני נכתב משום כתיבה לשמה ובפני נחתם משום קיום דהא לפי האמת סבר רבה כרבא כו' ע"כ תוכן דבריו ותמוה הוא לומר כן דהא רבה לא בעי לאוקמא מתני' דהכא כר"א ובפני נכתב משום לשמה ונחתם משום קיום משום דמשמע ליה ממתני' דריש פרק שני דילענו לא מהני מלקתני שם בפנינו נחתם כמו שכתבו התוס' לעיל ואם כן היאך נאמר בהך מתני' דריש פרק שני גופה דסבירא ליה בפני נחתם משום קיום וילענו מהני בה דהא קתני התם בסתמא דמתני' לכולי עלמא אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם לכשר דמשמע דמשום חתימה לשמה הוא וילענו לא מהני גם לדברי נביאות הוא בלדברי התוס' לומר שכוונו הכא לזה כיון לאכתי לא הזכיר התלמוד דמולה רבה לרבא וע"כ הנראה בכוונת לדברי התוס' בפשיטות דולאי אין זה מוכרח דהשוא תנא קמא דר"י במחובר היינו תנא קמא דר"י דרפ"ב אלא דמשמע לכאורה מליסנא דקאמר הא מני ר' יהודה היא אבל בר פלוגתיה לא ס"ל הכי ובריש פ"ב תנא קמא דר"י דפליג עליה התם מצריך בפני נכתב ובפני נחתם מטעם לשמה דהא ילענו לא מהני כלקתני התם בפנינו נחתם ותרצו לאע"ג דבר פלוגתיה דר"י הוא התם היינו במילתא אחריתא אבל בהא דבעי כתיבה וחתימה לשמה סבר לה כר"י ולא נקט הכא ר"י אלא משום לאיהו סבר בהליא דבעי כתיבה וחתימה לשמה ותו לא מידי כי הדברים ברורים בכוונת לדברי התוס' ולו"ק:

בד"ה לקי"ל הלכה כו' ובפרקין נמי כו' למסרי' ניהליה באפי סהדי ישראל מגבי' ביה מבני חרי כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' (ב) לעיל לפסק ר"ח להוה ס"ל התם לגבי ממשעבדי משום לחתומי עליה סהדי עובדי כוכבים כו' ה"נ הכא ליכא ראיה מהתם לאימא מהאי טעמא נמי גבי מבני חרי וק"ל:

בד"ה ומ"ס לפי שאין כו' וטעמא דר"א לא משום לקסבר למובלעות נמי לא שכיחי אלא שלא כו' עכ"ל נראה שהכריחום לזה משום לאי לדברי המקשה הוה ניחא ליה לטעמא דר"א משום למובלעות נמי לא שכיחי מי הכריח למתרץ לאוקמא טעמא דר"א במילתא אחריתא להיינו משום שלא תחלוק במלה"י וק"ק לאכתי כיון להמקשה לא חש לפרש טעמא דר"א לפסיקא ליה משום שלא תחלוק במלה"י הוא מי הכריחו למתרץ לפרש כן ללא הוה ליה לפרושי אלא מאי למקשה ליה מפלוגתא לתנא קמא ור"ג ופלוגתא לר"ג ור"א קאי כסברת המקשה ולולי לבריהם היה נראה לי לומר ללפי סברת המקשה טעמא לר"א נמי משום למובלעות לא שכיחי אבל לדברי המתרץ לפלוגתא לתנא קמא ור"א בסמוכות אי שכיחי אי לא אין סברא לומר לפלוגתא לרבן גמליאל ור' אליעזר נמי במובלעות אי שכיחי אי לא לאם כן ה"ל סברת ת"ק וסברת ר"א רחוקה זו מזו לת"ק אפילו סמוכות שכיחי ולר"א אפילו מובלעות לא שכיחי ולו"ק:

דף ד:

בד"ה תנן המביא כו' למשמע לוקא ממלה"י לא"י כו' ונקט הכי לאפוקי רקס כו' עכ"ל וכן יש לתרץ לרבא לעולם ממלינה למלינה בא"י נמי צריך ונקט הכי לאפוקי רקס כו' מיהו ק"ק לרבא ממוליך למשמע לוקא מוליך מא"י למלה"י אבל ממלינה למלינה בא"י לא צריך ויש ליישב (א) וק"ל:

בד"ה אלא אימא כו' הא בא"י א"צ באותה מלינה וה"ה ממלינה למלינה בא"י לרבה אין חילוק כו' עכ"ל ק"ק לפום הך סברא ללא אסקי אלעתייהו לרבה למטעי בטעמא כלרבא בפשיטות הוה להו לאקשויי לרבה אמאי לא תני רבותא לאפילו באותה מלינה במלה"י צריך מטעם לשמה ומינה מה"ט ע"כ לבא"י אפילו ממלינה למלינה אין צריך לבקיאין לשמה וכן יש להקשות לרבא לליתני אפילו ממלינה למלינה בא"י צריך משום לאין מצויין לקיימו ומינה מה"ט באותה מלינה במה"י לא"צ למצויין לקיימו ולתירוצם ניחא בין לרבה בין לרבא לאי הוה תני רבותא ה"א בכולהו לצריך ותרי טעמי איתנהו אבל למאי לתני ממלינה למלינה במלה"י ע"כ ליוקא איכא במלתא לא"צ לרבה באותה מלינה במלה"י ולרבא ממלינה למלינה בא"י ולו"ק:

בד"ה אי מההיא כו' להא בהליא קתני אינו צריך למשמע לכתחלה כו' עכ"ל ולפירושו אין להקשות לאכתי תקשי הא בהליא קתני לה בסיפא לא"צ בא"י למשמע לכתחלה ול"ל למתני הרישא משום ליוקא לממלינה למלינה בא"י לא"צ לי"ל לאי לאו הרישא הוה מוקמינן הסיפא באותה מלינה בא"י כפירוש רש"י לקמן ואין להקשות לדברי התוס' לל"ל למימר לאיצטריך הרישא ליתורא לאפילו לכתחלה הא בלאו הכי ניחא לאיצטריך ליוקא לרישא למסיפא לא הוה שמעינן אלא באותה מלינה בא"י לאיכא למימר לבסיפא סתמא קתני המביא גט בא"י א"צ כו' למשמע אפילו ממלינה למלינה בא"י ומיהו ק"ק למאי למסיק מלא קתני ממלינה למלינה סתם ע"כ לאתא לליוקא נמי לממלינה למלינה בא"י לא צריך להא א"נ להוה קתני סתם ממלינה למלינה א"צ הוה שמעינן שפיר מליוקא לבאותה מלינה במלה"י לא"צ ומסיפא לקתני בא"י א"צ ע"כ אפילו ממלינה למלינה בא"י הוא לבאותה מלינה במלה"י נמי א"צ כללייקינן מרישא מלקתני ממלינה למלינה סתם ויש ליישב כמו לרב' ולו"ק:

בד"ה רבה אית ליה לרבא כו' והא רבה לא חייש לאחלופי כיון לילענו לא מהני כו' עכ"ל יש לדקדק לבא"י קיימינן ולא איצטריך בפני נחתם משום לשמה אימא לקושטא הוא לילענו מהני כמו לרבא במלה"י ואיכא למיחש שפיר בא"י משום איחלופי ולכך צריך לומר בפני נכתב כמו לרבא ויש ליישב למשמע לרבה לכולהו משניות גרירן בתר הך מתני' לרפ"ב לילענו לא מהני למה"ט לא מתוקם מתני' להכא כר"א ובעי בפני נכתב משום לשמה ובפני נחתם משום קיום כמ"ש התוס' לעיל ועיין בזה עוד לקמן בסמוך וק"ל:

דף ה.

בד"ה אלימא חרש ולא בעי למימר כגון אלם או כו' עכ"ל ר"ל להשתא לאוקמא כגון חרש שהוא לחוק שנתנו לו כשהוא פקח כו' אבל אי הוה מוקים ליה באלם או שלא ראה כו' תוקמא בפשיטות טפי לנתנו לו ג"כ כשהוא אלם לראוי הוא לשליחות לבר לעת הוא ובלבריהם יתיישב מה שמקשינן ל"ל לאתויי הכא והיינן בה כו' ואמר רב יוסף הב"ע כגון כו' למגופה לברייתא איך שיהיה תקשי ליה לרבה אמאי תסגי ליה בקיום חותמיו כמ"ש בחילושי רשב"א ליי"ל לאי הוה מתוקמא שפיר באלם הוה ניחא גם לרבה כיון להוא בר לעת גם אם לא יאמר לנכתב לשמה יכול לכתוב בכתב לנכתב לשמה אבל משום קיום כיון לקיום שטרות עלות מקרי כללקמן למה"ט בעי בפני ג' לא סגי לן בכתיבת האלם שבפניו נכתב למפיהם ולא מפי כתבם ולא עליף הכא האחר שכותב בפני נכתב משנים בקיום שטרות לבעינן מפיהם ולא מפי כתבם אבל השתא לעל כרחך לא מתוקם אלא בחרש לא עליף כתיבתו שנכתב לשמה מאמירתו כיון שאינו בר לעת ולו"ק:

בד"ה אי הכי כו' אבל לרבה בפני נכתב עליף מקיום כו' כיון לאוקימנא לאחר שלמלו יכול נמי תסגי כו' עכ"ל יש לדקדק בפירושו לולאי קולם שלמלו עליפא ליה בפני נכתב לסתמא לשמה הוא מקיום חותמיו ללא משתמע מיניה לשמה אבל הברייתא למוקים לה לאחר שלמלו אמאי לא נימא לעליף ליה קיום חותמיו בתרי עלים מבפני נכתב כמו לרבא ויש ליישב בלוחק. ולו"ק:

בא"ד אבל לרבה לילענו לא מהני אם כן לא אתי לאחלופי כו' עכ"ל הכי משמע להו לילענו לא מהני אף אחר שלמלו לא בעי בפני נחתם משום חתימה לכולהי משניות גרירין בתר הך מתני' לרפ"ב לילענו לא מהני כמ"ש לעיל ולתירוצם למולה רבה לצריך לאומרו אפילו לאחר שלמלו משום איחלופי ר"ל אע"ג לילענו לא מהני גזרו לאומרו משום איחלופי כיון לקולם שלמלו ניתקן כבר משום לשמה אבל אי קולם שלמלו לא היה ניתקן משום לשמה לא היו מתקנין אותו כלל לומר בפני נכתב כיון לילענו לא מהני ליכא למיחש כל כך משום איחלופי (ב) וק"ל:

בד"ה אי הכי בעל נמי לרבא ניחא כו' לאינו חשול להכשילה במתכוין אלא לרבה כו' עכ"ל לכאורה ליסנא לאי הכי קשה ומלתא באנפי נפשיה הוא לרבא ניחא ולרבה קשיא והל"ל ת"ש הוא עצמו כו' וי"ל לאי לאו שנויא לעיל לא הוה תקשי לרבה נמי מילי לאימא להך ברייתא איירי בלאחר שלמלו לרבה ורבא שוין בו אבל מתני' להאשה עצמה מביאה איירי בקולם שלמלו כמו לרבא אבל השתא לע"כ מתני' לאינו יכול לומר מתוקמא לרבה באחר שלמלו ומינה לבהכי מתוקמא נמי מתניתין להאשה עצמה כו' כמ"ש התוס' לכולה מתני' אית לן לאוקמא בלמלו ואפילו הכי צריכה לומר כו' משום שלא תחלוק בשליחות תקשי אי הכי בעל נמי כו' וק"ל:

בד"ה בי תרי כו' אבל איכא בינייהו מקויים כו' עכ"ל ובכלל זה לאיכא בינייהו יכול וא"ב חל להיינו אפילו אם יתקיים בחותמיו ומשום שמא יחזיר לבר לקלקולו ולו"ק:

דף ה:

בד"ה הא מלריב"ל כו' לסבר כאילך ליסנא לפ"ב לההוא ליסנא כו' להתם לקאמר שנים אין כו' עיקר לקאמר עליה יתל כו' עכ"ל ולההוא אילך ליסנא ע"כ הך פלוגתא לעיל לריב"ל סבר משום בקיאין לשמה ור"י סבר משום עלים מצויין לקיימו וקאמר עלה להכי תסתיים מעובלא לר"ש בר אבא ליתא וק"ק כיון ללא סמיך הכא אלא אההיא ליסנא לקאמר עליה יתל הוא כו' ה"ל הכא למיפרך מיניה בהליא ולו"ק:

בד"ה והא קי"ל כו' והלר פריך והא קי"ל לולאי עבל בהפקירא כו' עכ"ל כך היתה נוסחת הגמרא שלפניהם שם אבל בגמרא שלפנינו ליתא הך פירכא כלל אלא לתירוצא הוא אהא לפריך מאי קמ"ל זכין כו' ומשני מהו לתימא עובל כוכבים בהפקירא ניחא ליה להא קי"ל לעבל כו' ע"ש וק"ל:

בד"ה ה"נ ר"ת כיון לאשה כשירה להביא את הגט כו' עכ"ל ולא גרסינן כיון לאשה כשירה להביא גיטה ועיין בחילושי רשב"א ובר"ן וק"ל:

דף ו.

בד"ה מכי אתא רב כו' והורה לנו שמימות יכניה שגלו כו' לינה להיות כא"י כו' עכ"ל ובין לטעמא לרבא למצויין לקיימו ובין לטעמא לרבה לבקיאין לשמה הורה להם רב למימות יכניה היו בקיאין לשמה גם מצויין לקיימו להוו שכיחי מתיבתא מימות יכניה ואתמר נמי אמר ר' אבא כו' לא קאי אלסמיך ליה כפרש"י אתמר נמי לטעמא משום כו' אלא אגופה למלתא לרב לקאמר לעיל לבבל כא"י לגיטין וכן פירשו התוס' בהליא הך מלתא לאמרינן הכא עשינו כו' מכי אתא רב לבבל להיינו גם לטעמא לבקיאין לשמה ולו"ק:

בד"ה ומבי ארלשיר כו' ואם תאמר מארלשיר לאקטיספון נמי לנזור כו' וי"ל למסקנא לרבה אית ליה לרבא כו' עכ"ל לכאורה קשה לאכתי לדברי המקשה נימא קסבר לפי שאין בקיאין כו' לנזור מוליך אטו מביא ויש ליישב לולאי גם המקשה (א) ילע לרבה אית ליה לרבא אלא להוה ס"ל להיו מצויין לקיימו כיון שהיו סמוכות זו לזו ולא היה אלא הגלת מפסיק ביניהם אלא לסבירא ליה נמי כטעמא לאין בקיאין לשמה והני לארלשיר גמירי ואקטיספון לא גמירי והמתרץ השיב לו כיון לע"כ אית לן למימר לרבה אית ליה לרבא איכא למימר לאו משום לסמוכות נינהו היו מצויין לקיימו לחשיבי כב' מלינות כמ"ש התוס' אלא הני כיון לאזלי לשוקא להתם הנך ילעי בחתימות כו' ולו"ק:

בא"ד רסן זה אקטיספון להסיא מא"י הוה כלכתיב ברישא לקרא מן הארץ ההיא יצא אסור כו' עכ"ל לא ילענא מהיכא מוכח לה מההוא קרא למא"י הוה ולולא שיראתי לנגוע בלבריהם היה נראה לטעות נפל בלבריהם וכצ"ל לההוא מארץ אסור הוה כלכתיב מן הארץ ההיא יצא אסור כו' כללרשינן שיצא מעצת לור הפלגה להרחיק מהם לבנות לו ארץ אסור ומסתמא לא היה סמוך לבבל כ"כ שלא היה אלא לגלת מפסיק ביניהם וק"ל:

בא"ד ובפרש"י כתוב התם רסן זה אקטיספון עכ"ל לא ילענא פירושו להא ולאי גמרא ערוכה היא בפרק קמא ליומא כמו שכתבו התוספות לעיל גם בכל הפירושים שבפירוש רש"י בחומש ובמקומות אחרים לא מצאתי ואולי טעות נפל בלבריהם ונמצא בתרגום ירושלמי אכלנה בארץ שנער וקטיספון בארעא לבבל וכ"ה בת"י ובב"ר ויש להגיה ובירושלמי כתוב רסן אין זה אקטיספון כמ"ש בגמרא ליומא ולו"ק:

דף ו:

בד"ה א"ר יצחק כו' ומיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבין ללרשא כו' עכ"ל לכאורה לשון ומיהו כו' במקום הזה אינו מובן להא ולאי ללרשא לאין כותבין כסלר הכתוב מיהו באגרת שלומים נמי לאין כותבין כסלר נמי מוכח משם מלכתב ליה מאל ישנא אחריתך ויש ליישב ללא באו בזה ליישב ולקיים פי' ר"ת למתיר בשמעתין אגרת שלומים אפילו כסלר הכתוב בו אלא משום ליש לבעל לין לחלוק ללרשא

אפילו שלא כסדר אסור וכפי סברת ר"ת שמחלק בזה והאי קאמרי הרבה מביא שם כו' ישראל אל תשמח גו' דמזה מוכח דאף לדרשא שרי דלא כסדר ודו"ק:

בא"ד ואי במזוזה מיירי ניחא דא"כ הייתי מצריך דוכסוסטוס כו' עכ"ל ר"ל דאי באמיתה של תורה ממש קאמר לא הוה איצטריך ליה לתלמודא לפרושי הא דפוסל התנא דיפתרא ושלא בדיו היינו מגו"ש כתיבה כתיבה אלא אימא דיליף ליה נמי מאמיתה של תורה אבל אי במזוזה קאמר ניחא דע"כ התנא לא יליף מאמיתה של תורה אלא הך מלתא דשרטוט בלחוד דאל"כ נילף נמי ממזוזה לענין דוכסוסטוס ולהכי איצטריך התלמוד למימר לענין דיפתרא ושלא בדיו יליף ליה מגו"ש דכתיבה כתיבה וק"ל:

דף ז.

תד"ה השכם כו' כוס כמו למלומי כו' א"נ השכם עליהן לבהמ"ד כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלא הוו גרסי אלא השכם והערב עליהן והם כלים כו' ולא גרסינן לבית המדרש וק"ל:

בד"ה עטרות כו' ודוקא לחתנים אסרו דומיא דעטרות כלות כו' עכ"ל ודקאמר נסתלקה עטרה מראש כל אדם לאו דוקא אלא דומיא דכ"ג שהוא ראש ושר בישראל כמ"ש לקמן והך נמי לקמן דהוה גליל כלילא לברתיה דכלה קאמר וכענין כיפה והך מתני' דסוטה דאסרו עטרות כלות ידע לפרושי בעיר של זהב אלא מהאי קרא דהסר עטרה הוה קשה ליה לרבינא דהוה ס"ל לאסור בנשי דומיא דבגברי דהיינו נמי כיפה וק"ל:

בד"ה בזמן שמצנפת כו' בפרק בראשונה דאמר נוטל כו' עכ"ל כצ"ל:

דף ז:

בפרש"י בל"ה רצועה נפקא לעולם עכו בצפון ריבוע דא"י אלא שרצועה כו' עכ"ל לדברי התוס' שכתבו לעיל בשם הירושלמי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחוצה לארץ כו' צ"ל דלא היתה עכו כולה מכלל הרצועה אלא החצי ממנה וציורה כזה*:

בד"ה ואמר רב פפא כו' (ועבר) [וע"כ] מזרחה שמש אמסילה קאי שילה מצפון לבית אל ובמזרחה של מסילה ובדרומה של לבנה עכ"ל והציור כזה*:

תוס' בל"ה ענין נקוב כו' ומלא משני כו' מכלל דשל חרס כו' ואתא לאשמועינן חלוק אחר בספינה כו' עכ"ל ר"ל דענין לפרש"י ליכא אלא שלען ולא היה יכול לחלק בו לתרן דכולה באינו נקוב כמו שמחלק בספינה כאן בשל עץ כאן בשל חרס לספינה ולאו לאיכא בו נמי של חרס ואפילו אינו נקוב כנקוב הוא וכן להיפך לפירוש רבינו תם לקמן לענין ליכא בשל חרס ולא היה יכול לחלק בו לכולה באינו נקוב כמו שמחלק בספינה לספינה ולאו לאיכא נמי של עץ ולשני הפירושים ה"מ לתרוצי נמי בספינה כאן בנקוב כאן באינו נקוב כמו בענין אלא דאתי לתרוצי תירוץ אחר בספינה שלא היה יכול לתרץ בענין כן נראה לפרש לדבריהם הכא אבל בחידושי רשב"א כתב לפירוש רבינו תם הא דלא משני כאן בנקובה כאן באינה נקובה כדמשני בענין לפי שאין דרכה של ספינה לינקב ואין צורך לזה כי הוא מיושב כמו לפרש"י שכתבו הכא ומיהו בתוס' בפרק כל הקרבנות כתבו גם לפרש"י לפי שאין דרכה של ספינה לינקב ולדברי התוס' דהכא אין צורך כמו שכתבתי ודו"ק:

בא"ד וא"ש לסתם ספינה הוא של עץ כו' עכ"ל נראה דר"ל דא"ש בספינה דהכא סתם שלא פירש התלמוד בו משום דסתמא של עץ הוא מיהו בברייתא התם מוקי התלמודא סתמא דברייתא בשל חרס דהתנא לא צריך לפרש אבל לפרש"י צריכין לומר מה שלא פירש התלמוד הכא לאיירי בשל חרס משום דסתמא של חרס הוא וזה אינו שהרי אנו רואים דרוב ספינות של עץ הוא ודו"ק:

דף ח.

תד"ה כל ששופע כו' אמאי נקט ר"י קפלוריא כו' ומיהו יכול להיות שההר תקוע קרן צפונית מערבית אבל כו' עכ"ל דהשתא ניחא דקרא מציין בו גבול צפוני שהוא בקרן צפונית והתנא מציין בו גבול מערבי שכל שמשפע ויורד לצד מזרח הוא א"י וחוצה לו צד מערב הוא ח"ל אך קשה לדבריהם לאכתי אמאי נקט ר"י קפלוריא הל"ל רואים חוט מתוח מקרן צפונית מערבית של ההר על אוקיינוס דלת"ק נמי גבול צפוני הוא קרן צפונית מערבית של ההר ויש ליישב דודאי לפרש"י דשפוע ההר היה לצד צפוני ולצד דרום ומחודו ולפנים לצד דרום הוא א"י ולחוץ הוא ח"ל ה"ל לר"י נמי לציין כן מאותו חוד של ההר לצד מערב על ים אוקיינוס אבל לדברי התוס' שהיה שיפוע ההר לצד מזרח ולצד מערב וההר היה גדול כמהלך יום או יומים מצפון לדרום גם אם הוא גבול צפונית לא ידענא אם הוא בקצה הצפוני מההר או בקצה הדרומי או באמצעו ובא"י מטורי אמנון ולפנים היו להם סימני מקומות כמו עכו לצפון אבל מאחורי טורי אמנון לר' יהודה לא ידעינן גבולו לצפון דא"א למתוח החוט ממקומות שהם גבול צפונית לפנים מטורי אמנון על ים אוקיינוס דא"א לקדר בהרים ובא ר"י ונתן סימן וציין מקפלוריא שהיה אחורי טורי אמנון על אוקיינוס ודו"ק. **בל"ה** בשלשה דרכים שווקה סוריא כו' נקט שלשה לשון זכר אע"ג דסוריא לשון נקבה כו' עכ"ל לדבריהם צריכין ביאור ע"פ מאי דמסיק בר"פ האשה נקנית בג' דרכים דאשכחן דרך בקרא בלשון נקבה ואשכחן בלשון זכר וכן מתניתין לגבי זכר קתני לה בלשון זכר בשבעה דרכים בודקין הזב לגבי נקבה קתני לה בלשון נקבה בשלש דרכים האשה נקנית והשתא כיון דהכא גבי נקבה קתני לה דסוריא לשון נקבה כדקתני בה שווקה ועפרה טמא ה"ל למתני נמי בשלש דרכים אלא משום דהכא הדרכים בעצמם הם לשון זכר עבד וגט וכן עפר לשון זכר הוא בקרא והך את עפר הארץ והיה לכנים וכתיב ומן העפר אשר יהיה בקרקע וגו' וה"ל כל הג' דרכים בלשון זכר ודו"ק:

דף ח:

בד"ה בשדה תיבה כו' דהא ע"כ שדה תיבה ומגדל לאו דוקא נקט אלא משום דנקטינן בברייתא כו' עכ"ל ובברייתא נקט לה לרבותא דר' ולאיוקא לר' יוסי דברוכב על הסוס מודה ר"י דמטמא בארץ העמים כדאמרינן התם דר"י מטהר בשדה תיבה ומגדל דס"ל אהל זרוק שמיה אהל אך מה שכתבו בסוף לדבריהם ומשמע כר"י אתיא בפשיטות טפי כו' אינו מובן לכאורה דאדרבה לרבי איכא לאוקמא ברייתא דלעיל למטהר בסוריא בפשיטות טפי בין בשדה תיבה ומגדל ובין ברוכב על הסוס אבל לר"י ליכא לאוקמא אלא ברוכב על הסוס ויש ליישב דודאי לית לאוקמא ברייתא דלעיל בסתמא במלתא דלא שכיחא דהיינו בשדה תיבה ומגדל אלא ברוכב על הסוס דשכיחא והשתא לר"י דלכולי עלמא ס"ל אהל זרוק שמיה אהל ולכך מטהר בשדה ותיבה ומגדל אבל ברוכב על הסוס מודה למטמא בארץ העמים מתוקמא הך ברייתא דסוריא בפשיטות במלתא דשכיחא ברוכב על הסוס אבל לרבי איכא למימר דס"ל אהל זרוק שמיה אהל כדבעינן למימר התם בפרק כ"ג ומשום אוירא ממש הוא דמטמא בארץ עמים ולא בסוריא אבל משום מאהיל על הגוש בסוריא נמי מטמא ולא מתוקמא הברייתא דסוריא אלא במלתא דלא שכיחא דהיינו בשידה תיבה ומגדל ודו"ק:

בד"ה לגזרו על גושה כו' ותימה דמיירי כו' דלא מטמא למשום אויר עצמו גזרו ולא משום מאהיל וכו' עכ"ל ק"ק דמכל מקום תפשוט מהך מתני' הך אבעיא בפ' כ"ג דמשום מאהיל על הגוש לא גזרו אלא משום אויר עצמו ודו"ק:

בד"ה אע"ג דאמירה כו' לפי זה הא דקאמר ליה נחים ליה אגב אימיה נוקמא תוך ז' כו' עכ"ל ועל ידי ישראל דבעובד כוכבים בלא אגב אימיה הוה שרי אפילו איסור דאורייתא לדברי ה"ג וק"ל:

בא"ד ונראה דלא יתכן כו' דעל ידי ישראל אסור היה להרבות כו' גזירה שמא ירבה בשבילו כו' עכ"ל לכאורה דלק"מ דהתם שלא לצורך מצוה דהיינו בשביל הבריא גזרינן שמא ירבה בשבילו אבל הכא לצורך מצוה דהיינו לצורך הקטן לא גזרינן (א) שמא ירבה בשבילו ואפשר שלזה כוונו בדבריהם ושמא דוקא לצורך המילה כו' ובזה יתיישב מהא דקשיא להו מהא דתנן בפרק ב' דביצה כו' ומכל הנהו דשרי להרבות הא דלא קשיא להו הכא מגופה דמתני' דחולין דאסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו דלא כתבו כל זה הכא אלא נראייה לדבריהם דאיכא לפלוגי דהכא משום מצות מילה שרי להרבות דכמו כן בכל הנהו שרי להרבות משום מצוה דשמחת יו"ט ודו"ק:

בד"ה הלר אמר כו' לבתרוייהו לא קנה ליד בעל השטר על התחתונה עכ"ל ומעיקרא דהוה אמר אביי לתרוייהו קנה ניחא למסקנא דכרות גיטא הוא ולא תיקשי ליה הך מתני' דהכותב כל נכסיו כו' דאפילו לר' מאיר דלא פלגינן דבורא היינו לתרוייהו לא קנה דהתם לא הוה כרות גיטא ודו"ק:

דף ט.

בד"ה הלכה כר' מאיר כו' ורש"י פי' דלאו כרות גיטא הוא משום דאיכא למימר מלשייר כו' עכ"ל סברת רש"י מפורש בחידושי רשב"א דהיכא דיש לו קרקע לבד מן השיור איכא לקיומי כל נכסי אאותו קרקע אבל העבד אינו בכלל ולא קנה עצמו אלא דאימא מלנחית לשיור קרקע כל שהוא שייר נמי העבד אבל בשאין לו קרקע לבד מן השיור כיון דא"א למתוקם כל נכסי אלא אעבד פלגינן ליבוריה אבל לדברי התוס' הסברא בהיפוך דודאי (ב) היכא למתוקם כל נכסי גם אשאר קרקע לבד מן השיור פלגינן ליבוריה לר' מאיר והוה העבד נמי בכלל כל נכסי אבל היכא דלא הוה מתוקם כל נכסי אלא אעבד לבד לא פלגינן ליבוריה לר' מאיר ומיהו מפרש"י גופיה לעיל נמי משמע כלדברי התוספות שכתב ל"ש היכא דקנה שאר כו' ול"ש היכא דלא קנה כו' אפ"ה הוא בן חורין כו' ואפשר דהיינו לפי סברת המקשה אבל לדברי המתרץ משום כרות גיטא הוה הסברא הפוכה וכפרש"י בדברי המתרץ ודו"ק:

בד"ה ואינו חוזר כו' ואמאי יצא בן חורין כו' ולא קנה אלא לאחר מיתה כו' עכ"ל ומהרש"ל הגיה ואמאי יצא בן חורין ומותר בבת חורין הא כו' עכ"ל ואפשר דהוה קשיא ליה ומאי קושיא הא קאמר טעמא משום דיצא עליו שם בן חורין אבל לענין שיהא מותר בבת חורין אין טעם זה מספיק להתיר איסור עבד בבת חורין אבל אין צורך לזה ולהגיה כל הספרים ישנים דשפיר קא קשיא להו דמעולם לא יצא עליו שם בן חורין ואי נמי דלא הוה עמד וחזר לא קנה את עצמו כיון דמתנת שכ"מ ואין שטר לאחר מיתה וכן מה שהקשו סוב ואם תאמר כיון דסתמא לדעת של שכ"מ לחזור אם יעמוד כו' ובודאי יחזור אם יעמוד לא יצא עליו שם בן חורין כל זמן שהוא חי וראוי לעמוד ולחזור ודו"ק:

בד"ה התם משום כו' לבפרק מי שמת בעי למימר דעבדא כמקרקע דמי כו' כצ"ל:

בד"ה סמוך אהני ספוסלין החתימה ונוקמא בחזקת א"א עכ"ל ע"פ מ"ש פ' ל' אחין לתרי ותרי (ג) ספיקא דרבנן היא אי לאו דנוקמא אחזקת אשת איש ודו"ק:

דף ט:

בד"ה לא יתנו כו' ולא גרסינן תן גט זה שלא מסר ליה השליח בחייו כו' עכ"ל ויש לדקדק דאכתי לר"מ לגט אשה וגט שחרור חובה הן אמאי לא תני בכה"ג במסר מיד להשליח דבגט ושחרור לא זכו להן מיד לחובה הוא להן ולא יתנו לאחר מיתה ובשאר שטרות זוכה להן מיד ויתנו לאחר מיתה וי"ל דהוה לר"מ בכלל מאי דקתני דרצה לחזור בשניהם יחזור לר' מאיר דהכא נמי מהאי טעמא כיון דחובה להן לא זכה בהן מחיים ולא יתנו לאחר מיתה וק"ל:

בד"ה מלתא דאיתא בשטרות כו' חוץ מגיטי נשים וי"ל דהשתא סבר כאידך שנויא כו' עכ"ל ר"ל כשנויא קמא דלקמן משום דינא דמלכותא ודקדק לומר דהשתא סבר כו' דלההוא שנויא נמי דחוץ מגיטי נשים ניחא לפי האמת דמסיק למילתא דאיתא בקידושין לא קתני והך מלתא דשכ"מ דלא יתנו לאחר מיתה לא קתני דאיתא נמי בקידושין אבל מילתא דאיתא בשאר שטרות קתני ולא תיקשי מערכאות אפילו איתא בשטר מתנה כדקתני חוץ מגיטי כו' ודו"ק:

דף י.

בפרש"י בל"ה ופרכינן חזרה כו' לאסר לה אכ"ע ומשום האי שטרא אינו מתחייב במזונותיה עכ"ל משום דבגירושין אמרינן לחובה הוא לה מהאי טעמא דכל זמן שהיא אשתו הוא חייב במזונותיה ולא אמרינן לזכות הוא לה מהאי טעמא דמתירה אכ"ע וקאמר דאינו דומה דהכא בשטר קדושין אינו מתחייב במזונותיה דארוסה אין לה מזונות ולכך אזלינן לאידך גיסא דאין לה זכות בקידושין כיון דאסר לה אכ"ע ודו"ק:

תוס' בל"ה כי קתני כו' דליכא למיחש דלמא אתי למסמך עלייהו דלא אתי לידי תקלה כו' עכ"ל דלמסמך עלייהו במקום אחר ודאי דלא חיישינן דאם כן בשאר שטרות נמי יפסלו מהאי טעמא דלמא אתי למסמך עלייהו במקום אחר אלא דבגיטין חיישינן דלמא אתי למסמך עלייהו באשה זו בלא עדי מסירה דהשיאה אע"פ שהדבר אמת אין לעשות אלא בעלות כשר כדאמרינן פרק ל' אחין כו' כמ"ש התוס' לעיל בל"ה מודה ר"א במזוייף כו' והשתא במה שסבורה להיות מקודשת אין לחוש באשה זו שתבא לידי תקלה דלא שכיחא שתקבל קדושין מאחר כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דכיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות לא תניא הכא עכ"ל קצת קשה דהא האי שנויא דאיתא בשטרות לא קתני לא קאי השתא כמ"ש לעיל לדברי התוספות ויש ליישב דלדקדקו לומר זמן בכל שטרות דהיינו שרגילין לכתוב זמן בכל שטרות גם בקידושין ודאיתא בקדושין לא קתני והוצרכו להזכיר כאן גם שאר שטרות משום דהך קושיא שהקשו תפול גם למאי דבעי למימר לעיל דליתא בשאר שטרות וק"ל:

בד"ה בשליחות בע"כ כו' ליתני לשוו לבע"כ והוו ל' אפילו לרבנן עכ"ל מלשונם נראה דל"ק להו לר' מאיר דהוו ה' היינו משום דהוה בכלל רצה לחזור בשניהם חוזר דמטעם שליחות בע"כ נגעו בה דדומיא דהכא בעי למימר לעיל דלשמה הוה בכלל מוליך ומביא דמטעם לשמה נגעו בה ודו"ק:

בד"ה מנת כותי כו' ואם תאמר אמאי יוצא בה ידי חובה כו' לחסידי אלפני עור וגו' עכ"ל ואריסא מנת כותי מותרת ואי לל"ק להו הכי לכיון לעיסת ישראל הוא מסתמא (א) הכיר בה דלא החמיצה שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו לאפילו בנקות של עובד כוכבים שרי בכה"ג כדאמרינן סוף פרק כל שעה ומהרש"ל כתב בזה בע"א ואין להאריך וק"ל:

בד"ה אי תנא קמא כו' כיון דכתיבה לחולה מהני אע"ג דלא מהני לרשב"ג כדמשמע הכא כו' עכ"ל מתוך הסוגיא דהכא משמע כן דמפריך לרבן שמעון בן גמליאל אי אחזיק כו' אע"ג דמנה כתובה אבל מתוך המסקנא דחולין משמע בהיפוך מדלא קאמר נמי איכא בינייהו בכה"ג וכמו שכתבו התוספות לקמן וק"ל:

בא"ד דמלנקט מנה דכתיבה ואחזיק דאי חזקה לחודה מהני ה"ל למנקט שחיטה כו' עכ"ל דליכא למימר דנקט מנה דכתיבה לאשמועינן כתיבה לחודה מהני מדלא מפרש בה הואיל והחזיקו בה משמע דלא הוי טעמא אלא משום דכתיבה כו' כמ"ש לקמן דהא ודאי הוה שמעינן ליה שפיר טפי אי הוה נקט מנה אחרת דכתיבה ולא אחזיקו בה אלא ע"כ דנקט מנה דכתיבה ואחזוק דדייק מיניה אע"ג דאחזוק בעי כתיבה דלדייק מיניה בהיפך אע"ג דכתיבה בעי אחזוק ליכא למימר דאם כן הוה מפורש בה הואיל והחזיקו כו' כמ"ש לקמן וק"ל:

דף י:

בד"ה והא לאו בני כריתה נינהו הוה מצי למפרך הא לאו בני עדות נינהו כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למפרך דלאו בני שליחות נינהו ולא עבדי נמי לשמה כמ"ש התוס' לעיל וחדא מתלת נקטו:

דף יא.

בד"ה ליפלוג וליתני כו' וי"ל דגזרינן בהדיוט גיטי נשים אטו שאר כו' עכ"ל אע"ג דהוי כעין גזירה לגזירה כמ"ש בחידושי הרשב"א וכה"ג נמי כתבו התוספות לקמן גבי מקום שאין חותמין לגזור כו' דמסתבר דמקשה כיון דחיישינן כולי האי דהא נמי הוי ליה למיחש ומהרש"ל כתב על דברי התוספות וא"ל א"כ מאי פריך ליפלוג וליתני בדידה אדרבה בהא עדיפא כו' שהרי לפי האמת לא גזרינן כולי האי ונ"ל דלק"מ כו' עכ"ל ע"ש באורך בתירוצו ואין להאריך בדחוקיו ונ"ל לפי מה שנדקדק ומאי קושיא דליפלוג בדידה דהיינו כולה בערכאות בין שמות מובהקין ובין שאינן מובהקין דאדרבה נימא דהשתא הוה מפליג כולה בשמות מובהקין ובין ערכאות ובין הדיוטות אלא דאיכא למימר כיון דמעיקרא נקט ברישא דמתני' ערכאות ה"ל דפלוגי כולה בערכאות וממילא פסול דהדיוטות נמי הוה משתמע מדיוקא דערכאות דקתני אבל השתא שמות מובהקין בהדיא לא משתמע כיון דלא הוזכר ברישא בהדיא מובהקין וליכא לדייק מיניה אינן מובהקין וה"ל לפלוגי ביה וזה ברור ותו לא מידי ודו"ק:

בד"ה עשה כו' פי' בשאר שטרות שעשו בהדיוט לפסולי כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דהמתרץ שבק סברת המקשה וכמו שעשה בהדיוט בגיטי נשים קאמר דפסולים דגזרינן בהדיוט גיטי נשים אטו שאר שטרות כו' כמ"ש לעיל דא"כ לא אתיא כרבנן ועוד היאך תלה מלתא דפסיקא לפסול דהיינו שמות שאינן מובהקין במלתא דלא פסיקא כ"כ דהיינו הדיוט בגיטי נשים דליכא למיפסל אלא משום גזירה לגזירה כמ"ש לעיל ודו"ק:

בד"ה לא נחלקו כו' וחכמים פוסלין בשאר שטרות כו' דכשירין בערכאות בלא עדי מסירה איכא למיגזר כו' עכ"ל דליכא למימר דטעמייהו נמי כרשב"ג דלא ס"ל דעדי מסירה כרתי אלא בגיטין ולא בשאר שטרות דהיינו היכא דלא קני אלא בהאי שטרא אבל בשטרי ראיה בעלמא אמאי פסולים ע"י עדי מסירה אי לאו משום גזירה לערכאות ודו"ק:

בפרש"י שטרא פרסאה כו' וחתמו פרסיים הדיוטות עליו עכ"ל כתב הרא"ש דלדברי התוס' לא מתוקמא בהדיוטות דהא פסלי רבנן שטרי הדיוטות אפילו בעדי מסירה אלא מתוקמא בערכאות כי מתני' והקשה דלדבריהם הא"כ לא ה"ל לרבא למימר מימרא באנפי נפשיה אלא לפרש מתני' דערכאות דדוקא לגבות מבני חרי אבל ממשעבדי לא גבי ועוד האריך ע"ש ול"נ ליישב דהאי שטרא פרסאה דערכאות דנקט הכא היינו שנכתב בלשון פרסי ולכך הוא גרוע מערכאות דמתני' דלא הוה אלא חותמיהן עובדי כוכבים אבל כתב ישראל הוא כמ"ש התוס' לעיל ולהכי לא גבי הכא בערכאות ממשעבדי דלית ליה קלא כיון שהוא נכתב בלשון פרסי וכצ"ל לפי' ר"ת לעיל בד"ה וגובה מנכסים משועבדים כמ"ש לעיל ובהכי ניחא נמי מאי דקשיא ליה להרא"ש דכל הני פירכי והא לא ידעי כו' והא בעינא כתב כו' דה"ה דשייכי נמי אמתני' ע"ש דאינו כן דמתני' איירי בכתב ישראל אלא שחותמיהן עובדי כוכבים וכ"ה בחדושי רשב"א וק"ל:

דף יא:

בד"ה התם כדקתני טעמא כו' הלכך מספקינן דלמא עובדי כוכבים נינהו ופסולין ואפילו בעדי מסירה כרבנן דמתני' עכ"ל הקשה בחידושי הרשב"א לפירושו דהיאך מתוקמא הך דהכא כרבנן דמתני' דהא אינהו פסלי אפילו בלוקוס ולוס ששמות מובהקין הן ול"נ ליישב פירושו דהכא אפילו בהדיוטות ואין שמות מובהקין ליכא למיחש (ב) למסמך עלייהו בלא עדי מסירה באשה זו שהרי העובדי כוכבים אינן כאן דממקום אחר בא הגט ושפיר הוה כשר לר"ש כמו בשמות מובהקין והם בכאן אבל לרבנן דמתני' דגזרו שמות מובהקין אטו שמות שאינן מובהקין ה"נ הכא לגזרי שאין העובדי כוכבים כאן אטו היכא שהעובדי כוכבים כאן אבל בשמות מובהקין כגון לוקוס ולוס רבנן נמי מכשרי דלא הוה אלא כעין גזירה לגזירה דא"נ היו כאן לא הוה אסרינן אלא משום גזירה וקרוב לזה נאמר לעיל לרשב"ג כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה עדים החתומין כו' או בעדי מסירה לר"א דלא כו' עכ"ל לכאורה לא הוה צריכי להזכיר עדי מסירה דודאי באידך צדדא דקאמרי דחיישינן שמא עובדי כוכבים נינהו לא מתכשרי אפילו בעדי מסירה שמביא כאן לר"א אבל לפום הך צדדא דקיימינן הכא דלא תלינן להו בעובדי כוכבים וכשר אפילו לר"מ דהוי חששא דאורייתא אי עובדי כוכבים הן החותמין א"כ כ"ש לר"א דכשר דלא תלינן להו בעובדי כוכבים ובהכשר ניתן הגט במקומו בעדי מסירה ולמה לי להביא עדי מסירה לכאן אטו כל גט הבא ממקום אחר יצטרך להביא עדי מסירה לכאן דמסתמא בעדי מסירה ניתן במקומו ודוחק לומר דר"ל בעדי מסירה במקומו לר"א דפשיטא הוא וק"ל:

בד"ה בגיטי נשים כו' בירושלמי בעי כו' אילו המוכר עבדו כו' אילו המגרש כו' פי' ע"י אחר העבד נמכר כו' עכ"ל לכאורה שהם בעצמם לדברי התלמוד דידן דלקמן שמפרש מפני שהוא קניינו דהיינו שגם אם העבד ברח מלקבל גט יוכל לפוסלו בתרומה ע"י ישראל אחר שמוכר אותו לו בל' זוזי משא"כ באשה שאם תברח מלקבל גט לא יוכל לגרשה ע"י אחר ולפוסלה בתרומה בע"כ אם לא תעשה שליח לקבלה אבל אין זה מספיק לקושיית הירושלמי דאכתי מצדדים אחרים יש להפך חובה לעבד גבי קנין וזכות לאשה במוכה שחין ונראה לפרש לדבריהם דה"ק לית לך אלא כהלא ולאו בזכות וחובה תליא מלתא אלא כעין שכתבו התוספות לעיל גבי שליחות בע"כ דבגירושין איתא כו' דגבי עבד דבע"כ יוצא מידו ע"י מכירה לאחר לא יוכל לחזור כיון דבא ליד השליח כאילו בא לידו דמי אבל באשה דאינה יוצאת ממנו בע"כ בלא ידיעתה על ידי אחר הרי הדבר עדיין בידו וחוזר וצ"ע ודו"ק:

בד"ה כל האומר כו' כעין מלוה דאמרינן בה תן והולך כזכי כו' אע"ג דבמתנה לא הוה כזכי כו' עכ"ל יש לדקדק לפי זה לעיל דפרכינן אג' שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים אמאי לא חשיב נמי תנו גט לאשתו ושחרור לעבדו דלא יתנו לאחר מיתה ומשני דאיתא בשטרות לא קתני דאיתא נמי בשטר מתנה דלא יתנו לאחר מיתה והשתא א"כ הא לר"מ נמי לא ליחשב דאיתא נמי בשטר מתנה דיכול לחזור כיון דתן (ג) לאו כזכי הוא וכה"ג הקשה בחידושי הרשב"א לעיל ויש ליישב דבחזרה בעל כרחה ליתא בשאר שטרות כדקאמר נמי למאי דמסיק דאיתא בקידושין לא קתני ודו"ק:

דף יב.

בד"ה עבד נמי בדלא ספיק כו' ולהכי קאמר לעיל ס"מ יכול הרב לומר כו' דאפילו מיירי דא"ל צא מעשה כו' עכ"ל וק"ק דאי הכי קא קשיא ליה מאי קא משני ליה הב"ע דא"ל צא מעשה ידיך כו' דהא הך מלתא נמי הוה ידע המקשה אלא כיון דמ"מ עובדו היה לו להתחייב במזונות והא לא משני ליה מידי ויש ליישב ואי לסברת המקשה היה כך מעיקרא דהא חזינן מיניה דמפריך לבסוף עבד נמי בדלא ספיק כמו שכתבו התוספות אבל המתרץ לא חש לזה ולא הבין ממנו כך גם מעיקרא כדמסיק לבסוף עבדא דנהום כריסא כו' וק"ל:

בד"ה מ"ש לעני כו' אבל לענין העדפה לא משמע ליה למשום וחי כו' עכ"ל והמתרץ לא חש ליה ומשני דגם לענין העדפה סלקא דעתך אמינא עביד ליה חיותא טפי ויש לדקדק דאם כן לעיל מיניה דפריך העדפה פשיטא כו' לישני ליה כי הכא דלא פשיטא הוא דהוה אמינא ליעבד ליה חיותא (ד) טפי ויש ליישב דכיון דיוכל לומר לו צא מעשה ידיך במזונותיך ודאי דהעדפה של רבו מכל שכן מאשתו שגלתה דחייב במזונותיה לגמרי וא"ה ודאי העדפה שלו ומשני דגבי עבד איצטריך לאשמועינן טפי דלא נימא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כו' ודו"ק:

בד"ה מספקת כו' לגלויי ארישא דאיירי בלא אמר לה אבל השתא דמוקמת רישא בדלא ספקא כו' עכ"ל דליכא למימר דתני סיפא מספקת לגלויי ארישא בדלא ספקא דהא לא משתמע מסיפא מדלא קתני בה בהדיא בסיפא ואם מספקת דאין נראה לו להגיה כן בברייתא אבל לגלויי ארישא דאיירי בדלא אמר לה משתמע שפיר מסיפא דקתני בה בהדיא ואם אמר לה כו' וק"ל:

גמ' המקדיש ידי עבדו כו' ס"מ יכול הרב לומר כו' הא דלא משני נמי הכא כדלעיל דיוכל להקדיש ההעדפה דמעשה ידיו שהוא של רבו משום דא"כ תקשי למאי נוה ואוכל כדמקשינן לקמן דליכא לשנויי בהעדפת מזונות כדלקמן דתקשי ליה ולימא ליה הקדש עד השתא כו' דליכא לשנויי הכא דהקדש גופיה ניחא כו' אמאי ניחא ליה כיון דלית ליה להקדש ביה אלא העדפת מלאכה משא"כ השתא דמוקי ליה במעלה לה מזונות אית ליה להקדש כל שיעור גוף המלאכה וניחא ליה לשבח בהעדפת מזונות ודו"ק:

דף יב:

תוספות בד"ה שבתו ורפואתו כו' וה"ה צער ובושת לרבו לרבנן כו' אבל בשבתו קמ"ל כו' דיכול הרב לומר לעבד כו' עכ"ל לכאורה קשה דא"כ ה"ל להוכיח ס"מ יכול הרב כו' מהך קושיא מדלא קתני צער דקטיעת היד ובושת ע"כ דפשיטא שהן לרבו וקתני שבת משום הך חידושא דיכול לומר לעבד עשה כו' כמו שכתוב בתוספות דהך הוכחה ודאי עדיפא ממאי דפשיט ליה מדקדוקא בעלמא א"ה ניזון מתפרנס מבעי ליה ויש ליישב דאיכא לדחויי הך הוכחה דצער המכה הוה בכלל צער הרפואה דנקט כפרש"י ובושת ס"ל דאין לעבדים בושת והתוספות לא כתבו כן אלא דאיכא למימר הכי שפיר לפי האמת למאי דקושטא הוא דס"ל יכול הרב כו' ודו"ק:

בד"ה ס"מ יכול כו' ויש לומר דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול כו' עכ"ל וה"ה דלעיל המ"ל דכ"ע יכול הרב כו' אלא בשני בצורת דאין מרחמין כ"כ הוא דפליגי וכר"י אלא דלעיל בעי לדחויי הא דס"מ יכול הרב כו' וק"ל:

בד"ה וכ"ת אי בעי כו' ומה בכך מכל מקום חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל י"מ אמאי לא הקשו התוספות על כו' והלא אם ירצה שלא לזונו מה בכך מכל מקום חוב הוא לו זה השחרור ונראה דלק"מ דבשלמא גבי מזונות שהוא ממילא כו' עכ"ל ע"ש ולי נראה (א) דגבי מזונות אין זה חוב כיון דקודם שחרור נמי רשאי רבו שלא לזונו ואחר השחרור שקבל זה ממנו נמי רשאי רבו לזונו א"כ אין כאן כלל חובה בקבלתו משא"כ בתרומה דקודם השחרור מותר בתרומה ואחר השחרור שקבל זה ממנו אינו רשאי לאכול בתרומה וק"ל. ועוד במהרש"ל י"מ אם כן לפי זה דלא חשבינן כו' אם כן גבי אשה אמאי חשבינן לה חובה קבלת הגט מאחר שבלאו הכי יכול לגרשה בע"כ ונראה דלק"מ כו' עכ"ל וגם בכאן אין מקום לקושייתו דהא קושטא (ב) הוא דר' מאיר קאמר להו תדע מאשת כהן שמזכיר כמו שכתבו התוספות דע"כ לית לן למימר דאי בעי זריק לה גיטא כו' מטעמא דעריק ואזיל ליה דאל"כ באשה נמי מאי חובה איכא ורבנן במסקנא נמי מודו ליה בהא דאי זריק כו' לאו חובה חשיב ליה אלא בעבד איכא טעמא מפני שהוא קניינו דאי בעי שקיל ארבעה זוזי וכו' ותו לא מידי ודו"ק:

דף יג.

בד"ה האומר תנו כו' ואשמועינן במאי דנקט זה דאע"ג שהגט בעין כו' עכ"ל ר"ל שהגט שחרור הוא בעין כו' והותחל כ"כ מחיים כו' וה"א כיון שזכות הוא לו לרבנן מהני ואשמועינן דאפילו הכי לא יגמור כו' אבל בגט אשה כיון דחוב הוא לה אפילו לרבנן לא הוה חידוש כלל במאי דקתני. זה וכן מוכח מדבריהם שכתבו לקמן ואין נראה לומר דהכי דייק אי בס"מ ה"ל למתני כתבו גט כו' ותנו שחרור זה כו' ודו"ק:

בד"ה והא לא משך כו' מתני' משמע שלא הושלש לכך מתחלה מדלא קתני תנו מנה זה כו' עכ"ל צ"ע דע"כ לא מתוקמא מתניתין אלא באומר תנו מנה זה דהיינו דמוקי לה בצבורין דאי הוה אמר מנה סתם חיישינן למנה קבור כדמסיק ויש ליישב בדוחק דלענין מנה צבור שפיר ידעינן לה כאילו הוה מתני נמי זה בהדיא אבל לענין שיהא הושלש מתחלה לכך לא משמע כלל אי לא הוה מתני זה בהדיא ודו"ק:

בד"ה אית ספרים כו' נוקמי במתנה כדמשמע לשון תנו ואפילו באין צבורין כו' עכ"ל אע"ג דלא אמר מנכסי לשון תנו משמע מתנה דבפקדון שייך לשון החזירו ובההיא דשכ"מ שאמר תנו כו' לא קאי לשון תנו אמנה זה נותנין כו' דאיירי בפקדון ולמאי דמוקי במעמד שלשתן ובפקדון ודאי דשייך לשון תנו לאותו

פקדון שיש לו אצל אחר הוא נותן למקבל משא"כ הכא שאינו נותן כלום אלא שהוא מנה להחזיר הפקדון שבידו לחבירו ובזה יתיישב לפי האמת שכתבו התוספות לל"ג מנכסי נותנין אלא אפילו במתנה חיישינן כו' הא לאו תוקמא לוקח בבריא ובפקדון כה"ג דרך הולאה לשון תנו לא משמע בפקדון ודו"ק:

דף יג:

תוס' בל"ה נופא כו' ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום שאין הפקדון ביד כו' ועוד אף כשאין כו' עכ"ל פירוש לדבריהם למשום מלתא דלא שכיחא כי הא למקום שאין הפקדון ביד הנפקד ואי לאו הכי מתקנין מעמד שלשתן דהוי כהלכתא בלא טעמא כמו שכתב הרא"ש וכתבו עוד דבמלתא דלא שכיחא כי הא ואי לאו הכי מתקנין מעמד ג' כיון דאפשר על ידי אודיתא ומיהו במלתא דשכיחא כשהפקדון ביד הנפקד ומשום בע"כ של נפקד ניחא שהוצרכו לתקן מעמד ג' שלא יצטרך לטרוח ולעשות קנין כמ"ש התוספות לקמן אע"ג דאפשר נמי באודיתא מלתא דטריחא היא נמי להביא עדים (ג) להודות לפניהם אבל מעמד ג' דבר נקל ביותר הוא ומהרש"ל בא בזה בדרך רחוק ואין צורך להאריך ודו"ק:

בא"ד ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד יקנה באודיתא כדאמר כו' עכ"ל אין זו הראיה מהתם אלא דקנה מיהת באודיתא אבל שתקנה אף כשאין הפקדון ביד הנפקד אין ראיה מהתם דמסתמא היה הפקדון ביד רבא כמו שכתבו התוספות לקמן אלא דלא מסתבר להו לחלק בקנין אודיתא בין הפקדון ביד הנפקד לשאינו בידו וק"ל:

בד"ה תנהו לפלוני כו' ובהא סמכא דעתא פליגי כדמסיק אדשמואל אמלוה בשטר כו' עכ"ל אבל הא ל"ק להו אמאי לא מסיק הכא במלוה על פה במעמד שלשתן דפליגי בדשמואל אם יכול למחול אם לאו כדמסיק לעיל במלוה בשטר דאפשר דפסיקא ליה לתלמודא דליכא מאן דפליג אדשמואל במלוה על פה דודאי יכול למחול ודו"ק:

דף יד.

בד"ה לסוף אשתמיט להו משמע דבדין לא היו יכולין לכופו כו' אע"ג דלא הוחזקו כו' עכ"ל הכי משמע להו דבדין לא היו יכולין לכופו דאל"כ לא הוי ליה לאישתמט מנייהו אך מ"ש אע"ג דלא הוחזקו כפרנין כו' הוא קשה דהא הכא אסרתא הוה דהיינו מלוה ולכאורה דלא פרכינן לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אלא אפקדון אבל אמלוה לא תקשי לן כלל והיינו משום כיון דהכא עדיין הלוה חייב באחריות לא שייך למימר ביה אין רצוני שיהא ביד אחר משא"כ גבי פקדון אע"ג דהנפקד חייב באחריות שייך ביה אין רצוני כו' דרצוני בחפץ יותר מבדמיו וכן נראה מדברי הפוסקים שלא הזכירו הא דהוחזק כפרן אלא גבי פקדון ונראה ליישב דברי התוספות דבהלואה ודאי דאיכא למיפרך הכי לימא אין רצוני שיהא ביד אחר משום דאת מהימנת לי שתעשה. בה שמירה מעולה טפי כיון שאת חייב באונסין משא"כ השליח דאינו חייב על האונס ואע"ג שהלוה חייב באחריות מכל מקום אין רצוני כו' דשמא לא יהיה לך לשלם אלא דאפילו בפקדון שאין הנפקד חייב באונסין מכל מקום יכול לומר אין רצוני כו' דאת מהימנת לי טפי לשומרו שמירה מעולה מאיש אחר ושמא לא יהיה לך לשלם ודו"ק:

דף יד:

בפרש"י בל"ה בשכ"מ שכל זמן שלא חזר בו לדבריו כו' והולך לידיה זכי הוא עכ"ל בלאו הולך נמי אמירתו בעלמא זכי הוא לאפילו מת מקבל בחיי נותן הוה כמסורים למקבל משעת אמירתו כמו שכתבו התוס' ולא בעי נמי לאיתיה למקבל בשעת מתן מעות אלא דסגי ליה לאיתיה למקבל בשעת אמירה אלא דנקט הולך לרבותא דאפילו הכי בבריא לא קני מיהו בברייתא דלקמן ניחא טפי דנקט הולך דמאי דמוקי לה נמי כולה בשכ"מ (ד) משום הני תנאי דסבירא להו מנה לקיים דברי המת דלא שייך אלא בהולך והושלש ביד שליש לכך כמו שכתבו התוספות לעיל בשם ר"ת וק"ל:

דף טו.

תוס' בל"ה ור"י הנשיא כו' אבל לדברי שכ"מ כמסורים למי אפילו מת מקבל כו' עכ"ל לאו לר"י הנשיא קאמרי הכי דהא איהו כר"א ס"ל אלא דקאמרי הכי אבל לדברי שכ"מ כמסורין כו' היינו למאן דסבירא ליה הכי והיינו י"א דסבירא להו כרבנן והוצרכו לזה הכא משום דקשיא להו השתא למאי דמוקי כולה בשכיב מרע מאי איכא בין י"א ובין ר' יהודה הנשיא דהא בין למר דס"ל דברי שכיב מרע ככתובין כמסורין למי ובין למר דס"ל משום דמנוה לקיים דברי המת לא קנו אלא לאחר מיתת הנותן ותרצו דודאי איכא בינייהו טובא דלמאן דס"ל משום דמנוה לקיים דברי המת לא קנה אלא היכא דמת נותן קודם כו' אבל למאן דאמר משום דדברי שכ"מ כמסורין אפילו מת מקבל ברישא כו' וק"ל:

תוס' בל"ה בפני נכתב כו' ותימה כו' כ"ש בפני נחתם חציו כו' עכ"ל לאו דבעי למימר לקמן דנחתם חציו היינו כלרבא או כלרב אשי ולאו דלא הוה קשה מידי דלא הוה כ"ש נחתם חציו כיון דאיירי דמעיד נמי הוא ואחר על חציו השניה לרבא ובאומר אני עד שני לרב אשי אלא לפי האמת לרב חסלא דנחתם חציו ממש קאמר ולא זו אף זו קתני קשיא להו שפיר דאדרבה דהוה כ"ש מנכתב חציו לפסול אע"ג דלא הוה אלא משום איחלופי וק"ל:

דף טו:

גמרא השתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם כו' חציו מבעיא אלא או כלרבא כו' וקצת קשה למהאי טעמא נכתב חציו נמי מבעיא וליכא לאוקמא נמי בכה"ג נרבא דהוא ואחר מעידין על חצי כתיבה השנית דא"כ לא הוי פסול דלא שייך ביה אתי לאיחלופי ויש ליישב לאגב דקתני נחתם חציו אי כלרבא אי כלרב אשי קתני נמי נכתב חציו ולא תקשי נמי למאי דקתני נחתם חציו אי כלרבא אי כלרב אשי לאיכא חד למעיד על כולו פסול מכ"ש בסיפא באחד מעיד רק על החתימה והב' על הכתיבה דפסול די"ל דאי לא הוה קתני הך סיפא ה"א לחציו נחתם ממש הוא ולא הוה שמעינן מיניה כלרבא או כלרב אשי וק"ל:

בפרש"י בל"ה בפני נכתב כו' השתא בפני נכתב כולו בפני נחתם חציו כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל הכי מהך גופא דקאמר תלמודא השתא אחד אמר בפני נכתב כו' דהאי קמסהיד אכולה כתיבה והאי אכולה חתימה פסול הכא דלא מסהיד כלל אחתימה מבעיא ואפשר דניחא ליה למינקט הכא מבבא דלקמיה מיניה מיהו המ"ל עוד מבבא דלקמיה מיניה טפי השתא בפני נחתם ולא נכתב כלל פסול דלא הוה אלא משום איחלופי בפני נכתב ולא נחתם כלל מבעיא ויש ליישב (א) ודו"ק:

תוס' בל"ה ניגול ה' כו' לבור וחולייתו מצטרפין לעשרה כו' אי נמי לענין תל ברה"ר כו' דלא חשיב רה"י לענין שבת ואם תאמר ויחשוב רה"י כו' עכ"ל ר"ל דרשות היחיד בעי מחיצות גובה עשרה ולכך בור וחולייתו מצטרפין לעשרה לעשות הבור רשות היחיד אם הוא רחב ד' והזורק מתוכו לרשות הרבים או מרה"ר לתוכו חייב אע"ג דבמחוץ אינו גבוה עשרה לרה"ר לא בעי מחיצות אבל תל ברה"ר כיון דמבפנים אינו גבוה עשרה אינו נעשה לרשות היחיד כלל מבפנים ואע"ג למבחוץ גבוה עשרה אינו נעשה רשות היחיד מבפנים והזורק מתוכו לרשות הרבים או מרה"ר לתוכו פטור והשתא קשיא להו כיון דמיהת מבחוץ גבוה י' אי בעי מנח לף רוחב ארבעה על המחיצות נעשה עליו רה"י כדאמרינן שם גבי מלאו כולו ביתידות מהאי טעמא דאי בעי מנח כו' ותירצו דהתם לא איירי אלא בדבר צר שאינו רחב רק ד' וה"ל כמו עמוד ברה"ר דגבוה י' ורחב ד' דהוי רה"י משא"כ הכא בתל שהמחיצות רחוקות זו מזו ולא שייך ביה מנח עליה מידי וק"ל:

בד"ה הנוטל ידו כו' אע"ג דכשנוטל בשתי שטיפות לא בעי רביעית כו' עכ"ל היינו כי אתו משירי טהרה כמ"ש לבסוף גבי ידו אחת לאיירי כי אתו משירי טהרה וכ"ה בהדיא בתוס' בפרק כל הבשר ע"ש וק"ל:

דף טז.

בתוספות בל"ה הנצוק כו' והכא משמע דאינו חיבור כלל כו' עכ"ל ממה שפירש רש"י גבי טומאה דאין העליונים טמאים נראה לפרש דומיא דהכי לגבי טהרה דאין העליונים חיבור לטהר אבל התחתונים הוו חיבור דאמרינן גוד אחית והיינו כר"י דסבר הכי בחגיגה אלא למשמע להו הכי מדקתני סתמא דאינו חיבור היינו אפילו לתחתונים ועוד יש לומר מלפרש"י הכא שאין באחד מהן מ' סאה על כרחך משום תחתונה קאמר הכי דעליונה אפילו באם היה בתחתונה מ' סאה לא אמרינן גוד אסיק לר"י לחגיגה ודו"ק:

בא"ד והך דנצוק ר"י היא דהא מסקינן לענין מקוואות ור"י היא כו' עכ"ל לעיל שהקשו מההיא דחגיגה לא הוצרכו לזה דאי ההיא דנצוק לא אתיא כר"י כל שכן דלא אתיא כר' מאיר דחגיגה דסבירא ליה אפילו גוד אסיק אבל הכא בההיא דאם היו רגליו נוגעות כו' אומר שפיר דרבנן דפליגי עליה וסבירא להו דהשני טמא היינו משום דאין קטפרס חיבור ולכך הוצרכו להוכיח מהא דאמרינן ור"י היא מיהו למאי דאיתא בתוספתא בסיפא דהך דחגיגה וחכמים אומרים אין טובלין אלא באמצעית כמו שכתבו התוספות לקמן א"כ לעיל נמי הוצרכו לזה מדקאמר ור"י היא ע"כ הך דנצוק כר"י אתיא ודו"ק:

בא"ד ואור"ת דנקב בעינן כשפופרת הנוד אבל במים סגי בטופח כו' כשפופרת הנוד מלא נקב מים בעינן ובנפין מלמעלה כו' עכ"ל מלדברי התוספות בפרק חומר בקודש ומפירוש הר"ש במסכת טהרות פ"ח נראה לפרש לדבריהם דהכא דקשיא להו לפי' ר"ת דבתוך המים כיון דנקב כשפופרת הנוד הרי הנקב מלא מים ואי למעלה מן המקוה קאמר הרי כיון שהנקב שם של שפופרת עגול ובעינן למעלה ברוס כקליפת השום ברוחב שפופרת הרי בעינן חצי נקב מלא מים לעד שיתמלא חציו אין ברוחב המים כשפופרת והוי טפי מטופח על מנת להטפיח ואי למעלה סגי בטופח ע"מ להטפיח אלא דנקב הוא דבעינן כשפופרת כלפי' ר"ת א"כ אין רוחב המים למעלה כשיעור ב' אצבעות וע"ש בר"ש באורך ליישב פי' ר"ת ודו"ק:

בא"ד וההיא דנצוק כו' מני אתיא כרבנן דלוקא ההיא לטופח על מנת להטפיח חיבור אתיא כר"י כו' עכ"ל אין לכל זה מקום כאן אלא שהוא תירוץ לקושיית ר"ת לעיל גבי קטפרס וכ"ה בתוס' בפרק אין דורשין ובפי' הר"ש במס' טהרות ע"ש ואולי גליון הוא זה כאן ונכתב בתוס' שלא במקומו ודו"ק:

בא"ד והשתא ההיא דחגיגה דק"מ ומצינו למימר דכ"ע מטבילין כו' עכ"ל ר"ל דהכא לענין השקה אין קטפרס חיבור אבל למקוה הוה חיבור כההיא דחגיגה ואין אנו צריכין לחלק לר"י כמ"ש ר"ת בין איכא מ' סאה באמצעית ובין ליכא מ' סאה באמצעית אלא דמצינו למימר כו' לאשמועינן כו' וחכמים אומרים אין מטבילין אלא באמצעית כו' ובתוספות דחגיגה וכן בפירוש הר"ש כתבו לתרץ גם בע"א דלרבותא דר"י נקט מ' סאה באמצעית דאפילו הכי אין טובל בעליונה ע"ש וק"ל:

בד"ה אבל גט כו' ואם הא' שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל כו' לרבא כשר דמה כו' עכ"ל ולקמן דקאמר אלמא שנים שהביאו גט ממלה"י אין צריכין כו' מלתא דפסיקא נקט אפילו לרבה כמ"ש התוס' לקמן אבל לרבא בכה"ג שאחד שליח והשני מעיד כו' נמי אין צריכין ודו"ק:

דף טז:

בפרש"י בל"ה סיפא דקתני כו' ואיהו לא אמר אכתיבה אתי לאחלופי בעלמא עכ"ל מהכא מוכח כלדברי התוס' בפרק דלעיל שכתבו למתוך שמעתין משמע כיון לאתקן בפני נכתב נרבה משום לשמה מולה לצריך לאומרו אפי' לאחר שלמלו משום אחלופי עכ"ל דהא הכא על כרחך נרבה קיימינן דס"ל דשנים צריכין וחייש לאחלופי ובעל המאור האריך הרבה בזה ע"ש ודו"ק:

תוס' בל"ה אלמא קסבר כו' וא"ת ולרבה נמי ללמא בעלמא צריכין והכא לכשר משום דחד כו' עכ"ל ר"ל לפ"ה דלא קאמר הכא אלמא קסבר שנים אין כו' אלא לרבא ניחא דהכי קאמר מלמוקים מתני' בהכי שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם כו' ע"כ כרבא ס"ל דאין צריכין כלאמרינן בפשיטות לרבא בפ"ק בלאתיוה בי תרי אין צריכין לרבא מתוקמה כשהגט יוצא מתחת ידי שניהם כלאמרינן בלישנא בתרא אבל לדברי התוס' לרבה נמי קאמר הכא להאי לישנא אלמא קסבר שנים אין צריכין כו' אין זה מוכרח דקסבר שנים שהביאו אין צריכין ללמא בעלמא צריכין כלאמרינן בלישנא בתרא והכא לכשר אילו הביאו שנים היינו משום דחד מינייהו מסהיד אכתיבה כו' והוא לחוק ויש לפרש בדרך אחרת דנקטו נרבה משום דלרבא אסקי אלעתייהו כתירוצם דכיון שאחד מעיד על החתימה אתי לאיחלופי כו' ודו"ק:

בא"ד ואין נומר כיון דלא מסהיד אכולה מלתא לא לייק להא כו' אע"ג דלא מסהיד כו' עכ"ל ולעיל בריש פירקין שכתבו התוס' נרב חסלא דקסבר לא לייק השליח כ"כ כשאין כל העלות מתקיימת על ידו היינו חצי החתימה אבל הכא בכתיבה כולה או בחתימה כולה ודאי דלייק כדמוכח במתני' וק"ל:

בד"ה ומר סבר לפי כו' השתא ה"מ לאקשויי וליפלוג ר"י ברישא עכ"ל אבל ללישנא קמא ניחא דלא ה"מ לאקשויי ולפלוג ר"י ברישא דאיכא למימר כעין שכתבו התוספות לעיל דלא פליג ר"י אלא בסיפא דמלמצרכינן תרי אכתיבה משום דלא הוו שלוחים מוכח מלתא דעל החתימה נאמן ביחידי לפי שהוא שליח ולא אתי לאחלופי משא"כ ברישא דלא הוה רק חד אחתימה וחד אכתיבה ולא מוכח מלתא מודה ר"י לאתי לאחלופי ודו"ק:

בד"ה ומר סבר לא כו' כיון דרבנן לא מפלגי וגזרו בין בחד בין בתרי לר"י נמי לא מסתבר לחלק כו' עכ"ל וסוגיא לפ"ק דמסיק נרבה לחלק לבי תרי דמייתו גיטא מלתא דלא שכיחא ולא יחזור הדבר לקלקולו אבל בחד גזרו שמא יחזור הדבר לקלקולו והוי דלא כרבנן ודלא כר"י ללישנא בתרא וצ"ל דהך סוגיא לעיל היינו ללישנא קמא דאיכא לחלק שפיר נרבה לכולי עלמא בין תרי לחד כמו שכתב התוס' לעיל ודו"ק:

דף יז.

בד"ה הא מקמי כו' לע"כ חברים לאו היינו פרסיים כו' עכ"ל אגופא דתלמודא דפריך מפרסאי אחברי ל"ק להו והא חברי לאו היינו פרסיים דודאי המושלים היו פרסיים אבל לפרש"י נראה דאומה אחת היה שבאו כולם בימי כורש וק"ל:

בד"ה אמר ליה רבי אסי כו' קושיא לרבי אסי אינה אלא במאי פליגי כלפי' לעיל כו' עכ"ל הכא יש לפרש כן אבל לקמן דפריך ליה רבי אסי נמי אלא מעתה רישא כו' ליכא לפרושי הכי דקושיא לרבי אסי היינו במאי פליגי כמו לעיל בב' לשונות דהא רבי אסי גופיה הוה ניחא ליה מעיקרא דפליגי באחלופי כמו בלישנא קמא דלעיל אלא דמתמה על שדבריו דלקמן סותרין ומיהו ק"ק דמעיקרא זימנין דאשכחיה דקאמר אפילו גט יוצא כו' ה"ל לתמוה עליו מיד שדבריו אלו סותרין לדבריו דלעיל שאמר ל"ש אלא שהגט כו' ודו"ק:

בד"ה נכתב ביום כו' לר"י משום שמא יחפה כו' ותטרוף האשה מלקוחות כו' עכ"ל עיקר פלוגתייהו בגט שאין בו זמן כלל לר"י משום שמא יחפה ולר"ל משום הפסד פירי לאשה הוצרכו לפרש הכא בהקדים זמן דבכה"ג פליגי לר"י משום שמא יחפה ולר"ל משום הפסד פירי ללקוחות וק"ל:

בד"ה מפני מה תיקנו כו' דבלאו הכי נאמנת אשה על כך מגו דאי בעי תטמין כו' עכ"ל וליכא למימר (ב) נמי משום הפסד דבעל תקנו זמן שלא תוכל להוציא ממנו מזונות שאחר זמן הכתוב בגט דהא בכתוב בו נמי זמן כיון שהגט בידה תוכל להטמין גיטה וק"ל:

בא"ד ומיהו שמא לא יתרצו עדי מסירה לבא כו' עכ"ל ר"ל דמהאי דר"י בסמוך כפי שפירשו התוספות לקמן ליכא ראיה כלל להכא לקמן גבי פירי בלא זמן נמי תביא גיטה שבידה לב"ד או לעדים ויכתבו לה כו' משא"כ הכא לגבי מזונות דלא סגי לה כשתביא גיטה לב"ד או לעדים אלא שצריכה להביא עדי מסירה ושמא לא יתרצו לבא ולקמן גבי גט שחרור שכתבו דבלא זמן נמי יוכל לבא לב"ד ויכתבנו לו כו' ההיא ודאי דמיא ממש לדר"י דבסמוך דבגט לחוד בלא עדי מסירה יוכל לבא לב"ד ויכתבנו לו כו' ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי ודו"ק:

בא"ד ואדרבה על ידי הזמן פעמים היא תפסיד כו' עכ"ל קאי אדלעיל שכתבו דהזמן לא יועיל לה לענין מזונות ואדרבה על ידי הזמן כו' וק"ל:

בד"ה ר"ל אמר משום פירות כו' ולא תפסיד פירות על שעת נתינה כו' עכ"ל דלא ניחא להו כנראה מפירוש רש"י דבלא זמן תפסיד אף לאחר שעת נתינה דזה אינו לפי שיטתם שכתבו בסמוך לר"י שתביא גיטה לב"ד ויכתבו לה שעת הנתינה אלא שלא תפסיד על שעת נתינה ועיין בר"ן וק"ל:

בא"ד ואם תאמר גט מאוחר יפסל מה"ט כו' מפני שיכול לעשותו פשוט כו' עכ"ל ר"ל דמשעת חתימה דתפסיד על שעת הזמן וכ"ה בחידושי הרשב"א וצריך לומר דמסתמא אינו נותן לה הגט על שעת הזמן אבל אם היה נותן לה משעת החתימה לא הוה ק"מ דתביא גיטה לב"ד ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה כדלקמן לר"י דבהא לא פליגי אבל לשון הרא"ש בזה שהאשה תפסיד פירות שמזמן נתינת הגט עד זמן הכתוב בו כו' הוא קשה דהא לא תפסיד כיון שתוכל לבא לב"ד ביום הנתינה גם לפירוש חדושי הרשב"א ק"ק דמאי הביאו ראיה מגט מקושר דהתם שעת החתימה (א) והנתינה שוים אלא שהזמן מאוחר ותוכל לבא לב"ד עם גיטה שמאותו יום נתגרשה וי"ל דודאי כיון דמקושר נתן בידה ויום החתימה והזמן גם הנתינה הכל היה ביום א' ואי לא תביא את הגט לב"ד בשעה שנתגרשה למה היה לה לחוש לבא לב"ד כיון שהכל היה בזמן א' במקושר אבל הבעל יפסיל אותה לומר שגט פשוט הוא והיא עשאתו מקושר ולא ניתן לה גם לא נחתם רק ביום זמנו ודו"ק:

דף יז:

בד"ה על שעת נתינה כו' ויאמרו לה אייתי ראיה אימת כו' ומיהו במשלים כו' ואם תאמר נכתב ביום כו' עכ"ל שיעור דבריהם (ב) כך הוא דהתם אין לחוש שלא היה המסירה ביום החתימה היינו לגבי פירות ללקוחות משום דודאי איכא קלא קצת שלא היה המסירה ביום החתימה ויאמרו לה לקוחות אייתי ראיה אימת כו' מיהו קלא ממש לידע יום המסירה ליכא בזה ואיכא למיחש אכתי לשמא יחפה דמשום דאמרינן לה אייתי ראיה אימת כו' לא קטלינן לה מספיקא ומיהו במשלים גט כו' דליכא למיחש אף לשמא יחפה לית לן למימר דקלא איכא לומר לה אייתי ראיה כו' כי התם דאם כן הוה פסול משום שמא יחפה דלא קטלינן מספיקא אלא כיון דרואים זמן הכתיבה קודם המסירה קלא ממש אית ליה ומסקי אדעתייהו יום המסירה וקטלינן לה וליכא למיחש שמא יחפה כמ"ש התוספות לקמן והא דקשיא להו שפיר מנכתב ביום ונחתם בלילה דאנו נמי יודעים שהמסירה לא היה ביום הכתיבה וקלא ממש אית ליה ואמאי חיישינן לשמא יחפה ותירצו דלא שייך למימר קלא ממש אפילו ביודעין יום המסירה שלא ניחוש לשמא יחפה אלא כשמגרש על ידי השליח כו' והקשו עוד על דבריהם כיון דקלא ממש ליכא אלא בידעינן יום המסירה ואם כן בההיא דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו וכו' מה הועילו חכמים בתקנתן לשמא יתן לה בצנעה שלא יהיה קלא ממש ליום המסירה אלא קול בעלמא שלא היה המסירה ביום הכתיבה ואף אם נאמר לה בכה"ג אייתי ראיה כו' מ"מ מספיקא לא קטלינן לה ותירצו דמסתמא כו' דלא מקדים אינש פורענות כו' אבל במתניתין בנכתב ביום כו' דלא שייך למימר ביה דלא מקדים כו' שהרי ראינו שהקדים הכתיבה לנתינה וליכא קלא ממש פסול משום שמא יחפה ודו"ק:

בד"ה נזייה לזמן כו' לא כמו שפירש שם בקונטרס דאי מחקה ליה קטלינן כו' דהא הכא משמע דאי נזייה לזמן לא קטלינן כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תיקשי להו מסוגיא דשמעתין אדהתם דהכא מסיק דלא ניחוש לשמא נזייה משום דלרמאי לא חיישינן והתם קאמר נינחי גבי לידיה זימנין דבת אחותו היא ומחפה עלה דהיינו נמי למחק ליה ולא אמרינן ביה לרמאי לא חיישינן כדאמרינן הכא גבי נזייה ואם יש לחלק בין נזייה ובין מחיקה דלרמאי חיישינן במחיקה שאינו ניכר ונגלה כ"כ כמו גזיזה הדרן קושיא הכא דוכתא דמחק לזמן ויהבה ניהלה ויש ליישב (ג) ודו"ק:

דף יח.

בד"ה הנהו קלא כו' וא"ת ובההוא למה תקנו זמן כו' עכ"ל ר"ל בגיטין הבאים ממדינת הים כיון דקלא ממש אית ליה למלתא שזמן הכתיבה קודם למסירה ואסקי אדעתייהו יום המסירה בלא זמן נמי ליכא למיחש לשמא יחפה ותירצו דעל ידי זמן יש לו קול כו' וק"ל:

בד"ה אף כתובה כו' לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במוצ"ש ואין נכון לעשות כן משום תוספת כו' עכ"ל דמשום כתובה אין לחוש דהלכה כשמואל דמשעת כתיבה חל שיעבודא דאית ליה קלא כיון שהוא תנאי בית דין אבל בנותן לה תוספת יש להסתפק אם יש לה קול על ידי כתיבה דאין כל אדם נותן לאשתו תוספת וק"ל:

דף יח:

תוספות בד"ה חיישינן כו' למימר אמר הבעל השליח קדמני כו' עכ"ל גם לפירושם לקמן דשמא פייס היינו שמא ביטל מ"מ כיון דלא קבע לו זמן לגט נימא דגם במקומו לא ביטל הגט מהאי טעמא דמימר אמר השליח קדמני להביא גט דידה קודם ביטולו וק"ל:

בא"ד אבל מהמשלים גט לאשתו קשה כו' ונראה לרבינו תם דבהמשלים שהוא עמה בעיר כו' עכ"ל לפי זה מתוך קושיא זו הוי מצי לדחות פרש"י לעיל במשלים שהלך לדרכו ולא הל"ל נמי לרבותא נקט המשלים אלא דוקא המשלים שהוא עמה בעיר כו' כמו שכתבו התוספות הכא דאל"ה חיישינן שמא פייס ויש ליישב דה"ק לעיל דלא ה"ל למנקט המשלים ובקבע לו זמן ג' חדשים אלא בשולח ולא קבע זמן דבנתנו לו מותרת לינשא מיד כשמואל אלא דנקט המשלים לרבותא כו' ודו"ק:

בד"ה שמא פייס כו' ועל פ"ה קשה דמאי משני דאע"ג דאמר נאמנת כו' אנן חיישינן ולא מהימנינן לה כו' עכ"ל ר"ל לפירוש רבינו תם כיון שתלה התנאי באמירתה גם אם יבא אם היא תאמר שלא בא יהיה גט ניחא גם אם לא מהימנינן לה שלא בא אבל לפ"ה אם לא מהימנינן לה אע"ג שמכח התנאי לא יבטל הגט כיון דתלה באמירתה שלא בא מכל מקום משום גט ישן יפסול הגט כיון שלא מהימנינן לה וק"ל:

בד"ה אמרי לה פסול כו' ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחילה אבל בסוף כו' עכ"ל ומאן דפוסל הכא אפילו בתחלה משום איחלופי טפי מבשאר שטרות יש ליישב גם להאי פירושא כמ"ש לעיל דאע"ג דהשתא עדים שלמטה הם עיקר מ"מ כיון שבגט אין העדים חותמין זה בלא זה יטעו לומר שהראשונים הם עיקר עדות כו' וברא"ש פרק גט פשוט תירץ בע"א ע"ש ומהני טעמי אפילו למאן דפוסל הכא בגט אין לפסול אלא בתחלה או בסוף אבל באמצע (ד) כשר וכ"כ הרא"ש פרק גט פשוט דלכך נקט הכא תחלה למעוטי אמצע אבל בסוף כ"ש הוא לפסול אף בשאר שטרות ובזה יתיישב דלא צריכין אנו לדחוקי כמ"ש מהרש"ל דהאי דקאמר הכא אי חתם בתחלה קרוב כו' ה"ק א"ל כשר והוי שפיר א"ב קרוב או פסול וא"ל פסול וליכא בינייהו כו' עכ"ל אלא דאיך שיהיה איכא בינייהו אמצע דלמאן דאמר משום תנאי אע"ג דפוסל אף בתחלה בגט משום אחלופי באמצע מכשיר וזה ברור ודו"ק:

בא"ד ואם תאמר למאן דאמר משום עדים כו' אמאי תלינן בשאר שטרות שחתמו למילוי כו' דעדים החתומים נעשה כמי שנחקרה כו' עכ"ל וז"ל התוס' בפרק גט פשוט דבשטר אין צריך לחקור אמאי חתימי דעדים החתומים כו' כאילו נחקר שלמילוי או לתנאי חתמו עכ"ל בשאר שטרות דלא ידעינן למאי חתמו תרצו כך אבל לעיל בידעינן דאמר כלכם ולדעתו חתמו לא ניחא להו לתרץ הכי אלא דפליגי באומדין דעתן של הבעלים ודו"ק:

דף יט.

בד"ה דיו על כו' וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לר"י ולרב אחא אפילו לרבנן כו' עכ"ל ודמבעיא ליה ר"ל מר"י גבי גט מהו (ה) שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו כו' היינו דלא כרב אחא דלדידיה אפילו לרבנן הוי כתב שני כתב אפילו בדיו על גבי דיו דהא מתקן דהשני עושה לשמה אלא כרב חסדא ס"ל ואליבא דרבנן ודו"ק:

בא"ד משום דמתני' משמע ליה דבכל ענין פטור אפילו כתב גט או ספר תורה כו' עכ"ל קצת קשה דלישנא דהכא דיו על גבי דיו פטור מאי אולמיה ליה דלא משמע ליה בכל ענין כמ"ש התוס' לעיל ויש ליישב ודו"ק:

דף יט:

בתוס' בד"ה טעמא דאיכא כו' אי נמי איירי דקריוה בי תרי כו' דלמא חלפיה כו' עכ"ל ולפי תירוצם קמא לא איירי באקריוה בי תרי צ"ל דלא סבירא ליה כהני אמוראי דלקמן דס"ל דצריכין למקרייה וק"ל:

בא"ד ונייר חלק דקאמר שמואל כו' כי פליט מאי הוה השתא הוא דפליט כו' עכ"ל ופריך וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט אע"ג דלא חיישינן דלמא חלפי' מ"מ כיון דלא ראו אלא שעה אחת לאחר נתינה ואז היה נבלע אימא דכבר בשעת נתינה נמי הוה נבלע ודו"ק:

דף כ.

בד"ה אי משום כו' משמע דכולהו תנאי מודו בהנך דפרק כל הגט כו' עכ"ל ר"ל דמפריך מהך דבא לכתב לגרש את אשתו כו' דרבי אחי בר יאשיה שהוא תנא משמע דהנך מתניתין פסיקא ליה לתלמודא דאתיין ככולי עלמא וא"כ הך דבא לטופסי גיטין כו' נמי דמתנייה התם אתיא ככולי עלמא וע"כ אית לן לפלוגי גבי סתמא בין גט למגילת סוטה אלא דבשלא לשמה לא מסתבר ליה לחלק בינייהו ולכך פריך מינה לרבי אחי וק"ל:

בד"ה הא בעינן כו' מוקמינן לה להאי הוולד ממזר כרבי מאיר משמע דלרבנן לא הוי כו' אלא פסולה דרבנן ומדנקט כו' עכ"ל נראה שהוצרכו לכל זה משום דכל הנך פסולי גיטין דקתני התם דהוולד ממזר מהם אתיין כרבי מאיר חוץ משינה שמו כו' מסיק תלמודא דאתיא נמי כרבנן והשתא לר"מ משמע להו דכל הנהו פסולי דאורייתא נינהו ואי נמי דייקת מדנקט התם שינה שמו ולא נקט [לא] כתבו כלל דהוולד כשר היינו מדאורייתא אבל מדרבנן פסול אף בלא כתבו כלל ושפיר פריך הכא הא בעינן שמו ושמה כו' דבלא כתבו כלל פסול מיהת מדרבנן (א) אבל כיון דההיא מתני' בשינה שמו אתיא נמי כרבנן ופסיל מדרבנן הוא איכא למידק שפיר מדנקט שינה שמו כו' דפסול מדרבנן הא לא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן ומאי פריך הכא הא בעינן שמו כו' והא תירצו כיון דמתני' כר"מ נמי אתיא וליכא לדיוקי כהאי גוונא דהא לר"מ פסול מדאורייתא כיון דבעינן שיהא מוכיח מתוכו אלא דע"כ לר"מ דלא איירי מתני' בשינה ממש כו' אלא בשם דבגליל ביהודה וליכא למידק הא לא כתבו כלל כשר ושפיר קאמר הכא הא בעינן שמו כו' ודו"ק:

בד"ה דלמא נתינת כו' וצריך נתינה חשובה כמו ונתן לכהן את הקודש דהוי בכזית כו' עכ"ל ובפרק כל שעה ילפינן לה להאי נתינה בכזית משום דכתיב בה יאכל ואין אכילה פחות מכזית ודו"ק:

דף כ:

בד"ה על מנת שתחזירי כו' דקסבר ההוא לישנא דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו כו' עכ"ל מפורש בדבריהם שם בפרק מי שאחזו הא דתנאי ומעשה בדבר אחד פי' שהתנאי סותר המעשה דאין הגט חל אלא אחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט בידה כו' עכ"ל ואי הוה סבירא ליה על מנת כאומר מעכשיו דמי הגט חל מיד למפרע שאז עדיין הגט בידה אבל רבא דמוקי הך דהכא משום דהוי מעשה קודם לתנאי סבירא ליה נמי דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי דאם לא כן בההיא דאתרוג אי נמי דהויא התנאי קודם למעשה אמאי יצא בשקיים התנאי הרי אין האתרוג בידו ומה שיש לדקדק בזה ע"ש בתוס' וק"ל:

בד"ה אשה לא כו' ללמי כתיבת סופר אקנו ליה רבנן מדידה מ"מ טבלא דידה כו' עכ"ל וכן הקלף אם הוא שלה לא אקנו ליה רבנן מלפסיט מהאשה כותבת כו' אטבלא וק"ל:

דף כא.

בד"ה אלא מהכא כו' ויש לומר דבתרתי פליגי בן ננס ורבי ישמעאל כו' עכ"ל כצ"ל ודבריהם הכא בקיצור ועיין על דבריהם בכל זה באורך בר"פ הנושא וק"ל:

בד"ה והלכתא בכפות כו' דומיא דקלתה דאי לאו דקאמר התם כו' עכ"ל בפרק קמא דמציעא ע"ש:

בד"ה שכן אב כו' משמע דעל ידי חצר כו' שהיא מקבלת שלא מדעתו כו' עכ"ל מפירוש מהרש"ל דמסתמא כשהיא כיל אביה כו' שהרי אפילו שליח תוכל לעשות כו' עכ"ל ואין זו ראיה מכרעת דהא אביה יכול לעשות שליח ואפ"ה מגמגמין בו אם יועיל בעל כרחו של אב אבל הנ"ל דפסיקא להו שהיא מקבלת היינו אפי' שלא מדעתו דע"כ הך אבעיא נערה מהו שתעשה שליח כו' היינו לרבנן דפרק האומר דס"ל התם היא ואביה מקבלין את גיטה כפירוש רש"י בפרק ב' דקדושין ואי מיירי מדעת אביה לא הוה פליג רבי יהודה התם למימר דנערה אין היא עצמה מקבלת גיטה כיון דמדעתו הוא (ב) לא גרע מאם הוא עושה שליח לקבל גיטה דהא נערה גדולה היא לענין שליחות והשתא כתבו התוס' דולאי אי משום כיל אביה דמיא ומקבלת גיטה לרבנן מוכח בפשיטות דהרי זה בא לגמל ונמצא גמל כיון דידה אף בע"כ של אב הוא ידו של אביה נמי בעל כרחו הוא אלא אף לפום הסברא דכחצר אביה דמיא הרי גם לפי זה חצר אביה בא לגמל ונמצא גמל דמתגרשת ע"י חצירו בעל כרחו של אביה וא"כ ה"ה ידו גופיה בעל כרחו דהא חצר משום יד אתרבאי והדברים ברורים ודו"ק:

דף כא:

תוס' בד"ה יצא זה כו' כשכתבו על עלה של עציץ נקוב כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד וכן היה ר"ת מחמיר מלקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב כו' עכ"ל מפורש בדברי הרא"ש משמע דאי תבריה ויהיב לה החרס לפסול וחשבינן ליה כו' עכ"ל ע"ש וכן יש לדקדק מפרש"י שכתב ואין לחוש שמא ישבור החרס כו' עכ"ל למשמע (ג) אם שברו הוה מחוסר כו' אבל הרא"ש כתב בשם רש"י שהיה מכשיר וצ"ע:

בד"ה ואינה מתגרשת כו' אבל לאביי כו' מסברא דיאמרו כסף כו' למעוטי חליצה כו' עכ"ל כל זה בריש פרק קמא דקדושין ע"ש:

דף כב.

ד"ה בתר נקבו כו' הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו כו' עכ"ל אבל לרבא דסבר הכא בתר נופו אזלינן לא אמרינן בתר עיקרו אזלינן אפי' בנקוב היינו משום דכל הנוף בחוצה לארץ משא"כ התם דאחי דלעת תוך העציץ אבל לאביי קשיא להו דכמו דאזלינן הכא בתר יניקת עיקרו לגרור הנוף אחריו לענין מעשר כיון דנקוב הוא ה"נ התם לגבי טומאה ניזיל בתר יניקת הנוף שהוא מאוירא כיון דאינו נקוב הוא ומהאי טעמא לא תקשי להו לאביי לתנא קמא דסבר התם דכולה טהורה משום דהתם באינו נקוב אזלינן כולו בתר יניקת הנוף והכי נמי הכא בנקוב ניזיל כולו בתר יניקת העיקר לאביי ודו"ק:

בד"ה ובדאשרוש לא כו' ותנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא ותימה דלא מייתי הכא מערלה עכ"ל ר"ל דהך פלוגתא דערלה לא שייכי הנך טעמי דרואין מהיכן ירק זה חי כו' אלא דבסברא פליגי איזה מהן עיקר כפלוגתא דאביי ורבא הכא וקצת קשה אמאי לא תקשי להו נמי מהך דהתם דלקמיה דפליגי נמי במכירה כה"ג אמאי לא מייתי ליה הכא דלא שייך ביה נמי הנך טעמי מהיכן ירק כו' וק"ל:

בד"ה ולא על נייר מחוק שהכתב על הנייר כו' ועליו על המחק אבל כו' עכ"ל והיינו דקתני שיכול אחר כך להזדייף למחוק הכתב ויהיה הוא ועליו על המחק אבל בכתב על המחק ועליו על הנייר לא מצי איירי דלא שייך (ד) ביה שיכול להזדייף כדמוכח בפרק גט פשוט ודו"ק:

בד"ה מאן חכמים כו' משמע דאי הוה שהדי קמן הוה כשר עכ"ל ר"ל שהדי עדי מסירה וק"ל:

דף כב:

תוס' בד"ה אבל בשטרות כו' דלמה יש לנו לטעות ולסמוך על עדי חתימה בדבר כו' עכ"ל היינו לר"א דאי ליכא לטעות בזה כיון דלא איכפת ליה בעדי חתימה אבל לר"מ כיון דעדי חתימה עיקר איכא למטעי ביה ואי הוה ביה [תנאה] וזייפתיה ליכא לידע כמ"ש התוס' לעיל וק"ל:

בא"ד והא דפריך והא כתיב למען יעמדו כו' עכ"ל ר"ל כיון דלר"י מכשר בכירי אפי' בשטרות מאי קשיא ליה מלמען יעמדו וגו' ותירצו דס"ל דקרא יתירא הוא למעוטי שטרות ומשום דלא בכירי וק"ל:

בא"ד והא בעינן ראוי כו' ואפילו לאלתר אין להכשיר כו' עכ"ל ומשום גזירת הכתוב כמ"ש לעיל אבל לא משום דלמא לא מפיק עד זמן ארוך וישכחו כו' כפרש"י דהא לאו פירושו לעיל וק"ל:

בא"ד כיון דהך דשמעתין ולפרק בתרא ענין אחד כו' עכ"ל ר"ל ואין חילוק בין יכול להזדייף דהכא ובין אין עליו עדים דהתם וק"ל:

בד"ה והא לאו כו' לר"א פריך דר"מ לא כו' עכ"ל והיינו משום דלעיל מיניה ברישא וחכמים מכשירין מתוקמא נמי כר"א כמ"ש הרא"ש וק"ל:

בא"ד ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה צריך נמי לאתויי ברייתא לעובד כוכבים פסול כו' עכ"ל ק"ק דאדרבה תקשי להו טפי דמאי פריך מברייתא לעובד כוכבים אחש"ו הא עובד כוכבים לאו בני כריתות נינהו ומש"ה פסול ודו"ק:

בא"ד ומהני אפילו בשוטה טפי מבחליצה כיון דלא הוי אלא מדרבנן כו' עכ"ל ומיהו מה שכתבו לפירוש ראשון לחלק בין גדול עומד על גביו דראייה בעלמא ובין עומד ע"ג להתלמד קאי דלא תקשי מהך דחולין וק"ל:

בא"ד ואי לא בעינן שליחות כו' דאילו חש"ו כשרים בגדול עומד ע"ג כו' עכ"ל ומיהו מתני' לא מתוקמא כר"א ובעומד על גביו מכח הך דיוקא מדקא פסיל ליה לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר והיינו כר"מ וק"ל:

בא"ד ונקט חש"ו וה"ה עובד כוכבים א"נ כו' עכ"ל זה על סוף הדבור מלתא באנפי נפשיה הוא לכל הפירושים וק"ל:

דף כג.

גמרא וכ"ת ה"נ והתניא עובד כוכבים פסול כו' ואין להקשות לאימא הא לעובד כוכבים פסול היינו באינו עומד ע"ג לא"כ כיון לדין עובד כוכבים וחש"ו שוין הן אמאי נקט במתני' בחש"ו לכשרין בעומד ע"ג ועובד כוכבים לפסול באינו עומד ע"ג להא מני למיתני כולה בעובד כוכבים או כולה בחש"ו ומיהו לפי מה שכתבו התוספות לנקט עובד כוכבים (א) לרבותא לפי שהוא בן דעת ק"ק ועוד למאי לאוקמא מתני' בששייר מקום התורף וברייתא בלא שייר מקום התורף אמאי לא תני או כולה בעובד כוכבים או כולה בחש"ו ויש ליישב ודו"ק:

דף כג:

בתוספות בד"ה אין העבד כו' וא"ת לתני במתני' עבד וכ"ש עובד כוכבים כו' עכ"ל ובמתני' דלעיל גבי כתיבה דקתני חש"ו כשר ה"ה עבד כמ"ש לעיל דה"ה עובד כוכבים וק"ל:

בד"ה לפי שאינו בתורת כו' היינו מטעם חצר עכ"ל ואיירי בכפות דאל"כ חצר מהלכת היא כדמסיק לעיל וק"ל:

דף כד.

בד"ה אימר קמי כו' דבלישנא קמא אינה אומרת בפני כו' שמא הכא שיכול כו' עכ"ל ק"ק (ב) דבלישנא בתרא נמי יכולה לומר בשעה שתקבלנו ואם נאמר דב' הלשונות מחולקים בזה וללישנא בתרא לא עדיף ליה לומר בשעת גרושין א"כ הדרן קושיין לדוכתין מה לי היא ומה לי ב"ד ולמה לשון ראשון נקט שהיא עושה שליח ובלשון ב' נקט לדי לינא עושה שליח ויש ליישב ודו"ק:

תוס' בד"ה ושמע קול כו' לענין גט מודה כדפרשינן כו' עכ"ל מה שחלקו התוס' להתלמד דהכא לא חשיב לשמה כמו להתלמד לספר תורה לא הוה צריכי להכי אלא שהאמת קאמרי דלענין גט מודה אפילו בספר תורה כדאמרינן בפ"ב וק"ל:

בד"ה יתר מכן כו' להתלמד דהכא לא חשיב לשמה כו' אבל ספר תורה כותב בסתם כו' עכ"ל ואין להקשות דאם כן אמאי לא קתני בתר הכי דסופרים מקרין כו' יתר מכן לספר תורה פסול ויש לומר דספר תורה שמעינן לה דפסולה מהך סיפא דכותב טופסי גיטין צריך שיניח כו' דדומה לו ס"ת שכותב בסתם כמ"ש התוס' לעיל מההיא דרפ"ק דזבחים וק"ל:

דף כד:

בפרש"י בד"ה הא אמרינן במתני' כו' ה"נ נימא לא בעלה כתבו כו' אחר כתבו לאשתו ונמלך כו' עכ"ל יש לדקדק מאי קושיא דאימא דנמלך ולא גירשה והשליכתו לאיבוד ולקחתו זו כו' לא חיישינן (ג) כמו דלא חיישינן לנפילה וכיון דניטלא בידה מגורשת ולא דמיא להא דאין אחרים מוציאין עליהם שט"ח משום דכ"א לוחה את המלוה לומר לו שאני לא לויתי ממך אלא חבירי כפרש"י לעיל ויש ליישב ודו"ק: :

דף כה.

בתוספות בד"ה קטן כו' אבל לרבנן ביאה אין חליצה לא ובפרק מצות כו' עכ"ל כל זה מבואר יותר בתוס' פרק האשה רבה ע"ש:

בד"ה אא"ב דאמינהו כו' תימה דבנדרים כו' וי"ל דסוגיא דהכא איירי כו' עכ"ל עיין בזה בפסחים בתוספות פרק האשה בע"א ומה שיש לדקדק בהם עיין בחידושינו שם:

בד"ה הלוקח יין כו' אע"פ שגזרו על פיתן על יינן לא גזרו עכ"ל פסיקא להו בשום דוכתא דעל פיתן ודאי גזרו דכולי עלמא וכדאמרינן בעלמא פתו פת כותי וק"ל:

בד"ה שני לוגין כו' דגרסינן בב"מ ואכלת ולא מוכר עכ"ל קצרו בדבריהם דהכי נמי גרסינן התם תבואת זרעך ולא לוקח וע"ז סומכין כותיים ואפילו אלפני עור לא עברי מיהו היינו מדאורייתא פטורין מוכר ולוקח אבל מדרבנן חייבין לעשר כדמוכח התם והכא אלא שהכותי לא חייש לדרבנן וק"ל:

דף כה:

בד"ה ר' יהודה ור' יוסי כו' דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר כו' או לא יעלה סלע כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל והא דפריך מדברי ר' יהודה נ"ל דלק"מ דולאי רב משרשיא לא ס"ל לחלק ומש"ה פריך מר' יהודה ה"ה לר' יוסי דבחד גוונא קשה מתרוייהו ומש"ה פריך כו' מר' שמעון ורבא שהשיבו לו דר' שמעון סבר יש ברירה כו' אלא שר' יוסי כו' לא ס"ל ליש ברירה כדאיתא בפרק בכל מערבין גבי לא חילל כו' ע"כ תוכן דבריו והוא דחוק לנו לומר תירוץ לר' יוסי מסברא מבחוץ ורב משרשיא לית ליה הך סברא ואין זה אלא דברי נביאות גם יש לדקדק לפי זה בקושיא זו בעצמה דלקמן שכתבו התוספות לחלק לרב בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים דמי הכריחם לזה ואימא דרב ס"ל כרבא דלא מחלק בהכי אלא דההיא דמי שאחזו עומד להתברר אם יחיה אם ימות כמו שכתבו הכא וכן יש להקשות לר"י כמו שכתבו כל זה בפרק בכל מערבין וע"כ הנראה לתוספות אזלי (ד) לשיטתם שפירשו לקמן לר' יהודה דמוקי לה במי שאחזו באומר מעת שאני בעולם ולא בדרך תנאי אם ימות או אם לא ימות אלא שעה אחת קודם מיתתו יהא הגט חל ואותה שעה אינה מבוררת וצריך ברירה ולכך הרי היא כא"א לכל דבריה כל ימי חייו והשתא אין כאן הדבר עומד להתברר בולאי אם יחיה אם ימות כמו לר' יוסי דמגורשת ואינה מגורשת משום ספיקא דאם מת מחולי זה יהא גט למפרע ואם לא מת לא יהא גט וזה ודאי עומד להתברר והכי לשמואל נמי לאתקן אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט הדבר עומד להתברר בודאי אבל רב ור' יוחנן לאליבא דר"י קיימי דלא איירי בכה"ג אלא באומר מעת שאני בעולם אין זה מקרי דבר העומד להתברר בודאי ועיין בדברינו בתוס' לקמן בפרק מי שאחזו וזה נ"ל ברור ודו"ק:

בא"ד אבל שאר אמוראי סברי אע"ג ללקוחות הן אין מחזירין כו' עכ"ל ר"ל כל שאר אמוראי היינו רב משרשיא דהכא דסברי אין ברירה לר' יהודה אע"ג ללקוחות הן אין מחזירין כו' דאי מחזירין תקשי ליה כמו שהקשו כיון דסבר דלאו כקנין הגוף דמי לא משכחת ליה דמייתי ביכורים כו' אבל לר' יוחנן דסבר מחזירין ל"ק דאיהו סבר לר"י דאית ליה ברירה כדמסיק במרובה לר"י אליבא דר' יהודה דתני כל הנלקט כפרש"י התם עיין שם ודו"ק:

בד"ה ולכי מיית כו' והשתא הא לרב בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה לר' יהודה כו' עכ"ל הקושיא לרב דלדידיה הוה תלתא תנאי אליבא דר"י דמתניתין דבכל מערבין ס"ל דאית ליה לר"י ברירה אפילו בתולה בדעת עצמו והך דאחיו וללוקח לית להו ברירה לר"י בתולה בדעת עצמו ואית להו ברירה בתולה בדעת אחרים וכדמוכח ההיא דמי שאחזו והך דשופרות לית ליה ברירה אפילו בתולה בדעת אחרים

לר"י אבל מאי לקשיא להו לר' יוחנן אליבא דר' יהודה מהך דשופרות לא ידענא פירושו וכמ"ש בחידושינו בפרק בכל מערבין ע"ש ולו"ק:

דף כו.

בתוספות בל"ה חוץ מגיטי נשים ואין לומר בשחרורי עבדים נמי פסול כו' עכ"ל משום דהכי איתא בתוספתא חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים כמו שכתב בחידושי הרשב"א מש"ה כתבו דלפי שיטת תלמודינו אין לומר כן דאם כן בפרק קמא גבי ג' כו' ועיין בחידושי הרשב"א ליישב זה (א) וק"ל:

בד"ה אבל סיפא כו' משום טעמא דמסיק מלסיפא כו' ועוד דבתרתי קמייתא למיתנן בחדא פירקא כו' עכ"ל והכא נמי ה"מ למיעבד צריכותא לאי אשמועינן בההיא נמי איכא לאוקמא כר"א משום דבחד פירקא מיתנן כו' וק"ל:

בד"ה מפני התקנה כו' לאתא לפרושי מפני התקנה אליבא דמאן דמוקי לה כר"א כו' עכ"ל היינו שמואל דמוקי לה לעיל מיניה כר"א וכן כל שאר המשנה ר"י פוסל כו' ור"א מכשיר כו' דקבע לה תלמודא לפרושי קודם מקום הזמן דתני ליה ברישא לעיל מיניה יש לומר על דרך זה משום דבעי לאקשויי לבסוף למאן דמוקי לה כר"א קשיא דר"א אדר"א כו' וק"ל:

דף כו:

בד"ה קא פסיק כו' דכבר אשמועינן דמוקדם פסול כו' אפילו לא הוה תני ליה כו' עכ"ל אלא יתורא דמתניתין משום ארוסה תני לה לאשמועינן דטעמא משום בת אחותו ולא משום פירי וק"ל:

בד"ה הכא נמי גזירה כו' והא ליכא למיחש כו' שהרי עדים לא יחתמו לו כו' עכ"ל וליכא למימר למיחש דשמא עדים יחתמו בשעת אירוסין קודם הנשואין שאז היה נתינת הגט דאם כן בכל גיטין של ארוסה אף שיכתוב הסופר מדעת הבעל ניחוש להכי שיחתמו העדים אז באירוסין קודם נתינת הגט שבנשואין אלא דלאי לאינו צריך לחוש לכך דמסתמא יתן הבעל לחתום לעדים ביום הנתינה של הגט ואם כן שפיר קשיא להו הכא דלא יחתמו בשעת נתינה שהיא אחר נשואין משום פירי וק"ל:

בא"ד אבל קשה דלמה לן טעמא כו' יפסול למאן דאמר משום פירי כמו גט שאין בו זמן כו' עכ"ל ר"ל כמו גט שאין בו זמן כלל שהאשה תפסיל בו כדאמרינן לעיל אבל הא ל"ק להו אדרבה האשה תטרוף שלא כדין מזמן של אירוסין דהא כיון שרואין שכתוב בגט ארוסתו כמו שכתבו התוספות לעיל ירגישו הלקוחות בלבד שזהו הזמן מן האירוסין ולא יניחו לה לטרוף מאותו זמן וה"ל כאילו אין בו זמן וק"ל:

דף כז.

בתוס' בל"ה הא אמר כו' הא אי לא הוה חיישינן לנמלך כו' לאינה צריכה אלא לראייה כו' עכ"ל אין פירושו אי לא הוה חיישינן לנמלך דהיינו שאם אמר שכבר נתן לה הגט קודם הנפילה היה נאמן ואפילו אם נאמר שאין זה אותו הגט היה מחזירין לה לראיה דהא כתבו התוס' לקמן בד"ה בזמן שהבעל כו' לאינו נאמן למפרע וכיון שאינו נותן לה עכשיו הגט בתורת גירושין אינו נאמן גם להבא אלא שפירושו אי לא הוה חיישינן לנמלך כו' אבל אנו חוששין לנמלך ולא נאמינהו במה שאומר שכבר נתן לה הגט וק"ל:

בא"ד אורחא דמלתא נקט דלפי שנמלך לא נתנו ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין כו' עכ"ל וכקושית התוס' דלעיל לפירושו אי לא הוה חיישינן לנמלך הוה מחזירין כו' כיון דאין צריך אלא לראייה ודקאמרינן לקמן לר' זירא דלמא אם אמר תנו נותנין כלקי"ל לאלתר לאו מדיוקא דמתני' קאמר לה דהא ליכא במתניתין דיוקא כלל אלא מסברא קאמר הכי דלאלתר ולאי לאם אמר תנו נותנין אבל מתוך המתניתין לא משמע דיוקא כלל לר' זירא ולו"ק:

בא"ד אפילו לזמן מרובה למשמע ליה לומיא לשטרי חליצה כו' כיון דבאינו ידוע מיירי על ידי מה שנמצא כו' עכ"ל לאי לאו רישא דמצא גיטי כו' דומיא דסיפא במצא שטרי חליצה כו' הוה הרישא מתוקמא שפיר לענין גט בידוע שראינו הגט בידו של בעל דבהכי איירי מתני' שאומר שממנו נפל ועתה רוצה לגרשה ואיכא שפיר לפלוגי בין נמצא לאלתר לזמן מרובה משא"כ בשטר חליצה דלא שייך בידוע שראינו שטר חליצה ביד הבעל דלמה לו השטר חליצה וכן בברייתא דלקמן שהוא אומר שכבר גירשה בו אלא כיון שאין מאמינין לו הוא רוצה עכשיו לגרשה בו כמו שכתבו התוס' לקמן לא שייך ביה ראינו בידו שהרי הוא אומר שממנה נפל ואי הוה לאלתר לוקא הרי ראינו הגט בידה כו' כמ"ש התוספות ועיין במהרש"ל שנלחק בזה ולו"ק:

בד"ה כאן במקום כו' וי"ל כגון לידעינן למזה יוסף בן שמעון נפל ולא חיישינן כו' עכ"ל למאי שכתבו לקמן דלא חיישינן שיסקר במזיד לא הוה צריכי להכי אלא כיון שהוא אומר שממנו נפל אין לחוש שגם לאחר אבל כיון דאין הסיירות מצויות כמו שכתב מהרש"ל אלא דהכא לא אסקי אכתי אדעתייהו הך סברא דאינו משקר במזיד ובהכי ניחא דלקמן בברייתא לחד לישנא דס"ל לר' זירא כרבה דבאין שיירות מצויות אפילו הוחזקו ליכא למיחש לאחר ואמאי חיישינן לנפל מאחר דהא ליכא התם לתרוצי כי הכא לידעינן למזה יוסף בן שמעון נפל דהא איהו גופיה מודה דמינה נפל וליכא למימר לידעינן דמינה נפל דאם כן ראינו בידה ופשיטא דיחזיר אפילו אין הבעל מודה כמו שכתבו התוס' לעיל אלא דאיכא למימר לקמן בברייתא כיון דאינה משקרת במזיד ואומרת שממנה אבל לא חיישינן לאחר שגם ממנו אבל כיון לאין הסיירות מצויות ואע"ג דלא נאמינה למפרע כמו שכתבו התוס' לקמן מ"מ נימא דזהו הוא שנפל ולו"ק:

דף כז:

בד"ה מעולם לא כו' אמאי מהימנינן ליה לומר שהוא שלו יותר משלא היו אומרים כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דהתוס' דהכא לא ס"ל הך שנויא דלעיל לאיירי דאיכא עדים שנפל הגט מזה הבעל עכ"ל ע"ש והוא דחוק דולאי לעיל לא אסקי אדעתייהו האי תירוצא שכתבו הכא דלא חיישינן שמא משקר אלא בקושייתם דהכא דחיישינן שמא משקר אבל אמאי לא אסקי אדעתייהו הכא כתירוצם דלעיל ואין זה אלא לדברי נביאות בלבריהם דלא ס"ל הכא כתירוצם דלעיל אבל הנראה דהכא ליכא לאוקמא בכה"ג שכתבו לעיל דיש עדים שנפל גט זה מן הבעל דאם כן למה ליה למימר דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא ע"כ דהכא לר' ירמיה דלא מפליג בין שיירות מצויות ללא מצויות ע"כ דמוקים לה למתניתין וברייתא אף בשיירות מצויות דהשתא לא מהני (ב) במה שראו עדים שנפל גט מזה הבעל כמ"ש לעיל בההיא ועוד כיון דהאי תירוצא דר' ירמיה מעולם לא חתמנו כו' קאי נמי אברייתא לא שייך ביה לומר שראו שנפל גט מזה הבעל דהא איהו גופיה מודה לממנה נפל והתוס' לעיל לא כתבו כן אלא אמתניתין כמו שכתבתי לעיל ולו"ק:

בד"ה סימנין לאורייתא כו' אי סימנין דרבנן הא דמהדרינן אבידה מן התורה היינו בעדים כו' עכ"ל וקצת קשה לאימא בסימן מובהק דהוה מן התורה ומהני אפילו בגט כדאמרינן ולוקא בנך אות פלונית כו' ובהך דמייתי לקמן דמצאו קשור בכיס או בארנקי כו' למקלקק מיניה בפ"ב דיבמות דסימנין לאורייתא ואימא דהיינו סימנים מובהקין ויש ליישב דבכלים כי הני לא שייך סימן מובהק כמו בגט בנך אות פלונית ולו"ק:

דף כח.

בד"ה מצאו בחפיסה כו' לאי מכיר את הגט למה לי שמצאו בחפיסה כו' עכ"ל ללא ניחא להו למימר לנקט חפיסה ולוסקמא משום דדרך להניח בהן כמו שכתבו התוס' לקמן דלא קאמרי הכי אלא למהאי טעמא דדרך להניח בהן לא הוה מה שאומר שמצאו בהם סימן אבל למה ליה למתני כלל דמצאו בחפיסה ולוסקמא אם היה מכיר הגט וק"ל:

בא"ד וה"פ מצאו בחפיסה או בדלוסקמא וידוע שהוא שלו וגם שבתוכה כו' עכ"ל ר"ל גם אם מצאו אחר אלא שידוע שהוא שלו על ידי עדים וגם שבתוכה איבדו למשום הכי לא ניחוש לשאלה כמ"ש לעיל מיהו לפי גירסא זו דלאי מכירו קאי על הגט ואיירי שהוא עצמו מצאו דנאמן במגו הוה מצי לפרושי שפיר גבי דלוסקמא וחפיסה דמה שיודע שבחפיסה ודלוסקמא אבדו הוי סימן ולא בעי שיהא ידוע שהוא שלו בעדים אלא דלא משמע להו דהוי זה סימן מובהק גבי גט כמ"ש לעיל וק"ל:

בא"ד אי נמי דוקא אם מכירו כשר אבל מה שיודע שבחפיסה כו' עכ"ל והוא הדין דמצי לפרושי דוקא אם מכיר הגט כשר אבל אינו מכיר הגט אלא החפיסה והדלוסקמא אינו מועיל משום (ג) דחיישינן לשאלה וכגון דאינו יודע שנאבדה לו בדלוסקמא וק"ל:

בד"ה הא ר"מ כו' חייש לשמא ימות לזמן מרובה כו' ודלמא אדמייבם חד מיית אידך כו' עכ"ל אינו מוכרח דאדמייבם חד מת אידך כו' דאיירי לזמן מרובה אלא כיון דכר"מ אתיא ע"כ דלא חייש אלא לזמן מרובה דלאלתר לא חיישינן אפילו לשמא ימות כמו בקיעת הנוד דהוי לאלתר וכמו שכתבו התוס' בזה לקמן ולר"י נמי דחייש לשמא ימות לאלתר והיינו משום דליכא למיחש לבקיעת הנוד אלא לאלתר דלאחר השבת ודאי יפריש לפי' התוס' ולפרש"י נמי כשימצא לאלתר כלים יפריש ולו"ק:

דף כח:

בתוס' בל"ה והא בעי סמיכה כו' וליכא למימר לסמיך אבראי כו' עכ"ל מיהו הך להכא ולאי ללא ניחא לאוקמא בהכי שיהא המשלח סומך בביתו ברחוק מקום וק"ל:

בא"ד השולח קרבנותיו ממדינת הים כהן מניף כו' ודוחק לאוקמא בערל וטמא כו' עכ"ל לאי בערל וטמא איירי למה ליה למנקט ממדינת הים וק"ק למתני' דהכא השולח חטאתו ממדינת הים כו' אמאי לא מתוקמא בערל וטמא והא לנקט ממדינת הים לאשמועינן בחטאת דלא חיישינן לשמא מת וה"ל חטאת שמתו בעליה ויש ליישב דולאי הוה מצי לאוקמא בערל וטמא אלא דניחא ליה לאוקמא אף בטהורים בנשים ובמולים בחטאת עוף ולו"ק:

בא"ד בת"כ מזובו ולא מנגעו שמע מינה דטמא משלח קרבנותיו להבאת כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוספות בפ' התערובות וכמו שכתב מהרש"ל ומזה המקרא נלמד לטמא משלח קרבנותיו ומיניה דהוא הדין לערל וכל הנהו דאין ראוין לסמוך דאין סמיכה מעכבת בהן וק"ל:

בד"ה וקתני ישאלו כו' לאוקמי לברייתא מקמי דליחתום פורסי שנמג כו' עכ"ל ק"ק (א) לפי זה מאי לוחקיה דרב יוסף למוקי מתני' דוקא בב"ד של ישראל הא איכא לאוקמי אפילו בב"ד לעובדי כוכבים ומקמי דליחתם פורסי שנמג כדמוקי לברייתא אבל בתי' שני שכתבו התוס' ניחא דברייתא איירי שלייני עובדי כוכבים מעידין כן איש פלוני מת אבל מתני' דקתני ועל היוצא לידון לא איירי אלא בעידי ישראל שאומרים כן וק"ל:

דף כט.

בד"ה משום בזיון כו' אי נמי על ידי כו' ירגיש בדבר שהבעל כו' עכ"ל ולטעמא (ב) דמילי לא ממסרן כו' לא שייך למימר האי תירוצא ויש ליישב בע"א ולו"ק:

בד"ה ומילי לא מימסרן כו' הוה מצי למיפרך דבשנים אפילו ר"מ מודה דלא מימסרן כו' עכ"ל יש לדקדק לפ"ז בשמעתין דרמי מתניתין דהכא ומתני' דפ' התקבל אהדדי ולא אסיק אדעתיה דמשום בזיון ומשום דמילי לא ממסרן אמאי לא תקשי ליה אהך מתני' דפ' התקבל גופה דמ"ש לר"מ דפליג בסיפא באומר לג' תנו ובריש באומר לשנים תנו או לג' כתבו ותנו דמודה בהו ר"מ דליכא טעמא אלא משום בזיון או משום (ג) דמילי לא מימסרן ולו"ק:

בד"ה היכא דנפקא כו' דמתני' איירי בחלה השליח הראשון כו' עכ"ל פי' מהרש"ל ופגעה בשליח שני ונתנה לו ולו"ק. אבל באשר"י כתב לפי' ריב"א דלקמן דנפקא לאפיה דשליח ראשון ויהבה ליה כו' עכ"ל ע"ש ולי נראה דולאי כיון דהתוס' באו לתקן הכא אמאי נקט הכא טפי היכא דנפקא לאפיה מבכולה שמעתין ליכא לפרושי אלא דנפקא לאפיה משום הגט לקבלו משליח ראשון (ל) שחלה בדרך קודם שבא לעיר שהאשה שם כפי שיטת ריב"א כמו שכתב הרא"ש דבשליח שני אפילו לא שינה השליח פסול הגט דליכא למימר דאיירי הכא דלא תלה הגט כלל בחפץ דא"כ לא הוה ליה למימר הכא דיהבה ליה חפץ והדר שקלה כו' דביהיב לה גיטא והדר שקיל מינה נמי כשר וזה נראה לי ברור בדברי התוספות ולו"ק:

דף כט:

בד"ה ר"י פוסל בו כו' ולפי זה הא דקתני שאין רצונו שיהא פקדונו כו' היינו ביד אשתו עכ"ל דלא ניחא להו למימר שהוא טעם דלא ישלחנו לכתחלה כו' דאין רצונו שיהא פקדונו ביד השליח שני ומשום דשמא לא ימסור לו דברים כהווייתן או שלא ידקדק כו' כמו שכתב רש"י דמשמע להו הכא דקתני אין רצונו כו' פסול הגט (ה) אתא לאשמועינן דאי שלא יעשה כן דהיינו לא ישלחנו כו' הא ודאי אפילו תינוקות של בית רבן יודעין כו' כדקאמר ר"י ואי הוא טעמא דלא ישלחנו כו' לאו פסולה אתי לאשמועינן דהא אם לא שינה הגט כשר בשלוחו כמו בו אלא דלא יעשה כן משום דשמא לא ימסור כו' כפרש"י אלא דע"כ לפרש"י הא דאין רצונו כו' ביד אשתו הוא ואם שינה בין הוא בין שלוחו פסול ולו"ק:

דף ל.

בד"ה ופוסק כו' ואין בו משום רבית אפילו פוסק הרבה פחות משער הזול עכ"ל נראה לפרש דמילתא אחריתא הוא דאפילו יצא השער דהשתא יוכל לפסוק עמו בפחות משער ואפילו משער הזול שיהיה אבל

מפרש"י נראה דאין בו משום רבית שיוכל לפסוק עמו בזול היינו לוקח כשלא יצא השער אבל ביצא השער לא יוכל לפסוק עמו בפחות מהשער להסתלק וק"ל:

בד"ה הא קמשמע לן כו' דבפרק איזהו נשך אמר ר' יהודה שיכול לומר כו' עכ"ל כנ"ל:

בד"ה ל"ש אלא כו' דאין לו למשוך ממנו כלום לא תני הדר ביה עכ"ל ומיהו הכהן תני למיהדר ולמאן דאמר בפרק הזהב אליבא דרבנן דמשיכה קונה ניחא דאיכא למימר כיון דמ"מ לא עביד הכא משיכה יכול הכהן לחזור בו וידו על העליונה אבל למאן דאמר התם דמעות קונות דבר תורה (ו) קשה למה יוכל הכהן לחזור ועוד נדקדק בזה לקמן וק"ל:

דף ל:

בד"ה תניא רבי אומר כו' דכ"ש אם לא ירשו שצריך ליטול רשות כו' עכ"ל ופשיטא ופסיקא להו דבנטילת רשות מיורשין מהני גם אם לא ירשו כלום ובחידושי הרשב"א לא כ"כ ע"ש בארוך (ז) ודו"ק:

בד"ה הילך דמיו כו' דלאחר שמכרו איך יכול לעשותו הא לא מיחסר משיכה כו' עכ"ל ויש לדקדק בזה הא אמרינן לעיל דכהן יכול לחזור בו ואם כן אמאי לא יכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר על ידי חזרה וי"ל דעיקר קושייתם הכא למאן דאמר משיכה קונה דרבנן ולענין דינא ומעות אמרינן לעיל דהכהן יכול לחזור בו כיון דמ"מ לא עבד משיכה גמורה עשאו יד הכהן על העליונה כמ"ש לעיל אבל הכא לענין איסורא ואי כיון דלא מיחסרא משיכה קשיא להו שפיר איך יכול לעשותו כיון דמשיכה כזו נמי קניא לא יכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר וי"ל דלא דמיא ללעיל כיון דבתורת הלואה (ח) באו הדמים ליד הכהן עשאו יד הכהן על העליונה ויכול לחזור בו אע"ג דלא מיחסר משיכה משא"כ הכא שבתורת מכירה באו דמיו לידו אינו יכול לחזור בו כיון דלא מיחסר משיכה ודו"ק:

בד"ה וכי נחשדו כו' והא דקאמר רשאי בן לוי היינו בשבתות וימים טובים כו' עכ"ל דההיא מתני' דבכורים וירושלמי בדין תורה איירי אבל הא דקאמר רשאי בן לוי כו' דמשמע דינא אתא לאשמועינן אפילו מדרבנן איכא לאוקמא דאיירי בשבתות וי"ט דשרי ומיהו (ט) הכא בשמעתין כיון דלא ידעינן דעשאו תרומת מעשר על מקום אחר לא חיישינן לשבתות וי"ט וק"ל:

בא"ד אבל המפקיד כל אדם מפקיד אף שאינן בקיאין כו' עכ"ל כנ"ל:

דף לא.

בד"ה כשם שתרומה כו' דלית ליה כלל לאבא אלעזר ב"ג מרבה במעשרות כו' עכ"ל ובתוס' פ"ב דבכורות כתבו דאפילו לפי זה מצינו למימר דהא דמרבה במעשרות אתיא נמי כר' אלעזר בן גמלא לגבי מעשר שני ומעשר עני דהנהו לא איתקיש לתרומה וק"ל:

בא"ד דנהי דר"י בר יהודה סבר דאפילו מעשר ניטל מאומד דלמא אבא אלעזר לית ליה הך סברא עכ"ל ואין להקשות דהכתי אמאי לא אוקמא במעשר גופיה וכר' יוסי בר יהודה די"ל דמלתא דר"י בר יהודה אינו מפרש דמשום מאומד הוא שרי אלא דאבא אלעזר ב"ג הוא דמפרש לאוקמא הא דר"י בר יהודה כוותיה ומש"ה ניחא ליה לאוקמא במפרש כאבא אלעזר ב"ג ובתרומת מעשר וק"ל:

בד"ה ניטלת מאומד כו' ואם תאמר דבפרק רביעי דתרומות תנן כו' עכ"ל כנ"ל:

בא"ד ולא חשיב מרבה במעשרות במתכוין לאמוד יפה כו' שמא התם מרבה במתכוין עכ"ל ויש לדקדק דלעיל פסיקא להו דההיא דמרבה במעשרות כו' לא אתיא כר' אלעזר בן גמלא דסבירא ליה אף במעשר ראשון שרי מאומד כדאמרינן בסוף פרק בתרא דבכורות וא"כ פשיטא להו לעיל דאיירי אף במרבה במתכוין והכא מספקא להו שכתבו שמא התם כו' ויש ליישב דר"א בן גמלא דלא שמעינן ליה בהדיא דשרי מאומד אלא בתרומת מעשר מהיקשא לתרומה והיינו אפילו במרבה במתכוין כדמוכח ההיא דפ' כל המנחות וא"כ הא דקאמר בספ"ב דבכורות דמעשר ראשון נמי איקרי תרומה אתקש נמי להאי מלתא דאף במרבה במתכוין וא"כ ע"כ ההיא דמרבה במעשרות כו' לא אתיא כר"א בן גמלא אבל לרבנן דלא ס"ל למנין הוא במאומד ואסור במרבה במתכוין וההיא דמרבה במעשרות כו' מני אתיא שפיר כוותייהו והשתא קשיא להו לכאורה כיון דלרבנן נמי שרי מיהא מאומד בתרומת מעשר וה"ה במעשר ראשון לענין דינא שוין הן כמו לר"א בן גמלא ואם כן מני אתיא ההיא דר"י בר יהודה לענין בכורות כוותייהו דרבנן ואהא כתבו דשמא מלתא דר"י בר יהודה מרבה במתכוין הוא ולא מני אתיא כרבנן וק"ל:

בד"ה במחשבה פי' כו' ובמעשר שני שרינן כשאומר בצפונו או בדרומו כו' עכ"ל ר"ל בההיא דהלוקח קתני בסיפא במעשר שני כשאומר בצפונו כו' כמ"ש התוספות לעיל והוא ראיה דלאכול בלא הפרשה אין קפידא אף בשאר מעשרות ואע"ג דלענין דמאי מתנייא הך מלתא היינו משום דבודאי טבל הוה איסורא דשבת רכיב עליה לאסור לקבוע מקום במעשר בשבת אפילו בין השמשות בודאי כמ"ש התוספות לעיל ועוד נראה דלא כוונו בזה אההיא סיפא דלוקח דאינו אלא ברייתא אבל כוונו אמתניתין דפ"ג דתרומות דתנן התם וחכ"א עד שיאמר בצפונו או בדרומו ומיהו מעשר שני לא הוזכר שם אלא תרומה וק"ל:

בא"ד וא"ת כיון דשרי תרומה בשנותן עיניו כו' אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת כו' עכ"ל יש לדקדק דמשמע דפסיקא להו כיון דשרי נותן עיניו כו' שרי נמי בשבת והיינו לכ"ע דמחשבה לכ"ע מהני בתרומת מעשר ומעשר ראשון כמ"ש התוספות לעיל וא"כ הוא רשב"א דקאמר התם מדומע דשרי נותן עיניו כו' בשבת מאי קמ"ל (י) הא בטבל ממש נמי שרי ויש ליישב וק"ל:

דף לב.

תוספות בד"ה ולא אמרינן כו' וי"ל דה"א כיון שאינו מביא עדים כו' קמ"ל כו' עכ"ל הא ודאי דבפני א' לא מהני ביטול כמ"ש התוס' לקמן דאף לרב נחמן בעי שנים ומשום דאין דבר שבערוה פחות משנים מ"מ הכא דשליח עצמו שהוא אומר שמבטלו ודאי דהוא מבוטל כמ"ש גם התוס' (א) לקמן ועוד נכתב בזה לקמן וק"ל:

בד"ה איהו דלא טרח כו' נזדמן אצל אשתו ממילא או שלוחו דלא אמרינן לנעורה כו' דתימה הוא לומר כו' עכ"ל ר"ל דהוה ליה למתני רבותא בנזדמן בחד מינייהו אצל אשתו או שלוחו דתרווייהו בנזדמן לא איצטריך למתני כדקאמר גבי טרחא וק"ל:

בא"ד דתימה הוא לומר שאז אין מועיל ביטול עכ"ל מסברא אמרו כן והיינו כיון שהוא עומד וצוח אין לנו לומר דלנעורה קמכוין כמו שכתבו לעיל ודו"ק:

בד"ה מ"ד אגלאי כו' כגון דהוה רהיט בתר שליח לבטוליה כו' עכ"ל אבל אי לא הוה רהיט בתר שליח אלא בתר שאר עדים לא הוה איצטריך לאשמועינן לרבן שמעון בן גמליאל דהא בלאשמועינן דבטליה בשאר עדים לא חיישינן במהדר בתרייהו לבטוליה מכ"ש דלא בטיל ובחידושי הרשב"א הקשה לפי זה לאביי לקמן בעובדא דאותיבו קירא באודנייכו ולא אסיק אדעתיה למימר הכי ה"ל לאקשויי לרבא מדיוקא דהך מתני' (ב) וע"ש ליישב בזה ודו"ק:

בד"ה מבוטלת היא כו' ור"י אומר שיש ליישב כאן גירסא דכריתות כו' אם כן היו דבריו קיימין והוי הפקר כו' עכ"ל גם לפי גירסא זו משמע להו הכא דבריו קיימין דלא הדרא למרה כמסקנא דכריתות דאל"כ תקשי ליה נמי הכא מאי אפסי אאי אפסי כמ"ש לעיל וק"ל:

דף לב:

בא"ד אלא מסיפא פריך דקתני בטילה כו' ומשני לא לדבריו קיימין ולא הדרא למרה כו' עכ"ל צ"ע (ג) דא"כ אמאי לא משני נמי הכא הכי בשמעתין הא דבטילה היא ודבריו קיימין היינו דלא הדרא למרה והוי הפקר ולא תקשי מידי אבטל הוא דהכא לענין גט וכעין שכתבו לעיל דלא תקשי מאי אפסי אאי אפסי ודו"ק:

בד"ה מ"ש מהרי הוא הקדש כו' משמע דככר זה הקדש מועיל וגט זה כו' עכ"ל לכאורה בפשיטות ה"ל לתמוה דמאי דמדמה הקדש לגט אמאי לא פשיט מככר זה הקדש אגט זה בטל לעמד בתיקו ויש ליישב דאפשר לומר דלשון בטל בגט גרוע מהקדש אבל לשון חרם בגט אינו גרוע כ"כ ומהני כמו לשון הקדש ולכך פשיט מהקדש אחרם דגט ולא מהקדש אבטל דגט אבל השתא קשיא להו במכ"ש דע"כ לשון חרם גרוע מבטל דהא חרם הוא קתני בהדיא בברייתא דלא אמר כלום ובטל הוא דבריו קיימים וא"כ כיון דכי אמר גט זה בטל כו' מבעיא לן ולא תפשוט ליה מהקדש מכ"ש דלא תפשוט חרם מהקדש ודו"ק:

בד"ה רב ששת כו' דמודו דלא אתי דיבור ומבטל מעשה כו' עכ"ל במעשה גמור מודו כ"ע דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא דבנתינת מעות קידושין ליד האשה התם פליגי אי דמי למעשה או לא וק"ל:

בד"ה ורב נחמן כו' מ"מ פחות משנים דאיכא למיחש כו' ובהא אפילו רבי מודה דאמרינן מה כח ב"ד יפה עכ"ל יש לדקדק מה שייך בזה מה כח ב"ד יפה דהא קודם תקנת ר"ג נמי לרב ששת בפני שנים ולרב נחמן בפני א' לא היה מבוטל כמ"ש לעיל בסמוך ויש ליישב דרב ששת דבפני שנים קודם תקנת ר"ג נמי לאו מדינא אינו מבוטל בפני שנים אלא משום תקנת ממזרות אבל בפני ג' לא חשו לתקנות עגונות כלל ואתא תקנת ר"ג משום תקנת עגונות דאפילו בפני שלשה לא יבטל לכתחלה לרבי ולרב נחמן נמי איכא לפרושי דקודם תקנת ר"ג בפני אחד נמי לא היה מבוטל לאו מדינא אלא משום תקנת ממזרים אבל בפני שנים לא חשו כל כך לתקנת ממזרים אפילו לכתחלה ואתא תקנת ר"ג דאפילו בפני שנים איכא למיחש לממזרים דתרי נמי לית להו קלא כ"כ ולא יבטל לכתחלה והשתא ניחא שכתבו התוספות דאפילו רבי מודה דאמרינן מה כח בית דין יפה דהיינו הך תקנה דקודם תקנת ר"ג לרב ששת בפני שנים ולרב נחמן בפני אחד דאינו מבוטל משום מה כח בית דין יפה מיהו לקמן (גיטין ל) בתוספות משמע דלפני אחד אם אינו שליח מדינא אינו מבוטל משום דאין דבר שבערוה בפחות משנים וצ"ע בדבריהם דלעיל שכתבו ועדיפא מינה אמרינן בביטול שלא בב"ד דמשמע פשט ההלכה דלא הוי ביטול כו' עכ"ל דמשמע מדבריהם אלו (דלא) מדינא לא הוי ביטול אפילו בפני אחד וצ"ע:

דף לג.

בד"ה וכי תרי כו' וליתקנו שיבטל בפני ג' ויש לומר מפני תקנת עגונות עכ"ל אבל לבי תרי כיון דלית ליה קלא מינשבא וליכא למיחש לעיגון שלה אלא לממזרים כיון דמינשבא ואין להקשות כיון דע"כ לרב נחמן לחייש לתקנת עגונות מנא ליה דחיישינן לתקנת ממזרים בתקנת ר"ג כלל ואימא דבית דין ג' הוא דודאי מקרי בית דין בכל דוכתא ויש לומר דסבירא ליה דאי הוה בית דין ג' קודם תקנת רבן גמליאל משום תקנת עגונות ודאי דלא היה מתקן רבן גמליאל דאין לחוש כ"כ לתקנת עגונות כיון דב"ד של שנים היו מתחלה אבל כיון דבית דין של שנים היו מתחלה וע"כ אתא רבן גמליאל לתקן משום ממזרים טפי תיקן דלא ניבטל כלל אפילו בבית דין של ג' משום דבבית דין של ג' נמי איכא למיחש לעגונות וכן נראה דמשום תקנת ממזרים חשו טפי דהא אפילו לרב ששת קודם תקנת ר"ג חשו לתקנת ממזרים כמ"ש התוספות לעיל וק"ל:

בד"ה ואפקעינהו כו' אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחד ואחד כו' שמא ישאל על נזירותו כו' עכ"ל ה"מ לדקדק כן מא"ל אל תשתה פ"א לחייב אע"ג דהתראת ספק היא אלא שגירת לישנא דמתניתין דפרק שלשה מינין ופרק אלו הן הלוקין נקטו ולכאורה קשה הא ודאי ישאל על נזירותו כדי שלא ילקה והיאך מצינו נזיר שילקה ויש ליישב דודאי ביודעין בו שעבר על נזירתו במתכוין החכם לא ישאל לו כדי שלא ילקה אבל התראת ספק מיתת איכא לשמא זה הנזיר יבא לחכם שלא ידע אם עבר על נזירתו וישאל לו וק"ל:

בד"ה רבי סבר כו' אי נמי אע"ג דביטלו בב"ד אומר רבי דמבוטל היינו משום דהתם ליכא למיחש כולי האי לממזרות כו' עכ"ל דבריהם אלו לרב נחמן אבל לרב ששת ודאי בבית דין של ג' ליכא למיחש לממזרות אלא לעיגון ונראה לפרש לרב ששת דלממזרות ודאי חיישינן טפי דאפילו קודם תקנת רבן גמליאל חשו לממזרות כמו שכתבו התוספות לעיל דלכך בשנים אינו מבוטל והשתא ניחא דבטלו בבית דין של ג' אומר רבי דמבוטל דלא חיישינן כל כך בדיעבד לתקנת עגונות אבל כאן בביטול מקצתן פעמים יטעו כו' ותינשא ע"י גיטה ואיכא ממזרות וזה שהקשו לקמן לפ"ה דמפרש לר"ש בן גמליאל דבטלה כולה אף זה מתקנת ר"ג וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא רמו כו' דלפירושם אין זה דרשב"ג מתקנת עגונות דרבן גמליאל אלא מתקנת ממזרות דחשו לה אף קודם תקנת ר"ג ואפילו לרב נחמן בבטלו מקצתן אי הוה סבר דבטלה כולה הוה חיישינן לממזרות אפילו קודם תקנת רבן גמליאל כמו בפני אחד שחשו לממזרות אפילו קודם תקנת רבן גמליאל כמו שכתבו התוספות לעיל אבל לפרש"י דזהו דרשב"ג מתקנת ר"ג הוא ודאי לרב נחמן איכא למימר דכל זה מתקנת ר"ג כמו שחשו לממזרות בבטלו בבית דין ה"נ חשו בתקנת רבן גמליאל לממזרות בבטלו מקצתן דכל שכן הוא אבל לרב ששת לא דמי אהדדי דבב"ד של ג' מתקנת עגונות דר"ג הוא וליכא למיחש לממזרות ובבטלו מקצתן דניחוש שמא תינשא על ידי גיטה תקנת ממזרות איכא ותקנת עגונות ליכא כן נראה לפרש דבריהם ודו"ק:

דף לג:

בד"ה צריכי בי עשרה כו' ותימה כיון דמדאורייתא יכול לבטל כו' ויש לומר כיון שהוצרכו לתקן שאין ביטול כו' עכ"ל דבריהם תמוהים (ה) במקום הזה דהא להאי אוקמתא מדינא אינו יכול לבטל ולא משום תקנה וא"כ לא קושייתם ולא תירוצם שייך כאן אבל מקומם ניחא לעיל מיניה לאוקמתא קמייתא לרבן שמעון בן גמליאל דסבר דבטלה כולה משום תקנה נגעו בה דלא ליבטיל אפילו אותם שנים שביטל לפניהם דבהא פליג עליה דרבי בדינא והא קשיא להו שפיר לרבן שמעון בן גמליאל דסבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומתקנה משום דהנך כתבי ויהבי לה כו' אמרו שפיר דלא ליבטיל הנך דלא ביטל

בפניהם אבל אותן שביטל בפניהם אמאי תקנו דלא ליבטיל ותרצו וי"ל כו' וקצת קשה לאימא דרבי נמי סבר לבטלה כולה אלא דבהא פליג על רבן שמעון בן גמליאל דסבר שלא תקנו דלא ליבטיל אלא אותן שלא ביטל בפניהם ומשום דאזלי וכתבי ויהבי כו' אבל על אותן שביטל בפניהם לא תקנו וכקושיית התוס' ודו"ק:

בד"ה וחזר רבי כו' ההיא דשום הדיינים דמיא טפי לביטלו שלא בבית דין כו' עכ"ל רוצה לומר דהתם אין כאן ב"ד אחר שבא לבטל כח בית דין ראשון ששמוהו בפחות או ביתר משתות וה"ל דומה כהכא לביטול שלא בב"ד דמודה רבי דאמרינן ביה מה כח ב"ד יפה וק"ל:

דף לד.

בד"ה בית דין מעמידין כו' וכ"ש אם נפרש דמכרן קיים ומחזיר אונאה כו' עכ"ל ר"ל בפחות משתות ועיין על פי' זה בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף ק) בתוס' בד"ה אמר רבא אמר רב נחמן שליח כדיינים כו' וק"ל:

בד"ה התם ממונא כו' אע"ג דרבי גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא כו' עכ"ל הלשון והמובן מגומגם דמלת גופיה אין לו מקום דלא הוה להו למימר אלא דרבי לא מפליג כו' גם מה שפירש מהרש"ל בדברי התוס' דר"ל אע"ג דרבי גופיה לא מפליג דלא מצינו בשום מקום דרבי מחלק בין ממון לאיסור כו' ואם כן נימא מאחר שחזר בו כו' הוא הדין חזר נמי גבי בטלו כו' עיין שם דברים דחוקים הם דהא רב נחמן נמי לא מצינו לו בשום מקום דמחלק בין איסורא לממונא אלא דתלמודא מחלק אליביה מכח קושיא דרב נחמן אדרב נחמן הכי נמי נימא אליבא דרבי מכח קושיא דחזר התם ולא מצינו דחזר מביטולו מבוטל כפי סברת רב נחמן לית לן למימר מדחזר התם חזר נמי הכא וכמ"ש בסוף דהיה יכול להקשות והא רבי גופיה הדר ביה כו' אבל לפי ספרים המדויקים בדברי התוספות דכצ"ל אע"ג דרב נחמן גופיה לא מפליג כו' מכל מקום רב נחמן מפליג אליבא דרבי כו' הלשון מדוקדק ומצינו בהדיא דרב נחמן גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא דהא פסק התם הלכה כחכמים והכי נמי הכא פסק כרבי בשתיהן ולא מחלק בין איסורא לממונא היכא דטעו כי התם דהלכה כחכמים אלא דהכא מחלק בין איסורא לממונא דלא טעו אבל אליביה (ו) דרבי ע"כ מפליג רב נחמן דהא התם חזר רבי ועשה כרבן שמעון בן גמליאל והכא לא חזר רבי אליביה דרב נחמן מלפסיק כוותיה ומה שכתב מהרש"ל על זה ולא נהירא כו' דא"כ ידעי הסוגיא שפסק התם כחכמים והיינו משום דטעו כו' ע"ש דבר תמוה הוא היאך לא ידעי הסוגיא דהתם שהרי כתבו הכא בין איסורא לממונא דטעו כו' והיינו לפי סוגיא דהתם דמחלק רב נחמן בין ממונא דטעו לממונא דלא טעו אבל גבי רבי לא מצינו בהדיא דמחלק בזה ולא הוה ליה להזכיר אליבא דרבי דטעו אי לאו סוגיא דהתם דמחלק ביה רב נתן גם מה שהקשה בזה מאחר שרב נחמן לא סבירא ליה לחלק כו' מגליה שרבי מפליג כו' תקשה ליה לדידיה דהאי תירוצא ע"כ ליתא דהא רב נחמן גופיה ע"כ דלא מחלק דפסק התם כחכמים והכא פסק כרבי אבל אין כאן מקום קושיא דהאי תירוצא כיון דלא מצינו בהדיא שחזר אלא התם אין לנו לומר כן דחזר נמי הכא כיון דאיכא למימר דלא חזר אלא דרבי מחלק אפילו בין איסורא לממונא דטעו גם מה שכתב דריהטא דלישנא כו' לא יתחוור אלא כמו שפירשתי עכ"ל לא ידענא למה דאדרבה לשון התוספות לא משמע כן וכמ"ש ואין להאריך בדחוקיו ודו"ק:

דף לד:

בד"ה וכל שום שיש לו בטופסי גיטין של הלכות גדולות כו' וכל שום וחניכה כו' דזימנין דאתי לידי תקלה כו' עכ"ל מדברי התוספות נראה דלדברי הלכות גדולות דבכל גט בין לא איתחזק כאן בשם אחר בין אתחזק כותבין וכל שום כו' והא דקאמר רב אשי והוא דאתחזק כו' היינו דאין לפסול גט אם לא כתב וכל שום כו' אלא באתחזק מיהו בלא אתחזק נמי כותבין כן וק"ל:

בד"ה והוא דאתחזק כו' ובהלכות גדולות מפרש מתניתין דבפ"ב וכך היו נקיי הדעת כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דרש"י לא פירש כן בפ"ב אלא וכך היו נקיי הדעת כו' קאי אמתניתין דלעיל לא כתב על כשר אבל ה"ג פי' דלא קאי אדלעיל אלא אהא דקתני התם כותבין חניכתו כו' כמו שכתבו התוספות לקמן דלדברי בעל הלכות גדולות נקיי הדעת היו כותבין חניכתן לכתחלה ודו"ק:

בא"ד אבל בתוספתא כו' ואם אמר אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל כו' עכ"ל יש לדקדק דאימא לכתחלה ודאי יש לכתוב שם הנתינה עיקר כדמוכח בשמעתין ולא קאמר התם אלא אם כתב שם הכתיבה עיקר דכשר בדיעבד גם קצת קשה למה להו לאתויי הא דרשב"ג ונראה דמשמע (ח) להו דרשב"ג לא פליג ארישא דגירש בשם א' מהן דודאי פסול לכ"ע אבל רשב"ג ע"כ אסיפא פליג דקאמר כשכתב שם הכתיבה עיקר דכשר ולדיוקא באם כתב שם הנתינה עיקר דפסול וקאמר רשב"ג דאפילו כתב שם יהודה בגליל כו' דהיינו שכתב שם הנתינה עיקר כשר בדיעבד וא"כ מוכח דבין לת"ק ובין לרבן שמעון בן גמליאל דשם הכתיבה עיקר דפליגי אם כתב שם הנתינה עיקר אם הוא פסול אם לאו ובהכי יתיישב מה שכתבו התוספות ומהתם משמע נמי דכמגרש בגליל אותה שביהודה מיירי כו' דמדפליגי בכתב שם הנתינה עיקר אם כן ע"כ דהכתיבה והנתינה אינן במקום אחד דבהכי לא איירי לפסול בו אם כתב באיזה אחד מן השמות ודו"ק:

בד"ה מאי איריא כו' ומשני אלמנה איצטריכא ליה והוי חידוש באלמנה טפי מבע"ח כו' עכ"ל הוצרכו לזה כיון דאיכא חידוש בכל חדא דליכא באידך כמ"ש לעיל טפי ה"ל למיתני סתמא ברישא אלא כיון דבסיפא נקט אלמנה נקט נמי ברישא חידושא דאלמנה טפי מבע"ח אע"ג דאית ביה נמי חידוש דליתא באלמנה ודו"ק:

בד"ה אלמנה איצטריכא כו' וי"ל דאיכא לאוקמא בגרושה אע"ג כו' דדרך התנא להשמיענו כשאין צריך להאריך כו' עכ"ל ההיא מתניתין דכתובות איצטריכא כמו שכתבו התוספות שם דתנא לה התם בהדי הנך דאין נפרעין אלא בשבועה ולתירוץ ב' שכתבו התוס' דדרך התנא להשמיענו כשאין צריך להאריך כו' מיהו אי לאו דרבותא דאלמנה משום חינא כדמסיק הכא משום דדרך התנא כו' טפי ה"ל למיתני בע"ח או סתם אין נפרעין מנכסי יתומין כו' וק"ל:

דף לה.

בד"ה לא היו כו' ולא דמי לנשבע לבטל כו' דאיכא עונש שבועת שוא דהתם מיבעיא לן תרי קראי כו' עכ"ל ולקי על עונש שבועת שוא כמו שכתב מהרש"ל בשם ספר מצות גדול וכן הוא בתוספות פ"ב דנדרים ויתר דבריהם וכוונתם דהכא יותר מפורשים בתוספות פרק קמא דשבועות ע"ש:

בד"ה ונודרת ואוסרת כו' כדקאמרינן פ"ק דנדרים כו' אם לא ראיתי גמל פורח באויר כו' עכ"ל הא דנחש כקורת בית הבד וכעולי מצרים אבל הך דגמל פורח כו' ליתא התם אלא בפרק שבועות שתים בתרא איתא הכי לגבי שבועות הבאי וע"ש בתוס' וק"ל:

בא"ד ואם תאמר בפרק בתרא דנדרים כו' מה מועיל מאי דשרקיה דכי אנסביה מיל עבר כו' עכ"ל ק"ק (ב) דאין כאן מקום לקושיא זו אלא אתלמוד ערוך דאמר ר"י התם שבועה שלא אישן שלשה ימים מכין אותו כו' הוה להו להקשות מהאי דשרקיה מאי מועיל הא מיל עבר כו' ויש ליישב דההיא לשבועה שלא אישן ג' ימים לא היה קשיא להו כיון דאיכא שיעור שלשה ימים דאז בודאי יעבור ויישן והוא לא נתן שיעור למלתיה אמרינן דמיד ילקה תוך שלשה ימים קודם שיעבור אבל בהך דתתסר הנאות דעלמא עלי כו' אע"ג דודאי יעבור מכל מקום כיון דאין זמן שיעור למלתיה מתי יעבור לא ילקה מיד על שיעבור אבל אהך שכתבו הכא דל"ג כל פירות משום דעוברת לאלתר אבל יחל אע"ג דאין שיעור נמי למלתיה מתי יעבור שפיר קשיא להו מהא דשרקיה טינא דהוה ממש בדומה לו ותקשה להו שפיר מאי מועיל כיון דכי אנסביה מיל עבר כו' ודו"ק:

דף לה:

בד"ה גט יבמין כו' ומוריא היתירא משום דקא טרחה קמיה אחיו עכ"ל משום דהאי טעמא דמפלגינן לעיל בין אלמנה לגרושה משום דאלמנה טרחה קמי יתמי לא שייך הכא דהא לא היה לה בנים ולפירוש רש"י דלא קשיא להו דאיכא למימר דלא חילקו בין אלמנה זו לאלמנה אחרת אבל לפירוש ר"י גרושה ממש היא זו מן היבם ולכך הוצרכו לומר דמ"מ יש לדמות אותה לאלמנה משום דטרחה קמיה אחיו וק"ל:

בד"ה אבל נשאת כו' ולר"א דאמר כו' שיכול להפר כל נדרים שעתידה לידור כו' עכ"ל קצת קשה דאכתי מאי קאמר כי לא ניסת נמי לכי מינסבא מיפר כו' דהא א"נ דבעל (ג) מיפר בקודמין היינו במה שלא עברה עליו עדיין אבל אם תאכל לפנינו קודם שניסת ועברה כבר על נדרה היאך יוכל להפר לה לכי מינסבא ודו"ק:

בא"ד והא דאמר אמימר אפילו למ"ד יש לו הפרה לא קאי אדרב הונא כו' עכ"ל קושיית הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למאן דאמר כו' ודאי דלא קאי אדרב הונא דהא אליביה לא קשה מידי דהא איהו סבירא ליה דצריך לפרט הנדר כדאמרינן לעיל מיהו מילתא דאמימר דאתמר בעלמא מצינן למימר דקאי שפיר אדרב הונא ולכך כתבו דהאי תירוצא דלא קאי אדרב הונא מיהו מה שכתבו דהאי תירוצא אלא אדרבנן דר"י למתני' כו' ק"ק דאין לו מקום כאן לתירוץ קמא של התוס' נמי צ"ל דרבנן ור"י בהא פליגי דהיינו תנאי היא דקאמר בשמעתין והניחא למאן דאמר נדר כו' דלקמן נמי אהני תנאי קאי ולא אדרב הונא ורב נחמן דהא לרב הונא לא קשה מידי דאיהו ס"ל צריך לפרט הנדר כמ"ש התוס' לעיל וצ"ע:

בא"ד אם איתא לרבנן אין לו הפרה ה"ל לרבנן לפרושי ולחלק ולומר אפכא מדר"י כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאית להו לרבנן נמי טעמא דר"י משום פריצותא דלא הזכירו רבנן טעמא דפריצותא בדבריהם אבל לר"י מקשה שפיר מלמחלק בין רבים לאין רבים וק"ל:

בד"ה ניחוש דלמא כו' אבל למאי דפרישית לגבי חכם מודה רב הונא כו' ה"מ למיפרך כו' עכ"ל וקצת קשה דאמאי לא נימא כיון דברבים (ד) מיהת אין חילוק בין חכם לבעל א"כ מתני' הוה ניחא ליה משום דמדרינן לה ברבים וכברייתא דמייתי המקשה גופיה לקמן דתניא ניסת נודרת וגובה כו' והיינו משום דמדרינן לה ברבים אבל לרב הונא קשיא ליה דע"כ ברבים יש לו הפרה דאל"כ כי ניסת נמי ומיהו המ"ל הכא הניחא למ"ד כו' וק"ל:

בד"ה קסבר צריך כו' וא"כ תקשי כדפריך התם לעיל לימא רב הונא כתנאי כו' דצריך לפרט הנדר כו' עכ"ל ר"ל דמעיקרא בעי לאוקמא פלוגתייהו דר"א ור"י אם אדם עושה קנוניא על ההקדש וקאמר לימא רב הונא כתנאי כו' ומסיק דפליגי בנדר שהודר ברבים כו' וקשיא להו מאי תיקן בזה הא השתא נמי דפליגי בנדר שהודר ברבים אם כן בהך מלתא דסבר רב הונא הכא צריך לפרט (ה) הנדר הוה כתנאי דלר"י ע"כ אינו צריך לפרט דאם לא כן אמאי אינו מועיל ובפשיטות אהך מילתא גופה דמוקי לה דפליגי בנדר שהודר ברבים ה"ל נמי רב הונא כתנאי (ו) דהכא סבירא ליה דיש לו הפרה אלא דלאו קושיא היא כיון דבלאו הכי איכא תנאי ר"י ורבנן בפרקין דפליגי ביה אבל בהך מלתא אם צריך לפרט הנדר לא אשכחן תנאי דפליגי ביה אלא אמוראי פליגי ביה הכא בשמעתין ודו"ק:

דף לו.

בד"ה אמר אמימר כו' הניחא למאן דאמר ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי כו' עכ"ל ר"ל דקאי נמי אדרב נחמן דלעיל דמוקי מתניתין דהכא בהודר ברבים ופריך הניחא למאן דאמר כו' אלא למ"ד יש לו כו' דהיינו ר"י ורבנן דלקמן במתני' במאי מוקי רב נחמן נמי מתני' דהכא וקאמר דמוקי לה בבעל דעת רבים דהשתא ר"נ גופיה חזר בו ומוקי לה בבעל דעת רבים דוקא והוה שפיר הלכתא כרב נחמן בדיני מיהו יש לדקדק בלשונם שכתבו ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי כו' הא על כרחך ליכא למימר בע"א דלרב הונא לא קשיא מידי דאיהו סבירא ליה צריך לפרט הנדר ועוד קשה דודאי הוא דאדרב נחמן קאי דאיהו הוא דקאמר אין צריך לפרט את הנדר ולרב פפא דסבירא ליה צריך לפרט הנדר ודאי דלא קשה מידי ויש ליישב משום דאיכא לפרש דידע תלמודא דאיכא אמוראי דסבירא להו בהא כרב נחמן דא"צ לפרט הנדר אלא בהא דנדר שהודר ברבים אין לו הפרה לא שמעינן מנייהו ולהכי פריך אליבייהו הניחא למ"ד כו' אלא למ"ד יש כו' אבל לרב נחמן דמשני לעיל דמדרינן ליה ברבים לא קשה מידי ולהכי קאמרי דאיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי קושיית הניחא כו' דרב נחמן נמי לא קאמר לעיל הכי אלא לר"י דסבירא ליה לקמן הכי ודו"ק:

בד"ה מי איכא מידי כו' ודרשה לספרי עיקרה אמלוה כו' למוסר שטרותיו הוי מטעם הפקר כו' עכ"ל הוצרכו לזה דאי מוסר שטרותיו מדינא דאורייתא אינו משמט אלא דמכל מקום לא היה עושה הלל תקנה לבטל השמטת כספים שצוותה תורה כמ"ש לעיל א"כ מהאי טעמא נמי מטעם הפקר ב"ד הפקר לא היו מתקנין לבטל השמטת כספים שצוותה תורה אלא לפרש"י צ"ל דלית לן למיחש להכי אלא למוסר (ז) שטרותיו היינו מטעם הפקר ודו"ק:

בד"ה בזמן שאתה כו' דהשמטת קרקע דהכא ודהתם לא איירי בחרישה וזריעה כו' עכ"ל ומיהו מייתי לה התם שפיר אחרישת קרקע דנוהג בין ביובל ובין בשביעית והיינו בזמן שנוהג השמטת קרקע דהיינו יובל לענין חרישת קרקע נוהג נמי השמטת כספים דהיינו שביעית לענין חרישת קרקע וכההיא דירושלמי ודו"ק:

דף לו:

בא"ד א"נ ההיא בעיא אליבא דרבא למשני הפקר ב"ד כו' עכ"ל ר"ל וכפרש"י דקאי רבא נמי אלעיל לרבנן דהשמטת כספים אף בזמן הזה דאורייתא והלל דתיקן לדריה ודאי תיקן משום הפקר ב"ד הפקר ומבעיא לן אם לדרי עלמא נמי תיקן וק"ל:

בד"ה ותקון רבנן כו' דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע ב' שנים רצופות עכ"ל אבל השמטת קרקע דהיינו שחוזרות לבעליהן אינו רק ביובל וכן השמטת כספים דהיינו הלואות אינו רק בשביעית כמ"ש התוספות לעיל ולא רצו לחלק ביובל בין עבודת קרקע לחזרת שדה וכן בשביעית בין עבודת קרקע להשמטת כספים וחשו יותר לזכר לשביעית מזכר ליובל ודו"ק:

בד"ה אא"כ כו' משום דהוה תרתי כו' אבל הכא או פשט ולא כו' או היו יכולים כו' עכ"ל וההיא דאפילו יבא אליהו כו' איירי באיכא תרתי לפשט והיו יכולים לעמוד ולהכי קשיא להו לפי' זה לקמן מההיא דמגילה דפריך והא אין ב"ד יכול לבטל כו' אא"כ גדול כו' דהתם מסתמא פשט ויכולים לעמוד וא"כ אפילו גדול כאליהו לא יוכל לבטל ודו"ק:

בא"ד והא דקאמר וסמכו רבותינו כו' למה נמנה היא עליו להתירו אדרבה היה כו' עכ"ל והירושלמי שהביאו התוספות לעיל יש לפרש על דרך זה דלא בא רבי יוחנן ליישב דלא תקשי מההיא דאא"כ גדול כו' אהך דר"י הנשיא דשמן דאיכא למימר כדמתרץ בתלמודינו דזה דאא"כ גדול כו' איירי בפשט והך דשמן לא פשט אלא דה"ק ור"י הנשיא וב"ד מתירין מה שאסר דניאל כו' כיון דנמנה דניאל לאוסרו למה נמנה ר"י הנשיא להתירו אדרבה כו' וכמ"ש הכא ודו"ק:

בא"ד ומיהו בדבר שלא תיקנו שיתפשט האיסור כו' אלא במקום אחד כו' גדול יכול להתיר כו' עכ"ל ר"ל דהיינו פשט האיסור באותו מקום שתקנו כבר וקצת קשה (א) דה"ל לדקדק כן מתוך שמעתין כדקאמר דלמא כי תיקן הלל כו' כגון בי דינא דיליה וכרב אמי ורב אסי כו' דמשמע דזה מיקרי פשט איסורו וגדול יכול להתיר ולא קטן וק"ל:

דף לז.

בד"ה אלא מעתה כו' מלוה נקט הלוהו ויש לו משכון בידו כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל לאו דוקא אלא כלומר פקדון יש לו משלו בידו או כו' עכ"ל ע"ש אבל יש לו משכון (ב) לא משמע כן אלא דיש לפרש דיש לו משכון ממש אהלואה אחרת והמשכון שוה יותר מאותו חוב דלא חשיב המותר תפיסה אחוב אחר שיש לו עליו בע"פ וה"ל דומיא ממש דהלווהו בע"פ ודר בחצירו במשכונא אחרת או בשכירות וק"ל:

דף לז:

תוספות בד"ה שאני משכון כו' משום דאלים שיעבודיה דלא חשיב מצוי ביד ישראל כו' למעוטי ייחד לו בית אפילו קבל עליו אחריות כו' עכ"ל ר"ל אע"ג שגוף החמץ של ישראל הוא אלים שיעבודיה לעובד כוכבים משום דלא חשיב מצוי ביד ישראל כיון שהוא בבית עובד כוכבים והא דהביאו ראיה בהיפך דה"נ בייחד לו בית אע"ג דקבל עליו הישראל אחריות כיון דגוף החמץ של עובד כוכבים ואינו מצוי ביד ישראל כיון שייחד לו מקום אינו חייב לבער ודו"ק:

בא"ד צ"ל דלוקח במשכנו שלא בשעת הלואתו מקודשת כו' מאיזה טעם נחשב כש"ס כו' עכ"ל כיון דלא קני שלא בשעת הלואה אלא מטעם דמצי מקדש בו אשה ע"כ בשעת הלואה (ג) דלא קני ליה לא מצי מקדש בו את האשה דאל"כ מ"ש וע"ש בפרק האומנים דבריהם יותר בארוך וק"ל:

בד"ה לעולם לפני כו' ה"ה דהמ"ל לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא עכ"ל דלא ניחא להו למימר דאי מטעם דלפני יאוש הוא סל"א דאפילו הכי לרבו שני הוא ומשום דלמא ממנעי ולא פרקי ליה כמו שהקשו לקמן דסמכו עצמם הכא אתירוצא דלקמן דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה עבדו כו' ודו"ק:

בד"ה בין כך ובין כך כו' דאי כשפלאו לשום עבד ישתעבד לשני יפיל עצמו כו' עכ"ל אבל בפלאו לשום בן חורין אין סברא למה"ט ליפיל עצמו לגייסות ישתעבד לשני כיון דמשום בן חורין פרקיה אלא לראשון ישתעבד מהאי טעמא אע"ג דלאחר יאוש הוא וק"ל:

בד"ה אי לפני יאוש כו' מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כלל לומר דפליג כו' עכ"ל לכאורה דר"ל לא מסתבר ליה דפליג רשב"ג בהא את"ק דהא מדקאמר כשם שמניה כו' ע"כ דפליג ואית ליה האי סברא אלא דר"ל דלא מסתבר ליה דפליגי רבנן עליה בהך סברא ומיהו איכא (ד) למ"ד לקמן דלא כרשב"ג כפרש"י לקמן גבי כיון דמשדר ליה גיטא דחירותא חבורי כו' והיינו אליבא דאביי דפליגי בהך סברא וק"ל:

דף לח.

בד"ה אבל בחזקה כו' אלא צריך לפרש דהכא בחזקה של כיבוש כו' עכ"ל מדלא קתני התם בעבד עברי דקני אלא בכסף ושטר לא אימעיט הך חזקה של כיבוש אבל הך חזקה דהלבישו כו' ואי לאימעוטו בע"ע מדקתני לה התם הך חזקה דהלבישו כו' גבי עבד כנעני ולא קתני לה נמי גבי ע"ע ודו"ק:

בד"ה דכתיב ויסב כו' ולהכי מייתי לעיל מדר"ל דמויסב כו' עכ"ל ק"ק דאכתי לא הוה ליה לאתויי אלא הא דטהרו בסיחון ישראל מנלן דכתיב ויסב גו' ויש ליישב דאע"ג דמטהרו בסיחון נילף דעובד כוכבים קונה עובד כוכבים בחזקה לא הוה ילפינן מויסב ממנו שבי דעובד כוכבים קונה ישראל בחזקה אבל השתא דמייתי מדר"ל דלענין קנין כסף אין חילוק בין עובד כוכבים לעובד כוכבים ובין עובד כוכבים לישראל אית לן נמי למדרש מויסב ממנו שבי דאין חילוק בין עובד כוכבים לעובד כוכבים ובין עובד כוכבים לישראל לענין חזקה ודו"ק:

בד"ה ואינהו סבור כו' דלרבא מודה רשב"ג לרבנן דלשם עבד כו' ניחא דא"כ היתה שלהם כו' עכ"ל אבל לפי הפי' שכתבו התוספות לעיל דלרשב"ג הוה לרבו ראשון הא דקא"ל א"נ כרבנן ס"ל אנן לשום אמהתא כו' אע"ג דלרבנן (ה) מיהת ישתעבד לרבו שני איכא למימר אנן לשום אמהתא כו' אכולה מלתא קאי וה"ק אנן כרשב"ג סבירא לן דאף לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון ולדידך נמי דכרבנן סבירא לך מכל מקום תשתעבד לשני ומיהו אנן נעביד כלילן דכרשב"ג סבירא לן דישתעבד לראשון ועיין במהרש"ל בזה ודו"ק:

בד"ה כל המשחרר כו' משום דאיכא מצוה רבה כו' משום מצוה דרבים עכ"ל דאל"כ מאי אולמיה דהאי עשה דמצות פריה ורביה מעשה דלעולם בהם תעבודו אי לאו משום דמצות פריה ורביה הוה מצוה רבה וכן הך דהכא להשלימו לעשרה משום מצוה דרבים והכי אמרינן בהדיא בברכות בפרק ג' שאכלו ע"ש וק"ל:

דף לח:

בד"ה גופיה לא כו' ולא מיירי במקדיש בלשון חרם כו' עכ"ל דחרם משמע איסור הנאה והא לא שייך בעבד כדקאמר דגופיה לא קדיש ליאסר בהנאה ואהא פריך לקמן לימא כתנאי אי גופיה קדיש ליאסר בהנאה או לא וק"ל:

בא"ד מאי עבידתייהו לאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנו ויהיה שלו עכ"ל לכאורה אין זה מובן דהא לדמי קדוש לימכר קאמר ואמאי לא ימכרנו הגזבר לאחרים ונראה לפרש דבריהם משום דיש בעבד ממון ואיסורא כדלקמן בשמעתין והשתא אף אם ימכרנו הגזבר דקדוש לימכר הוא בכדי דמיו מכל מקום באיסורא ליוצא לחירות בגט מאי עבידתייהו לגזברין וצ"ל למתני דאין יוצאין לחירות על ידי הגזברין וכן אחרים מוציאין אותן לחירות דהיינו אף להפקיע אותן מידי איסורא מאי עבידתייהו שהרי לא נקנה להן אלא ממונא שבהן אבל איסורא לא תפקע אלא על ידי רבו ראשון אחר שיפדנו ויהיה גם הממון שלו לכל זמן (ו) שהממון אינו שלו לא יוכלו להפקיע אותן נמי מידי איסורא כדלקמן וק"ל:

דף לט.

בד"ה הא מני ר"מ כו' ואע"ג דבספ"ק דסנהדרין גבי כו' מפרש רב כו' כר"מ לא ס"ל הכי כו' עכ"ל מהך דספ"ק דסנהדרין קשיא להו טפי משום דלא מפורש התם דכר"מ מוקמא ליה ועוד דאיכא אמורא התם דאוקמא (ז) לה במלתא אחריתא וק"ל:

בד"ה קטנים כל כו' גבי פלוגתא דזכין לקטן ואין זכין לגדול ואע"ג כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה אלמה אמר כו' ולהכי נמי לא מצי למיפרך לאמימר מדרבנן דאבא שאול כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי נקטו רבנן דאבא שאול דהא מאבא שאול (ח) נמי מגלולים דקנו עצמן בני חורין איכא למיפרך לאמימר כמו לרבנן והל"ל מברייתא סתם דליכא למיפרך לאמימר ועוד קשה דאם כן אי נמי לר' יוחנן רביה הוא מ"מ איכא למימר דר"י גופיה מוקים להך ברייתא כהאי תנא דאית ליה דשמואל ור"י גופיה ס"ל במפקיר ומת דאין לו תקנה ולא קאמר ר"י וצריך גט שחרור אלא במפקיר ולא מת דהכי מפלגינן ע"כ לקמן לאמימר להך לישנא דלוקח במפקיר ומת אין לו תקנה אבל אם לא מת יש לו תקנה בשחרור וע"ק למילתיה דר"י גופיה מתרץ לה אמימר לקמן צריך ואין לו תקנה ויש ליישב כל זה שסמכו עצמם אמאי דפסיק ר' יוחנן גופיה לקמן כרבנן דאבא שאול למש"ה הוצרך רב נחמן לתרץ הך ברייתא דר' יוחנן דעבדו לגר כאשתו מה אשתו כו' ולא מוקים לה כתנא דאית ליה דשמואל דר"י ע"כ לקמן פסק כהך ברייתא ומשום הכי פריך מרבי יוחנן רביה לאמימר דלא סבירא ליה כהך ברייתא ודו"ק:

דף לט:

בד"ה מה אשה כו' דלוקח בקנין דמיתה ילפינן מאשה כו' אבל שטר כו' דמקרא מלא כו' עכ"ל ומדקאמר טעמא דרבי גמר לה לה מאשה מה אשה בשטר כו' עכ"ל לא בעי למילף שטר מאשה דהא שטר בהדיא כתיב ביה אלא בא למעט הפקר דילפינן מאשה וה"ק מה אשה בשטר ואין הפקר מוציאה אף עבד אין הפקר מוציאו אלא שטר גומר בו וק"ל:

דף מ.

בד"ה אותו העבד כו' ומאי קמ"ל פשיטא דכופין אותו כיון כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא הא קמ"ל דיש לו תקנה בגט שחרור כמו שהקשו התוספות גופיה לקמן מהך דכופין אותו כו' אהך דאין לו תקנה ויש ליישב דלא הל"ל בהאי לישנא דכופין אותו כו' אלא דמהני גט שחרור ופשיטא דכופין כו' ודו"ק:

בד"ה הא אמרה כו' לעיל קאמר אדר"י א"ה כו' והכא משמע דבעי גט כו' עכ"ל וה"ה דאיכא (א) לאקשויי מהא דפסק ר' יוחנן לעיל כרבנן דאבא שאול דלא בעי גט שחרור בגר שמת כו' ולדברי הרי"ף דמחלק בין גר שמת ובין מפקיר שמת לק"מ מדלעיל אבל הרא"ש דחה דבריו מתוך הסוגיא דלעיל וק"ל:

דף מ:

בד"ה חיישינן שמא כו' האי חיישינן הוה ודאי כמו חיישינן שמא במי מילין כתבו עכ"ל הכי ס"ד לעיל רפ"ב אבל למסקנא לא קאי הכי אלא דחיישינן ממש קאמר והרא"ש מביא ראיות אחרות מההיא דחיישינן שמא באמבטי כו' וחיישינן שמא חנן לחומה כו' מיהו לא ידענא (ב) מי הכריחם הכא לפרש כן ולא כמשמעות דחיישינן בכ"מ וק"ל:

בד"ה הודאת בעל כו' בנותן לא אמרינן הכי כו' והא דבעי מי אוכל פירות פי' בעלמא כו' עכ"ל פסיקא להו הא דהודאת בעל דין כמאה עדים קאי אמקבל דלפניו ולא אנותן דלפני פניו וזה הכריחם לפרש הא דבעי מי אוכל פירות פי' בעלמא הוא ולא קאי אברייתא דקתני הודאת בעל דין כמאה עדים והיינו המקבל ורבה הא קסבר משלשין כך נראה לפרש דברי התוס' וכוונתם אף שבחידושי הרשב"א לא כ"כ בשם התוס' גם מהרש"ל הבין לדבריהם בדרך אחר והר"ן לא כתב כדברי התוס' אלא דהכי קאמר מי אוכל פירות מאן אמרינן שהודאתו כו' ע"ש וק"ל:

בד"ה הקדש חמץ כו' והא דלא חשיב מכר לעשה שורו אפותיקי כו' דאין בע"ח גובה כו' עכ"ל קצת קשה טפי הל"ל להקשות ממכר שורו אמאי מפקיע טפי מקדושת דמים דליכא למימר דמכר דמיא לקדושת הגוף כיון דחייל תו לא פקע דאם כן בעשאו עבדו אפותיקי ומכרו לא יגבה בע"ח מיניה ולתירוצם ניחא כל זה ודו"ק:

בא"ד איכא לאוקמי אפילו בראוי למזבח כו' דאינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י כדמפרש בפרק המניח כו' עכ"ל אין זה תימה שכתבו התוס' הכא דאיכא לאוקמא אפילו בראוי למזבח והתם בפרק המניח כתבו התוספות דלא איירי אלא בבעל מום או בקדושת דמים דכן הוא דרך התוס' לגרוע או להוסיף במקום אחר אך מ"ש מהרש"ל דהכא ס"ל לר' ישמעאל לא יכול לסלקו בזוזי דהא כו' הוא דחוק (ג) מדקאמר התם לר"י בע"ח הוא וזוזי הוא דמסיק ביה כו' דמשמע דיכול לסלקו בזוזי והתוס' כתבו הכא דמפורש בפרק המניח דאינו יכול לסלקו בזוזי לר"י וע"כ הנראה הא דקאמרי הכא דאינו יכול לסלקו בזוזי היינו הלוקח את השור אינו יכול לסלק הניזק בזוזי והא ודאי מפורש שם דבעי מיניה רבא מרב נחמן מכרו מזיק לר"י מהו כו' ומסיק דלאו כל כמיניה אלא דה"ל כעשה עבדו אפותיקי דבע"ח גובה הימנו וע"ש הסוגיא ודו"ק:

דף מא.

בא"ד וכעולא נמי לא מצי לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום במתנות ולאביי כו' עכ"ל וליכא לפרושי בעולא מי ששחררו רבו שני ושורת הדין אינו חייב כלום לרבו ראשון אף על העודף דכיון דלמפרע

(ד) הוא גובה שפיר שחרריה רבו שני דאם כן במאי פליגי דכיון דשחרור דשני הוה מדינא הוה ליה לכ"ע היזק ניכר כמו לרב בשחררו רבו ראשון כמו שכתבו התוס' לקמן ודו"ק:

בד"ה לישא שפחה כו' וליתי עשה דפריה ורביה כו' וי"ל דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי כפיה כו' עכ"ל ויש לדקדק (ה) אכתי ליתי עשה דלעולם בהם תעבודו ולידחי לא תעשה דלא יהיה קדש דמפני עשה דפריה ורביה ודאי נדחה עשה דלעולם בהם תעבודו משום דלשבת הוה מצוה רבה כמו שכתבו לעיל התוס' אבל הכא נקיים מצות פריה ורביה ולידחי לא תעשה דלא יהיה קדש גו' מפני עשה דלעולם גו' ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

בא"ד וישא ממזרת כו' ישאנה באיסור בלא קדושין כמו כו' עכ"ל פירוש באיסור דהיינו בזנות ומיהו לאו ליכא ביה ועיין בדבריהם אלו יותר בפ"ק דב"ב וק"ל:

דף מא:

בא"ד והא דשרי חרורי בנתינה ואסירי בשפחה כו' עכ"ל טפי ה"ל להקשות הא דשרי חרורי בממזרת ואסור בשפחה אע"ג דבתרווייהו בממזרת ושפחה איכא קדשות י"ל דניחא ליה טפי כתירוצם דבממזר בהדיא כתיב בקהל ה' וקהל גרים לא אקרי קהל אבל בנתינה לא כתיב בהדיא אלא דילפינן משאר פסולי קהל כמו שכתבו בתירוצם ודו"ק:

בד"ה לא תוהו כו' והא דלא כייפינן בחציה שפחה כו' אלא היכי דנהגי בה כו' עכ"ל ואין להקשות ומאי קושיא דהא אפשר לה לישא ע"ע דמותר בכנענית ובבת חורין דכה"ג הקשו לעיל דהוא ימכור עצמו בע"ע דא"כ משום דנהגי בה מנהג הפקר נמי לא היו כופים את רבה כיון דאפשר לה בע"ע אלא ע"כ דאיירי דאין לרבה עבד עברי ודוקא רבו שרי (ו) למסור לו שפחה כנענית שלו אבל בשפחה כנענית שאינה דרבו של ע"ע אסור בה אבל לעיל ניחא שימכור הוא צד בן חורין שלו למי שיש לו שפחה כנענית ויהיה מותר בה וק"ל:

בד"ה לכ"ע ג"ש עדיפא כו' הכא שאני משום דעיקר שטר מג"ש נפקא לן עכ"ל ומיהו לא בעי למימר דלכ"ע היקשא עדיפא אלא דבהא פליגי אם נימא דהכא ג"ש עדיפא משום דעיקר שטר מג"ש נפקא דלא מסתבר ליה לתלמודא דליכא מאן דפליג בהא דודאי ג"ש עדיפא מה"ט אלא משום דאיכא למפרך כו' וק"ל:

דף מב.

בד"ה בעבד של שני שותפין כו' והא אמימר גופיה אית ליה כו' וי"ל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל אבל הא ק"ל למה הקשו התוספות מאמימר ת"ל מיניה וביה למשנה אחרונה איך כופין כו' עכ"ל ע"ש באורך ואין לי להאריך (ז) בדחוקי אבל הנראה למאי שיש לדקדק בעיקר קושייתם מתחלה אמאי לא תקשי להו בפשיטות אהך מתני' דהכא דכופין לשחרר בחציו עבד ובפרק החובל קאמרינן דאין יוצאין בראשי אברים אלא דאיכא למימר דמתני' דהכא לא אתיא כר"א דבעי עבדו המיוחד לו אלא כשאר תנאי דהתם דלא בעינן עבדו המיוחד לו ושפיר יוצא חצי עבד ושל שותפין בראשי אברים וה"ה בשחרור אבל מדקאמר הכא של שני שותפין ודברי הכל דמשמע דליכא מאן דפליג בעבד של שני שותפין והאי קשיא להו והא ר"א ס"ל דאינו יוצא בראשי אברים וה"ה בשחרור לענין חצי ממון שבו אין סברא לחלק בין ראשי אברים לשחרור ע"י שטר ותרצו דהתם לא איירי בשל שותפין אלא בשאין לזה רק פירות ולזה הגוף ודומיא דהכי בחציו עבד למשנה אחרונה דאין לו בו פירות מיהו מתני' דהכא בכה"ג נמי למשנה אחרונה דכופין לשחררו לא אתיא כר"א דהתם דס"ל דאין יוצאין בראשי אברים וה"ה ע"י שחרור ולכך לא קשיא להו אלא מאמימר גופיה דקשיא דידיה אדידיה דהתם מסיק דס"ל כר"א דהיכא דאין לו פירות אין יוצא בראשי אברים וה"ה בשחרור ולעיל ס"ל לאמימר גופיה במפקיר עבדו אע"ג דאין לו בו פירות יש לו תקנה בשטר ותרצו דודאי שטר מפקיע האיסור דהיינו הגוף טפי מראשי אברים ומהשתא מתני' דהכא נמי מצי אתיא שפיר כר"א דהכא בשטר מפקיע האיסור אף למשנה אחרונה מיהו ק"ק מעיקרא דלא אסקי להו אדעתייהו הא דתרצו דשטר מפקיע האיסור כו' אמאי לא קשיא להו מר"א בפשיטות דלפום הסברא דסלקא אדעתייהו דהיכא דאינו יוצא בראשי אברים גם שחרור בשטר לא מהני ולקמן סבר ר"א דכל עבד אינו יוצא בראשי איברים וצריך גט שחרור ויש ליישב דר"א דהכא לאו היינו ר"א דהתם ודו"ק:

בד"ה יום של רבו כו' ומיהו נ"מ אף למשנה אחרונה כגון בשל יתומים כו' עכ"ל ולקמן אהך דהמית מי שחציו עבד כו' דקאמר מאי לאו כמשנה אחרונה כו' לא בעי לאוקמא בכה"ג דסתמא קתני דמשמע אפילו בגדולים וק"ל:

דף מב:

בד"ה מעוכב גט כו' והכא איירי בחציו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל תימה ואיך יאכל בתרומה החצי בן חורין אפילו למשנה ראשונה אלא בע"כ איירי כו' ע"י הפקר כו' עכ"ל ע"ש ולא ידענא (א) תמיהתו על דברי התוס' דהא לקמן בשמעתין לענין קידושין נמי בעי למימר בכה"ג דאין קידושיו קידושין כלל אע"ג דהוי חצי בן חורין וק"ל:

בד"ה עבד שמכרו כו' מכר קנס של עבד כו' דלא דמי לדקל לפירותיו כו' עכ"ל כן הוא בכל נוסחי תוספות הישנים משום דלכאורה לר"מ במכר קנס של עבד נמי איכא למבעיא הכי מה"ט אי איכא לפלוגי בין פירות דקל לעבידי דאתי ובין קנס של עבד דלא עבידי דאתי אבל מדנקט עבד שמכרו רבו לקנס כו' משמע דאפילו לר"מ לא מבעיא ליה אלא בכה"ג דומיא דדקל לפירות אבל במכר הקנס של עבד לא מבעיא ליה דפסיקא ליה ביה דאפי' לר"מ כיון דלא עבידי דאתי אינו מכור ומהרש"ל הגיה ולא דמי לפירות דקל כו' (ב) ולא ידעתי כוונתו:

דף מג.

תוס' בד"ה ואת"ל כו' והמ"ל איפכא אלא האמת כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל שהבין המ"ל איפכא היינו דגבי מקודשת המ"ל חנייך וגבי אינה מקודשת לחניי וא"א לומר כן כפי שפרש"י הא דחזיא לכולה דה"ק לה אי בעינא נסיבנא אחריתי כו' לזה ודאי לא שייך באשה וק"ק דטפי הוה ליה לתוס' לאקשויי דה"מ למנקט כולה בחדא מילתא דהיינו באינה מקודשת נמי לחניי וע"כ הנראה דאיפכא דאמרי קושטא דהכי הוא דגבי לחניי המ"ל איפכא דהיינו את"ל אינה מקודשת דבהכי הוה ניחא טפי למנקט כולה מלתא בלחניי אלא דהאמת כו' וק"ל:

דף מג:

בד"ה אבל אם כתב עליו אונו כו' וא"ת כו' אין לו תקנה דאיסורא דאיכא גביה כו' עכ"ל ולעיל מיניה בדברי ת"ק דקאמר וצריך גט שחרור לא תקשי להו הכי משום דאיכא לפרושי צריך ואין לו תקנה דהכי מפרשינן לעיל מלתא דר"י אליביה דאמימר ועי"ל דמלתא דת"ק איכא לפרושי ע"י פליה דקונסין לפדות אותו מיד עד ק' בדמים כדלקמן ולא ישעבד בו העובד כוכבים כלל אבל הכא לכשתברח קאמר וע"כ לא משחרר ליה על שיברח דאי כו' כמ"ש התוספות וק"ל:

בא"ד דלא דמי למפקיר כו' דקני ליה לקנס וולדות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה לפ"ז דא"כ בעובדא דסקרתא כו' דאקשו רבנן לרבינא מהא דאמימר וכו' לימא שאני התם דמכרו לעובדי כוכבים דלא קני אלא למעשה ידיהם וכו' ונראה דהתם הוי לאחר יאוש כו' עכ"ל ותירוצו דחוק אבל הנראה דלעיל איירי דכבר כלו מרווחא לעובדי כוכבים וגם מרווחא דישראל קמאי מתו וכיון דהעובדי כוכבים כלו אין כאן על העבדים קנין למעשה ידיהם וגם מרווחא דישראל מתו וא"א להנחיל (ג) ממון זה לבניהם כיון דאין עליהם שיעבוד מעשה ידיהם והוה שפיר דומיא דמפקיר עבדו ומת אבל הכא כיון דמרווחא לעובדי כוכבים עדיין קיימים לא תפקע מהם שיעבוד מעשה ידיהם ומדינא יחזור לבעל הראשון ישראל שהוא גם כן קיים שהרי מעולם לא פקע ממנו הממון לגמרי דעדיין הוא ברשותו לקנס וולדות ולא הפקיעו ממנו כו' כמ"ש התוס' ודו"ק:

בד"ה הא לגופא כו' דמזלזל בתקנתא דרבנן קנסוה אע"ג דלא מטא זימניה כו' ותימה כיון כו' עכ"ל ק"ק לפי פרש"י הכא ובאידך שנויא דלקמן דמשום דאתא לקנסא נגעו ביה במכירת עבד יש לתמוה עדיפא מיניה דבפשיטות ה"ל לאוקמא תרווייהו בדלא מטא זימניה אלא דבעבד קנסו אותו ודו"ק:

דף מד.

בד"ה או לאו לוקח כו' ומייתי מבהמה כו' אלמא לאו לוקח דה"ה טפי כו' עכ"ל דלפרש"י איכא לפרושי בפשיטות דבשני הלשונות מייתי ליה למשמע ליה דההוא דר"ל לוקח הוא וא"כ ע"כ הך דריב"ל לאו לוקח אבל לדברי התוס' ליכא לפרושי הכי בלישנא קמייתא דהוא שואל אלאו לוקח ואפילו ביותר ממאה והוא הסיב לו דלאו לוקח אלא בפחות ממאה ולכך הוצרכו לפרש בע"א דהסיב לו כיון דע"כ דהך חדא לאו לוקח אידך נמי לאו לוקח וכן יש לפרש באיכא דאמרי לדברי התוס' ודו"ק:

דף מד:

בפרש"י בד"ה דלא קנו ליה לגופיה דאי מיית או מגרש לה הדרי לה עכ"ל יש לדקדק בפירושו דהא למ"ד הדין עמו קיימינן ואליביה יוכל לסלקה במילי אחריני כדמוכח בריש פרק אלמנה לכ"ג וכנראה מפרש"י לעיל ויש ליישב (ד) דאי לית ליה מילי אחריני לא נפיק גופיה מרשותה ואם נתארמלה ונתגרשה דידה נינהו וק"ל:

בד"ה יוצא כו' ל"א גרסינן יצא עבד כו' ולא שבקיה לאסוקיה לכולה מתני' כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל לפי אותה גירסא גרסינן מכרו בלא וי"ו דמשמע היתירא למכירה אתא לאשמועינן אבל לא ידענא מאי פריך לא סגיא דלא נפיק ובספרים ישנים ליתא האי ל"א בפרש"י כלל גם בפרש"י ישן שבידי בספר גופיה ליתא אבל הגיהו האי ל"א שם והגיהו לפי אותה גירסא מלת יצא בניר"י והשתא ניחא גם לפי אותה גירסא דפריך לא סגי דלא נפיק ודו"ק:

תוס' בד"ה נטייבה כו' ואור"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי כו' עכ"ל ומיהו אי הוה שביעית דרבנן לא הוה פסיקא לן להחמיר ביה כבמלתא דאורייתא כמו שכתבו התוספות לעיל ודו"ק:

בד"ה שנתכוונה כו' אע"פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא כו' עכ"ל מיהו בנטייבה ודאי בארעא דחבריה נמי מקרי מלאכה הצריכה לגופה גם לענין שבת וק"ל:

בד"ה לח"ל יצא כו' ה"ל אי אזיל מנפשיה איבד כו' וי"ל דמיל כו' עכ"ל ולא משמע להו לישנא דמתני' מוכר לח"ל דהיינו לדעת רבו לחזור (א) כדלקמן ועוד דא"כ מאי מוסיף ר' אבהו אמתני' דידן וק"ל:

דף מה.

בד"ה מילי דהוה אמקדש אחותו ולפי האמת יש לחלק כו' עכ"ל ר"ל יש לחלק לפי האמת לשמואל דבמקדש אחותו ודאי אדם כו' אבל בשלה אין אדם יודע דאינה מכורה שהרי לרב מכורה ויוצאה ואינו נותן בדרך מתנה אלא בדרך מקח וכיון שאינה מכורה לשמואל הרי המעות חוזרין וק"ל:

דף מה:

גמרא והא דתניא קורין בו הדי תנא כו' והתיר רשב"ג ליקח ממנו כו' יש לדקדק מאי מייתי מהך ברייתא דהתיר רשב"ג בגר דחזר לסורו דיודע דבעי עיבוד לשמה אעובד כוכבים דלא ידע ודוחק לאוקמי הך דקורין בו נמי בכי האי גוונא בגר שחזר לסורו דמשמע דהני תלתא ברייתות כולה בעובד כוכבים ממש איירי ויש ליישב דלרבן שמעון בן גמליאל נמי בעובד כוכבים (ב) דידעינן ביה דכתבו לשמה קורין בו דהא לית ליה הך דרשה דכל שאינו בקשירה כו' ודו"ק:

תוס' בד"ה אמרי לה קורין כו' ואין נראה דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנז כו' עכ"ל ר"ל דהא דרב נחמן דקאמר האי אמרי לה קורין בנמצא ואיהו גופיה קאמר בכתבו עובד כוכבים יגנז והיינו טעמא משום דכל שאינו בקשירה כו' כדמפרש לה תלמודא אברייתא דכתבו יגנז ואי הוה ידע תלמודא לפרושי אדרב נחמן דכתבו יגנז בענין אחר משום דבעי כתיבה לשמה לא הוה אינטריך ליה לפרושי אברייתא בענין אחר דהיינו משום דכל שאינו בקשירה כו' אלא דתלמודא דמפרש לה משום דכל שאינו בקשירה כו' אברייתא ה"ה לרב נחמן מתפרש הכי והיינו אפילו כתבו למכור לישראל ודו"ק:

בד"ה והא דתניא יגנז כו' הס"ל לרבן שמעון בן גמליאל כו' אלא מייתי תנא דאיירי בה בהדיא עכ"ל ר"ל דרבן שמעון בן גמליאל לא איירי בהדיא בכתיבה אלא באיבוד ולא בעי למימר נמי דרבן שמעון בן גמליאל היא ומשום איבוד לשמה דבהך דתני יגנז לא תני עיבוד בהדיא אלא כתיבה אבל מהך דתני כל שאינו בקשירה כו' מייתי שפיר אהך דיגנז דהוה מכתיבה לכתיבה ולכך לא קשיא להו לתוס' לקמן דפריך לרשב"ג מעיבוד לכתיבה ולא מעיבוד לעיבוד משום דבהך דהתיר רשב"ג לא הוזכר בהדיא רק כתיבה ודו"ק:

דף מו.

תוספות בד"ה דאי א"ל הכי כו' נראה דחששא זו אינה אלא לעז כו' ורש"י פי' דאפילו כו' עכ"ל עיקר קושייתם *נעלם הכא מדבריהם כמ"ש בפרק המדיר דאי משום קלקולא דקאמר היינו שיהא הגט בטל ובניה ממזרים ממש כנראה מפרש"י מה יועיל מה שאמרו לא יחזיר בכך לא יבטל התנאי כו' עכ"ל

ע"ש וכן נראה ממה שכתבו כאן בסוף לבריהס נר"מ לבעי תנאי כפול לאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר כו' ומינה לרבנן בתנאי גמור אפילו אינו כפול וזה הביאם שכתבו דאינו אלא לעז כו' (ג) דהא לא אמר ע"מ כו' דהיינו תנאי גמור וליכא למימר נמי דלא בעי הכא תנאי גמור אלא גילוי דעת בעלמא כו' דאם כן לא הוה בעי לר' מאיר הכא תנאי כפול דהיינו כפל למלתיה דבגילוי דעת לא פליג ר' מאיר ארבנן אבל ולאי חשש ממזרות ליכא הכא ואנן ולאי שתקינן אלא לחיישינן ללעז שיוציא בעלה עליה כדי להחזירה כו' לכך אמרו דלא יחזיר כו' ורש"י פירש דאפילו יאמר כו' ר"ל דהוא מפרש לקיים לגט בטל ובניה ממזרים ממש קאמר כו' אלא לע"י שאומרים לו לאסור להחזירה ולא חש כו' ומשום דלר' מאיר מוקמינן מתני' דהכא לקמן בדכפליה לתנאיה הוצרכו לפרש לפי שיטתם דלאו ממש בדכפליה קאמר דהיינו בעל מנת דא"כ ולאי דהוה גט בטל ובניה ממזרים ממש ולא יועיל מה שלא יחזור אלא בכפל למלתיה אבל אי לא כפל למלתיה לר' מאיר אפילו לעז ליכא דלית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן כן נראה לפרש לבריהס ע"פ לבריהס בפרק המליר ועיין בחילושי הרשב"א ולו"ק:

בד"ה שלא יהו בנות כו' הני תרי לישני לרב יוסף אליבא לתנא קמא פליגי כו' עכ"ל משום להני תרי טעמי משום קלקולא ומשום פרוצות מוכרחות ומוכרעות גבי נלר בלברי התנאים למתני' לר"י לית ליה אלא טעמא לפרוצות ור' מאיר ור"א לית להו אלא טעמא דקלקולא מש"ה כתבו דלא פליגי הני תרי לישני אלא בלברי תנא קמא דקתני נמי משום שם רע ומינה אית לן לפרושי בנדרים בכה"ג וק"ל:

בא"ד אי נמי כו' היינו ר' מאיר ור"א דאמרי לא אתרו צריך כו' דקסברי כו' דאי ברבים אסור כו' עכ"ל משום דקאמר ורבנן מי חיילי כו' בלשון רבים הוצרכו למימר דהיינו ר"מ ור"א דאית להו ולאי טעמא דקלקולא וליכא למימר דאית להו נמי לברבים אין לו הפרה אע"ג דלית להו טעמא לפרוצות דא"כ ה"ל לפרושי ולחלק ולומר איפכא מלר"י כמ"ש התוס' לעיל בהאי פירקא לרבנן להאי לישנא דאית להו קלקולא ע"ש אך מה שכתבו לר"א דאי ברבים אסור משום פריצותא הוה כו' להאי לישנא דאית להו לרבנן טעמא דקלקולא איכא לאקשויי נמי הכי אימא דס"ל ברבים אין לו הפרה ואפילו הכי לא יחזיר משום דאית להו נמי טעמא לפריצותא וכבר כתבנו לעיל בחילושינו תירוץ לזה לרבנן כיון דלא הזכירו בלבריהס טעמא לפריצותא משום רבים אבל ר"י נקטו מלמחלק בין רבים לאין רבים ע"ש אבל א"כ מאי קשיא להו הכא טפי בלברי ר"א דהא איהו נמי לא נקט ליה במלתיה כמו רבנן והיה נראה ליישב לר"א איכא למימר דלא הוצרך להזכיר טעמא לרבים ומשום פריצותא כיון דר"י לקמן הזכירו אבל קשה (ל) דא"כ לר"מ נימא לברבים אין לו הפרה ולא יחזיר משום פריצותא ולא הוצרך להזכירו כיון דר"י לקמיה נקטיה במלתיה ויש ליישב ולו"ק:

בד"ה כיון דאמרי כו' וי"ל דע"כ באין רוצין להשלים כתיב לא תחיה גו' כו' עכ"ל ומיהו לא היו ישראל מצווין להשלים עמהם ולכך הוצרכו להעריס לומר מארץ רחוקה באנו שאז ישלימו עמהן יותר שלא יחושו להם וק"ל:

בא"ד וי"ל דאי לאו חילול השם כו' היו יכולין לגרשן מעריכן כו' עכ"ל דהיינו לגרשן מעריהן לכפרים בארץ אבל לגרשן מן הארץ לא היו יכולין באין להתגייר כדמשמע לא ישבו בארצכם גו' יכול בעובד כוכבים שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ולו"ק:

בד"ה רב נחמן כו' אלא שלא יערימו כדמפרש התם משום קניא דרבא כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הלא מסיק שם להליא כו' כדי שלא יהא להם הפרה ומש"ה כו' עכ"ל ואין כאן תמיהה הגם בפרק שבועות שתים מסיק הכי בפ"ל לנדרים ליתא המסקנא הכי למשני התם מלתא דלא טריחא נקט וקאי האי טעמא משום קניא דרבא כמ"ש התוס' שם גם הר"ן בפרק שבועת הדיינים כתב בהליא דקאי האי טעמא משום קניא דרבא וגם לפי אותה הסוגיא דפ' שבועת שתים שכתבו התוס' לאין ללמוד משם דהיינו שנים לחול אבל לדברי התוס' הכא כפי הסוגיא דפרק ד' דנדרים וכמ"ש הר"ן ותו לא מידי ולו"ק:

דף מו:

בד"ה המוציא אשתו כו' והא דתנן כו' והשניה והאיילונית אין כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא בספק איילונית כי הך דהכא דהלשון והאיילונית משמע בודאי איילונית משא"כ הכא דקתני משום איילונית דמשמע שפיר משום חשש איילונית וק"ל:

בד"ה אומר לה שתיקותיך כו' וי"ל דהתם נמי לא הוי אלא לעז דהא סתם גירשה כו' עכ"ל כל זה לשיטתם דלאו קלקולא ממש קאמר נמי התם שיהיה הגט בטל ובניה ממזרים דאם כן לא הוה מועיל מה שאומרים לו לא יחזיר מיהו יש לדקדק מאי פריך התם דהא לא חיישינן ללעז אלא דומיא דלעיל באומר לה משום שם רע או משום נדר אני מוציאך אבל באינו אומר לה כלום אפילו לעז ליכא כמ"ש לעיל לר"מ בדלא כפל למלתיה והתוספות בפ' הבע"י תרצו בזה דהתם מוכיח הדבר טפי שמשום בנים הוא מוציאה איכא קלקולא ללעז טפי אפי' באינו אומר לה כלום וכה"ג כתבו התוספות לקמן דהתם פריך אפי' לרבנן דהכא דלא חיישי הכא לקלקולא כו' ע"ש ולו"ק:

דף מז.

גמ' ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים כו' וחזר ומכרה לו משהביאה כו' יש לדקדק ל"ל למנקט בכה"ג לא ה"ל למנקט אלא ישראל שמכר לעובד כוכבים שדה משהביאה שליש כו' ויש ליישב כיון דאסור למכור קרקע לעובד כוכבים בא"י לא בעי למנקט מלתא בגוונא דעביד ישראל איסורא שמכר קרקע לעובד כוכבים אבל בכה"ג שקנאה מעובד כוכבים ושוב חזר ומכרה לו אפשר דליכא איסורא ולמאי דמוקי (א) לה בסוריא יש ליישב דנקט הכי לבסוריא סתם קרקע לעובד כוכבים הוא וישראל לקחה ממנו מתחילה אבל בא"י סתם קרקע לישראל לא הוה ליה למנקט שלקחה העובד כוכבים ממנו אלא שמכרה לו ולו"ק:

תוס' בד"ה לוקח ומביא כו' דלמא תקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח כו' עכ"ל מיהו לכאורה שרש"י הרגיש בזה בפירושו לקמן דהכי פריך לבכורים מנה דעליה רמיא ואי אין קנין לעובד כוכבים להפקיע מקלושתה מנה עליה רמיא ליקח הבכורים ולהביא כו' ע"ש אבל נראה לתוס' לא ניחא להו בזה וסמכו עצמם אמה שכתבו לקמן מההיא דפ"ק דמס' ע"ז דפריך ממזוזה אמעשר דמזוזה נמי (ב) מנה דרמיא עליה אלא כיון דאין הבית בידו ולא דר ביה אין זה הפקעה ה"נ איכא למימר בבכורים כיון דאינן בידו אין זו הפקעה ולא שייך בזה מנה דרמיא עליה הוא כמו במזוזה ולו"ק:

בא"ד וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים ל"ש מוכר ול"ש אחר כו' עכ"ל ק"ק לפי זה אמאי נקט בכה"ג המוכר שדהו לעובד כוכבים כו' לא הל"ל אלא הלוקח פירות מן העובד כוכבים מביא ממנו בכורים כו' ויש ליישב דלא חשו חכמים שלא ישתקע ביד עובד כוכבים אלא בידעינן שהיתה כבר ביד ישראל ומכרה באיסור לעובד כוכבים אבל אם לא ידעינן שמכרה לו ישראל באיסור אין לנו לחוש אם ישתקע הקרקע בידו וק"ל:

בד"ה מ"ס ליגונך ולא כו' לגונך ולא ליגון נכרי כו' לגנך ולא כתב תבואתך כו' עכ"ל לא הוו צריכי לכל זה אלא למאן למחייב מירוח עובד כוכבים אבל למאן לפוטר מירוח עובד כוכבים איכא למימר בפשיטות לתרתי לרשי מתרתי לגנך לכתיבי חלא ולא לגן עובד כוכבים וחלא ולא ליגון עובדי כוכבים ולו"ק:

דף מז:

בד"ה מתה אין כו' וא"ת מאי קושיא לר"י לאמר כתנא לולביתך כו' וי"ל דאיכא כו' עכ"ל וק"ק דאכתי נימא לר"י הוא דאמר אנא כר"מ ס"ל דע"כ אית ליה קנין פירות כקנין הגוף דמי גבי שדה אחוזה (ג) לקמן וי"ל דודאי ה"מ לשנויי הכי אלא בלאו הכי משני שפיר דכה"ג כתבו התוס' לעיל לר"א דאמר יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל אבל הכא קשיא להו לר"ל מאי מקשה ליה לר"י מהך דמתה אין כו' כיון דילע כבר דע"כ תנא דולביתך פליג וק"ל:

בד"ה בצרן ושיגרן כו' ואי גרסינן או מת אתי נמי שפיר וזו אף זו כו' עכ"ל היינו נמי מה"ט דאע"ג דהלקיחה ומקנת הבאה בבעלים וק"ל:

דף מח.

תד"ה אי לאו דאמר כו' דאין לגן דרך זה על זה למוכר בעין רעה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל טעות הוא אלא מוכר בעין יפה מוכר כו' כדאיתא בהליא בשמעתתא דהתם כו' עכ"ל והאריך ע"ש וכלבריו פירש רשב"ס בהליא התם למוכר בעין יפה מוכר לנגבי פנימי שייך למימר עין יפה כו' אבל גבי חיצון לא שייך עין רעה במה שאינו נותן לו הדרך שאינו מוכר בשדה זו החיצון אלא לוקח כו' עכ"ל ע"ש מ"מ אין נראה לשבש כל הספרים שכתבו בהאי לישנא בכמה דוכתין דמוכר בעין רעה מוכר והיא היא לענין דינא דהכא אלא לפי אותה הגירסא יש לפרש בהיפך מפירוש הרשב"ס (ל) דהחיצון קרי מוכר שהוא מוכר שדה הפנימי לאחיו שצריך לדרך זה וכיון שהוא מוכר בעין רעה אינו מוכר לו הדרך אבל בפנימי לא שייך למימר מוכר הדרך דאין החיצון צריך לדרך אלא שהוא מוכר לו כל חלקו בשדה ולו"ק:

בא"ד וא"ת לר"י דמחזירין כו' לא משכחת שדה אחוזה דכולהו הוו שדה מקנה כו' עכ"ל ר"ל לא משכחת אלא באחד בר חד על יהושע לענין הבאת בכורים כיון לקנין הגוף הוא שפיר מביא וקורא אבל מ"מ שדה מקנה מקרי כדאמר לקוחות הן ולו"ק:

דף מח:

תוספות בד"ה וכתובת אשה כו' גבי בע"ח שלא ירלה כו' הכי נמי חשו חכמים באשה שמא תקניטנו כו' עכ"ל למהאי טעמא ולאי איכא למימר שפיר להפקיעו דינה למלאורייתא בעידית אבל מטעם דקאמר דאשה רוצה להנשא יותר אין ראוי להפקיע דינה למלאורייתא בעידית ואע"ג דלכאורה אינו דומה ממש להתם בע"ח דינו מלאורייתא בזיבורית משא"כ באשה דדינה מלאורייתא בעידית הא איכא טעמא לבע"ח משום נעילת דלת והיה ראוי לו העידית ועליפא להו האי טעמא לנעילת דלת בבע"ח ממאי לבאשה מלאורייתא בעידית דהא מהאי טעמא לבבע"ח שלא ירלה אדם לחבירו שדה נאה כו' לא נחתינן ליה אלא אל לרגא דהיינו מעידית (א) לבינונית ובאשה מהאי טעמא דשמא תקניטהו כדי כו' נחתינן לה תרי דרגא דהיינו מעידית לזיבורית ולא איצטריך לן טעמא דאשה רוצה להנשא יותר אלא למשום חינא הוה ס"ל שתהא בבינונית ולו"ק:

בד"ה אין נפרעין כו' ואפילו למאן דאמר שיעבודא דאורייתא מ"מ בע"ח דינו בזיבורית כו' עכ"ל וכיון דהלוה גופיה יכול לדחותו אצל הזיבורית לוקח נמי יכול לדחותו דמה מכר הלוה לו כל זכות שיש לו בו וק"ל:

בד"ה אין נפרעין כו' איכא למימר דסברי שיעבודא לאו דאורייתא כו' עכ"ל אע"ג דמיניה דידיה מלאורייתא בעידית דכתיב מיטב שדהו מ"מ כיון דשיעבודא לאו דאורייתא מיתמי לא הוה גבי כלום כמו שכתבו התוספות לקמן ואפילו היכא דכתב לו הסבת דלקמן לא הוה גבי מיתמי כלל כיון דשיעבודא לאו דאורייתא וק"ל:

בד"ה אמר אביי כו' ואי לא פליגי בנילון כו' לא היה מחמיר ר"י כו' בשום דבר טפי כו' עכ"ל מיהו בהך פלוגתא בניזק שיימינן או במזיק נמי ולאי דפליגי כדתני בהליא לקמן ולפי מה שכתבו התוספות לקמן ואיפכא לא מצי למימר כו' לפום הך סברא אי הת"ל איפכא והוה ר"ע מיקל טפי לא הוה איצטריך לן למימר דפליגי נמי בנילון במשוייר כו' ולו"ק:

בא"ד אלא אדרבה ר"ע כו' מחמיר טפי כמו שמפרש בסמוך כו' עכ"ל היינו ממה שכתבו לקמן דאיפכא לא מצי למימר כו' גם לפי מה שכתבו בסמוך דמצי למימר דא"ב כגון דעידית דמזיק כזיבורית דניזק דלר"י או כסף או מיטב משלם כסף ולר"ע משלם מיטב שלו אין זה חומרא לר"י וקולא לר"ע דאיכא דניחא ליה טפי בקרקע אפילו היא זיבורית מבכסף אבל למאי דמוקי לה דלר"ע נותן לו עידית דמזיק ולאי דהוא מחמיר לגבי ר"י דעידית ולאי עדיפא טפי מזיבורית ואי איכא (ב) דניחא ליה בזיבורית טפי פורתא כדאמרינן בעלמא בטלה דעתו אצל כל אדם ולו"ק:

דף מט.

תוס' בד"ה כגון שהיתה עידית כו' ואיפכא לא מצי למימר כו' עכ"ל ואפילו לפרש"י דפריך לקמן אי לא הוה ר"ע מחמיר מאי ק"ו להקדש היא גופה קשיא לאי מצי למימר איפכא לא הוה ר"ע מחמיר טפי מר"י ומאי ק"ו להקדש דקאמר והא נמי הוה תקשי (ג) לן דמוקי מתני' דהכא כר"י ומפני תיקון עולם שיימינן במזיק הא לא היה חומרא אי הוה מצי למימר איפכא ומאי תיקון עולם הוא ולו"ק:

בד"ה שור רעהו כו' דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא כו' שכך יפה כחו לענין רידית כו' עכ"ל דאייתם אינה מבוררת לן כפי מה שכתבו התוספות לקמן לר"ש בן מנסיא דאיכא למפרך נמי מנזקין אנזקין דהיינו מה להליוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור כו' אלא דלר"ש בן מנסיא צ"ל דיליף קרן מקרן כמו שכתבו התוספות לקמן וליכא למיפרך מידי אבל הכא דלא נחית למילף קרן מקרן אימא למנזקין אמלוה נמי פרכינן ובתוספות דפרק קמא דב"ק דבריס אלו ליתנהו ולו"ק:

בא"ד כולהו ניזקין לפטירי בו בהקדש ילפינן מאדם כו' ממזיק ע"י כריית בור או כו' עכ"ל [לבריהס] מגומגמים דמשמע דכריית בור לפטור בהקדש אתיא מאדם וזה אינו לבהליא דרשינן בבור לפטור בו הקדש מלכתיב והמת יהיה לו (ל) כמ"ש התוס' לקמן ונכונים בזה לברי התוספות דפרק קמא דבבא קמא שלא הזכירו בזה בלבריהם שם כריית בור וז"ל ליותר ראוי לחייב אדם המזיק ממזיק ע"י שילוח בעירו עכ"ל ע"ש ויש ליישב לבריהס דע"כ לפי האמת איצטריך קרא והמת יהיה לו גבי בור ולא אתי ליה הקדש מאדם כדיליף שן ורגל היינו משום פסולי המוקדשין דלא אתי מאדם אלא לפטור הקדש והשתא אי

לא הוה אתי בור בהקדש מאדם לא הוה מוקמינן לוהמת יהיה לו לפסולי המוקדשין אלא להקדש גמור אבל השתא דאתי הקדש מאדם לא איצטריך אלא לפסולי מוקדשין וק"ל:

בד"ה ועוד מאי קל וחומר כו' מאי ק"ו להקדש לענין לחיובי מזיק כו' מרעהו נפקא כו' עכ"ל קצת קשה מאי קושיא ואימא אי לאו ק"ו הוה דרשינן מרעהו לפטור הקדש כת"ק דר"ש בן מנסיא אבל השתא איכא ק"ו להקדש לחיובי אית לן למימר ע"כ לרעהו אתי לחיובי בהקדש נזק שלם אפילו בתם כר"ש בן מנסיא ויש ליישב (ה) ודו"ק:

בא"ד מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא במזיק מי יגרע עידית להקדש כו' עכ"ל יש לדקדק לכאורה בזה דהא לא מספקא לן למימר דאתי ק"ו למישם בניזק להחמיר ולא להקל במזיק כמ"ש התוס' לעיל דאיפכא לא מצי למימר דכ"ע מודו דאינו נותן לו אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות והכי הל"ל מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בזיבורית דניזק מי יגרע עידית וזיבורית להקדש כו' נ"ל הא דקאמר ולא במזיק לאו [דוקא] קאמר אלא כיון דר"ע איירי בעידית דניזק ולא במזיק וכר"י אתי ק"ו לאפוקי מזיבורית דניזק מי יגרע כו' וק"ל:

דף מט:

בד"ה ור' שמעון הוא דדריש כו' וגבי לא ירבה לו נשים והכא כו' עכ"ל ר"ל גבי לא ירבה לו נשים הוה דריש טעמא דקרא אי לאו קרא דלא יסור כדאיתא בפרק המקבל ודו"ק:

בד"ה משום חינא כו' ולעיל נמי יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא כו' עכ"ל דודאי ליכא למימר משום טעמא דחינא האיש רוצה לישא יותר משהאשה רוצה לינשא דזה הוא דבר הנראה לכל ולא הוה פליגי ביה רבי מאיר דסבר בבינונית ורבנן דסברי בזיבורית אם אשה רוצה לינשא יותר או איש רוצה לישא יותר אלא דבהא פליגי רבנן סברי טפי ניזל בתר הך סברא דאשה רוצה לינשא יותר מאיש רוצה לישא ודינה בזיבורית ורבי מאיר סבר דטפי ניזל בתר הך סברא דחינא ודינה בבינונית ומהרש"ל לא הבין השמועה כך ונדחק לעיל בדברי התוספות שם ע"פ פרש"י וזה אינו (ו) כדמוכחין דברי התוספות דהכא ודברי התוס' דלעיל נ"כ ע"פ פירוש ר"ת שכתבו הכא וכמו שכתבנו ודו"ק:

בד"ה בקבלן פי' בקונטרס כו' היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה כו' עכ"ל משא"כ הכא אף שמסרתן לידו מתחלה אלא אח"כ החזירתן היא עצמה לבנו ולא נתן האב לבנו כי התם וק"ל:

בא"ד ואע"ג דמשמע התם דבלשון תליא מלתא כו' עכ"ל ר"ל קבלן תליא מלתא בלשון דאין חילוק בין ערב לקבלן אלא בלשון כדאמרינן התם דהיינו הלווהו ואני ערב כו' כולן לשון ערבות הן תן לו ואני כו' כולן לשון קבלנות הן שמא תרוייהו (ז) בעינן דהיינו שינוי לשון דקבלן כדאמרינן התם ובעי נמי שימסרנו מתחלה ליד הקבלן כפרש"י הכא וק"ל:

בד"ה אלא למ"ד כו' דאפילו איירי בקטנים דלא מצי ערב לאשתעויי דינא כו' עכ"ל ר"ל בגדולים ודאי אע"ג דמצי לתבוע הקבלן תחלה מכל מקום כיון שהקבלן מצי שוב לאשתעויי דינא בהדי היתומים עיקר דינא עלייהו הדר ולא גבי אפילו מקבלן אלא מזיבורית אבל בקטנים (ח) דלא מצי ערב לאשתעויי דינא בהדייהו ועיקר דינא דניזקין על הקבלן מכל מקום אין להם לגבות אלא מן הזיבורית כיון דאית להו ליתמי נכסי לגבות מהן ועיקר דינא עלייהו אלא דאריא דרביע עלייהו שהם קטנים ומדבריהם נראה דבניזקין ביתומים גדולים נמי לא גבי אלא מזיבורית ולא כ"כ הרא"ש בשם הר"י דדוקא בבע"ח איכא למעבד תקנתא אף בגדולים וע"ש:

דף נ.

בד"ה פחות שבכלים כו' אבל פחות שבכלים היינו מיטב כו' עכ"ל ולא איצטריך קרא לפחות שבכלים אלא לפחות שבקרקעותיו ולאו דוקא פחות שבכלים ודו"ק:

בד"ה מאי עידית שפאי כו' אותה קרקע שמגבין יתומין אע"ג דגריע מזיבורית וכדרבא כו' עכ"ל ולענין בע"ח איירי ברייתא דמגבין ליה מזיבורית דיתמי ואשמועינן דאפילו שפאי דגריע טפי יכולין להגבותו ודמסיים וגבי יתמי אוקמא אדאורייתא קאי אמילתא דרבא דאמר שאם הזיק לו שפאי עידית גבי מיניה בבינונית דה"ל כבע"ח אבל מיתמי אוקמא אדאורייתא ולא גבי מינייהו אלא זיבורית מיהו ק"ק לפי דרך זה דלא מייתי מדרבא אלא אלישנא דאפילו דמשמע דגריע טפי מזיבורית לענין דינא אי לא גריע מכ"ש יכולין להגבותו אבל מדברי חידושי הרשב"א נראה דלפי' ר"ת מתפרש מלתא דברייתא נמי לענין ניזקין וכמלתא דרבא ממש אם הזיק לו שפאי עידית יכולין יתומין להגבותו מזיבורית כמו בבע"ח וה"ק דאפילו בעידית שהזיק לו עידית מצינו לפעמים דיכולין להגבותו היתומים בזיבורית והיינו בשפאי עידית ודמסיים וגבי יתמי אוקמא כו' קאי שפיר נמי אברייתא ותו לא מידי וק"ל:

דף נ:

בד"ה יתומין שאמרו כו' תיפתר כשערב לו מן העובד כוכבים וקבל כו' עכ"ל והשבועה היינו לערב ישראל לאימר צררי אתפסיה ליה כשעשה לו ערב וק"ל:

בד"ה וש"מ במתנה כו' א"נ הכא במתנה במקצת דהויא כמתנת בריא עכ"ל דהכי משמע דאי במתנה (א) בכולי נכסי לא ה"ל לפרט סך המעות ב' מאות זוז לפלוני וג' מאות כו' אלא ב' חלקים מנכסיי לפלוני וג' חלקים לפלוני וד' לפלוני וק"ל:

דף נא.

בד"ה א"ר חנינא כו' דר"י קבלה מר"ח ה"מ למיפרך כו' אר"י לאמר כו' עכ"ל וק"ק ומאי קושיא ואימא הא דאמר הכא לפי שאין כתובים היינו קודם שקיבלה מר"ח וי"ל דמשמע משמעתין דמייתי תנאי היא נמי אדר"י ומלתא דר"י לפי שאין כתובין קאי לפי המסקנא וק"ל:

בד"ה תנ"ה פי' בקונטרס כו' וקשה להימניה במיגו דאי בעי אמר לא מצאתי אלא א' כו' עכ"ל אבל ברישא דמלתא בשני כיסים קשורין כו' נשבע ולא אמרינן להימניה במיגו דאי בעי כופר הכל כדאמר רבה לקמן דלא אמרינן מיגו לכופר הכל משום דאינו מעיז (ב) ומלתא דרבה ודאי דאסיק אדעתיה נמי השתא אלא דלא ידע התלמוד למימר דפליגי רבנן ור' אלעזר אם בבנו מעיז או לא וק"ל:

בא"ד ועוד לפי המסקנא ר' יצחק דאמר כמאן כו' עכ"ל אע"ג דר"י איירי בתובעו ובשאר טענות ודאי נשבע במודה מקצת מכל מקום במציאה קתני במתני' דלא ישבע אף במודה מקצת ובתובעו משום תיקון עולם דא"כ ימנע ולא ישיב שום אבידה ור"י פליג ולית ליה במציאה תיקון אלא כשאר טענות הוא מיהו בב' שוורין כיון דמנתחי מהדדי מודה ר"י דלא ישבע כיון דאיכא למתלי שהתובע טועה בו אבל בכיסין אית ליה לר"י דהוה כשאר טענות ופליג אתנא דמתני' דס"ל דפטור במציאה והשתא התלמוד מאי דבעי למימר דפליגי רבנן ור"א בשאר טענות ואינו תובעו איכא למויי שפיר למציאה דהוה משיב אבידה ור"י ס"ל כר"א דנשבע אבל במסקנא דמכח קושיא וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור כמו שפירשו התוספות לקמן מוקי פלוגתייהו ע"כ בתובעו בנו גדול ולא הוי משיב אבידה כלל אלא דפליגי באינו מעיז בבנו והוי מלתא דר"י דלא כמאן ואף שרש"י הרגיש קצת בזה דלמסקנא איירי נמי בבנו קטן וטענת עצמו קרי ליה כבר דחו התוספות פירושו לקמן דלא איירי בתובעו קטן ועוד דבתובעו נמי קטן לא פליגי במשיב אבידה אם ישבע אם לאו אלא דפליגי אם מעיז בבנו אם לאו ועיין במהרש"ל ודו"ק:

דף נא:

בא"ד והא דנקט החזרתיו לך א' מהן בברייתא כו' לרבותא נקט דלא מפטר במיגו כו' עכ"ל ומיהו ר' יצחק דלא נקט בכי האי גוונא אלא ולא מצאתי אלא א' ניחא ליה למנקט בפשיטות טפי ולא נחית להך רבותא דנקט ברייתא וק"ל:

בד"ה ובכולי בעי דלולי כו' גבי נסכא כו' הוה נשבע להכחיש את הבעל אלמא לא אמרינן מיגו כו' עכ"ל מה שיש לדקדק ע"ז עיין בחידושינו בריש פרק קמא דב"מ וק"ל:

דף נב.

גמרא אף לא למכור עבדים וליקח שדות מ"ט דלמא לא משפיין כו' ות"ק פליג בהא ולא חייש דלא משפיין והא דלא חייש הכא דלמא תשלוף כדלעיל גבי למכור ברחוק ולגאול בקרוב משום דבעבדים איכא למיחש טפי דתיוהא מבשלה דשמא יחלה ושמא ימות וק"ל:

דף נב:

תוספות בד"ה דאתי למימר כו' וי"ל דנעשים הלוקחים ש"ש כיון שיכולין לאכלן ולעשות כו' עכ"ל וזה שייך לעיל בלוקחים דכל זמן שלא חזרו היתומים יכולין לעשות בהם כל חפצם אבל הכא במוכרים לא שייך למימר הכי דאדרבה כל זמן שלא חזרו אין יכולין לעשות בהם כל חפצם והיו שפיר ברשות היתומין לענין שריפה ועיין בר"ן בזה אך מה שכתבו (ג) דלמות דהלוקחים נעשו ש"ש כההיא דהתם דבחזרה הוה ש"ש לכאורה דאינה דומה דהתם לא הוה אלא ש"ש דלית ליה שום הנאה אלא דכבר נהנה בהליכה כפרש"י שם אבל הכא הלוקחים כיון דיכולים לעשות בהם כל חפצם יתחייבו גם באונס כההיא דמסיק שם בשפסירא דאיתנים בחזרה וחייביה רב נחמן דחזרה דידיה הולכה היא דאילו משכח לזבוניה אפילו אבבא דביתיה מי לא מזבין ויש לחלק קצת בין שפסירא ללוקחים דהכא ודו"ק:

בד"ה לכרגא כו' דבפרק שום היתומים כי כו' לכך נראה דהכא בכרגא כו' דאשה ובנות עכ"ל כצ"ל והשתא ליכא דיוקי דבשאר צרכי אשה ובנות מכריזין אלא דאין נזקקין להן כלל משא"כ לשאר צרכי יתומים דודאי נזקקין אלא דלא בעו הכרזה ולא מתוקמא בהכי מתניתין דקתני מכריזין וק"ל:

בד"ה הלכה כאבא שאול כו' אבל כל כמה דלא ידעינן אי נאבד כלום אין ראוי להשביעו כו' כדאמרינן בירושלמי כו' עכ"ל משמע מדבריהם דלכ"ע אמרו כן אבל אינה מבוררת לן אי מהא דאמר אדם מבריח עצמו מן השבועה כו' היינו אליבא דרבנן אבל אבא שאול הא ס"ל לישבע ואין אדם מבריח עצמו מן השבועה ונראה שדקדקו כן אף לאבא שאול מדקאמר אליביה אפילו יסבור כאבא שאול בעי איניש למיתן זוזי בגין כו' והכי הל"ל בעי איניש לישבע בגין כו' אלא דע"כ (ד) דלא מיירי אלא בטענת ודאי ובעי איניש למיתן זוזי ולא לישבע אם ישביעוהו אבל כל כמה דלא ידעינן אם נאבד סבר נמי דאין אדם רוצה שישביעוהו על כך בחנם ולא פליגי אלא בטענת ודאי אם אדם ימנע עצמו מפני השבועה או לא וצ"ע ודו"ק:

דף נג.

בד"ה בראשונה כו' בהגוזל בתרא כתובה איפכא וזו כו' עכ"ל ר"ל בהגוזל בתרא איכא ברייתא דתני חזרו לומר אף המדמע ובההיא דאבוה דר' אבין תני חזרו לומר אף המנסך אבל הסוגיא דהכא היא איפכא דלפי המתניתין דתני מנסך לבסוף אית לן למימר דמנסך הוא שחזרו לומר ובההיא דר' אבין תני דהמדמע הוא שחזרו לומר ובהכי ניחא בשמעתין דמצריך אמתניתין כל הני ומסיים אבל מנסך דקם ליה בדרבה מיניה אימא לא קמ"ל ולא קאמר נמי לאצרוכי (קא) [אי] תנא מנסך משום דקא מפסיל ליה לגמרי כדקאמר לתנא דאבוה דר' אבין משום דאליבא דמתני' דמנסך הוא החזרו לומר קושטא הוא דאיכא למימר הכי דלא איצטריך ליה להך צריכותא אלא דכי חזרו לגזור על מנסך לא איצטריך למתני מטמא ומדמע וה"נ לתנא דאבוה דר' אבין דמדמע הוא החזרו לומר לא איצטריך ליה למימר ואי תנא מדמע משום דשכיח כו' ודו"ק:

בד"ה שלא יהא כו' דלא שייך למיפטריה כדי שיודיעו כו' עכ"ל דלא שייך למימר כדי שיודיעו אלא היכא דאי לא ידע אתו הבעלים לידי איסורא משא"כ הכא דידע דטימא לו וגם נגע בהו שרץ וק"ל:

בד"ה ותני עלה כו' לכך נראה דל"ג במתני' שוגגין כו' וברייתא דהכא לאו היינו כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דברייתא דהכא לאו היינו דתוספתא ומש"ה לא פריך מרישא דמטמא ומדמע כו' ושפיר גרסינן במתניתין שוגגין פטורין אלא דמשמע ליה תיקון עולם דקתני בברייתא אחרת קאי אמזידין חייבין דקתני לבסוף כמ"ש לעיל דזהו דוחק לומר דא"כ לא ידע התוספתא אלא דודאי ידע לה ושפיר ידע למימר נמי דקאי תיקון עולם אשוגגין פטורין דקתני שם אלא במתניתין דל"ג שוגגין פטורין הוא דמשמע ליה דאמזידין חייבין תני עליה בברייתא מפני תיקון עולם ודו"ק:

בד"ה העושה מלאכה כו' מעובד דומיא כו' וה"ה דכי עביד חבירו בידים וניחא כו' עכ"ל כוונת דבריהם אלו תמצא מבואר בתוספות פ' אלו מציאות ע"ש:

שם גמרא העושה מלאכה כו' ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק כו' יש לדקדק (א) למ"ד נמי לא שמיה היזק אמאי לא יהא חייב בכל הני דמתניתין משום שלא יהא כל אחד ואחד הולך וכו' ולמ"ד דמקנסא לא ילפינן ניחא אבל למ"ד דיליף מקנסא קשה ויש ליישב דאיכא שום חומרא בכל הני דמתני' דליתא בעושה מלאכה כו' דהכא וליכא למילף מינייהו וק"ל:

דף נג:

שם ורמי דר"מ אדר"מ בדאורייתא כו' ובשביעית בין בשוגג כו' ולא ניחא ליה לתלמודא למימר דאיירי בשביעית בזמן הזה דלא הוה רק מדרבנן כדאמרינן בפרק השולח ובפ"ק דמ"ק ע"ש וק"ל:

תוס' בד"ה גזלן הוא כו' ואי חשיב היזק ניכר אפילו תפסוהו ב"ד כו' למה יפטור כו' עכ"ל מכח זה יש מקום לדבריהם כאן לפי מה שתרצו לעיל דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק אפילו בהיזק שאינו בידים אלא ממילא לא יוכל לומר הרי שלך לפניך ומיניה למ"ד דשאינו ניכר לא שמיה היזק היכא דהיזק ניכר אין חילוק בין בידים בין ממילא דבהא ודאי דלא פליגי ועיין בתוספות פ' ד' וה' וק"ל:

בא"ד דסוף סוף אפילו לא היה מתפיסו היה תופסין אותו מאליהן כו' עכ"ל ודקאמר אי אהדרתיה ניהלי הוה מעריקנא ליה כו' אין זה עיקר הטעם כמו שפרש"י והתוס' שם ע"ש:

בד"ה תיובתא אע"ג דמייתי אחרי כן תנאי קאמר תיובתא כו' עכ"ל ובהכי ניחא אמאי לא קאמר בפשיטות דכ"ע אית להו היזק שאינו ניכר שמיה היזק ור"י לפוטר בשוגג כדי שיודיעו כדאמר חזקיה דכיון דסליק (ב) חזקיה בתיובתא מכח מתני' דגזל מטבע כו' לא ניחא ליה לאוקמא כולהו תנאי כוותיה אלא כר' יוחנן וק"ל:

בד"ה המבשל כו' ואפילו בו ביום דמהכא מוכיח דלא קניס שוגג כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בפרש"י בזה בפרק קמא דחולין ע"ש בחידושינו גם בשאר דברי התוספות דהכא עיין בחידושינו בפ' אלו נערות ופרק כירה:

דף נד.

בד"ה אכל תרומה כו' כדאמר התם כל היכא דמעיקרא שוה ד' כו' עכ"ל ר"ל התם בפרק כל שעה בגמרא ועיין על דברי התוס' אלו בפרק האשה רבה:

בד"ה הכא בקנסו שוגג כו' בהאשה רבה מעיקרא ס"ד אין תשלומיו תשלומין כלל כו' עכ"ל ר"ל הא דמוקי פלוגתייהו בקנסו שוגג אטו מזיד אבל במזיד לא פליגי ולכ"ע תשלומיו תשלומין במזיד אלא לחוזר ומשלם לא מכח פירכא דהכא דתבא עליו ברכה הוא דהך קושיא דמאי דבעי למימר דאכל תרומה טמאה תקשי לרבנן נמי אמאי חוזר ומשלם ולמאי דמוקי לה הכא בתרומה טהורה ניחא כולה בפשיטות דבהא פליגי דר' מאיר אין תשלומין כלל במזיד ולרבנן הוי תשלומין אלא לחוזר ומשלם אלא דמכח פירכא דהתם למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור כו' הוצרך למימר לר"מ נמי הוי תשלומין וחוזר ומשלם במזיד ולא פליגי אלא בקנסו שוגג אטו מזיד ודו"ק:

דף נד:

בפרש"י בד"ה נאמן וריסא כו' כגון שהודיעו בין שחיטה לזריקה ואמר פיגלתיה בשחיטה כו' עכ"ל והא דכהן גדול ביום הכפורים יוכיח כו' דלקמן ע"כ לא פיגול בשחיטה הוא ולא מתוקמא (ג) כאביי אלא כרבא דנאמן כיון שהיה כבר בידו ומיהו הנך עובדי דמייתי לא"ל ס"ת ביד מי כו' לכאורה כאביי ועיין ברא"ש וק"ל:

תוס' בד"ה אמר אביי כו' וגבי אשתו כו' אע"ג דאין דבר שבערוה כו' הכא דשותק כו' עכ"ל ר"ל דהשתא א"ש כיון דאיכא דפלוני דשותק שאני ניחא לן בההיא דאשתו שזנתה אע"ג דאין דבר שבערוה כו' שותק שאני דהוי כהודאה ומשויא לה אנפשיה חתיכה דאיסורא וק"ל:

בא"ד ונראה דאם שותק מחמת שאינו יודע לא הויא שתיקה כו' עכ"ל והיינו בהך דהתם דאכל חלב שאין בידו אבל בדבר שבידו אפילו במכחישו נאמן כי הכא וק"ל:

בד"ה דכי אמר פיגול כו' ואין לתמוה כו' דפשיטא דבכל הקרבנות כו' בכל ד' עבודות עכ"ל ר"ל דאל"כ נימא דבקרבן דיוה"כ ליכא פיגול א"נ דאיכא נמי בקרבן דיוה"כ ולא בכל ד' עבודות דהיינו שחיטה וזריקה קבלה והקטרה אלא כגון בשחיטה דאיכא בחוץ אבל לא בעבודת זריקה שהיא בפנים אבל השתא דפשיטא ליה דאיכא פיגול ביום הכפורים אף בעבודת פנים ע"כ משום דמהימן הוא ודו"ק:

דף נה.

גמ' ואילו חרשת לא אכלה מאי טעמא גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת וליכול קטן כו' יש לדקדק דמאי הוסיף השתא בלשון קושייתו וליכול קטן כו' דלכאורה מעיקרא נמי לפריך ואילו חרשת לא אכלה מאי טעמא נמי מה"ט הוא הא קטן אוכל נבילות הוא דכיון דקטנה אוכלת חרשת אמאי אינה אוכלת וע"ק מאי משני ליה כלל בהא דקאמר דשמא יאכיל חרש בחרשת ומיהו בהא פרש"י בפרק חרש דלמאי דמסיק נמי שמא יאכיל חרש בפקחית איצטריך נמי להאי תירוצא דשמא יאכיל חרש בחרשת ע"ש והוא דחוק אבל הנראה (ד) ליישב כל זה דמעיקרא משני ליה דמ"ד אין קטן אוכל נבלות ומתני' בקטנה דאוכלת בתרומה דרבנן איירי כמו שכתבו התוס' דבחרשת שנשאה פקח אף בתרומה דרבנן לא אכלה משום גזירה דחרש בחרשת דאסרו לה תרומה דרבנן משום דאתי לאכולי בתרומה דאורייתא כיון דהוא חרש לא ידע לאפרושי אותה אף מתרומה דאורייתא ופריך וליכול קטן אוכל כו' למאן דאית ליה הכי דהשתא ליכא למיגזר משום חרש בחרשת דהיא נמי תאכל בתרומה דאורייתא ומשני משום גזירה דחרש בפקחית דהיא ודאי אסורה בתרומה דאורייתא לכ"ע והשתא ניחא דתרוצא דחרש בחרשת קאי למאן דאמר אין קטן אוכל נבילות ואין להקשות דמאי דמסיק בחרש בפקחית דאסורא אפילו בתרומה דרבנן משום דאתי לאכולי בתרומה דאורייתא א"כ לעיל בפקח בחרשת למ"ד אין קטן אוכל נבילות נמי ליגזר משום היא גופה דאתי לאכולי בתרומה דאורייתא די"ל כיון דהוא פקח ידע שפיר לאזדהורי בה ולא אתי לאכולי תרומה דאורייתא אי לאו משום גזירה דחרש בחרשת דלא ידע לאזדהורי וגזרינן בה תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא ודו"ק:

תוס' בד"ה מאי טעמא יאוש כדי כו' והא במרובה פריך איפכא ר"י לריש לקיש דאמר חזקיה כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד וליכא לשנויי כדמשני התם לר"ל כגון שהקדישוהו בעלים בבית גנב דאם כן מאי קפריך כו' עכ"ל דאיכא למימר הא דלא משני הכא כי התם כגון שהקדישו בעלים כו' משום דהכא דמייתי ליה ברייתא דתני עלה בחוץ כה"ג חייב כרת ואי בהקדישוהו בעלים איירי פשיטא דחייב כרת דהקדש גמור הוא דלענין ל' וה' איכא למימר שפיר דדינא אתיא לאשמועינן דהקדש פטור מל' וה' אבל לענין כרת מלתא דפשיטא היא אלא התם דלא אסיק אדעתיה דר"י דמקשה לר"ל הך ברייתא דמייתי הכא דתני עלה משני ליה שפיר ממתני' גופיה כגון שהקדישו כו' וק"ל:

בא"ד מיהו אם היו קנוי לו קודם ההקדש לא הוה חשיב מצוה הבאה בעבירה כו' עכ"ל דלהכי איצטריך ליה לעולא למימר הכא דיאוש כדי לא קני דאי הוה קני יאוש כדי קודם ההקדש לא הוה כלל מצוה הבאה בעבירה אבל כיון דלא קני אלא על ידי שינוי השם דהקדש הוי מצוה הבאה בעבירה אבל לפי מה שפירשו בסוף הדבור דלרב יהודה נמי יאוש כדי לא קני אלא ע"י שינוי השם דהקדש אלא דלא חייש לטעם דמצוה הבאה בעבירה הא דקאמר ר' יהודה יאוש כדי קני קשה להולמו והתוס' בפרק מרובה מחקו אותו לפי זה ע"ש ודו"ק:

דף נה:

בד"ה לגיזותיה ולולדותיה ואם תאמר אפילו קודם הקדש הן שלו כו' משלם כשעת הגזילה כו' עכ"ל ר"ל כיון דמדינא הן שלו לא שייך למימר ביה לאוקמא ברשותיה ושלא יהא חוטא נשכר בזה וכן הקשו לעיל לפירוש רבינו תם דיאוש כדי קני הוי מדינא משעת יאוש ברשותיה קודם ההקדש אבל לפי דרכם לעיל דיאוש לא קני אלא על ידי שינוי השם לא הוה מדינא ברשותיה אלא מהקדש ואילך שפיר קמבעיא ליה כיון דלענין כרת אוקמא ברשותיה לרבנן מקודם הקדש דאל"כ לא חזי לפתח אהל מועד אימא דלענין גיזות וולדות נמי אוקמא ברשותיה אף מקודם הקדש ומסיק דאם כן חוטא נשכר ומסתברא מהאי טעמא אע"ג דלענין כרת אוקמא ברשותיה מקודם הקדש לענין גיזות וולדות לא אוקמא ברשותיה אלא משעת הקדש דקני ליה מדינא ביאוש ושינוי השם וק"ל:

בד"ה ביהודה בהרוגי מלחמה בירושלמי בראשונה גזרו גזירה על יהודה כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל ולאפוקי בגליל לא היה בו דין סיקריקון וכ"כ בחידושי רשב"א ע"ש וק"ל:

דף נח.

בפרש"י בד"ה לך חזק וקני כו' איכא למימר השני נוח לי עכ"ל ובמתני' כתב רש"י בפי' ראשון מקחו בטל דאמרינן מירצה עבד אי נמי כו' ואפשר דהיינו לשמואל דבשטר נמי לא קני למירצה עבד אבל לרב דבשטר קנה ע"כ בלך חזק וקני ליכא טעמא אלא דהשני נוח לי דהאי טעמא לא משמע ליה בשטר וק"ל:

דף נח:

תוס' בד"ה למכתב ליה כו' למה להן לפרוע מה שהקדיש זה כו' עכ"ל אבל אמרוותא קמאי הוה סבר כיון דעל ידיהם שברחו הקדיש לתת על שלשה שנים יחזרו לו הם מנת המלך מב' שנים העתידים לבא וק"ל:

בד"ה רביע בקרקע כו' פי' רביע במעות שנתן כו' הא איכא לפרושי נמי איפכא דרביע בקרקע יתן כו' עכ"ל אע"ג דלדברי רב בעצמם הם לדברי הברייתא מ"מ לדברי רב ודאי ליכא לפרושי איפכא דא"כ מאי פליג שמואל עליה אלא ודאי דמשמע מיניה דרב דעל רביע מעות שנתן קאמר דיתן לו אותו רביע בקרקע או במעות אבל לדברי הברייתא דקתני בלי מחלוקת משתמע נמי איפכא דרביע בקרקע קאמר דיתן לו אותו רביע בקרקע או במעות כשמואל ולפי הגירסא שכתבו בברייתא שהלשון מוכיח כלדברי רב כתבו דהגירסא כן היא גם בלדברי רב דלא ניחא להו דלדברי רב יהיו משתמעין ג"כ איפכא ולמאי דמסיק כי תניא ההיא לאחר שבאו המעות לידו לדברי רב ודאי ליכא לפרושי הכי דא"כ מאי פליג עליה אלא דמשמע מיניה דלא איירי בהכי ודו"ק:

דף נט.

בפרש"י בד"ה קמ"ל כו' ולא בגיטין ובקרקעות לא ברמיזה כו' עכ"ל מילי מילי קאמר ולא בגיטין היינו בקפיצה אבל ברמיזה הא קאמר אבל בגיטין ל"ה ברמיזה אבל בקרקעות רמיזה נמי לא מהני דהכא משום כדי חייו לוקח תקנו רבנן לוקח במטלטלין כדלקמן דקאמר האי טעמא גבי פעוטות וה"ה הכא בחרש וק"ל:

תוס' בד"ה אחת מתנה כו' מלא קאמר נמי אחת מתנת מטלטלין ואחת מתנת קרקעות כו' עכ"ל לכאורה לא הוה צריכי לזה דהיכי תיסק אדעתין למימר דמתנה עדיפא ממכירה הא איכא מאן דפליג במתנה וס"ל דאינו מתנה כלל אפילו במטלטלין ואם כן הוה סברתם הפוכה אלא משום דבההיא דמייתי מפרק מי שמת למתנתו עדיפא והוה מתנה אף במקרקע היה לבעל דין לחלוק נמי הכא למימר הכי ולהכי הוכיחו דאינו כן מלא קאמר למי כו' ואחת מתנות קרקעות והתם בבן י"ג איירי וק"ל:

דף נט:

תוס' בד"ה ואפילו ר' אמי כו' וע"כ לאו שוין ממש קאמר דא"כ מאי רבותיה כו' עכ"ל ר"ל דבשוין ודאי מקרא שמעינן ליה ומאי רבותיה דרבי פרידא וכ"ה בתוס' שם ובפשיטות ה"מ לשנויי הכא דמקרא לא שמעינן אלא בשוין ומפני דרכי שלום קתני אפילו בגדול ממנו אלא דקושטא קאמר לכלומר דאפילו בא ליתן כבוד לרבו כו' איכא משום דרכי שלום וק"ל:

בד"ה נתפרדה החבילה הר"ר יצחק ברבי יהודה מפרש לקורא לוי במקום הראוי לו כו' עכ"ל בפרש"י שלפנינו אינו כן בשם ר"י ברבי יהודה אלא שזהו פי' ר"י הלוי וק"ל:

דף ס.

בד"ה תורה חתומה כו' וע"ז מייתי מדרבי לוי שאותם לא נאמרו על הסדר כו' עכ"ל לא ניחא להו כפרש"י למה נשתנו אלו ח' פרשיות שנאמרו מגילה מגילה יותר משאר פרשיות שנאמרו גם כן באותו יום שנאמרו ולא נכתבו עד לבסוף אלא דודאי אלו פרשיות לא נשתנו אלא דה"ק דתורה חתומה ניתנה לכדרבי לוי שאלו ח' פרשיות לא נכתבו כסדר ונאמרו לפני אותן הכתובים לפניהם אלא שלא נכתבה עד שנכתבה אותה שלפניה וזה היה יכול להוכיח מכמה מקראות כו' וק"ל:

בפרש"י בד"ה פרשת טמאים ויהי אנשים כו' ולר"ל יכולים היו לטהר עד ט"ו ולא נזקקו לפסח שני אא"כ לא יטהרו עכ"ל וזו היא כדעת ר"י הגלילי בפרק הישן לנושאי ארונו של יוסף היו א"נ כר"ע למישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא ושם הקשה להו רבי יצחק אי נושאי ארונו של יוסף היו כרבי יוסי הגלילי אי נמי מישאל ואלצפן כר"ע הרי היו יכולין ליטהר אלא כו' ע"ש והתוס' שהקשו לפרש"י דלא יתכן לר"י הגלילי לנושאי ארונו של יוסף היו כו' צ"ע אם רצונם אמאי לא הטהרו קודם הפסח הרי זו הקושיא הקשה ר' יצחק שם לרבי יוסי הגלילי ולר"ע ויש ליישב דודאי אם נאמר שלא נאמר פרשת ויהי אנשים וגו' גם לר"י הגלילי ולר"ע על ע"פ לא הקשה להו רבי יצחק אלא למה לא נאמר מקודם זה כדי שיוכלו ליטהר אבל לפרש"י הוסיפו בקושיא זו כיון דנאמר להם פרשת ויהי אנשים בר"ח וידעו שיוכלו ליטהר אמאי לא הטהרו כדי שיוכלו להביא פסח דאית ביה כרת ומיהו לפי זה קשה אמאי לא נקטו נמי התוס' בדבריהם דלא יתכן נמי לר"ע דאמר מישאל ואלצפן היו אמאי לא הטהרו קודם הפסח וע"כ נראה דלא ניחא להו כפרש"י דמשום דהוזקקו טמאים להשתלח מתוך כך הוזקקו טמאים באותו יום לישאל כו' אלא לר"ע ניחא כיון דבאותו יום בר"ח הוטמאו הוזקק להוציא אותן בו ביום בראש חדש דין פסח שני על ידי טומאה אבל לרבי יוסי הגלילי לנושאי כו' לא הוזקק להוציאן באותו יום בר"ח טפי משאר כל הימים ומהרש"ל הקשה לפרש"י מדכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וגו' ונדחק לפרש פי' שבאותו יום כו' ע"ש והנראה דאין להוציא מלת ביום ההוא מפשטיה דקאי אדכתיב לעיל מיניה ויעשו את הפסח בראשון בי"ד וגו' דהיינו בע"פ וה"ק בר"ח נאמר אם לא יוכלו לעשות ביום ההוא בע"פ אם לא יטהרו מקודם וכן פרש"י בשמעתין ותו לא מידי וק"ל:

דף ס:

תוס' בד"ה שיפורא לפי כו' לחזן הכנסת היה מניחו בראש גגו ועוד דרבי יהודה כו' עכ"ל ר"ל דהיה החזן מניחו בראש גגו ולא הוציאו מביתו ועוד דרב יהודה היה בפומבדיתא כו' ובודאי בכל עיר היה להם שופר לתקוע בע"ש ואותו דפומבדיתא בבית רב יהודה לא בא למחוזא לבית רבא אבל בשופר של נדבה ניחא שבא מעיר לעיר לריש בית מתיבתא כמ"ש לקמן וק"ק דאי נמי טעמא דעירוב משום כבוד של בעה"ב הוא בשופר נדבה מאי כבוד שייך ביה כיון שהכל יודעין שמניחין אצל ריש מתיבתא וק"ל:

בד"ה במיזל כ"ע לא פליגי אפילו בנהר קטן שמימיו פוסקין כו' עכ"ל דבנהר גדול שאין פוסקין מימיו מלתא דפשיטא הוא שכל הרוצה לדלות ידלה וק"ל:

דף סא.

בד"ה משאלת כו' והשיא דירושלמי לא הוי תלויה גמורה כו' לאוקמיה אחזקה עכ"ל עיין בכל זה בדברי הר"ש במסכת שביעית וק"ל:

בד"ה ריחיים כו' וה"ה ריחיים ותנור דניזיל עליו ריעו כו' עכ"ל דכי האי גוונא אמר בפרק לא יחפור אמתני' דמרחיקין את הגפת כו' ע"ש:

בא"ד דתנור אין דרך להשאילו למיטמא וטעון שבירה כו' אבל בחשודה אשביעית כו' עכ"ל וכי האי גוונא ודאי דחשודה אמעשר אינה חשודה אטומאה מ"מ אפילו לאביי סיפא איירי בחשודה אטומאה מדקתני בה משתטיל מים לא תגע בה ומיהו אין זה מוכרח בסיפא דחשודה לאכול בטומאת הגוף ודו"ק:

בד"ה רבא אמר כו' אביי מיקל כו' מבטומאה וטהרה דרבנן כדמוכח בסמוך כו' עכ"ל והיינו מדהוה ניחא ליה מתני' לאביי דהך משתטיל מים דלא איירי בחלה אלא בטומאה דרבנן וקודם שתטיל מים מסייע לה משום דעדיין לא הוכשר וק"ל:

בד"ה איזהו ע"ה כו' דהתם אתי לפרושי איזהו ע"ה שאין מזמנין כו' עכ"ל ק"ק לדבריהם דהא התם מפרש לה רבא איזהו ע"ה דאין מזמנין עליו ע"ה דרבנן דפליגי עליה דר"מ דהיינו שאינו מעשר פירותיו ודו"ק:

דף סא:

בד"ה ריסא כו' ותני עלה בירושלמי לא בוררין כו' ומשני כאן בלותת כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דבירושלמי פריך הך דתני עלה התם לא בוררין אמתני' דהכא דקתני בוררת עמה ומשני לה דהך דלא בוררין בלותת שהוכשר ומתני' דהכא באינו לותת דלא הוכשר דהיינו עד שתטיל מים והיינו כאביי וזהו שכתבו דלא יתיישב אלא לאביי כו' וק"ל:

בד"ה וליחוש שמא כו' לאו משום דאי לא טבל יש לו טומאת מדרס כו' עכ"ל הא ודאי דאצטריך למימר דטבל דאי לא טבל מה לי בועל ברחוק או כו' כמ"ש התוס' שם אלא דלא תימא דמשום טומאת מדרס נמי נקט וטבל אלא נקט דרס כו' וק"ל:

בא"ד ל"ל למימר הא טביל ליה כי לא טביל כו' דאין נושא מדרס מטמא כו' אחר שפירש כו' עכ"ל אבל אם עשאהו כזב לענין צינורא לא גרע גופו לטמא מיהת בנגיעה אע"ג דאינו גופו מטמא מדרס וק"ל:

בד"ה אשת חבר כו' ועוד הרי היא מסייעת כו' ואסור לרבא כו' עכ"ל וליכא לפרושי כי מתני' בע"ה דר"מ דמוחזק לעשר וחשוד על הטומאה ולכך בטומאה אין לחוש אם תתן לתוך פיה אבל בטהורה יש לחוש שתשכח ותתן חולין טמאין לתוך פיה ומתני' נמי לא איירי אלא בשהיא טמאה דאם כן מאי פליג רשב"א אף בזמן שהיא טמאה לא כו' דמשום חשש גזילה בלחוד ודאי אין סברא לאסור לסייעה ודו"ק:

דף סב.

בא"ד שרי לסייעה אף בזמן שהיא טהורה דהא בוררת כו' עכ"ל מפורש בלשון התוספות פ"ק דחולין דליכא לאוקמא מתני' בזמן שהיא טמאה ולא כרשב"א דהא בהדיא קתני בוררת כו' עכ"ל ויש לדקדק כיון דרוב ע"ה מעשרין הן לאביי מה יש לחלק בין שהיא טמאה לטהורה ואם נאמר דר"ל לאביי לאו משום דבר שאינו מעושר נגעו בה אלא משום איסור טומאה נגעו בה הרי כבר כתבנו לעיל דא"א לפרושי הכי דא"כ מאי פליג רשב"א ויש לפרש דר"ל לאביי דאימא משום דרוב ע"ה מעשרין מה"ט בלחוד לא הוי שרי לסייעה אי לאו בטמאה דאיכא למימר נמי דלא תגע בה כלל וא"נ תגע בה רוב ע"ה כו' וק"ק דראייתם ממתני' אינה מכרעת דאיכא למימר דאיירי בחשודה על הטומאה ובזמן שהיא טמאה נמי אין לה לחוש לנגיעה אבל בפשיטות ה"ל לדחות כיון דמתני' איירי בנוגעת כדקתני בוררת ע"כ משום האי טעמא בלחוד דרוב ע"ה מעשרין שרי לסייעה ואם כן ה"נ בטהורה אמאי אסור ודו"ק:

בד"ה אין עושין כו' ולפירושו אם יפריש ממקום אחר כו' ונראה דבכל ענין אסור כו' עכ"ל דקשיא לפירושו האי לישנא דאין עושין בטהרה כיון דכבר נטמאה אבל אם גם מפריש ממקום אחר אסור ניחא כן יש ללמוד מחידושי רשב"א ודו"ק:

בד"ה אין עודרין כו' א"נ שביעית בזמן הזה דרבנן אע"ג דמדרבנן אסור לעובד כוכבים אחר עכ"ל ולא ניחא להו למימר דהכא איירי בשביעית דאורייתא ודו"ק:

בד"ה אסרתא כו' ולא כתלמוד שלנו דהכא דלא אסרינן לעובד כוכבים אלא כפילות כו' עכ"ל מדקאמרינן הכא השתא חזוקי מחזקינן שואלין בשלומן מיבעיא משמע דאפילו בשביעית שואלין בשלומן בלא כפילות ודו"ק:

דף סב:

תוס' בד"ה הא שויה שליח השתא ס"ד דלא איצטריך למיתני התקבל כו' עכ"ל מפרש"י נראה דמכח דומיא פריך דהולך דומיא דהתקבל דמיירי ע"כ בדלא שויה שליח ולדברי המתרץ נמי דהתקבל איצטריכא ליה מיירי הולך נמי בדלא שויה שליח דומיא דהתקבל אבל התוספות לא ניחא להו בהכי משום דאימא הא כדאיתא והא כדאיתא אלא דפריך משום דהשתא ס"ד דלא איצטריך כלל למתני התקבל אי לאו למילק דכי כו' דהיינו למילק הולך דומיא דהתקבל והמתרץ השיב לו דאיצטריך למתני התקבל לגופיה דסל"א כו' ולא למילק מיניה דומיא והשתא הולך מני איירי שפיר אפילו בשויה איהי שליח לקבלה ודו"ק:

בד"ה למאי בהילך אינו מגיה אלא כלומר למאי איכא דתני הילך עכ"ל הא ודאי דאשכחן בכמה דוכתין דהתלמוד מגיה בתירוץ במשנה כה"ג אלא דבהך מתני' דפריך מיניה לקמן מאי לאו בהילך ורבי נתן כו' אין סברא דמקשה כן לפי הגהתו דלא תגיה ולא תקשה כלום אלא דפריך מיניה לקמן משום דאיכא דתני בה הילך וק"ל:

בד"ה איש לקבלה כו' משום דבגט אשה בהולכה לא שייכא ואיש בקבלה כו' עכ"ל דלפרש"י שכן בעל עליו להוליך כו' ובמילי דאיהו כשר שלוחיה כו' עכ"ל אין זה במשמע למעט אשה מהולכה וכי לא מצינן למימר דשלוחיה אשה הוא ולכך פירשו דה"ק שכן בעל מוליך כו' דשייכא ביה הולכה ולכך שלוחיה דוקא איש דבאשתו גופה לא שייכא הולכה ואע"ג דתנן האשה עצמה מביאה כו' אכתי לא אסיק אדעתיה הך מתני' וכן בהיפך שכן אשה מקבלת גיטה כו' אבל בבעל לא שייך ביה קבלה ולכך שלוחה דוקא אשה ולא איש ובהכי ניחא דלא מיבעי ליה בכה"ג לענין קידושין דהא ודאי בבעל גופיה שייך קבלה לענין קידושין כדאמרינן פ"ק דקידושין הילך מנה ואקדש אני לך מקודשת ומסיק משום דבההיא הנאה דמקבל מתנה מינה גמרה ומקדשה נפשה ומהרש"ל פי' בע"א בכוונת דברי התוס' ואין להאריך ודו"ק:

דף סג.

בפרש"י בד"ה אלא השתא כו' דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ועקריה כו' עכ"ל דלית לן למימר דעקריה אלא משום הך טעמא דטריחא ליה בהולכה טפי מקבלה דלכך לא קאמר רב נחמן מלתא דאינה מקודשת נמי באיפכא בהתקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי כו' דבהא ודאי לא עקריה דהא טריחא ליה טפי באשה אמרה הבא כו' ובודאי דמקודשת בבא גט לידו או לידה כדאמר לעיל וק"ל:

גמ' מאי לאו קבלה אקבלה והולכה כו' אין להקשות בהולכה אהולכה כיון דהיא באמת אמרה התקבל אמאי יחזור ותפשוט מיניה דהולך לאו כזכי דהא למברייתא לא בעי למפשט דאפשר דאתיא כמאן דאמר לקמן הולך לאו כזכי ועוד דרבי נמי דס"ל הולך כזכי לקמן היינו דוקא דידע הבעל דהיא אמרה התקבל דסתמא דמלתא אדעתא דהכי יהיב כמו שכתבו התוס' לקמן אבל הכא הא לא ידע הבעל דהיא אמרה התקבל וק"ל:

דף סג:

מאי לאו בהילך ור' נתן לא בהולך כו' יש לדקדק אמאי לא משני ליה הכא כדלעיל לא אקבלה ויש ליישב דבהילך אקבלה ה"ל מלתא דפשיטא ולא הוה איצטריך למתני מיהו לעיל ה"מ לשנויי בהילך כדבעי למימר הכא ויש ליישב דלא בעי לשנויי לעיל הכי דאם כן תפשוט מיהא האבעיא דר' נתן דהילך כזכי דמי וק"ל:

בפרש"י בד"ה עבידנא בהא כו' ולא חיישינן לחזירה הבאה לאחר מיכן עכ"ל האי טעמא ודאי שייך הכא אבל טעמא דבזיון לא שייך הכא כיון דשלוחיה הוא גופא שלוחה וכן יש לדקדק מדברי התוס' לקמן וק"ל:

תוס' בד"ה אפילו הן כו' לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה וכוליה דבר הוא עכ"ל והא דאיצטריך עדי קבלה במתני' משום דעדי מסירה כרתי כר"א והיינו בדליכא עדי חתימה אבל בדאיכא עדי חתימה לא בעי עדי קבלה משום מסירה כמו שכתבו התוס' לקמן וא"כ הוה עדי אמירה כולי דבר דעדי חתימה מלתא אחריתא היא ודו"ק:

בד"ה ושליש אומר לגירושין כו' שאומר שהיה שליח לקבלה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרושי באומר שהיה שליח להולכה וכבר נתן גט בידה וכ"כ הר"ן שהרי"ף מפרש לה הכי משום דלפי מה שפירשו לקמן דלכך השליש נאמן משום דאף לפי דבריו שאומר לפקדון מ"מ הרי הימניה היינו דוקא כשהוא עדיין בידו דהרי הוא לפנינו דהימניה אבל בשאינו בידו ואפי' הוא שליש כשהגט ביד האשה לא מהימנינן ליה שנתנו לידו להולכה ודו"ק:

דף סד.

בפרש"י בד"ה ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא עדי אמירה כו' עכ"ל וכן הוא בפרש"י ישן וכ"כ הר"ן לפרש"י דאעדי אמירה נמי פריך ע"ש באורך אבל התוס' מיאנו בזה דמעיקרא נמי הכא אעדי קבלה דוקא פריך ולא אעדי אמירה משום דמשמע להו דלרב חסדא פריך ולא לרב הונא כמו שכתבו התוס' לקמן והך מלתא דעדי אמירה לא שייך כלל לפלוגתייהו דרב חסדא נמי מודה ביה דנפיק נמי גיטא מתותיה ידיה שלם בעי עדי אמירה כמו שכתבו התוס' לעיל בהדיא בד"ה שליש אומר לגירושין כו' ואולי לפרש"י קושטא הוא דלרב הונא נמי פריך הכא אעדי אמירה וכ"כ הרא"ש שמכח קושיא אחרת דמשמע ליה היכא דאין הבעל מכחיש השליש מודה רב הונא דהשליש נאמן דהכי מוכח לקמן דפריך ואמאי ולהימניה לשליש כו' משמע דלכ"ע פריך והיינו באין הבעל מכחישו ובהכי איירי מתניתין דאין הבעל מכחישו ולדברי התוספות צ"ל דלא פריך לרב הונא משום דאיכא לאוקמא נמי במכחיש הבעל את השליש ודו"ק:

תד"ה שליש נאמן כו' ולפי זה מהימנינן כו' אפילו בדברים העשויים להשאיל כו' אלא אומר בפקדון כו' עכ"ל ר"ל לפי זה דבלאו מיגו מהימנינן ליה משום דאף לפי דבריו לפקדון הוא הרי הימניה אם כן אפילו בדברים שעשויין להשאיל כו' דאין לו מיגו דלקוח הוא בידי מ"מ כיון שאינו אומר בתורת שאלה בא לידו אלא בתורת פקדון הרי הימניה ונאמן השליש לומר שנתנו ליתן לאיש אחר המקבל וק"ל:

בד"ה ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ומיירי שאין העדים חתומין כו' אבל אם עדים חתומין כו' עכ"ל נראה דהוצרכו לזה דהכא משום דמתניתין אתיא כר"א דבעי עדי קבלה משום מסירה וכוותיה קי"ל א"כ במאי פליגי אי לפקדון אי לגירושין הא עדי קבלה ודאי ידעי דבתורת מסירה לגירושין יהבי ניהליה ולזה כתבו דלר"א נמי אם עדים חתומים כשר בלא עדי מסירה ובהכי איירי פלוגתייהו דרב הונא ורב חסדא וק"ל:

דף סד:

בד"ה נערה כו' והא דאמר בגמרא רבנן סברי יד יתירה כו' ולא ניתן לה יד האב לבטל כו' עכ"ל דלפרש"י ניחא בפשיטות יד יתירה דקאמר היינו ידה ניתן לה לנערה לגבי קטנה ואהא פליג ר"י דיד יתירה דהיינו ידה לאו כלום היא גם בנערה אבל לדברי התוס' דאין חילוק בין נערה לקטנה לתנא קמא ויד יתירה דקאמר היינו יד אביה לגבי בוגרת אם כן ר"י מאי פליג אהך יד יתירה דאביה ולזה קאמרי דה"ק תנא קמא ולא ניתן יד אב לבטל כח ידה ואהא פליג ר"י דניתן לה יד אביה לבטל כח ידה וק"ל:

בד"ה וכל שאינה כו' דאי כשאינה יכולה כו' אם כן לענין קידושין נמי לא תתקדש לויצאה והיתה כו' עכ"ל לא יקשה אי האי היקשא לכל מילי א"כ באתיא לכלל פעוטות יש לה יד לגירושין אפילו מן התורה כדקאמרינן לקמן וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה תתקדש נמי מן התורה מדאתיא לכלל פעוטות ובכ"מ אמרינן סתם אין קידושי קטנה כלום דהא דקאמרינן לקמן צרור וזרקו כו' וכנגדן בקטנה מתקדשת היינו קידושין דרבנן למיאון ודו"ק:

בד"ה כל שמבחנת כו' לרב יהודה זוכה לאחרים קודם שיהא מקחו כו' עכ"ל פתחו בגט וסיימו במקח וממכר ולכאורה לה"מ למיעבד הך סברא הפוכה בגט לרב יהודה זוכה לאחרים קודם שתהא מגורשת

לרב חסדא הוה איפכא לפעוטות מתגרשת מיהא ואינן זוכין לאחרים עד שיביאו שתי שערות אלא משום הך לכנגדן ובקטנה מתגרשת מלתא דרבא הוא לקמן ואפשר דאינהו לא ס"ל האי שיעורא בגט אבל הך דמקח וממכר מתני' היא בפרק הנזקין ומיהו קצת קשה לא ה"ל למיסמך דבריהם הכי גבי גט כלל אלא גבי חפץ ומחזירו כו' ה"ל למסמך דבריהם דאי האי שיעורא קודם לפעוטות הוה סברתם הפוכה בזוכין לאחרים לגבי מקח וממכר דקתני במתני' ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה שאני שיתופי כו' פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא או לא ואע"ג דמציאת חש"ו לא הוי גזל כו' עכ"ל דרב חסדא נמי קשיא להו אזוכה לעצמו מדאורייתא דומיא דפליגי בזוכה לאחרים ולענין מציאה לא זכו אפילו לעצמו אלא דנקטו במלתייהו זוכה לאחרים דביה קיימינן הכא שאני שיתופי מבואות דרבנן דמיניה דייקינן דבדאורייתא בזוכין לאחרים הוא דפליגי וק"ל:

דף סה.

תוספות בד"ה ופליגו בהן כו' וכשם שאוכל שם תרומה על פיו ומשתרי טבל כו' עכ"ל יש לדקדק דאם כן הדרן קושיין לעיל לדוכתין הא אין שליחות לקטן והאיך יזכה לאחרים דליכא למימר השתא כמ"ש לעיל דאיתיה בתרומה לנפשיה הא האי קטן איתיה בתרומה לנפשיה וי"ל דלמאן דאמר דקטן שהגיע לנדרים תרומתו תרומה ס"ל נמי דיש שליחות לזה הקטן ודו"ק:

בא"ד וא"ת היאך פודה לאחרים כו' ופדיית מעשר נהי דחשבינן ליה כזוכה לאחרים כו' עכ"ל ר"ל דהא דפדיית מעשר לאחרים אין זה ממש זכייה לאחרים דקאמר אלא דתלמודא ע"כ דמחשבא ליה הכא זכייה לאחרים מדפריך מיניה לרב חסדא מיהו קצת קשה כיון דפדיית מעשר לאחרים ה"ל זוכה לאחרים ה"נ פדייה לעצמו חשבינן ליה כזכייה לעצמו תקשי להו נמי בפדייה לעצמו היאך יזכה לעצמו דהא אין דעת אחרת מקנה לו והוי כמו מציאה ודו"ק:

בד"ה ואמה כו' ולמאן דאמר בהזהב אין בחומשה ש"פ כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה דבעינן אף בחומשה כו' נכנס לדחק להגיה דלשון הגמרא הוא כמ"ש לפנינו ע"ש וק"ל:

בא"ד יחלל שוה מנה על חמש פרוטות עכ"ל והיינו כמאן דאמר חומש מלבר דהוא וחומשו חמשה אבל למאן דאמר חומש מלגאו בעי ו' פרוטות ואיך שיהיה בעי החומש פרוטה אלא [דלא] מסתבר להו למימר דמשום הך פרוטה דחומש שהוא דבר מועט נותן מעות לבנו ובתו לפדות וק"ל:

דף סה:

תד"ה ניטא לא כו' כדאמרינן בפרק ב' ה"נ מבבל ועד מתא מחסיא הוי הכל שליח לקבלה כו' עכ"ל בפשיטות הוה מצי לשנויי הכא כדבעי למימר בספ"ב באומר לה לא תתגרשי בו אלא בפני בית דין פלוני דהתם אדחי ליה הך אוקמתא משום דלא הוה צריכה למימר בפני נכתב ובפני נחתם אבל הכא מצי קאי האי שינויא באומר לא תתגרש בו אלא בבית דין של מתא מחסיא וקושטא הוא דלא בעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ודו"ק:

בד"ה הא והא רבנן כו' דלא משמע כלל דפליג רב יוסף אסוגיא דלעיל כו' עכ"ל ר"ל דלפי הסוגיא דתלמודא משמע דלא בא רב יוסף לחלוק בתרוצו אלא דהך נמי דמוקמת לה כר"א אתיא נמי כרבנן ובשל חברו אבל בהך דמוקמא לה לעיל כרבנן לא פליג רב יוסף וסבר נמי לרבנן דהוי קפידא בעירוב שלו כמו בחשה כדאוקמא לעיל ולא ניחא להו לקיים פרש"י ולעיל רבה נמי דמוקי להו הא כר"א הא כרבנן היינו כולהו בשל חבירו והשתא שפיר בא לחלוק רב יוסף בתירוצו כאן בשלו דהך דמוקמא לה נמי כר"א אתיא כרבנן ובשלו דזה ודאי אין סברא לומר דליסבור ר"א בשל חבירו אין קפידא דהא מודה ר"א בבעל דהוי קפידא כמ"ש לקמן ודו"ק:

בא"ד וכן בפרק השולח הבא לי מן החלון כו' דקפידא הוי עכ"ל כצ"ל קצת קשה מהך מתניתין ה"ל לדחויי פרש"י דבשלו אפילו לרבנן לא הוי קפידא לרב יוסף תקשי ליה לרב יוסף דא"כ הך מתניתין דמעילה דס"ל בההיא דבשלו הוי קפידא דלא כמאן ודו"ק:

דף סו.

בפרש"י בד"ה דאמר רב הונא כו' כמתנתו כו' ומינה ילפינן אנן נמי למה גיטו כו' עכ"ל משמע להו הא דקאמר ומה גיטו כו' אין זה מדברי רב הונא דאם כן ה"ל תולה בדברי עצמו ומהיכא פסיק ליה טפי גיטו כמתנתו ממתנתו כגיטו אבל ודאי דתלמודא מדקדק ליה הכי מדמדמה להו אהדדי לגיטו כמתנתו מסתברא דה"ה בהיפך למתנתו כגיטו והתוספות שכתבו לקמן ואם תאמר ורב הונא מה הוצרך כו' לאו דוקא רב הונא אלא תלמודא דמדקדק ליה הכי מדברי רב הונא ומהרש"ל כתב דקשה לרש"י קושיית התוספות מה בא רב הונא להשמיע לנו כו' אלא דתלמודא דמדקדק הכי מדברי רב הונא כו' עכ"ל ע"ש דבריו תמוהים הם דמה תיקן רש"י בזה דאכתי תקשי לן דמה בא תלמודא להשמיענו דבר זה מדברי רב הונא הא פשיטא היא כו' כמו שהקשו התוספות לרב הונא ולפי תירוצם של התוספות ודאי דניחא גם לרב הונא ודו"ק:

בד"ה לאחר מיתה מי איכא כו' ומשעת מיתה הוזקקה ליבם כו' עכ"ל נראה שבזה יתיישב מה שמקשים מאי משני ליה טפי ממה שהקשה לו דמאי אין גט לאחר מיתה כיון דמתנה איתא וקאמר דאינו דומה דגט לאחר מיתה לא שייך כיון דמיד שמת תכף הוזקקה ליבם ואין מקום לגט לכתוב וליתנו לאחר מיתה אבל מתנה תיכף ומיד שמת חיילא שפיר ובמלתא דלא שייך בגט ודאי דאין לדמות למתנה ומהרש"ל כתב בזה דרך אחר ואין להאריך ודו"ק:

תוס' בד"ה כדי לייפות כו' ונראה שלא רצה לומר שיהא כל ההפסד כו' והשתא דכולו אחריות כו' עכ"ל לפי מה שפירשו התוספות לעיל דהיה כאן דמי יין שסבר נמכר ויין שלא נמכר מצינו לפרושי שפיר שאם היה אומר תנו לו יין והחמיץ כל היין שמפסיד הכל והשתא דכולו אחריות אינו מפסיד כלל וק"ל:

בד"ה וליחוש כו' וכעין עובדא דיהושע שראה אותו וחרבו שלופה כו' עכ"ל ולשון התוספות בפרק קמא דמגילה וכן היה יהושע צר על יריחו בשדה רחוק ממחנה ישראל כו' ע"ש וק"ל:

בד"ה אמר לשנים כו' ה"מ למבעי באומר לשנים תנו בלא כתבו כו' עכ"ל דהיינו מלתא גופא דתני ברישא דמתני' אבל מאמר לשלשה כתבו ותנו דתני ליה נמי במתניתין לא קשיא להו דודאי לא מצי למבעי ביה לפי מה שפירשו לקמן דלהכי מבעיא ליה לשמואל משום דס"ל חתם סופר ועד פסול ואם כן כשאמר לשנים כתבו ותנו הוה ליה כאילו א"ל אמרו לאחר לכתוב או לחתום עמכם אבל באומר לשלשה כתבו ותנו לא אמרינן כאילו אמר להם אמרו לאחר אלא שאחד מהם יכתוב והשנים יחתמו ודו"ק:

דף סו:

תד"ה והא אמר שמואל כו' דה"א דטעמא משום בזיון דבעל כו' עכ"ל מיהו לפי האמת לשמואל טעמא דרבי יוסי משום דמילי לא מימסרן לשליח לר"מ נמי בשנים האי טעמא הוא כמ"ש המרדכי והר"ן ע"ש וכנראה גם מדברי התוס' לקמן וק"ל:

בד"ה כתב יקן כו' אע"פ דלא נ"מ כו' הא מסיק לשמואל כו' לכך בעי מה רוצה הבעל כו' עכ"ל דבריהם אלו למאי דמסיק לקמן לר' יוסי דאומר אמרו פסול ואם כן ליכא למימר אליביה הא כתב הגט כשר ולא נ"מ מידי דאידי ואידי מילי נינהו וכו' אבל שמואל בהא כר"מ ס"ל דאומר אמרו כשר כדמסיק ואם כן חתם סופר ועד פסול דהא בהא תליא וא"כ ע"כ מתניתין באומר לשנים כתבו ותנו שישתתפו להם אחד או לכתוב או לחתום ולא בעי שמואל אלא במה רוצה הבעל אם לכתוב אחד מהם והשני עם אחר יחתומו אם לחתום שניהם והאחר יכתוב וק"ל:

בד"ה חתם סופר כו' ובפרק מי שאחזו דייקינן מברייתא. כו' עכ"ל לשמואל נמי הך ברייתא לא אתיא אלא כרבי יוסי כמ"ש מהרש"ל ובהכי ניחא דמסיק לקמן אלא רבי יוסי תרתי אמר כו' וע"כ פלוגתא דלקמן בכשר ולא תעשה אליבא דרבי מאיר הוא ואם כן מי הכריחו לקמן דתרתי קאמר ר"י לפסול דהיינו בין שאמר לג' כתבו ותנו בין אמר לשנים אמרו ואימא דלא פליגי לקמן אלא אליבא דרבי מאיר אבל לר"י לכ"ע באומר אמרו כשר ולא תעשה ולא שכיחא אלא דאית לן למימר דהתלמודא סמך עצמו דר"י פוסל באומר אמרו כדדייקינן מברייתא דפרק מי שאחזו:

בד"ה מתניתין מני ר"י כו' ה"ה באומר אמרו כו' אבל לר"מ כו' באומר לג' תנו וכ"ש באומר אמרו כו' עכ"ל ר"ל דה"ה באומר אמרו כו' פוסל ר"י למאי דמסיק ר' יוסי תרתי אמר ולר' מאיר כשר באומר לג' תנו וכ"ש באומר לב' אמרו הכי מוכח מדברי שמואל דפוסל באומר לג' תנו ומכשיר באומר אמרו ודו"ק:

בא"ד ולמאי דמסיק כו' כשר ולא תעשה ולא שכיחא מכל מקום כו' דחיישינן לדידיה לתקלה אחריתי כו' עכ"ל ויש לדקדק במ"ש התוספות לעיל לשמואל באומר אמרו דכשר א"כ חתם סופר ועד פסול כו' וכשאמר לשנים כו' דאין זה מוכרח לשמואל דאימא אומר אמרו כשר ולא תעשה ולא אתי חורבא מיניה כיון דלא שכיחא ושפיר מצינן למימר אליביה דחתם סופר ועד כשר דהך תקלה אחריתי ליכא למיחש לשמואל כיון דבהך אמר לג' תנו ס"ל כר"י דפוסל ויש ליישב לדבריהם דלעיל הם למ"ד באמרו דכשר ותעשה ודו"ק:

דף סז.

גמרא מאחר דכשר אמאי לא תעשה זאת בישראל א"ל חיישינן שמא תסכור כו' ואין להקשות דלכך לא תעשה דלא תיפוק מיניה חורבא בחתם סופר ועד דס"ל דכשר כר"י די"ל דאי מש"ה לא ה"ל לתקוני הכא דלא תעשה אלא דתעשה וה"ל למיפסל חתם סופר ועד כר"מ אלא ע"כ דמטעמא אחרינא אמרינן הכא דלא תעשה ומשום שמא תסכור כו' ודו"ק:

שם רב חסדא אמר כשר ולא תעשה כו' כתב מהרש"ל יש מקשים מאחר שלא תעשה א"כ לא שכיחא כו' אמאי מוקי רב חסדא מתני' דחתם סופר כר"י וי"ל כו' אבל לפי המסקנא דמשנינן לשמואל תרתי כו' עכ"ל אין קושייתו מבוררת לן אם ר"ל אמאי מוקי לה מתני' כר"י הא כר"מ נמי מצי אתיא בחתם סופר ועד דהא לא אתי חורבה מיניה כיון דלא תעשה הא כבר תירצו בזה התוספות לעיל דאכתי לר"מ איכא למיחש לתקלה אחריתי באומר תנו לג' גם מה שתירץ אין זה מספיק דאמאי משנינן לשמואל תרתי אמר ר"י כיון דאיכא למימר אליביה נמי דלר"י לכ"ע באומר אמרו לכשר ולא תעשה ולא פליגי אלא אליבא דר' מאיר אלא דאית לן למימר דתלמודא סמך עצמו אהך ברייתא דפרק מי שאחזו לפוסל באומר אמרו ומוקמינן לה כר"י כמו שכתבו כל זה לעיל ותו לא מידי ודו"ק:

תוס' בד"ה לא שכיחא כו' דמתחלה לא הקשה אלא מכח דלא מסתבר דפליג שמואל כו' עכ"ל היינו ממה שכתבו התוספות לעיל דנהי דפליג שמואל בפי' דמתני' כו' עכ"ל ע"ש:

דף סז:

בפרש"י בד"ה אמרי לה להאי כו' לא קפיד אלא אמנויין כו' כיון דלא מנה לכולהו הוברר כו' עכ"ל מפירושו נראה דלפום הך גירסא נמי אמנויין מיהא קפיד ולא נשתנה דינא מהך גיסא כלל במקצת המנויין אלא בע"כ בכולן נשתנה דינא מהך גיסא להך גיסא ואין זה דרך התלמוד ואפשר שהר"ן הרגיש בזה וכתב על פרש"י להך גיסא יותר נ"ל לומר חזר לגמרי ולא קפיד כלל עכ"ל ע"ש ומהרש"ל הגיה בפרש"י מה שהגיה אבל בדברי הר"ן כתובים דברי רש"י כמו שהם בפנינו וכן ראיתי בפרש"י ישן בקלף ודו"ק:

תוס' בד"ה ואמר כתבו גט לאשתי כו' ואפילו אמר כתבו ותנו עכ"ל אע"ג דבבריא איכא לפלוגי בין אמר כתבו ובין אמר כתבו ותנו בדאחזו קורדייקוס לא מסתבר לחלק כיון דדעתיה שניטתא היא כדאמר לקמן בגמרא וק"ל: :

דף ע:

בתוספות בד"ה ומי אר"י הכי כו' ולספרים דלא גרסי ומי אר"י הכי א"ש דפריך לתרווייהו כו' עכ"ל מיהו ק"ק דה"מ למפרך בעלמא אשוטה דמשמע דפסיקא ליה לתלמודא בעלמא בסוף דוכתא דלכ"ע אין כותבין על שישתפה דאין לומר דבשוטה הוה ידע למימר ולחלק לדעתו שניטתא אבל באחזו קורדייקוס לא ידע דא"כ ר"ל ה"ל לפלוגי בהא בין אחזו קורדייקוס לשוטה וק"ל:

בד"ה התם דעתא כו' ליכא למימר דבדקוה בשעת נתינת הגט דא"כ לא הוה פריך כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דהא לדברי המקשה דלא אסיק אדעתיה דהתם דעתא צילותא ומדמה ליה לאחזו קורדייקוס לא מהניא ליה נמי בדיקה בשעת הגט כמו דלא מהני בדיקה לאחזו קורדייקוס אלא לדברי המתרץ דמחלק וקאמר דהתם דעתא צילותא איכא למימר שפיר בודקין אותו ויש ליישב כיון דהמקשה נמי מסיק אדעתיה הא דדעתא צילותא בשעה שאמר כתבו כמ"ש התוס' לעיל וע"כ היינו ע"י בדיקה דאל"כ על מתי יחשב כו' כמו שהקשו הכא וא"כ לא הוה פריך נמי מידי אשעת נתינה דאימא ע"י בדיקה יודעין דדעתיה צילותא וצ"ע ודו"ק:

בא"ד שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בינתים אפילו נתפקח כו' עכ"ל לא ידענא מנין לו לפסול בנתקלקל בינתים כיון שהוא שפוי בשעת כתיבה ובשעת נתינה דלר' יוחנן נמי לא פסל אלא בשאינו שפוי בשעת כתיבה ונתינה ודברי הר"ן נכונים בזה שכתב בשם ר"י דצריך ליזהר שלא תיטרף דעתו עליו בשעת כתיבה ובשעת נתינה כו' עכ"ל ע"ש:

בד"ה בודקין כו' אלא כלומר בחד מהן או בלאו או בהן אינו בדעתו כו' עכ"ל מיהו ה"ה דה"מ למיפרך דבתרווייהו אינו בדעתו ומצינן לפרושי נמי כיון דהן ולאו הם דברים הפכיים לית לן למתלי דבתרווייהו אינו בדעתו אלא בחד מהן אלא דבעינן שיהיה בתרווייהו בדעתו וק"ל:

בד"ה וניחוש כו' ונאמר שאינו גט ועגן כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל אלא נבדוק אותו בגוונא אחריתא כו' ומדברי ר"י משמע שאין בודקין אלא בכה"ג כו' עכ"ל ויותר נ"ל דה"פ אמאי הך בדיקה דר"י עדיפא ליה מבדיקה דת"ק דמתני' כמ"ש התוספות לעיל כיון דבהך בדיקה דר"י ליכא למיקם עליה דמלתא שפיר גם אם לא יכוין דבימות החמה יש לנו למתלי להקל משום ענגן דקור אחזיה ובימות הגשמים דחמה אחזיה ודו"ק:

דף עא.

תד"ה קתני מיהת כו' וה"פ בשלמא אי לאו דרב כו' לענין קרבן כו' עכ"ל כהאי תירוצא גופיה כתבו גם לעיל לאור"י דמתני' ל"ק ליה כו' אלא דלא הוצרכו לחלק לעיל בין עדות לקרבן משא"כ הכא דהוצרכו לחלק בזה גם בין עדות לקרבן ודו"ק:

בא"ד אבל לרב אע"ג כו' דהא הכא מכשרינן עדות כמו גט עכ"ל דליכא לפלוגי הכא בין אלם ובין חרש דבאלם כשר לעדות כמו גט ולא בחרש דהא מה"ט דפוסל חרש לעדות משום מפיהם ולא מפי כתבם מה"ט יש לפסול גם אלם וק"ל:

בד"ה והא קתני ירושות כו' ולענין עדות קאמר צ"ל דס"ד לפרושי קמפרש כו' היינו עדות כו' עכ"ל משום דהשתא כיון דמשאות ומתנות וירושות דעלמא קאמר לית לן לאוקמא עדות אשה אלא בעדות דעלמא דמ"ש מירושות ומשאות ומתנות אלא לפרושי קמפרש כו' ועי"ל דר"ל דלעיל דלא ידע אכתי לאוקמא עדות בעדות אשה ואסיק אדעתיה נמי למימר ירושות ומשאות ומתנות דעלמא דהיינו עדות דעלמא אלא לפרושי כו' ודו"ק:

בד"ה תנאי היא כו' משום דקים לן דרבן שמעון בן גמליאל פליג על הך ברייתא כו' עכ"ל והך מתני' דחלוקין עליו חביריו לקמן ליכא לאוקמא כרשב"ג ובחרש מעיקרו דהא נתחרש קתני וק"ל:

דף עא:

בד"ה הב"ע כו' ה"נ תימה וכי לא ידע שיקשה לו על שיאמר לג' כו' עכ"ל אע"ג דהכא לאו מכח זה דקדק מתחלה כמו לעיל גבי תנו מ"מ כיון שהקשה לו כן גבי תנו על שיאמר תנו כו' וכי לא ידע שיקשה לו גם הכא על שיאמר לג' כו' וק"ל:

בא"ד ועוד דאי בדלא אמר דתלתא מאי איריא כתבו תנו נמי לא כו' עכ"ל דמסתמא רישא בכי האי גוונא דסיפא איירי בדלא אמר דתלתא מיהו ק"ק כיון דברישא לא תני תנו דמאי דאיירי נמי השתא רישא דוקא דלא אמר דתלתא לא מצי למיתני בסיפא על שיאמר לג' דהא כתבו בלא תנו אפילו בג' לא מהני ויש ליישב דאי איירי רישא בדלא אמר דתלתא דחוד אע"ג דלא תני ביה תנו מ"מ קושטא הוא דאף באומר תנו לא מהני והוה שפיר מצי למיתני בסיפא בכה"ג באומר לשלשה תנו דמהני אבל לפי תירוצם דאיירי הרישא גם באומר לג' ובדלא אמר תנו לא מצי למיתני בסיפא על שיאמר דכתבו לא מהני אפילו בג' ודו"ק:

בד"ה הב"ע כו' וא"ת השתא דמוקי לה כר"י כו' ה"ל למנקט תנו כו' נימא דה"ה נמי אמרו כו' דמסיפא שמעינן כו' עכ"ל לכאורה כפי המובן מפרש"י אין כאן מקום קושיא דודאי לית לן למימר דנקט כתבו ברישא וה"ה תנו דמכח זה דקדק תחילה דרישא כר"מ אלא דהשתא בעי למימר דלכך נקט כתבו דלדייק מיניה משום דלא אמר אמרו אבל אמר לשנים אמרו כשר אבל אי הוה תני רישא תנו לא הוה דייקינן מיניה כלל דאומר אמרו דכשר ואפשר דלא ניחא להו בהכי משום דאי הוה תני נמי ברישא תנו נמי הוה דייקינן מיניה שפיר דאומר אמרו כשר דטפי אית לן למפסל תנו מאומר אמרו כדמוכח לעיל דשמואל סבר לה כר"י בתנו לג' ובאומר אמרו מכשיר אך דבריהם בעצמם אינן מובנין לי דהאיך ס"ד למימר דנקט כתבו וה"ה תנו והא מכח זה מדלא תני תנו דייקינן לעיל דמתני' כר"מ ודוחק הוא דהמתרץ הכא לא חש להך דיוקא בלי טעם וסברא ועוד אי השתא לא חש ליה א"כ אתיא מתני' בפשיטות כר"י ולמה לי למימר הב"ע דלא אמר אמרו גם בתירוצם שכתבו וי"ל דלא חש למיתני תנו דמסיפא שמעינן דה"ה תנו כו' לא הוה איצטריך ליה למימר הב"ע דלא אמר אמרו דבפשיטות אתיא נמי רישא כר"י דפוסל נמי בתנו כדשמעינן ליה מסיפא מדלא תני על שיאמר תנו וע"ק דודאי הכא לפי דברי המתרץ לית לן למימר דתני כתבו וה"ה אמר אמרו פסול דהא לא שמעינן ליה מסיפא אבל לדברי המקשה אי הכי על שיאמר אמרו מבעי ליה מאי קושיא ונימא דאמר אמרו פסול לר"י ונקט ברישא כתבו וה"ה אמר אמרו ולא חש למיתני ברישא משום דמסיפא שמעינן ליה דה"ה אמר אמרו פסול מדלא תני על שיאמר אמרו כמ"ש התוספות הכא גבי תנו ומיהו בהא איכא למימר אע"ג דמקשה ליתני בסיפא על שיאמר אמרו מ"מ אי אמר אמרו פסול לא ה"ל למשבק רבותא דרישא למיתני אמר אמרו דפיסל כיון דאיכא למטעי דלא שמעינן ליה מסיפא. מדלא תני על שיאמר אמרו דאימא כסברת המתרץ דניחא ליה למינקט דומיא דרישא שהבעל מנה לעדים עצמם לעשות כו' כמ"ש התוספות לעיל ועוד יש לפרש כוונת דבריהם בדרך אחר דה"ק כיון דהשתא כתבו לאו דוקא וה"ה תנו ולא נקט כתבו אלא למידק מיניה דאמר אמרו כשר א"כ נימא נמי בסיפא דה"ה אמרו לכשר ולא נקט על שיאמר לסופר כו' אלא למידק מיניה הא תנו פסול ולא תקשה מיניה דליתני בסיפא על שיאמר אמרו ואע"ג דהמקשה לא חש לדברי המתרץ דהוה ס"ד דלא שייך לאקשויי על שיאמר אמרו מבעי ליה כמ"ש התוספות מ"מ כיון דלא מקשה ליה על שדקדק מתחלה מרישא טעמא דלא אמר תנו הא כו' משום דהשתא ניחא ליה גם למקשה דתנו ה"ה ברישא ולא נקט כתבו אלא משום דיוקא דאמר אמרו כשר ה"נ איכא למימר בסיפא דה"ה אמר אמרו ולא נקט על שיאמר לסופר כו' אלא למידק מיניה דתנו פסול ולפ"ז יתישבו קצת הקושיות שכתבנו לעיל אבל קשה דתירוצם אינו עולה יפה לפ"ז שכתבו וי"ל דלא חש למתני תנו דמסיפא שמעינן לה כו' דה"נ איכא למימר דלא חש למתני בסיפא אמר אמרו לכשר דמרישא שמעינן לה דהוא הדין אמר אמרו כשר מדתני כתבו שזה היה עיקר קושייתם אבל לדרך הראשון שכתבנו ודאי דלא שייך בסיפא דתני ליסנא דעל כו' למימר דה"ה מלתא גריעא מיניה דעל משמע דוקא כהאי מלתא גם קשה לדרך השני שכתבנו דמשמע ממ"ש דתיתי שפיר סיפא כו' דלק"מ וזה אינו דאכתי הך קושיא ועוד מי מודה ר"י כו' לא מתרצא ולדבריהם צריכין עיון בכל זה ודו"ק:

דף עב.

תד"ה ת"כ דרב אשי לכאורה כו' אלא דלא מודה ר"י באומר אמרו כו' עכ"ל שיעור דבריהם לכאורה כן הוא דלא מייתי ראיה אלא דלא מודה ר"י באומר אמרו וא"כ הוא מאי קאמר ת"כ דרב אשי דהא לאוקמתא קמייתא דרישא ר"מ וסיפא ר"י נמי פוסל ר"י באומר אמרו אבל ר"א פי' כו' דמוכח מינה דלא מבעיא קאמר כו' דהשתא ניחא דהיינו ת"כ דרב אשי וק"ל:

בד"ה הכי אמר רב כו' אין זה אלא לשופרא כו' דהלכה כר"י אפילו בעל פה כו' עכ"ל ק"ק אי גרסינן התם רב איכא למימר שפיר דלא ס"ל הלכה כר"י בע"פ ולא איצטריך לן למימר התם משום שופרא דשטרי וק"ל:

דף עב:

תד"ה אמר רב הונא כו' אם עמד חוזר ממילא בלא שום תנאי כו' עכ"ל גם נראה מפרש"י לקמן דרבה ורבא לא פליגי עליה דרב הונא אלא בסתם אבל באמר לה אם מתי מולו דאם עמד חוזר ולפי זה הא דפריך ממתני' דקתני מהיום אם מתי כו' לרב הונא ה"מ למפרך לכ"ע גם לרבה ורבא נמי וכך הקשה הר"ן לפרש"י ע"ש:

בא"ד מה צריך במתני' למתני מהיום אם מתי כו' עכ"ל ק"ק דצריך למתני מהיום אם מתי כו' בברייתא דמהני האי תנאה אבל בברייתא סתמא בלא תנאי ודאי דאינו חוזר דלא עדיף גט ממתנה וק"ל:

בא"ד דאפילו עמד והלך בלא משענת כיון דסוף מת מאותו חולי אינו חוזר כו' עכ"ל ק"ק מה"ט לפרש"י מאי פריך ממתניתין לרב הונא ואימא רב הונא דוקא בתנאי סתם קאמר אם עמד דחוזר אבל בתנאי אם מתי מחולי זה מגרע גרע טפי דגם אם עמד הרי סוב נתקיים התנאי דמת מחולי זה ויש ליישב ודו"ק:

דף עג.

תד"ה איתיביה רבינא כו' ורבא מהדר ליה דמשוכבת כו' ולא משום סייעתא כו' עכ"ל דלפי הסוגיא דשמעתין הכא אכתי לא הסיב לו דמשוכבת היא אלא להסיב לו אלמותבת לי מסיפא תסייען מרישא דיש טענת אונס באונסא דלא שכיחא אבל לפר"י דמחלק בין היכא דהוי בכלל משמעות לשונו ובין היכא דליכא בכלל משמעות לשונו אם כן מסיפא שפיר אותבן ליה במכ"ש אבל מרישא לא תסייען דאימא משום דלא הוי בכלל משמעות לשונו אבל בהך עובדא דקביל עליה כל אונסא דמתייליד הוו שפיר במשמעות לשונו אלא דע"כ דלא הסיב לו אלא דמשוכבת היא משום דקשיא רישא לסיפא דתרווייהו איירי בחד גוונא בדלא הוו בכלל משמעות לשונו ודו"ק:

בד"ה לא תיתחל כו' אבל לר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת ולר' מאיר כו' עכ"ל לר' מאיר ודאי ניחא דס"ל משעת נתינה ליכא למיחש משום גט ישן אלא לקידושין אבל לר' יוסי כפי שפירשו התוספות לקמן דמספקא ליה אי משעת נתינה כר' מאיר אי שעה אחת קודם מיתה כר"י שפיר מצי למימר נמי לר' יוסי משום גט ישן וק"ל:

דף עג:

בד"ה תנא ובלבד כו' ומשעת מיתה הויא מגורשת גמורה כדאמרינן ולכי מיית כו' עכ"ל הכי משמע לר' יוסי דספק מגורשת הוי נמי בחייו וק"ל:

בא"ד ולעיל בר"פ כל הגט דייקינן בהדיא דיש ברירה כיון דלכי מיית הוה גט כו' עכ"ל היא קושיא אחרת לפירוש הקונטרס דקאמר הכא ולכי מיית הוה גט גמור אע"ג דאין ברירה והתם דייקינן מהא דלכי מיית הוה גיטא דיש ברירה וכ"ה בהדיא בתוספות בפרק כל הגט ועוד הוסיפו בקושיא מהא דקתני במתניתין שאם מת ולא מת מאותו חולי אינו גט ולפי' הקונטרס לר"י דס"ל אין ברירה היה לנו לומר שתהא מגורשת מספק כו' ומהרש"ל כתב לפרש דבריהם דאפילו לא מת כלל ואין לשון התוס' מת מאותו חולי משמע כן ואפשר שלא רצו התוספות להקשות כן מלא מת כלל דבדבר שבודאי יתברר אם יחיה אם ימות מודה גם ר"י לפ"ה דיש ברירה אבל בכה"ג דאם ימות מחולי זה או לא אפשר דלא יתברר לעולם כמו שכתבו התוספות לקמן לר"מ וכה"ג חילקו התוספות בפרק כל הגט לר' יוסי ע"ש ודו"ק:

בד"ה אמר רבה כו' ואע"ג דקאי ארישא אמהיום אם מתי פריך שפיר והא אין גט כו' עכ"ל כתב מהרש"ל בשלמא לפרש"י שפירש לפי האמת דמלתא באנפיה נפשיה היא ולא קאי אמתני' איכא למימר דהמקשן היה סובר דאיירי באומר אם מתי לחול כו' עכ"ל ואין זה מספיק דמ"מ לר' יוסי דסבר זמנו של שטר מוכיח ואם מתי הוי כאומר מהיום אם מתי כיון דפשיטא ליה במהיום אם מתי דמשעת נתינה הוא ה"נ באם מתי לר"י כיון דזמנו של שטר מוכיח וע"כ הנראה דגם לפרש"י לדברי המקשה צ"ל כדברי התוספות דהכי פריך דכיון דקתני דר"י הרי היא כא"א כו' ולר' יוסי מגורשת ואינה מגורשת אלא משעת מיתה ואילך והא אין גט כו' אלא לדברי המתרץ פרש"י דנימא הכי דדוקא באומר מעת שאני בעולם אינה מגורשת משעת נתינה אבל במהיום לכ"ע ובאם מתי לר' יוסי הוה גט ודאי משעת נתינה ודו"ק:

דף עד.

בא"ד כלומר אם לא יבא בסוף המלחמה ומשום עיגונא כו' עכ"ל ולכך באוריה אף שבא מן המלחמה מ"מ כיון שלא בא בסוף המלחמה נתקיים התנאי וכ"כ התוס' בפרק הזהב וק"ל:

בא"ד שהיו כותבין גט גמור בלא שום תנאי בצנעה כו' עכ"ל מדברי התוספות בפרק הזהב היו עושין בצנעה כדי שלא יהיו קופצין על נשותיהם לנושאם וק"ל:

בד"ה אפס תלוי כו' ושמא אי הוה מספקא לן אם מת מאותו חולי כו' לר' מאיר מייתי נמי אפס כו' עכ"ל נראה דכתבו ושמא משום דמספקא להו בדר"מ אי בעי ר' מאיר חתיכה מב' חתיכות אי לאו וק"ל:

בד"ה א"ב שפשטה כו' המ"ל נמי שפשטה ידה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל האי שינויא ליכא לדעת ר"י כלל שכותב בהפוך הלך דאף רב יהודה דאמר לכשתתן דספיקא הוי ואם כן ליכא למימר האי א"ב כו' עכ"ל וכ"כ התוספות בפרק האומר וז"ל ולא רצה לשנויי א"ב שפשטה ידה כו' דא"כ היה צ"ל כו' לרב יהודה אינה צריכה גט משני כו' והא ליתא דאפילו לרב יהודה צריכא גט מספק כו' עכ"ל ומ"מ אין נראה דהתוס' בשני דבורים הסמוכים בזה אחר זה יהיו דבריהם בסתומים סותרים אבל התוספות דהכא ס"ל דמכל מקום המ"ל דא"ב לרב הונא מקודשת ודאי ולרב יהודה מקודשת מספק וא"ב אם פשטה ידה סוב וקבלה עול קידושין מאחר דלרב הונא אינה צריכה גט ולרב יהודה צריכא גט מספק ואין זה תימה שהתוספות בב' מקומות דהיינו דהכא ודהתם סותרים שגם במה שכתבו התוספות הכא דה"מ לשנויי גבי קידושין א"ב שנקרע הגט כו' נראה מדבריהם שם דיש לדמות לנתאכלו מעות הקידושין ואין נראה לחלק בין נקרע שטר הקידושין לנאכלו ודו"ק:

דף עד:

בד"ה אלמפלגי כו' דאס כן מתניתין דקתני כו' אמאן תרמייה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין להקשות דלמא הוה מוקמינן כרבי כו' אבל רבנן לסברי גבי על מנת גט ואינו גט גבי מהיום סברי דאין גט כלל משום כו' אבל הא קשה אם כן אהאי קושיא נמי שמקשינן דלמא גבי מהיום סברי רבנן דהוי ולאי גט נאמר נמי מתני' אמאן תרמייה כו' או למה לא תרצו התוספות מיד כו' ונראה שמתחלה כו' עכ"ל ע"ש באורך ואין לי להאריך בדחוקיו אבל הנראה דהא ולאי ליכא לאוקמא מתניתין דוקא כרבי דלית לן למימר דפליגי במלתא דלא אשכחן ביה פלוגתא דלרבנן אינו גט כלל ולרבי גט ואינו גט ולקושייתו שניה נ"כ נראה דאין כאן קושיא כלל דולאי לפי תירוץ זה של התוספות משמע להו הא דקאמר אלמפלגי בהא לפלגו בהא היינו משום דהוי כח ורבותא טפי לרבנן והמתרץ השיב לו להודיעך כח ורבותא דרבי דכן הוא סוגיית התלמוד בכולי תלמודא דמכח רבותא פריך לאל מתנאי והמתרץ השיב לרבותא דאידך תנא ולזה הוצרכו לתרץ דה"נ הכא דסמך התלמוד עצמו אדברי רבי יוחנן דטפי אית לן למימר דהוי גט בע"מ מבהיום ואם כן פריך שפיר בפשיטות לרב יהודה דליפלגי בע"מ דהוי רבותא טפי לרבנן דאפילו בע"מ לא הוי אלא גט מספק אלא משום דהוה לבעל דין לחלוק דאי הוה תני ע"מ ה"א דבמהיום לא הוי גט כלל ותירצו בזה דבהא יש לסמוך אמתני' דאמאן תרמייה וטפי ה"ל למתני רבותא בע"מ דמיניה שמעינן לרבנן מיהת במכ"ש מבהיום דלא הוה גט גמור אבל אי לא הוה שמעינן כלל מהיום מבע"מ ואין ענין זה לזה לא הוה פריך ליה כלל אלמפלגי במהיום כו' כמו שכתבו בקושייתם ולתירוץ שני שכתבו התוס' קושטא הוא דהכא דפריך אלמפלגי כו' אינו כפי סוגיית התלמוד בשאר מקומות דפריך אלמפלגי כו' מכח רבותא טפי דהכא לאו מכח רבותא פריך כמ"ש דאין ענין זה לזה אלא דפריך הכי משום דלרבנן כולה מלתא במהיום שמעינן ממתניתין משא"כ בע"מ לרבנן לא שמעינן ליה בשום דוכתא למתני מה דינו וקצת קשה לפי תירוץ השני של התוספות מאי משני להודיעך כח דרבי מאי איכא טפי להודיעך כח דרבי במהיום מבע"מ כיון דתרווייהו לא שמעינן ממתני' לרבי וטפי ה"ל לאשמועינן בע"מ דבין לרבנן ובין לרבי לא שמעינן ליה ממתני' ויש ליישב והדברים ברורים ודו"ק:

דף עה.

תד"ה לאפוקי הכא כו' אבל שלא יהא מתנה כו' ואפשר לקיימו ע"י שליח היכי כו' עכ"ל לכאורה קשה אמאי לא קשיא להו מהך דשמעתין דבעי תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ומהרש"ל תירץ בזה דתנאי ומעשה בדבר אחד לסימנא בעלמא הוא דנקטינן מתנאי בני גד ובני ראובן כי העיקר משום דתנאי סותר המעשה ודו"ק עכ"ל והוא דחוק אבל הנראה דכל הני דנקטו התוס' בדבריהם דבעינן כתנאי בני גד ובני ראובן כולהו הלכתא נינהו כמו שכתבו התוס' דהלכתא כר' מאיר אבל בהא דתנאי ומעשה בדבר אחד ולאי דלא קי"ל הכי בהך דע"מ שתחזירי לי הנייר דהא כיון דאנן קי"ל כרבי דע"מ כאומר מעכשיו דמי ליכא הכא תנאי ומעשה בדבר אחד ואין התנאי סותר המעשה כמו שכתבו התוס' לקמן אהך דהילך אתרוג זה במתנה ע"מ כו' דכאומר מעכשיו לא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד דהמתנה חלה מיד כו' ע"ש ונראה מדבריהם אלו דלדידן אע"ג דקי"ל כרבי באומר ע"מ כאומר מעכשיו בעי נמי כל הני מילי דבעי ר' מאיר בתנאי וכן כתב הרא"ש בשם קצת המפרשים דאפילו באומר מעכשיו בעי נמי כל הני מילי דבעי ר"מ בכל תנאי ע"ש ודו"ק:

בא"ד והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל הכי והא דבעינן כפילות בגט כמו לקמן אם מתי אם לא מתי אע"ג דהוי איסורא אלא דגמרא ערוכה היא שם גבי סוטה ומשום דהא כפילות מפורש בקרא אם תנקי אם לא תנקי וק"ל:

בד"ה אלא אמר רבא כו' בהילך אתרוג כו' החזירו יצא ואם לאו כאומר מעכשיו דמי היכי יצא כו' עכ"ל מיירי בקדם התנאי למעשה כגון שאמר ע"מ שתחזירהו לי הילך אתרוג זה ואע"ג דלא פירש כמ"ש התוספות לעיל לענין כפילות דאל"כ כיון דקי"ל כר"מ לא הוה חל התנאי כלל ואמאי קאמר אם לא החזירו דלא יצא ויש לדקדק דה"ל לדקדק כן לע"כ רבא ס"ל דע"מ כאומר מעכשיו דמי דאל"כ בההיא דאתרוג ה"ל תנאי ומעשה בדבר אחד ולא חל התנאי כלל ואמאי קאמר אם לא החזירו דלא יצא כמ"ש התוס' בההיא דלקמן בהך דאתרוג דלא ה"ל תנאי ומעשה בדבר אחד משום דע"מ כאומר מעכשיו דמי שוב ראיתי בפ"ק דקידושין שכתבו התוספות כן לחד תירוצא ונראה דהתוספות דהכא לא רצו לדקדק כן משום דאיכא למימר דרבא לית ליה הא דתנאי ומעשה בדבר אחד וכ"כ התוס' בפרק י"נ מיהו לפי האמת לא ניחא להו דפליג רבא ארב אלא בר אהבה בהך דאתרוג כמ"ש לקמן וק"ל:

בא"ד דלא מצי למימר איפכא הכל מודים בע"מ דלאו כאומר מעכשיו כו' עכ"ל ר"ל הא דאמר הכל מודים הכי ולא אמר הכל מודים איפכא מזה לא תוכיח דס"ל דאביי הכי אלא משום דלא מצי למימר איפכא מיהו איהו לא ס"ל הכי ודו"ק:

דף עה:

בד"ה מת הבן כו' וכן משמע בפירושו בגמרא גבי בשלמא כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד דלא בעינן שתשמשנו כל ימי חייה כו' דאין זה כריתות כו' עכ"ל ויש לדקדק ואימא דהך מלתא איצטריך ליה לאשמועינן הכא בע"מ שתשמשי את אבא דלא הוה כמפרש ואמר שתשמשנו כל ימי חייך דאין זה כריתות אלא דהוי כאומר כל ימי חיי אבא והוי גט ויש ליישב דמסברא קאמרי דהא ולאי לא בעינן כל ימי חייך כיון שאביו מת ואכתי פשיטא הוא דמה יש לה לשמש יותר ומה שכתבו שוב דאי הוה בעינן לא כו' אין זה ראיה לדבריהם אלא קושטא דמלתא קאמרי דאי הוה בעינן לא היה גט כלל דאין זה כריתות כו' ודו"ק:

בא"ד דלא איכוין אלא להרווחה ולא לצעורה והא לא איצטריך ואפילו לרב יוסף כו' עכ"ל ובסיפא כיון שפי' ב' שנים ולאי לצעורה קמכוון כמ"ש התוספות לקמן ומודה רבה בכה"ג דלא אמרינן ביה הא לא איצטריך כדאמר לעיל וק"ל:

בד"ה ורמינהו כו' אבל אין לתרץ דא"כ מאי איריא יום אחד אפילו שעה כו' עכ"ל יש לדקדק מאיזה טעם נימא דבחיי הבן יום אחד דוקא קאמר ובמת הבן נימא דסגי שעה א' ויש ליישב דבחיי הבן הרווחה פורתא מיהת בעי דהיינו יום א' ממש דשעה אחד אפילו הרווחה פורתא לא הוי אבל במת הבן הא לא איצטריך אפילו להרווחה פורתא ומיהו שעה א' מיהת בעי לקיומיה תנאיה דע"מ שתניקי את בני א"נ לצעורא קמכוין יום אחד ממש בחיי הבן אבל במת אמרינן דלא נתכוין לצערה בחנם אלא לצורך בנו והא לא איצטריך וכה"ג כתבו התוספות לקמן ומיהו שעה אחת בעי לקיומיה תנאיה דע"מ שתניקי יום א' כן נראה ליישב לדבריהם ודו"ק:

בד"ה מתני' רבן שמעון בן גמליאל כו' ולפי זה אם מת קודם שהניקה כו' אינו גט דהא לא נִיערה כו' עכ"ל כצ"ל ובמתני' לעיל הוכיחו התוספות דא"א לומר כן היינו משום קושיא במת האב דקתני דהוה גט פשיטא הוא אי הוה מיירי בהניקה יום אחד אבל הכא בברייתא דלא תני מת האב או הבן ומיירי אפילו בחיי האב והבן איצטריך שפיר לאשמועינן בחיי אב דבהנקה יום אחד סגי ולא בעי עד שימות וקושטא הוא אם מת דפשיטא הוא דסגי ביום א' ולא איצטריך ליה למתני גבי אב ומיהו איכא למימר במת האב או הבן דבעי מיהת יום אחד כיון דמוקי לה השתא כרבנן דס"ל דלצעורה קמכוין ומשום דבמתני' דקתני בהדיא אם מת האב ליכא למימר הכי כמ"ש התוספות לעיל כתבו ה"נ הכא בסוף דבריהם וכן צריך לומר בסמוך דמוקי מתני' כרבנן ודו"ק:

בד"ה כאן במפרש כו' וקמ"ל דוקא הניקתו ושימשתו יום א' אבל מת ולא כו' דס"ד כיון שהיקל כו' עכ"ל דבחיי הבן והאב במפרש בהו יום א' ולאי דלא הוה איצטריך ליה למתני דולאי סגי ובעי יום א' אלא משום מת האב והבן איצטריך דבעי יום אחד ומשום דהך מלתא במתני' קתני לה דבפי' שתי שנים בין באב בין בבן דהוי הקפדה ואינו גט ואפילו במת קאמרי דהוסיף בברייתא דס"ד כיון שהיקל עליה כ"כ כו':

דף עו.

תד"ה בשלמא כו' כיון דרישא נמי הוי במפרש יום א' כו' לא ליהוי גט כמו בסיפא עכ"ל ויש לדקדק לפי הסברא שכתבו התוספות לעיל דאפילו במפרש יום אחד הוה ס"ד כיון שהיקל עליה כ"כ שלא הצריכה אלא יום אחד כו' כי מת ולא הניקתו ושמשתו כלל ליהוי גט והשתא לא תקשי רישא לסיפא דאימא דוקא בסיפא שהחמיר עליה ב' שנים הוי הקפדה ולא הוי גט אבל ברישא דסתמא יום אחד קאמר כיון דהיקל עליה כ"כ נימא במת אפילו לא שמשתו והניקתו כלל דהוי גט וברייתא דקתני דבעי יום אחד היינו בשהוא חי כי מתני' ואיצטריך ליה לאשמועינן דאפילו בסתמא כמפרש יום א' דמי וסגי ביום אחד ויש ליישב דתלמודא דפריך הכא מ"ש רישא ומ"ש סיפא לא משמע ליה לפלוגי בהכי בין רישא וסיפא לפי האמת כיון דתרווייהו במפרש איירי ודו"ק:

בד"ה והוה להו כו' וי"ל דהתם כא"ד דהכא לרבנן קאמר להו כו' עכ"ל ולא הוו שני כתובים לרבנן כמ"ש התוספות לקמן דיש בהן שום צריכותא וק"ל:

בד"ה וגמרינן כו' דהתם לא מצריך להו אלא למשני להו דאין משום א' כו' עכ"ל האי ליסנא גופיה לשפיר מצריך להו ר"ח בן גמליאל התם כתבו התוספות לעיל והיינו למצריך בהו הכפול ואין ללמוד משום א' מהן אבל לדברי רש"י הכא לפי' לכולהו מצריך להו ר"ח כו' ע"כ ליכא לפרושי הכי דא"כ היכא קאמר לגמרינן מינייהו אלא לר"ל לכלהו מצריך להו ר"ח כו' דהיינו לעביד בהו צריכותא דלא הוה ב' כתובים ושפיר איכא למגמר מינייהו ואהא כתב הרר"ח דהא ליתא דהתם לא מצריך להו בדרך צריכותא אלא למצריך בהו הכפול וליכא למגמר מינייהו ותרצו דסוגיא דהכא לא ס"ל אלא ליש שום צריכותא ויש למגמר מינייהו ודו"ק:

גמ' מאן חכמים דהכא רבן שמעון בן גמליאל כו' דקדק לומר חכמים דהכא והיינו כליסנא דלעיל דרבן שמעון בן גמליאל לרבנן קא"ל אבל לליסנא דלר"מ קא"ל ס"ל לרבן שמעון בן גמליאל נמי כחכמים ובעי לעיל לקיים התנאי לשתי שנים בחיי האב ובחיי הבן אבל במת האב והבן סבר הכא אע"פ שלא נתקיים התנאי כיון דעיכובא אינו ממנה וק"ל:

בפרש"י בל"ה אנטיפרס כו' היה הולך מיהודה לגליל כו' וחזר לא בטל תנאו כו' עכ"ל ה"מ לפרושי כמו במתניתין לענין ביטול תנאי איירי וכגון שהלך מגליל ליהודה והגיע לאנטיפרס ולא שהה שם שלשים הרי התנאי בטל והגט בטל וכן בהיפך שהיה הולך מיהודה לגליל והגיע לכפר עותנאי כו' אלא דמשמע ליה כיון שלא הזכיר בברייתא מהיכן הלך משמע לאמתני' קאי בהולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס ובהולך מגליל והגיע לכפר עותנאי ובהכי ניחא מה שפרש"י בינתיים היה הולך וכו' וחזר בתוך ל' ולאחר זמן חזר והלך לגליל ממש ושהה עכ"ל אמאי לא פי' בפשיטות דהיינו בחזר במהלך ראשון ושהה דהויא ספק מגורשת אלא משום דניחא לפרושי מתני' וברייתא בחדא גוונא דלא משתהי במהלך ראשון וק"ל:

דף עו:

גמרא כ"ש אברייתא מאן דמתני לה אברייתא כו' יש לדקדק אמאי נקט אברייתא דהא הך מלתא ה"ז ניטך כל זמן שאעבור כו' נמי מתני' שלימה היא ולפרש"י שפירש בפ' כל הגט דהא דקאמר וניחוש שמא פייס היינו דניחוש לגט ישן אע"ג דאמתני' נמי איכא לאקשויי הכי בין לרב הונא בין לר"י דניחוש לגט ישן מ"מ ניחא ליה לאקשויי הכי אברייתא דקתני בה בהדיא ולגט ישן אין חוששין אבל לפי' התוס' שפירשו שם לשמא פייס מלתא אחריתא היא אמאי לא מתני לה אמתני' כמו אברייתא וע"ש בתוספות ודו"ק:

תוס' בל"ה ולא הולו לו כו' או שמא דוקא הכא לבע"פ לא סבר כר"י עכ"ל ק"ק אמאי לא דקדקו דהלכה כר"י אפילו בע"פ דרבא דהוא בתרא הא פסק כוותיה לעיל אפילו בע"פ וכן יש לדקדק לדברי הרי"ף שפסק כרבנן וק"ל:

בד"ה הכל מודים לכשתֵצא כו' ולר"י גט ואינו גט כלאמר כו' עכ"ל דלא תימא הכל מודים ביה ושוים ביה אלא לכל חד כדיניה דלתנא קמא אינו גט כלל ולר"י הוה ספק כמו לאחר מיתה דהוה ספק גט לר"י כמו מהיום ולאחר מיתה לרבנן וק"ל:

דף עז.

תוספות בל"ה והתניא כו' או שנתן לה הבעל במתנה כו' עכ"ל דלא כפי' ר"ת לקמן דבמתנה אע"ג דאין אוכל פירות מכל מקום אם מכרה ונתנה אינו קיים ואין הדבר תלוי באכילת פירות אלא כפי' ר"י כמ"ש התוספות כל זה לקמן ומיהו קשה היאך מתוקמא מתני' במתנה דא"כ דומיא דהכי בחצרו אמאי אינה מגורשת אבל השתא דמוקי ליה בדין ודברים אין לי כו' וכלמסיק בכותב לה ועולה ארוסה ניחא דבחצרו כה"ג לא אמר כלום וכלמסיק ודו"ק:

בד"ה וכלרב כהנא כו' היכי יכול להתנות שלא יירשנה הואיל כו' עכ"ל הלשון מגומגם דבהאי תנאי נמי דאין לי בנכסייך ובפירותיהן דמוקי לה כמ"ש התוספות מ"מ אם מתה יורשה כלקתני בהדיא בריש פרק הכותב על שיאמר בחייך ובמותך ע"ש:

בא"ד ומביא שפיר מדרב כהנא דאלים מתנה כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה על דבריהם עיין בחידושינו ר"פ הכותב וק"ל:

בא"ד אע"ג דלרב אית ליה בהכותב דאפילו בדאורייתא כו' עכ"ל רבי יהודה נמי ס"ל בכל דבר שבממון תנאו קיים אפילו בדאורייתא אלא דהיינו בתנאי גמור כמ"ש התוספות לעיל אבל רב קאי התם אמתני'

לאיירי בתנאי כעין דהכא לגרוע וק"ל:

דף עז:

גמרא נימא בהא קמיפלגי כו' ומ"ס חצר משום שליחות כו' ק"ק להאיך ס"ל לחצר משום שליחות הוא לא"כ תקשי ליה ברייתא דקתני בה בהדיא לחצר משום ידה הוא להכי פרכינן בפשיטות בפ"ק דב"מ ומי איכא למ"ד חצר לאו משום ידה אתרבאי והתניא ידה אין כו' חצרה כו' ע"ש:

תוס' בל"ה ידה גופה כו' ועוד לחצר כו' אבל ידיה כו' ליכולה היא לומר כו' עכ"ל ורבינא נמי הכי קאמר נהי דקני ליה למעשה ידיה כשהיא רוצה ידה גופה מי קני ליה ויכולה לומר איני ניזונית כו' והפירות נמי אינן קנויין לו וק"ל:

בד"ה ותיזיל כו' פרש"י לפי שהגט אסור לטלטל ולמוסרו לה אע"ג כו' בשכ"מ הקילו כו' עכ"ל ר"ל משום איסור טלטול מוקצה דרבנן נגעו בה שלא ינתן לה הגט מיד ליל בשבת ואע"ג דאכתי איסור שבות דרבנן אית ביה בגירושין לאסור לגרש בשבת ותרצו דבשכ"מ הקילו בהך איסורא דאין מגרשין בשבת כיון דא"א בע"א משא"כ באיסור טלטול דאפשר ע"י חזקה לנעילת דלת ועיין בזה באורך ברא"ש וק"ל:

בד"ה מה שקנתה כו' כיון דאם מכרה ונתנה אינו קיים כדאמרינן בחזקת הבתים כו' עכ"ל אין להקשות דהוה סברות הפוכות דבנותן לאשתו מנכסיו אין הבעל אוכל פירות אע"ג דמכרה ונתנה אינו קיים ובנכסי אשתו אם סילק עצמו מנכסיה הוה היפך זה דאם מכרה ונתנה קיים אע"ג דאוכל פירות די"ל דבנותן נכסי עצמו במתנה לאשתו ודאי לשבק הגוף לעצמו ולא נתן לה רק הפירות אבל הכא בנכסים דאין לו בהם רק פירות מסתמא מן הגוף סילק עצמו כלל שיהיה מכרה ומתנתה קיים אבל מפירות לא סילק נפשיה בסתם וק"ל:

בא"ד ועוד דבירושלמי כו' דפריך התם כו' ומשני ר"י בשם רבי ינאי כו' אין לי בנכסייך ובפירותיהן עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוס' פ' ח"ה דאל"כ הוה עיקר תירוצא חסר מן הספר וק"ל:

בד"ה פליג כו' המוציא מרשות לרשות אמר רבה כו' והשתא הלא פיסלא הוה ממש כרמלית דלא גבוה י' כו' עכ"ל ודבריהם מבוארים יותר בפ' ח"ה ע"ש ולכאורה יש לדקדק בזה כיון דלהאי פיסלא דהכא קאמר רשות שבת כרשות גיטין א"כ כמו דנימא דמיירי התם כי הכא לענין דלא הוה גבוה עשרה ה"נ נימא דבעי רחב ד' אמות כי הכא ואמאי סגי להו *הכא ברוחב ד' טפחים ונראה דודאי בכל ד' רשויות של שבת לא מצינו בהו שינוי רשות מזה לזה ע"י רוחב ד' אמות אלא דהכא כיון דהאי פיסלא ברה"י הוה קיימא והוה נמי רה"י לדברה"י גופה לא שייך ביה שינוי רשות כדלקמן רה"י עולה עד הרקיע אלא דע"י רוחב ד' אמות נעשה הכא כמקום אחר ורה"י אחרת משא"כ פיסלא דהתם המונח ברה"ר ודאי לנעשה שינוי רשות ברוחב ד' טפחים כדינו בכ"מ ולא בעי ד' אמות כי הכא אלא לענין זה תולה פיסלא דשבת בפיסלא דהכא גבי גט לאיירי בלא גבוה עשרה כדקאמר הכא ולא אמרן אלא דלא גבוה י' כו' וכ"ה לשון התוספות בפ' ח"ה והלא פיסלא היא כרמלית דבהזורק מפורש דפיסלא כו' כגון דלא גבוה עשרה כו' ע"ש והשתא כתבו כיון דאיירי נמי התם דלא גבוה י' מיהו ע"כ בגבוה ג' איירי דאל"כ הוה כלבוד כארעא סמיכתא ובפרק ח"ה כתבו הוכחה אחרת מדקאמר לא גבוה עשרה משמע דגבוה מיהת ג' וכתבו דמסתמא נמי איירי ברוחב ד' טפחים דלא אשכחן דבר חשוב ושינוי רשות לענין שבת ברה"ר בדבר דלא גבוה י' אי לא הוה רוחב ד' טפחים דאז ברוחב ד' טפחים נעשה כרמלית ומהרש"ל שכתב בפשיטות דלא תימא פיסלא דהתם איירי באינה רחב ד' דאז לא הוי כרמלית אלא מקום פטור כו' עכ"ל והאריך ע"ש וזה אינו דמקום פטור לא הוי אלא בגבוה י' אבל הכא והתם דפסיקא להו דאיירי באינו גבוה י' אי לא הוה רוחב ד' הוה רה"ר גמורה ולא הוה התם חילוק רשות כלל ע"י הפיסלא ורשב"ם שפי' שם בפרק חזקת הבתים אפיסלא דהתם א"נ גבוה י' ולא רחב ד' דהוי מקום פטור כו' לא חש להא מלמלמי רשות שבת לגיטין שכתבו התוס' התם והכא דמשמע דבפיסלא דלא גבוה עשרה איירי התם אלא דאיירי שפיר התם בגבוה י' ולא רחב ד' דהוי מקום פטור ומקרי שינוי רשות לענין שבת בעומד ברה"ר ולא מלמי ליה רשות שבת לגיטין אלא לענין זה דאע"ג דהוי דבר המטלטל מקרי שינוי רשות ודבר חשוב בפני עצמו כמו דבר שאינו מטלטל ומיהו מה שפירש שם רשב"ם עוד דמני איירי נמי התם באינו גבוה י' ואין רחב ד' הוא קשה דלא מצינו שינוי רשות בכה"ג והוה רה"ר גמורה ואפשר באין רוחב ד' דקאמר היינו אין רוחב ד' אמות ומיהו רוחב ד' טפחים בעי והוי כרמלית ובדברי התוספות לא משמע כן והדברים ברורים למבין ודו"ק:

דף עח.

תוס' בל"ה אמקום כרעי כו' לכל הפחות באשתו וכן באויר המטה עכ"ל וכ"כ הרא"ש פי' באשתו דפסיקא להו לגבי שאר אינשי ודאי דקפדי אכרעי מטה וגם אאוירא וק"ל:

בד"ה מקום חיקה כו' לר"י קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגליה נגררין כו' דאינה קשורה ותלויה עכ"ל ר"ל לסתמא בגליה נגררין ואינן תלויין ולא ניחא ליה לאוקמא בין חיקה ובין קלתה בקשורה ותלויה כלאוקמא לעיל וק"ל:

בד"ה אינו גט כו' ר"י היה מצריך כו' לומר הי ניטך כו' ומיהו קשה לבהניזקין משמע דאפילו לא אמר כו' עכ"ל לכאורה קשה לדבריהם אמאי לא תקשו להו בפשיטות מהך דהכא דאמר בכנסי שט"ח זה דאינו גט והתם בהנזקין קאמר דהוי גט וכך היא הקושיא בדברי הרז"ה וע"ש ובספר מלחמות ונראה ליישב דבריהם דלהכי לא קשיא להו אהך דהניזקין כיון דאמר מקודם זה לעדים ראו גט זה כו' מסתמא על דעת זה בתורת גט נותן אותו לידה ודקאמר כנסי שט"ח אינו אלא כמשחק בה משא"כ הכא דלית לן למימר הכי כיון דא"ל כנסי שט"ח כו' ולא אמר כן לעדים מקודם שבתורת גט נותן לה אבל אהאי פיסקא שכתב ר"י היכא דסתמא ניתן לה גט ולא אמר לה כלום מסתמא נמי דבתורת גט נתן לידה ולא גרע מהך דפרק הניזקין דאמר לה בהדיא לבתורת שטר חוב נתן לידה ואהא תירצו דבעדים תליא כולה מלתא התם וכלי שתלע שהיא מגורשת כו' ולא משום שגלע שבתורת גט נתן לה וק"ל:

בד"ה והא א"א כו' וא"ת וליסני כגון דלא ידעינן הי מנייהו כו' וי"ל דליסנא דמחנה כו' עכ"ל יש לפרש דבריהם דליסנא דמחנה על מחנה לא משמע הכי משום דודאי לא הוי מחנה על מחנה לא"א נמנס והוה קרוב לו או לה אלא דאנן לא ידעינן ליה אבל קשה דא"כ אמאי קאמרי דלכך מוקי לה בב' כיתי עדים כו' למה תיקן בזה דהא ודאי בכה"ג נמי לא הוי מחנה על מחנה שהרי הם מכחישים זה את זה ואנן לא ידעינן הי מנייהו אומר אמת ויש ליישב דבתרי כיתי עדים לפי הנראה הוא מחנה על מחנה דב' אמרי קרוב לו וב' אמרי קרוב לה ואוקי תרי בהדי תרי והוה כמחנה על מחנה ודוחק ודו"ק:

בד"ה מחנה על מחנה שניהם יחלוקו הכא לא שייך למימר המע"ה כו' עכ"ל לר"י למוקי מתני' מחנה על מחנה להיינו בששניהם יכולין לשומרו ניחא דלאו משום ספיקא הוא דיחלוקו אלא דקושטא הוא כן דהוא ברשות שניהם אבל לרבה ורב יוסף למוקי לה בתרי כיתי עדים ספיקא ממש הוא ונימא המע"ה ולוחק הוא לאוקמא מתני' כסומכוס לס"ל בכל ספק יחלוקו כדאמרינן בפרק הפרה ויש ליישב דרבה ורב יוסף לא פירשו מתני' בנאבד כפרש"י אלא כמ"ש המרדכי וז"ל מחנה על מחנה יחלוקו מה שפרש"י וזרקו ואבד החוב לא נראה דאמאי לא אמרינן המע"ה ונראה כפי' ר"י שפירש שהמלוה בעין וה"פ קרוב למלוה הלוה אמר החזר לי מעותי ואפרע לך לזמן כי זמני לא הגיע עליין והמלוה אומר לא כי מאחר שזרקת לי זכיתי בו עכ"ל ודו"ק:

דף עח:

בד"ה ותתגרש כו' לר"א גופיה מספקא כו' שתקנו חכמים ד' אמות תקנו גם באויר ואע"ג דלא מינטר כו' עכ"ל ולקמן לפריך והא לא מינטר היינו ותפשוט אבעיא לר"א וק"ל:

דף עט.

בד"ה היתה עומלת כו' האי עומלת היינו כמי שעומלת כו' עכ"ל ולולי לבריהם היה נראה לפרש לאמאי למוקי הסיפא כגון שמחיצות החיצונות עולפות רישא נמי איירי בכה"ג לעולפות מחיצות התחתונות ולמאי למוקי נמי ביש לגג מעקה ומצד החצר אין לו מעקה ולא הוי אויר הגג משתמר מפני בני החיצונה ולכך בעי שהאשה עומלת בצד חצרה לכה"ג כתבו התוס' לקמן גבי פנימית נופלת כו' ע"ש ודו"ק:

בד"ה כגון שהיו כו' לאיסור שבת ואיסור גניבה כו' והא לענין שבת מחייב אפילו למעלה כו' עכ"ל לר' עקיבא לס"ל קלוטה כמי שהונחה למי קאמרינן הכי התם אבל לרבנן לענין איסור שבת לא מחייב על למטיא לארעא ולענין גניבה לא מתוקמא לרבנן התם אלא באומר לא תקני לי גניבותך על שתנוח והיינו לפי המסקנא להכא לענין קנין סגי לרבנן במנטר ומיהו מה שכתבו בזה הכא גם בתוספות פרק מרובה לרשות היחיד עולה על לרקיע אין זה מלוקלק לכאורה לר' עקיבא ברה"ר נמי ליכא מחיצות אמרינן לענין שבת לקלוטה כמי שהונחה למי ויש ליישב משום ללמעלה מעשרה אין אויר רה"ר כרה"ר כפרש"י בשמעתין ומחיצת החצר גבוה עשרה הוא לכך צריכין לומר לרה"י עולה על לרקיע אף למעלה מן המחיצות שהן גבוהים עשרה וק"ל:

בד"ה כמאן כו' ס"ל לטעמא לר' לאו משום קירוי כו' לכר"ע לא מתוקמא כו' עכ"ל היינו למאי לס"ל השתא לאיסור שבת וקנין שוין הן ולא אסיק אדעתיה למימר לענין קנין תליא מלתא במנטר אבל למאי למסיק לתליא בקנין במנטר ניחא לאתיא נמי הכא כר"ע לבעי מחיצות עולפות משום למנטר כלמוכח ההיא סוגיא למרובה שכתבו התוספות לעיל וק"ק השתא למאי לס"ל לאיסור שבת וקנין שוין הן ולר"ע לא בעי הכא מחיצות עולפות מי הכריחם לאוקמא במחיצות עולפות נוקמא בלא מחיצות עולפות וכר"ע ויש ליישב להוה ס"ל לכך אוקמא כרבי להלכתא כוותיה ולא כר"ע אלא לפריך למ"ט לא תוקמא כרבנן לרבים נינהו ולדברי המתרץ ניחא לכולהו תנאי לבקנין תליא מלתא במנטר ואתיא מתניתין בעולפות לכ"ע ובזה יתיישב מה שהקשה מהרש"ל בזה תימה אמאי לא קאמר אפילו תימא רבנן התם אין עומל לנוח שם באויר לרה"י משא"כ באויר להכא לסופו עומל לנוח שם עכ"ל ואין כאן קושיא לולאי לפי המסקנא לא בעי למימר לאיסור שבת וקנין שוין הן כלס"ל הכא כלמוכח הך לפרק מרובה והא לבעי נמי רבא בב"מ זרק ארנקי בפתח זה ויצא כו' היינו פלוגתא לרבי ורבנן גופה לענין איסור שבת ותפשוט אבעין לאתיא כתנאי אי הוה איסור שבת וקנין שוין גם סתמא לתלמולא פריך לעיל בפשיטות והא לא מנטר אע"ג לענין שבת לר"ע ולאי לחייב לקלוטה כמו שהונחה אפילו ברה"ר היא לליכא מחיצות אבל למאי למפלגי' בין איסור שבת לקנין לבעי מינטר ניחא כולהו סוגיין לתלמולא ודו"ק:

גמ' והא לאמר רב חסלא נען קנה ברה"י ובראשו טרסקל כו' כתב מהרש"ל כך היא הגירסא כו' אבל רש"י ל"ג ובראשו טרסקל ובודאי האמת כן לענין שבת לאפילו נח על קנה לבל חייב לברה"י לא בעינן שינוח על מקום חשוב אלא אפילו כל שהוא כו' אבל נ"ל למשום גט אמרוה כו' עכ"ל רשב"א בחילושיו לא ילענא פשיטותיה להא אדרבה בפשיטות פריך אמתנית' לפרק קמא לשבת לאיירי נמי ברה"י אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה על מקום ד' ומסיק שם לילו חשובה כל' אלא לר"ע לסבר קלוטה כמי שהונחה אמרינן הכי ללא בעינן מקום ד' והכא אליבא לרבנן קיימינן כלקאמר במלתא קמייתא מנ' מלות הא לאמר רבי קלוטה כו' ופליגי רבנן עליה כו' ובהליא קאמרינן לרבנן לענין איסור שבת על למטיא לארעא להיינו מקום ד' וא"כ שפיר קאמר לרבנן לבעי טרסקל להוה הנחה במקום ד' ונקט רה"י משום לעולה על לרקיע אבל ברה"ר בנען קנה ובראשו טרסקל אפי' הוי מקום ד' לא הוי נעשה רה"י למאן לפליג ארבי יוסי ב"י בפ"ק לשבת ולית ליה גול אחית מחיצה וק"ל:

שם ה"מ לענין שבת אבל הכא משום אינטורי כו' כתב מהרש"ל צ"ע מ"ש פחות מג' ללעיל גבי גג לחשבינן ליה כנח מכח לבול אע"פ שאינו משתמר מפני הרוח ק"ו כו' וכ"כ הרשב"א ולא כתב בו לבר המספיק ונראה בעיני בשלמא כו' עכ"ל ע"ש ואין להאריך בלחוקיו אבל הנראה למאן לל"ג הכא טרסקל כמ"ש בשם הרשב"א ולאי ניחא לבפחות מג' לגג למי לבמונח על הגג מיל מגורשת ולא בעי מנטר אח"כ מן הזיקא אבל במונח על הקנה כיון ללא הוי מקום חשוב הוי כמונח באויר ובעי להיות משתמר מן הרוח ואפילו למאי שכתבנו לעיל לשפיר גרסינן טרסקל נק"מ לבמונח על הגג מקרי מינטר מן הרוח אילו היה עומל שם לאפילו ברה"ר תוך ל' אמות לא מבעיא ליה לר"א אלא באויר אבל על הארץ ולאי למינטר מן הרוח בעומל שם אבל על הקנה אפילו ע"ג טרסקל כיון שהוא באויר לא הוי מינטר מן הרוח בעומל שם למטה ודו"ק:

דף עט:

תוס' בל"ה והא לאמר כו' וי"ל להכא להוליך מגג לבית קאמר כו' עכ"ל לפ"ז צ"ל האי לקאמר נמי לבגט כולי האי לא קפלי אינשי היינו אפילו בכה"ג מגג לבית לגג לאותו בית הוה כחל מקום ולא קפלי וק"ל:

בד"ה פנימית כו' הא אינו משתמר מפני בני החיצונה כו' כלפריך גבי עובלא כו' עכ"ל ולולי לבריהם היה נראה לאינו לומה ללא קאמרינן לאינו משתמר מפני אחרים אלא היכא לליכא מחיצות למטה לנוח להשתמש שם כההיא לבני בית של רבן גמליאל אבל הכא למעלה באויר א"נ לליכא מחיצות מקרי משתמר כיון לאינו נוח להשתמש שם על ידי אחרים וק"ל:

בא"ד ומיירי כשהמחיצות החיצונות מפסיקות בין החיצונית לפנימית כזה #א ומחיצת החיצונה המפסקת היא סמוכה למחיצה הפנימית ושני מחיצות המפסיקות ביניהם סמוכות זה לזה ואין ביניהם רק כמו קליטה אלא שהחיצונה הסמוכה לפנימית עולפת על הפנימית ואין מפסיקות שכתבו התוס' היינו כזה #ב להיינו שאין הפסק בין החיצונה לפנימית אלא מחיצה הפנימית אבל מחיצה החיצונה העולפת היא שמחוץ לחיצונה ויש לפרש עול שתי חצרות זו לפנים מזו ומחיצה חיצונה המפסקת גם כן ביניהם כזה #ג וב' מחיצות סמוכות זה לזה אלא שהחיצונה עולפת על הפנימית הסמוכה ואין מפסיקות שכתבו התוספות היינו כזה #ל שאין מפסיק ביניהם אלא פנימית ולפ"ז צ"ל שגם ג' המחיצות של הפנימיות

עולפות על המחיצה הפנימית שמגל החיצונה לאל"כ לא הוה מנטרא כלל מגל ג' מחיצות אלו גם לפי פי' זה לא הוה דומיא לב' קופות דמשמע כפי' הראשון שכתבנו ודו"ק:

בד"ה דהא לא נח כו' הוה משמע אפילו מונח בחלל פנימית אינה כו' עכ"ל ללומיא לגבי חצרות לאויר החיצונה דהיינו תוך חללה אית לן לפרש גבי קופות לאויר פנימית דהיינו תוך חללה של פנימית ולא כנגל כמו שכתבו לעיל התוספות וק"ל:

בד"ה כתב לשם כו' דלהכי קרי לה שאינה הוגנת כו' עכ"ל ר"ל דלהכי קרי ליה הכי גבי גט טפי בהאי לישנא מבכל דוכתא לאשמועינן דאע"פ כו' וק"ל:

בפרש"י בד"ה מטמאין לה אם כהנים הם עכ"ל ר"ל אם היה ראשון כהן וחי במותה אינו מטמא לה אם הראשון מת והשני כהן ונשאה בחזקת שאין זה גט אינו מטמא לה וכה"ג פרש"י בהך עובדא דלקמן יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט כו' לתנא מן השני אם מת כהן ראשון ונשאה כהן שני ע"ש ומהרש"ל נדחק בזה דלאו דוקא שני כהן אלא נזיר א"נ כו' וא"צ וק"ל:

בד"ה נפסלה מן הכהונה לזונה היא לסתם זונה היינו א"א כו' עכ"ל דמשום גרושה לא נפסלה רק מדרבנן כיון דגט פסול הוא כפרש"י אלא דע"י שנשאה השני נעשת זונה ונפסלה מן התורה לכהונה גם אם מתו שניהם וכתב מהרש"ל לפירוש התוספות קשה מאי נפסלה מן הכהונה כבר נפסלה משום גרושה מדאורייתא דגט ראשון גט גמור הוא ונדחק בזה לתרץ ולי נראה לתרץ דהכא לא הוה צריך ליה למתני דנפסלה מן הכהונה אלא משום כל הכי דקתני לקמן כל עריות כו' והכונס את יבמתו כו' וכתב סופר גט לאיש ושובר כו' דקתני בהו לכל הני י"ג דרכים בה איצטריך למתני בהו דנפסלו מן הכהונה על ידי שנשאו לאחר וק"ל:

דף פ.

תוספות בד"ה ושם עירו כו' ואומר ר"י דהיינו דוקא עיר שדרין בה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הלא מקום דירה נמי א"צ לכותבו ואפילו הכי תנא שאם שינה הולד ממזר לכ"ע וצ"ל כו' עיין ברא"ש עכ"ל אבל התוספות בפרק המביא תניין כתבו דלכולי עלמא בלא כתב שמו ושמה כלל דפסול דהכי מוכח בהדיא מדפריך אההוא עובדא דיהב ס"ת לדביתהו וא"ל הא הא ניטך הא בעינן שמו ושמה ושם עירו כו' ע"ש וזה שכתבו גם כאן לעיל דשינה שמו ושמה כו' לא שינה ממש כו' כי היכי דלא נידוק מיניה הא לא כתבו כלל כשר כמבואר שם בתוספות ואין סברא לחלק בין שמו ושמה ובין שם עירו ועירה דהא בחדא בבא תנינהו ועוד דהא כתבו לעיל בהדיא וכן שם עירו ושם עירה לא ששינה ממש כו' דהיינו נמי דלא נידוק מיניה דלא כתבו כלל כשר וכן יש דעת הרבה מהפוסקים שפוסלים בלא כתב כלל מקום הדירה כמ"ש הב"י באה"ע סי' קכ"ח וזו היא דעת ר"י כאן ותו לא מידי ודו"ק:

בד"ה כי יתביתו כו' דחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו אלמא אע"פ שלא היה בעיר כו' עכ"ל הכי משמע להו לפרש הא דאחרוהו וכתבוהו וכפרש"י שם אבל הר"ן כתב ראיה זו אינה מוכרחת כו' דה"פ דבאותו מקום עצמו שראו השלוחה שם כתבו השטר אלא שאחרו את הזמן כו' עכ"ל ע"ש והיינו גט מאוחר כמ"ש התוס' לקמן ונראה שסמכו עצמן אדלקמן שכתבו דמגט מאוחר דכשר נמי מוכח להכשיר היה במזרח וכתב במערב דאם יראו שלא היה סופר בעיר ביום כתיבת הגט יאמרו שאחרוהו וכתבוהו כו' וק"ל:

בא"ד לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט אע"פ שכתב מן האירוסין זמן כו' עכ"ל דבכה"ג ע"כ איירי התם דכתב זמן של האירוסין אינו גט כדאמרינן בהדיא בפרק כל הגט ומשום דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה וכמ"ש התוספות בפרק ר"ג ודקאמרי אע"פ שכתב מן האירוסין זמן לנישואין כו' כלומר אע"פ שהוא מאוחר ודו"ק:

דף פ:

בפרש"י בד"ה זינו לא כו' וה"ל נושא את חלוצתו דקם ליה בלא יבנה עכ"ל כתב מהרש"ל לא אוכל להבין דהא אשת אחיו ממש כו' אבל היכא שנשאה אחר כך דה"ל כגרושת אחיו ממש כו' עכ"ל ואני תמה עליו מהיאך יצא לו דין זה דה"ל כגרושת אחיו ואי משום שכבר נשאה אחר הרי מדינא שרי לייבמה אחר כך אי לאו משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדה"י כדאמרינן בהדיא ביבמות פרק האשה יבמה קידושין אין בה נשואין יש בה ומשום דמיחלפא כו' אלא הכא משום דחלץ לא קם ליה בלא יבנה ודברי רש"י אמת אן בלי גמגום וק"ל:

בד"ה דמחלפא כו' אבל זנות לית ליה קלא כולי האי ומידע ידעי כו' ולא חשדי ליה בחלוצה עכ"ל ר"ל דניסאו בהיתר יש לה קול וכ"ע ידעי ביה אבל לא ידעי שנפטרה לשוק על ידי צרתה אלא סברי ע"י חליצה דקם ליה בלא יבנה אבל זינתה לית ליה קלא כולי האי ולאו כ"ע ידעי ביה ומי שידע בפריצותא לא חשדי לה בחלוצה אלא לזינתה קודם חליצה ומהרש"ל האריך בפי' דבר זה ואין כאן מקום להאריך ודו"ק:

תוס' בד"ה זו דברי ר' מאיר כו' דמשמע מגורשת ותנשא לכתחלה כו' א"כ היאך אנו כותבין כו' הא קי"ל כרב באיסורי ולדידיה אסור לגרש כו' עכ"ל יש לדקדק טובא בדבריהם ממה שדקדקו לקמן לפי' ר"ת דהשתא שהבינו לשמואל נמי מגורשת דוקא בדיעבד ולא תנשא לכתחלה אי נמי דלא קי"ל כרב באיסורי היאך אנו כותבין לכתחלה לבריאת עולם דלשמואל נמי מגורשת בדיעבד קאמר ועוד קשה הך קושיא א"כ היאך אנו כותבין לבריאת כו' אין זה תולה במאי דפליג רב אדשמואל אלא כיון דקיימא לן כרב באיסורי והולד כשר קאמר דמשמע לכתחלה לא תנשא היאך אנו כו' גם הלשון שכתבו הלכה כרב באיסורי ולדידיה אסור לגרש בו לכתחלה אינו מדוקדק דלשמואל נמי השתא משמע להו דמקודשת בדיעבד דוקא אבל לרב הל"ל דלא תנשא לכתחלה וכמ"ש הרא"ש או כמ"ש הר"ן לרב דהולד כשר ותנא ומהרש"ל כתב בזה ולדידיה אסור לגרש כו' פי' אפילו לדידן דליכא קפילא מ"מ אסור לכתחלה דמגנן להקל כ"כ עכ"ל ואין זה אלא דברי נביאות בדבריהם דאכתי לא הזכירו הך סברא שכתבו לקמן דלדידן אין קפילא ועל כן הנראה מה שכתבו ולדידיה אסור לגרש בו לכתחלה ר"ל דלדידיה נמי היינו לשמואל נמי מיהת אסור לגרש בו דמגורשת בדיעבד משמע והשתא קושייתם לפרש"י דפליג רב אדשמואל קשה בין לרב ובין לשמואל היאך אנו כותבין כו' דרב דקיימא לן כוותיה קשה דפסול אפילו בדיעבד דלא תנשא ולדידיה לשמואל אסור מיהת לגרש בו לכתחלה אך ק"ק בתירוצם כיון דלא קשיא להו אלא הא דהיאך אנו כותבין לבריאת כו' ה"ל לתרוצי בפשיטות כמ"ש לקמן משום דהשתא ליכא שלום מלכות שאפילו עובדי כוכבים אינן מונין כו' ואפילו לרבי מאיר ניחא בהאי טעמא כנראה מדבריהם לקמן לפי' רבינו תם שהוצרכו לומר ואע"ג דסתם לן תנא כרבי מאיר כו' דמשמע דלפירוש ראשון ניחא אף לרבי מאיר ומה לו להרר"א לפלוגי בין סנטר למלכות אחרת לאין זה תולה כלל בקושייתם ובתירוצם ואפשר שבא הרר"א לקיים פרש"י ושלא להכריע כפירוש רבינו תם דאי אשלום מלכות קאי כפרש"י ופליג רב אדשמואל ה"ל בתלמודא למימר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב כו' דהוה משמע דפליג אבל אמר רבי אבא כו' משמע דמלתא באנפי נפשיה היא כמ"ש הר"ן ולזה כתבו דהרר"א קיים פרש"י דלק"מ דאי נמי דקאי אשלום מלכות לא פליגי דיש לחלק בין סנטר למלכות אחרת ותו לא מידי ודו"ק:

בד"ה ניסאו כו' ועוד דאיכא דאמרי ניסאו וה"ה דזינו מאי ס"ד כיון דהויא גזירה כו' עכ"ל דמאי דמשני לא ניסאו וה"ה דזינו לא תקשי להו הכי דה"ק לא תדייק מיניה נשאו משום דמחלפא כו' ולא זינו אלא דה"ה זינו ומטעם אחר כדרב המנונא אבל דאיכא דאמרי היאך בעי לסיועי מיניה דה"ה דזינו כיון דהאי טעמא דמחלפא כו' לא שייכי בזינו כלל אבל לפר"י דלקמן ניחא נמי דאיכא דאמרי דלא מסתבר ליה דאסור נשאו אי לאו משום זינו דאסור וק"ל:

בא"ד גבי א"ל מת בעלך ונשאת נשאת אין זינתה לא כדדייק הכא כו' עכ"ל ר"ל דהתם ע"כ בא"א ליכא לדיוקי הכי דודאי זינתה בא"א דאסורה לבועל אי נמי יש לפרש דהתם נמי בא"א איכא לדיוקי הכי בזינתה בכה"ג דא"ל מת בעליך כו' דהוה זינתה בשוגג דסבורה היא דפנויה היא ולפר"י ניחא דהתם ליכא לדיוקי אבל זינתה לא דנשאו נמי אינה אסורה אלא משום זינתה אבל הכא כיון דאיכא למטעי בנשאו הוה טעמא משום דמחלפא אבל זינו לא וה"ל למנקט טפי זינו דמיניה נמי נשמע נשאו דאיכא למגזר בגופיה ודו"ק:

בא"ד לא מתוקמא מתני' לפי זה חולקת על כו' עכ"ל כצ"ל:

דף פא.

בד"ה לא כל הימנו כו' ואם תאמר לרב אלא בר אהבה כו' מה קנוניא שייך כיון דנשאת כו' עכ"ל ר"ל דשמואל בלא נשאת ודאי שייך קנוניא כגון אם כהן הוא והם מתחרטין על הגט והרא"ש שכתב דלא מסתבר טעמא דשמואל כו' מה שייך קנוניא הכא אם הם מתחרטין על הגט יכול לקדש פעם שנית עכ"ל ר"ל דלא מסתבר לאוקמא מתניתין כשמואל ודוקא בכהן ומהרש"ל כתב לטעמא דשמואל לאו משום קנוניא הוא ע"ש טעם אחר ואין זה אלא דברי נביאות בפרש"י דלא הזכיר בפירושו רק טעם דקנוניא ודו"ק:

בד"ה דורות כו' אי נמי לאו דבר אחר ממש קאמר שלא היה מיקל כמו רבי דוסא כו' עכ"ל וכדקאמרינן התם ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא לענין קנס שלא יהא חוטא נשכר א"נ שלא היה ר"י מיקל כ"כ אפילו בערביים ששטופין בזימה כמ"ש התוס' וק"ל:

בד"ה טרקסמון כו' דבמשניות חשיב ירק ששמו טרקסמון כו' עכ"ל אינו נמצא מפורש במשניות אבל ר"ל דבמשניות חשיב ירק עולשין ששמו טרקסמון בירושלמי כמ"ש בפירוש הר"ש במסכת כלאים וכן הוא בערוך ערך טרקסמון ופירושו שם מגומגם ע"ש:

בפרש"י בד"ה דרך טרקסמון כו' שהוא לשון יוני כמו טרקסין עכ"ל היינו אמה טרקסין ברפ"ק דב"ב ובפ' הוציאו לו שהוא בלשון יוני פנים וחוץ ועיין בערוך:

דף פא:

תוספות בד"ה בית שמאי סברי כו' טעמא דבית שמאי משום דאין אדם בועל כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דאין צורך לזה דבית שמאי דהכא אבית שמאי דהתם לק"מ ורבה ורב יוסף דהתם היינו לפי המסקנא דהכא דבית שמאי נמי סברי הכא דאין עושה בעילתו בעילת זנות ואוקימנא מתני' בלא ראוה שנבעלה ולמאי דסלקא דעתך דפליגי במתניתין דהכא בראוה שנבעלה ה"מ לאחויי ממתני' דהתם לטעמא דרבה ורב יוסף אלא דניחא ליה לאחויי ממתניתין דהכא גופיה מדלא פליגי נמי בארוסה וק"ל:

דף פב.

בד"ה נא והשלם כו' מילאוה בקרובים כשר כו' עכ"ל דמשמע דוקא בקרובים אבל בעבד לא כר"ע ממש משום דאתי למימר דשחרריה והא לא תקשי להו דמאי מכשיר התם אפילו בשני קרובים דהיינו בב' שיטין שהרחיקו מן הכתב וכמו שכתבו התוספות בפרק המביא תניין והכא בגט מקושר לא מכשרינן אלא בקרוב אחד די"ל דהתם כיון דלא מכשרינן בקרובים אלא בשנים הראשונים וקביעת מקום לכשרים אינו אלא לבסוף כמו שכתבו התוספות בהדיא פ"ב ליכא למיחש לב' קרובים דלא מקיימינן אלא מב' עדים האחרונים משא"כ הכא בגט מקושר דמכל תלתא מקיימינן ולית בהו קביעת מקום איך להכשיר אלא בקרוב א' כדמסיק אביי ודו"ק:

בד"ה גזירה כו' פירש בקונטרס דמסתמא כו' מאותו טעם נפסל קרוב כו' כדאמרינן כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא דחו בזה פירוש רבינו תם לעיל דלא בעי הכא שיחתום גם הקרוב זה בפני זה דהא מטעם כולכם ואי דבעי לחתום זה בפני זה אפילו למאן דאמר משום תנאי כמו שכתבו התוספות בהדיא בפרק ב' ויש ליישב דלכך דקדקו לומר בהך קושיא שהקשו פירש בקונטרס דמסתמא כו' וחיישינן דלמא אמר להו כולכם חתומו כו' עכ"ל אבל לולי פרש"י היה להם לפרש דלאו משום דחיישינן הכא בגט קרח שא"ל כולכם אלא משום דהרואה יאמר דהוה כמו כולכם דהשתא לא תקשי להו דנפסול הכא קרוב ופסול כמו בכולכם ואיכא למימר נמי לרבינו תם מפרש לה הכי ולא בעי הכא זה בפני זה כמו בכולכם גופיה ודו"ק:

תוס' בד"ה אבל בע"מ כו' וכי קאמר אילימא בע"מ הרי הותרה אצלו בזנות ה"מ למפרך שאפילו לא הותרה כו' כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי כו' עכ"ל וכה"ג יש לתרץ הא דקאמר לקמן הרי גרושה אצלו בזנות כמ"ש הר"ן ע"ש:

בא"ד דאל"כ אדמפלג בסמוך בין ע"מ לחוץ לפלוג כו' עכ"ל מהכא גופיה דמבעיא לן ומפלינן בין ע"מ לחוץ ולא מפליג בע"מ גופיה איכא לאוכוחי הכי ואפשר דאלישנא דמתניתין הוא דמבעיא ליה בכה"ג אי הוה אלא לשון חוץ אי לשון ע"מ וליכא לאוכוחי מידי אבל מדלקמן בסמוך דקאמר אילימא בע"מ הרי הותרה כו' אלא בחוץ ולא קאמר הכי אילימא בע"מ שלא תנשאי הרי הותרה כו' אלא בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי מוכח שפיר אבל מלשון הר"ן נראה דמהכא מדברי האבעיין גופיה מוכח לה הכי דאמפליג כו' גם מה שכתבו התוספות ועוד דקאמר או דלמא האי אלא ע"מ כו' אע"ג דבאלא אסור כו' דבריהם מבוארים יותר בר"ן ע"ש ועיין ברא"ש בזה ראייתם קצת בלשונות אחרים גם מה שכתבו לעיל לפי' הראשון ראיה מדלא נקט בברייתא אלא לא תנשאי כתב הרא"ש לפי' זה לייסב דלאו דוקא נקט הכי והתוספות לא חשו בזה לתרץ דאפשר לארבותא דר"א נקט הכי ועוד דמאי שכתבו לקמן דאפילו בחיי האיש מתיר ר"א היינו דוקא בלא תנשאי גרידא אבל בלא תנשאי ולא תבעלי אסור בחייו דלמא תיאנס מיניה כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק:

בד"ה אמר רבינא כו' ומלתנן בריש זבחים כו' דהתם לא שייך לא ע"מ ולא חוץ כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תקשי להו לפשוט ממתני' דס"פ דלעיל ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים כו' דליכא לפרושי

ביה ע"מ ולי איכא לפרושי התם מלשון רק דה"ק משלימין עליו מכל פסולים רק קרובים ה"נ איכא לפרושי הכא הרי את מותרת לכל אדם רק לפלוני אי אתה מותר ודו"ק: :

דף פב:

בד"ה שר"א מתיר כו' משמע דאפילו בחיי אותו האיש מתירה כו' והקשה ר"ש כו' עכ"ל דהכי משמע בזמן דאסורה לאותו איש מתירה לכל אדם וק"ק דבפשיטות ה"מ להקשות אהא דקאמר לקמן בפשיטות א"ה בכולהו תנאי דעלמא נמי לא תנסב כו' והיינו פירכא דרבא דמוכח בהדיא מזה דאפילו בחיי הנאסר מותרת לכל אדם מיהו בתירוצם הכא ניחא דלא קאמר הכי לקמן בכולי תנאי דעלמא כו' אלא דומיא דהכא לא תנשא גרידא דליכא למיחש שישאנה בע"כ וכמו שנבאר לקמן ואין להקשות בעיקר קושייתם ומאי קושיא הכא בתנשא גרידא הא אין נשואין חלין שהרי אסורה עליו משום א"א כמ"ש התוספות לקמן דמ"מ אסורה לינשא לאחר בחיי הנאסר משום דשמא ימות המגרש אי לאו משום דאמרינן דתתקיים תנאה ולא תנשא לו לנשואין א"א בע"כ ודו"ק:

בד"ה אפילו לא כו' ולחשוב בהדייהו א"א לפוטרת צרתה כו' עכ"ל ולא חשו הכא לפרש צרת צרה דהויא דומיא ממש צרת צרותיהן דט"ו נשים דמפרש התם דהלכה הצרה ונשאת לאחיו השני ולו אשה אחרת כו' אבל לקמן גבי קידושין וגבי אשת שני מתים הוצרכו לפרש בע"א וק"ל:

בא"ד אבל מע"מ שלא תינשא ולא תבעלי קשיא כו' עכ"ל ואע"ג דאסורה לכל אדם בחיי הנאסר בכה"ג משום דשמא יבא עליה באונס כמ"ש התוספות לעיל מ"מ ללוי דתני דאי ה"ל למתני נמי הך דאי עבר אחיו ונשאה כן כתבו התוספות ביבמות דף י' וק"ל:

בא"ד ובא ראובן וקידשה חוץ משמעון אחיו דאהני כו' עכ"ל כתב מהרש"ל מה שכתבו התוספות וקדשה ראובן חוץ משמעון אפילו קדשה סתם מ"מ אינה ערוה לשמעון כו' דהא האחר שקדשה אמר חוץ מראובן ושמעון וראובן שקדשה סתם הוי לגבי שמעון אשת אח בייבום ולא נאסרה עליו ולק"מ דאי קדשה ראובן סתם הוי לגבי שמעון אשת אח כו' עכ"ל תירוצו לא הבנתי גם בתוס' פ"ק [דיבמות] מפורש לה בקדשה אחיו סתם וכה"ג הקשה גם מהרש"ל לקמן גבי צרת צרה אשת ב' מתים דלא הוו התוספות צריכי לפרש ובא שמעון וקדשה חוץ מלוי אלא אף בקדשה סתם וכתב לתרץ גם זה בדחוקים ואין להאריך בזה דודאי כן הוא דה"מ לפרושי בין הכא בצרת צרה א"א ובין לקמן בצרת צרה אשת ב' מתים בקדשה השני סתם כדמוכח מדבריהם בפ"ק דיבמות אלא משום דבשמעתין לא מצי לאשכוחי אשת ב' מתים בקדשה השני חוץ אלא בקדשה סתם כדמסיק אביי כתבו התוס' לרבותא דצרת צרה בין בא"א בין באשת ב' מתים מצינן שפיר לאשכוחי אפילו בקדשה גם השני חוץ דאכתי אהני למיסרה אקמא ותו לא מידי ודו"ק:

בא"ד ונפלו לפני יהודה לצרת צרה אשת ב' מתים כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד ומיהו איכא למימר בפלוגתא לא קמיירי דרבנן פליגי אדר"א בקידושין כו' עכ"ל גם לתנא דמתניתין דמודו רבנן בע"מ גבי גרושין הכא גבי קידושין לא שייך בע"מ אלא בחוץ כדמשמע לישנא דאביי דלא נקט במלתיה רק לשון חוץ גבי קידושין גם התוספות שכתבו לאשכוחי בצרת צרה גבי קידושין לא נקטו במלתייהו רק לשון חוץ ועי"ל א"נ דשייך גבי קידושין ג"כ ע"מ מ"מ בפלוגתא לא קמיירי דהיינו תנא דברייתא דפליג וס"ל דפליגי ר"א ורבנן בע"מ ודו"ק:

בא"ד וליתני ט"ז נשים לר"א ומשני התם כו' עכ"ל מפי' דבריהם לשינויא דירושלמי נראה דמא"א דפוטרת צרתה לגבי גירושין פריך ולתנא דמתני' הוה מצי הירושלמי למנקט גם רבנן דמודו בע"מ וכמו שכתבו התוספות קושייתם לעיל גם לרבנן לתנא דמתניתין אלא דנקט המקשה ר"א במלתיה לכ"ע גם לתנא דברייתא ודו"ק:

דף פג.

בד"ה ועמדה ונשאת כו' והלא אין נשואין חלין כו' משמע דבע"מ שלא תנשא כו' עכ"ל דהכי מוקמינן הך מלתיה דר"ע לקמן דאיירי בע"מ וע"כ דהיינו בע"מ גרידא כדמסיק דהיינו פירכא דמדמה להו לכולהו תנאי בעלמא דשרי למנסבא לאחר דליכא למיחש שלא תקיים תנאה כיון דנשואין א"א בע"כ כמ"ש התוספות לעיל ור"ע נמי ע"כ בהאי ע"מ שלא תנשאי גרידא קפריך ליה לר"א דאי באמר לה נמי ע"מ שלא תבעלי מאי קא"ל הרי שהלכה זו ונשאת לאחר מן השוק כו' דהא ודאי גם לר"א אסורה לה לינשא לאחר מן השוק בחיי הנאסר דחיישינן שמא לא תקיים תנאה שתבעל לו באונס אלא דבע"מ שלא תנשא גרידא דשרי לר"א לינשא לא' מן השוק גם בחיי הנאסר פריך ליה ר"ע דמ"מ ניחוש שתינשא אחר כך לנאסר לה ואמר רבא דאיכא פירכא דבכה"ג ליכא למיחש דלמא לא תקיים תנאה דא"כ בכולהו תנאי דעלמא כו' דהיינו בכה"ג דתוכל לקיים תנאה דא"א לישאנה בע"כ ודו"ק:

גמ' אהא דפריך במלתא דר"ע ובמאי אילימא בחוץ משרי שרי ר"א דתניא מודה היה ר"א כו' כתב מהרש"ל תימה אמאי צריך להקשות מהא דמודה אפילו לא יודה מ"מ קשה אי בחוץ איירי אמאי כו' הלא אינו כו' עכ"ל ע"ש ונראה דלאו קושיא היא דניחא ליה לתלמודא לאקשויי במלתיה דר"ע הך קושיא גופה דפריך לעיל נמי במלתא דר"י הגלילי ולרבותא פריך לה דאף הנאסר שרי בה וק"ל:

דף פג:

בתוספות בד"ה רבא כר' ינאי כו' אם כן תקשי לר' יוחנן דפליג לעיל ארבי ינאי כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל הגיה לעיל ורבנן אמרי מאי טעמא דר"א כו' והנהו רבנן שהיו בימי רבי ינאי לא ידעתי מי דחקו לכך ולהגיה הגמרות דניחא לן להגיה לדברי התוספות ויהיו הדברים כפשטן וק"ל:

בא"ד וא"ת כיון דר"א מקרא יליף הנהו זקנים כו' עכ"ל ר"ל הנהו זקנים דסברי דבחוץ פליגי אבל הנהו דסברי דבע"מ פליגי ולאו מקרא יליף אלא בטעמא פליגי ניחא וק"ל:

בד"ה מה קולמי כו' ובקולמי הויא שניה אסורה לקרובי בעלה כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דבקולמי הויא שנייה אסורה לכהן וק"ל:

בד"ה כל ימי כו' ע"מ תמות אחת מכם כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין לומר אם כן מה מועיל מה שיגרש די דה"ק ע"מ שתמות אחד בפלגא דעבודה כו' כך פירשו התוספות ע"ש עכ"ל ואינו כן בדברי התוספות שם אלא אהא דאמרינן לעיל מיניה דא"ל ע"מ שתמותי כתבו התוספות כך דמועיל לו על פלגא דעבודה משום קושיא דא"כ אמאי מגרש לה אבל הכא גבי שתמות אחת מכם לא שייך למימר הכי דמועיל לו על פלגא דעבודה דהא אם תמות אחת בפלגא דעבודה ה"ל גיטא דאידך למפרע וקם ליה בלא בית כמ"ש התוספות שם ויש ליישב דבריו ודו"ק:

גמ' והרי נדרים דנודר אוסר וחכם מתיר כו' הכא ליכא לשנויי כדלעיל באישות קאמרינן דהתם גבי אסור לזה ומותר לזה איכא למימר הכי משום דאין אישות לחצאין כדאמרינן אין קידושין לחצאין אבל לענין זה אוסר וזה מתיר לא מסתבר ליה לפלוגי בין איסור אישות לשאר איסורין וק"ל:

דף פד.

בפרש"י בד"ה אין חוששין כו' על מנת שלא תבעלי לפלוני כו' דומיא דעל מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם עכ"ל כתב מהרש"ל בשם חידושי הרשב"א ואינו מחוור דעל מנת שלא תבעלי לפלוני הוה כעל מנת שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני דהכא והכא בתנאה קיימא כו' עכ"ל ע"ש מה שהוא מדמה לה דע"מ שלא תבעלי לפלוני לע"מ שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני לק"מ דהתם קאמרינן דהרי זה כריתות משום דבידה לקיים התנאי אבל בע"מ שלא תבעלי לפלוני אין בידה לקיים דשמא יבא עליה באונס דבהכי מפלגי התוספות לעיל בין ע"מ שלא תנשאי לפלוני ובין ע"מ שלא תבעלי לפלוני ומיהו מה שמדמה לה רש"י לע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם לא דומה ממש אלא לענין דינא ולא לענין טעמא דהתם משום דודאי אין זה כריתות כל ימי חייה והכא אפשר דאיכא כריתות במיתת פלוני אלא משום דכל ימי חייו אין בידה לקיים התנאי דשמא יבא עליה באונס וק"ל:

בד"ה לאביי ניחא כו' דאפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה עכ"ל אמלת וכו' דהיינו דרבא קשיא קאי דאפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה ומהרש"ל הגיה בפרש"י ואין צורך דכה"ג איכא לקמן בגמרא דפריך והאיכא שלום מלכות כו' ופריך מבבא שאחריה כמ"ש התוספות בפרקין לעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה אלא אמר רב נחמן ה"ק ואם תאמר דמעיקרא לא אמר כן כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרושי דתלמודא קאמר דלא אמר רב נחמן כדבעינן למימר מעיקרא אלא דה"ק רב נחמן כו' דלישנא לא משמע הכי אלא דמשמע דקאמר תלמודא דרב נחמן חזר מדבריו הראשונים ובהכי ניחא מה שהקשה מהרש"ל דמנא ידע רבא דרב נתמן הכי ס"ל דדלמא מכ"ש דלאחר לא תנשא ותנא כו' עכ"ל ע"ש דמשמע ליה לרבא דלאו מכולה מלתא דלעיל חזר רב נחמן ובאוקמתא דלעיל ע"כ מדלא אוקמא בחד גברא דהיינו כולה מלתא באחר דלא תנשא לו ואם נשאת לו לא תצא משמע דסבירא ליה דבאחר תנשא אפילו לכתחלה ואיצטריך למתני דלא תצא דלא נימא דתצא לאלתר ותנשא לפלוני כדי לקיים תנאה והשתא בהך אוקמתא בתרייתא לא חזר מהך סברא אלא מהא דאוקמא לעיל דאם תנשא לאחר לא תצא חזר בו דהא ודאי תצא כדי לקיים תנאה דאם לא תצא הויא א"א אבל מהא דהוה סבר מעיקרא דתנשא לכתחלה לאחר לא חזר בו רב נחמן ולהכי פריך ליה רבא והא בעי לקיומי לתנאה כו' וכ"ש אין כאן כמ"ש מהרש"ל דהא ודאי לאו מחד טעמא לא תנשא לאחר לא תנשא משום דבעי לקיומי לתנאה ולא בדידה קיימא לאגרושי כדמסיק רבא ולו לא תנשא משום דשמא יאמרו נשותיהם נותנים כו' וזה ברור ודו"ק:

בד"ה הכא בדידה כו' אע"ג כו' הויא א"א לזה שנשאת לו עכשיו מ"מ כו' ולינשא בלא גירושין כו' עכ"ל לכאורה קשה כיון דבמקיימה תנאה לינשא לפלוני חלו קידושי האחר למפרע והאיך ישא אותה זה בלא גירושין שהרי הויא לגביה א"א מחמת קידושי האחר שנשאת קודם לזה הפלוני ומהרש"ל הגיה בדברי התוספות לא הויא א"א לזה שנשאת לו עכשיו כו' ולא ידעתי כוונתו מה תיקן בזה אבל מדברי חידושי הרשב"א יש ללמוד קצת פירוש לדברי קושייתם בלי הגהה דה"פ אע"ג שאינה יכולה לקיים תנאה ע"י גרושיה לפי שהוא אינו רוצה לגרשה וקמה לה בא"א לזה האחר שנשאת לו מ"מ לית לן למימר שיכולה לקיים תנאה לינשא לפלוני בלא גירושין מהאחר דאף אם תקיים תנאה ע"כ לא חלו קידושי האחר כיון דהם תולין בקידושי פלוני וכיון שלא גירשה האחר אם נאמר שקידושי הראשון חלו קידושי פלוני לא חלו דהויא ליה א"א לגביה כיון שלא גירשה וכיון שלא חלו ע"כ גם קידושי האחר לא חלו שהרי הם תולים בקידושי פלוני אלא ע"כ לנימא דקידושי פלוני הם קודמים לחול אף בלא גרושין ושוב אי אפשר שגם קידושי הראשון יחולו ונמצא כיון שקיימה תנאה בנשואין של פלוני הוי גט למפרע ולא הויא גבי אחר רק פנויה ובזנות למפרע וע"ש בחידושי הרשב"א ייסוב לזה בע"א אבל מדברי התוספות היה נראה דר"ל אלא לעולם צריכה גט מספק שמא לא תקיים תנאה השתא עד שימות בעלה הראשון שנתן זה הגט או יגרשנה בגט גמור ואז תנשא לפלוני דהשתא קידושי האחר יחולו אחר מיתת הראשון בלא קיום תנאה ואם תנשא לפלוני בלא גירושין הויא א"א לגבי פלוני אבל קשה לפי' זה למה שייך לשון קיום תנאה אחר מיתת הראשון או אחר שגירשה בגט גמור דהא תוכל לינשא לכל מי שתרצה בלא קיום תנאי ויש לחוש לכל מי שתנשא לו בלא גירושין מאחר ועוד קשה לשון או יגרשנה שהרי כבר גירשה והל"ל יגרשנה בגט גמור והיה נראה לפרש עוד דה"פ דשמא יתקיים תנאה ותנשא לשני דהיינו פלוני ע"י מיתת הראשון דהיינו האחר דהשתא יחולו קידושי פלוני בהיתר בלא גירושין מהאחר ויחולו שפיר למפרע קידושי האחר ע"י קיום תנאה ולא תהיה אצלו למפרע בזנות וכן אם יגרשנה האחר ותנשא לפלוני יחולו שפיר קידושי האחר למפרע גם זה אינו נוח לי ויותר נ"ל לפרש דבריהם בקושייתם שלא כדברי הרשב"א באם תקיים תנאה בלא גירושין דלא תהיה אצל האחר רק בזנות כפנויה כיון דלא יחולו קידושי האחר אלא כיון דלא יחולו קידושי האחר גם למפרע כמ"ש לעיל לא הויא לגביה גט כלל למפרע ותהיה גם עתה אצלו כא"א גם אם תקיים תנאה לינשא לפלוני אלא דקושייתם דמ"מ אהני לה קיום תנאה אף בלא גירושין לינשא אחר כך לכל מי שתרצה ומיהו בין תנשא לפלוני ובין לא תנשא לא קמה כבר בא"א לגבי האחר ואהא תירצו שפיר דלא תנשא לפלוני בלא גט משום דאם תנשא לו לפלוני השתא בלא גירושין הויא ודאי א"א לגבי האחר אבל אם לא תנשא לו השתא אפשר לתקן קלקולא שלא תהיה אשת איש שמא יתקיים תנאה לינשא לפלוני אחר מיתת הראשון דהיינו האחר או אחר שגירשה ואז הוה שפיר הגט הראשון גט למפרע דגם קידושי האחר יחולו למפרע ולא הויא לגביה א"א ודו"ק היטב:

בא"ד ואי הוה מפרש בדידה קיימא לאגרושה ולאינסובי דודאי אין בידה שישאנה כו' עכ"ל ק"ק דהא לרבא קיימינן הכא ואיהו קאמר לקמן בתבעלי לפלוני דבידה הוא לקיים תנאה דאפשר דמשדלא ליה בממונא ודוחק לחלק בזה בין תנשאי לפלוני ובין תבעלי לפלוני ודו"ק:

דף פד:

בתוספות בד"ה ר"י אומר כו' ואע"ג דבזבחים כו' אלא י"ל דב' פעמים עלה רב כהנא לא"י עכ"ל מיהו בזה ליכא לקיים פרש"י דפעם ראשון שם היה בימי חזקיה כשא"ל ר"י דילכון אמר ובהגוזל שלא היה חזקיה עלה שנית ושאל ממנו ר"י כמה ספיקות דמשמע שם שלא היה מכירו מקודם זה וק"ל:

בד"ה אם כתבו כו' אבל שאר מחקין כשרים בגט כו' עכ"ל לפי מה שפרשו לקמן בהא דכל שאינו פוסל בעל פה אינו פוסל בכתב לא הוו צריכי לזה דהא אפילו על מנת שמחק בגט כשר וכל שכן שאר מחקין וק"ל:

בד"ה מ"ד ה"מ לאחר כו' ע"מ כמו שיאמר הבעל בסוף וכיון שחזר בו כשר כו' עכ"ל ודקאמרינן לקמן חוץ שפוסל בע"פ היינו בשלא חזר בשעת נתינה כמ"ש התוספות לקמן וק"ל:

בא"ד ורבי זירא סבר כרב ספרא דהכא עכ"ל מפי' מהרש"ל כך משמעות התלמוד כו' עכ"ל ולא הבנתי משמעו ולי נראה דהכי מוכח דרב ספרא כרבי זירא ס"ל דלא גזר לרבנן אפילו חדא גזירה ולכך בע"פ אפילו בחוץ ולפני התורף כשר לרב ספרא אבל לרבא כיון לגזר אפילו לרבנן חדא גזירה דהיינו ע"מ לפני התורף אטו חוץ ה"נ נגזר חוץ לעל פה אטו חוץ דבכתב לפני התורף דלא כרב ספרא וק"ל:

בד"ה שתוקי כו' בכל שאר התנאים איירי כו' ורבא לטעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי עכ"ל לכאורה אין זה ראיה דלא קאמרינן הכי לקמן אלא בכתב אבל הכא בע"פ לא גזרינן ע"מ אטו חוץ לע"פ משום דחוץ לע"פ נמי אינו אלא משום גזירה דחוץ בכתב אלא דנ"ל לדברי התוס' דחוץ לע"פ דלפני התורף נמי אסור מלינא וכן נראה מלבריהם לקמן שכתבו בד"ה אבל לפני התורף ל"ה כו' בחוץ הוא פסול גמור אפילו ע"פ כו' ע"ש והר"ן הקשה לדבריהם דא"כ נגזור נמי אפילו בע"פ חוץ דלאחר התורף אטו לפני התורף דלא הוי רק חדא גזירה ועוד יש לדקדק בזה לרבי נמי נגזור לרבא אפילו בע"פ לע"מ לאחר התורף משום לע"מ דלפני התורף וע"מ דלפני התורף אטו חוץ דלפני התורף דהוי גזירה לגזירה לרבי לגזר לה לרבא כמו לגזר כה"ג בכתב ונ"ל ליישב כל זה לדברי התוספות דודאי לע"פ דחוץ אפילו לפני התורף כשחזר בו בשעת נתינה כשר מלינא אלא משום גזירה דמחיקת חוץ בדלפני התורף והשתא ניחא קושיית הר"ן דלא גזר לרבא אליבא דרבנן בדלאחר התורף חוץ בע"פ בשחזר בו משום חוץ לע"פ בדלפני התורף בשחזר בו דאיהו גופיה נמי אינו אלא משום גזירה דמחיקת חוץ דלפני התורף ורבנן לא גזרו גזירה לגזירה ולרבי נמי לא גזר ע"מ דלאחר התורף בשחזר בו משום ע"מ דלפני התורף דהוו להו תלתא גזירה אלא דהכי גבי שתוקי שתקיה דלא איירי בחזר בו וגם לא נתקיים התנאי לאי ליש לגזור אפילו ע"מ לע"פ דלפני התורף משום חוץ לע"פ בלא חזר בו דפסול מלינא ותו לא מידי ולו"ק:

בד"ה כל התנאים כו' דא"כ אפילו בע"פ נמי נגזור כו' ובסמוך מכשיר רבי זירא ע"מ אחר התורף אפילו לרבי כו' עכ"ל זו הראיה אינה מכרעת לפום סברא דהשתא דע"מ לע"פ יפסול לרבי כמו ע"מ דבכתב והיינו לפני התורף דאיכא מיהת חדא גזירה משום חוץ אבל ע"מ דלאחר התורף ליכא למגזר אפילו בכתב משום דלפני התורף ע"מ נמי אינו פסול אלא מגזירת חוץ ורבי זירא לא חייש גזירה לרבי גם בר"ן שהביא לדברי ר"י בזה לא הביא זו הראיה וק"ע ולו"ק:

בד"ה אבל אחר כו' לדברי הכל פסול אפילו נכתב אחר כך לרבא פסול אפילו ע"מ אפילו ע"פ כו' עכ"ל ר"ל לא זו נכתב לפני התורף אלא אפילו נכתב אחר כך ולא זו אלא אפילו לא נכתב כלל לרבא פסול ומהרש"ל כתב דהוי רבותא טפי בנכתב אחר כך מלא נכתב כלל ע"ש ולא משמע כן מלבריהם שכתבו בתר הכי אפילו ע"פ אפילו על מנת שלא נכתב כלל כו' וק"ל:

דף פה.

בד"ה ל"ה כשר כו' מ"מ לא גזרינן ביה ע"מ אטו חוץ כו' עכ"ל ר"ל אפילו לרבי לגזר חדא גזירה כי האי גוונא לא גזר משום דהוי גזירה לגזירה וק"ל:

גמ' אבא ואביך בני נישואין כו' דלמא בנשואין לעבר ואינסיב כו' מיהו לא מיקרי בהו נשואין דלא חלו כמו שכתבו התוספות לעיל בשם התוספתא באמר לה לא תנשאי לאבא ולאביך דהרי זה גט אפילו נשאת להם וק"ל:

דף פה:

תוספות בד"ה אע"ג דלא כו' ואור"י דבתרוייהו פליגי ושם מפורש כו' עכ"ל ר"ל דפליגי בדין אי הוה בעי ידים מוכיחות שזהו הגט ואי בעי נמי ידים מוכיחות דזו האשה שהוא מגרש היא אשתו וק"ל:

דף פו.

בד"ה על טהר והא דאמרינן סמפון בעבדים ליכא אי כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דהכא בדאתנו ביה והתם לזבן סתמא דמ"מ אמאי תלי ליה התם אי בברא הא קא חזי ליה דהאי מום דהכא לא חזי ליה על טהר ועוד דבכל הני דנקט נמי הכא מן חרורי ומן ערורי מלכתא אפילו בסתמא הוה מקח טעות ולא נכתב אלא לשופרא כמ"ש התוספות לעיל ודומיא דהכי על טהר וק"ל:

בד"ה ג' גיטין כו' ומה שפירש בקונטרס דהך משנה לא כר"א ולא כר"מ אין נראה כו' עכ"ל לכאורה גם רש"י פירש כן דלמאן דמוקי לה כר' מאיר איכא למימר דכתב ידו כך' עדים למי ואתיא כר"מ אלא ר"ל דמשמע מפירושו דלמאן דלא מוקי לה כר' מאיר לקמן לא אתיא מתני' דמכשיר בכתב ידו לא כר"מ אלא כר"א וזה אין נראה דהא ודאי ליכא לעת שליסית דס"ל דלא בעי לא עדי חתימה ולא עדי מסירה אלא אי כר"מ ואי כר"א ומתני' ע"כ בהא דבעי עדי חתימה כר"מ ס"ל אפילו למאן דלא מוקי לה לקמן כר"מ בהא דס"ל בשאר פסולין דהוי ממזר וכפרש"י גופיה למאן דמוקי לה כר"מ משום דכתב ידו כך' עדים למי וק"ל:

בד"ה מנינא דסיפא כו' דהך ברייתא איצטריכא מיעוטא לחול לפי שיש תקנה אפילו כו' עכ"ל ולמאי דמוקי לה כרבנן ומנינא דרישא למעוטי הני דהתם תנא הכא לא תנא כדקאמר לעיל ומנינא דסיפא איכא למימר נמי בכה"ג ברייתא דבעי מיעוטא לחול משום דבעי אפילו לרבנן תקנה ליטלו הימנה ליתנו לה אפילו אחר נשואין וק"ל:

בד"ה אמר רב כתב כו' אבל כתב סופר ועד תנשא לכתחלה כו' ועי"ל דרב כו' עכ"ל ר"ל לדברי הירושלמי לא מתוקמא מתניתין דלקמן לרב בחתם סופר ועד כר' ירמיה אלא כתב סופר ועד אפילו אינו מובהק כשר לכתחלה ולהכי לא מתוקמא ליה מתני' דהכא אלא בכתב ידו ועד וכתבו ועי"ל לפי סוגית תלמוד שלנו לרב דשפיר מתוקמא ליה מתני' דלקמן בסופר מובהק ועד כמו לשמואל אלא דמתניתין דהכא לא מתוקמא ליה בסופר שאינו מובהק משום דס"ל דפסול אפילו בדיעבד וק"ל:

דף פו:

בד"ה כל העופות כו' אבל משום מלאכה אין נפסל אחר קידוש כו' עכ"ל לא ידענא מהיכא משמע להו דאיירי לאחר קידוש ואי משום לישנא דמי חטאת דההיא דהעושה מלאכה במי חטאת פטור מדיני אדם כו' כתבו התוספות בר"פ הכונס דאיירי נמי קודם קידוש ואפשר דלישנא דפוסלין משמע להו לאחר קידוש וק"ל:

דף פז.

גמרא אבל הכא לערבינהו מעיקרא אי פליג להו זמן אין אי לא לא עכ"ל ולפי זה ה"מ לאוקמא מתני' כה"ג כולהו בערבינהו וכלל היינו זמן אחד לכולן וטופס זמן לכ"ח ואי' כלאוקמא ר"י בלא ערבינהו אלא דבהא לא פליג אר' יוחנן אלא מלאוקמא ר"י כולה בלא ערבינהו פליג איהו עליה וקאמר איהו דליכא כלל אלא בערבינהו ולו"ק:

בפרש"י בד"ה ע"א עברי כו' תחת השמאלי יוסף בראש השיטה כו' שמו תחת גט השמאלי בסוף שיטה כו' עכ"ל כ"ה בכל הפירושים הישנים ואע"ג דתחלת חתימת היוני ראשון ותחלת חתימת עברי שני זה תחת זה תחת גט שני מ"מ לגבי יוני ראשון קרי ליה ראש שיטה לפי שאין שום תיבה ואות לפניו בשיטה זו תחת גט ראשון אבל לגבי עברי שני קרי ליה סוף השיטה לפי שיש באותה שיטה שתי תיבות קודם לו תחת גט ראשון וזה לך ציורו לפרש"י ומהרש"ל הגיה גבי יון ראשון סוף שיטה לא דק לפי הציור ואין צורך להגיה כל ספרים הישנים:

תוס' בד"ה ולתכשר האי כו' ולפי שפירש שחתם כחתימת יונים בחנם פי' שיעקב הוא איש אחר שיוכל לפרש הוא יעקב הוא כו' עכ"ל יש לדקדק דהאיך יוכל לפרש כן דא"כ מאי קאמר לידעינן בהך חתימה דלאו ליעקב הוא כו' כיון דזהו יעקב הוא בן ראובן מלידעינן דלאו חתימה ליעקב הוא ע"כ חתימה דבן ראובן נמי אינו וגם# ראשון נמי יפסול ועוד מאי מקשה דלמא בשמא דאבוה חתם יעקב הא איהו גופיה יעקב הוא בן ראובן וילעינן ביה דלאו חתימתו הוא ויש לייסב דודאי למאי דמסיק בידעינן דחתימה דלאו ביעקב הוא ע"כ דלא מתוקם לפרש דהוא יעקב הוא בן ראובן אלא ליעקב איש אחר הוא אלא הכא לדברי המקשה דאכתי לא אסיק אדעתיה למימר בידעינן ביעקב דלאו תתימתו הוא קאמרי התוס' דיוכל לפרש שפיר דהוא יעקב הוא בן ראובן לפי לשון יוני כפי פרש"י ולו"ק:

דף פז:

בפרש"י בד"ה דלמא גונלית כו' דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני כו' עכ"ל יש לדקדק למאי דלא אסיק אדעתיה גונלית איכא לאקשויי נמי אם כן לא משכחת יוני חתום על הראשון ולמאי דמסיק תלתא אחד ואחד אחד משום גונלית משכחת שפיר עברי שני חתום בשני ע"י גונלית לבעברי ולאי לשייך נמי גונלית כלמוכח לעיל ברישא שאם היונים ראשונים הגט הראשון פסול משום דאמרינן העברים חתמו גונלית וכ"כ התוספות בהדיא לבעברי נמי שייך גונלית היכא ליוני חותם לפניו כמנהגו ואין להקשות דא"כ אמאי קאמר לפי דרך רש"י בגט ראשון ג' אחד ואחד אחד הא איכא למימר בגט ראשון לכולהו הוו ביה ועברי שני נמי חתם שפיר כראשון ע"י גונלית די"ל דהא ולאי היכא לעברי ראשון חתם כדרכו ויוני אחריו חתם גם כן כדרך העברי למה יחתום העברי שני גונלית שלא כמנהגו דלא שייך גונלית אלא היכא דאיכא למימר שחתם כדרך שחתם אותו שלפניו ועי"ל בלאו הכי נמי דלק"מ דכיון דבגט שני ליכא למימר אלא שלשה אחד ואחד אחד קאמר נמי הכי בגט ראשון וכן"ל בתוספות לפי שיטת ר"ת דהמ"ל המתרץ בגט ראשון אפשר לכולהו הוו ביה ויוני האחרון חתם נמי גונלית ומיהו יש לייסב קצת למאי דמסיק גונלית ניחא לית לן למימר דהעברי שני חתם עצמו גונלית כמנהג היוני שלפניו דטפי ה"ל לחתום כדרכו כעברי ראשון ועוד נלקדק כה"ג בלברי התוספות ע"ש מש"כ לעיל ברישא שחתמו שני יונים לפני העברים איכא למימר בהו שפיר שחתמו העברים גונלית כדרך היונים שלפניהם ומיהו לדברי המקשה דלא ידע למימר כלל גונלית לפרש"י ולאי דה"ל לאקשויי דלא משכחת יוני חתום על הראשון ויש לייסב בדוחק ולו"ק:

בא"ד ויוני לזה ובגמרא נמי פריך וליתכשר האי בע"א עברי וע"א יוני והאי בע"א יוני וע"א עברי אלמא כל כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ע"א עברי כו' שיש לייסב שכל חתימות מכוונות בשיטה א' כו' וה"פ לא מבעיא כו' אפילו חייסינן לגונלית כו' עכ"ל ר"ל דהיינו הפתרון שלחה רש"י בא ר"ת לקיים. וציורו כזה וקאמר דה"פ אפילו חייסינן לגונלית וא"א להכשיר השני מכל מקום קמא ליתכשר בע"א עברי וע"א יוני אבל אין לקיים גירסת הספרים כיון דהמקשה אסיק אדעתיה ליחוש לגונלית אימא דמקשה דאף השני ליתכשר על ידי גונלית כגון שעברי שני חתם עצמו גונלית ויוני שני חתם כדרכו חדא כיון לעברי ראשון חתם כדרכו וגם יוני ראשון אחריו חתם כדרך העברי אין סברא שיחתום העברי אחריהם גונלית דלא שייך לחתום גונלית שלא כמנהג אלא היכא דאיכא למימר שחתם כדרך שחתם אותו שלפניו וכן כתבתי לעיל לפרש"י ועוד דלא ניחא להקל להכשיר גט שני ע"י גונלית לאדרבה ניחא להחמיר דלא חתם גונלית אבל הראשון כשר ממ"נ דאי כולן כדרכן ליתכשר בעברי שני ואי ע"י גונלית ליתכשר בעברי ראשון ויוני ראשון ואין להקשות כיון דאסיק אדעתיה למיחש לגונלית אמאי לא אסיק אדעתיה דלכך גם הראשון פסול משום דחיישינן לעברי שני חתם גונלית וכולן כדרכן וכדמשני ליה די"ל דלא מסתבר ליה למקשה לעברי שני חתם גונלית כמנהג היוני שלפניו דטפי ה"ל לחתום כדרכו כעברי ראשון וכמ"ש לפרש"י והמתרץ לא חש ליה והשיב ליש לחוש לזה דכולן חתמו כדרכן חוץ מעברי שני דחתם גונלית כמנהג היוני שלפניו ומש"ה גם גט הראשון פסול ולו"ק:

בא"ד והמ"ל דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי כו' עכ"ל אין זה מוכרח דודאי כיון דיוני הראשון חתם גונלית כדרך העברי ודאי העברי אחריו חתם ג"כ כדרכו כדרך עברי ראשון ויוני ראשון כמ"ש לעיל אבל יוני האחרון אפשר דלא חתם גונלית וכמ"ש התוספות לקמן לפי דברי המתרץ דג' אחד ואחד אחד ליוני אחרון אשני וק"ל:

בד"ה חתמו עדים כו' וי"ל דאיצטריך למיפסל גגו של כו' למאי דמסקינן כו' עכ"ל ר"ל אבל למאי דבעי למימר ברמי כי עיברא מסתמא חתמו עדים בראש הדף נמי איירי כי האי גוונא ובודאי דתקשה למה לי סיפא וק"ל:

בא"ד וסיפא דסיפא דראשו כו' דלא פסלי מטעם דכי היכא דלא כו' עכ"ל יש לדקדק כיון דלא ניחא להו דקתני להו בדרך לא זו אף זו כמ"ש לעיל לעבדי צריכותא לעיל מרישא לסיפא ומסיפא לרישא דהשתא דאיצטריך למתני סיפא לסיפא הסיפא ולאי נמי דאיצטריך משום גגו כו' כמ"ש לעיל אבל הרישא למאי איצטריך למפסל בראש הדף דהא מסיפא לסיפא שמעינן ליה שפיר ויש לייסב דה"א בסיפא לסיפא מפסיל עדים בראש הכתב כיון דאיכא עוד גט אחר למעלה מהעדים יש לנו לומר טפי דקאי אגט דלמעלה כדרך כל שאר חתימת עדים ולא קאי אגט דלמטה מן העדים אבל ברישא דליכא רק גט אחד סל"א להכשירו אף מן חתימת עדים דלמעלה כיון דלא קאי העדים רק עליו וק"ל:

בפרש"י בד"ה ולמא זמן לבתרא כו' שמא הגט שלו נמלך מלגמרו כו' וכשחזר נמלך לגרשה כו' עכ"ל קשה לפירושו מי הכריחו לפרש כן על ידי נמלך הא איכא לפרושי בפשיטות ליחתוך גט הכתוב למעלה בקלף בגד שמאלי על העדים ויכוין לכתוב בגד הימני גט אחר כרצונו ומיהו לתלמודא לפריך מעיקרא וליחוש דלמא תרי גיטי הוה כו' ולא פריך בפשיטות לגט א' הוה אלא לחתך עליונו של גט העומד בגד שמאלי וכתב לכוין מגד ימיני גט אחר לטפי יש לנו לחוש שהיה גם לגד הימין כבר גט ממה שניחוש שזייף לכתוב גט אחר אבל לפירושו הכא בנמלך דלא היה ג"כ גט מעולם ה"ל לפרושי טפי בפשיטות כמ"ש ויש לייסב ולו"ק:

דף פח.

תוספות בד"ה הכא נמי כו' דאפ"ה לא חיישינן שמא יחתוך בעל השטר מן השיטין של מעלה כו' עכ"ל דבגיטין ודאי דלא קשיא להו אף משיטין של מעלה לגט פסול בלא זמן ומשטר נמי אם יחתוך למעלה שטר פסול הוא כיון דליכא עדים אבל משטר לכשר בלא זמן קשה לו שיחתוך שיטין דלמעלה ותירץ דאפ"ה לא חיישינן ליה כיון דהזמן זכותו הוא וק"ל:

בפרש"י בד"ה ולמאי אמלוכי כו' דהואיל ויש ריוח מלמטה כו' הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה כו' עכ"ל היינו בהאי נמלך דהכא דנראים הדברים דנמלך בסופו ואחר זמן חזר והתחיל למעלה קאמרינן בסיים למטה הרי את ולמעלה התחיל במותרת ליכא למימר הכי דנמלך בין זה לזה אבל לעיל דפריך ניחוש דגייז לזמן דבתרא ונמלך היה בגט שלו כו' כפרש"י לעיל ליכא לתרוצי הכי בהרי את מלמטה ומותרת מלמעלה דנהי דאין לחוש דנמלך היה בין הרי את לבין מותרת כדקאמר הכא מ"מ איכא למיחש דנמלך מקודם זה ואחר כך כשחזר להתגרש סיים לכתוב על הרי את מלמטה ובגט דבתרא מיגז גייז על מותרת אי לאו דאין לחוש לכך דמשני לעיל בשיש ריוח מלמעלה ועוד דלעיל אפשר לפרש דלא נמלך כלל אלא שיכוין לכתוב בצד ימין מתחלה ועל סופו על הרי את ובגט דבתרא יגוז על מותרת וכמ"ש לעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה ולמאי אמלוכי כו' דשמא התחיל לכתוב כו' א"נ אפילו כר"מ כו' עכ"ל דלר"מ דבעי מוכיח מתוכו ע"כ בלאו שמותיהן שוין איירי דאל"כ בנכתב לשמן נמי פסול אלא דאיירי באימלך קודם שם האיש כו' ולא כר"מ ממש קאמר דהא ר"מ לא בעי כלל כתיבה לשמה אלא כמאן דסבר בהא כר"מ דבעינן לכתוב לשמה סבר כר"א ואיכא מ"ד בפ"ק דבעי כתיבה לשמה כר"א ובעי נמי חתימה לשמה כר"מ וק"ל:

בד"ה כולי האי כו' דאי לאו הכי חיישינן דלמא גייז ואתרמי דהוי הרי את מלמטה ומותרת למעלה עכ"ל כצ"ל יש לדקדק דודאי בריוח מלמעלה ודאי דבעינן משום שמא יגוז מלמעלה אבל בריוח שלמטה למה לי דאין לחוש לשמא גייז מלמטה מפני תנאי שהיה בו למטה דאם כן היאך הפסיק התנאי למטה בין הרי את שלמטה ובין מותרת למעלה ויש ליישב דאפשר דכפל בגט זה הרי את מותרת אחד קודם התנאי ואחד לאחר התנאי וחתך מן מותרת שהיה תחלת השיטה קודם התנאי על מותרת דלאחר התנאי למעלה ודו"ק:

בד"ה וכך היו כו' ור"ח וכן ר"ת גרסי כו' וכך היו כו' שלא היו כותבין אלא חניכתם כו' עכ"ל פירוש דהיינו שם לווי דגופייהו ודבר זה תולה בגירסתם דלגירסת רש"י יש לפרש שפיר חניכתו וחניכתה דמתני' היינו נמי חניכת אבות דברייתא ואינו כשר אלא בדיעבד כמו שכתבו התוספות בפ' השולח (גיטין דף ל"ד) דבכ"מ שיש שני שמות צריך לכתוב שניהם אבל לגירסת רבינו תם ור"ח דמלשון וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין משמע אפילו לכתחלה וא"כ צריך לומר דלאו היינו חניכת אבות אלא בחניכת גופות דהכינוי דומה לשם גופיה ולכך לכתחלה כשר אפילו בכינוי כמ"ש התוספות שם לאחד תירוצא ע"ש ודו"ק:

דף פח:

בד"ה ובעובדי כוכבים חובטין כו' והא דנקט אפי' דלא מתכשר כו' עכ"ל כפי שהביאו התוספות הירושלמי ניחא בפשיטות כפי' המרדכי דרב איירי בדיינין עובדי כוכבים והישראל הוא מעשה ע"פ העובדי כוכבים ורבי חייא איירי בדיינים ישראל והעובדי כוכבים מעשין ע"פ הישראל ובמלתא דרב ניחא להו לתוספות הא דקאמר אפילו באומר איני זן כו' דהוה הכפייה כדין דהכי סבר רב בהדיא בתלמוד שלנו סוף פרק המדיר אפילו הכי פסול כיון דהדיינים עובדי כוכבים אבל במלתיה דרבי חייא דתני כשר אפילו באומר איני זן כו' הלשון קשה לכאורה מאי אפילו ונדחקו לפרש דנקט אפילו דלא מתכשר בעובדי כוכבים שלא ע"פ דייני ישראל אפילו ע"י עישוי ישראל כדקאמר רב אפ"ה בכפיית עובדי כוכבים ע"פ דייני ישראל כשר ומהרש"ל שפירש בדברי רב דלכך פסול משום דסבר רב דאין כופין להוציא ואינו כן דבהדיא סבר רב סוף פרק המדיר דכופין באומר איני זן כו' גם דחוק שלא יהיו דברי רב ודברי רבי חייא מפורשים בגוונא חדא ועוד שאר דחוקים ואין להאריך וק"ל:

בד"ה ולא לפני כו' דמשמע דאיירי קרא בכשרים כו' ואומר ר"י דקרא כו' בין בדיינין בין בנידונין עכ"ל האי תירוצא ליתא בתוספות פרק קמא דב"ק ולכאורה אינו מובן דזה הוא עיקר קושייתם מעיקרא כיון דקרא איירי בין בדיינים בין בנידונין כי היכי דלענין דיינין לא איירי באשה ה"נ נימא בנידונין וכן נראה מלשון קושייתם בפרק בא סימן ע"ש גם בתירוצם שכתבו שם וז"ל אי נמי נהי נמי דבנידונין הוי אשה בכלל מ"מ בדיינין אין אשה בכלל עכ"ל שם אין זה משמעות בתירוצם הכא ונראה דהכא מעיקרא לא אסקי אדעתייהו לחלק בין דיינין בין לנידונין אלא הכי קשיא להו כיון דקרא לא איירי אלא בכשרים דלון ע"כ אין אשה בכלל לפניהם לענין עונשין והשתא תירצו דקרא איירי ודאי בין בנידונין בין בדיינין וכל חד מסתמא מוקי ליה אדיינים דבדיינים לא הוי אשה בכלל ובנידונין הוי בכלל ודו"ק:

בד"ה והאמר רב אשי כו' בתר אירוסין דחיישינן לרב אשי כו' עכ"ל אע"ג דהאי טעמא דלקמן גבי קידושין דחיישינן לבתר אירוסין דהיינו שיגרש ראשון וישא שני כפרש"י לקמן לא שייך הכא בגרושין דאם יגרש ראשון אפילו בתר אירוסין לא ישא שני שהוא כהן מ"מ ע"כ לענין גירושין נמי קאמר רב אשי דלא חיישינן בתר נשואין כדפרכינן הכא ובס"פ הזורק ואיכא לדיוקא מיניה הא לבתר אירוסין חיישינן והיינו דאיכא לפלוני לבתר נשואין לא חיישינן דאם יגרש ראשון מחזקת לה בגרושה לכהן ויפסלו בניו של שני אבל לבתר אירוסין חיישינן דיגרש ראשון ולא תשא שני וק"ל:

גמ' ואסרינן לה אגברא הא אמר רב אשי כל קלא כו' ק"ק אמאי לא קאמר למגורשת היא ולא תנשא לכהן אחר אם מת ראשון דהוה ליה לגביה קלא דקודם נשואין דכה"ג פרכינן לעיל סוף פרק הזורק אההיא דקול יוצא איש פלוני כהן כתב גט לאשתו כו' תנא והא קלא דבתר נשואין הוא ומשני תנא משני אם מת ראשון ודו"ק:

דף פט.

בפרש"י בד"ה שלא לפלוני יצא עליה קול שמקודשת היום כו' עכ"ל וכן פי' גבי עיר אחרת וצ"ל דלא דק לפרש לפי המסקנא דע"כ איירי בנתקדשה היום אבל במקודשת היום אפילו לפלוני ואפילו באותה עיר לא חיישינן כדפריך ולמאי לא אקדשה ודו"ק:

תוס' בד"ה אכלה בשוק כו' דאיירי שפיר בקלא דקודם נשואין כו' עכ"ל דאל"כ תקשי ליה לרב אשי דלא חייש לקלא דבתר נשואין וק"ל:

בד"ה בעולה כו' וה"נ ה"מ לפרושי חייבי כריתות כו' עכ"ל זו היא גם כן דעת התוספות בפרק הבע"י דאין זונה ולא נפסלה מכהונה אלא בנבעלה לחייבי כריתות אבל נבעלה לחייבי לאוין כיון דתפסי בהו קידושין לא נפסלה לכהונה וכן הוא דעת הרא"ש אבל הרמב"ם חולק וס"ל דמכל חייבי לאוין השוין בכל נמי נפסלה לכהונה ועי' בב"י טור אה"ע סי' ו' ויש להקשות לדברי התוספות מהך מתניתין דפרק קמא דכתובות שהביאו התוספות הכא דהרי היא בחזקת בעולה לנתין וממזר כו' דמוכח בהדיא דנפסלה לכהונה בנבעלה לחייבי לאוין ויש ליישב דאתיא כמ"ד דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ואנן לא קי"ל הכי ובהכי יתיישב נמי הך ברייתא דפרק כ"ג דלא תקשי לדברי התוספות והרא"ש כמ"ש הב"י ע"ש ודו"ק:

בד"ה על שמגיעין כו' וקול דלעיל לא כו' והך דהכא שייך בגירושין כו' עכ"ל הוה כמו אי נמי אהא דלא פליגי וכ"ה ברא"ש ע"ש:

דף פט:

בפרש"י בד"ה עיינו ביה רבנן בקידושי שני כו' ולא יאמרו שגירשה כו' עכ"ל לכאורה טפי נראה לפרש דאמרי דעיינו בקידושי ראשון שלא היה אלא קלא בעלמא דלא מצאו הדבר על בוריו דלא היו קידושין כלל מעיקרא אבל בקידושי שני כיון דקידושיה ודאי הוו קידושי תורה לא יאמרו דעייני בהו שהן טעות וכן נראה לפרש מדברי התוספות כמו שיבא הביאור בהו לקמן ונראה ליישב שדקדק לפרש כן דמשמע ליה דלא היה טעות בראשון אלא בשני משום שסבר נתקדשה לראשון קצת יש להביא ראיה לזה מהא דמשמע דרב הונא מודה בהך דלקמן דיצא עליה קול מזה ומזה דמותרת לשניהם כמו שכתבו התוספות ורש"י והשתא אם נאמר דמאן דמתיר הכא לראשון משום דתולין הטעות בראשון ורב הונא פליג עלה דאין תולין הטעות בראשון אע"ג דלא הוי אלא קול בעלמא אם כן בהך דיצא עליה קול מזה ומזה נמי תאסור לראשון כיון דסבר דאין תולין הטעות בראשון אבל אם נפרש דמאן דמתירה הכא לראשון משום דתולין הטעות בשני אבל בראשון לעולם אין תולין הטעות ניחא דרב הונא דפליג הכא משום דאין תולין הטעות גם בשני כיון דקידושי תורה הוה אבל לקמן גבי יצא עליה קול מזה ומזה מודה דתולין הטעות בשני כיון דלא הוו אלא קול בעלמא ודו"ק:

תוס' בד"ה אמר רב הונא כו' פשיטא לרב הונא דלא כו' ומקודשת נמי לשני כו' עכ"ל ולא בעי למימר דדוקא נקט בכה"ג אבל במצאו דבר על בוריו מודה רב שיננא דלא ישא ראשון מהאי טעמא שכתבו הכא לרב הונא משום דלא פסיקא להו לרב שיננא סבר כרב הונא בהא דפסטה ידה וקבלה קידושין מאחר דחוששין לקידושין ושמא סבר כשמואל כיון דודאי א"א היא לא חיישינן כלל לקידושי שני וכשישאנה ראשון אינו נראה כלל כמחזיר גרושתו ודו"ק:

בא"ד בלא העמידו על בוריו דאין כי אם קול לקידושי ראשון ה"א למותר כו' עכ"ל נראה דר"ל דה"א למותר דיתלו קידושי ראשון בטעות ואפשר דמה"ט קאמר רב שיננא דישא ראשון למימר אמרי דעיינו רבנן בקידושי ראשון דטעות הוא כיון שלא הוה כ"א קול ולא כפרש"י שכתבנו וכן נראה מדבריהם לקמן שכתבו בד"ה והלכתא כו' אע"ג דקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא כו' דמשמע דמאן דמתיר היינו משום דקידושי ראשון לא הוי כ"א קלא ואיכא למתלי בטעות ואין להקשות לדבריהם דאם כן אמאי קאמרי התוספות דמודה רב הונא דיצא קול עליה מזה ומזה דיש לומר כמ"ש לחלק לקמן דהיכא דליכא רק קלא מזה ומזה יש לתלות טפי בטעות א' מהם אבל בחידושי הרשב"א כתב לדברי התוספות כפרש"י ואין להאריך בדחוקיו ודו"ק:

דף צ.

בפרש"י בד"ה מי כתיב כו' דהא ע"כ האי דבר מפקיתו ליה לעלות כדמפרש וב"ש האי דבר כו' עכ"ל כצ"ל הל"א וכ"ה בפי' רש"י ישן ור"ל כיון דע"כ מפקיתו ליה לעלות כדמפרש לעיל וב"ש האי דבר מאי כו' ומסיק לג"ש לענין עלות וא"כ ערוה בדבר מבעי ליה כו' כלומר ערוה בעדים ומהרש"ל הגיה בזה דאין צורך כפי פירושים הישנים כמ"ש וק"ל:

תוס' בד"ה ב"ש סברי כו' והיה אם לא תמצא גו' ואית ספרים כו' עכ"ל וכן היא גירסת הספרים דמייתו הכא קרא והיה אם לא תמצא גו' דעלה קאי לב"ש כי מצא גו' הלשון דהא ולר"ע בלשון אם כנראה גם מפרש"י ומהרש"ל מחק האי קרא מדברי התוספות ואין צורך וק"ל:

בא"ד דאי לאו דאייתר ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דריש כי מצא בה בלשון א"נ עכ"ל ר"ל דהוה משמע ליה ערוה דוקא נקט קרא כב"ש ומלת כי בלשון דהא אבל השתא דכתיב דבר להקדיחה תבשילו ולאו דוקא ערוה אלא או ערוה או דבר מסתבר לן למימר דכי מצא גו' נמי בלשון א"נ קאמר ודו"ק:

דף צ:

בד"ה עם בני אדם כו' דבעיא היא בסוטה אי עוברת על דת כו' עכ"ל ר"ל בסוטה בפרק ארוסה היא ופרש"י שם עוברת על דת שאינה צנועה יוצאה וראשה פרועה וטוה כו' ע"ש ותפשוט לה מהך דהכא דקתני בה מצוה ולאו חובה הוא לגרשה אלא דמותר לקיימה כדדייק דפריך הכא לפרש"י מלשון מצוה רוחצת עם בני אדם ס"ד ותרצו דודאי עוברת על דת דהיינו ראשה פרועה כו' לא הוי איסור לקיימה אלא מדרבנן ושפיר נקט בה לשון מצוה ולא חובה אע"ג דאסור לקיימה מדרבנן אבל זו רוחצת עם בני אדם כדס"ד ממש רוחצת עמהן ודאי חובה לגרשה מן התורה ולא הל"ל לשון מצוה ודו"ק:

בפרש"י בד"ה אם שנאת שלח כר"ע אם שנואה כו' שלח כב"ש עכ"ל ר"ל היינו כסברת ר"ע וכסברת ב"ש ומיהו ר"ע וב"ש ודאי דפליגי במתניתין והני אמוראי לא פליגי כדמסיק הא בזווג ראשון כו' ודו"ק:

בד"ה זווג ראשון כו' כדכתיב בתריה אשת נעוריך וכתיב ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעוריך גו' אל יבגוד עכ"ל כצ"ל לכאורה קשה לפירושו מי הכריחו לאתויי קרא אחרינא ולא סגי ליה בהאי קרא דלעיל מיניה ומייתי ליה תלמודא ונראה לפי דקדוק המקרא דכתיב אל יבגוד בלשון נסתר לזכר ולפי הענין ה"ל למיכתב אל תבגוד בלשון נוכח כמה שכתוב בקרא דלעיל מיניה אשר בגדת בה ורש"י שפירש שם דאל יבגוד רוחך הוא קשה שפתח בלשון רבים ונשמרתם ברוחכם וסיים בלשון יחיד אל יבגוד אבל לפי הדמיון בקרא כי ישראל הם אשתו של מקום והוא בעלה ואישה וכיון דהאיש הוא המגרש בע"כ של אשה הא דקאמר כל המגרש אשתו ראשונה כו' מזבח מוריד עליו דמעות באיש אתי לאזהורי שלא יגרש אשתו ראשונה והשתא מקרא דלעיל מיניה דמייתי תלמודא ובין אשת נעוריך אשר בגדת בה לעם ישראל שהם בדמיון האשה ידבר שבגדת באישות נעוריך שהיה לך עם הקב"ה ליכא ראיה כלל שהרי היא מתגרשת שלא לרצונה אבל סמך עצמו תלמודא אקרא דבתריה דכתיב ובאשת נעוריך אל יבגוד דהוה לשון נסתר לזכר לעם ישראל ידבר דאם תהיו נשמרים ברוחכם גם הקב"ה אל יבגוד באישות נעוריך שהיה לו עמכם ומדקרי ליה בגידה לגביה כביכול אם יגרש איכא למילף לאסור לגרש אשתו ראשונה ועלה קאמר

להמזבח מוריד עליו דמעות דהיינו עליו שהוא המגרשה לרעונו ובענין זה מתפרש המקרא דמייתי תלמולא שאמר וזאת שנית ר"ל מפריד עצמו מזוג ראשון לשני וע"פ מ"ש# בסוטה איש ואשה זכו שכינה ביניהם דהיינו שם י"ה לא זכו אש אוכלתן והלמיון בזה אש המקום עמנו שמתחבר אם זכינו בשם י"ה כמ"ש רשפיה רשפי אש שלהבת יה והוא ענין האש מן השמים שהיתה רבוצה במקדש ראשון על המזבח שהיה אז חיבתן שלמה לפני המקום כחיבור איש ואשה בסוד י"ה וע"כ אמר שע"י שאתם היו בוגדים באישות נעורים ובזוג ראשון כסות דמעה למזבח אשר בו נכבה האש של אהבה המחבר איש ואשה וע"ז אמר כי העיד ה' ביני וביניך גו' דהיינו שם י"ה שהוא עדות לשבטי י"ה ומחבר אש של איש ואשה ולזה אמר והיא חברתך לחבר איש ואשה בשם י"ה ושלא תהא אש אוכלתן והיא אשת בריתך שהיה להם הברית בבית ראשון במזבח שהיתה רבוצה שם מן השמים ובכן יתקיים עוד בנו כאמור וענתה שמה כימי נעוריה גו' והיה ביום ההוא תקראי אישי גו' וכי"ר א"ס:

חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ"א

דף ו:

ותזנה עליו פלגשו כו' זבוב מצא לה כו'. עיין בתוס' ועוד נראה דאי זנות ממש קאמר לא ה"ל למכתב עליו דלא משמע על בעלה אלא על בועלה כמו ותתן תזנותיה עליהם גו' דיחזקאל והכא ליכא לפרש על בועלה שהרי לא הוזכר בועלה וע"כ דרשו שלא זינתה עם אחרים אלא על בעלה סרחה או זבוב כו' ואי נימא כו'.

זבוב מאיסותא ונימא סכנתא כו'. אבל ליכא למימר דבפעם ראשונה לא הקפיד וכששינתה באותה הקפיד דא"כ לא הל"ל אלא אלו ואלו דברי אלהים חיים הן נימא וזבוב מצא והקפיד וק"ל.

וחילול שבת כו'. בסדר עולם דאותו יום דפילגש בגבעה שבת היה כו' כמ"ש התוס' ויש לדקדק גם אם שבת היה מאי חילול שבת איכא ויש לפרש דלאו על יום זנות דפלגש בגבעה קאמר אלא על יום המלחמה דפלגש בגבעה היה בשבת דה"ל מלחמה של מצוה דמותר בשבת וק"ל:

דף ז.

אנא לא שמיע לי הא דרבה בב"ח וקיימתיה מסברא כו'. ק"ק דודאי דרבב"ח נמי מסברא קא"ל ויש ליישב דרבב"ח קאמר כי היכי דליקבלו מיניה ולא יבא לידי קלקול בשבת לפי שאלו דברים צריך הבעל הבית לעשות שליח תחתיו כמ"ש לענין מעשר גם אתם לרבות שלוחכם וכן עירוב צריך ליטול רשות מבעה"ב וכן הדלקת הנר שהיא קבלת שבת ולכן מתוך אימתו לא ירצו להיות שלוחו ויבא לידי קלקול אבל רב אשי קאמר דגם שודאי יקבלו ממנו מתוך חשיבותו ולא יסרבו נגלו מ"מ מסברא שיהא דבורו של אדם בנחת עם הבריות קיימתיה וק"ל:

בקשו להאכילו דבר גזול ומאי ניהו אבר מן החי כו'. נראה דקרי ליה דבר גזול דאין בן נח מצווה על שום איסור אכילה רק על אבר מן החי וק"ל:

אמרתי אשמרה גו' אשמרה לפי מחסום גו'. כפל בזה השמירה שאמר השמירה בעלמא מהניא לפי דרכי מחטוא בלשוני אבל אוסיף שמירה לתת מחסום לפי בעוד רשע לנגדי לחרפני בפני כי אז קשה לי להתאפק מלהשיבו כאילו צריך מחסום לפי וז"ש אעפ"כ לקא מצערי לי טובא ולא מצינא שלא ליה דום לה' גו' והוא יפילם חללים השכם גו' פירשו התוס' דום מלשון דמדומי חמה אבל א"כ הקדימו המאוחר שדרשו והתחולל שהוא מאוחר בקרא מקודם ואח"כ דרשו דום שהוא מוקדם בקרא וע"כ נראה שמלשון והתחולל דרשו מעיקרא חללים כו' ועוד דרשא אחרת מלשון תפלה כמו ויחל וע"פ מ"ש פרק תפלת השחר כדי שתתחולל דעתו עליו והיינו השכם והערב עליהם לבהכ"נ להתפלל והם כלים מאליהן כמו שסיים בענין כי מרעים יכרתון מאליהן והשתא ניחא שיהיה דום כמשמעו כמו וידום אהרן כדדרשו בזבחים.

זמרא מנלן לאסור כו'. בבית המשתאות כפרש"י ובתוס' והיינו אל תשמח ישראל באותו גיל שרואה בעמים כמ"ש ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר ואני תפלתי גו' ובו רמז קצת שמותר לנגן קצת בתפלה שאמר שהם נגונים שותי שכר אבל אני מנגן בתפלתי גם בגלותי כמ"ש לעיל מיניה קנאת ביתך אכלתני גו' גם האי קרא אל תשמח גו' בגלות איירי דכתיב לעיל מיניה חרבה יהודה וגו' ושלחתי אש בעריו וגו' ודקאמר ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו וגו' דבהאי קרא מפורש טפי דמשמע שיר שהוא בבית המשתאות וכל הענין בגלות איירי וקאמר ה"מ לזמנא אבל לפומא כו' אפילו למ"ד עיקר שיר בפה הוה מפרשינן האי קרא בכלי דכתיב לעיל מיניה שבת משוש תופים גו' ומשוש כנור:

אלא רב גביהא אמר בה טעמא כו'. ר"ל דטפי יש לדרוש באלו שלשה שנשתנו מכל שמות שאר ערים שבאלו כתיב בהו ה' בסופן ואולי אמר בה טעמא ר"ל בה' טעמא שנכתבו בסופן בה' יותר מכל שאר הערים גם אם הזכיר עריהם לא ה"ל לכותבן בה' שהיא נחה ומיותרת בלשון ואמר למדרש בהו קינה מלשון קנאה בה' ודימונה מלשון דומם והה' בסופה רמז לשמים שהה' שמו של הקב"ה שבשם המיוחד שהוא שוכן עדי עד יעשה לו דין ולכאורה מעד שני דעדעדה דריש נטריקון עושה לו דין אבל א"כ גבי סנסנה מהיכן דריש עושה לו דין וע"כ נראה דכבר דריש עדעדה מלשון עדי עד ועושה לו דין דריש מה' דעדעדה וכן מה' דסנסנה רמז לה' אחרונה שבשמו של הקב"ה רמז למדת הדין ודו"ק:

וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה כו'. לכאורה מצנפת כתיב בקרא קודם עטרה וא"כ בהיפך הל"ל מה ענין עטרה אצל מצנפת וכמו שסיים בזמן שמצנפת בראש כ"ג כו' שתולה העטרה במצנפת ונראה כי לפום פשטיה דקרא שנבא על ביטול כהונה ומלכות וכת"י אעדי מצנפתא מסריה כהנא רבא ואנטל כתרא מצדקיהו מלכא ולפי שהמלכות נתבטל לגמרי בבית ראשון ובית חשמונאי והורדוס בזרוע מלכו אח"כ גם לא מלכו מלכות שלימה כ"א ברשות הרומיים אבל הכהונה בבית שני היה מפי השם ולא נתבטל כלל כמ"ש מפי זכריה הנביא ליהושע בן יהוצדק כהן גדול ולזה אמר מה ענין מצנפת שהוסר בבית שני אצל הרם העטרה שהוסר כבר בבית ראשון וה"ל להקדים הרם העטרה שעשה בבית א' קודם הסר המצנפת שעשה בבית ב' וע"כ אמרו שהרם העטרה היינו עטרת ראש כל אדם שבחורבן בית שני שהוסר המצנפת מכ"ג אז הורם העטרה מראש כל אדם כדמייתי בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים דהיינו בבית שני ודו"ק.

אמר ליה האלהים מדרבנן. כמ"ש לפשטיה דקרא בעטרת מלכא הוא דכתיב כת"י אלא דחסדאין מילך בענין דקדוק שלך מה ענין מצנפת כו' וכמ"ש ודו"ק:

מאי זאת לא זאת בשעה שאמר הקב"ה לישראל הסר כו'. ע"פ מ"ש ג' כתרים הן כו' והן שניתנו לישראל במתן תורה כמ"ש במתן תורה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי וגו' וכמ"ש פרק ר' עקיבא בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו מלאכי השרת וקשרו לכ"א מישראל ב' כתרים והן כתר מלכות וכתר כהונה וכשחטאו ירדו ק"ך רבוא מלאכי חבלה ופרקום כו' כך כשחטאו בשעת החורבן אמר הקב"ה הסר המצנפת כו' שהן ב' הכתרים כהונה ומלכות ולזה אמרו מה"ש זאת להן לישראל שהיא קבלת התורה שנקראת זאת והקדימו בה נעשה לנשמע שע"י זה ניתן להם הב' כתרים והשיב הקב"ה לא זאת ע"י שעברו על התורה ולא קיימוה שנקראת זאת יש להם להסיר הב' כתרים השייכים לכתר הג' שהוא כתר תורה והיינו שהשפילו את הגבוה שהוא כתר תורה שהוא גבוה מב' כתרים האחרים והגביהו כו' שהעמידו צלם כו' וק"ל:

וכ"ש כשהן מרובין כו' בקרא וכן רבים כתיב אבל לפי המשל שאמר וכן נגוזו ועבר כ"ש הוא דיותר שהיא טעונה א"א לה לעבור ואמר כל הגוזז כו' ניצל מדינה של גיהנם כו' כמ"ש פ"ק דב"ב כתיב לא יועיל הון וגו' וצדקה תציל ממות וכתיב לא יועיל אוצרות גו' וצדקה תציל ממות ב' צדקות הללו למה א' שמצילתו ממיתה משונה וא' שמצילתו מדינה של גיהנם ואיזו מצילתו מדינה של גיהנם ההיא דכתיב ביה יום עברה וה"נ קאמר הכא מלשון ועבר אדינה של גיהנם ודקאמר ועניתיך כו' דאפילו עני המתפרנס כו' משום דלכאורה אין זה בכלל המשל כיון דעני הוא אין לו טעונה וקאמר דאף על פי כן יש לו טעונה מאחרים מן הצדקה וצריך לגוז גם ממנו.

דף ז:

ע"ב לא אענך כו' שוב אין מראין כו'. כיון דבעני משתעי ועניתיך לא שייך למימר לא אענך עניות ממש אלא אין מראין לו עוד מכאן ולהבא סימני עניות דמתוך מצות הצדקה יזכה לעשירות:

דף יד:

הן אמה כו' ומדברים מחנייהן כו'. עיין פרש"י והוא דחוק ולולי פירושו נראה דהן אמה כו' ממש קאמר כההיא דאמרינן במ"ק פרעה דבימי משה הוא אמה וזקנו אמה כו' דהיינו אמה ממש כדמייתי קרא שפל אנשים והשתא ניחא שנראה מדברים מחניין ממש קאמר דהכובע אמה נראה כאילו הוא מגופו ובזה מאויימים וק"ל:

דף לא:

ויהי כזרוח השמש גו' מאי חרישית כו'. דרך רוח מזרחי לנשב בזרוח השמש על שם שעות כפרש"י פ"ק דברכות אבל אמר שזימן הקב"ה אז שיהיה חרישית כדמסיק שמשתקת שיהיה חם ליונה.

שם א"ל במאי עסקיתו חשב דלא קמו מקמיה משום דלאו אדעתייהו שעוסקין בסוד דבר עוון וא"ל ברוחות איזה מהן קשה וא"ל הכי כו' ארבע רוחות מנשבות כו' מפורש פרק לא יחפור ע"ש:

אפילו מרגלית שבים כו'. שיש לו כח גם בים כדאמר לעיל שעושה תלמים בים:

עדי סוראה דלייקי קראי מאי כי הוא בין גו' ר"ל דלייקי קראי למדרש לפי ענינו מאי קאמר רישא דמקרא א' דקאמר וק"ל:

דף לה.

לא היו ימים מועטים על שמת א' מבניה וכששמעו חכמים בדבר אמרו מה מי שנשבע כו'. תלו הדברים בשבועת שקר כמ"ש בפ' ב"מ בעון נדרים ושבועות בנים מתים שנאמר אל תתן את פיך לחטוא את בשרך גו' ודו"ק:

דף לו:

עלובה כלה שזינתה בתוך חופתה כו'. לענין דינא לא הוי קשה החטא כבעולה לעובדי כוכבים אין ענשים עליה כדאמרינן בעולה יש להן כלה שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין להן ולגבי ישראל נמי לא הוי כארוסה למיתתה בסקילה אבל אמר דחוצפא הוי ביותר בתוך חופתה שהיו ישראל אז ככלה שנכנסה כו' דבאותן מ' יום שהיה משה בהר היה קבלת התורה שהן דמיון הקידושין כמ"ש מורשה מאורסה ולא נבעלה שעדיין לא קיימוה ואמר נרדי נתן ריחו כמו ולא נתן סיחון כפרש"י גם שמצינו לשון נתינה בדבר שאין בו ממש כמו וה' נתן את חן העם גו' הכא משמע להו למדרש נתן כמו עזבו מדלא כתיב נרדי הריח:

הנעלבין כו' שומעין חרפתן כו'. עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש גו' דכל שיש בו אלו המדות כולן הוא בכלל אוהביו דהנעלבין כו' ושומעין כו' הוא בודאי אהוב לבריות וכל האהוב לבריות הוא אהוב לשמים עושין מאהבה כמשמעו ושמחים ביסורין הם המקבלים היסורים מאהבה כדאמר פ"ק דברכות ואמר ואוהביו כצאת השמש גו' שנאמר בו והוא כחתן יוצא גו' ישיש כגבור גו' דהיינו שעושה רצון המקום בשמחה ומאהבה ומה כתיב בו ואין נסתר מחמתו שממשלתו בכל העולם כן מי שיש בו כל מדות הללו אמרו בכה"ג בו שנותנת לו התורה מלכות וממשלה כו':

מאי פרוזבל כו' פרוס בולי ובוטי כו'. לכך נקרא בזה הלשון שהוא לשון קרוב שוה לעושר ולעוני שהטי' מתחלפת בל' בדטלנ"ת ולפי שעיקר תקנה לעשיר שלא יפסיד נקרא בול כמפורש טפי ומייתי ושברתי את גאון עוזכם אלו בולאות שהיו כנוסים ולא רצו להשמע בלאו תקנת פרוזבול ובוטים אלו העניים שנאמר העבט גו' דהיינו שצריכים לעבוט ולהלוות להם וזו תקנתם שלא ינעלו להם דלת בפני לווין:

דף לח:

בהני תלת מילי נחתי ב"ב מנכסיהון כו'. יש לתת טעם בזה דמאן דמפיק עבדו לחירות הרי הוא עצמו פוחת והוריד עצמו מנכסיו באיסור עשה ודסייר נכסיה בשבת ה"ז מחשב בצורך מלאכה ביום השבת ממלאכתו זו גם בחול אח"כ אינה מתברכת כיון דחישב בה ביום השבת היפך החסיד שאמרו בו שלא רצה לתקן מה שהיה מחשב בשבת ונעשה לו נס ונעשה מלאכתו מאליו ודקבעי סעודה בשבת כו' ע"פ מ"ש בברכות חסידים הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן מתברכת וזהו שעשה סעודתו קבע בעידן בי מדרשא אין מלאכתו מתברכת וק"ל:

דף מג.

הדר אוקי אמורא עליה והמכשלה גו' מעיקרא דרש כשם שהמקדש כו'. לא קאמר דאוקי אמורא עליה כו' ואפשר דלא הוה קא מוקמי אמורא אלא בדרש מקרא שהשמיע לרבים כי הכא והמכשלה הזאת גו' משא"כ לעיל דלא השמיע לרבים רק האי דינא וק"ל:

והמכשלה הזאת כו'. עיין פרש"י כפירושו מפורש פרק כל כתבי ע"ש ושם יבואר וק"ל:

דף מה.

גרמא להו מלתא ואשתביין כו'. ר"ל דהך מלתא גופה דבחשן קודרא ומראין עצמן צדקניות הוא גרמה להו לאשתביין ואשתבאי איהו בהדייהו כדי שיתברר לו שלא עשו כן רק ע"י כשפים כדמסיק:

א"ל עילוש ברח כו'. כפל הדבור לקיים הדבר והוא לא האמינו כי כן דרכו של עורב לשקר בשליחותיה כענין נח ואמר אדהכי אתא יונה כו' וזה היונה ודאי אינו משקר בשליחותיה כמפורש גבי נח אבל אמר דשמא ההוא גברא משקר אלא שאמר שהאמין בדבר כיון דכ"י מתילא ליונה ש"מ דקושטא הוא ומתרחיש לי ניסא. ואמר

אי קיימן בהמנותייהו אהדרינהו כו'. ר"ל דודאי ידע שהן נבעלות לשבאין אלא לאחזי אי קמו בהמנותייהו עם גברייהו הישראלים ואין נבעלות אלא באונס אהדרינהו עמי לברוח עמי כי קחזא לנבעלות ברצון כמ"ש דדרחקינהו מהכא כו' ערק הוא לבדו וההוא גברא כו' ואמר כי הדרן דהיינו בעל כרחן ע"י פירוקא הוו חזי בהו דלא הוה בחשן קדרא מעיקרא אלא בכשפים וק"ל:

דף מז.

ר"ל זבין נפשיה ללודאי כו'. בפ"ק דשבת פרש"י אהא דשעה ראשונה מאכל לודים אומה היא כו' ואוכלי אדם הן כו' עכ"ל:

חייתא ופלגא כו'. פרש"י כלומר מכה וחצי מכה עכ"ל מנת חייתא בכ"מ הוא שק לפי התרגום ור"ל מכת שק בעלמא מכה קלה וק"ל:

ועזבו לאחרים חילם. דכתיב לעיל מיניה בהאי קרא יחד כסיל ובער יאבדו שזה מדת כסילים הוא כמ"ש במסכת עירובין אם יש לך היטב לך כו' וא"ת אניח לבני חוק בשאול מי יגיד לך כו' ודו"ק:

דף נה:

אמר ר' יוחנן מ"ד אשרי אדם מפחד תמיד אקמצא כו'. פרש"י דואג לראות הנולד שלא כו' ר"ל ממה שאירע תקלה בראשונים דהיינו בירושלים הוה להם לדאוג על הנולד להם כדאמר לקמן ומאחר דהוו נזיקי כולי האי למה נענשו משום דלא איאבול על ירושלים כו' ונראה שסמך אסיפא דהאי קרא דכתיב ומקשה לבו יפול ברעה כמ"ש בפרעה אחר שראה בו כמה מכות הקשה לבו כך אלו שבטור מלכא הקשו לבם ולא דאגו על תקלה אחר שראו תקלת ירושלים וכן חורבן ביתר שהיה כמה שנים אחר החורבן ולא דאגו על תקלות שלפניהם. ואמר

ובעל דבביה בר קמצא כו'. סיפר בזה שתחלת חורבן הוה ע"ד שנאת חנם כמ"ש בפ"ק דיומא במקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות מפני מה חרב מפני שהיה בהם שנאת חנם כו'. ואמר

דאזל אייתי ליה בר קמצא כו'. אפשר שהיה זה אב ובנו וטעה השליח ביניהם וגם בר קמצא לאתא גם אחר שידע שהוא שונאו שהיה סבור אחרי שאביו אוהבו ודאי מבקש גם אהבתו לעשות שלום עמו בזה שהוא הזמינו וכמ"ש בערובין כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח והוא מבואר מי שיש לו שנאה על חבירו שעשה לו דבר שאינו כהוגן והוא מתפתה ביינו של עצמו דהיינו שזימן אותו למשתה יין שעשה יש בו מדעת קונו שגם הקב"ה מתפתה לאדם שחטא לו בדבר שהוא שלו שכל העולם הוא שלו כמ"ש וירח ה' את ריח וגו' נחת רוח שעשה רצונו כמ"ש הרא"ם אבל זה בעל הסעודה לא היה בו מדעת קונו וגם אחר שבא בטעות לסעודתו א"ל מכדי ההוא גברא בעל דבבא כו' איך טעית לומר שאני מזמין אותך כיון שאתה שונאי ובכל בקשותיו כדמסיק לא השגיח בו על שבחזקה נקטיה בידיה ואפקיה:

דף נו.

ואמר **הואיל והוו יתבי רבנן ולא מיחו בו** כו'. איכא למימר מה שלא מיחו מפני שלא היה בידם למחות אפשר שעשו כן כי החנופה הוא שנגברה באותו הדור כמ"ש בסוטה גבי אגריפס המלך:

שדר להו עגלא תלתא כו'. רמז להם שפקידת העגל וביום פקדי ופקדתי וגו' עדיין בידם כמו שהיה בחורבן בית ראשון כמ"ש בחלק קרבו פקודת העיר ואיש כלי משחיתו גו' היינו העגל שנאמר וביום פקדי ופקדתי וגו' ואולי שאמר עגלא תלתא ע"ש ג' עגלים כמ"ש ג"כ שם על ירבעם היו ישראל יונקים מעגל א' מכאן ואילך מג' עגלים. ואמר...

דשדא ביה מומא בניב כו' לדידן הוי מומא כו'. רמז לכן לאותו דור שהיו בהן בעלי לשון הרע שהוא מום ניב שפתים באדם וא"ל בדוקין שבעין שהיו בהן בעלי צרי עין שהוא מום דוק שבעין באדם כמו שנראה ממעשה הזה שלא רצה שיהנה חבירו מסעודתו וגם בייש בדברים.

ואמר **יאמרו** בעלי מומין קריבין כו'. דודאי הכא בעלי מומין קריבין בכה"ג משום שלום מלכות אבל ילמדו לומר דבעלי מומין כאילו קריבין גם במקום אחר שלא משום שלום מלכות וקאמר ר' יוחנן שזה שלא נקרב קרבנו של מלכות ע"י ר' זכריה החריבה ביתנו ושרפה היכלנו כו' גם כי נגזר אז גלות עליהם בעבור שנאת חנם אפשר שהבית לא היה נחרב שהיה המלכות חס עליו אילו היה קרבנו קרב אבל עתה שלא נקרב קרבנו היה חמתו על הבית שאמר אין לו צרך בו.

בי שלא גירא למזרח כו'. עשה כן דרך קסם כשהיה סמוך לעיר כפרש"י ונראה לפי ענינו דבמקום אחד מד' רוחות העיר עמד לירות חציו לארבע רוחות וא"כ אחד מארבע רוחות הוה נגד ירושלים ואין בו חילוק שנפל בירושלים אם היה סמוך לירושלים ואפשר שלא היה סמוך כ"כ כדי שיוכל לירות לעיר אבל הרוח נשאו דרך הפלא על לעיר.

א"ל ונתתי נקמתי באדום גו'. נקמתי שהם החריבו ביתו של הקב"ה בבית שני והנקמה תהיה ע"י עמי ישראל לא כמו בבית ראשון שלא היתה הנקמה ע"י ישראל כ"א ע"י מלכות פרס אבל לעתיד נאמר ועלו מושיעים בהר ציון גו' וז"ש הקב"ה בעי לאחרובי ביתיה לאי לא היה רצונו בכך א"א בידינו להחריבו ובעי לכפורי ידיה כו' ואמר ערק ואזיל ואיגייר כו':

ערק אזיל כו'. עיין בספר יוחסין שכן נמצא בספר חיי מלכים לנירון קיסר ברח כו' עכ"ל ע"ש:

הוו בהו הנהו תלתא עתירי כו'. באיכה רבתי איתא כל הך עובדא בפנים שונים וחשיב שם נקדימון בן גוריון בתרתי והוו ארבע עתירי ואמר נקדימון שנקדה לו חמה כו' פי' שמותן ע"פ מ"ש בפ"ק דיומא במקדש שני שהיו עוסקין בתורה ומצות כו' ולזה אמר כיון שגם עשירותם היו בעלי מעשים נקדימון שנקדה לו כו' ע"י תפלתו כמפורש בתענית בן כלבא שבוע שכל הנכנס כו' שהיה פתו מצויה לכל. בן ציצית כו' שהיה זהיר במצות ציצית כמ"ש בהם למען תזכרו את כל מצותי כו' וא"ל שהיה כסתו מוטלת כו' והיה בידו להתנצל עליהם בפני המלכות אי לאו כדמסיק משום דהוו בה בריוני כו' והם פריצי ישראל שהיו בהם כמפורש ביוסופון והם מתוך שנאתן זה את זה גרמו להם החורבן והגלות שלא היו רוצים ליכנע לרומיים כדקאמר לא"ל רבנן ניעבוד שלמא כו' שכבר ידעו זה כי סימן אבות לבנים שאמר יעקב יעבר נא אדוני לפני עבדו גו' כמפורש בחידושינו באגדות דפ"ק דע"ז ולכך אמרו רבנן לא מסתייעא מלתא ליעבוד בהדייהו קרבא. ואמר

מרתא בת בייתוס עתירתא כו' נ"ל דאין זו מרתא בת בייתוס כו'. דקשה יהושע בן גמלא כדתנן פרק הבע"י דהאי בזמן ינאי המלך הות כדאמרינן שם וינאי מקמיה דחורבן טובא הוה שהיה מבני חשמונאי כדמוכח בכמה דוכתין ומיהו ביומא פירשו התוס' דזה ינאי לאו ההוא ינאי דהוה מבני חשמונאי דא"כ לא הוה מוקים ליהושע לכ"ג דאיהו גופיה כ"ג הוה כדאמר פרק האומר:

קרי עליה ר"י ב"ז הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה גו'. לפי שכבר כתיב באיש כל הענין האיש הרך בך והענוג מאוד תרע עינו גו' לבד מזה שלא נכתב באיש רק הוסיף דבר זה באשה שהיא בטבע רכה וענוגה ביותר לרמוז על אשה זו:

סמידא ליכא חיוורתא איכא כו'. חשיב הכא ד' מיני לחם לפי שבקיום המקדש שהיו מקריבין לחמי תודה שהן ארבעה מינין וע"ד וכי לחמינו הוא צריך אבל הוא מזונינו משלחן גבוה להתברך פרנסינו בד' מיני לחמין שזכר כאן ובהבטל הקרבה זו בבהמ"ק גם שהיו כפויי טובה ששרפו כל מזונותיהם ניטל מהם ארבע מיני לחם שזכר לעיל:

דרבי צדוק יתיב מ' שנין בתעניתא דלא ליחרוב כו'. לארבעים שנין קודם שנחרב הבית בטלו סנהדרין וחזו בו סימני חורבן כדאמרינן פרק היו בודקין למ' שנה קודם שנחרב הבית בטלו סנהדרין ודו"ק.

לכל דהבא וכספא שדיתיה כו' כספם בחוצות ישליכו אסיפא דקרא קסמיך דכתיב כספם וזהבם לא יוכל להצילם ביום עברת ה' נפשם לא ישבעו גו' ובירישא דקרא לא כתיב זהבם גבי השלכה אלא דהכי כתיב וזהבם לנדה יהיה גו' אולי שהוא על גולל חטאם בזהבם כדאמר ביומא דתרקבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא לאוקמא ליהושע בן גמלא בכ"ג:

וקטליתו לעלמא בכפנא כו' גם שהם אמרו ניפוק ליעבוד קרבא בהדייהו מ"מ לדעת רבנן לא הוה מסתייעא מלתא והם שרפו אוצר החטים תלה הכפנא בהם וק"ל:

ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לירגשון בך כו'. ובהא דלא לישבק ליעול ביה איניש אחרינא לא ירגשון לדרך הצדיקים להקפיד על כך כמו שמצינו ביעקב שצוה דדוקא בניו ישאוהו ולא בני בניו וק"ל.

שלמא עליך מלכא שלמא כו'. דכפלינן שלום למלך כדאמרינן לקמן בסוף פרקין.

דלאו מלכא אנא כו'. פרש"י והתעללת בי עכ"ל ולולי פירושו נראה משום שזלזל בכבוד המלך והקיסר שהיה באותה שעה:

דף נו:

דכתיב והלבנון באדיר יפול ואין אדיר כו'. לפי ענין שלמעלה עוד היום בנוב גו' על מפלת סנחריב וחיילותיו נאמר כל הענין אך הדרש דהכא משמע ליה למדרש על חורבן המקדש דאין לבנון אלא מקדש ומייתי מדכתיב ההר הטוב הזה והלבנון דלא נאמר ההר הטוב בה' הידיעה רק על הר המוריה שכבר נבחר לטוב מאבותינו אברהם יצחק ויעקב והלבנון קאי על בנינו של מקדש בהר הטוב הזה מעני לבנון גם כי הוא מלשון בנין או מלבין כפרש"י ודו"ק:

אילו חבית דבש ודרקון כו'. דבש הוא אחד מהמשקים שיש בו משום גילוי ודרקון שהוא הנחש הוא כרוך עליה על פתיחתם שיוכל להטיל בו ארס ולהזיק את האדם ואמר דבודאי שוברין החבית ולהפסידה קצת בשביל הדרקון להורגה עם שבירת החבית ורש"י פירש כדי שילך הדרקון כו' עכ"ל ואין זה במשמע דא"כ מה ירויח בשבירת החבית וה"נ קאמר למאי לאיבעי ליה למימר כו' דשקלינן לדרקון וקטלינן ליה כו' והדמיון הבריוני הם הנחשים וחומת העיר הוא החבית וכל אשר בה הוא דבש שבתוכה גם אם יהיה חומת העיר לשריפה ויהיה הפסד קצת גם במה שבתוכה תרויח בהריגתם דבריוני.

ואמר משיב חכמים כו'. ר"ל דעון אנשי העיר הוא הגורם שהקב"ה משיב חכמים גו' שלא יהיה להם דעת להשיב.

א"ל לא תצטער שמועה כו'. אפשר שציער עצמו שהיה חושב כי מחמת חולי נפוח רגלו וע"כ כשא"ל שמועה טובה כו' א"ל מאי תקנתיה כו' דודאי היה בידו לעשות לו מנעלים אחרים אלא שאמר דמ"מ נפוח הוא זה ומאי תקנתיה וא"ל ליתי איניש כו' בזה תראה דלאו חולה נפוח הוא דלא בעי רפואה כחולי אחר:

א"ל ומאחר דחכמיתו כולי האי אמאי לא אתית כו'. הוסיף בקושייתו דלעיל דמתוך חכמתכם היה לך לבא אצלי ולהנצל מבריוני דלא שבקוך דקאמרת והשיב אעפ"כ הא אמרי לך דגם הם חכמים ולא נוכל להנצל מהם וא"ל הא נמי אמרי לך במשל דלעיל.

ואמר אי אלהימו צור גו' זה טיטוס כו'. כדברי ר' נחמיה בספרי שדיבר הכתוב כלפי אומות ואמר האויב זה טיטוס אי אלהימו גו' דהיינו כדמסיים דכסבור שהרג את עצמו ומייתי נמי מהאי קרא שמו אותותם אותות שהיה סבור לאותות וסימנים של הריגת אדם שהיא יציאת הדם היא ג"כ אות והריגה של עצמו:

מי כמוך חסין יה גו'. בקרא דלעיל מיניה כתיב ונורא על כל סביביו שאמר כי מדתו אינו כמדת בשר ודם שהוא מוותר לנגד אוהביו ומקלקל עם אויביו ומדתו ית' הוא היפך בעוה"ז כי הוא נורא על כל סביביו לדקדק עמהם כחוט השערה כדאמרינן סוף יבמות ובפ' הפרה ולגבי רשעים אמר שה' אלהי צבאות אתה לנקום בהם מיד ומי כמוך במדה זו שאתה חסין וקשה יה שהוא שם הגלות להיות שותק ולהאריך להם עד בוא קיצם כדמסיק שבא יתוש כו' כדי לטורדם בעוה"ב והיפך זה בצדיקים וכה"ג דריש מי כמוך באלים ה' וגו' מי כמוך במדה זו לעשות עצמו אלם נגד רשעים ויצא להם זה הדרש דלא מצינו כמוהו אלם חסר יו"ד מלשון אלם ואמר מה עשה נטל את הפרוכת כו' שבודאי לא היה חש ליטול עמו רק כלי זהב וכסף שבבהמ"ק אבל נטל גם הפרוכת כדי להשתבח בטפת דם שהרג את עצמו דהיינו אשר כן עשו וכל הדרש הזה הוא כפרש"י בקהלת אך מה שדרשו הכא קבורים במקום קבוצים לא הביא בפירושו והניח קבורים כמשמעו ע"ש ואפשר משום דלא משמע ליה למדרש אל תקרי קבורים אלא קבוצים דלא מצינו בשום מקום צ' מתחלף ברי"ש אבל אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו ניחא ליה דב' מתחלף בכ' בשורש הכתיבה ונראה לפרש לפי הדרש דלאו דוקא אל תקרי קבורים אלא קבוצים אלא למשמעות קבורים הוא קבוצים כמו קיבורא דאהיני שפירשו בו מלשון קיבוץ של תמרים. ...

ואמר **שאלהיהם** של אלו אין גבורתו אלא במים כו'. ר"ל גם כי נשבע שלא יביא מבול לעולם אין זה אלהיהם של אלו אבל אלהיהם אין גבורתו אלא במים בא פרעה כו' וא"ל רשע כו' בן בנו של עשו הרשע כו' גם כי מלכות רומי שלחוהו קבלה היה בידם שחורבן בית שני היה ע"י זרעו של עשו כמפורש בכמה מדרשות וכבר כתבנו בזה שמלך הראשון היה צפו בן אליפז כמפורש בבן גוריון כו':

בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו כו'. בא לו העונש הזה לפי שחטא שחירף וגידף בדבורו שבא מכח הנשמה שבא דרך החוטם למוח כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ות"א לרוח

מתנלא וענין שנקר במוחו כו' ושמע קול ארזפתא אשתיק יש לפרש רמז מקרא דמייתי לעיל שאמר שאגו צורריך גו' יודע כמביא למעלה ר"ל יודע באותו פרוכת שהביא לעירו שיהיה לו למעלתו להשתבח בו בעירו או ר"ל כמביא למעלה כמ"ש כסבור שהרג את עצמו ואמר שהיה עונשו בסבך עץ קרדומות כמו שנקר קורדם את העץ כן נקר היתוש במוחו ולאביי נמי קאמר לפיו נחשת וצפרניו ברזל כקורדם הזה ואמר פתוחיה שהיה לו קצת נחמה ופתח כי יחל עובד כוכבים וישראל בכשיל וכלפות יהלומון להשתיקו בקל ארזפתא ואמר שפצעו מוחו כו' למר כגוזל הוא רמז לכ"י כמ"ש במראות בין הבתרים קחה לי עגלה גו' תור וגוזל גו' ויבתר אותם בתוך ואת הצפור לא בתר רמז שעובדי כוכבים יכלו וישראל יהיו קיימין וזה שאמר במזמור הזה אל תתן לחית נפש תורך גו' דהיינו תור וגוזל.

אמר ליבדרו קיטמי אשב ימי דלא לישכחיה אלהא כו'. שבע ימים הם לפי ז' האקלימים ע"ש שבעה כוכבי לכת והרשע הזה חירף כלפי מעלה שאין לו כח בשבעת הימים אבל נתן הממשלה לשבעה כוכבי לכת שלמעלה ולא לישכחיה אלהא כו' שאין לו ממשלה עליהם ויש לזה ג"כ רמז בקרא דמייתי שאמר עד מתי אלהים יחרף צר גו' גם אחרי מותו הוא מחרף שאין ממשלתך בז' ימים ואתה אלהים מלכי מקדם גו' שכבר מקדם הראית כחך וישועתך בכל הימים כי אתה פוררת בעזך ים גו' ההוא רמז על המלאך של ים שנקרא עוזא שפיררת אותו בממשלתו ואתה בקעת מעין ונחל גו' אתה הובשת נהרות גו' כי כחך בכל ימים ונהרות ואמר לך יום אף לך לילה גו' דהיינו למצא כחשיכה כאורה ואין נסתר מנגד עיניך היפך שאמר דלא לישכחיה אלהא דיהודאי.

אמר א"ל מלייהו נפישין ולא מנית כו'. כפר בתורה מן השמים לא"א שניתנה מן השמים כיון דלא"א לקיימה כולה ומלייהו הם כדברים בעלמא גם לזה יש רמז בהאי קרא שאמר עוד זכור זאת אויב חרף ה' גו' שאומר אל תתן לחית נפש שהם ישראל תורך כמ"ש דא"א לקיימה כולה כי השכחה מצויה באדם והיה התשובה שהבטחתנו ענייך שהם ישראל אל תשכח לנצח כמ"ש כי לא תשכח מפי זרעו וגו' ואמר כל המיצר לישראל כו' מפורש באגדת חלק:

דף נז.

לא תדרוש שלומם וטובתם גו'. לא הרשיע כ"כ לומר זיל אגרי בהו להיצר להם אבל לא תדרוש שלומם גו'. וכמ"ש באומות שהרחיקם הקב"ה לידבק בהם דהיינו עמון ומואב שנאמר בהם אל תתגר בם גו' להרע להם ושוב נאמר לא תדרוש שלומם גו' וע"פ מ"ש במדרשות הוא בלעם הוא לבן וכבר נאמר לו אל תדבר עם יעקב מטוב ועד רע כי טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים ואולי שגם זה נרמז בהאי קראי זכור חרפתך מני נבל כל היום נבל הוא אותיות לבן שהוא בלעם ואמר זכור חרפתך ממנו כל הימים שאמר לא תדרוש גו' כמ"ש במואב ומסיים בתרתי אל תשכח קול צורריך הוא טיטוס כמ"ש שאגו צורריך גו' וגם אל תשכח שאון קמיך עולה תמיד שהוא בלעם שהביא כמה עולות כדי לקלל ישראל וק"ל:

ושאמר נידון בש"ז רותחת כו'. עיין פרש"י ועי"ל ע"ש ששכב עם אתונו כדאמרינן בע"ז:

כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת כו'. מבואר כל הנוגע בבבת עינו הוא משחית אורו כן הנוגע בהן לרעה משחית ומכבה אורו של עולם כמ"ש כה"ג בהורדוס פ"ק דב"ב:

ושאמר כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה כו'. כפרש"י דדריש ליה הכי מלהג הרבה יגיעת כו'. והתם לאו הך דרשא מלא כתיב לעג ונראה מאן דדריש לה משום דאות ע' מתחלף בה' באחה"ע ולפי שמבזה דברי חכמים נידון בביזוי בצואה ונראה מ"ש להג הרבה ה"פ לפי שכבר אמר בד"ח הזהר עשות ספרים הרבה גו' דהיינו שעשו בספריהם סייג לתורה מי שלועג על שהרבו בזה לגדור גדרים נידון ביגיעת בשר וק"ל:

דהוו נהיגי כי הוו מפקי חתנא כו'. כלומר פרו ורבו כתרנגולים כו'. ע"ש ברכת פ"ו דלא נאמר בתורה בבהמה וחיה רק בעופות ודגים ביום ה' וכן גבי אדם ביום ו' ונקטו תרנגולים ע"ש שנקרא גבר כטעם שכתבו בכפרות ביוה"כ וק"ל. ואמר **הלא** אתה אלהים זנחתנו כו'. דוד נמי אמר הכי דוד אתמוהי כו' איכא למידק דהא לשון הלא אמרו ומהיכא משתמע טפי בדוד דאתמוהי הוה ודוחק לומר לפי כוונת הלב דוד הוה מתמה טפי מההוא גברא ויש לייחב דדוד לא קאמר האי קרא בלחודיה אלא בתוך כוליה מזמורא דמספר בו ישועת אלהינו ויך יואב את אדום גו' וסיים בו מי יובילני עיר מבצר מי נחני עד אדום ואהא ודאי קאמר הלא אלהים זנחתנו דרך תמה משא"כ האי גברא קאמר האי קרא בלחודיה לא משמע דרך תמיה ודקאמר בתחלת המזמור אלהים זנחתנו פרצתנו אנפת גו' לא משמע בלשון תמיה ואמר במדרשות דוד ראה ברוח הקודש שיגלו ישראל ע"י אדום וע"ש בפרש"י ויש לפרש גם האי קרא בכה"ג שאמר מי נחני עד אדום בגלות לטובותינו הוא כדאמרינן פ"ק בטולא דבר עשו ולא בטולא דפרסאי ושפיר קאמר עלה לשון תמיה הלא אלהים זנחתנו גו' ודו"ק. **איזדקור** ואכול ושתו כו'. והוה להו להודות ולהלל על הנס שהלך מאתם המלך אבל אכלו ושתו ולא בטחו בישועת ה' אלא אמרו שהמלך לא יכול להם מפני גבורתם וז"ש מיחלי קחלו בי כו' שלא יכולתי להם וק"ל. **בלע** ה' וגו' כל נאות יעקב כו' אלו ס' רבוא עיירות כו'. והיינו שבלע ה' כל אותן מקומות כדמסיק דאפילו ס' רבוא קני לא מחזיק וק"ל: **כפר** ביש דלא יהבי ביתא לאושפיזא כו'. דהיינו שהיו רעים בממונם כדאמרינן בפ' חלק באנשי סדום שאמרו נשכח רגל מארצנו ע"ש ולהפליג הענין קאמר דאע"ג שהיו כפלים כיוצאי מצרים אין טוב בהם אין גם אחד וכן כפר שחלים שרבים כאלו היו מתפרנסין בשחלים וכן כפר דכריא שהיו יולדות זכרים כו' ואין זה סימן ברכה כדאמרינן פ"ק דב"ב ביולדת נקבה רבייה באה לעולם גם אמרו בת תחלה סימן יפה לבנים: **ארץ** צבי כתיב בה מה צבי אין עורו מחזיק כו'. וכה"ג דרשוהו בסוף כתובות לענין פירות דאין מחזיק פירותיהן וק"ל: **אל** תגע בי שאין לי כתובה ממך כו'. מהכא משמע דקנת דארוסה אין לה כתובה ואפשר לומר דה"ק כיון דשבוי' הוה והעובד כוכבים קונה את ישראל וכל מה שקנה עבד קנה רבו ואין לו כלום להשתעבד בו כתובתה והא דלא חשש אהא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה למה"ט תקנו חז"ל ואסר לנו הארוסות כו' כפרש"י בפ"ק דכתובות י"ל דהיו שם עשרה מישראל שהיה יכול לעשות בפניהם ברכת נשואין וכן משמע שהיו שם ישראל אחרים כדקאמרה כשמת ספדו לזה כו' לולאי לישראל אמרה כן ודו"ק. **שפטפט** בינרו יותר מיוסף כו'. למאי דקאמר בפרק כ"ג דתוקפו של יוסף הוא ענותנותו של בועז ותוקפו של פלטי המ"ל הכא דפטפט יותר אפילו מבועז בתרתי דהתם לאו כל יומא ולאו אשתו ויתר מפלטי מיהת בחדא דלאו אשתו דמקודשת היתה לדוד אלא דנקט הכא דהוה יתר מיוסף בתלתא וק"ל. **ומצאו** אב ובנו שבאו על נערה מאורסה כו'. הא ולאי זה מעבירות הגלולות ומש"ה קאמר ומאחר דצדיקי הוו כולי האי כו'. היינו ממה שלא היה ביניהם רק זו העבירה שהרי כשסקלום חזר השער למקומו ובהך עובדא דהטיל ביניהן לובן ביצה כו' צ"ל דע"כ מה שהעמיד להן עדים לא עדי טומאה הוו או עדי סתירה וקינוי לה כבר דא"כ לא הוה צריך לובן ביצה להטיל ביניהם אלא שהעמיד להן עדים אמה שמצא ביניהן על מטה א' לובן כעין ש"ז דה"ל עדי כיעור ואהא קאמר דהוו צדיקי לאוסרה בעדי כיעור כזה ולא תלינן ליה ברואה קרי ויש לדקדק למשמע דכל הני עובדי אחר החורבן הוו כדמסיק משום דלא איאבול על ירושלים ובבא בן בוטא הנזכר בהאי עובדא היה בזמן הורדוס כדאמרינן פ"ק דב"ב והיה הרבה קודם החורבן וי"ל שהזכיר הך עובדא שהיה קודם החורבן ומסתמא בשעת החורבן הוו ג"כ צדיקים: **משום** דלא איאבול על ירושלים דכתיב שמחו את ירושלים גו'. לפי שהיו אנשי ירושלים ידם על שאר עיירות בכמה דברים בחכמה ובעלייתן לרגל כדאיתא באיכה רבתי ע"כ היו שונאין אותן ולא נצטערו על מפלת ירושלים וז"ש שמחו את ירושלים כשהיא בקיומה וגילו בה כל אוהביה גו' לא כאותן ששונאין אותה וק"ל: **ינוקתא** שתלי תורניתא וכי כו'. הוא ג"כ מין ארז כדאמרינן בפרק אם אינם מכירין י' מיני ארזים הן שנאמר אתן במדבר ארז שטה גו' ארז ארזא שטה תורניתא ואפשר שהוא מין ארז נקבה לפי הלשון שטה ותורניתא שיש באילנות ג"כ מין זכר ונקבה ולהכי קאמר כי קצץ ארזא כו' נפיל עלייהו ומחינהו דהוו סברי שרמזו למעט הזכרים דהוו שתלי ארזא לגבי סימן ברכת הינוקא וכמ"ש בפרעה כל הבן הילוד גו' וק"ל: **גדע** בחרי אף כל קרן גו' דרשו האי קרא אחורבן ביתר שהמלכות נקרא ע"ש קרן בכ"מ ובן כוזיבא שמלך בביתר על שטעה בו ר' עקיבא שיהיה מלך משיח כדאיתא במדרשות וק"ל: **עד** שהלך דמן ונפל לים כו'. ושיערו חכמים ב' חלקים מים וא' דם כו' וז' שנים בצרו כו'. כל זה נרמז בכתוב שאמר שפכו דמם כמים שהיו נוזלים כמים סביבות ירושלים דהיינו בימים ואין קובר דמן כי בקושי גופן נקברו כמ"ש שניתקן הטוב והמטיב על שניתנו הרוגי ביתר לקבורה ועי"ז היינו חרפה לשכנינו גו' שבצרו כרמיהן מדמן תחת זבל ודו"ק:

דף נז:

בבקעה זו הרג כו' ונגע בדמו של זכריה כו'. בפרש"י שהרגוהו בעזרה דכתיב בד"ה וירגמוהו אבן במצות המלך בחצר בית ה' והפליג הענין שכ"כ הרבה הרג בבקעה עד שעלה דמן מבקעה להר העזרה ואמר לקיים מ"ש דמים בדמים נגעו דהיינו שנגעו דמים הרבים אלו בדמו של זכריה ונקט בדמים לשון רבים כמ"ש דמי אחיך צועקים דמו ודם זרעיותיו וענין דהוה דמו מרתח וסליק כו' שכל מה שכסו עליו הוה מלחה מתוך רתיחה וכדמסיים לבלתי הכסות וכמ"ש ארץ אל תכסי דמם וא"ל דם זבחים לאשתפוך כו' יש לפרש דה"ק לאשתפוך ולא נעשה מצותו ולכך הוא מרתח ואמר אייתי סנהדרי כו' בחורים ובתולות קטל כו' דכתיב אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא דהיינו זכריה וכתיב בתריה שכבו לארץ גו' בתולותי ובחורי נפלו בחרב גו' הרגת גו' טבחת גו' אשר טפחתי ורביתי גו' כפל הריגה בזה על אלו הכתות שזכר שהרגן נבוזראדן עי"ז: **והיינו** דכתיב ונתתי את דמה על גו' ורישא דקרא להעלות חמה לנקום נקם גו' כדי שיהיה נקם לדם זכריה נתתי את דמה גו' וק"ל: **הקול** קול גו' הקול זה אדריינוס כו'. כלפי מה שאמרו כי מעשה אבות סימן לבנים וכמו שהיה יעקב אז בדאגה ובצרה שלא יכירהו אביו ע"י הקול כמ"ש אולי ימשני גו' דהיינו שלא יאמין שאני עשו מפני קולי כך נתאמת להם אותו קול בצרה באלכסנדריא ובביתר וכן והידים ידי עשו כמו שהיה ירא יעקב שיכירהו בידיו שאינן ידי עשו שהם שעירות כן עלה מורא של ישראל מידי עובדי כוכבים כו'. ואמר **אין** לך תפלה שמועלת כו' כפל הקול דהיינו נמי קולו סימן לבניו כמו שאחז"ל שהיה קולו בלשון תחנונים קום נא שבה גו' כן יהיה קול בניו בצרה וכפל היד והידים ידי עשו ע"ש מלחמה שעיקרה ביד כמ"ש את היד הגדולה גו' והוא סימן לבניו שיהיה נוצחין ביד המלחמה וכן בהיפך לחובה קאמר במדרש בבני יעקב תלה בקולו כמ"ש בב"ר כשיעקב מרנן בקול ידי עשו שולטות בו שנאמר וילונו כל העדה גו' ויבא עמלק וז"ש כאן והיינו לאר"א כו' בחרחורי לשון תחבא דהיינו אם יש חרחורי לשון בבני יעקב תחבא בידו של עשו ורש"י פי' דהיינו לאר"א כו' קאי אלעיל והוא דחוק ודו"ק: **מ"ד** על נהרות בבל גו'. מלמד שהראהו כו' דכל מזמור שלא נזכר שם אומרו ומחברו מסתמא דוד אמרו ומצינו כמה מזמורים שאמרו המשוררים ע"ש העתיד על הגלות והחורבן כמו מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתיך גו' אבל בדוד לא מצינו בו אלא זה שאמרו ברוח הקודש בלשון בני הגלות על נהרות בבל שם ישבנו גו' דהיינו חורבן בית ראשון וזכור ה' לבני אדום גו' על חורבן בית שני וכבר כתבנו דעלייתם בבית שני לא היה גאולה שלמה שעליין היו משועבדים בו לפרס וליון ולרומיים אבל חורבן בית ראשון ושני חורבן אחד היה ובבל היה המתחיל ואדום הוא הגומר וז"ש באדום ערו ערו עד היסוד בו גו' דהיינו שלא נגמר חורבן הראשון עד בוא חורבן שני: **שנשבו** לקלון כו'. קלון נאמר בדבר שאין דרכו בכך כדאמרי' פרק ד' מיתות גבי עובד כוכבים הבא על הבהמה כו' והיינו שנשבו לקלון ילדים למשכב זכור וילדות לפלגשים כפרש"י והיינו שהרגישו שלא השאירום העובדי כוכבים רק (בקלון) ילדים וילדות דלכך מתבקשים ואמרו אם אנו טובעים בים אנו באים כו' ר"ל אי אית ביה גלגול מחילות נבא לחיי עוה"ב לעתיד ודרש להן כו' מבשן מבין שיני אריות כו' כמ"ש בשר חסידיך לחיתו ארץ ואמר ועליהן הכתוב אומר כי עליך הורגנו גו' דהיינו שנהרגו על קידוש שמו שלא יבואו לידי עבירה ונחשבנו בעינינו כצאן טבחה שלא חשו על מיתתן בעצמן כדי שלא יבואו לידי עבירה וכן יתפרש בעובדא דאתתא וז' בניה כי נולא קידוש שמו לא נהרגו ויש לפרש כי עליך הורגנו אז' בנים ונחשבנו כצאן טבחה אאמם כדלקמן: **כי** עליך הורגנו כו' אשה וז' בניה כו'. יש לדקדק למה אמר כ"א פסוק אחר ולא אמרו כלם פסוק א' ועוד קשה בשני שאמר פסוק לא יהיה לך גו' למה דילג פסוק שקודם לו אנכי גו' גם הפסוקים לא הביאו כסדר שהם כתובים בתורה והמקרא שהביא עליהם כי עליך הורגנו גו' מאי משמע ליה טפי עליהם מעל כל שאר קדושים שנהרגו בקידוש השם. והנראה שז' בנים אלו נהרגו בקידוש השם בז' ימי השבוע וכ"א הביא קרא מענינו של אותו יום שנהרג בו. וז"ש **דאתיוה** לקמא דהיינו ביום ראשון מימי השבוע ואמר אנכי ה' אלהיך גו' רמז כי ביום ראשון עדיין לא נבראו המלאכים וצבא השמים להטעות למינים להאמין בהם גבורות אלוהות וביום שני נהרג השני והשיב לא יהיה לך גו' כי בו ביום נבראו המלאכים ומקום לטעות להאמין בשניות וביום ג' שבו נבראו כחות פועלים בארץ יקוו המים גו' תדשא הארץ גו' שאין להאמין שיש שם כח אלוהות בארץ בלתי לה' לבדו. וז"ש **זובח** לאלהים יחרם גו' וביום ד' בו נקבעו המאורות והמזלות שאין להאמין בהם גבורות אלוהות. וז"ש **לא** תשתחוה לאל אחר גו' והן עבודת כוכבים כמ"ש ופן תשא עיניך השמימה גו' אשר חלק ה' אותם לכל העמים וביום ה' נבראו ביסוד ממוצע בין שניהם ישרצו המים גו' ועוף יעופף גו' שאין להאמין שום כח אלוהות ממוצע ביניהם המקויימם וז"ש ה' אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת גו' שדרשו לרבות שלשול קטן שבים ביום הששי בו נבראו נפש חיה והאדם שאין לשתף ש"ש ול"א. וז"ש **שמע** ישראל ה' גו' וביום ז' שאין להאמין אחר שברא הכל בו' ימים שוב עזב ה' את הארץ ואינו משגיח במעשיהם עוד. וז"ש **את** ה' האמרת גו' כבר נשבענו כו' שזה הוראה שהוא משגיח עלינו ומצות שבת מורה על"ז מדכתיב אות היא ביני וביניכם שאנו שובתים בו שהוא ית' ב"ה שבת במעשה בראשית ומייתי עליהם קרא דעליך הורגנו גו' דלעיל מהאי קרא במזמור זה נזכר כל זה שאמר מקול מחרף ומגדף גו' הם דברי הקיסר הזה ואמר כל זאת באתנו ולא שכחנוך היינו נגד שאמר אנכי גו' ואמר ולא שקרנו בבריתך גו' נגד שאמר לא יהיה לך גו' ואמר ולא נסוג אחור לבנו גו' נגד זובח לאלהים גו' ואמר ותט אשרנו מני ארחך וגו' נגד לא

תשתחוה גו' ואמר אם שכחנו שם אלהינו גו' נגד שמע ישראל וגו' ואמרו נפרוש כפינו לאל זר וגו' נגד ידעת היום וגו' ואמר הלא אלהים יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב גו' הוא ענין בעצמו שאמרו בבן הז' שא"ל הקיסר אישדי לך גושפנקא ונחין כו' כי היכי לימרו קביל עליו הורמנא דמלכא והשיב לו הקטן חבל עליך מלכא כו' דהיינו לא בקש ממנו המלך שיעבוד עבודת כוכבים אלא לפנים שיאמרו העולם שעשה רצון המלך לעבוד עבודת כוכבים גם שבלבו לא יעבוד וכמ"ש פ"ק דמגילה למה נתחייבו כליה כו' מפני שהשתחוו לצלם א"ל וכי משוא פנים יש בדבר א"ל הם לא עשו אלא לפנים כו' והיינו דכתיב כי לא ענה מלבו היינו שלא השתחוו לעבודת כוכבים אלא לפנים בפני העולם ולא היה בלבם כן ז"ש גם כאן בזה הקטן הלא אלהים יחקר זאת לענוש על עובדי עבודת כוכבים גם לפנים כי הוא יודע תעלומות לב שאין בלב לעבוד עבודת כוכבים אבל אין לעשות כן מפני הרואה שאינו יודע תעלומות לב של אדם אחר וסבר שאף בלבו כך הוא וסיים בזה כי עליך הורגנו כל היום היינו בכל יום מז' ימי השבוע כל המזלות לימא מכל ימי השבוע רעים עלינו ועליך הורגנו כל היום בלשון רבים על הז' הבנים נחשבנו כצאן טבחה בלשון יחיד נקיבה אאמם: **וריב"ל** אמר זו מילה שנתנה בח' כו'. ר"ל דהיינו מילה בזמנה שהקטן רך ומסוכן למיתה כההיא דר' נתן שעדיין לא נבלע בו דמו ואמר אלו ת"ח שמראין הלכות שחיטה כו' פרש"י שמא יתחבנו בגרונו עכ"ל ויותר נראה לפרש למרעי מזליה כענין אל יפתח אדם פיו לשטן ואם הדיבור מבואו לידי כך מכ"ש המעשה ודוגמא להכי לגבי צרעת כנראה מפרש"י גופיה ואמר אין ד"ת מתקיימין כו' שנאמר וזאת התורה אדם גו' דלפי פשוטו ה"ל למכתב וזאת תורת אדם בו גו' כמו וזאת תורת העולה וגו' וזאת תורת החטאת וגו. וע"כ כתב וזאת התורה דהיינו שהתורה מתקיימת באדם הממית עצמו באוהל של תורה וענין המיתה שממית גופו ומסלק ממנו מותר התאוה:

דף נח.

קצוצי תפילין כו'. עיין פרש"י ובערוך בערך קץ וז"ל וכל בית שמו קצוצה לפי שהוא קצוצה מחברתה כו' עכ"ל ע"ש: **מאי** קרא בת גו' אשרי שיאחז ונפץ את עולליך גו'. ואי דהאי קרא לא מתפרש אלא בניפוץ עוללים דבני בבל על הסלע אבל מרישא דקרא מפורש שגם הם עשו כן בבני ישראל כמ"ש אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו דהיינו שישולם לך מדה כנגד מדה ומפרש לה דהיינו בניפוץ עוללים גו' וק"ל: **מאי** מסולאים בפז כו'. לפי פשוטו ה"ל למכתב המסולאים מפז במ"ם כמו הנחמדים מפז או כפז בכ' אבל בפז משמע שמסולאים ע"י הפז דהיינו ע"י תכשיטי פז שהיה עליהם ולכך מקשה והלא תרתי מתקלי אסתירי פיזא כו' וקאמר אלא שהיו מגנון את הפז ביופיין מעיקרא כו' ויהיה ב' בפז כמו תחת הפז שהיו משמשים משמשי ערסותיהם מעיקרא כנגדו מייתו בני ישראל. ואמר לא"ל חד לחבריה הא היכא כתיבא כו' מדבריו מוכח דקרא כבר בקללות ואם התחיל גם בהנך למשנה תורה והפסיק בהן דף ופלגא מהאי קרא לא היה לו לומר היכא כתיבא לאימא במה שלפניו שלא קרא עדיין כתיבא אלא נראה דלא התחיל כלל בהנך למשנה תורה ולא קרא אלא הנך קללות דת"כ ולא ידע כלל אי כתיבי גם במשנה תורה לכך קאמר והיכא כתיבא בת"כ וא"ל **גם כל חלי וכל** וגו' דלזה רמזה התורה ולפי שהוא דבר מגונה לא נכתב במפורש **ושא"ל** או מטאי לגביה לא איצטריכי לך. דהיינו שגם אני הייתי מבין שעל"ז רמז הכתוב וק"ל: **עיני עוללה** לנפשי מכל בנות גו' ד' מאות בתי כנסיות כו'. ופי' שהוא נשתייר לבד מכל הני תינוקות בנות עירי כי ביתר ושאר עיירות נקראים בנות לגבי ירושלים וכה"ג מייתי רשב"ג להאי קרא בפ' מרובה ובסוף מסכת סוטה גבי ת"ק ילדים כו' ע"ש: **אמר** מי נתן למשיסה יעקב כו'. אמר האי קרא ידע בו אם בן חכים הוא להשיב לו סיפא דקרא הלא ה' זו חטאנו גו' כלמסיק מובטחנו בו כו' ואיני זז מכאן על שאפלנו כו' למופלג בחכמה היה כמ"ש התוספות ויש לדקדק בקרא ענין הכפל ושינוי שאמר לבוזזים ולא לביזה כמו למשיסה ע"ד שאמרו בסוף כתובות בזוזו ובזוזי לבזוזי ואמר שע"כ באה להם כפולה הצרה על חטא הכפול דלא אבו בדרכיו הלוך הם מצות השכליות שהם מדותיו ית' ב"ה שגם שכל האנושי ודת הנימוסית תולה בהן ולא שמעו בתורתו הם מצות השמעיות שאילו לא נכתבו לא היה שכל האנושי עומד עליהן: **ועליהן** קונן ירמיה על אלה אני בוכיה גו'. דלעיל מיניה כתיב קרא עלי מועד דהיינו שנתוועדו ונזדווגו שני אלונים מב' השבויים אח ואחות למקום אחד והיינו לשבור בחורי גת דרך ה' לבתולת בת יהודה וע"ז אמר על אלה שהם הבן והבתולה אני בוכיה וה"ל למכתב אני בוכה אבל הרמז הוא מאמר הבן אני בוכה עליה על הבת אחותי ועיני עיני יורדה מים הוא מאמר ירמיה שב' עיני יורדין מים על הזוג הכשר הזה: **ועליה** קונן ירמיה בת עמי חגרי שק גו'. אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כו'. כי האי קרא כתוב גבו מפלת צור ביחזקאל בשינוי קצת מהכא דכתיב אבל יחיד ותמרורים במקום מר שאמר כי הצרה שנתהוה בבת עמי היא אבל יחיד שלא נעשה כן בשאר אומות וע"ד צרת רבים חצי נחמה ומספד תמרורים כי כפל בבת עמי המרה והצרה כי יבא השודד עלינו דכיון דאבל יחיד קרא לה לא הל"ל עלינו אלא עליך אבל אמר עלינו שבזה יתגלה צרתי שיבואו גם עליך: מ"ד ועשקו גבר וביתו ואיש גו' מעשה כו'. ושוליא דנגרי הוה כו'. כל ענין זה מפורש בהאי קרא ולעיל מיניה שאמר הוי חושבי און פועלי רע דהיינו זה שהיה פועל אצל רבו ואמר כי יש לאל ידם שע"ז בא שהלוה לרבו ואמר וחמדו שדות גו' שע"ז שחמד ונתן עיניו באשת רבו עשק הגבר שהוא רבו למלת גבר נופל בו כמו בן הגבירה וביתו שהיא אשתו בכ"מ דביתו ממש כבר כתיב וכתיב ונשאו ואולי ששינה לפי פשוטו לכתוב ונשאו במקום לקחו דכתיב במקום הזה היא אשת רבו שנשאה על ידי שהלוה לו ולא היה לאל ידו לשלם לו ואמר ושמעתי שהתינוקות נתעללו כו' אמר כן שוליא לא היתה אנוסה מהתינוקות אלו אלא שהוא הרגילה אותם עמה לדבר עבירה ורצון היה ואסורה לך. ואמר ועל אותה שעה נתחתם גזר דין ואמרי לה על ב' פתילות כו'. נראה לפרש דבלישנא דעל אותה שעה נתחתם כו' אפשר הא דשהה ג' ימים מעיקרא לא עבר עמה עבירה והיתה מותרת לו לאחר שנתגרשה אלא שעל אותה שעה שעסקו להסיתו לגרשה ולשעבד בו ע"י כתובתה נתחתם גזר דין וללישנא דאמרי לה כו' אותה שעה אין זה עיקר עבירה אבל בשהתה אצלו מעיקרא ג' ימים עבר בה עבירה (ועשית) [כשהיתה] א"א דהיינו ב' פתילות בנר א' שע"ז אסורה לו גם אחר שנתגרשה נתחתם גזר דין ונראה גם שעבירת יחיד היה כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו נחתם גזר דין לכלם:

דף נט.

הא הוה שאול הוה שמואל כו'. לכאורה כיון דשמואל היה נביא כמה שנים קודם שנמשח שאול ה"ל למפרך בהיפך הא הוי שמואל ולשנויי הוה שאול ויש ליישב דכל גדולה דקאמר הכא שהיה נשיא כמו רבי או מלך כמו שאול או כ"ג כמו אלעזר אבל שמואל לא היה גדולתו יותר מאחד מכל הני ודקאמר דהוה שמואל היינו שהיה גדול בתורה ולא היה בשאול תורה וגדולה במקום אחד וכה"ג דהוו זקנים והוה עירא שמעי דהיינו שהיו ג"כ בעלי תורה וגבי דוד נמי הה"ל דהוה שמעי אלא דניחא ליה למנקט עירא דהיה רבו כדאמרינן בעלמא ועיין עוד בסוגיא זו פ' אל"מ בתוס' ובחדושי הלכות שם:

סיבני וחומש כו'. עיין בערוך בערך סבן כמה פרושים ולדבר הנמלל ונמתח עיין פרש"י ובערוך שם פי' שאם נמלל הוא קטן ואם נמתח הוא גדול כו' ע"ש:

דף ס.

והא לא ניתן לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות גו'. נראה בזה דלא ניתן לכתוב משום דלא יסמוך האדם על הכתיבה ולא ילמוד יותר ובודאי דא"א לכתוב כל הדברים שהפה יוכל לדבר בדברי תורה ולכך בדורות הראשונים שהיה לבבם רחבה מני ים אמר לא ניתן לכתוב כדי שיחזור על תלמודו ומשנתו תמיד ויהיו סדורים לו תמיד ללמוד ולהביאו לידי עשיה אבל עתה עת שנתמעטו הלבבות וא"א לזכרם ע"י הלימוד בע"פ מרבו ומשתכחת ממנו בע"פ אדרבה עת הוא להביאו לידי עשיה ע"י שיהיו המצות סדורים לו בכתובה אע"פ שע"י זה הפרו תורתך שלא יחזור על משנתו ותלמודו תמיד כי יסמוך על הכתיבה ודו"ק:

למ"ד תורה מגילה כו' למ"ד תורה חתומה ניתנה כו'. מהידוע כי התורה אחת גמורה היא לפי הנותן יתברך ב"ה אמנם לפי המקבלים יש בה שינויים מחולקים והוא כי סוד ונסתר של התורה מורה על שמו המיוחד כמ"ש מי שיודע לצרף אותיות שבתורה כו' והנגלה של התורה הוא מבואר שהן מצות האדם וז"ש מגילה ניתנה מחולקים בשינוי ענינים לפי המקבל ושאמר חתומה היינו חתומה וסתומה בחיבור אחד לפי הנותן ית' ב"ה וק"ל:

אמר רבי ינאי באל"ף בי"ת כו'. פרש"י כלומר ר"ת עכ"ל ולשון באל"ף בי"ת לא משמע כן ויותר יש לפרש דר"ל שלא היו האותיות מחוברין בתיבות אלא כמו אל"ף בי"ת שאינן רק אותיות בעלמא וכמו שכתוב בטבלא לפי האותיות היה מבין לכתוב התיבות וכן בסירוגין תחלת המקרא היה כותב תיבה שלימה ואח"כ אותיות שאינן מחוברין ודו"ק..

אז אמרתי הנה באתי במגילת כו'. עיין פרש"י ומפורש בחידושינו ביבמות:

פרשת טמאים כו'. כתבו התוס' פי' בקונטרס ויהי אנשים גו' וקשה דפי' דאמר בפ"ק דפסחים שואלין ודורשין בהלכות פסח ל' יום כו' שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני ולפי זה איכא חודש ואני כיון שבר"ח ניסן היה כו' וכן הקשו התוספות בפ"ק ופירשו הם פ' טמאים טומאת שרץ ונבילה כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דכיון דטומאת מת היה בכלל פ' כהנים שהזכיר למה לא נאמר דטומאת שרץ ונבילה נמי הוו בכלל פ' כהנים דהא בסדר אחד נאמרו כל פ' כהנים זה אחר זה בפ' אמור אבל הנראה לקיים פרש"י ולפי מה שהזכרנו כבר לפי דעת רשב"ג דס"ל פ"ק דפסחים דשואלין בהלכות פסח קודם פסח ב' שבתות ויליף לה מפ' החודש והשתא ר"ל דהכא אזיל בשיטתיה דרשב"ג ולכך ביום שהוקם המשכן בר"ח שהיו ב' שבתות קודם פסח נאמר ויהי אנשים משום הלכות פסח ראשון מסיק לכולה מלתא לפסחא דהיינו גם לפסח ב' כדמשני התם ורשב"ג איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק לה לכולה מלתא דפסחא ובזה ראיה שגם לפסח דורות יש לשאול בהלכות פסח ב' שבתות כדיליף רשב"ג מהחודש הזה וגו' שהוא בפסח מצרים ודו"ק.

דף ס:

ע"ב ופ' נרות כו'. פרש"י בפ' בהעלותך לפי שבו ביום התחילו להדליק עכ"ל ק"ק אמאי לא נקט נמי שאר עבודות תמידים כגון פרשת תמיד שבודאי בו ביום ג"כ התחילו וק"ל:

רובה בכתב ומיעוט כו' פרש"י רובה בכתב רוב התורה כו' בכלל ופרט וג"ש כו' ומיעוטה ע"פ שאין רמז כו' למשה נאמר ע"פ עכ"ל ולא ידענא לפי זה מאי פליג ר' יוחנן וקאמר רובה ע"פ כו' דהא ודאי מיעוטים הן אלא לגבי כלל התורה עם מה שנדרש במדות ואפשר דע"פ מיקרי גם מה שחידש כל חכם שבדורו כמ"ש במדרשות ולולי פירושו נראה דכל מה שיוצא במדרש המדות מקרי בע"פ כמו שאמרו בג"ש דאין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו עד משה ותו לא מידי ודו"ק:

הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי כו' לכאורה מהני קראי אינו מוכח אלא שיש דברים בכתב ויש דברים בע"פ אבל מה שאי אתה רשאי כו' אינו מוכח מנייהו וי"ל דמהאלה דכתיב בכל חדא דייק ליה וכדמייתי מתנא דבי ר"י וחדא מנייהו נקט תנא דבי ר"י:

אר"י לא כרת הקב"ה ברית עם כו'. שנאמר כי על פי הדברים גו' יש לדקדק מלשון כי דמשמע נתינת טעם הוא אכתוב לך את הדברים גו' וי"ל לפי שהשכחה מצויה בדבר שבע"פ אם לא שזכרון לדברים שבכתב וכמה דברים שיוצאים מרמז שבכתב ולהכי קאמר דכך כתוב לך את הדברים משום שעל דברים שבע"פ כרתי אתך ברית ואי אפשר שיעלה זכרונם על לבך כ"א בתורה שבכתב וק"ל:

דף סא.

ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום. פרש"י כל הימים ואע"פ שמטיל על העובד כוכבים ש"ש כו'. עכ"ל לכאורה ה"מ לפרושו כהני דרכי שלום דלעיל כמשמעו שלא ינטור עליו שנאה אלא דמשמע ליה דכל הני דנקט בהך מתני' דאי לאו מפני דרכי שלום איסור נמי איכא ולכך פירש משום דמטיל על העובד כוכבים ש"ש כו' ומיהו למאי דמוקי מתני' ביום אידם ה"ל איסורא אחרינא משום דהוא אזיל ומודה לעבודת כוכבים ודו"ק:

דף סב.

רב חסדא מקדים ויהב להו שלמא כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי אגדות פ"ק דברכות:

רב הונא ורב חסדא הוו יתבי כו'. א"ל שלמא עלייכו מלכי כו'. בס"פ כל הגט איכא כי האי עובדא ממש ולא הזכיר דיהיב להו שלמא דהתם לא בעי לאתויי אלא הך מילתא דעסקיתו ברוחות משא"כ הכא עיקר מילתא דמייתי לה הכא אהא דכפלינן שלמא לת"ח דאקרי מלכא והענין מבואר שמלך ישראל וכדוגמתו הת"ח עושין שלום למעלה ולמטה כדאמרינן פ' חלק כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנא' או יחזק במעוזי יעשה שלום לי גו' וע"ז מייתי מקרא לך דוד ועמך בן ישי שלום שלום דהיינו כפול מלמעלה ומלמטה ושלום חד לעוזריך שנתן בראשי הגדוד שהן אינן מלכים כמותך וסיים כי עזרך אלהיך הגם שאמרת להם באתם אלי לעזרני בודאי אין אתה בוטח בעזרת האדם אבל עזרך אלהיך:

האומר פרק ששי ע"ב

תוס' בד"ה הא שויתה שליח השתא ס"ד דלא איצטריך למיתני התקבל כו' עכ"ל מפרש"י נראה דמכח דומיא פריך דהולך דומיא דהתקבל למיירי ע"כ בדלא שויתה שליח ולדברי המתרץ נמי דהתקבל איצטריכא ליה מיירי הולך נמי בלא שויתה שליח דומיא דהתקבל אבל התוספות לא ניחא להו בהכי משום דאימא הא כדאיתא והא כדאיתא אלא דפריך משום דהשתא ס"ד דלא איצטריך כלל למתני התקבל אי לאו

למילק לכי כו' להיינו למילק הולך לומיא להתקבל והמתרץ השיב לו לאינטריך למתני התקבל לגופיה דסל"א כו' ולא למילק מיניה לומיא והשתא הולך מני איירי שפיר אפילו בשויתה איהי שליח לקבלה ודו"ק:

בד"ה למאי בהילך אינו מגיה אלא כלומר למאי איכא לתני הילך עכ"ל הא ודאי דאשכחן בכמה דוכתין דהתלמוד מגיה בתירוץ במשנה כה"ג אלא דבהך מתני' דפריך מיניה לקמן מאי לאו בהילך ורבי נתן כו' אין סברא דמקשה כן לפי הגהתו דלא תגיה ולא תקשה כלום אלא דפריך מיניה לקמן משום דאיכא דתני בה הילך וק"ל:

בד"ה איש לקבלה כו' משום דבגט אשה בהולכה לא שייכא ואיש בקבלה כו' עכ"ל לפרש"י שכן בעל עליו להוליך כו' ובמילי דאיהו כשר שלוחיה כו' עכ"ל אין זה במשמע למעט אשה מהולכה וכי לא מצינן למימר דשלוחיה אשה הוא ולכך פירשו לה"ק שכן בעל מוליך כו' דשייכא ביה הולכה ולכך שלוחיה דוקא איש דבאשתו גופה לא שייכא הולכה ואע"ג דתנן האשה עצמה מביאה כו' אכתי לא אסיק אדעתיה הך מתני' וכן בהיפך שכן אשה מקבלת גיטה כו' אבל בבעל לא שייך ביה קבלה ולכך שלוחה דוקא אשה ולא איש ובהכי ניחא דלא מיבעי ליה בכה"ג לענין קידושין דהא ודאי בבעל גופיה שייך קבלה לענין קידושין כדאמרינן פ"ק דקידושין הילך מנה ואקדש אני לך מקודשת ומסיק משום דבההיא הנאה דמקבל מתנה מינה גמרה ומקדשה נפשה ומהרש"ל פי' בע"א בכוונת דברי התוס' ואין להאריך ודו"ק:

דף סז.

ר' יהודה חכם לכשירצה כו'. עיין פרש"י והוא דחוק דאין זה בכלל מונה שבחן ובערוך פי' לכשיפתח שפתיו הוא ראש המדברים עכ"ל והיינו שבח ובאבות דר"ן ל"ג אלא ר' יהודה חכם ול"ג לכשירצה. ואמר רבי ישמעאל חנות מיוזנת עיין פרש"י ובערוך כתב ס"א מזוינות ופי' נאה עכ"ל. ואמר ראב"י קב ונקי עיין פרש"י וי"מ ק"ב הלכות יש במשנה וברייתא משמיה דראב"י. ואמר

רבי יוסי נימוקו עמו עיין בערוך בערך נמק והלכה כמותו מטעם זה כדאמר פ"ק דערובין. ואמר

שמדותי תרומות מתרומות כו'. ע"ש תרומת מעשר שניתן לכהן שהיא קודש קדשים ברירה אחר ברירה אחר שנברר ונתרם המעשר ללוי נתרם ממנו תרומת מעשר לכהן וק"ל:

דף סז:

רב יוסף איעסק בריחיא רב ששת כו'. נקטינהו לפי שאחר כל אדם יוכלו לעשות שאר מלאכות כבדות כגון לחטוב עצים כמ"ש ובוקע עצים יסכן בהם שלא היו יכולים לעשות רב יוסף ורב ששת דהוו סגי נהורי ואמר דמ"מ היו עושין מלאכות כבדות כגון בריחיא ובכשורי וק"ל.

א"ל לא מעלי עבדי לחשילי אאבר כו'. כדאמרינן מרבה עבדים מרבה גזל ומתוך כך גוזל חתיכה בשר והם יראים מר"נ הוצרכו לגזול ממקום אחר מאבר מן החי כדי להשלים:

א"ל האי בת נ' הוה כו'. ויש לדקדק ומאי קושיא הא בעלת בת נ' וכן בעלת ה' רגלים מותרים להדיוט כדאמרינן פ' א"ט דבעלת ה' וכן בעלת נ' הוה בעלת מום אבל טריפה לא הויא ודוחק לומר דמ"מ קאמר להו דלא ה"ל להקריבו לשלחן ר"נ כמ"ש הקריבהו נא לפחתך וי"ל דהיה ניכר חסר רגל ולא יד דהוה טריפה כדאמר התם רב הונא לא שנו אלא חסר יד אבל חסר רגל טריפה נמי הוה וק"ל:

שקלה וכרכה בסודריה כו'. פרש"י כל החתיכה וכדמוכח לקמן דקאמרי חזי מר דלא מיכל קא בעי כו' ומזה מוכח דמעיקרא נמי משום טעמא דחיורא לא אכל כמ"ש התוס' ויש לדקדק דא"כ אמאי קאמר דנגשה דהרגיש באותו ענש כפרש"י הא בלאו הכי לא היה אוכל מינה משום חיורא וי"ל דאי לאו משום דהרגש אותו ענש לא היה כורכה בסודר אלא היה משליך הבשר תחת השלחן אבל כורכה בסודר להוכיח בענש הזה על פניהם שמבקשים רעתו שיחנק בו:

דף סח.

א"ל רב חסדא מנא הוה ידע מר כו'. לכאורה קשה מה שאל לו דהא איהו דנחר ליה ודאי משום הכי הוה וי"ל דודאי למשום דנחר ליה לא ירגיש בכך אבל נחר ליה שלא ישכב על שישאלנהו למה נחר לו וכשלא שאל לו ואעפ"כ הרגיש בדבר היה תמיה לרב חסדא מנא הוה ידע לה מר וא"ל ע"י שאתה נחר לי הייתי מרגיש דצריך שאלה ולכך שאלתי לינוקא פסוק לי פסוקך ובו הרגשתי ועוד לחשילי עבדי כו' ובודאי לא לכבודי א"ל לינח מר אלא שאפול בו וק"ל:

שרים ושרות אלו מיני זמר כו'. שניהם מלשון שיר אלא ששרים בלשון זכר ושרות לשון נקיבה ואולי ע"ש שיש מיני כלי זמר שמיוחדין לזכרים ויש מיוחדים לנקבות וקרוב לזה ת"י זייני זמרא לזמרא בהון ליואי כו' וזמרייתא בבית משתייא חמרא והיינו דשרים הם כלי זמר לזכרי לוים בב"ה ושרות הם כלי זמרות לנקבות בבית המשתה וק"ל:

שידה ושידתין למאי איבעיא ליה כו'. דאמרינן פרק חלק לאסור להשתמש בשדים ומשני משום בנין בהמ"ק התירו לשלמה.

ומליא לוה מיא כו' וחתים בגושפנקיה כו'. כדאמרינן גבי שדים שאוכלים ושותים ומתים כבני אדם והיה ירא מנגיעת אדם בשתייתו שלא יזיקו להשליך בו סם המות ובודאי מאכלו נמי מכסי כך בגושפנקא מה"ט ולא הזכיר הכא אלא מימיו משום הך מעשה שהתחכם בניהו להחליף מימיו ביין.

שדריה לבניהו בן יהוידע כו'. אולי שע"כ נאמר ובניהו בן יהוידע איש חי רב פעלים גו' כי ברוב פעולותיו שזכר כאן נכבש בידו אשמדאי אשר עי"ז נבנה בהמ"ק שע"כ נקרא בניהו שע"י נבנה בהמ"ק וסוף שמו וכן תחלת שם אביו הם ג' אותיות מהשם רומזים על ב' השמות שעל השושילתא ושעל העזקתא שנתנו בידו. ואמר

לץ היין גו' זנות ויין ותירוש גו'. לא מצינו בשום דוכתא שהשדים נזהרו מלשתות יין אבל אשמדאי מלכם חכם היה כדאמר לעיל דבכל יום סליק לרקיעא וגמר מתיבתא כו' והיה נזהר מלשתות יין מטעם שאמר דהיין משכש ויקח לב אבל מטעם שנגע בו אדם לא היה נזהר כיון דחזא שלא נפתח חותמו תלה הדבר שבא היין לשם בנס:

נחית אתי שדא ביה שושילתא סתמיה כו'. ולא הזכיר מה שעשה בעזקא לחקוק עלה ג"כ שם דיהב שלמה ונראה דגם שנכבש אשמדאי בתפיסה ע"י השלשלת לחקוק עלה השם מ"מ היה יכול להזיק את בניהו כדקאמר מטא דיקלא חף ביה שדייה כו' אבל ע"י עזקתא שהיה ביד בניהו לא היה יכול להזיקו וכן מוכח בסמוך כשנתן שלמה העזקתא מילו לו אזקיה ופתקיה כו' וק"ל:

דף סח:

ע"ב אנסיה משתיא כו' א"ל הדור אשקייהו למחר כו'. ועל כוונה זו אמר הכתוב אתיו ואקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר גדול יתר מאד גו' אמר שיצר המתאוה הוא מתאוה לשתות בזנותא ואם אין לחבירו לשלם אמר אתיו פי' בואו ואני אקח לכם יין משלו ונסבאה יחד לדרך שכרות כמו זולל וסובא ואמר שמתאוה כך לשתיה ולא לאכילה כי המתאוה אומר שיהיה כזה יום מחר כדקאמר הכא שקל לבינתא כו' הדר אשקייהו למחר משא"כ באכילה שאצטרך לפחות מתאוותי כדקאמר נגידו מיניה מיכליה ואמר הכתוב כי בגדול ר"ל בגדולי אנשים דבר זה יותר מצוי כמ"ש כל הגדול מחבירו יצרו גדול וכעובדא דשלמה הכא וק"ל:

כי מיית ליה כו'. אלא ד' גרמידי כו'. שהם קברו של אדם דבעי ד' אמות כדאמרינן בב"ב גבי כוכים וע"ש בתוס':

לשרא ליה מסיר ליה כו'. אולי שהשמיר ניתן ביד שר של ים שגידולו במים ולא יהיב ליה להשתמש בו אלא לתרנגול הבר לצורך פרנסתו כדמסיק ומהימן ליה אשבועתיה שאינו נותן אותו לשימוש אחר דאילו ניתן לבני אדם להשתמש בו היו עוקרין בו הרים ושאר דבר להזיק וכדחזא התרנגול ברא שעל ידו בא ליד אדם לשמש בו חנק נפשיה אשבועתיה וקאמר דהיינו דמתרגמינן נגר טורא כו' תרגומו של דוכיפת ומפורש פרק א"ט שהוא כפות ע"ש:

מ"ט כי חזיתיה לההוא שמיא כו' אסיקתיה לאורחא כו'. לפי שדרך השדים להזיק וכמו שראו גם בו חף ביה שדיא מטא לביתא שדיא ולזה א"ל מ"ט אסיקתיה לזה לאורחא שלא יהא ניזוק וא"ל שאין דרכו להזיק צדיק כזה שהוא בן עוה"ב ולזה א"ל דא"כ כי חזיתיה להאי רויא אמאי אסיקתיה דהא ידעינן ביה שהוא רשע ואמר גם זה מה"ט כי היכי דליכליה לעלמא דאתי ומ"ט כי חזיתיה לההוא חלותא כו' ובודאי אתה מצער בחלוותו של בני אדם ואמר שאינו כן אלא שיודע בעתידות דמיתת האי גברא בגו תלתין כו' וכן שאלו בענין דא"ל לאוסכפא כו' לאחיכת שאתה מלגלג על מחשבה טובה דבני אדם ואמר שאינו כן אלא שמלגלג אני על שטותן וטעותן דז'. יומי נמי לית ליה מסאני כו' וכן אני חוכא על הקוסם. ואמר

כתועפות אלו מלאכי השרת כו'. לפי פשוטו דקאי כתועפות על הראה לא יתכן לשון כתועפות שהוא לשון מעופפים ועל כן דרשו כי כתועפות הוא מלתא באנפי נפשיה וקאי על מה"ש שנקראו מעופפים כמ"ש שרפים גו' ובשתים יעופף וביעף מועף וראם אלו השדים והוא מבואר שזכר הכתוב שאלו ב' כתות דהיינו האחת מה"ש והב' השדים כשהאל הוציא ישראל ממצרים היו הם משתלחים עם המלאכים להציל את ישראל כמ"ש ויסע מלאך האלהים גו' והשדים להזיק את המצרים כמ"ש ישלח בם גו' משלחת מלאכי רעים ולפי שהשדים דרים בארץ ועולים עד לשמים כמ"ש לעיל דסליק לרקיע דומה אותם לראם דעומד בארץ וגבהו עד לשמים ואמר לו שלמה מאי רבותייכו מינן כו' דודאי המלאכים יש להם מעלות רבות מינן אבל אתם כיון דאוכלים ושותים ומתים ופרים ורבים כבני אדם מאי רבותייכו מינן כו'. ואמר

שקליה לשושילתא וכו' פתקיה ד' מאות פרסי כו'. ובת"י מפורש בע"א על שעבר מימרא דה' וכנש סוסין כו' שדר לויתיה אשמדאי מלכא דשידים וטרד יתיה מן כורסיא כו' ע"ש ואמר שלמה מה יתרון לאדם גו' הם תחלת דברי קהלת וסיים על עצמו וזה היה חלקי מכל עמלי ר"ל שהיה מתאונן שמכל עמלי שעמלתי בבנין בהמ"ק ע"י פעולת האשמדאי זה היה חלקי ממנו שנטרד אני ממלכותי ולא נשאר לי רק מקלי שבידי:

כל היכא דמטא אמר אני קהלת הייתי מלך גו'. דמשמע אבל עכשיו אינו מלך כפרש"י בספר קהלת:

וא"ל לבניהו קא בעי לך כו'. נראה דודאי כל אותן השנים שחזר שלמה על הפתחים ארבע מאות פרסה היה האשמדאי משתמש בעבדי שלמה ולא היו מרגישין בו אבל שאלו לבניהו כיון לעזקתא לחקוק עליו השם היה בידו אם אשמדאי הוא ודאי דלא בעי ליה משום אימת השם כדקאמר וכי עייל חזייה ופרח. ואמר

ואפ"ה ה"ל בעתותא כו' דכתיב הנה מטתו גו' רב ושמואל ח"א מלך כו'. כל זה מפורש פ' כ"ג קנת בע"א וע"ש בחידושינו:

ויש לדקדק למ"ד מלך והדיוט הא כתיב מלך שלמה בירושלים ארבעים שנה וישכב עם אבותיו ויקבר בעיר דוד ודוחק לומר דגם השנים שנטרד ומלך אשמדאי נחשבו למלכותו שנראה מזה שנטרד בתחלת מלכותו ולפי התרגום שנטרד מפני שעבר על מצות ה' ניחא קצת דאיכא למימר דבסוף שנת הארבעים נטרד וק"ל:

לדמא לריסא כו'. יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא גם בפרק אין מעמידין אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגנז חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים ושבחוהו חכמים על זאת ויש לייסב דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חלאים אלא שאין ראוי נגלות כולם לכל אדם משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה' אלא ברפואתם והשתא מה"ט שהותר להם לכתוב התלמוד גופיה דהא דברים שבעל פה אסור לכותבן אבל משום שנתרבה השכחה בדורות האחרונים הותר להם לכתוב משום עת לעשות לה' וגו' (כדאמר לעיל גיטין ס.) מה"ט הותרו להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים כיון שא"א לזוכרם בע"פ ופן ישתכחו מכל אדם ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה:

דף ע.

פחד דכתיב לבי סחרחר עזבני כחי וגו'. דרך המתפחד שיצא לבו ולזה אמר לבי סחרחר ע"ד לך לך אמרין נזירא סחור סחור ולכרמא לא תקרב דהיינו שהכפל מורה תרחיק עצמך מכרמא כך תפרש כאן סחרחר שהלב מתרחק ממני מפחד ועי"ז עזבני כחי. ואמר דרך דכתיב ענה בדרך כחי. שגם החוזר לגאולה לירושלים כמפורש לעיל מניה מ"מ הוא מתאונן על טורח הדרך עליו שממעט כחו של אדם והתפלל על זאת ואמר אלו אל תעלני בחצי ימי וגו'. ואמר

עון דכתיב כשל בעוני כחי. פי' התוס' לאנת עון וכמפורש בההוא קרא כי כלו ביגון חיי וגו' ועוד כתבו התוס' א"נ עונש העון כדאמרינן פ' ב"מ סימן לעבירה הדרוקן וק"ל:

דף פח.

גמ' ויהוא בן נמשי ומנחם בן גדי ופקח בן רמליהו והושע כו' כצ"ל:

שנאמר אומללה יולדת השבעה נפחה נפשה באה שמשה בעוד יומם וגו'. מפרש"י בספר ירמיה בעוד יומם בלא זמנה מהרו ליפול כך נדרש במסכת גיטין עכ"ל ונראה דמשמע ליה לדריש הכא בעוד יומם דהיינו קודם זמנם כדמסיק שהקדים ב' שנים קודם זמנו גם כי רישא דהאי קרא יולדת ז' וגו' אגלות

שומרון קאי סיפא דקרא באה שמשה בעוד יומם משמע ליה לאגלות ירושלים נמי קאי והשתא ניחא דקאמר רב אמי מאי קרא דהקדים הקב"ה וקאמר דכתיב כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם וגו' והקב"ה הקדים ב' שנים לונושנתם כדלקמן ומהרש"ל פי' גליון תוס' בע"א דמייתי אז בתי דינין של עבודת כוכבים תוליד חד בנים תרי ובני תרי הרי ז' עכ"ל אבל לפי פרש"י בספר ירמיה נראה פשוט כמו שפרשתי:

רק לא כמלכי ישראל וכתיב עליו עלה שלמנאסר וגו'. ר"ל דבתריה דהאי קרא רק לא כמלכי ישראל כתיב עליו עלה וגו' דמשמע דמשום דלא עשה רע כמלכי ישראל נענש לעלה עליו כו' בתמיה וקא"ל אותן פרדסיאות שהושיב וכו' דודאי עובד עבודת כוכבים הוה הושע בן אלה כדכתיב ברושא דהאי קרא ויעש הרע בעיני ה' גו' ולכך חשיב ליה בהדי ז' בתי דינין שעבדו עבודת כוכבים אבל במה שאמר רק לא כמלכי ישראל היינו שלא הושיב פרדסיאות דכתיב בירבעם ויאמר בלבו וגו' אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלים ושב לב העם וגו' ויועץ המלך וגו' ומסתמא שהושיב פרדסיאות על כך ואחר כך כתיב בכל מלכי ישראל שהלכו בזה בדרך ירבעם ג"כ לבטל עולי רגלים וע"כ דקדק הקרא לומר בהושע שלא עשה כמלכי ישראל דהיינו לבטל עולי רגלים אבל כמלכי יהודה הרשעים שעבדו עבודת כוכבים עשה הושע:

אלא צדקה עשה הקב"ה שהגלה גלות צדקיה כו'. ע"פ מ"ש בפ' חלק בקש הקב"ה להחזיר עולם לתוהו ובוהו ברשעו של יהויקים ונתקררה דעתו בדורו ובקש הקב"ה להחזיר עולם לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיהו שהיו רשעים ונתקררה דעתו בשביל צדקיהו שהיה צדיק והיינו משום דדורו של יהויקים עדיין היו החכמים החרש והמסגר בירושלים משא"כ בדורו של צדקיהו שכבר גלו כפרש"י שם ולזה אמר דניאל בתפלתו כי מצד המלך צדקיהו שהיה צדיק לא היו ראוים עדיין לגלות אלא ע"י דורו הרשעים ראוין לגלות ואמר גם שהשקיל הקב"ה עלינו הגלות בשביל רשעינו מ"מ צדקה עשה לנו כדי שנמצא גלות יכניהו קיימת שיחזירו אותנו בתשובה ועיין בחידושינו פ' חל"מ:

אמר דכתיב החרש והמסגר אלף חרש שבשעה כו'. לעיל מניה מהאי קרא כתיב נמי והגלה וגו' וכל החרש והמסגר לא נשאר גו' אלא דאיכא לפרש ביה כפשטיה וכת"י אומניא ותרעיא אבל בהאי קרא דמפרש בהו והחרש והמסגר אלף הכל גבורים עושים מלחמה וגו' דלא שייך בבעלי אומניות אלא בת"ח שהם גבורים ועושים מלחמתה של תורה ועיין בחדושינו פ' חל"מ וק"ל:

שהקדים ב' שנים לונושנתם. לא וחשוב דכתיב במלכים גבי בנין בה"מ ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' ויבן הבית לה' והבית ראשון עמד ת"י שנה הרי בין הכל תת"ץ שנים תנכה מהם ארבעים שנים שהיו ישראל במדבר הרי ישאר בידך תת"ן שנים משנכנסו לארץ עד חורבן הבית. ואמר אילו שהו תתנ"ב שנה בארץ היה מתקיים בהו כי אבד תאבדון וגו' כפרש"י ובסוף מכות אמרי' ואבדתם בגוים כאבידה המתבקשת היינו דמאי דהקדים ב' שנים אבל אילו שהו עד זמנן תתנ"ב שנה היה נתמלא סאתן והיו נתחייבו כליה ואבידה גמורה ח"ו והיינו צדקה עשה לנו דהיינו אבידה המתבקשת ועיין עוד בזה בחידושינו פ' חל"מ וק"ל:

דף צ.

אם לבו לגרש כו' קרי עליה אל תחרוש וגו' נ"ל שדרשו אל תחרוש מלשון שתיקה דהיינו שבלבו לגרשה והוא דר עמה בחיבה שפיו אינו מגלה לבו והוא שקראו חז"ל בנדרים גרושת הלב שאינו מדבר לה בפיו מה שבלבו לגרשה וק"ל:

שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו כו' יש לעיין בזה דודאי במשל שזורקו ושותהו ניחא לפרש בנמשל שהזבוב הוא העסק והדבור עם קרוביה והוא זורק הזבוב מן הכוס ולא חש לה ושותה כוסו אבל במשל זה. מה היא זריקת הזבוב בנמשל שהרי חש לה ואינו שותהו וצ"ל במשל זה דמלתא אחרא היא שזורק היינו הכוס כולו ואינו שותהו כלל ובמשל ג' שסינה מכוס השתייה למאכל שבתמחוי משום דודאי אין לך אדם שאוכל זבוב שהוא בעין בכוס והוא כרואה הזנות ממש באשתו שכל אדם מקפיד על זה אבל בנופל לתמחוי הזבוב נתמחה בו והוא מוצצו ואוכלו עם המאכל ואינו מקפיד על הזבוב שבו ואשמועינן במשלים אלו שכמו בדעות המאכל שהמיצוע ודאי טוב שזורקו ושותהו אבל אינו אוכלו כן ראוי להיות בנשים שהמיצוע שיקפיד מלדבר היא עם כל אדם ולא יקפיד כ"כ מלדבר עם קרוביה כמו שהקפיד פפוס בן יהודה באשתו כו' כפרש"י הכי מפורש פרק הבונה בועל כו' בעלה פפוס כו' ע"ש:

דף צ:

ע"ב לאיש אחר הכתוב קראו אחר כו' דה"ל למכתב שני לגבי ראשון דכתיב בתריה בעלה הראשון אבל קראו אחר שאינו בן זוגו של ראשון ואינו דומה לראשון כמו אל אחר:

שזה הוציא כו' וזה הכניס רשעה כו' דמסתמא ידע השני בדבר ערוה שזכר שיצאה וראשה פרוע וטוה בשוק כו' ואמר זכה שני שלחה שנאמר ושנאה וגו' ר"ל גם בשלא מצא הוא דבר ערוה בה עכשיו שונאה ותביא לו שישלחה מביתו ודבר זה שלא ימות תגרום לו זכותו וק"ל:

כל המגרש אשתו ראשונה כו' מבואר בפ' כ"ג ועיין כאן בכל זה באורך בחידושי הלכות ע"ש:

למען ידעו הדורות להבין ולהורות. בגט שכ"מ שנותנין בדורות הללו בסתם בלי שום תנאי ע"פ תיקון הר"י מפרי"ש*). הנה אחרי אשר זכיתי בעזה"י ללמוד מסכת גיטין אמרתי כי יסודו הוא בעצמו מה שפירש ר"ת בתוספות בפרק מי שאחזו אההיא דכל היוצא למלחמת בית דוד כו' ולכך היתה בת שבע מותרת לדוד שהיו נותנין גט גמור בלי שום תנאי ובצנעה וכשחוזר מן המלחמה היה כונסה והיתה בת שבע פנויה גמורה כו' ולפי שגירשה בצנעה כו' ע"ש ובפרק הזהב בתוס' מפורש יותר בזה שהיו עושין בצנעה כדי שלא יהא רבים קופצים לישאנה ומהשתא הוא בעצמו תיקון של הר"י מפרי"ש בגט שכ"מ שאנו נותנין בלי שום תנאי אלא לפי שלא עושין כן בצנעה בשכ"מ היו קופצים רבים לישאנה תיקן הוא שיהו עושין שדוכין מחדש בקנס וחרם לכונסה כשיעמוד מחולי וזה נראה לי ברור הגם כי כבר כתבתי כי הדברים כמשמען וכפשטן בתקנת ר"י מפרי"ש דהוה גט גמור כמ"ש כבר בראיות והוכחות מ"מ אמרתי להעלות על הספר דבר שנתחדש לי בזה:

מַהֲרַ"ם

דף ב.

ע"א תוס' דבור ראשון המביא גט וכו' עד ובפ' התקבל נמי תניא וכן לגיטין ומפרש התם גיטי ממון. יש להקשות לפי המסקנא דכתבו התוס' דלא הוצרך לפרש כאן גט אשה משום דברוב מקומות היכי דקתני גט סתם איירי בגט אשה הא לאו הכי היה צריך לפרש א"כ בפ' התקבל דקתני וכן לגיטין ומשני התם בגמ' לחד מ"ל דאיירי בגיטי ממון א"כ יקשה היאך יכול לאוקמי בגיטי ממון דא"כ היה לו לתנא לפרש כיון דברוב מקומות היכי דקתני גט סתם איירי בגיטי נשים ויש ליישב דאותו מ"ד ס"ל דאע"ג דאותו תנא איירי בגיטי ממון לא הוצרך לפרש כיון דאותו תנא בממון איירי וקאי אבל הכא ליכא לתרץ הכי דהכא הוא תחלת הדבור דתנא ולא איירי לפני בבא זו בשום דיני גיטין רק זה התחלת המסכתא לכך היה לו לפרש ולומר גיטי נשים אי לאו דברוב מקומות היכי דקתני גיטין סתם איירי בגט אשה וק"ל:

ד"ה אף המביא מן הרקם וכו' והא דתנן פרק דם הנדה וכו'. ואין לתרץ דתרי רקם הוו כדלקמן בסמוך בד"ה אשקלון דעל פסוק דיהושע ותנא דמתני' שייך לתרוצי הכי דהפסוק איירי מרקם שהוא א"י והתנא מרקם אחר אבל אחרי משניות לא שייך לתרץ כן דמסתמא כל רקם השנוי ונזכר בדברי התנאים אחד הוא ע"ש בתוס' פ' דם הנדה וק"ל נ"ל:

ד"ה ואם יש עליו עוררים כו' ומיהו מזה אין הוכחה וכו'. ר"ל ממה שאמרנו דאל"כ לא שבקת חיי אין להוכיח דטענינן מזויף דאפשר שלא טענינן מזויף משום דדבר שלא שכיח הוא ודבר שאינו מצוי לא טענינן בשביל יתמי אלא דטענינן להו פרוע וכו' וא"ת מאי נפקא מינה סוף סוף לא יוכל להיות נפרע שלא בפניו או מיתומים או מלקוחות מה לי אם הוי מטעם דטענינן פרוע או מזויף י"ל דנפקא מינה במקום שלא נוכל לטעון פרוע כגון שמת תוך זמן השטר או הלך הלוה למדינת הים תוך זמן השטר ועדיין לא בא והוא רוצה ליפרע שלא בפניו דלא שייך טעמא דפרוע לא טענינן להו מזויף וגובה חובו:

בא"ד יש לדקדק מפ' גט פשוט וכו' עד דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. פי' משום דס"ל דאינו יכול לטעון פרוע במגו דמזויף משום דמגו גרוע הוא משום דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד כדאיתא התם בתוס' א"כ אי לא טענינן ליתמי מזויף לא נוכל ג"כ לטעון פרוע משום דאפילו אביהם לא היה יכול לטעון פרוע במגו דמזויף אלא ודאי הא דלא גובה מיתמי הוי מטעם דטענינן להו מזויף ויש לדקדק הא דכתבו התוס' לעיל מזה ומיהו מזה אין הוכחה וכו' ע"כ לא אתי כרב דלרב לא נוכל לטעון להו פרוע וא"כ אי לא טענינן להו מזויף לא שבקי' חיי וכו' כמו שכתבו הכא א"כ ש"מ דתוס' דלא קי"ל כרב והשתא אתו לאוכוחי מרב דטענינן להו מזויף וי"ל דאתו לאוכוחי מסוגיי' הגמ' דמפריך הגמ' וכי אדם עושה קנוני' על בניו וכו' דרב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו' משמע דבהא לא פליגי עליה דרב וכי היכי דלרב טענינן מזויף ה"נ לדידן:

בא"ד דשמא שלא להשביע את בניו וכו'. וצ"ל דגבי הקדיש נכסיו וכו' שייך ג"כ דלא להשביע אמר מנה לפלוני בידי וכן משמע בגמ' ע"ש:

דף ב:

בא"ד והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר כו' דאי מקיים ליה הדין עמו וכו'. וא"ת מאי מקשו התוס' דלמא משום הכי לא יחזיר כשאין חייב מודה דדלמא פרעי' כבר ומלוה נפל ע"ש בגמ' דאותו מ"ד לא חייש לפריעה דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה ע"ש ברש"י:

תוס' ד"ה לפי שאין בקיאין וכו' עד דסתמא לשמה משמע. עיין ברבינו נסים ותמצא ביאור רחב:

ד"ה דאתיוה בי תרי וכו' עד אטו בכיפה תלי לה. בסוטה דף ז' פרש"י בכיפה שבראשה תלו לה אבל בערוך משמע שהוא לשון כתף ור"ל אטו בכתפה תלוין:

ד"ה עד אחד נאמן באיסורין וכו' עד ותירץ בכהאי גוונא שעיקר הגט נעשה כבר וכו'. וצריך ליישב לפי זה לישנא דגמ' דהתרץ והמקשן וצ"ל דה"ק עד אחד נאמן באיסורין ר"ל מאחר שמצינו במקום שאר איסורין עד אחד נאמן לכך גם בגיטין כשעיקר הגט כבר נעשה נאמן ג"כ עד אחד ופריך אימר דאמרי' וכו' אבל היכא דאתחזק איסורא אפי' היכא דא"צ אלא גילוי מלתא אין עד אחד נאמן:

ד"ה הוי דבר שבערוה וכו' וא"ת אי עד אחד נאמן באיסורין וכו' עד וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה. וי"ל איפכא אי עד אחד אינו נאמן אפי' בשאר איסורין היכא דאתחזק איסורא אמאי אצטריך דבר דבר לדבר שבערוה וכ"ת הא דהוי אמרי' בשאר איסורין היכי דאתחזק איסורא דאינו נאמן היינו לאחר דכתב רחמנא ג"ש דדבר דבר דהוי ילפינן שאר איסורים מדבר שבערוה ולכך לא שייך להקשות אי אינו נאמן בשאר איסורין אמאי אצטריך דבר דבר א"כ מאי מקשו התוס' דאי שאר איסורין עד אחד נאמן אפילו אתחזק איסורא אמאי אצטריך וספרה לה לעצמה נימא נמי הא דהוה אמרינן דשאר איסורין נאמן אפי' באתחזק איסורא היינו ג"כ דהוה ילפינן אותו מן וספרה לה וי"ל דס"ל לתוס' דלא שייך לומר דהוה ילפינן שאר איסורין באתחזק איסורא מוספרה לה דהוי לא איתחזק מה שאין כן איפכא דשייך שפיר לומר דהוה ילפינן שאר איסורין לאתחזק מדבר שבערוה דמהיכי תיתי לן לחלק בין שאר איסורין לדבר שבערוה כיון דבתרווייהו איתחזק איסורא:

ד"ה ורבנן הוא דאצרוך וכו' עד ואפי' לר"א צריך עידי מסירה שידעו שהבעל עשאו שליח. נ"ל דר"ל שאותן עידי מסירה שהשליח מוסר לפניהם הגט ליד האשה צריך שידעו שאותו יוסף בן שמעון בעלה של אשה זו המקבלת גט זה עשאו שליח ולא יוסף בן שמעון האחר וזה לא שייך כאן דאיך יוכלו העידי מסירה שבכאן לדעת זאת אבל אין לפרש דעת התוס' דר"ל העידי מסירה שמסרו הבעל לפניהם הגט ליד השליח אלא שהרי כתב הרא"ש בפרקין דאין צריך עדים שעשאו הבעל שליח דהשליח נאמן כיון שיוצא הגט מתחת ידו ועוד דא"כ מאי מקשו התוס' דדלמא אין ה"נ שידעו אותן עידי מסירה שעשאו הבעל שליח וק"ל:

בא"ד ואור"י הא דאצריכו רבנן הכא היינו שלא יערער הבעל וכו'. ונ"ל הא דכתבו התוס' שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר להתלמד ולא כתבו דאכן חיישינן בלא ערעורו דבעל דשמא הסופר כתבו להתלמד והבעל החתים עליו עדים היינו משום דס"ל לתוס' דלמה לן למיחש לזה מאחר דרוב בקיאין בלשמה וגם סתם סופרים נזהרים בכך כמ"ש התוס' לקמן (גיטין דף ג' ע"ב) ד"ה שלשה גיטין פסולין אם לא שבעל בעצמו הוא אמר שאני הוא מן המיעוט ולא הייתי בקי בלשמה ולקחתי גט שכתב הסופר להתלמד וחתמתי עליו עדים וק"ל:

דף ג.

ע"א תוס' ד"ה אל אתי בעל ומערער וכו' נראה דדיבור זה קאי אחד אתי בעל ומערער דקאמר בתירוצו דרבא מדכתבו התוס' ולמאי דס"ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדינת הים ר"ל דאע"ג דאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם אי אתי בעל ומערר צריך לקיימו בחותמיו כדקאמר אל אתי בעל ומערער ובתירוצו דרבא הא דקאמר אל אתי בעל ומערר ר"ל שיאמר שלא נכתב הגט לשמה וא"כ אין שייך לומר יתקיים בחותמיו וק"ל:

ד"ה הכא בפני אבל ידעתי אין מועיל וכו' עד מכשיאמר ידעתי כצ"ל וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה. דברי התוס' תמוהים הם דמאי מקשי וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי וכו' הא כבר כתב הטעם משום דמרע נפשיה טפי כשאומר בפני וכו' ויתר הספיקות הנופלים בדבריהם ונראה לדברי התוס' אלו מיוסדים אמה שכתבו לפי המסקנא דבאמת לא מהני ידעתי אפילו לרבא משום דמרע נפשיה טפי כשאומר בפני כמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה והא דקאמר ורבא אמר לך אטו הכא כי קאמרי ידענו מי לא מהימני ר"ל היינו כי [אמרי] ידענו שניהם מעלמא כי מקיימי גט זה כמו שכתבו לקמן ועיקר החילוק שבין רבה ורבא תלוי בזה שרבא ס"ל דגבי שנים מהני ידענו ולכך שייך לאחלופי כדקאמר אטו כי אמרי ידענו וכו' ורבה ס"ל דאפילו בשנים לא מהני ידענו ולכך לא שייך לאחלופי ואם כן בפני נכתב למה לי אלא ודאי טעמא דמתניתין משום דאין בקיאין לשמה הוא ולכך מקשו התוס' וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה כמו לרבא ר"ל בשנים על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה ואכתי תקשי וכו' ואומר ר"י דמכח מתניתין דלקמן דקתני ושנים אומרים בפנינו נחתם דהתם תרי נינהו ואפילו הכי קתני בפנינו נחתם ולא קתני ידענו ש"מ דאפי' בשנים לא מהני ידענו דאל"כ הוי ליה למתני ושנים אומרים ידענו וכו' וכיון דידענו לא מהני אפי' בשנים לא שייך לאחלופי וא"כ בפני נכתב ל"ל אלא ודאי ע"כ טעמא דמתני' הרי משום לשמה וכ"ת א"כ ל"ל דרבה למימר א"כ ליתני בפני נחתם בפני נכתב ל"ל ולמה לא הוכיח רבה בפשיטות דטעמא הוי משום לשמה כיון דמשמע במתני' דפ"ב דידענו לא מהני אפילו בשנים א"כ על כרחך צ"ל דטעמא הוי משום לשמה משום שהיה יכול רבא להשיב הא דלא מהני ידענו אפי' בשנים משום כיון דבגט מהני קיום ע"י שליח דאיהו חד ואי מהני ידענו אפי' בשנים אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בחד אבל השתא קשה לרבא א"כ בפני נכתב ל"ל דכיון דידענו לא מהני אפי' בשנים לא אתי לאחלופי וק"ל ואי לא מסתפינא מחבראי אמינא דהאי וא"ת אמאי לא מהני ידעתי לא שייך לדבור זה אלא שייך לכותבו בסוף הדבור שאחר זה דשם הוא מקומו אלא שהסופרים טעו וכתבוהו כאן:

ד"ה מאן האי תנא וכו' עד וי"ל דרבה אף לפי המסקנא בעי חתימה לשמה כיון דידענו לא מהני. ר"ל כיון דס"ל דידענו לא מהני אפי' בשנים ע"כ הוי טעמו משום דס"ל דצריכים להעיד דחתימה נעשה לשמה דאי מהני ידענו לפי המסקנא וס"ל דטעמא דבפני נחתם לא משום לשמה אלא משום קיום א"כ תקשי למה לא אמר כרבא לגמרי דטעמא דמתניתין משום דאין מצויין לקיימו והא דבעינן לומר בפני נכתב משום דלא אתי לאחלופי בקיום שטרות אלא ודאי ס"ל דידענו לא מהני אפי' לפי המסקנא ולכך לא שייך לאחלופי ולכך לא קאמר כרבא משום דא"כ בפני נכתב ל"ל ומאחר דידענו לא מהני א"כ צ"ל ע"כ דחתימה בעי לשמה דאל"כ למה לא מהני ידענו אי הוי טעמא דבפני נחתם משום קיום לחוד וליכא למימר דלעולם דטעמא דבפני נחתם הוי משום קיום לחוד והא דלא מהני ידענו היינו משום דלא אתי לאחלופי ולכך לא אמר כרבא לגמרי משום דא"כ בפני נכתב ל"ל דלאחלופי ליכא למימר כיון דידענו לא מהני זה אינו דא"כ למה לא מהני ידענו דהא לדידיה ע"כ צ"ל בפני נכתב משום לשמה א"כ למה לא יועיל ידענו בחתימה אי לא הוי אלא משום קיום לחוד דלאחלופי ליכא כיון דצ"ל ג"כ בפני נכתב אלא ע"כ דס"ל דבפני נחתם הוי משום קיום ומשום לשמה ולכך לא מהני ידענו ולכך ליכא לאוקמא כר"א:

דף ג:

ד"ה דתנן וכו' עד וי"ל דאפי' אי לכתחלה בעי כתיבה לשמה לא מתוקמא מתני' כוותיה וכו'. אבל אי ס"ל דפסול מדרבנן אפי' בדיעבד דהיינו אפי' אם כבר נתגרשה בגט זה שלא נכתב לשמה הוי פסול ולא תינשא אלא שאם נשאת הולד כשר מתוקמ' שפיר מתני' כוותיה אבל לכתחלה הוי פי' דלכתחלה צריך לכתבו לשמה אבל נכתב שלא לשמה ונתגרשה בו כשר ותינשא בו וזה פירושו של לכתחלה בכל דברי התוס' שבעמוד זה:

בא"ד והא דקאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מצאו באשפה כשר היינו כשהבעל בעצמו נתנו לה וכו' או בא"י. ר"ל לפי המסקנא דמסיק לקמן דגם רבא מודה דבארץ ישראל אפי' ממדינה למדינה אין צריך לומר בפני נכתב וכו' משום דכיון דקביעי בתי דינים משכח שכיחי לקיימו:

בא"ד אבל לרבה קשה דל"ל טעמא לאחלופי וכו' כדפירשנו. ר"ל כדפירשו בד"ה מאן תנא דאף לפי המסקנא ס"ל לרבה דידענו לא מהני ולכך לא שייך טעמא דאחלופי וא"כ בפני נכתב ל"ל כיון דלא בעי חתימה לשמה:

ד"ה ג' גיטין פסולין וכו' עד למאן דאמר כו' דכתב ידו ועד שפיר אלא למ"ד כתב סופר ועד קשה ניחוש וכו'. ר"ל דאין לומר דכתב הסופר חשוב ג"כ כעד אחד דניחוש דשמא כתבו להתלמד וכו':

ד"ה כתב בכתב ידו וכו' עד א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות. והא דלא הוקשה לתוס' דאין בו זמן למה פסלינן ליה לגט לא לטרוף מלקוחות בגט זה רק תינשא בו דהתם אתי ליה שפיר לפסול משום דתפסיד האשה שלא כדין אבל הכא אי תפסיד כדין תפסיד ולא תטרוף כיון דחשדינן ליה דהקדים הזמן ותירץ דה"נ תפסיד שלא כדין:

בא"ד ועי"ל דחיישינן לאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו. רוב התלמידים מפרשים כוונת התוס' בתירוץ זה שר"ל לתרץ מה שהקשו א"כ לא נסמוך עליו לקוחות וכו' ותירצו דחיישינן דשמא תתפוס האשה הפירות מהלקוחות ואחר התפיסה אין בה בידינו להוציא מידה כי היא תאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו והמוציא מחבירו עליו הראיה ופירוש זה נראה בעיני דחוק כי למה ניחוש שתתפוס האשה הפירות שביד הלוקח כי איך יכולה לתפוס מזמן הכתוב בגט מה שכבר אספו ואצרו בידם או אכלו אם לא שתוציא מידם בדין שיתחייבו לשלם לה או להחזיר פירותיה כדין הטורף ועוד למה דקדקו התוס' בלשונם לומר דחיישינן לאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות מה כוונתם לפירוש זה במה שכתבו מיד אחר הכתיבה ויש לפרש כוונתם בע"א שר"ל דחיישינן שקודם שיתן לה

בעלה הגט לשם גירושין אלא מיד אחר שיכתבנו תקח היא הגט ותטרוף בו הפירות מהלקוחות ותאמר שכבר נתגרשה בו בזמן הכתוב וא"כ אע"פ שלא תטרוף הפירות אלא מהיום ולא מזמן הקודם היא תטרוף שלא כדין אבל גט החתום בעדים מיד אחר החתימה אין לבעל פירות למ"ד משום פירי כדלקמן בפ"ב ולכך ליכא למיחש וכשתטרוף כדין תטרוף:

דף ד.

ע"א ד"ה הא מני ר' יהודה היא אע"ג דבריש פ"ב תנא קמא דר' יהודה מצריך בפני נכתב ונחתם וכו'. נ"ל לכוונת התוס' להקשות איך שייך לומר לתנא דמתניתין דמצריך בפני נכתב ונחתם אתי כר' יהודה והא תנא קמא דפ"ב דסבר דבעי בפני נכתב ונחתם הוא ת"ק דר' יהודה התם ופליג עם ר' יהודה שם וא"כ איך נוכל לומר לתנא דמתניתין דמצריך בפני נכתב ונחתם אתי כר' יהודה ותירצו אע"ג דתנא דמצריך בפני נכתב ונחתם פליג שם עם ר' יהודה מ"מ בדין זה דבעינן כתיבה וחתימה לשמה ומצריך לומר בפני נכתב ס"ל כר' יהודה אבל ליכא למימר דבקושיא הבינו התוס' הא דקאמר גמרא הא מני ר' יהודה היא ר"ל דתנא דמתני' הוא ר' יהודה בעצמו ולכך הוקשה להם איך נוכל לומר שהוא ר' יהודה והלא הוא פליג עם ר' יהודה בריש פ"ב ותירצו דלאו איהו ר' יהודה בעצמו אלא דבהא סובר כר' יהודה וזה אינו דהא ר"י פליג במתניתין בדין רקם וחגר על תנא קמא דמתני' דקאמר ר"י רקם מן המזרח וכו' ואם כן איך יעלה על דעת התוס' להבין הא דקאמר הא מני ר"י שהוא ר"י בעצמו אלא צ"ל דהתוס' ידעו שפיר בקושיא דאינו ר"י בעצמו אלא שהקשו איך נוכל לומר דבדין נכתב ונחתם סבר תנא דמתניתין כר"י והא איהו פליג עליה דר"י בדין זה דבפני נכתב ונחתם דת"ק מצריך לחד נימא לתרווייהו אבל אם אחד אמר בפני נכתב ואחד אמר בפני נחתם וכו' פסול ור"י פליג שם ע"ז ותירצו מ"מ בהא דבעי לשמה וצריך להעיד על הכתיבה והחתימה סובר ת"ק דפ"ב ותנא דמתני' כוותיה דמסתמא תנא דמתני' ות"ק דריש פ"ב חד תנא הוא דפ"ב הוא פירושו של פ"ק ועליה קאי כן נ"ל:

ד"ה מודה ר"א במזוייף מתוכו כו' עד וי"ל דמ"מ איכא למגזר חתימה אטו כתיבה. מקשין העולם הלא דברי התוס' סותרים זה את זה דלעיל בדבור שלפני זה כתבו אליבא דר"מ לגבי לשמה לא חיישינן אי מייתי גט לעדים שאינו כתוב לשמה שיחתמו גם הם שלא לשמה וכו' וכאן כתבו אליבא דר"א דאם אין עושים חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה ואין סברא לומר שיהא סברת ר"א הפוכה מר' מאיר בזה דהא מודה ר"א קאמר ולמאן מודה ע"כ לר"מ ויש ליישב דבשלמא לר' מאיר דלעיל שייך הרבה פעמים שהכתיבה תהיה שלא לשמה כמו שמצא גט באשפה או שהסופר הכין לו טופסי גיטין למי שיצטרך דשרי לרבי מאיר ויקחנו הבעל ויביאנו לעדים והם יחתמו אותו לשמה ולא גזרינן שיחתמו אותו שלא לשמה שהרי הוא מביאו אצלם שיחתמו אותו לצורך גרושי אשתו ולמה נגזר שיחתמו אותו במתכוין שלא לשמה מאחר שיודעים מקודם זה שצריך חתימה לשמה דהא לא שייך כאן זימנין דמשתלי כמו במחובר אבל לר"א לא שייך לומר שיהיה הכתיבה לשמה דהיינו שכתבו הסופר לשם האשה והבעל יביאנו הבעל לעדים ויחתמו אותו במתכוין שלא לשם הבעל אלא רוב חתימה שלא לשמה היינו שהכינו הסופר לגט וגם החתים עליו עדים שיהיה מוכן בידו וחתימת העדים אינה כ"א אחר הכתיבה וא"כ גם הכתיבה היתה שלא לשמה ואע"פ שנוכל למצוא ג"כ חתימה שלא לשמה באופן אחר כגון שכתבו הגט לשם הבעל והאשה כדינו והעדים לא כיונו לראות לדעת מי הוא האיש והאשה הנכתבים בגט לכוין לחותמו לשמה דמסתמא זה ג"כ נקרא שלא לשמה מ"מ מאחר שרוב שלא לשמה הוא באופן שכתבנו למעלה שייך שפיר לגזור כמו שכתבו וק"ל נ"ל:

ד"ה ומר סבר וכו' עד וטעמא דר"א לא משום דקסבר וכו'. נ"ל משום דהוקשה להם להתוס' המקשה שהקשה מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו' מה הוה ס"ל במאי קא מיפלגי ר"נ ור"א במובלעות אי הוה סובר דפליגי בהא דר"נ ס"ל דמובלעות שכיחי ור"א ס"ל דמובלעות לא שכיחי אם כן מאי פריך מת"ק ור"נ במאי פליגי דאימא ה"נ דת"ק ס"ל דסמוכות ומובלעות שניהם שכיחי ור"נ ס"ל דסמוכות לא שכיחי וא"כ מאי פליג עליה דרבא וכן רבא יכול לתרץ ע"פ דרך זה דפליגי אי גמירי כדמשני התרצן לכן כתבו התוס' דלא עלה על דעת המקשן שיפלגו שום תנאים באיזה מקום אי הוא שכיח או לא אלא הוה ס"ל דת"ק ור"נ פליגי בטעם הדבר ור"נ ור"א שניהם ס"ל דמובלעות שכיחי אלא דס"ל לר"א שלא תחלוק במדינת הים:

דף ד:

גמ' הא בהדיא קתני לה המביא גט בא"י וכו'. כלומר והדרא קושיא לדוכתה ולרבא ניחא ולרבה קשיא. ויש לדקדק אלמותיב השתא לרבה מרישא תקשי ליה לרבא מסיפא דקתני דבארץ ישראל אין צריך ויש ליישב דרבא מוקי לה באותה מדינה כדפרש"י בסמוך אבל לרבה תקשי מ"מ מאי אתי סיפא לאשמועינן כיון דממאי דקתני ממדינה למדינה במדינת הים צריך שמעינן דבארץ ישראל אפי' ממדינה למדינה א"צ וק"ל וגם נוכל לומר השתא דלישנא קמא ידע שפיר דרבא נמי ס"ל דבא"י אפי' ממדינה למדינה א"צ מטעם דקביעי בתי דינים כדלקמן וק"ל:

תוס' ד"ה אי מההיא וכו' פירש בקונטרס וכו' עד דהא בהדיא קתני אין צריך דמשמע לכתחלה. דברי התוס' צריכים עיון דלפי דבריהם תקשי לפרש"י ליתני הסיפא לחול ושמעינן מינה בהדיא דאפילו לכתחלה אין צריך בא"י ולמה לי דיוקא דקתני ממדינה למדינה במלה"י למידק מינה ממדינה למדינה בא"י וקושיא זו אפשר לתרץ בדוחק דרש"י מפרש הא דקאמר גמרא לא תימא כו' אלא הא ממדינה וכו' בא"י אינו צריך אין ר"ל דלהכי נקט דתנא האי לישנא למידק מינה הא ממדינה למדינה בא"י לא צריך דזה מסיפא שמעינן אלא ר"ל איידי דהסיפא דאיירי בארץ ישראל איירי במדינה למדינה נקיט נמי ברישא ממדינה למדינה ולפי זה לא שייך להקשות ליתני הסיפא לחול וכו' וק"ל ועוד קשה והא רש"י כתב בהדיא קמ"ל משנה יתירה דסיפא דלא צריך א"כ ש"מ דממשנה יתירה שמעינן לה ולא ממה דקתני א"צ דרש"י נמי ס"ל דא"צ שייך נמי למתני אליעבד והא דכתב רש"י אי מההיא מדיוקא דרישא משום דאורחא דמלתא הוא דהסיפא היא המשנה יתירה דאסיפא שייך לומר שהיא יתירה ולא ארישא והיא אתא לאשמועינן מיתורא מה דלא הוה שמעינן מרישא ולכך נקט לה רש"י בסגנון זה וק"ל:

דף ה.

ע"א ד"ה אילימא חרש ולא בעי למימר כגון אלם וכו' דא"כ הו"ל למימר ולא אמר. נ"ל דר"ל דאלם וכן מי שלא ראה כתיבת הגט לא שייך למיתני בהו ואינו יכול לומר דמשמע דעתה בשעה שנותנים הגט אינן יכולין לומר ואלם ומי שלא ראה כתיבת הגט בשעה ראשונה לא היו בעלי אמירה ולזה שייך למיתני גבייהו לא אמר ולא שייך למיתני ואינו יכול לומר כ"א גבי פיקח ונתחרש דעד השתא היה ראוי לומר רק שעתה בשעת נתינת הגט אינו יכול לומר ולכך מוקי לה בפיקח ונתחרש ולפי זה מתחלה כשאומר אילימא חרש וכו' הוי מצי למפרך א"כ ולא אמר מבעי ליה אלא דעדיפא מינה פריך דחרש אינו בר איתוי גיטא כלל וק"ל:

ד"ה אי הכי יכול נמי וכו' עד ולקמן מפרש א"ה חד נמי ליבעי שמואל מרב הונא וכו'. ר"ל דלקמן נמי קשה מאי פריך א"ה חד נמי הא חד ע"כ צ"ל בפני נכתב ונחתם משום דאין מצויין לקיימו כמו דרבא דהא רבה אית ליה דרבא ולכך פי' דהכי פריך א"ה חד ליבעי שמואל וכו' והא דמפרש ליה אבעין ולא מפרש בגמ' פריך לה ארב הונא דמאי איירי' תרי אפי' חד נמי לסגי ליה בקיום חותמיו לאחר שלמדו משום דלא הוה פריך מידי משום דשמא אין הכי נמי דגבי חד נמי סגי בקיום חותמיו לאחר שלמדו דבתר דפשיט ליה רב הונא בתרי דמה לי תרי ומה לי חד כשנתקיימו חותמיו ולכך מפרש ליה לשמואל הוי ליה למיבעי ליה חד נמי אי סגי וכו' דהא ע"כ בתרי הכי איבעי ליה כיון דאיירי לאחר שלמדו אי אין צריך לומר בפני נכתב ונחתם אחר שלמדו בתרי כיון דליכא למיחש למידי לא משום קיום דתרי מצויין לקיימו ולא משום לשמה כיון דאיירי אחר שלמדו או דלמא לא פלוג וכו' וזו הבעיא היה יכול למבעי ליה גם כן בחד אי סגי בקיום חותמיו אחר שלמדו או דלמא לא פלוג וכו' אבל לרבא אתי שפיר דחד לא קא מיבעי ליה דפשיטא דצריך לומר בפני נכתב ונחתם משום דאין מצויין לקיימו כדקתני במתני' אבל בתרי דאין צריך לקיימו מיבעיא ליה אי אמרינן דאין צריכין לומר או דלמא לא פלוג רבנן:

בא"ד דכולה מתני' איכא לאוקמא בלמדו מדפריך ממתניתין דהאשה עצמה מביאה גיטה וכו'. ר"ל מאי פריך בגמ' והא אשה דלא שכיחא ותנן וכו' דלמא מתניתין דאשה איירי קודם שלמדו ולכך צריכין לומר אלמא דס"ל לגמרא מאחר דאוקמא מתניתין דאינו יכול לומר וכו' בלאחר שלמדו א"כ ה"ה דכל המשניות איירי בלאחר שלמדו ולכך פריך מאשה דאיירי לאחר שלמדו וגם לא שכיחא ואע"פ כן צריכין לומר א"כ ה"ה מתני' דריש פרקין איירי נמי בלאחר שלמדו:

בא"ד ואין לפרש וכו' עד אבל לרבה לידענו לא מהני וכו'. יש לדקדק דהא דקאמר אבל לרבה ידענו לא מהני ע"כ ר"ל בתרי דבחד אפי' לרבא לא מהני כמו שפירשו התוס' לעיל א"כ הכל טעמא מאי דלמה לא יועיל לרבה בתרי ידענו לאחר שלמדו דהא ליכא למיחש למידי וי"ל משום דלרבה אפילו אחר שלמדו מ"מ בחד צ"ל משום קיום לכך לא מהני ידענו אפילו בתרי משום דלא אתי לאחלופי בחד בקיום שטרות דעלמא כדלעיל (גיטין דף ג') וכל זה לא כתבו התוס' אלא לפי מה דהוי סלקא אדעתין לפרש כן אבל לפי האמת מהני ידענו בתרי אפילו לרבה לאחר שלמדו ולא עוד אלא דאין צריכין לומר שום מידי כמו שפשט רב הונא וכדמשמע בתוס' לקמן בסמוך בד"ה בי תרי וכו' דהא כתבי דליכא בינייהו לאחר שלמדו בי תרי והא דקתני בפ"ב ושנים אומרים בפנינו דמינה דייק רבה דידענו לא מהני נקט בפנינו משום קודם שלמדו וכו' ונוכל לומר דהא דכתבו התוס' בדבור זה דגם לאחר שלמדו לא מהני לרבה ידענו בתרי היינו כשהשליח הוא חד ולא אמר בפני נכתב ונחתם ובעי לאתויי תרי מן השוק דלאו אינון שלוחים להעיד על כתיבת וחתימת הגט באותן תרי לא מהני ידענו משום דלא אתי לאחלופי בחד בקיום שטרות דעלמא אבל בשנים שהביאו הגט אין צריכין לומר כלל והא דכתבו התוס' לקמן דהא דקתני פ"ב דשנים אומרים בפנינו וכו' דנקט בפנינו משום קודם שלמדו והא דלא פירשו לה דאיירי בחד שליח ואיהו לא אמר בפני נחתם ושנים מן השוק אומרים בפנינו נחתם ולכך לא מהני ידענו לרבה אפי' לאחר שלמדו כמ"ש משום דמסתבר להו טפי לאוקמא מתני' בשנים שהן שלוחים. כדמשמע לישנא דמתני' וכתבתי כל זה כדי לתרץ שני דבורי התוס' שלא יסתרו אהדדי נ"ל וק"ל:

בא"ד דהא לקמן בריש פ"ב משמע כיון דאתקון בפני נכתב וכו'. ועיין שם בתוס' דף ט"ז ע"ב ד"ה אלמא קסבר וכו':

ד"ה בי תרי וכו' ולקמן רפ"ב איכא למ"ד דשנים צריכין לומר וכו' ואותו מ"ד פליג ארב הונא:

ד"ה כשניסת וכו' עד אי נמי יאמר דהך דרבה ורבא תנאי היא. ר"ל דהך לישנא דר"י לא יאמר דכ"ע ס"ל לפי שאין בקיאין לשמה כמו שאוקמא רבא לעיל (גיטין דף ל') שאמר רבא מתרץ לטעמיה ורבה מתרץ לטעמיה אלא יאמר דתנאי היא ואיהו ס"ל כמ"ד לפי שאין בקיאין לשמה והשתא ברייתא דקתני המביא גט ממלה"י ונתנו לה ולא אמר וכו' דפריך מינה הכא לרבה מוקי לה ר' יוחנן כמ"ד דסבירא ליה לפי שאין מצויין לקיימו:

דף ה:

רש"י ד"ה קי"ל כדרבנן על מעשה דיין וכו' ג' שישבו לקיים את השטר וקרא ערעור על אחד מהם. נ"ל דטעות נפל בספרים דלאו אקרא עליו ערעור קאי התם אלא אשנים מכירים חתימת העדים ואחד אינו מכיר על שלא חתמו מעידים השנים לפני האחד וכו' ע"ש פ"ב דכתובות דף כ"א ע"ב:

תוס' ד"ה הכי גריס ר"ת וכו'. נראה דבא לומר לאפוקי גירסת האלפסי דגרס זימנין דמייתא היא גיטא וכו':

דף ו.

ע"א גמ' ושמואל אמר מתיבתא בגירסייהו טרידי. והא דמשני לעיל (גיטין דף ל') דאפילו רבא מודה דבא"י אפילו ממדינה למדינה אין צ"ל משום דכיון דאיכא בתי דינין דקביעי משכח שכיחי צריך לחלק בין בתי דינים ובין מתיבתא וק"ל:

תוס' ד"ה אפי' קן קולמוסא לא דמי לסומא וכו'. ר"ל דמפרש לה לקמן פ"ב דפסול משום שאינו יכול לומר בפני נכתב וכו' והא יכול לשמוע קול קן קולמוס' וכו' משום דיש לחלק דשאני פיקח דראוי לראות ממש ועוד יש לחלק כמ"ש הרא"ש לגבי סומא מיחזי כשיקרא כשיאמר בפני נכתב וכו' דהא ע"כ צ"ל לישנא דתקינו רבנן ע"ש:

ד"ה ומבי ארדשיר וכו' עד ועוד דבלא אזלי לשוק' וכו'. ר"ל וא"כ ה"נ מאקטיספון לארדשיר נמי לא הוה מצריך לומר:

בא"ד ובפרש"י כתוב וכו'. יש לתמוה דלא כתוב ברש"י שלפנינו כן לא בפי' החומש ולא בפ"ק דיומא וכן מ"ש ואין זה אקטיספון וכו' אינו מתיישב על הלב ונ"ל שהכל הוא ט"ס:

דף ו:

תוס' ד"ה אי עבדת וכו' עד אבל אי אמר סמכינן אליבורא כצ"ל ור"ל אי אמר שליח הכשר אבל אשה הא אמר התם דלא סמכינן אליבורה והיינו דמחלק שם בין חוץ לארץ וארץ ישראל ע"ש:

ד"ה ויתנו את הילד כו' ועוד מפרש כדאמר בירושלמי. נראה להגיה מפרש ר"ת או ר"י וכו' או ועוד מפרש בירושלמי וכו':

ד"ה אמר ר' יצחק וכו' על מיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבים. ר"ל שהיו כותבים לדרשא ולכך כתבו הפסוקים שלא כסדרן שמביא שם הרבה מעשים שנראה מהם שהיו כותבים לדרשא דמשמע דדוקא לדרשא כתבו שלא כסדרן משום דבעי שירטוט אבל לשם איגרת שלומים לא:

בא"ד והא דאמרי' פ"ק דמגילה וכו'. ואין לומר דשם איירי בשרטוט למעלה מן הצדדים דזה לא היה צריך למילף מאמתה של תורה דכל ג' או ד' תיבות צריכין שרטוט זה וק"ל:

ע"ב ד"ה חספא בעלמא כו' על אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים שאין בו לא עדי חתימה ולא עדי מסירה שכשרים להעיד וכו' ולא הוי אלא חספא בעלמא. פי' ולכך פסולים אפי' היכי דאיכא עדי מסירה ישראל משום דלמא אתי למסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל:

בא"ד משום דמתני' כיילא שטר מתנה בהדי שאר שטרות וכו' דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי וכו'. והא דלא פירשו התוס' בלא זה דהשתא לא מהני עדי מסירה כיון דכיילי שטרי מתנה בהדי שאר שטרות ושאר שטרות איירי בלא עדי מסירה ה"נ שטרי מתנה משום דנוכל לומר דלא כיילינהו אלא [במאי] דאיירי ביה והוזכר במתני' דהיינו ערכאות וחותמיהם עובדי כוכבים אבל עדי מסירה לא הוזכרו במתני' לכך הוצרכו לכתוב דהשתא לא מהני עדי מסירה אבל צ"ע מה רצו בזה שכתבו דבשטרי מתנה כשכתיבתן וחתימתן עובדי כוכבים דהשתא לא מהני עדי מסירה אם ר"ל משום דהכתיבה נעשית ע"י עובדי כוכבים הא אין נפקותא בזה אלא גבי גיטין דצריכה להיות הכתיבה לשמה לר"א ולכך כשהכתיבה לא נעשית ע"י ישראל לא מהני עדי מסירה אבל גבי שטר מתנה מאי נ"מ בכתיבה ואם ר"ל מאחר שחותמיהן עובדי כוכבים היה מזויף מתוכו ולכך לא מהני עדי מסירה אם כן היינו האי טעמא משום דלמא אתי למסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל דהא מוכח בגמ' לקמן בסמוך ריש (גיטין דף י"א) דטעמא דמודה ר' אליעזר במזויף מתוכו הוי מטעם דלמא אתי למסמך עלייהו ע"ש:

דף ז:

ע"ב גמ' אמר אביי רצועה נפקא וכו'. נ"ל דהציור הוא לפי התרוץ וגם לפי מה שכתבו התוס' לעיל דעכו חציו א"י וחציו ח"ל. כזה והוצרכתי לצייר כן כדי ליישב מה שכתבו התוס' בריש פירקי' בד"ה ואשקלון וכו' דעכו מקצתו א"י ומקצתו ח"ל ע"ש:

דף ח.

ע"א תוס' ד"ה המוכר עבדו לסוריא וכו' על דא"כ הוי סברתם איפכא. ר"ל דלפי סברת האיבעין הוי איפכא דהא אשכחן בעכו דלענין גיטין הוי א"י ולענין עבדים ס"ל דהוי ח"ל אלא ואי שגם סברת האיבעין היה ג"כ דלענין גיטין הוי סוריא פשיטא א"י ולכך לא בעי לה לענין גיטין כ"א לענין עבדים ונוכל ג"כ לפרש לכוונת התוס' הוא לומר תרוייהו בעי ליה ולא הוה פשיטא ליה לא לענין גיטין ולא לענין עבדים אלא דחדא בעיא נקיט ואיהו פשיטא ליה לענין עבדים מיהא הוי כח"ל מק"ו דעכו:

דף ח:

ד"ה אלא בארץ העמים וכו' על ה"פ משום גושה משום דמאהיל על הגוש וכו'. ור"ל דאם הוא מטעם מאהיל על הגוש אם היה שום הפסק בינו לבין הגוש כגון שידה או תיבה או גשר טהור אבל אי הוי מטעם אוירא אפי' היה בשידה תיבה ומוקף מכל צדדים אינו מועיל דע"כ הוא באוירא דח"ל וטעם טומאה זו הוא משום כדי שלא יצא אדם מא"י לח"ל כדמשמע התם ועיין שם כי רוצה למפשט נימא כתנאי ומביא פלוגתא דר' יוסי בר יהודה ורבנן דהכא ודחי לה:

ד"ה דגזרו על גושה וכו' על ותירץ דמיירי בעפר הבא מח"ל וכו'. דמשום אויר עצמו גזרו ולא משום מאהיל על הגוש נראה דלאו דוקא קאמר ולא משום מאהיל על הגוש אלא ר"ל דלא גזרו משום מאהיל על הגוש אלא כשהוא ג"כ באויר דח"ל אבל כשהביא הגוש באוירא דא"י לא:

ד"ה אע"ג דאמירה לעובד כוכבים שבות וכו' על וע"י עובד כוכבים איירי התם וכו' כדאמרינן בפ' מפנין. ר"ל דאי לא איירי ע"י עובד כוכבים אפי' אמרה אימא צריכה אני אסור:

ודוחק לומר דמעת לעת בעינן. ר"ל וכ"ת דלעולם ע"י עובד כוכבים מותר והתם ע"י ישראל קאמר והא דשרי התם אגב אימא משום דאיירי בתוך מע"ל של ז' דלידה ותוך מע"ל של ז' מותר לחלל עליה השבת כשאמרה צריכה אני זה דוחק:

שם ומיהו בהלכות גדולות משמע וכו'. לפי זה דקאמר נחים ליה אגב אמיה ע"י ישראל ונוקמא תוך ז' דאמרה צריכה אני וס"ל דהלכות גדולות דמע"ל בעינן וע"ז כתבו התוס' ונראה דלא יתכן לומר וכו' ר"ל דע"כ ההיא דנחים ליה איירי דוקא ע"י עובדי כוכבים ואפ"ה דוקא ע"י אמו שרי הא בלא אימיה לא שרינן אמירה לעובד כוכבים באיסור דאורייתא משום מצוה וק"ל:

דף ט.

ע"א גמ' ואלא ערעור תרי ותרי נינהו וכו' ר"ל ומה מועיל קיום:

תוס' ד"ה לעולם הוא בן חורין וכו' על אפי' אין שם אלא אותה העיר או אותה שדה זכה עבד בנכסים ויקנה את עצמו בן חורין וכו'. פי' קנה בנכסים אם יש שם נכסים בלא שיור זה ואפי' אין שם נכסים אלא אותה העיר או שדה מ"מ קנה עצמו בן חורין:

ד"ה הלכה כר"מ וכו' על ולפ"ז באין לו אלא אותה העיר דלא שייך למימר מדנחית לשיורא שייר נמי עבד וכו'. פי' דא"כ מה הקנה לו וק"ל:

ד"ה התם וכו' וא"ת בפ' מי שמת וכו' ומטלטלין הוי שיור אצל עבד ומשני רב אשי אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. צריך ליישב גירסא דהתם לפי' רש"י ותוס' דהכא למה יש חילוק בין לפי מה דס"ל דטעמא הוי משום דמטלטלין הוי שיור אצל עבד ובין מה דמשני ליה טעמא הוי משום כרות גיטא וק"ל ועי"ש בפי' הרשב"ם:

דף יא:

ע"ב רש"י ד"ה התם כדקתני טעמא וכו' על כרבנן דמתני'. צ"ע איך יכול לאוקמא הא דרבי יוחנן כרבנן דמתניתין הא רבנן פסלי אפי' בשמות מובהקים כדלעיל ור' יוחנן אמר לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו מטעם דשמות מובהקים הן וכבר נתעורר הרשב"א בחידושיו על זה ויש שרצו לפרש הא דכתב רש"י כרבנן דמתניתין ר"ל הברייתא דלעיל דאמר ר"ש לחכמים בצידן וכו' וזה אינו דהתם אמר ר"ש דלכ"ע גיטי נשים כשרים בעדי מסירה ושמות מובהקים וק"ל:

דף יב.

ע"א תוס' ד"ה עבד נמי וכו' על ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר וכו'. ר"ל דהשתא אתי שפיר מה דפריך בתחלת הסוגיא שמעת מינה יכול הרב לומר וכו' ומה ס"ד דמקשה להקשות ומי אמר לו דמתני' איירי שהרב אמר לעבד עשה עמי ואיני זנך פשיטא שנשיב לו דאיירי כשהרב אינו חפץ במעשי ידי העבד:

דף יג:

ע"ב ד"ה גופא אמר רב הונא וכו' על אלא נראה להם דאפילו בעל כרחו של נפקד קני. מקשין העולם והלא קושייתם במקומה עומדת דלמה היה להם לחכמים לתקן מעמד שלשתן דהוי הלכתא בלא טעמא כדי שיקנה אפי' בעל כרחו יתקנו שהנותן יודה שאותו סך מעות שביד פלוני הן של המקבל דהא ע"כ אודיתא קונה אפי' בעל כרחו כדאשכחן באיסור גיורא ובספר ח"ש כתב שלא רצו חכמים לתקן דליקנו באודיתא דהוא דבר שקר ולא נאה להם תקון מלתא דשקרא אלא שהתוס' מקשין דאי לא קני מעמד ג' כי אם ברצונו לא היו צריכים לתיקון זה יאמר לו זכי ואי משום דלפעמים יקרה שלא יהיה הפקדון בידו דזה הוא לא שכיח וכיון דאף לזה יש תיקון כי יכול להקנותו לו ע"י אודיתא לא הוצרכו בשביל כך לתקן מעמד שלשתן וזהו כוונתו אף שאין זה לשונו ממש ולי נראה שקנין מעמד שלשתן נעשה בקלות יותר שלא יצטרכו לשום דבר אלא שיזדמנו יחד הנותן והמקבל וילכו אל הנפקד אבל באודיתא צריך לטרוח אחר עדים או ב"ד שיודה בפניהם ויצטרך אח"כ להביא העדים לפני הב"ד שיעידו שהודה לפניהם וק"ל והתוס' שהקשו ועוד אף כשאין הפקדון בידו קנה באודיתא היינו שאם יקרה שלא יהיה הפקדון ביד הנפקד בשביל כך לא הוצרכו לתקן מעמד שלשתן מאחר שיכול להקנותו ע"י אודיתא כדלעיל:

ד"ה לדבר שאינו בעולם וכו' על דאית לן למימר דקאי בשיטתיה דר"א ב"י וכו'. ר"ל מאחר שר' מאיר קאי בשיטתיה דראב"י קנת בענין מקנה לדבר שלא בא לעולם כגון בלאחר שנתגיירו וכו' סברא הוא שלגמרי ס"ל כראב"י וכיון דאשכחן דראב"י סבר דקנה אף בפירות ערוגה אית לן למימר דר"מ ס"ל ג"כ כוותיה אבל במקנה לדבר שלא בא לעולם לא אשכחן בהדיא תנא דקאי בשיטתיה דס"ל שקנה אפילו לדבר שלא בא לעולם ממש וק"ל:

דף יד.

ע"א ד"ה לסוף אשתמיטו להו משמע דבדין לא היו יכולין לכופו להחזיר וכו'. כתבו כן משום דקשה להו והיכי עביד הכי אם הדין נותן שחייב להחזיר להם ונראה שהתוס' מפרשי אשראתא לסרבלי היינו שהיה לו בידם סרבלים והיו מחויבים ליתן לו הסרבלים לזמן מיוחד והוי דומה לפקדון ולכך כתבו התוס' לישנא דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ולא כפרש"י שפי' שנתן סרבלים באשראי לתת לו המעות לזמן קבוע דהיינו הלואה:

דף יד:

ד"ה וחכמים אומרים יחלוקו לכל תיקו שבגמרא וכו'. נ"ל להגיה ולמחוק תיבת לכל תיקו ולגרוס כל תיקו שבגמ' וכו' דאינו נתינת טעם למאי דאמרינן הכא יחלוקו אדרבה מהאי דהכא דאמרינן יחלוקו משום דמספקא להו מינה למדו השערים לרבינו האי לפרש כל תיקו שבגמרא לחולקים וק"ל:

ד"ה ר"א אומר וכו' אומר ר"ת דר' אלעזר גרסי' וכו'. ר"ל דהת"ק הוא ר"א וס"ל דאין חילוק בין חול לשבת אלא בכל ענין אי לדבריו קיימים ור"א דסיפא ס"ל דיש חילוק בין חול לשבת ועוד דקאמר התם קונין מסכ"מ ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר"א ר"ל מה שקונין לא תימא משום דצריך קנין כר"א דהא קי"ל כרבנן אלא משום שמא תטרוף דעתו עליו משמע דלר"א צריך קנין. בשבת ואי אדר"א דסיפא קאי הא מודה הוא בשבת וכו' אלא ואי אר"א דרישא קאי דס"ל דאין חילוק בין חול לשבת ותרי ר"א נינהו חד ר' אלעזר וחד ר' אליעזר וג' מחלוקת בדבר:

דף טו:

ע"ב תוס' ד"ה גילול חמשה וכו' על מערבת שנים וכו'. ר"ל שצריכה לערב בפני עצמה והעליונה איתא התם דאפילו לעצמה אינה מערבת דהתחתונה אוסרת על העליונה כיון דהעליונה אינה רואה פני עשרה:

דף טז.

ע"א ד"ה הנצוק והקטפרס וכו' על וקשה לר"ת דעד כאן לא נחלקו ר' מאיר ור' יהודה וכו' אבל בתחתונה כולהו מודו דעלתה לו טבילה וכו'. יש לדקדק על קושית התוס' הא כתבו התוס' סוף דבור זה דקתני בתוספתא בסיפא וחכמים אומרים אין מטבילים אלא באמצעית א"כ ש"מ דאית להו לחכמים דקטפרס אינו חבור וצ"ל דקושית התוס' אינו אלא למאי דמוקי בגמרא ההיא מתני' דהנצוק והקטפרס כר"י ולכך הקשו הא משמע בפרק אין דורשין דבין ר"מ ובין ר' יהודה ס"ל דמטבילין בתחתונה א"כ ס"ל לר"י דקטפרס חבור:

בא"ד עוד הקשה ר"ת דהכא קאמר דקטפרס לא הוי חבור ובסמוך קאמר ר"י וכו' והך דנצוק וכו'. פי' הך מתני' דהנצוק והקטפרס וכו' אינו חבור ר"י היא:

בא"ד ואומר ר"ת דכיון דהמים וכו' סופן ליפול וכו'. ר"ל דכל המים שעל הראשון סופן ליפול לירד למקוה א"כ אין המקוה חסרה כלום משא"כ בההיא דהניצוק והקטפרס:

בא"ד ומיהו נצוק גרוע וכו'. ר"ל ואפילו היכא דכולהו סופו ליפול לא הוי חבור:

בא"ד ואין נראה לר"י וכו' על א"כ הא דקאמר עירוב מקוואות כשפופרת הנאד מלא נקב בעינן וכו' על ועוד אי במים סגי בטופח להטפיח וכו' כצ"ל:

בא"ד ונראה דדוקא לר"י סגי בטופח להטפיח וכו' על וההיא דנצוק לפי מאי דמסיק וכו'. כוונת התוס' בזה לתרץ ג"כ קושיא דקאמר לעיל עוד הקשה דהכא קאמר דקטפרס לא הוי חיבור וכו' על והך דנצוק ר"י היא:

דף טז:

גמ' ולפלוג ר"י ברישא וכו'. הא דפריך גמרא בקושיא זו אלישנא בתרא ולא אלישנא קמא יש ליישב ע"פ פי' התוס' בד"ה במאי פליגי וכו' דללישנא קמא לטעמא דר"י דלא חייש לאחלופי ולכך אתי שפיר דלא פליג ברישא דדוקא בסיפא דשנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם ואין הגט יוצא אלא מתחת ידי על החתימה מוכחא מלתא דעל החתימה נאמן ביחידי לפי שהוא שליח הגט מדמצריכין אכתיבה תרי וכו' מה שאין כן ברישא דאחד אמר בפני נכתב ואחד אמר בפני נחתם וק"ל:

דף יז.

ע"א גמ' א"ר יוחנן ל"ש אלא שהגט יוצא מתחת יד על כתיבה לעשו כשנים על זה וכשנים על זה. אין לדקדק א"כ במציעתא נמי לשנים אומרים בפנינו נכתב ואחר אומר בפני נחתם אמאי לא אמרינן נמי כשהגט יוצא מתחת ידי על החתימה לעשה כשנים על זה ושנים על זה לחתם כיון לעל החתימה אין כאן אלא אחר אתי לאחלופי בקיום שטרות לעלמא וק"ל:

שם ריש לקיש אמר משום פירי וכו'. לדברי רש"י מגומגמים וכבר התעורר לזה הר"ן ז"ל ועיקר הדברים שריש לקיש ס"ל לאין לבעל פירות מיד בשעת כתיבה ומזמן הכתוב בו הפירות הן לאשה אע"ג שלא ניתן עד לאחר זמן ואם לא תיקנו זמן בגט היה הבעל אוכל ומוכר הפירות משעת הכתיבה עד שעת הנתינה שלא כדין אבל השתא היא תטרוף הפירות משעת זמן הכתוב בו ור' יוחנן סבר יש לבעל פירות עד שעת הנתינה ובדין ימכור בין הכתיבה והנתינה ומיום הנתינה ואילך הלא הגט שבידה מוכיח שכבר נתגרשה ותוכל לטרוף לקוחות ע"י הגט שבידה ולפי זה מ"ש רש"י בד"ה על שעת כו' הלכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי לכי אתי למיטרף בעי לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה לדברי מותר הן אלא שיש ליישב לדברי רש"י שהוצרך לכתוב כן כדי שלא תקשה הא אצטריך לתקן זמן בגטין כדי שנדע זמן הנתינה שלפעמים לא תוכל לטרוף מיד אחר נתינת הגט ותצטרך לטרוף לאחר זמן למפרע משעת הנתינה ולכך כתב רש"י דזמן כתיבת הגט לא מהני מידי לענין זה אפי' למטרף משעת הנתינה משום לכי אתיא למטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה:

דף יז:

תוס' ד"ה על שעת נתינה וכו' על אבל קשה לר"י מהא דאמר בסוף פ"ק דב"מ וכו' ופריך ניחוש דלמא כתב ליתן בניסן וכו'. עיקר קושית התוס' הוא ממה דמסיק התם הניחא למ"ל כיון שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות שפיר אלא למ"ל יש לבעל פירות על שעת הנתינה מאי איכא למימר ומשני כי אתיא לטרוף וכו':

בא"ד ואומר ר"י דהכי פירושו וכו'. כלל העולה מפי' התוס' דאינהו ס"ל דאין ה"נ שהיא טורפת מזמן הכתוב בגט אפי' לר' יוחנן משום דאמרינן דמסתמא באותו יום ניתן ונמסר לידה אלא משום דס"ל לר' יוחנן ליש לבעל פירות על שעת הנתינה לא הוצרכו לתקן זמן בגט משום זה משום דיכולה להביא גיטה בב"ל או לעדים ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה אבל לריש לקיש דס"ל דאין לבעל פירות מיד משעת הכתיבה אצטריך לתקן זמן בגיטין כדי שנדע זמן הכתיבה ותטרוף מזמן שנכתב בו אע"פ שהנתינה היתה לאחר מכן:

בא"ד וא"ת לרבי יוחנן היאך כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וכו'. עיין בהר"ן שתירץ קושיא זו ע"ל דאיתא בגמרא בסמוך דאין אדם מקדים פורענות לנפשיה:

דף יח.

ע"א ד"ה ואנחיה בכיסתיה וכו' על אע"ג דלעיל אמר ר"ל דיש לבעל פירות על שעת חתימה וכו'. הלשון מגומגם והכוונה והא איהי תטרוף מלקוחות שלא כדין מיום הכתיבה ואע"ג דלעיל אמר לר"ל דאין לבעל פירות משעת החתימה וא"כ בדין תטרוף. ד"ה הנהו קלא אית להו וכו' תימה דלענין זנות דנהי דידוע שלא בא לידה ביום הכתוב בו מ"מ יכול לחפות וכו'. ר"ל דנהי דידוע שלא בא לידה ביום הכתיבה מ"מ אין ידוע אימתי בא יכולה לומר שבא לידה קודם שזינתה וספק נפשות להקל כמו קודם שתיקנו זמן:

דף יח:

ד"ה חיישינן שמא פייס כו' וכן כי אמר לעשרה חתמו וחתים ביה תרי וכו'. הוצרכו לכתוב כן משום דלקמן בסמוך אההוא דאמר לעשרה כתבו גט לאשתי וחתום ביה תרי בההוא יומא וכו' על כלאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק פריך והאמר ר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר וכו' ש"מ דכי אמר לעשרה חתמו וחתמו בי תרי ביומי' וכו' שייך נמי לומר שמא פייס כמו גבי מכאן ועד עשרה יומין:

דף יט.

ד"ה קנקנתוס חרתי לאוסכפי וכו' על דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתניתין וכו'. ואיכא למידק לפי' ר"י לפי' דשיחור היא אדרמנ"ט וקנקנתוס דמתני' הוא ודריאול"ה ואדרמנ"ט דהוא שיחור הוא יותר טוב מקנקנתוס דהוא ודריאול"ה שהרי קנקנתוס הוא אסור בספר תורה למ"ל ואדרמנ"ט מותר כמו שפי' ר"ת בסמוך בדבור זה וא"כ לפי זה קשה מה אשמועינן בברייתא דשיחור כשר הא אפילו קנקנתוס כשר בגט שהוא אסור בס"ת למ"ל כ"ש אדרמנ"ט שהוא שיחור דכשר בס"ת לכ"ע ואינו קושיא כלל דלעולם קנקנתוס הוא יותר דבר של קיימא מאדרמנ"ט איכא למ"ל דקנקנתוס הוא אסור בס"ת היינו משום דס"ל בס"ת בעינן כתב שיוכל לימחק כדכתיב בפרשה סוטה ומחה אל מי המרים וקנקנתוס הוא מתקיים ביותר ואינו עשוי לימחק וק"ל:

דף יט:

ד"ה טעמא דאיכא כתב וכו' על וי"ל כיון דאמר ה"ז גיטך וכו' א"נ דאיירי וכו' ונייר חלק דקאמר שמואל וכו'. נראה הא דכתבו ונייר חלק דקאמר שמואל לא בשעת נתינה ראו וכו' קאי נמי אשנויא קמא דקאמר וי"ל כיון דקאמר ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן ליה לבעל וכו' דהא דבר מועט ר"ל דתלינן שכתבו במי מילין ואי בשעת נתינה ראו נייר חלק א"כ אפי' היה ולאי כתוב במי מילין אינו גט כיון דכבר נבלעו האותיות וק"ל:

דף כ.

ע"א ד"ה אי משום כריתות לאית בה וכו' על וי"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר כוותיה. פי' דשם בעירובין איפלגו תנאי באם מוחקין לסוטה מפרשה של תורה וקאמר התם והני תנאי כהני תנאי ומביא תנאים דפליגי דאם כתבו הפרשה לשם סוטה זו אם מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ואחי שם רב פפא ואמר דלמא לא היא ע"כ לא קאמר ת"ק התם אלא משום כיון דאינתוק לשם רחל לא הדרא מינתקא לשם לאה אבל גבי תורה דסתמא (לא) מיכתבה (והכי) ה"נ דמחקינן והשתא הא דתירצו התוס' בשנויא קמא וי"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר כרב פפא דאמר דיש חילוק בין ס"ת דסתמא כתיבה אלא ס"ל כסתמא דגמרא דקאמר והני תנאי כהני תנאי אי נמי סבר כאידך תנא וכו' כלומר אפי' אי ס"ל לרב יוסף כרב פפא מ"מ איפלגו תנאי קמאי באם מוחקין מן התורה וס"ל כחד תנא דאין מוחקין:

ד"ה הא בעינן שמו ושמה אע"ג דמתני' דפ' הזורק וכו' מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כר"מ וכו'. לדברי התוס' תמוהים מאד משום דבהדיא איתא התם אמר ר' אבא אמר רב הונא זו לדברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר וכו' ונ"ל פי' לדברי התוס' כן משום דלא אשכחן בשום דוכתא דפליגי רבנן ור"מ בהא מלתא אלא במידי דרבנן כגון כתב לשם מלכות שאינה הוגנת ולומיהם וכדאמר התם אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ודייקי התוס' מדאמר התם פ' הזורק זו לדברי ר"מ ר"ל הרישא דקתני התם כתב לשם מלכות שאינה הוגנת או היה במזרח וכתב במערב וכו' תנא והולד ממזר אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה משמע מדמלמה הא לשינה שמו ושמה ועביל ליה מודים דהא לכתב לשם מלכות שאינה הוגנת ולומיהם מכלל דהא לשינה שמו ושמה הוי נמי פסולא דידיה מדרבנן כמו הדיא דרישא לכתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו':

בא"ד דהא מתני' ר"מ היא וכו' ואע"ג דדייק התם מדלא ערבינהו הדיא לשינה שמו וכו' מכלל דכרבנן אתיא מ"מ מתני' ר"מ היא אלא ר"ל דרבנן נמי מודים לר"מ:

ד"ה משמיה דרבים וקלסיה וכו' על ואומר ר"ת דהכי דייק מדקלסיה כי אמר משמיה דרבים וכו'. ר"ל שלבר שהוא הלכתא ראוי לאומרו משמיה דרבים ולא משמיה דיחיד להכי קלסוה כי אמרה משמיה דרבים ולא קלסוה כשאמר משמיה דיחיד:

דף כ:

גמ' בעי רב פפא בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מאי תיקו ותיפוק ליה לספר אחד אמר רחמנא וכו' לא צריכא למעורה. מקשין העולם תינח בין שיטה לשיטה דנוכל לאוקמיה במעורה אבל בין תיבה לתיבה מא"ל ונ"ל דאה"נ דלפי המסקנא לא נשאר בתיקו אלא בעיין דבין שיטה לשיטה אבל בין תיבה לתיבה אינו גט משום דספר אחד כו':

שם לרמב"ח נמי לא קשיא בכתובת קעקע השתא דאתי' להכי מתני' לרבא נמי לא תקשה בכתובת קעקע נ"ל הא דקאמר מתני' לרבא נמי לא תקשי ט"ס הוא אלא כך צ"ל השתא דאתית להכי מתני' נמי לא קשיא וכו' ומוכרח הוא דהא על כרחך רבא לא הוי ידע שינויא דכתובת קעקע דאל"כ לא הוי פריך מידי לרמי בר חמא:

תוס' ד"ה על מנת שתחזירי לי הנייר וכו' משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד וכו'. פי' דהתנאי סותר המעשה כדפירשו התוס' אח"כ דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ואין הגט חל עד שיחזירוהו ואז אין הגט בידו. ורבא דאסר פרק קמא דקדושין וכו' ר"ל ומאחר דאמר החזירו יצא ש"מ דס"ל דאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולכך ס"ל נ"כ דוקא החזירו יצא דהוי כמו נותנת ע"מ להחזיר לא ס"ל כהאי לישנא אלא מפרש הא דקתני סיפא דהאי ברייתא ע"מ שתחזירי לי הנייר מגורשת משום דהוי מעשה קודם לתנאי וכו' והא דאצטריך רבא לטעמא משום דהוי מעשה קודם לתנאי ולא פירשה כלישנא דאמר התם משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכו' וכר' דס"ל הכי משום דבעי לאוקמא ברייתא זו אפילו כרבנן דר' דס"ל דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ועיין בתוס' לקמן פ' מי שאחזו (גיטין דף ע"ה) ד"ה אלא אמר רבא ודבור שאחר זה המתחיל ותנאי ומעשה בדבר אחד:

דף כא.

ע"א ד"ה שכן אב מקבל גט לבתו וכו' על משמע לע"י חצר אביה מתגרשת שלא מלעתו כמו שהיא מקבלת שלא מלעתו אפי' אם כחצר אביה דמיא. ר"ל לרבנן דס"ל התם דהקטנה עצמה נמי מקבלת את גיטה שלא מלעת אביה בין שהיא כיד אביה ובין אפילו היא כחצר אביה ה"ה ע"י חצר אביה נמי מתגרשת אפילו שלא מלעתו וק"ל:

דף כא:

גמ' והוא ששייר מקום התורף ור"א היא וכו' וה"ק אין כותבין טופס וכו' כתבו לתורף וכו'. והא דקתני במתני' תלשו וחתמו פי' חתמו גמרו כמו תורה חתומה ניתנה וכן פירשו התוס' לעיל בפ"ק (גיטין דף ג') ריש ע"ב ד"ה לתנן אין כותבין במחובר וכו' ע"ש:

דף כב:

ע"ב תוס' ד"ה והא לאו בני דעה נינהו וכו' על ואמר בגמרא מאן תנא דלא בעי כוונה בשחיטה וכו'. ר"ל א"כ ש"מ דאפילו בעומדים ע"ג לא מהני למ"ד דבעי כוונה וה"ה הכא לר"א דבעי כתיבה לשמה לא מהני כי גלול עומד ע"ג אלא ולאי לר"מ פריך הכא ולא לר"א זה אינו התם וכו' וכן כל הני וא"ת שמקשו והא לאו בני שליחות נינהו והא לאו בני כריתות נינהו ר"ל דאי פריך הכי לר"מ הוי אתי שפיר דלדידיה החתימה היא הכריתות ולא הכתיבה ואי אתיא כר"א צריך ליישב כל הני קושיות:

בא"ד דוכתב לאו אבעל קאי. ר"ל דאי הוי אמרי' דוכתב קאי אבעל היינו צריכין נומר ע"כ דהא דמכשרינן בגם כשכתבו הסופר או אחר לא מכשרינן אלא מטעם שליחות:

שם ומאי צריך נמי לאתויי ברייתא לעובד כוכבים פסול. ר"ל פשיטא לפסול בלא שום ראיה מטעם דלאו בן כריתות הוא:

שם ומשמע ליה לאתיא כר"מ מדלא נקט לפסול אלא עובד כוכבים וכו'. ר"ל דאי אתיא כר"א אפי' חש"ו נמי פסולים אפי' בגלול עומד על גביו אי בעינן שליחות ועכ"פ סוטה פסול לר"א אפילו בגלול עומד על גביו כלבסמוך אלא ולאי ר"מ היא:

דף כג.

ע"א ד"ה אלא מעתה וכו' על פירוש בשלמא בלא עומד על גביו ניחא וכו' על וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. לדברי התוס' בדבור זה צריכין עיון לפירש בשלמא בלא עומד ע"ג ניחא דקסבר רב נחמן דאיכא היכירא וכו' אבל בעובד כוכבים ליכא היכירא וכו' וא"כ לפי זה קשה דלפי פירושו זה של רב נחמן ליתא לקושית המקשה שהקשה בתחלת הסוגיא והא לאו בני דעה נינהו וכ"ת דאה"נ דרב נחמן פריך הכי לרב הונא ורצונו שלא יצטרך לתירוצו שתירץ והוא שהיה גלול עומד על גביו א"כ לא יתיישב הא דמסיימו התוס' בסוף דבריהם וא"כ הדרא קושיא לדוכתין דהא לאו בני דעה נינהו וק"ל ויש ליישב בדוחק דה"ק דבשלמא בלא עומד ע"ג אלא הוה סלקא אדעתין לטעמא דמתני' דהכל כשרים לכתוב הגט הוה מטעם דאיכא היכירא דכותבין לשמה ע"פ הבעל הוה אתי לן שפיר הא דעובד כוכבים פסול דבעובד כוכבים ליכא היכירא לשמה בהכי אלא דהוה קשה לן דגבי בני דעה איכא היכירא ע"פ הבעל אבל הנך הא לאו בני דעה נינהו אבל למאי דאוקמא וכו' אפי' עובד כוכבים נמי אלא ולאי בלא עומד

ע"ג איירי וטעמא דמתני' הוי מטעם דאיכא היכירא ע"פ הבעל וא"כ הדרא קושיא לדוכתין והא לאו בני דעה נינהו:

דף כג:

ד"ה מה אתם בני ברית וכו' לר' שמעון לא אצטריך וכו'. משום דאיתא התם דר' שמעון ס"ל דעובד כוכבים ליתיה בתרומה דנפשיה וא"כ אינו בתורת תרומה ולכך לא אצטריך לדידיה למעטו משליחות דתרומה ולא אצטריך גם אתם למעט עובד כוכבים ולומר מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אלא אצטריך גם אתם לרבות שליח דעלמא פי' דשלוחו של אדם כמותו בתרומה ואע"ג דלרבנן איתא התם דשליחות דעלמא ילפינן משליחות דגט ופסח במה הצד ולא אצטריך גם אתם אלא להיקשא לומר מה אתם בני ברית וכו' למעט העובד כוכבים ס"ל לר"ש דשליחות דתרומה לא הוי ילפינן במה הצד משום דגלי לן קרא בתרומה וכתב אתם ולא שותפין אתם ולא אריסין ה"א ג"כ אתם ולא שלוחכם לכך אצטריך גם לרבות את השליח שיהא כמותו בתרומה והיינו דקא מסיימי התוס' בדבור זה וי"ל דמ"מ כיון דדרשינן שליחות מתרומה מגם אתם וכו' ורצונם לומר לר"ש ילפינן שלוחו של אדם כמותו משלשתן מגט ופסח ותרומה ובתרומה ע"כ עובד כוכבים אינו נעשה שליח מטעם דאינו בתורת תרומה כיון דליתיה בתרומה דנפשיה לר"ש מסתברא דלא מרבינן בעלמא שליחות אלא דומיא דאיתא בתרומה ובתרומה עובד כוכבים אינו נעשה שליח ה"נ בכל התורה:

דף כד:

ע"ב תוס' ד"ה בעלי מסירה ור"א וכו' עד ואומר ר"י דאין עדי מסירה מלקקים וכו'. ויש לדקדק א"כ מאי משני הכא אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ור"א הכי נמי וכו' והא אין עדי מסירה מלקקין לראות אם זו אשתו או לא ונ"ל דהכא נמי י"ל בעדי מסירה ור"א היינו בשעת מסירת הגט היו השני יוסף בן שמעון לפניהם ונירשו זה בפני זה לפני העדי מסירה דהשתא ליכא למיחש למידי וק"ל:

באה"ד ולא חיישינן שמא יתננו לאשת חבירו וכו' ט"ס הוא וצ"ל ולא חיישי. ר"ל העדי מסירה אין חוששין לחששא זו:

דף כה.

ע"א גמ' וצריכא וכו' עד אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא וכו'. יש לדקדק ל"ל כל זה האריכות הל"ל אבל התם יש ברירה דהא לא שייך לומר התם לבעינן לשמה ויש לייסב משום דלבתר הכי קאמר אי נמי בתחלה סר"ל לס"ל רחתם אע"ג דיש ברירה גזירת הכתוב הוא דביובל צריכין להחזיר כל השדות שיהיו יחד בלי שום חלוקה כאשר היו מתחלה לכך קאמר השתא אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא וכו' ר"ל אפי' את"ל לגזירת הכתוב ליהדרו כל השדות ביובל היינו לוקח במכר אבל בירושה ומתנה לא וק"ל:

שם א"ל הושעיא ברי כצ"ל:

שם כדי לזרזן במצוה כו' עד אא"ב לאמנינהו מעיקרא. פירוש לאמנינהו על הפסח כל האחין אלא שכדי לזרזן במצות אמר שמי שיעלה ראשון הוא יהיה ראש הזוכין והעיקרי בפסח זה והאחרים לא יזכו אלא על ידו. ויש לדקדק א"כ מתני' זו מאי אתא לאשמועינן כיון דאמנינהו מעיקרא על פסח זה כל האחין פשיטא דכולהו זכו בו וי"ל דס"ד כיון שאח"כ אמר שעל מי שיעלה ראשון הוא שוחטו הוי כמו חזרה קמ"ל דלא כיון דלא אמר אלא כדי לזרזן במצות:

דף כה:

תוס' ד"ה ומיחל ושותה וכו' עד ואין נראה וכו' לפי שקבע וכו'. כלל דברי התוס' בדבור זה הוא זה דבלמאי מותר לקבוע מקום בבין השמשות משום דהוי ספק ואינו מתקן מכל בולאי והואיל וקבע לו מקום מותר לחללו אבל בעובד כוכבים לאסור לקבוע מקום משום דהוי כמתקן ולאי טבל והואיל ולא קבע לו מקום א"א לחללו כיון שאין מקומו קבוע:

ד"ה לדברי ר"מ וכו' עד ועוד דאי הוי משני הכי הוה קשה ליה אידך דר"י דאמר לעיל אף אחרון אינו פוסל. ר"ל ש"מ דלית ליה ברירה ואע"ג לאמר לאי אתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן דאין ברירה משום דבעינן לה לשמה וכו' צריכותא בעלמא היא:

ד"ה ר' יהודה ורבי יוסי וכו' עד אבל הכא יכול להיות שלא יבא לידי הפרשה. פירוש כלמסיק משום דשמא יבקע הנוד אלא שיש לדקדק א"כ ל"ל לתוס' זה הל"ל דלמסקנא אית ליה לר"י ברירה וגבי כיס לא הוי מטעם דאין ברירה אלא משום דשמא לא יעלה סלע כלל וגבי נוד משום דשמא יבקע הנוד כדמסיק אלא שי"ל משום דגבי נוד שייך טפי לומר שמא יבקע הנוד אבל גבי כיס לא שייך לומר כ"כ שמא לא יעלה ואעפ"כ ס"ל לר' יוסי דלא חיללה א"כ אין ברירה ס"ל לכך הוכרחו התוס' לחלק כן אליבא דר' יוסי:

ד"ה מה היא באותן הימים וכו' עד ושם פי' בקונטרס וכו'. ע"ש דאין משמע כן מפי' רש"י אלא משמע מדבריו שהמקשה הוה ס"ל למה היא באותן הימים קאי ארישא באומר מהיום ופריך ע"ד שפירשו התוס' כאן אלא שהמתרץ תירץ למה היא לא קאי ארישא אמהיום אם מתי אלא איירי באומר מעת שאני בעולם ע"ש:

ד"ה ולכי מיית הוי ניטא וכו' עד והא לפריך אההיא לאיו מ"ש לכאן ולכאן דאין ברירה כצ"ל:

באה"ד מיהו קשה לבסוף בינה וכו' עד מ"מ מוכח שפיר לרבי יוחנן לית ליה ברירה מלמשני לה. והא דלא מייתי ראיה לר' יוחנן לית ליה ברירה מלאמר האחין שחלקו וכו' או מהא לאמר אפי' האחרון אינו פוסל אין ה"נ דהתם מייתי ההיא דאחין שחלקו אלא שאמר וכ"ת כי לית ליה לר' יוחנן ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה ומי אית ליה ומייתי ההיא ראיה דאיירי בעירוב דמילי דרבנן הוא. גם יש לתרץ דההיא דלעיל דאף אחרון אינו פוסל משום דבעינן לה לשמה כדאמר לעיל וצריכא וכו':

דף כו.

ע"א ד"ה חוץ מגיטי נשים ואין לומר בשחרורי עבדים וכו'. צריך למחוק הוי"ו לגרוס אין לומר וכו':

דף כז.

ע"א ד"ה הא אמר תנו וכו' עד ור' זירא סבר הא דקתני ונמלך אורחא דמלתא וכו'. ויש לדקדק לפירוש הא דקאמר ר' זירא בגמרא מי קתני אם אמר תנו נותנים ואפי' לזמן מרובה דלמא אם אמר תנו נותנים כלקי"ל לאלתר ל"ל הא הל"ל מי קתני אם אמר תנו נותנים דלמא אפי' אם אמר תנו אין נותנים ואין כאן דיוק כלל כיון דס"ל הא דקתני ונמלך הוא אורחא דמלתא כמו שהקשו התוס' הכא בריש הדבור וי"ל דהא דקאמר לקמן לר' זירא דלמא אם אמר תנו נותנים כלקי"ל לאלתר לאו מכח דיוקא דקתני ונמלך עליהם וכו' אלא קושטא דמלתא נקיט דאם אמר תנו נותנים לאלתר מכח הקי"ל מלקתני במתני' דהכא אם לאלתר כשר וק"ל:

באה"ד דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצות ומיאונים. ונ"ל כלל הדבר דבסיפא ע"כ איירי בלא לאינו בידה ומה שלא ראינו לא שייך לומר עליו לאלתר או לזמן מרובה דהיאך שייך לומר לאלתר כיון שלא ראינוהו קודם שנפל אבל במתני' דהכא לאיירי בשליח איירי שראינו אותו ביד השליח קודם שנאבד ממנו ואח"כ לאלתר מצאו וכן במתני' דמצא גיטי נשים ושחרורי עבדים מצי לאוקמי שראינו הגט לפני זה ביד הבעל קודם שנאבד ולכך שייך לומר לאלתר וק"ל:

ד"ה הא אמר תנו נותנים וכו' עד אבל ברייתא דקתני בזמן שהבעל מודה וכו'. ר"ל דאף ע"ג שלפי האמת אינו נאמן ויחזיר לאשה דקתני היינו בעדים ותתגרש בחזרה זו כמ"ש התוס' לקמן דף זה ד"ה בזמן שהבעל מודה וכו' מ"מ הלקוחות סבורים שב"ל מאמינים ליה שמשנכתב בא לידה ולא יאמרו אייתי ראיה וק"ל:

דף כז:

ד"ה מעולם לא חתמנו וכו' עד ובקונטרס פי' וכו' עד ולפי זה צ"ל שלא ראו עדים חתימת הגט וכו'. צריך לייסב מאי קאמר ולפי זה דמשמע דוקא לפי' רש"י צ"ל כן הא גם לפי' התוס' צריך ג"כ לומר שלא ראו חתימת ידם דאי ראו מאי קאמר מהו דתימא דלמא מתרמי שמו כשמו ועדים כעדים הא העדים שלפנינו ראו ומכירים חתימת ידם שזהו הגט שחתמו ואנן לא חשלינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו כמ"ש התוס' לעיל מזה ויש לייסב דלפי פי' התוס' ה"ק מהו דתימא שמא איתרמו שמו כשמו ועדים כעדים ואותן עדים אחרים חתמו וכתבו ליוסף בן שמעון זה שלפנינו אלא שהוא סבר שהגט הנמצא הוא שלו וגט זה הנמצא ושהעדים שלפנינו מכירים אותו שהוא חתימת ידם אין ה"נ שהוא באמת חתימת ידם אבל לא חתמוהו ליוסף בן שמעון זה שלפנינו אלא ליוסף בן שמעון האחר רק שיוסף בן שמעון זה שלפנינו הואיל והעדים שחתמו על הגט שלו היו שמותיהם כשמות עדי הגט הנמצא סבור הוא שהגט הנמצא הוא שלו לכך הוא אומר שהוא שלו קמ"ל דלא חיישינן להכי אבל לפירוש רש"י שהעדים אומרים שמעולם לא חתמנו אלא ליוסף בן שמעון זה שלפנינו ליכא למימר הכי וק"ל:

דף כח.

ע"א ד"ה מצאו בחפיסה וכו' עד אי נמי בידוע שבחפיסה או בדלוסקמא אבדו וכו'. ר"ל ולכך לא חיישינן לשאלה לומר שמא השאיל החפיסה לאחר ואותו אחד הניח בו הגט שהוא יודע שהוא עצמו הניחו בחפיסה ואבדו עם החפיסה וק"ל:

דף כט:

ע"ב תוס' ד"ה ר' יוחנן פוסל בו וכו' עד ונראה לריב"א דכשאומר שקול מינה חפן וכו' כל מה שמשנה מדעת הבעל בחפן נפסל. ולפירושו צ"ל הא דקאמר לעיל בגמ' היכי דנפקא לאפיה ויהבה ליה חפן כ"ע לא פליגי דגיטה גט מעליא הוי פירושו הכי דנפקא לאפיה שקודם שהגיע אליה שליח השני נפקא היא לאפיה ויהבה החפן לשליח הראשון והדר שקלה את גיטה משליח השני לכך הוא כשר ועיין בחשר"י ותמצא מבואר יותר:

דף ל.

ע"א ד"ה במכירי לא קתני וכו' עד מ"מ ניחא ליה לאוקמא במזכה דאיירי בכל כהנים. פי' וזה ר"ל במה שאמר במכירי לא קתני ר"ל ואיירי בכל כהנים וכן במה שאמר מזכה לא קתני ר"ל שאיירי שמפרישים עליהם סתם בלא שום זיכוי וק"ל:

ד"ה ופוסק עמו כשער הזול וכו' עד ואין בו משום רבית אפי' פוסק הרבה פחות וכו'. נ"ל דהתוס' פליגי ארש"י בפירושו דאין בו משום רבית דלרש"י הוי פירוש הברייתא כן ופוסק עמו כשער הזול היינו אם יצא השער כל סאה בסלע פוסק עמו שאם יוזלו כשעת הפרשה ויהיה כל סאה בחצי סלע אז מחויב ליתן ג"כ הסאה בחצי סלע ולכך פריך בגמרא פשיטא דבכל תנאי נמי דינא הכי כדמפורש בפרק איזהו נשך ואין בו משום רבית היינו שפוסק עמו שיתן לו כל סאה בסלע כל השנה אף אם יתיקרו אח"כ אע"פ שעדיין לא יצא השער לכל סאה בסלע בשעת פסיקה וזהו אסור בשאר תנאי משום רבית שאסור להתנות קודם שיצא השער כמבואר במציעא פ' הנזכר אך לפי' התוס' גם חילוק זה ואין בו משום רבית איירי ג"כ שפסק עמו שיתן לו בזול הרבה פחות משער הזול ולו"ק:

דף ל:

ד"ה איכא בינייהו עניי עובדי כוכבים וכו' עד בשביל עניי ישראל מפריש בכל מקום שהן וכו'. יש להקשות לפירוש התוס' ליש תקנה להפריש בשביל עניי ישראל בכל מקום שהן א"כ מה צריך גמרא לתרץ איכא בינייהו עניי עובדי כוכבים הל"ל לאיכא בינייהו שאין כאן עניי העיר לת"ק אין יכול להפריש דאין מפרישין על עניי העולם שהן עניי ישראל בכל מקום שהן ולרב אחא מפרישים בחזקת עניי העולם ר"ל עניי ישראל בכל מקום שהן ויש לייסב בדוחק דלישנא דעניי העולם משמע לה לגמרא שר"ל עניים שבכל העולם אף שאינם [ישראלים] גמורים:

דף לא.

ע"א רש"י ד"ה ובמחשבה וכו' ותרווייהו נפקי מונחשב. ר"ל תרווייהו בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר שניטלין במחשבה נפקי מונחשב ולא יליף תרומה מתרומה אלא לענין שניטלת מאומד:

תוס' ד"ה ניטלת מאומד וכו' עד וא"ת לבירושלמי וכו' א"ר חנינא תפתר בשלשתן ולית שמע מינה כלום. לאי גרסינן במשנה משלשתן תוכל לפשוט ממתני' לניטלת מאומד למלתני משלשתן משמע לאיכא שלשה בר ממשקל אבל לר' חנינא דלא גרסינן במתני' משלשתן אלא בשלשתן לא תוכל לפשוט מינה כלום:

דף לא:

ד"ה לשותפיה על סוף הדבור וכן לכל דבר יש זמן. ר"ל לכל מיני פירות ותבואות:

דף לב.

ד"ה גט שנתתי לך בטל הוא לר' דאמר בטלו מבוטל וכו'. כוונת התוס' לאוקמי מתני' אפי' כרבי דס"ל שאפי' לאחר תקנת ר"ג אם בטלו ולא הודיע לשליח או לאשה ג"כ מבוטל אתי נמי מתני' כוותיה והא דנקט והגיע בשליח אורחא דמלתא וכו':

ד"ה ולא אמרינן לצעורה קא מכוין וכו' על אי נמי הוה חיישינן להחמיר. ר"ל הא לר"א לא הוי ביטול לא שיהיה גט מעליא לאנסובי ביה לעלמא אלא להחמיר לאוסרה על בעלה אי הוי כהן:

דף מא.

ע"א תד"ה לישא שפחה אינו יכול וכו' על וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולדחי לאו דלא יהיה קדש וכו'. לפום ריהטא פשטא לתוס' משמע דמקשין רישא בת חורין דאז מקיים עשה דפרו ורבו אבל כשנושא שפחה אינו מקיים עשה דפרו ורבו כמו שכתבו לפני זה בסמוך אלא שקצת מגומגם לומר כן דא"כ לפי זה לא היה להם להתוס' למנקט ולדחי לאו דלא יהיה קדש אלא הוה להו למימר לאו דלא תהיה קדשה כיון דאבת חורין קאי אבל אין זה קושיא כלל דהתוס' נקטי לישנא דמורגל בגמרא לומר תמיד באיסורא דעבדות לאו דלא יהיה קדש ויש לפרש ג"כ קושית התוס' דמקשין רישא שפחה והא דקאמר וליתי עשה דפרו ורבו לאו דוקא אלא ר"ל שבת דזה נמי מצוה היא דהא אי הוה יכול לקיים שבת כל דהו לא הוה כפינן לרביה לשחררו והא דקאמר בתירוצא בחלא ועוד דבדליכא ליכא עשה ר"ל ועבירה אלאו דלא יהיה קדש וזה לא שייך לומר גבי שפחה יש ליישב דכשהוא נושא שפחה אף השפחה עוברת בלאו כשנשאת לו כיון שאסורה לינשא לו דהא היא חייבת בכל הלאוין כמו אשה ישראלית לעלמא אלא דלפי זה יקשה הא דקאמר בתר הכי ועוד דבדליכא ליכא עשה והא אפי' בשפחה שייך שבת כמו שכתבו התוס' לקמן בסמוך בד"ה לא תוהו בראה כפירושו של ר"י בר מרדכי וצ"ל דהשתא לא ס"ל התוס' כן:

דף מא:

בא"ד לא שרינן אלא הקדשות דאתי מיניה. ר"ל דלא שרינן לממזר לישא קדשות אלא בענין קדשות דנולד הוא מינה כגון אשה דלא תפסי בה קדושין דהממזר נולד ג"כ מאשה דלא תפסי בה קדושין אבל לא איסור קדשות דזכר ובהמה וצ"ל למחוק ה' דהקדשות ולגרוס לא שרינן אלא קדשות דאתי מינה וק"ל:

ד"ה לא תוהו וכו' על וכן משמע קצת בירושלמי וכו'. פי' דאפי' בעבד שייך נמי שבת מדאמר שם העבד מהו שישא וכו' ר"ל משום דאינו מצווה במצוה דפריה ורביה דאינו חייב אלא במצות שהאשה חייבת ופשיט לה מהא דתנן יבטל והלא לא נברא העולם וכו' שנאמר לא תוהו בראה ש"מ דאף עבד שייך בשבת וק"ל:

בא"ד ולפי זה בשפחה נמי שייך שבת וכו'. היה יכול לומר דבכל אשה שייך נמי שבת אע"ג דלא מיפקדא אפריה ורביה אלא דנקט שפחה משום דבעו לאסוקי בתר הכי והא דלא כפינן בחצי שפחה וכו' וק"ל:

ד"ה דכ"ע ג"ש עדיפא וכו' על הכא שאני משום דעיקר שטר מג"ש נפקא יש לדקדק קצת א"כ לפי זה אמאי דחיק בגמרא לומר דכ"ע ג"ש עדיפא הל"ל דכ"ע היקשא עדיף כדאיתא שם בזבחים וטעמא דרבנן הכא דשבקי להיקשא וילפי בג"ש משום דעיקר שטר מג"ש נפקא אלא שיש ליישב לגמרא ס"ל דהמקשה שהקשה לימא בהא קמפלגי וכו' לא היה מתמיה אלא על ר' דשביק ג"ש ויליף היקשא משום דהכא מסתברא טפי למילף ג"ש משום דעיקר שטר מג"ש נפקא אבל על רבנן אין מקום לתמוה דפשוט הוא דאע"ג דבעלמא מסתבר טפי למילף היקשא הכא מסתבר טפי למילף ג"ש כדאמרינן ולכך אלאי ארבי הוא קא מתמה ולכך השיב התרצן דכ"ע ג"ש עדיפא הכא ואפי' ר' היה מודה בזה אלא משום דאיכא למיפרך אג"ש ולכך שביק רבי ג"ש ויליף היקשא:

דף מב.

ע"א גמ' רב אשי אמר שאני התם דקא קרי ליה עבדי. וא"ת תקשה לרב אשי מאי אריא חצי חצי אפי' אמר כולו נמי כדפריך אשנויא שלפני זה וי"ל דרב אשי נמי מתרץ לה דה"ק בד"א דקרי ליה עבדי אבל היכא דלא קרי ליה עבדי קנו ואם אמר חצי חצי אפי' לא קרי ליה עבדי לא קנו:

תוס' ד"ה בעבד של שני שותפים וכו' על והא לר"א דפ' החובל אינו יכול לשחררו וכו' דמוקי התם אליביה וכו' כצ"ל ור"ל דר"א אמר דעבד של ב' שותפין אינו בדין יום או יומים משום כי כספו הוא כספו המיוחד לו ויליף מניה גמרא התם דה"ה דאינו יוצא בראשי אברים לר"א דכתיב ביה ג"כ עבדו דמשמע נמי עבדו המיוחד לו דמוקי התם הא דקאמר אימור איש ואשה וכו' אתיא כר"א ס"ל דאימור כמו שאינו יכול לשחרר דר"א ה"נ אינם יכולין לשחררו וכן הא דתני התם בברייתא חציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של ב' שותפים אין יוצאין בראשי אברים מוקי התם כר' אליעזר וס"ל לתוס' דכמו שאין יוצאים בשן ועין לר' אליעזר ה"ה דאין יוצאים בשטר שיחרור ותירצו דשותפים דהתם וכו' והא דקאמר התם חציו עבד וכו' ר"ל דבחציו עבד יש לו חלק בגוף ופירות ואפ"ה קתני דאין יוצא בראשי אברים וה"ה בשטר שיחרור היינו למשנה אחרונה דחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין והואיל ולכפייה קאי הוי כאילו אין לו בו שום חלק לא בגוף ולא בפירות ולכך אינו יוצא בשן ועין ואם תקשה לך וא"כ הואיל ואינו יוצא בשן ועין ה"ה דאין יוצא בשטר שחרור למשנה אחרונה מאחר שאין לרבו חלק בגוף העבד וא"כ היאך אמרו כופין את רבו ועושה אותו בן חורין זה אין קושיא כלל דהא מאי דנקרא למשנה אחרונה אין לו בגוף העבד היינו משום דכופין אותו לשחררו וזולת זה יש לו בו בגופו ולכך יכול רבו לשחררו וק"ל ובתר הכי הקשו התוס' וא"כ לפי זה דהכל תלוי בגוף וכשאין לו חלק בגוף העבד אין יכול לשחררו והא אימור גופיה אית ליה לעיל (גיטין דף מ') לחד לישנא דמפקיר עבדו יש לו תקנה בשטר שחרור ובמפקיר עבדו אין לו בגופו כלום דגופיה לא קני ליה אלא איסור אית ליה גביה כדאמר התם וא"כ היאך יש לו תקנה בשחרור דבלא פי' זה הוה אתי לן שפיר הא דאימור דהוה אמרינן דלא תלי כלל בגוף העבד אלא הכל תלוי בעבדו המיוחד לו דהיינו כשאין לו אלא אדון א' ובמפקיר ג"כ אין לו אלא אדון אחר אבל השתא דתלי טעמיה שצריך שיהיה לו חלק בכל גוף העבד קשיא ותירצו דהתם ודאי דלא נשתייר בו כי אם איסור לעבדות שטר ודאי מפקיע האיסור ובזה יפה כח השטר מראשי אברים דהא דקתני התם חציו עבד וחציו בן חורין אין יוצא בראשי אברים היינו למשנה אחרונה דלכפייה קאי והוי כאין לו בו כ"א איסורא לעבדות ואפ"ה אין יוצא בראשי אברים זה נ"ל בשיטת התוס' בדבור זה ודברי ספר ח"ש בדבור זה רחוקים ממני:

ד"ה הא דאמר חצי חצי וכו' על אלא ודאי לא שייך כל שאינו בזה אחר זה אלא היכא שהראשון מונע וכו'. ר"ל וה"ה חצי חצי דאינו בזה אחר זה אינו מטעם דהראשון מונע אלא מועט לשייר וכשהוא בבת אחת אין כאן שיור וא"כ למה לא יקנו בבת אחת והא דכתבו התוס' בתר הכי ואין לדמות ממון הראוי לחלק וכו' נ"ל דהוי כאילו אמר ועוד דאין לדמות ממון הראוי לחלק וכו' ולכך אף על פי שאינו בזה אחר זה בבת אחת קני וכשנויא אחרינא הוא ודו"ק נ"ל:

דף מב:

ב ד"ה מאי לאו כמשנה אחרונה וכו' על כי היכי דלא לפשוט וכו'. נ"ל דהאי איבעיא להו נשאלה בימי חכמים הקדמונים ולכך הוצרך ע"כ גמרא לעיל לתרץ הברייתא בשנויא אחרינא דאי לא מיתרצא האי ברייתא אלא כדאוקמינן לה כמשנה אחרונה א"כ תקשי לן למה לא פשטו החכמים הקדמונים האבעיא שלהם ממתניתא זו וק"ל:

ד"ה מעוכב גט שחרור וכו' על והכא איירי בחציו עבד וחציו בן חורין. לדברי התוס' אלו צריכין עיון וא"א ליישבן כלל דאיך יעלה על הדעת דחצי עבד וחצי בן חורין יאכל בתרומת כהן משום צד חירות שבו דאותו צד זר גמור הוא אצל תרומה וק"ל:

ד"ה עבד שמכרו רבו וכו' על או דלמא אפי' לר"מ לא קני דלא דמי לפירות דקל וכו' כצ"ל משום דלרבי מאיר אפי' לא יהא דמי לדקל לפירותיו אלא לפירות דקל הוי מכור דהא ר"מ סבירא ליה המוכר פירות דקל קנה וק"ל:

דף מג.

ע"א ד"ה את"ל וכו' על והוה מצי למימר איפכא וכו'. ר"ל דהוי מ"ל את"ל התקדשי לחציי אינה מקודשת משום דשייר בקנינו אבל הכא לא שייר בקנינו ואת"ל המקדש חצי אשה מקודשת משום דחזיא לכוליה אבל הכא לא חזיא ואע"ג שאם אמר כן הוה קשה לן מאי שנא דבהתקדשי לחציי אינה מקודשת וחצייך מקודשת לי כגון המקדש חצי אשה תהא מקודשת זה אין שייך לענין הבעיא דהכא אלא שהאמת נקט כמו דמסיק בקידושין דבהתקדשי לחציי מקודשת דר"ל דאי בעינא נסיבנא אחריתא אבל בחצייך אינה מקודשת דלא מצי למימר דהכי קאמר לה דתינסב אחרינא לאתתא דבי תרי לא חזיא אבל איפכא לא אין מטעם לומר כן נ"ל כוונת התוס' בדבור זה ואין אנו צריכין לאלחוקי כפירושו של ספר ח"ש וק"ל:

דף מג:

ד"ה ואין אני קורא וכו' על וזה לא שייך הכא ר"ל דהתם איירי שנפלו קמי אח הג' יבמה אחת מהאח הראשון דהיינו אותה שעשה הב' מאמר והשניה של האח השני ואם ייבם לשתיהן יסברו העולם שמאמר קודשין גמורים הן וא"כ ב' יבמות הן מבית אחד דהיינו מאח השני וא"כ יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות ושם פריך בגמרא ונייבם לחדא ונחלץ לחדא וכו' ע"ש אבל הכא ע"כ איירי שלא היה לשמעון אשה אחרת ולא נפלה קמי לוי כ"א זו לבדה דאל"כ דהיה לו לשמעון עוד אשה אחרת ומת ונפלו שתיהן קמי לוי איך אפשר לומר מתייבמת ללוי הא י"ל דלמא קדושי דשמעון קדושין גמורים הן והוו ממש ב' יבמות הבאות מבית אחד אלא ע"כ צ"ל הא דקאמר רב חסדא מתייבמות ללוי איירי כשאין לשמעון אשה אחרת כ"א זו ולכך מתייבמת ממה נפשך וכו' ולכך הקשו התוס' מאי נ"מ הכא אפי' היתה היא אשת שני מתים היתה מותרת להתייבם ללוי דלא שייך הכא שמא יאמרו ב' יבמות וכו' מאחר שלא היתה לו לשמעון עוד אשה אחרת כנ"ל כוונת קושית התוס' אבל יש לתמוה דבהדיא כתבו התוס' שם ביבמות פ' ד' אחין (יבמות דף ל"ב) דאליביה דההוא תנא ס"ל דאפי' ליכא צרה בהדי ההיא דעליה זיקת ב' יבמין אפ"ה אינה מתייבמת אטו היכא דאיכא צרה וכן הוא בהדיא שם פ' האשה רבה (יבמות דף צ"ו) ע"ש:

בא"ד אבל בעלמא הוי לאורייתא. פירוש כגון ראובן שקדש אשה חוץ משמעון ובא שמעון וקדשה סתם דאהנו קדושי ראובן למיסרה אעלמא וקדושי שמעון אהנו למיסרה אראובן ולכך חלין עליה קדושי שניהם ומתו שניהם הוו עליה ממש זיקת ב' יבמין וזו אסורה להתייבם ללוי מדאורייתא ולכך הוה סלקא אדעתיה דאף הכא בחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון הוי ג"כ עליה זיקת ב' יבמין ואסורה להתייבם ללוי ולכך אצטריך רב חסדא לומר דמתייבמת ללוי ואין אני קורא בה אשת שני מתים וכו' וק"ל:

ד"ה אבל אם כתב עליו אונו וכו' על וא"ת הא דאמר אימור לעיל וכו'. והא דהקשו התוס' קושיא זו אאם כתב עליו אונו וכו' ולא הקשו קושיא זו אמלתיה דת"ק דקתני יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון דמשמע דיש לו תקנה בגט שחרור לישא בת חורין אע"ג דגופו לא קני ליה ולעיל אמר אימור במפקיר דאין לו תקנה וכו' משום דאמלתיה דת"ק היה יכול לתרץ דכותב לו גט שיחרור קודם שיפלנו מן העובד כוכבים או קודם שיברח דאז עדיין גופו קנוי לו דהא אם לא קנסו אותו חכמים היה חוזר לרבו להשתעבד בו אבל הכא שכתב לו קודם שמכרו כשתברח ממני וכו' ועל כרחך לא חל אותו השיחרור עד לאחר שיברח מן העובד כוכבים ואז אין גופו קנוי לו להשתעבד בו כלל מתקנת וקנס חכמים וא"כ אין לו תקנה בשטר לאימור וק"ל:

ד"ה הא לגופא וכו' על ונראה לפרש וכו'. ר"ל ותרוייהו איירי לגופא ואידי ואידי בדלא מטו זמניה וא"ת היא גופא תקשה דלמה לא אמר גמרא אידי ואידי בין לא מטא והא לגופא והא לפירא ר"ל שלא החליטה לו כ"א הפירות כמו שפירש הקונטרס משום דנראה לו לגמ' דוחק לפרש דכתב לו נימוסו אפירות ולא אגופו דאין דרך לעשות כן ועוד דלפי זה ע"כ א"א להעמיד ההיא דשדה בלא מטא זימניה כיון דעד דלא מטא זימניה אין לו פירות מה שייך לומר פטור ממעשר וק"ל:

דף מד.

ע"א גמ' התם הוי ליה לפיים ולא פייס. ע"כ צריך לפרש דהתם איירי כגון שיש לו ממון אחר במה לפייס ולא פייס ולכך יצא לחירות ובברייתא דלעיל דקתני נטלו בחובו וכו' לא יצא לחירות איירי שלא היה לו ממון אחר לפייס העובד כוכבים בחובו ולכך לא יצא לחירות כצ"ל לפי' הקונטרס דאל"כ תקשי בברייתא דלעיל נמי נימא דהיה לו לפייס ואפשר שלזה כיונו התוס' במה שכתבו בד"ה המוכר עבדו לפרהנג על פי' רש"י ועוד דלישנא דהיה לו לפייס ולא פייס לא משמע הכי דהלשון משמע דהיה לו לפייס עכ"פ מה שאין כן לפי' רש"י דצריך לפרש דהיה לו ממון אחר לפייס וק"ל:

רש"י ד"ה ומעלהו כו' אע"פ דחשיבות הוא להם. ר"ל והיה לן לאסור משום דמיקר שם עבודת כוכבים כמו בהולך לדון לפני ערכאות של עובדי כוכבים:

תוס' ד"ה בשלוה על מנת למשכנו וכו' על לכך נראה וכו'. וא"ת היא גופא תקשי למה לא אמר גמרא עוד שנויא אחרינא אידי ואידי למטא זמניה ובשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו ולכך פטור ממעשר כל זמן שישראל לא בא ומשכנו וגבי עבד קנסוהו רבנן כפרש"י וי"ל משום דגמ' ס"ל דבהאי גוונא אפי' גבי שדה חייבת במעשר דכיון דמטא זמניה אם כן הוא של ישראל בהחלט וק"ל:

ד"ה וכותב ומעלה וכו' על וקשה דשטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים מכשרינן כצ"ל ולא מפלגינן בין לכתחלה בין לדיעבד וכו'. ר"ל ואי הוי כפירוש רש"י דכשנותנים להם שטר לחתום הוה להם חשיבות היה לן לאסור לכתחלה לכל הפחות משום דמיקר שם עבודת כוכבים:

ד"ה התם לאיסורא דאורייתא וכו' וכן התם הוי מצי למימר איפכא כי הכא. לאו דוקא כי הכא אלא ר"ל דהוה מצי למימר התם את"ל גבי עבד לא קנסו משום דאיסורא דרבנן הוא אבל גבי כרם הוי איסורא דאורייתא וק"ל:

דף מד:

גמ' אמר ר' אבהו עבד שיצא אחד רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות והתני ר' חייא איבד זכותו וכו'. יש להקשות לפי מה דלא ידע עדיין לר' אבהו איירי בדעת רבו לחזור למה יצא לחירות כשמוכרו לשני מה פשע בזה כשמוכרו ומה הפקיעו בזה מן המצות הלא אף אם לא מכרו היה בחוץ לארץ אצל רבו הראשון ונראה דיש לפרש דהמקשה ידע שפיר דר' אבהו איירי שדעת רבו הראשון היה לחזור לא"י ולכך כשמכרו שם כדי שישאר שם בח"ל יצא לחירות אלא דהוה סלקא אדעתיה דר' חייא דקתני איבד זכותו ר"ל ואינו יוצא לחירות על כרחך איירי נמי אפי' היכא דבדעת רבו הראשון לחזור דאל"כ פשיטא דאינו יוצא לחירות למה פשע במכירתו למה לי אם ישאר אצל רבו ראשון בח"ל או אצל רבו שני ולכך פריך מדרבי חייא ומשני כאן שדעת רבו לחזור ר"ל למתחלה כשיצא מא"י יצא על דעת לחזור וגם עתה כשמכרו דעתו לחזור ולכך קאמר ר' אבהו דיצא לחירות כשמכרו שם וכאן שאין דעת רבו לחזור ר"ל ר' חייא איירי למתחלה כשיצא לא היה דעת רבו לחזור ואע"ג דעתה בשעת המכירה דעתו לחזור מ"מ הואיל ובשעת היציאה לא היה בדעתו לחזור ואע"פ כן הלך העבד אחריו מרצונו ולכך איבד העבד זכותו כשמכרו עתה שם אינו יוצא לחירות וזה הפירוש מדוייק מפרש"י שפירש כאן שדעת רבו לחזור כשיצא על מנת כן יצא וכו' וק"ל:

רש"י ד"ה יוצא אחר רבו לסוריא וכו' עד ל"א גרסינן יצא עבד וכו'. נ"ל דלפי לשון זה היה גורס בברייתא יצא עבד אחר רבו לסוריא ומכרו שם וכו' משמע דכל עבד שיצא אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם לכך פריך לא שני דלא מכרו וכך צריך לגרוס בגמ' לפי לשון זה ומשני אלא עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם פי' אם אירע כך וכך נ"ל בפירושו:

תוס' ד"ה נטייבה וכו' עד חרישה יתירא. פי' לחרשה פעם אחת קודם שביעית ובשביעית חרשה עוד פעם אחרת:

בא"ד ואע"ג שהוא דרבנן. ר"ל ומ"ש לגבי נתקוונה בשביעית קתני תזרע למוצאי שביעית וגבי נדיירה לא תזרע מאחר ששניהם דרבנן ותירץ דמ"מ חשיב טפי מלאכה מנתקוונה ולכך קנסו בה טפי:

ד"ה שנתקוונה כו' ואע"ג דפטר התם בארעא דחבריה. ר"ל ואם כן נוקים לה הכא במחוברים ואיירי בשדה חבירו כדהתם הכא ליכא לאוקמי וכו':

דף מה.

ע"א גמ' האי מעם אדוניו מעם אביו מבעי ליה וכו'. יש להקשות למה הקשה אסוף הפסוק דכתיב אשר ינצל אליך מעם אדוניו ולא פריך מריש הפסוק דכתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו אלא צ"ל לאדוניו ר"ל עבודת כוכבים כדמשמע מפרש"י א"כ מה פריך אסוף פסוק דאשר ינצל אליך מעם אדוניו הא איכא נמי לפרשו לעבודת כוכבים קרוי אדוניו אלא נראה לי דהמקשה ס"ל דאעבודת כוכבים לא שייך לומר ינצל דמה הצלה שייך מעבודת כוכבים אלא על כרחך צ"ל דר"ל דהבן רוצה להציל עצמו מאביו המכריחו לעבוד עבודת כוכבים ולכך פריך מעם אביו מבעי ליה וק"ל:

שם אשר ינצל מעמך מבעי ליה. יש להקשות דע"כ לר' אושעיא דמפרש קרא דלא תסגיר במוכר עבדו לחוצה לארץ הכתוב הזהיר לב"ד שלא יסגירוהו ללוקח כמו שפרש"י א"כ אתי נמי שפיר הא דקאמר קרא אשר ינצל אליך ר"ל לב"ד פירוש שהעבד בא לב"ד להנצל מאדוניו שרוצה למוכרו לח"ל וכן צריך ע"כ לפרש הקרא אליביה דרבי למוקי קרא בלוקח עבד ע"מ לשחררו דאשר ינצל אליך קאי אב"ד וא"כ מאי פריך אשר ינצל מעמך מבעי ליה ונ"ל דהמקשה הוה קשה ליה על רבי אושעיא דמפרש הקרא במוכר עבדו לח"ל מידי איכא שום הוכחה בקרא דבח"ל איירי אלא ודאי רבי אחא מפרש האי אשר ינצל יתפרש מלשון אשר הציל אלהים מאבינו ור"ל שנתפרש מא"י לח"ל והשתא נזכר בקרא דבמוכר עבדו לח"ל איירי לכך פריך לפי זה אשר ינצל מעמך מבעי ליה וק"ל:

תוס' ד"ה מידי דהוה וכו' עד ולפי האמת וכו'. ר"ל דלפי האמת דמוקי רב יוסף הא דקאמר שמואל במוכר שדהו ביובל עצמו דאינה מכורה ומעות חוזרין מ"ש מהמקדש אחותו דס"ל לשמואל דמעות מתנה ולכך קאמר דיש לחלק אלא דיש להקשות הא אפי' לרב דאמר מכורה מ"מ השדה יוצאת לבעליה א"כ נימא ג"כ אדם יודע דכל הקונה ביובל יוצאה וגמר ונתן לשם מתנה וצ"ל דמאחר דלרב מכורה יש טוען ג"כ לומר דאינה יוצאה ולא נתן לשם מתנה וק"ל:

דף מה:

תוס' ד"ה הא דתניא יגנז וכו' עד מצי למימר דר"ש ב"ג היא וכו' ואע"ג דמוקי ההיא דתני קורין כר"ש ב"ג מכל מקום המ"ל ההיא דתני יגנז נמי כר"ש בן גמליאל והא דתני קורין איירי בגר שחזר לסורו כדאוקי לקמן ההיא דרשב"ג וההיא דתני יגנז איירי בעובד כוכבים גמור וק"ל:

ד"ה כל שישנו בקשירה וכו' עד מכלל דאשה כשרה. לשון ר"ן מדאצטרכינן להאי דרשא ולא נפקא לן משום דליתנהו בלבישה דנימא כל שאינו בלבישה אינו בעשייה כדאמרינן הכא בתפילין ש"מ דלא דרשינן הכי בציצית ומינה דנשים עושות ציצית אע"פ שאינן בלבישה דדוקא בס"ת ותפילין הוא דנפקא לן מדכתיב וקשרתם וכתבתם וכו' ע"ש:

ד"ה על שיעבדם לשמן וכו' עד ומסיק שם דנאמן אתה להפסיד שכרך וכו'. אין זה לשון הגמרא שם ממש ע"ש:

בא"ד הכא הלכתא כשמואל וכו'. וכאביי ורבא ליכא למימר דהכא הלכתא כאביי דאם כן הוי לה לגמרא להוסיף על הסימן ליע"ל קנ"ס וק"ל:

בא"ד וקלינן לאודרא בנורא וכו'. פי' שלא יעשו מאותו אודרא תכלת לציצית והוא פסול שלא נצבע לשם ציצית אלא לנסות הצבע אם הוא יפה א"כ ש"מ דבעינן צביעה לשמה ומזה הטעם שדינן ג"כ אותו מעט הצבע הנשאר בביעתא ולא שדינן ליה ביורה כדי שלא יפסול כל מה שביורה ועיין שם פרק התכלת:

ד"ה עיבוד לשמן בעי וכו' עד ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד וכו'. וליכא להקשות והכל טעמא מאי דלא פריך הגמרא מעיבוד לעיבוד משום דהיה יכול לתרץ דנתנו להעובד כוכבים קלפים מוכנים עבודים לשמן והוא לא עשה אלא מלאכת הכתיבה וק"ל:

דף מו.

ע"א ד"ה אי אמר לה הכי וכו' עד מדבעי לר"מ תנאי כפול. ר"ל דלקמן בשמעתין קאמר על מתני' דאיילונית דקתני וחכמים אומרים יחזיר אמר מאן חכמים ר"מ היא דבעי תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאי ולפי פי' התוס' דמאי דמסיק בדבור זה האי דקאמר דבעינן הכא תנאי כפול לאו דוקא אלא ר"ל ר"מ דבעי בעלמא בעל מנת תנאי כפול ה"נ בעי הכא דלכפלי' למלתיה כמבואר בדבריהם בסמוך מ"מ מייתי שפיר ראיה דלא מהני הכא גילוי דעת דאי מהני לרבנן גלוי דעת ה"נ לא תיבעי לר"מ תנאי כפול אלא ודאי לא מהני הכא גלוי דעת הלכך ע"כ לא הוי חששא דהכא כי אם לעז בעלמא אפי' היכא דאמר בשעת גירושין לרבנן משום ש"ר ומשום נדר אני מוציאך ולר"מ כפל למלתא כדלקמן אפילו הכי לא הוי כי אם לעז דהא לא אמר בשעת גירושין לישנא דעל מנת א"כ לא הוי תנאי גמור:

בא"ד היינו דלכפלי' למלתיה. פי' שאמר בשעת הגירושין משום ש"ר ומשום נדר אני מוציאך ואם לא היה כך זה הש"ר או הנדר לא הייתי מוציאך ולא כפלי' לתנאיה שלא אמר על מנת זה אני מוציאך אם יהיה הש"ר אמת או הנדר ולא יהיה לו התרה אז יהיה הגט גט ואם לאו לא יהא גט דאי אמר כן וכפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר לעולם איכא קלקולא אפי' ישתוק הוא ולא יוציא מפיו שום דבר אנן מי שתקינן דהא קאמר בהדיא בשעת הגט דעל מנת זה יהא הגט גט וממילא הגט בטל למפרע ובניה ממזרים וק"ל:

ד"ה שלא יהיו בנות ישראל וכו' עד וא"ת ללישנא בתרא דרב יוסף וכו'. ר"ל בשלמא ללישנא קמא לטעמא דרבנן משום קלקולא ואינהו לא מחלקי בין נדר שנודר ברבים ושלא ברבים בכל ענין חיישי לקלקולא ע"כ סבירא להו דברבים נמי אית ליה התרה דאי לית ליה התרה לא שייך ביה קלקולא שיאמר אילו הייתי יודע וכו' אבל ללישנא בתרא לטעמא נמי משום פריצותא דלמא ס"ל נמי דנדר שנודר ברבים לית ליה התרה כר' יהודה אלא דס"ל דגם בנדר שלא ידעו בו רבים איתא ביה פריצותא ולכך פליגי אר' יהודה וסבירא ליה דבכל נדר יחזיר:

בא"ד אי נמי הא דקאמר ורבנן היינו ר' מאיר ורבי אלעזר וכו'. ר"ל ור"מ פשיטא כיון דס"ל לטעמא משום קלקולא ואמר דבכל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ולא חילק בין נדר שידעו בו רבים כמו שחלק בין נדר שצריך חקירת חכם משמע דבצריך חקירת חכם בכל ענין לא יחזיר אפי' בנדר שידעו בו רבים מכלל דס"ל דאית ליה התרה דאל"כ לא שייך ביה קלקולא וליכא למימר דבידעו בו רבים ס"ל דלא יחזיר משום פריצותא דא"כ אפילו בא"צ חקירת חכם נמי יסבור דלא יחזיר היכי דידעו בו רבים אבל ר"א דס"ל דבכל הנדרים לא יחזיר היה אפשר למיסק אדעתא דס"ל דבידעו בו רבים ס"ל לאסור משום פריצותא לכך מסקי התוס' דאי בידעו בו רבים אסור משום פריצותא הוי ליה למיסר לא ידעו אטו מפני דידעו וכו' וה"ה דליכא למימר דלמא דבנדר שידעו בו רבים אע"ג דס"ל דלית ליה התרה ולא שייך ביה קלקולא אסור אטו נדר דלא ידעו בו רבים דשייך ביה קלקולא דא"כ הוי ליה למיסר ידעו אטו לא ידעו וק"ל:

ד"ה כיון דאמרי מארץ רחוקה וכו' עד וי"ל דעל כרחך באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה וכו'. והא דהצריכו להערים ולומר מארץ רחוקה באנו צ"ל דהם לא היו יודעים האמת והיו יראים דשמא בכל ענין נצטוו לא תחיה כל נשמה ולכך הוצרכו להערים וק"ל נ"ל:

בא"ד ועוד לר"י איך הניחום בארץ הא כתיב לא ישבו בארצך וכו'. והא דלא הקשו התוס' ארבנן מכח מקרא זה דלמה להו לרבנן למימר דלא חיילא שבועה מכח שבועה בטעות הא בלאו הכי מי מועילה שבועה הא כתיב לא ישבו בארצך וגו' כמו שהקשו מכתוב לא תחיה כל נשמה משום די"ל דרבנן עדיפא מיניה קאמרי דאפי' על ההכאה לא חיילא השבועה כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו:

בא"ד וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין לאתגייר וכו'. וצ"ל הא דהקשו התוס' לעיל מזה בריש הדבור וא"ת בלאו הכי מי חיילא שבועה והא כתיב לא תחיה כל נשמה וכן הא דהקשו לעיל הא כתיב לא ישבו בארצך לא הקשו אלא לפי דמסקו השתא בסוף הדבור דבאותו שעה לא באו להתגייר כ"א אחרי כן וגם קושיא זו שהקשו עתה כיון דבאין לאתגייר וכו' היו יכולין להקשות על פשוטו של מקרא דכתיב ולא הכום וגו' כי נשבעו להם נשיאי העדה והלא בלאו הכי לא היו יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר וק"ל:

ד"ה ר"נ בר יצחק אמר ג' כו' עד ולפי זה לא היה היתר לחרמות בזמן הזה. ר"ל לפרש"י שפי' שמה שאמר משה לא על דעתכם אני משביע אתכם כ"א על דעת המקום דזהו דעת רבים ואין לו התרה ואם כן בחרמות בזמן שהיו מחרימין על דעת המקום ועל דעת הקהל ג"כ אין להם התרה אבל נראה דלא אמר משה כן משום שיהא דעת רבים אלא כדי שלא יערימו וכו' ועיין באשר"י ותמצא מבואר והשתא לא צריכין ג"כ לומר דבעל דעת רבים לא בעי אלא שנים והא דקאמרי התוס' בתחלת הדבור נראה דבעל דעת רבים לא בעי אלא שנים הוי כאילו אמר לפום ריהטא נראה לומר כן מכח פירושו של רש"י בפרק שבועת הדיינים ואינו כן וק"ל:

דף מו:

ד"ה הנודר כאילו בנה במה וכו' עד ובריש פרק ד' דנדרים כו'. ר"ל וא"ת מנ"ל דגזירה שוה זו מקובלת מסיני דהא אין אדם דן ג"ש מעצמו לכך מביא דבריש פרק ד' דנדרים יליף בהאי ג"ש דנקרא רשע ש"מ דגזירה שוה מקובלת היא:

ד"ה המוציא אשתו משום איילונית וכו' עד והא דתנן פרק אלמנה ניזונית הממאנת והשניה והאיילונית וכו'. וליכא לתרץ הכא בספק איילונית כדלעיל דדומיא דממאנת והשניה קתני דלא איירי בספיקא ועוד דלישנא דהאיילונית משמע איילונית ודאית אבל הכא במתני' דקתני המוציא אשתו משום איילונית איכא למימר משום חששא דספק איילונית וק"ל:

בא"ד ולא אמרינן תתייבם ממה נפשך וכו'. אבל אקרא דאשר תלד פרט לאיילונית ליכא לאקשויי דקרא אתא לאשמועינן דלאו בת יבום היא ולא מיפטרה צרתה ביבום שלה וק"ל כך השבתי בישיבה לתלמידי ואח"כ מצאו שקדמני בזה ספר חכמת שלמה:

ד"ה אומרים לה שתיקותך יפה מדבורך וכו' עד דהכי פריך רב פפא וכו'. ר"ל דשם איכא ברייתא דקתני ת"ר ניסת לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו לה בנים לא תינשא וכו' נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה פי' למשנים הראשונים יש לה כתובה ומהג' אין לה כתובה ואיבעיא להו נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו לתיתבעי לג' ופשיט דאמרי' לה שתיקותך יפה מדיבורך למאי אמר לה אדעתא דהכי לא גירשתיך מתקיף לה רב פפא אי איהי שתקה אנן מי שתקינן נמצא גט בטל וכו' אלא אמרינן השתא הוא דברית ולפום ריהטא משמע שרב פפא פריך מאחר שאנן ידעינן דמשום שלא היה לה בנים גירשה ועכשיו נתגלה למפרע שהיתה בת בנים א"כ אפילו היא שתקה וכו' ממילא הגט בטל ולכך הקשו התוס' דהכא נמי נימא אנן מי שתקינן מאחר שידוע לן שמשום חשש איילונית גירשה ולפי זה גם על מתני' דלעיל דהמוציא אשתו משום שם רע ומשום נדר היו יכולין להקשות קושיא זו מה הועילו חכמים בזה שתקנו שלא יחזיר ומטעם זה אף לאחר שתנשא לאחר ונמצא שהשם רע שקר ישתוק ולא יאמר אילו הייתי יודע וכו' אנן מי שתקינן אלא שנקטו קושיא זו על מתני' דהכא הואיל והוזכר בה לישנא דשתיקותך

יפה מליבורך כליסנא דהתם דבפ' הבא על יבמתו ותירצו התוס' דשם אינו אלא לעז והכא תקנו שלא יחזיר שלא יוציא הבעל לעז כמו שכתבו התוס' לעיל ריש דף זה ד"ה אי אמר לה הכי וכו' וכי תימא א"כ מאי פריך רב פפא שם אנן מי שתקינן וכי אנן נוציא לעז מאחר שהבעל שותק ואינו מבקש דבר לכך פירשו דהכי פריך דשם נמי היה לנו לתקן שלא יחזיר מחמת חששא זו שמא יוציא הבעל עליה לעז ואפי' לא תתבע ממנו כתובה כמו שתקנו הכא אלא מאי אית לך למימר דשם לא שייך לעז לאמרי השתא הוא דברית ולכך מהאי טעמא נמי לא תוכל לתבוע הכתובה מהשליש דאמר לה השתא הוא דברית ולא צריכין לטעמא דאמרינן לה שתיקותך יפה מליבורך וכו' וכ"ת א"כ הכי נמי נימא היכא שלא שייך לעז מטעמא דהשתא הוא דברית וא"כ למה תקנו חכמים שלא יחזיר לכך סיימו התוס' והתם דאיירי בעקרה לוקא שייך השתא הוא דברית וכו':

דף מז.

ע"א ל"ה לוקח ומביא בכורים וכו' ומיהו קשה לר"ת וכו'. ואע"ג דרש"י מיישב זה לקמן לרבינו תם נראה פירושו לחוק:

בא"ד וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים לא שנא מוכר ל"ש אחר. ולפירושו צ"ל הא דקתני במתניתין מפני תקון העולם ר"ל למפני שיראו שהלוקח חייב להביא בכורים א"כ יראו שבקלוטתה קיימא ויתנו לב לפלותה ולא ישתקע הקרקע ביד העובד כוכבים כן נ"ל ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם למפרש קצת בכה"ג:

ד"ה אמר רבה וכו' על כללייך מלקתני מניק וכו'. פי' דקתני בברייתא המקבל שדה אבותיו ממניק פי' גזלן עובד כוכבים שגזלה מעשר ונותן לו וכו' ודייק התם דאי הוי מטעם דאין קנין לעובד כוכבים אבותיו ר"ל א"י נקראת שדה אבותיו מאי אריא מניק אפי' אינו מניק אלא לעולם יש לו קנין ושדה אבותיו היינו שדה אבותיו ממש ולדידיה קנסוהו רבנן דאיירי דחביבא טפי אזיל מקבל לה וכו' ע"ש במסכת בבא מציעא דף ק"א:

בא"ד ולהכי מוקי פלוגתייהו במירוח העובד כוכבים וכו'. ר"ל דשם במנחות מייתי ברייתא דפליגי ר"מ ור"י דר"מ סבר תורמין משל עובד כוכבים על ישראל ורבי יהודה סבר אין תורמין ומפרש שם פלוגתייהו דפליגי במירוח העובד כוכבים ומלקלק התוס' הכא מלא מוקי פלוגתייהו התם דפליגי ביש קנין דרבי מאיר סבר אין קנין ור"י סבר יש קנין ס"ל לגמרא לר"מ נמי ס"ל יש קנין מההיא לע"ז:

דף מז:

גמ' כיון לחזי לקא מקרי ומזבני וכו' ע"ש בפירוש המשניות להרמב"ם למשמע מדבריו דאיהו גריס לקא מוקרי ומזבני לשון יוקר ולשונו אינו מובן שם ע"ש:

תוס' ל"ה טבל וחולין וכו' על ומיהו יכול לתקן שיפריש ממקום אחר עליו ושיפריש גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל וכו' כצ"ל ופירושו שיפריש על טבל זה מעשר ממקום אחר ושוב יחזור ויפריש על אותו מעשר ג"כ ממקום אחר וכן על אותו מעשר שני על שלבסוף לא ישאר כ"א מעט וכו' וק"ל:

ד"ה בגרן ושגרן פי' רבינו שמואל וכו'. נ"ל שהתוס' קצרו לשון הרשב"ם במקום שהיה להם להאריך ועיקר קושיית ר"ת קאי על מה שהרשב"ם גורס בגרן ושגרן ביל שליח או שמת השליח והכי פירושו בגרן הבעל הבית להיינו לקיחה ושגרן ביל שליח היינו הבאה או שבגרן השליח ומת השליח כלרך וכו' ועל זה שייך שפיר קושית ר"ת ללמה ליה למימר ומת שליח וכו'. וי"ל לאשמועינן רבותא וכו' ר"ל ויש לפרש על לרך פירוש הרשב"ם לאשמועינן רבותא כו' ולא גרסינן או מת אלא ומת שליח ינמרו הבעלים ההבאה ואי גרסינן או מת אתי נמי שפיר וזו אף זו קתני ר"ל דהכא בגרן בעל הבית דהיינו הלקיחה ושגרן ע"י שליח דהיינו ההבאה או אפי' בגרן בעל הבית ומת השליח וגמר בעל הבית ההבאה דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים וכו' אפי' הכי וכו':

דף מח.

ע"א גמ' ת"ש הקונה שני אילנות וכו'. וא"ת והלא משנה זו קשיא לר' יוחנן לסבר קנין פירות כקנין הגוף ואפילו מוכר שלהו לפירות מביא וקורא והכא קתני הקונה שני אילנות מביא ואינו קורא לפי שאין לו קרקע ולא אמרינן קנין פירות כקנין הגוף וי"ל לסבר רבי יוחנן המוכר שלהו לפירות מביא וקורא היינו שמ"מ הקרקע קנוי לו לפירות לכל מה שיצטרך אפילו לאוקמי חזותא ולמשטח בה פירי אבל הקונה ב' אילנות אין לו קרקע כלל ולכך אפילו רבי יוחנן מודה שאינו קורא. כן תירץ רבינו שמשון בפי' המשנה למסכת בכורים ע"ש:

דף מט.

ל"ה וכתובת אשה וכו' על משום חינא ליסנא בעלמא נקטי התוס' ור"ל כדי שיהיו אנשים נושאים חן בעיני הנשים ע"ל שפרש"י לקמן בדף מ"ט ע"ב אבל התוס' מפרשים לקמן האי חינא דאיתא שם בגמרא איפכא מפרש"י ע"ש:

ד"ה אין נפרעים מנכסים משועבדים וכו' אע"ג דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא וכו'. פי' הא דקמ"ל לגם לאחר שמת הלוה נשאר שיעבוד של החוב על נכסי הלוה וגובה המלוה חובו מהיתומים של הלוה שירשו נכסיו זה אינו מן התורה דמן התורה לא גובה כלום מהיתומים:

ד"ה אין נפרעין מנכסי יתומים וכו' על איכא למימר דסברי שעבודא לאו דאורייתא וכו'. ר"ל והא לנזקין דינן כעידית מן התורה היינו כשבאין לגבות מהמזיק עצמו מחייו אבל לאחר שמת לא גבי מיתמי דלא נשאר השעבוד על נכסיו מן התורה אלא מדרבנן ולכך אין גובין אלא מן הזיבורית אפילו נזקין:

ע"א ל"ה כגון שהיתה עידית לניזק כזיבורית למזיק ואיפכא לא מצי למימר וכו'. פי' כגון שהיתה עידית למזיק כזיבורית לניזק דלר"י חייב לקנות קרקעות וליתן לו נכסים שיהיו כעידית לניזק ולרבי עקיבא נותן לו המזיק עידית שלו:

ד"ה שור רעהו אמר רחמנא וכו' על וגזירה שוה לתחת נתינה ישלם כסף לא נתקבלה אלא לענין וכו'. בב"ק פ"א דף ה' איתא התם לכל הנזקין ילפי מהדדי בג"ש לתחת נתינה וכו' לענין שבכולן חייב המזיק לשלם מעידית שבנכסיו וקאמרי התוס' דלוקא לענין זה נתקבלה ולא לענין שנאמר שכל מה שפטור לשלם בזה יפטור גם בזה וזה ר"ל במה שאמר ולא לענין תשלומין:

בסה"ד וי"ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטר רחמנא בהקדש וכו'. דבור זה כתוב ג"כ בתוס' ב"ק דף ז' ושמעתי בשם תשובת בן לב כי לא ראיתי אותה שהקשה על דברי התוס' דאכתי קשיא רעהו למה לי דאי לגלויי אכי יאכל פרט למזיק שיהא פטור לגמרי הרי כבר כתיב בבור והמת יהיה לו דמיניה ילפינן לפטור ביה שור פסולי המוקדשים בפ' הפרה דף נ"ג וכן בכמה מקומות בב"ק ע"ש וכ"ש הקדש כמו שכתבו התוס' בעצמם שם בפ"ק דף הנזכר וכזה סגי לגלויי דכי יאכל פרט למזיק ר"ל פטור לגמרי אף מקרן ותו לא אצטריך רעהו כל זה תורף הקושיא אבל בעיני אין זה קושיא כלל דאי לא כתב רחמנא רעהו והוה ילפינן כל הנזקין מכי יאכל פרט למזיק ומבור לפטור ביה שור פסולי המוקדשים לגלי אכי יאכל לפטור לגמרי א"כ הוי פטרינן בכל הניזקין אפי' שור פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש אבל השתא דכתיב רעהו לגלויי אכי יאכל לא פטרינן בכל שאר הניזקין אלא הקדש אבל שור פסולי המוקדשים חייב בכל הניזקין חוץ מבור דרעהו קרינן ביה כדמשמע בסוגיא דפ"ק דב"ק שם דף הנ"ל ובפרש"י ותוס' שם בהליא וזה נ"ל ברור ופשוט ובאולי שכוונתי לדעתו. ד"ה ור"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא וכו' על וא"ת ואכתי איכא למפרך מה להיוצא שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור וכו'. משמע דס"ל לתוס' דאפילו לר"ש בן מנסייא דלא דריש רעהו פרט לשור של הקדש לפטור ואפ"ה דריש כי יאכל פרט לאדם המזיק לפטור לגמרי אפי' מקרן ולעיל כתבו התוס' דאי לא אשכחן בחד דוכתא לפטור וכו' לא הוי דרשינן כי יאכל פרט למזיק אלא לפטור מחומש וצ"ל דר"ש בן מנסיא לא ס"ל סברא זו אלא ס"ל דבלא שום גילוי דרשינן כי יאכל פרט למזיק לפטור לגמרי ומ"ש התוס' לעיל היא סברת רבנן דפליגי עליה:

דף מט:

תוס' ל"ה לר"ש היא דדריש טעמא דקרא לא פליג אלא היכא דאיכא נפקותא וכו'. נ"ל דקשה להו לתוס' למאי פלוגתא שייך לומר על זה למה יזיק לן אי דרשינן טעם על המקרא ונותנין טעם לשבח על איזה מצוה מהתורה ולכך כתבו לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא פי' נפקותא בדין שהדין משתנה לפי הטעם וק"ל:

ד"ה וכי תימא וכו' על דחיישינן לחינא. אע"ג דהתוס' מפרשים הא דקאמר בגמרא סלקא דעתך משום חינא הפוך מפירושו של רש"י כמו שכתבו בדבור שאחר זה מ"מ נקטי הכא בדבור זה ליסנא לחינא ע"ל פירושו של רש"י. ד"ה בקבלן וכו' על ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה וכו'. לדברי התוס' אלו צריכין עיון למה תירצו התוס' דהא הכא נמי לאחר שהתפיסה מטלטלין בכתובתה ועשו המטלטלין כשלה וכשהיא מוסרתן ליד בנו הוי ג"כ כמו מלוה וראיתי מי שפירש כוונת התוס' שר"ל דלוקא התם דמלוה לחסרי' ממונא כדאיתא בגמרא בסמוך אבל נ"ל דוחק דלפי זה מה להם להתוס' לומר ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה וכו' דהא הכא נמי איירי בכה"ג לא הוי להו למימר אלא ושמא דהתם במלוה שאני ונראה לכוונת התוס' הוא זה ושמא היינו שלקח המעות וכו' ר"ל חערב לקח המעות ונתן ללוה אבל הלוה בעצמו לא היה לו שום עסק ולא דברים עם המלוה מה שאין כן כאן ואי לא מיסתפינא הוה אמינא לכוונת התוס' דלפירוש רש"י אינו ר"ל שהיא מסרתן ליד אביו והוא נתן ליד בנו אלא ר"ל שהיא מסרתן ליד אביו לפי שעה שיהיה לו תורת קבלנות ואח"כ חזרה היא ולקחה המטלטלין מיד אביו ומסרתן היא בעצמה ליד בנו וכן משמע לשון רש"י לפי הספרים שלפנינו והחזירתן לבנו למשמע דהיא החזירתן לבנו דהחזירתן לשון נקבה היא. בא"ד אע"ג דמשמע התם דבלשון תליא מלתא וכו' ואלעיל להקשות על פי' של רש"י קאי ור"ל דהתם משמע דבלשון כשאומר הלוהו ואני קבלן תליא מלתא והוי קבלן באמירה בעלמא ולמה ליה לרש"י לפרש הכא שהתפיסה בניו מטלטלין וכו' ותירץ שמא תרווייהו בעינן שיאמר ואני קבלן וגם שיקבל המעות מידי המלוה בתורת קבלנות וק"ל:

ד"ה אלא למ"ד אי אית ליה וכו' על מ"מ לא היה להם לגבות כי אם מן הזיבורית וכו' ובקונטרס פירש דהכא בלית ליה וכו' כן צריך להגיה והכל הוא דבור אחד:

דף נ.

ע"א ל"ה מנה היא לעבד וכו' על או עבר מנה וחסרה. פי' כגון שערב בעל הנלוניא שהכניסה לו בעת חניסואין רעבר מנה וחסרה וק"ל:

ד"ה מאי עידית שפאי עידית וכו' על ומפרש ר"ת וכו' על סופו. אלא שצריך לייסב לפי פירושו של ר"ת לא יתיישב שפיר הא למסיים בגמרא בסוף שנויא וגבי יתמי אוקמוה אלאורייתא לאניזקין לא שייך למימר דהא ניזקין מלאורייתא בעידית וגבי נמי מיתמי מעידית לרבא ולכך צ"ל לאר' אלעזר נותאי קאי ור"ל דר"א קאמר לבע"ח ליתמי הואיל ומלאורייתא דיניה בזיבורית מגבי ליה יתמי אפילו שפאי עידית לגריעי מזיבורית משום למלאורייתא דיניה דב"ח בפחות שבכלים שיש לו ללוה אפילו הן גרועים מאלל ואכל בע"ח לאתי לגבות חובו מיתמי קאי ר"א והשתא סותר הא לקאמר מאי לאו אע"ג דכתב עידית בשטרא וק"ל:

דף נ:

ל"ה יתומים שאמרו וכו' על אי נמי כלמוקי לה בירושלמי וכו' כשערב לו מן העובד כוכבים. ר"ל שזה הישראל התובע להיתומים ערב בעל אביהם נגל העובד כוכבים שהלוה לו ברבית וכיון שמת תובע העובד כוכבים לישראל הערב והערב תובע להיתומים הקטנים להשתא אתי שפיר לנזקקים לנכסיהם שהרי הרבית אוכלת אותן רק שאין הערב יכול לגבות מהיתומים כ"א בשבועה כלין כל הבא ליפרע מנכסי יתומים:

בא"ד אי נמי כר' יוחנן וכו'. ר"ל והכא אשכחן שבועה ביתומים קטנים כגון שהאשה באה לגבות כתובתה לר"י נזקקין לכתובה ואינה גובה כ"א בשבועה:

ד"ה ר' חנינא קנובין וכתובים בעי אריש לקיש לא מיבעיא ליה וכו'. התוס' כתבו זה משום דלא תטעה לומר לה"ה לר"ל נמי מיבעיא ליה אי כתובים וקנובים בעי והא לנקיט מלתיה דרבי חנינא משום למיניה סליק וה"ה לר"ל וכ"ת להכל טעמא מאי י"ל דהתוס' ס"ל דלר"ל לא שייך למיבעיא לן למהיכי תיתי ליסלק אלעתין לומר לכתובים וקנובים בעי כיון דלא הזכיר בדבריו קנובים כ"א כתובים לחוד אבל ר' חנינא איכא למימר ללא הוצרך להזכיר בדבריו כתובים דכבר הוזכר בדברי ריש לקיש ור"ח בא להוסיף על דברי ר"ל ולומר דבעי קנובין ועוד י"ל דלריש לקיש לא מבעיא לן למהיכי תיתי לומר ללא יועיל כתובים לחוד אבל לר' חנינא הוה סלקא אלעתין לומר ללא יועיל קנובין לחוד משום דהוה כמלוה על פה דלא טרפה ממשעבדי כמ"ש רש"י והתוס' בסמוך לקמן וק"ל:

דף נא.

ע"א ל"ה א"ר חנינא וכו' נ"ל לטעות נפל בספרים וכך צריך להגיה למאי למסיק בפרק מציאת האשה לרבי יוחנן קבלה מרבי. ר"ל קבל מרבי לאמר מוציאין לפרנסה כלאתמר התם ע"ש וכן בתר הכי נ"ל להגיה כן הוה מצי למפרך השתא בעי למילק וכו' ור"ל מאחר לגם ר"י קבלה מר' וס"ל ג"כ למוציאין לפרנסה א"כ פשטן זה לבעי למפשט השתא מהא למוציאין לפרנסה ולמילק מינה לקנובים לחוליה מהני

הוה מצי למיפרך ג"כ ארבי יוחנן דקאמר לעיל לפי שאין כתובים ומהא דמוציאין לפרנסה נשמע דקצובין לחוד מהני ור"י קבלה מר' הא דמוציאין לפרנסה:

בא"ד ומיהו התם דיחויא בעלמא. ר"ל אע"ג דקאמר התם דלמא לעולם לא שמיע ליה וכי שמיע ליה קבל וכו' כדאיתא התם האי דלמא לאו מסקנא הוא אלא דיחויא ורבי יוחנן לא קבלה ולא ס"ל הא דמוציאין לפרנסה ובמסקנא דהכא ניחא משום דהא מסיק הכא שאני פרנסה דאית לה קלא ונוכל לומר שפיר דקבלה רבי יוחנן מרבי:

דף נא:

ד"ה ורבי אליעזר בן יעקב וכו' ועוד דאין ה"נ דלית וכו'. ונראה דמקושיא זו נזהר רש"י וע"כ פי' ורבי אליעזר לית ליה כמו דהוינן בה וכו' וקושיא זו לא קיימא אלעיל אלא הקשו אותה במקום אחר וכן הקושיא שהקשו התוס' בדבור שלפני זה ועוד דלפי המסקנא רבי יצחק דאמר כמאן גם מזה נזהר רש"י וכתב בד"ה על טענת עצמו וכו' ולקמן מפרש לה בטוענו זה בן המת דדמיא לרבי יצחק וא"כ משמע בהדיא שרש"י ס"ל דרבי יצחק נמי איירי בענין דדמיא למה דמוקי לה במסקנא דבדרבה קמיפלגי וצ"ל שרש"י ס"ל דרבי יצחק איירי שהוא טוען ראיתי שהגבהת את אבידתי ושני כיסים היו והוא אומר אמת הוא אבל לא הגבהתי אלא א' וכן בשוורים וס"ל לרבי יצחק דהוא דומה להא דר"א ב"י דיוכל להעיז ולכפור כמו בבנו וא"כ גם לפי זה אתי לרבי יצחק כראב"י וק"ל:

ד"ה מאי קטן גדול וכו' עד ועוד משום מתני' דשבועת הדיינים וכו'. הכי איתא שם דף מ"ב על מתני' אין נשבעים על טענת חרש שוטה אבל נשבעים לקטן פריך והא אמרת רישא אין נשבעים על טענת שוטה וקטן אמר רב בבא בטענת אביו וראב"י היא כו' וראב"י לית ליה משיב אבדה פטור אמר רב כשטוענו קטן וכו' והשתא מוכרח היה רב לאוקמא בטוענו קטן כדי לתרץ מתני' דקתני אבל נשבעים לקטן ויתר הדברים מה שיש להתיישב בדבור זה ובשיטת הלכה זו עיין בכתובות דף י"ח שם בתוס':

ד"ה ובכולי בעי לנולי וכו' עד דהא משמע בפ' ח"ה גבי נסכא דר' אבא וכו' והויא שבועה דאורייתא וכו' תימה לי למה להו לתוס' דהא לייתו ראיה מכמה מקומות המבוארות בגמרא דהמכחיש עד אחד חייב שבועה דאורייתא ויליף לה בפ' הכותב ובכמה מקומות מדכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכל עון וכו' הוא דלא קם אבל קם הוא לשבועה וכאשר הוא מבואר בכמה מקומות בפוסקים דהויא דאורייתא וא"כ ש"מ דלא אמרינן מדאורייתא מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ושמא יש ליישב בדוחק דאי הוו מייתי ראיה מכל שבועות דמכחיש עד היינו יכולין ג"כ לדחות דהוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא וצ"ע:

בא"ד וא"ת גזלן אמאי פסול לשבועה וכו' עד ולא גזור רבנן אלא היכי דנוגע וכו'. דקדקו התוס' בלשון זה משום דקשה להו לפ"ז א"כ אמאי לא אמרינן נמי מדרבנן מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ליפסל נמי לשבועה מדרבנן כמו גזלן לכך כתבו ולא גזור אלא היכא דנוגע פסולו וכו' וק"ל:

דף נב:

ע"ב ד"ה לכרגא וכו' עד לכך נראה וכו'. ר"ל דלכל צרכי יתומים אפילו לשאר דברים מוכרים בלא הכרזה ולכך לא מצי מוקי מתניתין דהתם לשאר צרכי יתומים דהא יתומים לא בעי הכרזה ומטעם זה נמי לא מצי לאוקמא במוכר לכרגא ומזוני וקבורת האשה והבנות וגם לא מצי לאוקמא בשאר צרכי האשה והבנות דלשאר צרכים אין היתומים מחויבים ליתן להם כלום וק"ל:

דף נג.

ע"א תד"ה ותני עלה וכו' ופריך משום דמשמע ליה וכו'. ר"ל כיון דגרסי במתני' שוגגים פטורים מאי ס"ד דמקשה פשיטא שיתרץ לו שתיקון העולם קאי אשוגגים פטורים לכך כתבו דעל כרחך צ"ל שפריך משום דמשמע ליה דמפני תיקון העולם דקתני בברייתא אמזידין חייבים דקתני בסדר קאי דהכי איתא בתוספ' דקתני שוגגין ומזידין וקתני מפני תיקון העולם לבסוף אחר מזידין וא"כ לפי זה צ"ל דהאי ותנא עלה שמביא המקשה היא אותה תוספתא דאם היא ברייתא בפני עצמה א"כ יקשה מאי ס"ד דמקשה דמאן נימא ליה דאותה ברייתא נשנית אמזידין דקתני במתני' בסוף דלמא אשוגגים דרישא נשנית דבשלמא בתוספתא דקתני בה שוגגים ומזידים ותני מפני תיקון העולם אחר מזידין ולא אחר שוגגים שייך לדקדק מכח זה דקאי אמזידים אבל אם היא ברייתא בפני עצמה ולא קתני בה מידי אלא דנשנית אמתני' לא שייך לדקדק כן וגם צ"ל לפי זה דבשנויא דמתרץ המתרץ לא גרסי הא שוגגים פטורים דלמה לי דיוקא דהא קתני בהדיא במתני' שוגגים פטורים אלא גרסי ה"נ קאמר שוגגים פטורים מפני תקון העולם ד"ל ואשוגגים קאי ולכך הקשו התוס' א"כ מרישא דאותה תוספתא הוי למפרך כן דקתני בה המטמא והמדמע דעלה קיימא הפלוגתא דהיזק שאינו ניכר לכך נראה להם דקושיית המקשה אינה מכח זה כמו שפירשו הם אלא מכח שבמתני' לא גרסי שוגגים פטורים כ"א מזידים חייבים לחוד לכך היה סבר המקשה דע"כ הא דקתני בברייתא מפני תיקון העולם ע"כ אמזידין קאי משום דהא לא תני במתני' שוגגים כלל וברייתא זו נשנית אמתניתין דברייתא בפ"ע היא ולא קתני בה שום דבר אחר כ"א מפני תיקון העולם לפרש טעם למתניתין א"כ ע"כ אמזידין קאי ולכך כתבו התוס' וברייתא דהכא לאו היינו תוספתא דהתם דאל"כ לא היה מקשה מידי לפי זה דהא בברייתא דתוספתא קתני בה שוגגים ומזידים ונימא דקאי אשוגגים וק"ל. ד"ה בדיני אדם נמי ליחייב וכו' עד משום דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי וכו'. ר"ל א"כ ליתני נמי הכא לעולם אימא לך היזק שאינו ניכר שמיה היזק והא דפטור מדיני אדם היינו משום דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי:

בא"ד ונראה דהאי דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי וכו' אלא בהיזק שאינו ניכר. ר"ל אבל לחזקיה דאית ליה היזק שאינו ניכר שמיה היזק לא יועיל טעם זה ולכך פריך שפיר אלא שיש לדקדק לפי מאי דמשני פרה כגון שהכניסה לרבקה וכו' אבל אם עשה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת ממש הכי נמי דחייב לחזקיה משום דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק וא"כ כ"ש דצרם אוזן בכור דחייב ובזבחים איתא צורם אוזן בכור פטור וצ"ל דלפי מאי דמשני לא סבר חזקיה ההיא דזבחים דמימרא היא ולא ברייתא ולחזקיה אפילו העושה מלאכה בפרת חטאת חייב וכ"ש צורם אוזן בכור דעשה בו מעשה ממש והיזקו ניכר דחייב וק"ל:

דף נג:

ד"ה גזלן הוא וממון מעליא בעי לשלומי וכו' עד וי"ל כיון דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק וכו'. איכא למידק א"כ בגזל בהמה והוכחשה ממילא אמאי אמרינן לו הרי שלך לפניך כמו שהקשו התוס' וי"ל דהכחשה שאני דהדרי בריא ובהכחשה כזו מיירי התם בפרק הגוזל וכי תימא היך סלקי לעתי' התוס' דהקשות דהא המכחיש בהמת חבירו וכו' חייב ובהכחשה ממילא אומר הרי שלך לפניך ליתרצו דשאני הכחשה דהדרי בריא וי"ל דעיקר קושית התוס' היתה מכח סברא דיש לחלק בין נטמאת ממילא לטמאה בידים ולא הביא ראיה מהכחשה אלא שמצינו במקום אחר ג"כ שיש חילוק בין ממילא לעושה מעשה בידים כמו שמצינו בהכחשה וא"כ אפילו השיב דשאני הכחשה דהדרא בריא סוף סוף מ"מ אשכחן דיש חילוק בין ממילא לבידים ולכך הוצרך לתרץ כיון דשמיה היזק חשיב כאילו הוא ניכר ואין לך שינוי גדול מזה וק"ל כן נראה לי ובזה לא נצטרך לסבול דוחק הקושיות ותירוצן שראיתי כתובים בשם החכם בן לב ז"ל:

דף נד.

ע"א רש"י ד"ה משלם חולין טהורין ולקמן פריך אמאי משלם טהורים. ואיכא למידק הא לקמן לא פריך אלכתחלה אלא אדיעבד דקאמר והוינן בה במזיד אמאי אין תשלומיו וכו' ויש מוחקין ברש"י אמאי משלם טהורים וגרסי ולקמן פריך ותו לא ולי נראה דרש"י ס"ל כיון דפריך לקמן תבא עליו ברכה וכו' א"כ אלכתחלה נמי יש להקשות מסברא ולא נקט פירכתו אדיעבד אלא דאדיעבד הפירכא חזקה ביותר והוצרך רש"י לדחוק כן משום דלא ידע רש"י לפרש שום טעם אמאי משלם טהורים דבשלמא כשאכל תרומה טהורה משלם חולין כדי שיהא במקומו תרומה כמו שאכל כדכתיב ונתן לכהן את הקדש וכו' כמו שכתב רש"י אבל כשאכל תרומה טמאה ע"כ לא ישוב תרומה כשהיתה כיון שהראשונה היתה טמאה לכך כתב רש"י ולקמן פריך וכו' ר"ל דזה נכלל במה דפריך לקמן ובלאו הכי יצטרך להגיה הברייתא וק"ל:

תוס' ד"ה אכל תרומה טהורה וכו' דאפילו את"ל לפי מדה משלם לא נפטר וכו'. ר"ל דהאי אמרינן דלפי מדה משלם לא לקולא אמרינן דעכ"פ מחויב לשלם כל כך מדות תרומה טמאה שיהא שוה להסקה כשיעור שהיתה שוה התרומה טהורה לאכילה אלא שלחומרא אמרינן התם דלפי מדה משלם כגון דמעיקרא שוה זוזא ולבסוף שוה ד' ושוה מדה אחת כמו שהיו שוין מעיקרא ד' ואפ"ה צריך לשלם ד' כ"כ מדות שאכל ובעיא היא שם בפ' כל שעה (פסחים דף ל"ב) אי לפי דמים משלם או לפי מדה משלם:

ד"ה דם שנטמא וכו' והך קושיא לרבינא דמפרש בפ"ק דפסחים ט"ס הוא וצריך לגרוס בפרק כיצד צולין:

דף נה.

ע"א תד"ה מאי טעמא וכו' עד ודוחק לומר דסבר כר' יצחק דלא חייש למצוה הבאה בעבירה. והא דקאמר ?לגזא אינהו היינו משום דלא להוי גזול:

דף נה:

ע"ב ד"ה רביע בקרקע וכו' עד וכן ר"ח מפרש וכו'. ר"ל דר"ח נמי גרים רביע בקרקע שהוא רביע במעות והקשו הא הדברים סתרי אהדדי דאם היא רביע בקרקע אינו רביע במעות דבשלמא אי גרסינן רביע בקרקע או רביע במעות נוכל לפרש רביע מעות שנתן יתן לו ואותו רביעית יתן או בקרקע או במעות אבל אי גרסינן שהוא רביע במעות קשיא ועל כן מפרש ר"ח רביע בקרקע שנתן דמים עליה וכו' א"כ ש"מ דגירסת ר"ח היתה שהוא רביע במעות:

דף נט.

ע"א ד"ה אחת מתנה מרובה וכו' והא דאמרינן במי שמת וכו' ומתנתו מתנה במקרקעי. ויש לדקדק דהסברות הן הפוכות דהתם במכירה אין מוכר בנכסי אביו פחות מעשרים ובמתנה נותן והכא פשיטא דמוכר במטלטלין ובמתנה איבעיא ליה דהא דאתמר התם דבמתנה נותן היינו לאחר דמסיק הכא דנותן במתנה משום דאי לא לעביד ליה ניחא לנפשיה לא יהיב ליה הלכך הוי נמי הכי גבי פחות מבן עשרים לענין נכסי אביו אבל למכור בנכסי אביו פחות מבן עשרים לא כדמפלש התם משום דקטן קריבא לעתיה אזל זוזי ודלמא מקרקש ליה בזוזי כדמפרש התם ולוקח במטלטלים תקנו חכמים כשהגיע לימי הפעוטות שיהיה מקחו מקח וממכרו ממכר משום כדי חייו:

דף נט:

ד"ה נתפרדה החבילה הר"ר יצחק בר יהודה מפרש וכו'. לפי פרש"י שלפנינו צ"ל בתוס' ר' יצחק הלוי שהרי רש"י כתב בשם ר' יצחק בן יהודה שהלוי אינו קורא כלל ודו"ק:

דף ס.

ע"א ד"ה תורה חתומה ניתנה וכו' עד ונראה לפרש דלא קאמר חתומה ניתנה שלא נכתבה עד לבסוף אלא שעל הסדר נכתבה וכו'. לפי פי' התוס' קשה טובא בסוגיא דשמעתין ונ"ל דלפי פי' התוס' ל"ג בשמעתין א"נ לכדר' לוי וכו' אלא ה"נ כדר' לוי והצעת הסוגיא לפי' התוס' כך היא דמ"ד חתומה ניתנה ר"ל שמעולם היתה חלק אחד ולא נתחלקה לשני חלקים שאם נאמרה פרשה מאוחרת לא נכתבה עד שנאמרה הפרשה שלפניה ואז היה כותבן בבת אחת אל הפרשיות הקודמות נמצא שמעולם לא נכתבה לשני חלקים לאפוקי למ"ד מגילה מגילה ניתנה שהיה כל ענין וענין נכתב מגילה מגילה בפני עצמו נמצא שהיתה נכתבה בחלקים הרבה ולכך קאמרי הגמרא שלמ"ד מגילה מגילה ניתנה הסברא נותנת שכותבים מגילה לתינוק ולמ"ד חתומה ניתנה אין כותבים מגילה לתינוק משום שמעולם לא היתה כתובה בשני חלקים ומייתי ראיה מר' לוי דהתורה חתומה ניתנה ר"ל שלא היה משה כתבה כסדר שנאמרו לו לפרשיות רק היה ממתין עד שנאמרה לו פרשה הקודמת דאל"כ אלא היה כותב מגילה מגילה כמו שנאמרו לו א"כ נצטרך לומר שאותן ח' פרשיות שנאמרו לו באותו יום היה ג"כ כותבן במגילה אחת זו אחר זו וא"כ גם עתה לאחר חתימת התורה שהדביק כל המגילות יחד צריכין להיות נמצאים כל אותן הפרשיות יחד זו אצל זו ואנו רואים אותן מפוזרים והפרש רב בין אחת לחברתה אלא ודאי ע"כ צ"ל שלא היה כותב שום פרשה עד שנאמרה לו אותה שכתובה לפניה וראיתי הרבה דברים שנאמרו בפי' שיטה זו לפי דעת התוס' אבל מה שכתבתי הוא קרוב ונכון נ"ל:

דף ס:

ד"ה אלא משום חשדא פי' ר"ת וכו'. משום דהוקשה לו לפי' רש"י דפירש שיחשדו בני חצר שמטלטלין בלא עירוב מאי מפני דרכי שלום שייך הכא וק"ל כך מצאתי:

ד"ה סליקו נפשייכו וכו' ולא דמי לרב ושמואל כלל. ר"ל דהכא לא שייך לומר כל דאלים גבר דהרי הכא לא היו התחתונים לוקחים המים בחזקה אלא אדרבה היו גורמים שיתרבו המים למעלה וצפה המים דרך שדותיהם בהסבתם שהסיבו דרך הנהר ואין מימיו קלים לרוץ וק"ל:

דף סא.

ע"א גמ' אמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם וכו'. בפירוש רש"י במתני' משמע דרב חסדא אכולה מתני' קאי:

תוס' ד"ה שדי אופיי וכו' ורב כהנא היה סבור דאינו חושש מן הפירות. ר"ל היה סבור שאינו צריך אלא לאחריות הדקל ולא לפירות ואינו חושש אם יקחו הפירות ומה שהשיב לו חזי מר דאנא בידאי שדתינהו ולא חשיב בקצור אינו חושש גם לפירות מפני שההוא גברא היה סבור שרב כהנא לא הוה חייש לדרכי שלום אלא משום שהיה סבור שאינו חושש אלא לאחריות הדקל ולכך השיב לו חזי מר דאנא בידאי שדתינהו וק"ל:

דף סב.

ע"א גמ' רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא. פי' הר"ן כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו הם לשלום תחלה:

תוס' ד"ה אין עושין חלת עם הארץ וכו' עד ולפיכך אם יפריש ממקום אחר וכו' ט"ס הוא וצ"ל ולפירושו אם יפריש ממקום אחד וכו':

דף סג.

בתוס' ד"ה האומר וכו' בסופו דקתני בה מחצה על מחצה מגורשת. צ"ל מגורשת ואינה מגורשת:

ד"ה איש לקבלה ואשה להולכה מאי משום דבגט אשה בהולכה לא שייכא וכו'. נ"ל לכוונת התוס' בזה משום דהוקשה להם מאי קמבעיא ליה מה לי איש להולכה או אשה וה"ה בקבלה משום הכי כתבו התוס' משום דהאשה המתגרשת בעצמה לא שייכא בהולכה וכן האיש המגרש בעצמו לא שייך בקבלה ומשום הכי קא בעי ובספר ח"ש מפרש בע"א אבל מוציא דברי תוס' מפשוטן:

דף סג:

ע"ב גמ' מי קאמר להו כתובו ואנחו בכיסייכו כו'. פי' מי קאמר שיכתבו הגט ויניחו אותו בתוך כיסם אלא בלתי ספק כוונתו היה שיכתבו הגט כדי שיגיע לידה ותתגרש בו וכיון דנאבד קודם שהגיע לידה לא עשו עדיין שליחותן:

תוס' ד"ה אפי' כן הראשונים וכו' עד ואפי' למ"ד בעל נאמן הני מילי כששלשתן בעיר וכו' הלכך כיון דאם אין שלשתן בעיר לא צריכי עידי אמירה לעידי קבלה כולי דבר הוא. ר"ל הואיל דאם אין שלשתן בעיר לא צריכי עידי אמירה לעידי קבלה הלכך אפי' היכא דשלשתן בעיר ג"כ כשר אפי' בשתי כיתי עידים דכיון לפעמים צריכין עידי אמירה לעידי קבלה וק"ל והשתא אתי שפיר מה שראיתי מקשים על התוס' בדבור זה הא דכתבו התוס' לקמן בסמוך ד"ה בעל נאמן דלמ"ד בעל נאמן מוקי מתני' בשלשתן בעיר דוקא וראיתי מי שהאריך לתרץ קושיא זו אבל לפי מה שכתבתי אין כאן קושיא כלל:

דף סד.

ע"א רש"י ד"ה ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא בקריעה וכו' בס"א וכן הוא בהר"ן לא בקבלה ולא באמירה אלא באמירתו לבד ליהמני [דהא הימני הבעל] והאשה נמי וגירסא זו היא שלא כדברי התוס' בד"ה ולהמניה לשליש וכו' וכן בד"ה תינח בפנינו אמרה וכו':

תוס' ד"ה אסור בכל הנשים וכו' עד והא דפריך עלה בנזיר וכו' מקן סתומה וכו' יקח זוג לשני וכו' ואילו שאר קינין מי מתקנן כו' לדידיה פריך. פי' לאותו איש שנזהר בקנו פריך המקשה שהיה לו לקונסו שלא יהא רשאי להביא מכל הקינין שבעולם אבל לכל בני עלמא אין ראוי לקנסם:

דף סד:

תוס' ד"ה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר וכו' עד והשתא אי שעורא לרבי יהודה וכו'. ראיתי מקשין מה ענין וקישור יש להאי והשתא עם מה דכתב מקודם זה דשיעורא דכל שמבחנת וכו' היינו כפעוטות ועוד קשה מה צריכין התוס' להוכיח דשיעור דחפץ ומחזירו לא הוי קודם לימי הפעוטות משום דא"כ הוי סברת רב יהודה אפכא מסברת רב חסדא עדיפא מינה היה להם להקשות דאי שיעורא דחפץ ומחזירו קודם לפעוטות מאי מותיב רב חיננא לרב חסדא מהא דמזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים אף על גב דלא אייתו ב' שערות דלמא התם איירי דכבר הגיעו לימי הפעוטות ולי מיהא נראה דאין זה קושיא כלל דרב חיננא ס"ל דע"כ לרב חסדא אליביה דשמואל אין זוכים לאחרים עד שיהיו גדולים ממש היינו עד שהביאו ב' שערות דאל"כ אלא ס"ל דמשהגיע לימי הפעוטות [*] [זוכין לאחרים אמאי קאמר לי' ולא כו' כצ"ל.] ומדקאמר לא ולא אחת היא משמע דלא אשכחן שום שיעורא קודם הבאת ב' שערות שיהיו זוכין לאחרים:

מַהַרְשַׁ"ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה

דף ב.

תוס' בל"ה ואשקלון כלרוס כו' בסה"ל יצא לחירות כו'. נ"ב שהרי צ"ל בפני נכתב כו' כמו שפי' ר"י אפילו לר"מ דפליג ואמר עכו כא"י היינו לגטין אבל לא לעבדים אלמא דאף באותו צד סבר ר"מ דלעבדים לא חשבינן כא"י ואם מוכר עבדו לעכו אפילו לאותו צד יוצא לחירות וק"ו לתנא קמא וק"ל:

בד"ה ואם יש כו' לא טענינן להו מזויף כו' כצ"ל. ונ"ב והא דלא טענינן להו מזויף משום דלא שכיחא כמו שלא טענינן נאנסו תוס' פרק קמא דבבא מציעא:

דף ב:

גמ' לאתחזק איסורא לא"א כו'. נ"ב והא דקאמר הוי דבר שבערוה חדא ועוד קאמר כלומר ועוד הוה ליה דבר שבערוה ומשום דביבמות פרק האשה רבה מספקא לן היכא דאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן אם מהימן אם לאו ואיכא מ"ד למהימן אמר הכא ה"ל דבר שבערוה כלומר ואף כשתמצא לומר דאפי' היכא דאתחזק איסורא מהימן הכא שאני דה"ל דבר שבערוה ואין פחות משנים ע"כ לשון רשב"א בחדושיו:

בד"ה ואין דבר ערוה שראוי להתירו כו' כצ"ל:

תוס' בל"ה ואם יש עליו עוררין כו' ולא נטעון מזויף הוא וכו'. נ"ב וה"ה ללקוחות ויתומים וק"ל:

בא"ד מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כו'. נ"ב פי' ונאמן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזויף וק"ל:

בד"ה לאתויה כו' וקשה דאטו בכיפה תלו לה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' וכי העדים תלוין לה בכיפה של ראשה וכו בפ"ק דסוטה דף ז ע"א:

דף ג.

גמ' מעיקרא מידק דייק כו'. נ"ב מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה כלומר ואפי' אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה וכן פירש רש"י ז"ל אלא דלישנא דגמרא לא משמע אלא דאיהו לא אתי לאורועי נפשיה הא אי אתי ומערער ערעור ערעורו וכן משמע נמי מדקאמר אתי בעל ומערער ופסיל ליה כו' על ולפיכך נ"ל דהא דקאמר אתי בעל ומערער ופסיל ליה הכי קאמר אתי ומערער ואמר דפסול הוא מזויף ויוציא עליו לעז ונמצא משיאה בגט שיצא עליו לעז פסול וליכא אלא חדא דמוציאו מידי לעז ופריך דאפי' משום לעז ליכא דלא אתי לאורועי אנפשיה כך נ"ל. עכ"ל רשב"א בחדושיו ואני אומר דרש"י פי' לא אתי לאורועי נפשיה אשליח קאי ולא אבעל. וכן משמע מלשון התוס' לקמן בל"ה הכא בפני כו' נ"ל:

רש"י בל"ה הכא בפני קאמר ולא קא מוכחא מילתא כצ"ל. ונ"ב פירוש לקיומי אתי וק"ל. תוס' בל"ה הכא בפני אבל ידעתי אין מועיל כו' בסה"ל משמע ליה לרבה לידענו כו'. נ"ב פי' אפי' ידענו אינו מועיל כ"ש ידעתי שהרי רבה בעי לומר בפני נכתב כו' אפי' בתרוייהו לאפוקי אליבא דרבא לא אשכח ידענו גבי גט דהא בתרייהו אין צ"ל בפ"נ אלא בידעתי לחוד ודו"ק:

בד"ה אטו כו' היכא דקאמר רבא בריש פ"ב אפי' הוא ואחר מעידין על חתימת כו' כצ"ל. ונ"ב פי' שהשליח אמר בפ"נ חציו ואח"כ בא הוא עם אחר מן השוק להעיד על חתימת עד השני:

בא"ד על שיאמר בפ"נ ונחתם כצ"ל. ונ"ב והא דפריך רב אשי לקמן אינו כפי' הקונטרס אלא כמו שפירשו התוס' לקמן וק"ל:

עוד בא"ל משום דלייק טפי כלפי'. נ"ב והשתא אתי שפיר בריש פרק שני. (עיין במהרש"א):

דף ג:

תוס' בל"ה לתנן כו' או בא"י. נ"ב פי' לאפי' רבא מודה לפי המסקנא משום דשכיחי וק"ל:

בד"ה כי. צ"ל וכי:

דף ד.

תוס' בל"ה הא מני כו' ת"ק דרבי יהודה כו'. נ"ב פי' ת"ק דרבי יהודה היינו תנא קמא דאין כותבין במחובר כו' וא"כ אותו תנא בעל כרחו לא ס"ל דבעי כתיבה וחתימה לשמה אלא חתימה לשמה וכר"מ או כתיבה לשמה וכרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי וא"כ לא בעי לומר בפני נכתב ובפ"נ ותנא קמא דרבי יהודה בריש פרק שני סבר נמי דבעי לומר בפ"נ ובפ"נ ובודאי לא מחלקינן בין סתם תנא קמא דרבי יהודה לסתם ת"ק. דר' יהודה ומסתמא חד תנא הוא ומשני נהי דחולק עם רבי יהודה גבי מחובר סבר דלא בעי תרוייהו לתלוש מ"מ לענין בפני נכתב ונחתם סבר כרבי יהודה דבעי תרוייהו ולא מכח טעמא דר"י אלא האי ת"ק דרבי יהודה קסבר דכתיבה לשמה בעי וחתמו בתלוש דקאמר היינו בתורף כר"א ומ"מ בעי שפיר בפני נחתם אף דר"א לא בעי אפי' חתימה מדרבנן מ"מ בעי בפני נחתם משום קיום דהא לפי האמת נמי סבר רבה דהא דרבא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה על שתהא כו' שכתבו על אילן תלוש. נ"ב עיין בחדושי רשב"א בפרק שני:

בד"ה דקיימא לן כו' וצ"ל במשולשין איירי כו'. נ"ב הכא מיירי במשולשין בגט אלא שאין השליח מכיר בשילוש ושני גטין שוין דקתני שוין בשמותיהן של נשים ולא בשמותיהן של אבות עד כאן לשון רשב"א בחדושיו בפ' המגרש:

דף ד:

רש"י בל"ה ואיכא כו' נמי לא צריך סוף כו' כצ"ל:

בד"ה אלא מאי כו' כלום חסרו צ"ל כלומר:

דף ה.

תוס' בל"ה כשניסת כו' למעוטי נתנו לה ולא אמר כו' כצ"ל. :

דף ו.

תוס' בל"ה אפי' קן כו' להביא גט בפ"ב. נ"ב פה נחסר התירוץ והוא נכתב בא"ר"י ע"ש:

דף ו:

תוס' בל"ה אר"י כו' ויריעה שאינה מסורגלת כו' כצ"ל:

דף ז.

תוס'. בל"ה עטרות חתנים כו' שעושין כעין כיפה כו'. נ"ב פי' שיושב בה החתן:

בא"ד חתנים וכלות וכו'. נ"ב ואף שהכא בסוגיא משמע לעטרה אפי' לכלה שרי מדאמר ליה בגברי כו' מ"מ כלילא דדהבא אסור אפי' לכלות וק"ל:

דף ז:

תוס' בל"ה ויהיב תנא כו' דלאו אשנויא פריך כו'. נ"ב פי' לאו אשנויא דרצועה לחוד פריך אלא אלישנא דברייתא קפריך אבל לעולא דאביי פריך דאי לאו אביי לא הוה קשה לשפיר הוה קרי ליה דרך דקאי אכל הגבול על א"י ודו"ק:

בד"ה אר"י כו' ר' יהודה למתני' יחיד במקום רבים כו'. נ"ב פי' דהוא מפרש התנא קמא אבל הת"ק גופא לא יליע לן אי סבר הכי וק"ל. בל"ה עצן נקוב כו' אגג וחורבה ועצן ר"ת כו'. נ"ב שמעתי שיש מפרשים שהוא משני רישא תחלה ר"ל הברייתא ראשונה שאמרה מביא וקורא מפרש תחלה ולא נהירא כי כמה פעמים משני סיפא תחלה אלא זהו הדוחק דלא הוה לומיא לאינך ולא משום שהיא ראשונה אלא נראה שהוא ר"ת כי הוא המפרש לבחרם יש לחלק בין נקוב לאינה נקוב אבל בעצן לא בעי נקיבה וכן כתבו התוס' להדיא בפרק כל הקרבנות שמתחלה היה ר"ת מפרש כן ע"ש:

דף ח:

תוס' בל"ה אלא בארץ העמים כו' והכא בשמעתא על גושה כו'. נ"ב פי' מה שאמרו גזרו על גושה ועל אוירה והיינו הא לפ"ק דשבת דגזרו עליה כו' והוא מי"ח דברים ואותה גזירה מזכיר הכא בשמעתא אבל סוגיא דהכא פשיטא לאוירה ממש דקאמר שהרי קאי אמה שלא יכנס אפי' בשידה תיבה ומגדל לרבי ולר' יוסי בר' יהודה לוקא בשידה כו' והיינו לפי האמת ומסקנא דשמעתא דהתם דגזרו אפי' על אוירה שהרי לשם מביא אח"כ האי ברייתא דרבי ור' יוסי בר יהודה ומסיק דכ"ע סברי משום אוירה ודו"ק:

דף ט.

גמ' והאמר ר"י בר מניומי כו' כצ"ל:

תוס' בל"ה לעולם הוא כו' זכר עבל בנכסים כו'. נ"ב פי' אם יש לו שאר נכסים עיין באשר"י:

דף י.

תוס' בל"ה מצת כותי כו' וא"ת אמאי יוצא בה כו'. נ"ב אבל לא מקשה למה אינו אסור משום חמץ דפשיטא דירא הכותי שלא יתן לו הישראל ממנו לאכול ואי אפשר שלא יאכל שהרי הוא עשה לו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף י:

רש"י בל"ה גזירה כו' בפרקין לקמן. נ"ב בסוף האומר:

בד"ה תני חוץ כו' שע"י השטר כו'. נ"ב ולפ"ז לא קשה א"כ לא ליתני ושחרורי עבדים דלא גריע משטרי מתנה דאי לא תני ה"א האי כגיטי נשים לאו לרבויי שטרות קאתי וכמו שפרש"י אלא לרבויי שחרורי עבדים דלמיא לגט אשה קאתי וק"ל:

בא"ד דלא נחית למניינא ותנא לשמה כו'. נ"ב נ"ל הכי פירושו ותנא לשמה ומחובר בפרקי אחריני דלקמן ובמתני' דהכא לא ממעטינן דהא לא נחית למניינא ודו"ק:

תוס' בל"ה חספא בעלמא הוא ור"א נשאר לפי המסקנא כו'. נ"ב ואף שרש"י פי' דלוקא לתנא דברייתא הוא דלחיק לשנויי בהכי מ"מ הקשו התוס' שפיר דע"כ לאו שנויא דחיקא הוא מאחר שאנו מוכרחים לתרץ כן לתנא דברייתא לפי האמת א"כ שמעינן שכן דרך התנא הוא ודו"ק:

בא"ד ולא הוי אלא חספא כו'. נ"ב ומשום הכי פסלינן אפילו היכא דאיכא עדי מסירה דשמא אתא למסמך עלייהו ובעדי חתימה עובדי כוכבים לחוד הוא ולאי חספא ודו"ק:

דף יא.

תוס' בל"ה אבודיינא הכל שם אחד כו'. נ"ב פי' דלא תאמר אבו ליינא ושתי מלות הן ולכך אמר הכל שם אחד ולא שהיה שמו אבו לבד וליינא כנוי לו ודו"ק:

בד"ה לפלוג וליתני בדיליה כו' וי"ל דגזרינן כו'. נ"ב וא"ל א"כ מאי פריך ליפלוג וליתני בדיליה אדרבה בהא עדיפא לפלוג דאפילו בשמות מובהקים גזרינן בהדיוטות אטו שאר שטרות וזה הוא חדוש גדול שהרי לפי האמת לא גזרינן כולי האי ונ"ל דלא קשה מידי כי לא תוכל לומר דהדיוטות פסולים אפי' בעדי מסירה ושמות מובהקים אלא אחר שנדע דתנא איירי בעדי מסירה ושמות מובהקים אבל כל זמן שלא נדע דמתני' איירי בכה"ג א"כ בהדיוטות דפסילי הוא כפשוטו ואין בו שום רבותא וא"כ ליתני שפיר בדיליה ולפלוג בשמות מובהקים דשמעינן מיניה דלכל הפחות דאינם מובהקים פסולים אפילו בעדי מסירה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יא:

רש"י בל"ה התם כלקתני טעמא כו' ואפי' בעדי מסירה כרבנן כו'. נ"ב ויש לתמוה על דבריו ז"ל דאי כרבנן למתני' היכי אכשר אפילו בשמות מובהקים בלוקום ולום דהא לרבנן אפי' בשמות מובהקים פסול גזירה שמות מובהקין אטו שאינם מובהקין וא"נ דאפי' בשמות מובהקין גזרו רבנן דלמא אתא למסמך עלייהו אלא דאיכא למימר כיון דשמות מובהקין נינהו דאיכא למימר דרובא לא סמכי עלייהו משום מיעוטי דאתי למסמך עלייהו בכי הא דאיכא למימר נמי דלמא ישראלים נינהו כולי האי לא גזרינן.

אי קשיא לך נוקום ולום הא לא מסקי ישראל בשמהתייהו למלנקטינן ליסנא ללא שכיחא למסקי משמע דלאו שמות מוחלטין ללא מסקי ישראל בשמהתייהו לעולם קאמרינן ותלע לרבנן גזרינן בשמות מובהקין ללמא אתי למסמך עלייהו ואי לא מסקי לעולם ישראל בשמות מובהקין לעובדי כוכבים היכא אתי למסמך עלייהו כלל לפי פירושו של רש"י ז"ל עכ"ל רשב"א בחילושיו:

דף יב:

תוס' בל"ה וכי תימא כו' וא"ת מה בכך כו'. נ"ב יש מקשים אמאי לא הקשו התוס' על המשנה שאמרו חכמיה והלא אם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השיחרור כו' ונראה דלא קשה מידי דבשלמא גבי מזונות שהוא ממילא א"כ לא חשבינן ליה לחוב מה שיהא משוחרר שהרי בלאו הכי אינו מחויב לזון א"כ בשיחרור זה לא עשה לו שום חובה שהרי ממילא אין לו מזונות אם אינו רוצה לזונו אבל הכא שנאמר שיש בידו לזרוק ליה גט מעתה מ"מ חוב היה לו זה השיחרור שהיה פוסלו מתרומה לכל זמן שלא זרק ליה גט אינו נפסל וק"ל עוד י"מ אם כן לפי זה ללא חשבינן ליה חובה מאחר שבלאו הכי יכול לפוסלו אפילו אם לא יקבלנו כמו שמסקין התוס' א"כ גבי אשה אמאי חשבינן לה חובה קבלת הגט מאחר שבלאו הכי יכול לגרשה בע"כ ונראה דלא קשה מידי בשלמא גבי עבד לבולאי זכות הוא לו שיצא לחירות ומותר בבת ישראלית אלא שאתה באתה לחות שהוא חובה ממקום אחר שפוסלו מתרומה משום זה לא תחשוב לו חובה שהרי יש בידו לזרוק לו גט בע"כ כו' ונשאר לו הזכות מה שאין כן באשה שאין זכות לה במה שנגרשה א"כ נקרא הכל חובה אפילו מה שיש בידו לעשות בע"כ שהרי אין לה זכות מידי ולו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יג.

תוס' בל"ה עבלא בהפקירא כו' אבל גר כו' נ"ב והא דקאמר עבלא בהפקירא ניחא ליה ה"ק עבלא בהפקירא ניחא ליה כגון לר' מאיר ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא בעבד אבל בגר נמי מולו וק"ל א"נ ניחא ליה אלא שאין לו רשות (רבו) אבל גר שיש לו רשות וניחא ליה הוי ממש חוב לו וק"ל ועיקר:

דף יג:

תוס' בל"ה גופא כו' יקנה באוליתא כו'. נ"ב פי' שיולה הנותן שהממון שהפקיד ביד הנפקד שזה אינו שלו אלא הוא של אותו פלוני המקבל ואז יועיל אפי' אינו ביד הנפקד לאותו העת ואע"פ שאוליתא מהני אפי' בע"כ כלמוכח גבי רבא מ"מ לא קשה למה תקינו מעמד שלשתן יקנה באוליתא י"ל משום לשיקרא הוא דבר שקר לא יכון לנגל עיניו וחכמים הרחיקו זו המדה כמה פעמים משום למחזי כשיקרא תקנו מעמד שלשה שיהיו כל הקניינים על פי הדעת והאמת אבל מאחר לזכי מהני אלא משום דללמא איתרמי שלא יהיה הפקדון ביד הנפקד משום מילתא ללא שכיחא כי האי לא הוה להו לתקוני מעמד ג' מאחר שיש ג"כ תיקון בדבר באוליתא ולו"ק. (עי' במהרש"א):

בד"ה תנהו לפלוני כו' ואמאי לא מסיק כו' שאין לחוש כלל כו' והאשה יכפרו המכירה כו'. נ"ב פירוש שהיתה במעמד ג' לפי שאין הדרך לכתוב בתוך השטר באיך היתה המכירה ועוד אפי' בשטר מכירה לא יתכן מאחר לכתבה וחתמה א"כ בולאי לא מיחה לאי מיחה לא הוה ליה למיכתב שנור מכירה אלא מסתמא שתק א"כ הוי השובר שקר אלא בולאי שאינו כתוב בתוך השטר ותאמר שמכרה שלא בפניו להיינו בלא מעמד שלשתן ולו"ק:

דף יד.

גמ' יהבינהו ניהליה למרי ארעא (מונה) בטסקא. ונ"ב לשון הרי"ף:

רש"י בל"ה ה"ק כו' כיון לבאפי' כו' כנ"ל:

בד"ה שפיר כו' לאיש מלוה לשון אחר הל"א:

דף יד:

גמ' ומלברין מחנייהן כו'. נ"ב ובערוך בערך לבר פי' שנראה כמו שמלברין מחניין מפני שמראש הכובע על פיו אמה כמו מפיו על רגליו:

דף טו.

רש"י בל"ה אתי לאחלופי כו' אי אמר בפני נחתם חניו כו' כנ"ל:

דף טו:

תוס' בל"ה גילול כו' עשרה למערבת כו'. נ"ב פירוש שצריכה לערב בפני עצמה אפי' ערבה הראשונה מ"מ אינה יכולה להצטרף עמה ולהספיק לה עירוב אחד אבל העליונה אי גילול ה' כו' הוי מחיצה ג"כ העליונה מערבת שניס כו' כלומר שצריכה עירוב בפני עצמה ואי לא הוי מחיצה אז העליונה אפילו בפני עצמה אינה יכולה לערב שהרי התחתונה אוסרת עליה וק"ל:

דף טז.

תוס' בל"ה הנצוק כו' שתי מקוואות שאין באחל כו'. נ"ב משמע שמבין לדברי רש"י שאין [בא'] מ' סאה אבל בשניה יש וקשה ללמא רש"י נמי הכי ה"ל שאין מ' סאה בשוה אחת קאמר וכן פירש הרשב"א שכך דעתו של רש"י פה רק שבפרק בתרא לע"ז פירש בענין אחר לאיירי במקוה אחת שלם ואפשר מלקאמר רש"י שתי מקואות ולא אמר שתי גוממיות להיינו חפירות בעלמא משמע לאיירי במקוואות והיינו שאחת שלימה ומשום הכי לייקי התוס' בליסנא שכתבו ואומר ר"ת לאיירי בשתי גוממיות כלומר ולא במקוואות וק"ל:

בא"ד ובחללה כשתי אצבעות כו'. נ"ב כשפופרת הנול קנה שנותנין בפי הנול שיהא שיעור חלל החרין כעוביה וכחללה של שפופרת להיינו בשני האצבעות חוזרות למקומן ומתהפכות בחלל הנקב בריוח עכ"ל רש"י:

בא"ד היינו שתי אצבעות כו'. נ"ב וזה לשון התוס' בפרק קמא ליבמות משמע למעלה כשאין לכר מפסיק צריך שיהא צף על רומו כקליפת השום וכרוחב שפופרת ולא סגי בטופח להטפיח ונקובה זו לזו ומפסיק הכותל משמע לצריך מים בשפופרת ועול לאם אין במים הבאים לרך הנקב אלא טופח להטפיח אין כאן נקב ורוחב מים כשפופרת שאין הנקב מרובע אלא עגול כלקאמרינן בשתי אצבעות חוזרות למקומן אלא ולאי נקב מלא בעינן וכשצפין למעלה סגי בקליפת השום כרוחב שפופרת עכ"ל:

בא"ד אלא לענין השקה כו'. נ"ב פירוש שהמים טמאים בכלי ומשיקן לנהר ומטהרן:

דף טז.

תוס' בל"ה אחל אומר כו' בפנינו נחתם כשר כו'. נ"ב שהרי יש עלי קיום שאומרים בפנינו נחתם וק"ל:

בד"ה מפני מה כו' מן ומיהו שמא לא יתרצו על כשלא גרשה בשעת הכתיבה הוא הג"ה ואינו מן התוס':

בהג"ה זו אחר שמאותו יום נתגרשה. נ"ב נ"ל שאותו הג"ה סברא כלעת רש"י לנקמן ואינו מפרשה שיכולה לבקש עלי מסירה ומה שקשה ללמא משום מזונות תקנו זמן גם זו לא קשה לאדרבה ע"י כך היא נפסלת ולו"ק:

בא"ד במעשה ידיו מיום הכתיבה כו'. נ"ב פי' וא"כ אין כעבד מפסיד פירות שלא כדין למאחר דלא כתב בו זמן לא זכה במעשה ידיו על שעת נתינה ולו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה ריש לקיש אמר כו' יפסל מהאי טעמא כו'. נ"ב פי' שתפסיד פירות משעת הנתינה עד הזמן:

בא"ד לבמאוחר אין הבעל מפסיד כו'. נ"ב פי' בלין אינו מפסיד שהרי הן שלו ולא של אשה ולו"ק:

דף יז:

רש"י בל"ה מש"ה כו' עיניו לנגרשה הס"ל:

תוס' בל"ה זנות כו' לשמא תזנה כו'. נ"ב והראיה מהא לנקמן במכילתין לאמרינן לשמא מת לא חיישינן ולשמא ימות חיישינן ולו"ק:

בד"ה על כו' אפי' למאן (לאית) [לנית] ליה עליו כו' כנ"ל:

בד"ה איפוך כו' פי' משעת חתימה. נ"ב פי' לאל"כ אתא ריש לקיש כר"ש ולא כרבנן וק"ל:

דף יח.

גמ' והלכתא משעת כתיבה. נ"ב ובאשר"י פוסק משעת נתינה:

דף יח:

רש"י בל"ה וכולן כו' אלא א"כ חותמין בו כולן כנ"ל:

תוס' בל"ה אמרי לה כו' ללמא כתב הוא ועליו כו'. נ"ב פי' לאי לאו הכי הוי כשטר שבא בשיטה אחת ועליו בשיטה אחרת לפסול לאין למלין משיטה אחרונה וק"ל:

בא"ד אלא מעלים שלמטה כו'. נ"ב ולפי זה הא לאמר אי חתים בתחלה קרוב כו' הוא פי' על האי נמי לקאמר וה"ק איכא לאמרי כשר והוי שפיר איכא בינייהו קרוב או פסול וא"ל לפסול וליכא בינייהו קרוב או פסול ולו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יט.

גמ' ר"י ור"ל אמרי תרווייהו כו' כנ"ל:

רש"י בל"ה באבר כו' משחיר ואינו כתב כנ"ל:

תוס' בל"ה ליו כו' בסופו ולליליה אתיא מתני' כו' כנ"ל:

דף כ.

גמ' וכתב לה לשמה כו'. נ"ב תימה לענין מה קאמר רב יוסף אי למגורשת ולאית אבל ' ספק מגורשת קא הויא מאי שנא לפי שאין מי מילין על גבי מילין תיפוק ליה ללא קראוהו ואפי' הוי על הנייר לא הות מגורשת ולאית ואע"ג לבלקיניה ופליט וכלאמרינן לעיל חיישינן קאמר וטעמא למילתא משום ללמא הסתא הוא לפליט ואי לענין פסלה מן הכהונה מאי קא מקשי והא בעינן שמו ושמה להא לקמן בריש פרק כל הגט קאמר שמואל לכל גטין למתניתין להתם פסולין ופוסלין מן הכהונה ואפי' ראשון להיינו גט שנכתב שלא לשום אשה ותירצו בתוס' לשאני התם לכתוב כעין גט ואין מחוסר אלא לשמה אבל כריתות לספר תורה ללא הוי כעין גט כלל אפי' ריח הגט אין בו ולא ילענא מאי קושיא להתם הא איפלינו בה רב ושמואל וזעירי ורבי יוחנן וקיימא לן כמאן לאמר התם לכולן אין פוסלין חוץ מן האחרון להיינו מי שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוין ואמר ללבלר כתוב לאיזה מהן שארצה אגרש בו פסול לגרש בו וכן פסק הרב אלפסי ז"ל וכיון שכן הכא איכא למימר לפוסלה מן הכהונה ואפי' הכי בעי שמו ושמה עכ"ל רשב"א:

תוס' בל"ה אי משום כו' ובמתניתין לבפ' כו' מלפריך התם. נ"ב פי' מלפריך ולית ליה כו' משמע לברירא ליה לכולי עלמא סבירא להו כסתמא למתניתין להתם א"כ ממילא נמי מאי לקתני התם כתב להתלמל בו כו' לאיירי בסתמא אתיא נמי ככולי עלמא וק"ל:

בא"ד שעליו לכתוב מקפיל כו'. נ"ב פי' אם יכתוב שוה אדם לשמה שלא ברשותו וק"ל:

בד"ה הא בעינן כו' להאי הולל ממזר כרבי מאיר כו'. נ"ב פי' רישא למתניתין להתם ואם כן ממילא שינה שמו ושמה להוי ממזר לאתיא נמי כרבנן כלאיתא התם להליא לא הוי פסול אלא מלרבנן אבל מלאורייתא כשר ומש"ה לא החמירו אלא בשינה שמו וק"ל ומה שכותבין לקמיה לא"כ הו"ל למינקט לא כתבו כלל לפסול לר' מאיר כו' היינו משום לסבירא להו נהי למתניתין אתיא כרבנן מ"מ רבי מאיר נמי תניא להא התם מתני' רבי מאיר היא אלא לחלקינהו לתרי בבי לאשמועינן לאף רבנן מולי בזה ולו"ק:

בסה"ד לפסול נ"ב פי' מלאורייתא ואפי' לרבנן ולא הוי גט כלל אפילו לפסלה מן הכהונה וכן מוכח מלברי חלושי רשב"א שלא הקשה אלא מלשמה כו' ולו"ק:

בד"ה משמיה לרבים כו'. נ"ב פי' אלמא לית הלכתא כו' כנ"ל:

בא"ד משמיה לרבים כו'. נ"ב פי':

אלמא ישר היה בעיניהם שנאמר משמיה לרבים ולא יהיה לברי #יל כלי שתהיה הלכה כמו זה וק"ל :

דף כ:

גמ' או ללמא אשה כו' נמחק אשה ונ"ב לל"נ ולו"ק נ"ל:

דף כא.

תוס' בל"ה ואיבעית אימא כו' ותימה לחצר כו'. נ"ב ול"נ ללא קשה מילי בשלמא גבי גט שליח לקבלה לא אשכחן בשום ענין שיהא בעל כרחה שלא תהא גט מאחר שהיא עשתה לקבלה אם כן אינה בעל כרחה אלא שתאמר מאחר שאינו בנמצא בע"כ לא תוכל לעשות שליח לקבלה מש"ה אמרינן מאחר לאשכחן בשום צד בע"כ בשליח לקבלה לא ממעטינן נמי שליח לקבלה אבל חצר שנתן במתנה היכא שאין רוצה לקבל המתנה אז לא הוי גט וא"כ אף היכא שהיא מרוצה גם כן לא תהא גט מאחר לליתא להאי חצר מתנה בעל כרחה ולא מהני לן כלל מה שנמצא בעל כרחה בחצר שלה ולו"ק היטב:

בד"ה שכן אב כו' וכן פי' שם בקונטרס כו'. נ"ב וז"ל גירושין לבע"כ בין היא בין אביה למה לנו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי על כרחה הוא. ע"כ:

בא"ד מקבלת שלא מדעתו כו'. נ"ב פירוש למסתמא כשהיא ביד אביה פשיטא שתוכל לקבל גט שלא לדעת אביה שהרי אפי' שליח תוכל לעשות בתחלת הבעיא ומהשתא אפי' הוי כחצר אביה תוכל לקבל שלא מדעתו דהא לא קמיבעיא ליה אי כיד אביה כו' אלא לענין שתוכל לעשות שליח משמע לאשר דיניס כגון לקבל שלא מדעתו אין חילוק ואם כן ה"ה חצר אביה ממש אם זרק שם הבעל גט שלא מדעתו דהיינו בעל כרחו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כא:

גמ' והוא ששייר מקום התורף כו'. נ"ב והא דקאמר חתמו פירוש גמרו כמו תורה חתומה ניתנה תוס' לעיל פרק קמא (גיטין דף ג') בד"ה דתנן אין כותבין במחובר כו':

תוס' בד"ה יצא כו' ויותר נחשב מחובר גט בקלף גלול מחיבור כו' כצ"ל:

דף כב:

תוס' בד"ה והא כו' לאילו חרש וקטן כו' דסלקא לעתיה כו' כצ"ל:

דף כג.

גמ' אמר רבי אבא כאן הוליעך כו'. נ"ב כמו כאן שנה רבי:

דף כג:

רש"י בד"ה לאו משום כו' לתרומה מכן תרימו כו' כצ"ל:

דף כד.

תוס' בד"ה וכי מטית כו' רב ספרא ורבי חנינא כו' כצ"ל:

דף כד:

גמ' וסיפא למה לי כו' והא אמרינן ולא כו' כצ"ל. ונ"ב והא אמרינן כו' פירוש אע"ג דלא דמי לגמרי דהתם יכול לומר אני לא לויתי אלא חבירי לוה ממך והכא ליכא למימר הכי אכתי איכא למימר חבירי נתן לך שעיניו נתן בך ולהוציא ממני נתכוון עכ"ל ר"ן:

רש"י בד"ה והא אמרי' במתני' כו' לנפילה מיד מולו כצ"ל:

דף כה.

רש"י בד"ה לקוחות הן כו' והדר שקלי כו' נ"ב פי' חולקים עתה מחדש כמו שחלקו מתחלה ובסמ"ג כתב שזה נותן חלקו לאחיו ונוטל חלק השני ע"ש:

בד"ה אמר אביי כו' מתמה אביי בר"י כו' לתלי המתנה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ומיחל כו' לקתני וקדש עליו היום נמחק. ונ"ב טעות הוא וכן בתוס' מלוייקים מצאתי שאינו עיין מה שהגהתי בפרק בכל מערבין בדף לז:

בד"ה לדברי רבי מאיר כו' ועוד לאי הוה משני כו' נ"ב זה התירוץ לא שייך לפירוש ר"י לעיל למחלק בין גט לשאר ברירה משום דכתיב וכתב לה ודו"ק וכן משמע להדיא בתוס' בפרק מרובה:

בד"ה רבי יהודה כו' או לא יעלה סלע כו' נ"ב והא דפריך מרבי יהודה נ"ל דלא קשה מידי לדבלאי רב משרשיא לא ס"ל לחלק ומש"ה פריך מרבי יהודה וה"ה לרבי יוסי דבחד גונא קשה מתרווייהו ומש"ה פריך אח"כ איהו גופא מר"ש כלומר שאף אם תרצה לחלק בין דבר שסופו עומד להתברר כו' ומ"מ קשה מרבי שמעון ורבא שהשיבו לו לר"ש סבר יש ברירה מתרץ נמי רבי יהודה סבר ברירה כמו רבי שמעון וטעמייהו משום בקיעת הנוד ואף רבי יוסי אי הוה מצי לשנויי הכי הוה משני אלא שרבי יוסי מוכרחים אנו לומר דלא ס"ל ברירה כדאיתא בפרק בכל מערבין גבי לא חילל כו' וטעמיה שאוסר משום ברירה ולא משום בקיעת הנוד לחוד והא דקתני טעמא למשום בקיעת הנוד הוא לרבי שמעון ולר' יהודה ודו"ק (עיין במהרש"א):

בסה"ד חוזר בו מסברא ראשונה נ"ב פי' התלמוד חוזר ממה שאמר המתלקט כו' כלעיל:

דף כו.

רש"י בד"ה אימא ר"מ כו' ורוב גיטין חתומין הם הס"ד ואח"כ מה"ד האי נמי איכא לאוקמי כו' אפי' לר"א כו':

תוס' בד"ה התם כו' ועוד דהתם נמי כו'. נ"ב פירוש אפילו את"ל דגרסינן רבא מכל מקום לא קשה אסוגיא דהכא דהא בסוף המסקנא דהתם מסיק נמי טעמא כי הכא:

דף כו.

תוס' בד"ה הא אמר כו' אלא ולאי בשלא כו'. נ"ב ואע"פ שמפרשים התוס' לקמן ליחזיר לה דקאמר היינו בעדים ועכשיו היא מגורשת ואינה צריכה וא"כ יש שפיר לחלק בין לאלתר בין לזמן מרובה דשמא מאחר נפל ואינה לשמה י"ל דמ"מ מאחר שתנא בזמן שהבעל מודה להוי פירושו שכבר נירשה ומה תועלת יש לפי דבריו שמודה שגירשה אם לא שהוא יאמר כבר גרשתיה ואינה אלא צריכה רק שהב"ד אינם מאמינים לו וא"כ לפי דבריו שרוצה שיאמינו לו איירי אפי' לזמן מרובה דהא אין חילוק בינייהם ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה כאן כו' של יוסף בן שמעון אחר כו'. נ"ב והתוס' דהכא לא ס"ל הך חילוקא דלקמן דלא חיישינן שיסקר במזיד אלא שיסבור שהוא שלו ולא יעלה על לבו שמאחר נפל כו' א"כ לפי זה לא קשה מידי מאחר דבולאי ממנו נפל שהרי אינו משקר לא חיישינן שגם אחר אבל כאן ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כז:

רש"י בד"ה מעולם לא חתמנו אלא לאיש זה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מעולם כו' לומר שהוא שלו יותר כו'. נ"ב התוס' דהכא לא ס"ל הך שינויא דלעיל דאיירי דאיכא עדים שנפל גט מזה הבעל ועליו חתומין כמו על זה דא"כ לא צריכין אנו לנאמנותו מאחר דהני סהדי אמרי שמעולם לא חתמו אלא על גט אחד אם כן בודאי ממנו נפל ודו"ק. (עיין במהרש"א):

שם ולא מהדרינן ליה בטביעת עין כו' כצ"ל:

שם ולפי זה כו' צ"ל כו'. נ"ב אבל בלא פרש"י נהי דראו חתימת העדים והכירו שהוא שלהם מ"מ שמא הוא של אחר והגט שאבד הבעל היה שמא כשמא ועדים כעדים ולא היה דומה לאותה חתימה וק"ל:

בד"ה שתעבור שיירא וכו' כמו כלבא ליכול שירותא כצ"ל. ונ"ב ותימה למה לא הביא כלומה ממש המשרה אשתו ע"י שליש כו':

דף כח.

רש"י בד"ה שמא מת כו' למיתתו לשמא ימות כו' הל"א:

דף כח:

רש"י בד"ה חומרי כו' מתיס בת כהן כו' הל"א:

תוס' בד"ה והא בעי כו' שמביאין קרבן א' מספק כו'. נ"ב למוטב שיביאו הקרבן שחייבים בודאי משלא יקריבו כלל אבל הכא אם יקריבו מספק אפילו הם שנים יקריבו קרבן אחד שהוא בודאי מותר פסח ואינה על הספק ועושין קרבן ודאי שלא כתיקונן ועוברים על מצות סמיכה ודו"ק:

בא"ד מדדרשינן בתורת כהנים ואיש כי יטהר מזובו ולא מנגעו כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל לפרש אפי' לא פסק נגעו מ"מ יביא קרבנו מחמת זיבה ודו"ק:

דף כט.

רש"י בד"ה זו אפי' כו' השאילה לו כו' ונמצא זה כו' כצ"ל. תוס' בד"ה היכא דנפקא כו' איירי בחלה השליח הראשון כו'. נ"ב פי' ופגעה בשליח שני ונתנה לו ודו"ק אבל באשר"י כתב לפירוש ריב"א דלקמן דנפקא לאפיה דשליח ראשון ויהבא ליה החפץ והדר שקלה גיטא משליח שני ע"ש (עיין במהרש"א):

דף כט:

תוס' בד"ה שקול כו' והב ליה זוזי כו' הב ליה זוזי ושקיל כו' כצ"ל:

דף ל.

רש"י בד"ה להוי גיטא כו' ומסר לה גט כו' כצ"ל:

בד"ה עשו כו' ובבכורות כו'. נ"ב בסוף פרק ב':

דף ל:

גמ' העשיר העני כו'. נ"ב סיום דברייתא דלעיל:

שם תרומתכם כדגן מן הגרן וגו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אין חושש כו' לוי עשאו לוי זה תרומת מעשר כו' לפי חשבונו חיישינן כו' הדמים עשאו כו' הל"א:

דף לא.

תוס' בד"ה ובשעת כו' נראה לר"י כלשון ראשון שפירש כו' כצ"ל:

דף לא:

רש"י בד"ה עלי סורחה הוא הדבר זה מבני כו' כצ"ל. ונ"ב עלי אלו כמו עלא אמרה זאת אומרת רש"י פרק השולח (גיטין דף מ"ה:)

תוס' בד"ה אנא כו' אלא רב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב כו'. נ"ב ול"נ להוכיח להדיא מפרק כל היד בנדה דף ט"ז גבי בעו מיניה לרב נחמן וסתות לרבנן כו' ע"ש:

דף לב.

רש"י בד"ה שופתה בית יד. נ"ב ובריש פרק הבונה פירש רש"י בענין אחר:

גמ' דמדאורייתא בטל גיטא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ולא שנא כו' באנפנא כו' וחתמי הל"א:

דף לב:

גמ' הלכתא כוותיה דרבי יוחנן דאמר חוזרת כו'. נ"ב פי' מאחר דחוזרת אף ע"פ שכבר קבלה הקדושין אלמא דאתי דבור ומבטל הקדושין מעיקרא וכאילו לא היו קדושין מעולם הכי נמי לימא גבי גט ודו"ק:

תוס' בד"ה התם כו' אין ראיה כדפירשנו בפרק ב' כו'. נ"ב דהתם איירי שחתמו שלא מדעתו כו':

תוס' בד"ה וחזר ר' כו' למי טפי כו'. נ"ב ממה שנלמה למבטל בב"ד דלמא אנים ביטולא דבפני ב"ד דלא אמרינן מה כח ב"ד יפה שהרי על כרחך אנים ביטול בפני ב"ד שהרי שלא בפני בית דין כגון בפני אחד לרב נחמן או בפני שנים לרב ששת מודה ר' כו' כלעיל ודו"ק:

דף לד.

תוס' בד"ה יתומין כו' לאמרי' זכרים יאכלו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לאפוקי כולן בנות אין כאן תקנה דשמא ימצא העובר זכר ויטול הכל והוא פוסל ואינו מאכיל וק"ל:

בד"ה ב"ד מעמידין כו' ועוד ה"מ שיש שלות כו'. נ"ב פי' ולא שיסלק בממון על ידי גזל או אנוד וק"ל:

בא"ד בתחלה כשתלקו השנים בלעליו כו' כצ"ל:

בד"ה התם כו' אף ע"ג לרבי נופיה לא מפליג כו'. נ"ב הכי פי' אע"ג דלא מצינו בשום דוכתא שרבי מחלק בין ממון לאיסור לענין מה כח ב"ד יפה וא"כ נימא מאחר שחזר בו גבי שומת ב"ד ה"ה חזר נמי גבי בטלו כו' מ"מ רב נחמן מפליג אליבא דרבי וס"ל דאפי' רבי חזר בו בממונא לומר דאמרינן א"כ מה כח ב"ד יפה אפילו היכא שטעו מ"מ באיסורא לא אמרי' הכי ומש"ה שפיר פסק הלכה כרבי ויש רוצים להגיה במקום רבי רב נחמן וה"ק ואע"ג דרב נחמן גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא ופי' כמו שפוסק באיסורא הלכה כרבי דלא אמרי' מה כח בית דין יפה ה"נ לא אמרי' בממונא שטעו מה כח בית דין יפה והיינו שפסק שם כחכמים וכמ"ש התוס' לקמן מ"מ רב נחמן אליבא דרבי מפליג וס"ל אף ע"פ שחזר בו בדיני ממון ואומר מה כח בית דין יפה אפילו במקום שטעו מ"מ באיסורא לא חזר והני דלעיל לא ס"ל כוותיה ואומרים ששוים הם ולא נהירא כלל חדא דאם כן ידעו הסוגיא שפסק התם כחכמים והיינו משום לטעו אם כן כל הסוגיא שמביאין אחר ועוד י"ל כו' לא הוה צריך הלא כבר ידעי כל החלוקים אלא שבתחלה בא לומר שאף רב נחמן ס"ל כרבי גבי ביטול אפילו אחר שחזר בו גבי

שומת הדיינים מ"מ גבי ביטול לא חזר בו וכי"ל השני ס"ל דרבי שפיר חזר בו אלא שהוא פסק כחכמים כרבי קודם שחזר בו ודי בכך וכל האריכות שכתבו אח"כ מסוגיא דכתובות כולו יתור הוא ועוד מאחר שרב נחמן לא ס"ל לחלק בין ממונא שטעה לאיסורא מנא ליה שר' מפליג ביניהם שמא כשחזר בו בממונא שטעו חזר נמי מאיסורא גבי ביטולו ועוד מנ"ל דרב נחמן לא מפליג בין איסורא לממונא שמא אף הוא מפליג וס"ל לאיסורא עדיף טפי מממונא אפי' אי הוה אמרינן אף בממונא שטעו מה כח בית דין יפה מ"מ באיסורא לא הוה אמרינן ומש"ה כשחזר בו רבי בממונא לומר מה כח ב"ד יפה באיסורא לא הדר אלא שרב נחמן ס"ל דאף בממונא שטעו לא אמרי' כח ב"ד כחכמים ולפי מה שפירשתי הכל מתיישב שפיר גם ריהטא לישנא למעיין בו לא יתחוור אלא לפי מה שפירשתי. (עיין במהרש"א):

דף לד:

רש"י בד"ה ונובה כו' לא הות הדרה כו' כצ"ל:

דף לה.

גמ' אדרה בב"ד כו'. נ"ב פי' או אדרה או אשבעה קאמר כן פירש הרא"ש והר"ן ועיקר:

תוס' בד"ה לא היו כו' לשבועת שוא איכא כו'. נ"ב פירוש אף שפטור מלאו לשבועת בטוי מ"מ לאו דלא תשא את שם ה' אלהיך לשוא אינו פטור ואף לוקין עליו וכ"כ הסמ"ג להדיא וא"כ ממילא בשוגג נמי איכא עונש כמו שאר שוגגין שצריכין כפרה על זה אומר לקמן דלא דמי דנהי דאיכא עונש לשבועות שוא על המזיד אבל בשוגג פטור לגמרי כו'. (עיין במהרש"א):

בד"ה לא שנו כו' כדפירש הקונטרס בעצמו כו'. נ"ב שהרי שבועת אלמנה אינה מן התורה אלא שבועה מדרבנן דכל הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' וק"ל ומה שפרש"י דבב"ד הוי שבועת התורה ה"ק שבועה שמשביעין בב"ד נקרא שבועת התורה:

בא"ד בין לאורייתא לדרבנן הס"ד ואח"כ הכל גליון על סה"ד:

בד"ה ונדרת כו' להחזיק דבריו ודוקא שבועת הבאי כו' לא ינקה אבל נדרי הבאי ואפי' לא אמר כו' שרי בנדר ואין חילוק בין כל פירות ובין חד פירא כו' כצ"ל. ונ"ב פי' באותו פירא שנדר בו שהרי אין דעתו כו':

בא"ד וא"ת כו' צ"ל ואתא רב אחא ושבשיה כו'. ונ"ב פי' השיאו לדבר:

בא"ד ושרקיה טינא כו'. נ"ב פי' שלא יכול ללבוש בגדים שהוא הנאת העולם והביאו לרב חסדא שיתיר לו נדרו:

דף לה:

תוס' בד"ה אבל נשאת כו' קודם שיאמר קיים ליכי כו'. נ"ב א"נ שמא ישאל אחר כך על הקיום ואח"כ יפר לה אשר"י:

בד"ה ליחוש כו' וי"ל דבדיעבד כו'. נ"ב ואין להקשות א"כ דלמא משום הא פריך דוקא לרב הונא ולא אמתני' דאיכא למימר שלא יכול להפר בלא יתומין כלל אפי' דיעבד אבל לרב הונא דאמר בעל יכול להפר דיעבד קשה דמש"ה כתבו התוס' ותדע כו' כלומר דבלא רב הונא ידעינן ודו"ק:

בסה"ד מפני בושה ליכא. נ"ב ור"ת פירש דלא אמרו אין מתירין אלא בנדר שנדר מחמת טובה שעשה לו מי שנדר לו דומיא דמשה דנתן לו יתרו את צפורה בתו מחמת נדרו וכן צדקיהו שהיה מסור ביד נבוכדנצר להריגה וניצל ממנו מחמת נדרו אבל מי שנדר מדעתו שלא קבל טובה ממנו מתירין שלא בפניו וכן מוכיח בסוטה פרק אלו נאמרין דקאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני לאמר ואמר לו פרעה אתשיל אשבועתך אלמא יכול היה להתירו שלא בפני יעקב. ונ"ב נ"ל שזה חסר מן התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן כולן הביאוהו ובתוס' דנדרים כתוב שר"ת כך פירש בגיטין:

בד"ה קסבר כו' ילוד הנאה ור' יהושע כו'. נ"ב פי' ילוד שלא יחזירנה לעולם דשמא משום ערוה מגרש לה שתגבה כתובתה מן הקדש ויחזירנה:

דף לו:

גמ' הסרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה וגו' כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה יחרם כל רכושו כצ"ל:

דף לז.

רש"י בד"ה אלא על כו' כדקתני לקמיה. נ"ב סוף פ' כל הגט (גיטין דף ל"א:)

תוס' בד"ה אלא מעתה כו' ויש לו משכון בידו כו'. נ"ב לאו דוקא אלא כלומר פקדון יש לו משלו בידו או שבא כלי משלו בידו בשכירות וק"ל. (עיין במהרש"א):

בד"ה שאני משכון כו'. קני לגמרי כו'. נ"ב פי' במה קני לגמרי הלא אינה שלו אלא שחייב באחריות ולכן כתב הלא אפי' במקבל פקדון חשוב כשלו מאחר שקיבל עליו אחריות וק"ל:

דף לז:

בא"ד דלא חשיב מצוי ביד ישראל כו'. נ"ב ומ"מ משום האי טעמא לחודא דאינו מצוי אינו פוטרו מבל יראה מאחר שהוא שלו ממש אי לאו דאפקעה עובד כוכבים בשיעבודיה אי הוה קניה נמי מישראל ודו"ק:

בא"ד אלא כשומר שכר כו'. נ"ב פירוש דוקא בשלא בשעת הלואתו ודו"ק:

דף לח.

רש"י בד"ה טיהרו כו' את ארץ סיחון כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ואינהו סבור כו' וסברי כרבה לעיל (גיטין כו'.) נ"ב ואין להקשות א"כ איך שלחו ליה את אפילו כרבנן סבירא לך אנן לשם אמהתא פרקינן לה הא הוי שלהן אליבא דרבנן ואין מסתבר שהיו באים ליתן לו במתנה כדלקמן ולא קשה מידי כי הם סוברים כרשב"ג ואינה שלהם ולא הוי שולחים לו כך אלא שלא יסבור שפלאוה לשום בת חורין ואז אסור לו להשתעבד בה על כן שלחו שפלאוה לשם עבדות ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה המפקיר עבדו כו' לימא ליה באפי תרי כו'. נ"ב לאו דוקא אלא נקטי התוס' לישנא דקדושין שהקשה המקשן ואם תתרץ שגופו קנוי לו מ"מ איכא להקשות יפקירנו כמ"ש התוס' ודו"ק:

בד"ה כל המשחרר כו' דכופין את רבו כו'. נ"ב פי' שהזכר מצווה על פריה ורביה וק"ל:

דף לח:

גמ' שלא הקדיש אלא דמיו כו'. נ"ב הכא לא שייך לומר דאמר לדמי א"כ מהו שלא הקדיש אלא דמיו פשיטא דהא להדיא לדמי קאמר:

רש"י בד"ה אף כל צ"ל מאדם אף כל כו':

דף לט.

גמ' אין אדם מוציא דבריו לבטלה כו'. נ"ב ולעיל לא שייך לשנויי דאתי' כר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה דא"כ לא הוי אלא קדוש לדמיו והוי הדרא קושיא לדוכתא א"כ גזברים מאי עבידתיהו כו' ודו"ק:

תוס' בד"ה אלמה כו' מרבנן ואבא שאול דאיהו מוקי כו' כצ"ל. נ"ב אבל רבי אבא דפריך לעולא לא בעי לאוקמי רבי יוחנן כתנאי אלא כדברי הכל רק סתמא דתלמודא דמקשה לאמימר ולא אקשה לשמואל משום דאתיא כתנאי:

דף לט:

תוס' בד"ה משום כו' לאתקין מיומא כו' כצ"ל:

דף מ.

גמ' והלכתא כרבינא ההוא עבדא כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א:

שם כן יעשה לו גמולו כו' כצ"ל. רש"י בד"ה כל כך כו' מקודשת שטר כו' הל"א:

בד"ה ר"מ סבר כו' והתקדשי בו שמניח תפילין בפני רבו כו' כצ"ל והל"א:

בד"ה ליסקרתא קריה כצ"ל. ונ"ב פירוש אין זה שם העיר אלא לשון עיר וקריא הוא:

תוס' בד"ה משום דהוה כו' אבל הכא למ"ד כו'. נ"ב פי' לא שייך הכא לומר לשופרא דקניינא עבדינן בכליו של קונה דהא למ"ד בכליו של מקנה לא ס"ל כלל דמהני בכליו של קונה ודו"ק:

דף מ:

גמ' לפלוני נתונה לפלוני כו' בשטר תנו רבנן האומר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הודאת כו' מי אוכל פירות כו'. נ"ב והוי כאילו אמר לא שנו שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי והנותן אוכל הפירות אלא באבא אבל לא בברא כו' ודו"ק ולישנא מי אוכל פירות ה"ק כמאן אמרו שהודאת המקבל הודאה והנותן אוכל פירות כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה הקדש כו' מילי שיעבוד לניזק כו'. נ"ב ותימה הוא הלא לרבי ישמעאל יכול לסלקו בזוזי דאמר יושם השור בב"ד דהוה כב"ח דמסלק בזוזי וכן פירשו התוס' להדיא ועוד הלא פירשו התוס' להדיא לשם דהקדישו מוקדש איירי דוקא בבעל מום שאינו ראוי למזבח אי נמי בשור תם וכגון שהקדישו לבדק הבית וכדאמרינן בעלמא המקדיש תמימים לבדק הבית מה שעשה עשוי אבל הקדיש שור תם הראוי למזבח מפקיע והיינו ממש איפכא מהכא וצ"ל דבודאי התוס' דהכא ס"ל דלרבי ישמעאל לא יכול לסלקו בזוזי דהא פריך לשם מאי בינייהו כו' ומשני כו' ולא אמר דיכול לסלקו בזוזי איכא בינייהו אף שהתוס' פירשו לשם דהוי מצי למימר אלא דחדא מנייהו נקט התוס' דהכא לא ס"ל הכי ומשום הכי כתבו דאיירי אפי' בהקדישו למזבח ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד דאלמוה רבנן כו'. נ"ב פי' לענין שאין הקונס חל על מעשה ידיה על אחר מיתה או על אחר גירושין דאז הוא חל למפרע מכח דינא דקונס מפקיע מילי שיעבוד וק"ל:

דף מא.

רש"י במתני' ד"ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין כגון שהיו שני אחין או שני שותפין ושחרר אחד את חלקו בפי' של מסכת עדיות והיינו כדלקמן:

תוס' בד"ה הקדש כו' לסלקה בזוזי דהדין עמה כו'. נ"ב פי' שהאי אנטלא הוא מהשום שהכניסה לו וא"כ הדין עמה שאם תרצה לוקחת את שלה ולומר שלי אני נוטל אף שהוא ביוקר נותנין לה ואם אינה רוצה בכך יתנו לה דבר השוה ולא כפי מה ששמאתה בכתובתה שהוסיפו עליו בשומא שליש או יותר וק"ל:

בד"ה אשה אינה וכו' כרבנן דאמרי הכא כו'. נ"ב אינו כן בירושלמי אלא הכי הוא נוסחו במאי פליגי כשמכרו לעולם או לשעה אי תימא כשמכרו לעולם פליגי אבל לשעה ד"ה מכורים ואי תימא כשמכרו לשעה פליגי אבל לא מכרו לשעה דברי הכל אינן מכורים נשמעיניה מן הדא העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו ומכרו הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו רבן שמעון בן גמליאל אומר אינה מכורה שלא עלתה על דעתו שתהא אשה מחזרת על ב"ד אמרינן אתיא דרבי אליעזר כרבנן ור"י כרבן שמעון בן גמליאל הוי כו' וכן הביאו הרי"ף וכן הרא"ש בפרק אלמנה לכ"ג וכן הרשב"א ועיקר ודעת המפרשים ז"ל שלא הביאו רי"ף ז"ל כאן אלא ללמוד ממנו לפלוגתייהו דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל הכא כשמכרה לאותו שדה שעשה אפותיקי הוא וסתם הירושלמי כמו שהוא שם אבל מה שאמרו בו אבל אי לא מכרו לשעה ד"ה אינן מכורין אינו ענין לכאן כלל אלא במוכר נכסי צאן ברזל אבל בעושה שדהו אפותיקי אפילו מכרן לעולם מכורין אלא אם כן לא ימצא ב"ח שאר נכסים דבכה"ג גובה מהם אבל הרמב"ם ז"ל כתבה לזו בפי"ח מהלכות מלוה ולוה וע"כ מפרש הירושלמי שלכך אמרו שאף על פי שאם יש שם נכסים בני חורין גובה מהן אף על פי כן יפה כח לאפותיקי בשני דברים האחד שאם מכר לוה שאר נכסים אחרי שמכר זה מלוה טורף זו של אפותיקי וכן פי' רבינו אפרים ז"ל וזהו שאמר בירושלמי והלוקח יחוש לעצמו דמשמע שיותר יש לו לחוש ללוקח בשביל האפותיקי משאר מלוה ועל דרך זה גם כן כשמכרו מכר עולם אינו מכור לפי שהיה לו לפרש שהוא משועבד לאפותיקי כדי שאם ימכור שאר נכסים שיגבה ב"ח מזו ולפיכך אינה מכורה כלל אלא אח"כ מכרה בפירוש על זמן גביית החוב בלבד והראב"ד ז"ל כתב עליו לא הבין ולא הבחין דרך הירושלמי אשר מנא על זו המימרא ר"ן:

דף מא:

גמ' תיובתא בשטר הוא דפלניי כו' ונמחק נימא. ונ"ב נ"ל דל"ג ומ"ה פרש"י הדר פריך ודו"ק:

תוס' בד"ה לא תוהו כו' וכן משמע קצת בירושלמי כו'. נ"ב פי' דעבד לא מחייב אפריה ורביה אבל מה שייך בעבד לב"ה לא תוהו בראה כו' איתא לשם בהדיא דמחייב עבד אפריה ורביה ודו"ק:

דף מב.

גמ' תני והא מדקתני כו' מריבויא שבהן טעמא דאמר הכי הא כו' ליורשיו ואמאי ה"נ כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה בעבד של כו' חלקו כמו כו'. נ"ב פי' ר"א איירי במוכר עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום כדלקמן ודו"ק:

בא"ד חצי עבד וחצי בן חורין. נ"ב ואין להקשות איך אשכחן חצי עבד כו' מאחר דבשותפים ל"ל לפי הס"ל להשתא שאינו יכול לשחרר חלקו י"ל דסבר כר' דיכול לשחרר חצי מתחלה וק"ל:

בא"ד אין יוצאין בראשי אברים כו'. נ"ב פי' אליבא דר"א וק"ל:

בא"ד וא"ת והא אמימר גופי' כו'. רב פי' למתחלה היינו מבינים לאדרבה דוקא חצי עבד אינו יוצא בשן ועין והוא הדין שלא יכול לשחרר מאחר שאינו מיוחד לו כולו שהרי חציו השני נסתלק ממנו לגמרי בגוף ופירות אבל מפקיר עבדו הרי עדיין הגוף שלו שהרי בכל איסור עבדות לא נסתלק ממנו אבל השתא קאמרינן דלא ממעטינן מעבדו המיוחד לו אלא היכא שאינו שלו בגוף ופירות ומשום הכי למשנה אחרונה חצי עבד וחצי בן חורין אינו יוצא בשן ועין מאחר שאין לו עליו פירות אלא שם עבדות א"כ קשה הא דאמימר כו' וק"ל. אבל הא קשה לי למה הקשו התוס' מאמימר תיפוק ליה מיניה וביה למשנה אחרונה איך כופין אותו לשחרר כולו הלא כבר אין עליו פירות ואינו יכול לשחררו כמו שאינו יוצא בשן ועין וראיתי למפרש אחד שכתב כמו שמתורץ הא דאמימר מאחר שאין עליו ממון אלא איסור יכול לשחררו בשטר ואינו דומה לשן ועין דדוקא בתחלת הקושיא שהקשו התוס' משני שותפין דהוי נמי ממון ואיסורא א"כ אין חילוק בשטר לשן ועין וק"ל (עיין במהרש"א). וליתא לדבריו כלל חדא מאחר שתירצו התוס' לחצי עבד וחצי בן חורין דהתם אתא למשנה אחרונה תקשה מיניה וביה איך יכול להיות מיושב למשנה אחרונה הלא א"א לשחררו לכן נראה דלא קשה מידי דמי הפקיעו ממנו מעשה ידיו החכמים הם הפקיעו והם תקנו שישחררו ואי לאו תקנתא לישחררו אשתכח דשפיר חצי הגוף שלו והם עשו שיפקיע הכל ממנו וישחררו אבל מכל מקום בשן ועין אינו יוצא קודם שישחררו מאחר שהפקיעו חכמים מרבו לענין מעשה ידיו שוב אינו יוצא בדבר אחר שאינו תולה בהפקעתו ודו"ק ותדע דהכי הוא דאל"כ למה אינם מתרצים התוס' הא לחצי עבד כו' איירי כגון שנתן לו כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור כמו שתירצו התוס' בפרק החובל אלא שהתוס' דהכא רצו לתרץ הכא דלא תצטרך לחלק בין שטר לשן ועין על דאקשי' מאמימר ומוכרחינן לחלק אליביה הכי ואי הוה מתרצין דאיירי שנתן כל דמיו אם כן הוי קשה סוף סוף למשנה אחרונה איך יכול לשחררו הא כבר נסתלק ממנו למעשה ידיו ומשנה אחרונה משמע דבכל ענין כופין אותו לשחררו ומשום הכי מתרצין דאין הכי נמי דאיירי אליביה דמשנה אחרונה ולא איירי כלל בנתן לו דמיו ולא שכיחא אבל בפרק החובל לא הזכירו האי קושיא דאמימר וחילוק דשטר משום הכי שייך שפיר האי תירוצא ודו"ק היטב:

בד"ה הא דאמר כו' ואין לו בהם כלום. נ"ב פי' מכל שכן בתנאין דלא קנו זה אחר זה לאו משום דלא חזי למיקני מכח הראשון דהא אפילו הראשון נמי לא קני משום דשייר אם כן בבת אחת דליכא שיור קנו וק"ל:

דף מב:

תוס' בד"ה מעוכב כו' וחציו בן חורין. נ"ב תימה ואיך יאכל בתרומה החצי בן חורין אפי' למשנה ראשונה אלא בעל כרחו איירי במעוכב גט שיחרור ע"י הפקר והארכתי בספרי ע"ש. (עיין במהרש"א):

דף מג.

תוס' בד"ה את"ל כו' והוה מצי למימר איפכא כו'. נ"ב פי' ואז כשיאמר את"ל חציך מקודשת לי מקודשת הוי כאילו אמר וכל שכן כשאמר התקדשי לחציי דאז מקודשת וכן כשיאמר אם תמצי לומר התקדשי לחציי אינה מקודשת הוי כאילו אמר וכל שכן כשאמר חציך מקודשת לי כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מג:

תוס' בד"ה אבל אם כו' דאי לאלתר חייל השיחרור כו'. נ"ב פי' מיד כשבא ליד עובד כוכבים ואם כן בא הפקעת ממון ואיסור כאחת זה אינו דאם כן היכי מזבין ליה כו' ומדברי ר"ג משמע דשרי כה"ג ואין כופין אותו יותר ודו"ק:

בא"ד דקנו ליה לקנס ולולות כו'. נ"ב ותימה לפ"ז א"כ לעיל בעובדא דסקרתא דא"ל רבינא אהדרו אבני מרוותא קמאי דלכתוב גיטא לחירותא ואקשו רבנן לרבינא מהא דמרימר המפקיר עבדו ומת דאין לו תקנה לימא שאני התם דמכרו לעובד כוכבים דלא קנו אלא למעשה ידיהם כו' ונראה דהתם הוי לאחר יאוש ונתייאשו המוכריה ויורשיהם מינייהו והא ראיה שבני המוכרים לא תבעו אותה אלא אמר להם שהם ישתלמו לבקש בני מוכרים. (עיין במהרש"א):

דף מד.

גמ' לישראל מומר לכותי מהו כו' כצ"ל:

דף מד:

רש"י בד"ה יוצא כו' לסוריא ופריך כו' לסוריא מכרו רבו כו'. נ"ב פי' מכרו בלא וי"ו ולבתר הך תירוצא ומכרו בוי"ו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מה:

רש"י בד"ה ישראל נ"ל ישרף כו':

בד"ה מסור נ"ל מוסר:

תוס' בד"ה על שיעבדם כו' משמע דבעינן כו'. נ"ב פי' שהרי אותה אודרא מש"ה קלינן שאינה ראויה שוב לצניעות לפי שלא נטבעו לשמן וק"ל:

דף מו.

תוס' בד"ה אי כו' כמו שטר כו'. נ"ב לאו דוקא דמכח גילוי דעת מהני דהא התם אפילו גילוי דעת ליכא גבי מברחתא אלא אומדנא בעלמא הוא וכדפי' התוס' התם להדיא ואם כן בע"כ מכח כ"ש דייקי התוס' דהתם אפילו בלא גילוי דעת מהני מכ"ש דמהני גילוי הדעת לחוד וק"ל:

בא"ד דבעי תנאי כפול כו'. נ"ב פי' גבי איילונית דלקמן שאמר משום איילונית אני מוציאך ולא כפל למילתא שיפרש דבריו ויאמר אם לא היה זה הדבר כך לא הייתי מוציאך ואם כן מאחר דלית ליה לר"מ מכלל הן אתה שומע לאו אפילו לעז ליכא והכא דחייש רבי מאיר ללעז היינו שכפל דבריו שאמר משום שם רע אני מוציאך או משום הנדר ואם לא הוה זה לא הייתי מוציאך חיישינן ללעז כן מצאתי בחדושים שפירש כן לדברי התוס':

בד"ה רב נחמן כו' נראה דעל דעת כו'. נ"ב האי נראה דקאמר הוא כמו לכאורה נראה כו' וכן מוכח באשר"י ותוס' דפרק שבועת הדיינים ע"ש ודו"ק:

בא"ד ונראה דלא כו'. נ"ב ותימה הלא מסיק נמי להדיא במסקנא דמשום הכי אמר משה רבינו ע"ה הכי כדי שלא יהא להם הפרה ומשום הכי פרש"י שהוא נדר על דעת רבים שאין לו התרה ונראה שהתוס' דהכא מפרשים מה שאומר שם כדי שלא יהא להם הפרה ר"ל להפר הענין בהערמה כעין שנויא דמשני לעיל מיניה התם משום קניא דרבא וכן כתב הסמ"ג והשתא ניחא דקאמר התם כדי שלא יהא להם הפרה ולא קאמר כדי שלא יהא להם התרה וק"ל אבל התוס' דהתם מפרשים בענין אחר. (עיין במהרש"א):

דף מו:

רש"י בד"ה והכא כו' אלא הוי יודעת כו'. נ"ב אבל לדעת התוס' אינה כן דא"כ הוי כפליה למילתיה ואיכא לעז אלא אפילו לא כפליה כדפירשו התוס' לעיל:

תוס' בד"ה המוציא כו' תתייבם ממ"נ כו'. נ"ב ומקרא לא מצי לאקשויי אמאי ממעט איילונית דשמא איירי (בה) בהכיר בה א"נ קרא אינו ממעט שלא יכול ליבמה אלא ממעט שלא ייבם אותה ויפטור צרתה ודו"ק:

בד"ה אומר לה כו' דהשתא הוא דברית כו'. נ"ב כך הוא מסקנת רב פפא דשם למש"ה אין לה כתובה ולא משום שתיקותך יפה מדבורך וק"ל:

דף מז.

תוס' בד"ה אמר רבה כו' ונותן לו ולחי לה כו' כצ"ל. ורב פי' מעשר בתחלה כל התבואה ואחר כך נותן לעובד כוכבים חלקו והוא מפסיד שהרי עישר מחלקו על של עובד כוכבים וק"ל:

דף מז:

גמ' כיון דחזי דקא מוקרי וזבני כו'. רב עיין בפירוש הרמב"ם במשנה:

תוס' בד"ה בצרן ושיגרן כו'. נ"ב פירוש רבינו שמואל בפרק הספינה בצרן הבעל ושגרן ביד שליח ואם בצרן והביאן כו' כצ"ל:

בא"ד דחשיבי לבצירה לקיחה כו'. נ"ב פי' שמפרש ולקחתם דקרא היינו בצירה כלומר שתהא כו':

דף מח.

תוס' בד"ה אי לאו כו' למוכר בעין רעה כו'. נ"ב אל תשגיח בהאי לישנא אף שבתוס' מדויקים מצאתי כן וכן באשר"י פרק בית כור וכן בנדרים כתב הרא"ש כהאי לישנא האחין שחלקו אין להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה הוא מוכר וכן בכל הספרים שראיתי לא מצאתי רק בהאי לישנא בעין רעה הוא מוכר ומה אעשה שבודאי טעות הוא אלא מוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייר דרך לעצמו מש"ה אין להם דרך זה על זה כאשר איתא להדיא בשמעתא דהתם וכן מוכח במיימוני רק בפי' הר"ן בפרק בית כור כתב בהא לישנא דיש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר עכ"ל וזה אמת שכך הסוגיא התם אליבא דרב דפסק להיפך. והר"ן רצה לדקדק מרב על כן כתב כהאי לישנא אבל האשר"י ורבינו תם שכתבו דהא פסקינן אין להם דרך זה על זה כו' והיינו כשמואל דפסק תלמודא כוותיה והוא סבר כר"ע דמוכר בעין יפה מוכר א"כ ע"כ טעות הוא נ"ל. (עיין במהרש"א):

בא"ד דרבא לא ס"ל הכי כו'. נ"ב אבל אין ראיה מדאמר רבא הלכתא כרבי יוחנן בר מתלת כו' דהא חד מתלת הוא הא דריש לקיש לקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי גבי הכותב לבנו כו' ושמא האי נמי בכלל וק"ל:

דף מח:

רש"י בד"ה אין מוציאין כו' או טייבה כו'. נ"ב לעיל (גיטין דף מה ע"א):

בד"ה מפני תיקון העולם. נ"ב או שדברי רש"י מאוחרים הם וראוי הוא להיות מקומם קודם והמוצא מציאה או לא גרס מפני תיקון עולם קמא אבל בכל הספרים גרסינן תרוייהו נ"ל:

תוס' בד"ה וכתובת אשה כו' משום חינא כו'. נ"ב האי חינא דקאמר היינו לפרש"י שפי' חינא דלקמן כדי שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו להם ואף שהתוס' מפרשים דלקמן איפכא כדי שימצאו הנשים חן בעיני האנשים מ"מ הכא לפום רהיטא תפסי לישנא דרש"י שפירש חינא הוא ההיפך ממה שאמרו יותר משאיש רוצה לישא כו' כי בודאי התנא נשמר מזה הקושיא דעתא דלא תימא איפכא כו' אבל החינא דלקמן שהוא כדי שימצאו הנשים חינא כו' מזה לא נשמר התנא ולא ס"ל כלל ודו"ק היטב:

דף מט.

תוס' בד"ה שור רעהו כו' וי"ל דאי לאו דאשכחן כו'. נ"ב פי' כך הוא סברת רבנן דדרשי רעהו לפטור אבל רבי שמעון בן מנסיא סבר דשפיר ילפינן מכי יאכל פרט למזיק ומשום הכי אייתר רעהו לחיובי להקדש בנזקי שור נזק שלם וכן מוכח מהתוס' בדבור הסמוך דאף לר"ש בן מנסיא דרשינן כי יאכל פרט למזיק ודו"ק:

דף נ:

גמ' אב"א אפילו מתנה ולא קשיא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה תנו כו' אפילו בלא אחריות נמי כו' כצ"ל:

דף נא.

גמ' א"ר יצחק שני כיסין כו'. נ"ב שמועה זו רבו פירושיה ועיקרן של דברים דהא דרבי יצחק כשהלה טוען ברי דהא במתני' לא פטר ליה אלא מפני תיקון עולם אלמא שמדינא חיובי מחייב לישבע וכיון שכן א"א לפרש שזה מחזר אחר אבידתו ונותן סימניה והלה משיבו אני מצאתיה וכיס אחד היה או שור אחד היה כמו שפירשו מקצת המפרשים שאם אתה אומר כן לא היה זה חייב מן הדין לישבע ולא היה רבי יצחק גם כן מחייבו שבועת מודה מקצת דאדרבה זה פטור לגמרי משום מיגו דאי בעי שתיק ומיגו לאורייתא הוא כדילפינן ליה מדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ותנן מודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן וכ"ש זה שהוא משיב אבידה שהוא אומר שיש בידו א' מהן וכן

א"א לפרש בשזה טענו ברי גמור כלומר אני ראיתיה מגביה שתיהן או מושך בב' שוורים לאם כן אפילו בשוורים נמי היה מחייבו רבי יצחק שבועה כבשני כיסין ועוד דלא הוה אתי לה בטענה לכיסין לא מנתחי ולא הוה נקט לה נמי בכיסין קשורין אלא ברי גמור היא וחייב עליה ולא תקנו בזו והכי איתא בירושלמי כו' אלא הכא הכי פירושו כגון שאמר לו עומד הייתי בראש גגי וראיתיך מושך שורין ושני שורין קשורין היו כיון שמשכת את האחד חזקה גם את השני משכת ולכוותה גבי כיסין באומר לו ראיתיך מגביה אבל איני יודע כמה. ומשום הכי לגבי כיסין חשבינן ליה כטענת ברי לישבע עליה דכיון שהוא ברי באחד מהן גם בשני חושבין אנו אותו כברי לכיסין לא מנתחין אבל שורין כיון למנתחי מהדדי אע"פ שראה אותו מושך בשוורים כיון שלא ראה בבירור שמשך את שניהם לא חשבינן ליה כברי הילכך בכיהין היה לו לישבע אלא שמפני תיקון העולם פטרוה ורבי יצחק לית ליה מתני' וחייב בכיסין אבל בשוורים פטור משום למנתחי ולא חשבינן ליה כברי. (עי' במהרש"א):

דף נא:

גמ' אמר רב בטוענו קטן כו'. נ"ב וזה קרוי טענת עצמו מאחר שלא טענו גדול ואפילו הכי נשבע מאחר שסוף סוף קא תבע ליה בטענת ברי וכל שכן כשטעננו גדול והיינו כרבי יצחק וכן לפי המסקנא לרש"י אתי כר"י ולו"ק. (עיין במהרש"א):

דף נב.

גמ' ואחרים מוציאין אותו לחירות כו'. נ"ב הטעם מפורש בתוס' דף ל"ח בד"ה אין הנזברים כו':

שם אני להרוס ואתה לבנות כו'. נ"ב פי' לפי שממון עזבון אביהם היה בא באיסור או ע"י גזילה ושקר או ע"י רבית:

רש"י בד"ה לכל בי שימשי כו'. נ"ב שתם בי שמשי הוא ערב שבת כמו שפירש רש"י בכתובות דף ק"ג:

תוס' בד"ה יהבי יתמי זוזי כו' וי"ל דהתם קני בכסף כו'. נ"ב פי' עיקר קניינו בכסף ולא תמצא משיכה לגבוה לאפוקי הדיוט עיקר קניינו במשיכה אף שמדאורייתא נמי קונה בכסף לרבי יוחנן מכל מקום סתם קניינו להיות קונה ממש שלא יכול לחזור אינה אלא במשיכה ומכח התקנה כדי שלא יאמרו וליסנא מדאורייתא לאו לוקא קאמרי ולו"ק:

דף נב:

תוס' בד"ה לאתו למימר כו' מפני שהוא כנושא שכר כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש ואינו חייב באונסים אלא בגניבה ואבידה וק"ל:

דף נג.

גמ' ולהא דתני אבוה דר' אבין כו'. נ"ב והא למעיקרא לא גזרו על זה כמו על זה למאי דלא אסיק אדעתיה השתא טעמא דהפסד מועט איכא למימר מעשה אירע במטמא ובמנסך לכך גזרו עליהם בשעת מעשה:

תוס' בד"ה משום כו' לאצרוכיה לפטור. נ"ב פי' למיעבד צריכותא על הפטור. בד"ה בדיני אדם כו' מפריך התם מהך להעושה מלאכה כו'. נ"ב פי' מלפריך התם מהך למי חטאת אצרם אוזן בכור א"כ ע"כ צ"ל דה"ה התם מים לאו לגבי מזבח קאי כמו בשוורים וא"כ מאי פריך הכא ואי אמרת היזק שאינו ניכר כו' הלא אפי' בהיזק ניכר היה פטור כמו התם בצורם אוזן בכור:

דף נג:

רש"י בד"ה מונין בו לערלה ולרבעי כשיוצא כו' כצ"ל:

דף נד.

גמ' מאי ל"א ה"ק וכי תימא כו' כצ"ל:

דף נד:

גמ' ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי כו' נ"ב נ"ל דאינו משלם כלום ואפילו מה ששוה ללמוד כו' אף שהיו נומלים מקולם בספר תורה כמ"ש הרא"ש בהל' קטנות מ"מ בספר תורה זו אסור לחייסינן שמא יקרא בו אלא עומד ליגנז ומש"ה עלה על לעתו אף שספר תורה פסולה לקרות בו שלא הפסיד אלא שכר אזכרות אבל לא שכר כל הספר תורה דהיינו מה ששוה ללמוד והשיב שאינה שוה לכלום וק"ל:

רש"י בד"ה כהן גדול ביוה"כ כו' לא יחשוב מחשבת כו'. נ"ב הך מחשבה לבור הוא ועיין בתוס' סוף פ' המפקיד:

דף נה.

תוס' בד"ה ועל כו' הא קטנה היא. נ"ב ומילתא דלא שכיחא הוא שתגלל ולא תיבעל על כן לא גזרו ולו"ק:

בד"ה מאי טעמא וכו' והשתא אברזא כו'. נ"ב הוא עיצבא בלשון ארמי והיינו דולבקי שאוכלין עליו וכעין שלחן הוא:

דף נז:

גמ' אמר להו צ"ל אמר ליה וכן כולם:

תוס' בד"ה אתיוה לקמיה כו' ומשביעי לא מייתי כו'. נ"ב בספרים שלכם היה חסיב אנכי ולא יהיה כחלא ובתרא לא היה מביא קרא אלא א"ל אישלי לך גושפנקי כו':

דף נח:

רש"י בד"ה שטר כו' שאינו יכול לחזור כו' כצ"ל:

בד"ה אין בו כו' אלא מחזיק כו'. נ"ב צ"ל מחזיר:

דף נט.

גמ' והא הוה הונא כו'. נ"ב פי' וכי לא תמצא נמי גבי רב אשי מי שהיה אצלו והא הוה הונא בר נתן אצלו שהוא מלך אחר רב אשי כלאמרי' בסוף מ"ק לאמר רב אשי למלאך המות כו' מאי כולי האי א"ל לקא לחקו רגלי להונא בר נתן להיות נשיא ואין מלכות נוגעת בחברתה כו' ומשני למיכף הוה כייף ליה ומ"מ ק"ל והא הוה הונא בר נתן אחר רב אשי וקבל הנשיאות ולמה לא חשיב ליה ואפשר לברירא ליה שכמה היו בדורו אחר כך כמותו וק"ל:

רש"י בד"ה עירא כו' להוי מתני ליה כו' כצ"ל:

דף ס.

רש"י בד"ה פרשת טמאים כו' ולרבי לוי כו'. נ"ב נ"ל שהם לא ידעו אם יגיעו לטהרה קודם עשיית פסח שעדיין לא ידעו דין טומאת מת וטהרתו באיזה יום יהא ראוי לחזור לשוב למחנה שכינה שהרי היום נצטוו על השילוח ולכן שאלו והקב"ה השיב מי שיהיה טמא שלא יכול להטהר יעשה פסח ב' ומי שיכול לטהר לא יעשה אלא במועדו וצ"ל לפרש"י מה דכתיב ויהי אנשים טמאים וגו' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו וגו' היינו פי' שבאותו יום לא היו ראוים לעשותו שהיו טמאים וחששו שלא תפסוק טומאתן קודם פסח ע"כ שאלו צ"ע (ועיין במהרש"א):

דף ס:

רש"י בד"ה כרו ברישא כו' ונפל לתוך הנהר כזה כצ"ל:

תוס' בד"ה לא כו' שלא על פיו עשה כו'. נ"ב ודומה לזה מיתת אבנר והבן:

דף סא.

רש"י בד"ה ומחזיקין כו' השתא משמע כו. כצ"ל:

דף סא:

תוס' בד"ה וליחוש שמא כו' משום דבעי למהוי בגד כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש התלמוד צריך לאוקמי בהכי כדי שיהא איירי בבגד שתחת רגליו כלמשמע ליסנא דמתניתין וק"ל:

בא"ד אבל בצינורא שלו כו'. נ"ב ס"א ולעולם אי לא טבל לא מטמא מדרס אלא משום דמוקי התם בכותי ערום לאין דבר חוצץ בין בגדו של חבר לרגלו של כותי:

דף סב.

גמ' רב חסלא מקדים כו'. נ"ב פי' הר"ן כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו הם לשלום תחלה ע"כ:

שם א"ל שלמא למר כו'. נ"ב בי"ם גורסים שלמא למר שלמא למר ופי' בגליון לכל אחד היה מדבר כן ולא שהיה כופל:

דף סב:

תוס' בד"ה האומר כו' ובירושלמי תני התקבל כו'. נ"ב וכן הוכיח לקמן (גיטין דף ע"ב) בפרק מי שאחזו בד"ה ומשום כיסופא:

בד"ה איש לקבלה כו' לבגט אשה כו'. נ"ב כך נ"ל לפרש כוונת התוס' בביאור זה שקשה להם איך יעלה על הדעת ששליח לאתרבי מושלח יהא עדיף כחו מן המשלח על כן פי' הא ליתא במשלח אינה משום חסרון כח של משלח אלא דלא שייכא במשלח אבל אי הוה שייכא גבייהו פשיטא דהוי מהני ומש"ה קבעי ליה שפיר ולו"ק. (עיין במהרש"א):

דף סד.

תוס' בד"ה שליש כו' בתורת שאילה כו'. נ"ב לאפוקי אם הוא אומר בתורת שאילה ושכירות ואינו אומר שלפקלון יהיב בידיה א"כ לא אמרינן דהא הימניה נהי דיהיב בידיה כדרך העשוי אבל לא עבדיה נאמן ממש ופשיטא שאין שם שליש עליו ואינו נאמן בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שאין לו מגו שיכול לומר לקוח הוא בידי דאינו מהימן בדברים העשויים כו' אבל אי אמר איהו גופא שנתן לו לשם פקדון אלמא עביד ליה מהימן ומש"ה נאמן השליש בלא מיגו אם אמר שנתן לו לשם מתנה שיתן לפלוני אחר ולו"ק:

בד"ה אסור בכל הנשים כו' מקן סתומה ספרח כו'. נ"ב פירוש שלא קרא עדיין עליהן שם איזה לחטאת ואיזה לעולה וק"ל:

בא"ד לליליה פריך כו'. נ"ב פירוש אותו האיש איך יכול כל ימיו להביא קינין שמא מאותן ספרח הוא ואינו הוקבע לקרבן של עכשיו ולו"ק:

דף סד:

רש"י בד"ה וורלאן כו' מקום. נ"ב נראה לל"ת שם כנוי על שם שהיו בפניו עלשים שקורין בלשון אשכנז רוזי"ן מאלי"ג וא"כ לא היה נכון שרב חסלא היה אומר איסתיק וורליאן ולו"ק:

דף סו.

גמ' אף גט ישנו לאחר מיתה כו'. נ"ב יש מקשים מה השיב התרצן יותר ממה שהקשה המקשן הלא גם המקשן ידע שאין גט לאחר מיתה ונראה שרבי אבהו הקשה מאחר שבאת לדמות מתנה לגט הלא מתנה אינה שוה לגט אפילו במה דמסתבר לדמות למתנה היכא שאמר השכ"מ בחיים כתבו ותנו אז נותנין אפילו אחר מיתה אם כן גט שכיב מרע נמי כשאמר כתבו או תנו יתנו אפילו לאחר מיתה וזהו ליתא בולאי אלמא דלא דמי גט למתנה ומשני הכי השתא בשלמא מתנה אפילו אם מצוה להדיא שיתנו לאחר מיתה נותנין וגבי גט היכא שאומר שיתנו לאחר מיתה פשיטא שאין כותבין ונותנין וזהו מן הסברא שהכל יודעים ומשום הכי ליכא לדמויי גט למתנה בכי האי גוונא ולו"ק. רש"י בד"ה דאמר רב הונא בפרק מי שאחזו. נ"ב פירוש רצה לומר שזו אינו מדברי רב הונא כלל ואע"פ דבפרק מי שאחזו איתא נמי להא מכל מקום סבר רש"י דזו אינו אלא מדברי התלמוד דאל"כ הל"ל נמי ומתנתו כגיטו ומדאמר ומה גיטו משמע דתלמודא הוא דדייק הכי ולו"ק ואפשר דקשה נמי מה בא רב הונא להשמיע לנו דהא פשיטא דמתנת שכיב מרע בכולה או מצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין אלא תלמודא הוא דדייק הכי מדברי רב הונא שכך הוא פסק הלכה אכן התוס' ס"ל שמדברי רב הונא הוא ומתרצין נמי מה שבא להשמיע לנו ולו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה במקצת כו' מחמת מיתה הואיל כו'. רב אין כאן הוכחה שמצוה מחמת מיתה ושמא כמתנת בריא הוא לאפוקי בכולה מדלא שייר לעצמו בודאי מחמת מיתה הוא ולו"ק. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה כדי כו' יש לו דין שכיב מרע כו'. רב נ"ל מצוה מחמת מיתה:

דף סו:

תוס' בד"ה הא כו' ואפילו כתב ידו הוא הוי כאילו צוה להדיא שיאמר כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש אפילו תאמר מה שצוה להם כתבו כתב ידו הוא והיינו חתימה מ"מ קפדינן נמי אכתיבה ואמרי' דהוי כאילו אמר להם

בפירוש שיאמרו לסופר לכתוב ודו"ק:

בד"ה התם כו' ובפרק מי שאחזו כו'. נ"ב ומש"ה אמרינן דשמואל פליג אברייתא דברייתא דאמאן תרמייה לבולאי לא אתיא אלא כרבי יוסי לרבי מאיר אפילו מילי מימסרן לשליח ואף לפי האמת מוקי שמואל להאי ברייתא בע"כ כרבי יוסי אלא דפליג עליה באומר אמרו ודו"ק:

בד"ה מתני' מני כו' וכתב ומשום כיסופא כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש שיאמרו שאמר לשלשה תנו ודו"ק:

בא"ד יכתבו ויתנו כו'. נ"ב פירוש יחתמו כלעיל ודו"ק:

דף סז.

גמ' רב חסדא אמר כשר כו'. נ"ב יש מקשים מאחר שלא תנשא א"כ לא שכיחא וליכא למיחש לתקלה כלעיל א"כ אמאי מוקי רב חסדא מתני' לחתם סופר כרבי יוסי י"ל בולאי בתחלת הסוגיא הוה אחיקנא למימר כל היכא דלא תעשה ליכא למינזר ולמיחש מידי אבל לפי המסקנא שמשנינן לשמואל תרתי אמר רבי יוסי כו' שוב לא צריכנא להאי לחיקא אלא בין כשר ותעשה או לא תעשה מאחר שכשר חיישינן וכן מצאתי בחידושי רשב"א ז"ל. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה לא שכיחא כו' ושמואל לית ליה כו'. נ"ב נ"ל שרש"י בא לפרש האמת דלא תימא דשמואל נמי מוקי למתני' בחתם סופר וזה אינו שהרי להדיא מוקי שמואל בהמגרש בכתב סופר אלא שבא התלמוד לפרש דשמואל לא פליג ארבי ירמיה בגוף הדין לאמר חתם סופר כשר לרבי יוסי וכמו שפירשו התוס' ודו"ק:

דף סז:

רש"י בד"ה מהו כו' מלא מנהו לכולהו כו' כצ"ל:

בד"ה אמרי לה להאי כו' מנה מקנתייהו שלא קפיד כו' כצ"ל:

בד"ה אתקן כו' ויש לחוש שמא יאמרו לכולכם איכוין ולא יחתמו כולם כצ"ל. ונ"ב כאשר הגהתי כן מוכח מלברי הטור א"ע סי' ק"ך:

דף סח:

רש"י בד"ה שבעה יומי לית ליה כו'. נ"ב משום הכי פרש"י הכי מלא אמר נמי בעי מימת בגו ז' ימים כלעיל:

בד"ה תרחיה כו' תרח איתרח שמואל כצ"ל:

בד"ה מלך כו'. נ"ב כעין (כו') [מלכות ראשונה] דשוב לא היה יושב על כסא ה' להיות מלך בעליונים ובתחתונים:

דף סט.

גמ' וליכתב ליה לוי כו'. נ"ב מלא פרש"י כאן לחש ש"מ דבלא לחש יש לו טעם לסגולה זו ויש לו סוד נ"ל:

שם ואי לא ליתיב תותא מרזבא כו'. נ"ב גם פירוש הקונטרס מוכח להדיא לאין לפרש אי לא אלא כלומר שלא יכול להמציא כל הסגולות הנזכרים אז יעשה בקל רק שהראשון ראשון חביב יותר ומועיל בבירור יותר רק שאינה קלה כל כך לאל"כ אלא נפרש ואי לא כלומר שהראשונה לא יועיל אם כן מתחלה אמאי אינו עושה רפואה הקלה שהרי תותי מרזבא קלה להמציא ודו"ק וכן נ"ל כו' וכן פירש רש"י לקמן ודו"ק:

רש"י בד"ה עדיף לרפואה ממתרו הס"ל:

דף סט:

גמ' דלא עביד כו' כצ"ל:

שם ליתי תלת ביעי ניניא כו'. נ"ב פי' כשיעור ביעא נינא וכן כולם:

שם כינה לזכר ונקבה וליתני ליה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מזכר ונקבה כו':

רש"י בד"ה ואי לא אי ליכא תנורא כו'. נ"ב וכן נראה לכולהו עי' לעיל:

דף ע:

תוס' ד"ה בודקין אותו כו' אומרים לו כו' לאחותך כו'. נ"ב פירוש בין כל פעם אומרים לו לאשתך ואומר הן וכן איתא להדיא בירושלמי וכן הביא הר"ן ושמעינן מיניה דצריך בדיקה ששה פעמים:

בד"ה וניחוש שמא כו' ונאמר שאינו גט כו'. נ"ב פירוש אלא נבדוק אותו בגוונא אחריתי כעין בדיקה דמתני' ומלברי רבי ישמעאל משמע שאין בודקין אותו אלא בכי האי גוונא ולא בזימנא אחריתי ודו"ק היטב. (עי' במהרש"א):

דף עא.

גמ' בחרש מעיקרו כו'. נ"ב נראה בעיני דהאי מעיקרו לאו דוקא דאם כן לא היה בא לידי כתב אלא כלומר שנתחרש בקטנותו קודם שבא לידי דעת המיושב ודו"ק:

תוס' בד"ה קתני כו' שיכול להבין מתוך כו' כצ"ל:

דף עא:

גמ' דבר תורה שוטה מתגרשת כו'. נ"ב ואיירי שתוכל לשמור את גיטה ואינה יודעת לשמור את עצמה אבל אינה יודעת לשמור אפי' גיטה לאורייתא אינה מגורשת דמושלחה מפיק כלעיל גמ' בפ' חרש:

דף עג.

תוס' בד"ה לא תתייחד כו' מילתא באפיה נפשה היא. נ"ב דהיינו שאומר בפירוש הרי זה גיטך מעת שאני בעולם:

דף עג:

תוס' בד"ה תנא ובלבד כו' ואפילו לא מת כו'. נ"ב פירוש מאחר דלא אמרינן ברירה למפרע אם כן לא יהיה בולאי גט למפרע ובפרק כל הגט אומרים מכח ברירה הוי גיטא וכן אי לא מת מחולי זה אמרי' לרבי יוסי להוי בולאי אשת איש כלמסיק ובלבד שימות ואמאי אפילו לא מת מ"מ לעולם הוי מגורשת ואינה מגורשת מאחר דלא אמרי' ברירה למפרע וק"ל. (עיין במהרש"א):

בד"ה אמר רבה כו' ואע"ג דקאי ארישא כו'. נ"ב בשלמא לפרש"י שפירש לפי האמת דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמתניתין איכא נמי למימר דהמקשן היה סובר דאיירי באומר אם מתי לחול או כלומה לזו ומש"ה פריך שפיר והא אין גט לאחר מיתה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף עד.

תוס' בד"ה א"ב כו' הוה מצי למימר נמי שפשטה כו'. נ"ב האי שינויא ליכא לדעת ר"י כלל שכותב בהפוך העמוד דאף לר' יהודה דקאמר לכשתתן ספיקא הוי וא"כ ל"ל האי איכא בינייהו ודו"ק עיין מה שפירשתי בפ' האומר דף ס"א (עי' במהרש"א):

דף עד:

גמ' אינטליתא לוקא קאמר. נ"ב הקשו בתוס' במאי עסקינן אי כגון שהוא רוצה לקבל הדמים ומוחל לה האינטלית תפשוט בעיין דבסמוך דאמר לה מחולין ליך דלרבנן לא מצי מחיל ולרבן שמעון בן גמליאל מצי מחיל ואי בשאינו חפץ לקבל הדמים אם כן תפשוט בעיין דנתינה בעל כרחך הויא נתינה דהא הכא לא פליגי רבנן אלא משום דאינטלית לוקא קאמר הא לאו הכי נתינתו נתינה ורבן שמעון בן גמליאל אפילו בהכי פליג ומכשיר אלמא לכ"ע הוי נתינה ובתוס' העלו הדבר בקושיא ומסתברא דלא דמי דהכא מתכוין הוא בקבלת המעות לקיים תנאו והא לא איקיים לרבנן דאינטלית לוקא קאמר ולרשב"ג הא איקיים דלאו לוקא קאמר אבל בעיין דמחולין ליך הא לא מתכוונה לקיומיה תנאה אלא לבטולי ומיבעי בעו אי מצי מחיל אתנאיה אי לא ע"כ לשון רשב"א בחדושיו. (עיין במהרש"א):

שם שתתנו אינטליתיך כו' לימא ר"י לאמר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אלמיפלגי כו' אבל אין ענין זה לזה כלום כו'. נ"ב פי' לטעמא דעל מנת אינו אלא אי אמרי' כמעכשיו דמי או לא אבל פלוגתא דמהיום ולאחר מיתה אית ליה טעמא אחרינא אי אמרינן ולאחר מיתה הוי חזרה או לא וק"ל. (עיין במהרש"א). **בא"ד** אמאן תרמי' כו'. נ"ב וא"ל דלמא הוינא מוקמי' כר' לאמר גבי על מנת הוי גט ולאי א"כ גבי מהיום לגרע סבר גט ואינו גט אבל רבנן דסברי גבי על מנת גט ואינו גט א"כ גבי מהיום סברי דאינו גט כלל משום דלא מסתבר לאוקמי כרבי דלא אשכח דאמר גט ואינו גט בשום דבר אלא אשכחן להדיא דאמר גבי על מנת דהוי גט אבל רבנן כבר אשכחינהו גבייהו גט ואינו גט גבי על מנת ה"ה נמי מהיום סברי גט ואינו גט ובולאי הוי מוקמינן מתני' כרבנן ולא כר' אבל הא קשה אם כן אהאי קושיא נמי שמקשינן דלמא גבי מהיום הוו סברי רבנן דהוי ודאי גט נאמר נמי מתניתין אמאן תרמייה וכמו שפירשו או למה לא תרצו התוס' מיד תחלת הקושיא שהקשו דלמא לא הוי שמעי' מהיום ולאחר מיתה על מנת כו' יתרצו מיד משום דמתניתין דקתני מהיום גט ואינו גט אמאן תרמייהו ואיך תלוי זה בתירוץ התוס' מאחר דלרבי יוחנן עדיפא על מנת ממהיום כו' ונראה שמתחלה לא היו יכולים התוס' לתרץ מתניתין אמאן תרמייה דלמא הוי מוקמינן כר' והוה אמרינן דלרבי על מנת הוי גט משום דהוי כמעכשיו וגבי מהיום הוי גט ואינו גט משום דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה ולרבנן אפשר הוי איפכא דעדיף מהיום מעל מנת או גרע ולא הוי מדמינן כלל מהיום לעל מנת עד הסתא שהוכיחו התוס' שתלוי מהיום בעל מנת כלומר שא"א לומר שמהיום עדיף מעל מנת ולא מחלקי' לטעמייהו מהללי אם כן הוה נמי מתני' מוקמי' כרבנן ולא כר' וכמו שפרשתי ודו"ק וה"ה להוה מצי לשנויי לאידך גיסא הכי לא"א לומר דה"א לרבנן סברי גבי מהיום הוי גט אם כן מתני' אמאן תרמייה אלא דלא צריכא לסברא זו דעליפא מינה קא משני דהא ע"מ עדיף ממהיום מאחר שזו עיקר סברת התוס' ויתל שהכל תלוי בו ודו"ק היטב. (עי' מהרש"א):

בא"ד ולא השמיעה בהך ברייתא כו' כצ"ל:

בא"ד האתכתי בפרק האומר בקלושין. נ"ב בתוס' שלנו אינו בנמצא ובולאי בתוס' שנ"ץ הוא:

דף עה.

תוס' בד"ה לאפוקי כו' אלא דהכי הוה מעשה כו'. נ"ב אבל תנאי ומעשה בדבר אחד לסימנא בעלמא הוא לנקטינן מתנאי בני גד ורואבן כי העיקר משום שהתנאי סותר המעשה ודו"ק. (עי' מהרש"א):

בא"ד כלומר אע"ג דלא כפל תנאו כו'. נ"ב נ"ל שהתוס' היו מקשין למן הירושלמי משמע דבגיטין וקדושין לא בעינן תנאי כפול והתוס' כבר פסקו דבעינן בכל דוכתא תנאי כפול ולכן מיישבין דאפילו לדעת הירושלמי אינו ר"ל דלא בעינן תנאי כפול בגיטין וקדושין אלא חומרא בעלמא שהחמירו נשם מלרבנן כו' ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף עז.

רש"י בד"ה לתוך חיקה כו' בגמרא קלתה הל"א:

בד"ה ת"ל כו' מלא כתיב וביקה כו'. נ"ב אבל הר"ן פי' דיליף מונתן בתרא דכתיב בקרא ליתורא הוא ע"ש:

דף עז:

גמ' ותיחול ותפתח כו'. רב פי' תסגור ותפתח ועיין ברא"ש:

תוס' בד"ה ילה כו' וי"ל כיון כו'. נ"ב ולי נראה לילה אפילו קנוי לו למלאכה לאו כל היום קנוי לו שלא יכול לשעבד בה יותר ממלאכתה המחויבת לו משא"כ בחצר שמשתמש בה בלי הפסק כלל ודו"ק:

בד"ה ותיזיל איהי כו'. נ"ב לשון ר"ן וכי תימא כיון לסוף סוף היו צריכין לאחות איסור דרבנן יטלטלו הגט י"ל דכמה לאפשר לתקוני מתקנין ובתיחול ותפתח לא היה נראה כמקנה שהרי לדרך הוא לפתוח ולסגור ביתו ולא היו יודעין הרואין שהיה כלי להקנות אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב לאין הכי נמי שהיו מתירין טלטול הגט כשם שהתירו מקנה רשותא שהוא אסור בשבת אלא להכא רה"ר היתה מפסקת:

בד"ה פליג כו' גבי המוציא מרשות לרשות אמר רבה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' הכל רשות הרבים רק שחילוק רשות ביניהם וק"ל:

בא"ד וגם מסתמא הוי רחב ארבעה כו'. רב כן הוא בתוס' לפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נ"ו) להדיא כמו בכאן וה"פ דלא תימא פיסלא דהתם איירי שאינה רחב ד' טפחים דאז לא הוי כרמלית אלא מקום פטור ולוקא הכא לבעינן ד' אמות ולא סגי אפילו בד' טפחים משום דבעי רשות מיוחד שיהיה מקום חשוב כרשות היחיד כלי שתקנה בו הגט אבל לענין חלוק רשות לעולם לא בעי יותר מארבעה טפחים ומש"ה פירשו לאין נומר התם איירי אפילו בפחות מד' טפחים הוי חלוק רשות ולאפוקי מפירוש רשב"ס שפירש נשם דהאי פיסלא איירי בפחות מארבעה טפחים מש"ה כתבו לזה בולאי אינו דבר חשוב שיפסיק ודו"ק:

דף עח.

גמ' זכה המלוה קרוב כו' כצ"ל:

דף עח:

רש"י בד"ה הוה עובדא כו' קרוב לה ומת כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שנייה אין כו'. רב הוא יכול לשמרו ולא היא ואם תאמר מה לי יכול לשמרו כיון דהיא אינה יכולה לשמרו וי"ל בפני עצמה אינה יכולה לשמרו אלא עם אחר והוא יכול לשמרו בפני עצמו. גליון:

דף עט.

גמ' אמר ליה אפילו תימא רבנן כו'. נ"ב תימה מאי לא קאמר אפילו תימא רבנן התם אין עומד לנוח שם באויר דרה"י מה שאין כן באויר דהכא לסופו עומד לנוח שם (עיין במהרש"א):

שם והא דאמר רב חסדא נעץ קנה כו'. נ"ב נעץ קנה ברשות היחיד ובראשו טרסקל כך הגירסא ברוב הספרים שלנו אבל רש"י ז"ל לא גרס ובראשו טרסקל ובודאי האמת כן הוא לענין שבת דאפילו נח על קנה לבד חייב דברה"י לא בעינן שינוח על מקום חשוב אלא אפי' כל שהוא וכדאיתא התם בפרק קמא וכמו שכתבתי בריש פרק קמא אבל נ"ל דמשום גט אמרוה כאן לומר דאפילו נח על טרסקל אינה מגורשת דלא מינטר ע"כ לשון רשב"א בחדושיו (עיין במהרש"א):

שם הני מילי לענין שבת כו'. נ"ב צ"ע מאי שנא מפחות משלשה לעיל גבי גג דחשבינן ליה כנח מכח לבוד אע"פ שאינה משתמר מפני הרוח קל וחומר שהכא נח ממש ברה"י ומה בכך שאינו משתמר וכן הקשה הרשב"א ולא כתב בו דבר המספיק ונראה בעיני בשלמא גבי לבוד מאחר שעשאו התורה כנח א"כ ה"ה דעשאו אינו משתמר כמשתמר דומיא דארבע אמות ברה"ר לפי' התוס' אבל הכא שנח ממש לא שייך לומר מינו למהני כו' ודו"ק היטב (עיין במהרש"א):

דף עט:

רש"י בד"ה מטמא לה אם כהנים הם הס"ד. ונ"ב לאו לוקא אלא אחד כהן והשני נזיר א"נ יש לפרש אין מחויבים לטמא ואיירי שפיר בישראל:

תוס' בד"ה והא כו' נקט מילתיה ככ"ע כו' כצ"ל:

בד"ה כתב לשם כו' להכי קרי לה כו'. נ"ב פירוש להכי היה צריך התנא לקרות אותו במשנה כך ודו"ק:

בד"ה צריכה גט כו' אבל הכא מן התורה כו'. נ"ב קשה לפירוש התוס' מה חומר יש בה שנפסלה מן הכהונה הלא כבר היא גרושה ממש מדאורייתא וצ"ל דה"ק שנפסלה לכהן משום זונה ולענין התראה אע"פ שמן התורה אינה זונה מ"מ חכמים עשאוה כזונה ממש אף לענין מלקות א"נ לגופא לא צריך דנפסלה מן הכהונה אלא תנא אגב בת לוי מן המעשר דאצטריכא ליה וכה"ג איתא ביבמות:

דף פ.

תוס' בד"ה ושם עירו כו' ואומר ר"י דהיינו דוקא עיר שדרין כו'. נ"ב ותימה הלא מקום דירה נמי א"צ לכתבו ואפילו הכי תנא שאם שינה הולד ממזר לכולי עלמא וצ"ל משום דשם עירו דהיינו מקום דירה ידוע לכל ואין שיקרא גדול מזה כאילו מעידים עדים שלא גירש פלוני זה ודו"ק. (עיין ברא"ש ועיין במהרש"א):

בא"ד ומקום עמידה נמי א"צ לכתוב. רב מלא מוקי הא דהיה במזרח כו' איירי במקום עמידה ושינה שם עירו כו' איירי במקום דירה ומלא מוקי הכי ש"מ דלא בעי כן הוא ברא"ש והוא מתוס':

בד"ה כי יתביתו כו' וה"ה עדים שלא יחתמו כו'. נ"ב וברא"ש משמע דעיקר קפידא בעדים שיכתוב שם העיר במקום שחותמים עדים כו' ודו"ק:

דף פ:

רש"י בד"ה זינו לא כו' דקם ליה בלא יבנה כו'. נ"ב לא אוכל להבין זה דהא אשת אחיו ממש וחייב כרת לא אמרינן שקם בלא יבנה אלא היכא שלא נשאת אחר חליצה שלא יכול שוב ליבמה אבל היכא שנשאה אחר כך דהוה ליה כגרושת אחיו ממש ונראה בעיני ט"ס הוא שהרי התוס' גם כן לא הביאו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה דמחלפא באשה ומידע ידעי כו'. נ"ב מה שפרש"י לית לה קול ומידע ידעי דפריצותא הוא כו' צריך פירוש לפירושו איך בא הענין של העלמת הקול למידע ידעי גם תימה למה אנו צריכין לכל זה מאחר שאמר לא נשאו לוקח קתני אבל זינו לא ביבמה שזינתה מותרת להתייבם אם כן סגי בהכי ותו לא כדמשמע מסוגיא דלישנא קמא היכא דאיכא תיובתא לרב המנונא דאמר יבמה שזינתה אסורה אלא היא מותרת דלית לן שום ספיקא במתני' אלא נישאו לוקח קתני ולא זינו וצריך לבאר פירוש השמעתא אליבא דרש"י כפי הנוסח שנמצא בפי' שלנו והכי פירושו בתחלת הסוגיא פריך נשאו אין זינו לא לימא תהוי תיובתא דרב המנונא כו' פי' דאם איתא דרב המנונא דס"ל דיבמה שזינתה במזיד אסורה שוב להתייבם אם כן אין חילוק בשאר יבמות בין נשאת בין זינתה במזיד וכי היכא דהכא אסרינן אפילו נשאו שהוא באונס דלא ידעה שתהא צרתה איילונית משום שמא יאמרו ה"נ נאסר בזינו בגוון זה אלא ודאי איתא דרב המנונא ויבמה שזינתה מותרת אם כן אינו חידוש מה שגזרו בנשאו דשמא יאמרו יותר מבזינו לפי שהוא חמור יותר וכמו שסליק רש"י בלישניה דנשאו חמור אבל זולת זה אף בזינו שייך למיגזר שאותם שראו שזינתה ויראו שחוזרת להינשא ליבם יאמרו בודאי לא עברה על לא תהיה אשת המת החוצה שהרי הרואים לא ידעו מזה האונס שנפטרה כבר כו' ויאמרו מסתמא חלץ לה משום הכי זינתה כשאר פנויה ואם כן חוזר ונושא את חלוצתו אלא משום דקיל לא גזרו בה ומשני נשאו וה"ה לזינו ואין חילוק ביניהם כדברי רב המנונא ובאידך לישנא המתחיל לומר לימא מסייע ליה לרב המנונא קתני נשאו וה"ה לזינו הוא נמי פשוט כדפרי' והשתא הא דדחי ליה לא נשאו לוקח שוב לא הוה צ"ל משום דמחלפא ולא להזכיר שום דבר כמו שהקשינו לעיל אלא משום דקשה ליה נהי דזינתה מותרת להתייבם מן התורה ואינו חמור כמו נשאו ס"ם מאי לא גזרינן שיאמרו הבריות שראו שזינתה דבודאי חלצה כו' כדפרי' ולא ס"ל כהך לישנא לומר הך סברא מאחר דקיל לא גזרו ביה משום הכי משני דלוקח גבי נישאו איכא למגזר שמא יאמרו כו' משום דמחלפי כו' כלומר כמו שיש למגזר גבי אשה שאמרו לה מת בעליך כו' ה"נ איכא למיגזר הכא אבל בזנות ליכא למיגזר מאחר דלית ליה קול כלומר שאינו מפורסם א"כ מידע ידעי הרואים שהיא עשתה מעשה בפריצותא בזנות ועברה עבירה בסתר ולא חשה בעונש ולא תהיה אשת המת וגו' אבל אם היה קול לזנות כמו לנשואים א"כ יאמרו הרואים בודאי לא עשתה מעשה פריצות בפרהסיא אי לאו שחלצו לה ודו"ק. ומ"מ צ"ל נמי לא נשאו לוקח כלומר דלא ס"ל כרב המנונא אלא יבמה שזינתה מותרת ונשאו לוקח קתני אבל נ"ל דאפי' את"ל כרב המנונא דיבמה שזינתה אסורה אפ"ה לוקח קתני נשאו דלא שייך למימר שמא יאמרו גבי זינו כו' זה אינו נהי דיתלו הזנות בפריצות ס"ס כשיראו שחזר זה ונשא אותה שאסורה ליה יאמרו דיבמה שזינתה מותרת דמה לי אם יאמרו שחוזר זה ונושא את חלוצתו האסורה משום כיון שלא בנה שוב לא יבנה או אסורה ליה בערוה משום מה שזינתה ודו"ק ומ"מ התוס' הקשו על רש"י שפיר מה שיש להם להקשות שלא היה לו לתלות במחלפא כו' אלא בגזירת עצמו כו' כל זאת הוא הוא כפי הנוסח שלנו אבל כפי הנוסח שהביאו התוס' בשם הקונטרס שאף בתחלת הסוגיא ללישנא קמא פי' בנשאו איכא למיגזר שמא יאמרו חלץ זה אבל בזינו פריצותא בעלמא הוא ולא חשדי לה בחלוצה ואינו תלוי במה שנשאו חמיר אם כן צריך לפרש שאף ללישנא קמא סבר ליכא למיחש כלל לשמא יאמרו גבי זינו שלא יתלו בחלוצה אלא בפריצות והא דפריך לימא תיובתא לרב המנונא כו' הכי פריך דאם איתא דרב המנונא כו' דיבמה שזינתה אסורה מאי זינו דהכא מותרת נהי שיתלו בפריצות מ"מ הא איכא למיחש לשמא יאמרו שנשא זה יבמתו הזונה שאסורה ליה כדפרישית לעיל ודו"ק ומ"מ אותו הנוסח של זונה שהביאו התוס' הוא רחוק דא"כ למה הזכיר בלישנא בתרא דכשנשאו איכא למיגזר משום דמיחלפא מש"כ בזינו ולא הזכיר כל עיקר בלישנא קמא דבשנשאו איכא למגזר לשמא יאמרו ולא בזינו זולת הקושיא שהקשו בתוס' כמו על לישנא דמיחלפא שהזכיר ודו"ק ועוד נ"ל לתרץ לפי פירוש זה קושיא גדולה מה שאמר נשאו וה"ה לזינו לימא מסייע ליה לרב המנ#וא כו' וכי זו סוגיא של תלמודא לומר ה"ה מעצמו ולומר אח"כ לימא מסייע ליה כו' שהוא דוחק א"כ בודאי לא נאמר ה"ה כדי שלא יהא דוחק ולפי מה שפירשנו יעלה פי' יפה דהמקשה שהקשה ה"ה זינו סבר שבהכרח ה"ה זינו קאמר דהא איכא למיגזר בה שמא יאמרו כמו גבי נשאו כדפרישית ולא ס"ל למימר שיתלו הרואים בפריצות כמו שהשיב לו התרצן וא"כ מאחר דמתניתין ס"ל אף זינו א"כ קשה ליה ואמאי תנא במתני' נשאו הלא איכא למיטעי לוקח נשאו דחמירי הוא דגזרו ולא גבי זינו דקילי כמו שעלה על דעת לישנא קמא וס"ל שלפי האמת אינו ראוי לחלק בזה והשתא אמר לימא בע"כ מסייע ליה לרב המנונא דס"ל יבמה שזינתה אסורה מדאורייתא כמו נשאו ומ"ה ליכא למטעי ומ"ה תני נשאו דלישנא מעליא הוא ומשני נשאו לוקח ולא זינו דליכא למיגזר שמא יאמרו בזינו כדפרישית:

תוס' בד"ה זו דברי ר"מ כו' ולדידיה אסור לגרש כו'. נ"ב פי' אפילו לדידן דליכא קפידא מ"מ אסור לב"ה לכתחלה דמנלן להקל כל כך ודו"ק היטב:

בא"ד ומה שאנו כותבין לבריאת עולם כו'. נ"ב אין זו קושיא אלא ה"ק לפי מה שחלקנו בין שנטר למלכות לשנטר תנשא לכתחלה ואסור לגרש בו ושינוי מלכות לא תנשא והולד כשר א"כ איכא למימר נמי מה שאנו מקילים אפילו לכתחלה משום דהאידנא ליכא קפידא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד והרב ר' יוסף פי' כו'. נ"ב אין חילוק בין תירוץ רב יוסף לתי' הראשון שהרי אף לפי תי' הראשון אמרי' אין קפידא משום דהאידנא ליכא שלום מלכות אלא שלפי תירוץ הראשון אמרי' לוקח לרבנן הוא דשרי להקל וכפי שפירשתי אבל ר"מ שאמר כל המשנה כו' הוא ממזר אין להקל אפי' האידנא וכן סברת ר"ת אבל ר' יוסף פי' דאף לר"מ שרי האידנא ודו"ק:

בא"ד והא איכא שלום מלכות וכו' ולא פריך משלום מלכות כו' כצ"ל:

בד"ה נשאו אין כו' מלא נקט זינו כו'. נ"ב פי' דלא תטעה לומר זנתה מותרת והכא משום מיחלפא ודו"ק:

דף פא.

רש"י בד"ה זכות הראויה כו' בחזקת מגורשת כו'. נ"ב יש להקשות בכאן מאי קנוניא איכא הכא והרא"ש כתב שמשום הכי יש לפסוק כרב אדא ואני אומר שרש"י היה נשמר בזה וכתב מאחר שכבר זכתה כו' והכי קאמר נהי דליכא קנוניא מ"מ היא גופה יכולה להנשא אם רצונה לתלות בדבר מה איך שנתחלף אחר הגט ואפי' הוא הבעל הראשון עומד וצועק שלא נתחלף אלא שמתחלה נתן כך לאו כל הימנו לאבד זכותה שיצא עליה בשכבר חזקת היתר ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף פב:

גמ' ורבנן אמר טעמא דר"א כו' כצ"ל. ונ"ב פי' הרבנן שהיו בימי ר' ינאי וכן בתוס' לקמן:

תוס' בד"ה אפי' כו' ותעבור על תנאו. נ"ב ועל חנן לא קשה דמיד כשנשאה בינתים פקע קדושי קמא לגמרי ונתרוקן כל האישות ממנו כדלקמן:

בא"ד דידה למיסרא אקמא כו'. נ"ב דאי לאו הכי איסתכח לקדושי ראובן דלא כלום הואי ולא הוי אשת המת של ראובן וק"ל ומה שכתבו התוס' שקידשה ראובן חוץ משמעון א"ל אפי' קדשה סתם מ"מ אינה ערוה לשמעון שתפטור צרתה מכח אשת איש דהא האחר שקדשה אחר חוץ משמעון וראובן שקדשה סתם הוי לגבי שמעון אשת אחיו ביבום ולא נאסרה עליו ולק"מ דאי קדשה ראובן סתם א"כ הוה אשת אח שאינה עומדת ליבום גבי שמעון דלא שייך ליבום היכא שיש עליה אישות מבעל אחר והוי כחצי זיקת יבום ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד ט"ז צרות וצרת צרה כו'. נ"ב וליכא להקשות למה צריך להקשות שיש כאן צרות צרה יותר מדלעיל גבי גירושין שהיה יכול להקשות צרות צרה וצ"ל שבתחלה רצה להקשות אם יש בנמצא ערוה לאשת איש אם לאו כמו שתירץ שלא תוכל למצוא ערוה לא"א אבל עתה שבא ר"י להקשות לפי האמת שיש בנמצא ערוה לא"א וערוה לשני מתים הצריך נמי למצוא אף צרת צרה דאי לאו בנמצא צרת צרה לא שייך למיתני ט"ז נשים וכולהו ט"ז נשים צרת צרה אית להו וק"ל:

בא"ד ובא שמעון וקדשה חוץ מלוי כו'. נ"ב נשאלתי למאי הוכרחו התוס' לפרש שהתנה אף שמעון חוץ מלוי אפילו לא יתנה מ"מ לא הוה אשת שני מתים שהרי מכח ראובן לא נפלה לפניו ונ"ל דלק"מ כי אם לא יתנה שמעון חוץ מלוי סוף סוף איסתכח דהוה אשת ב' מתים שהרי הראשון קדשה ונעשית אשתו לכל דבר רק שהתירה לגבי לוי ומאחר דשוב קדשה ואסרה גם עליו נמצא לאשת ב' מתים לגמרי אצלו שהרי פקע היתרא לראובן ודו"ק:

דף פג.

גמ' המגרש לא נמצאת אלמנה כו' כצ"ל:

שם דתניא מודה היה ר"א כו'. נ"ב תימה מאי צריך להקשות מהא דמודה אפי' לא יודה מ"מ קשה אי בחוץ איירי מאי נמצא שהגט בטל ובניהם ממזרים הלא אינו תנאי שנאמר שיבטל למפרע אלא היא שעברה וקלקלה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה אילימא כו' נתרוקן לו כו'. נ"ב שהרי על כל פנים כבר גירשה בגירושין גמורין מעליו אבל ראובן שקדשה חוץ משמעון אף שבא שמעון וקדשה התם ואסרה אראובן מ"מ לא שייך לומר נתרוקן האישות שהרי לא גירשה וק"ל. :

דף פג:

גמ' וקיימא הרי נדרים כו'. נ"ב קושיא לאוקא היא שהרי לוקא זה אוסר וזה מתיר בענין אחד קאמר שהכל מאישות שהראשון אוסר באישות והשני מתיר באישות כמו שפרש"י משא"כ בנדרים שזה אוסר עליו והחכם בא להתיר בשלמא גבי יבמה איכא למימר נמי כר"# שהיבם מתיר באישות כשיבם אותה פקע זיקת היבום ולו"ק:

רש"י בד"ה היינו פירכא הרי שהיה זה # כו' כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה ולמאן לאית ליה על מנת האי פירכא הרי שהלכה כו' כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה כל ימי כו' על מנת שתמות אחת כו' נ"ב פי' כדי שלא יהיה ב' בתים לוכפר בעל ביתו קאמר רחמנא ואין להקשות א"כ מה מועיל מה שגירשה לי"ל לה"ק על מנת שתמות אחת בפלגא לעבודה הלכך מועיל הגירושין דלא הוי שני בתים על ההיא שעתא כך פירשו התוס' ע"ש אבל תלמודא פריך שם ולמא לא מיתה לא חדא מינייהו והוה ליה שני בתים וה"נ להוי מאי למיפרך התם ולמא מיתה חדא מינייהו דהיינו האחרת והוה ליה גיטא וקם ליה בלא בית כו' תוס'. (עיין במהרש"א):

דף פד.

גמ' הא לאחר תנשא כו'. נ"ב לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא כו' וקשה דהא רב נחמן גופיה הדר ביה ס"ל לתנא וצ"ל דרבא סבר דלרב נחמן שרי לכתחלה להנשא לאחר ומתגרשה מאחר ומ"מ הדר ביה רב נחמן משום דלא תנא משמע דאינו צריך להוציאה ומש"ה אוקי רב נחמן דלא קאי אלא אאלו ולא אאחר ומש"ה הקשה לרבא שפיר וק"ל אבל מ"מ קשה מנא ידע רבא דרב נחמן הכי ס"ל דלמא מכ"ש לאחר לא תנשא ותנא ואפשר דרבא סבר מאחר דרב נחמן אמר בלוכתא אחריתי דלא בעי קיומה תנאי ברישא כגון גבי שינה א"כ הוה ליה לפרש הכא שצריכה לקיים תנאה ברישא כדי שלא תבא להשוות ולו"ק. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה ה"נ כו' אמתנה ואם כו' הל"א:

בד"ה אין חוששין כו' לומיא לע"מ שלא כו'. נ"ב ואינו מחוור לע"מ שלא תבעלי לפלוני הוה ליה כע"מ שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני דהכא והכא בתנאה קיימא כל ימי חיי אותו פלוני ומשעה שמת נתקיים תנאה הכא והכא ועוד למה הפרש יש בין אבא ואביך ובין פלוני דאי משום דבאבא ואביך איכא איסורא באחר נמי איכא איסורא דכל שנבעלה לו הגט בטל ובתנאה קיימא ונמצא בא על א"א. ומיהו בהא איכא למימר דבאחר איכא למיחש שמא תבעל לו אחר מיתת המגרש דליהו לא איסורא קא עביד הלכך חוששין שמא תבעל לו אבל באבא ואביך דכל שעה באיסורא קיימא להו ל"ח שמא תבעל להן וכן פירשו בתוס' דבהכי איכא לאפלוגי בין פלוני לאבא ואביך עכ"ל רשב"א בחידושיו (עיין במהרש"א):

בד"ה לאביי ניחא כו' משום דלדידיה לר' יהודה בן תימא אפילו לא יתקיים התנאי הרי זה גט אלא לרבא קשיא דהא אמר דאפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה כצ"ל. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה מסתברא כו' ולעולם לאפוקי מדבעי רבא מרב נחמן כו' כצ"ל:

בד"ה הכא בדידה כו' לא הוי א"א לזה כו'. נ"ב פי' אלא כאילו בזנות היה עמה וק"ל:

בא"ד ע"י מיתת ראשון כו'. נ"ב פי' האמצעי וק"ל:

בד"ה ע"מ וקשה להרב כו' כצ"ל:

דף פד:

רש"י בד"ה חוץ שפוסל בעל פה להוי שיור בגט כצ"ל:

תוס' בד"ה מ"ד כו' ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא כו'. נ"ב פירוש כך משמעות התלמוד דאמר לקמן אב"א לפני התורף והיינו כרב ספרא דמוקי מתני' ככ"ע בין לפני התורף בין לאחר התורף אבל רבא מוקי מתני' דוקא לאחר התורף ולו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה כל התנאים כו' דא"כ אפי' על פה נמי כו'. נ"ב פי' לפרש"י ע"כ צ"ל לגזרי' כל תנאים אטו תנאי לחוץ שאם תקיים זה התנאי ותכשיר אותה נכשיר ג"כ תנאי לחוץ אם כן בעל פה נמי נגזור ולו"ק:

בא"ד לפוסלי' בגט כשנכתבו כו' כצ"ל:

בד"ה אבל אחר כו' לדברי הכל פסול כו'. נ"ב פי' כל שאר תנאי שנכתב אחר התורף ולא נתקיים לדומה לתנאי לחוץ דהכל מודים שלפני התורף גזרינן אטו חוץ שהרי לרבא בע"פ בחוץ כמו בכתב אם הוא לפני התורף וא"כ גזרינן אטו חוץ ולא פליגי אלא בלאחר תורף דבכה"ג בע"פ אפי' ר' מודה וק"ל ואין להקשות מאחר שמסקין התוס' דאפי' לא נכתב כלל ולא נתקיים אפ"ה פסול בע"פ לפני התורף ק"ו כשנכתב ג"כ אח"כ בתוך הגט ונראה דלק"מ דלא תימא מאחר דנכתב בגט א"כ שמע מינה דלא סמיך הסופר אאמירתה א"כ הוי כאלו לא אמר כלל לפני התורף ולו"ק. (עיין במהרש"א):

דף פה.

גמ' במתני' גרושה וחלוצה כו'. נ"ב האי לישנא דאלמנה וחלוצה ל"ל שהרי היא עתה גרושה אלא הוה ליה למיתני חוץ מכ"ג וכהן הדיוט ואגב ריהטא נקטיה וכן מצאתי בחדושי רשב"א. והר"ן בא ליישב דאי נמי רבותא קמ"ל דאפילו היתה אלמנה או גרושה לכל אדם אפ"ה הוי תפסי בה קדושין ותימה נהי דהוי רבותא גבי גרושה ואלמנה גבי חלוצה שהוא מדרבנן בודאי דלית בה שום רבותא וגרועה מגרושה דילן ולו"ק:

דף פה:

גמ' ולא לכתוב איגרת כו' נ"ב ולא ליכתוב איגרת שבוקי' ביו"ד למשמע איגרא לשון גג א"נ לפי שנראית כשתי תיבות אי גרית כלומר אי זנית יהא גט ואי לא זנית איני מגרשך וכן פי' הרמב"ם ז"ל ליתהוויין ליתצביין תלתא יודי"ן דאי לא כתבו אלא בשני יודי"ן שמא יקרא הקורא לתהווין תצביין כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לשתים אחרות וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דאי כתב ביה לתהוי את רשאה למהך וכו' טפי עדיף מלישנא דליתהוויין דמשמע תרוכין ושבוקין כלומר שהוא אמר לה שהוא שבקה אותו וגירשה אותו ע"כ לשון הר"ן:

רש"י בד"ה לכשתברח כו' לשון חירות הוא. נ"ב פי' ומועיל לעבד אבל לאשה אינו מועיל ואינו דומה לכמו הרי את לעצמך וכן פי' הר"ן להדיא ע"ש:

בד"ה ידים שאינן מוכיחות כו' אפ"ה הוי כו' נ"ב אע"פ שאין לו בית אחיזה וק"ל עיין בקדושין פ"ק דף ו':

בד"ה ולא לכתוב איגרת שבוקין ביו"ד כצ"ל והס"ד:

דף פו.

גמ' ממדינת הים כו' כצ"ל:

דף פו:

גמ' כתב ידו שנינו נמחק:

שם משמיה דרבא לעולם כו' כצ"ל ונ"ב נ"ל:

דף פז:

גמ' במתני' בראש הדף כו'. נ"ב פי' או מן הצד הוא קאמר וכן להדיא ברמב"ם וטור:

תוס' בד"ה ולמא כו' אע"ג דלא פקע כו' כצ"ל:

דף פח.

גמ' אמר רב חסדא הא מני רבי יוסי היא כצ"ל. ונ"ב נ"ל:

שם א"ר אמי מאי קראה כו'. נ"ב פשוטו ה"ק מאי קרא שבעון ע"ז נחרבה ומביא קרא דכי תוליד וגו' דכתיב והשחתם ועשיתם פסל ול"נ לה"ק מאי קרא דרמז אשבעה דורות דכתיב ביה כי תוליד וגו' דהיינו כי תוליד חדא בנים תרי ובני תרי בנים תרי הרי ז' שוב מצאתי כן בגליון תוס':

רש"י בד"ה ז' בתי דינים כו' והוי כב"ד אחד וכן המלך ובנו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה א"ל כו' למכשרי באומר כו'. נ"ב פי' אותם שאמרו כשר ותעשה פשיטא דחתם סופר פסול משום חורבא אלא אפי' אותם דפליגי ואמרי כשר ולא תעשה מ"מ איכא למיחש לחורבא מאחר דכשר כמו שמוכח מרב חסדא לעיל ושם פירשתי ע"ש:

בד"ה וכך היו כו' אלא חניכתה וחניכת כו' כצ"ל. ונ"ב וכן פירשו התוס' לעיל (גיטין דף ל"ד ע"ב):

דף פח:

גמ' במתני' אומר לך וכשר נמחק וכשר:

תוס' בד"ה ובעובדי כוכבים חובטין אותו כו' כמעשה עובדי כוכבים פסול ובאומר איני זן כו' כצ"ל. ונ"ב פי' דסבר אין כופין אותו להוציא כה"ג ורבי חייא פליג עליה וכן מוכח בירושלמי שוב מצאתי במרדכי שפירש ישראלים שעשו כמעשה עובדי כוכבים כלומר שהמעשים הם ישראלים והדיינים הם דייני עובדי כוכבים שהגט פסול אפילו לנו אמת כגון שאמר איני זן ואיני מפרנס ועובדי כוכבים שעשו כמעשה ישראל הוא להיפך ולא נ"ל חדא דאין זו בנמצא מאחר שישראלים מעשים למה לא ידונו הם בעצמם ועוד לישנא דירושלמי שאומר בתחלה ובאומר איני זן כו' ובהא דרבי חייא קתני אפילו משמע להדיא כפרישית דלפי פירוש המרדכי היה לו לומר אפילו באומר כו' ועוד בירושלמי לעיל מיניה משמע להדיא לאינם כופין באומר איני זן כו' ומ"מ הא דרבי חייא נ"ל כפשוטו שעושים העובדי כוכבים כמו שישראל עושים והיינו על ידם אבל הא דרב היינו פירושו שעושים כמעשה עובדי כוכבים כלומר שלא כדין והוי כמו ע"י עובדי כוכבים ולו"ק:

בא"ד והאי דנקט אפילו באומר כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

דף פט.

גמ' אתי' רב חמא לאבוה כו' נ"ב פירש רב חמא הבי' לאבי האשה שיצא עליה קול לפניו:

רש"י בד"ה אין חוששין כו' דהא דבמתני' כו' כצ"ל:

בד"ה אנפא לתוחל' כו' בציפא בלוחקא וכו' נ"ב פי' בלוחק נכנסים בתוך הנקב כו':

דף פט:

תוס' בד"ה ובנהרדעי כו' הוה מורה להו דלא כנפשיה. נ"ב פירוש מאחר שהוא להקל ולו"ק:

דף צ.

תוס' בד"ה ב"ש סברי כו' ואומר ר"י דר"ע סבר כב"ש כו'. נ"ב פירש אבל לא דב"ש סברי כר"ע וק"ל:

בא"ד הא דנקט בספרים וב"ש כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

דף צ:

גמ' רבי יוחנן אומר שנוי המשלח כו'. נ"ב ס"א שנואה לפני המקום שלח:

מַהֲרַ"ם שִׁיף

דף ב.

ברש"י בד"ה **המביא גט ממדה"י**. כל ח"ל קרי ליה מדה"י בר מבבל כו'. ולפי"ז א"כ במאי פליג ר"ג דא"ל דס"ל לרש"י רקם וחגר א"י ומשום דרחוקים מישוב כפי' ר"י וקצת משמע כן מדלא פי' דרקם וחגר שהן ח"ל כדפירש אח"כ בכפר לודים דאכתי תקשי מכפר לודים שהיא ח"ל והיא נכלל במדה"י אבל כוונתו שלא תימא אותו צד של מערבי שים הגדול גבול קרי מדינת הים לזה אמר כל ח"ל קרי ליה תנא מדינת הים אף שאר הג' רוחות והוסיף הר"ן ונקיט מדינת הים [ולא ח"ל] דשם ליכא סמוכות ומובלעות שהים מפסיק וק"ל:

ברש"י בד"ה **צריך כו' הבעל עשאו כו'**. דבעשיית האשה השליח לקבלה מתגרשת בקבלת השליח הגט במדה"י ואין כאן בא"י מקום הנתינה שיצטרך השליח לומר בפנ"כ ובפנ"ח וק"ל:

ברש"י בד"ה **וחכ"א בגמ' מפרש מאי מוספי את"ק**. ולישנא א"צ דנקטו אף דמוספי את"ק מ"מ גרעי מר"ג ור"א:

בתוס' בד"ה **המביא וכו' דברוב מקומות וכו'**. והא דלא מפרש בהתקבל גיטי ממון כיון דברוב מקומות איירי בגיטי נשים אה"נ מש"ה מפרש תלמודא התם משא"כ כאן אף הגמ' לא מפרש מידי [ועיקר קושית התוס' היה אמאי לא מפרש תלמודא דאילו התנא א"צ לפרש דבריו]. ועי"ל לפירוש מלת גט הוא שטר דמשמע סתם שטר ממון ואילו גט נשים קרוי גט פטורין ולהכי הוקשה להו טפי דהו"ל הכא לפרושי כיון דענין מלת גט לא משמע כ"כ גט אשה וק"ל:

בא"ד **ומה שנוהגין וכו'**. כמו השתא א"ש כיון דברוב מקומות קרוי גט סתם. ובגליון מרדכי בדפוס ישנים ראיתי לשון גט כמו שכתב בירושלמי ארץ אחת יש בכרכי הים וניטא שמה ומגרשת כל חברותיה מסביבותיה מפי הר"ר אברהם מאוסטריקיימה:

בתוס' בד"ה **ממדה"י כו'**. משום דבח"ל הוי משמע כל ח"ל אפילו רקם וכו' ור"ג לא קאמר מח"ל ואולי היה משמע אף מובלעות. [ולפי' ר"י לקמן בד"ה ואשקלון בלא"ה ל"ק] ובלדברי ר"א לא יתכן מח"ל כיון דמשמע אף רחוק:

בתוס' בד"ה **אף המביא וכו' משמע דברקם דרין בו ישראל וכו'**. דא"ל דאם יזדמנו שיכתבו אנשים מעלמא גט שם דא"כ מאי אפילו כיון שהבאים לשם הם מעלמא רחוקים מא"י מה בכך שכותבין בסמוך לא"י מהי תיתי לא יצטרכו לומר בפני נכתב ואם אנשים המזדמנים לשם גם הם דרים בסמוך לא"י הו"ל ממקומות הדרים שם הך ציור למה לי ודו"ק:

בא"ד **שהם גרים וכו'**. לכאורה מר"י לא קשה דגרים הם לכל דבריהם רק טועים בשימור כתמיהן וכפי' רש"י שם אבל מהתוס' משמע דטועים הם לגמרי ולא שייך בהו דינא דמתני' דהכא וק"ל:

בא"ד **נראה לו וכו'**. לאפוקי שלא תימה הישראלים הדרין בו הם גרים וטועין ולכך הכתמים טמאים דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה לר"י דהכא משמע דישראלים גמורים דרין שם וק"ל:

בתוס' בד"ה **מכפר לודים וכו' אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים וכו'**. ובגמ' דקאמר דמוסיף ר"א מובלעת שמא היא היא בזה הורה מובלעת שסמוכין כ"כ עד שמנין בני לוד שם תמיד עד שנקראת על שמה וק"ל:

בתוס' סד"ה **ואשקלון וכו' את קדש בהר נפתלי וכו'**. הנה זה נקוד קדש בסגול וגם מסיימו במצריו בגליל בהר נפתלי גם התרגום אינו מתרגם עליו רקם ואילו הך קדש סתם בקמ"ץ:

במכות איתא תרי קדש הוי הביאו הר"ן רק שם איתא שניהם היה בא"י [ולפי' תוס' צ"ל דהיה נמי חד קדש בח"ל]:

בא"ד **גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור כו'**. דאילו קרא דרש"י לא כתיב גבי אברהם: התוס' הקדימו תחלה להקשות מאשקלון כאומר זה יש לתרץ שלא כבשום עולי בבל אבל מרקם וחגר דא"ל כן קשה וגם זה יש לתרץ תרי הוי אבל מעכו קשה דא"ל כן מדלא מתרץ במי שאחזו כן גם לא מצאו סמך לתרי עכו ור"ת תי' וסתרו על שהעלה דאף שהוא מא"י א"ש והשתא באשקלון ורקם ג"כ נימא הכי ואזלא כל התירוצים וק"ל:

בא"ד **בעכו מיפטרי מהדדו משום דאסור לצאת וכו'**. ובני לוד שהיו מצוים בכפר לודים לא היה רק סחורה ומאי' אולי שרי וק"ל:

בא"ד **עד ל' יום והלך למדה"י והגיע לעכו כצ"ל**:

בא"ד **ומובלעת מהני כאלו כו'**. אבל לפירוש ר"ת א"ל כן כיון דבחציו לעכו שהוא א"י א"צ לומר בפני נכתב א"כ אין שייך לומר בחצי השני רחוק מישוב שהרי דבוקה בחציו שהוא א"י לכל דבר ועוד דהו"ל דהלא כפר סיסאי מובלע והרי א"י ואילו חציו לעכו דאיירי ביה הוא ח"ל אבל לר"י א"ש דאיירי אף בחציו דא"י ומשום דמופלגת הרבה מעיקור ישוב א"י וק"ל:

בא"ד **וא"ת דאמר בירושלמי וכו'**. הניחא לפירוש ר"ת וק"ל. ומ"מ לר"ת לא א"ש כ"כ אפילו מעכו לעכו כאילו ת"ק אין סובר זה וצ"ל אף שהוא ממש מא"י לח"ל מ"מ כיון דהוי בעיר אחד לא קנסינן ללוקח ולפירוש ר"י א"ש טפי: ומ"ש התוס' בד"ה אף המביא מרקם הוא למסקנא דהכא דאין צריך לומר תרי רקם וק"ל: ולפי' ר"י אף לאסור למכור עבד לעכו אפילו לחציו דא"י היינו לדור שם בקבע אבל רבנן בדרך ערלאי מיפטרי שם ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אם יש עליו עוררין וכו' דמשום עיגונא כו'**. אף דבממון כתבו דטענינן משום דאל"כ לא שבקית וכו' א"כ בגט דלא שייך לא שבקית למה נטעון דהא צ"ל בסמוך דכתבו אבל יש להוכיח כו' משטר מכר ומתנה דס"מ דכיון דלפעמים הוכרח לטעון לא פלוג וטענינן אף בשטר הלואה וכה"ג א"כ לא היינו מוציאין גט מכלל אם לא משום עיגונא הקילו. ועיקר מה שהכניסו לספק בטענת מזוייף כיון דמן התורה עדים החתומים על השטר וכו' וא"צ קיום דלא נחשדו לזייף ורבנן הוא דאצרכו שמא לוקח כשזה עומד וטוען בברי מזוייף ועי' בתוס' פרק מי שהיה נשוי באורך ביאור:

בא"ד **ומיהו מזה אין להוכיח דאפילו לא טענינן מזוייף וכו'**. בה"א זה א"כ אין נפקותא בהך דינא אם טענינן מזוייף כיון דמצי למיטען פרוע ומאי נ"מ מזוייף או פרוע כיון דמ"מ א"י ליפרע ואולי יש למצוא דאינו יכול לטעון פרוע ומ"מ לא שבקית חיי לא קשה כיון דעל הרוב יכול לטעון פרוע ואולי הוא נ"מ כי טענה כזה מצי טפי [אינו מובן קצת]: ולרב דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו יש להוכיח דא"כ לא שבקית כו' דא"כ אף פרוע לא טענינן ליתומים כיון דאביהם לא היה נאמן וק"ל:

בא"ד **דקי"ל וכו'**. שלא תימה כיון דאביהן לא היה נאמן כ"א במגו דמזוייף והשתא לא טענינן מזוייף גם פרוע אין טענה:

בא"ד **וא"ת בפ"ק דב"מ**. מבואר היטב בעיון שם:

בא"ד **וי"ל דע"כ אין הטעם וכו' דהא שמואל ס"ל כו'**. אליבא דר"מ מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ותקשי ביש בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר לר"מ ללוקח באין בו אחריות ס"ל ליחזיר משום דס"ל שטר שאין בו אחריות אפילו מבני חרי לא גבי וע"כ צ"ל דהייני טעמא אפילו אם יקיים וכו' וה"נ לרבנן אף דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וק"ל:

דף ב:

גמ' **א"נ ממדינה למדינה וכו' א"נ באותה מדינה כו'**. לפי"ז אין חילוק בין א"י למדינת הים לרבא ולקמן פריך לה ממתני':

גמ' **ולרבה דאמר וכו'**. למה לא ידע רוב בקיאין וליכא אלא לעז רק סבר דפסול מדינא מאי פריך מאי בינייהו בעל איכא בינייהו לרבה צ"ל [דע"כ לא ידע גם הברייתא דהיא עצמו שהביא כו' כמ"ש מהרש"א] ולרבא א"צ לומר וכקושית התוס' בד"ה לפי שאין בקיאין וק"ל:

ברש"י בד"ה **ורבנן הוא דאצריך וכו' משום דאיכא דאשכח וכו'**. הוצרך לזה כיון דסתם ספרי דדייני גמירי תו ליכא למיחש לטעות סופר רק לטעות הבעל למיעוט יש מיחת דאין בקיאין כדאמר רוב בקיאין הן וכו' ולזה פי' רש"י דאשכח כתוב ועומד כו' או כפי' התוס' שהסופר כתב להתלמד כו' ולפרש"י אפשר דמיושב קצת דנקיט לשמה משא"כ מחובר שאותו טעות בסופר דהא אין כותבין במחובר כדבסמוך וסתם ספרי לארוב רק סתם דהיינו טפי מרוב מיגמר גמירי ולזה פריך לקמן והאיכא מחובר משום דלא קיימא במוליך ומביא רק חשש טעות הסופר וא"כ הו"ל למיחשב גם מחובר ואולי התוס' הקשו לפירושם בסמוך שכתבו הסופר כדי להתלמד כו' דגם זה בכלל טעות סופר אף דסתם מגמר גמירי זה נכון ודו"ק. אח"כ מצאתי בר"ן כזה ממש:

בתוס' בד"ה **לפי שאין בקיאין וכו' אלא לרבא קשה ותו בין וכו' כצ"ל**. והא דפירש הקונטרס כו' ואור"י כו'. אפשר דמקושר דאם פירושו אין בקיאין ממש וה"ה לשאר הלכות גיטין אי אפשר לומר דסתמא אכולהו מסהיד ונכלל בבפני נכתב כיון דאין בקיאין ולא ידעי דלמא השליח גופא לא ידע דינא ואין מקום לומר שנתכוין השליח להם באמרו סתם בפני נכתב אבל לפי' ר"ת דבכולהו בקיאין ואף דין לשמה ידעי רק אין חוששין להך י"ל שפיר השליח מסתמא להך נתכוין באומרו בפני נכתב דע"כ לדבר אחר נתכוין וחושב מלאצרכו חכמים לומר בפני נכתב ונחתם לא לחנם ודאי ללימוד שאין אנו חוששין לעיקר: ולפרש"י הא דקאמר בסמוך אתי לאינזויי אין להקשות אם נזייה נשייליה דהא השתא נמי שיילינן דז"א דאם תקנו חכמים שצריך שיאמר בפני נכתב ונחתם לשמה אילו נזייה הוי משנה ממטבע ולא הועיל שאלה וק"ל:

בתוס' בד"ה **לפי שאין וכו' וטעמא דאמר לקמן וכו' נקיט ליה בידי' והוא מערער וכו'**. כעין ב' קושיות האחד כיון דחיישינן לפסולא דלשמה דלמא באמת פסול הוא מצד עצמו מ"ש הוא משלוחו ואף להגמ' דתליא בערעור למה לא יערער בטענת שלא ידע על השתא הניחא לרבא דהחשש מפני ערעור זיוף כשמביאו בעצמו אין מקום לערעורו שהאשה כתבה גט בזיוף שהרי הוא הביאו ולשמא זייף הוא עצמו ליכא למיחש כמו שכתבו בסמוך בד"ה דאתיוהו בי תרי וק"ל:

בתוס' בד"ה **מאי בינייהו כו' דלרבה נמי לרבנן בתראי**. ר"ל דלא יתכן לומר מוליך איכא בינייהו לרבנן בתראי לכ"ע צריך מוליך לומר שהרי נקטו בפירוש מוליך ואף לטעמא דלשמה מ"מ משום גזירה דמביא צ"ל בפני נכתב ולת"ק נמי דלא נקיט אלא המביא דאמרינן לקמן לרבה קושטא הוא דלוקח מביא כיון דטעם משום לשמה ולרבא צ"ל ה"ה מוליך לת"ק ורבנן בתראי לפרושי קאתי א"כ איכא בינייהו שפיר לת"ק אף דודאי י"ל לרבה נמי ס"ל ת"ק מוליך משום גזירה ורבנן לפרושי ת"ק לרבה למה נדחוק כן לומר רבנן לפרושי ולרבא בהכרח צ"ל כן לזה כתבו דהוי בכלל הבינייהו דממדינה למדינה בא"י אף אותו בינייהו כולל יותר אף לחכמים בתראי דבזה אין שייך גזירה דהכל בא"י ולא תליא בת"ק וק"ל:

בתוס' בד"ה **דאתיוה בי תרי כו' דאטו בכיפי וכו'**. ולמה לא יצטרכו לומר בפני ב"ד נחתם משום חשש ערעורו שמא אח"כ לא יהיו פה ויהיה מקום לערעור ועוד למה לי דאתיוה שנים הן השלוחים כך שוין וכו'. ובאשר"י הוסיף ועוד דסתמא קאמר דאתיוה וכו' בין מכירין ובין אין מכירין. ומפרש ריב"א וכו' דבחד חיישינן שיערער זיוף שהאשה כתבה גט וחתמה עדים שקרים ואף כי יבא השליח אח"כ ויאמר אתה שלחת הגט בידי הוי חד לגבי חד אבל בשנים כי יאמר לא שלחתי אין אנו מאמינים לו כיון שאלו השנים אומרים שלחת בידינו ואף כי לא יהיו מזומנים מ"מ כבר אמרו בשעת הבאה פלוני שלח בידינו גט זה לאשתו מאי אמרת שמא האמת ששלח אבל הוא עצמו יזייף וישלח גט מזוייף כדי לערער אח"כ ז"א דאינו חשוד להכשילה אלא דבשעת שליחות הגט דעתו לגרשה לשנאתה ולמה יעשה זיוף וכל ערעור הוא שאח"כ נשתנה דעתו ורוצה לבטל מה שעשה כבר ועוד דא"כ נמצא מכשילה באמת באיסור אשת איש וזה ודאי אינו עושה והשתא אין להקשות כך לי ב' מן השוק לאו ודאי צריך שיאמר השליח בפנ"ח משום דאטו בכיפי כו'. ומ"ש האשר"י וסוגיא כרבא כו' או היכא דאיכא עדים דמקיימי א"צ לומר וכו' ר"ל מקיימי השתא מיד ע"פ העדים והוא שדקדק דמקיימי ליה וכו' וכ"ת נימא זה האיכא בינייהו דזה בעצמו גט מקוים שכתבו התוס' דהו"ל גט מקוים איכא בינייהו וק"ל. ואינו מחוור לי כיון שתקנו חכמים שיהיה השליח נאמן בשעת הבאה לומר בפני נחתם כמו שנים לאחר הערעור ה"נ א' בשעת הבאה קודם הערעור וערעור הבעל לא מהני אח"כ כדבסמוך א"כ למה יצטרך לומר בפני נחתם נאמינו במה שאומר שהבעל שלחו ותו ליכא למיחש למידי דשמא הבעל זייף ליכא למיחש שיכשילה ועוד דהא ע"כ צריכין להאמין שהוא שליח הבעל וא"צ קיום אכתב שליחות כמו שכתב האשר"י מלתא בטעמא ע"ש וא"כ למה לי בפנ"כ ובפנ"ח. ואפשר לומר דכי היכי דאינו נאמן בידיעתו וצריך שיאמר בפני לוקח כמ"ש התוס' דף ג' בד"ה הכא בפני דבפני נחתם לוקח נאמן לאו מידק דייק ולא מרע נפשיה לומר שנעשה בפניו והוא לא ראה מעולם אבל בידעתי מצי לאישתמוטי למימר כסבור הייתי שאני מכירן ולא מרע נפשיה ה"נ בהבעל שלחני לבד לא מרע נפשיה אף דהוי העזה נגד הבעל אם הוא שקר

נ"ל לידעתי מ"מ אין להכחישו בעדים בכך ולא מרע נפשיה בכך משא"כ בפנ"כ ובפנ"ח ליש להכחישו אחרי שאנו מאמינים שזה גט כשר מאמינים שפיר אשליחות לאל"כ גט בידו מאי בעי שהרי בהכרח היה ביד הבעל אבל כ"ז שאינו מקויים אין אנו מאמינים לו אשליחות דלמא שקר לא"ל גט בידו מאי בעי דשמא הוא זיוף וא"כ לא היה מעולם ביד בעל והוא כתבו להכי דוקא בפנ"כ ובפנ"ח הימנוהו משום דלייק ולא אתי לאירועי נפשיה וממילא מאמינים לו אשליחות כיון דהוי גט ביד הבעל ומאי בעי בידו משא"כ אשליחות בלא קיום הגט אינו נאמן כנ"ל ודו"ק. ולפי"ז צ"ל דוקא לזה אתיא לפירוש רבינו משולם לקמן דף ג' בד"ה אטו כי אמרי ידענו לידעתי לכ"ע לא מהני לפרש"י לרבא מהני ידעתי אף דלא מרע נפשיה אף אם ישקר וא"כ יהיה נאמן לדידיה באמרו הבעל שלחני ולשיטתו פי' רש"י ג"כ כאן לאתויה בי תרי שיכולין לקיימו אבל בלא קיום יכול לערער אף שאומרים הבעל שלחנו [דהוא בעצמו זייף] לאי מהני זה א' נמי ליהימן. ואולי י"ל כמ"ש הגהש"י מירושלמי ומתוך שהוא יודע שאם בא בערעור ערעורו בטל אף הוא מחתימתו בעדים כשרים והיינו בשנים שיודע שערעורו אינו כלום במקום ב' למה יכשילה בידי שמים ואין יכול לערער בפני ב"ד (א) אבל בא' שיסבור אוקי חד לגבהי חד יכול למנוע מלישא איש אחר ע"י ערעורו יש לחוש שפיר שיחתימו בעדים בזיוף לכן צריך השליח להעיד ע"כ ג"כ שלא נחתם בזיוף רק בפנ"כ ובפנ"ח ודו"ק: (ב) ועוד י"ל דלכך לא הימנוהו באומרו שליח בעל אני משום דאתי לאחלופי בשאר שליחות אך השתא בפנ"כ הוא היכר כדבסמוך: ויש לראות במ"ש התוס' דלהאי לא חיישינן שמא החתים במזיד כו' [הא מוכח בלא"ה לא"כ] תקשי ליה בפשטא דשמעתא בא"י אמאי א"צ שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח מה בכך שעדים מצויין לקיימו אם יערער הבעל כיון שהוא זייף אם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו ע"כ צ"ל בהתחלה תיכף דשמא יזייף הבעל לקלקל באמת ליכא למיחש רק אח"כ ישתנה לעתו ויתחרט על הגט ויכחיש ויאמר מזוייף הוא [שהאשה או השליח זייפו] לאז בא"ל יהיה מקום לערעורו לאשר אין העדים מצויין לקיימו ובא"י נוכל לקיימו וי"ל דולאי באמת אינו זיוף ולא חיישינן שיהיה זיוף באמת באיזה אופן שיהיה רק הוא יבא ויערער בשקר לומר שהוא זיוף או שהאשה זייפו או שהוא בעצמו זייפו בתחלה ומוציא לעז על הגט ובאמרו בפנ"כ נתבטלו כל אופני ערעור זיוף וכן בא"י אף בלא אמירות בפני נכתב הא יכולין לקיימו בחותמיו דהא קושטא לפי האמת הגט אינו מזוייף רק ערעור זיוף וא"כ נתבטל הלעז אבל לפירוש ריב"א שהבעל שלחם בתרי הוא במקום בפנ"כ בא' בח"ל קשה שפיר הא יכול לערער בשקר שהוא זייפו וערעור זה לא נתבטל באמרם הבעל שלחם ובחותמיו לא נוכל לקיימו אף שבאמת גט כשר הוא [דאינו מצוים לקיימו] לזה הוצרכו לומר למסתמא וכו' ולא חשבינן זה אפילו לערעור והוצאת לעז וזה פשוט וברור: עוד קשיא לי שכתב הטור באה"ע סי' קמ"ב והרמ"ה כתב דאף בא"י שא"צ לומר בפנ"כ ובפנ"ח מהימן על השליחות לומר שהבעל שלחו ועשאו שליח והשתא אזלו הנ' תירוצים שכתבתי והדרא קושיא למעיקרא אמאי לא סגי בהא לחודא אף בח"ל כמו בא"י ומ"ש הרא"ש בשם הירושלמי מתוך שהוא יודע שאם בא בערעור כו' אבל בחד אי לא אמר בפנ"כ כו' מצי למימר בעל לא שלחתיו כו' וצ"ל אע"ג לגם בע"א אינו נאמן בערעורו או יתקנו רבנן כן שלא יהיה נאמן וכו' ואז לא יזייף אבל צ"ל מ"מ הבעל הוא טועה ויסבור שיהיה נאמן נגד חד להכחישו לומר לא שלחתיו לכן הוא מזייפו ולא חש לטרוח ולכתוב גט כשר עם עדים כשרים בחשבו שלא יבא קלקול מזה שהרי הוא יכול לבטלו בכל עת לכן אף שיאמר השליח הבעל שלחני אכתי חיישינן לזיופא ולהכי צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח א"כ בא"י אמאי חד א"צ לומר בפנ"כ ובפנ"ח ליחוש לזיוף הבעל. (ג) ודוחק לומר שהשליחות צריך עכ"פ שיעשה תחלה בפני עדים כמ"ש הב"י סי' זה סעיף ה' והשתא יכולין בא"י לקיים השליחות בשטר שליחות (ד) והבעל עכ"פ אינו טוען כשמערער שהוא שלא מזוייף רק אומר שהיא זייפתו ומעולם לא גירשה [ונמצא שייך בא"י ג"כ לומר מתוך שהוא יודע שערעורו לומר לא שלחתיו בטל שיהיה מצוי לקיים השליחות אף הוא אינו מזייפו] שזה דוחק גדול לא"כ לפי שאין עדי מצוין לקיימו יהיה קאי על שטר שליחות דאי על הגט בא"י נמי א"י לקיים כשזייף הבעל ועוד שהטור כתב או אפילו אין לו שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל עשאו שליח ודו"ק. ואולי בא"י דמצוין עוברים ושבים מתירא הוא לזייף שמא יהיה נתפס תיכף בזיוף כן יש ליישב בפשיטות:

שם ועוד למה לי לאתוה וכו'. גם לפירושם א"צ לאתויה בי תרי רק לאתויה חד והשני מעיד לעשאוהו הבעל שליח בפניו וכדלקמן בתוס' (גיטין דף ט"ז) סוף ע"א וכ"ת לנקיט לאתויה בי תרי לרבותא דלרבה אפ"ה צ"ל א"כ לפ"ה ג"כ י"ל כן רק קושיתם למה לי אתויהו כלל וק"ל:

בתוס' בד"ה מידי דהוי כו' דמה כל כו'. עיקר לבר שבערוה כו' איירי דוקא באשת איש וכו' ולא הול"ל כל עריות כו' לכולל ט"ו עריות וק"ל:

בתוס' בד"ה **עד א' כו' ולא הול"ל הפרשת תרומה ושחיטה כו'.** לכאורה וה"ה ניקור גיד וחלב. ובסמוך שכתבו טבל אין בידו ר"ל טבל שאין בידו כגון טבל של אחרים:

בא"ל **ומעשה בכל יום דמהימן כו' וא"כ ע"כ משום דבידו כו'.** ואע"ג דאף אם נניח טעמא משום דרוב מצויין מ"מ לא הו"ל לרש"י להזכיר שחיטה ואפשר לומר לגבי גט נמי רוב המצויין אצלו כסופרי הדיינים בקיאין הן וק"ל:

בסה"ל וגם בידה לטבול. ר"ל לכך לא הוי אתחזק איסורא כיון לאחר ז' ימי נדה רגילה לפסוק וכ"ת בנלתה היא מחמת ראיה ראשונה לזה אמר זה לא קרוי אתחזק איסורא [משום לבידה] ומ"מ לא הוי לא אתחזיק ובידה לתקשי מנ"ל לעל אחד נאמן בחלא לריעותא שהרי אין מתיר בידה ממש דדלמא לא תפסוק מלראות והוי עכ"פ חלא לריעותא וק"ל:

בתוס' בד"ה **הוי דבר כו' מספקא לן כו'.** ומ"מ הו"מ להקשות מהוי לבר שבערוה לחוד רק למקשה לשני נילי הספק שם:

בא"ל **אמאי איצטריך וספרה וכו'.** ולא הקשו מנ"ל תרתי לריעותא כמו שהקשו לעיל מנ"ל. דלאלימא מקשי בהכרח אינו לעדיפא להקשות כן מלהקשות מנ"ל. וקושיתם למגלה ליכא למילף תרתי לריעותא ע"כ ישנו לימוד בלא"ה ולמה לי וספרה. [ואולי יש לתרץ] דוספרה [איצטרך] דנאמן על אחד אף כשנוגע בדבר וק"ל. אין להקשות מלאיצטריך וספרה משום דס"ל דהוי כדבר שבערוה כמ"ש התוס' למה לי גזירה שוה דבר דבר י"ל דלבתר דכתיב וספרה הוי ילפינן כולו מגלה דעד אחד נאמן וק"ל:

בתוס' בד"ה **ורבנן הוא דאצריך וכו' וקשה דבהוחזק וכו'.** וא"כ ממנ"פ למאי יאמר בפנ"ח אי משום שמא ישנו שם ב' יוסף בן שמעון א"כ אף שנכתב לשמה מ"מ פסול כיון דאינו מוכח מתוכו ואי ליכא שם א"כ א"צ בפנ"ח לשמה:

בא"ל **צריך עידי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח.** ר"ל בהוחזקו שני יוסף בן שמעון ואין השליח נאמן שעשאו זה יוסף בן שמעון שליח ודו"ק:

דף ג.

גמ' **חד אתי בעל ומערער ופסיל לי'.** [ופרש"י ואוקי חד לגבהי חד]. למשמע ליה פסול דשלא לשמה הוא שאנן חיישינן לה לא משום ערעור הבעל לחודא וכמשמעות רש"י לעיל למשמע ליה בפנ"כ מהני לענין שניתן הגט כעת ומתירין אותה לעלמא ולא חיישינן דלמא קושטא פסול הוא כיון דלא בקיאין לשמה ומעיקרא פריך כיון דלא בקיאין ליבעי תרי או נחזיק הגט בפסול ככל עליות שבתורה ומשני רוב בקיאין וכו' ורבנן הוא דאצרוך ר"ל חששא דרבנן בלחוד הוא משום דאיכא דאשכח כו' וכפרש"י והם אמרו והם אמרו והאמינו לעל א' אבל היכא דבא הבעל ועירער ודאי הוי חד לגבי חד וערעורו ערעור לזה פריך האי קולא חומרא הוא והשתא א"צ לדוחק דהתוס' רק התוס' משמע להו דכל אתינן לרוב בקיאין ליכא אלא לעז בעלמא ולא נראה לי רק ורבנן הוא דאצרוך ס"ל חששא ממש אף בלא ערעור על לבתר דמשני כיון דאמר מר בפני וכו' ולא אתי וכו' פירוש השליח לאורועי נפשיה ולכן אין ערעור הבעל ערעור השתא ולאי מהני בפנ"כ לבטל אפילו ערעור הבעל וכן יש לפרש ברבא לפי שאין עדים וכו' ור"ל אמ"ט צריך שיאמר השליח בפנ"כ קאי ומשני לפי שאין עדים וכו' ואין אנחנו יכולין לקיים הכתב ע"י זולתו ואולי זיוף הוא לכך צריך השליח שיאמר כן. (ה) ולרווחא נוכל לומר דתליא טפי בתירוצא דמשום עיגונא הקלו למשמע ליה השתא לבשלמא בעל אחד אומר מת בעלך דבהאשה רבה להימנוהו לעל אחד משום טעמא דעיגונא היינו משום למתוך שהאמרת בסיפה לאי אתי בעל תצא מזה ומזה וכו' היא גופא מילק לייקא אבל הכא מאי איכא למימר וע"כ צ"ל נמי דאה"נ אי אתי בעל ערעורו ערעור לכן היא גופא מילק לייקא ובפנ"ח מהני כל זמן שאין כאן ערעור שלא ניחוש לפסול לזה פריך האי קולא חומרא הוא כו' בשלמא התם זימנין דלא אפשר לתקן וכמ"ש התוס'. (ו) ומשני לעולם אין כאן חומר בסופה והא למשום עגונא הקלו משום מילק לייק אחר [דהיינו השליח] וכלמסיק: (ז) וכן משמע דפריך לאמוראי לבעי תרי וע"כ ילע הך סברא למשום עיגונא הקילו מכח הך דע"א אומר מת בעלך אלא התם משום חומר לבסיף מילק לייק כו' מיהו בזה י"ל לסומך כאן אקושיא האי קולא חומרא משא"כ התם זימנין דלא אפשר כו' ודו"ק. ואין להקשות למה לי התם חומר שבסוף תיפוק ליה כיון שמעיד בפני ב"ד הוא מילק לייק ולא אתי לאורועי כו' כדהכא שאני הכא לגיטו מוכיח עליו דלא נחשדו לזייף ורוב בקיאין הן (ח):

גמ' **ולרבא ליבעי תרי מידי דהוי אקיום וכו'.** אי בעלמא אין טוענין זיוף שלא בפניו מאי פריך בעלמא צריך תרי כשהוא כאן וטוען ברי מזוייף (ט). וצ"ל דבעלמא כשיבא א"כ ויטען מזוייף מחזירין הממון מזה לזה על שיקיימנו בחותמיו משא"כ כאן דאין שומעין לבעל אף שיערער ויטען מזוייף וכדפריך א"כ האי קולא כו' חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה היינו כמ"ש התוס' לא פסול ממש וכו' [ורש"י לפי' לדעת הגאון להוי פסול ממש אפשר לסובר לטענינן מזוייף] גם אפשר לומר דכאן אי אפשר בחזרה שהוא מעוות אשר לא יוכל לתקן אם תנשא לבעל אחר ויבא א"כ ויערער לומר דגט פסול הוא ולא דמי לממון ודו"ק:

גמ' **הכא בפני.** ואין להקשות מכ"ש יטעו השתא הכא לאמירא משאר קיום דבעלמא מועיל ידענו ובפני וכאן דוקא בפני ואפ"ה סגי בעל אחד כ"ש בעלמא בשלמא איידך היכירא התם אשה ובע"ד לא מהימנא כו' ניחא שפיר שיראו דשאני הכא בגט דהקילו טפי משום עיגונא י"ל דהיא הנותנת משום דאומר בפנ"ח דהוי קיום טוב מאד לכן מועיל בעל א' דלא מרע נפשיה אבל בידעתי לא מהני על א' ומיהו קשה הא פשיטא דבעלמא מועיל בפנינו א"כ למה לא יבא לטעות דמועיל על א' היכא שיאמר בפני. וגירסת הרשב"א ורבא אמר לך אטו התם כי אמרי בפנינו מי לא מהימני וכיון דכי אמרי בפנינו מהימני אתי לאיחלופי [דגם א' מהני כשיאמר בפני] ודו"ק:

ברש"י בד"ה **הכא בפני קאמר ולא קא מוכחי מלתא.** פירוש דלקיומי אתי וכמ"ש לעיל אתי לאיחלופי דמוכחא מלתא דלקיומי אתי וכו' וביש ספרים איתא וקמוכחי מלתא [דמשום עיגונא כו']:

בתוס' סד"ה **חד אתי בעל וכו' דרוב פעמים לא יוציא לעז שיסבור וכו' קאי נמי אמביא גט במדה"י כו'.** דהיינו אף שאמר בפנ"ח מ"מ אם יבא ערעור יתקיים בחותמיו ולא אסיפא דא"י דא"צ שיאמר בפנ"ח לחוד קאי. נראה מדבריהם שמפרשים דרבה אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו ערעור דשלא לשמה ויתקיים בחותמיו דשאנן אם נעשה לשמה. (י) ובפי' רש"י במתני' משמע דלכ"ע פי' ערעור דזיוף ויתקיים בחותמיו כמשמעו והוא מלתא באנפי נפשיה דרבה וכן בשמעתין לקמן דיכול וכו' משמע דאין ס"ל לפרש כן אף דרבה ודו"ק:

בא"ל **ונראה לפרש וכו' וכ"ת אכתי לפי הס"ד זה מאי מהני בפנ"ח דא"ל דאי לא"ה הוה פסול ממש אטו משום לעז בעלמא יהיו פסול כקושית ר"י וי"ל דתי' דלעיל דס"ד דמהני דרוב פעמים לא יוציא כו' נשאר קיים ולא חזרו רק מפי' פסול ממש.** והא דאם יש עליו עוררין כו' פי' ואז אפילו האמנת לעז ליכא אבל בלא קיום יש האמנת לעז אע"ג דלא מיפסל דכיון דרוב בקיאין הן ליכא אלא לעז בעלמא כמ"ש התוס' לעיל [וכ"ש בא"י] מיהו א"כ לא מיושב דלא תנן ברישא אם יש עליו עוררין כו' כיון דלא מהני בפנ"ח רק משום דרוב פעמים לא יוציא ואם יוציא יצטרך להתקיים בחותמיו כמו בא"י ואי משום כיון דאומר בפנ"כ רוב פעמים לא יוציא לעז להכי לא קתני ברישא רק בסיפא בא"י קתני שא"צ לומר בפנ"ח דלא חיישינן שיבא לעז שאם יבוא אז יתקיים אבל כל זמן שלא בא אין אנו חוששין שיבוא א"כ גם לפירוש פסול ממש לא הקשו מידי [גם לא משמע כן ממ"ש וא"ת א"כ למאי ס"ל וכו' ר"ל א"כ לפסול ממש. וזהו מדברי הגאון המחבר במוסגר ומשמעותו דדוקא א"כ לפסול ממש קשה משא"כ לר"י] ודוחק לומר להשתא חוזר מהכל ואהני בפנ"ח דאל"כ פסול ממש אף דלא הוי אלא לעז וכן בא"י אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ואי לא"ה פסול כיון דלא אמר בפנ"ח ודוקא אי אמר בפנ"ח ויופסל ממש ע"י ערעור ע"ז הקשו דאינו נראה שיהיה פסול דזה דוחק גמור ודו"ק. כך סדרן של אלה הדברים למסקנות התוס' היאך מתורץ קושיות ועוד וכו' דלא תני ברישא אם יש עליו עוררין אי משום דבא"י דוקא פסול קשה אמאי יופסל משום לעז בשלמא קושיא הראשונה (דאין נראה לר"י) י"ל דתירוצם הראשון [דרוב פעמים כו'] נשאר קיים ודו"ק:

בתוס' בד"ה **הכא בפני אבל ידענו וכו'.** הנראה מדבריהם ושלא יהיו כסותרין זה את זה שסיימו בידענו לא מהני משום לשמה ופתחו משום דלא מרע נפשיה באומר ידענו אבל ר"ל ע"פ מסקנא שלהם בסמוך לידעתי לכ"ע לא מהני אפילו לרבא כמו שהכריחו מלנקיט בכל דוכתא בפני גם בריש פרק שני דאמר רבא אפילו הוא ואחר כו' אבל ידענו לרבא מהני כלקאמר אטו כי אמרו שנים ידענו וכו' ולרבה לא מהני לזה נותן טעם בתחלה אמאי לא מהני ידעתי לכ"ע אי משום לשמה הלא לרבא לא הוי טעמא משום לשמה אי משום דלא ליתי לאיחלופי מלאמר בפנ"כ לא אתי לאחלופי לרבא לזה פי' משום מרע נפשיה ומ"ש ידענו לשון רבים אשלוחים דעלמא קאי ונכון להגיה כאשר הגיה בא"ש אבל ידעתי אינו מועיל כו' מכשיאמר ידעתי. ואח"כ הקשו אידענו בשנים דשם ליכא טעמא דמרע דשנים נאמנים לעולם בלא סברת לייק וכו' אמאי לא מהני לרבה כמו לרבא כו' ותירצו דמשמע ליה לרבה מלנקיט לקמן גם בשנים

נ' דבפנינו נחתם משמע דידענו לא מהני וא"כ ישנו היכר בידענו דלא ליתי לאחלופי בפנ"כ למה לי ע"כ משום לשמה וא"ל לימא בקצרה רבה לא אמר כרבא משום דמוכח לקמן דידענו לא מהני ואמאי ע"כ משום טעמא דלשמה ז"א דלמא לעולם משום שאין עדים מצויים לקיימו וידענו לא מהני משום דלא ניתי לאחלופי לזה אמר בפנ"כ למה לי כיון דידענו משום איחלופי אלא משום לשמה וק"ל:

בתוס' בד"ה **אטו כו' ולעיל לא בעי למימר ידעתי כו'.** להתוספות לא אמר לעיל ידענו איכא בינייהו דהיינו גט מקוים איכא בינייהו שכתבו התוס' לעיל דנכלל באתויה בי תרי אבל לרש"י הו"ל ידעתי בא' איכא בינייהו ודו"ק:

בא"ד **ונראה דידעתי כו'.** והא דפריך רב אשי מי איכא מידי כו' מפרש לקמן בתוס' במקומו. והא דמקשים התוס' לעיל אטו בכיפי כו' דא"ל דלמא אתויה בי תרי ואמרו ידענו איכא בינייהו דממנ"פ אין מקום לקושיא זו דאם יהיה הקושיא להתוס' יפרשו כן באמת אכתי קשה [קושיא ב'] היאך תליא באתויה בי תרי כך די ב' מן השוק ואם יהיה הקושיא דלמא רש"י נתכוין לכך ואזלא ליה מיהת הך קושיא דאטו בכיפי כו' ז"א שהרי לרש"י מהני ידעתי לרבא והיאך תליא בבי תרי אמרי ידענו כך די א' ואמר ידעתי נמי איכא בינייהו ועוד שהרי רש"י מפרש בהדיא אם יערער הבעל הרי הן מצוין לקיימו ש"מ דלא אמרו ידענו וזה פשוט:

בתוס' בד"ה **מאן האי תנא וכו' וליכא למימר כו' היינו משום איחלופי דהא כיון כו'.** לדבריהם מבוארין ולפי קושיתם צ"ל איכא בינייהו בי תרי או באותה מדינה ר"ל דרבה צ"ל בפנ"כ לחוץ אבל לא בפנ"ח ולרבא א"צ וק"ל:

על כל הפלפול יש להקשות דלמא לעולם ר"א היא ובפנ"כ משום לשמה ובפנ"ח משום קיום וא"צ לשמה ידענו לא מהני משום איחלופי והשתא כיון דידענו משום אחלופי ממילא [מוכח] דבפנ"כ אתיא משום לשמה דא"ל משום אחלופי הלא כבר יש היכר דהתם ידענו הכא בפני אבל אי לא הורו לנו חכמים הדין דידענו לא מהני הוי אמינא בפנ"כ לאו משום לשמה אלא טעמא דקיום לחוץ וכרבא ובפנ"ח משום אחלופי כדקאמר ורבה מ"ט לא אמר כרבא משום כיון דידענו לא מהני א"כ יש היכר וא"כ בפנ"כ משום לשמה קאתי ודו"ק:

עוד שם וליכא למימר כו' היינו משום אחלופי כו'. אע"ג דלרבה אשה ובע"ד ישנו היכר ולמה להו למיעבד דידענו לא מהני משום היכר י"ל לולאי לא הוי היכר כ"א בצירוף היכרא דידענו דהא כיון דלרבא ידענו מהני לא חש להיכירא דאשה ובע"ד וק"ל:

עוד שם וליכא למימר כו'. וא"ל למה עשו רבנן כזה ידענו דמהני מדינא לא יועיל כדי שיועיל בפנ"ח בחול דשכיח יותר שליחות בחול משנים המכירין חתימות לאין שיירות מצויות ומשום עיגונא הקילו ופסלו שנים המכירין החתימות דמהני בשאר שטרות כדי שיהיה א' כשר לפסול בשאר שטרות ומ"מ צ"ל דשכיח יותר קצת שנים מכירין מאשה ובע"ד דלא שכיח כלל וק"ל:

דף ג:

גמ' **אי ר"א חתימה לא בעי.** וא"צ ראיה לזה כיון דבעלמא ס"ל עידי מסירה כרתי ולאפוקי עידי חתימה וא"כ עידי החתימה אינו מעלה ומוריד וא"כ וכתב אכתיבה קאי אבל לר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי לאפוקי עידי מסירה דלמא וכתב אתרוייהו קאי אכתיבה ואחתימה לזה הוצרך לראיה דתנן אין כותבין וכו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **דתנן דלמא לכתחלה כו'.** כתבו לשון דלמא משום דיש לחלק [בין לשמה למחובר] כמ"ש אח"כ בד"ה חתמו ונתנו לה:

בא"ד **דלית ליה טעמא דאחלופי כו' כדפירשנו.** לכאורה א"צ לזה דשפיר יוכלו להקשות בקצרה כמו שהתחילו דהכא נמי משמע מדלא מיתוקמא כר"מ דלר"מ א"צ בפנ"כ ואילו אית ליה טעמא דאחלופי למה לא מיתוקמא כר"מ רק של"ת קודם שנניח ר"מ בתימה טפי נימא דהך סוגיא דאמאי דס"ד מעיקרא דסבול הדוחק [ונאמר דדוקא לס"ד דלית ליה לרבה משום קיום לא שייך אחלופי אבל למסקנא לרבה אית ליה לרבא נוקי מתני' כר"מ ובפנ"ח משום קיום ומשום לשמה וכיון דהוא נמי משום קיום צריך בפנ"כ משום אחלופי] לזה כתבו דבהכרח נסתיים דאף למסקנא ס"ל דבעי כתיבה לשמה ולא משום אחלופי מדידענו לא מהני [ולא שייך אחלופי] רק מ"מ בלא מה שפירשו קשה לרבה דא"ל כלל בפנ"ח משום קיום ובפנ"כ משום אחלופי דא"כ למה ליה טעמא דלשמה כלל [ז"א דאיצטריך משום דמשמע ליה דידענו לא מהני וא"כ צריך טעמא דלשמה דלר"מ צריך חתימה לשמה וק"ל. זה היה במוסגר מדברי המחבר] ולא היה צ"ל דלית ליה טעמא דאחלופי גם הא דידענו לא מהני לר"מ נסתיים כפשוטו דהא בעי חתימה לשמה וא"כ לא אתי לאחלופי ובפנ"כ למה לי ודו"ק:

עוד בא"ד ולשמואל ור"י נמי יש להוכיח וכו' דלא מסתבר לפרש בדברי אמורא וחתמו אתורף דהו"ל לפרש וק"ל:

בסה"ד אפשר לומר בתימה שלהם דר"מ ודאי צריך בפנ"כ משום אחלופי ובפנ"ח משום קיום וידענו מהני לר"מ אף דס"ל דצריך חתימה לשמה מ"מ לא חייש לשמה כיון דרוב בקיאין הן וסתם ספרי וכו' ומסתמא נעשה לשמה אבל דוחק לרבה לפרש משנתינו משום לשמה משום דמשמע ליה מהכרח דס"ל דידענו לא מהני ממשנה דריש פרק ב' א"כ ע"כ צ"ל דבעינן חתימה לשמה וחיישינן למיעוט שאין בקיאין מדרבנן וא"כ לא אתי לאחלופי ע"י ידענו ובפנ"כ ע"כ משום לשמה ואזלא לה מה שהניחו בתימה ודו"ק:

בתוס' בד"ה **שלשה וכו' אע"ג דאית ליה לר"מ וכו'.** וכיון דהכא פסול אף אם כבר נתן גט הו"ל אם נשאת הולד ממזר משא"כ לעיל אין כותבין במחובר לכתחלה:

בא"ד **ובאתה האשה והחתימה כו'.** אולי ה"ה האיש וק"ל:

בא"ד **מיהו אין רגילות להזהר כו'.** ולהכי הגט פסול וכתב בכת"י אף שאין לך חתימה גלולה מזו מ"מ פסול משום דהוי כאין בו זמן:

בתוס' בד"ה **כתב בכת"י וכו' מה חשש יש בכת"י כו'.** דאם יאחר הזמן היא לא תעשה ואם עשתה לקבלו אנו מה לנו אם רצתה להפסיד הפירות שימכור הבעל אחר הגט דהא בכת"י מיירי שיש בו זמן וק"ל:

בא"ד **ואם יש לחוש שיקדים כו' דאי משום חשש מאוחר גט מאוחר הוא כשר ובדין יש לבעל פירות עד שעת הזמן כדמפורש בתוס' לקמן (גיטין דף י"ז) בד"ה ר"ל אומר כו'.** ומ"ש מקודם בזה אינו אמת למעיין בסוגיא דלקמן מפני מה תקנו זמן בגיטין ודו"ק (כ):

בסה"ד לאחר הכתיבה מיד וכו'. אף שנכתב היום תתפוס הפירות שנמכרו קודם זמן מרובה קודם שידעו הלקוחות להזהר וק"ל:

בתוס' בד"ה **ר"א אומר כו' ונראה לר"י דאף לכתחלה וכו'.** יש לקושרו דבל"ז פשיטא איירי אף לכתחלה דאל"כ במאי פליג את"ק אבל השתא פליג אפילו אין עליו עדים כלל (גם) [אך] י"ל [אף בל"ז] דר"א איירי דאם ניתן הגט כשר אף קודם שנישאת אבל לכתחלה אין לכתוב כה"ג לזה הוכיחו מדקתני לקמן אין כותבין דמשמע לכתחלה ועלה קאי ר"א דהיינו כותבין וק"ל:

בתוס' בד"ה **וגובה מנכסים משועבדים כו'.** א"ה אפילו ממשעבדי נמי ליגבי אף דמשני לית ליה קלא מ"מ מאי ס"ד דמקשה אי לאו דבעלמא גבי ממשעבדי ומשני הכא בשטרא פרסאה גרע טפי דלית ליה קלא וק"ל:

בסה"ד גם מלשון הקונטרס. לפי' באמת כן לית ליה קלא ע"ש:

בתוס' בד"ה **וכי לא בעי כו' מוקי האי מתני' דמחובר כר"א כו'.** אין להקשות א"כ דלמא אף מדאורייתא ס"ל לר"מ דבעי כתיבה לשמה י"ל דהא דמוכיח לעיל לר"מ כתיבה לא בעי מהך מתני' דמחובר היינו נמי דמדרבנן לא בעי כתיבה לשמה אבל מדאורייתא א"צ הוכחה וברירא ליה דלר"מ לא בעי כתיבה לשמה בלא ראיה כי היכי דברירא ליה לר"א דא"צ חתימה לשמה בלא ראיה רק א"כ הו"ל נמי לר"מ לעיל וכ"ת כמו לר"א ואולי סמך עצמו אהך וכ"ת או שפיר ידע בלא"ה מימרא דר"נ אפילו מצאו באשפה כו' דלפחות מן התורה ס"ל כשר רק דלמא מדרבנן לזה אמר מדקאמר בהך לישנא ולא אמר דבר תורה וכו' ודו"ק:

דף ד.

גמ' **ומעיקרא מ"ט כו'.** אע"ג דשינויא דר"י היא לא יתכן לשמואל ור' יוחנן ואילו שינויא דר"א היא הוא לכ"ע מ"מ האי ואלא ר"מ וכי לא בעי כו' ומתני' דמחובר כר' יוחנן ושמואל דמוקמי כר"א דלר"ל לא יתכן וכמ"ש התוס' ואף דבאותו ה"א ודאי דליכא לאוקמי כר"י דהא חתמו פירוש תורף מ"מ שמענו הסברא דאם יכול לאוקמי למתני' כתנא לפירוש אחד מן האמוראים ניחא ליה למצינו לומר לרבה סובר כוותיה [א"כ טפי הו"ל לאוקמי כר' יהודה ואליבא דר"ל] וק"ל:

גמ' **דמר סבר לפי שאין בקיאין ומר סבר לפי שאין עדים מצוין וכו'.** בה"א זו קשה הסיפא וחכמים אומרים אינו צריך וכו' והמוליך לשון אינו צריך קאי ארקם וחגר [כמ"ש לעיל במתני'] ע"כ ס"ל טעמא לשמה ומדקסברי מוליך ע"כ ס"ל קיום וכדבסמוך ותקשי לדידיה ממנ"פ מה סברי רבנן בתראי לסברתו דהשתא וק"ל:

גמ' **ורבא מתרץ לטעמיה כו' ואתי ר"א וכו' שלא תחלוק במדינת הים.** [והא דנקיט במדה"י דלרבא אין חילוק רק ממדינה למדינה הו"ל למנקט] ולמסקנא ניחא דבא"י כיון דאיכא עולי רגלים ובתי דינין קביעי אף ממדינה למדינה א"צ שיאמר ואפשר דהגמ' נקיט לישנא דשייך אף למסקנא ובה"א דאכתי לא ידע שייך דלא תחלוק במדינה למדינה וק"ל:

ברש"י בד"ה **ואמר אביי כו' כגון עיירות שמנה הכתוב במזרחה של א"י.** משום דרקם וחגר במזרח נקיט מזרחה:

בא"ד **ויש מהן שבולטות מחברותיהן כו'.** כצ"ל:

בתוס' בד"ה **וחתמו ונתנו לה לכתחלה נמי כשר וכו'.** שלא תימא ודאי לוכ"ת אנן מדאורייתא כו' לכתחלה נמי כשר דבדאורייתא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד אבל למסקנא דאיירי בדרבנן נפרש כמשמעו וחתמו בדיעבד לזה הכריחו דאף לקושטא לכתחלה נמי כשר אפילו מדרבנן ולזה הקשו וא"ת כו' דבמחובר אין לומר חתמו פי' לכתחלה דבהדיא קתני רישא אין כותבין לכתחלה וק"ל:

בא"ד **משמע לר"מ א"צ כו'.** אפילו מקום איש ואשה מדאצטריך לאשמעי' לר"א למפרש וכתב אכתיבה ממש שצריך להניח הא אפילו לר"מ דוכתב קאי אחתימה צריך להניח ומשמעות המשנה שם כאילו המכוון על דין דצריך שיניח מקום וכו' וק"ל:

בא"ד **והא דלא קאמר הכא כו'.** ולא הו"ל כשר דמשמע דיעבד:

בא"ד **ואומר ר"ת דגבי לשמה כו'.** אבל א"ל דבמחובר אין כותבין קתני וה"ה לכתחלה אין כותבין שלא לשמה גזירה וכו' אבל במצאו כתוב אין לגזור כל כך דהא מפרק כל הגט הוכיחו דאף לכתחלה כותבין אי לאו טעמא תקנות קטטה כו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **מודה ר"א כו' מה תקלה יש בכך כו'.** הא קושטא הוא דלא בעי חתימה לשמה וא"ל שיסמוך עליהן אף בלא עידי מסירה ואף שהדבר אמת מ"מ אין ממש בגט דעידי מסירה כרתי היאך תלוי זה במזוייף מתוכו אף בחתמו לשמה יופסל מטעם זה ע"כ אין זה חששא רק נסמוך עליהם בבא גט כתוב וחתום לפנינו שנאמר מסתמא עשו בהכשר ולקחו עידי מסירה. ועיין בחידושי הרשב"א באורך דאף חתימה צריכה להכשר הגט כגון היכא שנסמוך על עידי חתימה שמסתמא נעשה בהכשר ע"י עידי מסירה א"כ הוי כגוף הגט וצריך לשמה וע"ש. וא"ל א"כ מאי פריך אי ר"א כתיבה בעי חתימה לא בעי זו באמת משני מודה ר"א במזוייף כו' לולאי כי ליכא שהדי חתימי כלל כשר דלית ליה עידי חתימה כרתי אבל כי ישנו עידי חתימה צריך להיות לשמה כיון דלפעמים סמכינן עליהם להכשיר הגט וכי לא הוי לשמה הוי מזוייף מתוכו דכיון דעל פיהן מכשירין הגט הוי בכלל כתיבת הגט. אבל עיקר הדבר הזה לא ברירא בעיני דמה עניננו לעיקר הגט להיות לשמה כיון דאינן מועילין אלא לראיה בעלמא כאילו אתו ב' מעלמא ומעידין שראו הגירושין ואילו היו עידי מסירה כאן לא צריך לדידהו ואין מועילין ולא מזיקין בעיקר הגט וכל מה שנכלל בוכתב מעכב בעיקר הגט שאף אם הגירושין אמת לא הוי כריתות מצד עצמן בהעדר אותו הדבר ודו"ק:

בסוף הדבור דאם אין עושין חתימה לשמה וכו'. אין מחוור לי דלכאורה דהא כתבו בדבור הקודם דלא גזרינן לר"מ כתיבה אטו חתימה אפילו לכתחלה והיאך נגזר לר"א חתימה אטו כתיבה לפסול אפילו דיעבד וק"ו הוא דטפי יש לגזור כתיבה אטו חתימה שאח"כ מחתימה אטו כתיבה הקודם לו דהיינו מ"ש דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה וכלפי לייא ודו"ק ועוד טפי שייך טעות דשלא לשמה בעדים דלאו כ"ע גמירי כדלעיל מיעוט אין בקיאין ואילו ספרי דדייני כולן בקיאין כדלעיל (גיטין י.):

בתוס' בד"ה **הא מני.** עיין בח"ש. ולדברים שאין להן שורש הן היאך יעמידו ע"ז הקושיא שאחר ת"ק הוא מי פסיקא ולר"י ושמואל ת"ק דר"י דמחובר דאין כותבין הוא ר"א וזה מפורש לתינוקת של בית רבן דעל הרוב ת"ק דר"י הוא ר"מ ועוד דא"כ מה תירצו בהא ס"ל כר"י סוף סוף) כיון דאחד תנא הוא היאך מני סבר כר"י וצ"ל שיבוש שלו כמ"ש באורך ויהיה התירוץ פורח באויר ונשתייר בקולמס וחסר מן התוספות ועוד דאין מקום לתירוצם כיון דת"ק דר"י דר"פ ב' ר"א הוא א"כ ע"כ ת"ק דמחובר נמי ר"א היא דחד ת"ק הוא וא"כ היאך תירץ רב אשי הא מני ר"י הוא דזה אי אפשר כיון דת"ק דמחובר ר"א א"כ פירוש חתמו אתורף כשמואל ור"י וא"כ חתמו דר"י נמי פי' תורף והיכא שמעינן דס"ל לר"י

כתיבה וחתימה ממש בעי לשמה ובתלוש כמ"ש התוס' לעיל בד"ה דתנן וכו' ואולי הכותב זה בח"ש לא הבין התוס' לעיל רק כמקצת טועין שכתבו [דהא שכתבו התוס'] דרב אשי אתיא כר"ל משום דשמואל ור"י אתיא מתני' דהכא כר"מ כיון דלא שמעינן דלא בעי ר"מ כתיבה לשמה ממתני' דמחובר וזה הבל דמ"מ מדר"נ מוכח דלא צריך לר"מ כתיבה לשמה וזה פשוט ועוד קשה דהא כבר סתרו התוס' לעיל [בד"ה דתנן] דא"ל (כר"א) [כר"מ] ובפנ"כ משום אחלופי כיון דע"כ ס"ל למתני' דר"פ ב' דידענו לא מהני א"כ לא אתי לאחלופי ולמה לי בפני נכתב ע"כ משום לשמה. (מ) אבל כוונת התוס' כמשמעו דקאמר הא מני ר"י כו' משמע לכאורה דלית לן תנא דס"ל בפנ"כ ובפנ"ח כ"א ר"י וכל היכא דהוזכר הוא ר"י ולקמן הוא ת"ק דר"י ותקשי שם הא מני לזה אמר בהא וכו' ואין הגמ' מבקש רק שנמצא תנא דס"ל הך סברא וכי תימא [אמאי לא הקשו] ממתני' דהכא דת"ק נמי ע"כ לאו ר"י הוא דר"י ס"ל רקם כמזרח ות"ק ס"ל לאפוקי רקם וחגר דהוי כא"י י"ל דמ"מ לא אלים כ"כ לאקשוי מהכא כיון דלא הוי ת"ק דר"י דז' דיעות במשנה כ"א לעצמו ת"ק ור"ג ור"א ורבנן בתראי ורשב"ג ור"י ור"מ וסוף סוף גוף הדין השנוי במתני' דהמביא ממדינת הים צ"ל גם ר"י ס"ל ומצי למיתני אף אליבא דר"י גופא הך דינא אף שר"י ס"ל יותר ועדיף מינה אפילו רקם ס"ס גוף הדין שייך למיתני אליבא דר"י ואולי בחגר אף ר"י מודה ונקיט מדה"י לאפוקי חגר משא"כ בר"פ ב' בגופא דדינא ת"ק ור"י המה שני הפכים וק"ל:

בתוס' בד"ה **עד שתהא כו' וא"ת למה לי למינקט וחתימתו כו'**. לכאורה דאי לא"ה דלמא ר"י כר"א ס"ל וכתיבה בעי לשמה לא חתימה ומנ"ל תנא שלישי דפליג אר"מ ואר"א אבל מיתורא דוחתימתו וכו' משמע דצריך אף דכאן לענין מחובר אין נ"מ מ"מ נ"מ לענין לשמה וק"ל:

בתוס' בד"ה **דקי"ל כו' דמסתמא בהכשר נעשה וכו'**. אילו צריך שידעו הני בהני ניחא דלא היו חותמין אילו לא היה שם עידי מסירה אבל זה פשוט דאינו דהרי החתימה קודם מסירה והחתימה במדינת הים והנתינה בעידי מסירה בא"י רק בלא עידי חתימה אמרינן שמא זיוף הוא והיא כתבתו אבל ע"י החתימה שרואין שאינו זיוף אמרינן תו מסתמא בהכשר נעשה כיון דבע"כ בא הגט לידה מיד הבעל וק"ל:

בא"ד **כדאמרינן בהשולח וכו'**. דמלעיל שאין העדים חותמין על הגט כו' אין כוונתו שם רק שעידי מסירה מועילין בלא עידי חתימה לאפוקי מדר"מ ושמא אף עידי חתימה לחוד מועילין וקצת משמע אפילו כן מדלא מהדר לר"מ דביש עליו עדים ולא נתנו בפני עדים הולד ממזר דהא ר"מ בלא עידי מסירה איירי מדהוצרך ר"א לומר אם נתנו בפני עדים מיהו אין זה הכרח כ"כ דהא לר"ת ז"ל לר"מ נמי צריך עדי מסירה ורמב"ן ז"ל כתב זה לסיוע לרי"ף דלר"א אינו פסול בעידי חתימה לחוד אבל לקמן משמע דנוסף לעידי מסירה דצריך לר"א התקינו רבנן עידי חתימה משום תיקון העולם ע"ש אבל הכא משמע שהעולם חותמין ונהגו בעידי מסירה לא בעידי חתימה משום תקון וכו' אבל התם משמע לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן שיצטרכו ג"כ עידי חתימה כו':

בא"ד **צ"ל דבמשולשין וכו'**. אבל שם אביו לכל מסתמא ידוע לעדים או לאשה עצמה ע"ש בר"ן ועיין בדינים אלו ברי"ף ובר"ן ובאשר"י ורשב"א שם ס"פ בתרא במקומו גם במאור ומלחמות שם שהאריכו ע"ש:

בסה"ד במקום הודאות בעל דין. אף דידוע שלא נתנו בפני עדים וכיון דהעדים עושין הקנין מה ענין הודאה לקנין מ"מ כיון שמודה שנתנו לו אין אנו מזדקקין תו אחר הודאתו וכן מצינו בדיני ממונות בהרבה מקומות וק"ל.

בתוס' בד"ה **ומר סבר לפי שאין עדים וכו'**. לסברת מאי לאו וכו' הוא דדחיק ליה שיפלגו בדבר ההוא שזה אומר שכיחי וגמירי וזה יאמר לא שכיחי וגמירי וכיון דע"כ בדר"א צ"ל דוחק זה דלמא גם ת"ק ור"ג פליגי בזו לזה כתבו דאף ר"א לא פליג בסגנון זה רק שלא תחלוק ומ"מ צריך ליישב למה לי להמתרץ לסיים ר"א דמאן דכר שמיה ממילא נשאר כסברת המקשה ודו"ק. ויש אומרים לכוונת התוס' שאם להמקשה היה ניחא דפליג ר"א במציאות אם הוא שכיח למה לי להמתרץ לאפוך אופן אחר לזה אמר דגם המקשה למד כן ודו"ק:

דף ד:

גמ' **לא תימא הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך וכו'**. ורשב"ג דפליג אף לת"ק נמי מצי סבר הכי [דאפילו מהגמוניא] ולא נקיט ממדינה למדינה אלא לדיוקא דבא"י לא צריך אפילו ממדינה למדינה וצ"ל כדלקמן דרשב"ג איירי בא"י וכ"ת מאי פלוגתא הוא זה מר איירי בח"ל ומר בא"י ז"א דת"ק נקיט ממדינה למדינה לדיוקא דבא"י אפילו בכה"ג לא צריך ועלה קאי רשב"ג דאפילו מהגמוניא להגמוניא צריך וכ"ש ממדינה למדינה ובסמוך בלא ר"י הו"מ להוכיח דאיירי בא"י ובלא"ה כתבו התוס' דלרווחא אייתי ר"י משום דקאמר בהדיא בא"י. ומה שדקדק רש"י הא באותה מדינה ומעיר לעיר לאו משום דליהוי פליג עלה רשב"ג אפילו בעיר א' רק דפרושי באותה מדינה ודו"ק:

גמ' **הא בהדיא כו'**. מאי דקרי לה בהדיא משום דמשמע ליה מדנקיט סתם בא"י משמע בכל גוונא אפילו ממדינה למדינה היאך תסבור הקושיא על בוריה הא בהדיא וכו' אע"כ דיוקא דממדינה למדינה לאפוקי באותה מדינה דא"צ לטעמא משום קיום והשתא הוצרך סיפא למתני' שפיר כלפי לייא כ"ש מ"ט דסיפא למה בא"י ממדינה למדינה א"צ כיון דלטעמא משום קיום וכן קשה בקצרה דקאמר לרבא ניחא תיקשי ליה סיפא דבא"י וי"ל דבהאי לישנא ידע שפיר דבא"י שיירות מצויות אפילו ממדינה למדינה כיון דאיכא עולי רגלים כדמסיק באידך לישנא ובע"כ צ"ל כן דהיאך יאמר לרבא ניחא והמשנה אין לה מובן דרבא אף אם נפרש דהמביא בא"י פירושו באותה מדינה דבבבא דמביא גט ממדינה למדינה במדה"י הול"ל בא"י דהוי רבותא דצריך ובבבא דמביא בא"י הול"ל ממדינת הים דהוי רבותא דא"צ [אע"כ דבא"י אפילו ממדינה למדינה א"צ דעולי רגלים כו'] אבל הא אין להקשות ללשון ראשון [ולהוכיח מזה דידע דאל"כ] דרבא ליתני ממדינה למדינה סתם כדפריך בלשון שני דאין זה קושיא כ"כ דלא הוי שמעינן אז דיוקא דבאותה מדינה במדה"י א"צ דלמא צריך ונקיט ממדינה למדינה משום א"י. וצ"ל בלשון שני דקושיא ליתני ממדינה למדינה סתם וה"ה בסיפא ליתני סתם באותה מדינה ולא הול"ל בא"י דהא לרבא איירי סיפא באותה מדינה (ג): ואפשר לומר עוד בלשון ראשון דמקשה הא בהדיא משום דלרבה ע"כ פי' דסיפא קושטא הוא ממדינה למדינה [ואף דאכתי מאי מקשה הא מסיפא דחולא ה"א דפי' באותה מדינה לזה כתב ואפשר כו'] ואפשר לומר דמ"מ מקשה שפיר הא בהדיא כו' [וא"כ ליתני ברישא באותה מדינה במדה"י] וכ"ת אילו קתני ברישא באותה מדינה במדה"י הוי מפרש סיפא בא"י באותה מדינה לכן נקיט ברישא ממדינה למדינה במדה"י לדיוקא דא"י אף ממדינה למדינה א"צ מ"מ למה לי סיפא והשתא אתי שפיר למפרש רש"י אי מההיא מדיוקא דרישא משום דזוהי עיקר הקושיא ודו"ק. ולשון הא בהדיא כו' משום דלרבה פי' הסיפא באמת ממדינה למדינה ודו"ק:

גמ' **רבה אית ליה דרבא**. ולפי"ז אזלא לה סינויא דבגזירת מוליך אטו מביא כו' ואף לרבה רבנן בתראי לפרושי קאתי ובהכי אמרתי דלא קאמר לעיל כי משני עולי רגלים כו' ואלא מאי בינייהו דסוף סוף מוליך איכא בינייהו לת"ק כמ"ש התוס' לעיל דהוי בכלל ממדינה למדינה ודו"ק:

בתוס' בד"ה **תנן המביא גט כו' ומרישא דמתני' כו'**. אע"ג דלתרתי תנן דפריך מקודם הוי ניחא להמקשה דסבר ת"ק דרישא כרבה משום לשמה מ"מ היא גופא קשיא למה היה ניחא למאי דדייק השתא הא באותה מדינה וכו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **אלא אימא וכו' וא"ת וכו' ניתני באותה מדינה במדה"י וכו'**. הא ודאי אסקו אדעתייהו דאף לרבה יש מקום לטעות שלא תימא אידך טעמא דקיום ולא משום לשמה אבל אי תנא באותה מדינה במדה"י ממילא היינו מוכרחים לטעמא דלשמה מדצריך באותה מדינה והא לא אסקו אדעתייהו שיש מקום לטעות לומר שני טעמים גם יחד (ועוד) [ואף] דבמסקנא קושטא הוא דרבה ב' הטעמים גם יחד וק"ל:

בא"ד **וי"ל וכו'**. ואין להקשות הא אכתי לא פלטינן מטעותא דטעמא דקיום נקיט ממדינה למדינה לאפוקי אותה מדינה י"ל דא"כ הו"ל ממדינה למדינה סתם כדפריך בסמוך לרבא אבל למסקנא וכן לפי מ"ש לעיל ללשון ראשון למאי כמסקנא דבא"י א"צ ממדינה למדינה קשה הא אכתי יש לטעות לומר הדיוק ממדינה למדינה במדה"י לאפוקי אותה מדינה במדינת הים ואין טעמו משום לשמה מאי אמרת ליתני ממדינה למדינה סתם ז"א דבא"י א"צ (ס) מ"מ י"ל מנ"ל שני מיעוטים כיון דאתיא דיוקא לאפוקי ממדינה למדינה בא"י מנ"ל תו דיוקא לאותה מדינה במדה"י דכיון דעכ"פ שמעינן דממדינה למדינה בא"י לא צריך ע"כ מיושב שפיר דנקיט ממדינה למדינה במדה"י לאשמעינן מיהת הך דינא דלא נטעה בזה ואף דאכתי יש לטעות ולפרש מתני' כרבא באמת מ"מ קושית התוס' לא היה רק דליתני באותה מדינה במדה"י ותו ליכא למטעי מידי ותירצו דאכתי היה מקום לטעות וכ"ת כיון דסוף סוף לא יצאנו מהטעות טפי ליתני באותה מדינה לז"א דכוונת התנא דהצילנו מהטעות זאת דבא"י ממדינה למדינה א"צ ודו"ק: למאי דלא אסקי אדעתייהו טעות צירוף ב' טעמים לא הקשו לרבא נמי ליתני ממדינה למדינה בא"י דשמעינן טעמא דקיום ומינה באותה מדינה אף בח"ל א"צ כיון דלא חיישינן לשמה דז"א דזה בעצמו הקשה הגמ' לרבא ועדיפא דליתני סתמא ממדינה למדינה דכולל הכל ולמה ישנה א"י או מדינת הים וא"ל מאי מקשה הגמ' לתרץ כמו וי"ל לתוס' דה"א באותה מדינה במדינת הים נמי צריך מטעמא דלשמה כרבה הגם שכבר כתבתי בזה דליתני בסיפא ג"כ סתם באותה מדינה דא"צ י"ל עוד כפשוטו מ"מ הו"ל למיתני ממדינה למדינה סתם דהוי מרויחין עכ"פ טעמא דקיום ולא היה הטעות רק בצירוף טעמא דלשמה ג"כ ואילו השתא דקתני במדה"י יש לטעות טעם דקיום כלל לא ולומר טעמא דלשמה לחודא כמו לרבה באמת קודם כל המסקנא כי ישנו ד' חילוקים ממדינה למדינה במדה"י דלכל הטעמים צריך באותה מדינה בא"י דלכל הטעמים א"צ ממדינה למדינה בא"י לטעמא דקיום צריך ולטעמא דלשמה א"צ ובאותה מדינה במדינת הים לטעמא דקיום א"צ ולטעמא דלשמה צריך והשתא אין מקום לטעות רק בב' חלוקים אחרונים ואילו תנא ממדינה למדינה סתם היינו ניצולין גם מטעות חילוק ג' ולא הו"ל עוד ספק כ"א בחילוק ד' לחוד אם נאמר ג"כ טעמא דלשמה או לא אך עתה דתני ממדינה למדינה במדה"י שהוא מלתא פסיקא לכ"ע דלכל הטעמים צריך נשאר ב' חלוקים בספק כי יש לומר הטעם דלשמה ונקטו לדיוקא דממדינה למדינה בא"י לא צריך או טעמא דקיום ודייק באותה מדינה במדה"י לא צריך ואף כי ניצול מטעות שלא נאמר בתרוייהו צריך ונצרפו הב' טעמים יחד מה שאם כן אילו תני ממדינה למדינה בא"י או סתם או באותה מדינה במדינת הים שיש מקום לטעות בשניהם ושני הטעמים יש מ"מ לדינא לא ידענו מאומה ממה ששנה ממדינה למדינה במדה"י לזה הקשה הגמ' בלשון שני שפיר לרבא [דליתני במדינה למדינה סתם] דהיינו יודעין מיהת חילוק ג' ואילו השתא לא ידעינן מאומה ולזה הקשו התוס' לרבה נמי לדידיה יקשה ליתני באותה מדינה דהיינו יודעין מיהת חילוק ד' ותירצו דבא לאשמעינן חילוק ג' דע"כ נסתיים דאין צריך וטעמא דקיום אינו מלתא תניא ממדינה למדינה סתם והנכון יותר דכיון דטעם דקיום אינו ע"כ צ"ל טעם דלשמה וא"כ ידענו כל ד' חלוקים ומאי דמסיק דאף לטעמא דקיום ממדינה למדינה בא"י אין צריך משום דשכיחי דהשתא אינו מוכרח ביטול טעמא דקיום מ"מ שמעינן הדין דממדינה למדינה בא"י אין צריך ודו"ק ובחדושי הרשב"א כתב דלהכי פריך ליתני ממדינה למדינה סתם משום דלרבא אין ה"א אפילו טעמא דלשמה כיון דרוב בקיאין ואין מקום לטעות בזה ומה שנראה לי כתבתי:

עוד בא"ד אין לשבש דהו"ל בקצרה ניתני באותה מדינה וש"מ טעמא דלשמה ומינה ממדינה למדינה בא"י א"צ דמנ"ל דלמא גם בא"י אין בקיאין וצריך לזה צ"ל דמדיוקא דמדה"י משמע הא בא"י וכו' והדיוקא לא קאי רק על אותה מדינה רק אח"כ נאמר ה"ה כו' דזיל בתר טעמא ודו"ק. (בדפוסים ישנים נדפס בסוף הספר השייך לכאן): בלשון שני דאף לרבא דיוקא ממדינה למדינה בא"י לא צריך תקשה הא בהדיא וכו' דע"כ סיפא ממדינה למדינה דבאותה מדינה אף בח"ל א"צ י"ל דלשון שני לא מחשיב זאת לקושיא דתני דבר והיפוכו רישא ממדינה למדינה במדה"י צריך וסיפא ממדינה למדינה בא"י א"צ או ידע סינויא דלעיל לכתחלה ודיעבד כמו ללשון ראשון ידע מסקנא דהך לישנא כאשר כתבתי לעיל ודו"ק [עיין במהרש"א בתוס' בד"ה אי מההיא]:

בתוס' בד"ה **אי מההיא כו'**. כבר כתבתי מה שאפשר לומר בכוונת רש"י ועוד דהסוגיא הוא טפי ליתר בבא אחרונה לאשמעי' לכתחלה וק"ל:

בא"ד **דהא בהדיא קתני וכו' ואע"ג דדיוקא דרישא קאי נמי אצ"ל [משמע דבא"י א"צ דפי' לכתחלה] מ"מ פירוש צריך כולל שניהם ביחד צריך לכתחלה ופוסל בדיעבד וקאי הדיוק על א' מהם וכן א"צ כולל נמי שניהם אין צריך לכתחלה ובדיעבד** וק"ל. וא"ל סוף סוף כיון דבהדיא קתני סיפא א"צ א"כ דיוקא דרישא למה לי ז"א דה"א סיפא באותה מדינה וכדלעיל וא"כ קשה קיצור דלמא האי גופא הכרח דרש"י לפרש אי מההוא דיוקא דרישא איצטריך לממדינה למדינה וי"ל דמ"מ דלמא הגמרא ניחא ליה לתרץ שיעמדו שניהם בחילוק א' דלכתחלה ודיעבד מלעשות שני עניני תירוצים ודו"ק:

בתוס' בד"ה **כיון דאיכא כו'**. הסברא מבואר דאם הם במקום א' רק דניידי אח"כ ונוסעים למרחקים אח"כ הוי טפי מחאה שבשעת נסיעתם או קודם יאמרו וחברך וכו' ואולם לימים רחוקים כשיזדמן ערעור אין כאן מי שיקיימו אבל לענין ממדינה למדינה חירום מעט יכול לבטל המחאות אבל הצריך קיום יסע לשם וק"ל:

בתוס' בד"ה **רבה אית ליה דרבא כו' כיון דידענו לא מהני אף דאיירי בא"י דלא חיישינן לשמה מ"מ משמע להו דאינו מועיל ידענו דלא ליתי לאחלופי וזה אינו דלעולם לא התקינו רבנן שלא יועיל ידענו משום אחלופי רק לבתר דידענו לא מהני מכח לשמה תו ממילא לא אתי לאחלופי וטפי התקינו בפנ"כ דלא ליתי לאחלופי ואין זה מוכרח דהא לעיל כתבו וא"ל דידענו משום אחלופי ולעולם כר"א גם לעיל**

בדף ג' ע"א לא קאמר רבה לא אמר כרבא משום דידענו אינו מועיל ע"ש. וא"ל דהרואה בא"י דידענו מועיל אף דבא"י לא אתי לאחלופי משום דאמר בפנ"כ מ"מ אתי לאחלופי אח"כ בח"ל בקיום דעלמא [דבח"ל אף לאומרים. בפנ"כ מ"מ אינו משום היכר לאחלופי לרבה רק משום לשמה] וזה הבל כיון דסוף סוף צריך לומר בח"ל בפני נכתב משום לשמה תו לא אתי לאחלופי ודו"ק. גם א"ל לכוונת התוספות כיון דידענו אינו מועיל בח"ל לא אתי לאחלופי [אף בא"י]:

דף ה.

גמ' והא אשה דלא שכיחא וכו'. קשה לי מאי קושיא דלמא צריכה שתאמר משום קיום כמו לרבא כן יתפרש לרבה דאף לאחר שלמדו עדיין קיום במקומו עומד כדקתני אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אף בפיקח ונתחרש דלא שכיח וא"ל דמשמע ובלבד וכו' דקיום אינו מועיל דא"כ תיקשי לרבא נמי וי"ל לפי' ר"י כיון דכל המשניות אלו זה אחר זה בחדא גוונא איירי כי היכי דשליח צריך שיאמר בפנ"כ כו' איירי לאחר שלמדו אף היכא שא"צ קיום כגון בי תרי או באותה מדינה כמו שדקדק לרבה בהנ"י נמ"י קתנ"י מתניתי"ן דצרי"ך וכו' ה"נ הא דאשה בכה"ג מיירי דומיא דשליח לזה פריך שפיר הניחא לרבא איירי בלא מקיים ושצריך קיום דומיא דמתני' דשליח דאיירי דוקא ממדינה למדינה וק"ל. ולפי' ר"ת י"ל נמי דפריך כיון דבשליח אחר אינו מועיל קיום חותמיו וצריך דוקא בפנ"כ דלרבה בפנ"כ עדיף אף אחר שלמדו כדמשני גזירה כו' א"כ הו"ל לאשמעינן דבאשה מהני אפילו קיום חותמיו וכ"ש בפנ"כ דעדיף טפי משמע דבאשה נמי צריך דוקא בפנ"כ ובלשון שצריכה לומר וכו' ר"ל דוקא אע"ג דאשה לא שכיח א"כ פיקח ונתחרש נמי אבל לרבא פי' אפילו בפנ"כ וכ"ש קיום חותמיו וק"ל. ואין לפרש כו' פריך בפשיטות אבפנ"כ לבד ודו"ק:

גמ' שלא תחלוק בשליחות פירש הרשב"א במביא דא"ל בשליחות דוקא דא"כ מאי פריך מבעל וק"ל:

גמ' אי הכי בעל נמי. קשה מאד לקשר אי הכי דבל"ז ברבה צ"ל כן מ"ש בעל וכמו שהקשו ותירצו התוספות לעיל בגופא מימרא דרבה וכ"ת לא שכיחא מאי בכך קודם שלמדו ועוד מ"ש אשה מבעל. וא"ל דבל"ז י"ל כל המשניות קודם שלמדו ולהכי צ"ל הברייתות שהמה אחר המשניות איירי בלאחר שלמדו דלישנא דבעל עצמו שהביא גיטו א"צ לומר וכו' משמע אבל אחריני צריכין שיאמרו ותקשי ליה מ"ש בעל מאחר ויש לחוק לידע מגזירה וכו' וכולן צריכין שיאמרו לבד מבעל דלא שכיח וה"ה אשה ומתני' דאשה קודם שלמדו ודו"ק:

גמ' שנים שהביאו גט וכו'. דוחק לפרש ספק טעם האיבעיא אי כרבה וצריכין או כרבא ואין צריכין ופשוט כרבא וכדאמרי' לעיל בי תרי איכא בינייהו דא"כ לא הו"ל לסיים ומה אילו יאמרו כו' דאף דאיבעיא ניחא אי טעמא כרבא ועוד דא"כ לא הו"ל לרבא ניחא כו' רק הו"ל ש"מ כרבא ס"ל וכמו שהקשה בחידושי הרשב"א ואפ"ל אף בטעמא דקיום בעי צריכין לומר שמא זייף הבעל ושלח גט מזוייף ופשיט דאין צריכין דכיון דנתברר דהגט בא מידו לידה תו לא חיישינן דמה אילו יאמרו בפנינו נגרשה פשיטא דמהימני והיא מתגרשה ולא אמרינן שמא נגרשה בגט מזוייף לזה פריך לרבה אף דאית ליה נמי טעמא דקיום מ"מ לכל קיום מהכא הא צריכין לומר משום חששא דלשמה ודו"ק:

ברש"י בד"ה אלא להקל עליה מתחלה שלא תיזקק לעדים. יש לדקדק הא עדים לא מהני בתחלה לרבה צ"ל דמ"מ קולא הוא דנגבה דאם אמר בפנ"כ א"צ להחזיר אחר עדים ואם לא אמר אפ"ה אם עבר ונשאת לא תצא משא"כ אם צריכה דוקא לעדים אם לא תמצא עדים אין לה תקנה ולענין ניסת שפיר קאמר לא הוצרכו כו' דהיינו לא אמרו להחמיר קאי אניסת דוקא אלא להקל קאי אפילו אמתחלה אקודם שניסת רשאי לישא בלא עידי קיום. וא"צ לדחוק דכ"ז קאי אקיום לחוד והא דלא תצא משום חששא דלשמה פשיטא דהשתא למדו ובקיאין ומשום גזירה לא מפקינן אבל משום של"ת כך תקנו חכמים א"כ לענין קיום שצריך דוקא קיום לאופן זה ובשלמא לרבא איירי בלא ניסת ופי' לא אמרו להחמיר שצריך דוקא בפנ"כ בשום לשמה כו' וטעמא כו' קאי ולאי אלשמה דלענין קיום כיון דמקוים בעדים אין שייך לומר אתי בעל ומערער וכו' ואינו מקושר דוקא השתא רק מיד כשתירן בשניסת לא שבקינן אסוקי אמלתא על דפריך אי הכי ודו"ק:

בתוס' בד"ה אילימא חרש וכו' כגון אלם. דהוי בר דעת ופומא הוא דכאיב ליה כדאיתא בפרק מצות חליצה ויכול לכתוב בפנ"כ אע"ג דבעדות מפיהם דוקא הכא א"צ עדות לשמה דלהכי אשה ובע"ד וקרוב נאמנים גם א"צ בפני שלשה כדבסמוך [וקאי קושית התוס' נוקי באלם ולא יקשה לרבה] מיהו ז"א דא"כ לא מצי לאוקמיה באלם כיון דיכול לרמז או לכתוב בפנ"כ ולמה צריך להתקיים בחותמיו [דלכאורה גם לגבי קיום מהני מפי כתב וכדעת הריב"ש שהובא בח"מ סי' מ"ו] אלא צ"ל דצריך קיום כיון דלאו בר הגדה הוא דבעינן עדות מפיהם דוקא דלא עדיף משנים דבעינן מפיהם [דגבי קיום בעינן עדות טפי מבלשמה דהא צריך בפני שלשה דוקא] ולזה צריך להתקיים בחותמיו ועיין בריב"ש סי' ר"מ [ובסי' ספ"ב ותי"ג] א"כ מאי סתרו דהו"ל ולא אמר הא שפיר נופל עליו ואינו יכול. אכן זה הבל דודאי יכול קרוי הוא דעכ"פ כיון דיכול לרמז ולכתוב שעשה בפניו רק אינו מועיל אמירתו לענין קיום [אינו קרוי אינו יכול]. וא"ל דלעיל דקאמר מאי בינייהו הו"ל דפי"ז אלם איכא בינייהו. מיהו אין אנו מוכרחים לומר דלענין לשמה אלם מהני רק דמקשים מאלם דבר שליחות הוא עכ"פ כיון דבר דעת הוא [ולא צריך לדחוק בפיקח ונתחרש]. ואם אלם מועיל לענין לשמה מיושב הא דצריך לאתויי והוינן וכו' דבלא"ה לק"מ וכן ראיתי מי שכתב כן בישוב והוינן ודו"ק (ע):

בא"ד או שלא ראה כו'. לפי"ז היה צ"ל לרבה דאיירי כשניסת ולאוקמי ממש כברייתא דמייתי בסמוך המביא כו' ולא אמר כו' דהא ע"כ היינו צריכין לבא לגזירה מכח קושיא אי הכי יכול נמי בין לפיר"י ובין לפיר"ת ולפי"ז יש ליישב קצת דלא ניחא לפרש המשנה כן משום קושית התוס' ד"ה כשניסת וכו' עיין בו ודו"ק:

בתוס' בד"ה אי הכי יכול נמי וכו'. קושית התוס' מבוארת ותירץ ר"ת אינו מחוורת דלאחר שלמדו ליכא חששא דלשמה למה לא יהיה עדיף קיום חותמיו טפי מבפנ"כ ויהיה פי' המתני' לרבה כמו לרבא אבל ביכול סגי בפנ"כ ואע"ג דקושטא הוא דלאחר שלמדו נמי עדיף לרבה בפנ"כ מקיום דביכול לא מהני קיום חותמיו מ"מ למאי דלא ידע גזירה שמא יחזור דלמא קושטא דביכול נמי סגי וצריך לדחוק כיון דלרבה תקינו בפנ"כ משום לשמה והיה עדיף מקיום חותמיו ובאותו זמן לא היה מועיל קיום חותמיו ולפי התירוץ אף לאחר שלמדו כן הוא משום גזירה אף בה"א דהמקשה עכ"פ הסברא הוא דבפנ"כ עדיף כיון שכן התקינו רבנן מעיקרא ואף שאין סברתו שלא יועיל קיום חותמיו לאחר שלמדו כיון דליכא למיחש למידי מ"מ אין ה"א בסברות הפוכות מהמתרץ שיהיה קיום חותמיו עדיף ולהמתרץ בפנ"כ עדיף אבל לרבא לעולם לא היה סברא שיהיה בפנ"כ עדיף מקיום ודו"ק:

בא"ד חד נמי ליבעי שמואל כו' לא פליג כו'. משמע דלא מפרש כאשר פירשתי לעיל (גיטין פ) דא"כ הו"ל כמ"ש לעיל אליבא דרבא ה"נ לרבה אחר שלמדו ומשמע להו אף בשנים מיבעיא לרבה מהאי טעמא דלא פלוג וקצת קשה לי מנ"ל להקשות ודלמא האיך מיבעי' דלמא בלאחר שלמדו מיבעיא כמו לרבא ולא מטעמא דלא פלוג וא"כ לא קשה חד נמי. ואפ"ל דלרבא מיבעי' ליה אי טעמא דקיום או לשמה ופשיט ליה טעמא דקיום כרבא אבל לרבה אין לומר כן רק מטעמא דלא פלוג אע"ג דמה אלו יאמרו וכו' לא א"ש כ"כ כמו שכתבתי לעיל גם לפירושם משום לא פלוג כו' לא א"ש מה אלו יאמרו וכו' ודו"ק: ולפי' ר"י פירושו א"ה חד נמי דכיון דהאיבעיא שלו אמתני' קאי ומסתמא מתני' נמי איירי לאחר שלמדו ואפילו באותה מדינה כנ"ל ודו"ק:

בא"ד בהני נמי קתני מתני' כו' דכיון דרבה ורבא בטעמא דמתני' פליגי ומתני' איירי בלאחר שלמדו (דאל"כ) [וא"כ] מאי נ"מ בטעמא דמתני' דאיירי באחר שלמדו ומ"מ מה שדקדקו דבהני נמי איירי מתני' הא מ"מ [אף בל"ז] נכריח מכח קושיא דבמאי פליגי רבא ורבה ומאי בינייהו לאחר שלמדו וצ"ל ע"כ אף שא"צ קיום כגון בי תרי או באותה מדינה וא"כ פריך שפיר יכול נמי. ונראה משום קושיא והא אשה דקדקו כן וכמ"ש לעיל בגמ' ואע"ג דבלא"ה מסתמא דין אשה כדין השליח מדלא מחלק באשה [דבאותה מדינה א"צ] מ"מ בהכי א"ש טפי וק"ל: ולעיל בד"ה מאן האי תנא שהקשו דלמא רבה כר"א ובפנ"כ משום לשמה ובפנ"ח משום קיום יש לתרץ בזה דמתני' נמי איירי באותה מדינה ותקשי בפנ"ח למה לי אף לפי האמת דא"ל שמא יחזור דבר וכו' דהא לא צריך חתימה לשמה וק"ל:

בא"ד דכולה מתני' אית לן לאוקמי וכו' וה"ה בא"צ קיום [דהיינו באותה מדינה וכה"ג] ונ"ל דהשתא קושיתו אי הכי יכול נמי כגון בבי תרי כו' ומשני גזירה וכו' דהשתא בשנים אמרי' גזירה וכו' ובסמוך מסיק דבשנים לא גזרינן דלא שכיחא ואולי לזה כתבו התוס' בסמוך ולקמן בר"פ ב' איכא למ"ד דשנים צריכין לומר וכו' ועוד דהכא בסברת המקשה קיימינן דפריך א"ה יכול נמי כו' והמקשה ס"ל דבי תרי שכיחא כדפריך בסמוך וק"ל. גם אין הפשט תליא בזה דמ"מ מצי להקשות אי הכי יכול נמי כגון באותה מדינה וק"ל. ואף לפירוש ר"ת מ"מ נראה שצ"ל דכל המשניות איירי באחר שלמדו דאל"כ רבה מ"ט לא אמר כרבא דלמא ידענו מועיל כיון דא"צ לשמה ומתני' דריש פ"ב קודם שלמדו מיהו ז"א דמ"מ משום גזירה שמא וכו' ע"כ ידענו לא מהני (ץ):

בא"ד ועוד פרש"י בכת"י כו'. קשה דהו"ל למיפרך בא"י למה לי אם יש עדים יתקיים בחותמיו כו' קיום זה מה טיבו כיון דרבה לית ליה דרבא ואם תמצא לומר שנכלל זה בקושיא א"ה יכול נמי א"צ בפנ"כ ולא כלום וכ"ש אינו יכול מ"מ קשה היאך מתורץ זה למה לי קיום באינו יכול: ואני אומר א"ה יכול נמי דמשמע ליה מדלא קתני צריך להתקיים בחותמיו והוי הדיוק דיכול אינו צריך ועוד דמאי קתני לה ומאי קמ"ל דיכול אינו צריך משנתינו הוא אלא להורות דמהני קיום חותמיו [ולזה קשה א"ה יכול נמי מהני קיום חותמיו] בשלמא לרבא בא לשלול טעמא דלשמה שאין הטעם דבפנ"כ משום לשמה וכיון שכן מה לי יכול או אינו יכול אבל לרבה דאין בא לשלול טעמא דלשמה וקושטא דחיישינן ואי לאחר שלמדו פשיטא הא כולן בקיאין ומהי תיתי לחוש אלא קמ"ל שלא תימא לא עקרו רבנן תקנתייהו ולא זזה ממקומה דצריך דוקא בפנ"כ אף לאחר שלמדו דאין לחוש למידי א"כ מאי אריא אינו יכול אופן שלא אפשר להתקיים תקנתא דרבנן אפילו יכול נמי ולא אמר נמי מהני קיום לאחר שלמדו אף שאפשר להתקיים תקנתא דרבנן דלא הוי סלקא דעתיה לפסול הגט משום הכי כיון דליכא למיחש למידי ומשני שם אה"נ דפסול משום גזירה כו' וזה קרוב לתי' ר"ת: עוד רציתי לומר דלאחר שלמדו ולאו אינו ר"ל שהיה מלמד נוסע ממקום למקום רק לאחר דשכיחי מתיבתא בח"ל מחזקינן להו כבני תורה וכדלקמן בבבל כא"י מכי אתי רב לבבל ושכיחי מתיבתא וא"כ יכול נמי לעדים מצוין לקיימו ע"י כן ומשני גזירה שמא יחזור כו' ואף דלקמן בבבל כא"י לגיטין ולא חיישינן שמא יחזור וכו' היינו משום שמימות יכניה היה כך ולא היה קלקול שם מעולם ופי' מכי אתא רב כו' כמ"ש התוס' לקמן והורה לנו שמימות יכניה וכו' והא דנקיט לשון לאחר שלמדו ולא מתיבתא כדלקמן משום דהכא משני על אין בקיאין לשמה צ"ל שלמדו משא"כ לקמן דכ"ע כרבא משום קיום לחוד א"צ לאדכורי רק ע"י מתיבתא תלמידים ההולכים מעיר לעיר אבל א"ל דמש"ה בבל כא"י ע"י מתיבתא [ולא גזרינן שמא יחזור] משום דלקמן כרבא טעמא דקיום לחוד אבל הכא ברבה קיימינן לחייש לטעמא דלשמה גזרינן שמא יחזור וכו' כי למה לא שייך לענין קיום ג"כ גזירה ולקמן נכתוב יותר בזה בעזה"י רק לפי"ז קשה נמי כמו לפרש"י דהו"ל להקשות באינו יכול גופיה למה לי קיום כיון דשכיחא רק י"ל דאפילו ביכול פריך ומשני שפיר משא"כ לפרש"י [דלא משני מידי] כמ"ש לעיל ומ"מ לא יתכן לס"ס כיון דבפיקח ונתחרש לא שכיח א"כ למה לי קיום חותמיו כיון דשכיחא ע"י מתיבתאות והוי כמו בא"י וליכא חששא אלא משום גזירה ובהא לא גזרו ודו"ק:

בסוף הדבור משום אחלופי. והוצרך הכא לגזירה שמא יחזור דהכא פריך לא יצטרך כלל בפנ"כ ובפנ"ח ודוקא אם צ"ל בפנ"ח לאיזה טעם התקינו נמי בפנ"כ משום אחלופי אבל השתא שנתבטל הואין לפרש פריך אבפנ"ח נמי. והוצרכו לקמן משום אחלופי היכא דלא שייך גזירה דהכא כגון בלא שכיח. אבל יש לראות כגון מאי אי פיקח ונתחרש הא א"צ. אשה בלא"ה נמי צריך שלא תחלוק כדמסיק. בבי תרי לא שייך אחלופי [גם א"צ כלל]. גם קשה דהא לא אתי לאחלופי כיון דידענו לא מהני כמ"ש בה"א והוא מוכרח דהא מתני' דריש פ"ב נמי איירי בלאחר שלמדו דמינה דייקינן דידענו לא מהני והא דכתבו בסמוך בד"ה בי תרי משום דקודם שלמדו הוי בפנינו דוקא משמע דלאחר שלמדו לאו דוקא רק נקיט לשון דבפנינו משום דמקודם היה דוקא עכצ"ל דהיינו בבי תרי דלאייתי גיטא דלא שכיחא דקושטא הוא דאין צריכין לומר כדמסיק הכא (ק). דאל"כ מאי הקשו ולמאי דחשיב מלתא דלא שכיחא הא דקתני וכו' דדייק וכו' מאי קושיא שפיר ידענו בבי תרי דעלמא לא מהני משום גזירה שמא יחזיר וכו' ומטעמא דלשמה אלא התם בשניהם שלוחים איירי. (ר) ואפשר לומר דמ"מ דכיון דקודם שלמדו נתקן בפנ"כ משום לשמה נשארה התקנה משום אחלופי אף דליש היכר ג"כ ע"י ידענו וכעין שכתבו לעיל בד"ה רבה אית ליה דרבא ואולי לענין זה היכא דליכא גזירה כגון בא"י מהגמוניא להגמוניא הוצרכו זה לקמן והתוס' הביאו משם דה"ה לענין אחר שלמדו קודם בואינו לגזירה שמא יחזור וכו' וצ"ע לקמן [ושם יישבו בפשיטות]:

בתוס' בד"ה כשניסת והא דתניא כו'. ואגופא דברייתא לא הקשו י"ל דנתקיים הוא עבר מלתא אמר יתקיים כבמתני' דא"י לעיל ואילו הכא איירי שהגט מקוים כבר מאי אמרת למה פסק ותני אמר ר"מ הולד ממזר אם יכול לקיימו יתקיים עדיין בחותמיו י"ל דלא מועיל כיון דמעיקרא שינה מתקנת חכמים אך הכא דאיירי כשניסת א"כ התנא פוסק הדין דאחר נשואין אם יבא גט כזה א"כ אף שהוא לשון עבר מ"מ יכול לפרש אם נתקיים קודם הנשואין אבל בשעת הנתינה עכ"פ לא היה מקוים ועוד דאדרבה בנאמר כפשוטו אם נתקיים הוא הוה עתה א"כ ע"כ איירי אחר הנשואין שעדיין מועיל קיום ואילו בפשטא דברייתא י"ל אם נתקיים עתה בשעת הנתינה ועיין בחדושי רשב"א:

עוד שם והא דתניא כו'. אף דרבנן פליגי אר"מ מ"מ תנא עכ"פ ובודל לחוליה פליגי דר"מ אמר תנא והולד ממזר אבל בתנא מודו רבנן וק"ל:

בא"ד **דהא ר"י אית ליה לא תצא.** והא א"ל להכא תנא וכשר היינו הולך להכא תני כשר ותנא וג' גיטין פסולין נקיט לפסול ולא תנא ודו"ק:

בא"ד **למעוטי נתנו לה.** היינו כשלא נתקיים בחותמיו:

בא"ד **וכמסקנא דשמעתין** כנ"ל:

דף ה:

גמ' ותסברא והא רבה אית ליה דרבא כו'. לא"ל מקוים היה מלא הזכיר גט מקוים גם א"ל להוי באותה מדינה דהו"ל לשאלו מהיכן ולזה א"ל ג"כ להוי מבבל ושם בקיאין כדבסמוך:

בהא דכיצד יעשה יטלנו כו' אם הלכה כר"מ בהא דכל המשנה כו' גם משמע לעיל דרבה ס"ל כוותיה דר"מ מלא תקנו בפנ"כ משום לשמה וכי אתי למינזייה מאי הוי ע"ש בפרש"י בכל זה עיין ברשב"א באורך: ובהא דאשה כשירה להביא את הגט ולא קאמר קרוב בפרט לגירסת הספרים כשירה להביא גיטה עיין ברשב"א בזה באורך. גם אם הלכה כרבה או כרבא ע"ש באורך:

גמ' וכ"ת אעביד לחומרא נמצא כו'. ולקמן אתקין ר"נ שיהיו העדים חותמין כו' אתקין רבא בגיטא מיומא דנן כו' וכן כמה חומרות שהחמירו האחרונים עיין בתרומת הדשן שהעיר בזה:

ברש"י בד"ה **משום דלא אמר כו' ובפני נכתב כו'.** כמו שאמר יטלנו ויאמר וק"ל:

בתוס' בד"ה **והא קי"ל דאין עד כו'.** בהרשב"א ייטב הגירסא דמשמע בעל נעשה דיין כו' לגמרי קאמר בכל מקום:

בתוס' בד"ה **הכי גריס ר"ת.** שלנו גירסת הרשב"א ועיין לעיל (גיטין דף ג' ע"א) דקאמר התם אשה לא מהימנא ולא קאמר התם קרוב לא מהימן כו' ואפ"ל דנכלל בהתם בעל דבר לא מהימן כו' דאין קרוב יותר מזה:

בתוס' בד"ה **כיצד יעשה כו' ולר"מ כיצד יעשה קודם נשואין כו'.** ולא ניחא להו כפשוטו שתהיה גרושה להנשא לאחר אפשר לנכלל בקודם נשואין ואפ"ל לתקן מכאן ואילך הו"ל תטול גט גם מבעל הזה השני דפשיטא דצריכה גט ממנו דקידושין תופסין כיון דמגורשת מראשון מדאורייתא מיהו התנא לא קאמר רק כיצד יעשה לא תעשה:

בתוס' בד"ה **יטלנו כו' וה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור כו'.** ובתכ"ד קודם נתינה נמי פשיטא דמהני כ"ה בסדר גיטין באשר"י:

בסה"ד עושה בב"ד שליח ואומר כו'. אע"ג דנתינות הגט לאשה הוא לאחר זמן:

דף ו.

גמ' קן קולמסא ופרש"י תקון הקולמס כו'. לא שצריך באמת לשמה עיין באשר"י:

גמ' מהו דתימא איניש כו' קמ"ל. פירוש דלא חיישינן שיהיה עוד ששמו כשמו דאף בעומד אצלו כל היום הא בעינן שיהיה מוכח מתוך הגט כמ"ש התוס' לעיל והא דקאמר מהו דתימא וכו' משום דיש רגלים לדבר טפי מלא כתב קודם רק אחרי בואו מהשוק אבל ביושב בביתו פשיטא דלא חיישינן ודו"ק:

גמ' והני גמירי כו'. ולא שייך גזירה שמא יחזור וכו' דמעולם גמירי והיה נראה לכאורה לאיתמר נמי כו' דע"כ אין הטעם משום לשמה דא"כ אכתי ניחוש למכי אתו רב לבבל נעשו לומדים ולא מקודם ולא כפרש"י משגלה יכניה כו' דאם קבלה היא דלא פסק נקבל וא"כ שייך גזירה. אבל א"כ גם לטעמא דקיום נגזור שמא כו' ואולי לענין שמא ישכחו שייך לגזור טפי אבל לענין מתיבתות אין לגזור שמא יתבטל וק"ל:

גמ' מתיב ר' ירמיה כו'. אין ליישב פירוש הקונטרס דמקשה כיון דבזמן המשנה ע"כ היה צ"ל בפני נכתב א"כ נגזור השתא שמא יחזור כו' דא"כ נפרוך בלא מתני' מניה וביה דהא אמר מכי אתי רב ולא מקודם אלא ע"כ צ"ל לענין מתיבתא לא חיישינן שמא יתבטל. ונראה לפרש"י מקשה בין לה"א דפליגי בלשמה גם המלחה שאינו סותר רק מכח ותסברא גם לאתמר נמי שמביא מר"ה לסתור טעמא דלשמה הא [בלא"ה] אי אפשר לומר טעמא דלשמה מכח מתני' ערוכה דהא בזמן המשנה ע"כ היה צ"ל בפנ"כ הא מיכניה גמירי וא"ת דלא היו גמירי מיכניה דפסקה נגזור שמא יחזור כו' ודו"ק:

גמ' והא בבל לצפונה כו'. שלא תימא נגד מערב דלא מפורש גבול במתני':

גמ' ולא ידענא אי מסורא כו'. אף דמסתמא מנהרדעא לסורא דרב ראש ישיבה בסורא הוה כפרש"י בסמוך מ"מ דלמא בשעת כתיבה שאלו אם צריך לומר א"כ צריך לעמוד ע"ג:

בתוס' בד"ה **אפילו קן וכו'.** מפורש באשר"י:

בתוס' בד"ה **מכי אתא רב כו'.** ואיתמר נמי קאי על גוף הדין ובתוס' מרובה דף פ"ו כתבו בהדיא מכי אתא רב לבבל כו' אלשמה:

בתוס' בד"ה **מבי ארדשיר כו' וי"ל וכו'.** אכתי להמקשה דלא אסיק אדעתיה דרבה אית ליה דרבא תקשי ועוד קשה דלמא ס"ל כת"ק דלא גזור מוליך אטו מביא ונראה דאלו בסברת המקשה דרבה לית ליה דרבא נק"מ דדלמא כת"ק ס"ל אבל למסקנא דרבה אית ליה דרבא ומוליך לכ"ע צ"ל בפנ"כ ס"ל להתוס' דהסברא נסתרת דכ"ע דגזרינן מוליך כו' ותי' דאדרבא למסקנא לכ"ע לא גזרינן ודו"ק:

בא"ד **דהאי מא"י הוי כדכתיב כו'.** צ"ע היכי מוכח מהאי קרא ע"ש ובפרש"י כתב התם רסן זה קטיספון ולא אקטיספון:

דף ו:

גמ' אמר ליה בני מהיכן אתה כו'. נ"ל להוכיח מזה שא"צ לכתוב בגט מקום הכתיבה שעומד שם הסופר בשעת הכתיבה דאל"כ הא ראה בגט מהיכן היה לע"כ לא קפיד רק אמקום כתיבת הגט מיהו שמא לא ראה הגט רק בא בסתם ושאל לר' ישמעאל וק"ל:

גמ' הואיל ויצא הדבר וכו'. אפ"ל דאה"נ כן השיב לו הואיל ויוכל לבטל ערעור הבעל טפי עדיף לעשות על צד היתר גמור רק הגמ' מקשה דקארי לה מאי קארי לה ומה ס"ד דר' אילעי וק"ל:

גמ' זבוב מצא ולא הקפיד כו'. אין להקשות א"כ מאי אסכים מריה על ידו כיון דלא הקפיד ונימא דבר אחר וצ"ל דמ"מ הוי סרחון ומרילה דנכלל בותזנה אף שהוא לא חייש. ואולי אחרי שמצא נימא קפיד גם על זבוב ותלאו בפשיעה ג"כ. ועוד י"ל לכונתם ע"פ מה שאיתא שלהי מכילתין כשם שיש דעות במאכלים כך יש דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל וכו' כך יש אדם שאשתו כו' ע"ש וק"ל:

בתוס' בד"ה **אי עבדית אהנית כו' אבל אי אמרה כו'.** ספר ח"ש הגיה אי אמר סמכינן אליבוריה:

בתוס' בד"ה **אמר ר' יצחק כו'.** כל זה בכתב אשורית כדאיתא בחידושי הרשב"א:

בא"ד **ומיהו הרבה כו' וא"כ שמא אף הא וכו' לדרשא הוי.** עיין בכל הדבור הזה בתוס' דמנחות תמצא הרבה שינויים מבכאן:

בא"ד **ישראל אל תשמח אל גיל בעמים.** ואע"ג דפסקו כר' יצחק דג' אין כותבין וא"ל דאם משנה בתחלת המקרא שפיר דמי א"כ למה לא כתב אחריתך ישגא מאד ככתיב ובמנחות הביאו אל בעמים גיל ע"ש. ובשמעתין בסמוך למר עוקבא שרטט דהאי קרא ולא שינה ע"ש:

בא"ד **לא ס"ת כו'.** נראה דמשמע להו דס"ת א"צ שרטוט מדפריך הא מורידין עושין וכו' ודלמא ניחא למימר הך טעמא דכולל אף בס"ת אלא ש"מ דאף ס"ת א"צ שרטוט ולהכי פריך שפיר:

בא"ד **והא דאמר בפ"ק דמגילה כו'.** נ"ל בקיצורם דבל"ז י"ל הא דמגילה צריכה שרטוט אפילו שורה הראשונה ותפלין אין צריכין שרטוט אפילו שורה הראשונה ומזוזה צריכה שרטוט על כל שיטה והשתא א"ש הכל אבל השתא ע"כ צ"ל דתפלין עכ"פ צריכין שרטוט שורה הראשונה דהא אפילו ג' אין כותבין כ"ש תפלין והא דקאמר תפלין אין צריכין שרטוט היינו על כל שיטה ממילא הא דקאמר מגילה צריך שרטוט ע"כ היינו על כל שיטה דאל"כ קרי ליה א"צ שרטוט לזה הקשו שפיר וק"ל. אבל מהא דמגילה אין להוכיח לפירושו על כל שורה מדצריך קרא הא בלא"ה ג' אין כותבין י"ל דמנ"ל שמגילה הוא מקרא דוקא ג' מקרא אין כותבין וק"ל:

בא"ד **והייתי מצריך דוכסוסטוס.** לבריהם מבוארים דמשמע ליה לתלמודא [דיהיב טעמא אתוספתא שהובא שם דאליפתרא ושלא בדיו פסול] לטעמא דתוספתא מגזירה שוה דכתיבה כתיבה דמינה ילפינן על מה שיכתוב ולא מדברי שלום ואמת דא"כ דיליף התוספתא משם הייתי מצריך דוכסוסטוס כמזוזה אבל אילו פירושו אמתה של תורה ספר תורה דלמא שפיר יליף התוספתא מינה אף על מה שיכתוב [ומנ"ל דתלמודא לטעמא מגז"ש] ועיין בהרשב"א שכתב בענין אחר קצת מהתוס':

בסה"ד **והא דאמר במסכת סופרים כו'.** לא"ל שיטה ראשונה דזה א"צ שרטוט [קרי לה] והכא קאמר אא"כ מסורגל דזה פירשו ד' שרטוטין וכו' והא דמגילה נמי הו"מ דתרוצי הכי שצריכה שרטוט כאמיתה וכו' היינו ד' שרטוטין אלא עליפא מתרץ וק"ל:

דף ז.

גמ' קיימתיה מסברא. כמו רבב"ח דאמרה נמי מסברא ואולי רבב"ח משמע ליה מלשון המשנה דקאמר לומר אמירה לשון רכה ולא קאמר לשאול או לצוות גם לשון בתוך ביתו כמדבר עם עצמו דאל"כ הו"ל אל בני ביתו והוא קאמר מסברא בלא דקדוק ודוחק לומר מסברא בלא טעמא דכי היכי דליקבלו מניה אף שאלו היה קיבלנו מרב אסי דמימות רבי על רב אסי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד עם כ"ז מסברא דלעולם יהא דבורו של אדם בנחת כו' דסוף סוף גם הא דליקבלו מניה מקרי סברא וק"ל:

גמ' השכם והערב וכו'. אפ"ל והתחולל מלשון כדי שתתחולל דעתו עליו כמו ויחל משה והשתא אתי שפיר דאי מלשון דום א"כ הקדים המאוחר ואיחר המוקדם וכן מצאתי:

גמ' קינה ודימונה וכו'. שמעתי דמפרש טפי בהאי משום כפילות ועדעדה סנסנה ומלחלא לדרשא כמו גבי רך וטוב:

גמ' וכי מה ענין מצנפת כו'. ק"ק כל מקשה שאומר מה ענין וכו' מקשה שאין להם ענין כלל זה עם זה והם כרחוק מזרח למערב כמו מה ענין שמיטה אצל הר סיני וזה לא יתכן כאן גם איפכא הו"ל מה ענין עטרה אצל מצנפת כמו מה ענין שמיטה אצל הר סיני ונראה במה שאיתא ג' כתרים הן כו' וקחשיב ד' וצ"ל במה שאיתא אין מושחין מלכים כהנים עיין ברמב"ן פרשת ויחי פסוק לא יסור באורך וביאור רוחב. לזה [קאמר] ג' כתרים יכולין להיות יחד בלא ד' לזה אמר דמשמע ליה לכאורה דבאדם אחד איירי קח ממנו המצנפת והעטרה ולא אמר קח מזה המצנפת ומאחר העטרה מאחר דמצנפת הוא כתר כהונה והעטרה קאי על צדקיה כתר מלכות ולזה הקשה שפיר וכי מה ענין מצנפת וכו' הלא אי אפשר להם להיות יחד ומדקאמר הסר כו' משמע דהיה לו שניהם על ראשו ומתרץ דאיירי בעטרת חתנים דשייך כולן אף באחד ומינה לבטל מכל אדם וזהו שאמרו אמרו מלאכי השרת וכו' זאת וכו' הזכיר נעשה ונשמע יותר מזכות אחר במה שאיתא בשעה שהקדימו ישראל כו' באו ק"ך ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל א' מישראל ב' כתרים ר"ל נוסף על כתר תורה לכל אחד עוד ב' כתרים דהיינו לכל אחד ג' כתרים וק"ל. להמשיך הענין אמר וכי מה ענין מצנפת וכו' כי לפי הדמיון הלובש אחרון פושט ראשון וכיון שהזכיר המצנפת הסר בתחלה ע"כ היה לובש העטרה מתחלה ואח"כ המצנפת לזה פריך וכי מה ענין מצנפת שלבש אחרון אצל עטרה שהיה לו מקודם דכיון שהיה לו כתר מלכות אי אפשר לו לכתר כהונה כמו שאיתא אצל ינאי המלך הקם להם בציץ וכו' די לך בכתר מלכות הנח כתר כהונה לבני אהרן כו' ונכון נ"ל (ס):

גמ' דרש ר' עוירא זמנין כו'. אף דכמה דרשות דרש ר' עוירא זימנין אמר לה כו' בפרק מי שמתו אצל ישא ה' פניו וכו' ועוד כיוצא בו נראה דנקיט להך הכא דשני הדרשות בקראי דכה אמר ה' וכו'. וקינה ודימונה כו' נקיט הכא משום קנאה ודומם כו' נימא ודומם עושה לו דין ומסמיך דום לה' והוא יפילם כו':

גמ' לב' רחילות כו' גזוזה עוברת כו'. ע"ד זה עוברין כבני מרון כאמריא וכו'. תחלה אמר אם שלימים מצומצמים ומ"מ יש לו מזונותיו מצומצמין רק אין לו מותרות לתת לאחרים וכ"ש כשהם רבים והדר אמר אפילו עני וכו' שלא תימא זה גזוז כבר:

בתוס' בד"ה **השתא וכו' אלא גבי אכילה כו'.** דומיא דבהמתן של צדיקים וכן מ"ש אין מגונה כ"כ אכילה של היתר כו' דוקא דומיא דבהמתן חמורו דר' פנחס בן יאיר שלא רצתה לאכול דבר שאינו מעושר:

בתוס' בד"ה **והוא וכו'.** שמעתי מפרשים דקשה להו אמאי לא שירטט להך קרא כראשון לזה כתבו בזבחים כו' אע"פ שהפיל לך חללים כו' דום נמצא הפסוק מסורס ומהופך שהסדר היושר הוא התחולל לו דום לה' והשתא הוי כהאי דראשיתך מצער היה וכו' וק"ל והוא הנכון. ומה שלא הזכיר שירטוט בגמ' אפ"ל שהכל נכתב על נייר א' שעל הנייר ששלח לו בני אדם העומדין וכו' כתב לו עליו תשובתו בנידו אמרתי וגומר הדר וכתב לו תחתיו קח מצערו טובא וכו' הדר כתב עליו דום לה' וכיון ששירטט פעם א' שוב אין צריך כמ"ש התוס' לעיל. ועוד אפ"ל דכיון דיש שם במקרא זה האחרון ודאי לא כתב השם בכתיבתו רק ב' יודין או ה' או כקריאתו הנהוג על היום כי אין רשאי לכותבו בכתב אשורית בחנם וממילא שינה מאשר הוא במקרא ושפיר דמי לכתוב בלא שרטוט כנ"ל ונכון:

בתוס' בד"ה **השכם וכו' לבהמ"ד קאמר לעסוק בתורה.** לא להתפלל וגרסתם היה השכם והערב והן כלין וכו':

בתוס' בד"ה **עטרת חתנים**. ומר בר רב אשי גדיל כלילא לברתיה כלה ע"כ דומיא דבגברא היינו עטרת חתנים ולאו היינו כלילא דדהבא עיר של זהב דהא בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות רק דומיא דעטרו חתנים דהיינו כיפה איירי ואותו אסרו בגברי דוקא ועיין:

דף ז:

גבי' **למימרא דעכו בצפונה כו' פרש"י בסוף הצפון**. הא ודאי לצפונה קיימא רק כיון דמשער הגבול בעכו ע"כ צ"ל דקיימא בסוף צפון דא"י ובברייתא משמע דמעכו ולהלן עדיין א"י וכזיב קיימא בסוף צפון והציור כזה. (א) (עיין בסוף הספר הציור סי' א') כמו גבול צפון כיון דקיימא במקצוע. וכיון דחציו דעכו היה ח"ל צריך לצייר כזה. (עיין הציור סי' ב') רק לפי"ז הו"ל לעשות בה גבול מזרח:

גמ' **לא קשיא הא ר"י הא רבנן**. קשה דלמא אף לרבנן אף דחייב מדאורייתא מ"מ אפשר דמדרבנן הוי כתלוש כמו פרפיסא [שהביאו התוס' בד"ה דלמא לא הוא] ולכן לענין גט מדרבנן צריך לומר בפנ"כ ז"א דכיון שנקרא שם א"י עלי' לחייב במעשרות אינו צריך לומר בפנ"כ:

ברש"י בד"ה **ואמר ר"פ כו' וע"כ מזרחה שמש אמסילה קאי**. דא"ל מזרח א"י ודו"ק:

ברש"י בד"ה **המביא גט בספינה וכו' וקס"ד דבנהרות דא"י קאמר**. לכאורה כיון שסובר שהברייתות לא פליגי [מהו א"י] ואיירי בחד גוונא [לא בנהרות חלוקות] אף לס"ד בים מ"מ פריך שפיר:

בתוס' בד"ה **ה"ג כו' ומיהו י"ל וכו'**. מ"מ אינו נכון כ"כ דהו"ל למזרח הדרך למה לו להזכיר ימינו ודו"ק:

בתוס' בד"ה **הא ר"י כו'**. אגופא דברייתא דמביא עבר בלא הא דהכא פשיטא דאין מקום [להקשות] דמובלעות לענין מעשר מאן דכר שמיה ומנ"ל אבל אגופא דמביא גט בספינה [הו"ל להקשות] י"ל דלמא המים מצד עצמן ואף העפר שתחתיו אין לו דין א"י כאוקימתא דרב נחמן בר יצחק וק"ל:

בא"ד **ואומר ר"י וכו'**. בסמוך ע"כ לא קאמר ר"י כו' הומ"ל אלא בספינה שעפר שתחתיו לאו בר זריעה הוא אלא משום דעציץ ע"ג יתידות איירי בכל גוונא אף אם עומדות על גבי מים דומיא דספינה. ועי"ל דדוקא לענין דנקרא שם א"י עליו לענין גט כיון דשם א"י עליו לענין זריעה ע"ג קרקע שתחתיו בזה יש לחלק אבל לענין חיוב מעשר גופיה לא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **עציץ נקוב וכו' כאן בשל עץ וכו'**. לכאורה מוכח כפשטיה דע"כ בשאינה נקובה ואפ"ה של חרס מביא וקורא דא"ל שניהן בנקובין א"כ מ"ש של עץ מחרס ועוד דהא קתני בעציץ דהוא של עץ דמהני נקיבה ואולי שלא תימא כאן בשל עץ ונקוב וכאן בשל חרס ואינו נקוב לזה כתבו מלא משני כאן בנקובה כו' ותרוייהו בשל חרס כי היכי דמשני בעציץ והכל של עץ [ומחלק] בין נקובה לשאינו נקובה דהוי שפיר חילוק אחר בספינה שאין בעציץ אלא ש"מ דבחרס אינו נקוב כנקוב ושלא תקשי אכתי לישני הכל בספינה של עץ וכאן בנקובה וכו' [דהא א"ל ודאי דסתם ספינה של חרס דפשיטא דלא זה מגוף דברי המחבר במוסגר] לז"א דא"ר הוי ממש שינויא דעציץ כו' ובא לאשמעינן חילוק כו' וא"ל לישני בעציץ כאן בשל עץ כאן בשל חרס כו' ובספינה הכל בשל עץ כאן בנקובה כו' דלמה יתרץ כן הא סתם עציץ הוי של עץ טפי ניחא לשנוי בהכל של עץ וספינה הוא ג"כ של חרס וק"ל:

בא"ד **ורשב"ם הביא כו'**. דאפילו סתם עציץ היכא שלא הזכיר עציץ חרס כבפרק ב':

בא"ד **אלמא סתם עציץ של חרס היא**. עיין ברשב"א שפירש הקושיא בענין אחר [דמלטומן הלוף בעציץ חרס מליאה עפר שלא יצמח ש"מ דחרס שאינו נקוב אינו יונק] אבל התוס' שלפנינו לא ניחא להו להקשות כן כי אין פירושו שטומנו בתוך העציץ המליאה עפר רק ממלא עציץ מהלוף בלא עפר וטומנו בעפר שנותן העציץ יחד תוך העפר:

בא"ד **וא"ש**. שהרי עינינו רואות דסתם ספינה של עץ הוא. ולכך לא מתרץ בספינה כאן בנקובה כו':

בא"ד **א"נ כאן בנקובה כו' ר"ל לפרש"י אבל לפירוש התוס' סתם ספינה של עץ ואינה נקוב כנקוב.** ובתוס' מנחות גם הרשב"א כאן כתב בע"א מהתוס' שלפנינו פה ע"ש:

בתוס' בד"ה **דלמא לא הוא כו'**. פרפיסא היינו עציץ וע"ש והוא מבואר:

דף ח.

גמ' **ר"נ בר יצחק אמר כו'**. יש להקשות דהומ"ל הא והא רבנן כאן לפנים מחוט המתוח כאן חוץ לחוט המתוח:

גמ' **בשלשה דרכים שותה סוריא כו'**. ע"כ סוריא דשמעתין לאו היינו סורא דלעיל דהוי בבבל מסורא ונהרדעא כו' ישיבת רב דהוי כא"י ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מן החוט ולפנים לצד חבירו וכו' ונסין דנקיט כו'**. אפ"ל דבת"ק פשיטא דה"ה מים דגם לעיל לרבנן דר"י מחייבי בנהרות דא"י למאי דס"ל דאיירי בנהרות אבל לר"י דר' ירמיה דלעיל צריך לומר נסין דוקא דאילו [מים אף] נהרות [דא"י] לר"י כ"ז שאינה נושקת הוי ח"ל אף לענין גיטין אבל לרנב"י נסין לאו דוקא וה"ה מים לענין גט ולענין חיוב למעשר משום יניקה נגעו ביה כפי' רש"י ודו"ק. ויותר נראה משום דמפרש המביא גט בספינה דברייתא דכא"י ר"י היא ור"י גופא לא קאמר רק נסין לזה צ"ל דאף המים דר"י כנסין ולכן גט שנכתב בספינה [אף] לתוך מחוט המתוח כא"י אבל בנסין לת"ק [כיון] דאיירי (במן הצללים) [דברייתא דכמביא בח"ל בחוץ לחוט המתוח. כנ"ל להגיה ולמחוק השני תיבות במן הצללים] אין לנו נ"מ אף אם יהיה נסין דוקא וק"ל:

בתוס' בד"ה **כל ששופע וכו'** בסוף הדבור לצד מזרח ומצד זה לצד מערב כדפרישית כצ"ל ודבריהם מבוארים דלפי' רש"י דמציין ת"ק גבול צפוני בחודו של הר א"כ למה ליה לר"י להזכיר קפלוריא אבל לפירוש ר"י דהשיפוע לצד מערב ומזרח אתי שפיר הכל דהתנא מגביל בו בחודו גבול מערבי דא"י כל ששופע כו' והפסוק הגביל בו צפונה דא"י דקושטא הוא דהוא ג"כ בצפון דא"י שהרי עומד במקצוע צפונית מערבית והפסוק אינו מדקדק רק הגבול צפוני לא"י שם הוא ההר אבל התנא בא לדקדק בהר גופא באיזה מקום בו הוא הגבול בהתחלתו או באמצעו או בסופו דחודו של הר הולך מצפון לדרום ואפשר הוא כמה פרסאות ואף שהוא גבול מערבי דא"י א"א לומר שהוא גבול צפוני דהיכן הוא הנקודה שהרי שיפועו הולך לצד מזרח ומערב ומפרש ר"י מקפלוריא וכו' ויכול להיות אפילו שקפלוריא לא היה מכוון בחודו של הר רק בשיפועו או לצד מזרח או לצד מערב ולכן אין להגביל בו כלל גבול מערבו דא"י וגבול צפוני א"א להגביל בחודו דהר רק בקפלוריא זה פשוט. ור"י עצמו דמגביל גבול צפון במתני' בעכו היינו נגד מזרח דא"י וכפי' רש"י בתחלת ההלכה וקפלוריא נגד מערב וכ"ש אם קפלוריא מונחת בשיפוע מערב דהוי ח"ל [מלבד הים שריבתה תורה] כ"ש דניחא דמשמעות במתני' בעכו דהוי לפנים מטורי אמנון אבל לענין חוט המתוח טוב יותר לשער בגבול אמנוני דא"י:

בתוס' בד"ה **ר"י אומר כו' לכך י"ל דלא כבשו וכו'**. ואצ"ל דלא קי"ל כר"י ומ"מ פטור מן המעשרות וכן לענין גיטין הוי כח"ל כיון דלא קדשה בביאה שניה:

בא"ד **כדכתיב עד ים הגדול כו'**. מה מוכח טפי מהאי קרא מקרא דבשמעתין ואפשר מלשון על ועיין:

בתוס' בד"ה **המוכר עבדו וכו'**. א"ל דבגט פשיטא ליה וכו'. אלא לענין גיטין נ"כ מספקא ליה ובעי לענין מוכר וה"ה לענין גט וכ"ת א"כ אמאי לא פשיט לו נ"כ גט דאפילו ר"מ לא קאמר אלא בעכו דמיקרבא אבל סוריא דמרחקא לא כדאמר לעיל לענין בבל וי"ל כיון דעכו חציה ח"ל ממש א"כ אין למילף מניה אבל סוריא דמירחקא וכו' דדלמא סוריא נמי כא"י ונקיט עכו דמשמע כל עכו ואפילו חצי' של ח"ל דינה כא"י ואילו נקיט סוריא דהוי כיבוש יחיד דשמי' כיבוש לא הוי ידעינן חציו ח"ל דבעכו אבל לענין מוכר פשיט שפיר מחציו דא"י דהשתא אפילו חציו דא"י דינו כח"ל לענין מוכר כ"ש סוריא דמירחקא ואף שהוא כיבוש יחיד לא יהיה עדיף מא"י ממש וקצת קשה אכתי מאי דייק לענין גיטין אין וכו' דלמא נקיט דגיטין משום חציה דח"ל ולא היה יכול לומר עכו כא"י סתם דכל דבר כיון דאיירי מכל עכו לא הוי מלתא פסיקא כי אם לגיטין אבל חציו דא"י וכן סוריא דלמא לעולם דינו כא"י למוכר ואפ"ל דודאי עיקר פשיטותו מת"ק דר"מ דהלכה כר"י לגבי' ואפילו חציו דא"י כח"ל כיון דרחוקה מיישוב וכ"ש סוריא רק של"ת מנ"ל ה"ה למוכר לזה מייתי הסברא מדר"מ דלגיטין אין לעבדים לא ממילא ת"ק דפליג אף לגיטין כ"ש לעבדים ודו"ק. [ובאמת דגם גיטין נפשט מת"ק והבעיין לא ידע למפשט תרווייהו]:

בתוס' בד"ה **בשלשה דרכים כו'**. עיין ריש קידושין ותמצא מבואר דדרך לשון זכר ולשון נקבה רק כדקאי בנקבה נקיט לשון נקבה כמו האשה נקנית בשלש דרכים וכדקאי בזכר נקיט לשון זכר בשבעה דרכים בודקין את הזב והשתא מבואר דסוריא לשון נקבה שותה סוריא עפרה וחייבת הרוצה ליכנס לה:

בתוס' בד"ה **כיבוש יחיד וכו' שלא היו לשם כו'**. בקמץ [השי"ן] ויש קורין בשם [בצירי] ואינו נכון דא"כ שלא היה מבעי ליה [גם מלת ביחד מגומגם] וק"ל:

בא"ד **אבל בספרי כו'**. לכאורה רש"י הוצרך לפרש לישנא דכיבוש יחיד וכו' לספרי דאמאי תלאו בכיבוש יחיד אבל עיין ברמב"ן סוף פרשת עקב ותמצא מבואר וק"ל:

דף ח:

גמ' **איבעי להו כל נכסי כו' דמברייתא ליכא למשמע דבלא כל ודאי צריך לומר עצמך דאף דעבד בכלל נכסים [היינו] כשכותב נכסיו לאחרים אבל לגבי דעבד לא ועיין ברשב"א וברי"ף**. ולענין גט אשה בכתובה [ליכא למיבעיא] דמספר כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תטול מה שכתב ליכי עיין בפוסקים:

גמ' **הדר אמר אביי וכו'**. אפשר לומר דהדר מכח קושית רבא דכי תימא דלא פלגינן דיבורא וכר"מ כ"ש דקשה טפי דתרווייהו לא ליקני רק צ"ל בהכרח דפלגינן ולכן שפיר קנה העבד מ"מ אין הדין עמך בנכסים ולזה הדר וסבר דלא פלגינן וכר"מ ואה"נ תרווייהו לא קנה והקשה לו רבא נימא פלגינן וכו' וע"ז הקשה לו רב אלא כמאן וכו' ע"כ משום דס"ל הלכה כר"ש לכן מקשית מניה הא אמר ר"י וכו' ומסיק דע"כ לפי סברתך דטעמא דר"מ משום דלא פלגינן תקשי לר"נ אדר"נ אע"כ טעמא דר"מ דלא יצא בן חורין משום דלאו כרות וכו' אבל אי לאו ה"ה ס"ל נמי סברת ר"ש דפלגינן וא"כ שפיר הקשה רבא דלכ"ע פלגינן אבל לאביי טעמא דר"מ משום דלא פלגינן ולא משום כרות גיטא. ואולם יש לחלק דבדר"מ אי אפשר לומר כיון דקנה העבד קנה נכסים דהא קאמר בפירוש חוץ וכו' וכיון דלא פלגינן ע"כ צ"ל מדנכסים לא קנה עבד נמי לא קנה אבל לענין קיום שפיר נוכל לומר הכל קנה ואע"ג דבשיור דהתם נמי לא שייר כל נכסיה בפירוש רק חוץ מבית כור סתם מ"מ לא דמיא וק"ל:

ברש"י בד"ה **דגזרו על גושה כו' ולא אוהל כו'**. [היינו] חוץ לארץ העמים כר"י מאורלינ"ש עיין בתוספות (א) והוצרך לזה משום [דקאמר] סוריא על אוירה לא גזרו כו' דאכתי כיון דאוהל זרוק לא שמי' אוהל לרבי א"כ מאהיל על הגוש. ולפי"ז אצ"ל מ"ש רש"י ולא אוהל כו' חוץ לארץ העמים וכר"י מאורלינ"ש רק מפרש הב' גזירות שגזרו תחלה על גושה ר"ל מגע ומשא אבל אוהל אינו נכלל בגזירת גוש ואח"כ אוירה דהוי טומאת אוהל כדי שיבא שפיר על סוריא על גושה גזרו דהיינו מגע ומשא ולא אוהל ולפי"ז נתכון רש"י טפי לר"ת דמשנה דאהלות קודם גזירת אוירה נשנית ודו"ק:

ברש"י בד"ה **לא יצא בן חורין כו' דלא נחית לשיורא אנן לא אמרינן דשייר אבל היכא דנחית לשיורא אמרינן לדידיה כו'**. כצ"ל:

בתוס' בד"ה **בשידה כו' אלא משום דנקיט בברייתא כו'**. ובברייתא גופא דוקא נקיט באוקימתא דפליגי [רבי ור' יוסי] באוהל זרוק וכן באוקימתא דמסיק משום דלא שכיח להכי ר' יוסי מטהר ולכ"ע על אוירה ממש גזרו ולס"ד דפליגי אם על גושה גזרו [דהיינו מאהיל על הגוש] או על אוירה נמי דוקא בשידה מטהר ר"י דברוכב מאהיל ברגלים על הגוש וגם דרבותא דרבי לאשמעי' דעל אוירה ממש גזרו וק"ל:

בא"ד **כיון דסבר רבי אוהל זרוק כו'**. א"כ מה לי שידה או פורח באויר או רוכב על הסוס ומאהיל ברגליו על הארץ:

בא"ד **ומשמע כר"י אתיא בפשיטות טפי**. משום דנחית דרגא לר' יוסי דגזרו אגושה [היינו] אוהל דגושה לס"ד דגמרא שם ובסוריא אפילו אגושה [היינו אוהל גוש] לא גזרו ואיירי ברוכב על הסוס וכן לאוקימתא דלכ"ע על אוירה ממש גזרו [ור"י מטהר משום דלא שכיח] א"ש טפי לר"י [דכיון דבארץ העמים לא גזרו בשידה א"כ בסוריא נחתינן דרגא ומתירין אפילו בספינה או יושב בקרון דשכיח טפי. ועיין בנזיר] אבל לרבי דגזרו על אוירה ממש לס"ד שם בסוריא לא גזרו אאוירה ממש לטמא אפי' בשידה אבל אגושה דהיינו אוהל גוש גזרו אפילו בסוריא א"כ צ"ל דוקא דאיירי תנא דסוריא בשידה וכו'. (ב) ומ"מ אינו מפורש היטב בלשון המתרץ ואפילו רבי וכו' [הא] כבר ידע דבסוריא אגושה גזרו ואוירה לא והול"ל אפילו על אוהל גושה לא גזרו רק פירוש גוש הוא לפי"ז דוקא מגע ומשא ואוירה ר"ל אויר גוש [דהיינו אוהל] ואולם אם פירוש על אוירה גזרו דאיבעיא דהתם ולא על אוהל גוש [וכמשמעות לשון ר"י דאורלינ"ש כאן] א"כ לרבי א"ש נמי ברוכב על הסוס דבארץ העמים טמא משום אוירה ובסוריא טהור דאאוירה לא גזרו ומשום אוהל גוש אף בארץ העמים לא גזרו וע"ש בתוס' דנראה דפירשו או על אוירה ממש גזרו ועל אוהל גוש עכ"פ וע"ש:

בתוס' בד"ה **אלא כו' ועל אוירה או משום מאהיל על הגוש כו'**. וסוגיא דהכא אזלא כפשיטות בין ללישנא כתנאי דהתם דפליגי בצדדי האיבעיא ולכ"ע [אוהל זרוק] שמי' אוהל ורבי מטמא בשידה משום דאאוירה עצמו גזרו ואינו יכול ליכנס בשום ענין קאמר דבסוריא על גושא דהיינו אוהל גוש גזרו על אויר ממש לא גזרו א"כ יכול ליכנס בשידה בין לאוקימתא שני' דפליגי באוהל זרוק ולכ"ע משום אוהל גוש גזרו ורבי מטמא משום דאין כאן הפסק בינו לארץ העמים פירושו על גושה גזרו מגע ומשא על אוירה דהיינו אויר גוש [שהוא אוהל] לא גזרו בסוריא כלומר ולכן אף לאוהל זרוק לא שמי' אוהל מ"מ טהור בין

לאוקימתא ג' לכ"ע שמיה אוהל ולכ"ע משום אויר ממש גזרו ורבי למטמא משום דלא יכול ליכנס בשום ענין דאי אפשר שלא יכנס אויר פורתא לתוך השידה ור"י מטהר משום דהוי מלתא דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן קאמר בסוריא על גושה דהיינו אוהל גושה גזרו על אוירה דהיינו אויר ממש לא גזרו כ"ז נראה פשוט ולא ירדתי לסוף דעת הח"ש שנדחק בזה עיין בו ובגמרא דהתם ודו"ק:

בתוס' בד"ה **דגזרו כו' דבמסכת אהלות תנן וכו'**. כצ"ל:

בא"ד **ותי' דאיירי וכו'**. לפי"ז תפשוט אבעיא דנזיר מהכא [דמשום אוירה לפי מה דנראה מר"י דאורלינ"ש דאי על אוירה ממש גזרו לא גזרו על אוהל]. וי"ל דשיעור לשונם דמיירי בעפר כו' אי משום אויר עצמו גזרו וכו' ואי משום מאהיל על הגוש גזרו איכא לאוקמא כר"ש וכו' רק התוס' מקשין קודם דמסיק הכל בגל לאויר עצמו גזרו דאין לשונו משמע כן ומיירו באותו צד דרך אחר. אבל לפי מ"ש לעיל דבגל אוירה גזרו נמי ג"כ על אוהל גוש אי אפשר לומר כן א"כ לר"י דאורלינ"ש לפירש עפר הבא מח"ל כו' הוא לכל צדדי האיבעיא שם טמא [משום] אוהל גוש [וצ"ל שאר תירוצים דוקא] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אע"ג כו' וקודם המילה כו'**. דלאחר המילה מסוכן הוא כו' כצ"ל:

בא"ד **והא דאמרינן בסוף מפנין כו'**. צ"ע דקישרו דאף אם תאמר ע"י ישראל ורבא לטעמיה דאמר שלשים א"כ למה לי נשיילי' לאמיה אף אם לא אמרה צריכה אני מחללין אפילו ע"י ישראל כיון דמקרי פתיחות הקבר על ל' ע"ש בגמ' וא"ל לענין אמרה בהדיא איני צריכה דז"א דמ"מ מחללין ע"ש:

בא"ד **לפי"ז הא דקאמר כו' נוקמה תוך ז' כו'**. וע"י ישראל ומעל"ע בעינן כדלעיל.

בא"ד **ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי**. פי' ולעולם ע"י ישראל והאי דחולין אסור לבריא לא הוי צורך מצוה דהא לצורך דבר אחר אף ע"י נכרי אסור כדמפורש בכמה דוכתי מילא מים לבהמתו לא ישקה אחריו ישראל שמא ירבה בשבילו וא"כ אף כשנאמר דאיירי ע"י נכרי ע"כ צ"ל דוקא לצורך מצוה א"כ ה"נ נוכל לומר ע"י ישראל וק"ל:

בתוס' בד"ה **הדר אמר כו'**. הכי משמע לישנא דלא אמר אלא וק"ל:

דף ט.

גמ' **שפתים ישק**. ואר"ש קאי מדקאמר משיב כו' דר"ש משיב על דברי ר"מ וק"ל. ולהתוס' י"ל עוד דאילו אר"מ הא ר"ש לא שתק על דבריו ופליג עליו וק"ל:

גמ' **תרי ותרי נינהו וכו'**. ואע"ג דאי אמרי' אוקי תרי לבהדי תרי וכאילו ליכא עדים מחזקינן הגט לכשר אין צ"ל בפנ"ח י"ל דבשני עדים לא אמרינן כמו גבי חד אוקי חד לבהדי חד וכו' אלא הב' כיתי עדים עושין ספק בדבר ואמרינן אוקי אחזקת אשת איש עיין בכתובות דף כ"ב ע"ב ודף כ"ג:

לכאורה יש לספק ברש"י דמעיקרא נראה כוונתו דמשייר בית כור נשמע דר"מ לא ס"ל פלגינן דהתם אין לומר טעמא דמדנחית לשיורא כו' דהיינו כרות גיטא דמסיק דא"כ כל נכסי במאי מיתוקמי ויהיה לרש"י חוץ מבית כור כמו להתוספות חוץ מעיר פלוני ואין לו כו' והתוס' לא הקשו עליו רק שאין הדין כן בבית כור אבל למה דס"ל לרש"י הדין כן הוא כמו עיר פלוני וא"כ למסקנא דכרות גיטא לפי"ז מאי לעולם דהא קושטא לר"מ נמי בזה מודה דיצא לחירות כיון דס"ל פלגינן וטעמא דכרות לא שייך התם ובשלמא להתוס' ניחא דלמסקנא אתיא לעולם אפילו לעיר פלוני דשם נמי פליג ר"מ מטעמא דכרות גיטא דהיינו שייר בדבורו כמו שפירשו התוס' והוי אפילו אע"ג דהוי שיעור גדול דשייר כל נכסיו וה"א דלא הוי כרות גיטא ונאמר דאף לרש"י שייך בחוץ מבית כור טעמא דמדנחית לשיורא דהיינו בעצמו טעמא דכרות גיטא דאף דעבד אינו יכול לגבות כלום דזיל הכא קמדחי ליה וכו' מ"מ הוא מתכוין לנכסים בכל נכסי משא"כ בעיר פלוני ואין לו כו' ומדקאמר לעולם משמע דאף באומר חוץ מבית כור דיש עוד סברא לומר דלידך שלא יצא בן חורין מטעם לא פלגינן אפ"ה יצא לחירות וכדמסיק כרות גיטא מ"מ הוי לעולם אע"ג די"ל בזה מדנחית לשיורא טפי כיון דשייר טובא [טעמא דכיון דשייר טובא אין לו הבנה] ודוחק ודו"ק:

בתוס' בד"ה **לעולם כו' זכה העבד בנכסים כו'**. מפורש באשר"י ע"ש:

בתוס' בד"ה **הלכה כר"מ כו' ואין משמע כן בתוספתא כדפירש**. ר"ל מלישנא דלעולם דמשמע שם דקאי אעיר פלוני ושם אין לומר מדשייר וכו' ולשון אפילו אינו מיושב וכו':

בתוס' בד"ה **אינו חוזר בעבד וא"ת וכו'**. וא"כ מעולם לא יצא עליו שם בן חורין שהרי אי אפשר לו להיות בן חורין ע"י מתנת שכ"מ וק"ל:

בא"ד **וא"ת כיון דסתמא דדעת כו'**. מקושר דאי נמי דתלה בדעת שכ"מ א"כ דעתו נמי היה לחזור כשיעמוד ומעולם לא יצא עליו שם בן חורין כל זמן שלא מת וק"ל:

בתוס' בד"ה **אלא ערעור דבעל וכו'**. אפשר שבא לתרץ לשון עוררין. ולעיל מספקי אי טענינן מזויף גבי לקוחות וי"ל דהתם אי ב"ד טוענין והכא שהלקוחות מערערין וטוענין שמא מזוייף הוא וק"ל:

בתוס' בד"ה **שוו למוליך ולמביא וכו' לא ליתביה כו'**. עיין בר"ן מבואר יותר:

דף ט:

גמ' **מקרעין כו'**. לכאורה אתי [מנינא] למעוטי לאפוקי ת"ק דרשב"ג דסובר דבכולהו מקרעין ויש מפקפקין כיון דמסיק דמלתא דאיתא בשאר שטרות לא קתני וכן מלתא דאיתא בקידושין כו' א"כ אף אם גיטי נשים ושחרורי עבדים שוין מ"מ לא הוי יכול למיתני כיון דאיתא בשאר שטרות וכמ"ש התוס' לעיל [גיטין דף ה' ע"א בד"ה כשניסת] דלא חשיב אלא פסול כו' דהא אמרינן כו' מנינא דסיפא למעוטי נתנו לה כו' ודוחק לומר דרשב"ג לא פליג את"ק רק דפרש (ג) ולמעוטי שלא תימא בכל השטרות אין מקרעין חוץ מגיטי נשים וה"ה שחרור משום עיגון דמהי תיתי כיון דליכא תנא דס"ל הכי ועוד מסתמא יש כמה דינים בגט דליתא בשיחרור ועיין. ונראה דדוקא לענין שיחשוב ששוו קאמר דכיון דאיתא ג"כ בשאר שטרות לא קחשיב אבל יתורא דמנינא שבא להורות על דבר אחר שמחולק בו בהכרח שאר שטרות יהיה כאחד מהן או כשר או פסול וק"ל. ולא דמי למ"ש התוס' לעיל בג' גיטין פסולין דכיון דלא איירי אלא בפסול שבגוף הגט לא הו"ל למעוטי כו' דהכא אי אפשר למעוטי בענין אחר רק שבזה שוין ובדבר אחר מתחלקין ואחד מהן כשאר שטרות. מיהו הא לרבנן הוא למעוטי שפיר לאפוקי דר"מ דאילו לר"מ יכול לחשוב חזרה דליתא בשאר שטרות וכן להודוחק לומר שכתבתי וכה"ג בא למעוטי באופן דבלא מנינא היה יכול לחשוב ודו"ק:

ברש"י בד"ה **כשירין דדינא דמלכותא וכו' שהנותן וכו'**. כשינויא קמא דלקמן דאף שטר מתנה כשר דהשתא אתי שפיר מלתא דליתא בשאר שטרות וכמ"ש התוס' בד"ה מלתא דאיתא כו':

ברש"י בד"ה **בגיטי נשים משום תקנות עגונות וכו'**. ואע"ג דבעבד נמי יש עיגון וכמו שכתבו התוס' לעיל בד"ה שוו למוליך ולמביא עיין בר"ן. לרבנן דשיחרור זכות הוא וזכין שלא בפניו א"כ מן התורה הוא משוחרר מיד ואסור בשפחה ומאי הקשו התוס' לעיל מאי עיגון יש בעבד כו' לא ליתבי' השליח וכו' ולא יאסור בשפחה. דלרש"י י"ל דאף שאינו יכול לחזור מ"מ כל כמה דלא מטי לידי' אינו משוחרר ואילו נאבד השיחרור אינו בן חורין וכן אם מת ולזה שפיר הקשו לא ליתביה ניהליה וכו' אבל התוס' שסתרו בעצמן זה דזוכה בשיחרור לאלתר קשה (ד). וצ"ל שהקשו רק לר"מ דהא כדברי ר"מ בארבעה ואפ"ה עוד כיון דבאמת הוי ריעותא לו לאסור השתא בשפחה ובת חורין הוי חובה ואין חבין כ"ש אם אמר יאמר העבד איני רוצה לקבל א"י לעשות שלוחו בע"כ כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה בשליחות בע"כ:

ברש"י בד"ה **לא יתנו כו' ואפילו רבנן כו'**. יש מפרשים כוונתו מדלא קאמר הניחא לרבנן כו' כדלעיל משמע דאף לרבנן פריך. ואין צורך להוצרך לזה משום דאל"כ לר"מ לק"מ ונכלל בחזרה דקחשיב דחד טעמא הוא לכאורה לזה פירש דלא תלו חד באידך ואפילו לרבנן וכו' וממילא אף לר"מ פריך שפיר וק"ל:

ברש"י בד"ה **מלתא דליתא כו' ליתנו לאחר מיתה כו'**. לא הבינותי דעתו למה לא מפרש שמסרו בסתם ומת קודם דמטי לידיה ואם אמר בפירוש לאחר מיתה פשיטא דאף לרבנן לאו כלום הוא ואף שנתנו לידו ממש ואמר לו לאחר מיתה לאו כלום הוא דאין שטר לאחר מיתה וממ"ש התוס' לעיל ע"א בד"ה ואינו חוזר בעבד ומיהו אם כתב בהדיא מהיום אם ימות אין נראה וכו' אין ראיה דהתם איירי אם עמד גם כות[ב] ליכא והאיכא האומר וכו' אינו נראה דאיירי לאחר מיתה גם לא פירש שם דאיירי לאחר מיתה ודוחק לומר דבשכ"מ סתמא הוי לאחר מיתה ובבריא עד שיפרש הכא (לאו) בשכ"מ איירי גם משמע הא דאין שטר לאחר מיתה פסיקא בלא הא דרבינו רק הוא מחדש דאף שלא אמר לאחר מיתה אפ"ה אמרי' שמא לא גמר להקנותו וכו' ואין שטר לאחר מיתה הוא פשוט בלא"ה ולעיל בתוס' דאינו חוזר בעבד איירי דמטי שטרא לידי' וכדכתב בו מהיום או בלא מהיום דודאי דעתו היה שיחול מהיום כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק ועיין בכ"ז:

בתוס' בד"ה **אע"פ כו' אלא תקנתא דרבנן וכו'**. עיין בהג"א בסמוך כו' דעובדי כוכבים היו פסולין משום גזלנות וכיון דידעינן דלא מרעי נפשייהו כשירין מן התורה מה שאין כן משה ואהרן דפסול דידהו משום קורבה דהכי אף דלא מרע נפשייהו פסול ע"ש:

בתוס' בד"ה **מקרעין וכו' כתב עליון כתב לענין שבת וכו'**. אע"ג דלענין גיטין לא הוי כתב עליון כתב שם אבל הכא [ברשימה] עדיפא מהתם:

בא"ד **בירושלמי פריך כו' פירוש כו'**. אפ"ל משום דלפרש"י אתיא בפשיטות והלא זה בעצמו כתב ראשונה הוא שהראשונים כתבו גופן של החתימה והוי כתב ע"ג כתב אבל לפירוש התוס' אמאי כתב ראשון הוא הלא הראשונים לא כתבו על הנייר הלזה מידי לזה הוצרכו לומר פי' ואין הגט כו' וק"ל. ואפ"ל לפרש"י לכך קאמר נמי לשון מקרעין [ולא מסרטין] משום ששם מרחיבין יותר בסריטה מהמלוי וק"ל:

בתוס' בד"ה **קורין לפניהם וכו' שא"צ להעיד כו'**. ר"ל אלו הקורין אין מעידין על גוף הענין שגוף הענין יודעין עידי החתימה מצד עצמו רק שכך כתוב בשטר וישנו אפילו לזה ב' עדים וכו'. עיין בר"ן פרק שני לקמן שביאר יותר ע"ש:

בתוס' בד"ה **מלתא דאיתא וכו'**. חוץ מגיטי נשים כצ"ל:

בתוס' בד"ה **כי קתני וכו' אע"פ שלרבה נתקן וכו'**. מ"מ מוליך ומביא שיצטרך לומר בפנ"כ אין לו עיקר בדאורייתא משא"כ אין כותבין במחובר יש לו עיקר וק"ל:

דף י.

גמ' **מני מתני' כו'**. אין להקשות דהו"ל למיפרך מתני' דהכא מיניה וביה מ"ש שטרות דפסולין וגט דכשר מתנ"פ ולמה ליה ברייתא דמצת כותי וכו' וי"ל דכיון דכותים כשירים מן התורה ורבנן הוא דחששו וגבי עיגונא הקילו להכשיר בעל א' ישראל דומיא דמתני' הראשונה דבפנ"כ דרבא דמן התורה א"צ קיום ורבנן הוא דאצרוך ומשום עיגונא הקילו בחד אבל מני הקשו שפיר דלת"ק אפילו מדרבנן כשירין ולר"א כיון דאין בקיאין אע"ג דמדרבנן הוא סוף סוף כיון דאין בקיאין אין סברא להקל באשת איש טפי מבעלמא כדלעיל רוב בקיאין הן ורבנן וכו' הא לא"ה פשיטא דפסילין ודו"ק (ה):

גמ' **לעולם ר"א**. ולאחזיק [היינו אף אי ס"ל כרשב"ג דכתיבי לא מהני] וכיון דישראל חתום לבסוף ס"מ חבר הוא ובקי. אבל לרשב"ג כיון דלא אחזיק כי חבר הוא מאי אהני ועיין בחידושי הרשב"א:

ברש"י בד"ה **חזרה כו' דהא כיון דביטל כו'**. והא דיכול לחזור ולבטל שליחותו פשיטא דמדאורייתא יכול לבטל וא"צ לפרש:

ברש"י בד"ה **ופרכינן חזרה כו' ומשום האי שטרא אינו מתחייב במזונותיה**. דארוסה אין לה מזונות ואפילו נשואה אין לה מזונות אלא בתקנתא דרבנן והוצרך לזה משום דבא"ח אמרי' דגט חוב הוא לה משום דמפסידה מזונות אע"ג דמשתריא עי"כ לכ"ע:

בתוס' בד"ה **כי קתני וכו' אם תרצה לא תקבל וכו'**. רש"י נותן טעם על שלא הצריכו לומר דוקא בפנ"כ ולא ניתן לה שטר קדושין זולת זה כמו גבי גט כי היכי דלא ליתי בעל ויערער לזה פי' דגבי גט חשו לערעור שיפסול לה אבל כאן מאי ערעור שייך מה בכך שיבטל הקידושין והתוס' נתנו טעם שלא תקנו שיהיה בפנ"כ כמו קיום בעדים דלא יהיה יכול לערער לזה אמרו דהתם משום עיגונא כו' ודו"ק:

בא"ד **שתקבל קידושין מאחר ותיפטר ממנו בלא גט כיון שסבורה וכו'**. לכאורה מגט עצמו מוכרח האי סברא דלא חיישינן להא דהא מדאורייתא הגט כשר בערכאות ע"י עידי מסירה וכן בב' עידי כותים ורבנן החמירו דלא ליהוי גט ולא חיישינן שתקבל קדושין כו' ודו"ק:

בסה"ד **כיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות וכו'**. ולמסקנא אפ"ל דא"צ דהא דמלתא דאיתא בשטרות לא קתני ולא חשיב דאין נותנים לאחר מיתה משום דאיתא בקידושין וקחשיב ערכאות משום דליתא בקידושין אע"ג דאיתא בשטר מתנה ולפי"ז מ"ש התוס' וי"ל כיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות צ"ל אף בקידושין. או כיון שהוא בכל שטרות משא"כ ערכאות ליתא אלא בשטר מתנה גרידא וק"ל:

בתוס' בד"ה **בשליחות בע"כ כו'**. בסה"ד והוי ארבעה אפילו לרבנן אבל ה' לר"מ לא קאמר דנכלל בחזרה דהא חשיב בגירושין חזרה ולא בקידושין משום דאיתא בע"כ. והקשו זה לפירוש לפרש"י הקשו אלימא יותר דזה בעצמו דחשיב לר"מ הוא לרבנן ג"כ משא"כ לפירוש דזה דחשיב לר"מ אינו לרבנן רק מ"מ הקשו דהו"ל למיחשבי' וק"ל:

בתוס' בד"ה **מצת כותי וכו' וא"ת אמאי יוצא בו כו'**. אבל איך רשאי לאכול י"ל שרואה שהכותי אוכל ממנו אבל היאך יוצא דלמא הכותי אכל כבר או יאכל עוד מנה שמורה וק"ל. אבל א"ל דכיון דאיירי

בעיסת ישראל ראה בה שלא החמיצה דאין בה קרני חגבים כו' דא"כ אמאי ר"א אוסר מלאכול ועוד שמא הכותי שהה בה שיעור חימוץ:

בסה"ד כדמשמע בריש חולין קוטע כו'. עיין על הראיה למ"ש [דלכאורה כבר ידעו מזה גם בקושיתם דסמכינן על אכילת הכותי לפי תירוצו לעיל]:

בתוס' בד"ה **ואדם יוצא בו כו'**. לרווחא י"ל דמקושר לדבור הקודם דבלא"ה י"ל מותרת ולא אסור משום פת של כותי ותרווייהו צריכי [דמן ואדם יוצא לא מוכח דאפשר דאשמעינן דבאכל יצא בה אבל אסור לכתחלה משום פת כותי] וק"ל:

בתוס' בד"ה **אי ת"ק וכו' וא"כ פשיטא כו' דמצה לא אחזיק וכו'**. ולא הקשו בקצרה כיון דמשמע דלת"ק מהני כתיבא לחוד מדלא פריך אי דאחזיק וכו' א"כ מנ"ל דלת"ק אחזיק בלא כתיבא לא מהני דלמא במכ"ש וכו' די"ל דפסיקא ליה לגמרא דמצה כתיבא ואחזיק וא"כ מדנקיט מצה דתרווייהו איתנייהו בה ע"כ לשלול אחד בא וא"כ אי אפשר לומר דלת"ק כל אחד לחוד מהני לזה הקדימו דמצה כתיבא ולא אחזיק כו':

בא"ד וקשה דלמאי דאסיק וכו' כיון דכתיבא לחוד מהני לת"ק וכו'. דאע"ג דע"כ האי מסקנא לא ס"ל דכתיבא לחוד מהני לת"ק ולא לרשב"ג מדלא קאמר נמי איכא בינייהו כדבסמוך מ"מ התוס' יודעין התירוץ שלהם דתלמודא מספקא בכתיבה לחודא לרשב"ג כדמסקי ונופל קושיתם מ"מ וק"ל:

בא"ד דלמסקנא דהתם מצה כתיבא ואחזיק כו'. וא"ל כיון דגלי מאיכא בינייהו הראשונה מכח קושיא אם החזיקו מיבעי' ליה וכיון דע"כ צ"ל למסקנא דמצה כתיבא ואחזיק תו לא הוה"ל אם החזיקו כמו שהוכיחו התוס' מזה דע"כ מצה לא אחזיק וא"כ נעמוד באיכא בינייהו הראשונה י"ל מיד דאמרינן מצה כתיבא ואחזוק ממילא אמרינן אחזוק ולא כתיבא איכא בינייהו כמו שהכריחו התוס' אח"כ [דלת"ק נ"מ אחזוק מדלא נקיט שחיטה] ועוד מ"מ לא הול"ל כל מצה דמשמע לטפויי קאתי ואף שאינו נופל שפיר לשון אם כו' יאמר לשון אחר ועיין:

בא"ד הול"ל שחיטה וכו'. יש לדקדק דהכי הו"ל לפרושי מדלא מפרש הואיל והחזיקו משמע דכתיבא לחוד מהני ומדנקיט מצה דכתיבא ואחזוק ולא מצה דכתיבא ולא אחזוק משמע דבא להורות דאף דאחזוק בעי כתיבא ולא הול"ל הו"ל למינקט שחיטה וכו' דזה אינו הכרח דלמא בא לאשמעינן דכתיבא לחודא מהני ג"כ מדלא מסיים הואיל והחזיקו וצריכין לבא ע"כ דהול"ל טפי מצה דכתיבא ולא אחזיקו א"כ נימא בקצרה כן ודו"ק:

דף י:

גמ' **רווחא שביק וכו'**. יש לראות איך היה רשאי להרחיק ב' שיטין מן הכתב וא"ל דבאמת לא הרחיק רק שיטה א' ואין ריוח שיטה פנוי בין חתימות הכותי לשטר א"כ למה לי רווחא שביק תיפוק ליה מטעם דהניח שיטה פנוי כדרך העדים דאין רגילין לנמנם ובא הכותי והחתים בה אלא צ"ל שאין דרך להחתים בין הדבקים אם אין רואין שיש ריוח הרבה (או) [נראה דצ"ל א"ו] איירי דעדיין ישנו שיטה ריוח. ולהכי צריך לטעמא דרווחא שביק וכו' א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ויש ליישב (ו):

גמ' **משום דבשטרות אפילו חד נמי לא**. ואין להקשות אכתי ליתני תרי לרבותא דגיטין מאי אמרת ה"א בשאר שטרות תרי הוא דלא הא חד שפיר דמי מהי תיתי לומר כן ממנ"פ מ"ש חד מתרי בשלמא בגט יש סברא דאי לאו דחבר הוא וכו' דעידי הגט אין חותמין וכו' וי"ל דה"א בשאר שטרות נמי אין חותמין זה בלא זה גזירה משום גיטי נשים (ז). או כיון דמדאורייתא כשרין מפקינן ממונא אפומא דחד ישראל וק"ל:

גמ' **רבא אמר לעולם תרי כו'**. בא ליישב רבי אלעזר [דאמר לא הכשירו כו'] דאי לאו הכי אין צריך לחסורי ולאחזיק בהא ולא להא ונקיט על א' משום דבשטרות אפילו חד נמי לא:

גמ' **בשלמא מכר וכו'**. מבואר בר"ן דה"ה מצינו במכר שטר קנין ובמתנה שטר ראיה ע"ש וק"ל:

ברש"י בד"ה **הא דקני כו' נקנה בכסף או בשטר כו'**. מזכיר שטר אפשר מדקאמר בשלמא מכר ולא בשלמא הלואה אלא משום דאף דמכר ישנו נמי בשטר מ"מ סתמא בכסף:

ברש"י בד"ה **מודה ר"א במזוייף מתוכו כו' דלמא קאתי למימסרי' ולמיסמך עלייהו**. שיסברו שהם ישראלים ואע"ג דעומדין לפנינו יסברו שהם ישראלים דא"ל שיטעו כי היכי דכשירין לחתימה כשירין למסירה א"כ שמות מובהקין נמי. ואולם הגזירה רחוקה וכן הקשה בחידושי הרשב"א לעיל ולקמן. וא"ל דלמא אתי למיסמך בלא עידי מסירה כלל [ולמה ליה לרש"י למיהב טעמא דקאתי למימסר וכו'] דבישראל נמי ליחוש לזה דהא בלא עידי מסירה פסול לר"א. ולהתוס' לעיל א"ש טפי דלמא אתו למיסמך בגט שבא לפנינו ואין יודעין אם נמסר בעדים למכשירין דמסתמא נעשה בהכשר (ח):

בתוס' בד"ה **אי לאו דכותי חבר כו'**. ואין להקשות למה כל השטרות פסולין ואפילו שטר קידושין כיון דמדאורייתא הוי קידושין בחתום עליו עד כותי דמדאורייתא כשר הוא היאך יתירו רבנן אשת איש ז"א דלא איירי בשטר קידושין שנתקדשה רק על שטר שכתב בו הרי את מקודשת ואמרו רבנן שלא תקבל קידושין [ועיין לעיל בערכאות שפי' רש"י דליתא בקידושין דאי אמרת אינה מקודשת שריא אשת איש לעלמא] דהתם ודאי איירי שנתקדשה כבר שהרי בעידי מסירה איירי שכבר נמסרו הקידושין לה [הגה"ה. ואף דלכאורה גם בערכאות שייך פסול בקדושין לענין לכתחלה דאמרי רבנן שלא תקבל קדושין שחתומים בערכאות אף בעידי מסירה מ"מ התנא לא רצה למינקט רק מלתא דליתא בקדושין ושוין בו גיטי נשים ושחרורי עבדים א"כ גבי עד עובד כוכבים נקיט לענין לכתחלה דליתא בקדושין וגבי ערכאות נקיט בגוונא דליתא בקדושין כגון בדיעבד אלא דלשונו אינו מדוקדק שכתב שהרי בעידי מסירה כו' דבאמת גם בעידי מסירה משכחת לענין לכתחלה] אבל הכא וכן בחזרה דלעיל לא בנתקדשה עסקינן רק בשליחות שטר קדושין ואע"ג דקתני כל השטרות כשירין כו' [הגה"ה. דכולל בה קדושין מ"מ לא כללו רק לענין דיעבד] וע"ש ברש"י מ"ש בערכאות ליתא בקדושין כו' ובעד עובד כוכבים ליתא בקדושין ודו"ק. [כל זה מגוף דברי הגאון המחבר שהיה במוסגר מלבד תוספות דברים שהוגה בו] ועוד כל דמקדש אדעתא דרבנן כו' ואפקעינהו רבנן לקידושין שחתם עליו עד כותי (ט): ועוד הקשו בכל קיום שטר דמדאורייתא א"צ קיום ועיין (י):

בא"ד וי"ל וכו'. מ"מ אי חתים [ישראל] בתחלת הגט פסול אף דסמכינן אפומיה דחד והענין אמת מ"מ הגט מצד עצמו אין בו ממש ואין בו עידי חתימה כיון דכותי מדרבנן פסול אבל השתא מעיד הישראל החתום בסוף על הכותי דחבר הוא וק"ל:

בתוס' בד"ה **חספא בעלמא וכו' נראה שהתוס' לא היה לפניהם רש"י [אלא] כמו שהביאו ולא כמ"ש לפנינו** וק"ל. ואף שבח"ש מישב ע"פ הדחק ע"ש:

בא"ד ואפילו אם נאמר כו' כשר לקנות בלא עידי מסירה. פי' אפילו שודאי לא היה עידי מסירה וכמ"ש התוס' לעיל (גיטין דף ה' ע"א) ד"ה דקי"ל וז"ל מיהו יש לחלק וכו' וא"כ מאי פריך חספא כו' היינו משום שידוע כו' פי' הקנין הוא לעולם ע"י קבלת שטר מתנה הלזה ואם השטר קנאו ואע"ג דליכא עידי מסירה שמסרו לו השטר מכל מקום אף שלא מסרו בעדים רק בינו לבינו מ"מ קנאו ע"י קבלת השטר ועכ"פ מסרו לו שהרי העדים חתמוהו לנותן ומאי בעי ביד המקבל ולכן שטר שחתומים בו ישראל אלימא כחו לקנות בו אבל כשחתומים בו עובדי כוכבים לא אלים כחו לקנות בו אע"פ שהענין אמת מצד עצמו מ"מ במאי קני ואף שודאי בציווי הנותן נכתב האי שטרא שהרי לא מרעי נפשייהו מ"מ במאי קני דלא אלימא כחו דהאי שטרא לקנות כן נראה פירוש דבריהם. ומתחלה אמרתי בענין אחר אבל זה נראה לי יותר:

בא"ד משום דמתני' כיילא כו'. ולא סתרו מניה וביה דהיאך יתרץ בעידי מסירה הא כייל בהדיה שאר שטרות דכשרין בלא עידי מסירה ודו"ק היטב:

דף יא.

גמ' **לפלוג וליתני כו'**. המושכל ראשון דכיון דמוקי למתני' בעידי מסירה ושמות מובהקין הדיוטות אמאי לא ע"כ [הא דקאמר] לא הוזכרו כו' בשמות שאינן מובהקין איירי א"כ לפלוג כו' וק"ל [ומתורץ בזה קושית תוס' ורש"ל ומהרש"א] [ואולי לזה פי' רש"י שמות דייני עובדי כוכבים הן וק"ל. מדברי הגאון המחבר. ור"ל דבהדיוטות איירי באינן מובהקין] אח"כ מצאתי כזה במלחמות וסתרו אח"כ ע"ש שמאריך מאד בשמעתין:

גמ' **וחכמים פוסלים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים**. א"ל נימא לעיל מנינא לאפוקי דרבנן שוין גיטין ושחרורין להכשיר בהדיוטות דז"א דתנא דברייתא דלעיל סבר גיטי נשים ושחרורין פסולין אפילו בערכאות כ"ש בהדיוטות ולמה לי מנינא למעוטי שלא תימא דשוין בהכשר בהדיוטות ולעיל איירי ג"כ בשמות מובהקין וק"ל:

גמ' **רשב"ג אומר כו'**. אה"נ דפליג בערכאות וכן קאמר לא נחלקו ר"ע וחכמים כו' ולא קאמר ר"ע וחכמים ורשב"ג:

גמ' **מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור כו'**. אפ"ל דבמקום שאין ישראל חותמין מכשיר אפילו באינן מובהקין וע"ז פריך דנגזור אטו שמות שאינן מובהקין במקום שישראל חותמין דהוי רק ב' גזירות כמו מובהקין במקום שישראל חותמין וק"ל דלא כתוס' (כ):

ברש"י **ד"ה הורמיז כולן שמות דייני עובד כוכבים כו'**. אף דלכאורה שהדי הדיוטות חותמין רק החתימות הוא ע"פ ערכאות וכמ"ש הרא"ש ואולי דמפרש כן דמאי חזא ר"פ למינקט הני טפי מכמה אלפים שמות ואפשר לומר דלרבותא נקיט הני אע"ג דקרובים לשמות ישראל ואין ביניהם רק הפרש מועט הורמיז הורמין וכו':

ברש"י **בד"ה חוץ מגיטי נשים לא גרסי' ברישא**. לאפוקי בעל המאור דגרים כן ומפרש וכן במלחמות גרים כן ומפרש בע"א עיין עליהם:

שם בזה הדבור שטרי מכר דקיימי לראיה ועליהן כו' סמכינן פסול דאימא שיקרא חתים אבל גיטי נשים כו'. רש"י מפרש הכל בלא עידי מסירה ר"ל שאר שטרות דכשירין בערכאות ר"ל כדינייהו בישראל בלא עידי מסירה דא"צ עידי מסירה בשטרי ראיה ופסולין בהדיוטות ר"ל כדינייהו אבל בעידי מסירה ג"כ כשירין ואפילו הדיוטות וגיטין ושחרורין כ"מ שמזכירין ר"ל כדינייהו דאף בישראל אין כשירין רק בעידי מסירה ולפ"ז אין טעם למה ר"ע מכשיר ולזה פירש ר"י בע"א ועיין באשר"י בארוך:

ברש"י **בד"ה שטרא פרסאה כו'**. דוק בפי' רש"י וראה באשר"י ונ"ל דרש"י לטעמיה דפסול [לחכמים] דלעיל בלא עידי מסירה. ומה שקשה הא מודה ר"א במזוייף כו' דלמא אתי למיסמך כו' הגע עצמך וכי בשביל זה לא ישלם זה לזה אם הוא שטר הלואה וכן בשטר מכירה סוף סוף הענין אמת הוא וגבי גט פסלו רבנן לשטרא מהאי טעמא דלמא אתי למיסמך עלייהו ה"נ ודאי עצמות השטר פסול מ"מ גבי מבני חורין דאף דהדיוטות הן ומרעי נפשייהו וחיישינן דלמא חתמו שקר בלי ידיעת הלוה והמוכר הא הכא חזו שהדי ישראל דמסר הלוה או המוכר בעצמו מדעתו שטר ראיה על ההלואות או המכירה לישראל חבריה ואף שגוף ההלואה לא ראו מ"מ למה לא יגבה מבני חורי ומשום גזירה דלמא אתי למיסמך לא נפסיד לזה חיובא שלו וקמ"ל אף דגוף הענין לא ראו רק המסירה וכיון דכתב ולשון פרסי לא יוחשב אפילו לראיה כמו בכתב שלנו דלמא לא חשש למסור חספא כזה לחבירו כיון דפרסאי הוא קמ"ל דראיה שפיר הוא דאי לאו קושטא הוא לא הוי מסר לחבריה שטר זה שכתוב בו חובתו בפני עדים. ועוד דפי' דלמא אתי למסמך עליה ר"ל וימסור ג"כ בפני עידי חתימה ומה בכך כיון דהוא הלוה מסר לו למלוה הרי קושטא הוא והענין אמת ואזלא ליה חששא דמרע נפשייהו וחתמו שקר בזיוף (ל). והא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף כו' והא צריך שיחזור וכו' דאף בשטר ישראל לא מועיל המסירה והוי כחספא בעלמא אף לר"א דאמר עידי מסירה כרתי צריך על גבי דבר שאינו יכול להזדייף ואי לא"ה לא אלים מסירה כזה ליחשב להודאה (מ) ופריך ממשעבדי נמי וכו' ואף דהשטר מצד עצמו פסול משום דלמא אתי למיסמך מ"מ מצד עידי מסירה יגבה ממשעבדי דס"ל דאית ליה קלא ומשני לית ליה קלא על ידן אלא ע"י עדים החתומים והכא החתימה כלא היה והא דפריך והא לא ידעי למקרי משום דכל עצמות ענין עידי מסירה הוא שהם עיקר העדים ולא עידי חתימה והחתימה רק משום תיקון העולם שמא ימותו ע"מ כו' ודרך העולם שאם יבא לדון מביא עידי מסירה שהם העיקריים והם לא ידעו למיקרי כיון דכתב ולשון פרסי והיאך מסהדי עליה דמלתא לאחר זמן שהשטר שכתוב בו כך וכך נמסר בפניהם ואולם זה אינו מחוור לי מ"ש פסול דלמא אתי למיסמך מפסול דיכול לזייף או חזרת שיטה אחרונה ומדצריך חזרת שיטה ובדעפין משמע מניה דאף דאינו גובה ממשעבדי משום דלית ליה קלא מ"מ תורת שטר עליו שלא יוכל לטעון פרעתי ולגבות מיתמי וכה"ג להכי פריך שפיר הא צריך וכו' דמבני חורי ודאי גבי ולא צריך רבא דאשמעינן אי לאו דגביא ביה בכל אנפי מבני חורי כבשטר דעלמא והשתא הדרא קושיא לדוכתיה הא פסול כיון דחתימי עליה סהדי פרסאה משום דלמא אתי למיסמך עלייהו ולהכי פירש האשר"י דאיירי בלא חתימי סהדי עליה. ועיין במסקנת האשר"י כשמסדר לסוף הדינים תמצא שכן כוונתו. ואולם ראיתו דאפילו בשטרי ממון [גזרינן דלמא אתי למסמך] מהאי שטר מתנתא דהוי חתימי עליה תרי גיסי אינו נראה ראיה לענין שטרי ראיה. ואם נאמר דאיירי [לפרש"י] בשמות מובהקין וכר"ש א"ש אבל בסמוך משמע ברש"י דהלכה כרבנן אגל נוקים ולום ומי דחקו כאן לכך ודו"ק: ואמתני' לא פריך כל הני פירכות דהכא קסמיך אקושיא אי הכי ממשעבדי נמי אבל במתני' אה"נ דגבי ממשעבדי בערכאות וק"ל וכ"מ ברשב"א בשם הרמב"ן ועי"ל דמתני' איירי מיהו בלשון מובן ליהודים רק השתנות בכתב אבל כאן איירי בלשון פרסי וכפרש"י ולהכי פריך והא לא ידעי כו'

אגב פריך אחריני ועוד מתני' מני איירי בכתב ישראל דומיא לגט לע"כ איירי בכתב ישראל וכפרש"י לעיל דלא קאמר רק שטרות העולין בערכאות אבל כאן קאמר שטר פרסאה כו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **לפלוג כו'**. ק"ק לי לתירוצם למה יעשו רבנן לפסול תרתי ולעשות ב' גזירות משום חדא טפי הו"ל לפסול חדא משום תרתי דהיינו לא יועיל ערכאות בשאר שטרות בלא עידי מסירה משום גזירה שיסמוך אח"כ בהדיוטות נמי בלא עידי מסירה וישאר על דינו שאר שטרות וגיטי נשים בהדיוטות [להכשיר בעידי מסירה] ואפשר משום דרוב שטרות נעשין בערכאות לא רצו לפסול בלא עידי מסירה:

קושיות ח"ש יש ליישב ראיתי מי שמיישב ג"כ מדנקיט ערכאות משמע אבל לא הדיוטות דלוחק לומר דרבותא לפסול [בגיטין] נקיט ערכאות ואילו מובהקין לא משתמע השתא כלל ודו"ק:

בתוס' בד"ה **נעשה כו' פירוש בשאר שטרות כו'**. לא"ל לפי האמת כסברת המקשה ולפסול [אף] בגיטין בהדיוטות משום גזירה לגזירה הא רבנן דבסמוך לא גזרו וכמ"ש התוס' בסמוך וסברא לחוקה מצד עצמו להוי גזירה לגזירה גם כאשר הקשיתי לעיל [למה יעשו כו'] ועוד הוי תלי תניא בדלא תניא דהיאך יתלה פסול לגיטי נשים בשמות שאינן מובהקין לטעמו משום חדא גזירה דלמא יסמוך עליה ואלו בנעשין בהדיוטות ובשמות מובהקין פסולין משום גזירה לגזירה והיאך יאמר שזה פסל כנעשה בהדיוטות כאילו פשיטא טעמו טפי לפסול משא"כ בסברת המקשה דלא איירי מתני' בפסול דאינו מובהקין רק בפסול הדיוטות גרידא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **לא נחלקו כו' וחכמים פוסלין בשאר שטרות דגזרינן כו'**. דלא ניחא לומר דרבנן כרשב"ג דדוקא בגיטין סבר כר"א ולא בשאר שטרות כיון דלא מצינו לרבנן דסברי כן בהדיא בשאר דוכתי ועוד דבשאר שטרות היינו בשטר מתנה אבל בשטרי ראיה מהני לכ"ע:

בא"ד **רשב"ג אומר אף אילו כשירין כו' כלומר כו'**. יש ליישב מאי פירשו בזה טפי מרש"י ומהי תיתי לפרשבע"א לפי' ר"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה **והא בעינן כו' לר"א פריך**. ר"ל ר"א אמורא דס"ל אליבא דר"א תנא דצריך [בשאר שטרות] דבר שא"י להזדייף ולאפוקי מר"י אליבא דר"א:

בתוס' בד"ה **בדאפיצן משמע כו' ודיפתרא פסול בכולהו**. ר"ל בספר תורה תפלין ומזוזות:

דף יא:

ברש"י בד"ה **התם כדקתני טעמא כו' כרבנן דמתני'**. מקשין א"כ לוקים ולוס למה כשירין ולדברי הרשב"א הובא בח"ש לחוקים ומתחלה אמרתי דרש"י לשיטתו שפירש לעיל דמתני' אליבא דר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי וקושטא דמאי דס"ל כר"א ור"י ור"ל פשיטא דאזלי אליבא דהלכתא תנא דמתני' נמי ס"ל אליבא דר"א דבשמות מובהקין כשר דלא גזרינן אטו אין מובהקין. ומ"ש כרבנן דמתניתין ר"ל לאפוקי רבנן דברייתא דלעיל דתנא מניינא ואוקמה כר"א ובעידי מסירה ובשמות מובהקין אך אינו מחוור ממ"ש זה על פסולין דאינו מובהקין וק"ל. גם צריך ישוב מ"ש בד"ה אע"פ ששמותיהן כו' ואפילו בלא עידי מסירה כו' מי הכריחו לזה ולא כמ"ש באיבעיא מהו לאכשורי בעידי מסירה:

בתוס' בד"ה **עדים כו' דהא מספקינן כו'**. מקשין למה לא בקצרה למובהקין הא מכשיר ר"ש לעיל בשלמא באין מובהקין אף לפסול לעיל היינו בודאי עובדי כוכבים והכא דלמא ישראל הם. ואפ"ל שלי"ת דמיבעיא בשמות מובהקין לאכשורי בלא עידי מסירה מטעם שכתבו באינן מובהקין דלא תלינן להו בעובד כוכבים אח"כ ידוע בודאי שהם עובדי כוכבים דלא שכיחי וכו' ולעיל דצריך עידי מסירה משום דודאי עובדי כוכבים הן לזה כתבו דבשמות מובהקין ליכא לספוקי כלל דודאי עובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתא כו' ואין כאן ספק כלל מלמכשירינן בודאי עובדי כוכבים בשמות מובהקין ע"י עידי מסירה דלא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו. ולא הו"מ להוכיח מדפשיט לא בא לידינו אלא לוקים וכו' ודוקא כו' [דמשמע דהאיבעיא היה באין מובהקין] דדלמא אף דמיבעיא בשמות מובהקין מ"מ פשיט דשמות מובהקין ג"כ תלינן בישראל אלא לוקים ולוס דברירא קרוב דודאי דלא מסקי ישראל כן (ג):

בתוס' בד"ה **בגיטי נשים וכו'**. לקמן בשמעתין נכתוב בזה אי"ה:

בתוס' בד"ה **יתיב רב הונא כו' אומר ר"ת דאין זה ר"ה כו'**. ולא ב' ר' ירמיה הוי ואפ"ל משום דשמואל היה גדול מר"י כדאיתא בפרק גיד הנשה בשמעתא דניחוש אמר ר"י אית לי רב בבבל איזיל אחזיה גבי דשלח ליה עיבורא דשיתין שנין כו' חושבנא בעלמא ידע שלח ליה תריסר גמלי ספיקא דטריפותא כו' ור"ה היה קצת גדול משמואל דבעי מיניה שמואל מר"ה ור' ירמיה היה גדול מר"ה שהרי רב הונא יתיב קמיה כתלמיד לפני רבו דכ"מ דקאמר יתיב קמיה היינו כתלמיד כמ"ש התוס' בכ"מ וקרי ליה דרדקי והיאך קאמר ר' ירמיה דין משמיה דר"י דקאמר הכי אמר ר"י התופס לבע"ח כו' והיאך יאמר דרדקי כך אמר ר"י כו' כל כמיניה וק"ל. רק א"כ הו"ל לתוספות להוכיח בקצרה מזה דתרי ר"ה הוי ולא יצטרכו גמרא דנדה דר' ירמיה בעי מר' זירא וכו' וגמרא דכתובות דר' זירא תלמידיה דר"ה וכו' ודוק וי"ל דהוכחה שלהן עדיפא מדיתיב ר"ה קמיה דר' ירמיה דהוי תלמיד תלמידו משא"כ הוכחה שלי דלמא מ"מ אומר דין משמיה דר"י אף שהיה קטן ממנו אבל מכל מקום ניחא להו לומר ב' ר"ה מלומר ב' ר' ירמיה מטעם שכתבתי:

בתוס' בד"ה **ש"מ**. עיין בר"ן שהיטיב אשר דיבר כפשוטו שההוכחה דיכול אדם לעשות שליח לטובת אדם מעצמו אף שלא ידע דהא משנתינו יכול לזכות בשטר על שלא יכול הנותן לחזור וטעמא דנעשה שלוחו של אדם כמותו אף שלא עשאו שליח למאי דלא ידע עדיין סברא דכל האומר תנו כו' א"כ ה"נ יכול לתפוס כו':

בא"ד **אע"פ שלא נתכוין לכך המקבל וכו'**. שהרי לא יכול לעכבו בע"כ של רבו כשאר תופס לבע"ח שתופס מעיקרא בע"כ של החייב דאילו המלוה בעצמו יכול לתפוס בע"כ ה"נ זה התופס משא"כ כאן אפילו העבד עצמו אינו יכול להשתחרר בע"כ של אדון ואינו יכול לתפוס בגט שחרור אם נתן לו האדון על מנת שלא ישתחרר בקבלה זו כ"ש שזה לא יכול לתפוס בע"כ של האדון לצורך העבד כיון דתן לאו כזכי כתימה לר"י רק תירצו שדעת האדון היה שלא יהיה יכול לחזור בו כיון דעביד ליה נייח ורוצה שיהיה בע"ח בכך וכו' א"כ ה"נ דעתו של המקבל כאשר יהיה דעת האדון ודו"ק:

בסה"ד **אבל אם התופס לבע"ח לא קנה וכו'**. שלא תימה אף דבבע"ח לא קנה מידי הכא שאני דדעתו היה לכך שנתנו לו על דעת שיעכבנו מלחזור לזה פירשו דהוי כ"ש מצד כיון שאינו בע"ח לא היה כוונתו בקבלה זו להיות יותר מאשר תופס לבע"ח:

בתוס' בד"ה **התופס כו' וא"ת וכו'**. בל"ז התם הוי בשליח ממש וקשה לכאורה מאי הקשו התם איירי באומר זכה לי כדקאמר התם וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי כמ"ש התוס' אח"כ בד"ה כל האומר והכא בשמעתין קאמר נמי כל האומר כו' דמשמע דבאומר תנה קנה לר"י בתופס לבע"ח וכו'. (ס) וכ"ת. לעיקר קושיא כיון דמשמע שם דהא בהא תליא דהא אף לתירוצם צ"ל דר"י מחלק ביניהם. וצריך לעיין שם בגמ' דאפשר דלענין חב לאחרים אין חילוק בין תנה לזכה דדוקא לענין שאין המגביה יכול לזכות ביה [יש חילוק בין תנה לזכה והיינו אי תופס לבע"ח קנה דבאומר תנה גרע טפי דגלי אדעתיה דלא יזכה עד דמטי לידיה וכמו שפרש"י שם אבל אי תופס במקום שחב לאחרים לא קנה פשיטא דלא גרע המגביה מאינש אחרינא דיכול לתפוס ולכך הקשו התוס' שפיר] ודו"ק:

בסה"ד **דמגו דזכי לנפשיה כו'**. ר"ל אף שחבירו אמר זכה לי מ"מ היה יכול לזכות לנפשו לומר מיד בשעת הגבהה לעצמו הגבהתי:

בתוס' בד"ה **כל האומר כו' דהוי הלכתא בלא טעמא כו'**. כעין ב' קושיות:

בא"ד **ומוקי לה רב זביד במעמד ג' ובבריא אמאי לא מפרש כו' משום דתן כזכי**. ואף [למעמד ג'] מהני בע"כ שלו מ"מ הרי הממון לא בידו היה שהרי אומר לשליח תנו מנה זה וכו':

בא"ד **ועוד פירש ר"ת וכו'**. והשתא א"צ לחילוקים הראשונים:

בא"ד **דבמתנה לא הוי כזכי כו'**. הניח הרשב"א בצ"ע לעיל דקאמר דאיתא בשטרות לא קתני הא חזרה איתא במתנה וכמו שהקשו התוס' לעיל בערכאות ונ"ל ליישב קצת דמ"מ בזה שוין גט ושחרור דיכול לחזור מטעם דהוי חוב וה"ה אם אמר זכה דהא כל האומר תנו כאומר זכה דמי במלוה ושחרור הוי כמלוה ואפ"ה יוכל לחזור משא"כ במתנה דמשום דלא הוי הלואה רק מתנה לא הוי תן כזכי ולכך יוכל לחזור ואילו אמר זכי ודאי דא"י לחזור וק"ל:

דף יב.

גמ' **ובמגו דזכי ליה לנפשיה וכו'**. דאיירי בבעה"ב המלקט פיאה בשדה אחר (ע):

גמ' **ת"ש עבד שגלה כו'**. ולא רצה לשנויי במעלה לו מזונות ואין רבו חייב לזונו ההעדפה דאין רבו חייב לפרנסו מיבעי' ליה כדבסמוך ניזון מתפרנס מיבעיא ליה ועוד מעשי ידיו מהי תיתי לא יהיה לרבו ואפילו ההעדפה כיון שמעלה לו מזונות דבשלמא השתא קמ"ל אף שאינו מעלה לו מזונות וכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי כו' ודלמא לא ימנע בכל יום להשתכר והתורה אמרה בערי מקלט וחי אבל במעלה לו מזונות א"צ למימרינהו וק"ל:

גמ' **העדפה פשיטא כו' כיון דכי לית ליה כו'**. לא מיבעיא לומר בקצרה וחי דכיון דיש לו מזונות מאי עביד ליה חיותא שייך ביה לזה אמר מהו דתימא כיון דכי לית ליה כו' וכפרש"י וק"ל:

גמ' **מדסיפא דלא אמר ליה וכו'**. משנה סגנון הקושיא דלעיל לכוותיה גבי אשה וכו' ואפשר דהכא פסיקא ליה טפי חילוק דלא אמר מדקתני סיפא ואם אמר וכו':

גמ' **הכא במאי עסקינן כו'**. ראיתי כתוב ולא משני דאמר ליה צאי כו' והקדיש ההעדפה ולוה להעדפת מזונות דתקשי ליה ולימא ליה הקדש כו' דא"ל הקדש ניחא ליה כיון דאין להקדש בו רק ההעדפה משא"כ עתה דאית להקדש גוף מלאכת העבד ניחא ליה שפיר ודו"ק:

ברש"י בד"ה **עבד כנעני**. דבעבד עברי כתיב כי טוב לו עמך במאכל כו' כדאיתא בפרק נערה:

בתוס' בד"ה **עבד נמי כו' וא"ת אטו כו'**. לכאורה הא דרשב"ג בסמוך קושטא הוא כן וי"ל כמ"ש התוספות לקמן בסמוך דדוקא בשני בצורת אבל בשאר שנים ימנע מרחמין יותר ודו"ק:

בא"ד **ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול וכו'**. והתרץ משיב הכא במאי עסקינן דאמר ליה כו' וסומך עצמו כדמסיק באמת:

בתוס' בד"ה **מספקת מאי למימרא כו' אי אמרת בשלמא כולהו בדספקא וכו'**. לפום ריהטא לא הוצרכו להזכיר כולה בדספקא רק אח"כ רישא בדלא אמר לה תנא סיפא כו' אבל השתא דמוקמית רישא בדאמר לה ולא תני הך סיפא כו':

בסוף הדבור **מאי למימרא כו'**. וא"ל תנא סיפא דמספקת לגלויי רישא דלא איירי במספקת דא"כ העיקר חסר דהא לא קתני במספקת בהדיא בסיפא ודו"ק:

דף יב:

גמ' **ולימא ליה הקדש**. יש לי לדקדק מאי פריך ולימא ליה הקדש כו' יאמר להקדש לאו בעל דברים דידי את דהא על שלא תצטרף פרוטה פורע לבעליו כדפרש"י בהדיא והקדש לא חייל אפחות משוה פרוטה כפרש"י או מסתמא דעת המקדיש לא היה עליו להקדישו כפירוש ר"י ודוחק לומר דלמסקנא בפחות משוה פרוטה אזלא ליה שינויא דהקדש גופיה ניחא ליה. ועוד דא"כ הדרא [קושיא דלעיל] דוכתיה דמאי לא משני דאמר לו צאי מעשי ידיך כו' דא"ל תי' דמעלה לו מזונות לפי האמת נמי אזלא דהא קאמר אח"כ וה"נ מסתברא כו' אי אמרת בשלמא הך במעלה כו' ואיפכא אין להקשות מאי פריך קמא קמא קדיש אכתי הקדש גופיה ניחא ליה כי היכי דלישבח עבדיה זה אינו דא"כ תקשי ליה דמאי לוה מקודם ואוכל יהיה עושה ואוכל בלא הלואה תחלה אע"כ דסוף סוף כיון דבאמת הקדש הוא אסור לו ליהנות מן ההקדש [אבל איפכא קשה כנ"ל] עוד קשה למה עושה ופורע בפחות משוה פרוטה אם האדון לא הקדיש שאין דעתו אפחות משוה פרוטה א"כ עדיין לאדון הוא שוויו של אותו פחות משוה פרוטה ולעבד מאי זכיה ביה וי"ל דהאדון ע"כ הקדיש לעבד בלי שיור כדי שיעשה ויהיה הכל להקדש ויצרף עד שיהיה שוה פרוטה ויותר ויהיה אח"כ הכל להקדש ואי קודם שיעשה שוה פרוטה אכתי הוא לאדון רק דעת האדון לצרפו יחד לצורך ההקדש ממילא ופריך ולימא ליה הקדש כו' דהא לעבד אין בו זכיה מ"מ רק להאדון ודעת האדון לצורך ההקדש וא"כ ולימא ליה הקדש כו' ומשני הקדש גופיה ניחא ליה כו' ודעת האדון כאשר יהיה ניחא להקדש כן יהיה ודו"ק. ובזה מדוקדק נמי הקדש גופיה וכו':

גמ' **א"ה ניזון מתפרנס מיבעיא ליה**. לעיל ברשב"ג או פרנסיני כו' לא קשה או זנני מיבעי' ליה למאי דס"ל דפליגי אם יכול לומר עשה עמי כו' (פ) ואפשר לומר דגבי האדון אפילו פרניסני וכ"ש עיקר מזונות שהיא נגד מעשי ידיו ודו"ק:

ברש"י בד"ה **לוה ואוכל כו' לא יעשה תחלה**. דקדק תחלה דהו"ל לרש"י למימר אבל לא קאמר בקצרה עושה ואוכל ולמה ליה לוה ופורע כלל משום דפרוטה קמייתא כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה **פשיטא דלרבו הוא כו' ואי לאשמעינן כו' נימא אותו העבד ניזון כו'**. וה"ה נימא נזק וכו' [למאי דתי' רש"י לעיל דלא תני נזק משום דפשיטא ואי שבת נמי פשיטא ולא תני רק לאשמעי' כו' מ"ש דלא תני נמי נזק] וא"ל בזה אשמעי' אף דשבת לרבו אפ"ה ניזון מהצדקה [דה"א דניזון מצדקה מיירי בנותן לו רבו השבת למזונות דאינו יכול כו' וניזון היינו דלא ספיק] בניזון לחודא נמי שמעי' דניזון משמע עיקור מזונות [שהוא נגד מעשי ידיו אבל מה דלא ספיק הו"ל מתפרנס כדמשמע מדבריו לעיל] וק"ל:

בתוס' ד"ה **בפחות משוה פרוטה כו'**. עיין ברשב"א (צ) ומיושב עם זה [קושיתו לעיל בגמ'] דצריכים לשינויא דהקדש גופיה ניחא ליה וק"ל (ק):

בתוס' בד"ה **שבתו וכו'**. מיהו בפי' רש"י לענין נזק לפי' לא אצטריך דהיינו דמי ידו כו' ופשיטא כו' דהא שבתו נמי פשיטא ומשום רפואתו נקיט לה כדמסיק ודוחק לומר דנקיט שבת טפי אגב רפואתו כדבקרא רק שבתו יתן ורפא ירפא ואף לפירושם לפי' שבתו פשיטא בענין אחר אכתי הו"ל נזק דנשמע ביה נמי דין לעשה עמו לזה פירשו במלת שבת נכלל שבת גדולה ושבת קטנה. ובושת לא הזכיר רש"י כלל ונער הדוחק מפורסם. ורש"י מיאן בפי' התוס' דהא לס"ל דאינו יכול לומר עשה וכו' אין לומר כן דנקיט שבת לחידושא כו' דהא יש לו מזונות והתוס' פירשו לפי האמת י"ל כן דלא כרש"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וכ"ת וכו' וא"ת ומה בכך כו'**. בשלמא במתני' שאם ירצה שלא לזון כו' נוח לו להפסיד מזונות שיהיה בן חורין ולא משועבד מלהיות משועבד כיון דסוף סוף בין כך ובין כך מזונותיו תלויה ביד רבו אם ירצה או לא. (ר) משא"כ בתרומה דע"י השחרור מפסידו באכילת תרומה משא"כ במתני' לא מפסידו מידי ובח"ש כתב קצת בהסברא אחרת:

עוד שם וא"ת מה בכך כו' אבל משום דרצונו עתה לחזור בו מזה הגט לא קשה דמ"מ כיון דקודם חזרה היה משוחרר לאו כל כמיניה לחזור לזה הקשו דהיה חוב מעיקרא וק"ל:

בא"ד **וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חוב כו'**. ובאשה דהוי חוב אף לרבנן התם ליכא זכות כלל עיין בח"ש. ולכאורה אף בפשטא דשמעתין וכי תימא אי בעי זריק לה גיטא וכו' קשה נמי ואלא מאי אשה. (ש) וא"ל דזה בעצמו השיב ר"מ כו' כמו שאתם מודים לי באשה כו' כמ"ש תוספות אח"כ לכך מזכיר אשת כהן כו' דהו"ל להוכיח זה אף מאשת ישראל (ת) ויש ליישב ודו"ק. עיין לעיל בירושלמי שהביאו התוס' די"ל באשה לכך יכול לחזור כיון דאין מתגרשת ע"י אחר ולא מטעם זכות וחוב לכן אף באשת מוכה שחין יכול לחזור רק א"כ מאי מוכח מאשת כהן וק"ל:

דף יג.

בתוס' בד"ה **האומר כו' מתני' כר"מ**. ולפ"ז לעיל דפריך ותו ליכא והאיכא תנו וכו'. היינו ה' לר"מ וק"ק מאי פריך דנכלל בחזרה ודו"ק:

בא"ד **אע"פ שהגט בעין כו'**. ר"ל גט שחרור כמו שכתבו מקודם אפ"ה לא זכה העבד כו' אבל באשה לא הוי ז"ה רבותא דאף במסרו ליד השליח הא הוי חוב לכ"ע וזה שכתבו אח"כ ואינו נראה כו' כתבו גט לאשתי ותנו שטר שחרור זה כו' כיון דחילוק לזה ע"כ לא קאי אגט אשה וק"ל:

בא"ד **אבל אומר ר"ת דלא גרסינן כלל זה**. אינו ר"ל מלת זה רק כל זה ר"ל כל הענין דאף תן לא גרסינן דהא תן משמע בעין כמו שכתבו כבר. (א) ושיבוש. (ב) וצ"ל דאף דתן משמע בעין מ"מ לא מוכח דכוונת המשנה על הרבותא רק מדנקיט זה שלא לצורך [ולפ"ז לא מחק ר"ת רק מלת זה]. ויותר נראה דאף תן לא משמע בעין רק תן זה ומ"ש ואשמעינן במה דנקיט זה כו' הוא בעצמו מ"ש מקודם שהוא בעין ומראהו וכו' רק מפרשים הרבותא מה בכך שהוא בעין ודו"ק:

בא"ד **לא הו"ל כתבו כו'**. דא"כ לא הוי ידעינן חידוש דכשהוא בעין וראוי להנתן כו' והותחל כ"כ מחיים כו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **והא לא משך כו' מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני כו'**. ואע"ג דמוקי לה בצבורין ואומר ז"ה כפי' רש"י אע"ג דלא תני זה מ"מ לא משמע דאיירי בהושלש נמי כיון דלא תנא בהדיא זה ועוד נ"ל דאפ"ל דהתוספות בצבורין אין צריך ז"ה ומסתמא אותו מנה שצבור לפניו נתכוין ומימרא דרב מנה זה נותנין ומנה סתם אין נותנין היינו באין צבורין לפניו ופי' מנה זה המונח שם במקום פלוני ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אית ספרים וכו' דלמא מנה קבור וכו'**. ולמאי נגנב משם ושומר חנם פטור מגניבה או דלמא ברשותיה קברו שם ועיין ברשב"א:

בא"ד **כדמשמע לשון תנו כו'**. ואף שכבר כתבו גם בפקדון אלא שמודה ואמר תנו מנה לפלוני פקדון כו' היינו כשמפרש פקדון אבל סתם תנו לא משמע פקדון ובמימרא דרב תנו לא קאי אמנה זה וכו' וק"ל:

דף יג:

גמ' רב זביד מ"ט לא אמר כרב פפא. אף דהלכתא דקבור לא חיישינן מ"מ הא רב מרא דשמעתא עצמו חייש לכך באידך דרב וא"כ נפרש דברי עצמו כן:

בתוס' בד"ה **ממאי וכו'**. וא"ת וכו'. אף שכתבו התוס' לעיל דלא בעי לאוקמי כר"מ דס"ל מצוה לקיים דברי המת ולא כחכמים היינו כר"מ ולא כחכמים דלחכמים לא יתנו בסיפא אבל כאן ברישא סוף סוף ולכ"ע הדין אמת דלא יתן אותו הגט בעצמו משום גט לאחר מיתה אבל מ"מ דוחק לאוקמי כרבי ולא כחכמים דפליגי אדרבי ומ"מ י"ל דקאי לאידך שינויא דהתוספות ועוד דה"נ תי' ועוד סתמא כרבנן ודו"ק:

בתוס' בד"ה **גופא כו' למ"ד דוקא בפקדון קנה למה הוצרך לתקן כו'**. זה אינו ראיה לכאורה דמ"מ י"ל זה שיזכה הוי מתנה גביה ומסתברא מלתא דרב בפקדון לא בהלואה ר"ל שיש לו לראובן פקדון או מלוה ביד שמעון אבל נתנו במתנה ללוי ובמתנה לא הוי תן כזכי וכן בסמוך בקבלא דמוריקא וכו' אי מההיא ה"א ה"מ במתנה מרובה וכו' ש"מ דגוף מימרא דרב במעמד ג' איירי במתנה. (ג) מיהו התוס' כתבו זה לתי' ראשון שכתבו לעיל בד"ה כל האומר תנו וכו' ובאמת לפי מ"ש לעיל חילוק דמתנה אין להוכיח הא דבע"כ וק"ל:

בא"ד **ועוד דאף כשאין הפקדון כו' יקנה באודיתא כדאמר התם כו'**. אף דהתם היה ביד רבא לא מייתי ראיה רק דאודיתא מהני וממילא מסברא י"ל מה לי בידו או ביד אחר:

בא"ד **אלא נראה להם אפילו בע"כ כו'**. אבל אודיתא אף דבע"כ צריך ליתנו מ"מ לא הוי בע"ד של מי שניתן לו משא"כ במעמד ג' שנעשה בע"ד שלו ויכול לכופו לתת לידו ודו"ק. מיהו בעובדא דאיסור גיורא הא היה צריך רבא לתתו לרב מרי לוקח ואולי מ"מ לא נעשה בע"ד שלו והיה יכול לתתו לאיסור גופא קודם מותו אם ירצה דבהודאה של זה לא נתחייב זה להאמינו לעשות בעל דבר של זה ומ"מ לא זכה בו מטעם נכסי הגר שמת כיון דהודה איסור שהמעות הללו שייכים לפלוני ודו"ק ועיין בח"ש בדחוקים:

ועיין בחסר"י דמשמע מניה דאע"ג דבאודיתא קנה נמי בע"כ מ"מ למעט הטירחא של לקיחת העדים התקינו מעמד ג' אבל משום מלתא דלא שכיחא כשאין הפקדון בידו באותו הפעם אם יקרה יקח עדים דלא שייך לתקוני בשביל כן הלכתא בלא טעמא כיון דאפשר לתקוני באודיתא אף שהוא ע"י טורח אותו מלתא דלא שכיחא ודו"ק. וכבר כתבתי מה שאמרתי בזה ודוחק:

בא"ד **כי מסתמא היה הפקדון ביד רבא וכו'**. ר"ל פקדון ולא הלואות דבהלואות דאהוי תן כזכי וז"א דבמתנה לוקח לא הוי תן כזכי [טעות דבמתנה ר"ל לגבי מקבל והלואה ר"ל ביד מי שהממון בידו עתה ובשניהם אין תן כזכי. כן הוא במוסגר בדפוסים ישנים] אבל כוונת התוס' דמסתמא היה ביד רבא ולא ביד אחר דאז תן לא הוי כזכי [אינו מדוקדק דאף זכה לא מהני] כמ"ש מקודם למ"ש דאינו נראה לומר דהוצרכו לתקן כו' דלא יועיל כו' ר"ל אף דודאי אמת הוא שלא יועיל שם זכה מ"מ אינו נראה שיתקנו משום מלתא דלא שכיחא כי הא:

בסה"ד **ומיהו להאי טעמא כו'**. אבל לטעם הראשון אף שהוא בע"כ בשעת מעמד שלשתן מ"מ מעיקרא נשתעבד נפשו בשעת הלואה ואע"ג דלטעם השני ע"כ אף בהלואה הוי מעמד שלשתן דהא קאמר בהאי הנאה דקא משתני ממלוה ישינה כו' וכל עצמות הטעם קאי אמלוה והתוספות לא הוצרכו מעיקרא דהא דבע"כ רק למ"ד לוקח בפקדון (ל) מ"מ הוכיחו התוס' הסברא ומטעמא דרב אשי נשמע אף לאידך טעמא דבזה לא פליגי לענין מה שהתקינו מעמד שלשתן וק"ל:

בתוס' בד"ה **תנו לפלוני כו' אמאי לא מסיק איבעית אימא כו'**. עיין בתוספת קדושין [שהקשו ג"כ דאמאי לא אמרינן ואיבעית אימא פליגי בדשמואל] וכאן בחסר"י ולשון התוס' כאן צריכין ישוב ודו"ק:

בא"ד **הא פרישית דאפילו בע"כ קנה**. ולשמא לא ילך אצלו אין לחוש דאפשר דכפינן ליה מדינא לילך כדי לשלם לזה:

בא"ד **ועי"ל דהתם כו'**. אבל ש"מ איתא לדשמואל נסתיים שפיר מדלא חיישינן לשמא מכרו זולת ידיעת הבעל וק"ל. ועיין בח"ש דכתב לכאורה דברים שאין צריכין כאן ע"ש:

בתוס' בד"ה **במעמד וכו'**. אבל בב' עובדי כוכבים ואחד ישראל אטו אנן דינא דעובדי כוכבים ניקום ונאמר דהא בהכרח אז שני בעלי דינים הבאים לפנינו עובדי כוכבים וק"ל:

דף יד.

גמ' וכ"ת ה"נ וכו'. לעיל באלא מעתה הקנה לנולדים לא פריך וכ"ת ה"נ כו' דהתם פשיטא ליה טפי דתלמודא דאין סברא להיות צריך בכל פעם לידע כמה ימי חייו של הזוכה:

ברש"י בד"ה **ה"ג דכ"ע הולך כזכי כו' ואם היה במתנה דליכא אחריות כו'**. ובקבלא דמוריקא דהוי מתנה צ"ל דלא הוי בידיה דאז תן לא הוי כזכי [גם כאן אינו מדוקדק דאף זכי לא מהני] לכן באפי' קמאינא כו':

בתוס' בד"ה **ולא פש גביה כו' טעיתי כו' מגו דאיבעי אמר חזרתי ופרעתי**. אם למרא ארעא הוי מגו מגברא לגברא (ה) ובטעיתי אין מרא ארעא מכיר בשקרו ואם לגינאי כבר נתחייב לשלם לזה במעמד ג'. לדעתי בקנין בלא שטר אינו יכול לומר פרעתי א"ש הא דקאמר קנו מניה כו' עיין בחידושי הרשב"א:

בתוס' בד"ה **לסוף אשתמיט להו משמע דבדין כו' יש משבשין [דמשמע להו דבדין כו'] מלשון אשתמיט להו ולא מהן**. אבל פירושו דאם בדין היה צריך להחזיר לא הו"ל לאשתמיטו ולעשות שלא כדין ופשיטא דגברא רבה כרב יוסף בר חמא לא ישתמט מן הדין. ועוד נ"ל דפירוש משתמיט משום שהם היו רוצין שישתעבד הוא בקנין לפי דבריו שהוא שליח מרב ששת שלא יחזור כו' ולרב יוסף לא היה נוח לו להשתעבד להיות עבד לוה על חנם ולחזור בו לא היה יכול ורשאי כיון שזכה בו בשביל רב ששת אבל אם היה יכול לכוף אותו ע"י ב"ד לחזור בו למה ליה לאשתמוטי מה לו להכניס עצמו בזו פשיטא היה חוזר ודו"ק:

בא"ד **אע"ג דלא הוחזקו כפרנים כו'**. אולי מפרש אשרתא לסרבלא חבילי לסרבל ולא מלשון אשראי וכן פירש הערוך ע"ש ופקדון הוי אבל הא לעבד לוה כו' [לאישנא אחרינא] לא א"ש לפי"ז וק"ל. ודוחק לפרש דמשמע להו במלוה פשיטא דקשה ולימא ליה אין רצוני וכו' דלמא יאבד ולא יהיה לראשון מה לשלם אף לאחריותו עליו ונרועי גרעי לשמירתו דהלוה חייב באונסין והשליח רק שומר חנם אלא אפילו פקדון דשניהם שומרי חנם אפ"ה לימא אין רצוני וכו' ודו"ק. דא"כ הו"ל אפילו פקדון נמי וכו' או דפריך אתרוייהו והנראה לי דצ"ל בלא"ה בשמעתין ללישנא קמא דקאמר ליה שפיר עבדית דלא שוית נפשך בחנם עבד לוה וכו' עדיפא הו"ל כמו באמת ללישנא בתרא שהרי הם חייבים לי באחריות ולמה תקבל עליך אחריות ומשום דררא דהפסד הו"ל לא משום עבד וכו' דמשמע כאילו אין כאן הפסד אבל הפירוש הוא ללישנא קמא כיון דהוא עשאו שליח לשלוח בידו אחריות על ר"ש כדין שלחם לי ביד פלוני דלא היה הפסד להשליח אילו נאנס שהרי הוא ידע האמת דרב ששת עשאו שליח רק הם לא האמינו לו דהשליח שעשה שליח והיום או מחר יבא רב ששת ויחזור ויתבע מהם לזה אמרו לו ליקני לזה אמר דמ"מ שפיר עבדית דלמה לך ליכנס לפי שעה בעבד לוה וכו' ולשון שני שפיר עבדית כו' שעליהן היה מוטל לשלוח על אחריותן וכו' ולזה כתבו התוס' ואע"ג דלא הוחזקו כפרנים וחוב הוא לו לשלוח על אחריותו דהא לא פריך אמלוה משום דהתם הלוה חייב באחריותו כדקתני ופשיטא דזכות הוא למלוה וכו'. (ו) משא"כ כאן דהו"ל אחריות אמלוה [כדין שלח לי וא"כ אמאי בדין לא היו יכולין לכופו כיון דלדברי השליח חוב הוא למלוה] ודו"ק:

דף יד:

גמ' תניא חדא כו'. ולא משני הא במתנה הא בהלואה מדלא קתני שאני חייב לו כדלעיל:

גמ' אמר ר' אבא בר ממל כו' הא בבריא הא בשכ"מ דדבריו ככתובין וכמסורין כו' והא דקתני הולך ולמה ליה למוסרו ליד השליח הא אף בלא מסירה ליד השליח דבריו ככתובין כו' ודוחק לומר דס"ל לר' אבא ולרב זביד כרב לעיל דחייש למנה קבור והולך הוי כמו זה כמ"ש התוס' לעיל. גם א"ל משום אידך ברייתא דבבריא אפילו הולך אינו מועיל [ולרב זביד דליתא למקבל אפילו הולך אינו מועיל] אבל נראה דהולך מועיל דע"י כן זכה בו למפרע לאחר שמת דאז שם מתנת שכ"מ עלי' כ"ז שלא חזר בו לענין אף דמת המקבל בחיי הנותן משא"כ בצוואת שכ"מ גרידא ומת המקבל בחייו בטלה למתנתו זה שכתב רש"י פעמים ושלש והולך לידיה זכי הוא וכו' רק אם לא מת לא הוי מתנת שכ"מ וכן אם חוזר בו קודם שמת תו לא הוי מתנת שכ"מ דאין שם מתנת שכ"מ עליו אא"כ מת ואינו חוזר ז"ש התוס' בד"ה הא בשכ"מ דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות כו' אבל אח"כ כתבו כמסופקין בשעת נתינת שכ"מ או אמירתו [בלא הולך] ודו"ק. אבל אם זוכה מכח מצוה לקיים דברי המת צריך לוקח מת נותן בחיי המקבל ודו"ק:

שם הא בשכ"מ ברש"י דו"ק. אבל בבריא אף שלא חזר בו יחזירו למשלח כיון דמת זה שנשתלח לו ולא זכה מעולם המתנה אבל בלא מת המקבל יעשה שליח שליחותו כ"ז שלא חזר ולהכי קתני יחזירו ליורשי מי שנשתלחו לו ולא למי שנשתלח [דהוא אף בבריא] וק"ל:

גמ' רב זביד אמר. הו"ל הא והא בבריא ולכ"ע הולך כזכי והא דאיתא למקבל בשעת מתן מעות כו' רק הגמ' ס"ל במתנה הולך לאו כזכי וכ"כ החסר"י:

גמ' אלו ואלו. בין נכסים שיש להם אחריות ושאין להם כו':

ברש"י בד"ה **מספקא להו אי כזכי כו' ואם מצוה כו'**. דמשמע דאדברי רבי יהודה הנשיא כו' מצוה לקיים דברי המת עלה מספקא נמי וקאמר יחלוקו ויחלוקו נמי קאי ארישא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **והא בשכ"מ כו'.** קשה להו הא מת מקבל כדקתני ליורשי מי שנשתלחו לו וכן הלך ובקשו ולא מצאו ובמה זכה ביה יורשיו וכן מלא מחלק בשכ"מ במת מקבל וכו' כדבסמוך בברייתא רק מחלק בין מת מקבל בשעת מתן מעות כו':

בתוס' בד"ה **וחכמים אומרים כו' כל תיקו וכו' :**

דף טו.

ברש"י בד"ה **וי"א וכו' ואפילו לא מת המשלח כו'.** נראה שר"ל קודם אבל עכ"פ מת אח"כ דאי לא [לא] הוי מתנת שכ"מ וכמ"ש לעיל:

בתוס' בד"ה **ור"י הנשיא כו' פירוש כו'.** דקשה להו מאי זה והיכא דמית כו' הא קאמר דס"ל כר"א דאיירי במית ואפ"ה לא קנה ועכ"פ במית איירי על השתא [לזה פירשו] והיכא דמית היינו קודם המקבל ודו"ק:

בתוספות בד"ה **המביא בפנ"כ כולו כו' ותימה כו'.** דרב חסדא דמסיק למתני' לא זו אף זו קתני ולא נתכוין המשנה לרבותא שלו וכפי' רש"י לאו לפרושי מתני' אתי כו' אבל לרבא ולרב אשי לק"מ למסקנא. וא"ל כיון דלרבא דס"ל טעמא דאין עדים מצוין לקיימו לק"מ ולמא רב חסדא ס"ל טעמא לשמה ואף דרבה אית ליה דרבא מ"מ ליכא כ"ש אליביה ולא תמהו רק למ"ד טעמא דקיום וי"ל דלעיל קאמר לעולם קסבר ר"ח בעינן לקיימו ומדסיים והני לא ידעי בחתימה כו' משמע דלא ס"ל טעמא לשמה דאל"כ אף להני ידעו נמי מ"מ הני בקיאי והני לא בקיאי ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מי איכא מידי וכו' וכ"ש כי איכא אחר בהדיה כו'.** יש לדקדק מאי כ"ש הוא וצ"ל דבדליכא אחר בהדיה התקלה מרובה יותר להכשיר ע"פ אחד בשאר שטרות משא"כ באיכא אחר בהדיה ליכא למיטעי רק ע"י שנים ומת אחד מהן ודו"ק. ועוד בחד שייך לטעות מי ששמע ידעתי לחודיה ולא בפני נכתב אבל בב' אין טעות רק מי ששמע בפני נחתם האחד ואז העיד ג"כ מסתמא בפנ"כ. אבל תירוצם אינו מחוור כ"כ כיון דס"ם ידעתי ליכא משום אחלופי כיון דאמר בפני נכתב ג"כ דאי שייך אחלופי גם באומר בפנ"ח ניחוש לאחלופי והא דידעתי לא מהני היינו משום שאינו מדייק כמ"ש התוס' לעיל ריש פ"ק בדף ג' בד"ה הכא בפני וא"כ נימא כ"ש בשנים דלא שייך אחלופי [דנכי כו'] ואמאי פסל רבא בשנים מטעם אחלופי. ואם לא הקשו מעיקרא רק כיון דידעתי בלא אחר מהני מי איכא מידי שיוגרע ע"י העלאת עוד על א' והיה א"ש תירוצם דה"נ באומר לבדו ידעתי לא מהני אבל קושיתם מעיקרא היה מטעם אחלופי [ומכח כ"ש] ודו"ק:

בא"ד **ורב אשי פריך כו'.** והא דמתקיף רבא דאילו אמר חד כשר וכו' י"ל הא דאמר ר"ח אפילו שנים וכו' ר"ל אפילו שנים מן השוק אמרו בפנינו נחתם [חציו השני] [ומתני' שנים אומרים בפנינו נחתם כשר היינו שמעידין על ב' החתימות דהוי כולו בקיום הגט זה מדברי הגאון המחבר במוסגר] כיון שאינם שלוחים לאו כולו בקיום כו' ומשום דלא דייק השליח כפירוש התוס' [אך] לפי"ז הו"ל לרבא לומר אפילו שנים אומרים ידענו החצי השני פסול וכו' דהשתא לא קשה מי איכא מידי אלא נראה דמ"מ מקשה דעדיף ב' בידענו כאחד שאומר בפנ"ח ומי איכא מידי דאילו אמר חד בפני נחתם כשר ובשנים דאמרי ידענו פסול וסברא דלא דייק השליח לא ס"ל ולית ליה טעמא לפסולי אלא היכא דשייך אחלופי ולפי"ז הוי כמ"ש התוס' על אתקפתא דרב אשי דאילו מסיק דכוליה דיבורא וכו' ודו"ק:

דף טו:

גמ' **השתא אחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח וכו'.** ואף לפי מ"ש התוס' דס"ל דחשיב טפי מכתב סופר ועד אפ"ה לא עדיף כאחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח וא"ל אכתי בבא דבפנ"ח כולו ונכתב חציו למה לי הא אתיא במכ"ש דאחד אומר וא' אומר וכו' וא"ל נמי כדרבא כו' ואפילו הוא ואחר מעידין כו' דפשיטא דכשר כיון דליכא למיחש לאחלופי וק"ל. דא"ל כלל שיש שום ה"א לומר דעדיף זה מאחד אומר וכו' דא"כ יש סברא נמי דעדיף בפר"ח חציו מאחד אומר כו' דהא יש סברא דעדיף בפנ"ח חציו מנכתב חציו וא"ל כיון דתני בפנ"ח חציו לצורך כרבא או רב אשי תני נמי דבר והיפוכו בפנ"כ חציו דא"כ מה תמהו התוס' בדבור ראשון דפרק זה אבל נראה דודאי [לדעת המקשה] מייתרא בבא דבפנ"כ חציו והמ"ל ולטעמיך מהך בבא רק נקיט ולטעמיך יותר מוקדם וק"ל:

גמ' **אלא או כדרבא כו'.** ואין להקשות א"כ סיפא אחד אומר ואחד אומר למה לי דבלא סיפא לא הוי משנה יתירה ולא הוי מוקמי לה כדרבא כו':

ברש"י בד"ה **בפנ"כ כו' השתא בפנ"כ כולו כו'.** וה"ה השתא א' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח כו' רק נקיט מוקדם ולא נקיט מוקדם יותר השתא בפנ"ח אבל לא בפנ"כ כו' משום דעל כל הבבא קאמר באמת ולטעמיך למה לי כל אותן החלוקים וא"ל דאצטריך עכ"פ חילוק א' לאורויי דבדיעבד פסול כדלעיל הא תו למה לי כו' הא במכ"ש דא' אומר וא' אומר כו' פסול שמעינן או במכ"ש דבפנ"ח חציו פסול שמעינן וא"ל לומר משום דדלמא ס"ל טעמא לשמה דהשתא לא הוי בפנ"כ ולא בפנ"ח כ"ש מדבפנ"ח אבל לא בפנ"כ ודו"ק. ומכח בבא אחרונה שנים אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח פסול כל המשנה דלא צורך ול"ל כולה ואפילו בבא דא' אומר וא' אומר כו' וי"ל דבזה יש פלוגתא דר' יהודה ורבנן אבל בבות ראשונות אתיין לכ"ע וכ"ת הא חלוק ר"י אף בראשונה (ז) אחד אומר בפנ"כ וא' אומר כו' י"ל מדלא ערבינהו ותנינהו בבא דא' אומר וא' אומר עם שנים אומרים משמע דלא נקיט אותן החילוקים משום פלוגתא [דא' אומר] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אני הוא העד השני כו' נעשה כנוגע בעדותו כו'.** באומר זה כת"י ורוצה להצטרף אח"כ עם א' על חתימות השני יהיב טעמא בגמ' משום נכי ריבעא כו' ולא משום נוגע כיון דישנו שם עוד אחד בהדיה ועוד דהכא נמי צריך עוד טעמא דלאו כולו בקיום וכו' ודו"ק:

דף טז.

בתוס' בד"ה **הניצוק כו'.** ישנו בו איזה דברים ולאפס הפנאי לא כתבתי ביומא בפרט בהא ובנפין מלמעלה כו' ואי במים וכו':

בא"ד **ובעי הא דקתני דמשקין טופח אינו חיבור לענין השקה אי מיירי כו'.** דבל"ז בשמעתין י"ל דבעי ליה אף דקתני במקוה משקה טופח אינו חיבור דמשמע מניה הא טופח ע"מ להטפיח חיבור דלמא חמירא נטילה ממקואות פירוש אף דחיבור הוי אנן לאו משום חיבור בעיא לן רק אם הוי כבבת אחת וכפירוש רש"י ופשיט מברייתא דקתני [טופח ע"מ להטפיח חיבור] סתמא [משמע] דכל מילי ודאי דלמא לענין מקואות וכו' אבל עתה ע"כ אין לומר כן דא"כ הו"ל דלמא לענין השקה ור"י הוא כו' [והשקה דומה למקואות אבל הכא לאו משום חיבור בעי] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אבל גט יוצא כו'.** לעיל (גיטין דף ה') שכתבו התוס' בד"ה בי תרי כו' לפי"ז אין בינייהו במסקנא כו' היינו אתיוה בי תרי אבל אתיוה חד ואחד מעיד שנעשה בפניו ודאי דאיכא בינייהו והוא בכלל גט מקוים [שכתבו דאיכא ביניהו] ודו"ק:

לעיל בשמעתין דיכול מה שהקשיתי בתוס' ד"ה א"ה יכול נמי בסוף הדבור מיושב שפיר דצריך גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו ולא סגי בטעמא דאחלופי לבד לרבה משום היכא שא"צ לומר כלל לא בפנ"כ ולא בפנ"ח וכפירכא דלעיל אי הכי יכול נמי כו' א"ה חד נמי שפירושו לא יצטרך כלל לומר בפנ"כ ובפנ"ח כגון באתיוה בי תרי או באותה מדינה וכמ"ש התוס' לעיל וכמ"ש שם במקומו ואיצטריך לטעמא דאחלופי כגון ב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח וגט יוצא מתחת יד על החתימה או שניהם שלוחים ללשון שני דפסול לרבה ואף קודם שלמו גופיה הו"ל להכשיר בזה דאי משום קיום הא איכא ואי משום לשמה הא איכא שנים המעידין בפנ"כ ומשום אחלופי פסול כיון דאין על החתימה גופיה מעיד על הכתיבה ובלשון שני דקאמר הכא במאי עסקינן בלאחר שלמו ובגזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו כו' וקודם שלמו גופיה פסול לדידיה משום אחלופי ואע"ג דרבא לעיקר טעמא לדידיה משום אחלופי מכשיר בכה"ג בששניהם שלוחים ורבה דאין עיקר טעמא לדידיה משום אחלופי היאך יפסל כה"ג משום אחלופי כבר כתבו התוס' ובזה תליא כל ההלכה דבשלמא לרבא כיון דשנים אין צריכין לומר כלל כיון דלא נתקן לדידיה מעיקרא רק משום קיום ובשנים א"צ קיום ומה אילו יאמרו בפנינו נירשה כו' להכי כשר בשניהם שלוחים בין א' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח או ב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח וכ"ש ב' בפנ"ח וא' בפנ"כ אבל לרבה דעיקר תקנתא מתחלה קודם שלמו אף משום לשמה וכיון שתקינו משום לשמה תקנו אגב שצריכין לומר אף משום אחלופי ולהכי אף בשנים שהביאו עכ"פ צריכין לומר משום לשמה ואף דמשום קיום א"צ לומר מ"מ כיון דצריכין להעיד אכתיבה ואחתימה משום לשמה יסברו העולם דעדות זה משום קיום ואתו לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א' ולכן אף לאחר שלמו דא"צ עדות משום לשמה וקיום הרי איכא מ"מ משום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו צריך להעיד על לשמה וכיון שצריכין להעיד אתי לאחלופי אם לא יהיו שנים על החתימה או אותו העד עצמו שמעיד אחתימה יאמר בפנ"כ והא דקאמר ס"ד אמינא הואיל ולא גזר ר"י כו' דלמא אתי לאחלופי כו' נמי לא גזר כו' ובה"א זה קודם שלמו נמי מכשיר ר"י [בשנים אומרים בפנ"כ וא' בפנ"ח] דמה"ת לפסול ולפי"ז לא א"ש כ"כ הא דקאמר סד"א הואיל ולא גזור שמא יחזור הדבר כו' כיון דלא חייש לאחלופי אף אם נאמר לגזור שמא יחזור הדבר לקלקולו מ"מ שפיר מכשיר [בב' אומרים בפנ"כ וא' בפנ"ח] ומנ"ל דלא גזר ר"י שמא יחזור הדבר לקלקולו כיון דלא חייש לאחלופי א"כ שפיר מכשיר ואפ"ל דה"ק כיון דעכ"פ צ"ל לר"י אף אם נאמר דחייש לאחלופי צ"ל דלא גזור שמא יחזור כו' א"כ מסתמא נאמר ג"כ דלא חייש לאחלופי. ולענין ידענו לאחר שלמו ללשון שני דגזרינן אף בשנים שמא יחזור הדבר לקלקולו ידענו ודאי לא מהני מהאי טעמא גופיה שמא יחזור הדבר וכו' ונקיט מתני' שפיר שנים אומרים בפנ"ח ואף שישנו היכר עכשיו בידענו ורבה קאמר לעיל מי דמי התם ידענו הכא בפנינו היינו לענין שאינו צריך לתקן מעיקרא בפנ"כ משום אחלופי אבל בתר דתקינו משום לשמה תקנו נמי דצ"ל משום אחלופי אע"ג דיש היכר בלא"ה ע"י ידענו [ולכך בב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח פסול משום אחלופי] אבל ללשון ראשון וכדמסקינן נמי לעיל בשמעתין דיכול דבי תרי אין צריכין לומר כיון דלא שכיחי ידענו ודאי מהני דהא א"צ כלל בששניהן שלוחים ומתני' דקתני בפנינו בשאין שניהם שלוחים ולקמן בסמוך קאמר דהך לישנא קמא דסיפא בגט יוצא מתחת ידי עידי חתימה דהשתא ליכא על הכתיבה רק א' מן השוק אפ"ה כשר משום דשנים שהביאו א"צ לומר ולפ"ז הא דנקיט בפנינו כתבו התוס' לעיל בשמעתין דיכול משום דקודם שלמו היה בפנינו דוקא משום לשמה אבל אחר שלמו לא גזרינן משום קודם שלמו כיון דבי תרי לא שכיחי ודו"ק:

דף טז:

גמ' ובגזירה שמא יחזור כו' קמפלגי כו' ומר סבר לא גזרינן. במתני' פרש"י בד"ה ור"י מכשיר כו' או הוא או אחר כו' ולפי"ז היינו לישנא בתרא [וכדמסיים רש"י בגמ' אמרינן חלוק היה ר"י כו'] ושם אין טעמו משום אחלופי רק משום דלא גזרינן כו' וא"כ בי תרי א"צ לומר כלל ודו"ק:

גמ' עול לגביה ר"י ורבה לשיולי ביה. דלרבה י"ל צריכין או אין צריכין וק"ל:

ברש"י בד"ה כשר ואע"ג כו' דלחד אצרכוה כו'. ר"ל אחד צריך שיאמר שתיקן דוקא והכא א' מסהיד אכתיבה וא' אחתימה:

בא"ד מלתא דמוכחא ולא שכיחא כו'. ר"ל מכח שתיקן יחד מוכח ולא שכיח דאי לא שכיח לחוד מ"ש לרבה מדרבא (ח) וק"ל:

ברש"י בד"ה סיפא כו' נימא דומיא כו' דאי גט כו'. משום דקאמר גט יוצא מתחת יד שניהם קא מפרש איזה שניהם שיהיו וק"ל:

ברש"י בד"ה ור"י סבר לפי שאין מצוין לקיימו כו' ולא איכפת לן. ר"ל שלא תימא דגריע טפי כשמעיד א' על החתימה ואחרים על הכתיבה מאילו לא אמרו כלל וק"ל. [ולכך] א"ל בלשון שני דכ"ע לא גזרינן ופליגי באחלופי דכיון דלא גזרינן א"כ שנים א"צ לומר כלל ולא שייך אחלופי (ט) ודו"ק:

ברש"י בד"ה במאי פליגי כלומר ר"י אמאי מכשיר. דאין לפרש במאי פליגי מ"ט דרבנן דפסלי דא"כ טפי הו"ל להקשות ברישא גופא א' אומר כו' ולמה ליה לאתויי סיפא. ובחדושי הרשב"א מפרש מ"ט דרבנן (י) וע"ש באורך כי לאפס הפנאי לא עיינתיו:

בתוס' בד"ה אלמא כו' וא"ת ולרבה נמי כו'. כיון דקאי אפילו לרבה נמי א"כ דלמא כו' ומנ"ל קסבר שנים אין צריכין דלמא קסבר טעמא לשמה ובעלמא צריכין וכאן כשר משום דשליח אחד מסהיד אכתיבה ואחד אחתימה אבל לרבא טעמא דקיום פשיטא דא"צ כדלעיל איכא בינייהו דאתיוה בי תרי והלשון דחוק. ויש מפרשים ולרבה נמי ללשון ראשון כמו ללשון שני. וא"ל להקשו על לשון שני וקאי אמ"ש בסמוך אבל מאן דסבר שנים שהביאו גט צריכין וכו' דאין לשון זה וא"ת וגם לשון הוי"ל סובלין כלל ועוד דבאמת למה לא הקשו על לשון קמא ועוד מ"ש וא"ל כיון דלא מסהיד וכו' הא לא קאמר האי טעמא בלשון שני אבל בלשון ראשון לא קשה הא לא קאמר האי טעמא וק"ל. וגם בלשון שני יש ליישב קצת וק"ל:

בא"ד דהא תנן וכו' אלמא מהימן חד אע"ג דלא מסהיד וכו'. ולא דמיא דלעיל או כולו בקיום הגט כו' דשם אינו מסהיד רק אחצי חתימה משא"כ כאן דמסהיד אכולה חתימה וק"ל:

בא"ד דכיון דכבר תקנו משום לשמה כו'. ולא בקצרה משום דידענו מהני לאחר שלמו כיון דשנים א"צ לומר א"כ אף רבה ס"ל סברת אחלופי דז"א דהשתא בה"א דשנים צריכין קיום קיימינן א"כ ידענו לא מהני לזה הוצרכו לומר כיון דכבר תקנו משום לשמה וק"ל:

בתוס' בל"ה **ומר סבר לפי שאין עדים כו'.** אבל בלשון קמא לא קשה ולפלוג ללוקח בסיפא שישנו ב' אכתיבה לא גזרינן לאחלופי וכמ"ש התוס' בדבור הקודם בטעמו וק"ל:

בתוס' בל"ה **ומר סבר לא גזרינן כו' דאפילו בחד נמי כו'.** דבריהם מבוארין:

דף יז.

גמ' **או בטולא דבר עשו.** דשיעבודו בישראל על תנאי והיה כאשר תריד ופרקת עולו כמו שנאמר הקול קול יעקב וגו' וא"כ עתה שעסקנו בדברי תורה לא יהיה ידו שולטת בנו משא"כ בשיעבוד עובדי כוכבים אחרים. ופריך למימרא וכו' שאין יכולין לקבל גזירת רומיים שגזרו שלא יעסקו בתורה וכפרש"י שע"כ יהיה להם שליטה והשתא אתי שפיר נמי הא למשני הא לבתר דאתי חברי וכו' סוף סוף במאי גריעי מרומיים כיון דגזירת הרומיים קשים על שאין יכולים לקבל וכו' [אבל לפירושו גריעי חברי בשעה שעוסקין בתורה דברומיים אין יכולין לגזור שאר גזירות משא"כ חברי] וק"ל:

גמ' **דאפילו גט יוצא מתחת ידי עידי חתימה כו'.** נראה אפילו מתחת יד על א' מעידי חתימה כשר כיון שנים מעידין על הקיום מאי צריך יותר: ללשון ב' אי בסיפא ביוצא מתחת יד שני עידי חתימה א"כ דומיא דהכי ברישא בשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד בפנ"ח פסול ואמאי פסול ביוצא מתחת ידי עידי כתיבה. אבל סיפא איירי בכל גוונא ואפילו ביוצא מתחת ידי עידי חתימה משא"כ ברישא ביוצא מתחת יד על החתימה פסול:

גמ' **מפני מה תקנו זמן בגיטין כו'.** לאו אמתני' קא פריך דלמא בלא זמן כשר ומוקדם הוא דפסול עיין בר"ן [דפירש לאמתני' דג' גיטין פסולין ואחד מהן אין בו זמן קאי]:

גמ' **ר"י אמר כו'.** ק"ק לי בשלמא לר"ל ניחא דתני נכתב ביום ונחתם בלילה משא"כ נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה כשר אבל לר"י למה תלאו בחתימה הול"ל נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה וק"ל:

ברש"י בל"ה **חוץ מגיטי נשים דלאו לגוביינא כו' ובגמ' מפרש לה.** משום דמשנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ובדין קטרפא משעת כתיבה:

בתוס' בל"ה **הא מקמי דאתי כו' פי' בקונטרס כו'.** בלא פי' הקונטרס אהא דקאמר למימרא דרומאי מעלי מפרסאי כו' ודאי צ"ל כפירוש ר"י מדפריך מפרסאי אחברייה אבל הביאו רש"י לסתור פירושו ולבטלו:

בא"ד **שגא נפל.** פי' כפף ונפל:

בא"ד **וא"ת למאי דפי' בקונטרס וכו'.** ואף דנניח דחברי לאו פרסיים סוף סוף במה שפי' דבימי כורש בלאו קשה מהגוזל כו' דמשמע דבימי רב אתו פרסיים לבבל:

בתוס' בל"ה **אחד אומר בפנ"כ וכו' ולרבא אפילו כו'.** וה"ה אפילו לא אמרו בפנ"ח רק ידענו כשר:

בתוס' בל"ה **אמר ליה כו' אלא במאי פליגי כו'.** לפי"ז לא א"ש בזימנין דאשכחיה דפריך נמי במאי פליגי א"כ מה היה דעתו דרב אסי דאין לומר כמ"ש התוס' בל"ה הא גט יוצא מתחת ידי שניהם כו' [דהתם תרי לישנא הוי משא"כ רב אסי גופא דפריך זימנין הכי וזימנין הכי] ודו"ק:

בתוס' בל"ה **נכתב ביום כו'.** דבגמרא מפרשים אגוף התיקון של זמן דלר"ל משום הפסד אשה אבל פסול מוקדם הוא בהיפך משום הפסד לקוחות וק"ל:

בתוס' בל"ה **מפני מה כו' ומיהו שמא כו'.** אפרש בסמוך בל"ה על שעת נתינה בא"ה:

בא"ד **ואומר ר"י דתקנו זמן כו'.** לעיל מניינא למעוטי מקרעין דלכאורה הוה"ל למעוטי מוקדם וכר"ש דמחלקן ולאפוקי מת"ק דמשוו והוא ממש כמקרעין דלעיל ודו"ק:

בתוס' בל"ה **ר"ל אמר כו' עד שעת נתינה כו'.** לאפוקי משעת נתינה ואילך דזה אין תועלת שהרי יכולה לילך לב"ד עם הגט ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה כמ"ש בסמוך לר"י ומשום זה לא היו צריכים לתקן זמן כו':

בא"ד **וא"ת גט מאוחר כו'.** מצינו לפרש שנתנו תיכף וכהרא"ש וכ"ת תלך עם גיטה לב"ד כו' כדבסמוך לר"י י"ל דבתר דתקינו זמן משום פירי סומכת היא את עצמה על הזמן ואינה מסקת על דעתה שהבעל איחר הגט ובשלמא לקמן כתבו דלית לן לתקוני זמן מעיקרא בשביל כן לכתוב זמן בגט אי משום דפסידה תלך אצל ב"ד וכו' וק"ל. וכ"ת לפ"ז אמאי לא הקשו ג"כ לר"י דהא משעת נתינה תפסיד האשה פירות במאוחר י"ל ג"כ דדוקא לר"ל דנעשה זמן בשביל פירי סומכת היא עצמה על הזמן לענין פירי משא"כ לר"י התיקון משום חיפוי (כ) גם י"ל משום דוקשה לר"י אתירוץ דוא"ת זה הוא דוקא לר"ל ועיין באשר"י שהקשה באמת ג"כ לר"י. ועי"ל לדרך הזה דאף שתלך לב"ד בגט זה אין ב"ד כותבין לה שנתגרשה היום כיון שהזמן מאוחר ושמא נתן לה הגט שלא תתגרש בו רק אחר שנתים ימים כמשמעות הזמן (ל) ואין להכריח זאת מתירוצם דבמאוחר אין הבעל מפסיד כו' דהשתא ניחוש בהיפך שיפסידו הלקוחות שלא כדין שתלך היא לב"ד כו' [אע"ג שיחושו לתנאי] דהשתא ודאי אין הב"ד כותבין לה כיון דקושטא הוא לפי תירוצם דהפירות לבעל עד שעת הזמן אבל לפי סברת הקושיא שמא הב"ד יתנו לה ולא יחושו לתנאי וק"ל. וכ"ת תקח עידי מסירה לב"ד שמסרו לה שתתגרש היום שמא לא יתרצו עידי מסירה וכו' כמ"ש לעיל בל"ה מפני מה וכאשר אכתוב בסמוך בעזה"י וק"ל. ונוכל לפרש גט מאוחר שנתן לה לאחר שנתים כמשמעות הזמן תפסול וכן משמע קצת ממ"ש בו אומר ר"י כו' אפילו נתנו לה לאלתר ולא כתבו אע"פ שנתנו כו' ואף דבגט פשוט איירי בנתנו לה לאלתר מ"מ הקשו שיופסל ולא יהיו העדים רשאים לחתום גט מאוחר שמא יעכבנו ליתנו לאחר זמן ולפ"ז שפיר הקשו דוקא לר"ל גם לא קשה תלך אצל הב"ד עם גיטה ודו"ק. ובהא דגט מאוחר עיין בסמוך דלא מקדים אינש פורעניות לנפשיה [מ"ש ובהא כו' אינו מובן]:

בא"ד **אבל נכתב ביום כו'.** דאי משום שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות במאוחר נמי כן:

בא"ד **ולרבנן אע"ג כו'.** לכאורה מנ"ל דתלוי הדבר לרבנן בראוי לגרש דלמא בקול לחודיה אבל מבואר פשוט דתרוייהו צריכי לרבנן דגט מאוחר אף שיש קול כשר דאין הבעל מפסיד הפירות כיון דאינו ראוי לגרש בו ונכתב ביום ונחתם בלילה פסול אע"ג שראוי לגרש בו ע"י עידי מסירה לר"א כיון שאין לו קול עתה ע"י כתיבה לחוד אבל נכתב ביום ונחתם בלילה שעסוקין באותו ענין כיון דיש קול כאילו חתמו דראוי לגרש כשר ובאשר"י מבואר ע"ש וק"ל:

דף יז:

גמ' **קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה כו'.** הקשיתי מנ"ל לגמרא ללמוד בר"י סברא חדשה שאין משום סברא דר"ל לא לרבנן ולא לר"ש דלמא ר"י ס"ל אין לבעל פירות משעת כתיבה כמו לר"ש אף לר"ל א"כ מלפסלו רבנן מוקדם ע"כ טעמא משום חיפוי מיהו בזה י"ל דמ"מ אמפני מה תקנו זמן כו' לא הול"ל משום שמא יחפה דסוף סוף שפיר תקנו משום פירי דהיינו הפסד האשה ופסול דמוקדם הוא פסול אחרינא לר"ל משום הפסד ללקוחות שמה שייך לומר טעמא דחיפוי אבל אגוף התקנה מלתא קאמר נמי משום פירי ס"מ קסבר יש לבעל פירות על שעת נתינה. ועי"ל דא"כ לא הו"מ לשנויי איפוך דא"כ יהיה קשה דר"י אדר"י וא"כ יהיה ממנ"פ קשה דר"ל אדר"ל או דר"י אדר"י וק"ל. אבל קשה מנ"ל לר"י גופיה לומר ב' פלוגתות במתני' רבנן חשו לחיפוי ור"ש לא חייש ולרבנן משעת נתינה ולר"ש משעת כתיבה היכן ראה זה במתני' דלמא לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בחיפוי לחודא אבל משעת כתיבה מודו ליה וטעמא דזמן לרבנן משום חיפוי [ומש"ה פסלי נכתב ביום כו'] ומ"מ לענין פירי נמי מהני ודו"ק (מ):

גמ' **מש"ה קא מכשיר ר"ש.** פירוש משום הכי לטעמא משום פירי ולחיפוי לא חייש:

גמ' **מ"ט דר"ש דמכשיר.** דאי משום דלחיפוי לא חייש א"כ מ"ט תקנו זמן לדידיה ע"כ משום פירי ור"י הא קאמר טעם דתקנו זמן משום חיפוי:

גמ' **אלא לר"ל מאי איכא כו'.** ולעיל קאמר בשלמא לר"ל וכו' כאילו לא קשה מידי לר"ל והו"ל להקשות מקודם אר"ל מרבנן גם משנה בלשונו לעיל קאמר מ"ט דר"ש והכא קאמר מאי איכא כו' ור"ל מ"ט דרבנן דפסלי כפרש"י ודו"ק:

גמ' **מה הועילו חכמים בתקנתן.** בלא מתני' דג' גיטין אין להקשות מה הועילו בתקנת זמן למ"ד משום חיפוי כיון דס"ס מדאורייתא היא גרושה גמורה ולא הויא אשת איש ומשום פסולא דרבנן מסתמא לא קטלינן לה וא"כ לעולם יכתוב לה גט בלא זמן כשזינתה ודוחק לומר כי היכי דאמרינן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מניה משום דאומר בשעת קדושין כדת משה וישראל ה"נ לענין גט כן דאלים הקדושין שלא יפקיענו גט בלא זמן וק"ל (ג) מיהו זה ודאי לא קשה דזו המשנה הוא מגוף דין דצריך זמן בגט רק היאך תלוי באם נשאת הולד כשר י"ל דבלא"ה כיון דפסול לגמרי מדרבנן העדים אין חותמין חספא כזאת אבל כיון דמהני לענין הולד ס"ל דהעדים חותמין דזה אמר אהני דלכתחלה וכפרש"י אבל קושיא גזייה לזמן כו' אין תלוי כאן מיהו י"ל דרצה להקשות גם למ"ד משום פירי דהכי הוצרך להביא ואם נשאת הולד כשר [דאי פסול לגמרי לא שייך להקשות מה הועילו דמדינא לא טרפי וכמ"ש התוס' לעיל (גיטין דף ג' ע"ב) ד"ה כתב בכת"י] וק"ל. מיהו בלשון רש"י משמע קצת כאילו הדרינתה תלוי בזה שאין הגט פסול לגמרי: עוד הקשיתי סוף סוף כתב בכת"י ואין עליו עדים הוא נמי מג' גיטין פסולין כו' מה הועילו כו' דהשתא א"ל כיון דלכתחלה לא תנשא וכו' ואע"ג דכתב בכת"י יש בו זמן הרי הוא כאין בו זמן כמ"ש התוס' לעיל [ד"ה הנ"ל] ויש דוחין שזה מלתא דלא שכיח שיהא בעצמו סופר וסוף סוף הועילו בתקנתם לסתם בני אדם וי"ל דעידי מסירה אין עושין כיון דלכתחלה לא תנשא ואף לר"מ צריך עידי מסירה כמ"ש ר"ת [מיהו אמאי לא הוכיח ר"ת מהא דהאי מתני' דג' גיטין דמוקי לה כר"מ בפרק בתרא כמ"ש התוס' לעיל ד"ה הנ"ל. זה היה במוסגר מדברי הגאון] מיהו א"כ אמאי פריך גזייה כו' הא עידי מסירה לא יעשו זאת להיות עדים על כך ואף שי"ל דאכתי היא תחתוך הזמן לאחר שבא לידה סוף סוף תלמודא פריך גזייה לזמן דידיה ויהבי' ניהלה משמע דקודם נתינה יחתוך הבעל מיהו י"ל דפריך גזייה ויתן לה בלא עידי מסירה לחפות עליה וגט חתום שבא לפנינו מכשירין דאמרינן מסתמא היה עידי מסירה דמסתמא בהכשר נעשה כמ"ש התוס' לעיל (גיטין ס) משא"כ בכתב בכת"י ואין עליו עדים שצריכה להביא עידי מסירה ומיהו כיון דכתב בכת"י כשר משום דהוי כמאה עדים למה יצטרך טפי עידי מסירה לפנינו מחתום בעדים ואין בו זמן: עוד יש לראות הא ר"ש ס"ל כר"א דירד ר"ש לשיטתו של ר"א וכו' ור"א פליג אג' גיטין ואפילו לכתחלה מכשיר כמ"ש התוס' לעיל שם א"כ לר"ש למה תקנו זמן כלל דא"ל דאה"נ דא"צ זמן ומוקדם פסול משום מזוייף מתוכו דמודה בה ר"א דהא אף רבנן דמתני' ס"ל כר"א כמ"ש התוס' לעיל בסמוך בל"ה ר"ל (גיטין ע) וגם לר"ש עכ"פ תקנו זמן כמו שאמר אליבא דר' שמעון לא קאמינא וכו'. וי"ל דר"א לא פליג אזמן כלל [אלא] אכתב בכתב ידו ואחתם עליו עד אחד אבל אין בו זמן פסול אליביה משום טעמא דשמעתין ובכתב בכתב ידו אע"ג דהוי כאין בו זמן לר' אלעזר כיון דעידי מסירה עיקר זמן לכתוב בו הוי זמן מעליא דהא על כל פנים כתוב בו זמן רק שמא יקדים הזמן כיון שיש עידי מסירה משוי ליה לגיטא מעליא ואינו מחוור עדיין ודו"ק (פ). גם יש לעיין במ"ש התוס' לעיל (גיטין דף ג') בד"ה כתב בכת"י ועי"ל שמא תתפוס מיד אחר הכתיבה כו' אם אין סוגיא כאן סותרת או מ"מ סברא (צ) ודו"ק:

גמ' **גזייה לזמן כו'.** לרש"י כשר בדיעבד ועיין בר"ן פי' אחר לרמב"ם ז"ל ע"ש:

גמ' **אהני לשבוע דלקמיה כו'.** וקשה לי סוף סוף מה הועילו אם תזנה יכתוב לה מיד גט ויכתוב בה שבוע פלונית ולעולם לא תיקטל. סוף סוף ביומא גופה נמי נימא כן [דמיד שתזנה יכתוב לה גט מיד] אלא י"ל דמסתמא לא נודע הזנות לבעל מיד דודאי בסתר זינתה ואף אם נודע אינו חושש שיתגלה לב"ד והרבה פעמים שעברו שבתות וחדשים ושנים ושמיטות קודם שנודע לבעל ואף אם נודע אח"כ קודם שירגיש שהעדים ממשמשין ובאין ולזה אהני ומועיל שפיר ודו"ק:

ברש"י בל"ה **עד שעת נתינה דכי אתיא למיטרף בעי לאתויי סהדי וכו'.** א"ל למה [ניחוש שהוא] מוקדם הא פסול ואין רשאין העדים לחתום ושמא כתביה ואותביה בכיסתיה הא לא מקדים אינש פורעניות לנפשיה י"ל ודאי לחוש לעשות כן בכיון לא אמרינן אבל שמא כתב וחתם בניסן ולא נתן עד תשרי לאיזה סיבה חיישינן משא"כ בשאר שטרות דאין כותבין שטר ללוה כו' אא"כ בשטרי אקנייתא או למ"ד עידיו בחתומיו זכין לו דהוי זכייה משא"כ בגט אשה דאינו זכות וכותבין לכל איש בלא אשה משום עיגונא כמ"ש התוס' דזה חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי לא במתכוין רק ע"י סיבה ועיין מ"ש בסמוך בא"ה בתוס' בל"ה על שעת נתינה:

בתוס' בל"ה **זנות כו'.** וה"ה זנות דבת אחותו דוקא וכה"ג:

בא"ד **לשמא תזנה כו'.** כדאמרינן לקמן שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן אבל אינו מחוור למה קראו כאן תזנה ולא זינתה כי אין ליישבו שפיר וק"ל:

בתוס' בל"ה **עד שעת נתינה כו' תביא גיטה לב"ד כו'.** בכאן שהמכוון לידע מכאן ולהבא שהיא פנויה כעת שלא ימכור הבעל פירות מכאן ולהבא סגי בהבאת גט שבידה להראות לב"ד שהיא גרושה מכאן ולהבא ויתנו לה בכתב או תוכל לילך לשנים אחרים שיעשו כן משא"כ לעיל בתוס' ד"ה מפני מה גבי מזונות שהמכוון לידע לשעבר שהיתה עד עתה נשואה ויש לה מזונות אף בהראותה את גיטה שבידה לב"ד ויכתבו לה שראו את הגט כהיום בידה שמא קודם עשר שנים נמי היתה גרושה והיה הגט בידה ע"כ צריכה להביא עידי מסירה לב"ד שיעידו שכהיום נמסר לה הגט ולא מקודם לזה כתבו שמא לא יתרצו העדים וכו'. וגט שחרור שהקשו אח"כ דומה ממש לגט דהכא לענין פירי וזה ברור לכל תלמיד עם מבין ולשון התוס' מבואר בעצמו כן ולא כמ"ש [דמשום שכתבו] כמו שאפרש על ר' יוחנן דזה פירש שהגליון אינו סובר כתוס' ושגג בלי ספק ודו"ק:

בא"ד **וא"ת לר"י כו'**. הניחא לר"ל דכלין טרפא משעת חתימה אבל לר"י היאך כותבין כו' למ"ש לעיל בגט משום עיגונא היינו לפי' רש"י דליכא הפסד ללקוחות דאמרי לה אייתי ראיה וכו' רק למה כותבין כאן לכתחלה ואמרי לקוחות כו' מ"מ מבשאר שטרות דאין כותבין לכתחלה ע"ז כתבו דמשום עיגונא כו' אבל לפי' ר"י דיש הפסד ללקוחות היאך כותבין וק"ל:

בא"ד **ומיהו במשליש גט וכו'**. תחלה אמרתי בחבור התוס' וכן ראיתי מי שכתב כן שהמכוון בקצרה שכתבו וי"ל כו' דליכא חשש פירי משום שיש קול (ק) וכתבו ומיהו במשליש [צ"ל] דשמה ישנו קול דידע אפילו יום המסירה דליכא אפילו משום חיפוי (ר) וא"ת אי מהני קול אפילו לחיפוי א"כ נכתב ביום למה פסול ותירצו דלא שייך קלא כ"כ [דידע אפילו יום המסירה] אלא במשליש וכו' אבל כשמגרש בעצמו נהי שיש קול שירגישו לקוחות לומר אייתי ראיה וכי לא מייתי ראיה לא תוכל לטרוף אבל אין קול דידע יום המסירה בהחלט (ש) וכי נימא לה לענין קלא אייתי ראיה היא תאמר שאינה יכולה למצוא ראיה א"כ מספיקא לא קטלינן לה וע"ז חזרו והקשו א"כ אמאי כותבין כו' אף לפירי אין לחוש ניחוש לחיפוי כו'. אבל אינו נראה שכיונו לזה חדא שהרי קול שכתבו בתחלה שע"י כן אין לחוש לפירי הוא ע"י עידי מסירה אח"כ כתבו בוי"ל יש לחוש שימסור לה בעצמו בצנעא דמשמע בלא עידי מסירה דהשתא אין קול כלל וכן בוא"ת האחרון כתבו ויתן לה בצנעא [וכיון דבצנעא ליכא קול כלל א"כ אף לפירי יש חשש ולמה כתבו כדי לחפות עליה] ועוד היאך תליא קול זה במשליש וע"י שליח הרי פירשו בסמוך ד"ה הנהו קלא כו' שרואין זמן הכתיבה הוא קודם המסירה מסקו אדעתייהו דידע כו' [וא"כ באיכא עידי מסירה שרואין זמן הכתיבה מקודם מסקו אדעתייהו ואפילו שלא ע"י שליח] אבל נראה שפירוש בצנעא בלא עידי מסירה ומתחלה הקשו וא"ת ולר"י כו' לא מצי ההערמה שיכתוב בניסן ולא יתן עד תשרי מכח קנוניא וההערמה רק שמא יזדמן כך במקרה כמ"ש לעיל בפי' רש"י ולא נחתו עתה לחששות לחשוב שלא נכתוב לכתחלה פן תזנה וכו' אי פירי וכה"ג [מכח קנוניא] וע"ז תירצו שפיר כיון דאין המכוון ערמה א"כ נותן בעידי מסירה ויש קול כו' ומיהו במשליש וכו' אע"ג דמאחר ודאי ליכא למיחש משום דכיון דרואין וכו' ור"ל ומיהו הא למשליש ניחא דליכא למיחש כו' משום קול כו' וכ"ת א"כ בנכתב כו' וי"ל כו' על ידי שליח אבל הכא שמא ימסור לה בינו לבין עצמו ומשום קנוניא לחיפוי או פירי רק כתבו משום חיפוי דבר"י קיימינן לטעמיה משום חיפוי ולזה הקשו וא"ת אמאי כותבין ניחוש להערמה ולקנוניא לחיפוי וה"ה לקנוניא לפירי ואפ"ל דגם בוא"ת זה לא הקשו לניחוש שמא יכתוב קודם זנות משום שמא תזנה דהא ודאי לא חיישינן כלל וכלל דלעולם אינו עושה ערמה זו לחיפוי רק אחר זנות רק שמא יכתוב על דעת דיתן ויתאחר וביני וביני תזנה ויתן לה בצנעא (ת) ודו"ק היטב כי לדעתי צריך עוד עיון. וי"ל דמסתמא וכו' והשתא א"ש לתירוצים ראשונים וכן הוא בחשר"י ודו"ק אח"כ ראיתי ברשב"א ואין פנאי להאריך עיין עליו פה ובשמעתין אח"כ (א):

בתוס' בד"ה **גזייה כו'**. הא דמסיק הכא לרמאי לא חיישינן לגזייה וה"ה מחיקה היינו כאן כיון שבא להצלה לידה כו' כמ"ש התוס' אבל בקדושין התם מסיק דחיישינן למחיקה כיון דלחוב לידה קאתי ולפי' רש"י הקשו מוקדם אף מהקושיא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **כתביה ואנחיה כו' שכתיבה ונתינה כי הדדי כו'**. דשם אין לחוש לחיפוי כ"כ דהוי כמו דיומא גופיה דלא חיישינן כיון דאהני לקמיה כיון דהכתיבה והנתינה כי הדדי כמו כאן שיכתוב תיכף שנשא בת אחותו גט על הספק שאם תזנה יציל דמאי דלא ידע לא מקדים אינש פורענות כו' א"כ מאי הועילו חכמים וכו' וה"ה בגיטין הבאין ממדה"י כיון שאין הכתיבה והנתינה ביום אחד וק"ל:

דף יח.

גמ' **דתניא אמר ר"א בר צדוק כו'**. ר"א ב"צ בשאר שטרות איירי ובכתובה אפשר דמודה דא"צ עסוקין באותו ענין [ולא מייתי הגמ' רק לעסוקין באותו ענין מהני] וק"ל:

ברש"י בד"ה **קלא כו' בעי לאתויי ראיה אימת כו'**. אינו נראה שהיה הקושיא גם לר"ל כמ"ש התוס' דפ"ה רק מפרש כן לר"י דאין כאן בית מיחוש לא לפירי ולא לזנות וה"ה דהו"מ למיפרך לר"י מכתב ניתן בניסן ולא כו' [היינו דניחוש כן בכל הגיטין הבאין לפנינו] ומכותבין גט לאיש כו' [דניחוש לכתחלה שמא יכתוב בניסן וכקושיות התוס' לעיל ד"ה על שעת נתינה ועלה משני קלא אית ליה והוא כמו שתירצו התוס' למעלה בתירוצם הראשון] רק כבר כתבו התוס' די"ל בהן מסתמא מיד אחר הכתיבה נותן לה דלא מקדים כו' [וכתירוצם לבסוף] אבל בגיטין הבאין ממדה"י כו'. אבל אכתי פירוש רש"י בזה צריכין עיונא (ב) ודו"ק:

ברש"י בד"ה **משתפגום וכו' ליגוש וליפרע כו'**:

בתוס' בד"ה **הנהו קלא אית להו כו' וא"ת למ"ד משום בת אחותו כו'**. אין לו מקום כלל כאן רק לעיל אם לא למשמעות המ"ל [רבינא] משמע כאילו הלכה כר"י דאזיל אליביה כדפירש לעיל וק"ל:

בא"ד **על בנים ממזרים** עיין בחשר"י:

בתוס' בד"ה **השולח לאו משום דחיישינן כו'**. דע"י הבחנה ג' חדשים ידעינן שאינה מעוברת ואזלא לה חששא דגיטה קודם לבנה (ג):

בתוס' בד"ה **המשליש כו' ובחנם פי' כו' דאע"פ שהוא בעיר כו'**. הר"ן יישב לרש"י דדוקא במקום עיגון ע"ש ועיין בסמוך ד"ה חיישינן שמא פייס וכו' ודו"ק:

דף יח:

גמ' **מאי בינייהו וכו'**. וא"ל למ"ד משום עדים כולן צריכין לחתום לשמה משא"כ משום תנאי כשר אף שלא לשמה מילי דהוה אקרוב ופסול ודוחק לומר דמ"מ צריכין לשמה כיון דנתכוין לבושת שלה אבל נראה פשוט דאף למ"ד משום עדים סגי בב' לשמה תדע למה ליה לרש"י להביא וקי"ל בסנהדרין אפילו ק' עדים כו' תיפוק ליה לקרוב ופסול פסולין לעדות וק"ל ולהכי משום קנסם שלא לשמה לא נפסלו אחרים לפסול דלא לשמה לר"א משום גזירה שלא יכתוב לשמה כמ"ש התוס' לעיל [גיטין דף ד' בד"ה מודה] וכיון דשני עדים חתומים לשמה ליכא למיגזר וק"ל:

ברש"י בד"ה **אי חתים כו' בו ביום**. דאי לא"ה הוי מוקדם לכ"ע אם לא חתם בו ביום רק קרוב וק"ל:

ברש"י בד"ה **אתי לאחלופי בשטרות דעלמא** עיין בר"ן:

בתוס' בד"ה **חיישינן וכו' ונראה לר"ת וכו'**. אפ"ל דהשתא א"צ לכל מ"ש בהולך לדרכו דמסתמא לטובה נתכוין וקובע זמן מאי דעתו בזה דאין לנו לומר כדי לצערה ע"כ משום שמא יבא ויפייס לכן בלא תתביה על ל' יום וכן אם לא באתי עד י"ב חודש פריך ניחוש שמא פייס אבל בגיטין הבאין ממדה"י אף דלטובתה מסתמא מ"מ כיון דלא קבע זמן לא חיישינן לפיוס ובמשליש אף דקובע זמן התם אדרבה כיון דמגרשה לרעתה ע"כ קביעות זמן לצעורי ונרע טפי ולהכי לא חיישינן שמא פייס ולהכי בשמעתין למגרשה מחמת קטטה בלא קביעות זמן פליגי ר"ל ור"י וא"ל היאך יהיה עדיף לר"ל קטטה דהכא בלא קביעות זמן דחיישינן שמא פייס מגיטין הבאין ממדה"י דלטובתה דלא חיישינן. צ"ל דהתם שאינו אלא רק שמשלח לה מרחוק לא חיישינן לפיוס כמו הכא שהוא אצלה ואם נאמר שנשאר סברת רש"י דלא עקר נפשיה מספיקא להשליח קדמוני אתי שפיר וק"ל:

בתוס' בד"ה **שמא פייס כו' משמע דתרי מילי כו'**. מדלא קאמר וניחוש שמא נתיחד:

בא"ד **ועוד דלמה ליה למיפרך כו'**. ואגופא דברייתא דקתני ולגט ישן כו' שהרי לא נתיחד כו' לא הקשו גם האיך יתורץ גופא דמתניתא לר"ת י"ל דמתני' קתני ה"ז גט ולא קתני הרי זה מגורשת דלכי מקיימא תנאי הוי גט כדמפורש שם וקאמר שפיר ולגט ישן אין חוששין שמא בתוך ימים שהיה הולך ובא הולך ובא כדקתני התיחד עמה ואף כי מקיים תנאי אח"כ ולא בא ל' יום לא ליהוי גט משום דהוי גט ישן דהשתא לא מצי למיתני ולשמא בא לא חיישינן דודאי היה בא אבל תלמודא למקשה וניחוש שמא פייס אח"כ אזמן למילוי תנאי קא פריך דא"ל לפריך שמא ייחד אזמן דהולך ובא דהא מתניתא בהדיא קתני דלא חיישינן לכך כיון דלא חזינן שנתיחד עמה ועוד דא"כ מאי משני באומר נאמנת שלא באתי כו' סוף סוף שמא ייחד מקודם זמן למילוי התנאי והוי גט ישן (ד) וק"ל:

בא"ד **שמא פייס וביטל כו'**. ומ"מ נראה לדברי התוס' דבדבור הקודם קיימי ואף אם נאמר סברת רש"י נשאר לעיל לר"ת דלא עקר נפשיה כו' צ"ל דגם מספק אינו מבטלו ומזה נראה יותר דלר"ת לא אמרינן אותה סברא:

בא"ד **ומיירי הכא כו'**. משא"כ לפי' רש"י אתיא בפשיטות טפי שאמר להם היום לכתוב והמתין ואח"כ לאחר י' יום צוה להם לחתום וכאבל אם אחר כו' שכתבו משא"כ לפירושם אי אפשר לומר כן וק"ל:

בא"ד **ועל פ"ה קשה**. שאף אם נפרש כפירוש ר"ת שאפילו באתי אם היא תאמר כו' דמ"מ הוי גט ישן וק"ל:

בא"ד **דכסיפא ליה כו'**. וצ"ל דאף על הביטול דלא הימנה עליו מ"מ אינו מוציא לעז משום דכסיפא וכו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אמרי לה כו' וא"ת מ"ש מגט מקושר כו' בין בתחלה ובין באמצע כו'**. אבל למ"ד משום עדים בפשיטות לק"מ דדוקא הכא דייחד לו קרוב או פסול לעדים שאמר כולכם והתם בלא ייחדינהו במעמד א' לעדות אבל למ"ד משום תנאי דאין נפסל רק משום אחלופי לשאר שטרות ובשאר שטרות גופיה כשר בכה"ג:

בא"ד **ומשמע בהדיא בפרק המגרש וכו'**. ולא הקשו מתוספתא דמייתי לה נמי בפרק ג"פ כדבסמוך משום שיש שם גירסא אחרינא כדמוכח מלשונם גם ניחא למיפרך מכשר אכשר כמו כאן ואילו לישנא דתתקיים העדות בשאר יש לדחות בדיעבד:

בא"ד **ואינו נראה לר"י כו' ניחוש דלמא אתי לקיומי כו'**. הא ודאי בהאי שטרא גופא ליכא תקלה דהא שטר כשר הוא שעדים כשרים חתומין עליו וא"ל לקושיתו שיעשה זיוף ויחתום בעצמו הרבה עדים על השטר ושנים מהם קרובים או פסולים וכיון שאין מקום קבוע לקרובים או פסולים הב"ד יקחו שנים מהם שיזדמן לקיימינהו ויזדמן לפעמים קרובים או פסולין דא"כ עתה ע"י קביעות מקום נמי אכתי הערמה במקומה עומדת שיכול לחתום הקרובים או פסולין באיזה מקום שירצה בזיוף ואם ירצה יחתום שנים קרובים לעדות על השטר לבד הא ודאי דאין אנו אחראין לרמאין וכי יזייף אינש הלוה יעמוד ויברר ויאמר אלו קרובים או פסולין הם ואם שטר כשר הוא המלוה אינו מניח לחתום פסולין אבל קושית ר"י מכח דלמא אתי לאחלופי בשאר שטרות ויסברו שקרובים אלו או פסולין כשירין הן לעדות בראותם שהב"ד מקיימין ע"פ שנים אלו אע"ג שהן קרובים ופסולים ולכן אין לנו להניח לחתום קרובים או פסולים בכל מקום שירצו דא"כ המלוה והלוה אין מקפידין ומניחין אותם לחתום באיזה מקום שירצו שהרי מ"מ השטר כשר הוא וע"י כן בבוא השטר לפני הב"ד לקיימינהו ואין הב"ד צריכין לקיים כל העדים רק שנים מהם יכול להיות שנזדמן הקיום ע"פ פסולים כמו ע"י כשרים ואתו הרואים למימר קרובים כשירין ואתו לאחלופי אבל לחזר בו ר"ת ניחא ודו"ק. ועכ"פ אף לחזר בו ר"ת נשאר תירוץ הראשון דדוקא ב' הראשונים אתו לאחלופי שיאמרו הן עיקר העדות [דאמצעיים ע"כ כשר בגט כמ"ש בסמוך] וק"ל:

בא"ד **לכבוד וכו'**. פירוש לכבוד הקרובים שיחתמו בראשונה כאילו הן חשובים או לכבוד בעל השטר שלא יהיה השטר בלא עדים [קודם שמצא הכשירים לחתום] ולא לשם עדות ולכן כשנחתמו העדים מקודם תו אין לתלות בכבוד ודו"ק:

בא"ד **ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחלה כו'**. לפ"ז האיכא בינייהו בין תנאי למשום עדים הוא בחתם באמצע דלמ"ד משום עדים פסול כמו אמצע דשאר שטרות דפסול מטעם דנמצא אחד מהן קרוב או פסול וכו' דדוקא בראשונים כשר בשאר שטרות משום דתליא במלוי וכבוד ובחתום לבסוף לכ"ע פסול כמו בשאר שטרות משום דמקיימין מעדים שלמטה ובחתום בתחלה אמרי לה כשר ואמרי לה פסול ולא כמ"ש ועיין בחשר"י פרק ג"פ [דמבואר בדבריו דהיא דאמצע פסול] וכאן בר"ן. רק ק"ק למה אין מקיימין מעדים שבאמצע כמו מעדים שבסוף דהא דאין מקיימין מעדים שלמעלה ניחא כיון דלפעמים חותמין שם קרובין או פסולים למלוי וכבוד אבל מעדים שבאמצע הא אם קרובים או פסולים אחד מן האמצעיים העדות בטל כמו שכתבו התוס' (ה) ודו"ק:

בסה"ד **והן חותמין לפי דעתו אמאי תלינן וכו'**. גם בשאר שטרות נראה דאמרינן כן דחותמין לפי דעתו וא"כ למ"ד משום עדים נתלה לחומרא או לשיילי' ואף דהכא א"צ לשאלו אם למיחזי כו' כמ"ש התוס' לעיל דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים רק נשיילי' בשאר שטרות שמא לא למילוי חתמו רק לדעת הבעלים. והא דלא משני התוס' לעיל בד"ה א"נ הך תירוצא דר"ת דלעיל מיירי אף שלא חתמו עדיין רק אם יחתמו את עצמן ויש ליישב עוד בע"א ודו"ק:

דף יט.

גמ' **ובכל דבר כו' לאתויי מאי**. אבל בכל דרישא לא קשה מאי ריבה [דהא בהדיא קתני מאי דריבה בדיו בסם כו']:

גמ' **והא תנא רבי חייא כו'**. ובעיא דר"ל אף דתני במתני' בסיקרא כשר כבר פי' רש"י הא תני ר"ח וכו' הו"ל כדיו ע"ג סיקרא דקאסרינן לעיל משא"כ לעיל מיבעי' ליה אי כתב עליון כתב אף דכתב התחתון כשר או לא ולבתר דפשיט לאיסור קא פריך הכא והא תני ר' חייא וכו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **דיו דיותא כו' ומתוך כך אוסר ר"ת וכו'**. אף בקצרה מהאי לפרק הבונה ואין מי מילין ע"ג מי מילין כו' מוכח (ו):

בא"ד האי שרף לאו היינו גומא. ורש"י פירש קומא שרף האילן ובשבת כתבו התוס' לקומא וגומא הכל אחד ע"ש:

בתוס' בד"ה דיו ע"ג דיו כו' אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כו'. ובסמוך הא דבעיא ר"ל מר"י למשמע דאיירי נמי לענין גט הא מתקן הוא לענין גט דחתימה השני היא לשמה ואילו חתימות הראשונות א"נ לשמה ואף קטן רושם לפניהם ואף בדיו ע"ג דיו מהני כ"ש בדיו ע"ג סיקרא ודוחק לומר דאתיא דלא כרב אחא דהא התוס' הקשו לקושיא ועוד דרב אחא מסיק כו' ומאי קושיא דלמא דלא כרב אחא כיון דתירוצא נמי אתיא דלא כרב אחא ועוד שכתבו בתחלה (דא"ל) [דאתיא] אף לר"י [שכתבו דליכא מאן דפליג] ולפי"ז צ"ל דאתיא דוקא כרבנן אלא נראה לחלק דדוקא לענין כתיבת הגט אמרינן לקמן דכתב שני מתקן [כתב הראשון] אבל לענין חתימה כאן מיבעיא ליה [דאפשר] דהוי חתימת הראשון וכתב עליון לא הוי כתב ואין כאן חתימת השני [אלא שמתקן את הראשון] ודו"ק:

בא"ד משמע ליה דבכל ענין פטור וכו'. אולי לשון דכתב ע"ג כתב משמע יותר בכל ענין מדיו ע"ג דיו דהכא:

דף יט:

גמ' והא בעינן כו'. אמימרא דר"פ לא פריך כל הני פרכות משום דכל עצמות כוונתו אקושיא ואלא מאי קמ"ל משא"כ לעיל דשפיר קמ"ל לגבי משעבדי [בערכאות]. וכן לעיל (גיטין דף י"א) אמר רבא האי שטרא פרסאה כו' כוונתו אקושיא אי הכי משעבדי נמי ליגבי ולהכי לא פריך אמתני' כמ"ש שם:

גמ' מזוזתא ביני דני כו'. איירי בדלא קראוה וכיון דביני דני מזוזה לא שכיח לא הוי גט אפילו לקולא ומתיבמת ואם נשאת תצא ומותרת לכהן וכה"ג משא"כ מטעם לא קראוהו כפשוטו הוי גט לחומרא דא"ל בדקראוהו ואף דבזרק לאור הוי גט ולא חיישינן לאחלופי בעיילי' לבי ידי' הכא חיישינן לאחלופי בהכרח ואיע גט משום דמזוזתא ביני דני לא שכיחא דא"כ בנמצא ב' או ג' למלהא הוי כו' א"כ הול"ל דינו כזרקו לאור דהוי גט ודאי ולמה קאמר איסור עכברים כו' וכ"ה ברשב"א:

שם ביני דני לא שכיחא. א"ל דהול"ל נמי למי מילין לא חיישינן דלמא נכתב על צילו השני י"ל דבשלמא לקמן בסמוך אמר לה הא ניטך משא"כ כאן הוא עצמו אמר דנתן לה גט ממש לא מזוזה והיאך נבדה מלבינו לחוש לגט ע"ג מזוזה:

בתוס' בד"ה טעמא וכו' ונייר חלק דקאמר שמואל כו'. ר"ל דאכתי היאך יתורץ הוא"ת לשני התירוצים או אולי משום דא"נ דקריוה מעיקרא ס"ל טפי הא דראוה נייר חלק ע"כ היה בשעת נתינה לזה פירשו כו':

בא"ד שעה אחת אחר נתינה כו' ופריך כי פליט וכו'. ודלמא גם מקודם היה נבלע:

בתוס' בד"ה ושמואל וכו'. לאפוקי מפירש הרשב"א [דפי' דאי לא בדיק אפילו ספק לא הוי] ונראה שהתוס' לטעמייהו דקושיא טעמא דאיכא כתב הוא מכח ס"ל דמגורשת ודאי ודו"ק (ז):

בתוס' בד"ה צריכה וכו' והשתא אי לא קריוה כו'. אף דרשאין לקרוא אחר הנתינה היינו תיכף מיד לאחר הנתינה דאי לא"ה פסול והתם כבר נישאת לאיש אחר:

בא"ד א"נ התם בעיילי' לבי ידי' כו'. פירוש הסופר דע"כ הטעות נעשה אצל הסופר ואחר שקראוהו עידי מסירה נתנו הגט ליד הסופר ועיילי' וכו' וטעה והחליף כו':

בא"ד מאחר שבאה לידי קלקול כו'. ר"ל אף דלא עברה על הדין דמיקנסה בשביל כן שהרי אינה מחוייבת לחזור ולקרותו אף בעייליה וכו' כדמשמע הכא דאיירי נמי בעייליה מ"מ אי באה לידי קלקול קנסינן לה מפני זה ועיין באשר"י ורשב"א:

דף כ.

גמ' אי משום כריתות פרש"י שכתובה בה כו'. לכאורה האי לשון בעצמו אם כתבו בגט לא מהני ועדיפא מינה קאמר:

גמ' וכ"ת כו' הא בעינן כו' שם עירה כו'. וזמן דרבנן (ח) גם הא דספר תורה ודאי לא קראוה רק קאמר דמאי ניחוש אפילו לחומרא אינו גט:

גמ' כתבו על איסורי הנאה. אף דאסור לו ליהנות לכתחלה ולכתוב עליו הגט מ"מ כתבו בדיעבד כשר [כמ"ש התוס' ע"ב בד"ה בכתובת קעקע]:

גמ' הא דחק תוכות וכו'. וה"ה כתיבה בכה"ג פסול [וא"כ מאי וכתב ולא וחקק]. ואולי דכתיבה כה"ג דרך לרשום האותיות קודם שעושין מחיקת הדיו סביב סביב:

ברש"י בד"ה והעביר קולמס על כל אות ואות. לאפוקי ה"ק לשום מתרן [נראה דתיבת ה"ק ר"ת העברת קולמס ואינך ב' תיבות משובש וכצ"ל העברת קולמס לשמו מתורף] כההוא סופר [אולי כוונתו דהסופר לכותב טופסי גיטין דשם התירו מפני תקנת עגונות]:

בתוס' בד"ה אי משום כריתות כו' ולא ס"ל כוותיה סברתו דר"פ אלא מאן דאמר דשלא לשמה פסול ה"נ אין מוחקין לה מן התורה. א"נ סבר כו' ר"ל בדסביר ליה סברתיה דר"פ דאף מ"ד דשלא לשמה פסול [מני סבר] ספר תורה דסתמא כתוב כשירה ורב יוסף ס"ל כהאי תנא דסבר התם בהדיא אין מוחקין לה מן התורה רק הגמ' היה ר"ל לימא תנאי דפליגי בספר תורה פליגי בשלא לשמה ודאי ר"פ כו' וק"ל:

בא"ד וכמתני' וכו' ועוד נראה וכו'. הג' תי' הולכים בהדרגה [או דלא ס"ל סברת ר"פ או דסבר כהאי תנא דסבר בהדיא אין מוחקין לה מן התורה או] דכולהו תנאי מודו בהני מתני' דפרק כל הגט וא"כ ס"ל משניות דר"פ כל הגט ומוכח מהתם דסתמא פסול וכמ"ש כבר ואילו במגילת סוטה וכו' ע"כ צריכין לחלק ביניהם ומ"מ פריך מכתב לשמה לאחרינא דהיינו לשם לאה דתו לא מינתיק לשם רחל לענין זה אין לחלק בסברא קלושה שהזכירו וק"ל:

בתוס' בד"ה הא בעינן כו' כר"מ משמע דלרבנן כו'. ע"ש בגמ' דקאמר בהדיא דרבנן מודו לר"מ בהאי בבא וקאמר אף אנן נמי תנינא מלא ערבינהו וכו'. מתחלה הייתי אומר שרצו להוכיח דלרבנן לא הוי בשינה רק פסול דרבנן ממילא הדיוק בלא כתבו כשר אפילו מדרבנן משא"כ לר"מ די"ל פסול מדאורייתא בשינה ובלא כתבו פסול מדרבנן וכן ראיתי מי שכתב כן [עיין במהרש"א] אבל אינו [מחמת הקושיות והדקדוקים שדקדק אח"כ בסמוך] אבל הפירוש הוא שלא תימא דרבנן פסול מדאורייתא והכא אזיל לרבנן לזה כתבו דלקמן מוקמינן להאי הולד ממזר כו' ולא כתבו דלקמן מוקמינן להך מתני' כר"מ ועוד דהא קושטא דאף כרבנן אתיא ומודו בהא לר"מ דהולד ממזר ועוד דכתבו אלא אומר ר"י כו' דמתני' ר"מ כדאמרינן כו' וכבר כתבו זה בתחלת דבריהם דאתיא כר"מ ועוד דאף דלא

כתבו פסול מדרבנן הא כוונת רב יוסף למאי ניחוש וכו' דאפילו לחומרא לא הוי גט וכשירה לכהונה כמ"ש לעיל מדקאמר אי משום מי מילין וכו' (ט) אבל כתבו דההוא הולד ממזר פירושו ממזר דרבנן כר"מ דאמר כל המשנה ממטבע וכו' כדאמר שם ארישא זו דברי ר"מ דאמר כל המשנה וכו' דהיינו ממזר כר"מ וקאמר דרבנן מודו בזו לר"מ משמע דלא הוי אף לרבנן רק פסול דרבנן ולאלומי הקושיא כתבו ומדנקיט וכו' דאף מדרבנן כשר בלא כתבו כלל ודו"ק:

בתוס' בד"ה דלמא כו' כמו ונתן לכהן את הקודש דהוי בכזית כו'. ויליף התם מדכתיב יאכל ואין אכילה כו' וק"ל:

דף כ:

גמ' אלא לרמי בר חמא קשיא וכו'. לר"א בדבר שיכול להזדייף צריכה עידי מסירה קמן ועיין לקמן (גיטין דף כ"ב ע"א) בתוס' בד"ה מאן חכמים מבואר דלר"מ פסול דבר שיכול להזדייף אף שיש עידי מסירה דצריך שיהא מוכח מתוכו אבל לר"א א"ש מתני' בדישנן קמן אבל בעיא דרמב"ח ע"כ בליתנייהו קמן עתה דא"כ יודעין שמסר לה העבד והטבלא ומ"ש רש"י בדליכא עידי מסירה ר"ל לפנינו דלכ"ע צריך עידי מסירה אף לר"מ (י) וק"ל:

גמ' היו מוחזקין בטבלא כו'. לא מצי למיבעי סתם דהא דמי [שכירות הסופר] אקנו ליה רבנן וכיון דצריך למינקט דבר מה נקיט טבלא דבר מסוים וה"ה דמצי למינקט קלף דאף קלף לא אקנו ליה רבנן מדפשיט מהאשה כותבת את גיטה רק אין סימן בקלף כ"כ לומר בו היו מוחזקין בקלף שהוא שלה: ודאי הו"מ למיבעי בעבד [שהיו מוחזקין שהוא שלה] כבעיותו הקודמת דאף דפשיט הגודרות אין להם חזקה היינו לענין כפירה והודאה דאיירי בבעיא הראשונה אבל בעיא זו לא בכפירה והודאה איירי ודו"ק:

בתוס' בד"ה על מנת כו' תנאי ומעשה בדבר אחד כו'. דסתרי אהדדי דכיון דעל מנת לאו כמעכשיו דמי א"כ סתרי:

בא"ד ולהאי לישנא כו'. דבריהם מבוארים וק"ל:

בתוס' בד"ה אשה כו' וא"ת וכי לא ידע מתני' דכותבת כצ"ל והוא מתני' לקמן (גיטין דף כ"ב ע"ב) ובעדיות סוף מתני' דזקן מכאן אתה למד שהאיש כותב וכו'. וק"ל:

בא"ד אלא שנותנת שכר כו'. פשטא דמתני' דבא לאשמעינן שהיא בעצמה כותבת זכותה ושהאיש בעצמו כותב זכותו וכן בזקן וכו' ולא חיישינן לזיוף וכן משמע מסיומו שאין קיום הגט אלא בחותמיו ואם כוונתו רק לענין ספר מקנה אין פירוש להך סיומא:

דף כא.

גמ' אלא אמר רבא מהכא כו'. אין להקשות דרבא למשוה גברא לנסי ומועיל אף בטבלא דגמרה ומקני לי' למה ליה לעיל למימר דלמא אקנויי אקניי ליה רבנן כו' שהוא נמי רבא דלעיל דבע"כ צריכה ליתן שכר הסופר מתקנת חכמים א"ל דהיא גמרה ומקני ליה אבל ודאי א"ל דדוקא טבלא שבא לידה לסוף לא איכפת לה ומקני משא"כ דמי הסופר שאין חוזר ובא לידה דהא אדרבה התוס' מהפכין הסברא דכיון שבא לידה לא גמרה ומקני כ"כ וק"ל:

ברש"י בד"ה והאיש כותב כו' שובר כו' ומקנהו לאשה וכו'. אינו מחוור לי לא יהא אלא מחילה או הודאה בע"פ שנתקבלה כתובתה ולמה ליה אקנויי הלזה ועיין ברשב"א:

ברש"י בד"ה וקא משויא שליח כו' קרי ביה ושלחה בלא מפיק ה' כצ"ל. וצריך ליישב לשון מושלח ושילחה איתרבי:

בתוס' בד"ה אלא מהכא כו' ומייתי הכא מחנוק כו'. ואף דמייתי הרישא אסיפא סמיך ודו"ק:

בא"ד אע"ג דתנן הוציא עליו כת"י כו'. אפשר לומר דבלא זה דפליגי בחיוב י"ל הוציא עליו כת"י בלשון הודאה וכן אי פליגי בהודאה לחודא י"ל כת"י בלשון חיוב אבל לפירוש הקונטרס כפי מה שפירשו התוס' דפליגי בתרתי קשה אבל לשון ולפ"ה כו' אינו מדוקדק לפי"ז:

בא"ד וערב נמי כו'. ר"ל רישא לערב היוצא כו' (כ) ומצי איירי הוציא עליו כת"י בין בחיוב בין בהודאה:

בתוס' בד"ה והלכתא וכו' וכיון דכפות מועיל ישן נמי מועיל. והו"ל הכי נמי והלכתא בישן ופי' כפות לחוד מועיל כפות ברגליו [ונאמר בה"א של הוליכא למימר דכפות לחודא מועיל שיהא משומר לדעתה ושלא יהיה חצר מהלך וכן מהני נמי ישן לתרווייהו] וא"ל כלל דכוונת הוליכא למימר הלכה [בכפות בידיו וה"ה] בישן פי' ואף שהיא חצר המהלכת כיון דמשתמר לדעתה מהני כי היכי דכפות בידיו מהני אף דהוי חצר מהלכת משום דמשתמר לדעתה דאין מקום לזה ויכולין לסתור בקצרה מקלתה דמייתי בסמוך:

והא דכתבו התוס' כפות וישן בעינן ולא מפרשי דכפות דהכא היינו כפות בידיו ורגליו דמסתמא פירושו כמו והלכתא בכפות דהתם דניעור אינו גט וע"כ בכפות ברגליו לחוד וק"ל:

בתוס' בד"ה אבל בחצר כו' דבעבד ודאי לא גזרינן כו'. ואין להקשות דאשמעינן חצר ולמה לי עבד [מאי אמרת] דה"א נגזור כפות כו' דהא עבד כפות מלתא דלא שכיח ולא גזרו ז"א דהתוס' לא כתבו רק די"ל דהכא ה"א לטעות ואי אשמעינן חצר הוי מהפכין הסברא בה"א וזיל הכא כו' ולהכי איצטריך תרווייהו וק"ל:

בתוס' בד"ה אטו שליחות כו'. ביש ספרים מתחיל הדבור מהיכא אתרבי מידה כו' ולפי"ז הדבורים אינם מהופכים (ל) אכן בח"ס עשאן לדבור אחד:

בא"ד וא"ת רב שימי מקושר בקל וק"ל:

בתוס' בד"ה ואיבעית אימא כו' סוף הדבור ודוחק. דא"כ מאי קאמר אבל חצירה דאיתא בין מדעתה בין בע"כ אע"כ דסוף סוף כשזרק גט לתוך חצירה שלא הפקירה מקודם לכן אף שזרק עתה בע"כ מגורשת וק"ל:

בתוס' בד"ה שכן אב כו' פירוש כיון דבע"כ של אב כו'. דהשתא הוי שפיר נתינות טעם לבין היא בין אביה דהא לא תליא בדעת האב וכפי' רש"י שם אבל אם פי' בעל כורחה לא הוי שפיר נתינות טעם לבין היא וכל עצמות נתינות טעם לבין היא לאביה התורה זיכתה לו כמו קדושין:

בא"ד כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו כו'. כדקתני גירושין דבע"כ בין היא בין אביה והיינו פשיטא בע"כ של אב מתגרשת בקבלתה דשתי ידים זוכות כאחד דמדעתו פשיטא ולא היה בזה פלוגתא דמגורשת ואף בקדושין. כשהיא מדעתו למה אביה ולא היא ולא בקשו להביא ראיה רק דמגורשת בקבלת האב אף שנותן לו בע"כ דהא אפילו אי כחצר אביה דמי שמעינן שפיר דמגורשת בזרק גט לחצר אביה שלא מדעתו כי היכי דמגורשת בקבלתה שלא מדעתו וחצר גופא מידה אתרבי א"כ בנתן לידו בע"כ נמי מגורשת וכ"ש אם כיד אביה דמי לנסתייה בפשיטות ודו"ק:

דף כא:

בי' אין לי אלא ספר כו'. ר"ל אם לא כתב לא כללא קמא ולא כללא בתרא רק ספר לחודא:

גמ' ואידך מיבעיא לדבר הכורת כו'. דאי לא"ה אף לרבנן דרשי ספר לספירת דברים והיאך נלמוד ספר כורתה לוקח גט ולא כסף [ולמה ליה לשנויי מיבעי' כו'] מ"מ מדכתב וכתב לה סיפור דברים סמך כריתות לגביה [שפיר הו"מ להוכיח מינה דאין דבר אחר כורתה לכך משני מיבעיא וכו'] וק"ל:

במתני' אין כותבין במחובר לקרקע. ואף בנותן לה כל הקרקע פסול ולא הוי כנותן לה הפרה ועבד ועיין ברשב"א [מפורש לדברי הירושלמי למה ספר בתלוש]:

בתוס' בד"ה יצא זה כו' ועוד אומר ר"י כו'. להשתא א"ש טפי הרבותא בנקוב מבשאינו נקוב:

בתוס' בד"ה בכתיבה מתגרשת כו'. עיין במ"ש בעירובין בעזה"י:

דף כב.

ברש"י בד"ה שמא יקטום העלה והוי קציצה מן המחובר. אם לקלקל נקיט מן המחובר ומשום דנקוב הוי גידולי קרקע א"כ סותר למ"ש מקודם בד"ה דשקיל ליה לכוליה עציץ כו' [ואין לחוש שמא ישבור החרס כו'] ודוחק לומר דע"י חיבור העלין נחשב כל העציץ מחובר דז"א כדמשמע בסמוך דעציץ דינו כמטלטלין ואולם באשר"י כתב בשם רש"י דמכשיר כרבינו שמואל ע"ש.

בתוס' בד"ה בתר נקבו יניקת הנוף מה שבתוך וכו'. פירשתי דבריהם לאביי דקאמר בתר נקבו כאילו יש יפוי כח לנקבו יותר מלנופו הא אילו הוי איפכא שהיה הנוף נוטה למקום חיוב היה אזלינן בתר נופו לחיוב כדקאמר והטהור בטהרתו והול"ל בתר מקום חיובו אזלינן. והשתא א"ש הה"ה [כמ"ש לקמן] אבל לא היו יכולין להקשות כפשוטו אמאי בתר נקבו וחייב ניזיל בתר נופו לפטור כהתם ויעיירו הה"ה בעציץ א"י [ונופו לחוץ לארץ לפטור] דהתם כיון דאינו נקוב פשיטא דאם עציץ בא"י וניפו בח"ל לפטור דמאי תיתי לחייב דלעולם אין כאן חיוב לזה הקשו ה"ה אם העציץ בח"ל כו' דבזה אין לחלק דהתם אינו נקוב כיון דס"מ משם שישנו יניקה לנוף ולעציץ בפני עצמו א"כ לעולם כשאחד מהן יונק במקום חיוב יש כאן חיוב מצד יניקתו של חיוב וכיון דסוף סוף הנוף יונק במקום החיוב מה לי נקוב או אינו נקוב (מ) לזה כתבו דמ"מ שייך שפיר לומר בתר נקבו אזלינן משום היפוי כח שיש יותר לנקב מלנוף דע"י נקבו מיחייב הנוף כאן משא"כ בהיפך אינו חידוש שמביא הנוף חיוב לעצמו שהרי על הנוף שאינו נוטה לחוץ אינו יכול להביא חיוב. ולרבא ניחא הכל בפשיטות שהרי בכל אופן אזלינן בתר הנוף בין לחיוב ובין לפטור ואע"ג דהתם אזלינן בתר יניקה שבתוך העציץ ונשאר בטומאתו ולא שדינן בתר יניקת הנוף לטהר אע"פ שאינו נקוב והכא אף דנקוב שדינן ליה בתר הנוף (נ) ואולי לא מחשיב ליה לנקבו ליניקה לא מהקרקע ולא מנופו לכן כאן פטור והתם טמא. ועי"ל דרבא סבר כת"ק דהתם דהכל טהור אבל לאביי כת"ק מכ"ש לא אתיא וצ"ע בכל זה. ויש מפרשים שכוונת התוס' ממש כמו שם בחולין שהביאו הגמ' דהכא כמורה המראה מקום שם ומ"ש שמה בהשולח טעות סופר וקושיתם הכא לאביי דהו"ל למיזל בתר נוף ולפטור וכתבו וה"ה כו' [לאו משום שכוונתם לאקשויי על ההיפך כמו לפירוש ראשון רק] ר"ל כמו התם לענין טומאה ה"נ לענין מעשר הדין כך [וקשה אדהכא] ולא מצי למימר וה"ה בציור דהכא [עציץ בא"י] דכל לדבריהם באינו נקוב והכא איירי בנקוב וכמ"ש לעיל [דכיון דכל לדבריהם באינו נקוב ל"ש למימר וה"ה לפשיטא לפטור אף אם אין לנוף יניקה כלל ולכך נקטו בלדבריהם בנופו בא"י למיחייב במעשר כמו בטומאה וכיון דיש לנוף יניקה הו"ל למיפטר הכא אף בנקוב מחמת יניקת הנוף] ולא הקשו לת"ק דהתם דפשיטא דלדידיה ליכא יניקה לשורש התם כלל כיון דאינו נקוב מה שאין כן כאן דיש יניקה לשורש אפשר נמי דסבירא ליה בתר נקבו אזלינן משא"כ לר' שמעון דס"ל התם דיש יניקה לשורש אפ"ה חשיב לנוף יניקה בפני עצמו לזה כתבו מ"מ לא שמעינן מהתם שיהיה יניקה לנוף להשליך אליביה השורש וכו' [במקום שיש לשורש יניקה מרובה דהיינו בנקוב] (ס) ואינו מחוור לי ועיין בתוס' דהתם ודו"ק:

בתוס' בד"ה בדאשרוש וכו' ותימה דלא מייתי וכו'. דהתם לא שייכי טעמא דר"מ ודר"י דהכא:

בתוס' בד"ה ולא על הנייר כו' שאינו מחוק וכו'. לא כפרש"י במתני':

בתוס' בד"ה מאן חכמים כו' משמע דאי הוי סהדי קמן וכו'. ר"ל עידי מסירה (ע):

דף כב:

ברש"י בד"ה ימים רבים כו' אלמא בעינן דבר הראוי לעמוד כו'. וזה אינו ראוי לעמוד דלמא ישכחו עידי מסירה את הדברים וסמכינן אחתימה כפי' רש"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה אבל בשטרות כו' דלמה יש לטעות כו'. לר"א [וכ"כ מהרש"א ע"ש] דבשלמא לעיל בר"א דלמא היה תנאי וזייפו לא קשה דה"נ קאמר באמת לזמן מרובה אין לנו לסמוך עליו דאעידי חתימה אין לסמוך כיון שיכול להזדייף ואעידי מסירה אין לסמוך דלמא שכחו ור' יוחנן סבר דיש לסמוך אעידי מסירה דמידכרי אבל הכא לר"א דבשטרות לא אפילו לאלתר אף דמידכרי משום גזירה כו' הקשו דלמה יש לטעות כו' ואם ישכחו עידי מסירה לזמן ארוך יאמרו אין אנו יודעין ואז ודאי לא נסמך אעידי חתימה ודו"ק:

בא"ד והא דפריך והא כתיב כו'. נתחבטו בקישורו ואם נאמר לפרש"י פריך והא כתיב כו' דדוקא עד עשרה ימים מידכר דכירי ולא אפילו לזמן מרובה ועיין ברשב"א ולזה פריך שפיר הא דרך שטרות לעמוד ימים רבים וא"כ אף לאלתר יש לפסול משום דלמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וכו' וכפרש"י ואמאי לא נגזור ר"י אבל לפירוש ר"י לר"י לטעמיה כו' דלא מחלק בין י' ימים ליותר א"כ מאי פריך דמ"מ מי דחק לפר"י לומר כן הוי ליה לחלק ג"כ בין י' ימים ליותר ואם נאמר דלפרש"י דוקא בגיטין מידכר דכירי ולא בשאר שטרות היינו סברת הועוד י"ל [דמתרץ בזה גם לפירוש ר"י] ונראה דלפרש"י פריך לר"י אע"ג דמדכר דכירי על זמן מרובה מ"מ נגזור דלמא ימותו עידי מסירה או ילכו למדה"י וסמכינן אעידי חתימה (פ) דאף דבעשרה ימים אין לחוש לזה (צ) מ"מ לזמן מרובה יש לחוש להך חששא אבל להתוס' דאין מקום לגזור מאי פריך (ק) ולזה כתבו דר"י לטעמיה ולא כפשוטו דטעמא דר"א משום גזה"כ ור"י משמע ליה דעה טובה קמ"ל משום דקושטא הוא דלר"י מידכר דכירי וגזירה [דשמא ישכחו] לא שייך להתוס':

לר"א לזמן ארוך פוסל כפשוטו משום דלמא שכחו אבל לאלתר פסול משום גזירת הכתוב ור"י מכשיר בשטרות ואפילו לזמן ארוך כדבגיטין ודו"ק:

בא"ד וא"ת לר"א וכו' הניחא לפי' רש"י הכא יש לגזור דלמא יסמוך אעידי חתימה אבל התם באין עליו עדים לא שייך למיגזר זה ומ"מ אינו מקושר היטב ודו"ק. והסברת הקושיא י"ל למה יהיה כשר באין עליו עדים הא בעינן ראוי להתקיים ימים רבים והתם אינו ראוי כיון דאין עליו עדים ועידי מסירה במהרה ישכחו ותירצו דלעולם לא ישכחו שזה השטר נמסר לפניהם וכיון שאינו יכול להזדייף ראוי שפיר לעמוד ולהתקיים:

בא"ד ויש מפרשים דאין חילוק וכו'. ר"ל לאפוקי הוי"ל של וא"ת דשאני אין עליו עדים וכו' אבל (מ"מ) הכא בדבר שיכול להזדייף כו' רק לענין דבר שאינו יכול להזדייף ואין עליו עדים נמי הדין כך [דפסול לר"א אמורא] וק"ל:

בתוס' בד"ה והא לאו כו' לר"א פריך. ומשמע ליה להש"ס דאתיא כר"א דקי"ל כוותיה בגיטין אע"ג דסתם מתני' ר"מ מ"מ ע"כ הוה מחלוקת לעיל בדיפתרא ר"א ור"מ ואח"כ סתם דהכא והלכה כסתם ואנן קי"ל כר"א בהא וק"ל:

בא"ד אלא ראיה בעלמא כו'. ובהכי מדויק לישנא התם אחרים רואין אותו והכא נקיט עומד ע"ג וק"ל:

בא"ד התם אונתן סמוך וכו'. אע"ג דקושיא שניה שם הוא מונתן מ"מ א"ש היטב דפירוש ונתן הוא יתן ובתחלה מקשה מהוא דלאו הוא הנותן ואף שיהיה שוה כמה וכמה מ"מ הוא אינו הנותן ומשני אקנויי אקני ליה רבנן והוי שפיר הוא הנותן ואח"כ מקשה מיתן אע"ג דהוא הנותן מ"מ נותן לא אתי שפיר שהרי סתם גט אינו שוה פרוטה לנייר קטן בעלמא הוא ומשני דלמא לשון נתינה אגט קאי דלא דשלחו מתם וכו' וק"ל:

בא"ד אבל קשה כו' עובדי כוכבים כו'. דא"ל הואיל ואם נתגייר לגירות מלתא אחריתא הוא ונעשה יהודי:

בא"ד ומה צריך נמי לאיתויי כו'. כך ישבתי הלשון [מקושית מהרש"א] דבדאמר ליה ר"נ כו' תחלה והתניא כו' למאי משני כו' וממילא מאי פריך לישני עובד כוכבים פסול משום כריתות ואף להדר ביה ר"נ כו' והתניא כו' דלא מצי למימר פסול לעובד כוכבים משום כריתות דמ"מ הקושיא במקומה עומדת דמתני' דהכא ס"ל עובד כוכבים כשר מדפסול בהבאה כו' וצריך לשנויי ר"א הוא וכו' מ"מ מאי דוחקיה לאקשויי מכח ברייתא ליקשי מכח סברא פשוטה והא לאו בני כריתות וכו':

בא"ד ועוד אומר ר"י כו'. לפי"ז צ"ל סברא מאי דגזרינן טפי כתיבה אטו חתימה לענין לשמה מלענין בני כריתות ושליחות ולפי הועוד אומר ר"י אין אנו מוכרחים לתירוצים דלעיל רק ג"כ יכולים להיות ולזה לא נקטו לפסיקה אלא סוטה וכתבו אבל לר"א דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה לא מהני בסוטה גדול עומד ע"ג וכו' ובחרש וקטן יכול לומר הכי והכי וכן בסמוך כתבו אי בעי שליחות ואי לא בעי שליחות וכו' משמע דמסופקין דוי"ל דלא בעי שליחות בכתיבה אבל תירוצא דהוו בני כריתות הואיל ואם הגדיל כו' משמע דנשאר קיים (ר) גם חילוק דאחרים רואין וגדול עע"ג נשאר דאף שי"ל הא דחולין משום דשחיטה דאורייתא דהכי פריך מאן האי תנא דלא בעי כוונה כו' והכא דרבנן מ"מ תיקשי מחולין דהוי נמי דאורייתא ולא פסול [חרש וקטן] מטעם כוונה וק"ל ועכ"פ עיקר כוונת הועוד אומר ר"י משום דבתר דאוקי כר"מ פריך והא ודאי עובד כוכבים לדעתיה וכו':

בא"ד ונקיט עובד כוכבים לרבותא כו'. אם פסלא לעובד כוכבים נמי משום דלאו בני כריתות א"כ ליכא רבותא בהאי דבן דעת וכו'. ונאמר דוי"ל דבמילי דלא בעי שליחות ועדות אין לפסול משום בני כריתות נשאר קיים ורבותא דבן דעת קאי עכ"פ לענין שליחות (ש) כדמסיימו וה"ה חרש שוטה וקטן אי בעי שליחות כו' דלענין לשמה סוף סוף אדעתא דנפשיה קעביד (ת):

עוד שם ונקיט עובד כוכבים לרבותא. משום דלהאי פירושא עיקר קושיא והתניא עובד כוכבים פסול דמשמע ליה דאתיא כר"מ מדנקיט עובד כוכבים ולא חרש שוטה וקטן א"כ היאך משני הא מני ר"א וכו' אבל לפירוש ראשון אתיא כל הסוגיא דר"א וכו' וק"ל:

בא"ד ועוד נראה כו'. ולפי"ז הדרינן לכל התירוצים הראשונים דמ"ש אי אתיא סוגיא כר"א דכתיבה דאורייתא או כר"מ וס"ל נמי כתיבה דאורייתא דס"ל:

בא"ד והשתא כו' ומסיק ר"נ כו'. כל זה הוא נמי לתירוץ ראשון [של ר"י] ודו"ק:

בא"ד וה"ה עובד כוכבים כו'. מכ"ש עובד כוכבים שהוא בן דעת:

בסה"ד ופריך והא ודאי עובד כוכבים כו'. כוונתם לפי"ז דפריך מעיקרא גם לר"מ משום דס"ל דלדידיה נמי כתיבה דאורייתא ומשני לי הא ר"א דע"כ ר"ל אבל ר"מ ס"ל דא"צ כתיבה לשמה ומאי פריך [והא ודאי כו' אבל לפירוש הראשון פריך] בפשיטות טפי דהכל קאי אליבא דר"א ולא הוזכר כלל דר"מ אכתי ואפ"ל עוד בענין אחר דלאידך פירושא י"ל בניחותא והא ודאי כו' כפירוש רש"י בלשון ראשון ואמר ר"נ הוא מלתא [בפ"ע] אבל השתא צ"ל בהכרח תירוצם כו' (א) ודו"ק:

דף כג.

גמ' והתניא עובד כוכבים פסול. דא"ל באין עומד ע"ג א"כ חרש שוטה וקטן נמי דאכתי לא ידע דנקיט עובד כוכבים לרבותא עד הדר אמר ר"נ כו' הא ר"א הוא ונקיט עובד כוכבים לרבותא וכמ"ש התוס' וכן בסמוך והוא שסייר התורף וברייתא דעובד כוכבים פסיל בדלא סייר ונקיט עובד כוכבים לרבותא דשמואל ידע שפיר הרבותא:

גמ' והא ודאי עובד כוכבים כו'. אי קושיא הוא הא דלא פריך מחרש שוטה וקטן דדלמא איירי בגדול עומד ע"ג אף דהדר אמר ר"נ וק"ל:

במתני' לא קתני ישראל ונעשה עובד כוכבים וחזר ונעשה ישראל דאפילו נעשה עובד כוכבים עצמו קודם שקיבל כשר לשליח דהא ישנו בתורת גיטין וקדושין שהוא עצמו מגרש ולפי"ז צ"ל שישנו בכלל מה אתם בני ברית וכו' ונעשה עובד כוכבים יכול לעשות שליח לפי"ז ודו"ק:

ברש"י בד"ה מהו שיעשה שליח כו' וה"ה נמי להולכה כו'. עליך לעיין בר"ן שר"י הלוי לא פירש כן ע"ש:

בתוס' בד"ה אלא מעתה וכו' דקשה להו היאך הבין בלא"ה למה יהיה עובד כוכבים פסול דבן דעת הוא ומה לי עומד ע"ג או הבעל מצווהו הא ע"כ הבעל אמר לו שיכתוב לו גט כמ"ש התוס' לעיל דצריך ציווי הבעל עכ"פ ואפ"ה בעובד כוכבים פסול אף שיש לו דעת לעשות כן משום שאינו עושה כאמירת הבעל א"כ בעומד ע"ג נמי לזה תירצו וכו'. וילו"ק:

בתוס' בד"ה עובדי כוכבים כו' הומ"ל כו' בני ברית כו'. דאף אם יהיה בני כריתות וכר"י דבסמוך דאף דישנו בתורת תרומה אפ"ה עובד כוכבים פסיל וק"ל:

דף כג:

גמ' מתקיף לה ר"א כו' וה"ה דמצי להקשות לרב אמי רק מקשה אר"י רביה. ואדלעיל [דיהיב] טעמא דמתני' משום דלאו בר היתירא היא ודאי דאין לו להקשות (ב):

נמ' **מאי טעמא לאו משום דכתיב אתם וכו'**. ואין להקשות ליתני עבד שתרם אפילו ברשות כ"ש עובד כוכבים דהשתא בס"ד לא ידע סברא לחלק בין עבד לעובד כוכבים וממעט שניהם מאתם וכו' והתוס' שהקשו במתני' ליתני עבד כו' למאי דמסיק הסברא מה אתם בני ברית כו' ליש עדיפותא לעבד:

במתני' **בת חמותו**. וה"ה בת חמיה לכאורה ועיין ביבמות:

נמ' **אדרבה איפכא מסתברא**. יש להעיר לאביי מאי קאמר מה בין גט למיתה כו' החילוק מבואר במיתה יכולה לקלקלה כשיבא הרי ראינו שלא מת ואילו בגט אף שיבא ויערער לא משגיחינן ביה ואינה יכולה לקלקלה א"כ מסתמא קושטא קאמרה כשאר עדים וצ"ל כמ"ש התוס' בד"ה אדרבה ליכולה לקלקלה ע"י עדים וראיה רק לענין א"י עדיפא ח"ל וא"כ התוס' הו"מ להוכיח סברא זו באביי גופא:

עוד קשה באמת לרב יוסף למה מהימנא הא מקלקלה לפי שעה קודם שבא הבעל [אם תנשא קודם שבא הבעל] ואף שי"ל שהכתב מוכיח שהדברים כנים ולכך עדיף ממיתה וצ"ל סברת רב יוסף כיון שהכתב מוכיח מסתמא כ"ז שאין כאן ערעור מוקמינן הגט בחזקת כשרות אבל בח"ל למהני הדבור אפילו במקום ערעור במקום ריעותא לא סמכינן אפומייהו לבמקום ריעותא אמרינן למשקרא משום שרוצה לקלקלה כשיבורר הדבר ע"פ עדים וראיה ולהכי לא מהימנינן להו לאנאין ולא מהימנו כלל:

עוד קשה לאביו בח"ל לאי אתי בעל כו' הא צרתה ויבמתה כוונתן שלא תהיה צרה שלהן א"כ שפיר נוגעת בעדות עליין לאחותה מלהיות צרה שלהן אף שאינה מקולקלת ונשארת תחת הבעל השני ללא מהימנינן לערעור לבעל ס"ם נשתכרו בעדותן י"ל לכל עצמן פסולין הן משום למחמת שנאה כוונתן לקלקל שתהיה לבוז לנאת מזה ומזה וכיון ללא אהני מעשיה שתתקלקל ואין לה נקמה בה לא משקרא לאי משום צרה בצרה אם אינה זו יקח אשה אחרת וכ"ה כעין זה ברשב"א:

הו"מ לאוקמי תרווייהו בח"ל וחלא באותה מלינה עיין בר"ן וסוף סוף לא מרווחנא מידי בזה. והכל בא"י וחלא מנייהו אם אמרה קתני [בסיפא] ובלבד שהיא צריכה לומר בפנ"כ ולו"ק [וא"כ יהיה לאביי רישא וסיפא בח"ל ומציעתא בארץ]:

נמ' **מק"ו וכו'**. ולא עשה ק"ו מה התם שאין כתב מוכיח וכו' להשתא אין מקום למה שאמר וממקום שבאת וכו' י"ל שרוצה להוכיח שסברת כתב מוכיח הוא סברא שיש בה ממש שהרי נשים שאמרו כו':

ברש"י בד"ה **הא במלתא כו' דעבד כאשה כו'**. אבל משום ללא יהא אלא עובד כוכבים לתרומתו תרומה דללמא עבד יש לו קנין בארץ להפקיע כו'. ועוד לנתן טעם אף למ"ד יש קנין לעובד כוכבים כו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **ונעשה כמי שהקנה כו' תימה כו' ואפילו שחרר כולו כו'**. אבל המשחרר חצי עבדו כו' י"ל ע"י אחר ועוד למשחררו להיות עובד היום לעצמו ולמחר לרבו והשתא היום יש לו יד למשוחרר לגמרי וק"ל:

דף כד.

נמ' **מה להלן צריכות וכו'**. אף למיירי לאמר לה כי מטי התם אימור קמי ב"ד בפנ"כ וכו' א"כ בלא ממקום שבאת כו' צריכה שתאמר ז"א לאין פירושו בסמוך אימור קמי ב"ד כו' שיהיה תנאי שתאמר כך לא"כ מאי קמ"ל כל תנאי שמתנה פשיטא שצריך שתתקיים אלא לאמר לה הוי שליח להולכה עד למטית לב"ד ואז יעשו הב"ד שליח וכו' והגמ' קושטא הוא לנקיט כיון להדין לצריכה לומר בפנ"כ כלתנן ובלבד שהיא צריכה וק"ל:

נמ' **אמר רב אשי מתני' נמי דיקא כו'**. וניחא למידק מהא מלמידק מרישא:

נמ' **אשה מכי מטי גיטא לידה כו'**. אשה הבאה לפנינו בגט שאינו מקוים ואומרת נתגרשתי נאמנת כ"כ הרמב"ם מהאי להכא והשיגו עליו הרשב"א וע"ש בזה ולו"ק:

נמ' **אלא למ"ד משום חצירה הבא לאחר מכאן מאי איכא למימר**. בכל שליחות להולכה נמי יטעו לחצר מטעם שליחות איתרבי ז"א לפירוש הגזירה הכי הוא שיחשבו כיון לבשעת נתינת הגט ליל שליח להולכה באותו זמן לא היה זה השליח לקבלה שליח שלה ומה לי אותו האיש או חצר לעלמא ואפ"ה מועיל ומתגרשת בקבלתו אף שלא הגיע לידה כיון לשוכרתו א"כ לשליח לקבלה ה"נ יאמרו כיון ששכרה או קנאה עתה החצר אף שבשעת נתינת הגט לא היה החצר שלה נמי מועיל ולא יעלו על לבם לומר ללא למיא להתם השליח להולכה הוא כבעל עצמו ונתינתו כנתינת הבעל ממש והרי בשעת נתינה השליח לקבלה הוא שלוחה וכמותה ממש משא"כ בחצר אבל בשליח לקבלה שמקבל מן הבעל אין לטעות להתם בשעת נתינת הבעל הגט הוא שליח לידה משא"כ בחצר בשעת נתינתו אינו חצר לידה וכן בשליח להולכה הנותן גט לידה עצמה אין לטעות וק"ל ולכן כלמשני לעיל לאמר לה הוי שליח להולכה עד למטית התם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה וקבלי את גיטך לא שייך להקשות לגזור משום חצירה הבא לאחר מכאן אף דלמיא לה לכאורה משום לל"ל לעיקר הגזירה משום שרואין שמתגרשת ע"י קבלת שליח שלא היה רק כחצר לעלמא בשעת נתינת הגט ואילו הכא מתגרשת ע"י קבלת עצמה וק"ל:

נמ' **אימור קמי בי דינא בפנ"כ כו'**. לא לאתני כן בהדיא כמ"ש לעיל:

בתוס' בד"ה **והא לא חזרה וכו'**. קודם שיעשה שליח לאחרים:

בתוס' בד"ה **חצירה כו' ומוכרו לאחרים כו'**. לאל"כ גיטה וחצירה באין כאחד כלעיל וק"ל:

בתוס' בד"ה **אימור קמא בי דינא כו' דבלישנא קמא כו'**. לפירוש התוס' נראה ללשינויא קמא צ"ל אמירה בפנ"כ בשעת קבלתה הגט לכל היכא שיש לומר בשעת קבלה עדיף טפי והיא עושה שליח להולכה שלא בב"ד להא לתנן לקמן עושה שליח בב"ד היינו משום אמירת בפנ"כ. (ג) שהשני אינו יכול לומר וגם האשה המקבלת הגט אינה יכולה לומר בע"כ השליח הראשון להולכה צ"ל וע"כ צריך בפני ב"ד כלעיל בפני כמה נותנו לה כו' אבל כאן שאומרת בשעת קבלת הגט להכי עדיף טפי א"כ אינו צריך עשיית שליחות בפני ב"ד והאיבעית אימא רוצה לפרש אמירת בפנ"כ בשעה שהגט יוצא מתחת ידה ולאמר לה הוי שליח על למטית לב"ד והב"ד יעשו שליח להב"ד אין עושין שליח על שתאמר לפניהם בפנ"כ ובפנ"ח ולו"ק:

בתוספות בד"ה **כל הגט וכו' ושמע קול סופרים כו' ותורה להתלמד כו'**. הוה"ל כלבסמוך להתלמד להכא גרע רק האמת מתרצן להא בפ"ב ס"ת נמי פסלינן וכו' וכמ"ש נמי א"כ בסמוך בד"ה יתר מוכן ומיהו אפ"ה כריתות של ס"ת וכו'. ואין מקום להקשות ליתני במתני' יתר על כן ס"ת כו' לאין חיוב ליתני כי רוכלא (ד) רק מה ששנה באמת בסדר המשניות כמו טופס גיטין הקשו בסמוך להול"ל ביה יתר מוכן כמו באינך:

דף כד:

גמ' **ואלא רישא במאי**. עיין ברש"י. ואע"ג לתני כיצד לפרושי לרישא לרישא כל הגט שנכתב שלא לשם אשה כו' שמא בלוחק יש לפרש לשום הך אשה:

גמ' **אמר רבא זאת אומרת כו'**. קשה לי רבא אמאי לא לייק לזאת אומרת כו' ליליה מרישא [לושם אשתי כשם אשתך]:

גמ' **אלא מעתה כו' כתב ברש"י ונמלך וכו' והשליכו לאיבוד וכו'**. ואין להקשות ניחוש בליליה גופא הך חששא כתבו ונמלך והשליכו והיא מצאתו כי היכי לחיישית בחבירו ואינו מתירא שמא תמצאנו אשתו ואפילו בחל יב"ש ניחוש להאי י"ל לכשמשליכו משליכו מסתמא למקום שלא תוכל למצוא וק"ל. ובענין הסברת הקושיא דללמא להשליכו או מסר מלעת לאשת חבירו לא חיישינן [וגם החשש שאחר הוא הלוה] אפ"ל קנת להתם בשט"ח למה אינו יכול להוציא עליהן שט"ח נימא מסתמא קושטא קאמר המלוה שזה יב"ש הוא החייב למה לו לשקר אילו מסר לו זה שכנגדו למה לא יתבע חובו ממנו ולוחק לומר שזה עשיר מזה אלא לחיישינן לקנוניא שיב"ש השני עשה קנוניא עם זה והלך אצל הסופר לכתוב עליו שט"ח שילך זה ויוציא ממון משני ויחלקו ביניהם וה"נ ניחוש הכא לקנוניא שיב"ש השני כתב וחתם לה גט אצל עדים ועשה קנוניא עם אשת יב"ש חבירו להוציא כתיבה ממנו וכה"ג ויחלקו ביניהם ואולי פירוש השליכו ולא ומסרו לאשת חבירו כמ"ש א"כ בסמוך לרבותא בקושיא שיש כאן גם חששא שאינו בשט"ח ללמה ישליך שמה שט"ח עליו ולוחק ולו"ק:

בתוס' בד"ה **בעידי מסירה כו' אבל לר"מ כו'**. ובה"א לרבא איירי בלא עידי מסירה [לפנינו] וכר"א עכ"פ וסמכינן אעידי חתימה למסתמא בהכשר נעשה והיה שם עידי מסירה ולזה לייק שפיר זאת אומרת שני יוסף ב"ש כו' (ה):

בא"ל **ועידי מסירה אין מכירין כו'**. וצ"ל שמותיהן שוין לנקיט לאי לא"ה ולאי ילעו הנשים שמות בעליהן והיו יולעין העלים והשליח מפי הנשים ועיין בר"ן וברשב"א לעיל וראיתי בתרומת הלשן סי' רל"ח אם אין השליח מכיר שזו אשת המגרש רק מפי הנשים וכו' ע"ש:

בא"ל **וא"ת וכו'**. פשוט בל"ז התם מניה וביה צריך ביאור ע"כ לפריך וליחוש וכו' אין מגרשין וכו' סוף סוף שמא ימסור לה בצנעא ותוציא היא א"כ הגט ומה בכך שהלין הוא שאין מגרשין אלא במעמד שניהן גם הלין הוא שלא ימסור הגט לאשת חבירו וצ"ל ע"כ לצריכין עידי מסירה וכר"א ונשאל עידי מסירה אם היו במעמד אחד א"כ תקשי למה לי אין מגרשין אלא זה בפני זה וכו' תיפוק ליה כפשוטו לעידי מסירה יולעין אם בעלה מסרי לה או זולתו ולוחק לומר לשם מניה וביה י"ל לעידי מסירה אין מכירין הזוגות אם זו אשתו להכי צ"ל אין מגרשין וכו' אבל כאן משמע בעידי מסירה לחולא שני מכח למכירין שראו שזה מסר לזו וכפרש"י ותירץ ר"י לקושטא כאן נמי לא כפרש"י למכירין וכו' אלא מכח לאין מגרשין אלא זה בפני זה ולוחק ללא מייתו לרש"י כלל גם לא"כ העיקר לא מפרש ר"י ומה שמפרש יהיה מותרות כיון לבלא"ה צ"ל כן התם אבל נראה לבל"ז אתיא התם כר"מ ובלא עידי מסירה ופריך כיון לכותבין לאיש ניחוש היכא להוחזקו שני יב"ש שימטי בצנעא כו' ומשני כל היכא להוחזקו אין העלים רשאים לחתום [לעידי חתימה כרתי והמה עיקר הגירושין] (ו) אלא זה בפני זה אך השתא שכתבו מכח נמרא להכא לקאמר בעידי מסירה ור"א הוא ללר"מ לא מהני עידי מסירה לצריך שיהא מוכח מתוכו א"כ ממנ"פ כמאן אתיא סוגיא לגט פשוט וכ"מ ברשב"א ע"ש הא ללא מפרש ר"י בקצרה [מניה וביה] ולו"ק:

בא"ל **הא מסקינן לקמן דלא חיישינן כו' שיכתבו כהן או דור כו'**. כצ"ל:

דף כה.

גמ' **דאמר רב אסי אמר ר"י**. ולליליה לא ס"ל לאיהו סבר מתנה יורשין ומתנה לקוחות כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה לברי ר"מ והא לאמר רב אסי חוץ מן האחרון לס"ל ברירה לחומרא מספיקא:

גמ' **איתביה האומר כו'**. קשה הא כתבו התוס' לעיל בד"ה לאיזה שארצה לאפילו מאן לסבר בעלמא ברירה הכא מולה משום לכתיב וכתב לה שיהיה מבורר בשעת כתיבה ואפ"ל להא המכריח להתוס' לעיל הוא משום סתמא למתניתין כאילו אין חולק בברירה הלזו וה"נ סתמא למתניתין לפסחים כאילו אין חולק בברירה [זו אף למאן לחולק] בשאר ברירות להכא תולה בלעת אחרים או משום להברירה על שני לברים משא"כ בעלמא על לבר אחד בא הברירה (ז) ועי"ל:

גמ' **אי אמרת בשלמא דאמנינהו וכו'**. והא לקתני כיון שנכנס ראשון ראשו ורובו כו' יש ליישב ולו"ק:

בתוס' בד"ה **אא"ב כו' תימא דבנדרים כו'**. מבואר שם ע"ש:

בתוס' בד"ה **שני לוגין כו' ועוד סומכין הכותיים כו'**. עיין במ"ש בבכל מערבין ומ"מ בתירוץ ראשון נמי לכאורה צריך לבא לזה לאף ללא חיישי ללפני עור סוף סוף אם החיוב לגבן אסור להם למכור בלי הפרשה ועברי על עשר תעשר וכ"ת ואכלת ולא מוכר א"כ קיצור ולמה ליה ללא חיישי אלפני עור ואם נאמר לתי' ראשון אף ללא לרשי ואכלת ולא מוכר מ"מ סוברין החיוב משום שלא יאכל הלוקח בלתי מעושר ואף אם לא יהיה מפורש לין המוכר בתורה לחיוב או לפטור תירצו שפיר ללא חיישי אלפני עור כו' ועוד למפורש פטורא למוכר בהדיא ולו"ק:

דף כה:

גמ' **ר"י ור' יוסי ור"ש אוסרין**. מקשין אמאי לא מקשה נ"כ לר' יוסי ללוקח אלר' יוסי למי שאחזו לאמר מגורשת ואינה מגורשת אבל ברישא לא פליג ללכי מיית הוי גיטא כמו שכתבו התוספות ל"ה ר"י ור"י ור"ש כו' וגם לשינויא לרבא לא מיושב לר' יוסי אלר' יוסי מכח סלע של מעשר שני לר' יוסי מיהו בזה לס"ל למכריח לחלק בין תולה בלעת עצמו וכו' מיושב נ"כ לר"י אלר"י ולרבא ס"ל החילוק לסופו להתברר לייסב לר"י כמ"ש [התוס' ל"ה הנ"ל] והוא קרוב לטעמא לשמא יבקע הנול ונקיט לר"י אלר"י וקאי ברא שונה במתניתין להלוקח ובמי שאחזו וה"ה נמי ר' יוסי לחל הכרח וחל טעמא הוא רק לר"ש לצריך להביא משנה חלשה להקשות ממנו מביאו וק"ל:

בתוס' בד"ה **דברי ר"מ כו' אלמא מספקא כו'**. אבל מס"ל מפסטא לברייתא לליח ליה לר"י ברירה לא הקשו להתם מספקא ליה ללמא ה"נ מספיקא מחמיר ואוסר וק"ל:

בא"ל **דאמר לעיל אף אחרון וכו'**. והיה צריך לתרץ התם משום לה לשמה כמ"ש התוספות לעיל א"כ ניחא לתלמולא לתרץ בחלא מחתא מלומר ב' חילוקים שונים ועוד לבלר' יוחנן קיימינן והוא אמר לעיל לה"א אי מהאי ה"א התם משום וכתב וכו' אבל בקושטא לר' יוחנן אזלא לה הה"א וק"ל למש"ה נמי לא קאמרי ללמא באחים שחלקו משום כתחלה כלעיל לאינו אלא ה"א והתוספות לא כתבו לעיל רק אילך מ"ל יכולין לתרץ מתניתין הכי וק"ל ובח"ש לא כתב כן:

בתוס' בל"ה **ר"י כו' עומד הדבר להתברר כו'**. מפורש במ"ש בעירובין באורך ע"ש ואין הפירוש משום שמא יגנב או יאבד כשינויא לשמא יבקע הנוד כאשר הרבה אומרים. והא דלא מתרץ באמת כן הייתי אומר תחלה לעיקר אסמכתייהו אאילך בבא דהתם דעל סלע חדשה מחולל ש"מ בהכרח דר' יוסי לא ס"ל חששא זו דא"כ מה לי סלע חדשה ואין שם אלא אותו סלע או הרבה סלעים סוף סוף אמר על מנת שתעלה מן הכים אבל לתירוצם סופו להתברר אתי שפיר וכעין זה מצאתי מפורש ביש"ש אבל אינו דבסלע חדשה כבר הופרש ואף שיגנב כבר מחולל ותעלה לנקיט הוא משום איידי ודברי היש"ש עיין בדברינו בעירובין. ויש מפרשים דתי' התוס' הוא כתירוצו של שמא יבקע רק בגמ' משני דיש להם ברירה בכל מקום והכא משום טעמא דקתני כו' אבל לר' יוסי משמע להו דל"ל ברירה מהאי למעשר שני מדלא סיים טעמא כדקתני טעמא הכא שמא יבקע משמע טעמו כפשוטו מכח דאין ברירה ורבא נמי היה סבר דר"י אין ברירה והיה מחלק בין תולה בדעת עצמו כו' רק משום התם כדקתני טעמא כו' אי לא"ה מפרשי' טעמא כפשוטו ותירצו דולאי דל"ל דר"י בכל מקום ברירה ולהכי קאמר שפיר בסתם ר' יוסי אמר לא חילל רק בהאי דגיטין ס"ל ברירה משום דסופו לבא לידי בירור בודאי אבל במקום דשייך שמא יבקע או יגנב או יאבד לא אמרינן ברירה כיון דאין סופו להתברר בודאי:

בא"ל **ועוד אמר ר"י וכו' אבל שאר אמוראים כו'**. ר"ל רב משרשיא ואביי דמחלקו בין תולה בדעת עצמו כו' ולא ס"ל טעמא דבקיעת הנוד:

בא"ל **ור"י כו' מפרש טעמא דר"י כו'**. ר' יוסי אינו מיושב לעוד אומר ר"י ותיקשי לר' יוחנן אר' יוסי דלא משכחת אליביה ביכורים אלא חל בר חל כו' ודו"ק:

בתוס' בל"ה **ולכי מיית הוי גיטא כו'**. [קשה] ממנ"פ הא דעירובין הוי סופו להתברר או לא. אי הוי סופו להתברר מאי קאמר ליתא למתני' מקמי איו והשוא דהלוקח הא ההוא דהלוקח לא הוי סופו להתברר (ח) אי הוי אין סיפו להתברר מאי הקשו התוס' ממי שאחזו וי"ל עיקר קושיות התוס' מברייתא דמרובה והול"ל ליתא לברייתא דאיו וברייתא דהלוקח דברייתא הוא לתניא גרסינן במה שכתבו התוס'. לעיל דבור המתחיל הלוקח מקמי מתני' דעירובין וברייתא דמרובה ודו"ק:

הריני בועלך אי הוי סופו להתברר או לא עיין בר"ן ודלא כמ"ש ודו"ק:

בסוף הדבור והשתא הא דרב כו'. ר"ל ממנ"פ כמאן אתיא עיין מ"ש בעירובין ע"ש:

דף כו.

גמ' **וצריכא כו'**. לא קאמר בצריכותא האחרון הא נמי איכא לאוקמי כר"א משום דהוא בחד פרק [כמ"ש התוס' ל"ה אבל] לטפי עדיף קאמר דהא דהכא לא הוי מסתבר כלל לאוקמי כר"א מדסיפא כו':

גמ' **גזור תופס אטו תורף כו'**. בגזירת תופס דהכא ולמחובר דלעיל גזרינן טופס אטו תורף ע"כ צריך לחלק קצת אף שנאמר דאתיא כר"א דסיפא דהכא בענין לכתחלה וליעבד עיין באשר"י ורשב"א ור"ן:

ברש"י בל"ה **צריך שיניח כו' ואניח מקום הזמן כו'**. לפסול לזמן מוקדם בשטרות כמו בגיטין משום לקוחות ולמה תלאו בגזירות שטרות אטו גיטין וכ"ש לפי' התוס' ר"א מכשיר בכולן אף בתורף והיאך יכשיר זמן:

בתוס' בל"ה **התם כדקתני טעמא כו' ועוד כו'**. ר"ל אף אם לא גרסינן רבה אפ"ה ניחא למסקנא שמה:

בתוס' בל"ה **חוץ כו'** יש מגיהין אין לומר שיחרורו כו':

בא"ל **בפ"ק גבי ג' דברים וכו'**. ועיין ייסוב לזה ברשב"א [דמלתא דאיתא בקדושין לא קתני וקדושין נמי בעי לשמה] גם בתוספתא איתא הגירסא כן [חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים]:

בתוס' בל"ה **אבל כו' משום טעמא דמדסיפא ר"א כו'**. כנ"ל:

דף כו:

גמ' **ור"מ הוא**. הא דבשטרי מקח צריך לשייר מקום השדה ובמלוה מקום המעות אף דהגזירה הוא משום גיטין ובגיטין נופא יכול לכתוב הרי את מותרת להוי כמו מקום המעות ושדה שמה ואין אסור רק השמות והזמן זה אינו דאף לר"מ תורף אסור דהיינו מה שנקרא תורף דהיינו מה שנוגע בהכשר גט זה לוקא שאינו בשאר גיטין וטופס מקרי מה שאינו תלוי בהכשר גט זה רק מה ששוו בו כל הגיטין ויכול לכותבו בלי ידיעה קודמת מאומה מקרי תופס ושם לא שייך קטטה ולר"א לצריך כתיבה לשמה ממילא הרי את מותרת מקרי תורף דתליא בגט זה לוקא וצריך לו ידיעה קודמת לכותבו לשם אלו הבעלים אבל לר"מ דא"צ כתיבה לשמה הרי את מותרת אין ענין לגט זה לוקא והוי כשאר כל הגט דשוו בכל הגיטין ולא תלוי באלו הבעלים משא"כ שם המעות והשדה דתליא בהכרח במקח זה לוקא ואינו כותבו אא"כ שמע שזה רוצה למכור ולהלוות לזה שדה ומעות הללו וק"ל:

גמ' **ארוסה מי אית לה פירי**. ואף דבשאר שטרות גזרינן משום גיטין לא ניחא ליה למימר דגזרינן בגט גופא אירוסין אטו נשואין דבזמן אין הטעם משום גזירה בשטרות ועיין:

גמ' **ואמר עולא מה טעם כו'**. דא"ל דלמא משום בת אחותו או משום פירות כשאר מוקדם כיון דאמר דכשתכנסנה דאיכא משום פירי מן הנשואין ומאי פריך מה טעם (ט) גם התוס' לא הקשו משום פירי רק כאן בגמרא דידן דקאמר ה"נ משום שמא יאמרו כו' ועוד ביבמות דגרים ה"ז גט תיקשי דאלו המ"ד משום בת אחותו כו' (י) דשאני הכא דהוי החתימה תיכף עתה רק הנתינה הוא אח"כ א"כ משום [פירי] ליתא דהא אין לבעל פירות משעת חתימה וכלין טרפי מלקוחות משעת חתימה ואף למ"ד משום חיפוי כבר אמרינן לעיל קלא אית להו בהנהו שרואין זמן הכתיבה מוקדם לנתינה כלעיל גיטין הבאין ממדה"י למיכתבי בניסן וכו' כפי' התוס' שם ע"ש ולהכי מצייר המוקדם במתני' שם נכתב ביום ונחתם בלילה ולא נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה (כ) אבל במשנתינו הכא לקאמר ה"נ גזירה שמא יאמרו דהיינו שמא יחתום אח"כ כשיגרשנה פריך הניחא למ"ד משום חיפוי שייך אף באירוסין ולהכי ישייר מקום הזמן לגט כזה פסול להעדים אינם רשאים לחתום מוקדם אלא למ"ד משום פירי באירוסין רשאין העדים לחתום אח"כ אף שהוא מוקדם כיון דאין לו פירי ומשני משום שמא לא יגרשנה עד אחר נישואין ויאמרו ניטה כו' ע"ז הקשו תוס' מאי קפילא שיניח הסופר בשביל זה הא שפיר יוכל לכתוב בו זמן ויתננו למגרש מן האירוסין מאי אמרת משום גזירה שמא לא יגרשנה עד שיכנסנה הא אז אין העדים רשאין לחתום משום פירי ובשלמא לעיל דקאמר בשלמא מן הנישואין בין למ"ד משום פירי איכא אף שאין העדים רשאין לחתום מהאי טעמא גופא ישייר מקום הזמן משום לגט פסול הוא שאין העדים רשאין לחתום וזה עצמו קמ"ל אבל מן האירוסין הא שפיר יכול לכתוב [למי] שיגרש מן האירוסין ותועלת הוא להסופר כתיבת הזמן רק דקאמר גזירה שלא יגרשנה עד שיכנסנה מה תקלה יבא מזה הא אין העדים רשאין לחתום אז משום פירי וק"ל:

ברש"י בל"ה ה"נ וכו' **והוא לא יגרשנה עד כו'**. כנ"ל:

בתוס' בל"ה **קא פסיק וכו'**. ובפשוטו לשמעתין אין צ"ל משום משנה יתירה כמ"ש התוספות רק כאן לאיירי מסופר דמאי פסיק אנלו שיניח מקום הזמן הא יכול לתתן אותן שיש בהן זמן למגרשין מן האירוסין דאין קפילא אנלו רק לבסמוך כתבו לבגט ארוסה צריך לכתוב ארוסתי:

בתוס' בל"ה **ה"נ גזירה כו'**. עיין ברשב"א קצת בענין אחר:

בא"ל **ויראו שנתעברה לפני הזמן כו' יאמרו כל שעה כו'**. התישב בדבריהם:

בסוף הדיבור כמו גט שאין בו זמן כלל כו'. אבל משום מוקדם לא הקשו ללקוחות לא יפסידו שיבררו שניסת או יש קול שניסת ומעתה עלי' לברר והיא תפסיד שהזמן כאין בו זמן וק"ל:

דף כז.

במתני' **אם מכירו כו'**. מבואר בתוספת בסמוך דף כח:

גמ' **ורמינהו**. ברומיא דמתניתין א"ל מתניתין דנמלך במוכח מתוכו דא"כ פשיטא אבל ברומיא דברייתא דלמא במוכח מתוכו כגון במשולשין וכה"ג וקמ"ל דלא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן כו' כמ"ש התוספות בל"ה הא אמר תנו וא"ת היכי רמי ר' זירא מברייתא וכו' ודו"ק:

גמ' **ואמר ר"ה חוששין לשני שורי ואמר ר"ח לרבה כו'**. א"ל דלמא לשני שורי הוא דלא חיישנן דהיינו שסי' ילוע שבאותו שורי לא הי' כי אם אחד כמ"ש התוס' דהוי כמעט ב' ב' חששות עוד מקום כשם מקום זה ותרי יב"ש אבל כשלא ידעינן דלמא חיישינן לשני יב"ש בעיר אחת שהשיירות מצויות אף בלא הוחזקו דהא רבה פשיט ממתניתין דכל מעשה ב"ל ה"ז יחזיר אף שהשיירות מצויות בב"ל והתם איירי מסתם לא הוחזקו ולא ידעינן שאין רק אחד ולא חיישינן לב' יב"ש מסתמא דולאי מתני' איירי מסתמא ופשיט ממתני' מכ"ש. וברש"י בל"ה במקום שהשיירות מצויות כו' והוא שהוחזקו כו' משמע דמשוו להו ב' שורי לב' יב"ש:

גמ' **ורמינהו מצא גט אשה כו'**. אין להקשות דלמא מתני' הכא הוי חד חששא דלמא אין זה גט שלה ואילו בברייתא באת"ל שאין זה גט שלה כיון שהיא והוא אומרים שכבר נתגרשה הוי ב' חששות ונחזיר לה דראיה ואולי לזה פי' רש"י מודה שאומר ליתנו לה ולהתוספות נ"כ ניחא דהא אין אנו מאמינים במה שאמר שכבר נירשה ויחזיר בעדים ותתגרש בו עתה וכיון שאינו נאמן תו לא הוי רק חד חששא וק"ל:

ברש"י בל"ה **מודה שאומר ליתנו לה**. משמע דלא כמ"ש התוס' שכבר נירשה ודו"ק:

ברש"י בל"ה **לא לזה ולא לזה כו' יאמר פרעתיך שהוצאת הגט וכו'**. ואין להקשות הלא הבעל יכול לכתוב גט בכל שעה שירצה דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וא"כ אמאי לא יחזיר ז"א דהא צריך עידי מסירה דוקא שמסר גט הלזה לידה ואם יכתוב גט אחר ע"כ לא יוכל להקדים הזמן דאין העדים חותמין וא"כ עידי מסירה הלזו יכירו שגט הזה אינו הגט שמסר לפניהם. ולעיל במתני' לא יחזיר פרש"י ג"כ לא לבעל ולא לאשה וכן שיחרור וכו' ולא פרש"י שם טעם אמאי לבעל לא כיון דאינו מפורש במתני' לא יחזיר לא לזה ולא לזה ולא מסיים רק טעם שאני אומר כתובין היו ונמלך וכו' אבל מאי טעמא באמת לא יחזיר לו ובגט ניחא מה"ט עצמו שכתב כאן אבל בשחרור ובאינך יש לייסב ועיין:

בא"ל **ולאשה לא יחזיר כו'**. ולא פי' משום דלמא קוסטא שהבעל פרע והחזירה לו הגט וע"י החזרה [לידה] תחזור ותגבה כתובתה כדין הוציאה גט וכו' ומ"ש בתוס' בל"ה הא אמר תנו הא אי לא הוי חיישינן לנמלך היה מחזירין לה אפילו אינו שלה ולא חיישינן לשמא פרע הבעל כתובתה והחזירה לו הגט לאיירי דהבעל אומר תנו (ל) או שאינו טוען זאת (מ) י"ל דעליפא קאמר שמא תנשא בו ועוד לתחזיר ויקרענוהו ויכתבו עליה ניטא דלא לקרענוהו לאו משום דפסול הוא אלא דלא למיגבי ביה כדאמרינן בעלמא (נ) ועוד דאכתי תוכל לגבות כתובתה ע"י שטר כתובתה במקום שכותבין או ע"י תנאי ב"ד במקום שאין כותבין דהא אין מחזירין הגט ליד הבעל עכ"פ (ס) מיהו מ"מ נ"מ כגון במקום שאין מכירין שם אשתו [ובמקום שאין כותבין כתובה] וכה"ג [כגון במקום שלא יהיו עידי גירושין דאז נאמן לומר פרעתיך במנו דלא גירשתיך] עיין בעלמא:

בתוס' בל"ה **הא אמר תנו וכו' תימה וכו' אפילו אינו שלה כיון דאינה צריכה כו'**. ולא חיישינן דלמא אותו הגט מוקדם עשר שנים קודם גט שלה ואף שהבעל אומר תנו דלמא קנוניא הוא ועוד דהשתא בה"א זו דלא חיישינן לנמלך היו מחזירין לה אף שאין הבעל אומר כלום ודוחק לומר דמחזירין לה דראיה דאינסובי אבל לא למיגבי ביה וכותבין כן על הגט דבגמרא פריך שם איחזיר לברייתא דבסמוך וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן וכו' ולא אמרינן ליחזור וכותבין דלא למגבי ביה (ע) וא"ל כמ"ש התוס' בסמוך דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא ניטא לידך כדמשני אברייתא דבסמוך וה"נ כאן דז"א דלוקא בברייתא ליחזיר פירושו בעדים ומתגרשת עתה בגט זה וכמ"ש התוס' בסמוך ע"ש השתא אמרי דלקוחות אייתי ראיה רק המקשה שם בגמרא ס"ל דלקוחות יטעו למחזירין לה משום שמאמינים לו במה שאמר ממנה נפל כלקתני בזמן שהבעל מודה דהיינו ממנה נפל ובמתני' כאן לפי האמת הא אמר תנו נותנין דהיינו לגרש עתה פשיטא למסקי לקוחות אדעתייהו אבל בהתימה עתה לפי הה"א היו נותנין לה באמת דראיה מכח גירושין לשעבר שמאמינים לה א"כ ניחוש שהגט הלזה שמחזירין לה מוקדם (פ) והא ולאי למברייתא בסמוך לא קשה דקתני אין הבעל מודה לא יחזיר היינו דבאמת חיישינן לנמלך ואנן השתא בה"א קיימינן אילו לא חיישינן לנמלך י"ל דר"ל אי לא הוי חיישינן לנמלך והיינו מאמינים לו ולה אם אמרו זה הגט שלהם היינו מחזירין דהא אומר שזה הגט שזמנו ביום פלוני הוא שלה ואף אם זה גט אחר סוף סוף אילו אומרים שזמן גט שלהם היה נמי כזה אבל באמת חיישינן לנמלך ואמרי' שמשקרת ואין אנו מאמינים לה ולו ואין אנו מחזירין לה ומ"מ לא א"ש כ"כ דלמה לי שאני אומר כתובין היו ונמלך וכו' אף שנאמר דמסתמא כשכותב גט נותן לה מיד רק דלמא זה הגט אינו הוא וזה מוקדם הוא ועושין קנוניא כיון דהשתא חיישינן למאחר נפל ואף לפי מ"ש ר"י בסמוך ל"ה מעולם לא חתמנו דלעולם לא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שלו הוא לקלקלה כו' מ"מ פשיטא דלקנוניא חיישינן למיטרף לקוחות ולא מקלקל רק באמת נתן לה גט כשר והרי היא גרושה רק זה אינו שלה ומאחר נפל ודלמא זה מוקדם בזמנו וצ"ל דלעולם כשנפל יש קול ואמרי לקוחות אייתי ראיה אימת מטא ניטא לידך:

הסברת תימה של תוספות בקצרה מנ"ל לקאי נמלך וכו' אעכשיו דלמא אדעתו עכשיו לא איכפת לן אף שאומר תנו רק קאי אמעיקרא שנמלך מתחלה ולא נתנו ולא הגיע לידה מעולם ודו"ק:

בא"ל **וא"ת ומנ"ל וכו'**. מקשין בהדרגה תחלה מנ"ל למילק כלל הא אמר תנו וכו' אח"כ אף לנסתייס בהכרח מ"מ מנ"ל למילק אפילו לזמן מרובה:

בא"ל ואומר ר"י דדייק מדאצטריך ונמלך כו' דאי לאלתר כו' אע"ג דאי לאלתר אכתי למאי איצטריך ונמלך ליתני שאני אומר כתובים היו ולא נתנם מאי אמרת דאז ה"א כקושית התוס' אפילו אמר תנו אין נותנין משום דחיישינן דאין זה הגט שלו אלא נפל מאחר וכו' דהא הוא לאלתר דליכא למיחש

מאחר נפל. דה"נ קאמרי פשיטא דאין חוששין וכו' ולמה לי ונמלך למידק הא אמר תנו וכו' אף אי תני כתובין היו ולא נתנו נמי היינו יודעין דבאומר תנו נותנין דפשיטא דאין חוששין לגט אחר רק מ"ש דאי לאלתר בה"א זו ונמלך ליכא דיוק דהא שפיר צריך למיתני בנמלך דאין לנו טעם זולתו אמאי לא יחזיר א"כ לימא לעולם לאלתר ואה"נ דפשיטא דאין חוששין לגט אחר והשתא ונמלך ליכא דיוק כלל דאיצטריך בגופיה אמאי לא יחזיר הא אין לחוש לגט אחר והבעל מרוצה מסתמא מלכתבו לגט דעד כאן לא תי' ר"י דדייק מדלא קאמר כתובין ולא נתנן רק לפי התימה דס"ל דחיישינן למאחר נפל א"כ למה ליה למיתני בנמלך וכו' וי"ל דמ"מ א"צ נמלך מהיכא תיתי להחזיר הגט לה כיון שכתובין ולא נתנן ומי שם אותו שליח אף אם ת"ל שהבעלים מרוצים הא צריך לעשות שליח לומר תנו גט זה לאשתי ומ"ש התוס' בתימה דלמא מאחר נפל היינו משום דאף אם אמר תנו אין נותנין ודו"ק:

בא"ד **דאי לאלתר פשיטא וכו'.** ובמתני' דהכא בא לאשמועינן ואם לאו פסול משא"כ במתני' דנמלך אין מפורש פסול [לזמן מרובה] ובברייתא דבסמוך אף שי"ל דלא שמעי' אין הבעל מודה לא יחזיר מ"מ לא דמי לואם לאו דמתני' גם אינו היפוך לאלתר כבמתני':

בא"ד **ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין וכו'.** אינו נראה שר"ל וכתימה של תוס' מעיקרא וכן מפרשים רבים וכ"מ מריהטא וכן בתוס' ב"מ כתבו בהתימה עצמו כן דנקיט ונמלך משום אורחא דמלתא וכו' דהא ר' זירא מסיים בסמוך דלמא אם אמר תנו נותנין לאלתר כדקיימא לן ואילו להתימה של תוס' אף אם אמר תנו אין נותנין ולכן נראה דעכ"פ מונמלך נשמע מיניה דיוקא הא אם אמר תנו נותנין רק לא קתני ונמלך בשביל כן דאורויי הך דינא ומלתא דפשיטא הוא הך דיוקא דהא אם אמר תנו נותנין כדקי"ל לאלתר אך לשונם אינו מדוקדק לפי"ז דלפי שנמלך לא נתנו ודו"ק:

בא"ד **אבל מברייתא כו'.** וכפרש"י בהא דבסמוך ולא ניחא להו לפרש כפשוטו מדסתם יחזיר ולא מחלק בין לאלתר וכבמתני' דהכא משא"כ במתני' דדיוק דהא אמר תנו נותנין אינו מפורש ונוכל לומר דדיוק הא אמר תנו יש חילוק בין לאלתר לזמן מרובה וכן פרש"י בב"מ וי"ל דכיון דאכתי צ"ל מנ"ל [דרבה] למידק ממתני' אפילו לזמן מרובה וצ"ל ע"כ משום דתנן ונמלך כו' אי לאלתר פשיטא כו' א"כ בהך סברא גופיה מיושב נמי ברייתא. ועי"ל דאי משום סתם הא השתא נמי אינו מחלק בין שיירות מצויות או לא מיהו בזה י"ל דדוקא במה דמחלק במתני' כאן הו"ל לחלק נמי בברייתא בין לאלתר לזמן מרובה אבל לרב אשי למשני בנקב יש בצד כו' דהיינו בסימן מובהק משנתינו נמי מחלק בהכי אם מכירו דהיינו שמכיר הגט בסימן מובהק ואילו ברייתא לא מחלק וק"ל:

בא"ד **כיון דאינו ידוע שנכתב לה שטר חליצה מעולם כו'.** ומה בכך דלאלתר דלמא מיב"ש אחר נפל ונמצא לאלתר ומשום דלאלתר אין הוכחה לתלות בזה טפי מבאחר כיון שלא ראינו אצלה שטר חליצה מעולם אף אם נניח דשייך לומר לאלתר אף באינו ידוע או לא ראינו כגון שזמנו באותו יום מ"מ אין הוכחה כלל שהוא של זה אבל בב"מ הוכיחו דמנין נדע שהוא לאלתר כיון שלא ראינו כו' ע"ש וברישא גופיה דהא אמר תנו נותנין אין להוכיח דבראינו נחזיר לראיה אפילו אינו שלה אלא בלא ראינו וא"כ אפילו לזמן מרובה י"ל שפיר דראינו גט ביד הבעל ונאבד ונמצא לאלתר אמרינן דממנו נפל ולא מיב"ש אחר וא"ל נחזיר לה לראיה דהא ראינו ביד הבעל אבל בשטרי חליצה ומיאונין וכל מעשה ב"ד ע"כ הא אם ראינו ביד האשה דאין ב"ד כותבין אלא לדבר מקוים לאחר שעשה חלוצה או אפילו כשלא ראינו אלא ידוע שחלצה למה לא נחזיר לה לראיה וכן בברייתא שהבעל מודה שממנה נפל אין לומר ראינו ביד הבעל שהרי הוא והיא אומרים ממנה נפל ואלא ראינו בידה א"כ אמאי לא נחזיר לראיה וכמ"ש התוס' בסמוך ומ"מ מגומגם קצת דמיירי רישא בלאלתר וראינו שמבעל נפל דא"כ למה ליה למימר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם הא פשיטא לעינינו רואין שלא נתנן ואיך נחזיר אף שלא נמלך עכשיו דהא לא עשה אותנו לשליח וכמ"ש לעיל:

לא הוכיחו דבידוע שחלצה וכו' א"כ אף ברישא דאינו מעשה ב"ד אם ראינו או ידוע אמאי לא יחזיר לראיה י"ל דאין כוונת המשניות הללו לענין חזרה לאפוקי מאחר נפל רק או מלוה או ממלוה נפל וכה"ג במעשה ב"ד אמרי' ודאי ממלוה נפל משא"כ כשאינו מקוים ומה שאינו מעשה ב"ד אמרינן דלמא מלוה נפל כדקתני ונמלך עליהם שלא ליתנם א"כ ברישא אף שידוע שצוה להסופר לכתוב גיטו ושחרורו דייתיקי ומתנות והסופר כתבן ולאלתר נמצאו דלמא לא נתנן אבל בסיפא אם ידוע שנכתבו לזה או שנתקיים השטר כזה מסתמא נותנו ועיין:

יש לראות אמאי לא רמי רבה מסיפא בלא רישא ודומיא וגם ר' זירא אמאי לא רמי משניות אהדדי מתני' דהכא וסיפא דהתם דאלימא לאקשויי טפי מברייתא ואף שכתבו התוס' בסמוך בד"ה כל מעשה ב"ד דמשמע ליה לר' זירא דאשתכח חוץ לב"ד מ"מ למאי דס"ד דלא ידע לחלק בין שיירות מצויות או לא לזה מתרץ בעצמו אמאי לא מקשה משניות אהדדי ודוחק לומר משום דברייתא קתני מצא גט אשה בשוק דמשמע טפי מקום שהשיירות מצויות (ג) דא"כ קשה הו"ל לתרוצי טפי אידי ואידי במקום שהשיירות מצויות כאן שהוחזקו כאן שלא הוחזקו וקצת י"ל כיון דלכל עצמות המשנה שם רק לאפוקי שלא תימא מזה שכנגדו נפל היפך דרישא דמתני' כמ"ש לעיל ויכול להיות דאיירי באופן הידוע דעכ"פ לא מאחר נפל ואף דנפק לן ואשכח ופשיט ממתני' מכל מעשה ב"ד מ"מ לא אלימא ליה לאקשוי ממנה [אלא] דא"כ הו"ל להתוס' לתרץ כן בד"ה כל מעשה ב"ד. ונראה דניחא להו טפי למיפרך מגט אגט:

בא"ד **שממנה נפל וכו' ואי לאלתר דוקא א"כ ראינו גט בידה כו'.** דאם ראינו בידו רק לא ידענו שמא נתן לה מיד וממנה נפל דא"כ לא מקרי לאלתר ואף דלאלתר פי' לאיזה מ"ד בסמוך כל שלא שהה אדם שם כו' מ"מ לא שייך היטב לומר לאלתר וכל שכן לאידך מ"ד: ולכאורה קשה לתירוצא דרבי זירא כאן שאין השיירות מצויות והוא דהוחזקו כו' א"כ תקשי קושית התוס' ד"ה כאן וכו' היכי מהדרינן מנא ידע וכו' וצ"ל כגון דידעינן שמזה יב"ש נפל וכו' דא"ל דמהדרינן לראיה אף באם שנפל מיב"ש אחר כיון דהבעל מודה שכבר גירשה דהא פי' התוס' בסמוך דיחזיר בעדים ותתגרש בחזרה זו וא"כ כיון שראינו צ"ל דהיינו באופן דידענו שמבעל ואשה זו נפל ולא מיב"ש אחר רק לא ידעינן אי מבעל אי ממנה נפל בזמן שהבעל מודה יחזיר לה א"כ שייך שפיר לפלוגי בין לאלתר ובין לזמן מרובה ונראה דמ"ש בסמוך כגון דידעינן למיב"ש זה נפל לאו דוקא ראינו שממנו נפל רק כגון דאמר קודם מציאה שנאבד ממנו גט [וה"ה הכא בברייתא דר' זירא מיירי שאמרו קודם מציאה שנאבד מהם גט במקום הזה] או אפילו לאחר מציאה כתבו בסמוך דמהימנינן ליה דלא משקר לומר שאבדו ולא אבד רק לטעות חיישינן שטעה לומר זה הגט שלו (ק) ודו"ק:

תוס' בד"ה **הא אמר כו' וכי פריך לקמן אר' ירמיה כו'.** ואיצטריך שיאמרו העדים מעולם לא חתמנו דע"י כן מחזירין לזמן מרובה וקמ"ל דל"ת שמא כתב ליתן בניסן דאי לא אמרו העדים מעולם לא חתמנו כו' אין מחזירין כ"א לאלתר ואז ליכא חילוק דלא חיישינן לשמא כתב ללוות וכו' דדלמא ביום שנכתב איירי כמ"ש התוספות:

בא"ד **הו"מ לשנויי כו' אלא דעדיפא משני וכו'.** לכאורה עדיפא הו"ל למימר דר' ירמיה משני ג"כ דומיא דמתני' אהדדי וכמ"ש רש"י ג"כ דשם ליכא למיחש למידי דשמא כתב ללוות וכו' כמ"ש התוס' כבר ודו"ק:

תוס' בד"ה **כאן במקום וכו' דומיא דמעשה ב"ד כו' וי"ל דהאי עובדא דבסמוך כו'.** אבל לא כפשוטו מה"ט גופיה דכבר אשמועי' במתני' וכל מעשה ב"ד דהיכא דשיירות מצויות ולא הוחזקו דמחזירין וקמ"ל השתא הוחזקו ואין שיירות מצויות דמחזירין דהא אינו מפורש במתני' דכל מעשה ב"ד דאיירי דאשתכח בב"ד כמ"ש התוס' בסמוך [בד"ה כל מעשה ב"ד]:

תוס' בד"ה **אין הבעל כו' ואינה נאמנת כו'.** פירוש ונחזיר לה לראיה שתנשא מיהו כיון שנאמנת א"כ מה תועלת בחזרה דבלאה"נ נאמנת לומר גרשתני (ר) ואם לחזור לגבות כתובתה הא פשיטא לכאורה דאינה נאמנת לענין כתובה לגבותה [ואם נחזור לה ע"כ צריך שיכתבו עלה דלא למיגבי כדכתב נמי בסמוך א"כ מאי תועלת] ואפ"ל לחזור לצור ע"פ צלוחיתו כיון דאין תקלה שתנשא בו דהא בלאה"נ נאמנת ואי משום חשש שתגבה יכתבו עלה דלא למיגבי בי'. ואולי נאמנת גם לגבייה ודו"ק:

דף כז:

גמ' **ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו כו'.** דוחק עצמו לומר דפליג ארבה משום דברבה הכרח לומר כלשון קמא דאי לא"ה קשיא דרבה אדרבה אבל לר' זירא כיון דליכא מכריח יותר נוקי מתני' בלא הוחזקו דהשתא אתיא אף כר"מ ומקרי מוכח מתוכו כיון דלא הוחזקו אע"ג דלענין נפילה חיישינן כמ"ש התוספות לעיל ריש פרקין בד"ה בעידי מסירה רק לפי"ז בלשון ראשון הו"ל טפי כאן שהוחזקו כו' ותרווייהו במצויין כי היכי דליתוי ברייתא מיהו כר"מ מיהו דוקא אסתם מתניתין יש להקפיד לאוקמי כר"מ ולא ברייתא:

גמ' **כדי שיהא אדם עומד ורואה כו'** הא דלא חיישינן לשיירות מצויות שעברו שם קודם שאבד זה גט שלו ודלמא גט הנמצא עתה מאותן שיירות נפל ומה סברא לתלות בנפילה של יחיד אדם יחידי שעבר שם ואם לא עבר לא תלינן בשיירות רבים שעברו שמה קודם ודוחק לומר דבשיירות הקודמין לא תלינן דא"כ כבר מצא זה אותו הגט דהחוש מכחיש דלפעמים אחרון המאסף מוצא מה שלא מצאו כמה עוברים ושבים וי"ל דידעינן שמזה נפל עכ"פ גט אחד ולהיכן הלך ע"כ זה הנמצא הוא שלו דאילו מאחר נפל למה התעיף עין ואין גט של זה אבל בהלך שם אדם י"ל שלקחו או נדחף ברגליו וכה"ג רק לשון התוספות בד"ה כדי שתעבור כו' כדי לשעור חיישינן שמא נפל מהם דלמ"ד זה למה (לא) נתלה ג"כ בנפל מאותו שיירא ומ"מ בשיירות ראשונות לא תלינן מה"ט: (ש) ועי' ברשב"א בכל הסברות אלו באורך. ולפי"ז י"ל ג"כ טעם דמ"ד כדי לקרותו לסתמא דמלתא אדם שמוצא אגרת קוראו [והוא לקחו] וק"ל:

ברש"י בד"ה **אירכס לי' שליח הי'.** ולא נטו לידי' עצמו דלא ניחא לפרש שגירש את אשתו דקשה גירושין:

תוס' בד"ה **בזמן שהבעל מודה כו' והכא שידוע לנו כו'.** ר"ל אלמפרע שגירשה כבר אין אנו מאמינים לו רק דוקא באומר שגירשה עכשיו מגו שבידו לגרשה היום וכיון שעתה אינו מגרשה אם פירושו יחזיר שלא בעדים רק אנו נחזיר א"כ למפרע ולהבא שוין דבמה תגבה דהבא מלקוחות ועתה אינה מתגרשת ולשעבר אין אנו מאמינים לו ואין שייך לומר על להבא מאמינים לו במגו דהא הוא גופא קאמר דגירשה לשעבר וממנ"פ אין מקום להפסד לקוחות של להבא טפי משלשעבר וק"ל ועיין בפרק יש נוחלין ישנו פלוגתא דאמוראי בזה אם אמר גירשתי לשעבר אם פלגינן דיבורא ונאמן להבא במגו ע"ש והתוספות כתבו כאן למ"ד שני ודו"ק. ויש מגמגמין ומפרשין בע"א ודו"ק:

תוס' בד"ה **מעולם וכו' ותימה וכו'.** וא"ל כאן דידעינן דמיב"ש זה נפל כמ"ש התוספות לעיל דזה אינו תלוי במה שאמרו מעולם לא חתמנו כו' וסוף סוף מה שאמרו מעולם לא חתמנו אינו מעלה ואינו מוריד מאומה דודאי היו עדים חתומין על גט של יב"ש אחר ומה לי אחרים או אלו ומה הוכחה ע"י שאומרים מעולם כו' שזה הגט הוא של יב"ש זה דמאי דס"ד דחשדינן ליה במשקר (ת):

בא"ד **לפי"ז צ"ל כו'.** אבל לפירוש ראשון א"ש בפשיטות דמעידין העדים בב"ד חתימות ידינו הוא זה ולא חתמנו אלא על גט של יב"ש אחד וקמ"ל דלא חיישינן דלמא אתרמי כו' ובעל הוא דטעו וסבר שגט זה שלו כיון דהעדים שלו נמי היו שמותן ושם אביהן כן סבר שאלו הן ואמר גט זה שלו וקושטא הוא שגט זה של יב"ש אחר הוא ובאמת אין החתימות שוין [וטועה בדלמי] ולכן לא קאמר וחתימה כחתימה דפשיטא דאין לחוש לה וקמ"ל דלא חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים וא"כ טעה לא שייך דיהיה [סובר] שמא דעדים ובע"ד שוין מלתא דאינו ולשקר לא חיישינן א"כ תו ליכא בית מיחוש אבל לפ"ה דאמרי חתמנו ליב"ש זה צ"ל כו' וק"ל:

תוס' בד"ה **כגון דקאמר נקב כו' פ"ה דקאמר השליח כו'.** אי קאי אשליח צריך לדחוק משום דהסברת הדומיא היה למשמע משום דשליח נאמן אף לזמן מרובה ואילו במתני' דוקא לאלתר:

תוס' בד"ה **סימנים דאורייתא כו' היינו בעדים כו'.** וה"ה בסימן מובהק וכ"כ בב"מ בתוס' ונקטו עדים משום הוא"ת וק"ל (א) וא"ל לנקטו עדים משום דבה"א דאין מובהקין דרבנן וחזרת אבידה ע"י מובהקין א"כ מאי קמ"ל דמחזירין גט ע"י סימן מובהק למה יגרע מדבר אחר כיון דהוי מדאורייתא מ"ש איסור מממון:

תוס' בד"ה **דוקא צורבא מדרבנן כו' משום דלא מהימן.** והכא יש לו הנאה אגר שליחות אבל ידבר ע"ה בהדיה אין לו הנאה ומה בצע שישקר:

תוס' בד"ה **איזהו שלא לאלתר ואית דגרסי איזהו לאלתר.** באשר"י לאותו גירסא כדי שלא תעבור שיירא כו' ע"ש:

תוס' בד"ה **מצאו קשור כו'.** אפשר דבכיס וטבעת ליכא סימן מובהק כמו נקב בצד אות פלוני דוקא נקרא סימן מובהק וק"ל:

דף כח.

ברש"י בד"ה **שאני התם כו'.** צריך הסברה לפירושו ליישב קושיית ממאי דאיהו מיית ברישא כו' היאך תלאו במיית ברישא:

תוס' בד"ה **מצאו בחפיסה כו' ולא חיישינן לשאלה לענין ממון וכו'.** משא"כ בל"ז לפירושו שזה היה הסימן בעצמו שהן בחפיסה אף דחיישינן לשאלה בממון ניחא דמנא ידע ששטרות בחפיסה אף ששאל החפיסה לאחרים אך השתא שנותן סימן בכלי מה בכך דלמא השאילם לאחר והו"מ להקשות דהתם נאמן בלא מגו ואילו הכא צריך מגו דוקא [מ"ש והו"מ כו' אינו מובן] ודו"ק:

בא"ד **ויש ספרים דגרסי אם מכירו כו'.** גירסת אם משמע דקאי אגט שמכיר הגט מדלא קאמר ומכירו אבל ומכירו יש לפרשו אגט ג"כ כמו אם מכירו:

בא"ד **אבל מה שיודע שבחפיסה כו'**. או אם קים ליה בנפשיה שלא השאילו לשום אדם (ב) וק"ל:

בתוס' בד"ה **הא ר"מ וכו'**. מת אידך פירוש יבם שני:

דף כח:

בתוס' בד"ה **הא בעי סמיכה כו'**. הא דלא מוקי מתני' דהכא בערל וטמא משום דדחיקא לאוקמי בערל וטמא כמ"ש התוס' בסמוך ולא משום דא"כ היאך תלוי במלה"י [דלקמן בתוס' יש לומר דהדוחק הוא דהיאך תלוי במלה"י כמו שפי' מהרש"א שם] דאלו במשנתינו כל עצמות הכוונה דנותנו בחזקת שהוא קיים ולא אמרינן דהוי חטאת שמתו בעלי' וק"ל:

בא"ד **ביורש משום דחטאת תנן**. וחטאת שמתו בעלי' למיתה אזלא ואסור ליורש להקריבה. ולכאורה אין ה"א לאוקמי ביורש דהא המכוון בחזקת שהוא קיים [ואי יורש רשאי להביא אין נ"מ במה שהוא קיים וגם אם מת יורשין מביאין אותו]:

בא"ד **מזובו ולא מנגעו** כצ"ל:

בתוס' בד"ה **וקתני ישיאו כו' דאיכא לאוקמי ברייתא מקמי דליחתום פורסי כו'**. אבל משנתינו לא מוקי רב יוסף כן דקתני והיוצא ליהרג לאו ודאי כבר נחתם הפס"ד אבל ברייתא לא קתני היוצא ליהרג רק איש פלוני נהרג מצי שפיר לפרושי שפסקו עליו ליהרג וכה"ג בענין שלא נחתם עדיין ותלמודא דקאמר אלא לאו נהרג יוצא ליהרג כו' דאם נפרש קודם לזה דהיינו שלא נחתם כ"ש דקשה מב"ד של ישראל ישיאו את אשתו ואין נותנין עליו חומרי חיים וק"ל:

דף כט.

גמ' **תנן המביא גט כו'**. מקשין דלמא אמר לב' כו' לא איירי בחלה והכא חלה שאני די"ל דקאי לאידך שינויא דבאת הולך צריך לוקח חלה אבל בהולך סתם א"צ חלה (ג) י"ל עוד ודו"ק:

גמ' **ורמינהו אמר לב' וכו'**. והתם מיניה וביה דפליגי ר"מ ור"י בסיפא כו' וכמ"ש התוס' [מ"ש בין רישא לסיפא] לס"ד דהשתא טעמא משום דאין היחיד עושה שליח אבל שלשה יכולין לעשות שליח דהוו ב"ד אם לא שאמר בפירוש את הולך [דהייט כתבו]:

גמ' **מאי בינייהו איכא בינייהו כו'**. ק"ק למה קאמר איכא בינייהו זו ולא בהך מלתא גופיה דמפרשי למתני' דאמר לב' איכא בינייהו לטעמיה דרבא תנו לאו דוקא ואם יכתבו אינהו יכולין ליתנו לשליח אחר דהא לאו מילי קא מימסרי ליה רק גט וכן משמע ברשב"א בהדיא ולאביי דאי נמי שבתוספות ד"ה משום בזיון דוקא יתנו ודו"ק י"ל דרצה לומר נ"מ איכתבו גופיה:

גמ' **כאן שנה רבי אין השואל רשאי וכו'**. טפי הול"ל אין הנפקד רשאי וכו' דומיא דמתני' והוי רבותא טפי ודוחק לומר דבשואל ה"א כיון דלסוף סוף חייב באונסין מה לי זה או זה וק"ל:

בתוס' בד"ה **רשב"ג אומרכו' היינו היכא דאין כו'**. ר"ל שגילה דעתו בפירוש שאינו מקפיד כן הוא במרדכי ע"ש:

בתוס' בד"ה **משום בזיון כו' ירגיש בדבר כו'**. משא"כ במתני' הכא דאיירי במשלח ממלה"י מהי תיתי לחשוב כן אבל התם באותו מקום גופיה מגרשה. גם הכא קושטא דאיהו כתב וק"ל:

בתוס' בד"ה **היכא דנפקא כו'**. כוונתם ליישב לשון היכא דנפקא לאפיה כו' למה לי כלל נימא שהשליח בא למקומה ויהבה לי' כיון דאשליח שני קאי לפרש"י לזה פירשו דקאי אשליח ראשון וא"ש דנקיט נפקא לאפי' אבל בשליח שני אפילו יהבה לי' חפץ מעיקרא והדר וכו' לא הוי גיטא לר"י וכמ"ש ריב"א בסמוך דאפילו לא שינה פסול ועיין באשר"י ודו"ק:

התוס' **היכא דנפקא לאפי'**. ר"ל שליח ראשון והדר שקלה מני' גיטא ר"ל משליח שני לחוק קצת ודוחק לומר הכל על שליח ראשון לפשיטא ומאי קמ"ל ומ"מ י"ל דה"נ קאמר דשליח ראשון היכא דלא שינה לכ"ע פשיטא דכשר אע"ג דבשליח שני פסול לר"י אף בלא שינה מ"מ בשליח ראשון כשר כי פליגי היכא דמשנה דר"י פוסל בו ואי נמי בשליח אפילו לא שינה וכו' ודו"ק:

דף כט:

גמ' **בטלו כולן**. אפשר דה"ה את השני בטלו השלוחין ממנו ואילך דה"א או שמא יש לחלק קצת:

ברש"י בד"ה **ליחוש כו' אין זה דומה לשולח גט כו'**. ולא מפרש מוקדם במקום וליחוש [בקושיא הראשונה אעובדא דלא תיתבי'] משום דהכא י"ל דהוי במקום אחד דחיישינן טפי שמא פייס מהולך במלה"י וק"ל. עי"ל דמתני' [דמביא גט] יש לאוקמי בארוסה דהכי פריך אמעשה דהכא דלס"ד הוי נשואה אבל השתא דפריך אמתני' א"כ אמאי לא קשה לי' בכל הגיטין וכו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **ר' יוחנן כו' דקתני במתני' טעמא וכו'**. יש כאן חסרון מוגה בח"ש ע"ש:

בא"ד **ולפ"ז כו' היינו ביד אשתו**. דא"ל ביד שליח ומשום שמא לא ימסור הדברים כהויתן כו' דממנ"פ על מה נותן טעם אי משום דמש"ה לא ישלחנו לכתחלה ביד אחר מה"ט למה ליה למימר שאין רצוני שיהא כו' הא אפילו תינוקת וכו' דאין השואל וכו' לכתחלה לר"י ואלא ליתן טעם לפיסול הגט הא משום זה אין הגט פסול לפרש"י משום חששא דשמא לא ימסור כו' דהא אם לא שינה השליח השני כשר לפרש"י אף לסוף סוף היה הקפידה שמא לא ימסור כו' ואם שונה באמת גם בראשון פסול לר"י הניחא לריב"א מהך טעמא פוסל אפילו לא שינה השני אע"כ צ"ל ביד אחר ר"ל ביד אשתו והוי שפיר נותן טעם לפסול לגט והכי פירושו ה"ז לא ישלחנו כו' משום שמא ישנה ואם שינה אז הוי גט פסול משום שאין אדם רוצה וכו' וכן ראיתי מי שכתב כן. ויש לומר בקיצור יותר דלא יתכן כלל לפרש"י ביד אחר ביד שליח דהיאך קאמר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר למה"ט שפקדונו ביד אחר ליכא קפידא כלל שאילו לא שינה הא כשר ולא איכפת ליה אם הוא ביד הראשון או הב' רק משום שמא לא ימסור הדברים כהויתן ויפסול וק"ל:

דף ל.

גמ' **כי משוו ב"ד שליח כו'**. עיין ברשב"א ב' פשטים תלוים בגירסות:

גמ' **אבל כהן בבעה"ב יכול לחזור**. דבדעתו תלוי וכיון שעשאוהו כזוכה אם יאמר איני חוזר ומזכה לך רק אשלם לך הקפותיך הרשות בידו אבל בעה"ב אינו יכול לחזור כיון שהכסף ביד הכהן וכבר הלוה לו על דעת שלא יפרע לו רק מהתבואה וכל זמן שהכהן מרוצה שיהיה התבואה ברשותו לפירעון כבר זכה בו בכסף קונה במקום שאין מחוסר משיכה ודו"ק:

ברש"י ד"ה **ליהוי גיטא מעכשיו אמסור וכו'**. ולא פירש מוקדם דבעובדא הראשון דהלך למקום אחר א"נ פי' דנוכל לפרש נמי שמסר לה שיהיה גט לאחר ל' יום ולא מהיום. (ד) ולא נטר עד אחר ל' יום משום שיהיה במקום אחר שהרי בה"א שלא יבא אז יהיה גט משא"כ כאן דלא איירי שהלך משם לענין מאי מוסר לה היום ואינו ממתין עד לאחר ל' בפרט שאין דעתו מסכמת בגירושין אלא כוונתו שיהיה הגט חל מהיום בלא מיפייסת:

ברש"י בד"ה **ופוסק כשער הזול כו' ואין בו משום ריבית כו'**. העיקר פרש"י בהא דריבית עיין עליו דנראה שגם לדידיה ב' בבות חלוקות הוא פוסק כשער הזול יהיה יצא השער עתה או לא יצא וזה גם באחר מותר ואין בו משום ריבית ואינו עושה קצבה כך וכך כורין רק הנני נותן לך מעות כשיהיה השער הזול תתן לי בעדו תבואה באותו השער וקמ"ל הכא אף שלא פסק בפירוש אפ"ה נותן לו כשעת הפרעון ואין בו משום ריבית הוא ענין אחר כלל שפוסק ועושה קצבה על כך כך מדות יתן לו בעד הדמים שזה אסור באחר עד שיצא השער וכאן שרי ומותר לפסוק עמו אפי' שיוזיל גביה יותר מאשר יהיה השער בשעת פרעון וכמ"ש התוספות ודו"ק (ה):

בתוס' בד"ה **מי יהיב לה כו' וא"ת וכי יהיב לה נמי תרקבא וכו'**. לכאורה לאו דוקא תרקבא אלא דוגמא בעלמא נקטי אם יהיב לה תרקבא ולא נתפייסה אמרינן מי יהיב לה סאה דדינרי דהא קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול ואפ"ה אמר מי יהיב לה תרקבא וכו' ואין טענת אונס בגיטין ודו"ק:

דף ל:

בתוס' בד"ה **איכא בינייהו וכו' דא"כ לא נ"מ וכו'**. אף דיש שפיר נ"מ אף לפרש"י למ"ד עניי עובדי כוכבים יכול להפריש עליהן ה"נ יכול להלוות לעניי עובדי כוכבים וק"ל מ"מ לא איירי ברייתא מזה ולא הול"ל ומת ודו"ק:

בתוס' בד"ה **תניא כו'**. עיין ברשב"א [שמפרש דקאי ארישא ובלא ירשו לא מהני נטילת רשות דבמתנה לא עשאוהו כזוכה]:

בתוס' בד"ה **הילך דמיה כו' הא לא מיחסרא משיכה כו'**. אף שרש"י פי' לאימת קניא הא לוי וכו' תחלה נאמר ברש"י דאין הסברא הנז סותרת הסברא דלעיל דכהן בבע"ה חוזר משום דעשאוהו. כזוכה יכול לומר לא משכתי ודו"ק די"ל דהכא ודאי אילו עשאוהו כזוכה היה ניחא כמו לעיל שי"ל לא משכתי והיה א"ש כדלעיל אבל הכא כיון דלא עשאוהו כזוכה [דלאו הלואה הוא שיתקנו] א"כ לא יכול לומר הלוי לבעה"ב לא משכתי שהרי נשאר ברשותו כלמעיקרא לזה הוצרך לומר לאימת קנייא האי לוי וכו' ומ"מ קנאו הלוי לעשות תרומת מעשר אע"ג דלא בא לידו ויקשה [נמי] קושיית הגמ' דלעיל אע"ג דלא אתי לידיה [והיאך יצא ידי נתינה] י"ל דכיון דאמר ליה שירצה ליתן לו יכול הלוי לעשותו [תרומת מעשר] וכמ"ש התוס' [בד"ה וכי נחשדו ראיה מפרק הזהב] ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי כו' דהוי כמו מתנה מועטת שהרי אין לו לבעה"ב בו כ"א טובת הנאה ויש בו משום מחוסר אמנה (ו) והא ודאי א"ל דלא גרע ממכירי כהונה דשאר כהנים אסור לעתייהו מניה כו' [ויתורץ בזה גם קושית הגמ' דלעיל] דא"כ הוי דינו כדלעיל דכהן בבעה"ב יכול לחזור מטעם דלעיל. וקושית הגמרא דלעיל אע"ג דלא אתי לידיה כו' י"ל דה"נ ידי נתינה לא יצא הכא וצריך ליתן לאחר (ז) ומהא לא איירי כאן רק אם חוששין שעשה הכל לתרומת מעשר ושייך לכהן ואסור לזרים ובין ברישא ובין בסיפא ידי נתינה לא יצא עכ"פ ולא איירי בזה ומ"מ הלוי קנאו לענין זה ורשאי לעשותו תרומת מעשר וע"ז הקשו התוס' דמעות קונות היכא דלא מחוסר משיכה ומה זכות יש לו ללוי בו לעשותו תרומת מעשר אחר המכירה שהרי כבר מכר זכיות שלו לבעה"ב בעד הדמים שקיבל ושוב אינו יכול לעשותו ול"ד כלל לדלעיל דלאחר הלואות המעות עשאו רבנן לכהן כזוכה ושוב אחר הזכייה אינו מוכרו ואינו מקבל דמים ואין הבעה"ב עושה משיכה שכבר ברשותו ופשיטא שיכול לחזור ויאמר אינני חוזר ומזכה לך זכיותי אבל כאן שמקבל מעות אחר הזכייה דלא מחוסר משיכה קונה מיהו לחילוק זה אינו מדוקדק רש"י בחזרת בעה"ב בכהן שהרי כספו בידו כו' ודו"ק. מיהו א"צ לחילוק זה רק כפשוטו ודו"ק וא"צ לחלק משום זה דכאן לענין איסורא נגע ביה היאך יכול לעשותו תרומת מעשר משא"כ לעיל תקנות חכמים הוא ודו"ק:

לתירוצים הראשונים שבגמ' אינו מדוקדק לשון שב"ו שבברייתא מיהו י"ל דאילו נתרם ממנו תרומת מעשר לא הוי הך חששא דאין תורמין מן הפטור על החיוב:

לתירוץ רב אשי צריך להגיה ולהפך הברייתא ברישא חוששין ובסיפא אין חוששין:

ברב אשי למה לא מצייר כפשוטו ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי ולא נתנו לו עדיין ומת יש ליישב כפשוטו וק"ל:

לרב אשי או לאביך בידי נקיט משום כך אמר לי אבא כו':

צ"ל לוקח כשמת ונפטר מן העולם שייך לומר חזקה אינו מניח דבר שאינו מתוקן:

דף לא.

בתוס' **מנ"ל לעשות ב' פלוגתות רבנן אאבא אלעזר וכו'**. דהא לא מפרשי רבנן בשום מקום רק מכח ברייתא דאבא אלעזר דהיינו במנה למאומל ובדיעבד אם מתכוין להרבות מיהו גם בדברי אבא אלעזר גופיה לא מתפרשא דס"ל אלו הב' דברים רק צ"ל קצת דתלוי חד באידך (ח) ודו"ק:

דף לב.

במתני' **או ששלח אחריו שליח וכו'**. ולא אשמעינן רבותא שאמר לו לאחד שיש לו בלא"ה דרך לשם אגב אורחא אם תפגע בשליח אמור לו גט שנתתי לו בטל הוא ואולי בזה באמת לא אלימא שליחות דבתרא משליחות דקמא וק"ל:

גמ' **למימרא דבטל כו'**. אמתני' גט שנתתי לך בטל הוא לא קשה למשנתינו לא נחית לאשמועינן לישנא דאמר ואיירי באומר לשון המועיל לבטל ועי"ל דלמא שאני הכא דרץ אחריו ג"כ דהוי גילוי דעת נמי מיהו ז"א דמתני' איירי אפילו הגיע ממילא ועי"ל דלמא אף לשון עבר מהני בגט וכל הלשונות מפרשין לחומרא משום חומרא דא"א אבל ברייתא דקתני פסול הוא אינו גט לא אמר כלום משום דמשמע לשעבר א"כ צ"ל דבטל משמע להבא ודו"ק:

גמ' **פסול הוא כו'**. אבל פסול יהא אפ"ל דפשיטא דלא מהני דמה לשון שיהא פסול אם אינו פסול אבל פסול הוא [ה"א] ניחוש לה שידע דבר פסול בו או שביטלו לשעבר ואפ"ל דאידך גיסא ומ"מ לא מפרשינן הוא יהא כמו בבטל הוא דלשון בטל עדיף ובטור אבן העזר הביא ב' דיעות בזה:

ברש"י **במתני' בד"ה בראשונה כו' היה מבטלו בפני שלשה**. לפי"ז לא הו"ל לפרש מפני תקון העולם כו' והיא ניסת בו דהיינו חשש ממזרות אע"ג דלמ"ד משום תקנת עגונות במכ"ש יש לו חשש ממזרות דלהכי קודם תקנת ר"ג בפני ב' לא מ"מ בג' ליכא חשש ממזרות דיש לו קול וק"ל:

ברש"י בד"ה **ולא אמרינן כו' חודש או חדשים כו'**. א"כ לא ידענו זמן למאה שנה או שנתים [וממילא אף לצערה פסול] ועיין ברשב"א:

ברש"י בד"ה **בטלה היא כו' הודאת בע"ד כמאה עדים דמי כו'**. ול"ל למלוה שאומר שטר אמנה הוא זה דאינו נאמן במקום שחב לאחרים [למ"ש רש"י מקודם לענין בע"ח] עיין בהרשב"א החילוק ועיין בח"מ סי' רמ"ה:

בתוס' בד"ה **איהו דלא טרח כו' או שלוחו**. בנזדמן ליכא צריכותא למתני שלוחו [עיין במהרש"א ודו"ק]:

בתוס' בד"ה **מהו דתימא כו' היינו שנודע קודם שהגיע כו' כגון דהוי רהיט וכו'**. ואף שאמר בפירוש שרץ לבטל גיטו ושגט יהא בטל רק שהשליח לא ידע כוונתו במרוצתו וכיון שלא נודע להשליח או לאשה או לב"ד לאו מלתא היא:

בא"ד **אפילו היכא דקים לן כו' מכופין אותו כו'**. אף שדעתו בהיפך ואינו רשאי לומר מכח הכפייה לאפוקי לתירוץ ראשון לא הוי מדינא דדוקא לדברים שבלב שלא חשש לפרש לא הוי דברים אבל היכא שידעינן שעושה כל מה שיכול לעשות הוי מדינא לדברים רק רבנן עשאו כמו דברים שבלב כיון שדומה קצת לדברים שבלב אבל לעולם נראה לר"י מדין תורה לא הוי כאן דברים כיון דסוף סוף לא פי' בפיו אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת וכו':

בתוס' ד"ה **מבוטלת היא כו'**. ורש"י פי' בכריתות דגרסינן כו' ומשני לא דבריו קיימין ולא הדרא למריה. לפי' רש"י מ"מ פריך שפיר הכא אלמא דבטל מעיקרא משמע דאי להבא ומשום הפקר מ"ש מאי איפשי דלא מהני אע"ג דהוי לשון הפקר (ט) ודו"ק:

דף לב:

גמ' **נ"מ להולך לאו כזכי**. לאפוקי לענין המפורש לעיל (גיטין דף כ"ט ע"א) [דלאביי גופיה מתנה אינו כגט]:

גמ' **חרס הוא כו' לא אמר כלום**. אע"ג דיהא חרס מהני לא מפרשינן הוא כמו בטל הוא דלישנא דבטל עדיף דהא יש סברא דאפילו בטל בלא הוא מועיל:

מהרמב"ם משמע קצת דהאיבעיא [דבטל] לא מטעם הוא רק בטל ובטל וחד הוא פועל עבר וקצת משמע כן לעיל דמימרא דבטל להבא משמע ולא קאמר בטל הוא:

בתוס' בד"ה **מ"ש מהרי הוא הקדש**. לא הקשו בקצרה ככר זה הקדש מועיל וגט זה בטל לא מהני דמי שקלן בלא גירועין אבל חרס מדמה תלמודא להקדש וק"ל:

בתוס' בד"ה **ור"נ אמר כו' וא"ת מאי נ"מ כו'**. דאין סברא לומר דנ"מ לידע פירוש למתני' מפני תקון העולם אי משום עגונות או ממזרות וכדבסמוך:

בסה"ד **דאמרינן מה כח ב"ד יפה**. דאף בראשונה לא היה מבטלו בפני ב' מצד תקנות חשש ממזרות ולענין זה אמרינן מה כח ב"ד יפה לבטלו אינו מבוטל:

דף לג.

בתוס' בד"ה **ל"ש כו'**. לפי' רש"י הוי קצת כמזוייף מתוכו. ויותר נראה לפי' רש"י הו"ל ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמו בלשון דיינים וכו' ול"ש וכו' וחתמו בלשון סהדי וכו' משמע כאילו קאי על אנשים אחרים:

בתוס' בד"ה **ובי תרי כו' וי"ל מפני תקנות עגונות**. דבפני ג' יש קול משא"כ בפני ב' ליכא חשש עגונות ולמ"ד בפני ג' בפני ב' פשיטא דלא דודאי חשש משום ממזרות אף קודם תקנה:

בתוס' בד"ה **ובי תלתא כו' והא דאמר הכא כו' וגבי מוכר שדהו כו'**. לא תפסו מוקדם ובי תרי לית ליה קלא מ"ש ממוכר שדהו דלמא דמיא למלוה ע"פ אך השתא ממנ"פ:

בתוס' בד"ה **ושמעה וכו' חשיב עגון כו'**. לפי' רש"י בד"ה תקנות עגונות בשביל לעגנה היינו כמו לצעורה לעיל דמדינא הוי גט בדין הוי מינסבא (י) ודוק היטב ואולי התוס' לא מפרשין כפרש"י אבל לא משמע כן ברשב"א שהעתיק לשון רש"י ודברי התוס' עליו. ורשב"א פי' תקנות עגונות שהיא תסבור שביטל קודם שהגיע גט לידה ופעמים ביטל אח"כ ודו"ק:

בתוס' בד"ה **ואפקעינהו כו' אל תשתה כו'**. אולי משום שאינו מפורש במתני' כ"כ בהדיא דנזיר לוקה כמו בהך מתני':

בתוס' בד"ה **רבי סבר כו' וא"ת כו'**. וקמ"ל בהך פלוגתא דאינו יכול לבטל אפילו אותן שביטל בפניהם ע"כ תקנו משום הקלקול:

בא"ד **אע"ג דאין דבר שבערוה כו'**. לפי"ז מ"ש לעיל דאמרינן מה כח ב"ד יפה נראה דקאי אב' דרב ששת אבל אחד מדינא אין מועיל:

בא"ד **א"נ כו' דהתם ליכא למיחש כולי האי לממזרות כו'**. ולמ"ד מפני תקנות עגונות [לכאורה לא שייכי דברי תוס' אליביה] מ"מ ע"כ הך סוגית הגמ' אזלא למ"ד ממזרות כדקאמר ושרי א"א לעלמא דבאמת למ"ד תקנות עגונות ודאי לכ"ע חשש לממזרות [אף קודם תקנה. ועיין במהרש"א]:

בא"ד **משום תקנות עגונות לא דמיא כו'**. דתקנת ר"ג לעיל משום תקנות עגונות וכאן משום ממזרות דאף קודם תקנת ר"ג חששו לה וק"ל:

דף לג:

גמ' **כולכם מהו וכו'**. אבל בלא כולכם אין נ"מ דסוף סוף הביטול לא הוי ביטול וק"ק הא לעיל פ"ק (גיטין דף י') אמרינן דעידי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה משום כולכם א"כ מה חשש לרשב"ג והנך לא ידעי ואזלי וכתבו כו' ויש ליישב ודו"ק (כ):

גמ' **אמר להו זילו איטמורי כו'**. נראה דקאי אה' זקנים [וכגירסת אמר לן] וברש"י אמר להו רב יאשיה לשהדי אינו נראה דקאי אשהדי אחרינא. דא"כ הוי כמו כולכם כדלעיל באומר לשנים וכו' וא"כ דלמא אידך נמי כרשב"ג ולא קשה ליבדור איבדורי דא"כ היה מבטל בפני אחד שימצא והיה ביטולו ביטול דליכא למיחש לתקלה דלמא אזלי הנך וכו' וכן משמע ממ"ש התוס' ליבטל כל אחד שימצא בפני עצמו עד שיבטל כולן וכו' ואי בשנים בביטול בפני אחד סגי (ל):

גמ' **כי מיטמרי מאי הוי**. א"ל משום לכתחלה אסור לבטלו דהך גברא כיון שהוצרכו לכופו מסתמא לא חש לאיסור וק"ל:

בתוס' בד"ה **צריכי בי עשרה כו' כיון דמדאורייתא כו'**. דהא ודאי הא דצריכי בי עשרה אינו דין תורה דפירש צריכי בי עשרה כו' כאילו אמר צריך שיהיה הביטול בפני אותן העדות עצמן במעמד כולן דאין ביטול שלא בפניהם מועיל (מ) ובאוקימתא הראשון לא קשה דכיון דבטלה כולה אין חילוק בין אלו שמבטל לפניהם לבין האחרים וכולן שוין ואין שייך לתקן באחד יותר מבאחרים ואם באותן שמבטל לפניהם מועיל הביטול בטל גם האחרים: ולוי"ל לא נתחוורתי לכאורה היאך ה"א בקמייתא הלכה כרבי ובאחרונה כרשב"ג אף לטעמא דצריכי בי עשרה למשלפי' לזה לא יהא מבוטל בדיעבד כיון דכל עצמות הטעם משום שהוצרכו לתקן באחרים ובאחרים גופיה מבוטל ואפ"ל לענין לכתחלה הלכה כרשב"ג אבל התוס' כתבו מקודם בד"ה רבי דלהך אוקימתא אתיא כפשיטות ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וחזר רבי וכו' דמיא טפי לביטל וכו'**. שהרי אין ביטולו ע"י ב"ד אחר משא"כ בביטולו בב"ד י"ל דאלימא מעשה ב"ד לבטולי כח דב"ד לרשב"ג וק"ל:

בתוס' בד"ה **ליבדור כו'**. אבל לרשב"ג כו' כוונתם דלידי' ליבדור איבדורי בממנ"פ אי מבטל קצתן א"כ אחרים יכתבו וכיון דעדות שבטלה מקצתן בטלו כולן אין בביטולו ממש מאי אמרת שילך אצל כולן לבטל דאז ליכא תקלה אפ"ה לא הוי ביטול עד שיבטל זה בפני זה דהיינו לאוקימתא דצריך בי עשרה למשלפי' אתיא בפשיטות (נ) אפילו לאוקימתא דעדות שבטלה כו' כיון שיכול לבא קלקול מזה שיכתבו אחרים מיד שביטל קצתן ול"ל לכולכם דלא שייך קלקול שם לעולם:

דף לד.

גמ' **הא חזו ליה דקא רהיט כו'**. ולא דדייק ממתני' משהגיע גט לידה כו' לא צריכא למיהדר עליה כו' וכדלעיל דלעיל ליכא הוכחה כלל [דכוונתו] לבטולי יותר מאשר הב לה משא"כ כאן דביטלו מקודם פעמים ושלש:

בתוס' בד"ה **התם ממונא כו' אע"ג דר"נ גופיה לא מפליג וכו'**. כצ"ל הגירסא נכונה. וכ"ה בגמרות ישנות ור"ל דר"נ פסיק בממונא דטעו כחכמים ובאיסורא נמי ס"ל דלא אמרינן מה כח ב"ד יפה דהיינו משוה להדדי איסורא וממונא דטעו ובשמעתין דמחלק בין איסורא לממונא [היינו] דלא טעו מ"מ מחלק ר"נ אליבא דרבי אפילו בין איסורא לממונא דטעו בממונא חזר רבי וס"ל מה כח ב"ד יפה ואם משוה ממונא דטעו ואיסורא א"א חזר כאן נמי בבטלו מבוטל והיאך פסק ר"נ כרבי אלא ר"נ מחלק אליבא דרבי דאף דס"ל לרבי בממונא דטעו מה כח ב"ד יפה מ"מ באיסורא לא חזר. אבל הני דלעיל משוו לכי היכי דחזר רבי וס"ל בממונא דטעו מה כח ב"ד יפה ה"נ באיסורא כי היכי דלר"נ בשניהם לא אמרינן מה כח ב"ד יפה ודו"ק:

דף לד:

גמ' **והוא דאתחזיק וכו'**. עיין בר"ן בזה ב' פירושים:

גמ' **יצא למקום אחר כו'**. נראה עם אשתו וגירשה שמה. בר"ן. דאל"כ הא דקאמר וגירש באחד מהן [לא א"ש] דדוקא בשם של מקום נתינה וק"ל:

ברשב"א וב"י גם בהרא"ש תמצא הסברת ההלכה באורך:

בתוס' בד"ה **וכל שום כו' לידי תקלה וכו'**. ואף דקאמר ר"א והוא דאתחזק היינו לפסול בדיעבד אבל לכתחלה משמע מהלכות גדולות דכתב טופס ונוסח גיטין כן משמע דלעולם צריך. ומ"מ לא היה מוכרח ר"ת לפרש בע"א משום הך קושיא יאמר היכא דלא אתחזק לא יכתבו כל שום ודוחק לומר דלשון התקינו שיהא כותבין וכו' משמע דלעולם יהא כותבין כן [ולכך הוצרך ר"ת לפרש דוכל שום לאו נוסח לשון הגט הוא רק ר"ל דצריך לכתוב לעולם כל שם שיש לו]:

בא"ד **לכך נראה כו' וכל שום כו' היינו כל שמותיו בפירוש**. לפירוש ר"ת הא דלא קאמר שיהא כותב כל שום כו' [ולמה ליה להזכיר איש פלוני כיון שכל השמות צריך להזכיר] להורות שיכתוב עיקר השם ברישא ועל השם הטפל דמיתקרי אף שלא שמעינן מני [למתני'] איזה עיקר השם ואיזה טפל:

הא דלא תיקן נמי בשינה שם עירו וכל שום דאית ליה לאתראי כבה"ג עיין בר"ן: ולפירוש ר"ת הא דקאמר והוא דאיתחזק אבל לא איתחזק כו' ר"ל אפילו נודע אח"כ וכו' וכפרש"י דאי לכתחלה מהי תיתי לכתוב עוד שם אחר שאין לו:

בא"ד **מרים דמתקרי שרה** כצ"ל:

בא"ד **דמתקרי אייא מרי וכו'**. ומזה אין ראיה לר"ת דזה לא הוי גט רק פס"ד מב"ד היאך פלניתא כו' כדבסמוך:

בתוס' בד"ה **והוא דאתחזיק כו' ובה"ג מפרש מתני' כו'**. כצ"ל:

בא"ד **אבל בתוספתא כו' בשם שביהודה פסול ואם אמר אני פלוני שביהודה כו'**. התם קאמר ואם אמר אני פלוני כו' כשר ולמא בדיעבד וכ"ש אם עושה שם מקום הנתינה עיקר דעדיף טפי גם למה מייתי לרשב"ג ואמרתי דעיקר הוכחה לת"ק נקיט גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל דהיינו שלא כתב מקום הנתינה ורשב"ג נקיט אפילו כתב שם דיהודה בגליל דהיינו שלא כתב שם מקום הכתיבה שהרי כתב בגליל שם דיהודה וכיון דפליגי הו"ל לדבר מענין אחד וכ"ת נמי דרשב"ג לא פליג רק על שאינו צריך שני שמות כדקאמר ת"ק ואם אמר כו' דמשמע דצריכין שניהם [ולכך נקיט שם הנתינה משום דבשם הכתיבה לחוד מודה לת"ק דפסול דשם הנתינה עיקר] מ"מ ת"ק אי ס"ל דצריכין שניהם למה לא אמרו דרבותא דאפילו כתב מקום הנתינה שהיא עיקר ולא כתב מקום הכתיבה שהוא פסול ועוד מהא דואם אמר כו' לא מוכרח דצריך שניהם דשמא הוי רבותא טפי אפילו עשה טפל עיקר ועיקר טפל דכשר מאילו לא כתב רק שם אחד וכמ"ש הרשב"א לענין פורתא שרה ורובא מרים ע"ש אבל אי ס"ל לתוספתא שם מקום הכתיבה עיקר א"ש. דת"ק נקיט רבותא אפילו כתב שם מקום הכתיבה שהוא עיקר פסול כיון שלא כתב נמי מקום הנתינה וכ"ש איפכא ורשב"ג נקיט רבותא אפילו כתב הטפל דהיינו שם הנתינה והניח העיקר שם מקום הכתיבה שהוא כשר וכ"ש איפכא ודוק ובלא רשב"ג עכ"פ לא היה נסתיים שם הכתיבה עיקר דלמא שניהם שוין וחדא נקיט אך השתא דנקיט חלוקה אחרת מרשב"ג נסתיים שפיר וק"ל:

בא"ד **ומהתם נמי משמע כו'**. וממ"ש התוס' שפיר (ס) ובלאו ה"נ כל כוונת התוס' רק להוכיח דבב' שמות במקום אחד א"צ לכתוב רק שם אחד לאפוקי של"ת הא דקתני וגירש אשתו שביהודה בשם שביהודה ר"ל והכתיבה היה ג"כ ביהודה ואפ"ה צריך לכתוב שתיהן וכל עצמות התוספות דדוקא היכא שיש לו שם אחד במקום הכתיבה ושם אחד במקום הנתינה אז צריך שניהם מטעם שמבואר באשר"י ולזה מייתי התוספתא דלא איירי שהכתיבה והנתינה היה במקום אחד וכ"ת גירש אשתו שביהודה בשם

שבגליל [ר"ל] גם הכתיבה היה ביהודה וא"כ כתב לא שם מקום הכתיבה ולא מקום הנתינה וכ"ש דלא שמעינן מינה דצריך לכתוב שניהם בהוחזקו ב' שמות במקום אחד ודו"ק:

בא"ד **והשתא וכו' אלא שם אחד משני המקומות כו'.** ולא אחד משני שמות בעיר אחת:

בתוס' בד"ה **מאי אריא אלמנה כו' ומשני אלמנה איצטריכא ליה כו'.** סיימו זה אפ"ל משום השתא א"ש דמאי משני אלמנה איצטריכא ליה סוף סוף יש חילוק נמי בבע"ח שאין באלמנה כמ"ש לעיל והו"ל סתם לזה כתבו משום סיפא דנקיט אלמנה וישנו חילוק נמי באלמנה שאין בבע"ח לזה נקיט נמי ברישא אלמנה ודו"ק דאין זה מחוור:

דף לה.

גמ' **יהנה סם המות.** ולא יועיל הצדקה תציל ממות:

גמ' **כששמעו חכמים בדבר אמרו ומה מי שנשבע באמת כו'.** טפי הו"ל ומה מי שנשבע חוץ לב"ד כך בב"ד על אחת כמה וכמה ודו"ק:

גמ' **בשקר עאכ"ו.** הא לאורייתא הוא דכתיב לא ינקה ומשנה ארוכה ערוכה בכל העבירות שבתורה נפרעין כו' וצ"ל נמי כמו שנשבע בשקר דהתם לא היתה יודעת כלל משא"כ באלמנה על כתובה שיודעת רק דמוריא היתירא וק"ל:

גמ' **אבל חוץ לב"ד כו'.** ור"נ טובה ליתומים עשה שאם רוצין יכולין להדירה דחמירא עלה והברירה בידם מיהו הא קאמר מפני תקון העולם ופרש"י ולא תלאנו להפסיד כתובתן הא בלא"ה לא היה מפסידות לגביה ע"י שבועה חוץ לב"ד וי"ל נמנעו מלהשביעה ולא היו הב"ד נזקקין להם להשביעה אף ברצון שניהם ושבועה חוץ לב"ד לא היו רוצין היתומים אבל ואי ברצון היתומים קאמר שמואל דנזקקין אך לקבל השבועה חוץ לב"ד ותקון של נדר הוא בע"כ של יתומים צריכין לפרוע ע"י הדרה מיהו לפ"ז מאי פריך איני והא רב כו' התם בע"כ של יתומים כדמשמע רב לא מגבי כו' וברצונם אם רוצים לתת מתנה לגמרי מי מוחה בידם. ושמא לבתר דתיקן נדר ה"ה שבועה חוץ לב"ד נמי מהני ודו"ק:

גמ' **בקופצת.** אם צריכה לישבע עוד פעם או לא עיין בר"ן ורשב"א:

גמ' **כבי תרי כו'.** משמע דאמזונות א"צ לישבע ואפילו בסוף לא משבעינן לה הכא [ולחנן דאמר לא תשבע בתחלה היה מקום לומר משום דתשבע לבסוף] ואפ"ה נותנין לה מזונות אי לאו דשמואל דתובעת וכו' עיין ברשב"א:

גמ' **אדרה בב"ד או אשבעה חוץ לב"ד וכו' וכן בסמוך ונודרת ואוסרת פירות וכו'.** משמע נדר לחוד:

גמ' **וגרושה דאדרה לא וכו'.** לא"ד הברירה ליתומים ומעשה שהיה כך היה דודאי הם היו רוצין בשבועה בב"ד יותר מבנדר ועוד דהו"ל לתלות ברצון היתומים ונדרוה ואסרוה משמע כאילו חיוב לקבל נדר ממנה:

ברש"י בד"ה **דבעינן דאיעבד ביה מעשה כשמואל רבי להוציא מלבן כו':**

בתוס' בד"ה **לא היו ימים כו' וא"ת כו'.** לי היה אפשר לומר דשאני שבועות ביטוי דקילי דשם הורה רחמנא מיעוטא דהאדם בשבועה לבטא בשפתים למעוטי אנוס כגון מר משתבע הכי אמר רב אבל הכא בשבועות ממון כעין שבועות הפקדון דחמירא לא ודו"ק:

בא"ד **חד למיפטר מקרבן כו'.** עיין בתוס' דשבועות בביאור יותר:

בתוס' בד"ה **לא שנו אלא בב"ד כו'.** בין לאורייתא לרבנן סוף הדבור ומשם ואילך גליון והתוס' ס"ל דס"ק מה בין שבועה לאורייתא שהוא בנק"ח וכיבוי נרות לשבועה דרבנן שהוא בלא נק"ח וכיבוי וק"ל:

בתוס' בד"ה **ונודרת ואוסרת כו' והאמר ר"י שבועה כו'.** לא מייתו בקצרה מר"י שרצו להביא ראיה מנדר אנדר ולזה כתבו בסמוך ושבועות הבאי אסור וכו' לא ינקה כו' דבל"ז א"ש החילוק בין נדר לשבועה:

בא"ד **והא דנדרי הבאי וכו' לאו משום כו'.** לה"א זו למה נקיט נחש ונמל אלא הו"ל שנדר יאסר כל פירות עולם עלי ותו לא ואפשר לדחוק דאשמעינן דאע"ג דאמר נחש ונמל כו' וכה"ג אפ"ה דוקא שאומר כל הפירות הא בלא"ה לא הוי נדרי הבאי וק"ל:

בא"ד **כדאמר מכין אותו וכו'.** הכא ודאי אין מלקות דשמא בקושטא נודרת ואוסרת שלא נהנית באמת גם בלא"ה בנדר ליכא מלקות דדוקא בשבועה על לאו דלא תשא וכמ"ש הרא"ש שם ע"ש רק כוונתם איסן לאלתר:

בא"ד **וא"ת בפרק בתרא דנדרים כו'.** . קשה לקושרו ואף אם תכנס בדוחק לומר דלמא שאני בשינה דיש לו קביעות זמן ג' ימים לכן עובר מיד משא"כ [האי דשרקי'] להכי פריך אדהכא בסתם הנאות דאין לו זמן ידוע [וכ"ה במהרש"א] דזולת שהסברא דחוקה מצד עצמו אין מחוור ג"כ הבל"ז ודו"ק

דף לה:

בגמ' **ארוס מיפר בקודמין** כדאיתא במשניות פרק נערה המאורסה ולהכי נקיט ניסת ודו"ק (ע):

גמ' **ניסת ודאי מיפר לה בעל כו'.** מקשין דלמא בנדרה ואכלה לאלתר וכיסוד הבל"ז של ר"ה [שכתבו תוס' על קושית וליחוש] ולר"א דפרק נערה א"ש ועוד דלבתר דחזינן דר"ה לית ליה הך סברא משום דאינה חוששת אלא מה שעומדת באיסור כל ימי' תו לא מסתבר ליה להש"ס שיפלוג ר"נ בהך סברא וק"ל:

גמ' **תנן הנושא כו'.** אפ"ל דלא פריך ממתניתינו די"ל נודרת ואוכלת אבל התם תני עלה וכו' מפרש הסדר הכל הו"ל נודר ואוכל ועובד וכו' כי היכי דקתני יורד ומגרש ולא קאמר עדר ועובד ומגרש (פ) או ממתני' י"ל לעולם א"צ לפרט את הנדר ואפ"ה לא חיישינן משום דצריך בפניו דאפילו דיעבד אינו מופר כיון דהנדר הוא לטובת היתומים אבל ממתניתין דהתם הנדר משום איסור עצמו וק"ל ואף הבל"ז של וליחוש דלעיל יש ליישב כן ואת"ל דשם א"ל כן משום התלע לצדקיהו וכמ"ש התוס' וכמ"ש בח"ש מ"מ הכא ניחא ליה למיפרך ממתניתין דבכורות בפשיטות בלא הא דצדקיהו ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מעיקרא נדרה כו'.** דאינו מיפר בקודמין דכתיב אם בית אישה נדרה ולא מפרש לה לעיל במקומה מוקדם דשם הו"ל לפרש טפי אף שי"ל שהוצרך כאן לקרא משום דגיבוי כתובתה הוא עתה הוי סברא טפי שיכול להפר לזה דוחק דהא נדרה היא על שעבר שלא נהנית כבר מכתובתה:

בדרך פלפול אמרתי דלעיל י"ל ניסת אין מדירין אפילו תאכל לאלתר משום דר"א שהבעל יכול להפר נדרים שעתידין לידור ופריך וכי לא ניסת כו' ומשני דהתם יש תיקון שתאכל לאלתר ואין הבעל מיפר בקודמין כיון שעברה עברה ואע"ג דלפ"ז לא פריך מידי וניחוש דלמא אזלה לחכם מ"מ קודם זה אינו מוכרח לפרש כן אבל למטה מאי קמ"ל הברייתא במה שאמרה ניסת אם נדרה כבר שגובה כתובתה ומהי תיתי לא תגבה אלא לאשמועינן דינא דאין הבעל מיפר בקודמין ואי לכשתאכל לאלתר הא לא איצטריך להשמיענו אע"כ אם רק נדרה מקודם אין הבעל מיפר וק"ל:

בתוס' בד"ה **גט יבמין כו' דמוריא היתירא כו'.** לפרש"י [נוכל לומר] משום דלא פלוג בין אלמנה לאלמנה אבל לר"י זו גרושה ממש היא וק"ל. ולרווחא י"ל עוד לפרש"י הכי פירושו אבל גרושה משביעין אותה משום דחיישינן בה טפי דצררי דהוי לאחר זמנו וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה אין האלמנה ולכן לא סגי בהדרה וא"ל א"כ כ"ש הו"ל למנוע משבועה ז"א דאלמנה מוריא היתירא טפי משום דטרחא קמי יתמי ונוטלת ומבזבזת לדבר מועט ואמרה לא פעלתי און [ולכך לא רצו למסור לה שבועה משום חומר] משא"כ בגרושה וע"ז קאמר לעיל אלמנה שאני בהאי הנאה כו' אבל חשש פרעון כתובה חיישינן בגרושה טפי ופריך וגרושה דאדרה לא כו' ומשני גט יבמין הוה ולא הויא גרושה כלל שניחוש שמא התפיס לה היבם צררי שהרי לא נשאה מעולם לפרש"י אבל לפירוש ר"י דהוי גרושתו ממש יש לחוש שפיר שהתפיסה היבם צררי בכתובתה מנכסי בעלה הראשון או אף מנכסיו שהרי אי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה וכו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אבל נשאת וכו' וא"ת ידירוה וכו'.** וה"ה דהו"ל לידירוה כל פירות וכמ"ש לעיל בד"ה ונודרת וכן קושיות הוליחוש דלמא אזלא לחכם הו"מ לקשר כן בר"ה דבל"ז [נוכל לומר] בנדרה כל הפירות וק"ל:

בא"ד **וכן קשה בסמוך וכו'.** הא לא קשיא לסברתו מקשה למאי דס"ל ניסת לא וכתבו זה משום מ"ש התוס' ולר"א ניחא למ"מ קשה הא דפריך וליחוש וכו' [דהא אפשר דתאכל לאלתר גם לר"ה] וק"ל:

בא"ד **ויאמר קיים ליכי.** דמסתמא עושה הבעל כדי להגבות לה כתובתה:

בא"ד **וי"ל דחיישינן שמא יפר וכו'.** ובאשר"י תי' עוד דנשאלין על ההקם וא"ל לוי"ל אכתי ידירוהו שלא יפר לה בלחש כיון דמסתמא עושה הכל כדי להגבות לה כתובתה ז"א דיאמרו היתומים דאו כל כמינך ואת לא מהימנת לן להגבות בשביל נדרך דאנו חוששין לך שתעבור על הנדר דדוקא לידה צריכין היורשין להאמין בע"כ ודו"ק:

בא"ד **וכיון דלר"ה ברבים יש לו וכו'.** משמע דלענין ברבים בעל וחכם שוין רק למאי דס"ל לר"ה דברבים לא מועיל ה"ה בעל דעת בבעל דבאשה כיון דתלוי בדעת הבעל וא"נ לעתה ה"ה א"צ דעת רבים שתלה בהן דעתה ועד"ר ליכא עדיפות לגבה וא"כ מה זה שכתבו בסמוך אבל למה דפירשתי לגבי חכם מודה ר"ה דבלא ר"ה הו"מ למיפרך וכו' הא בלא ר"ה י"ל מתני' בנודרת ברבים אבל למאי דאמר ר"ה נשאת לא פריך שפיר וליחוש וכו' דלענין ברבים אין סברה לחלק ואפשר לומר דמ"מ הו"ל למיפרך וליחוש בלא ר"ה למ"ד נדר ברבים יש לו הפרה דתנאי הוא: ועי"ל מלפריך בתר הכי לר"נ נשאת ודאי מיפר לה בעל ומשני דמדרינן ברבים משמע דהמקשה לא ידע הא דמדרינן ברבים ודו"ק. ואילו כתבו דאשה שאני דתלוי בדעת הבעל ובין לגבי בעל או חכם שוין והחילוק הוא אשה לאחר היה ניחא מ"ש בסמוך (ץ) אך הא לא כתבו כן גם אי אפשר לומר משום דבלא ניסת אין לה בעל ודו"ק:

בא"ד **דתנן ר"י אומר כו'.** כל האריכות הלזה אע"ג דבשמעתין דקאמר תנאי הוא ע"כ צריך נמי לומר כן ובסמוך דקאמר הניחא למ"ד כו' ע"כ אתנאי קיימי דאדר"ה דק"מ דהא ס"ל בהדיא דצריך לפרט מ"מ הוצרכו לזה משום הוא"ת דאמימר כו' דבל"ז א"ש דמדסתמו רבנן ולא חילקו ובכל ענין אמרו לא יחזיר א"כ ע"כ ס"ל יש לו הפרה ואה"נ דבעל"ר נמי יש לו הפרה ס"ל (ק) הא דאמר אמימר אפילו למ"ד כו' אדר"ה קאי אף דפסק לענין ברבים יש לו הפרה מ"מ בעל"ר לא ס"ל כרבנן אך עתה קשה כיון דאמימר ע"כ אדר"ה לא קאי דהא לנועד י"ל ר"ה לית ליה דאמימר ומנ"ל דאמימר דרבנן בנדר ברבים יש לו הפרה ופליגי אדר"י אי משום דקאמרי סתם הא בע"ל וכו' וק"ל. רק ק"ק דמ"מ על הניחא למ"ד דס"ל תנאי כמ"ש כבר עלה סיים אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה בעל"ר מודה והיינו רבנן הו"ל לאקשויי וא"ת ויש ליישב גם זה וק"ל:

לוי"ל הראשון הו"ל לאמימר למימר התרה לא לשון הפרה דהא בעל שאמר בלשון התרה וחכם בלשון הפרה אינו מופר ואינו מותר ודו"ק:

בא"ד **לא פסיקא להו כו'.** אין הלשון מדוקדק כ"כ דודאי לעולם לא יחזיר משום הך חששא שמא יתרצו הרבים אם לא כגון שמתו וכה"ג:

בתוס' בד"ה **וליחוש כו' תדע כו'.** אבל מסנהדרין אין ראיה דלמא לא ידעו שהיה הנדר בפני נבוכדנצר ולטובתו וק"ל:

בא"ד **שנתבייש על שנדר הנאה בפניו כו'.** וע"י כן מתחרט היטב:

בא"ד **דלא שייך לא בושה כו'.** דאדרבה דהא הנדר לטובת היתומים וברצונם:

בסוף הדבור מפני בושה ליכא. דהשבועה לטובתם היה לטובת יתרו ונבוכדנצר ובפוסקים עוד דעות בענין זה עיין עליהם:

בתוס' בד"ה **קסבר צריך כו' וא"כ הא דר"ה דצריך לפרט הוי כתנאי.** אבל בהא דנדר ברבים אע"ג דאתיא כתנאי בלא"ה נמי תנאי הוא בשמעתין ודו"ק:

דף לו.

גמ' **לא צריכא אלא לר"א כו'.** הקשיתי לפי מ"ש התוס' לעיל (גיטין דף ג' ע"ב) בד"ה ר"א אומר דאף לכתחלה א"צ עידי חתימה אכתי מאי קמ"ל ר"נ טפי מירמיה דקרא נמי עצה טובה קמ"ל ותירצתי ע"פ מה שאיתא לעיל לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ע"ש פרש"י [דשטרות עומד לזמן מרובה] והשתא המקשה ס"ל דעידי חתימה כרתי דאין השטר ממש זולתן א"כ מ"ש גט משטר לזה הקשה שפיר ומשני לא צריכא וכו' וקרא בשטר מכר איירי שעומד לראיה לזמן ארוך ואתא הוא ותיקן בגט נמי משום שמא מייתי וכו' וברשב"א מיישב בע"א ע"ש:

גמ' **מפרשין שמותיהן.** ומעיקרא אני על בלא שם כלל או אני פלוני על זולת שם (ר):

בתוס' בד"ה **אמר אמימר כו' דאדר"נ נמי קאי כו'.** עיין הלשון באשר"י. ונראה שלא תימא ר"נ עצמו ס"ל ברבים אין לו הפרה דהא משני לעיל דמדרינן לה ברבים ולא פריך מידי רק הכא רוצה תלמודא ליישב הך דינא דא"צ לפרט אף אם נפסוק דינא יש לו הפרה וק"ל [וכעין זה כתב מהרש"א]:

בתוס' בד"ה **אבל לדבר מצוה כו' היינו כשאומר על דעת פלוני כו'.** דלא כפרש"י כך יאמרו לו וכו':

בתוס' בד"ה **והעדים כו' משמע דמקודם נתקנה.** ומ"מ הו"ל לאקדומי הא דהעדים לאלמנה כיון דקדמי ומיהו אהתקין ר"ג צ"ל ע"כ שתהא נודרת דהא דהעדים לא התקין הוא רק אמר שניתקן מקודם. ולולי דבריהם היה נראה דר"ג הזקן לחוד ור"ג סתם לחוד:

בתוס' בד"ה מי איכא כו' ואע"ג כו'. הא ודאי לאסקו אדעתייהו לתקון הלל היה ללמוד לעשות ולנהוג כן דאל"כ מה תיקן לאורייתא הוא ועוד למה לי כתיבת פרוזבול במסירה בלא כתיבה נמי אינו משמט [א"ו שלא היתה התקנה כדי שיועיל שלא לשמט דבלא"ה מועיל במסירה לחוד רק כדי ללמד לעשות כן] רק הקשו מאי פריך דלא הו"ל לעקור מצות שביעית אע"ג דהפקר ב"ד היה הפקר מ"מ אין להם לעקור מצוה ע"י כן הא לאורייתא הוא ואין כאן עקירת מצוה:

בא"ד עיקרו על המלוה וכו'. מקושר לפ"ה כיון דלדידיה הפקר וכו' הוא תירוץ אפילו לעקירת מצוה א"כ למה לי קרא מיהו ז"א דלא הו"ל קרא לסמוך על הפקר וכו' רק דהו"ל לרבא לשנויי דאורייתא הוא ואין כאן עקירה דא"ל דמ"מ פריך דלא הו"ל לנהוג וכו' דע"ז לא יפול התירוץ הפקר כו' דלא יהיה עדיף מדברי תורה גופיה דאפ"ה אין ללמוד לעקור לדורות מצוה אחת מתרי"ג מצות. ולי היה נראה דתרי מילי נינהו וכן משמע בהדיא במשניות סוף שביעית ומוסר שטרות היינו שמסלק עצמו מהן ונותנם לב"ד שיעשו בו מה שירצו ויש כח בידם אחר שביעית לנוגשו לשלם להם או להמלוה וכשראה הלל שנמנעו וכו' דלא ניחא להו למוסרו לב"ד על הספק [אם ירצו לנוגשו לשלם להמלוה] לזה תיקן הריני וכו' ומתנה עמהם ע"מ שתגבנו כ"ז שארצה דזו מדאורייתא לא מהני. וראיתי בתוס' ריש מכות דכתבו דפרוזבול ומוסר תרי מילי נינהו ותו לא:

בתוס' בד"ה בזמן שאתה כו' בריש מ"ק דפריך וכו'. ומשני בשביעית בזה"ז ומייתי הך דהכא וכו':

בא"ד ואשמם אילי צאן לשון אשם:

בא"ד דהוו ידעי דחריב וכו'. ושיעמלו ויתקנו רבנן שמטה זכר לשביעית ידע מסברא א"נ בזמן חורבן בית ראשון תקנו נמי כן והא דקאמר ראה שנמנעו וכו' [ר"ל] ראה שימנעו או אף בזמנו התחילו במדה רעה זו וכן מסתבר דאז אתי שפיר טפי ועברו על מה שכתב בתורה דלאחר חורבן מדאורייתא שפיר עבדי דאין מלוין כיון שלא רצו לפרוע אחר שביעית ומדאורייתא חייבים לשלם דאין שביעית משמט וק"ל:

בא"ד א"נ הך בעיא כו'. היינו לפרש"י דקאי רבא אדלעיל נמי:

בא"ד כל יושביה עלי'. דכתיב וקראתם דרור לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו':

דף לו:

גמ' שב ואל תעשה הוא. הלשון משמע כאילו להס"ד דהמקשה לא חשיב שב ואל תעשה וכן פירש הרשב"א [וצריך שיאמר משמט אני] ע"ש: עכ"פ תקנות הלל מפני תיקון העולם משום תקנות עניים לא משום העברת דת [כמשמעות לשון פרוזבולי ובוטי] אף שפרש"י בד"ה רבא משום סייג ונדר גם זה גדר הוא גם משום קושיות ותקינו רבנן דתישמט [דהוא גדר זכר לשביעית]:

גמ' ואי ס"ד לדרי עלמא נמי תיקן בשאר בי דינא נמי לכתבו. לפי"ז נ"מ של האיבעיא כפשוטו לענין אי כתבינן בשאר ב"ד ותלמודא דנקיט נ"מ לבטולי משום דלאו הת"ש כי תיקן הלל נמי לדרי עלמא כגון בי דינא דידיה וכו' ובזה מיושב נמי בסמוך אבטליניה הא אין ב"ד כו' למה ליה הך סיומא הא שפיר פשיט דיכול לבטל כדקאמר אבטליניה אלא משום דלפי סברת הפשטן הנ"מ בלא לבטולי רק לענין בשאר ב"ד [והיה צריך לאתויי אידך דשמואל ולכך סיים הא אין ב"ד כו' דתיפשט מינה כולה] ודו"ק:

גמ' אע"ג דלא כתב ככתב דמי פרש"י יהיו כמוסרין כו'. משמע אע"ג דלא מסר וא"ל א"כ מבטל תקנת ב"ד ראשון דתישמט זכר לשביעית בשלמא הלל לא ביטל דאם לא כתב פרוזבול משמט וזה עצמו הדבר מה שצריך לכתוב פרוזבול י"ל דר"נ קאי על אייסר חילי פירוש יותר מב"ד הראשון ועי"ל במלוה ע"פ מתקיים תקנתן עי"ל לענין שב ואל תעשה יכול לבטל דברי ב"ד חבירו:

גמ' או לישנא דניחותא הוא כו' פי' רש"י לא עשאוהו אלא לנחת. אע"ג דתנן כשראו שנמנעו פירוש משום שנמנעו כו' עשה תקנה אבל מה שעשה פרוזבול והיה יכול לתקן בע"א לכוף כל אחד לפרוע קודם שביעית זה היה משום ניחותא. והיה אפשר לומר משום ניחותא ר"ל ענותנותו של דיינים הוא שהיו יכולין לתקן אלימי מזה אף בלא פרוזבול [אלא] דא"כ מאי אבטלינה:

מה משמעות עולבנא לניחותא אי משום עולב או עלוב הו"ל למיבעי עולב או עלוב:

גמ' הסריח. לשון תרגום ור"ל הבאיש:

גמ' כצאת השמש. נעלב מן הלבנה דאמרה אי אפשר לב' מלכים ושותק. עושין מאהבה כמו שאמרו שמחים בצאתם ששים וכו' והוא כחתן יוצא וכו' ישיש כגבור לרוץ אורח אף שיש לה יסורין כמו שאמרו בשיוצא מפלת חררת דם כגלה שנא' ישיש כגבור לרוץ אורח כנשים ודו"ק:

גמ' ובוטי. דאותיות לטנ"ת מתחלפין דאל"כ למה קרא עשירים בלשון בולי בכאן הול"ל פרוז עשיר אלא כדי לכלול העניים:

ברש"י בד"ה ואמרו רבנן דתישמט ונמצא הלוה גזלן וכו'. אבל לעיל פריך כפשוטו בלא"ה לעוקר מצוה:

ברש"י בד"ה לבטולי כו'. לבטל כו' שאפילו כתב בפרוזבול ישמט. להתוספות הא לאורייתא הוא דאינו משמט מוסר וכו' דא"ל כגון במלוה ע"פ דע"כ צ"ל או מדאורייתא במוסר החוב בע"פ או בכתב נמי לא ישמט או אף לתקנת הלל משמט מדהקשו לעיל בד"ה מי איכא מידי ואע"ג דבספרי כו':

בתוס' בד"ה ותיקן רבנן כו'. ולא רצו לתקן יובל לענין חזרת קרקעות לחולא או שביעית להשמטת כספים לחוליה:

בתוס' בד"ה אא"כ. בע"ז הקשו מכח פרוזבול דהכא [דקאמר אי אייסר חילא יותר מהילל היכי דמי אי דפשיט כו'] ולא כפשוטו על אא"כ גדול וכו' [כדמסקו הכא] משום דבקשיא מניינים שם (ש) וזה בעצמו קושית הגמ' שם ואה"נ לפי התירוץ שם הומ"ל [על אא"כ] ועוד משום קושיא שניה שהקשו שם הא פרוזבול מסתמא פשט ויכול לעמוד וכו' [וכ"כ מהרש"א שם]:

בא"ד והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו כו' דשמן מי"ח דבר כדאיתא בע"ז ובירושלמי דפריך ולא כן תנינן שאין ב"ד יכול כו'. אף בגדול אינו יכול לבטל ובגמרא דע"ז נמי פריך מזה ועוד הא אמר כו' אפילו אם יבא אליהו כו':

הא לירושלמי ר"י כדעתיה כו' ולא קבלו רוב צבור כו'. היינו לא פשט ואע"ג דבעבודת כוכבים שהביאו לעיל וסמכו רבותינו כו' ועל דברי ר"א ב"צ כו' אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד [מ"מ הך דאמר ר"י בירושלמי בשם ר"א ב"צ פירושו לא פשט] כנ"ל פשוט ולא כאשר ראיתי מי שהבין שפירושו אין יכולין לעמוד ונדחק עצמו ע"ש ודו"ק:

בא"ד ומיהו בדבר שלא תקנו וכו'. הא לשמעתין תקנו שיתפשט בכ"מ שיהיה שם ב"ד חשוב [מיושב בזה קושית מהרש"א ע"ש]:

בתוס' בד"ה דאלימי כו' תנן במס' שביעית כו'. מלתא באפי נפשיה הוא ובגמ' שלי מוגה והא דתנן ואינו מובן:

בתוס' בד"ה דכתיב נתן ולא כתיב הסריח כו' מ"מ הומ"ל עזב. להתוס' הול"ל ולא כתב עזב ולולי דבריהם נראה דדיוקא לחביבותא דהו"ל לקצר ולכתוב נרדי הסריח ורמז שאיתא ריש פסחים תנא דבי ר"י לעולם אל יוציא אדם לשון מגונה מפיו שהרי עיקם וכו' ופריך ובדאורייתא לא כתיב טמא כו' ה"מ היכא דכי הדדי נינהו וכו' לשון קצרה עדיף וכו':

דף לז.

גמ' ולחייב לו יש לו קרקע. בין לו בין לערב:

גמ' שטר שאין בו אחריות. אע"ג דחוב בשטר ממילא משועבדין לו הקרקעות ואפילו בשטר מכר אמרי' אחריות ט"ס הוא מ"מ אלימי טפי כשמפורש וכמ"ש התוס':

גמ' תניא כוותיה דר"י כו'. אף שי"ל דאתיא כב"ש מ"מ תניא ברייתא כוותיה:

ברש"י בד"ה א"צ פרוזבול כו' חוב של אביהן. טפי הול"ל חוב עצמן דבחוב אביהן טענינן ליורש שהיה יכול לומר פרוזבול היה לו ואבד דנאמן על כך כדבסמוך ודוחק לומר דזו כטענת נאנסו דלא טענינן להו תרתי לומר שהיה לו פרוזבול ושאבדו (ת):

בתוס' בד"ה אלא מעתה וכו' ויש לו משכון. פירוש על חוב אחר ושוה מותר לא ישמט חוב אחר כנגד המותר או כבא"ש ר"ל פקדון וכה"ג דומיא דדר בחצירו ומוחזק בו הדר שלא מחמת חוב ואפ"ל קנה משכון ממש שלא בשעת הלואה ופריך מדנקיט מתני' המלוה על המשכון דמשמע דוקא שהלוה עליו ולהאי טעמא משום דתפיס כשלא הלוהו עליו מעיקרא רק תפס בו א"כ נמי ומשני דטעמא משום דרבי יצחק א"כ שלא בשעת הלואה הוא כ"ש ולרבותא נקיט על. רק לשון דשאני לא משמע כן. ויש מפרשים אין לפרש כו' ומקשה מכח סברא בלא ראיה דא"כ הו"ל כו' ג"כ מכח סברא אלא מקשה מכח ראיות גמרא דאיזהו נשך וק"ל:

בתוס' בד"ה שאני משכון כו' דאפילו מקבל פקדון כו'. מביאין ראיה דאע"ג דלא קני לגמרי ואפילו לא לענין גניבה ואבידה כדמשמע סוף הדבור רק לענין אחריות כשומר חנם ואפ"ה קמו לה ברשותיה לענין בדירה:

בא"ד ועובד כוכבים שהלוה לישראל כו'. אף שגוף החמץ לישראל אפ"ה אילו הוי ב' לטיבותא דהיינו עובד כוכבים קני משכון והוי ברשות עובד כוכבים הוי כגוף החמץ של עובד כוכבים דיש ב' לטיבותא גוף החמץ לעובד כוכבים ואינו ברשות ישראל אע"ג דקיבל הישראל עליו אחריות דאינו עובר ה"נ בעובד כוכבים שהלוה לישראל מטעמא דר' יצחק אילו שייך בעובד כוכבים ודו"ק:

בא"ד א"כ מאיזה טעם נחשב כש"ש כו'. ר"ל במשכון שלא בשעת הלואה לא הוי אלא ש"ח מטעם דנהנה לענין קדושין כו' ואילו בשעת הלואה נמי נהנה לענין קדושין א"כ מה בין בשעת הלואה ושלא בשעת הלואה ועיין בתוס' פרק האומנין:

דף לז:

גמ' דלמא מימנע כו'. דלא ס"ל שמצוה לפדות את העבדים וכ"ת א"כ לימנע ומה בכך דא"ל משום דמצוה לפדות לשם בן חורין וכי נימא ישתעבד וישאר עבד ימנעו מלפדות ורשב"ג ס"ל דאף כי ישאר עבד אפ"ה מצוה לפדות את העבדים דהא כיון דמדינא הוא עבד כיון דלפני יאוש למה הוציאום מדינא מלהיות עבד משום דלא לימנעי מלפרוק ימנעו ומה בכך דהא דינא להיות עבד ואי משום דרצו לעשות מעבד בן חורין יאמר בקיצור לא ישתעבד כי היכי דליהוי בן חורין וכ"ת הכי פירושו מימנע כו' ופעמים שהוא לאחר יאוש דזכה בעצמו מלהשתעבד דאז מצוה לפדותו ויחשבו דלמא לפני יאוש הוא חדא דאכתי ימנעו דלמא לפני יאוש הוא ומדינא שישאר עבד מיהו בזה י"ל כיון שישאר בן חורין לא מימנעו דמצוה קעבדי ולא דמיא למ"ש מקודם דלמה להו לרבנן לתקוני דלא ישתעבד ולהוציאו מדינא כיון דמדינא ישאר עבד ימנעו וימנעו [אבל הכא כיון דמחשש שיטעו לומר קודם יאוש הוא הוצרכו להוציאו מדינא ולומר דלא ישתעבד ובודאי לא ימנעו כיון שישאר בן חורין מצוה קעבדי] אך דא"כ למה ליה לרשב"ג אליבא דרבא לספוקי ליה לומר ב' חלוקים אלפני יאוש כשם כו' בהא לחזקיה דלאחר יאוש סגי דכיון דישתעבד לאחר יאוש משום דחזקיה אפילו לשם בן חורין א"כ אזלא ליה טעמא דרבנן דמימנע כו' בלפני יאוש:

ובקצרה להקשות בפשטא דשמעתין למה לי כשם נימא אף בלפני יאוש משום דחזקיה כיון דישתעבד אפילו לבתר יאוש משום דחזקיה אף דמדינא הו"ל להיות בן חורין כ"ש לפני יאוש דמדינא להיות עבד דכיון דלאחר יאוש קי"ל דישתעבד מכ"ש לפני יאוש יש לייאשו ודו"ק (א) אלא משום דאע"ג דליכא מצוה מ"מ ניחא להו לרבנן שיתפרקו או כמ"ש הרשב"א דאף לת"ק מצוה ומ"מ חייש שהעולם טועין בזה וקאמר רשב"ג כ"ע יודעין כשם כו' וליכא למיחש דימנעו:

גמ' מפני מה אמרו כו'. לשון רבים עיין באשר"י וכי תימא משום דאף לרבנן בלפני יאוש בין כך ובין כך ישתעבד לאוקימתא דרבא וכקושיית המקשה וקאמר מפני מה כו' דאע"ג דלפני יאוש הוא מ"מ הו"ל לחוש משום מימנעו א"כ קשה למה לי כשם כו' לימא טעמא דחזקיה ג"כ אלפני יאוש מחששא דמימנעו [א"ו חששא דמימנעו אלים טפי מדחזקיה וכנ"ל] וק"ל:

גמ' אין קני ליה למעשה ידיו. עיין ברשב"א באורך במאי קני בדינא הא לוקחו באלמות ובגזל ע"ש:

ברש"י בד"ה לשום עבד אמאי ישתעבד וקס"ד לרבו ראשון כו'. דאי ס"ל נמי בלאחר יאוש לרבו שני ופריך משום דלא קני ליה חסר העיקר משינויא דרבא וק"ל:

ברש"י בד"ה לשום עבד על מנת להחזירו כו' להשתעבד בו. נראה משום שרצה ליישב האריכות דאביי דלא הול"ל רק לעולם לפני יאוש ולשם בן חורין לא ישתעבד משום דמימנעו וכו' אלא כוונת אביי דשלא תטעה לסברתו דמימנעו כו' א"כ לשום עבד פירושו להחזירו לרבו ראשון דוקא כיון דחיישינן למימנעו [כסברת התוס' בקושיתם] וא"כ היה קשה דהו"ל למתני' לפלוני מניה וביה בלשם עבד [בין להחזירו ובין להשתעבד לשני] לזה בא אביי דלעולם לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון ומלתא פסיקא היא ולזה פירש לשם עבד על מנת וכו' וטעמא באמת דלא חיישינן למימנעו לזה פירש דמידע ידעי וכו' [ויצטרך להחזירו] ואפ"ה פדאו ומ"מ הקשו תוספות ולא ניחא להו בהאי טעמא דמ"מ כיון דמידע כו' ימנעו רבים בפעם אחר לפדותו ולהיות עבד לראשון ודו"ק: ועיין ברע"ב דמפרש ברבא טעמא דמימנעו ואולי ט"ס הוא:

ברש"י בד"ה מהם תקנו ריבויא היא. יותר נוטה לכאורה לפרש מיעוטא הוא:

בתוס' בד"ה לעולם כו' וה"ה דמצי למימר כו'. דמשום מימנעו ולא פרקי אין ראוי להיות ישתעבד לשני קודם יאוש כמ"ש בדבור שאח"ז. מ"מ טפי אלימי סברת לשם בן חורין פרקיה דלא ישתעבד לשני [אף

לאחר יאוש] משום לחזקיה כיון דלשם בן חורין פרקיה ולראשון משתעבד משום לחזקיה אע"ג דלאחר יאוש הוא [ולכך נקיט האי טעמא לאלים] וק"ל:

בתוס' בד"ה **בין כך ובין כך כו' דאי כשפדאו לשם עבד כו'**. אבל לשם בן חורין פשיטא דאין סברא להיות לשני כיון לשם בן חורין פרקיה:

בא"ד **כדי שירויח לענין מציאה כו'**. אין להקשות אכתי לתקנו שיהיה מציאות ומתנות אף לשני דהא השתא הפקיע מציאות ומתנות ומעשה ידיו ונותנו לראשון משום לחזקיה כ"ש לשני למעשה ידיו שלו מן הדין וא"נ לתקן רק מציאות ומתנות עניני דלא שכיחי גרידא וי"ל כיון שצריכין להוציא מדינא סברא טפי לתקן להשתעבד לראשון ודו"ק:

בא"ד **ומיהו נוכל לומר כו'**. ומ"מ נשאר לשם בן חורין ישתעבד לראשון וכן משמע לקמן (גיטין ב) בסמוך ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אי לפני יאוש כו'** לפלוג ת"ק ארשב"ג בלפני יאוש רק בלפני יאוש מודה מטעם כשם או משום דלפני יאוש הוא ולא ס"ל סברת מימעי כו':

דף לח.

גמ' **קשיא דר' יוחנן אדר"י**. אף כשנפרש לעיל לרשב"ג ישתעבד לעולם לשני (ג) מ"מ הא טעמא משום לחזקיה וכיון דהכא ליכא שני הו"ל ישתעבד לראשון משום לחזקיה ודו"ק:

גמ' **אי יאות עבדית שדר לה כו'**. פירוש שלחו לו אם תרצה לעשות יושר ונכון שלח לה גט חירות:

ברש"י בד"ה **עובד כוכבים ישראל מנין כגון כו'**. ליישב קושית התוס' דאפילו ישראל לא קני עבד עברי אלא בכסף וכן וישב ממנו שבי פרש"י בחומש שפחה אחת וכו' ועיין ברשב"א באורך ואפ"ל כוונת רש"י מאי פריך עובד כוכבים ישראל מנין מי ביקש הלא בעבד כנעני קאמינא לזה פי' כגון עבד זה כו' אבל למה יליף מוישב כו' קושטא לישראל נמי קני ולזה הקשו התוס' ודו"ק:

ברש"י בד"ה **חבורי מחברי כו' אבל לשם עבדות לא היו רוצין כו' דלית להו דרשב"ג**. וא"ל לפלוג בשם בן חורין להוי מצוה כדקאמר לעיל למאי מימעטו ואי אין מצוה נימעט ולימעט (ד) דא"ל זה לפני יאוש היה וס"ל כרבא למוקי למתני' לאחר יאוש אבל קודם יאוש לעולם ישתעבד ז"א דהא לרבא צ"ל דלא מסתבר כלל דפליג ת"ק לפני יאוש כמ"ש התוס' לעיל ורש"י פי' דלית להו דרשב"ג אלא ודאי בשפחה ליכא מצוה אף שיפרוק לשם בן חורין וכבר כתבתי לעיל מזה וע"ש:

בתוס' בד"ה **אבל בחזקה כו' כ"ש עובד כוכבים כו'**. והיאך מסיק עובד כוכבים ישראל מנין כו':

בא"ד **ופירש ר"ת הואיל כו' בעבד עברי אבל בעלמא קנינו של עובד כוכבים במשיכה כו'**. כצ"ל:

בסה"ד בחזקה של כיבוש מלחמה. ובקנינו של עובד כוכבים בכסף כו' לא בא למעט רק קנינים המפורשים למקרי קנין ברצון לא בחזקה ובאלמות:

בתוס' בד"ה **דכתיב וישב ממנו שבי וא"ת כו' וי"ל כו'**. לא מייתי בקרא פסוק וכי תשיג יד גר וגו' דס"מ לעובד כוכבים ישראל קונה דלמא לוקח ישראל ממש משא"כ עבד כנעני דלאו ישראל מעליא הוא לזה מייתי דר"ל דכ"ש הוא גם לאשמועינן דלא קני אלא למעשי ידיו כמ"ש התוס' ולא מייתי בקרא הא דטהרו בסיחון וקרא דוישב וגו' נמי מיושב בזה או לאשמועינן (ה) או לאשמועינן לגופו לא ועי"ל דלבתר דשמעינן מדר"ל לעובד כוכבים עובד כוכבים קונה בכסף ש"מ דיש לו קנין בגוף האדם תו ילפינן כי היכי דשמעינן דהיכא דיש לו קנין כגון בקרקע קונה בחזקה כמו בסיחון ה"נ כיון שיש לו קנין בגוף קונה נמי בחזקה אבל נילף עיקר קנין אדם מקנין קרקע דסיחון לא הוי ילפינן ועוד דאף באת"ל דהוי ילפינן אדם מסיחון מ"מ לא הוי ידעינן מוישב שום קנין דמנ"ל לדמויי [ישראל לעובד כוכבים. וכמ"ש מהרש"א] אבל כיון דמצינו בדר"ל דדמי בקנין כסף מדמינן להו נמי בקנין חזקה ודרשינן וישב לקנין חזקה וק"ל:

בתוס' בד"ה **ואינהו וכו' ולא מסתבר כו'**. אבל לפירוש שני לרשב"ג לעולם לראשון שייכא שפיר אף בלאחר יאוש אתאי נמי כרבנן ס"ל דחיישית שמא לשם בן חורין פרקיה ואסור לך להשתעבד בה אך משום אמתא פרקינן לה ואין כאן משום שיעבוד בת חורין ולמה דס"ל כרשב"ג א"כ לא שייכא לנו להשתעבד בה ולהכי שדרנוה לך ודו"ק:

בא"ד **וסבר כרבא**. לפי"ז צ"ל דפליגי בפלוגתא דאביי ורבא דשמואל דלא השתעבד בה [ואף ניחא לחירותא לא אצרכה] ס"ל כאביי וכמ"ש בסמוך וק"ל:

בתוס' בד"ה **אלא אפילו כו' בעי גט שחרור**. אבל במה שלא השתעבד בה מצי סבר אף כרבא וכרבנן דישתעבד לרבו שני (ו) ואף כרשב"ג לחד פירושא:

בתוס' בד"ה **המפקיר כו'**. עיקר קושיא אף למאי דמשני התם דלא מהני באפי בי תרי זיל משום דעבד עברי גופיה קני מ"מ יפקירנו ועיין בתוספות החולץ דף מ"ח ע"א:

בתוס' בד"ה **כל המשחרר ומסקינן כו'**. ואע"ג דשמואל דס"ל דהכא עובר בעשה ע"כ לא ס"ל הא דלקמן דלדידיה כיון שאין רשות רבו עליו אין קרוי עבד וא"צ גט שחרור (ז) מ"מ אנן קי"ל כשמואל בהא וקי"ל דלקמן נמי הא כדפסיק שם הלכתא כרבינא ולכאורה אמאי לא הקשו מעבד שברח דלעיל דכופין את רבו כו' ומסוגיא דשמעתין אי דמצי פרקו לה למה לי ניחא לחירותא טפי הו"ל להקשות היאך היה רשאי לשדר לה ניחא לחירותא הא עובר בעשה ודוחק לומר לעיקר קושיא דלא אסקי אדעתייהו הא דאין היורשין רשאין להשתעבד כו' ולמ"ש א"ש משום דלקמן פסיק הלכה כרבינא הקשו משם אשמואל דהא ע"כ לאו משמואל הקשו דכ"ז לא אזלא אליביה ולא מצי סבר רק למאי דקי"ל כן הקשו ודו"ק:

בא"ד **משום דאיכא מצוה רבה כו'**. דמשום שום מצוה אין עשה דוחה עשה והכא בחציו שפחה ליכא לשבת יצרה [כיון] דאיתתא לא מיפקדא אפריה ורביה [שמא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים. כ"כ התוס' לקמן (גיטין דף מ"א ע"ב) בד"ה לא תהו בראה]:

בסה"ד כדשרינן הכא משום מצוה דרבים. ולא מייתי ראיה מהא דחציו שפחה דהתם משום איסורא נגעו בה להסיר המכשולה לא לקיום מצוה:

דף לח:

גמ' **אפשר דמיחד לה לעבדיה כו'**. בהא דחציו שפחה כו' נמי אפשר דמיחד לעבד עברי דמותר בשפחה ובבת חורין וכמ"ש רש"י בדף ל"ט ע"ב והפלה לא נפלתה כגון שפחה כנענית חציה שפחה וכו' המאורסת לעבד עברי שהוא מותר בשפחה ובבת חורין וי"ל כמ"ש התוס' לעיל דעבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וזה מעשה בימי האמוראים היה (ח):

גמ' **מיתבי מעשה בר"א כו'**. אף אם ידע ברייתא דר"א סובר חובה מ"מ לא מקשה לר"א אדר"א דאף דאמר חובה אין זה דינא דשמואל בעצמו דכ"ז שהוא עבד כנעני אסור להניח לו מלהשתעבד בו אבל כשירצה לשחררו ולעשותו בן חורין להיות ישראל גמור זה מחדש שמואל כל המשחרר וכו' ולהכי לא קאמר הלכה כר"ע לזה מקשה אדשמואל וק"ל. אבל בסמוך פריך שפיר ולמא כו' אבל למ"ד חובה קושטא היא דינא דשמואל דאפילו אי משחררו עובר בעשה וק"ל:

לעיל בחציו שפחה וחציו בת חורין לא פריך דלמא כר' ישמעאל דמ"מ ראינו שהלכה כן מדעבדו אמוראי בה עובדא:

גמ' **ת"ש המקדיש עבדו כו'**. לעיל פרש"י וכיון דיליף מקרא קשה לרב וכאן הקשה לרב אף דלא יליף מקרא וק"ל:

בתוס' בד"ה **גופא כו' ולכאורה משמע כו'**. אף לרש"י נמי לא קאמר רק היכא דאמר קדוש למכור אבל בקדוש סתם במקדיש תמימים סתם נמי אין בהם לבדק הבית מאומה מ"מ יקשה קושיא ראשונה דעדיין הו"ל קדוש לימכר לא קאמר כיון דאין דיניהם שוין דהכא במקדיש סתם איירי דאין בו פדיון להקדש. ומ"ש ולכאורה וכו' ולא כתבו פשיטא בלא לשון עם קדוש רק משום דבמקדיש סתם עסקינן דמ"מ דלמא לא איירי במקדיש סתם רק פירושו קדוש לימכר ויש פדיון ולהכי לא קאמר קדוש לימכר לא קאמר דבאמת כוונתו [של רב] בקדוש לימכר וק"ל [ולכך כתבו לכאורה סתימות הלשון משמע בלא פדיון]:

בא"ד **אפילו דחבירו נמי**. ר"ל עבדים של חבירו וא"כ הקשו אפילו עבריים נמי והו"ל אפילו חבירו נמי:

בא"ד **ונראה לפרש גופיה לא קדוש פירוש ליאסר כו'**. הכי ברירא ליה לרב מכח שום דרשא: ולפירוש התוס' פריך ת"ש הראשון דקדוש לגופיה דא"ל דפשיט קדוש לדמים למכור דא"כ גזברין מאי עבידתייהו כדפריך בתר הכי וא"ל כלל כשמקדיש סתם הוי כאילו מפרש שיהיה כח לגזברין למכור דהיינו חלוקה שלישית אכתי לשני לאמר בפירוש כן וכל מה שתאמר אכתי תוקמה באומר בפירוש כן אלא פשטא דקדוש גופיה דאי לא"ה גזברין מאי עבידתייהו ולדיבור שאח"כ מקושר לזה דהניחא לפי' רש"י משום הכי אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות לפי שאין גופן קדוש להם וכמ"ש רש"י אבל להתוספות דגופן קדוש למה אינן רשאין לזה פירשו דאין ה"נ מדינא רשאין כו' ועיין ברשב"א דבריהם בביאור יותר ודו"ק (ט):

דף לט.

גמ' **הא מני ר"מ הוא**. כאן לא משני לאמר דדמי א"כ פשיטא לעושה ואוכל (י):

ברש"י בד"ה **אי אמרת בשלמא כו' וכמו שאמר דמיו עלי ויש להן עליו מעות כו'**. מפרש כן מדלא משני לעיל הא מני ר"מ היא אלא משום דלר"מ לטעמא משום אין אדם מוציא כו' מפרשין דבריו שנתכוין לדמיו עלי וא"כ לעיל גזברין מאי עבידתייהו ולזה נתכוין באריכת הסברא סוף הדבור בשלמא בעבד כו' וכ"ת באמת מנ"ל שנתכוין לדמי עלי דר"מ דלמא קדוש לימכר י"ל כיון דמכח דאין אדם מוציא דבריו להקדש לבטלה קא מפרשינן דבריו כך מפרשי' דבריו אמסתבר דהיינו אפחות שנוכל לפרש שלא יהיה יד גזברין בהם כח להוציאן לחירות [אף ע"י מכירה לאחרים] וק"ל. ולפירוש התוס' לעיל פשיט קדוש גופי' וכאן קדוש לדמיו שפיר י"ל דר"מ קדוש לימכר ובהוא שהקדיש עצמו ע"כ מכח שאין אדם מוציא כו' מפרשין דבריו לדמי עלי ולא מצי לעיל לשנויי ר"מ הוא דא"כ גזברין מאי עבידתייהו דכ"ז שאין קדוש גופיה אין לגזברין כח בגופן רק לפי' רש"י דאף בקדוש לדמיו יש לגזברין כח רק לא מוקי לעיל כן משום דהיינו מפרשין דבריו למהוי עם קדוש לרב כמתפים תמימים א"כ לשני ר"מ הוא דמפרשין לעולם לתועלת הקדש (כ) לזה מפרש לר"מ כו' דבריו אפחות דהיינו לדמי עלי ומ"מ אלולי פירושו י"ל דלא משני לעיל ר"מ הוא כיון דהקדיש כל נכסיו א"כ הא לא הוציא דבריו להקדש לבטלה דחל אשאר נכסי' ודו"ק:

דף מ:

ברש"י בד"ה **אפותיקי אם לא אפרע לך כו'**. צ"ל אע"ג דע"כ לרב מיירי דאין לך פרעון אלא מזו כמ"ש התוס' בד"ה במזיק מ"מ פרש"י דאיירי באומר אם לא אפרע כו' ור"ל אם לא אפרע לך במעות כמשמעות סתם פרעון בכל מקום וכן פי' ב"י כמדומה בסי' קי"ז בחשן משפט והוצרך רש"י לזה משום דאי לא איירי הכי ולא מצי לסלוקי בזוזי אפילו לרבא למפרע הוא גובה ולא היה השחרור מפקיע משעבוד כמ"ש התוס' בד"ה הקדש וגם דעולא י"ל הכי אע"ג די"ל דעולא איירי באפותיקי סתם מ"מ אפילו באפותיקי מפורש אתי שפיר נמי כיון דמצי לסלוקי בזוזי שורת הדין אין העבד חייב במצות לרבא ולאביי כגון דרוצה לסלוקי בזוזי וק"ל ואולי למש"ה פי' רש"י ברישא תנאי דאם לא אפרע כו' בהדיא ואופן אפותיקי בעבד סיים בסתם שיהיה היולי לסבול לרב אפותיקי מפורש אין לך פרעון כו' גם לעולא י"ל הכי ולסבול ג"כ לעולא אפותיקי סתם אם נרצה ורש"י בחכמת לשונו הנח יצא ידי כולן ודו"ק:

בתוס' בד"ה **הקדש כו' קדושת הגוף כו' כגון שור תם למזבח. וכן ברש"י**. נ"ל משום דאין לפרש גם על הקדיש עבדו כדאשכחן תרוייהו במכר כמ"ש התוספות בסמוך משום דהא לעיל קי"ל המקדיש עבד היינו לדמי קאמר ולא לשחררו למיהוי עם קדוש וא"כ הו"ל רק קדושת דמים ואין מפקיע שיעבוד ואפילו לרבה אליבא דרב דלעיל למיהוי עם קדוש קאמר א"כ נכלל בכלל שיחרור דהא לאו מצד הקדש מיתסר אבעל חוב ומפקיע שיעבודו רק שמוציאו לחירות להיות עם קדוש ישראל גמור וליתן גופו של עבד לעצמו של עבד במתנה לזכות בעצמו ומש"ה נמי אתי שפיר דלא נכלל שיחרור בכלל הקדש כמת וע"ז דאפילו שחרור שבא ע"י לשון הקדש לא נכלל בהקדש רק בשחרור וק"ל:

בא"ד **דהוי בכלל הקדש כו'**. נ"ל משום שכולן אסורי הנאה ואכ"ע כמו הקדש אבל שחרור דהו"ל ג"כ קדושת הגוף כמ"ש התוס' לפני זה ולהכי כיון דחל קדושת הגוף שעה אחת כו' אעפ"כ אינו בכלל הקדש כיון דלאו איסור הנאה הוא כמו הקדש אבל א"ל משום דמת וע"ז מיתסרי אכ"ע כהקדש משא"כ שחרור דא"כ לפי מ"ש התוס' לקמן בסמוך דקונמות לא מפקיע שיעבוד כיון דלא מיתסרי אכ"ע א"כ קשה למה שחרור מפקיע הא ג"כ לא מיתסרי אכ"ע אלא צ"ל דלאו דוקא אכ"ע רק לאפוקי דלא מפסיל בע"ח לחוליה אלא גם הוא מפסיל אזי מפקיע א"כ שחרור גם הוא מפסיל כמו בע"ח ולכן מפקיע ואפ"ה לא נכלל בכלל הקדש כמת וע"ז שהן מיתסרי אכ"ע כהקדש ממש משא"כ בשחרור וק"ל וצ"ל הא דנקטו התוס' לקמן דוקא הקדש דמיתסרי אכ"ע מפקיע וכו' היינו משום דבאו רק לחלק בין הקדש לקונמות אע"ג דתרוייהו קדושת הגוף דזה מיתסר אכ"ע וקונמות אבע"ח לחוד אבל לענין מפקיע שיעבוד לא צריך מיתסר אכ"ע כדמוכח משחרור רק לאפוקי אבע"ח לחוד כהקדש דקונמות וממילא לא מצינו בהקדש הפקעת שיעבוד כי אם בהקדש דמיתסרי אכ"ע מאחר דהקדש קונמות שהוא הקדש פרטי אינו מפקיע מאחר שאפילו על המקדיש לא נאסר כי אם על בע"ח לחוליה א"כ תו ליכא הקדש אחר כי אם הקדש כללי דנאסר אכ"ע וק"ל ולא שיהיה צריך מיתסר אכ"ע להפקיע שיעבוד ודו"ק:

בא"ד ועי"ל דלא חשיב אלא מתני' ובריייתא כו' וקונמות בפ' אע"פ וכו' ואע"ג דבסמוך פי' התוס' דקונמות אינו מפקיע וא"כ הקדש כללי דמיתסר אכ"ע אינו מתני' ובריייתא י"ל דמ"מ הא דקדושת הגוף למזבח מפקיע מידי שיעבוד הוא נלמד ממתני' דקונמות פרק אע"פ וק"ל. ועי"ל דמ"מ מדאורייתא קונמות מפקיע לקדושת הגוף מפקיע רק דאלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח היינו דיש לחוש שכל אחד יאסור נכסיו וממילא היכא דמיתסר אכ"ע דהיינו גם למקדיש עכ"פ דלא אלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח מפקיע ק"ל וא"כ הקדש שפיר הוי מתני' מקונמות פרק אע"פ דמפקיע היכא דליכא חשש שמא יאסור וכו' דלא עשו רבנן שם תקנתא דאלמוה ודו"ק. ול"ק כאן היכי אלמוה רבנן ומדאורייתא פטור הלוה כדפריך לעיל בי פרוזבול דמאבד דהפקר ב"ד היה הפקר לא קשה מידי דהא אלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח ואין חל הקדש כלל מעיקרא ודו"ק. ומ"מ ק"ק הא מקונמות לא ילפינן אלא לקדושת הגוף מפקיע אבל לא ילפינן דיכול להקדיש כיון שהוא אפותיקי לבע"ח דגבי הקדש איש כי יקדיש את ביתו כתיב מה ביתו ברשותו כו' כמו שהקשו התוס' דוקא מהקדש דצריך שיהיה ברשותו ולא הקשו משחרור (ג) א"כ עדיין לא נמצא במתני' הקדש דרשאי להקדיש ולהפקיע משיעבוד וצ"ל דלכן פירשו התוס' דרבא לטעמיה דאמר מכאן להבא גובה וזה לא קמ"ל הכא כלל דרשאי להקדיש ולשחררו רק הכא קמ"ל דקדושת הגוף מפקיע משיעבוד וזה שפיר ילפינן מקונמות דפ' אע"פ דבלא"ה קשה למה להתוספות להאריך זה בתירוצם אומר ר"ת דרבא לטעמיה כו' הלא לא קשה להו רק מה בין קדושת דמים לקדושת הגוף אם יש ברשותו להקדיש קדושת דמים נמי א"כ זה יתיישב במ"ש לחלק בין קדושת דמים לגוף משום דלא אלים כח בע"ח ממקדיש ולפ"ז א"ש ועיין עוד אח"ז להסביר יפה: והא דהקשו תוספות אדמיתנא לא אמרי' אלמוה ולא מהקדש דקיימינן ביה ובפרט דהא בפירוש הזכירוהו משום דהקדש למה נימא אלמוה לשיעבודא דבע"ח שלא מן הדין ולהפקיע כח ההקדש דעדיף בכל דוכתא מכח הדיוט ולא דמיא לקונמות דרק מפקיע מבע"ח ואינו נותנו להקדש ומש"ה הקשו ממיתנא דדמיא לקונמות בזה דנימא אלמוה לבע"ח דהא לא מפקעינן בזה לכח שום אדם שהרי אסור בהנאה וק"ל דזה תירצו דבהא תליא מלתא דאלמוה דאפילו לא מפקיע כחו של אחר כמו במיתנא אפ"ה כל היכא דאסור גם לדידיה אלמא שאין כוונתו להערים להפקיע נכסיו מבע"ח לא אמרי' אלמוה והיינו הקדש ומיתנא משא"כ קונמות דוקא דרך מיתסרי אבע"ח ולדידיה שריא בהא אינו מתכוין אלא להפקיע שיעבוד ולהכי אמרינן אלמוה ודו"ק:

בא"ד כעולא נמי לא מצי וכו'. הקשה מהרש"א למאי מוקי אביי כעולא שחררו רבו שני ומפרש שורת הדין אין העבד וכו' ר"ל אינו חייב כלום לרבו ראשון דמיו דלאביי הוי שחרור רבו שני מדאורייתא דלמפרע גובה אלא מפני תיקון העולם שלא יאמר לו עבדי כו' כדרב דזה כופין רבו ראשון וכותב שטר על דמיו וכו' והוא איפכא מדרב בחילוף שני לראשון ובשאר פירוש מתני' כמו לרב וצ"ל דלק"מ דאי אפשר לפרש הכי שורת הדין כו' דלמה אין העבד חייב לרבו ראשון ההעדפה שעל החוב משורת הדין [ונהי דכופין אותו לשחררו מחמת חציו עבד למשנה אחרונה אבל עכ"פ העבד חייב משורת הדין] מפני תיקון העולם נמי אינו כותב שטר על דמיו רק על ההעדפה וק"ל גם תירוץ המהרש"א איני מכיר שתירץ דאי לאביי שחרור שני הוי מדאורייתא הו"ל היזק הניכר כמ"ש התוס' בד"ה בהיזק וכו' לרב ע"ש א"כ למה פטור לת"ק המשחרר ע"ש ותימה והלא אף לאביי ולאוקימתא זו לא הוי שחרור של שני אלא על חלקו כדי חובו ובזה אינו שייך לצייר היזק כלל דלמי מזיק בכלי חובו הלא מפסיד הוא עצמו חובו אלא צ"ל מה שכופין לרבו ראשון לשחרר גם חלקו קרי ליה היזק ואותו חלק אף לאביי ע"כ מדרבנן הוא וא"כ שפיר הו"ל היזק שאינו ניכר אף לאביי ושפיר מצי פליגי בהיזק שאינו ניכר ודו"ק אלא כמ"ש לקושיא מעיקרא ליתא דודאי אין כח לשני לפטור העבד מרבו ראשון מההעדפה וא"כ ע"כ שורת הדין שאין העבד חייב היינו על שיעור החוב אין לפרש כן לפשוט לפטור ואפילו תיקון העולם ליכא אם שחרור של שני טוב וא"כ ע"כ לשון אנו חייב היינו במעות דאין שחרור אלא מפני תיקון העולם כו' וא"כ לאביי הא שחרור של שני טוב ולמה שורת הדין אינו חייב במעות ודו"ק:

דף מא.

מ' עולא אמר כו'. נ"ל לרב יש לקרות במתני' ושחררו בוי"ו החולם ומוסב הכינוי אל העבד וקאי שחררו על רבו [דנקיט מקודם] ר"ל עבד שעשאו רבו וכאילו כתב ושחרר אותו ולעולא דקאי ושחררו על רבו שני א"כ קאי על אחרים דנקיט שעשאו רבו אפותיקי לאחרים א"כ יש לקרות ושחררו הוי"ו במלאפו"ם שאחרים שחררו ולא הוזכר במתני' לפי"ז הנפעל דממילא משמע שחררו על העבד שהוזכר מקודם דשייך גביה שחרור וק"ל וא"צ לדחוק דושחררו בחולם הוי"ו לעולא כמו לרב ופירוש הפועל של שחררו שהוא לשון יחיד אם הוי"ו בחולם על כל אחד מאחרים שעשה להם אפותיקי והוא דוחק גדול יותר נראה כמ"ש. ולרב דהלכתא כוותיה א"ש טפי לשון מתניתין דנקיט ושחררו כמו שעשאו דרישא ק"ל:

ברש"י בד"ה שני רבו קרית ליה תנא דמתני' וכו' דלא תימא הא עולא נמי הכי קאמר מי שחררו רבו שני כו'. לזה אמר אתנא דמתני' דקפיד עולא בפרט דתנא דמתני' לא פירש שני בהדיא רק סתם רבו מוקמית ליה ברבו שני ושני ליכא למקרי סתם רבו וק"ל דזה אמר ומוקמית לה וכו' דייקא:

ברש"י בד"ה משחרר קרית לי' מי הוי שחרורו שחרור. ולא פירש ע"ל רבו קרית ליה משום דלמה לא יקראנו משחרר כיון שעשה פעולת השחרור לכן פירש דהיא גופא קשיא מי הוי וכו' אבל ברבו קרית ליה מבואר ממילא שאין לקרות לבע"ח רבו ומ"מ צ"ל שאין רש"י ר"ל דרב פליג אעולא בגוף הדין וס"ל דאין שחרור של שני כלום אפילו מדרבנן דא"כ לא א"ש לשון קרית לי' ותו הא דרב נמי מפני תיקון העולם שלא יאמר לו עבדי כו' צריך שחרור משני מדרבנן ומש"ה צריך לכתוב לשני שטר על דמיו א"כ ה"ה קנת כ"ש למפני תיקון העולם שישא שם בן חורין עליו ולחייבו במעות הוי שחרור שני שחרור מדרבנן ם א"כ מנ"ל לרש"י דלמא רבו קרית ליה נמי הכי פירושו מי צריכין לשחרור של שני ואפילו מדרבנן שנצטרך לכופו ולכתוב לו שטר על דמיו ועולא נמי פליג אדרב בגופא דדינא אלא צ"ל דלא פליגי בגוף הדין רק בלשון פליגי למר קשה לשון רבו ולמר לשון משחרר ורש"י בא לפרש רק למה לא אתי שפיר לשון משחרר דהא עשה השחרור על ידו ובגרמתו ולהכי פירש מי הוי כו' דהא עיקר שחרור לעולא נמי ע"י רבו ראשון דהא מחמת שחרור שלשני שורת הדין אינו חייב כלום במעות וא"כ אע"פ שמפני תיקון העולם שישא עליו שם בן חורין בגרמו של שני כופין רבו ראשון כו' מ"מ אינו ראוי ושייך לקרות לו משחרר בשביל זה משא"כ ברבו קרית ליה מבואר מעצמו קושיות לשון רבו וכנ"ל וא"צ פירוש למה לא אתי שפיר לשון רבו והא דנקיט גמרא משחרר קרית ליה ולא נקיט הרישא ושחררו קרית ליה נ"ל משום ושחררו שהוא פועל ר"ל עשיית פעולות שחרור לא קשה מידי דשפיר תנא כוונת הפעולה אבל משחרר שהוא שם התואר על שם פעולתו לא שייך שם התואר בו אם אין שחררו שחרור ודו"ק ולהכי נקיט משחרר קרית לי' ר"ל לקרות כן בשם התואר ועי"ל דבושחררו עדיין לא אתני' דאין שחרורו כלום נקטי' לפי כוונת המשחרר משא"כ בסיפא כבר אשמעינן שורת הדין וכו' שאין שחרורו כלום ולמה א"כ משחרר קרית ליה וק"ל ואפשר גם זה נכלל בלשון רש"י מי הוי כו' ר"ל הא כבר אשמעי' שורת הדין וכו' שאין שחרורו כלום ולפי"ז פי' כן ליישב דנקיט משחרר קרית לי' וכו' ולא ושחררו קרית ליה דהוא ברישא:

דף מג:

בתוס' בד"ה ואין אני קורא בה כו' וא"ת והכא וכו' והא אמרי' פ"ד אחין וכו' וזה לא שייך הכא. פירש דזיקת ב' יבמין היינו כגון ג' אחין ומת אחד מהן ונפלה אשתו לפניהן וא"כ עשה בה אחד מב' אחין מאמר ומת ג"כ כמתני' דהתם ובהא ודאי יש גזירה אטו ב' יבמות הבאות מבית אחד דסבר העולם שמאמר של הב' קני ומכחו נפלה לפני ג' וע"י כן כשיהיה צרה אצלה ויחלוץ לה כדינו מספק דשמא בעלת המאמר לא פטורה דשמא מאמר לא קני והיא אשת ראשון וכפי' רש"י במתני' שם א"כ יאמרו העולם ב' יבמות הבאות וכו' וכדמסקינן התם גזירה דלמא חלין ברישא והדר מיבם וקם ליה בלא יבנה כו' ע"ש משא"כ הכא דבחיי ראובן נתקדשה לשמעון וכפרש"י הכא א"כ אם אני קורא אשת שני מתים ע"כ דבית אחד הויא דשניהם חציו לזה וחציו לזה א"כ לא שייך הכא גזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות כו' שאם מיבמה לוי ע"כ פוטרת אשת ראובן ואשת שמעון דהיא באמת שייכא לשניהם ולמה יבאו לטעות מזה בב' יבמות הבאות מבית אחד מתיבמת דהא הכא אם היא אשת ב' מתים ומתיבמת פוטרת שאר נשי ראובן ושמעון באמת מלהתייבם ומלחלוץ אדרבה איפכא יש קפידא אם מיבם לוי לאחת משאר נשי ראובן או לאחת משאר נשי שמעון שלא ייבם ג"כ לזו שהיא אשת שני מתים דאע"פ שירצה ליבמה משום אחיו השני שלא פטר עדיין נשיו מ"מ כיון שחציה לאחיו שכבר פטר לאחת מנשיו הו"ל ב' יבמות הבאות מבית אחד ודו"ק. אבל אם מיבם לוי לזו שהיתה אשת ב' מתים היא פוטרת באמת שאר צרות שנפלו מראובן ושמעון ואיזה ב' יבמות מתיבמת שייך כלל הכא ולזה תירצו התוס' דהתם במאמר דרבנן וכעין מתני' דהתם כמש"ל והיא באמת אינה אשת ב' מתים שריא מדאורייתא ליבמה ולא מיתסרא אלא משום גזירת ב' יבמות הבאות כו' דשייך בה כיון דאינה באמת אשת ב' מתים ואינה פוטרת צרתה שנפלה מהבעל מאחר שמת ודאי זה לא שייך הכא כלל כיון דהיא באמת אשת ב' מתים ופוטרת צרותיה מראובן ושמעון אבל משום הכי עצמו יש לאסור טפי ואפילו מדאורייתא לאשת ב' מתים ממש אסור מדאורייתא דמשום ליבום להקים לאחיו שם בישראל ולפשטא דקרא אפילו שם ממש הוי ראובן קורין לבן הנולד ראובן שנאמר וכו' ולא אתיא גז"ש למיפקע מפשטא לגמרי יותר מבכל התורה (מ) ובפרט לדעת הזהר בסוף פרשת משפטים שנשמת אחיו מגולגלת בבן הנולד ואשתו היא אמו וכ"כ כל המקובלים א"כ היאך יתקיים שמות שניהם ע"י אשה אחת ובן אחד וק"ל. אכן מצינו בנדב ואביהוא שבאו שניהם באליהו וי"ל דהתם לא נשאו נשים והוי רק ב' פלגי גופא ע"ש ועיין פרק ד' אחין (יבמות דף ל"ג) בתוס' שם שלא פירשו כן רק דלא מיתסרי אשת ב' אחין מדאורייתא כלל אפילו אשת ב' מתים ממש וע"כ דלפי"ז קשה מדהכא ואין לתרץ תירוץ התוס' דהכא ותימה שתוספות כתבו שם סוף הדבור דפירוש זה עיקר וצ"ע (נ):

בתוס' בד"ה אבל אם כתב עליו אונו כו' וי"ל דל"ד דאכתי פש לגבי ישראל ממונא כו'. עיין בזה קושיות ח"ש מרבינא דלעיל גבי דסקרתא דעבלא זילו אהדרו אבני מרוותא כו' ומ"ש מהרש"א לתרץ אין לו הבנה כלל ותו ע"כ דלעיל בדיסקרתא לא כתבי להו מרוותא קמאי אונו דכשתברח אין לי עסק בך דהא הוי צריכין למיהדר אבני מרוותא משום גט שחרור וא"כ כשכלו מרוותא עובדי כוכבים חזרו לרשות מרוותא קמאי אף למעשה ידיהן כמו ברישא במוכר עבדו לעובד כוכבים וברח דהכא שכופין רבו וכותב לו גט שחרור והאי דלא הוי קשה לתוס' כלל מדאמימר דהמפקיר עבדו אין לו תקנה דהא לא הקשו אלא אסיפא אכתב עליו אונו דרשב"ג והיינו טעמא משום דברישא בלא כתב עליו אונו כשברח חוזר לרשות רבו ראשון אף למעשה ידיו דהיינו ממונא או כשפדאו וכפרש"י במתני' א"כ שפיר יש לו תקנה בשטר אבל בסיפא בכתב אונו דכשתברח אין לרבו ראשון עסק בו רק איסור נשאר גביה שפיר הקשו מדאמימר דאמר אין לו תקנה דאיסורא לא מני מקנה (ס) והאי דהוצרכו לתרץ דגם בסיפא דאינו חוזר לרבו ראשון כיון דכתב אונו מ"מ פש לגבי ישראל ממונא אף בעודו ברשות עובדי כוכבים לענין קנס וולדות שאינו מופקע עד שיכתוב לו גט שחרור וק"ל וא"כ ודאי קשה טובא מאי פריך לעיל מדאמימר דמפקיר עבדו ומת אין לו תקנה ארבינא דהא ודאי דיסקרתא דעבלא כשכלו מרוותא עובדי כוכבים וחזרו לרשות מרוותא קמאי אף לממונא למעשי ידיהם שפיר יש להם תקנה בשטר ודו"ק [ולזה לא מהני תירוץ המהרש"א כלל] וצ"ל לתרץ כמ"ש האשר"י לעיל בשם התוס' דהא דרבינא דמצריך להו גיטא לחירותא ואע"ג דלר"י מסקינן לעיל דעבד משתלח בלא גט במיתת האדון כמו אשה אומר ר"י דהכא כשמת אדון ישראל כבר היה ברשות אדון עובד כוכבים ומש"ה לא זכה בעצמו במיתת האדון ישראל ע"ש וא"כ אפשר לומר כיון דבחיי מרוותא עובדי כוכבים כבר פקע רשות האדון ישראל כיון שמת בחיי מרוותא עובדי כוכבים [דאז לא היה יכול להוריש מעשי ידיו דאכתי היה משועבד לעובדי כוכבים] א"כ כיון דבמיתת האדון ישראל נתרוקנה רשות למרוותא עובדי כוכבים אי הדר כלו עובדי כוכבים זכה העבד בעצמו לענין ממונא ולא פש אלא איסורא דלא זכה בעצמו והוי דומיא למפקיר וק"ל ותדע דאל"כ קשיא הא קי"ל מוכר עבדו לעובדי כוכבים לא קנסו בנו אחריו כדלקמן וא"כ אם היה זכות ממון לבני מרוותא קמאי לקנס ולולדות ומכ"ש אם כשמתו העובד כוכבים חזר לבני רבו הראשון [אף למעשי ידיו] למה יש לכוף בני מרוותא קמאי ליתן להם גט שחרור אלא כדפרישית דלא היה להם זכות ממונא כלל או כדתירץ חכמת שלמה דכבר נתיאשו ודו"ק. ולקושית ח"ש מקנס וולדות י"ל כפשוטו דממון כה"ג אינו יכול להוריש לבניו כמו בריש נערה שנתפתתה גבי בשת ופגם שאינו ממון להורישו לבניו מעולם אע"ג דעמד בדין אע"ג דהתם אמרינן והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו (ע) ע"ש ודו"ק:

דף מו.

גמ' קסבר טעמא מאי משום קלקולא. יש לי לראות אמאי תקנו לא יחזיר ואומרים לו הוי יודע כו' טפי הו"ל לתקן שיאמרו לו אף שיותר הנדר וימצא בלאי השם רע תהא מגורשת ויהיה רשאי לחזור הניחא לטעמא דפריצות אבל לטעמא דקלקול קשיא הניחא להתוספות משום לעז אפשר דאכתי יאמר לא הייתי מסיק אדעתיה ה"א שיהיה בלאי וכה"ג אבל לפרש"י דיש קלקול ממש תו ודאי ליכא קלקול ממש וצ"ל לפרש"י דאיירי בהתנה תנאי ממש על מנת זה יהא גט ואם לאו לא יהא גט אי אפשר לתקן ולומר שאפ"ה יהא גט הא הוא אומר דוקא על תנאי זה הוא מגרשה והיאך נתקן מי שגירש על תנאי שיגרש בלא תנאי אבל אומרים לו לא יחזיר דהשתא אע"ג דנמצאו הדברים בלאים ואיהו אם לאו לא יהא גט קאמר אפ"ה מסתמא גמר ומגרש ודו"ק:

בתוס' בד"ה אי אמר לה הכי כו'. מבואר יותר בהמדיר ועיין בחידושינו שם:

בא"ד ולר"מ דבעי תנאי כפול כו'. סיום לפירוש לפרש"י אתיא בפשיטות תנאי ממש וק"ל:

בתוס' בד"ה **שלא יהא כו' הני תרי לישני כו'.** עיקר קושיתם [מאי מייתי] תנ"ה מר"מ משמע דאיכא דאמרי טעמא דר"מ משום פריצות לזה כתבו אף דאיכא דאמרי טעמא דר"מ משום קלקולא ולרבנן פליגי ועוד [דקשה להו] במאי פליגי הני תרי לישני דא"ל ללישנא דקלקולא לא מיחשב פריצות לסברא וכן להיפך דהא ע"כ שני הסברות אמת חדא לר"י וחדא לר"מ ולר"א לזה פירשו דר"י ור"מ ור"א לא איירי רק מנדר אבל ת"ק למזכיר שם רע בי' פליגי וק"ל:

בא"ד **ואפילו בהודר ברבים כו' דאי ברבים כו'.** אפ"ל דנמשך יחד דעכ"פ פסיקא להו דאף בהודר ברבים ס"ל לא יחזיר דאל"כ הו"ל איפכא מדר"י וכמ"ש התוס' לעיל [גיטין דף ל"ה ע"ב ד"ה אבל נשאת] דרבנן אף שי"ל דשאני [הכא] דאינהו מזכירין בדבריהן צריך חקירת חכם ושאינו צריך ואילו ברבים לא מהני חקירת חכם אם ס"ל כר"י [מ"מ פסיקא להו] רק של"ת ברבים אסור אף שאין לו הפרה ולא שייך קלקולא משום דס"ל נ"כ טעמא דפריצות לז"א ואפילו בהודר ברבים קאמר דלא אסרו כו' ואין בו מטעם איסור חדש דאי ברבים אסור משום סברא חדשה דהיינו פריצות הו"ל למימר כו'. ואפ"ל דתרי מילי קאמרי דלא תימא דס"ל ברבים אין לו הפרה ואפ"ה אסור לר"א משום נדר דלא ידעו בו רבים והיאך קאמר ורבנן דמשמע ר"מ ור"א הניחא לר"מ דלא ס"ל סברא דאסרו זה בפני זה לזה כתבו דמשמע דאפילו ברבים כו' ולא מפני שאינו ברבים [ומ"ש] דאי ברבים כו' היא חלוקה חדשה וראשון נראה יותר. וא"ל לוי"ל ראשון לרבנן נמי דלמא ס"ל נמי משום פריצות י"ל דנקטו משום שם רע דמסתברא לחד טעמא בתרווייהו כמ"ש התוס' מקודם משא"כ אינהו דלא הזכירו שם רע אע"ג דבנדר גופיה ס"ל טעמא דקלקולא מ"מ נדר ברבים דלא הזכירו בלשונם אי אין לו הפרה שהרי קאמר צריך חקירת חכם כו' י"ל שפיר בו טעמא אחרינא אע"ג דודאי ס"ל בכל נדר לא יחזיר מדלא פליגי ואמרי איפכא מדר"י מ"מ י"ל שפיר טעמים חלוקים ועוד דלוי"ל ראשון דהך סוגיא פריך לאמר ר"נ ראשון ואילו ס"ל נמי משום פריצות למה צריך שיאמר משום כו' אף שלא אמר דליכא משום קלקול מ"מ לא יחזיר משום פריצות ודוחק לומר דר"נ לצדדין קאמר [צריך שיאמר] אנדר שלא ידעו בו רבים ודו"ק. בר"מ א"ל טעמא ברבים משום פריצות דהא אמר בהדיא בברייתא טעמא משום קלקולא לחודא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **כיון וכו' וא"ת בלא"ה מי חיילא וכו'.** ולא הקשו לר"י מאי טעמא הא הוי נשבע לבטל וכו' דהא בלא"ה קשה מ"ט דר"י הא שבועה בטעות הוי וצ"ל דאם יש הפרה ליכא חילול השם וכמ"ש בסמוך רק לרבנן הקשו בלא"ה נמי מי חיילא שבועה כו' [ולמה לי כיון דאמרו מארץ רחוקה] ובסמוך הקשו לר"י איך הניחום בארץ כו' אבל א"ל לרבנן בלא"ה נמי היאך הניחום כו' דעדיפא להו לסתור הריגתם עצמו שתלה הכתוב בשבועה דאפ"ה משום חילול השם היה משום דבטעות היה ובאמת אף לר' יהודה אינו קשה כ"כ דמ"מ הריגה תלה הכתוב בשבועה מ"מ הקשו דעכ"פ משום חילול השם טעמא דקרא דתיקשי היאך הניחום ע"כ משום חילול השם א"כ בכלל מאתים מנה כ"ש דלא הרגום בשביל כן ודו"ק:

בא"ד **וי"ל דע"כ כו' כדמוכחי קראי כו'.** עיין פרש"י בחומש פרשת שופטים ורמב"ן ורא"ס באורך ובפרשת חוקת:

בא"ד **דע"כ כו'.** וגבעונים הערימו משום דהוא שלח על שלא יכנסו דוקא כו' ויהושע גופיה משום דאף שאין מצוה להחרימן לאותן שמשלימין אח"כ מ"מ הרשות בידו ואין כאן הבטחה. משא"כ לאותן שישלימו קודם שיכנסו הבטיח להשלים עמהם:

בא"ד **ועוד לר"י היאך הניחום בארץ כו'.** סמכו עצמן על מה שכתבו בסוף הדבור ועוד דבאותה שעה לא באו להתגייר כו' ולולי דמסתפינא הייתי מגיה וא"ת זאת לסוף הדבור. ואולי הקדימו משום דומיא דא"ת ראשון להכריח הטעם משום חילול השם ודו"ק:

בא"ד **הא למדת שאם חוזרין כו'.** גם מלא תסגיר עבד כו' נלמד כדלעיל (גיטין דף מ"ה) יכול בכנעני שקיבל כו' ת"ל לא תסגיר. ולא ישבו כו' עכ"פ בז' אומות כתיב ומ"ש ואי קרא בז' אומות כתיב משום דרש"י בסוטה לא פירש כן ודו"ק:

בא"ד **נהי שלא היו יכולין להורגן כו'.** לפי"ז אינו מדוקדק טעמא דר"י לא הכום משום שבועה הא אין רשאים להורגן גם מה שאמרו הא דלא קטלינהו משום קידוש השם הא לא הוי רשאי [אלא] לגרשן מעריהן:

בסוף הדבור היו יכולין לגרשן מעריהן. ומ"מ להניח לשבת בא"י כדלעיל לא תסגיר וגו' עמך ישב וא"ל בכלל בלא קיבל חיוב לא ישבו בארצכם ובקיבל רשות דהא כתיב לא תסגיר כו':

בתוס' בד"ה **ר"נ בר יצחק אמר ומיהו לפי"ז כו'.** פי' דעל דעתם נקרא ע"ד רבים מדמביאין ראיה משם דבשנים הוי על"ר א"כ לא היה היתר לחרמי ציבור כו' אלא ע"ד המקום וע"ד הקהל נאו משום שיהיה נדר על"ר הוא רק משום הערמה וק"ל:

דף מו:

גמ' **פשיטא מהו דתימא כו'.** דאין סברא לקנוס אותו משום פריצות וקלקול ליכא שנדרו תלה באם לא יגרשנה ותיכף כשיגרשה נתקיים הנדר ומה קלקול ישנו תו הלא יכול לקחתה אחר הגירושין ועוד כיון דתלוי בידיה ליכא קלקול וק"ל:

גמ' **והמקיימו כו'.** ובשבועה אמרינן אי אתשיל אשבועתא בעובדא דריב"ל משמע דקיום טוב משאלה ואפ"ל דהמקיימו כאילו כו' משום שמא בפעם אחר יסמוך ג"כ על כך ויעבור מתוך כך אשבועתו אבל כשאדם יצא ידי עולמו וקיים כל שבועותיו ולא שאל עליהן זה ודאי טוב יותר דחזינן זריזותיה שלא עבר מאומה וק"ל. גם יש לחלק בין נדר לשבועה ודו"ק. יש לכוין נדר לאביר יעקב כו' ר"ל אף דהוי כבונה במה אכן זה הנדר היה על אמנה מקום לה' משכנות לאביר יעקב [דלא היה אז איסור במות] וק"ל:

גמ' אלמא ר"י לא חייש לקלקולא ורבנן חיישי לקלקולא כצ"ל וכן מצאתי מוגה וכן בפתיחות הקושיא מתחיל בר"י ורבנן ואביי דלא חש לתירוצא דרבנן אולי ס"ל כמ"ד דטעמא משום פריצות ולא מסתבר כלל לתרוצי דרבנן דהכא איירי בדלא אמר כלל משום איילונית אני מוציאך [וכן תי' הב"י] דא"כ מ"ט דר"י דלא יחזיר וסמך תלמודא כאן אדלעיל שפי' למשנתינו והוא דאמר כו' ודברי הב"י בסי' יו"ד אין מחוורין בעיני כלל. וטעמא דהרמ"ה [דסובר אפילו לא כפלי' למלתא לא יחזיר שהוכרח הב"י לתרוצי בזה ע"ש] אולי לא פסק כר"מ בזה דדוקא לר"מ צריך דכפלי' לתנאי ודו"ק:

גמ' **אמר שמואל איפוך והא מדקתני סיפא כו'.** לא אמר איפוך מתני' דלעיל כיון דליכא שם וחכמים אומרים ודו"ק:

בתוס' בד"ה **המוציא כו' והא דפליגי בהמדיר כו'.** א"ל דבזה נתרץ התימה דהכא דכנסה צריך גט דאין אדם עושה כו' וכפרש"י וביבמות במן האירוסין דמשמע בהמדיר דוקא כנסה סתם ואף להתלע עומד במקומו לאיילונית אין לה רפואה והכא משמע דיש לה רפואה מ"מ התימה מתורץ ועיין בתוס' המדיר להוכיחו דלאו דוקא כנסה סתם ע"ש:

בא"ד **והא דתנן כו' הממאנת כו' דמשמע אבל גיטא בעי כו'.** ודקרי לה איילונית משמע שהיא איילונית ודאי משא"כ כאן דקאמר משום איילונית דר"ל משום חששא דאיילונית:

בא"ד **ולא אמרינן תתיבם ממנ"פ כו'.** ואשר תלד פרט לאיילונית לא קשה ממנ"פ כו' (פ) די"ל פרט לאיילונית שאינו מצוה ליבמה ועי"ל פרט לאיילונית היכא שהכיר בה אבל קטנה דלא שייך הכיר בה גם קאמר לא חולצין ולא מיבמין שאינו רשאי הקשו שפיר:

בתוס' בד"ה **אומר לה שתיקותך כו' והתם דאיירי בעקרה כו' ואפילו לרבנן כו' וא"ת כו'.** קשרתיו לפרש"י מתקיף ר"פ לסברת דטעמא דכתובה דחיישינן לקלקולא אטו אם הוא כו' אע"כ אין טעמו משום קלקולא וס"ל כרבנן דהכא דלא חיישי לקלקולא וטעמא דכתובה משום השתא הוא דבריא וכפרש"י בהדיא שמה והשתא לא קשה מנדה דהשתא הוא דבריא לא מבטל קלקולא רק שלא תוכל להוציא כתובה [ואי תנא דנדה חייש לקלקולא] וכן הכא באיילונית הוצרך לתקן דלא יחזיר דאי לא"ה חיישינן לקלקולא דהשתא הוא דבריא לא מבטל קלקולא וכתובה ה"נ דלא גביא הכא אפילו בלא טעמא דהשתא היא דבריא רק משום קלקול וכן מ"ש ואפילו לרבנן כו' דלפי' רש"י קושטא קאמר שם כן אלא כרבנן דלא חיישי לקלקולא משום דלא כפל וטעמא דכתובה משום השתא כו' ומה שדחק לרש"י לפרש כן לשיטתו דקלקול ממש אין שייך לומר שיהיה גט גט מעליא מספק דשמא השתא הוא דבריא דליכא אלא ספיקא כמו השתא הוא דכחשית שם לענין כתובה ניחא שפיר דהממע"ה וכמ"ש שם התוס' אבל להתוס' דקלקול ליתא אלא משום לעז בעלמא אתיא בפשיטות טפי דהשתא הוא דבריא מבטל הלעז כיון דיכולין לתלות בהשתא הוא דבריא ולזה הקשו הכא באיילונית נמי כו' וא"ת מנדה כו' ואפילו לרבנן כו' אמאי חיישי שמה לקלקולא אלולי טעמא דהשתא הוא דבריא כנ"ל [לזה כתב דרבנן מודו התם] אף שיש להקשות קצת מי הכריחם לזה יפרשו נ"כ דהשתא הוא דבריא אין מבטל לעז רק נותן טעם לכתובה וכמו לפי' רש"י ודו"ק. ויש מקשרים בע"א דבל"ז [ל"ק מנדה] התם קלקול ממש זה נתבטל בהשתא היא דבריא אבל לעז לא נתבטל כמו בדלא אמר ע"מ כן יהא גט דקלקול ממש ליכא ולעז איתא ולרבנן דלא חיישי הכא לקלקול לעז אבל קלקול ממש חיישי ובנדה איירי בלעז [ודלא כרבנן] ויש לפקפק הרבה בזה ודו"ק:

לענין כתובה יש לעיין אי צריך נמי שאמר שאין אני רוצה לתת כתובה ע"כ מגרשך דלפי הסברא נראה שא"צ שיאמר ועיין:

דף מז.

גמ' **שנאמר כי לי הארץ.** איירי בענין קדושת הארץ פרשת בהר ולזה מייתי ר"א פסוק דלה' הארץ ומלואה לא איירי בקדושת הארץ רק בעצמות הארץ:

ברש"י בד"ה **משום קלקולא שלא יוטמעו בעובדי כוכבים ובחיי אב אביהן מנטרי** חסר כאן ומוגה בח"ש:

ברש"י בד"ה **חייתא כו' ופקיע עגול כו'.** יש רוצין להגיה ועגול כו' ר"ל תוך הפקיע שהוא של חוטין נתן עגול של אבן וכדי שלא ירגישו עשה כן וק"ל. נ"ל מכאן נתפשט לישנא דבגמרא חייתא לקיטרא סברית וקבלנית וק"ל:

ברש"י בד"ה **שכבר נתחייבו וכו' דקי"ל כו' אחר שליש.** א"ל ליפרוך בקצרה לרבה דאזיל בתר מירוח ומירוח העובד כוכבים פוטר אף שגדל ברשות ישראל לגמרי וכן בהיפך א"כ היאך תלוי התם בשליש גם היאך מתורץ הקי"ל מסתמא לא איירי בסוריא דז"א דתבואה וזיתים אחר שליש קאי לענין שאז הגיע חיוב לעונת מעשרות ולענין מעשר עני ומעשר שני אם גדל השליש בשנה ב' ונגמר בשנה ג' וכה"ג והאי ברייתא אורי לן דיש קנין לעובד כוכבים והגדל ברשות עובדי כוכבים פטור ורשות ישראל היינו שמכר שדה לעובד כוכבים משהביאה השליש כו' לזה פרש"י ישראל שלקח שדה זרועה כו' דהיינו לרבותא אע"פ שגם השליש שגדל לא גדל לגמרי ברשות ישראל רק שהיתה בשעת גידול השליש שהגיע עונות שלה ברשות ישראל ואילו נקיט ישראל שמכר וכו' הוי משמע דוקא שגדלה שליש ביד ישראל ודו"ק:

ברש"י בד"ה **בסוריא כו' ביד עובד כוכבים כו'.** כצ"ל:

בתוס' בד"ה **לוקח כו'.** אף לפירוש ר"ת צ"ל לוקח בקרקע שהיתה של ישראל ומכרה באיסור לעובד כוכבים תקנו שכל הקונה מביא ביכורים וע"י כן לא יקנו פירותיו ויהדר העובד כוכבים למכור הקרקע וזו מפני תיקון העולם וקושית ר"ת מישב רש"י בסמוך במקומו:

בתוס' בד"ה **אמר רבה כו'.** דאי אין קנין אין זה הפקעה כצ"ל:

בא"ד **ולהכי מוקי פלוגתייהו במירוח כו'.** ר"ל בפרק ר' ישמעאל:

בתוס' בד"ה **מר סבר כו' מתוך פ"ה משמע כו'.** נראה דהו"ל לפרש אבל לא דריש דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומדפירש אבל אם הגלילו כו' משמע דממילא הוא כן וזה נמשך מזה [דאי דרשינן דיגונך ממילא ליכא למידרש ולא דגן עובד כוכבים] ואילו להתוספות אף ר"א ס"ל דיגונך וכו' רק דריש נמי דגנך א"כ הו"ל לפרש ולא דריש דגנך כו' ודו"ק:

בא"ד **בפלוגתא דכל הני תנאי.** אבל לפירושם אף לרבה סבר דלא כר"מ מ"מ ר"א אומר לכ"ע יש קנין ולכן לא דחה אנא דאמרי כר"מ וכו':

בא"ד **מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך.** הומ"ל לדריש חד לדגנך ולא דגן עובד כוכבים וחד לפטור מירוח עובד כוכבים רק רצה ליישב לסבר אף כמ"ד מירוח עובד כוכבים חייב [מחמת אין מיעוט אחר מיעוט ותרווייהו דיגונך למעוטי אתא]:

בא"ד **וא"ת כו'.** וא"כ ממילא אכתי תלוי פלוגתא דיש קנין בפלוגתא דמירוח העובד כוכבים ובאופן היפך ממ"ש בתחילת הדיבור [דלמ"ד אין קנין גם מירוח עובד כוכבים חייב דבשניהם נאמר אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות בין דגנך ובין דיגונך] ודו"ק:

דף מז:

גמ' **דקא מקרי כו'.** ר"ל מזמן לפעמים כו' ויש משבשין קורין פרשת ביכורים כו' ועיין ברמב"ם פירוש המשנה מלשון יוקר ומזבני ר"ל לוקחין הפירות ע"ש:

גמ' **וקא משתקען.** הוא יתור לכאורה דכיון דסוף סוף מזבני אוקמוה אדין תורה ועיין:

ברש"י בד"ה **טבל כו' מעשר שלם כו'.** דאם מעשר על י' כורין רק חצי כור על ה' המגיע לחלקו הלא באותו חצי כור שייך רביע כור לחלקו של עובד כוכבים. ואם מעשר מטבל אחר ע"ז א"צ רק המגיע

ואני וכפי' רש"י בהדיא פרק ראשית הגז בתחלתו ע"ש באורך בראיות:

בתוס' בד"ה **טבל וחולין כו' דלישנא משמע דלא מייתי כלל כו'**. הא ודאי למביא דהא מוכר שדהו לפירות אף לר"ל מביא רק מייתי וקורא קאמרי (צ) ונ"ל ליישב פי' רש"י דהא ודאי מייתי כיון דבכל חטה יש לו חלק אבל אינו קורא האדמה אשר נתת לי כיון דצריך להחזיר כל השדה ביובל ליוצא כולו מתחת ידו משום דאין ברירה אף דסוף סוף ביכורים שמביא גדל חציו באדמה שלו מ"מ לא מקרי שלו כיון דיוצא הכל מתחת ידו ביובל ודו"ק:

בא"ד **שיפריש ממקום אחר עליו אלא שיהא מעשרותיו מקולקלים חוזר ומתקן אותו מעשר שיפריש גם עליו כו'**. כצ"ל:

בסה"ד **וכל המעשרות והתרומות כו'**. נ"ל לכאורה כל אותן המעשרות הבא לתקן מעשר ראשון שמקולקלין אותן נותנים לכהן וללוי במתנ"פ אבל מעשר הראשון הבא לתקן הטבל וחולין המעורבין [אינו] חייב [רק] להפריש אבל יכול לומר לכהן וללוי אייתי ראיה להמוציא מחבירו עליו הראיה שמא הכל של עובד כוכבים מה שנפל לחלקו ועיין ברשב"א ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מתה כו' דאיכא לאוקמי במתה כו'**. ולפי"ז אמאי לא משני כן לעיל דאיירי במתה ועוד למה לי קרא במתה פשיטא הא יורשה מיהו בזה י"ל דבלא"ה צ"ל מאי קמ"ל ברייתא תניינא דאיירי במתה דדוחק לומר דדיוקא לא מתה לא אלא לאשמעינן אע"ג דבשעת קצירה לא היו ראוין לקריי' וזה י"ל נמי דקמ"ל קרא [אבל קושיא ראשונה במקומה]. ולולי דבריהם היה פשט ההלכה איתבי' ר"י לר"ל כמו האיתבי' ראשון לזה אזיל ללישנא קמא יובן המשמעות היה בא בדרך כו' מתה אין כו' בשלמא לדידי דטעמא דקרא משום קנין פירות כקנין כו' ואיירי קרא היכא שהכניסה לקרקע ולפירות ואיירי ברייתא שניה בלא הכניסה לו לפירות לאו דוקא מתה אין וקמ"ל כדלעיל [אע"ג דלא היה ראוי לקריי' בשעת קצירה] אבל לר"ל דקנין פירות לא מעלה או מוריד לקנין הגוף רק גזירת הכתוב הוא והלכתא בלא טעמא א"כ מה לי הכניסה לפירות או לא לענין הגוף קשה שפי' ל"ל מתה אף שיש לעקש קצת דלמא דוקא גזירת הכתוב היכא שהכניסה לו לפירות ובאשה הורה לן רחמנא שיהיה קנין פירות כקנין הגוף מ"מ מ"ש נ"ל נכון ודו"ק (ק):

בתוס' בד"ה **בצרן וכו' בהספינה כו' דוקא בצרן בעל הבית ושגרן ביד שליח דאם בצרן שליח והביאו כו' וגמרו בעלים הבאה כו' לא זו אף זו קתני כו'**. כמ"ש מקודם אע"ג דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים:

ברש"י **לא ס"ל כרשב"ם ממ"ש ואי אפשר לומר שהביא שליח אחר דאפילו לא מת שליח ראשון אינו קורא**. דבלא מת שליח ראשון הבעלים היו יכולין לקרות וק"ל (ר):

דף מח.

גמ' **הא ביובל ראשון כו'**. לעיל לפי' רש"י בד"ה המוכר שדהו לפירות בזמן שאין היובל נוהג משגלו שבט ראובן כו' הומ"ל ביובל ראשון רק קודם באנו לרב חסדא מפרש כן:

גמ' **אמר ר"נ בר' יצחק לעולם אימא לך בעלמא כו' קנין פירות כקנין הגוף דמי**. ליהוי' בעלמא כמ"ש התוס' ואמאי לא קאמר לכ"ע לאו כקנין הגוף דמי ור"מ ס"ל בלא קרא ה"א מסברא קנין הפירות כקנין הגוף דמי והורה לן קרא במת ואח"כ הקדישה להוי שדה אחוזה וילפינן מזה דלאו כקנין הגוף דמי כדלעיל מדביתך טעמא דידי נמי מהכא ויש ליישב וק"ל:

בתוס' בד"ה **אי לאו כו' ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש**. לפי הנ"ל מגמ' שם בב"ק מוכרח לומר יורשין ממש ולבטלה מחלוקת ולא יכול לסלקו בזוזי ועיין:

בא"ד **וא"ת לר"י דמחזירין כו' תו לא משכחת שדה אחוזה כו'**. אף למה דס"ל כקנין הגוף דמי לענין הבאת ביכורים מ"מ שדה מקנה הוי דהא לקוחות הן ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מפני תיקון העולם אכולהו קאי**. מצין בגמ' אחרי מתני' וכן מצאתי מוגה גמרא מקודם ולא כאשר הגיה בח"ש ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וכתובת אשה כו' מדאורייתא דיניה בעדית כאונס ומפתה שהוא מכ"ד אבות נזיקין דמסיק שם כולן כאבות לשלם ממיטב בגזירה שוה דתחת נתינה כו'**. ורמב"ן תי' הביאו הרשב"א דמדקראו רחמנא מוהר ש"מ ליש כסף למוהר הבתולות אבל אין הסך שוה לכולן בנערי וכתובה במדינה וסמכו חכמים ועשו קצבה והה"נ לענין עידית אין שוין וק"ל:

בא"ד **גבי בע"ח כו'**. אף דהתם מדאורייתא בזיבורית משא"כ כתובה מדאורייתא בעידית מ"מ מטעמא דנעילת דלת היה ראוי לגבות בעידית (ש) ועדיפא סברא דנעילת דלת דלא גרעא חששא דשמא יאמר אקפוץ רק מעידית לבינונית מטעמא דכתובה דאורייתא בעידית דגרעא החששא מעידית לזיבורית אי אפשר דחששא דתקניטנו אלימא מאידך חששא (ת):

בא"ד **וטעמא דיותר משהאיש כו'**. דמשום הא ודאי אין שייך להפקיע דינה:

בתוס' בד"ה **אמר אביי כו' בשום דבר טפי**. ואע"ג שכתבו בסמוך בד"ה כגון אי בשל עולם שמין מחמיר ר' ישמעאל (א) שמא ס"ל כאביי לר"ע בדמזיק בשלו שיימינן וגם לא ס"ל או כסף או מיטב וכן בב"ק בהדיא דלא ס"ל כן וראיתי מי שמשבש הרבה:

בא"ד **דמתוך תשובתו**. לפי"ז לא משני על עיקר קושיא ועיין בחידושינו בבבא קמא מ"ש בזה בס"ד (ב) והוא נכון דעוד תניא בהדיא כו' למביא לא מוסיף בברייתא רק תיבת של מזיק ומדלא מסיים בברייתא זאת מזיק משמע ליה כפשטא ודו"ק:

דף מט.

גמ' **ובע"ח דיניה בבינונית**. מדרבנן מפני תיקון העולם והכא לא שייך תיקון העולם [יגבה] בזיבורית וק"ל:

לא מוקמי בגמ' באוכל הקדש לדבר הראוי להיות קודש וכ"ה ברשב"א (ג):

בתוס' בד"ה **כגון כו' ואיפכא כו'**. לאו א"צ לומר דבתרתי פליגי ולא בא הכתוב כפשוטו ומפני תיקון העולם אתיא כר"ע הנזיקין שמין להם בעידית לניזק מפני תיקון העולם תקנו שצריך לקנות אך עתה בשמעתין צריך לקנות אין ה"א כלל לכן לא מוקי כה"ג מיהו למ"ד או כסף או מיטב הול"ל טפי הניזקין שמין בכסף דטרם שיקנה בכסף עידית יתן לו המעות וז"א דדלמא יקנה שדה בעל מטלטלין אבל א"ל אף לאיפכא מתני' כר"י ותיקון העולם להיכא שעידית לניזק כזיבורית למזיק כמו השתא באמת לז"א לאיפכא צ"ל אהני קרא לכדאמר השתא באמת [דהיינו היכא דעידית לניזק כזיבורית למזיק דאהני קרא שצריך ליתן לו מעידית של מזיק ומחמיר ר' ישמעאל בכל צד מדאורייתא] דבשלמא בשמעתין אתיא קרא דאפוקי שלא תימא זיבורית כיון דאינו חייב לקנות אבל לאיפכא זיבורית מהי תיתי הא אפילו לא הו"ל עידית כלל אין לפטור עצמו בזיבורית דהא צריך לקנות אלא לאפוקי לקנות כעידית לניזק יתן לו אותו המעות דיכול לפטור עצמו בכסף אך אין זה הכרח דדוקא למ"ד או כסף כו' הוא כן (ד) ועוד כמ"ש לעיל דבכסף אה"נ דיכול לפטור רק אם קונה עידית במטלטלין או בחילוף שדה בשדה וכה"ג ולזה שפיר י"ל דאהני קרא כבשמעתין בדיש לו עידית ואין לו זיבורית כעידית לניזק אבל כשיש לו זיבורית כעידית לניזק שמא א"צ ליתן לו מעידית שלו ואתיא תיקון העולם לזה ודו"ק:

בא"ד **כגון דאית ליה למזיק עידית ובינונית כו'**. לכאורה בינונית כדי נקטו דהא בשל עולם שמין וא"צ לצייר בינונית גביה ובתוס' ב"ק ליתא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **שור כו' תימה כו'**. עיקר התימה למה דלא ידע אכתי פירכא דשכן יפה כחו בנזקין:

בא"ד **דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא כו'**. אין זה הוכחה דהא אף מנזקין איכא למיפרך כמו שכתבו בסמוך בד"ה ור"ע שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור כו' (ה) ונראה שכתבו זה קודם דנחתו למ"ש בסמוך דילפינן קרן מקרן (ו) ויש משבשין דאף לפי מ"ש בסמוך [דיליף קרן מקרן] ה"ט נמי [משום] דליכא למיפרך מנזקין משום דמלתא אחריתא ה"נ לכך לא פריך מרבית כו' משום דמלתא אחריתא הוא [ולהסביר קצת אף הא לגובה מועד מעידית אף במקום תם משום דאף אדם דאיקרי מועד שם [חייב] תאמר בהקדש דאדם מועד נמי פטור (ז) וא"ל דאם חומר באדם וה"ה בור גורם יעשה נמי חיוב בתם דאדם הוא מועד כ"ז היה במוסגר מדברי הגאון] ובחשיכה יתהלכו ודו"ק:

בא"ד **היינו מדרבנן כו' וא"ת א"כ רעהו כו' למה לי כו' וי"ל דאי לאו כו' אלא לפטור מחומש**. עיין בחידושינו ב"ק [שם מפרש דאכתי למה ליה רעהו הא אשכחן פטורא בבור] מיהו אף לר"ע פטור וכמו שהקשו בסמוך באמת לר"ע [וא"ת אכתי כו' שכן יפה כחו בנזקי אדם כו'] דדוקא לרבנן כתבו דאי לאו רעהו כו' ועוד בגילוי דבור ממעטינן מכי יאכל לגמרי כדבסמוך אולם בתוספות ב"ק כתבו [על קושיתם שבסמוך דאכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם] ולמ"ש א"ש [היינו דרק לרבנן דאשכחן פטורא מרעהו ממעטינן מכי יאכל לגמרי] ע"ש וק"ל:

בתוס' בד"ה **ור"ע וא"ת כו' וי"ל בהקדש לא קמיירי**. לוי"ל הראשון שבד"ה שור לשן ורגל בהקדש חייבין אך לא ממיטב הא דפריך בב"ק אי ר"ע ליתני תרי נוגח שור אף לרבנן תיקשי (ח) וצ"ל נמי בהקדש לא קמיירי:

בתוס' בד"ה **ועוד כו' ולא הו"ל לר"ע לאהדורי כו'**. ולמסקנא ק"ו להקדש לד"ה קאי [אע"ג (דלא) [דאילו] ס"ל לר"י בעלמא (כדמסיק) [כדמזיק] גם בהקדש הוי ס"ל כן מ"מ י"ל אה"נ. זו היה במוסגר מדברי הגאון] אף אר"י קאי לכל מר כדאית ליה משא"כ עתה בה"א זו דפליגי רק בהקדש ע"כ הוא מדברי ר"ע לבד דאל"כ במאי פליגי וא"ל לפירוש ר"י דלמא מכח ק"ו להקדש דרשינן לרעהו לחומרא ולא לקולא כרבנן לרשב"א (ט) דאין שייך לשון ק"ו בזה דמשמע דהילפותא מכח ק"ו דהלימוד הוא מרעהו רק מכח סברא דהקדש חמירא מפרשינן לדיוקא דרעהו לחומרא ועוד דמק"ו דיו לבא מן הדין וכו' והול"ל עיקר הילפותא דהיינו מרעהו ודו"ק:

בא"ד **והרב ר' שלמה וכו'**. ואף דקרא בהדיוט איירי וקאמר ר"י לר"ל בדניזק ולא בדמזיק וקאמר ק"ו להקדש לאפוקי מזיבורית דניזק ואם יש להקדש עידית והוא סוף סוף אינו מחויב לקנות וצריך ליתן לו ממעולה שלו מ"מ בהקדש אין שייך לשום בדניזק כלל דמי ידעינן עידית או זיבורית שלו וצריך לשום בדמזיק ע"כ משמע דומיא דהכי בהדיוט:

מ"ש ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק אין נמשך להק"ו שאין הק"ו קאי שלא נשום בדמזיק דהא שומת המזיק הוא חומרא:

היה נ"ל לפרש בגמ' ועוד מאי ק"ו להקדש כיון דלא פליג ר"ע בשומת העידית א"כ הא דקאמר לא בא הכתוב אלא לגבות כו' הא ר"י נמי ס"ל כן ע"כ ר"ל לגבות להקדש נמי מן העידית א"כ מאי ק"ו להקדש הא בהקדש עסקינן משמע כאילו גופא דדינא לגבות לא איירי בהקדש דאל"כ הול"ל בקיצור וקל וחומר להקדש ודו"ק:

דף מט:

גמ' **מפני מה אמרו בע"ח בבינונית כו'**. דמשום נעילת דלת הו"ל לתקן בעידית ובאשר"י מפני מה אמרה תורה ולאו דוקא דהיכן מוזכר בתורה בינונית ועוד מהי תיתי יהיה בע"ח [בעידית] הא בתחלה פריך בהיפך מפני מה ניזקין בעידית משמע דבלא טעמא טפי הו"ל לתקן בבינונית וק"ל:

גמ' **אפשר דמשהי לה בגיטא**. מכאן הקשו להרמב"ם ז"ל דפסק במאים עלי כפינן לבעל ואין מזה הכרח לדידי דאדרבה למה לי סיומא זה משמע דאף במאים דכפינן ליה מ"מ יכול לעשות עיכוב ושהיה ודו"ק:

גמ' **כגון שנעשה ערב וכו'**. ומצייר לנו מתני' ואשמעינן דינא ג' מיני תשלומין באחד זה בעידית וזה בבינונית וזה בזיבורית משום שזה הגבי' בא לאחר מיתה וכפי אותו תשלומין נעשה ערב:

גמ' **בקבלן**. ולא משני בערב לאחר נשואין [דלאו מנה קעביד דמשתעביד אפילו דלית ליה נכסי כמ"ש התוס' לקמן ולא יקשה קושיות הגמ'] דאכתי קשה למ"ד ערב דבע"ח לא משתעבד אע"ג דחסריה ולא עביד מנה וכ"ש ערב דכתובה לאחר נשואין ודוקא לפי ההלכתא כתבו התוס' כך וק"ל:

גמ' **אלא למ"ד וכו' מאי איכא למימר וכו'**. נפשי אותה להבין דעת רש"י למה מקום לקושיא זו תקשי בל"ז למ"ד אי אית ליה משתעבד כיון דאית ליה היאך גובה מערב ע"כ בדהו"ל ונשדף ומאי קשיא ליה הכא ה"נ בדהו"ל [ונשדף] גם היאך יטעה רש"י להשוות קבלן לערב וזה עצמו החילוק בין קבלן לערב וצ"ע: מדלא משני בערב בקנין משמע לי קצת דאף בקנין לא משתעבד (י) והפוסקים לא כתבו כן: ולענין ערב לנכסי מלוג וצאן ברזל אין להוכיח דדינו ככתובה גופיה אע"ג דחסריה ממונא הואיל דלא משני בנכסי מלוג וצאן ברזל דסתם כתובה מנה מאתים וק"ל:

ברש"י בד"ה **בקבלן כו' שהתפיסה בנו מטלטלין כו' והחזירתן**. לשון נקיבה היא החזירתן לבנו וזה שכתבו התוס' דלא דמיא לנשא ונתן ביד כיון שלא נתנו הוא בעצמו לבנו ובקצת גמרות מוגה והחזירן וקצת משמע כן לשון לבנו דהול"ל לבעל ולפי"ז מ"ש התוס' דל"ד לנשא ונתן ביד משום דהתם לקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה משא"כ כאן שהמטלטלין המה של בעל ולא נתנן לידה רק למשכון ולהבטחה ודו"ק:

ברש"י בד"ה **אית ליה נכסי כו' הערב הזה כו'**. הול"ל קבלן מיהו רש"י משון או לא דק בלישניה וכן בתוס' בד"ה אלא למ"ד נקטו דלא מני ערב לאשתעויי כו' [הו"ל למינקט קבלן]:

ברש"י בד"ה **בדהוי כו' בשעת מלוה**. הול"ל שיעבוד כתובה ואולי עיקר קושיא אבע"ח דבכתובה ניחא דמ"מ בזיבורית אף דלא משתעבד מכ"ש לא"כ גבי מיתמי (כ) אבל בע"ח בבינונית יקשה כיון דלא

משתעבד (נ):

ברש"י **בד"ה דברי הכל לא משתעבד כו' ועוד דלא מידי חסריה כו'**. ולא נקיט מנה:

בתוס' **בד"ה משום חינא כו' לא הו"ל למקרי כושל**. אף לרש"י יישב שמה מ"מ לא הו"ל למקרי כך כיון דאין זה טעם שנותנין לה בשביל כן והו"ל לכתובת אשה הניחא לפירוש התוס' וק"ל:

בא"ד ולעיל נמי כו'. והתם בהכותב נשארה באמת סברת חינא ותקנו בשביל כן לתת לאשה דהם ב' הפכים ולפי' התוס' ניחא דאדרבה כיון שהאשה רוצה להנשא ומדאגה שמא לא ישא אותה איש תקינו לה שמה שיתנו לה והכא בשמעתין קאמר ס"ל אמינא משום חינא יפוי כחה אף לגבי יתומים לגבות מבינונית קמ"ל לגבי יתומים לא ייפו כחה לגבי הא והא דקאמר מפני מה אמרו כתובה בזיבורית דכדי שתשא איש דהיינו כסברת חינא שפי' רש"י הו"ל לתקן עידית [או בינונית] לזה קאמר דאין זה סברא כלל ליותר ממה כו'. ומ"ש התוס' לעיל ריש פרקין בד"ה כתובת אשה בסוף הדבור משום חינא נקטו לישנא דחינא לפי פי' רש"י דלרש"י קרוי זה חינא ולהתוס' ג"כ כוונת הפשט אחד רק לשון חינא אינו כן וק"ל וכ"ז פשוט בעיני וראיתי מי שלא כתב כן ואינו נראה:

בתוס' **בד"ה בקבלן כו' דבלשון תליא כו'**. ר"ל אם אמר לשון תן לו ואני אתן לך הוי קבלן הלוהו ואני פורע הוי ערב וכה"ג ע"ש. נראה לרש"י ס"ל בכל קבלן צריך לוקח שקיבל המעות לידו ולכך נקרא קבלן וברשב"א כתב משום דכאן לא שייך תן לו וכו' שהאשה אינה מלוה לבעל רק חייב לה כתובה בתנאי ב"ד לזה צ"ל שהתפיסה מטלטלין כו' ומ"ש והיא מוסרתן לידו ה"ה אם אמר לה תן לו וכו' ועיין:

בתוס' **בד"ה אלא למאן כו' ניזקין אמאי בעידית כו'**. . אע"ג דהוי קבלן ויכול לתובעו תחלה מ"מ עיקר דינו איתמי ואפילו בקטנים כו' ולפום ריהטא קצת קשה לי דלמא איירי בדאית ליתמי עידית ולא זיבורית ואפ"ה כתובה בזיבורית דלא נכנס לשיעבוד יותר רק שיהא קאי במקום יתומים ויהיה לו יפוי כח דיתומים ואילו הוי להו זיבורית מצי מגבי לה ה"נ איהו כיון שיש לו ואינו נראה פשטא דשמעתין דאיירי שיש לו לחייב ג' שדות עידית בינונית זיבורית דאין לנו לדקדק בשדותיו רק טעמא בניזקין ובע"ח קיבל עליו לעמוד במקום החייב דנייהו וכיון שיש לו עידית צריך ליתן לו עידית ובכתובה דלא ניתנה לגבות מחיים שיעבד לעמוד במקום היתומים ודו"ק: להתוס' א"ל כמו שהקשיתי ברש"י תיקשי ליה בל"ז אי אית ליה משתעבד כיון דאית ליה משתלם מבע"ח ובקבלן ניחא אבל בערב דבע"ח נמי פליגי וע"כ ידע מקור הפלוגתא י"ל דאיירי שפיר בדאית ליה עדיין וביתומים קטנים וק"ל:

דף נ.

גמ' **או דלמא משום דלא מסיק כו'**. ודינא הוי ופירוש מפני תיקון העולם אניזקין בקטנים משום תקנתא דלא חילקו שוב בין גדולים לקטנים כמו בבע"ח משום לא פלוג וכמ"ש התוס' לעיל במתני' בד"ה אין נפרעין מנכסי יתומים וכאן בד"ה כיון:

בתוס' **בד"ה פחות שבכלים כו'**. דהתורה תלאה בברירתו ליתן מה שירצה וממילא בקרקע נותן זיבורית אבל פחות שבכלים ודאי הוי מיטב. ראיתי מי שמשבש שכתב מכח יתורא ואין כאן יתור בקרא והדברים המה דברי יתור:

בתוס' **בד"ה כיון כו'**. בהרשב"א כתב דרבא סבר שיעבודא לאו דאורייתא והיינו שיעבוד סתם שהלוה לו בשטר אבל הכא שפירש בהד"א שיעבוד קרקע [מדאורייתא משתעבד] ולפי"ז מאי מקשה מניזקין ודו"ק (מ) ולי אפשר קצת לומר דלא מוכרח דס"ל לרבא שיעבודא דאורייתא ומ"מ פריך שפיר על תדע שלו דלמא בשבח דמניה בעידית מדאורייתא הניחו רבנן ביתומים על דין האב משא"כ בבע"ח דמיניה דידיה גופיה בזיבורית ורבנן תקנו לגביה בינונית וגבי יתמי לא רצו לתקן ופריך מניזקין דמיניה מדאורייתא בעידית ואפ"ה ביתומים שינה הדין וק"ל (נ):

בתוס' **בד"ה מאי עידית שפאי עידית פירש בקונטרס כו'**. דברי רש"י דחוקים בפשט דשפאי כמ"ש התוס' ודברי התוס' רחקו מני וגבי יתמי כו' אין לו פירוש וצ"ל שהם מדברי רבא גופיה ור"ל שפאי עידית הוי בע"ח לכן מיניה בבינונית לא בעידית וגבי יתמי בזיבורית כדין תורה משא"כ אילו הוי נזקין מיתומים לא גבי מזיבורית אא"כ הוי עידית לניזק ועוד ראיה דכדרבא לא קאי רק על מה שמצינו שפאי עידית דגריע אין זה ענין ובעיקר דבריו הוי דברי נבואה דאטו אם שילח בעירו וביער בשדה שבולת שועל העומד לאכילת בהמה או מגידי החנות המוכר שבולת שועל לבהמה לא יהיה דינו כניזקין מיהו בגידי החנות אינו עומד לכך לאכול הבהמות שמה משא"כ בשדה מרעה עומד לרעות שמה (ס) וכן מסתבר דאין לזה שום נזק. וברשב"א מביא בשם ר"ת אפילו הן עידית שפאי עידית אותו קרקע שהזיקה דהוי נזק ונזק דינו אף גבי יתומים בעידית לרבא מ"מ בשפאי עידית הוי כבע"ח לגבי מיתמי בזיבורית ואתיא ראיה לרבא שפיר דהוי בע"ח למיניה בבינונית וקאי הסיומא וגבי יתמי אדלעיל כמו לפרש"י וק"ל רק דוחק דלפי"ז איירי ברייתא למקשה מניה בניזקין ואמאי לא קאמר מתחלה מאי לאו אפילו הן עידית ר"ל ניזקין י"ל דא"כ הוי משני ליה ר' ישמעאל היא וכדלעיל והא דלא משני באמת כן ואם תירוץ זה עדיף לישני לעיל ג"כ בשפאי י"ל דכל אחד משני לפי משמעות הלשון דהכא הו"ל אפילו הן ניזקין למה כינה עידית דזה לא מצינו בשום מקום שכינה לניזקין בשם עידית. ואי לא מסתפינא הייתי מפרש שפאי עידית היא שדה טובה מאד כדרך השדה העומד על שפת הנהר והוי עידי עידית וקאמר אפילו יש להן עידי עידית דה"א לעשה מעידית בינונית ומבינונית זיבורית ויגבה מהן בינונית דלמעלה חשבינן קמ"ל דלמטה חשבינן כי אין שיעבוד ניזקין אלא לעידית סתם לא עידי עידית [וע"כ למטה חשבינן וא"כ ממילא דבבע"ח בזיבורית אפילו יש לו עידי עידית] ומייתי שפיר ראיה לשיעבוד נזקין על עידית [סתם] וגובה מבינונית [דידיה] ולא מעידי עידית וממילא ביתמי אוקמה אדאורייתא וגובה בע"ח מזיבורית ואזיל רבא לטעמיה דס"ל בשל עולם הן שמין כמ"ש התוס' ונותן לניזקין עידית סתם דשל עולם לא עידי עידית (ע) ודוחק בעיני דהו"ל לרבא לומר הזיק זיבורית גובה מעידית ואפילו יש לו שפאי עידית כדקאמר הכא אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מזיבורית ואפילו יש להן שפאי עידית גובה מה שנקראין זיבורית בשל עולם ועוד יאמר בקיצור בשל עולם הן שמין ולמה לו האריכות הזאת: ודע ביש"ש פ"ק דב"ק סי' י"ג האריך בדין שכתב הטור סוף סי' ק"ב (פ) וסבר שיצא לו מפשט זה לפי פרש"י ואשתמיטתיה דדין הטור הוא גמרא ערוכה פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ו ע"ב) וכן הב"י הראה מקום על גמרא דאיזהו נשך ופירוש הטור שהתנה מעידית ולא מעידי עידית וק"ל:

בהתוס' שפאי בשין שמאלית:

דף נ:

גמ' **אבל אם אמר תנו וכו'**. ואחריו ג' מאות לפלוני ואחריו ד' מאות לפלוני כצ"ל:

גמ' **ואע"ג דקמא בינונית כו'**. דהא פסיק ותני. וברשב"א כי היכי דקדים לגבות בינונית וע"ש באורך:

גמ' **ולחזי שטרא כו'**. פרש"י אמאי כו' לגוואה. משמע דמפרש שטר אגוואה וא"כ פריך והא כל הקודם בשטר קאמר וצ"ל ע"כ דפסיקא ליה עכ"פ דס"ל לברייתא דאזלינן בתר גוואה ולא בתר שטר מדגובה ברישא מכולן ומדאין אומר ברישא בלא אחריו כל הקודם בשטר זכה ויש לו ב' פרכות ע"ז אמאי לא אזלינן באמת בתר שטר ועוד לישנא דכל הקודם בשטר וא"כ היינו האי נמי [שכתב רש"י] דמסיפא לא קשה כלל דדלמא קושטא שטר ממש ודו"ק:

בתוס' **בד"ה יתומים כו' כשערב לו כו'**. ועכשיו שמת זה החייב לו רוצה העובד כוכבים להפרע מהערב [כיון שמת החייב] לא יפרע הערב הזה מן היתומים אלא בשבועה שמא אתפסיה החייב צררי וק"ל:

בתוס' **בד"ה גובה כו' יתן לפי חלקו כו'**. וה"ה לענין גבי' שלהן אם אין הנכסים מגיעין חולקין אותו לפ' חלקים:

בא"ד ור"ח דימהו למתני' כו'. דהיינו על ב' מאות חולקין בשוה ומנה ג' משועבדים לב' אחרונים יחד ומנה ד' לאחרון:

בא"ד ונראה שיש לחלק. עיין ברי"ף שם בב"ב תמצא החילוק וכאן ברשב"א דהכא אזלינן בתר אומדן דעת המת וק"ל:

בתוס' **בד"ה אע"ג כו' קצת קשה כו' דלא מפרש דאינו נפסד אלא האחרון והא רישא כו'**. ואין לו גובה משלפניו וכו' נמי יש לפרש כן למ"ש ודוחק לומר דברישא נמי לא ס"ל נפסד רק ר"ל מאיזה שיש לו בינונית דאין מכולן משמע כן:

בתוס' **בד"ה ש"מ כו' אי נמי הכא במתנה במקצת כו'**. וא"ל מנ"ל להקשות [היינו לפשוט דדלמא איירי במתנת שכ"מ בכולה] ודוחק לומר מדלא אמר תנו ב' חלקים מנכסי לפלוני וג' חלקים לפלוני כו'. אבל י"ל דמשמע ליה כן דבכולה לא מקרי משועבדים להיות גובה מן האחרון מטעם דאין גובה ממשועבדים במקום שיש בני חורין רק מתנת שכ"מ במקצת דהוי בקנין וכמתנת בריא לכל דבר שאם עמד אינו חוזר וכן משמע ברשב"א וק"ל:

בתוס' **בד"ה ר"ת קצובין וכתובין כו' אר"ל לא מיבעיא כו'**. דלר"ל פשיטא דכתובין לחוד מהני מדקאמר [ר' אבא לעולא] והא מזון האשה כו' אע"ג דלא קצובין הוי מהני אילו הוי ככתובין למשעבדי וק"ל. ועי"ל שהוא הראשון ופשיטא מדלא הזכיר רק כתובין מהיכא תיתי נאמר שכוונתו קצובין ג"כ אבל בר"ח מספקא ליה אי קאי אדברי ר"ל גם אי קאי אמאי טעמא דמתני' [ע"כ דקצובין לחוד מהני דהא אין כתובין] או אקושיות והא מזון אשה ובנות וכו' וק"ל:

דף נא.

גמ' **גדולה מזו אמרו וכו'**. נראה דס"ל טעמא משום דלא אלימא עישור לבטל הירושה שנתחלש עתה ושם בפרק מציאות האשה פריך ולמא שאני הכא משום רווח ביתא וכפרש"י כאן:

גמ' **שאני פרנסה כיון דאית ליה קלא כו'**. ואין מוציאין למזונות משום שאין קצובין ואע"ג דזמנן עד דתיבגרן או עד דתינסבן וכו' מ"מ אין לו קצבה למטה דלמא תנסבן קודם בגרות וכמ"ש התוס' בכתובות (צ) מיהו למ"ד כתובין לחודא מהני א"ל דאה"נ מוציאין למזונות ס"ל דמשנה שלימה בסמוך מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין כו' (ק) וכדפריך בסמוך אי הכי בנות נמי דצ"ל דלא פריך לחות שנויא דקנו מידו דמיפשט איבעיא דדלמא לעולם תרווייהו בעי ושקנו מידו ובעת דלא משום שאין קצובין אלא למ"ד לפי שאין כתובין פריך וצ"ל דמזונות אין מוציאין משום שכתובין הן אבל בני חורין וכו' כדקאמר לעיל והטעם כפרש"י לעיל אין לך אדם שרוצה ליקח וכו' ולהכי אפילו ממשעבדי שמכר האב לא מוציאין ולכאורה זו בעצמו סברת קצובין למ"ש מזונות מפרנסה ויש ליישב בדוחק שאין זה משום קצובין ועיין מ"ש התוס' פרק נערה דף נ' ע"ב בד"ה ומאי עילויא כו' וז"ל ויש להביא ראיה להוסיף על עישור אין שמין באב דרבי אית ליה כר' יהודה דהולכין אחר דעת האב וקאמר רבי דפרנסה טורפא ממשעבדי ולא מזונות לפי שמזונות אינם קצובין כדאמרינן בהניזקין ופרנסה מיקץ קיץ כדאמרינן התם ואם איתא דלהוסיף על עישור נמי שמין באב א"כ פרנסה נמי אינן קצובין אבל אם אין שמין אלא לפחות מעישור ניחא אע"פ שאין לו קצבה למטה כיון דלמעלה יש לו קצבה יכולין הלקוחות ליזהר ולהניח בני חורין כדי עישור נכסים ומאי ראיה דלמא רבי ס"ל טעמא לפי שאין כתובין דהא תנאי פליגי בהכי ודו"ק:

גמ' **אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין כו'**. לכאורה כשלא ידע מאומה רק זה בא ואמר מצאתי כיס אחד וטוענו הלה לפי דבריך ע"כ גם השני מצאת וה"ז תביעות ברי בכיסין ותביעות שמא בשוורים וברי בהחזרתי אף בשוורים וזה שדקדק רש"י והו"ל טענתו של זה טענת ברי אחרי שאחד מהן ביד זה וכו' ולא קאמר הואיל וראה לזה מגביה כיסו ואע"ג דמגו דאי בעי שתיק סוף סוף עתה יש לו תביעות ברי עליו וצ"ל דמודה ר"י באומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר כו' דאין לזה תביעות ברי עליו אף לפי הודאתו ויותר נראה דזה בעצמו מקרי משיב אבידה הואיל ולא שתק והודה [וא"כ זהו באמת קושית הגמ' ור' יצחק ל"ל המוצא מציאה] וכן פרש"י בריש ב"מ מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ליהוי כמשיב אבידה דתנן לא ישבע מפני תקון העולם [ולפי' התוס' בד"ה וראב"י ל"ל משיב אבידה דחוק אמאי קרי ליה מגו משיב אבידה הו"ל וראב"י ל"ל מגו וכן בסיומא הלכך לאו משיב אבידה כו' ומדלא מעיז משיב אבידה כו' ולפרש"י א"ש. זה היה במוסגר מדברי הגאון] וצ"ל דרש"י מפרש כרבינא [לעיל (גיטין דף מ"ט ע"ב) רבינא אמר לעולם מתני' ר"ע כו'] וכן פסקו לעיל הפוסקים (ר) מפני תקון העולם דאורייתא הוא והוא טעם לדין תורה ולזה מקשה ור' יצחק ל"ל המוצא מציאה כו' הוא דאמר כו' דהיכא דתבעו ברי לא מקרי משיב אבידה [לפי המסקנא דראב"י בתובעו] ומתני' לא איירי בתובעו ברי (ש) או מתני' [כרבנן] דראב"י לית ליה משיב אבידה פטור [והיה קשה לרש"י] ומאי פריך אלא בעלמא הוינן וכו' ומ"מ מייתי לה לנוהינן משום דלראב"י אף בשוורים למינתחי הו"ל לחייב שבועה כמו בטוענת עצמו דס"ל עכשיו ור"י פוטר בשוורים ומסיק בטוענו קטן וס"ל לראב"י כיון שתובעו ברי לא מקרי משיב אבידה אע"ג דקטן הוי כמאן דליתא אפ"ה אין אדם מעיז לכפור הכל ואע"ג שהדמיון אינו מחוור כ"כ לדמותו לכאן מ"מ רש"י משוו להו (ת) ודו"ק. אבל התוס' לא היה לפניהם פרש"י כאשר הוא לפנינו ומפרשים דאיירי שטוענו עכ"פ ראיתי שהגבהת מציאה שלי אבל איני יודע כמה דזה בכיסין הוי טענת ברי וכמ"ש בח"ש והוא העתיק מלה במלה מרשב"א ע"ש ולזה הקשו התוס' וקשה דלהימניה במגו כו' אבל בחלוקה הראשונה דכיסין לא הקשו דהוי מגו דכופר הכל ואין אדם מעיז כיון דהלה טוענו ברי אבל בסיפא הקשו שפיר והעלו גירסת תנ"ה וכו' שני כיסין וכו' ולא מצייר סיפא בשוורים ובהחזרתי כו' משום דפטור במגו דלא מצאתי אלא

אחד וכקושיתם לפרש"י אבל בכיסין אילו טוען לא מצאתי אלא אחד נמי היה חייב שבועה והא לקמצייר בכיסין החזרתי לרבותא וכו' ולהתוספות לא גרסינן כלל הך חלוקה לשני שוורים קשורים וכו' והחזרתי כו' בזה אינו נשבע ולפשט הזה כמ"ש בח"ש ורשב"א פי' השמעתין למתני' איירי במוצא מציאה שחייב לישבע מצד הדין אפ"ה מפני תיקון העולם התקינו שלא ישבע ובא ר' יצחק ומצייר היכא שחייב מצד הדין ישבע לצ"ל תיקון העולם כלל ועיין במאור מסכים לפירוש הראשון ובמלחמות לפירוש השני עיין עליהם ודו"ק:

ברש"י בל"ה גדולה מזו אמרו שאפילו מכר האח כו'. וכפרש"י בסמוך משעה שמת האב הכל יודעין כו'. אבל למה שמכר האב בחייו אין לו קצבה למי יודע כמה בנות יהיה לו ועל כמה יהיה העישור וכמו שכתבו התוס' ר"פ הנושא [לענין מזון הבנות] וע"ש (א):

בתוס' בל"ה או דלמא כו' כגון פסק לזון כו'. ומתני' דבסמוך והיא ניזונת ממשעבדי או איירי בקנו מידו או אפילו בלא קנו וצ"ל כדמשני שאני פרנסה כיון דאית ליה קלא כו' אבל פסק לזון לית ליה קלא כ"כ אבל מ"מ יש לו קול יותר מהלואה וק"ל:

בתוס' בל"ה בשקנו מידו כו' וקשה כו'. לפרש"י י"ל דכתובין ממש אה"נ דמהני לעיל רק אכמאן דכתיבי למי מכח תנאי ב"ד קאמר דמעיקרא הכי תקון דכתובין הן אצל בני חורין כו' לזה פירש שפיר בשקנו לסתם קנין וכו' אבל התוס' מיאנו בזה דא"כ לישני הכא במאי עסקינן בדכתב וק"ל (ב):

בתוס' בל"ה אימור וכו' אבל גבי בני תורי לא דאמרינן בפרק שני דייני גזירות כו'. אינו ראיה דלא חיישינן לצררי לגבות מבני חרי דה"נ קאמר בהדיא מתו בנותיהן מזונות מנכסים בני חורין כו' רק טעמא קאמרי דלא חיישינן לצררי לגבי בני חורין משום דקטנה היא כו' והשתא אזלא לה טעמא לפי שאין כתובין דהא אף בכתובין ובקנין אפ"ה לא גבי ממשעבדי משום צררי וא"כ מפני תקון העולם דמתני' צ"ל לחששת צררי מקרי תקון העולם שלא תגבה פעמיים (ג) והו"מ למיחשב כמה וכמה הכא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה משום צררי ואין נזקקין לנכסי יתומים קטנים משום צררי יתנא ושייר דהא נעילת דלת מקרי תקון העולם והו"ל מלוה בשטר גובה מלקוחות מפני תקון העולם למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ובסמוך תנאי היא כו' משמע לטעמא דכתובין נשאר לפי האמת ולפרש"י לחד שינויא לתוספות [לעיל בל"ה כתובין] דלוקח בקנו מידו יש לחוש לצררי א"ש דצריכי טעמא דכתובין דלא קנו מידו ודו"ק (ד):

בא"ד דלענין משעבדי חיישינן כו'. למאי לפי' רש"י והתוס' לעיל ללוקח משום דקני מידו לק"מ דהא דכתובה איירי בדלא קנו מידו וכן הא דכתבו התוס' מקודם אבל גבי בני חורין כו' מפרק שני דייני כו' בלאו ה"נ שאני התם דלא קנו מידו ודו"ק (ה):

בא"ד תשבע לבסוף וכו'. לא"ד דהתם משום דנשבעת לבסוף בשעת גיבוי כתובה סוף סוף כשבאת לזון שלא בפניו נותנין לה מזונות בלי שבועה וכתובה תנינא בהכותב הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה ופירוש תשבע לבסוף כשיבא ממדינת הים (ו) וק"ל:

בתוס' בל"ה אלמא אפשר לומר בהיפך דרש"י מחשיב ליה לכתובין דטעמא לפי שאין כתובין פרש"י לעיל אע"ג דכתב השבח מ"מ על הפירות כיון שאינן בעולם אין הקול יוצא ולהכי כי קדם מקחו לשבח לא הוי כתובין דליכא קול אבל קדם שבחו למקחו וכו' יצא קול אחריות כו' וכפרש"י באר היטב כאן ד"ה אבל קדם אבל קצובין לא הוי דגוף הקרקע קצוב דמיו תוך שטר המכירה עד כמה יחזור על המוכר אבל שבח ופירות אין קצוב בו דהשתא לר"ל ניחא וכן לר' חנינא אי קצובין אע"פ שאין כתובין (ז) י"ל נמי כתובין לחוד נמי מועיל ואע"ג דבשעת כתיבה לא הוי קול מ"מ מידי דהוי אפרנסה דבחיי אב אין לו קול ומשעה שמת האב אם מכר האח מוציאין דאית ליה קלא ולתוספות צריך לחלק דשאני עישור דמתחיל עתה החיוב ולא כחוב מקודם ותדע קצת דע"כ רש"י מפרש לר' חנינא אם קצובין לחוד מועיל הא דתנן מלוה ע"פ גובה מבני חורין בדלא קצובין ודומיא דהכי בשטר גובה ממשעבדי ופשוט דלאו קצובין וכתובין בעי רק חדא לחוד סגי ומשני תנאי וכו' ולמ"ד קצובין לא מהני כתובין כשאין קצובין ודו"ק. ולהתוספות אף לתנאי היא מ"מ נפשט האיבעיא דאל"כ הוי ג' תנאים וק"ל ולא מתרץ רק חדא דלא יקשה לעולא ואף שי"ל קצת דלא נפשט ופליגי ר"ל ור"ח אליבא דת"ק (ח) ור' נתן כר"י ודו"ק:

דף נא:

בתוס' בל"ה וראב"י כו' וקשה כו'. עדיפא הו"ל להקשות לפרש"י אמאי שביק להקשות אלימא באמת מכח דינא ומקשה מכח תקון העולם ולמ"ש לעיל בפרש"י ניחא ודו"ק:

בא"ד וקשה וכו' ועוד וכו'. י"ל מכח אלו ב' קושיות פרש"י דהוינן בעלמא מקשן אחר ולפרש"י שלפנינו פירש דהוינן משום דלמסקנא למיא לדר' יצחק אבל בה"א אפילו שוורים נמי [כמ"ש לעיל בגמ'] ודו"ק:

בתוס' בל"ה אלא בדרבה כו' וד"ה מפני מה וכו'. עיין מ"ש בעזה"י בחידושינו כתובות וב"מ:

בתוס' בל"ה מפני מה כו'. מ"ש בכתובות בהא דאלמא בכופר הכל נמי אדם מעיז כו' לאשתמוטי וכו'. אפשר לכאורה דא"כ הו"ל בקצרה בכולה בעי לכפריה והאי דלא כפריה משום דהו"ל זוזי כשיעור הלואתו ומותר לא הו"ל לכן אשתמיט וכו' ודו"ק [ועיין מה שהגהנו שם]:

בא"ד דוקא מודה מקצת וכו'. לא"ד המיעוט קאי דוקא אהיכא שאינו יכול להעיז דומיא דחיובא דמודה מקצת אבל היכא שיכול להעיז כופר הכל חייב א"כ באותו ה"א מודה מקצת ג"כ חייב דהא ליכא מגו כיון דכופר הכל חייב וא"כ באותו ה"א איירי כי הוא זה בכל גוונא וממעט נמי בכל גוונא ודו"ק:

בתוס' בל"ה בכולה בעי כו' מדלא כפריה כו'. אינו מדוקדק בפרש"י לכאורה דמשום דאינו יכול להעיז לא כפריה ואפשר הא דאמרינן אין אדם מעיז דוקא באדם שאינו גזלן [ורק כוונתו לאשתמוטי] ואילו הוא גזלן וחשיד אממונא מעיז ומעיז וק"ל:

בא"ד ולא קשה מהאי רעיא כו'. קאי אף לי"ל הראשון [דמדרבנן פסול כו']:

יש לומר ולהוכיח דמשביעין שבועה דאורייתא על הרחבת הזמן אם מחולקין הלוה והמלוה ויש למלוה על א' דהכא כל עצמות שבועת מודה במקצת הוא משום הרחבת הזמן דממנ"פ אם אינו חייב לו יותר למה ישבע בלי צורך ואם חייב לו ודעתו שלא לפרוע א"כ חשיד אממונא [לפרש"י ולפי' התוס' א"כ יש לו מגו] ע"כ משום אדם שדעתו לפורעו כשיהיה לו זוזי ואשתמיט לפי שעה אף שיש לחלק קצת ודו"ק (ט):

דף נב.

במתני' לא קתני ברישא אפוטרופוס סתם ועוד בסיפא שביק יתומים שסמכו מיהו הא לא קשיא דבסמוך מפרש סברת טעם המחלוקת דאבא שאול ורבנן ואותן הסברות לא שייכין כלל בסמכו לתרוייהו או נשבע כסברת הרמ"ה והרא"ש או אינו נשבע כסברת הראב"ד ורמב"ן ונ"ל שדעת התוס' כראב"ד ורמב"ן ורשב"א בפרק הכותב (כתובות דף פ"ח ע"ב) בל"ה ומיפלגי בפלוגתא דאבא שאול וכו' דכתבו ובממנה עצמה ליכא לאוקמא דאם כן לכ"ע היורשים משביעין אותה דלא שייך בה טעמא דמימנע וכו' דמן הדין אין ממנין אשה אפטרופא הא לא"ה לא ישבע כמינהו אבי יתומים וצ"ל דאורחא דמלתא נקיט דב"ד ממנין עשיר גדול גברא דטפי נכסי וכו' ואותו האיש מסתמא לא יטפל בעצמו ביתומים קטנים להאכילן ולהלבישן וכה"ג רק משכירין אותן ביד בעה"ב א' וקוצבין לו מזונות ומעות וכה"ג ולזה א"ל בו אם ישבע אם לאו שאין בידו ממעות יתומים רק לענין עשורי ובאפטרופס שמינוהו ב"ד אין שייך לעשר דהא לעשר לוקח להאכיל שרי כדמסיק [ובתחלה ס"ד דאף ברייתא דהתם איירי בלהאכיל לגמרי ממעט אתם ולא התורם שאינו שלו. זה היה במוסגר מדברי הגאון] אבל אבי יתומים דרכו למנות חבר וקרוב שלו שיטפל ביתומים משום אהבה ואחוה וריעות שביניהם ויהיה במקום אביהן לכל דבר [אף להאכילן ולהלבישן ולכך נקיט ליה ברישא לענין מעשר] וק"ל:

גמ' ומוכרין להן פירות. קתני לה משום רבותא דאבל לא להניח:

לולב כולל כל ד' מינים. וערבה להושענא. גם ועושין קתני לא ולוקחין לעשייה שייך בלולב והושענא לוקח לאוגדו:

גמ' לאיתוי שופר. אף שיכול לצאת בשמיעת שופר של חבירו משא"כ באינך לכם משלכם וכן לאתוי מגילה אף דיכול לצאת פעם בשנה בשל חבירו. ואין פודין שבוים דקתני משום דמצוה רבה היא לא שמעינן מכלל צדקה. לאתויי תנחומי אבילים כו' דהוי מלתא דשכיחי רבים שם ב"מ דגלגל הוא כו' דומיא דצדקה דגלגל הוא עניות שכיחי ב"מ:

גמ' אלא לחוב כו'. לולי פרש"י ה"א כשיש לאחר תביעה עליהן קרוי לחוב דאין להם ריוח מסתמא ולזכות קרוי כשיש להן תביעה על אחר ופריך ולזכות אמאי לא אין סברא שיחתין אפטרופא ויניח ממון היתומין ביד אחרים בלא ריוח על שיגלגלו וכן רש"י לפי פירושו מיירי על אחר שיש לו תביעה על היתומים ומתרץ אלא לחוב כו' עכ"פ איירי ביש לו לאחר תביעה עליהן ואף שנראה לאפוטרופוס שיזכה בדין או אפילו נראה להם שזכות היא ליתומים שיבאו עתה לדין יותר מאלו ימתינו כגון עתה ימצאו יותר עדות וראיה וכה"ג וכן משמע כמעט ברמב"ם הביאו ב"י שמפרש כן ממש:

גמ' למכור ברחוק כו' ולגאול ביפה כו'. לא מתחוור לי מלתא בטעמא דהא מלתא כיון דיכול לעשות ליתומים טובה גדולה קרוב לשכר ורחוק להפסד למי מפיס איזה ישתלף:

אפשר לקלקל ולגאול [ולא נקיט ולקנות] אפילו שדה שהיה שלהן עצמן מקודם דהשתא לא שייך דלמא לא מספיין:

גמ' דלמא לא משפיין אבל משתלפן בעבדים ישנו יותר קלקול מבשלות זקנה וחולי ומיתה וכה"ג:

גמ' וצריך לחשוב. רש"י פירש יחשוב וישבע דאל"כ מאי תועלת החשבון כשיהיה נאמן על מה שאמר אבל הפוסקים לא פירשו כן עיין באשר"י ובטור סי' ר"ן:

גמ' הרשות בידו. פשיטא ומאי קמ"ל ויש גורסין הרשות בידן ר"ל ביד ב"ד להניח אם מינה אבי יתומים אותן בחייו על אשר לו והיו בחזקת נאמנים בעיניו אף שלא מינן לאחר מיתה כו' עיין בפוסקים. (י) סיומא לאורך הברייתא [דלא היה לו להביא רק תחלת הברייתא לסיוע להאכיל ולא להניח] י"ל דדייק החילוק להאכיל ולהניח דוקא שלא תימה יש חילוק בין אפטרופוס לאפוטרופוס לזה מביא כל הברייתא דלמחלק לבסוף במינוהו אבי יתומים כו' ש"מ דברישא אין חילוק וק"ל:

גמ' הני בי תרי וכו'. משום דאיירי נמי דלא שבקיה ר"מ ועכב על ידן:

גמ' כל בי שמשי. לצריך שיהא שלום בבית דנר שבת משום שלום בית ותזנח משלום נפשי זה נר שבת והני ג' דברים שצריך שיאמרו ע"ש כו' בניחותא לא דרך רגזנות דב' מלאכים באים מלאך טוב ומלאך רע וכו' יהי רצון וכו' ועל"ז יש לכוין סור מרע מן המלאך רע ועשה טוב ר"ל עשה אותו טוב שצריך שיענה אמן בע"כ וע"י מה בקש שלום כר"מ ורדפהו לרע הנזכר כמו שאמר ווי דאפקיה ר"מ להאי גברא וכו':

גמ' לא קראתי לאשתי אשתי וכו' אפשר לומר כי קורין לה אשה ע"ש זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת שהיא בת זוגו ור"י הו"ל אשה רעה כמ"ש בבראשית רבה פ' י"ז פסוק אעשה לו עזר כנגדו זכה עזר כאשתו של ר' חנינא בר חכינאי לא זכה כנגדו כאשתו של ר' יוסי ומייתי שם עובדא שגירשה וניסת לסנטר כו'. שלא היתה בת זוגו לזה לא קראה בשם אשה וק"ל:

ברש"י יתומים שסמכו תנן ואע"פ שלא נתמנה כו':

בתוס' בל"ה יהבו יתמי זוזי כו' אבל יתמי מן התורה דינם כהדיוט דלא קני בכסף כו'. עיין בח"ש דברים דחוקים אבל הנ"ל דכתבו זה לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מן התורה דקרא ומתני' מסייע ליה וכמה גמרות בכמה דוכתין משמע כר"ל ורש"י פסק כר"ל כדאיתא במרדכי פרק הזהב וא"כ מצאתי במרדכי בשמעתין שכתב אלו ב' דבורי תוספות הך דיהבו זוזי ודבור שא"כ דאתי למימר וכו' וביניהם כתב פירוש ר"י דהך סוגיא דשמעתין כר"ל מדקאמר יתומים הרי הן כהקדש ולא קאמר אוקמה אדינא דאורייתא כלעיל גבי זיבורית אוקמה אדאורייתא רק בוי"ל שינה בע"א ודו"ק:

בא"ד גבי פדאוהו במנה כו'. התם היפך מכאן שהקדש הוא המוכר וכאן היתומים הלוקחין והו"ל אחלוקה יהבו להו זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח כו' לדמיא ממש להתם וכן באמת התם מקשים מיניה והכא תפסו מוקדם וק"ל:

דף נב:

גמ' יהבי ליה זוזי ליתמי כו' זול סבר מינה היינו דר' חנילאי כו'. גם בכאן הו"ל אוקמה אדינא וכמ"ש המרדכי ותלאו בהקדש כיון דמשיכה מפורשת מן התורה מאין הרגלים לתקן שיקנה בכסף לזה אמר הואיל ומצינו קנין כסף בהקדש אותו קנין תקנו ג"כ ביתומים ליפוי כחם הכלל היתומים שוין להדיוט לגמרי חוץ מחלוקה משום פירי מיתמי ואייקור שיוכלו היתומים לחזור דיהבו ליה זוזי ליתמי אפירי תקנו כמו בהדיוט דשניהם יכולין לחזור אם דין תורה בכסף קונה י"ל מה"ט שתקנו בהדיוט שלא יאמרו לו נשרפו חיטיך כו' ה"נ שלא יאמרו היתומים כן לאחר למה ריוח ליתומים ויפסיד אחר וביהבו יתמי זוזי לאחרים תיקנו נמי כמו בהדיוט ששניהם יכולין לחזור ואי אפשר לתקן בהיפך שניהם לא יחזרו דא"כ הוי ב' רעות ליתומים בזול לא יהא יכולת בידם לחזור ויאמר נשרפו כו' כיון דקאי ברשותה באייקור וק"ל:

גמ' אמר רב אשי כו'. סמכו כאן דמשום ריוח יתומין דזימנין דאיצטרכי לזוזי מזבנינן בלא אכרזתא וה"נ מה"ט גופי' יוכלו אחרים לחזור בזול וק"ל:

גמ' והא קא מפסיד פי' רש"י נכסי יתומים. אבל מפסיד נכסי עצמו משמע לכ"ע אין מסלקין בשביל כן נ"ל ועיין:

גמ' **ואתי לאימנועי.** משמע משמעתין שאין כח ביד ב"ד לכוף לקבל אפוטרופסות דאל"כ מאי קאמר למאי מימנע וכו' וק"ל:

גמ' **אפטרופס שמינוהו אבי יתומים כו' כנושא שכר כו'.** מרשב"א משמע בהליא שגרים מינוהו ב"ד גירסתינו נראה יותר דכ"ל מה ענינו לנושא שכר ואי משום פרוטה לרב יוסף אותו סברא לא הוזכר כלל בשמעתין ודו"ק:

גמ' **אתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב.** מ"ש רש"י בפ"ק דב"ק מנסך ע"כ ממש דמערב לא מחסרי' מידי שיכול למוכרו חוץ מדמי יין נסך שבו ע"ש וצ"ע דמנגד לסוגיא דשמעתין ועיין:

בתוס' בד"ה **דאתי כו' דיאמרו להם הלקוחות כו'.** כיון דלענין אייקור הוא ברשות היתומים וק"ל:

בא"ד **כיון דיכולין לאוכלן וכו'** דכ"ז שלא חזרו הרשות ביד הלוקחין לעשות בו מה שירצו משא"כ כאן כ"ז שלא חזרו היתומים אין רשות להמוכר לעשות בו מאומה שהרי הוא ברשות היתומים באייקור ואין יכולין לחזור המוכרים בה"א זו א"כ יאמרו שפיר נשרפו כו':

בא"ד **דנעשו הלוקחין ש"ש כו'.** ולא דמי הכא לחזרה דהתם בעובדא דר"נ שמה [דחייבין אף בחזרה באונסין] כי שמה הרשות ביד הלוקח לעשות בו מה שירצה ואין המוכר יכול לעכב עליו ולחזור בו משא"כ כאן אדרבה היתומים המוכרין יכולין לעכב על הלוקחין כל רגע שירצו לכן לא הוו אלא שומרי שכר ודו"ק:

בתוס' בד"ה **דכרגא כו' לוקמה לשאר צורכי היתומים כו'.** דודאי נזקקין לכל צרכי היתומים כו' כגון שכר לימוד ומלבושים וכה"ג ותירצו דהכא בכרגא דאשה ובנות ושאר צרכיהן אין נזקקין כלל ולהכי לא מצי מוקמי משנה דשום היתומים לשאר צרכי דיתמי מלבושים ומתפרנסין מנכסי כו' כתב כאן ודו"ק (כ):

בתוס' בד"ה **הלכה כו' כדאמרינן בירושלמי דפרקין הזיק שור ר"י אמר משל יתומין ור"י בר חנינא אמר משל אפטרופס קא אתיא כו' כצ"ל.** ונראה דראיה דכדאמרינן בירושלמי קאי אדלעיל [דכפשיעה חייבין לכ"ע] וכן משמע בתוספות ב"ק וו באשר"י ובדוחק יש לישב אומיהו נראה כו' אבל כל כמה כו' מדקאמר מיתן זוזי כו' היינו במקום שטען ודאי שיכול לשלם תביעתו אבל לא כשמשביעין מספק אפשיעה ועיין:

בתוס' בד"ה **מנסך קים לי' כו' ומטעם שלא יהא כל אחד כו'.** אין לזה טעם וחלילה שיאמר כן (ל) מיהו ע"כ שלא יהא כל אחד כו' בלא"ה איירי באנשים שאינם מהוגנים וק"ל:

בא"ד **וא"ת ולשמואל כו'.** בל"ז י"ל דשאני התם דהוי היזק הניכר [אבל השתא אי בהיזק הניכר מחייב גם באינו ניכר מחייב מטעם שלא יהא כל אחד]:

בא"ד **הגבהה צורך ניסוך הוא כו'.** אפשר לומר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכן דוקא כשהגביהו מקודם לקנותו בהגבהה נעשה שלו (מ):

בא"ד **דכמו שאם נסכו אחר כו'.** לאחר שגזל הוא אם בא אחר ונסכו היה פטור כמו כן כשמנסך הוא עצמו אח"כ פטור:

דף נג.

גמ' **צריכא כו'.** והו"מ למתני מדמע ומנסך רק כיון דתני מטמא ומדמע ברישא י"ל קושטא דאח"כ חזרו לומר אף המנסך ותו לא צריך לומר מטמא:

גמ' **אמר חזקיה דבר תורה כו'.** לחזקיה הו"ל לחלק בין אם רואין אחרים אף שוגג חייב דליכא משום שיודיעו שהרי אחרים יודיעוהו ובאין רואים פטור אף מזיד שהרי יכול לומר שוגג הייתי אף שכוונתו להזיקו יכול להזיקו שפיר ולומר שוגג הייתי (נ) וצ"ל מתני' איירי באין רואים ומ"מ כשמודה בעצמו שעשה במזיד או שנתברר שידע חייב ואולי לזה פי' רש"י לצעורי קא מיכוין דהשתא ודאי יודה שעשה במזיד לצערו טפי ודו"ק:

גמ' **כדי שיודיעו.** וכי מודיעו ומהימן ל"ה כבי תרי אסור לאוכלו או זה מקרי בידו כיון שיכול לטמאותו אפילו במכחישו או באומר איני יודע או בשותק נאמן עיין לקמן:

גמ' **שלא יהא כל א' כו'.** וליאמר שוגג אני לא חששו דניכר אם הוא שוגג או לאו אבל אם אין רואין כמ"ש לחזקיה יאמר שוגג הייתי ועיין (ס):

גמ' **מתיב ר"א ואי אמרת כו' שמי' היזק.** ולר"י אי ילפינן קנסא מקנסא מ"מ אפשר כיון דלא שכיחא כל כך הא דפרה לא קנסוהו אפילו במזיד ולכן אינו מחלק בברייתא בין שוגג למזיד:

בהכונס דף נ"ו ע"א פרש"י העושה מלאכה במי חטאת ששקל וכו' וכמ"ד היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק וזה דלא כסוגיא דשמעתין ועיין:

ברש"י בד"ה **ותדוש בתבואה כו' דאמחשבה לא מחייבינן ליה כו'.** ובפיגול דמחייבינן שאני פיגול דאינו אלא בדבור לא במחשבה כמ"ש התוס' סוף המפקיד והוי כמו מסור דחייב בדבור בעלמא וא"צ לחלק משום דהתם קעביד מעשה בגוף הקרבן בשעת מחשבה לשום כך:

בתוס' בד"ה **משום דקא מפסיד ליה כו' דלחזקיה הו"ל לאצרוכא לפטורא.** ולחזקיה יש לעשות כל הצריכות לפטורא (ע) רק לאבוה דר' אבין בראשונה וכו' חזרו לומר מדמע למה לי מטמא השתא מנסך דמפסיד לכולה פטור מטמא מבעיא דא"ל דה"א מנסך פטור משום דקים לי' בדרבה מני' דא"כ מזיד אמאי חייב (פ) ואין סברא לומר כלל דה"א מנסך פירוש מערב [אבל מנסך ממש קים בדרבה מניה אבל עתה דתני מטמא ומנסך ע"כ מנסך פירושו מנסך ממש דאי מערב היינו מטמא] וק"ל:

בתוס' בד"ה **ותני עלה כו' לאו היינו דתוספתא וכו'.** ולא פריך באמת מתוספתא משום די"ל דארישא קאי אבל התני עלה קאי אמתני' דלא הוזכר בה רק מזידין דאילו היינו התוספתא א"כ בע"כ משמע ליה דקאי אסיפא וא"כ הו"ל למיפרך [מרישא דהמטמא] ודו"ק:

בסה"ד וכי האי גוונא וכו'. ר"ל דקאי אדיוקא:

בתוס' בד"ה **בדיני אדם.** עיין בתוס' פרק הגוזל:

דף נג:

גמ' **האי גזלנא הוא כו'.** א"ל כדי שיודיעו למטבע ונפסל מאי איכא למימר:

גמ' **ורמי דר"י אדר"י.** גם לסברת המאי לאו קשה דר"י אדר"י: והו"ל דכ"ע שמי' היזק ור"י פוטר בשוגג כדי שיודיעו [ולא הוי מקשה תו דר"מ אדר"מ ולא דר"י אדר"י] רק משום דהלכה לא שמי' היזק ועוד דבאיזה סברא הוי פליגי [דלמר אית ליה כדי שיודיעו ולמר לית לי']. עיין ברש"י בחולין למפרש ר' יהודה לא קנים אטו מזיד דא"כ אף בשוגג לא יאכל עולמית אלא משום כדי שלא יהנה מעבירה ע"ש באורך וזה סותר גמרא ערוכה כאן ע"ש ובא"ש שם שמישבו ודו"ק:

גמ' **והא מנסך דאורייתא וכו'.** אבל מטמא תרומה דרבנן או במטמא חולין:

בתוס' בד"ה **גזלן הוא כו' דהא המכחיש כו'.** אע"ג דהוי היזק הניכר מ"מ במילא אמר לי' הרי שלך לפניך הואיל ולא קנאו בשינוי וכן הוא בפירושים שהרחיבו מקצתן אע"ג דהוי היזק הניכר מ"מ יכול לפטור עצמו כשמשלם אותן בעין דאמר ליה הרי שלך לפניך וא"כ ה"נ בהיזק שאינו ניכר ותירצו דאם שמי' היזק א"כ אין לך שינוי גדול מזה וכו' ומה לי בידים או ממילא כיון דחשוב כניכר א"כ הוי שינוי וקנאו בו ולא מצי למימר הרי שלך לפניך ובהכחשה לא הוי שינוי הואיל שהוא בעין אבל מטמא ונפסל ועבר עליו הפסח אם היה היזק ניכר אין לך שינוי גדול מזה שנפסל לגמרי והרקיבו מקצתן נמי משום דלא הוי שינוי דהמכחיש באבנים דחייב נמי משום דמזיק בידים וק"ל:

בא"ד **ושמין כעין שגזל וכו'.** ביש ספרים מוגה שאין זה כעין שגזל:

בא"ד **אפילו אתפסתיה בידים פטור.** דלא שייך טעמא שלא יהא כל אחד הולך כו' דבשומר עסקינן וכי מזיק השור חייב לשלם ועוד דאי מטעם שלא יהא כל אחד כו' למה לי טעמא דאתפסתיה בידים כו':

בא"ד **אפילו תפסוהו ב"ד כו'.** דהא הכא בנטמא ונפסל מאליה חייב אי היזק שאינו ניכר שמיה היזק אע"ג דממילא ומינה למ"ד לא שמיה היזק מ"מ בניכר אע"ג דממילא וק"ל:

דף נד.

גמ' **זימנין דמיקלע יום ל' בשבת כו'.** אינו דומה ממש לשביעית כל רואה מעצמו יכיר ויחשוב השנים שבשביעית נטע דאם קודם שביעית היה פלאו קודם שנה משא"כ בשבת דלמא נטע בששי בשבת ביום ל"א קודם ר"ה:

גמ' **והוינן בה כו'.** בלא הוינן בה לא מקשה לר"מ לא קנים שוגג אטו מזיד דשאני הכא למה נקנסי' אדרבה תבא עליו ברכה ומזיד גופיה אין לו טעם לזה פריך והוינן כו' וק"ל:

ברש"י בד"ה **ת"ש כו' מתוך שהדבר ניכר כו'.** דאי מטעם נחשדו לחולא הו"ל הדבר אחר לחולא וא"ל דאי מטעם נחשדו לחולא א"כ י"ל דר"י בין לאורייתא או לרבנן קנים חוץ משביעית דלא נחשדו (צ) א"כ צ"ל דבכל מצות נחשדו ישראל והם כי לא להזכיר:

ברש"י בד"ה **במזיד שידע שטמאין הן.** ולא מפרש לידע דנעשין תרומה וא"צ לחסורי מחסרא דהא לא שייך למימר תבא עליו ברכה מיהו בזה י"ל מ"מ ליכא למקנסי' דהא לא הזיד בתשלומין גרועין וכמ"ש רש"י בד"ה והוינן בה ולאלומי הקושיא פריך תבא עליו ברכה ולבתר חסורי מיחסרא י"ל דחולין טמאין לא עדיפא כתרומה טהורה וא"כ אף בשוגג [שלא ידע שנעשין תרומה] ראוי לקונסו כיון דידע דטמאין הן [לכך פרש"י אף בחסורי מחסרי במזיד שידע שטמאין הן]:

בתוס' בד"ה **אכל כו'.** י"ל לפ"ה כיון דבשעת התשלומין היה שוה המלה כתרומה שאכל (ק) והתורה קפיד [רק] אשעת תשלומין [אי] לפי מלה וכ"כ הרשב"א. וצ"ל מעיקרא שויא ד' דבשעת תשלומין לא שוה רק זוזא:

להתוס' **בשוגג תשלומין** פירוש ומשלים עליו שיהיה שוין להסקה וק"ל:

בתוס' בד"ה **הכא בקנסו כו' לעקור דבר מן התורה כו'.** והכא דמדאורייתא תשלומי מעליא נינהו ואי מקדש בהן מקודשת ואתו רבנן ואפקעו קידושין וכו' [כ"ה בגמרא שם]. וכוונת התוספות [שהביאו זו] שלא תטעה דמכח קושיא תבא עליו ברכה תירץ כן דבחסורי מיחסרא מתורץ הקושיא והכרח דרב אחא דלא פליגי במזיד מפורש בהאשה רבה משום מ"ד אין כח ביד חכמים וכו':

בתוס' בד"ה **דם שנטמא וכו' ומייתי ברייתא כו'.** ר"ל הכא בשמעתין פריך מברייתא ולא ממתני' דהתם משום דמפרשי כו'.

בתוס' בד"ה **נפלו כו' טעמא דר"מ כו'.** של"ת מוטעת היא גם שלא תחלק בין נתפצעו אח"כ או בשעת נפילה או התם נפלו בשוגג והכא נפלו במזיד או הכא בין בשוגג כו' קאי אנתפצעו ובאידך ברייתא אנפלו [ונתפצעו ממילא] או התם דין דאורייתא קאמר ודו"ק:

דף נד:

גמ' **דאתי לאערומי כו' ולעולם יאמר שגגתי כי לא נתכוונתי כדי להעלות [וא"כ לא משכחת קנס חכמים כלל] והכא במטמא כו'.** במזיד ר"ל כשמבורר שעשה במתכוין [וא"כ מתקיים קנס חכמים עכ"פ במקום שיש רואין ומכירין שעשה במתכוין] ודו"ק:

בעובדא דר' אבהו למה שאל ס"ת ביד מי בין כך ובין כך פסול ודוחק לומר דכשעודנו ביד המוכר י"ל שאמר כן להשתמט מן הלוקח כי לא פרט בשם איזה ס"ת הוא ויכול למכרו אח"כ לאחרים כי הס"ת לא היתה בעין בפני הב"ד ולזה שאל ס"ת ביד מי [לזה דוחק] אבל שאלו כדי להודיעו הדין אף שהוא ביד הלוקח נאמן וכמ"ש האשר"י וא"ל אף אם לא שאל מ"מ היה יכול להבין השואל מדלא שאלו ר' אבהו ביד מי ש"מ שאין נ"מ בו דאל"כ הו"ל לשאלו [מ"מ רצה לפרש לו יותר] ודו"ק וכל הנך עובדות אזלי לאביי לכאורה דלרבא הו"ל לשאלו אם אשכחו כו' ודוחק לומר מדס"ת ביד לוקח הו"ל לאומרו כשנתנו לידו דלמא נתנו לו ע"י שליח. גם מדצריך לטעמא דמתוך כו' (ר) ועובדא דטהרות משמע דס"ל כרב אמי כאביי דכיון שעתה אין בידו אינו נאמן ופריך מכה"ג דבפעם ראשון אם אמר לו מיד אע"ג דהשתא אין בידו נאמן עיין באשר"י ורשב"א ור"ן שהאריך מאוד מאוד ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אמר אביי כו' דהכא אפילו לרבא כו' אלא משום שהיה בידו תחלה.** דברייתא קתני היה עושה עמו בטהרות:

בא"ד **דהכא במכחישו או אמר איני יודע כו'.** הוצרכו לזה דאיני יודע הוי ההכחשה מהנך עובדי דבסמוך ומכה"ג ביום הכפורים וק"ל. ועיין בתוספות קידושין:

יש לראות באדם שאינו שומר או פועל רק יכול לילך לשם ולטמאותן אי מקרי זה בידו ולעיל כדי שיודיעו משמע דלזה נמי מקרי בידו אם לא שנאמן עליו כבי תרי או יאמר בא ואראך ויכול לברר וק"ל:

בא"ד **וגבי אשתו זינתה כו'.** כמו השתא א"ש למ"ט דאביי ויותר נראה משום מ"ט דרבא:

בא"ד **מחמת שאינו יודע דלא הוי שתיקה כהודאה.** בדבר שאינו בידו כמו התם:

בא"ד **תדע דקתני דומיא דאכלת חלב כו'.** לכאורה התם אם ידע בעצמו ליכא חיובא לקרבן [ואם לא ידע דחלב הוא] אף שידע שאכל מה בכך [מ"מ אף לדברי העד ע"כ הוא א"י] עיין ברשב"א ור"ן בהאומר באורך (ש):

בתוס' בד"ה **דכי אמר כו' בכל ד' עבודות.** שחיטה קבלה הולכה זריקה ולא כמו שראיתי [במהרש"א] הקטרה ואולי ט"ס הוא שהרי כתב [בעצמו] לעיל בכה"ג שאין בידו השתא כיון דמפגל בעבודות אחרות בזריקה וק"ל:

דף נה.

גמ' **וליכול קטן אוכל נבילות כו'.** מה שמפרש בהך קושיא טפי קטן אוכל נבילות מבקושיא ראשונה אפשר לומר בתחלה מקשה ואילו חרשת וכו' מ"ט למה שביק חרשת דרישא באופן דאכלה קטנה תאכל חרשת אי למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד כו' דאיירי קטנה בתרומה דאורייתא חרשת נמי תיכול בתרומה דאורייתא ואי למ"ד קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין כו' ואיירי בתרומה דרבנן ע"י נישואי דרבנן חרשת נמי תיכול בכי ה"ג ומשני גזירה כו' ועוד יש להמשיכו על ב' דרכים [עיין במהרש"א]:

גמ' **אמר עולא כו'.** לדידיה איירי אחרי הקרבה ואכילת בעלים דאז שייך טעמא דכהנים עצבים כיון שכבר אכלו חולין בעזרה והשתא לא מיעקרא רק בשב ואל תעשה ולא כרשב"א ופירוש מכפרת א"צ להביא אחרת ולרב יהודה איירי קודם הקרבה ופירוש מכפרת קריבה דאז שייך טעמא דלא יהא מזבח אוכל גזילות ולא מיעקרא בקום ועשה דמביא אחרת כיון דזו אינה קריבה וק"ל:

בתוס' בד"ה **ועל הקטנה כו' למ"ד אין כח כו'.** אבל למ"ד יש כח איירי בתרומה דאורייתא והא דחרשת לא אוכלת משום חרש בפיקחת הא יש כח וכו' ויאכל תרומה דאורייתא אפשר כולי האי לא עקרו כיון שהיא פקחת ועבדה איסור דאורייתא משא"כ כשמאכיל גדול לקטנה אף שאסור להאכיל בידים או למ"ד ב"ד מצווין להפרישו מ"מ לא דמי כ"כ ודו"ק:

בא"ד **וא"ת ולוקמה כו'.** הו"ל להקשות אלימא למה העיד על שנשאת לכהן קטנה לעלמא נמי אוכלת חזיר נמי תאכל וא"ל דגם זה בכלל קושיתם דזה לא מיושב בוי"ל הראשון דנפשט בעיא מהכא ואולי אורחא דמלתא נקיט ודו"ק:

בא"ד **ועוד דאוכלת בגינו כו'.** יש מפרשים משום דקאמר בגינו ואי מעצמה היאך תליא בגינו אלא מאכיל בידים:

בסה"ד הא קטנה היא. אף לב"ד מצווין להפרישו דאורייתא מ"מ אינו דומה לגדול שאוכל איסור דאורייתא. ונראה דלא חששו רק שמא תאכל בידים אבל לא לשמא יאכילנה בידים דשכיחא טפי אם תתיר לה תרומה דרבנן תאכל היא בעצמה תרומה דאורייתא [ולכך גזרינן בחרש בפקחת] אבל לשמא יאכיל גדול לקטנה לא חששו ודו"ק (ת):

בתוס' בד"ה **מ"ט כו' וליכא לשנויי כדמשני התם כו' דא"כ מאי קפריך כו'.** קצת יש לראות אמאי לא משני באמת לעולה כגון שהקדישו בעלים בבית גנב וא"ל משום דהכא פריך מדתני עלה בחוץ כו' בהקדישוהו בעלים פשיטא הלא דא"כ לר"ל נמי תקשי מן ותני עלה ועוד דא"כ מאי לייתי התוס' בלא תני עלה מגופיה הו"ל למפרך כו' בין לר"ת ובין לר"י הא צריך לאתויי שלא תימא בהקדישוהו בעלים ודו"ק ועיין בתוס' מרובה ובחידושינו שם בעזה"י:

גמ' **ולא פליגי.** ר"ל ר' ינאי ובמתניתא דהוי שיעור אחד לא פליגי עם רבב"ח אמר ר"י ורבב"ח אמר ר"י איירי בדדרעא והא דקאמר בראשי הרוגי כו'. יש מפרשים מלשון ראשים ושרים וכמדומה לי שראיתי כתוב משום שהדין הנושא משא בזרועו מניחו לו על ראשו משום דמקום יש בראש להניח ב' תפלין ובשעת מלחמה שנושאין כלי זיינן על זרועם ומחזיקין ברמחים נותנין תפלין של יד ג"כ בראש [ומר חשיב לשל ראש ומר של יד]:

גמ' **מאי קרא בת בבל כו'.** קרא ודאי עולליך של בת בבל קאמר רק מדקאמר אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו וגו' מדה כנגד מדה ודו"ק:

גמ' **עיני עוללה כו'.** והוא לבד נשתייר מהן ועיין סוף מרובה:

גמ' **ומנו ר' ישמעאל בן אלישע כו'.** לעיל פרק השולח (גיטין דף מ"ה) כתב התוס'. אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליתו ולגרבו טפי ותמהני אם בשעת חורבן הבית היה רבי ישמעאל בן אלישע עדיין תינוק הא פ"ק דברכות אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים כו' ודוחק לומר דלאו דוקא בשעת חורבן הבית רק קודם לו דמ' שנים מקודם גלתה סנהדרין וכו' ומצאתי בתוס' פרק מצות חליצה שכתבו על ענין אחר דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוי ע"ש ודו"ק:

ברש"י בד"ה **שוליא דנגרי הוה לא היה רבו לתורה כו'.** למה לו לומר שוליא דנגרא הוה מה לי דנגרא או דנפחא אלא בא לשלול רבו לתורה וק"ל:

ברש"י בד"ה **לך חזק וקני כו' השני נוח לי.** ובמתני' פירש נמי מיראה ואפ"ה דוקא לשמואל אבל לרב אי משום יראה א"כ בשטר נמי וק"ל:

דף נה:

גמ' **או משעת הקדישו.** אע"ג דמשעת הקדישו דהוי שינוי השם מדינא הוא ברשותיה לגיזות וולדות מ"מ קאמר שפיר כי אוקמוה רבנן ברשותיה לענין הקרבה שיהא חייב משום שחוטי חוץ דמדינא לא מהני שיהא ראוי לפנים משום מצוה הבאה בעבירה אי משעת גניבה שיהיה מקום להקדש לחול שלא יהיה מצוה הבאה בעבירה או אוקמוה ברשותיה לענין הקרבה משעת הקדישו וק"ל:

במשנה **לא היה סקריקון ביהודה.** פירוש במדינת יהודה ולא בגליל:

גמ' **אמר ר"י לא דנו בה דין סקריקון קאמר.** ה"ל למה לי דין וכו' ולא כסברת המקשה דלא היה סקריקון דהיינו שאנס קרקע והניחני דעל שם כך נקרא כן בהרוגי מלחמה מפני היראה כל דלא קטיל ישראל כל היכא דמשכח ליה לקטלוה ולא היו רשאין ליקח קרקע להניחו אבל מכאן ואילך היה סקריקון מיהו בצנעה היו לוקחין קרקע אף בגזירה הראשונה ועוד דמ"מ היה קשה מאי אשמעינן מתני' בזו ודו"ק ועוד דרוצח קרוי סקריקון ע"ש לפעמים [הנרצח] אומר כן:

גמ' **אשקא דריספק כו'.** עיין מעשה דקמצא ברבה פסוק בני ציון היקרים קצת בסגנון אחר:

בתוס' בד"ה **כי היכי כו' וממילא מיחייב כו'.** לפירושם צריך ליישב לשון כי היכי ודו"ק:

גמ' **אנפרות אין בו משום סקריקון וכו'.** עיין בתוס' פרק הכונס ד"ה מבריח ארי וכו':

גמ' **גידל בר רעילאי כו'.** י"א גידל היה גבאי המלך לכן משמע להו לשון קיבל ארעא בטסקא במס שהיה להם ליתן למלך קבל ארעא מנהון בפרעון ואין נראה לזה משמעות כלל:

גמ' **א"כ עשיתו סקריקין כו'.** שהבעלים צריכין להחזיר לו מה שנתן זה למלך בעד הקרקע בשלמא אם המלך מכרו לו קרקע בעד הקדמת ג' שנים מס לוקח ניחא דצריכין להחזיר לו כי היכי דבסקריקון משום דגמר ומקני מיראה ה"נ המלך יש לו כח לעשות כן ודו"ק:

ברש"י בד"ה **טוענין ליורש כו' ולא שדי זוזי בכדי ליקח כו'.** אף דצריך לתת לו מעותיו מ"מ קרוי זוזי בכדי כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו:

לפירוש התוס' אפילו כגון זו בדידי' נמי הוי רבותא דמועיל חזקת ג' שנים ולא אמרינן מיראה לא מיחה רק ביורש הוי רבותא טפי וק"ל. וא"נ לומר דבדידיה אם איתא דמיראה לא מיחה למה מיחה השתא הא עדיין ידע סקריקון כיון שיוצא הקרקע מיד הלוקח ממנו משא"כ אם מוציאין מיורש לא איכפת כולי האי (ללוקח) [לסקריקון]:

ברש"י בד"ה **מבני באגא כו' ונותנין לא' כו'.** דאל"כ כשהלכו קנצן מה להו לבני באגא לטפל ולמכור הקרקע אלא שהמלך תובע המס של כל הבאגא מאחד מהן:

בתוס' בד"ה **כגון זה כו' מפני יראת הסקריקון.** אע"ג דסברת דיראה עביד טפי שלא יצטרך לחזור דאגב אונסא מקני מ"מ הכא איירי לענין הרביע אם נתן או לא וטענינן שנתן וק"ל:

בתוס' בד"ה **למכתב ליה טרפא כו' אלא אמרוותא קמאי.** כיון דהוציא כ"כ בעל הקרקע שלהם ועיין ברשב"א שהאריך בשמעתין:

בתוס' בד"ה **רביע כו' פירוש רביע מעות שנתן לו יתן לו בקרקע או במעות דהיינו חמישית כו'.** כן מצאתי מוגה:

בא"ד **ותומה כו'.** לא"ל לשפיר מקשה לשמואל למה עשה רב יותר מברייתא הלא בברייתא נקיט לישנא דרב ממש אם תפרש בברייתא רביע הקרקע יתן לו כו' א"כ גם לדברי רב תפרש כן ולמה פליג אדרב ע"כ מדפליג משמע ליה לשמואל דלשון רביע מעות שנתן יתן לו וכו' וא"כ תקשי ליה ברייתא דז"א דא"כ מאי משני כי תניא ההיא לאחר שבאו כו' סוף סוף לדברי רב נמי תפרש כן אע"כ צ"ל ששמע כן מרב היאך כוונתו ודו"ק:

בא"ד **וכן גריס ר"ח ומפרש כו'.** כן מצאתי מוגה:

דף נו.

גמ' **איכול קורצא.** אנקוס ברמיזות עיין ברמב"ן פ' לא תלך רכיל ותרגומו לא תיכול קורצין ע"ש באורך:

גמ' **סבר למיקטליה דלא ליזול ולימא כו'.** משום שמא יאמרו מטיל וכו' וכן להקרבה היה שרי מפני שלום מלכות רק משום שמא יאמרו כו':

גמ' **ענותנותו של ר' זכריה כו'.** טפי הו"ל ולמתלי על רבנן שלא מיחו בידו הן הן הגורמין וצ"ל דבאותו פעם עדיין לא היה ברי היזיקא עד עתה שנראה ההיזק בעין ובאיכה רבתי ז"ל והיה שם רבי זכריה בן אבקולים והיה סיפק בידו למחות ולא מיחה וכו' וק"ל:

החריבה את בתינו כו'. אע"ג דודאי מקודם נגזר ליחרב מ"מ ע"י סיבתו חרב עתה:

לנירון קיסר. אין נראה שהיה קיסר אלא שר צבא קיסר ועיין בספר יוחסין בזה:

לד' רוחות. כו'. אין נראה לומר לאידך ד' רוחות דהיינו צפון ודרום למעלה ולמטה דא"כ הו"ל למימר לו' קצות רק ר"ל לאידך מד' רוחות. ולכאורה לא היה עומד נגד העיר ממש דא"כ לא היה צריך לשלוח גירא לאותו צד שודאי יפול בו:

הוי בה הני תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא כו'. וברבה חשיב נקדימון ובן גוריון לתרי. בדחמרא מלחא ומשחא:

יתיב ארבעין שנין בתעניתא. דמ' שנים מקודם ראו סימנים שיחרב כדאיתא בכמה דוכתי:

מחייבת תרי קטלא וכו'. אע"ג דממנ"פ ליכא אלא חדא קטלא מ"מ למאי דקרי ליה מלכא חייב תרי קטלא כיון שאינו מלך וקראו כן ועוד לסברתו אמאי לא אתי: וברבה וקרית לי מלכא וכדו שמע מלכא וקטיל להאי גברא לא כפרש"י והתעללת בי:

בתוס' בד"ה **עגלא תילתא ולא כמו שמפרש שגדל שליש כו'.** לא"ש דהוה מברי עגל הגדל שליש וק"ל:

דף נו:

גמ' **ודרקון כרוך כו'.** היה נראה לכאורה לנחש כרוך סביב החביות וכשמכין עליו להמיתו משתברין החבית דמסתמא של חרס הא ודאי שוברין את החבית כדי להמיתו וה"נ מהרסין חומת ירושלים כדי להרוג הבריוני ורש"י לא פי' כן ודו"ק:

גמ' **ומאחר דחכימת כולי האי עד האידנא כו'.** אע"ג דלעיל שאלו הך קושיא בלא חכימת כולי האי מ"מ כבר השיב לו בריוני דאית בן לא שבקוני אך מאחר דחכימת הו"ל לעשות איזה תחבולה אף דאת"ל שאינך חש להשיב על אלו חבית של דבש כו' משום דתשובתו פשוטה דשקלינן צבתא כו' ודו"ק:

גמ' **ואמר אי אלהימו כו'.** תופס הפסוק ודרש על כך זה טיטוס וכו':

והיה דם כו'. נראה כעין מה שאמר הכתוב משגיא כו' כדי שישתבחו ויתפארו בהם ואח"כ יתוש קדמו או אולי הדם היה מדם הזאות שנבלע בו אע"ג דלא היה מזה על הפרוכת ממש מ"מ ניתז בו ג"כ מסתמא:

מי כמוך באלמים. משום דאלם חסר כתיב לשון אלם:

ועשאן כמין גרגותני וכו'. בבית שני ב' פרוכת הוי:

אל תקרי קבורים. יש מפרשים מלשון קיבורי דאהיני והוא לשון קיבוץ:

שאלהיהם של אלו כו'. אבל אלהי המבול אין אלהיהם של אלו שאותו כבר נשבע שאינו מביא כו':

לעובד כוכבים יהיב לי' ד' זוזי. כאן נשלם גמולו של כל דקטיל ליתי ד' זוזי:

פיו של נחשת וצפורניו של ברזל. אולי יש טעם לזה:

דף נז.

גמ' **דוד אתמוהי כו'.** הלא אתה כו' ולמה הבה לנו עזרת מצר:

גמ' **בארוס וארוסתו כו'.** שהיו מאותו עיר של כפר סכניא:

שאין לי כתובה כו'. אבל משום כלה בלא ברכה כו' היה יכול בעצמו לברך ואי משום דצריך עשרה אפשר היו שם י' כמו שאמרה ספלו כו':

גמ' **ואילו יוסף כו'.** לפי המדרש הומ"ל נמי דאילו יוסף ע"י דמות דיוקן אביו פירש:

והעמיד להם עדים כו'. ואלולי צדיקים מאי ראיה [שכל הסיפור היה שצדיקים היו כדקאמר ומאחר דהוי צדיקים] דלמא ראו קרי וס"ז מהן ועדיין מה ראיה העמדת העדים דלמא ראו קרי לאונסן או אף ע"י

רצון ומאי ראיה על אשתו ואולי הניח על מטה אשתי והוי כעידי כיעור [דאל"כ בודאי לא היה אוסרין אותה]:

שבע שנים בצרו אומות העולם את כרמיהן כו'. בערבי פסחים במרדכי לכן תיקנו הטוב על היין טפי מעל שינוי פת משום שבצרו כו' ולהאי טעמא קצת קשה א"כ על שינוי ענבים נמי ואפ"ל דזכר ב' חלקי מים ואחד דם וכל חמרא דלא דרי על חד תרי וכו':

ברש"י **בד"ה דאמר מר בעירובין ויליף לה כו'**. מיהו התם דחה הדרשה אך המימרא אמת עכ"פ:

דף נז:

גמ' **לקיים מה שנא' דמים בדמים כו'**. אפשר לומר הדם שבבקעה ושבירושלים זהו דמים לשון רבים וכדרך גם נגעו יחד בדם זכריה שהיה בהר בעזרה לקיים מה שנאמר:

גמ' **דהוי מרתח**. ולא הועיל כיסוי כענין ארץ אל תכסי:

גמ' **ולא אידמי כו'**. בחזקוני פרשת וישב דם עזים דומה לדם אדם מקשה מהכא ואינו קושיא חדא כששניהם יחד זה לעומת זה אז ניכר ההבדל כמו כאן גם כאן מרתח כדי לנקום נקם ובמראה דוקא שוין:

מבני בניו כו'. ולא חשיב מנירון ר"מ דנירון גר צדק הי' וכאן מי יתן טהור מטמא קאיירי:

מאן אינון שמעיה ואבטליון ובסיסרא לא מפרש וראיתי בספר עשרה מאמרות שר"ע הי' מסיסרא כשבא על יעל מבעילה שכתב שכב ע"ע. ולא משמע לי כן מדלא מפרש ג"כ בסיסרא מאן אינון משמע דלא היו אנשים חשובין דבקיאי בשמיהו כשמעי' ואבטליון ועוד דבהדיא קאמר מבני בניו של סנחרב למדו תורה ברבים ואילו בסיסרא רק למדו תינוקת בירושלים הן שר"ל תינוקת של בני בניו למדו שם או מבני בניו למדו עם תנוקת עכ"פ לא הצליחו בלימודם כ"כ:

כפלים כיוצאי מצרים. לפרש הגבורים לבד מטף שלא תימא סך הכל ב' פעמים ס' רבוא [לזה קאמר כפלים כיוצאי מצרים לשם הגבורים לבד]:

שאין בה מזרעו של יעקב. וקיסר דלעיל משום דאכשלי פומא לבר לרומאי:

אין מלחמה כו'. במלחמת לוט מסתמא לא היה בהן מזרע עשו אבל במלחמת ה' שלא בדרך הטבע לא קמיירי:

והיינו דאמר ר"א וכו'. אין רחוק שיש דילוג כאן וצ"ל דבר אחר הקול וכו' בזמן שיש דלטורין בישראל אזי והידים ידי עשו וכו' וכמו שאמרו בשאול אע"פ שהיו צדיקים כיון שהיו בהן דלטורין היו נופלין כו' והיינו דאמר ר"א וכו':

גמ' **אתיוה לאידך כו' לא יהיה לך כו'**. ולא אמר אנכי שהוא מוקדם משום שהיה יכול לחשוב מסברא שאחיו שקודם לו אמר אותו הפסוק וכן כולן וק"ל:

גמ' **זה מילה וכו'**. נראה משום דהול"ל נהרגנו הורגנו משמע כאילו אנחנו הורגין את עצמינו לזה דריש מר על שקפצו לתוך הים וזה על אשה שנפלה מגג וזה על המילה. ועל ת"ח שמראין כו' אתיא סיפא דקרא שפיר טפי נחשבנו כצאן טבחה וק"ל:

בתוס' **בד"ה אתיוה לקמא**. בנוסח הגמ' שלפניהם היה שראשון אמר אנכי ולא יהיה לך והשני זובח כו' והשביעי ליכא קרא [לזה כתבו] ובמדרש כו' וק"ל. והרבה שיבושים נאמרו כאן יש אומרים והשביעי לא מייתי מקרא מפורש רק מכח מדרש כבר נשבענו וכו' [והא דכתבו] ובמדרש כו' לא יהיה לך מפרשים כו' כוונתם על סוף המדרש שמביא הקטן השביעי הרבה מקראות ויש מפרשים דקמא אמר אנכי ומקרא השני ג"כ דהיינו לא יהיה [ומ"ש ובמדרש אמר דקמא אמר אנכי והשני ר"ל מקרא שני דג"כ אמרו הראשון] ויש מפרשים מיית לשון מת והכל הבל וק"ל:

דף נח.

גמ'. **ולא פליגי**. ר"ל ר' ינאי ובמתניתא דהוי שיעור אחד לא פליגי עם רבב"ח אמר ר"י ורבב"ח אמר ר"י איירי בדלדעא והא דקאמר ברא"ש הרוגי כו'. יש מפרשים מלשון ראשים ושרים וכמדומה לי שראיתי כתוב משום שהדין הנושא משא בזרועו מניחו לו על ראשו משום דמקום יש בראש להניח ב' תפלין ובשעת מלחמה שנושאין כלי זיינן על זרועם ומחזיקין ברמחים נותנין תפלין של יד ג"כ בראש [ומר חשיב דשל ראש ומר של יד]:

גמ'. **מאי קרא בת בבל כו'**. קרא ודאי עולליך של בת בבל קאמר רק מדקאמר אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו וגו' מדה כנגד מדה ודו"ק:

גמ'. **עיני עוללה כו'**. והוא לבד נשתייר מהן ועיין סוף מרובה:

גמ'. **ומנו ר' ישמעאל בן אלישע כו'**. לעיל פרק השולח דף מ"ה כתב התוס'. אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליתו ולגרבו טפי ותמהני אם בשעת חורבן הבית היה רבי ישמעאל בן אלישע עדיין תינוק הא פ"ק דברכות אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וכו' ודוחק לומר דלאו דוקא בשעת חורבן הבית רק קודם לו דמ' שנים מקודם גלתה סנהדרין וכו' ומצאתי בתוס' פרק מצות חליצה שכתבו על ענין אחר דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוי ע"ש ודו"ק:

ברש"י **בד"ה שוליא דנגרי הוה לא היה רבו לתורה כו'**. למה לו לומר שוליא דנגרא הוה מה לי דנגרא או דנפחא אלא בא לשלול רבו לתורה וק"ל:

ברש"י **בד"ה לך חזק וקני כו' השני נוח לי**. ובמתני' פירש נמי מיראה ואפ"ל דוקא לשמואל אבל לרב אי משום יראה א"כ בשטר נמי וק"ל:

דף נח:

גמ'. **אנפרות אין בו משום סקריקון וכו'**. עיין בתוס' פרק הכונס ד"ה מבריח ארי כו':

גמ'. **גידל בר רעילאי כו'**. י"ל גידל היה גבאי המלך לכן משמע להו לשון קיבל ארעא בטסקא במס שהיה להם ליתן למלך קבל ארעא מנהון בפרעון ואין נראה לזה משמעות כלל:

גמ'. **א"כ עשיתו סקריקין כו'**. שהבעלים צריכין להחזיר לו מה שנתן זה למלך בעל הקרקע בשלמא אם המלך מכרו לו קרקע בעל הקדמת ג' שנים מס לוקח ניחא דצריכין להחזיר לו כי היכי דבסקריקון משום דגמר ומקני מיראה ה"נ המלך יש לו כח לעשות כן ודו"ק:

ברש"י **בד"ה טוענין ליורש כו' ולא שדי זוזי בכדי ליקח כו'**. אף דצריך לתת לו מעותיו מ"מ קרוי זוזי בכדי כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו:

לפירוש התוס' אפילו כגון זו בדידי' נמי הוי רבותא דמועיל חזקת ג' שנים ולא אמרינן מיראה לא מיחה רק ביורש הוי רבותא טפי וק"ל. וא"נ נומר דבדידיה אם איתא דמיראה לא מיחה למה מיחה השתא הא עדיין ידע סקריקון כיון שיוצא הקרקע מיד הלוקח ממנו משא"כ אם מוציאין מיורש לא איכפת כולי האי (ללוקח) [לסקריקון]:

ברש"י **בד"ה מבני באגא כו' ונותנין לא' כו'**. דאל"כ כשהלכו קנתן מה להו לבני באגא לטפל ולמכור הקרקע אלא שהמלך תובע המס של כל הבאגא מאחד מהן:

בתוס' **בד"ה כגון זה כו' מפני יראת הסקריקון**. אע"ג לסברת דיראה עביד טפי שלא יצטרך לחזור דאגב אונסא מקני מ"מ הכא איירי לענין הרביע אם נתן או לא וטענינן שנתן וק"ל:

בתוס' **בד"ה למכתב ליה טרפא כו' אלא אמרוותא קמאי**. כיון דהוציא כ"כ בעל הקרקע שלהם ועיין ברשב"א שהאריך בשמעתין:

בתוס' **בד"ה רביע כו'**. פירוש רביע מעות שנתן לו יתן לו בקרקע או במעות דהיינו חמישית כו' כן מצאתי מוגה:

בא"ד **ותימה כו'**. דא"ל דשפיר מקשה לשמואל למה עשה רב יותר מברייתא הלא בברייתא נקיט לישנא דרב ממש אם תפרש בברייתא רביע הקרקע יתן לו כו' א"כ גם דברי רב תפרש כן ולמה פליג ארב ע"כ מדפליג משמע ליה לשמואל דלשון רביע מעות שנתן יתן לו וכו' וא"כ תקשי ליה ברייתא דז"א דא"כ מאי משני כי תניא האי לאחר שבאו כו' סוף סוף דברי רב נמי תפרש כן אע"כ צ"ל דשמע כן מרב היאך כוונתו ודו"ק:

בא"ד **וכן גריס ר"ח ומפרש כו'**. כן מצאתי מוגה:

דף נט.

גמ' **והא הוה אלעזר**. לא משני הוו זקנים דא"ל זקנים לא הוו חשובין כאלעזר דהא משני הוה פנחס ש"מ דפנחס היה חשוב כאלעזר ואפ"ה משני הוו זקנים י"ל לזקנת פנחס היו זקנים חשובין כמותו ולא בתחלתן משום דזקנותן גרמה חשיבותן כמו שאמרו זקני ת"ח כ"ז שמזקינין כו' ובפנחס כתיב פנחס בן אלעזר וכו' לפנים היה ה' עמו ושנסתלק ממנו רוח הקודש וק"ל:

שם והא הוה אלעזר. ולא משני כולהו שני קאמרינן לפי' בכל הפשט כולהו שני מיום שעמד בגדולה וכפרש"י והנה גדולתו של אלעזר לא הותחל עד אחרי מות יהושע ופי' הוה אלעזר גדול בתורה כיהושע ופריך אח"כ והא הוה אלעזר לאחר שהותחל גדולתו יחיד בתורה וגדולה וק"ל:

גמ' **הוה פנחס**. אע"ג דלכאורה הבן הוי כייף לי' לאביו:

גמ' **הוה שמואל**. ולא פריך מעיקרא הא הוה שמואל דפסיקא ליה שהיה עלי ושאר גדולים ועוד דידע היה דהוי שאול דשאול ושמואל היו בזמן אחד זה נודע רק פריך וכוונתו הא הוה שאול יחיד לאחר שמת שמואל בחייו:

גמ' **הוה עירי כו'**. ה"נ אחיתופל ומפיבושת וחדא נקיט דמ"ש זה או זה ועיין בתוס' סנהדרין:

גמ' **ולא והא הוי הונא כו'**. האי ולא אינו דומה לולא דלעיל ולא והא הוה יהושע [דהכא פריך והא רב הונא בר נתן ג"כ הוה בימי רב אשי ולא הוי תורה וגדולה של רב אשי במקום אחד] וק"ל:

בהלכה זו הספדתי הספד לכמוהר"ר חיים כ"ץ תנצב"ה זצללה"ה פרשת וארא ופירשתי בס"ד מאמר דאמר לי' רב אשי לבר קיפוק האי יומא מאי אמרת בי' כו' ע"ש סוף מועד קטן ועוררתי דמשמע כאילו יש להספד הזה שיאמרו שייכות למיתת רב אשי דאמר האי יומא כו' ומה טיבו לרב אשי עוד קשה כפל הענין במשלים שונים זה ג' רגלים ומאי רמזו וענינו וכאלה י"ל הרבה גם המשילו לארזים ודרך העמי הארצים דמושלן לאילן סרק ות"ח לאילן מאכל והענין הוא כי רב אשי היה סוף אמוראים וכמו שאמר בפרק הפועלים רבינא ורב אשי סוף הוראה וסימנך עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם והוא חותם התלמוד ואחריו התחילו רבנן סבוראי והגאונים ואין להם רשות לחלוק על התלמוד כנודע ולזה אמר אם בארזים נפלה שלהבת וגו' דעל עתה דור הולך וגו' וזרח השמש וגו' יום שמת רבא נולד רב אשי וכולהו אמוראי יש להם כח לחלוק ואדרבה הלכה כבתראי משא"כ עתה כאילו נפלה שלהבת בארזים כי כלו כלם ונחשבין הנותרים והבאים כאזובי קיר לעומתם כנודע ונקיט ארזים כמו שאמרו ובארזים חופר למטה ומשרש מפני שאין גזעו מחליף והובא בתענית ס"פ ג' דחסידים ה"נ אין גזען מחליף ולזה הבחינה מדמי לי' בר אבין לאבידה שאין כאן תמורה ונקיט ג' לשונות כי ג' הוי שתורה וגדולה במקום אחד משה ורבי ורב אשי התבונן אלו כתבו מקרא משנה ותלמוד משה כתב ספרו וכו' ואלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר וכו' והיה בו תורה וגדולה כמו שאמרו מימות משה וכו' וזהו זאת הברכה תורה צוה לנו משה וכו' ויהי בישורון מלך ופי' רש"י וכ"ה במדרש דקאי אמשה ולא קם נביא כמשה ורבי סידר המשנה והוא היה סוף התנאים ואין רשאים האמוראים לחלוק על המשנה בשום פנים והיה בו תורה וגדולה ורב אשי כו' כדלעיל ולמה הזכיר שלשתן בארזים כו' כדלעיל ואולי אמר לשון רבים משא"כ בנחל כו' לרמז כי היה בהונא בר נתן תורה וגדולה כו' ולזה חלש עליו דעתא דרב אשי [כדאיתא שם בגמ'] לעשות לו צרה בצילו כי באמת מיכף הוי כייף לי' לויתן זה משה כמ"ש במדרש לי קראת עבד וללויתן קראת עבד עמו כרת ברית וכו' ודבר זה מבואר אצלינו באורך בדרוש לפרשת ואתחנן בעזה"י דהיינו שהיה לו טענות מ"ש מלויתן כו' בנחל כו' נגד רבי כמו שאיתא כנחלים נטיו כגנות עלי נהר אמר בלעם אני רואה אותן גנות זה שונה של בר קפרא וזה של רבי חנינא וזה של רבי חייא וזה שונה של רבינו הקדוש אמר ליה הקב"ה עלי נהר אעפ"כ כולן נכנסין לחבורה אחת כולן נתנו מרועה אחד והוא כענין רבי לא שנה רבי חייא מנין לו הכל בא מהמשנה והמשכתי עם זה באורך חבל על דאבדין כו' בפרשת וארא שנת השנ"ה לפ"ק ונזכה ליום הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה במהרה בימינו אמן:

גמ' **מחוי ר' יהודה לר' יצחק בריה כבר שית כו'**. כצ"ל:

ברש"י **בד"ה מן הצד כו' שלא ילמד חובה כו'**. ואי משום טיבותא דשמא ילמד זכות ולא יפלגו עליו דר"ל שלא ילמד חובה כו' ויספוך דם נקי ומה לנו לטיבותא אם ילמד זכותו בטעות וק"ל:

ברש"י **בד"ה אבל בגיטין כו' כשם שכנס ברמיזה כו'**. הוא מלשון המשנה דאתי גט דידיה ומבטל קדושין דידיה דאף קדושיו לא הוי קדושי מעליא וא"ל כשם שכנס בקפיצה כו' דטעמא דקפיצה משום דלא הוי סימן מעליא דאינו ניכר מחשבתו היטב שמא כבר נתכוין לקדושין ולא עתה לגט וק"ל:

ברש"י **בד"ה קמ"ל כו' ולא בגיטין כו'**. ר"ל לענין קפיצה אבל ברמיזה מועיל בגיטין כדקאמר אבל בגיטין ל"ה ברמיזה ובקרקעות לא ברמיזה ולא בקפיצה כו'. ונראה שבא ליישב עם זה דלא משני הא דנקיט מטלטלין לאפוקי קרקעות אבל בגיטין מהני קפיצה לזה פי' דבקרקעות אף רמיזה לא מהני לת"ק וא"כ למאי הוצרך לומר קופץ במטלטלין למה ליה למימר במטלטלין טפי מת"ק הא במטלטלין קא

איירי דאף רמיזה לת"ק לוקח במטלטלין מהני אע"כ לשלול ניטין למהני רמיזה לת"ק ואתי בן בתירה לומר דבמטלטלין מהני קפיצה לזה משני דה"א אף במטלטלין ודו"ק:

ברש"י בד"ה **וטעותן של פעוטות**. ודאי מדמסיק על שתות כגזול משמע דאפעוטות קאי אבל גמרא גופי' אמאי לא פריך אחרש נמי דא"ל חרש בר דעת הוא וטעותו פשיטא כגזול דז"א דאי בר דעת הוא בקרקעות אמאי לא וביותר מכדי חייו אמאי לא:

ברש"י בד"ה **אפכוה בני הישיבה טעו כו'**. ואפ"ל דומיא דאפכוה דקדושין [דף מ"ד ע"ב גבי קטנה שנתקדשה כו'] ומשום דרב מרדכי תלמידו דרב אשי היה שמא אף כשיסופק לזה יאמר כמר בר רב אשי דשמע מסתמא כן מאביו ולו יהא ספק המוציא מחבירו עליו הראיה לזה אפכוה דהשתא לא יאמר [מספק] אין מתנתו מתנה להוציא ממון מחזקת המוחזק בו:

בתוס' בד"ה **אחת מתנה מרובה כו' ומדלא קאמר נמי כו'**. אע"ג דלענין מקח וממכר בקרקעות אין לו כח ומתנה גריע דאל מ"ל ממקח מ"מ מלחזינן במי שמת דאף דאין מוכר מ"מ מתנתו מתנה ועיין ואין ראי' דמתנה עדיף ממקח מלמועיל מתנה מרובה ואילו מקחן לוקח כדי חייו דדלמא משום כדי חייו מקחו מקח אפילו הרבה וק"ל:

דף נט:

גמ' **מנא הני מילי**. אע"ג דתקנת רבנן בעלמא היא מפני דרכי שלום מ"מ ודאי יש רמז בקרא דכהן ברישא והדר לוי ולא תקינו בהיפך:

גמ' **את התורה הזאת ויתנה לכהנים בני לוי וגומר**. משום דהאי קרא בתורה להכי לא מייתי קרא מוקדם דונגשו הכהנים:

גמ' **וליטול מנה יפה**. אינו נכלל בכלל דבר שבקדושה:

גמ' **דאוריתא ומפני דרכי שלום כו'**. אע"ג דקאמר אלו דברים אמרו כו' ה"נ לעיל מפני מה אמרו ניזקין בעידית וכו':

גמ' **אלא אמר אביי לבדמר כו'**. ולא משני מדאוריתא לוקא בשוין ותקינו משום אנצויי אפי' באינם שוין כמשמעות הרמב"ם בפירוש המשנה וכמ"ש התוס' בד"ה דאפילו וע"כ לאו בשוין ממש דאם כן מאי רבותיה ור"ל דאורייתא הוא מוקדשתו אף שיש לחוק מאי רבותי' דר' פרידא אף דחלקו לו כבוד שלא עשה כיון דחשובין כמותו למה יעלה קודם וכן משמע מהתחלת התוספות משמע דאי לא"ה אסור אפילו הוא גדול כו' ר"ל דאע"פ שחולקין לו כבוד אבל בתוספות מגילה כתבו בהדיא תימה אי בשוין דאורייתא הוא מוקדשתו ע"ש ודו"ק וצ"ל דלוחק קצת לומר דקרא איירי בשוין:

גמ' **שנים ממתינים זה לזה בקערה כו'**. אם אחד הולך מעט מסעודה או חותך לחם או שותה צריך השני להמתין באכילתו עליו ג' אין ממתינים כו' לשנים א"צ להמתין לאחד:

גמ' **הבוצע הוא פושט ידו תחלה**. ר"ל לאכול בגיעת המוציא וכפי' רש"י ודרכן הי' לאכול בלפת אפי' בגיעת המוציא וכפי' רש"י:

גמ' **איני והא ר"ה כו' בשבתות וימים טובים**. מדלא סדרו קודם רב מתנה גם מדמסיים בשבתות וימים טובים משמע דמקושר הפרכא לרב מתנה ואינו מחוור דהא ודאי אין סברא לומר בה"א בהיפך דבב' יה' אין חולק ובשבתות וימים טובים דשאי וק"ל:

גמ' **אין שם לוי קורא כהן וכו' פרש"י במקום לוי ולזה פריך איני כו'**. דלא משמע לי' לפרש קורא כהן בראשון בפרט לפי' ראשון דרש"י דאינו קורא לוי כלל באין שם כהן קאמר באין שם לוי קורא כהן דא"כ הול"ל נקטינן אין שם כהן לא נתפרדה החבילה:

גמ' **מ"ש לוי אחר לוי כו' כהן אחר כהן כו'**. א"ל לפרוך מני' וכי' בכהן אחר כהן למה איכא טפי פגמו של ראשון משני אלא במוחזק בהאי אבוה דשני לכהן ה"נ [בראשון] במוחזק אלא אמרינן ממזרת [או גרושה] כו' ואפ"ל די"ל דאיירי בקרא בפירוש דשניהם פב"פ הכהן דהשתא פגמו דראשון איכא דיאמרו נמצא אח"כ דלאו כהן הוא ולכן קראו לעלות לכהן שני ופגמא דשני ליכא שהרי קראוהו לכהן לזה פריך לכוותיה בלוי אחר לוי כו' וק"ל:

גמ' **הא קחזי לי' ופי' רש"י דסליק ממנין ז'**. אף דמוסיפין על ז' מ"מ היה היכר שקורין שביעי ועוד דקא פסיק ותני בכל ענין כהן אחר כהן לא יקרא אף אם אינו קורא אלא ז':

ברש"י בד"ה **וקדשתו כו' כי את וגו'**. אפשר דמפיק ליה מן סוף פסוק כי קדוש כפרש"י בחומש וברא"ס שם:

ברש"י בד"ה **ולברך ראשון בסעודה**. וכן מימי לא ברכתי לפני כהן פרש"י במגילה נמי בסעודה ע"ש:

ברש"י בד"ה **נתפרדה החבילה ואינו קורא כלל**. דאם יקראו לשלישי או לרביעי יסברו שהוא ישראל ובראשון יסברו שהוא כהן וכן בשני וישראל קודם לו נמצא שעולה אחר ישראל יאמרו שהוא ישראל ובב"י בא"ח מביא שמצא כתוב דלכל ב' פירושים רשאין לקרותו ראשון ע"ש ולכאורה לא משמע כן:

בתוס' בד"ה **דאפילו רב אמי כו' וע"כ לאו שוין ממש כו'**. שיעור לשונם נראה דהכל מתירוצם (א) דע"כ צ"ל דשוין לאו לוקא מכח קושיא דמאי רבותא וה"נ צ"ל דלאו דוקא לענין זה דכולהו כפופין כו' מכח הך דהכא וק"ל:

בתוס' בד"ה **נתפרדה החבילה כו' הר"י בר' יהודה**. והוא פירוש שני ברש"י בשם ר"י הלוי:

בא"ד **דגדול היה משלפניו כו'**. לפי זה ק"ק די לא"כ לא הו"ל להזכיר לוי לו הונח שהוא ישראל ומה תלוי בזה הול"ל שקרא אחריו גדול ממנו א"כ היה בהכרח הראשון כהן דהא מה שקרא אחריו לוי אין ראיה שקודם לו כהן דדלמא הראשון ישראל וקרא לוי במקום הראוי לו שהיה לפי מדרגתו ומעלתו ראוי לשני ואע"ג דאם הראשון כהן אי אפשר שיהא השני ישראל דהא אין שם לוי קורא כהן במקום לוי מ"מ נניח [שאפשר] שהראשון קרא פעמיים כלינו [וע"כ עיקר ההוכחה ממה שקרא אחריו גדול] ואין לו לתלות במה שהשני לוי. ובקטן משל אחריו ניחא מעט יותר (ב) ועיין בחידושינו בכתובות וברש"י שם:

דף ס.

גמ' **ס"ת שחסר יריעה א' כו'**. למאי דקי"ל אפילו כתב א' מעכב [הא דנקיט חסר יריעה] עיין בזה ברשב"א:

גמ' **האי ספר אפטרתא אסור למקרי בי'**. ובסמוך במגילה לתינוק מיבעי ליה בלכתוב אע"ג דלכאורה זה תליא בזה דאם קורין בה לכתוב נמי שרי (ג) ואביי דבעי לא ידע הא דרבה [דאפטרתא אסור למקרי בי'] וק"ל:

גמ' **איתביה אף היא כו' טבלא של זהב**. לכאורה זה אפשר הוא ולזה משני ר"ל אף דס"ל לעיל דמשום עת לעשות שרי:

בתוס' בד"ה **תורה וכו' וע"ז מייתי מדר' לוי כו'**. ולא גרסינן א"נ [לכדר' לוי. ומ"ל]. תורה מגילה כו' כסדר שנאמרה למשה כך כתבו וכל פרשה ופרשה שנאמר לו כתבו מיד וכך נסדרה וא"כ [ליתא הא ד] אין מוקדם ומאוחר בתורה לדידיה ולזה מייתי מדר' לוי שכיון שאלו פרשיות נאמרו ביום אחד הו"ל להיות כתובין יחד זה אחר זה ע"כ כיון שיש פרשיות מסודרות ביניהם ש"מ לא כתבן על שנאמר לו אותן הראוין לכותבן לפניהם וכתבן אח"כ אבל אין זה סברא לשום מ"ד שיכתבו מגילה ביום שנאמרה לו ואח"כ סידרן בענין אחר וק"ל:

בתוס' בד"ה **פרשת טמאים וכו' ועוד דלא יתכן כו'**. עיין בס"פ הישן בגמ' ורש"י ותוס' שם ומאי הקשו תוס' טפי מר' יצחק עצמו שהקשה שם כבר היו יכולין ליטהר ומר' יצחק עצמו הקשו שפיר דכיון דחל ז' שלהם בערב פסח א"כ ע"כ לא נאמרה בר"ח ניסן ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש וגו' שהרי לא נטמאו עד ז' ימים קודם פסח שחל ז' שלהן בע"פ אבל לריה"ג מאי הקשו טפי מר' יצחק ודוחק לומר דר' יצחק לא הקשה כבר היו יכולין ליטהר אלא אילו נאמר להם קודם ולמה לא נאמר להם אבל לפרש"י לנאמר להם קודם [קשה טפי] אמאי לא טיהרו את עצמן [לזה דוחק] גם אמאי לא הקשו לר"ע שם [לאמר מישאל ואלצפן היו] וא"ל דקושיתם היאך תלוי בר"ח ניסן הך פרשה הניחא לר"ע שבו נולד טומאה ע"י נדב ואביהוא אבל לריה"ג ולר' יצחק קשה דהא כבר פרש"י ע"י שנאמר להם פרשת שלוח טמאים לפי שבו ביום הוקבעו המחנות כו' מתוך כך הוזקקו לשאול ודו"ק:

בא"ד **פרשת וינזרו כו'**. ואינו נכלל בפרשת כהנים לטומאה זו אף לישראל ואין מיוחד לכהנים וק"ל:

דף ס:

גמ' **דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ כו'**. ב' מיעוטי דהאלה קדריש ופירושו כי ע"פ הדברים וכו' ואותן אי אתה רשאי לאומרו בכתב לכן כתוב לך את אלו שלא תשכחם:

גמ' **באמה המתהלכת כו'**. לרב אמאי לא תני במתני' נמי בני נהרא תתאי שתו מיא ברישא מפני דרכי שלום היכא שאינה מתהלכת ע"פ בורו ואולי לרב מדינא תתאי שתו מיא ברישא מטעמא דנהרא כפשטיה ליזיל (ד) ולשמואל מדינא אין לאחד קדימה על חבירו וכל אחד יכול לעכב על חבירו ואתו לאינצויי לזה ראו והתקינו ובאמה המתהלכת תקנו לרב מפני דרכי שלום שלא יאמרו לו סכיר מוסכר אף על גב דמדינא נמי נהרא כפשטיה ליזל וזה הבור היתה כרויה ועומדת כבר לכאורה מ"מ שמא מנך הדין היה כל אחד מני לעכב על חבירו:

גמ' **כבי תרי עבדית וכו'**. וה"ה דהו"ל דלא כמאן עבדית לי רק כיון דלזה אמר עילאי שתו כשמואל ולזה תתאי כרב ואמר כבי תרי עבדית ור"ל כרב דעילאי לא שתו וכשמואל דתתאי לא שתו:

ברש"י בד"ה **אילימא משום כבוד כו' ורב שרירא גאון פירש כו'**. לפירוש רב שרירא אינו מתוור כ"כ אף משום כבוד מ"מ בשיפורא צריך לינתן ביד ראש הישיבה באיזה מקום שיהיה:

בתוס' בד"ה **במיזל כו'**. קשה להו בליש מים לשתות כולן פשיטא:

בתוס' בד"ה **כבי תרי כו' ול"ד כו'**. וה"ה דהו"ל לאביי ס"ל הלכתא כשמואל בדיני או כתבו זה לאי נמי שבדבור הקודם או לפירוש ר"ח בסמוך ל"ה סלוקי לאביי גופיה ס"ל נמי כל לאלים גבר:

בתוס' בד"ה **לא טעמינהו כו'**. אלא מפני דרכי שלום וכיון שכבר נעשה אין כאן משום דרכי שלום לאסור הפירות:

בתוס' בד"ה **סלוקי וכו' שהרי להן היה מדבר דאמרו לו קא יבשן פירי**. י"ל לפירוש רש"י לבני חרמך אמרו אם יכרוה עילאה בסוף שלותיהן יארע לפעמים כשלא יתברכו מימי הנהר שלא ינבעו המים לאחריהן שלנו שאינן עמוקין כ"כ [וקא יבשן פירי] והשיב להם סלוקי כו' שאינכם יכולין לעכב זאת על יבן אולם ממ"ש בפרש"י אמר להו אביי לבני בי חרמך משמע דאמרי ליה קא יבשין הוא מדברי עלאי:

בסה"ד ולא דמי לדרב ושמואל כלל. דכאן היה ענין אחר כלל שעילאי נעקים על בני חרמך שלמטה מהם שגורמין שיציף שלותיהן כשמימי הנהר מרובין שוטף המים לדרך שלותיהן מפני עקמומית מסיבתן כזה חרמך עלאי עיין על כוונת רש"י באיך ומה צירו ודו"ק:

דף סא.

גמ' **מציאת חרש שוטה וקטן כו'**. נ"ל טעות סופר רק מניין ר"י דרישא וכ"ה באשר"י ורי"ף ועיין:

גמ' **מ"ש רישא כו'**. הו"מ למיפרך מסיפא מניה וביה משתטיל למים לא תגע משום מסייע ידי עוברי עבירה כו' וא"כ למה טוחנת כו' אלא כל מה שיכול לדקדק מרישא פריך וכן מצינו בכ"מ:

גמ' **אמר אביי כו'**. אין להקשות למה נקיט רישא שביעית ולא מעשרות ובחשודה ואפשר לומר משום דאיירי בידוע שאין לה רק פירות שביעית ואפ"ה משאלת משום דרכי שלום וכמ"ש התוס' ולזה נקיט שביעית לרבותא דמשאלת ודו"ק:

בתוס' בד"ה **שדי אופיא כו' וקשה כו'**. ברשב"א מיישב דאולי היה סבור שהוא עובד כוכבים ולית ביה משום דרכי שלום:

בסה"ד **ואמר ליה אנא בילאי כו'**. דלפרש"י היה ניחא דהיה רואה שאין זה חושש לדרכי שלום הוצרך לומר בילאי שליתינהו ליש בו גזל גמור אבל לר"ח מנא ידע אותו גברא שאין רב כהנא חושש למפני דרכי שלום דלמא סבור שאין זה חושש מן הפירות לזה פירוש שרצה להפליג שאפילו גזל נמי איכא. וא"ל לפרש"י נמי דלמא רב כהנא חושש לדרכי שלום ואין מכירו [והיה סבור שהוא עובד כוכבים] דע"כ אין זו ה"א דא"כ דלמא האמת כן ומאי מקשו רב כהנא היכי כו' ומי לא הוי חייש לדרכי שלום [אע"כ דלא נחתו לסברא זו]:

בתוס' בד"ה **משאלת כו'**. דקתני מפני דרכי שלום אפשר דצ"ל דתקנו מפני דרכי שלום:

בא"ד **נפה לספור בה מעות כו'**. והא דנקט אבל לא תבור ותטחון עמה אע"ג דאז רואה בהדיא שעוסקת בתבואה של איסור ודומיא דהכי אפילו משאלת אסור יש לומר דמ"מ יש לתלות לעולם במעות וכה"ג אפילו אומרת בפירוש שסואלת לתבואה ודו"ק. ועיין בר"ש בשביעית שהאריך כמלומה:

בתוס' בד"ה **רחיים כו' משום דתנור סתמא של חרס ואין דרך כו'**. דסיפא איירי בחשודה על הטומאה כדקתני אבל משתטיל המים כו' [דא"ל דלא חשודה רק על טומאת פירות וכקושיות מהרש"א] דבסיפא איירי מאשתע"ה דטמאים כדבסמוך לקמן [גיטין דף ס"ב וליחוש דלמא נגע וכפרש"י בד"ה בכפישא וטומאה אין מקבלין ובד"ה בכלי גללים שאינן מקבלין טומאה דאי נגע בכלי לא מקבלין טומאה] אבל שביעית דרישא לא איירי בע"ה:

בתוס' בד"ה **רבא אמר כו' וכדמוכח בסמוך כו'**. לאביי איירי רישא בלא הוכשר וכשתטיל מים דהיינו הוכשר אסור לסייע אפילו משעת טחינה ומשום טומאה דרבנן [וכס"ל למקשה ורבא הוא דאתי בתירוצו לחלק בין טומאת חלה לאורייתא] ואילו משום חששא למעשר קודם הכשר שרי לסייע כדקתני רישא:

בתוס' בד"ה **איזהו כו' וא"ת בפרק היה נוטל כו'**. בל"ז י"ל איזהו ע"ה דהיה נוטל קאי להשיאו בנות חבירים כו' ואיזהו ע"ה דפליגי ר"מ ורבנן הכא בשמעתין קאי אמתני' דהכא [והוי אביי ורבא פליגי בפלוגתא דר"מ וחכמים] אך השתא קשה וק"ל:

בסוף הדבור **איזהו ע"ה שאין מזמנין עליו כו'**. [רבא] קאמר שם דע"ה דתניא אין מזמנין עליו איירי בע"ה דרבנן דר"מ ולכן כותי קתני במתניתין דמזמנין עליו דעשורי מעשרי כיון דכתוב באורייתא כדאיתא שם אבל רבנן דר"מ גופייהו ס"ל לענין זימון כל שאינו מניח תפלין ודו"ק:

בתוס' בד"ה **רישא כו' וי"ל דהכא כו'**. ומשום לתיתה לתרומה אין כאן שכבר הופרש משא"כ התם דאיירי בענבים דאכתי לא מטא זמנא עד שירד לבור:

בא"ד **אע"ג דלא מחייבינן בחלה עד שתתגלגל כו'**. מ"מ משנותנת את המים רשאי להפריש חלה כדאיתא במתני' ובהרשב"א מיהו ממ"ש דהכא אי מפריש חלה קודם גלגול אין שם חלה עליו כלל לא משמע כן ומתני' משנותנת המים מגבהת חלתה אין הכרח ע"ש בר"ש וק"ל:

בא"ד **ובירושלמי פריך הא דלא בוררין** אבוררת דמתני' דהכא ומשני כאן בלותת דהוכשרו בלתיתה:

בא"ד **טפי מלענין דמאי**. דאליביה איירי מתני' בלא הוכשרו אבל משתטיל מים דהוכשרו אסור לסייע אבל לרבא כו' כנ"ל:

בא"ד **וא"ת בפ"ק דנדה כו'**. אין לומר דבל"ז הך דהכא בודאי טומאה ולהכי אמרינן משתטיל מים דהתם נמי תעשה בטומאה היינו בודאי טומאה וק"ל לכן אין לקושרו ועיין בתוס' נדה דף ו' ובתוס' ר' ישמעאל באורך ולא עיינתי כעת:

בסוף הדבור בטהורה אסור משתטיל כו':

דף סא:

גמ' **אלא אמר ר' ירמיה כו'**. ולא משני תרוייהו בהוכשרו ומפקידין חולין אצל אוכלי חולין אבל לא לאוכלי כו' משום שמא תרומה הן כדמשני עתה לענין הוכשרו ואיירי בכהן החשוד אבל לא שמפקידין תרומה י"ל דחולין אצל ישראל או אצל כהן כתרומה לגבי כהן דהא רגיל בה וגם בתחלה בס"ד דהמקשה איירי על כל פנים הא דמפקידין בתרומה מכח אידך ברייתא דאין מפקידין תרומה אצל כהן וס"ד דאיירי דוקא בישראל שאוכל פירות בטומאה דאל"כ אין מפקידין אצלו דדוקא תרומה אצל ישראל שרי וקתני סיפא אבל לא לאוכלי כו' דהיינו ישראל דומיא דרישא וקשה ממתניתין דרבא ומשני דאיירי בכהן דהוי טומאה דאורייתא ופריך א"ה אי בכהן קאי כו' וכפרש"י אמאי ברישא מפקידין כו' ולזה משני כאן בהוכשרו כו' מיהו ממ"ש רש"י בד"ה כאן ותרוייהו בתרומה כו' משמע כאילו ס"ד דאיירי בחולין מיהו י"ל דודאי בה"א מיירי נמי בתרומה משום הכרח דאין מפקידין תרומה אצל כהן [וה"ה חולין אצל ישראל דרגיל ביה] אך השתא דמחלק ומוקי להך דמפקידין בשלא הוכשרו ה"א דאוקמי בחולין לזה פירש ותרוייהו בתרומה מכח הכרח דמתניתין דהכא דמסייעין ידי עוברי עבירה בטומאה דרבנן ודו"ק. וא"ל דפי"ז מאי פריך מהמוליך חטין לטוחן כותי כו' דלמא איירי בחולין דהשתא נמי דלמא בהוכשרו ולא מייתי רק משום דבעי למרמי אחריתא. ואולם אין כ"ז מוכרח דשאני חולין אצל ישראל כיון דליכא אלא איסורא דרבנן אף שיאכל [בטומאה] לא חיישינן כולי האי [שמא יגע] (ה) מיהו לאביי דלא מחלק בין טומאה דרבנן לדאורייתא לענין מסייע אין סברא כל כך לחלק בין דרבנן לדאורייתא לענין אכילה (ו) ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וליחוש כו' במסכת טהרות פ"ז כו'**. ע"ש:

בא"ד **אלא נקט ודרס כו'**. ואיירי כשנוגע ברגליו יחף על הטלית ומטעם נגיעה ולא כשיש דבר חוצץ בין רגליו לבגד ומטעם מדרס ואע"ג דבכותי איירי דמטמא משכב התחתון כעליון ומי דוחקם [אמאי לא נימא דהוי מדרס ממש דמיטמא מכותי] והכא בע"ה מיירי ז"א דטומאת כותי כע"ה ופירוש מטמא משכב התחתון כעליון של (בועל נדה) [זב כצ"ל] דמטמא אוכלין ומשקין וע"ש היטב בגמרא ובתוספות (ז):

בתוס' בד"ה **אשת חבר כו' דמינשי ואכיל מה דיהיב ליה כו'**. ובת"ק אבל לא בזמן שהיא טהורה [לא איצטריך לפרושי כן] דהא ודאי מינשי כיון שנוגעת בהפירות ומשטת בעצמה לתוך פיה:

בא"ד **ואסור לרבא**. דא"ל דמיירי בע"ה דר"מ וכמתניתין דהא רש"י פירש בעצמו שחששא הוא שתתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר וק"ל: וא"ל אכתי נפרש אנן בע"ה דר"מ ומשום חששא שתאכל חולין טמאים והשתא ליכא משום מסייע ידי עוברי עבירה כרישא דמתניתין דרבא (ח) אכתי היה קשה כמו לאביי דהא מתניתין שריא אף בוררת אף שאי אפשר שלא תיגע א"כ טהורה אמאי לא משום שנוגעת חיישינן שמא תאכל הא מתניתין לא חייש לאכילה אף בנוגעת רק למה דפי' רש"י חששא דאינו מעושר הקשו הך קושיא לרבא הרי מסייע ידי עוברי עבירה ועוד בר מן דין דא"כ לרשב"א בטמאה אמאי לא הא חולין טמאין חזו לה לימי טומאתה וק"ל:

רש"י במתניתין לא גרים בזמן שהוא טמאה וע"ש (ט):

בא"ד **ולאביי דאמר רוב ע"ה כו'**. דהשתא ליכא חששא מסייע ידי עוברי עבירה כבמתניתין ברישא מ"מ בטהורה אסורה שמא תאכל לאכילה ודאי אסור אף דרוב ע"ה מעשרין הן כדין הלוקח תבואה מע"ה וק"ל:

בא"ד **אי אפשר שלא תיגע**. וכי תימא נמי דמתניתין איירי בטמאה וכי נמי נוגעת הא רישא איירי באינו מוכשר וסיפא משתטיל מים דהיינו שמוכשר נקיט לא תיגע עמה לרבותא אע"ג דמיטמא בלא"ה מכח אשת ע"ה וכלים טמאי' שלה אפ"ה אסור לסייע (י) ומכ"ש שלא תגע בה דבלא"ה כיון שטמאה היא סוף סוף חזינן במתני' דלא חיישינן שמא תאכל שאינו מעושר אף שנוגעת וא"כ טהורה אמאי לא אף שנוגעת וק"ל:

בא"ד **אשת ע"ה אחר כו' נותנת כו'**. אע"ג דאכתי לא ידע סברא דתורא מלישיה כו' א"כ למה תתן לה לאכול טפי מאשר אוכלת היא עצמה:

דף סב.

גמ' **וליחוש דלמא נגע בה בשלמא התם כו'**. דס"ל השתא אלימא הו"ל למפרך הא נגע בכלי כשנוטל את שתיהן ומטמא והכלי מטמא לתרומה דהא ודאי דהכלי מטמא לתרומה דלכך פי' רש"י בד"ה בכפישה וטומאה אין מקבלין ובד"ה בכלי גללים דאי נגע בכלי לא מקבלין טומאה ואפ"ל דידע דאיירי בכלים שאין מקבלין טומאה וכליו של חבר משום היכרא שמשתמש בכלי של חבירו מידכרי ליה ולא יגע ופריך מאי היכרא הוא זה ומשני דמנח ליה בכלי גללים ויש היכרא בכלי עצמו לזה פריך אי הכי כו' ומשני ה"נ קאמר כו' ודו"ק:

גמ' **ר"ח מקדים ויהיב להו שלמא וכו'**. פירש בר"ן כדי שלא יצטרך לכפול הוא שלום כדרך המשיב וכן הוא בטור יו"ד ע"ש ובישראל כופלין שלום כשמשיב וא"צ ליזהר שיהיה הוא המקדים ובמלך ות"ח כופלין שלום אפילו בשאלה כגניבא בסמוך או י"ל בישראל רשאי ובמלך ות"ח חובה [כפילת שלום] אע"ג דמקרא לא משתמע חובה דא"ל כיון דאמר שלום שלום לך ושלום לעוזרך ש"מ דלא היה רוצה לכפול שלום היכא דליכא חיוב כיון דלא כפל שלום לעוזרו דזה אינו דפירוש הפסוק הוא שדוד שאל אותו אם שלום בואו לעוזרו ושאלו בשלום תחלה שלום שלום לך ואח"כ השיב על מה ששאל אותו ואמר לו שלום לעוזרך באנו וק"ל. ולפי' התוס' בד"ה שלמא רב כהנא א"ל שלמא למר וכו' ולא השיב לו כפל. וק"ק מס"פ היה קורא אמרו על ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום מעולם וכו' שהקדים שלום אפילו לעובד כוכבים בשוק מאי אפילו עובד כוכבים אדרבה הדין כן בעובד כוכבים להקדים לו שלום ואמרתי לפום ריהטא דלשון ר"ח מקדים ויהב להו כו' כשהרבה עובד כוכבים נאספין יחד היה מקדים כדי שבשלום אחד יצא ידי חובתו משא"כ אילו המתין היה צריך להשיב לכל א' ביחידות אבל בעובד כוכבים א' אין נ"מ שאלה או תשובה וריב"ז היה נזהר אפילו עובד כוכבים א' בשוק להקדים משום ד"ש ור"כ אמר לכל א' שלמא למר שלמא למר ולבו לרבו כפרש"י וק"ל:

גמ' **לא נצרכא אלא ליום חגם**. מ"ש רש"י במתני' ושואלין בשלומם אע"פ שמטיל על העובדי כוכבים שם שמים כו' דלכאורה א"צ לזה דאף אם אומר בשאר לשונות לא בלשון הקודש מ"מ רבותא הוא ליום אידם ועיין:

גמ' **ר"ה ור"ח כו' חליף ואזל גניבא**. הך מעשה דגניבא נראה הוא בעצמו עובדא דלעיל בפ' כל הגט (גיטין דף ל"א ע"ב) רק דלעיל מייתי השייך שם אהאי עובדא והכא השייך כאן וק"ל:

ברש"י בד"ה **הדרא לטיבליה כו' לאכול טבל שהוא במיתה**. קושטא קא מפרש דלהכי נזהרין בחלה אבל אין צורך לזה פריך וליחוש דלמא לא איכפת ומשני השתא לתקוני כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה **בכלי גללים כו' ובעיסה גופא כו'**. הול"ל ובזיתים גופיה כו':

בתוס' בד"ה **אין עושין כו' ולפירושו אם יפריש כו'**. וא"כ לא הול"ל אין עושין חלת ע"ה בטהרה שהרי בטהרה שרי ואין עושין כו' בטומאה הול"ל:

בתוס' בד"ה **אין עודרין כו' ולא מסתבר לחלק כו'**. מדלא משנינן מחזיקין דמתני' בשכר ואין עודרין בחנם:

בסה"ד **א"נ שביעית בזמן הזה דרבנן כו' גבי מלך התירו**. אבל ליישב רש"י בהך חילוקא לא מסתבר להו לפרש עובדא דהתם לכהן וחרש אגיסטון בשביעית דרבנן ואין עודרין בשביעית דאורייתא דדוחק דאמורא יזכר מסתם שביעית דאורייתא וכ"ש דלא ניחא ליה דתלמודא הכא דמוקי [למתני' יהא מיירי משביעית דרבנן ורב דימי אמורא בשביעית דאורייתא]:

בתוס' בד"ה **אשרתא כו' ודלא כש"ס שלנו כו'**. דלא ניחא להו לחלק דבירושלמי איירי בשביעית אסור בשלום והכא בשאר שנים מדפריך השתא חזוקי כו' משמע דאיירי הכל בשביעית. ולולי דבריהם היה נ"ל דירושלמי ס"ל כגמרא דידן ולעובד כוכבים אמר חורש בה טבאות ובתר שמיטה נסיבא כו' דהיינו אחזוקי ושלום פשיטא דשרי ואפילו לאחזוקי שרי ולישראל יישר אבל לא חורש בה טבאות ואיכא למ"ד כו' אבל שלמא פשיטא דשרי דאין תלוי במכוין במלאכה שיקום חיזוק ידו ודו"ק ועיין בר"ש במס' שביעית ועיין:

דף סב:

גמ' **הא שויתיה איהי כו'**. לפרש"י פריך מכח דומיא דהתקבל דבשויתי' פשיטא דא"י לחזור ודומיא דהכי הולך ומשני בהולך ה"ה שויתיה לענין דינא רק מתני' ודאי איירי בדלא שויתיה דומיא דהתקבל דמוכרח למתני' דוקא בדלא שויתיה וכ"ת לא ליתני התקבל כלל לזה משני איצטריכא ליה כו' ולהסברת התוס' דקושטא דמלתא איירי הולך דמתני' אפילו בשויתיה דאין מוכרח לומר דומיא וקושיות המקשה היה מכח הכרח יתורא דהתקבל דלא תנא אלא למילף ולאורויי אהולך ומשני דצריך למתני התקבל לגופא ולא לאורויי וק"ל: ולא משני בהילך ולהכי בשויתי' שליח לא יכול לחזור דניחא ליה לשנויי ולהניח הולך כדתנן במתני' לפנינו כל כמה דמצי לשנויי בענין אחר:

גמ' **אמר רב מרי ת"ש אף הנשים כו'**. א"ל דהשתא נפרש מתני' דהכא אשה להולכה ואיש לקבלה מנין דא"ל שכן אב מקבל כו' [ולכך ודאי לעושה ג"כ שליח] דא"כ אמאי לא פשיט בקרה משכן אב וכו' דז"א דהא ודאי כשנפשט אחד ה"ה אידך דמ"ש ולזה הוצרך לומר פשוט מיני' כו' שכן כו' דאי לאו שכן ממילא נפשט אידך דמהי תיתי לחלק וא"כ כשנפשט אשה להולכה ה"ה וכ"ש איש לקבלה וק"ל:

ברש"י בד"ה **אם רצה לחזור כ"ז כו'**. ברישא נמי דוקא קודם שהגיע לידה כדמסיק לקמן טעמא דאדם יודע שאין שליחות לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה רק בה"א דטעמא משום כיון שנתן עיניו לגרשה מיימר אמר כו' יש מקום לצדד קצת דאף בהגיע לידה אם לא ניחא ליה יכול לחזור:

בתוס' בד"ה **דלמא בהילך אינו מגיה כו'**. דא"כ הול"ל תני הילך:

בתוס' בד"ה **איש לקבלה כו'**. דקי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו ל"ש איש או אשה ומ"ש כאן דמיבעיא ליה לזה כתבו משום דבגט אשה להולכה כו'. אפשר דס"ל כדעת הרבה פוסקים שאין ביד אשה לעשות שליח להולכה וכמשמעות רש"י דריש האומנין בסוגיא דבסמוך (כ) ובח"ש הפליג דבריהם לרוח אחרת ואין מקום לדבריו גם מ"ש שקשה להם היאך יעלה על הדעת שיהיה השליח כו' עדיף מהמשלח כו' לא ידעתי מאי קאמר מי ביקש שיהיה עדיף שפירוש הפשט הוא הבעל יכול לעשות שליח הולכה ולא קבלה ואשה קבלה ולא הולכה ומיבעי לי' שליח להולכה שעושה הבעל אם רשאי לעשות אשה לכך וכן אם רשאי אשה לעשות לקבלה איש ופשוט [חסר כאן מדף זה עד דף ע"ג ע"ב וה' ימלא חסרונינו]:

דף עג:

בתוס' בד"ה **אמר רבה כו' כא"א לכל דבריה לפירוש ר"ת וכו'**. א"כ חטא דוד:

בא"ד **אם לא יבא בסוף המלחמה וכו'**. דאל"כ הרי אוריה בא ולפ"ז מתורץ כל הקושיות דלא שייך לומר בזה מעת שאני בעולם כיון דלא התנה דוקא אמיתה וכו' (ל) ועיין בתוס' כתובות דף ט' ע"ב בביאור יותר ע"ש:

דף עד.

בגמ' רמ"א בעילתו תלויה. לר"מ משמע לי' משעת נתינה [כפי' רש"י] ולא משעת סמוך למיתה ואין ברירה לא"כ היינו ר"י ולא יש ברירה לא"כ היתה ודאי א"א בין מת או לא ולר"מ לענין שאר דברים שהזכיר ת"ק נמי לאו אשתו הוא וכיון דמת איגלאי למפרע דמגורשת היתה ולר' יוסי יהיה מה שיהיה [בין מת ובין לא מת הרי היא כא"א לענין שאר דברים עד שעה הסמוכה למיתה] (מ) מ"מ רוצה לומר נ"מ לענין בעילה מדנקיט בלשונו בעילתו תלויה בעילתו ספק ולהכי לא אמר נמי נ"מ אם נקרע או נאבד הגט בינתיים ולזה אמר לשון מאי איכא וכו' ולא ר"מ היינו ר"י כדבסמוך חכמים היינו ר"י דאיכא בינייהו טובא רק מאי איכא לענין בעילה. ומדנקיט ר"מ לשון תלויה אע"ג דבלא מת לשניהם שוין דא"א היא ובמת ס"ל לפטור א"כ לא הול"ל לשון זה ואפשר דזה כוונת התוס' בד"ה אשם תלוי כו' ושמא אי הוי מספקא כו' לר"מ מייתי נמי אשם תלוי ולענין זה נקיט הך לשון:

גמ' חכמים היינו ר"י אין להקשות כלל לימא לחכמים ודאי ברירה וטעמייהו דמספקא להו אי כר"מ אי כת"ק וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה תנא בדר' יוסי ונ"מ אם אמר בפירוש שעה הסמוך למיתה תחול דאין זה קאי בלשון מגורשת כו' ועוד דלרש"י אין זה סברא כלל דא"כ הו"ל לפרש כן בר' יוסי דמתני' דקאמר נמי מגורשת ואינה מגורשת כו'. ולתוס' לא שייך לומר אין ברירה מלהוי ניטא לכי מיית וכמ"ש לעיל בד"ה תנא:

גמ' וצריכא כו'. אין כפל לעביד צריכותא מתני' לקידושין וגיטין אליבא דר"י למה לי תרווייהו מתניתין וכן אליבא דר"ה ל"ל תרווייהו:

באיכא בינייהו לקידושין מאריך בלישנא [בטעמייהו] טפי מאיכא בינייהו לגט אפשר לומר לר"י הוי ספק קידושין על שתתן וכמ"ש התוס' בסמוך ע"ב בד"ה אדמיפלגי ולזה לעיל בגט קאמר בפשיטות לר"ה א"צ גט לר"י צריך אבל בקידושין לר"י צריכה גט משניהם ולזה אמר לכי יהיב הוא דהוי קידושין תופסין קידושין הראשונים ולא אמרי' כיון דקודם לנתינה קיבלה קידושין מאחר לא ליתפסו קידושין הראשונים אח"כ לכשתתן [משום ספיקא דשמא ע"מ מעכשיו] השתא מיהא לא הוי קידושין להכי תופסין נמי קידושי שני ולו"ק:

ברש"י בד"ה אבל דכ"ע תנאי הוי וכו'. שלא תימא דלמא לכ"ע לכשתתן ופליגי בלי אפילו ליורשי לזה כתב דהוי גט לאחר מיתה: ובתוס' קידושין הקשו דלמא לכ"ע לי אפילו ליורשי ופליגי בפלוגתא דר"ה ור"י ע"ש ואפשר לומר דא"כ טפי הו"ל לציורי פלוגתא מחיים וכגון שנקרע או נאבד הגט:

בתוס' **בד"ה אשם תלוי כו' משעת כתיבה ואם לא וכו'.** כצ"ל:

בתוס' בד"ה איכא בינייהו שפשטה כו'. עיין בקידושין בתוס' ובח"ש כאן ושם [דלפי מ"ש התוס' בסמוך דלר"י על שתתן ספק א"כ אף דר"י צריכה גט מספק בפשטה ידה] וצ"ל שכוונתם הכא דלר"ה הוי קידושין ודאי ובא עליה על סמך אותן קידושין וא"צ עוד קידושין אחרים ולר"י הוי ספק קידושין ואינו רשאי לבעול על סמך אותן קידושין וא"ל לענין אם נתקדשה עוד מאחר לאחר שפשטה ידה וכו'. דממנ"פ לר"י נמי א"צ גט משני דאם חל גט למפרע א"כ תפסו קידושי הראשון ואין בקידושי שני ממש ואם לא חל רק לכשתתן א"כ שניהם לא תפסו אם לא שתגייר שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר קודם נתינה לאחר נתינה נתקדשה לאחר:

בא"ד הומ"ל איכא בינייהו שנקרע שטר קידושין אבל לא מצי למימר איכא בינייהו שנתאכלו כו'. כצ"ל:

דף עד:

גמ' בעי מניה כו' ע"מ שתתני לי ר' זהובים וחזר כו'. ולא בעי באיצטלא דקיימא ביה צ"ל דלשון מחילה לא שייך בדבר שהוא בעין והוי צ"ל נתונים לך וכה"ג [ונתינה אפשר דמהני דהוי כחזר ונתנו] נ"ל: ועיין בתשובת בן חביב האריך בזה ובסמוך בנתינה בע"כ שמי' נתינה עם מהר"י בי רב ע"ש באורך והובא מקצת בב"י סי' קמ"ג ומ"ש הב"י לא יכולתי לירד לסוף דעת המשיג שכתב ודברים הללו קשה לשומען ואח"כ כו' [שמדייק אח"כ מדברי התוס' כדבריו] והן מבוארין פשוט למ"ש מהר"י בי רב דלכ"ע אף למ"ל לא שמי' נתינה היכא שקבלו אפילו בע"כ הוי נתינה ע"ז כתב ודברים הללו קשה לשומען [רק מ"ש למ"ל נתינה בע"כ שמי' נתינה היינו אפילו לאקיבלוע"ז מביא ראיה מדברי התוס'] ע"ש וק"ל:

בבעיא דרב אמי צ"ל באיצטלא למתני' אם אינו רוצה בדמים למה הוי גט לרשב"ג דלישנא דנתינה בע"כ לא הוי נתינה ואי ברצון א"כ אחלה גבה ותפשוט [בעיא דרב אסי לרשב"ג] וצ"ל אף ברצון מ"מ אינו מוחל על התנאי רק סובר שבזה נתקיים התנאי ופליגי אי מקרי קיום התנאי או לא והאיבעיא הוא אם יכול למחול על תנאי ולו"ק [וכ"כ הרשב"א]:

ברש"י בד"ה דלצעורי איכוין דסתם מגרש כו'. לעיל לא פירש כן דלעיל בעי אף לרשב"ג ואפ"ה פשיט דאינה מגורשת אע"פ דבמתני' הוי גט אליביה ותלינן להרווחא איכוין ולו"ק (נ):

בתוס' בד"ה אדמיפלגי כו' דאין סברא לומר כלל כו' כצ"ל. ולאחר מיתה פליגי [לאין] מעשה כו' כצ"ל:

בא"ד וליכא למימר דאי הוי פליגי כו' ה"א מהיום כו'. לא הוי גט כלל לרבנן כו' אבל הוי גט מעליא א"ל דכבר הכריחו לגרע מהיום מע"מ:

בא"ד אמאן תרמייה כו'. דאף אם תאמר רבי מ"מ רבנן נמי סברי כן ומהי תיתי לחלש פלוגתא מעצמינו פלוגתא שאינו מפורש למעט במחלוקת עדיף כי היכי דעתה דפליגי במהיום פריך להסברא לומר אבל בע"מ דעדיף מודו רבנן לרבי דהוי גט ה"נ כאשר פליגי בע"מ אמרינן אבל במהיום דגריע מודה רבי לרבנן דהוי גט ואינו גט רק שלא תימא לרבנן גופיה לא הוי גט כלל במהיום דגריע ובזה מודה רבי לרבנן דא"כ מתני' אמאן תרמיי'. וקושיא הראשונה [ב' החלוקות] מתורצת בקצרה באמאן תרמיי' משום דעוד הוצרכו לסברות הפוכות דאין לתרץ דעוד בקצרה לר"י על שתתן הוי ספק [ופריך שפיר ליפלגו באותו ענין דפליגי עתה לגט ואינו גט] למנ"ל למקשה להקשות ולר"י אדמיפלגי כו' דלמא ס"ל בע"מ ודאי אינו גט דגרע ממהיום לזה הוצרכו לסברות הפוכות ואגב זה מיושבת חלוקה הא' שבקושיא הראשונה דלמא במהיום הוי גט גמור [אף שמתורץ בתירוץ החלוקה שניה דא"כ אמאן תרמייה] אף שבלא"ה נמי יש ליישב [מה דלא תירץ חלוקה הא' בתי' דאמאן תרמיי'] דריהטא משמע מכח רבותא פריך אדמיפלגי בהא לאשמעינן רבותא כבשאר דוכתא ומשני משום רבותא לרבי ופריך לאשמעינן רבותא לרבנן והקשו מאי ענין לזה עם זה שיפול עליו רבותא ותירצו דע"כ מהיום גרע מע"מ ולזה פריך מכח רבותא רק כדי שלא תקשה מבחוץ דלמא להכי לא פליגי בע"מ שלא תטעה במהיום אינו גט כלל כתבו דא"כ אמאן תרמיי' ולפע"ד י"ל אה"נ דאין ענין זה לזה ולא מכח רבותא פריך אלא מכח לאשמועינן מלתא לתרווייהו [ולתרץ קושית ועוד לפע"ד מבואר בסמוך]. ובגמ' שלי מונה לא הוי גט כלל לרבנן הא ליכא למימר כיון שלא שנה בברייתא למהיום ולאחר מיתה אלא מלתא דרבי לחודא [לקושית הגמ' אזיל לפלוגתא דרבנן דפליגי ארבי ליינקוט בע"מ אבל מלתא דרבי ליינקט כמו שהוא לפנינו במהיום] שמעינן שפיר לרבנן במהיום ולאחר מיתה נמי גט ואינו גט כמו בע"מ מדלא שנה [אמלתא דרבי במהיום] וחכמים אומרים אינו גט כלל ועוד דא"כ מתני' אמאן תרמיי' ולפי"ז לק"מ (ס) וצ"ל הא דמשני להודיעך כחו דרבי ר"ל דכסבר פלוגתא בקצו נראה כחו טפי ולו"ק. ולפע"ד צ"ל נמי הכרח לסברות הפוכות לתרץ קושיות ועוד וא"כ לא הרווחנו רק שא"צ לומר אמאן תרמיי' (ע) ואפשר לומר כיון דאין מקשה רק דטפי הו"ל לאשמועינן בע"מ לאשמועינן לתרווייהו א"כ י"ל שפיר דבע"מ יאמרו חכמים אינו גט כלל דע"כ לא כתבו דמשמע דבע"מ יאמרו חכמים גט ואינו גט אלא אם הקושיא לאשמועינן רבותא טפי אם כן צ"ל בהכרח שיהיה הפלוגתא בדומה ולו"ק. [אך לפ"ז] לפע"ד מאי משני להודיעך כו' כיון דאין ענין ויכול להיות מהיום טפי גט [מבע"מ] או אינו גט א"כ מאי קאמר כח דרבי ולפי מ"ש לסברות הפוכות נשאר קיים ולא תירצו רק הוליכא למימר כו' ניחא קצת ותירצו לקושיות המקשה אדמיפלגי במהיום דאף דשמעינן ע"מ במכ"ש דהוי גט לרבי מכח סברות הפוכות מ"מ לא השמיענו לנו רק הכל ברבי ולא השמיענו בדרבנן מילי לגט ואינו גט במהיום ידעינן בלא"ה מכח משנה לאשמועינן בע"מ וידענו מילי ברבנן ג"כ וזה שכתבו מלתא לתרווייהו דין ברבי ורבנן ומשני להודיעך כחו דרבי ולו"ק. ובפשטא דשמעתין היה נ"ל הדברים כפשטן דר"י לא הוי גט כלל אלא לכשיתן ופריך לר"י דאמר פירוש דע"מ הוא לכשיתן ואז חל דהוי לכשאמות דאמר לעיל אמר רבא לכשאמות ולאחר מיתה אינו גט דהוי גט לאחר מיתה א"כ הו"ל לרבנן לאשמועינן מלתייהו אפילו בע"מ דהיינו כשאמר מהיום ע"מ שאמות וכיון דבע"מ גרידא ודאי לא הוי גט א"כ במהיום ע"מ הוי גט [ואינו גט] דספק אם חזרה אם תנאי וכ"ש במהיום ולאחר מיתה אך השתא דמיפלגי במהיום ולאחר מיתה יש לטעות בע"מ דהוי לרבנן תנאי במעכשיו כמו לרבי ומשני להודיעך כו' כנ"ל ונכון בעיני:

בתוס' בד"ה חסורי מחסרא וכו'. ופליגי רבנן עליה ושהלכה כמותן ולא כרשב"ג כדאמר בסמוך כצ"ל:

בתוס' בד"ה רבה כו'. עיין בר"ן תירוצים אחרים:

דף עה.

גמ' אפשר דמיפייסא כו'. נראה אם לא פייסה אף דבידה לפייסו סוף סוף לא נקיטא מידי משעה שיחול הגירושין רק ר"ל כיון דאפשר כו' א"כ צ"ל דאיירי בשפייסה וכ"כ הרשב"א:

ברש"י בד"ה מכלל דבעלמא כו' וגבי גט כו' לא תיקן הילל. וא"כ בד"ה מאי דאיצטריך פי' לא קיימא תקנתא דהילל דלא שייך לפרש לא תיקן הילל דאף בממונא לא תיקן בפניו רק לממונא לפי שלא הוצרך לא תיקן ואילו הוצרך תיקנו אבל באיסורא לא קיימא ושייכא אותה תקנה לתקן משא"כ לעיל ברבא לא חילק אכתי בין בפניו או שלא בפניו ולו"ק:

ברש"י בד"ה משום דהו"ל כו' ובין לר"מ כו'. אבל קושיא דרב אלא מכח סברא אף בלי ילפינן מב"ג וב"ר כיון דזה סותר לזה אין מקום לתנאי [ומה דאמר בגמ' מכדי כל תנאי כו' אינו אלא כמורה מקום כ"כ רש"ל] וא"ל בהיפך אין מקום למעשה דאי לא דאשכחן התנאי בבני גד וב"ר ה"א לעולם אין תנאי מבטל המעשה וכמ"ש התוס' בכתובות פרק נערה ולזה לא הקשו תוס' רק ממתנה על מ"ש בתורה ושליח ולא מתנאי ומעשה בדבר אחד [דזה מכח סברא הוא]:

בתוס' בד"ה לאפוקי כו' מדנכתבו בזה הענין כו'. שהם אמרו יותן לנו הארץ כו' ואנחנו נעבור חלוצים כו' הו"ל להשיב ג"כ יותן כו' אם תעברו כו' מעשה קודם לתנאי עיין בר"ן:

בא"ד כי ה"ג ואם בחוקותי תלכו כו' על ידי שליח. לכאורה המעשה צריך אפשר לקיימו ע"י שליח וכדבתנאי בבני גד וב"ר וחליצה מוטעת כשרה מה"ט כדפרש"י פרק המדיר ואילו הכא המצות הם התנאי ונתינת שכר בעינן אפשר לקיימו ע"י שליח גם רוב מצות נראה דאי אפשר לקיימן ע"י שליח כל השס"ה לאוין וכל מצות עשה החובות הגוף וכה"ג:

בא"ד כפילות בסוטה כו'. ולא מקשה משמעתי' מגט דהוי איסורא משום דתנאי דהיינו נייר הוא ממונא משא"כ בסוטה אם שכב כו':

בא"ד נראה להרב ר' אלחנן דגרסינן כו'. ובמרדכי משמע שהגירסא נכונה ור"ל בכל אתר גבי איסורא אית ליה כו' ובקידושין וגיטין דהוי נמי איסורא לית ליה ומשני שאני הך איסורא משום חומר כו':

בד"ה אלא אמר רבא כו' לאו משום דל"ל לרבא כו'. דמשמע הא תנאי קודם אינה מגורשת ואילו לרבי דע"מ כמעכשיו דמי הול"ל דמגורשת וכן קושטא הוא לשינויא דרב אשי דאיירי שהתנה כתנאי ב"ג וב"ר ואפ"ה מגורשת דע"מ כמעכשיו ומיהו אפשר לומר דרבא אית ליה דרבי רק משמע ליה מגורשת וא"צ לקיים התנאי מדלא קאמר מגורשת ותחזיר כדלעיל ותתן לזה מפרש משום דאין בתנאי ממש דהוי מעשה קודם לתנאי:

בא"ד היכי יצא הא לא חלה המתנה כו'. לכאורה מה זה הא אין בתנאי ממש דהיינו תנאי ומעשה בדבר אחד ולהכי שפיר יצא וא"צ לקיים התנאי ואף אם נאמר דמשמע להו דל"ל לרבא הא דרב אלא מ"מ הוי מעשה קודם לתנאי וצ"ל דסמכו על לא החזירו לא יצא ש"מ דס"ל יש ממש בתנאי וצריך לקיים [וע"כ דהיה התנאי קודם למעשה אלא שלא דק רבא בלישניה כמ"ש תוס' לעיל (גיטין דף כ' ע"ב)] א"כ היאך יצא כיון שצריך לקיים התנאי ואי לאו כמעכשיו דמי לא חלה אלא כשמקיים התנאי ואז אינו בידו וק"ל:

בא"ד אלא שרוצה רבא לישב כו' אפילו כרבנן דרבי כו' כצ"ל. ועיין לעיל בתוס' (גיטין דף כ' ע"ב) בד"ה ע"מ שתחזיר לי את הנייר דנראה סותר להתוס' דהכא ע"ש:

דף עה:

גמ' רב אשי אמר כו'. אין להקשות לשינויי הראשונים ליתני בסיפא אם [תחזירי לי] דמגורשת וכ"ש בע"מ דהא השתא יש לטעות דדוקא בע"מ מגורשת דעדיף דאין לטעות דא"כ בה"א דאם אינה מגורשת ליתני ברישא רבותא אם דאינה מגורשת:

לא תני למיתני ברישא והחזירי לי את הנייר דבזה מגורשת ודאי דלא תלה הגט בהחזרה וק"ל:

גמ' ולימא לא יהא גט אם לא מתי כו'. עיקר הקושיא על ההיפך ויהא גט אם מתי והשתא מרחיק המיתה לבסוף ולהכי בתקנתא דרבא לא אמר בראשונה לא יהא גט אם לא מתי דלא מתי אין זה פורענות וק"ל:

אם נפרש רב אשי א"צ בע"מ כתנאי ב"ג וב"ר כדעת גדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והגאונים א"כ למה לי האריכות בתקנתא דרבא דזמנין גאיז כדפריך רבא גופי' לעיל ס"פ התקבל לתקן ע"מ ואם רצה למצוא תקנה לכ"ע לחוש לרבנן דפליגי על רבי בע"מ מ"מ לתקן מעכשיו דלא עדיף ע"מ לרבי ממעכשיו

לרבנן ועוד דהא ע"כ הך תקנתא גופא במעכשיו הוא דאל"כ אם מתי לא אמר כלום כדלעיל אח"כ מצאתי שכעין זה הקשה הרא"ש ע"ש:

צריך ליישב קצת בשמואל כיון דתיקן כפל לחוש לר"מ ותנאי קודם למעשה לחוש [גם] לרבנן [דמודו בזה לר"מ כפרש"י לעיל] היאך נכשל בהן קודם ללאו מיהו לרבנן ודאי דלא שייך הן קודם ללאו כיון דא"צ כפילא אליבייהו רק ר"מ ס"ל [לשמואל דדוקא] לענין דצריך כפל כיון דמפורש בקרא אבל בהן כו' לא ס"ל דאין הכרח בקרא:

בתוס' בד"ה **מת הבן כו' ואינו נראה דאם מת האב כו'**. בשלמא גבי בן הוצרך להשמיענו דהוי גט אע"ג דלא הניקתו כ"ד חודש אבל גבי אב אינו נראה כו' כצ"ל:

בא"ד **דאין זה כריתות כו'**. וא"ל דהא קמ"ל דלשון ע"מ שתשמש כו' ר"ל כל ימי חייו שלא תימא פירושו כל ימי חייה וקושטא הוא דלא הוי גט כיון דאגידא ביה דא"כ לא הו"ל מת האב ה"ז גט הו"ל לאשמועינן בחייו דהוי גט שאין פירושו כל ימי חייה ממילא במת האב לאחר ששימשתו יום אחד דהוי גט בפשיטות:

בתוס' בד"ה **כלל כו'**. הא דלא נקיט שאמר הבעל אי אפשי שתשמשנו כו' אי ללישנא דנתינה בע"כ הוי נתינה י"ל דהוי גט אף לת"ק ואי לא שמיה נתינה י"ל דפשיטא לא פליג בזה רשב"ג ובאמר האב אי אפשי כו' ללישנא דלא הוי נתינה צ"ל דעדיף מנתינה בע"כ וללישנא דהוי נתינה צ"ל דגרע לת"ק מנתינה בע"כ ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מתני' רשב"ג כו' ולפ"ז אם מת כו'**. ומ"ש לעיל בד"ה מת הבן היינו למתני' דקתני מת הבן או האב כו' דהוי קשה פשיטא ומתני' אתיא כרשב"ג לשינויא דקיימינן ביה וברייתא דכרבנן קושטא דלא תני מת כו':

בא"ד **א"נ הכא כו'**. אף בברייתא כמ"ש לעיל במתני' דהא בסמוך לאוקי מתני' כרבנן ע"כ צ"ל הך סברת הא"נ כמו שהוכיחו לעיל במתני':

בתוס' בד"ה **כאן במפרש דס"ד כו'**. הוצרכו לזה טפי מבמתני' אף דכל הברייתות רבי לא שנה ר"ח מנ"ל (פ) רק דאם כוונת הברייתא דיוקא דאינו גט במת הול"ל רבותא טפי אפילו במפרש ב' שנים דקאי הדיוק אפילו הניקה ומת אח"כ תוך זמנו משא"כ ביום אחד דקאי הדיוק אלא הניקתו כלל דפשיטא טפי דאינו גט לזה כתבו דיש סברא לאידך גיסא נמי כו' ועיין בר"ן וברשב"א:

דף עו.

גמ' **מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו'**. לפי' רש"י יש לראות דפריך מיתיבי כו' מסיפא והתיובתא הוא מרישא א"כ למה מייתי הסיפא ועוד דקאמר מ"ש רישא ומ"ש סיפא ונראה שר"ל דפריך אמאי ה"ז גט הרי לא נתקיים התנאי ואי משום שכוונתו בתנאי לא הוי אלא לצורך בנו כו' וכמ"ש התוס' א"כ בסיפא נמי אמאי אינו גט לימא לא נתכוין אלא לצורך בנו כו' ואי משום דפירש הא צריך לפרושי שרוצה בהנקה כ"ז לצורך בנו דהיינו ב' שנים דאי לא פירש סתמא לא הוי רק יום אחד בשלמא לרבא ניחא דסתם הנקה ב' שנים ולכן ברישא אמרינן כ"ז שצריך בנו נתכוין אבל בסיפא למה לו לפרושי ע"כ דוקא קאמר אבל לרב אסי הא הוצרך לפרושי ומ"ש ב' שנים לסיפא מסתם הנקה דרישא וק"ל ולפ"ז אין הכרח סתירות התוס' דאין לתרץ בד"ה ורמינהו שכתבו דאי דוקא לא הוי פריך מידי לפי סוגיתו גם אין הכרח למ"ש בד"ה מת הבן וכן משמע בפירושו בגמ' גבי בשלמא כו' ע"ש ודו"ק:

גמ' **וחכמים אומרים נתקיים כו'**. אע"ג דהוי מעשה קודם לתנאי צ"ל דלאו דוקא נקט לישנא דברייתא:

גמ' **קשיא דרבנן אדרבנן**. רצה למפרך חכמים לר"מ על חכמים ולהכי לא מקשה על חכמים דמתני':

ברש"י בד"ה **אמר לה בפני שנים כו' דאי מסרו לה איגרשה בהאי תנאה כו'**. אין להקשות ללישנא דנתינה בע"כ לא שמיה נתינה דשאני הכא דלא תלה בו רק באבא ולאו כל כמיניה לעכב שהדבר כבר יצא מידו [מיהו אם התנאי השני קודם עיין. זה היה במוסגר ור"ל דהתנאי השני ע"מ שתתן אם היה קודם א"כ כיון דהדבר תלוי בו תו מהני תנאי שני באינו רוצה לקבל דהוי נתינה בע"כ] (צ):

התוס' **לעיל בד"ה כלל אמר רשב"ג מכל עכבה שאינו הימנה הקשו [אנתינה בע"כ אמאי לא יהא שמיה נתינה כיון דאין העכבה ממנה] ויש אומרים דשאני הכא שאינו רוצה בביטול הגט רק בקיומו ולהתנות תנאי אחר והיה צריך ליקח הגט מידה ולחזור וליתן לה ע"ד תנאי אחר ולא לשנות מתנאי לתנאי ודו"ק**. רק ק"ק דקתני רצתה כו' והברירה בידה אם אמר אי אפשי לקבל מעות לא שמיה נתינה והיאך תני רצתה נותנת לו ב' מאות זהובים ודו"ק:

ברש"י בד"ה **אנטיפרוס וכו' לאנטיפרוס וחזר לא ביטל תנאי כו'**. מצייר צורך למתני' שיה הולך מיהודה לגליל באנטיפרס ומגליל ליהודה בכפר עותנאי והו"ל בהיפך מגליל ליהודה והגיע באנטיפרס ביטל תנאו רק להסברת הקושיא דבמשנה קתני מיהודה לגליל ביטל תנאו ולברייתא הוא להיפך לא ביטל תנאו וק"ל:

ברש"י בד"ה **בינתיים כו' וחזר כו' ולאחר זמן חזר כו'**. ולא פירש כפשוטו בשהה בפעם ראשון ל' יום משום למפרש דומיא דרישא אנטיפרס ביהודה כו' והתם משום הסברת הקושיא אסברה לה בצורתא דמתני' וק"ל ועוד משום שלא יצטרך לשנות הפירוש אח"כ לפי האמת לאביי ע"כ צ"ל כן ואין לפרושי בשהה בפעם ראשון דא"כ הוי מגורשת ודאי משום אידך תנאי אי משתהינא ל' יום אף דלא מטי לגליל א"כ מגורשת ממנ"פ וצ"ל ע"כ בחזר וק"ל ועוד דברייתא אמתני' קאי לפרושי סתירות הדיוקים דברישא משמע הגיע לאנטיפרס הא להלן ובינתים גליל הוי וא"כ לכפר עותנאי הא בינתיים הוי יהודה ולזה מפרש דבינתים הוי ספק וק"ל:

בתוס' בד"ה **בשלמא לרבא כו' ונראה לר"י לפרש כו'**. כיון דפירש ואפילו מת לא ליהוי גט כמו בסיפא ואי נראה לתלמודא לתרץ לפי האמת דברישא לא פירש רק יום אחד כיון ששקל עליה כ"כ כי מת ולא שמשתו הוי גט משא"כ בסיפא דפירש ב' שנים וכס"ד דהתוס' לעיל בד"ה כאן במפרש ודו"ק:

בתוס' בד"ה **והו"ל שני כתובים כו'**. ועוד דשפיר משני להו רחב"ג כצ"ל ואף לגירסת מצריך מ"מ מצריך לרש"י אין לפרש כן דהא קאמר וגמרינן מינייהו ואם ר"ל דצריך הכפל לאומרו אין לגמור מינייהו [ולכך הקשו התוס' עליו בסמוך] וק"ל:

דף עו:

גמ' **אמר אביי תרי תנאי כו'**. לאביי קמ"ל מתני' אם אומר לשונות אלו כוונתו לב' תנאים ולא הוי תנאי אחד לומר כשהולך לגליל וישהה שמה ל' יום [דאי מתנה ב' תנאים בפירוש פשיטא דאי מקיים חד תנאי דהוי גט]:

גמ' **וליחוש שמא פייס** למתני' קתני אין חוששין לפי האמת לגט ישן כיון שלא ראינו שנתיחד ופריך דמ"מ ניחוש שיערער הבעל לומר פייסתי ונתיחדתי ומשני באומר נאמנת וליכא תו אפילו ערעור ולכאורה הו"ל וליחוש שמא יאמר פייסתי ואפשר לומר שידבר באמת שפייס ונתיחד ויאמר תו באתי עליה (ק) ועיין לעיל בתוס' (גיטין דף י"ח ע"ב) באורך ובכאן ברשב"א ור"ן:

קושיות וליחוש אמתני' לכל הפירושים וכן ר"ה בעצמו משני באומר נאמנת כו' אף למוקי פניך תשמיש ולא משום דהולך ובא פריך וליחוש דמתני' די"ב חודש אף דלא הולך ובא [נמי פריך] וזה בעצמו סברת כ"ש אברייתא והא דנקיט ברייתא ולא מתני' [דהכא] צריך ישוב קצת:

במשנה **כתבו ותנו כו' אם לא באתי כו'**. קשה הא הוי מעשה קודם לתנאי ומ"ש מנתתם אם יעברו והכא א"ל דלאו דוקא ור"ל בהיפך [דבכה"ג דוקא פליג ר' יוסי] ולדעת הפוסקים בע"מ ובמעכשיו א"צ להלכות תנאי ניחא אבל לרש"י ותוס' לעיל קשה למה אינו גט הא התנאי דאם שאמר אחריו לאו כלום ודוחק לומר דהתנאי לענין בא באמת בטל רק מ"מ קאמר שלא יכתבו רק לאחר י"ב חודש ועיין (ר):

עוד במשנה בסיפא כתבו כו' ונתנו כו' ומת כו' אם הגט קודם כו'. יש לראות למאי תני לה ואי משום אם אינו ידוע דלא אמרינן אוקי בחזקת חי והשתא הוא דמית הו"ל לצייר ארישא דה"ז גיטך שנותן לה הגט עכשיו ואמר אם לא באתי וכו' ודוחק לומר (לרבותא) [נ"ל דתיבת לרבותא הוא ט"ס] דברישא י"ל לענין זה כתבו בתוכו זמנו של שטר לענין אם יהא ספק במיתתו שיהא הגט מעכשיו ודו"ק:

ברש"י בד"ה **ואינה מגורשת הו"ל ספק גליל ובטל כו'**. כצ"ל:

בתוס' בד"ה **תניא כוותיה דר"י וכו' בטל הגט לגמרי**. ר"ל דלא נתקיים התנאי ולדידיה איירי מתני' לענין מגורשת לשעבר ואילו משום חששת גט ישן אם נשאת לא תצא ודו"ק ועיין פירושא דמתני' בהר"ן:

בתוס' בד"ה **הכל מודים כו' ולר"י גט ואינו גט כו'**. וכפרש"י בע"ז [דהוי לר"י כמהיום ולאחר מיתה מחמת זמנו של שטר דמוכיח עליו] ודלא כמשמעות רש"י כאן בד"ה הכל מודים דאף לר"י אינו גט וכמשמעות הלשון דהכל מודים שנישאת שוין ונראה [הטעם] למשמעות פרש"י [כאן] דבמעכשיו היכא שפירש ודאי הוי גט ואינו גט רק זמנו של שטר ליכא הוכחה אף לר"י בדלכשתצא חמה שכיון לתנאי ואע"ג דבגוף פלוגתא דר"י ורבנן [גבי כותב נכסיו לבנו לאחר מיתה] מועיל לר"י זמנו של שטר שאני התם דיש ליישב תרווייהו גופא מהיום ופירא לאחר מיתה אבל הכא דסתרן זה לזה אזלינן בתר מה שאמר בפירוש לכשתצא חמה:

הא דצייר אביי בגוונא אחריתא ממתני' אפשר לומר דרבותא דאפילו הכי באם מגורשת לר"י מעכשיו וכי מיית בלילה לא הוי גט לאחר מיתה אע"ג דאמר אם תצא חמה כו' מפרשינן לה לתנאי אע"ג דודאי יצא חמה ומה לו לתלות בתנאי הברור שיהיה ול"ל דאם מתי דשמא יחיה וה"א שר"ל לכשתצא יהיה גט דוקא קמ"ל דאפ"ה תנאי הוי:

מכאן פסק הרמב"ן ספק ר"ת לעיל (גיטין דף ע"ב ע"א) בד"ה מהיום שמסופק במהיום אם מתי ומת בו ביום כו' דהכא לא עדיף זמנו של שטר ממהיום דלאו שעות כתבינן וכמו שאמר בגמ' והו"ל כמהיום אם מתי כו' ואפ"ה כשמת בלילה הוי גט וא"ל דשאני הכא דע"כ לא נתכוין לסוף היום דהא אמר אם תצא חמה כו' שהוא קודם ז"א דהאי תנאי הוי ע"מ כן יחול הגט בסוף היום מיהו י"ל כיון דברור שיצא חמה ע"כ אין כוונתו לסוף היום דא"כ למה ליה הך שטות להתנות דבשעה שיחול הגט הלא כבר יצא ודאי אלא כוונתו הוא שיחול עתה בתנאי לכשתצא אז יחול מעתה ולענין שלא יהא לה רשות לינשא איש אחר ולהיות פנויה עתה עד אחר שיצא החמה ודו"ק (ש):

עוד הוכיח מדאתקין רב מיומא דנן ולא מעכשיו דשמא ימות בו ביום יישב הר"ן היטב שרצה להורות לאפוקי דר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח (ת) ואילו תיקן מעכשיו לא היה מוכח דלאפוקי דלמא תיקן משום מת בו ביום וק"ל:

דף עז.

ברש"י בד"ה **קמי' שבתא האי שבת כו' שבת ממש קאמר**. דמקודם לבתר שבתא נוכל לומר שבוע וכן חד בשבת כו' י"ל שבוע וע"ז כתב דאי אפשר לומר כן בקמי שבוע דא"כ אמאי לא הזכיר יום השבת עצמו אלא ר"ל שבת ממש ומעתה גם אחרים מפרשים שבת ממש או מלשון שבוע דלדינא הכל אחד דלעולם המכוון ככלות אותה השבוע דהיינו בשבת כלה השבוע רק בפירוש המלה מלשון שבת ממש או מלשון שבוע וק"ל:

בתוספות בד"ה **וכדרב כהנא כו' שהוא עושה תנאי גמור כו'**. אין ר"ל לשון טוב וגרוע רק תנאי גמור שמקדשה על מנת כן כו' ומייתי מדרב כהנא דאיירי נמי באין תנאי גמור דאי תנאי גמור למה אמר הבא ממקום אחר אפילו נחלת אבותיו יכול להתנות עליה כמו שאר כסות ועונה וכשהוירש מתנה אין בזה משום דבר שלא בא לעולם (וכן) לר"י דהלכה כוותיה ופליג אר"מ וס"ל בדבר שבממון תנאו קיים [לאפוקי שאר. זה היה במוסגר] ומ"ש וכמו שאינו יכול להתנות על נחלת אבותיו ר"ל תנאי שאינו גמור וכן מ"ש בסמוך וכ"ת מ"ש מנחלת אבותיו שאינו יכול להתנות ר"ל שאינו יכול להתנות בתנאי שאינו גמור מיהו א"כ זה שכתבו בתחלה אהא לא מייתי ראיה כו' דלמא סמך עצמו אהך דיוקא דרב כהנא איירי בלשון גרוע מדנקיט מקום אחר י"ל דלמא איירי בלשון טוב ואפילו הכי בנחלת אבותיו לא מהני דצריך תנאי גמור ועוד דאי איפשי הוי לשון טוב ולא מייתי בקצרה מרבא דרבא לא איירי מסילוק כלל רק הסברא לחלק בתקנת חכמים מייתי ממנה ועיין בתוס' בהכותב ובחזקת:

בסה"ד ואע"ג דלרב אית ליה בהכותב כו'. בל"ז דלמא יש חילוק בין לשון טוב לגרוע אך השתא שהכריחו דלענין סילוק אינו נראה דגמרא חילוק בין לשון טוב לגרוע מיהו שמא רב איירי בתנאי גמור כמו הא דשאר וכסות ועיין [וכבר תירץ המהרש"א דרב אמתני' דהכותב אמר דמלתיה דאיירי בסילוק]:

דף עז:

גמ' **ותיחוד ותפתח**. ר"ל או ותפתח. או ותפתח מקודם אם סגורה היא כדי לסגרו לשם קנין כמו מטפס ועולה מטפס ויורד [דהו"ל למינקט מטפס ויורד מקודם] או דתפתח אח"כ שיוכר הדבר שסגרה לשם קנין לא לשם שמירה ועיין באשר"י:

גמ' **ל"ש ארוסה כו'**. ויש מפרשין בשניהם מה שקנתה אשה קנה בעלה (א) והדר ממה שאמר אם אמרו בנשואה כו' ולפי"ז לא אזיל אליביה הא דמשני לעיל בכותב לה ועודה ארוסה אבל נראה הדבר כפשוטו ואאיכסף קאי דאפילו בנשואה שפיר פסק:

גמ' **ומר סבר חצר משום שליחות וכו'**. ואפ"ה משתמר בעי כמו שעומדת בתוך ביתה דבשליח נמי משומר (ב):

גמ' כי לא הוי ד' אמות מאי הוי. הכי משמע ליה פליג ליה רשותא ואינה מגורשת אלא רשותא מגורשת אם תפרש איפכא סוף סוף קשה חלוקה שניה [אלא לנקיט לקושיתו בכי האי לישנא משום דהכי משמע לי' לישנא דפליג רשותא ואינה מגורשת] ולהכי לא משני בהיפך בחצר דידה והשאילתו מיהו בלא"ה ז"א לאושלי' פירוש לצורך הגט זו אין שייך שתשאל היא מקום לו לצורך הגט דא"כ אינה מגורשת גם צ"ל שכתב לה דין ודברים כו' [דאל"כ מה צורך לשאלה]:

בתוס' בל"ה ידה כו'. בפשטא אין כאן קושיא לגוף ידה אין קנייה לו לעשות שום שימוש ביד עצמו רק חוב יש לו עלי' לתת לו כל שבוע שוה משקל חמש סלעים כו' וגם הרשות בידה להשיג להבעל כשיעור זה באיזה אופן שיהיה ואין יכול לכופה לאיזה מלאכה שירצה כמו שאמרו ועושה בצמר אין בפשתים לא כו' אם הכניסה לו שפחה אחת או יותר במעשה ידיה בהעדפה על שתוכל לקנות לה שפחה אין לו שיעבוד עלי' וכה"ג ההעדפה עצמה משא"כ בשדה משמש בגוף השדה להעמיד שם בהמות ולמשטח בה פירי ואשר נפשו אותה ויעש וק"ל:

בתוס' בל"ה ותיזול וכו' פרש"י וכו'. הביאו פי' רש"י לומר דמשום איסור טלטול הוצרך לזה ולא רצו להתיר בשכ"מ אע"ג דגירושין עצמו נמי איסור הוא מ"מ אותו איסור התירו בשכ"מ ובלא רש"י אפ"ל דלמא לא משום איסור נגע בי' רק משום שלא הי' יכול לתפוש הגט בידו וליתן לה מחולשתו ולולי כניסת שבת היה עושה הא דתיזול כו' תיכף רק כאשר בא שבת רצו להמתין [מחמת הגירושין והקנין בשבת] על שראו שאי אפשר להמתין יותר שאלו לרבא אם מותר תיקון זה בשבת או כפי' רשב"ם שהיה רה"ר מפסיק הובא באשר"י דהוי איסור דאורייתא אע"פ שהיה יכול לעשות שליח ועיין:

בתוס' בל"ה מה שקנתה אשה כו' ואומר ר"י דהכא איירי בשאלה כו'. ובסמוך אושלי' בפיסלא דס"ל כרבא באמת וניטה ויהא באין כאחד וכדמסיק:

בתוס' בל"ה פליג רשותא כו' והשתא כו'. ר"ל ראינו כאן דבגיטין גופא לא הוזכר רק פיסלא דהוי כרמלית דבתחלה איירי ברוחב ד' אמות דהיינו רוחב כרמלית ויותר ואי משום הגובה דלא גבוה י' מ"מ מסתמא גבוה ג' דאי לא"ה הוי כקרקע גופיה וכן הלשון דלא גבוה י' משמע אבל גבוה מיהת ג' [ולא רצו לכתוב ההוכחה מדלא קאמר לא גבוה ג' דאין זה כלום דהוצרכו לומר לא גבוה י' ודלמא ה"ה אם אינו גבוה ג' רק אם גבוה ג' ויותר מיהו נשאר הדין כן משא"כ בגבוה י' או יותר נשתנה הדין דלא הוי אלא רשותא אף דאינו רוחב ד' אמות לזה כתבו מסברא דבכל התורה הוא כלבוד וכיון שלא הוזכר בפירוש בגיטין שינה מן כלל לבוד מהי תיתי לומר כן. כל זה היה במוסגר] וא"כ הוי הפסלא כרמלית וכן הפסלא דולא אמרן דהוי רשותא לנפשיה לענין גיטין בגבוה י' אע"ג דלא הוי ד' אמות מ"מ מסתמא איירי אע"ג דלא רחב ארבע אמות אבל מיהת רחב ד' טפחים כמו בכל שאר דוכתין דלא הוי מקום חשוב בציר מרוחב ד' טפחים [גם הלשון אע"ג דלא הוי ד' אמות הול"ל אע"ג דלא הוי אפילו ד' טפחים אבל התוספות לא הוכיחו מזה דאפשר דשולל ד' אמות דאיירי ביה רב יוסף כ"ז היה במוסגר] וא"כ הוי רה"י אפילו ויש חיוב חטאת ביניהם ואמאי קאמר אבל פסלא לא וכן הפסלא דשם לווי משמע נמי מיהת דרחב ד' טפחים וגובה ג' טפחים דהוי כרמלית ובלא גמרא דהכא להקשות שמה מכח אומדנות והוכחות אלה דשם לא ידעינן מהו הפיסלא הנזכר לענין גיטין דפליגי ביה אי הוי רשות נמי לענין שבת דלמא הוזכר כאן בפירוש לענין גיטין לכל דבר חולק רשות לגיטין וכיון דחולק רשות לגיטין מחלקת רשות לשבת אליבא דרבא לזה כתבו דמכאן ליכא למשמע רק סתם מה שנחשב רשות נמי בעלמא ועיין בתוספות המוציא יין דף פ' וא"ל בשמעתין כי לא הוי גבוה י' ולא רחב ד' אמות ולית ליה שם לווי נמי ליהוי פליג רשותא ולמה אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות בד' טפחים סגי אף דלא גבוה י' סוף סוף הוי כרמלית כיון דגבוה ג' צ"ל לענין אושלי מקום לא הוי ב' מקומות אם לא ברוחב ד' אמות והתוס' הקשו שפיר דעכ"פ הכא הפסלא מידי כרמלית לא יצא ולו"ק ובח"ש הבין בע"א ע"ש:

דף עח.

גמ' לא צריכא דגבוה עשרה. יש לראות מאי דוחקיה דרבא לאוקמי מתני' במטה שלו ובגבוה י' לוקמא בין במטה שלו או שלה וכסתם מטה דלא גבוה י' וי"ל מדנקיט סתם מטה בין בגבוה י' או לא להכי מוקי במטה שלו ועוד כדי שלא תפשוט כליו של לוקח ברשות המוכר לא קנה מדאינה מגורשת במטה שלה. מיהו הא י"ל שאני הכא לרחוקי קאתי כמ"ש התוס'. אך השתא דבמטה שלה מגורשת ליכא למיפשט מידי דדלמא בגבוה י' דלא הוי רשות מוכר וברשות מוכר לא קנה או אפילו בבציר מי' קונה וק"ל:

גמ' אמאי כליו של לוקח כו'. משנה בליסניה ולא קאמר תפשוט כדלעיל אפ"ל ממשנה פריך אמאי למ"ד התם לא קני אבל לעיל מאמורא וברייתא פריך תפשוט לענין הלכתא ודוחק ולאי נמי לתוספות [לרחוקי כו'] ניחא דאף אם קונה התם הכא הול"ל אין קונה כיון לרחוקי אתי לזה אמר אמאי כי סוגיא זאת של אלו הס"ל דבאו לשנויי לא באו לשנוי התפשוט דא"כ תפשוט איפכא כמ"ש התוס' רק האמאי באו לתרוצי משא"כ לעיל סתם גמרא בא לתרץ התפשוט וגם זה אין מחוור:

במתני' אמר לה כנסי שט"ח כו'. הומ"ל אפילו סתם כנסי זה. או שמצאתה מאחוריו לפירוש הגמ' דערק לה חרציה ושלפתיה דהוי נתינה הומ"ל אפילו נתן מידו לידה ממש וכר"י בתוספות. והיא ישינה הומ"ל אפילו נתן בידה כשהיא ניעורה רק לאשמעי' דאפ"ה הוי גט היכא דאמר אח"כ זה גיטך אע"ג דקוראה והרי כו' דנקיט הוא דרבותא דאינו גט וכן בברייתא נקט רישא דרבותא דרשב"א דאינו גט [כדבסמוך וצריכא כו'] במתני' דלא תניא מלתא דרשב"א הוי סיפא לא זו אף זו [דאפילו בישינה וניעורה אפ"ה הוי גט היכא דאמר אח"כ הא גיטך]:

גמ' וכ"ת ישן שאני. והא דלא נקט טעם בניעור אינו גט משום חצר המהלכת י"ל דאיירי אף ביושב דומיא דישן דלא הוי חצר מהלכת [לפי הוכ"ת] ואפ"ה אינו גט משום דהוי שאינו משתמרת לדעתה לזה הוצרך למיפרך מרבא ועיין לעיל בתוס' (גיטין דף כ"א ע"א) בל"ה והלכתא בכפות וכאן ברא"ש:

בגמ' ד' אמות שלו זהו קרוב לו. וה"ה ברחוק ממנו הרבה כ"ז שאינו קרוב לה אינה מגורשת רק נקיט דבר והיפוכו (ג):

גמ' ונחזי הי מנייהו קדים כו' והא אי אפשר לצמצם כו'. לא פריך כאן והא אגיד כו' וק"ל(ד):

בתוס' בל"ה אמקום כרעי כו'. פירשתי בישיבה כוונתם דלכאורה בשמעתין משני לא צריכא לגבוה עשרה ולזה אינו מקפיד כיון דיכול לשמש תחתיו ופריך והאיכא מקום כרעי שאינו יכול לשמש שם ומקפיד ולאי ומשני לא קפדי כו' ואין זה סוגית התלמוד כיון דלהמקשה משמע דברירא ליה דיש קפידא והתרצן השיבו שאינו מקפיד ולזה פרש"י לא צריכא לגבוה עשרה לא מכח קפידא אתיין עליה רק דלא הוי כלי לוקח ברשות מוכר שאין זה רשות מוכר וכפרש"י ופריך והאיכא מקום כרעי ר"ל הניחא אם כל המטה תלויה למעלה מי' לא חשיב האי אוירא רשות מוכר אבל הא עומד על רשות המוכר א"כ אכתי כלי לוקח ברשות מוכר מצד מקום כרעי ומשני ע"ז לא קפדי אינשי וק"ל. אבל התוס' פירשו שודאי מכח קפידא הקשה והאיכא מקום כרעי מכח סברא דודאי מקפידין ומשני דבאשתו מיהת לא קפדי אינשי והשתא י"ל שפיר דכן באויר המטה נמי מכח קפידא אתיין עלה ואפ"ה פריך ומשני שפיר וק"ל:

בתוס' בל"ה כגון כו' בהמוכר כו' רוצה לפשוט כו'. לכאורה הול"ל מדבסמוך דקאמר נמי שמעת מניה כליו של לוקח וכו' מדרבא ואי משום דתניא כוותיה ה"נ תניא נמי הכא כדר"י וצריך לעיין אחר זה בהמוכר:

בא"ד א"נ אפי' כו' דלרחוקי כו'. ולעיל כתבו הסברא בהיפך דלא קפדי לכל הפחות באשתו וכו' י"ל זיל הכא קמדחי ליה כו' או יש לחלק לענין קפידא קפיד פחות באשתו ולענין רשות שאני וצ"ע:

בתוס' בל"ה מקום חיקה כו' וא"ת פשיטא כו'. במתני' י"ל דינא דידה גופא קמ"ל וה"נ חיקה וידה שוין אבל למה לי לר"י מקום חיקה קנוי לה דלמא מקום חיקה לא קנוי ואפ"ה מגורשת כנתן לידה דמגורשת בלא טעם דמקום ידה קנוי וק"ל:

בתוס' בל"ה אינו גט כו' ומיהו קשה כו'. דאמתני' דהכא י"ל דטעם דצריך שיאמר הא גיטך כדי שנדע כוונתו לגרש וכיון שאמר כנסי שט"ח צריך שיאמר אח"כ הא גיטך ולכך בהניזקין כיון שאמר לעדים הא גיטך הרי גילה דעתו אבל לר"י דאפילו בסתם נותן גט אפילו גילה דעתו ואמר זה גיטך לא סגי עד שיאמר הרי את כו' משמע לטעמא שתדע היא שמגורשת בגט זה א"כ קשה בהניזקין משמע דאפילו לא אמר לה מידי מגט סגי כיון שגילה דעתו להעדים ולו"ק:

דף עח:

גמ' אלא רבה ור"י כו'. לרבה ורב יוסף מתני' לענין חוב מפורש במרדכי לא ואבל כפי' רש"י [דא"כ במחצה על מחצה תקשי קושיות התוס' בל"ה מחצה על מחצה נימא המוציא מחבירו עליו הראיה דתרי ותרי ספיקא הוא] רק דפרעו קודם זמנו והמעות מונחים כאן בעין [והלוה רוצה לחזור ולהחזיקו בידו עד זמן פרעון ואז אי קרוב למלוה זכה המלוה כו' מחצה על מחצה יחלוקו] דליכא חזקה לזה יותר מלזה ותירוץ דרשב"א אינו מחוור לי לדינא [שתירץ דכיון דהחוב ברור והפרעון ספק לא אמרינן המע"ה ומ"מ לא מדמינן ליה לגמרי לאיני יודע אם פרעתיך דחייב לשלם הכל כיון שיש רגלים לדבר שפרעו והספק נולד בפנינו] דסוף סוף כיון שיש להלוה ב' עדיות על פרעון החוב מה לנו לעדים האחרים ודאות החיובא ואין לו דמיון לאיני יודע אם פרעתיך וק"ל (ה):

גמ' היכי דמי מחצה על מחצה. וא"ל מאה אמה מזה וכן מזה דסוף סוף אגיד גביה להס"ד השתא דבקירוב תליא מלתא כל שהוא קרוב לו הרי הוא כמונח ברשותו וכד' אמות שאמרנו מקודם ולמאי דמפרש דבשמירה תליא מלתא ובכל אחד יכול לשומרו או אינו יכול מגורשת ואינה מגורשת צ"ל דלא הוי אגיד ביה דדוקא היכא דבתורת רשותא אגידא ביה כפי' רש"י בל"ה והא אגיד אבל כאן אף שצריכה לשמירתו והוא מסייע לשומרו אין זה מקרי אגיד ודוקא בד' אמות דלעיל או בק' אמה דהוי כד' אמות להס"ד דלענין רשות קרי אגיד משא"כ למסקנא כל היכא שיש לה תפיסת יד לסייע לשמור קרי רשותה אע"ג דברה"ר קיימינן וגט צריך שיבא לרשותה וכיון שצריכין לשמירתו למה קרי טפי ברשותה מרשותו עיין:

גמ' תניא נמי הכי וכו' הוא יכול לשומרו כו'. ולעיל נמי בר"י הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו אין להקשות למה לי הוא יכול כיון דהיא אינה יכולה אף שהוא נמי אינו יכול לשמור אינה מגורשת דשניהם אין יכולין לשומרו דהוי מגורשת ואינה מגורשת היינו אינו יכול כל אחד לבדו אבל שניהם יחד יכולין וכמ"ש התוס' בל"ה שניהם אין יכולין זה אינו כלום דצריך לפרש קרוב לו למה מקרי טפי קרוב לו לזה פירש שהוא יכול לשומרו ולא היא ובמתני' גופא לאוקימתא הראשון דד' אמות נמי לאו דוקא רק דנקיט דבר והיפוכו דאף שאין קרוב לו כיון שאין קרוב לה דהיינו חוץ לד' אמותי' אינה מגורשת וכמ"ש לעיל. ועוד לפירוש והיא אינה יכולה לשומרו ר"ל לבדה דומיא לשניהם אין יכולין לשומרו שאח"כ וא"כ הוצרך לומר הוא יכול לשומרו לבד דאל"כ הוי מגורשת ואינה מגורשת וק"ל:

גמ' אלא לאו ה"ק כו'. לכאורה ל"ל הך הוספה להניח אף בשניהם אין יכולין לשומרו כלל ואילו בא כלב יכול ליטלו אינה מגורשת [ול"ל להוסיף ולהניח והוא יכול לשומרו כו'] ואפשר לומר לזה פשיטא טפי כיון דהגט אינו משומר כלל וכמ"ש התוס' בל"ה שניהם אין יכולין אע"ג דפשיטא להתוס' היינו כנגד היכא שמשתמרת הגט בצירוף שמירתה דאז מגורשת ואינה מגורשת ועדיפא מהיכא שאינה משתמרת כלל אבל כאן דאינה מסייע כלל לשמור [והוא יכול לשמור לבד] שמא גרע [משניהם אין יכולין לשמרו כלל דביכול הוא לבד לשמור הוי רשותו טפי והו"ל להניח בשגם היא אינו יכול לשמור ואפ"ה אינה מגורשת]:

גמ' דכתיב ויצאה והיתה. ולא משני דאמרה לה זרוק בתורת גיטין (ו) דא"כ [היינו] וכן לענין החוב ואי משום דבקידושין לא שייכא משטה כ"ש היה קשה מאי למימרא:

גמ' איתביה וכן לענין החוב. אע"ג דבחוב צריך שיאמר לוקח זרוק לי חובי כדבמתני' שאני התם דבלא"ה מי הרשהו לזורקו לזה משני דאמר ליה נמי ותפטר:

ברש"י בל"ה כדי שתשוח כו' הוא דהוי קורבא דמתני'. ומחצה על מחצה כששניהם יכולין לשוח כו' ובסמוך דפריך לרב יהודה בד' אמות דידה קנפיל לאו לוקח ור"ל בתוך שתשוח קא נפל מסתמא כי נפל מידה ועיין באשר"י באורך:

בתוס' בל"ה ר"י אמר כו' ועוד קשה דרב אשי כו'. תפסו כאן דלעיל י"ל התם ביכול לשמור כמוה וברה"ר לא תקנו כי"ל הראשון (ז) אבל כאן לר"י הוי זה מחצה על מחצה למגורשת ואינה מגורשת אי נמי אך השתא שתירצו בתוך ד' אמות אפילו יכול לשמור כמוה מגורשת א"כ היאך קאמר רב אשי ברה"ר לא תקנו ד' אמות [ודוחק לומר דיש לה ד' אמות לר' יוחנן שם לא איירי ברה"ר שלא הוזכר רה"ר ומתחלה מכח כ"ש הקשו דאפילו כאן דברה"ר עסקינן קאמר אפילו מאה אמה. זה היה במוסגר] והוכרחו לומר דרב אשי איירי באין יכול לשמור כלל. ויש לראות דלפי"ז בסימטא ובמקום דקונה ד' אמות אפילו באינה יכולה לשמור מגורשת [וצ"ל] כמו שעשו ד' אמות רשותה אע"פ שאין רשותה וה"נ עשו שאינו מינטר כמינטר כמ"ש בסמוך באויר ד' אמות ועיין (ח):

בתוס' בל"ה והא אי אפשר כו' ולכך מוקי לה בב' כיתי עדים וא"ש לישנא דמחצה על מחצה כצ"ל והוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור הכא בב' כיתי עדים וא"ת וכו'. ור"ל [בדבור הראשון] כיון דלא ידעינן כו' הול"ל ספק לא מחצה על מחצה אבל בב' כיתי עדים המכחישין הספק נמשך מכח דהוי במאומד מחצה על מחצה על שלכך אלו אומרים קרוב לו ואלו אומרים קרוב לה משא"כ באין יודעין איזה קדים וק"ל:

בתוס' בל"ה ואת לא תעביד כו' כדאמר לעיל תיזל כו'. אף דהתם היה בשכ"מ מ"מ לשויה מגט פסול כשר אי אפשר והו"ל לאצרוכה חליצה כדקאמר הוי עובדא ואצרוכה כו' ומעובדא דפסלא דהוי ליעבד

אין ראיה אע"ג דאף בדיעבד קאמר ואת לא תעביד עובדא מ"מ דלמא רב יוסף ה"נ קאמר אי הוי ד' אמות ודאי אינה מגורשת ואי לא מגורשת לחומרא וק"ל:

בתוס' בד"ה **לגיטין וכו' והקשה ר"י כו'.** אפשר לומר דבגיטין בע"כ קנוי לה וזכתה בעצמה להיות מותר לעלמא ופקע שיעבוד הבעל מינה בע"כ מגזירת הכתוב אע"ג דבשעת קניית הגט היה בע"כ אין ביד הבעל לחזור משא"כ בחוב אף דהוי נתינה לענין פטור הלוה [אף בע"כ] מ"מ אילו זרק לו חובו תוך הזמן במשל בע"כ דמלוה שאינו רוצה לזכות בו עתה נראה דהלוה יכול לחזור בו ולמשוך המעות אצלו אם נתחרט ולו"ק היטב:

בתוס' בד"ה **אם יכול כו'.** פשוט דגמרא היה משמע אינה מגורשת כ"ז שיכול לנתקו לא נגמר הנתינה ואם רצה חוזר בו וכן לא הוי גרושה לאיסור כהונה וכל כי האי גוונא ואם אח"כ מניח המשיחה מלאחוז בידו [וה"ה אם קפצה ידה אח"כ דדוקא כ"ז דאגידה ביה אינה מגורשת] הוי גט אח"כ משעה שאינו אוחז המשיחה אבל ר"י משמע ליה אם נתן הגט לידה בשעה שידה פתוח אפילו קפצה אח"כ לאחר שהניחו אינה מגורשת כיון דבתחלת הנתינה היה יכול להביאו אצלו וק"ל:

בתוס' בד"ה **ותתגרש כו' וא"ת כו'.** וה"ה באיבעיא לר' אלעזר קשיא להו רק הקשו מקודם ואינו נראה לומר דבר' אלעזר י"ל דאיירי במינטר אבל מנ"ל לסתמא דגמרא להקשות דלמא ר"י איירי באינו מינטר דזה דוחק:

בא"ד **וי"ל דאויר ארבע אמות חשיב ליה מינטר כו'.** ובעייתו אם תקנו כלל שיקנה אוירא דד' אמות אע"ג דמינטר ובסמוך דאויר קונה היינו אויר גג וחצר דהוי רשות מדינא וק"ל:

בא"ד **ור"י וכו'.** אבל בסמוך פריך שפיר והא לא מינטר דבאויר גג וחצר דקונה מדינא דקלוטה כמי שהונחה ודאי צריך שיהא מינטר כאילו הונחה גופיה דצריך שיהיה מינטר אבל ד' אמות דלא קני רק מתקנת חכמים לזה מבעיא ליה אם תיקנו באויר אע"ג דלא מינטר דכיון דעשו בזה שאינו רשות [כרשות] כן [עשו לא מינטר כמינטר] וכמונח לארץ בד' אמות קונה מתקנה דמסתמא משומר בתוך ד' אמות וכי היכי דקני במונח ה"נ היה מסברא דקונה באויר דקלוטה כמי שהונחה דמי רק מספקא ליה הואיל ולא מינטר באויר דבגג וחצר דלא קני באויר אם לא במינטר אבל הכא מספקא ליה אם קני אפילו לא מינטר כיון דעשו כו' אבל אי אפשר לומר דבסמוך פריך והא לא מינטר ותיפשוט בעיא דר' אלעזר [דאם כן הול"ל ותפשוט כדקאמר הכא] וק"ל:

דף עט.

במתני' כיון שהגיע לאויר הגג כו'. לא קתני כיון שיצא מרשות החצר כדבסיפא משום דכנגד אויר מעקה עצמו אינה מגורשת ולהכי קתני נמי לאויר הגג ולא לרשות הגג דמעקה קרוי נמי רשות הגג ולמ"ד פחות מג' כ"ש דבדוקא נקיט לאויר הגג ולא מרשות החצר:

שם במתניתין נמחק או נשרף. הא דלא נקיט ברישא נמחק או נשרף עיין בר"ן אליבא דהרמב"ם ע"ש:

גמ' והא לא מינטר. אף דהיא עומדת על הגג מ"מ אין בידה לשמור מפני הרוח ואף שכתבו התוספות האי עומדת היינו כמי שעומדת כו' [דמשמע דאם עומדת ודאי משתמר היינו כשעומדת אצל עמידתה] מינטר לענין כלבא וגנבים לאחר הנחה או כמו שעומדת אצלו בד' אמות [דמשתמר אף מן הרוח כמ"ש התוס'] מ"מ פריך שפיר דמיירי אף בעומדת חוץ לד' אמות כמ"ש התוספות לעיל בד"ה ותתגרש:

גמ' הכא בפחות מג' כו'. לכאורה אם משתמר למה לי לבוד ואם אינו משתמר כי נח מאי הוי ועיין מ"ש סוף שמעתא זו ולו"ק:

גמ' כגון שהיו כו' עודפות על העליונות. קשה כיון דאיירי בעודפות א"כ מינטר גג מזיקא ע"י מחיצות החצר שמגינים שאינו יוכל הרוח לבא לשם כדמשמע בתוספות בד"ה כגון וק"ל [ואינו קושיא דגמרא לא נחית מתחלה לעודפות וסיפא מחדש לן עודפות מדקתני כיון שיצא מרשות הגג ופריך מה בכך שיצא מרשות הגג והא לא מינטר ואכתי לא בא במחיצת החצר ואיירי ברישא בסתם חצירות ולזה מפרש בגג גופא למינטר. זה היה במוסגר] ובסמוך בב' חצירות מבואר בהדיא מאי אמרת אינו משומר מבני החצר הא ע"י שעומדת על ראש הגג [ברישא] ובתוך החצר [בסיפא] משתמרת וא"כ למה לי מעקה ופחות מג' וכו' ולו"ק וא"ל כיון דסתם גג גבוה י' הו"ל משתמרת בלאו דידה וכפי' רש"י ולזה הוצרכו התוספות לפרש כמי שעומדת [וא"כ אינה עומדת אצל הגג] והתוס' בב' חצירות בסמוך איירי במחיצה נמוכה מי' הלא מאי פסקא ועוד דאכתי למה לי מעקה ופחות מג' כיון דעודפות ועיין:

גמ' כמאן כרבי וכו'. אפשר לומר דנקיט רבי לאפוקי רבנן דידיה דאילו כרבנן כר"ע מני אתיא דדוקא ברה"ר לא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא דליכא מחיצות משא"כ כאן בשמעתין דאיכא מחיצות לזה פריך דלא כרבנן דרבי דפליגי אפילו ברה"י והשתא אין מקום לקושיות התוספות ולו"ק. ולא משני אפי' תימא רבנן ושאני הכא דסופו לנוח בתוכו אויר דשמא פליגי רבי ורבנן אף בסופו לנוח וקלטו רוח או כלב ועוד דצד בעיא דרבא [בפ"ק דמציעא] דאויר שאין סופו לנוח [אי] כמונח דמי דהיינו ממש כפלוגתא דרבי ורבנן מיבעיא ליה לענין קנין ותיקשי כמאן כרבי באותו צד ורוצה תלמודא לדחות דחיה שהולך בב' צדדין ועוד דרבא בעצמו קאמר הך סברא בסמוך ג' מלות בגיטין כו' אבל הכא משום אינטורי כו' ואיהו הוצרך לומר סברא דמינטר משום ספיקא דבעיא שלו ולו"ק ובח"ש מניחו בתימה:

גמ' לא שנו אלא שקדם גט לדליקה. האי לא שנו דנשרף הו"מ לעשות ברישא רק סיבת המחיקה יכול לבא מכמה ענינים שונים לא יכול למינקט דבר פרטי בלא שנו משא"כ בנשרף נקיט דליקה ואפשר לומר דבנמחק לא ברירא כל כך המחיקה שאפשר שיבאו עליה ויהיה רשומו ניכר לכן אין חילוק ולא שייך בזה מעיקרא למחיקה קאי ולו"ק:

גמ' שלש רשויות תלוקות. נמחק שלש וכן משמע מרש"י ואינו מוכרח למוחקו דר"ל גג בית וחצר לאפוקי גג וגג כדבסמוך ולו"ק בפי' רש"י ולפי"ז צ"ל גג וקרפף דלא תשמישתא הוא ואין מקפיד:

גמ' למה לי אויר הגג. אין ר"ל אפילו באויר החצר נמי דהוי דרך עלייה רק ר"ל יציירו בדרך ירידה בחצר וק"ל:

גמ' הא דאמר רבי קלוטה כו'. ולא נקיט ר"ע לאשמעינן דאפי' רבנן דרבי דפליגי אפילו ברה"י לא אמרינן קלוטה מ"מ הכא מודו וצ"ל שר"ל הכא מודו בציור קלוטה דלעיל שסופו לנוח באויר זה רק נמחק או נשרף כדלעיל אפילו תימא רבנן וכו' ובאין סופו לנוח דהיינו מרה"ר לרה"ר דרך פתח רשות היחיד דהיינו פלוגתא דרבי ורבנן לענין שבת מבעי ליה לענין קנין בעיא דארנקי והו"ל הא דאמר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא אפילו ברה"ר מ"מ הכא משום מינטר בעי עודפות רק נקיט דינו אליבא דהלכתא ולו"ק:

גמ' והא דאמר רב חסדא כו' ובראשו טרסקל כו'. לרבותא דגיטין נקיט לה [דאפ"ה אינו גט] דר"ח אמר דינו בכ"ז לענין שבת רק [דלכאורה לשבת גופא בעי הנחה ע"ג מקום ד' אפי' ברה"י כמו שאמרו גבי ידו בפ"ק דשבת ועיין ברשב"א ובח"ש בזה. ולקושטא נראה דט"ס הוא דבשבת הוזכר דברי ר"ח כמה פעמים וליתא תיבת טרסקל ובידו דוקא פריך והא בעינן מקום ד' על ד' דאדם חולק רשות לעצמו אבל בקנה נעוץ ברה"י אפילו כל שהוא ברה"ר דוקא בעינן טרסקל ומשם נמשך הטעות ע"ש בשבת ובהדיא פי' רש"י בשבת דף ז' ע"א בהך מימרא דרב חסדא נעץ קנה סתמא אינו רחב ד' כו' דלא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' ברה"י ולו"ק:

גמ' והא לא מינטר. ק"ק מ"ש מונח על טרסקל רוחב ד' [דמאן דגרים טרסקל] ממונח על גג דמשמע לעיל דא"צ מעקה במונח דאפילו בפחות מג' א"צ מעקה ולא מחלק לעיל בין גג גבוה הרבה או לא או רוחב הרבה או לא ואפשר לומר דשאני גג דרחבו למטה כלמעלה ואין כח לרוח לשלוט כל כך כמו טרסקל על קנה כל שהוא ועי"ל דלעיל היא עומדת על ראש הגג וכשמונח או כשהוא פחות מג' יכולה לשמור משא"כ כאן שהוא בגובה הרבה אינה יכולה לשלוט ולשמור שם ולו"ק:

ברש"י בד"ה אבל נמחק כו' אינה מגורשת כו' לא מקרי נתינה כו'. ובגיטין בעינן ונתן מיושב בזה קושית תוס' בד"ה דרך עלייה וק"ל ועיין ברש"י בב"מ בע"א:

בתוס' בד"ה **היתה כו' שעומדת ברשותה כו'.** וכן לתירוץ דאושלה אורי לן בזה דמסתמא מקום שעומדת אושלה לצורך גיטה ואילו עומדת למטה לא קני ברישא וק"ל:

בתוס' בד"ה **כגון כו' דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד כו'.** לשון זה אינו בגמ' שם ועיין בחידושינו שם מ"ש בעזה"י ופשוט לדברי התוס' אלו לקושטא דאיכא למימר דאף לר"ע בעי עודפות כיון דבמינטר תלוי ומ"ש בלבוד אח"כ אזיל בה"א דמקשה וק"ל דגמרא דמרובה ע"כ אזיל לפי האמת דהכא דמחלק בין קנין לשבת דאל"כ ניחא שפיר לרבנן דבאין כאחד לס"ל דהכא [והתם קאמר כמאן כר"ע דלא כרבנן] ולו"ק:

בא"ד **דרה"י עולה עד לרקיע.** ברה"ר נמי ס"ל לר"ע קלוטה כמו שהונחה דמיא רק דוקא עד י' טפחים ולמעלה מי' ברה"ר מקום פטור הוא והכא אע"ג דגבוה י' כיון דרה"י הוא עולה עד לרקיע וק"ל:

בתוס' בד"ה **כמאן כו' דכר"ע לא כו' מדמצריך כו'.** והא דבעי מעיקרא והא לא מינטר ולא משני ר"ע היא דלמאי דס"ל השתא אינו קושיא שהרי הן ב' מקשנים והסתם גמרא ידע שפיר דחלק בין קנין לשבת וכמימרא דרבא בסמוך וכבעיא דרבא התם לענין ארנקי אם יש חילוק בין שבת לקנין רק רב אסי ור"ז לא ס"ל כן [וסברי דמאי דבעו כל אמוראים הקודמין מחיצות עודפות משום דסברי כר' ולא כר"ע] ולו"ק:

בתוס' בד"ה **דרך עלייה.** לעיל ותתגרש מאוירא כו' ובמתני' דהכא דמתגרשת מאוירא וכן מדרך ירידה לא קשה כלל דעדיפא הכא שסופו לנוח בתוכו אויר אלולי קלטה כלב וכה"ג אבל מהא דאינה מגורשת בדרך עלייה אע"ג דסופו לנוח בתוכו אויר שהרי הוא תוך המחיצות הקשו במכ"ש שלא תתגרש התם וק"ל:

דף עט:

גמ' ב' חצירות זו בתוך זו. כן מצאתי מוגה וכצ"ל דומיא דב' קופות ממש וכן משמע לשון הגמ' עודפות על הפנימית לשון רבים ובתוס' בד"ה פנימית ומיירי כשמחיצות החיצונה מפסיקות לשון רבים ואילו בציור זה לפנים מזה ממש מפסיקות כזה ושאין מפסיקות כזה לא א"ש וכן בציור צ"ל נמי שמחיצות הפנימיות הסובבין מבחוץ אותן ג' מחיצות עודפות נמי על מחיצה הרביעית החולקת בין פנימית לחיצונה:

גמ' איכא דאמרי כו' אם נתגרשה תנשא לכתחלה. לפ"ז ר' יוחנן דלעיל (גיטין דף ע"ו ע"ב) ה"ז גט קתני דלא הוי גט ישן כו' לא ס"ל כהך לישנא ולפרש"י והלך בעלה למדה"י כו' א"ש ועיין בהשר"י (ט):

במשנה לא פירות ולא מזונות. עיין בר"ן:

שם במשנה בת ישראל נפסלה מן הכהונה. ביבמות פריך פשיטא ומשני בת לוי מן המעשר כו' איצטריכא ליה וכ"ה לפירוש התוס' כאן דהוי גרושה מן התורה ופסולה משום גרושה:

ברש"י בד"ה מטמאין לה אם כהנים הם הוא סוף דבור ומתחיל הדבור מן הכהונה לזונה היא וכצ"ל ור"ל אם השני כהן ועבר ונשאה באיסור או לא ידע שהיא גרושה וסבר שהיא פנויה שמת בעלה:

בתוס' בד"ה **והא דאמר ר"י אמר שמואל כו' וא"ת א"כ כו'.** דבל"ז ניחא באותו הגג שרי לטלטולי בתוך ד' אמות אע"ג דנפרץ כו' לא יהא בגג האיסור גופיה ומגג לגג אפילו בתוך ד' אמות אסור אבל השתא להוליך לביתו אפילו מגגו נמי אסור:

בתוס' בד"ה **פנימית גופיה כו' לאו דוקא משועבדת כו'.** כלומר שאם יפלו שיחזור ויבנה לא"כ כו':

בתוס' בד"ה **דהא לא נח כו' משמע אפילו מונח בחלל כו'.** דומיא דהגיע לאויר מחיצות החיצונות שפירושו תוך החלל וק"ל:

דף פ.

גמ' משום דמלכותא הוי. לכן לא אמרינן מאי דהוה הוה כדקאמר מקודם אבל מלכות מדי כו' מה דהוה הוה אבל בנין הבית אמרינן שפיר מה דהוה הוה וכדי שלא תקשי גם זה מלכות הוי מלכות ישראל לזה פי' רש"י דאיכא שם מלכות במנין מזכיר שם מלכות משא"כ בבנין הבית ולבריאות עולם מפורש בתוס' מעבר לדף:

ברש"י בד"ה אחיו של שני כו' ואחיו של ראשון צריך לחלוץ מן התורה. צ"ל לפרש"י כיון דכל המקדש אדעתא דרבנן וכו' ולעת רבנן שהקידושין לא יתבטלו ע"י גט כזה שבא אחריו ואדעתא דהכי גמר ומקדש (י):

בתוס' בד"ה **שינה שמו כו' לא שינה ממש.** דא"כ לינקיט לא כתבו כלל דהוי רבותא טפי דפסול נמי כדלעיל בעובדא דשקיל ס"ת ויהיב לה וכמ"ש התוס' שם:

בתוס' בד"ה **שם עירו כו' כיון שא"צ לכותבו כלל כו'.** ומקום דירה פסול באמת אם לא כתבו כלל כמ"ש כבר ולא כמשמעות הגהת אשר"י לעיל פ"ב בשם ר"י וא"ל היא גופא טעמא מאי למה הצריכו שם דירה טפי היינו טעמא משום ב' יב"ש בב' מקומות ודאי שכיחי גם שם דירה מבורר ונודע וניכר ע"י כן טפי משא"כ מקום לידה אינו מבורר כלל ואינו ניכר טפי ע"י כן וכיון דכותבין מקום דירה תו לב' יב"ש בחד מקום לא חיישינן ולא הוכיחו מדלא מוקי היה במזרח אדירה ושינה עירו בלידה דמשמעות הוא עירו דהשתא דהיינו או עמידה או דירה או הסופר אבל לידה לא מקרי השתא עירו ועוד

שהתוס' רצו הש"ס להוכיח אפילו שינה ממש כשר בלילה ואילו מזה לא מוכח שינה ממש למתני' איירי בב' שמות בב' מקומות לומיא לשינה שמו ושמה ובמקום עמידה לבסמוך לא מצו להוכיח יותר והוכיחו לכל הפחות זאת:

בתוס' **בל"ה כי יתביתו כו' ולרבותא כו'**. ומתני' לא נחית לרבותא או שמא בליעבד אינו פסול במקומות הסמוכות רק מזרח ומערב:

בא"ל וה"ה עדים שלא יחתמו כו'. עיין באשר"י ויותר במרדכי לעיקר קפידא משום עדים:

בא"ל שמא איחרוהו וכתבוהו כו'. ר"ל שההלואה בר"ח אדר היה בשילי ואח"כ בר"ח ניסן היו העדים בהיני וכתבו השטר והעמידו הלואה שנעשה בפניהם בשילי על היום הזה [ר"ח ניסן] ולכן אף שאמרו העדים עמנו הייתם בר"ח ניסן בהיני אינן נעשין זוממין על ההלואה שכתוב בשטר שנעשה בר"ח ניסן בשילי וק"ל וכפרש"י בא"מ וכתב שם אע"ג לאמר ליה ר"ה וכו' כי יתביתו בהיני כו' היינו לכתחלה כו' ע"ש ואינו נראה לפרש כיש אומרים שמא איחרוהו כו' שר"ל שכתבו השטר באדר בשילי מקום ההלואה [והעמידו זמנו בניסן ולכן אף שאמרו העדים] עמנו הייתם בר"ח ניסן בהיני [אין נעשין זוממין] ולפי"ז נ"ל ראייתם הוא מכיון למאוחר כשר א"כ גם שילי בהיני [להיינו שנכתב בהיני בר"ח ניסן וכתבו שילי] יש להכשיר שיאמרו הרואים שאחרוהו וכתבוהו וכמו שהקשה אח"כ ר"י להכשיר בגט כו' ואינו נראה כלל דא"כ למסקנת התוס' מנ"ל לחלק בין גיטין לשטרות דלמא בשטרות נמי פסול שילי בהיני כיון שאינו כותב מקום שעומד באותו שעה מיחזי כשיקרא משא"כ בגט מאוחר שכתב מקום שעומד בשעת הכתיבה וכשעוד י"ל ודוחק לומר דבמסקנא חזרו מחילוק דגט ושטרות ועוד דהו"ל לאתויי משנה שלימה שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים וק"ל ולשון שמא אחרוהו וכתבוהו ולא כתבוהו ואחרוהו משמע כמו שפירשתי ולכן פירשתי כן ויש לעיין שם בתוספות:

בא"ל אע"פ שלא יהיה הסופר שם כו'. ר"ל והוה כשעת הדחק כיון שאין להם סופר שם ואפ"ה לא יפה עושין ויש מפרשים אע"פ שלא כו' דהשתא מחזי כשיקרא וכמ"ש לקמן בסמוך בוי"ל וכן בוקשה לר"י הלא אם ירצו שלא יהיה הסופר בעיר ביום הכתיבה כו' ואפ"ה נוהגין לעשות כן בזה לא יפה עושין ומלוקלק בזה ההסופר בהא וק"ל:

בא"ל אע"פ שכתב מן האירוסין זמן שלאחר נישואין. דבכתב זמן האירוסין הוי גט ישן כיון שמיחד עמה אח"כ ונשאה לאשה אע"פ שכל מאוחר ר"ל שההלואה נעשה היום וכתבו הזמן כאילו נעשה אח"כ אילו אם לעתו ללות למחר וכותב השטר על למחר אין זה צריך בושש דשפיר למי מ"מ בגט שכותב לכשאכנסנה אגרשנה קרוי מאוחר דאי אפשר למצוא בגט מאוחר בענין אחר דאף אם נתן לה הגט עכשיו אינה מגורשת אלא מזמן הכתוב בו כמו שכתבו התוספות והאשר"י לעיל בשמעתין למפני מה תקנו זמן בגיטין ודו"ק:

בא"ל וי"ל שמא כו'. ולהכי פסול שילי בהיני שאם לא ירצו הסופר כו' וכי תימא למה תקנו שיהיה בעיר לבסוף לתקנו אף אם לא יהיה בעיר ויהיה שילי בהיני כשר ליתלו בזה דפסלוהו מאוחר אם לא יהיו בעיר משום למיחזי כשיקרא בשעת כתיבה שמאחר הזמן (כ) ואין להקשות א"כ יתרצו בקצרה דשילי בהיני פסול משום למיחזי כשיקרא בשעת כתיבה משא"כ מאוחר דכשר למאוחר נמי מיחזי כשיקרא במה שמאחרין הזמן רק אח"כ בועוד י"ל חלקו בכך כיון דלא מיחזי כשיקרא בהא שכותב מקום שעומד שם וק"ל:

בא"ל ועי"ל בגט מאוחר כו' בשעת כתיבה ולא מיחזי כשיקרא אע"פ כו'. כצ"ל:

בסוף הליבור ויסברו העולם שהקלימוהו דרווחא ולאלומי החשש וק"ל:

דף פ:

גמ' לערבינהו כו'. דהוי מענין אחד פסול לגט משא"כ אידך בבות:

גמ' זינו לא לימא כו'. ר"ל זנות במזיד לדהכי איירי רב המנונא לנשאו בעצמו הוא זנות בשוגג:

גמ' כ"ז שיושבין ועסוקין באותו ענין זהו כו'. כצ"ל:

ברש"י בל"ה זינו לא כו' דקם ליה בלא יבנה כיון שלא בנה כו'. ונמצא פוגע באשת אח שלא במקום מצוה דהוי בכרת (ל) אבל מה שנשאת לאחר אין מעלה או מוריד בה"א זו דליתא לדרב המנונא רק מכח שאלן נגע בה ואין מחוור לי מה שמחק הח"ש ע"ש:

ברש"י בל"ה דמיחלפא כו' אבל זנות לית ליה קלא כולי האי ומידע ידעי כו'. הדברים כפשטן ומשמען אריכות של הח"ש לא נכנס באזני כעת:

בתוס' **בל"ה זו דברי ר"מ כו' דמשמע מגורשת ותנשא לכתחלה כו'**. לאפוקי שלא תימא מגורשת לענין הולד כשר ולא פליגי לזה כתבו שמשמע שמגורשת לכתחלה ולא בקשו לדקדק הש"ס דמשמע תיגרש לכתחלה וכפירוש ר"ת רק אף אם נניח שפירושו דתנשא לכתחלה מ"מ קשה וכן בסמוך אבל לשם מלכות אחרת אסור לגרש בו ובליעבד הולד כשר נקטו ב' קצוות וכן מ"ש אח"כ ולדידיה אסור לגרש לכתחלה גם כן לרווחא כתבו כן אף שלא נלקדק אם תנשא בליעבד [אם נתגרשה] או הולד לוקא כשר בליעבד ולא תנשא סוף סוף לכתחלה אסור לגרש וכוונתם במ"ש דפליגי ולא בקצרה הלכה כרב באיסורי דלוקא היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב משא"כ במימרא דרב באנפי נפשיה לא פסיקא הך כללא ועוד כדי להקשות לספרים דגרסי לעיל אמר ר"י אמר רב א"כ פליגי דרב אדרב דלהכי הוצרך הרב ר' אלחנן לחלק בין סנטר כו' לייסב ספרים דגרים רב בתרווייהו וק"ל ואין ענין לפרש [מ"ש ולדידיה [היינו] לשמואל או כמ"ש בח"ש לדידן אסור מיהא לכתחלה ויש שם טעות לבית הלל נ"ל לכל הפחות נמשך מר"ת לב"ה וק"ל:

בא"ל אבל לשם מלכות אחרת כו'. טפי הול"ל שלא לשם מלכות כלל אסור כו' דהוי רבותא טפי ולומיא לדבריאות עולם אך ר"ל ר"ה אמר רב דלא נקיט סנטר דקאי אמתני' דנקיט לשם מלכות אחרת אע"ג דבמתני' נקיט נמי לחורבן הבית דלא הוי מלכות:

בא"ל ומה שאנו כותבין כו'. דהשתא אנו נוהגין דלא כמאן דלכ"ע פסול לבריאות עולם דאפילו שמואל דוקא בסנטר מכשיר לעליף טפי משלא לשם מלכות לפירוש הרב ר' אלחנן ובתחלה לא היה קשה רק הא קי"ל כרב וכו':

בא"ל והרב ר' יוסף כו'. דלהסברת תירוץ הראשון סוף סוף כל דבר שנאסר אף שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו כדאיתא פ"ק דביצה לזה פי' המלכיות אין מקפידין על כך ואפילו מדינא דגמ' עצמו שרי אותן שאין מקפידין ומנהגינו עכשיו אפילו לר"מ דהא טעמא משום שינוי הזמן דאילו מדינא דגמ' [בזמניהם] אף לרבנן אסור דלוקא סנטר לעליף משא"כ לפירוש ר"ת דמדינא שרי לסנטר גרע מהכל לבריאות עולם אתיא דוקא כרבנן ולא כר"מ:

בא"ל והשתא א"ש כו'. דלפי' רש"י לערבינהו בהדי שלום מלכות לא א"ש כל כך כיון דפסולין שאינן דומין כ"כ ואע"ג דתני נמי היה במזרח דדמיא לשינה שם עירה מ"מ אין חובה בשביל כך למיתני שינה שם עירו דאדרבה היה במזרח לא הו"ל לשנות בהדי שלום מלכות:

בא"ל ומיהו קשה לפירוש ר"ת כו'. לאידך פירושים ניחא דפריך לקמן לרב דהכא לאמר הולד כשר ועיין במלחמות שהסכים לפרש"י ע"ש:

בתוס' **בל"ה נשאו אין כו' ועוד לאיכא דאמרי כו'**. מנ"ל הה"ה להקשות כיון לטעמא לבנשאו ליתא בזינו אבל בליחויא לליסנא קמא לא נשאו וה"ה לזינו ליכא לומר ולאי י"ל כן למתני' ס"ל נ"כ דינא לרב המנונא לאסורה ליבם מטעמא שיש לו לרב המנונא ומתני' איירי בנשאו משום ליסנא מעליא אבל לאיכא לאמרי מנ"ל להקשות כיון לזינו אינו מוכרח להא טעמא לבנשאו ליתא בזינו אבל לפירוש ר"י אתי שפיר למכח הכרח מקשה באיכא לאמרי נשאו וה"ה זינו:

אפשר לומר לפרש"י לאיכא לאמרי ס"ל א"ל גזירה בגופיה אם לא לאסור זנות במזיד מלקאמר נשאו וה"ה לזינו ומה ענין לזה עם זה אלא מהאי טעמא וכמ"ש התוס' ולזה נ"ל [בליחויא] למיחלפא אבל בליסנא קמא דלא מידכר מיחלפא טעמא כפשוטו משום גזירה בגופיה אע"ג לזנות במזיד מותרת והתוס' מפרשים ס"ל לליסנא קמא כמסקנא לאיכא לאמרי לשניהם דלא כרב המנונא ונשאו לוקא משום למיחלפא וא"נ לזוכרו בליסנא קמא כיון לבין לס"ל ובין להאמת לליסנא קמא יכול להיות קיים סברא למיחלפא רק שלהאמת א"נ כיון לאיתא לדרב המנונא ישנו משום גזירה בגופיה אבל לאיכא לאמרי לא ס"ל להס"ל כלל סברא למיחלפא וזה מחלש לו התרוץ:

בא"ל ועוד אמאי לא דייק נמי כו'. והתם ולאי אין לדייק לזינו אסור מלאורייתא מונטמאה א"כ ש"מ לע"כ אין זה דיוק:

בא"ל כיון דזינתה במזיד לא מיתסרא כו'. אינו נראה שהטעם משום שיתלו בזנות דהיתירא וק"ל:

בא"ל דהוי משמע תרוייהו כו'. דבשלמא בהאשה רבה הוצרך לאשמועינן דגזרינן דהכי נקיט נשאו דשמעינן תרווייהו דלית לן טעמא שם בנשאו אלא משום גזירה שמא יאמרו כו' דהא ליכא למימר מיחלפא כו' א"כ ש"מ זינו נמי לאי לאו לאסור מלאורייתא זנות במזיד לא הוי גזרו אשוגג ואילו תני זינו לא הוי ידעינן ניסאו דדלמא לא גזרינן מעולם אבל כאן הול"ל זינו דשמעינן תרווייהו דכיון דאסור זנות במזיד א"כ גזרינן בשוגג גופי' דומיא דהאשה רבה דמ"ש אך השתא דנקיט נשאו דאיכא דמטעי דזינו שרי ונשאו אסור לא משום גזירה דבגופיה רק משום למיחלפא בהאשה שהלך וכו' דשם יש דנגזור שמא יאמרו כו' כיון דזנות דמזיד פשיטא דאסור שם מלאורייתא וק"ל:

בא"ל וה"ה דהו"מ למידחי כו'. דבשלמא לפי' רש"י ולאי עליפא דחי שם אדרבה אס"ל דמקשה קשה מאי ס"ל וכו' כמו שכתבו התוספות ועוד וכו' וק"ל:

דף פא.

גמ' אילימא דאי מבטלין קלא כו'. ונקיט כתב למעשה שהיה כך הי' וכ"ע קרי לנתינה כתיבה:

גמ' דורות האחרונים ר' דוסא. אבל ב"ה אינו מחמיר כב"ש אבל אינו מיקל משא"כ ב"ש ור' דוסא מקנה אל קנה:

בתוס' **בל"ה לא כל הימנו וא"ת לרב אדא כו'**. דהא אפשר לומר שהיא משחלתו בממון לעשות קנוניא זאת כדי שתפקיע עצמה מבעלה השני אף שסוף סוף אסורה לראשון מה בכך:

שם וא"ת לרב אדא כו'. אבל לשמואל י"ל בלוחק שניחא להו לבטל הגט שיחול מעצמו אישות שיש לה עם בעלה הראשון מלהחזיר ומלהנשא מחלש לקלש קילושין חלשים עם הראשון וכ"ש אם הוא כהן שאסור להחזירה רק זכות הראוי לשני אינו מלוקלק יפה:

בתוס' **בל"ה ובנהרדעא כו' אפילו ע"י עדים כו'**. דאל"כ דלמא בעייתו ע"י עדים ולזה הקשו והא לאמרינן כו':

בתוס' **בל"ה טרקסמון כו' ועוד צ"ע כו'**. דשאר ירק חייב מדרבנן לעשר ולהכי נקיט טרקסימון בליוק אם נעיין שהלין כן:

דף פא:

גמ' אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ובפנויה בעלמא לכ"ע אדם עושה בעילתו בעילת זנות דלוקא הכא הואיל שהיתה אשתו אמרינן טפי לשם קילושין אף שיש סברא לאידך גיסא. ובמה שהקשו התוס' ד"ה ב"ש אפ"ל נמי סברת הירושלמי דלעיל (גיטין דף ע"ט ע"ב) בד"ה ב"ש דכל אחד לטעמיה אזיל רק תלמודינו אין נראה דס"ל כן ודו"ק:

גמ' במאי פליגי. דא"ל פליגי באדם עושה בעילתו בעילת זנות ולכ"ע הן הן עידי יחוד כו' לאפוקי ר"י ורשב"א דלא נחלקו בלא ראוה כו' דאם כן ומודים במן האירוסין כו' לא הוי הודאה ממין הטענה וק"ל:

במשנה הכל משלימין כו'. אף דמשמע לכתחלה כמו הכל שוחטין ועיין פ"ק דחולין מ"מ מברייתא ואם השלים כו' משמע ליעבד הולד כשר אבל לכתחלה לא תנשא (מ):

גמ' כ"ע ידעי דקרוב הוא. ואשה נכשיר לפי"ז ור"ע אמר אלא הקרובין הראוין כו' יש ליישב בלוחק כיון דהכל יולעין דאשה היא וקטן אין יולעין דין עלות משא"כ בקרוב או גזלן דאין הכל יולעין וקטן יולעין ישנו ג"כ כנגד זה מקטן יולעין דיני עלות:

ברש"י בל"ה רב יוסף מתני במלתיה דר' זירא כו' אבל כו'. כצ"ל:

ברש"י בל"ה דלמא אתי לקיומי כו'. וכ"ל אין יולעין שהן קרובין ויקיימוהו בעדים פסולין והרואים ילמדו מזה להכשיר פסולין במקום אחר אף דבגט זה גופיה ליכא תקלה דסוף סוף כשר הוא:

בתוס' **בל"ה בגט קרח כו' והא דלא תני לה כו'**. ולא תני גט קרח קודם הא דכתב סופר כו' דסוף סוף היה צריך לאפסוקי בפלוגתא דבן ננס ור"ע:

דף פב.

גמ' דאי ס"ד בעי רצופין כו' וליכשר ביה טובא. אע"ג דלאיזה צורך נתקן מקום בשביל כן כדי להכשיר הרבה והוא היפך הכוונה במקושר שיהיה לו טורח בעשייתו ואף דלא רצו לפסול קרובין במקושר כיון דכשירין לעלות אחרת מ"מ לקבוע מקום בשביל כן למה לנו וק"ל:

בתוס' **בל"ה צא והשלם כו' קרובים כשרים למלוי**. והכא לא הכשירו אלא על אחד קרוב כיון דמכל תלתא מקיימינן ולא קבעו לו לוכתא אבל למלוי לעולם תתומין בראשונה למלאות ב' שיטין וצריך לעיין שמה. כוונת רש"י לכאורה י"ל שלא תימא לאח"ז כשבאה אשה בגט כזה לפני רב אמי שקשריו מרובין

מעליו לזה פסול דלמא הבעל אמר באמת כולכם דמסתמא למנין קשרים הזמין עדים וכדבמתני' ואין מועיל השלמה אלא בתחלה כשידענו באמת שלא אמר הבעל כולכם ורק משום הרואים לאח"ז יפסלוהו לזה פירש דאיירי בשעת נתינה רק מ"מ אף לאחר נתינה והעדים בפנינו ואומרים שלא אמר כולכם נמי מועיל השלמה ואולי כיון שבא בפסול ליד האשה שחכמים פסלו לגט כזה משום הרואים תו אינו מועיל השלמה לזה הוצרך לפרש ועדיין לא נמסר לה והשתא נמי אין לחוש כ"כ מ"ש והסופר כו' ולולי דבריהם לא היה נראה כלל שנתכוין רש"י לזה וק"ל:

בתוס' בד"ה **גזירה כו' מאותו טעם לפסול כו'**. גט קרח פסול משום חששא הך גיטא גופא לפסול כפרש"י במתני' ד"ה גט קרח דמסתמא למנין כו' ושמא אמר כולכם וקרוב למכשירין היינו כשנודע בבירור שלא אמר כולכם רק משום חשש הרואים וכפרש"י במתני' ד"ה הכל משלימין רק מאי מתקנו רבנן בזה שמחתימין עליו קרוב יותר מאילו מניחין אותו פנוי בקשריו מרובין הרי זה פסול כמו זה בכולכם אם יאמר הרואים שסתמא הזמין עליו כמנין קשריו ואמר להו כולכם הלא זה פסול כזה וק"ל:

שם מאותו טעם נפסול קרוב כו'. אין מזה ראיה לפירוש ר"ת לעיל [כמו שהקשה מהרש"א] דלמאי ניחוש לה אי בהך גיטא גופא במה שמחתימין לו עכשיו זה שלא בפני זה הלא איירי בידעינן דלא אמר כולכם ומשום גזירת הרואים ליכא כיון דמשלימין עלה בהא דרב אמי ופשוט למה ידעו הרואים אח"כ אם נחתמו בבת אחת או לא ואף אם יראו שחתמו זה שלא בפני זה ויסברו שמותר לחתום זה שלא בפני זה מה בכך הוי גזירה לגזירה ודו"ק ולא ידעתי כוונת אותו שנתקשה בזה:

בתוספות בד"ה **אבל בעל מנת מודי לי' כו' מאי קאמר הרי הותרה אצלו בזנות כו'**. וא"כ שפיר פריך ר"י אר"א היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה אפילו אי איירי ר"א בע"מ ולמה קאמר אלא בחוץ מוקי לה ר"י לפלוגתא דר"א ולכן השיב עליו היכן מצינו כו' אף אי מוקי לה בעל מנת שפיר השיב עליו אלא ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי הוי כמו חוץ ונכלל באלא בחוץ:

בא"ד **הומ"ל שאפילו לא הותרה כו'**. כגון ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי. והך גופיה בעל מנת שלא תנשאי גרידא נמי הומ"ל הרי הותרה אצלו בזנות ובנישואין מצד הגט רק בזה פשיטא דעדיפא פריך דבזנות הותרה אפילו מצד התנאי רק הו"ל למיפרך הותרה מצד הגט כדי למיפרך אפילו בעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי לזה כתבו לנקוט קושיא פשוטה כו':

בא"ד **דאל"כ כו'**. עד עתה הסיר מעליו הקושיות ועתה מתחיל להכריח פירושו זה:

בא"ד **אדמפליג בסמוך כו'**. אבל בהך איבעיא גופי' מספקא ליה לשון אלא מהו ואיך יבעי אם היא ע"מ שלא תנשאי גרידא או ע"מ שלא תנשאי ותבעלי ואינו יודע כלל אכתי אם היא מלשון ע"מ או לא כאשר הוא באמת לשון חוץ לפי האמת:

בא"ד **אע"ג דבאלא סברא דאסור נשואין כו' כן מצאתי מוגה**. ועיין באשר"י בשם ריצב"א דעת ממוצע בין הלכאורה ובין ר"י [דאי פליגי באלא הכל בכלל ע"מ דמודו בה רבנן אפילו שלא תבעלי ואי פליגי בע"מ לא פליגי כ"א בע"מ שלא תנשאי אבל שלא תבעלי הוי כמו חוץ] ומ"ש הרא"ש וניחא [נמי השתא דפריך הרי הותרה אצלו בזנות משום דכי פליגי בע"מ לא פליגי אלא בע"מ שלא תנשאי] אע"ג דכמ"ש אח"כ וניחא נמי הא דקאמר אלא בחוץ [דלא מצי לאקשויי לרבנן משום דכי פליגי בחוץ בע"מ שוין דהיתירא והותרה לכל אלא שהטיל תנאי בגט] מיושב זה נמי (נ) דז"א דאכתי הו"ל למיפרך טפי הרי הותרה אצלו אף בנישואין מצד הגט כיון דע"כ צ"ל כן בתנאי דע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי [לפי' ר"י דאף אי פליגי בע"מ פליגי אף בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי] וצריכין לדחוק דקושיא פשוט נקיט כו' אבל דריצב"א א"ש. ויסוד פירושו בנוי בזיל בתר טעמא כי פליגי בעל מנת טעמא דר"א מידי דהוי אכל תנאי א"כ בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי לא דמי לשאר תנאי ושדינן לחוץ וכי פליגי בחוץ וטעמא דר"א מקרא קרינן דע"מ הותרה לכל איש ואיש מצד הגט:

בתוס' בד"ה **אמר רבינא ת"ש כו' כל הזבחים כו'**. והא דאין משלימין עליו אלא קרובים אין ענין לזה דבכל מקום כן בלשון שלילה כולן כן אין לו שמירה אלא סכין אין אנן בכל מקום אלא כו' אין מדברין בפני מת אלא דברים של מת ועצמו מספר רק בכל מקום שיש כלל על דבר שמחליט וקיים ליה שלילה נאמר בכל מקום חוץ הכל שוחטין חוץ מחש"ו בכל מערבין חוץ מן המים ומלח ולעיל הכל כשירין להביא את הגט חוץ מחש"ו כל השטרות העולין בערכאות של עובד כוכבים חוץ מגיטי נשים וכו' וכן כולן וכן הרי את מותרת לכל אדם וכו' הו"ל חוץ מפלוני לזה מספקא ליה מדלא קאמר חוץ כסדרו שמא הוא לשון ע"מ ומביא ראיה מכל הבתים מטמאין כו' והתוספות מכל הזבחים כו' משא"כ על שלילה נופל לשון אלא בכל מקום וזה פשוט:

בא"ד **ואותו אלא לא הוי אלא לשון כו'**. ואכלל דכל הזבחים קתני תו חוץ מן הפסח ומן החטאת וק"ל:

דף פב:

גמ' **או דלמא ויצאה והיתה**. אין צריך בהא בעיא למינקט רק עד כאן לא קאמר ר"א כו' אבל התם קנין מעליא בעינן או דלמא אפילו לרבנן לא קאמרי אלא דבעי' כריתות כו' רק משום דמספקא ליה באמת חלוקה שלישית דלמא לר"א דהוי גט הוי קידושין ולרבנן דאינו גט אינו קידושין כדפשיט באמת:

בתוס' בד"ה **שר"א מתיר כו' משמע כו'**. דומיא דאסורה לאותו איש הוי שריותא לכל אדם:

בא"ד **והקשה ר"ש כו'**. בזה יש לחלק דשאני קיום תנאי בקום ועשה משב ואל תעשה וכן הוא בפוסקים והוא סברא שהשכל נותן לזה מביא ר"י ראיה מברייתא: ומה שהקשה ר"ש דלמא לא תקיים תנאה דא"ל במת המגרש דא"כ מותרת לכל אדם מצד המיתה ולמה חוץ מאותו איש אלא ע"כ בחיי המגרש איירי דאסורה לאותו איש וע"ז הקשו דאף לאחר לא תנשא דלמא לא תקיים תנאה ותנשא לפלוני לאחר מות המגרש [וכמ"ש בסמוך בשם התוס'] דסוף סוף אם נשאת לאחר מיתה עברה התנאי עכ"פ והויא למפרע א"א אותן ביאות שבא עליה זה שנשאה בחיי המגרש שהרי הגט בטל למפרע ותירצו דלתנשא בע"כ אין לחוש וא"כ בידה לקיים התנאי לכן לא חיישינן שתעבור ור"א מתיר עכ"פ בכל תנאי בע"מ שלא תנשא גרידא אפילו בחיי (המגרש) [אותו איש] ובע"מ שלא תנשא ולא תבעלי לאחר מיתת (המגרש) [אותו האיש] וק"ל:

עוד שם דלמא לא תקיים תנאה. אע"ג דאי אפשר שלא תקיים תנאה דהתנאי היה שלא תנשא ואי אפשר נשואין לחול כבר פירשו התוס' בסמוך בזה בד"ה ועברה ונשאת ושם נדבר בזה בעזה"י:

בא"ד **הא לאחר חוששין**. טעמא אע"ג דהוי נמי איסור אשת איש [וא"כ דומה לאבא ולאביך] ודוחק לומר שלא ידע או לא יחוש לתנאי של זה אבל ה"ט שמא תיבעל לאחר מיתת המגרש ונמצא אשת איש למפרע [לראשון] אבל הך בעילה ליכא איסור אשת איש משא"כ באבא ואביך וכ"כ התוס' בסמוך בד"ה ועברה ונשאת:

בסה"ד אי אפשר בע"כ. ולזה א"ש הא דנקיט בברייתא ע"מ שלא תנשא דבע"מ שלא תנשא ולא תבעלי לא הוי שרי ר"א בחיי אותו האיש אע"ג דלא הוי שיור כלפירש ר"י [ונלאה בזה ההוכחה שהוכיחו התוס' לכאורה לעיל ע"א בד"ה אבל בע"מ דבזה הוי שיור] כן מצאתי מוגה:

בתוס' בד"ה **אפילו כו' וא"ת כו' ואם מת מותרת להתייבם כו'**. לא ידעתי פשיטות זה דמאי יליף ר"א מאיסור כהונה דלמא הה"נ אסורה להתייבם וא"ל מדלא תני במתני' רבותא דהיתירא [היינו במת המגרש דמותרת להנשא לשוק ואינה זקוקה ליבם] דלמא רבותא דרבנן נקיט דאל"כ אמאי לא נקיט הרי את אסורה לכל חוץ מפלוני דר"א מתיר כו':

בא"ד **אבל מע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי קשיא**. ומחוץ לא הקשו דתנא דמתני' לר"א דשם אין מקום לוי"ל דדמיא שפיר דאחות אשה דבשעת נפילה הויא א"א ואם תבעל לו מ"מ היתה אשת אחיו שפיר דאין הגט בטל למפרע בחוץ דהא לא תלה הגט בזה דדוקא בע"מ שבטל הגט למפרע ע"י העברת התנאי [אז אם תבעל ותעבור התנאי לא היתה אשת אחיו משא"כ בחוץ]. דבחוץ יכולה שפיר להתייבמה כדבסמוך בגמ' ומודה ר"א במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחר מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו דפקע אישות ראשון ומותרת לזה שנאסרה וכמ"ש התוס' בד"ה כגון משא"כ בע"מ וק"ל:

עוד שם אבל מע"מ שלא תנשא ולא תבעלי קשיא. ואע"ג דבתנאי זה אינה רשאה ליקח לאחיו של פלוני שמא לא תקיים תנאי דשמא יבא עליה באונס מ"מ משכחת לה בעבר ונשאה וכ"כ ביבמות וז"ל מ"מ ללוי דחשיב דאי עבר ליחשב נמי הא:

בא"ד **נמצא שלא היתה אשת אחיו מעולם כו'**. תירצו בהדרגה תחלה שאינו דומה לאחות אשה כלל ואפילו באת"ל דנחשבת לאשת איש מ"מ ל"ל לאחות אשה רק למ"ד דלא יליף מאחות אשה קשה או אפילו למאן דיליף משכחת ע"י קדושין כקושיות ר"י תירצו אח"כ הוי"ל. והוי"ל כיון שנאסרה כו' לפני קידושי אחיו משום אשת איש כו' קאי ג"כ אקושיא הראשונה למאן דלא יליף מאחות אשה דמוכרחני לומר הוי"ל דשייך ג"כ אזה כיון שקודם שנשאת לאחיו נאסרה עליו משום אישות דהמגרש לא מקרי לגבי' אשת אח כלל משא"כ באחות אשה אף דנאסרה עליו גם מקודם שנשאה אחיו משום אחות אשתו סוף סוף מקרי שפיר אשת אחיו כשנשאה משא"כ כאן לגבי' מקרי אשת המגרש: ועיין בתוס' יבמות דף י' כתבו בע"מ שלא תנשא ולא תבעלי אי חשוב שיור כמו בחוץ מפלוני א"כ שריא לי' כי נשאת לאחיו מקודם ר"ל אי פליג ר"א דוקא בע"מ שלא תנשא וכתנא דברייתא אבל ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי חשיב כחוץ (ס) א"כ לא מצי לאחשובי דודאי שריא ליבם בה"א זו דדינו כמו חוץ דמודה ר"א כי הלכה ונשאת לאחר בינתיים דפקע אישות כדלעיל אע"ג דרחוק זה מדעתו דסוף סוף הוי ע"מ תנאי ובטל הגט [אם עברה אף דתנאי כזה הוי שיור בגט ולענין זה הוי כמו חוץ מ"מ אינו דומה דליתבטל התנאי ע"י שנשאה אחר בינתיים אלא אף אם תאמר דנתבטל הגט למפרע מ"מ ל"ל לאחות אשה כמ"ש אח"כ בהאי לא חשיב שיור מ"מ לזאת נתכוונו וסברתם כיון דהוי שיור בגט [ולא מהני דתנא דברייתא] משום דל"ל לשאר תנאים דמועילין בגט א"כ יצא מתורת תנאי כאילו נתן הגט חוץ מפלוני דלגבי' לא יחול הגט ונשאר קצת אישות כאן וע"י שנשאת לאחר פקע אישות ודו"ק. ומ"ש מהרש"א בזה ביבמות לא לרצון:

בא"ד **אף בצרת צרה כו'**. לעיל בגירושין לא הוצרכו לצייר לפשיטות אבל בקדושין ובאשת שני מתים צריך ציור קצת חוץ מראובן ושמעון אחיו ושמעון חוץ מלוי אחיו וק"ל:

בא"ד **חוץ מראובן ושמעון כו'**. שכינס צריכין אבל בא ראובן וקידשה סתם נמי הדין כן וא"צ לחוץ משמעון וכ"כ התוס' ביבמות בהדיא וכן בסמוך חוץ מלוי א"צ רק נקיט בשכינס חוץ לאו פסיקא דמיבם הצרה אבל הא אין להקשות למה כתבו בסמוך דקידשה ראובן חוץ משמעון ולוי לא הול"ל רק חוץ משמעון ונשאר על לוי איסור אשת אח ומ"מ לא הוי אשת שני מתים כיון דקידשה שמעון חוץ מלוי ויהיה הציור בפשיטות יותר שקידש ראובן חוץ משמעון ושמעון חוץ מלוי דז"א דא"כ בייבם לוי צרתה דהיינו אשת שמעון לא נפטרה זאת בכך דזקוקה לו מחמת ראובן וצריך ליבם גם אותה נמצא שאין כאן צרת צרה מיהו ז"א למה לנו דראובן נניח שיש לו בנים וא"צ ייבום (ע) או יש לו עוד אשה ולוי מיבמה באמת ג"כ ודו"ק. ועיין בח"ש ולא ירדתי לכוונתו. אך ז"א דא"כ אסורה לו אשת ראובן ללוי משום אשת אח שלא במקום מצוה ופוטרת צרתה דהיינו אשת שמעון (פ) וחלוקה השניה [דהיינו שיש לראובן עוד אשה ולוי ייבם אותה ג"כ] זה הציור שמצייר עתה הוא יותר בקצרה ודו"ק:

בא"ד **ובירושלמי כו' א"נ כו'**. מפרשי ליה בגירושין כמו שכתבו האיסור תלוי במגרש ולתנא דברייתא למתני' אף לרבנן קשה דמודו בע"מ ואפשר לומר שהירושלמי פריך מקידושין ולמתני' דאי לברייתא בחוץ לכ"ע לא הוי קידושין וק"ל:

בסד"ה שאם ירצה יתירנה ליבם כו'. ע"י גט חדש אבל מחילת התנאי פשיטא דלא מהני כדבמתני' כיצד יעשה יטלנו כו' לרבנן:

בתוס' בד"ה **אלא כו' הכא משמע דאשת שני מתים דאורייתא כו'**. דאל"כ משכחת ע"י מאמר כפי' רש"י [ומה פריך ואלא אשת שני מתים כו'] אלא משום דמאמר דרבנן ופריך היכי משכחת לאורייתא ודלא כפרש"י [שפירש היכי משכחת לה] בהך עניינא כו':

בתוס' בד"ה **כגון כו' משום דהתם הוי שיור מועט כו'**. שהגט התיר לכל חוץ מאחד אמרינן פקע להתירה לאחד משא"כ הקידושין אסור לכל חוץ מאחד לא אמרינן פקע להתירה לכל:

בא"ד **וי"ל דהתם בגירושין כיון שהתחיל לנתקה כו'**. ר"ל לנתק האישות ע"י גירושין אמרינן ע"י שנשאת לאחר מנתקה לגמרי אבל הכא שבא לקדשה שאין זה ניתוק רק אדרבה הראשון מקדשה לא אמרינן דמנתקה ע"י שנתקדשה לאחר ודו"ק:

דף פג.

גמ' **מתנה מי קאמר לה כו'**. אע"ג דאף אי קאמר לה נסיב לאחוה כו' קורא לו גורם כנושא את בת אחיו דקורא לה גורם בסמוך י"ל התם שאני דאיהו לא עביד האיסור רק התורה אסרה עליו אבל הכא אי קאמר הכי והוא עביד ג"כ האיסור הוי קורא מתנה כו' אע"ג דלא הוי מתנה ממש דאי הוי מתנה ממש כ"ש דלא פריך מידי דר"א דשפיר התנאי בטל והמעשה קיים והגט גט ואי משום דר"א קאמר חוץ מאותו איש דס"ד דהתנאי קיים מ"מ תיקשי לרבנן נמי אמאי אסורה לכל [א"ו דלא הוי מתנה ממש משום דאי בעי לא תנסיב ולא תתגרש כמ"ש הרשב"א] ועיין בהרשב"א בזה באורך מ"מ לא הוי גורם אבל אי לא קאמר [נסיב לאחוה כו'] מדמה אלו הב' חילוקים [הכא דעביד איסורא ולא קאמר נסיב והתם נושא בת אחיו ולא קעביד איסורא] דשניהם איקרי גורם:

גמ' **בר"ט אילימא בחוץ כו'**. בה"א זה בע"מ לכ"ע מותר כתנא דמתניתין ואמאי נכנס להשיב על דברי ר"א בחוץ ולא ארבנן בע"מ אולי משום שאינו מפורש דשרי רבנן בע"מ רק מסברא דלא לאפושי

בפלוגתא לפי האמת אבל בה"א זה דלמא אה"נ פליגי בע"מ נמי רק א"כ בסמוך לר"ע מאי פריך ור"ע אי חוץ ס"ל כו' לימא ס"ל דפליגי בתרוייהו ואולי עדיפא משני [צ] ועיין ברשב"א:

גמרא והרי תרומה כו'. ולא פריך והרי גרושה [לכהן] דהוי בענין אישות י"ל למיקרי מותר לזה לענין זנות לא הוי גרושה כדבסמוך [אי בע"מ] הרי מותרת אצלו בזנות (ק) ועי"ל דאיסור כהונה שאני דודאי הרבה דברים טומאות ואלמנה לכה"ג דאסרה תורה [מיהו ר"א לא ס"ל איסור כהונה שאני י"ל היינו כדפליגי בחוץ אבל איפכא זו אף דפליגי בע"מ (ר) ועוד כמ"ש התוס' לעיל בד"ה אפי' לא נתגרשה כו' דאף ר"א ס"ל איסור כהונה שאני כו' רק מייתי סברא כו' אבל בסמוך בר"ע לא משמע כן כ"ז היה במוסגר מדברי הגאון] אבל מתרומה כו' פריך בהיפך דשרי לכהן ומותר לישראל:

גמ' אי הכי בכולהו תנאי דעלמא כו' ולפי' התוס' דלעיל בד"ה שר"א מתיר צ"ל תנאי כהאי גוונא דבע"מ שלא תנשא קאיירי מדרשאי לישא לאחר בחייו של אותו איש דבדידה תלוי ופריך בכל תנאים דתליא בה כו'. והתוס' שהוצרכו לדקדק לעיל בד"ה שר"א ממשמעות הלשון ולא מכאן או מגוף הברייתא נשאת לאחר כו' והיינו בחיו של פלוני ע"כ דאל"כ אין מקום לפירכת ר"ט ור"ע מיהו בברייתא י"ל אי עברה ונשאה באיסור [אבל אמאי לא הוכיחו מכאן] ואפשר לומר דמכח שאין זה כריתות שבתורה דבדאורייתא אי שרי והוי גט שרי לאלתר והך דתמתין גזירה דרבנן הוא ודוק בזה אבל לעיל משמע להו מלישנא למתיר אף מדרבנן מדלא מסיים ולאחר לא תנשא:

גמ' דבר אחר כו' וק"ו ומה גרושה כו'. הקשיתי מאי זו פירכא לר"א למאי דמסיק לעיל ויצאה והיתה כו' דאם תלמוד ק"ו זה [שלא יהא גט] הוי בקידושין קולא אף דיש ללמוד שפיר ק"ו זה בעצמו בקידושין שתיאסר בחוץ לכ"ע [אפי' לזה שאמר עליו חוץ מפלוני] והך פירכא אזיל בחוץ כדמסיק ועדיפא ללמוד הך ק"ו לאסור בקדושין בק"ו לאיסור קל דגרושה מללמוד לענין גירושין דהוי כתרי דברים דסתרי אהדדי דללמוד שתהיה [אישות שיש בגט] חוץ צד אישות לכ"ע [ליאסור עליהם משום אשת איש] מק"ו שיש בחוץ והיינו הך דינא גופא [שאוסרין משום גרושה אף על אותו איש שאמר עליו חוץ מאחת] צד [גירושין] לכ"ע [ולמאי דיליף ק"ו הויא א"א לכ"ע] וצריכין לחוק לתפוס ב' חומרות איסור צד אישות בק"ו לאיסור צד גירושין. [א"כ קשה מאי פריך ר"ע] דלמא ר"א יליף ק"ו מרווח קידושין מגירושין דהוי קדושין והדר ויצאה והיתה [דהוי גט (ש) וא"ל הסברת קושיא [שלי] בסגנון ואלא מאי רבנן [דלא הוי גט] א"כ בקדושין לא הוי קדושין לרבנן [משום ויצאה והיתה] ונפרוך ק"ו [שיהיה קדושין וממילא בגירושין גט מויצאה והיתה] די"ל דרבנן ס"ל איסור כהונה שאני ואין ללמוד ק"ו זה אבל לר"א פריך שפיר למאי דיליף מאיסור כהונה כדמסיק אבל בר"א גופא קשה מאי פריך ליה דלמא יליף מאיסור קדושין וכמ"ש ודו"ק היטב. ואפשר לומר דבתחלה עבדינן טפי ק"ו הכל בעניינא דגט אם בגט דאצאין פשטה איסור גירושין בכולו כ"ש איסור אישות שבה ודו"ק:

ברש"י בד"ה מה דאסר שרי כו' דהדר אמר לה קודם מסירה כו'. דביטול תנאי לא מהני [אחר מסירה] כדקתני במתניתין כיצד יעשה כו' ולא מפרש לה לאחר שנטלו ממנה אמר לה לראובן ושמעון דאפשר דלא מהני אז אמירה לראובן ושמעון לחוד וצריך לומר לה הרי את כו' דבנטילת הגט בטל אמירה קודם ואח"כ הא לא התירה רק לראובן ושמעון לחוד וק"ל:

בתוס' בד"ה ועברה. בגמרא ועמדה וצ"ל ועברה דהא בנישואין הראשונים לא קאמר ועמדה וכן בר"ט:

בא"ד וא"ת והלא אין נישואין חלין כו'. וא"ל סוף סוף לכך נתכוין בתנאי שלא תנשא כיון שא"א דנישואין בע"א [לזה כתבו] דמ"ש מדתניא כו':

בא"ד משמע דבעל מנת שלא תנשא להם אפי' נשאת כו'. דא"ל ה"ז גט כיון דבידה לקיים תנאה דנישואין אי אפשר בע"כ ובע"מ שלא תבעלי שמא יבא עליה באונס להכי אינו גט וכמ"ש התוס' לעיל ודוחק לומר דמשמע מדלא קאמר ברישא אין חוששין שמא תנשא להם כדבסיפא [ע"כ אפי' נשאת לזה דוחק אלא] דסמכו עצמן אמה שכתבו אח"כ לחוששין שמא תבעל היינו אם נראה שתיבעל להם כו' דאל"כ סותר תלמוד שלנו וק"ל:

בא"ד אי נמי קמ"ל כו'. ואילו השמיענו באו (ת):

בתוס' בד"ה אי לימא בחוץ כו'. אפשר לומר דקשה להו למה ליה למפרך מברייתא דמודה כו' תיקשי מניה וביה אף לאסורה לפלוני מ"מ אי איפשר לומר בחוץ גט בטל למפרע שהרי לא תלה היתירא לאחרים באיסור של זה וק"ל ולזה כתבו התוס' דמכח סברא פריך בלא הברייתא וטעמא כו' וכיון שמפורש בברייתא מייתי לרווחא דהשתא מקשה עתה נמי מיניה וביה ואלימא יותר דאפי' לזה שרי ותדע דלאו מפסק ברייתא פריך כאן ולעיל בר"ט דהא השתא דמסיק בע"מ א"כ בחוץ לכ"ע אסור כתנא דברייתא לעיל וברייתא זאת קתני ומודה כו' חוץ כו' דס"מ דבחוץ הוי גט לר"א [וע"כ דפליג אברייתא] א"כ נימא בחוץ ופליגי אברייתא [וס"ל דאף בנשאת לאחר אסורה לפלוני] ודוחק לומר דלמסקנא בע"מ ס"ל בחוץ לכ"ע שרי וע"מ אסורה טפי משום האי פירכא גופא דלא כסברת תלמודא דלעיל [וא"כ לא פליגי אברייתא דא"כ מאי ומודה ר"א הא חכמים ור"א שוין בחוץ] אלא דבאי בחוץ מקשה אף בלא ברייתא מסברא מיהו י"ל דבחוץ ובע"מ מצינו פלוגתא מתני' וברייתא דלעיל [אבל] אי פליגי בחוץ לא מצינו פלוגתא בהך סברא דפקע אישות ע"י שנשאת לאחר:

דף פג:

גמ' הרי גרושה אצלו בזנות. הו"ל איסור כהונה שאני דהא השתא דפליגי בע"מ לא יליף לה ר"א מאיסור כהונה רק מסברא כדלעיל:

גמ' אלא בחוץ. אין להקשות סוף סוף כ"ש בע"מ דשרי ולפרוך פירכא הראשונה בממנ"פ אי פליגי בע"מ הפרכא לר"א גרידא ואי בחוץ הפרכא לר"א ולרבנן י"ל דלמא פליגי בחוץ ובע"מ אסור לכ"ע מכח הך פרכא עצמו ואע"ג דהשתא הוי דעת ג' דלמא מתניתין נמי ס"ל כן דפליגי בחוץ ובע"מ לכ"ע אסור רק תלמודא מפרש לעיל [להיפך] לקושטא דיש פירכא על תשובת ר"ע משא"כ לפרש דעת ג' דר"ע ס"ל דפליגי בתרוייהו [ולא יצטרך לשנויי ר"ע שמיע ליה דאיכא כו'] ופריך אחוץ ואע"מ דלא כמתניתין ודלא כברייתא [זה לא ניחא ליה לתלמודא]:

עוד שם הרי גרושה אצלו בזנות א"ל דלמא מחוץ פריך בק"ו הרי שהיה זה כו' ואסור משום צד כי אע"ג דלא הותרה אצל בזנות דהא חוץ קאמר אפ"ה אסורה עליו משום גרושה כדיליף מאשה גרושה מאישה מכ"ש צד אישות דע"מ כו' ויש ליישב וק"ל (א):

רש"י בד"ה הרי גרושה אצלו בזנות כו'. יש מגמגמין בהסברת רש"י דהוי ליה לפרש פשוט יותר כיון שיש בה צד גירושין אצל זה בעצמו [לענין זנות] אין סברא שיהיה אלא איסור א"א [לעלמא] ודו"ק: [כאן חסר בעו"ה מדף זה עד דף פ"ט וה' ימלא חסרונינו]:

דף פט.

גמ' מבטלינן קלא. עיין בפי' רש"י ובפוסקים ודו"ק:

בתוס' בד"ה עד שמגיעין לדבר הברור כו' וקול דלעיל לא שייך אלא בקדושין כו' והך דהכא כו'. הוי כמו עוד י"ל עיין באשר"י:

בתוס' בד"ה מבטלינן קלא כו' ומייתי ראיה מדאמר ר"ח כו'. נראה דהוי כמו והשתא א"ש ודו"ק (ב):

בתוס' בד"ה כיון כו' לישנא משמע כו'. [היינו לישנא] דבעילנא כו' שלא תימא שלא האמין לאביה:

דף פט:

גמ' עדיין לא הגיע לפלגות כו'. ר"ח גורס לא הגיענו לפלגות גו' ומבואר באשר"י:

ברש"י בד"ה במקום אמתלא חוששין לאמתלא כו'. ועיין באשר"י שפירש בע"א ודו"ק (ג):

ברש"י בד"ה עיינו רבנן בקדושי שני כו'. ואין שייך לומר בקידושי ראשון דא"כ במתניתין למה חיישינן דקול לעולם נימא שיאמרו כשתתקלקל לשני עיינו ביה רבנן בקידושי ראשון אלא דוקא בקדושי שני שייך עיוני הואיל וקדמו קדושי ראשון שסוברין העולם מכח הקול שמקודשת לראשון ממילא קידושי שני אין תופסין מכח הקול שקדמו וק"ל ואין צ"ל דאי עיינו בקדושי ראשון א"כ סבר ר"ה דלא אמרינן עיינו בקדושי ראשון א"כ בסמוך לאמימר אליבא דר"ה אמאי מותרת לשניהם ואמרינן עיינו ודו"ק. ועיין במ"ש התוס' דאין כ"א קול לקידושי ראשון ה"א דמותר לשני לגרש וכו' [עיין במהרש"א]:

דף צ.

גמ' אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות כו'. קשה לב"ה יאמר קיצור דאיצטריך דבר שרשאי לגרש וערות דעדים ברורים שחייב לגרש בכפייה דאילו כתב דבר לחודיה ה"א להקדיחה כו' אך השתא דכתיב ערות ולא כתיב או ערות או דבר שמעינן מינה [נמי] עדים ברורים [דהיינו] ערוה בדבר י"ל דא"כ תיקשי לב"ה לכתוב או ערוה או דבר דס"מ בפירוש להקדיחה רשאי לגרש וערוה בעדים [ברורים] לכופו דאל"כ [דלאו לעדים ברורים] ערוה למה לי דכפשוטו לכופו בלא עדים כבר ילפינן לאסור לקיים סוטתו [וא"ל דאשמועינן דע"א מהימן לזה ילפי' מסברא דדיני ערוה כשאר אסורין כל עוד שלא ילפינן מגז"ש דדבר דבר מממון וע"כ דאשמעינן דזינתה כפינן להוציא וזה ילפינן מסוטה] וכמ"ש רש"י בד"ה וב"ה דהא כו' דלא כפינן ליה להוציא אלא בעדות ברורה לשון שלילה לזה אמר דה"א משום תנשא נקיט ערוה:

גמ' תניא היה ר"מ אומר כו'. בתוספתא דסוטה איתא להך ברייתא דהיה ר"מ אומר ואיתא שם בע"א יש לך אדם שזבוב עובר ע"ג כוסו כו' ויש לך אדם שזבוב שוכן בתוך כוסו כו' ויש לך אדם שזבוב נופל כו' ויש לך אדם כו' מוצצו כו' ע"ש:

מרים מגדלא כו'. אין זו אותה שהיתה בבית שני כדאיתא בתוס' סוף סוף הבונה ע"ש (ד):

גירסת רש"י בגמ' נ"ל שהיה בברייתא אחר צריכותא דב"ה אמרו להם ב"ש מי כתיב או ערוה או דבר אמרו להו ב"ה מי כתיב ערוה בדבר דהיינו כל אחד נותן קושיא לחבירו ואח"כ מפרש הגמרא וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה כו' וב"ה להכי כתיב כו' ואזיל וב"ש הכל לדבור אחד ודו"ק (ה):

ברש"י בד"ה כי משמש כו' ועוד משמש בלשון דהא דהיינו אשר כו'. עיין ברש"י בחומש פסוק כי גוע אהרן ודו"ק: [עיקור החילוק כתוב על הנייר שייך לכאן. כן נרשם מכבר.] (ו): אך קשה ממנפ"ש אי סבר ר"ע כב"ה או כב"ש אי כב"ה וכפי' הרב ר' אלחנן וכ"ת א"כ למה נקיט תלמודא ב"ש ולא ב"ה [דלא שייך תירוץ ר"י בתוס'] י"ל דנקיט ב"ש דלב"ה מצינו לפרש שפיר בלשון אי נמי דהיינו אם או או דלדידיה שפירושו ערוה או דבר [והוי פירוש כי] כאילו כתיב או ערוה או דבר כמו או בן יגח או בת יגח אם בהמה אם איש גם בחור גם בתולה גם לי גם לך ובסמוך קאמר ב"ש מי כתיב או ערוה או דבר לאפוקי דב"ה [ע"כ דלב"ה צדק יותר או ערוה או דבר] וק"ל ואין להקשות עוד לפירוש הרב ר' אלחנן וכי מוכרח התורה לכתוב כי על שהוצרך לפרש דבר לגלות על כי שפירושו או טפי לכתוב או לא"ל דרך הרר"א בענין אחר [דאי לאו דבר] ה"א אמסתבר ומוקמי הך חן לענין הקדיחה כאשר האמת לב"ה אבל כי עכ"פ לדידיה משמע אי נמי אך השתא דאייתר דבר להקדיח אייתר חן לנאה דז"א דודאי שתמא דחן בלשון אשכנז שיין משמע כפשוטו לענין נאה [וא"כ קשה לפירוש הרר"א דכתוב או ולא ניבעי לדבר] י"ל דבר בעצמו דאו יתורא הוא דצריך לעדות ברורה דהא דלעיל [דאמר ר"ע משישאו ויתנו כו'] דאמר ליה ריב"ן לא הנחת בת כו' והתורה אמרה דבר כו' [משמע לכאורה דר"ע לית ליה דרשא לדבר לעדות ברורה] י"ל דר"ע דברים הניכרים הוי כמו עדים תדע דאי לא"ה לכתוב דר"ע או ערוה או דבר רק מ"ש התוס' דאי לאו דאייתר ליה דבר כו' ר"ל שהיה כתוב ערוה בדבר ודאו דוקא ייתור רק לשון מפורש ודו"ק. [אך א"כ] קשה אם שנא שלא פי' רש"י כר"ע למה לא כב"ה שהלכה כמותו או ככ"ע אי משום דתלאה בשנאתו מקרא מלא ושנאה האיש האחרון [ע"כ דיש לפרשו לכל מר כדאית ליה או משום הקדיחה או משום ערוה] והא א"ל דס"ל דהלכה כב"ה רק בזיווג שני כר"ע דודאי לדינא אין חילוק ולעולם אסור לגרש לב"ה אא"כ הקדיחה ועוד מאי דוחקיה לאוקמי כר"ע ובזיווג שני בשלמא לר"י אע"ג דקשה אלימא טפי לב"ש במקום ב"ה אינה משנה י"ל שפיר אף דס"ל ואי כב"ה דרשאי לגרש משום הקדיחה מ"מ הפסוק שנותן ענה משמע ליה דבזיווג ראשון איירי וכר"א למוקי להנהו קראי כן משמע ליה דלא ימהר להרוס בנינו בזיווג ראשון אם לא שמצא בה דבר ערוה תדע דהא קאמר ולא פליגי ואילו ר"ע ובית שמאי פליגי אלא ר"ל [למשום ענה טובה לא יגרש אלא בערות דבר כב"ש] (ז): בל"ז י"ל מ"ש ר"י כר"ע ודאי פירושו [דאם שנא] כמו ושנאה האיש האחרון שנואה שהקדיחה רק ר"ל דמסתבר לומר ולפרש כי בלשון אם כר"ע ור' יוחנן דאמר [שנואה לפני המקום או] שנוי המשלח מפרש כי בלשון דהא כב"ש וקאי אשלפניו כסות למעה וגו' ואין עוד וגו' ונקיט רש"י ב"ש [ולא נקיט ב"ה דס"ל נמי כי בלשון דהא כמ"ש רש"י] דמוכח סברת ב"ש ג"כ לשני הלשונות לענין שלא יגרש בזיוג ראשון [משום ענה טובה] אא"כ מצא בה דבר ערוה דצ"ל בלא"ה [הא דקאמר] במאי קמיפלגי בדר"ל אכתי במאי פליגי [דהא ר"ל קאמר כי משמש בכל הד' לשונות] אלא מר מסתבר לומר ולפרט כי בהך משמעות ומר בהך משמעות אך השתא נסתר זה בפירוש הרב ר' אלחנן כמ"ש לעיל דלא נקיט [רש"י לר"י] ב"ה דלדידיה נמי [מצינו לפרש] כי כמו אם ואדרבה לר"ע מסתבר כי בלשון דהא אי לאו דבר וצריך דבר לגלות על כי: ואי ס"ל כב"ש (ח) קשה לב"ש אמאי איצטרך לצוות איסור גרושה לכהן הא אין גרושה אא"כ מצא בה ערות דבר וא"כ תיפוק ליה לזונה היא וכ"ת בעבר וגירשה א"כ תוס' בד"ה מה להלן שהקשו בשם הירושלמי ליתני דאיצטריך לעבר וגירשה שלא ישוב לקחתה (דהשתא קשה) [ע"כ כצ"ל לדחיק לאוקמי קרא בדאי עבר מיהו אין להקשות כ"כ מירושלמי אגמרא דידן ודלמא גמרא דידן באמת משני כן גם אקושית ירושלמי (ט) רק קשה תפשוט שאלה דר"פ לרבא ומדב"ש נשמע לב"ה וכ"ש הוא דהא אם לא יגרש אא"כ מצא בה דבר ערוה ואפ"ה מאי דעביד עביד בהקדיחה כ"ש אם רשאי לגרש בהקדיחה

למאי לעביד עביד בנוי איבעית אימא סברא איבעית אימא הכרח לפירוש הר"ח למערוה לא הוי ידעי' הקדיחה ולבתר לאורויי בהקדיחה דרשינן כי בלשון אם ואן כפשוטו וא"ל דהאיבעיא לאו לענין מגורשת למאן מגורשת ולכן אזהרה לכהן רק מיבעיא כפי' רש"י או כפינן ליה להדורי זה אינו מחוור לי דאם פשיטא ליה דהגט גט אם עבר וגירשה בלא מצא ערות דבר [לכל חד כדאית ליה] מהי תיתי שיצטרך לחזור ויקדשנה מחדש זו מנין לנו מדאורייתא היכא רמיזא דין חדש כזו דהא ע"כ מדאורייתא מבעיא ליה מדפשיט מדגלי רחמנא כו' ואין שייך למבעיא רק אם הגט גט באופן מדאורייתא אם הפסוק בדוקא קאמר כי מצא בה ערות דבר וכתב לה כו' משמע הא לא"ה לא הוי כריתות או אם מדרבנן קנסוהו לחזור ולקדשה (י) מיהו בזה י"ל דאזהרה לגרושה כשנתגרשה מדעתה או שמא לענין כהונה איסור כהונה שאני והוי גרושה בעבר ועביד אבל מאונס גופיה נפשוט לא יכול לשלחה כו' לב"ש למה לי לאו בזינתה ולאו אינו רשאי לקיימה והיא משנה ערוכה בכתובות אלא בלא מצא בה ערות דבר ש"מ לאחר יכול לשלחה ומדב"ש נשמע לב"ה (כ) וי"ל דר"פ ידע האי דאונס ואפ"ה מספקא ליה אי ילפינן מאונס ככל בנין אב ופשיט ליה מדגלי כו' דאי בכל מגרשי נשותיהן שלא כדין הדין כך טפי הו"ל לאורויי הכי בדין דגירושין משום דהתם באונס מפורש דעבר אלאו לא יוכל כו' ויש לטעות דוקא התם דעבר אלאו משא"כ בעלמא אינו מפורש דעבר אלאו כשמגרשה [שלא כדין] וקושטא דלא עבר ולא מידי רק מדיוקא [דכי מצא כו'] שמעינן דלא יעשה כן לכתחלה ודו"ק:

סיומא למסכת גיטין. בראשונה נפרש הפשוט ואח"כ מעט דרשה:

ברש"י בל"ה זיוג ראשון כו' כדכתיב בתריה אשת נעוריך וכתיב ונשמרתם ברוחכם כו'. קשה למה לא סגי בקראי למייתר תלמודא י"ל לזיוג ראשון משמע אשתו ראשונה [אפילו אין זה בעלה הראשון] וכמו שאמר ר"א כל המגרש אשתו ראשונה כו' וכ"ה פירוש אשת נעורים כמשמעו וכמו שאמרו אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא' ואשת נעורים כי תמאס והנה בקרא דמייתי כתיב נמי והיא חברתך ואשת בריתך דהיינו זיוג ראשון נמי לגבי דידה וכמו שאמרו אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר כי בועליך עושיך ולזה מייתי רש"י וכתיב ושמרתם כו' ובאשת נעוריך אל תבגוד דש"מ זו לחודא קרו בגידה ותלמודא למייתי הך קרא דביה כתיב כסות דמעה כו' ומיניה משתמע נמי קצת [דאפילו זיוג ראשון לגבי דידיה לחוד] מדכתיב אשר אתה בגדת בה בין הדבקים [היינו בין אשת נעוריך ובין והיא חברתך] וק"ל:

יהיא חברתך כו'. ג' לשונות [כי העיד ה' בינך ובין אשת נעוריך. חברתך. ואשת בריתך] במתניתין פליגי בית שמאי וב"ה ור"ע אפ"ל מחלוקתן תלוי במ"ש בגמרא בתכלית האשה בכתובות פרק אע"פ דף נ"ט ע"ב מתניתין דלא כר' חייא דתני ר"ח אין אשה אלא לבנים [אין אשה אלא ליופי. אין אשה אלא לתכשיטי אשה והיינו יופי] וביבמות אעשה לו עזר כנגדו במאי עוזרתו אדם מביא מן השוק חטין כוסס פשתן לובש לא נמצאת מאירת עיניו כו' הן המה ג' משפחות שהוזכר בסוף תענית ת"ר יפיפיות שבהן מה הן אומרות תנו עיניכם ליופי שאין אשה אלא ליופי מיוחסות שבהן מה הן אומרות תנו עיניכם במשפחה לפי שאין אשה אלא לבנים ובסדר המשנה במשניות איתא וכתיב שקר החן כו' אשה יראת ה' כו' ע"ש בפירושים מכוערות שבהן מה הן אומרות קחו מקחיכם לשם שמים כמ"ש הכתוב לא טוב כו' אעשה עזר כנגדו. לזה אין אשה אלא לבנים זה דעת ב"ש וכן הוא אומר אשה יראת ה' היא תתהלל [כנזכר בסדר המשנה] וזה טעם שלא אמר הפסוק בקרא והיה כי ימצא בה ערות דבר וכתב לה כו' מיושב במ"ש בסוכה כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם על יראיו עפ"ז שקר החן כו' יראת ה' היא תתהלל דייקא היא הבעלת חן הנזכר וק"ל ז"ש והיה אם לא תמצא חן כו' [משום דמצא בה ערות דבר]. דעת ב"ה קחו מקחיכם לשם שמים עזר כו'. חיטין כו'. אשתו ביתו [גבי ר' יוסי מעולם לא קראתי אשתי אלא ביתי] לזה הקדיחה תבשילו. דעת ר"ע תנו עיניכם ביופי אין אשה אלא לתכשיטי אשה כו' וק"ל:

יאמר וזאת שנית כו' ואמרתם על מה כו' והלא כתיב בתורה והיה אם לא תמצא חן כו' וכתב לה כו' ופי' רש"י בחומש מנוה כו' [לזה מסיים] על כי ה' העיד כו' מיושב במ"ש בסוטה דריש ר"ע מפני מה כו' י' באיש וה' באשה זכה שכינה כו' וכן פי' רש"י בסדר היחוס הראובני כו' החנוכי כו' מפני שהיו אומרים אם בנפשותם שלטו בנשותיהם לא כ"ש כו' הטיל שם יה כו' וכן נמי י' באיש וה' באשה זכו שכינה כו' שבטי יה עדות לישראל זה שאמר כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך ולא הוה כאן סילוק שכינה כי לא מצא בה ערות דבר ושמא תאמר אף שלא מצא כב"ש דלמא לא מצא חן כפשוטו כר"ע מיושב במ"ש ג' חינות הן [חן אשה כו'] כי מתחלת היצירה שם הוי"ה ב"ה חן בטבע כי אל גופא הוא לכך בראה צלע מצלעותיו כאשר נזכיר א"כ [מאחר שלא מצא חן] צ"ל שאינה בת זוגתך לז"א והיא חברתך חיבור שלך וא"כ היא בכלל ג' חינות ושלא תאמר כב"ה הקניטתך להכעיס והקדיחה תבשילך כו' ואין אדם דר עם נחש בכפיפה כו' לזה אמר והיא אשת בריתך וזה ענין אפילו מזבח מוריד עליו דמעות כו' לקרב בטעם מזבח מאי עבידתיה ולמה מאין עוד פנות אל המנחה כו' אינו מדה כנגד מדה. אפ"ל כי האדם נברא מעפר המזבח ממקום כפרתו שנאמר מזבח אדמה. עפר מן האדמה. ולא האשה כ"א צלע כו' וטעמא זאת הפעם עצם כו' להיות חיבור אחד ויקרא שמם אדם כו' [ובלא האשה הוא פלג גופא כו' והנה לזה המגרש שלא הועיל זה ולא מיחשב זה א"כ לסברתו אמאי לא נבראת ממקום כפרתה מעפר המזבח חושב שאין הקב"ה חפץ בכפרתו ואין זה מקום כפרתו לזה מדה כנגד מדה מאין עוד פנות אל המנחה כו' וק"ל:

מאין עוד פנות כו' הלשון משמע כאילו אין עוד ה"א דהלשון מאין עוד משמע כאלו שייכות [למה שלפניו שאין עוד שום אפשרי פנות אל המנחה] יתכן במ"ש וזאת שנית תעשו מאי שנית לשטים שבגדו בנשותיהן וזנו אחרי בנות מואב כן עתה בגדו בנשותיהן ובעלו בת אל נכר כמפורש בפסוקי מלאכי שם ז"ש וזאת שנית כו' יתכן במ"ש ר"ה כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה דייקא נעשה לו כהיתר ובפ' יום הכיפורים האומר אחטא ואשוב כו' למה לי תרי זימני כדרב הונא כו' לזאת וזאת העבירה עצמה שנית תעשו לזה כסות כו' בכי ואנקה צועק מאוד לאשר אין תקוה לזה כי אין מפסיקין בידו לעשות תשובה כי נעשה לו כהיתר לז"א מאין עוד פנות גו' שאינו מביא קרבנות שהרי בעיניו כהיתר ואף כשמביא הוי זבח רשעים כיון שאין כאן תשובה שהרי אין מספיקין זהו לקחת רצון מידכם ואמרתם על מה חרי אף הגדול הזה מפרש ב' חילוקים על כי העיד ה' גו' בשטים פרשת הראובני השמעוני גו' וכפי' רש"י [ולזה כתוב אשר אתה בגדת [בין הדבקים דקאי על] לשעבר והיא עתה כעת אף שאין כאן עדות במקרא מ"מ היא חברתך כו' ואין אתה יודע רעה ממנה וק"ל:

כי שנא גו'. נביא יותר לעומק הענין בב"ר פ' י"ח עובד כוכבי' אין להם גירושין תניא ר"ח עובד כוכבי' שגירש את אשתו והלכה ונשאת לאחר והלכו שניהם ונתגיירו אינו קורא עליו לא יוכל בעלה הראשון כו' ר"ח בשם ר"ח בר פפא אמר בכל ספר מלאכי כתיב ה' צבאות וכאן כתיב ה' אלהי ישראל כביכול לא יחול שמו אלא על ישראל בלבד אמר רב חנן בשעה שעלו ישראל מן הגולה נתפחמו פני הנשים מן השמש והניחו אותן ונשאו נשים עובד כוכבי' והלכו להם והיו מקיפות את המזבח ובוכו' כו' דקשה פירוש כביכול לא יחול כו' ומ"ש ה' צבאות או ה' ישראל וא"ל לא יחול שמו לענין גירושין אלא על גירושין של ישראל כו' ונראה כי הפסוק כאן מגנה הגירושין כמ"ש כי שנא שלח שנוי המשלח אפי' מזבח מוריד כו' ותקשי ונימא ר"ע לנפשיה (ל) הא בהקדוש ב"ה כתיב לאמור הן ישלח איש את אשתו ויצאה ממנו גו' ש"מ שלחם לזה אמר בגנותו הגירושין כי שנא שלא שיש פתחון פה כו' לז"א אמר ה' אלהי ישראל איני מיחל שמו אלא על ישראל בלבד ומעולם לא הי' כאן פירוד חלילה שלא יהיה נקרא שמי עליהן ולזה לא אמר ה' צבאות דמשמע שמיחל שמו על שאר צבאות רק אדרבה כמו שאמר ירמיה אם ימושו שמים מלמעלה גו' לא אמאס בכל זרע ישראל וחסדי לא אפיר גו' וקרא דלאמור גו' [דכתוב ביה הן ישלח תקשי בלא"ה ואת זנית גו' דקשה הלא הלכה רווחת גרושה שזינתה מותרת לבעלה לויצאה והיתה כתיב ועוד תרי קראי דסתרן אהדדי ישעיה וירמיה כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם גו' ובאיכה רבתי מקשה ומפרק משל כו' אבל הפירוש כתוב אצלינו במקום אחר עיין עליו דמיושב במ"ש אחרי אשר הוטמאה דרבות סוטה שנסתרה וכפי' רש"י בחומש [א"כ עיקר כוונת הכתוב דלאמור הן ישלח איש את אשתו ויצאה והיתה משום דמרבינן דמחזיר גרושתו סוטה שנסתרה ואת זנית שהיה הזנות קודם גירושין דאיה ספר כריתות] ובזה מיושב קושיות התוספות בסנהדרין [דף נ"ו ע"ב על מה שאמר שם] ויצו ה' דאמור זה גילוי עריות וכן הוא אומר לאמור הן ישלח וגו' [והקשו התוספות האי במחזיר גרושתו כתיב] ובזה הניחא [ואת זנית קודם גירושין] ז"ש כי שנא שלח אמר ה' אלהי ישראל [שמיחל שמו עליהם שלא גירשם מעולם] וזה ענין הפסוקים שם במלאכי ולא אחד עשה ושאר רוח לו ומה האחד מבקש וז"ש ונשמרתם ברוחכם גו' דפסוק חמור הוא זה ומפרש"י על אברהם שלקח הגר כמ"ש אחד הי' אברהם כו' ומאי קאמר [ובאשת נעוריך אל] יבגוד תבגוד מבעי לי' וברש"י שלפנינו מתקן הענין כמו תבגוד [שהוסיף תיבות רוחך אל יבגוד רוחך שפירושו כמו תבגוד] ועפ"י דרכינו נכון מאוד ולא אחד עשה ה' אלהינו ה' אחד ב"ה וב"ש הגדול דאמור הן עמו שלח ושאר רוח לו רוח אחרת ומה האחד מבקש זרע אמת מה ששלחם מעל פניו ולנס בגירושין כמו שאיתא בפתיחה איכה רבתי והמה כאדם עברו ברית דנתים בשילוחין ובגירושין כו' זה ענין כמו שאיתא לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר וזרעתיה לי בעמק יזרעאל כלום אדם זורע קב כו'. או כפשוטו שיחזרו ע"י הגלות למיטב כמו שנאמר והשבות אל לבבך בכל המקומות אשר הדיחך ה' אלקיך שמה ויש כאן להמשיך המדרש [ילקוט פ' קדושים ע"ש] לנגד הוא שיכור הוא ודו"ק: והיא חברתך ואשת בריתך גו' ובגדו בהן שהניחו נשותיהן ונשאו נשים עובד כוכבי' זה ענין בפסוק הנני נותן את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו גו' וקשה מהו מדה כנגד מדה ומה פירוש לפי שהיו השבטים מבזין כו' ומה ענינו והענין עפ"י הפסוקים האלה במלאכי בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל גו' ובעלו בת אל נכר יכרת ה' גו' ומקודם כתיב בריתי היתה אתו החיים והשלום גו' תורת אמת היתה בפיהו גו' ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' גו' מפרשים על אהרן ונראה לפרש על פנחס וענינו כאן במ"ש אף הוא לעשות צרכיו נכנס כו' התירו פרושים את הדבר כו' וכמ"ש בסנהדרין פב ע"ב כשנכנס פנחס לא רצו להניח לו אמר להם היכן מצינו שבטו של לוי גדול משל שמעון כו' [לזה נראה] מדכתיב ויבא אחר איש ישראל אחר דייקא ולזה מבזין אותו שפיטם כו' במ"ש לא עבדו ישראל ע"כ אלא כדי להתירן עריות וא"כ בודאי הדבר אמת ובא הכתוב כו' וכבר אמרנו איזה דרך לפי סברתם [שיחסוהו אחר אבי אמו] זיל בתר אימא דאימא להוי מבנות יוסף שפיטפט ביצרו כמו שאיתא פוטיאל תרי משמע כו' אלא סברא יותר לילך בתר צד אביו מאצל אם א"כ כ"ש נילך בתר צד אב ממש קדוש ה' לכן אמר מדה כנגד מדה את בריתי היפך סברא במ"ש סנהדרין פ"ב ע"א כל הבא על ארמית כאילו מתחתן בעובד כוכבים דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת יש לו לאל נכר אלא זה הבא על ארמית ולא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש כו' וזה שאמר פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ג' דורות כו' ואני זאת בריתי והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וז"ש מקודם כהויתו שהוא לא בגד בריתי היתה אתו החיים והשלום גו' ואילו בגד באשת בריתו לא הייתי נותן לו ברית תורת אמת כו' הבועל ארמית כו' ורבים השיב מעון גו' השיב את חמתי גו' ותורה יבקשו מפיהו גו' במ"ש שם דף פ"ב נתעלמה ממנו הלכה וגעו כולם בבכייה כו' [וירא פנחס גו' ראה מעשה ונזכר הלכה] כי מלאך ה' צבאות היא פנחס זה אליהו ולזה אמר הכהן וגו' ובסמיך כו' ושם האשה גו' ודו"ק: והיא חברתך ואשת בריתך כו' נתחיל בעזה"י מסכת שבת לכל נתת בן זוג כו' נ"ט יהיה בזה יציאות השבת אל ויצאה והיתה גו' בזמן הגלות שנפרדו כנסת ישראל מזיווג ב' שהן ל' בחוץ במ"ש ל' דברים של ירמיה מהקב"ה על ב' השיב לו ועל ב' לא השיב לו ודו"ק: ובפרט בזמנים הללו שרבים מבני עמינו מקילים בחילול שבת שהיא מצוה ממצות עיקרית שבתורה ברש"י פרשת שלח למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ע"ז לומר לך שהמחלל שבת כאילו עובד ע"ז שאף הוא שקולה ככל המצות וכן הוא אומר בעזרא על הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ושבת קדשך הודעת להם ראוהו צרים שחקו על משבתיה על שבתותיה וזה אחד מהסיבות לכובד הגלות כל המקיים את השבת ניצול מג' פורעניות כו' ועלינו להרחיקם בכל מיני הרחקות כדין החשוד לדבר אחד אין חשוד לדבר אחר חוץ כו' ומחללי שבתות בפרהסיא ואין לך מחללי שבת בפרהסיא גדול מזה ומה לנו להזכיר שאר עבירות שקרוב לודאי שעושין שפורקין עול מלכות שמים ק"ש ותפלה תפלין וציצית וכה"ג עצמו מספר בלי ספק ואח"כ בבואם מכבדין אותן כאילו בא ת"ח ויותר קוראין אותן לפני ס"ת וישנו כמה ראשי עבירות אשר בעו"ה הוין ורגילין אין להם שייכות בדרוש הסיום ואם יזכני הש"י ב"ה ויהיה שלום נזכיר איזה מהם בפעם אחרת ובכן נזכה לביאת הגואל ליום שכולו שבת אמן:

פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ

דף ב.

בעזרת האל רב ושליט השליטין. אתחיל לפרש מסכת גיטין

משנה המביא גט ממדינת הים ופירש"י כל ח"ל קרי ליה מדינת הים כו' עכ"ל. נראה שכתב כן לאפוקי ממ"ש התוס' דמל"ה היינו דוקא מדינות הרחוקים לכך כתב רש"י דכל ח"ל כו' אפי' הקרובים לא"י נמי קרי מל"ה ואף שהר"ן ז"ל כתב בכוונת רש"י כפי' התוספות מ"מ פשטא דלישנא לא משמע כן מיהו נראה דהאי כל ח"ל שכתב רש"י לאו דוקא היא דהא לת"ק דמתני' ולאי אותן העיירות המובלעים סמוכות א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ כדאיתא להדיא בגמרא אלא די"ל דהני ודאי לא מיקרי ח"ל כיון שמובלעים ולא בא רש"י אלא לרבות הנהו דאינן מובלעים אע"ג דסמיכי אפ"ה בכלל ח"ל הם וצ"ל בפ"נ ובפ"נ ולפ"ז יהיו לדברי ת"ק דמתני' כמו לרבי יהודה שמניין סוף הגבולים כדקאמר מרקם למזרח והן העומדין סוף לגבול בגבול הרחוק יותר ורואין כאילו חוט מתוח עליהן דהיינו מרקם כלפי כל המזרח אע"ג שכבר כלה הגבול של ארץ ישראל אפ"ה כיון שהם תוך חוט המתוח מיקרי מובלעים וראיה לפירש"י מדברי ר' יהודה ור' מאיר דאי ס"ל כפירוש התוספות א"כ אינהו נמי פליגי את"ק דת"ק לא קאמר אלא דהרחוקים צ"ל בפ"נ ובפ"נ אבל קרובים לא ולר"מ מדקאמר לעכו כא"י מכלל דהנך מודה דצריך אף על גב דקרובים נינהו דהא ר"י גופא קאמר דעכו הוי גבול צפון והוא קרוב ממש לחציו בא"י וא"כ ע"כ דהנך רקם ואשקלון נמי קרובים נינהו ואפ"ה לפנים מהם ממש מצרכי ר"מ ור"י לומר בפ"נ ובפ"נ ואם נאמר באמת דפליגי הו"ל לתנא דמתני' לסדר פלוגתייהו בהדי דרשב"ג ור"א ומדאפסיק בדברי רבנן בתראי בין לדברי רבי יהודה ור"מ משמע דאינהו לא פליגי כלל אדרבנן וכן משמע להדיא בגמרא גבי כפר סיסאי דקאמר אפי' רבנן דפליגי אדר"מ דוקא בעכו דמרחק' כו' ואי כפי' התוס' אדרבא הת"ק ורבנן בתראי לא מצרכי לומר אלא ברחוקים לגמרי ופליגי אדר"מ לקולא דוחק לומר דרבנן דקאמר בגמרא לא קאי אלא אדר"י לחוד אבל לפירש"י ז"ל א"ש דרבנן דמתני' לגמרי כדר"י ס"ל וכדכתיבנא אלא דברקם לחוד ודאי פליגי דאל"כ מאי מוסיף רשב"ג. וכמו שאפרש בסמוך או שנאמר דרקם דרשב"ג לאו היינו רקם דר"י כמו שאפרש בל' התוספות ודו"ק:

רש"י בד"ה צריך השליח כו' וזה השליח הבעל עשאו שליח להולכה עכ"ל. וכוונתו דבשליח קבלה א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ כמ"ש הר"ן ז"ל לקמן והטעם דבשליח קבלה כיון דאתא הגט לידו נגמרו הגירושין א"כ לית לן למיחש שהבעל יבא ויערער דאנן סהדי דבלב שלם גמר וגירש ע"י וזה לא יצדק אלא לשיטת התוס' לקמן דאנן לא חיישינן לענין לשמה דרוב בקיאין ולזיוף נמי לא חיישי' אלא לעיקר החששא שהבעל יערער שלא כדין משא"כ בשליח קבלה לא שייך חששא זו משום דגמר ומגרש משא"כ לפירש"י לקמן דחששא גמורה היא כמו שאפרש לקמן בעזה"י קשיא מ"ש שליח קבלה משליח הולכה ונראה לענ"ד דכיון דבשליח קבלה נגמרו הגירושין במל"ה עצמה תו לא חיישי' כי היכי דלא חיישינן לגיטין שניתנו במל"ה מיד הבעל ליד האשה ובאתה א"כ לא"י למותרת להינשא דליכא ערעור וה"נ לכוונתיה ודו"ק:

רש"י בד"ה רקם וחגר תרגום של בין קדש כו' לפמ"ש בסמוך מדוקדק הל' שכוונתו דכיון דת"ק גופא מצריך אפי' בקרובים א"כ ע"כ רקם וחגר מא"י ממש הם והיינו מובלעים כדמשמע בתרגום וכמ"ש התוספות ואפ"ה מצריך רשב"ג כיון שהם רחוקים מעיקר הישוב לכך מותחין החוט לפנים מרקם וחגר דאע"ג דמובלעים מצריך משא"כ לת"ק וק"ל:

תוספות בד"ה המביא גט אע"ג כו' מ"מ לא הוצרך לפרש כו' משום דברוב המקומות כו'. ועיין במהרש"א ודבריו נכונים וכן משמע להדיא מל' תוספות שכתבו ברוב המקומות מכלל דאיכא מיהא איזה דוכתא דקרי נמי לגט ממון סתם גט ועי"ל דדבר הלמד מענינו הוא דהתם קתני ברישא הודאת בע"ד כמאה עדים והשליש נאמן משנייהם כו' וכן אתה אומר בגיטין וא"כ ע"כ בגט ממון איירי דאי לענין גט ממש לא מהני הודאת בע"ד דהיינו הבעל ואשתו כדמסיק שם להדיא בגמרא הוא אומר גירושין כו' והיא אומרת נתן לי ואבד אינו נאמן ולפ"ז אפי' מאן דמוקי להאי וכן בגיטין אגיטי נשים צ"ל דלא קאי ארישא אלא אשליש נאמן לחוד קאי מיהו למאן דמוקי לה אגיטי ממון לא הוצרך לפרש כיון דמסברא הכי הוא והא דלא כתבו כן אמשנתינו נמי דודאי ע"כ אגיטי נשים קאי י"ל משום דלמ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו היה מקום לטעות דבשט"ח נמי צ"ל בפ"נ ובפ"נ ולפי האמת ליתא דבממון לעולם בעינן שני עדים והשליח אינו נאמן לענין ממון וכמ"ש התוספות בד"ה ואם יש עוררים וק"ל:

בד"ה ממדינת הים הא דלא נקט כו' להכי נקט ממ"ה דמשמע רחוק כו' לאפוקי רקם וחגר כו' עכ"ל. כבר כתבתי מה שיש לדקדק דלפ"ז יהיה מהסברא לומר דר"מ ור"י פליגי את"ק וא"כ לא א"ש הא דאמרינן לקמן גבי כפר סיסאי ואפילו רבנן דפליגי וכו' ומכ"ש לפי מה שראיתי בחידושי הרשב"א דדברי התוס' כאן הם ל' ר"י ז"ל וא"כ הל' אינו מדוקדק שכתבו דרחוקים היינו לאפוקי רקם וחגר דהא לפי' ר"י לקמן בסמוך רקם וחגר הם מא"י ממש אם לא שנאמר דמ"ש כאן רחוקים היינו שרחוקים מעיקר הישוב ואף שרקם וחגר נמי רחוקים אפ"ה ממילא מוכח דלת"ק לא צריך לומר אלא ברחוקים יותר מהישוב והיינו חוץ לחוט ולפ"ז רש"י ותוספות לא פליגי אלא דמל' התוספות לא משמע כן וצ"ע ועיין בסמוך:

בד"ה מכפר לודים ללוד אור"י וכו' וכוונתו דקשיא ליה אמאי איצטריך למימר ללוד דכיון דעיקר הרבותא משום שהיה סמוך לא"י ממילא הוי סגי כשאמר מכפר לודים סתם כדקאמר מרקם וחגר וכן כולהו וע"ז תירץ רבינו מאיר והקשה עליו ר"י דכ"ש שלא היה צריך ולענ"ד יש ליישב דרבינו מאיר הזכיר לוד לרבותא דאע"ג דר"א הוי בלוד ושכיחי מתיבתא והיו עדים מצויין לקיימו אפ"ה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וק"ל:

בד"ה ואשקלון וכו' אבל קשה לרקם וכו' וכתיב ביהושע ויקדשו את קדש בהר נפתלי עכ"ל. והיינו קדש דחשיב גבי ערי מקלט ואע"ג דהכא קדש בסגו"ל וקדש וברד בקמ"ץ ועוד במסכת מכות מקשה הש"ס דמימרא דקדש ערי מקלט הוי והכתיב וערי מבצר קדש ואדרעי ותנן ערי מקלט אין עושין עיירות גדולות ומשני התם תרי קדש הוו אפ"ה מקשו תוספות הכא שפיר דאמרי' שם כגון סליקוס ואקרא דסליקוס א"כ ממילא דתרוייהו חדא מילתא היא וקדש ואדרעי היינו נמי בקמ"ץ ועיקר קושייתם משום דכולהו מתרגמינן רקם והא דלא מייתי התוספות קרא דקדש ואדרעי דניחא להו להקשות דאף הערי מקלט שהיו מחוץ לעיר מגרש סביב נמי הוו מא"י ומה שהקשו התוספות מעיקרא מאשקלון ולא מקשו תיכף מרקם וחגר לרשב"ג י"ל דפשיטא דאיכא למימר דתרי רקם הוו כיון דמצינו באמת כמה מקומות שנקראו קדש ומתרגמינן רקם דאפילו קדש ברנע מתרגמינן רקם והא דפסיקא ליה לתנא למיתני סתמא היינו משום דהנך כתיבי בהדיא דהוו מא"י ליכא למיטעי בהו ופשיטא דאההיא דח"ל קאי אבל ממ"ש דאשקלון ודאי מא"י הוו ואפ"ה חשיב ליה משום שלא כבשו עולי בבל וא"כ אי ס"ל דתרי רקם הוו לא הו"ל למיתני סתמא כיון דאיכא למיטעי דאההיא דא"י קאי דלאו כ"ע ידעי דכבשוהו עולי בבל אע"כ דחדא הוי מקשו שפיר וע"ז תירצו דודאי תרי הוו והא דפסיקא ליה לתנא דמתני' היינו משום דסמיך אהא דקאמר מרקם למזרח והנך הוו במערב ואע"ג דחגר לא מצינו בקרא מ"מ כיון דבספרי בכיבוש דעולי בבל מדכר להו גבי הדדי משמע דגבי הדדי הוו קיימי וק"ל ועיין בסמוך. אבל אי קשיא לי הא קשיא לי דמשמע מלשון התוס' בקושייתם דהאי רקם דמתני' היינו קדש בהר נפתלי שהיה עיר מקלט והיאך איפשר לומר כן דא"כ היאך קאמר מרקם למזרח הא קדש בהר נפתלי הוי מצד הירדן ואילך נגד מערב הירדן וא"כ היאך הוי סוף גבול א"י נגד מזרח דהאיכא כל עבר הירדן דב' שבטים ומחצה נגד מזרח דמא"י הוא וכבשום עולי בבל וצ"ל דאף על גב שהיה מעבר הירדן נגד מערב אפ"ה לא הוי נגד מזרחו דעבר הירדן שא"י מעבר הירדן של מערב היה מרחיב והולך נגד צפון או נגד דרום ושם היה רקם סוף הגבול נגד מזרח שלא כנגד עבר הירדן של ב' שבטים ומחצה הא ליתא דאמרינן במסכת מכות שערי מקלט היו מכוונין כמין שני שורות בכרם קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן וא"כ היאך הוי סוף הגבול ויותר מזה קשה דלפי' ר"ת משמע דקדש בנפתלי היינו קדש וברד דאברהם וזה לא א"ש לפי סוגיית הש"ס דאמרי' שם בפ' אלו הן הגולין ושלשת שיהא משולשין מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון נמצינו למידין דחברון הוי בדרום של א"י וקדש בצפון וקדש דאברהם הוי איפכא דכתיב להדיא ויסע משם אברהם ארצה הנגב ויגר בין קדש והאי ויסע משם היינו שנסע מחברון לקדש כמבואר מאד וא"כ הליכתו מחברון לקדש היה מצפון לדרום וכן תרגם המתרגם ונטיל לארעא דרומא וצריך עיון גדול ליישב:

בא"ד וי"ל דתרי רקם וחגר הוו כו' ואותו היה בא"י דמסתמא דאברהם ויצחק כו' עכ"ל. ולכאורה האי דמסתמא אברהם ויצחק שפת יתר הוא שכבר הוכיחו שפיר דתרי הוו דאותן דאברהם היו נגד מערב ומתני' קתני מרקם למזרח וממילא דההיא דאברהם היינו מא"י מדכתיב ויקדשו את קדש נפתלי ודמתני' בח"ל אלא די"ל כיון דכל הוכחתם בזה אינו אלא ארקם אבל מחגר לא מייתי מידי וא"כ אכתי היה נראה דהאי רקם וחגר דרשב"ג היינו נגד מערב וחדא חגר הוא דהוי ולפ"ז יהיה מהסברא לומר דתלת רקם הוו וחדא חגר דרקם דרשב"ג ע"כ דהוי מח"ל ומדנקט לה בהדי חגר א"כ היינו דאברהם נגד מערב ולעולם מח"ל וקדש דיהושע היינו בא"י ורקם למזרח ולכך מייתי דע"כ חגר נמי מא"י הוי מדהוי בה אברהם ויצחק ומדמניין לה תנא דמתני' לענין ח"ל ע"כ דתרי חגר נמי הוו ודו"ק:

בא"ד ואור"י דאפילו בצד של א"י כו' וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר עכ"ל. ויש לתמוה דגבי רקם וחגר ע"כ בלא"ה צ"ל דתרי הוו משום דהנך הוו במערב ומתני' קתני מרקם למזרח אם לא שנא' דר"י ז"ל לא איכפת ליה בזה דאיפשר דרקם וחגר דרשב"ג לאו היינו רקם דר' יהודה ומשמע ליה הכי מדלא מצינו להדיא תרי חגר וא"כ איפשר דרשב"ג נקט רקם וחגר לסימנא דאיירי ברקם שבצד חגר דהיינו למערב ולכאורה היה נראה ליישב בד"א די"ל דנהי דארץ פלשתים היה נגד מערבו של א"י מ"מ היה גבול מערב מרחיב הרבה נגד הדרום והיינו דקתני אשקלון לדרום ואשקלון נמי מארץ פלשתים הוי אע"כ כדכתיבנא שהיה מרחיב הרבה נגד דרום וא"כ איפשר דהא דנקט מרקם למזרח היינו שרקם וחגר היו בארץ פלשתים ולמזרח ארץ פלשתים ובאותו צד כל המקומות שכנגד רקם היו חוץ לארץ אלא דקשיא לי כיון דליהיב סימנא אשקלון לדרום א"כ ע"כ היינו כאילו חוט מתוח מאשקלון לכל צד דרומו של א"י וא"כ ממילא כל המקומות שכנגד רקם הוי לפנים מהחוט והו"ל מובלעים. ואי לאו דמסתפינא היה איפשר לומר דארץ פלשתים היה נגד כל דרומו של א"י מן קצה המזרח ועל קצה המערב והיה מפסיק בין ארץ מצרים ובין א"י והיינו דכתיב ולא נחם דרך ארץ פלשתים וכן משמע נמי שהרי גבול היבוסי היה מארץ מצרים כדאיתא במדרש גבי לא תבוא הנה על הסירך העורים והפסחים שהיה כתוב עליהם שבועת אבימלך וידוע דגבול יבוסי היה ממש סמוך לירושלים וירושלים היא במזרח וכן מצינו נמי בסנהדרין דשטן אידמי לדוד כטביא על דמשכיה לארץ פלשתים משמע דפלשתים סמוך לירושלים היה ואם כן איפשר דמזרחו של פלשתים היינו מרקם למזרח ושם היו גרים אברהם ויצחק דהיינו מזרחית דרומית וגבול ים פלשתים היינו מערבית דרומית ובזה הוי א"ש הכל אי לאו שהתוס' לא כתבו כן ואינהו הוי בקיאי טפי בגבולי א"י לכך צ"ל כדפרישית לעיל ודו"ק. ועי"ל דאף אם נאמר דר"י נמי סבר ליה דתרי רקם הוו אפי' הכי רוצה לומר דאידך רקם ששונה התנא נמי בא"י הוי מדנקט ר"י רקם בהדי גבולין כמו עכו א"כ משמע דכולהו משום שהיו רחוקים מעיקר הישוב אמנם כן עכ"פ צריכין אנו לומר דלפר"י דרקם בא"י הוי וא"כ הא דקאמר בגמרא דמובלעים הן היינו שמובלעים בין אותן הגבולין הקרובים לעיקר הישוב באותו הצד ודו"ק:

בד"ה ואם יש עליו עוררין כו' ולא טענינן מזוייף דמשום עיגונא אקילו כו'. ואף על גב דבגמרא לא קאמר ה"ט אלא לענין נאמנות השליח אבל בלא"ה אסורה להינשא אף בדליכא עוררי' אפ"ה משמע להתוס' דבא"י הקילו נמי משום עיגונא לענין סתמא ולא הצריכו לשליח לומר בפ"נ ובפ"נ ובהא ניחא להו טפי מלהצריך לומר בפ"נ כדי שיהא נאמן אף במקום ערעור וכיון דבמקום עוררים יהא איפשר לקיימו בקיום גמור שמצויין לקיימו משא"כ בח"ל לא רצו להקל להתירה להינשא במקום שאין עוררים בלתי נאמנות השליח דסוף סוף איכא למיחש שיבא הבעל ויערער ואין מצויין לקיימו לכך הוצרכו להאמין לשליח אף במקום ערעור דבעל ומה"ט אסרוה כשלא אמר בפ"נ אף בדליכא ערעור כיון דאיפשר טפי בתקנה זו. אמנם נראה דמה שהוצרכו התוס' לזה הטעם היינו דמאי דמספקא להו אי טענינן ליתמי מזוייף משא"כ אם נאמר דלעולם לא תקנו חכמים אלא כשטוען ברי מזוייף או פרעתי במגו שיטעון מזוייף בברי אבל לענין יתומים ולקוחות כיון שאין טוענין ברי מוקמינן אדאורייתא דלא חיישינן למזוייף א"כ תו לא צריכינן לומר למה שהתירוה לינשא בא"י היינו משום תקנת עגונות אלא דמדינא שרי' כיון דליכא עוררים לא חיישינן למזוייף מיהו לפמ"ש לקמן א"ש דאף אם נאמר דבשטרות נמי לא טענינן מזוייף אפ"ה צ"ל דמשום עגונא הקילו דאל"כ היתה אסורה לינשא דחיישינן שמא מסר הבעל הגט לזה השליח בתורת פקדון או על תנאי ולא נתקיים ונאמן במגו דמזוייף כדטענינן בשטרות פרעתי במגו דמזוייף אע"כ דמשום עגונא הקילו אלא דוקא בח"ל חששו לשמא יבוא ויערער וליכא עדים לקיימו לכך הוצרכו לומר בפ"נ ומה"ט פסול כשלא אמר כיון שלא נעשה כתיקון חכמים כן נ"ל נכון:

בא"ד אבל בממון טענינן מזוייף כו' ומיהו מזה אין להוכיח כו'. והקשה מהר"ס ז"ל למאי נ"מ סוף סוף לא גבינן מיתמי ומלקוחות בשטר שאינו מקויים ותירץ דנ"מ לשטר שהוא תוך זמנו דלא מהימן לומר פרעתי אבל קשיא לי דא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלא שבקת חיי שיכול לזייף ולכתוב בענין שיהיה תוך זמנו בשעת התביעה מיתומים או מלקוחות ועוד דנראה באמת דאפילו בכה"ג שהוא תוך זמנו אפ"ה נאמן לומר פרעתי במגו דמזוייף דאע"ג דאיכא חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו הא איבעיא לן בפ"ק דב"ב אי אמרינן כה"ג מיגו במקום חזקה ולא איפשטא וא"כ מספיקא לא מפקינן ממונא והא דלא פשטינן האיבעיא מכח האי סברא גופא דאי ס"ד דלא אמרי' מיגו במקום חזקה א"כ לא שבקת חיי לכל אדם שיוכל לזייף ולכתוב שהוא תוך זמנו י"ל דתלמודא גופא מספקא ליה דאיפשר דטענינן ליתמי נמי מזוייף מכח האי סברא דלא שבקת או דלא טענינן אלא פרעתי אע"ג דהוי מגו במקום חזקה ולכאורה י"ל דע"כ אי ס"ד דלא טענינן מזוייף משום דמילתא דלא שכיחא היא א"כ פרעתי נמי לא טענינן תוך זמנו מה"ט גופא דלא שכיח לפרוע תוך זמנו אלא דלפ"ז כ"ש דהדרא קושיא לדוכתא א"כ לא שבקת חיי אע"כ דטענינן מזוייף או פרעתי תוך זמנו מיהו נ"ל דנ"מ טובא בגווני דמתני' גופא במביא גט בא"י ולא נתקיים דאף על גב דמותרת לינשא למשום עגונ' הקילו וממילא נמי לגובה כתובתה ולא טענינן שהגט מזוייף למספר כתובה נלמל כשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי אפ"ה אם צריכה לטרוף מלקוחות טענינן ללקוחות שהגט מזוייף וא"כ לא הגיע זמן גביית כתובה משא"כ אם נאמר לעולם לא טענינן ללקוחות או ליתומים מזוייף אלא היכא דשייך פרעתי במגו דמזוייף א"כ כאן לא שייך לומר כן כיון לשטר כתובה יצא מתחת ידה מקויים לא שייך פרעתי ולא מזוייף וע"כ הא דאינה גובה היינו משום דטענינן שהגט הוא מזוייף כנ"ל. וכן הוא הדין באמת דאע"ג דבח"ל כשאומר בפ"נ ובפ"נ גובה כתובתה אף מלקוחות היינו משום דלגמרי האמינו לשליח כבי תרי והו"ל כמקויים לגמרי דהא אי אתא הבעל ומערער לא משגחינן ביה וא"כ קרינן ביה שפיר כשתנשאי לאחר אף לענין לקוחות דולאי הגיע זמן גביית כתובתה כיון דנפקא מרשותו לגמרי משא"כ במביא גט בא"י דאי אתא ומערער הגט פסול א"כ טענינן שפיר ללקוחות מזוייף למאי דמסקי התוס' דטענינן מזוייף אף לגבי יתומים ולקוחות וכמ"ש התוס' לקמן דף ט' בשם הירושלמי ודו"ק. ועי"ל דנ"מ בכל השטרות לענין אם נתקיים השטר בעד אחד דאי אמרינן דטענינן מזוייף פשיטא דע"א לא מהני אבל אי אמרי' דלא טענינן אלא פרעתי במגו דמזוייף א"כ כה"ג הו"ל מגו במקום ע"א דלא אמרינן ועיין מה שכתבתי בזה בפ' ב' דכתובות דף כ"א ודו"ק:

בא"ד דקי"ל כמ"ד בפרק המוכר וכו' לנשבע וגובה מחצה עכ"ל. הא לפשיטא להו דהא דאינו גובה אלא מחצה היינו משום לטענינן החזרתי במגו דנאנסו וממילא ר"ל דלא טענינן מזוייף דלא שכיח אלא פרעתי במגו דנאנסו ולא משמע להו להיפך דלעולם לא שייך מגו בכה"ג אלא דטענינן מזוייף אע"ג דלא שכיח ולפ"ז נאמר דהתם דאינו גובה אלא מחצה היינו משום דטענינן נאנסו אף על גב דלא שכיח אלא די"ל דולאי פשיטא להו דלא טענינן ליתמי נאנסו דלא שכיח כלל כדאמרינן שם אי איתא דנאנסו קלא אית ליה אבל בטענת מזוייף מספקא להו אע"ג דמדאורייתא נאנסו שכיח טפי ממזוייף דאפי' אם עומד וצווח מזוייף לא מהימן מדאורייתא לשיטת רוב הפוסקים כמבואר בש"ך (חו"מ סי' מ"ו סק"ט) ובמהרי"ק סי' ע"ל היינו משום דלא נחשדו ישראל על כך אבל בימי חכמי התלמוד דאיתרע האי חזקה כמו שתקנו ג"כ שבועת היסת מה"ט דלא אכשיר דרא והדר הו"ל כשכיח קצת להכי מספקא ביה ותלע מלכתבו דא"כ לא שבקת חיי כו' משמע למילתא דשכיח הוא וק"ל:

בא"ד וא"ל לטענינן פרוע דהא רב אית ליה כו' עכ"ל. ואע"ג דלרב בלא"ה מוכח לטענינן מזוייף מכח הסברא דלא שבקת חיי אלא שכוונת התוס' דאף את"ל דלא איכפת לן בסברא זו דלא שבקת חיי משום דלא שכיח אף מדרבנן ומסתמא לא נחשדו כי היכי דלא חיישינן נמי לענין גט שכל אשה תפקיע עצמה ע"י גט מזוייף מבעלה מדאורייתא וכי היכי דלא חיישינן נמי מדאורייתא דלא שבקת חיי שיוציא שטר מזוייף להוציא ממון לשיטת רוב הפוסקים דגובין בשטר מדאורייתא אע"כ דלא שכיח כלל וממילא נאמר דמדרבנן נמי לא חששו אלא כשטוען ברי אבל מסתמא לא טענינן כלל מזוייף ע"ז כתבו למוכח מפ' ג"פ לטענינן ובחנם נדחקו מהר"ס ומהרש"א ז"ל וכמ"ש משמע להדיא מלשון התוספות לכתובות דנ"ב ע"ש ודו"ק:

דף ב:

בא"ד והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר בו עכ"ל ול"ל דלא יחזיר משום דחיישינן לפרעון או שמא כתב ללוות ולא לוה דא"א שם לומר כן אליבא לאוקימתא דשמואל דא"כ לר"מ נהדר ללוה לצור ע"פ צלוחיתו אע"כ דלוה אמר להל"ס דהיינו מזוייף כן הוא שם בגמרא להדיא וע"ש בתוס' ובחדושי וא"כ מלר"מ נשמע לרבנן נמי לדהכי איירי:

רש"י בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה כו' וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה כו'. עכ"ל עיין מה שהקשו בתוספות על זה מיהו לקמן בדף הסמוך כתב רש"י בעצמו בד"ה לא גייז וממילא שיילינן ליה כו' א"נ סתמא לשמה קמסהדי עכ"ל ונראה דלוקא לקמן שייך לפרש כן למאי דמסקינן רוב בקיאין הן וליכא אלא חששא בעלמא שייך שפיר לומר דמסתמא לשמה קמסהדי כדמסקינן דמעיקרא מילק לייק כפירש"י שיודע שבעלה מגרשה ולא יערער עוד וא"כ א"ש דמסתמא לשמה קמסהיד משא"כ כאן למאי דס"ד עכשיו שאין בקיאין לגמרי הוצרך רש"י ז"ל לפרש דשיילינן ליה מיהו בלא"ה יש לדקדק במ"ש רש"י ז"ל וממילא שיילינן ליה היאך הוי ממילא לכך נראה דהמשך הל' הוא כך שעיקר התקנה היה לומר בפ"נ ובפ"נ כדי שהשליח צריך להיות דוקא בשעת הכתיבה והחתימה בכדי שיכול לשאלו אם היה לשמה ומה ששנה התנא בל' צריך לומר ולא קתני צריך שיהא בפניו הכתיבה והחתימה היינו משום דכיון דבני מל"ה שאין בקיאין לא צייתי ליה לתנא כי היכי דלא צייתי לענין לשמה לכך הטילו הדבר על בני א"י שאין לקבל הגט מהשליח של בני מל"ה אם לא שנ"ל בפ"נ ובפ"נ וכן הוא בהדיא בתוספות וא"כ לעולם דעיקר התקנה היה שצריך להיות בשעת הכתיבה והחתימה כדי שנוכל לשאלו אם היה לשמה ובזה מיושב לשון רש"י ז"ל משום דנראה באמת דבלא"ה מעיקר הדין הוא שאף בא"י צריכין שידעו עידי מסירה לכתחילה שהגט נכתב לשמה וכן הוא בסדר גיטין וכן נראה מלשון המרדכי וספר התרומה שהביא הב"י בסי' קל"א וכן העליתי לקמן מסוגיית הגמרא ל' ה' ע"ב גבי האי לאמר ל"א אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה ע"ש והטעם נ"ל דאע"ג דבא"י כמעט כולם בקיאין אפילו הכי לא סמכינן לכתחילה ארובא היכא דאיכא לברורי דאפילו ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כותבין הגאונים דבלאיתא קמן שיילינן ליה ואף לרש"י ותוס' א"צ לשאלו י"ל דמשום חומרא דא"א מודו ובזה יש ליישב טעם מנהגינו לשאול כדאיתא בסדר גיטין אלא דבגט שהוא ע"י שליח מא"י כיון שאין הבעל והסופר והעדים לפנינו הוי כמאן דליתא קמן לשיילו ליה ולא החמירו על השליח כיון דלא רמיא עליה זימנין דמימנע ולא עביד ומשום תקנות עגונות לא רצו להחמיר כלל על שליח כיון דלא שכיח כלל מי שאינו בקי משא"כ במביא ממ"ה כיון דאיכא דלא בקיאי החמירו על השליח להיות בשעת הכתיבה והחתימה כדי שנוכל לשאלו על כל מאי דאיכא לספוקי בדברים הפוסלין מן התורה וכמו שאפרש בסמוך ובזה מיושב היטב לשון רש"י ז"ל דכיון שאומר בפ"נ ובפ"נ ממילא פשיטא דשיילינן ליה כיון דאיכא לברורי ולפ"ז מצינן למימר דאף לרבה דאית ליה טעמא דלשמה היינו דמעיקרא לא הוצרכו לתקן בשביל לשמה אבל כיון דסוף סוף צריך שיהיה הכתיבה והחתימה בפניו ואומר בפ"נ ובפ"נ מטעמא דלקיימו ממילא אפשר דאיהו נמי מודה דשיילינן ליה על כל מאי דאיכא לספוקי והיינו דלא קאמר מאי בינייהו ונתיישב' קושיית התוס' על רש"י ז"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה וא"ת מ"ש לשמה כו' עכ"ל. ולכאורה לשיטת רש"י ז"ל נק"מ למאי דמסקינן דספרי דייני מיגמר גמירי אלא דחיישינן דאיכא דאשכח כתוב ועומל כפירש"י לקמן א"כ זו החששא לא שייך אלא לענין לשמה אלא דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לקמן דחששא היינו משום לעז דבעל שיערער שלא נכתב הגט אלא על ידי סופר ועדי' דלא בקיאי כלל וא"כ הקשו שפיר מ"ש לעז דלשמה דוקא דבכולהו נמי איכא למיחש שיערער הבעל ויאמר בברי שנכתב במחובר או פסול אחר ע"י מי שאינו בקי מיהו יש לדקדק עוד על קושיית התוס' דמאי קשיא להו מנכתב ביום ונחתם בלילה דהא לא דמי כלל דפסולא דלשמה דהוי דאורייתא לכך החמירו לחוש אף למיעוטא שאין בקיאין משא"כ פסולא דמוקדם אף אם הקדימו בכוונה לא מיפסל אלא מדרבנן כמבואר בא"ע סי' קכ"ז וזולת הרא"ש ז"ל שסובר שהוא מדאורייתא ומ"מ בנכתב ביום ונחתם בלילה או מכאן ועד עשרה ימים מודה דאף מדרבנן כשר בשעת הדחק כמבואר שם וא"כ מאי פסיקא להו לחוש בכה"ג ולשמא הקדימו בכוונה ודאי ליכא למיחש לזה דאינו תלוי בבקיאות ואי ס"ד למיחש לרשיעי א"כ בא"י נמי ליחוש אע"כ דאחזוקי ברשיעי לא חיישינן כלל אלא לשאינן בקיאין וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וגדולה מזו קשה דלא שייך כלל פסול מוקדם בגיטין הבאים ממ"ה כדאמרינן לקמן דף י"ט דהנהו קלא אית להו ולא תליא בזמן הכתיבה מילי אלא ביום הנתינה ומה"ט כתבו רוב הפוסקים דאפילו גט מוקדם גמור יש תקנה ליתנו ע"י שליח דאית ליה קלא וא"כ קשיא טובא על לשון התוספות וע"כ נראה דאגב גררא נקטוה מיהו לכאורה ממחובר נמי י"ל דלק"מ דאף המיעוט למיעוט שאינן בקיאין בדין מחובר אפ"ה מהיכי תיתי ניחוש שכתבו במחובר דלא שכיח כלל והדר הו"ל מיעוטא למיעוטא מהני מיעוטא דלא בקיאי ומנ"ל לחוש לכך משא"כ פסולא דלשמה מי שאינו בקי רובא דרובא לא כתבי לשמה לא מיבעיא לשיטת הפוסקים שס"ל בפיו שכותב וחותם לשמה ואם לא הוציא בפיו פסול כמ"ש הבית שמואל בשם כמה פוסקים וכן נראה מלשון התוס' במסכת עבודת כוכבים ל' כ"ז וכן מוכח מלשון התוס' בשמעתין ומשום דאמרינן בזבחים דסתם אשה לאו לגירושין עומדת א"כ פשיטא דמי שאינו בקי כתבו שלא לשמה אלא דאף להסוברים שא"צ להוציא בפיו אפ"ה יש לחוש לכמה חששות שפוסלין בדיעבד מה"ט דסתמא לאו לגירושין קאי מיהו לפמ"ש בסמוך יש ליישב בדוחק לשיטת התוס' דעיקר החששא משום ערעור הבעל בכה"ג נמי יש לחוש שיערער לומר בברי שנכתב במחובר לפי שכתבו מי שאינו בקי ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וא"ל לנקט לשמה כו' וה"ה שאר הלכות גיטין עכ"ל. ולפ"ז היה מההכרח לפ' כפרש"י לשיילינן ליה על כל החששות דאל"כ מהיכי תיתי לומר דבמאי דקאמרי בפ"נ ובפ"נ יצאנו מידי כל חששות אע"כ למאי דמסקו התוספות דלא שיילינן היינו למאי דמפרשי דבקיאי בכולהו חוץ מלשמה וק"ל:

בא"ד זה אינו דהא אמר לקמן בג' דרכים כו' אלמא לרבה לוקא נקט עכ"ל. ואני בעניי שותא דמרנן בעלי תוס' לא ידענא דאיכא למימר דהתם הכי קאמרינן לרבה נמי קשיא דאיכא מחובר פי' בשלמא אי לא הוי שום פסול כ"א פסולא דלשמה הוי א"ש לרבה דממילא ידעינן כיון דקתני דשוו לענין בפ"נ ובפ"נ ומ"ט צ"ל בפ"נ אע"כ משום פסול דלשמה מש"ה לא איצטריך למיתני לשמה אבל פסולא דמחובר לא ידעינן כלל לענין גט שחרור דהא איכא למימר נהי דגבי גט אשה תקנו לומר בפ"נ ובפ"נ משום כולהו פסולי היינו משום דדין הפסולים ידעינן להו בפשיטות משא"כ בשיחרור מנ"ל לפסול במחובר לעולם אימא לך דכשר ומה שתיקנו בפ"נ ובפ"נ בשחרור היינו משום פסולא דלשמה לחוד והא דפשיטא להו פסולא דלשמה טפי ממחובר י"ל משום דאף למאן דלא יליף לה לה מאשה לכל מילי אפ"ה צריך לשמה דכמו דדרשינן בגט אשה לה לשמה ה"נ כתיב או חפשה לא ניתן לה ודרשינן נמי לה לשמה משא"כ לענין מחובר לית לן קרא בשחרור אי לאו מג"ש וכמו שאפרש בעז"ה ובאמת מצאתי ראיה ברורה מירושלמי דהא דאמרינן לפי שאין בקיאין לשמה לאו דוקא דאמרינן שם להדיא לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ודוחק לומר דפליג אתלמודא דידן דמרא דשמעתא דתנא ירושלמי היינו ריב"ל ואיהו גופא אמר לקמן בתלמודא דידן לפי שאין בקיאין לשמה והתם קאמר סתמא שאין בקיאין בדקדוקי גיטין אע"כ דלאו דוקא אלא כמ"ש התוספות בסברת האין לומר משום דפסולא דלשמה שכיח טפי נקיט לה או כמ"ש לעיל דלא שייך עיקר החששא אף באין בקיאין אלא בלשמה וכמו שהארכתי ועפ"ז יש ליישב בטוב מה שהניחו התוספות בתימה בדף הסמוך ע"ב ד"ה דתנן אין כותבין עיין עליו ודוק היטב:

בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה קשה לקמן תניא בעל עצמו כו' ואור"י דמסקינן וכו' וליכא אלא לעז בעלמא כו' עכ"ל. כתבו כן לשיטתם בכל הסוגיא דליכא אלא לעז בעלמא שיערער לומר שהסופר כתבו להתלמד והעדים לא היו בקיאין לשמה וא"כ הערעור הוא שלא כדין דאנן ידעינן דרובא בקיאין משא"כ לפירש"י ז"ל דרבנן הוא דאצרכו משום דאיכא דאשכח כתוב ועומל וכו' א"כ הערעור הוא ערעור גמור לפסול מן הדין וא"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתיה מ"ש הוא משלוחו ומיהו לפמ"ש לעיל מבואר לשיטת רש"י בלא"ה נק"מ דאף שא"צ בפ"נ ובפ"נ והכתיבה והחתימה היו שלא בפניו מ"מ כיון שהוא עצמו לפנינו ואי שיילינן ליה אם צוה לסופר ולעדים לכתוב ולחתום לשמה כדשיילינן בכל הגיטין שנותן הבעל לאשתו מש"ה א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ משא"כ בשליח דאי לאו שתיקנו לומר בפ"נ ובפ"נ לא היה שייך לשאול אותו דלאו עליה רמיא וכדכתיבנא לעיל ודו"ק:

גמרא ולרבה לאמר לפי שאין בקיאין לשמה ליבעי תרי מידי דהוה אשאר עדיות שבתורה. משמע לכאורה מלשון הגמרא דלמאי דלא ס"ל השתא לרוב בקיאין הם ס"ל דחששא דלשמה לרבה הוי חשש פסול דאורייתא והיינו דקאמר בסמוך דאיתחזק איסורא דאשת איש וקרי לה נמי דבר שבערוה ולפ"ז נראה להכריח מכאן שיטת התוספות דפ' אין מעמידין שהבאתי לעיל דלשמה דגיטין היינו שצריך להוציא בשפתיו שכותב לשמה וא"כ מי שאינו בקי ודאי אינו עושה כן וא"כ הו"ל שפיר ספיקא דאורייתא במקום חזקה משא"כ אם נאמר דא"צ לומר בפירוש לשמה אלא כל שכותב ע"פ הבעל מיקרי שפיר לשמה א"כ אף במי שאינו בקי ליכא חשש איסור דאורייתא דרוב הגיטין שכותב הסופר שם האיש והאשה והזמן ומקומן אינו כותב אא"כ אמר לו הבעל לשמו כשמו ושמה כשמה ונמלך לגרש באותו יום ולאי מילתא דלא שכיח הוא אלא למשום הא לא איריא דהא קי"ל כשמואל דצריך להניח ג"כ מקום הרי את מותרת לכל אדם וא"כ סופר שאינו בקי אפשר שדרכו לכתוב טופסי גיטין הרבה שיהיו מוכנים בידו כדאיתא לקמן דף כ"ו שהתירו לכתוב טופסי גיטין משום תקנת הסופר ולפ"ז נכתב הרי את מותרת שלא לשמה ופסול מדאורייתא. אלא דאכתי קשיא לי מאי ס"ל לרבה דאינו בקי פסול מדאורייתא ממש וקאי

בחזקת אשת איש דא"כ תיקשי למה לא חששו חכמים לפסול כל הגיטין שנכתבו וניתנו במדינת הים עצמו ולחוש לבניהם לחשש ממזרות ח"ו ועוד דתיקשי מתניתין דלקמן דף ט' במביא גט ממ"ה ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ יתקיים בחותמיו וכשר אמאי האיכא חששא דשלא לשמה מדאורייתא דמאי דלא ס"ל השתא דאיירי לאחר שלמלו מלקרי לה דבר שבערוה ממש וחזקת אשת איש מדאורייתא אלא ליש לייתב דודאי משמע להמקשה דהכא לעיקר מילתא דרבה ע"כ היינו החשש פסול דאורייתא מדאחמרו כולי האי ופסלו אף בדיעבד כשלא אמר בפ"נ ובפ"נ כדאיתא ריש פרק שני דלקמן וע"כ סבר משום דחששא דאורייתא היא ובודאי דהו"מ לאקשויי מגיטין דמ"ה עצמן וממתניתין דאינו יכול לומר אלא דניחא ליה לאקשויי אעיקר מימרא דרבה דלמאי דס"ל דע"כ חששא דאורייתא היא א"כ ליבעי תרי בהך מילתא גופא דאיירי רבה וא"כ לא משכחת כלל עיקר תקנתא דבפ"נ ובפ"נ וכן נ"ל לפי לשון סוגיית הגמרא אלא דמל' התוספות לא משמע כן מדכתבו בד"ה ליבעי תרי אכתי לא ידע הא דפריסית דלאו הוי טעמא אלא משום לעז על לבסוף ולכאורה דבריהן תמוהין מאד דפשיטא דהמקשן לא ידע התירוץ דרוב בקיאין דרבנן הוא דאצרוך והוי סבר דחששא דאורייתא היא. ועלה בלבי לייתב על פי דברי מהרש"א ז"ל דכוונתם דאע"ג שכתבו לעיל להוכיח מברייתא דהוא עצמו שהביא גיטו דלרבה נמי לא הוי אלא לעז אפ"ה השתא מיהא לא אסיק אדעתא משום דלא ידע הך ברייתא כמ"ש מהרש"א ז"ל. אמנם למאי דפריסית לא יתכן לפרש כן דהא בלא"ה איכא כל הנך קושיות שכתבתי ואפ"ה ניחא ליה להמקשה להקשות אעיקר מילתא דליבעי תרי למאי דהוה פשיטא ליה לרבה איכא חשש איסור לאורייתא ממש למאי דלא ס"ל דרוב בקיאין הם והנלע"ד בכוונת התוספות דאדרבה פשיטא להו טובא מכח כל הנך קושיות שכתבתי דאף לסברת המקשה נמי לא הוי חשש פסול לאורייתא ממש מדלא פסלו גיטין דמ"ה עצמן אע"כ דהוי סבר דליכא אלא חשש פסול דרבנן דמדאורייתא רוב גיטין נכתבו לשמה אלא דאפ"ה סבר המקשה כיון דפסול מיהא מדרבנן נמי בעי תרי דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ובהכי הוי אתי ליה שפיר נמי מתניתין דלקמן דאינו יכול לומר כיון דפקח ונתחרש מילתא דלא שכיח הוא ואנוס הוא לא גזרו רבנן לפסול בדיעבד כיון דליכא חשש לאורייתא ומש"ה כתבו התוספות שפיר דאף לע"כ ס"ל להמקשה נמי דליכא איסור לאורייתא אפ"ה לא אסיק אדעתיה נמי דלרבה ע"כ אף פסולא דרב ליכא אלא לעז כמו שהוכיחו ופירשו לעיל בדיבור הקודם מהאי ברייתא דהוא עצמו שהביא גיטו משום דהמקשה לא הוי ידע להאי ברייתא דאי אסיק אדעתיה לטעמא דרבה היינו משום לעז בעלמא לא הוי מקשה שפיר דליבעי תרי דמהיכי תיתי הא לא דמי לשאר איסורין כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן ולא שייך כלל לשון דבר שבערוה ואיתחזק איסורא כן נ"ל בכוונת התוספות ועיין נ"ע דאפשר לפרש דבריהם ג"כ על הדרך שכתבתי בל' הגמרא ודו"ק:

תוספות בד"ה מילי להוה כו' ובד"ה על א' נאמן כו' פירש הקונטרס כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה לייתב לשון רש"י ז"ל ולפרש לשון הגמרא להא דמקשה מעיקרא מילי דהוה אכל עדיות שבתורה היינו משום דהוה משמע ליה דקרא דלא יקום עד א' באיש לכל עון ולכל חטאת לכל חטא אשר יחטא מקרא מלא דיבר הכתוב דבכל איסורין דשייך בהו עון וחטאת בעינן תרי והאי משני דהא ודאי ליתא דהא ע"א ודאי נאמן באיסורין וכמו שפרש"י מדהאמינה תורה לכל אדם להפרשת תרומות ומעשרות ושחיטה וכיוצא בלא הצריך לעשות כלל בפני עדים אלמא דקרא דלא יקום ע"א לכל עון ולכל חטאת לא איירי בכה"ג דכיון דבשל עצמו נאמן כ"ש בשל אחרים דאין אדם חוטא ולא לו וע"כ מוקמינן קרא דלא יקום ע"א באיש לבדלמי להעיד באיש לחייבו מלקות או חטאת ע"י הכחשת הבעל דבר כדאיתא בר"פ האשה רבה ובכריתות פ' אמרו לו והאא מקשה שפיר דנהי דמוקמינן קרא דלא יקום בדלמי ולא בשאר איסורין להתיר היינו בחתיכה ספק שומן ספק חלב סברא הוא דכיון דליכא חזקת איסור שמכיע שפיר אחזקה דאין אדם חוטא ולא לו ומינה נמי דאע"ג דאיתחזק איסורא נמי מהימן על א' ממעשה בכל יום והיינו נמי משום דאיכא סברא לפי שהוא בידו ולא שביק היתרא ועביד איסורא משא"כ היכא דאיתחזק איסורא ואינו בידו דליכא סברא לעולם להוי שפיר בכלל לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת שאין אדם נאמן לומר לחבירו אכלת חלב לחייבו חטאת אף באינו מכחישו אם לא היכא ששותק דאיכא סברא לשתיקה כהודאה דמיא כדאיתא בר"פ האשה רבה וכמו שאבאר בארוכות אי"ה שם ובפ' האומר וע"כ היינו משום דע"א לא מהימן להוציא דבר מחזקה אף לאיסור וה"ה להתיר דמדאורייתא אין לחלק כמ"ש התוס' בכמה דוכתי כן נ"ל לייתב שיטת רש"י ז"ל. ולהתוספת דלא משמע להו הכי והוצרכו לפרש דע"א נאמן באיסורין להתיר טפי מלאיסור נ"ל דאע"ג דבעלמא לא שני לן ואדרבא ילפינן בק"ו כיון דלהקל אמרינן כ"ש להחמיר מ"מ שאני הכא דפשטא דקרא הכי משמע דלכל עון ולכל חטאת אינו קם דהיינו לאיסור ולחיוב ולא להתיר ולפטור דודאי מהימן אף בממון כן נ"ל ובקונטרס דכלל גדול ועיגונא דאיתתא אבאר אי"ה בתכלית הארוכות ודו"ק:

בד"ה ע"א נאמן באיסורין הקשה ר"ת מאי תשובה היא זאת עיקר הגט יוכיח שצריך לחתמו בשנים כו' עכ"ל. ולא ידענא במאי פשיטא ליה לר"ת אף בעיקר הגט דאין ע"א נאמן מדאורייתא. ואדרבה לכאורה פשטא דליסנא דמתני' דסוף מכילתין משמע איפכא דתנינן להדיא ג' גיטין פסולין כו' ואחד מינייהו יש בו זמן ואין בו אלא ע"א וקתני אם ניסת הולד כשר ואע"ג דמוקמינן לה התם דלוקא בכתב ידו ועד או בכתב סופר ועד איכא למימר דהיינו לפי האמת דהיכא דאיתחזק איסורא אין דבר שבערוה פחות משנים משא"כ למאי דלא ס"ל לחלק בכך הוי משני שפיר דע"א נאמן באיסורין לגמרי ובעיקר הגט נמי לא מיפסל אלא מדרבנן ונראה דאפ"ה קשיא ליה לר"ת שפיר דכיון דאשכחן דבעיקר הגט פסול מיהא מדרבנן א"כ אכתי תקשי לרבה ליבעי תרי למאי דאכתי לא ס"ל דמשום עיגונא אקילו:

בא"ד ותירץ דהכי קאמר דע"א נאמן באיסורין בכה"ג שהעיקר הגט נעשה כבר ושוב אינו צריך אלא גילוי מילתא דעלות שלשמה נכתב עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דא"כ מאי מקשה איתמר דאמרי כו' הו"ל דבר שבערוה כו' דהא אכתי איכא למימר דנהי דבכולהו דבר שבערוה ממש בעינן שנים וילפינן מדבר דבר היינו בעיקר העדות דלדבר שבערוה ממש משא"כ הכא דליכא אלא גילוי מילתא לא דמי לדבר שבערוה. ולמאי דפריסית אתי שפיר דלוקא לעיל למאי דמשני ע"א נאמן באיסורין דלא אסיק אדעתיה לחלק בין דבר שבערוה לשאר איסורין וקס"ל דבעיקר הגט נמי לא בעינן תרי אלא מחומרא דרבנן שפיר הוי משמע ליה לחלק דהיכא דלא הוי אלא גילוי מילתא אפילו מדרבנן נמי לא צריך משא"כ השתא לסברת המקשה דפשיטא ליה דהיכא דאיתחזק איסורא ובדבר שבערוה הוי מדאורייתא מג"ש דדבר דבר תו ליכא לחלק בינייהו דסוף סוף אתחזק איסורא עד שיודע לך שנתגרשה בגט כשר ומקרי שפיר כמו דבר שבערוה. ועוד דאפילו את"ל דמדאורייתא נמי שייך לחלק אפ"ה מקשה שפיר דמדרבנן מיהא ליבעי תרי וכמו שאפרש בסמוך דהמקשה סמיך אמתניתין דר"פ שני דאחד אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול ולרבה ע"כ היינו משום חששא דלשמה גופה אלמא דלרבה ע"כ דבכה"ג נמי מקרי דבר שבערוה וא"כ מקשה שפיר למאי דלא אסיק אדעתיה דשליח מילק לייק טפי מאינש דעלמא כן נלע"ד ועיין עוד בסמוך:

גמרא איתמר דאמרינן ע"א נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק חלב ספק שומן כו' לכאורה מוכח מכאן כשיטת רש"י ותוספות וסייעתם דספק השקול היכא דליכא חזקה אסור מן התורה ומש"ה אצטריך להתיר ולהאמין ע"פ ע"א משא"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דספק השקול היכא דליכא חזקה מותר מן התורה והא דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא היינו דמדרבנן אסור וא"כ מה צורך לנאמנותו של ע"א ויש לייתב דאין ה"נ דלשיטת הרמב"ם וסייעתו הא דמשנינן על אחד נאמן באיסורין לאו מדאורייתא איירי אלא ממעשים בכל יום מייתי ראיה והאא מקשה שפיר איתמר דאמרינן דנאמן ממעשה בכל יום אלא משום דלא איתחזק איסורא דמשום דמותר מדאורייתא לגמרי וליכא אלא חומרא דרבנן מש"ה מהימן על אחד דהימנוהו רבנן בדרבנן משא"כ בדאיתחזק איסורא דאיכא איסור דאורייתא לעולם דלא מהימן כן נ"ל ועדיין צ"ע:

שם ואין דבר שבערוה פחות משנים. כבר כתבתי בחידושי כתובות בדף כ"ב שמצאתי בל' הסיפרי בפ' שופטים לא יקום על אחד באיש באיש אינו קם אבל קם בעדות אשה להשיאה וא"כ לא הוה מקשה הכא מילי דלפ"ז ע"כ צ"ל דהא דאין דבר שבערוה פחות משנים דילפינן מדבר דבר דכתיב כי מצא ערות דבר היינו דלוקא לאסור אינו נאמן אבל להתיר נאמן להשיאה ואע"ג דלכאורה ר' יהודה הוא דקאמר הכי בסיפרי מ"מ המעיין שם יראה דר' יוסי לא פליג עליה בהא אלא מילתא אחריתא קאמר דלכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם לשבועה אבל בהא דדריש רבי יהודה מייתורא דלאיש לא אשכחן לר"י דפליג ועוד דהא לקמן מוקמינן למילתא דרבה בטעמא דלשמה כר' יהודה כדמסיק רב אשי וא"כ לא מקשה מידי דליבעי תרי. מיהו מדלא מייתי הש"ס הך ברייתא דסיפרי בכולה תלמודא ואדרבה מסקינן בפ' האשה רבה דע"א אף במה שהאמינו לומר מת בעלה לא הוי אלא מדרבנן ולא אשתמיט בכולה תלמודא לומר דפלוגתא דתנאי היא א"כ צ"ל דלא הוי אלא אסמכתא בעלמא ודוקא נעד אחד שמעיד מת בעלה דתקנת חכמים היא. ואף לשיטת הסוברים דעד אחד באשה שמת בעלה הוי מדאורייתא כמבואר בפוסקים בשיטת הרמב"ם ז"ל וא"כ איכא למימר דילפינן לה מהאי קרא דמייתי בסיפרי אפ"ה איכא למימר דלא איירי אלא בע"א שמעיד על מיתת הבעל שעיקר עדות העד אינו להתיר האיסור דדבר שבערוה אלא על מיתת הבעל דהוי כעין גילוי מילתא בעלמא ואיתתא ממילא משתריא משא"כ לענין עד אחד בגירושין לכ"ע הוי דבר שבערוה ומקשה הכא שפיר בפשיטות ובזה נתייתב מה שהקשיתי שם בכתובות דף כ"ב על לשון הטור ואין להאריך כאן יותר ועיין עוד בסמוך:

רש"י בד"ה ואין דבר שבערוה ראוי להתירו בפחות משנים יליף דבר דבר מממון כו' וכתיב התם כי מצא בה ערות דבר כו' עכ"ל. לכאורה אכתי מהכא לא מוכח מידי דהתם איירי שהיא מכחשת את העד ואומרת שלא נטמאת דבמולית ולאי אסורה מדאורייתא דשויא נפשה חתיכה דאיסורא משא"כ בלא הכחשה דומיא דהכא לענין לשמה אפשר דע"א נאמן. אלא דבקידושין פ' האומר מסקינן להדיא דאפילו בשניהם מודים נמי אין דבר שבערוה פחות משנים ושם אבאר בעזה"י וגם יבואר שם היטב לשון דבר דבר ממון דלכאורה אדרבה קרא דלא יקום איירי טפי באיסורי עון וחטאת ע"ש:

תוספות בד"ה הוי דבר שבערוה כו' אור"י משום דבהאשה רבה כו' מספקא לן כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דא"כ למאי דמספקא לן דבטבל וקונמות ע"א נאמן להתיר אף בדאיתחזק איסורא ואין בידו א"כ אכתי מדבר שבערוה נמי לא מקשה הש"ס הכא מידי מהא דאין דבר שבערוה דאיירי קרא לדבר דבר דהתם לאוסרה הוא דאינו נאמן אבל להתיר לעולם איכא למימר דמהימן שהרי כתבו התוס' לעיקר תירוץ הראשון דעד אחד נאמן באיסורין היינו משום דמשמע ליה לחלק בין להתיר מלאסור וכ"כ התוספות להדיא בפ' האשה רבה ע"ש ולכאורה נ"ל לייתב שיטת התוספות דהא דמקשה הש"ס הכא בפשיטות דאף את"ל דבטבל ושאר איסורים עד אחד מהימן אפ"ה בדבר שבערוה אינו נאמן לאו מג"ש דדבר דבר מקשה אלא ממעשים בכל יום דאף משום חששא דשלא לשמה ע"כ לרבה לא מהימן על א' דעלמא דהא תנינן להדיא לקמן בר"פ המביא שני דעד א' אומר בפ"נ וא' אומר בפ"נ פסול והיינו ע"כ דמעיד שנכתב ונחתם לשמה אליבא דרבה דאל"כ אפי' בשנים פסול היכא שאין הוכחה שנכתב לשמה אע"כ דאיירי שהעיד לשמה ואפ"ה לא מהימן על אחד והיינו ע"כ משום דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"כ מקשה הכא שפיר ובלא"ה ע"כ צריך לפרש כן בשיטת התוספות לפירוש ר"ת בדיבור הקודם והשתא א"ש נמי סוגייא דפ' האשה רבה דאף לבתר דקאמר אין דבר שבערוה פחות משנים אפ"ה בעי למיוי ע"א באשה להתיר לטבל וקונמות משום דלפי האמת אין ראייה ממתניתין דר"פ המביא דהא למסקנא דרבה אית ליה דרבא בקיום שטרות ומש"ה בעינן דוקא שהשליח יאמר בפ"נ ובפ"נ כתיקון חכמים או כקיום שטרות אבל בעלמא איכא למימר דאף דבר שבערוה נאמן מן התורה והא דבעינן שנים בעיקר חתימת הגט י"ל דהיינו נמי מדרבנן כדפריסית בסמוך בדיבור הקודם כן נ"ל נכון בשיטת התוספות אמנם למאי דפריסית בסמוך בשיטת רש"י ז"ל א"ש טפי בפשיטות דאין לחלק כלל בין על אחד שבא להתיר או לאסור דאדרבא להתיר יש לומר יותר דלא מהימן כדמשמע להדיא מל' רש"י בד"ה ואין דבר שבערוה ראוי להתיר ולפ"ז הא דמספקא לן בפ' האשה רבה היינו נמי משום האי סברא גופא דאין לחלק נמי כלל בין דבר שבערוה לשאר איסורין דאיתחזק איסורא אלא הא דמייתי התם דבר שבערוה היינו משום דבלא"ה הוי פשיטא לן דבכל האיסורין על אחד נאמן משום דאין אדם חוטא ולא לו אבל כיון דאשכחן בדבר שבערוה דאין על אחד נאמן בדאיתחזק איסורא ולא סמכינן אסברא דאין אדם חוטא לא לו מש"ה מספקא לן נמי בטבל וקונמות ושאר איסורין דאיתחזק איסורא מיהו הא דבעי למילף התם איפכא דבר שבערוה מטבל וקונמות היינו למאי דס"ל מעיקרא דבטבל מעשים בכל יום דע"א נאמן דאל"כ אין לך אדם שאוכל משל חבירו וע"כ היה מההכרח לומר דיש לחלק בין לאסור מלהתיר דלהתיר נאמן משום דאין אדם חוטא ולא לו משא"כ לאסור איימר לנעורי קא מכוון. או שנאמר דג"ש דדבר דבר היינו דוקא משום שהיא מכחשת העד לומר לא נטמאתי והיינו דומיא דממון ממש דאיירי בהכחשה משא"כ לבתר דלחי התם דמעשים בכל יום דטבל לא ילפינן מידי דשאני התם שהוא בידו אבל היכא דאיתחזק איסורא ואין בידו איכא למימר דלא מהימן בין בדבר שבערוה ובין בשאר איסורין דאין לחלק כלל ובזה מדוקדק היטב לשון הסוגיא שלפנינו בשמעתין דהא דאיתחזק איסורא גופא לא פשיטא לן אלא משום דילפינן לה מדבר שבערוה כן נ"ל נכון בעזה"י והוא כפתור ופרח. ועיין בזה בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין בפ' האומר ובחידושינו בפ' האומר ודוק היטב:

בא"ד וא"ת אי על אחד נאמן בשאר איסורין א"כ ל"ל וספרה לה לעצמה כו' ולמאי דפריסית לק"מ. דמאן דלא מדמי שאר איסורין לדבר שבעלוה שפיר פשיטא ליה מסברא דבשאר איסורין על אחד נאמן אפילו באיתחזק איסורא להתיר משום חזקה דאין אדם תוטא ולא לו לחזקה אלימתא היא משא"כ בנדה סל"א דהיא בעצמה אינה נאמנת לאימר יצרה תקפה מש"ה איצטריך קרא ובאמת תמיהא לי על דברי התוספות דקשיא להו לעיל בד"ה על אחד נאמן באיסורין מנ"ל דעל א' מהימן מיהא בדלא איתחזק איסורא ולא שתו אל לבם למסברא אתיא לן משום האי חזקה דאין אדם חוטא ולא לו תדע דהא אפילו בדבר שבערוה אמרינן בקדושין פ' האומר דף ס"ג ע"ב בקדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר

אני קדשתי נאמן ליתן גט לכ"ע ומטעמא דאין אדם חוטא ולא לו. וכ"ש היכא דלא איתחזק איסורא כלל אינו לדבר שבערוה סמכינן שפיר אהאי סברא ולא איצטריך קרא דוספרה לה אלא בנדה דהיא עצמה נאמנת משום דאימר יצרה תקפה דהא מה"ט מסקינן התם דאינו נאמן לכנוס אימר יצרו תקפו. כן נלע"ד נכון לולא שהתוספות לא כתבו כן. אמנם לענ"ד בלא"ה מאי דפשיטא להו לתוס' נמי לעיל דהא דעד אחד בעלמא נאמן באיסורין ילפינן מוספרה לה לענ"ד לאו מילתא דפסיקא היא דאיכא למימר נמי איפכא דדוקא היא עצמה נאמנת לחזקה שאינה מקלקלת את עצמה באיסור נדה ומעשה כי האי ודאי לא עבדה לכל ישראל בחזקת כשרות משא"כ בעד אחד דעלמא דלית ליה שייכות בגווה ודבורא בעלמא הוא דקאמר אפשר דלא סמכינן עליה דלא דייק כ"כ ואמר בדדמי כדמפליג הש"ס בדוכתי טובא בין דיבורא בעלמא למעשה וכמו שאבאר עוד בסמוך. וכן מבואר להדיא בתוס' רי"ד פ' האומר דף ס"ה דאע"ג דפשיטא לן דבעלים נאמנים על שלהן בטבח וכיוצא בהן וכן הא דאשה נאמנת לומר לבעלה טהורה אני או טמאה אני. אפ"ה איצטריך ליה לאביי לאשמעינן דע"א בעלמא נמי נאמן דסל"א דלא מהימן והיינו כדפרישית. דהלא מאידך לא אתיא דכל חדא אית ביה צד למעליותא. אלא דאפ"ה לקושטא דמילתא פשיטא לן מסברא דהיכא דלא איתחזק לא היתירא ולא איסורא דעד אחד דעלמא נאמן משום חזקה דאין אדם חוטא ולא לו. כן נלע"ד ועיין צ"ע ודוק היטב:

גמרא ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרי דדיינא מגמר גמירי ורבנן הוא דאצרוך כו' פירש רש"י משום דאיכא לאשכח כתוב ועומד שמו כשמו וכו' ונמלך לגרש עכ"ל. ויש לדקדק ממ"נ דהא לכאורה דהא למשני הש"ס סתם ספרי דדייני מגמר גמירי קאי נמי אהעדים דסתם גיטין נחתמין ע"י עדים זריזין ובקיאין דאלת"ה אכתי תקשי לר"מ דבעי תרי אחתימה דהא לר"מ וכתב לה לשמה אחתימה קאי אע"כ כדפרישית וא"כ קשה להיפך אמאי אצרוך רבנן כלל לומר בפני נחתם בפני נכתב לשמה לחוד סגי לאפוקי מהאי חששא דאשכח כתוב ועומד. ויש ליישב דרש"י גופא לא הוצרך לפרש משום דאיכא לאשכח כתוב ועומד אלא לענין הכתיבה משום דמשמע דכולהו ספרי דדייני מגמר גמירי כדמשמע לשון הש"ס ואפילו מיעוטא למיעוטא ליכא ולא כמ"ש התוס' מש"ה הוצרך לפרש משום חששא דאשכח כתוב ועומד משא"כ לענין חתימה נהי דרובא דרובא בקיאין מ"מ רבנן הוא דאצרוך משום דבאיסור א"א חיישינן למיעוטא למיעוטא דמסייע לחזקת א"א כדאשכחן לענין מים שאל"ס. כמו שכתב הרא"ש ז"ל בפ' האשה בתרא ובכל הפוסקים. מיהו להתוס' שכתבו דהכא נמי לסתם ספרי דדייני איכא מיעוטא למיעוטא ואפ"ה לא חיישינן אפילו מדרבנן אי לאו משום לעז ואפ"ה לא תקשי להו ממים שאל"ס משום דאיכא למימר דשאני משאל"ס דאיכא תרי חזקות חזקה דא"א וחזקה דמוקמינן לגברא בחזקת שהוא קיים כמ"ש הריב"ש סי' שי"ח ובתשובה הארכתי בזה:

שם ורבנן הוא דאצרוך ומשום עגונא אקילו ביה רבנן. ולכאורה יש לתמוה מאי איצטריך למימר דמשום עגונא אקילו תיפוק ליה דמדינא יש להאמין בכה"ג בע"א כיון דמסקינן השתא דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי וא"כ הא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף וה"ה לר"מ במיעוטא למיעוטא. ואף אם ת"ל דהו"ל כפלגא ופלגא הדר הו"ל כחתיכה ספק חלב וספק שומן דלא איתחזק לא היתירא ולא איסורא דעד א' נאמן בין מדאורייתא ובין מדרבנן. מיהו למאי דפרישית לעיל אתי שפיר דהא ע"כ לרבה החמירו חכמים בהאי חששא דשלא לשמה גופא דבעינן תרי כעין דאורייתא תדע שהרי לא האמינו בה על אחד בעלמא כדאיתא להדיא במשנה בפ' שני על אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ולא האמינו אלא לשליח אחד דוקא שיאמר בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ היינו משום דלא הקילו להאמין לשליח יותר מלעד אחד אלא משום עגונא וכן נראה מדקדוק לשון רש"י ז"ל בד"ה משום עגונא הקילו להאמין לשליח כן נ"ל ודו"ק היטב:

בד"ה ורבנן הוא דאצרוך וקשה דבהוחזק ב' יוסף ב"ש וכו' ואפילו לר"א כו' עכ"ל וכוונתם דא"כ אי חיישינן לב' יוסף ב"ש מאי מהני כשאמר השליח בפ"נ ובפ"נ סוף סוף לא מוכחא מילתא מתוך הגט אלא מתוך כתב השליחות הי מינייהו מגרש וא"כ הגט פסול ועיין מ"ש בחידושי הרשב"א ליישב שיטת רש"י ולענ"ד בלא"ה יש ליישב דודאי איירי הכא דלא הוחזק שני יוסף ב"ש אלא דאנן חיישינן בעלמא אמרינן וא"כ לענין שיהא מוכח מתוכו לא איכפת לן בהאי חששא דכיון שלא הוחזקו בודאי הרי מוכח מתוכו והעידי מסירה יודעים שזה שהוחזק הוא המגרש וזה עיקר החילוק בין הוחזקו לא הוחזקו והאי חששא למוכח מתוכו לא הוי אלא מדרבנן לכתחילה כמ"ש רש"י ז"ל בפירוש דב"ד משום חומרא דא"א חיישינן להכי וכיון דמלתא דרבנן וחומרא בעלמא היא ממילא בלא הוחזקו לא חיישינן משא"כ לענין לשמה חיישי' שפיר למיעוטא לאפשר דאיתרמי שמו כשמו וממילא יש לחוש שהגט פסול מדאורייתא כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י. מיהו בלא"ה כתבתי לקמן ריש פרק כל הגט לשיטת רש"י וסייעתו לא בעינן שיהא מוכח מתוכו ע"ש ודוק היטב:

דף ג.

רש"י בד"ה דאי מצרכת כו' ואוקי חד לגבי חד עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה למי הכריחו לפרש כן דהא לקמן ד' ט' בגמרא דמסקינן דערעור דבעל הו"ל כערעור דשנים ואמרינן נמי התם דערעור דחד לא מיקרי ערעור כלל דאין ערעור פחות משנים ואע"ג דליכא מאן דמכחיש לעד אחד המערער וכ"ש הכא שהשליח מכחיש להבעל דלא הוי הבעל מהימן אי הוי כחד לגבי חד אלא משום דערעור דבעל הו"ל כערעור דשנים ועוד דבכולא תלמודא משמע דהיכא דעד אחד נאמן להתיר וכבר התירו על פיו הו"ל כשנים וכי אתא חד ומכחיש ליה הו"ל כאחד במקום שנים. אמנם כן נלע"ד דלשון רש"י ז"ל מדוקדק היטב אליבא דהלכתא ודינא קמ"ל דודאי הא דאמרינן לקמן דערעור דבעל הו"ל כערעור דשנים היינו דוקא בערעור דמזוייף שהרי אף אם הגט ביד האשה ואומרת שבעלה נתנה לה אפ"ה אם טוען מזוייף אינה מגורשת כמבואר בא"ע סי' קנ"ב וכמו שאבאר לקמן בעזה"י משא"כ בערעור דשלא לשמה דכיון שאם הגיע הגט מידו ליד האשה פשיטא שאין ערעורו כלום א"נ כיון ששלחו ע"י שליח והוא מודה בעיקר השליחות לא משמע ליה לרש"י להחשיב ערעור דבעל כערעור דשנים דמהיכי תיתי לכך כתב דהו"ל מיהא כחד לגבי חד וכמאן דליתנייהו דמי וממילא מיפסל מדרבנן דאע"ג דאמרינן לקמן אין ערעור פחות משנים הא אסקינן בפרק עשרה יוחסין דהיינו דוקא היכא דאיכא חזקת כשרות ומש"ה פריך נמי לקמן דכיון שעד אחד מערער לומר שהשליח או האשה זייפו הגט מוקמינן להו אחזקת כשרות כיון דאיכא נמי חזקה דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרו עדותן בב"ד דמי וכפרש"י דלא חניף איניש כולי האי לזייף וכמו שאפרש במקומו ואין הערעור כלום בפחות משנים משא"כ הכא דלא שייך חזקת כשרות לשיטת רש"י עיקר החששא שמא איתרמי שמא כשמא וא"כ אף לפי ערעור הבעל כולהו בחזקת כשרות קיימי אלא שהוא היה מהמיעוט שאינן בקיאין לשמה וא"כ לא איתרע חזקת כשרות דידיה ועוד דלענין חזקת כשרות דידיה הוא נאמן על עצמו וממילא דלא תיקשי נמי מהא דקי"ל כל מקום שהאמינה התורה על אחד וכו' דהתם איירי דוקא היכא דאיכא שום סברא להאמין הראשון יותר כגון בסוטה דאמרינן רגלים לדבר שקינא לה ונסתרה וכן בעד אחד באשה שמת בעלה משום דמילתא דעבידא לאיגלויי היא ועוד דאשה דייקא ומינסבא משום חומר כו' מיהו צ"ע מעגלה ערופה וא"כ למאי דלא ס"ד עכשיו שהשליח מידק דייק א"כ לא היה לנו שום טעם להאמין לשליח יותר מהבעל אלא הו"ל לגמרי כחד לגבי חד וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן. ועוד נראה דמעיקרא דבעי למימר דמשום עגונא הקילו רבנן להאמין על אחד אע"ג דעד אחד לאו כלום הוא וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו ואם הקילו משום עגונא שלא לחוש למיעוטא היה להם להקל ואף בלא עדות כל עיקר אלא דבזה י"ל דהא נמי כעין דאורייתא הוא דכיון דמדאורייתא רוב בקיאין הן אלא מדרבנן אמרינן סמוך מיעוטא לחזקת א"א והו"ל פלגא ופלגא א"כ הו"ל מיהא כמאן דלא איתחזק לא איסורא ולא היתירא' דהא פלגא ופלגא הוא וא"כ כה"ג מדאורייתא נמי עד אחד נאמן להתיר ולא לאסור מיהו ברירא לן משיטת הפוסקים דהא דעד אחד נאמן להתיר ולא לאסור היינו היכא דלא מכחשו ליה אבל היכא דמכחשו ליה ליתא להאי כללא דל"ש היכא דמכחיש ליה הבעל דבר ול"ש מכחיש ליה עד אחד אפ"ה קי"ל דעד אחד בהכחשה או כלום הוא כמבואר בפרק האומר ובי"ד סי' קכ"ז ע"ש בש"ך. ואף לשיטת מהר"י קולון ז"ל דעד אחד אומר שהשוחט שחט בפסול והשוחט מכחישו ופסק דהשוחט נאמן משום דעד אחד נאמן באיסורין היינו נמי משום דאית ליה חזקת כשרות ומסייע ליה נמי רובא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין והוא אומר שהוא מהרוב משא"כ כאן הוא להיפך שהבעל דבר עצמו עומד וצווח שהוא מהמיעוט א"כ מקשה שפיר שאין להאמין לשליח שהוא עד אחד במקום הכחשת הבעל דלא גרע מחד אע"ג דבע"ד הוא וכדכתיבנא וע"ז משני בגמרא דמעיקרא מידק דייק וא"כ יש להאמין לשליח לגמרי כשנים כמו בעד אחד באשה שמת בעלה ובסוטה וכה"ג טובא ודוק היטב שלענ"ד הוא ברור ליישב לשון רש"י ז"ל:

תוספות בד"ה חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה יש לפרש כו' אע"ג דלא מהימן מיפסל משום לעז כו' עכ"ל. כבר כתבתי דהתוספות לשיטתייהו דלא חיישינן למיעוטא למיעוטא אף לרבי מאיר ומש"ה פשיטא להו דאף להמקשה דהכא דלא אסיק אדעתיה סברא דמעיקרא מידק דייק אפ"ה אין סברא לפסול מדינא ע"י ערעור הבעל אלא דמספקא להו בסברת המקשה בהא דקאמר ופסיל ליה אם כוונתו דפסיל ליה ממש מחמת הלעז או כפירוש ר"י בסוף הדיבור דכשר אלא שהבעל רוצה לפוסלו ואפ"ה הוי חומרא לגבה האי לעז גופא מיהו לבתר דמשני הש"ס ומסיק דמעיקרא מידק דייק נראה דפשיטא להו להתוספות אליבא דכל הפירושים דאי אתי בעל ומערער לא אשגחינן ביה כדמשמע פשטא דלישנא דגמרא לקמן וכפירש"י כאן ועיין מה שאכתוב בזה לקמן דף ו' גבי ואי עבדת אהנית כנ"ל בכוונת התוס' מיהו אחכ"ז לא ידעתי למה הוצרכו התוספות לידחק בלשון דפסיל ליה ולפירוש ר"י הוי לישנא קייטא בעלמא דהא אף למאי דמשמע להו דאליבא דרבה לא חיישינן למיעוטא למיעוטא וכשר מדינא משום חששא דשלא לשמה אכתי מצינן לפרש בפשיטות כוונת המקשה בענין זה דהאי קולא חומרא הוא דאי מצרכת תרי א"א לבעל לערער בשום ענין משא"כ השתא שתקנו חכמים דהשליח לבד נאמן איכא למיחש לרבה נמי דאתי בעל ומערער לגמרי שהגט מזוייף או שמסרו לו ע"י תנאי או שנפל ממנו ומצאו זה השליח ויהא נאמן במגו דמזוייף דנהי דרבה לא חייש לטעמא דמצויין לקיימו היינו היכא דליכא ערעור אבל בדאיכא ערעור נראה דאין שום סברא לומר דהבעל לא יהא נאמן לגבי השליח למאי דלא אסיק אדעתיה השתא טעמא דמעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה וא"כ הוי ליה חד לגבי חד ואוקי איתתא אחזקת אשת איש ואהא מסיק הש"ס שפיר דודאי יש להאמין להשליח יותר משום האי סברא כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה ומידק דייק ולא אתי השליח לאורועי נפשיה וכמו שאבאר כן נ"ל לפרש לולי שהתוספות לא כתבו כן ולא נחתו להא סברא ובאמת נראה מהמשך לשונם דהך קושיא שנייה דמקשינן בסמוך אליבא דרבה חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה מפרשו לה נמי בכה"ג דלפר"י לא פסיל ליה כלל דאף להמקשה כשר מדלא קתני במתניתין בבבא דרישא יתקיים בחותמיו אלא דהא דקאמר המקשה דפסיל ליה היינו נמי משום לעז. אמנם למאי דפרישית אתי שפיר טפי ומאי דקשיא להו להתוס' מבבא דסיפא כבר כתבתי דבלא"ה ה"מ לאקשויי מעיקרא מכמה משניות ומגיטין שניתנו במדינת הים עצמן אלא דניחא ליה להש"ס להקשות מהאי בבא גופא דאיירי בהו רבה ורבא. ועוד דמהאי בבא דאם יש עוררין יתקיים בחותמיו ודאי ליכא לאקשויי מידי דמצינן למימר דאערעור דלקוחות קאי כמ"ש התוס' עצמן לקמן דף ט' דבא"י הוי ערעור כשלא אמר בפ"נ ובפ"נ ובבבא דרישא שאמר בפ"נ ובפ"נ לא הוי ערעור משא"כ בערעור דבעל ודאי סבר המקשה דמדינא מצי לערער ופסול והנלע"ד כתבתי ודוק היטב:

בא"ד וא"ת א"כ מאי ס"ד למהני בפ"נ כו' עכ"ל. ופי' דע"כ הא דקאמר משום עיגונא הקילו בה רבנן היינו לענין ערעור הבעל דאי לענין דמתירין אותה לינשא ולא חיישינן למעוטא אפילו בלא עד אחד נמי כמ"ש משאר גיטין שניתנו במ"ה דלא חיישינן להו וכ"ש ללישנא דאין מצויין לקיימו דלא שייך לומר שהקילו להתירה להינשא אף בדליכא ערעור דא"כ מה צורך לנאמנות השליח ומ"ש מגט הבא מא"י דמותרת להינשא אף בלא נאמנות השליח ומ"ש מל"ה מא"י אטו משום דאין עדים מצויין נחמיר עלה אע"כ דעיקר הקולא הוא במקום ערעור הבעל וא"כ מקשו התוספות שפיר דלמאי דס"ד דסוף סוף פסיל ליה הבעל דמאי מהני בפ"נ ובפ"נ וק"ל:

בא"ד אין נראה לר"י שיהא פסול משום לעז בעלמא כיון דקים לן שהוא כשר. אף למה שכתבתי בסמוך דיש לחוש משום לזות שפתים משום דר' אסי י"ל דלפר"י הכא אפילו לזות שפתים ליכא דסמכינן ארובא דרובא וקים לן למשקר וק"ל:

גמרא ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ליבעי תרי. קצת קשה מאי מקשה לרבא הא אגופא דמתני' יש להקשות כן דקתני המביא גט בא"י א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ ואם יש עוררין משמע בדליכא עוררי' א"צ שום קיום ואמאי ליבעי תרי דומיא דקיום שטרות ואפשר דזה היה יודע המקשה דהיכא דליכא עוררים מדאורייתא א"צ קיום אפי' בשטרות שהרי התוס' נסתפקו לעיל דאפשר דאפילו מדרבנן לא טענינן מזוייף אלא עיקר הקושיא דמשמע ליה דאף במקום ערעור הבעל מהימנינן לשליח ולפ"ז ע"כ הא דמקשה בתר הכי האי קולא חומרא הוא דאי אתא בעל ומערער לאו משום למאי דס"ד דבעל מהימן אלא דאגופא דמילתא קשיא אמאי מהימן השליח במקום ערעור הבעל כיון דבא"י לא מהימן ומשני דמעיקרא מידק דייק כיון שאומר בפ"נ ועיין בש"ך ח"מ סי' מ"ו ובתשובת מהרי"ק סי' ע"ד באריכות ובבית שמואל סי' קמ"א וקמ"ב:

גמרא בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי כדר"ל דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר כו' פרש"י דלא חניף איניש לזיופי. וכבר כתבתי בחדושי לכתובות דף כ"ח בלשון התוספות לכוונת רש"י כאן משום דהו"ל כמילתא דעבידא לאגלויי אלא דאפ"ה תמיהא לי היאך שמעינן הא מילתא מדר"ל דהא עיקר מימרא דר"ל איירי לענין שאין עדים יכולין לחזור בהם ולומר מבודים היינו כדאיתא בירושלמי והיינו דמשמע דהו"ל כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכוונתו דאע"ג דבכל עדות דעלמא עד שלא נחקרו עדותן נאמנים לומר מבודים היינו משום דדיבורא בעלמא הוא ובלא דרישה וחקירה אפשר דאמרי בדדמי

משא"כ בעלים החתומים על השטר למעשה גמור הוא ומש"ה לא מצי כלל לומר מבודים היינו. משא"כ לענין דלא בעי קיום מנ"ל הא מילתא מלר"ל. וליכא למימר דמילתא דסברא הוא דלהא מילתא נמי הו"ל כמי שנחקרה ומטעמא דפרישית. דהא אדרבה כתבו תוספות שם בכתובות דתימא גדול הוא דא"כ כל אדם שירצה יזייף. והמעיין שם יראה שהניחו קושיא זו בתימא לפי מה דמשמע בשמעתין שאפי' אם טוען הבעל מזוייף בברי לא בעינן קיום מדאורייתא. ונהי דרש"י נזהר מזה וכתב דלא חציפי אינשי לזייף ובודאי לכוונתו דרוב אינשי לא חשידי וא"כ אכתי הא קי"ל זה כלל גדול בדין המע"ה ולא אזלינן בתר רובא. אע"כ לכוונת רש"י דהו"ל כמילתא דעבידא לאגלויי וממילא הוי שפיר בכלל מימרא דר"ל. אלא דאכתי יש לתמוה על מה שכתב הש"ך ח"מ סי' מ"ו בשם כמה פוסקים שאם באו העדים לפנינו ואמרו אין זה כתב ידינו אפ"ה לא מהימנו העדים מדאורייתא. ומ"ט יש בזה דהא השתא תו לא שייך לומר מילתא דעבידא לאיגלויי הוא. וכבר עלה בלבי לומר דעיקרא מילתא דמדאורייתא לא בעי קיום לאו מסברא אתיא לן אלא מקרא ילפינן לה דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים ונתתם אותו בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. ואף למאי דקי"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי הא אמרינן לקמן דף כ"ב אליבא דר"א גופא דענה טובה קא משמע לן והיינו כמו שפרש"י לקמן דף ל"ו לענין תיקון עולם דהיינו שלא יצטרך להביא שום עדים יותר בפנינו. ואי ס"ד דמדאורייתא בעינן קיום אם כן אכתי לא קרינן למען יעמדו ימים רבים. דלכאורה נראה אי הוה בעי קיום מדאורייתא לא היה מתקיים בענין אחר כי אם בעדים מעידים בעצמן על כ"י או שיבאו השני עדים ויאמרו בפני ב"ד בפנינו חתמו ביום פלוני וכל שלא נעשה בענין זה לא הוי עדות מדאורייתא דהא בעינן עדות שאתה יכול להזימן. וא"כ מאי ענה טובה איכא אלא ע"כ מדכתיב למען יעמדו ימים רבים ממילא שמעינן דלא בעי קיום כלל. כך נראה לענ"ד לכאורה ועדיין צ"ע. ובעיקר שיטת מחלוקת הפוסקים בזה אי לא בעינן קיום מדאורייתא אף במקום ערעור או לוקח שלא במקום ערעור יבואר בסוגיות שלפנינו ובקונט' אחרון בשמעתין ובכתובות פ' האשה שנתארמלה. וכן מה שהשיג הש"ך וסייעתו בח"מ סי' כ"ט על מה שכתב הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא לא מהני שום שטר כלל יבואר הכל בק"א ע"ש ודו"ק:

שם לאמר ר"ל עדים החתומים על השטר כו' מה שיש לדקדק בזה כתבתי באריכות בקונטרס אחרון סוף פרק האשה שנתארמלה יעויין משם:

שם ורבנן הוא דאצרוך. כאן ודאי לא שייך לפ' דהא דקאמר ורבנן הוא דאצרוך היינו כמ"ש התוס' לעיל משום לעז דבעל אצטריכו דמהיכי תיתי לא נחוש באמת למזוייף כדחיישינן בשאר שטרות הצריכין קיום אלא ע"כ דמשום עיגונא לחוד אקילו מיהו הא דמקשה הש"ס דאתי בעל ומערער ופסיל ליה יש לפרש שפיר דהיינו לעז בעלמא דכיון דכבר גילה התרץ דמשום עיגונא הקילו להאמין על אחד ע"כ היינו אפילו במקום ערעור דבעל כמ"ש לעיל בל' התוספות וע"ז תירץ דמעיקרא מילק לייך ואפילו לעז ליכא מיהו אם נאמר דבעלמא נמי בכל שטרות לא טענינן מזוייף כמו שנסתפקו התוס' לעיל במתני' א"כ א"ש טפי דהא דקאמר הכא ורבנן הוא דאצרוך היינו משום לעז בעלמא דבלא"ה לא טענינן מזוייף אלא כשבע"ל מערער ודו"ק ועי' בסמוך:

שם כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה כו' מעיקרא מילק לייך ולא אתא לאורועי נפשיה. ולכאורה יש לתמוה דנהי דלעיל לענין לשמה שפיר שייך לומר מעיקרא מילק לייך משא"כ הכא אליבא דרבא דאיירי מחששא למזוייף והיינו ע"כ משום דחשדינן לשליח שלא קיבל הגט מיד הבעל כלל אלא שהאשה שוכרתו או שרוצה לקלקלה א"כ מאי מילק לייך שייך הכא. ובר מן דין לא ידעתי לייטב היטב לשון כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה כו'. בין ההיא דלעיל אליבא דרבה ובין הך דהכא דמאי יפוי כח לנתינת טעם יש בזה. אמנם למאי דפרישית לעיל בשמעתין א"ש טובא. דמהדרינן אעיקר טעמא מפני מה מהימנינן לשליח יותר מעד אחד דעלמא. דבהכי סלקא כל השקלא וטריא דשמעתין כדפרישית דהאי משני שפיר דכיון דהשליח מוסר הגט מידו ליד האשה ונגמרו עיקר הגירושין על ידו הו"ל כבעל דבר ומילק לייך טפי מעד אחד דעלמא. כמ"ש לעיל בשם תוס' רי"ל וסברא זו מצאתי להדיא בריב"ש סי' רס"ו אפילו לענין עדות לתרי ותרי יש להאמין לאותן העדים דאית בהו סברא דלייקא טפי ע"ש באריכות כן נ"ל נכון. ועוד נ"ל לייטב קושיא ראשונה דבאמת לא תקנו חכמים משום חשש למזוייף דודאי לא שכיח כלל כמו שפרש"י אלא עיקר החשש שהבעל יערער לומר שנתן לו הגט לפקדון או על איזה תנאי ולא נתקיים או איזה ערעור אע"ג דקי"ל דבכה"ג נמי שליח מהימן כדאיתא לקמן דף ס"ד וכמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא בשמעתין מ"מ היינו דוקא בגט מקוים אבל כשאינו מקוים מלינא הוי הבעל נאמן במיגו דמזוייף כדקי"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו מש"ה תקנו חכמים בפני נחתם דהדר הו"ל כגט מקוים דלא מהימן הבעל בשום ערעור. והשתא א"ש הא דקאמר השליח מילק לייך ולא אתא לאורועי נפשיה שאילו היה איזה תנאי בדבר או בשום ערעור בעולם לא הוי מרע נפשיה אי לא קים ליה שהבעל מגרשה ברצון ולא יערער כלל וגם זה נ"ל נכון. ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי שיטת התוספות דשמעתין דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו לענין לעז בעלמא אתי שפיר בפשיטות שהשליח מילק לייך שהבעל לא יוציא לעז. מ"מ הראשון נ"ל עיקר ודו"ק:

שם מעיקרא מילק לייך. לכאורה יש לתמוה מאי מילק לייך שייך הכא דבשלמא לעיל גבי לשמה אין החששא משום השליח כלל דודאי שהוא שליח הגט אלא שהבעל יערער לומר שלא נכתב לשמה א"כ א"ש דהשליח מילק לייך ומעיד ע"ז. וא"כ בודאי לא יערער עוד. משא"כ בחששא דמזוייף ע"כ א"א לומר דאנן חיישינן שמא הבעל מסר לידו הגט מזוייף דהא ליתא שהבעל אינו עשוי לקלקלה בידי שמים כמבואר בירושלמי ובכל הפוסקים אע"כ דאנן חיישינן שמא השליח בעצמו זייפו ולעולם לא נמסר לידו מיד הבעל וא"כ אם הוא חשוד לזייף מאי מילק לייך שייך הכא ומה יתן ומה יוסיף במה שמעיד על עצמו שלא זייף. מיהו לפמ"ש בסמוך יש לפ' לשיטת התוספות דבאמת מעולם לא תקנו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ משום דחששו למזוייף דלעולם לא חיישינן לא בגיטין ולא בשטרות לזיוף אלא כשכבר טען בפירוש מזוייף אבל מסתמא לא חיישינן ואוקמינן אדאורייתא דודאי לא זייף אלא עיקר התקנה היה דלעז מיהא איכא וע"ז מסיק דמעיקרא מילק לייך שהבעל מגרש ברצון ולא יוציא לעז אבל לשיטת רש"י דמשמע דלאו משום לעז איירי בשמעתין כלל אלא חששות גמורות א"כ הדרא קושיא לדוכתא כיון דחיישינן שהשליח חשוד לזייף מאי מהני בפ"נ ויש לייטב בדוחק משום דהא דאמרינן דמדאורייתא לא חשידי לזייף היינו משום דמילתא דעבידא לאגלויי הוא דברוב פעמים יבורר שהוא מזוייף אלא דאכתי חיישינן דאפ"ה לא מירתת שאף אם יבורר שהגט מזוייף מצי לאישתמוטי ויאמר שהבעל מסר הגט מזוייף לידו ויכחיש את הבעל אבל כשאומר בפ"נ תו לא מצי לאישתמוטי ומילק לייך ועי"ל דבאמת לא תקנו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ משום חששא למזוייף דלא שכיח כלל אלא עיקר החששא שהבעל יערער לומר שנתן לה גט על איזה תנאי ולא נתקיים או איזה ערעור ואע"ג דקי"ל בכה"ג נמי השליח נאמן כדאיתא לקמן דף ס"ד ואף רב הונא לא קאמר אלא בעיר אחת אבל בגט ע"י שליח ממ"ה ודאי השליח יהא נאמן מ"מ היינו לוקח בגט מקויים אבל כשאינו מקויים הבעל נאמן במגו למזוייף כדקי"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו לכך תקנו בפ"נ ובפ"נ דהדר הו"ל כגט מקויים ותו לא מהימן הבעל בשום ערעור ודו"ק. ועפ"ז יש לייטב שיטת הרב רבי אבינדור כהן שהביאו מהרי"י קולון והש"ך ח"מ סימן מ"ו ע"ש ויבואר לקמן בעז"ה גבי כפר סיסאי דמסקינן דאי עבדית אהנית עיין עליו:

תוספות בד"ה הכא בפני אבל ידענו וכו' וא"ת ואמאי לא מהני כו' עכ"ל. עיין במהר"ם ובמהרש"א ז"ל שפירשו כוונת התוספות לשיטת רבינו משולם דלקמן וזה דוחק ולולא דבריהם היה נ"ל לפרש המשך לשון התוספות למ"ש כשאומר בפ"נ לייק טפי היינו לענין לשמה דאף שאומר ידעתי שנכתב לשמה שהסופר והעדים בקיאין לא מהני משום דלא לייק כ"כ כמו בפ"נ וע"ז מקשו התוספות דאכתי אמאי לא אמר כרבא דהטעם הוא משום קיום ויועיל ידענו או ידעתי. וי"ל דרבה סובר בסברא פשוטה דידעתי לא מהני לענין קיום משום דלא לייק כ"כ כמו בפ"נ הא ליתא דהא דקושטא דמילתא לא מצריך רבה לענין קיום לא ידענו ולא בפני וא"כ אמאי לא קאמר כרבא דחיישינן משום קיום ובענין מיהא ידעתי או בפני וע"ז מתרצים התוספות דפשיטא ליה לרבה דידעתי לא מהני כיון דמוכח ממתני' דבפ"ב דאפילו ידענו לא מהני מכ"ש ידעתי וא"כ אם נאמר דהטעם משום קיום שטרות ע"כ נצטרך לומר דהיינו משום דלא לייק כשאומר ידעתי כמו בפני סוף סוף מיהו אמאי הצריכו לומר בפני נכתב דהא לא אתי לאחלופי כיון דידעתי לא מהני אע"כ דמשום לשמה הוא כן נ"ל. וממילא לא"ש טפי לפי' רבינו משולם אלא דכאן אכתי לא נחתו להכי אלא לפרש בפשיטות לכ"ע ודו"ק:

גמרא דא"כ אתי לאחלופי בקיום שטרות. ואע"ג דבמביא גט בא"י הכשירו בלא קיום כלל בלא ערעור ולא חיישי לאחלופי בקיום שטרות למאן דסובר דטענינן מזוייף אף שלא בפניו ואליבא דכ"ע דטענינן פרעתי במיגו דמזוייף אלא דהתם אפשר דליכא למיטעי דהוציא ממון בשטר שאינו מקויים דכ"ע ידעי משא"כ להכשיר בעל אחד לקיום איכא למיטעי טפי כיון דקיום שטרות מדרבנן וק"ל:

שם ורבא אמר לך אטו כי אמר וכו' ויש לדקדק דהא גופא תיקשי למה לא תקנו חכמים באמת דידעתי לא מהני וממילא לא הוצרכו לתקן בפ"נ ובשלמא לפי' התוספות אפשר שלא רצו לתקן שלא יועיל אפילו ידענו בשנים למיחזי כחוכא ואטלולא לע"א האומר בפ"נ דלא מהני בשטרות יועיל בגרושין וידענו דהיינו ממש קיום שטרות לא יועיל בגיטין לכך ניחא להו לתקן דבע"א לא מהני כ"א בפ"נ ובשנים מיהא מועיל כשאומרים ידענו משא"כ לפרש"י דידעתי מהני אפילו בשליח לחוד קשיא דהיה להם לתקן דידעתי לא מהני ולא נצטרך לומר בפני נכתב ויש לייטב דאכתי בתקנה זו לא יצאנו מידי חששא דאתי לאחלופי ולומר דבקיום שטרות דעלמא נמי בע"א אומר ידעתי לא מהני אבל כשאומר בפני נחתם יאמרו דמהני משא"כ כשתקנו לומר בפני נכתב דהו"ל מילתא יתירתא לגמרי דלא שייך כלל לענין קיום השטר א"כ מידע ידעי דהיכרא עשו למילתא לגיטין ותו לא אתי לאחלופי כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה מאן תנא וכו' וא"ת למאי דמסקינן וכו' נוקי כר"א עכ"ל. ואין לייטב קושיית התוספות דלמאי דלא ס"ד דהמקשה דמודה ר"א במזוייף מתוכו א"כ לא מתוקמי כר"א דלר"א לא חיישינן למניין לקיימו כיון דמכשיר אף בדליכא ע"ח כלל. אלא דא"א לומר כן דהא דלא מצריך ר"א ע"ח ומכשיר בע"מ היינו בבעל המוסר גט לאשתו משא"כ בשולח גט ממ"ה לא שייך כה"ג ע"מ דמאן יימר שהבעל מסר זה הגט לשליח ואף אם יש בידו כתב שליחות סוף סוף בעינן מיהא עדים לקיים כתב השליחות וכיון שאין מניין לקיימו פסול מה"ט גופא דשמא אינו שליח הבעל כלל דבשלמא ע"י ע"ח אע"ג דלא נתקיים בחותמיו מ"מ כיון דמדאורייתא לא חיישינן למזוייף ואם כן אמרינן לחזקה שזהו חתימות ידי עדים ומסתמא העדים מסרו הגט ליד האשה ומאי בעי ביד השליח לנפילה או פקדון לא חיישינן אע"כ שהבעל מסר הגט ליד השליח ונהי דמדרבנן חיישינן לזיוף האמינו רבנן בדרבנן להשליח לומר בפ"נ וממילא נתקיים ונאמן ג"כ על גוף השליחות מה"ט גופא וכמ"ש הרא"ש ז"ל והפוסקים. משא"כ אם לא נחתם הגט כלל אין לנו שום ראיה שזה הגט נמסר ביד שליח מיד הבעל וחיישינן שמא הוא עצמו כתבו ומילתא דפשיטא היא לפסול אף לר"א ובעינן לוקח ע"ח ומדרבנן צריך לקיים וא"כ מקשו התוס' שפיר. מיהו עכ"ז לולא דברי התוס' יש לייטב קושייתם בע"א דאי אפשר לומר לרבה טעמא דבפני נחתם לר"א היינו משום קיום לחוד וכדכתיבנא דהא לקמן משמע להדיא לרבה שנים שהביאו גט ממ"ה צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ וה"נ אמרי לעיל א"ב לאתויה בי תרי וא"כ למאי דס"ד לר"א אף מזוייף מתוכו כשר אי לאו היכא דאיכא למיחש שמא אינו שליח כלל כמ"ש וא"כ בב' שהביאו גט אמאי צריכין להעיד על החתימה שנחתם בפניהם ות"ל אפי הם מזייפים לא חיישינן להו כיון שהם מעידים שהבעל מסר הגט לידם הו"ל ע"מ ולא איכפת לן כלל לקיים ע"ח אבל למאי דמסקינן דמודה ר"א במזויף א"ש דב' שהביאו גט צריכין לומר כו' כנ"ל אלא דבלא"ה התוס' משני שפיר:

דף ג:

גמרא אי ר"מ כו' כתיבה לא בעי. ויש להקשות מאי קושיא נהי דר"מ לא בעי כתיבה לשמה ואפי' מצאו באשפה כשר אפ"ה כתבו התוס' לס"ו ע"ב בד"ה הא כתב הגט כו' לחד שינויא דמודה ר"ל היכא שצוה הבעל לא' לכתוב הגט וכתבו אחר דפסול ומשמע שם דאפילו בדיעבד תנא וא"כ ה"נ דלמא חייש ר"מ לכה"ג ואף לפמ"ש התוס' לעיל דכיון דסתם ספרי דייני מיגמר גמירי תו לא חיישינן אלא לערעור הבעל בלעז בעלמא ה"נ מצי לערער ולומר שהוא צוה ע"י שליח שיכתוב סופר פלוני דהא ר"מ מכשיר באומר אמרו אפילו בחתימה כ"ש בכתיבה והלך השליח והניח לסופר אחר לכתוב בלתי ידיעת הבעל וא"כ שפיר מצי לערער ולהוציא לעז דקפיד אכתיבת הסופר וממילא דפסול לר"מ ואע"ג דכיון דר"מ מכשיר באומר אמרו א"כ ממילא לא חיישינן שמא ישנה השליח על דעתו של הבעל י"ל דהיינו דווקא למי שבקי לשמה אבל הכא נהי דרוב סופרים בקיאין הם מ"מ אפשר דהשליח לא היה בקי לשמה ומכ"ש דלא חייש אכתיבה. ומש"ה לא הקפיד לומר לסופר אחר שיכתוב ומש"ה מצריך ר"מ לומר בפני נכתב ומסתמא שכותבו הסופר בצווי הבעל כדלעיל. ויש לייטב דתלמודא לא מצי לאוקמי מילתא דרבה בכה"ג דהא רבה גופא אית ליה לקמן ס"פ התקבל דאומר אמרו כשר ולא תעשה וכיון דאומר אמרו גופא כשר ולא תעשה לא שכיח ולא חיישינן כמ"ש שם התוס' שם ואף למאן דלית ליה שם דרבה ורב יוסף נמי יש לייטב ע"ש ואין להאריך יותר. מיהו נתיישב בזה קושיית התוס' דנהי דסתמא דתלמודא לא בעי לאוקמי אליבא דרבה סתמא דמתני' כר"מ ומשום אומר אמרו כיון דתלמודא גופא סובר בפשיטות דאומר אמרו פסול משא"כ ר"מ גופא דס"ל בהדיא אומר אמרו כשר וא"כ לדידיה א"ש דצ"ל בפני נכתב מה"ט גופא כמ"ש ועוד מצינן לייטב בכה"ג מטעמא דחתם סופר ועד דפסול לר"מ ואין להאריך והמשכיל יבין:

תוספות בד"ה דתנן אין כותבין כו' הך סוגיא ובסמוך נמי כו' עכ"ל. ופירושם תמוה דא"כ מאי מקשה הש"ס עליה דרבה מאן תנא דהא מצי סבר שפיר כרבי יוחנן ואינך אמוראי דמוקי למתני' דמחובר כר"א דהכי קי"ל ואי מלר"נ מקשה הו"ל לאתויי מעיקרא מילתא דר"נ ועוד דלמא רבה לית ליה דר"נ ומכ"ש למ"ש התוס' שם דף כ"ב דהא דר"נ אמר אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה היינו מחמת

קושיא לאוקימתא למתני' דהכל כותבין אפי' חש"ו וא"כ אם נאמר דרבה מוקי למתני' למחובר כר"א והוא ששייר מקום התורף כהנך אמוראי דמוקי הכי וממילא למתני' דהכל כותבין נמי מתוקמי בהאי גווני גופא כמבואר שם בסוגיא וא"כ אין צורך והכרח למילתא דר"נ. וכן מ"ש התוס' דרב אשי דבסמוך למוקי כרבי יהודה דהיינו נמי כר"ל יש לתמוה ג"כ דמלבד מאי דמוקי רב אשי מילתא דרבה כר' יהודה דלא צורך דהא שפיר מתוקמי כר"א ומשום מזוייף מתוכו דהוי אליבא דהלכתא וכבר כתבתי בזה בסמוך דרב אשי מוקי לדרבי יהודה נמי כר"א ומשום מזוייף מתוכו אבל מ"מ נראה דוחק לומר דרב אשי מפרש מילתא דרבי יהודה כר"ל ולא כרבי יוחנן דקי"ל כוותיה ואיהו מפרש דחתמו במחובר אתורף קאי וא"כ רבי יהודה נמי דקאמר על שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש אטופס ואתורף קאי ולא איירי כלל מחתימה וא"כ היאך מוקי רב אשי מילתא דרבה כרבי יהודה ולפרש דלא כהלכתא דלא צורך דבלא"ה מתוקמי שפיר מילתא דרבה כר"א והנלע"ד ביסוד קושיית הראשונים דהמשך לשון הש"ס הוא כך דהא דמקשה מעיקרא מאן האי תנא כו' עיקר הקושיא אחתימה קאי משום דפשטא דקרא וכתב לה לשמה משמע טפי דקאי אכתיבה לחוד ועוד דתנינן לקמן אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וא"כ מהיכי תיתי נצריך חתימה לשמה ומנ"ל לרבה הכי. וע"ז קאמר הש"ס אי ר"מ ולפ"ז ע"כ היינו משום דרבה גופא אהאי סמיך דשמעינן לר"מ דס"ל דכתיבה לא מיפסל בגט בשום ענין והיינו במתני' דמחובר דלי' חותמו משמע חתימה ממש וממילא דאף שכל הכתיבה היה במחובר אפ"ה מכשיר דוכתב לה אחתימה קאי וע"כ דרבה מוקי לה כר"ל דאי כרבי יוחנן הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל דר"מ מצריך חתימה לשמה דאע"ג דבסוגיא דגיטין משמע דסובר דבעינן ע"ח אכתי מנ"ל דמדאורייתא דלמא מדרבנן דהא לא חשיב אלא פסולא דרבנן והא דנקט כתב בכתב ידו ואין עליו עדים ולא נקט כתב סופר ואין עליו עדים היינו לאשמעינן דאפ"ה פסול מדרבנן וכה"ג נענין ע"א ולעולם דמדאורייתא לא בעינן ע"ח כלל דאף את"ל דבעינן משום דאין דבר שבערוה פחות מב' אכתי מנ"ל דבעינן לשמה דפשיטא דוכתב אכתיבה קאי אע"כ דרבה לייק לה ממתני' דמחובר דע"כ מוקי לה כר"ל וכלכתיבנא וא"כ מקשה הש"ס שפיר דהא מהאי מתני' גופא מוכח דלא בעינן כתיבה לשמה והיינו נמי דמקשה הש"ס בסמוך מדר"נ עליה דרבה כיון דרבה גופא ע"כ לייק למילתא אליבא דר"מ מההיא דמחובר א"כ ע"כ כר"נ ס"ל כדלייק התם ר"נ גופא ע"ש וכמו שנבאר עוד שם באריכות אי"ה. וביסוד קושיא השנייה אליבא דר"י נלע"ד דאף לר"י ושמואל דמוקי לת"ק דמתני' דמחובר כר"א ולענין טופס ותורף אפ"ה מפרשי מילתא דרבי יהודה לענין כתיבה וחתימה ממש והיינו מתרי טעמי אם מגל הלשון דלוקא בלשון ת"ק דמתני' מצינן לפרש חתמו אתורף כמ"ש התוספות כאן מלשון מגילה חתומה דאע"ג דבאמת כותבין התורף קודם לטופס כדאיתא להדיא בפ' המביא תניין דמסקינן תנאי ראשון ופרש"י דבתנאי ראשון כותבין להתורף מ"מ כיון דבמתני' למחובר איירי הת"ק בליעבד אי מתרמי שכתב הטופס תחילה במחובר והניח מקום פנוי לתורף כהאי דתנינן הכותב טופסי גיטין צריך שישייר מקום התורף ובכה"ג שייך שפיר שאם חתמו אח"כ והיינו כתיבת התורף בתלוש כשר משא"כ לר' יהודה לאמר אין כותבין על שיהא כתיבתו וחתימתו א"א לפרש חתימתו אתורף כמו וחתמו דרישא דהא באמת כותבין התורף תחלה. ועוד יש הוכחה אחרת לוחתימתו דר"י היינו חתימה ממש דאלת"ה אלא אטופס ואתורף קאי ופליג את"ק דמכשיר בטופס א"כ בסיפא דמתני' דהכל כותבין אפילו חש"ו דמוקי שמואל ור"י נמי כר"א ובשייר מקום התורף א"כ אמאי לא פליג נמי ר' יהודה דאפי' הטופס פסול בחש"ו. ולי"ל דפליג ברישא וה"ה להאיך. חדא דשינוייא דחיקא הוא. ועוד דא"כ קשה אמאי פליג ר' יהודה במשנה שלישית בהאי דהכותב טופסי גיטין דף כ"ו דפוסל בטופס שלא לשמה וא"כ תקשי ממ"נ מ"ש רישא וסיפא דפליג ובמציעתא לא פליג אע"כ דבאמת האי וחתמו דרישא אחתימה ממש קאי ומוסיף את"ק דלא איירי אלא בכתיבה לשמואל ור"י ואתא רבי יהודה לאוסופי לחתימה נמי בעינן במחובר ומשכחת ליה כמ"ש התוס' בסמוך ולענין טופס ותורף לא איירי אלא במשנה דהכותב טופסי גיטין אי משום דנטר עד דבסוף ופליג אכולה או דמכשיר במחובר בטופס משום דלא שכיח כמ"ש התוספות לקמן אליבא דר"מ כנ"ל נכון ודו"ק היטב:

בא"ד ובסמוך נמי למוקי רב אשי כו' עכ"ל. פי' דרב אשי נמי ע"כ כר"ל ס"ל דאי כר"י כיון דמוקי חתמו דמתניתין אמקום תורף א"כ הא דקאמר ר' יהודה על שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש היינו אמקום הטופס ומקום התורף קאי לגזיר אבל מחתימת העדים לא איירי כלל וא"כ אפשר דס"ל כר"א דע"מ לחוד כרתי וע"ח גריעי אפילו מטופס ולא בעי לשמה דהא לרב אשי אפשר דשלא לשמה לא מיקרי מזוייף מתוכו אע"כ דאליבא דר"ל קאי וק"ל:

בא"ד תימא לר"י דהכא משמע כו' ולקמן תניא בהדיא כו' עכ"ל. לכאורה אין מקום לקושייתם דמצינן למימר דר"מ ס"ל דבפ"נ צ"ל נמי משום קיום דלא ליתי לאחלופי וס"ל נמי דילענו מהני משא"כ לרבה דקאי אליבא דתנא דמתני' דע"כ ס"ל דילענו לא מהני כדאיתא במשנה דריש פ"ב כמ"ש התוספות לעיל אלא דלא ניחא להו להתוספות לומר דשייך פלוגתא דתנאי לענין ילענו כיון דלא אשכחן בשום דוכתא דפליגי תנאי בהכי ובעיקר קושיית התוספות כבר כתבתי בל' הגמרא מה שנראה לענ"ד ליישב בזה. ועוד נ"ל ליישב בל"א לפי השיטה שכתבתי לעיל בל' התוספות בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה וכתבתי שם דמשמע מל' הירושלמי דלא בקיאי בשום דיני גיטין. אח"ז מצאתי עוד בירושלמי להדיא דצריך השליח לומר בפ"נ ביום ובפנ"ח ביום בפ"נ לשמה ובפנ"ח לשמה א"כ משמע להדיא דהיינו משום שאין בקיאין נמי בדיני מוקדם וכבר כתבתי לאפשר דתלמודא דידן נמי סבר הכי אלא דאף לפמ"ש התוספות שם דרבה נקט ע"כ לשמה דווקא כבר כתבתי די"ל משום דפסולא דנכתב ביום לא שייך בגט הנשלח ממדינת הים כדאמרינן לקמן בפ"ב דהנהו קלא אית להו ובין משום בת אחותו ובין משום פירות לא תלי מידי בזמן החתימה אלא מיום המסירה. אלא דלפ"ז תקשי על הירושלמי אמאי מצריך לומר בפ"נ ביום כו' ונראה לי משום דהירושלמי לשיטתו דפוסק שם להדיא כר"מ דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר נמצא דלפ"ז כיון שכבר תקנו חכמים לחתום דוקא ביום הכתיבה משום הנהו טעמי ממילא אפילו היכא דלא שייכי הני טעמי אפ"ה פסול דהו"ל מיהא משנה ממטבע כו' לבר מהני תלת דחשיב בסמוך שכך היה המטבע לפסול לבד וא"כ אפילו בגיטין הבאים ממ"ה היכא דנכתבו ביום ונחתמו בלילה ולאו פסולי לר"מ דהכי רהטא כולה סוגיא דמכילתין דהכי הוא לר"מ. ובזה נתיישב היטב קושית התוס' דנהי דתלמודא לא מצי לאוקמי מילתא דרבה אליבא דר"מ ומשום טעמא דנכתב ביום דמדנקט רבה לשמה דוקא מכלל דלא חייש לנכתב ביום וכמ"ש דבגיטין הבאים ממ"ה לא מיפסלי בהכי למאי דלית לן דר"מ בהא דכל המשנה ממטבע כו' ועוד דהא לקמן בברייתא דקאמר ר"מ דכל שלא אמר בפ"נ ובפ"נ הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים והולד ממזר פליגי עליה חכמים ואמרו אין הולד ממזר אלא כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור כו' ויאמר בפ"נ ובפ"נ נמצא דאפילו הני רבנן דפליגי עליה דר"מ וסברי דלא אמרינן כל המשנה כו' אפ"ה סברי דצ"ל בפני נכתב וא"כ מקשה הש"ס שפיר דכיון דהנהו רבנן ע"כ לא ס"ל לפסול בנכתב ביום כו' בגיטין הבאים ממ"ה וא"כ לרבה תקשי להו מ"מ סברי דבעינן כתיבה לשמה וחתימה לשמה מש"ה צ"ל לאתויה כר"א או כר' יהודה וממילא לטעמא דידן נמי משום הכי הוא למאי דקי"ל דלא אמרינן כל המשנה כו' משא"כ לר"מ גופא דאית ליה כל המשנה ממילא א"ש דצ"ל בפ"נ משום חששא דנכתב ביום וכל' הירושלמי ואין להקשות אמאי לא נקט בהדיא בפ"נ ביום די"ל דתחלת המטבע עיקרה לומר בפנ"כ ובפ"נ לחוד משום דאי מפשת ליה נייז אבל לבתר הכי שיילינן ליה על כל מה שיש להסתפק וכמ"ש לעיל בל' רש"י וכן משמע להדיא מל' הירושלמי ואף למ"ש התוספות לעיל דכל הסופרים בקיאין אפ"ה איכא למיחש בנכתב ביום שהסופר עשה כדין והעדים היו ממיעוטי למיעוטי שאינן בקיאין ודוק היטב בכל מ"ש בזה שלענ"ד נכון:

בא"ד תימא לר"י כו' בפרק הזהב דף נ"ו כתבו התוס' דלר"מ לא בעינן באמת בפ"נ אלא בפנ"ח לחוד ובפ"נ אגב גררא דרבנן נקטי' מיהו לפמ"ש הרמב"ן ז"ל פ' כל הגט דלמסקנא דרבה אית ליה דרבא תו לא שייך להקשות דהא מ"מ לא אמור כרבא דרבה חייש לכל התומרות וא"כ י"ל דרבה נמי חייש לאחלופי וא"כ א"ש דמצריך ר"מ נמי בפ"נ:

בא"ד אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאחלופי כו' וכתב מהרש"א ז"ל דמלר"מ גופא מצי לאוכוחי בפשיטות דילענו לא מהני וממילא לא חיישינן לאחלופי עכ"ל. וכתב כן לפי שיטתו אבל לפמ"ש לעיל א"ש דלר"מ אפשר דילענו מהני כגון שאמר -ילעתי שנכתב לשמה משא"כ לרבה א"א לומר כן דא"כ אמאי לא אמר כרבא אע"כ דס"ל בפשיטות דילענו לא מהני ממתניתין דפ"ב ודו"ק היטב:

בד"ה שלשה גיטין כו' ואע"ג ללר"מ וכתב היינו וחתם כו' דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו עכ"ל. מיהו למה שמפרש ר"ת בסמוך בד"ה דקי"ל הלכה כר"א ללר"מ נמי בעינן ע"מ משום דאין דבר שבערוה פחות מב' א"כ צ"ל דה"נ איירי בעידי מסירה אלא דר"מ בעי נמי ע"ח בהדי ע"מ מגזירת הכתוב לוחתם ובזה קאי שפיר כתיבת יד הבעל במקום חתימת העדים דהא קרינן ביה וכתב אבל במקום ע"מ לא אמרינן ליהוי כתיבת יד הבעל דהא אין דבר שבערוה כו' והולאת בע"ל כמאה עדים למי לא שייך כאן כמ"ש התוספות לקמן משום דקמחייבי לאחריני מיהו אף לפר"ת לא מיחייבה האשה להביא ע"מ לפנינו אלא לאף שאין ע"מ לפנינו אפ"ה אמרינן דבכתיבת יד הבעל לא תנא דכיון דברור לנו שהגט יצא מתחת יד הבעל ליד האשה דהא לנפילה לא חיישינן א"כ תלינן שפיר שהבעל מסר לה הגט בפני ב' עידי מסירה דהכל בקיאים הם שצריכין ע"מ משום דבר שבערוה כו' ולעולם לא משכחת שתהא צריכה להביא ע"מ לפנינו אלא אליבא דר"א בלאיכא ע"ח דאז ודאי חיישינן שמא לא בא הגט לידה מיד הבעל אלא זוופי זייפיה ולשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ללר"מ לא בעינן ע"מ ואפילו לר"א בחד מינייהו סגי או בע"ח או בע"מ מ"מ צ"ל למאי דמוקי מתניתין דג' גיטין כר"מ איירי בע"מ וכמ"ש מטעם דאין דבר שבערוה כו'. וע"ל דכיון דלדידהו סגי בע"ח לחוד ע"כ דסברי דאע"ג דקי"ל אין דבר שבערוה כו' מ"מ כיון שהעדים חתומים על הגט ודאי מסרוהו ליד הבעל וכיון שאנו רואין עכשיו הגט ביד האשה א"כ אנן סהדי שנגרשה והוי כמאה עדים א"כ ה"נ בכתיבת יד הבעל אף בלא עדים כיון שודאי מיד הבעל בא לה הו"ל כמאה עדים ולא שייך כאן ענין הולאת בע"ל כמאה עדים שאין אנו צריכין להולאתו אלא לדבר ברור הוא שנגרשה ואף שכל זה ברור הוצרכתי להאריך לפי שדברים אלו מפתח גדול בזו המסכת ואנו צריכין להם בכמה מקומות בפרקים הבאים בעזה"י:

בא"ד ואין בו אלא ע"ח כו' וקשה ניחוש שמא סופר כתבו להתלמד כו'. פי' דולאי אילו כתבו הסופר לשמה ע"פ הבעל א"כ מסתמא נמסר ליד הבעל והבעל החתים עליו העד השני ומסתמא הבעל מסר לאשתו ע"פ ע"מ דהכל יודעין שאין דבר שבערוה פחות מב' ע"מ לשיטת התוספות וכן לענין גזירת הכתוב דבעינן וכתב והיינו וחתם אפשר דכתיבת הסופר לגבי גירושין חשיב כחתימה וא"כ הו"ל שני ע"ח או שנאמר לכיון ללבר לבר לשיטת התוספות אע"מ קאי א"כ אפשר דלענין חתימה לא בעינן ב' דקרא וכתב היינו וחתם סתמא כתיב ואפשר דבחד סגי. והא דבעינן כתב הסופר בהדי ע"א היינו כדי שלא תצטרך לע"מ דבע"א גרידא ודאי הגט בטל בלא ע"מ לפנינו דשמא שכרה ע"א שכתב וחתם לה ולא בא לידה מיד הבעל משא"כ בסופר ועד שודאי היה ביד הבעל לא צריכה להביא ע"מ לפנינו דמסתמא אמרינן שנתן לה כדין אלא דעיקר קושייתם דניחוש שמא כתב להתלמד ונמצא שלא היה ביד הבעל וא"כ הוי לן למימר דתנא אח"ז מצאתי וראיתי בחידושי הרשב"א בקידושין גבי מקדש בע"א אי חוששין לקידושין שכתב דבגיטין הא דכתיב וכתב היינו וחתם בע"א סגי ולא ירד לחלק במ"ש ודו"ק. עיין בקונטרס אחרון שכתבתי לטעות הוא:

בא"ד וזרקו לאשפה כו' הא דלא חייסי בכה"ג בכתב יד הבעל שמא זרקו לאשפה והאשה מצאה היינו משום דקי"ל לנפילה לא חיישינן משום דבעל מיזהר זהיר ביה שלא יבא הגט כזה ליד אשתו ויועיל לה לענין שאם נשאת לא תצא. משא"כ בסופר שכותב להתלמד לא זהיר ביה כיון שגט כזה בלי שום חתימה אינו כלום ולשמא תשכור ע"א אפשר דלא חייש הסופר. וע"ז מתרצים התוס' דאפ"ה רוב הסופרים חייסי אף בכה"ג. מיהו אי קשיא לי הא קשיא לי כיון דהכא אליבא דר"מ קיימינן ולר"מ ודאי בעלמא לא בעינן כתיבה לשמה אף לכתחילה כמ"ש תוס' בסמוך וא"כ היאך מכשרינן בכתב סופר ועד דהא איכא למיחש שהסופר לא כתבו לשמה כיון שאינו צריך וא"כ ליכא אלא ע"א שחתם לשמה דכתיבת הסופר אינו ראוי לצרף לעד שני כיון שלא היה לשמה ובדוחק יש ליישב דכיון שהגט מיהו בודאי היה ביד הבעל ומסרו לאשתו א"כ בודאי שלא היה טועה בכך ליתן לה הגט בעד אחד אי לאו שיודע בודאי שהסופר כתבו לשמה דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות מב' אלא שבזה לבד היה הבעל טועה להחשיב כתיבת הסופר כעד שני אף לכתחלה דלאו כ"ע דיני גמירי אבל לענין לשמה דבעינן שנים ודאי בקיאין בא"י לכ"ע ורוב בח"ל. אמנם לפי מה דפרישית לעיל בשיטת התוס' והרא"ש וסייעתיה דבלא"ה א"ש דאף לר"מ דבעינן ע"מ והם עיקר לעלייהו קאי לבר לבר אבל ע"ח לאו משום עלות בעינן להו אלא משום גזירת הכתוב דוכתב היינו וחתם א"כ אפשר דבחד סגי כיון דלאו מטעמא דעדים נינהו וכמ"ש בשם הרשב"א ז"ל וא"כ הא דבעינן שני ע"ח היינו בכלי שנלע בזה שהיא לא זייפה אלא מיד הבעל בא לה ואז אמרינן בודאי שמסר לה בפני שני ע"מ משא"כ בעד אחד בחתימה לבד חיישינן לזיוף וצריכה להביא ע"מ לפנינו וכ"כ בכתב הסופר ועד אחד שינאנו מידי חששא דזיוף כיון שהסופר נזהר לזרוק לאשפה לא חיישינן תו משום לשמה לבעל אחד שחתם לשמה סגי ודוק היטב:

בא"ד וי"ל שהסופרים נזהרים כו' עכ"ל. ואיכא למידק דהא שמואל גופא לאוקי למתני' בכתב סופר וע"א מסקינן שם דהיינו בסופר שאינו מובהק מותר אף לכתחלה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא כיון שאינו מובהק ע"כ היינו משום לחיישינן שמא לא שמע מפי הבעל כפרש"י שם א"כ הוי לן למימר דהולד ממזר משום שמא זרקו לאשפה והיא החתימה ע"א. ויש ליישב דהא דאמרינן התם בסופר שאינו מובהק היינו שאין אנו יודעין בו שהוא מובהק ומש"ה לא תנשא לכתחילה אבל בליעבד סמכינן ארובא דרוב הסופרים בקיאין הם ונזהרין לזרוק טופסי גיטין לאשפה ודו"ק ועפ"ז יישבתי כמה קושיות ודקדוקים בסוגיא דהתם ונתיישב ג"כ ל' רבינו הטור א"ע סוף סי' ק"ל שנתקשו בו גדולי עולם ושם יבואר אי"ה:

בד"ה רא"א כו' וא"ת למאי לוקא כו' עכ"ל. ולכאורה לאף אם נפרש כן לדברי ר"א אפ"ה לא מתוקמי שפיר מילתא דרבה כר"א דכיון דלר"א בכתב סופר ועל אחד מותר לכתחילה א"כ הא דתנן לקמן בפ"ב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול אמאן תרמייה דהא בעל אחד שחותם לשמה סגי ול"ל לחיישינן שמא זייף חתימת השני דהא רבה לא חייש לזיופא דלית ליה טעמא דמנויין לקיימו אם לא שנאמר דקושית התוספות היא למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא כמ"ש לעיל דשקלא וטריא דרבא לפי המסקנא נמי קאי וא"כ מקשו התוס' שפיר דלמא לעולם אימא לך דר"א נמי בעי מיהא חתימה דעל אחד לשמה ומש"ה תקנו לומר בפנ"ח ולא מהני ידענו ומילתא דנ"ל נמי בפנ"ח כולו משום דאין מנויין לקיימו ודוק היטב:

דף ד.

תוספות בד"ה מודה ר"א כו' אבל הכא שעדים כשרים כו' מה תקלה יש בכך עכ"ל. פי' כיון דמן הדין אין צריכין לחתום לשמה אין כאן תקלה אם נסמוך עליהם אף כשאין ע"מ לפנינו דהא מ"מ היה מיהא ביד הבעל כיון שחתומים עליו שני עדים כשרים ואמרינן דמסתמא מסר לה בפני ע"מ מיהו עיקר קושייתם בזה לשיטתם דלעיל דלא חיישינן לשמו כשמו משא"כ לשיטת רש"י ז"ל שכתב לעיל בפי' דחששא שאין בקיאין לשמה היינו שמא איתרמי שמו כשמו א"כ הוי שפיר מזוייף מתוכו דהא ע"כ לרש"י דהא דבעי למימר בפנ"ח לשמה ולא סגי לומר בפ"נ לשמה להוציאנו מידי חששא דשמו כשמו דהא ע"כ העדים נמי בקיאין לשמה דאל"כ ליבעי תרי למאן דחייש למיעוטא אע"כ משום דחיישינן דלעולם שציוה הבעל לכתוב לשמה ואח"כ מסרו הסופר ליד הבעל ונמלך לגרש או שנאבד הגט ממנו או לא מצא עדים להחתי' ומצאו אחר ששמו כשמו ונתן לו הגט שהלה לא היה בקי לשמה והחתים עליו העדים ואח"כ נמלך השני והחזירו ליד הראשון לע"כ דהכי הוא לשיטת רש"י וא"כ האי חששא שייך נמי הכא ונמצא שאין העדים יודעים כלל מאלו הגירושין ואפשר שלעולם לא היה ביד הבעל אלא שנאבד מיד השני ומצאו השליח והו"ל שפיר מזוייף מתוכו משא"כ באומר בפני נחתם לשמה מילק לייק כן נ"ל והרשב"א ז"ל בחדושיו כתב דכיון שאנו מכשירין הגט ע"י ע"ח לומר מסתמא נמסר בפניהם א"כ לא גרע חתימת העדים מתורף הגט ובכלל כתיבת הגט הוא מש"ה בעינן לשמה ע"ש ודבריו נ"ל נכונים ועיין מ"ש בזה בסוגיא לערכאות לקמן לפרש גם כוונת התוספות כן:

בא"ד מודה ר"א תימה כו' מה תקלה יש בכך כו' עכ"ל. והקשה בני הנבון הבחור כ' בעריש שי' דמאן יימר דסוגיא דשמעתין דמזוייף מתוכו משום שלא לשמה איירי דשפיר מצינן למימר דלרבה נמי לא בעינן אלא כתיבה לשמה ומה שצריך לומר בפ"נ היינו משום שמא חתם קרוב או פסול והו"ל שפיר מזוייף מתוכו וצ"ל בפנ"ח וממילא שיילינן ליה כשיטת רש"י ז"ל:

גמרא רב אשי אמר ה"מ ר"י היא דתנן כו' הא דלא מייתי מלמצריך ר"י בהדיא לכתוב אף הטופס לשמה במתני' דף כ"ו די"ל דס"ל כר"א ונזור טופס אטו תורף אבל חתימה גרע אפילו מטופס כיון דע"מ כרתי ואף לכתחילה כשר בלא ע"ח לכך מייתי מהכא דקאמר להדיא על שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ובזה יש ליישב קושית התוס' דהא דנקט ר"י וחתימתו היינו לאגב אורחא קמ"ל דחתימה פסולה במחובר כמו הכתיבה ונ"מ ממילא לענין לשמה וק"ל:

תוספות בד"ה ה"מ ר"י היא אע"ג דבריש פ"ב ת"ק דר"י מצריך כו' עכ"ל. פי' וא"כ לכאורה מצינן למידק מלסיפא ר"י מכלל דרישא לאו ר"י כדדייק הש"ס בכמה דוכתי ע"ז כתבו דאיכא למימר נהי דפליג ת"ק דריש פ"ב אדר"י לענין א' אומר כו' אבל לענין דס"ל לר"י דבעינן כתיבה וחתימה לשמה ובמחובר בהא מודה ליה ת"ק דריש פירקא וזה ברור וכ"כ מהרש"א ז"ל ולא' מהרש"ל ז"ל נשארו בתימא וצ"ע:

בא"ד על שתהא כתיבתו וחתימתו כו' וי"ל דמשכחת לה כו' ואח"כ נטעו והשריש כו' עכ"ל. ואין להקשות דא"כ הו"ל גט מוקדם דמסתמא לא השריש ביום הכתיבה דר' יולא ס"ל בפ"ק דר"ה דצריך ב' שבתות להשרשה מיהו י"ל דאיירי שכתב מתחילה זמן מאוחר ואפ"ה לא מיפסל כיון שלא חתמו העדים אלא בזמן הכתוב בו ודו"ק:

גמרא מהדרינן אדר"א דקי"ל הלכתא כוותיה בגיטין. ולכאורה יש לתמוה דא"כ קשה איפכא השתא נמי מאי דוחקא דרב אשי לאוקמי מתני' דלא כהלכתא כיון דמתוקמא שפיר כר"א ומודה במזוייף מתוכו וצ"ל דר' אשי לא ס"ל הא דר' אבא דמודה ר"א במזוייף מתוכו או שסובר דבכה"ג לא מיקרי מזוייף מתוכו כקושיית התוספות הא ליתא דא"כ הוי לן למיפסק כרב אשי דבתרא' הוא מדקאמר הש"ס מעיקרא מ"ט כו' וכל הפוסקים כתבו להדיא דקי"ל כר"א ומודה ר"א במזוייף מתוכו ושלא לשמה נמי מיקרי מזוייף מתוכו ועיין בל' הרמב"ם ובטור אה"ע ובש"ע ונלענ"ד ליישב כשנדקדק עוד לשון מעיקרא מ"ט לא מוקמינן וכך פירושו דולאי מעיקרא דלא ס"ל דמודה ר"א במזוייף מתוכו או שהיינו סוברים דבכה"ג לא מיקרי מזוייף וא"כ היה מהסברא לומר דר"י פליג אדר"א וסובר דקרא דוכתב קאי בין אכתיבה בין אחתימה לכך לא הוי ניחא לאוקמי כר"י משום דקי"ל כר"א בגיטין אבל למאי דמסקינן דמודה ר"א במזוייף וזכינו לדין דבכה"ג מיקרי מזוייף ממילא אית לן למימר דר"י נמי כר"א ס"ל לגמרי ומה"ט בעי חתימה בתלוש ולשמה משום מזוייף מתוכו ולא משום דוכתב קאי אחתימה והא דאיצטריך לרב אשי לאוקמי כר"י ולא כר"א כשנוייא קמא היינו משום דלא מצינו להדיא למודה במזוייף מתוכו ולמיקרי כה"ג מזוייף מתוכו אבל מדר"י שמעינן שפיר כדר"א דס"ל כהדדי דאפושי פלוגתא לא מפשינן ודוק כי נכון הוא:

תוספות בד"ה דקי"ל הלכה כר"א וכו' אבל הלכה כמותו אף בשטרות וכו' ולפיכך צריך ליזהר שיהיו ע"מ כו' עכ"ל. נראה לפרש המשך הל' דולאי אי הוי הלכתא כוותיה בגיטין ולא בשטרות א"כ ע"כ דהא דלא מהני בשטרות ע"מ לדידן היינו משום דמצינו בקרא דירמיה וכתוב בספר וחתום משמע דוקא ע"ח משא"כ בגיטין דלא כתיב וחתום אלא וכתוב גרידא סגי בע"מ ונמצא דלפ"ז נמצינו למידין מיהא דע"ח עדיפא מע"מ מדמהני בשטרות ע"ח ולא ע"מ א"כ לפ"ז כ"ש דבגיטין היכא דאיכא ע"ח לא בעינן ע"מ כסברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דהא גיטין יליף מדבר דבר מממון. משא"כ למאי דקי"ל הלכתא כר"א אף בשטרות דבע"מ סגי וע"כ דקרא וכתוב בספר וחתום עצה טובה קמ"ל כפרש"י לקמן וכדאיתא ר"פ ג"פ א"כ לעולם לעיקר דבר דבר אע"מ קאי בין בגיטין בין בשטרות ומש"ה צריך ליזהר כנ"ל בכוונת התוס' ולקמן נבאר שיטת כל אחד לפי דרכו בעזה"י:

בא"ד אבל לר"מ ניחא וצ"ל דבמשולשין איירי כו' עכ"ל. ולכאורה שפת יתר הוא ואין כאן מקומו ולענ"ד דבלא"ה לא הוי מצי לאקשויי לשיטת הרי"ף אליבא דר"א לל ע"מ בע"ח סגי דאיכא למימר כיון דלר"א ע"מ עיקר אף בממון וחכמים תקנו ע"ח למהני לחול א"כ עכ"פ בעינן מיהא שיהא מוכח מתוכו דבלא"ה פסול אף בדיעבד דאין דבר שבערוה פחות מב' דיליף דבר דבר מממון וכל שאין מוכח מתוכו לא חשיב כע"מ משא"כ לר"מ אפשר דלא בעינן מוכח מתוכו כיון לעיקר קרא דוכתב על ע"ח קאי ומלאורייתא היא מהיכא תיתי לן שיהא מוכח מתוכו על זה כתבו דבפרק כל הגט מוכח דלר"מ בעינן מוכח מתוכו וא"כ ע"כ אף למאי דאוקמי כר"מ צ"ל דבמשולשין איירי א"כ הדרא קושיא לדוכתא אי ס"ל דר"א סגי בע"ח לחול אמאי לא מוקי לה כר"א ובמשולשין אע"כ דבעינן לר"א לעולם ע"מ דוקא וק"ל:

בד"ה ומ"ס כו' וטעמא דר"א כו' עכ"ל. פירוש דאי ס"ל דאף דעת המקשה ע"כ דר"א פליג וסובר דהני נמי לא שכיחי ושייך פלוגתא בכה"ג אי סמוכים ומובלעים שכיחי או לא א"כ מהיכא תיתי ליה דת"ק ור"נ פליגי בדרבה ורבא כיון דאיכא למימר דאינהו נמי פליגי אי סמוכים שכיחי או לא אע"כ דלסברת המקשה לא שייך פלוגתא בכה"ג וטעמא דר"א ע"כ משום שלא תחלוק ובזה א"ש נמי דכיון שכן סברת המקשה אליבא דר"א התרצן נמי השיב לו כן והניח סברתו בזה להשוות לדעת המקשה בטעמא דר"א כנ"ל כוונת התוס' וכוונתי בזה לדעת מהר"מ ז"ל וק"ל:

דף ד:

רש"י בד"ה לא צריך ואע"ג דאין בקיאין לשמה כו' עכ"ל. הא דפסיטא ליה לרש"י ז"ל דלרבא נמי ס"ל דבני מל"ה אין בקיאין לשמה אלא דלא איכפת לן ולא ניחא ליה לומר דרבא סובר דבני מל"ה בקיאין לשמה אלא מסוגיא דהכא גופא מוכח כן כיון דעכשיו ס"ל לעיקר דיוקא דמתניתין דאשמעינן באותו מדינה במל"ה א"ץ ואי ס"ל דאינהו נמי בקיאין א"כ מהיכא תיתי לצריך לאיצטריך לאשמעינן דלא אע"כ דלרבא נמי אין בקיאין וקמ"ל דאפי' הכי א"ץ לומר דלא איכפת לן כיון דרובא דרובא בקיאין וסתם ספרי דלייני כו' וק"ל:

תוספות בד"ה אלא אימא כו' וא"ת ואמאי נקט כו' עכ"ל. פי' דעכשיו סברי התוס' דלא שייך כלל למיטעי ולאוקמי טעמא דמתני' משום תרי טעמי אלא אי משום לשמה לחוד או משום לקיימו לחוד וא"כ קשיא להו ליתני המביא גט באותה מדינה במ"ה צריך וממילא ידעינן דע"כ טעמא משום לשמה ולא משום קיום וא"כ פשיטא דבא"י א"ץ וע"ז תירצו דולאי עכשיו נמי ס"ל דאיכא למיטעי ולאוקמי משום תרי טעמי ואיצטריך לאשמעי' דלא אלא משום לשמה לחוד וק"ל:

גמרא אי מההיא הו"א ה"מ ליעבד. וקשיא לי אמאי לא קאמר להיפך דקושטא דמילתא הכי הוא לרבה דמשום לשמה בעינן אפי' בליעבד והיינו במ"ה או במוליך ממ"ה לא"י אבל משום לקיימו לא בעינן ליעבד אבל לכתחילה צריך והיינו דוקא דממדינה למדינה בא"י צריך לכתחילה וסיפא קתני דבאותה מדינה בא"י א"ץ אפילו לכתחילה ועוד קשה דלפ"ז נמי לא הוי צ"ל בסמוך דרבה אית ליה דרבא מחמת קושיא דרשב"ג דמצריך מהגמוניא להגמוניא במקפידין והיינו ע"כ משום טעמא דלקיימו ולמאי דפרישית לא הוי קשה מידי די"ל דהא דמצריך רשב"ג היינו לכתחילה משום לקיימו כדפרישית. מיהו בזה יש ליישב בדוחק דמשמע ליה בפשיטות לרשב"ג אמילתא דת"ק קאי דמצריך במ"ה והיינו אפילו בדיעבד ומדקאמר רשב"ג אפילו מהגמוניא להגמוניא משמע דהיינו בהאי גוונא גופא אפילו ליעבד אבל הכא דלא סליק אדעתיה הא דרשב"ג ואכתי קשה וצ"ע:

בד"ה אי מההיא כו' פירש בקונטרס כו' ופי' כן משום דאסיפא וכו' עכ"ל. ויש לתמוה דהא לרש"י בלא"ה א"א לפי' דאסיפא קאי דהא לפירושו נק"מ מסיפא דאיכא למילתי דבאותה מדינה עצמה קאי ואף שהתוספות לא רצו לפרש כן כמ"ש מהרש"א ז"ל מ"מ כיון שרש"י ז"ל פי' כן להדיא בד"ה ואיכא למותיב א"כ למה נלחצו התוס' בכוונתו ונראה דבאמת לא דקדקו התוס' ממה שלא רצה רש"י לפרש דאי מההיא קאי אסיפא דולאי א"א לו לפרש כן לפי שיטתו אלא עיקר דיוקא דהתוס' על לשון רש"י ז"ל שלא היה לו לפרש כלום על ל' אי מההיא כיון דעכ"פ מיתרצא שפיר קושית המקשה בכל הגלדים דלעולם איצטריכו תרי בבי דמתני' למכל חלא וחלא נימא דהיינו ליעבד דוקא לכן הוצרכו תוס' לפ' בכוונת רש"י דבסיפא לחודא לא שייך למימר דאליעבד קאי אלא דמ"מ אין להקשות א"כ ליתני בבא דסיפא לחוד דהא לפי שיטת רש"י לא שייך כלל נומר דליתני בבא דסיפא לחוד דאיכא למימר דבאותה מדינה קאי ודו"ק:

בא"ד אבל עוד קשה לאמר ברפ"ב ופריך בגמרא תנינא חדא זימנא כו' עכ"ל. כוונתם דלפ"ז קשיא נמי דרבה אליבא דמסקנא מתני' דפ"ב אמאי איצטריך דהא מהני תרי בבי דמתני' דרפ"ק ידעינן דע"כ במ"ה צריך אפילו בדיעבד דאלת"ה אלא דוקא לכתחילה א"כ אמאי איצטריכו תרי בבי למעוטי א"י וע"ז תירצו שפיר דולאי אי הוי קתני חד בבא ברפ"ק ה"א דבמ"ה צריך בדיעבד אבל בא"י דיעבד א"ץ אבל לכתחילה צריך לכך אשמעינן אידך בבא דפ"ק דבא"י אף לכתחילה א"ץ ועכשיו איכא למיטעי איפכא דבא"י לכתחילה א"ץ ובמ"ה צריך לכתחילה ולא דיעבד קמ"ל מתני' דבפ"ב. אבל קשיא לי למאי קשיא להו להתוס' מעיקרא דהא בלא"ה איצטריך מתני' דבפ"ב דבלא"ה הו"א הא דפסול בדיעבד אליבא דרב' היינו כשלא אמר כלום לא בפ"נ ולא בפנ"ח אבל אם אמר בפ"נ לחוד הו"א דכשר בדיעבד דלא בעינן כתיבה לשמה בדיעבד וכר"מ דהא לא ידעינן דלא מצריך ר"מ אף לכתחלה אלא ממימרא דאמוראי ולאחלופי הא לא חיישינן קמ"ל דאפ"ה פסול וכר"א וכן להיפוך דה"א כשאמר בפ"נ לחוד אף לר"א כשר דיעבד ולא חשיב כמזוייף מתוכו קמ"ל דאפ"ה פסול דהו"ל מזוייף מתוכו ולכאורה יש ליישב ע"פ מאי דפרישית לעיל דלמסקנא דרבה אית ליה לקיימו אפילו בדיעבד מלמצריך רשב"ג מהגמוניא כו' כמו מל"ה לת"ק וא"כ שמעינן מהאי בבא לע"כ משום טעמא דלקיימו לחוד פסול בדיעבד כמ"ש וא"כ מקשו תוס' שפיר דלא ליתני ברפ"ב האי בבא דכשאמר בפ"נ ולא בפני נחתם דפסול דהא ממילתא דרשב"ג ידעינן דפסול דיעבד לטעמא דלקיימו מיהא לענין בפני נחתם. אבל זה דוחק דולאי לקמן בשמעתין א"ש דמקשה בפשיטות לרבה מדרשב"ג ולא מצי למימר דרשב"ג פליג את"ק בטעמא דלקיימו דלת"ק לית ליה דאכתי מקשה שפיר מנ"ל לרבה גופא דפליגי בהאי טעמא ואדרבא כיון דמצינו מיהא דרבן שב"ג אית ליה טעמא דלקיימו דלמא ת"ק נמי הכי ס"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן משא"כ לענין דיוקא דמתני' לא שייך לומר כן די"ל דהא גופא קמ"ל במתני' דפ"ב דלא תימא דרשב"ג פליג את"ק או שנאמר דרשב"ג לא מצריך בדיעבד אלא כשלא אמר אף בפני נחתם משום לטעמא דלקיימו ולאי שייך אף בדיעבד אבל אי אמר בפני נחתם ולא בפ"נ הוי אמינא דאף לרשב"ג כשר מיהא ליעבד כמו במדינת הים משום דלא חיישו משום כתיבה לשמה בדיעבד לכרבי מאיר ס"ל וסובר למצריך מיהא לכתחלה אי נמי לר"נ אבל הת"ק גופא ה"א לכר"א ס"ל ואדרבה אם לא אמר בפני נכתב פסול בדיעבד אבל כשאמר בפ"נ ולא בפני נחתם ה"א דכשר ליעבד וס"ד אמינא דלא חשיב כמזוייף מתוכו קמ"ל בפ"ב דכל שלא אמר דווקא שניהם כאחד פסול בכל עניין אף ליעבד וצ"ע ודו"ק:

בד"ה וא"ר יצחק כו' בלא ר' יצחק נמי יש להוכיח כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב דבלא ר' יצחק לא מצי לאקשויי דאיכא למימר להיפך מלקאמר רשב"ג מהגמוניא להגמוניא אלמא דלא שכיחי שיירות בכה"ג ואפ"ה משמע דת"ק לרשב"ג סובר מהגמוניא להגמוניא לא צריך וע"כ היינו משום דלית ליה כלל טעמא לקיימו אלא משום לשמה וא"כ הוי מילתא דרבה כתנאי ומש"ה מייתי דרבי יצחק דרשב"ג מיירי בעיר

אחד של שני הגמונים וא"כ אפי' ת"ק דפליג בהא היינו שסובר דבקפידא כי האי שהיא לפי שעה לא חיישינן ולא עדיפי מאירוס דיהודה וגליל אבל בעיקר טעמא דלקיימו מודה ליה לאפושי פלוגתא לא מפשינן וק"ל:

בד"ה רבה אית ליה דרבא וא"ת אמאי צריך לרבה בפ"נ כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דילמא בא"י לא שייך לשמה מהני באמת ידענו וצריך בפ"נ משום אחלופי ודוקא במדינת הים ס"ל לרבה דלא חיישינן לאחלופי כיון דהתם איכא היכר דידענו לא מהני משום לשמה עכ"ל. ולפי מאי דקשיא ליה למהרש"א ז"ל תירוצו הוא דוחק גדול דהא איכא למימר דמתני' דפ"ב דקאמר ידענו לא מהני היינו משום דבמדינת הים קאי להדיא והתם בעינן לשמה אמנם כל עיקר קושיית מהרש"א ז"ל היינו לפי שיטתו שפי' כוונת התוס' לעיל דף ג' בד"ה הכא בפני וכו' לטעמא דידענו לא מהני היינו משום לשמה משא"כ לפי שיטתי שכתבתי שם דאף בלשמה נמי מצינן למימר דידענו מהני והיינו כשאומר ידעתי שנכתב לשמה אלא הא דקאמר רבה דידעתי לא מהני היינו משום דלענין לשמה דייק טפי כשאומר בפני עיקר דיוקא דרבה מדקתני בפ"ב דידענו לא מהני אפילו בשנים המעידים על הקיום אלמא דטעמא לאו משום קיום לחוד אלא משום לשמה ובאמת אי אמרי תרי ידענו שנכתב ונחתם לשמה ודאי מהני אף לרבה דמזה לא איירי מתני' דפ"ב וא"כ לפ"ז אין כאן מקום לקושית מהרש"א דשפיר הקשו התוס' דכיון דבא"י לא שייך כלל לשמה אמאי צריך בפני נכתב דהא לא שייך לחוש לאחלופי כיון דבא"י נמי לא מהני ידענו למ"ש כנ"ל ברור ודו"ק:

דף ה.

תוספות בד"ה אילימא חרש ולא בעי למימר כגון אלם כו' דא"כ הו"ל למימר ולא אמר עכ"ל. ואין להקשות לפי' על המשנה גופא אליבא דרבה אמאי לא קתני באמת ולא אמר דהוי רבותא טפי וליכא למימר דבאמת דיכול לומר ולא אמר לא מהני קיום חותמיו כיון דמעיקרא לא נעשה כתיקון חכמים שלא נכתב בפני השליח שהרי כל הפוסקים כתבו להדיא דבכל ענין מהני קיום חותמיו אלא יש לומר דזה לא משמע שום רבותא דמהני קיום חותמיו דמלתא דפשיטא היא כמו שאבאר בסמוך בלשון הגמרא אלא עיקר הרבותא דמתני' דבעינן מיהא קיום חותמיו וכשלא נתקיים אסורה לינשא דס"ד אמינא דכיון שאינו יכול לומר דהיינו בפקח ונתחרש א"כ הגט נעשה כתיקון חכמים שנכתב ונחתם לפני השליח דסתמא דמילתא הכי הוא אלא דמעכשיו אינו יכול לומר והוה אמינא שדינו בזה לגמרי כא"י דמותרת לינשא בלא קיום לאוקמוה אדאורייתא דלא חיישינן לזיוף וה"נ בפקח ונתחרש כיון דלא אפשר אוקמוה אדאורייתא אף במדינת הים קמ"ל מתני' דבעי דוקא קיום חותמיו משום דבמדינת הים לא פלוג רבנן אלא דלפ"ז קשיא לי על מ"ש מהרש"א ז"ל דהא דמייתי הש"ס הכא אוקימתא דפקח ונתחרש היינו משום דבלא"ה לא מצי לאקשויי לרבה דאיכא לאוקמי באלם ואפ"ה יכול להעיד מתוך הכתב שנכתב ונחתם לשמה אבל לענין קיום לא מהני מתוך הכתב דמפיהם ולא מפי כתבם וקיום השטר עדות גמור בעינן כדמצינן לקמן דבעינן שלש' וא"כ לא קשה מידי לרבה אבל לבתר דמוקמינן בפקח ונתחרש והתם ודאי אינו יכול להעיד מתוך הכתב דלאו בר דעת הוא א"כ מקשה שפיר אלו תמצית דבריו והדברים ראוין למי שאמרן אלא דלפמ"ש יש להקשות א"כ עכשיו נמי מאי מקשה לרבה מדרב יוסף דילמא רבה גופא מוקי למתני' באלם והא דלא קתני ולא אמר היינו משום דא"כ ה"א דדוקא איירי בשליח שלא ראה כתיבת הגט דבכה"ג לחוד איירי מתני' דבעינן קיום חותמיו וכיון שלא נעשה הגט כתיקון חכמים מש"ה החמירו דאוסרה לינשא בלא עידי קיום דאל"כ מאי הועילו חכמים בתקנתן אבל באלם שראה כתיבת הגט סד"א דכיון שנעשה כתיקון חכמים אלא דלענין אמירה פומיה הוא דכאיב ליה הוי אמינא דלא בעי קיום חותמיו ואוקמוה אדאורייתא כמו בא"י דמותר לינשא בלא קיום קמ"ל דלא ואם נפשך לומר דבאלם מעיקרו נמי לא נעשה כתיקון חכמים כיון שאינו יכול להעיד על קיום חותמיו ופשיטא דבעינן קיום חותמיו אפ"ה איכא לאוקמי שפיר שהבעל מסר הגט לידו כשהיה פקח וראה כתיבת הגט וחתימתו ואח"כ נעשה אלם וקמ"ל דאפ"ה בעינן קיום חותמיו אע"ג דנעשה בהכשר גמור וכגון שמעיד מתוך הכתב לענין לשמה ואכתי מאי מקשה לרבה ויש ליישב בדוחק וצ"ע ובסמוך אכתוב ישוב אחר על לשון הש"ס מיהו מלשון הש"ך בח"מ סי' מ"ו משמע שלענין קיום שטרות נמי מהני באלם מתוך הכתב והבית שמואל סי' קמ"א חולק ע"ש וגם הר"ן ז"ל נראה כמסופק בזה ע"ש:

גמרא לרבא ניחא לרבה קשיא. יש לדקדק מאי קושיא דילמא כיון דרבה אית ליה דרבא א"כ לעולם משום טעמא דלשמה לא מיפסל כלל בדיעבד ולא פליג רבה עליה דרבא אלא בהא מילתא לחוד דבאתיוהו בי תרי ובאותה מדינה במדינת הים בעינן מיהא לכתחילה אבל בדיעבד לא מיפסל אלא משום טעמא דלקיימו והא דתנן בפ"ב אמר בפ"נ ולא אמר בפני נכתב פסול היינו משום אחלופי וסובר רבה דגמרי כרבא דידענו מהני ואין להקשות א"כ רבה מ"ט לא אמר כרבא כמו שכתבו התוס' לעיל (הנה מצאתי להרמב"ן ז"ל בס' מלחמות פרק כל הגט שכתב כן דלמסקנא דרבה אית דרבא תו לא שייך להקשות רבה מ"ט לא אמר כרבא וא"כ רבה נמי חייש לאיחלופי) דנראה פשוט דלא שייך להקשות כן אלא למאי דס"ד מעיקרא דרבה מיקל לענין ממדינה למדינה בא"י וא"כ מוכרח לומר דדייק הכי ממתני' דלא חיישינן לאחלופי וכן למאי דמסקינן דאיירי לאחר שלמדו נמי שייך להקשות שפיר דמנ"ל לרבה לגזרינן כה"ג וכן למאי דמסקינן דפסול בדיעבד משום טעמא דלשמה פשיטא דשייך להקשות מנ"ל לרבה הא מילתא דהא רוב בקיאין הם ומהיכי תיתי לחוש בדיעבד למיעוט' דמיעוטא אע"כ דסובר דידענו לא מהני ולא שייך לאחלופי וע"כ הא דפסול במתני' דלקמן באמר בפני נחתם ולא בפני נכתב היינו משום לשמה אבל היא גופא קשיא לן דילמא רבה גופא מודה דכולה מילתא משום לקיימו וסובר דגמרי כרבא ולא פליג עליה אלא לענין לכתחילה חיישינן לטעמא דלשמה ונלע"ד דמש"ה מייתי הש"ס הא אוקימתא דפקח ונתחרש והיינו כמו שכתבו התוספות דע"כ הכי הוא מדלא קתני ולא אמר וא"כ מקשה הש"ס שפיר דאי ס"ד דלא מיפסל משום טעמא דלשמה א"כ תקשי מתני' גופא הו"ל למיתני ולא אמר לאשמעי' רבותא היא גופא דאפילו כשלא ראה כלל הכתיבה לשמה ולא נעשה כתיקון חכמים כשר בדיעבד אלא ע"כ דפסול לרבה א"כ קשה ממה נפשך וזה כפירוש רבינו תם בסמוך. ועי"ל דאי לאו אוקימתא דפקח ונתחרש הוי מצי לאוקמי כשניסת כדלקמן בסמוך אבל מדאוקמי בפקח ונתחרש מקשה שפיר דאי כשניסת הו"ל למימר ולא אמר ודו"ק:

שם פקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא היא כו' הא דלא מוקי לה בהאי טעמא גופא אף קודם שלמדו ואפ"ה כשר לרבה כיון דרוב בקיאין הם ורבנן הוא דגזרו לחוש למיעוטא לפרש"י ולשיטת התוס' משום לעז בעלמא וא"כ י"ל דבמילתא דלא שכיח לא גזרו כלל וסמכינן ארובא אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי בעי קיום חותמיו ואמאי לא מוקי אדאורייתא במלתא דלא שכיחא דהא מדאורייתא לא חיישינן כלל לזיוף דהא בא"י מותרת להינשא בלא קיום כיון שאין עוררים אע"כ דלא פלוג רבנן אבל לענין לאחר שלמדו א"ש דהוי כמו גזירה לגזירה ולא גזרו במילתא דלא שכיחא ודו"ק:

שם הא אשה דלא שכיחא ותנן האשה שהביאה גיטה כו' וליכא לאוקמי לרבה נמי משום קיום חותמיו דהא מסתמא דומיא דמתניתין דרישא איירי דלרבה איירי אף באותה מדינה משא"כ לרבא כולהו פירקין לא איירי אלא ממדינה למדינה וכן מצאתי ג"כ בחידושי מהר"ם שי"ף ז"ל ודו"ק:

גמרא תא שמע המביא גט כו' ולא אמר כו' לרבא ניחא לרבה קשיא. והקשה בני הנבון כמ' בערוש שי' לשיטת מהרש"א לעיל דבאלם יכול להגיד ע"פ כתב לענין לשמה ולא לענין קיום חותמיו וא"כ מאי מקשה הכא לרבה שהרי כתבו התוס' לעיל גבי ואינו יכול ליכא לאוקמי באלם דא"כ הו"ל למימר ולא אמר וא"כ הכא דקתני ולא אמר דילמא איירי באלם וא"ש דאם נתקיים בחותמיו כשר והיינו שהאלם מגיד בכתב לענין לשמה ואם לא נתקיים פסול וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה אי הכי כו' ולקמן מפרש א"ה אד נמי ליבעי שמואל כו' עכ"ל. כוונתם דבשלמא לרבא הא דבעי שמואל מרב הונא שנים שהביאו היינו דהיא גופא מיבעי ליה לשמואל אי חיישינן לטעמא דלשמה ואפי' שנים צריכין או לא חיישינן אלא משום לקיימו ושנים אין צריכין ופשיט ליה כרבא משא"כ לרבה ע"כ עיקר האיבעיא הוי אי גזרינן לאחר שלמדו או לא ופשיט ליה דלא גזרינן וא"כ מקשה הש"ס אד נמי ליבעי וק"ל ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל:

בא"ד דהא לקמן בפ"ב משמע דכיון דאיתקן כו' זה יבואר שם לקמן בעזה"י:

בד"ה כשניסת והא דתניא לקמן כו' הולד ממזר היינו כשלא נתקיים עכ"ל. הא דמקשו בפשיטות מהא דאמרינן הולד ממזר אע"ג דהא מלתא לר"מ לחוד שמעינן לה ורבנן פליגי עליה ותוס' כתבו לקמן דף פ' דלא קי"ל בהא כר"מ מיהו סברי התוספות דע"כ לא פליגי רבנן אלא דאין הולד ממזר אבל בהא מודו דאם ניסת תצא וכמו שאפרש בלשונם בד"ה כיצד יעשה וע"ז כתבו דהיינו כשלא נתקיים מיהו מפשט לשונם מבואר דלר"מ נמי אם נתקיים אף לאחר שניסת כשר ואע"ג דלקמן בד"ה כיצד יעשה כתבו דלר' מאיר לא מהני ליטלו ממנה ולחזור וליתן כו' לאחר שניסת כיון דלכל הדרכים האלו בה מ"מ יש לחלק דדוקא ליטול ולחזור וליתן לא מהני לר"מ כיון דכבר ניסת באיסור שנשתנה הגט ממטבע שטבעו חכמים משא"כ אם נתקיים בחותמיו אגלאי מלתא למפרע שלא נשתנה המטבע דמעיקרא כך תקנו חכמים דבדידה תליא מילתא ומשום לתא דידה תקנו בפ"נ שלא תצטרך ליזקק לעדים אבל אם אמרה אי אפשי בתקנה זו אלא שיתקיים בחותמיו פשיטא דאין צ"ל בפ"נ כו' ועיין מ"ש עוד לקמן בד"ה כיצד יעשה:

גמרא וטעמא מאי דאתא בעל ומערער. ויש לדקדק היאך מצי לערער הא לאחר שלמדו איירי והו"ל כא"י דלא מהני ערעור דהבעל לענין שלא לשמה אלא משום גזירה בעלמא מצריך רבה לענין לשמה שמא יחזור דבר לקלקולו א"כ לא שייך מיהא ערעור הבעל וצ"ע:

דף ה:

גמרא תסתיים דריב"ל הוא דקאמר לפי שאין בקיאין וכו' ותסברא ופירש"י ותוס' דלא גרסינן ותסברא ואי גרסינן לאו לאורועי תסתיים קאתי. וקשיא לי דהא מצינן למימר דלבתר דמסקינן דאינש אחרינא הוי בהדיה א"כ מצינן למימר לעולם ריב"ל כרבא ס"ל ורבא גופא מודה דקודם שלמדו צריך נמי לומר בפ"נ משום לשמה ולא פליג עליה דרבה אלא במה שמצריך רבה באתיוה בי תרי וכן באותה מדינה במדינת הים אף לאחר שלמדו דגזרינן שמא יחזור לקלקולו ורבא לא גזר אבל קודם שלמדו איפשר דמודה דצריך אף באתיוה בי תרי וא"כ אתי שפיר דרבי יהושע בן לוי נמי כרבא ס"ל ומש"ה קאמר לא אמרו דצריך אף באתיוה בי תרי אלא בדורות ראשונים כו' וממאי דאמרינן לעיל דרבא לא ס"ל טעמא דלשמה דא"כ ליתני בפ"נ לשמה ולא חייש לגייז ליכא למילף דלאו רבא גופא מסיק הכי אלא סתמא דתלמודא משום קושיא לרבא מאי טעמא לא אמר כרבה אבל עכשיו דמסקינן דרבה לא איירי אלא לאחר שלמדו א"כ תו לא שייך להקשות רבא מ"ט לא אמר כרבה דמה"ט גופא לא אמר כרבה דלא משמע ליה לגזור שמא יחזור לקלקולו ועוד דאפשר דקושטא דמילתא קודם שלמדו היה צריך לומר בפני נכתב לשמה כמ"ש לעיל בשם הירושלמי אלא דמתניתין איירי לאחר שלמדו ויש ליישב דע"כ דמאן דאית ליה גזירה לשמה ע"כ דגזיר נמי אף לאחר שלמדו שמא יחזור כו' דאלת"ה א"כ תקשי ליה מתני' דמביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב דקתני יתקיים בחותמיו ואמאי הא אכתי חיישינן משום לשמה אע"כ דלאחר שלמדו מוקי לה וא"כ תקשי אפילו יכול נמי פירוש וא"כ אמאי קתני ואינו יכול לומר ליתני ולא אמר כדפרישית לעיל אלא ע"כ דביכול גזרינן שמא יחזור וא"כ לפ"ז כיון דרבא ע"כ לית ליה גזירה שמא יחזור ע"כ היינו משום דקודם שלמדו נמי לא צריך וא"כ ע"כ רבי יהושע בן לוי לא ס"ל כרבא אלא כרבה ומשום דתרי למייתי גיטא לא שכיח ודו"ק:

רש"י בד"ה לפי שאין בקיאין הלכך בתרי סגי דלהוי סהדי דאמר שליח בפני נכתב כו' עכ"ל. ואע"ג דבכה"ג הוי עד מפי עד לא איכפת לן כיון דקושטא דמילתא רוב בקיאין הן ותו לא מיקרי איתחזק איסורא כמ"ש לעיל באריכות וא"כ מדינא ע"א נאמן באיסורין ומש"ה האשה עצמה נאמנת לומר בפני נכתב לשמה וא"כ עד מפי עד נמי כשר כדאיפסק הילכתא בפ' כל פס"ה דעד מפי עד כשר בבכור וה"ה לכל איסורין שהאשה כשרה לה ולפ"ז הא דבעינן הכא תרי ולא סגי בחד היינו משום דמדינא היכא דאתא בעל בסוף ומערער שלא נכתב לשמה תו לא מהימן העד הראשון כמ"ש לעיל באריכות מדקדוק לשון רש"י ז"ל שכתב דהו"ל כחד לגבי חד אלא דחכמים האמינו לשליח כתרי כיון דמעיקרא מידק דייק כדאמרינן לעיל בגמ' דמשום שמסר לה בפני שנים או שלשה דייק מעיקרא וא"כ מה"ט גופא צריך למסרו בפני שנים דאל"כ לא הוי דייק מעיקרא וזה שסיים רש"י ז"ל בלשונו הנח ומנוחנא ואי אתא בעל ומערער לא משגחינן ביה והן הן הדברים שכתבתי זה ברור בכוונתו ואע"ג דלאחר שלמדו עסקינן וא"כ בלא"ה אין יכול הבעל לערער שלא נכתב לשמה כמו שאין יכול לערער בא"י מ"מ כיון דקודם שלמדו הוצרך ליתן בפני שנים התקנה לא זזה ממקומה דבזה נמי גזרינן שמא יחזור לקלקולו מיהו מה שהוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ולא ניחא ליה לפרש בפשיטות דבלא"ה צריך למסור בפני שנים שהן עידי מסירה ואין דבר שבערוה פחות משנים וכן משמע מלשון הירושלמי דמסיק אמילתא דר' יוחנן דקאמר בפני שנים כדי להחזיקה גרושה בפני שנים והנראה לכאורה מזה דרש"י ז"ל סובר כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבדאיכא עידי חתימה תו לא צריכין לעידי מסירה וכמ"ש לעיל בשמם ואבאר עוד בפרקים הבאים בעזה"י וליישב לשון הירושלמי לשיטתו. אמנם באמת אין הכרע מלשון רש"י ז"ל דאיכא למימר דבאמת קושטא דמילתא בעינן שנים משום ע"מ ולא סגי בחד אלא שהוצרך רש"י לפרש דלא בעינן שלשה משום קבלת העדות לענין לשמה והיינו כדכתיבנא דלאו עדות גמור' היא וסגי בהני תרי עידי מסירה גופייהו שאמרו מפי השליח שנכתב לשמה כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה והא קי"ל דאין עד כו' דהא פשיטא דלא ס"ד מעיקרא דהכא הוי דאורייתא כו' עכ"ל. ולכאורה לולא דבריהם היה באפשרי לקיים הגירסא ולומר דמעיקרא ודאי הוי ס"ד דהכא מדאורייתא והיינו דס"ד כשיטת רבינו אביגדור כהן שכתבתי לעיל בשם המרדכי ומהר"י קולון והבית שמואל סי'

קמ"א וקמ"ב כתב שהיא שיטת רוב הפוסקים דהיכא דאיכא ערעור דמזוייף בודאי צריך קיום אף מדאורייתא נמצא דאף לפמ"ש התוספות בסוף פרק שני דכתובות דאף בשטוען מזוייף אפ"ה הוי מדרבנן מצינו למימר מיהו דמקשה הראשון היה סובר דכיון דמשום ערעור הבעל תקנו הוי מדאורייתא ולבתר דשני ליה דמדרבנן הוא והיינו כשיטת התוספות ולשיטת ר' אבינגדור מיהא כיון דהשתא לא אתי ומערער לא הוי אלא מדרבנן כדאמרינן דמה"ט גופא האמינו לשליח כבי תרי אף בדאתא הבעל ומערער בסוף כמ"ש הבית שמואל ריש סי' קמ"ב ע"ש וא"כ הדר ומקשה דבדרבנן כ"ע מודו דנעשה דיין ולא משמע לתלמודא דבסברא זו גופא פליגי אי הוי בכה"ג דאורייתא או מדרבנן דא"כ דפלגו בקיום שטרות דעלמא כן נ"ל ליישב גירסא הישנה מיהו לקמן נבאר בעז"ה שאין לדברי הבית שמואל מוכרחים שכתב שרוב הפוסקים סוברים כרבינו אבינגדור ואדרבה סוגיא דשמעתין דלא כוותיה אלא כמ"ש מהר"י קולון שורש ע"ז ע"ש:

בד"ה כיצד יעשה כו' דרבנן שתנשא לכתחילה או אם ניסאת שלא תצא עכ"ל. נראה מזה דפשיטא להו דכשלא אמר כלל בפני נכתב ובפנ"ח ולא נתקיים בחותמיו אם ניסת תצא והיא שיטת הרי"ף ז"ל. והגאונים לא כתבו כן אלא דבכל ענין ליכא אלא פסול דרבנן ואם ניסת לא תצא וכ"כ הרמב"ם ז"ל והביא בפ' ז' מהלכות גירושין ובדוכתי טובא והרא"ש והר"ן בפרק המגרש גבי ג' גיטין פסולין הביאו לשון רבינו האי גאון ושיטת הרי"ף ז"ל נחלק עליו ע"ש ובירושלמי מצאתי דפלוגתא דרבי ורבנן הא דר' סובר תצא ולא הודו לו חכמים א"כ משמע דהלכתא כר' מחבירו ולא מחביריו והיינו כפסק הרמב"ם ז"ל מיהו לכאורה נראה דהא דפשיטא להו להתוס' דכשלא אמר בפני נכתב אם ניסאת תצא הוא מוכרח מסוגיא דשמעתין דהא רבה מוקי לעיל לברייתא דאם נתקיים בחותמיו כשר דהיינו כשניסת ולאחר שלמדו וא"כ מדקתני סיפא ואם לאו פסול משמע דהיינו לכשניסת אומר דתצא וא"כ מדרבה נשמע דרבא דתצא אם לא אמר ולא נתקיים דהא לא מצינו דמיקל רבא בטעמיה לקיימו טפי מרבה ואפוכי פלוגתא לא מפכינן והתמיה קיימת על רבינו האי גאון שהביא סיוע לדבריו מהא דמוקי רבה לאחר שלמדו פסול וכשניסת לא תצא א"כ ה"ה לכל פסולי דרבנן וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ' המגרש בשמו ולפמ"ש מוכח להיפך דהא עלה קתני ואם לאו פסול ואע"ג דפסולא דרבנן הוא דמדאורייתא א"צ קיום כמו בא"י אפ"ה קתני דתצא וליכא למימר דהא דקתני ואם לאו פסול ותצא היינו בדאתא בעל ומערער וטוען שהגט מזוייף דבכה"ג אפילו בארץ ישראל תצא אם לא נתקיים. דהא הש"ס מסיק להדיא אההיא ברייתא גופא השתא בעל לא קא מערער כו' משמע דאפ"ה פסול ותצא אם לא נתקיים וע"כ צריך לומר דרב האי גאון גופא מודה דחששא דמזוייף חמירא טובא ומש"ה אמרינן דתצא אם לא אמר ולא נתקיים וכמו שנבאר לקמן בעזה"י נמצא דלפמ"ש הרא"ש דהרי"ף נמי לא קאמר דתצא אלא במזוייף א"כ ליכא פלוגתא בין רבינו האי גאון ובין הרי"ף ז"ל ודו"ק. מיהו הרמב"ם כתב להדיא דכשלא אמר בפ"נ ולא נתקיים הגט פסול ומבואר שם בפרק י' מהלכות גיטין דלכל היכא שכתב פסול אם ניסת לא תצא א"כ תקשי ליה סוגיא דתלמודא דמוקי לעיל כשניסת ועלה קתני ואם לאו פסול משמע דתצא והנראה בזה דהרמב"ם סובר דהא דמוקי רבה לעיל ברייתא כשניסת היינו משום דס"ל כר' מאיר דהו"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים מש"ה קתני ואם לאו פסול ותצא והולד ממזר אבל אם נתקיים כשר אף לר' מאיר כמו שכתבתי לעיל דלא מיפסל לר' מאיר משום חששא לשמה אם ניסאת כיון דלאחר שלמדו איירי וכדמסיק הש"ס טעמא מאי דילמא אתא בעל ומערער כו' ודבר זה למדתי מל' חדושי הרשב"א שכתב דרבה נראה שסובר כר' מאיר בהא דכל המשנה ממטבע ויצא לו כן מהא דקאמר לעיל רבה אי מפשת ליה דבורא אתי למינזי' והיינו כמ"ש רש"י שם דא"כ הוי משנה ממטבע כו' משמע מזה דרבה כר' מאיר ס"ל וא"כ כיון דרבא לא חייש למינזייה משמע משום דלא ס"ל כר' מאיר בההיא דכל המשנה דלעולם לרבנן כל המשנה ממטבע לא תצא להרמב"ם ואף אם נאמר דהרמב"ם ז"ל לא נחית לאוקמי מילתא דרבה כר' מאיר מ"מ ע"כ צריך לומר כיון דרבה חייש למינזייה ע"כ דס"ל דאי גייז הו"ל משנה ממטבע ואפי' רבנן סברי דתצא וכ"ש אם לא אמר כלל דתצא והא דמוקי כשניסת וכשר אם נתקיים היינו לאחר שלמדו וכשיטת רש"י דלא גרסינן ואב"א טעמא מאי ולא כגירסת ר"י בתוספות ד"ה איבעית אימא אבל רבא דלא חייש למינזייה היינו משום דס"ל דרבנן לא ס"ל כלל כל המשנה ומש"ה סובר דבכל פסולי דרבנן אם ניסת לא תצא אבל מ"מ קשיא לי לשיטת הרמב"ם אמאי קאמרי חכמים אין הולד ממזר הו"ל למימר בהדיא לא תצא וליכא למימר דהכא איירי כשמערער הבעל ואומר מזוייף הוא ואפילו רבנן מודו דתצא הא ליתא דהא לרמב"ם ז"ל כשטוען הבעל מזוייף ולא נתקיים מודו רבנן דהולד ממזר וצריך עיון ודוק היטב:

בד"ה יטלנו וה"ה לאחר נתינה תוך כדי דיבור כו' עכ"ל. ואע"ג דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי לבר ממקדש ומגרש היינו לענין שאין יכול לחזור בו משא"כ לפרש דבריו ודאי מהני כמ"ש באריכות בפ' מרובה ומשום הכי מספקא ליה לר"י אי מהני כל זמן שעסוקין באותו ענין משום דבפ"נ עדיף אף מלפרש דבריו דהא סתמא לשמה קאי אלא דמטבע חכמים כך הוא לומר בשעת נתינה וא"כ כל שעסוקין באותו ענין מיקרי שעת נתינה וק"ל:

רש"י בד"ה משום דלא אמר לה כו' והא גט כשר הוא ובפניו נכתב עכ"ל. פירוש שהרי רוצה לומר עכשיו בפ"נ ואמאי קאמר ר"מ דכל היכא שלא נטלו וחזר ונתנו ואומר בשעת נתינה דוקא הוי הולד ממזר דמ"ש סוף סוף אם אומר עכשיו נמי נימא דמילק לייק ולא אתי לאורועי נפשיה ולהימן כתרי אבל אם לא אמר כלל נראה דמשמע לרש"י דכי הא לא הוי מקשה הש"ס מידי לר"מ דמדינא י"ל דהוא ממזר מדרבנן דאצרכו קיום שטרות וכיון דהכא ע"כ בלא נתקיים איירי אף לרבה דהא לאחר שלמדו מודה ר"מ דלא הוי ממזר משום לשמה אע"כ בלא נתקיים איירי וא"כ מ"ש מקיום שטרות דעלמא דאמרו רבנן דלא מהימן ואין כאן מקום לתמוה אם יסבור ר"מ בכה"ג דהוי ממזר מדרבנן מחשש זיוף דכבר תקנו דשטר או גט שלא נתקיים לאו כלום הוא וכ"ש דמצינן לר"מ דמחמיר בקיום שטרות שסובר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כמ"ש התוס' בריש מכילתין לכך נראה דעיקר הקושיא מ"ש אמר בשעת נתינה או לאח"כ כנ"ל ליישב ל' רש"י אף שמלשונו נראה קצת דאפילו בלא אמר כלל קשיא ליה אבל לא ידעתי ליישב לשון זה דכיון דלא אמר כלל היכי ידעינן שבפניו נכתב ועוד דידיעה זו אינו מעלה ואינו מוריד דעיקר הטעם דמהימן היינו משום דמילק לייק ואם רוצה לפרש דאף בלא"ה איכא למימר אוקי אדאורייתא דלא חיישינן לזיוף ולא הוי הולד ממזר אם כן למה לו לפרש שבפניו נכתב אפילו אם לא נכתב בפניו כשר מדאורייתא אלא על כרחך כוונתו כמאי דפרישית ודוק היטב:

גמרא אתא לקמיה דר"א אמר ליה אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה וכו' הראב"ד ז"ל דקדק מכאן דהלכה כרבה דבעינן שהשליח יאמר שנכתב לשמה אמנם כן לענ"ד אין ראיה מכאן דאף למאי דקי"ל כרבא איהו גופא מודה לכתחלה כיון שכבר תקנו שצריך לכתוב בפני השליח משום לקיימו א"כ צריך שידע שנכתב לשמה כמ"ש הפוסקים דע"מ גופא צריכין להיות בשעת כתיבה ולידע שכותב לשמה והיינו כמ"ש דאע"ג דרובא דרובא בקיאין אפ"ה לא סמכינן ארובא לכתחלה היכא דאפשר וה"נ כיון שכבר ניתקן שהשליח צריך להיות בשעת הכתיבה א"כ עליה רמיא וזה סיוע למ"ש בריש מכילתין ליישב לשון רש"י דממילא שיילינן ליה ע"ש ומכאן נתפשט המנהג בסדר גיטין לשאול לע"מ וכן לשליח אם נכתב לשמה ולא חיישינן שהוא כמוציא לעז על גיטין הראשונים ולמאי דפרישית אתי שפיר דמדינא צריך לשאול היכא דאפשר כנ"ל ועיין בחדושי הרשב"א באריכות ודו"ק:

דף ו.

גמרא אלא סופר פשיטא לא צריכא דנפק לשוקא וכו' יש לדקדק א"כ מ"ש דנקט האי מילתא בשליח המביא גט ממדינת הים דאפילו בא"י ובבעל הנותן גט לאשתו נמי שייך לאשמעינן הא מילתא דלא חיישינן להכי ובשלמא אליבא דרבה דאמר דבני מדינת הים אין בקיאין אתי שפיר לעיקר הרבותא דאע"ג די"ל שהסופר אינו בקי וכיון דנפק לשוקא יש לחוש טפי קמ"ל דלא וכן לפי' רש"י דלעיל דלרבא נמי אמרינן דאין בקיאין אלא דלא חיישינן א"כ הוי רבותא טפי משא"כ לפי' הרי"ף ז"ל שכתב להדיא דלרבא בקיאין א"כ מ"ש מדינת הים דנקט מיהו י"ל דבבעל הנותן גט ודאי לא שייך לחוש לשמו כשמו שהרי אין מגרשין נשותיהן בשני יוסף בן שמעון אלא זה בפני זה אלא בגט הבא ממרחקים אפשר דאיכא יוסף ב"ש אחר שם אלא דלא הוחזק והסופר הוא דטעה קמ"ל דאפ"ה לא חיישינן וק"ל:

שם בפרש"י בד"ה מתיבתא ישיבות קבועות אחת בסורא וא' בנהרדעא עכ"ל. ונראה שכיון באריכות לשונו ליישב קושיית התוספות שכתבו דלפרש"י לא מקשה הש"ס מידי ממתני' דאיירי קודם שבא רב לבבל. אמנם לענ"ד נראה דלק"מ דודאי מילתא דפשיטא היא דמיום שגלו החרש והמסגר לבבל לא פסקה ישיבה מהם כדמצינו בדוכתי טובא דדרשינן לא יסור שבט מיהודה וכו' אלו ראשי גליות שבבבל ואמרינן התם שבט והכא מחוקק ועוד שאף אם נאמר דלפעמים פסקו הישיבות בבבל מ"מ היו הת"ח עולין לא"י בכל עת כדאמרי' עלה הילל הבבלי עלה ר' חייא ובניו והרבה כיוצא בהם אלא דעיקר מימרא דרב היינו לענין שבכל מדינת בבל א"צ לומר בפ"נ במביא ממחוז למחוז והיינו כפרש"י כיון דאתא רב לבבל שהיו שני ישיבות בסורא ובנהרדעא ובאמת לנהרדעא היינו מחוז בפני עצמו כדאמרינן בכתובות בבל וכל פרוודהא נהרדעא וכל פרוודהא ואעפ"כ היו שכיחים שיירות מאחת בני מתיבתא שעוברים תמיד מזו לזו וא"כ מקשה הש"ס שפיר דאי ס"ד דמשום דשכיחי מתיבתא מצויין לקיימו א"כ תקשי מתני' דהא מבבל לא"י אף בימי המשנה היו עוברים ושבי' בני מתיבתא לא"י הני סלקי והני נחתי ואפ"ה קתני דעכו כא"י ולא בבל אע"כ דהאי טעמא דשכיחי מתיבתא לאו כלום הוא משום דבגירסייהו טרידי וא"כ ממילא דה"ה בימי רב לענין בבל עצמו ממחוז למחוז כנ"ל נכון וברור ליישב לשון רש"י ועיין לקמן בסמוך גבי ר' אביתר וק"ל:

תוספות בד"ה בבבל רב אמר כו' ממדינה למדינה בבבל פליגי כו' ומבבל לא"י נמי לא איירי דהיינו פלוגתא דר' אביתר ור"י בסמוך עכ"ל. ומשמע דלא ניחא להו לפרש דר' אביתר ור' יוסף פליגי בפלוגתא דרב ושמואל אלא מסתמא תרוייהו כרב ורב הונא ס"ל דהלכה כרב באיסורא ורב יוסף נמי מודה דממדינה למדינה בבבל אין צריך אלא דלפ"ז לכאורה יש לתמוה טובא מאי מקשה בגמרא בסמוך ממתניתין דעכו כא"י לגיטין הא בבל דמרחקא לא ומאי קושיא הא פשטא דמתניתין דמעכו לצפון משמע דממדינת הים לא"י איירי ובכה"ג אפשר דרב גופא מודה דצריך דס"ל כר' יוסף לקמן מיהו יש ליישב לפמ"ש במשנתינו לשיטת התוס' קשה סידור לשון המשנה דאפסיק בדברי רבנן בתרתי בין פלוגתא דר' גמליאל ור"א ובין פלוגתא דר' יהודה ור"מ ומש"ה סבר המקשה דהכא דאתי לאשמעינן הא מילתא גופא דר"מ איירי נמי ממדינה למדינה דעלה קאי ומקשה שפיר כן נ"ל ועדיין צ"ע:

דף ו:

גמרא דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה. וכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו דמכאן מוכח להדיא דאף שהבעל טוען ברי שהוא מזוייף אפ"ה לא משגחינן ביה כיון שאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ולפ"ז ודאי קשיא טובא על שיטת הסוברים דכל היכא דאיכא טענת ברי במזוייף לא אמרינן קיום שטרות מדרבנן הוא אלא מדאורייתא נמי צריך קיום והוא שיטת ר' אבינגדור כהן בהגהות מרדכי דקידושין הובא במהרי"ק שורש ע"ל והש"ך ח"מ סי' מ"ו והבית שמואל א"ע סימן קמ"א וקמ"ב וכתב שהוא שיטת רוב הפוסקים וא"כ אמאי לא משגחינן הכא בערעור הבעל אי משום דהשליח אמר בפני נכתב הא לעיל אמרינן להדיא דהא דמהימן השליח כבי תרי היינו משום דמדאורייתא א"צ קיום ורבנן הוא דאצרוך ומשום עגונא הקילו משא"כ היכא דצריך קיום מדאורייתא לא שייך דהאמינו כבי תרי מיהו מצינן למימר דהא דקאמר לעיל דהיינו משום דהאמינוהו רבנן בדרבנן דוקא היינו מקמי דהוי ס"ד טעמא דמעיקרא מילק לייק והוי סבר דלא הימנוהו לשליח אלא במקום שאין עוררים והיינו דקשיא ליה האי קולא חומרא היא אבל לבתר דמסיק טעמא דמילק לייק אפשר דאפילו בדאיכא עוררים דצריך קיום מדאורייתא אפ"ה ראו חכמים להאמין לשליח לבד היכא דמילק לייק והיינו משום תקנת עגונות סמכו אסברא זו אף במקום איסור דאורייתא כדאשכחן גבי ע"א בעגונא שמת בעלה וכמ"ש התוספות שם ביבמות ועוי"ל דלפמ"ש לעיל א"ש טפי דהא דקאמר דאי אתי בעל ומערער לא איירי כלל לענין שיטעון מזויף דהוא מילתא דלא שכיחא אלא שיטעון שנתנו לידו על תנאי ולא נתקיים או שלא הגיע לידו בתורת שליחות אלא שנפל ומצאו אע"ג דבכה"ג במקויים לא מהימן כמ"ש לעיל מ"מ יהא נאמן במגו דמזוייף אבל כיון שאמר השליח בפ"נ תו לא מהימן בשום ענין דהו"ל כמו מיגו במקום ע"א דלא אמרינן כל זה כתבתי ליישב שיטת ר' אבינגדור כהן והב"ש כתב ליישב בדרך אחר ולקמן בעז"ה גבי ערעור דבעל דף ט' נבאר עוד בזה דלכל הפוסקים לא ס"ל כר' אבינגדור כהן אלא בכל ענין א"צ קיום מדאורייתא אף בטוען מזוייף וא"כ א"ש דלא מהימן הבעל דהימנוהו רבנן לשליח בדרבנן משום דמילק לייק:

גמרא אמר לו ר' והלא כפר סיסאי כו' ותנן ר' מאיר אומר עכו כארץ ישראל. נראה דהאי ותנן ר' מאיר אומר לאו מדברי ר' אילעאי הם שאמר לפני ר' ישמעאל דהא ר' מאיר תלמידו של ר' ישמעאל הוי כדאיתא בפ"ק דערובין אלא דהכא סתמא דתלמודא אפסיק בדברי ר' אילעאי לפרש דבריו דהא דמתמה ר' אילעאי אר' ישמעאל היינו משום דאפי' רבנן דפליגי אר' מאיר לא מצינו אלא בעכו וכן הוא להדיא בתוספתא דגיטין:

שם א"ר יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא ועוד הא איהו דשלח וכו' וכתב בלא שירטוט וכו'. ויש לדקדק למאי סלקא דעתיה דרב יוסף משום דכתב האי קרא בלא שירטוט אין לסמוך על הוראתו בשום דבר ועוד קשה יותר בהא דקאמר ליה אביי בסמוך אטו כל מאן דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא כו' ומ"ש דנקט הא דר' יצחק הא ברייתא נמי לא ידע דהא איהו כתב הרבה תיבות ומתניתא קתני דאין כותבין ואע"ג דמצינן כמה פעמים שלא היו בקיאים בברייתות מ"מ מ"ש דנקט דר"י טפי מברייתא. והנלע"ד משום דבלא"ה יש לדקדק מעיקרא מאי קשיא ליה לרב יוסף מאן לימא דר"א בר סמכא הוא הא טעמא קאמר כיון דאיכא רבי' דסלקי ונחתי אע"כ משום דקשיא ליה קושיא

לר' ירמיה לעיל דהא מתני' קתני לא פליגי אלא בעכו למקרבא אבל בבל למרחקא טפי צריך לומר במביא משם לא"י וע"כ היינו משום לאע"ג דסלקי ונחתי חשיב אין מצויין לקיימו דבגרסייהו טרידי אלא לאיכא למילחי שמא בימי חכמי המשנה לא הוי שכיח דסלקי ונחתי לאע"ג שגם בימיהם היו ישיבות קבועות בבבל ובא"י כמ"ש אפ"ה לא שכיח דסלקי ונחתי משום דלאו שפיר עבדי לענין נשותיהם כפשטא דמימרא דר' אביתר לבני אדם העולים משם לכאן קיימו בנפשם ויתנו את הילד בזונה ולפרש"י תוספות משמע בפשיטות דלאו שפיר עבדי מדדריש עלייהו האי קרא דאיירי בבנות אלא דבימי ר' אביתר עברי רבנן אהא מלתא וסלקי ונחתי ומש"ה אפשר דשפיר קאמר ר' אביתר דעכשיו דשכיחי א"נ לומר בפ"נ אבל מדקאמר ר' יוסף לחזי ליה לר' אביתר דכתב האי קרא בלא שירטוט א"כ משמע ליה דמלתא דפשיטא היא דלא טעי בהכי לכתוב פסוק שלם בלא שירטוט אע"כ דלאו לדרשא גמורה כתבי' אלא אדרבא ר' אביתר קאמר לבני אדם העולים משם לכאן שפיר עבדי שאינן חסים על בניהם בנותיהם וכדמצינו בדרב אדא בר מתנא בפ' עושין פסין דקאמרה ליה איתתא ינוקא מאי איעבד להו אמר לה מי שלימו קורמי באגמא וא"כ י"ל דר' אביתר נמי בשבחן מדבר אלא הא דמייתי קרא דויתנו את הילד בזונה היינו לנחות הל' בעלמא ולא לדרשא דהתם בבנות והכא בשבח וכדמצינן זה הל' גופא להיפוך בפ' אעפ"י דאמר רבא נברי' זונתך נזכרת דאין לו לחוש לעיגון אשתו כשהולך ללמוד כדאיתא שם להדיא ומהירושלמי שהביאו תוס' כאן נמי משמע דהיינו לשבח. וא"כ לשבח הוא ולאו בימי חכמי המשנה נמי היו עושין כן דהוי שכיחי נמי מתיבתא הכא והתם כמ"ש לעיל דהתם שבט והכא מחוקק אפ"ה משמע דמבבל לארץ ישראל דצריך מדלא פליגי אלא במביא מעכו וע"כ היינו משום דהני דסלקי ונחתי בגרסייהו טרידי וא"כ קשיא לר' אביתר ממ"נ וע"ז שני ליה אביי לעולם ר' אביתר קאמר דלאו שפיר עבדי וא"כ לא קשיא מתני' דבימיהם לא סלקי ונחתי ומה"ט והא דכתב בלא שירטוט היינו משום דאף דמדמי להו להאי קרא דויתנו את הילד בזונה מ"מ לאו דרשא גמורה הוא דזונה דקרא היינו זונה ממש והכא בין לפרש"י ובין לפי' תוס' אין זה ענין לזונה ממש אלא דרך דוגמא ונחות הל' וכ"ש סיפא דקרא דהילדה מכרו ביין נמי דרך דוגמא בעלמא דאם נפרש שתיית היין אדברי תורה שנמשל ליין א"כ אין זה גנות אלא שבח וקרא לגנות איירי ור' אביתר נמי בגנותן מדבר ולדידיה צ"ל דסיפא דקרא לנחות הל' הוא וא"כ בפשטא דקרא לא כתב אלא שלש תיבות הראשונים דהיינו ויתנו את הילד ובזה סובר כברייתא דשלש כותבין וא"כ א"ש הא דקאמר אטו מאן דלא ידע הא דר' יצחק כן נראה לי ואף שהוא קצת דרך דרש לא מנעתי לפרש כן שהוא ענין קרוב לפשוטו ודו"ק ועי' מה שאכתוב בסמוך בשם הגאון מוהר"ר נפתלי:

תוספות בד"ה א"ר יצחק כו' מיהו בירושלמי וכו' דקאמר התם מהו לכתוב תרתי תלת מילי מן פסוקא עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמנא להו דבירושלמי איירי לענין שירטוט שלא נזכר שם בירושלמי כלל אי איירי בשרטוט וא"כ י"ל דהא דמיבעיא להו היינו משום דאסור לכתוב שום פסוק מן התורה אלא ספר שלם כדאמרינן לקמן פ' הנזקין אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בו ופרשת סוטה שבמקדש לא היה כותבין אלא בר"ת א"כ משמע דאפי' בשירטוט אסור לכתוב פסוק מן התורה ואע"ג דבימי אמוראים הותר הדבר היינו משום עת לעשות לה' הפרו תורתך והטעם שבימיהם נתרבה השכחה והתירו לכתוב כל דבר שהוא לצורך לימוד או הוראה משא"כ הנהו דמייתי בירושלמי לא היו כי אם אגרת שלומים בעלמא י"ל דמש"ה היו נזהרין לכתוב סירוגין ואפילו בספרי תפלות מצינו פלוגתא בהלכות שבת אי ניתן לכתוב ולהצילן מפני הדליקה ואף למאן דשרי היינו משום דבהנהו נמי שייך עת לעשות מה"ט גופא שנתרבה השכחה ולאו כ"ע גמירי להתפלל שלא מן הכתב משא"כ בדבר שהוא שלא לצורך לא ידעתי מאי פשיטא להו לתוספות להתיר דהא בהדיא אמרינן כותבי ברכות כשורפי תורה והיינו מה"ט דלא ניתנו להציל מפני הדליקה כיון שלא ניתנו לכתוב מעיקרא וא"ל דלא אסור אלא בכתב אשורית והכא איירי בכתב אחר דא"כ שירטוט נמי לא צריך ואפשר דכמו שהתירו לכתוב בלא שירטוט כיון שהוא כותב רק לנחות הל' ה"ה שאין זה בכלל איסור דאין כותבין מגילה כו'. ולפ"ז אותן שכותבין בזמנינו איזה פסוקים על קלף קטן כגון שויתי ה' לנגדי תמיד ופסוק אם תוקל ומזמור אלקים יחננו כציור מנורה לא ידעתי רמז לדבר וקרוב הדבר לאיסור יותר מלהיתר שהן בכלל כותבי ברכות כו' ועבירה גוררת עבירה שכותבין כמה פעמים בלא שירטוט וצ"ע אם יש לקיים המנהג אף בשירטוט דהא איכא איסורא דאין כותבין מגילה כיון דלא שייך טעמא דשכחה בכה"ג וא"כ אין להתיר בזמנינו יותר מזמן חכמי המשנה שאסרו ע"י שכותבין כמה אזכרות ולא ניתנו להציל מפני הדליקה ואם התירו לכתוב קמיען היינו משום סכנות נפשות ע"כ צ"ע. אח"ז עיינתי בט"ז י"ד סי' רפ"ג שכתב ג"כ ענין כזה ומשמע לאסור ועדיין צ"ע:

שם בגמרא ועוד הא ר' אביתר דאסכים מרי' על ידיה דכתיב ותזנה כו' שמעתי בשם הגאון מוהר"ר נפתלי כ"ץ זצ"ל אב"ד דק"ק לובלין דמדמצינו דהסכים הקב"ה לדברי ר' אביתר שיש לדרוש לשון ותזנה מענין מזונות כפי' התוס' אע"ג דפשטא דקרא משמע ענין זנות א"כ שפיר מצינן לפרש נמי דרשא דויתנו את הילד בזונה דר' אביתר היינו מענין מזונות וכמ"ש התוספות ופשטיה דקרא מיהו זונה ממש א"כ כתבו לנחות הל' ומש"ה כתב בלא שירטוט עכ"ל לדברי פי חכם חן:

שם ר' אביתר אמר זבוב מצא לה ר' יונתן אמר נימא מצא לה. נלע"ד משום דפשטא דקרא אתא לאשמעינן שלא יטיל אדם אימה יתירה על אשתו וא"כ זה שהקפיד לפי פשטא דקרא היינו משום שמצא בה ערות דבר ומצוה לשנאותה ולגרשה כדאיתא סוף מכילתין ואף שאין עדים בדבר והיינו כענין דכתיב ותזנה עליו לשון עליו משמע שהוא לבדו ידע בדבר או דלאו זנות ממש היא אלא דבר מכוער והיינו לשון עליו כדאמרינן כשם שיש דעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל בכוסו וזורק המאכל זו מדת פפוס כו' כדאיתא סוף מכילתין וא"כ ה"נ לר' אביתר אפילו דבר מכוער לא מצא בה דא"כ שפיר עביד שהקפיד אלא שהיה נועל הדלת עליה כפפוס והיינו דקאמר זבוב מצא על צד הדמיון או דבאמת כשם שיש דעתו במאכל כך דעתו באשתו להקפיד בדבר שאין דרכו להקפיד או נאמר דזבוב היינו זבוב ממש וסבר דשרי להקפיד בכה"ג דהא לב"ה שרי לגרשה בהקדיחה תבשילו ולר' יונתן אי הקדיחה תבשילו שפיר עביד דקי"ל כב"ה אלא שנימא מצא לה וסבר דכה"ג נמי שרי להקפיד כיון דלר"ע מותר לגרש במצא אחרת נאה הימנה וזו שמצא נימא מאיסות' כדאמרי' בעלמא ויצא לך שם בגוים ביופיך שאין להם שיער בית ערוה ומש"ה הקפיד ובאמת לכתחלה אין לגרש ולהקפיד כה"ג כנ"ל לדרך רמז וק"ל:

תוספות בד"ה ערבתם פי' בקונטרס עירובי חצירות ואין נראה אלא כמו שפירש בקונט' כו' דרישא בעירובי תחומין כו' עכ"ל. ולפ"ז קשיא לשון רש"י אהדדי אמנם לענ"ד נראה ליישב דקשיא לי עוד למה הוצרכו ליתן טעם דבעירובי תחומין צ"ל עם חשיכה ולא ספק חשיכה משום דחמיר טפי ואסור לערב בין השמשות דהוי כמתקן ות"ל דבדלא"ה צריך לשאול על עירובי תחומין עם חשיכה דוקא דרוב עירובי תחומין מניחין עירובן בסוף התחום דהיינו ב' אלפים אמה וכל שיעור בה"ש אינו אלא שיעור אלף ת"ק אמה כדאיתא בטוא"ח וש"ע סי' רס"א וא"כ היאך ישאל בניחות' ערבתם עירובי תחומין כיון שאין עוד שהות בדבר אע"כ דעיקר השקלא וטריא בפ' במה מדליקין היינו לענין דינא דמשמע מלשון המשנה לספק חשיכה אסור לערב ומוקי לה בע"ת משום דחמיר אבל לענין השאלה בתוך ביתו אפילו עם חשיכה לא שכיח כיון שאין שהות בדבר וכ"ש דא"א לאמרו בניחות' כיון שהוא עם חשיכה והשעה עוברת אלא דעיקר השאלה הוא על עירובי חצירות שצריך לרוב בני אדם משא"כ בעירובי תחומין לא שכיח כלל דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכמ"ש נראה להדיא מלשון הטור א"ח סי' ר"ס ורס"א ומל' הש"ע שם ומל' הט"ז וא"כ לשון רש"י מדוקדק היטב דלענין השאלה דאיירי הכא ודאי לא קאי אלא לענין עירובי חצירות והא דמוקמינן בפ' במה מדליקין היינו לענין דינא לאסור לערב בספק חשיכה ועי"ל דלמאי דקי"ל הלכתא כר' דכל דבר שהוא מצוה לא גזרו בין השמשות א"כ מותר לערב עירובי תחומין ספק חשיכה כיון דקי"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכן משמע להדיא בפ' בכל מערבין והא דבמה מדליקין אתיא אליבא דרבנן וכ"כ התוספות י"ט שם ואם כן לדברי רש"י ז"ל כאן אליבא דהלכתא ודו"ק כי נכון הוא:

דף ז.

גמרא שלח לו דום לה' והתחולל לו כו' ויש לדקדק מעיקרא אמאי לא שלח ליה בתהילים ועוד מהאי קרא שהוא מוקדם בפסוק למהאי קרא שמעינן נמי דרשה וענה טובה דהשכם והערב לבה"מ משא"כ מקרא קמא ונ"ל דקרא דדום לה' איכא למילחי כמ"ש התוס' דא"כ אמאי שלח ליה עכשיו מהאי קרא אע"כ דפשטא דקרא דהיינו כדדרשינן הכא דכתיב סיפא דקרא אל תתחר במצליח דרכו ועוד יש לדקדק דקרא קמא אשמרה לפי מחסום דוד על עצמו אמר ומאי שייך לגביה האי עניינא דמסור אויביו למלכות שהוא בעצמו מלך הוא ואם התפאר שלא היה מתנקם עצמו מאויביו מאי אשמרה לפי מחסום דקאמר והנלע"ד בזה דודאי עיקר מלתא דדוד שאמר אשמרה לפי מחסום היינו שלא היה מוסר דינו לשמים לאסור כמ"ש בתוס' ואע"ג דהיכא דליכא דינא בארעא שרי אפ"ה אין זה מדת חסידות דכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה וכדאמרינן נמי בחסידים הראשונים שלא עלתה על מיטתן קללות חביריהן המצירין להם והיינו דשלח ר"א למר עוקבא חדא דאשמעינן תרתי דאף למסור דין לשמים אסור וממילא דכ"ש למסור למלכות והיינו דלא שלח ליה מקרא דום לה' והתחולל דמשם משמע לכאורה איפכא דשרי מיהא למסור דינו לשמים כמ"ש התוס' דאל פירושא ועוד דקרא דדום והתחולל איכא למילחי דאיירי דוקא במי שהשעה משחקת לו כדכתיב להדיא סיפא דקרא אל תתחר במצליח דרכו וכה"ג ודאי אסור להתגרות בו ואפשר דאף למסור דין לשמים לא יתכן כדדרשינן ולא עוד אלא שזוכין בדין כדכתיב מרום משפטיך מנגדו משא"כ בגניבא דוודאי לא קיימא ליה שעתא דהא בהדיא קאמר מר עוקבא שבידו למוסרם למלכות ודאי דשרי מש"ה לא שלח ליה מהאי קרא אלא מקרא דאשמרה לפי מחסום וכדכתיבנא והיינו דהדר שלח ליה לא מצינו לאיקום בהו למהאי קרא גופא משמע דכה"ג שרי דהא כתיב בסיפא דקרא דאשמרה לפי מחסום נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני ואם כן משמע להדיא דכיון שלא יוכל לעמוד בהם חם לבו ודבר דבר בלשונו והיינו היפך מהא דקאמר מעיקרא שם מחסום לפיו לכך שלח עכשיו שפיר מקרא דום לה' אי לה' להתירא להתיר לו באמת מיהא למסור דין לשמים כיון דלא מצי למיקם בהו וכדעבד דוד המלך ע"ה וכפרוש' קמא של תוס' בד"ה השכם או נימא דשלח ליה לאיסורא כפי' בתרא של תוס' והיינו משום דאיכא תקנתא להשכם והערב לבה"כ משא"כ בדוד המלך בקרא קמא נראה שהאויבים מנעוהו להשכים ולהעריב לבה"כ כדמצינו שאמר כי גרשוני מהסתפח בנחלת ה' והיינו דקאמר בהאי קרא גופא נאלמתי דומיה החשיתי מטוב ודרשינן בברכות על ביטול תורה והיינו דמסיק בהאי קרא חם לבי כו' דברתי בלשוני שהיה מוסר דין לשמים משא"כ היכא דאיכא תקנתא להשכים ולהעריב אסור אף למסור לשמים כדמוכח מקרא דדום לה' להאי פירושא ומכל שכן למסור למלכות ודו"ק:

רש"י בד"ה העומדים עלי לחרף ולגדף עכ"ל. הנראה שבא ללמד בזה דדוקא כה"ג שעמד עליו בדברי חרוף אסור למוסרו משא"כ אם היה גניבא מוסרו למלכות ודאי דשרי למר עוקבא להציל עצמו ולמסור את גניבא למלכות כדאיתא להדיא בח"מ סי' שפ"ח:

תוספות בד"ה השכם כו' דריש דום כמו לדמדומי חמה. לא ידעתי מי הכריחם לזה דיותר נראה לדריש והתחולל מל' תפילה וממילא א"ש דא"ל השכם והערב שהוא זמן תפילה לותיקין:

גמרא א"ל רב חסדא קרא כתיב הסר המצנפת כו' זאת לא זאת. ויש לדקדק אמאי מייתי סיפא דקרא זאת לא זאת כיון שאין בו צורך לדרשא זו ונראה דבלא"ה לא הוי מצי לאתויי מקרא דהרם העטרה קאי אעטרות חתני' דהא לפשטא דקרא אכתר מלכות קאי שתתבטל הכהונה והמלוכה וצ"ל דא"כ איפכא מיבעיא ליה דמלך קודם לכה"ג דהא ליתא דכיון דנבואה של פורעניות היא בקלקלה מתחילין מן הקטן ועוד דסדר פורענות הוא מונה דבתחלה הוסר' המצנפת דבי"ז בתמוז בטלה עבודה והוסר התמיד וגלות צדקי' באב לכך מייתי סיפא דקרא דהשפל הגבוה ועל צדקיה נאמר שניטל' המלוכה ממנו וניתנה לגדליה בן אחיקם כתרגומו וכפירש"י שם וא"כ מדקאמר זאת לא זאת מכלל דרישא דקרא לא קאי אכתר מלוכה אלא אעטרות חתני' והא דמקדים מצנפת של כ"ג לעטרות חתני' אע"ג דבקלקלה מתחילין מן הקטן דמה"ט הזכיר פורענות דכה"ג קודם למלך אלא משום דעטרות חתנים לא הוסר אלא לאחר שהוסר המצנפת מכה"ג לכך מזכיר כה"ג קודם ובזה נתיישב נמי דלבתר דקאמר לעטרות חתני' מדרבנן א"כ ממילא מוכח דהרם העטרה קאי אמלוכה ומש"ה מקשה הש"ס שפיר מאי זאת לא זאת ומפרש לה לענין שהעמידו צלם בהיכל כנ"ל וק"ל:

דף ז:

גמרא אמר אביי רצועה נפקא. ואין להקשות דאכתי קשה אתנא דידן דאמר מעכו לצפון דהו"ל למימר מכזיב לצפון הא ליתא דנראה דאותו רצועה לא כבשו עולי בבל וכן משמע להדיא בפ"ז דשביעית כמ"ש הברטנורא שם ועי"ל דכיון דרצועה זו לכל צדדים היה ח"ל א"כ כל העיירות שבסביבותיה לא מיקרי מובלעות מש"ה קתני לעיירות הסמוכות דשם היו מא"י ועיין בת"ט דשביעית שהאריך בענין הרצועות ומייתי גירסא דהיפך עיין שם:

תוספות בד"ה ויהיב תגא כו' ומפ' רבינו שמואל כו' דהו"ל למימר וימינו למזרח כו' עכ"ל. ויש לדקדק לדבריהם קשיא אמאי נקט כלל למזרח הדרך או למערב הדרך והו"ל למימר בקצרה המהלך מעכו לכזיב מימינו טמאה משום ח"ל ומשמאלו טהורה ותו ליכא למיטעי אלא דבאמת לא מצי למיתני הכי דהא לקושטא דמלתא משמאלו לאו בכל ענין טהור דמשהגיע מצד שמאל נגד גבול עכו ודאי טמא משום ארץ סוריא כל צד שמאלו נגד מערב דוק ותמצא שכן הוא אלא ודאי דהא דקתני משמאלו למערב היינו דדוקא לשמאל הדרך סמוך לדרך ממש וא"כ קשה לפרש כפי' התוספות אבל לפי' רש"י ז"ל א"ש דלא

שייך לומר לגבול א"י קא נקיט כקושית התוס' דאין זה גבול דכיון דכל העיירות שכנגדה לצד מערב ודאי טמאים אלא סמוך לדרך ממש טהור ומקשה שפיר ויהיב תנא סימנא ואין להאריך יותר ודו"ק:

בגמרא תני חלא המביא גט בספינה כמביא בא"י כו' ולכולהו אוקימתי משמע דתליא בהא אי דינו כא"י לשאר מילי ואע"ג דלענין מוליך ומביא תליא אי גמירי לשמה או לא ולטעמא דרבא אי מצוין לקיימו אפ"ה א"ש דשלא תחלוק במדינת הים השוו מילותיהם לגמרי וכן כתבו התוספות במנחות דף פ"ה עיין שם:

רש"י בד"ה עפר ח"ל כו' והספינה של חרס וא"צ לינקב כו' כדאמרינן במנחות עכ"ל. ויש לדקדק דהא במנחות אליבא דר"ל משנינן הכי רומיא דמתניתין אברייתא אבל לר"י מסקינן שם דתנאי היא ותו לא צריכין לאיפלוגי בין של עץ ושל חרס ולא בין נקובה לשאינה נקובה וכיון דקי"ל כר"י מנ"ל לחלק והנראה בזה דהא ודאי חזינן בכולהי דוכתי דמחלק הש"ס בין נקובה לשאינה נקובה כדאיתא בשבת דפשיטא ליה לרש"י נמי דספינה א"א שתהא נקובה א"כ ע"כ ספינה דהכא בשאינה נקובה איירי דממילא צ"ל דר"י מודה בהא אלא ברייתא דקתני מביא ואינו קורא היינו משום דלא קרינן ראשית אלמתך כיון דס"ל לר"י במנחות אם הביא לא קידש כן נ"ל לדעת הרמב"ן ז"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה עציץ נקוב פי' בקונטרס כו' ומלא משני וכו' עכ"ל. ולא ידעתי מי הכריחם לזה דבלא"ה נראה דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דספינה אינה עשויה לינקב וא"כ מדקתני במנחות בספינה מביא וקורא על כרחך היינו בשל חרס וא"צ לנקוב וע"כ דהכי הוא דפשיטא לרש"י הא מילתא מסברא דאל"כ מי הכריחו לפרש בשמעתין דספינה דלעיל של חרס היא ואמאי לא מוקי לה נמי בשל עץ ובנקובה אע"כ כדפרישית ואפשר ליישב על דרך שכתבתי בסמוך דקשיא להו לתוספות עמ"ש רש"י ז"ל כדאמרינן במנחות ובאמת מסוגיא דמנחות לכאורה לא מוכח מידי דאליבא דר"ל קאי אבל לר' יוחנן א"צ לחלק בכך ועל זה כתבו דהא אליבא דר"ל נמי לא הוי צריך לחלק בכך דהוי מצי לאוקמי נמי בספינה של עץ ולחלק בין נקובה לשאינה נקובה אע"כ מדמחלק הש"ס בכך אלמא סברה הש"ס דאשמעינן חידוש אחר דקושטא דמילתא בחרס א"צ לנקוב וכיון דהש"ס מסברא דנפשיה פשיטא ליה הכי ולא מחמת קושיא א"כ מדר"ל נשמע לר"י דלא פליגי בהכי אלא דמלשון התוספות בעצמו מוכח במנחות דסתם ספינה א"א לנקוב לרש"י וא"כ צ"ע אמנם שם חזר ר"ת עצמו ממה שפי' כאן ופי' להיפך דבשל עץ מהני נקובה ובחרס מפלגינן ולפ"ז משמע דאיכא ספינה דמנקבא לכך הוצרך לפרש כאן דלא משמע ליה לרש"י ז"ל לפרש כן מטעמא שכתבו ודו"ק ועיין בתוספות מנחות באריכות ומכלל הדברים יבואר שיש ליישב שיטת רש"י ז"ל ממה שהקשו בתוספות ואין להאריך כאן:

דף ח.

תוספות בד"ה כל ששופע כו' פירש בקונטרס כו' וקשה לר"י דא"כ אמאי נקט ר"י קפלורי' כו' עכ"ל. ולענ"ד נק"מ לפירוש רש"י דכיון שטורי אמנון היה מהלך יום או יומים ואפשר שהיה מתעקם לפעמים מרחיב ולפעמים מקצר נימא דלפ"ז לרבנן הוי שפיר מילתא דפסיקא לאותן העיירות שהם משפוע טורי אמנון ולפנים הוי מא"י ולצד ח"ל משא"כ לר"י שצריך למתוח חוט לא שייך לומר מטורי אמנון דאכתי לא ידעינן אם למתוח החוט מצד שהיה מרחיב או מצד שהיה מקצר בחודו לצד א"י לכך נקט מילתא דפסיקא קפלוריא וק"ל:

בד"ה רבי יהודה כו' א"נ כדפירש בקונטרס כו' דלא איירי ביבשה שבצד אוקיינוס כו' עכ"ל. והא דלא מניין ר"י במתני' גבולו של צד מערב לענין גיטין כדמניין רקם למזרח היינו משום דכיון שגבול מערב לר' יהודה הוי מעבר לים הגדול א"כ ממילא מידע ידעי:

בד"ה המוכר כו' א"ל דבגט פשיטא ליה כו' עכ"ל. וקשיא לי ותיפוק ליה דלענין גט מוכח ממתני' דקתני בהדיא מרקם למזרח כו' ומניין כל הגבולים א"כ ליכא לספוקי כלל דאי סורי תוך הגבולין היה צ"ל ואם לחוץ חוט הגבול הוא דינו כמדינת הים ולכאורה נראה שהיה חוץ לגבולין המוזכרים במשנה וא"כ אכתי לענין עבד נמי מאי קא מיבעיא ליה לסברת התוספות דלעולם פשיטא לענין עבדים שייך יותר לומר שדינו כח"ל מלענין גיטין ונראה דהתוספות כאן לשיטתייהו דלעיל במשנה דהא דנקט הת"ק ותנא בתרא מדינת הים היינו מדינות הרחוקים ולפ"ז רבי יהודא דמניין הגבולים פליג אהני תנאי וא"כ איפשר דלרבנן שפיר יש לספק בסורי' לענין גיטין אבל כבר כתבנו שם מה שיש לדקדק ע"ז ובעיקר דברי התוספות נלע"ד דאי מעיקרא הוי סבר לגיטין דאחמירו טפי החמירו יותר בסוריא מבעבד אבל לרבי חייא בר אבא פשיט שפיר מדנקיט לישנא יתירא דגיטין פשיטא דהא בגיטין קאי אע"כ למעוטי עבד והיינו ע"כ משום דבגיטין שייך להקל טפי משום עיגונא מבעבד וק"ל:

דף ח:

רש"י בד"ה בשידה תיבה ומגדל כו' ורבי היא ובד"ה רבי מטמא קסבר אהל זרוק כו' אינו אהל בשעת טלטולו עכ"ל. ויש לדקדק הרבה על פירש"י ז"ל בזו הסוגיא דעל מ"ש ורבי היא כבר הקשו עליו בתוס' דבחנם פי' כן ומ"ש לטעמא דרבי משום דאהל זרוק לא שמיה אהל משמע מלשונו דבהכי פליגי רבי ור' יוסי בר"י וקשיא לי טובא דהא בנזיר דף נ"ד אבעיא בגמרא אי ארץ העמים משום גושא גזרו או משום אוירא ופשטו מעיקרא מברייתא דרבי ור' יוסי בר"י דבהכי פליגי אי גזרו משום גושא או משום אוירא ואלו הש"ס לכ"ע משום גושא ופליגי באהל זרוק ופירש"י שם דאע"ג דלא גזרו אלא במגע הגוש אפ"ה כיון דאהל זרוק לא שמיה אהל הו"ל כאילו נגע בקרקע ממש ומקשה הש"ס גם על ההיא אוקימתא ומסיק דכ"ע משום אוירא ופליגי אי גזרו בשידה תיבה ומגדל משום דמילתא דלא שכיחא היא ועוד אוקימתא אחריתי דפליגי בשידה אי שייך למגזר שמא יוציא ראשו ורובו ופירש"י שם דכ"ע משום גושא ע"ש נקטינן מיהא דלהאי אוקימתא דפליגי באהל זרוק היינו א"א כ"ע משום גושא אבל אי משום אוירא תו לא צריכינן לאוקמי פלוגתייהו באהל זרוק דאע"ג דמפסיק אהל אפ"ה מטמא מאוירא כמ"ש גם התוספות כאן דאי אוירא ממש לא יוכל ליכנס בשום ענין א"כ כיון דמסקינן הכא דגזרו על גושא ואוירא תו לא שייך פלוגתא דאהל זרוק. וע"ק דבסוריא נהי דלא גזרו על אוירא אפ"ה אמאי מטהר רבי דלמאי דס"ל אהל זרוק לא שמיה אהל הדר הו"ל כמהלך על הקרקע כדאיתא שם בהדיא בנזיר והמעיין שם בלשון רש"י יראה בהדיא דלא נחית לפרש כפי' התוספות דגושא היינו מאהיל על הגוש ואוירא היינו אויר ממש אלא גושא היינו מגע הגוש ואוירא היינו אויר ממש ומפרש שם לענין מהלך בקרון או שידה ואף אם נאמר דהאי פירושא דנזיר אינו מלשון רש"י דבלא"ה מספקא לי מילתא בפי' כל המסכת דנזיר אם הוא מפירוש רש"י אלא דמל' רש"י ז"ל דבשמעתין נמי מבואר דלא שייך כלל טומאת אהל בארץ סוריא כדמוכח ממשנה דאהלות אלא או משום מגע הגוש או משום אויר ממש ובאמת שגם בזה יש להקשות במאי דפשיטא ליה הכא דלא שייך טומאת אהל כלל ושם אמרינן דמודה ר"י בקרון ומשמע ע"כ דהיינו משום טומאת אהל דאי משום אויר ממש אפילו שידה תיבה ומגדל נמי וגם על מה שפירש"י כאן דרבי סבר דאהל זרוק אינו אהל בשעת טלטולו וקשה דבנזיר משמע דבשעת טלטולו רבי יוסי נמי מודה בשעת הנחתו פליגי וכ"כ התוספות בהדיא בעירובין פר' בכל מערבין ע"ש וגם על מה שפירש"י כאן כדמשמע בעירובין יש לדקדק דהמעיין שם יראה דדוקא מעיקרא דבעי למימר דר"י ורבנן במתני' דבכל מערבין בכהן בבה"ק פליגי בפלוגתא דרבי ורבי יוסי הוי ניחא ליה לפרש דהני תנאי כהני תנאי לאפושי פלוגתא לא מפשינן אבל למסקנא דפליגי בפלוגתא אחריתי א"כ אמאי פשיטא ליה לרש"י דפליגי באהל זרוק כיון דבנזיר דחי הש"ס האי אוקימתא. ואף דלגירסת רבינו חננאל שם לא נדחה האוקימתא מ"מ כיון דאיכא כמה אוקימתות מנ"ל לרש"י להכריע ומכ"ש לפמ"ש שאין צריך כאן בזה. והנראה לענ"ד ליישב הכל בהערה אחת דמ"ש רש"י ז"ל כאן דס"ל אהל זרוק לא שמיה אהל לאו משום דמוקי פלוגתייהו דרבי ורבי יוסי בהכי אלא לעיקר כוונתו דרבי מיהו מטמא באהל זרוק בשעת טלטולו וזה ודאי מוכח בפרק בכל מערבין דאף מאן דס"ל דשמיה אהל היינו בשעת הנחתו דוקא אבל בשעת טלטולו כ"ע מודו וכמ"ש תוספות בפרק בכל מערבין וכדאיתא בהדיא בנזיר בברייתא דרבי יוסי בר"י בתיבה שהיא מלאה כלים כו' ע"ש ומה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן היינו משום דאע"ג דהתוספות ע"כ סברי דאי גזרו על אוירא ממש לעולם טמא ואין בשום ענין ליכנס שם ומוכח דאף למ"ד שמיה אהל אפ"ה טמא כמו שאבאר וכ"כ מהרש"א ז"ל מ"מ לרש"י לא נראה לפרש כן אלא דאף אי משום אוירא ממש גזרו אפ"ה לא שייך לטמא כלל בשידה שסתומה מכל צד והוא אינו רואה את האויר דהתוספות גופייהו לא פשיטא להו לפרש כן אלא דמשום דלפי שיטתם א"א לפרש בענין אחר משא"כ לפירש"י כמו שיבואר מתוך פירושינו. ולפ"ז אף למאי דמסקינן דמשום אוירא גזרו עדיין לא נתיישב טעמא דרבי דמטמא אע"כ משום דס"ל אהל זרוק לא שמיה אהל להפסיק ומש"ה מטמא ולאו משום דמאהיל על הגוש דלרש"י פשיטא ליה ממתניתין דאהלות דלא שייך טומאת אהל הכא אלא דאפ"ה טמא משום האויר גופא כיון שאין השידה חשובה להפסיק בינו ובין האויר בשעת טלטולו. ואע"ג דבנזיר אמרינן דאי אהל זרוק לא שמיה אהל אפילו למ"ד משום גושה נמי טמא דהו"ל כמהלך ע"ג קרקע אפ"ה לא תקשי הא דמטהר רבי בסוריא ע"י שידה כו' והיינו משום דבנזיר דוקא דבעי הש"ס למידחי דלא תפשוט כלל דגזרו משום אוירה משום הכי צ"ל דכ"ע משום גושא ופליגי באהל זרוק ונדחק לומר דמ"ד אהל זרוק לא שמיה אהל טמא בכה"ג אפילו משום גושה משא"כ למאי דדחי הש"ס האי אוקימתא מדס"ל לרבי יוסי נמי דלאו שמיה אהל ואפ"ה מטהר בגושה כה"ג מוקי לה באוקימתא אחריתי. ותדע דהא מסקינן שם דלכ"ע אהל זרוק ל"ש אהל ולכ"ע משום אוירא א"כ משמע דבכה"ג אי משום גושה פשיטא לטהור ולא הו"ל כמהלך ע"ג קרקע ודו"ק ומשמע ליה לרש"י נמי דאע"ג דלא נפשט האיבעיא במקומה אפ"ה כיון דאמרי' הכא ובשבת פ"ק דגזרו על גושה ועל אוירא א"כ נפשטה האיבעיא דרש"י ז"ל לא נחית לפרש משום מאהיל על הגוש כנראה מלשונו וכדפרישית אלא אוירא ממש וא"כ תפשוט דמשום אוירא גזרו או לפחות פלוגתא דרבי ורבי יוסי היא ולפ"ז תו לא צריכין למידחק דלמ"ד משום גושה ס"ל בשידה טמא דמ"ד אהל זרוק ל"ש אהל דסברא דחוקה היא אלא מוקמינן טעמא דרבי משום אויר' וכיון דלאו שמיה אהל אין השידה מפסקת בינו ובין האויר בשעת טלטולה ומש"ה מטמא רבי אבל בסוריא כיון דלא גזרו אלא על גושה והיינו מגע הגוש מש"ה מודה רבי לטהור אפילו למאי דס"ל ל"ש אהל וכדפרישית. ועכשיו נבוא לבאר טעמא דר' יוסי בר"י דכיון דמסקינן בנזיר דמודה רבי יוסי באהל זרוק בשעת טלטולו דלא הוי אהל א"כ אמאי מטהר בשידה תיבה ומגדל ועוד דזימנין שהשידה פתוחה מלמעלה או מן הצד והיושב בה רואה את האויר ואפ"ה מטהר רבי יוסי בר"י אע"כ דלרבי יוסי בר"י לא גזרו כלל על אוירא וא"כ נתיישב היטב מ"ש רש"י ז"ל דהא דמטהר בברייתא דשמעתין בסוריא ע"י אויר לא מיתוקמא אלא כרבי דלרבי יוסי בר"י אפילו בשאר ארצות לא גזרו על אוירא ממש וכ"ש לענין אהל דלא גזרי בשום מקום לשיטת רש"י כמ"ש. ואל תשיבני דהא איכא עוד אוקימתא שלישית בנזיר דכ"ע גזרו על אוירא אלא דאפ"ה מטהר רבי יוסי בר"י בשידה דמילתא דלא שכיחא לא גזרו ומייתי סייעתא מברייתא דמודה רבי יוסי בקרון דמטמא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דברייתא דסוריא מצי לאוקמי אף כר' יוסי ולענין קרון אלא דע"כ סוגיא דשמעתין לית לה האי אוקימתא דאל"כ אמאי מסיק אליבא דרבי דבסוריא לא גזרו כלל על אוירה ומשמע מפשטא דלישנא דאף בקרון מטהר בסוריא ומאן יימר דהפליג כ"כ בסוריא משאר ארצות דילמא בקרון אף בסוריא טמא לרבי ולא קאמר לטהור בסוריא אלא בשידה תיבה כו' דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן בסוריא ועוד קשה דאמאי מוקי כלל ברייתא דסוריא לענין שידה דלא שכיח כלל ותליא נמי בפלוגתא ואמאי לא מוקי לה כפשטא הנכנס בטהרה היינו יושב בקרון או רוכב ואתי ככ"ע אע"כ דסוגיא דשמעתין לית לה האי אוקימתא לחלק בין שכיח או לא שכיח אלא הא דמודה רבי יוסי בקרון היינו כאוקימתא רביעית דנזיר דגזרינן שמא יוציא ראשו ורובו והו"ל כנוגע בגוש וכן פירש"י שם בהדיא וכן משמע מלשון התוספות שם וע"כ דהכי הוא דאי משום אהל או משום אויר מאי איריא ראשו ורובו אע"כ דהו"ל כמגע גוש ומש"ה פירש"י שם דלההיא אוקימתא כ"ע משום גושה גזרו וא"כ לפ"ז אף בסוריא טמא בקרון משום ראשו ורובו דהו"ל כמגע גושה ולא מיתוקם ברייתא דסוריא אלא דוקא בשידה דבארץ העמים טמא לרבי משום אוירה ממש ובסוריא לא גזרו על אוירה וכמו שאפרש הטעם בסמוך כנ"ל נכון בעזה"י ליישב לשון רש"י ז"ל ודו"ק היטב:

גמרא אבל סוריא על גושה גזרו על אוירה לא גזרו וצ"ע מה ראו חכמים לחלק בכך ולענ"ד דמשום למה שגזרו טומאה על גושה דארץ העמים מפורש בתוספות דנזיר דהיינו משום מתי מבול והרוגי נ"נ אבל בארץ ישראל לא ירד המבול כדמפיק מקרא והרוגי נ"נ הוו ופנינהו משום שהיו עסוקין בטהרות וא"כ בסוריא נמי שייכא האי טומאה דודאי ירד המבול שם והרוגי נ"נ נמי לא פנינהו משא"כ בטומאת האויר דלמאי דפרישית דלאו משום אהל המת אלא אויר' ממש דלא שייכא כלל בטומאת מת אלא גזירה בעלמא שלא יכנסו ישראל לארץ העמים ויתערבו בעובדי גילולים וילמדו ממעשיהם וא"כ בסוריא לא שייך ה"ט כיון דס"ל כיבוש יחיד שמיה כיבוש ועוד הא כותבין עליו אונו בשבת כנ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה בשידה תיבה ומגדל וכו' ובחנם פירש כן דע"כ שידה כו' לאו דוקא אלא ה"ה אפילו רוכב כו'. כבר הארכתי למעניתי ליישב שיטת רש"י ז"ל אמנם שיטת התוספות בזה דאיבעיא דנזיר לא איפשטא וא"כ מוכרחים לפרש דאוירא דהכא היינו טומאת אהל את"ל דעל אוירה ממש לא גזרו וכמ"ש בסמוך וזה שכתבו כאן דכרבי יוסי ב"י נמי אתיא דע"כ לא פליג ר' יוסי בשידה אלא משום דאהל זרוק שמיה אהל ומפסיק משא"כ ברוכב על הסוס אע"ג דהסוס ודאי מיקרי אהל להפסיק כדאיתא בסוכה פ' החליל ובתוספתא דנזיר אפ"ה הרוכב על הסוס א"א שלא יאהיל בבגדיו או באחד מאיבריו על הגוש ומודה ר"י דמטמא בארץ העמים אבל בסוריא טהור כה"ג דבסוריא ע"כ אף על טומאת אהל לא גזרו מדמטהר רבי בשידה בסוריא אף ע"ג דלרבי כה"ג שייך טומאת אהל דאהל זרוק לא שמי' אהל להפסיק אע"כ דלא גזרו על טומאת אהל בסוריא. והא דמשמע לתוספות דפליגי באהל זרוק צ"ל דגירסתם בנזיר כמו גירסת ר"ח דמזרק תיבה מליאה כלים מייתי הש"ס סייעתא לאוקימתא דפליגי באהל זרוק ע"ש ותמצא כדברי מיהו כל זה את"ל דלא גזרו על אוירה ממש וממילא דאת"ל דגזרו על אוירה ממש צ"ל דהא

דמטהר רבי יוסי בשידה היינו משום דמילתא דלא שכיחא לא גזרו וא"כ מודה בקרון לטמא ואכתי מני דאוקמי שפיר דבסורי' אפי' בקרון טהור לרבי יוסי. אבל אכתי קשה מנ"ל בפשיטות דבסוריא טהור בקרון דהא איכא עוד אוקימתא שם דהא דמודה ר"י בקרון היינו משום ראשו ורובו וע"כ היינו משום גושה כפירש"י שם אלא דהתוספות אפשר דלא ס"ל כפירש"י דראשו ורובו היינו משום גושה אלא משום אהל ואע"ג דבשאר טומאת אהל לא בעינן ראשו ורובו בארץ העמים הקילו דבעיא ראשו ורובו אלא דלפ"ז קשה מאי מקשה בסמוך ממתני' דאהלות דילמא התם איירי באהל גדילה דלא מטמא משא"כ הכא דאיירי בראשו ורובו אח"ז עיינתי בתוספות דנזיר שהרגישו בזה ע"ש ודוק:

בא"ד ומשמע כר"י אתיא בפשיטות טפי עכ"ל. לשון טפי אינו מדויק ופירשו מהרש"א ז"ל וגם דבריו אינם מובנים לכאורה והנ"ל בכוונתו דלרבי יוסי כיון דמטהר בשידה ע"כ מיהא לדידיה פשיטא דלא גזרו על אוירא ממש אלא הא דפשיטא בכולי תלמודא במסכת שבת ובשמעתין דגזרו על אוירא היינו טומאת אהל וא"כ כיון דבסוריא לא גזרו על אוירה היינו טומאת אהל ממילא דבקרון טהור לרבי יוסי אתיא ברייתא בפשיטות דאיירי בקרון דשכיח טובא משא"כ לרבי אפשר דגזרו על אוירה ממש כדאיבעיא לן בנזיר ואם נפרש אוירה ממש א"כ טומאת אהל בכלל גושה היא וכיון דאף בסוריא גזרו מיהא על גושה ממילא דבסוריא אסור בקרון ולא מיתוקמא ברייתא דסוריא אלא בשידה דלא שכיחא זה הנ"ל בכוונתו ודו"ק. אבל אכתי קשה לי דאליבא דר' יוסי נמי מצינן למימר דגזרו על אוירה ממש והא דמטהר בשידה היינו משום דלא שכיחא כדאיתא בנזיר בתירוץ השלישי בגמרא וא"כ לעולם דטומאת אהל בכלל גושה ואסור אף בסוריא כמו לרבי לכך נראה דמ"ש התוספות דכר' יוסי מיתוקמא טפי היינו כיון דבארץ העמים גופא לא מטמא אלא בקרון א"כ בסוריא מעלינן לה מדריגה אחת דבקרון טהור משא"כ לרבי דבארץ העמים טמא אף בשידה י"ל דבסוריא לא מעלינן אלא מדריגה א' דבשידה טהור אבל בקרון אפשר דטמא וא"כ לא מיתוקמי אלא בשידה דלא שכיחא משא"כ לרבי יוסי מיתוקמא טפי בקרון דשכיחא כנ"ל. ואפשר שגם מהרש"א ז"ל נתכוין לזה אלא דקיצר במובן ודו"ק:

בד"ה אלא בארץ העמים כו' והא דבעיא בנזיר כו' הכי פירושו משום גושא משום דמאהיל כו' עכ"ל. הא דמשמע מלשונם דלא נ"מ אלא לענין שידה כו' ולא ניחא להו לפרש דנ"מ לענין עפר חוצה לארץ שבא לא"י היינו משום דלשון ארץ העמים דנקט בעל האיבעיא לא משמע ליה לענין עפר כמ"ש בסמוך אבל קשיא לי כיון דעיקר האיבעיא לא נ"מ אלא לענין שידה וע"ז רצה לפשוט דאתיא כתנאי בפלוגתא דרבי ור' יוסי א"כ מאי דחי הש"ס שם בכמה גווני סוף סוף שידה פלוגתא דר' ורבי יוסי היא ונפשטה האיבעיא ועוד קשה דבעל האיבעיא גופא אמאי פשיטא ליה דאי משום מאהיל טהור ע"י שידה והיינו כמ"ד אהל זרוק שמיה אהל ובתלמודא משמע דלמסקנא כ"ע ס"ל דלא שמיה אהל בשעת טלטולו ויש ליישב דודאי התוספות נקטי עיקר מילתא דאיירי התם בסוגיא לענין שידה ונ"מ למאן דאית ליה אהל זרוק שמיה אהל אבל לקושטא דמילתא נ"מ נמי לענין עפר ח"ל הבא לא"י ועוד נ"מ ברוכב על הסוס בענין שאינו מאהיל בבגדיו על הגוש כגון שיושב ע"ג דלת המונח על הבהמה כדאיתא בפרק הישן וכיון דבהמה ודאי לא מיקרי אהל זרוק דרחמנא קריא אהל כדאיתא שם א"כ אי אמרינן דמשום מאהיל גזרו כה"ג טהור ודאי ואי משום אוירה ממש טמא וא"כ א"ש דלמאי דדחי התם דר' ור"י פליגי באהל זרוק או במילתא דלא שכיחא כגון שידה א"כ לא נפשטא איבעיא לשאר מילי דכתיבנא כנ"ל:

בד"ה אע"ג דאמירה לעו"ג כו' וקודם המילה היה כו'. פירוש דאע"ג דמילה גופא דחי' מ"מ כה"ג דהו"ל מכשירי מילה לא דחי דלא קי"ל כרבי אליעזר ומש"ה הוצרך לומר דניחוש אגב אימיה דאע"ג שהיה לאחר ז' ללידתה אפ"ה שרי ע"י עובד כוכבים כדאיתא פרק מפנין משבעה עד שלשים כו' אבל עושין ע"י עובד כוכבים ע"ש:

בא"ד ומיהו בהלכות גדולות וכו' לפי"ז הא דקאמר ניחוש אגב אימיה היינו תוך ז' כו' עכ"ל. פי' דלפ"ז איירי שלא לצורך המילה אלא דלפ"ז יש לדקדק למה כתבו דאיירי תוך ז' יותר הו"ל לפרש דאיירי לאחר ג' ימים אחר המילה דליכא סכנת התינוק כמו שכתבו תוספות פ' מרובה וכ"כ הרא"ש ז"ל וכן הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין. מיהו לפמ"ש מהרש"א ז"ל דמסקנת התוספות מותר להרבות בשביל קטן לצורך מילה אפילו ע"י ישראל א"כ משמע להו דההוא עובדא איירי ע"י ישראל הלכך הוצרכו לפרש שהיה תוך ז' דאי לאחר ג' ימים אחר המילה אסור להחם בשביל אמו על ידי ישראל אע"כ דתוך ז' היה ועל ידי ישראל ולפ"ז צריך לומר דמ"ש תוך ז' היינו ביום שביעי ממש דלצורך המילה דמותר להרבות לצורך המילה ועיקר החימום בשביל אמו משום דעכשיו משמע להו שפיר דבעינן מעת לעת ודו"ק:

דף ט.

תוספות בד"ה לעולם הוא בן חורין פירש בקונטרס כו' וקשה אע"ג דלא הזכיר שם קרקע מ"מ קנה כל קרקע עכ"ל. דבר זה נפתח בגבולים שגם הרי"ף ז"ל בשמעתין מפרש כפרש"י וכ"כ הר"י ן' מיגאש ז"ל הובא בל' הרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל והקשו לפירושם כקושיית התוספות אמנם כן כיון דכל הני רבוותא הסכימו כן לדינא צריך ליתן טעם לדבריהם דלא תקשי קושיית התוספות ולענ"ד דהני רבוותא סברי דלא דמי למוכר שקונה בכסף מש"ה נקנה המקח אלא שיד הלוקח על התחתונה וכן מה שהקשו מההיא דדקלא לברת איירי במתנת שכ"מ שדבריו ככתובים וכמסורים דמי או במתנה מחמת מיתה משום מצוה לקיים דברי המת משא"כ בשמעתין דמשמע דאיירי במתנת בריא ועיקר הקנייה היא בכח שטר מתנה זה א"כ י"ל דכה"ג לאו שטר מתנה הוא דשטר מתנה גופא לא ידעינן מסברא אלא מקרא דולקח את ספר המקנה ובעינן דוקא דומיא דהתם שכשהגיע השטר לידו נקנה השדה דכ"מ שהוא מרשות המקנה לרשות הקונה משא"כ הכא שהמקבל השטר עדיין לא יכול להחזיק בשום אחד מהקרקעות עד שיברר לעצמו החלק ששייר לנפשו ועוד שעדיין יכול להפקיע זכותו ולחלק כל נכסיו לאחד אחד ואז לא יוכל להוציא משום א' מהם דכל חד מלחי ליה למימר לאו בע"ד דידי את וא"כ כה"ג לאו שטר מקנה הוא ואין השטר גומר כלל מש"ה לא זכה המקבל השטר ואף הנותן גופא יכול לחזור בו כנ"ל ליישב שיטת הסוברים כן ובאמת הובאו שני הדיעות בח"מ סי' רמ"ב אמנם מלשון הרמב"ם ז"ל לא משמע כן לפרש מטעם שכתבנו ועיין שם בל' הרב המגיד ודו"ק:

גמרא התם משום דלאו כרות גיטא הוא. עיין פירש"י ותוספות והרי"ף ז"ל פי' בע"א דכיון שיש לרבו צד זכות בזה השטר לאו כריתות הוא ועיין בזה בחידושי הרשב"א ז"ל שהאריך בזו הסוגיא ועיין בהרא"ש והר"ן ז"ל:

שם בגמרא ערעור כמה אילימא ערעור חד והאמר רבי יוחנן כו' כבר פרשתי שיחתי לעיל בדף ג' בלשון רש"י ז"ל בד"ה לאי מצרכת ע"ש. וכתבתי שם דאע"ג דמסקינן בפרק עשרה יוחסין דהא דאין ערעור פחות מב' היינו היכא דליכא חזקת כשרות אפ"ה מקשה שפיר דה"נ איכא חזקת כשרות דהשליח הוא בחזקת כשרות וקיבל הגט כשר מיד הבעל ומסרו לאשתו ואיכא נמי חזקה דעדים החתומים כו' כמי שנחקרה עדותן בב"ד ומשני הש"ס דהיינו ערעור דבעל ולפ"ז משמע דערעור הבעל היינו כערעור דתרי כמ"ש שם כיון דאף אם הגט ביד האשה ואומרת שמיד הבעל בא לה אפ"ה אם הבעל טוען מזוייף צריכה לקיים בחותמיו ואם לא נתקיים אינה מגורשת כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהלכות גירושין הובא בטוש"ע סי' קמ"א וקנ"ב אבל רבים תמהו על מ"ש הרמב"ם ז"ל דכשערער הבעל ולא נתקיים אינה מגורשת כלל והולד מהשני ממזר ואמאי הא אמרינן דמדאורייתא אין צריך קיום לעדים החתומין על השטר הרי הם כמו שנחקרה עדותן בבית דין וליכא למימר דהרמב"ם ז"ל סובר כשיטת רבינו אביגדור הכהן שהבאתי לעיל דבמקום ערעור לא אמרי' עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי. וכן כתב הבית שמואל אלא דלפי זה קשה אם כן אמאי האמינו לשליח האומר בפני נכתב ובפ"נ אף במקום ערעור הבעל ומטעמא דאמרינן לעיל מדאורייתא אין צריך קיום ואי סלקא דעתך דבמקום ערעור צריך קיום מדאורייתא לא שייך להאמין לעד אחד כיון דאיכא חזקת אשת איש וצ"ע גדול ומ"ש לעיל דלבתר דמסקינן מעיקרא מילק לייק השליח מהימן כבי תרי מדאורייתא נראה דוחק:

תוספות בד"ה סמוך אהני דפוסלין החתימה ולוקמ' בחזקת אשת איש עד כאן לשונם. כוונתם בזה דאף שעידי הקיום הם עדים אחרים אפילו הכי לא שייך למימר אוקי תרי עידי קיום להדי תרי מערערים שאומרים מזוייף ונשאר הגט בחזקתו דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי והו"ל כאילו לא נתקיים כלל דאפילו הכי מותרת להינשא על זה כתבו תוספות דלא שייך לומר כן דכיון שעדים המערערין פוסלין החתימה תו לא שייך לומר אוקי הגט אחזקה דתרי כמאה והרי המערערים מכחישין עידי החתימה וגם עידי הקיום ומשום הכי אוקי איתתא בחזקת אשת איש וק"ל:

בד"ה ערעור דבעל והוא הדין ערעור דלקוחות כו' פירוש שלא תוכל לטרוף מלקוחות דטענינן להו מזוייף ואע"ג דמספר כתובה נמי כשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי וגביא אף מלקוחות שאני הכא כיון דאפשר שיבא הבעל ויערער ואז תצא אם לא נתקיים מש"ה לא מפקינן הממון מספק מחזקת הלקוחות אבל מבני חורין ודאי גביא משא"כ כשאומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם גביא אף מלקוחות דכיון שלא יוכל הבעל לערער גביא מספר תורת כתובה אבל בדבר דלא שייך ספר תורת כתובה כגון תוספת כתובה לא גביא אף ע"י עדות השליח דפלגינן דיבורא דעדות השליח לא מהני אלא לאיסורא ולא לענין ממון היכא דלא שייך ספר כתובה ולא גביא כדאמרינן לעיל גבי עבד וכן כתב הרב רבינו נסים זכרונו לברכה להדיא עיין שם ועיין בסמוך:

משנה אחד גיטי נשים ואחד שיחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא כו' משמע דשוין לגמרי דבמדינת הים צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וע"א נאמן בו אף במקום ערעורו של רבו וכמ"ש התוספות הטעם ואף דהעבד הוא ממון גמור ועכשיו אנו מפקיעין ממונו עפ"י ע"א אפ"ה כיון דמשום תקנת האיסור האמינו לשליח ממילא פקע שיעבודו מהיום והלאה. ובכה"ג לא שייך לומר פלגינן דיבורא דממילא פקע משא"כ באשה שבאתה לגבות תוספת כתובה כתבינן לעיל דפלגינן דיבורא כיון שאנו דנין על הממון מצד אחר וכן מה"ט גופא בא"י א"צ לומר בפ"נ לענין שיחרור ומותר בבת ישראל בלא שום קיום ואע"ג שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם ז"ל דהא דבגט לא בעינן קיום בא"י בדליכא ערעור היינו משום דאין דין האיסורין כדין הממון והכא העבד ממון גמור הוא מ"מ כיון דעיקר מילתא על האיסור שבו אנו דנין ומהמנינן ליה כיון דשטר שיחרור יוצא מתחת ידו ממילא פקע זכות שיש לו לרבו עליו עד שיבא המערער ואז יתקיים בחותמיו אם לא אמר בפ"נ כן נ"ל נכון:

אבל אי קשיא לי הא קשיא לי לרבנן דלקמן דאמרי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו כו' וכתבו התוספות לקמן בשמעתין דמה"ט כיון שהגיע גט שיחרור ליד השליח זוכה בו השליח בשביל העבד ונגמר השיחרור באותו שעה א"כ לפ"ז הו"ל השליח כשליח קבלה ובשליח קבלה של גט אשה קי"ל דא"צ לומר בפ"נ וכמ"ש הר"ן ז"ל וכתבתי לעיל במשנה קמא בלשון רש"י ז"ל והטעם כתב הר"ן ז"ל דבש"ק גומר ומגרש בלב שלם ולא יערער עוד והוספתי שם נופך משלי דהו"ל גט שע"י שליח קבלה כמו גט הניתן במדינת הים מיד הבעל לאשתו שאין אנו חוששין להם בשום ענין וא"צ קיום כדאמרי' לקמן ספ"ב אשה מכי מטא גיטא לידה איגרשה לה וא"כ ה"נ בעבד כיון שהשליח זוכה בו מיד ונגמר השחרור אמאי צ"ל בפ"נ. וליכא למימר דדוקא בתן כתבו התוס' כך דהו"ל כזכי ומתניתין איירי בהולך דלאו כזכי דמי תיקשי למ"ד הולך כזכי מאי איכא למימר ועוד דלפר"ת לקמן דף י"ב ע"ב דשחרור דמי למלוה דלכ"ע הולך כזכי ואפשר דבגט אשה גופא דוקא אם האשה עשאתו שליח קבלה בפירוש א"צ לומר בפ"נ משום דהבעל יודע דנגמרו הגירושין ושוב לא יערער אבל הכא בעבד אע"ג דקושטא דמילתא הו"ל כשליח קבלה מ"מ לאו כ"ע דיני גמירי ואפשר שהבעל סובר דעדיין לא נגמר השיחרור ויבא ויערער מש"ה צ"ל בפ"נ וצ"ע דנ"מ נמי בגט מומר למאן דאית ליה דהו"ל כשליח קבלה ודו"ק. ועיין בחידושי לקידושין דף כ"ג:

תוספות בד"ה שוו למוליך ולמביא וא"ת בשלמא כו' לא ליתביה האי שליח כו' ולא יאסר בשפחה עכ"ל. כאן ודאי צריך לומר דקושיית' דוקא למ"ד הולך לאו כזכי דמי או למ"ד חוב הוא לעבד כו' דא"כ לפ"ז לא נגמר השיחרור עד שיגיע ליד העבד ומקשו שפיר דלא ליתבו לעבד ולא יאסר בשפחה אבל למ"ד זכות הוא לעבד ולמ"ד הולך כזכי וא"כ בכל ענין זוכה השליח מיד בשביל העבד לשיטת התוס' שכתבו כן לקמן בשמעתין א"כ לא שייך קושית התוס' דלמה לא יאסור בשפחה דהא קי"ל עדים החתומים על השטר מדאורייתא א"צ קיום וא"כ ודאי שהגיע השטר שיחרור מיד הרב ליד השליח ונגמר השיחרור וממילא אסור בשפחה אע"כ דקושיתם למ"ד הולך לאו כזכי ומשמע להו דמתניתין איירי נמי בהולך. מיהו י"ל כיון דמעיקר הדין סברי דבגט שלא נתקיים אסור בבת חורין תו לא הוי זכות לעבד דשמא לא יוכל לקיים והוי חובתו של עבד ומש"ה לא זכה בו השליח מעיקרא אלא דאף לפ"ז קשיא לי מ"מ כיון דקי"ל עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה כו' א"כ ודאי בא השטר שיחרור מיד הרב ליד השליח ואף אם לא ליתביה השליח לעבד אפ"ה מיהא נתייאש ממנו רבו ולקמן בפרק השולח משמע בפשיטות דהאומר נתייאשתי מפלוני עבדי אסור בשפחה ואסור בבת חורין וא"כ היאך מקשו התוספות בפשיטות שיהא מותר בשפחה וצ"ע ודו"ק. מיהו לפמ"ש התוספות בפרק השולח יש ליישב דלשון הכתוב בגט לא חשיב כהפקר משום דגופו קנוי ע"ש:

דף ט:

תוספות בד"ה אע"פ שחותמיהן כו' ואפילו לרבי מאיר דלא הוי בעי למיפסל עבד לעדות כו' עכ"ל. לא ידעתי היכן מצינו דאית ליה לרבי מאיר הכי ובפ' החובל מצינו דר' יהודה אומר לא היה לעבדים כנענים בשת ופליגי רבנן עליה משום דאחיו הוא במצות ואפשר דהתוס' סברי דבר פלוגתא דר' יהודה היינו ר"מ אלא דהש"ס מקשה שם אלא מעתה יהא עבד כשר לעדות ומשני דאתיא בק"ו מגזלן ומחד מהנך או מקרא דלא יומתו ע"פ אבות שאין להם חיים בנים וא"כ אמאי כתבו כאן דאיכא מ"ד דעבד כשר לעדות אם לא שנאמר דכיון דלא ילפינן דלא מיפסל אלא לעדות ממון דרשע דחמס הוא משא"כ

לעדות גיטין דהו"ל דיני נפשות כשר דאיכא מאן דס"ל הכי בפרק זה בורר אבל רבי מאיר ודאי לית ליה האי סברא דאמר בפרק זה בורר לרשע לחמס פסול לדיני נפשות ע"ש. ואפשר דהתוס' כתבו כאן לרווחא דמילתא דאף לסברת המקשה בפ' החובל דעבד יהא כשר לעדות אפ"ה בגוי לא ס"ד כלל להכשיר וכתבו כן לאפוקי ממה שכתבו בפ' החובל בשם רש"י ז"ל דערכאות דעו"ג כשירי' לעדות ממון מדאורייתא ע"ש בתוספות ועיין מה שאכתוב בסמוך באריכות ודו"ק:

רש"י בד"ה בגיטי נשים משום תקנת עגונות עכ"ל. ואע"ג דהתוס' כתבו לעיל דבעבד נמי שייך תקנת עיגון מ"מ לא דמי דדוקא בשולח גט שיחרור ממדינת הים ודאי הוי מקום עיגון דא"א בענין אחר דאפשר שלא יתקיים לעולם בחותמיו לכן הוצרכו להאמין לשליח משא"כ להכשיר עדים שאין יודעין לחתום לא הוי מקום עיגון כ"כ ולא הקילו אלא באשה דשמא ימות ותפול קמי יבם וק"ל. ולמאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש טפי דהתם כיון דמדינא אסור בשפחה מטעמא דנתייאשו בעליו ואסור נמי בבת חורין הוי עיגון גמור משא"כ כאן אי פסלינן העדות שא"י לקרות מותר בשפחה ודו"ק:

תוספות בד"ה לא יתנו פי' בקונטרס כו' ודבר תימה פירושו כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר כו' עכ"ל. דע שהרי"ף ז"ל כתב דהלכה דלקמן בפירקין כשיטת רש"י ז"ל דלא הוי שיחרור עד דמטי לידי' דעבד וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים ונראה שטעמם דאע"ג שהשליח זוכה מיד בשביל העבד מ"מ כיון שהרב אומר כן תנו שחרור זה לעבדי הרי גלה בדעתו דלא ליהוי שיחרור עד דמטי לידיה והרי זה כמו שמצינו באשה שעושה שליח לקבלה ואמרה הבא לי גיטי דקי"ל דאף שאין הבעל יכול לחזור משהגיע ליד השליח אפ"ה לא הוי גיטא עד דמטא לידה וא"כ יש לומר דה"נ דכוותיה אלא שרש"י בעצמו חזר בו לפרש כדברי התוספות ולדידהו י"ל דלא דמי דשאני הכא כיון שהעבד לא עשאו שליח א"כ הרב שאמר תן שיחרור זה לעבדי היינו שיזכה בו בשביל עבדו דמ"ד תן כזכי ולפ"ז אפשר דמ"ש רש"י ז"ל כאן מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה כו' לאו אעבד קאי אלא אשליח דכל כמה שלא בא הגט לידו דשליח מיד הרב לא הוי משוחרר וכוונתו למ"ש התוס' לקמן דאף שהגט היה מונח ועומד ביד הרב כיון שלא מסרו ליד השליח לא הוי שיחרור כנ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל דלא ניתלי בחזרה ודוק. ובענין אחר נראה לפרש שלא יהיו דברי רש"י ז"ל סותרין זה את זה י"ל דכאן לסברת המקשה ע"כ הוכרח רש"י לפרש כן דאי ס"ד דהמקשה ס"ל דמתניתין דלקמן איירי כשלא מסרו ליד השליח בחייו א"כ מאי קשיא ליה ותו ליכא דודאי לא שייך למיתני מילתא דשוה גט נשים לשיחרור אלא היכא דלא מצינו מיהא זה הדין באיזה שטר או בקידושין ואי כשלא מסרו ליד שליח איירי לא שייך למיתני שוין דהא בכל השטרות ובשטר קידושין נמי פשיטא דלא יתנו לאחר מיתה היכא שלא מסרו ליד השליח בחייו דבקידושין לא שייך כלל האי מילתא לאחר מיתה ובשטרות כ"ש דלא מהני מהאי טעמא גופא דכיון שמתפקע ליה רשות' וחייל רשות יורשים תדע דהא אפילו בתנו מנה לפלוני דחיק הש"ס לאוקמי דוקא במעמד שלשתן או בשכיב מרע הוא דאמרינן יתנו לאחר מיתה ולא בענין אחר והיינו כמו שכתבו התוס' לקמן דאף דקי"ל תן כזכי היינו דוקא כשמסרו לידו וא"כ מה ס"ד למקשה דליתני בהא מילתא שוו גיטי נשים כיון שזה הענין פשוט בכל מקום והתרץ נמי למשני מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני מאי הוצרך לאתויי מהא דשלח רבין דאיירי בשכ"מ ותיפוק ליה דבלא"ה מילתא דפשיטא היא דהא מילתא איתא בשטרות כיון דאפילו בממון גמור לא מצינן ליתנו לאחר מיתה היכא שלא מסרו ליד השליח בחייו כמו שכתבתי. לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש דהמקשה ס"ל דמתניתין דלקמן איירי אף שמסרו ליד השליח בחייו ואפ"ה לא יתנו לאחר מיתה מהטעם שכתב רש"י ז"ל ומה שהכריחו להמקשן לפרש כן היינו משום הא גופא דלישנא דמתניתין קשיתי' אי בשלא נמסרו לידם מאי איריא גיטי נשים ושחרור אפילו שאר שטרות וממון גמור נמי (ועוד דהאיך פסיק ותני בסיפא בתנו מנה לפלוני יתנו דהא בכה"ג דרישא שלא מסרו לידו התם נמי לא מהני) אע"כ סבר המקשה דאיירי אף כשמסרו ליד השליח בחייו ולפ"ז אתי ליה שפיר לישנא דמתניתין דתני גיטי נשים ושחרורים לעולם לא יתנו לאחר מיתה אפילו כשמסרו ליד השליח בחייו משא"כ בסיפא בתנו מנה נותנין אלא דלפ"ז תיקשי א"כ אמאי נקט בסיפא תנו מנה אפילו שאר שטרות נמי וליתני שטרות דהוי טפי רבותא דרישא לכך פירש"י ז"ל כאן דתנו מנה מוקי לה בשכ"מ הכוונה כמו שכתבתי דמילתא דפסיקא נקיט בריש' בגיטין כו' לעולם לא יתנו אף כשמסרו לידו ובתנו מנה לא מיבעיא במסרו לידו שנותנין אלא זימנין דאפי' כשלא מסרו ליד השליח בחייו נמי נותנין כגון בשכ"מ משא"כ מילתא דשטרות הוי מילתא דמציעתא במסרו נותנין ובלא מסרו אין נותנין מש"ה לא קתני להו. ועפ"י סברת המקשה נתן רש"י ז"ל טעם לדבר בשחרור דאפי' רבנן נמי מודו ולענין תמיהת התוס' נבאר לקמן. אבל התרץ משני דאף במסרו לידו נמי לא משכחת ליה בשטרות משום דבשטרות לא אמרינן תן כזכי כמ"ש כמה פוסקים הוב' בד"מ ח"מ סי' קכ"ה ע"ש בסמ"ע וש"ך ובהגה"ת המרדכי ס"פ קמא בשם מהר"ם וע"ז הביא שפיר ראיה מהא דשלח רבין דשכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני כו' וא"כ נראין הדברים ק"ו דהא בשכ"מ בדברים בעלמא הוי כמסורין ליד המקבל וכ"ש דדבריו ככתובין ומסורין ליד השליח ואפ"ה לא מהני אלמא דשטר מגרע כח השכיב מרע וכל שכן דלא מהני בבריא אפילו במסרו לידו דהא חזינן דלא הוי כזכי ונמצא דלפי סברת התרץ דבשטרות אפי' במסרו לידו בחייו נמי לא מהני א"כ יפה כיון רש"י ז"ל שחזר בו לקמן דהא קשיא לן לפום סברא דהשתא אי ס"ד דמתניתין דלקמן במסרו לידו איירי א"כ מאי דוחקא דרב לקמן בתנו מנה לאוקמי במעמד שלשתן או בשכ"מ ומוקי רישא בבריא וסיפא בשכ"מ ותיפוק ליה דמיתוקמא שפיר אפילו בבריא דכיון שמסרו לידו מהני משום דתן כזכי והא דלא קתני שטרות משום דבשטרות לא מהני אע"כ דלא מיתוקמא מתניתין לפי המסקנא דמטא לידו דא"כ אפילו בשיחרורי עבדים נמי יתנו לאחר מיתה משום דזוכה לאלתר לגמרי וע"כ ממתניתין גופ' מוכח מדלא נקיט בכה"ג אלמא דליתא להאי טעמא לגמרי ורש"י ז"ל גופא לא כתב כאן דאפילו רבנן מודו אף במסרו לידו אלא לפי סברת המקשה דשייכי בשטרות אבל לסברת התרץ ע"כ דליתא להאי דינא מדמוקי רב דוקא האי דתנו מנה בשטר או במעמד ג' אלמא דדוקא כשלא מסרו לידו איירי מתניתין ודוק היטב. ולענין קושי' התוס' שכתבו על דברי רש"י ז"ל שדברי תימה הן כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר כבר כתבתי שהרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל כתבו ג"כ דלא הוי שיחרור עד דמטא לידיה. ולענ"ד שאין כאן מקום תמיה דאדרבה אם נאמר שמשתחרר לאלתר אין כאן זכות אלא חובה כיון שהעבד אינו יודע מהשיחרור והוא נשוי שפחה נמצא שבכל יום עובר בלאו ועוד הרי שהיה רבו כהן הרי העבד אוכל תרומה והוא לא ידע ואם בדבר שחייב עליה מיתה ולא עדיף מהאי שנתכוין לבשר טלה ועלה בידו בשר חזיר ואין זה זכות אלא חובה אלא ע"כ שהשליח אינו מכוון לזכות לשחרור לאלתר אלא לכשיגיע ליד העבד ולענ"ד דהתוס' גופייהו וכן רש"י ז"ל לאחר שחזר בו נמי מודו דלענין איסורא לא נגמר השיחרור עד דלימטיה לידיה לעבד וא"כ נקטינן מיהא שאין כאן מקום תימה. ועוד דלשיטת התוספות הרי שלא מסר הרב ליד השליח בעידי מסירה לדברי הפוסקים שאין צורך לעידי שליחות נמצא דע"כ לא נשתחרר העבד תיכף למאי דקי"ל כר"א דעידי מסירה כרתי וא"כ אין כאן מקום תימה. וכבר עלה בלבי דהא דפליגי ר"מ וחכמים בתן שיחרור זה לעבדי אי יכול לחזור בו משמע בגמרא שם לחכמים היינו רבי אלעזר שאמר אמרנו לו למאיר וא"כ מצינן למימר דאזלו לטעמייהו ר' מאיר לטעמיה דעדי חתימה כרתי וא"כ אם נאמר אין יכול לחזור ע"כ נשתחרר מהיום תיכף ואם כן אין זה זכות כמו שכתבנו אבל ר"א לטעמיה דעידי מסירה כרתי וא"כ ע"כ אין השיחרור חל עד שיגיע לידו בעידי מסירה וא"כ הרי הוא זכות גמור ואף אם יאמר העבד שהוא חובתו סוף סוף אי בעי זריק גיטא ופסיל ליה מהיום מאי אמרת עריק ואזיל לעלמא השתא נמי ליערוק וליזל כיון דבעינן עידי מסירה כך היה נ"ל בהשקפה ראשונה. אלא שנמנעתי לאומרו דאם כן לא משכחת לה כדברי ר' מאיר בארבעה דהא מסקינן לקמן דהסיא דערכאות לא מיתוקמא אלא כר"א דעידי מסירה כרתי דמאן דס"ל דעידי חתימה כרתי הוי מדאורייתא ולמסקנא נמי איתא בקידושין וא"כ לא מצינו לעולם ארבעה דהא מאן דס"ל יכול לחזור בו משום דעידי חתימה כרתי לית ליה האי דערכאות ובלימוד הישיבה הארכתי:

תוספות בד"ה מילתא דאיתא בשטרות וא"ת והא פסולא דערכאות איתא בשטר מתנה כו' עכ"ל. וקשיא לי דילמא מילתא דערכאות איירי עכשיו לענין כתיבה כשנכתב בכתב הערכאות אע"ג שחתמו ישראלים או שלא נחתם כלל ונמסר בעידי מסירה ישראל ולפ"ז אתי שפיר דבשטרות כשר אפי' בשטר מתנה ובגיטין ושחרור פסול מקרא דוכתב ונתן דבעינן בני כריתות דוקא ומיתוקמא כר"א דע"מ כרתי ובכתיבה בעינן בני כריתות ואי משום דהדר הו"ל פסולא דאורייתא לא איכפת לן דהכתי לא נחתינן עכשיו לחלק בין פסולא דאורייתא לדרבנן והא דקתני וכדברי ר"מ בארבעה היינו למאן דסבר כר"מ לענין חזרה דחול כמ"ש התוספת בסמוך ולא תיקשי לן עכשיו מהא דר' שמעון דאיירי כר"א מכלל דת"ק סבר לא דהא מצינו למימר דהא דקאמר ר' שמעון אף אלו כשירין היינו כשכתבו ישראל ולענין חתימה הוא דפליגי והנלע"ד ליישב דלא מצינן לאוקמא כר"א ולענין כתיבה דהתוס' לשיטתיה שכתבו בד"ה אע"ג שחותמיהם עו"ג דבערכאות נמי פסולי משום שלא לשמה ומכמה טעמי וא"כ תיקשי דרבה דידעינן פסולא לשמה בין בכתיבה בין בחתימה מהסיא דמוליך ומביא כמו שאפרש בסמוך וא"כ ממילא שמעינן ממוליך ומביא דבעינן כתיבה לשמה ומינה ידעינן לפסול בכתיבת ערכאות ואמאי חשבינהו בתרתי. אבל למאי דמוקמינן במסקנא דאיירי בשמות מובהקין ואליבא דת"ק דגזר מובהקין אטו שאינן מובהקין לא שייך להקשות דרבה היינו מוליך ומבי' היינו ערכאות דנראה ברור דבשמות מובהקין דלא סמכינן עלייהו ודאי לא שייך לפסול משום שלא לשמה כמו שכתבתי בחבורי באריכות כיון דלחתימת מובהקין לא הוי אלא כטיוטא בעלמא לא שייך למיגזר בהו ע"ש באריכות תדע דהא מכשיר בהו ר"ש ולא פסיל משום שלא לשמה אע"כ כדכתיבנא. ובזה יתיישב ג"כ מה שהקשיתי בסמוך אמאי לא מוקי דברייתא דהכא כר' שמעון גופי' ובשמות שאינן מובהקין דאם כן הדרא קושיא דוכתא דא"כ פשיטא דפסול משום שלא לשמה ואכתי תיקשי דרבה היינו מוליך ומביא היינו ערכאות אבל בשמות מובהקין אתי שפיר ודוק היטב:

גמרא בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא. נראה דאף למסקנא דלעיל דרבה אית ליה דרבא אפ"ה ידעינן שפיר לכולה מילתא דלשמה מהא דשוו למוליך ומביא כיון דאפילו בנתקיים בחותמיו ע"כ שוין למוליך ולמביא אלמא משום דבעינן לשמה בין בכתיבה בין בחתימה:

שם והא ערכאות דפסולא דאורייתא הוא כו' וקשיא לי דהא אפי' אליבא דר"מ משכחינן לערכאות דליכא אלא פסולא דרבנן כגון שגוף הגט נכתב בכתב יד הבעל עצמו וחתמו ערכאות דמדאורייתא מיתכשר הגט בכתב ידו לחוד אפי' לר"מ כדאיתא לקמן גבי שלשה גיטין פסולין וא' מהם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וקמ"ל הכא דאף דכתב בכתב ידו וחתומים ערכאות אפ"ה פסולין מדרבנן בגיטין ושחרור ולכאורה היה נ"ל דלא מיתוקמא בכה"ג דא"כ אין טעם לפסול בשיחרור לפי מ"ש התוס' לעיל דף ג' ע"ב לטעמא דכתב ידו ואין עליו עדים היינו משום דחשיב כגט שאין בו זמן וא"כ הכא דעיקר השיחרור נכתב בכתב ידו והערכאות חתומים לענין הזמן יש להועיל לגמרי דנהי דזמן דגיטין משום בת אחותו א"כ בעינן עדות גמור מדין תורה ולא מהני ערכאות מה שא"כ זמן דשיחרור היינו משום פירות שהוא ממון מהני בערכאות דהא לא גרעי נפשייהו ועוד דדינא דמלכותא דינא ואף לפי מ"ש ר"י בעל התוס' גבי נכתב ביום ונחתם בלילה דף י"ז דטעם דזמן דשיחרור שמא ימכרנו לאחר ואח"כ יתן השיחרור ליד העבד בלא זמן וכיון שהעבד מוחזק בעצמו יאמר שנשתחרר מ"מ נראה דלא שייך להאי חששא כ"א לענין ממון דלענין איסורא לא חיישינן שיקדים הרב הזמן לשחררו שלא כדין וכיון דלענין ממון ושיעבוד העבד לחוד איירי ממילא דיש להכשיר בערכאות כך היה נ"ל לכאורה. אלא דלא שייך לחלק בכך אלא לענין איסורא נמי חיישינן ועוד דמ"מ יש לפסול אף בשיחרור כשחותמים ערכאות אף בכתב ידו דלא עדיף ממזוייף מתוכו דזימנין דאתי למיסמך אחתימת ידייהו בלא כתב ידו ונמצא דלפ"ז לרבי מאיר נמי משכחת פסולא דרבנן בערכאות ובכתב ידו והדרא קושיא דוכתא ויש ליישב וצ"ע:

גמרא והאיכא לשמה כו' ותו בין לרבה בין לרבא האיכא מחובר. הא לפשיטא לתלמודא לשטר שיחרור בעינן לשמה ופסול במחובר נראה דהיינו משום דילפינן בג"ש לה לה מאשה אבל הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים משמע מדבריו דפשטא דקרא דכתיב או חופשה לא נתן לה יליף לה דבעינן לשמה ופסול במחובר ע"ש וכתב הרב המגיד דהכי הוא בתוספתא ובתוספתא שלפנינו איתא להדיא דיליף להו מג"ש לה לה מאשה ולשון הרמב"ם ז"ל צ"ע אבל קשיא לי הא דמצינו בכולה תלמודא דילפינן ג"ש לה לה מאשה לענין דעבד חייב במצות שהאשה חייבת וכן לכמה מילי ומנא לן הא ג"ש דהא בעינן מיהא שיהא הג"ש מופנה מצד אחד והכא לא מופנ' דדילמא אידי ואידי בעינן למילף לה לשמה כפשטא דמילתא דודאי חדא מאידך לא ילפינן כיון דליכא ג"ש דמדינא ודאי לא אתיא כדמצינו בפ' החובל דבעי למילף שיהא עבד פסול לעדות מק"ו דאשה ולא אתיא ליה מדינא משום דאיכא למיפרך בכל צד כדאיתא שם וא"כ ג"ש מנא לן כיון דבעינן לגופא ואי משום דתרי וכתב לה כתיבי באשה הא בעינן נמי למידרש לה ולא לה ולחברתה והנלע"ד דע"כ לגז"ש אתיא דאי לאו גז"ש לא שייך למידרש לה לעבד לענין לשמה כיון דבשטר שחרור גופא לא כתיב דפשטא דקרא דחופשה לא ניתן לה לא משמע דאיירי בשטר שיחרור אי לאו מגז"ש דלה לה מאשה כדפרש"י ז"ל בפרק השולח דף מ"א ואף דמלשון התוס' ד' ל"ט גבי איסורא ולא ממונא משמע דפשטא דקרא דחופשה לא ניתן לה איירי בשטר שיחרור מ"מ יש ליישב כוונתם דלבתר דילפינן ג"ש הוי פשטא דקרא בהכי ע"ש ועיין מ"ש בזה דף ב' בלשון התוס' בד"ה לפי שאין בקיאין ודו"ק:

שם כי קתני פסולא דרבנן דאורייתא לא קתני. לכאורה משמע הא דלא קתני פסולא דאורייתא היינו משום דממילא ידעינן דלכל מילי דאורייתא שוין מג"ש דלה לה מאשה אלא דלפ"ז קשה מאי פריך בסמוך והא חזרה דאורייתא וקתני וכי הוי מדאורייתא מאי הוי כיון דאכתי לא ידעינן הא מילתא מג"ש דלה לה ויש ליישב דמ"מ מקשה שפיר דכ"ש דאין צריך לשנות דבר זה דמסבר' ידעינן דכיון שהוא חוב לעבד לר"מ א"כ אין זה שלוחו ושפיר ילפינן לה לה מאשה שיכול לבטל השליחות ועי"ל דר"מ גופא אגז"ש סמיך דמה מצינו באשה שאין הגט נגמר עד שיגיע לידה או ליד שלוחה שעשאתו שליח בפירוש ה"נ בעבד וכיון

לאיכא גז"ש מהדר אטעמא לומר דהוא חוב לו שאוסרו משפחה אבל אי לאו גז"ש לא הוי סמיך אהאי סברא לחוד וק"ל:

שם מילתא דאיתא בשטרות לא קתני. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו לחזרה גופא איתא בשטרות כגון האומר הולך שטר מתנה זה לפלוני או תן שטר מתנה זה לפלוני דמסקינן בפ' השולח נקטינן שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט לענין הולך לאו כזכי וה"ה לתן וכ"כ התוספות לקמן ולענ"ד יש ליישב דהא דלא מקשה הש"ס בפשיטות מחזרה גופא היינו משום דתליא בפלוגתא דאמוראי ולמסקנא מיהו דמסקינן דבשליחות בע"כ איירי אם כן ממילא א"ש דהא דבשטר מתנה יכול לחזור בו לאו חידוש הוא דמתנה נמי ליתא בע"כ משא"כ בגיטי נשים ושיחרור דאע"ג דהוו בע"כ אשמעינן דאפ"ה יכול לחזור בו ומכ"ש לא"ש למה שפירש מהרש"א ז"ל דלמסקנא הדרינן לגמרי משינויא דליתא בשטרות. ועי"ל דלענין שטר מתנה לא פסיקא מלתא דזימנין דאין יכול לחזור כגון באומר זכי בשטר מתנה זה לפלוני משא"כ בגיטין ובשיחרור אף באומר זכי לא מהני והא דנקיט תנו ולא קתני אף בזכי יכול לחזור היינו משום דלא שייך בהו לשון זכי כיון דחוב הוא להם כן נראה לי ולו"ק:

תוספות בד"ה מילתא דאיתא בשטרות כו' וי"ל דהשתא סבר כאידך שינויא דלקמן עכ"ל. פירוש דהיינו שינויא דדינא דמלכותא ודקדק מהרש"א ז"ל ממה שכתבו דהשתא סבר דלמסקנא דהדר ביה הש"ס משינויא דאיתא בשטרות לא קתני אלא מילתא דאיתא בקידושין לא קתני וא"כ שפיר מצי סבר כאידך שינויא דלקמן תני חוץ מגיטי נשים אלא דלפ"ז קשה מה שכתבו התוס' לקמן דהא דלא נקט זמן היינו משום דרגילין לכתוב בכל שטרות ומהרש"א ז"ל נדחק לפרש דאקידושין קאי ונראה דוחק ועוד קשיא לי לפירושו הא דלא נקט האומר תנו גט זה לא יתנו לאחר מיתה היינו משום דאיתא בקידושין ולדעתי א"א לפרש כן דהא מסקינן דאע"ג דחזרה איתא בקידושין אפ"ה נקט לה משום דבע"כ מיהא ליתא בקידושין ופירשו התוס' דכיון דליתא בע"כ אין זה חידוש דיכול לחזור בו כיון דלא נגמר עדיין וא"כ ה"נ לענין יתנו לאחר מיתה אין זה חידוש בקידושין מה"ט גופא כיון שלא נגמר עד שיגיע לידה ודוקא בגיטין הוי חידוש דסל"א כיון דאיתא בע"כ נגמר הגט קודם מיתה ועוד דלא שייך כלל לומר בקידושין לא יתן לאחר מיתה דלאיזה צורך תקבל הקידושין לאחר מיתתו וליתסר בקרוביו ומה צורך לה בקידושין אם לא שנדחק לומר דלענין כתובה איירי ואע"ג דארוסה לית לה כתובה איירי בדכתב לה אבל כל זה דוחק ועוד דלברייתא לא שייך לומר חוץ מגיטי נשים דכיון דקתני בג' דברים שוין גיטי נשים כו' משמע דגיטי נשים דוקא הוא דשוו לשיחרורי עבדים ולו"ק. ולולא דברי מהרש"א ז"ל היה נראה לפרש כוונת התוספות כשיטת הרא"ש ז"ל דהני תרי לישני דלקמן לא פליגי דאף ללישנא דתני חוץ מגיטי נשים נמי מודה דהיכא דאיכא דינא דמלכותא מהני אף בשטר מתנה ומש"ה לא פסיקא ליה בשאר שטרות דהא בדינא דמלכותא תליא והוי שפיר מילתא דליתא בשטרות ולשון דהשתא סבר שכתבו התוס' היינו דברייתא איירי כאידך לישנא ואף שהלשון דחוק קצת ניחא יותר לפרש כן ליישב קושיא הנ"ל וק"ל:

רש"י בד"ה פסול' דרבנן כו' על כותי פסול מדרבנן כו' וערכאות לקמיה פריך כו' לפי שאינן בתורת גיטין כו' עכ"ל. משמע מלשון רש"י ז"ל דפריך דרשה וכתב ונתן הוי כשר לעלות והרבה קושיות יש בשיטת רש"י ז"ל כמו שהקשו התוס' דמילתא דפשיטא דעובד כוכבים היה פסול לעדות דהא לאו אחיו הוא ועוד דבעינן לשמה ועוד דבעיא שליחות ועובד כוכבים לאו בר שליחות הוא ועוד קשיא לי דא"כ לא פריך הש"ס לקמן מידי גבי מתנה דחספא בעלמא הוא ואמאי הא בגיטין גופא לא מיפסלי ערכאות אלא מקרא דוכתב ונתן ובשטר מתנה לא שייך האי מילתא ואף שבהגה"ת אשר"י כתב ג"כ בשם ספר החכמה דערכאות כשירים לעדות מדאורייתא ע"ש אפ"ה תמיהא לן טובא מהיכן הוציאו כן. גם יש לדקדק לאיזה צורך כ' רש"י ז"ל ולקמיה פריך כיון דקושית הש"ס היא תיכף במקומו. והנלע"ד דהמשך לשון רש"י ז"ל אחד הוא דמה שהכריחו לפ' כן היינו משום דמשמע ליה דאי הוי ערכאות פסילי מדאורייתא אף בשטרות לא הוי מקשה מידי בסמוך והא ערכאות דפסולא דאורייתא וקתני לסוף מה שהושוו שיחרורי עבדים לגיטין ולא לשט"ח הוא מדרבנן ואף את"ל דלישנא דפסולא דרבנן לאו דוקא מ"מ אכתי הו"ל לגמרא לשנויי הכי דלא קחשיב אלא במה שהושוו אלו השנים לאו מדרבנן ומש"ה חשיב ערכאות דמדאורייתא לא הושוו דבלא"ה שאר שטרות נמי פסילי אלא מדרבנן ולאו הושוו משא"כ בלשמה ומחובר דהושוו לגמרי מדאוריתא וכן נראה ממה שפירש"י ז"ל דעד כותי פסול מדרבנן בשאר שטרות וזה מוכרח מלשון הש"ס דפסולי דרבנן קא חשיב וקשיא ליה דהא דעד כותי כשר בגיטין ע"כ מדאורייתא הוא אי משום דכתיבא ואחזקו ואי לר"א משום דחתם ישראל לבסוף וממילא דכשר ולאו מדאורייתא כיון דודאי כותי חבר הוא וגירי אמת הן דאלת"ה למה הכשירוהו מדרבנן אלא ע"כ דמדאורייתא כשר וא"כ ע"כ הא דקחשיב ליה בהדי מילתא דרבנן משום דעיקר כוונת הברייתא עכשיו לומר דשוין גיטי נשים ושיחרורי עבדים מה שא"כ בשטרות ומילתא דכותי פסול בשטרות ולאו מדרבנן דאחזקו סתמייהו לפסולא דמדאורייתא גירי אמת הן ובחזקת כשרות קיימי סתמייהו כמו ישראל גמור ולפ"ז קשיא ליה לרש"י ז"ל היאך אפשר לפרש כן דמאי דאיתא בשטרות מדרבנן חשיב ליה בהדי מילי דרבנן א"כ מאי פריך הש"ס בסמוך הא ערכאות פסילי מדאורייתא מאי קושיא דמ"מ חשיב ליה מדרבנן כיון דהא דאכשרינהו חכמים לערכאות בשטרות היינו מדרבנן לשיטת התוס' שכתבו דערכאות פסילי לכל העדות וחכמים תקנו להכשיר בשטרות לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש דלאו הכי הוא אלא דערכאות כשירים בשטרות היינו מדאורייתא וכמו שאפרש הטעם בסמוך וא"כ ע"כ הא דפסילי בגיטין היינו מקרא דוכתב ונתן ובזה מיושב היטב לשון רש"י ז"ל שכתב ולקמיה פריך ונמשך לדבריו הקודמים דממה שפירש דעד כותי פסול בשטרות מדרבנן ומש"ה נקט לה בברייתא בהדי מילי דרבנן וא"כ מוכרחים אנו לפרש דהא דפריך בסמוך והא ערכאות דאורייתא היינו מקרא דוכתב ונתן. אמנם מה שכ' דהכי מפורש בפ"ב לא ידעתי מקומו דלקמן דף כ"ג לא איירי אלא לענין עובד כוכבים דפסול להביא הגט היינו דלאו בני התירא נינהו ומעכשיו נבא לבאר דלא תיקשי קושית התוס' לשיטתו דמה שכתבו בפשיטות דעובד כוכבים לאו בר עדות הוא דלאו אחיו הוא במצות דלכאורה איכא למימר דהכי קאמר דהיכא דהוא אחיו במצות מסתמא בר עדות הוא ובחזקת כשרות עד שיפסול בגזלנות וכיוצא בו אבל מי שאינו אחיו במצות מסתמא בחזקת גזלן הוא עד שיודע דקים לן דלא משקר ולא מקבל שוחדא והיינו ערכאות וכמ"ש בהגה"ת אשר"י בשם ספר החכמה. אמנם שינויא דחיקא לא משנינן לכך נראה לפרש בדרך אחר דודאי לדיני נפשות והיכא דבעינן דוקא עדות גמורה והתראה מילתא דפשיטא היא דעובד כוכבים לאו בר עדות הוא. אבל בדיני ממונות היכא דסגי בהודאת בע"ד ולא איברי סהדי אלא לשיקרא אם כן הדבר מסור לבית דין היכא שיודעים בודאי שהענין הוא אמת גמור יכולין אף להוציא ממון מחזקתו כדאמרינן לעיל חזקה עדים החתומים כו' כמי שנחקרה עדותן והיינו משום דלא חשידי אינשי לזיופי ומצינו נמי דאנו דנין ע"פ חזקה דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי והרבה כיוצא בזה וא"כ ה"נ כיון דאיכא חזקה לערכאות דלא מרעי נפשייהו ונאמנים על הדיינים כפירש"י ז"ל לעיל דנין ע"פ חזקה זו כיון דקים לן דקושטא קאמרי אע"פ שאין כאן עדות גמור מ"מ דבר ברור הוא וכן לענין גיטין אי לאו מקרא דוכתב ונתן שכתב רש"י ז"ל היה באפשרי לומר לערכאות כשירים והיינו דאפשר דרש"י ז"ל סובר כשיטת רבינו תם דאף למ"ד לעידי חתימה כרתי נמי מודה לעיקר דבר שבערוה היינו עידי מסירה אלא דבעינן עידי חתימה מגזירת הכתוב דוכתב היינו וחתם דע"י עידי חתימה מיקרי ספר כריתות כיון שידוע לנו ע"י ע"ח שהגט בא לה מיד הבעל וא"כ ערכאות נמי כיון דקים לן דקושטא קאמרי שהגט בא לידה מיד הבעל מיקרי שפיר וחתם והוי עדות לענין זה כיון דאיכא עדי מסירה ולא גרע מכתב בכתב ידו ואין עליו עדים דכשר מדאורייתא אף לר' מאיר כדאיתא לקמן פ' המגרש וכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרי"ף ז"ל שכתב דסגי בעידי חתימה וכמו שכתבתי לעיל דכיון שהעדים חתומים מיקרי שפיר אין דבר שבערוה פחות משנים דאנן סהדי כיון שאנו רואין הגט כתוב וחתום בידו אנו עדים בדבר שהגיע לידה מיד הבעל משא"כ בדליכא ע"ח אפשר שהוא זייפו וא"כ מה"ט גופא היה אפשר להכשיר בערכאות אי לאו מקרא דמי שישנו בכלל נתינה כו'. ומה שהקשו התוספות דבעינן לשמה אפשר ליישב דאפ"ה איצטריך קרא דוכתב ונתן דבלא"ה היה אפשר לומר דהא דאמרינן דעובד כוכבים אדעתיה דנפשיה קעביד היינו בסתם עובד כוכבים דחשדינן ליה דמשקר אפי' בגוף הענין ומכ"ש שאין לסמוך עליו במה שאומר בפירוש שחותם לשמה דאפשר דמשקר משא"כ בערכאות דקים לן דלא משקרי אם אומרים בפירוש שחתמו לשמה מסתמא קושטא קאמרי לכך איצטריך ליה קרא דוכתב ונתן שהביא רש"י ז"ל ומה שכתבו התוספות דלאו בני שליחות נינהו ובעינן שישמעו מפי הבעל זה אינו מפורש בתורה ואפשר דהא דצריכי שישמעו מפי הבעל לאו בתורת שליחות אתינן עלה דכיון דלרש"י וכתב היינו וחתם א"כ התורה אמרה בפירוש שיחתמו אחרים ולא הבעל בעצמו וכיון דלאו עליה רמיא אין זה ענין לשליחות ותדע דאלת"ה אמאי אמרי' לקמן דעובד כוכבים הוא פסול משום דאדעתיה דנפשיה קעביד ותיפוק ליה דלאו בר שליחות הוא אע"כ דאפשר דלא שייך שליחות בכה"ג וכמו שכתבו התוספות לקמן דף כ"ב בד"ה והא לאו בני דיעה לענין כתיבה ע"ש כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל והא דמקשה הש"ס לקמן חספא בעלמא הוא יבואר על מקומו בעזה"י על נכון וממילא דהתוספות לא נחתו להני סברות ובסברות בעלמא פליגי רש"י ותוספות ודוק היטב. מיהו יותר נראה דהא דמייתי רש"י ז"ל קרא דוכתב ונתן משום דהשתא הוי משמע ליה דמדקתני אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים משמע דאיירי נמי היכא שחתמו ישראל אלא שהכתב הוא בערכאות ואפ"ה פסול היינו מוכתב ונתן וכדפרישית והשתא א"ש נמי מ"ש רש"י כדאיתא בפ"ב והיינו דכיון דפסול בכתיבה אף לר"מ דמכשיר במנאו באשפה ולא בעי נמי כתיבה לשמה ואפ"ה פסול מוכתב ונתן וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בסמוך דמשנינן בעידי מסירה ור"א דאיירי שכתבו ישראל מכלל דמעיקרא הוי סבר דאיירי בכתבו עובד כוכבים ואף לר"מ וזה נ"ל יותר נכון בשיטת רש"י ז"ל:

בד"ה בעידי מסירה מתניתין למכשר בשאר שטרות ופסיל בהני כו' עכ"ל. נראה לכוונתו משום דלא תיקשי מ"מ אמאי מיקרי פסולא מדרבנן הא משכחת להאי פסולא נמי מדאורייתא היכא דליכא עדי מסירה אלא ע"ח בלבד דמהני לשיטת הרי"ף ז"ל מדאורייתא ולשיטת התוספות נמי היכא שאין עידי מסירה לפנינו סמכינן מדאורייתא אעידי חתימה ישראל לומר דמסתמא נמסר בפניהם משא"כ בעידי חתימה דערכאות לא מהני מידי מדאורייתא כמו שיבואר לקמן בדף הסמוך ע"פ סברת חידושי הרשב"א ז"ל דכל היכא דסמכינן אע"ח מיקרי בכלל תורף הגט וממעט מקרא דוכתב ונתן וא"כ הו"ל פסולא דאורייתא כמ"ש התוספות לענין פסולא דלשמה כיון דעיקר מילתא מדאורייתא אע"ג דמשכחת לה נמי בפסולא דרבנן אפ"ה לא קתני ליה וא"כ ה"נ דכוותיה לכך פירש"י ז"ל דהא דמכשיר נמי בערכאות בשאר שטרות היינו דוקא בעידי מסירה אבל בלא ע"מ אפילו בשטר מתנה פסול מדאורייתא וא"כ לעולם לא משכחינן לחלק לענין ערכאות בין גיטין לשטרות בפסולא דאורייתא דאי בע"מ תרוייהו כשירות מדאורייתא ואי בלא ע"מ תרוייהו פסולי ואין לחלק ביניהם אלא לענין פסול דרבנן משא"כ בלשמה עיקר החילוק בין גיטין לשטרות הוא מדאורייתא ורש"י בזה לשיטתו לקמן דאוקימתא דברייתא דהכא לא נחתינן לשינויא דדינא דמלכותא וכל שכן דליכא למיתני חוץ מגיטי נשים דהא דומיא דהנך קתני דלא הושוו אלא גיטי נשים ושחרורי עבדים לחוד אלא מתוקמא שפיר בעדי מסירה עיין לקמן ודו"ק. ואע"ג דמ"מ משכחת פסולא דערכאות דאורייתא לענין כתיבה כמו גבי לשמה אפ"ה לא דמי דלענין לשמה לא פסלינן חתימה מדרבנן אלא משום דאתא לכתיבה לשמה דמדאורייתא משא"כ בערכאות פסולא דרבנן לענין חתימה לא תליא בכתיבה אלא גזירה דלמא אתי למיסמך עלייהו ולמימסר באפייהו ודו"ק:

דף י.

גמרא איכא בינייהו שמות מובהקין. לקמן בהיפוך הדף בד"ה תני חוץ מגיטי נשים כתב רש"י ז"ל דהאי שינויא דהכא דא"ב שמות מובהקים שינויא דחיקא הוא ומחמת קושיא דלא חשיב לשמה ומחובר מוכרח לשנויי הכי. ויש להקשות דאכתי מנין למימר דלעולם ת"ק דרבי שמעון לא ס"ל עידי מסירה כרתי אלא עידי חתימה לחוד ואם כן ערכאות פסולא דאורייתא אלא הא דנקט לה בברייתא היינו משום דברייתא אתיא כרבי שמעון דס"ל ע"מ כרתי ואיירי ברייתא בשמות שאינן מובהקים דמודה רבי שמעון דפסולי בגיטי נשים דהו"ל כמזוייף מתוכו דאתי למיסמך עלייהו ובשטרות כשירין אי משום דינא דמלכותא או דתני חוץ מגיטי נשים וא"כ בשטר מכירה ודאי כשר אף בשמות שאינן מובהקים. ובשלמא לפמ"ש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל א"ש דא"א לפרש כאן בברייתא דהא דמכשרינן בשטרות היינו משום דינא דמלכותא או דתני חוץ מגיטי נשים דא"כ הדר מנין להאי מילתא מדאורייתא היכא דליכא עידי מסירה אלא ע"ח וכמ"ש בסמוך דפסול מדאוריתא בגיטין וכשר בשטרות אי למ"ד דינא דמלכותא דינא דהא נמי מדאורייתא היא ומכ"ש אם נאמר תני חוץ מגיטי נשים ובשטר מכירה לחוד איירי וכשר ודאי מדאורייתא וא"כ אמאי קתני לה בהדי פסולא דרבנן ומ"ש מלשמה כמ"ש בסמוך אע"כ דברייתא לאוקימתא דהשתא צריך לומר דבשטרות נמי לא מיתכשר בשטר מתנה וכיוצא בו אלא בעידי מסירה דבהכי איירי שטרות דברייתא ואפ"ה פסול בגיטין מדרבנן וא"כ לפ"ז לא מצינן לאוקמי ברייתא כרבי שמעון ובשמות שאינן מובהקים ובע"מ דא"כ בשטר מתנה דאיירי ברייתא נמי פסול מדרבנן דהו"ל מזוייף מתוכו נמצא דכ"ז לשיטת רש"י ז"ל אבל לשיטת התוספות שכתבו להדיא דאף לאוקימתא דהכא אמרינן כשינויא דדינא דמלכותא דינא א"כ הדרא קושיא לדוכתא. ועוד דרש"י ז"ל עצמו כתב להדיא בפירוש לברייתא דלעיל דשטרות כשירין משום דינא דמלכותא ולפ"ז צריך לומר דהיינו משום דלמסקנא דאמרי' מילתא דאיתא בקידושין לא קתני תו לא שני לן בין פסולא דאורייתא לדרבנן וא"כ מצינן למימר שפיר דבשטרות כשר בכל ענין אף בשטר מתנה משום דינא דמלכותא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דמצי לאוקמי ברייתא כר"ש ולקמן כתב רש"י ז"ל דלא מיתוקמא ברייתא אלא לשמות מובהקים איכא בינייהו דאף לשינויא דחיקא הוא א"א לאוקמי בענין אחר וא"כ צ"ע. לכך נראה דלא שייך כלל לאוקמי ברייתא כר"ש ובשמות שאינן מובהקים דסתם לישנא דכל השטרות כשירים חוץ מגיטי נשים כו' ע"כ משמע בכל ענין ל"ש אינן מובהקים ל"ש מובהקים ותדע דהא ת"ק דמתניתין דלקמן נקיט האי

לישנא גופא ופליג עליה רבי שמעון א"כ מנ"ל לר"ש דלמא ת"ק נמי לא איירי אלא באינן מובהקים אע"כ דסתמא לישנא משמע הכי דקאמר ר"ש אף אלו כשרים היינו לזימנין מצינן לכשרים וא"כ תו לא מצינן לאוקמי ברייתא כר"ש ודו"ק:

שם אלא כי קתני מילתא דליתא בקידושין כו' ופירש"י דערכאות ליתא בקידושין כיון דבדאיכא ע"מ מקודשת מדאורייתא וא"א אינה מקודשת שרינן א"א לעלמא משא"כ לשמה ומחובר איתא נמי בקידושין. וקשיא לי דלשמה נמי משכחת דאיתא בגירושין וליתא בקידושין דהא השתא מוקמינן לברייתא כר"א דעידי מסירה כרתי וא"כ לפ"ז לא בעינן חתימה לשמה מדאורייתא אלא מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו כדאמרינן ריש מכילתין וא"כ בקידושין ודאי כה"ג מקודשת אם נכתב לשמה ולא נחתם לשמה ובגירושין ושיחרורים פסול מדרבנן. ואפשר דאפ"ה כיון דעיקר מילתא איתא בקידושין לענין כתיבה לשמה מש"ה לא קתני לה כמ"ש התוספות לעיל לענין דאורייתא ודרבנן. אלא דלפ"ז תיקשי א"כ לענין ערכאות נמי מצינו דאיתא בקידושין היכא דליתא עידי מסירה לשיטת הרי"ף ז"ל דמכשר בהכי בע"א ישראל או לשיטת רבינו תם היכא שאין עידי מסירה לפנינו וסמכינן אע"ח ובערכאות כה"ג פסול אף בקידושין וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה כי קתני כו' וא"ת והאיכא זמן כו'. וי"ל לפי שרגילין כו' עכ"ל. והוא תמוה כי רגילין מאי הוי בגיטין ושיחרור פסול כי ליכא זמן ובקידושין כשר. והנלע"ד לפמ"ש דאף לפי המסקנא נמי קאי שינויא דמילתא דאיתא בשטרות לא קתני וכן נראה דאלת"ה אכתי קשה ליתני הא דלא יתנו לאחר מיתה דאע"ג דאיתא בקידושין מיהא דשליחות בע"כ ליתא כמו חזרה דמאי שנא ולפ"ז נאמר דקושית התוספות דליתני זמן היינו משום דליתא בשטרות דאף אם לא כתב זמן בשטר מכר או הלואה אפ"ה מהני אם מביא עדים באיזה יום נמסר בפניהם כדאיתא בש"ע ח"מ סימן ל"ט בשם רבינו ירוחם וכן נראה ממה שכתבו התוספות גבי מפני מה תקנו זמן בגיטין ע"ש שכתבו בגיטין ושיחרור אי לאו דתקנו זמן בפירוש היו צריכין לעידי מסירה וליקח כתב מתי נמסר בפניהם משא"כ בשטרות כיון דלא מצינו להדיא שתקנו זמן אין לפסול השטר בשביל כך שהרי אף לענין טריפת לקוחות יוכל ליקח כתב מתי נמסר לידו. ועפ"ז מתרצים שפיר דכיון שהורגלו ליכתב בכל השטרות א"כ יש לפסול אם לא נכתב שהרי לא ישים אל לבו ליקח כתב בעדים מתי נמסר לידו ויפסיד שלא כדין והיינו כמ"ש התוספות להדיא לענין גיטין ושיחרור ע"ש ודו"ק:

בא"ד ולא כמו שפירש שם בקונט' שטר מכירת עבד דא"כ הו"ל למיפרך מקרקעות וכל שטרות כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י שם דמשאר שטרות וקרקעות לא קשיא מידי דהוצרכו לתקן זמן כדי לטרוף ממשועבדים וכן להיפך אם יבא בע"ח לטרוף ממנו צריך לידע שטרו של מי קודם ומש"ה לא מקשה אלא מעבדים וכן מה שהקשו דאותו אינו נפסל כו' כבר כתבתי דהתם לא איירי מפסולא אלא מעיקר תקנה שתקנו זמן לכתחילה וק"ל:

רש"י במשנה על כותי פסול דחשידי אעדות שקר. נראה שכתב כן דמאי דמסקינן דמתניתין כר' אליעזר דכותים חשידי לגמרי לעבור על כל המצות אלא דאפ"ה כשר בגיטין כדמסקינן דודאי כותי חבר הוא משא"כ אליבא דרשב"ג דבהוחזקו ולא הוחזקו תליא מילתא א"כ א"א לפרש דחשידי אעדות שקר לענין שטרות דא"כ פסול נמי לענין גיטין דהא הו"ל רשע ורחמנא אמר אל תשת רשע עד ומי עדיף מישראל דקי"ל דבחשוד לעדות ממון פסול לכל העדות שבעולם ואף דבירושלמי אמרי' להדיא בטעם משנתינו על הממון נחשדו ועל העריות לא נחשדו אפשר דהירושלמי סובר כר' יוסי בפ' זה בורר דחשוד לעדות ממון כשר לעדות נפשות אבל בתלמודא דידן דקי"ל כר"מ א"א לפרש כן אלא הא דקאמר לא הוחזקו לשטרות היינו שאין בקיאין בדיני שטרות ויש לחוש לכמה חששות וכן פירש"י ז"ל להדיא בד"ה אי איתחזק. ועי"ל דנהי דקי"ל לחשוד לעדות ממון פסול לכל העדות היינו היכא שראינו בודאי שהעיד שקר בממון משא"כ הכא דלא איירי בודאי שהעידו שקר אלא סתמא מחזקינן להו לחשידי וא"כ י"ל דלא מיפסלו אלא לאותו דבר שחשודין עליו מספק והרי זה כמו דאמרינן לחשוד לעריות פסול לעדות אשה וכשר לשאר עדות ואיירי כגון דליכא אלא קול גרידא וה"נ דכוותיה. מיהו מלשון רש"י בד"ה אי לאחזיק משמע שכיון למה שכתבתי בלשון ראשון ודו"ק:

שם מעשה שהביאו לפני ר"ג. מה שיש לדקדק מהא דאמרינן בפ"ק דחולין דר"ג ובית דינו גזרו על שחיטת כותים ומסקינן שם דעשאום כעובדי כוכבים גמורים ע"ש בתוספות:

גמרא אי ת"ק אפילו שאר שטרות נמי. משמע דפשיטא ליה דמילי דגיטין ומילי דשטרות מיקרי כתיבא אע"ג דשטר שיחרור גופא לא כתיב בהדיא אלא מג"ש דלה לה מאשה ילפינן אפשר דאינהו נמי דרשי ג"ש ומיקרי שפיר כתיבא וכן הא דדרשינן לה לשמה הו"ל כאילו כתיב בהדיא דאינהו נמי דרשו הכי וכן מילי דשטרות אע"ג דלא כתיב אלא בקרא דדברי קבלה בירמיה וכתוב בספר וחתום והעד עדים דדברי קבלה נמי מיקרי כתיבא אבל קשיא לי התינח לר"מ דדריש מקרא דוכתוב בספר וחתום לעידי חתימה קאי הוי שפיר מן התורה אבל לרבי אליעזר דס"ל ע"מ כרתי ולדידיה קרא דוכתוב בספר וחתום היינו עצה טובה א"כ עידי חתימה לא כתיבי באורייתא ואף דאנן קיי"ל עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמיא מ"מ משמע מסוגיא דשמעתין דבעינן דוקא דכתיבא בהדיא וכן מוכח מסוגיא דחולין דאמרינן שם אשחיטת כותי ולטעמיך שהייה דרסה כו' מי כתיבא אלמא אע"ג דאסור מדאורייתא אפ"ה לא סמכינן אכותי דת"ק אלא לרשב"ג דאמר כיון דאחזוק אחזוק וכ"ש דקשה טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל דף ג' דלענין השטרות לא מהני כלל מדאורייתא אלא מתקנת חכמים משום נעילת דלת וא"כ אמאי פשיטא ליה לתלמודא הכא דמיקרי כתיבא לענין כותים. מיהו מצינן למימר דכיון שהכותים יודעין מיהת דב"ד של ישראל מוציאין ממון על פי עדות בשטר א"כ חשיב שפיר כתיבא דמקרא מלא הוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ומש"ה לא חשידי לחתום שקר. אבל מ"מ קשיא לי דלמאי פשיטא לתלמודא דכשירין בגיטי נשים דנהי דדרשינן לה לשמה מ"מ הא אנן קי"ל כר"א דאמר ע"מ כרתי ולפ"ז אמרינן לעיל דף ל' דלא בעינן חתימה לשמה מדאורייתא אלא כתיבה לשמה אבל חתימה לשמה לא בעינן אלא מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו וכמ"ש התוספות שם לדחוק אמאי קרי לה כה"ג מזוייף מתוכו וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל להדיא דלא בעינן חתימה לשמה אלא מדרבנן וא"כ לת"ק דבעינן דוקא כתיבא תיקשי ליה אמאי כשרים לגיטי נשים הא לא חתמי לשמה ובשלמא הא דמכשרינן בערכאות של עו"ג לר"ש כה"ג ולא חיישינן לשמה היינו בשמות מובהקים דלא חשיב כמזוייף מתוכו וכמו שהבאתי שם אי"ה אבל לענין כותים ודאי קשה. לכך נראה דהכי קאמר ש"ס אי ת"ק דבעינן כתיבא וא"כ לפ"ז נאמר דהא דכשרים בגיטי נשים היינו משום דמיקרי כתיבא אף לענין חתימה לשמה ונוקי מתניתין כר"מ דאמר ע"ח כרתי וכותים נמי דרשי וכתב היינו וחתם ועלה קאי לה לשמה ע"ז מקשה שפיר אפילו שאר שטרות נמי דהא לר"מ ודאי קרא דוכתוב בספר וחתום דירמי' אעידי חתימה ומיקרי שפיר כתיבא והרמב"ם ז"ל גופא שכתב לענין שטרות מדרבנן היינו אליבא דר"א דוקא כמו שהבאתי אי"ה בפרק השולח דף ל"ו אבל לר"מ ודאי הוי מדאורייתא מקרא דדברי קבלה כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

שם ואי רשב"ג אי דאחזוק כו' ואי דלא אחזוק כו'. והקשו בתוספות אמאי פשיטא ליה דבלא אחזוק בשטרות א"ש דפסול לרשב"ג אע"ג דשטרות כתיבא כדמקשה לעיל אפילו שאר שטרות נמי והיינו ע"כ דלרשב"ג כיון דלא אחזוק אע"ג דכתיבא פסולה ומנא ליה לתלמודא האי סברא בפשיטות דילמא לרשב"ג דמכשיר באחזוק אע"ג דלא כתיבא כ"ש דמכשר במאי דאכשר ת"ק כתיבא ולא אחזוק זה כוונת קושית התוספות ותירצו דבאמת מספקא ליה לתלמודא. אמנם כן נולא לדברי התוספות היה נ"ל ליישב לפי השיטה שכתבתי לעיל ולעולם דפשיטא לתלמודא דלרשב"ג כ"ש דמהני כתיבא לחוד אלא הא דלא מקשו א"כ שאר שטרות נמי כדמקשו לעיל לת"ק היינו משום דלעיל ודאי מוכח בפשיטות דשטרות מיקרי כתיבא מקרא דירמיה וכתוב בספר וחתום וע"כ כר"מ מיתוקמא לת"ק דאי כר"א אמאי מכשר בגיטין דילמא לא חתמי לשמה דלדידיה חתימה לשמה אינה מדאורייתא אלא מדרבנן וא"כ לא מיקרי כתיבא ונחשדו הכותים ע"ז וליפסול מדרבנן כדאמרינן לעיל ריש פירקין דהו"ל כמזוייף מתוכו אע"כ דכר"מ אתיא מקשה שפיר אפילו שטרות נמי אבל השתא דאתינן להכי לרשב"ג דאחזוק בלא כתיבא סמכינן עלייהו וא"כ מיתוקמא שפיר כר"א דקי"ל כוותיה דע"מ כרתי ואפ"ה אחזקו הכותים לחתום לשמה אע"ג דלא כתיבא ומש"ה כשר בגיטין ולפ"ז לא פסיקא ליה להקשות אפילו שאר שטרות נמי אפילו אי לא אחזוקי ומטעם כתיבא דהא לר"א לא כתיבי עידי חתימה בקרא דירמיה דעצה טובה קמ"ל כפירש"י לקמן בהשולח כן נ"ל. ואל תשיבני היאך אפשר לומר כן כיון דאליבא דרשב"ג קיימינן הכא ורשב"ג סובר כר"א בגיטין אבל לא בשטרות כמ"ש התוספות לקמן בסוגיא דערכאות בד"ה רשב"ג וא"כ דבשטרות ס"ל כר"מ א"כ שטרות מיקרי שפיר כתיבא מיהו בהא מצינן למימר דאפ"ה לא פסיקא ליה להקשות אשאר שטרות דאיכא למימר דתנא דמתניתין ס"ל כרשב"ג בחדא לענין אחזוק בלא כתיבא אבל לענין ע"ח וע"מ ס"ל כר"א אף בשטרות ודו"ק:

שם אי הכי מאי איריא חד אפילו תרי נמי. לכאורה הסוגיא תמוה מאד דאגופא דמתניתין הו"מ לאקשויי הכי מאי שנא חד ומ"ש תרי והנלע"ד ליישב דאגופא דמתניתין לא קשיא מידי דאיכא למימר דמתני' ר"מ היא דאמר ע"ח כרתי ובעינן חתימה לשמה מדאורייתא וכותים לא בקיאין לשמה דלה לשמה לא דרשי ומש"ה פסול בתרי כותים אבל בעד אחד כותי וע"א ישראל מכשר והיינו כשמואל דאמר לקמן בפ' המגרש דהא דתנינן כתב סופר ועד כשר היינו כר"מ וא"כ גבי כותי מהכא מיתכשר בכתב סופר ועד דמיקרי שפיר שני עדים לשמה דכתיבת הסופר לא גרע מחתם ולקמן יתבאר דאפשר דרב נמי מודה בזה לשמואל אלא דאי לאו חתימת הכותי היה פסול מיהא לכתחלה בספרא דלאו מובהק כדאיתא שם להדיא וכתבתי הטעם לעיל דף ל' דחיישינן לכתחלה למיעוט הסופרים שאין בקיאין ליזהר לכתוב הגט להתלמד ולזרוק לאשפה ואפשר שהאשה מצאה הגט והחתימה עליו עד אחד ומש"ה פסול לכתחלה וכשר בדיעבד כמ"ש התוספות ד' ל' משא"כ כיון דאיכא נמי עד כותי דקים לן דלא חשיד לשקר א"כ יצאנו מידי חששא לזיוף. וע"כ ודאי היה ביד הבעל שיצוה לסופר לכתוב לשמה ולעד ישראל מיהו לחתום לשמה ונהי דכותי אדעתא דנפשיה עביד אפ"ה מיתכשר בכתב סופר ועד לשמה כדפרישית וכשר אף לכתחלה אף בסופר דלאו מובהק לענין לשמה ודאי כל הסופרים בקיאין כיון שכתבו בודאי ברצון הבעל כמ"ש לעיל וכל הסוגיא מוכרחת כן משא"כ עכשיו דמסקנא וטריא דילן מוכח דלא מיתוקמא מתניתין כר"מ דהא לדידיה שטרות מיקרי כתיבא מקרא דירמיה וא"כ אמאי פסול הכא בשאר שטרות דהא רשב"ג מודה בכתיבא אע"ג דלא אחזוק אע"כ דלא מיתוקמא אלא כר"א דס"ל ע"מ כרתי וכרשב"ג דאחזוקו וכדכתיבנא א"כ מקשה שפיר ממ"נ אי ס"ל דר"א לכותים הוחזקו לענין לשמה תרי נמי ליתכשרו ואי ס"ל דלא הוחזקו ומש"ה פסולי משום דהו"ל כמזוייף מתוכו וכמ"ש התוספות לעיל דכיון דלא מתכשר האי גיטא אלא ע"י החתימה וגזרינן אטו כתיבה או כמו שכתבתי בשם הרשב"א דחשיב חתימה כתורף הגט וכמו שהבאתי לקמן בסוגיא דערכאות א"כ בעד אחד כותי נמי ליפסל מה"ט גופא לגרע מכתב סופר ועד גרידא דחתימת הכותי הוי ליה כמזוייף מתוכו לטעם זה ודוק היטב כי נכון הוא מאד בעזה"י:

תוספות בד"ה מנת כותי כו' וא"ת אמאי יוצא ידי חובתו וכו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא קשיא להו ארישא דמותרת דאיכא למימר דאיירי שהכיר בה הישראל שלא החמיצה שלא ראה בה חשש חימוץ קודם האפייה ע"ש עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהין דהא בלא"ה א"ש בפשיטות דרישא אתי שפיר כגון בחותך כזית מן המצה ונותן לו ואם אכל הכותי מותרת משא"כ בסיפא חיישינן נהי שלא החמיצה אבל לא שמרה לשם מצה ומה שאכל ממנה הכותי אינו מועיל דשמא כבר אכל כזית ממצה משומרת או שדעתו לאכול אח"כ ועל זה תירצו שיודע שלא אכל כל הלילה ומעיקרא הוי משמע להו להתוספות דוחק לאיירי בהכי וכ"כ מהרש"ל ז"ל. מיהו לענ"ד נראין דברי המהרש"א ז"ל מוכרחין מצד אחר דברישא נמי קשה אמאי מותרת אף אם אכל ממנה הכותי שמא הוא שיאור דרבנן ואינהו בדרבנן לא משגיחי לסברת הת"ק דדוקא כתיבא בעינן אע"כ כמ"ש מהרש"א כגון שלא ראה סימן חימוץ קודם אפייה איירי אלא דלפ"ז קשה אמאי אוסר ר' אלעזר וליכא למימר דר"א אסיפא לחוד פליג דלשון אוסר לא משמע כן כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפ"ק דחולין. מיהו רש"י ז"ל לשיטתו דמשמע מדבריו בפ"ק דחולין דף כ"ג דליכא שיאור מדרבנן אבל לפי התוספות שם דאיכא שיאור מדרבנן א"כ ע"כ איירי בעומד ורואה ור"א לא פליג אלא אסיפא שכן משמע ג"כ מלשון התוספות בשמעתין בסמוך שכתבו יוצא ידי חובתו זו אף זו קתני ואי ס"ל דר"א פליג נמי ארישא א"כ בלא"ה הוי מצי למימר דקתני רישא להודיעך כחו דר"א וסיפא לרבותא דרבנן אע"כ כדכתיבנא וע' בסמוך:

גמרא אי ת"ק אפילו שאר שטרות נמי. כבר הארכתי למעניתי לעיל במהדורא קמא ואוסיף שנית ידי דקשיא לי מדמקשה שאר שטרות נמי אדרבה הו"ל להקשות שיחרורי עבדים לפסול דהא לא כתיבא בהדיא כלל ענין השיחרור בשטר ומה שכתבתי דאינהו נמי דרשי גז"ש לה לה מאשה נ"ל דוחק דבפ"ק דחולין משמע להדיא דלא מיקרי כתיבא לגבי כותים אלא מה שכתב בפירוש מדמקשה הש"ס שם ודילמא קסברי כותים אין שחיטה לעוף מן התורה וכתב רש"י ז"ל דאנן לא ידעינן נמי אלא מהקישא ואינהו הקישא לית להו וא"כ כ"ש דלית להו גז"ש דהא קי"ל הקישא עדיף מגז"ש ועוד דג"ש בעינן דוקא שיהא מקובל מסיני ואינהו הל"מ לית להו מדמקשה הש"ס שם ולטעמיך שהייה דרסה כו' מי כתיבי. ולענ"ד נראה דעפ"ז יש ליישב קושיית התוספות ודלא כתירוצם אלא דהסוגיא דהכא נמי איירי כמסקנא דחולין דמצה כתיבא ואחזיק אלא דלמאי דבעי לאוקמא מתניתין דהכא כת"ק ע"כ הוי סבר דמצה נמי לאו משום דכתיב' ואחזוק אלא אחזוק לחוד נמי מהני דאל"כ תיקשי ניחוש לשיאור דרבנן ואי בעומד ורואה אמאי ר"א אוסר ונ"ל דוחק לומר דר' אליעזר לא פליג אלא אסיפא כמו שכתבתי וע"כ הוי ניחא ליה לאוקמי בהכי כי היכי דתיתוקם מתניתין דהכא כת"ק וע"כ מדמכשר בשיחרור אע"ג דלא מיקרי כתיבא מוכח נמי דאחזוק בשיחרור ואחזוק לחוד מהני וע"ז מקשי שטרות נמי ונהי דמצית למימר דשטרות לא אחזוק אפ"ה כיון דאחזוק לחוד מהני ע"כ דכתיבא לחוד נמי מהני דאלת"ה במאי פליג

רשב"ג את"ק אע"כ דפליגי בכתיבה ולא אחזוק דלת"ק נמי מהני והיינו דקתני ואדם יוצא ידי חובתו משנה יתירא אע"כ לאשמעינן רישא מותרת ולא חיישינן לשיאור דרבנן והיינו משום דאחזוק לחוד מהני ובסיפא אשמעינן דיוצא ידי חובתו לענין שימור הוי כתיבה ולא אחזוק ופליג רשב"ג דכתיבה ולא אחזוק לא מהני ולא שייך להקשות לרשב"ג האי כל שהחזיקו אם החזיקו מיבעיא ליה דלא שייך להקשות כן אלא למאי דבעי למימר בפ"ק דחולין דלרשב"ג תרתי בעי בזה שייך לשון אם החזיקו ולא כל שהחזיקו דהא זימנין דאחזוק ולא מהני אבל אם נאמר דלרשב"ג הכל תלוי באחזוק לחוד לא שייך להקשות כן וא"כ מקשה הש"ס הכא שפיר אי ת"ק וע"כ מדמכשר בשיחרור מוכח דאחזוק לחוד מהני וא"כ מאי פליג רשב"ג אע"כ אכתיבה ולא אחזוק דלת"ק נמי מהני א"כ קשה אפילו שטרות נמי כן נ"ל. מיהו כל זה למאי דהוי בעי למימר מעיקרא דמתניתין דהכא כת"ק משא"כ למסקנא דהכא דבכותי חבר איירי א"כ לעולם דמצה כתיב' ואחזוק כמסקנא דחולין ולא תיקשי שיאור דע"כ מיירי בעומד ורואה ור"א אסיפא פליג כשיטת התוס' או כמו שכתבתי לעיל בשיטת רש"י ז"ל דליכא שום שיאור דרבנן. אלא דלפ"ז קשיא לי למסקנא דאיירי בכותי חבר אמאי מוקי לה כיחידאה כר"א דהא שפיר מצי לאוקמי בהאי אוקימתא דכותי חבר אפילו כת"ק ולא תיקשי שטרות נמי דהא ת"ק כתיבה ואחזוק בעי והא דמכשיר בשיחרור היינו משום דכותי חבר הוא וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בקונטרס הראשון דהא דפשיטא ליה לתלמודא דשטרות מיקרי כתיבה היינו משום דע"כ מתניתין רבי מאיר היא דעידי חתימה כרתי בגיטין וממילא דבשטרות נמי עידי חתימה מדאורייתא ולא מצי לאוקמי מתני' כר"א דע"מ כרתי דא"כ קשה היאך מכשר בגיטין שמא לא חתמו לשמה ולר"א לא מיפסל לדידן אלא מדרבנן משום מזוייף מתוכו וא"כ לפי המסקנא דאיירי בכותי חבר אכתי מצי לאוקמי כת"ק אף אם נאמר דאכתי בהאי סברא קאי דלת"ק או כתיבה או אחזוק מהני אפי' הכי מיתוקמא שפיר כרבנן והא דפסלי בשטרות היינו משום דמתניתין ר"מ היא דע"מ כרתי וא"כ שטרות לא מיקרי כתיבה ואיירי נמי דלא אחזוק מש"ה פסול והא דפוסל נמי בגיטין בשנים היינו מה"ט גופא משום חששא דשלא לשמה דלר"מ לא כתיבה ואיירי נמי דלא אחזוק והא דמכשר באחד בגיטין ובשיחרור היינו משום דכותי חבר הוא. מיהו קושיא ראשונה יש ליישב דהא בלא"ה יש להקשות אסוגיא דשמעתין למאי דמסיק בכותי חבר א"כ אמאי מוקי לה כר"א דוקא דהא מצי לאוקמי כרשב"ג ואיירי דלא אחזוק לא בגיטין ולא בשטרות אלא ודאי דא"א לומר כן משום דסוגיא דהכא דמוקי לה כר"א היינו לפי המסקנא דמסיק רבא בסמוך דר' גמליאל דמתני' מכשיר בשני' וע"כ היינו משום דאחזוק בגיטין כמ"ש בתוס' ולבריית' מוכרחין דאי ס"ד משום דר"ג ס"ל כתיבה לחוד מהני דא"כ לכשר נמי בשטרות אע"כ דאחזוק בעינן כרשב"ג נמצינו למידין דלר"ג ע"כ אחזקו בגיטין וא"כ תו לא מצי לאוקמי כרשב"ג ודלא אחזקו בגיטין דבדבר הידוע לא שייך פלוגתא וא"כ לפ"ז לא מצי לאוקמי נמי כת"ק מה"ט גופא דא"כ מאי איריא חד אפילו תרי נמי דהא בגיטין הו"ל כתיבה ואחזוק ואפילו לענין לשמה נמי ע"כ דאחזקו דאל"כ אמאי מכשיר רשב"ג בשני' ולא חייש שלא לשמה אע"כ דאחזוק. אבל הקושיא השניה לפי שיטתינו בקונטרס הראשון עדיין במקומה עומדת דלמאי דמוקי במסקנא מצי לאוקמי כר"א דעידי מסירה כרתי א"כ לא מיקרי כתיבה לענין לשמה ולעולם דת"ק כתיבה ואחזוק בעי ומש"ה פוסל בשנים דחייש לענין שלא לשמה ומכשיר באחד משום דודאי כותי חבר הוא וצ"ע ויתיישב ע"פ מה שאכתוב בסמוך:

דף י:

גמרא א"ר פפא זאת אומרת עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ופירש"י הילכך ע"כ ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא לפי מה דפירש"י במתני' דהא דעד כותי פסול היינו משום דחשידי אעדות שקר וא"כ לר"א דאפילו כתיבה ואחזיק נמי לא מהני א"כ אפילו בגיטין ע"כ דפסול מה"ט דילמא שיקרא חתם וא"כ ע"כ דחיישינן שמא הישראל ג"כ חתם שקר דאל"כ אלא שהישראל קושטא קא חתם בציווי הבעל וממילא דהכותי נמי קושטא קא חתם שהרי הבעל החתימו אע"כ דעיקר החששא שמא מעולם לא היה הגט כלל ביד הבעל רק האשה שכרתו דעד א' אפי' ישראל חשוד לשקר ונהי דתרי לא חשידי אכתי חיישינן דהכותי למעיד ג"כ שקר א"כ לפ"ז ע"כ עיקר החששא אף לחתימת הישראל שמא משקר א"כ מאי מועיל האי דאין חותמין אלא זה בפני זה ואף שבכלל דברי מה שהקשו בתוספות אלא דמתוך מה שכתבתי נתבאר דמה שתירצו התוס' אינו מספיק לקושייתינו אמנם לולא לדברי התוס' היה נ"ל דודאי לא חיישינן שהכותי חתם שקר דכיון דכתיבה ואחזוק אפילו רבי אלעזר מודה דמהני והא דאוסר במצת כותי היינו משום דחיישינן לשיאור דרבנן ומהאי טעמא גופא לא מצינן לאוקמי מתניתין כוותיה דבגט נמי איכא למיחש לשלא לשמה או להקדמת הזמן וכמה פסולי דרבנן. אבל לפי המסקנא מוקי לה שפיר כר"א וכגון דחתם ישראל בסוף וא"כ אי לאו דכותי חבר הוא לא הוי מחתים ליה מקמי' אלא ודאי דחבר הוא ויודע כל הלכות גיטין ותו ליכא למיחש:

שם גופא אמר ר"א כו' מאי קמ"ל כו' אי ממתניתין ה"א אפי' תרי והא דקתני חד משום דבשטרות אפילו חד נמי פסול. ואין להקשות מאי ס"ד דאפילו תרי נמי כשר וקתני חד לאשמעינן רבותא דשטרות אדרבה הו"ל למיתני תרי לאשמעינן דבגיטין אפילו תרי כשר דהא קי"ל כחא דהיתירא עדיף הא ליתא דלענין גיטין סמיך אסיפא דמייתי מעשה דר"ג למכשיר בשנים וא"כ ס"ל דקתני רישא חד לאשמעינן דבשטרות אפי' חד פסול וקתני מעשה דר"ג דבגיטין אפילו תרי כשר. אלא דלפ"ז יש להקשות באמת אדרבי אלעזר בן פלת גופא דאמורא הוא וקאמר לא הכשירו בו אלא על א' כותי בלבד ומנא ליה הא מילתא דהא איכא לאוקמי מתניתין שפיר אפילו בשנים וכר"ג דסיפא ואליבא דרשב"ג ולאחזוק בהא ולא אחזוק בהא וא"כ לפ"ז ממילא קשה אדרב פפא דקאמר זאת אומרת עידי הגט משמע שזה הדין לא ידענו אלא מההיא דהכא דלא הכשירו אלא על אחד כותי בגיטין וא"כ לפי מה שכתבנו דמתניתין איכא לאוקמי ברווחא כרשב"ג וכדמשמע פשטא דמתניתין דמייתי מעשה דר"ג אלמא דשנים נמי כשר והא דקתני ברישא על כותי היינו לאשמעינן רבותא דבשטרות אפילו חד נמי פסול ומעובדא דר"ג ידעינן דלענין גיטין תרי נמי כשר מיהו אדר"א בן פלת גופא אפשר דלא קשה מידי דהא דלא מוקי למתני' בתרי כרשב"ג היינו משום דבעלמא נמי לא ס"ל כרשב"ג ומש"ה לא ניחא ליה לאוקמי סתמא דמתניתין דהכא כרשב"ג כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ואף לפמ"ש בסמוך דכת"ק נמי מצי לאוקמי אפשר דת"ק נמי לא ס"ל כר"א בן פלת אלא דסובר כר"א דמצה ומש"ה מהדר לאוקמי מתני' דהכא אליבא דהלכתא כרבי אליעזר כיון דאשכח אוקימתא לאוקמי כוותיה. אבל לאביי ורבא דבסמוך דאביי מגיה המשנה וקאמר תני עלו ורבא מסיק לחסורי מיחסרא ומאי דוחקייהו לאוקמי הכי ולא מוקי למתניתין שפיר בשנים וכרשב"ג דלא כר"א בן פלת וליכא למימר דאינהו נמי לא ס"ל כרשב"ג הא ליתא דהא מוקי אביי ורבא למתניתין דהכל שוחטין ריש פ"ק דחולין בכותי מותר ע"י שחותך כזית בשר ונותן לו והיינו כרשב"ג וכדמסיק התם דהא שהייה דרסה כו' לא כתיבי אע"כ דאחזוק לחוד מהני וא"כ אדרבה הו"ל לאוקמי מתניתין דהכא נמי כרשב"ג דלא תיקשי סתמא אסתמא ויותר קשה אליבא דרבא דלדידיה לא מצינו לדחוק ולומר דהא דמוקי הכא כר"א דמצה היינו משום דלשון על כותי משמע ליה דוקא על אחד אכתי קשה כיון דקאמר חסורי מיחסרא מאי דוחקי' לומר דר"ג פליג ומחסר ארבעה תיבות במשנה הו"ל למימר חסורי מיחסרא חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים אפילו בשנים ומעשה בר"ג. וכה"ג קשה נמי לרב אשי דמהדר אטעמא משום כולכם בשמעתין ומשמע דס"ל כר"א בן פלת וכר' פפא ואמאי הא שמעינן לר' אשי פ"ק דחולין דהא דלא מוקי מתניתין דהכל שוחטין כאביי ורבא היינו משום דסובר כותים גירי אריות הן ובגופא דמילתא מה שיש לדקדק בזה אין כאן מקומו נקטינן מיהא דע"כ לפ"ז למתניתין דהכא ליתא כלל אליבא דהלכתא דכיון דגירי אריות הן לא שייך כותי חבר דהא פסולי לגמרי לעדות כעובדי כוכבים גמורים וכיון דמתניתין דהכא אליבא דרב אשי דלא כהלכה א"כ מאי דוחקיה לאוקמא בכותי חבר ומינה דייק זאת אומרת דהא איכא לאוקמי אפילו בשנים כר"ג דסיפא וכרשב"ג ודוחק לומר דרב פפא ור' אשי ואביי ורבא דשמעתין כולהו לא קאמרי אלא אליבא דר"א בן פלת ולדידהו לא ס"ל דל' הש"ס לא משמע כן. ועוד דא"כ לדידהו ליכא למידק כלל ההיא דזאת אומרת עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה וכל הפוסקים כתבו בפשיטות ההיא דזאת אומרת. והנלע"ד ליישב בזה הוא ע"פ שיטת הגמרא ריש פ"ק דחולין דמקשה שם הש"ס בשלמא אביי לא ס"ל כרבא אלא רבא מ"ט לא אמר כשמעתיה פירוש למאי דוחקא דרבא לאוקמי מתניתין דהכל שוחטין לאתויי כותי ואמאי לא מוקי לה בישראל מומר כאוקימתא דרב אשי ומשני הש"ס רבא לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל והקשו שם בתוס' דהא לקמן באידך מתניתין קתני תו הכל שוחטין ולעולם שוחטין ומסיק שם הש"ס דהא דקתני תרי זימני הכל שוחטין חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי ישראל מומר וא"כ מאי מקשה רבא מ"ט לא אמר כשמעתיה ותיפוק ליה דאיתא לתרוייהו ומאי משני נמי לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל דהא ע"כ ס"ל לאתויי כותי נמי אתא וכמעט שנשאר הדבר בתימה למה שתירצו שם לקושית הש"ס דהו"ל לרבא לאוקמי קמייתא בישראל מומר ואם נפרש דבריהם כהווייתן נראין יותר תמוהין דמאי אלימתא מתניתין קמייתא מבתרייתא ומאי אולמא אוקימתא דמומר מאוקימתא דכותי והיאך מסיק הש"ס לפ"ז לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל לענין סדר האוקימתות לא שייך וליה לא ס"ל אמנם לפי מה שכתבנו נתיישב על נכון דהא בשמעתין מוכח דהוה מדחיק רבא לומר לחסורי מיחסרא ולאפושי פלוגתא לומר דמעשה דר"ג פליג ולפ"ז מוכרח לאוקמי מתניתין בדוחק לפרש דוקא כגון דחתם ישראל לבסוף ולהוכיח מזה זאת אומרת וקשה למה ליה כולי האי האיכא לאוקמי מתניתין בפשיטות כר"ג דסיפא דהיינו כרשב"ג דמצה כמ"ש אלא ע"כ מוכח מזה דרבא גופא לא ס"ל כלל כר' שמעון בן גמליאל דמצה אלא כר"א ומש"ה מוקי לסתמא דמתניתין נמי כר"א וא"כ מקשה הש"ס שפיר בחולין עליה דרבא היאך מוקי מתניתין דריש חולין הכל שוחטין בכותי ומדנקט שחיטתו כשרה בדיעבד היינו שחותך כזית בשר דהיינו כרשב"ג דמצה דהא שהייה דרסה וחלדה לא כתיבי אע"כ דאחזוק לחוד מהני דהיינו כרשב"ג דמצה ותיפוק ליה דהאי מילתא לא ס"ל לרבא דהא איהו כר"א דמצה ס"ל בגיטין ואי משום דקשיא ליה הכל שוחטין ושחיטתן כשירה אמאי לא אמר כשמעתיה דהיינו בישראל מומר משא"כ מתניתין בתרייתא דאידך הכל שוחטין מצי לאוקמי שפיר בכותי דהיינו נמי כשמעתיה דבמתניתין (דף ט"ו ע"ב) לא קתני דיעבד אלא הכל שוחטין לכתחלה א"כ מתוקמא שפיר בכותי וישראל עומד ע"ג דבכה"ג ר"א דמצה נמי מודה דכשר וע"ז משני שפיר לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל אלא דמוקי באמת קמייתא במומר ובתרייתא בכותי ודוק היטב כי נכון הוא. נמצא לכל זה אליבא דרבא משא"כ אליבא דאביי לקושטא דמילתא מוקי מתניתין דריש חולין הכל שוחטין לאתויי כותי וע"י כזית בשר משמע דכרשב"ג ס"ל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי הוצרך לומר תני עלו דהא מצי לאוקמי מתני' דהכא לגמרי כסתם מתניתין דחולין וכרשב"ג ומש"ה מכשיר אף בשנים. ואבאר מה שנלע"ד בזה אבא בקצרה במאי דקשיא לי בסוגיא דחולין ד' ה' דאיתא שם ר' גמליאל ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה ושקיל וטרי הש"ס אי איירי אפי' בישראל עומד ע"ג ומשום שעשאו' כעובדי כוכבים גמורים או שמא לא אסר אלא כשאין עומדין ע"ג וא"ל ר' יעקב בר אידי לרבי זירא למי הוא מרבנן כו' אי כשאין ישראל עומד ע"ג מימרא בעי וכתבו שם התוס' להוכיח דהיא ר' גמליאל שהיה קודם ר"מ ולפ"ז היינו ר"ג דשמעתא וא"כ יש לתמוה אמקשה התם אי כשאין ישראל עומד על גביו מימרא בעי אדרבה תיקשי להיפך דאי ס"ל באין עומדין על גביו אמאי אסרוה (מהדור' בתרא מהמחבר זצ"ל דהא ודאי לר"ג שרי ע"י שחותך כזית בשר ונותן לו כדאיתא בחולין וכדמוכח מר' גמליאל דמשנתינו דמכשיר בשנים והיינו משום דאחזוק מהני ועיין שם בחידושינו) דהא פשיטא לן שם בכל הסוגיא דכותים אחזיקו מיהא בשחיטה כמבואר שם וא"כ היאך אסרם ר' גמליאל הא איהו גופא עביד עובדא בגיטין שהכשיר אף בשנים בשלמא אי אמרינן דאף בעומדין על גביו ומשום מעשה דהר גריזים שמצאו דמות יונה לא קשיא כאן קודם מעשה כאן לאחר מעשה אבל אי דינא איתמר ודאי קשיא לר"ג אדר"ג ואף אם נדחק לומר דהדר ביה אכתי מאי מקשה מימרא בעי דהא ודאי איצטריך לאפוקי ממאי דהוי סבר מעיקרא אע"כ דקים ליה לתלמודא דמקמיה ר"ג ובית דינו נמי לא הוי שריא שחיטת כותים למאי דמוקי מתני' דהכל שוחטין באינך גווני וסוגייא דעלמא ודאי דלא כרשב"ג לענין אחזוק ולא כתיבה והיינו דאמר מימרא בעי ולאביי ורבא נמי דמוקי מתניתין דהכל שוחטין כרשב"ג קרוב הדבר לשמוע דמה שנמנו ר"ג ובית דינו היינו לאסור באין עומדין ע"ג דהא ודאי מימרא בעי לאפוקי מסתמא דהכל שוחטין נקטינן מיהא דבימי ר"ג ובית דינו נהגו איסור בכותים באחזוק ולא כתיבה אי משום דאיהו גמיר הכי דדינא או דמקמי הכי נהוג עלמא לאיסור ואיהו גזר כעובדי כוכבים גמורים ולפ"ז ע"כ דהא דמכשר בשמעתין אף בשנים לאו משום דאחזוק לחוד דמאי שנא משחיטת כותים אע"כ דדוקא בגיטין לחוד הכשיר ר' גמליאל משום דכתיבה ואחזוק נמצינו למידין דא"א לומר דר"ג כרשב"ג ס"ל מההיא דחולין וע"כ ממילא ס"ל כת"ק דמצה דכתיבה ואחזוק בעינן ולפ"ז א"א לומר דת"ק דמתניתין היינו כר"ג ס"ל דהא ר"ג גופא לא הכשיר אלא בגיטין משא"כ בשיחרורי עבדים דלא מיקרי כתיבה מהטעם שכתבנו א"כ איהו גופא לא מכשיר בשנים והיאך פסיק התנא ותני גיטי נשים ושחרורי עבדים בחד בבא אע"כ דת"ק לא מכשיר אלא בחד בין בגיטין ובין בשיחרור משום דכר"א ס"ל וא"כ ע"כ ר' גמליאל פליג והוצרך רבא לומר חסורי מיחסרא ואביי לא ניחא ליה לומר חסורי מיחסרא מש"ה קאמר תני עלו ובכותי חבר דהא ר' גמליאל אוסר מיהא בשחיטת כותי כמו שכתבנו ומדנקיט גיטין ושחרור בחד בבא אלמא דבתרוייהו לא מכשרינן אלא על אחד ולפ"ז אתי שפיר דמוכח ההיא דזאת אומרת אין עידי הגט ודוק היטב. ובכל זה לא הונח לי עדיין לפמ"ש דהסוגיא דהכא אתיא כסוגיא דמסקנא דחולין דת"ק במצה תרתי בעי כתיבה ואחזוק א"כ תיקשי מצת כותי למה הותר' האיכא למיחש לשיאור דרבנן נהי דאחזוק הא לא כתיבה ומה שכתבתי נראה דוחק. וכן בסוגיא דשמעתין דמשמע דלמאי דס"ד דכתיבה לחוד מהני אתיא ליה שפיר מתניתין כת"ק והקשיתי לשאול דלמאי דקי"ל דעידי מסירה כרתי ולא בעינן חתימה לשמה אלא מדרבנן א"כ היאך סמכינן אחתימת כותי בגיטין דילמא לא חתים לשמה דלדידן נמי לא מיפסל אלא משום מזוייף מתוכו ומה שכתבתי דסוגיין אתיא כר"מ דע"ח כרתי נראה דוחק. ועוד דלרבי מאיר נמי משכחת פסולי דרבנן טובא בין בגיטין ובין בשטרות כגון מוקדם והרבה כיוצא באלו וא"כ אמאי פסיקא ליה לתלמודא דלת"ק אתיא ליה שפיר. והנלע"ד בזה דהא דפליגי ת"ק דמצה ור"א ורשב"ג לענין כתיבה

אחזוק היינו דוקא לענין איסורא דאורייתא אלא דלא כתיבא בהדיא כגון שחיטת עופות ושהייה ודרסה אף בבהמה ושימור למצת מצה לכל הני לא כתיבי בהדיא ואפ"ה אסירי מדאורייתא ובהנהו פליגי דנהי דרובא דכותים אחזקו אפ"ה חיישינן למיעוטא המצוי משא"כ לענין איסורי דרבנן לא מחמרינן כולי האי אלא היכא דאחזקו סמכינן עלייהו דלא חיישינן כולי האי למיעוטא להחמיר באיסורי דרבנן בכותים ותדע דהכי הוא שהרי אף לאחר שעשאום כעובדי כוכבים גמורים כדאיתא פ"ק דחולין דף ה' כתבו שם התוספות להכריח דמה שאסר ר"ג ובית דינו שחיטת כותים היינו קודם שגזר רבי מאיר על סתם יינם של כותים דאל"ה למה לא גזר ר"מ על שחיטת כותים דחמיר מסתם יינם דלא הוי אלא מדרבנן וא"כ משמע להדיא דאי ר"ג גזר ברישא אתיא ליה שפיר וא"כ מוכרח להדיא דאף שמצא ר"ג בהם שמץ ע"ז אפ"ה לא חש להחמיר אלא לענין איסורי דאורייתא דחייש למיעוטא כדאיתא שם משא"כ לענין סתם יינם אע"ג דשייך בהו לתא דע"ז אפ"ה לא חש להחמיר לענין איסורי דרבנן וא"כ נראין הדברים ק"ו קודם שגזרו עלייהו כעובדי כוכבים גמורים אלא משום חומרא בעלמא לא סמכינן עלייהו אע"ג דאחזוק וא"כ פשיטא דלא שייך האי חומרא אלא באיסורי דאורייתא אבל בדרבנן סמכינן ארוב' דהא אחזקו ובזה אתי שפיר למצת כותי מותרת דאי משום חמץ דאורייתא הא כתיבא ואחזוק ואי משום שיאור דרבנן סמכינן עלייהו שפיר כיון דאחזקו ובכה"ג לענין גיטין לא חיישינן לשום פסולא דרבנן כגון לשמה אליבא דר"א דבחתימה לא מיפסל אלא מדרבנן משום מזוייף מתוכו ובכה"ג שפיר סמכינן עלייהו לת"ק כיון דאחזקו וא"כ נתיישב הכל וכמו שכתבתי נ"ל ראיה ברורה מן המשנה סוף פרק דם הנדה דחשיב התם דברים שהכותים נאמנים ודברים שאינם נאמנים ונקיט בסיפא זה הכלל כל דבר שחשודין עליו אינן נאמנים וקאמר הש"ס זה הכלל לאתויי מאי לאתויי תחומין ויין נסך ומדלא נקיט סתמא לאתויי כל איסורי דרבנן אלמא דאפילו בדרבנן לא אמרינן דלא סמכינן עלייהו אלא בדבר שחשודין והיינו דנקט כגון תחומין ויין נסך דבהנהו חשידי ודאי כדאמרינן בעלמא זאת אומרת נחשדו כותים על מגע עובדי כוכבים וא"כ משמע לכאורה דזולת אלו אפילו היכא דמספקא לן במילתא דרבנן אי אחזקו אי לא אפ"ה נאמנין וכ"ש היכא דידעינן דאחזקו נראה מסוגיא דהכא דנאמנין. אלא דלפ"ז קשיא לי מאי מקשה הכא בפשיטות מאי איריא גיטין אפילו שאר שטרות נמי דילמא איירי מתניתין אפילו לאחר שעשאן כעובדי כוכבים גמורים והיינו לענין איסורי דאורייתא ומש"ה פסילי בשאר שטרות והא דמכשיר בגיטין היינו ע"י ע"מ ישראל דומיא דמתניתין דלעיל בערכאות וקמ"ל דלא חשיב מזוייף מתוכו כיון דמדאורייתא כשירים לגמרי אלא מדרבנן החמירו עליהם לחוש למיעוטא אבל בדאיכא עידי מסירה לתו לא הוי אלא פסולא מדרבנן אמרינן דלענין זה כשירים לגמרי דלא מיקרי מזוייף מתוכו משא"כ בשטרות אפילו בדאיכא ע"מ לא מהני דהא שמעינן לרשב"ג דאמר לקמן דמהני ע"מ בגיטין ולא בשטרות וכמ"ש שם התוספות. ויש ליישב ואין להאריך יותר:

תוספות בד"ה אי לאו לכותי חבר כו' תימה א"כ כולא שטרא מתקיים אפומיה כו' וי"ל דאין לחוש כו' עכ"ל. ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב דאיירי בדאחזוק ונהי דלרבי אלעזר לא מהני אחזוק מ"מ כיון דע"י חתימת ישראל שבתם איגלי מילתא דכותי חבר הוא מהני שפיר כיון דקים לן נמי דאחזוק ובזה נתיישב הא דלא מוקי כרשב"ג ובדלא אחזוק דאפ"ה מהני כיון דע"כ כותי חבר הוא אע"כ דהשתא משמע דתלמודא דאחזוק בין בגיטין ובין בשטרות ולא מצי לאוקמי כרשב"ג ע"ש באריכות:

גמרא אלא מתנה כו' חספא בעלמא הוא. כבר כתבתי בד' הסמוך דלפירש"י ז"ל לעיל דערכאות לא פסילי מדאורייתא אפי' בגיטין אי לאו מקרא דוכתב ונתן א"כ מאי מקשה הש"ס הכא במתנה חספא בעלמא הוא ואמאי הא כשירין מדאורייתא דבמתנה לא שייך דרשה דוכתב ונתן מיהו לפמ"ש שם דהא דאיצטריך קרא דוכתב ונתן ולא פשיטא לן לפסול בגיטין מטעם דלאו בני עדות נינהו היינו משום דלרש"י נחית לשיטת רבינו תם דאפי' למאי דקי"ל השתא אליבא דר"מ דע"ח כרתי אפ"ה ר"מ גופא מודה דבעינן ע"מ בגט ועלייהו קאי דבר דבר אלא דבעינן נמי ע"ח מגזירת הכתוב וא"כ לפ"ז לא הוי לן למיפסל חתימת ערכאות משום דלאו בני עדות נינהו דהא עיקר העדות תליא במסירת הגט ואיצטריך למעט החתימה מגזירת הכתוב דוכתב ונתן משא"כ לענין שטר מתנה דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דהיכא דאיכא ע"ח לחוד סגי ולא צריכינן לע"מ וע"ח לחוד משוי ליה שטרא וא"כ מקשה הש"ס שפיר הא חספא בעלמא הוא כיון דחתמו עליה ערכאות דלאו בני עדות נינהו היכא דבעינן עדות גמור כן נ"ל ויש ליישב עוד בענין אחר ויבואר בלשון התוספות בסמוך ודו"ק:

רש"י בד"ה תני חוץ מגיטי נשים כו' ה"ה נמי דמצי למיתני לשנויי בעידי מסירה כו' עכ"ל. ואע"ג דאי הוי מוקי לה בע"מ הוי קשיא לן אמאי נקיט ערכאות דאפי' בהדיוטות נמי כשר היכא דאיכא ע"מ לפירש"י ותוס' לקמן מיהו הוי מצי למימר דנקיט ערכאות משום שטרי מכירה דלא צריכא ע"מ ואפ"ה כשירים בערכאות ובהדיוטות פסולי משום דמרעי נפשייהו או דנקיט ערכאות לרבותא דאפ"ה בגיטין פסילי אבל יש לדקדק דהיאך מצי לאוקמי בע"מ ואיירי אף בשטר מתנה דא"כ תיקשי הא דקתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשה בהדיוט וע"כ דה"ק נעשו כמו שנעשה בהדיוט בשאר שטרות כדמוקי בסמוך בתרתי שינויי וכפירש"י ותוס' דאף לשינויא קמא נמי האי שנעשו בהדיוט אגיטי ממון קאי ובשלמא למאי דשנינן דינא דמלכותא דינא נמצא דהא דקתני רישא שטרי ממון כשירים היינו אף בלא ע"מ וא"כ א"ש דבסיפא בשמות שאינן מובהקים נעשו כמו שטרי הדיוטות בממון דפסילי דכיון דליכא ע"מ וכן למאי דקמשני חוץ מגיטי נשים א"כ לא איירי רישא אלא בשטרי מכירה דליכא ע"מ אם כן מסיק שפיר בסיפא נעשה כמו שנעשו בהדיוט אבל למאי דבעי לאוקמי רישא בע"מ לא שייך כלל לומר נעשו כמו שנעשו בהדיוט דהא בע"מ דאיירי ברישא אפילו בהדיוטות כשירים ואם בא לומר נעשו כשטרי הדיוטות היכא דליכא ע"מ א"כ אפילו בערכאות פסיל בגיטי ממון כגון שטרי מתנות ודוחק לומר דהאי כמו שנעשו בהדיוט אשטרי מכירה קאי ובדליכא ע"מ דהא במתניתין גופא לא מפליג כלל בין שטרי מכירה לשטרי מתנה ואיירי בכולהו אם כן סיפא נמי אכולהו קאי ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

בא"ד אלא שינויא דחיקא הוא כו' דהא פרכינן כו' ואיצטריך לשנויי שמות מובהקין איכא בינייהו עכ"ל. ויש לדקדק אמאי הוי שינויא דחיקא דאדרבה כיון דכולהו אמוראי בפ' המגרש סברי דהלכתא כר"א דאמר ע"מ כרתי א"כ נראה יותר דוחק לאוקמי סתמא דמתניתין דהכא דלא כר"א אלא כר"מ וליכא למימר דאפ"ה מיסתבר יותר לומר דפליגי ר' שמעון ורבנן בפלוגתא דאשכחן דפליגי תנאי ר"א ור"מ ממה שנאמר לטעמיה דת"ק דגזר מובהקין אטו שאינן מובהקין משום דחששא רחוקה היא לגזור בכה"ג הא ליתא דהא מצינו להדיא דרשב"ג קאמר בסמוך בברייתא דבמקום שישראל חותמין פסול אף במובהקין והיינו ע"כ משום דגזר אטו שאינן מובהקין כדמשמע בגמרא להדיא ועוד דע"כ מוכח כן דאלת"ה אלא דס"ל כר"מ דע"ח כרתי א"כ אף במקום שאין ישראל חותמין נמי לפסול דהא לאו בני כריתות נינהו אע"כ דכר"א ס"ל ואפ"ה גזר במובהקים א"כ מהיכי תיתי נחשוב לדוחק לומר דטעמא דרבנן דמתני' נמי משום הכי הוא ולעולם כר"א סבירא להו דקי"ל כוותיה. מיהו יש ליישב כיון דמתניתין ע"כ לא מיתוקמא ממש כרשב"ג דהא איהו לא ס"ל כר"א אלא בגיטין לחוד ולא בשטרות כמו שכתבו התוספות לקמן בשמעתין וא"כ אי טעמא דתנא דידן כוותיה הדרא קושיא לדוכתא בשטר מתנה דחספא בעלמא הוא ונצטרך לומר דתנא דידן סבר כרשב"ג בחדא דגזרינן במובהקין אטו שאינן מובהקין ופליגי בחדא לענין ע"מ בשאר שטרות ולכך כתב רש"י ז"ל דכה"ג שינויא דחיקא היא. ועי"ל כיון דתנא דידן לא מפליג בין מקום שישראל חותמין כדמפליג רשב"ג מש"ה נראה דוחק לומר דפליגי תלתא תנאי אליבא דר"א לענין ערכאות דתנא דידן אליבא דר"א פוסל בגיטין בכל מקום ור"ש אליבא דר"א מכשיר בכל מקום ורשב"ג אליבא דר"א מפליג בין מקום שישראל חותמין מש"ה ניחא לאוקמי טעמא דתנא דידן משום דס"ל כר"מ וק"ל. אמנם אחר הדיקדוק בלשון רש"י ז"ל שכתב וה"ה נמי דמצי לשנויי ולא כתב והא דלא משני נראה מזה דהלשון דקושטא דמילתא נמי לא מפרשינן מילתא דת"ק דמתני' דווקא כר"מ ולא כר"א אלא מפרשינן טעמא דת"ק אליבא דכ"ע וה"ק כל השטרות העולין בערכאות כשירין בין לר"מ בין לר"א ואף בלא ע"מ חוץ מגיטי נשים דפסולין אף בע"מ אליבא דכולהו וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו לשיטת רש"י ז"ל אלא דקשיא לי דהא לשינויא דתני חוץ מגיטי נשים ע"כ דלא מיתוקמא אלא כר"מ דווקא דלר"א במתנה כשר ע"י ע"מ משא"כ בגיטין ולקמן גבי לוקום ולום נדקדק עוד בזה. מיהו הא דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דבמתנה מתכשר בע"מ אף לת"ק דפסיל בגיטין ולא אמרינן דבמתנה נמי פסול אף בע"מ מה"ט גופא דהו"ל כמזוייף מתוכו לזה הטעם שייך ג"כ בשטר מתנה כדאי' בסנהדרין גבי האי שטר מתנה דחתימי תרי גיסי אלא די"ל דכל המשנה דהכא איירי בשמות מובהקין ומש"ה כשר בכל השטרות אף בשטר מתנה ע"י ע"מ דבכה"ג לא מיקרי מזוייף מתוכו כיון דלא אתי למיסמך עלייהו משא"כ בגיטין גזרינן מובהקין אטו שאינן מובהקין. ולפי מה שאפרש בסמוך בד"ה מודה ר"א יבואר דיש לומר דאף בשמות שאינן מובהקין לא מיקרי מזוייף מתוכו בשטר מתנה לשיטת רש"י ז"ל ע"ש ודו"ק. אבל אכתי קשה לי על מ"ש רש"י ז"ל דהמ"ל בעידי מסירה ולא נצטרך לשנויי לחוץ מגיטי נשים דא"כ תיקשי ברייתא דבסמוך דקפסיק ותני דלחכמים כל השטרות שנעשו בהדיוט פסילי אף בע"מ וכתבו התוספות הטעם דגזרי דאתי לאכשורי בהדיוט בלא ע"מ כמו בערכאות ואי ס"ד דבשטר מתנה בערכאות נמי לא מכשרינן אלא בע"מ א"כ אמאי פסיל בהדיוטות בע"מ הא ליכא למיגזר מידי ונצטרך לומר דברייתא חוץ מגיטי נשים קאמר אמנם למה שאפרש בסמוך דבלא"ה ת"ק דמתניתין פליג אברייתא לענין הדיוטות דפוסל בברייתא בשטרות ותנא דמתניתין מכשיר בע"מ א"כ אתי שפיר וזה ראיה ברורה למה שאפרש לקמן:

בתוספות בד"ה חספא בעלמא הוא כו' וקשה דאדרבה תירוץ דבע"מ נשאר לפי המסקנא כו' עכ"ל. ואע"ג דכבר פירש"י ז"ל דנהי דטעמא דתנא דברייתא דכר"א ס"ל מ"מ לא ניחא לאוקמי טעמא דתנא דמתניתין בהכי כיון דלא נחית למנינא אין הכרח לאוקמי בשינויא דחיקא אלא דאפ"ה מקשו התוספות שפיר למה שפירשתי בסמוך למה שכתב רש"י ז"ל דשינויא דחיקא הוא היינו דלא ניחא לאוקמי טעמא דת"ק בפלוגתא חדשה וא"כ כיון דמצינן דתנא דברייתא בע"כ גזר במובהקים ור"ש דמתניתין לא גזר א"כ פשיטא דאיכא לאוקמי נמי טעמא דתנא דמתניתין דסבירא ליה כתנא דברייתא וכעין זה כתב מהרש"ל ז"ל אלא דנראה עוד שמהרש"ל ז"ל מחק זה מלשון רש"י ז"ל והיינו דמחמת קושיית התוספות משמע שאין זה בגירסת לשון רש"י ז"ל. מיהו לפמ"ש לעיל בסמוך נתיישב' קושיית התוספות על הגמרא דא"א לאוקמי רישא דמתניתין בע"מ דא"כ לא א"ש סיפא דמתניתין הא דקתני לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט וכמו שכתבתי באריכות. ובגופא דמילתא שכתבו התוספות דתירוץ דע"מ נשאר לפי המסקנא דמשני כי קתני מילתא דליתא בקידושין כו' כבר הארכתי שם לעיל במקומו עיין עליו ודו"ק:

בא"ד ולא תקנו חכמים אלא בשטרי מלוה כו' עכ"ל. ולכאורה כל דבריהם בזה אך למותר ובתחלת העיון כוונתי בזה לדברי הקיקיון דיונה משום דלכאורה נראה מסברא להכשיר באמת אף ע"י ע"מ של ערכאות גופייהו בשטר מתנה כיון דלא מרעי נפשייהו וקושטא מסהדי שהנותן מסר שטר המתנה למקבל ודוקא בע"ח פשיטא דתלמודא דהוי כחספא בעלמא כיון דלעיקר הקנין נעשה ע"י החתימה משא"כ היכא דאיכא ע"מ ועיקר הקנין ע"י הכתיבה לחוד אליבא דר"א א"כ הו"א דכשר בכה"ג ע"ז מסקו התוספות דליתא דלא תקנו חכמים להכשיר ערכאות לעדות אלא בשטרי מלוה ומכר. ועוד נראה בכוונתם דאזלי לשיטתייהו שכתבו לעיל בדף הקודם דערכאות פסולי מדאורייתא אף בשטרי מכר דלאו בני עדות נינהו כלל מק"ו דעבד אלא דתקנת חכמים להכשירן א"כ קשיא להו אמאי פסיקא דתלמודא דבשטרי מתנה פסולי לגמרי אף בע"מ ישראל דשמא תקנו חכמים להכשיר כה"ג אף במתנה דלא מיקרי מזוייף מתוכו ע"ז כתבו ולא תקנו חכמים וכוונתם דמילתא דפשיטא היא דלא שייך תקנת חכמים בכה"ג כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד אבל אין לומר כו' דכשירים אפילו כתיבתן וחתימתן עו"ג כו' עכ"ל. פירוש דאע"ג דקושטא דמילתא בשטרי ממון לא איכפת לן כלל בכתיבת השטר שכשר בכל כתב ובכל לשון ודוקא בגיטין פסלינן בכתבו עו"ג משום קרא דוכתב ונתן ולא בשטרות אלא דאפ"ה הוצרכו התוספות לפרש דא"א להעלות על הדעת כלל לומר דהמקשה שאומר בפשיטות חספא בעלמא הוא ולא מהני ע"מ אפשר דהיינו משום שסובר דבשטר מתנה כיון שעיקר הקנין ע"י כתיבת השטר בעינן דוקא כתב ישראל כמו בגיטין וכן מצינו לקמן דף י"ט דאיצטריך אימר לאשמעינן דשטרות כשירין בכל לשון ואין לתמוה בזה דהא קי"ל כל שטר שלא נעשה כתיקון חכמים פסול וא"כ אפשר דה"נ דכוותיה או שנאמר דכיון דגלי קרא בגיטין וכתב ונתן דבעינן דוקא שיכתבנו ישראל ה"ה לשטר מתנה דהא ילפינן גז"ש לדבר דבר ממון וה"ה להיפך שטרי ממון מגיטין היכא שהוא שטר מקנה ואפשר דגילוי מילתא בעלמא הוא כיון דכתב עו"ג לא מיקרי ספר כריתות ה"ה דלא מיקרי ספר המקנה ע"ז כתבו דאף לפי סברא זו המוטעת א"א ליישב קושית הש"ס על זה הדרך כ"א כפירושם הקודם וממילא דכשר אף בכתיבת ערכאות כן נ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה מודה ר"א במזוייף מתוכו כו' דלמא קאתי למימסרא באפייהו ומיסמך עלייהו עכ"ל. ולשון זה צריך עיון דאם כוונתו דחיישינן דהבעל המגרש אתי למימסר באפי ערכאות דאם נתיר להחתים בערכאות יסבור שכשר נמי למסור באפייהו א"כ מאי האי דמשני תלמודא בשמות מובהקים ומאי הוי התם נמי שייך האי חששא גופא שיטעה לומר דכשר למסור בערכאות ואם כוונתו שיטעה למסור באפייהו ע"י שיהא סבור שהם ישראלים ומש"ה מכשרינן בשמות מובהקים דמידע ידיע דעו"ג נינהו ולא אתי למיטעי וכמו שפירש"י להדיא אלא דלא יתכן כלל לומר כן דכיון שהמגרש גופא כותב ומעלה הגט בערכאות שהוא מקום בית ועד שלהם כפירש"י ז"ל במתניתין וא"כ היאך יטעה לומר שהם ישראלים וכן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו בסוף הסוגייא דלקמן אלא דכאן קשה יותר כיון דאיירי בערכאות אע"כ דעל הבית דין קאי דע"י שתראה האשה לפניהם הגט חתום בערכאות אתו למיסמך עלייהו דאפשר שהאשה תבוא לב"ד של מקום אחר ויסברו שחתומים ישראלים ויכשירו הגט לומר דודאי נמסר לה כדין בעידי מסירה לשיטת רבינו תם או לשיטת הרי"ף דמכשיר בעידי חתימה לחוד ונמצא שתנשא בגט פסול וא"כ לפ"ז קשה מה זה שכתב רש"י ז"ל דלמא אתי למימסר באפייהו דלא הו"ל לפרש אלא דלמא אתי למיסמך עלייהו. והנראה בזה דודאי עיקר החששא הוא שהב"ד יתירוה שלא כדין אלא דלא סגי בהאי מילתא לחוד

לומר למא אתי למיסמך עלייהו משום לשיטת רש"י ז"ל מתחלת הדין אפשר דבדין סמכינן עלייהו דכיון לערכאות כשירין לכל מילי משום דלא מרעי נפשייהו וא"כ ודאי שהאשה לא זייפה את הגט אלא מיד הבעל בא לידה וא"כ שפיר יש לסמוך ולהכשיר אליבא דר"א דמסתמא מסרו הבעל לידה בע"מ ישראל כדמכשרינן בכל הגיטין ע"י ע"ח לחוד ולא חיישינן שמא מסרו לה הבעל בינו לבינה ולא מהני לשיטת רבינו תם אע"כ דכולי עלמא ידעי דאין דבר שבערוה פחות משנים דהיינו ע"מ כמ"ש התוספות בריש מכילתין וא"כ ע"י עידי חתימה ערכאות נמי יש לומר כן. לכך כתב רש"י ז"ל דעיקר החששא דשמא ימסור לה הבעל בפני ערכאות גופייהו שיטעה דכשירין לע"מ כמו דמכשרינן להו לע"ח אלא דבהאי טעמא לחוד נמי לא סגי דסוף סוף אם יטעה הבעל למסור לה בערכאות לא נפקא מיניה חורבא שהרי לעולם לא יתירוה הב"ד לינשא בגט זה עד שיבואו ע"מ לפנינו וליכא למימר דחיישינן שמא תנשא בלא רשות ב"ד ובטעות שסבור שהגט כשר א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם דאף למה דפסלי לגמרי גט של ערכאות אפשר שיטעו הבעל והאשה לומר דכשר אע"כ דעיקר תקנת חכמים להנהו דבקיאי בדינא דמסתמא לא תינשא אלא ברשות ב"ד וא"כ הדרא קושיא לדוכתא שהב"ד לא יתירוה אלא ע"י שתביא הע"מ לפניהם לכך מסיק רש"י ז"ל ומיסמך עלייהו כוונתו דכולה חדא חששא היא שהבעל יטעה למסור בערכאות ע"י שנתיר להחתימם וכשתבא האשה עם גיטה לב"ד שבמקום אחר יסברו הב"ד שהחתומים הם ישראלים ויתירוה בלא ע"מ ויאמרו כיון שהחתומים ישראלים מסתמא נמסר באנפייהו כדאמרינן בכל הגיטין לכך הו"ל שפיר כמזוייף מתוכו ומשני שפיר דאיירי בשמות מובהקים דלא שייך האי חששא דהב"ד ידעי דעו"ג נינהו ויזקיקוה להביא ע"מ לפניהם כן נ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל ודו"ק. וכמו שכתבתי נ"ל ברור ביישוב לשון רש"י ז"ל בסוגיא דשמעתין. אמנם אחר זה ראיתי בשלטי הגבורים בשם הא"ז שפסק בגט היוצא תחת יד האשה בחתימות ערכאות בשמות מובהקים שהוא כשר באומרת שנמסר לה בפני עידי ישראל דכיון לערכאות לא מרעי נפשייהו למיחתם בשיקרא מסתמא נמסר לה כדין אבל בהדיוטות כה"ג פסול דשמא מזוייף הוא וחתמו שיקרא אם לא שמביאה ע"מ לפנינו אז הוא כשר עכ"ל בקיצור. ויש לתמוה עליו טובא דנהי דבמה שפסק דבע"מ כשר בהדיוטות אפשר דס"ל כר' שמעון דברייתא בסמוך אבל במה שהכשיר בערכאות אף באין ע"מ לפנינו הוא תמוה מאד דהא דמפלגינן אליבא דר' שמעון בין שמו' מובהקין לשאינן מובהקין היינו דמובהקין ידעין הב"ד דעו"ג נינהו ויצטרכו להביא ע"מ לפנינו משא"כ בשאינן מובהקים יסברו שהם ישראלים משא"כ כשאין ע"מ לפנינו משמע בפשיטות דפסול בכל ענין שאם נאמר דאפילו בכה"ג כשר דתלינן שהבעל היה בקי בדין ומסר לה בפני עידי ישראל אם כן באינן מובהקים נמי ליתכשר מהאי טעמא גופא. והנראה מזה לכוונת ריא"ז לפרש דהא דחשיב בערכאות מזוייף מתוכו היינו שהבעל בעצמו יטעה בהם לומר שהם ישראלים ומש"ה לא מכשרינן אלא במובהקים דלא אתי למיטעי. אבל לחוש שהבעל יטעה בדין להכשיר בע"מ עו"ג להא לא חיישינן ועל דרך זה הוא מפרש לשון רש"י ז"ל. אבל אין עולה על הדעת כלל לפרש כן שהבעל יטעה בהם שהם ישראלים כדפרישית לשון ערכאות היינו שמפורסמים בכך שהם ערכאות של עו"ג ובמקום הוועד שלהם איירי ותו לא שייך למיטעי שהם ישראלים ועוד אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן שפסלו חתימת ערכאות דאכתי לא יצאנו מידי חששא זו שיטעה בהם שהם ישראלים. מיהו בהא מצינן למימר דכיון שפסלו חכמים שמות שאין מובהקים א"כ לא יתירו הב"ד לינשא ע"י גט כזה אם לא בשמות ישראלים בודאי כדאמר ר' יוחנן לקמן בסוגייא דלוקוס ולוס אבל קושיא קמייתא נשאר בתימה ודברי ריא"ז בזה צריכין עיון גדול ועיין עוד בסמוך:

גמרא הכא במאי עסקינן בשמות מובהקין. ופירש"י ז"ל דמידע ידעי דעו"ג נינהו ולא אתי לאחלופי למיסמך עלייהו והקשה הרשב"א ז"ל בריש מכילתין דאכתי יש לפסול אף בשמות מובהקים דהא ודאי לא חתמו לשמה ואכתי הו"ל כמזוייף מתוכו כדאיתא לעיל להדיא (דף ד' ע"א) אף בעידי ישראל דאף לר"א דמכשיר היכא דליכא ע"ח כלל אפ"ה מודה היכא שחתמוה שלא לשמה דפסול כמזוייף מתוכו ואטו מי עדיפי ערכאות מעידי ישראל ותירץ הוא דאין ה"נ דעדיפי דחתימת עו"ג הו"ל כטיוטא בעלמא ולא מיפסל משום שלא לשמה. ונ"ל בכוונת הרשב"א ז"ל דאזיל לשיטתו שהוא מפרש שם דהא דחשבינן חתימה שלא לשמה כמזוייף מתוכו היינו משום דנהי דלא בעינן חתימה כלל אפ"ה כיון שחתמו לא גרע מתורף הגט וכבר כתבתי שם לעיל והוספתי נופך משלי דכיון שע"י ע"ח אין אנו מצריכין אותה להביא ע"מ לפנינו דאמרינן מסתמא נמסר לפניהם מש"ה חשיב שפיר תורף שהרי היא ניתרת על ידם ולפ"ז א"ש בשמעתין בערכאות כיון שאין אנו מתירין אותה אלא עד שתביא ע"מ לפנינו א"כ חתימתן לא מעלה ולא מוריד' ותו לא חשיב כתורף אלא כטיוטא בעלמא כן נ"ל לשיטת הרשב"א ז"ל. אבל לשיטת התוספות שכתבו לעיל דף ד' דהא דחשבינן חתימה שלא לשמה לר"א כמזוייף מתוכו היינו משום דגזרינן אטו כתיבה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא בההיא דשמעתין דכיון דערכאות חתמי שלא לשמה ממילא הגט פסול מדרבנן דגזרינן אטו כתיבה שלא לשמה וכ"ש דאיכא הכא עוד חששא למיגזר בכה"ג חתימת ערכאות אטו כתיבת ערכאות ובכתיבה ודאי פסולי מדאורייתא דבעינן בני כריתות ועוד דבעינן כתיבה לשמה. מיהו יש ליישב ג"כ על הדרך שכתבתי דדוקא בע"ח ישראל שייך לגזור אטו כתיבה דכיון שע"י ע"ח אנו מתירין אותה אף שאינה מביאה ע"מ לפנינו ומש"ה חשיב כתורף ושייך לגזור אטו כתיבת תורף גופא. משא"כ בערכאות דכיון דחתימתן אינו מעלה ואינו מוריד שהרי אנו מזקיקין אותה להביא ע"מ לפנינו תו לא שייך לגזור אטו כתיבה נמצא שכל זה לשיטתינו משא"כ לשיטת הרי"ז שכתבתי לעיל דבערכאות בשמות מובהקים נמי סמכינן על חתימתן ואמרינן מסתמא נמסר כדין לפני ע"מ ישראל ואין צריכה להביא ע"מ לפנינו כמו בע"ח ישראל א"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו למה טעם יש להכשיר בע"ח ערכאות הא לא חתמי לשמה ומי עדיפי מישראל דהיכא שחתם שלא לשמה הו"ל מזוייף מתוכו אי משום דחשיב כתורף להרשב"א ז"ל או להתוס' משום דגזרינן אטו כתיבה וה"נ שייכי כל הני חששי גופייהו לשיטת הריא"ז ע"כ דבריו צריכין נגר ובר נגר להולמן ודוק היטב:

דף יא.

תוספות בד"ה ליפלוג וליתני בדידיה וא"ת אדרבה תיקשי כו' למה פסלו בהדיוט כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי בסמוך לשיטת רש"י ז"ל יש ליישב קושיית התוספות בענין אחר דדוקא בערכאות סובר רבי שמעון דלא גזרינן מובהקים אטו שאינן מובהקים כיון דאף באינן מובהקים ליכא חשש איסור דאורייתא אף אי אתי מיסמך עלה בלא ע"מ דקושטא דמילתא יש לנו לומר דכיון דערכאות לא מרעי נפשייהו א"כ מיד הבעל בא לאשתו ומסתמא מסרו לה בע"מ ישראל אלא דאנן חיישי' להחמיר שמא טעה הבעל למסור ג"כ בערכאות וזה חששא רחוקה לכך לא מחמרינן עוד לגזור אף במובהקין דכולי האי לא גזרינן משא"כ בהדיוטות דבאינן מובהקים איכא חשש פסול דאורייתא דשמא הוא מזוייף לגמרי ומעולם לא נכתב בציווי הבעל אלא היא שכרתן וא"כ בדליכא ע"מ בטל לגמרי ומש"ה אף בע"מ הו"ל לגמרי כמזוייף מתוכו דלמא אתי למיסמך בלא ע"מ דסברי ישראל נינהו לכך מודה ר"ש דגזרינן אף במובהקין אף דאליבא דאמת לא גזרינן אף בהדיוטות כדמוכח ברייתא דבסמוך מ"מ לא הוי מצי לאקשויי מזה מילי כנ"ל לשיטת רש"י ז"ל. מיהו הא לפשיטא להו לרש"י ותוספות דלקושטא דמילתא מכשרינן בגיטין אף בהדיוטות במובהקים היינו משום דברייתא דבסמוך משמע להו הכי. ולפי מה שאפרש בסמוך דרש"י ז"ל סובר דת"ק דמתניתין לא ס"ל כברייתא דבסמוך אפ"ה א"ש דהא הכא פירש"י כן אליבא דשינויא קמא דהאי שעשו בהדיוט ר' שמעון קאמר לה דאיהו תנא דברייתא ודו"ק. או שנאמר דרש"י סובר דקושטא דמילתא דלא שייך לחלק בגיטי נשים היכא דאיכא ע"מ בין ערכאות להדיוטות אלא דאפ"ה לא מצי המקשן להקשות בפשיטות כדפרישית. אבל רוב הקדמונים גרסי בברייתא דבסמוך להיפך דבהדיוטות מכשיר ר"ע בכולן ורבנן מכשרי בגיטי ממון ופסלו בהדיוטות וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל ובעל המאור וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בטעמים שונים ולפמ"ש הטעם מתבאר בפשיטות דבהדיוטות שייך למיגזר טפי אף במובהקים כיון דאיכא חשש זיוף בדליכא ע"מ ודו"ק:

בד"ה נעשה כמו שעשו בהדיוט כו' דפסולי אף בשמות מובהקין וע"מ שלא יבא להכשיר בלא ע"מ כמו בערכאות כו' עכ"ל. ואין להקשות מה ראו חכמים לפסול בהדיוטות בע"מ דלא ליתי למיטעי אף בלא ע"מ כמו בערכאות ואדרבה היה להם לפסול בלא ע"מ אף בערכאות דלא אתי למיטעי אף בהדיוטות ולהכשיר בע"מ בתרווייהו הא ליתא דהא ללישנא דדינא דמלכותא דינא לא שייך לגזור שום דבר בערכאות כיון דדינא דמלכותא הוא להכשיר ערכאות לגמרי וכן נמי לאידך לישנא ניחא להו למיפסל טפי בהדיוטות דלא שכיחי כמו ערכאות דשכיח ועוד כיון דע"כ לא סגי בהדיוטות בלא ע"מ ישראל וא"כ לעולם יוכל להחתים אותן העידי מסירה גופייהו אם לא שע"מ אין יודעין לחתום וזה לא שכיח משא"כ בערכאות דכשירין מדינא אף בלא ע"מ בשטרי ממון לא רצו לגזור משום הדיוטות דזימנין דלא משתכחי עידי ישראל ואיכא נעילת דלת אם נפסול בערכאות ובזה נתיישב היטב לשון הירושלמי ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה אתאן לגיטי ממון כו' דלא קפדי אאורועי נפשייהו. לכאורה משמע מלשונו דלפ"ז היכא דאיכא ע"מ כשר אף בהדיוטות לשיטת רש"י ז"ל דלא ס"ל מה שכתבו התוס' לגזור אף בע"מ אבל הרא"ש ז"ל הקשה ע"ז דהא ע"כ חכמים דברייתא דמייתי בסמוך פסלי בגיטי ממון בהדיוטות אף בע"מ דאי ס"ל דבלא ע"מ איירי א"כ מ"ט דר"ע דמכשיר דבהדיוטות בלא ע"מ לא מצינו שום טעם להכשיר ובסמוך אכתוב שיטת הרא"ש ז"ל אבל באמת אין מלשון רש"י ז"ל שום הכרע דאפשר דאיהו נמי ס"ל דרבנן פסלי בהדיוטות אף בע"מ אפי' במובהקין כמ"ש התוס' אלא הא דנקט רש"י בלישנא דלא קפיד אאורועי נפשייהו וכן בסמוך בד"ה חוץ מגיטי נשים כו' כתב דבהדיוטות פסולין דאימר שיקרא חתום היינו לעיקר מילתא נקט דהא דמפלגינן בין ערכאות להדיוט בממון היינו משום דהדיוטות מרעי נפשייהו ומשום הכי פסולי אף במובהקין בלא ע"מ וממילא פסלינן אפילו בע"מ דגזרינן דאתו להכשיר אף בלא ע"מ כמו בערכאות. ועי"ל דרש"י ז"ל מילתא דפסיקא נקט דבלא ע"מ פסול בהדיוטות לכ"ע משום דמרעי נפשייהו משא"כ בדאיכא ע"מ לא פסיקא ליה דהא לר' עקיבא כשר אף בגיטי ממון. אמנם לפי מה שאפרש בסמוך דרש"י ז"ל סובר דחכמים דמתניתין פליגי לגמרי אברייתא דבסמוך אם כן א"ש טפי דהכא לת"ק דמתניתין איירי מש"ה פירש"י ז"ל דבממון נמי לא מיפסל בהדיוטות אלא בלא ע"מ כמו בגיטי נשים וק"ל:

גמרא אמר רבא האי שטרא פרסאה כו' ופירש"י ז"ל דאיירי שחתמו הדיוטות עליו והוכרח לפרש כן דאי בערכאות כשירים אף לגבות ממשעבדי לפי גירסתו לקמן בפ' שני דף י"ט ע"ב אע"כ דהכא איירי בהדיוטות וכבר כתבתי שהרא"ש ז"ל הקשה עליו דא"כ לא אתיא מילתא דרבא כחכמים דברייתא דפסלי בממון בהדיוט אף בע"מ ע"ש שהרא"ש ז"ל האריך בזה ונ"ל דקושייתו היינו משום דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו. אמנם לענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל שפירש כן לשיטתו דמשמע מפירושו לעיל דברייתא דר' שמעון הביא סמך לדבריו לחלוק על חכמים דמתניתין ואמר להם לא נחלקו ר"ע וחכמים בדור שלפנינו בערכאות אלא בהדיוטות וא"כ מדאמר איהו לא נחלקו כו' משמע דחכמים דמתניתין נמי סברי דבערכאות הוא דנחלקו ר"ע וחכמים דר"ע מכשיר אף בגיטי נשים וחכמים פסלי בגיטין אבל בהדיוטות לשאר שטרות לא נחלקו וכן נראה מלשון המשנה דקאמר ר"ש לא הוזכרו בהדיוטות ופרש"י לא הוזכרו בבה"מ לפסול אלא בהדיוטות מכלל דלת"ק מה שהוזכרו בבה"מ לפסול היינו בערכאות לגיטין ולא בהדיוטות לשאר שטרות וכן מצאתי להדיא בתוספתא דלת"ק פליגי ר"ע וחכמים בערכאות בגיטין וא"כ סובר רש"י ז"ל דרבא סובר כחכמים דמתניתין דבלא"ה משמע משיטת רש"י ז"ל בסמוך גבי לוקוס ולוס דקי"ל הלכתא כחכמים דמתניתין וכמו שאפרש שם מיהו כל זה לשיטת רש"י ז"ל משא"כ לשיטת התוס' א"א לפרש כן שהם כתבו לעיל דלחכמים דמתניתין לעולם לא סגי להו אף בממון בין היכא דאיכא ע"מ או לא דמיקרי מזוייף מתוכו ולדידהו איירי הכא מילתא דרבא בערכאות וקמ"ל דאע"ג דאיכא ע"מ אפ"ה לא גבי ממשעבדי ולקמן בפ"ב נמי לא גרסי ממשעבדי כ"כ הרא"ש בשם התוס' והקשה ג"כ עליהם דסוגיא דשמעתין לא משמע הכי ופירש הרא"ש ז"ל דמילתא דרבא איירי שאין כאן ע"ח כלל ע"ש באריכות ובסמוך אכתוב מה שיש לדקדק בדבריו ודו"ק:

תוספות בד"ה והא בעינן כו' לר' אלעזר פריך כו' עכ"ל. כוונת' דלקמן פליגי אמוראי ר' יוחנן ור' אלעזר דלר' יוחנן מכשיר ר"א התנא בשטרות ג"כ לכתוב על דבר שיכול לזייף וסמכינן אע"מ ור' אלעזר בן פדת סובר דלא מכשיר ר"א דמתניתין אלא בגיטין ולא בשטרות וכמ"ש שם רש"י ז"ל ותוס' הטעם. והרא"ש ז"ל בשמעתין דקדק מזה דמפריך סתמא דתלמודא הכי והא בעינן כתב שא"י לזייף אלמא דקי"ל כר"א בן פדת דנגבי דר' יוחנן אע"ג דבעלמא הלכה כר"י דהוא רבו דר"א. אבל קשיא לי על דברי הרא"ש ז"ל דהא איהו גופא מפרש מילתא דרבא בדליכא ע"ח כלל וא"כ לפ"ז לא מקשה הש"ס מידי אף אליבא דר"א בן פדת דע"כ הא דקאמר דלא מכשר ר"א התנא כתב שיכול לזייף בשאר שטרות היינו משום דגזרינן דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא ע"מ וכאן לא שייך האי גזירה דכיון דליכא כלל ע"ח לא מצינו למיסמך אע"מ לחוד וא"כ למה יופסל בכתב שיכול להזדייף אע"כ דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר משום דמשמע ליה דהא דמכשיר ר"א שטרי פרסאה היינו אע"פ שאין הע"מ זוכרין בעל פה כל פרטי עניני השטר אלא שיודעין שזה השטר נמסר בפניהם דהכי משמע סתמא דלישנא מדלא קאמר דמקרי להו שטרא לע"מ אע"כ דבלא"ה כשר וא"כ מקשה הש"ס שפיר והא בעינן כתב שא"י לזייף פי' דניחוש באמת שמא זייף איזה דבר והעדים אינן יודעים ובכה"ג גופא צריך לפרש הא דקאמר בסמוך והא צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ולשיטת הסוברים דלא מיפסל כל השטר בהכי א"כ מאי מקשה הש"ס ואי אשיט' אחרונה לחוד מקשה דלמא איירי שהע"מ יודעין שלא זייף השיטה אחרונה אע"כ דסתמא דלישנא משמע ליה שאין העדים זוכרין מדלא קאמר בהדיא מקרי להו באפייהו כו' וא"כ לפ"ז לא דייק הרא"ש ז"ל מידי דלעולם אליבא דר' יוחנן נמי מקשה הכא והא בעינן כתב שא"י לזייף וא"כ ניחוש שמא זייף באמת איזה דבר ובחדושי לח"מ סי' מ"ב האריכתי בזה מאד אח"כ מצאתי שהש"ך הרגיש קצת במה שכתבתי ודוק היטב:

דף יא:

בגמרא עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות עו"ג מהו כו' הרבה שמועות נאמרו בשיטה זו כמו שכתב הרא"ש ז"ל עיין שם ואני לא באתי כאן אלא ליישב שיטת רש"י ז"ל דמשמע ליה לסוגיא דשמעתין אליבא דרבנן דמתניתין איירי ולא ניחא ליה לפרש אליבא דר"ש דלא ניחא ליה לאוקמי מילתא דר' יוחנן דר"ל כיחידאה ועוד שכבר כתבתי דרש"י ז"ל פירש מילתא דרבא בשטרא פרסאה דהיינו כרבנן דמתניתין וכמו שהוכחתי שם וא"כ תיקשי פיסקא דרבא אפיסקא דר' יוחנן לכך מפרש מילתא דר' יוחנן נמי כרבנן דמתניתין ועוד דאי אליבא דר' שמעון איירי הוי להו למימר בהדיא אפילו בודאי עו"ג דר' יוחנן גופא אמאי קאמר לא בא לידינו כו' הו"ל למימר בהדיא הלכתא כר"ש וממילא ידעינן דהיינו דוקא במובהקים כדמוקמינן מילתא דר"ש לעיל בשמעתין אע"כ דאליבא דרבנן מיבעיא ליה לר"ל דאע"ג דפסלי במתניתין אף במובהקין וכמו שאפרש בסמוך דע"כ אפילו אליבא דר"א סברי רבנן דמתניתין לפסול אף במובהקין אפילו בע"מ לגזרינן אטו שאינן מובהקין מיהו היינו דוקא בדקים לן בודאי דעו"ג נינהו משא"כ היכא דמספקא לן אי עו"ג נינהו מיבעיא לר"ל אי נכשיר ע"י ע"מ דבלא ע"מ ודאי פשיטא ליה לפסול ולא תלינן ברוב ישראל דלכתחלה חיישינן למיעוט דאפשר שהגט מזוייף לגמרי דמספקא לן בהדיוטות אע"כ דע"י ע"מ מיבעיא ליה לר"ל דאף באינן מובהקין מ"מ כיון דאף בודאי עובדי כוכבים הדיוטות כשרים מדאורייתא ע"י ע"מ אלא דמדרבנן פסול דהו"ל כמזוייף מתוכו דלמא אתי למיסמך עלייהו א"כ י"ל דהיכא דמספקא לן אי עובדי כוכבים נינהו או ישראל הו"ל ספיקא דרבנן ומש"ה סמכינן שפיר ארוב' דישראל נינהו דאין רגילות להחתי' עובדי כוכבים בגט ופשיט ליה ר' יוחנן דאפ"ה פסול באינן מובהקין דאפילו בספיקא דרבנן מחמרינן ולא בא לידינו אלא לוקוס ודוס דהו"ל מובהקין וכה"ג אפילו בודאי עובדי כוכבים לא מיקרי אפילו איסור דרבנן דלא פסלי אלא משום גזירה דשאינן מובהקין דהו"ל כעין גזירה לגזירה וכולי האי לא החמירו לפסול אלא בודאי עובדי כוכבים ולא בספיקן כנ"ל שיטת רש"י ז"ל שכתב בסמוך כרבנן דמתניתין וכ"כ מהרש"ל ז"ל ובסמוך אכתוב מה שיש לדקדק בזה ולדקדק בלשון מהרש"ל ז"ל שכתב בדרך אחר:

גמרא איתיביה גיטין הבאין ממ"ה כו' והקשה בני הנבון הבחור כ' בערוש שי' למאי מקשה דלמא שאני התם דהשליח אומר בפ"נ ובפ"נ ומהימן כתרי וממילא נאמן במה שאומר שהחתום הוא ישראל והא דאיצטריך לטעמא דרוב ישראל שבחו"ל כו' היינו משום דבלא"ה לא הוי מהימן השליח כתרי משום דאין דבר שבערוה כו' וכ"ש דניכר מתוכו שהוא משמות עובדי כוכבים אבל כיון דרוב ישראל שבחו"ל שמותיהם כשמות עובדי כוכבים א"כ מדאורייתא נמי תלינן מסתמא בח"י ישראל וליכא אלא חששא דרבנן מש"ה האמינו לשליח כתרי משא"כ האיבעיא דר"י ור"ל דאיירי בח"י שאין השליח צ"ל בפ"נ ובפ"נ שפיר יש לומר דאין להכשיר אלא בלוקוס ודוס כל זה דקדק בני שיחיה ולפמ"ש נתיישב ודו"ק:

רש"י עדים החתומים ומא"י בא כו' עכ"ל. לכאורה נראה מלשונו דאיירי בגט הנשלח ע"י השליח וכן בסמוך בגיטין הבאים ממ"ה איירי נמי ע"י שליח וקשיא לי א"כ מה זה שכתב רש"י ז"ל בסמוך מאי לאכשורינהו ע"י ע"מ ופשטא דלישנא משמע לכאורה ליתן להאשה בע"מ ולמאי דפרישית לא מהני בה הני ע"מ דהא איכא למיחש שהשליח לא קיבל הגט מיד הבעל אלא החתים עליו עובדי כוכבים הדיוטות החשודים לאסהודי בשיקרא ומה מועיל מה שמסרו להאשה בע"מ והשליח ודאי לא מהימן בהכי דהו"ל עד א' ואין דבר שבערוה פחות מב' ובשלמא אי ידעינן בודאי לחתימת עידי ישראל הם לא חיישינן לזיוף כדאמרינן בריש מכילתין דמדאורייתא לא חיישינן לזיוף וכמ"ש רש"י ז"ל שם דלא נחשדו לזייף ומש"ה מהימן השליח וכן אם מביא גט בחתימת ערכאות אפשר דבכה"ג נמי לא נחשדו לזייף חתימת ערכאות וכמ"ש לעיל לטעמא דלא נחשדו לזייף היינו משום דמילתא דעבידא לגלויי הוא משא"כ בהדיוטות ודאי פסול מדאורייתא דשמא חתמו שקר וא"כ השליח ודאי אין נאמן בזה ומאי מהני ע"מ. לכך נלע"ד דמה שכתב רש"י ז"ל בע"מ היינו שבאו לפנינו הע"מ כגון בשנים שהביאו גט והן ע"מ או באשה שהביאה הגט בידה וע"מ עמה או בשליח שיש בידו כתב הרשאה בעידי ישראל דהו"ל ע"מ וא"כ לפ"ז לא אתי שפיר פירוש מהרש"א ז"ל שכתב דכאן לא שייך לגזור כיון שאין הע"מ לפנינו ולא כן הוא למאי דפרישית דהאי חששא גופא שייך שהבעל ימסור שם לפני עובד כוכבים ויחתום עובד כוכבים על ההרשאה ואתי למיסמך עלייהו ובלא"ה פירושו דחוק ויש לדקדק עליו עפמ"ש לעיל במ"ש רש"י ז"ל דלמא אתי למימסר באפייהו כו' ע"ש ואין להאריך שכבר כתבתי כאן בדיבור הקודם ליישב לשון רש"י על נכון:

בד"ה התם כדקתני טעמא כו' וכי אמר ר"י כו' כרבנן דמתניתין עכ"ל. כבר כתבתי שכוונתו בזה לפסק הלכה דלא תימא דר' יוחנן כר"ש ס"ל אלא כרבנן דמתניתין דאע"ג דפסלי אף במובהקין היינו בודאי עו"ג ולא בספיקן אבל קשיא לי דהא לעיל כתב רש"י ז"ל לטעמא דרבנן דמתני' היינו משום דסברי כרבי מאיר דע"ח כרתי וא"כ היאך מפרש כאן דר"י ס"ל כרבנן דמתניתין דהא לרבנן דמתניתין לא מהני ע"מ דכר"מ ס"ל ועוד דהא ר' יוחנן גופא משמע בפ' המגרש בהדיא דכר"מ ס"ל בגיטין. אמנם למאי דפרישית לעיל למה שכתב רש"י ז"ל וה"ה דמצי לאוקמי בע"מ כו' אלא דשינויא דחיקא הוא מדר' שמעון כר"א מכלל דת"ק סבר לא עכ"ל אין כוונתו דת"ק סבירא ליה דוקא כר"מ ולא כר' אליעזר אלא דמתוקמא מילתא דת"ק אליבא דכ"ע וא"כ אליבא דר"א ודאי סברי רבנן דמתני' לפסול אף במובהקין אפילו בע"מ גזירה אטו שאינן מובהקין וא"כ א"ש ומה שהקשיתי לעיל מהא דמשני חוץ מכגיטי נשים יש ליישב בדוחק:

משנה וחכמים אומרים בד"א בגיטי נשים אבל לא בשיחרורי עבדים. כבר כתבתי לעיל בסוגיא דג' דברים שוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים לשיטת רש"י ז"ל שם והרי"ף והרמב"ם ז"ל דאע"ג דבשיחרורי עבדים א"י לחזור בו מיהא לא הוי שיחרור עד דמטא הגט לידיה דעבד והרא"ש ז"ל הביא שיטה זו והשיג עליה כמ"ש התוס' ג"כ לעיל וכתבתי שם ליישב שיטת הרי"ף ז"ל שטעמו דאע"ג שזה נעשה שליח לקבלה כיון דזכות הוא לעבד אפ"ה כיון שהרב אומר כן תנו גט זה לעבדי הרי הקפיד בפירוש דלא ליהוי גט עד דמטא לידיה דעבד וכתבתי שם ראיה לדבר ולכאורה היה נראה ליתן עוד טעם אחר דאע"ג שזה נעשה שלוחו של העבד שלא מדעתו היינו דמסתמא זכות הוא לו אבל אם אמר יאמר העבד דלא ניחא ליה בשליחותו ודאי שאין זה נעשה שלוחו בע"כ ואף במתנה מצינו כיוצא בזה במזכה ע"י אחר שאם אין רוצה מקבל המתנה בכך בטלה המתנה לגמרי נמצא לפ"ז דזה השיחרור מיתלא תליא וקאי שאם יאמר העבד איני רוצה בשליחותך נתבטל' השליחות דנהי דשיחרור איתא בע"כ מ"מ השליחות לקבלה לא מצינו בע"כ והרי הוא שליח להולכה ובאמת אם העבד אינו רוצה והרב חוזר בו בתוך כך הרי הוא עבד כמעיקרא אלא לפי שהרי"ף ז"ל הביא ראיה ממתני' דלקמן דקתני לא יתנו לאחר מיתה אלמא דאף אם העבד רוצה בשיחרור אפ"ה לא אמרינן דהו"ל למפרע כשליח לקבלה וא"כ אין לנו לדון אלא כטעם הראשון שכתבתי שם לשיטת הרי"ף ז"ל אבל רש"י ז"ל חזר בו לקמן במתני' ודו"ק:

שם שאם ירצה שלא לזון את עבדו כו' ופירש"י ז"ל הלכך כי משחרר ליה לא מפסיד מידי כו' ונראה מלשונו דהא דקתני זכות הוא לו היינו לעיקר השיחרור הוא זכות שמתירו בבת חורין ונתחייב במצות אלא דהתנא יהיב טעמא דלא תימא דאכתי הוא חוב מצד המזונות זה אמר שאם ירצה שלא לזון וא"כ לא מפסיד ליה מידי. אבל יש לדקדק דהו"ל למימר בפשיטות שהוא זכות מצד המעשה ידיו לענין העודף על המזונות וליכא למימר דהעדפה לא שכיח דאדרבה אמרינן בגמרא עבדא בנהום כריסיה לא שויא למאי מיתבעי וא"כ דוחק לומר דסתם עבדים מעשה ידיהם אינן מספיקין אלא למזונות אלא מסתמא איכא העדפה וא"כ הו"ל למימר טעמא דהעדפה מיהו למאי דמסקינן דתנא דמתניתין סובר דיכול הרב לומר עשה עמי ואיני זנך י"ל דהיא גופא קמ"ל דיכול לומר ומה שכתב רש"י ז"ל דלא מפסיד מידי אע"ג דלמ"ד יכול אדרבה מרוויח העבד מזונות לגמרי מיהו רש"י ז"ל מפרש אליבא דכ"ע דמיהו לא מפסיד ובלא"ה נמי מוכח דעיקר כוונת התנא לאשמעינן האי דינא דאלת"ה תיקשי מאי מהדר אטעמא דלא מפסיד ליה לענין מזונות משום דאם ירצה שלא לזונו ותיפוק ליה דבלא"ה השיחרור זכות הוא לו לענין בת חורין ולענין מצות ואי משום לחוב הוא מצד המזונות הרי מ"מ יכול להפקירו ויפטור מן המזונות ובשלמא למ"ד המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור אתי שפיר דסוף סוף עיקר השיחרור הוא חוב לענין מזונות וא"כ לא ניחא ליה לעבד בהאי שיחרור דשמא לא יפקירנו ויתחייב במזונות ואם יפקירנו אח"כ לא מפסיד מידי והשתא מיהא ניחא ליה להיות עבד ואע"ג דלקמן גבי זרק ליה גיטא משמע דלא חיישינן לסברא כזו כבר כתבו התוספות דאל שינויא דזריק ליה גיטא ספק קרוב לו וליתסר בשפחה ובבת חורין ולשינויא קמא דהתוס' שם נמי אפ"ה ניחא ליה לתנא למיתני טעמא דאם ירצה שלא לזונו דמצד זה קבלת השיחרור הוא זכות גמור. אבל למ"ד המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור הדרא קושיא לדוכתא ל"ל טעמא דאם ירצה שלא לזונו ותיפוק ליה דיכול להפקירו ויפטור מן המזונות ועדיין אסור בבת חורין נמצא שקבלת השיחרור הוא זכות גמור אע"כ דתנא דידן האי דינא גופא קמ"ל דיכול לומר עשה עמי כו' ואף למ"ד אינו יכול נמי ניחא לאגב אורחא קמ"ל דאם אמר לו צא מעשה ידיך במזונותיך רשאי ואי לא סיפק א"צ להשלים דסד"א דצריך משום שעובדו כמ"ש התוס' לקמן. מיהו ר"מ דאמר יחזור ע"כ לא איכפת ליה כלל בהאי סברא לומר דזכות הוא לו כיון דאי בעי מפקיר ליה והיינו משום דעכשיו מיהו חוב הוא לו ואזלינן בתר השתא ועוד שאם יפקירנו הרי כופין אותו לשחררו ואם כן השתא מיהא חוב הוא לו כן נלע"ד ועוד בשילהי נזיר משמע בהדיא דר"מ אית ליה דשמואל דמפקיר עבדו א"צ גט שיחרור וראיתי להרשב"א ז"ל בחדושיו בפ"ק דקידושין שהרגיש ג"כ בהקשות אליבא דר"מ מהא דמפקיר עבדו אלא שכתב להיפך דר"מ ס"ל דמפקיר צריך גט שיחרור ע"ש ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו דהסברא נותנת להיפך דאדרבה אי ס"ל צריך ג"ש תיקשי טפי לר"מ דהא ודאי זכות הוא לו דאי מפקיר ליה יפטור ממזונות ועדיין יאסור בשפחה ובב"ח ונראה מזה דהרשב"א סבירא ליה דלמ"ד צריך גט שיחרור מותר בשפחה כל זמן שלא נכתב ג"ש ולענ"ד לדבר זה צ"ע. אח"ז מצאתי בהדיא שהתוספות כתבו כן בפרק השולח דלא כרש"י ז"ל וכ"כ שם הרשב"א ז"ל בחידושיו כיון דמעוכב גט שיחרור משא"כ אי ס"ל א"צ גט שיחרור לק"מ דר"מ דס"ל חוב הוא שאוסרו בשפחה ומאי אמרת אי בעי מפקיר ליה סוף סוף השתא מיהא חוב הוא לו ודי' לצריה בשעתה אם יפקירנו יהא משוחרר ולא מפסיד מידי והשתא מיהא ניחא ליה שמא לא יפקירנו ויהא מותר בשפחה כן נ"ל ועוד דהרשב"א ז"ל נדחק בסוגיא דסוף נזיר ולשיטתינו אתי שפיר טפי ואכתוב עוד בזה לקמן אי"ה בשמעתין ודו"ק:

תוספות ד"ה ש"מ התופס לב"ח כו' תימא לר"י כו' אפי' העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון כו' עכ"ל. ולכאורה נראה ליישב תמיהת התוס' לעיקר מילתא מאי דמספקא להו בתופס לב"ח במקום שחב לאחרים היינו דמספקא להו בהא דאמרינן בעלמא זכייה מטעם שליחות אי הוה שלוחו של הלה אפי' במקום שאין חב לאחרים או שמא דכיון שזכייה מטעם שליחות מקרא נפקא לן והיינו שהתורה עשאתו שליח לכל אדם להציל ממון חבירו וא"כ היכא דאיכא חוב לאחרינא אפשר שהתורה לא עשאתו שליח בכה"ג ואם כן פשיט שפיר מדרבנן דמתניתין דכיון דאין יכול לחזור בו היינו ע"כ משום דזכי' מטעם שליחות והו"ל כשליח קבלה ומשהגיע הגט לידו נשתחרר וכה"ג כתב הר"ן ז"ל בפירושיו. אלא דאפ"ה מקשו התוס' שפיר דכיון דהשתא ס"ל דהאומר תנו לאו כזכי דמי א"כ לא יהא אם עשאו העבד בפירוש שליח לקבלה אפ"ה כיון שאמר הרב לשון שליחות להולכה הרי אמר בפירוש שאינו רוצה למסור לו בתורת שליחות לקבלה אלא בשליחות להולכה דוקא וזה שכתבו התוס' דאפילו בעבד גופא אם מסרו לו רבו על אי זה תנאי אין לנו אלא כמו שהתנה זה נ"ל ברור בכוונת התוס' על שתמה אני על הר"ן ז"ל שלא הרגיש בזה. אמנם כן כיון דבאמת תירוץ התוספות דחוק מאד נלע"ד דלולא דבריהם יש ליישב כדמעיקרא והיינו דלמאי דס"ל עכשיו סובר דתן או הולך כיון דמצינן במלוה דאפי' הולך כזכי וכ"ש תן ובמתנה לאו כזכי א"כ יש לנו לומר מיהא דהולך ותן שני לשונות משמע וא"כ אפשר דהיינו טעמא דרבי דלקמן בפ' התקבל דבאמר לבעל אשתך אמרה התקבל והוא אמר הולך ותן לא יחזור והיינו דכיון שהאשה עשאתו ודאי שליח לקבלה יש לנו לומר דכי אמר איהו תן והולך היינו תן וזכי אע"ג דבעלמא לא הוי כזכי וא"כ לפ"ז ה"נ כיון דזכי' מטעם שליחות הו"ל כשליח קבלה בפירוש ומש"ה אמרי' דהאי תן דהכא היינו בתורת קבלה כיון שהרב יודע שזה נעשה ממילא שליח לקבלה ואפשר דאף למאי דלא קי"ל בפ' התקבל כרבי היינו דוקא בגיטי נשים כיון דקושטא דמילתא חוב הוא לה ולעולם אין לנו לומר כלל תן כזכי אפילו בדעשאתו שליח לקבלה בפירוש משא"כ הכא אפשר דר' נתן נמי מודה כיון דהוא נעשה שליח לקבלה של העבד מטעם שליחות א"כ כי אמר ליה תן תן והתקבל קאמר שהרי זכות הוא לעבד להשתחרר מיד ומסיק הש"ס דלעולם אימא לך דלא שייך כה"ג זכיה מטעם שליחות היכא דאיכא חובה לאחרינא ושאני הכא כיון דאמר תנו הרי גלה בדעתו שאין זה חובתו א"כ הוי שפיר זכי' כשליח לקבלה מש"ה הו"ל כאומר זכי והא דבמתנה לא אמרינן כה"ג תנו כזכי יבואר בסמוך בעז"ה כנ"ל נכון. לולי שהתוספות לא כתבו כן ובאמת יש לי מקום עיון בזה דבש"ע ח"מ סי' קכ"ה כתב דבמתנה אפילו עשאו הלה שליח לקבל המתנה אפ"ה לא אמרינן תן כזכי ולא ידעתי מהיכן הוציא כן דלכל הטעמים שכתבו הקדמונים דבמתנה לא אמרינן תן כזכי משמע דהיכא דעשאו שליח לא שייכי הני טעמי וצ"ע:

בא"ד ונראה לר"י דחשיב קצת חוב משום דעדיף ליה נייח נפשיה כו' עכ"ל וקשיא לי דא"כ אמאי איצטריך למיתני דבאשה חוב הוא לה שאם ירצה שלא לזונה אינו רשאי ותיפוק ליה דאפילו תאמר זכות הוא לה אפ"ה יכול לחזור בו משום דהו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים דלא מהני למסקנא אלא דוקא בעבד משום דתן הוי כזכי והיינו כמ"ש התוס' דמשום דעבד נייח נפשיה הו"ל כעין מלוה דתן כזכי וזה לא שייך כלל באשה לומר משום דעבדה ליה נייח נפשיה מגרש לה וכן למאי דסד"א השתא דתופס לב"ח קנה מ"מ לדברי התוספות היכא דהלה גופא אינו יכול לתפוס לא מהני וא"כ באשה למאי דסד"א דתן לא הוי כזכי אפילו אם מסר הגט לידה בתורת שליחות להולכה יכול לחזור ואינה יכולה לתפוס ומאי איצטריך לטעמא דמזונות. מיהו במתניתין מצינו למימר דהא דנקיט שאם ירצה שלא לזונה היינו משום דקושטא דמילתא הכי הוא אבל על הירושלמי דמייתי התוספות בסמוך דמקשה הרי שהיתה אשתו של

מוכה שחין ולא זכות הוא לה ומאי קושיא נהי לזכות הוא לה אפ"ה יכול לחזור בו מהני טעמי דאמרן אפשר לבמוכה שחין כיון שכופין אותו להוציא הו"ל כמו מלוה דאמרינן תן כזכי אי לאו טעמא דמזונות א"כ מקשה שפיר בירושלמי. מיהו למאי דפרישית בסמוך בלשון הש"ס בלא"ה א"ש ודו"ק:

בד"ה התופס כו' ולא כפרש"י כו' עכ"ל. מה שנלע"ד ביישוב לשון רש"י ז"ל כתבתי בפ"ק דבבא מציעא כי שם מקומו עיין עליו ועיין בש"ך סי' ק"ה ובתשובות רבי אהרן ששון סי' ס"ז שכתבו ג"כ ליישב לשון רש"י ז"ל והמעיין יבחר. ולכאורה אדרבא מסוגיא דהכא נ"ל סיוע לשיטת רש"י למלמה ההיא דהכא לתופס לב"ח והיינו מטעמא דזכיה מטעם שליחות וכדפרישית בלשון הרמב"ם אבל בשליחות ממש הא פשיטא לן דעבד עושה שליח לקבלה א"כ ה"ה לב"ח ועיין בחידושי בפ' הכותב:

בד"ה כל האומר תנו כו' ועוד פירש ר"ת לשיחרור הוי כעין מלוה כו' עכ"ל. לולא שאיני כדי היה נ"ל דאף בלאו טעמא דעבד ליה נייח נפשיה נמי א"ש דלא דמי שיחרור למתנה לפמ"ש לעיל דתן שני לשונות משמע שליח להולכה ומשמע לקבלה וא"כ בעבד כיון דעכשיו מיהא בשעת נתינת השיחרור רוצה לשחרר בלב שלם ואין זה חובתו של הרב אלא זכותו והוי נמי זכות העבד א"כ ממילא נעשה הלה שליח לקבלה של העבד דזכיה מטעם שליחות ומש"ה אמרינן דהא דא"ל תן היינו תן והתקבל דאנן סהדי כיון שמלעתו רוצה לשחררו אינו מקפיד ליתן לוקח בתורת שליחות להולכה ואדרבה כיון שאפשר לו לקיים מחשבתו מיד שהרי אם נעשה שליח לקבלה נגמר השיחרור מיד ואין צורך עוד להגיע השטר שיחרור ליד העבד ומש"ה אמרינן תן כזכי משא"כ במתנה לעולם אי אפשר להתקיים מחשבתו מיד אלא לכשיגיע ליד המקבל מתנה ואי אמר לא בעינא נתבטלה המתנה לגמרי ואף אם רוצה המקבל מתנה בכך מ"מ לא שייך שליחות לקבלה בכה"ג אלא שליח להבאה שהרי רוצה שיגיע המתנה לוקח לידו א"כ לא אמרינן דתן והתקבל משמע אלא תן והולך כן נ"ל ועיין עוד בסמוך. ועל דברי התוספות שכתבו הטעם דבעבד תן כזכי משום דעדיף ליה נייח נפשיה כו' יש לדקדק דהא במתנה נמי אמרי' בכמה דוכתי דאי לאו דעביד ליה נייח נפשיה לא הוי יהיב ליה וצ"ע. ואף לפמ"ש לעיל לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבעבד נמי אע"ג דאין יכול לחזור בו אפ"ה לא הוי שיחרור עד דמטיא לידו דעבד ולפ"ז לא שייך החילוק שכתבתי בין מתנה לשיחרור אלא דלדידהו בלא"ה לק"מ שהרמב"ם ז"ל כתב להדיא דבמתנה נמי כל האומר תנו כאומר זכו דמי ומחלק בין הולך לתן עיין בהלכות זכיה ומתנה:

דף יב.

בא"ד ומלקק רבינו תם ליש חילוק בין מתנה למלוה כו' עכ"ל. התוספות סתמו לבריהם ולא פירשו הטעם לחלק בין מתנה למלוה ולכאורה היה נראה משום דמתנה ליתא בע"כ דאי אמר מקבל מתנה לא ניחא לי בטלה המתנה לגמרי ומש"ה לא הוי תן כזכי דאינו רוצה להפקיע מרשותו עד שיגיע ליד המקבל אי לאו דאמר בהדיא זכי משא"כ בפרעון חוב דהוא בע"כ אמרינן שפיר תן כזכי ועוד דלא ניחא ליה להיות עבד לוה לאיש מלוה וכה"ג כתבו התוספות לעיל גבי קידושין דליתא בע"כ מש"ה פשיטא דיכול לחזור בו וכן כתב מהרש"א ז"ל בשמעתין אבל התוספות ודאי לא נחתו לזה דא"כ למה הוצרכו לפ' בעבד משום דעדיף ליה נייח נפשיה ותיפוק ליה דשיחרור איתא בע"כ אלא ע"כ דלא נחתו כאן לחלק בכך מהאי טעמא ובחידושי הרשב"א ז"ל בקידושין מצאתי דבמתנה לא הוי זכות כ"כ דאיכא דלא ניחא ליה במתנה כדאיתא בפ"ק דבבא בתרא גבי גזל או איגזל אי במתנה לא ניחא לי דכתיב שונא מתנות יחיה ע"ש ודו"ק:

בד"ה בגיטי נשים כו' בירושלמי בעי הרי שהיה עבדו של קטן הרי חובה הוא לעבד כו' עכ"ל. ויש לדקדק מה קושיא לולאי כשהוא עבדו של קטן והעבד אומר דלא ניחא ליה דפשיטא שאין זה נעשה שלוחו בע"כ דנהי דזכין לאדם שלא בפניו היינו שלא מלעתו אבל בע"כ מיהא לא אשכחן וכה"ג ודאי לא אמרי רבנן דאין יכול לחזור בו כיון שאין זה שליח לקבלה. ודין זה מבואר כמ"ש הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בפ"ק דקידושין גבי בכסף ובשטר ע"י אחרים ע"ש. וכן איתא בטוא"ע סי' קמ"א גבי גט. והנראה בזה דהא דמקשה הירושלמי הרי שהיה עבדו של קטן היינו שאפי' אם העבד רוצה בשיחרור לבסוף מ"מ כיון דבשעת קבלתו של זה לא פסיקא מילתא שהוא זכות לעבד לא שייך לומר זכין לאדם שלא בפניו וא"כ אין כאן שליחות לקבלה ואפילו אם העבד רוצה בסוף אפ"ה לא ליהוי משוחרר כיון שחזר בו הרב ביני ביני וגם זה הדין מבואר בא"ע סי' קמ"א לענין גט אשה שאף שראינו שהיתה מהדרת לבקש גט וגם בסוף אומרת דניחא לה אפילו הכי לא הוי שליח לקבלה בכה"ג דסתם גיטי נשים חוב הוא לה וזה ברור ודו"ק:

בא"ד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דנהי דבמוכה שחין לא מיתלר לה (בהדיא) אפ"ה חוב הוא לה מצד המזונות וליכא למימר כגון שהיא אומרת בפירוש שהגירושין יפין לה יותר שהרי בסמוך כתבנו מבואר דלא תליא מידי במה שהיא אומרת בתחלה ובסוף כ"א במאי דניחא מסתמא תליא מילתא ושלא יהא שום צד חובה כמבואר לקמן בשמעתין דקאמר הסבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה. מיהו נראה דהא דקתני במתניתין דחוב הוא לאשה מצד המזונות אין זה עיקר הטעם דרוב נשים מעשה ידיהם מספיקים למזונותיהם כמ"ש התוספות בסמוך דלא ספקה לא שכיח א"כ אין זה חובה אלא הגירושין בעצמם הן חוב דטב למיתב טן לו וא"כ מקשה שפיר הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין וכגון שמעשה ידיה מספיקין למזונותיה כן נ"ל. ומה שנחלקו הפוסקים בענין גט מומר דלא הביאו הטעם דמזונות היינו משום דסתם מומר אינו מעלה מזונות לאשתו. מיהו כל זה לשיטת הירושלמי אבל בגמרא דידן מסקינן בפרק האשה שהלכה דאפי' במקום קטטה נמי לא שייך לזכות גט ע"י אחר משום דטב למיתב טן לו ובפרק המדיר משמע דאפילו במוכה שחין נמי אמרינן טב למיתב טן לו וא"כ צ"ע ועיין בטוא"ע סי' ק"מ לענין גט מומר ובב"י שם לענין מוכה שחין ובש"ע שם:

בא"ד לית לך אלא כהלא אילו המוכר עבדו שלא מלעת כו' עכ"ל. עיין מה שכתב מהרש"א ז"ל בזה ומילי לסברא נינהו אבל מ"מ הקושיא במקומה עומדת דלא משני הירושלמי מידי אמתניתין דהא תליא טעמא בהדיא משום שאם ירצה שלא לזונו ואי כשיטת מהרש"א ז"ל הו"ל למימר בהדיא דבעבד אין יכול לחזור בו משום דיכול למוכרו לגמרי בע"כ ע"י אחר משא"כ באשה ולענ"ד נראה לפרש בע"א משום דעיקר קושיית הירושלמי הרי שהיה עבדו של קטן ויולע בו העבד שלא יאמר לו עשה עמי ואיני זנך וכן למאי דמשני בא"ל צאי מעשה ידיך וכיון שהוא קטן יולע בו שאינו מקפיד על המזונות ויתן לו בריוח ואף שעכשיו רוצה לשחררו מ"מ שמא יחזור בו נמצא שקבלת השיחרור הוא חוב מצד המזונות עצמן וע"ז משני דכיון שיכול למכרו לאחר א"כ ודאי זכות הוא לו להיות בן חורין דאף אם הוא עבדו של קטן אעפ"כ מפחד תמיד שמא ימכרנו לאיש בזוי ונקלה ויהיה עבד לו והלה יאמר עשה עמי ואיני זנך נמצא שהשיחרור הוא לעולם זכות גמור. משא"כ באשה לעולם הוא חוב דאע"ג דעכשיו ספקה זימנין דלא ספקה ויצטרך להשלים וכוונת הירושלמי למה שאמר אין יכול לגרש אשתו שלא מלעתה פירוש שאינו יכול להפקיע ממנה מזונות שלא מלעתה כן נ"ל נכון ואף דלענין האשה אין הלשון מכוון כבר כתבתי דמילתא דאשה לא נקיט בלא"ה אלא אגב גררא וק"ל:

גמ' ש"מ יכול הרב לומר לעבד כו' וי"ל טובא דמהיכי תיתי בעי למידק ממתני' דיכול לומר דהא במתני' אין הרב חפץ כלל בעבודת העבד שהרי נותן לו גט שיחרור אלא דהתנא יהיב טעמא למילתיה דלא תימא שקבלת השיחרור הוא חוב מצד הפקעת המזונות על זה קאמר שפיר דאין כאן חוב דבלא"ה רשאי שלא לזונו עוד כיון שאינו חפץ עוד בעבודתו משא"כ באשה דלעולם חייב במזונות עד דמטי גיטא לידה אבל היכא דשקיל הרב מעשה ידי העבד לעולם אימא לך דאין יכול לומר והנלע"ד בזה דהמקשה סובר דהא דקאמר מתני' שאם ירצה שלא לזונו רשאי אין כוונתו לשלול ולומר דאין כאן חוב לעבד מצד הפקעת המזונות כדפרישית וכפרש"י במתני' דקשיא ליה למקשה דא"כ מאי האי דקאמר שאם ירצה שלא לזונו רשאי ותיפוק ליה דאפילו אינו רשאי נמי אין כאן חוב העבד דאף שע"י השיחרור יפטור הרב לזונו האיכא מיהא מעשה ידיו ויתפרנס ממעשה ידיו דרוב עבדים מעשה ידיהם מספיקים למזונות כדאמרינן בשמעתין אע"כ לעיקר כוונת התנא במאי דקאמר שאם ירצה שלא לזונו רשאי היינו שזה הוא הזכות של העבד ומש"ה נעשה שלוחו שלא בפניו דתנא דמתני' לא נחית לטעמא דמתירו בבת חורין אלא הזכות הוא מצד המזונות עצמן וא"כ מלייק הש"ס שפיר דלא מצינן שום זכות מצד המזונות אלא אי אמרינן דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דאי ס"ל אין יכול לא מצינו זכות בזה השיחרור לענין מזונות דלעולם קודם השיחרור נמי יש לו מזונות או מן הרב או ממעשי ידי עצמו והתרצן משני דבא"ל צאי מעשה ידיך כו' והיינו כלמסיק בדלא ספיק ולפ"ז כוונת התנא לאו כדס"ד דאזכותא קא מהדר שהזכות הוא מצד המזונות אלא כוונת התנא לשלול מניעת החוב דזכות איכא בלא"ה אי משום שמתירו בבת חורין ואי משום מעשה ידיו דע"פ הרוב עודפין על המזונות אלא כי היכי דלא תימא נהי שהוא זכות מצד זה איכא נמי חוב מצד אחר דזימנין דלא ספיק על זה קאמר התנא דמתני' שאם ירצה שלא לזונו רשאי וא"כ בדלא ספיק לעולם א"צ להשלים וממילא אין כאן חוב כלל והזכות כדקאי קאי. כן נלע"ד אבל מלשון התוספות נראה דלא נחתו להאי סברא לפמ"ש בסוף ד"ה עבד נמי ויבואר בסמוך לפי שיטתם ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה ועבד נמי כו' אבל אשה כך התנה בכתובתה כו' עכ"ל. נראה שכוונתו בזה דלא תקשי מאי פסקא דבאשה חייב להשלים בדלא ספקה טפי מעבד דהתינח למ"ד בכתובות דמזונות עיקר אי מדאורייתא אי מדרבנן ותיקנו מעשה ידיה תחת מזונות א"כ פשיטא בדלא ספקה צריך להשלים לה כל מזונותיה משלם כיון דמזונות עיקר אבל לריש לקיש דאמר בכתובות דמעשה ידיה עיקר ותיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה א"כ איכא למימר דבדלא ספקה א"צ להשלים דיכול הבעל למימר אי אפשי בתקנת חכמים כמו שהקשו התוספות שם בפ' נערה דף מ"ו לכך כתב רש"י שכך התנה בכתובתה ולפ"ז ליכא למ"ל למני הבעל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך וכ"כ שם התוס' אלא שלא נתנו טעם לדבר ואפשר שכיוונו למאי שכתב רש"י ז"ל כאן למספר כתובתה נלמד ובאמת למלברי ריש לקיש גופא מוכח כן דקאמר מעשה ידיה עיקר ותיקנו מזונות תחת מעשה ידיה משמע לשתי תקנות תקנו וא"כ קשה לתקנה דמזונות למה למעיקרא שתיקנו מעשה ידיה לבעל ממילא נתחייב הבעל במזונות דהא מילתא דפשיטא היא שאין הבעל יכול לומר לאשתו עשה עמי ואיני זנך מק"ו לעבד עברי דכתיב כי טוב לו עמך כ"ש אשתו כדאמרינן פרק אף על פי דף נ"ז אע"כ דאפ"ה הוצרכו לתקנה דמזונות לענין שלא יוכל הבעל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך אלא לעולם צריך להשלים כן נראה לי נכון ודו"ק:

גמרא עבד נמי בדלא ספיק. ולכאורה יש לדקדק לכל האי שקלא וטריא דמייתי הש"ס לדקדק מלכוותיה גבי אשה אין לו מקום בסוגיא למעיקרא למשני לאיירי דא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך ע"כ כוונת התנא דא"צ להשלים בדלא ספיק דאלת"ה מאי איכפת לן במאי דרשאי שלא לזונו ויכול לומר צא מעשה ידיך דהכתי אין כאן לא זכות ולא מניעת חוב בקבלת השיחרור שהרי זולת השיחרור נמי יפרנס עצמו במעשה ידיו אע"כ לנפקא מיניה דלא תימא שהוא חוב אי לא ספיק וא"כ תיכף יכול להקשות אי לא ספיק יצטרך להשלים אי ס"ל דאין יכול לומר צא מעשה ידיך וכמ"ש התוס' דהא בהא תליא ובשלמא אם נפרש לסוגיא דשמעתין תליא בג"ש דלה לה מאשה למ"ל דאין יכול לומר עשה עמי ואיני זנך היינו מחמת ג"ש א"כ אתי שפיר דהא דמקשה עבד נמי דלא ספיק היינו לבתר דלייק דבאשה צריך להשלים בדלא ספקה אם כן בעבד נמי חייב בג"ש דלה לה מאשה ותיקשי למ"ל מזונות אשה לאורייתא אם כן ה"ה בעבד. אבל מלשון רש"י ז"ל ותוספות משמע דלא איירי הכא מג"ש וכמו שכתבתי א"כ צ"ע ויתיישב בסמוך בל' התוספות:

תוספות בד"ה עבד נמי וא"ת אטו משום דלא ספיק כו' עכ"ל. ויש לתמוה על תמיהת התוספות דמאי קושיא אין ה"נ דהמקשה סבר לחייב להשלים בדלא ספיק כיון דמקמי הכי הוי שקיל העדפה ותלע דהא רשב"ג סובר דקושטא דמילתא יכול העבד לומר בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות ואוקמינן בדלא ספיק וא"כ המקשה דהכא נמי איירי בהאי גוונא גופא דתנא דמתניתין פסיק ותני דלעולם קבלת השיחרור אין בו חוב ואמאי הא בשנת בצורת הוא חוב גמור אי לא ספיק אליבא דרשב"ג. מיהו בגופא דמילתא לדינא נראה ברור דמילתא דפשיטא היא דאין חייב להשלים אע"ג דזימנין שקיל העדפה ותלע דהא האב זוכה במעשה ידי בתו ואפ"ה תנן בכתובות פרק נערה שאין האב חייב במזונות בתו ונהי דע"כ איירי בא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך דאל"כ הא ודאי חייב במזונות תחת מעשה ידיה דהא פשיטא לן דאין האב יכול לומר לבתו עשה עמי ואיני זנך כדאמרינן בהחובל מק"ו דע"ע אע"כ דבא"ל צאי מעשה ידיך וקמ"ל דאין חייב במזונות בתו והיינו לענין שא"צ להשלים בדלא ספקה א"כ כ"ש בעבד אבל התוס' ודאי לא נחתו להכי ומכח סברא גופא מקשו א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ונראה דרשב"ג גופא לא קאמר אלא כשהרב אינו רוצה לשחררו דמצי העבד לומר או פרנסני או הוציאני לחירות משא"כ במתניתין דאיירי שהרב רוצה לשחררו אלא דאנן אמרינן שהשיחרור אינו כלום שהוא חוב לעבד דאפשר שישמיט עצמו לקבל השיחרור ובתוך כך יהא רבו חייב לזונו וע"ז מקשו התוס' שפיר דמהיכי תיתי יהא חייב לזונו כיון דא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך והעבד לא מצי למימר או פרנסני או הוציאני לחירות שהרי אינו רוצה להשתחרר ובזה א"ש נמי דלא תיקשי לרשב"ג א"כ בבתו נמי אמאי אמרינן שאין חייב לזונה אע"ג דשקיל מעשה ידיה וא"צ להשלים בדלא ספקה ומשמע דאף בשני בצורת והיינו משום דהתם לא שייך לומר או פרנסני או הוציאני לחירות אלא לפ"ז לא א"ש תירוץ התוס' דרגיל הוא שהולך ועובד כו' ותיפוק ליה שהרב אינו רוצה בעבודתו אלא לשחררו ועיי' מה שכתבתי לעיל בזה ויש ליישב ודוק היטב:

בא"ד ואור"י לס"ל לרגילות הוא שעבד עצמו כו' עכ"ל. בסמוך כתבתי שיש לדקדק ותיפוק ליה שהרב אינו רוצה בעבודתו שהרי רוצה לשחררו מיהא בהא מצינן למימר דאפ"ה מקשה שפיר דסוף סוף קבלת השיחרור הוא חוב דשמא יחזור בו הרב בתוך כך מלשחררו וממילא יהא חייב לזונו להשלים בדלא ספיק דנהי דולאי אין רגילות שיחזור בו הרב ממה שאמר צא מעשה ידיך כיון דעכשיו לא ספיק ואטו בשופטני עסקינן מ"מ כיון דמעצמו עובד את רבו יהא חייב לזונו בתוך כך אבל ממה שדקדקתי בסמוך מהא דרשב"ג לא יתכן לפרש כן ע"כ צ"ע ודו"ק. ע"ש במה שכתבו דס"ל לרגילות הוא כו' כבר הקשיתי לשאול

כיון דמכח סברא מקשה כן א"כ כל האריכות דמייתי מדכוות' גבי אשה הוא אך למותר וכמ"ש בסמוך. מיהא יש ליישב לסברא זו גופא שנתחייב במזונות מחמת שעובדו מעצמו לאו סברא אלימתא היא ולא ידעינן לה אלא מדיוקא דאשה והיינו לפמ"ש בסמוך דבאשה גופא תיקשי אמאי פשיטא ליה בלא ספקה שחייב להשלים תינח למ"ד מזונות עיקר אבל למ"ד מעשה ידיה עיקר אמאי אין יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ואף שכתבתי למעיקרא כך תיקנו מ"מ היא גופא תיקשי דהא קאמר בהדיא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אע"כ דהיינו נמי מה"ט גופא כיון דאף בדאמר לה צאי מעשה ידיך אפ"ה רגילות הוא שהאשה עושה לו לצרכי הבית וכמבואר בפוסקים דאף באומרת איני ניזונת ואיני עושה אפ"ה צריכה לעשות צרכי הבית ומש"ה חייב להשלים בלא ספקה אף בדא"ל צאי מעשה ידיך למ"ד מעשה ידיה עיקר וא"כ מקשה שפיר א"כ בעבד נמי יש לחייבו מחמת האי סברא גופא כן נ"ל ויש ליישב עוד בדרך אחר עפמ"ש בסמוך ואין להאריך:

בד"ה מאי שנא לערי מקלט פי' אא"ב יכול כו' עכ"ל. נראה בכוונתם דודאי אגופא דברייתא לא שייך בלא"ה להקשות מ"ש לערי מקלט דאיכא למימר דוקא בערי מקלט אין חייב לזונו בלא ספיק בדא"ל צא מעשה ידיך והיינו כיון שאין עובד לרבו כלל משא"כ כשהוא אצלו אף בדא"ל צא כו' והיינו כסברת המקשה לחייב להשלים בלא ספיק כיון שרגילות הוא שעובדו מעצמו אלא לעיקר כוונת התוס' דלמאי דבעי למידק מעיקרא מברייתא דערי מקלט דמצי למימר עשה עמי ואיני זנך וא"כ תיקשי ליה מ"ש לערי מקלט ומפרשי' התוס' דלא קשיא מידי ודו"ק:

בד"ה מספקת מאי למימרא אא"ב כולה בדספקה תנא סיפא כו' עכ"ל. נראה דפשיטא להו דלעולם אי אפשר לפרש סיפא דברייתא בלא ספקה דא"כ אמאי רשאי לומר צאי מעשה ידיך הא חייב במזונות ופשיטא דחייב להשלים ואף דלפמ"ש לעיל היה אפשר לומר דלמ"ד מעשה ידיה עיקר א"כ מסברא מצי הבעל לומר צאי כו' דלא ניחא ליה בתקנת חכמים אלא דאפ"ה מודה דחייב להשלים בלא ספקה היינו לפי דמ"מ היא עושה צרכי הבית כמ"ש בשם הפוסקים וא"כ הכא שגלתה לערי מקלט לא שייך האי טעמא דצורכי הבית מש"ה קתני דאם אמר לה צאי כו' רשאי אלא לפי דקי"ל הלכה כמ"ד מזונות עיקר א"א לפרש אלא א"כ בדספקה והסוגיא כפירוש התוס' וק"ל:

דף יב:

גמרא בפחות פחות משוה פרוטה. והא דקאמר לוה ואוכל אמאי לא קאמר בכה"ג שעושה פחות פחות מש"פ ומוכר ואוכל משום דפחות מש"פ לאו ממונא הוא ולא שייך ביה מכירה אם לא כשמצרף לש"פ ואז חל הקדש על הפרוטה משא"כ לענין פרעון א"ש ואיירי שעושה מלאכה אצל המלוה עצמו וכי גמר מלאכה בפחות מש"פ נותנו לו בתורת פרעון וזכה בה המלוה כן נ"ל:

שם ה"נ מסתברא דאמר רב המקדיש מעשה ידי עבדו כו' מאן דבעי נפלחיה ע"כ. וצריך לומר דקים ליה לתלמודא דמילתא דרב בהאי מימרא נמי איירי בעבד כנעני דומיא דמימרא דלעיל דאל"כ הוי מצי לאוקמי מימרא דהכא בעבד עברי שיכול להקדיש מעשה ידיו כל זמן שהוא אצלו ומש"ה עושה ואוכל דבע"ע כולי עלמא מודו דאין יכול לומר עשה עמי ואיני זנך דכתיב כי טוב לו עמך כדאיתא בפ' אע"פ ובפ' החובל אע"כ דפשיטא לתלמודא דלישנא דרב איירי בעבד כנעני:

תוספות בד"ה ש"מ יכול ש"מ וא"ת ר' יוחנן היכי מוקי כו' כדפריך לעיל כו' עכ"ל. פי' דמילתא דרשב"ג ע"כ לא מיתוקמא אלא בדא"ל צא מעשה ידיך דא"א לומר דס"ל יכול דא"כ מ"ש שני בצורת דנקט דכיון דיכול לומר עשה עמי לעולם כשני בצורת הוא כדפרש"י לעיל אע"כ דס"ל אינו יכול ובדא"ל צא כו' ובלא ספיק וא"כ ממילא לית לן למימר דרבנן דקאמרי הרשות ביד רבו היינו משום דיכול דמסתמא אמילתא דרשב"ג קאי דאיירי בדא"ל צא דווקא הא לאו הכי אינו יכול דמהיכי תיתי נאמר דרשב"ג ורבנן פליגי פלוגתא רחוקה דרבנן סברי דיכול לומר עשה עמי ואיני זנך לגמרי ורשב"ג סובר דאפילו להשלים צריך בלא ספיק ואין יכול לומר צא כו' ואפושי פלוגתא לא מפשינן וע"כ דכ"ע סברי אין יכול כן נ"ל בכוונת התוספות וק"ל:

גמרא לא צריכא דאמלוהו לחמשה יומי כו' דוקא לענין רפואתו שייך לאוקמי בהכי אבל לענין שבת לא שייך לשנות נמי כה"ג דאמלוה לחמשה יומי ואיתסי בתלתא יומי וקמ"ל דנותן כל השבת של חמשה ימים לרבו אע"ג דצער לעבד הוא משום דבשבת לא שייך אומדנא אלא המזיק נותן שבת שבכל יום ויום כמבואר בפוסקים. ומ"ש התוס' בד"ה רפואתו דידיה הוא עיין מה שכתבתי בזה בפ' החובל:

תוספות בד"ה וכי תימרו אי בעי זריק ליה גיטא וא"ת מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השיחרור כו' עכ"ל. והקשה מהרש"ל ז"ל דהאי קושיא הוי מצי לאקשויי נמי לעיל לענין מזונות דמאי קאמר אם ירצה שלא לזון רשאי סוף דבר חוב הוא לו זה השיחרור דמפסיד ליה ודאי מזונות מהשתא וזהו תורף הקושיא עיין מה שתירצו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל ואני לא זכיתי להבין דבריהם שאיני רואה שום קושיא בדברי התוס' דעיקר קושייתם כיון דהשתא משמע לן דברייתא דהכא שהעבד רוצה טפי בעבדות מלהיות משוחרר משום תרומה א"כ מקשו שפיר מאי האי דקאמר אי בעי זריק ליה גיטא דסוף סוף חוב הוא לו זה השיחרור דהא אי משחרר ליה בתר הכי לא מפסיד מידי ומ"מ ניחא ליה ברווחא דביני ביני דשמא לא יזרוק לו ויאכל תרומה משא"כ לעיל לענין מזונות לא שייך כלל להקשות כן כיון דבלא השיחרור נמי אינו צריך לזונו וא"כ אנן סהדי שאינו רוצה להיות עבד בחנם ולמות ברעב למ"ד יכול וכן למ"ד אינו יכול הא לא ספיק וא"כ ודאי השיחרור הוא זכות גמור למאן דאמר יכול וכן למאן דאמר אינו יכול מרויח לענין העדפה להשלים זימנין דלא ספיק ודברי מהרש"ל ומהרש"א ז"ל צריכין עיון:

דף יג.

משנה האומר תן גט זה לעבדי כו' ופרש"י ז"ל דל"ג תן כו' שלא מסרו ליד שליח כו' וכן כתבו התוס'. וכבר כתבתי זה פעמים בדף ט' ובדף י"א שהרי"ף והרמב"ם ז"ל כתבו בהדיא דאיירי שמסרו ליד השליח ואפ"ה לא יתנו לאחר מיתה דנהי שאין יכול לחזור בו מ"מ לא הוי שיחרור עד דמטא לידיה דעבד ואין שיחרור לאחר מיתה וזכו בו היורשים ואין להקשות על שיטה זו דכיון דלא היה יכול לחזור בו בודאי נתייאש ממנו וליהוי כהפקיר עבדו ומת דאיכא למ"ד א"צ גט שיחרור ואיכא מ"ד אין לו תקנה דיש לומר דשאני התם שאמר בלשון הפקר משא"כ לשון שיחרור לא מהני עד דמטא לידיה. אבל אי קשיא לי הא קשיא על שיטה זו דא"כ אמאי מהדר תלמודא לאוקמי סיפא דמתניתין תנו מנה לפלוני במעמד שלשתן או בשכיב מרע ואמאי לא מוקי בפשיטות דומיא דרישא שמסר המנה לשליח ומש"ה יתנו לאחר מיתה שהרי הרמב"ם ז"ל כתב בהדיא בהל' זכיה ומתנה דבמתנה אמרינן תן כזכי ולא כמ"ש התוס' לעיל לחלק בין חוב למתנה וא"כ תיקשי אמאי לא מוקי לה בהאי טעמא גופא ועוד דלמאי דמוקי לה במעמד שלשתן לא ידעינן האי מילתא ממתניתין כיון דמיתוקמא כפשטא משום תן כזכי וליכא למימר דלא מיתוקמא בהכי משום דלא קתני תן מנה זה וכעין שכתבו התוספות בשמעתין וכ"כ התוספות לעיל דף י"א אלא דלכאורה דדוקא לשיטת התוספות שייך לדקדק כן כיון דבריש דמתניתין לא איירי כלל שמסר בתורת שליחות וזכי' א"כ אי ס"ד דסיפא איירי בכה"ג הו"ל לפרושי בהדיא תן מנה זה משא"כ לשיטת הרמב"ם דרישא איירי שמסר בתורת שליחות ואמר תן לשליח א"כ ממילא משמע דסיפא איירי בהכי אע"ג דלא תנא זה דומיא דהולך מנה לפלוני וליכא למימר נמי דהרמב"ם ז"ל סובר דבמתנה נמי נהי דאמרינן תן כזכי היינו שאין יכול לחזור בו אבל מ"מ לא הוי מתנה עד דמטי ליד המקבל ומש"ה לא יתנו לאחר מיתה אלא שאין טעם לדבר דדוקא בשיחרור שייך לומר כן משום דאין שיחרור לאחר מיתה משא"כ במתנה ועוד דלקמן גבי מת משלח משמע בהדיא דדוקא בשיחרור למ"ד הולך לאו כזכי לא יתנו אחר מיתה אבל למ"ד דהוי כזכי יתנו אף לאחר מיתה וכ"ש תן דמהני לרמב"ם ז"ל כזכי דמהני אף לאחר מיתה וא"כ צ"ע הרמב"ם ז"ל אמאי לא מוקי לה בהכי ויש ליישב ממה שאכתוב סמוך גבי מעמד שלשתן ומה שיש להקשות על שיטה זו מהא דדייקינן לקמן טעמא דאמר תן וכמו שכתבו התוספות דמה"ט לא גרסינן זה יבואר לקמן בסמוך:

תוספות בד"ה תנו מנה לפלוני כו' ואע"ג דלא הוי רישא דומיא כו' היינו משום דאית לן לאוקמי כולה בחד גברא. ויש להקשות דהא בב"ב פ' שמת דף קנ"א דייקינן בגמרא דמתנת ש"מ לא בעי קנין ממתני' דהכא דקתני תנו מנה לפלוני דומיא דרישא מה גט דלא קני מיניה מתנה נמי דלא קני מיניה כו' ולפירוש התוס' דכאן לא שייך לדקדק כן דהא בלא"ה לא איכפת לן בהכי דלא הוי דומיא דרישא אלא דליהוי בחד גברא. ונראה ליישב דהתם הכי קשיא ליה לתלמודא כיון דברישא לא שייך קנין א"כ אי ס"ד דבסיפא בעינן קנין הו"ל לפרושי כי היכי דלא ליטעי דבמתנת ש"מ במקצת נמי אמרינן ככתובים וכמסורים דמי ולא בעינן קנין דהא לא אשכחן בהדיא במתניתין בשום דוכתא דבמתנת ש"מ במקצת בעי קנין משא"כ הכא למאן דמוקי לה בבריא ובמעמד שלשתן אע"ג דרישא לא איירי במעמד ג' אפ"ה ממילא ידעינן דבע"כ סיפא איירי במעמד שלשתן דאל"כ אמאי יתנו לאחר מיתה דפשיטא לן דבאמירה בעלמא לא קני בבריא אע"כ במעמד ג' איירי כן נ"ל. ועי"ל דהתם הכי קאמר כיון דרישא איירי בלא קנין א"כ בתנו מנה מצי לאיפלוגי דבלא קנין לא יתנו לאחר מיתה ובקנין יתנו לאחר מיתה אלא דלפ"ז לא הוי משני התם נמי שפיר דאיירי במנה מחמת מיתה או במחלק כל נכסיו דא"כ אכתי תיקשי ליפלוג בממון גופא היכא דאין מנה מחמת מיתה ואין מחלק כל נכסיו אע"כ דניחא ליה למיתני רישא רבותא בגיטין ושחרור גופא כמ"ש התוספות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וצריך לפרש כפירוש הראשון ודו"ק:

בד"ה והא לא משך תימה מאי פריך הא קי"ל מצוה לקיים כו' עכ"ל. ומהא דקתני בריש' בשיחרור לא יתנו לאחר מיתה לא מצי לאוכוחי דתנא דמתניתין לית ליה מצוה לקיים מדאין כופין את היורשים לשחרר כמו בפ' השולח (לקמן ד' מ' ע"א) בעובדא דר' דימי דשאני התם כיון שצוה להם לשחרר לאחר מותו שייך לומר מצוה לקיים וכופין אותם משא"כ הכא שלא צוה להם שישחררוהו הם אלא אמר ליתן לו גט שיחרור בשמו וכיון שמת לא מצינן לקיים לדבריו בזה דאין שיחרור לאחר מיתה וכמ"ש התוס' לקמן בשמעתין כרבנן דירושלמי ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל בזה:

בא"ד ועוד מפר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים כו' וכן משמע בפ' מי שמת גבי איסור גיורא כו' עכ"ל. שם בפ' מי שמת האריכו התוס' מאד בזה ליישב כל הסוגיא בזה ע"ש ונראה מדבריהם דפשיטא להו דכל היכא דאמרינן מצוה לקיים כופין על כך והב"ד מוציאין בע"כ מיד המוחזק ואזלי בזה לשיטתייהו שכתבו בפ' הכותב דף פ"ו דכל היכא דאמרינן מצוה כופין אפי' במצוה דרבנן והוכיחו כן מההיא דפ' השולח דאמרינן כופין את היורשים לכתוב גט שיחרור משום דמצוה לקיים דברי המת לכך הוכרחו לפרש דהא דאמרינן גבי מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם דאין כופין כשלא הניח להם אחריות נכסים אלא מטלטלין היינו משום דאתינן עלה מכח מצות כיבוד שהוא מצוה שמתן שכרה בצדה שאין הב"ד מוזהרין עליה ע"ש וכ"כ הטוח"מ בסי' ק"ז ולפ"ז קשיא להו מעובדא דאיסור גיורא שהרי רבא מחוייב להחזיר מן הדין אע"כ דלא שייך מצוה לקיים אלא כשהופקד מתחלה לשם כך ובהא מתיישבא להו הסוגיא דהכא. אלא דמלשון רש"י ז"ל בשמעתין שכתב בהדיא דסוגיא דהכא היינו אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים א"כ משמע בהדיא דמאן דאית ליה מצוה לקיים היינו אף כשלא הושלש לידו לשם כך וא"כ תיקשי ליה מעובדא דאיסור גיורא ושאר קושיות והנלע"ד בזה דרש"י ז"ל לשיטתו שכתב בהדיא בפ' מי שהיה נשוי בעובדא דקטינא דארעא דההיא דמצוה על היתומים לפרוע ואין כופין היינו משום דמצוה דרבנן היא ואין כופין והתוס' בפ' הכותב הקשו ע"ז מההיא דפ' השולח דאמרינן כופין היורשים לשחרר אע"ג דליכא אלא מצוה דרבנן. ולענ"ד יש ליישב דבלא"ה ע"כ א"א לפרש כוונת רש"י ז"ל דבכל מצוה דרבנן אין כופין שהרי מצינו בכמה דינים שתקנו חכמים דכופין אף להוציא מיד היורשים כגון במתנת שכ"מ וכן במעמד שלשתן דשמעתין דאע"ג דכל הני מדרבנן אפ"ה כופין וכן הוא הדין לכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקנו אע"כ דכוונת רש"י ז"ל דהכי משמע לישנא דמצוה על היתומים דלשון מיותר הוא אע"כ דתחלת התקנה כן היה דליכא אלא מצוה אבל לא תיקנו להוציא ממון מיד המוחזק בע"כ ולפ"ז נוכל לומר דהא דמצוה לקיים דברי המת משמע מגוף הלשון דליכא אלא מצוה אבל אין מוציאין מיד המוחזק דאל"כ למה אמרו בלשון מצוה ומאי שנא ממתנת שכ"מ שלא נאמרה בזה הלשון אע"כ דעיקר התקנה כך היה דליכא אלא מצוה ואין כופין וכן משמע הא דקאמר בפ' הכותב דלידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה אי אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה והיינו משום דלשון מצוה משמע ליה הכי. וע"ז השיב לו דכיון שהוא מצות עשה מן התורה כופין על שתצא נפשו וממילא משמע דבמילי דרבנן היכא דמצינו זה הלשון מצוה לענין ממון אין כופין ולא תיקשי ליה מהא דהשולח שכופין היורשים לשחרר דהתם לא היו היורשים מוחזקין כלל אלא העבד זכה עצמו מיד בשעת מיתה קודם שזכו היורשים כיון דאיכא מצוה ולא גרע מהיכא שהממון ביד השליש דמטעם מצוה אמרינן שהשליש או השליח מחוייבים לקיים דברי המת ולא אתינן אלא לאפוקי היכא שהמוחזק רוצה להחזיקן לעצמו שאין כח ביד הב"ד להוציא ומה שאמרו בפ' השולח היינו לענין שצריכין לכתוב גט שיחרור כיון שכבר זכה העבד בעצמו לענין השיעבוד וכן ההיא דכופין היורשים ועושין לה קורת רוח היינו מה"ט שהיא זכתה בעצמה לענין השיעבוד ואף התוספות הוכרחו לחלק בפ' מי שמת לענין ההיא דשיחרור אלא שלא כתבו הטעם ובמה שכתבתי נכון הוא וכ"כ הרשב"א ז"ל סברא זו בשמעתין בשם הרמב"ן ז"ל נמצא לשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר ההיא דאיסור גיור' שהרי רבא רצה להחזיק לעצמו ובכה"ג לא תקנו חכמים להוציא מיד המוחזק ולפ"ז לא צריכין אליבא דרש"י ז"ל לפרש כשיטת התוס' דלא שייך מצוה אלא כשהושלש מתחלה לכך אלא לרש"י ז"ל בכל ענין אמרינן מצוה היכא שאין אנו צריכין להוציא הממון מחזקתו ומשום דבשמעתין משמע דאף שהממון ביד אחר קאיירי דהא מוקי לה במעמד שלשתן ומש"ה קשיא ליה ותיפוק ליה ליתנו לאחר מיתה לכך הוכרח לפרש דסוגיא דשמעתין אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים כו' כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל. וראיה גדולה לזה הסוגיא בפ' גט פשוט דאמרינן שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין ומקשינן עלה מלוה ע"פ היא ואינו נגבה מן היורשים וקשיא לן מאי קושיא הא אפי' בלא פריעת ב"ח מחוייבים לקיים דברי המת והתוס' כתבו שם קצת בענין זו הקושיא ותירצו דכיון דבתורת פרעון מצוה ליתן גרע טפי ממתנת

שכ"מ ע"ש והוא תמוה מאד דאטו משום דאיכא תרי מצות מצוה לקיים ומצוה על היתומים לפרוע גרע טפי ולפמ"ש א"ש דבמצוה לקיים אין להוציא מיד היורשין בע"כ. (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע אח"ז עיינתי בחידושי הרשב"א שהביא ג"כ ראיה זו בסוף דבריו דמאותה סוגיא דפ' גט פשוט רוצה לסתור דברי הרמב"ן ז"ל דס"ל דמשום מלוה ע"פ כופין היורשים ע"ש ובלשון הר"ן ז"ל) אף לשיטת התוספות נמי א"ש כיון שלא הושלש לשם כך אבל רש"י ז"ל ע"כ לא נחית לזה כמ"ש. ואל תשיבני דמ"מ היאך רצה רבא להחזיק לעצמו אתו לא היה רוצה לקיים המצוה אלא לאין זה קושיא דבלא"ה קשה הא רב מרי בריה דאיסור גיורא היה נילתו בקדושה ואמרי' בפ"ק דקידושין דהמחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו וכבר הרגישו התוס' בזה בפ' מי שמת ובפ"ק דקידושין ע"ש מ"מ לשיטת רש"י ז"ל א"ש ומהאי טעמא שלא החזיר להם בתורת ירושה כ"ש שלא היה לו להחזיר משום מצוה לקיים כיון דאפי' בישראל מעליא אין כאן דין השבה לבעלים אלא מצוה בעלמא ואין כאן מקומו להאריך אולי יזכני ה' לבאר באריכות בפ"ק דקידושין ואף דלפ"ז יצא לנו דין חדש דביורשים לא שייך כפייה היפך ממה שהביא הב"י בח"מ סי' רנ"ב בשם הרשב"א ז"ל דבנייה ליורשים עיקר הדין למצוה לקיים כופין וכן איכא נמי נ"מ להיפוך אם הוא ביד שליש שלא הושלש לשם כך מ"מ בלא"ה יש כמה חילוקי דיעות בענין זה. והנלע"ד בשיטת רש"י ז"ל כתבתי ליישב כל הסוגיא וממילא נתיישב הא שהוצרכו לתקן לדברי ש"מ ככתובים ומסורים דמי ובמקצת בעי קנין ולא נגעו בה מדין מצוה לקיים ולפמ"ש א"ש דבמצוה לקיים אין כופין להוציא מחזקתו כמ"ש רש"י ז"ל גבי ההיא למצוה על היתומים ודו"ק היטב. אח"ז עיינתי בלשון הרי"ף ז"ל פ' השולח בההיא דכופין היורשין ועושין לה קורת רוח שכתב בזה הלשון מאי קורת רוח לאו אמרה האי עבידתא לא מצינא למיעבד לא כייפינן לה עכ"ל הרי ששינה לשון הש"ס שאמרו כופין אותם והוא כתב לא כייפינן להו ולענ"ד הדבר ברור שכיון למה שכתבתי דבמצוה לקיים אין כופין ושאני הכא שהיא זכתה בעצמה כיון דמצוה לקיים אינה צריכה לעשות כשאר עבדים והיינו כופין אותם לא ולא אחת היא כן נ"ל נכון בעזה"י:

גמרא אמר רב זביד לעולם בבריא וכדרב הונא. וקשיא לי א"כ אמאי קתני במתניתין יתנו לאחר מיתה ומה רבותא יש בזה לאחר מיתה טפי מבחייו ואדרבה לאחר מיתה איכא למיטעי דלאו משום דרב הונא אלא משום למצוה לקיים דברי המת וטפי הו"ל למיתני דבחייו אין יכול לחזור בו וממילא ידענא דה"ה לאחר מיתה. ויש ליישב משום דמעמד שלשתן אינו אלא תקנת חכמים כהלכתא בלא טעמא וא"כ סל"א דלא תקנו חכמים אלא בחייו דבלא"ה החוזר בו בדברים הוא משום מחוסר אמנה משא"כ לענין יתמי איכא למימר אוקמוהו אדאורייתא כדאמרינן לענין משיכה ומי שפרע ובכמה דוכתי ואע"ג דשאני הכא שכבר זכה בחיי אביהם מ"מ מיחסר גוביינא ואגב אורחא אשמעינן דאפי' לגבי יורשים תקנו מעמד שלשתן ומכ"ש לא"ש טפי לשיטת הסוברים דבמעמד שלשתן נמי אם חזר ומחלו מחול וממילא דאפילו יורש יכול למחול נמצא דאכתי ברשות מרא קמא קיימי וברשות יורשים וקמ"ל דאפ"ה כל זמן שלא מחלו יתן הלה אף לאחר מיתה. ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי לעיל לשיטת הרמב"ם ז"ל אמאי לא מוקי למתניתין מטעם דתן כזכי דא"כ מאי איריא לאחר מיתה דאיכא למיטעי משום מצוה לקיים ליתני דבחייו אין יכול לחזור בו וממילא ידענא דה"ה לאחר מיתה דלענין תן כזכי אין שום סברא לחלק דזכיה גמורה היא משא"כ לענין מעמד שלשתן איכא רבותא טפי לאחר מיתה וכ"ש לאוקימתא דשכ"מ איירי דוקא לאחר מיתה דהכא במתנת שכיב מרע בכולה איירי במחלק כל נכסיו או במצוה מחמת מיתה כדאוקמוה בפ' מי שמת דף קנ"א ובכה"ג קי"ל אם עמד חוזר וק"ל:

תוספות בד"ה אית ספרי' דגרסי כו' אכן קשה לר"י כו' בבריא נמי מצי לאוקמי בכה"ג כו' וכ"ת דלא חיישינן למנה קבור כו' א"כ נוקמי בבריא ואפילו אינן צבורין עכ"ל. פירוש דלוקמי בבריא שהודה ואמר תנו מנה לפלוני ואשמעינן דלא חיישינן שלא להשביע את עצמו כיון דאמר תנו ונראה דע"כ האי אפילו אינן צבורין שכתבו התוספות היינו דאפילו שלא אמר מנה זו אפ"ה נותנין בבריא אבל מ"מ בעינן מיהא שהיו צבורין בשום פעם דהיינו פקדון דוקא שנקרא ג"כ בלשון צבורין דרב זביד דא"א לומר דאפילו אינן צבורין כלל נותנין לאחר מיתה אפילו במלוה דמהיכי תיתי הא קי"ל מלוה ע"פ אינו נגבה מן היורשים אפילו היכא דלא שייך שלא להשביע כדאמרינן גבי ההיא בפ' גט פשוט אההיא דאמר מנה לפלוני בידי ואמר תנו אע"כ כדכתיבנא אלא דלפ"ז הוי מצי התוס' לאוכוחי בפשיטות דא"א לאוקמי מתני' כגירסת הספרים שמפרשים דאיירי דרך הודאה דאלת"ה תיקשי בין לרב זביד בין לר"פ אמאי לא מוקי בפשיטות הא דקאמר והוא שצבורין היינו שהם פקדון אבל אם אינן צבורין לעולם אין נותנין דאי האי תנו מנה לפלוני היינו דרך הודאה למלוה אין נותנין משום דמלוה ע"פ א"נ מן היורשין ואם נתכוין לשם מתנה לא קנה כלל בדברים בעלמא ומש"ה בעינן צבורין דהיינו פקדון אע"כ מדלא מוקי הכי ע"כ דלשון תנו דמתניתין משמע דוקא לשון מתנה וכמסקנת התוס' ודו"ק. תו איכא למידק בדברי התוס' דאכתי מצינן לקיים גירסת הספרים הישנים ולתרץ קושית ר"י בענין זה דלעולם בבריא נמי חיישינן למנה קבור והא דלא מוקי מילתא דרב בצבורין ובבריא היינו משום דא"כ קשה מה שהקשיתי לעיל מאי איריא דקתני יתנו לאחר מיתה דאיכא למיטעי משום מצוה לקיים ליתני בחייו דאין יכול לחזור בו והיינו משום דלא שייך שלא להשביע בדאמר תנו וממילא ידעינן דנותנין לאחר מיתה דמאי שנא ובשלמא למאי שרוצה ר"י ז"ל לפרש דבבריא לא בעינן צבורין איכא למימר שפיר דהיא גופא קמ"ל דיתנו לאחר מיתה ולא חיישינן למנה קבור דרבותא זו לא שייכא אלא לאחר מיתה משא"כ הגירסא הישנה סוברת דבבריא נמי חיישינן למנה קבור וליכא לאוקמי אלא בצבורין וליכא רבותא אלא דלא שייך שלא להשביע א"כ מאי איריא לאחר מיתה ליתני מחיים ומש"ה מוקי לה בשכ"מ ובצבורין וא"כ איכא רבותא דאפילו לאחר מיתה דוקא בדאמר תנו נותנין אבל אי לא אמר תנו אין נותנין אפילו בהודאה דרך פקדון ובצבורין משום דחיישינן שמא שלא להשביע את בניו הודה ולאפוקי ממ"ל בפ' זה בורר דלא שייך טענת שלא להשביע בשכ"מ ע"ש. וממילא דלפ"ז נתיישב אליבא דגירסא ישנה דלא מוקי בבריא וההיא צבורין היינו פקדון דוקא לאפוקי מלוה משום דמע"פ א"נ מן היורשים דא"כ תיקשי נמי מאי איריא לאחר מיתה כיון דמתניתין בפקדון איירי ועיקר הרבותא לענין דלא אמרינן שלא להשביע ואי בבריא אפי' מחיים נמי מש"ה מוקי לה במעמד שלשתן ואיכא רבותא בלאחר מיתה דאף לאפוקי מיתומים שייך תקנת מעמד שלשתן ור"פ מוקי לה בשכ"מ ואיכא נמי רבותא לאחר מיתה כדכתיבנא ודו"ק היטב משא"כ לפיר"י ע"כ צ"ל דהא דלא מוקי לה הכי היינו משום דלשון תנו לא משמע לשון פקדון אלא לשון מתנה וא"כ אף אנו נאמר לגירסא הישנה ודאי שייך לשון תנו אף בהודאה בפקדון מיהו בשכ"מ דוקא שייך לשון תנו שמצוה כן לבניו אבל בבריא ודאי לא שייך לשון תנו אלא כשמצוה למי שהושלש בידו ליתן לפלוני והיינו אוקימתא דמעמד ג' אבל שלא בפניו ודאי לא שייך לשון תנו דרך הודאה בפקדון וא"כ ממה נפשך יש ליישב דברי הגירסא ישנה ודוק היטב. מיהו קשיא לי לפי גירסא הישנה דמוקי מתניתין בפקדון א"כ מאי מקשה הש"ס בפ' מי שמת אהא דאמר רבא מתנה במקצת בעי קנין ואותביה רבינא ממתניתין דהכא ומאי קושיא ממ"נ לא מיתוקמא מתניתין כלל במתנה אלא או במעמד שלשתן ובבריא או בשכ"מ ובפקדון וצ"ע:

בא"ד לכן נראה לנ"ג כו' אלא אפילו במתנה כו' עכ"ל. ומה שהקשו לעיל דהא כבר אשמעינן בב"ב לדברי שכ"מ ככתובין ומסורין לא חששו לתרץ דאיכא למימר דאתי לאשמעינן דאפילו במתנת שכ"מ במקצת דקי"ל בעי קנין אפ"ה לא בעינן הכא קנין וכדאוקמינן להיא שם בפ' מי שמת במצוה מחמת מיתה ודייק לה ממתניתין דהכא ע"ש:

דף יג:

גמרא רב זביד מאי טעמא לא אמר כרב פפא. ואף על גב דאמרינן הלכתא לקבורה לא חיישינן אפ"ה כיון דמרא דשמעתא נינהו משמיה דרב ורב גופא סובר דחיישינן למנה קבור אם כן שפיר מצי לאוקמי מילתא דרב כר"פ:

שם לא מיתוקמא מתניתין בשכ"מ מאי מלקתני כו' כבר כתבתי לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל קשיא סוגיא דשמעתין דהא לא מצי למיתני ברישא כתבו ותנו לעיקר הרבותא בשיחרור דאף על גב שכבר מסר השיחרור ליד השליח ולא מצי למיהדר דתנו כזכי דמי אפ"ה לא יתנו לאחר מיתה וכעין שהקשו התוס' לעיל במשנה למאן דגריס זה אלא דאיכא למימר דהרי"ף והרמב"ם ז"ל מפרשי הסוגיא בע"א דקשיא לתלמודא לא ליתני כלל מילתא דגט אשה כיון דליכא שום חילוק בגט דהא חוב הוא לה ולכ"ע יכול לחזור בו וכ"ש דלא יתנו לאחר מיתה ולאשמעינן דאין גט לאחר מיתה נמי לא צריך דבהדיא תנינן לה לקמן ולא משמע להו דאיכא רבותא אף שכבר התחיל מחיים וסל"א שיד השליח כידו כמ"ש התוס' לעיל ולדידהו לא ס"ל אלא מילתא דפשיטא היא אלא ע"כ דעיקר מילתא דגיטין לא איתמר אלא לדיוקא דלא יתנו לאחר מיתה הא מחיים נותנין ולא צריך תו לאמלוכי ביה וא"כ מדייק שפיר דלא מיתוקמא בשכ"מ דא"כ אפילו כתבו נמי כותבין ונותנין וליכא למימר דנקיט גט אשה שהוא מהדרכים ששוה גט לשיחרור הא ליתא דהא אמרינן לעיל דהא מילתא איתא נמי בשטרות וק"ל:

תוספות בד"ה מאי מלקתני תנו כו' וי"ל דמתני לא אתא לאשמעינן בדין מצוה לקיים כו' עכ"ל. נראה שכתבו כן לשיטתם דלעיל דלא מוקמינן מתניתין כיחידאי. וכמו שכתבו ג"כ דלמוקי רב לסיפא דמתני' במילי אוחרא ולא מוקי לה בטעמא דמצוה לקיים אלמא דלית ליה לרב מצוה לקיים. ואף למה שכתבו לעיל תירוצים אחרים לסיפא דמתניתין לא משמע ליה משום מצוה לקיים כיון דלא קתני מנה זה שמסרו לידו לשם כך אע"כ דלא נחית לענין מצוה לקיים וא"כ היא גופא תיקשי אי ס"ד דרישא דמתני' איירי לרבותא דאפילו בתנו לא אמרינן מצוה לקיים בסיפא נמי ליתני בהני גווני גופא לאשמעינן דיני מצוה לקיים בענין ממון ומאי איריא דשביק דין מצוה לקיים ונחית לדין דברי שכ"מ ועוד שנתן מקום לטעות דסיפא נמי איירי משום מצוה לקיים והוי ממש דבר והיפוכו דברישא לא אמרינן מצוה לקיים ובסיפא אמרינן אע"ג דרישא נמי לא נחית לדין מצוה לקיים כן נ"ל כוונת התוספות ודו"ק:

בד"ה גופא אמר רב הונא כו' אומר ריב"א וכן ר"ת כו' דאי לא קנה אלא מרצונו כו' יאמר לו זכי כו' עכ"ל. אף דלכאורה נראה כוונתם דלמה הוצרכו לתקן דבעינן דוקא מעמד ג' הא אפילו בלא מעמד המומחה לקבל אלא במעמד המומחה המפקיד ובמעמד הנפקד יש תקנה לקנות ע"י שיאמר לו זכי לזכין לאדם שלא בפניו אלא דקצת קשה מאי קשיא להו דלמא עיקר התקנה לענין שאם המומחה המפקיד אומר לנפקד תן לפלוני פקדון שיש לו בידי דבכה"ג לא מהני אם אומר לו זכי כדאמרינן לקמן דף י"ד אליבא דכ"ע פקדון לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ופירש"י וכיון שאין כאן זכות אפילו המומחה הנותן יכול לחזור בו וא"כ ע"כ הוצרכו לתקן שיהא במעמד המקבל וכיון שנתרצה תו לא שייך לומר אין רצוני כו' וקנה מטעם זכיה ואין לומר דא"כ למה הוצרכו לתקן תיפוק ליה דמדינא קני דהא במלוה ופקדון כל הפוסקים מודו דאמרינן תן כזכי ואפילו הולך הוי כזכי כדאמרינן לקמן אע"כ דעיקר התקנה היתה באומר מנה לי בידך תן לפלוני דרך מתנה דבכה"ג במתנה לא אמרינן תן כזכי כמ"ש התוספות לעיל ובסמוך אפרש דכ"ע מודו בהא היכא שלא מסרו לידו לשם כך וא"כ מדייקו התוספות שפיר כיון דבנותן מתנה איירי למה בעינן מעמד ג' אפילו שלא במעמד המקבל מצינו דקנה שיאמר הנותן לנפקד זכי לפלוני הא ליתא דאכתי קשה מנא להו להתוספות דמ"ד מעמד ג' ליתא אלא בפקדון הוא מצד התקנה דילמא באמת דין גמור הוא ולאשמעינן היא גופא דבפקדון אמרינן תן כזכי אע"ג שלא מסרו לו לשם כך מעיקרא. ואף דמ"מ יש ליישב דמשמע להו להתוספות בפשיטות דמילתא דרב איירי בנותן מתנה מדקתני לשון קנה ומדייקי שפיר דבלא מעמד המקבל יש תקנה שיאמר לנפקד זכי אבל מ"מ אי אפשר לפרש כוונת התוספות על דרך זה דא"כ מאי מקשו נמי ליקני באודייתא דהא באודייתא שמודה שזה הפקדון הוא של פלוני ודאי נהי שא"י לחזור בו מהודאתו ליתנו לפלוני כשיתבענו מ"מ אם רוצה להוציאו מיד הנפקד הרשות בידו כיון דאין כאן זכי' דהלא מצי למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר וא"כ לעולם לא מצינו קנין גמור אלא כשהוא במעמד ג' מכל זה נראה ברור שאין כוונת התוספות אלא לדקדק למה הוצרכו לחזור ולתקן מילתא דלא מצינו מצד הדין דהא במתנה לא אמרינן תן כזכי וכ"ש כיון שלא מסרו מעיקרא לשם כך ומה תיקון עולם יש בזה דכיון שהוא במעמד ג' יש תקנה שיאמר לו זכי או ע"י אודייתא אלא ע"כ דהוצרכו לתקנה למעמד שלשתן לענין בע"כ כמו שאפרש בסמוך. מיהו בלשון התוספות פ' הספינה דף פ"ה משמע דודאי קשיא להו דאף בלא מעמד השליש יזכה לו ומ"מ יש לפרש לקושיא השניה דליקני באודייתא היינו לאחר שהשליש הוא באותו מעמד וכדפרישית:

בא"ד ועוד אף כשאין הפקדון בידו יקנה באודייתא כדאמר התם כו' על כאן לשונם. הקושיא מפורסמת לכל מעיין בהשקפה ראשונה דאם כן אף למאי דמסקינן דמעמד שלשתן קונה אף בע"כ נמי תיקשי ליקני באודייתא דמהני אף בע"כ כדמוכח עובדא דאיסור גיורא גופא ולמה הוצרכו לתקן מעמד ג' וכן הקשה מהרש"ל ז"ל ותירץ דודאי לא רצו לתקן דליקני באודייתא שהוא לדבר שקר שיודה במה שאינו חייב אלא כוונת התוספות דבמילי דלא שכיח כגון זימנין שאין פקדון בידו משום הא לחודא לא היה לתקן מעמד ג' אלא דליקני באודייתא וכתב מהרש"א ז"ל על דברי מהרש"ל ז"ל שהם דוחק גדול והוא ז"ל תירץ גם כן בזה הדרך לכוונת התוספות רק כשאין הפקדון בידו תקנו אודייתא דלא שכיח אבל במילי דשכיח לא רצו לתקן אודייתא דטריחא מילתא דבעי עדים וזימנין דלא מתרמי ליה עדים כו' עכ"ל וכ"פ מהר"ס ז"ל. ומלבד שדבריהם ג"כ דחוקים אלא שאני תמה בעיקר דבריהם דממה נפשך אי חיישינן להכחשה א"כ במעמד ג' נמי בעי עדים דבלא עדים ודאי יוכל המפקיד המומחה והנפקד להכחיש לגמרי את המקבל שלא היה מעמד ג' ביניהם אע"כ דלא איירי בהכחשה אלא דשלשתן מודים א"כ אפי' באודייתא נמי לא בעינן עדים אם יודו שלשתן על האודייתא דהא קי"ל הודאה בפני שנים וצ"ל אתם עידי היינו היכא דשייכי טענת משטה אני בך או שלא להשביע דבכה"ג אפי' בפני עדים לא מהני בלא אתם עידי וכ"ש דלא מהני הודאת הבעלי דינים על ההודאה לחוד כמבואר אבל בנדון דידן שאמר לו תן לפלוני פקדון שיש לו בידי מה שמופקד אצלך דתו לא שייך לא טענת משטה ולא שלא להשביע כדאמרי' בפשיטות פ' גט

פשוט ל' קע"ל מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין אי לאו למקשינן מלוה ע"פ היא. ונראה לאין לחלק בזה בין שכ"מ לבריא כיון דתלי טעמא בלאמר תנו נקטינן מיהא דבלאמר תנו לא שייך טענת השטאה ושלא להשביע ומלשון התוספות לעיל בד"ה אית לגרסי מוכח להדיא דאף בריא שאמר תנו הוי הודאה גמורה וא"כ תו לא בעינן עדים אלא בהודאת בעל דין סגי דלא איברי סהדי אלא לשיקרא וה"ל דהנפקד לחוד נאמן דהו"ל כשלים ונאמן משניהם וזה נ"ל ברור. ואין לפרש דבאודייתא בעי עדים כי היכי דלא לטעון טעיתי דא"כ במעמד ג' נמי ליבעי עדים מה"ט גופא כמו שאפרש בעובדא דגינאי לקמן בשם הרשב"א והר"ן ורמ"א ז"ל. אמנם בר מן דין נלע"ד שדברי התוספות מבוארין בלי גמגום דבלא"ה יש לדקדק במה נסתפקו התוספות אי מהני מעמד ג' אף בע"כ ומהיכי תיתי נאמר דלא מהני דולאי צריך להוציא הפקדון מידו או למפקיד או למקבל ועוד דכאן דאיירי בפקדון לא שייך נמי לומר הראשון נוח לי והשני קשה ממנו אע"כ דמ"מ הנפקד רוצה לאשתמוטי בשום ענין או לענין חיוב שמירה שצווח ואומר איני רוצה להיות שומר של שני ולא שלוחו ליתנם לידו אלא אני רוצה להחזיר לבעלים הראשונים לוקא וא"כ לפ"ז נראה ברור דבאודייתא נמי לא מהני בע"כ ונהי דמהני לענין שאין יכול להחזיקו לעצמו כענין דרבא ואיסור גיורא מ"מ לענין חיוב שמירה שיהיה בעל דבר של השני ולאי לא מהני למה לו להודאתו של זה כיון שצווח ואומר שאינו רוצה להיות שומר או שלוחו של השני וממילא לפ"ז אף אם החזירו לראשון פשיטא שאין להשני על הנפקד כלום אף אם העני הראשון דהא דקי"ל בטוח"מ סי' קכ"ה דמחוייב לשלם היינו דמסתמא כיון שקיבל לידו נעשה שומר של השני אבל בעומד וצווח לא מהני לכך הוצרכו לתקן מעמד ג' דמהני אף בע"כ ונעשה שליח ושומר לזה השני כן נ"ל ברור ודו"ק:

בד"ה תנהו לפלוני כו' וא"ת בפ' החובל כו' והשתא אכתי תמכור במעמד שלשתן כו' עכ"ל. והש"ך בח"מ סי' ס"ו כתב ע"ז באריכות גלול דבשטרות לא תקנו כלל מעמד ג' ע"ש באריכות ודבריו נראה לי נכונים מאד. וטעמא רבה איכא למעמד ג' הוא כהלכתא בלא טעמא משום תיקון עולם לא"א להקנות מלוה ע"פ בע"א משא"כ בשטרות נקל להקנות על ידי כתיבה ומסירה וא"כ אין כאן מקום לקושיית התוספות מפ' החובל ומפ"ק דב"מ ועיין נ"כ בש"ך סי' קכ"ו ובחידושי הרשב"א בשמעתין:

רש"י בד"ה מאי טעמא במלוה קנה הא ליתא בעיניה ליקני עכ"ל. משמע דלמ"ד ליתא אלא בפקדון ניחא ליה דהוי מילתא בטעמא וע"כ היינו משום דס"ל תן כזכי דאל"כ בפקדון נמי תיקשי ליה מ"ט ולפז"ק א"כ אמאי בעינן מעמד ג' אפי' בתרי סגי בלא מעמד המקבל כיון שהמפקיד אומר לנפקד תן הוי כזכי ודוחק לומר דלמ"ד בפקדון אפשר דלא איירי אלא באומר פקדון זה הוא פקדון של פלוני תן לו ומש"ה צריך נ"כ שיהיה במעמד המקבל דאל"כ כיון דמצי למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"כ לא מיקרי זכי' והמומחה נמי יכול לחזור בו אלא שזה דוחק דנראה לעיקר מימרא דרב בנותן מתנה למקבל איירי כמ"ש בלשון התוספות וכמבואר בפ' המקבל בלשון הרי"ף ז"ל וכיון שכן אף אם נאמר דרש"י ז"ל סובר דבמתנה נמי תן כזכי כלעת הרמב"ם ז"ל מ"מ היינו לוקא היכא שמסר לו מעיקרא לשם כך כמבואר בטוח"מ. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא בפקדון נמי קשה מ"ט ועוד דאף אם נאמר דרש"י ז"ל סובר דאף שלא מסרו בתחלה לשם כך מהני תיקשי א"כ מאי צורך למעמד המקבל. מיהו לפמ"ש לעיל דף י"ב בטעם הסוברים דהא דלא אמרי' במתנה תן כזכי כמו במלוה היינו משום דמסתמא אין דעתו שיגמור המתנה עד דאתא לידיה כיון דמצי למימר אי איפשי במתנה זו וא"כ נראה דהיכא שהוא במעמד המקבל כ"ע מודו דהוי תן כזכי כמו בפקדון ומלוה דמאי שנא ומש"ה תקנו מעמד שלשתן ולעולם משום תן כזכי והוי מילתא בטעמא כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל. ואף דלכאורה נראה מלשון התוספות לעיל דף י"א בד"ה כל האומר תנו דלתירוץ הראשון לא שני לן בין מתנה למלוה אלא בכל ענין אמרינן תן כזכי וכתבו לחלק בין אתא לידיה מעיקרא לשם כך ואם כן משמע דלפ"ז במלוה ופקדון נמי לא אמרינן תן כזכי אלא כשמסרו לו עכשיו וא"ל תן לפלוני מ"מ לענ"ד נראה דא"א לומר כן דהא בפ' הספינה מייתי להדיא ברייתא דארבעה מידות במוכרין וקתני ברשות המופקדין אנו כיון שקיבל הלה קנה אלמא דאף שלא מסר לו עכשיו סגי כשקיבל עליו והיינו ע"כ משום דתן כזכי ודווקא במתנה בעינן שמסרו לו עכשיו דבלא"ה לא הוי תן כזכי דמסתמא אין דעתו שיגמור המתנה עד דלימטיה לידיה דהיאך מה שא"כ במכירה אדרבא מסתמא דעתו להקנות תיכף שיוגמר המקח שלא יוכל הלה לחזור בו והוי שפיר תן כזכי וכן במתנה נמי אם הוא במעמד המקבל מסתמא מקניהו לו תיכף ואמרינן שפיר תן כזכי וכלפריסית וכ"ש בפריעת מלוה או פקדון ובזה נסתלקה השגת הש"ך בח"מ סי' ר' על הב"י שכתב להיא בההיא דברשות המופקדים אנו דאפילו לא אמר זכי אלא תנם לפלוני קנה והשיג הש"ך דלוקא בלא"ל זכי איירי ולאו לפריסית דברי הב"י שרירין וקיימין והכי משמע פשטא דלישנא דברייתא דפרק הספינה דלא בעינן זכי כן נראה לי ודו"ק:

גמרא א"ל רב אשי אלא מעתה הקנה לנולדים כו' ואפי' לרבי מאיר כו'. ויש לדקדק דהאיכא למימר נמי איפכא דאפילו לרבנן דאין אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה מודו שיכול להשתעבד דשלב"ל כדאיתא להדיא בפ' מי שמת דף קמ"ז לענין דאקני וכדפרש"י דמשום נעילת דלת אלמוהו לכח השיעבוד טפי ממכר וא"כ ה"נ איכא למימר דהקנה לנולדים נהי דלא מהני קנין אפ"ה מהני השיעבוד אלא דאפשר דקים ליה לתלמודא דבכה"ג לענין נולדים לא שייך נעילת דלת וק"ל וצ"ע. אח"ז מצאתי דמשמע כן בלשון הנימוקי יוסף בפ' אלמנה לכ"ג ע"ש:

תוספות בד"ה לדבר שאינו בא לעולם מי אמר הך סוגיא כו' ורב נחמן הוי איפכא מרב הונא כו' עכ"ל. לכאורה אין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דתרוייהו סברי דלדבר שלב"ל גרע טפי מדשב"ל אלא בסברא בעלמא פליגי אי עובר מיקרי דבר שלב"ל או בא לעולם דר"נ סובר דעובר מיקרי דבר שבא לעולם מש"ה אמר דכשתלד קנה וכן פי' רשב"ס ז"ל שם להדיא ור"ה נראה דסובר דעובר נמי הוי דשלב"ל כמ"ש התוס' ביבמות דף ס"ז דשמואל מש"ה סובר דכשתלד נמי לא קנה דלדבר שלב"ל כ"ע מודו דלא קנה. אמנם ראיתי בחדושי הרשב"א בפ' ג' דקידושין שכתב בשם רב האי גאון דלכ"ע עובר מיקרי דבר שלב"ל אלא דר"נ דאמר דכשתלד קנה משום שסובר איפכא מדר"ה דאף למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל אבל מקנה לדבר שלא בא לעולם ופסק רב האי כר"נ בההיא דכשתלד ובקידושין פסק דאף באשתו מעוברת אינה מקודשת וכן נראה להדיא שפסק הרא"ש ז"ל וא"כ אפשר שכן כוונת התוס' כאן. אבל קשה קושיא גדולה לרבינו האי והרא"ש שפסקו בפ' מי שמת כר"נ והיינו איפכא מדר"ה א"כ למה כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין למעמד שלשתן היא הילכתא בלא טעמא ותיפוק ליה דלר"נ הוי מילתא בטעמא משום דנעשה כא"ל משתעבידנא לכל דאתי מחמתך ואפילו לנולדים מהני אף לרבנן דר"מ דלדבר שלב"ל מודו דקנה דומיא דכשתלד וצ"ע:

דף יד.

תוספות בד"ה ולא פש גביה ולא מידי פי' ר"ח וכן ר"ת שהיו בעלי דינים מודים כו' עכ"ל. נראה שדקדקו לכתוב שהיו בעלי דינים מודים הודאת הנותן גם הודאת המקבל דבהודאת הנותן לחוד לא מיפטר הלוה או הנפקד ממקבל אפי' אם הוא מקבל מתנה דלאו כל כמיניה דנותן להפסיד למקבל לאחר שנגמר המעמד שלשתן כיון דקנה ברשותיה קיימי ואם מודה הנותן שטעה ישלם משלו וכן בהודאת המקבל לחוד לא מהני לחזור על הנותן אפילו אם הנותן נתן למקבל בתורת פריעת חוב דלאו כל כמיניה דמקבל שהוא הלוה לחוב בהודאתו את המלוה כל זה מבואר בלשון הרא"ש ז"ל ע"ש. לכך כתבו התוספות שכולם מודים או שיש עדים שטעו אבל קשה דא"כ אמאי אתי לדינא קמיה דר"נ ועיין בסמוך:

בא"ד ומשמע מדבריהם דמנפשיה אין נאמן כו' אע"ג דאית ליה מיגו דאי בעי אמר חזרתי ופרעתי כו' עכ"ל. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב דאיכא למימר דהיכא דאיכא מגו מהימן אלא דהכא ליכא מיגו דפרעתי משום דקני מיניה וקי"ל סתם קנין לכתיבה עומד ותו לא מהימן לומר פרעתי ע"ש באריכות ובאמת שרוב הפוסקים כתבו דבקנין לא מצי למיטען פרעתי אבל מלשון התוס' כאן ודאי נראה דסברי דבקנין בלא שטר נמי מצי למיטען פרעתי ועי"ל דהא דקי"ל סתם קנין לכתיבה עומד היינו בקנין של מכר ומתנה או של הלואה שעומדת לזמן ולטרוף ממשעבדי ובכה"ג אמרינן שפיר סתם קנין לכתיבה עומד דאל"כ למה הטריח לעשות קנין וכיון דלכתיבה עומד אי איתא דפרעי' איבעיא ליה לאודועי לסהדי משא"כ בעובדא דגינאי דהכא שלא עשו הקנין אלא לקיום המעמד שלשתן דלאו כ"ע דינא גמירי ונראין שלדברים לקנין כי האי לא ניתן לכתוב וא"כ יכול לטעון פרעתי ואפ"ה משמע להו דלא מצי למיטען טעיתי במיגו דפרעתי כן נ"ל. ובעיקר דבריהם שכתבו דלא מצי למיטען טעיתי במיגו דפרעתי נראה לכאורה דה"ה במיגו דלהל"ס כגון דליכא סהדי על המעמד ג' אפ"ה לא מצי למיטען טעיתי במיגו דלהל"ס והא דנקטו מיגו דפרעתי היינו דלא פסיקא להו מיגו דלהל"ס דמסתמא איכא עדים אבל דלא מהימן לומר טעיתי במיגו דפרעתי מוכח שפיר מדר"ח ור"ת וע"כ דהכי הוא דאי ס"ל דבמיגו דלהל"ס נמי לא מהימן לומר טעיתי א"כ מאי דוחקיה דר"ח ור"ת לאוקמי עובדא דגינאי בדוחקא כגון דאיכא סהדי דטעי או דמודו כולהו דזהו דוחק גדול דא"כ אמאי אתו לדינא קמיה דר"נ דהא הגננא הנותן צריך לשלם למרי ארעא החוב שלו כיון שיודע שטעה או לשלם לגננא החוב שלו אם לא שנצטרך לומר שהגננא הנותן העני או הלך למ"ה ובפשיטות הוי להו לאוקמי עובדא דגננא בענין דליכא סהדי על המעמד שלשתן ועל הקנין אלא הכל נעשה בהודאת עצמן שא"צ עדים אף בקנין דלא איברי סהדי אלא לשיקרא כדאיתא בסי' קנ"ה ומש"ה מהימן לומר טעיתי במיגו דלהל"ס אע"כ דבכל ענין לא מהימן אף במיגו דלהל"ס אלא שיש להתיישב בדבר מ"ט דלא מהימן בשלמא הא דלא מהימן במיגו דפרעתי יש לומר דהוי ליה כמיגו במקום עדים דכיון דאיכא עדים על המעמד שלשתן וחזקה שלא התחייב בפניהם אא"כ יודע בבירור שהוא חייב והו"ל כאילו יודעים העדים שלא טעה (וכמו שדקדק הרי"ף ז"ל דאל"כ בכל השטרות נמי ליטעון טעיתי ונ"ל בכוונתו דנהי דלא מצי למיטען דלהל"ס שהעדים מכחישין אותו ולא מצי למיטען פרעתי משום דא"ל שטרך בידי מאי בעי אבל טעיתי שאין העדים יכולין להכחישו אמאי לא מהימן אף בשטר אע"כ דכיון שהתחייב עצמו בפני העדים ידוע בבירור דלא טעה וא"כ ה"ה בנידון דידן זה נ"ל ברור בכוונתו ונסתלקה תמיהת הש"ך בסימן פ"א סעיף כ"ג סעיף קטן ס' מלשון הרי"ף ז"ל ואין בזה הכרע לדין שלו דהרי"ף ז"ל לא איירי אלא בקנין ע"ש ודוק) הדרינן לשמעתי' דלפ"ז תו לא מהימן במיגו דהו"ל כמיגו במקום עדים אבל היכא דליכא עדים על המעמד ג' אמאי לא מהימן לומר טעיתי במיגו דלהל"ס כיון דליכא עדים וליכא למימר דאפ"ה הו"ל כמיגו במקום חזקה דחזקה כיון שהודה במעמד ג' ואמר תן פסקה למילתא ובודאי לא טעה וכההיא דאמרינן סוף פרק גט פשוט בשכ"מ שאמר תנו לא מצו היורשים לומר חזר ואמר אבא פרעתי והיינו טעיתי כמ"ש התוספות שם ומשום דאמר תנו פסקה למילתא וה"נ דכוותה דה"ה לבריא שאמר תנו דהא לאל תירוצא כתבו התוספות דבש"מ שייך יותר לומר שטעה שאין דעתו מיושבת אלא דאפ"ה תיקשי הא קי"ל למגו במקום חזקה הוא בעיא דלא איפשיטא בפ"ק דב"ב ואם כן פשיטא דהמוחזק מצי למיטען טעיתי במיגו דלהל"ס וליפטר ועוד נראה לי דהכא לא מיקרי מיגו במקום חזקה כיון שהחזקה גופא אינה ידועה לנו כי אם מפיו אנו חיין והוי ליה הפה שאסר כו' מה שאין כן בההיא דפרק קמא דב"ב וכיוצא בו שהחזקה ידוע' לנו בעדים שיש עדים על קביעת הזמן וחזקה שאין פורע תוך זמנו ועל פי סברא זו הנכונה נתיישבה תמיהת התוספות ס"פ שני דכתובות גבי חזקה אין עדים חותמין על השטר ע"ש ומבואר אצלינו באריכות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא מוקי לעובדא דגינאי דהכא בדליכא סהדי ומהימן במיגו דלהל"ס. והנלע"ד דאפילו בדליכא סהדי לא שייך טעיתי במיגו דלהל"ס דממ"נ אם יטעון להל"מ יש על אחד שמכחישו וקי"ל דמיגו במקום ע"א לא אמרינן שהרי אם נאמר דהיכא שהנפקד או הלוה כופר ואינו רוצה לשלם להמקבל אפ"ה נפטר הנותן מהמקבל כמ"ש הרי"ף ז"ל ס"פ המקבל א"כ תו לא מיקרי הנותן נוגע בעדות והו"ל ע"א ואם נאמר כשיטת הרא"ש ז"ל וסייעתו דלא נפטר הנותן וצריך לשלם למקבל אם הוא בעל חוב א"כ מיקרי המקבל עד אחד לסייע להנותן נגד הנפקד וא"כ תו לא מיקרי מיגו דניחא ליה לטעון טעיתי ומש"ה לא מהימן כן נ"ל ויש לדקדק בזה מלשון הרמ"א ז"ל שהכריע נ"כ בסימן קכ"ו דבדליכא סהדי יכול לטעון טעיתי אלא דנראה שהוא סובר כשיטת הרשב"א והר"ן ז"ל דבדליכא סהדי לא הוי חזקה כלל לומר שלא הודה אא"כ ידוע לו בבירור ולפ"ז אפילו בלא מיגו יכול לומר טעיתי ולא כמ"ש הש"ך שם ס"ק ס' לטעמיה דרמ"א והמחבר משום מיגו דלהל"ס וא"כ תיקשי הא הו"ל מיגו במקום ע"א אע"כ לטעמא דרמ"א כמ"ש. ולדעתי צ"ע מאי שנא מההיא דסוף פר' גט פשוט דבלאמר תנו פסקה למילתא ומשמע דלאו דוקא שכ"מ אלא כ"ש בבריא שאמר תנו כמ"ש בשם התוס' שם וגם לשון התוס' שם צ"ע לבתירוץ הראשון מוקי לגינאי דהכא משום קנין לוקא וקשיא ליה תיפוק לי דאמר תנו והרבה יש לי לדקדק בדינים אלו בלשון הש"ך סי' פ"א וסימן קכ"ו ואין כאן מקומו להאריך אולי יזכני ה' להאריך בביאורי לח"מ בעזה"י ודוק היטב:

בד"ה ומר סבר הולך לאו כזכי והשתא סבר כו' לאו עיקר טעם הוא עכ"ל. ולולי דבריהם יש לפרש מאי לאו דקאמר שמואל מתוך שחייב באחריותו אפילו אי הולך לאו כזכי לא היה יכול לחזור משום דהו"ל תופס לב"ח אלא מתוך שהשליח חייב באחריות הו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים דאסקינן לעיל דלא קנה וכן נ"ל מלשון הרא"ש ז"ל ע"ש:

בד"ה לסוף אשתמיט להו כו' אע"ג דלא הוחזקו כפירש"י כו' עכ"ל. לדבריהם בזה תמוהין מאד דבאשרת' דהיינו מלוה לא שייך לומר אין רוצה שיהא פקדונו ביד אחר אלא לוקא בפקדון ומה שכתב מהרש"א ז"ל בזה לדבריו דחוקין מאד ואפשר לפרש דהאי אשרתא דסרבלא היה כעין פקדון כגון שהמעות היו צבורין ומונחין שם בעין ולעיל משמע להדיא דאפי' במעות של פקדון נמי שייך אין רוצה אע"ג דהלה חייב באחריותו מ"מ איכא קפידא אפילו במעות דהני חריפי טפי וכלומה ואפשר דלשון אשרתא משמע להו הכי וכמ"ש בס' קיקיון ליונה שהערוך פירש בענין אחר. ולולי דמסתפינא היה נראה לי שנפל איזה טעות בספרים שכל דברי התוספות אינן על לשון לסוף אשתמיט להו דהיינו עובדא דרב ששת ורב יוסף אלא אעובדא דרב אחי ברבי יאשיה ור' לוסתאי בר ינאי קאי שבלין לא היו יכולין לכופו והתם א"ש דבפקדון

הוי האי כסא לכספא וכמ"ש נראה מלשון רבינו תם בתשובה שהשיב לרבני רעגנשבורג כמו שהוא במרדכי בפ"ק דגיטין ע"ש:

בגמרא תניא כוותיה דרב כו' ואע"ג לקמן פרק התקבל מסקינן דרב גופא מספקא ליה אי הולך כזכי כרבי או כר' נתן דהולך לאו כזכי ומש"ה פסיק דאין יכול לחזור דספק ממונא לקולא אפ"ה מייתי שפיר תניא כוותיה דרב דנהי דאיכא לאוקמי ברייתא כרבי מ"מ שמעינן דלא אמרינן מתוך שחייב באחריותו ועיין לקמן בחידושינו פרק התקבל:

דף יד:

רש"י בד"ה בשכיב מרע שכל זמן כו' והולך לידיה זכי הוא כו' עכ"ל. נראה מלשונו שלא רצה לפרש כפי' התוס' לדברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמי משעת האמירה אם לא חזר בו עד שמת אלא לעיקר הטעם דהכא דוקא דהשכ"מ עביד מילתא יתירתא ומסר המנה ליד השליח ומש"ה אמרינן דהולך לידיה הוי כזכי אע"ג דבבריא לא הוי כזכי משא"כ בשכ"מ דעלמא שלא מסר המעות לשליח אלא שציוה ליורשים ומת המקבל בחיי נותן פטורים יורשי הנותן דכיון דמתנת שכ"מ לא קני עד לאחר מיתה והאי שעתא ליתא למקבל נתבטל' המתנה כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ונראה שהכריחו לזה לשון הברייתא גופא דקתני מילתא בהולך דמשמע שמסר המעות ליד השליח ואי ס"ד כפירוש התוס' מאי איריא הולך הו"ל דמיתני באומר ליורשים תנו שיתנו אף לאחר מיתת המקבל בחיי נותן אע"כ מדנקיט הולך מנה משמע דדוקא כה"ג מהני משום דהולך דשכ"מ היינו כזכי ולא תיקשי לרש"י ז"ל מהא דקי"ל פ' מי שמת מילתא דליתא בבריא ליתא בשכ"מ דאיכא למימר דהא דבבריא הולך לאו כזכי היינו משום דלא קאמר זכי אלמא שאין דעתו להקנותו מיד משא"כ בשכ"מ שאין דעתו מיושבת לא שני בין הולך לזכי ודמיא להא דאמרינן שם פרק מי שמת לענין הלואתו לפלוני דמהני בשכ"מ כיון דאיתא בבריא במעמד שלשתן והכא נמי כיון דאיתא בבריא בזכי מהני בשכ"מ בהולך כן נ"ל ודלא כמ"ש מהרש"א ז"ל בכוונת רש"י ז"ל ומ"ש רש"י ז"ל כל זמן שלא חזר בו היינו שאם עמד בו ודאי חוזר אף בזכי משא"כ מסתמא כל זמן שלא חזר בו בפי' לא יחזירנו למשלח אלא ליורשי המקבל משא"כ בבריא כיון דלא אמרי' הולך כזכי וא"כ לא נתכוונו לזכות עד שיגיע ליד המקבל וכיון שמת קודם שהגיע לידו נתבטלה המתנה לגמרי ואפי' לא חזר בו המשלח בפירוש או שמת יחזיר השליח למשלח או ליורשיו זה נ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ונסתלק מעליו השגת רבינו יואל הלוי ז"ל שהובא במרדכי ובהג"ה אשיר"י בשמעתין ע"ש אח"ז עיינתי בלשון הטוח"מ סי' קכ"ה שכתב בשם הרמ"ה ז"ל קצת מדברי הראשונים בשינוי קצת ומה שיש לדקדק אין להאריך כאן ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה הא בשכ"מ אור"י אע"ג כו' דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות כו' עד סוף הדיבור. לכאורה נראה מדבריהם שכתבו בשעת מתן מעות משמע דדוקא כה"ג שמסר המעות ליד השליח אמרינן דמסתמא היה דעת הנותן שיזכה המקבל משעת מתן מעות משא"כ בלא מתן מעות לא אמרינן הכי וכעין שכתבתי בסמוך בלשון רש"י ז"ל אלא דממה שכתבו בסוף הדיבור משעת נתינת שכ"מ או אמירתו אלמא דבאמירה לחוד דהיינו סתם מתנת שכ"מ נמי דינא הכי דקנה למפרע משעת הצוואה וכן נראה מלשון התוספות לקמן בד"ה ורבי יהודה הנשיא ונראה דלא משמע להו לפרש כפי' רש"י ז"ל דטעמא משום דהולך דשכ"מ היינו כזכי ואפשר משום דס"ל דא"א לומר כן דקי"ל כל דליתא בבריא ליתא בשכ"מ אלא בזה לחוד דאמירה לידיה היינו ככתובים וכמסורים ולא משמע להו לחלק בסברא זו שכתבתי ומצאתי בשם הרמ"ה ז"ל דלכך הוכרחו לפרש בענין אחר דבאמת טעמא דמילתא דשכ"מ היינו משום דכמסורין דמי למפרע והתמיה על הרב ב"י בח"מ סי' קכ"ה שהביא לשון רש"י ולשון הטור שהם דברי התוספות ולא הרגיש שיש מחלוקת לדינא ביניהם ואף שיש לדחוק דשעת אמירתו שכתבו התוספות היינו נמי בהולך דוקא אלא שלא מסר לידו עכשיו כגון שהמנה מונח אצל השליח מקודם אבל בצוואת שכ"מ גרידא לא מ"מ מסתימת לשון התוס' שלא זכרו כלל הלשון הולך כזכי בשכ"מ וכן מסתימת לשונם בד"ה ור' יהודה הנשיא משמע להדיא דבכל ענין איירי וא"כ מה שכתבו בתחלת דבריהם בשעת מתן מעות היינו משום דלשון הברייתא איירי בהכי ולאו דוקא אלא ה"ה לשעת אמירה בצוואה גרידא כן נ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה מספקא להו אי כזכי דמי או לא ואי מנה לקיים או לא עכ"ל. וקשיא לי מי הכריחו לפרש דמספקא להו בתרתי מילי דהא בחדא מינייהו סגי נהי דבמה שלא רצה לפרש דלא מספקא להו אלא אי מנה לקיים אבל בהולך פשיטא להו דלאו כזכי מצינן למימר משום דמשמע לרש"י ז"ל דמילתא דחכמים קאי נמי ארישא דברייתא היכא דלא מת המשלח ובהא ליכא ספיקא אלא בהולך כזכי ועי"ל דלשיטת רש"י ז"ל דשודא היינו לפי מה שרואה השליח בדעת המשלח אם נתן בעין יפה ולפ"ז נראה ברור דזה לא שייך אלא לענין ספיקא דהולך כזכי משום דהולך תרי לישני משמע כדאיתא בפ' התקבל וא"כ תלוי שפיר בשודא אם הנותן נתן בעין יפה מסתמא פי' בדעתו לזכות לו מיד והולך וזכי קאמר וכן להיפך משא"כ לענין מנה לקיים לא שייכא האי שודא שהרי אין תלוי הדבר בדעת הנותן. ומש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דמספקא להו לרבנן בהולך כזכי אבל אי קשיא הא קשיא דילמא לא מספקא להו אלא בהולך כזכי אבל במנה לקיים סברי דלא אמרי' ואפ"ה סברי שפיר דבין ברישא ובין בסיפא אמרינן שודא וצ"ע:

דף טו.

מספקא להו וכאן אמרו שודא עדיף. ויש לדקדק לפירש"י ז"ל שכתב לעיל דשודא היינו לפי מה שהשליח רואה בדעת המשלח אם עינו יפה כו' וזה לא שייך כאן דכיון דמספקא להו אי כר"א דאמר דברי שכ"מ ככתובין או לא וכן אי מנה לקיים א"כ מה תלוי בדעת הנותן ואפשר דבאמת בכל דיני שכ"מ סברי רבנן הכי דע"כ הא דסברי רבנן דר"א דדברי שכ"מ ככתובין היינו משום שהוא בהול ונחפז ואין דעתו מיושבת לעשות בקנין או בשאר אופן המועיל וכדי שלא תטרף דעתו אמרו שדבריו ככתובין ור"א ס"ל דלא איכפת לן ורבנן דברייתא דמספקא להו אפשר דסברי דהכל לפי הענין אם היו דברי השכ"מ בענין שהיה רוצה שיתקיימו מיד ולא היה אפשר לו לעשות בענין אחר לפי שהיה דעתו מטורפת או לא והכל לפי הענין וכעין שאמר רבי אליעזר למתניתין בפרק מי שמת לחלק בין שבת לחול או להיפך. ועדיין לא נתיישבה דעתי בזה וצריך עיון:

סליק פרק המביא גט

המביא פרק שני

תוספות בד"ה המביא בפ"נ כולו בפנ"ח חציו כו' ותימא למ"ד לפי שאין מצויין לקיימו כיון דתנא בפ"נ כולו כ"ש בפנ"ח חציו כו' עכ"ל. פירוש משום דכולה מתניתין דרך לא זו אף זו קתני א"כ אמאי קתני הכא להיפך ומשמע מדברי התוס' דלמ"ד לפי שאין בקיאין לשמה א"ש דכולה מתני' הוי לא זו אף זו. ויש לדקדק דלפמ"ש התוס' דף ג' ע"ב בד"ה דתנן דלר' מאיר לא מיפסל כשלא אמר אלא בפני נחתם לחוד וכ"כ להדיא בפ' הזהב דף נ"ו וא"כ ע"כ מתניתין דהכא כר' אלעזר מיתוקמא דכתיבה עיקר והא דפוסל בחתימה שלא לשמה היינו מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו וא"כ היאך מיתוקמא רישא דמתניתין בלא זו אף זו דכיון דקתני דבאמר בפני נכתב ולא אמר בפנ"ח פסול אע"ג דעיקר מילתא תליא בכתיבה ונעשה בכשרות אפ"ה פסול כ"ש כשלא אמר בפני נכתב ודוחק לומר דמתניתין דהכא לא מיתוקמא לא כר"מ ולא כר' אלעזר אלא כר' יהודה לחוד דבעינן כתיבה וחתימה לשמה דהא אנן קי"ל הילכתא כר"א ועוד מדסיפא ר' יהודה כו' דלעיל דף ל' כתבתי דבע"כ ר' יהודה נמי בשיטת ר"א אמרה דכתיבה עיקר והא דפוסל בחתימה היינו משום מזוייף מתוכו עיין מ"ש שם באריכות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דאדרבה למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה קשה יותר. מיהו למסקנא דרבה אית ליה דרבא לק"מ דתני רישא בפ"נ לחוד פסול משום חששא דלקיימו ובסיפא נמי רבותא דבפנ"ח לחוד פסול משום חששא דלשמה אפילו לאחר שלמדו. ועוד יש ליישב דאף דכתיבה עיקר יותר מחתימה אפילו הכי הוי רבותא טפי כשלא אמר בפני נכתב מבפנ"ח דלענין לשמה הא קיי"ל סתם ספרי דייני מינמר גמירי ולא מיפסל אלא משום חששא דמיעוטא משא"כ לענין החתימה שייך לפסול יותר דעדות לכל מסור ושכיחי יותר דלא בקיאי לשמה מש"ה לא קשיא להו אלא למ"ד לפי שאין מצויין לקיימו כן נ"ל:

בא"ד ואור"י דאיצטריך כו' דחשיב טפי מכתב סופר ועד כו' עכ"ל. ואין להקשות א"כ דעדיף טפי תיקשי למאן דמכשיר לקמן בכתב סופר ועד אפי' לכתחילה בפ' המגרש דף פ"ז אלא די"ל דהתם איירי דוקא בספרא דמובהק אבל בסתם סופרים שמואל נמי מודה דפסול ואף דסוגיא דהתם אליבא דר"מ איירי ומשמע לכאורה דלמאי דקי"ל כר' אלעזר כשר אף לכתחילה מיהו כבר כתבתי לעיל דף ג' ע"ב בלשון התוספות דהאי חששא דספרא דאינו מובהק היינו שהסופר אפשר שכתבו להתלמד ומצאתו האשה והחתימה עליו על א' וא"כ אפי' לר"א נמי פסול היכא דליכא עידי מסירה לפנינו ומשום האי חששא גופא וכמו שאבאר בעזה"י במקומו וא"כ שפיר כתבו התוס' כאן דנהי דכתב סופר ועד פסול לכ"ע אפ"ה ס"ל דהכא כיון ששנים חתומים וא' מהם נתקיים חשוב טפי מכתב סופר ועד קמ"ל דאפילו הכי פסול. אבל אי קשיא לי הא קשיא לי מה שכתבו התוס' דהכא עדיף טפי מכתב סופר ועד כיון דאיכא שני עדים חתומים ונתקיים כתב הסופר והעד א' ולענ"ד יש לתמוה טובא היאך נתקיים כתיבת הסופר ע"י שאומר השליח בפני נכתב דהא בעינן שני עדים לקיום שטרות כ"ש לקיים כתב הסופר ובשלמא הא דהימנינן לשליח כבי תרי לענין קיום החתימות כשאומר בפני נחתם היינו משום דמדאורייתא לא בעינן קיום כלל לעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן כו' כדאמרינן בריש מכילתין משא"כ לענין כתב יד הסופר ליכא למאן דאמר דמדאורייתא לא בעינן קיום ואינו עולה על דעת שום אדם לומר דמדאורייתא יכול להוציא ע"י שמוצא איזה כתב בלי שום חתימה וא"כ מהיכי תיתי יהא השליח נאמן בזה וא"כ לא דמי כלל לכתב סופר ועד שהרי אין אנו מכירין כלל כתב הסופר אלא ע"י השליח משא"כ התם איירי שאנו מכירין כתב יד הסופר אלא שאין אנו יודעים אם הוא סופר מובהק שיודע ליזהר שלא לכתוב להתלמד כמ"ש התוס' לעיל דף ג' ע"ב ולפ"ז הדרא קושיית התוספות לדוכתא דבפני נחתם חציו אתיא במכ"ש לפסול דהא ליכא אלא על א' שבזה נאמן השליח כשאמר בפנ"ח משום דכמי שנחקרה דמי ובמקום עיגון הימנוהו כבי תרי ואוקמוהו אדאורייתא משא"כ לענין הכתיבה לא מהימן כלל דשמא הוא בעצמו כתב כן או אחד מקרוביו או אותו העד בעצמו שחתום בו סוף סוף ליכא אלא על א'. מיהו לענ"ד נראה דבלא"ה יש סברא גדולה להכשיר כשאומר בפני נחתם חציו כיון דאליבא דר"א קיימינן דהגט מיתכשר בע"מ לחוד אף בלא ע"ח כלל אלא דבריש מכילתין כתבתי דבגט ע"י שליח ודאי בעינן ע"ח שע"י כך אנו יודעים שהוא שלוחו של הבעל ומידו בא לו הגט משא"כ בלא ע"ח מהיכא נדע שהוא שלוחו של הבעל ומש"ה הצריכוהו נמי לומר בפני נחתם דמה"ט אמרינן מעיקרא מידק דייק שלא יבא הבעל ויערער לומר שהוא מזוייף וכמ"ש התוס' לעיל והוספתי שם לעיל ת"ל טעם לשבח מה יתן ומה יוסיף מה שאומר השליח בפ"נ ובפנ"ח כיון שעיקר החששא אינו אלא שמא הוא זייף הגט ולא בא לידו מיד הבעל ע"ש מילתא בטעמא נקטינן מיהא דלפ"ז כיון שאומר השליח שבפניו חתם על א' והוא נאמן בזה דמידק דייק ומהימן כבי תרי א"כ הרי ידענו בבירור שמיד הבעל בא לו ומסתמא הבעל מסרו לידו כדין שהבעל אינו חשוד לקלקלה כדאיתא בירושלמי הובא בכל הפוסקים וכבר כתבתי בזה כמה פעמים דכל היכא דידעינן בבירור שיצא הגט מיד הבעל תו ליכא למיחש למידי שאם יבא הבעל ויערער ויאמר שהעד השני הוא מזוייף הרי השליח מצטרף בהדי העד הראשון שהרי העד הראשון אמרינן דכמי שנחקרה עדותו בב"ד והשליח מעיד ג"כ בע"פ על גוף הגט שנמסר לידו מיד הבעל ואפי' בדיני ממונות קי"ל דעד א' בכתב וע"א בע"פ מהני מזה הטעם שכתבתי דלא גרע מעידי מסירה כמ"ש התוספות בפ' גט פשוט בהא דע"א בכתב דהיינו דהעד החתום חשוב כעד מסירה ע"ש. אלא דקצת פוסקים כתבו דלא גבינן ביה ממשעבדי משום דלית ליה קלא אבל שטר גמור מיהא הוי וא"כ ה"נ יש להכשיר לפ"ז ואשמעינן במתניתין בלא זו אף זו דאפ"ה פסול והיינו כדמסקינן בשמעתין במימרא דרב אשי דאפי' אמר אני הוא עד שני אפ"ה פסול משום או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים וה"ה לכל שכן אי מעיד בע"פ דשייך האי טעמא גופא ודוק היטב שנ"ל נכון וכבר אפשר ליישב כוונת התוספות על זה הדרך שכתבתי ועיין בחשן משפט סימן נ"א ויבן על נכון:

גמרא בפ"נ חציו כו' הי חציו ומסקינן חציו אחרון. וכתבו התוס' בזה בדף ג' דאף למ"ד משום שאין מצויין לקיימו לדידיה לא הצריכו לומר בפ"נ אלא משום אחלופי אפ"ה יש לחלק בין חציו הראשון לחציו האחרון דכיון שעיקר הגט בחציו הראשון מינכר' מילתא ולא אתי לאחלופי משא"כ בחציו האחרון עדיין חיישינן לאחלופי ולענ"ד הוא דוחק גדול ונראה שאין צורך בזה אלא כיון דלעיקר התקנה היה סג"ל בפ"נ ממילא הצריכו להשליח שיהא דוקא בשעת הכתיבה כדי שיוכל לומר בפ"נ וא"כ אם לא היה בתחלת כתיבת הגט שהוא העיקר ממילא לא נעשה עיקר הגט כתיקון חכמים משא"כ בחציו האחרון שהוא טופס הגט לא איכפת לן ועוד דמתחלה לא היה התקנה אלא שיהא בשעת התחלתו ותדע דהכי הוא דודאי אי לאו שהצריכו חכמים לומר בפ"נ לא הוי מיפסל הגט לא משום חששא דאין בקיאין לשמה דהא רוב בקיאים הם וכל שכן לאחר שלמדו וכן משום חששת מזוייף לא הוי מיפסל בדליכא עירעור דהא בא"י כשר אף בלא קיום בדליכא עירעור אלא כיון שכבר תיקנו לכתחילה לחוש להני חששי במדינת הים והצריכו לומר בפ"נ ובפנ"ח החמירו אף בדיעבד כיון שלא נעשה כתיקון חכמים אלמא דעיקר טעמא משום הכי הוא וכ"ש לא"ש טפי לשיטת רש"י ז"ל שכתבתי בריש מכילתין דרבא נמי מודה דכיון שכבר תיקנו לומר בפ"נ משום אחלופי ממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה כיון דבע"כ צריך שיהא בשעת הכתיבה וא"כ עיקר מילתא תלוי בחציו הראשון דשייך ביה ענין לשמה כדמסיק ואין להקשות א"כ היאך כתב רש"י ז"ל בשמעתין דלרבא מהני ידעתי ותיפוק ליה דבעינן שיכול לשאלו לענין לשמה אלא דבזה יש לומר דרבא סובר כיון דקי"ל כר"א דע"מ כרתי לא שייך לפסול כלל בענין החתימה משום חששא דלשמה דנהי היכא שוודאי לא חתם לשמה אפשר דרבא נמי מודה דהוי כמזוייף מתוכו מ"מ כיון דרוב

בקיאין הם לא שייך להחמיר בדיעבד אלא לענין הכתיבה שיהיה בפניו שיכול לשאלו ולא לענין החתימה אבל לענין גוף הקיום מחמיר בחתימה טפי מבכתיבה ודו"ק:

תוספות בד"ה או כולו בקיום הגט לפי מאי דבעי למימר כו' איכא למימר דהכי איירי כו' עכ"ל. פירוש דקשיא להו למאי דבעי למימר לעיל דר' חסדא סובר טעמא לשמה א"כ תיקשי ליה למה הוצרך כאן לפרש הטעם דאו כולו בקיום הגט ותיפוק ליה דבלא"ה פשיטא דפסול משום חששא שמא העד השני לא חתם לשמה וע"ז תירצו דלפי אותו סברא היה אפשר לומר דר"ח אשמעינן דאפי' העידו השנים שנעשה לשמה אפ"ה פסיל משום טעמא דאו כולו בקיום הגט וקשיא לי מי הכריחם לדחוק בזה דהא בלא"ה א"ש דאף למאי דסובר רב חסדא טעמא לשמה כרבה אפ"ה רבה גופא סובר דאם לא אמר בפ"נ ובפנ"ח מהני קיום חותמיו לענין שלא תצא כשניסת וכדאמרינן להדיא דף ה' מברייתא דכיון דלאחר שלמלו הוא לא מחמרינן בדיעבד לפסול כשניסת משא"כ משום טעמא דאו כולו בקיום הגט לפ"ז לא מיקרי קיום כלל ופסול אפי' כשניסת לרב חסדא וצ"ע ויש לפרש עוד בכמה דרכים ואין להאריך. מיהו מצינו לפרש כוונת התוספות דקשיא להו ליפלוג לרב חסדא לאמר או כולו בקיום הגט משמע דאי הוי כולו בקיום הגט כגון שנתקיים בחותמיו לגמרי כשר וא"כ היאך בעי למימר לעיל דר"ח אית ליה טעמא דלשמה דלפ"ז כולו בקיום הגט לא משכחת לה דהא בעינן שיעידו שהיה לשמה ע"ז כתבו התוספות דזימנין דמשכחת לכשר בכולו בקיום הגט כגון שאמרו שנעשה לשמה וכן הוא בחידושי הרשב"א ז"ל לעיל בפ"ק ע"ש:

דף טו:

רש"י בד"ה הוא ואחר כו' ואפילו אמר יודע אני היה כשר כו' עכ"ל. עיין מה שהקשו בתוספות ולפ"ז מה עלה בדעתו של רבא ותו קשיא לי דלפי שיטת רש"י ז"ל דידעתי מהני כמו בפני א"כ כולהו בבי דמתניתין דקתני בפני ה"ה לידעתי וא"כ כשאמר בחציו הראשון ידעתי ועל חציו השני העיד הוא ואחר משמע נמי דפסול וקשה אמאי פסול הא לא שייכא האי חששא דתלת ריבעי דממ"נ למי שרואה דבחצי הראשון מאמינין לו כבי תרי דהיינו תרי ריבעי א"כ בחציו השני נמי נאמן לבדו דמ"ש וא"כ לא הוי תלתא ריבעי. והנראה מזה דודאי האי פסולא דהוא ואחר לא איירי באומר בחציו הראשון ידעתי אלא בפני ומש"ה פסול דאתו למיטעי דמשום שהעיד בפני נאמן כבי תרי והו"ל תרי ריבעי ובחצי האחרון שאומר ידעתי צריך לצרף אחר והו"ל תלתא ריבעי. נמצא לפ"ז היה באפשר ליישב תמיהת התוספות דלומר דמה שכתב רש"י ז"ל דבאומר ידעתי מהני משום תקנת חכמים היינו דוקא באומר על שני החתומים ידעתי אבל באומר חציו בפני וחציו ידעתי אפשר דלא מהני ביה תקנת חכמים ויש ליתן טעם לדבר דהא עיקר הטעם דמהימן כבי תרי היינו משום דמעיקרא מידק דייק וזה ודאי לא דייק דהיאך איתרמי שחתם הא' בפניו ולא השני הא קי"ל אין העדים חותמין אלא זה בפ"ז וע"כ היינו שהשני צריך לחתום תיכף כשחותם הראשון דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן לענין כולכם דאף אם הם מקודשין כשחותם הראשון שמא יתפרדו לאחר חתימת השני ולא יצטרפו עוד אע"כ דצריכין לחתום באותו מעמד וא"כ זה שהעיד על הראשון שהיה בפניו ולא השני ע"כ שיצא השליח בין חתימה לחתימה ופשע ולא דק א"כ יש לחוש לאמר בדדמי דכיון שראה שהיו שניהם מזומנים לחתום אומר ידעתי ומש"ה לא מהני אלא שיש להאמינו כשמעיד הוא ואחר על חתימת השני מצד קיום הגט דבתרי לא צריכין למידק דייק ועוד תרי לא אמרי בדדמי נמצא דבזה שפיר סבר רבא למיפסל משום דאיכא תלתא ריבעי אלא דמלשון רש"י ז"ל לא משמע כן אלא דאפי' באומר בפני על חציו הראשון ובחציו השני ידעתי נמי הוי מהימן אי לאו דאיכא אחר עמו ואפשר שיצא לו כן מדאמרי' אתי לאחלופי כו' משמע דבגט גופא לא הוי תלתא ריבעי וא"כ הדרא קושיית התוספות לדוכתא מיהו אין בזה כ"כ תימה דודאי אי הוי אתי מילתא לקמיה בית דין מומחים ודאי לא היו מצריכין לקבל כלל עדות השני כיון דמתכשר על ידו לבד כשאומר ידעתי אלא דהכא איירי שכבר נעשה המעשה ע"י הדיוטות דקי"ל בפני שנים סגי וא"כ כיון שכבר הצריכוהו לצרף אחד ודאי חיישינן לאחלופי וכה"ג מצינו כמה פעמים בש"ס דחיישינן כה"ג במי שמוסיף על תקנת חכמים ואין להאריך כיון דעיקר פלוגתייהו דרש"י ותוס' תליא בחלופי גרסאות לעיל בפ"ק דף ג' גבי אטו כי אמר ידעתי ע"ש:

תוספות בד"ה אני הוא עד שני כו' נראה לר"י כמו שאומר בירושלמי דעשה כנוגע בעדותו כו' עכ"ל. לכאורה נראה דהירושלמי סובר כמ"ד בפ' האיש מקדש דאין שליח נעשה עד ומפרש שם בירושלמי האי טעמא גופא דהו"ל כנוגע בעדות ונהי דלא חששו לזה בגיטין דבאין ע"י שליח ואדרבא האמינוהו כבי תרי היינו משום תקנת עגונות דהקילו לענין קיום שטרות שהרי האמינו אף להאשה גופא כשאומרת בפ"נ וכ"ש דלא שייך להחמיר משום נוגע בעדות מה שאין כן כשאומר אני הוא עד שני מיחזי כעדות גמור החמירו בזה ובזה הוי א"ש לטעמא דקאמר הכא או כולו בקיום הגט היינו נמי משום הכי דכיון שאינו אומר בלשון התקנת חכמים פסול אלא דבשמעתין א"א לומר דהא איפסקא הילכתא בפ' האיש מקדש כמ"ד שליח נעשה עד והיינו דמסקו התוס' דלאו טעם גמור הוא ודו"ק. ועיין מ"ש הר"ן ז"ל בזה:

גמרא השתא א' אומר בפ"נ כולו חציו מיבעיא. הא דלא קשיא ליה אלא אהאי בבא ולא אכולהו בבי דמתניתין כדאמר בגמרא ולטעמיך נראה משום דודאי הוי ידע שדרך התנא לומר בל' לא זו אף זו בחד בבא משא"כ הכא שהפסיק התנא לומר פסול והדר נקט אידך בבא א' אומר בפ"נ כו' מש"ה קשיא ליה שפיר דלפ"ז כל הנך דנקט בבא דרישא משנה שאינה צריכה היא ובתרי בבי ס"ד דלא שייך לא זו אף זו. אבל אי קשיא הא קשיא לפי מה שכתבו התוספות לעיל במתניתין דנחתם חציו הוי רבותא טפי דיש סברא לומר דכשר דעדיף טפי מכתב סופר ועד א"כ מאי מקשה הכא השתא א' אומר בפ"נ כו' מה ענין זה לזה דבא' אומר בפ"נ שייך לפסול טפי כיון שזה אינו אומר בפ"נ אתי לאחלופי משא"כ הכא שאומר בפ"נ כולו ובפנ"ח חציו ה"א דכשר דעדיף מכתב סופר ועד ולאחלופי לא שייך כיון שאומר בפ"נ ובשלמא לפמ"ש לעיל דלא דמי כלל לכתב סופר ועד אלא הא דהוי רבותא היינו משום דס"ד דחשיב כמו עד א' בכתב וע"א בע"פ א"כ י"ל שפיר דמבבא דא' אומר בפ"נ נמי שמעינן דאין להכשיר בכך דאלת"ה אמאי פסול שם אפילו כשהגט יוצא מתחת על הכתיבה ותיפוק ליה דזה שאמר בפנ"ח הו"ל כמו עד א' בכתב כיון שהוא יודע שהגט כשר שנחתם בשני עדים ועל הכתיבה שהוא השליח מעיד על המסירה שמסרו הבעל לידו אם כן אפילו בלא בפ"נ הו"ל לאכשורי דהא מדינא לא בעינן ע"א כלל דסגי בע"מ אלא שאנו חוששין שהבעל יטעון שהוא מזוייף לגמרי וממילא שלא נמסר לידי השליח וא"כ השליח והעד מצטרפין להכחיש את הבעל שאינו מזוייף אע"כ מוכח מהכא דלא שייך להכשיר גט בע"א בכתב וע"א בע"פ וממילא לכ"ש לפסול בפנ"ח חציו משא"כ לפירוש התוספות דלא נחתו להכי אלא משום כתב סופר ועד הדרא קושיא לדוכתא דהא בבבא דא' אומר לא שייך בכה"ג כיון שאין הגט יוצא מתחת יד שניהם אם כן ממה נפשך לא הוי בכלל כתב סופר ועד לזה שאינו שליח לא הוי אלא כע"א בעלמא דלא מהימן מה שא"כ בפנ"ח חציו השליח אומר על כתיבת הסופר ועד ויש ליישב למה שכתבו התוספות לעיל דיש סברא לומר דעדיף מכתב סופר ועד לאו שהתנא צריך לאורויי דלא אמרינן להאי סברא דבלא"ה מילתא דפשיטא היא דלא דמי אפילו לכתב סופר ועד כמו שכתבתי באריכות אלא לעיקר כוונת התוספות למאי דמסקינן לא זו אף זו קתני ולא איכפת לן במשנה שאינה צריכה אלא לענין סדר לשון המשנה בענין דשייך לא זו אף זו כתבו שפיר דבבא דבפנ"ח חציו הוי טפי רבותא קצת מבפ"נ חציו כיון דאיכא שום סברא לומר דעדיף מכתב סופר ועד משא"כ בשמעתין לעיקר הקושיא דמשנה שאינה צריכה היא כולה בבא דרישא מקשה שפיר דאתיא במכ"ש מבבא דסיפא דלא משמע לתלמודא שיטעה שום אדם לומר באמת דעדיף מכתב סופר ועד כן נראה לי ליישב בדוחק ודו"ק:

שם אלא או כרבא או כרב אשי. פירוש דלמאי דס"ל דרבא שאינו חושש לקושיא דרב אשי א"כ אדרבא מילתא דרבא מסתבר יותר לאיסורא מדרב אשי אבל יש לדקדק דהאיך אפשר לומר דמתניתין היינו כדרבא דהא לשיטת רש"י ז"ל ידעתי מהני כמו בפני וא"כ כיון דקתני בפנ"ח חציו א"א לאוקמי כדרבא דהא מילתא דרבא מיקרי בפנ"ח כולו דהיינו ידעתי אלא דפסול משום שמצטרף עמו עוד אחר ואם כן אין זה בלשון המשנה וכן מצאתי שהקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו ועיין בבעל המאור שהביא גירסא אחרת בזה:

שם ה"נ לא זו אף זו קתני. עיין בפירש"י ואכתי איכא למידק דהו"ל לתנא דמתניתין למיתני רבותא טפי דאפילו בכה"ג דרב חסדא פסול ויש ליישב דעכשיו סובר הש"ס דאפילו בהא מילתא גופא לא משמע ליה לר"ח דאיכא רבותא בהא ומילתא דפשיטא היא לפסול משום דבעינן כולו בקיום הגט או כולו כו' כמו דפשיטא ליה לתנא כל הנך בבי דרישא ולא איצטריך ליה למיתני אלא לאיכפל ותני כל הני בבי דלא צריכי משום בבא דסיפא לחוד דאחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפנ"ח דבהא איכא רבותא דס"ד דכולה בתקנת חכמים קמ"ל דאפ"ה פסול כן נ"ל:

תוספות בד"ה גיזול חמשה פי' בקונטרס כו' והקיפוהו מחיצה כו' וקשה לר"ת כו' עד סוף הדיבור. נראה שכתבו כן לפי גרסתם בלשון רש"י ז"ל והקיפוהו מחיצה משמע דהקיפו את החרין ע"י מחיצות מלמעלה לעשות תוך החרין רשות היחיד מש"ה קשיא להו משא"כ לפי גירסת הספרים שלפנינו מצאתי בכולם שלא כתב רש"י ז"ל והקיפוהו אלא והקיפו א"כ יש לנו לומר דלאו אתוך החרין קאי שיהא רה"י אלא האי להיות בתוכו דקאמר היינו תוך המקום המוקף מארבע רוחותיו ע"י חרין מסביב חמשה ועל גביהן מחיצות חמשה מסביב וקאמר ר"ח להמקום המוקף לא הוי רה"י אבל מתוך החרין לא איירי שאין החרין מוקף ותדע דהא בתחלת דבריו כתב לענין שבת דבעינן מחיצה גבוה' עשרה או עמוק עשרה ומדנקט מחיצה גבוה' עשרה דלאו אמקום המחיצה קאי אלא לעשות תוך המחיצות רה"י ה"ה לענין חרין איירי בהאי גוונא גופא והא דלא נקט למילתא בכה"ג בתל גבוה חמשה ומחיצה חמשה על גביו י"ל דמשמע ליה לרש"י ז"ל דבכה"ג הוי ודאי רה"י מטעם שהקשו התוספות דאי בעי מנח עלה מידי או משום דבכה"ג כיון דבני רה"ר רואין פני עשרה והו"ל דליהו מחיצה גמורה חשיב שפיר רה"י כמו שנסתפקו התוספות בזה בפ' כל גגות וכמו שאבאר מש"ה הוצרך לפ' דאיירי לענין חרין המוקף מקום הבקעה או רה"ר מארבע רוחותיו והעמידו מחיצות חמשה על גב החרין וקאמר רב חסדא דהמקום המוקף לא הוי רה"י ובכה"ג לא שייך לומר דמנח מידי עלה דסוף סוף אין כאן פני עשרה בגובה השטח כן נ"ל לפי הפירוש שכתבתי ע"פ הגירסא שלפנינו. אמנם אף למאי דסברי התוספות בכוונת רש"י ז"ל דאתוך החרין קאי אפ"ה נלע"ד הקלושה שאין בזה קושיא לשיטת רש"י ז"ל אם נפרש דרב חסדא פליג אהא דא"ר יוחנן בפ' הזורק ובפ"ב דעירובין דבור וחולייתו מצטרפין לי' ורב חסדא ס"ל דאין מצטרפין ואי משום דבפ' הזורק קאמרי' למתני' דחולית הבור והסלע מסייעא לר' יוחנן הלא כתבו התוס' בעצמם שם דאדרבא פשטא דמתני' משמע לכאורה דבחוליא גופיה בעינן עשרה ומחמת כן כתבו דהיינו לענין מקום החוליא גופא איירי מתני' דודאי בעינן י' ועיקר סייעתא למתני' אינו אלא דמצטרף לרוחב ארבעה ע"ש בתוספות נמצא לפ"ז מיהא אדרבא לרב חסדא אתיא מתני' טפי שפיר דהיא גופא קמ"ל דבור וחולייתו אין מצטרפין כפשטא דמתניתין דבחוליא גופא בעינן עשרה ולא משמע ליה לר"ח לפרש דעשרה דנקט מתני' היינו משום החוליא גופא שנשתנה דינה מדין הבור ואיהו לא ס"ל לחלק כמו שאפרש בסמוך. נמצא לפ"ז לא תיקשי נמי לר"ח מברייתא דמייתי בפ' הזורק לסייע לר' יוחנן דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה דר"ח לא ס"ל כהאי ברייתא כיון דלדידיה פשטא דמתניתין משמע להדיא דבחוליא גופא בעינן עשרה וא"כ ליתא לברייתא מקמי מתניתין או שנאמר דברייתא דחקה ומוקי נפשה דהא דקאמר מצטרפין היינו להחמיר שלא נטלטל מתוך הבור לכרמלית אחר להחמיר עשאוהו כרה"י אבל להקל נטלטל לתוך הבור בארבע וכן לחייב חטאת הזורק מרה"ר לתוכה בהא קאמר ר"ח דאין מצטרפין והיינו כדמתניתין. והא דקשיא להו לתוספות מהא דאמרינן בפרק כל גגות מודה ר"ח בתחתונה הואיל ורואה פני עשרה כו'. לענ"ד לדברי התוס' צריכין עיון דבשלמא התם דאיירי בכותל שבין שתי חצרות אתי שפיר דלתחתונה הו"ל מחיצה גמורה ולבני עליונה דיינינן לה כפתח כיון שאין גבוה עשרה וכה"ג מצינו טובא בשני חצירות דלגבי דהאי מחיצה ולגבי דהאי פתח כגון בחצר קטנה שנפרצה לגדולה וכהנה הרבה משא"כ לענין רה"י ור"ה לא שייך לומר כן הגע בעצמך באותו ענין ממש דשתי חצרות אם אירע הדבר כיוצא בו ברה"ר היינו ממש תל חמשה ומחיצה חמשה והרי כתבו התוספות להדיא בפ' כל גגות שצריך עיון אם ראוי לומר דלבני ר"ה מיקרי רה"י והזורק לתוכו חייב ולבני רה"י ליהוי ככרמלית והזורק מתוכה לרה"ר פטור וא"כ יש לומר דלרש"י פשיטא ליה דאיבעיא דרב חסדא דכה"ג לא מיקרי רה"י כלל דלא מצינו רה"י לחצאין ובהדיא אמרינן בפ"ק דשבת ד' רשויות לשבת רה"ר ורה"י כו' המכניס והמוציא מזו לזו חייב אלמא דלא מצאנו מקום לחייב בו המכניס ולפטור המוציא דהא כולהו חילוק רשויות התם קתני. והנראה בזה דהתוספות לשיטתייהו דסברי דמקום החוליא עצמו לא שייך כלל בתר בור אלא מקום בפני עצמו הוא ונידון לפי גובהו ורוחבו כמו שכתבו להדיא שם לענין הזורק ע"ג החוליא ממש בעינן י' גובה לבד הבור וא"כ לא שייך הא מילתא הכא כיון שלענין עומק הבור לחוד איירינן הוי שפיר רה"י אף לבני רה"ר לענין עומק לא שייך רואה פני עשרה אלא מי שעומד על שפת הבור וה"נ כיון שמקום החוליא לא שייך להבור א"כ העומד אצל החוליא רואה פני עשרה והו"ל רה"י גמור אלא דגם בזה צריך לי עיון דהא התם מסקינן לענין כותל המוקף לכרמלית ועשאו רה"י הוי מקום הכותל נמי רה"י מק"ו דאחרים עושה מחיצה לעצמו לכ"ש וא"כ אי ס"ד דמקום החוליא לא מיקרי רה"י אם אינה גבוה' עשרה היאך מצטרפא לעשות הבור רה"י האיכא ק"ו דלעצמה אינה עושה מחיצה לאחרים לכ"ש ואע"ג דבעל האיבעיא דכותל המוקף לכרמלית משמע דלא חשיב ליה לעשות הכותל לענין רה"י אלא בגבוה עשרה ואין רחבה ארבעה ומשום דכמאן דמליא דמי מ"מ מאן דפשיט האיבעיא משמע משום דאיכא ק"ו וא"כ ה"ה לענין הגובה י"ל כן. נמצא לפ"ז נראה דאפשר דמ"ד בור וחולייתו מצטרפין היינו להבור וגם החוליא עצמן רה"י גמור והזורק ע"ג החוליא מרה"ר אע"פ שאין החוליא גבוה' עשרה אלא בהצטרפות עומק הבור אפ"ה חייב וכן נראה להדיא מלשון הרשב"א ז"ל הביאו הרב המגיד בהל' שבת והב"י בטוא"ח סי' שע"ד. ונראה דהיינו מה"ט דכתיבנא כיון דלאחרים

עושין מחיצה כו' ורב חסדא סובר להיפך כיון דמקום החוליא ודאי לא נעשית רה"י הבור נמי לא מיקרי רה"י ואין מצטרפין כמו בתל חמשה ומחיצה חמשה דמספקא להו לתוס' גופייהו והיינו דקתני במתניתין דפרק הזורק דבחוליא גופא בעינן עשרה ופחות מי' פטור ואי ס"ד דהבור נעשה רה"י א"כ מקום החוליא נמי איכא ק"ו לאחרים עושה מחיצה אע"כ שאין מצטרפין כלל ולרש"י ז"ל אליבא דר"ח מצינן למימר דפשיטא ליה ולא דמי כלל דהא דאמרינן בעירובין מודה ר"ח בתחתונה וכלפריסית ויש לדקדק עוד בזה לדינא לענין שבת ואין כאן מקומו להאריך יותר ודוק היטב:

דף טז.

גמרא והתנן הנינוק והקטפרס כו' ופרש"י בל"ה חיבור לטומאה ולטהרה וקס"ד דה"ה דחשיב כמאן דעביד בהדי הדדי עכ"ל. וקשה מה עלה על דעת המקשן למות ולומר כיון דהוי חיבור נאמר דהוי כמאן דעביד בהדי הדדי לפשוט לענין נטילת ידים ואם נאמר דלמיון גמור הוא א"כ במאי דחי הש"ס וקאמר ר' יהודא היא דסוף סוף איפשוט האיבעיא דהו"ל פלוגתא דרבי יהודה ורבנן אע"כ כפירש"י בל"ה לענין מקוואות דלא דמי לנטילת ידים משום דהתם לאו משום חיבור בעינן נה א"כ לפ"ז עיקר התירון חסר מן הספר דמעיקרא הו"ל למידחי דלא דמי כלל כיון דמעיקרא נמי הוי ידע דאיירי לענין מקוואות ומשום חיבור והנלע"ד בזה דמעיקרא הוי ס"ל דהאי חיבור איירי לענין עירוב מקוואות לעשות שני מקוואות כא' דנרפן לשיעור מקוה והמקשה פשיטא ליה דלענין עירוב מקוואות בשיעור תליא מילתא כדתנינו עירוב מקוואות כשפופרת הנוד וכקליפת השום וא"כ נהי שיש לחלק בכמה גווני כמו שיבואר מ"מ חזינן מיהא דטופח ע"מ להטפיח הוי שיעור חשוב והיינו משום דחזינן כאילו המים בעין ובשפע וא"כ ממילא דה"ה לענין נטילת ידים חזינן להו כאילו הם בעין ושופכן עכשיו דתו לא מיקרי נטילה לחצאין כיון דטופח להטפיח הוי שיעור חשוב מיקרי תחלת נטילה שבא משירי טהרה. וע"ז דחי הש"ס דלא איירי כלל לענין עירוב מקוואות לעשות שני מקוואות א' אלא לענין להשלים למי מקוה מאותן מים גופייהו שבאו ממי מקוה כגון דומיא דאדם שטבל דחשבינן לאותן המים כאילו הם עדיין מחוברים למי המקוה כמו שהיו מקודם והיינו כיון שהאדם עודנו במים ומחובר למי המקוה ואי משום שאינו בשטח השוה לגבי המים אפ"ה אמרינן גוד אחית והו"ל כאילו כל האדם תוך המים דמודו כ"ע דמצטרפים המים וה"נ דכוותה וכיוצא בזו מצינו לטובל בפרסות רגלי החמור אם מחוברין למי המקוה הו"ל כמקוה סמוך למקוה וא"כ אין זה ענין כלל לנ"י דלאו משום שיעור חשוב אתינן עלה כן נ"ל. ועפ"ז יתיישבו כמה קושיות התוס' עיין עליו בסמוך ועיין במה שאכתוב בסוף לדברי התוספות ותמצא נחת:

תוספות בל"ה הנינוק כו' פירש בקונטרס כו' והקשה ר"ת דע"כ לא נחלקו כו' עכ"ל. לכאורה נראה דעכשיו בקושיא זו לא שמיע לר"ת התוספתא דמייתי ראיה בסוף הדיבור דחכמים פליגי וסברי דאפילו בתחתונה אין טובלין וכ"ש בעליונה וא"כ משמע להדיא דרבנן לית להו אפילו גוד אחית ולא מקשה ר"ת מידי וליכא למימר דשמיעא ליה ואפ"ה מקשה משום דמוקמינן מתניתין דנינוק וקטפרס אליבא דר' יהודה הא ליתא דעכשיו עדיין לא נחית לזה אלא בקושיא השניה מקשה ר"ת מכח זו הסברא דהך דנינוק דרבי יהודה וכן משמע להדיא ג"כ מלשון הרב רבינו שמשון משנ"א בפי' המשניות לטהרות ע"ש אלא דגם זה דוחק לומר דר"ת לא שמיע ליה האי תוספתא ועוד דמ"מ ר"ת גופא דמייתי התוספתא לקמן אמאי לא שני הכי. והנלע"ד בזה דרבנן גופא דסברי אין טובלין אלא באמצעית לאו משום דלא ס"ל גוד אחית בשום דוכתא אלא שאני הכא דחרדלית של גשמים העוברת ביניהם לא חשיבי דנרף ע"י גוד אחית וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ח מהלכות מקוואות אהאי דחרדלית ויהיב טעמא שאין המים הנזחלים מערבין אא"כ עמדו והנה כל מפרשי דבריו נדחקו בזה למה נצרך בזה הטעם דהא בגמרא דחגיגה משמע להדיא דבגוד אחית וגוד אסיק אתינן עלה והרמב"ם ז"ל פסק דלא אמרינן גוד אחית כרבנן דתוספתא וכרבנן דפליגי אדרבי יהודה בשמעתין בירדו שנים וטבלו. אמנם לענ"ד דברי הרמב"ם ז"ל מבוארין היטב דנראה ברור דכל היכא דאמרינן גוד אחית או אסיק כגון לענין שבת ולענין טומאה היינו דאלומי מילתא טפי ממאי דאמרי' בשטח שוה כגון לענין שבת וסוכה דאמרינן גוד אסיק מחיצת הבית או העמוד עד לרקיע וכן להיפך לענין חבוט רמי אע"ג דמופלג טובא ובשטח השוה לא מצינן כה"ג אלא בהרחק ג' טפחים אמרינן לבוד ולא יותר ודוקא באמצע ולא מן הצד היכא שהאויר העולם מבטלו כנודע נמצינו למידין דעכ"פ לא גרע בשום דוכתא גוד אחית או אסיק מאילו היה בשטח השוה והיינו דקשיא ליה להרמב"ם ז"ל נהי דלא אמרינן גוד אחית או אסיק אפ"ה אמאי לא מכשרינן בההיא דחרדלית כל המקוואות דאטו מי גרע משטח השוה דאמרינן עירוב מקוואות כשפופרת הנוד וכקליפת השום ומסתמא החרדלית הוי טפי טובא ואפ"ה לא מצטרף וע"ז הוצרך ליתן טעם דודאי גרע הכא כיון שאין המים הנזחלין מערבין אא"כ עמדו ונראה שיצא לו כן מההיא מתניתין גופא דקתני הנינוק והקטפרס אינן חיבור והאשבורן חיבור לטומאה ולטהרה אף שבפי' המשניות פירש הרמב"ם ז"ל לענין השקה היינו משום דמתניתין לטהרות איירי בהשקה אבל מ"מ פשטא דלישנא משמע דכללא כייל דאין חיבור לטומאה ולטהרה בשום ענין אלא באשבורן וזהו הנ"ל ברור בכוונת הרמב"ם ז"ל. ממילא רווחא מילתא דר"ת דלא משמע ליה דפליגי רבנן אר' יהודא בתוספתא אלא בחרדלי' של גשמים דוקא אבל בלא"ה מודו ליה דאמרינן גוד אסיק דאלת"ה אמאי נקט חרדלית ליתני בערוב מקוואות סתמא כשהוא דרך עליה או דרך ירידה דהיינו קטפרס אע"כ דווקא בחרדלית פליגי והיינו דמקשו מדר' יהודא דרך כ"ש דאפילו בחרדלית סובר גוד אסיק וכיון דר"מ ור"י תרווייהו סברי להדיא דאמרינן גוד אחית במקוואות ורבנן נמי לא פליגי אלא בחרדלית א"כ קשיא מתניתין דקטפרס ואף דהתוס' ודאי לא נחתו לזו הסברא שכתבתי בשם הרמב"ם ז"ל לסברתו נראה דלעולם לא מצינן לומר קטפרס וגוד אחית דכולהו מיקרי דרך זחילתן ואין עירוב מקוואות אלא באשבורן דרבנן דתוספתא וא"כ אכתי מצינן לאוקמי מתני' כרבנן דתוספתא. אלא די"ל דנהי דהתוספות סברי דעירוב מקוואות אפילו שלא באשבורן אפ"ה משמע להו דרבנן לא פליגי אלא בחרדלית והיינו מטעם אחר דכיון שאין החרדלי' ממי המקוה עצמו לא הוי עירוב מקוואות בהכי משא"כ בעירוב גוף המקוואות ע"י גוד אחית אפילו רבנן מודו דאלת"ה אמאי נקיט חרדלית וכמו שכתבתי נ"ל ברור מלשון ר"י בעל התוספות לקמן בסוף הדיבור שאפרשנו במקומו. אח"ז יגעתי ומצאתי להבית יוסף בהלכות מעין ומקוה הביא לשון המרדכי שכתב בשם תוספות גיטין דהא דתנן הנינוק והקטפרס אינן חיבור פיר"ת דהיינו דוקא מי גשמים דעתידין לפסוק כו' עכ"ל ואף שבלשון התוספות שלפנינו אין רמז בזה זכינו מיהא שיש לחלק ולומר דהיינו טעמא דרבנן דפליגי דוקא בחרדלית אלא דלפי לשון המרדכי קשיא לר"ת דידיה אדידיה דא"כ מאי מקשה הכא אלא דר"ת כתב שם דהלכה אבל מ"מ לא ניחא ליה לאוקמי סתמא דמתניתין במי גשמים ועוד דבלא"ה אתי שפיר דשם כתב לפי מסקנתו כאן דהאי דנינוק אתיא כר' יהודה ובזה כתב שפיר דלר' יהודה גופא לא קאמר אלא במקוה שלם ולא במקוה חסר כדמסיק ר"ת כאן ועל זה כתב שם דהיינו דווקא במי גשמים אבל במי נהר אפילו במקוה חסר מהני קטפרס כן נראה לי ודו"ק היטב. ואל יבהל אדם להשיבני דבר א"כ איפוא דלפמ"ש דהתוספות בקושיא זו לא נחתו עדיין להקשות מדר' יהודה אדר"י אלא אליבא דכ"ע א"כ למה להו לאתויי הכא מברייתא דסוגיא דחגיגה וטפי הו"ל לאתויי מסתם משנה דמקוואות בפ' ו' משנה ח' דאיתא להדיא מטהרין את המקוואות העליון מן התחתון והתחתון מן העליון כיצד מביא סילון של חבר כו' וא"כ שמעינן להדיא דמיתכשר ע"י קטפרס ואמרינן גוד אחית וגוד אסיק וכן במשנה ב' בפ"ג דמקוואות כיצד הבור שבחצר כו' עד שיעמיד בחצר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים אלמא דאפילו גוד אסיק אמרינן וקשיא סתמא אסתמא דנינוק וקטפרס. אלא דלענ"ד לק"מ דהתם לענין פסול שאובין איירי דכיון דפסול שאובין מדרבנן הקילו בו בכמה דוכתי כמו שהקילו ג"כ דבהשקה כחוט השערה סגי ולא בעינן כשפופרת הנוד וכקליפת השום והקילו ג"כ דכמה שהושקו בפעם א' אף כרגע ואח"ז בטלה השקתן אפ"ה טובלין במקוה שהיה שאובין מתחלתן וקולא זו לא מצינו בטהרת המקוה החסר מן השלם והיינו כדאמרינן בכמה דוכתי להדיא שאני שאיבה דרבנן ומש"ה הקילו נמי לענין קטפרס ואמרינן אפילו גוד אסיק משא"כ לענין מקוה חסר אתי שפיר דקתני במתני' דקטפרס אינו חיבור דע"כ לא איירי מפסול שאובין מדקתני משקה טופח אינו חיבור ואילו בשאובין אפי' בחוט השערה סגי שהוא פחות מטופח אע"כ דלא איירי בשאובין משא"כ הנך משניות דמקואות איירי להדיא בשאובין כן נ"ל נכון וברור ואני תמה מאוד על התוספות י"ט בפ"ג מהלכות מקוואות שהקשה סתמא דמשניות אהדדי ולא הרגיש בזה וגם לשון הכסף משנה בזה צ"ע ואין להאריך יותר ודו"ק:

בא"ד והכא משמע דאינו חיבור כלל עכ"ל. מה שכתב מהרש"א ז"ל דמפירש"י משמע שכתב גבי טומאה דאין העליונים טמאין משמע דומיא דהכא כו' עכ"ל. ע"ש ודבריו אין מובנין לי דלענין טומאה ודאי א"א לפרש בענין אחר דאי כשהעליונים טמאים פשיטא דנטמאו ג"כ התחתונים כיון שהעליונים הטמאים עצמם זוחלין ומתערבין בתחתונים אבל לענין מקואות מסתמא איירי בכל ענין דאינו חיבור כן נ"ל:

בא"ד עוד הקשה דהכא קאמר דקטפרס כו' ובסמוך קאמר ר' יהודא כו' עכ"ל. לפי מה שכתבתי בלשון הגמרא בפירש"י ז"ל אין מקום לקושיא זו דהא דקאמר ר' יהודה אם היו רגליו של ראשון נוגעים כו' היינו משום שאין אנו צריכין אלא לצרף אותן המים שע"ג האדם למי המקוה ובהא לחודא סובר דהוי חיבור לענין צירוף משא"כ מתניתין דנינוק וקטפרס דאיירי לענין חיבור לערב המקוואות ולעשות שתי מקוואות א' להשלים השיעור בהא מצינן למימר דקטפרס לא הוי חיבור ולכאורה היה נראה לפרש תירוצו של רבינו תם על זו הכוונה דהיינו דקאמר כיון שסופן לירד כו' אלא דאם כן לא מקשה מידי בקושיא השלישי דהכא משמע דטופח להטפיח חיבור ובמקוואות משמע דבעינן כשפופרת הנוד ומאי קושיא דלמא לענין צירוף אותן המים לבלן סגי בטופח להטפיח משא"כ לערב המקוואות ולעשותן א' לגמרי בעינן כשפופרת הנוד אע"כ דהתוס' לא נחתו לזו הסברא ולדעתי צריך עיון גדול הא דלא משמע להו לחלק בכך ויש ליישב בדוחק דלמאי דמשמע להו עכשיו דמתניתין דנינוק ר' יהודה היא וקתני משקה טופח אינו חיבור ומשמע להו דטופח ע"מ להטפיח הוי חיבור וא"כ ע"כ היינו צירוף לחוד ואפ"ה קתני דקטפרס אינו חיבור משמע דלא שני בין צירוף ובין עירוב מקוואות כנ"ל לעתם ועדיין צריך עיון. תו איכא למידק מאי קשיא להו לר"י אדר"י דהא בחגיגה לחד לישנא אמרינן דלא פליגי ר' יהודה ורבנן אלא במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה ר"י נמי מודה דשני טמא א"כ בה"ג גופא מצינן למימר דהא דקתני קטפרס אינו חיבור היינו מטומאה לטהרה ובעל האיבעיא דהכא אפשר דסובר כי האי לישנא דהתם ומש"ה לא מצי למיפשט האיבעיא לענין טופח ע"מ להטפיח בנטילת ידים משום דאיכא למידחי דברייתא דטופח ע"מ להטפיח חיבור כר' יהודה אבל לאידך לישנא דקאמר התם מטומאה לטהרה פליגי אפילו בדאורייתא לדידיה ההיא דנינוק וקטפרס לא מוקי לה כר' יהודה אלא לענין נטילת ידים ולפשוט האיבעיא. והנלע"ד בזה דהא דמפלגינן בחגיגה בין מעלות דרבנן ובין מטומאה לטהרה היינו דוקא לענין מים שע"ג האדם לחוד דלא שייך לצרף מסברא במה שרגליו נוגעין במים אלא לענין מעלות דרבנן וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בחגיגה ע"ש אבל בשאר דוכתי לא שייך לחלק בין דיני גוד אסיק בין מעלות דרבנן או טומאה דאורייתא דגוד אסיק ואחית הילכתא גמירי להו היכא דשייכי ומוכח כן מסיפא דמתני' גופא דבהא דפליגי ר"י ורבנן לענין רגליו נוגעים במים קתני סיפא הטביל בו את הסינוס והעלהו ומקצתו נוגע במים טהור והיינו שמצרפין מים הבלועים בסינוס למי המקוה וא"כ משמע להדיא דלא פליגי אלא באדם וכ"כ הריב"ש ז"ל בתשובה וכן מוכח לדעתי מסוגיא דחגיגה דמקשה שם לר' יודא אדר"י מהא דקאמר עליונה טהורה ומאי קושיא דלמא הא במעלות דרבנן הא בדאורייתא אע"כ דכל הא מילתא לא שייך אלא במים שע"ג האדם ולפ"ז י"ל דהא דקאמר הכא בשמעתין ור' יהודה היא לאו דרבנן לית להו אלא משום דלא מצינן שום תנא דאיירי בטופח ע"מ להטפיח אלא ר' יהודה לחוד כיון דלדידיה מצרפין מים שע"ג האדם ומסתמא לא שייך בהנהו מיא שיעורא דשפופרת הנוד אלא טופח ע"מ להטפיח ורבנן נמי לא פליגי אלא באדם דוקא. ובזה נתיישב שאין אנו צריכין לומר כמו שכתב מהרש"א ז"ל לקמן בדברי התוספות למה שכתבו והאי דנינוק לפי מאי דמסיק כו' מני אתיא כרבנן כו' ע"כ הוא מהגליון ואין שם מקומו אלא לתרץ קושית ר"ת לכאן ולמאי דפריסית א"ש טפי דכאן לא שייך לתרץ כן כיון דלא מצינן דפליגי ר' יהודה ורבנן אלא באדם לחוד ואפושי פלוגתא לא מפשינן ומה שכתב ר"ת בלשון קושייתו והך דנינוק רבי יהודה היינו לאלומי הקושיא וא"כ לא שייך לתרץ דמיתוקמא כרבנן אבל לקמן שכתבו התוס' לעיקר פלוגתייהו דר"י ורבנן בשיעור דטופח ע"מ להטפיח כתבו שפיר דלפ"ז מצינן למימר דההיא דנינוק כרבנן כנ"ל נכון ודוק היטב:

בא"ד ואין נראה לר"י כו' א"כ אין רוחב המים כשפופרת כו' עכ"ל. והיינו כמ"ש מהרש"א ז"ל בשם הר"ש דעל חני העיגול לא מצינו רוחב ב' אצבעות ע"ש ואע"ג דמצינן למימר דהא דבעינן רוחב ב' אצבעות היינו כשאינו אלא ברום כקליפת השום אבל הכא איכא טפי ולא בעינן רוחב ב' אצבעות דמ"מ אכתי לא ידעינן שיעורא ולא בא התנא לסתום אלא לפרש כן נ"ל בכוונתו:

בא"ד ונראה דהיינו דוקא לר' יהודה סגי בטופח להטפיח כו' עכ"ל. אע"ג דר' יהודה גופא אמר חילוף הדברים י"ל דהיינו לענין לערב מצטרפין אף בלא שיעור כלל ולשתי אין מצטרף עד שיהא כשיעור מיהו לאו אשעור דידהו קאי אלא אשיעורא דידיה היינו טופח להטפיח כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד ועוד אור"י דאפילו ר' יהודה לית ליה טופח להטפיח כו' אלא מכח גוד אחית כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמשמע לפ"ז דלפירוש ר"י גוד אחית עדיף משטח השוה אליבא דר' יהודה וא"כ אמאי ס"ל לרבנן דתוס' בג' גממיות וחרדלית דאין טובלין לא בעליונה ולא בתחתונה אע"ג דמסתמא איכא בחרדלית יותר מטופח להטפיח ומשפופרת הנוד ואפ"ה לא מצטרפי לעירוב מקוואות אלמא דגוד אחית גריעא משטח השוה לרבנן היאך פליגי בסברות הפוכות לגמרי וכה"ג מלייקו התוספות בכמה דוכתי. מיהו למאי דפריסית לעיל א"ש דרבנן לא פליגי בטעם גוד אחית אלא בחרדלית דוקא והיינו בחד מהנך טעמי שכתבתי לגריעותא דחרדלית ע"ש וזה ראיה ברורה לדברי ודו"ק:

בא"ד אי נמי קמ"ל דלא גזרינן אמצעית אטו אחריני עכ"ל. ויש לדקדק דודאי מה שכתבו מעיקרא דנקיט באמצעית לרבותא דאפ"ה עליונה ותחתונה אסורין הוא תירוץ מספיק יותר אלא דנראה דלמאי דמשמע

להו עכשיו דאין חילוק בין שלם לחסר לענין עירוב מקואות א"כ ע"כ שאין שום סברא לחלק כלל אפילו דרך הוה אמינא ולומר דאיכא רבותא דאל"כ תיקשי היא גופא מנ"ל לרבותא קתני דלמא דוקא קתני ארבעים אע"כ דלדבר פשוט הוא שאין לחלק א"כ ליכא רבותא לכך הוצרכו לפרש תירוץ אחר ודו"ק. ועוד יש לדקדק בסוגיא זו ובלשונות הפוסקים ואין כאן מקומו להאריך יותר אך שאילה אחת קטנה יש לי לשאול וגדולה היא אלי ולולא דמסתפינא מרבוותא רבותינו בעלי התוספות שקטנם עבה ממתני הייתי אומר שבחנם הרעישו העולם בדבריהם בזה הדיבור דהא מצינן למימר דנהי דפשיטא להו דלא שייך למימר טופח להטפיח וכשפופרת ברוש כקליפת השום חדא שיעורא הוא ומשום דמשמע דבעינן כשפופרת וכשום ממששות המים צלולין אפילו הכי יש ליישב שפיר ולומר דודאי לכתחלה בעינן עירוב מקוואות כשפופרת ברוש קליפת השום מים צלולין אלא כיון שכבר נתערבו אחר כך נתנגבו ועדיין משקה טופח להטפיח עדיין כאילו הן מעורבין כשיעור וטובלין בהם משא"כ אם ליכא טופח להטפיח חזרו לאיסורן ולא תטעה במה שכתב הטור י"ד סי' ר"א לאחר שנתערבו כרגע לעולם הם בהכשירן ויש בזה מקום לטעות דאמקוה שלם של שאובין לחוד קאי דמהני עירוב מקוואות כרגע שיעמדו בהכשירן לעולם אבל לא בחסר וכ"כ הב"ח בשם מהרש"ל והט"ז והש"ך ע"ש בשם תשובת הרא"ש ודברים ברורים הם. מיהו מצינן למימר לאחר שנתערבו כשיעור ונשאר טופח להטפיח עדיין בהכשירן אף בחסר ובזה נתיישבו כל קושיות התוס' ובהכי סלקא שמעתא דידן כהוגן דהמקשה סבר דטופח להטפיח מהני לעירוב המקוואות דחזינן כאילו השיעור שלם כשפופרת וא"כ ה"ה לענין נט"י דטופח להטפיח הבא משיעור נטילה הו"ל כתחלת נטילה ודחי התרץ דהתם נמי לענין עירוב מקוואות לא מהני טופח אלא לצרף אותן המים לחוד וכדכתיבנא בלשון הגמרא כן נלע"ד ברור ותוס' שלא פירשו כן צ"ע היאך מתיישבא סוגית המקשן והתרץ בשמעתין במאי קמפלגי ועיקר התירוץ חסר מן הספר כמו שכתבתי בל' הגמרא ודוק היטב כנ"ל נכון בעזה"י:

בד"ה אבל גט יוצא מה שפירש בקונטרס כו' לאו דוקא כו' ואם האחד שליח כו' עכ"ל. אף דלכאורה נראה שכתבו כן אליבא דרש"י ז"ל אלא דודאי א"א לומר דרש"י ז"ל סובר כן דאם אומר השני שבפניו מסר לשליח חשיב כמו שניהם שלוחים דא"כ היאך כתב רש"י ז"ל בסמוך ואי קשיא כיון דסוף שנים הן מה לי שניהם שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו ואי ס"ד דכה"ג שראה השני שנמסר בפניו הו"ל כשניהם שלוחים א"כ ע"כ הא דאמרינן אבל גט יוצא מתחת א' מהם פסול היינו שלא ראה אפילו המסירה ולפ"ז אמאי פסיקא ליה לרש"י ז"ל דאף בזה עדים מצויין לקיימו ותיפוק ליה שא' מהם מעיד אכתיבה לחוד ולא ראה החתימה והשני לא ראה המסירה א"כ אין כאן שני עדים לקיימו ול"ל דאפי' בכה"ג כיון שא' מעיד שראה החתימה משני עדים ה"ל כאילו ראה המסירה כמו שאנו דנין בכל גט שחתומין שני עדים שבודאי מיד הבעל בא ליד השליח או האשה וכמ"ש בזה כמה פעמים וכן כתבתי לעיל במשנה דאפלו בדיני ממונות כתבו הפוסקים דבכה"ג מקרי ע"א בכתב וע"א בע"פ ואם זה שבע"פ נמסר בפניו הוי שטר גמור לגבות ממשעבדי והכא עדיף מיניה טובא דעיקר החששא אינו אלא שיטעון הבעל שלא מסר מעולם מידו ליד השליח ובע"כ צריך שיטעון מזויף וא"כ הרי השליח והעד השני המעיד על החתימה מכחישין אותו שאינו מזויף וכמ"ש לעיל אלא דאף לפ"ז הא מסיק רש"י ז"ל דאפ"ה פסול משום שלא חלקו חכמים וא"כ ה"ה והוא הטעם אם אומר השני שראה המסירה אפ"ה לא חלקו חכמים כיון שהגט מעיקרא לא נעשה כתיקון חכמים שהוצרכו בכל גט על ידי שליח שיהא הכתיבה והחתימה בפניו ולעולם לא מצינן לאכשורי אלא היכא ששניהם שלוחים מעיקרא דבכה"ג לא תיקנו חכמים כלל כיון דודאי מצויין לקיימו שהרי שניהם צריכין לעשות שליחותן ועין מה שאכתוב בזה בסמוך בלשון רש"י ז"ל ולקמן ביישוב לשון הטור אלא ודאי דהתוס' כתבו כן מסברא לנפשייהו דלא משמע להו ליפסול מה"ט שלא נעשה מעיקרא כתיקון לענין בפ"נ ודו"ק:

דף טז:

רש"י בד"ה כשר ואע"ג דלאו כלום קאמרי כו' והרי עדים מצויין לקיימו ואי קשיא כו' עכ"ל. הרשב"א בחידושיו כתב דמשמע מפירש"י ז"ל מדכתב והרי מצויין לקיימו אלמא שיכול הבעל לערער וצריך קיום והקשה עליו דהא בשמעתין משמע דבלא קיום נאמנין דמה אילו יאמרו בפניו נירש' והאריך להקשות בזה וכן כתבו התוס' לעיל בריש מכילתין בד"ה דאתיוהו בי תרי והקשו על פירש"י ז"ל וכן כתבו שם הרא"ש והר"ן ז"ל. ועפ"ז כתב הבית שמואל דמה שכתב הטור ביוצא מתחת יד שנים שאין צ"ל ואם בא הבעל לערער לומר שהוא מזוייף צריך קיום יצא לו כן מלשון רש"י ז"ל ע"ש. ואני בער ולא אדע אשתומם על המראה היאך אפשר לומר כן בלשון רש"י ז"ל שהרי דעת שפתיו ברור מללו במה שכתב ואי קשיא כו' מה לי א' מהם הרי עדים מצויין לקיימו וע"כ אסוגיא דשמעתין קאי דאיירי כשא' אומר בפ"נ וא' אומר בפנ"ח הרי שאין כאן אלא א' על הקיום ומדכתב רש"י ז"ל בזה הרי עדים מצויין לקיימו אלמא דהיינו מהאי טעמא גופא דמסיק התלמוד מה לי אם יאמרו בפנינו נירשה וממילא דעל זו הכוונה גופא נתכוין בריש מכילתין גבי אתיוהו בי תרי במ"ש שם הרי מצוין לקיימו היינו שע"י שליחותן נתקיים ממילא. אלא דלפ"ז יש לדקדק בדבריו שכתב בלשון הרי מצויין לקיימו ולא כתב הרי נתקיים והנלע"ד בפשיטות שעיקר כוונתו בזה לטעם ההכשר באתיוהו בי תרי כשלא אמר בפ"נ היינו כיון דבשעת מסירת הגט לשליח לא חל עליו תקנת חכמים שיהיה בשעת הכתיבה והחתימה כדי שיעיד על הקיום דהא לא שייך הכא כלל טעמא דאין מצויין לקיימו שהרי הן הן עדים בלבד ולא סגי בלא"ה ששניהם יהיו בשעת מסירת הגט להאשה כיון ששניהם שלוחים והיינו דכתב ואי קשיא א"כ מה לי שניהם שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו ופירוש שהיו מצויין בשעת מסירת הגט לשליח ושוב אין צורך לקיום ממילא ליתכשר בלא בפ"נ ע"ז כתב דלא פלוג רבנן בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי כיון שאין זה השני מוכרח להיות בשעת מסירת הגט להאשה וא"כ בכה"ג לא מיקרי מצויין לקיימו ודוקא באתיוהו בי תרי ששניהם שלוחים למוכח מילתא טובא למצויין לקיימו ותו דלא שכיחא ולא אחמירו רבנן זה הנלע"ד בכוונתו ולולי דמסתפינא מרבוותא רבותינו הקדושים הרי"ף ובעלי התוס' והרא"ש ז"ל אמינא מילתא חדתא דלדידהו לא ס"ל. ולענ"ד פשוט שרש"י ז"ל סובר דמה"ט גופא לא שייך להכשיר לכתחילה בגט שלא אמר בפ"נ ובפנ"ח ע"י קיום חותמיו והא דתנינן המביא גט ולא אמר בפ"נ אם נתקיים כשר היינו בדיעבד דוקא דהא אוקמינן בפ"ק אליבא דרבה כשניסת דוקא ומדרבה נשמע לרבא דאיירי כשניסת או לפחות מיהא בדיעבד ולא לכתחילה ודוקא באינו יכול לומר תנינן יתקיים בחותמיו לכתחילה והיינו בפקח ונתחרש דבשעת המסירה לשליח נעשה כתיקון חכמים אבל ביכול אפשר דלא מהני קיום חותמיו לכתחילה כיון דמ"מ לא נעשה הגט כתיקון חכמים וכן משמע לכאורה מהסוגיא דפ"ק דף ה' דמקשה אי הכי יכול נמי אליבא דרבה משמע דלרבא ניחא והיינו כמ"ש ובזה יש ליישב הא דלא קאמר בריש מכילתין דאיכא בינייהו גט שנתקיים בחותמיו משום דלרבא נמי לא מהני אלא בדיעבד כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בריש מכילתין דלרש"י דרבא נמי לכתחילה שיילינן ליה אם נכתב לשמה כמ"ש שם מילתא בטעמא ע"ש א"כ מה"ט גופא לא מהני קיום חותמיו לכתחלה היכא שהשליח היה צריך להיות אצל הכתיבה מעיקרא ומה שיש לדקדק לפ"ז בבבא דסיפא דאחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנ"ח אמאי כשר הא לא נעשה כתיקון חכמים אלא דלק"מ דאי איירי כשיוצא מתחת עידי חתימה הו"ל אתיוהו בי תרי דא"צ לומר כלל משום דודאי מצויין לקיימו ואי איירי כשיוצא מתחת על הכתיבה לחוד א"כ הרי נעשה הכתיבה כתיקון חכמים והחתימה כ"ש דכשר משום דמי איכא מידי דאילו אמור איהו לחוד כשר ואילו אמרו תרי ליפסל וא"כ היינו כולו בקיום הגט כן נ"ל נכון ועפ"ז היה אפשר ליישב לשון הטור א"ע סוף סי' קמ"ג לולא שהרי"ף והרא"ש והטור ברמזים כתבו להדיא דעל ידי קיום חותמיו כשר לכתחילה וא"צ לומר בפ"נ ודו"ק:

תוספות בד"ה אלמא כו' וא"ת ולרבה נמי דלמא בעלמא כו'. פירוש משום דמשמע להו להתוספות דהאי אלמא דקאמר לאו משום דפשיטא ליה לתלמודא דטעמא משום דמצויין לקיימו הוא דא"כ מאי אלמא דקאמר פשיטא דלמ"ד משום לקיימו אין צריכין ואי לאוכוחי הא גופא דטעמא דר' יוחנן משום לקיימו הכי הו"ל דהדיא אע"כ דאפי' לרבה איירי א"כ מקשו שפיר דאפ"ה לא א"ש הא דקאמר אלמא דלמא בעלמא צריכין והכא משום דחד מינייהו מסהיד שנכתב לשמה בפניו וחד מסהיד אחתימה לשמה וע"ז כתבו ואין לומר דכיון דלא מסהיד אכולה מילתא לא דייק וא"כ לא מהני שהדותא לענין לשמה דבעינן תרי אלא שהאמינו לשליח כבי תרי משום דמעיקרא מידק דייק משא"כ הכא דלא דייק ע"ז כתבו דבע"כ בכה"ג נמי אמרינן דדייק דאל"כ בא' אומר בפ"נ ושנים אומרים בפנ"ח אמאי כשר נימא דהאי דקאמר אכתיבה לחוד לא דייק אע"כ דאפ"ה דייק דהא לרבה כתיבה וחתימה שוין לענין לשמה למאי דלא ס"ל דאית ליה לרבה טעמא דאיחלופי אבל למאי דמסקו התוס' דלרבה נמי אית ליה טעמא דאחלופי א"ש דברישא בשנים אומרים בפ"נ פסול באין יוצא מתחת ידי שניהם משום דצריך לומר בפנ"ח וממילא חיישינן לאחלופי דנהי דמהני מה שאומרים השנים בפ"נ לענין לשמה אכתי חיישינן לאחלופי כיון שרואין שחד מעיד על החתימה משא"כ בסיפא דשנים אומרים בפנ"ח לא שייך איחלופי א"כ כשר נמי מטעמא דלשמה דסגי במה שאומר א' בפ"נ ואיירי שהגט יוצא מתחת על הכתיבה וכן לאידך ליסנא דשנים שהביאו צריכין לומר משום טעמא דלשמה מש"ה פסול ברישא בשנים אומרים בפ"נ וא' בפנ"ח דנהי דמיקרי אמירה מעליא לענין לשמה כיון שהגט יוצא מיד שניהם אפ"ה פסול משום איחלופי משא"כ בסיפא דאיכא שני עידי חתימה לא שייך אחלופי ממילא כשר דלענין לשמה מיקרי שפיר אמירה מעליא אע"ג דלא אמרינהו חד כיון שהגט יוצא מתחת יד שניהם כל זה ברור. ומה שהוצרכתי להאריך לפי שראיתי לבעל התוספות י"ט שנתקשה בזה אליבא דרבה מ"ש רישא ומ"ש סיפא ונכנס בדחוקים. ונראה ברור שלא עיין בלשון התוס' כאן. אם לא שנאמר קושיית בעל תוספות י"ט למאי דס"ד לעיל מעיקרא דרבה לית ליה דרבא אלא דלענ"ד בהא פשיטא דלא מקשה מידי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דודאי שנא ושנא דעיקר חששא דלשמה היינו בחתימה דוקא ומש"ה בעינן תרי משא"כ בכתיבה דליכא חששא כ"כ דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי מש"ה סגי בחד וכ"ש אי אתיא סתם מתני' כר"מ ואפשר דבכתיבה מצריך מדרבנן ומש"ה סגי בחד ואע"ג דלעיל מקשה הש"ס מדרב נחמן אמר שמואל מ"מ לא פסיקא לתלמודא להקשות מתני' דהכא לרבה דאפשר דלית ליה הא דר' נחמן ובלא"ה הא איתותב ומוקמינן לרבה אית ליה דרבא. מיהו הא דפשיטא להו לתוספות דבכה"ג מיקרי אמירה מעליא ולא אמרינן דלא מהני אלא כשמעיד א' על הכתיבה ועל החתימה לענין לשמה משום דבעינן דבר ולא חזי דבר לענין עדות יבואר לקמן בשמעתין:

בא"ד וי"ל כו' דרבה נמי אית ליה טעמא דאחלופי לאחר שתקנו כבר משום לשמה. ולכאורה נראה בכוונתם דודאי מעיקרא לא הוצרכו אליבא דרבה לתקן בפ"נ דבפנ"ח לחוד הוי היכרא דלא ליתי לאחלופי כיון שאומר בפני נחתם ולא ידענו כשאר שטרות בע"כ דמילתא דגיטין שאני משא"כ לאחר שהוצרכו לתקן לשון בפני משום לשמה תו לא הוי היכרא במה שאינו אומר ידענו כיון דלא אפשר לומר ידענו משום לשמה וממילא ליכא היכרא ואתי לאיחלופי בקיום שטרות ואפילו לרבה צ"ל בפ"נ כך נראה לכאורה אבל א"א לומר כן דא"כ אכתי מה הועילו בתקנתן דאף כשאומר בפ"נ אפ"ה אתי לאחלופי דהא ליכא היכרא בהכי כיון דבלא"ה צ"ל בפ"נ משום לשמה אע"כ דאפ"ה הוי היכרא בהכי כיון שרואין שהאמינו חכמים לשליח לענין לשמה כבי תרי מידע ידעי דה"ה לענין קיום חותמיו האמינוהו בגיטין ולא אתי לאחלופי א"כ מה לי אם אומר השליח בעצמו בפ"נ ומה לי אם אומרו אחר כיון דמהני לענין לשמה לסברת התוס' תו לא אתי לאחלופי ע"כ לדברי התוספות צריכין עיון מה טעם יש בדבר ועיין מה שאכתוב בלשון הגמ' בסמוך:

גמרא אלמא קסבר שנים שהביאו הגט צריכין ופירש"י ז"ל ואלו לא אמרו כתיקון כו' דכיון דחד הוא דמסהיד אתי לאחלופי כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דמכאן משמע כסברת התוס' דלמאי דסבר רבה שניתקן משום לשמה חיישינן נמי לאחלופי וכבר כתבתי דלכאורה אין טעם לדבר זה כיון דלשיטת התוספות סובר רבה לעולם לידענו לא מהני ולא שייך אחלופי א"כ לאחר שניתקן משום לשמה כ"ש דלא שייך אחלופי וכבר כתבתי לעיל בפ"ק שכוונתי ת"ל למה שכתב הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות בשמעתין דלמאי דמסקי' דרבה אית ליה דרבא סובר לגמרי כרבא דלידענו מהני וממילא חיישינן לאחלופי דמעיקרא לא מצינן למימר הכי משום קושיא דרבה מ"ט לא אמר כרבא משא"כ למסקנא דרבה אית ליה תרתי תו לא שייך להקשות כן דלחומרא בעלמא אית ליה לרבה לחוש לשני החששות זה תורף כוונת הרמב"ן ז"ל ומעתה אני מוסיף על דברי הראשונים דאף אם נאמר למסקנא נמי שייך להקשות רבה מ"ט לא אמר כרבא והיינו ע"כ שנאמר דלא משמע לתלמודא דרבה מסברא דנפשיה חייש נמי משום לשמה דמהיכי תיתי דכיון דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ועוד דלאחר שלמדו הוא. א"כ אין נראה סברא לומר דרבה מטעמא דנפשיה אמרה דהא כל המשניות אתיין שפיר משום טעמא דלקיימו לחוד ומש"ה איצטריך למימר משום דרבה סובר דלידענו מהני ואיכא היכרא דלא ליתי לאחלופי ומדמצריך לומר בפ"נ אלמא משום לשמה הוא. מיהו כל זה בסוגיא דלעיל בפ"ק דרבה סובר כליסנא קמא דהכא דשנים שהביאו כדמשמע לעיל להדיא דמקשינן אמילתא דרבה מהא דבעי מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו ופשיט ליה דאין צריכין. משא"כ כאן לליסנא בתרא דמסקינן ביה דשנים שהביאו צריכין והיינו ע"כ משום דפשטא דמתניתין הכי משמע ליה דקפסיק ותני פסול אפי' כשהגט יוצא מתחת יד שניהם וא"כ לפ"ז ממתניתין גופא מוכח טעמא דלשמה וא"כ תו לא שייך להקשות כלל רבה מ"ט לא אמר כרבא דהא אית ליה תרתי טעמי מפשט לשון המשנה וא"כ תו לא צריכין למימר דסובר דמהני ידענו אלא דלא מהני כמו דרבא וממילא חיישינן לאחלופי דהאי ליסנא דאפושי פלוגתא לא מפסינן בין רבה לרבא כיון שאינו מהצורך כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה במאי פליגי וא"ת ולימא דפליגי באחלופי כו' פירוש דקשיא להו דהשתא נמי מצינן למימר דכולי עלמא אית להו טעמא דאין בקיאין לשמה אלא דאפ"ה יש להכשיר בשנים אומרים בפ"נ דמקרי אמירה מעליא לענין לשמה דמצטרפין לעדות כמ"ש התוס' לעיל אלא דפסלי רבנן משום אחלופי כיון דבע"כ צ"ל בפנ"ח משום לשמה חיישינן לאחלופי ור' יהודה לא חייש לאחלופי וע"ז תירצו התוס' דכאן

פשיטא לתלמודא לר' יהודה נמי חייש לאחלופי אבל תירוצם נראה דוחק גדול ובס' קיקיון יונה כתב לתרץ קושית התוס' בדרך אחר דהשתא ללישנא בתרא דק"ל משום לשמה בפ"נ א"כ תו לא הוי היכרא לענין קיום ופשיטא דחיישינן לאחלופי אלו תורף דבריו וכבר כתבתי בסמוך בלשון התוס' דא"א לומר כן דא"כ אכתי אם אומר השליח בעצמו בפ"נ אכתי אתי לאחלופי לענין קיום כיון דבלא"ה צ"ל משום לשמה אע"כ כלכתיבנא לסוף סוף מי שיודע שאומר משום לשמה והאמינוהו כבי תרי ממילא לא אתי למיטעי נמי לענין קיום שטרות למידע ידע דלשליח לחוד האמינו כבי תרי וא"כ כ"ש בשנים אומרים בפ"נ לא שייך לחוש לאחלופי כיון שרואה שמאמינים אותו לענין חתימה לשמה לחוד כבי תרי וע"כ לעיקר החששא למאן דלא ידע דמשום לשמה הוא וסובר משום קיום וא"כ איכא היכרא טובא במה ששנים אומרים בפ"נ. ונגלה מזו קשה טובא על בעל הקיקיון ליונה שהרי התוס' כתבו ללישנא קמא קאי נמי אליבא דרבה דאית ליה טעמא דלשמה ואפ"ה לא חייש ר' יהודה לאחלופי דאיכא היכרא במה ששנים אומרים בפ"נ וא"כ ה"ה ללישנא בתרא איכא למימר הכי כקושית התוספות. אמנם לענ"ד נראה דיש לתמוה טובא על בעלי התוס' דלכאורה אין מקום לקושית התוס' דודאי ללישנא קמא דבבא דשנים אומרים בפ"נ לא איירי אלא בחד גוונא כשאין יוצא אלא מתחת יד א' מהם והיינו ע"כ שעד החתימה הוא השליח דאל"כ מהיכי תיתי יכשיר ר' יהודה בעד א' שאינו שליח לקיום החתימה דהא כ"ע סברי דקיום שטרות בשנים אלא דלשליח האמינו כבי תרי ואין לטעות דר' יהודה לית ליה כלל טעמא דאין מנויין לקיימו דא"כ הו"ל לאיפלוגי בכולה מתניתין דהא לכ"ע עיקר טעמא משום לקיימו הוא אע"כ דפשיטא לן דלא איירי אלא כשהגט יוצא מתחת עד החתימה משא"כ כאן בלישנא בתרא אמרינן להדיא דבבא דשנים אומרים היינו כשהגט יוצא מתחת שניהם ומסתמא איירי בכל ענין אפילו אם יוצא מתחת שני עידי הכתיבה ואפ"ה מכשיר ר' יהודה וא"כ מקשה הש"ס שפיר במאי פליגי פירוש מ"ט דר' יהודה דמכשיר דהא על החתימה לשמה ליכא אלא ע"א שאינו שליח ופשיטא דפסול למאן דאית ליה טעמא דלשמה אע"כ דר' יהודה לית ליה טעמא דלשמה וא"כ סובר שנים שהביאו אין צריכין לומר בפ"נ ובפנ"ח דהא לענין לקיימו הו"ל כאילו אמרו בפנינו נגרשה וכיון שאין צריכין לומר כלל תו לא שייך לחוש לאחלופי כדמשמע בכל הסוגיא וכה"ג משני נמי הש"ס לרבה איירי לאחר שלמדו ומש"ה לא חייש ר' יהודה משום לשמה וממילא בשנים שהביאו א"צ כלל ומש"ה מכשיר בכל גווני ל"ש יוצא מתחת שני עידי הכתיבה וכ"ש כשיוצא מתחת יד א' מעידי כתיבה ומעד החתימה דכשר דהא אפי' ביוצא מעד החתימה לחוד כשר דשליח הוא נאמן כתרי על החתימה ועל הכתיבה לענין לשמה אמירה מעליא הוא מה שאומרים שני עידי הכתיבה והוי נמי היכרא לענין אחלופי לר' יהודה וכ"ש ביוצא בא' מעידי הכתיבה ועד החתימה דכשר לר' יהודה כן נ"ל נכון מאד בעזה"י ולדברי התוס' צריכין עיון ודו"ק :

בד"ה ומ"ש פי' בקונטרס כו' ובחנם פירש כן כו' והיינו טעמא דנראה לו לתלמודא כיון דרבנן כו' עד סוף הדיבור. ונ"ל בכוונתם דכיון דרבנן ודאי לא מפלגי ובודאי בכל ענין אמרו בבבא דסיפא דפסול אפילו כשיוצא מתחת יד שניהם ולא מיבעיא ביוצא מתחת עד החתימה ובכולהו מכשיר ר' יהודה משמע דאפילו ביוצא מתחת עד החתימה לחוד מכשיר וע"כ היינו משום דלא גזיר כלל אפילו בחד ונהי דביוצא מתחת א' מעידי הכתיבה ודאי פסול בהא לא איכפת לן דמילתא דפשיטא היא דלא שייך להכשיר כה"ג ועוד פשטא דמתניתין לא מיירי אלא ביוצא מעידי הכתיבה או מעד א' בחתימה כן נ"ל בייסוב לשיטת התוספות אף דלכאורה נראה דלא נחתו להכי דא"כ לא הוי מקשו מידי בלא"ה במאי פליגי וכמו שכתבתי שם. ומעתה אשוב לייסב שיטת רש"י ז"ל דלא בחנם פירש כן אלא דלא משמע ליה לפרש כפירוש התוספות משום דודאי סברא גדולה איכא לחלק דדוקא בי תרי למייתי לא גזרינן שמא יחזור הדבר לקילקולו משום דלא שכיח אבל בחד גזרינן וכדאמרינן להדיא בפ"ק ד' ה' ומה שהקשו התוספות על רש"י ז"ל דא"כ אמאי מסקינן הכא דמודה ר"י כשאמר בפ"נ ולא בפנ"ח דפסול משום אחלופי ולא קאמר משום שמא יחזור הדבר לקילקולו. נלע"ד דלק"מ דכיון דלקושטא דמילתא משמע לתלמודא דר' יהודה נמי חייש לאחלופי כמו לרבנן דאפושי פלוגתא לא מפשינן וא"כ היכא דשייך אחלופי הוי פסול גמור אף בכניסת תנא משא"כ בטעמא דשמא יחזור הדבר לקילקולו אפי' לרבנן אמרי' דבכניסת לא תנא כדאמרינן לעיל בפ"ק דף ה' אליבא דרבה ומוכחינן לה מדקתני אם נתקיים בחותמיו כשר וא"כ היא גופא קמל"ן הכא דר' יהודה מודה לגמרי לרבנן בההיא דאמר בפ"נ ולא בפנ"ח דפסול אף כשניסת משום טעמא דאחלופי דהו"ל כאילו לא נתקיים בקיום הגט וכן הוא האמת דמשום איחלופי פסול אף כשניסת והיינו דכייל להו מתניתין בכולהו בבי דרישא דפסול לגמרי ולעולם דחייש ר' יהודה נמי לשמא יחזור כו' בחד למייתי כנלע"ד נכון ועיין בבעל המאור שכתב כמה שיטות בזה דלא קאמר אליבא דר"י שמא יחזור ובמה שכתבתי נתבאר על נכון בעזה"י ודו"ק:

דף יז.

גמרא אמר ר' אמי אמר ר' יוחנן לא שנו אלא שהגט יוצא מתחת עידי הכתיבה דהו"ל כשנים על זה וכו'. וקשיא לי על זה דהא ע"כ בהאי לישנא סובר ר' יוחנן טעמא דאין בקיאין לשמה מדקאמר שנים שהביאו צריכין לומר א"כ כשיוצא מתחת עד הכתיבה אמאי כשר דנהי דהו"ל כשנים על זה כו' אפ"ה הא בעינן בעדות דבר שלם ולא חצי דבר והכא חצי דבר הוא דכתיבה בלא חתימה או חתימה בלא כתיבה לאו מידי הוא וכמו שכתב הטור א"ע סוף סי' קמ"ב בשם הרמ"ה ז"ל דכשיוצא מתחת עד א' והשני מעיד שנמסר בפניו צריך למסור הגט לאשה בפני שניהם דאל"כ הו"ל חצי דבר דמסירת הבעל לשליח חצי דבר הוא וכן מסירת השליח להאשה וה"נ נראה לגרע טפי ובשלמא על התוספות שכתבו לעיל דאפילו א' מעיד בפ"נ וא' מעיד בפנ"ח מהני לענין לשמה לא תיקשי דהו"ל חצי דבר דהתוס' לשיטתייהו שכתבו בפרק מרובה דלא מיקרי חצי דבר אלא כשכל א' יכול לראות כל הענין בפעם א' כגון באחד בגגה ואחד בכריסה וכיוצא וא"כ י"ל בכה"ג שעד הכתיבה לא היה בשעת החתימה וכן להיפך לא מיקרי חצי דבר משא"כ להרמ"ה ז"ל דע"כ לא ס"ל בהא כשיטת התוספות דא"כ בנדון דידיה נמי לא מיקרי חצי דבר שמסירת הבעל היה במדינת הים ומסירה להאשה בא"י וע"כ דכשיטת הרי"ף ז"ל ס"ל בענין חצי דבר וא"כ תיקשי ליה סוגיא דשמעתין ובשלמא לענין קיום חותמיו לא מיקרי חצי דבר כיון שעל קיום השטר הן מעידין הו"ל דבר שלם משא"כ לענין לשמה דעל גוף הגט מעידין הו"ל חצי דבר וליכא למימר דבכה"ג לא מיקרי חצי דבר כיון דמדאורייתא גיטא מעליא הוא דרוב ספרי דדייני גמירי וכ"ש דלאחר שלמדו הוא ולחומרא בעלמא חיישינן לא מיקרי חצי דבר דא"כ בנדון הרמ"ה ז"ל נמי ע"מ ושליח ליד האשה מדאורייתא דבר שלם הוא דהא מדאורייתא עדים החתומים כמי שנחקרה בב"ד דמי וממילא נתקיים השליחות אע"כ כיון דמדרבנן בעי עדות מיקרי חצי דבר והכא נמי לכוותיה ואולי יש לחלק וצ"ע ודו"ק:

שם זימנין אשכחיה דיתיב וקאמר אפי' יוצא מתחת עידי החתימה כשר. כך הגירסא בכל הספרים מתחת עידי החתימה משמע דביוצא מתחת עד אחד מעידי החתימה פסול וכן כתב הטור להדיא סוף סימן קמ"ב וכבר האריכו כל מפרשיו בזה מ"ט לפסול הא נתקיים זה הגט בחותמיו ואין צריך שום דבר. מיהו לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י ז"ל י"ל דלכתחילה לא מהני קיום חותמיו אלא בדיעבד וזה שלא כתב הטור פסול אלא כתב ולא ינתן עד שיהא אחר עמו דהיינו לכתחילה אלא דא"א לומר כן שהרי"ף והרא"ש ז"ל והטור גופא ברמזים בריש מכילתין כתבו כולם דעל ידי קיום חותמיו א"צ כלל לומר בפ"נ ומשמע דאפילו לכתחלה ואם כן לדברי הטור צריך עיון:

תוספות בד"ה אחד אומר כו' לרבא אפי' ליכא מעיד על הכתיבה כשר כו' עכ"ל. גם זה לשיטת הפוסקים דקיום חותמיו מהני לכתחילה משא"כ לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל בריש הסוגיא אתי שפיר דלא סגי לכתחילה אלא כשא' מעיד על הכתיבה דהיינו השליח דאל"כ לא נעשה הכתיבה כתיקון חכמים וכמ"ש באריכות ע"ש:

בד"ה ור"ש מכשיר כו' וא"ת וניחוש שמא נכתב בלילה והקדימו כו' עכ"ל פירוש דנהי דבכל שטרות דעלמא לא חיישינן שמא הקדימו הזמן בכוונה למילתא דפשיטא היא דהעדים אינן חשודים בכך לחתום כשרואין שהזמן מוקדם משא"כ הכא כיון דר"ש מכשיר בכה"ג אף לכתחלה והיינו משום דלא חשיב מוקדם א"כ קשיא להו שפיר דאכתי ניחוש שמא הקדימו בכוונה דסברי העדים שעפ"י הדין יש להם לחתום ועל זה תירצו שפיר דלא חתמי בכה"ג:

גמרא איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין. לכאורה נראה דסוגיין דוקא למאי דקי"ל כר"א דע"מ כרתי משא"כ לר"מ כיון דס"ל דע"ח כרתי והן עיקר העדות משום דעדים החתומים כמי שנחקרה עדותן בב"ד וא"כ לפ"ז נראה דמדין תורה צריך שיכתוב זמן כדי שיהא עדות שיכול להזימה דאל"כ לא מיקרי עדות מדאורייתא ועוד דמדאורייתא בעינן דרישה וחקירה ואף אם נאמר דכמי שנחקרה דמי מכל מקום עיקר החקירה בענין הזמן הוא וא"כ צריך לכתוב אליבא דר"מ אבל כבר כתבתי בריש מכילתין דהסכמת הפוסקים דבעדות שבשטר לא שייך כלל דין הזמה אע"כ דאפילו הכי כשר לר' מאיר מגזירת הכתוב כיון דדריש וכתב היינו וחתם או משום כיון דעכשיו אינן באין העדים אלא להתיר את האיסור אע"ג דאפשר דלבסוף אתי לידי דיני נפשות לא איכפת לן בזה אף על גב דעדות שאי אתה יכול להזימם ועוד נ"ל דבלא"ה לא שייך דין הזמה בכה"ג ועדיין צ"ע ואם כן סוגיא דשמעתין אליבא דכ"ע כן נ"ל ועיין עוד לקמן בחידושינו פ' השולח דף ל"ו ודו"ק:

רש"י בד"ה מפני מה כו' כיון דלאו שטרא דגוביינא הוא עכ"ל. ואף דאיכא מאן דס"ל דגובה עיקר כתובתה ע"י הגט לחוד מ"מ אין צורך לכתוב הזמן להגט אינו אלא לראיה שנתגרשה ואז גובה עפ"י תנאי ב"ד מיום הנשואין אף ממשעבדי וק"ל:

תוספות בד"ה מ"מ כו' וא"ת בגט שיחרור למה תיקנו זמן כו' ואפילו למ"ד עידיו בחתומיו כו' כיון שאין בו זמן ואין מוכח מתוכו כו' עכ"ל. נראה כוונתם שכתבו כן בין לר' יוחנן בין לר"ל לר"י כיון דס"ל יש לבעל פירות על שעת נתינה ה"ה למכ"ש שמעשה ידי העבד הן לרבו על שעת הנתינה דאפילו גופו קנוי לרב ומעשה ידיו לרב מדאורייתא משא"כ פירות האשה מדרבנן וע"ז כתבו דאף למ"ד עידיו בחתומיו זכין לו והיינו כמאן דסבר דזכות הוא לעבד שיוצא לחירות דלפ"ז יש איזה סברא לומר דבהא מודה רבי יוחנן דמשעת החתימה זכה העבד במעשה ידיו משא"כ בפירות האשה לא זכתה עד שעת נתינה דהתם לא שייך לומר עידיו בחתומיו זכין לגט האשה ודאי חוב הוא לה לכך כתבו דאפ"ה מעיקר הדין כיון שלא נכתב זמן בהשיחרור אינו מוכח מתוכו ומש"ה לא זכה העבד במעשה ידיו מעיקר הדין עד שעת נתינה ואם כן למה תיקנו זמן להפסיד לרבו מזונות למשעת חתימה עד שעת נתינה שלא כדין וכן לר"ל נהי דסובר דבאשה אין לבעל פירות משעת החתימה ואילך אע"ג דמעיקר הדין אין לה אי לאו דתקנו זמן שהרי אין מוכח מתוכו וכ"ש דלא שייך עידיו בחתומיו זכין באשה. מיהו י"ל כיון דלכל עיקרא דמילתא דפירות האשה לבעלה הוא מדרבנן א"כ הם אמרו והם אמרו למשעת חתימת הגט הפקיעו תקנתן והיינו כמ"ש התוס' בסמוך למשעת חתימת הגט שראוי לגרש בו א"כ גמר בדעתו לגרשה ושוב אין לו פירות וממילא הוא לאשה ומש"ה תיקנו זמן כדי שיהא מוכח מתוכו משא"כ מעשה ידי עבד דמדאורייתא הן לרב לאו בגמר דעתו תליא מילתא כיון דגופו קנוי א"כ למה תקנו זמן להפקיע זכות הרב שלא כדין ונראה עוד לסברת התוספות דכיון שאין מוכח מתוכו מסתמא לא היה דעתו להקנות אלא משבא ליד העבד והיינו טעמא נמי בשני שטרות היוצאין ביום אחד זהו מה שנלע"ד בכוונתן ודו"ק:

גמרא רבי יוחנן אמר משום בת אחותו. ופירש"י שמא תזנה ויחפה עליה הבעל ויכתוב גט בלא זמן כו' ובירושלמי מייתי עובדא באחד שעשה כן לחפות על בת אחותו אחר שזינתה לכך תקנו זמן מכל זה נראה דבפשיטות דכשאין גט יוצא מתחת ידה קטלינן לה אף ע"ג דאמרה גרושה אני והיינו משום דלא מהימנא דהא דאמר רב המנונא האשה שאמרה גרשתני נאמנת וקי"ל כוותיה היינו בפני הבעל דוקא אבל שלא בפניו לא והכא כיון שזינתה קודם שאמרה בפניו אזלא לה חזקה דרב המנונא ותו לא מהימנא. אבל אכתי יש לדקדק דהא כמה אמוראי סברי דההיא דרב המנונא אפילו שלא בפניו ועוד דאף למ"ד דדוקא בפניו אפ"ה אמרינן בפ"ב דכתובות אמתניתין דהאשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני דקתני סיפא ואם משנשאת באו עדים לא תצא ואיכא למתני לה ארישא כמ"ש התוס' שם דנהי דשלא בפניו לא אמר רב המנונא היינו לכתחילה אבל בדיעבד אפי' שלא בפניו וקצת פוסקים כתבו כן וא"כ דוחק לומר דכל הני סוגיות אתיין דלא כר' יוחנן דהא לפ"ז לא שייך חששא דבת אחותו דבלא"ה לא קטלינן לה היכא שיכולה לומר גרושה אני ויש לייסב דבלא"ה הא קי"ל דאין האשה נהרגת אא"כ התרו בה וקיבלה התראה ואמרה אף ע"פ כן דבעינן התירה עצמה למיתה וא"כ כי אמרה בשעת התראה ע"מ כן ולא אמרה גרושה אני תו לא מהימנא דודאי כי קיבלה התראה מעיקרא קושטא קאמרה משא"כ כשהגט יוצא מתחת ידה ע"כ צ"ל דאף כשהתירה עצמה למיתה אפ"ה נאמנת לומר אח"כ גרושה אני כיון שגיטה מוכיח עליה ומצינו למימר דמה שקיבלה התראה ואמרה ע"מ כן אחוכי הוא דקמחייכא בהו דאגיטה קא סמכה כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה משום בת אחותו כו' דלא אמרינן כו' כיון שהיא גרושה לפנינו ועוד אדרבא אוקמה בחזקת נקית עכ"ל. לכאורה נראה מלשון התוספות דשני תירוצים הם ובכל אחד מהם מוציאים אותה מחזקה קמייתא דאשת איש אבל לדעתי א"א לומר כן דמה שכתבו הרי גרושה לפנינו נראה מכמה סוגיות הש"ס בעירובין גבי ספק עירוב ובכתובות בסוגיא דפתח פתוח ומשארסתני נאנסתי ובסוגיא דמומין פרק המדיר ובקידושין גבי הרי בוגרת לפנינו והרי המקוה חסר לפניך ובסוגיא ריש פרק קמא דנדה בכל הני משמע דלא אמרינן דאוקמיה אחזקה דהשתא למפרע לאפוקי מחזקה קמייתא אלא היכא דאיכא עוד חזקה אחרת כגון במקוה דאיכא חזקה דגברא בחזקת טמא מש"ה מצרפינן סברא זו דהרי חסר לפניך דאיכא תרתי לריעותא וכן בחבית של יין לתרומה דאמרינן הרי החמיץ לפנינו משום דאיכא עוד חזקה העומד טבל על חזקתו ובבוגרת דקיי"ל כרב דאמרינן הרי בוגרת לפנינו מסקינן שם דהיינו דוקא ביומא דמישלם שית חדשים לנערות דאזלא לה לגמרי חזקה קמייתא דנערות כיון שהיום עשוי

להשתנות משמע דבלא"ה פשיטא דחזקה קמייתא עדיפא כדמתמה הש"ס להדיא בקידושין אלימא תוך שית בהא לימא רב הרי בוגרת לפנינו ואע"פ דזימנין שממהרת להביא סימני בוגרת תוך שש כפירש"י ז"ל שם אפ"ה מוקמינן לה ודאי אחזקת נערות וכן משמע להדיא ממה שכתבו התוס' בפ"ק דחולין דילפינן מפרה אדומה וכתבו שם ובריש פ"ק דנדה דאין להתיר גבינות שנעשו מחלב בהמה ואח"כ נמצאת טריפה דלא שייך לומר אוקמינן אחזקה קמייתא כיון שאין החזקה מבוררת משמע להדיא דבחזקה מבוררת יש להתיר אף ע"ג דאיכא למימר הרי טריפה לפניך וא"כ ה"נ אף ע"ג דהיא גרושה לפנינו מוקמינן לה אחזקה קמייתא ואמרינן השתא הוא דנתגרשה. ולכאורה היה נ"ל ליישב דשאני הכא כיון שהיא אומרת ברי שנתגרשה מקודם ואין אנו מכחישה בבירור וקי"ל דכל היכא דאיכא ברי ושמא אפילו באיסורא מצרפינן ברי ושמא לחזקה גרועה והו"ל תרתי לאפוקי מחזקה קמייתא וכדמוכח להדיא בסוגיא דמשארסתני נאנסתי ובריש פ' האשה שנתארמלה דברי ושמא וחזקה גרועה מהני אף להוציא ממון מחזקתו דהו"ל תרתי במקום חדא וה"נ איכא ברי ושמא וחזקה דהשתא דהרי גרושה לפנינו וע"פ סברא זו תירצתי בעזרת השם יתברך כמה סוגיות וכן משמע להדיא מפירוש רש"י ז"ל בקידושין גבי הרי בוגרת לפנינו דבסוף הסוגיא דמוקמינן במכחשת ופירש רש"י ז"ל דאפילו אמרה כבר בגרתי מאתמול מהימנא והתוספות תמהו שם על דבריו דהא בכל הסוגיא משמע דדוקא ביומא דמישלם שית אמרינן הרי בוגרת לפנינו ולא קודם זה ולמאי דפרישית א"ש דודאי בתחלת הסוגיא שהיא אינה טוענת ברי פשיטא לן דבתוך שית מוקמינן לה אחזקה קמייתא דעדיפא מחזקה דהשתא משא"כ בסוף הסוגיא דבמכחישתו הו"ל ברי ושמא מוקמינן אחזקה דהשתא דהו"ל תרתי במקום חדא. מיהו התוס' ודאי לא נחתו לסברא זו שהרי כתבו בפ' בתרא דקידושין על לשון רש"י ז"ל דלא דק. אמנם עכ"ז מצאתי מקום ליישב דבריהם כאן ולומר דהתוס' סברי כשיטת הרשב"א והר"ן ז"ל שכתבו גבי גבינות דכל היכא דא"א לומר דמעכשיו ממש בזו הרגע נשתנה החזקה קמייתא בשעה שאנו מוצאין השתנות החזקה איגלאי מילתא למפרע שהיינו מחזיקין החזקה קמייתא בטעות איזה זמן מש"ה איתרע חזקה קמייתא לגמרי ומוקמינן אחזקה דהשתא דומיא דכתמי' לטמא למפרע עד שעת הכיבוס וא"כ י"ל דה"נ ע"כ א"א לומר דעכשיו ממש בזו הרגע נתגרשה כשמראית הגט לפנינו דא"כ הרי העדים מצויין לפנינו ונחזי מאי קאמרי אימתי נתגרשה והיאך יוכל לחפות עב"א אע"כ שאין העדים לפנינו ואם כן ע"כ לאו עכשיו ממש נתגרשה אלא מאתמול ומשלשום וא"כ הרי היינו מחזיקין אותה בטעות באותן הימים בחזקת אשת איש מש"ה מוקמינן לה לגמרי אחזקה דהשתא למפרע אף בשעה שזינתה. ובאמת שהרבה יש לי לדקדק בסתירת זו הסברא ולהוכיח שהתוספות עצמם אין סוברין כן אלא שאין כאן מקומו. וגם לא באנו למלה זו דבלא"ה יותר נראה להמשך לשון התוס' כאן דדוקא בהצטרפות שני הטעמים דאיכא חזקה דהשתא דהרי גרושה לפנינו ואיכא נמי עוד חזקת צדקת מצטרפין אלו השני חזקות לאפוקי מחזקה קמייתא דאשת איש דהו"ל תרתי לגבי חדא ותדע דהכי הוא דהא ע"כ בהאי חזקת צדקת שכתבו התוס' אין לומר דבהאי חזקה לחוד סגי לאפוקי מחזקת א"א דא"כ בכל א"א שזינתה אף כשאין גיטה בידה היאך קטלינן לה מספיקא אי אמרה גרושה אני אמאי לא מהימנא אי משום דבחזקת אשת איש קיימא האיכא חזקת צדקת וליכא למימר דאין ה"נ דאי אמרה גרושה אני לא קטלינן לה א"כ למה תקנו זמן משום בת אחותו אכתי תטמין גיטה ותאמר גרושה אני אע"כ כמו שכתבתי לעיל דכיון שקבלה התראה תו לא מצי למימר גרושה אני דאיתרע לה חזקת כשרות אבל כשגיטה בידה מהימנא לומר גרושה אני אף שקיבלה התראה והיינו משום דאמרינן הרי גרושה לפנינו בהצטרפות חזקת כשרות וכדכתיבנא ועדיין קשיא לי דהא בפ"ק דכתובות דף ט' בסוגיא דפתח פתוח אמרינן דבאשת כהן נאמן לאוסרה עליו דליכא אלא חד ספיקא והקשו התוס' אכתי אמאי לא אמרינן אוקי בחזקת כשרות וקודם שנתארסה זינתה ותירצו דחזקת הגוף עדיפא לומר שהיתה בתולה בשעת האירוסין אלמא דאף ע"ג דאיכא כמה חזקות להתיר חזקת כשרות וחזקת היתר לבעלה וחזקה דהשתא דהרי היא בעולה לפניך אפ"ה אמרינן דחזקה קמייתא עדיפא לומר שהיתה בתולה וא"כ מאי שנא הכא דפשיטא להו דמהני תרתי במקום חדא ובלא"ה צריך עיון לשונם בכתובות מכל הני הסוגיות שכתבתי דתרתי במקום חדא עדיפי מחזקה קמייתא אפי' בחזקת הגוף כגון בבוגרת ובגלה. ובמה שכתבתי דחזקת כשרות לחוד לא מהני במקום חזקה קמייתא ולהתוס' דכתובות אפילו תרתי במקום חדא לא מהני אין להקשות מהא דקי"ל בשני כתי עדים המכחישות זא"ז דכל א' באה בפני עצמה ומעידה ומוציאין ממון על פיהם וכתבו התוס' דהא דלא אמרינן מוקמינן ממון אחזקתו היינו משום דמוקמינן לעדים בחזקת כשרות אלמא דחזקת כשרות עדיף מחזקת ממון וכ"ש מחזקת הגוף דגריעא מחזקת ממון כנודע בזה נ"ל לענ"ד דשאני הכא דודאי איתרע חזקת כשרות דידה כיון שבודאי זינתה ואף בזנות דפנויה איתרע חזקת כשרות דאיסורא מיהא איכא וטעם נכון לדבר דבלא"ה האי חזקת כשרות מה טיבה דלמא מבטן אמה לעולם לא היתה בחזקת כשרות אע"כ משום דאזלינן בתר רובא ורוב ישראל בחזקת כשרות הן ורובא עדיף מחזקה אבל כשזינתה לפנינו הרי פירשה מן הרוב דרוב בנות ישראל אינן מזנות אפי' כשהן פנויות וא"כ תו לא שייך כלל חזקת כשרות זה נ"ל נכון וברור. והרבה דברים אלה וכאלה יש לי לחלק כללי כללים ופרטי פרטים עד שבכל פרט ופרט תקצר היריעה מהכיל הלא הם כמוסים עמדי חתום באוצרותי לחבר קונטרס הנקרא בשם כלל גדול לבאר כל דיני רוב חזקות וספיקות וספק ספיקות בין בממון ובין באיסורים ושאר כללים ה' יזכני להוציא מחשבתי להועיל לבאר כל אמירה על גמירא בעזה"י וכמו שכתבתי מצאתי לי ראיה מלשון הר"ן ז"ל שהעתיק לשון התוספות. והשמיט תיבת ועוד אלמא לתירוץ א' הוא ע"ש:

רש"י בד"ה משום פירות שמזמן הגט ואילך כו' מה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן גבי לשבוע דקמיה:

בד"ה ר"ל אמר משום פירות כו' וא"ת גט מאוחר יפסל מהאי טעמא כו' עכ"ל. ה"ה דהוי מצי לאקשויי נמי אליבא דר' יוחנן דיש לפסול גט מאוחר משום בת אחותו דיכול לחפות עליה ויתן לה גט מאוחר אחר שזינתה ולא תוכל לטעון שכבר נתגרשה קודם הזנות ואין זמן הגט מוכיח כיון דחזינן שהוא מאוחר ממילא הו"ל כגט שאין בו זמן ועדיפא מיניה דבגט שאין בו זמן לא תנשא לכתחלה וממילא לא אתי הסופר למיכתביה כפירש"י ז"ל לקמן משא"כ במאוחר דמכשרינן ליה לכתחילה מה הועילו בתקנתן דאכתי יכול לחפות ע"י גט מאוחר ונהי דלא קשיא לסברת התוספות עכשיו מה הועילו חכמים בתקנתן כלל לענין בת אחותו אף אם נכתב הזמן עדיין יכול לחפות ולומר שכבר נגרשה קודם הזמן וגט מאוחר הוא זה הא ליתא כיון דגט מאוחר לא שכיח הבעל אינו נאמן בכך דקי"ל בכל התורה אזלינן בתר רובא ולא תלינן במידי דלא שכיח ותו לא מהימן הבעל דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן אלא להבא ולא למפרע משא"כ הקושיא שכתבנו עדיין במקומה עומדת דגט מאוחר שאנו רואין גם היום שהוא מאוחר ודאי יכול לחפות ולומר שכבר נגרשה קודם הזנות ודו"ק. מיהו לתירוץ התוספות דהגט אינו חל אלא מזמן הכתוב בו א"כ אינו יכול לחפות אבל לשיטת הראב"ד ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל דהגט חל מיד אלא שהבעל יש לו פירות עד הזמן הכתוב בו ומש"ה מכשיר במאוחר וא"כ תיקשי אכתי יש לחוש לבת אחותו. ובאמת שהבית יוסף בא"ע סי' קכ"ז הרגיש בזה אליבא דהראב"ד ותירץ דאפ"ה כשר כיון דמזמן הגט ואילך לא מצי לחפות ומהני כדאמרינן בסמוך מהני לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה ע"ש אלא דלענ"ד דבריו אין מובנים לי בזה דאדרבא מזמן הכתוב בגט ואילך אינו צריך לחפות עליה דבאמת פנויה גמורה היא ועיקר החששא לבת אחותו היכא שחייבת מיתה שזינתה באמת קודם זמן הגירושין וא"כ אף אם זינתה זמן מרובה קודם זמן הכתוב בגט מאוחר אפ"ה יכול לחפות עליה שיתן לה גט מאוחר והיא תטעון שכבר נתגרשה בו מזמן רב שהרי אין הזמן מוכיח ומספיקא לא קטלינן לה. ויותר נראה בכוונת התוספות והראב"ד ז"ל דאינהו סברי דלא שייך חששא דבת אחותו בגט מאוחר משום דלרמאי לא חיישינן דדוקא אי לא תיקנו זמן כלל היה יכול לחפות בנקל ליתן לידה גט גמור כדרך כל הארץ משא"כ אם יתן לה גט מאוחר יהא ניכר הרמאות ויתפרסם הדבר עד שיבורר זמן המסירה כנ"ל. אמנם הרמב"ם ז"ל סובר דגט מאוחר פסול והיינו שסובר דהגט חל מיד וא"כ איכא חששא לפירות ולא נחית לסברא זו שכתבתי בשיטת הראב"ד ז"ל והא דלא קשיא ליה מגט מקושר דגט פשוט דשאני התם דאיכא תקנה שהב"ד יכתבו לה זמן המסירה כמו שכתב מהרש"א ז"ל. אבל באמת יש לי לדקדק על דברי מהרש"א ז"ל דאכתי יש לפסול במקושר שמפסלת האשה הפירות משעת חתימה עד שעת הנתינה שזה עיקר החששא אליבא דריש לקיש. ומה שכתב מהרש"א ז"ל דאיירי שהחתימה והנתינה ביום א' לא נהירא לי דא"כ בגט פשוט שלא נכתב בו זמן אמאי לא מכשרינן כשהחתימה והנתינה היו ביום אחד דליכא תקנתא שהב"ד כותבין זמן המסירה אע"כ דלא פלוג רבנן ופסלי בכל ענין כיון דזימנין שאין החתימה והנתינה ביום א' וה"נ דכוותיה. ויישוב שיטת הרמב"ם ז"ל עיין בהר"ן ז"ל ודו"ק:

בא"ד ואור"י דבמאוחר אין הבעל מפסיד כו' אבל נכתב ביום לר' שמעון כו'. המשך לדברי התוס' הם בענין זה דבמאוחר אין הבעל מפסיד ע"פ דין האמיתי עד שעת הזמן הכתוב בו ומש"ה כשר במאוחר שהרי אין האשה נפסלת בזה ע"פ הדין אלא דלפ"ז ע"כ דאפילו לר' שמעון דאית ליה לקמן בשמעתין דמשעה שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות היינו נמי משעה שראוי לגרש בו דאל"כ אמאי מכשיר במאוחר ומדלא שמעי' ליה דפליג במאוחר מסתמא מודה בזה וא"כ קשיא להו אמאי מכשיר ר"ש במוקדם דהא אתיא למיטרף מלקוחות שלא כדין שהיא אינה זוכה ע"פ הדין משעת הכתיבה שהרי אינו ראוי לגרש ע"ז כתבו התוספות דראוי לגרש משעת הכתיבה ורבנן דפסלי היינו משום דסברי דתרתי בעינן שיהא ראוי לגרש ושיצא הקול דהיינו משעת החתימה או משעת המסירה בעדים היכא שאין כאן עידי חתימה כלל כגון בגט שאין עליו עדים כלל ומש"ה מכשרינן גט שאין עליו עדים למאי דקיי"ל כר"א דע"מ לחוד סגי דהא לא שייך חששא לפירות שהרי אינה יכולה לטרוף אלא משתביא ע"מ לפנינו או משתראה הכתב מב"ד או מהעדים מתי נמסר לה וכן הוא מהדין שמאותה השעה זכתה בפירות דמשעת המסירה יצא הקול וק"ל:

דף יז:

תוספות בד"ה על שעת נתינה פירש בקונטרס כו' אבל קשה לר"י מהא דאמר בפ"ק דמציעא כו' אלא משמע דוקא בגט הנמצא דאיתרע בנפילה הוא דאמר אייתי ראיה כו' עכ"ל. ולכאורה יש להקשות א"כ אכתי אמאי יחזיר ניחוש לאותן הלקוחות שלא ידעו מנפילת הגט ולא יטענו אייתי ראיה אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לקמן דף כ"ז ובפ"ק דמציעא דהא דקתני יחזיר לאשה היינו ע"י שמוסרין לה עכשיו הגט בעידי מסירה ומתגרשת בו מעכשיו וא"כ כשרואין עידי מסירה שהזמן מוקדם מסקו אדעתייהו יום המסירה ואית ליה קלא ויחקרו הלקוחות אחר הקול אלא דעיקר החששא משום אותן הלקוחות שידעו מנפילת הגט וסוברין דמה שמחזירין לה ע"פ ב"ד היינו שמתגרשת למפרע ולא יחקרו יותר כמו שכתבו התוספות כל זה להדיא שם בפ"ק דמציעא. מיהו השתא דאתינן להכי מצינן ליישב ג"כ שיטת רש"י ז"ל בכה"ג לא מיבעיא אם נאמר דרש"י ס"ל דהא דקתני יחזיר לאשה היינו שמתגרשת למפרע ואין צריך להחזיר בעדים כמו שכתבתי בחידושי ב"מ וכמ"ש בספר תורת חיים שם אלא אף אם נאמר דרש"י נמי מפרש יחזיר כפירוש התוספות כדמשמע קצת מלשונו לקמן דף כ"ז בד"ה שהבעל מודה אלא דאפשר דסובר רש"י ז"ל דלר' מאיר לא בעינן עידי מסירה כמ"ש לעיל בכמה דוכתי דרפיא בידי דעת רש"י ז"ל בזה א"כ לפ"ז אדרבא פירושו בשמעתין מוכרח מהאי סוגיא דפ"ק דמציעא גופא דאל"כ תיקשי אמאי יחזיר לרבי מאיר והאיכא למיחש לאותן הלקוחות שלא ידעו מנפילת הגט ולא יטענו אייתי ראיה ויפסידו שלא כדין אע"כ דבכל הגיטין לר' יוחנן אמרינן להו אייתי ראיה אלא דאפ"ה מקשה שפיר בפ"ק דמציעא אמאי יחזיר ליחוש לאותן הלקוחות שידעו מנפילת הגט ומהחזרתו ע"פ הב"ד וסברו מדאהדרוהו רבנן ודאי קמו במילתא שנתגרשה מיום הכתיבה דאל"כ לא היה להם להחזיר לכתחלה גט כזה דאיתרע בנפילה ויש לחוש לכמה חששות שמא פיים וביטל או לגט ישן ויאמרו גיטה קודם לבנה ולחשש לקוחות גופייהו דלאו כ"ע דינא גמירי לטעון אייתי ראיה מכ"ש במה שהחזיר ע"פ ב"ד דאית להו לייק טפי ולומר דבעל לגרשה בגט אחר מהיום אי לאו דקמו רבנן במילתא שנתגרשה ביום הכתיבה ואמאי יחזיר והא משני שפיר התם דאפ"ה יאמרו הלקוחות אייתי ראיה דהא דאהדרוהו רבנן ולא הצריכוהו לגט אחר היינו דלא תיעגן ותיתב דזימנין דליכא שהות או שביני ביני יחזור בו הבעל ושביק לה ואזיל כן נ"ל נכון ולפ"ז אף את"ל דרש"י ס"ל לגמרי כפירוש התוספות בין בפירוש יחזיר לאשה שמגרשה מעכשיו ובין בהא דלרבי מאיר נמי בעינן ע"מ אפ"ה אתי שפיר כדפרישית דנהי דלפ"ז אין הכרח לפרש כן אפ"ה ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש כן מסברא דנפשיה ודו"ק היטב. אמנם כל זה כתבתי לפי מה שהבין התוספות בכוונתו מיהו לענ"ד נראה דיש לפרש כוונת רש"י ז"ל כפירוש התוספות ממש בתירוצם כאן והכי פירושא דלא ניחא ליה לרבי יוחנן לומר דתקנו זמן משום פירות דאדרבא לקתה מילת הדין לקוסטא למילתא זמן הגט לא מהני ביה מידי ואדרבא זימנין שמפסיד הבעל והלקוחות שלא כדין משעת הכתיבה עד שעת נתינה וא"כ אדרבא יותר היה מהראוי שלא לתקן זמן כיון דסתם גיטין לאו לגוביינא קיימי כמו שפירש"י להדיא ואם יזדמן שיהיה לה פירות ותרצה לטרוף יותר טוב לומר לה אייתי ראיה אבל לאחר שתקנו בלא"ה זמן משום בת אחותו ממילא מודה רבי יוחנן נמי דלא בעי לאתויי ראיה אלא אמרינן מסתמא ביום שנכתב נמסר כן נ"ל וגם זה נכון יותר בעיני ותו לא מידי ודו"ק היטב:

בא"ד ואור"י כו' דבאין בו זמן נמי תביא גיטה לב"ד או לעדים כו' עכ"ל. ויש לדקדק לאפוכי מטרתא למה לן לכתוב גט ועוד כתב אחר משום הזמן כיון דאפשר לכתוב הזמן בגט וליכא למימר משום דטפי עדיף שלא לכתוב זמן כ"א ביום הנתינה דוקא כי היכי דלא תטרוף בשום פעם שלא כדין מיום הכתיבה אם לא יטענו הלקוחות אייתי ראיה הא ליתא דא"כ בכל שטרי חובות נמי תקשה להו הכי דלמאן דלית ליה עדיו בחתומיו זכין לו למה כותבין זמן בשטרות שהרי יכול המלוה ליקח כתב בעדים מיום שנמסר לו והכי עדיף טפי שלא יטרוף בשום פעם שלא כדין מיום הכתיבה ואע"ג דלמאן דלית ליה עדיו בחתומיו זכין י"ל דאין כותבין שטר ללוה אלא בשטרי אקנייתא מ"מ איכא למיקרי וכתב כדאיתא להדיא פ' שנים אוחזין דף י"ג דהא בשטרות לכ"ע לא יטענו הלקוחות אייתי ראיה דזימנין דזיף בצנעא. ויש ליישב דדוקא בגיטין כיון דעיקרו לאו לגוביינא אלא להתירה לינשא וכמה נשים לא שייך בהו חששא לפירות

לית להו נכסי מלוג א"כ טפי עדיף שלא לתקן זמן בגיטין לכשכותבין הזמן הוי מתורף הגט ונפסל בכמה דברים ע"י שהוא מוקדם לזימנין לטעי או שאר טעות לשם מלכות אחרת או לבנין הבית ואתי ידי תקלה באיסור ערוה ומש"ה יותר ראוי שלא לכתוב זמן בסוף גט ואותן שיש להם נכסי מלוג תוכל ליקח כתב מב"ד או מהעדים והם יכתבו לה אף שלא בפני המגרש לגילוי מילתא בעלמא היא שכבר נתגרשה משא"כ בשטר חוב לעיקרו לגוביינא לגבות ממשעבדי צריך לכתוב בו זמן שהוא עיקר השטר דאל"כ לא יוכל לגבות ממשעבדי כלום מלקוחות על ידי שטר זה ועוד שאם לא יכתבו בו זמן שאינו ראוי טרוף ממשעבדי א"כ ה"ל מלוה ע"פ גרידא וא"כ אינן רשאין העדים או הב"ד ליתן לו כתב על הזמן מתי נמסר דא"כ הרי עושין ממלוה ע"פ מלוה בשטר וזה אינן רשאין לעשות שלא בידיעת הלוה ולהוליע לו טריחא מילתא ועוד דלא ניחא ליה לאינש ליפשי שטרא מש"ה צריך לכתוב זמן בגוף השטר ואם יטעה ויופסל אין כאן פסילה כ"כ שהרי גובה מיהא מבני חורין אם מודה לו הלוה אליבא דכ"ע ולכמה פוסקים אף אם יכפור בו גובה מבנ"ח בשטר פסול ודו"ק:

בא"ד ומיהו במשלים כו' על סוף הדיבור. עיין המשך לדבריהם במהרש"א ז"ל ותמיהת לדבריו לרבי יוחנן לא שייך כלל לפסול בגט מוקדם משום חששא לפירות משום לכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אית ליה קול ויטענו הלקוחות אייתי ראיה אלא הא לפסול גט מוקדם היינו משום חששא לבת אחותו דאף על גב דאית ליה קול שלא נמסר ביומו אפ"ה מספיקא לא קטלינן לה אבל במשלים לא שייך כלל חששא לבת אחותו דכיון שנמסר ע"י שליח יש לו קול גמור זמן המסירה ולא מצי לחפות זה תוכן דברי מהרש"א ז"ל ומסתייע למה שכתבנו דכל גט שלא נמסר ביומו יש לו קול ומה שכתבו התוס' דהיכא דאיתרע בנפילה חיישינן היינו משום דאיכא למיחש לאותן שיודעין מנפילתו ומהחזרתו עפ"י ב"ד דהנהו סברי שנתבטל הקול אי לאו דמסיק הש"ס בב"מ דאף להכי לא חיישינן משום למילע ילעי שהוחזר ע"פ ב"ד משום דבעי אינסובי ולא משום גוביינא וא"כ יטענו אייתי ראיה כיון שלא נתבטל הקול. אלא דאכתי אינו מיושב לשון ומיהו שכתבו התוספות לעיקר לדבריהם בזה דלא חיישינן לבת אחותו במשלים וזה לא נזכר כלל בדבריהם הקודמים ואי לאו למסתפינא היה נראה להגיה בלשון התוספות ומש"ה במקום ומיהו וטעו המעתיקים לכתוב ומיהו במקום ומש"ה ואם כן עיקר דבריהם נמשכים לדבריהם הקודמים פליגי אשיטת רש"י ז"ל וסברי דהאשה אינה צריכה להביא ראיה אלא מסתמא אמרינן ביום שנכתב נמסר ואפ"ה לא חיישינן הכי משום דאית ליה קול ע"ז כתבו ומש"ה מכשרינן נמי במשלים ויש לי שיטה אחרת בזה ואין להאריך יותר ועיין מה שאכתוב בדף הסמוך גבי הא דכלאי רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק עיין שם ודו"ק:

בא"ד וי"ל דמסתמא מיד כו' דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה עכ"ל. ולכאורה קשה אם כן למה הוצרכו לפרש בתחלת דבריהם למה שכותבין גט לאיש היינו משום דאית ליה קלא ותיפוק ליה משום דלא מקדים אינש כו' והנראה בזה דהאי טעמא דלא מקדים אינש כו' לא מהני אלא לענין חששא דבת אחותו משום דיכול ליתן לה תיכף אחר הכתיבה משא"כ לענין חששא לפירות שעושה בכוונה להפסיד הלקוחות לא שייך לומר לא מקדים אינש והא דאמרינן בשמעתין גבי' אנחי' ואותביה בכיסתי' לא מקדים אינש היינו דבשביל חששא זו לא שייך לומר מה הועילו חכמים בתקנתן לולאי הועילו דלא שכיח דמקדים אינש כו' משא"כ לענין לכתוב לכתחילה לאיש הקושיא במקומה עומדת דלכתחילה יש לחוש לכל מאי דאיכא למיחש לכך הוצרכו לתרץ לעיל דלא חיישינן לפירות משום דאית ליה קלא וכאן כתבו דלבת אחותו לא חיישינן משום דלא מקדים אינש ודו"ק:

גמרא בשלמא לר"ל מש"ה מכשיר ר"ש ופירש"י ז"ל בגט מוקדם כדאמר לקמן קסבר ר"ש כיון שנתן עיניו לגרשה כו' עכ"ל ויש לדקדק מאי איצטריך להאי טעמא לר"ש אליבא דר' יוחנן דהא מצינן למימר דכיון דר"ש לית ליה חששא דבת אחותו מש"ה מכשיר מוקדם דס"ל לענין פירות כחכמים דקסברי יש לבעל פירות על שעת נתינה וממילא דלא מיפסל משום מוקדם כיון דזמן הגט לא מהני ביה מידי דלעולם בעי לאתויי ראיה אימת מטא ניטא לידה וכן לשיטת התוס' נמי לא שייך לפסול משום פירות דכל שנכתב ולא נמסר ביומו אית ליה קול ובעי לאתויי ראיה כמו שכתבתי בפשיטות מלשון התוספות כאן ובב"מ ומלשון מהרש"א ז"ל. מיהו נראה דלק"מ דא"א לומר כן לטעמא דרבי שמעון משום דהכי דא"כ תיקשי לר' שמעון למה תקנו כלל זמן בגיטין ובכולי תלמודא משמע דבגט שאין בו זמן כ"ע מודו לפסול ועוד דא"כ מאי איריא דר' שמעון מכשיר בנכתב ביום ונחתם בלילה או מכאן ועל עשרה ימים ותיפוק ליה דאפילו במוקדם גמור כגון שנכתב בניסן והקדימו בכוונה וכתבו בגט הזמן מתשרי נמי הו"ל לאכשורי כיון דאין זמן הגט מועיל כלל לענין פירות לשיטת רש"י ז"ל ולשיטת התוס' נהי דבמוקדם גמור כה"ג ולאי פסול דלית ליה קלא שהרי נמסר ביום הכתיבה מ"מ בגט שאין בו זמן הו"ל להכשיר אע"כ דר' שמעון סובר משעה שנתן עיניו לגרשה כו' מש"ה מכשיר בנכתב ביום כו' אבל מ"מ הוצרכו לתקן זמן הכתיבה למאותה שעה ידעינן שנתן עיניו לגרשה וכ"ש דבמוקדם גמור שהקדים הזמן בכוונה פסול אף לר"ש שטורפת שלא כדין מזמן הכתוב בגט ובאמת באותו זמן עדיין לא נתן עיניו לגרשה כן נ"ל. אבל אכתי איכא למידק מאי פשיטותא לר' שמעון פוסל בגט שאין בו זמן דהא גט שאין בו זמן הוא אחד משלשה גיטין פסולין לסוף פרק המגרש שנינו באותה משנה דרבי אליעזר דס"ל ע"מ כרתי מכשיר בגט שאין עליו עדים ומשמע לכאורה דה"ה בגט שאין בו זמן שהרי התוס' כתבו לעיל דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים חשיב כגט שאין בו זמן ואפ"ה כשר לר"א ולעיל אמרינן דף י' דר"ש סובר כר"א דע"מ כרתי א"כ מה הועילו לתקן זמן דאכתי יכול לכתוב בכתב ידו ולהקדים הזמן כמו שירצה וימסור בפני ע"מ ותטרוף שלא כדין. ונלע"ד לייסב דגט שנכתב בכתב ידו ואין עליו עדים נהי דכשר אפ"ה לא מצי למיטרף מלקוחות אם לא ע"י ראיה מתי נכתב הגט או שנאמר דכל גט שאין עליו עדים ע"מ מסקי אדעתייהו ומפקי דקלא זמן המסירה ובהכי אתי שפיר דלדידן דקי"ל כר"א לע"מ כרתי וקי"ל נמי כר"י משום בת אחותו ולא תיקשי מה הועילו בתקנתן שיכתוב בכת"י ויקדים הזמן וימסור בפני עדים ולמאי דפרישית א"ש דגט כזה אית ליה קלא מיום המסירה אלא דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא דגט כזה אמאי כשר לר"ש הא מפסלת פירות שלא כדין מיום הכתיבה עד זמן המסירה. ודוחק לומר דר"ש פוסל בכתב ידו ואין עליו עדים דא"כ מחמיר טפי מדרבנן וכה"ג כתבו התוס' לעיל לענין גט מאוחר אליבא דר"ש וכמו שכתבתי שם. והנלע"ד בזה דאליבא דר' יוחנן לא שייך כלל לפסול בדיעבד משום חששא לפירות ואין לתמוה בזה שהרי הרבה פוסקים כתבו דאפילו בשאר שטרות לא פסלינן שטר מוקדם אלא שאינו גובה ממשועבדים אבל מבנ"ח גבי וא"כ כ"ש בגיטין דלאו לגוביינא קאי שאין לפסול הגט בשביל כך אלא דאף לשיטת התוס' דאף מבני חורין אינו גובה היכא שכופר ואומר פרעתי היינו משום דשטר לגוביינא קאי ובמאי דעביד איסורא בהכי קנסינן ליה משא"כ בגיטין אין לפסול בשביל כך הגט לגמרי ולפ"ז הא דמקשה הש"ס מ"ט דר' שמעון היינו משום חששא דבת אחותו וכיון דמסקינן דע"כ לית ליה לרבי שמעון חששא דבת אחותו א"כ קשיא למה תקנו זמן לכתחילה דמשמע לתלמודא בפשיטות דליכא מאן דפליג בתקנת הזמן לכתחילה ומש"ה צריך לומר כטעמא דרבא לקמן דס"ל לר"ש משעה שנתן עיניו לגרשה כו' מש"ה תקנו לכתחילה וליכא למימר דס"ל דתקנו זמן משום שיש לבעל פירות על שעת נתינה דא"כ זמן הכתיבה לא מהני מידי לשיטת רש"י ז"ל ולשיטת התוס' נמי לא הוצרכו לתקן זמן שהרי תוכל ליקח כתב מב"ד או מעדים זמן המסירה ובהכי ניחא טפי שלא תטרוף בשום פעם שלא כדין כמו שכתבתי בלשון התוס' אע"כ דאית ליה משעה שנתן עיניו כו' כן נ"ל אלא דלפ"ז משמע דלרבנן נמי לא שייך לפסול בדיעבד אליבא דר"י משום חששא לפירות אלא משום בת אחותו וצ"מ לכמה דינים וצ"ע ודוק היטב ולקמן גבי כלאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק נפרש עוד בזה:

שם אלא לר"י מ"ט דר"ש דמכשיר ופירש"י ז"ל הא איכא חששא דבת אחותו ולכאורה יש לדקדק דנראה בפשיטות דלר' שמעון לא שייך חששא דבת אחותו לפמ"ש התוספות דמה שיכול לחפות על בת אחותו ולא מוקמינן לה אחזקת אשת איש כשאין בו זמן היינו משום דאמרינן הרי גרושה לפניך כו' והאי סברא לית ליה לר"ש כדאמרינן ריש פ"ק דנדה דבמקוה שנמדד מטמאו רבנן בודאי משום דאיכא תרי חזקות גברא בחזקת טמא והרי המקוה חסר לפניך ור' שמעון אומר דאינו אלא ספק וכתבו התוספות שם בד"ה ושניהם לא דמלו משום דלית ליה לר"ש חזקה דהרי חסר לפניך וא"כ ה"נ לא אמרינן הרי גרושה לפניך וליכא למימר דא"כ כ"ש שצריך לתקן זמן דלא נקטלוה מספיקא הא ליתא דאטו אנן תקנתא לפרוצות עבדינן אדרבה יותר ראוי שלא לכתוב זמן שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובהכי רהטא שמעתא דידן. מיהו בלא"ה העליתי בקונטרס הכללים שלי למ"ש התוס' בפ"ק דנדה דלר"ש לא אמרינן הרי חסר לפניך לאו דלית ליה כלל האי חזקה וספיקא דיליה משום דאיכא חזקת טמא גבי חזקת המקוה דא"א לומר כן דא"כ מאי איריא נמצא חסר אפילו בכל מקוה שנמדד מקודם וא"כ טבל הטמא אמאי לא מטמא ר"ש מספק דאוקי חזקת המקוה שנמדד לגבי חזקה דגברא שהוא טמא והו"ל כפלגא ופלגא אלא עיקר סברת התוס' דמאי דמטמו רבנן הני תרי חזקות כולאי לגבי חדא ור"ש סובר דהני תרתי אינן אלא כחדא לגבי חדא וא"כ ה"נ כיון דאיכא חזקת נקת וחזקה דהרי גרושה לפניך לר"ש מיהא הו"ל הני תרתי לגבי חזקת א"א כפלגא ופלגא ומספיקא לא קטלינן לה ודו"ק. מיהו בכאן בלא"ה מקשה הש"ס שפיר דנהי דלענין לתקן זמן משום בת אחותו לא משמע לר"ש מה"ט מכל מקום אמאי מכשיר במוקדם דהתם ודאי לא שייך לאוקמי אחזקת א"א דזמן הגט מוכח עליה ודו"ק:

רש"י מ"ט דר' שמעון הא זימנין דזנאי באותו יום כו' עכ"ל. ולכאורה נראה דוחק לפרש כן דמהיכי תיתי ניחוש לכך שאם הבועל רוצה לחפות על זנות דזנאי באותו יום כמו כן יכול להחתים עדים באותו יום עצמו ולא ידעתי מי הכריחו לפרש כן כיון דהכא אליבא דר' יוחנן קיימינן ואיהו ס"ל לקמן דמכשיר ר"ש אפי' מכאן ועל עשרה ימים מיהו שיטת רש"י ז"ל יש ליישב וק"ל:

שם בגמרא אמר לך רבי יוחנן אליבא דר"ש לא קאמינא כי קאמינא אליבא דרבנן. הסוגיא תמוה דלפ"ז משמע דפליגי ר"ש ורבנן בתרתי פליגי בחששא דבת אחותו ופליגי נמי לענין פירות ומנא ליה לרבי יוחנן לאפושי פלוגתא דהא מצינן למימר דלא פליגי רבנן אדר"ש אלא לענין דחיישי לבת אחותו ומש"ה פסלי במוקדם אבל במאי דשמעינן לר"ש אית ליה ע"כ משעה שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות מנא לן דפליגי רבנן עליה דילמא אינהו נמי הכי סברי ותחלת תקנת הזמן איתקן משום בת אחותו ומשום פירות ומוקדם פסול משום בת אחותו לחוד וע"ק דילמא רבי יוחנן גופא נמי הכי אית ליה דמשעה שנתן עיניו כו' אלא דאיצטריך ליה נמי טעמא דבת אחותו דרבנן מלפסלי במוקדם ומנ"ל לסתמא דתלמודא אליבא דר"י דסובר משעת נתינה על דקשיא ליה לר"י אדר"י ולר"ל אדר"ל ולפמ"ש לא הוי צריך לאפוכי דר"י הוא דאמר משעת כתיבה ממש דהיינו משעה שנתן עיניו וריש לקיש הוא דאמר משעת נתינה ומשום הכי תקנו זמן דמסתמא אמרינן ביום שנכתב ונחתם נמסר ולא נחתי לומר דמש"ה לא היה להם לתקן זמן אלא ליקח כתב מהעדים או מב"ד אלא שסובר דאפ"ה תקנו זמן בגוף הגט כמו בכל השטרות. מיהו בהא מצינן למימר דמשמע לתלמודא מדקאמר רבי יוחנן מפני מה תקנו זמן בגיטין משום בת אחותו מהאי לישנא משמע דלר"י אין לו שום טעם בתקנת הזמן אלא משום בת אחותו ולא משום פירות וכן לר"ל נמי אפשר דפשיטא לתלמודא דאי ס"ל משעת נתינה לא שייך לתקן זמן וכדפרישית לעיל מ"מ הקושיא הראשונה במקומה עומדת דמנא ליה לר"י גופא לומר משעת הנתינה כיון דלא מצינן שום תנא דפליג אדר"ש דאמר משעה שנתן עיניו כו'. ולכאורה היה נראה ליישב דעל כרחך איכא חד תנא דאית ליה משעת נתינה והיינו ר"א דשמעינן ליה בפ' המגרש דמכשיר בכתב בכת"י ואין עליו עדים ואי ס"ד משעה שנתן עיניו ליפסל ממ"נ אי בגט כי האי נמי גובה משעת הכתיבה דהיינו משעה שנתן עיניו א"כ איכא למיחש לקנוניא שמא הקדים הבעל הזמן בכוונה ותטרוף שלא כדין דבאותו זמן הכתוב בגט עדיין לא נתן עיניו ולבו לגרשה ואם נאמר דבכה"ג ליכא עידי חתימה כ"ע מודו דאינה טורפת אלא מזמן המסירה וא"כ זימנין דהיא מפסלת שלא כדין דהיינו משעה שנתן עיניו על שעת המסירה כמ"ש התוס' בריש מכילתין אע"כ דרבי אלעזר סובר דע"פ הדין אינה טורפת אלא משעת הנתינה. וא"כ רבי יוחנן כר"א ס"ל דקי"ל כר"א בגיטין. אלא שכבר כתבתי בסמוך דא"א לומר כן דא"כ תיקשי מיהא לרבי שמעון דס"ל משעה שנתן עיניו וסובר נמי כר"א דע"מ כרתי א"כ דלדידיה אמאי כשר בכתב ידו ואין עליו עדים וליכא למימר דאה"נ דלר"ש כה"ג פסול דא"כ אמאי מכשיר בדף י"ח בגיטין הנעשין בהליוטות עובדי כוכבים ע"י ע"מ דאיכא למיחש להאי חששא גופא שמא הקדימו זמן בכוונה וממה נפשך איכא למיחש לחששא לפירות אע"כ כמ"ש דמשום חששא לפירות לא שייך לפסול בדיעבד אמנם אחר העיון נראה דא"א לומר כן דא"כ תיקשי דר"ל אליבא דר"ש אמאי מכשיר כה"ג הא לר"ל ודאי פסלינן בדיעבד משום חששא לפירות אלא די"ל דלר"ל לא קשה מידי כיון דלר"ל גובה משעת חתימה והיינו משום דמשעת חתימה יוצא הקול וליכא פסילא ללקוחות א"כ בכתב בכתב ידו דליכא קול ודאי ר"ל מודה דגובה משעת נתינה ותו ליכא חששא לפירות משא"כ לרבי יוחנן דאמר משעת כתיבה ואע"ג דליכא קול א"כ ה"ה לכתב בכתב ידו דלר"י לא משמע ליה שום סברא לומר משעת חתימה אלא משעת נתינה או משעת כתיבה וכיון דמשעת נתינה ליכא למימר דא"כ כתב בכתב ידו אמאי כשר אע"כ משעת כתיבה כן נ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא איפוך. וכתבו התוס' דר"ל סובר משעת כתיבה דהיינו חתימה ור"י סובר משעת נתינה אבל איכא מרבוותא קמאי דמפרשי להיפך דמפכינן קמייתא לר"י אומר משום פירות ור"ל משום בת אחותו והביאו ראיה מירושלמי ועיין בלשון הרא"ש ובחידושי הרשב"א ולקמן בדף הסמוך אכתוב בזה:

שם גזייה לזמן לידיה ויהביה ניהליה מאי. רבינו חננאל והרמב"ם ז"ל כתבו דבגייז לזמן כשר אף לכתחלה ויצא להם כן מדמשנינן בסמוך אהני לכתחלה לא תנשא ובתר הכי מקשינן גזייה לזמן כו' משמע דכה"ג כשר אף לכתחלה וכבר תמהו עליהם כל הפוסקים ובאמת לפירש"י ז"ל אין צורך בזה דהא דשנינן לכתחלה לא תנשא היינו דלא חיישינן להכי שמא יחפה ויתן גט שאין בו זמן משום דכיון דלכתחלה פסול מימנעי העדים והסופר וא"כ מקשה שפיר דאכתי מה הועילו חכמים בתקנתן לתקן זמן דהא יכול לחפות ולחתוך הזמן לאחר שכבר כתבו הסופר וחתמו העדים. מיהו אכתי יש לדקדק אמאי מקשה הש"ס בענין זה שיחתוך וא"כ יתן לה דבכה"ג אפשר לומר שימנעו העידי מסירה שיימסר

בפניהם גט פסול או שיוציאו הקול או שיתנו אל לבן זמן המסירה כיון דאיתרע האי גט משאר גיטין שאין בו זמן ובפשיטות הו"ל להקשות שימסור לה הגט כשר ואח"כ תחתוך היא בעצמה הזמן ומספיקא לא קטלינן לה ומה הועילו בתקנתן ועוד דבזה לא שייך לשנויי דרמאי לא חיישינן למה שפירש"י ז"ל דלא עבידי אינשי לעבדי הכי משא"כ על האשה עצמה לא שייך לומר כן דכל טצדקי דאית לה למיעבד עבדה לפטור ממיתה. והנלע"ד בזה דמכאן נראה שנדקו לדברי רש"י ז"ל שכתב בפ' ד' אחין והביאו התוס' בשמעתין דבמחקה איהי לזמן הגט עליה להביא ראיה ואי לא קטלינן לה והטעם בזה נראה מבואר לפמ"ש התוספות לעיל דהא דמצי לחפות ולא מוקמינן לה אחזקה למעיקרא היינו משום שהיא גרושה לפנינו וכבר כתבתי דכיון דאי לאו דתקנו זמן וא"כ הרי באה לפנינו וגט גמור בידה כדרך כל הארץ וא"כ הרי עכשיו ודאי מגורשת ואף שכבר קיבלה התראה ואמרה א"א אני ואעפ"כ אני עושה אפ"ה מציא למימר לשחוק בעלמא אמרה כן וסמכה עצמה על כתב הגט שבידה והדין בזה דמוקמינן לה למפרע אחזקה דהשתא וכמ"ש בשיטת התוס' דכיון דלית לן למימר דבזו הרגע ממש נתגרשה א"כ החזקה קמייתא היתה בטעות איזה זמן שהיתה בודאי מגורשת ולא ידעינן אימת מש"ה לא קטלינן לה או כמו שכתבתי דמצרפין חזקת כשרות לחזקה דהשתא. נמצא דכל זה לא שייך בהביאה לפנינו גט שנמחק מקום הזמן דכיון דכבר תקנו זמן א"כ סתם ספרי דייני גמירי וכותבין זמן וגם אחר המסירה מיזהר זהירי בהו הנשים שלא יומחק וא"כ מדאיתרע האי גט לא שייך לומר הרי גרושה לפנינו דמאן יימר שהיא עכשיו גרושה שמא בגט מאוחר נתגרשה שנכתב הזמן לאחר ימים רבים ולכך מחקה הזמן וכבר כתבו התוס' דבגט מאוחר אינה מתגרשת על הזמן הכתוב בו. ונהי דבגט מאוחר לא שכיח מיהו אמרינן אדרבה רוב גיטין מיזהר זהירי שלא נימחק הזמן וזה הגט הוא מהמיעוט דאיתרעי וכ"ש דהרוב מסייע לחזקה למעיקרא וחזקה דהשתא איתרע דלא שייך לומר הרי גרושה לפנינו שאין חזקה זו מבוררת מש"ה כתב רש"י ז"ל שפיר דבכה"ג קטלינן לה. ובזה א"ש נמי דלא מקשה הש"ס דאיהי גזיי' לזמן לאחר שנמסר דבזה י"ל דשפיר קטלינן לה כיון דרוב בקיאין הם לכתוב זמן א"כ מסתמא זה הגט היה בו זמן כמו רוב גיטין ותלינן טפי לומר שהיא עצמה חתכה הזמן וחזקה דהשתא נמי לא שייך דשמא גם עכשיו אינה ודאי מגורשת דאמרינן שמא נכתב בו זמן מאוחר וכדכתיבנא מש"ה הוצרך הש"ס להקשות דאכתי איכא למיחש שמא יחתוך הזמן ואח"כ יתן לה ויפרסם הדבר להראות לרבים שבגט שנחתך הזמן נירשה והם לא יתנו אל לבם זמן מסירה וא"כ יכול לחפות אם אין העידי מסירה לפנינו או שאין זוכרין זמן המסירה וע"כ כולה שמעתין בכה"ג איירי וא"כ מה הועילו בתקנתן כן נ"ל נכון שיטת רש"י ז"ל ועיין עוד בסמוך. אמנם שיטת התוס' דמקשו על רש"י ז"ל סברי דבכה"ג נמי לא קטלינן לה דלגט מאוחר לא חיישינן כלל וא"כ הוי גרושה לפנינו וממילא מוקמינן לה אחזקה דהשתא משום דאיכא נמי חזקת כשרות וכמ"ש באריכות. ואי משום דרוב גיטין יש בהן זמן אפ"ה לא חיישינן שהיא חתכה או מחקה מדעת שהוא דבר התלוי במעשה וקי"ל דרוב התלוי במעשה לא הוי רוב וכ"ש מיעוט התלוי במעשה וכל זה מבואר אצלינו בקונט' הכללים והא דלא מקשה הש"ס שהיא תחתוך הזמן לאחר המסירה לשיטת התוס' היינו משום דיראה לנפשה כמו שכתבו לענין מחקה ודוק היטב:

תוספות בד"ה גזייה כו' והקשה מהרש"א ז"ל דתיקשי להו מסוגייא דהכא דמסקינן דרמאי לא חיישינן והתם אמרינן לינחא גבי דידה מחקה ליה אלמא דחיישינן לרמאי כו' עכ"ל. ולענ"ד נק"מ דדוקא שיחתוך הבעל הזמן או ימחוק אמרינן שפיר דלרמאי לא חיישינן כמו שכתב רש"י ז"ל דלא עבידי אינשי לעבדי הכי ולא חיישו רבנן להכי משא"כ התם לחששא שהיא עצמה תמחוק ודאי חיישינן שתעשה רמאות להציל את נפשה. ועוד דבלא"ה האי מחקה ליה בפ' ד' אחין לאו דוקא דה"ה דמצי למימר שתטמין כתב הקידושין לגמרי. מיהו אי לאו דכתב רש"י ז"ל דלא שכיחי לעבדי הכי ולא חיישו רבנן היה נ"ל לפרש בע"א דכיון דניכר הרמאות יתברר הדבר ע"י קול על שיבורר זמן המסירה ממש וק"ל:

שם בגמרא אהני לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה ופירש"י ז"ל לשבוע דבתריה מהני לענין פירות שאם ימכור תוציא גיטה ותגבה כו' עכ"ל. וזה יצא לפי שיטתו דבגט שאין בו זמן חיישינן שיהא מוכר והולך לעולם וכשתתבענו יאמר עכשיו גרשתיך וא"כ כשנכתב בו שבוע מהני לענין זה לשבוע דבתריה משא"כ לשיטת התוספות לעיקר החששא בגט שאין בו זמן משום פירות למשעת חתימה עד שעת נתינה א"כ כשנכתב בו שבוע ולא זמן הסני מאי אמרת דמהני לשבוע דבתריה ותיפוק ליה דבלא זמן לא יוכל לטרוף בשבוע דבתריה שתוכל ליקח כתב מב"ד מתי נתגרשה ודוחק לומר שיש זמן רב כמו שבוע שלם בין שעת החתימה ושעת הנתינה וצריך עיון ודו"ק:

דף יח.

תוספות בד"ה ואותביה בכיסתיה כו' פי' בקונטרס כו' קצת קשה דלמה לא יפסיל לריש לקיש כו' עכ"ל. יש לדקדק דהא לעיל בד"ה ריש לקיש כתבו התוס' דלר"ל אין להאשה פירות אלא משעה שראוי לגרש יצא הקול אליבא דרבנן וא"כ שפיר מקשה הש"ס הכא דבגיטין הבאין ממדינת הים אין לנו להפסיד ללקוחות שלא כדין שהרי לא יצא הקול במקום האשה משעת החתימה אלא משעת המסירה וע"ק דאמאי הוצרכו התוספות לפרש לקושיית הש"ס למ"ל משום בת אחותו לחוש דהא למ"ל משום פירות נמי יש לומר דהכי קשיא ליה לתלמודא דבגיטין הבאין ממ"ה מה הועילו בתקנתן פירוש למה הוצרכו לתקן זמן באותן הגיטין כיון דלא שייך לומר דנ"מ לפירי למשעת הכתיבה עד שעת הנתינה שהרי הבעל הוא במדינת הים ולא יוכל למכור פירות קודם שעת המסירה ואי משום הני פירות שלאחר המסירה שמא יבא הבעל ויטרוף דהא ליכא למיחש לשיטת התוספות שהאשה תקח כתב מב"ד או מהעדים מתי נמסר כמו שכתבו בכולי שמעתין ובהכי ניחא דלא קשיא לתלמודא אשאר שטרות הבאין ממ"ה דבהנהו ודאי הוצרכו לתקן זמן לגבות מזמן המסירה ואילך וללקוחות דביני ביני לא חיישינן וע"ז הוי משני הש"ס שפיר דהנהו קלא אית להו והיינו ע"י הזמן כמ"ש התוספות בדיבור שאחר זה. מיהו יש ליישב דהתוספות סברי דעיקר חשש פירות בגיטין הבאין ממ"ה היינו לזימנין שהאשה יש לה נכסים במקום הבעל במ"ה ואם כן שפיר מקשו דבהנהו טריף הבעל כדין משעת חתימה שראוי לגרש ויש לו קול מ"מ נתבאר מתוך מה שכתבנו שיש ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בד"ה הנהו קלא אית להו פי' בקונטרס כו' תימא לענין זנות כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל דכיון דגיטין הבאין ממ"ה אית להו קלא שפיר קטלינן לה אי לא מייתי ראיה דכיון דבשעה שזינתה לא היה שום קול גירושין שהרי התרו בה העדים והיא גם היא קבלה התראה וכיון דרוב נשים המתגרשות ע"י שליח אית להן קול וזו לית לה קול ממילא מוקמינן לה אחזקת פנוייה למעיקרא ולא שייך לאוקמי למפרע החזקה דהשתא דאיתרע לה לענין למפרע כיון דלית לה קול כדאמרינן בעלמא אף לענין רובא עדיף מחזקה דכיון דרוב אחר כנגדה שיש לו קול איתרע ליה האי רובא דהאידנא כיון דלית לה קול כדאיתא בריש פ' האשה שנתארמלה כ"ש דיש לומר כן לענין חזקה כנ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד וא"ת ומ"ל משום בת אחותו בזמן הזה למה כותבין זמן כו' עכ"ל. ויש לתמוה דלעיל בתחלת הסוגיא דקאמר רבי יוחנן משום בת אחותו הוי להו לדקדק כן. והנלע"ד בזה דמעיקרא לא קשיא להו הכי דאיכא למימר כיון דבזמן הבית ניתקן הזמן לאחר זמן הבית נמי לא זזה תקנה ממקומה וכיון שכבר ניתקן לכתחילה פסול נמי אף בדיעבד באין בו זמן ובמוקדם דלא פלוג רבנן וכמו שנפרש ג"כ בהכרח למסקנת התוספות ועוד דמצינן למימר דכיון שכבר תקנו לכתחלה אף בזמן הזה ממילא לפסול נמי בדיעבד אליבא דר' יוחנן משום פירות שתפסיד שלא כדין דנהי דלרבי יוחנן לא שייך לתקן זמן משום פירות לכתחילה היינו משום דאי לאו שתקנו זמן בגוף הגט והיו הנשים המתגרשות נזהרות ליקח כתב מב"ד או מעדים מתי נמסר הגט שמאותו זמן טורפות לר"י מעיקר הדין וכמ"ש התוספות בד"ה משעת נתינה אבל כיון שכבר תיקנו זמן בכל הגיטין ממילא אותה שאין בגיטה זמן לא תזהר ליקח כתב וא"כ תפסיד שלא כדין. ואין להקשות לפ"ז א"כ מאי מקשה הש"ס מגיטין הבאים ממ"ה דהא אמרינן לא פלוג רבנן אלא דבזה מצינן למימר דעיקר הקושיא בגיטין הבאים ממ"ה דבהנהו אדרבא יותר ראוי שלא לתקן זמן כדי שלא תטרוף שלא כדין מהלקוחות מזמן הכתיבה לרבי יוחנן לשיטת התוספות דבסתם גיטין אמרינן ביום שנכתב נמסר ולשיטת רש"י ז"ל אליבא דר"ל דמודה בכה"ג דמצד הדין אין לה לטרוף משעת החתימה דלית ליה קלא וכמו שכתבתי בסמוך וכן לענין בת אחותו נמי יש לומר דמקשה הש"ס דבגיטין הבאים ממ"ה יותר ראוי שלא לתקן זמן דא"כ תזהר בנפשה לזנות ולא תסמוך על בעלה שיחפה עליה דנהי דמספיקא לא קטלינן לה מ"מ מידי ספיקא מיהא לא נפקא לאיסור כהונה ולעז נמי איכא כיון שכבר יצא עליה קול זנות קודם קול הגירושין משא"כ כשנכתב הזמן מניסן ומטא לידה בתשרי נתירנה שלא כדין ונוציאנה מידי לעז בחנם וע"ז משני הש"ס שפיר דקלא אית ליה ותו לא שייכי הני חששי וממילא יותר ראוי לתקן זמן כמו בכל הגיטין דלא פלוג רבנן כקושיית התוספות דנהי דע"פ קול כזה לא קטלינן לה מ"מ כיון דהזמן לא מגרע מידי כתבינן ליה כמו בכל הגיטין דלא פלוג וכבר אפשר שלזו הסברא בעצמה כיון רש"י ז"ל שלא הזכיר באלו הקושיות ענין קטלא ועפ"ז נתיישב כל מה שהקשו התוספות על שיטת רש"י ז"ל דוק ותמצא. נמצא דלפ"ז לא היה מקום להקשות למה כותבין זמן בזמן הזה משום דלא פלוג רבנן וכמ"ש משא"כ למה שכבר קדמו התוספות בהצעה דאין לפרש כן משום דלשון הש"ס דמקשה מה הועילו בתקנתן משמע שאין תועלת כלל בכתיבת הזמן ולא משום דמגרע כח הלקוחות וא"כ לפ"ז ע"כ דהא דמשני נמי הנהו קלא אית להו היינו דיום המסירה עמו יש לו קול וא"כ מקשו שפיר למה תקנו בזמן הזה דתו לא מצינן למימר משום דלא פלוג רבנן דא"כ מה מקשה מה הועילו בתקנתן דנהי שאין תועלת אפ"ה תקנו משום דלא פלוג אע"כ דלא בעי למימר משום לא פלוג דלא הוי לן למיפסל בדיעבד ואנן פסלינן אפילו בדיעבד בגיטין הבאים ממ"ה והיינו דמאי דמסיק הש"ס דאית להו קלא וכשיטת התוספות דע"י הזמן יש לו קול וא"כ בדליכא זמן לית ליה קלא ופסול ובזה א"ש דבגט מוקדם כתבו הפוסקים דבגיטין הבאים ממ"ה כשר והיינו משום שאין לנו טעם לפסול שהרי כל שכן כיון שהזמן מוקדם יש לו קול גמור מזמן המסירה ומשום לא פלוג לא משמע להו לפסול בדיעבד וא"כ מקשו שפיר דבזמן הזה אמאי פסלינן אפילו בדיעבד דהא משום לא פלוג לא שייך לפסול בדיעבד והיינו דמייתי ראיה ממתניתין דג' גיטין פסולין דאיירי בזמן הזה בימי רבי שסידר המשנה ואפ"ה קתני פסולין בדיעבד והא דלא מייתי ממתניתין דנכתב ביום ונחתם בלילה דמסתמא איירי בזמן הזה וקתני פסול משום דבמוקדם ודאי פסול משום חששא דפירות אף לר' יוחנן. ואף דלפמ"ש לעיל בשיטת מהרש"א ז"ל דמשום פירות לא שייך כלל לפסול במוקדם אף בנכתב ביום אליבא דר' יוחנן משום דאיכא מיהא קלא קצת שלא נמסר ביום הכתיבה אפ"ה לא פסיקא להו להתוספות לאתויי מהכא כיון דאיכא למידחי ומש"ה מייתי ממשנה דג' גיטין פסולין כן נ"ל נכון. ואם אמנם אפשר בעלי התוס' לא נחתו להכא מ"מ הסברות נכונים וברורים בעזה"י ולדעתי אפשר להעמיד הדבר בכוונת התוספות ודוק היטב ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל גזירה שמא יחפה על בנים ממזרים כו' עד סוף הדיבור. וקשה א"כ מאי הוצרכו לפרש בשמעתין דהנהו קלא אית להו ומסקו אדעתייהו זמן המסירה שזה נראה דוחק גדול לעיקר החששא בכולה שמעתין לזימנין שאין ע"מ לפנינו ואמאי לא מפרשי בפשיטות דכיון דגיטין הבאין ממ"ה אית להו קלא שלא נמסרו בשעת הכתיבה הועילו בתקנתן לענין שלא תוכל לחפות על בניה הממזרים שאם תזנה בינתיים כל זמן דלא מייתי ראיה הויין בניה ספק ממזרין לפי מה שביארתי באריכות דחזקה קמייתא קאי במקום חזקה דהשתא והו"ל פלגא ופלגא וכן לענין שאין רשאי להחזירה דהו"ל ספק סוטה. מיהו יש ליישב דודאי לא סגי בהני טעמי לחוד לתקן זמן כמ"ש הרא"ש ז"ל אלא לאחר שתקנו משום חיפוי לענין קטלא מהני הני טעמי לאחר זמן הבית כיון דאכתי מיהא איכא הני טעמי ותו לא פלוג רבנן. ובעיקרא דמילתא נראה לי דלא שייך לתקן זמן בתחלה משום הני טעמי לחוד משום דלרמאי ולרשיעי לא חיישינן שיחפה הבעל על בת אחותו ולהרבות ממזרים בישראל שהרי ע"פ דבורו נאמן להתיר ולאסור כגון לומר זה בני ממזר או כשר דילפינן מיכיר יכירנו כו' וכן להחזיר ולישא אשה שזינתה תחתיו. משא"כ החששא דבת אחותו לענין קטלא ודאי חיישינן שבזה אין עושה כלום רק שמגרשה באמת שהרי חייב לגרשה ובמה שנותן לה גט בלא זמן אינו סובר שיש שום איסור בזה ובשתיקתו היא ניצולת ותו לא מהימן עלה. מיהו במה שכתבו התוס' שיחפ' על בניה ממזרין קשיא לי שהרי אם זינתה תחתיו נמי אין בניה ממזרים לרוב בעילות אחר הבעל ומכ"ש אם רוצה לחפות השתא נמי לתקון זמן יחפה ויאמר שממנו נתעברה ואף אם נאמר שאין לבריסס בזה אלא בגיטין הבאים ממ"ה וכגון דאשתהי זמן רב על שאין לתלות שממנו נתעברה וא"כ ע"כ יחפה לומר שנירשה קודם הזנות ומה שתקנו זמן בגיטין שמוסר הבעל לאשתו היינו משום חששא שמא יחזירנה לאחר שזינתה. מיהו גם בזה קשה דאף כשהבעל במדינת הים אם יאמר בפירוש שבצניעה בא ובעל נאמן להכשיר הבנים ואפשר דבזה כיון שיש עדים שזינתה תו לא שייך לומר רוב בעילות אחר הבעל כיון שאין מצוי כלל במדינה וצ"ע. ועי"ל דלא ניחא ליה לומר שממנו נתעברה כדי שלא יירש בנכסיו ומש"ה חיישינן שפיר שיחפה לומר שנירשה קודם שזינתה כדי להכשיר הולד וק"ל:

שם בגמרא מתקיף לה ר' נתן בר' הושעיא לשמואל יאמרו שתי נשים בחצר א' כו' ויש לדקדק לרב נמי תיקשי להיפך שאם מגרש אחת בגט מאוחר שכשר לכתחלה ואחת מגרש מהיום לאותה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר זמן מאוחר שכתוב בגט דמיקרי יום הנתינה כמו שכתבו התוספות לעיל ואם כן יאמרו שתי נשים בחצר א' מאי אמרת דזמן גיטה מוכיח שהוא מאוחר א"כ הכי נמי לשמואל. מיהו נראה לרב אם מגרש בגט מאוחר אף שאין הגט חל על הזמן הכתוב בו אפילו הכי אינה צריכה להמתין אלא משכלו ג' חדשים מיום המסירה בשעת הזמן הכתוב בו מותרת לינשא מיד ואף שלא נזכר בפוסקים נראה שהדעת מכרעת כן:

שם תניא כוותיה דרב השולח גט אשתו. ויש לדקדק לשיטת רוב הפוסקים דגט על ידי שליח כשר אף במוקדם כיון דזמן הכתיבה לא מהני ביה מידי דיום המסירה אית ליה קלא ואם כן מאי סייעתא מייתי הכא לרב דלמא שאני הכא בגט על ידי שליח שצריכה להמתין מיום הנתינה משום דיום הכתיבה לא

מוכח ביה ולא מידי לשמא מוקדם הוא מה שאין כן בגט שנכתב באותו מקום שנמסר לאמה מולה ובהכי הוי אתי שפיר דלא קשיין ברייתא אהדדי. מיהו יש לומר כיון דגט מוקדם לא שכיח לא חיישינן לענין הבחנה כדמצינו שם דהיא דלא גזרו בכמה דברים דלא שכיחי. ובזה יש ליישב ההיא דגט מאוחר שכתבתי בסמוך וק"ל:

תוספות בד"ה המשלים פי' בקונטרס כו' עיין מ"ש הר"ן ז"ל בזה ליישב שיטת רש"י ז"ל:

גמרא אמר רבא מ"ט דר"ש קסבר כו' כבר כתבתי דלמאי דקי"ל כר' יוחנן דמשום בת אחותו איתקן א"כ צ"ל דמילתא דרבא מפרשינן בענין זה דמקשה מ"ט דר' שמעון דע"כ לית ליה טעמא דבת אחותו א"כ למה תקנו זמן כלל וע"ז מסיק משום דקסבר כיון שנתן עיניו לגרשה וכמו שהארכתי בזה לעיל ע"ש:

דף יח:

תוספות בד"ה חיישינן שמא פייס ואין להקשות כו' דהכא הוא לחיישי' טפי כו' עכ"ל. נראה שהתוס' כתבו כן לפי שיטתם בדיבור הסמוך דהחששא הוא שמא ביטל הגט משא"כ לפירש"י ז"ל דהחששא שמא בא עליה והוי גט ישן נראה שאין צורך לפרש כהאי טעמא שכתבו התוס' כאן אלא דבלא"ה לא שייכא האי חששא דגט ישן אלא היכא דאיכא רגלים לדבר דבלא"ה לא חיישינן לגט ישן כיון דבגט ישן גופא קיימא לן אם נתגרשה תנשא לכתחילה לקמן דף ע"ט וא"כ מהיכי תיתי ניחוש להחמיר בדלא ידעינן בודאי שהוא גט ישן אלא דוקא היכא דאיכא רגלים לדבר יש לחוש לכתחילה שמא יבא הבעל ויערער שנתגרשה בגט ישן ויהא מקום לערער כיון דאיכא רגלים לדבר והיינו כגוונא דהכא שאין רגילות לאחר זמן החתימה מהכתיבה כ"כ א"כ יש מקום לומר שמא פייס והוי גט ישן משא"כ בשולח גט ממדינת הים ליכא רגלים לדבר כלל וכן במשלים דמשמע שהשלים ע"י איזה תנאי כדמשמע לשון משלים א"כ ליכא רגלים לדבר ובזה נתיישב מה דקשיא להו לתוס' על שיטת רש"י ז"ל בדיבור הסמוך מההיא דאומר נאמנת עלי שלא פייסתי דלפמ"ש א"ש כיון דבאמת בגט ישן גופא לא מיפסל הגט אם כבר נתגרשה אלא דהחששא שמא פייס היינו מחמת עירעור ולעז בעלמא וא"כ כשאומר נאמנת עלי ודאי לא יערער דהא ליכא רגלים לדבר אדרבא הוא העיד על עצמו שלא יפייס ונתיישב נ"כ ההיא דסדר גט לביתהו ואמר אל תיתבוה ניהלה עד תלתין יומין דהתם נמי איכא רגלים לדבר דאל"כ למה לא צוה למסרו מיד כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל וכמעט שמצאתי ככל הדברים האלה בלשון הר"ן ז"ל ועיין באריכות בחידושי הרשב"א ז"ל:

בד"ה שמא פייס כו' ומיירי הכא כשאמר להם לחתום כו' אבל אם אחר עשרה ימים כו' הא קי"ל כרב נחמן כו' עכ"ל. בחידושי הרשב"א ז"ל כתב בזה דלעולם כשצוה להם אחר עשרה ימים ואפ"ה לא תיקשי מדרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו דהכא חיישינן משום פירות דכיון שביטל הגט ממילא זכה הבעל בפירות אף לר' שמעון ונמצא אם תטרוף מיום הכתיבה יפסידו הלקוחות שלא כדין והא דאמר ר"נ חוזר ומגרש בו היינו אם ביטל ביום הכתיבה שחזר ומגרש באותו יום עצמו ע"ש באריכות אבל זה דוחק לפרש מילתא דר"נ באותו יום עצמו דהא אמתני' דשולח גט לאשתו קאי אמנם לא ידעתי מי הכריחו לרשב"א ז"ל לפרש כן דאף לפי שיטתו לא שייך לומר חששא דשמא פייס משום פירות אלא בסוגיא דשמעתין דאיירי אליבא דר"ש שסובר משעה שנתן עיניו לגרשה וחייש לחששא דפירות משא"כ לקמן במילתא דרב נחמן דאיירי אליבא דהילכתא לא שייך חששא דפירות דהא קי"ל כר' יוחנן דאין לאשה פירות אלא משעת נתינה וא"כ לא שייך כלל חששא דפירות ובההיא דפ' כל הגט דמקשה הש"ס ניחוש שמא פייס התם לא צריכין כלל לחששא דפירות אלא שמא ביטל הגט ופסול לגמרי שהרי אין הבעל לפנינו שיצוה לחזור ולגרשה נמצא דלפ"ז עולה כל הסוגיי' כהוגן לפי שיטת הרשב"א ז"ל ובחנם נדחק בזה אגב חורפיה ושיטפיה ועיין מ"ש הרשב"א ז"ל עוד בדרך אחר באריכות ודו"ק:

גמרא ור' יוחנן אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים. נראה דאע"ג דאנן לא קי"ל כלל כר"ש ואפי' בשעת הדחק לשיטת רוב הפוסקים אפ"ה נפקא מינה בפלוגתא דר"י ור' אף אליבא דרבנן בגט הבא ממ"ה לפי מה שכתבתי שהפוסקים הכשירו בגט מוקדם כה"ג דקלא אית ליה וא"כ לריש לקיש לא מיתכשר גט מוקדם אף בבא ממ"ה אלא בנכתב ביום ונחתם בלילה אבל מכאן ועד עשרה ימים פסול משום שמא פייס ולר' יוחנן כשר בכל ענין. מיהו לפמ"ש בסמוך בשם הרשב"א ז"ל דחששא דפיוס בשמעתין אינו אלא משום פירות א"כ תו לא שייך הא מילתא כלל לר' יוחנן אליבא דרבנן דכיון דס"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה תו ליכא למיחש שמא פייס לענין חששא דפירות ודו"ק:

שם בגמרא היכי דמי אילימא דלא אמר כולכם כו' משמע לכאורה מסוגיא דשמעתין דהיכא דלא אמר כולכם לא שייך כלל האי מילתא דנמצא אחד קרוב או פסול דכיון שאין צריכין לחתום כולם אם כן אמרינן דמסתמא לא נתכוון הבעל אלא על הכשירים לבד ויש לדקדק מזה על הש"ך בח"מ סי' ל"ו שכתב שם בס"ק ט"ז דאפילו היכא דאמר לחבורת אנשים שיחתמו שנים מהם ונמצא ביניהם א' שהוא קרוב או פסול נתבטל' כל העדות וכן יש לדקדק במאי דאמרינן בסמוך דלמאן דאמר משום תנאי כשר אפילו בלא"ל כולכם ולפי שיטת הסמ"ע והש"ך הו"ל למיפסל דנהי דכולם משום תנאי מכל מקום כיון שלא פרט השנים שיחתמו משום עדים הו"ל כהזמין בערבובי' דפסול דלידהו כיון דאפשר דלקרובים נמי נתכוון ואף שיש לדחוק וליישב מכל מקום נראה לי עוד ראיה מההיא דמקרי ינוקא ובריה דלקמן דף ס"ו דמשמע דלענין חתימת הגט איירי ע"כ לדברי הסמ"ע והש"ך צ"ע ועיין בסמוך:

שם אי חתם בתחלה קרוב או פסול כו' הרי"ף ז"ל גרס מיחתם לכתחלה קרוב או פסול כו'. ופירשו המפרשים דאע"ג דלמ"ד תנאי אמרינן דכשר בדיעבד מ"מ לענין אי שרי להחתים לכתחילה קרוב בלא"ל כולכם פליגי תרי לישני ולפי פירושו נתיישבו קושיות התו' ואין לדקדק א"כ היאך שייך לישנא דאמרי לה פסול דל' פסול משמע דיעבד יש לומר כיון שהוא הטיל תנאי שיחתמו כולם בגט זה א"כ כיון שאין אנו מתירין לכתחילה להחתים הקרובים א"כ אף הרחוקים אינן רשאים להחתים אם לא שיבטל הבעל התנאי א"כ א"ש דקתני פסול ויש עוד שיטות רבות בסוגיא זו עיין בתוס' פרק גט פשוט ובב"י א"ע סי' ק"כ) ובש"ך ח"מ סי' מ"ה האריך מאד ויש לי לדקדק על דבריו ואין כאן מקומו להאריך:

שם אמרי לה פסול דאתי לאיחלופי בשטרות לעלמא ופירש"י ויכשירו קרוב בכל השטרות. לכאורה נראה שהרגיש בקושיית התוספות דבשטרות נמי כשר כשחתמו למילוי לכך פירש"י ז"ל דעיקר החששא דאתו לאכשורי קרוב לגמרי בשטרות אף דרך עדות גמור אלא דלפ"ז קשה אמאי נקיט שטרות דמשום גיטין גופא הוי לן למיפסל שיכשירו קרוב לגמרי ונראה משום דעיקר החשש הוא דאתו למימר דלא פסלינן קרוב או פסול אלא כשמעיד בע"פ לפני ב"ד ולא בעדות שבשטר מש"ה נקיט לשון שטרות ולעולם דה"ה לגיטין. ועוד יש לפרש בל"א ע"פ מה שכתב הרמב"ם ז"ל דאף כשחתמו הקרובים לשם עדות לא שייך למיפסל בגיטין אם יש שני עדים כשירים אלא משום גזירה לשטרות דבשטרות ודאי פסול כה"ג משא"כ בגיטין גופא ליכא למיפסל כיון דע"מ עיקר אבל קשיא שהרי הרמב"ם ז"ל גופא פסק בפ"א מהל' גיטין דאף למ"ד ע"מ כרתי מודה דכשר נמי בעידי חתימה לחוד ועוד קשה כיון שנתכוונו הפסולים לשם עדות פסול מדאורייתא דמקשינן שלשה לשנים א"כ אף בדאיכא ע"מ ליפסל דהו"ל מזוייף מתוכו. והנלע"ד בזה ע"פ מה שכבר כתבתי בזה בריש מכילתין גבי ג' גיטין פסולין דאף למ"ד ע"ח כרתי אפ"ה אין עיקר העדות תלוי בחתימת העדים ולאו עלייהו קאי דבר לבר שהרי העדים גופייהו אינן יודעים אם נתגרשה אלא שע"י חתימת העדים ידוע לנו שמיד הבעל בא ליד האשה וכיון שאנו רואין הגט ביד האשה אנן סהדי שנתגרשה ומשתריא שפיר משום דבר שבערוה דראיה דידן בגוף הגט חשיב כהעלאת עידי מסירה וא"כ היכא דליכא עדות גמור בחתימת העדים לא שייך למיפסל משום הקישא דשלשה לשנים. ותדע דהכי הוא דהא לשיטת הרמב"ם ז"ל בלא"ה א"א לומר דעידי חתימה עדות גמור הוא שהרי הוא סובר כל עדות בכתב כה"ג פסול משום מפיהם ולא מפי כתבם ועוד דאי ס"ד דעדות גמור הוא ליבעי זמן מדאורייתא כמ"ד ע"ח כרתי משום דרישה וחקירה ועדות שאתה יכול להזימה אע"כ כדכתיבנא שאין כאן עדות גמור אלא כעין גילוי מילתא שנכתב הגט בציווי הבעל ולא גרע מכתב ידו שאין עליו עדים דכשר מדאורייתא אף לר' מאיר מכל זה מבואר דאין כאן דין עדות גמור בע"ח אלא לר"מ בעינן מדאורייתא שיהא מוכח מתוך הגט עצמו שנכתב בציווי הבעל ודריש לה מוכתב ולר"א כשר אף בעידי מסירה דעלייהו קאי דבר לבר אלא דלשיטת הרמב"ם ז"ל מיתכשר נמי בע"ח משום דאנן סהדי שמיד הבעל בא לה וחשיב כע"מ אבל מ"מ אין כאן עדות גמור וכן מוכח מנוסח הגט שהרי אין העדים כותבין שנעשה בפניהם שום דבר כמו בשאר עדות והא דאמרינן בריש פ"ק דעדים החתומים על הגט כמי שנחקרה עדותן בב"ד היינו לענין דלא חשיב אינש לזייף חתימתן וא"צ קיום מדאורייתא כמו שהארכתי שם נמצא דשפיר כתב הרמב"ם ז"ל דלא שייך לפסול בגט שחתומים בו כשירים וקרובים משום דלא שייך הקישא דשלשה לשנים אלא היכא דבעינן עדות גמור כגון דיני נפשות ודיני ממונות היכא דלא מיתברר מילתא אלא בעדות גמור ובשאר שטרות אע"ג דלהרמב"ם ז"ל עיקר מילתא דשטרות דרבנן כמו שכתבתי בריש מכילתין גבי עדים החתומים כמי שנחקרה כו' מ"מ כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון כיון שאין השטר מתקיים כלל בלא חתימת עדים כגון בשטרי מקנה או הודאה דהוי עדות גמור וכן בשטר חוב עיקר השיעבוד עפ"י העלאת עדים א"כ הוי עדות גמור' ומיפסל בהצטרפות פסולים לכשירים ומש"ה גזרו בגיטין אטו שטרות כן נ"ל נכון לשיטת הרמב"ם ז"ל. וממילא דמצינן לפרש כן כוונת רש"י ז"ל כאן שהרי רש"י ז"ל נמי סובר כן לפי מה שכתבתי בדף ט' במה שכתב רש"י ז"ל דהא דפסילי חתימת ערכאות מדאורייתא היינו משום דוכתב ונתן והני לאו בני נתינה נינהו ולא פשיטא ליה לפרש דפסולים משום דגויים לאו בני עדות נינהו אע"כ כמו שכתבתי שם משום דעידי חתימה בגט לאו עדות גמור הוא אלא גילוי מילתא ולא איברא סהדי אלא לשיקרא והני ערכאות נמי חזקה דלא משקרי וא"כ יש לפרש כאן כוונתו על דרך הרמב"ם ז"ל וכמ"ש אלא דקשיא לי לפי שיטה זו א"כ מאי שנא דנקיט הש"ס הכא האי גזירה דאתי לאחלופי בשטרות דלעיל נמי דקאמר ריש לקיש כולהו משום עדים נמי הוי בעי לפרושי דהיינו משום גזירה דאתי לאחלופי בשטרות ויש ליישבו ודוק היטב:

תוספות בד"ה אמרי לה פסול כו' ואומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל כו'. עיין בזה בתוספות פרק גט פשוט ובלשון הרא"ש בשמעתין שהאריכו לפרש דהא דפסול בתחלה היינו דוקא כשחתמו הראשונים בפועל קודם שחתמו האחרונים אחריהם אבל כשחתמו האחרונים והניחו מקום לראשונים כל שכן דכשר ועיין בזה בב"י א"ע ובש"ך ח"מ סימן מ"ה שהחזיק בסברא זו ע"ש:

בד"ה וחזר בו ר"ת כו' דדוקא נקיט כו' עכ"ל ונראה לכאורה דהשתא להאי לישנא דאמרי לה פסול הדר ביה הש"ס ממאי דקאמר מעיקרא איכא בינייהו שנמצא א' קרוב או פסול דהא אף למאן דאמר משום תנאי אמרינן הכא דפסול אפילו בראשונים וכל שכן באחרונים ועיין מ"ש מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה אבל הבית יוסף בא"ע סימן ק"כ) כתב דאפילו למאן דאמר פסול נמי איכא בינייהו דלמאן דאמר משום תנאי אם חזר והוציא את הפסול מהתנאי מיתכשר הגט באינך משא"כ אי הוי משום עדים פסול' כל העדות דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וצריך להזמין מחדש ע"ש:

דף יט.

גמרא כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. וקשה כיון דר' שמעון גופא לא מכשיר אלא משום דס"ל משעה שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות אבל היכא דשייך חשש פירות פוסל אף בדיעבד כדקתני בהדיא דפוסל בכל השטרות וא"כ ריב"ל לענין פירות מאי קסבר בגיטין אי ס"ל לגמרי כר"ש אפילו לכתחלה ליתכשר ועוד הוי לן למיפסק לענין פירות כוותיה דבכל דוכתא קי"ל כריב"ל גבי ר' יוחנן וע"כ דסובר כרבנן דמוציאין לפירות משעת החתימה או משעת הנתינה וא"כ היאך שייך להכשיר בשעת הדחק כיון דסוף סוף איכא פסידא ללקוחות לענין פירות ור"ש גופא פוסל כה"ג ונראה דבאמת סובר ריב"ל דלא שייך כלל לפסול מטעם חששא דפירות אי משום דסובר לגמרי כר' יוחנן דמשעת נתינה כפירש"י ז"ל דבעי לאתויי ראיה אימת מטא גיטא לידה או כפי' התוספות דאית ליה קלא שלא נמסר ביום הכתיבה ולא שייך כלל חששא דפירות או שסובר דאף היכא דשייך חששא דפירות אין לפסול בדיעבד משום האי חששא והא דקאמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק היינו לענין בת אחותו לחוד דלרבנן פסלינן משום בת אחותו אף בדיעבד ור"ש לא חייש לבת אחותו לפסול אף שלא בשעת הדחק וריב"ל סובר דפסול לכתחילה כרבנן ולענין דיעבד בשעת הדחק סובר כר' שמעון דבשעת הדחק לא פסלינן משום בת אחותו כן נ"ל והבית שמואל בא"ע סי' ק"ל נלע"ד דלא דק שפיר בהא ודו"ק. מיהו כל זה לפירש"י ותוספות דלעיל דחיישינן שמא פייס מה שאין כן לפי מ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל בחידושיו דהאי שמא פייס היינו משום חששא דפירות א"כ א"א לפרש דריב"ל סובר לענין הוצאת פירות כרבנן דא"כ מאי מקשה הש"ס והאמר ר"ל לא הכשיר ר' שמעון אלא לאחר כו' ומאי קושיא הא ר"ל לא איירי אלא אליבא דר"ש דלדידיה שייך חששא דפירות משא"כ לריב"ל דאיירי אליבא דרבנן דלא שייך חששא דפירות א"כ אפי' מכאן ועד עשרה ימים יש להכשיר בשעת הדחק דלא חיישינן לבת אחותו ויש ליישב ודו"ק:

תוספות בד"ה דיו דיותא כו' דלא תני אלא הנך דלא תני במתניתין על כאן לשונו. ולכאורה לשון מיותר הוא דבפשיטות מצי לדייק דמרבינן לה מריבויא דמתניתין דקתני בכל דבר שאינו מתקיים לאתויי הא דר' חנינא אלמא דעפצא לאו היינו דיותא אלא משום דאפשר לדחות דריבויא דמתני' לא קאי אלא לענין מי טריא לחוד אבל עפצא היינו דיותא לכך הוצרכו לפרש דלא קתני אלא הנך דלא תני במתניתין כן נ"ל ליישב בדברי התוס' אבל כבר כתב הגהת אשר"י לדחות ראיית התוספות וא"כ יש להכשיר בדיו שלנו ע"ש:

בד"ה קנקנתום כו' ואין נראה דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתני' עכ"ל. ויש לדקדק מאי פשיטותא דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתניתין דכמה פעמים מצינו בברייתא ג"כ ממה ששנה התנא במשניות ונקיט להו בשביל דבר שנתחדש. מיהו י"ל דדייקו הכא מדקתני בשיחור לבסוף ובכל דוכתא מצינו שדרך התנא לשנות דרך לא זו אף זו ואי איתא דשיחור היינו קנקנתום א"כ נראה דעדיף מאבר ושחור דלא קתני במתניתין בסוף דוכתא. אלא דיש לדקדק לפ"ז מנא ליה לתלמודא לרבויי

מריבויא למתניתין מי טריא ועפצא לאמא ריבויא למתני' אתא לרבויי אבר ושחור דברייתא ובשלמא לפירש"י ז"ל יש לומר כיון דשיחור היינו קנקנתום א"כ ע"כ אבר ושחור עדיפי משיחור מלאקלמינהו וממילא לא שייך למימר דלא אתו אלא מריבויא דמתני' דהא שיחור קתני בהדיא וכ"ש אבר ושחור אע"כ דריבויא דמתני' למי טריא ועפצא אבל לפי' התוספות קשיא ויש ליישב ודע שהרמב"ם ז"ל כתב דהני דקתני בברייתא לא מיתכשרו אלא בדיעבד וכתב המגיד משנה דהיינו דלא קאמר הש"ס דמריבויא דמתניתין קאתיין ע"ש:

בד"ה דיו ע"ג דיו תימא דהכא משמע כו' ואור"י דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלפ"ז הא דבעי בסמוך ר"ל מר"י עדים שאין יודעים לחתום לא איירי אלא כרב חסדא ואליבא דרבנן דלרבי אחא פשיטא דהוי כתב לכ"ע כיון שהראשון היה בפסול לודאי בהכי איירי בענין שא"א להכשיר ע"י חתימת הראשונים ולפ"ז יש לתמוה בעיקר מילתא דהתוספות כיון דאתו להו שפיר האיבעיא דר"ל ור"י אליבא דרב חסדא וכרבנן א"כ האי מימרא דדיו ע"ג דיו נמי הוי מצי לאוקמי כרב חסדא ואליבא דרבנן ואההיא מתניתין דשבת קאי דקתני כתב ע"ג כתב פטור ומפרשי לה ר"י ור"ל בהנך גווני דמפרש הכא ומתניתין דהתם מוקמינן לה בהדיא במקומה כרבנן. מיהו לולא פירוש מהרש"א ז"ל נ"ל בכוונת התוספות דהאיבעיא דבסמוך נמי מיתוקמא אליבא דכ"ע ולא דמי לגט שנכתב שלא לשמה דהתם ודאי כתב האחרון עיקר כיון שאינו צריך עוד לכתב הראשון ואדרבא מכוין למוחקו משא"כ בעדים שאין יודעים לחתום א"א לנו לומר בשום ענין שהכתב האחרון עיקר כיון דא"א לו בלא כתב הראשון ועיקר הכתיבה של ראשונים הוא וכה"ג אמרי' להדיא בירוש' ולאו כתב הראשונים הוא. אלא דלפ"ז יש לדקדק למה הוצרך ר' יוחנן לומר וכי מפני שאנו מלמדין נעשה מעשה ותיפוק ליה דלא דמי אלא משום דנראה דבדיו ע"ג סיקרא נמי מחייב ליה ר' יוחנן בכל ענין ומשום דנסתלק מעשה הראשון מש"ה הוצרך לומר וכי מפני שאנו מלמדין ודו"ק ועיין ברמב"ם ז"ל ותדע דהכי הוא דאי כפירוש מהרש"א ז"ל תיקשי לרב אחא מברייתא דבסמוך דמשמע דאף בגיטין לא מכשרינן אלא דקרוע נייר חלק אבל לא בכתב ע"ג כתב ולשיטת מהרש"א אליבא דרב אחא לכ"ע כשר אף בכתב ע"ג כתב כיון שמתקן לענין לשמה אע"כ כדכתיבנא דבכה"ג שאין השני יכול לחתום לא שייך לומר דכתב השני עיקר אלא היכא שמתקן בגוף הכתב הוא דמיבעיא להו כגון דיו ע"ג סיקרא ומסקינן לאסור ולא שרי אלא מקרעין או ברוק וכמו שאבאר בסמוך כן נ"ל נכון לשיטת התוס' ועיין מ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' גיטין ובמגיד משנה שם ודו"ק:

דף יט:

גמרא תניא כוותיה דרב כו' ופרש"י דאמר מקרעין ומשמע לכאורה דרב דאמר מקרעין היינו דוקא מקרעין אבל לא באבר ולא ברוק וא"כ ע"כ הני אמוראי דלעיל כגון שמואל ורב פפא לא שמיעא להו האי ברייתא דאי ס"ל דשמיעא להו וסברי דמקרעין לאו דוקא אלא ה"ה לאבר ורוק א"כ מאי סייעתא מייתו לרב אלא ע"כ דלא שמיעא להו וא"כ ודאי קי"ל הילכתא כרב דתניא כוותיה ולפ"ז צריך לומר דהא דמסיק תלמודא לעיל בסמוך וה"מ בגיטין אבל בשטרות לא ומייתי עובדא דנגדיה רב כהנא קים ליה בשמעתא דתלמודא דלאו ארוק קאי אלא אמקרעין דאל"כ מאי מקשה בסמוך ואלא כמאן כרבנן והא הוא דעביד עובדא בשטרות ונגדיה רב כהנא ומאי קושיא דלמא הא דנגדיה היינו ברוק דוקא דרבנן ופייהו מודים אע"כ דקים להו דאמקרעין קאי. אמנם מלשון הפוסקים והרא"ש והרמב"ם והטור נראה דמקרעין לאו דוקא אלא ה"ה לאבר ורוק וע"ש בב"י שכתב עוד דאפשר דכל הני אמוראי לא פליגי אלא דרוק אדרבא עדיף ממקרעין. וי"ל דזה לא יתכן אם נפרש כפי' רבינו חננאל דמקרעין היינו שמקרעין נייר אחר ומניחין הנייר על הגט מקום החותמין והם חותמין דרך אותן הקרעין כמ"ש התוס' לעיל בפ"ק דף ט' ע"ב ומייתו הירושלמי שמרחיבין להם הקרעין וא"כ לפ"ז ודאי מקרעין עדיף שנוכל לקיים חתימת ידי העדים משא"כ אם חותמין ע"י אבר או רוק א"א לקיים כתב ידם שהכל הולך לפי כתב הראשונים אמנם לפירש"י דהכא דמקרעין היינו משרטין א"ש דנוכל לומר דמקרעין גרע טפי כיון דרשימה מיקרי כתיבה כמ"ש התוספות שם לעיל. מיהו בעיקרא דמילתא יש לדקדק תינח במקרעין אליבא דרבינו חננאל הוי שפיר כתב שיוכל לקיים משא"כ באבר או ברוק נראה ברור שא"א בעולם לקיים חתימת ידי עדים שהכל מכתב הראשונים הוא וכן במקרעין לפירש"י א"כ היאך מכשרינן בגיטין הא כתב שאין יכול לקיים הוא וצ"ל דלא איכפת לן בהכי דהא לכתחילה לא חיישינן לטענת מזוייף ולא מצרכינן קיום אלא כשמערער הבעל א"כ אפילו לשיטת ר"ת דלעולם בעינן עידי מסירה בגיטין אפ"ה א"ש הסוגיא דהכא דמשום תקנת עגונות מכשרינן בעדים שאין יודעים לחתום ע"י מקרעין או אבר ורוק דזימנין דמייתי עידי מסירה או אזלי למ"ה ולא תוכל לינשא משא"כ עכשיו כשחותמין העדים אע"ג שלא יוכל להתקיים אפ"ה תוכל לינשא כיון דבליכא עירעור הבעל לא חיישינן לזיוף והא דמכשרי רבנן אף בשאר שטרות נראה לנ"מ לענין לגבות ממשועבדים אם העדים קיימין ומעידין בעצמן על כתב ידן דאל"כ פשיטא דא"נ ממשעבדי לטענינן מזוייף כיון שא"א לקיים דהכל כתב הראשונים הם והראשונים ודאי קרובים או פסולים הם מדלא חתמו בשם עצמן אע"כ דבהכי איירי ואפ"ה פוסל רשב"ג לענין משעבדי דלאו שטרא מיקרי כן נ"ל:

שם ר"א קרו קמיה. משמע דשנים קורין לפניו ואפ"ה פסול באיניש דעלמא משום דהו"ל עד מפי עד ועיין בלשון הרא"ש ז"ל באריכות ובטח"מ סי' מ"ה ובב"י שם:

תוספות בד"ה טעמא דאיכא כתב כו' וי"ל כיון דאמר הרי זה גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כי היכי דבעל שאמר גרשתי נאמן כו' עכ"ל. מה שהוצרכו לפרש דבדבר מועט מהימנינן ולא ניחא להו בפשיטות דמהימן מה"ט גופא דאמר גרשתי היינו משום דהא דבעל שאמר גרשתי נאמן מפרשינן התם משום דהואיל ובידו לגרשה והיינו מטעם מיגו ואם כן לפי זה הכא לא שייך האי טעמא דהו"ל כמיגו במקום עדים שהרי אנו רואין שאינו מגרשה אלא בנייר חלק וחששא דמי מילין חששא רחוקה היא לכך כתבו אע"ג דחששא רחוקה היא מהימן מהאי טעמא גופא דהואיל שבידו לגרשה בגט כשר נאמן במיגו. ואע"ג דמסקינן בפ' יש נוחלין דף קל"ה דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן אלא דחיישינן שהיא ספק מגורשת התם אליבא דרבי יוחנן מסקינן הכי משא"כ אליבא דשמואל דאיהו מרא דשמעתא דהכי אמרינן שם להדיא דאמר רב יוסף דשמואל דאמר הואיל מש"ה בעל שאמר גרשתי נאמן. ועוד דאף למ"ד התם דאינו נאמן אלא מספק היינו משום דאיכא סברא אי איתא דגירשה קלא אית ליה כמ"ש שם התוס' וזה לא שייך כאן דיש קול שגירשה בשטר זה. מיהו מאי דס"ד השתא דשמואל ודאי מגורשת מה"ט דבעל שאמר גרשתי ע"כ ס"ל דלית ליה לשמואל הא דאמר רב זימי בסמוך דצריכין למיקרייה לגיטא משמע דלא מהימנינן לבעל וכמו שאפרש בסמוך אבל למאי דמסקינן דשמואל נמי חיישינן קאמר א"ש דשמואל אית ליה דרב זימי וק"ל:

בד"ה צריכין למיקרייה כו' ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט כו' על סוף הדיבור. לכאורה בהשקפה ראשונה נראה למה שכתבו ואי לא קרייה לא הוי גט לאו אנאבד או נשרף קאי אלא אפילו כשהגט בידה נמי לא הוי גט ומה שכתבו בסוף הדיבור דאם לא קראו קודם נתינה וקראו לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת היינו לאחר נתינה תכ"ד או שעסוקין עדיין באותו ענין ע"ז קשיא להו שפיר ממתניתין דהזורק מאי שנא דנקט הוחלפו כיון דע"כ הא לא קריוהו בשעת נתינה על שניסת וא"כ אפילו הגט ביד האשה אינה מגורשת כך נראה לכאורה מפשט לשון התוספות. ולפ"ז נראה שלדבריהם בזה הדיבור היינו לשיטת ר"ת דלעולם לא סגי בע"ח לחוד אלא בעינן ע"מ והן עיקר העדות דאי לשיטת החולקים דבדאיכא ע"ח לא בעינן ע"מ א"כ אי איירי הכא דאיכא ע"ח למה כתבו דאינה מגורשת בדלא קריוהו בשעת נתינה דל עידי מסירה מהכא הא מיתכשר בע"ח וליכא למימר נמי דהא דאינה מגורשת בדלא קריוהו היינו בדליכא ע"ח דווקא איירי דא"כ מאי קשיא להו לתוספות ממשנה דהזורק דשאני התם איירי בדאיכא ע"ח ומש"ה לא מיפסל משום דלא קריוהו אלא משום שהוחלף דוקא אע"כ דאתיא כשיטת ר"ת דלעולם בעינן ע"מ אף בדאיכא ע"ח וכיון דע"י ע"מ כרתי בעינן שיקראוהו דוקא בשעת נתינה או תכ"ד כשעסוקין באותו ענין כמ"ש התוספות בפ"ק בדף ה' ע"ב בשם ר"י לענין בפ"נ ובפנ"ח אלא דלפ"ז קשה א"כ איך מדייקו התוספות האי דינא מדלא משני הכא בגמרא הב"ע בדלא קריוהו דאכתי שמא הא דאמר רב זימי בעינן למיקרייה היינו מטעמא שמא יאבד או ישרף ויפסל וע"ז מקשה הש"ס דהא משמע שם דאף בדלא קריוהו ונאבד או נשרף נמי מגורשת אבל כשלא נאבד מנ"ל להתוספות דפסול משום דלא קריוהו בשעת נתינה דשמא כשר כיון שנוכל לקרותו עכשיו. מיהו בהא מצינו למימר דודאי פשיטא להו לתוס' דלשיטת ר"ת צריכין שידעו הע"מ בשעת נתינה דוקא שמוסר לה גט כשר וא"כ פשיטא דלא מהני מה שקראוהו אח"כ אלא דעיקר מה שנסתפקו התוספות היינו משום דאיכא סברא לומר דכיון שאמר הבעל הרי זה גיטך הו"ל כאילו קראו העדים הגט דהבעל נאמן מטעם דאמר גרשתיך וכמו שכתבתי סמוך ואף למ"ד דבעל שאמר גרשתי ספק מגורשת היינו משום דאיכא למימר אי איתא דגירשה קלא אית ליה משא"כ כאן כ"ע מודו דנאמן משום שבידו לגרשה ועוד דהו"ל כמילתא דעבידא לאגלויי כיון שאמר הרי זה גיטך לא חציף לשקר ע"ז כתבו התוספות דלא מהני הך מיגו וחזקה דלא דמי לאומר גרשתי דהיינו כדין בפני עדים משא"כ כאן הרי לפנינו שלא גירשה כיון שאין כאן ע"מ כיון שלא קראו הגט ואף דאיכא חזקה דמילתא דעבידא לאגלויי אנן עדים ממש בעינן משום דבר שבערוה ולא סמכינן אחזקה וע"ז מייתי התוספות שפיר ראיה לדבריהם דאי ס"ל דכשר בדלא קריוהו בשעת נתינה משום דהו"ל כאילו קראו מטעם מילתא דעבידא לאיגלויי וכמ"ד גרשתי דמי א"כ אפילו נאבד או נשרף כשר לפ"ז א"כ אמאי לא משני בדלא קריוהו אע"כ דלא סמכינן אהאי חזקה וא"כ אפילו לא נאבד פסול דאין כאן ע"מ כיון שלא ראו מסירת הגט ממש ומה שרואין עכשיו ביד האשה לא מהני לשיטת ר"ת דווקא ע"מ ממש בעינן מיד הבעל ליד האשה דאל"כ אמאי לא מכשיר ר"ת בע"ח לחוד הא אנו רואין עכשיו הגט ביד האשה אע"כ כדכתיבנא ואפ"ה מסקו התוס' בשינוייא קמא דבדיעבד אם ניסת לא תצא והיינו משום דבדיעבד סמכינן אחזקה דמה לי לשקר והו"ל כאילו ראו העדים מסירת הגט ממש כן נ"ל נכון לפי ל' התוס' שלפנינו. אמנם אח"ז עיינתי בלשון המרדכי ומשמע שם שכוונת התוספות כאן דדוקא אם נאבד או נשרף הוא דאמרי' דאם לא קראוהו אינה מגורשת ולפ"ז ע"כ דקושית התוספות מההיא דפ' הזורק היא דמאי שנא דנקיט הוחלפו ליתני נאבד או נשרף וכ"ש הוחלפו ובההיא הוא דמספקא להו בשני התירוצים אי אמרינן אם ניסת תצא או לא אבל כשהגט יוצא מתחת ידה כשר אף לכתחלה ע"י שקורין עכשיו והיינו דמסקו בסוף הדיבור שאם קראו אחר הנתינה פשוט דמגורשת ולפ"ז נוכל לקיים דברי התוספות אף להחולקים על ר"ת ואיירי אף בדאיכא ע"ח אפ"ה פסול כיון שנשרף או נאבד א"כ מנא ידעינן דהוי ביה ע"ח והעדי מסירה לא מהני כיון דלא קריוהו והא דלא מהימנינן להבעל שהרי אומר גרשתי כדין ע"י ע"ח יש לומר דאתיא כמסקנא דבבא בתרא דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן ואף דהכא לא שייך לומר אי איתא דגירשה קלא אית ליה אפשר דאפ"ה לא מהימן כיון דאיכא ריעותא דלא קריוהו ע"מ במקום דהו"ל לאקרויי ועוד דלהרמב"ם ז"ל בעל שאמר גרשתי אינו נאמן משום שמא בגט פסול גירשה ע"ש. אח"ז עיינתי עוד בלשון הפוסקים וראיתי שכמו שכתבתי בתחלה היא שיטת רבינו ירוחם עפ"י מה שהובא בהגהות רמ"א בסי' קל"ה ות"ל שכוונתי לדעת הגדולים ודעת קדושים מצאתי דאפשר שרבינו ירוחם הוציא מלשון התוספות על הדרך שפירשתי מסברא ודוק היטב. גם בפסקי מהרא"י סי' כ"א נראה שהבין לדברי התוספות על הכוונה שכתבתי בתחלה ע"ש:

דף כ.

תוספות בד"ה הא בעינן כו' אף ע"ג דמתני' ר"מ על סוף הדיבור. הקדמונים נלאו מאד בכוונת התוספות בזה הדיבור עד שראיתי למורי זקיני הגאון מוהר"י בתשובה א' שכתב שכל הפירושים אינן נוחין לו ודברים מעורבבין יש בהם ושכמדומה לו שאין זה מדברי התוס' ואני בער ולא אבין מה הרעישו את העולם בזה דלענ"ד דבריהם מבוארין וכך הענין לשונם דמעיקרא קשיא להו אהא דמקשינן בפשיטות הא בעינן שמו ושמה משמע דאם לא כתבו פסול ולכאורה משמע דכשר אף לכתחילה אליבא דכ"ע דהא מוקמינן למתניתין דהזורק כר' מאיר ולא כרבנן א"כ ע"כ דכולהו בבי דמתניתין דהתם דקתני בהו הולד ממזר היינו מדרבנן מטעמא דכל המשנה ממטבע כו' ומש"ה צריך לאוקמי כר"מ דוקא ולא כרבנן ולפ"ז הא דקתני נמי בההיא מתניתין שינה שמו ושמה הולד ממזר היינו נמי מדרבנן וע"כ דהא דאמרינן שם בגמרא מודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה שהולד ממזר היינו נמי מדרבנן דכיון דע"כ דר"מ הוא מדרבנן מדנקיט להו בהדי אינך בבי א"כ לרבנן נמי לא הוי אלא פסולא דרבנן וממזר מדרבנן דהא לא אשכחן דמחמרי רבנן טפי מדר' מאיר ואפוסי פלוגתא לא מפשינן וא"כ לזכינו מיהא דשינה שמו ושמה לכ"ע לא הוי אלא פסולא דרבנן ע"כ דלא כתב כלל כשר אף לכתחילה דאל"כ תקשי לר"מ אמאי נקיט שינה הו"ל למימר אפילו לא כתבו כלל הוי ממזר מדרבנן דהא לר"מ בכל פסולי דרבנן הוי הולד ממזר מדרבנן משום כל המשנה ממטבע אע"כ דלא כתבו כשר אף לכתחלה וממילא דלא הוי בכלל כל המשנה דלא אשכחן מטבע זו בפירוש בתקנת חכמים וא"כ ממילא מדר"מ נשמע נמי לרבנן דכשר אף לכתחלה דהא לא אשכחן פלוגתא בהא מילתא וא"כ קשיא להו סוגיא דהכא על זה מסקו התוספות דהא ליתא דהא ע"כ לר"מ לא כתבו כלל פסול אף מן התורה משום דאין מוכח מתוכו וא"כ כ"ש בשינה שמו לגמרי דהוי פסולא דאורייתא וממזר דאורייתא דשינוי גמור לעולם גרע מלא כתב כלל כמבואר למי שבקי בטיב גיטין דלעולם מוטב להכניס בספק חסרון מבספק שינוי ולסברא זו נחתו התוס' נמי בלשון קושייתם וא"כ לפ"ז לעולם קשיא מתניתין דהתם דאף את"ל דאין ה"נ דההיא בבא דשינה שמו היינו מדאורייתא אפ"ה תיקשי אמאי לא נקיט לא כתבו דהוי נמי מדאורייתא אלא דלכך אור"י דההיא שינה שמו דהתם באמת לא איירי משינוי גמור דא"כ ודאי טפי הו"ל למיתני לא כתבו כלל אלא איירי בשינוי שם דגליל ביהודה דשינויי כי האי ודאי עדיף מלא כתבו כלל ואפ"ה פסול לר' מאיר בשינוי כי האי מדרבנן ובלא כתבו כלל פסול מדאורייתא משום דאין מוכח מתוכו ולפ"ז הא דאמרינן נמי בגמרא שם

דמודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה דהולל ממזר היינו נמי בשינוי לגליל ביהודה דאע"ג שאינו שינוי גמור אפ"ה פסול מדרבנן אליבא דכ"ע וא"כ ע"כ לרבנן בלא כתבו כלל נהי דלא פסלי מדאורייתא לדידהו לא בעינן מוכח מתוכו אפ"ה ע"כ פסלי מדרבנן דהא אפילו בשינוי שם לגליל ביהודה פסלי מדרבנן כ"ש לא כתבו כלל דשינוי לגליל ביהודה עדיף מלא כתבו כלל ואפשר דלא מטעם שינוי מיפסל אלא משום שלא נכתב שם ליהודה ביהודה והו"ל כאילו לא כתבו כלל וא"כ מוכח מיהא עכ"פ דלא כתבו כלל פסול אליבא דכ"ע לר"מ מדאורייתא לרבנן מדרבנן כנ"ל נכון וברור בעזה"י בכוונת התוס' אמנם עדיין יש לדקדק דלפ"ז נראה ממסקנת התוספות דבלא כתבו כלל לא מיפסל אליבא דרבנן אלא מדרבנן ומאי דלא בעינן מוכח מתוכו וא"כ היאך קאמר רב יוסף בשמעתין למאי ניחוש לה דמשמע לאפי' שום חששא וריח הגט אין בו ולמאי הא כשר מיהא מדאורייתא מיהא מנין למימר דהא דכשר מדאורייתא היינו בידוע שנכתב לשם גט אבל הכא ליכא אלא חששא בעלמא דלמא אקדים ויהיב זוזי לספרא א"כ כיון דכה"ג פסול הגט מדרבנן לא חיישינן להכי דרוב סופרים בקיאין הם לגט כה"ג נמי מילי הוא מדרבנן ומהיכי תיתי ניחוש לכך. ועי"ל דולאי מסברא פשוטה משמע דלא כתבו כלל שמו ושמה אפילו מדאורייתא פסול דאין זה כריתות כלל אלא דמעיקרא רצו התוספות להוכיח מלשון המשנה וסוגיא דהזורק דכשר אף מדרבנן והדר מסקו דא"א לומר כן דהא לר"מ מיהא פסול מדאורייתא משום דבעי מוכח מתוכו וע"כ מפרשי סוגיא דהזורק בענין אחר ששינה שמו ושמה לגליל ביהודה הוא דפסול מדרבנן לכ"ע אבל בלא כתבו כלל לעולם דפסול אף מדאורייתא כסברא החיצונה כן נ"ל ושניהם נכונים ודוק היטב:

גמרא הרי שהיה צריך לכתוב כו' ונתכוין לכתוב יהודה. וקשה מאי איריא דנתכוין לכתוב יהודה דבפשיטות מצינן לאשכוחי האי פלוגתא כשנתכוון לכתוב השם אלא שלא כתבו בפירוש לשמה לשם קדושת השם דפסול כדאיתא לקמן פרק הניזקין דף נ"ד וליפלגו אי מהני העברת קולמוס לשם קדושת השם או לא וליכא למימר דבכה"ג כיון דכתיבה הראשונה היתה בסתם אע"ג דודאי פסול כדמשמע בהניזקין אפ"ה כולי עלמא מודו דמהני העברת קולמוס ודוקא היכא שנתכוין לכתחלה לשם יהודה הוא דלא חשיב כתיבה אחרונה להוציא מהמחשבה וכתיבה ראשונה שנכתב לשם פסול הא ליתא דא"כ בגיטין נמי יש לחלק בכה"ג אם כתיבה ראשונה היתה סתם או אם נכתב לשם אשה אחרת ששמה כשמה ומדפסיק רב חסדא ונקיט סתמא משמע דבכל ענין שייך בגט האי פלוגתא דר"י ורבנן. ועוד דלכאורה נראה דהיכא דכתבו מעיקרא לשם אשה אחרת ודאי דלא מהני העברת קולמוס כיון דאינתיק מעיקרא בפירוש לשם אשה אחרת כדמשמע לכאורה בפ"ק דעירובין דף י"ג אף שיש לחלק קצת מ"מ משמע מיהו דעיקר מילתא דרב חסדא היינו היכא שכתבו מעיקרא סתם דבגט סתמא נמי פסול כדאיתא בריש זבחים. ולכאורה היה נ"ל דהא דקתני ונתכווין לכתוב יהודה היינו לרבותא דאפילו כשנתכוין לכתוב בפי' יהודה אפ"ה מכשיר ר' יהודה בהעבר' קולמוס והא דלא נקיט איפכא לרבותא דרבנן היינו משום דכח דהתירא עדיף אבל קושטא דמילתא לא משמע ליה לתלמודא לחלק בין כתבו בפירוש שלא לשמה או סתמא. אלא דיש לדקדק עוד מאי ס"ד דרב חסדא לדמות פסול הגט להיה התם אליבא דרבנן דהא בהדיא קאמרי חכמים אין השם מן המובחר משמע דמן המובחר אינו אבל בדיעבד כשר לאפוקי מדר' יהודה דמכשיר לכתחילה. והנלע"ד בזה דהא דקתני חכמים אין השם מן המובחר היינו דלא מיבעיא דהס"ת פסולה אלא שאין קדושת השם כלל על זה השם שנכתב ע"י העברת קולמוס ומותר למחקו ולכתוב אחר במקומו ולא אמרי' דהו"ל כמוחק השם שאין זה השם מהמובחר כיון שאין בו קדושה אלא דלפ"ז הדרא קושיא קמייתא לדוכתא דכיון דבאמת אין שום חילוק בין כתבו בפירוש שלא לשמה או סתמא א"כ מ"ש דנקיט ונתכוין לכתוב יהודה ואי משום כח דהתירא אדרבא לרבנן הוי טפי כח דהתירא לענין שמותר למחקו אף ע"ג דמחיקת השם אסור מן התורה. לכך נלע"ד להיפך דהא דקתני אין השם מן המובחר לענין קדושת השם גופיה קאי דנהי דהס"ת פסול היינו משום דהשם אינו מן המובחר אבל לענין מחיקה בקדושת' קאי שאסור למחקו ולדעתי צ"ע לדינא. אח"ז ראיתי בבדק הבית להרב הבית יוסף שכתב בשם תשובת הרשב"ץ וסמ"ק דשם שנכתב שלא בקדושה מותר למחקו ורמז על סוגייא דהכא ואף שאיני כדאי לדעתי מסוגיא דשמעתין משמע להיפוך וכמו שכתבתי וראיתי ג"כ להט"ז והש"ך י"ד סי' רע"ו שהרגישו קצת ועל מה שהתיר הש"ך למחוק לצורך תיקון יש לי לדקדק ואין כאן מקומו ודו"ק:

שם א"ל רבא מ"ט אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה כו' ופירש"י משום שהיא נותנת שכר הסופר. ויש לדקדק דכיון שאין הסופר רשאי לכותבו אלא בציווי הבעל א"כ הרי הוא שלוחו של הבעל וקי"ל שלוחו של אדם כמותו וא"כ מאי ריעותא יש כאן במה שהיא נותנת שכר סופר שיכתוב וימסור לבעל אטו שכירות הסופר מי כתיב באורייתא ועוד דממ"נ אם כשציוה הבעל לסופר לכתוב לא הקפיד הסופר לומר שיתן שכר א"כ הרי הוא שלוחו בחנם והיא מתנה בעלמא יהבה ליה ואי איירי שהקפיד ואמר שרוצה לכתוב באופן שהיא תתן השכירות א"כ אכתי הוה שלוחו של בעל וקונה מדין עבד כנעני כדאיתא בפ"ק דקידושין. מיהו לקמן דף כ"ב בלשון התוספות בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו כתבו התוספות לחד תירוצא דלא בעינן כלל שליחות בכתיבת הגט מדמכשרינן בכתבו חרש שוטה וקטן והא דאמרינן הכא אילימא משום דכתיב וכתב כו' לאו מטעם שליחות איירי אלא אהא דכתיב ונתן שמיך דמשמע שצריך שיתן לה משלו והאי לאו דידיה הוא אלא משלה נותן לה. אבל עדיין קשיא לי א"כ לפ"ז למה הוצרך רבא לומר דאקנויי אקני ליה רבנן משום הפקר ב"ד כפירש"י ותיפוק ליה דבלא"ה אין לפסול בהכי שהגט הוא של האשה שקנאתו בדמים מ"מ כיון שהיא אמרה לסופר שימסרהו ליד הבעל א"כ היא אקנית' לבעל ע"י הסופר כדמסקינן לקמן גבי טבלא דאיתתא ידעה לאקנויי וכ"ש הכא דלא צריכה אפילו לאקנויי כמו שאפרש בסמוך. וליכא למימר דדוקא לענין הקלף והטבלא שהוא שלה ממש שייך לומר אקנויי אקניתה ליה משא"כ לענין דמי כתיבת הסופר דאיירי הכא לא שייך לומר דאקניתה ניהליה כיון שאינה מוסרת ליד הבעל ממש וכן נראה להדיא מלשון התוספות לקמן גבי טבלא איברא דליתא דא"כ בשטרי מקנה דלא שייך לומר אקנויי אקני ליה רבנן משום הפקר ב"ד למהיכא תיתי הא לא שייך טעמא דתקנת עגונות וא"כ היאך אמרו דהלוקח ומקבל מתנה נותן שכר הסופר ואמאי הא בעינן ספר מקנה שיהא של המקנה וליכא אע"כ דשכר הסופר נמי אמרינן דהלוקח מקנה למוכר והמקבל לנותן וא"כ כיון דמסקינן לקמן דאיתתא ידעה לאקנויי כמו גברא א"כ כמו כן מניא לאקנויי מעצמה לבעל כל הגט הן הקלף והן במה שזכתה בו מצד דמי הסופר ומה צורך להפקר ב"ד וליכא למימר דלעולם לא שייך לאקנויי מעצמה דמי שכר הסופר אלא הקלף לחוד כדמשמע מלשון התוספות אלא דבשאר שטרי מקנה לא איכפת לן בהכי כיון דלא כתיב בהו ונתן הא ליתא דא"כ היאך פשיט לקמן איבעיא דטבלא משטרי מקנה אע"כ דשוין הם. ועוד דע"כ הא דפשיט לקמן מזקן אחד שהיה מלוה לאחרים וכותב משלו ע"כ מדמי שכר הסופר קא פשיט דאי ממה שהיה כותב בקלף שלו קא פשיט קשה מנא לן דלמא בקלף של הלוה איירי שהרי כתבו התוספות עצמן דהא דלא פשטינן מעיקרא מהאשה כותבת הגט היינו משום דס"ל דאיירי בקלף שלו וא"כ מאי פשיט מזקן אחד אע"כ דמשכר הסופר קא פשיט דנהי דלא מני למיפשט ממה שהאשה נותנת שכר הסופר דשאני התם דאקנויי אקני רבנן משום הפקר ב"ד משא"כ בטבלא דלא שייך הפקר ב"ד כמ"ש התוס' שם אם כן אכתי אימא לך דלא מהני משום דלא ידעה לאקנויי מנפשה אבל מזקן אחד פשיט שפיר מהכתיבה לחוד דהא בשטרי מקנה לא שייך כלל הפקר ב"ד כדכתיבנא וכמו שאפרש עוד בסמוך וא"כ מדהכשירו חכמים ע"י כתיבתו בעצמו ע"כ היינו משום דאיהי גופה אקנתיה ליה וקפשיט שפיר נמי לענין טבלא נמצינו למידין לשיטת התוספות גופא מוכרח דלענין כתיבת הסופר לחוד נמי שייך טעמא דאקנויי אקני מנפשיה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למאי הוצרך רבא לטעמא דאקנו רבנן משום הפקר ב"ד ולמאי לא קאמר בפשיטות דלא מיפסלי משום דאיהי מקניא ליה. ומה שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דרבא לטעמא דרב חסדא קאמר אם תימצי לומר דסבירא לן איתתא לא ידעה לאקנויי אפ"ה לא מיפסל דאקנויי אקני רבנן. אבל זה דוחק וסוגיית הש"ס ולשון הפוסקים לא משמע כלל כפירושו אלא דתרוייהו טעמי איתנהו אף למאי דמסקינן דאיתתא ידעה לאקנויי אפ"ה איצטריך טעמא דאקנו רבנן מהפקר ב"ד והמעיין בלשון התוס' ופוסקים יראה להדיא דלא נחתו לסברת הרשב"א ז"ל. ועוד דאף לסברת הרשב"א ז"ל דמילתא דרבא הכא איירי א"א דאיתתא לא ידעה לאקנויי אפ"ה נלע"ד בפשיטות דאף למ"ד איתתא לא ידעה לאקנויי היינו בדבר שכבר קנתה קנין גמור בהא לא ידעה לאקנויי ליתן לו במתנה גמורה כיון דבלא"ה הוא מחזירו לידה כמו שפירשו התוספות באיבעיא דטבלא משא"כ הכא לענין דמי כתיבת הסופר לא צריכה כלל לאקנויי לבעל שהרי היא אינו רוצה לזכות כלל בכתיבת הסופר דלמה הוא לה אלא היא נותנת דמים כדי שיכתוב ויתן לבעל וא"כ כשמוסרו הסופר לבעל בשליחות האשה זכה בו מדין עבד כנעני כן נ"ל ברור וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מה צורך להפקר ב"ד. והנלע"ד הקלושה בענין זה הוא באחד משני דרכים הדרך הראשון הוא לשיטת הסוברים דשייך שליחות בכתיבת הגט שכן הדעת נותן וכ"כ כמה פוסקים והא דמכשרינן בכתבו חרש שוטה וקטן היינו בכתיבת הטופס לחוד או בתורף ואליבא דר"מ דאמר ע"ח כרתי כמבואר לקמן בתוס' באריכות ובפוסקים. ובלא"ה קשיא לי על שיטת ר"ת לקמן דף כ"ב שמפרש דסוגיא דהכא לא איירי מטעם שליחות דא"כ תיקשי מכתבו חש"ו. ולפ"ז ליקשי איהו לנפשיה דאף למה שמפרש הסוגייא דהכא לאקרא דונתן שמיך וכיון שהיא נותנת השכר לאו דידיה הוא וא"כ אכתי אמאי מכשרינן בכתבו חש"ו הא לאו בני זכייה נינהו וא"כ אף שהאשה נותנת השכר מ"מ לא זכה הבעל בכתיבת הגט וכדאמרינן בעלמא קטן מיקנא קני אקנויי לא מקנה וכ"ש בחרש ושוטה דלית ליה זכיה כלל וליכא למימר דאיירי שכתבו החש"ו בקלף של הבעל או האשה והכתיבה עושה בחנם וא"כ אין לו חלק כלל בגוף הגט הא ליתא דא"כ מאי מייתי הש"ס לקמן לפשוט האיבעיא דטבלא מההיא דזקן אחד שהיה כותב בכתב ידו דלמא התם נמי כתב על קלף שלהם ולא היה נוטל כלל שכר הכתיבה אלא בחנם שכן נראה באמת וא"כ לא היה צריך כלל לאקנויי אע"כ דאפילו בכה"ג שעושה בחנם אפ"ה ממילא יש לו חלק ע"י הכתיבה וכמ"ד אומן קונה בשבח כלי ומש"ה לא מיקרי ספר המקנה וא"כ בחש"ו נמי אמאי מכשרינן אע"כ דאיירי בכתבו הטופס או בתורף ואליבא דר"מ וכדכתיבנא א"כ לפי שיטה זו לעולם דשייך שליחות בגט והיינו דאמר רבא בשמעתין אי משום דכתיב וכתב והכא איהי כתבה ליה הכוונה בזה דאף שהיא אומרת למסור לבעל והסופר הוא שלוחו של בעל היינו לאחר שנכתב והגיע ליד הבעל משא"כ בשעת הכתיבה אנן סהדי דעקר ליה לשליחות הבעל ונעשה שליח האשה שהרי יכולה לחזור בה ולומר שאינה רוצה לשלם לו שכירות על הכתיבה אם לא שיתן לידה הגט נמצא דלפ"ז בשעת הכתיבה מיהא לא נכתב בשליחות הבעל דבכה"ג אמרינן לענין שליחות קבלה דנעשה שלוחו ושלוחה כו'. אמנם כן לפי שיטה זו נוכל לפרש ג"כ בדרך אחר בזה הסיגנון אף לשיטת התוספות לקמן דלא שייך שליחות בגט אלא דמילתא דרבא בשמעתין היינו משום דלאו דידיה הוא כיון שהיא נותנת השכר. מיהו לאו מטעמייהו דאקרא דונתן שמיך אלא דוכתב ספר כריתות נמי משמע שצריך שיהא שלו וכן דקדק הב"י מלשון סדר הגט של הרא"ש ז"ל עיין בסימן ק"כ ונ"ל דנפקא מינה אי ילפינן מונתן עיקר הקפידא אינו אלא לבשעת הנתינה צריך שיהא של הבעל משא"כ אי ילפינן מוכתב צריך שיהא שלו בשעת הכתיבה. וא"כ לפ"ז אתי שפיר דלא מני למימר דאיהי אקניתה ליה דאכתי במאי זכה בשלמא לקמן בטבלא אתי שפיר שהרי מסרתו לידו מידה וא"כ אקניתא ניהליה במשיכה משא"כ לענין דמי הכתיבה כיון שהיא נותנת דמים ונקנה לה לא מני לאקנויי לבעל בדיבור בעלמא אלא כשיגיע ליד הבעל קנאו במשיכה וא"כ אכתי בשעת נתינה לאו דידיה הוא לכך הוצרך רבא לומר דלמא אקנויי אקני ליה רבנן פירוש המעות וא"כ נקנה לו תיכף בשעת הכתיבה ע"י המעות שנותנת האשה כן נ"ל נכון מאד בעזה"י. ואכתי יש לדקדק הא דקאמר והכא איהי כתבה ליה משמע דפשיטא לן דקנאתו ואמאי הא קי"ל מעות אינן קונות ויש לומר דלענין הכתיבה שאין בו ממש דלא שייכא משיכה כ"ע מודו דמעות קונות כדאמרי' פרק הזהב גבי נתנה לבלן מעל ואי משום הקלף הרי כתבו הפוסקים באמת כשהקלף של הסופר בעצמו צריך להקנות לבעל ע"י אחר משא"כ כשהסופר קונה הקלף במעות האשה הרי הסופר קונה ומזכה להאשה והמוכר מזכה לבעל המעות כדאמרינן בפ' הגוזל ודוק היטב:

עוד שם והכא איהי כתבה ליה ופירש"י ז"ל שנותנת שכר הסופר. ויש לדקדק אכתי מאי ס"ד דמש"ה קאמר רב חסדא למיפסל כולהו גיטין ואמאי הא אקשינן בדוכתא טובא אשה מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומש"ה קי"ל אין קנין לאשה בלא בעלה בפרק קמא דקידושין ואוקמינן לאוקמי בנתן לה אחר מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן וא"כ מה שהאשה נותנת שכר הסופר הוא ממעות הבעל דכסף מנא לה ואי איירי מאשה שהקנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות קשיא ליה לר"ח היאך קאמר לכולהו גיטי הא מיעוטא דמיעוטא הכי איתנהו. אע"ג דהא מילתא למה שקנתה אשה מדרבנן בעלמא הוא היה אפשר לפ' כן כוונת הש"ס להאי מילתא גופא קאמר ולמא אקנויי אקני ליה רבנן אלא דמלשון רש"י ז"ל לא נראה כן ויש לייסב דהא דמקשה בכמה דוכתי מה שקנתה אשה קנה בעלה היינו בסתם נשים היושבות תחת בעליהם ומעלין להם מזונות למעשה ידיה לבעל מה שא"כ הכא באשה המתגרשת רוב המתגרשות מחמת קטטה אין הבעל רגיל להעלות להן מזונות באותן הימים בזמן הגירושין אע"פ שחייב לה מצד הדין ומש"ה א"ש דכיון דמעשה ידיה שלה יש לה מעות מיוחדין וכשנותנת לסופר נקנה לה והא דמקשינן בפ' הזורק גבי זרק לחצרה חצר מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה וכתבו התוספות דאפי' בחצר של נכסי מלוג מ"מ יש לבעל הפירות אע"ג דבשעת גירושין איירי. מיהו הא קי"ל דיש לבעל פירות על שעת נתינת הגט והתם לא מניא למימר איני ניפלית ואיני נותנת הפירות דבע"כ הפירות לבעל כנ"ל ועיין מה שאכתוב עוד בזה מלשון התוס' באיבעיא דטבלא בסמוך:

שם ולמא אקנויי אקני ליה רבנן. כבר כתבתי בתשובת שאלה דלענ"ד דלכך נהגו לכתוב בסוף הגט כדת משה וישראל מה שלא נמצא בנוסח המשנה ואף לפר"ת בפרק גט פשוט דהקלמונים היו כותבין זה הלשון באמצע הגט כדמשמע במס' ידים שאמר הצדוקי קובלנו עליכם שאתם כותבים המושל עם משה בגט וע"כ שלא היו כותבים בסוף כמו עכשיו שהרי היו כותבים שריר וקים וא"כ למה נשתנה עכשיו

לכתוב כלת משה בסוף הגט ולפי סוגיא דשמעתין אתי שפיר דקאי אלעיל מיניה שכותב והן לי יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין משמע שהספר תרוכין הוא שלו ובאמת אינו שלו שהיא נותנת השכר ע"ז מסיים וכותב כלת משה וישראל פירוש שע"פ דת משה וישראל הוא שלו דאקנויי אקני ליה רבנן והרי זה כעין מה שכתבו התוספות שהנהיגו לומר בשעת הקידושין כדת משה וישראל משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ולפעמים הפקיעו כסף הקידושין ע"י הפקר ב"ד וה"נ לכוותה לענין הגט משא"כ בדורות הקדמונים קודם שתקנו שהאשה נותנת השכר לא היו צריכין לכתוב כן ושם הארכתי:

שם ואלא משום דכתיב ונתן והכא לא יהיב מידי. וקשה הא קא יהיב לה גוף הגט ומילתא דפשיטא דעלה קאי ונתן ואי מגיטין שאינן שוה פרוטה קשיא ליה כנראה מלשון רש"י ותוס' א"כ מאי קאמר יכילנא למיפסל לכולהו גיטין דהא רוב גיטין שוין פרוטה הם דאלת"ה היאך פשיטא לעיל מהאשה כותבת גיטה דלמא שכתבה בנייר שאין שוה פרוטה דלא צריכה לאקנויי ליה דלאו ממון הוא אע"כ דסתם גיטין שוה פרוטה. ועוד אם כן מאי מסיק ודלמא נתינת הגט הוא מעיקרא נמי ידע לנתינת הגט הוא אלא דס"ל שצריך שיהא הגט ש"פ כדמצינו בכמה דוכתי דכתיב ונתן ואם נתכוין הלוחה למה שכתבו התוספות בד"ה דלמא נתינת הגט אם כן עיקר התירוץ חסר מן הספר וע"ק אי סלקא דעתך דמעיקרא מגיטין שאינן ש"פ קשיא ליה לרב חסדא אם כן מאי קאמר תלע דשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר ומאי תלע דקאמר היינו תלע מן הקושיא עצמה וליכא למימר דמילתא דרב חסדא אמנהג העולם קאי שנהגו לכתוב על פחות מש"פ וע"ז מייתי דכשר ותלע מדשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר הא ליתא דא"כ לפשוט ממתניתין דכתבו על עלה זית ואי משום דחזי לאצטרופי כ"ש דנייר נמי חזי לאצטרופי. ולולא פירש"י ז"ל היה נ"ל ליישב על הדרך שכתבתי לעיל דמעיקרא מקשי משום דכתיב וכתב ובעינן שיהא הכתיבה משלו והכא משלה הוא שנותנת שכר. וע"ז דאי דאקנויי אקני ליה רבנן הוי שפיר וכתב משלו. וע"ז גופא הדר מסיק ואי משום דכתיב ונתן דבעינן מידה שיגיע לידה נתינה והכא בגוף הגט ע"י הגירושין משא"כ הכא כיון שהיא נותנת השכר משלה. נמצא שאם לא נגמרו הגירושין כ"ש שגוף הגט שלה שקנאתו בדמים ורבנן הוא שהפקיעו ממנה לצורך הגירושין נמצא שלא הגיע לידה שום נתינה ש"פ מחמת הגט לאדרבה ע"י מעשה הגט הפקיעו ממנה וכי הדר ויהיב לה לאו נתינה מחמת הגט מיקרי. וע"ז מסיק הש"ס שפיר דלא בעינן שיגיע לידה דבר חשוב מחמת נתינת הגט אלא ונתן היינו אגט גופא קאי ולא תליא במילי דמיקרי נתינה תלע דהא כתבו על איסורי הנאה כשר כן נראה לי נכון אלא שרש"י ז"ל לא פירש כן ודו"ק:

תוספות משמיה דרבים וקלסוהו כו' פירש בקונט' כו' ובפ' מי שאחזו לא יתכן לפרש כן כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל דודאי בפרק מי שאחזו שייך לפרש כפר"ת דמעיקרא כי אמרה רבי חייא משמיה דרבי קלסוהו ואח"כ כשאמר משמיה דרבים לא קלסוהו וזה תימא אע"כ דהא דקלסוהו מעיקרא לאו אגוף המימרא קאי אלא דקלסוהו במאי דקאמר להו דיחידאה הוא דאפשר הוי שמיעא להו הברייתא סתמא וסוגייא דעלמא דלא כי האי ברייתא מש"ה קלסוהו במאי דקאמר דיחידאה היא כדאשכחן בדוכתי טובא דמוקי הש"ס סתמי משניות וברייתות דיחידאה נינהו וא"כ לית הילכתא כוותיה דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו משא"כ בשמעתין א"א לומר דהא דלא קלסוהו מעיקרא היינו במאי דקאמר לה משמיה דרבי לאיהו יחידאה ומש"ה לא קלסוהו משום דסברי דהילכתא כוותיה דאטו משום דקאמר לה משמיה דרבי לית הילכתא כוותיה דילמא רבי קאמר לה וליכא מאן דפליג עליה או אפשר דיחידאה פליג עליה דרבי ואכתי הלכה כרבי מחבירו אע"כ צריך לפרש כאן כמו שפירש"י ז"ל:

דף כ:

תוספות בד"ה על מנת שתחזירי כו' עיין בכל זה בלשון התוס' לקמן ד' ע"ה ובלשון התוס' פ' יש נוחלין (ב"ב דף קל"ז ע"ב) והרא"ש ז"ל פ' י"נ האריך בזה ע"ש מיהו מה שכתבו התוס' כאן דהא דקאמר רבא הילך אתרוג זה כו' ונקיט מעשה קודם לתנאי לא דק במילתיה נראה דהיינו לשיטתייהו דאף במעכשיו נמי בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה משא"כ לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבמעכשיו אין צריך לשום דבר מעניני התנאי וכמ"ש הטור והש"ע א"ע סי' ל"ח א"כ מצינן למימר דמימרא דרבא באתרוג היינו למאי דקי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומש"ה לא בעינן ת"כ ולא תנאי קודם למעשה משא"כ לקמן בברייתא דמי שאחזו בעי רבא לאוקמיה אליבא דכ"ע כמ"ש התוספות שם וא"כ אליבא דרבי מיתוקמא שפיר מטעמא דרב אשי שם ומגורשת דקתני היינו כשהחזירה לו מגורשת למפרע משום דכמעכשיו דמי ולרבנן דסברי ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי מיתוקמא אפילו לא החזיר לה משום שאין כאן תנאי כלל דבעינן תנאי קודם למעשה ומלכתבו התוס' דרבא לא דק ע"כ לסברי התוספות דמעכשיו נמי בעינן כל דיני התנאי. אלא דאכתי איכא למידק א"כ הוי להו לפרש דהא דלא נקיט רבא תנאי כפול באתרוג נמי לא דק ואי נחתו התוספות כאן למה שכתבו בפ"ק דקידושין דף ו' דהא דלא נקיט רבא באתרוג תנאי כפול היינו משום דבלא"ה איכא גלוי דעת שנתנו ע"מ שיצא בו חבירו לחוך ויחזירנו מש"ה לא בעינן ת"כ וא"כ הכא נמי לענין מעשה קודם לתנאי הוי להו לפרש כן דבאתרוג לא בעינן משום דאיכא גילוי דעת ובאמת בלא"ה לדברי התוס' בפ"ק דקידושין צריכין עיון ודיני התנאי כהררים תלויין בשערה ויש להאריך הרבה רק שאין כאן עיקר מקומו ולעתיד לבארן היטב בפרקים הבאים בעזה"י:

גמרא בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בעבד כו' מי אמרינן אקנויי אקני לה כו'. לכאורה נראה לדקדק מזה הלשון שאין האשה זוכה בגוף העבד על ידי מסירת הגט הכתוב עליו אלא צריך הבעל להקנות לה העבד בקנין מיוחד בפירוש והיינו דקאמר אקנויי אקני לה דאלת"ה אלא במסירת העבד לידה בתורת גט ממילא זכתה ג"כ בגוף העבד כמו שזוכה בגוף הגט אפילו בטס של זהב אי לא אמר והשאר לכתובתך א"כ תיקשי אמאי קאמר הכא אקנויי אקני לה כיון דעיקר האיבעיא לענין גט הו"ל למימר מי אמרינן לגירושין יהביה ניהלה או דילמא מנפשיה עייל וממילא ידעינן דאי לגירושין יהביה ממילא קנתה ג"כ גוף העבד אע"כ דלא מיקני העבד ע"י הגט אלא צריך להקנותו בפירוש וכמו שעלה על דעת הרשב"א והר"ן ז"ל. מיהו קשיא לי לפ"ז אמאי צריך הש"ס לדחוק ולאוקמיה איבעיא דרמי בר חמא בכתובת קעקע משום קושיא דיכול להזדייף ותיפוק ליה דשפיר מצינן לאוקמי האיבעיא כגוונא דמתניתין וע"י עידי מסירה שראו שמסר לה העבד בתורת גט אבל שלא הקנה לה גוף העבד והיינו דמיבעיא ליה אי אמרינן אקנויי אקני לה קודם לזה והיא נאמנת בכך כיון שהיא מוחזקת בו או דילמא מנפשיה עייל ואין לומר דבכה"ג ודאי אינה נאמנת כיון שהספק נולד קודם הגירושין פשיטא דלא מהני חזקתה דאין לאשה חזקה בנכסי בעלה הא ליתא דמ"מ כיון שמוחזקת בו לאחר שמסרו לידה בתורת גט נאמנת לומר שהקנה לה קודם הגט בקנין גמור וקי"ל בעל שנתן לאשתו מתנה קנתה או דילמא מנפשיה עייל ואין לה בו שום חזקה ואינה נאמנת וליכא למימר כיון שמעידין דיהביה לגירושין ואין הגט מועיל אא"כ זיכה לה בפירוש מעיקרא גוף העבד א"כ אמרינן דמסתמא עשה הבעל כדין והקנה לה מעיקרא העבד בקנין מיוחד הא ליתא דא"כ בסמוך בטבלא נמי נימא דמסתמא יודעין הע"מ דאקניתא לבעל דע"כ הטבלא איירי בעידי מסירה דהא כתב שיכול לזייף הוא כמו שאוכיח בסמוך דהו"ל שינוי החוזר לברייתו אע"כ דלאו כ"ע דיני גמירי וה"נ לכוותה ואף שיש לחלק קצת מ"מ המעיין בל' ספר התרומה שהביא הב"י סי' ק"כ משמע דמסתמא לא סמכינן לומר שהקנה כדין וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דמצינן לאוקמי האיבעיא בכה"ג אפילו בלא כתובת קעקע. מיהו מצינן למימר דא"א לאוקמי האיבעיא בכה"ג דהא לשיטה זו שצריך להקנות העבד בקנין מיוחד קשיא לן דאקני לה אימת דאי לאחר שמסרו לידה בתורת גט תו לא מהני הקנין דמ"מ המסירה היתה בפסול כיון שגוף העבד הוא שלו ואי אקני לה קודם נתינתו בתורת גט א"כ לא קרינן ביה ונתן דבעינן שיתן לה משלו והאי מדידה קיהיב לה כיון שהעבד הוא שלה והו"ל כטבלא דבסמוך ואי אמרינן שהאשה חזרה והקנתו לו קודם נתינה הדר הו"ל כלמעיקרא וכי יהיב לה בתר הכי איכא למימר דשייר גוף העבד לעצמו ולא מהני הגט ועוד דהא מספקא ליה לרמי ב"ח גופא בסמוך אי איתתא ידעה לאקנויי או לא והיאך פשיטא ליה הכא דאי אמרי' אקנויי אקני לה הגט כשר ותיפוק ליה דאכתי איכא לספוקי אי מהני הגט משום איבעיא דטבלא בסמוך. אע"כ דלשיטה זו שצריך להקנות לה העבד בפירוש היינו בשעת נתינת הגט ממש שאמר לה זכי בעבד והתגרשי בגט זה שעליו וא"כ תו לא מצינן לאוקמי בע"מ דא"כ הרי העדים יודעין אם אמר לה בזה הלשון או לא אע"כ דרמי ב"ח איירי דליכא ע"מ מקשה שפיר ות"ל דיכול להזדייף. אמנם אחר העיון יראה לי דבכה"ג שמקנה לה העבד בשעת מסירת הגט פסול הגט משום דבעינן וכתב ונתן שאין מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה יצא זה שמחוסר הקנאת גוף העבד וכמו שאכתוב בסמוך בשם הר"ן ז"ל. וליכא למימר כיון שנתינת הגט וזכיית העבד באין כאחד לא מיקרי מחוסר מעשה הא ליתא דנתינת הגט וזכיית העבד הם שני הפכים דבגט בעינן שעיקר הנתינה היא מחמתו במסירה גרידא וזכות העבד הוא לוקח על ידי משיכתה. וא"כ לפ"ז ודאי איכא למידק דאין צריך קנין מיוחד דאי תימא צריך קשה דאקני לה אימת וכמו שכתבתי אלא דבזה איכא למימר כיון דלפי האמת מיתוקמא בכתובת קעקע א"כ מצינן למימר דלעולם צריך להקנות בפירוש ודאקני לה קודם הכתיבה וא"כ הוא שלה ואפ"ה לא מיפסל כשכותב על העבד שלה אע"ג דלא אקניתא ליה דהא מ"מ קניא איהו בשינוי ע"י הכתיבה כדאיתא להדיא בטוא"ע וש"ע (סי' ק"כ סע' ס"ב) גזל נייר וכתב עליו הגט כשר ואין זה מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה כיון שקונה במעשה הכתיבה ממילא ואח"כ נותן לו העבד סתם ע"י מסירת הגט והיא קונה אותו ממילא במסירה זו כיון דבאמת הוא שלה ונהי דקני בשינוי וא"צ להחזיר לה אלא דמיו מ"מ אם החזיר לה גוף העבד פשיטא דזכתה בו ממילא ע"י מסירתו ובשלמא בטבלא בסמוך בעינן דאקניתא ליה דבלא"ה פסול דלא קני בשינוי כיון דיכול למחוק הכתב והו"ל שינוי החוזר לברייתו דלא קנה משא"כ הכא דאיירי בכתובת קעקע הו"ל שינוי שאינו חוזר וקנה וא"כ משכחת שפיר שהקנה לה העבד קודם הכתיבה ואפ"ה כשר דלא מיקרי גזל מה שכותב עליו דקניא בשינוי. ולפ"ז נתיישב ג"כ לשון התלמוד דקאמר השתא דאתית להכי מתני' דרבא נמי לא קשיא בכתובת קעקע ולכאורה הלשון תמוה דמהיכי תיתי תיקשי מתניתין הא שני לה שפיר בע"מ דכולהו מתניתין מיתוקמא כר"א דע"מ כרתי ועוד הא דקאמר דרבא נמי לא תיקשי רבא מאי בעי הכא. ולמאי דפרישית א"ש דהכי קאמר השתא דאתית להכי א"כ דרבא דמקשה עליה דרמי ב"ח אמאי לא מוקי בע"מ אע"כ דלא מני לאוקמי בע"מ דא"כ תיקשי דאקני לה אימת וא"כ אגופא דמתניתין נמי תיקשי דאקני לה אימת וע"ז מסיק דמתניתין נמי איירי בכתובת קעקע ואיירי דאקני קודם הכתיבה וכדכתיבנא ודוק היטב. מיהו לפי מאי דמסקינן דאיתתא ידעה לאקנויי תו לא צריך נמי לאוקמא בכתובת קעקע:

הנה יגעתי על כה להעמיד שיטת הסוברים שצריך להקנות לו העבד בפירוש אבל באמת לא מצאנו מי שסובר כן דהרשב"א ז"ל חשב לפסוק כן והעלה בסוף דבירושלמי משמע בפירוש שזכתה ממילא ע"י הגט. ואני מצאתי עוד מבואר בתוס' וז"ל כתב על יד העבד ונתן לה העבד זכתה אלמא שזוכית ממילא ע"י נתינת הגט אלא שהב"י כתב בשם הר"ן ז"ל בשם הרמ"ה שצריך להקנות בפירוש. ואפשר שהר"ן לטעמיה דמחוסר הקנאה לאו מחוסר מעשה מיקרי בין כתיבה לנתינה וא"כ משכחת שפיר שמקנה בשעת נתינה ממש אבל לפי מה שאפרש בסמוך דהו"ל מחוסר מעשה א"כ ממילא נדחו דברי הר"ן ז"ל ואין לנו אלא כלשון התוספתא והירושלמי שא"צ להקנות לה בפירוש וכן הסכמת הפוסקים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי נקיט אקנויי אקני ניהלה הו"ל למימר לגירושין יהביה ניהלה. ונראה בזה שכוונת הש"ס בלשון אקנויי אקני ניהלה ללמוד וללמד שאינו צריך למסור לה העבד מיד ליד בתורת גט אלא כיון שהקנה לה העבד באחד מדרכי הקניות ממילא זכתה בו ונתגרשה וכמו שכתב הב"י בסי' קל"ט ובש"ע שם. מיהו נראה דלאו מתורת חצר נתגרשה כמימרא דרבא בסמוך גבי כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו וכמו שעלה על דעת רבינו ירוחם דאיירי נמי בכפות וישן. ולענ"ד נראה דליתא כמו שכתב הב"י שם ויראה לי דאפי' כפות לא מהני הכא כיון שהגט כתוב וחקוק על בשרו א"כ אפי' בכפות וישן הגט משתמר לדעת העבד ואנן בעינן משתמר לדעת האשה אלא דאפ"ה אתי שפיר דכיון שהיא זוכה בעבד בא' מדרכי הקניות ממילא זכתה בגוף הגט החקוק בו והיינו נתינת הגט כיון שהיא זוכה בגוף הגט בא' מדרכי הקניות דהיינו גוף העבד נמצא דלפ"ז אתי שפיר הא דקאמר אקנויי אקני ניהלה דכיון דאקני לה וזכתה בו בא' מדרכי הקניות ממילא נגמרו הגירושין אע"פ שלא מסרו לידה ממש דונתן דקאמר קרא לאו דוקא נתינה מיד ליד דאטו מי כתיב ונתן בידה אלא כל היכי שמזכה לה בענין המועיל מיקרי נתינה וכמו שאפרש בסמוך ודוק היטב:

כאן נאבד דף א' וחבל על דאבדין ומיגמר בעתיקי קשה מחלתי והעולה על זכרוני רשמתי:

תוספות בד"ה תא שמע דאמר ר"ל הגודרות כו' וא"ת מתניתין הו"ל לאתויי כו' עד סוף הדיבור. והמעיין בצדק ישפוט שתירוצם דחוק מאד ולולא דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות דממתניתין לא שמעינן מילתא דר"ל ולא מיפשט איבעיא דרמי בר חמא דאיכא למימר הא דעבדים אין להם חזקה היינו מהטעם דמסיק הש"ס ריש פ' חזקת הבתים לטעם חזקת ג' שנים בקרקעות היינו משום דעד תלת שנין מיזדהר אינש בשטרי וא"כ מני א"ל אחוי שטרך דאע"ג דקרקע נקנה ג"כ בכסף אפ"ה אורחא דמילתא לכתוב שטר עליהם דראיה וא"כ ה"ה והוא הטעם לענין עבדים שהוקשו לקרקעות וג"כ דרך לכתוב שטר עליהם כדאיתא לקמן במכילתין דף פ"ו דאתקין ר' יהודא בשטר זביני דעבדא כו' וכן איתא בפ' ד' אחין שתקנו זמן בשטר קניית עבד ומסברא נמי יותר צריך שטר ראיה בזביני דעבדי' שלא יפקיע עצמו מיד רבו ויאמר שהוא בן חורין והרבה טעמים נמצא כאילו א"כ סל"ד דמש"ה בעינן חזקה ג' שנים משום דמקמי הכי מני אמר אחוי שטרך וא"כ אין משם ראיה לענין גודרות דאין ניקנין אלא במשיכה ואין דרך לכתוב שטר ראיה עליהם. והא דאיבעיא ליה לרמי ב"ח בעבד גופא היינו לוקח בכה"ג שהאשה אינה זוכה בהעבד מטעם קניית עבד אלא בתורת גט וא"כ אינה צריכה לשטר ראיה דגיטה הוא מתנתה ומש"ה שפיר קמיבעיא ליה ופשיט ליה תלמודא מדר"ל דאמר הגודרות אין להם חזקה וא"כ ע"כ לאו

מטעם שטר הוא אלא משום למנפשיה עייל וא"כ שפיר איפשוט האיבעיא והא דאמר רבא בפ' חזקת קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה היינו למסקנא דהכא לעבדי לאו משום שטר הוא אלא משום למנפשיה עייל כן נראה לי נכון וברור:

בד"ה וכותב בכתב ידו כו' וא"ת מאי ענין שטר הלואה כו' עד סוף הדיבור. גם בזה תירוצם דחוק מאד ולענ"ל אין צורך בזה דבלא"ה פשיט אביי שפיר לאזיל לטעמיה בפ"ק דמציעא דבכל השטרות יש לחוש שמא כתב בניסן ולא לוה עד תשרי אלא דאית ליה לאביי עדיו בחתומיו זכין לו וא"כ משעת הלואה נשתעבדו הנכסים אף שעדיין לא לוה וע"כ היינו מטעם חייב אני לך מנה בשטר וא"כ פשיט שפיר מדאמרינן שבא מעשה לפני חכמים והכשירו משמע שיש לו דין שטר גמור ליטרף ממשעבדי מזמן הכתוב בו ולא חייש לשמא כתב ללות כו' וע"כ היינו משום דעדיו בחתומיו זכין לו וא"כ הדר הו"ל שטר מקנה ואפ"ה מהני כתיבת ידו וא"כ ה"ה לגט ורבא נמי שמקשה על דבריו זקן שאני היינו לדבריו דאביי דאית ליה עדיו בחתומיו זכין ועוד שהתוספות פסקו כאביי לענין עדיו בחתומיו זכין וסוברים דרבא לא פליג עליה בהא אלא רבה כדאיתא בטור ח"מ סי' ל"ט ע"ש כן נ"ל נכון לולא שהתוספות לא כתבו כן וצ"ע. ועוד מצינן למימר דפשיט שפיר משטרי הלואה והיינו מדמהני לענין דאקני שהרי רגילין לכתוב דאקני בכל השטרות וקיימא לן נמי דאקנה טעות סופר הוא וא"כ מסתמא הא דבא מעשה לפני חכמים והכשירוהו היינו נמי לענין דאקני קנה ומכר וזה ודאי לאו מחמת הלואה נשתעבד אלא מגו שנשעבד לו בשטר דקי"ל נהי דאין אדם מקנה דבר שלב"ל אדם משעבד דשלב"ל וכמה נשתעבדו לו אם לא בשטר א"כ הדר הו"ל שטר מקנה ולא שטר ראיה ופשיט שפיר לענין גט וגם זה נכון:

דף כא.

בד"ה אטו שליחות כו' וא"ת דבפ"ק דב"מ אמרי' כו' א"כ הכא דכתב לה שטר מתנה עליו כו' תתגרש מטעם שליחות עכ"ל. נראה כוונתם בזה כיון דהכא כתב לה שטר מתנה ומוסר לידה והיא יודעת שמתגרשת ע"י כך שהרי הגט ביד העבד והוא אומר לה הרי גיטך וא"כ ע"כ דניחא לה במתנת העבד גם בגירושין דאל"כ אין לה לקבל שטר המתנה ולא תתגרש אלא ודאי ניחא לה וא"כ כיון דזכות הוא לה ומדעתה מתגרשת תתגרש מטעם שליחות אע"ג דלא הוי דומיא דידה וע"ז תירצו דאפ"ה בעינן דומיא דידה לענין זה כדמקשה הש"ס ודקדקו כן מדבעינן חצר המהלכת ולא אמרי' דאפילו בחצר שאינה מהלכת ליהני מיהא גבי מתנה וכן בגט היכא דזכות הוא לה אע"כ דאפ"ה בעינן דומיא דידה וידה לאו מהלכת היא דידה מינח ניחא ואיסי דקמסגא זה הנראה בכוונתם אבל עדיין צריך ביאור דהיא גופא תיקשי כיון דמטעם שליחות איירי אמאי בעינן חצר מהלכת וכבר כתב הרא"ש ז"ל בזה בפר' הזורק. ואמנם נלע"ד להוסיף טעם לשבח עפמ"ש בחידושי בפ"ק דב"מ דהא דאמרינן דחצר מטעם ידה איתרבאי ולא גרע משליחות לאו משום דחצר מיתרבי ממילא מהיכא דאיתרבי שליחות דמהיכא תיתי לומר כן דהא בשליחות גופא ילפינן מאתם גם אתם מה אתם בני ברית ובני דעת אף שלוחכם כו' וא"כ חצר ליתא בכלל זה ואדרבא מימעט משליחות ועוד דבעבד אמרינן להדיא בסוף פרקין דאינו נעשה שליח לקבל גט אשה לפי שאינו בתורת גיטין א"כ מאי מקשו התוספות הכא שתתגרש ע"י העבד בתורת שליחות אע"כ דהא דאמרינן חצר משום שליחות איתרבאי היינו דבהדיא מרבינן ליה מקרא שהחצר זוכה לאדם כדמצינו שהשליח זוכה לו והיינו מקרא דאם המצא תמצא בידו הגניבה דדרשינן ידו אין לי אלא ידו חצרו וקרפיפו מנין ת"ל המצא תמצא מ"מ וע"כ לאו משום ידו איתרבאי דא"כ למה לי קרא נילף מגירושין דמרבינן חצירה משום ידה דהא קי"ל כרבי יוחנן בפ"ק דמציעא דף י"א דילפינן ממונא מאיסורא לענין זה אע"כ דעיקר קרא בממון בא ללמד דאפילו היכא דלא שייך לרבות חצר משום יד כגון שלא בפניו אפ"ה מרבינן למהני בממון מטעם זכין לאדם שלא בפניו כדמצינו בשליחות מטעם זה דזכייה מטעם שליחות כמבואר נמצא לפ"ז שפיר כתבו התוספות כאן דדוקא לענין זה אמרינן למהני מטעם שליחות לענין שלא בפניו אבל לעולם בעינן חצר דומיא דידה דלא עדיף חצר מידה ממש ועוד דכתיב בהדיא אם המצא תמצא בידו ומקשינן ריבוי דחצר לידה והיינו דמקשה הש"ס הכא מכדי חצר מהיכא איתרבאי מידה דאפילו בממון בעינן דומיא דידה לענין זה וכן לענין חצר מהלכת דלא קנה כן נ"ל נכון בכוונת התוספות וכמ"ש באריכות בפ"ק דמציעא ליישב לשון רש"י ותוספות בסוגיין זה. אלא דלפ"ז קשיא לי טובא א"כ מאי קשיא להו לתוספות לעיל בד"ה כפות דלא קאמר נמי ישן כדאמרינן פרק הזורק. דשפיר יש לחלק בשלמא בפ' הזורק דאיירי שנתן הגט לעבדה בע"כ וא"כ לא שייך כלל טעמא דזכייה מטעם שליחות דגט חוב הוא לה אע"כ דעבד דהתם אינו קונה אלא מטעם ידה מש"ה בעינן ישן דליהוי חצר המשתמר' לדעתה דומיא דידה משא"כ בנעור לא הוי דומיא דידה שהרי משתמר לדעת עצמו. משא"כ דהכא דהיא דכתב לה שטר מתנה לסברת התוספות ע"כ זכות הוא לה כיון שמקבלתו ברצון אלמא דניחא לה בגט זה וא"כ לפ"ז שייך ביה זכייה מטעם שליחות ומהני אפילו במשתמר שלא מדעתה דלענין זה לא בעינן דומיא דידה תדע דהא בממון קי"ל דלא בעינן משתמר לדעתו כדאיתא בפ"ק דמציעא משום דלעת אחרת מקנה וזכות הוא לו וה"נ לכוותיה בגט זה לסברת התוספות דזכות הוא לה היכא נמי לעת אחרת מקנה. ואף להפוסקים דבממון לא מהני בחצר שאין משתמר היינו היכא שאין משתמר כלל מה שבתוכו דבכה"ג לא הוי כלל אפי' דומיא לשליחות שהרי השליח מיהא משמר לדעתו מה שנותנין לו אבל בחצר המשתמר לדעת שום אדם או מעצמו מהני בממון וא"כ הכא דנתן ביד עבדו שהעבד משמר מה שבידו ממש כמו השליח וא"כ אפילו נעור מתגרשת מטעם שליחות. ובמה שכתבתי נתיישבו היטב לשונות הרמב"ם ז"ל שהן ממש כדברי דבההיא דכתב שטר מתנה על העבד כתב דכפות לחוד סגי אבל בההיא דהזורק שנתן ליד עבדה דהיינו בע"כ כשאר גיטין כתב דבעינן נמי ישן דומיא דידה שמשתמר לדעתה כיון דלא שייך התם כלל טעמא דזכייה מטעם שליחות דחוב הוא לה. ויתר דברי הרמב"ם ז"ל שם מדוקדקין מאד לפ"ז ואין להאריך והמעיין יבין מיהו לדברי התוס' כאן בד"ה כפות אלו צריכין עיון. ולפמ"ש בזה הדיבור אטו שליחות אין צורך למה שכתבו לעיל דה"נ בעינן ישן וצ"ע. מיהו בעיקר דברי התוס' כאן דפשיטא להו לגט דהכא שייך בתורת שליחות דזכות הוא לה צ"ע שהרי אפי' באשה שאומרת בפירוש שרוצה לקבל גט אפ"ה לא מהני שליחות בע"כ דשמא חוזרת בה והוא מחלוקת הפוסקים מכ"ש הכא דאפשר לומר דנהי דניחא לה מתנת העבד אפ"ה עיקר הגט חוב הוא לה ואולי יש לחלק ודעת רבותינו בעלי התוס' רחבה מדעתינו ודוק היטב:

דף כא:

גמרא אלא קרן של פרה לקנייה אמר קרא וכתב ונתן כו' ולכאורה נראה פשוט מסוגיא דשמעתין דהא דקתני במתני' ונותן לה את העבד ואת הפרה היינו דאל"כ פסול הגט ממ"נ אם יקננו פסול משום וכתב ונתן וכל זמן שלא קננו אי אפשר ליתן לה ע"י שיור שיאמר הרי זה גיטך על מנת שאני משייר לעצמי גוף העבד והפרה דבכה"ג נמי פסול משום דאין זה כריתות אלא דלפ"ז קשה א"כ היאך אמרינן לעיל בברייתא ה"ז גיטך ע"מ שהנייר שלי אינה מגורשת ופירש"י ז"ל משום דנמצא' אותיות פורחות באויר משמע להדיא דהיכא שנותן לה הנייר ומשייר לעצמו הנייר העודף על הגט מגורשת וכן נראה מדקמיבעיא ליה לרב פפא בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה משום דצריכי לגט נראה דאם משייר לעצמו גליון הגט העודף על הכתיבה לא מיפסל בהכי ולא אמרינן דאין זה כריתות כמו בעבד ופרה דפסול אם שייר לעצמו הגוף. וליכא למימר דדוקא בעבד פסול משום דלא אפשר למקנייה ואין זה כריתות אבל בפרה אין לפסול אם לא יקננו וישייר לעצמו אלא לפסול משום גזירה שמא יקנץ הא ליתא דא"כ תיקשי לאביי דלא גזיר אפילו בעלה של עציץ נקוב וכ"ש דתיקשי לשיטת התוספות דפסלי אם קצץ הקלף לאחר כתיבה וא"כ אכתי אמאי מכשרינן לעיל כשמשייר לעצמו הגליון נגזור שמא יקוץ ואף שיש ליישב מ"מ פשטא דמילתא משמע שאם שייר העבד והפרה לעצמו פסול משום דאין זה כריתות וכן נראה מל' הרשב"א ז"ל בחידושיו וא"כ קשה מההיא דנייר שלי ויש ליישב וצ"ע:

תוספות בד"ה יצא זה שמחוסר קציצה פירש רבינו שמואל כו' ומעשה היה בימי הריב"ם ז"ל כו' ופסלו עכ"ל. ויש לתמוה טובא מאי טעמא דהני רבוותא דפסלי דכיון שאין הכרח לקציצת הקלף אמאי מיקרי מחוסר מעשה דבכל דוכתא דמייתי הש"ס כהאי גוונא בכל דוכתא איירי כשהוא צריך דוקא לאותו מעשה מיקרי מחוסר מעשה כדמשמע להדיא בכיסוי הדם דדרשינן ושפך וכסה שלא יהא מחוסר מעשה בין שפיכה לכיסוי ואפ"ה לא מיקרי מחוסר מעשה במה שהצריכו חכמים לבדוק הסכין קודם הכיסוי וכן בדם חיה אמרינן להדיא שצריך לבדוק הריאה והרי לפנינו שצריך להפשיט ולבדוק ואפ"ה לא מיקרי מחוסר מעשה כיון דמדינא אפשר לכסות בלא אותו מעשה וסמיך ארובא אלא מחומרא בעלמא הצריכוהו בדיקה מש"ה לא מיקרי מחוסר מעשה וכמ"ש הרשב"א ז"ל בפרק כיסוי הדם לענין דם שעל הסכין חייב לגוררו וכהנה הרבה בתלמוד וא"כ אמאי אמרי' הכא דקציצת הקלף מיקרי מחוסר מעשה ולולא דמסתפינא מרבוותא היה נ"ל דהא דפסלי הני רבוותא בקלף שחתכו היינו היכא שאין בדעתו להקנות לה הקלף דא"כ אי אפשר ליתנו לה אלא ע"י קציצה דאל"כ הו"ל שיור בגט ואין זה כריתות וכמ"ש בסמוך ואם יקנה לה בפירוש גם שאר הקלף הו"ל מחוסר מעשה להקנאה והני דמכשרי היינו משום שכל הקלף נקנה לה ממילא כדאמרי' לעיל אוירא דמגילתא הוא ובזה היה אפשר ליישב קושיית מהרש"א ז"ל שהקשה על מה שהביא הרא"ש ז"ל דרש"י ז"ל נמי מכשר בחתך הקלף לאחר כתיבה וא"כ קשה דרש"י ז"ל עצמו כתב בסמוך גבי עציץ דשקיל לה ויהיב לה ניהליה ואין כאן מחוסר קציצה כו' משמע להדיא שאם שיבר החרס לאחר כתיבה מיפסל אע"ג שאינו מחובר ולא ב"ח ולמאי דפרישית שפיר יש לחלק דבקלף מכשיר כיון דבטיל ממילא לגבי הגט וא"צ להקנות בפירוש ואפשר ליתנו בלא קציצה מש"ה כי נמי קצצו לא מיקרי מחוסר מעשה משא"כ בעציץ אי לאו דחייס עליה לשברו סד"א דמשייר העציץ לעצמו ואינו רוצה ליתנו לה אלא מקום כתיבת הגט וממילא נמי הוי שיור וא"כ אין זה כריתות וצריך לקוצצו וא"כ הדר הו"ל מחוסר מעשה. לכך הוצרך לפרש דלא מפסיל ליה לעציץ וא"כ מסתמא בדעתו ליתנו לה לגמרי כן נ"ל נכון לשיטת רש"י ז"ל. ואפשר שהיא שיטת רבינו האי גאון ז"ל שהביא הב"י באה"ע סימן קכ"ד עיין שם. אלא דמסתימת לשון הפוסקים לא משמע כן אלא דהני דפסלי פסלי בכל גווני. ולפ"ז צריך לומר דמשמע להו דלאו משום מחוסר מעשה פסלינן אלא עיקר קפידא דקרא דוכתב ונתן כמו שהגט הוא בשעת כתיבה כמו כן צריך ליתנו לידה בלי שום גרעון ומש"ה לא מכשרי אלא במעט כדי לייפותו דלא מיקרי שינוי בהכי כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה בכתיבה מתגרשת תרי וכתב לה כתיבי כו' עכ"ל. ויש לדקדק דהא איצטריך נמי וכתב לאשמעינן ולא וחקק כדדרשינן לעיל. מיהו י"ל דהאי לאו מייתורא דקראי דרשינן אלא פשטא דלישנא וכתב משמע ולא וחקק דחקיקה לאו כתיבה היא וא"כ מהאי וכתב לה דדרשינן לה לשמה ממילא מישתמע דולא וחקק. אלא דאכתי יש לדקדק דבספרי דרשינן וכתב לה ספר כריתות אין לי אלא דיו מנין לרבות סם וסיקרא וכל דבר המתקיים ת"ל וכתב מכל מקום. לכאורה נראה דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא דהא מספר משמע דבעינן דוקא דיו כדאמרינן במנחות לענין ס"ת דבעינן דיו משום דכתיב ספר ולהלן אומר מפיו יקרא כו' על הספר בדיו ואם כן איצטריך וכתב לאשמעינן דלא בעינן דיו ובשלמא לרבנן איכא למימר דכיון דסברי ספר דהכא לספירת דברים בעלמא הוא דאתא א"כ מאי איצטריך לרבות דלא בעינן דיו דמהיכא תיתי משא"כ לרבי יוסי דמשמע ליה ספר ממש א"כ מנא ליה דלא בעינן דיו. ואפשר דכיון דדריש וכתב מכל מקום לענין דלא בעינן קלף ממילא משמע נמי דלא בעינן דיו דבכל ענין דרשינן וכתב מכל מקום. ועוד יש ליישב ע"פ מה דאמרי' בסוטה בג' מקומות הלכה עוקרת מקרא רחמנא אמר בספר והלכה בכל דבר וא"כ לרבי יוסי נמי איצטריך הילכתא ואיצטריך קרא ודו"ק:

משנה אין כותבין במחובר וכתב רש"י ז"ל משום דמחוסר קציצה. ומילתא דפשיטא שכל שכן דפסול אם לא קצצו כדאיתא בתוספתא מה ספר תלוש:

רש"י בד"ה נייר המחוק יכול לחזור ולמחקו על העדים כו' ולא מוכח מילתא כו' עכ"ל. משמע להדיא שמפרש האי נייר מחוק בהוא ועדיו על המחק ורבים תמהו על פירושו דהא בפ' גט פשוט אמרינן להדיא דכה"ג אינו יכול לזייף דאינו דומה נמחק פעם א' כו' וכמו שכתבו התוס' לקמן בסמוך בד"ה ולא על נייר מחוק ע"ש ובלשון הרא"ש ז"ל. אמנם לענ"ד נראה לפרש וליישב לשון רש"י ז"ל דלא משמע ליה לפרש כפי' התוספות משום דמתניתין סתמא קתני משמע דאיירי בהוא ועדיו על המחק כמ"ש התוספות גופייהו בפרק גט פשוט דהוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח וממילא משמע דה"ה דהיפך נמי לא שכיח וא"כ סתמא דלישנא משמע בהוא ועדיו על המחק דשכיח כמו שכתבו התוספות שם להדיא. ועוד דבכתב על הנייר ועדיו על המחק משכחת לה לכשר היכא דכתב אנחנו שהדי חתמנו על המחק וניטא על הנייר דתו ליכא למיחש מידי כדאיתא להדיא בפרק גט פשוט כמ"ש לקמן בלשון התוספות. ועוד דכיון דרישא דמתני' קתני אין כותבין במחובר ומוקמינן להאי כותבין אכתיבת הגט ולא על החתימה ממילא משמע דאין כותבין דסיפא נמי אכתיבה קאי לכך מפרש רש"י ז"ל דאיירי בכתבו הוא ועדיו על המחק ואע"ג דבשטרות כשר כה"ג משום דאינו דומה נמחק פעם אחד אפ"ה מחמרינן בגיטין דהא בשטרות גופא לא מכשרינן אלא משום דאין העדים חותמין אא"כ נמחק בפניהם וא"כ בגיטין גזרינן אטו לא נמחק בפניהם משא"כ בשטרות לא שייך לגזור ואחר כותבי מצאתי כיוצא בזה שהביא הב"י בשם העיטור. עוד נלע"ד למילתא נמי יש לפסול בגיטין דהא מסקינן בפר' גט פשוט דהא דמכשרינן בהוא ועדיו על המחק ולא חיישינן שמא כבר נמחק מקום העדים שני פעמים ומקום הכתב פעם א' היינו משום דאין העדים חותמין אא"כ נמחק בפניהם וא"כ משמע דבלא"ה חיישינן ואע"ג דלא דמי נמחק פעם א' ולא יחתמו כשרואין שינוי כזה כבר כתבו התוספות שם דדוקא הב"ד מרגישין בין נמחק פעם אחד כו' אבל העדים אין מרגישין כו' ע"ש וא"כ לפ"ז א"ש דבשטרות מכשרי מהאי טעמא דאין דומה נמחק פעם א' דהא עיקר חשש זיוף בשטרות אינו אלא אם ירצה לגבות ע"פ ב"ד מבני חורין או מלקוחות שאם יפרענו הלוה מעצמו אין כאן חשש זיוף אע"כ דע"פ ב"ד איירי וכיון דא"א לעולם לגבות בב"ד אלא ע"י השטר וא"כ הב"ד דייקי להבחין בין נמחק פעם אחד משא"כ בגיטין שאינה צריכה לבא לב"ד עם גיטה אלא כל זמן שיש שני עדים שראו הגט בידה מתירין אותה לינשא וא"כ אפילו

בהוא ועליו על המחק תוכל לזייף ולמחוק התנאי ולהראות הגט לפני עדים בלא תנאי והעדים הא אמרינן לא לייקי להבחין ואח"כ תטמון או תשרוף גיטה ויתירוה ע"פ העדים שיאמרו שראו גיטה בידה מש"ה פסול אפילו בכה"ג כן נ"ל נכון מאד. ואף לדינא יש להחמיר ולהצריכה עידי מסירה אפילו בכה"ג. לדברי החולקים צריכין עיון. מיהו מה שכתב רש"י ז"ל כאן ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים עכ"ל משמע דבעדים על הנייר עדיף טפי והא ליתא דהא בשטר על המחק ועדים על הנייר פשיטא דפסול אף בשטרות. ולמאי דפרישית לדברי רש"י ז"ל נכונין מאד דאזיל לשיטתיה לקמן בדף הסמוך בד"ה ר"א היא דמשמע מדבריו דר' מאיר לא בעי מוכח מתוכו וא"כ קשה מ"ט לר' יהודא בן בתירא דפליג אחכמים דהא חכמים לא מכשרי אלא כשעידי מסירה הם לפנינו וא"כ בכה"ג אפי' לר"מ כשר ליכא למיחש מידי דכיון שהגט על המחק ועדים על הנייר פשיטא שלא יטעה שום אדם להכשיר בכך בלא עידי מסירה דהא איכא למימר שמא זייף הגט והכל מרגישים בזה כיון שהעדים על הנייר לכך כתב רש"י ז"ל דהא דפוסל ר"י בן בתירא היינו בהוא ועליו על המחק שאין הכל מרגישין א"כ למאי דס"ל כרבי מאיר דעידי חתימה לחוד כרתי איכא למיחש דזימנין דאתו למיסמך על ידי שתראה גיטה לפני עדים לאחר שתזייף והם לא ירגישו כיון שהעדים גם כן על המחק ויעידו להתירה בב"ד כדפרישית. אבל חכמים מכשירין אפי' בכה"ג דס"ל כר"א דלכל היכא דאיכא שום חששא לא מכשרינן אלא ע"י ע"מ ואם כן אם יאמרו העדים שראו בידה גט על נייר מחק יצריכוה לעידי מסירה ותו ליכא למיחש למידי כן נ"ל נכון וברור ליישב שיטת רש"י ז"ל ודוק היטב. והשתא דאתינן להכי א"כ לשיטת רש"י ז"ל אדרבה בגט על הנייר ועדים על המחק כשר דהא עיקר החששא בזה שמא ימחקנו ויהיה הוא ועליו על המחק וכיון דבגט פסול הוא ועליו על המחק לשיטת רש"י ז"ל כדפרישית א"כ בהוא על הנייר ועליו על המחק ליכא למיחש למידי וכשר ודו"ק:

גמרא כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין. וליכא למימר דאין כותבין לכתחלה הא דיעבד כשר דכיון דפסול מחובר מדאורייתא הוא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד:

שם ור"ל אמר חתמו שנינו ור"מ היא כו' הא לאסור לר"מ לכתחלה לכתוב תורף במחובר ולענין לשמה לא חייש אף לכתחלה כדאמרינן לקמן אפילו מצאו באשפה כשר כבר כתבו התוספות בריש מכילתין דלענין לשמה לא שייך לגזור העדים אטו הסופר משא"כ כאן שייך שפיר שיבואו העדים לחתום על אותו הגט עצמו כשהוא עדיין מחובר ע"ש:

דף כב.

רבא אמר פסול גזירה שמא יקטוס. הא דלא גזרינן לעיל בקרן של פרה שמא יקצץ הקרן נראה דשאני הכא בעלה של עציץ דלמיקץ קאי משו"ה גזרינן משא"כ בקרן של פרה אין דרך לקוצן מחיים. ועוד דבקרן פרה אי ס"ל שרוצה לקוצו היה לו לקוצו קודם הכתיבה מה שא"כ בעלה של עציץ זימנין דבשעת כתיבה אינו עומד לקצוץ שלא הגיע זמנו ולאחר כך כשנשתהה הרבה עד שהגדילו הזרעים והפירות אפשר דמימלך עלה ולא יהיב לה כיון דאשתנו למעליותא משו"ה גזרי הכא טפי כן נראה לי. ובזה נתיישב גם כן להני רבוותא שכתבו התוספות לעיל בחותך מן הקלף לאחר כתיבה וא"כ לכתחילה היה להם לפסול לכתוב על קלף גדול רק כפי מקום כתב הגט משום גזירה שמא יקצץ ולמאי דפרישית א"ש וק"ל:

תוספות בד"ה עציץ של א' כו' ה"ה דהוי מצי לאשמועינן כו' עכ"ל. אבל הר"ן ז"ל כתב דבכה"ג שמכר הזרעים והעציץ לא' והחזיק בעציץ כיון שלא קנה הזרעים במשיכה זו וא"כ יכול לחזור אף מהעציץ דלמי שהיה לכור בשלשים אני מוכר לך כו' ע"ש ובאמת אם לא פסק דמים לכל אחד בפני עצמו אלא שפסק דמים לשניהם ביחד א"כ מילתא דפשיטא היא שלדברי הר"ן ז"ל נכונים ואפילו בלא ההיא דלכור בשלשים דכיון שהוא חוזר מקניית הזרעים א"כ אין כאן פסיקת דמים כלל על העצ"ו ולא מהני משיכה דהא קי"ל דלא פסק לא סמכה דעתיה אבל כשפסק דמים על העציץ בפני עצמו לא ברירא דעת הר"ן ז"ל דלא דמי לכור בשלשים דיכול לחזור אפילו בסאה אחרונה היינו משום דאמר בפירוש כור בשלשים ומקח א' הוא משא"כ הכא כיון דפסק דמים לכ"א בפני עצמו שני קניינים הם וכ"ש כיון שזה קנין קרקע וזה קנין מטלטלים ואפשר שלזה נתכוונו התוספות שכתבו ה"ה דהוי מצי לאשמועינן הכל בשל אדם אחד וצ"ע. תו יש להסתפק ולומר דהא דלא אשמעינן בשניהם של א' משום דלא פסיקא מילתא שאם מכר העציץ ושייר הזרעים לעצמו ומשך הלה העציץ אפשר דלא קנה דלא מיבעיא למ"ד דמשיכה לא מהני בכלים של מוכר אלא אפילו למ"ד דמהני אפשר דמודה הכא דלא מהני כיון דהזרעים צריכים לעציץ ומיקרי קרקע א"כ הו"ל משיכה בקרקע של מוכר דלכל מקום שהעציץ הוא אכתי ברשות המוכר קאי דהיינו הזרעים דמיקרו ברשות המוכר וגם בזה צ"ע:

בד"ה בתר נקבו אזלינן למ"ד בהעור והרוטב כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהרש"א ז"ל. ולכאורה אין לשון התוספות סובל פירושו. והנלע"ד בכוונתן משום דלכאורה משמע מדקאמר אביי בתר נקבו אזלינן אלמא דלא שייך הא מילתא אלא בעציץ נקוב וע"ז כתבו דלמ"ד בפרק העור והרוטב כו' דאינו נקוב נמי מצינו כה"ג היכא שנוטה חוץ לעצ"ן ושם יונקת מן הקרקע דהוה ליה כמחובר ואם כן אם העציץ בח"ל והנטייה היא בארץ חייב אלא דמ"מ לא דמי דהתם לא מחייב אלא מקום הנוף והכא לאביי כל העציץ חייב במעשר. אלא דלכל הפירושים קשה מאי קשה להו מההוא מ"ד דהתם רבי שמעון קאמר לה וחכמים פליגי עליה ומטהרי לגמרי אלמא דאפי' ביניקת השורש חוץ לעציץ דגריעא מיניקתו במקום נקב ואפ"ה ס"ל לרבנן דשדינן כל העציץ בתר מקום היניקה וא"כ כ"ש שיש לילך לגמרי בתר יניקת מקום הנקב. ואפשר דמשמע להו לתוספות כיון דאביי גופא מיבעיא ליה בפ' העור והרוטב אליבא דרבי שמעון אלמא דהכי ס"ל אלא דמ"מ תיקשי לרבא ממילתא דחכמים דסברי דהיא דאזלינן בתר יניקה אפילו ביניקה גרועה והוי מילתא דרבא דלא כחכמים ודלא כר"ש. דאפשר דר"ש גופיה מודה ביניקת הנקב דעדיפא וצ"ע. מיהו הרמב"ם ז"ל מפרש להאי דקישות בעציץ נקוב ולפ"ז צריך לחלק בין טומאה ובין לענין מעשרות ודו"ק:

גמרא ובדאשרוש לא פליגי והתנן שני גינות כו' ואע"ג דבכמה דוכתי מצינו פלוגתא זו באילן גמור אי שדינן נופו בתר עיקרו או אזלינן אחר הנוף התם לענין חשיבות המקום איירי ולא שייך להוא דהכא דלא מייתי אלא במילי דתליא ביניקת הקרקע וק"ל:

שם ובדאשרוש לא פליגי והתנן שתי גינות. ויש לדקדק דהא מ"מ מוכח מדאביי ורבא גופייהו דבאשרוש לא פליגי דאי ס"ל דפליגי אם כן אדמיפלגי בעציץ ליפלגי באילן דעלמא אע"כ דבאילן דעלמא תרווייהו כר"מ ס"ל דאזלינן בתר השרשה ולא פליגי אלא בדלא אשרוש. ונראה דבאמת לאו אמסקנא דתלמודא קאמר בדאשרוש לא פליגי קשיא ליה אלא אדאביי גופא קמתמה כיון דרבי יהודה סובר דאפילו באילן גמור אזלינן בתר הנוף וקי"ל ר' מאיר ור"י הלכה כר"י ועוד דר"מ נמי לא פליג אלא באילן גמור אבל בעציץ ובדלא אשרוש מנא לן דפליג והוי מילתא דאביי דלא כמאן וכן צריך לפרש בההיא דבסמוך דמקשה ואכתי בדאשרוש לא פליגי והתנן אילן מקצתו בארץ כו' והתם נמי אין אפשר לפרש דהמקשה רוצה להכריח דאביי ורבא פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן דאביי כרבי דהא רבי סובר טבל וחולין מעורבין ואביי סובר דבתר נקבו אזלינן לגמרי משמע דהו"ל טבל גמור וכן נראה מלשון התוספות בד"ה בתר נקבו אע"כ דמדאביי גופא קמתמה דאפילו בדאשרוש סובר רשב"ג דאזלינן בתר הנוף ורבי מיהו סובר דטבל וחולין מעורבין וא"כ אביי דסובר דאפילו בדלא אשרוש אזלינן לגמרי בתר יניקה הוי דלא כמאן כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה ולא על נייר מחוק שהכתב על הנייר שאינו מחוק ועליו על המחק כו' עכ"ל. כבר הארכתי למעניתי בלשון רש"י ז"ל במשנה ע"ש אבל קשיא לי על לשון התוספות דאיירי בכתב על הנייר ועליו על המחק דהא בפרק גט פשוט מייתי להדיא ברייתא דקתני כשר ומוקמינן לה לכתב בין שהדי לשהדי אנחנו שהדי חתמנו על מחקא ושטר על ניירא ואם כן ה"נ ליתכשר בכה"ג דהא לשיטת התוס' לא שנו להו בין גיטין לשטרות כמ"ש בלשון המשנה. מיהו יש ליישב שיטת התוס' דאזלי לשיטתייהו שכתבו לחד לישנא לקמן דף פ"ו בשיטת רבינו חננאל דכתב סופר ועד בסופר מובהק אפילו רב מודה דכשר. וא"כ לא שייך בגיטין האי תקנתא דאנחנו שהדי לכתוב בין עד לעד דאכתי איכא למיחש שתזייף כתב הגט על ידי סופר מובהק ונזייא לה דאנחנו שהדי וגם העד השני ואפ"ה יכשר הגט ע"י כתב סופר ועד ובאמת זה העד הראשון לא חתם עצמו כלל על הגט המזוייף דנהי דסמכינן אסופר מובהק היינו להצטרף עם העד אבל כשהוא לבדו מעיד פשיטא דלא סמכינן עליה משו"ה פוסל ר"י בן בתירא לגמרי אבל לשיטה האחרת שכתבו התוספות שם דלרב כתב סופר ועד אפי' מובהק הוי הולך ממזר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי פוסל ר"י בן בתירא לגמרי ליתכשר ע"י אנחנו שהדי וצ"ע. מיהו מה שכתב מהרש"א ז"ל דלא מצו התוספות לפרש בעדים על הנייר דאין יכול לזייף ומסיק כדאיתא בפ' ג"פ ולא דק דאדרבה בפ' גט פשוט אמרינן להדיא לכתב על המחק ועליו על הנייר פסול וצ"ע ודו"ק:

גמרא ליפתרא כו' כדי לכתוב עליו הגט. ודקדק הרא"ש מכאן דהלכה כר"א לקמן בשמעתין דבשטרות כ"ע מודו דפסול על דבר שיכול לזייף דאל"כ היה לנו להחמיר לענין שבת בשיעור קטן כדי לכתוב שטר כו'. לענ"ד יש לתמוה דהא הרא"ש גופא כתב דבשטר הקנאה מיהו כשר וא"כ אף לשיטתו קשה שיש להחמיר בשיעור קטן כדי לכתוב עולי מכורה לך אלא ע"כ משום דקי"ל לענין שבת אזלינן בתר שכיח אף לקולא ואם כן מה"ט גופא בעינן בליפתרא שיעור גדול כדי לכתוב הגט משא"כ שיעורא דכדי לכתוב השטר לא שכיח כיון שיכול לזייף נהי דכשר בדיעבד מכל מקום לוה גופא או מוכר גופא לא שביק שמא לימים הרבה ישכחו עדי מסירה את הדבר והלה יזייף מה שירצה מה שאין כן בגיטין לא שייך לומר כן כדאיתא בסמוך:

תוספות בד"ה מאן חכמים כו' אבל מה שפירש בקונטרס כו' ואי אפשר לומר כן לרבי מאיר בעינן כו' כדמוכח בריש פרק כל הגט עכ"ל. מיהו לקמן בחידושינו יבואר שהתוספות כתבו כן לשיטתם מה שאין כן לשיטת רש"י ז"ל ליכא שום הוכחה דלר"מ בעינן מוכח מתוכו כמו שאפרש שם ע"ש:

דף כב:

תוספות בד"ה אבל בשטרות לא פי' בקונטרס כו' ופירושו דחוק דלמה יש לטעות כו' עכ"ל. מיהו יש ליישב שיטת רש"י ז"ל דעיקר החששא שמא יבא לטרוף מהלקוחות והם לא ירגישו שיש שם שום זיוף ויסמכו אעידי חתימה וא"כ יגבה שלא כדין דבכה"ג אמרינן פרק גט פשוט גבי שובר גבי לקוחות ליכא ולפ"ז אין מקום לקושיית התוספות שהקשו מאי שנא משטר שאין עליו עדים דהתם לא שייך האי חששא כלל דהא בשטר שאין עליו עדים לעולם לא יכול לגבות כלל מלקוחות אלא ע"י שיביא עידי מסירה לפנינו ובאמת שהתוספות לא הקשו אלא לפי שיטתם ופירושם כאן מיהו מה שהקשו מכתב על החרס שייך אף לפירש"י ז"ל ובביאורי לח"מ סימן מ"ב הארכתי בזה:

משנה הכל כשירים לכתוב הגט אפילו חש"ו. כבר כתבתי בסוגיא דיכילנא למיפסל לכולהו גיטי דיש להקשות היאך מכשרינן בכתב קטן דהא בעינן מיהא וכתב שהגט יהא משל הבעל וכיון דקי"ל קטן קנויי קני אקנויי לא מקני א"כ לא הוי כתיבה משל הבעל ואף כשהקלף הוא משל הבעל אפ"ה משמע לעיל בסוגיא דטבלא וזקן אחד שהכתיבה בעצמו צריך להיות משל הבעל. מיהו למאי דמוקמינן בשייר מקום התורף לא קשה מידי וכן למאי דמוקמינן כר"מ דוכתב דקרא אחתימה קאי משא"כ לשיטת רש"י ותוספות דלשינויא קמא דגדול עומד על גביו היינו כר"א קשיא. ויש ליישב דלא שייך קניית קטן בכה"ג דמסתמא אינו רוצה לזכות בגט ע"י הכתיבה שלו ועיין מ"ש לעיל באריכות:

רש"י בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו ולא ידעי לכתוב לשמה עכ"ל. ויש להקשות לפירש"י ותיפוק ליה דלאו בני שליחות ובני כריתות נינהו דלכאורה נראה משיטת רש"י ז"ל לעיל דף ט' ע"ב דלרש"י דרשה גמורה היא וכתב ונתן מי שישנו בכלל נתינה ישנו בכלל כתיבה וא"כ לרבי אליעזר ע"כ אכתיבה קאי ומשו"ה מפרש רש"י כי מוקמינן לערכאות כר"א דאיירי שכתבו סופר ישראל וע"כ לא איירי שם משום לשמה כמו שכתבתי לעיל באריכות דלרש"י ז"ל בערכאות לא אמרינן אדעתא דנפשייהו עבדי אע"כ משום כריתות איירי וא"כ למאי דמפרש רש"י ז"ל הסוגיא דהכא אליבא דר"א למה לא הזכיר פסולא דלאו בני כריתות ואף אם נאמר דלענין שליחות סובר כשיטת התוס' בפירוש ראשון דלא בעינן ולענין כריתות נמי נחית לשיטתם דחש"ו מיקרי בני כריתות אכתי קשה לענין עובדי כוכבים. והנלע"ד בזה כשנדקדק עוד בל' רש"י בסמוך בד"ה והוא שיש גדול עומד על גביו כו' דקסבר ר"ה מתני' ר"א היא ולשונו תמוה שאין זה ענין למילתא דרב הונא ואדרבה בלשון המקשה היה לו לפרש כן דלר"א פריך לכך נראה דרש"י ז"ל סובר דהמקשה ודאי קשיא ליה אליבא דכ"ע ואמתני' דלעיל סמיך דהא מתניתין דמחובר נמי פליגי אמוראי אי איירי בשייר מקום התורף ואליבא דר"א ואפ"ה פסול לכתחלה אף בטופס או דמיתוקמא כר"מ וגזיר לכתחלה תורף אטו חתימה ובשמעתין משמע בפשיטות דמתניתין דמחובר ומתניתין דהכא מיתוקמא אליבא דחד תנא ומשו"ה דחיק הש"ס בסמוך לומר אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן ולפ"ז מקשה הכא בפשיטות והא לאו בני דיעה נינהו דאי כר"א אפילו טופס אין לכתוב לכתחלה מכ"ש תורף דמ"ש ממחובר ועוד דלקמן גבי טופסי גיטין פסיל ר"א להדיא אפילו בטופס שלא לשמה ואי כרבי מאיר נמי קשיא מיהא תורף אמאי מכשיר בחש"ו טפי ממחובר. נמצא דלפ"ז אין כאן מקום להקשות מבני כריתות דלר' מאיר פשיטא דלא שייך לגזור תורף אטו חתימה לענין בני כריתות דהא חש"ו לאו בני חתימה נינהו ולאו בני עדות נינהו אפילו בשאר שטרות וכמו שאפרש בלשון התוספות בשיטת ר"י ז"ל וכן לר"א נמי לענין טופס אטו תורף לא שייך לגזור לענין בני כריתות כמו שאפרש בסמוך גבי שייר מקום התורף ובשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל לקמן משו"ה מפרש דוקא הקושיא לענין לשמה שייך לגזור בכתיבת טופס שלא לשמה דאתי למיטעי ולומר חתימה נמי לא בעינן לשמה היכא שחתמו גדול משא"כ למאי דשני רב הונא בגדול עומד על גביו משמע לרש"י ז"ל דתו לא מתוקמא כר"מ דא"כ היאך יהיב טעמא למילתא שאין קיום הגט אלא בחותמיו דא"כ משמע דלא בעינן גדול עומד על גביו ואליבא דר"מ לא שייך לומר דאמניעתא קאי כיון דקושטא דמילתא דלדידיה הכי הוא שקיום הגט בחותמיו ואם כן היאך

נקיט ליסנא דאיכא למיטעי לומר דאריסא נמי קאי דלא בעינן עומד על גביו משא"כ אליבא דר"א מיתוקמא שפיר דאמציעתא קאי ובהאי שינויא דגדול עומד על גביו כ"ש דלא שייך לגזור טופס אטו תורף לענין בני כריתות כמו שאפרש לקמן בעזה"י ודו"ק:

תוספות בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו לר"א פריך דר"מ לא חייש כו' עכ"ל. הא דפשיטא להו דאף למאי דס"ל מעיקרא פשיטא דר"מ לא חייש היינו לעכשיו סברי התוספות דהא דאמרינן בשמעתין אמר רב נחמן אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה מימרא באפי נפשה היא ולא נסתפק בה שום אדם ומש"ה הוכרחו לפרש כולהו סוגיין אליבא דר"א דוקא דקשיא להו משליחות וכריתות ומה שהכריחם לפרש בפשיטות דהויא דר"נ מילתא באפי נפשה היא נראה שהוציאו כן מדמקשינן בריש מכילתין בפשיטות לדף ג' ע"ב ממימרא דר"נ אמילתא דרבה ואי ס"ל דהויא דר"נ דוקא מחמת קושיא היא לא הוי מקשה עלה דרבה דלמא רבה כאינך אמוראי דהכא סבר דמוקי למתניתין דהכא כר"א ואין הכרח לדר"נ אע"כ דמימרא באפי נפשה היא וליכא מאן דפליג מיהו לשיטת ר"י ז"ל בסוף הדיבור דע"כ דהויא דר"נ לאו מימרא באפי נפשיה היא אלא מחמת קושיא העלה כן ולא תיקשי לשיטת ר"י מההיא דריש מכילתין שכבר כתבתי בריש מכילתין שם ליישב בטוב טעם עיין עליו. מיהו לפי סברת התוספות עכשיו דהא דמצאו באשפה מימרא באפי נפשה היא א"כ ע"כ הא דאמר ר' נחמן גופא בסמוך לאו מילתא היא דאמרי מלקא פסיל לעובד כוכבים הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר היינו לענין אוקימתא דמתניתין בלבד הדר ביה דא"א לאוקמי מתני' כר"א דפסיל בעובד כוכבים אלא כר"מ דמכשיר אבל בהא דמכשיר ר"מ בעובד כוכבים מעיקרא נמי הוי ידע לה מההיא דמצאו באשפה ודו"ק. ובעיקר פירושם שכתבו לר"א פריך כתב מהרש"א ז"ל בשם הרא"ש ז"ל היינו דהמקשה סמיך אסוגיא דלעיל במחובר דמוקמינן לה כר"א ונראה מכוונתו דאע"ג דאיכא דמוקי למתניתין דמחובר כר"מ מ"מ הכא פריך להנהו דמוקי כר"א. אבל עדיין קשיא לי א"כ דאסוגיא דלעיל סמיך הא אוקימנא לעיל בהדיא בשייר מקום התורף וליכא למימר דהמקשה סבר דאף בשייר מקום התורף אין להכשיר מיהא לכתחלה כדגזרינן במחובר לכתחלה טופס אטו תורף הא ליתא דא"כ אין מקום לכל השקלא וטריא של התוספות לענין שליחות ובני כריתות ומקשו נמי אמאי מכשרינן בעובדי כוכבים ואי ס"ל דבשייר מקום התורף איירי אין כאן מקום קושיא דאי לאו לעובד כוכבים אדעתיה דנפשיה עביד לא הוי פסלינן בעובד כוכבים בטופס וכמו שאבאר עוד באריכות והנלע"ד דפשיטא להו דהכא אכתי לא איירי בשייר מקום התורף מסוגית הש"ס והמקשה גופיה נהי דאסוגיא דלעיל סמיך והתם בשייר איירי היינו משום דקתני אין כותבין במחובר והדר קתני כתבו אלמא דרישא בטופס וסיפא בתורף משא"כ מתני' דהכא לא משמע ליה להמקשה לאוקמי בשייר מדקתני סתמא כתבו ודוקא הנהו אמוראי דלקמן מוקי לה בשייר ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד ולהכי נמי בפ' מצות חליצה ממעט חרש כו' עכ"ל. ויש לדקדק למה הוצרכו לכך דהא שם בפ"ק דחולין כתבו התוספות בשם הירושלמי דדוקא בכתיבת הגט הוי מחשבת הקטן מחשבה גרועה ולא הוי כמעשה משום שזה כותב וזה מגרש אבל היכא שגוף המעשה מתייחס להקטן הוי כמעשה גמור דפשיטא לן שם בחולין דמהני בקטן וא"כ ה"נ כיון דבחליצה החליצה בעצמה מתייחסת להקטן הוה ליה כמעשה גמור דמהני וחרש נמי משמע דהוי כקטן כדאיתא ריש פרק מי שהחשיך וביבמות בדוכתי טובא. מיהו התוס' קושטא דמילתא נקטו למה שהב"ד מזהירין אותן הוי כגדול עומד על גביו ומהני אף בלא טעם הירושלמי. אמנם מ"מ צריכין אנו לשיטת הירושלמי לפי פירוש התוספות דאלת"ה תיקשי למאי דמסקו התוספות דגיטין עדיף מחליצה דשוטה פסול בחליצה אף בעומד על גביו ובגיטין כשר אף בשוטה א"כ להנהו אמוראי דמוקי בסמוך דוקא בשייר מקום התורף ומשמע מלשון התוספות דעומד ע"ג לא מהני תיקשי אמאי לא מהני באמת בחרש וקטן מיהא במכ"ש דחליצה ולמאי דכתיבנא א"ש דהנהו אמוראי דלקמן סברי כשיטת הירושלמי דחליצה עדיף מגיטין משום דהו"ל כמעשה אבל בשוטה דלא שייך האי טעמא דאין לו מעשה כדמוכח שם בחולין מש"ה פסול אבל בגיטין שזה כותב וזה מגרש פסול בשלשתן בתורף דגדול עומד ע"ג לאו מילתא היא דדידהו ודוקא דרב הונא דאמר גדול עומד ע"ג מהני קשיא להו להתוס' א"כ אמאי מכשיר בשוטה דהא פסול בחליצה אף ע"ג דהב"ד עומדין ע"ג אע"כ דלרב הונא גיטין עדיף מחליצה דלא כשיטת הירושלמי אבל הנהו אמוראי ע"כ סברי כשיטת הירושלמי. וכה"ג צריך לפרש בשיטת ר"י ז"ל בסמוך דלפירושו הא דגיטין עדיף מחליצה לענין שוטה היינו אליבא דר"מ דלשמה בגיטין מילתא דרבנן היא משא"כ לר"א וא"כ תיקשי להנהו דמוקי כר"א ובשייר דוקא אמאי בעינן שייר בחרש וקטן דנהי דלר"א מילתא דאורייתא היא אפ"ה הא מכשרינן בחליצה אלא ע"כ דאינהו סברי דחליצה עדיף מגיטין היכא דשייך מעשה מה שא"כ בשוטה פסול הכא והכא ודו"ק:

בא"ד וא"ת ואכתי הא לאו בני שליחות נינהו כו' עד ועוד פיר"י. כל זה נמשך דוקא לשיטתם דאדר"א פריך ומשמע להו נמי דלענין כתיבת התורף איירי כל השקלא וטריא דרב הונא ודרב נחמן משא"כ לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שאכתוב בסמוך דרב הונא נמי איירי לענין טופס וכבר כתבתי דאפשר שהיא שיטת רש"י ז"ל וכמו שאפרש עוד לקמן אם כן אין מקום לכל האי שקלא וטריא דלעולם דבעינן שליחות ובני כריתות אלא בטופס לא איכפת לן וכמו שאבאר. והרמב"ם ז"ל כתב להדיא דבעינן שליחות ובני כריתות דמהאי טעמא החמיר לענין כתיבת עבד משום דלאו בר שליחות ובר כריתות הוא ולקמן אפרש בהרחבת הביאור:

בא"ד ונראה דלא שייך לפסול כו' או חתימה לר"מ כו' אבל כתיבה לר"א כו' אין לפסול כו' עכ"ל. ויש לדקדק אכתי אמאי לא גזר ר"א כתיבה אטו חתימה דהא שמעינן לר"א דגזר חתימה אטו כתיבה כמ"ש התוספות לעיל דף ד' בד"ה מודה ובשלמא לשיטת רבינו תם לעיל דף ד' שכתב דעידי חתימה לא מהני מן התורה אלא שתקנו חכמים עידי חתימה עם עידי מסירה א"כ תו לא משכחת פסולא דאורייתא בחתימה אלא מדרבנן גזירה משום כתיבה א"כ פשיטא דהכא לא שייך לגזור כיון דבחתימה גופא כשר אבל לשיטת הרבה פוסקים דקיימי כשיטת הרי"ף ז"ל דמדאורייתא מהני נמי עידי חתימה לחוד א"כ אמאי לא גזרינן לר"א כתיבה אטו חתימה לחוד בלא ע"מ דהוה ליה פסולא דאורייתא. מיהו לפמ"ש בשמעתין בלשון רש"י ז"ל אתי שפיר דלענין בני כריתות לא שייך לגזור כתיבה אטו חתימה דהא הני דלאו בני כריתות נינהו היינו חש"ו ועובד כוכבים ועבד בלא"ה כ"ע ידעי דלאו בני עדות נינהו ואינן חותמין בשום שטר וק"ל:

בא"ד ועוד אור"י דמצינן למימר דסוגיא כו' עכ"ל. הא דנאיד ר"י מפירוש ראשון של התוס' דהוי אליבא דהילכתא כר"א נראה לענ"ד דאף למאי דמספקא ליה לר"י אי בעינן שליחות בכתיבת גיטין מ"מ פשיטא ליה דבעינן כריתות דסבר ר"י דלא תליא הא בהא אלא כשיטת רש"י ז"ל דמוכתב ונתן ילפינן מי שישנו בכלל כתיבה ותו לא שייכא ראיית התוס' ממילא ואם כן מדשקיל וטרי התלמוד לענין כתיבת עובד כוכבים אלמא דלא מיתוקמא כר"א אלא כר"מ דלר"א ודאי פסול משום דלאו בר כריתות הוא וכן מה שכתבו התוס' מעיקרא לחלק דגיטין עדיף מחליצה לענין שוטה לא משמע ליה לר"י אלא לעולם שוטה פסול אף בעומדים ע"ג בכל פסולי דאורייתא וא"כ ע"כ למאי דס"ל עכשיו דלענין תורף איירי כמו שכתבתי תו לא מיתוקמא כר"א אבל להנהו אמוראי דמוקי בשייר כבר כתבתי דאינהו סברי דחליצה עדיף מגיטין לענין חרש שוטה וקטן כשיטת הירושלמי. ונ"ל עוד לפיר"י לעכשיו לא צריכין נמי לחלק בההיא דכולן ששחטו ואחרים רואין אותן לומר דרואין אותן לא חשיב כעומדין ע"ג ואפ"ה מדייק התם שפיר מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה דאי ס"ל דבעי כוונה תיקשי אמאי מכשרינן שחיטת שוטה הא לגביה לא מהני עומד ע"ג באיסורי דאורייתא כדמוכח מחליצה וזה ברור ודלא כמ"ש מהרש"א ז"ל נמצא שכל זה הכריחו לר"י ז"ל לפרש שיטה אחרת לכל הסוגייא דרב הונא ור"נ איירי אליבא דר"מ ודו"ק:

בא"ד וס"ל לר"מ נמי בעינן כו' דגזרינן כתיבה כו' וה"ה לחש"ו פסולין אי בעינן שליחות עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק מאי מספקא ליה לר"י אי בעינן שליחות לפי פירושו עכשיו תיפשוט ליה מדידיה א"כ אכתי מאי מהני לרב הונא אפילו אליבא דר"מ גדול עומד ע"ג דאכתי לאו בני שליחות נינהו וכיון דס"ל עכשיו דלר"מ גזרינן כתיבה אטו חתימה לענין לשמה ה"נ ליגזור לענין דבעינן בני שליחות אלא שכבר כתבתי דבכה"ג לא שייך לגזור כתיבה אטו חתימה כיון דבלא"ה א"א לחתום אפילו בשאר שטרות מאן דלאו בר שליחות הוא כגון חש"ו ועובד כוכבים ועבד דהא לאו בני עדות נינהו ודוקא לענין לשמה דשייך אפילו בכשרים ואינו נוהג אלא בגיטין מש"ה ס"ל לר"מ נמי גזרינן כתיבה אטו חתימה וק"ל:

בא"ד וכן משמע דאפילו לר"מ ס"ל דבעי כו' דהא דבתר דאוקי כו' פריך והא ודאי עובד כוכבים כו' עכ"ל. הנראה מזה דר"י ז"ל מפרש בלשון שני שכתב רש"י ז"ל דההיא והא ודאי עובד כוכבים בלשון קושיא איתמר ועלה שני ר"נ ואמר אומר היה ר"מ ולא דמימרא באפי נפשה היא ובזה אתי שפיר דלא תיקשי לפיר"י דרב הונא ס"ל דר"מ בעי כתיבה לשמה מדרבנן ועלה שקיל וטרי ר"נ אי איתא לדרב הונא עד דמסיק הדר אמר לאו מילתא דאמרי דמלקא פסיל לעובד כוכבים כו' ולמה הוצרך לכך ותיפוק ליה דמעיקרא נמי הוי קים ליה לר"נ דאפי' מצאו באשפה כשר ולמאי דפרישית ניחא דר"נ לא קים ליה במילתא דר"מ מעיקרא אלא מחמת קושיא דעובד כוכבים העלה כן וכ"ש ללשון שני של פיר"י ז"ל פשיטא דההוא דמצאו באשפה לאו מימרא באפי נפשה היא וק"ל:

בא"ד ועוד נראה דהשתא ס"ל לר"מ נמי בעינן כתיבה לשמה מדאורייתא כו' עכ"ל. נמצא דלפי שיטה זו הדרא קושיא לדוכתא לענין שוטה אמאי מכשרינן הכא בגדול עומד ע"ג טפי מחליצה וצריך לפרש כמ"ש התוספות לעיל דגיטין עדיף מחליצה ודלא כמ"ש בשיטה ראשונה של ר"י ז"ל דנחית לשיטת הירושלמי וכן כל השקלא וטריא שכתבו התוס' לעיל לענין בני שליחות ובני כריתות עדיין במקומו לפירוש זה האחרון כמו לראשון משא"כ לפירוש האמצעי וא"כ יש לדקדק מה הרווחנו בזה הפירוש השלישי טפי מהפירוש הראשון אלא דאיכא למימר דליסנא דשמעתא משמע להו עכשיו כפירוש זה האחרון מדלא הזכיר בגמ' אי איירי אליבא דר"א או אליבא דר"מ עד לקמן וא"כ משמע דמעיקרא איירי הכל אליבא דכו"ע וע"כ היינו משום דס"ל דר"מ ור"א לא פליגי לענין כתיבה עד דאסיק ר"נ לקמן מחמת קושיא דלר"מ מצאו באשפה כשר ולאו מימרא באפה נפשה היא וק"ל:

בא"ד ונקיט חש"ו וה"ה עובד כוכבים אי נמי לא נקיט עובד כוכבים כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל שכל זה הוא לכל הפירושים של התוס' ע"ש ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו של מהרש"א ז"ל דאגב חורפיה ושיטפיה לא דק שפיר דלא מיבעיא לפר"י האמצעי לא מני קאי דלא מצינן כלל לאוקמי מתניתין נמי כר"מ דא"כ תיקשי שוטה אמאי מכשיר הכא טפי מחליצה דהא לר"א הוי מדאורייתא וכן למה שנסתפק ר"י אי בעינן שליחות א"כ פשיטא דלא מיתוקמא מתניתין כר"א וכ"ש לפמ"ש לפר"י האמצעי פשיטא ליה דבעינן בני כריתות א"כ בלא"ה לא מני למינקט במתניתין עובד כוכבים אליבא דר"א דלאו בני כריתות נינהו. אלא דנראה לענ"ד ברור לדברי התוס' כאן לא מני קאי נמי לפירוש ראשון של התוס' כיון דלההיא פירושא ע"כ דההיא דמצאו באשפה מימרא באפי נפשה היא וא"כ בלא"ה הא דנקיט חש"ו לאו רבותא היא כלל אלא עיקרא דמילתא אסיפא דמתני' סמיך דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו וא"כ לא שייך למידק כלל דליתני נמי עובד כוכבים דאדרבא אפילו חש"ו משנה שאינה צריכה היא לר"מ אבל לפירוש האחרון של התוספות דמעיקרא ס"ל לר"מ נמי בעינן מדאורייתא כתיבה לשמה עד דמסיק רב נחמן מחמת קושיא דמצאו באשפה כשר ולענין שוטה סברי עכשיו כמו לפירוש הראשון א"כ דייקו שפיר דהו"ל למיתני עובד כוכבים דהא לא שמעינן כלל דהויא מילתא דמצאו באשפה אלא מדפסיל לעובד כוכבים לענין הבאה ולא מההיא דאין קיום הגט כדמוכח לפי זה הפירוש דר"נ גופיה הוי ס"ל דעובד כוכבים פסול לר"מ אי לאו מתני' דלקמן. וא"כ קשיא להו שפיר אמאי לא תנא דעובד כוכבים דהתירא וע"ז מסקו דהיינו משום דמתוקמא נמי כר"א ודו"ק:

דף כג.

תוספות בד"ה אלא מעתה כו' פי' בשלמא כו' עכ"ל. ונראה דהוצרכו לכך לפי פירושם הראשון שכתבו לעיל אבל לפירוש ר"י האמצעי בלא"ה אתי שפיר דמעיקרא לא הוי קשה ליה מעובד כוכבים דאיכא למימר שאני עובדי כוכבים דלאו בני כריתות נינהו משא"כ בחש"ו מיקרי בני כריתות כמ"ש התוספות לעיל אלא דאפ"ה מקשה הש"ס והא לאו בני דיעה נינהו והיינו אליבא דר"א וליפסל משום דלאו בני שליחות נינהו דהיינו משום דלאו בני דיעה נינהו ועוד הא לא כתבו לשמה. וע"ז שני רב הונא בגדול עומד על גביו והיינו דמוקי לה כר"מ אלא דהוי סבר רב הונא דר"מ נמי מצריך כתיבה לשמה דגזיר אטו חתימה כדגזיר במחובר ומש"ה מוקי לה בגדול עומד ע"ג דמהני דוקא לר"מ כיון דלא הוי אלא פסולא דרבנן משא"כ לר"א לא מהני בשוטה מדפסלינן בחליצה ועוד דאפילו חרש וקטן לא מהני עומד ע"ג משום טעמא דלאו בני שליחות נינהו אבל לר"מ לא חיישינן לטעמא דלאו בני שליחות דלא שייך למיגזר אטו חתימה כמו שכתבתי דהא בלא"ה לאו בני עדות נינהו ולא חתמו בשום שטר ודוקא לענין לשמה הוא דגזיר דמאן דחזי חש"ו כותבין הגט סבר דלא בעינן לשמה ואתו למיטעי נמי בחתימה נמצא דלשינויא דרב הונא דהיינו כר"מ דוקא וא"כ מקשי שפיר אלא מעתה עובד כוכבים דהא לר"מ לא שייך למיגזר נמי כתיבה מטעמא דבני כריתות אטו חתימה מה"ט גופא דכתיבנא ודו"ק:

גמרא איתיביה רבא וכתב לה לשמה. לכאורה למדרשא דקרא גופיה מקשה ליה ואם כן נראה דרבא בעי למימר דלר"מ בעינן כתיבה לשמה מדאורייתא כמו שדקדקו התוספות לעיל בתירוץ השלישי ולענ"ד נראה דמדרשא דקרא לק"מ דאיכא למימר דפשטא דקרא איירי כשכתב הבעל בעצמו בכתב ידו דבכה"ג מדאורייתא לא בעינן עידי חתימה כלל כדמוכח לקמן גבי ג' גיטין פסולין וא"כ ודאי לר"מ נמי בעינן שיכתוב הבעל לשמה דכתיבתו עושה כריתות והא דמקשה הכא נראה שהיא ברייתא בשום מקום ומשמע דאסופר קאי כסתם גיטין וא"כ מקשה שפיר וממילא אזיל ליה הדיוק של התוס' ודו"ק:

שם מאי לאו כשהוא כותב לתורף לשמה כאילו כתבו לטופס לשמה. לכאורה נראה דהיינו כת"ק אליבא דר"א לקמן דף כ"ו גבי הכותב טופסי גיטין דמתיר לכתחלה טופס שלא לשמה מפני התקנה אמנם לפי

מה שהכתוב בסמוך לסוגיין כמאן דמצריך טופס נמי לשמה והיינו כר"א לסיפא לקמן שם להכי קי"ל וקרי רב עליה טובינא לחכימי ואפ"ה אתי שפיר להכי קאמר מאי לאו כשהוא כותב תורף לשמה כאילו כתב טופס לשמה והיינו משום שמתחלה היו כותבין התורף בגט כדאיתא להדיא ריש פרקין לחצי ראשון צריך שיכתוב בפירוש לשמה וכתב רש"י ז"ל שם דהיינו התורף וכשכותב אח"כ הטופס אמרינן מסתמא על דעת הראשונה כותב וזה ברור וק"ל:

שם ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ופירש"י ז"ל ולא בעי לאוקמי כשגדול עומד ע"ג כו' עכ"ל. נראה מלשונו דרב יהודה נמי מודה דבגדול עומד ע"ג מהני אפי' בתורף אלא דבהא פליג על רב הונא דבטופס לא בעינן עומד ע"ג ואע"ג דתרוייהו מוקי למתני' כר"א אפ"ה פליגי אליבא דר"א לענין טופס דהא אשכחן לקמן גבי טופסי גיטין דפליגי תנאי אליבא דר"א אי בעינן לשמה או לא וא"כ בהא גופא פליגי רב הונא ורב יהודה. אבל מלשון התוספת בד"ה והוא ששייר שכתבו אמאי דאקשי לעיל אתא לשנויי וא"כ משמע דלא סגי ליה בשינויא דעומד ע"ג והיינו שסובר דלא מהני עומד ע"ג כלל וכמ"ש לעיל בל' התוספות דלפ"ז ע"כ נאמר דגיטין גרע מחליצה וכשיטת הירושלמי:

אבל קשה דא"כ תיקשי לרב יהודה מברייתא דעובד כוכבים פסול וליכא למימר דהתם בדלא שייר דאם כן לעיל מעיקרא מאי מקשה רב נחמן לרב הונא אלא מעתה כו' והתניא עובד כוכבים פסול ואמאי לא מוקי לה בשאין עומדין ע"ג אע"כ דמשמע ליה ברייתא דומיא דמתניתין או משום דקשיא ליה א"כ ליתני חש"ו וא"כ ה"נ לכוותיה ובשלמא לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל איכא למימר לעולם מוקי לה כשלא שייר והא דלא נקיט חש"ו היינו משום דלא פסיקא ליה דחש"ו זימנין דכשר בעומדין ע"ג משא"כ בעובד כוכבים אבל לשיטת התוספות דלרב יהודה לא מהני כלל עומדין ע"ג הדרא קושיא לדוכתא. ויש ליישב בדוחק דדוקא לעיל לענין עומדין ע"ג מקשה שפיר מברייתא דעובד כוכבים פסול דמשמע ליה דומיא דמתניתין כיון דמתניתין נמי סתמא נקיט הכל כשירין ואפ"ה מוקמינן בעומדין ע"ג וא"כ ברייתא נמי משמע כה"ג גופא משא"כ לאוקימתא דשייר מקום התורף מצינן למימר דהא דנקיט במתניתין סתמא היינו משום דסמיך ארישא דמשנה דמחובר ע"כ איירי בשייר מקום התורף דקתני אין כותבין וקתני כתבו וא"כ מדרישא בשייר סיפא נמי בשייר אבל בברייתא דנקיט סתמא לא משמע ליה לפרש כן וא"כ הא דנקיט סתמא עובד כוכבים פסול היינו בשלא שייר דסתם גט היינו תורף כן נ"ל לשיטת התוספות. אבל שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דאפילו לאוקימתא דרב יהודה דאיירי ששייר מקום התורף אפ"ה בעינן נמי שהגדול עומד ע"ג בשעת כתיבת הטופס ומשו"ה בעובד כוכבים פסול אפילו בטופס דאדעתא דנפשיה עבד ואנן אפילו בטופס בעינן לשמה כדפסיק הרי"ף ז"ל להדיא כאידך דר"א גבי טופסי גיטין דפסול וקרי רב עליה טובינא לחכימי ולהרמב"ם ז"ל נהי דפוסק לקמן כת"ק אליבא דר"א דמכשיר לכתוב טופסי גיטין לכתחילה היינו כדקתני טעמא מפני תקנת הסופר משא"כ בחש"ו ועובד כוכבים דלא שייך האי תקנה מוקמינן אדיניה דלכתחילה בעינן טופס לשמה. אלא שראיתי שהר"ן ז"ל הקשה על זו השיטה דממה נפשך אי סבר רב יהודה דעומד ע"ג מילתא היא אפילו בתורף ליתכשר ואי לאו מילתא היא אמאי מהני בטופס. ואני תמה על דברי הר"ן ז"ל שהרי הוא ז"ל דרך בדרך התוספות לעיל בד"ה דהא לאו בני דיעה נינהו והרי התוספות גופייהו כתבו דדוקא בפסולי דאורייתא איכא למימר דלא מהני עומד ע"ג אבל בפסולי דרבנן מהני כדמוכח כל זה מדברייתא אבל האמת יורה דרכו לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אין אנו צריכין לכך אלא אפילו תימא בעומד ע"ג מהני בכל מקום אפ"ה לא מהני להכשיר התורף בחש"ו משום דלאו בני שליחות נינהו ואפשר עוד שהם סוברים דחש"ו לא מיקרי נמי בני כריתות ומשו"ה פסולים לכתוב התורף לגמרי מהני טעמא גופייהו וכמו שמצאנו להדיא שהרמב"ם ז"ל פוסל בעבד שכתב התורף משום דלאו בר כריתות הוא והא דמכשרינן בטופס בעומד ע"ג ולא חיישינן לטעמא דשליחות ובני כריתות היינו בחד מתרי ותלת טעמי אי משום דכיון שדבר זה אינו נוהג אלא בחש"ו ועובד כוכבים הוי מילתא דלא שכיחי ולא גזרו טופס אטו תורף ודוקא לענין פסולא דשלא לשמה כיון דאפילו בסופר גמור פסול להרי"ף ולהרמב"ם ז"ל לא מכשרינן אלא מפני התקנה הא בלא"ה אסור א"כ לא שייך להכשיר בחש"ו לכתחילה לכתוב שלא לשמה דהו"ל כחוכא ואיטלולא ועוד כיון שהדבר ידוע שכתיבת חש"ו ועובד כוכבים הוא שלא לשמה א"כ מאן דחזי דכתבי הטופס אתי למיטעי דלא בעינן לשמה בכתיבת גיטין משא"כ בטעמא דשליחות ובני כריתות לא שייכא האי גזירה כיון דטופס לחוד הוא דשרינן להו ולא תורף לגזור דלמא אתו למיכתב תורף חדא משום דלא שכיחא ועוד שהרי אין כותבין אלא ע"פ ציווי הבעל ואם ירצה הבעל שהם כתבו התורף לא יקבלנו מהם ומכ"ש דלמאי דלא מכשרינן בטופס אלא בגדול עומד ע"ג א"כ מילתא דפסיקא היא דלא שייך לגזור כלל שמא יכתבו חש"ו התורף שהרי הגדול מזהירם על כך. נמצא לפ"ז אתי שפיר דלעולם אין כותבין התורף אפילו בעומדים ע"ג משום דלאו בני שליחות ובני כריתות נינהו אבל הטופס מותר כשעומדין ע"ג דתו ליכא למיגזר מידי. ולפי שיטה זו עולה כל הסוגיא כהוגן דכל השקלא וטריא דלעיל אליבא דכ"ע קאי אי אליבא דר"מ אפילו בתורף דאיהו לא מצריך שליחות בכתיבה או לר' אליעזר ובטופס דוקא ואמתניתין דלעיל סמיך דאיירי בשייר מקום התורף ולעולם לר' הונא ור' יהודה לא פליגי ובזה נסתלקו כל קושיות הר"ן ז"ל ומה שיש לדקדק עוד בדבריו ובדברי הרמב"ם ז"ל אין כאן מקומו ולו"ק:

משנה הכל כשירין להביא את הגט חוץ מחש"ו ועובד כוכבים וסומא כו' הרמב"ם ז"ל כתב שאף הפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים לשליחות הגט ונראה דהא דלא קחשיב ליה במתניתין משום דלא דמי להנך דפסולין לגמרי דאף אם יש עדים על השליחות משא"כ בפסול לעבירה לא מיפסל אלא משום שאינו נאמן על השליחות ומש"ה פסק הרמב"ם שאם נתקיים בחותמיו הרי הוא פסול ולא בטל ואם לא נתקיים הרי הוא בטל לגמרי ומש"ה לא פסיקא ליה לתנא דמתניתין ועוד שהפסול בעבירה אם חוזר בתשובה חזר הגט להכשירו. ובעיקר דברי הרמב"ם ז"ל תמהו עליו קמאי ובתראי דכשנתקיים בחותמיו למה הוא פסול ולענ"ד נראה ליישב דאפ"ה פסול שמא לא מסרו לו הבעל לגירושין ולא עשאו שליח ואע"ג דקי"ל בעל אומר לפקדון ושליח אומר לגירושין דהשליח נאמן לכ"ע היכא שאין הבעל ואשתו בעיר אחת כדאיתא לקמן דף ס"ד מטעמא דהא הימניה מ"מ אין כאן מקום תימה אם נאמר דהרמב"ם ז"ל סובר דהיינו דוקא בסתם בני אדם אבל בפסול לעבירה לא שייך לומר דהא הימניה כיון שאנו יודעים דלאו גברא מהימנא הוא ואפשר שהבעל לא ידע בפיסולו ועוד דאפילו את"ל בכה"ג נמי שייך טעמא דהא הימניה כיון שמסרו לידו כמ"ש התוספות לקמן שהבעל גמר בלבו אף אם משקר השליח יהא כדבריו מ"מ הכא איכא למיחש שמא לא מסרו הבעל לידו כלל אלא שנפל ממנו ומצאו זה. ואע"ג דבכל שליחות דעלמא לא חיישינן להכי היינו משום דלנפילה לא חיישינן ולעולם תולין במצוי ולמיעוטא למיעוטא לא חיישינן אפילו במקום חזקת אשת איש דכיון שהרוב מגרע החזקה א"כ הדרינן לכללין דע"א נאמן באיסורין כדאמרינן בריש מכילתין גבי רוב בקיאים הם ועוד דמשום עיגונא הקילו רבנן להאמין השליח וכ"כ שם הרא"ש ז"ל להדיא דמה"ט האמינו לשליח על גוף השליחות ע"ש. וא"כ בפסול לעבירה שאין כאן נאמנות כלל שהרי פסול לעדות חיישינן שפיר למיעוטא שמא נפל ומצאו זה. ובזה נתיישב ג"כ מה שתמהו על הרמב"ם ז"ל במה שכתב שאם לא נתקיים בחותמיו הגט בטל לגמרי ואמאי לא אמרינן שהוא גט מספק שמא אינו מזוייף ולמאי דפרישית אתי שפיר שהגט בטל משום דמוקמינן לה בחזקת אשת איש לגמרי כמ"ש התוס' לעיל בדף ט' גבי תרי ותרי ע"ש ואע"ג דבכל גיטין שלא נתקיימו לא אמרינן הכי היינו משום דמדאורייתא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה ולא חיישינן לזיוף וכבר כתבתי שם בלשון רש"י ז"ל דלא חשידי אינשי לזייף שהטעם משום דמילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי נמצא שאין כאן מקום תימה דהרמב"ם ז"ל סובר דבפסול לעבירה מל"ת איתרע לה האי חזקה דמילתא דעבידא לאגלויי. תדע דהא בע"א שהעיד שמת בעלה הסכימו רוב הפוסקים לשיטת הרמב"ם ז"ל דהיינו נמי משום מילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי ואפ"ה פשיטא לן דפסול לעבירה מל"ת פסול לעדות אשה וע"כ משום דלגביה לא שייך האי חזקה דמילתא דעבידא לאגלויי וה"נ לכוותה וממילא שהאשה היא בחזקת אשת איש לגמרי והגט הוא חספא בעלמא כן נ"ל נכון לפרש שיטת הרמב"ם ז"ל ולו"ק:

תוספות בד"ה עובד כוכבים נמי כו' הו"ל משום דבעינן שלוחכם בני ברית כו' עכ"ל. ולענ"ד יש כאן מקום עיון דהא האי דממעטינן עובד כוכבים מאתם גם אתם דכתיב בתרומה ילפינן לה וא"כ גירושין מתרומה לא ילפינן דאיכא למיפרך מה לתרומה שכן קדש כדפריך הש"ס לענין עיקר השליחות ריש פ' האיש מקדש לתרומה מגירושין לא ילפינן מה לגירושין שכן חול וממילא לענין מיעוטא דעובד כוכבים שייכא האי פירכא להיפך דדוקא לענין קדש ממעטינן עובד כוכבים ולא לענין חול ואע"ג דבכל התורה כולה ילפינן מתרומה למעט עובד כוכבים משליחות כדאיתא בפרק איזהו נשך דף ע"א ולא פרכינן היינו משום דעיקר שליחות בכל התורה לא ידעינן אלא מתרומה וא"כ לא מצינן לרבויי לשליחות אלא מאן דשייך בשליחות דתרומה וכעין שכתבו התוס' לקמן בשמעתין אליבא דר' שמעון משא"כ בגיטין דכתיב שליחות בגופא ולא איצטריך למילף מתרומה א"כ לא מצינן למילף מיעוטא דעובד כוכבים מתרומה דמה לתרומה שכן קדש ומש"ה הוצרך הש"ס לומר טעמא דלאו בר התירא הוא. ואע"ג דלפ"ז לא הוי מקשה נמי שפיר בגמרא בסמוך אמימרא דר' יוחנן טעמא דאינו בתורת גיטין אלא דבהא איכא למימר דאליבא דר"י מקשה דמשמע דלא פסול עבד אלא בגיטין ולא בכל התורה כולה ובאמת דאף לכל התורה פסול למאי דס"ל מה אתם בני ברית ועיין צ"ע. וכ"ש דאתי שפיר טפי למה שאפרש לקמן דלקושטא דמילתא ילפינן שליחות בכל התורה מגירושין ותרומה וא"כ הא דממעטינן שליחות העובד כוכבים בכל התורה היינו דוקא לבתר דקים לן דלעובד כוכבים ליתא בשליחות הגט מסברא מטעמא דלאו בר התירא הוא:

דף כג:

רש"י בד"ה מכלל דעבד כשר וכי היכי דכשר להולכה כו' עי' מ"ש הר"ן ז"ל בשם רבינו יוסף הלוי דדוקא בשליח לקבלה קאמר רבי יוחנן דאין העבד נעשה שליח ולא בשליח להולכה ע"ש באריכות ואני הוספתי טעם לשבח לשיטת ר"י הלוי ואין כאן מקומו:

תוספות בד"ה אין העבד כו' וא"ת ומתניתין ליתני עבד כו'. ואור"ת דנקיט עובד כוכבים לאשמעינן כו' עכ"ל. ויש לתמוה דא"כ השתא נמי דנקיט עובד כוכבים לא ידעינן כלל פסולא דעבד דהא איכא למימר דדוקא עובדי כוכבים ממעטינן משום דבעינן שלוחכם בני ברית משא"כ בטעמא דלאו בר גיטין וקידושין לא איכפת לן ואכתי עבד לא ידעינן. אבל למאי דפרישית בסמוך דעובד כוכבים נמי לא שייך למעט אלא מטעמא דלאו בר התירא הוא א"כ ממילא ידעינן דעבד נמי פסול מהאי טעמא גופא ולו"ק:

גמרא מתקיף לה ר"א כו' לאו משום דכתיב אתם אף שלוחכם ישראל ופרש"י ז"ל ומהאי מיעוטא איכא למעוטי נמי עבד. וקשיא לי דלפ"ז משמע דהמקשה ס"ל דעבד באמת אסור לתרום משל ישראל והיאך אפשר לומר כן דהא משנה מפורשת היא ריש מס' תרומות חמשה לא יתרומו ולא קחשיב עבד ודוחק לומר תנא ושייר דמאי שייר דהאי שייר. ועוד דאכתי ליתני עבד וכ"ש עובד כוכבים. ובדוחק יש ליישב דלא פסיקא ליה למיתני עבד דהא איתא מיהו בתרומה דנפשיה משא"כ עובד כוכבים נהי דאיתא נמי בתרומה דנפשיה היינו אי איתרמי מילתא שתרם משלו לשם שמים אבל מ"מ מתניתין לא איירי אלא מתרומה של ישראל ובכלל זה תרומת העבד משלו דבכלל ישראל הוא ומצווה ועושה משא"כ לענין תרומת העובד כוכבים שאינו מצווה לא איירי כן נ"ל:

תוספות בד"ה מה אתם כו' וא"ת דבפ"ב דקידושין כו' וי"ל כיון דמ"מ דרשינן שליחות מתרומה כו' מסתמא כו' עכ"ל. ויש לתמוה דהא בפ' האיש מקדש מסקינן דעיקר שליחות בכל התורה ואפי' בתרומה גופא ילפינן מקדשים וגירושין מבינייהו אלא לענין מיעוטא דבעינן בני ברית הוא דאמרינן בפ' איזהו נשך דילפינן מתרומה וא"כ הדרא קושית התוס' לדוכתא. מיהו מצינן למימר דאף לפ"ז שייך תירוץ התוספות כיון דלא ידעינן עיקר שליחות בכל התורה אלא מגירושין וקדשים א"כ מסתברא דעובד כוכבים כיון דליתא בגירושין ממילא לא שייך בכולהו שליחות אע"ג דאפשר דשייך בקדשים אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ לרבנן נמי אמאי לא ממעטינן עבד לשליחות דכל התורה כיון דלא שייך בגירושין תו קשיא לי דאמאי איצטריך לרבנן גם אתם בתרומה למעט עובד כוכבים לא לכתוב שליחות כלל בתרומה ונילף מקדשים ומגירושין וממילא ידעינן למעט עובד כוכבים כיון דליתא בגירושין לפי הסברא שכתבתי דכל מילי דאתיא במה הצד לא מרבינן אלא מילי דשייך בתרווייהו דוקא. לכך נלע"ד דנהי דמסקינן בפרק האיש מקדש דתרומה גופא אתיא מקדשים וגירושין ומשמע דה"ה לכל התורה היינו לענין דלא נכתוב בתרומה אבל לאחר שנכתב שליחות בתרומה משום בני ברית לעולם דילפינן כל התורה מגירושין ותרומה והיינו דנקיט הש"ס בכל דוכתא והתוס' כאן דשליחות ילפינן מתרומה והיינו מתרומה וגירושין. ולפ"ז אף אנו נאמר למה שכתבו התוס' כאן דמסתמא דלא מרבינן עובד כוכבים כיון דליתא בתרומה היינו כיון דליתא לא בתרומה ולא בגירושין. וממילא דלא מרבינן עובד כוכבים בקדשים דהא לרבי שמעון ילפינן קדשים חטא חטא מתרומה לענין דאין מעילה בקדשי עובד כוכבים וממילא דה"ה דילפינן קדשים מתרומה למעט שליחות לעובד כוכבים וכיון דלא מצינו בשום מקום שריבה הכתוב שליחות העובד כוכבים להדיא ממילא אימעוט משליחות דכל התורה אף לר' שמעון כיון דלעיקר שליחות בכל התורה לא ידעינן אלא מגירושין ותרומה ועובד כוכבים ליתא בהנך ואף את"ל דשליחות דכל התורה ילפינן מגירושין וקדשים אפ"ה לא אשכחן שליחות לעובד כוכבים בקדשים ואדרבא ילפינן בג"ש מתרומה דליתא כדממעטינן לענין מעילה. משא"כ עבד אליבא דרבנן נהי דליתא בגירושין אפ"ה מרבינן ליה שפיר בכל התורה כיון דאיתא בתרומה וקדשים וכן לענין עובד כוכבים לרבנן אי לאו דמיעט הכתוב גם אתם בתרומה הו"א דאיתא בתרומה ואע"ג דרבנן ילפי תרומה מקדשים וגירושין מ"מ בקדשים גופא הו"א דשייך ביה שליחות לעובד כוכבים וה"ה לתרומה ומש"ה איצטריך לכתוב גם אתם לרבנן בתרומה ומינה ילפי' לכל התורה לו"ק:

גמרא תניא כוותיה דאביי רשב"א אומר משום ר"ע אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו כו' אע"ג דלאביי דוקא בח"ל שייך הק"ו ולא בא"י מ"מ נראה דהא דהאשה נאמנת היינו אפי' בא"י דאפי' בלא ק"ו נאמנת דבא"י אין הנאמנות שלה מועיל אלא לענין שאינה צריכה קיום בדליכא עירעור ובהא ודאי לא גרעה מכל הנשים שגיטן יוצא מתחת ידן דנאמנות בדליכא עירעור ואפילו אם קיבלה ע"י שליח ולא אמר בפ"נ כדמשמע בריש מכילתין דדוקא אם יש עוררין יתקיים בחותמיו והכא בהאשה המביאה גיטה נמי אם יש עירעור הבעל אינה נאמנת בא"י וא"כ אין אנו צריכין ללמוד בתורת ק"ו אלא בח"ל דנאמנת אף בדאתא הבעל ומערער היכא שאמרה בפ"נ והיינו מטעם הק"ו ודו"ק ועיין בסמוך:

דף כד.

בגמרא וממקום שבאת מה להלן צריכה כו' ופירש"י כלומר הואיל ומינייהו גמרינן נגמור נמי להא כו' ואע"ג דבסמוך מסקינן דהא דצריכה לומר היינו בשהתנה עליה הבעל אפ"ה לא תיקשי מאי איריא ממקום שבאת ותיפוק ליה שצריכה לקיים כמו שהתנה הבעל משום דנראה ברור דהא דמסקינן בשמעתין דאמר לה הבעל כי מטית התם אימר קמיה בי דינא בפ"נ כו' לאו בתורת תנאי קאמר לה אלא מכיון דאמר לה שמוסר הגט לידה בתורת שליחות ממילא דעיקר הדין הוא שצריכה לומר וכל שלא אמרה הפסידה לענין שצריכה קיום חותמיו אף בדליכא ערעור ועיקר הטעם הוא שכך תקנו חכמים כדי שלא תחלוק בשליחות כדאיתא בריש מכילתין דף ה' וא"כ א"ש הא דקאמר וממקום שבאת פירוש דכמו שלא חילקו בשליחות לענין דנאמנת בח"ל אף בדאיכא ערעור ה"ה והוא הטעם שלא חילקו לענין שצריכה לומר בפ"נ ואם לא אמרה הפסידה דאפילו בדליכא ערעור צריכה קיום חותמיו ודו"ק ועיין בסמוך:

שם בגמרא מאי דקתני כו' ולא קתני שהכתב ופה מוכיח ופירש"י ולאביי לא איצטריך למיתני פה דהכי משמע מה בין פה לגט לפה למיתה כו'. ולכאורה יש לתמוה מאי קס"ל לרב יוסף דהא שפיר קאמר אביי ופשיטא דהכי הוא. ולענ"ד דאפ"ה דייק רב יוסף שפיר דהו"ל למיתני נמי פה מוכיח משום דפה גט עדיף מפה למיתה מהטעם דאמרינן בריש מכילתין כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה כו' מעיקרא מידק דייק וכמו שכתבתי שם הטעם כיון שאומרים בפ"נ תו לית ליה לאשתמוטי ומידק דייקי משא"כ בעדות מיתה דאפי' עד מפי עד נאמן לא דייק כל כך ואביי לא נחית לחלק בכך ודו"ק:

שם אשה מכי מטא לידה איגרשה לה ופירש"י ואי בעיא למקלייה מגורש' היא ואינה צריכה אלא לראיה בעלמא ולמה לה לומר בפ"נ הא לאו שליח היא עכ"ל. ויש לתמוה לאדרבא מש"ה צריכה לומר לענין דאי אתי הבעל ומערער שמזוייף הוא לא משגחינן ביה ונ"ל משום דלשון המשנה דקתני צריכה לומר משמע דאיירי לענין שתנשא בלא קיום ובדליכא עירעור איירי דלענין עירעור הבעל הו"ל למימר נאמנת אם אמרה בפ"נ וממילא ידעינן דאם לא אמרה אינה נאמנת ומדנקיט לשון צריכה משמע דאיירי בדליכא עירעור לכך פירש"י בזה הסגנון. אמנם מיהא שייך נמי קושית הגמרא לאידך גיסא למה נאמנת בדאיכא עירעור כיון דלאו שליח היא ומאי שנא מכל הנשים שגיטן יוצא מתחת ידן שצריכים קיום בדאיכא ערעור וע"ז מסיק הש"ס דאיירי בדאתני הבעל שמוסרה לידה בתורת שליחות וא"כ הרי היא ככל השלוחין שצריכין לומר ואם אמרו נאמנין אף בדאיכא ערעור ואם לא אמרו צריך קיום אף בדליכא ערעור כן נ"ל שיטת הסוגיא לפי שיטת הרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים אבל הריב"ש ז"ל בתשובותיו סי' שפ"ה כתב דקושיית הש"ס היינו דוקא למה נאמנת בדאיכא ערעור אבל לענין שצריכה לומר אף בדליכא ערעור לא שייכא קושית הש"ס והאריך מאד וכתב שמעולם לא שמע קולא כזו להתיר בלא קיום אשה שהיא בחזקת אשת איש והובאו דבריו בש"ע א"ע סימן ק"מ. ואני תמה על תמיהתו דא"כ אף בדאמרו בפ"נ למה נאמנת כדמשמע להדיא בשמעתין אע"כ כיון דמדאורייתא א"צ קיום ומש"ה האמינוה ואוקמוה אדאורייתא וא"כ כ"ש שיש לומר כן דבדליכא ערעור אוקמוה אדאורייתא שא"צ קיום וכיון שגיטה יוצא מתחת ידה וליכא ערעור נאמנת כמו שנאמנת לומר מת בעלי ויש לי להאריך בזה ובדברי הסגת הראב"ד ז"ל בענין זה ואין כאן מקומו:

תוספות בד"ה חזרה כו' וא"ת למה ליה למינקט כו' הו"ל למימר משום שליחות עצמה כו' עכ"ל. נראה ברור שזה דוקא לשיטתם לעיל בד"ה והא לא חזרה משא"כ לפירש"י ז"ל דעיקר הטעם בהא דלא חזרה שליחות אצל הבעל היינו דוקא היכא שהשליח נעשה בעל דבר א"כ לא שייך כלל הכא האי חששא דאף שנעשה השליח עצמו אח"כ שליח לקבלה לא איכפת לן כיון שאינו בעל המעשה וק"ל:

גמרא דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם כו' עד סוף הפרק. וכתב הר"ן ז"ל דאשמעינן מתניתין דאע"ג דאית לה מיגו דאי בעיא אמרה שלא התנה הבעל כלום אלא מסרה לה לגירושין אפ"ה צריכה לומר בפ"נ עכ"ל. ולא כתב הטעם ונ"ל דאע"ג דבכל דוכתא קי"ל שכל אדם נאמן במיגו מיהו הכא כך היתה תקנת חכמים שצריכה לומר כדי שלא תחלוק בשליחות כיון דלפי דבריה היא נעשית שליח להולכה. מיהו שמעינן מדברי הר"ן ז"ל דכשאומרת שניתן לה לגירושין אינה צריכה לקיום חותמיו דאל"כ אין מקום לדברי הר"ן ז"ל וזה דלא כשיטת הריב"ש ודו"ק:

סליק פרק המביא

כל הגט פרק שלישי

תוספות בד"ה כל הגט כו' בסופרים העשוין כו' לענין גט מודה כו' וס"ת נמי פסלינן בפ"ב עכ"ל. משמע מלשונם דלכאורה דפסולא דס"ת היינו משום דלהתלמד עבידא וקשיא לי דהא מסקינן שם דבלא"ה פסול משום דבעינן שמו ושמה וליכא ודוחק לומר דאיירי כגון שכתב שמו ושמה אח"כ על הגליון. והאמת יורה דרכו דהתוס' לא נתכוונו כאן אלא להוכיח סברתם דיש לחלק בין סוטה לגט דהתם סתמא כשר והכא פסול כמו שפירשו בפרק שני וע"ז מייתי מס"ת והיינו מל' הש"ס דקאמר אי משום כריתות דאית בה הא בעינן לשמה אלמא דכה"ג לא מיקרי לשמה וע"כ משום דמסתמא פסול בגט ונפקא מינה דאף לפמ"ש התוס' בסמוך דהיא דלהתלמד דהכא בלא"ה פסול משום דלא נכתב לשם כריתות כלל אפ"ה נפקא מיניה דסתמא דעלמא כגון שהסופר כתב בפירוש לשם הבעל והאשה אלא שלא שמע מפי הבעל אפ"ה קי"ל דפסול אע"ג דבכה"ג כשר בסוטה והיינו משום דסתמא פסול בגיטין וכשר בסוטה מהטעם שכתבו בפרק שני וזה ברור בכוונת התוס' כמבואר מדבריהם בפ"ק דעירובין ע"ש ודלא כמ"ש מהרש"א ז"ל כאן ועיין בסמוך. ומילתא דתמיהא מידכר דכירנא מה שהובא בהגהת אשר"י בשמעתין ובהגהת מרדכי בשם רבינו יואל שאם לא כתב שמו ושמה בגט כשר בדיעבד ותמיהא לי מההיא דמסקינן בפ' שני גבי ס"ת דמאי ניחוש לה הא בעינן שמו ושמה וליכא אלמא שאין כאן ריח הגט וצ"ע. ויש ליישב דמ"מ כיון דלכתחילה מיהא צריך לכתוב שמו ושמה תו לא חיישינן דלמא אקדים וזזי לספרא דרוב סופרים בקיאין וכותבין כדין דהיינו שמו ושמה ולמילתא דלא שכיח לא חיישינן ועיין מ"ש לעיל בסוגיא זו:

דף כד:

תוספות בד"ה יתר מיכן כו' וא"ת בהכותב טופסי גיטין הו"ל למימר יתר על כן כו' וי"ל דההיא בבא לא תני כלל דאשמעינן כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה דבריהם אינן מובנין לי דסוף סוף כיון דסתמא פסול לא שמעינן מכל הנך בבי דמתניתין אלא מההיא א"כ הו"ל למיתני בההיא דסתמא פסול ולמיתני יתר מיכן ויש ליישב דכל הנך דמתניתין תחילת הכתיבה הוא בהיתר אלא שפסול לגרש בהן ומש"ה קתני להו משא"כ סתמא כההיא דטופסי גיטין לא שכיח כלל שהרי הסופר אסור לו לכתוב סתם תורף הגט לשם גירושין כדאמרינן צריך שיניח כו' וא"כ לא דמי להנך דמתניתין אם לא כדי להתלמד וא"כ לא מיקרי סתמא דבלא"ה פסול משום דלא נכתב לשם כריתות והיינו בבא דרישא ומעיקרא נמי לא קשיא להו להתוס' אלא כיון דסוף סוף תנא לבבא דטופסי גיטין והו"ל למיתני יתר מיכן וע"ז תירצו שפיר דהתם נמי לא קתני משום איסורא דתורף אלא משום התירא דטופס וממילא ידעינן דתורף אסור ופסול כן נ"ל ומה שהקשה מהרש"א ז"ל דאכתי ליתני יתר מיכן נטל ספר תורה לגרש בו כבר כתבתי דלק"מ דס"ת בלא"ה פסול משום דבעינן שמו ושמה וק"ל. ואף את"ל דמשכחת לה שכתב שמו ושמה על הגליון אפ"ה לא שייך למיתני בהדי הנך לפמ"ש דלא קתני אלא הנהו שתחלת כתיבתן בהיתר וק"ל:

בד"ה לאיזו שארצה אגרש כו' ואור"י דאפילו מאן דסבר כו' משום דוכתב לה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מהסוגיא דלקמן באיבעיא דרב הושעיא לרב יהודה וכל הסקלא וטריא דלקמן ונראה דהנך אמוראי דלקמן ודאי סברי דבעלמא נמי אין ברירה אבל ר"י כתב כן לשיטתו שפסק בפרק בית כור ובמסכת נדרים פ' השותפין כמ"ד יש ברירה וא"כ הוצרך לפרש כן כי היכי דלא תיקשי להו סתמא דמתניתין דהכא וכ"כ מהרש"ל ז"ל בספר ים של שלמה במס' בבא קמא פ' הפרה ע"ש ולקמן אפרש באריכות כל הסוגיא:

רש"י בד"ה הא גדולה מני מגרש וכי מפקא ליה לא חיישי' לאיסור אשת איש כו' עכ"ל. מדקדוק לשונו נראה דדוקא משום האי חששא קשיא ליה אבל אי לאו האי חששא לא איכפת לן במה שאין גט מוכח מתוכו אף למאי דקס"ד דאתיא כר' מאיר וכן נראה מלשון רש"י בכמה דוכתי וכמו שכתבתי לעיל דף כ"ב גבי דבר שיכול לזייף אלא דלפ"ז קשיא הכא קושיית התוספות דלמאי דמוקי לה בעידי מסירה אמאי קאמר ור' אלעזר היא דהא כר' מאיר נמי מיתוקמא וע"י ע"מ. ולענ"ד נראה ליישב דעיקר דיוקא דדייקינן הא גדולה מני מגרש אפילו לכתחילה משמע והיינו משום דלישנא דמתני' קשיא דבכולהו בבי קתני פסול לגרש בו והכא קתני לא יגרש בו את הקטנה ואמאי לא קתני פסול לגרש בו את הקטנה אע"כ דדיוקא אתא לאשמעינן דלגדולה מיהא מותר לגרש בו לכתחלה וא"כ מסתמא היינו כסתם גירושין בכל מקום וא"כ תו לא מצינן לאוקמי כר' מאיר דלר"מ כיון דלא בעינן עידי מסירה בשאר גיטין אי איתא דהכא צריך דוקא ע"מ תו לא שייך שפיר דיוקא דמתניתין אע"כ דאתיא כר' אלעזר דלדידיה בכל הגיטין בעינן ע"מ וא"כ אתי שפיר דיוקא דמתני' דלגדולה שפיר מני לגרש לכתחלה כדין שאר גיטין ואע"ג דבשאר גיטין כשרוצה לינשא אינה צריכה להביא ע"מ לפני הב"ד כמ"ש התוס' בכמה דוכתי שאף רש"י ז"ל סובר כן עיין דף כ"ג והכא צריכה להביא לפני הב"ד. מיהו מתניתין לא איירי בהיתר הנשואין אלא עיקר דין גירושין קתני דגדולה מני לגרש כדין שאר גירושין כן נ"ל נכון והר"ן ז"ל כתב בענין אחר בשם הרמב"ן ז"ל משום דבלא"ה לא מיתוקמא מתניתין כר"מ דהא אפי' מצאו באשפה כשר ע"ש. מיהו אי לאו דקדוק לשון רש"י ז"ל היה נ"ל דאי לאו דמיתוקמא בע"מ וכר"א דוקא יש כאן חשש איסור להסופר לכתוב הגט לבעל שיש לו שני נשים ששמותיהן שוות דשמא ימסור לה הבעל ע"י עידי חתימה לחוד ואח"כ יערער ויאמר לא אותך גרשתי אלא לחברתך וממנה נפל ומצאתו וע"י כן יכול לקלקלה דבכה"ג חיישינן בפ' גט פשוט דף קס"ז וכפי' מהרש"א ז"ל שם והכא איכא למיחש יותר דוק ותמצא ובפ"ק דמציעא מוכח להדיא דלכתחלה לא כתבינן היכא דאיכא שום צד חששא ועוד שהרי יכול להפסידה ג"כ הפירות והכתובה ע"י טענה זו תדע דהא אפי' במוקדם לחד יומא חיישינן לפסול הגט שתפסיד האשה הפירות שלא כדין וכ"ש הכא שיוכל להפסידה לגמרי ע"י ערעור זה ומש"ה לא מיתוקמא כר' מאיר אף אי לא בעי מוכח מתוכו אבל כר"א אתי שפיר כיון דלעולם בעינן ע"מ וא"כ תו לא מני לערער ולהפסידה כלום אלא דמדקדוק לשון רש"י ז"ל לא משמע כן ונראה דלעיקר מילתא נקיט אף למאי דמוקמינן כר"א אפ"ה מחמרינן שצריכה להביא עידי מסירה לפני הב"ד כשרוצית לינשא והיינו משום חומרא דאשת איש ולקושטא דמילתא כתב כן ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בעידי מסירה ור"א היא אבל לר"מ בעינן שיהא מוכח כו' עכ"ל. והיינו משום דקשיא להו למאי דמוקי בע"מ למה הוצרך לומר ור"א היא ואמאי לא מוקי לה אליבא דכ"ע ואפילו כר"מ וע"י ע"מ אע"כ דלר"מ לא מהני ואף שכתב בלשון הש"ס דלא מצי לאוקמי כר' מאיר מהני טעמא דכתיבנא אין בזה סתירה לדברי התוס' דאינהו לטעמייהו שכתבו לעיל דף ד' ובכמה דוכתי דלר"מ נמי לא סגי לעולם בשום גט אלא ע"י ע"מ עם עידי חתימה וא"כ לפ"ז ודאי הוי מצי לאוקמי הכא כר"מ אלא ע"כ משום דלדידיה בעינן מוכח מתוכו אבל מ"ש בלשון הש"ס היינו לשיטת הסוברים דלר"מ לא בעינן ע"מ ודו"ק:

בא"ד וא"ת דתנן בפ' גט פשוט כו' ופריך בגמרא וליחוש כו' ומשני הכי אמר רב כו' והשתא היכי מיירי כו' עכ"ל. ולכאורה כל אריכות דבריהם בזה הם אך למותר דבלא"ה ע"כ הא דמביא התם שני יוסף ב"ש אין מגרשין אלא זה בפני זה היינו שלעולם אין מתירין לינשא אלא ע"י שיעידו עידי מסירה שניהם היו בשעת הגירושין וא"כ הו"ל לאקשויי בפשיטות דלמה לן כולי האי כיון דאיכא ע"מ אפילו זה שלא בפני זה נמי שרי ע"י שיעידו שזו היא אשתו שגירש בפניהם ואפשר שכתבו כן לאלומי הקושיא דעל התרוץ היה באפשר לומר דתקנתא דפסיקא נקיט לגרש זה בפני זה כגון שאין האשה לפנינו בשעת הגירושין ושולח הגט ע"י שליח אבל על המקשן מקשו שפיר דבשום ענין לא מצי לאקשויי. מיהו לפמ"ש בלשון הש"ס אתי שפיר דהסוגיא דהכא היינו ממש כסוגיא דהתם. תו יש לי לדקדק מאי מקשו התוס' לעולם דהתם איירי בלא הוחזקו ונהי דאמרי' לקמן דלא חיישינן היינו דיעבד. אבל אכתי מקשה שפיר לכתחלה היכי כתבינן וכדפרישית לעיל מסוגיא דב"מ וצ"ע:

דף כה.

רש"י בד"ה וחוזר ביובל לנחלתו משום מנות יובל והדר שקלי כדמעיקרא עכ"ל. נראה שכתב כן לפי מאי דאמרינן בסמוך ואי אשמעינן שדה משום דאחומרא כו' א"כ ע"כ היינו לענין מנות יובל לחוד אבל לענין שיבטלו החלוקה לגמרי לא שייך לומר לחומרא דאדרבא קי"ל לענין ממון המע"ה וכיון דמספקא לן אי יש ברירה א"כ לענין ממון מוקמינן אחזקתו ונראה דרש"י סובר כן דהלכה כשיטת רוב הפוסקים דמספקא לן אי יש ברירה או לא ודלא כמ"ש מהרש"ל בפרק הפרה ואכתבנו בסמוך:

שם בגמרא צריכא דאי אתמר בהא משום דבעינן לה לשמה אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא ניהדר אבל ירושה ומתנה לא. ויש לתמוה דמכיון דאמר דקס"ל דדוקא בגיטין אמרינן אין ברירה מגזירת

הכתוב ולא בשאר דוכתי וא"כ לאיזה צורך מסיק אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא כו'. ותיפוק ליה דבלא"ה הו"א לענין יובל יש ברירה כמו בשאר דוכתי בכל התורה חוץ מגיטין. ומהרש"ל ז"ל בפ' הפרה האריך בזה ע"ש ותמצא נחת לפי שיטתו. ולענ"ד נראה ליישב משום דבלא"ה קשיא לי אמאי לא מייתי הש"ס דאזדא רבי יוחנן לטעמיה דשמעינן ליה בפרק משילין דהוא דאמר אין ברירה אפילו בדרבנן ופליג אדרבי אושעיא אע"כ דבההיא פשיטא לתלמודא דאיכא למימר דהא דקאמר ר"י אין ברירה היינו להחמיר משום דמספקא ליה ובהא לחוד פליג אדרבי אושעיא דר"א סבר דבדרבנן אמרינן יש ברירה לקולא משום דספיקא דרבנן לקולא ורבי יוחנן סבר דאפילו בספיקא דרבנן נמי מחמרינן לענין ברירה אי משום דסובר דתחומין יש לו עיקר מן התורה כדאיתא בפרק בכל מערבין דף ל"ז ע"ב ע"ש בתוספות לענין ספק עירוב משא"כ לענין דחוזרין זה לזה ביובל נראה לכאורה דלאו משום חומרא הוא דלענין ממון קי"ל המע"ה מש"ה הוצרך הש"ס לומר דאפ"ה ה"א לטעמא משום דלהחמיר והיינו כפירש"י ז"ל וכמו שכתבתי נמצא לפ"ז הא דאמרינן אי אשמעינן בהא ה"א משום דוכתב לה לשמה ע"כ היינו דה"א דבגיטין אמרי' ודאי אין ברירה מגזירת הכתוב אבל בכל התורה מספקא ליה לר"י יוחנן כדשמעינן ליה פרק משילין דא"א לומר בשום ענין דבכל התורה ס"ל ודאי יש ברירה דא"כ אמאי מחמיר אפילו בעירובין אע"כ דמספקא ליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי איצטריך ליה לר' יוחנן לאשמעי' ההיא דהאחין שחלקו ותיפוק ליה דאפי' אי מספקא ליה נמי אמרי' דמחזירין משום דלהחמיר לכך הוצרך הש"ס לומר דה"א מכר אמר רחמנא ליהדר ולא מתנה וירושה דודאי לא מצי למימר לחלק בין מכר לירושה לחוד דמהיכא תיתי הא כיון דמספקא לן אי אמרינן אין ברירה וא"כ היינו מכר היינו ירושה לכך מסיק דהיא גופא קמ"ל דסל"א נהי דאחין שחלקו אין ברירה אכתי מנא לן דלקוחות נינהו דילמא מקבלי מתנה הם זה מזה ומתנה לא אמר רחמנא ליהדר קמ"ל דלקוחות הן כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

שם ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא כו' צריכא. ותמיהא לי כיון דמשמע מיהא דהשתא דהאחין שחלקו חומרא היא א"כ מאי ואזדא לטעמיה דקאמר דהא כולהו אמוראי נמי דפליגי אדר' יוחנן וסברי בשמעתין דאחרון פוסל מכהונה אפ"ה סברי בע"כ דאחין שחלקו מחזירין ביובל מדקתני במתני' בהדיא פסול נגרש בו אלמא משום דלהחמיר אמרינן אין ברירה וממילא דאחין שחלקו מחזירין דהוי נמי לחומרא ואי משום דלהני אמוראי אפשר דס"ל בעלמא יש ברירה לגמרי ודוקא בגיטין פסול מגזירת הכתוב וא"כ לר' יוחנן נמי דילמא הכי הוא דבעלמא מספקא ליה כדמספקא לתנאי ואמוראי טובא והכי קי"ל להלכתא ודוקא גבי גיטין פשיטא ליה משום גזירת הכתוב. ולענ"ד דנהי דלהני אמוראי ס"ל דדוקא בגיטין סברי דאין ברירה אבל בעלמא יש ברירה מ"מ לרבי יוחנן א"א לומר כן אלא דרך צריכותא בעלמא דאי לקושטא דמילתא הא שמעינן לר' יוחנן בעלמא דסובר הלכה כסתם משנה וא"כ אמאי קאמר האחין שחלקו מחזירין ביובל דהא סתם משנה דדמאי גבי הלוקח יין מן הכותים סתם לן כמאן דאמר יש ברירה אף להקל אע"כ דר' יוחנן לא ס"ל כסתמא דדמאי אלא כסתמא דמתניתין דהכא דפסול נגרש בו ולא משמע ליה לר' יוחנן כלל לחלק בין גיטין לשאר דוכתא ולפ"ז ע"כ הא דאמרי' לחלק בין גיטין כו' היינו דרך צריכותא אי לאו ההיא דאחין שחלקו אבל למסקנא טעמא דתרוייהו משום דלגמרי ס"ל דאין ברירה ואי תקשי אכתי היאך סמיך ר"י אמתניתין דהכא לגמרי אין ברירה דילמא טעמא דמתניתין דוקא להחמיר הא ליתא דסוף סוף ליתא לסתמא דדמאי דסבר ודאי יש ברירה מקמי מתניתין דהכא וא"כ מהיכא תיתי נאמר דמספקא ליה לתנא ועוד נראה דרבי יוחנן סבר דההיא בבא דלאיזה שתרצה אגרש קתני במתניתין דומיא דאינך בבי קמאי דמן התורה אינן גט לגמרי וא"כ ה"נ דכוותיה כן נלע"ד. אלא דמלשון מהרש"ל ז"ל בפ' הפרה ביש"ש שלו נלע"ד עוד שיטה אחרת דהא דאמרי' הכא אי אשמעינן שדה משום דלחומרא היינו לצריכותא בעלמא וה"ה דאין החלוקה בטילה אלא שמחזירין לקיים מצות יובל כפירש"י ז"ל דהדר שקלי לגמרי כ"א חלקו כדמעיקרא אבל למסקנא דר' יוחנן סובר ודאי אין ברירה מדקאמר אחרון אינו פוסל ממילא לענין אחין שחלקו סובר דמחזירין ביובל לגמרי וחולקין חלוקה אחרת וא"כ א"ש הא דקאמר ואזדא לטעמיה. ועפ"ז יש ליישב שיטת מהרש"ל ז"ל ביש"ש פ' הפרה אף דנראה מדבריו שלא נתכוון לזה אלא דכאן כתב להדיא בספר חכמת שלמה בשם הסמ"ג דהא דמחזירין ביובל היינו שהחלוקה בטילה לגמרי ועכ"ז יש לתמוה טובא על מה שהקשה מהרש"ל לדברי הרמב"ם ז"ל אהדדי לענין איזה שתרצה אגרש פסק שהיא ספק מגורשת ובאחין שחלקו פסק מחזירין זה לזה ביובל על שהפריז מהרש"ל ז"ל על המלה וכתב דמה שפסק הרמב"ם ז"ל ספק מגורשת הוא טעות סופר או כשגגה היוצא מלפני השליט. ועיקר דבריו הם מההיא דהאחין שחלקו דבאמת אין כאן מקום קושיא על הרמב"ם ז"ל דאף אם נאמר דלקושטא דמילתא לר' יוחנן חוזרין וחולקין לגמרי והיינו מדקאמר הכא אף אחרון אינו פוסל מ"מ אנן דלא קי"ל בהא כר' יוחנן אלא כזעירי ור' אסי דאמרי אחרון אינו פוסל והיינו ע"כ משום דמספקא להו אם יש ברירה אי לאו וה"נ שמעינן לר' אסי דמספקא ליה בכמה דוכתי בהאחין שחלקו אי יורשין הוי אי לקוחות והיינו משום ספיקא דברירה כמ"ש התוס' לקמן ואפ"ה פסק הרמב"ם ז"ל שפיר דאחים שחלקו מחזירין ביובל ולא כר' יוחנן דהחלוקה בטילה לגמרי אלא כסברת הצריכותא דלהחמיר לחוד מחזירין לקיים מצות יובל משום ספיקא דברירה וזה ברור. ועיין מה שכתוב בזה ס"פ השולח בשיטת הרמב"ם ז"ל ובלשון מהרש"ל ז"ל. ובר מן דין תמוהין לי דברי מהרש"ל ז"ל שפוסק הלכה למעשה באיזה שתרצה אגרש דאין בו ממשות גט כלל אלא דפוסלה מן הכהונה והיינו משום דבדאורייתא אין ברירה כלל אפילו להקל ודוקא במילתא דרבנן מסקינן פרק משילין דיש ברירה. וכ"כ מהרש"ל ז"ל שם בכללי דיני ברירה שלו ע"ש בכלל ראשון. ואני בעניי לא זכיתי להבין לדבריו דא"כ לענין איסור כהונה אמאי מחמרינן הא איסור כהונה נמי מילתא דאורייתא הוא וממילא ליתא להאי כללא דכייל מהרש"ל ז"ל ועוד דבלא"ה לא מצינו לחלק כה"ג בכל הש"ס בין מילתא דרבנן לדאורייתא ואדרבה אמרינן בכל דוכתא כל מילתא דרבנן כעין דאורייתא תיקנו ואי ס"ל דמדאורייתא אפילו לקולא אין ברירה א"כ ה"ה וכ"ש לאיסורי דרבנן דאמרינן מיהא להחמיר אע"כ הא דמפלגינן בפרק משילין בין דאורייתא לרבנן היינו משום דבדאורייתא דוקא חיישינן לספיקא דאין ברירה להחמיר ולא בדרבנן משום דספיקא דרבנן לקולא. וכ"ז לענ"ד ברור אף שאיני כדי להשיג על מהרש"ל ז"ל מ"מ בהכי ניחא לי לקיים דברי הקדמונים כשיטת הרמב"ם ז"ל וכ"כ הר"ן דבאיזה שתרצה אגרש אינו אלא ספק גירושין וכן נראה שכל הפוסקים מודו בהא מדפסקו כזעירי ורב אסי וכדאיפסקא נמי הלכתא בפ' משילין ומה שהקשה מהרש"ל ז"ל עוד מלשון הרמב"ם ז"ל באחין שחלקו נגייס כו' שפסק פטורין מן המעשר אלמא משום דאין ברירה אף להקל. ולענ"ד משום הא לא איריא דכיון שסובר הרמב"ם ז"ל דמילתא דברירה מספקא לן לפי פסק ההלכה א"כ ודאי יפה פסק שפטורים מן המעשר דהא קי"ל דספיקא לאו בר עשורי הוא כדאיתא פ"ק דמציעא בסוגיא דמסותא ע"ש סוף דבר לא זכיתי להעמיד שיטת מהרש"ל ז"ל וצ"ע ודו"ק:

שם אי נמי כתחלה. ופירש"י וטעמא לאו משום ברירה וקשיא לי דהאמר רבי יוחנן בהדיא לקוחות הן וא"כ משמע דהיינו משום דאין ברירה דאל"כ הו"ל למימר סתמא מחזירין ביובל תו קשיא לי כיון דקושטא דמילתא הא דמחזירין חומרא היא א"כ אמאי לא סגי ליה בשינויא קמא דה"א לטעמא דר"י משום דלהחמיר ול"ל דעכשיו בעי למימר דבעלמא לית ליה לר"י אין ברירה אפילו להחמיר הא ליתא דבהדיא אמר פ' משילין דאין ברירה מיהו להחמיר ולולא פירש"י ז"ל היה נ"ל על הדרך שכתבתי לעיל דהא דקאמר מעיקרא משום דלחומרא היינו שאין מחזירין אלא לקיים מצות יובל והדר שקלי כדמעיקרא דנהי דמספקא לן אי יש ברירה אפ"ה אמרינן לענין ממון המע"ה וע"ז מסיק א"נ כתחלה פירוש דאפילו את"ל דהאי מחזירין היינו לבטלה החלוקה לגמרי אפ"ה לא תידוק מיניה דאין ברירה לגמרי דלעולם משום דמספקא ליה והא דלא אמרי' המע"ה היינו משום שאין זו חזקה גמורה דקרקע בחזקת בעליה עומדת וא"כ יד כל האחין שוה בה והיינו דקאמר כתחלה ואע"ג דר"י סבר קנין הפירות כקנין הגוף דמי אפ"ה לא מיקרי בהכי מוחזק כדאמרינן גבי משכיר ושוכר דלא מיקרי השוכר מוחזק אלא חזקת מרא קמא וה"נ דכוותיה וכ"ש דיש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל דאף אם נפרש כוונתו דמחזירין ביובל היינו שבטלה החלוקה לגמרי אפ"ה א"ש מה שפסק דלענין ברירה הוי ספק בגיטין ואעפ"כ לא שייך המע"ה כדכתיבנא וכ"ש למאי דפסק הרמב"ם ז"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וא"כ יד כל האחין שוה בה ודו"ק:

שם בעי מיניה רב הושעיא מרב יהודה כו' א"ל תניתוה כו' איתיביה האומר לבניו. וקשיא לי דהא שמעינן ליה לרבי הושעיא גופא דאמר בפ' הדר דף ס"ח דמילתא דברירה פלוגתא דב"ש וב"ה היא וממילא דקי"ל כב"ה דאמרינן יש ברירה אף לקולא ואפילו בדאורייתא דהשתא להמת בבית ולו פתחים הרבה דפליגי ב"ש וב"ה מיקרי טומאה דאורייתא כדאיתא בפ' משילין וא"כ ממילא דלא ס"ל לר' הושעיא כלל כמתני' דהכא אפילו בלאיזה שתרצה אגרש ומאי קמיבעיא ליה. ואין לתרץ ע"פ שיטת ר"י לעיל בד"ה לאיזה שתרצה לפי' ר"י למאן דאית ליה יש ברירה אפ"ה מודה בגיטין משום לה לשמה הא ליתא דלפ"ז משמע דאין לחלק בין תולה בדעת עצמו או דעת אחרים דאדרבה תולה בדעת אחרת גרע טפי שאין מבורר כלל בשעת כתיבה ואכתי אמאי קמיבעיא ליה לר' אושעיא. ועוד דאדרבה לשיטת ר"י קשה יותר דילמא הא דקפשיט ליה ר' יהודה תניתוה היינו משום הא גופא דס"ל כר' אושעיא דפר' הדר דיש ברירה וא"כ ע"כ סתמא דמתני' דהכא בגיטין היינו משום דבעינן לשמה וממילא פשיט שפיר דלפ"ז ה"ה תולה בדעת אחרים. וא"כ מאי מקשה ליה רבי אושעיא מפסחים הא אינהו גופייהו לא איירי אלא בגיטין הא בעלמא יש ברירה. ולכאורה היה נ"ל לפי' דאף למאן דסבר ליה בעלמא יש ברירה אפ"ה ההיא דפסחים דמיא להאי דגיטין דהא בפסח נמי בעינן לשמה דהיינו לשם בעליו וא"כ אי בעינן בגיטין שיהא מבורר בשעת כתיבה ה"ה בפסח שייך האי טעמא שצריך שיהא מבורר בשעת שחיטה מקשה שפיר. ואף שיש לחלק דדוקא בגיטין אם אינו מבורר פסול דהו"ל סתמא פסול כדאמרינן ריש זבחים משום דסתמא לאו לגירושין קאי. משא"כ בקדשים דסתמא כשר כדאיתא שם בזבחים וכה"ג ראיתי שכתבו תוס' בפ' בכל מערבין דף ל"ז גבי שתי נשים שלקחו קיניהם ע"ש. אלא דלענ"ד דבריהם תמוהין דהא דאמרינן סתמא כשר בקדשים דסתמא לשמה קאי היינו לענין דלא הוי שינוי קדש דכיון שכבר הופרש והוקדש לשם עולה או חטאת מסתמא להכי קיימא. וכן לענין שינוי בעלים שכיון שהבעלים הפרישו בפירוש והכהן הקריב סתם סתמא לשם בעלים הקריב. משא"כ בשתי נשים שהפרישו קיניהם שעדיין לא נתברר מעולם בכל קן של מי הוא וכן ההיא דפסחים באומר הריני שוחט על מי שיעלה מכם שלא נתברר קודם השחיטה מי ומי הם הבעלים תו לא שייך לומר סתמא כשר. וא"כ מקשה שפיר אי ס"ל דבגיטין כה"ג פסול משום שצריך שיהא מבורר בשעת הכתיבה. א"כ בפסח נמי בעינן שיהא מבורר בשעת שחיטה ואמאי כשר. אלא דאכתי קשה א"כ הא לרבי אושעיא גופא כיון דס"ל כב"ה דיש ברירה. א"כ ע"כ טעמא דמתני' משום לשמה וא"כ תקשי ליה מתני' דהכא אמתני' דפסחים משום טעמא דלשמה כדפרישית ומאי ענין האי קושיא עליה דר"י למאי דפרישית דמלתא דפשיטא דלענין טעמא דלשמה אין לחלק בין תולה בדעת עצמו לדעת חבירו. ועוד דא"כ אין מקום לכל הסוגיא וטריא דבסמוך לענין תולה בדעת עצמו או תולה בדעת אחרים דנהי דבשאר דוכתי שייך לחלק מ"מ לענין גיטין לא שייך לחלק. והנלע"ד ליישב בזה דאף אם נאמר דר' אושעיא דהכא היינו האי דפרק הדר כדמשמע מלשון התוספות שם אפ"ה מצינן למימר דאיהו גופא לא סבר אליבא דב"ה יש ברירה אלא במילתא דרבנן והיא דהמת בבית ולו פתחים הרבה סובר דבלא"ה היא דסוף טומאה לצאת לא הוי אלא מדרבנן כמו שפירש רש"י ז"ל בפ"ק דביצה דף י' דב"ה כולם טמאין ע"ש וכמ"ש שם בחילופי וסובר ר' אושעיא דפרק הדר דאע"ג דעיקר טומאת אהל מדאורייתא אפ"ה מיקל ב"ה ואמרו דיש ברירה כיון דסוף טומאה לצאת לא הוי אלא מדרבנן והיינו דמדמי לה לעירוב דהוא נ"כ מדרבנן. והא דאמרינן פרק משילין דההיא דהמת בבית מקרי דאורייתא היינו לר' אושעיא דפ' משילין דמוקי לפלוגתייהו דב"ש וב"ה לטהר הפתחים מכאן ולהבא משמע דלמפרע מודו ב"ה דטמאים משום דאין ברירה. וא"כ ע"כ דסוף טומאה לצאת הוא מדאורייתא או דאף שהוא מדרבנן מ"מ סובר רבי אושעיא כיון דעיקר טומאת אהל מדאורייתא תו לא פלוג רבנן ובכל ענין מחמרינן לענין ברירה כה"ג כמ"ש תוספות פ' בכל מערבין דף ל"ז ע"ב בד"ה מאן האי תנא ע"ש. נמצא דלפ"ז לא פליגי ר' אושעיא דפ' הדר ורבי אושעיא דפ' משילין אלא בדבר שהוא מדרבנן ועיקרו מדאורייתא אבל במילי דהוי מדאורייתא ממש מודה ר' אושעיא דפ' הדר דאיהו ר' אושעיא דשמעתין דאמרינן אין ברירה מיהא להחמיר והיינו מתניתין דהכא לאיזה שתרצה אגרש פסול אלא דקמיבעיא ליה לרב אושעיא בתולה בדעת אחרים וקפשיט ליה ר' יהודה דאין חילוק והיינו מסברא דנפשיה. מיהו בעיקר הדין פשיטא ליה לר' אושעיא דר"י כוותיה ס"ל דאין לחלק בין גיטין לשאר מילי דהוי מדאורייתא משום דלא משמע ליה כלל האי דרשא שצריך להיות מבורר בשעת כתיבה אלא לצריכותא בעלמא וא"כ למאי דפשיט ליה ר"י דאין חילוק בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו מקשי ליה שפיר ממתניתין דפסחים וע"ז קאי שפיר כל הסוגיא וטריא דלקמן ועוד נ"ל דאף את"ל דר"י דפשיט ליה היינו משום דסבר בעלמא יש ברירה אף בדאורייתא כאינך אמוראי דסברי הכי לשיטת ר"י לעיל אלא דוקא בגיטין מחמרינן משום לשמה ומקשי ליה ר' אושעיא מפסחים נמי משום טעמא דלשמה אפ"ה א"ש הסוגיא וטריא דבסמוך דמקשה אביי קא בעי מיניה תולה בדעת אחרים כו' והכי קא קשיא ליה נהי דמסברא איכא לחלק בין גיטין לשאר איסורי דאורייתא אכתי קשה מאי קאמר ר"י תניתוה דהא מתניתין ליכא ראיה דמחמרינן טפי בגיטין אלא איכא למימר דתנא דמתניתין לא מפליג בגיטין מבשאר דוכתי אלא דבכ"מ במילי דאורייתא מחמרינן בתולה בדעת עצמו ולא בתולה בדעת אחרים כיון דמצינו להדיא שאר תנאי דמפלגי בהכי וכדמייתי כל הסוגיא וטריא כ"ז נלע"ד ודוק היטב כי נכון הוא:

שם איתיביה האומר לבניו וכו' ואע"ג דכמה תנאי פליגי בדין ברירה אפ"ה מקשה מסתם משנה והא דלא מקשה מסתם מתניתין דדמאי גבי הלוקח יין מבין הכותים שנשנית קודם וס"ל יש ברירה היינו

משום דבההיא ולאי פליגי דאפילו בתולה בדעת עצמו יש ברירה וא"כ ר"י סבר כסתם מתני' דהכא דאין ברירה אבל מההיא דפסחים מקשה שפיר כיון דמצינן לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים א"כ לית לן למימר דפליגי אסתמא דהכא ואת"ל דסוף סוף פליגי אהאי דדמאי דא"כ כ"ש דקשה טפי אלר"י דהא הו"ל תרתי סתמי דיש ברירה ההיא דדמאי וההיא דפסחים והיאך פסק ר"י דלא כתרתי סתמי וסמיך אחדא ומכ"ש למאי דפריסית בסמוך דכל הסקלא וטריא דר' אושעיא ור"י היינו דוקא לענין גיטין ופסחים משום לשמה א"כ בלא"ה א"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה אא"ב כו' תימא דבנדרים משמע כו' י"ל דסוגיא דהכא איירי א"א שה לבית אבות דאורייתא עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מהיכא תיתי נאמר דסוגיא דהכא לא ס"ל כסוגיא דהתם ולמאי דפריסית א"ש דהכי קאמר ליה ר"י לר' אושעיא אושעיא ברי מה ענין פסחים אצל גיטין פי' דהא לדידך גופא יש חילוק בין דאורייתא לדרבנן לענין ברירה כמ"ש באריכות מההיא דפ' הדר ופ' מפלין וא"כ מאי קמותבית מפסחים דהוי דרבנן לגיטין דמדאורייתא אע"כ דלדידך פסחים נמי דאורייתא דסבירא לך שה לבית אבות דאורייתא וא"כ ע"כ מיבעית לאוקמי כדי לזרזן במצות וכן למאי דפריסית דסקלא וטריא דר"י ורבי אושעיא היינו משום לשמה שצריך שיהא מבורר בשעת כתיבה וכן בפסחים בשעת שחיטה וא"כ ע"כ דס"ל לרבי אושעיא דשה לבית אבות מדאורייתא וא"כ מהדר ליה ר"י שפיר משא"כ סוגיא דנדרים אתיא אליבא דהלכתא דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה ומש"ה מוקי למתני' דפסחים משום דשה לבית אבות לאו דאורייתא ומה"ט גופא אתי שפיר דר' יוחנן גופא מסיק דאיירי דוקא לאמנינהו מעיקרא והיינו משום דאזיל לשיטתו דאפילו בדרבנן קי"ל אין ברירה כדאיתא פ' מפלין וא"כ ע"כ ההיא דפסחים לא מתוקמא אלא בדאמנינהו מעיקרא דאל"כ הוי אמרי' דאין ברירה אפילו אי שה לבית אבות לאו דאורייתא דכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקנו וא"כ שפיר קאמר דיקא נמי כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה הדר מותיב ליה תולה בדעת אחרים ע"ז אינה תמיה דשפיר מותיב למאי דפשיט ליה עכ"ל. ויש לתמוה א"כ לאיזה צורך הזכירו אביי בדבריו ולפי שיטתינו א"ש דבלא"ה לא הוי מתמה אביי מידי אהא דפשיט ליה תולה בדעת עצמו משום דמצינן למימר דר"י סבר בכל התורה כולה יש ברירה כסתמא דדמאי וא"כ קא פשיט ליה שפיר תניתוה לע"כ טעמא דמתני' דשאני גיטין משום לשמה דאל"כ תקשי סתמא אסתמא וא"כ אדרבא לענין לשמה גרע טפי תולה בדעת אחרים מבדעת עצמו אבל מדמותיב ליה רבי אושעיא מפסחים א"כ ע"כ דלא שני ליה אליבא דר"י בין גיטין לשאר דברים א"כ מקשי אביי שפיר מאי פשיט ליה תולה בדעת עצמו וזה לפי השיטה שכתבתי לעיל בשם התוס' פ' בכל מערבין דלענין פסחים לא שייך ה"ט דלשמה משום דסתמא לשמה קאי. אמנם לפי שיטתינו שכתבנו דבפסחים נמי שייך ה"ט דבעינן שיהא מבורר בשעת שחיטה אפ"ה א"ש דמקמותיב ר' אושעיא מתולה בד"א דוקא אלמא דלאו בטעמא דלשמה איירי דאל"כ הו"ל לאתויי מרישא דמתני' פרק האשה דביתום ששחטו עליו אפוטרופסין דלייקינן מיניה יש ברירה ונהי דלאו התם שה לבית מ"מ היינו כמ"ד שה לבית אבות לאו דאורייתא משא"כ רבי אושעיא דהכא דלא אסיק אדעתיה דלאו דאורייתא א"כ אמאי לא מייתי מהאיש דלא בעינן שיהא מבורר בשעת שחיטה אע"כ דלא איירי בהכי אלא בדיני ברירה בעלמא פליגי ומש"ה ניחא ליה לאתויי מההוא דהאומר לבניו שהתנה בפירוש ותלה נ"כ בד"א והיינו לגמרי כההיא דגיטין באשה שתנא בפתח תחילה וקס"ל דכולהו תנאי מודו במתנה בפירוש ותולה בד"א ומש"ה לא מצי לאקשויי מההיא דיתום ששחטו דלא התנה בפירוש שהוא תולה בד"א וא"כ ההיא ודאי פלוגתא דתנאי היא ולא אתיא אלא כמ"ד יש ברירה משא"כ אי הוי תליא משום לשמה לא שייכי כל הני חלוקים וא"כ א"ש דמלקא מותיב ליה דוקא מההיא דתולה בד"א אלמא בדיני ברירה בעלמא איירי וא"כ מאי קפשיט ליה לר"י מתולה בדעת עצמו כנ"ל נכון ודו"ק:

רש"י וקפשיט ליה לאיזה שארצה כו' דילמא תולה בדעת עצמו כו' דמלאתניא ברישא גילה בדעתו שהיה פוסח כו' עכ"ל. לפ"ז נראה לסברא זו תולה בדעת אחרים גרע אפי' מהנהו דיני ברירה דלא התנה כלל אלא אתיין ממילא כגון ההיא דהאחין שחלקו וההיא דהמת בבית ולו פתחים הרבה והרבה כיוצא באלו דהא לא שייך בכל הני לומר דגילה בדעתו שהוא פוסח על שתי הסעיפים וזה היפך ממ"ש התוס' בסמוך דההיא דהלוקח יין עדיף מההיא דהאחין שחלקו ולקמן אפרש בזה אי"ה:

בד"ה מבין הכותים כו' ואין לו כלי להפריש כו' עכ"ל. ובפ' מרובה פי' רש"י דאיירי בע"ש בין השמשות כמ"ש התוס' כאן ואין להקשות מליליא אלידיה דלדוגמא בעלמא נקט דאיירי באחד מתרי גווני וכבר עלה בלבי לייסב שהוכרח רש"י ז"ל לפ' בפנים שונות כ"מ לפי הסוגיא ולפי שהוא בדרך ארוכה ונראה שלא נתכוון רש"י ז"ל לזה לכך לא כתבתיו והחכם יבין מדעתו מתוך מה שאפרש בסמוך:

תוספות בד"ה הלוקח יין כו' ור' יוסי ור"ש אע"ג דס"ל במנחות כותים גירי אריות הן דאמרי' תורמין משל עובדי כוכבים על של כותים כו' עכ"ל. ואע"ג דמהאי בבא לא מוכח מידי דאפשר משום דס"ל אין קנין לעובדי כוכבים להפקיע מיד מעשר וא"כ אפי' אי כותים גירי אמת הן שרי להפריש מזה ע"ז דשל עובד כוכבים נמי חייב מדאורייתא אלא מדאסרי ר"י ור"ש לתרום משל עובדי כוכבים וכותים על של ישראל אלמא דס"ל יש קנין לעובדי כוכבים להפקיע אלא מדרבנן הוא דמחייב גזירה משום בעלי כיסין וא"כ ע"כ לכותים גירי אריות ומש"ה אסור להפריש משלהם על של ישראל ושרי להפריש על של עובדי כוכבים אבל אכתי קשה לי א"כ לר"י ור"ש גירי אריות הן והו"ל כשל עובדי כוכבים אמאי מחייבי כלל להפריש בלוקח יין מבין הכותים דלכאורה נראה בכמה דוכתי וכדמשמע בבכורות דף י"א דהיאך דהא דמחייבי מדרבנן בלוקח מעובד כוכבים היינו בלוקח קודם מירוח אבל לאחר שנתמרחו ביד עובד כוכבים פטור לגמרי כמו דפטרינן מירוח הקדש לגמרי וא"כ בלוקח יין דהוי כלאחר מירוח דמשירד לבור הוי גמר מלאכתו א"כ פטור לגמרי. מיהו בתוספות דמנחות דף ל"א ראיתי שתוס' נסתפקו בזה בתבואה של עובד כוכבים ומירח עובד כוכבים אי מחייב הלוקח מיהו מדרבנן או לא ואמאי לא איפסטו להו מההיא דלוקח יין מבין הכותים ואפשר דאיכא למילחי דאיירי שלקח הכותי הענבים מישראל ועשה מהן יין דכה"ג מחייב אפילו בשל עובד כוכבים מדרבנן. אבל קשה אם כן אמאי נקט כלל הלוקח יין מבין הכותים דהא מילתא דפליגי בהו לענין ברירה או לענין בקיעת הנוד הוי מצי למיפלג בלוקח טבל גמור מישראל אע"כ הא דנקט לוקח מכותי היינו משום דישראל אסור לו למכור טבל כמו ששנינו במסכת דמאי ומש"ה נקט כותי שאינו מקפיד על זה אפילו אי גירי אמת הן כמ"ש תוספות בסמוך וא"כ אי ס"ד כדפריסית שהכותי לקח הענבים מישראל הרי שמכר ישראל בטבלו ואמאי נקט כלל כותים. מיהו מצינן למימר דאיירי שלקח הכותי מישראל הענבים במחובר לקרקע שעדיין לא הגיעו לכלל חיוב. אבל אכתי קשה לאי ס"ד דבשל עובד כוכבים אפילו לאחר שמירחן נמי מחייב מדרבנן א"כ אמאי נקט הכא הלוקח יין מבין הכותים הו"ל למיתני בשל עובד כוכבים ובמטהר יינו דהא לר' יוסי כותי ועובד כוכבים חדא מילתא היא ולר"מ נמי אפילו של עובד כוכבים חייב מדרבנן מיהו אפילו לאחר המירוח כיון דאפילו לר' יוסי דקודם מירוח נמי לא הוי אלא מדרבנן למאי דס"ל יש קנין ואפ"ה מחייב מדרבנן אפילו לאחר מירוח ממחייב בכותי דלדידיה הוי כעובד כוכבים כ"ש לר"מ דקודם מירוח הוי מדאורייתא כדאיתא שם במנחות דס"ל אין קנין כ"ש דחייב אפילו לאחר מירוח מדרבנן אפילו בתבואה שגדלה ברשות וכ"ש למאי דמפרשינן דאיירי בענבים של ישראל א"כ במכרן הישראל לעובד כוכבים משמע דחייב אפי' מדאורייתא למאי דס"ל במנחות מירוח העובד כוכבים אינו פוטר. ונראה דהא דמספקא להו לתוספות בעלמא לענין תבואת העובד כוכבים שמירחן ולא איפשיטא להו מהכא היינו משום די"ל כתירוץ הראשון שכתבו כאן דבכותים לא בעינן לאוקמי במטהר יינם דבלא"ה לא שייך בהו איסור סתם יינם וא"כ לא מצי למיתני עובד כוכבים משום יינם ועיקר דין תרומה למתני' לענין ברירה או לענין בקיעת הנוד היינו במשקין דוקא ולא מצינו משקין תרומה אלא זיתים וענבים בלבד. וא"כ יינם ושמנן תרווייהו אסורין בעובד כוכבים קודם שהתירו שמן ומש"ה איצטריך למיתני כותים ולתירוץ השני דמוקי במטהר יינם ע"כ הא דלא קתני עובד כוכבים בכה"ג היינו משום דאפילו לר"מ למירוח עובד כוכבים אינו פוטר וחייב מדאורייתא היינו בתבואה של ישראל אבל בשל עובדי כוכבים עצמן שמירחן לא מחייב אלא מדרבנן והא דלא קתני חיובא דרבנן היינו משום דבעי לאשמעינן דאפילו בדאורייתא יש ברירה לר"מ מש"ה נקט כותים דחייב לר"מ מדאורייתא אפ"ה אמרינן דיש ברירה וכן במסקנא לא חיישינן אפילו באיסור דאורייתא לבקיעת הנוד ולר' יוסי ור"ש נמי איכא רבותא דאע"ג דלדידהו תרומת תבואה של כותי הוא מדרבנן דגירי אריות הן אפ"ה אמרי' דאין ברירה או דחיישינן לבקיעת הנוד אבל אין לפרש דהא דלא קתני של עובד כוכבים ובחיובא מדרבנן היינו משום דא"כ הוי שרי להפריש לגמרי תרומות ומעשרות אפילו בע"ש בה"ש כמו דמאי הא ליתא דא"כ תיקשי לר"י ור"ש דסברי גירי אריות הן וא"כ לא הוי אלא מדרבנן מדאסרי להפריש על של ישראל ואפ"ה אסרו להפריש בה"ש מדקאמרי אוסרין משמע דאין תקנה לדבר והיינו משום דלא דמי לדמאי דשאני התם דרוב ע"ה מעשרין הן כמו שאפרש בסמוך בלשון התוספות בד"ה ומיחל ע"ש כנ"ל ודוק היטב והרבה יש להאריך בענין מירוח עובד כוכבים שכתבתי ועתי לפרשו במקום אחר בעזה"י:

בד"ה עשרה מעשר ראשון לאו לוקח כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה לייסב דלוקא קתני לנהי לבעלמא המעשר מתמעט משום תרומה כמ"ש מהרש"ל ז"ל ביש"ש פר' הפרה בסוגיא דברירה אפ"ה נראה דשאני הכא לגהי דכותים חשידי למכור טבל אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא דולאי לא כולהו חשידי באיסורא דרבנן כמו שהארכתי בסוגיא דגט כותי וכמ"ש התוס' שם דמדאורייתא הוי כישראל גמור והיינו ע"כ משום דרובן כשרים א"א גירי אמת הן ועוד כיון דאמרי' מיהא הני כותאי עשורי מעשרי כראוי לצורך עצמם וא"כ בההיא דלוקח יין נמי חיישינן שמא מכר לו ממה שהפריש לצורך עצמו ואח"כ נמלך למכור או ממה שנשאר או שכבר הפריש בעוקן ענבים. ולפ"ז א"ש שאין המעשר מתמעט בשביל תרומה דשמא אין כאן תרומה כלל אם הפריש כבר הכותי תרומה ולא מעשרות שהרי מעיקר הדין חיוב תרומה חל קודם גמר מלאכה וכמ"ש בחלושי למס' ביצה מדאמרינן בירושלמי א"א לגורן שתיעקר אא"כ הפריש ת"ג וא"כ אפשר שהפריש הכותי בעוקן ענבים משא"כ חיוב מעשר דרך להפריש בשעת אכילה ושתיה כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה שני לגנין כו' ועוד סומכין כותים אהא דדרשינן ואכלת ולא מוכר עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שקצרו בדבריהם דה"נ דרשינן התם תבואת זרעך ולא לוקח וע"ז סומכין הכותים ואפילו אלפני עור לא עברי כו' עכ"ל. ואין דבריו מוכרחים דההיא דתבואת זרעך ולא לוקח לא פסיקא להו אלא לשיטת ר"ת בפרק הפועלים דף פ"ח שמפרש דהיינו לוקח בלוקח אחר מירוח שהלוקח פטור כיון שנתחייבו ביד המוכר. משא"כ לשיטת ריב"א שם הוא להיפך דהא דלוקח פטור מדאורייתא היינו לוקח בלוקח קודם מירוח אבל נוקח אחר מירוח חייב מדאורייתא. ואם כן הכא בהלוקח יין דהוי כלאחר מירוח לשיטת ריב"א חייב הלוקח מדאורייתא ויש כאן להמוכר לפני עור אלא דהתוספות לא חיישי כלל בהכי משום דמילתא דפשיטא היא בכולי תלמודא דכותים חשידי על לפני עור ועיקר דבריהם כאן אינן אלא לענין שאין כאן גוף איסור של חיוב הפרשת תרומה על הכותי ועל זה כתבו כמה טעמים והיינו דמסקו משום דסומכין אהא דדרשינן ואכלת ולא מוכר וא"כ איהו גופא לא קעביד איסורא דאורייתא כנ"ל נכון ומכ"ש דא"ש טפי למה שאפרש בסמוך דבלא"ה לא נחתו תוספות בשמעתין לשיטת ר"ת דפרק הפועלים עיין בסמוך ודו"ק:

דף כה:

בד"ה ומיחל פי' בקונטרס מחלל על המעות כו' ואין נראה כו' ולכך בדמאי יכול לקבוע לו מקום לספק חשיכה מעשר את הדמאי אבל בכותים הוי ודאי כו' על סוף הדיבור. נלע"ד שיש לייסב שיטת רש"י ז"ל דסובר דלוקח מן הכותים נמי לא הוי ודאי טבל מכל הני טעמי שכתבתי בסמוך דשמא הפריש לצורך עצמו בעוקן ענבים או אף לאחר שעשאן יין שמא הפריש כדי לשתות בעצמו ונמלך למכור או שמכר לו מן המשוייר דמסתמא דרך לשתות לעצמו מיין שמוכר ועוד שכבר כתבתי דאף למכור לאו כולהו חשידי ולא רובייהו דהא מדאורייתא משמע דכשירין לגמרי כישראל גמור לכל דבר כמ"ש תוספות בסוגיא דגט כותי בד"ה אי לאו דכותי חבר וכמ"ש שם בחלושי ע"ש אלא דחששא בעלמא היא מדרבנן לאחזוקי סתמייהו לחשודין במילתא דרבנן וחששו למיעוט המצוי היכא דאיכא חזקת איסור כה"ג דתרומה שהיא בחזקת טבל וכן לענין שחיטה דבחייה בחזקת איסור עומדת והרבה כיוצא באלו סוף סוף מדאורייתא הכותי כישראל לכ"ד וכ"ש דאיכא כל הני צדדי למעליותא שקרוב לומר שכבר הפריש וא"כ הפרשה זו שמפריש הישראל היא משום חומרא בעלמא מדרבנן כמו דמאי ומש"ה שרי לחלל בין השמשות ומש"ה נקט רש"י ז"ל בפירושו כאן לענין תרומה דאיירי שאין לו כלים דאל"כ היה מפריש תרומות ומעשרות כלינן ומכ"ש אם נאמר דרש"י ז"ל נחית לשיטת ר"ת שהבאתי לעיל דכל לוקח לא מחייב מדאורייתא דהא דדרשינן תבואת זרעך ולא לוקח היינו לאחר גמר מלאכה וא"כ פשיטא דההיא דלוקח יין לא הוי אלא מדרבנן ומש"ה משמע לרש"י ז"ל דשרי להפריש בין השמשות. אמנם מ"מ לא תיקשי א"כ אמאי מפר' ר"ת גופא דההיא ומיחל היינו כמו מיחל ולא משמע ליה לשון חילול היינו דליסנא דמתני' הכי לייק ליה מדלא קתני ומחלל משמע לאסור לחלל וטעמא דמילתא דאע"ג דלר"ת כל לוקח לא מחייב אלא מדרבנן אפ"ה כיון דאמרינן דהיא בפרק הפועלים דהא דלוקח חייב מדרבנן אסמכינהו אקרא דדרשינן כנפסך כך נפשו של פועל אלא דאסמכתא בעלמא הוא וא"כ הא קי"ל דכל מידי דרבנן דאסמכוהו אקרא מיקרי תיקון מעליא ואסור בע"ש בין השמשות כדמפלגינן בהדיא שם סוף פרק במה מדליקין בין עירובי תחומין ובין עירובי חצירות דתחומין אסור ופירשו שם רש"י ור"ת משום דתחומין אסמכינהו אקרא ולשיטת רש"י ז"ל גופא נמי לא הוי לן למשרי להפריש בע"ש בה"ש מה"ט דחולא דלוקח מדרבנן דהא אסמכינהו אקרא אלא בצירוף אינך טעמי שכתבתי דההיא דלא סמכינן שהכותי הפריש כבר אינו אלא חששא דרבנן כמ"ש והא מילתא לא מצינן לאסמכוהו אקרא וא"כ שרי בע"ש בה"ש כמו דמאי. מיהו ר"ת לשיטתו דמשמע מדבריו בפ"ב דבכורות לענין רוב בהמות חולבות דכל

היכא דאיכא חזקת איסור אמרי' דהמיעוט מצטרף לחזקה ואסור מדאורייתא אלא דוקא לענין דמאי אמרינן דהוא מדרבנן משום שרוב ישראל חברים והמיעוט ע"ה נמי רוב ע"ה מעשרין וא"כ הו"ל מיעוטא דמיעוטא שאינן מעשרין ושרי מדאורייתא אפילו במקום חזקה. משא"כ לענין כותים דהו"ל מיהא מיעוט המצוי י"ל דאסור מדאורייתא כיון דאיכא חזקת טבל ולא שייך כאן לומר דלמא עביד ליה כדרבי אושעיא שהכניסה במוץ שלה דהכא ביין קיימינן דלאו בני גורן נינהו כדאמרי' בפרק הפועלים ומכ"ש דהכא אליבא דר"מ קיימינן דחייש למיעוטא. ועוד אפילו את"ל דלענין הכותים חששא דרבנן היא אפ"ה לא תיקשי לר"ת דאוסר להפריש בה"ש כיון דעיקר הפרשת תרומה דאורייתא. ולענ"ד דתליא בפלוגתא דבירושלמי פליגי אמוראי לענין טבילת כלים שנטמאו בולד הטומאה בה"ש וא"כ פליגי רש"י ותוס' בפלוגתא דהני אמוראי ודוק היטב כי נכון מאד לענ"ד. מיהו מה שדקדקו התוספות מהא דלא נקט הכא בצפונו או בדרומו כדקתני בדמאי לענ"ד יש לתמוה טובא דהא בדמאי גופא קתני בסיפא מזגו לו את הכוס וכו' ומעשר שני בפיו ולא קתני בצפונו או בדרומו והיינו ע"כ משום דלא שייך האי ליסנא אלא באוכלין ולא במשקין והא דקתני התם ומעשר שני בפיו היינו משום דמזגו לו את הכוס שייך לומר כן משא"כ הכא דלאו בשעת שתיה קאי קתני שפיר ומיחל והיינו ל' חילול לשיטת רש"י ז"ל וצ"ע:

בא"ד ואחר שבת יפריש מעשר ראשון ומעשר שני וכו' על סוף הדיבור. פי' דאע"ג דלשיטת רש"י ז"ל נמי ודאי צריך להפריש לאחר שבת שהרי כך התנה מה שאני עתיד להפריש אלא שאינו צריך להפריש בהפרשה גמורה ולקרות שם שהרי כבר קיים מצות הפרשה במה שאמר וקרא שם מעיקרא ולאח"כ אינו עושה אלא שמברר המעשרות משא"כ לשיטת תוס' דבע"ש בה"ש איירי וההיא הפרשה והחילול לאו מידי הוא שלא קבע מקום וא"כ כתבו שפיר שלאחר שבת יפריש הפרשה גמורה ולקרות שם דאל"כ היה שותה טבל למפרע כנ"ל וק"ל:

בד"ה לדברי ר"מ משמע דאית ליה לר"מ ברירה וכו' ואילו בפרק יש בכור וכו' אלמא מספקא להו וכו' על סוף הדיבור. ובאמת שתירוץ התוס' דחוק מאד שהוא נגד כמה סוגיות כמ"ש בעצמם וכמו שאפרש עוד בסמוך וא"כ יש לתמוה למה נדחקו בזה דהא בלא"ה מצינן לחלק בפשיטות דלא תיקשי דר"מ אדר"מ דלעולם לר"מ ה"נ מספקא ליה אי יש ברירה או לא אלא דסובר דמה"ט דמספקא לן אין להחמיר אלא בדאורייתא ולא בדרבנן כדאיפסקא הלכתא בפרק משילין להדיא וא"כ הכא בלוקח יין מבין הכותים סבר שפיר ליש ברירה אף להקל משום דמדרבנן הוא לא מיבעיא לשיטת ר"ת שכתבתי בסמוך דכל לוקח לא מחייב אלא מדרבנן ומההיא גופא איכא סייעתא לכאורה לשיטת ר"ת כי היכי דלא תיקשי דר"מ אדר"מ ועוד דאף לפי תירוץ התוספות כאן אכתי קשיא סתמא אסתמא דסתם מתני' דדמאי הלוקח יין סברה ליש ברירה וסתמא דהכא בפרק כל הגט בלאיזה שירצה אגרש קתני דאין ברירה ולמאי דפרישית א"ש דמדאורייתא אמרינן אין ברירה להחמיר ולא להקל ובדרבנן יש ברירה אלא אפילו לשיטת ריב"א דלוקח לאחר מירוח חייב מדאורייתא אפילו הכי בלוקח מן הכותים לא מחייב אלא מדרבנן מכל הנך טעמי שכתבתי דרוב כותים מוחזקים בכשרות ועוד דשמא מכר ממה שהפריש לצורך עצמו ואם כן מש"ה סבר ר"מ ליש ברירה להקל כיון דמילתא דרבנן היא מה שא"כ בבכורות הו"ל ספיקא דאורייתא ולא שייך להקל אלא אמרי' יחלוקו ושקיל חצי חמש מטעם שכתבו שם התוס' דבכורות לתקנת חכמים כך היה דלא שייך לומר המע"ה ע"ש וצ"ע ודו"ק:

בד"ה ובמרובה דפריך לר"י אדר"י כו' הוי מצי לחלק כדפירשנו אלא דניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך כו' עכ"ל. כבר כתבתי שיש לתמוה דהא אף למאי דמסיק לעולם לא תיפוך אכתי קשיא מילתא דרבי יוחנן בההיא דאחין שחלקו דלא הוי כסתם משנה דדמאי. ועוד קשיא דסתמא דנגועין אי קתני כל הנלקט קשיא אאידך סתמא דמשמע דאין יכול להקדיש מה שאינו ברשותו וכן א"ר יוחנן בפירוש וא"כ יותר הוי ניחא לחלק בין היכא שמתנה בפירוש ולעולם דכל המתלקט קתני דבהכי א"ש הכל וכן מ"ש עוד דאכתי הוי קשה מההיא דאחרון אינו פוסל הוא ג"כ תמוה דהא איכא למימר דשאני גט משום דוכתב לה לשמה ומכ"ש דקשה טפי לשיטת ר"י בעל התוספות שכתב לעיל דקושטא דמילתא דשאני גיטין. ולולא דברי התוספות בזה היה נ"ל ליישב דאף למאי דמחלקינן בין היכא שמתנה בפירוש אפ"ה מקשה שפיר במרובה אהא דמוקי רבי יוחנן לרבי יהודה אין ברירה וע"ז מקשה הש"ס היאך אפשר לומר כן דהא א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אלמא דהא בהא תליא דאי אין ברירה מחזירין וא"כ ממילא מוכח דא"א לומר דרבי יהודה סובר דאין ברירה דא"כ לא מצא ידיו ורגליו לענין ביכורים דהא אית ליה לרבי יהודה קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וממילא דלפ"ז א"א לומר נמי טעמא דרבי יהודה בבכורות משום דמספקא ליה דהא ע"כ לרבי יהודה יש ברירה מדמייתי ביכורים וטעמא דידיה בבכורות נמי משום דיש ברירה וכיורשים דמי כדמסיק הש"ס גופא שם וא"כ מקשה הש"ס שפיר לרבי יוחנן ע"כ סובר רבי יהודה יש ברירה אפילו היכא שאינו מתנה בפירוש ומכ"ש כשמתנה בפירוש כנ"ל נכון לשיטת התוספות בסמוך דרבי יהודה אית ליה בכל דוכתא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. מיהו לתירוץ השני של התוספות בסמוך דדוקא לענין שן ועין סובר רבי יהודה לאו כקנין הגוף דמי וא"כ לא שייך לפ' כמו שכתבתי. מיהו יש ליישב עוד בדרך אחר דאפ"ה מקשה שפיר במרובה והיינו משום דמשמע לתלמודא דהא דקאמר ר' יוחנן מחזירין זה לזה ביובל היינו חזרה גמורה שנתבטלה החלוקה לגמרי וא"כ מדלא אמרינן המע"ה אלמא דפשיטא ליה לר"י דלגמרי אין ברירה וסומכין אף להקל והא דקאמר לעיל אהא דקאמר רבי יוחנן מחזירין משום דלחומרא היינו דרך צריכותא בעלמא אבל לקושטא דמילתא מחזירין היינו לגמרי כשיטת מהרש"ל וא"כ אי ס"ל דרבי יוחנן סובר דכשמתנה בפירוש אמרינן יש ברירה כסתמא דנגועין אף להקל א"כ כשאינו מתנה בפירוש אמאי פשיטא ליה דאין ברירה אף להקל דהא ר"מ גופא סובר דבמתנה בפירוש יש ברירה ואפ"ה כשאינו מתנה מספקא ליה כדמוכח בבכורות וכן רבי יהודה דאוסר בדמאי ע"כ היינו משום דמספקא ליה דהא בבכורות אפילו כשאינו מתנה בפירוש לחד אוקימתא פשיטא ליה ליש ברירה ולחד אוקימתא מספקא ליה וא"כ לרבי יוחנן אליבא דרבי יהודה ע"כ בין כשמתנה בפירוש ובין אינו מתנה תרווייהו מספקא ליה וא"כ כמאן פסיק ר' יוחנן דבמתנה בפירוש פשיטא ליה ליש ברירה ובאינו מתנה פשיטא ליה דאין ברירה אף להקל ולא אשכחן שום תנא דסובר הכי. אע"כ דר' יוחנן סובר כהני תנאי דאפי' במתנה בפירוש אין ברירה אף לקולא והיינו מתני' דפרק כל הגט דמשמע ליה דאינו פוסל לכהונה כדפרישית והיינו נמי כר' יוסי דמייתי התוספות בסמוך גבי סלע שתעלה מן הכיס דסובר לא חילל והיינו משום דאף במתנה בפירוש אין ברירה אפילו לקולא וא"כ נקטינן מיהא דע"כ רבי יוחנן סובר לגמרי אין ברירה וא"כ קשיא מסתמא דנגועין ומשום הכי מסיק דכל הנלקט קתני:

בא"ד ובהאי טעמא מיתרצא נמי דשמואל אדשמואל עכ"ל. ויש לדקדק דבלא"ה מאי קשיא ליה דשמואל אדשמואל דלמא שמואל מחלק בין תולה בד"א ובין תולה בדעת עצמו כמו שכתבו תוספות לקמן בסמוך אליבא דרב וא"כ כיון דאפילו תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה וכ"ש האי לבינה לחבית דהוי ברירה דממילא. והנראה בזה דהתוספות סברי דאי לאו דיש לחלק בין היכא שמתנה בפירוש או לא היה הסברא נותנת דאדרבא ברירה דממילא עדיף טפי מתולה בדעת עצמו דעיקר הריעותא בתולה בדעת עצמו היינו כמ"ש רש"י ז"ל בשמעתין מדגילה בדעתו שהוא פוסח על שתי הסעיפים וזה לא שייך בברירה דממילא. וא"כ כתבו שפיר דדוקא מכח האי סברא דיש לחלק בין מתנה בפירוש או לא יש לתרץ דשמואל אדשמואל וק"ל:

בד"ה רבי יהודה ור"י ור"ש אוסרין כו' וי"ל דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר בודאי שהרי או יחיה או ימות עכ"ל. והא דמקשה הש"ס הכא לר"י אדר"י ולא מחלק כה"ג נראה משום דבלא"ה ע"כ סבר דיש לחלק בין תולה בדעת עצמו לד"א משום קושיא דר"ש אדר"ש וא"כ ס"ל דלר"י נמי הכי הוא ולא נחית לחלק בין עומד להתברר או לא ודוקא למסקנת הש"ס דלא שאני בין תולה בדעת עצמו צריך לחלק כמ"ש התוספות בין עומד להתברר בודאי או לא וכ"כ מהרש"ל ז"ל אבל מהרש"א כתב בדרך אחר דדוקא אליבא דר"י מקשה הש"ס שפיר דלדידיה אין עומד להתברר בודאי לפי שהגט אינו חל על שעה א' קודם מיתתו ואותה השעה אינה מבוררת ודברי התוספות אינם אלא אליבא דר"י דלדידיה הגט חל למפרע אם ימות והמיתה גופא עומדת להתברר בודאי זה תמצית לדברי מהרש"א ז"ל. ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו אגב חורפו לא דק שפיר בהא מילתא דהא לרבי יוסי נמי דאמר מגורשת ואינה מגורשת כתבו התוס' שם משום דמספקא ליה האי מהיום אם מתי אי תנאי הוי להתגרש מהיום ממש או כר"י להתגרש סמוך למיתה ואם כן הא דאמרינן נמי לרבי יוסי לכי מיית הוי גיטא בודאי היינו נמי באומר מעת שאני בעולם דאל"כ הו"ל גט לאחר מיתה אע"כ דחל שעה אחת קודם מיתה כמו לרבי יהודה וכ"כ שם תוספות להדיא ע"ש ומ"ש מהרש"א ז"ל דלרבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת מספק דאם מת יהא גט למפרע כו' הא ליתא דאין אלו אלא לדברי ר"מ שם דאמר בעילתו תלויה משא"כ לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת וכן ר' יוסי דברייתא שם דאמר בעילתו ספק אינה מגורשת למפרע אלא מספק דשמא תנאי הוי להתגרש לאלתר או דאינה מגורשת אלא שעה אחת קודם מיתה ונעשה כא"ל מעת שאני בעולם ואז מגורשת בודאי כמו לר"י נמצא דליתנהו לדברי מהרש"א ז"ל ואין לנו לפרש אלא כמ"ש שהיא שיטת מהרש"ל ז"ל ולפ"ז צ"ל ע"כ דאע"ג שאין הגט חל אלא שעה א' קודם מיתה אפ"ה מיקרי שפיר עומד להתברר בודאי בעיקר המיתה ולא איכפת לן במה שהשעה אינה מבוררת ובלא"ה סתימת לשון התוספות לא משמע כשיטת מהרש"א ז"ל דעדיין לא כתבו כלום מאוקימתא דמעת שאני בעולם עד לקמן בדיבור הסמוך ועוד דלשיטת מהרש"א קשיא סוגיא דפ' מרובה דבעי למימר דלר"י אין ברירה אפילו בתולה בד"א כגון ההיא דכל המתלקט ואם כן אמאי לא קשיא ליה לר"י אדר"י מההיא דלכי מיית הוי גיטא אע"כ דלר"י נמי שייך לחלק דההיא דמי שאחזו שאני דעומד להתברר בודאי ודו"ק. מיהו לפ"ז יש להקשות בשמעתין אמאי קשיא ליה טפי מדר"י אדר"י ולא קשיא ליה נמי מדרבי יוסי אדרבי יוסי דלכי מיית הוי גיטא ונראה ליישב דלרבי יוסי לא פסיקא ליה להקשות דשמא הא דאמר רבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת היינו אפילו לאחר מיתה נמי הוי ספק גירושין מה"ט גופא דמספקא ליה אי יש ברירה או אין ברירה והא דאוסר רבי יוסי בלוקח יין היינו נמי משום דמספקא ליה והא דאמר ר' יוסי נמי שם בברייתא בעילתו ספק היינו דאפילו מחיים הוי בעילתו ספק דשמא תנאה הוי אבל לרבי יהודה דלא נחית כלל לספיקא אלא מחיים הוי כא"א לכל דבריה א"כ משמע דלכי מיית הוי גיטא בודאי כנ"ל נכון וע"ש בפרק מי שאחזו בסוגית הש"ס ובתוספות ותראה שדברי ברורים בלי גמגום ודו"ק ולקמן בפ' מי שאחזו כתבתי בענין אחר ע"ש ותמצא נחת:

רש"י בד"ה כא"א אם כהן הוא אוכלת בתרומה כו' עכ"ל. ויש לתמוה דשם בברייתא קאמר להדיא ימים שבינתים בעלה זכאי במציאתה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כא"א לכל דבריה לדברי רבי יהודה ואילו אוכלת בתרומה לא קתני ולכאורה נראה דודאי אסורה לאכול בתרומה כיון שהגט חל שעה א' קודם מיתה וכאותה ששנינו להדיא בברייתא לקמן דף כ"ח הרי זה גיטך שעה א' קודם מותי אסורה לאכול בתרומה מיד דחיישינן שמא ימות ועוד דלקמן מוקמינן לה בההיא כרבי יהודה ונראה ליישב שיטת רש"י דקשיא ליה סוגיא דהכא דדייק מדרבי יהודה בלוקח יין לטעמא משום דאין ברירה ואמאי לא סליק אדעתיה סיפא דברייתא דקתני טעמא דר' יהודה משום דחייש לבקיעת הנוד אע"כ דהכא ס"ל דהא דמסיק רבי יהודה טעמא דבקיעת הנוד היינו לדבריו דר"מ דרבי יהודה גופא ודאי לא חייש לבקיעת הנוד כי היכי דלא חייש למיתה כדמוכח מההיא גופא דקתני הרי היא כאשת איש לכל דבריה ומשמע דאוכלת בתרומה אם אשת כהן היא אלמא דלא חייש למיתה ואם כן היאך חייש לבקיעת הנוד כדמדמה להו הש"ס גופא לקמן דף כ"ח מיהו למסקנא דהכא דטעמא דר"י משום בקיעת הנוד ולא משום ברירה א"כ ע"כ הא דקתני הרי היא כא"א לכל דבריה היינו לבר מאכילת תרומה משום דחייש למיתה כדחייש לבקיעת הנוד ועוד אפשר לחלק דדוקא בשעה אחת קודם מותי אסורה לאכול בתרומה דבכל שעה חיישינן שמא היא השעה הסמוכה למיתה משא"כ בההיא דאיירי מעת שאני בעולם וא"כ אין הגט חל אלא עם גמר מיתה ממש וא"כ לעולם מותרת לאכול בתרומה ובלא"ה ע"כ לשיטת רש"י ז"ל שאין הגט חל במעת שאני בעולם אלא עם גמר מיתה ממש כמו שאני עתיד לפרש בעזה"י לקמן בפ' מי שאחזו ליישב שיטת רש"י ז"ל ממה שהקשו בתוס' ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה ולכי מיית כו' מ"מ כדברי רש"י ז"ל כו' דהריני בועלך ע"מ שירצה אבא חשיב לקמן ברירה עכ"ל. והרמב"ן ז"ל כתב בזה דשאני התם שענין הרצון באדם עשוי להשתנות בכל שעה ואם כן אפשר שבשעת הקידושין לא היה מתרצה אלא ע"כ דאמרינן הוברר הדבר דמעיקרא נמי היה מתרצה זהו תורף לשון הרמב"ן ז"ל הביאו הר"ן ז"ל ע"ש וא"כ לא קשה מההיא דאם ירדו גשמים וק"ל:

בא"ד תימה דבפרק בכל מערבין כו' השתא אכתי ליתא דאיו ולההיא דהלוקח מקמי מתני' דעירובין ומתניתין דמי שאחזו ומקמי ברייתא דמרובה כו' עכ"ל. מהרש"א ז"ל הוכיח מכאן דלרבי יהודה לא שייך לחלק בההיא דמי שאחזו משום שהדבר עומד להתברר בודאי כמו שחלקו התוספות לעיל וכבר כתבתי מה שיש לתמוה על דבריו וא"כ נראה דמה שהביאו התוס' כאן ההיא דמי שאחזו היינו לרווחא דמילתא דבלא"ה נמי ליתא דאיו ולההיא דלוקח דתרווייהו ברייתות נינהו מקמי מתני' דעירובין וברייתא דמרובה וא"כ ממילא ניחא לן למימר דההיא דמי שאחזו דלכי מיית הוי גיטא נמי משום דיש ברירה ולא נצטרך לחלק בין עומד להתברר בודאי או לא כיון דחזינן להדיא דאית ליה לר"י ברירה בכ"מ כנ"ל. ועוד יש ליישב בדרך ארוכה ועמוק מאוד ולפי שהתוספות ודאי לא נתכוונו לזה לא כתבתיו ומ"ש נ"ל נכון תדע שהרי בתירוץ התוספות השמיטו ההיא דמי שאחזו משום דבלא"ה לא דמי להנך וק"ל:

בא"ד ומיהו קשה דבסוף ביצה כו' על מ"מ מוכח שפיר דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמשני לה עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה טובא דאדרבא מהכא מוכח דלרבי יוחנן יש ברירה כיון דסובר ר"י כדתני איו לרבי יהודה אין ברירה וא"כ ע"כ סובר רבי יהודה במילתא דנגועין במרובה כל הנלקט ולא כל המתלקט דהא אין ברירה לרבי יהודה וממילא דרבי יוסא כל המתלקט קאמר מדקאמר רבי יוחנן נגועין ורבי יוסא אמרו דבר א' אלמא דסתם מתני' דנגועין היינו כל המתלקט וא"כ ע"כ סובר רבי יוחנן יש ברירה דהא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה וכ"ש דהכא איכא תרתי סתמי סתמא דהלוקח יין וסתמא

צנועין. והנלע"ד ליישב דבלא"ה קשה היאך בעי למימר בסוף ביצה לר"י יש ברירה דהא שמעינן ליה בהדיא בשמעתין לאמר אף אחרון אינו פוסל אלמא לגמרי אין ברירה אע"כ דלמאי דבעי למימר שם דלרבי יוחנן יש ברירה ע"כ היה צריך לחלק בין תולה בד"ע וכמ"ש לעיל דתולה בד"ע גרע טפי אף מברירה דממילא ודוקא בתולה בד"ע פשיטא ליה דאין ברירה מדגלה בדעתו שפוסח על שתי סעיפים אבל בשאר ברירות אפשר דמספקא ליה ומשו"ה פסיק להחמיר בדאורייתא באחין שחלקו ובעירובין דרבנן להקל וע"ז מקשה שפיר דא"א לומר כן מדקאמר רבי יוחנן אמילתא דאיו וכבר בא חכם ולא ניחא ליה לפרש בפשיטות דאין מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בד"א אע"כ דלרבי יוחנן ליכא שום סברא לחלק בכך. וא"כ ע"כ דלרבי יוחנן אין ברירה והיינו דשמעתין דאף אחרון אינו פוסל ואף שזה לא נזכר שם בסוגיא היינו משום דבתולה בד"ע הוי פשיטא ליה לתלמודא דלרבי יוחנן אין ברירה אלא עיקר השקלא וטריא שם אי מחלקינן בין תולה בדעת עצמו או לא. ומש"ה מייתי שפיר מדאיו דנהי דרבי יוחנן לית ליה דאיו מ"מ מדמוקי למילתא דאיו שכבר בא חכם אלמא שאין לחלק בין תולה בד"ע או לא. ועוד יש לי לפרש הרבה בסוגיא דברירה ודעתי לפרשן בשאר מקומות ובפ' משילין כי שם מקומו:

בא"ד אבל קשה דאפילו בתולה בד"ע שמעינן לר"י כו' דתנן בשקלים כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל דקושייתם לרב אליבא דר"י הוי תלתא תנאי ע"ש וכתב עוד דלא ידע לפרש קושיית התוספות עליה דרבי יוחנן מההיא דשופרות ודבריו מבוארין בחידושיו פרק בכל מערבין דקשיא ליה מאי קושיא דילמא לרבי יוחנן ליתא לדאיו וההיא דשופרות וההיא דהלוקח יין מקמי כל הני מתניתין דעירובין ודמי שאחזו וברייתא דמרובה ע"ש. ולענ"ד אין כאן מקום קושיא כלל דהא דאמרינן ליתא לדאיו מקמי מתניתין או להיפוך היינו לענין עירובין ע"כ תרי תנאי אליבא דר"י וחד מינייהו נשנית בטעות ושקיל וטרי בתלמודא הי מינייהו אינו עיקר ובעי למימר ליתא למתני' דעירובין מקמי ברייתא דאיו והיינו משום מתניתין דהלוקח יין למאי דקס"ד דטעמא דר"י בלוקח משום דאין ברירה אבל לרבי יוחנן ע"כ ליתא לדאיו מקמי כל הנך מתני' דלוקח לא תיקשי לרבי יוחנן אליבא דר"י דהתם טעמא משום בקיעת הנוד לפי המסקנא דר"י כדפרש"י ז"ל במרובה ואם כן מקשה תוספות שפיר דאכתי לרבי יוחנן קשיא דר"י אדר"י והיינו מהאי דשקלים דהנהו דעירובין ודמרובה ודמי שאחזו ולא ניחא להתוספות לומר דההיא דשקלים תנא דבי איו היא כיון דליתא לדאיו ונשנית בטעות או דלאו משמיה דרבי יהודה קאמר איו אלא איזה תנא אחר כמ"ש תוספות בפרק משילין וא"כ מקשו שפיר דרבי יוחנן קשה דר"י אדר"י ובלא"ה יש לתמוה אדקשיא ליה למהרש"א ז"ל על דברי תוספות ואמאי לא קשיא ליה אסוגיא דמרובה דבעי למימר איפוך דרבי יהודה לדרבי דוסא דשמעינן לרבי יהודה דלית ליה ברירה ומאי קושיא דילמא חד מינייהו תנא דבי איו הוא ואידך כתנא דמתני' דעירובין אע"כ דלא ניחא לומר כן כיון דחד מינייהו ליתא והא דקאמר פרק הוציאו לו תנא דבי איו היא היינו דבעי למימר דההיא עיקר כנ"ל ברור. אבל אי קשיא לי על קושית התוספות הא קשיא לי אמאי הניחו התוספות בקושייתם ההיא דשקלים דלמא היכא דמתנה בפירוש דוקא אית ליה לרבי יהודה ברירה משא"כ בההיא דשקלים לא התנה בפירוש וכן תירצו התוספות באמת פ' בכל מערבין וכיון שכאן כתבו להדיא לעיל בד"ה לדברי ר"מ לחלק בכך א"כ למה הניחו בקושיא. ולענ"ד נראה ליישב משום שהתוספות בד"ה רבי יהודה הקשו לר"י אי ס"ל דלית ליה ברירה אם כן לא אשכחן חד בר חד למייתי בכורים ותירצו שני תירוצים הא' דרבי יהודה סובר דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי חוץ מדין יום או יומים ותירוץ השני דדוקא רבי יוחנן סבר דמחזירין זה לזה ביובל ולפ"ז נ"ל דרבי יוחנן מוקי לטעמא דרבי יהודה בבכורות דנתחייבו הנכסים משום דכיורשים דמי דסובר רבי יהודה יש ברירה ובתוספות פרק בכל מערבין לא כתבו אלא תירוץ הראשון אם כן כתבו שפיר דרבי יוחנן אליבא דרבי יהודה מחלק בין מתנה בפירוש או לא דכשאינו מתנה סבר אין ברירה והיינו דמספקא ליה כדמוכח בבכורות והא דלא איפשיטא ליה מדמייתי בכורים היינו משום דסובר קנין פירות כקנין הגוף דמי משא"כ כאן דהקשו לתירוץ השני דרבי יהודה סובר לאו כקנין הגוף דמי וא"כ דרבי יהודה אפילו אינו מתנה בפירוש נמי יש ברירה דאל"כ לא אשכחן דמייתי ביכורים ובבכורות נמי דקאמר נתחייבו הנכסים ע"כ היינו משום דיש ברירה אפילו בשאינו מתנה וא"כ שפיר הניחו בקושיא האי דשקלים ודוק היטב:

דף כו.

רש"י בד"ה צריך שיניח כו' אף ע"ג דליכא למיחש למידי גזירה שטרות אטו גיטין עכ"ל. והא דלא ניחא ליה לפרש דת"ק סובר דחיישינן למיחזי כשיקרא והתירו בטופס אע"ג דשייך מיחזי כשיקרא לשיטת רש"י ז"ל אפ"ה התירו מפני התקנה אלא משום דמסקינן דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן לא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש דפליגי תנאי בהא מילתא:

תוספות בד"ה רבי אליעזר כו' וקשה לר"י כו' בטופס דשטרות מאי מיחזי כשיקרא איכא עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל דע"כ האי מיחזי כשיקרא לאו אשעת כתיבת הסופר דוקא קאי דא"כ בשטר שלוה ופרעו אמאי מדמי לה לקמן בשמעתין למיחזי כשיקרא שהרי הסופר כתבו כדין וכהלכה אע"כ דאפ"ה שייך מיחזי כשקרא למי שמוציא השטר בב"ד כדי לגבות בו ובאמת שזה השטר לא נכתב כלל לשם הלואה זו וא"כ האי גווני גופא שייך אפי' בטופס השטר שכתבו בו בפנינו הלוה ואמר לנו כתבו וחתמו ובאמת שבשעת הכתיבה לא נעשה כלום מכל מה שנזכר בשטר וא"כ עיקר דברי השטר הם בשקר ומה יתן ומה יוסיף במה שכותב עכשיו שם הלוה והמלוה מ"מ עיקר ענין השטר לא נכתב לשם הלואה זו ומה שהקשו תוספות עוד מהא דלא פריך לקמן מדרב פפא אלא משום דפסיק כר' אלעזר יש ליישב גם כן דבלא"ה היה אפשר לומר דהלכה כרבי יהודה ואפשר דטעמא דר"י משום מיחזי כשיקרא וכ"ש אי מוקמינן דת"ק דמתני' היינו ר"מ ואם כן פשיטא דר"מ לא חייש למיחזי כשיקרא דהא מכשיר במצאו באשפה ומשו"ה קס"ד דמילתא דרב פפא היינו כר"י אבל מדפסקינן כר"א מקשי שפיר ועוד דלת"ק נמי מצינן למימר דחייש למיחזי כשיקרא אלא דאפ"ה מכשיר בטופס מפני התקנה משא"כ דר"א לית ליה תקנה ומשמע דמדינא מכשיר מקשה שפיר. ועוד דלכאורה נראה מלשון הסוגיא כשיטת רש"י ז"ל דלשיטת התוספות פליגי ת"ק ור"א בסברות הפוכות דת"ק גזיר שטרות אטו גיטין וטופס אטו תורף לא גזיר ור"א סובר להיפך ובדוכתי טובא כתבו התוספות דתמוה אי פליגי תנאי בסברות הפוכות משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש דר"א נמי גזיר שטרות אטו גיטין אלא דלענין טופס לא גזיר בשטרות משום דהו"ל גזירה לגזירה וכן משמע נמי לכאורה מדקדוק ל' הש"ס דקאמר ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים טופס אטו תורף גזיר שטרות אטו גיטין לא גזיר ולפי סדר המשנה הול"ל איפכא ליתן טעם תחילה אהכשירא דשטרות ואחר כך אפסולא דגיטין אבל לשיטת רש"י ז"ל א"ש דהא דקאמר שטרות אטו גיטין לא גזיר אגזירה דטופס לעיל מיניה קאי דדוקא בטופס לא גזיר גיטין אטו שטרות אבל בתורף גזיר אף בשטרות ועוד לפירוש התוספות קשיא אם כן מנא ליה לתלמודא דרבי אליעזר פוסל בגיטין אפילו בטופס דלמא לא איירי ר"א כלל אלא בשלא הניח מקום התורף דבכה"ג מכשיר בשטרות ופוסל בגיטין ובזה הוי א"ש לשון שנאמר וכתב לה לשמה ולא היה צריך לפרש משום שנאמר ועוד דלא הוי קשיא לן דר"א אדר"א ולא צריכין למימר תרי תנאי אליבא דר"א אלא דבריישא קאמר ת"ק אליבא דר"א לכתחלה צריך להניח אבל אם לא הניח פליגי ר"י ור"א דר"י פוסל בכולן ור"א מכשיר בשטרות ופוסל בגיטין משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש. ולענ"ד צ"ע לדינא אי שרי לכתוב תורף לכתחלה בשטרות ובח"מ כתב בפשיטות להיתר דלא כשיטת רש"י ז"ל וצריך עיון ודו"ק:

בד"ה חוץ מגיטי נשים א"ל בשחרורי עבדים נמי פסול כו' ליתני וכדברי ר"א בארבע כו' עכ"ל. ויש לתמוה טובא דלעיל בההיא סוגיא דשוו גיטי נשים לשחרורי עבדים כתבו התוספות להדיא בד"ה דרבנן לא קתני דאף על גב דבמחובר נמי אשכחן פסולא דרבנן כגון בטופס אטו תורף מ"מ כיון דעיקר פסולא דמחובר הוא מדאורייתא משו"ה לא קתני וכה"ג צ"ל שם לענין לשמה בטופס וכן למסקנא נמי דמסקינן שם מילתא דאיתא בקידושין לא קתני ע"כ נמי דהא דלא נקט פסולא דטופס במחובר או שלא לשמה היינו משום דעיקר מילתא איתא מיהא בקידושין וא"כ לפ"ז לא לייקו הכא מידי וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ושכן הוא להדיא בתוספות חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים מיהו התוספות לישנא דמתני' דייקו דקתני חוץ מגיטי נשים ושייר שחרורי עבדים אלמא דהתם נמי כשר. אלא דיש לתמוה בעיקר סברת התוספות מ"ש גיטי נשים משחרורי עבדים הא אידי ואידי שייך לגזור טופס אטו תורף ונ"ל דבשחרור לא שייך לגזור ולפסול השחרור דאם כן בכל יום אתה מפקיעו מן המצות הא ליתא דהא לעיל משמע להדיא דאדרבה שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים לענין פסולא דרבנן. מיהו יש ליישב דודאי לא שייך כלל לגזור אפילו בגיטין כתיבת הסופר הטופס אתו תורף דמהיכי תיתי יכתוב הסופר שם האיש והאשה כיון שאינן רוצין בגירושין אע"כ כמו שפי' רש"י ז"ל במשנה שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב כל הגט ואם כן בשחרור לא שייך האי מילתא כלל וא"כ לעולם לא יכתוב התורף בלא ידיעת הרב דמנא ידע שרוצה לשחררו ועוד דכל המשחרר עבדו עובר בעשה וכיון דבתורף לא שכיח כלל תו לא שייך לגזור טופס אטו תורף ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי בסמוך לשיטת התוספות מנא ליה לתלמודא דר"א איירי בטופס ולמאי דפרישית א"ש והיינו מדלא נקט שיחרורי עבדים ע"כ דבטופס איירי כנ"ל ליישב שיטת התוס' ועדיין צ"ע:

גמרא א"ר יהודה אמר שמואל צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם. והא דלא קתני לה במתני' דצריך שיניח נלע"ד משום דבמתני' לא קתני אלא הכותב טופסי גיטין וא"כ תו לא צריך למיתני דצריך שיניח הרי את מותרת לכל אדם דמילתא דפשיטא היא שאין זה בכלל טופס אלא עיקר תורף הגט הוא כדתנן לקמן בפרק המגרש גופו של גט הרי את מותרת לכ"א משא"כ הנך דקחשיב במתני' אע"ג דבכלל תורף הן היינו דמנקט להו דצריך לשייר אבל בלא"ה הייתי אומר דבכלל טופס הן תדע דהא גט שאין בו זמן כשר בדיעבד אם ניסת הולד כשר וכן גט שאין בו שם האיש והאשה כבר כתבתי בריש פירקין בשם רבינו יואל דכשר בדיעבד ואף לדברי החולקין נמי איצטריך מיהא לאשמעינן במתני' דלאו בכלל טופס הן משא"כ הרי את מותרת הוי עיקר ספר כריתות דכתיב בדאורייתא ועלה כתיב לה לשמה כנ"ל נכון:

שם בגמרא אבל סיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אימא ר"מ היא כו' אע"ג דבקמייתא נמי קתני תלשו וחתמו ונתנו לה אפ"ה מוקמינן לה כר"א וחתמו אתורף קאי אפ"ה האי אלא בחותמיו דסיפא לא מצינן לפרש אתורף דהא קאי נמי אמציעתא אבבא דהאשה כותבת הגט והאיש את שוברו והתם ע"כ אפי' התורף כותבין וא"כ ממילא דהאי שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו חתימה ממש ולא תורף ומש"ה נמי למאי דמוקמינן לה כר"א הוצרך רש"י ז"ל לפרש דהאי אלא בחותמיו לא קאי אלא אמציעתא וק"ל:

תוספות בד"ה אבל סיפא כו' תימא דבסוף פ' שני כו' ומאי קושיא כו' עכ"ל. ולענ"ד אין כאן מקום לתמיהתם דודאי בשמעתין אליבא דשמואל א"ש דהא דמוקי למתני' למחובר כר"א ולא כר"מ היינו משום דס"ל כר"א בגיטין משא"כ מתני' דחש"ו ע"כ מוקי לה דלא כהלכתא כר"מ משום דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אבל לעיל מקשה שפיר אליבא דר"י דהא שמעינן לר"י דאמר הלכה כסתם משנה וא"כ מדמוקי ר"י סתמא דהכל כשירין כר"מ אלמא דלהלכה ס"ל לר"י כר"מ א"כ מאי דוחקיה לאוקמי מתני' למחובר כר"א דלא כטעמא ולא כהילכתא אדרבא הו"ל לאוקמי כר"מ דא"ש טפי לישנא דתלשו וחתמו והוי נמי כהילכתא ומש"ה הוצרך לומר תרי אמוראי אליבא דר"י וק"ל:

דף כו:

שם ע"ב פיסקא ומקום הזמן קפסיק ותני כו' ול"ש מן האירוסין כו' ארוסה מי אית לה פירי. ומשמע מפרש"י ותוס' דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו במה שהצריכו לסופר להניח מקום הזמן אף בארוסה ולא התירו לו לכתוב אף זמן היום שעומד בו כיון דלא מיפסל משום מוקדם והא דמסקינן דהיינו משום תקנת הולד ולכאורה יש לתמוה טובא דמאי ס"ד להתיר לו לכתוב הזמן שלא בצוויי הבעל ות"ל דהוי שלא לשמה ועיקר מתני' בהכי איירי לענין שלא לשמה ואף את"ל דלמאי דס"ד דלא נ"מ מידי בזמן הגט דארוסה תו ליכא עליה שם תורף אלא דינו כטופס אפ"ה הא אפילו בשאר שטרות קאמר ת"ק דמתניתין דגזרינן שטרות אטו גיטין שצריך להניח כל מה שצריך להניח בגיטין אם כן כ"ש דיש לגזור בגיטין בזמן דארוסה אטו זמן דנשואה לענין שלא לשמה דהו"ל פסולא דאורייתא וכ"ש דקשה טפי למ"ד משום תקנת סופר דאל"כ אפילו טופס הוי אסור וא"כ לענין הזמן מאי תקנת הסופר איכא בזה תדע דהא רש"י ז"ל מפרש במשנה גבי צריך שיניח מקום המלוה והלוה שאם רואה א' רודף אחר חברו להלוותו לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדו שלא יהיה שטר מוקדם אלמא דבלא"ה אין דרך הסופר לכתוב מקום הזמן כלל וא"כ מאי מקשה הכא לר"ל דאמר משום פירי למאי ר"ל ס"ל כמ"ד משום תקנת סופר וא"כ היכא דליכא תקנת סופר אפילו טופס אסור. ואף שיש לחלק וליישב דדוקא בשטרות דשייך פסול מוקדם דרך הסופר להניח מקום הזמן משום דלאחר זמנו יופסל משום מוקדם משא"כ בגט ארוסה למאי דס"ד דמוקדם נמי כשר הוי תקנת סופר נמי לענין אם יהא רשאי לכתוב מיד מקום הזמן אלא דלפ"ז תיקשי טפי בפשיטות למה הצריכו לכתוב כלל שום זמן בגט ארוסה למ"ד משום פירי כיון שאין בו צורך כלל ובודאי יותר טוב שלא לכתוב בו זמן כלל ממה שיכתוב לכתחלה זמן מוקדם שלא לצורך ובהא ודאי איכא תקנת סופר טפי שלא יצטרך לכתוב כלל הזמן וליכא למימר נמי דלענין כתיבת הזמן לא פלוג רבנן דכתבו בכל הגיטין הא ליתא שהרי הקשו בתוספות לעיל דף י"ח דבגיטין הבאים ממדינת הים למה תקנו זמן ולא ניחא להו לומר דלא פלוג רבנן וא"כ כ"ש דלא שייך לומר לא פלוג בין גט ארוסה לגט נשואה כיון שאין צורך כלל בזמן ובאמת דלכאורה משמע מל' הגמרא דהא דמקשה קפסיק ותני היינו דקשיא ליה למה הצריכו לכתוב כלל זמן בארוסה וא"כ אין צורך להסופר להניח חלק מקום הזמן אלא דנראה דרש"י ותוספות וכל המפרשים לא רצו לפרש כן משום דא"כ לא הוי אתי שפיר הא דמשני בגמרא משום תקנת הולד והיינו שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ומשמע להו דבאין בו זמן כלל לא שייך

דאי חששא דגיטה קודם לבנה אלא לפ"ז אדרבה קשה יותר אסוגיא דגמרא גופא דאכתי קשה דבאמת לא היה ראוי לתקן שיכתבו זמן בגט ארוסה משום האי חששא גופא ועוד דבאמת לפי מה שכתבו התוס' דעיקר החששא דגיטה קודם לבנה היינו משום שכתוב בגט ארוסתי יאמרו שנתגרשה באירוסין א"כ בפשיטות מצינן לפרש כל הסוגיא בהכי דהקושיא למ"ד משום פירי היינו שלא יכתבו בו זמן כלל ומשני שפיר שאם לא יכתבו בגט ארוסה זמן כלל איכא למיחש שיכתבו ויחתמו העדים על גט ארוסה ולבסוף לא יתן לה הבעל הגט עד לאחר נישואין כלל ועידי מסירה ודאי לא מסקו אדעתייהו דנהי דבעו למקרייה לגט אפ"ה לא אשכחן דצריכין לקרות ג"כ הזמן דמהיכא תיתי וכ"ש למאן דמוקי לעיל בשמעתין כר' מאיר ולשיטת הפוסקים דלר"מ לא בעינן ע"מ כלל וא"כ איכא למיחש טובא שיאמרו גיטה קודם לבנה כיון שכתוב בו ארוסתי ועוד דכיון דבגט נשואה כותבין זמן ובהאי לא יכתוב זמן א"כ יאמרו דבודאי מן האירוסין נתגרשה ועוד אפילו את"ל דידעו דנתגרשה מן הנשואין אפ"ה אתו למימר גיטה קודם לבנה דבודאי שהיה כתוב בו זמן הגט קודם שנתעברה ואיהי משום כיסופא ופגם הולד חתכה וגזייה לזמן הגט כדאיתא לעיל דף י"ז ע"ב ומש"ה תקנו דאף בגט ארוסה לעולם צריך להניח מקום הזמן ואין רשאי לכתוב אלא ע"פ צווי הבעל וא"כ מסתמא כשמצוה הבעל לאלתר מגרש לה דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה ואם יגרשנה מן הנשואין יכתוב הזמן מאותו הזמן משא"כ האי דכתבו גט לארוסתי דבסמוך דקאמר בפירוש לכשאכנסנה אגרשנה ואקדים פורענות לנפשיה ודאי איכא למיחש בפשיטות למיפסליה משום חששא דגיטה קודם לבנה וכמו שאבאר בסמוך כן נ"ל נכון בעזה"י נולא לרש"י ותוספות וכל הקדמונים לא פירשו כן והוצרכו לידחק בכמה דוחקים ולא ידעתי למה. והנלע"ד בכוונתם דודאי משמע להו דעיקר החששא דגיטה קודם לבנה לאו משום דבכתב ארוסתי לחוד תליא מילתא דאפ"ה לא יוציאו לעז בשביל כך אלא דע"י שיראו ג"כ שהזמן מוקדם מיהו בהאי טעמא לחוד נמי לא סגי שהרי לא יחתמו העדים אלא דכיון שכתוב בו ארוסתי אתי למיטעי כמ"ש התוספות ולפ"ז ע"כ דיותר טוב היה שלא לכתוב כלל זמן בגט ותו ליכא חששא דגיטה קודם לבנה לשיטתם אע"כ דס"ל דלענין כתיבת הזמן לא פלוג רבנן ואע"ג דהתוספות הקשו לעיל דף י"ח בגיטין הבאין ממ"ה למה תקנו זמן ולא ניחא להו לפרש דלא פלוג רבנן כו' דוקא התם קשיא להו שפיר דיותר טוב היה שלא לתקן בהם זמן כיון דלא"א שיומסר בזמן הכתוב בו ועוד דע"י הזמן אפשר שיבא לידי פסול מוקדם גמור או טעות בזמן או שיכתוב הזמן שלא לשמה משא"כ הכא בגט ארוסה דלא שייכי הני טעמי לשיטתם דמכיון שאין צורך בזמן אלא משום דלא פלוג תו לא מיפסל מחמת שום טעות או מוקדם בזמן מש"ה ניחא להו לומר לא פלוג רבנן ולענ"ד שכל זה דוחק מלבד כמה דוחקים וקושיות שאבאר בסמוך מסוגיא דשמעתין ומסוגייא דלעיל דף י"ז י"ח ואף שאיני כדאי לפרש נגד כל הקדמונים אולי מקום הניחו לי מן השמים. אחר שכתבתי כל זה מצאתי וראיתי לבעל העיטור סוף מאמר זמן דמבואר בפירושו להדיא דכל הסקלא וטריא דשמעתין היינו דוקא להא מילתא לענין עיקר כתיבת הזמן בגט ארוסה שלא תקנו בו זמן אלא משום האי טעמא דגיטה קודם לבנה ע"ש ובספר בני יעקב על העיטור דף מ"ט ע"ב הפליג לתמוה על לשון העיטור ומסיק דאולי טעות סופר הוא ולמאי דפרישית אין כאן ט"ס כלל ואדרבה ספרא דווקנא כתביה ואדרבה פירוש מרווח הוא בסייעתא דשמיא ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול כמותו ורב גובריה דבעל העיטור ז"ל וזכיתי לקיים דבריו בטוב טעם בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה קפסיק ותנא הא דלא דייק בפ"ב גבי נכתב ביום כו' דהכא נמי לא דייק כו' ממילא ידעינן דצריך שיניח מקום הזמן כו' עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה טובא דהא ודאי איצטריך לאשמעינן במתני' דאף אם הסופר רוצה לכתוב הזמן למי שירצה לגרש היום אפ"ה אסור לכתוב עד שישמע מפי הבעל דאל"כ מיפסל שכתב הזמן שלא לשמה ואף את"ל דהוי מילתא דלא שכיח שיכתוב הסופר זמנו של אותו יום דלאו בשופטני עסקינן שהרי מחמת כן יופסל למחר אפ"ה אפשר שיכתוב הסופר עכ"פ הזמן של אותו שנה או שמיטה וקמ"ל דאסור משום שלא לשמה דהא דקושטא דמילתא כל מקום הזמן מיקרי תורף מיהא בגט נשואה כמ"ש כל הפוסקים בפשיטות ולעיל פירש"י כן להדיא בריש פרק המביא תניין. אמנם למאי דפרישית בסמוך בלא"ה אין מקום לקושיית התוספות לעיקר קושיית הגמרא דקפסיק ותני היינו משום דתנא דמתניתין קתני כל דיני תקנת הסופר האיך יתנהג בכל ענייני גיטין ושטרות שבעולם במה שהותר לו לכתוב לשם טופס ובמה שצריך להניח מקום חלק ומוסיף והולך דבגיטין צריך להניח שלשה מקומות חלק שם האיש והאשה והזמן ובשטרי מלוה צריך להניח עוד מקום המעות ובשדה עוד מקום השדה ולפ"ז ע"כ מוכח דבגט ארוסה צריך לכתוב מקום הזמן דאל"כ הו"ל למיתני דיש מיהא ג"כ שום דבר שאין הסופר צריך להניח חלק אלא שני מקומות מקום האיש והאשה וליתנייה בהדיא דומיא דכל הנך אע"כ דקפסיק ותני דאין לך שום דבר שאין צריך להניח מקומות האיש והאשה והזמן והשתא מקשה שפיר למאן דאמר משום פירי הא לא הוצרכו לתקן זמן בארוסה ואין צריך להניח חלק מקום הזמן כלל כדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י לפי שיטתי דבסמוך וכבר כתבתי שהיא ג"כ שיטת בעל העיטור בבירור ודו"ק:

גמרא כיון דשמענא להא דתניא האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה ואמר עולא מאי טעמא גזירה שמא יאמרו כו'. ולכאורה יש לתמוה מאי קשיא ליה לעולא דקאמר מאי טעמא האיכא למיחש לבת אחותו דמסתמא עולא ס"ל כרבי יוחנן דתלמידו הוה וקי"ל נמי כרבי יוחנן דטעמא דזמן משום בת אחותו והרשב"א והרא"ש ז"ל כתבו דבעל העיטור פסק מה"ט גופא דלא חיישינן לבת אחותו דהא דאמרינן לעיל דף י"ז ע"ב בפלוגתא דר"י ור"ל איפוך היינו דמפכינן עיקר פלוגתייהו דר"י ור"ל דר"י ס"ל משום פירות ולא משום בת אחותו ור"ל אמר משום בת אחותו ודחו הרשב"א והרא"ש ז"ל דברי העיטור וכתבו דמהאי דעולא לא איריא דאליבא דר"ל הוא דקאמר הכי ע"ש באריכות. ולענ"ד שזה דוחק דאכתי לשון מאי טעמא לא אתי שפיר דמשמע שלא מצא שום טעם אחר בדבר. אמנם לענ"ד בלא"ה נראה דלא שייך הכא טעמא דבת אחותו כלל כיון שהדבר ידוע שאמר ללבלר לכתוב לו גט בעודה ארוסה ולכשיכניסנה יגרשנה מאותו זמן ובהאי שעתא ודאי לא נתכוון לחפות עליה שהרי אם זינתה מקודם אכתי בת קטלא היא ומהיכי תיתי נחוש אח"כ לחיפוי בין כתיבת הגט לנתינתו ולא דמי לשאר מוקדם גמור שהעדים חתמו לאחר זמן כתיבה ויש לחוש שהבעל בעצמו כתב הגט והקדים הזמן בכוונה כדי לחפות עליה ואף אם נתברר שנכתב מוקדם ע"י הסופר בזמנו לא פלוג רבנן דמסתמא כיון שלא גירשה לאלתר נמלך מלגרשה ועכשיו רוצה לגרשה כדי לחפות משא"כ הכא שאמר בפירוש שאינו רוצה לגרשה אלא לכשיכניסנה מהיכי תיתי נחוש לחיפוי בכה"ג כן נ"ל. ובהא דלא קאמר עולא דהו"ל מוקדם מטעמא דפירי לפי שיטת התוספות שנחתם ביום הכתיבה נראה דהתוספות לשיטתייהו דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אית ליה קלא שלא נמסר בזמנו ויאמרו הלקוחות אייתי ראיה לכך הוצרך לטעמא דגיטה קודם לבנה. ועוד נ"ל נ"מ בהאי טעמא שאף אם כנסה באותו יום עצמו דליכא למיחש לבת אחותו ולא לפירות אפ"ה פסול דבלא"ה י"ל דהא דאומר לכשאכניסנה אגרשנה לאו ברשיעי עסקינן שישאנה ע"מ לגרשה אלא משום דלא קים ליה בארוסתו שפיר אם בתולה היא חייש שמא לא תמצא בתולה ואף באלמנה חייש לסמפון דחזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקה בבדיקת פנים כשמתייחד עמה לאחר נישואין ומזמן לו גט בשביל כך שאם ימצא סמפון יגרשנה לאלתר דהא קי"ל דצריכה גט ואפ"ה פסול האי גיטא שמא יבא עליה לאחר חופה ותתעבר ממנו ויאמרו גיטה קודם לבנה כיון שנכתב בגט ארוסתי יאמרו דביאת זנות הוה ואף שיש לפקפק קצת בזה דיותר ראוי לומר שנתעברה באירוסין ולא שייך שפיר גיטה קודם לבנה אפ"ה לא נמנעתי לכתבה דשפיר נקיט טעמא דגיטה קודם לבנה דהוי מילתא דפסיקא אם מגרשה לזמן מרובה לאחר זמן הגט ומכל מקום בלא"ה א"ש כדפרישית מעיקרא כן נ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

תוספות בד"ה לכשאכניסנה אגרשנה פירש בקונט' משום דהוי גט ישן וקשה דאינו גט כו' ובגט ישן אם נתגרשה תינשא לכתחלה כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב בענין אחר דשאני הכא בההיא דלכשאכניסנה אגרשנה דהגט נכתב מעיקרא בפסול שהרי אסרו חכמים לכתוב לכתחלה גט כה"ג דכיון שהגט לא נכתב כתיקון חכמים החמירו לפסול כדמוכח במכילתין בכמה דוכתי משא"כ בגט ישן שעיקר הגט נכתב ונחתם בכשרות אין לפסלו משום האי גזירה דגיטה קודם לבנה דלא שכיח כן נ"ל אלא דבלא"ה מתרצו התוס' שפיר:

בד"ה הכא נמי גזירה שמא יאמרו כו' וא"ת מאי קפידא היא כו' שהרי העדים לא יחתמו לו דחזו שהוא מוקדם ואיכא למיחש בנשואין כו' עכ"ל. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל ודבריו מוכרחין בכוונת התוספות. אלא דאכתי לא ידענא למה הוצרכו התוספות לידחק בכל זה ולפרש דיטעו לאחר נישואין ויסברו שהיא ארוסה ואפ"ה העלו בסוף הדיבור בקושיא דהא מצינן לפרש בפשיטות בחששא קרובה שיחתמו העדים בעודה ארוסה ותחלה אפרש מאי דקשיא לי בגמרא אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן דהאומר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה דאינו גט דאכתי יאמר לסופר סתם כתוב גט לגרשה לאלתר ואח"כ יניחנו אצלו ויגרשה לכשיכניסנה ומה לנו לדברים שבלבו. אע"כ דמ"מ מאי דאפשר לתקוני מתקנינן ולמעט חששא דגיטה קודם לבנה והשתא אתי שפיר טובא דאם יתירו להסופר לכתוב טופסי גיטין לארוסה עם הזמן דהיום אפשר דלבתר הכי סמוך לנישואין יהא בדעת הבעל לגרשה לאלתר וימלך לגרשה עד אחר נישואין או שבדעתו השתא לגרשה לכשיכניסנה וימצא גט מוכן אצל הסופר ויקחנו ויניח להעדים לחתום אם יהיו רשאין לחתום מוקדם לארוסה דלא ידעו לחששא דגיטה קודם לבנה ומשום פירות ליכא וא"כ ע"י כך יהא לעז גדול דגיטה קודם לבנה זמן מרובה משא"כ השתא דתקנו שלא יכתוב סופר שום זמן בגט ארוסה שלא מדעת הבעל תו ליכא למיחש למידי שאם רוצה הבעל לגרשה לאלתר ואמר כן לסופר מסתמא ימסרנו לאלתר דלא מקדים אינש פורענות לנפשיה ואם אינו רוצה לגרשה ולא עלה בלבו כלל אלא לאחר כך סמוך לנשואין יהא בדעתו לגרשה לאלתר או לכשיכניסנה מ"מ לא ימצא שום גט שיש בו זמן מוקדם אלא שיכתוב זמן הגט מהיום שהוא סמוך לנשואין דאפשר שיהא בענין דלא שייך חששא דגיטה קודם לבנה וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דאין החששא אלא סמוך לנשואין ממש כשבודקה קודם נישואין או לאחר הנשואין מיד דא"ש טפי אלא דאין צורך לכל זה דבלא"ה א"ש כדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י. נולא להתוספות והרשב"א ז"ל לא פירשו כן ובכה"ג נמי יש לפרש למאי דפרישית דכל הסקלא וטריא דשמעתין היינו לענין שלא יכתבו שום זמן דמ"מ הוצרכו לתקן זמן ושלא יכתוב הסופר הזמן אא"כ כשאומר לו הבעל לגרשה לאלתר ומסתמא מגרש לה לאלתר דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה ולדעתי צ"ע גדול ודוק היטב:

בא"ד ואומר ר"ת דכיון שרואין העדים בגט שכתוב ארוסתי יסברו כו' עכ"ל. ואין להקשות דלמה תקנו שיכתוב ארוסתי לא ליכתוב ותו ליכא למיחש מידי דנראה דצריך לכתוב ארוסתי כדי שידעו שנתגרשה מן האירוסין לענין לכתובתה מאחר ר' אם בתולה היא ואף באלמנה נ"מ טובא לכמה דברים ולענין פירות גופייהו שלא יערער הבעל להוציא הפירות שלה קודם זמן הגירושין ויאמר דנשואה היתה ולכתחלה ודאי כל מאי דאיפשר לתקוני מתקנינן:

בא"ד אבל קשה דלמה לי טעמא דגיטה קודם לבנה כו' יפסל למ"ד משום פירי כו' עכ"ל. ולכאורה נשאר הדבר בתימה דלא הועיל עולא כלום בדבריו. אמנם לענ"ד נראה ליישב קושייתם אף לפי שיטתם דלמ"ד משום פירי ודאי הוי חששא רחוקה טובא לחוש שמא לא יגרשנה עד אחר נישואין ויחתמו העדים בטעות ולאחר החתימה ימשך הדבר שלא יגרשנה ביום החתימה שהרי אם יגרשנה ביום החתימה אזלא לה הך חששא דמ"ד משום פירי ונהי דמ"ד משום פירות עיקר פסול גט שאין בו זמן היינו שמא לא ימסר ביום החתימה ותפסיד שלא כדין כמ"ש התוס' לעיל ד' י"ז דמשעת הנתינה תוכל ליקח כתב מהב"ד מ"מ לא חייש להכא אלא בענין האי חששא לחוד שמא ע"י סיבה ימשך הדבר בין חתימה לנתינה משא"כ הכא דליכא חששא אלא לאחר כמה חששו' טובא שיכתוב בעודה ארוסה ונמלך לגרשה עד לאחר נישואין ואז יטעו העדים ויסברו שהיא נשואה ויחתמו על מוקדם ואח"כ ימשך הדבר דהוי נמי מילתא דלא שכיחא דסתם גיטין נמסרין ביום החתימה כמ"ש התוס' לעיל וכולי האי לא חיישינן משום חששא דפירות מש"ה איצטריך לטעמא דגיטה קודם לבנה כן נ"ל ליישב קושייתם לפי שיטתם. אמנם לפי מאי דפרישית לעיל מסברא דנפשאי בלא"ה אין מקום כלל לקושיא זו כדפרישית ודוק היטב ומה שיש לדקדק עוד בזה ובלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו ובסוגיית הפוסקים יבואר בקונטרס אחרון אי"ה:

דף כז.

תוספות בד"ה הא אמר תנו נותנין תימה מנ"ל למידק כו' הא אי לא הוי חיישינן לנמלך היו מחזירין כו' עכ"ל. פי' דלפ"ז יהיה המשך לשון המשנה כך לא יחזיר אפילו אם אמר תנו דחיישינן שמא באמת נמלך ולא גירשה ואע"ג שהוא אומר תנו שכבר גרשה לא מהימן למפרע כמ"ש תוספות לקמן וא"א נמי ליתן לרבי עכשיו בתורת גירושין דחיישינן שמא מיוסף ב"ש אחר נפל אבל אכתי יש לדקדק על קושיית התוספות דאכתי מקשה הש"ס הכא שפיר אי ס"ל דחיישינן לשני יוסף ב"ש א"כ מאי איריא לנמלך ולא גרשה עדיין ות"ל דאפילו אי ידעינן שכבר גירשה אפ"ה אין מחזירין לה זה הגט אפילו דראיה בעלמא דשמא גירשה בתשרי בגט אחר וזה הגט שנכתב בניסן הוא של יוסף ב"ש אחר וא"כ אם מחזירין לה זה הגט אתיא למטרף מלקוחות מניסן שלא כדין בשלמא אי לא חיישינן לב' יוסף ב"ש א"ש דליכא למיחש בהאי גיטה גופא שמא נכתב בניסן ולא נתן עד תשרי דהא מקשה הש"ס שם ומייתי התוס' בדיבור הסמוך ומשני שם דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך והיינו משום דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה קלא אית ליה ויאמרו הלקוחות אייתי ראיה אף אותן שלא ידעו שאיתרע בנפילה משא"כ לענין חששא דשני יוסף ב"ש לא שייך לומר כן דשמא באמת הוא גירשה בתשרי ביום הכתיבה וא"כ לית ליה קלא וא"כ אותן הלקוחות שלא ידעו בנפילה ויראו עכשיו זה הגט שנכתב בניסן ולא ירגישו לומר אייתי ראיה ואתיא למטרף שלא כדין דשמא זה הגט הוא של יוסף ב"ש אחר. מיהו יש ליישב דודאי לענין ממון לא חיישינן לב' יוסף בגיטין שהרי כותבין שם העיר ובפ"ק דב"מ אמרינן להדיא דלענין ממון לא חיישינן לשני שוירי ואפשר דאפילו לשני יוסף ב"ש גרידא נמי לא חיישינן לענין ממון דלפ"ז א"א לפרש כן קושיית

הש"ס וא"כ מקשו התוספות שפיר אחר שכתבתי כל זה מצאתי קושיא זו בתוס' ישנים בפרק קמא דבבא מציעא עיין שם ולפמ"ש לא קשה מידי ודו"ק:

בא"ד ואר"י דלייק מדאיצטריך ונמלך למילק כו' ורבי זירא סבר כו' ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין כו' עכ"ל. פירוש דלרבי זירא לא נקיט לשון ונמלך משום דיוקא דאם אמר תנו נותנין כי היכי דתיקשי לן אי לאלתר פשיטא אלא עיקר לשון ונמלך היינו אורחא דמילתא ואפ"ה ממילא שמעינן דאם אמר תנו נותנין לאלתר דאל"כ ל"ל למיתני כלל שאני אומר ונמלך שלא ליתן הו"ל למימר סתמא לא יחזיר משום חששא דשני יוסף ב"ש אע"כ דאם אמר תנו נותנין מיהא לאלתר ומש"ה איצטריך למימר שאני אומר וממילא נקיט לשון ונמלך משום אורחא דמילתא. זה נראה ברור בכוונת התוספות וכן כתבו להדיא בפ"ק דמציעא וכן מבואר להדיא מלשון רש"י ז"ל לקמן בשמעתין ולא ידעתי מי הכריחו למהרש"א ז"ל לפרש כוונת התוספות כאן שלא כדבריהם בפ"ק דמציעא:

בא"ד ועוד אור"י דלייק אפילו לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא כו' עכ"ל. וקשיא לי מה הועיל ר"י בתירוצו השני הא בלא"ה ע"כ צריכין אנו לתירוץ הראשון דלשון ונמלך אתי לדיוקא דרבה דלאת"ה אכתי תיקשי לן מנא ליה דרבה לאוקמי מתני' דאם אמר תנו נותנין אפילו בהוחזקו ולא שכיחי שיירתא דילמא דוקא בלא הוחזקו ולא שכיחי איירי ואף למה שכתבו התוס' בסמוך דהיא עובדא הוה בריסא דלייק מוכל מעשה ב"ד דבשכיחי ולא הוחזקו מהדרינן אכתי דילמא מתניתין דמצא גיטי נשים דלייקינן הא אמר תנו נותנין נמי איירי בכה"ג גופא דשכיחי ולא הוחזקו והוי לגמרי דומיא דסיפא ואכתי בהוחזקו ולא שכיחי מנא ליה דמהדרינן אע"כ דטעמא דרבה משום דנקיט לשון ונמלך דאשמעינן דיוקא דאם אמר תנו נותנין. וא"כ מוכח שפיר דאתי לאשמעינן בהוחזקו ולא שכיחי מהדרינן דאי בשכיחי ולא הוחזקו אמאי נקיט לשון ונמלך הא מסיפא דוכל מעשה בית דין נמי שמעינן לה נמצא דלפ"ז ע"כ סברא זו מוכרחת דלרבה לשון ונמלך אתי לדיוקא דאשמעינן חידוש הדין א"כ למה נאדי ר"י ז"ל מתירוץ הראשון דהא ודאי לא מצי רבה לאוקמי מתניתין לאלתר דא"כ מאי קמ"ל לשון ונמלך דאי לדיוקא דלאלתר פשיטא. ובתחלה עלה בלבי לפרש דעכשיו סובר ר"י דודאי לא דייק רבה לשון ונמלך לדיוקא אלא הא דאוקי למתניתין בהוחזקו ולא שכיחי היינו משום דקושטא דמילתא הכי הוא כיון דדייק מוכל מעשה ב"ד דבשכיחי ולא הוחזקו מהדרינן למעשה ב"ד משמע ליה דאשתכח בבית דין דשכיחי שיירתא א"כ סובר רבה דכ"ש הוחזקו ולא שכיחי מהדרינן כמ"ש הר"ן ז"ל דהדיא ליש סברא לומר דהוחזקו ולא שכיחי עדיף משכיחי ולא הוחזקו ולענ"ד בטעם דבריו על הדרך שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דבהוחזקו שני יוסף הוי חששא דנפילה דיחיד משא"כ בשכיחי שיירתא חיישינן ליוסף ב"ש טובא ומיקרי נפילה דרבים ואפ"ה לא חיישינן בחדא דריעותא כל שכן בהוחזקו ולא שכיחי. אלא דמסוגית התוספות בשמעתין לא משמע כן אלא דאדרבא הוחזקו ולא שכיחי גרע משכיחי ולא הוחזקו וכמ"ש להדיא הרמב"ם והרא"ש ז"ל וכן נראה סברת הרי"ף וכמו שאפרש עוד בסמוך דלא שייך הכא הא מילתא דנפילה דרבים ונפילה דיחיד וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד דודאי ע"כ דרבה דייק לשון ונמלך דאתי לדיוקא דאשמעינן חידוש הדין והיינו כדמוקי לה בהוחזקו ולא שכיחי דאי שכיחי ולא הוחזקו מסיפא דוכל מעשה בית דין שמעינן לה אלא דאפ"ה הוצרך ר"י ז"ל לפרש דרבה דייק לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא דסיפא דאי מדיוקא דלשון ונמלך סובר ר"י עכשיו דאכתי מצי לאוקמי לאלתר ואפ"ה איכא רבותא וחידוש הדין דאיכא למימר דאתי לאשמעינן כמ"ד שלא שהא אדם שם ולאפוקי ממאן דאמר שלא עבר שם אדם דממשנה יתירה ידעינן לה דאע"ג דהכא במתניתין דגיטין קתני להדיא מצאו לאלתר כשר אכתי הו"א דהיינו שלא עבר אדם שם מש"ה קתני משנה יתירה בב"מ מצא גיטי נשים דאשמעינן דאע"ג ששהא כדי שעבר אדם שם מ"מ כיון ששהא כדי שלא שהא אדם שם נמי מהדרינן אפי' בהוחזקו ושכיחי וא"כ הוי רבותא טובא לכך הוצרך ר"י ז"ל לפרש דהא דלא מוקי רבה לאלתר היינו משום דמשמע ליה דומיא דסיפא כנ"ל ודו"ק:

בא"ד דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצה ומיאוני' כו' מה שלא כתבו דמשמע ליה לזמן מרובה דומיא דדייתיקי מתנה ושוברין דהיינו אפילו לזמן מרובה דלענין ממון לא חיישינן לשני יוסף ב"ש כתבתי בחידושי לב"מ וע"ש:

בא"ד וכיון דבאינו ידוע מיירי על ידי מה שנמצא לאלתר אכתי לא ידעינן שהוא שלה כו' עכ"ל. הלשון אינו מקולקל ואיפכא הוי ליה למימר כיון שלא ראינו בידה קודם הנפילה היכי ידעינן שהוא לאלתר אלא משום דמצינן למימר כגון שזמנו לאלתר לכך כתבו דע"י כך אכתי לא ידעינן שהוא שלה ומה שיש לדקדק על תירוץ ר"י כתבתי בפ"ק דמציעא ע"ש:

בא"ד ורבי זירא לא מוקי לה דומיא דסיפא ומברייתא דייק שפיר. ויש לדקדק דאכתי אמאי לא דייק מסיפא גופא דוכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ואי משום דיש לחלק בין איסורא לממונא הא שטרי חליצה ומיאונין תנן ואי משום דוכל מעשה ב"ד משמע ליה דאשתכח אבראי כדאיתא בפ' קמא דמציעא והביאו התוספות בסמוך וא"כ היינו לא שכיחי ולא הוחזקו דא"כ מברייתא נמי לא דייק מידי דשמא איירי בכה"ג גופא וכ"ש דליסנא בתרא דרבי זירא דמוקי באמת בלא שכיחי ולא הוחזקו כמו שאבאר. א"כ אמאי לא דייק מהאי גוונא ממתניתין דכל מעשה ב"ד ואפשר דמגיטין אגיטין ניחא ליה טפי אע"ג דברייתא הוא ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי מה שכתבתי בסוף פ"ק דב"מ בשיטת רב עמרם דסובר דיש לחלק בין גיטין לחליצה ומיאונין א"כ אפשר דמה"ט גופא לא הוי מצי רבי זירא לאקשויי מגיטין אחליצה ובהכי הוי ניחא ליה טפי כדי לאוקמי מתניתין דהכא דמצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול בכל גווני אפילו בלא שכיחי ולא הוחזקו אבל לבתר דדייק מברייתא דזימנין דמהדרינן וע"כ מתניתין לאו בכל גווני איירי ממילא מקשה הש"ס שפיר להיאך ליסנא דפליג ר' זירא עליה דרבה ממתניתין דוכל מעשה ב"ד ותו לא משמע לחלק בין גיטין לשטר חליצה ומיאונין ומש"ה איצטריך לאוקמי אליבא דרבי זירא דהיא דוכל מעשה ב"ד דאשתכח אבראי דומיא דברייתא דמצא גט אשה בשוק כן נ"ל ברור ודו"ק:

בד"ה הא אמר תנו כו' וא"ת והיכי דייק כו' וי"ל דבנמצא לאלתר כו'. עיין מה שאכתוב בזה לקמן בשמעתין:

בא"ד וכי פריך לקמן ארבי ירמיה מאי למימרא המ"ל דלא חיישינן כו' עכ"ל. לולא לדבריהם היה נ"ל דלרבי ירמיה פריך שפיר מאי למימרא ולאו אברייתא קאי אלא אמתניתין דקתני ונמלך דאשמעינן אם אמר תנו נותנין ומוקי לה רבי ירמיה נמי כשאומרים מעולם לא חתמנו וא"כ מקשה שפיר מאי למימרא דהא במתניתין לא שייך חששא דשמא כתב בניסן כמ"ש התוספות ואף אם נאמר דרבי ירמיה לא דייק לשון ונמלך כמו שכתבו התוס' לעיל לרבי זירא אפ"ה מקשה שפיר מאי למימרא אמתניתין דוכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר דע"כ מוקי לה ר' ירמיה נמי בהאי גוונא דאמרי מעולם לא חתמנו לא מיבעיא אם נאמר דר' ירמיה פליג ארבה ורבי זירא וסובר דאפי' בלא הוחזקו ולא שכיחי נמי לעולם לא מהדרינן אלא דוקא כשאומרים מעולם לא חתמנו א"כ ע"כ מוקי למתניתין דוכל מעשה בית דין כאוקימתא דיליה לאומרים מעולם לא חתמנו אלא אפילו לשיטת הפוסקים דר' ירמיה לא פליג אלא דניחא ליה לאוקמי מתניתין וברייתא בכל גווני אפילו בשכיחי והוחזקו א"כ מסתמא סיפא דוכל מעשה ב"ד נמי איירי דומיא דרישא בכל גווני וכגון שאומרים מעולם לא חתמנו וא"כ מקשה שפיר מאי למימרא כן נ"ל נכון ומה שלא כתבו בתוספות כן יבואר מתוך מה שאכתוב בסמוך דלדידהו לא שייך להקשות מאי למימרא אהיא דוכל מעשה ב"ד:

בד"ה כאן במקום כו' וא"ת ואמאי לא משני איפכא כו' דומיא למעשה ב"ד כו' וי"ל דהיא עובדא דבסמוך הוי ברישא כו' עכ"ל. ולכאורה דבריהם סתומים דמעיקרא מאי קשיא להו דלוקי רישא דומיא דסיפא כיון דעכשיו סלקא דעתך דהאי שינויא דרבה ברומיא דמתני' הוי מקמי האי עובדא דדייק מהיא דכל מעשה ב"ד וא"כ היאך כתבו בפשיטות דהיא דמעשה ב"ד איירי בשכיח שיירתא כיון דאכתי לא דייק רבה גופא הא מילתא עד לבסוף ואפשר דמעיקרא הוי סבר דאיירי דאשתכח חוץ לב"ד כדמוקי ר"ז ויותר קשה דמאי קשיא להו דלוקי רישא וסיפא בחד גווני בלא הוחזקו ושכיח שיירתא דא"כ תיקשי ל"ל למתני תרתי ולכאורה היה נראה דקושייתם כאן היינו לתירוץ השני שכתב ר"י לעיל דרבה לא דייק לזמן מרובה אלא מדקתני דומיא דסיפא ואם כן אפשר דמשמע להו דלפ"ז לא דייק רבה לשון ונמלך לאשמעינן חידוש הדין אלא דממילא דייקינן הא אמר תנו נותנין וא"כ אכתי הו"א דבלא שכיחי ולא הוחזקו איירי להכי אשמעינן סיפא לגלויי עלה דרישא דבשכיחי ולא הוחזקו איירי וסברי התוס' דמעיקרא נמי פשיטא לרבה דסיפא דוכל מעשה ב"ד איירי בשכיחי ולא הוחזקו אלא דהוי משמע ליה לחלק בין איסורא לממונא ובין גיטין לשטרי חליצה ולבתר הכי דק ואשכח דליכא לחלק כדאהדר ליה לרב עמרם בספ"ק דמציעא אלא דא"א לומר כן דא"כ מאי מתרצו התוספות דהיא עובדא דבסמוך הוי ברישא ואשמעינן בשכיח ולא הוחזקו והכא אשמעינן בהוחזקו ולא שכיחי ואי ס"ד דתוספות קיימו בהאי שיטה דל' ונמלך לאו לאשמעינן חידוש הדין אתי וא"כ אכתי לפי האמת מנ"ל דרבה דבהוחזקו ולא שכיחי מהדרינן דלמא איירי רישא דומיא דסיפא ובתרוייהו לא מהדרינן אלא בשכיח ולא הוחזקו. אם לא שנאמר דהתוס' סברי כסברא שכתבתי בשם הר"ן ז"ל דהוחזקו ולא שכיחי עדיף משכיח ולא הוחזקו ואפ"ה קשיא להו מעיקרא שפיר דלוקי בהוחזקו ולא שכיחי אע"ג דהוי לקולא כיון דהוי דומיא דסיפא כדדייק נמי דאיירי לזמן מרובה משום דומיא דסיפא אע"ג דלקולא הוא וע"ז מתרצים שפיר דההוא עובדא דבסמוך הוי ברישא ואשמעינן בשכיח ולא הוחזקו וממילא אשמעינן הכי בהוחזקו ולא שכיח והיינו דאתיא במכ"ש משכיח ולא הוחזקו או שנאמר דעכ"פ שקולים הם שניהם כא'. אבל כבר כתבתי שהרא"ש והרמב"ם ז"ל כתבו להדיא להיפוך דהוחזקו ולא שכיח גרע טפי וכן משמע משיטת הרי"ף ז"ל ולשון התוספות עצמו מוכיח כן מדכתבו והכא אשמעינן דאם הוחזקו נמי יחזיר אלמא דההיא גרע טפי וכמו שאפרש עוד לקמן בלשון הגמרא. לכך נלע"ד דודאי הוחזקו ולא שכיח גרע טפי והיינו דקשיא להו מעיקרא מנ"ל דרבה דמהדרינן בכה"ג דהאיכא לשנויי איפכא דהא דמהדרינן היינו דוקא בשכיח ולא הוחזקו דומיא דסיפא ולעולם דסברי התוספות דהיא דונמלך אתי לאשמעינן חידוש הדין אליבא דרבה אלא דהיא דוכל מעשה ב"ד משמע להו לעיקר המשנה לאו לאשמעינן הא מילתא איתמר דלא חיישינן לב' יוסף ב"ש אלא לגופא איצטריך דלא חיישינן לנמלך במעשה ב"ד כגון שנכתב הנפק משום דלוה לא מקיים שטריה וכן בשטרי חלטתא ואדרכתא אשמעינן דלא חיישי' לפרעון כדאיתא פ"ק דמציעא ואגב גררא נקט שטרי חליצה ומיאונין כדנקט נמי ברישא מצא גיטי נשים אליבא דר' זירא אגב גררא דאינך ואפשר שהוציאו כן מדמהדרינן בפ"ק דמציעא ור"ז מי קתני כל מעשה ב"ד שנמצאו בב"ד ולעולם דאשתכח אבראי וא"כ ע"כ איירי בלא שכיחי ולא הוחזקו דאי בהוחזקו מנא ידע בשטר חליצה למי יחזיר דליכא לאוקמא כשראו בידה דא"כ פשיטא דיחזיר לה אע"פ שאינה שלה כראיה כמ"ש התוס' לעיל אע"כ בלא הוחזקו ולא שכיחי וא"כ אמאי לא מקשי הש"ס שם מאי למימרא אע"כ דבהיא דוכל מעשה ב"ד לא שייך להקשות מאי למימרא דלגופא איצטריך וא"כ סברי התוספות דה"נ איתא אליבא דרבה וא"כ מקשו שפיר דלוקי רישא נמי בשכיח ולא הוחזקו ואשמעינן דמהני בגיטין דמאי דס"ד עכשיו לחלק בין גיטין לחליצה וסיפא אשמעינן לגופא וע"ז תירצו דההיא עובדא דבסמוך הוי ברישא ודייק דבשכיח ולא הוחזקו מהדרינן משום דאין סברא לחלק בין גיטין לשטרי חליצה והא דלא דייק מעיקרא מהיא דקתני ונמלך דאתי לאשמעינן מיהא בשכיח ולא הוחזקו משום דאכתי לא ס"ד דדייק לשון ונמלך ועוד דניחא ליה לאתויי מסיפא דקתני בהדיא ולא מרישא דלא אשמעינן אלא מדיוקא. אבל לבתר הכי אשמעינן הכא שפיר דההיא דמצא גיטי נשים איירי בהוחזקו מדאיצטריך למיתני ונמלך דאי לשכיחי ולא הוחזקו מסיפא שמעינן לה כנ"ל לפרש שיטת התוספות:

בא"ד וא"ת היכא דהוחזקו כו' היכא מהדרינן מנא ידעינן דשל זה הוא וי"ל כגון דידעינן כו' עכ"ל. מהרש"ל ומהרש"א ז"ל כתבו דעכשיו לא ס"ד דהתוספות מה שכתבו לקמן דלא חיישינן דהבעל למסקר כו' ע"ש. ולענ"ד במחילה מכבודם בחנם נלחצו דהא בלא"ה נמי מצינן למימר דהא דהוחזקו ולא שכיח מהדרינן כגון שמצאו השליח בעצמו שנאבד ממנו או שנאבד מיד הבעל ומצאו בעצמו אע"כ נראה דעיקר קושית התוספות נמשך למ"ש בסמוך דממתניתין דמצא גיטי נשים דייק רבה דהוחזקו ולא שכיח יחזיר וע"ז מקשו שפיר דהיאך אפשר לומר דהאי מתני' איירי בהוחזקו דא"כ אמאי תלי טעמא דלא יחזיר כשאין הבעל מודה משום שאני אומר כתובין היו ונמלך ות"ל דבלא"ה לא ידעינן למי יחזיר אע"כ דמתני' איירי בלא הוחזקו וא"כ לית לן לאוקמי דיוקא אם אמר תנו נותנין בהוחזקו דהא דיוקא מהאי בבא גופא איירי ובהאי גוונא גופא כנ"ל ברור בכוונת התוס' ודו"ק:

בא"ד וי"ל כגון דידעינן דמזה יוסף ב"ש נפל כו' נ"ל דלאו דוקא שראו הנפילה אלא אף שראו הגט בידו סמוך לנפילה הו"ל כאילו יודעים שמזה נפל כיון שזה היה לו בודאי הגט בידו והלך באותו מקום שמצאו תו לא תלינן שגם אחר היה לו הגט ונאבד כאן כיון דאין השיירות מצויות ומה שיש לדקדק כתבתי בחידושי לב"מ ע"ש:

בא"ד ושמעתין אתיא כר"א כו' ואע"ג דאליבא דר"א נמי מסקינן בפ' גט פשוט דב' יוסף ב"ש הדרין בעיר א' אין מגרשין אלא זה בפני זה וא"כ בהוחזקו אמאי לא יחזיר מיהו כבר כתבתי בריש פירקין דהא דאין מגרשין אלא זה בפני זה היינו דוקא כשאין העידי מסירה מכירין שזו אשתו בבירור אבל במכירין מגרשין אפילו זה שלא בפני זה וכן הוא בש"ע א"ע סי' קל"ו וא"כ א"ש דלא יחזיר. ובעיקר דבריהם שכתבו דלר"מ בעינן מוכח מתוכו כבר כתבתי בריש פירקין שאין דבריהם מוכרחים ושיש ליישב שיטת רש"י ז"ל וסייעתו ע"ש:

גמרא ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו כיון שהוחזקו שניהם בעיר א' א"כ מה חילוק יש בין מקום שהשיירות מצויות או לא הרי הכל תלוי ביוסף ב"ש לבד ומה גריעותא יש בהליכות השיירות ע"ש שהאריך ומתוך דבריו נחית לחלק בין נפילה דרבים לנפילה דיחיד. ולענ"ד יש לי לדקדק על דבריו מכדי מרא לשמעתא דהכא מאן ניהו רבה ושמעינן ליה לרבה פ' גט פשוט ד' קע"ב דלא שני ליה בין נפילה דרבים לנפילה דיחיד. ועוד דהתם בפ' גט פשוט משמע דאף

למאן דמחלק בין נפילה לרבים לנפילה ליחיד היינו דלא חיישינן שנאבד מיד יוסף ב"ש ומצאו יוסף ב"ש אחר דלא שכיחי כלל לאיתרמו כה"ג. אבל הכא כיון דהוחזקו אמאי מיקרי נפילה ליחיד שהרי יש לתלות בזה כמו זה. מיהו י"ל דאיירי דוקא שמצאו השליח בעצמו אלא דלשון הרשב"א ז"ל גופא לא משמע כן. ובעיקר תמיה' הרשב"א ז"ל נלע"ד ליישב דאף בהוחזקו והוא ג"כ לזמן מרובה אפ"ה כיון שהוא מקום שאין השיירות מצויות א"כ יש להסתפק שמא לא עבר שם שום אדם כלל א"כ לא איתחזק שום ריעותא בזה הגט כיון שזה הלך בודאי בזה המקום שנמצא ולא נודע אם הלך שם עוד שום אדם משא"כ במקום שהשיירות מצויות והוחזקו הו"ל כאילו ראינו שעברו שם אנשים וא"כ יש להסתפק שמא יוסף ב"ש השני היה בתוך הבאים או שמסר הגט לשלוחו כמותו ומש"ה לא יחזיר וע"פ סברא זו העליתי ארוכה למ"ש רבינו בעל הטורים בטא"ע סימן קל"ב להלכה דכל שראינו שעבר שם אדם אפילו בלא הוחזקו ולא שכיחי נמי לא יחזיר וכן הוא בש"ע שם ולכאורה יש לתמוה שפסק דלא כמאן דאפי' לרבי זירא גופא לא מחמרינן אלא בחדא לריעותא מיהא כגון בשכיחי שיירות לחוד או בהוחזקו לחוד משא"כ בלא שכיחי ולא הוחזקו ליכא למ"ד וכמו שכתב הטור בעצמו וא"כ מה ראה הטור להחמיר בעבר אדם שם אף בלא שכיחי ולא הוחזקו. ומ"ש שם הב"י שהוא כשיטת אביו הרא"ש ז"ל ואני בעניי יגעתי ולא מצאתי שום שורש וענף לסברא זו לא בדברי הרא"ש ז"ל ולא בשום א' מהפוסקים ואדרבא הרי"ף ז"ל כתב להדיא דאם עבר שם אדם והוחזקו כו' והרמב"ם ז"ל כתב ואם אבד במקום שהשיירות מצויות כו' הואיל ועבר אדם שם חוששין אעפ"י שלא שהה כו' אלמא דאע"ג שעבר אדם שם אפ"ה אין חוששין אלא בהוחזקו או בשיירות מצויות וא"כ לדברי הטור דלא כמאן ולמאי דפרישית א"ש דמדרבה שמעינן לר' זירא דכיון דאמר רבה אף ע"ג דהוחזקו בעינן נמי שיירות מצויות וקשיא לן מה טעם יש בה שהרי אין הדבר תלוי אלא אם הלך שם יוסף ב"ש לבד אע"כ כמ"ש דהחילוק בין שיירות מצויות היינו לענין אם הדבר ספק אם עבר שם שום אדם דבאין השיירות מצויות לא מספקא מילתא כלל אבל במקום שהשיירות מצויות יש מקום לומר דמסתמא עבר שם אדם וא"כ חיישינן שמא עבר שם יוסף ב"ש בעצמו או שלוחו נמצא דלפ"ז כל שראינו בודאי שעבר שם אדם הו"ל כשיירות מצויות דמה לי אם עבר א' או אנשים הרבה סוף דבר לא מספקא לן אלא באדם א' וכיון שזכינו לכל שראינו אדם א' עבר שם מיקרי שיירות מצויות א"כ לר"ז דבחדא לריעותא לא מהדרינן משום דחייש לשני שוירי וא"כ כל שראינו אדם עבר שם נמי לא מהדרינן דהא הו"ל כשיירות מצויות ולדידיה בשיירות מצויות לחוד לא מהדרינן וא"כ יפה פסק הטור למאי דפסק כר"ז ומ"ש הרי"ף והרמב"ם ז"ל דאף בעבר אדם שם בעינן ג"כ שהוחזקו או שיירות מצויות אינהו לא איירי כשראינו בבירור שעבר אדם שם אלא לענין השיעור אם הוא בכדי שנוכל לומר שעבר אדם שם אבל בראינו בודאי שעבר שם סובר הטור דהו"ל כשיירות מצויות כנ"ל ברור בכוונת הטור אח"ז ראיתי שב"ח ובית שמואל נלאו והניחו שם בדברי טור וש"ע ולמאי דפרישית לדברי הטור וש"ע עולה כהוגן וכהלכה בלי שום גמגום בעזה"י ודו"ק:

שם בגמרא נפק דק ואשכח דתנן כל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר. הא דפשיטא ליה לרבה דהשיא לכל מעשה ב"ד איירי דאשתכח בב"ד היינו משום דע"כ איירי בלא הוחזקו דאי הוחזקו א"כ בשטר חליצה ומיאונין וזכות' מנא ידעי למי יחזיר דא"ל כשידוע שחלצה או מיאנה א"כ פשיטא ליחזיר לראיה בעלמא כמ"ש התוספות אע"כ דבלא הוחזקו א"כ אי ס"ד דבאשתכח חוץ לב"ד איירי ממילא הו"ל לא שכיחי ולא הוחזקו וקשיא ליה לרבה מאי קמ"ל פשיטא אע"כ באשתכח בב"ד איירי ור"ז למאי דפליג סובר דבאשתכח חוץ לב"ד איירי וסובר דבכה"ג נמי צריכה למיתניה בהדיא ובסברא זו פליגי רבה ור"ז דוק ותמצא או שנאמר לר"ז השתא לכל מעב"ד איצטריך לגופא כדפרישית לעיל כנלע"ד אבל משיטת התוס' לא משמע כן אלא דפשטא דלישנא לכל מעב"ד משמע ליה לרבה דאשתכח בב"ד ולר"ז בחוץ לב"ד וכדפרישית בלשון תוס' בד"ה כאן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

דף כז:

גמרא בזמן שהבעל מודה אפילו לזמן מרובה. וקשיא לי לשיטת הר"ן והנמוק"י שכתבו בפרק האשה שלום לחלק בין נמצא הגט במקום דירת יוסף ב"ש ובין אם נמצא בדרך א"כ מאי מקשה הכא מברייתא אמתני' דהא במתניתין קתני בהדיא המביא גט משמע שאבדו בדרך מש"ה חיישינן משא"כ בברייתא דקתני מצא בשוק איכא לאוקמי שמצאו במקום דירת יוסף ב"ש ומש"ה לא חיישינן ליוסף ב"ש מעיר אחרת ובלא"ה נמי מצי לחלק בין נכתב שם העיר בגט או לא ועיין בבית שמואל סימן קל"ב ס"ק ל' וצ"ע ויש ליישב:

גמרא איכא דאמרי והוא שהוחזקו הוא דלא ניהדר והיינו דרבה וא"ד כו' ופליגי אדרבה. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מהיכי תיתי נאמר דפליגי כיון דר"ז גופא קאמר בהאי לישנא ממש דקאמר רבה ע"ש שהאריך ולענ"ד הקלושה יראה דלק"מ ואדרבה קשיא לי להיפך דהיאך אפשר לומר דר"ז כרבה ס"ל דבהוחזקו ולא שכיחי מהדרינן דהיא גופא תיקשי מנ"ל לר"ז הא מילתא דהא איכא לאוקמי ברייתא בלא שכיחי ולא הוחזקו דוקא ולא תיקשי מאי למימרא דאיצטריך שפיר לאשמעינן דלא חיישינן לשמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי כמו שהקשו התוספות לעיל ותירוצם לא שייך כאן ובשלמא לרבה דדייק לה ממתני' א"ש דאי בלא שכיחי ולא הוחזקו מאי למימרא דהא לא שייך התם חששא דשמא כתב בניסן כמ"ש תוספות לעיל. ואף אם נאמר דלהאי לישנא דר"ז כרבה ס"ל נאמר דאית ליה לר"ז גם כן דהשיא לכל מעב"ד איירי דאשתכח בב"ד וא"כ ע"כ בשכיחי ולא הוחזקו מהדרינן אכתי קשה מנ"ל דבהוחזקו ולא שכיח מהדרינן דהא הוחזקו ולא שכיח חמיר טפי כמ"ש לשיטת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש ז"ל וכמו שאפרש עוד בסמוך וא"כ אמאי לא מוקי לברייתא נמי כה"ג דכל מעב"ד בשכיחי ולא הוחזקו דהכי משמע לישנא דברייתא דמצא בשוק ושוק מקום שהשיירות מצויות הוא כיון שהוחזקו שנים בעיר א' כדמשמע לעיל היכא דמזבני כיתנא. ול"ל דאי ברייתא בשכיחי ולא הוחזקו איירי מאי קמ"ל מתני' היא כל מעב"ד ה"ז יחזיר דהא איצטריך ברייתא לאשמעינן דלא חיישינן לשמא כתב בניסן כקושית התוספות. ועוד נראה דאף אם נאמר דלהאי לישנא סובר ר"ז כמ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה דתו לא שייכא חששא דשמא כתב בניסן כמ"ש תוספות אפ"ה מצי לאוקמי ברייתא דשכיחי ולא הוחזקו ולא תיקשי מאי קמ"ל מתני' היא דכמה פעמים מצינו בברייתא מה ששנו חכמים במשנה כ"ש הכא דלא מפורש בהדיא דהא איכא למילחי דאשתכח חוץ לב"ד מש"ה קתני מצא בשוק ועוד דהתם חליצה ומיאונין תנן ואשמעינן ברייתא דאפילו בגיטין דחמיר כמ"ש לעיל בשם התוספות ספ"ק דמציעא. וכ"ש שהוסיף בה דברים דבאין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה דאפילו לבעל לא יחזיר. וקושיא זאת גדולה היא בעיני על שכמעט היה נ"ל מסוגיא זו כסברת הר"ן דהוחזקו ולא שכיחי עדיף משכיח ולא הוחזק אלא דאכתי לא פלטינן מקושיא זאת דמ"מ הו"ל לאוקמי ברייתא בהכי דשכיח ולא הוחזקו כדמשמע לישנא דברייתא מצא בשוק. ועוד דמלבד שכתבתי דשיטת כל הפוסקים דהוחזקו ולא שכיח חמיר טפי. עוד נ"ל להביא ראיה מפורשת לזה מסוגיא דפרק האשה שלום דף קט"ו דאמר רבא דלא חיישינן לתרי יצחק היכא דלא הוחזקו ועביד עובדא בהאי גיטא דאשתכח בנהרדעא דלא צריך למיבדק אע"ג דשכיח שיירא כדמוכח שם מהסוגיא ומפי' התוס' ושם בהאי גיטא דאשתכח בסורא וכתב ביה ענן בר חייא עביד רבא עובדא לחומרא כיון שהוחזק שם עוד ענן בר"ח מחגרא אע"ג דלא שכיח דהא אמר שם דלמא בגמלא פרחא אזיל א"נ בקפיצה וא"כ לא שכיח אע"כ דהוחזקו ולא שכיח חמור משכיח ולא הוחזקו. ואף שיש לחלק ולהאריך בסוגיא זו אלא שאין כאן מקומו מ"מ עיקר הסברא לא נראית דהוחזקו חמיר משכיח וכך הדעת מכרעת וכשיטת הקדמונים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דלהאי לישנא דר"ז כרבה ס"ל היינו כרבה ועדיפא מדרבה דאילו רבה הוצרך להביא ראיה דלא חיישינן לתרי שוירי מהשיא לכל מעב"ד ואילו לר"ז אפשר דהא מילתא פשיטא ליה דבלא הוחזקו לא חיישינן כלל אף במקום דשכיחי שיירות והיינו כדפשיטא ליה לרבא פ' האשה שלום דלא חיישינן לתרי יצחק ומייתי ראיה ממעשה בכל יום דמגבינן ממון בשטרות אפילו בהוחזקו ושכיחי כגון הני שטרי דכתיב בהו אבי בר ננאי אע"ג דאיכא טובא וכוונתו כיון דחזינן דמדאורייתא אפילו בהוחזקו ושכיחי לא חיישינן דמגבינן ממון א"כ לענין איסורא נהי דבהוחזקו ושכיחי חיישינן מדרבנן מיהא בלא הוחזקו לא שייך לגזור אפילו באיסורא דהו"ל גזירה לגזירה דלא הוחזקו אטו הוחזקו לא אתי למחלף ונהי דרבה הוצרך להביא ראיה על זה אפשר דרבה סובר דבהוחזקו ושכיח חששא דאורייתא היא ושטרות אין ראיה אע"ג דרבה גופא קאמר בריש פירקין שני יוסף ב"ש הדרין בעיר א' מוציאין ש"ח על אחרים היינו משום דליכא למיחש מידי דלנפילה לא חיישינן וליכא למיחש נמי דלמא מסר ליה דרבה סובר דאותיות נקנות במסירה וא"צ להביא ראיה כמו שהוכיחו התוספות פרק האשה שלום מהאי גופא דריש פירקין משא"כ לר"ז אפשר דסובר כרבא בפרק האשה שלום דמייתי ראיה מהנהו שטרי משום דס"ל אין אותיות נקנות במסירה או שצריך להביא ראיה כמ"ש תוספות שם ודמגבינן בהו ולא חיישינן אלמא דאפילו בהוחזקו לא הוי חששא מדאורייתא וא"כ בלא הוחזקו פשיטא ליה לר"ז דאפילו בגיטין לא חיישינן אלא כל הסקלא וטריא דהכא היינו בהוחזקו ולא שכיחי ומייתי שפיר מברייתא דע"כ בהכי איירי דאל"כ מאי קמ"ל ולחששא דשמא כתב בניסן סובר דאין לבעל פירות משעת חתימה וא"כ מוכח דבהוחזקו ולא שכיחי איירי ואע"ג דקתני מצא בשוק אפשר כיון שלא נשתהו שם מיקרי לא שכיחי דהא אפילו בשכיחי והוחזקו איכא למ"ד דכל שלא שהה שם מיקרי לאלתר וכ"ש שיש לנו לומר כן דלא מיקרי שיירות מצויות אלא כל שעברה שיירא ונשתהה כנ"ל נכון דלישנא קמא דס"ל דלא פליג ר"ז עליה דרבה אבל האיכא דאמרי סובר כיון דלסוף סוף ע"כ דפליג ר"ז עליה דרבה לענין שטרות וכן לענין דאין לבעל פירות משעת חתימה א"כ טפי ניחא לומר דבהנך מודה רבי זירא לרבה והכא הוא דפליג דדוקא בלא שכיח ולא הוחזק מהדרינן דהכי משמע פשטא דאוקימתא דיליה דמוקי לה בהדיא באין שיירות מצויות אע"ג דקתני מצא בשוק אע"כ דאיירי בלא הוחזקו וא"כ בשוק נמי מיקרי אין השיירות מצויות כיון דאין החששא אלא ליוסף ב"ש ממקום אחר ומהתם דהכא לא שכיחי שיירות אף בשוק כך נ"ל נכון ודוק היטב:

תוספות בד"ה בזמן שהבעל מודה. עיין מה שכתבתי בזה בחדושי לב"מ נ"ל כמ"ש התורת חיים שם דמודה היינו נמי למפרע:

בד"ה מעולם לא חתמנו כו' ותימה דא"כ אמאי מהימנינן ליה יותר משלא היו העדים אומרים כלום כו'. פי' דהא לרבי ירמיה ע"כ אם לא אמרו העדים כלום לא מהדרינן אפילו כשהבעל מודה ואומר שהוא שלו וכן בשליח שמצאו בעצמו והיינו משום דר"י חייש שמא מיל אחר נפל אפילו בלא הוחזקו או משום דניחא ליה לאוקמי מתני' וברייתא אף בהוחזקו ושיירות מצויות סוף סוף לא מהימנינן ליה אף אם אומר בבירור שהוא שלו ואם כן מאי מהני כשאומרים העדים מעולם לא חתמנו משא"כ לעיל שכתבו התוס' בד"ה כאן במקום כו' דכיון שידעינן שמזה נפל לא חיישינן לאו משום דמהימנינן ליה שהוא שלו אלא משום דהתם אליבא דרבה ור"ז קיימי דאף בהוחזקו לא חיישינן שמא מיל אחר נפל ג"כ וזה ברור וכ"כ מהרש"א ודברי מהרש"ל ז"ל צ"ע מיהו מ"ש התוס' דאפי' בטביעות עין לא מהדרינן ליה לאו אדר"י קאי אלא אדמסקינן בסמוך דלא מהדרינן בט"ע אלא לצורבא מרבנן וזה דלא כשיטת מהרש"א ז"ל בפ"ק דמציעא אלא כמ"ש שם ודו"ק:

בד"ה כגון דקאמר נקב יש כו' ושליח לא מהימן אלא כשאומר קודם שראהו עכ"ל. והיינו מהטעם שכתבו לעיל דחיישינן דאמר בדדמי כדאמרינן לענין ט"ע דלא מהדרינן אלא לצורבא מדרבנן וה"נ אע"ג דאמר הסימן שמא לא הכיר תחילה כלל בסי' זה ועכשיו אומר הסימן לפי שסובר שהוא שלו אבל א"א לומר שמא לא היה נקב בגט שלו דהא מהיכי תיתי לחשדו כמשקר מיהו בחידושי הרשב"א ז"ל משמע דנהי לבעל עצמו לא חיישינן כמשקר היינו משום דאי בעי מגרש לה מעכשיו משא"כ לשליח חשדינן שמא משקר ולענ"ד הדבר צ"ע. מיהו נראה דמ"ש דהשליח לא מהימן כשאומר הסימן לאחר שראהו היינו כשמצאו אחר אבל אם מצאו הוא בעצמו נאמן במיגו דאי בעי אמר לא אבדתי כמ"ש התוס' לקמן בד"ה מצאו בחפיסה וכמו שאפרש שם:

גמרא ודוקא בצד אות פלוני כו' אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין דאורייתא או דרבנן. וקשיא לי ת"ל דאפילו אי הוי סימנין דרבנן אפ"ה אמאי לא מהני כאן דהא אין כאן חשש איסור דמדאורייתא לא חיישינן לשני יוסף ב"ש כדאיתא פרק האשה שלום ואף אם נאמר דעיקר אוקימתא דרבי ירמיה ורב אשי היינו לאוקמי מתני' וברייתא בכל גווני אפילו בהוחזקו ושכיחי מ"מ כבר כתבתי דנראה דאפילו הוחזקו ושכיחי לאו חששא דאורייתא הוי כדמוכח מהנהו שטרי דכתיב אבו בר נני בפרק האשה שלום וקי"ל התם כרבא ואם כן מסתמא דרב אשי בתראה הוא ע"כ כרבא ס"ל דאל"כ הוי לן למיפסק כרב אשי והרי"ף פסק שם להדיא כרבא והכא פסק כרב אשי וכתב ג"כ דבעינן דוקא נקב בצד אות פלוני ויש ליישב ולחלק בין סוגיא דהכא ובין סוגיא דפרק האשה שלום ואין כאן מקומו להאריך מיהו יותר נראה דאי סימנין דרבנן לא סמכינן עלייהו באיסור דאורייתא אפילו היכא דחששא מדרבנן משום דלמא אתי למיסמך באיסור דאורייתא כגון היכא שידוע בודאי שנאבדו שני גיטין שוין בשמותיהן ואתי למיסמך אסימנין וראיה לדברי נ"ל ממשנה ערוכה פרק האשה בתרא אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אף ע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ושקל וטרי הש"ס בטעמא דסימנין דרבנן ומשמע להדיא דאף בפרצוף פנים בלא חוטם אין מעידין אפילו ע"י צירוף הסימנים ובמסכתא בכורות פרק יש בכור איכא שם אוקימתא דמדאורייתא מהני פרצוף פנים בלא חוטם אלא מדרבנן החמירו וא"כ חזינן דאפילו בחששא דרבנן אמרינן דלא מהני סימנים למ"ד סימנים דרבנן והרבה האריכתי בסוגיא זו ביבמות ודעתי להוסיף בקונטרס הכללים אם יגזור ה' עלי בחיים וירבה גבולי בתלמידים. ויתר חידושי סוגיא דשמעתין תמצא בחדושי לב"מ ע"ש:

תוספות בד"ה סימנים כו' וא"ת הא דתנן כו' עכ"ל. ובשלמא אי סימנין דאורייתא א"ש דמתני' מדאורייתא איירי דהא דכתיב עד דרוש אחיך אותו היינו ע"י סימנים וא"כ חייב להכריז אבל בדבר שאין בו סימן אינו חייב להכריז משום דעדים לא שכיחי שיכירו ע"י ט"ע אבל אי סימנים מדרבנן וא"כ הא דקאמר עד דרוש אחיך אותו היינו ע"י עדים וא"כ מקשה שפיר לדבר שאין בו סימן נמי יכריז ולא

ניחא להו לפרש בסימנים מובהקין ומדאורייתא משום דלכל הני דקחשיב התם לא הוי סימן מובהק כגון כלי ובתוכו פירות וכיכרות של בע"ה וכיוצא בו ובאמת דהוי מצי לאקשויי בהדיא מהא דתנן מה שמלה שיש בו סימנים וחייב להכריז משמע דמדאורייתא איירי והכי איתא שם להדיא בתוספות ותירצו כמו שכתבו כאן כן נ"ל ומהרש"א ז"ל כתב בע"א:

בד"ה מצאו קשור ותימה לדפרק אלו מציאות כו' והא דלא ניחא להו למימר דהכא איירי בסימן מובהק היינו משום דשם בסוגיא זו דאלו מציאות אכתי לא אסיק אדעתיה לחלק בין סימן מובהק עד דבסוף דאסקה רבא דאל"כ אזלא ליה כל השקלא וטריא דמייתי התם למיפשט האיבעיא וכולהו הוי מצי לאוקמי בסימן מובהק אלא ע"כ דלא אסיק אדעתיה לחלק ואם כן מקשו התוספות שפיר וק"ל:

דף כח.

רש"י בד"ה בין כליו בביתו. וכ"כ התוס' והוכיחו כן מדקתני גבי כיס וארנקי שמצאו קשור בכיס וארנקי משמע דוקא קשור אבל במונח הגט אצל הכיס וארנקי לא מהני וא"כ היכי קתני הכא דמצאו בין כליו כשר אפילו אינו קשור אע"כ בכיס וארנקי איירי שמצאו בשוק מש"ה בעינן דוקא קשור בהם אבל במונח אצלו לא מהני סימן הכיס וארנקי לענין הגט עצמו דשמא הגט הוא של אחר ואיתרמי מילתא שנפל אצל הכיס וארנקי של זה והא דקתני הכא מצאו בין כליו כשר ע"כ היינו דוקא שמצאו בביתו דלא שייך לומר שהביאו אחר והניחו אצל כליו של זה כנ"ל ברור וראיה לדבר דאפילו לענין ממון אמרינן כיס דלפניו פירות חייב להכריז ואף לסברת החולקים שם היינו דוקא לענין ממון כיון שזה אומר בודאי שהוא שלו לא חיישינן כולי האי משא"כ לענין איסורא דאיכא חזקת איסור כ"ע מודו דלא מהני אלא דוקא בנמצא קשור או בין כליו שמצאו בביתו כן נ"ל ברור והרבה הארכתי בזה בתשובת שאלה לענין עיגונא דאיתתא ועיין בבית שמואל סימן י"ז:

תוספות בד"ה מצאו בחפיסה כו' ואף ע"ג דלאו צרבא מרבנן כו' נאמן במינו עכ"ל. ויש לדקדק לפמ"ש התוספות לעיל בד"ה מעולם דאף דלא חשדינן לבעל למשקר אפ"ה לא מהימן אף בט"ע משום דחיישינן דאמר בדדמי שסובר מסתמא שהוא שלו וא"כ נהי דהכא במצאו השליח איירי דחשדינן ליה כמשקר ומהני המיגו לענין דלא חיישינן שמא משקר אכתי ניחוש דלמא אומר בדדמי שהוא מכירו בט"ע וא"כ מאי מהני המיגו כיון שהוא סובר לומר האמת דכה"ג מקשו התוס' ריש פ' האשה שלום דכל היכא שסובר לומר האמת לא שייך מיגו מיהו לפי מה שתירצו שם לענין בע"ה טרוד בפועליו מיושב' ג"כ דבריהם כאן ע"ש ודו"ק:

בא"ד וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילה כו' א"נ ביודע שבחפיסה איבדו עכ"ל. פי' דכיון שיודע שבתוכה איבדו חששא רחוקה לומר שמצאו אחר ונטל זה הגט מתוכו והניח בו גט אחר ששמו כשם יוסף ב"ש ואיבדו ג"כ דכולי האי לא חיישינן וזה מוכח דמשני הש"ס שם דבכיס וארנקי לא חיישינן לשאלה משום דלא מושלי אינשי ואכתי הוי ליה למיחש שמא מצא אחר הכיס וארנקי והניח בתוכו גט כזה ואיבדו אע"כ דכולי האי לא חיישינן אלא עיקר החששא שמא הגט הראשון לא היה מונח כלל בכיס וארנקי אלא שהוא השאיל הכיס וארנקי לאחר והלה הניח בתוכו הגט והחזיר לזה ושכח הגט בתוכו כדפירש"י שם להדיא ומיהו אכתי קשה מאי מקשה הש"ס שם אמצאו בכיס וארנקי וניחוש לשאלה ואמאי לא מוקי לה בכה"ג כמ"ש התוספות כאן שיודע שלא השאילה או שיודע שבתוכה איבדו ואפשר דאה"נ דהוי מצי לשנויי הכי אלא דקושטא דמילתא משני דכיס וארנקי לא מושלי אינשי ובהכי א"ש טפי דנקט בברייתא כיס וארנקי ולא קתני דומיא דמתני' מצאו בחפיסה או בדלוסקמא שדרך להניח בו הגט אע"כ משום דכיס וארנקי לא מושלי אינשי ועי"ל דהא דמקשה שם אכיס וארנקי וניחוש לשאלה היינו דלפי מאי דס"ד מעיקרא דבעי למיפשט מכיס וארנקי דסימנין דאורייתא ולא משמע ליה שהכירו בט"ע אלא ע"כ משום דקס"ד שמצאו אחר ואם כן לא מהימן אלא על ידי סימנין שאומר וא"כ מקשה הש"ס שפיר דאף למאי דבעי למימר דטעמא דכיס וארנקי משום דסימנין דאורייתא אכתי ניחוש לשאלה ומה שהוא אומר שהוא יודע שלא השאילה או שיודע שבתוכה איבדו מאי מהני דילמא משקר דהא לא מהימנינן ליה כשמצאו אחר וע"ז משני שפיר דלא מושלי אינשי וא"כ כיון שאומר הסימנין קודם שראהו ודאי קושטא קאמר כנ"ל ועוד הארכתי בזה הרבה ביישוב הסוגיא דהתם ואין כאן מקומו להאריך ודו"ק:

בא"ד והא דתנן בפ"ק דמציעא כו' נמשך לפירוש הקדוש דמכירו אחפיסה ודלוסקמא קאי ואם כן מדנקט מכירו משמע דמה שמונח בתוכו לא הוי סימן משום הכי מסקו ואזלו לפרש הסוגיא דפ"ק דמציעא משא"כ לפי שיטה אחרת שפירשו מקצת מפרשים דמתניתין דקתני מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו היינו דבעינן תרתי שיכיר הגט בסימן ושמצאו בחפיסה ודלוסקמא נמי הוי סימן אע"ג דחדא מינייהו לא מהני אי סימנים דאורייתא אפ"ה מצטרפים דהדדי סימן הגט וסימן ע"י הכלי ומהני והוציאו מכאן שכן הדין לענין עיגונא דאיתתא ועי' בתשובת מהר"י וויי"ל שכתב שבנוסחת קדמונים היה הנוסחא כן בפירש"י ז"ל במשנתינו וא"כ לא היה מקום לשקלא וטריא של התוספות לכך סמכו לדבריהם כאן לפירוש הקדוש וכבר הארכתי לסתור זה הפירוש שהבאתי מההיא דתנינן אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו באריכות גדול ואין כאן מקומו להאריך ובתשובת שאלה כתבתיו:

גמרא א"ל תרומה אגיטין קא רמית והקשו התוספות תימה וכי לא היה יודע דאיכא לאקשויי מתרומה אתרומה כדבסמוך וייסבו בדוחק. ולולא דבריהם היה נלע"ד דלק"מ דבלא"ה קשיא לי אדמהדר הש"ס לאקשויי מתני' אהדדי ואמאי לא מקשה בפשיטות אההיא דהרי זה גיטך שעה אחת אמאי אסורה לאכול בתרומה ולא מוקמינן לבעלה בחזקת שהוא קיים דהא קי"ל בכל התורה כולה דאזלינן בתר חזקה כדאיתא בחולין פ"ק והביאו רש"י ז"ל במשנתינו אע"כ משום דאפשר לומר דההיא חזקה שהוא קיים לאו חזקה גמורה היא משום דבודאי עשויה חזקה זו להשתנות שסוף כל אדם למות וסברא כזו הובאה בכמה מקומות בספרי פוסקים ועפ"י סברא זו השבתי קושיית התוספות פ' אלמנה לכ"ג דף נ"ח בד"ה רישא פסולי קהל שהקשו שם ספק בן ט' שנים אמאי לא מוקמינן ליה אחזקה קמייתא שהיה קטן ולמאי דפרישית כאן א"ש דחזקה המשתנית בודאי תו לא מיקרי חזקה וא"כ מה"ט גופא לא מצי לאקשויי מעיקרא תרומה אתרומה דלעולם אימא לך דחזקת חיים לא מקרי חזקה מש"ה באומר הרי זה גיטך שעה אחת אסורה לאכול בתרומה מיד והא דבת ישראל הנשואה לכהן דאוכלת בתרומה היינו משום דאיכא חזקה אחריתי שהאשה זו בחזקת היתר לאכילת תרומה עומדת ומספק אין אנו יכולין לאוסרה כיון דלא איתרע האי חזקה כלל וחזקת היתר כי האי ודאי חזקה אלימתא היא בכ"מ ולא מצינו שהחמירו בה חכמים כגון מקוה שנמדד פעם אחת הרי היא בחזקתה ולא חיישינן דילמא חסרה לה וכן סכין שנבדק ועומדת אפילו לגבי חזקת איסור וחזקת טומאה ובכמה דוכתי מצינו בכל הספיקות דאוקמינן אחזקת היתר לגמרי היכא דלא איתרע משא"כ בההיא דהרי זה גיטך שעה אחת כו' הכא לא שייכי האי חזקת היתר של האשה שהרי איתרע חזקת היתר שלה ע"י הגט שלפנינו הא למה זה דומה לספק קרוב לו ספק קרוב לה בין בגיטין ובין בקידושין דלא אמרי' אוקי אחזקה קמייתא מפני שהספק הוא בקידושין וגירושין עצמם המגרעין את החזקה הראשונה כמ"ש תוספות להדיא בכתובות דף כ"ג בד"ה תרוייהו בפנויה קמסהדי וכבר הארכתי בזה הרבה ודעתי להוסיף אי"ה בקונטרס הכללים שלי וכן מוכח להדיא מהא דאמרינן ביבמות פרק חרש דאשת חרש חייבין עליה אשם תלוי וקשיא לן אמאי לא מוקמינן לה בחזקת פנויה אע"כ כיון שזה קידשה איתרע לגמרי חזקת פנויה ודוק שנלע"ד ראיה ברורה דבכה"ג מדאורייתא נמי איתרע חזקה דמחייב אשם תלוי וא"כ כ"ש הכא שהגט הוא בודאי רק שהספק הוא באיזה זמן יחול מילתא דפשיטא היא דאיתרע חזקת היתר דידיה ומש"ה לא שייך לאקשויי כלל מתרומה אתרומה מעיקרא אבל מגיטין אתרומה מקשה שפיר דהא בשולח גט ממדינת הים לא שייך כלל חזקת היתר דאדרבא האשה הזאת בחזקת איסור לשוק עומדת ומדקתני נותנין לה הגט בחזקת שהוא קיים אלמא דהיינו להתירה לשוק אף במקום יבם וא"כ ע"כ עיקר הטעם משום דמוקמינן לבעלה בחזקת שהוא קיים וקיימא האי חזקה אפילו לגבי חזקת איסור לשוק והיינו ג"כ מהטעם שכתבתי דחזקת איסור לשוק איתרע ע"י הגט וחזקת שהוא קיים לא איתרע כלל ועוד דחזקת שהוא חי אתיא מכח רוב דרובא דעלמא בחזקת בריאים קיימי וקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף א"כ מקשה שפיר מגירושין אתרומה אמאי אסורה לאכול בתרומה בהרי זה גיטך שעה אחת דנהי דחזקת היתר שלה איתרע מ"מ חזקת בעלה שהוא קיים לא איתרע ושני רבה שאני תרומה דאפשר פי' דמעלה בעלמא עשו לענין תרומה כיון דאפשר אע"ג דמן הדין היתר גמור הוא וע"ז חוזר הש"ס ומקשה ורמי תרומה אתרומה פי' דהתם גבי בת ישראל הנשואה לכהן נמי אמאי לא עשו מעלה ול"ל דהכא חד חזקה והתם בבת ישראל תרי חזקות חזקת היתר וחזקת שהוא קיים הא ליתא דהא דמפלגינן פ' בכל מערבין בין חדא חזקה לתרי היינו דוקא היכא דאיכא חזקה אחרת כנגדה משא"כ בדבר המותר לגמרי מה לי חדא חזקה ומה לי תרי תרוייהו חזקות גמורות הן ואי משום מעלה בתרי חזקה נמי ליעבדו מעלה וסברא כיוצא בזו נזכרת בתוספות בריש מסכת יומא גבי אין לדבר סוף ע"ש כן נראה לי נכון וברור בעזה"י ודו"ק:

תוספות בד"ה הא ר"מ כו' לא לגמרי מדמה כו' דאל"כ אשת כהן שיצא בעלה כו' אלא ודאי לא מדמה אלא שמא מת לזמן מרובה לשמא ימות לאלתר עכ"ל. ואף שאיני כדאי להשיג על דבריהם במילי דסברא אמנם כמו זר נחשב דא"כ נתת לדברי חכמים לשעורין איזה לאלתר ואיזה לזמן מרובה ולענ"ד לא אוכל לעמוד על סוף דעתם איזה שיעור שייך בזה לענין חשש מיתה שהוא אחד מהדברים המכוסים מבני אדם ועוד דא"כ תקשי מנ"ל אי מדמינן שמא מת לשמא ימות א"כ לאלתר נמי ואי לא דמו דהדדי אכתי אמאי מדמה להו הש"ס למות שמא מת לזמן מרובה לשמא ימות לאלתר ובאמת קצרה דעתי להשיג לדבריהם בזה. אמנם כן למאי דפרישית לעיל בסמוך בלא"ה אין הכרח לדבריהם בזה דמאי דקשיא להו א"כ לרבי יהודה דחייש למיתה היאך אוכלת אשת כהן בתרומה שלא בפני בעלה ולדידי לק"מ דאף למאי דמוקי כתנאי היינו דוקא לענין רומיא דגיטין אתרומה דרישא דמתני' בהמביא גט נותנין לה בחזקת שהוא קיים לא מתוקמא כר"י כיון דאיהו חייש לשמא ימות וה"ה לשמא מת דמאי דמדמה להו עכשיו וא"כ לר"י ודאי אין נותנין לה בחזקת שהוא קיים כיון דלדידיה לא חשיבא חזקת קיים דמיתה שכיחא וחזקת היתר נמי ליכא דאדרבא האשה בחזקת איסור לשוק עומדת דלענין זה איירי מתני' כדפרישית ואם כן מוקמינן לה בחזקת איסור כדמעיקרא משא"כ סיפא דמתני' בת ישראל הנשואה לכהן ר"י נמי מודה דאוכלת בתרומה דנהי דחזקת חיים לא חשיבא ליה דחייש למיתה מ"מ האשה הזאת יש לה חזקת היתר דמשעה שניסת בפני בעלה היה לה חזקת היתר לאכילת תרומה ומספק אין אנו יכולין לאוסרה וכולה כדפרישית ודוקא בהרי זה גיטך שעה אחת מוקמינן לאסורה לאכול בתרומה כר"י כיון דחייש למיתה ליכא חזקת קיים וחזקת היתר נמי ליכא דאיתרע חזקת היתר ע"י הגט כמו שהבאתי ראייה ברורה בעזה"י וכיון דאליבא דר"י אין הכרח לדבריהם א"כ אליבא דר"מ נמי לא קשיא מהסוגיא דיבמות דאדרבא בר"פ שני דיבמות משמע דאביי לא מוקי טעמא דר"מ משום ביטול מצות יבמין אלא משום דיש זיקה אח"ז ראיתי שתוספות שם הרגישו בזה וכתבו מדשתיק אביי לרבה ובאמת אין זה ראיה לרבה ודאי א"ש דהא איהו לא מוקי הכא כתנאי ונראה שסמכו עיקר לדבריהם להוכיח סברתם לחלק בין לאלתר לזמן מרובה מדר"י דאל"כ אשת כהן תהא אסורה לאכול שלא בפני בעלה ולמאי דפרישית א"ש ודו"ק היטב שלדעתי כ"ז אמת ויציב בעזה"י:

דף כח:

תוספות בד"ה והא בעי סמיכה אע"ג דסמיכה לא מיעכבא מ"מ אין לעשות בלא סמיכה לכתחלה עכ"ל. נראה דעכשיו נמי ס"ל מ"ש בסוף דבריהם דא"א לומר דבדיעבד נמי פסול בלא סמיכה מטעם כל שאינו ראוי לבילה מדגלי קרא בטמא דמייתי קרבן אע"ג שאין ראוי לסמיכה אלמא דלענין סמיכה לא שייך לפסול בשביל שאינו ראוי לכך הוצרכו לפ' כאן דהא דקאמר והא בעינן סמיכה היינו דלכתחלה מיהא איכא איסור להביא בלא סמיכה ולבטל העשה בידים ונראה דאיסורא מדאורייתא נמי איכא ולפ"ז הא דמקשו התוספות מההיא דערל וטמא משלחין ולא קפיד אסמיכה ע"כ לאו אערל וטמא גופא קשיא להו דהא גלי קרא בהדיא בטמא דאפילו לכתחלה משלח קרבנותיו כמ"ש התוספות בסוף הדיבור מקרא דובאת שמה אלא דעיקר קושייתם בזה הוא להיפך דנימא מדגלי קרא בערל וטמא דאפילו לכתחלה א"כ נילף מיניה בכל דוכתי דאפילו לכתחלה יכול להביא ולשלוח אע"פ שלא יוכל לקיים מצות סמיכה וע"ז משני התוס' דמהתם ליכא למילף דאיירי בענין שא"א להמתין וא"כ לא שייכא האי עשה לגבייהו משא"כ היכא שאפשר לקיים העשה אסור מיהא לכתחלה כך נ"ל לפרש דבריהם לענין איסור דאורייתא איירי ולא ניחא לי לפרש דתקנתא דרבנן בעלמא היא שאין להביא בלא סמיכה היכא דאפשר דא"כ היא גופא תיקשי מאי פסיקא ליה לתלמודא להקשות הא בעי סמיכה דהא לא אשכחן תקנה זו בפירוש בשום מקום ואדרבא בכמה מקומות שהביאו התוס' משמע שאין איסור כלל בדבר וההיא דחמשה שנתערבו פסחיהם נמי לא קתני בהדיא בברייתא האי טעמא דסמיכה אלא סתמא דתלמודא בעי למימר ה"ט מעיקרא ומסקנא לא קיימא הכי אע"כ כדכתיבנא דמעיקר הדין איירי התוס' ומדאורייתא כנ"ל. אבל אכתי קשה לי היאך אפשר לומר דמדאורייתא אסור לשלוח לכתחלה על ידי שליח כיון שאין יכול לקיים מצות סמיכה ומ"ש מביכורים דאשכחן נמי כה"ג דנהי דקריאה לא מעכבא בהו מ"מ ראויין לקריאה בעינן ואפילו בדיעבד אמרינן כל שאינן ראויין לקריאה ירקבו כדאיתא פרק אלו הן הלוקין ואפ"ה אמרינן דמותר לשלוח ביכורים ע"י שליח אע"ג דמביא ואינו קורא וכתבו התוספות בפרק הספינה בשם הירושלמי דהיינו דוקא היכא שהיה בדעתו מעיקרא לשלחן ע"י שליח אבל הא דירקבו היינו כשהיו ראויין לקריאה מעיקרא ונדחו וא"כ לפ"ז נראין הדברים ק"ו כיון דבביכורים אפילו בדיעבד פסולין מטעם כל שאינו ראוי ואפ"ה שרי לכתחלה ע"י שליח כשהיה דעתו לכך כ"ש בסמיכה דגלי קרא בהדיא דאף כל שאינו ראוי לסמיכה לא מעכב ביה ומצינן נמי דאפילו לכתחלה הערל וטמא משלחין א"כ מאי פסיקא ליה לתלמודא להקשות דלכתחלה אין לשלוח הקרבן ע"י השליח אף ע"ג דבתחלה בשעת הפרשה היה בדעתו לשלוח ע"י שליח דומיא דמתני' דהכא ונראה לי דשאני סמיכה דמכתיב וסמך ונרצה לו לכפר עליו וילפינן מיניה שאם עשה לסמיכה שירי מצוה מעלה עליו כאילו לא

כיפר והיינו לענין עשה דסמיכה כדאיתא פ"ק דזבחים וקשיא לן ל"ל קרא אי ס"ל דקאי הבעלים בעזרה בשעת שחיטה ולא סמיך פשיטא לן דעביר אעשה דסמיכה דבעמוד וסמוך קאי ואע"ג דעולה מכפרת על חייבי עשה האי עשה דסמיכה הו"ל עשה דלאחר שחיטה ופשיטא דלא מכפר כדדייק הש"ס שם פ"ק דזבחים אלא ע"כ דהאי שאם עשאו לסמיכה שירי מצוה היינו דליתנהו לבעלים בעזרה אלא ששלח הקרבן על ידי שליח והיא גופא אתי לאשמעינן דלכתחלה אין לשלוח על ידי שליח ואם שלח נהי דקרבן כשר אפילו הכי לא כיפר עשה דסמיכה גופא ומשו"ה לא משמע לתלמודא לחלק בין אם היה בדעתו לשלוח ע"י שליח בשעת הפרשה או לא ודוקא לענין ביכורים מחלק הש"ס בכה"ג תדע דהא לענין בלילה גופא במנחה לא אשכחן דמחלק הש"ס לענין כל הראוי לבילה בין היה בדעתו לכך בשעת הפרשה או לא דבכל ענין מיקרי אין ראוי לבילה כן נ"ל נכון ואין להאריך כאן יותר ודו"ק:

בא"ד וי"ל דודאי תקנו חכמים כו' אבל להביא קרבן ודאי כגון מותר הפסח לא התירו חכמים עכ"ל. נ"ל לפרש דבריהם דלענין חטאת עיקר הקרבן לא הופרש אלא לתקן הספק וא"כ מעיקרא לא שייך סמיכה כלל לגבי האי קרבן ותקנו חכמים להביאו בלא סמיכה כיון דא"א בענין אחר משא"כ לענין פסח דאין תקנה אלא לבקש אנשים אחרים שיש להם בודאי מותר פסח כדאיתא שם להדיא בפרק האשה דאין מפרישין תחלה למותרות וא"כ אותו מותר הפסח ודאי עיקר דינו והפרשתו כדי לסמוך עליו וא"כ לא רצו חכמים לתקן שיביאוהו ג"כ על ספק פסח דאם כן אתה מפקיע הקרבן מותר הפסח ממצות סמיכה המוטלת עליו ולמאי דפרישית בסמוך היה באפשר לומר דאף בדיעבד יש לפסול הקרבן מטעם שאינו ראוי כדאמרינן גבי ביכורים כשהיו מתחלה ראוין לקריאה ונדחו אח"כ משום שאינו ראוי אמרינן ירקבו וה"נ דכוותיה ולא דמי לערל וטמא ומשלח קרבנותיו דבתחלה לא היה ראוין כלל ולא שייך לפסול מטעמא דכל שאינו ראוי כדמשמע גבי ביכורים דשליח מביא ואינו קורא כמ"ש התוספות שם בשם הירושלמי כך היה נ"ל לכאורה אלא דקשיא לי האי דאם לא בלל דמשמע דכל שאינו ראוי לבילה פסול אף ע"ג דמתחלה אינו ראוי ועדיין צ"ע ודו"ק:

בא"ד וא"ת ערל וטמא כו' נימא כל שאינו ראוי כו' וי"ל מדדרשינן מזובו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק הא קי"ל בעלמא כל שאינו ראוי מעכב וכתבו התוספות בכמה דוכתי דמסברא שמעינן לה וא"כ נילף מהכא דגלי קרא בהדיא דאף כל שאינו ראוי אינו מעכב ולולא לדברי תוס' היה נ"ל לומר דהשתא דכל הראוי לבילה לאו מסברא אתיא אלא מהאי ענינא דבלילה גופא ילפינן מדשני קרא תריסר זימני למכתב בלולה בשמן כדאיתא פרק ב' דמנחות ונהי דלית לן לומר דבכל גווני אם לא בלל פסול מדלא כתיב בל' ציווי כמ"ש התוס' שם אע"כ לאשמעינן דמעכב מיהא כל שאינו ראוי ומינה ילפינן לכל התורה כולה דכל שאינו ראוי מעכב וליכא למילף מסמיכה לקולא דהא קי"ל קולא וחומרא לחומרא מקשינן כנ"ל אלא שהתוספות בכמה דוכתי לא כתבו כן וצ"ע:

בא"ד מדדרשינן מזובו כו' ועוד מדממעטינן בפ"ק דחגיגה כו' עכ"ל. והא דלא מייתי מדדרשינן ידו ולא יד שלוחו במסכת מנחות ובפ"ק דתמורה והביאו רש"י בשמעתין אלמא דיכול לשלוח הקרבן ע"י שליח אלא דאיכא למידחי דהתם איירי שהבעלים עמו בעזרה דהו"ל ראוי לסמיכה וקס"ד דשרי ע"י שליח כמו בשחיטה עצמה קמ"ל קרא דלא ואפ"ה הקרבן כשר משום דהו"ל ראוי לסמיכה ע"י עצמו ועי"ל דאי לאו קרא דממעט שלוחו הו"א דשרי ודאי לשלוח הקרבן ע"י שליח כיון דמקויימת מצוה סמיכה ע"י השליח דהא קי"ל שלוחו של אדם כמותו ואשמעינן קרא דמצות סמיכה לא מקויימא ע"י שליח וא"כ ממילא אמרינן מסברא דאף לשלוח הקרבן ע"י שליח אסור לכתחלה משום מצות סמיכה ודוקא בערל וטמא שרי כנ"ל ודו"ק:

במשנה ג' דברים אמר ר"א בן פרטא כו' ועל ספינה המטורפת בים ופירש"י ועדיין לא טבעה עכ"ל. משמע מזה דסיפא דספינה שאבדה בים היינו שטבעה ממש בים ויש לדקדק א"כ אמאי בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה דהא במים שאין להם סוף נפל וקי"ל אם ניסת לא תצא וכתבו התוס' הטעם דהא דלא אמרינן סמוך מיעוט הניצולים לחזקת א"א היינו משום דהניצולים הו"ל מיעוטא דמיעוטא ואפילו לכתחלה היה ראוי להתיר אלא משום חומרא דא"א החמירו לכתחלה וא"כ לענין תרומה אמאי לא אזלינן בתר רובא וכ"ש הכא דאיכא רובא דרובא כמ"ש בשם התוספות והביאו הרא"ש ז"ל בדוכתי טובא והנראה מזה דאין לחלק בין איסור א"א לאיסור תרומה אי משום דאמרי' לעיל תרומה אפשר בחולין וא"כ יש להחמיר יותר משאר איסורים או משום דגזרינן בדידה אכילת תרומה משום נשואין דאי לא הא לא קיימא הא ובזה נתיישב מ"ש התוספות בסמוך מהא דלא דייק הש"ס להקשות על רב יוסף מהא דקתני מקומנטריסן של עובדי כוכבים אל ישיאו את אשתו כו' ואי ס"ל דלענין א"א יש להחמיר יותר מלאכילת תרומה א"כ אין מקום לדבריהם דהא בלא"ה לא מצי לאקשויי מסיפא דקתני אל ישיאו לענין איסור א"א החמירו כמו במים שאל"ס אבל מרישא מקשה שפיר מכח כ"ש אלא ע"כ דסברת התוספות דאין לחלק אח"ז ראיתי בתשובת הריב"ש סי' שע"ט שמפרש לסיפא דמתני' דספינה שאבדה היינו שטבעה ממש אלא שלא עמד על שתצא נפשו ומשמע מדבריו דבעמד עליו על שתצא נפשו הוא בחזקת שמת לענין תרומה ושאר דברים דאיירי במתני' ודוקא לענין איסור א"א לחוד החמירו במים שאל"ס וא"כ קשיא לדבריו מלשון התוס' שכתבתי ויש ליישב ואין להאריך. מיהו כ"ז לפירש"י אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ובחיבורו כתב דסיפא דספינה שאבדה היינו שנשברו הכלים והמנהיגים ונשארה הספינה ע"פ המים ומשמע מדבריו גם כן דבטבעה מותרת לאכול בת ישראל לכהן דבחזקת מת הוא ודוקא לענין איסור אשת איש החמירו לכתחלה וצ"ע:

גמרא א"ר יוסף לא שנו אלא בב"ד של ישראל כו' וכתב מהרש"א ז"ל קצת קשה מאי דוחקיה לאוקמי דוקא בב"ד של ישראל דהא איכא לאוקמי אפילו בב"ד של נכרים ומקמי ליחתום פורסי שנמג כמ"ש התוס' בד"ה וקתני דאיכא לאוקמי ברייתא בהכי. ולענ"ד דמתני' ליכא לאוקמי בהכי דמקמי ליחתום לא הוי קרי ליה יוצא ליהרג שהרי אין מוציאין אותו להריגה עד לאחר ליחתום דמקמי הכי מסתמא מקבלי שוחדא משא"כ בברייתא איכא לאוקמי בהכי כיון שלשון יוצא ליהרג האמור בברייתא הוא לשון הקומנטרסין ואינהו עבידי לאחזוקי שקרייהו ושוויין לנפשייהו דלא מיקבלי שוחדא וא"כ כל שנגמר הדין יוצא ליהרג קרי להו וק"ל:

דף כט.

בד"ה אבל בב"ד של ישראל כו' דאע"ג דאמרינן בסנהדרין כו' מ"מ לא שכיח עכ"ל. לפמ"ש לעיל לשיטת התוס' בד"ה וקתני היינו דמדמינן איסור תרומה לאיסור אישות גופא והיכא דאמרינן לענין תרומה הוא בחזקת ודאי מת ה"נ לענין אישות מעידין עליו להשיא את אשתו ולפ"ז צ"ל דהשתא הכא לאחר רץ על סוס סודרין בידו לא שכיח טפי ממים שאל"ס דהתם אע"ג דמיעוטא הם הניצולין אפ"ה אין מעידין עליו והכא מעידין עליו וצ"ע:

בד"ה רשב"ג אומר בין כך ובין כך כו' והא דדרשינן ושלח ושלחה עכ"ל. נראה דמשמע להו דהאי לא ישלחנו ביד אחר היינו מדאורייתא וזה לא יתכן אלא לרשב"ג ולשינויא קמא דאפילו בחלה נמי קאמר לא ישלחנו אפילו בהולך סתמא ומש"ה משמע להו לטעמא משום דאין שליח עושה שליח לכן הוצרכו לפרש קרא דושלחה איירי כשאין הבעל מקפיד ונראה כוונתם בזה כשהבעל נתן לו רשות בפירוש לעשות שליח אחר דאל"כ הו"ל הולך סתמא דקאמר רשב"ג לא ישלחנו אבל לת"ק דברייתא וכ"ש לתנא דמתניתין דמשמע להו לחלק בין חלה ללא חלה ובין הולך ללא הולך א"כ ע"כ א"א לומר דהאי דלא ישלחנו מדאורייתא דא"כ אפילו חלה נמי לא אע"כ דמדרבנן בעלמא איירי. מיהו יש לי לדקדק כיון דמוכח מיהו דהיכא שאין הבעל מקפיד כ"ע מודו דהשליח עושה שליח מקרא דושלח ושלחה א"כ היאך אמרינן בשמעתין בסמוך דמילי לא מימסרי לשליח ומשמע לקמן פ' התקבל דף ס"ו דאיכא למ"ד אפילו באומר אמרו פסול מה"ט גופא וא"כ תיקשי הא שליח לקבלה כתיבא בהאי קרא דושלחה וא"כ משמע להדיא דאפילו שליח לקבלה עושה ג"כ שליח אע"ג דשליח לקבלה מילי בעלמא נינהו כמבואר בפוסקים בפשיטות ובאמת לכמו כן קשה יותר למ"ש הפוסקים להדיא דשליח לקבלה אינו עושה שליח אחר ולמאי הא ושלח ושלחה כתיב ודוחק לומר דהא דמרבינן מלמד שהשליח עושה שליח לא קאי אלא על מאי דמרבינן מושלח ולא ממאי דמרבינן מושלחה דכה"ג אמרי' בעלמא סכינא חריפא מפסקי קראי ואדרבא כיון דשליח לקבלה מילי נינהו ואפ"ה רבייה קרא דשליח עושה שליח הוי לן למילף בכל דוכתי דמילי מימסרי לשליח מיהו לשיטת הרמב"ן ז"ל שהביאו הרשב"א והר"ן ז"ל דהא דאומר אמרו לפלוני ויחתמו לא מיפסל אפי' למאן דפסל אלא דוקא משום טעמא דבעינן לשמה וא"כ א"ש דאפילו בשליח קבלה מרבי קרא דושלח ושלחה שהשליח עושה שליח והיינו ג"כ היכא שאין הבעל מקפיד וכמ"ש דהיינו שאמרו בפירוש שימסרו לשליח אחר וכ"כ באמת הרמב"ן ז"ל להדיא דבשליח קבלה מהני אומר אמרו משא"כ לשיטת הרמ"ה ז"ל וסייעתו החולקים על הרמב"ן ז"ל וסברי דאפי' אומר אמרו נמי לא מהני בשליח קבלה א"כ תיקשי להו קרא דושלח ושלחה וצ"ע ובאמת לכאורה היה נ"ל דלא מיקרי מילי אלא כתיבת הגט שאין כאן גמר מעשה משא"כ קבלת הגט לא מיקרי מילי ואף שסברא נכונה היא נמנעתי לאומרה מדעתי לנפשאי עד שמצאתי כן במרדכי בשם ספר החכמה ומ"מ לדברי הסוברים דשליח קבלה לא משוי שליח קשה טפי וצ"ע:

גמרא ורמינהו אמר לשנים כו' אינהו אין אבל שליח לא. הא דלא מוקי להדיא בדלא אניס היינו משום דבפרק מי שאחזו תנן להדיא דכשאמר להם כתבו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו הרי הגט בטל וא"כ משמע להדיא דמדאורייתא איירי ותו לא שייך לחלק בין חלה ללא חלה אע"כ סבר המקשה דטעם הפסול היינו משום דאין השליח עושה שליח כלל אלא ברצון הבעל דוקא דמרבינן לה מושלח ושלחה אבל שלא מרצונו לא וא"כ קשיא ליה מתני' דהכא דקתני חלה עושה שליח וא"כ משמע דמעיקר הדין תורה שליח עושה שליח ובזה נתיישב' קושית מהרש"א ז"ל דאף למאי דלא סליק אדעתיה דמקשה הנך טעמי דמשני בגמרא אפ"ה הוי אתי ליה שפיר מתני' דהתם לטעמא דר"מ דמכשיר בג' שאמר תנו ופוסל בשנים היינו דב' שלוחים נינהו וכן ג' אם אמר כתבו ותנו ואין השליח עושה שליח אבל כשאמר לג' תנו סובר ר"מ דעשאן ב"ד והב"ד ודאי עושין שליח אחר זה נ"ל ברור ועפ"ז יש לפרש המשך קושית הש"ס דוקא לשינויא בתרא דלעיל מיניה דאי לשינויי קמאי לא הוי מצי למירמי בפשיטות מתני' אהדדי דאיכא למימר דההיא דאמר לב' רשב"ג היא דסובר דמעיקר הדין אין השליח עושה שליח כמ"ש בסמוך בשיטת התוספות משא"כ לשינויא בתרא דאפילו רשב"ג מודה בחלה וא"כ ע"כ אפילו בלא חלה ליכא אלא חששא דרבנן וא"כ מקשינן בפשיטות מההיא דאמר לב' דמשמע דהגט בטל לגמרי כדפרישית ודו"ק:

שם אמר אביי התם טעמא מאי משום בזיון לבעל ופירש"י ותוס' דהבזיון הוא שאינו כותב בעצמו כיון שעליו לכתוב מדתנן והבעל נותן שכר. וא"כ יש לדקדק למאי דמסקינן בפ' גט פשוט דהאידנא שדיוה רבנן אאשה שהיא נותנת שכר לפ"ז האידנא לאביי ליתא להאי דינא וזה דוחק וצ"ע וכן נראה מלשון התוספות שהקשו דלאביי מאי בזיון איכא והתנן אשה כותבת את גיטה ומאי ענין קושיא זו לאביי סוף סוף תנן נמי בהדיא בפ' גט פשוט והבעל נותן שכר אע"כ דתוס' נמי סברי דלאו בנותן שכר תליא מילתא אלא שעיקר שעליו לכתוב מן התורה מדכתיב וכתב דמהאי קרא גופא מייתי בפ' ג"פ ועמ"ש בזה באריכות בפ' התקבל דף ס"ו. מיהו מה שהוצרכו רש"י ותוספות לפרש כן ולא ניחא להו לפרש כפשוטו לענין הגט גופא הוא בזיון הבעל ובאפי הני ניחא ליה דליבזי ולא באפי אינשי אחרינא כדאמרי' כה"ג לענין האומר תן גט לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר דפסול מה"ט כדאיתא בפ"ב דקידושין דף נ' אלא דלכאן לא משמע להו לפרש כן מדמסיק הש"ס להדיא הכא לא קפיד ואי משום ה"ט מ"ש הכא דלא קפיד ומ"ש התם דקפיד. אמנם לולא שאיני כדאי לפרש מדעתי נגד שיטת הקדמונים היה נ"ל לפרש כדפרישית משום שענין הגט בעצמו הוא בזיון הבעל מיהו דוקא היכא דאיכא גילוי דעת דקפיד כגון ההיא דאמר לב' תן לה במקום פלוני וכן ההוא דאמר לב' תנו כו' כיון ששינה מדרך עולם ולא אמר בעצמו לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו ולמנות שליח הולכה שמוליך לה אלא אמר הכל לשנים או לשלשה אלו לגברא קפדנא הוא ולא ניחא ליה דליבזי אלא באפי הני משום הכי בעינן דוקא שיכתבו ויחתמו ויתנו בעצמם ואין צריך לדחוק כמ"ש תוספות בההיא דליתנו משא"כ במתניתין שמוסר גט גמור לשליח אין כאן שום גילוי דעת לומר דקפיד דוקא אהאי וכ"ש דא"ש טפי הא דאמרי' בסמוך דבמתנה לא שייך טעמא דבזיון והיינו שענין המתנה בעצמו לאו זילותא הוא וכמ"ש נ"ל קצת שכן כוונת לשון הרי"ף ז"ל לבסוף פ' התקבל שהביא שם סוגיא דשמעתין ע"ש:

תוספות בד"ה משום בזיון לבעל כו' והא דקאמר ויתנו אגב כו' א"נ ע"י שיאמרו כו' עכ"ל. ויש לתמוה דא"כ לרבא דאמר משום דמילי לא מימסרי לשליח אכתי תיקשי אמאי קתני ויתנו וע"כ צ"ל דאגב קתני א"כ לאביי נמי נימא הכי דאלת"ה א"כ הו"ל למימר דאיכא בין אביי לרבא לענין ויתנו ומהרש"א ז"ל כתב דלרבא יש ליישב בע"א ואנכי לא ידעתי אם לא שנאמר דענין מילי לא מימסרן לשליח שייך לענין הנתינה נמי כיון שהוא לא מסר לשליח הראשון גוף הגט אלא מילי בעלמא ואזלינן בתר מעיקרא אלא שזה דוחק וכל הפוסקים כתבו בפשיטות דכה"ג לאו מילי נינהו משום דבתר גמר השליחות שמוסר הראשון לשני אזלינן ולאו מילי נינהו אלא גוף הגט מוסר לו ועוד דא"כ תיקשי להיפך למ"ש מעיקרא דלאביי יתנו לאו דוקא א"כ אי ס"ל לרבא יתנו דוקא הו"ל למימר דאיכא בינייהו נתינה. והנלע"ד בזה דתוספות סברי דרבא נמי אית ליה טעמא דבזיון הבעל ולא פליג אלא שמוסיף טעמא דמילי לא מימסרי והיינו דאמרי' דליכא בינייהו אלא לענין שליח מתנה דאשכחן דפליג רב ושמואל וכן משמע לכאורה מדקאמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרי לשליח מכלל דלר"מ אמרינן מילי מימסרי לשליח וא"כ ע"כ קושטא דמלתא דלר"מ הטעם משום בזיון הבעל וכן משמע להדיא מלשון הגמרא פרק מי שאחזו דף ע"א דדייק בגמרא אמתניתין הא מני ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח ופירש"י ז"ל שם דלר"מ הטעם משום ביזיון הבעל והיינו משום דפשיטא ליה לתלמודא דאי ס"ל דר"מ סובר מילי לא מימסרי אפילו תלתא נמי אע"כ דסובר מילי מימסרי והטעם משום בזיון הבעל וכיון דלא מצינו מאן

דפליג בהדיא בהא מילתא אליבא דר"מ דנהי דרבי יוסי פליג היינו משום דמוסיף הטעם דמילי לא מימסרי שזו הסוגיא פשוט' בש"ס בכמה דוכתי דאפושי פלוגתא לא מפשינן א"כ א"ש דכ"ע אית להו טעמא דבזיון הבעל ולפ"ז הא דאביי ורבא בשמעתין נהי דארישא דמתני' קאי דהיינו לר"מ מ"מ כיון דקי"ל כר' יוסי מיניה נפרש פלוגתייהו אליבא דהלכתא דרבי יוסי דאביי סבר דטעמא דר"י נמי משום בזיון וסובר דאפילו בג' שהם ב"ד נמי איכא בזיון הבעל ור"מ סובר דבב"ד ליכא בזיון ורבא סובר דלרבי יוסי נמי בב"ד ליכא בזיון אלא דטעמא דידיה משום מילי לא מימסרן וא"כ לפ"ז דהאי שינויא דתוס' ליתנו דוקא משום דע"י הנתינה איכא בזיון לענין הכתיבה א"כ רבא נמי מודה בהא כנ"ל ליישב שיטת התוספות ואף דמלשון התוספות בדיבור הסמוך משמע קצת דלמסקנא דמילתא טעמא דר"מ נמי לא פסיקא למשום בזיון הוא היינו משום דאיכא למימר כתירוץ הראשון שכתבו כאן ליתנו לאו דוקא אבל לתירוץ השני שכתבו כאן ליתנו דוקא ע"כ נאמר דכ"ע אית להו טעמא דבזיון ואי תיקשי דאכתי מאי למימר דאיכא בינייהו לענין ג' שעשאן ב"ד אי בעינן ליתנו דוקא לאביי יתנו דוקא דהא לר"י בג' נמי איכא בזיון ולרבא לא צריך דהא משום בזיון ליכא בשלשה דרבא אליבא דר"י ומילי נמי לא שייך בנתינה. מיהו לא פסיקא ליה למימר הכי דשמא אביי לא סבר כר"י אלא כר"מ וא"כ לאביי נמי בג' לא צריך ומכ"ש דא"ש טפי למה שאכתוב בסמוך דבלא"ה הוי מצי למימר איכא בינייהו בכמה גווני אלא דניחא ליה למימר בהאי גוונא גופא דאיירי הכא והא דנקט ר"י במילתא ויתנו ע"כ היינו איידי דנקט בשנים ובג' שאמר כתבו נקט נמי הכא ויתנו. מיהו כל זה לשיטת התוס' אמנם למאי דפרישית לעיל בלא"ה א"ש הא דנקט ויתנו בכולי מתני' היינו משום דלכתחלה ולאו דוקא שיתנו בעצמן כדאמרינן בשמעתין דאפילו לת"ק דרשב"ג ותנא דמתני' מיהו חלה בעינן או שאר אונסין אבל בלא אונס אין משלחו ביד אחר ומעיקרא לא הוי קשיא לן אלא לענין כתיבה וחתימה דתנינן בסיפא הרי זה בטל משא"כ לענין הנתינה דלא קתני בטל א"כ א"ש דלכתחלה בלא אונס בעינן יתנו דוקא ודו"ק:

גמרא רבא אמר משום דמילי ניניהו כו'. לקמן פרק התקבל שקיל וטרי בתלמודא אי שייך ה"ט דמילי לא מימסרן לשליח ג"כ לענין כתיבת הגט או דוקא לענין חתימת העדים אבל לענין הכתיבה אף כתבו הסופר כשר משום דנעשה כאומר אמרו ואסיק שמואל בכתבו הסופר וחתמו הן דתנא והדבר צריך תלמוד כמו שהובא בתוספות בשמעתין ואי תקשי מאי ס"ד דשייך ה"ט לענין הכתיבה שהרי כתבו התוס' לעיל דף כ"ג גבי חש"ו דלא בעינן שליחות לענין כתיבת הגט וא"כ א"נ מילי לא מימסרן לשליח מאי הוי אלא שאין בזה סתירה לדבריהם שהרי כתבו שם לעיל דנהי דלא בעינן שליחות מ"מ צריך הסופר שישמע דוקא מפי הבעל דאל"כ לא הוי לשמה ולפ"ז א"ש דאי אמרינן מילי מימסרי לשליח או דנעשו כאומר אמרו הו"ל כאילו שמע הסופר מפי הבעל אבל אי מילי לא מימסרי לשליח אפי' בכתיבה ממילא פסול משום דלא מיקרי לשמה נמצא דלפ"ז ע"כ הא דקאמרינן איכא בינייהו שליח מתנה לאו לענין הכתיבה איירי דהא במתנה לא שייך ה"ט דלשמה וא"כ אפילו לרבא דאמר מילי לא מימסרי נמי כשר אם כתבו אחר כיון דלא בעינן שליחות במתנה אע"כ דבמתנה לא שייכא פלוגתא דאביי ורבא ורב ושמואל אלא לענין החתימה לחוד אלא דלפ"ז קשה א"כ מ"ט דאביי דמכשיר דנהי דלא שייך טעמא דבזיון במתנה אפ"ה היאך מכשרינן ליה כשחתמו אחרים דהא הו"ל עד מפי עד דבכה"ג מקשו תוספות להדיא לקמן פרק התקבל למאן דמכשיר באומר אמרו ומה שתירצו שם לא שייך כאן דאי באומר אמרו בגט נמי כשר לאביי דלית ליה טעמא דמילי לא מימסרי ובזיון ליכא שהרי ברצון הבעל עושה אע"כ דלא איירי הכא באומר אמרו אלא באומר לב' כתבו כמו שפירש"י ז"ל וא"כ קשה לכ"ע לפסול לענין החתימה משום עד מפי עד ול"ל נמי דאיירי שאותן אחרים שחתמו היו ג"כ באותו מעמד שציוה הבעל להראשונים שיחתמו דתו לא הוי עד מפי עד כיון שיודעין שציוה הבעל על עיקר הגט אלא דא"כ בגט נמי כשר לאביי דהא לא שייך ה"ט דבזיון הבעל כיון שהיו באותו מעמד ויודעין שאין הבעל יודע לכתוב בעצמו וכה"ג קשה אמילתא דרב דאמר מתנה אינה כגט ובשלמא בסוגיא דפרק התקבל אף דמשמע לכאורה שהוצרך לטעמא דמילי לא מימסרי אפילו לענין עידי חתימה מצינו לפרש שפיר כגון שהיו באותו מעמד דלא שייך עד מפי עד או דאיצטריך ה"ט לענין אם היו ג' שהם ב"ד ואפ"ה פוסל רבי יוסי אע"ג דלא שייך עד מפי עד שהרי שמע מפי ב"ד אע"כ דטעמא משום דמילי לא מימסרי דשייך אפילו בבית דין כדמוכח שם אבל בשמעתין לפירש"י ז"ל להדיא דאיירי בב' ומכל שכן לפמ"ש בסמוך לתירוץ שני של התוס' ע"כ מוכח דאיירי בב' דאי בג' וכרבי יוסי הוי מצי למימר דאיכא בינייהו לענין הנתינה בגט גופא וכדפרישית אע"כ דבב' איירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ות"ל דלאביי נמי פסול דהו"ל עד מפי עד. מיהו לפירש"י ז"ל אפשר לומר דאזיל לשיטתו שכתבנו לעיל דף כ"ב דמשמע דבעינן שליחות בגט ואפשר דה"ה בשטר מתנה דכתיב ואקח את ספר המקנה ולפ"ז מתקיים שפיר פלוגתא דאביי ורבא לענין הכתיבה אבל לשיטת התוספות ודאי קשה שכתבו להדיא דלא בעינן שליחות אפילו בגט אלא משום לשמה וא"כ א"א לפרש לענין מתנה אלא לענין עידי חתימה וא"כ קשה אם לא שנדחוק לפרש דאיירי לענין מתנה בג' שעשאן ב"ד אלא דמלשון התוספות כאן משמע דלא נחתו להכי כמו שנפרש. אח"ז ראיתי ועיינתי בתוס' פרק התקבל דף ס"ו בד"ה הא כתב הגט שהקשו שם אליבא דר"מ דלא בעי כתיבה לשמה א"כ מאי איכפת לן בהא דמילי לא מימסרן לשליח לענין הכתיבה וכתבו ב' תירוצים ולתירוץ השני שכתבו שם דאע"ג דלר"מ מצאו באשפה כשר אפ"ה כיון שצוה בפירוש כתבו אין לאחר לכתוב אי מילי לא מימסרי לשליח וא"כ יש לפרש כאן לענין מתנה נמי לענין הכתיבה ומה"ט גופא כיון שצוה בפירוש משא"כ לתירוץ הראשון שכתבו שם דהא דמספקא ליה לשמואל בענין הכתיבה היינו משום שסובר כר"א דבעינן לשמה א"כ קשיא הסיא לשמעתין ואף אם נאמר לעולם לענין החתימה איירי במתנה והא דלא מיפסל משום עד מפי עד היינו משום דלמאן דסבר מילי מימסרי לשליח כה"ג לאו עד מפי עד מיקרי דנהי דאמר להם כתבו אכתי לאו עדים שווינהו אלא שלוחים שיתעסקו בענין הכתיבה וחתימה אלא דעכ"ז כמו זר נחשב בעיני מהיכי תיתי נכשיר כה"ג במתנה שיחתמו אחרים שלא ברצון הנותן ע"פ הגדת הראשונים דילמא שקרא קאמרי נהי דתרי ניניהו מ"מ כ"ז שלא נחקרה עדותן בב"ד אין בדבריהם כלום ויכולין לומר מבודין היינו ואף דלענין גיטין איכא מ"ד בפרק התקבל באומר אמרו דכשר ותעשה ולא חיישינן שמא תשכור עדים היינו דלענין איסורא לא בעינן הגדה בב"ד ומש"ה לא חיישינן לשמא תשכור דאפשר דמשום חומר שהחמירו בסופה לא חיישינן להכי משא"כ במתנה דממון הוא בעינן הגדה בב"ד דוקא או שיחתמו בעצמם דכמי שנחקרה עדותן דמי משום דמעשה לא קעבדי אבל דיבורא קאמרי כדאיתא פרק התקבל וא"כ מאי ס"ד להוציא ממון בכה"ג והדבר צריך תלמוד ועיון. ולפמ"ש בחידושי פ' התקבל בל' התוספות בד"ה הא כתב הגט יש ליישב דלענין הכתיבה איירי ושייך שפיר אף במתנה כיון שאמר בפירוש כתבו ואף לתירוץ הראשון של התוס' שם וע"ש ומיהו משיטת הרמב"ם ז"ל נראה מבואר להדיא שמפרש לענין מתנה בין לענין כתיבה בין לענין חתימה שכתב כן בפ"ד מהלכות זכיה ומתנה והובא בטוח"מ בש"ע סי' רמ"ד מיהו לענין כתיבה כתב באומר לשנים כתבו ותנו וא"כ הטעם כתירוץ השני שכתבו התוס' בפרק התקבל אבל לענין החתימה לא כתב אלא באומר אמרו ונראה שכתב כן בדקדוק דבאומר לשנים כתבו בלא"ה א"א לאחרים לחתום משום דהו"ל עד מפי עד ומש"ה כתב לאיירי בג' ואומר אמרו דתו לא הוי עד מפי עד כמ"ש התם התוספות וכן להיפך דבאומר אמרו לא כתב שאסור לסופר לכתוב דמהיכי תיתי דנהי דמילי לא מימסרי לשליח הא לא בעינן שליחות לענין הכתיבה וכיון דלא עבר על דעת המשלח אין שום טעם לפסול באומר אמרו אלא לענין החתימה דנהי דג' ניניהו ואמר אמרו אכתי מילי לא מימסרי לשליח ואיסור הסופר אסברה לה הרמב"ם ז"ל דוקא באומר לב' כתבו דאסור לסופר אחר לכתוב כיון שלא צוה הבעל אלא שיכתוב הוא ולא שייך לומר דשלוחו כמותו דהא מילי לא מימסרי כנ"ל נכון בשיטת הרמב"ם ז"ל והש"ע ובזה נתיישב' גם קושיית הסמ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה ומילי לא מימסרן כו' ועוד דהוי מצי למימר כו' וקסבר שמואל דבכתיבה ליכא בזיון עכ"ל. והרשב"א בחידושיו כתב שסברא דחוקה היא מאד ע"ש שהאריך פרק התקבל ומה שהוצרכו התוספות לדחוק בזה דאל"כ אכתי אמאי הוצרך להקשות שם מדאמר שמואל הלכה כרבי יוסי דהא מדר"מ נמי מצי לאקשויי בפשיטות אהא דקאמר שמואל הדבר צריך תלמוד דכיון דפוסל ר"מ בחתימה משום בזיון הבעל א"כ מה"ט גופא יש לפסול בכתיבה לכך כתבו דקסבר דבכתיבה ליכא בזיון. מיהו לפמ"ש בסמוך בשמעתין דבאמר לשנים פסול בפשיטות בחתמו אחרים משום עד מפי עד א"כ לא הוצרכו לדחוק בזה אלא דלר"מ א"ש דקאמר שמואל והדבר צריך תלמוד והיא גופא מספקא ליה אי טעמא דר"מ משום בזיון ופוסל בין בכתיבה ובין בחתימה או נימא דלא איירי אלא בחתימה לחוד ומשום עד מפי עד וא"כ בכתיבה כשר והא דאמרינן שם אילימא דמספקא ליה אי מילי מימסרן לשליח היינו משום דאיכא למימר נמי דמספקא ליה אי כר"מ או כר"י ומש"ה מקשה מהא דקאמר שמואל הלכה כר"י נמצינו למדין דהתוס' ודאי לא נחתו לפרש טעם הפסול בחתימה משום עד מפי עד כמ"ש בסמוך באריכות ודו"ק:

גמרא מאי בינייהו כו' ה"ה דהוי מצי למימר דאיכא בינייהו לענין שליח לקבלה לפמ"ש לעיל בשם הפוסקים דשליח לקבלה לא משוי שליח משום דמילי נינהו ומשום בזיון הבעל ודאי לא שייך לענין השליח קבלה למה שפירשו רש"י ותוספות וה"ה דהוי מצי למימר נמי דאיכא בינייהו לענין אמר אמרו דלא שייך טעמא דבזיון ולפי שיטת הרמב"ם ז"ל דטעמא דפסול היינו משום דלא מיקרי לשמה א"ש דממ"נ כשר במתנה ועיין בחידושי פ' התקבל בזה אלא משום דניחא לתלמודא לומר דאיכא בינייהו לענין כתיבה וחתימה גופא דאיירי ביה במתני' ובשמעתין וכמ"ש וק"ל:

דף כט:

תוספות בד"ה שקול מינה חפץ כו' ותימא דבפ' הכותב כו' וי"ל דשאני התם כו' עכ"ל. עיין בדברי הר"ן ז"ל שהקשה על תירוצם באריכות ולענ"ד בלא"ה נתיישב' קושיית התוספות עפמ"ש רש"י ז"ל בלשונו הזה כיון שאמר הבעל שקול חפץ מעיקרא מסתמא נתכוון לרדותה בעיגון על שתתן וא"כ לפ"ז אין הדין תלוי בחיוב התשלומין דלעולם אף אם הזכיר הגט תחלה וא"כ החפץ אפ"ה אם לא נתנה לו החפץ אפשר לחייב השליח בתשלומין שלא היה לו ליתן הגט עד שתתן כמו בשקול סטרא דבפרק הכותב אלא דבזה ודאי הגט כשר משא"כ באמר שקול חפץ והדר הב גיטא ואיהו עביד איפכא פסול הגט כיון דעיקר קפידת הבעל היה לרדותה בעיגון על שתתן תחילה ונעשה כמי שא"ל אל תגרשה אלא בבית וגרשה בעליה כלפירש"י ואפשר שהר"ן ז"ל נתכוון ג"כ לזה בתירוצו אלא שקיצר וק"ל:

בד"ה רבי יוחנן פוסל פירש בקונטרס כו' ולפ"ז הא דקתני כו' היינו ביד אשתו וזה נראה דוחק עכ"ל. והאמת שזה תימא בדברי רש"י ז"ל דמלבד דל' ביד אחר נראה דוחק לפ' ביד אשתו אלא דקשה עוד לאיזה טעם הזכיר התנא דמתני' לישנא דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שהרי אף אם היה הדין שהשואל רשאי להשאיל אפ"ה מילתא דפשיטא דכאן אין רשאי להניח החפץ ביד אשתו כיון שאמר בפירוש טול ממנה החפץ. ולענ"ד יש ליישב דאף לשיטת רש"י ז"ל ההיא דאין רצוני דקתני במתני' בעלמא קאי דאי לאו ה"ט דאין השואל רשאי להשאיל לא היה הגט נפסל ע"י שינוי לא בו ולא בשלוחו דנהי דודאי היה השליח חייב בתשלומין מתרי טעמי חדא דר' יוחנן מרא דשמעתין סבר בעלמא שומר שמסר לשומר חייב ועוד דאף למ"ד פטור היינו בסתמא ומטעם שמסרו לבן דעת ולא הוי פשיעה מ"מ הכא שאמר בפירוש טול ממנה החפץ פשיטא דחייב אלא דלענין הגט הוי אמרי' דקלקול השליח לענין התשלומין זה תקונו לענין הגט דסוף סוף חיוב החפץ עליה דידיה רמיא ומאי איכפת לבעל בשינוי מה לי אם נטל ממנה החפץ תחילה וחזר והפקידו אצלה או אם לא נטלו ממנה כלל עד לאח"כ לכך יהיב התנא טעמא דבאמת בעלמא אין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר והיינו דאין השואל רשאי להשאיל וע"כ שאף אם השואל רוצה לעמוד בחיובו באחריותו אף ברשות השני אפ"ה אסור להשאיל דהכי קושטא דמילתא וא"כ ה"נ אינו רשאי להניח החפץ כלל ביד האשה שלא מרצון הבעל וכ"ש דהקפיד ואין זה תלוי בחיוב התשלומין וא"כ הוי שינוי גמור לפסול הגט כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה שליח לשליח השני שעשה בב"ד עכ"ל. נראה מפירושו דלא קמיבעיא ליה אלא בגוונא דמתניתין דהכא דאיירי במביא גט מח"ל אבל אמתניתין דלעיל דאיירי במביא גט בא"י לא קמיבעיא ליה ונראה דפשיטא ליה דשליח משוי שליח כדאמר רבה בסמוך והטעם נראה מבואר דכיון דמן התורה שליח ראשון עושה שליח שני משום דשלוחו של אדם כמותו וא"כ ממילא דהשני עושה שלישי מה"ט גופא ודוקא במביא בח"ל הוא דקמיבעיא ליה כיון שצ"ל שליח ב"ד אני והיינו דמתקנת חכמים הוא דמהני מה שאומר שליח ב"ד אני כאילו אמר בפ"נ ובפ"נ ומש"ה מספקא ליה אם השני עושה שלישי דאפשר דכולי האי לא תקנו חכמים דמהני אמירת שליח השלישי שליח בית דין אני דכיון דבפני אותו הב"ד לא אמר השני בפ"נ. ולפמ"ש אפשר נמי דבמביא גט בא"י השליח השני עושה שלישי אפילו בלא אונס כיון דלא שייך קפידת הבעל כלל אבל ראיתי שמחלוקת ישנה היא בין הפוסקים כדאיתא בטואה"ע סי' קמ"א:

שם בגמרא אלא כי תיבעי לך כי משוי שליח בב"ד וכו' והא דמספקא ליה בהכי אע"ג דקתני בהדיא דהאחרון אומר שליח ב"ד אני אפשר דאיהו סבר דאע"ג שעשה שלא בב"ד מ"מ כיון דמכח שליח הראשון קאתי שעשה בב"ד שפיר מצי למימר שליח ב"ד אני כן נ"ל:

רש"י בד"ה והא שליח שלא ניתן לגירושין וכו' הלכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ליד אחר עכ"ל. וכ"כ הרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל ומשמע מדברי כולם דלמוסרו לאבא בר מניומי ודאי הוי שליח ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דכיון דלמילתיה הוי שליח אמאי לא יוכל למוסרו ליד אחר שיעשה שליחותו ובמקומו למוסרו לאבא בר מניומי דהא בכל התורה קי"ל שליח עושה שליח ול"ל כיון שלא נעשה שליח לגירושין שהוא גמר הענין אלא למוסרו לאבא בר מניומי א"כ בכה"ג לא הוי שליחות כלל מן התורה ולא אמרי' ביה שלוחו של אדם כמותו דא"כ כי מסרו איהו גופא לאבא בר מניומי אמאי הוי גיטא הא בעינן ונתן והכא לאו הבעל קא יהיב כיון דלא שייך שליחות בכה"ג והנראה בזה דודאי לענין למוסרו לאבא בר

מניומי לא בעינן שליחות כלל לעיקר שליח הבעל הוא אבא בר מניומי וזה המוליכו לאבא מעשה קוף בעלמא קעביד וכההיא דשאילו מקמי רבי חנינאי גאון בכללא רבתי שהביאו בהלכות גדולות והרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל סוף פרק המביא בתרא וכולם העלו דאפילו ע"י עובד כוכבים מותר לשלוח הגט ליל שליח הבעל לעובד כוכבים מעשה קוף בעלמא קעביד ולא כרבי חנינאי גאון א"כ לפ"ז קשה יותר למה יפסל הגט אם מסרו ליד אחר להוליכו לאבא בר"מ אטו משום דלא בעינן שליחות בכה"ג וסגי במעשה קוף נחמיר יותר מלעיקר שליחות דאפילו היכא דא"ל הבעל את הולך אמרי' לעיל דלישנא בתרא דהיכא דאנים משלחו ביד אחר ולמה יגרע שליחות זה לפסול אף במקום אונס לע"כ איירי הכא דאנים דהא משמע דאי הוי שליח לגירושין הוי שרי ליה למסור ליד אחר. מיהו לפמ"ש לעיל גבי מתנה הרי הוא כגט דאף במילי דלא בעינן שליחות כגון כתיבת הסופר לענין מתנה אפ"ה אם עבר על דעת המשלח שלא מדעתו הענין בטל לגמרי כדמוכח בלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות מתנה וא"כ ה"ה והוא הטעם לנדון דידן דאע"ג דלמוסרו ליד אבא בר"מ לא בעינן שליחות ומעשה קוף בעלמא הוא אפ"ה אם עבר על דעת הבעל לשלחו ע"י אחר ליד אבא בר"מ נפסל הגט ע"י כך כנ"ל ועדיין צריך לי עיון דקצת משמע מלשון הטוא"ע והש"ע דאפשר דאף אם שלחו ע"י אחר לאבא בר"מ אין הגט נפסל אלא דלכתחלה אין לעשות כן ודוקא אם מסרו בעצמו או שלוחו להאשה כתבו דהיא ספק מגורשת. ועפמ"ש דמשמע מסוגיא דשמעתין דהגט פסול אם עבר על דעת המשלח אפילו במעשה קוף בעלמא א"כ יש לתמוה על מ"ש הרא"ש ז"ל סוף פרק המביא תניין שנהגו באשכנז ובצרפת עפ"י ר"ת לשלוח הגט ע"י עובד כוכבים לשליח ישראל שימסרנו ליד האשה ולא כר' חנינאי גאון ז"ל ורבנן דהשתא שאסרו מיהא לכתחלה אלא אפי' לכתחלה מותר והיאך אפשר לומר כן כיון דעובד כוכבים לאו בר שליחות הוא ולא שייך גביה חזקה שליח עושה שליחותו וקי"ל נמי אין אמונה בעובדי כוכבים א"כ אפשר שהעובד כוכבים שינה באיזה דבר על דברי הבעל ואפשר ג"כ שזה העובד כוכבים לא קיבל הגט כלל מהבעל אלא מיד עובד כוכבים אחר שקיבלו מיד הבעל וא"כ אף כי מסרו העובד כוכבים האחר להישראל שליח הבעל אפילו הכי פסול כדמוכח בשמעתין ובר מן דין כתבתי עוד והעליתי באריכות ליישב דברי רבי חנינאי גאון דודאי אין למסור הגט ליד עובד כוכבים דשמא ימסרנו בינו לבין עצמו ליד האשה נמצא שהגט בטל לגמרי והארכתי בזה בכמה טעמים שיש לחוש כן ואין כאן מקומו להאריך והדבר צריך תלמוד ודו"ק. מיהו קשיא לי מי הכריחם לרש"י ולהרי"ף ז"ל וכל סייעתו לפרש כן בשמעתין דלכאורה נראה דכיון דשליח שלא ניתן לגירושין הוא אף אם מסרו בעצמו לאבא בר"מ אפ"ה פסול דהא משמע להדיא דהאי עובדא בח"ל הוי ולא נתקיים בחותמיו מדקאמרי מסור מילך קמי דיקן והיינו שיאמר בפ"נ ובפ"נ כדפירש"י וא"כ הא אמרינן בריש מכילתין דבקיום גיטין ושטרות בעינן תרי אלא דמדרבנן הימנוהו לשליח כבי תרי וא"כ כיון שזה אינו שליח כלל כדפרישית למעשה קוף בעלמא קעביד א"כ הו"ל כאינש דעלמא ולא מהני אמירתו בפ"נ ובפ"נ כלום וא"כ מנינן לפרש למש"ה קאמרי והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא ויש ליישב כיון דמ"מ הגט יוצא מתחת ידו ומגו דאי בעי הוי אמר שהוא שליח הגט למוסרו ליד האשה והוי מהימן כבי תרי השתא נמי נאמן במגו להפ"ש הוא הפה שהתיר כנ"ל נכון ודו"ק:

דף ל.

גמרא ופוסק עמו כשער הזול ואין בו משום רבית ופירש"י ז"ל דנהי דבשאר פוסקין בעינן שיצא השער כאן לא בעינן שיצא השער ואפ"ה אין בו משום רבית והתוספות כתבו דההיא דאין בו משום רבית ענין בפני עצמו הוא דאפילו פסק הרבה פחות משער הזול אפ"ה שרי וכן השיג הרשב"א ז"ל בחידושיו על פירש"י ז"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל דלפסוק פחות משער הזול ודאי אסור דהכא המלוה מעות קתני דהיינו הלואה גמורה וא"כ אם פוסק בשעת הלואה שיפרע לו בפירות בפחות משער הזול הו"ל רבית קצוצה ולא מהני ה"ט דקיהיב בגמרא כיון דלית ליה לא יהיב ליה כו' שזה הטעם לא מצינו אלא לענין אבק רבית כגון במילתא דזביני שהוא דרך מקח וממכר שאסרו חכמים בכל דבר שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד וכן סאה בסאה דאפילו דרך הלואה אינו אלא אבק רבית משום קרוב לשכר וא"כ כיון דאי לית ליה לא יהיב ליה נמצא שהוא קרוב להפסד כמו לשכר ומש"ה שרי ואע"ג דרב אוסר בפרדיסא התירו כאן משום תקנת חכמים כמו שפירשו התוספות בסמוך משא"כ לענין רבית קצוצה לאו בקרוב לשכר תליא מילתא ולא שייך ה"ט דחזי ביה תיובתא ואע"ג דלענין משכנתא בלא נכייתא כתב רש"י בפ' איזהו נשך דף ס"ז דהיא דבכרם ושדה דשייך ביה תיובתא איכא למ"ד דשרי לגמרי ואף למאן דאוסר אינו אלא אבק רבית מיהו שאני התם כיון דהלוהו על אותו שדה וכרם א"כ כמכורה לו דמיא שהרי המלוה מוחזק בשדה ויורד לתוכו לעבדה ולשמרה כמ"ש התוספות שם בדוכתי טובא וכבר הארכתי למעניתי שם בחידושי דרש"י נמי נחית להאי סברא לטעמא דמשכנתא היינו משום דכמכורה לו דמיא משא"כ הכא דלא שייך כלל ענין מכירה שהרי הלוה מוחזק בשדה והפירות הם דבר שלא באו לעולם א"כ סובר רש"י ז"ל דהוי רבית קצוצה לפסוק בפחות משער הזול ומש"ה הוכרח לפרש דההיא דאין בו משום רבית אפוסק כשער הזול קאי ולענין דלא בעינן יצא השער דהא עיקר מילתא דסאה בסאה אינו אלא מדרבנן אפילו בהלואה והכא כיון דאי לית ליה לא יהיב אפילו לכתחלה שרי כנ"ל נכון לשיטת רש"י אבל סברת התוס' והרשב"א ז"ל דאע"ג דלדבר שלא בא לעולם הוא מ"מ כיון דעשו את שאינו זוכה כזוכה הדר הו"ל דרך מקח וממכר וכיון דאי לית ליה לא יהיב שרי לכתחלה אפילו פחות מהשער. אבל אכתי קשיא לי נהי דלא הוי אלא אבק רבית כמ"ש התוספות בעצמם בסמוך אליבא דרב דאוסר בפרדיסא אלא שכתבו דמשום תקנת הכהן התירו היאך אפשר לומר דהתירו לפסוק אפי' בפחות הרבה משער הזול דהא הו"ל ככהן המסייע בבית הגרנות ונהי דבדיעבד מהני מ"מ לא שייך תקנת חכמים בזה להתיר אבק רבית במילתא דאיסורא לכהן המסייע בבית הגרנות וכי עבדי רבנן תקנתא לרשיעי. ולענ"ד שיטת התוספות והרשב"א ז"ל צ"ע ויש ליישב כיון דמסקינן בסמוך דהכהן יכול לחזור בו לעולם וא"כ אין כאן משום מסייע בבית הגרנות שאין כאן טובת הישראל כלל כיון שאם יתייקר יחזור בו הכהן אבל לענין רבית מקשו התוספות שפיר מפרדיסא ולא ניחא להו בה"ט דלענין רבית לאו בהכי תליא דכמה דיני רבית יכול הפוסק לחזור בו ואפ"ה יש בו משום רבית כל כמה דלא הדר ביה ודו"ק:

שם א"ר פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן ופירש"י ז"ל שהרי כספו בידו וזה לא היה לו למשוך ממנו כלום עכ"ל וכ"כ התוספות. וקשיא לי למה הוצרכו לכך כיון דהכא המלוה מעות קתני ע"מ להיות מפריש עליהם נמצא שבשעת הלואה התנה שיגבה הפרעון מתרומה ומעשרות פירותיו וא"כ פשיטא שאין בע"ה יכול לחזור בו לכל תנאי שבממון קיים שע"מ כן הלוהו שלא יהא לו פרעון אלא מזו ואף אם נשתדפו שדותיו אח"כ בענין שמפסיד הלוה מעותיו לגמרי אפ"ה הא קי"ל בעלמא בעושה שדהו אפותיקי מפורש שא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו ושטפה נהר שאינו גובה משאר נכסים וא"ל דשאני אפותיקי דכמכורה לו דמיא כמ"ש התוס' בכמה דוכתי משא"כ הכא לא שייך לומר דכמכורין לו דמיא שהרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הא ליתא דהא קי"ל נהי דאין אדם מקנה דשלב"ע אפ"ה יכול להתנות בדבר שלב"ל וה"נ הו"ל כאילו התנה בפירוש שלא יהא פרעון אלא ממה שיבא לידו מדבר שלא בא לעולם דמילתא דפשיטא היא דמהני דהו"ל כמחילה דבדברים בעלמא סגי. ויש ליישב דודאי הכא לא התנה בפירוש שלא יהא לו פרעון אלא מזו והא דאמרינן כי לית ליה לא יהיב ליה היינו מתקנת חכמים ואם כן סובר רש"י ז"ל דלא שייכי תקנת חכמים כה"ג לומר אע"ג דלא התנה כמאן דאתני דמי דהיא גופא תיקשי מי מתקני רבנן מילתא דליתא דכוותיה דנהי דלענין פוסק כשער הגבוה אמרינן בשמעתין אף ע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי היינו משום דבלא"ה מילתא דסברא היא לפסוק כשער הגבוה שיכול לומר תן לי כזה או תן לי מעותי כמ"ש התוספות משא"כ הכא היכא שנשתדפו שדותיו ולא מצא בע"ה מקום לגבות חובו מה סברא יש בזה לומר דהו"ל כאילו התנה שלא יהא פרעון אלא מזו דאדרבה קי"ל לא שדי אינש זוזי בכדי אע"כ לטעם תקנת חכמים בזו היתה שעשו הלואה זו כמו מכירה שפוסק על השער ומש"ה הוצרכו רש"י ותוספות לאהדורי אטעמא דאשכחן מכירה כה"ג דמהני כנ"ל נכון ודו"ק:

שם אבל כהן בבע"ה חוזר דתנן נתן לו מעות כו' הא דלא פשיטא ליה דבלא"ה הכהן חוזר בו משום דאין אדם מקנה דשלב"ל שכבר כתבתי דבהלואה אדם משעבד דשלב"ל ואף לשיטת הסוברים גבי דאקני דאפילו לענין שיעבוד יכול לחזור בו קודם שבא לעולם מ"מ ניחא ליה לאתויי מההיא דנתן לו מעות לענין דאפילו משבאו לעולם יכול לחזור בו ועוד נ"ל דאפילו במכירה גמורה בדשלב"ל קי"ל דאע"ג דיכול לחזור אף משבאו לעולם אפ"ה אם שמיט הלוקח ואכל לא מפקינן מיניה וה"נ הרי הפירות ברשות הלוקח הן שהוא בע"ה מש"ה הוצרך לאתויי מההיא דתנן נתן לו מעות ולא משך אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה דאכתי מאי מייתי דהא מסקינן שם פ' הזהב דהא דמעות אינו קונה היינו כדי שלא יאמר נשרפו חיטך בעלייה ומה"ט אמרינן שם אם היה עלייה של מוכר מושכרת ללוקח דלא שייך ה"ט דנשרפו חיטך קי"ל דמעות קונה א"כ ה"נ הרי הפירות מונחים ברשות הלוקח בשלמא לשמואל דאוקי במזכה ע"י אחר א"כ א"ש דברשות המוכר הם אבל לרב ועולא קשיא ע"ש שהאריך. ולענ"ד נראה ליישב דודאי רב ושמואל ועולא לא פליגי אלא לענין אוקימתא דלישנא דברייתא אבל לדינא כולהו אוקימתי אליבא דהלכתא נינהו וא"כ ע"כ דבלא"ה מילתא דר"פ לא איירי אלא במזכה לו ע"י אחר דאל"כ היאך יוכל הכהן לחזור בו ולהחזיר לבעה"ב מעותיו לאטו בשופטני עסקינן שהרי אם יחזור בו הכהן לבטל התנאי א"כ הבע"ה יחזור ויתן התרומה לכהן אחר דבמה זכה הכהן בתרומתו של בע"ה ליטול ממנו בע"כ הא קי"ל דטובת הנאה לבעלים ופשיטא לרב דמוקי במכירי כהונה א"כ אין כאן צד זכות לכהן ליטול שלא ברשות בעה"ב אלא אפילו לעולא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה נראה דהיינו לענין מתנות נתינה בלבד דכיון דבעה"ב גופא ודאי גמר ומקני ליה מש"ה עשאוהו כזוכה כאילו בא לידו אבל להפקיע כוחו של בע"ה אם הכהן מבטל התנאי לא מסתבר לומר דעשאוהו כזוכה ליטול בע"כ דהא כתיב ונתן ולא שיטול מעצמו אע"כ דמילתא דר"פ איירי במזכה ע"י אחר ומילתא דפסיקא נקט דבע"ה לעולם לא יוכל לחזור אבל כהן בבע"ה יכול לחזור והיינו היכא דשייך חזרה כגון במזכה ע"י אחר כך נ"ל. אבל ראיתי לרש"י ז"ל שכתב בד"ה אבל כהן חוזר בו דכיון דעשאוהו כזוכה יכול לטעון כו' עכ"ל נראה מזה שסובר דמקנת דלא מיתוקמא מילתא דר"פ אליבא דרב דאמר במכירי כהונה כדפרישית אלא דאליבא דעולא מיתוקמא ליה שפיר ולא יכולתי לעמוד על סוף דעתו בזה אם לא שנאמר למה שהלוה לו להיות מפריש עליהם היינו כדי שיהיה בטוח במעותיו וא"כ מעיקרא אוקמינהו ברשותיה דכהן רק שיהא בטוח במעותיו ולא במקח גמור ואני הנלע"ד כתבתי ונתיישבו כמה קושיות בענין זה ואין להאריך ועיין בחדושי הרשב"א ז"ל באריכות ודו"ק:

שם נתייאשו אין מפריש עליהם פשיטא כו' ותמיהא לי טובא מאי ענין יאוש לכאן דנהי שאמר ווי לחסרון כיס הא לא מהני שום יאוש לענין הלואה כדאיתא בטוח"מ סי' כ"ח וכן לענין גוף הפירות נראה דלא הוי כהפקר בכהאי גוונא כמו שכתבו התוספות פ' מרובה דייאוש לא הוי כהפקר גמור ואף את"ל דהוי כהפקר מ"מ כיון שחזר בע"ה וזכה בו הרי היא כאחת משלותיו אם לא שנאמר דאה"נ דמאותן השלות שקנה הבע"ה לאחר הלוואה אינו יכול להפריש כ"א מאותן השלות שהיו לו בשעת הלואה מפריש אבל דבר תימה הוא וכ"ש דמאי דמקשה הש"ס פשיטא אין לו מקום לפ"ז. ועיקרא דמילתא הא דקתני לפי שאין מפרישין על האבוד אין מובן לי כלל. ולכאורה היה נ"ל דהא דקתני נתייאשו הבעלים היינו נתייאשו בשעת הפסיקה וא"כ מסתמא לא הוי דעתו עליה וכדאמרינן בעלמא שאין דעתו על מה שהפקיר בנדרים בפ' אין בין המודר אלא למל' רש"י ז"ל בשמעתין לא משמע כן וצ"ע:

דף ל:

תוספות בד"ה איכא בינייהו עניי כותים אור"י דלא תקינו כו' ולא כמו שפירש בקונטרס כו' דא"כ לא נ"מ מידי מאי בינייהו עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל דלא מיבעיא לשמואל דאמר במזכה ע"י אחר וא"כ ע"כ צריך לייחד לשם מי הוא מפריש ולזכות על שמו ואם כן נ"מ אם הפריש וזיכה ע"י אחר לעניי כותים דלת"ק לא מהני ולרבי אחא מהני וכן לרב דאמר במכירי כהונה וא"כ משמע דצריך להפריש לשם מכיריו וא"כ שייך נמי האי נ"מ אלא אפי' לעולא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה נראה דאפ"ה צריך לייחד לשם מי הוא מפריש דהא תרומה נתינה כתיב בה. ושיטת התוספות ודאי נראה דאם הלווה בב"ד תו לא צריכין לכל הני אוקימתי דלעיל משום דלדעת ב"ד מתנה להפריש בחזקת אותו שבט ועניי עולם וכה"ג מיקרי נתינה. והנלע"ד ליישב שיטת רש"י ז"ל כתבתי וכן נראה מדקדוק לשונו בד"ה אותו השבט דמשמע דהיא שצריך להפריש לשם קרובי המת ודו"ק:

בד"ה תניא רבי אומר כו' ואסיפא קאי על סוף הדיבור. בהשקפה ראשונה נפלאתי על דבריהם היאך אפשר לומר דאסיפא קאי דהא בהלווה בב"ד אמרינן לעיל למפריש בחזקת אותו שבט וא"כ הא דקתני נמי במתני' א"צ ליטול רשות היינו מה"ט גופא ומשיטת התוספות נראה דתנא דמתני' לית ליה הא דראב"י ולא ידעתי מנא להו דאפושי פלוגתא לא מפשינן כ"ש דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי מיהו הוכרחו לפרש מדקשיא להו דארישא לא מני קאי דכ"ש אם לא ירשו כו' וזה יותר תימה דלכאורה נראה דבלא ירשו קרקע לא מהני נטילת רשות דידהו כיון שאין חייבין לפרוע א"כ מתנה הוא דיהביה ליה וזה אסור בתרומה וראיתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו נתעורר בכל זה בשם הרמב"ן ז"ל ע"ש באריכות ותיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי שכוונתי לדעת הגדולים וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות מעשר דארישא קאי:

גמרא אמר אביי הכי קאמר ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי והילך דמיו כו' לכאורה קשה טובא מאי איריא הילך דמיו הא בלא"ה קני ליה הישראל באמירה בעלמא שנתרצה הלוי דהא בחצירו שלו הן וקניא ליה חצירו כדאיתא בפרק הספינה ברשות המופקדין אצלו כיון שנתרצה קנה ונהי דבעיקר אוקימתא דאביי איכא למימר דאין ה"נ דהילך דמיו לאו דוקא אלא אורחא דמילתא שע"י כך שפוסק לו דמים נתרצה הלוי אלא דלפ"ז לא הוי מקשה מידי בגמרא אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ובין לפירש"י ובין לפירוש התוספות לא מקשה מידי דאיכא לאוקמא בכה"ג גופא דלכל כמה שלא נתן לו הדמים חושש לתרומת מעשר שבו דמני הלוי למיהדר ביה ומלאחר מתן מעות לא איירי כלל דאז ישאלנו אם הן

מופרשין לתרומת מעשר ובכה"ג קשה נמי על פירוש התוספות בל"ה הילך דמיו דלבתר דקשיא להו על פירש"י דע"י משיכה ברשות ישראל קאי ולא ניחא להו במה שתירץ רש"י בזה דאכתי לא קניא הלוי דליקניה לישראל אם כן מה הועילו בתירוץ ר"י דאיירי שלא נתן הדמים דסוף סוף קניא באמירה וריצוי בעלמא והדרא קושיא לדוכתיה דאכתי ברשות ישראל קיימי מטעם חצירו. מיהו לשיטת התוספות יש ליישב דהא דקשיא ליה לר"י על פירש"י ולא ניחא ליה בתירוצו של רש"י שהקשה ומתרץ להדיא אלא דר"י סובר דודאי קניא הלוי ע"י קבלת הדמים דלא גרע ממלוה דשמעתין דלעיל דעשו את שאינו זוכה כזוכה אלא דמשמע ליה לר"י דלא שייך לומר כן אלא כשנותן לו מעות ולטובת הלוי עשאוהו כזוכה דומיא דמלוה דלעיל משא"כ קודם מתן מעות סובר ר"י נמי כפירוש רש"י דלא קניא הלוי דליקנייה לישראל אלא דאכתי לפרש"י קשה לאביי גופא שפיר מאי לאוקמא שעדיין לא נתן דמים וליכא לאקשויי אטו ברשיעי עסקינן כדפרישית. ונראה בזה דבלא"ה ע"כ צריך לאוקמא לאיירי שנתן הדמים דאל"כ נהי דקנייה הלוי לענין שאין הישראל יכול לחזור בו דהו"ל כמתנה מועטת כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו אלא דאפ"ה בלאו חששא דעשאו תרומת מעשר נמי א"א להישראל לאכול מתבואה זו דעדיין לא יצא ידי נתינת מעשר כלל שלא נתן להלוי כלום וכמ"ש הרשב"א ז"ל לעיל בשמעתין אע"כ דלאחר מתן מעות קאמר אי חוששין או אין חוששין. מיהו השתא דאתינן להכי יש לי ליישב גם כן הא דמסיק רב משרשיא בריה דר"א דמוקי לה בישראל שאמר לבן לוי מעשר לאביך בידי והילך דמיו ואיירי בהאי עניא גופא שכבר נתרצה אביו לכך בדיבור בעלמא ועדיין לא נתן לו הדמים או לאיירי במכירי לוייה שרגילין בכך ליתן דמיו אלא משום האי קושיא לחוד דמקשינן לאוקימתא דאביי אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי והיינו כדפרישית דקודם מתן דמים לא מצי איירי דבלא"ה לא יצא ידי נתינה עד שיתן דמים ואז ישאלנו אהא מסיק רב משרשיא שפיר דבאמת עדיין לא נתן דמים ולא יצא ידי נתינה עד היום שנותן לבנו ובהא קאמר דבכור מעשר חוששין שמא עשאן אביו תרומת מעשר בין לפירוש רש"י בין לפירוש התוספות דמצי לעשותן תרומת מעשר דלא קנייה הלוי להקנות לישראל בדיבור בעלמא ואע"ג דלפ"ז לא הוי צריך לאוקמא דוקא במעשר לאביך בידי אלא כדמעיקרא שאמר ללוי גופא אלא שאלא לו המעות אחר כך ע"י שליח ויצא ידי נתינה בכך ובינו ביני קאמר לחושש שמא עשאן תרומת מעשר אלא דכולא חדא מילתא היא ומה לי אי מוקי לה בשלח ע"י שליח או ששולח ע"י בנו ואדרבא בהכי ניחא ליה טפי לאיירי בין בחיי אביו ובין לאחר מיתת אביו דהוי מילתא דפסיקא טפי דחושש לעולם כיון דליתא דאבוה דנשיילי' כן נ"ל ליישב קושיית התוספות דבסמוך בל"ה מעשר לאביך בידי ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י:

תוספות בל"ה וכי נחשדו חבירים כו' תימא דתנן במס' ביכורים כו' ומוקמינן לה בירושלמי בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר כו' עכ"ל. שם בירושלמי מבואר הטעם דבתרומת מעשר איכא קרא אחרינא דשרי לתרום שלא מן המוקף דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו ואפילו אחד ביהודה וא' בגליל כו' ע"ש. ומתוך כך נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל במה שמפ' קושיית הגמרא וכי נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף דהיינו דאיכא למיחש שמא אינן בעין דאי בשניהם לפניו לא הוי קשה מידי דהא במשנה דביכורים איתא להדיא דבתרומת מעשר תורמין מן המוקף ומשמע דאף מדרבנן מיירי כמו שהוכיחו התוספות מההיא דאין לה שיעור ובהכי ניחא ליה לרש"י לחלק דדוקא בשניהם לפניו שרי אף מדרבנן דכיון דגלי קרא בהדיא דאע"ג דכתיב קרא בתרומת מעשר אפ"ה כתיב נמי קרא אחרינא דמכל מעשרותיכם תרימו אף שלא מן המוקף תו לא מצי רבנן למיגזר אטו תרומה גדולה כיון שהתירה התורה בפירוש כדפרישית כה"ג בכמה דוכתי משא"כ היכא שאין שניהם לפניו דאיכא טעמא לאיסורא שמא אינו בעין ואע"ג דבירושלמי יליף מקרא דמכל מעשרותיכם דאפילו א' ביהודה וא' בגליל אפ"ה לאו מפשטא דקרא יליף לה אלא דממילא הכי הוא מדינא דאורייתא כיון דלא קפיד קרא אמוקף ממילא בכל ענין שרי ולא חיישינן מדאורייתא לשמא אינו בעין דמדאורייתא אזלינן בכל התורה בתר חזקה להכי מוקמינן לתרומה בחזקה שהוא בעין אבל מ"מ מדרבנן החמירו בתרומת מעשר בכה"ג כיון דאשכחן בכמה דוכתי שהחמירו חכמים ולא אזלו בתר חזקה כן נ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף לא.

תוספות בל"ה כשם שתרומה גדולה כו' ונראה דלית ליה לאבא אלעזר ב"ג כלל מרבה במעשרות כו' כדאמרי' בסוף בכורות כו' עכ"ל. נראה דכתבו כן לשיטתם בסמוך בל"ה כך תרומת מעשר דהא סוגיא דסוף בכורות דמוקי לרבי יוסי ברבי יהודה כר"א ב"ג היינו לענין מאומד משא"כ למה שכתבו לקמן בשם פירוש הקונט' דהך סוגיא דבכורות איירי לענין מחשבה וכמו שאבאר בסמוך אם כן יש לומר דדוקא לענין מחשבה ילפינן למעשר גופא נמי מתרומה גדולה בהאי דקרייה רחמנא תרומה דלענין מחשבה לא מפקינן לשון מעשר מפשטיה ואדרבא גילוי מילתא בעלמא היא כיון דלתרומה גדולה ותרומת מעשר שייכין נמי בהפרשה ואפ"ה סגי במחשבה ה"ה במעשר משא"כ לענין מאומד אפשר דלא שייך לומר כן במעשר דא"כ מפקינן לשון מעשר מפשטיה מש"ה לכ"ע במעשר מרבה במעשרות הן מקולקלין. מיהו בתרומת מעשר אע"ג דמיקרי נמי מעשר מ"מ כיון דקרייה רחמנא להדיא תרומה ממש בחד לישנא לתרומתכם ולכל מילי דינה כתרומה גדולה ילפינן שפיר דתורמין מאומד ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשו התוספות כאן בסוף הדיבור כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד כדאמרינן בסוף בכורות יכול היה לו מאה טלאים ונטל עשרה כו' לכאורה בהאי דהיה לו מאה ונטל עשרה אכתי אין ענינה כלל מאומד ולמרבה במתכוין אלא להמשך לשונא כך הוא דכיון דמוקמינן התם לר"י ברבי יהודה כאבא אלעזר ב"ג קשיא להו הך קושיא דמקשו וא"ת ואמאי איצטריך התם כו' אע"כ כמו שתירצו ויש לומר דמשמע ליה לר"י ב"י אפילו אינן שוין וא"כ השתא לפ"ז שפיר מיקרי מאומד ומרבה במעשרות כן נ"ל בכוונתן. אמנם לענ"ד לפי פירוש רש"י שם בסוף בכורות שהביאו התוספות בסמוך בל"ה כך תרומת מעשר דמפרש לסוגיא דהתם לענין מחשבה נתיישב הכל בפשיטות טפי ותחילה אבאר לע"כ מה שכתבו התוספות כאן בלשון קושייתם וא"ת ואמאי איצטריך כו' דאיכא לאקשויי מעשר בהמה למעשר דגן דהעברת שבט אינו מעכב האי העברת שבט לאו דוקא דבלא"ה באמת אף לרבנן דפליגי אדר"י ב"י נמי אינו מעכב כדאיתא התם להדיא במשנה ובברייתא ובגמרא יליף לה מקרא דעשירי קדש מ"מ והעברת שבט למנוה בעלמא אלא עיקר פלוגתא דר"י ב"י ורבנן היינו לענין אם לא מנה אותן כלל אלא שלקח בלא מנין דלרבנן מעכב דכתיב עשירי ואין זה עשירי ולר"י ב"י מנין נמי אינו מעכב ומסיק הש"ס טעמא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן דאפילו באומד ובמחשבה בלא מנין נמי הוי מעשר אלא דאכתי יש לתמוה לכאורה מאי חזית לאקושי מעשר בהמה למעשר דגן בהא מילתא ולגמור מפורש מן הסתום ולאפוקי קרא דהעשירי מפשטא אדרבא טפי איכא לאקשויי מעשר דגן למעשר בהמה לענין דבמעשר דגן נמי בעינן מנין דוקא ולא מאומד דהא האי הקישא דונחשב לא מייתר להכי לכך הוצרך רש"י לפרש בסוף בכורות דהסוגיא לענין מחשבה איירי והשתא אתי שפיר דהא פשטיה דקרא דונחשב לכם תרומתכם להכי אתא דבמחשבה לחוד סגי וכיון דמעשר גופא נמי איקרי תרומה דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו ממילא קאי נמי עלה פשטא דקרא דונחשב נמצינו למידין מיהא דלא בעינן מנין במעשר דגן ומש"ה פשיטא ליה לר"י ב"י למעשר בהמה נמי במחשבה לחוד סגי דומיא דכל התרומות ומעשרות דלא בעינן מנין אלא למנוה כמו העברת שבט לרבנן כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ונתיישבו כל קושיות התוספות ודוק היטב:

בד"ה ניטלת מאומד כו' וא"ת דבפ"ל לתרומות כו' וי"ל דרבנן מודו דמאומד הוי תרומה כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד נראה דהא דפשיטא להו לרבנן דמאומד הוי תרומה לאו מהקישא אתי להו אלא מדקי"ל דתרומת מעשר לא בעינן מוקף וכדפרישית לעיל בשם הירושלמי דילפינן מדכתיב מכל מעשרותיכם תרימו אפילו א' ביהודה וא' בגליל וא"כ כל עיקר הפרשה בכה"ג א"א ע"י מנין ומדה ומשקל אלא מאומד דאע"ג דמסתמא בחזקת שהן קיימין מפריש אפ"ה א"א דלא חסר פורתא שהרי יצא חסרונם ולאו כל הפירות שוין אלא ע"כ דמאומד מפריש להו והוי תרומה בדיעבד מ"מ לכתחלה היכא דאפשר כגון שמניחם לפניו לעולם מדה משקל ומנין עדיף כן נ"ל ואין להקשות א"כ מאי איצטריך קרא דונחשב לענין תרומת מעשר דהא בלא"ה מקרא דכל מעשרותיכם ידעינן דאפילו א' ביהודה וא' בגליל אלא דאיכא למימר דמשום הא לא איריא דאי לאו קרא דונחשב לא הוי מוקמינן לקרא דכל מעשרותיכם בכה"ג אלא בעיר א' ובבית א' אלא שאינן מוקפין ממש ולעולם דבעינן מיהא הפרשה ממש כפשטא דקרא. ועוד דאיכא לאוקמי מיהא שאותו שתורם לשם תרומת מעשר הוא לפניו ביהודה ומפרישין בפועל על הטבל שיש לו בגליל בעיר אחרת אבל השתא דכתיב ונחשב דבמחשבה סגי ממילא דאפילו איפכא שהטבל לפניו והתרומה בעיר אחרת אלא דלענ"ד בלא"ה כיון דאשכחן נמי דבשבתות וי"ט שרי שלא מן המוקף אלמא דעיקר שלא מן המוקף איירי בכה"ג שהטבל לפניו אלא דבלא"ה האי קרא דלמען תלמד דאיירי בשבתות וי"ט נראה דאסמכתא בעלמא היא ואין להאריך יותר ודוק היטב:

סליק פרק כל הגט

השולח פרק רביעי

דף לב.

משנה השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו כו' ונראה לכאורה מלשון המשנה דבהאי בבא דשלח אחריו שליח נמי לא נגמר הביטול כ"א כשפגע השליח בשליח ואמר לו קודם שהגיע הגט ליד האשה אבל אם נתעכב השליח השני עד שכבר מסר השליח הראשון הגט ליד האשה תו לא הוי ביטול אע"ג דבשעה ששלחו הבעל לבטל עדיין לא נמסר הגט ליד האשה. ולכאורה נ"ל להביא ראיה ע"ז מסוגית הש"ס מהאי עובדא דרבה בר בר חנה דמייתי לקמן לחמשה שבי הוינן ואמר לן זילו אטמורו וכתבו לה והיינו כרשב"ג דבטלו שלא בפניו אינו בטול ואם כן אכתי קשה כי מיטמרו מאי הוי הא מצי לבטל ע"י שליח אע"כ לרשב"ג אף זו מן התקנה שאין יכול לבטל ע"י השליח אפילו בפני שנים עד שיגיע השליח בשליח קודם שיגיע הגט ליד האשה. וא"כ לפ"ז ממילא לה"ה לר' ואפילו קודם התקנה אם שלח הבעל לשליח שני לבטל ולא היה לו שום עדים בדבר שלא נגמר הביטול עד שיגיע בשליח הראשון קודם שהגיע הגט ליד האשה דהא לא פליגי רבי ורשב"ג אלא בביטול בפני שנים אחרים או בפני ג' אבל בפני א' לא פליגי דלא הוי ביטול כמ"ש התוס' לקמן. אמנם אחר העיון יראה לי דעדיין הדבר צריך תלמוד דאף לסברת התוספות דביטול בפני א' דשייך חשש ממזרות יותר לא הוי ביטול אפילו לר' והיינו משום מה כח ב"ד יפה כמו שכתבו להדיא בל"ה ורבי נחמן א"כ משמע לעיקר הטעם כיון שביטל שלא כדין ועבר על דברי חכמים לבטל בפני א' דאיכא חשש ממזרות טובא משא"כ כשביטל ע"י ששלח אחריו שליח שתחלת הביטול נעשה כדין וכי משום שנתעצל או שנאנס בשליחותו לא ליהוי ביטול ומה טעם יש בדבר דהא מדאורייתא ואי נגמר הביטול משעה ששלחו דלא גרע מאילו בטלו בפני אחד מן השוק שלא בפני השליח. ותדע דלאו משום חשש ממזרות לחוד תליא מילתא דהא לא פלוג רבנן דמשמע דבטלו בפני ב' או ג' לרשב"ג ובפני א' לרבי בכל ענין לא הוי ביטול שלא בפניו אפילו אם נודע לשליח קודם שמסר ליד האשה וכן להיפך בבטלו בפני ג' משמע מלשון התוספות דלא שייך חשש ממזרות אפילו אם לא יצא הקול כשנמסר ליד האשה אע"כ דבתר התחלת הביטול אזלינן אם ביטל בענין דשייך חשש ממזרות באותו שעה בפני ג' לרשב"ג או בפני א' לרבי לא הוי ביטול ואם כן בשלח אחריו שליח דבשעת הביטול לא היה שום חשש ממזרות דחזקה שליח עושה שליחותו ויתחזק בשליחותו טרם שיגיע הגט ליד האשה וא"כ היכא דאיתנס לא מיסתבר לומר דלא הוי ביטול להתיר א"א לעלמא. ובאמת שיש לתמוה טובא על הטור וש"ע שלא זכרו כלל דין זה דשלח אחריו שליח ובאמת מצינו בו כמה חלוקי דינים אי צריך שיבטל בפני ב' דאל"כ אינו נאמן אחר שיגיע ליד האשה כדאיתא בהגהות אשר"י וגם הרא"ש ז"ל הביא בשם הירושלמי דשליח צריך לבטל בפני ב' ויש לדקדק בדבריהם טובא ואין כאן מקומו עי' בית שמואל א"ע סי' קמ"א ס"ק צ"ב:

תוספות בל"ה השולח כו' ועוד דנקט כו' דהשתא אין צריך ב"ד כו' עכ"ל. לכאורה נראה מדבריהם דבשלח אחריו שליח נמי א"צ שנים ולדעתי הוא נגד הירושלמי שהביא הרא"ש ז"ל ועוד שהרי תוס' עצמן נסתפקו לקמן בל"ה ורבי סבר דאפשר דאפילו בביטול בפני השליח הראשון צריך ב' משום דבר שבערוה וכ"ש היכא שמבטל שלא בפניו ע"י שליח דנראה פשוט שצריך ב' ואף דלכאורה נראה מלשון הירושלמי דהא דבעינן בשלח אחריו שליח שיבטל בפני ב' היינו שהשליח השני יבטל בפני שליח הראשון בפני ב' ולא שמעינן מהכא שהבעל צריך לשלוח השליח בפני ב' אמנם אחר העיון יראה לי דליתא אלא הכל תלוי בשעת השליחות שצריך להחזיקו בשנים אלא שהשליח הוא מן השנים וזה נ"ל ברור אחר העיון. אלא דאפ"ה יש ליישב שיטת התוספות כאן דנהי דבעינן שנים מ"מ אין צריכין להיות ביחד משא"כ כשמבטל לגמרי שלא בפניו צריך ב"ד והיינו שנים ביחד כמ"ש לקמן להדיא בל"ה ורבי סבר. ועוד דבלא"ה לא קשיא להו לתוספות הכא מהאי בבא דשלח אחריו שליח דלגופא איצטריך דלא תימא לא אלימא שליחותא דבתרא משליחותא דקמא כדאיתא בגמרא ודו"ק:

בא"ד אי נמי היא גופא אתי לאשמעינן דלא אמרינן לצעורא קא מכוון כו' משא"כ כשמבטל שלא בפניו לא שמעינן הא מילתא דלא שייך לצעורא קא מכוין בכה"ג:

רש"י בל"ה בראשונה כו' היה מבטל בפני שלשה ובל"ה מפני תיקון העולם שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה עכ"ל. ויש לתמוה טובא על לשון רש"י ז"ל דארכביה אתרי ריכשי דלמאי שפירש שהיה מבטלו בפני שלשה והיינו אליבא דריש לקיש וכרב ששת מסקינן להדיא דלא שייך האי חששא דהיינו חשש ממזרות משום דג' אית להו קלא אלא תקנת עגונות הוא דאיכא ועוד דהיא גופא קשיא מי הכריחו לפ' בשיטת רב ששת דלא קי"ל כוותיה אלא כרב נחמן דאמר בפני ב' והנלע"ד ביישוב לשון רש"י ז"ל שסובר דנהי דקי"ל כר"נ דאמר בפני ב' היינו לעיקר הדין א"צ ג' כלל אלא ב' דגילוי מילתא בעלמא בעינן דליהוי עליה סהדי ולא בעינן ב"ד כלל אבל מ"מ פשטא דלישנא דמתני' דקתני ב"ד היינו ג' ולאו לדינא איתמר אלא משום דקושטא דמילתא הכי הוה שהיו רגילין לבטל בפני ב"ד דהיינו ג' כדי שיהיה קול

בלבד למסתמא הבעל גופא חושש בכך שיגיע הקול לאזנה כדי שלא תנשא ואתיא לקלקולא ותנא מזה ומזה ובכל דוכתי אמרינן שהבעל אינו חשוד לקלקלה וא"כ מסתמא אורחא למילתא שהיה מבטל בפני ג' והא דמסקינן לקמן אליבא דר"נ לתרי ב"ד קרי ליה היינו משום דלקושטא דמילתא הכי ס"ל לר"נ שנים שלנו דיניהם דין אבל לדידן דלא ק"ל כר"נ בהא דב' שלנו ואפ"ה קי"ל בפני ב' ע"כ היינו כדכתיבנא דאורחא דמילתא קתני בפני ב"ד כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל ולא נחית למ"ש התוספות לקמן בד"ה ור"נ. ומ"ש רש"י ז"ל דמפני תיקון העולם היינו משום חשש ממזרות אף ע"ג דבג' ליכא חשש ממזרות מ"מ כיון דלעיקר הדין מפני שנים הוצרכו לתקן שלא יבטל כלל שלא בפניו דאל"כ זימנין שיבטל בפני ב' ואיכא חשש ממזרות והא דלא תקנו שיבטל דוקא בפני ב"ד דהיינו שלשה נראה משום דבג' נמי זימנין דאיכא חשש ממזרות שמא תנשא קודם שיגיע הקול לאזנה שהרי השליח קדם לקול הביטול והא דמשמע לקמן דבג' ליכא חשש ממזרות היינו לתחילת התקנה לא שייכא בכה"ג למ"ד שהביטול צריך דוקא ג' לעולם ואם כן לא שייך תיקון העולם בכה"ג דהא ברוב פעמים א"א לה לינשא לאחר מסירת הגט עד ג' חדשים משום הבחנה דקי"ל משעת נתינה אבל למ"ד בפני ב' דשייך חשש ממזרות טובא לא רצו לתקן שיבטל בפני ג' כיון דזימנין בג' נמי שייך האי חששא ומעיקר מילתא בעי שלא יבטל כלל שלא בפניו. ומה שהכריחו לפרש כן לרש"י ז"ל היינו משום האי גופא דקשיא ליה למ"ד בפני ב' לתקנו בפני ג' כמו שהקשו התוספות לקמן בד"ה ובי תרי ומה שתירצו שם משום תקנת עגונות והיינו כמו שפי' מהרש"א ז"ל דלתחלת התקנה לא שייך לתקן משום תקנת עגונות אבל בסוף חששו לכך זה נראה לו לרש"י ז"ל דוחק וניחא ליה לפרש הכל משום חשש ממזרות בזה הדרך ולפ"ז לא סבר ליה להאי מ"ד כלל תקנת עגונות כן נראה לי ודו"ק:

תוספות בד"ה איהו דלא טרח כו' ותימא דלא נקט רבותא טפי נזדמן כו' עכ"ל. והר"ן ז"ל כתב ליישב דלא שכיח מילתא שנזדמן ממילא אצל אשתו דמסתמא פגע בשליח תחלה אם לא שקדם אצלה בכוונה ותיתי לי שכוונתי לדעתו ועוד נ"ל דכשביטל בפני האשה לכאורה אין שום סברא לומר לנעורי קא מכוון דלפמ"ש התוספות בסמוך דכיון שאינו מביא עדים על כך ס"ד דלנעורי קמכוון משא"כ בפני האשה מסתמא מבטל בפני עדים כדי שלא תכפור בו לאחר שיגיע הגט לידה וא"כ אדרבא הוי רבותא טפי כשקדם בטירחא אצלה וקס"ד דלנעורי קא מכוון דאל"כ היה לו לבטל בפני השליח וליטול הגט ממנו דמסתמא פגע בו ברישא כנ"ל ודו"ק:

בד"ה מהו דתימא כו' קמ"ל מתני' דלאו כלום הוא כו' אע"פ שנאמן לומר כך היה בלבי כו' עכ"ל. לכאורה יש לתמוה דמאי פשיטא להו שנאמן לומר כך היה בלבי כיון שהגט כבר הוא ביד האשה ואז אינו נאמן בשום דבר וצ"ל דבעלמא נמי ס"ל דאע"ג שהגט הוא בידה אפ"ה נאמן הבעל לומר שכבר ביטלו כיון שהיא אינה יכולה מכחשתו ונהי דלא חיישינן להכי בכל גיטין הבאים ממ"ה שמא בטלו היינו דמסתמא לא חיישינן להכי דמילתא דלא שכיחא הוא כמ"ש רש"י ז"ל לעיל דף כ"ט גבי וניחוש שמא פייס למימר אמר הבעל שליח קלמני וכ"כ התוס' בפרק המביא תניין דף י"ח גבי חיישינן שמא פייס ומכ"ש למאי דמסיק הש"ס אי איתא דפייס קלא אית ליה ופירשו התוספות לענין ביטול וכ"ז לענין דמסתמא לא חיישינן להכי אבל אם בא הבעל וטען טענתו טענה כדאשכחן לענין טענת מזוייף דמסתמא לא חיישינן להכי במביא גט בא"י ואפ"ה אם ערער הבעל טענתו טענה אע"ג שהיא מכחישתו בבירור אלא לענ"ד א"א לומר כן דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן במביא גט ממ"ה שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ כי היכי דלא ליתי הבעל ולערער בטענת שלא לשמה או מזוייף דהא אכתי יכול לערער ולומר שבטלו קודם שבא לידה אם לא שנאמר דהתם איירי לאחר התקנה שתיקן ר"ג שאין יכול לבטל שלא בפניו ואע"ג דקי"ל אם בטלו בדיעבד מבוטל היינו אם מביא עדים על כך אבל בטענה גרידא לא מהימן דמשווי נפשיה רשיעא לעבור על תקנת חכמים אבל זה דוחק והאמת יורה דרכו דנראה מ"ש התוספות כאן שנאמן לומר כך היה בלבי היינו דוקא כה"ג דרהיט מעיקרא לבטולי דאיכא רגלים לדבר אבל בעלמא לא מהימן לומר שביטלו דכיון שהגט הוא ביד האשה הרי היא בחזקת מגורשת דרוב שולחי גיטין אין מבטלין כמ"ש התוספות לקמן בד"ה ואפקעינהו רבנן לקידושין וא"כ מוקמינן לגט אחזקתו דמעיקרא בחזקת שלא נתבטל ועוד דאי איתא לביטול קלא אית ליה למילתא ועליו להביא ראיה משא"כ לענין מזוייף דלפי דבריו הגט הוא חרס מעיקרא וכה"ג מצינו שחילקו הטור והשלחן ערוך בין טענת מזוייף ובין טענת שנפל ממנו ומצאתו ע"ש ותמצא כדברי ועוד יש לי להאריך בטעמים נכונים ואין כאן מקומו ובעיקר הדין מצאתי כדברי בתשובת הר"ן ז"ל הביאו הבית יוסף סימן קל"ד ע"ש ודו"ק:

שם בא"ד ועוד נראה לר"י כו' ולא מהני דברים שבלב כו' אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו עכ"ל. ולולא שאיני כדאי היה נ"ל לחלק בדרך אחר דאע"ג שדברים שבלב דברים היינו היכא דמעיקרא לא היה פיו ולבו שוין ואין דבריו שבלב עוקרין מה שדיבר בפה אלא שיש גילוי דעת שלכך נתכוון ועושה פירוש לדבריו משא"כ הכא דבשעת מסירת הגט לשליח לא היה בדעתו שום גילוי דעת לבטלו א"כ לא אתי דברים שבלב ומבטל' מה שדיבר בפה מלא ועשה המעשה תלע דהא פליגי ר"י ור"ל דלר"ל לא אתי דיבור ומבטל דיבור וא"נ לר"י נהי דדיבור מבטל דיבור מ"מ מחשבה אינו מבטל דיבור כדאשכחן שם בקידושין פרק האומר דמייתי עלה מהסיא דאמרינן לענין טומאה לא אתי מחשבה ומבטל מעשה והיינו דיבור לגבי מעשה וא"כ ה"ה למחשבה גרידא לגבי דיבור כן נ"ל נכון לעשות סניף לדברי התוספות ודו"ק:

גמרא למימרא דבטל לישנא דליבטל משמע. הא דלא מקשה אמתניתין דקתני גט שנתתי לך בטל הוא היינו משום דאיכא למימר דהאי בטל הוא דקאמר היינו שביטלו כבר באופן המועיל ומהימן במיגו כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו משא"כ אברייתא מקשה שפיר דע"כ לאו בהכי איירי דא"כ כי אמר אינו גט אמאי לא אמר כלום הא איכא למימר נמי שבטלו כבר א"כ אינו גט אע"כ דלא איירי הכא אלא בלשון הביטול עצמו וק"ל:

תוספות בד"ה מבוטלת כו' תימא דבפרק בתרא דכריתות כו' וא"א למיגרס התם כדהכא כו' מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרא עכ"ל. ויש לתמוה דבלאו הסוגיא דהכא תיקשה להו היאך אפשר ליישב הגירסא דכריתות דא"כ מאי קס"ד דדבריו קיימין היינו דהדרא למרא וממילא למבוטלת ותיבטל נמי הדרא למרא וא"כ כ"ש דבטילה היא שייך לומר יותר דהדרא למרא ואמאי קתני לא אמר כלום אע"כ דמבוטלת דבריו קיימין היינו דלשון הפקר הוא וא"כ מאי מקשה לר"ל דלדידיה אי אפשי נמי לשון הפקר הוא ויש ליישב דלמאי דס"ד מעיקרא בכריתות הוי סבר דלשון בטילה גרע יותר דמשמע שהוא אינו מבטל המתנה ברצון אלא שסובר דמצד עצמו היא בטילה אם כן הו"ל כמחילה בטעות משא"כ בלשון מבוטלת משמע שאינו רוצה בה משום הכי קס"ד דהדרא למרא וק"ל ועיין בסמוך:

בא"ד ומיהו לספרים דגרסינן כו' אתי שפיר כו' כדמתרץ בכריתות לר"ל עכ"ל. גם בזה יש לתמוה דלגירסא זו אם כן למסקנא דכריתות דהא דקתני דבריו קיימין היינו כל המחזיק בהם זכה משום דאי אפשי ל' הפקר הוא א"כ בבטילה היא ואינה מתנה דקתני בחדא בבא נפרש נמי דבריו קיימין שכל המחזיק זכה וזה א"א דהא מסקינן בשמעתין דבטילה היא לענין מתנה מעיקרא משמע וא"כ לא הוי לשון הפקר וכ"ש באינה מתנה דאפילו לענין גט אמרינן דאינו גט מעיקרא משמע וא"כ אינה מתנה ובטילה היא לא הוי לשון הפקר כלל ועוד דאי ס"ד דבטילה היא נמי הוי לשון הפקר אם כן כ"ש במבוטלת ותיבטל דמשמע טפי לשון הפקר מבטילה ואמאי קתני לא אמר כלום מיהו אי לאו שכתבו התוספות דאי אפשי הוי לשון הפקר כדמתרץ בכריתות לר"ל היה באפשר לפי שיטת גירסא זו לפי' כדמפרשי קצת מרבוותא דהא דמסקינן בכריתות לר"ל ולר"ש דאי אפשי כל המחזיק בה זכה לאו משום הפקר איירי אלא דמשום דממילא כל היכא דהדרא למרא כל המחזיק זכה והטעם שהראשון כבר נסתלק ונתייאש ממנה והוי הפקר מילתא דמרא קמא וכ"כ הרשב"ם ז"ל בפ' יש נוחלין אלא דקשה לי לפי זה דהוי הפקר מילתא דמרא קמא א"כ הא דקתני התם בכריתות אם היה רבו השני כהן אוכל בתרומה ומסקינן דהיינו משום דס"ל המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור וקסבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וא"כ משמע להדיא דהו"ל כאילו הפקירו רבו שני וצ"ע ואף ע"ג דלפי שיטה זו הוי מצי לאקשויי בשמעתין מאי אפשי אאי אפשי היינו משום דהוי מצי למידחי דאי אפשי הוא לשון הפקר ממש אבל למסקנא לעולם דאי אפשי נמי ב' לשונות משמע וגבי מתנה לישנא דמהני ביה קאמר בין באי אפשי בה ובין בבטילה היא לבתרוייהו מלינא הדרא למרא אלא לפי שנתייאש ממילא הוי הפקר ואע"ג דאמרינן בכריתות דכי יהיב אינש מתנה אדעתיה דליקבלו מיניה ולא נתייאש הראשון היינו אליבא דרשב"ג דוקא אבל ר"ל ור"ש כרבנן וכ"כ הרבה מהגאונים הביאם הרמב"ן ז"ל בחידושיו בפרק יש נוחלין וע"ז הדרך הייתי יכול ליישב הקושיא דלעיל בסמוך שהיא לפי שיטת גירסת ר"י אלא דממה שכתבו התוס' כאן בפירוש דאי אפשי הוי לשון הפקר וכתבו ע"ז כדמתרץ בכריתות לר"ל וא"כ משמע להדיא דלמסקנא משמע להו דהא דאמרינן שם כל המחזיק זכה היינו משום לשון הפקר שהפקיר המקבל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא לפי גירסא זו דאי אפשי ובטילה דבריו קיימין היאך אפשר לומר דבטילה היא הוי הפקר ומבוטלת ותבטל לא הוי לשון הפקר כלפי לייא וע"כ צריך לדחוק דלפי גירסא זו הא דקתני דבריו קיימין היינו לגלין דאי אפשר דהוי לשון הפקר דבריו קיימין והוי הפקר ובבטילה היא ואינה מתנה דהוו לשון ביטול דמעיקרא דבריו קיימין והדרא למרא לגמרי כנ"ל ודו"ק:

דף לב:

בא"ד ורש"י פי' בכריתות כו' אלא מסיפא פריך כו' אלמא היכא דאהני לדבריו הדרא למרא כו' עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריו בזה דאכתי מאי קשיא עליה דר"ל דנהי דבטילה היא דאהני לדבריו והדרא למרא מ"מ הא קתני רישא דהיא דאי אפשי בה לא אמר כלום אלמא דאי אפשי אפי' במתנת מקרקע לא שייך לומר דהדרא למרא וכ"ש במטלטלין שכבר זכה וא"כ שפיר קאמר ר"ל דהוי הפקר כיון דלשון הפקר הוא פשיטא דכל הקודם זכה וכבר חזרתי על כל הצדדין ליישב על הדרך שכתבתי בסמוך ולא יכולתי להעמידו והנלע"ד דהכי קשיא ליה כיון דחזינן דבטילה היא הדרא למרא ולא אמרינן דהוי הפקר מחמת דאתא לראשון שהרי נתייאש ונסתלק ממנה שהרי כבר באתה לידו של השני איירי רב ששת אע"כ דאפילו הכי לא הוי הפקר כיון שלא הפקירה הראשון בפירוש וא"כ מקשה שפיר לר"ל דבאי אפשי אמאי כל הקודם זכה דפשיטא ליה לתלמודא דל' אי אפשי בה אינו לשון הפקר גמור אלא לשון סילוק דהכי קושטא דמילתא אלא דר"ל סבר דלשון סילוק סגי דממילא הוי הפקר וא"כ מקשה שפיר דחזינן דסילוק מנכסיו אינו כהפקר ובזה נתיישב ג"כ מ"ש רש"י ז"ל וה"ה דמצי לשנויי כו' אלא דבלא"ה השתא משני שפיר וזה תימה דהיאך משני שפיר דהא דבר והיפוכו הוא דהשתא משני דבטילה היא כל הקודם זכה וע"כ היינו משום דאתא לראשון שנסתלק ממנה ולאו משום דמשמע לשון הפקר שהפקיר השני א"כ באי אפשי בה ומבוטלת ותיבטל אמאי לא אמר כלום דבכל הני הוי יותר לשון הפקר דלהכא משמע אע"כ דבטילה היא הוי הפקר משום דאתא לראשון וזה אינו לפי מאי דמסיק שם כי יהיב אינש אדעתיה דלקבלי מיניה כו' ולמאי דפרישית א"ש דהאי סברא אליבא דרשב"ג היא כמ"ש לעיל בשם הגאונים ורשב"ם ז"ל אבל מעיקרא משני הש"ס למאי דקס"ד דר"ל לית ליה דרשב"ג לדידיה ע"כ הא דקתני דבריו קיימין בבטילה היא היינו דכל הקודם זכה משום דאתא לראשון שנסתלק ממנה וסילוק הוי כהפקר לר"ל משא"כ לרשב"ג ויש לי להאריך בזה אלא שאין כאן עיקר מקומו. מיהו מתוך מ"ש ממילא אין כאן שום מקום לקושית מהרש"א ז"ל שהבין דלשון בטילה היא היינו ל' הפקר וזה א"א דא"כ תיקשי אי אפשי ומבוטלת אמאי קתני לא אמר כלום אלא ע"כ דהא דלשיטת רש"י ז"ל כל הקודם זכה בבטילה היא היינו משום דאתא לראשון כדפרישית וא"כ מקשה שפיר בשמעתין דאלמא בטל מעיקרא משמע ודוק היטב:

גמרא רבינא אשכחיה לרב נחמן בר יצחק וקא מיבעיא ליה בטל מאי. ויש לדקדק לפי גירסת ר"י דמבוטלת דבריו קיימין לענין מתנה ובטילה היא לא אמר כלום אם כן משמע דאדרבא לשון היא מגרע ואפשר לחלק בין מבוטלת לבטל מיהו לפי שיטת הרמב"ם ז"ל א"ש טפי שמחלק דהא דמבעיא ליה בבטל היינו כשאומר הטי"ת בפתח דמשמע לשון עבר אבל בבטל בציר"י הטי"ת מהני א"כ לק"מ ונתיישב ג"כ לפי זה תמיהת התוספות בד"ה מ"ש מהרי הוא הקדש ודו"ק:

תוספות בד"ה ור"נ כו' וא"ת ומאי נ"מ השתא בפלוגתא כו' עכ"ל. ואף ע"ג דבדוכתי טובא מצינו דפליגי אמוראי אליבא דמשנה ראשונה כדאשכחן לקמן בפירקין דף מ"ב גבי נגחו שור בחצי עבד וחצי ב"ח יום של רבו לרבו וע"ש בתוספות והיינו כמשנה ראשונה וכה"ג טובא מ"מ נראה לעיקר קושייתם כאן מדאיפסקא לקמן הלכתא כר"נ והיינו לענין דסגי בשנים אם כן מקשו שפיר הלכתא ל"ל כיון דלא נ"מ השתא בפלוגתייהו והאמת שר"ת מפרש מחמת קושיא זו דהא דאיפסק לקמן הילכתא כרב נחמן לא איירי לענין זה אלא לענין יתומים שחלקו כ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו וכ"כ המרדכי שהיא ג"כ שיטת רבינו חננאל אבל התוס' כאן לא ניחא להו לפרש דלענין יתומים שחלקו איירי לקמן כיון דלא מייתי לה בשמעתין אלא אגב גררא ועיקר מקומו בכתובות ועוד דלענין יתומים שחלקו לא הוצרך סתמא דתלמודא למיפסק כר"נ דהא בכל דוכתי קי"ל כר"נ בדיני אע"כ דלענין ביטול בשנים איירי ומקשה שפיר ולפי זה נראה דקושייתם בזה דוקא לדבריהם הקודמים דבלא"ה לא הוי קשה מידי דהא נ"מ בהא דהלכתא כוותיה דר"נ לענין דתרי בי דינא קרי להו ונ"מ לענין שנים שלנו ולענין פרוזבול דהא בהא תליא משא"כ למה שפירשו דלאו בהכי תליא מילתא אלא כל חד למילתא קרי ב"ד מקשו שפיר ולכאורה היה נ"ל לפרש בדרך אחר דאלו למאי דס"ד מעיקרא דבין לרב נחמן ובין לר"ש בעינן ב"ד לענין ביטול שלא בפניו אלא דפליגי כמה מיקרי ב"ד וא"כ לא היה מקום לקושייתם דלפי סברא זו נראה פשוט דנ"מ עכשיו דאפילו לרבי דאמר בטלו מבוטל היינו דוקא היכא שעשה בפני ב"ד אבל שלא בב"ד אין הביטול כלום מחלא מתרי טעמי אי משום דהו"ל דברים בעלמא ואין דיבור מבטל דיבור שלא בפניו אלא כשעשה בב"ד וכן איתא להדיא בירושלמי בשמעתין אליבא דר"ל ע"ש או משום דאפשר דרבי גופא סובר בעלמא כרשב"ג דאמרינן מה כח ב"ד יפה כדאשכחן דרבי שחזר בו לענין שום הדיינים כדאיתא לקמן בסוגיא והא דקאמר בטלו מבוטל היינו משום שעשה בב"ד ומהאי סברא גופא דמה כח בית דין האחרון יפה

כמ"ש מהרש"א ז"ל לקמן בלשון התוספות בד"ה וחזר רבי ע"ש. אבל לדבריהם הקודמים שכתבו כאן דהא דקי"ל בפני שנים ע"כ לאו משום לאיקרי ב"ד וא"כ ע"כ לר"ש נמי לא הוי טעמא משום ב"ד דאלת"ה א"כ לקמן דאמרינן הלכתא כרב נחמן לא הו"ל למימר אלא הלכתא כרבי יוחנן דהא בדר"נ איכא למיטעי דבעינן דוקא שנים שהם ב"ד במקום אחר ובאמת אליבא דר"י סגי בחד לסברת התוספות עכשיו דלמאן דלא בעי ב"ד ל"ש תרי ל"ש חד אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא שאין שום סברא כלל לטעות דבעינן ב"ד דוקא ואפילו ר"ש גופא דאמר בפני ג' לאו משום כח ב"ד הוא אלא משום דג' אית להו קלא וממילא לר"נ דלא חייש לקלא מדסגי ליה בשנים א"כ ה"ה דחד לסברת התוספות עכשיו כמו שאפרש בסמוך וא"כ א"ש דר"י סבירא ליה דגמרי כר"נ וא"כ לפ"ז ליתא לסברת הירושלמי וליתא לסברת מהרש"א ז"ל שהבאתי א"כ מקשו התוספות שפיר מאי נ"מ עכשיו דהלכתא כר"נ כיון דלרבי דאמר בטלו מבוטל לית ליה טעמא דמה כח ב"ד יפה א"כ ר"ש נמי מודה דבדיעבד מבוטל אפילו בב' ואפילו בחד כנ"ל נכון ודוק היטב. ואפשר לפרש עוד בפשיטות דהא דקשיא להו לתוספות מאי נ"מ עכשיו היינו דלייקו לישנא דגמרא דקאמר בפני כמה הוא מבטלו ולא קתני בפני כמה היה מבטלו אע"כ דעכשיו נמי שייך פלוגתייהו וק"ל:

בא"ד ולר"נ אע"ג דבפני שנים כו' מ"מ בפחות משנים ליכא למיחש טפי עכ"ל. מה שהוצרכו לזה דבחד פסול לר"נ משום חשש ממזרות ולא כתבו משום דחד לא מהימן היינו משום דזימנין לא שייך ה"ט כגון אם הגט עדיין ביד שליח ונודע לו שביטל הבעל בפני אחד דבכה"ג הוי מהימן אפילו על אחד כיון שהאשה עדיין בחזקת א"א וטעמא דאין דבר שבערוה פחות משנים נמי לא ברירא להו בכה"ג כמו שאפרש לקמן בלשון התוספות בד"ה רבי סבר לכך הוצרכו לפרש כאן דהא דפסול לר"נ בחד היינו משום שהביטול היה שלא כדין כיון דשייך חשש ממזרות טפי. ועוד נראה לי שהוצרכו לטעם זה משום דלישנא דמתניתין דקתני בפני בית דין משמע דבעינן שיהיו שניהם ביחד דוקא דאל"כ לא שייך לקרותם ב"ד כלל ואי משום טעמא דדבר שבערוה או משום נאמנות אפילו אם אינם ביחד נמי מועיל אע"כ דטעמא משום חשש ממזרות ומשו"ה צריכין שיהיו שניהם ביחד דליכא קצת קול כמ"ש התוס' בד"ה רבי סבר כנ"ל נכון ודו"ק:

דף לג.

תוספות בד"ה וכי תרי וא"ת וליתקנו כו' כבר כתבתי בזה בלשון רש"י ז"ל במשנתינו דלשיטתו מיפרשא כולא מילתא משום חשש ממזרות ע"ש:

בד"ה ושמעה וידעה וכו' אע"ג דבלין לא מינסבא חשיב עיגון עכ"ל. מיהו בירושלמי משמע דהשיא תקנת עגונות היינו עיגון ממש דזימנין דלא ביטל ואיהי סברה דבטל ומעגנא ויתבא ונראה לי דאע"ג דשלש אית להו קלא היינו ברוב הפעמים ומש"ה לא חששו חכמים לתקנת ממזרות בכה"ג דלא חיישינן למיעוטא אבל תקנת עגונות איכא דהאשה לייקא ומנסבא ומתוך חומר שהחמרת בסופה תחוש למיעוט שמא עדיין לא יצא הקול כנ"ל ובחידושי הרשב"א ז"ל מפרש בע"א ע"ש ולענ"ד יש לפרש שיטת גמרתינו ג"כ לפי שיטת הירושלמי והא דקאמר וכי תלתא אית להו קלא לא דקיהיב טעמא לתקנת עגונות בזה אלא ה"ק דהא דלא קאמר ר"ל כר"י משום חשש ממזרות היינו משום דג' אית להו קלא ולא חששו חכמים כה"ג משום ממזרות לרוב פעמים שמעה ולא מינסבא אלא תקנת עגונות הוא דאיכא אפילו בכהאי גוונא דאף על גב דלא שמעה לא מינסבא שתחוש לעצמה וכדכתיבנא ודו"ק:

גמרא ומי איכא מידי דמדאורייתא כו' לפי מ"ש התוספות לעיל בד"ה ור"נ שייכא הקושיא נמי אליבא דרבי וקודם התקנה למאי דמודה רבי לר"נ בפחות משנים ולר"ש בפחות משלשה לא הוי ביטול אף בדיעבד משום חשש ממזרות אע"ג דמדאורייתא הוי גיטא. אלא כיון דלא שמעינן להא מילתא בהדיא אלא מדיוקא ושקלי וטריא משו"ה ניחא ליה לתלמודא להקשות בפשיטות אליבא דרשב"ג ועי"ל דנהי דמודה רבי דבפחות מג' לר"ש ופחות מב' לר"נ לא הוי ביטול אפשר דהיינו דלא הוי ביטול להקל להתירה לכהונה או ליבם אבל להתירה לעלמא אפשר דחיישינן לחומרא דהוי ביטול וכמו שנסתפקו התוספות בזה לעיל בד"ה מהו לתימא ע"ש אבל הכא מקשה שפיר דרשב"ג קאמר אינו יכול לבטל ולא להוסיף על תנאו משמע להדיא דלא חיישינן כלל לדבריו כיון שעבר על התקנה א"כ מקשה שפיר. מיהו כ"ז לסברת התוספות אבל כבר כתבתי שאין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דהא דלא הוי ביטול לר"ש בפחות משלשה לאו משום מה כח ב"ד יפה ומשום חשש ממזרות אלא משום דמדינא לא הוי ביטול דאין דיבור מבטל דיבור אלא כשעושה בפני ב"ד כמבואר בירושלמי ולר"נ נמי הא דבעינן שנים היינו מדינא דאין דבר שבערוה פחות מב' וכן נראה שהוא שיטת הרמב"ם ז"ל וכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו והא דקתני במתניתין בפני ב"ד דמשמע דבעינן ב' ביחד לאו לדינא איתמר אלא דבראשונה היה רגיל לעשות כן ואורחא דמילתא נקט ומכל שכן דא"ש לפמ"ש בלשון רש"י במשנתינו דלשון המשנה משמע שהיה רגיל לבטל בפני שלשה ולפי זה קושיית הש"ס כאן עליה דרשב"ג דוקא ולפי מה שאכתוב בסמוך א"ש טפי דאפילו מטעם דבר שבערוה נמי צריכין להיות ביחד וכמ"ש נ"ל שיטת הרמב"ם ז"ל וכ"כ הר"ן ז"ל דהא דבעינן שנים לר"נ היינו משום דאין דבר שבערוה פחות מב' וע' מה שאכתוב בזה בסמוך ולפמ"ש יתיישב ג"כ דלא תיקשי קושיית התוס' לקמן בד"ה וחזר רבי ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה רבי סבר וכו' וא"ת מנ"ל לתלמודא כו' דלמא סבר בטלה כולה ויכול לבטל היינו בדיעבד עכ"ל. ואין להקשות אם כן איפלוגי בתרתי ל"ל דהא מילתא דרבי ממילא שמעינן לה מההיא דלעיל דבטלו מבוטל אלמא אע"ג דשייך חשש ממזרות אפ"ה לא חייש רבי למה כח ב"ד יפה לענין דיעבד למאי דלא משמע להו עכשיו לחלק בין ההיא דהכא לההיא דלעיל אלא דאיכא למימר דאיצטריך ברייתא דהכא לאשמעינן הא גופא מילתא דרשב"ג דאשמעינן מיניה לעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וממילא ידעינן לדרבי נמי הכי הוא דאפוסי פלוגתא לא מפסינן וממילא דלא פליג אלא לענין דיעבד מיהו יש לדקדק דאכתי מאי קשיא להו לתוס' דילמא הא דאוקי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה היינו משום דקים ליה לתלמודא ברייתא דלקמן דפליגי רבי ורשב"ג באומר לשנים תנו גט לאשתי וכיון דללישנא קמא לא ס"ל כלל טעמא דכל מילתא דמיתעבדא בי עשרה כו' א"כ ע"כ מוקי ליה לאידך ברייתא בעידי הולכה כדמסיק הש"ס לקמן וא"כ קשיא לן איפלוגי בתרתי ל"ל מה לי אמר לשנים בעידי הולכה ומ"ל אמר לעשרה לענין כתיבה וחתימה בשלמא ללישנא דצריכי בי עשרה למישלפי איצטריך ברייתא דאמר לשנים לאשמעינן הא מילתא גופא דלא שמעינן לה מההיא דאמר לעשרה דאיכא למיטעי לטעמא משום דבטלה כולה וברייתא דאמר לעשרה איצטריך לאשמעינן לעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ושמעינן לה ממילתא דרבי וממילא דה"ה לרשב"ג דאפוסי פלוגתא לא מפסינן משא"כ ללישנא קמא הדרא קושיא לדוכתא איפלוגי בתרתי ל"ל אע"כ כמו שכתב הר"ן ז"ל דבעידי הולכה י"ל יותר דבטלה כולה מבעידי כתיבה וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל באמת וא"כ שפיר איצטריכו תרוייהו ההיא דאמר לעשרה לאשמעי' כחו דרשב"ג דאפילו בעידי כתיבה אמר בטלה כולה וההיא דאמר לשנים לאשמעי' כחו דרבי אפילו בעידי הולכה אמר דלא בטלה כולה נמצא דלפ"ז ע"כ א"א לומר דרבי נמי סובר בטלה כולה אלא דטעמא דידיה דבדיעבד דוקא בטלו מבוטל מההיא דלעיל א"כ הדרא קושיא לדוכתא דההיא דאמר לשנים ל"ל דאי לאשמעינן דבטלה כולה מההיא דאמר לעשרה אתיא במכ"ש דאפילו בעידי כתיבה בטלה כולה כ"ש בעידי הולכה ומילתא דרבי דבדיעבד מבוטל לא איצטריך כלל דמההיא דלעיל שמעינן ליה אע"כ דלרבי אפילו לכתחלה משום דסבר לא בטלה כולה וצריך עיון ודו"ק:

בא"ד וי"ל דמשמע ליה כו' אע"ג דאין דבר שבערוה כו' כיון שלשליח עצמו אמר כו' א"נ אפילו לא מהני בלא שנים עכ"ל. כבר כתבתי לעיל בלשון התוספות בד"ה ור"נ דמשמע דפשיטא להו שם דאפילו במבטל שלא בפני השליח לא שייך טעמא דדבר שבערוה מדאיצטריכו לטעמא דחשש ממזרות בפחות משנים וכאן נראה דאפילו במבטל בפני שליח עצמו מספקא להו אי בעינן שנים משום דדבר שבערוה והנראה דודאי פשיטא להו מסברא דלא שייך טעמא דאין דבר שבערוה אלא היכא דאיתחזק איסורא דוקא כדאיתא להדיא בגמרא בריש מכילתין וכן לענין קידושין קי"ל המקדש בעד אחד אין חוששין אפילו בשניהם מודים והיינו משום דאיתחזק היתרא וכל לאפוקי מחזקה ולאו בעינן ב' דילפינן דבר דבר מממון והתם לענין ממון נמי הא דבעינן שנים היינו להוציא ממון מחזקתו משא"כ לענין ביטול הגט דאדרבא האשה בחזקת איסור קיימא שלא נתגרשה והביטול הוא לקיים החזקה קמייתא מש"ה לא בעינן ב' וחד נמי מהימן וכ"ש במבטל בפני שליח עצמו שא"צ לנאמנות כלל פשיטא דלא בעינן ב' אלא דמ"מ כתבו התוספות לרווחא דמילתא משום שיש מהמפרשים הקדמונים סוברים דבדבר שבערוה אפילו היכא דלא איתחזק בעינן ב' דאי בדאיתחזק אפילו שאר איסורין נמי ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל בריש מכילתין שמפרש דהא דקאמרינן שם אבל הכא דאיתחזק איסורא דא"א הו"ל דבר שבערוה היינו בחדא מתרי טעמי ע"ש וזה תלוי בסוגית הש"ס ביבמות ריש פרק האשה רבה ולכך הוצרכו לפרש כאן בדרך את"ל דאפילו את"ל דעל אחד אינו נאמן בדבר שבערוה אפ"ה בשליח עצמו אין אנו צריכין לנאמנות כיון שהשליח יודע האמת וכתבו עוד אי נמי אפילו את"ל דאפילו היכא דלא שייך נאמנות נמי בעינן שנים בדבר שבערוה והיינו כדמצינו לענין קידושין דהמקדש בעד אחד אין חוששין אפילו שניהם מודין וה"נ לכוותיה ואפ"ה א"ש וזה נ"ל ברור בכוונתו אלא דלפ"ז קשה לי מ"ש דאפילו את"ל דבעינן ב' אפ"ה לא בעינן שיהיו שנים ביחד וכוונתם דלטעמא דדבר שבערוה מהני נמי אפילו בזה אחר זה והיינו כר"י בן קרחה לקמן דהכי קי"ל אע"כ דטעמא דרבי משום חשש ממזרות ומש"ה בעינן שניהם ביחד דלאו אית ליה קלא וזה תימא דכיון דמשמע להו דאפשר דאפילו לשליח עצמו בעינן ב' דבלא"ה אינו בטל כלל והשליח מוסרו ליד האשה אע"פ שיודע האמת שבטלו וע"כ היינו משום דמדינא הביטול אינו כלום מגזירת הכתוב כל שלא נעשה בפני שנים כדמצינו בקידושין וא"כ מה"ט גופא יש לנו לומר דבעינן שנים ביחד אפילו לר"י בן קרחה שהביטול לשליח הראשון מאותן י' לא הוי ביטול כלל כיון שהיה יחידי וא"כ כשמבטל אח"כ לשליח השני מאותן עשרה ג"כ יחידי הביטול ג"כ אינו מועיל כלום ומהיכא תיתי יהא הביטול הראשון חוזר וניעור כיון שאינו כלום ותדע דהא בקידושין נמי אם קדשה בפני עד אחד שחרית ועל אחד ערבית קי"ל דלא הוי כלום כדאיתא בא"ע סי' מ"ב וה"נ לכוותיה כיון דלקידושין מדמית להו ולדעתי דבר זה צ"ע גדול ודוק היטב. אח"ז ראיתי שקצת פוסקים כתבו הטעם בקידושין כיון שאין רואין אלא ע"א לא נתכוונו לקידושין אלא דאף לפ"ז ה"נ כיון דאפילו לשליח עצמו בעינן ב' ע"כ היינו ג"כ דכל שלא נעשה בפני שנים לא נתכוון לביטול גמור אלא לצערה וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה וצ"ע:

בא"ד אבל מתוך פי' הקונטרס כו' וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא שוו אהדדי כו' עכ"ל. וקשיא לי לפמ"ש התוס' לעיל דאף למ"ד מפני תקנת ממזרות ע"כ אית ליה נמי טעמא דתקנת עגונות מדלא תקנו לבטל בג' וא"כ אי ס"ל דלכאן לא שייך תקנת עגונות תיקשי היאך פסיק רשב"ג ותני דבאמר לעשרה כתבו אין יכול לבטל אלא זה בפני זה דמשמע דהדיא דבעינן שיבטל בפני כל העשרה ביחד ולמה לן כולי האי דכיון שביטל בפני ג' מעשרה כשהיו שלשתן ביחד סגי בכך דלא גרע משלשה מן השוק דאית ליה קלא ואף את"ל דאיירי שלא ביטל כל העשרה שלא בפניהם אלא אותן שביטל לפניהם וכמו שאפרש בסמוך מ"מ הא ליכא חשש ממזרות לרשב"ג דהא אית ליה בטלה כולה וכיון דאית ליה קלא תו לא כתבו ויהבו אע"כ מדמצריך שיהו כל עשרה ביחד היינו משום תקנת עגונות דמטרחינן ליה כולי האי כדי שלא יבטל כלל ובשלמא לתירוץ השני של התוספות א"ש שכתבו כאן דהכא אפילו אם יש לו קול שייך נמי חשש ממזרות שמא יסברו דלא בטלה כולה וכתבו ויהבו א"כ א"ש אבל לתירוץ הראשון של התוס' דלא משמע להו לחלק בכך ודאי קשה היאך פשיטא להו דלא שייך כאן תקנת עגונות דא"כ תיקשי לרשב"ג. והנראה בעיני דאע"ג דלקושטא דמילתא ע"כ שייך נמי תקנת עגונות אף בכה"ג כדפרישית אפ"ה כתבו שפיר דלא שוו אהדדי ונראה כוונתם בזה דבשלמא למ"ד מפני תקנת ממזרות א"ש מילתא דרשב"ג שסובר שזה הדין דאומר לעשרה הוא ממילא בכלל תקנת ר"ג דכמו שתיקן שצריך לבטל בפני השליח מפני חשש ממזרות וממילא שאם הם עשרה שלוחים צריך לבטל בפני כולם דשייך לגמרי האי חששא דממזרות בעשרה כמו באחד משא"כ לענין תקנת עגונות נהי דשייכא נמי בעשרה אפ"ה לא שוו אהדדי לומר דממילא הוא בכלל התקנה דמהיכי תיתי דכיון דלשליח יחידי לא תיקן ר"ג שלא יבטל כלל משום תקנת עגונות אלא דבמה שתיקן שיבטלו בפני השליח הוי סגי ליה לענין עגונות שהבעל לא יטרח לבטל בפניו וא"כ מזו הסברא אם הם עשרה והוא מבטל בפני א' או ב' מאותן עשרה נמי תו לא שייך תקנת עגונות דשייך בחד דהא קמן דטרח מיהא לבטל בפני א' ואף אם נאמר לרשב"ג כה"ג נמי תקנו דכל מה דמצינן לאטרוחי טפי עדיף כדי שלא יבטל כלל מ"מ אין זה בכלל תקנה הראשונה וזה שדקדקו בלשונם וכתבו דלא דמו אהדדי והיינו כדפרישית כנ"ל נכון ודו"ק:

דף לג:

גמרא עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואי אזלי הנך וכתבו ויהבו לכתבו וליתבו. ויש לדקדק ממ"נ במאי איירי אי כשביטל בכל פעם כל העשרה אלא שביטל אותם זה שלא בפני זה אם כן תיקשי לר' דנהי דבעלמא סבר לעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה היינו דמחמת שנתבטלו מקצתן לא אמרינן שנתבטלו כולם אבל הכא כיון שביטל הגט בפני ב' או ג' מעשרה הרי ביטל את כולם לרבי דאית ליה בטלו מבוטל דאטו מי גריעי הנך ב' או ג' מאותן עשרה מאילו היו ב' מן השוק שאם ביטל בפניהם נתבטלו כל העשרה וא"כ היאך יכול לבטל לכתחלה לרבי האיכא למיחש לחשש ממזרות דאזלי הנך וכתבו ויהבו ובאמת נתבטלו משום דבטלו מבוטל וכן קשה להיפך לרשב"ג נהי דאית ליה בעלמא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה היינו דהו"ל כאילו נתבטלו כולם משא"כ הכא כיון דאית ליה בטלו שלא בפניו אינו מבוטל היאך אפשר לומר בטלה כולה אטו מי עדיף מאילו בטלם בפירוש דאינו מבוטל שלא בפניהם ואי איירי שלא ביטל כל עשרה בפני כ"א וא' אלא שביטל כל אחד בפניו לבדו כדמשמע מפרש"י לעיל בד"ה יכול לבטל א"כ קשה יותר לרשב"ג היאך שייך לומר בטלה כולה דלא עדיף מאילו בטל בפירוש כל עשרה שלא בפניהם דלא מהני כ"ש הכא שלא בטל אותם אפילו שלא בפניהם. והנלע"ד בזה דבלא"ה ע"כ הא

דמוקמינן פלוגתייהו לענין עדות שבטלה מקצתה לא איירי כלל א"א בעלמא בטלה כולה או לא כגון בנמצא א' קרוב או פסול או לענין אם כתב ונתן לשני בני אדם והעדים קרובים לא' ורחוקין לא' דולאי לא דמי כלל דהתם ילפינן מקרא כיון שנתבטל העדות ע"פ הדין ואלו נצטרפו להם נתבטל הכל משא"כ כאן שעיקר העדות הוא בכשרות והוא ביטול מקצתן לא דמי להיאך ותדע דאלת"ה קשיא הלכתא אהלכתא דהא קי"ל בהנך עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כדאיתא בטח"מ סימן ל"ז והכא איפסקא הלכתא לקמן כר"נ דאמר הלכה כר' בשתיהן ור' ע"כ סובר דלא בטלה כולה לכל חד מהני תרי ליסני אע"כ דהכא לחוד פליגי בהא מילתא גופא אם הוא מבטל בסתם בפני קצתן א"א לדעתו אכולהו או לא וכן בדיני ממונות בנותן מתנה ואמר לעדים כתבו לו שטר מתנה וחתמו ואח"כ חזר בו ואמר לשנים אל תכתבו לרבי סבר לא בטלה כולה פירוש שאם אמר לא' או לב' מהעשרה אל תכתבו לא נתכוון לבטל כולם אלא לאותן שביטל בפניהם לבד ומש"ה תו לא שייך חשש ממזרות, וע"כ לא איירי ר' אלא בכה"ג שביטל סתם לאי כשביטל בפירוש כל העשרה בפני ב' מהעשרה מילתא דפשיטא היא דלכתחלה אינו יכול לעשות כן דהיינו תקנת ר"ג גופא שאינו יכול לבטל שום שליח הגט שלא בפניו ובדיעבד ולאי כה"ג נמי מבוטל דהיינו מימרא דר' לעיל בטלו מבוטל אע"כ לענין סתם איירי ורשב"ג סובר דאם ביטל בסתמא אמרינן שנתכוין לבטל את כולם נמצא דלפ"ז הרי ביטול אותן שלא בפניהם ועבר על תקנת ר"ג דהא לא ילעי ואזלי וכתבו מש"ה אף בדיעבד לא הוי ביטול כלל כיון שהוא לא נתכוון לבטל לאנאין כטעמיה דידיה לבטלו אינו מבוטל כנ"ל ברור. וכמ"ש נלע"ד ברור כשמש שכן הן דברי הטור בא"ע סי' קמ"א שאחר שכתב דין לאמר לעשרה כתבו שיכול לבטל זה שלא בפני זה כו' כתב עוד ודוקא שלא יבטל כולם זה שלא בפני זה כו' לזימנין לנפיק מיניה חורבא עכ"ל. ונתכוון בזה למ"ש שלא יבטל בפירוש שליחות כולם זה שלא בפני זה אלא לכ"א וא' שיבטל לא יבטל אלא שליחות עצמו שיאמר בסתם אל תכתוב ומסתמא לא נתבטלו כולם אליבא דר' משא"כ אם יאמר בפני הראשון ושני שהוא מבטל שליחות כולם אף אם חוזר ואומר כן לכולם אפ"ה אסור שהרי תחילת הביטול היה שלא כדין שביטל שליחות הנותרים מעיקרא שלא בפניהם ובהאי שעתא הוי אפשר לנפיק מיניה חורבא לזימנין דלא שמעי דאלמבטל להו בפירוש בפניהם כתבו ויהבו ומינסבא ואיכא חשש ממזרות לבאמת נתבטלו מעיקרא מחמת הביטול שביטל אותם שלא בפניהם זה ברור בכוונת הטור ובאנס נתקשה הב"י בדבריו ונשאר אגלו בקושיא. והב"ח הפליג לדברי הטור בדברים זרים לדעתי אחר המחילה מכבוד תורתו כבודו הגדול במקומו מונח דוק ותשכח. אמנם כן ה"ה כתב בפ"ו מהל' גירושין על לשון הרמב"ם ז"ל שכתב לאמר לעשרה כתבו יכול לבטל זה שלא בפני זה וכתב ה"ה לאפי' כל העשרה נתבטלו לגמרי דכיון דלמסקנא קי"ל כאידך דרבי בטלו מבוטל א"כ לא גרע מה שבטלו בפני ב' מהעשרה מאילו בטל בפני ב' מן השוק. ודבריו תמוהין מאד דנראה מדבריו דהסוגיא איירי שביטל בפני א' או שנים כל העשרה וזה א"א לומר כן בשום ענין דא"כ האיך קאמר אליבא דר' אי אזלי הנך כתבו ויהבו ליכתבו וליתבו הרי נתבטלו כבר שלא בפניהם אע"כ דהכא איירי שלא ביטל כל העשרה בפני אותן שביטל אלא להם בלבד נתכוון למ"ד לא בטלה כולה. ובני הנבון המופלא מוהר"ר בערוש סי' תירץ דלעולם איירי שביטל את כולם בפני א' או ב' והא דקאמר ליכתבו וליתבו משום דהאי ליסנא סובר כהנך אמוראי דסברי בסמוך שחזר בו רבי מהסיא לבטלו מבוטל. וא"כ מוקי לברייתא דהכא לאחר חזרה משא"כ לדידן דקי"ל כר"נ דר' לא חזר ביה א"כ שפיר כתב ה"ה בשיטת הרמב"ם דנתבטלו כל העשרה. ומה שהכריחו להרמב"ם לפרש כן היינו משום דקשיא ליה קושית התוספות דלליסנא קמא אמאי מוקי בפלוגתא בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דהא מצינן למימר דרבי נמי אית ליה בטלה כולה והא דקאמר אינו יכול לבטלו היינו בדיעבד משום דבטלו מבוטל ותירוצי התוס' לא משמע ליה להרמב"ם אע"כ מתרץ בע"א דהא דלא מוקי ליסנא קמא בהכי היינו משום שסובר לחזר בו רבי וניחא ליה לאוקמי ברייתא לאחר חזרה מש"ה איצטריך לאוקמי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה כ"ז דקדק בני נר"ו והדברים ראויין להאמר אבל ה"ה מסתימת לשונו ולאי נראה דלא נחית להכי ודבריו צ"ע ודו"ק:

גמרא ואי בעית אימא דכ"ע עדות שבטלה כו' והכא היינו טעמא דרשב"ג קסבר מילתא דמיתעבדא ביה עשרה צריכי ביה עשרה למישלפי'. וקשיא לי האיך אפשר לומר שכן הוא מעיקר הדין דהא מדאורייתא יכול לבטל שלא בפניהם לגמרי ואף בשנים לא בעי למישלף באפייהו ונ"ל דנהי דמדאורייתא יכול לבטל שליחות שלא בפניו מ"מ כל מילי דמיתעביד בכנופיא כיון שטרח לעשות ברבים שלא לצורך מש"ה אלים מילתא טפי וכמ"ש הרשב"א בחידושיו בנדר שהודר ברבים דהיינו משום דמיתעביד בי תלתא אלים טפי דלא יכול חכם למישלפי' אלא דכאן א"א לומר כן דהא בסמוך משמע דבאמר לשנים כתבו נמי שייך ה"ט אף על גב דלא עביד מילתא יתירתא שהרי צריך להחתים שניהם ואפ"ה אמרינן טעמא דצריכי למישלפי'. והנראה בעיני לעיקר מילתא דכל מילתא דמיתעביד כו' כך פירושו דכל דבר שעשה אותם מתחלה שלוחים כא' כמו כן צריך לבטל כולם בפעם א' מדאורייתא לא שנא בפניהם ול"ש שלא בפניהם ובלבד שיבטל את כולם בפעם א' והיינו טעמא דרשב"ג כיון דס"ל עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה נמצא שלא ביטל אלא מקצתן ומש"ה לא מהני כלל כנ"ל ברור ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה צריכי בי עשרה למישלפיה ותימא כיון דמדאורייתא כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל שכל זה הדיבור אין כאן מקומו ע"ש ולכאורה דבריו תמוהין מאד לגרוע ולהוסיף ולהחליף לדברי התוספות אמנם לענ"ד לאאי לפרישית בסמוך ובלשון הגמרא יתפרשו לדברי התוס' ככתבן וכלשונם דאדרבא לליסנא קמא לא קשיא להו כלל דכיון דלרשב"ג עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה א"כ מסתמא נתכוין לבטל כולן ולא מקצתן וכיון שעבר על תקנת ר"ג וביטל שלא כדין ומש"ה אין הביטול מועיל כלל כיון דמצי למיתי לידי חשש ממזרות קנסוהו חכמים ומה כח ב"ד יפה דלא מהני כלל משא"כ הכא לליסנא בתרא קשיא להו שפיר דלליסנא לרשב"ג משמע דאף אם ביטל כל העשרה בפני שנים מהן אפ"ה לא הוי ביטול כלל אף לגבי השנים מדקאמר דהדיא אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה ובהא קשיא להו כיון דמדאורייתא מהני ביטול שלא בפניהם א"כ אפילו את"ל דמדאורייתא בעינן עשרה למשלפיה ע"כ דאין הקפידא לישלפינהו באפייהו דוקא אלא אף שלא בפניהם ובלבד שיבטל כולם ולא מקצתן אלא דמדרבנן כיון דלא מהני שלא בפניהם הו"ל כאילו לא מישלפיה להו לבי עשרה ולא מהני וא"כ מ"מ לגבי אותן השנים יש לו להועיל כיון שלדעתו ביטול כולם ועל זה תירצו שפיר דכיון שהוצרכו לתקן שלא יועיל לגבי הנך תקנו נמי שהביטול אינו כלום אף לאותן השנים גופא כיון שעשה שלא כדין אע"ג דלא שייך חשש ממזרות כן נ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא ה"נ מסתברא כו' אלא א"א בעידי כתיבה מי מצטרפי כו'. ויש לדקדק לפמ"ש התוספות לעיל דאפשר דאפילו בפני השליח צריך שנים משום דאין דבר שבערוה פחות משנים ואם כן למאי דס"ד השתא דלא קי"ל כר"י בן קרחה א"כ אפילו אי איירי בעידי הולכה תיקשי ליה אמאי יכול לבטל זה שלא בפני זה לרבי אף באמר לשנים ולרשב"ג באמר לזה בפני עצמו ות"ל דכיון דאין דבר שבערוה פחות משנים ולאי צריך שיהיו שניהם יחד בשעת הביטול למאן דלית ליה דר"י ב"ק ויש ליישב דלמאי דס"ד הא דמבטל זה שלא בפני זה היינו שבשעת הביטול של כ"א מצרף א' או ב' מן השוק כדי שיהיו שנים אי שייך ביה אין דבר שבערוה וכו' ודו"ק:

שם דלמא כר"י ב"ק ס"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מאי ולמא הא איפסקא הלכתא בהדיא כר"י ב"ק. ולדידי קשיא יותר כיון דמרא דשמעתא דקאמר ה"נ מסתברא היינו רב אשי ואיהו גופא ע"כ סובר כריב"ק מדקאמר בפ"ק דהא לכל השטרות שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ה"ט משום דבגט אין העדים חותמין אלא זה בפ"ז ואסיק רב אשי טעמא גזירה משום כולכם ואי לאו דידע ישראל דכותי חבר הוא לא הוי מחתים ליה מקמיה דידיה משא"כ בשאר שטרות דחותמין זה שלא בפני זה אף שחתם הכותי תחלה אפשר דהישראל רווחא שביק למאן דקשיש מיניה ואתא הכותי וחתם שלא בפניו ולפ"ז היינו ע"כ כריב"ק דאל"כ אפי' בשאר שטרות ע"כ אין לכותי לחתום אלא בפני י;ישראל שהרי חתימתן הוא כמי שנחקרה עדותן בב"ד ולמאן דפליג אדר' יב"ק צריכין שיעידו שניהם כאחד ועוד דבלא"ה כשצוה בעל השטר להחתים ע"כ היו שניהם כאחד מיהו משום הא לא קשיא דאפשר בשעה שצוה בעל השטר להחתים היו כמה עדים ישראלים וגם זה הכותי וצוה שיחתמו איזה שנים שירצו וכשחתם הישראל לבסוף סבר שיחתום ישראל אחר בפניו ורווחא שביק למאן דקשיש ואח"כ לא חתם הישראל אלא זה הכותי שהיה כאחד בשעה שנמסר להם העדות ומשום שעת החתימה נמי לא תיקשי דבפרק זה בורר משמע דלאו הא בהא תליא למאן דסבירא ליה דבעינן שיראו שניהם כאחד אפשר דלא מצריך שיגידו שנים כאחד ע"ש ודו"ק ולענין קושיית הרשב"א ז"ל יש מתרצים דמעיקרא ס"ד דנהי דקי"ל כריב"ק היינו בדיני ממונות אבל לדיני נפשות קי"ל בפ"ק דמכות דאפי' עדות מיוחלת שראו בפעם אחת זה מחלון זה וזה מחלון זה אפ"ה פסול וקס"ד דגיטין כדיני נפשות דמי וע"פ סברא זו מקשים על שיטת הר"ן ז"ל שכתב לקמן בפרק מי שאחזו ומשמע מדבריו דלפי האמת עידי גיטין וקדושין כדיני נפשות דמי ולענ"ד א"א לומר כן כמ"ש לעיל במכילתין דאי כל"נ דמי יכילנא למיפסל כולה גיטין דעלמא דבעינן דרישה וחקירה בעידי חתימה לא הוי דרישה וחקירה שיכולין לומר אחרנוהו וכתבנוהו והו"ל נמי עדות שאי אתה יכול להזימה דלא שמה עדות אע"כ דכל"מ דמי כיון דאיכא כתובה למיסקל כנ"ל ויש לי להאריך בזה אלא שאין כאן מקומו ודו"ק:

תוספות בד"ה חזר רבי וכו' וא"ת מנ"ל משום דחזר כו' דלמא ההיא דסוס הלייניס עדיף טפי כו' עכ"ל. וכתב מהרש"ל ומהרש"א משום דבההיא דבטלו שלא בפניו אלא בפני ב"ד י"ל דכח ב"ד האחרון יפה ומש"ה לא חזר ביה רבי ע"ש בדבריהם. ויש לדקדק תינח לרב ששת דאמר בפני ג' וכן לרב נחמן דאית ליה ב' שלנו מיקרי ב"ד אבל כבר כתבו התוס' לעיל לטעמא דר"נ לאו משום ב"ד הוא ובעדות בעלמא סגי א"כ לא שייך לפרש כן ועוד שכבר כתבתי לעיל בלשון התוספות בד"ה ר"נ שהתוספות לא נחתו לזו הסברא מדהוצרכו לפרש שם דהא דלא סגי בחד לר"נ היינו משום חשש ממזרות ונדחקו בזה ולא כתבו דבעינן דוקא ב' מה"ט גופא שיהא כח ב"ד האחרון יפה אע"כ דלית להו האי סברא. לכך נ"ל למ"ש כאן דדמי טפי להאי היינו לפמ"ש התוספות לעיל דבביטולו שלא בב"ד אפשר לו דלא הוי ביטול אלא להחמיר ולא להקל משא"כ בההיא דבטלו שלא בפניו דאיירי רבי ורשב"ג משמע דהיינו אפילו להקל לרשב"ג וא"כ אפשר דלא חזר ביה רבי מהאי סברא דלא שרינן א"א לעלמא משום מה כח ב"ד יפה. מיהו כ"ז לשיטת התוספות לעיל לרבי נמי הא דלא הוי ביטול בפחות מג' לר"ש ובפחות מב' לר"נ היינו משום חשש ממזרות ומשום מה כח ב"ד יפה. אבל לפמ"ש לעיל שאין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דג' לר"ש היינו דבעינן דוקא מעשה ב"ד ושנים לר"נ היינו משום דאין דבר שבערוה פחות מב' כמ"ש ג"כ הר"ן ז"ל א"כ אין מקום לקושיית התוס' כאן דהא לא שמעינן לר' כלל דאית ליה מה כח ב"ד יפה ודו"ק:

בא"ד וי"ל דר' יוסף מדמה להו משום דלא איפלגי ר' ורשב"ג אלא בהנך תרי מילי כו' ומסתמא כשחזר מזה חזר נמי מזה עכ"ל. נראה כוונת' בזה מדחזינן דמעיקרא איפליג רבי אדרשב"ג בההיא דסוס הלייניס וסבר דלא אמרי' מה כח ב"ד יפה כמו דלית ליה בביטלו מבוטל ולא מדמה ליה לביטלו שלא בב"ד אלמא דמשמע ליה דדמי טפי לבטלו בב"ד וא"כ מסתמא כשחזר מזה חזר גם מזה וק"ל:

גמרא אמר לן זילו איטמורי וכתבו ליה. ומפי' רש"י נראה דגרס אמר להו וע"ז פי' דהיינו לסהדי וא"כ משמע שהבעל יחד שני עדיו כסתם גיטין דעלמא אלא דהנהו חמשה סבי הוו באותו מעשה אבל קשה דא"כ מאי דייק הש"ס אי ס"ל אידך נמי כרשב"ג ליבדור אבדורי והיאך אפשר לומר כן דהא קי"ל עידי גט אין חותמין אלא זה בפני זה וא"כ היה מתירא ר' יאשיה שמא ימצא הבעל את העדים בשעת חתימה ויבטל אותם והוצרך לומר איטמורי שיחתמו שניהם שם בהסתר אבל לפי גרסת הש"ס דגרסינן אמר לן א"ש דמשמע שלכולהו הני חמשה סבי אמר הבעל שיכתבו ויתנו דהיינו מי מהם שירצה וא"כ מדייק שפיר אי ס"ל כרשב"ג שא"א לבטל אלא כל החמשה ביחד כמו באמר לעשרה א"כ ליבדור אבדורי וכן נראה גם כן משיטת התוספות ודו"ק:

תוספות בד"ה ליבדור אבדורי אפילו למאן דמוקי פלוגתייהו כו' אע"ג דליכא למיחש כו' לא הוי ביטול עד שיבטל כולם יחד זה בפני זה עכ"ל. סתמו הדברים ולא פירשו הטעם אבל בחידושי הרשב"א ז"ל מבואר משום דמעיקרא בשעה שביטל הראשון לא היה הביטול כלום כיון דאיכא למיחש בהאי שעתא דלמא אזלי הנך דלא ידעי וכתבו וכן בשעת הביטול השני וכן בשלישי וכיון שאינו מבטל בכל פעם אלא אחד מהם אין הביטול כלום ע"ש שכתב שנראה לו דוחק ולפמ"ש לעיל בסוגיא דשמעתין אין כאן דוחק לעיקר מילתא דרשב"ג בשמעתין שכל ביטול שלא נעשה כתיקון חכמים אינו כלום וה"נ דכוותיה וק"ל:

דף לד.

גמרא התם ממונא הכא איסורא. ויש לדקדק דהא לר"נ גופא נמי אית ליה באיסורא מה כח ב"ד יפה כגון כשביטל בפני א' או בפני ב' מן השוק שלא היו ביחד כמ"ש התוספות לעיל בד"ה ור"נ דהיינו משום מה כח ב"ד יפה וכה"ג הקשו התוספות לעיל בד"ה וחזר רבי ומה שתירצו שם לא שייך כאן אליבא דר"נ ועוד דכאן קשה יותר כיון דחזינן דלר"נ גופא בממונא זימנין דלית ליה מה כח ב"ד יפה כגון בסוס הלייניס שפוסק כחכמים כמו שהביאו התוספות כאן וזימנין דבממון אית ליה בההיא דאחין שחלקו ובאיסורא נמי זימנין דאית ליה בבטלו שלא בפני ב"ד וזימנין דלית ליה כשבטלו בב"ד א"כ לא הו"ל לתלמודא לחלק אליביה בין ממונא לאיסורא וטפי הו"ל לשנויי דהתם ההיא דאחין שחלקו יש לייפות כח ב"ד כמו בבטלו שלא בפני ב"ד והתם לסוס הלייניס שהוא כח גרוע לטעו לדמי טפי לבטלו בפני ב"ד לשם ג"כ אין כח התקנה אלים כ"כ דליכא חשש ממזרות כולי האי או מאידך טעמי שכתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל וכמו שכתבתי ג"כ מסברא דנפשאי. והנלע"ד ליישב לפי תירוץ הראשון שכתבו התוספות כאן דאע"ג דר"נ גופא לא מפליג מ"מ מפליג אליבא דר' והיינו כגירסת מהרש"א ז"ל שהיא עיקר לענ"ד ולפ"ז כיון דאליבא דר' איירי א"ש דלר"נ אליבא דר' מחלק שפיר בין ממונא לאיסורא דבאיסורא זימנין אית ליה וזימנין לית ליה משא"כ בממונא לעולם אית ליה אפילו בכח גרוע היכא דטעו לחזר בו בההיא דסוס הלייניס ובההיא דבטלו מבוטל לא חזר בו. מיהו לתירוץ השני שכתבו כאן דרבי גופא ולאי חזר בו

נמי מהניא לבטלו מבוטל אפילו לר"נ א"כ הקושיא במקומה עומדת כיון דלפ"ז ע"כ עיקר התירוץ דהתם ממונא הכא איסורא היינו דוקא לר"נ אליבא דנפשיה ולא אליבא דרבי ומיהו יש ליישב דבתירוץ השני של התוספות סברי דהא לר"נ סובר דלא מהני ביטול בפחות משנים או שלא היו שניהם יחד היינו דוקא להחמיר לא הוי ביטול כמו שנסתפקו לעיל בד"ה מהו דתימא וא"כ א"ש דבאיסורא לית ליה מה כח ב"ד יפה להקל אלא להחמיר אבל בממונא לעולם אית ליה והא דלית ליה בשום הדיינים היינו משום דטעו כנ"ל נכון ובזה נתיישב' קושיית מהרש"א ז"ל שהקשה על גירסת מהרש"ל ז"ל דא"כ בתירוץ הראשון תירצו לגמרי כמו בתירוץ שני אלא בין רבי לחכמים איכא בינייהו ולמאי דפרישית א"ש דא"כ טובא ודוק היטב:

גמרא הלך תנא ואשקליה וא"ל לסהדי אותיבו קרי באודנייכו כו'. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא אכתי איכא למיחש שיבטל שלא בפניהם למאי דקי"ל כר' דבטלו מבוטל ותירץ דר' יהודה סובר כהנך אמוראי דלעיל דס"ל בהא כרשב"ג ולענ"ד משום הא לא איריא דאפשר שהבעל לא ידע דאותיבו קרי באודנייהו וסבר שבטל בפניהם ולא היה חושש לבטלו עוד שלא בפניהם. אבל אי קשיא הא קשיא לי לשיטת הרשב"א ז"ל שכתב בחידושיו שיש תקנה בדבר שיבטל הבעל מעיקרא כל הביטולים וכל המודעות ולפסול כל העדים שיעידו על הביטול דהו"ל כאומר נאמנת עלי שלא פייסתי וא"כ למה לא היה ר' יהודה כופייהו מעיקרא לבטל כן ונראה דתיקון זה אינו מועיל אלא שלא יבטל בפני עדים אחרים שהרי פסל אותם משא"כ כאן היה חושש שיבטל בפני אותן העדות עצמם וכה"ג לא מהני פיסול העדים כיון שהם יודעים האמת שביטל אין להם לכתוב בע"כ:

דף לד:

משנה התקין ר"ג הזקן שיהא כותב כו' מפני תיקון העולם. ופרש"י ז"ל שלא יוציאו לעז כו' ואע"ג דמסקינן בגמרא דר"ג לא תיקן אלא בדאיתחזק בתרי שמי ומשמע דאיירי נמי שגם במקום הנתינה יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה כמ"ש הרא"ש ז"ל בהדיא אלא דאפ"ה איכא לעז שמא ברוב הימים ישתכח הדבר ויוציאו לעז וכן נראה מלשון הר"ן ז"ל ע"ש אבל קשה דהכא משמע שאין בזה אלא מפני תיקון העולם משום לעז ולקמן בפרק הזורק דף פ' שנינו שינה שמו ושמה תנא מזה ומזה והולד ממזר מזה ומזה וכתבו שם התוספות דאיירי כה"ג שיש לו שני שמות בשני מקומות ולא נכתב אלא א' מהם ושם בגמרא אמרינן דאפילו רבנן דפליגי אר"מ ולית להו כל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר אפ"ה מודו בשינה שמו דהולד ממזר ודייק לה ממתני' א"כ משמע שיש בזה פסול גמור ולא משום לעז תיקון עולם. ולכאורה לפום ריהטא היה נ"ל דהא דאמרינן שם דהולד ממזר והיינו משום שינוי השם איירי שכתב שם הנתינה לחוד במקום הכתיבה שכן נראה מלשון התוספות לעיל דף כ' בד"ה הא בעינן שמו ושמה ואם כן לפ"ז הו"ל שינוי גמור לגבי הסופר והעדים והיינו נמי דאמרינן בסמוך בברייתא גירש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה אינה מגורשת והיינו שכתב שם מקום הנתינה לחוד משא"כ הכא במתני' איירי שכתב שם מקום הכתיבה לחוד כמו שפרש"י ז"ל בהדיא וכן נראה מלשון המפרשים וא"כ כה"ג לא מיפסל משום שינוי כיון שכתבו הסופר והעדים שם הידוע להם ביותר וליכא אלא לעז בעלמא משום חשש למקום הנתינה כמו שכתבתי דאע"ג דאיתחזק שם ג"כ בהאי שמא אפ"ה חיישינן שמא ישתכחו הדבר ולהאי חששא לא חששו מעיקרא עד שתיקן ר"ג מפני תיקון העולם. ונהי דבתוספתא שהביאו התוספות משמע דאפי' כתב שם מקום הנתינה פסול אפשר דהאי פסול היינו היכא שלא ניסת ומש"ה לא קאמר אינה מגורשת ותדע דהא רשב"ג פליג בתוספתא וקאמר כשר אם נפרש כפשוטו דלא כפי' מהרש"א ז"ל ואף ע"ג שהתוספות כתבו לאדרבא שם מקום הנתינה עיקר יותר משם מקום הכתיבה היינו לאחר התקנה שכותבין שני השמות לשיטת ר"ת וא"כ ליכא שינוי השם כלל מש"ה עושין שם הנתינה עיקר לכתבו ראשון משום לעז שמא ישכח הדבר שם מקום הכתיבה במקום הנתינה לימים רבים ואיכא לעז דבמקום הנתינה צריכה האשה לגט למען יעמוד ימים רבים מה שא"כ במקום הכתיבה לא שייך לעז כולי האי אלא בשעת הכתיבה והרי עכשיו יודעין שגם שם במקום הנתינה הוא שמו העיקרי דהא איתחזק א"כ ליכא לעז וליכא שינוי משא"כ אם לא נכתב רק שם אחד ודאי שייך לפסול יותר אם לא כתבו שם מקום הכתיבה דהו"ל שינוי השם גמור לגבי הסופר והעדים ומש"ה הוי הולד ממזר ולכך כתבו בראשונה שם מקום הכתיבה דבל כדפירש"י כל זה היה נ"ל לפום ריהטא. אמנם אחר העיון בשיטת הפוסקים ראיתי ששום א' מהפוסקים לא חילק בזה והטור כתב בהדיא שאם לא כתב דוקא מקום הנתינה וכל שום הולד ממזר אפילו אם כתב מקום הכתיבה וכל שום וכתב הב"י דאין נ"ל אם לא כתב אלא מקום הכתיבה ונהי שלדברי הטור בזה צריכין עיון מנ"ל להחמיר כולי האי וכבר תמהו עליו שלימים וכן רבים מיהו לא מצאתי שום פוסק שיכשיר אפילו הולד בנכתב שם הכתיבה לחוד. אח"ז דקדקתי בלשון הירושלמי דמייתי ברייתא דבסמוך אלא ששינה הל' ומשמע דאפילו בכתב מקום הכתיבה אינה מגורשת ולפי דהירושלמי לשיטתו דמקום כתיבה עיקר כמו שאבאר בסמוך מש"ה קתני יתר ע"כ משא"כ בגמרא דידן חושב שם מקום הנתינה עיקר כמ"ש התוספות מש"ה נקט לרבותא דאפ"ה אינה מגורשת ודו"ק. וא"כ לפ"ז נ"ל דנהי דקודם התקנה לא היה פסול לגמרי אלא חשש לעז מ"מ לאחר שתיקן ר"ג לכתוב לכתחלה וכל שום משום לעז החמירו נמי בדיעבד לפסול לעשות הולד ממזר משום שעבר על תקנת ר"ג ונהי דרבנן דפליגי עליה דר"מ ולית להו כל המשנה הולד ממזר מ"מ בשינוי כי האי דמיחזי כשינוי השם מודו כך נלע"ד וכן משמע מלשון התוספות לעיל ד' כ' וכמ"ש שם וכ"נ מלשון הב"י סימן קכ"ט. אמנם יש מפרשים בל"א הביאם הר"ן ז"ל דהא דאמרינן הולד ממזר היינו היכא דאיתחזק בתרי שמי והא דאמרינן הכא מפני תיקון העולם היינו בדלא איתחזק והאריכו ליישב לשון סוגית הש"ס לפי שיטתם ע"ש אבל הר"ן ז"ל דחה דבריהם ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה וכל שום שיש לו כו' ותיקן ר"ת לכתוב כדאמרי' בגמרא שרה דמתקרי' מרים כו' עכ"ל. בכל נוסחאות הגמרא שלפנינו איתא בגמרא שרה וכל שום שיש לה וכן הוא ברוב דברי המפרשים הקדמונים וא"כ לא משמע כלל כשיטת ר"ת ואם נאמר דגירסת ר"ת היתה בגמרא שרה דמתקרי' מרים וכן נראה מל' הרשב"א ז"ל בחידושיו א"כ הו"ל לדחות בהדיא מהכא שיטת בעל הלכות גדולות דלכאורה היה נראה דבעל ה"ג גופא מודה דהיכא שיודעין בפירוש שני השמות שכותבין שניהם והיינו דגרסינן שרה דמתקריא מרים וכגירסת ר"ת וכן להיפך היכא דאיתחזק במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה אלא שאין יודעין כלל מה שמו אם לא על פיו דבהא נראה דמודה ר"ת שכותבין מקום הכתיבה וכותבין וכל שום דאל"כ היכא דאיתרמי כה"ג מה תקנה יש בדבר לר"ת בשלמא היכא דלא איתחזק בתרי שמי אפשר דלא תיקן ר"ג כלל דמסתמא לא מחזיקינן ריעותא לחוש שמא יש לו שם אחר משא"כ כשיודעין בודאי מסתבר דמודה ר"ת שכותבין וכל שום ולא נחלק ר"ת על בה"ג אלא בעיקר תקנה ופי' המשנה ונ"מ דהיכא דלא איתחזק דלבה"ג אפי' בלא איתחזק עושין לכתחילה כתקנת ר"ג משא"כ לר"ת אלא דמלשון התוספות לא משמע כן וא"כ צ"ל דלר"ת דהיכא דאיתחזק בתרי שמי ואין ידוע כלל במקום הכתיבה מה שמו במקום הנתינה מיקרי לא איתחזק ואין כותבין אלא מקום הכתיבה לבד דוכל שום לא מהני מידי להוציא מידי לעז ולפ"ז מצינן למימר שפיר דגירסת ר"ת היה שרה למתקריה מרים והא דלא דחי בהדיא מכאן שיטת בה"ג משום דאפשר דבה"ג מודה בכה"ג ששני השמות ידועין. מיהו מלשון התוספות בדיבור הסמוך נראה דגרסי מרים וכל שום שיש לה ומה שיש לדקדק עוד יבואר בסמוך. אמנם מצאתי בלשון הירושלמי וז"ל איש פלוני וכל שום שיש לו הגע בעצמך דהוי שמיה ראובן ואסיק שמיה שמעון אלא אני פלוני וכל שום שיש לי כו' עכ"ל. ופירשוהו הקדמונים בדרכים שונים ה"ה הרא"ש והר"ן ז"ל בספריהם ולולא שאני יודע בעצמי מיעוט ערכי היה נ"ל לפרש בפשיטות דהגע בעצמך לשון קושיא היא כלשון הירושלמי בכ"מ והיינו דמעיקרא ס"ד דהשתא וכל שום שיש לו שתיקן ר"ג היינו כפי' ר"ת שכותבין בפירוש גם שם הנתינה וע"ז מקשה הרי שהיה שמו ראובן ואסיק שמיה שמעון פי' דברוב פעמים אין יודעין שם מקום הנתינה אלא ע"פ הבעל וא"כ איכא למיחש לקלקולא דבלא"ה מסיק הירושלמי שם דמתני' איירי במגרש בע"כ וע"ז מתרץ אלא אני פלוני וכל שום שיש לי דווקא דזה הלשון משמע שבא לומר דזה הל' בעצמו כותב אני פלוני וכל שם שיש לי דתו ליכא למיחש לקלקולא והיינו כשיטת ה"ג ולאפוקי ממאי דס"ד מעיקרא ולפי זה היה באפשר להכריח כשיטת בעה"ג אלא דמ"מ אפשר דכשיודעין שני השמות בפירוש לא איירי הירושלמי ומודה שכותבין שניהם כנ"ל ואין להאריך ועיין בסמוך:

גמרא אמר רב אשי והוא דאיחזק בתרי שמי. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו לשיטת ר"ת דתקנת ר"ג היתה שכותבין שני השמות בפירוש א"כ מאי אשמעינן רב אשי והוא דאיתחזק מילתא דפשיטא הוא כיון דלא איתחזק בתרי שמי א"א לכתוב ב' שמות וכתב דאתא לאפוקי היכא שינא למקום אחר ונירש ע"ש ומחילה מכבוד תורתו הקדושה שאין זה במשמע הל' ולא ידענא מאי קשיא ליה שכבר כתבתי שיש לפרש בפשיטות דהיא גופא קמ"ל דהיכא דלא איתחזק לא חיישינן שמא יש לו שם אחר וקס"ד דלעולם אין שולחין גט ממדינה למדינה עד שיודע בודאי שם המגרש במקום הנתינה או שיודע בודאי שאין לו שם אחר אבל מסתמא ניחוש קמ"ל דלעולם לא חיישינן מסתמא ובעיקר דברי רב אשי והוא דאיתחזק רבו הפירושים עיין בל' הרשב"א והר"ן ז"ל בארוכות ואין כאן מקומו להאריך ולדקדק בפירושם אמנם מ"ש הרא"ש ז"ל והוא דאיתחזק בתרי שמי פי' שידוע בב' המקומות שיש לו שני שמות אלא שאין בני מקום זה יודעין מהשם שיש לו במקום אחר כו' לשונו צריך ביאור דא"א לומר דבמקום הכתיבה אין יודעין כלל מה שמו במקום הנתינה שהרי הרא"ש ז"ל כתב למה שתיקן ר"ג לכתוב אני איש פלוני היינו שם מקום הנתינה וא"כ ע"כ יודעין בו לכך נראה דודאי יודעין ע"פ עדות אלא שאין רוב ההמון מכירין בו וכתב כן לפי שיטתו דאף ללעז למקום כתיבה חיישי'. מיהו בעיקר פירושו שכפל ושילש דאיירי שאין יודעין מה שמו לא ידעתי מה בא ללמדינו דל"ל דהיכא שיודעין ומכירין היטב בב' השמות במקום הכתיבה אין צריך לכתוב אלא שם הנתינה שלא מצאנו סברא זו בשום פוסק ואף שהטור כתב ג"כ בזה הלשון אפ"ה מסיים וכתב אבל לא איתחזק כו' ולא כתב שאם הוחזקו ביותר ומכירין שאין כותבין שני השמות ועוד דמלשון הגמרא דקאמר והוא דאיתחזק משמע דכל מה דאיתחזק יותר צריך לכתוב שניהם לא מצאתי מקום כעת ליישב לשונו בזה אם לא שנאמר דלרווחא בעלמא כתבו כן הרא"ש ז"ל והטור כיון דבענין זה שייך לעז יותר מהיכא דמכירין היטב בשני שמות אבל לדינא ודאי אין לחלק ואין להאריך כאן יותר ביישוב לשון הפוסקים. אח"ז ראיתי בהגהת מרדכי בשם ס' התרומה שכתב בהדיא דבאיתחזק ומכירין היטב בשני המקומות שני השמות אפי' לא כתב אלא א' מגורשת וא"כ אפשר ג"כ שהרא"ש ז"ל סובר כן וצ"ע שהפוסקים לא כתבו כן:

תוספות בד"ה והוא דאיתחזק כו' וכתב חניכתו כו' ובהלכות גדולות מפרש כו' עכ"ל. זה תלוי שם בחלוקי גרסאות במשנה דלקמן. מיהו למאי דמסקו התוספות כאן בסוף הדיבור דלכתחלה צריך לכתוב שני השמות וע"כ האי דכתב חניכתו דאמרינן וכך היה נקיי הדעת עושין היינו משום ששמותיהם ידועין או דשני שמות דומין זה לזה א"כ אין ראיה מכאן להכשיר אף בדיעבד בכתב שם הטפל היכא שאין ידועין ואין דומין אלא דתוס' סמכו בזה אהאיך ראיות דמייתי בסמוך מברייתא דשמעתין ומירושלמי אלא דאכתי איכא למידק דילמא הא דמשמע מברייתא ומהירושלמי להכשיר בדיעבד בשם א' כשמגרש במקום האשה היינו דוקא במגרש בשם העיקר או כגון ששניהם שוין אבל בכותב שם הטפל מנ"ל ומדמייתי האי דבעל הערוך משמע דאף בכה"ג כשר לכך נראה דמדייקו שפיר מהאי דכתב חניכתו דאי ס"ד דבדיעבד פסול לא היה נקיי הדעת נוהגין לעשות כן לכתחילה ואף כששני השמות דומין הו"ל למינזר לכתחילה דאם כן נתת דבריך לשיעורין אלא ע"כ דבדיעבד כשר בכל ענין אף בשם הטפל כשמגרש במקומו וק"ל:

בא"ד והא דקתני בברייתא כו' דהא לא קתני היו לו שני שמות ביהודה כו' עכ"ל. נראה מדבריהם דהא דקתני בברייתא וגירש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל היינו לנקדין קתני דגירש את אשתו שביהודה היינו שהוא דר בגליל והא דואת אשתו שבגליל היינו שהוא דר ביהודה והכריחם לפרש כן מדלא קתני היו לו שני שמות ביהודה אלא דלפ"ז קשה אמאי נקט כלל היו לו ב' נשים ומאי אשמעינן בב' נשים יותר מבאשה אחת והו"ל למיתני סתמא היה בגליל וגירש אשתו שביהודה בשמו שביהודה אינה מגורשת כו' וראיתי בתשובת מהר"י קולון שכתב בזה דאשמעינן דכיון שיש לו שתי נשים בשני מקומות מסתמא שם אחד הוא יותר עיקר מחבירו במקום שקובע דירתו יותר דקמ"ל דאפי' שם הנתינה טפל אפ"ה צריך לכותבו ראשון אלא דלפ"ז קשה מאי מדייקי התוס' דבמגרש במקומו כשר בשם א' מדלא קתני היו לו שתי נשים ביהודה דהא איצטריך דאשמעינן שתי נשים בשני מקומות דאשמעינן הא גופא. ובלא"ה נמי קשה לפמ"ש התוספות בסמוך דשם הנתינה עיקר ומדייקי ליה מברייתא דקתני על שיגרש כו' וא"כ אזיל ליה דיוקא דידהו הכא דהא איצטריך למיתני שני מקומות דאשמעינן דשם הנתינה עיקר. מיהו בהא מצינן למימר דמ"ש בסמוך דשם הנתינה עיקר היינו לכתחילה ולא ליפסול בדיעבד היכא שכתב שם הכתיבה עיקר אבל לשיטת מהרי"ק ז"ל דמשמע דאפילו בדיעבד פסול וכן הוא בש"ע ומשמע שהיא שיטת התוספות כאן וא"כ צ"ע ליישב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וכן משמע בירושלמי על הך ברייתא דהכא כו' עכ"ל. ויש לתמוה דאי דהאי דירושלמי היינו ברייתא דהכא א"כ היאך מדייקו בסמוך מלשון הברייתא דהכא דשם הנתינה עיקר דהא בירושלמי מייתי נמי לשון הברייתא ואפ"ה מסיק להדיא בתחלה צריך לכתוב אני פלוני שביהודה עם כל שום שיש לי בגליל וא"כ משמע להדיא דלכתחלה שם הכתיבה עיקר אלא דבאמת האי ברייתא דמייתי בירושלמי לאו היינו האי דמייתי בשמעתין דהכא בשמעתין גרסינן גירש את אשתו שביהודה בשמו שבגליל כו' אינה מגורשת והתם גרים להיפך היו לו שתי נשים כו' ולו שני שמות אחד ביהודה כו' וכתב זה שביהודה לזו שבגליל כו' אינה מגורשת והא דמסיק בשמעתין על שיגרש בשם דיהודה ושם גליל עמו לא מייתי לה התם בירושלמי נמצא דלפ"ז אין ראיה מהירושלמי דלפי שיטתו אפשר שאין שום קפידא כשכותבין שניהם איזה מהן נכתב ראשון והא דקתני בתחלה צריך לכתוב אני פלוני שביהודה וכו' היינו משום דכה"ג נקט

בברייתא וה"ה לאיפכא נמי כשר ובהכי ניחא לן שלא יהא לשון הירושלמי סברא הפוכה לגמרי לגבי תלמודא דידן וא"כ לפ"ז מדייק הירושלמי שפיר מדלא קתני היו לו שני שמות ביהודה אלמא דבמקום אחד כשר בדיעבד בנכתב אחד מהם משא"כ לפי שיטת התלמוד שלנו ללפי סברת התוספות הא דקתני על שיגרש בשם דיהודה ושם דגליל עמו היינו דוקא שם הנתינה תחלה ואי עבוד איפכא פסול וא"כ אפשר דבהך מלתא דמגרש במקום אחד נמי לא סבר תלמודא דידן כירושלמי דאפשר דבמקום אחד נמי היכא דאיתחזק צריך לכתוב שניהם והא דקתני שני מקומות היינו דאשמעינן דשם הנתינה עיקר ואיפכא פסול אפי' בדיעבד ויש ליישב וצ"ע ודוק היטב:

בא"ד והכא עושה שם מקום הנתינה עיקר כו' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דתיקן ר"ג שיהו כותבין איש פלוני היינו שם מקום הנתינה אף ע"ג דמעיקרא היו כותבין שם הכתיבה לחוד וזה דוחק דהעיקר חסר מן התקנה ועוד דמהיכא תיתי היו טועין מעיקרא בתרתי שהיו כותבין שם אחד לחוד ועוד אחרת לחשוב מקום הכתיבה טפי ממקום הנתינה היפך מתקנת ר"ג ולכאורה אפשר לומר דהנך דסברי כשיטת התוס' כאן דמקום הנתינה עיקר סברי נמי דמעיקרא קודם התקנה היו כותבין שם הנתינה לחוד ודלא כפירש"י ז"ל והכי משמע טפי לישנא דמתני' בראשונה היה משנה שמו דכיון שהיו כותבין שם הנתינה במקום הכתיבה הו"ל שינוי אלא שכל המפרשים הקדמונים לא כתבו כן וצ"ע:

בא"ד כדקתני על שיגרש כו' כבר כתבתי שרוב הפוסקים כתבו בכוונת התוספות דאפילו בדיעבד פסול אם כתב שם הכתיבה עיקר ושם הנתינה טפל ומשמע להו לשון הברייתא כפשטיה דאינה מגורשת על שיגרש כו' משמע שאם שינה מזה הל' אינה מגורשת ואי תקשי אם כן הא דקתני ברישא שאם כתב שם אחד אינה מגורשת הו"ל רבותא טפי דאפי' בכתב שניהם ועשו שם הכתיבה עיקר אינה מגורשת אלא משום שיש סברא להיפך דגרע טפי היכא שעשה שם העיקר טפל והטפל עיקר ממה שלא כתב אלא אחד אפילו הטפל וכ"ש כשכתב שם העיקר לחוד וכמ"ש הב"י סברא זו בשם הרמב"ם בריש סימן קכ"ט וקמ"ל בברייתא דאפ"ה פסול. מיהו לולא דברי הקדמונים אין הכרע מלשון התוספות דאפשר מ"ש והכא עושה שם מקום הנתינה עיקר היינו לכתחלה דנהי דקתני אינה מגורשת על שיגרש ה"ק דאפילו היכא שכתב מקום הנתינה שהוא חשוב אפ"ה אינה מגורשת עד שיכתוב שם הכתיבה עמו אבל אה"נ שאם כתב שם הכתיבה עיקר ושם הנתינה עמו נמי כשר בדיעבד ואפ"ה מדייקי שפיר מדמהדר אהאי לישנא על שיגרש משמע שכן עיקר ולפי סברא זו יש ליישב כל מה שהקשיתי למעלה אלא שאין אני כדאי להכריע נגד שיטת הקדמונים ומכ"ש שכן הוא בש"ע ואף שדבריו צריכין לי עיון בכמה דברים ואין כאן מקומו להאריך:

בא"ד אבל בתוספתא עושה מקום כתיבת הגט עיקר כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל דאפשר דבעה"ג ור"ת לא פליגי דהיכא שיודעין שני השמות במקום הכתיבה כותבין שניהם אבל כשיודעין שיש לו שם אחר במקום הנתינה אלא שאין יודעין מה שמו כותבין וכל שום א"כ היה באפשר לומר דהירושלמי והתוספתא נמי לא פליגי אגמרא דידן דמה שעושין שם מקום הכתיבה עיקר היינו שאין יודעין שם מקום הנתינה ומש"ה כותבין אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל שזה ממש ל' בה"ג משא"כ בגמרא דידן איירי שיודעין בשני השמות כדמשמע יוסף וקורין אותו יוחנן ומש"ה קתני בברייתא דשם הנתינה עיקר ובהכי ניחא לן ליישב שיטת שני התלמודים והתוספות לולא שכבר כתבתי דלשון התוספות לא משמע כן ואיני כדאי להכריע והרבה יש להאריך עוד בדינים אלו בשיטת הפוסקים ואין כאן מקומו להאריך ודוק היטב:

משנה אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה ופירש"י והיתה מפסדת כתובתה. ולכאורה לשון המשנה גופא מורה ע"ז מדקתני התקין ר"ג שתהא נודרת וגובה כתובתה משמע דמעיקרא לא היתה גובה ובהכי ריהטא כל הסוגיא ונראה דמהכא מוכח כיון דמשום חשש בעלמא דמוריא היתרא נמנעו מלהשביעה והיתה מפסדת כתובתה א"כ כ"ש כשידוע בודאי שהיא חשודה על השבועה שאינה יכולה לגבות כלום מן היתומים ומפסדת כתובתה לגמרי אע"ג דשבועה זו אינה אלא שבועת המשנה ולא שבועה דאורייתא אפ"ה לא שייך לומר בכה"ג תקנתא לתקנתא לא עבדינן והיינו משום דאלמוה רבנן לתקנה זו משום תקנת היתומים ועשאוהו כשל תורה לחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל וה"נ אילו היו היתומים יכולין לישבע היה הדין נותן שישבעו ויפטרו אלא שאין יכולין לישבע שהרי אין יודעין כלום מש"ה פטורין לגמרי כנ"ל וכן מבואר להדיא בח"מ סי' צ"ב דאע"ג דבפוגם שטרו או בעל אחד מעיד שהוא פרוע וכולהו דכוותייהו שנשבעין שבועת המשנה וגובין ואם בעל השטר חשוד נחלקו שם הפוסקים אם גובה בלא שבועה או שהנתבע נשבע ונפטר אפ"ה כשבאה לגבות מן היתומים והיא חשודה כולהו מודו שאינה גובה כלום ועפ"ז יש להקשות על שיטת הש"ך שמכריע מסברא דנפשיה דבפוגם שטרו וכיוצא בו והוא חשוד נוטל בלא שבועה ומוכח לה מההיא דאמרי' בפוגם שטרו ומת דנוטלין היורשין בלא שבועה דהבו דלא לוסיף עלה דרב ושמואל וא"כ כ"ש בחשוד שאין שום סברא לומר דחשוד גרע ממת ע"ש באריכות. ולענ"ד א"א לומר כן דא"כ תיקשי לר"א דפליג אדרב ושמואל דאפילו ביתומים מן היתומין גובין היורשין ואם כן לפי סברת הש"ך לר"א כ"ש בחשוד ובא לגבות מן היתומים דנוטל בלא שבועה והיאך אפשר לומר כן דתיקשי ליה מתני' דהכא דנמנעו מלהשביעה משמע מיהא דבשבועת היתומים והוא חשוד מפסיד אע"כ דאליבא דר"א חשוד גרע ממת דחשוד מפסיד ע"י פשיעתו וא"כ מדר"א נשמע לדידן דמאן דפליג עליה בסברא זו מיהא הש"ך בזה לשיטתו בסימן פ"ב דחלק בין ב"ח לגביית כתובה מיהו לענ"ד לא משמע הכי מסוגיא דשמעתין כמו שאבאר לקמן וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה אין אלמנה כו' וא"ת הא דפריך בגמרא מאי איריא אלמנה כו' לימא דנקט אלמנה לפי שהוא כו' תוך זמנה עכ"ל. והמעיין יראה שתירוצם דחוק מאד וכן בסמוך בד"ה אלמנה איצטריכא ליה מקשים התוספות וא"ת אלמנה נמי תנינא כו' ותירצו דההיא איכא לאוקמי בגרושה וקשיא לי דאכתי לסברת המקשה דלא סליק אדעתיה טעמא דחינא אם כן אמאי לא מקשה בפשיטות אלמנה תנינא למה לי אלמנה ומה לי גרושה ואי משום רבותא דתוך זמנה א"כ מב"ח נמי לא מקשה מידי תו קשיא לי אסוגיית הש"ס גופא דמקשה מאי איריא ות"ל דלא אלמנה ולא ב"ח איצטריכו לאשמעינן דמשנה שלימה היא בפ' הכותב מי שמת והניח אשה וב"ח והיה לו מלוה ביד אחרים ר"ע אומר יתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה אלמא דאלמנה וב"ח צריכין שבועה לנגד יתומים ומהתם נמי שמעינן דאלמנה אפילו תוך זמנה ולולא דברי התוספות היה נ"ל ליישב הכל בחדא מחתא דודאי עיקר הדין דשבועה ידעינן לה מההיא דהכותב שכתבתי אלא עיקר רבותא במתניתין לאשמעינן דלעולם אינה נוטלת אלא בשבועה ואם היא חשודה תפסיד ושמעינן לה מההיא דנמנעו מלהשביעה וכמ"ש ורישא וסיפא כולה חדא מילתא היא דלפי שא"א לה ליטול לעולם אלא בשבועה לכך נמנעו מלהשביעה אלא דאף לפ"ז מקשה הש"ס שפיר מאי איריא אלמנה אפילו ב"ח נמי דקושטא דמילתא דבב"ח נמי הדין כן דכשהוא חשוד מפסיד והיינו דקאמר והא קיימא לן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה והאי לישנא משמע דלעולם א"א ליטול מהיתומים אלא בשבועה ואם הוא חשוד מפסיד וכמ"ש שכן הסכמת כל הפוסקים וכמו שאבאר עוד לקמן ומשני הש"ס דסל"א משום חינא אקילו גבה לענין שלא תפסיד כנ"ל לולא שהתוספות לא כתבו כן:

בד"ה אלמנה איצטריכא ליה וא"ת אלמנה נמי תנינא כו' וי"ל דאיכא לאוקמי בגרושה כו' עכ"ל. ואין להקשות ליתני האי דאלמנה ולא ליתני היאך דנראה דבגרושה נמי איכא רבותא טפי דסל"א משום חינא אקילו רבנן ונהי דבאלמנה לא איכפת לן לטעמא דחינא היינו משום דשייך גבה יותר טענת פרעון דעביד דמתפיס לה צררי משא"כ בגרושה דלא שייך חששא דצררי ה"א דחיישי' לחינא קמ"ל דאפ"ה לא תפרע אלא בשבועה ולמאי דפרישית לעיל א"ש טפי ואין להאריך ובפ' הכותב כתבו התוס' בע"א ע"ש:

דף לה.

גמרא אי משום הא מאי איריא אלמנה אפילו גרושה נמי אלמה א"ר זירא כו' וה"ה דהוי מצי לאקשויי ממתני' דפרק הכותב דקחשיב שם פוגמת כתובתה ועד אחד מעיד שהיא פרועה ונפרעת מן היתומים וקתני שנשבעת ונוטלת אלא דהוי מצי למידחי דהתם דינא קאמר קודם שנמנעו מלהשביעה. מיהו נראה מפשט לשון הש"ס דהא דמקשה הש"ס אפילו גרושה נמי לאו דוקא גרושה לאחר מיתת בעלה אלא אפילו בחיי בעלה כגון פוגמת וכיוצא בה דהא למאי דס"ד עכשיו אין שום סברא לחלק אלא דבכל ענין אין להשביע שום אשה אלא דקשיא לי למאי דפרישית לעיל דהיכא דנמנעו מלהשביעה מפסדא וא"כ מה הועילו חכמים שתקנו כתובה לאשה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דאכתי יגרשנה ויטעון אשתבע לי דלא פרעתיך וכיון שאין משביעין אותה תפסיד כתובתה לשיטת הסוברים דכל הנשבעין ונוטלין בשניהם אם הוא חשוד מפסיד וכן הוא להדיא בא"ע סי' צ"ו דגרושה חשודה מפסדת. מיהו נראה לענ"ד דאף לשיטת הסוברים דאפילו בשט"ח וכתובה נמי אמרינן אם הוא חשוד דמפסיד בכל השבועות היינו דוקא בפוגם וכיוצא בו כל מה שנזכר במשנה משא"כ טענת אשתבע לי דלא פרעתיך שלא נתפרשה במשנה אלא מימרא דר"פ היא בפרק הכותב אע"ג דמדמינן לה לפוגם שטרו היינו לשאר מילי אבל לענין חשוד ודאי לא דמי תדע דהא בסתמא לא משביעינן ליה אלא אמרינן ליה זיל שלים דהכי איתא בגמרא להדיא ואי לא טעין לא טענינן ליה וא"כ בחשוד לא מצי למיטען כלל אשתבע לי כיון דלא שייך שבועה לגביה וא"כ אינו בדין שיפסיד ובזה נ"ל נכון ליישב מה שהקשו הסמ"ע והש"ך לשון הש"ע והטור אהדדי דבסי' צ"ב הביאו שני דיעות בחשוד אם מפסיד ולא הכריעו דאינו מפסיד ובסימן פ"ב הכריעו דאינו מפסיד ולמאי דפרישית א"ש דבסי' פ"ב דאיירי לענין אשתבע לי כתבו שפיר דמסתברא דאינו מפסיד וכדפרישית אבל בסי' צ"ב לא איירי אלא מפוגם וכיוצא ודלא כפי' הסמ"ע ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו. עוד הקשה שם הסמ"ע והש"ך מ"ש דבגרושה כתבו בפשיטות דהיכא שהיא חשודה והיא פוגמת וכיוצא מפסדת ולא הביאו שני הדיעות ובח"מ לענין ב"ח כתבו שני הדיעות והש"ך תירץ דשאני כתובה שהיא דרבנן ולא מיקרי תקנתא לתקנתא דהם אמרו לתקן כתובה והם אמרו לתקן שבועה ואם אינה יכולה לישבע תפסיד משא"כ בב"ח שהוא מדאורייתא ומילי דסברא נינהו אלא דקשיא לי בגווה חדא דכתובה דרבנן פלוגתא דתנאי ואמוראי היא וגדולי הפוסקים ג"כ נחלקו בה ובשמעתין משמע בפשיטות דכל שאינה נשבעת מפסדת וא"כ תקשי למ"ד כתובה דאורייתא ועוד ע"כ לא פליגי אי כתובה דרבנן אלא מעיקר הדין ובדלא כתב לה משא"כ בדכתב לה או שיש לה ע"פ תנאי ב"ד וע"מ כן כנסה לא גרע משאר חוב ויש ליישב בדוחק וצ"ע. אחר זה ראיתי שהרא"ש ז"ל בפרק כל הנשבעין כתב להדיא דחשוד הבא לפרוע מנכסי יתומים אינו גובה כלום ומייתי ראיה מההיא דשמעתין ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדול ומכאן נמי נראה שאין לחלק בין כתובת אשה לשאר חוב ודלא כהש"ך ועדיין צ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה למוריא היתרא כו' אלא בהדרה לא חמיר כל כך. בירושלמי מייתי נמי טעמא אחרינא לאדרבה לפי שהיו מקילין בשבועה היו מדירין אותה לפי שאימת נדרים עליהם יותר משבועה אבל מסוגיא דשמעתין א"א לומר כן מדאמרינן בסמוך אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לבית דין והיינו דבחד מינייהו סגי וע"כ דשבועה חוץ לב"ד קיל טפי וטעמא שהקילו עליהם משום חומר עונש השבועה והוא הדין לענין נדר הוי נמי טעמא משום הכי שהקילו עליהם וק"ל:

דף לה:

תוספות גט יבמין הוי כו' משום דקא טרחא קמי אחיו עכ"ל. א"א לפרש שהיתה טורחת בחיי בעלה הראשון או שהיתה טורחת בעודה תחת בעלה השני דהיינו היבם דמש"ה ודאי לא מורי' היתרא דבלא"ה מחויבת לטרוח לפני בעלה דאל"כ בכל הגרושות אמאי לא אמרינן דמורי' היתרא שהיתה טורחת לפניו אלא לכוונת התוספות שהיתה טורחת בנכסין בעודה שומרת יבם וק"ל:

בד"ה אבל נשאת אין מדירין אותה וא"ת וידירוה שלא תאכל ככר זה כו' וכן קשה בסמוך כו' ולר"א דאמר כו' א"ש עכ"ל. והקשה מהרש"א דאכתי קשה מאי מקשה הש"ס לכי מינסבא מיפר בעל דלמא איירי מתני' שמדירין אותה על ככר זה. ולענ"ד יש לתמוה למאי דקשיא ליה הו"ל לאקשויי יותר להתוספות עצמן מקשים וכן קשה בסמוך לפריך וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם וא"כ האיך כתבו דלר"א א"ש דאכתי לענין חכם לא א"ש אפי' לר"א אע"כ שאינם חוששין לזו הקושיא כיון דניחא ליה לתלמודא לשנויי אליבא דכ"ע דצריך לפרוט הנדר דהכי קי"ל וא"כ כ"ש בההיא דמיפר לה בעל נמי לא קשיא להו כיון דמשני שפיר אליבא דכ"ע דאין הבעל מיפר בקודמין שהיא הלכה פסוקה בלי שום חולק מיהו בלא"ה לא שייכא כלל קושית התוספות אההיא דלכי מינסבה וכן אההיא דליחוש דלמא אזלא לגבי חכם דהני קושיות הגמרא אמתני' מקשו אליבא דרב הונא ומתני' ודאי לא מצינן לאוקמי בכה"ג שמדירין אותה על ככר זה ואוכלת בפנינו דא"כ מאי האי דקתני שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו ומאי נ"מ אפילו בכל מה שתרצה האשה ידירוה כיון שאוכלת בפנינו וא"כ מקשה שפיר כיון דמתניתין קתני דהיתומים יכולין להחמיר עליה להדירה בכל מה שירצו ואי איתא לדרב הונא דחיישינן שיפר לה הבעל תו לא מהני הך חומרא אלא דוקא שתאכל מיד וקושיית התוספות דוקא אליבא דר"ה דאמר ניסת אין מדירין אותה ומשמע שמפסדת ואמאי הא אכתי מצי לאוקמה על ככר זה ולפ"ז נראה דהא דכתבו כן בסמוך לא מייתי אלא אגב גררא ומש"ה בסמוך בד"ה ליחוש דאי לאו דר"ה לא הוי מצי לאקשויי דשמא איירי בככר זה היינו דלא מצי לאקשויי בפשיטות מכח האי סברא וניחא ליה להקשות בפשיטות מכח האי לר"ה כנ"ל וצ"ע:

בא"ד וי"ל דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים וכיון דלר"ה ברבים כו' עכ"ל. לכאורה משמע מפשטא דלישנא לפי סברתם עכשיו בנדר שהודר ברבים נמי שייך לחלק בין התרת חכם להפרת הבעל מה"ט דמסקו ומשום הכי כתבו דדוקא לר"ה דאמר ברבים יש לו הפרה ה"ה על דעת רבים משא"כ אי הוי סבר ברבים אין לו הפרה אפילו לגבי הבעל ע"כ על דעת רבים נמי כ"ש דאין הבעל יכול להפר וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו והר"ן ז"ל בשם יש מפרשים אלא דקשיא לי טובא דא"כ מאי מייתי הש"ס בסמוך תנאי היא דהא לא אשכחן דפליגי תנאי בנדר שהודר ברבים אלא לענין חכם

כדמייתי התוספות בסמוך דרבי יהודה ורבנן פליגי ביה משא"כ לענין הפרת הבעל לא פליגי וכיון דרב הונא מסברא לנפשיה שני ליה בין בעל לחכם אם כן תיקשי ליה ברייתא דניסת נודרת ונובה כתובתה אלמא דאפילו הבעל אינו יכול להפר. איברא שיש שיטה אחרת בזה הביאה ג"כ הרשב"א ז"ל דדוקא לענין על דעת רבים שייך לחלק בין חכם לבעל משום דחכם צריך פתח וחרטה ועל דעת רבים אין פתחם שוה משא"כ בבעל אין טעם להחמיר בעל דעת רבים משא"כ בנדר שהודר ברבים אין לחלק בין חכם לבעל. ולפ"ז דאף למ"ד ברבים אין לו הפרה לגבי הבעל אפשר דעל דעת רבים מודה דיכול הבעל להפר ולענ"ד נראה שזהו סברת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור וש"ע שכולם פסקו בשמעתין כר"ה ניסת אין מדירין אותה ולא מייתו כלל מילתא דר"נ אף ע"ג דקי"ל כוותיה בדינא ולענין דינא איתשל כמ"ש התוספות לקמן ועוד דברייתא דניסת נודרת ונובה כתובתה מסייע ליה לר"נ ומברייתא דאם נדרה לא קשיא ליה לר"נ למפ' נדרה השתא אע"כ לסברתם משום דמילתא דר"נ לא מיתוקמי כלל אלא כמ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה דא"א לאוקמי למ"ד יש לה הפרה מדמדרינן לה על דעת רבים משום דלגבי בעל לא שייך על דעת רבים אע"כ לטעמא דר"נ משום דמדירין ברבים אין לו הפרה ומשו"ה לית הילכתא כוותיה כיון דאמימר דהוא בתרא פסק להדיא כמ"ד ברבים יש לו הפרה ואם כן ע"כ ניסת אין מדירין אותה וכר"ה כנ"ל ברור בשיטת כל הפוסקים אלא דלשון התוספות כאן א"א להעמיד לפי שיטה זו דא"כ למה הוצרכו לפרש וכיון דלר"ה ברבים יש לו הפרה ה"ה על דעת רבים ות"ל דאפילו הוי סבר ברבים אין לו הפרה הוי מצי למיסבר ע"ד רבים יש לו הפרה לגבי בעל. מיהו בזה היה נ"ל ליישב דלעולם כל אנפי שוין דע"ד רבים חמיר טפי מברבים דאית ביה תרתי חדא משום האי חומרא דרבים ועוד שהנודר נדר על דעתם. נמצא דלפ"ז יש לנו לומר דמ"ד ברבים אין לו הפרה ומפיק ליה מקרא דגבעונים וכיון דמדאורייתא אין לו הפרה תו לית לן לחלק בין התרת חכם להפרת הבעל מסברא לנפשיה דאפשר דגזירת הכתוב הוא וא"כ בעל דעת רבים נמי אין לחלק בין חכם לבעל דהא הוי נמי מדאורייתא מה"ט גופא דברבים אלא דוקא למ"ד ברבים יש לו הפרה ולא יליף מגבעונים וא"כ ממילא דהא דעל דעת רבים נמי לא רמיזא באורייתא כלל אלא דאפ"ה אחמירו ביה משום החומרא שהחמיר הנודר ואסר על דעת רבים וכיון דמילתא דתלי בסברא ממילא שייך שפיר לחלק בין חכם לבעל כנ"ל נכון בשיטת הפוסקים ואפשר שלזה בעצמו נתכוונו התוס' כאן. אלא דאכתי קשה לי לפי זה מ"ש התוספות לקמן בד"ה אמר אמימר דלמסקנא מיתוקמא מילתא דר"נ כאמימר ואיירי דאדרה על דעת רבים ולמאי דפרישית א"א לומר כן דהא אי סבר ר"נ כאמימר דברבים יש לו הפרה א"כ ה"ה בע"ד רבים לענין הבעל ודוחק לומר דלמסקנא הדר ביה הש"ס ממה שהיה חושב מעיקרא לסברא פשוטה. מיהו יש ליישב דהתוספות לקמן לא קיימי בהאי שינויא דהכא אלא כתירוצם השני דמייתי כאן דר"ה לית ליה דאמימר ובלא"ה נראה נמי מפירושם בסמוך דאידך שינויא משמע להו עיקר כמו שאבאר ודוק היטב. וכל זה כתבתי לשיטת התוס' ובסוף הסוגיא אפרש ליישב קושיית התוס' בענין אחר דהא דלא מדרינן לה אליבא דר"ה ע"ד רבים היינו משום דבדיעבד אם היפר מופר כמו שאבאר לקמן בשיטת הסוברים כן. ובזה נתיישב ג"כ הא דמקשי הש"ס בפשיטות וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ואי לאו למשני דצריך לפרוט הוי"א דא"צ לפרוט וא"כ תעלים מהחכם שנדרה ע"ד רבים ויועיל בדיעבד ומשו"ה צריך לשנויי צריך לפרוט ודו"ק:

בא"ד ועוד דבעל דעת רבים לא פסיקא להו כו' או לדבר מצוה כו' אבל ברבים כו' ל"ש לדבר מצוה כו' עד סוף הדיבור. וקשיא לי דבלא"ה ע"כ מהאי מתני' גופא מוכח דלמ"ד ברבים אין לו הפרה היינו אפי' לדבר מצוה דאלת"ה אכתי מאי נקלקלה לאחר כן ויאמר אילו הייתי יודע שיכול להתיר אפילו ברבים לצורך מצוה לא הייתי מגרשה אלא שהחכם היה מתיר לה דהא לדבר מצוה הוא כדי שלא יגרשנה בעלה שהרי משום שהיא נדרנית מגרשה ואין לך דבר מצוה יותר מזו כמבואר בפוסקים. ולפ"ז לא הוי צ"ל דלא קתני ע"ד רבים משום דלא פסיקא להו אלא משום דלא מיתני ליה כלל כיון דהאי מילתא גופא צורך מצוה היא וכמו זר נחשב לומר דהתוס' סברי דכה"ג לא מיקרי דבר מצוה ובש"ע הל' נדרים סי' רכ"ח כתוב דהביא לעשות שלום בין איש לאשתו מיקרי דבר מצוה וצריך עיון:

בא"ד אבל ברבים אי איתא כו' למ"ד אין לו הפרה ל"ש לדבר מצוה כו' עכ"ל. לכאורה כתבו דבריהם כהלכתא בלא טעמא דבכולהו סוגיא משמע דלענין התרת חכם לעולם ע"ד רבים חמיר טפי מברבים אלא דיש ליתן טעם דלדבר מצוה שאני דנהי דנדר ע"ד רבים מסתמא ניחא להו בהאי התרה כיון דלדבר מצוה הוא וכמו שפיר"ת לקמן משא"כ לענין ברבים לא שייך לחלק בין דבר מצוה לדבר הרשות. מיהו למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש טפי דלעולם אה"נ ע"ד רבים לא גרע מברבים אלא לכוונת התוספות היא כך דלמ"ד ברבים אין לו הפרה ויליף לה מקראי א"כ תו ליכא לחלק בין דבר מצוה לדבר הרשות וה"ה לעל דעת רבים וא"כ הו"ל למימר דבכה"ג יחזיר אע"כ דסברי ברבים יש לו הפרה מדאורייתא וא"כ ה"ה לעל דעת רבים אלא דלחומרא בעלמא היא בעל דעת רבים אי מדרבנן או משום דנדר על דעתם וצריך להתיר מדעתם ואם כן שפיר מפלגי בין דבר מצוה או משום דמסתמא רוצין בהתרה או משום דרבנן לא גזרו בדבר מצוה כנ"ל ודו"ק:

בד"ה ליחוש כו' וא"ת בין חכם בין בעל כו' הא אמרינן בנדרים כו' ויליף ממשה וצדקיהו כו' עכ"ל. כוונתם דמשמע להו כיון דילפינן מקראי וא"כ מסתמא אף בדיעבד אינו מופר וממילא נמי דה"ה לבעל כמ"ש לעיל דכל מה דילפינן מקראי אין לחלק בין חכם לבעל וא"כ מקשו שפיר דאף למאי דס"ד דא"צ לפרוט את הנדר וכ"ש בבעל דכ"ע מודו דא"צ לפרוט הנדר אכתי לא מצי להפר לה דנהי דאפשר שתעלים בפני החכם שהנדר היה בפני היתומים ויתירו לה אפ"ה לא יועיל לה ההתרה ומתרצים התוס' דבדיעבד מופר וא"כ למאי דס"ד דא"צ לפרט ודאי חיישינן שהחכם יתיר לה לכתחלה על ידי שתעלים בפניו שהנדר היה בפניו או שתעלים לגמרי ענין הנדר ויתיר לה ויועיל לה בדיעבד ומשו"ה הוצרך לומר צריך לפרט וכ"ש לא"ש כה"ג לענין הבעל כנ"ל ובתשובת מהרי"ק פי' בענין אחר והאריך שם ע"ש ודו"ק:

בא"ד וי"ל דבדיעבד אם היפר מופר תדע מלסמיך צדקיהו כו' עכ"ל. וקשה דאכתי היאך התירו לו הסנהדרין לכתחלה למאן דאמר צריך לפרט הנדר. והקדמונים כתבו דמיקרי קצת דבר מצוה או משום אימת מלכות וזה דוחק. ועוד דלשון התוספות אינו מדוקדק שכתבו מלסמיך צדקיהו כו' ועדיפא הוי ליה לאקשויי דאיזה צורך נשאל כלל על נדרו. והאמת נ"ל דלק"מ דהא מצינו שצדקיהו עבר על נדרו קודם שנשאל עליו דהא אישתבע לנ"נ דלא ליגלי דאכל ארנבת חיה ונמצא כשהלך להתיר נדרו למ"ד צריך לפרט הנדר הרי שהוצרך לגלות ועבר על נדרו וא"כ לפ"ז באמת מחמת כן הוצרך להתיר לו שלא יעבור למפרע כדמצינו בשבועה דמהני התרה אף לאחר שעבר דחכם עוקר הנדר מעיקרו וא"כ א"ש דכיון שכבר גילה להם ועבר התירו לו דבדיעבד דמי ובזה נמי מדוקדק הל' שכתבו מלסמיך צדקיהו פירוש שסמך עצמו לכתחלה על מה שיתירו לו תיכף אח"כ כנ"ל ודו"ק:

בד"ה צריך לפרט כו' וא"ת בפ' שום היתומים כו' וא"כ תיקשי כדפריך התם לעיל לימא רב הונא כתנאי כו' עד סוף הדיבור. ונראה דקושייתם בזה היינו לתירוץ השני שכתבו לעיל בד"ה אבל נשאת דר"ה לית ליה דאמימר ולא שני ליה בין ברבים לע"ד רבים משא"כ לתירוץ הראשון אין מקום לקושייתם דהא לא שמעינן לר"ה בהדיא דסבר צריך לפרט אלא סתמא דתלמודא משני הכי בשמעתין אליביה ומ"מ לא מצי אקשויי כתנאי דהא מצי ר"ה למימר א"צ לפרט והא דאמרינן במתניתין דמדירין אותה ונובה כתובתה היינו ע"ד רבים אבל ניסת אין מדירין משום דלגבי הבעל לא מהני ע"ד רבים כמ"ש לעיל בתירוץ הראשון אע"כ דכאן מקשו התוספות לתירוצם השני. מיהו אפשר לומר דאף לתירוץ הראשון קשיא להו היא גופא אמאי משני הכא אליבא דרב הונא צריך לפרט ומיתוקמי מילתא כתנאי לפי הסוגיא דערכין אליבא דר"ה ואדרבה הו"מ לשנויי הכא בהדיא דאיירי ע"ד רבים ובזה נתיישב היטב לשון התוספות שתירצו כאן ומיהו במסקנא לא קיימא התם הכי וכוונתם למ"ש דודאי למאי דס"ד מעיקרא בערכין דפליגי בנדר ברבים לא הוי קשיא ליה מההיא דצריך לפרט הנדר כתנאי דאפשר דר"ה גופא סבר א"צ לפרט ומוקי לסוגיא דשמעתין דהכא בעל דעת רבים והא דמסקי בשמעתין אליבא דר"ה צריך לפרט היינו למסקנא דערכין. אלא דלפ"ז קשה להיפוך לתירוצם השני שכתבו לעיל דר"ה לית ליה דאמימר מדקאמר ניסת אין מדירין וא"כ ע"כ ס"ל דצריך לפרט וקשה מאי ס"ל בערכין דאוקמי אליבא דר"ה דפליגי בנדר שהודר ברבים דא"כ אכתי הוי כתנאי לענין צריך לפרט הנדר ומה שתירצו התוספות דלא קיימא מסקנא הכי אכתי קשה סוגיא דערכין במאי דס"ד מעיקרא. אמנם אחר העיון ראיתי שתירצו שם התוספות בערכין תירוץ אחר על קושיא זו דאף למ"ד צריך לפרט היינו לענין ל' הנדר אבל א"צ לפרט הסיבה שבשבילה נדר וא"כ א"ש דבשמעתין לא חיישינן דאזלא לגבי חכם שהרי צריכה לפרט ל' הנדר קונם אם נהניתי מכתובתי ותו לא שרי לה משא"כ בערכין שפיר קאמר ר' יהושע אינו מועיל דאזיל לגבי חכם ושרי ליה של' הנדר לא היה אלא שלא יחזיר את אשתו ואחר שיפרט זה הל' יתיר לו וא"כ צ"ע למה לא כ"כ בשמעתין והניחו הדבר בקושיא. אמנם למאי דפרישית שלדבריהם כאן לתירוצם השני לעיל א"כ א"ש דע"כ ליתא להאי סברא אלא למ"ד צריך לפרט היינו הסיבה דאל"כ תיקשי להיפוך למסקנא דערכין דמסיק דפליגי בשאלה בהקדש ומייתי ברייתא ומשמע דאי לאו דיש שאלה בהקדש כ"ע מודו דידירנה הנאה וא"כ תקשה לר"ה מה מועיל האי דידירנה ע"ד רבים הא לר"ה מצי להפר וא"כ הוי מילתא דר"ה דלא כר"א ודלא כר"י אע"כ דלמסקנא לא חיישו כלל דלמא אזלא לגבי חכם משום דצריך לפרט הנדר והיינו לגמרי אף הסיבה אם כן לפי סברא זו מקשו שפיר למאי דס"ד מעיקרא וע"ז מתרצים שפיר ומיהו למסקנא לא קיימא הכי כנ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא דמדרינן לה ברבים. ופירש"י ברבים נודרת בפני עשרה וקשה דהא אליבא דר"נ משנינן הכא ושמעינן לר"נ דאמר לקמן בפירקין לענין נדר ברבים כמה רבים שלשה והכי קי"ל ונלע"ד דלרש"י לישנא דגמרא קשיתיה דמשני דמדרינן לה ברבים משמע דמעיקרא ס"ד דלא איירי בהכי ואי ס"ד דרבים היינו ג' א"כ איירי ברבים דהא מדירין אותה בב"ד ובפני היתומין כדאמרינן לעיל אדרה בב"ד וא"כ מסתמא לא פחות מג' ואף דשמעינן לר"נ דשנים שדנו מיקרי ב"ד אלא דמסתמא לא איירי בהכי דהא מיקרו ב"ד חצוף ועוד דבהדי היתומים שנודרת להם היו ג' לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש דקאמר הכא האי לישנא דמדרינן לה ברבים אליבא דמ"ל בעשרה. שוב מצאתי שגירסת התוספות לקמן גבי כמה רבים ר"נ בר"י אמר ג' ואם כן לאו היינו ר"נ סתם אף לשיטת רש"י ז"ל לעיל סתם ר"נ היינו ר"נ ב"י מ"מ ע"כ תרי ר"נ בר"י הוו כנ"ל:

שם תנן הנושא נשים כו' וכתבו התוספות ה"ה דמצי למיפרך ממתני' דהכא עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה דודאי לא שייך לאקשויי ממתניתין דהכא דהא ע"כ המקשה דלא סליק אדעתיה דאדר' ברבים היינו בא' משני פנים או משום דסתמא לישנא לא משמע הכי או משום דלא ניחא ליה לאוקמי סתם מתניתין כחד תנא ומכח האי סברא מקשה אהא דאמר ר"נ א"צ לפרט ולפ"ז לא מצי כלל לאקשויי ממתני' דהכא דהא אף אם יסבור ר"נ דצריך לפרט אפ"ה ע"כ מוקי לה דאדרה ברבים דאל"כ יפר לה הבעל למאי דס"ל דבניסת נמי איירי ועוד דלדידיה ודאי איירי ברבים כמו שכתבתי בסמוך דכיון דאדרה בב"ד של ג' מיקרי רבים אליבא דר"נ משא"כ במשנה דבכורות מקשה שפיר דלא ניחא ליה לאוקמי מסתמא דאיירי ברבים וכחד תנא ולכאורה היה נ"ל למה שלא כתבו התוס' כן היינו לפי שראיתי בל' התוס' בנדרים דגרסי ר"נ בר"י אמר א"צ לפרט ולאו היינו ר"נ דלעיל אלא דמל' התוספות בבכורות פרק אלו מומין כתבו להדיא דהיינו סתם ר"נ ע"ש וצ"ע:

דף לו.

גמרא דמדרינן ליה ע"ד רבים. וקשה טובא על מ"ש רמ"א בש"ע י"ד סי' רכ"ח דאף למאי דקי"ל ע"ד רבים אין לו הפרה אפ"ה אם עברו והתירו מופר בדיעבד וכ"כ מהרי"ק ז"ל בשם רבי אבינגור והב"י כתב שכ"כ הרשב"א ז"ל בשם ר"ת וא"כ לדבריהם מאי משנה הש"ס הכא דאיירי ע"ד רבים דאכתי ניחוש דילמא אזיל לגבי חכם ויעלים ממנו שהנדר היה ע"ד רבים דהא למאן דס"ל א"צ לפרט הנדר מוקי הש"ס הכא וא"כ יועיל לו ההפרה בדיעבד וראיתי שהש"ך שם כ' באמת לחות דיעה זו מההלכה כיון דסוגית הש"ס פרק השולח ופרק אלו מומין מוכח להיפך ועוד הקשה היאך אפשר לומר דר"ת כ"כ שהרי הרשב"א ז"ל גופא כתב בשם ר"ת דהא דמקשה וליחוש ולא משני דבעינן בפניו היינו משום דבדיעבד מיהא מופר וא"כ ע"כ דכל הסוגיא איירי דאפילו בדיעבד אינו מופר ע"ש בלשון הש"ך באריכות ולענ"ד משום הא לא איריא והיינו למאי דפרישית לעיל בלשון התוספות בד"ה וליחוש דהתם ודאי מקשה הש"ס שפיר וליחוש דכיון דבדיעבד מופר יש לחוש שתעלים לפני החכם שהנדר היה בפניו אבל לבתר דשני צריך לפרט הנדר מצינן למימר שפיר דאפי' היכא דבדיעבד מופר אפ"ה לא חיישינן דילמא אזלא לגבי חכם דהא לא יפר לה לכתחילה וא"כ ה"ה לענין ברבים וע"ד רבים איכא למימר הכי משא"כ מההוא דהכא דאליבא דמ"ד א"צ לפרט קאי ודאי קשה. מיהו למאי דפרישית לעיל דלמאי דכתבו התוספות דר"ה לית ליה דאמימר א"כ מוכח ממסקנא דערכין דהא דקאמר ר"א גבי המקדיש נכסיו וידירנה הנאה ור"י נמי מודה ליה אי לאו משום דיש שאלה בהקדש ומלא חיישי דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה דהא לר"ה אפילו ע"ד רבים יש לו הפרה אלא ע"כ משום דצריך לפרט והיינו אפילו הסיבה שבשבילה נדר כמ"ש בד"ה צריך לפרט וא"כ לפ"ז מצינן למימר דהא דקאמר ר"נ א"צ לפרט היינו הסיבה אבל לשון הנדר ודאי צריך אפ"ה מקשי הש"ס שפיר מההיא דנודר ועובר דלשון הנדר אינו אלא שיגרש את אשתו וא"כ יתיר לו החכם ואפשר נמי דמשו"ה נמי לא מקשה ממתניתין דהכא אבל בהא דמשני הש"ס דמדרינן ליה ע"ד רבים נהי דבדיעבד מופר אפ"ה לא חיישינן דילמא אזיל לגבי חכם דהא מודה ר"נ דצריך לפרט לשון הנדר והיינו שיאמר שנדר ע"ד רבים וממילא לא יתיר לו החכם כנ"ל נכון. ועוד יש ליישב בלא"ה דע"כ מאן דס"ל דבדיעבד מופר משמע להו הכי מדמפלגינן בין דבר מצוה לדבר הרשות ואי ס"ל דמדאורייתא הוא ואף בדיעבד אינו מופר אין לחלק בין מצוה לרשות והטעם שכתב ר"ת

בסמוך לא משמע להו אלא לענין לכתחילה א"א למילתא דרבנן בעלמא הוא שהחמירו חכמים וכמו שאפרש בלשון התוספות וא"כ עיקר טעמם בזה כיון לע"כ ע"ל רבים חומרא דרבנן בעלמא הוא למאי דקי"ל ברבים יש לו הפרה משו"ה לא מחמרינן בליעבד ואע"ג דלמ"ד צריך לפרט הנדר נמי מדרבנן בעלמא היא גזירה משום מילתא לאיסורא אפי' הכי מוכח בשמעתין כשלא פרט אפילו בליעבד אינו מופר היינו משום דלא סגי בלא"ה דאי אמרת בליעבד מופר לא הועילו חכמים כלום בתקנתן דבמילתא לאיסורא לא יפרט ויועיל בליעבד משו"ה החמירו אף בליעבד נמצא דלפ"ז ה"נ מאן דפוסק דע"ל רבים בליעבד מופר ע"כ היינו לדידן דקי"ל צריך לפרט הנדר ואם כן מהני חומר דע"ל רבים לענין שלכתחלה לא יתיר לו החכם משא"כ אליבא דר"נ דאמר א"צ לפרט ע"כ דע"ל רבים אפילו בליעבד אינו מופר מה"ט גופא דאי אמרת בליעבד מופר מה הועילו בתקנתן שיעלים מה שאמר ע"ל רבים ויועיל לו בליעבד אע"כ דאינו מועיל כנ"ל ליישב שיטת הפוסקים ודו"ק:

תוספות בד"ה אמר אמימר כו' ואיכא למימר דאדר"נ נמי קאי כו' עכ"ל. מהרש"א ז"ל נדחק בזה ולענ"ל יש לפרש כפשוטו דנהי דסוגיא דשמעתין דמוקי ע"ל רבים אדר"נ קאי היינו אמאי דקאמר א"צ לפרט אבל במאי דקאמר בשמעתין אפילו ניסת מדירין אותה אפשר דאכתי קאי בשינויא דלעיל דמדרינן לה ברבים משום דלא מצי לאוקמי ע"ל רבים כסברת התוס' דלעיל דע"ל רבים לא שייך גבי הפרת הבעל משו"ה כתבו התוספות כאן דאיכא למימר דאדר"נ נמי קאי פי' דההיא דניסת מדירין נמי איכא לאוקמי בע"ל רבים והיינו כתירוץ השני שכתבו לעיל דר"ה פליג אדאמימר אבל למאן דאית ליה דאמימר דע"ל רבים אין לו הפרה לא שני ליה בין חכם לבעל כן נ"ל ברור בכוונתם ודו"ק:

בד"ה אבל לדבר מצוה אומר ר"ת משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה כו' עכ"ל. ויש לדקדק לפמ"ש הפוסקים דלדבר רשות אפילו אם רוב הרבים שנדר על דעתם מסכימים להתיר אפ"ה לא מהני וא"כ לא שייכא סברת ר"ת ומה חילוק בין מצוה לרשות ואפשר כמ"ש לעיל משום דחומרא דע"ל רבים אינו אלא מדרבנן ובמקום מצוה לא גזרו וכשיטת הפוסקים שכתבתי לעיל דמה"ט לרשות נמי בליעבד מופר ולפמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו יש סברא אחרת לחלק בין דבר מצוה לרשות הובא בב"י סי' רכ"ט ובש"ך בשם הרמב"ן ז"ל ע"ש:

גמרא מפני תיקון העולם לאורייתא היא דכתיב וכתוב בספר וחתום. הא לפשיטא להו דאיירי בחתימת העדים ולא מוקי לקרא בחתום בחתימת ידו שדי מכורה לך והא דכתיב והעד עדים היינו עדות בע"פ או עידי קיום ואתא ר"ג ותיקן חתימת עדים אלא דבפרק ג"פ דריש בהדיא מהאי קרא לחתימת עדים לענין פשוט ומקושר והקדמונים הקשו מסוגיא דשמעתין על שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בהל' עדות דעדות שבשטר אינו מן התורה דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם אלא תקנת חכמים היא מפני נעילת דלת ואם כן קשיא סוגיא דשמעתין דקאמר בהדיא דאורייתא היא ולכאורה היה נראה דודאי לפי סברת המקשה דעידי חתימה עיקר כר"מ משמע ליה פשטא דקרא בע"ח לחוד אבל למסקנת התרצן כר"א דעידי מסירה כרתי אפשר דהא דמצריך קרא חתימת עדים משום עצה טובה היינו בהדי עידי מסירה וכסברת הרא"ש ז"ל וסייעתו לענין גיטין ותיקן ר"ג בגיטין נמי שיהיו עדים חותמין בהדי ע"מ ונ"מ לענין שאינה צריכה להביא ע"מ לפני הב"ד וכמ"ש הרא"ש ז"ל באריכות בפרק המגרש אלא דלשיטת הרמב"ם ז"ל א"א לומר כן שכתב בהלכות גיטין דהלכה לבע"ח לחוד נמי כשר וא"כ תקשה מדידיה אדידיה היאך מכשיר בע"ח לחוד הא הו"ל מפי כתבם ואפשר לומר דסובר הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא ודאי לא סגי בע"ח אלא בהדי ע"מ אלא דמתקנת ר"ג מכשיר בע"ח לחוד בין בגיטין בין בשטרות ואע"ג דמדאורייתא לא הוי גיטא תיקן ר"ג דליהוי גיטא משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדאמרינן לעיל בפירקין וכן מצאתי שכתב הבית שמואל סי' ק"מ בשיטת הרמב"ם ז"ל ע"ש. ולענ"ד בלא"ה סברא זו מוכרחת אף להסוברים דבכה"ג לא מיפסל משום מפי כתבם אפ"ה לא מהני מדאורייתא דהא עדות שבשטר הוי עדות שאי אתה יכול להזימה דמצי למימר איחרנוהו וכתבנוהו אם לא היכא שכתבו בפירוש בזמנו כתבנוהו ואנו לא נהיגין לכתוב כן לא בשטרות ולא בגיטין וא"כ ע"כ הא דמכשרינן בע"ח לחוד כשיטת הרי"ף ז"ל וסייעתו אף בגיטין לא הוי אלא מדרבנן אלא דמ"מ נ"ל דוחק דכל כי הא מילתא לא הוי שתיק הש"ס לפרושי לכך נלע"ד דודאי ע"ח בגיטין מהני אף מדאורייתא דהא דלא הוי עדות מפי כתבם להרמב"ם ז"ל ובעדות שאי אתה יכול להזימה כ"ע מודו דלא הוי עדות ע"כ לאו משום דמשקרי דבהדיא אמרינן בריש מכילתין ובדוכתי טובא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי אלא הא דלא הוי עדות היינו מגזירת הכתוב וא"כ אף אנו נאמר דדוקא היכא דבעינן עדות גמור' כגון בעידי נפשות ודיני קנסות וכן בשטרות לענין משועבדים ובכל דוכתי דלא מהני הודאת פיו וכתב ידו דהתם בעינן עדות גמור' מדאורייתא בכה"ג פוסל הרמב"ם ז"ל מפי כתבם מדאורייתא משא"כ היכא דמהני הודאת פיו וכתב ידו לא גריעי ע"ח מכתב ידו וכיון דבגט כשר כתב ידו ה"ה ע"ח וכן קרא דוכתוב בספר וחתום מפ' הרמב"ם ז"ל לענין שטרי ראיה ובזה נתיישבו כמה סוגיות כמ"ש לעיל כמה פעמים דגט לא מיקרי עדות גמור שנוסח הגט הוא סיפור לשון הבעל ולא מהני חתימת עדים אלא שיהא מוכח מתוכו שנכתב בציווי הבעל כל זה נלע"ד ברור ונכון ודוק היטב:

רש"י בד"ה מוסרני לכם את שטרותי שאתם תהיו נוגשים כו' עכ"ל. ונראה לכאורה מלשונו דפרוזבול לא שייך אלא במלוה בשטר וכן נראה מלשונו מ"ש ע"ב בד"ה אימא ביה מילתא דסתם מלוין יהיו כמוסרי שטרותיהן לב"ד ואם כן משמע דהיינו בשטר דוקא ולא במע"פ ואפשר דלענין מלוה ע"פ לא חייש לעשות תקנה דבשביל כך לא ימנעו מלהלוות כיון דאפשר להלוות בשטר וכדמצינו לענין משועבדים דמע"פ אינו גובה ממשעבדי ולא חיישינן לנעילת דלת דאיהו דאפסיד אנפשיה אבל הר"ן ז"ל כתב להדיא בשמעתין דפרוזבול שייך נמי במע"פ וכן הוא בש"ע ח"מ סי' ס"ז סעיף י"ט) ועיין מה שאכתוב בסמוך בלשון התוספות:

תוספות בד"ה מי איכא כו' השתא לא בעי רבא לשנויי כו' ואע"ג דדרשינן בספרי כו' מ"מ לא היה לו לעשות תקנה כו' עכ"ל. ונראה מפירושם לפרוזבול ומוסר שטרותיו לב"ד חדא מילתא היא ומשמע להו עכשיו דהוי מדאורייתא ויש לתמוה דא"כ מאי ס"ל לקמן דהא דקאמר האי פרוזבולא עולבנא דדייני היא היינו לשון חוצפא וכן הא דאמרינן לקמן לא כתבינן פרוזבול אלא או ב"ד דסורא כרבי אמי ורבי אסי דאלימי לאפקועי ממונא ומאי הפקעת ממון שייך בזה כיון דמדאורייתא היא ומלבד זה לשון התוספות עצמו אינו מדוקדק כיון דמשמע להו דפרוזבול מדאורייתא א"כ פשיטא דלא מצי רבא לשנויי הפקר ב"ד ואת"ל דלא שייך כלל לשון הפקר ב"ד כיון דמדאורייתא הוא ואיפכא הו"ל לפרש אהא דמדייק בגמרא מי איכא מידי דהוי להו למימר אע"ג דמדאורייתא הוא כדאיתא בספרי אפ"ה מקשה דלא היה לו ללמד לעשות תקנה כו' והיינו דלא משני רבא אהך קושיא דהפקר ב"ד היה הפקר ולכאורה היה נלע"ד בכוונת התוספות דהאי מוסר שטרותיו לבית דין מילתא אחריתי היא ופרוזבול מילתא אחריתי היא למאן דטריחא ליה מילתא למסור שטרותיו ממש לבית דין תיקן פרוזבול ונהי דמוסר שטרותיו מדאורייתא אפילו הכי פרוזבול מדרבנן אלא לפי מה דפירשו התוספות דהא דלא משני רבא אהך קושיא הפקר ב"ד משום דקשיא ליה דלא היה ליה להלל לעקור שביעית הדר קשיא להו לתוס' דאין זה עקירה כיון דחזינן דמדאורייתא נמי עביד תקנתא למלוה למסור שטרותיו וע"ז מסקו שפיר דמ"מ לא היה לו לעשות תקנה ללמד כו' כך היה נ"ל לפום ריהטא אלא דממה שכתבו בקונטרס פי' דרבא נמי קאי לשנויי פירכא דהכא למוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר ב"ד כו' אלמא דמוסר שטרותיו משמע להו דהיינו פרוזבול ואפ"ה הוי משמע להו מעיקרא מדאורייתא הוא ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן לקמן פרוזבול עולבנא דדייני הוא וקס"ד דלישנא דחוצפא היינו משום דאיכא זילותא לדבי דינא שיהיו הם הנוגשים ועוד דמיחזי כאילו הם עוקרין מצות שביעית וכן הא דאמרינן כגון ב"ד דרבי אמי ורבי אסי דאלימי לאפקועי ממונא היינו דמדין תורה בעינן דוקא ב"ד חשוב דאז מיחשב כגבוי ועומד מה שא"כ בב"ד שאינו חשוב והאי אלימי לאפקועי ממונא לאו הפקעת ממון ממש קאמר אלא לענין שהוא כגבוי ועומד ובלא"ה צריך לפרש כן לקמן כמו שאבאר ועכ"ז נ"ל דוחק ועדיין צ"ע. אח"ז ראיתי ריש פ"ק דמכות שכתב רש"י ז"ל להדיא דפרוזבול היינו מוסר שטרותיו לב"ד והתוס' כתבו שם דתרי מילי נינהו ולפ"ז יש ליישב לשון התוספות שלפנינו כדפרישית מעיקרא ובסוף כתבו לפי שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בד"ה בזמן שאתה משמט כו' ואומר ר"ת דבבית שני נהג יובל כו' ושפחה חרופה כו' וע"ע אינו נוהג כו' עכ"ל. עיין בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב ליישב קושייתם בזה בשם הרמב"ן ז"ל אלא דמ"ש הרשב"א ז"ל משמיה דנפשיה דמעיקרא נק"מ דמאן דס"ל דשפחה חרופה היינו חצי שפחה כו' המאורסת לע"ע לאו דוקא לע"ע אלא אפילו לישראל כדמשמע בהדיא מלשון הגמרא דלקמן דף מ"ג ומלשון רש"י ז"ל שם דהא דנקט ע"ע אורחא דמילתא קתני דשפחה מותרת לו עד כאן לשון הרשב"א ז"ל עיין שם. ולענ"ד נראה דאפ"ה מדייק ר"ת שפיר דנהי דאפילו לישראל מקודשת היינו בליעבד לענין שהקידושין תופסין אבל לכתחלה ודאי איכא איסורא משום צד שפחה שבה וכ"ש דלא שייך לומר שכולם קדשו שפחות חרופות דלא שכיחא כלל דקדש אשה האסורה לו ומדקתני שכולם שפחות חרופות בעלו משמע דהוי דבר השכיח וע"כ לא משכחת אלא בע"ע דמותרת לו וק"ל:

בא"ד ועוד דהא נהג בתי ע"ח כו' בראשונה היה נטמן התקינו כו' עכ"ל. משמע דלא משמע להו כלל לומר דיובל נמי הוי נוהג מדרבנן דבשלמא לעיל לענין ע"ע קשיא להו שפיר היכי מייתי חולין לעזרה כיון דמן התורה לא נהג ע"ע משא"כ כאן לענין בע"ח מוכח דמשמע להו דלא נהג יובל ובע"ח אפילו מדרבנן וע"ע מהיכא פשיטא להו. מיהו לענין יובל משמע כן מסוגית הש"ס דערכין דקאמר מנו יובלות לקדש שמיטין ולשיטת רש"י ז"ל בשמעתין שמיטין היינו מדרבנן וא"כ מוכח ר"ת שפיר דלפ"ז ע"כ לא מנו יובל אפילו מדרבנן אלא משום שמיטין והטעם כמ"ש התוספות לקמן דאין רוב הציבור יכולין לאסור ב' שנים בעבודת קרקע משא"כ לענין בע"ח קשיא לי טובא דהא בהדיא דערכין דאמרינן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות מסיק בהדיא וקדשו בע"ח וא"כ לרש"י ז"ל היינו מדרבנן מיהא נהוג דומיא דשמיטין ואפשר דר"ת סובר דלא שייך לומר דבע"ח נוהג מדרבנן מדאמרינן במגילה דבע"ח דבית גמור הוא אלא שהתורה התירה וא"כ לא הוו מתקני מילתא דאית בה איסור ריבית מדאורייתא ואם יתקנו לנכות לו דמי השכירות שדר בו אין זה זכר לדינא דאורייתא אע"כ כדפשיטא ליה לר"ת דבע"ח נהוג מדאורייתא ונהי דלפ"ז הוי מצי להקשות בפשיטות מהא דאמרינן בערכין יקדשו בע"ח אלא דניחא ליה להקשות מההיא דבראשונה היה נטמן דמתני' היא ועי"ל דההיא דקדשו ע"ח לאו לענין מכירת בתים איירי אלא לענין שילוח מצורעים אלא דאכתי קשיא לי דא"כ למאי דבעי למימר מעיקרא בערכין דמנו יובלות לקדש שמיטין ומשמע לשיטת ר"ת דמעיקרא הוי ס"ל דלא נהוג יובל כלל וא"כ ע"כ בע"ח נמי לא נהוג כלל ואמאי לא קשיא ליה מההיא דבראשונה היה נטמן אף לשיטתו דנהי דלר"ת למסקנא א"ש מ"מ תיקשי ליה למאי דקאמר הש"ס מעיקרא אע"כ משמע דתלמודא דנהוג בע"ח מדרבנן ויש ליישב ועיין בסמוך:

דף לו:

בא"ד ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא מני לכל י"ב שבטים עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת ר"ת דודאי עיקר סברת הש"ס שם בגמרא דכיון דבימי עזרא לא סלקו אלא מיעוט השבטים כדאמר הש"ס בהדיא בימי עזרא דכתיב בהו כל הקהל כא' ארבעת ריבוא א"כ פשיטא להו דלא הוי אלא מיעוט השבטים ולא מיקרי כה"ג כבואכם אלא דמהאי סברא גופא ודאי לאו קושיא אלימתא היא דנהי דבימי עזרא ממש לא סליקו אפשר שאח"כ עלו רוב השבטים אלא דאפ"ה מקשה הש"ס שם שפיר דמאי דס"ל די' שבטים נשארו לגמרי במקומן וא"כ לפ"ז לא עלו כלל כל ימי בית שני ואפילו לעתיד מינו פלוגתא בפרק חלק אם עתידין לחזור משא"כ למסקנת הש"ס דירמיה החזירן וא"כ גלו ג"כ לבבל ואפשר שלאחר ימי עזרא עלו ג"כ והיה שם רוב מכל הי"ב שבטים ונהוג שפיר יובל מדאורייתא ומ"ש לעיל ואף ע"פ שלא עלו כולם היינו משום דמילתא דפשיטא דכל ימי בית שני נשארו יהודים רבים בבבל אלא דאכתי לא איכפת לן כיון שעלו רובן ורובן ככולם כנ"ל נכון ליישב שיטת ר"ת אע"ג דקצת לא משמע כן מלשונו במס' ערכין ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי לעיל בסמוך דאפשר דהא דקאמרינן נמי בערכין מעיקרא מנו יובלות לקדש שמיטין היינו בימי עזרא ממש אבל בזה הוה ידע המסקנא דלאח"כ עלו רוב השבטים ונהגו יובלות ובע"ח כדמוכח מההיא דבראשונה היה נטמן וכן ההיא דמסיק וקדשו ע"ח בימי עזרא היינו לענין שילוח המצורעים ואח"כ כשעלו כולם קדשו לענין מוכר בית כנ"ל ודוק ועדיין צ"ע:

רש"י בד"ה רבא אמר לעולם בין לרבנן כו' ותיקן הלל דלא לשמט כו' עכ"ל. נראה דבעי לשנויי נמי קושיא קמייתא כמ"ש התוספות לעיל בשמו ולכאורה יש לדקדק למאי מהני הפקר ב"ד לענין איסור שביעית דאטו מי עדיף הפקר ב"ד מאילו נתן לו הלוה מדעתו דאסור לקבל ממנו כדאיתא לקמן להדיא דצריך לומר לו משמט אני ואם אמר לו אף עפ"כ יקבל ממנו ונראה דודאי עדיף הפקר ב"ד שעשו כאילו אינו נותנו לו בפרעון חוב אלא בתורת הפקר ועוד י"ל דההיא דמחזיר חוב היינו דוקא כשמחזיר לו בסוף שביעית משא"כ ע"י פרוזבול שמצד הפקר ב"ד הו"ל כגבוי ועומד משעת כתיבת הפרוזבול וק"ל:

בד"ה לבטולי להוסיף ב"ד אי אכשור דרי שלא יהו מונעין כו' עכ"ל. ונראה לכאורה דלפ"ז מוכח דאי לדרי עלמא נמי תיקן אף ע"ג דאכשור דרי נמי אין ב"ד אחר יכול לבטל אע"ג דאיהו לא תיקן לדרי עלמא אלא לכשיהיו נמנעין מלהלוות כדמשמע להדיא דהתקנה לא היה אלא בשביל כך וזה כשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' ממרים דאפילו היכא שבטל טעם התקנה נמי אין הב"ד יכול לבטל אא"כ גדול בחכמה ובמנין וקצת משמע כן מההיא דמסכת מעשר שני דכרם רבעי מהלך יום לכל צד כו' ואמרינן שם תנאי היה בדבר שכשיבנה בה"מ וירצו הב"ד לבטל יכולין ועיין שם בתי"ט באריכות וכבר העירותי בזה בפ"ק דביצה אבל הראב"ד ז"ל כתב להדיא דהיכא דבטל טעם התקנה יכולין לבטל ומייתי מפ"ק דביצה דתיקן ר' יוחנן ב"ז לקבל עדות החודש כל היום כו' ולפי שיטתו צ"ל דהא דאמרי' הכא לענין פרוזבול לבטולי איירי אפילו אי לא אכשור דרי אלא משום דעולבנא דדייני הוא כדאמרינן בסמוך. מיהו יש ליישב פרש"י אף כשיטת הראב"ד ז"ל דמ"ש הראב"ד ז"ל שאם נתבטל הטעם יכולין לבטל היינו היכא

שנתבטל לגמרי מה שא"כ הכא שבקל יש לחוש שיחזור הדבר לקלקולו אין לבטל אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין וק"ל:

בא"ד לבטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט עכ"ל. נראה שהוכרח לפרש כן דל"ל לבטולי היינו לעשות תקנה שלא לכתוב פרוזבול דכה"ג אפילו לדרי עלמא תיקן נמי אפילו ב"ד קטן יכולין לבטל דלא מיעקרא תקנת הלל בהכי דאיהו גופא לא תיקן שיהיה החיוב לכתוב פרוזבול אלא שלמד את העם לכתוב פרוזבול דאי עביד מהני וא"כ אם עושין תקנה שלא לכתוב אין בזה עקירת תקנה ראשונה והא דקפסיק נמי משמואל דאמר אי אייסר חילי אבטליה היינו דע"כ נמי משמע כה"ג דאפילו כתב לישמט דל"ל דאבטליה היינו שלא לכתוב דא"כ מאי אי אייסר חילי דקאמר אפילו ב"ד קטן יכול לעשות תקנה כזאת ועוד נראה דלא שייך כלל לפרש דאבטליה היינו שלא לכתוב פרוזבול דהמלוה לא ישמע לו כיון שאין שום סברא לומר שיש איסור בכתיבת פרוזבול ול"ל דעיקר התקנה היה לגבי הב"ד שלא יזדקקו לכתיבת הפרוזבול הא ליתא שאפילו שלא בפניהם יכול לכתוב פרוזבול כמ"ש הפוסקים בשם הירושלמי שאפילו אם הוא ברומי והב"ד בירושלים יכול לכתוב מוסרני לכם הדיינים שבמקום פלוני אלא ע"כ דעיקר ביטול התקנה היה שאפילו אם כתב משמט כפרש"י ז"ל ודו"ק ועיין בסמוך:

גמרא אלא אי אמרת לדרי עלמא הא אין ב"ד יכול לבטל כו' ויש לדקדק מאי מייתי מהא דאין בית דין יכול לבטל דהתם איירי לענין לבטל האיסור ולהתיר כגון שמונה עשר דבר וכיוצא דכולהו מילתא לאיסורא נינהו משא"כ הכא לענין פרוזבול אדרבא אם יבטלו תקנת הפרוזבול אין כאן מילתא לאיסורא אלא להחזיר הדבר לדין תורה כיון דאכשור דרי וא"כ אמאי פשיטא לתלמודא דבכה"ג נמי אין יכולין לבטל אא"כ גדול בחכמה ובמנין ומה טעם יש בדבר ועוד במילי דממונא מצינו בדוכתי טובא שתקנו חכמים להפקיע מדין תורה כגון לענין מעות קונה וירושת הבעל והרבה כיוצא באלו ואטו מי עדיף תקנת הלל מדין תורה ואפילו בדורות האחרונים מצינו דתקנו רבנן בתראי דמטלטלי ליתמי משתעבדי וכן לענין תקנת חכמים מצינו בדוכתי טובא שהאחרונים עשו תקנות בדיני ממון ודיני כתובה ודיני מורדת אע"ג שאין גדולים בחכמה ובמנין אע"כ דלא שייך האי מילתא אלא במילתא דאיסורא לכך נראה דפרוזבול נמי מילתא דאיסורא היא כיון שתחלת התקנה היה שלא ימנעו מלהלוות ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכיון דלמיגדר מילתא היא א"ש דפשיטא לתלמודא דאין יכול לבטל אא"כ גדול כו' אבל הכ"מ בפ"ב מהלכות ממרים כתב להדיא דפרוזבול לאו משום מיגדר מילתא נתקן דאי למגדר מילתא אפילו ב"ד גדול נמי אין יכולין לבטל וכמו שהאריך בזה להוכיח משיטת הרמב"ם ז"ל וא"כ הסוגיא דהכא צ"ע:

תוספות בד"ה אא"כ גדול הימנו וא"ת היכי דמי אי לפשט כו' אפי' גדול הימנו כו' עכ"ל. ולפמ"ש בסמוך היה באפשר לייסב קושייתם דהא דאפילו גדול אין יכול לבטל היינו להתיר האיסור כדאמרינן בעלמא לאסור משום אל תטוש תורת אמך וכגון כל הני דשמנה עשר דבר דמילתא לאיסורא נינהו משא"כ ההיא דאין יכול לבטל אא"כ גדול הימנו בשאר תקנות דלאו מילתא לאיסורא נינהו כגון פרוזבול ובהכי הוי א"ש נמי הא דמקשי הש"ס בפשיטות אפרוזבול ואף לפמ"ש בסמוך דפרוזבול נמי למיגדר מילתא היא אפ"ה לא דמי להנך דמילתא לאיסורא נינהו ואית בהו נמי משום מיגדר מילתא והוי א"ש נמי ההיא דריש מגילה אלא שהתוספות לא כתבו כן וצ"ע:

רש"י בד"ה אלא בי דינא דסורא רב וב"ד דנהרדעא שמואל דכי אמר שמואל להך מילתא וכי איתשל כו' הוי ב"ד דרבי אמי ורב אסי והיינו דמשני כו' עכ"ל. והל' תמוה ולא ידעתי מה בעי לאלמינו בכ"ז ונראה דקשיא ליה מה שהוסיף התרץ בדבריו ב"ד דרבי אמי ורבי אסי דלא איירי בהו בשמעתין לכך משמע ליה דהא דמקשה הש"ס מעיקרא אי ס"ל לדרי עלמא אפילו בשאר בי דינא נמי לאו מבי דינא דעלמא איירי דפשיטא דבעינן ב"ד חשוב במילי דאפקועי ממונא וכדאמרינן נמי לענין אסמכתא דבעינן ב"ד חשוב אלא עיקר כוונת המקשה דקשיא ליה אהא דמשמע ליה מילתא דשמואל דאפי' בב"ד דרבי אמי ורבי אסי נמי לא כתבינן אע"ג דאלימי לאפקועי ממונא אע"כ רוצה לדייק לדרי' הוא דתיקן וא"כ צריך תקנה חדשה ומש"ה קאמר שמואל דאפי' בב"ד דרבי אמי ורבי אסי לא כתבינן אלא דוקא בבי דינא דידיה ודרב שהיו גדולים בחכמה ובמנין וראשי ישיבות ויכולין לתקן תקנות חדשות וע"ז משני הש"ס לעולם לדרי עלמא תיקן ושמואל גופא לא בא למעט ב"ד דרבי אמי ורבי אמי אלא הא דקאמר לא כתבינן היינו למעוטי ב"ד דעלמא כך נלע"ד לייסב בדוחק ועדיין צ"ע:

דף לז.

תוספות בד"ה אלא על הקרקע משום דמילתא דשכיחא היא עכ"ל. מכאן נראה מבורר דלהתוס' נמי עיקר הדין פרוזבול אינו מדאורייתא ועמ"ש לעיל בד"ה מי איכא מידי:

רש"י בד"ה שאני משכון דמטלטלי דקני ליה למלוה ואם אבד חייב באחריותו כו' עכ"ל. נראה מפירושו דבחיוב באחריותו תליא מילתא דשביעית משמטתו וא"כ ע"כ צ"ל לפרש"י שייך מילתא דר' יצחק לגמרי אפילו במשכון בשעת הלואתו והיינו כשיטת הרמב"ן ז"ל דהא דאמרינן בפרק האומנין ובפרק שבועת הדיינים ותיסברא אימר דאמר רבי יצחק שלא בשעת הלואתו היינו דרך דחיה בעלמא ודלא כשיטת התוספות כאן אלא דאכתי קשה לי היאך אפשר לפרש כן בשיטת רש"י ז"ל דהא לשיטתו הא דאמר רבי יצחק ב"ח קונה משכון היינו אפילו לענין חיוב אונסין כמו שפירש להדיא בפרק האומנין וא"כ לפמ"ש כאן דהא דר' יצחק איירי נמי בשעת הלואתו היינו ג"כ אפילו באונסין וזה א"א דהא בפרק האומנין במשנה ובברייתא פליגי תנאי להדיא במלוה על המשכון אי הוי ש"ח או ש"ש אבל באונסין ליכא מ"ד. והנלע"ד בישוב שיטת רש"י ז"ל שסובר דודאי מסברא אין לחלק בין משכנו בשעת הלואתו או שלא בשעת הלואתו וכיון דיליף רבי יצחק מקרא דב"ח קונה משכון ממילא דאפילו בשעת הלואתו אלא הא דמקשה הש"ס בפ' האומנין ובפרק שבועת הדיינים ותסברא אימר דאמר ר"י שלא בשעת הלואתו היינו משום דלהאי אוקימתא דמוקי הש"ס פלוגתייהו דתנאי אי מלוה על המשכון הוי ש"ח או ש"ש דפליגי בדרבי יצחק א"כ מקשי שפיר ותסברא דע"כ רבי יצחק לא מיירי אלא שלא בשעת הלואתו והיינו כשיטתו של רש"י ז"ל דלרבי יצחק חייב אפי' באונסין ואי ס"ל דבשעת הלואתו נמי אמר הדרא קושיא לדוכתא מ"ט למ"ד מלוה על המשכון ש"ש ות"ל דחייב אפילו באונסין אע"כ דשני ליה לר"י בין שעת הלואתו לשלא בשעת הלואתו וא"כ לפ"ז אפילו ש"ש נמי לא הוי אבל למסקנא דפרק האומנין ופרק שבועת הדיינין דמוקי הש"ס פלוגתא דתנאי במלוה שצריך למשכון פליגי אי שייכי פרוטה דרב יוסף ואם כן לפ"ז משמע דבכה"ג לא שייך כלל מילתא דרבי יצחק דכיון שמלוה צריך להיות פוחת דמי הלוואה יהולך א"כ לא שייך לומר דקני ליה דלא הוי אלא כשוכר וגריע משוכר וכמ"ש הש"ך בשם הריטב"א ז"ל סי' ע"ג ולפ"ז הדרינן למילתא קמייתא לסברא החיצונה דלעולם שייכא מילתא דרבי יצחק אפילו בשעת הלואה ואילי ואילי חייב באונסין והיינו כסוגית הש"ס דהכא וכסוגיא דפסחים ובלא"ה ע"כ צ"ל דבמלוה צריך למשכון לא שייך מילתא דר"י דאלת"ה היאך כתב הרמב"ן ז"ל דהאי ותסברא היינו לחיה בעלמא דא"כ תקשי מיהא למסקנא דפרק האומנין ופרק שבועת הדיינין דפליגי במלוה צריך למשכון ופליגי אי שייכא פרוטה דרב יוסף ות"ל דאפילו לא שייכא פרוטה דר"י אפ"ה הוי ש"ש משום דקניא ליה מדר"י דהא להרמב"ן ז"ל למסקנא איירי ר"י אפי' בשעת הלואתו אע"כ דבמלוה צריך למשכון לא שייכא מילתא דר"י וא"כ כ"ש דא"ש טפי לשיטת רש"י ז"ל וכמ"ש והתמיה על הש"ך שהאריך בשיטת רש"י ז"ל בסימן ע"ג ולא הרגיש ועיין בלשון רש"י ז"ל בשמעתין ומלבד זה יש לי לדקדק על מה שכתב הוא ז"ל בשיטת רש"י ז"ל ואין כאן מקומו ודו"ק ועיין בסמוך ואכתי יש לי לדקדק לשיטת רש"י ז"ל והרמב"ן א"כ למאי דס"ל מעיקרא בפרק האומנין דר"י לא קאמר אלא שלא בשעת הלואתו א"כ תיקשי ליה מתני' דהכא מ"ט למלוה על המשכון אינו משמט ואפשר דלמאי דס"ל מעיקרא הוי סבר דמלוה על המשכון אינו משמט היינו משום דתפיס ליה ולא הוי קשיא ליה מהלוהו ודר בחצירו דאפשר דהתם נמי אינו משמט מה"ט דתפיס ליה והא דקאמרינן בפרק איזהו נשך דאפילו משכנתא באתרי דמסלקי משמט היינו לפי המסקנא דטעמא דמלוה על המשכון היינו משום דר"י דאפילו בשעת הלואה אמר משא"כ למאי דס"ל מעיקרא דר"י בשעת הלואה לא קאמר א"כ ע"כ טעמא דמלוה על המשכון משום דתפיס וה"ה להלוהו ודר בחצירו ובלא"ה נראה דההיא במשכנתא באתרא דמסלקי משמט לאו הלכה פסוקה דלמ"ד שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט נראה דכ"ש משכנתא:

תוספות בד"ה שאני משכון כו' וי"ל דמסתבר ליה לתלמודא מאחר דקני ליה מדר' יצחק שלא בשעת הלואתו אלים נמי שעבודיה בשעת הלואה דלא משמט כו' עכ"ל. ולכאורה אין אלו אלא דברי נביאות כהלכתא בלא טעמא דמאן פליג לן כיון דשעת הלואתו לא שייכא בדר"י א"כ מנ"ל דקונה בשום ענין אפילו לענין שמיטה וחמץ בפסח. ונלע"ד דודאי הא בהא תליא כיון דחזינן דשלא בשעת הלואתו קנה לגמרי אע"ג שזה לא נתכוון להקנותו קנין גמור אלא שיהא בטוח בחובו אפ"ה קונה אותו לגוביינא מדרב נחמן ולענין שאם מת לא נעשו מטלטלין אצל בניו וכן לענין ב"ח מוקדם אלמא דמשעת תפיסתו קנהו במשיכה להאי מילתא אע"ג דהוי קנין לחצאין א"כ ה"ה במשכנו בשעת הלואתו קנהו במשיכתו למילתיה שאם לא יפרענו יזכה בו למפרע דהא קי"ל לגוביינא שקליה ומה"ט לא נעשו נמי ממטלטלין אצל בניו וכן לענין שאין ב"ח מוקדם יכול להוציא מידו נמצא לפ"ז א"ש כיון דזכה בו למפרע אינו משמט דהו"ל כנגוס ועומד וכן לענין חמץ בפסח דהא מעיקרא בעי למימר שם בפסחים דאפי' בשלא הרהינו אצלו עובר עליו למ"ד ב"ח למפרע גובה וע"ז משני שפיר לעולם ב"ח מכאן ולהבא גובה ושאני הכא שהרהינו אצלו פי' כיון שהרהינו אצלו כ"ע מודו דלמפרע גובה שקנהו במשיכה משעה ראשונה לענין זה שאם לא יפרענו יזכה בו למפרע אלא דאי לאו דר"י לא הוי ידעינן הא מילתא גופא שקונה במשיכה כה"ג דאפשר דמשיכה אינה קונה אלא היכא דנפיק מרשותו דמריה לגמרי כמוכר ונותן מתנה אבל דרך שיעבוד ומשכונא לא מש"ה מייתי מדר"י דשייך קניה בכה"ג שלא בשעת הלואתו וממילא דבשעת הלואתו קנה נמי למילתא לענין שזוכה למפרע ונהי דלענין חיוב אחריות שני לן בין שעת הלואתו לשלא בשעת הלואתו היינו משום דמשכנו בשעת הלוואתו אין לנו לחייבו באחריות מסברא כיון שלא קיבל אחריות בפירוש ונהי דלגוביינא שקליה היינו אם ירצה לזכות בו יזכה למפרע אבל כל כמה דלא ידעינן שנתכוון לקנותו קנין גמור א"א לחייבו משא"כ שלא בשעת הלוואתו דגלי קרא בהדיא לחייב באחריותו דשקליה לגוביינא ממש ונתכוון לקנותו לשם גוביינא מה שאין כן לענין דקני למילתא ילפינן שפיר שעת הלוואתו משלא בשעת הלוואתו כנ"ל נכון לייסב שיטת הסוגיא ממה שנתקשו הקדמונים ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו ודו"ק:

דף לז:

בא"ד ומיהו בפ"ק דקידושין כו' וא"כ בשעת הלוואתו אינו יכול לקדש בו את האשה עכ"ל. פי' דאי ס"ל דיכול לקדש א"כ מה"ט הו"ל להיות ש"ש אפילו בשעת הלוואתו לפי מה שכתבו כאן דשלא בשעת הלוואתו גופא לא הוי ש"ש אלא משום דיכול לקדש את האשה. מיהו בפ"ק דקידושין כתבו התוספות להדיא דמצינן למימר דאף במשכון בשעת הלואתו יכול לקדש את האשה ע"ש ולפ"ז צ"ל דהתם משמע להו דש"ש לא תליא ביכול לקדש בו האשה אלא הא דהוי ש"ש שלא בשעת הלוואתו היינו משום דבההיא הנאה דתפיס ליה אחוביה הוי ש"ש משא"כ בשעת הלואתו לא הוי ש"ש מה"ט כיון דאי לאו דיהיב ליה משכון לא היה מלוהו וגוף ההלואה לאו טובת המלוה היא אלא טובת הלוה וסברא זו נזכרת ג"כ בש"ך אבל סוגית התוספות דהכא לא נחתו להאי סברא מש"ה פשיטא להו דלא הוי ש"ש שלא בשעת הלואה אלא מטעם דיכול לקדש את האשה וממילא פשיטא להו דע"כ מדלא הוי ש"ש בשעת הלוואה ע"כ דאין יכול לקדש בו את האשה. ומילתא דתמיהא מידכר דכירנא שהש"ך כתב שם בשם המרדכי שכתב בשם התוס' דבשעת הלואתו נמי יכול לקדש את האשה וכתב הש"ך ז"ל ע"ז דבתוספות שלפנינו לא נמצא כן ונתכוון לשיטת התוספות בשמעתין. ולכאורה איסתמיטתיה לשון התוספות דקידושין שכ"כ להדיא וצ"ע:

משנה עבד שנשבה ופדאוהו כו' כבר ידוע שכל המשניות דפ' השולח ודפ' הניזקין לא מייתי אלא הנך דאית בהו משום תיקון העולם מש"ה קתני נמי מתני' דהכא דאיירי ג"כ משום תיקון העולם אי לאביי דמוקי לפני יאוש הוי טעמייהו דרבנן דלשום בן חורין לא ישתעבד משום דילמא מימנעי ולא פרקי וזה תיקון העולם ואי לרבא דמוקי לה לאחר יאוש הוי טעמא דרשב"ג משום דחזקיה שלא יהא כל אחד הולך ומפיל עצמו לנייסות והיינו תיקון עולם ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך דרבנן נמי אית להו דחזקיה אלא דחיישי טפי לחששא דמימנעו ולא פרקי וא"כ אית להו נמי מפני תיקון העולם וע"פ סברא זו יש לייסב שיטת הרב הברטנורא במשנתינו ממה שהקשה עליו בתי"ט דוק ותשכח דכיון דהלכה כרבנן ניחא ליה לפרש דבמילתייהו דרבנן נמי הוי משום תיקון העולם ומש"ה סידרה רבינו הקדוש בין כל הני דתיקון העולם והא דמסיק בגמרא אליבא דרבא לרבו ראשון לא דלאחר יאוש הוא היינו למאי דס"ל מעיקרא דלאוקימתא דרבא לא נחתו כלל לחששא דמימנעו ולא פרקי משא"כ לבתר דמסקינן בברייתא דאמר רבן שמעון בן גמליאל כשם אלמא דרבנן סברי דמימנעו ולא פרקי וסובר הרב הברטנורא דבתרתי פליגי רבן שמעון בן גמליאל ורבנן כפשטא דלישנא דגמרא ודלא כפירוש התוספות וכמו שאבאר בסמוך בעזה"י ודו"ק:

גמרא במאי עסקינן אילימ' לפני יאוש כו' אלא לאחר מיתה כו'. והא דפשיטא לי' לתלמודא דלאחר יאוש יצא העבד מרשות מרא קמא אע"ג דבעלמא פליגי תנאי ואמוראי טובא אי יאוש גרידא מהני או לא כדאיתא במרובה ובפרק הגוזל מיהו שאני הכא דהוי ליה כיאוש ושינוי רשות דכ"ע מודו דמהני דהא דיאוש גרידא לא מהני היינו דוקא לגבי גנב וגזלן גופא כדאמרינן במרובה דף ס"ה דלא דמי לאבידה דהתם בהתירא אתי לידיה משא"כ בגנב וגזלן דבאיסורא אתי לידיה לא מהני ונראה דמה"ט גופא כ"ע מודו דמהני יאוש ושינוי רשות משום דלגבי היאך שנשתנה רשות לאו באיסורא אתי לידיה וא"כ ה"נ כיון שנתייאש נהי דשבאי גופא לא קני ליה מ"מ זכה העבד בעצמו תיכף כשנתייאש דהו"ל כיאוש ושינוי רשות מה"ט גופא דכתיבנא. מיהו למאי דמסיק הש"ס בסמוך דשבאי גופא קני ליה לא יתכן לפרש כן ויבואר

בסמוך. תו איכא למידק דאכתי למ"ד עבדא כמקרקעי דמי א"כ אפילו יאוש ושינוי רשות לא מהני כמו גבי קרקע דפשיטא בכולי תלמודא ובפרק חזקת הבתים דלא מהני ורשב"ג גופא דאיירי במתני' דהכא שמעינן ליה לקמן בהדיא דעבדא כמקרקעי דמי ויבואר ג"כ בסמוך גבי עמון ומואב טהרו בסיחון לשיטת רש"י ז"ל ותוספות כ"א לפי שיטתו עיין שם ודו"ק:

שם אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשם עבד ישתעבד לרבו ראשון כו' לכאורה כל אריכות הל' הוא אך למותר ובקצרה הו"ל לשנויי לעולם לפני יאוש ולשום בן חורין לא ישתעבד משום דילמא מימנעי ולא פרקי ורשב"ג סובר כשם שמצוה כו' וכבר התעורר בזה הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש אמנם מה שתירץ דאביי איצטריך ליה לאשמעינן דלא תיקשי למה"ט למימנעי ולא פרקי אפילו לשום עבד ישתעבד לרבו שני בקושיית התוספות קמ"ל דלא ולענ"ד עדיין הקושיא במקומה עומדת דאכתי בכל האריכות הזה שהאריך אביי בלשונו אכתי לא יהיב טעמא לזה אלא דאנן מסברא דנפשין מקשינן ומתרצינן הכי בקושיית התוספות ותירוצם אלמא דאביי גופא לא קשיא ליה הא מילתא כלל ולא הוצרך ליתן טעם ע"ז וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד לייש בזה משום דסברת המקשה אינה מוכרחת אי משמע ליה מתני' לרבו ראשון או לרבו שני ובאמת איכא למימר דאפילו לפני יאוש משתעבד לרבו שני משום דקניא ליה שבאי בחזקה אף לפני יאוש כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ובסמוך יבואר שהיא ג"כ סברת התוספות וא"כ לפ"ז קושיית המקשה היא דרך ממ"נ אי איירי לפני יאוש בין אם נפרש לרבו ראשון ובין לרבו שני לעולם קשה לשום ב"ח אמאי לא ישתעבד דהא לפני יאוש לא מצי כלל לפדותו לשום ב"ח דשבאי גופא לא קני ליה אלא למעשה ידיו וא"כ לא חל עליו שם ב"ח והרי הוא כפדאו לשם עבד ואמאי לא ישתעבד וקס"ד דאף ע"ג דלשם ב"ח פרקיה ומחל לו השיעבוד הו"ל כמחילה בטעות והא דמקשה נמי אי לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד קשיא ליה נמי בממ"נ דאף את"ל דלאחר יאוש נמי לא קני שבאי אפ"ה אמאי ישתעבד דהא זכה העבד בעצמו והו"ל כיאוש ושינוי רשות כמ"ש בסמוך נמצא דלפ"ז אי מוקמינן למתני' לפני יאוש ולרבו שני תו לא שייך שינויא דאביי מש"ה מוקי לה אביי באוקימתא דלפני יאוש ולרבו ראשון ואיצטריך נמי לאסוקי במילתא דלרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לאפוקי ממאי דהוי ס"ד מעיקרא כנ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה ולשום עבד ע"מ להשתעבד בו כו' עכ"ל. ולכאורה ריהטא דמילתא לישנא יתירא ומילתא דפשיטא והנלע"ד דקשיא ליה לרש"י הא דמסיק אביי בסיפא דמילתא לשום ב"ח לרבו שני לא דהא לשום ב"ח פרקיה ומאי הוצרך כלל לזה דכיון דאף בלשום עבד להשתעבד בו בעצמו אפ"ה הוא לרבו ראשון כ"ש לשום ב"ח אינו לרבו שני לכך מפרש רש"י דמרישא לישנא דאביי לא משמע שפיר דאיירי בלקחו ע"מ להשתעבד בו אלא ע"מ להחזירו לרבו ראשון אבל כשפדאו סתם אפשר דאף לפני יאוש לרבו שני דקנאו השבאי וכסברת הרשב"א ז"ל מש"ה הוצרך לאסוקי כיון דסיפא לשום ב"ח א"א לומר כלל דישתעבד לרבו שני דהא לשום ב"ח פרקיה ופשיטא דלא ישתעבד מ"ט דרשב"ג דפליג אע"כ דכולה מתניתין לרבו ראשון איירי כדקאמר רשב"ג בין כך ובין כך וא"כ ע"כ מוכיח אביי מהכא דאיתא לסברת הרשב"א אלא דאף אם פדאו השני להשתעבד בו אפ"ה ישתעבד לראשון כמו שפירש"י כן נראה לי נכון בכוונת רש"י והשתא אתי שפיר טובא הא דמסיק אביי לרבו שני לא מקמי רבו ראשון דאיירי מעיקרא ובלא"ה נמי שייך להקדים רבו ראשון מקמי שני ולמאי דפרישית אתי שפיר לעיקר ראייתו דאביי היינו מהאי דפשיטא ליה טובא דא"א לפרש המשנה מענין רבו שני דא"כ מ"ט דרשב"ג ומאי אשמעינן ת"ק דהא לשום ב"ח פדאו כן נ"ל ודוק היטב:

רש"י בד"ה לשום עבד ישתעבד לרבו ראשון דשני לא קנה דמידע ידע עכ"ל. ולכאורה הלשון דמידע ידע תמוה טובא דמה לנו לידיעתו ות"ל דאפילו אי לא ידע לסבור דלאחר יאוש הוא אפ"ה לא קני כיון דקושטא דמילתא לפני יאוש הוא ונראה דרש"י בא לייש בזה קושיית התוספות דאף לשום עבד אמאי ישתעבד לרבו ראשון הא איכא למיחש דילמא מימנעי ולא פרקי ומה שתירצו התוספות לא ניחא ליה מטעם שאפרש בסמוך בלשון התוספות מש"ה מיישב רש"י בע"א דלא שייך הכא חששא דמימנעי כו' משום דמידע ידע דלא פקע שם מריה מיניה כו' וכוונתו בזה דאלו"י מאן דפריק ליה לשם עבדות מידע ידע דלפני יאוש הוא דאי לאחר יאוש הוא לא מצי למיפרקיניה לשם עבדות שהרי הוא ב"ח שזכה בעצמו דאביי קאי בסברת המקשה דשבאי לא קני ליה שכן הוא לשיטת רש"י ז"ל. ומה שכתבתי לעיל דלהמקשה מספקא ליה היינו לשיטת הרשב"א ז"ל דאי קני שבאי היינו אפילו לפני יאוש ולפ"ז כ"ש דא"ש טפי דאביי דאי סובר דשבאי לא קני אלא דאף לשיטת רש"י ז"ל נמי א"ש מדלא מוקי אביי כאוקימתא דרבא אלמא דמסתמא בסברת המקשה קאי ולשיטת רש"י ז"ל ע"כ המקשה סבר דשבאי לא קנה ודוק היטב. ולמאי שאפרש לקמן דלכ"ע שבאי קני ליה אפ"ה א"ש מ"ש רש"י ז"ל דמידע ידע דלפני יאוש הוא ממ"נ אי קיימא לן סתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא ואף לפי מה שאפרש בסמוך דהכא ודאי סתם גזילה יאוש בעלים הוא וא"כ לא משכחת לפני יאוש אלא בבעלים מרדפין אחריו וא"כ א"ש טפי דמידע ידעי כנ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה דילמא מימנעי ולא פרקי וא"ת מה"ט כשפדאו לשום עבד כו' וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה את עבדו וליתנו לחבירו ולא שייך ה"ט אלא כשפדאו לשום מצוה לשם ב"ח עכ"ל. ולכאורה פתחו לחלק בחדא וסיימו בתרתי טעמי דבמ"ש דלא שייך ה"ט לגזול לזה וליתנו לחבירו ממילא א"ש לשום ב"ח כיון דאינו משתעבד לשני שייך שפיר ה"ט אלא דנראה דזה החילוק לא משמע להו עיקר כיון דמדינא ישתעבד לראשון מה לן אם אנו מפקיעין אותו ממנו להשתעבד לשני או לעשותו ב"ח סוף סוף מה"ט למימנעי ולא פרקי אנו מפסידין ראשון לכך הוצרכו לטעמא דמשום מצוה שייך שפיר להפקיע משא"כ לשום עבד דליכא מצוה והא דלא ניחא להו לחלק בה"ט לחוד דהיכא דאיכא מצוה דוקא חוששין לטעמא דמימנעי ולא פרקי משום דהיא גופא תיקשי אפילו פדאו לשם ב"ח אכתי מאי מצוה איכא דהא מדינא אכתי עבד גמור הוא כיון דלפני יאוש הוא לא מהני ביה פדייתו של זה לשם ב"ח וא"כ תו לא שייך ה"ט למימנעי ולא פרקי כיון שאין מצוה לפדות את העבדים ואדרבא הכא גרע טפי דסוף סוף צריך גט שיחרור מרבו ראשון אליבא דכ"ע כיון דלפני יאוש הוא וא"כ אסור בשפחה ובבת חורין ואי משום דלא ישתקע בין עובדי כוכבים הא אמרת שאין מצוה לפדות העבדים כלל מדלא חששו להכי בפדאו לשום עבד לכך הוצרכו לשני הטעמים דמה שלא חששו לזה הטעם כלל היינו משום דאין ראוי לגזול לזה וליתן לחבירו היכא דליכא מצוה כלל משא"כ בפדאו לשום ב"ח דאיכא מצוה לפי מחשבתו חששו שפיר לזה הטעם דמימנעי ולא פרקי שלא ישתקע בין עובדי כוכבים נ"ל נכון מדקדוק לשון התוספות ובזה נתיישב מ"ש התוס' בדיבור הסמוך לעיל דהוי מ"ל לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא ולמאי דפרישית א"ש שהוצרך לטעם דהא לשם ב"ח פרקיה כי היכי דלא נימא דישתעבד לשני משום מימנעי ולא פרקי ומ"ש מהרש"א ז"ל שסמכו על מ"ש בדיבור זה דמטעם זה אין ראוי לגזול את עבדו כבר נתבאר מתוך דברי דליתא לסברא זו דסוף סוף הוא מפסיד העבד שלא כדין וזה הטעם לא מהני אלא בהדי אינך טעמי דיש לחלק בין היכא דאיכא מצוה או לא מש"ה הוצרך לטעמא דלשום ב"ח פרקיה ודוק היטב ועיין בחידושי הרשב"א שכתב בזה באריכות:

גמרא רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה כו' וקשה כיון דלכאורה נראה דלרבא בלפני יאוש רבנן נמי מודו דאף לשום ב"ח ישתעבד לרבו ראשון א"כ היאך שייכא תקנה דחזקיה שלא יהא מפיל עצמו לגייסות ויפקיע מיד רבו והיאך יכול להפקיע עצמו דהא קי"ל סתם גזילה דעובד כוכבים לאו יאוש בעלים היא ולא אשכחן לאחר יאוש אלא כשאמרו הבעלים בפירוש נתיאשו ומה הפקעת בעלים איכא הכא דמהיכא תיתי אסיק אדעתיה דעבד שיאמרו הבעלים נתייאשו אם לא שנחלק בין ליסטים עובד כוכבים דמסתמא לא מייאש מה שא"כ בעבד שנשבה דהיינו לגייסות מסתמא הוי יאוש וצ"ע דבפרק הגוזל ומאכיל אההיא דקתני המציל מן הגיים ומן הליסטים דקתני אם נתייאשו הבעלים דייק הש"ס משום דמסתמא לא הוי יאוש ומוקי לה בעובד כוכבים ויש לייש בדוחק דאיכא למימר דבעבד מייאש טפי דבשאר גזילה לא מייאש לחוש שמא ימכרנו הגזלן ולא יכירו הבעלים להלוקח דכולי האי לא חיישי דמאן יימר דמזבין ליה משא"כ בעבד כיון דמצוה לפדות את העבדים א"כ מסתמא יפדוהו ישראל ונהי דלפני יאוש חוזר לבעליו הראשונים מ"מ שמא יפדוהו מי שאין מכיר בו ומש"ה מייאש לגמרי אלא דלפ"ז קשיא מאי מקשה הש"ס בסמוך האי כשם שמצוה לפדות משום דחזקיה הוא ומאי קושיא הא לא שייכא האי דחזקיה אם לא מה"ט גופא דמצוה לפדות העבדים וצ"ע ודו"ק:

שם אמר לך רבא רשב"ג כו' וה"ק להו אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם כו'. וקשיא לי דלפני יאוש נמי קשיא האי כשם משום דחזקיה הוא דלפני יאוש שייך יותר טעמיה דחזקיה דהא לאחר יאוש מדינא לרבו שני הוא ולשום ב"ח מדינא ב"ח הוא ואפ"ה מפקינן ליה ויהבינן לרבו הראשון מכ"ש לפני יאוש דמדינא הוא לרבו הראשון אלא דמשום חששא דמימנעי ולא פרקי אמרי רבנן דליהוי ב"ח ולימא להו רשב"ג דמשום האי דחזקיה לא חיישינן למימנעי ולא פרקי ומוקמינן ליה אדינא לפני יאוש דישתעבד לרבו ראשון וי"ל דודאי אי לאו דמצוה לפדות העבדים רשב"ג נמי הוי מודה לחששא דמימנעי ולא פרקי אלים טובא טפי מחששא דחזקיה דטפי יש לחוש לחשש איסור שמא ישתקע העבד ביד העובד כוכבים וקא מפקעינן ליה ממצות מה שא"כ חששא דחזקיה אינו אלא חשש היזק ממון בעלמא אלא דלפ"ז תיקשי להיפך דבפשיטות הוי מצי לאוקמי מילתא דרשב"ג ורבנן לאחר יאוש והא דאיצטריך רשב"ג לומר כשם ולא קאמר משום דחזקיה משום דס"ל דרבנן נמי סברי הא דחזקיה אלא דחששא דמימנעי ולא פרקי אלים להו טפי מדחזקיה וכ"ש דלאחר יאוש שייך יותר חששא דמימנעי כו' דהא מדינא הוא לרבו שני בלשום עבד ולשום בן חורין מדינא הוא בן חורין וא"כ ליכא אלא חששא דחזקיה ורבנן לא חיישו לה לגבי חששא דמימנעי ולא פרקי לאוקמי אדינא ומש"ה איצטריך רשב"ג לומר כשם שמצוה לאפוקי מחשש דמימנעי כו' וממילא קיימי תקנה דחזקיה אע"כ סובר הש"ס בפשיטות דתקנתא דחזקיה אלים טפי מחששא דמימנעי כו' א"כ הדרא קושיא לדוכתא וע"ק דע"כ לקושטא דמילתא חששא דחזקיה אלים טפי דהא בחששא דמימנעי כו' כתבו תוספות דהיא דאפי' לרבנן דחיישי אפ"ה מטעם זה אין ראוי לגזול את העבד וליתנו לחבירו ואילו בחששא דחזקיה חזינן דהיא דלרשב"ג אע"ג דמדינ' בלשום עבד הוא לשני אפ"ה מפקעינן מיניה ויהבינן ליה לראשון לשיטת רש"י ותוספות לפי' ראשון מיהו אי משום הא לא איריא למ"ש התוספות דמה"ט דמימנעי כו' אין ראוי לגזול היינו משום דהתם לענין פדאו לשום עבד איירי דתו לא אלים ה"ט דמימנעי כו' דהשתא נמי לשום עבד פדאו ואי משום שלא ישתקע העבד בין עובדי כוכבים הא אמרינן דלרבנן אין מצוה לפדות עבדים ומש"ה כתבו שפיר דמה"ט אין ראוי לגזול משא"כ הכא דאיירי לאחר יאוש ופדאו לשום ב"ח דהו"ל מדינא ב"ח א"כ שייכא טובא חששא דמימנעי וכו' שלא ישתקע ב"ח בין העובדי כוכבים ואף ע"ג דצריך גט שיחרור מ"מ כיון דמדינא לא ישתעבד ממילא כופין ליתן גט שיחרור ולפ"ז א"ש דאי לאו דמצוה לפדות עבדים הוי אלים ה"ט דמימנעי טפי מחששא דחזקיה שאינו אלא חשש הפסד ממון אבל היכא דלא שייך מימנעי ולא פרקי כגון ששבאי גופא מוציאו לחפשי חנם או שהעבד גופא פדה עצמו מן השבאי או שקנאו עובד כוכבים מיד השבאי לרבנן נמי אית להו טעמא דחזקיה וחוזר לרבו ראשון ועוד יש לומר דהא דקאמר רשב"ג כשם ולא סגי ליה בטעמא דחזקיה היינו דאתא לאשמעינן הך מילתא גופא דמצוה לפדות את העבדים. מיהו קושיא קמייתא קשיא דא"כ מאי קאמר המקשה האי כשם משום דחזקיה ות"ל דאפילו איתא לדחזקיה אפ"ה צריך לטעמא דכשם דאי לאו הכי הוי אלים חששא דמימנעי ולא פרקי לדחות חששא דחזקיה. מיהו בלשון המקשה עדיין היה מקום לייש דה"ק האי כשם משום דחזקיה הוא פי' מאי קאמר רשב"ג כשם שמצוה דלמא רבנן נמי סברי שמצוה לפדות עבדים אלא טעמא דידהו דלא ישתעבד משום דלית להו דחזקיה דהכי הוא קושטא דמילתא אליבא דרבא מדלא מוקי לפני יאוש כאביי וכמ"ש התוספות בד"ה אי לפני יאוש אלא דלשון התרצן ודאי קשיא טובא כיון דלחידוש התרצן דנהי דלרבא רבנן נמי לא נחתו כלל לטעמיה דמימנעי כו' מיהו רשב"ג הוי טעי דטעמא דידהו מש"ה הוא וא"כ בהכי הוי סגי ליה להתרץ ומי הכריחו עוד לומר דרשב"ג לא ידע אי איירי רבנן לפני יאוש או לאחר יאוש דבפשיטות הוי מצי לשנויי דרשב"ג ידע שפיר דאיירי לאחר יאוש אלא דבהא הוי טעי דסבר טעמא דידהו דאית להו נמי טעמא דחזקיה היכא דלא שייך מימנעי כו' אלא דלא חיישו ליה משום חששא דמימנעי ומש"ה מהדר להו כשם מיהו רבא פשיטא ליה דרבנן נמי סברי כשם אלא דלית להו דחזקיה שכן הוא האמת וכמ"ש התוספות וצ"ע גדול לייש ובישיבה הארכתי ודוק היטב ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בין כך ובין כך ישתעבד פי' בקונטרס לרבו ראשון כו' עד סוף הדיבור. ומה שהכריחם לפרש מעיקרא לרבו ראשון היינו משום דלשון בין כך ובין כך משמע להו דשוין לגמרי וכיון דבפדאו לשום ב"ח פשיטא להו דלרשב"ג ע"כ ישתעבד היינו לרבו ראשון דלרבו שני א"א לומר דישתעבד שהרי לשום ב"ח פדאו ממילא דע"כ לשום עבד נמי לרשב"ג ישתעבד לרבו ראשון ולבסוף מסקו ומיהו נוכל לומר דאף ע"ג דלשום ב"ח לרשב"ג ישתעבד לרבו ראשון אפ"ה לשום עבד ישתעבד לרבו שני דבהכי אזלא לה חששא דחזקיה והא דלשום ב"ח לרבו ראשון היינו משום דלשני א"א שלשום ב"ח פדאו. אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות כתב דלרשב"ג בין כך ובין כך ישתעבד היינו לרבו שני דאף בפדאו לשום ב"ח תקנו חכמים שישתעבד ע"כ משום דחזקיה ולכאורה יש לתמוה דאכתי היאך קיימא תקנתא דחכמים בפדאו לשום ב"ח שישתעבד לשני דלסוף סוף ישחררנו הא ליתא דלאו בדידיה קאי מילתא דשחררו דאף למאן דאית ליה לא ישתעבד לאו דהוא ב"ח גמור דאע"ג דלאחר יאוש הוא לא מהני אלא לענין דלא ישתעבד דפקע שעבוד ממון שבו אבל לענין השיחרור אכתי ברשותיה דמרא קמא קאי כדמסקינן לקמן במפקיר עבדו צריך גט שיחרור וכן באומר נתייאשתי מפלוני עבדי ונהי דקי"ל כופין ליתן גט שיחרור היינו היכא דליכא תקנתא שיהיה עבד משא"כ היכא שיש צד שיעבוד עליו אדרבא אסור לשחררו נמצא דכיון שתקנו חכמים שישתעבד לשני ממילא צריך להשתעבד בו והיינו תקנתא דחזקיה. והרשב"א ז"ל בחידושיו הביא סיוע לפי' ראשון של התוספות ופירש"י מההיא דתנינן בתוספתא עבד שנשבה ופדאוהו אם לשום עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשום ב"ח לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין

כך ישתעבד ורבו נותן דמיו אלמא מלקאמר רשב"ג ורבו נותן דמיו ע"כ דישתעבד לרבו ראשון ומש"ה נותן דמיו להשני שפלאוהו דאי ישתעבד לשני מאי נותן דמיו דקאמר ע"ש ואני משתומם ע"פ קדוש שיאמר דבר זה לדידיה קשה א"כ היאך מפרש מילתא דת"ק דקתני לשום עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו והא לשום עבד ע"כ ישתעבד לרבו שני לת"ק לאוקימתא דרבא אלא ע"כ דהאי תוספתא איירי לפני יאוש דהא לרבא פליגי רשב"ג ורבנן נמי לפני יאוש כדקאמר אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם והנה עיינתי בתוספתא שלפנינו וראיתי שהיא ממש הברייתא דמייתי בשמעתין דמסיק בה רשב"ג כשם שמנוה לפדות כו' אלמא דלפני יאוש איירי ומש"ה קתני ורבו נותן דמיו דלפני יאוש כ"ע מודו דלרבו ראשון ואפ"ה נותן דמיו משום תקנת השוק וא"כ אזלא לה סייעתא דהרשב"א ז"ל מיהו הרשב"א ז"ל לשיטתו שמפרש דלרבה לפני יאוש נמי לשום עבד הוי לרבו שני כמו שהאריך שם דשבאי קני ליה אפילו לפני יאוש. וכבר כתבתי שהיא שיטת התוספות שכן נראה מלשונם בד"ה אבל בחזקה וא"כ התוספתא הוי תיובתא לדידהו אלא דאכתי קשה ממילתא דת"ק. ומתוך מה שכתבתי עלתה ארוכה להקושיא שכתבתי לעיל בסמוך בלשון הגמרא אמאי משני רשב"ג לא ידע אי לפני יאוש קאמרי דהוי מצי למימר דאיירי לאחר יאוש ואפ"ה א"ש הא דקאמר כשם דמאי דטעי רשב"ג בטעמא דחכמים ומאי דפריסית א"ש דכיון דבהאי ברייתא דקתני כשם מסיק ורבו נותן דמיו א"כ ע"כ לא מיתוקמא אלא לפני יאוש וכמ"ש וכ"כ הר"ן ז"ל בפי' התוספות מיהו לפ"ז קשה מ"ש התוספות בסמוך בד"ה אי לפני יאוש לא"נ שמסתפק רשב"ג כו' מ"מ לא מסתבר לרבא לומר דפליגי לפני יאוש ומאי דפריסית ע"כ מוכח מהאי תוספתא דפליגי אם לא שנאמר דהתוספות מוקי להאי תוספתא לאחר יאוש והא דקתני ורבו נותן דמיו היינו שרבו שני נותן לראשון היתרון שפוה העבד יותר ממה שנתן בפדיונו והיינו לשיטת הרמב"ם ז"ל שהובא בטוח"מ דכל היכא דאמרינן יאוש ושינוי רשות קונה היינו שקנה גוף החפץ אבל לעולם צריך להחזיר היתרון אבל להרשב"א ז"ל דמייתי סייעתא ע"כ דלא נחית להאי סברא א"כ הדרא קושיא לדוכתא ממילתא דת"ק דקאמר נמי ורבו נותן דמיו וצריך נגר ובר נגר להולמו וכן מ"ש הכ"מ בהל' עבדים בזו התוספתא דבריו כמעורבבין ואי אפשר בלא טעות סופר ע"ש וכן מ"ש שם בעל לחם משנה לא נהירא כלל מתוך מ"ש והמעיין יבין ואין להאריך ודו"ק היטב:

תוספות בד"ה אי לפני יאוש כו' מ"מ לא מסתבר לרבא כלל לומר דפליגי לפני יאוש עכ"ל. ואף לפמ"ש בסמוך דהתוספות נחתו לשיטת הרשב"א ז"ל דלרבא לפני יאוש נמי קניא שבאי וא"כ בלשום עבד הוי לשני וא"כ בלא"ה לא מצי לאוקמי רבא כלאוקימתא דאביי אלא דאכתי הוי מצי לאוקמי לפני יאוש ולרבו שני והא דלשום ב"ח ישתעבד ולא אמרינן לישתעבד לראשון כמ"ש הרשב"א ז"ל דלשום ב"ח לא נתכוון השני לקנותו וממילא דהדר לראשון כיון דלפני יאוש הוא אלא דאכתי הו"ל דלרבנן לא ישתעבד משו' דמימעטי ולא פרקי לכך הוצרכו התוס' לפרש דרבא לא מיסתבר ליה לומר דסברי רבנן טעמא דמימעטי כו' כנ"ל ודו"ק. אלא דאכתי קשה לי אי ס"ל דרבא לפני יאוש נמי ישתעבד לשני א"כ אמאי קאמר הש"ס רשב"ג לא ידע כו' ואמאי לא משני בפשיטות דלרבא פליגי בתרוייהו דלרבנן בתרוייהו ישתעבד לשני ולשם ב"ח לא ישתעבד ולרשב"ג אידי ואידי ישתעבד לשני. אע"כ כשיטת רש"י ז"ל דלרבא נמי לפני יאוש לראשון וממילא אי אפשר לומר דרבנן אתרוייהו קאי דהא לא דמי לפני יאוש ישתעבד לראשון ולאחר יאוש לשני ודו"ק:

גמרא ולרבא כו' רבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופא מי קני ליה כו'. ואע"ג דבעלמא פשיטא לן דנהי דגזלן גופא לא קני ביאוש למ"ד יאוש כדי לא קנה אפ"ה לוקח מגזלן לאחר יאוש קני לכ"ע דהו"ל יאוש ושינוי רשות אלא דאפ"ה מקשה שפיר דאי ס"ל דשבאי לא קני ליה אם כן תיכף לאחר יאוש זכה העבד בעצמו דהו"ל כיאוש ושינוי רשות שיצא מרשות רבו לרשות עצמו וכ"ש לא"ש טפי למה שאפרש בסמוך לשיטת רש"י ז"ל יאוש דשמעתין היינו משום דדמי להפקר וא"כ תיכף כשהפקירו זכה העבד בעצמו אע"כ דשבאי גופא קני ליה אי מטעם מלחמה לשיטת התוספתא והרשב"א ז"ל ולשיטת רש"י ז"ל נמי דקני ליה ביאוש נמי לא שייך לומר שזכה העבד בנפשו דכיון שהוא כבוש תחת יד העבד כוכבים לעולם קדמה זכיית השבאי לזכיית העבד וק"ל:

דף לח.

רש"י ד"ה בחזקה כגון שבאי שהחזיק בו וקנאו בחזקת יאוש כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו כו' היינו חזקה של עבדות כו' עכ"ל. ומלבד מה שהקשו התוס' על פירושו הנני מוסיף להפליא דהיאך אפשר לומר דשבאי עובד כוכבים קנה את העבד ביאוש דהא קי"ל יאוש כדי לא קני היכא דבאיסורא אתי לידיה דבשלמא הא דאמרינן בכולי שמעתין שהעבד זכה בעצמו לאחר יאוש היינו משום דאיכא יאוש ושינוי רשות כמ"ש בתחילת הסוגיא משא"כ לגבי השבאי גופא ליכא שינוי רשות ותו דאפילו למ"ד יאוש כדי קנה אפ"ה בקרקעות ודאי לא מהני יאוש כמ"ש רש"י ז"ל גופא בפ' לולב הגזול גבי אוונכרי ע"ש שכתב להדיא דקרקע אינה נקנה בשום יאוש דנפקא לן מקראי בפ' הגזול והמעיין בפרק הגזול יראה להדיא דעבדים נמי מימעטו מהאי קרא גופא למ"ד עבדא כמקרקעי דמי לשיטת רוב הפוסקים ודוחק לאוקמי כל הסיטות דשמעתין דלא כהלכתא ול"ל דרש"י ז"ל סובר דהא דקי"ל יאוש לא קני היינו מדאורייתא אבל מדרבנן קני שכן הסכימו כמה פוסקים כרבה בפ' מרובה דף ס"ה וכיון דמילי דרבנן הוא קי"ל נמי עבדא כמטלטלי דמי כשיטת התוס' בפ"ק דב"ק דף י"ב דלכל מילי דאורייתא אמרינן עבדא כמקרקעי ולמילי דרבנן הוי כמטלטלי אלא דא"א לומר כן דהא מ"ד מדרבנן היינו מפני תקנת השבים וא"כ אטו תקנתא לעובד כוכבים ניקו ועביד הא לאו בר תקנת השבים הוא ועוד דבסמוך ילפינן לה מקרא דוישב ממנו שבי אלמא מדאורייתא איירי ונראה באמת מלקדוק לשון רש"י ז"ל שכתב כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו וא"כ משמע דיאוש מטעם הפקר אתי וממילא דמהני אפילו בקרקעות דלשון הפקר ואי מהני אף בקרקעות דהא עיקר הפקר ילפינן מקרא דונטשתה דכתיב גבי שמיטה והיינו בקרקעות וכ"כ רש"י ז"ל לקמן גבי נתייאשתי מפלוני עבדי דיאוש לשון הפקר היא וכן בסמוך גבי אמתא דמר שמואל כתב רש"י ז"ל יאוש הוי הפקר אלא דהיא גופא קשה חדא דא"כ למה כתב רש"י ז"ל גופא בריש פרק לולב הגזול דשום יאוש לא מהני בקרקע הא מהני מטעם הפקר ועוד שהתוספות בפרק מרובה כתבו להדיא דע"כ א"א לומר כן דיאוש מטעם הפקר דא"כ מאי מחלק שם הש"ס בין יאוש לאבידה דבהתירא אתי לידיה משא"כ שאר יאוש דגנב וגזלן דבאיסורא אתי לידיה ואי ס"ל דיאוש מטעם הפקר תו לא שייך לחלק בכך. ובאמת נפלאתי מרבותינו בעלי התוספות למה לא הוכיחו בפשיטות מקרקעות ועבדים דיאוש לא מהני והפקר מהני בהו תו קשיא לי טובא היאך אפשר לומר כלל דיאוש משום הפקר הוא ות"ל דאינו יכול להפקיר כלל דבר שאינו ברשותו כדקי"ל בפרק מרובה דף ס"ז כרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומשמע שם להדיא דה"ה שאינו יכול להפקיר מדאמרינן שם צנועין ורבי יוסא אמרו דבר א' ור' יוסא לענין הפקר איירי וכ"כ שם התוספות להדיא דהקדש והפקר שוין בזה וא"כ יש לתמוה טובא לשם באותו סוגיא גופא בד"ה כל שלקטו כתבו התוס' אי יאוש הוי כהפקר או כמתנה ולא פשיטא להו מהאי סברא גופא וכ"ש שהתמיה במקומה על שיטת רש"י ז"ל דפשיטא ליה בשמעתין דיאוש משום הפקר הוא. והנלע"ד ליישב בשיטת רש"י ז"ל חדא מכלל חברתה דודאי פשיטא ליה לרש"י ז"ל דבמטלטלין א"א לומר דיאוש מטעם הפקר מה"ט גופא דאף לפני יאוש אינו יכול להפקיר כל עיקר משום שאינו ברשותו והיינו טעמא דמ"ד יאוש כדי לא קנה ואף למ"ד קנה ע"כ לאו משום הפקר אלא מגזירת הכתוב דיליף לה מאבידה והיינו משום מתנה או מחילה משא"כ בעבדים דאיירי בשמעתין פשיטא ליה לרש"י דמסתמא הפקירו כשנתייאש ממנו ומהני ביה יאוש מטעם הפקר ולא שייך טעמא דאינו ברשותו דעבדים איתקשו לקרקעות ובקרקעות ודאי יכול להקדיש ולהפקיר מה"ט גופא דקרקעות בחזקת בעליהן עומדות כדאיתא להדיא בפ"ק דמציעא גבי מסותא והא דממעטינן קרקעות לענין יאוש ולא אמרינן דהויא כהפקר היינו מה"ט גופא כיון דקרקע בחזקת בעליה והארץ לעולם עומדת וא"כ ע"כ לא נתייאש אלא מפני אלמותו של גזלן וא"כ כי אפקריה אדעתיה דידיה אפקריה ולא אדעתיה דכ"ע וממילא שאין עליו דין הפקר כלל דקי"ל אין הפקר עד שיפקיר לכל אדם כשמיטה כדאיתא בפרק הגוזל בתרא בעובדא דרב ספרא וה"נ דכוותיה ודאי לא אפקריה אדעתא דשאר אינשי דמהיכא תיתי דהא אפילו שינוי רשות לא שייך בהו משא"כ בעבדים דשמעתין כיון דאפקריה אדעתיה דשבאי כשנתייאש הימנו כ"ש שיש לנו לומר שהפקירו אדעתא דכ"ע דודאי ניחא ליה שיזכה העבד בעצמו או שיפדוהו אחרים כדי שלא ישתקע בין העובדי כוכבים דהא קי"ל מצוה לפדות את העבדים כנ"ל נכון וברור אלא דאכתי קשה מ"ש רש"י ז"ל בסמוך גבי עמון ומואב טיהרו בסיחון והתם קרקעות הוי אפ"ה משמע ליה לרש"י ז"ל דקנהו בחזקה על ידי יאוש ואמאי הא קי"ל אין יאוש לקרקעות אלא די"ל דודאי יאוש שע"י כיבוש מלחמה הו"ל כהפקר גמור והיינו כשיטת הירושלמי שהביאו התוספות בפרק לולב הגזול גבי אוונכרי דבנשתקע שם בעלים מהקרקע מהני יאוש ונראין הדברים דהיינו מה"ט דהו"ל כהפקר גמור שהרי אין להם עוד בעלים וה"ה לכיבוש קרקעות במלחמה ונראה שזהו ששלח יפתח לבני עמון הטוב טוב אתה מבלק בן צפור בשבת ישראל בחשבון ג' מאות שנה ומדוע לא הצלתם כו' דהיינו שנשתקע שם הבעלים והשתא דאתינן להכי מצינן למימר דבעבד נמי היינו משום דמסתמא מפקיר ליה כיון שהוא ע"י כיבוש מלחמה אלא שהטעם הראשון נראה לי יותר נכון ומה שהקשו התוס' על פרש"י ז"ל עיין בסמוך:

תוספות בד"ה אבל בחזקה כו' וקשה דאפילו ישראל מישראל לא קנה ע"ע כו' עכ"ל. ולא ידעתי מאי שיאטיה לע"ע הכא דהכא בעבד כנעני עסקינן ואי משום דקאמר בסמוך אשכחן עובד כוכבים עובד כוכבים ישראל מנ"ל כבר פרש"י ז"ל להדיא דלעבד כנעני קרי ישראל לגבי עובד כוכבים והיינו משום דחייב במצות ואי משום דמשני הש"ס יליף מוישב ממנו שבי התם נמי כבר פרש"י ז"ל בפירוש החומש דהאי שבי אינו אלא שפחה א' וא"כ כל הסוגיא דהכא איירי מקנין העובד כוכבים בעבד כנעני ושפיר יליף דזוכה בו מהפקר ע"י חזקה וק"ל:

בא"ד ועוד דאמר התם כו' הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים בכסף ופר"ת כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה הל' תמוה מאד וקצרו במקום שהיה להם להאריך והוא מובן לפי פירושם שם בקידושין דההיא דקאמר בגמרא הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים בכסף ופרש"י ז"ל דאמטלטלין קאי דכיון דקונה מטלטלין בכסף מש"ה קונה נמי עבד בכסף נמצא דלפי האמת לא בא למעט שאר קנינים מע"ע הנמכר לעובד כוכבים אלא לאשמעינן היא גופא דקונה בכסף ולעולם דה"ה בחזקה ולא מצאו בזה סתירה לפירש"י בשמעתין מש"ה מייתי מפי' ר"ת שהקשה שם על פרש"י ז"ל דהא קי"ל כר"י לגבי ר"ל וא"כ עובד כוכבים קונה מטלטלין במשיכה אע"כ דהא דקאמר בגמרא הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים בכסף אע"ע הנמכר לעובד כוכבים קאי דמשמע ליה קרא דמכסף מקנתו שאינה קונה אלא בכסף לבד ובא למעט שאר קנינים אפילו שטר כמ"ש שם התוספות להדיא וא"כ מקשו הכא שפיר דממילא אימעט נמי חזקה שאין לו שום קנין בע"ע אלא בכסף וזה ברור בכוונתם וע"ש בקידושין:

גמרא אלא לרבא דאמר לאחר יאוש קשיא דר' יוחנן אדר"י. ויש לדקדק מאי מקשה מרבא אר"י דנהי דכבר כתב רש"י ז"ל בדוכתי טובא דמרב ושמואל ור"י מקשה הש"ס לאמוראי בתראי לפי שהיו רבן של בני הגולה מיהו הכא לא שייך דנהי דר"י מוקי למתני' כאביי אפ"ה לא קשיא עליה דרבא דהא איכא חזקיה דהוא רביה דר' יוחנן ומוקי בהדיא כרבא ויש ליישב דודאי אי לאו מימרא דרבא היה באפשר לומר דר"י לא פליג אחזקיה והיינו לפי שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו דשבאי קונה אפילו לפני יאוש וכבר כתבנו שהיא ג"כ שיטת התוספות לפי מ"ש דחזקה של כיבוש קונה וא"כ לפ"ז מצינן למימר שפיר דחזקיה מוקי דוקא לפני יאוש ומש"ה קאמר לשום עבד ישתעבד והיינו לרבו שני דקנאו משבאי ולשום ב"ח לא ישתעבד דהא לשום ב"ח פרקי' ופליג רשב"ג וקאמר בין כך ובין כך ישתעבד וע"כ היינו לרבו הראשון דהא לשום ב"ח א"א לומר לרבו שני כיון דלשום ב"ח פרקיה אע"כ דלרבו הראשון והיינו דקאמר חזקי' מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד לראשון וע"ז יהיב טעמא שלא יפיל עצמו לגייסות נמצא דלפ"ז מצינן למימר דוקא לפני יאוש שייך טעמא דחזקיה כיון דליכא אלא הפקעת ממון בלבד ולא משום חשש איסורא דאף בפדאו לשום ב"ח מ"מ לקושטא דמילתא הוא עבד גמור שאין רשות ביד השני לקנותו לשום שיחרור כמו שאין השבאי רשאי לשחררו והעבד בעצמו נמי לא זכה בעצמו דהא לפני יאוש הוא וא"כ לענין איסורא קאי לגמרי ברשות הראשון ועבד גמור הוא משום תקנתא דחזקיה הפקיעו ג"כ הממון משא"כ לאחר יאוש איכא למימר דלא חיישינן לטעמיה דחזקיה ואיהו גופא מודה דלא שייך האי תקנתא וכיון דלאחר יאוש הרי זכה העבד בעצמו והוא ב"ח גמור ולא שייך להחזיר ב"ח לעבדות משום חששא דחזקיה מש"ה קאמר ר"י ליצא לחירות וכופין ליתן גט שיחרור משא"כ לרבא דמוקי מילתא דחזקיה אף לאחר יאוש מקשה הש"ס שפיר דהא ר"י ע"כ לא ס"ל הכי וא"כ לרבא קשיא לר"י אדר"י אם לא דפליג רבא אדר"י וזה לא משמע לתלמודא כנ"ל נכון ולפ"ז לשיטת רש"י ז"ל נמי א"ש דרש"י ז"ל גופא לא כתב דשבאי אינו קונה אלא לאחר יאוש אלא אליבא דרבא גופא משא"כ בלא האי דרבא מצינו לאוקמי מילתא דחזקיה נמי בלפני יאוש ונאמר דס"ל דשבאי קונה אף לפני יאוש ודוק היטב:

תוספות בד"ה ואינהו סברי כו' ותימא דילמא ידעי שפיר דלאחר יאוש כו' ולמאי דפריסית ניחא כו' עכ"ל. ועיין במהרש"ל ומהרש"א ז"ל בישוב לשון התוספות אמנם לעיקר הקושיא שלהם לפמ"ש לעיל דהעיקר כפירוש הראשון של התוספות לעיל דישתעבד לראשון שכן פרש"י ז"ל והרי"ף לפי נוסחא האמיתית וכ"כ הרשב"א ז"ל וא"כ נשאר' קושית התוס' בתימה. ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דע"כ מוכיח הש"ס שפיר דאינהו סברי לפני יאוש מדשלחו לו אנן כרשב"ג ס"ל את א"נ כרבנן ס"ל כו' א"כ משמע שהיו רוצים להודיעו שאין שום ספק בדבר שישתעבד בה אליבא דכ"ע ואי ס"ל לאחר יאוש הוי אכתי היאך לא סליק אדעתייהו מימרא דשמואל גופא דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור ואף את"ל דלא שמיע להו מימרא דשמואל גופיה מ"מ הא איכא תנאי דסברי כשמואל כמ"ש התוס' לקמן בדף הסמוך אע"כ דלפני יאוש הוי כנ"ל נכון:

גמרא שמואל לטעמיה דאמר שמואל המפקיר עבדו כו' וקשיא לי דאכתי מי דמי הא לשמואל בשלמא לפרש"י ז"ל שכתבתי לעיל דשבאי לא קני ליה אלא ביאוש ויאוש היינו מטעם הפקר א"כ היינו לגמרי דשמואל דמשעה שנתייאש תיכף על שלא זכה בו השבאי הרי נשאר העבד באותו רגע בלא שום אדון ואין רשות לשום אדם עליו ובאותו שעה נעשה מיד ב"ח גמור מגזירת הכתוב דכל שאין רשות רבו עליו אין קרוי עבד ותו לא זכה בו השבאי משא"כ לשיטת הרשב"א שכתבתי שהיא שיטת התוספות דשבאי קני ליה בחזקה של כיבוש אפילו לפני יאוש נמצא דלעולם לא היה העבד ברשות עצמו דתמיד רשות רבו עליו דהיינו מרבו ראשון לשבאי ומשבאי קני ליה רבו השני ומאי מהני בו יאוש לאחר שכבר קנאו השבאי ומאי ענין האי לשמואל דהתם שהפקירו ממילא אין רשות לרבו עליו משא"כ הכא רשות רבו עליו ול"ל דרשות העובד כוכבים לא מיקרי רשות רבו הא ליתא דא"כ לשמואל היכי מיפרשא מתני' דהכא דישתעבד הא אפי' לפני יאוש משעה שנשבה ליד העובד כוכבים הרי אין רשות לישראל עליו ותו לא מיקרי עבד ועובדא דהכא נמי מוכיח דקאמר לאחר יאוש הוי ושמואל לטעמיה משמע דלפני יאוש לא שייכא הא דשמואל ולמאי דפרישית לשיטת הרשב"א ז"ל מה לי לפני יאוש ומה לי לאחר יאוש סוף סוף לא דמי לשמואל וע"כ צ"ל דלשיטתם סובר שמואל דשבאי לא קני ליה ולית ליה הא דרבא וכ"כ הרשב"א ז"ל להדיא וזה דוחק גדול חדא דהא ילפינן מקרא דוישב ממנו שבי וכמו שהקשה הרשב"א ז"ל בעצמו ועוד דלשיטת התוס' קשה יותר אפילו דאת"ל דלית להו הא דרשב"א ז"ל אלא קסברי דאף בחזקה שע"י כיבוש לא קני ליה אלא לאחר יאוש כשיטת רש"י ז"ל אפ"ה קשה לפמ"ש התוספות בפרק מרובה דף ס"ו דיאוש דשמעתין אינו מטעם הפקר אלא דמדמי לה לשמואל משום שאין רשות לרבו עליו ואכתי קשה היא גופא מנ"ל דביאוש אין רשות לרבו עליו שהרי משמע מדבריהם פרק מרובה דף ס"ט דיאוש קונה מטעם מתנה ולא מהני אלא לגבי הגזלן גופיה או מי שזוכה ע"י יאוש ושינוי רשות וא"כ לעולם רשות רבו עליו ול"ל דהעבד זוכה בעצמו מטעם יאוש ושינוי רשות הא ליתא דהא רשות השבאי עליו וזכיית השבאי קודמת לזכייתו ורבו השני קנאו מהשבאי ועוד בר מן דין נראה ברור דלאי יאוש משום מתנה וצריך זכיה ממילא לא מצי העבד לזכות בעצמו אפילו אינו תחת יד השבאי כמ"ש התוס' להדיא בשמעתין בד"ה המפקיר עבדו דאפילו ע"ע אינו זוכה בעצמו כשמקנהו רבו דרך מתנה ומוכחי לה מסוגיא דקידושין דמשני ע"ע גופו קנוי אלמא בע"ע לא מצי לזכות בעצמו כ"ש בעבד כנעני ולעולם לא מצי העבד לזכות בעצמו אלא היכא שכבר נסתלק מיד רבו בדיבור המועיל כגון בהפקר שהדיבור הוא כמעשה שאין יכול לחזור בו אבל כשמקנהו לדרך קנין מתנה לא מהני דיבור אלא צריך קנין גמור כגון כסף או משיכה ומה שזוכה בעצמו לא מיקרי משיכה כיון דגופו קנוי וכן משמע להדיא בקידושין דקתני עבד עברי קונה עצמו בשנים ובגרעון כסף משמע דלדרך מתנה לא. ויש לי חבילות ראיות ע"ז. א"כ כ"ש דבעבד כנעני לא מהני מתנה אפילו לענין סילוק השיעבוד דלא עדיף עבד כנעני מע"ע וא"כ אי סלקא דעתך דיאוש משום מתנה ודאי לא מהני לגבי העבד גופא דבמחילה ובדיבור לא מיסתלק וא"כ היאך קאמר דשמואל לטעמיה דהא עדיין רשות רבו עליו אע"כ צ"ל לשיטת רש"י ז"ל דשבאי קונה לוקח ביאוש ומטעם הפקר כדפרישית לעיל וליכא למימר דהא דקאמר שמואל לטעמיה לאו משום יאוש אלא שעכשיו הפקירה בהפקר ומשום הכי לא אצרכה גיטא לחירותא אלא דאי אפשר לומר כן דלמה הפקירה כיון שרשאי להשתעבד בה הא שמואל גופא קאמר כל המשחרר עבדו עובר בעשה ודוק היטב ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה המפקיר עבדו כו' אין להקשות כו' ומאי משני נמי התם כו' אכתי יפקירנו כו' עד סוף הדיבור. ובאמת שתירוצם נראה דחוק דהתם בברייתא כל דיני קניית ע"ע לעצמו אתא לאשמעינן וא"כ אכתי אמאי לא קתני שקונה עצמו ע"י הפקר והתוס' בעצמם כבר הקשו שם כיוצא בזה אמתני' דקידושין דקתני ע"ע קונה עצמו בשנים ובגרעון כסף ואמאי לא קתני שטר ותירצו דמתני' לא קתני אלא מה שהעבד קונה עצמו בע"כ דאדון משא"כ שטר אינו אלא מדעת האדון וא"כ לפ"ז ברייתא דקתני שטר אמאי לא קתני הפקר ול"ל כיון דבלא"ה לשמואל תנאי היא כמ"ש התוס' לקמן א"כ שמואל לא איכפת ליה אי ברייתא פליג עליה אם כן לא מקשו התוס' מידי מסוגיא דקידושין דקאי אברייתא ובר מן דין תמוה לי מה שהקשו התוס' בע"ע ליפקירנו דלכאורה לא שייך הפקר בע"ע כיון שאין שום אדם יכול לזכות בו כלל שהרי אף למוכרו וליתנו במתנה אינו רשאי כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים והוא פשוט וא"כ לא הפקירו אלא אדעתא דעבד לחוד ובכה"ג לא הוי הפקר עד שיפקיר לכל העולם לעניים ולעשירים כדאיתא במתני' דפיאה וכ"כ הרמב"ם ז"ל והטוח"מ בהלכות הפקר ומתוך כך היה נ"ל ליישב ג"כ עיקר קושיית התוספות הא דאיצטריך לשמואל גט שיחרור היינו שלא בפני העבד וא"כ מתיירא להפקירו שמא יזכה בו אחר ואפי' בפניו נמי משכחת שאינו רוצה להפקירו שמא לא ירצה העבד לזכות בעצמו דעבדא בהפקירא ניחא ליה ויזכה בו אחר אלא שכבר כתבתי בסמוך דנראה דלשמואל אין שום אדם יכול לזכות בזה העבד דמשעה שהפקירו רבו ונשאר רגע אחד בלא בעלים ואין רשות לרבו עליו מאותו שעה נעשה ב"ח בע"כ מגזירת הכתוב דאינו קרוי עבד וא"כ לפ"ז מקשו התוספות שפיר ל"ל גט שיחרור והיכי משכחת גט שיחרור לעולם וטורח זה למה יפקירנו וממילא יצא לחירות אף בע"כ אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ הא אין כאן דין הפקר כלל כיון שאין שום אדם יכול לזכות בו ובשלמא א"א דיכולין לזכות בו אף ע"ג שהעבד קודם לזכות בעצמו אפ"ה איהו מיהא אדעתיה דכ"ע אפקריה דמהני להו אם לא יזכה העבד בעצמו משא"כ אם נאמר דלעולם אין שום אדם יכול לזכות בו א"כ אין כאן דין הפקר ומתוך כך היה נ"ל בפשיטות דלשמואל כל אדם יכול לזכות בו והא דקאמר המפקיר עבדו יצא לחירות היינו דוקא היכא שקדם העבד וזכה בעצמו דמאז אין רשות לרבו עליו משא"כ קודם שזכה בעצמו עדיין לא נפקע שם עבדות ממנו ומקרי רשות רבו עליו וכן מצאתי שכתבו התוספות לקמן בדף הסמוך גבי גר שמת בד"ה וכי מי כתב דלמאי דס"ד מעיקרא טעמא דאבא שאול הוא על זה הדרך דלא מיקרי אין רשות לרבו עליו אלא היכא שזכה בעצמו וכבר עלה בלבי לומר שזו סברת רבי יוסי בנדרים דהפקר כמתנה ולא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ומאן דאית ליה לשמואל ע"כ סבר כרבי יוסי דאל"כ לא מיקרי הפקר כיון שאין אדם יכול לזכות דלאלתר יצא לחירות אלא דא"א לומר כן שהרי כתבו התוס' לקמן דרבנן דאבא שאול ע"כ לית להו האי סברא אלא תיכף שהפקירו יצא לחירות אפילו לא זכה בעצמו וא"כ ע"כ אין שום אדם יכול לזכות בו ואפ"ה סברי רבנן דאבא שאול הא דשמואל אלמא דאפ"ה הוי הפקר כיון דאיהו מיהא אדעתיה דכ"ע אפקריה ואריה הוא דרבע עלייהו שאין יכולין לזכות בו ודבר זה צריך ביאור גדול ואין כאן מקומו להאריך ולקמן גבי גר אפרש עוד בזה ואכתי קשיא לי אי ס"ל שאין שום אדם יכול לזכות בו ולא הוי הפקר לצאת לחירות אלא לאחר שזכה בעצמו דא"כ היאך יכול לזכות בעצמו כיון שעדיין לא נסתלק לגמרי מרשות אדון דאטו מי עדיף עבד כנעני מע"ע שאין יכול לזכות בעצמו לדרך מתנה או מחילה כדאמרינן בקידושין והיינו כמ"ש לעיל בסמוך דכל היכא שגופו קנוי אין אפילו ע"ע וכ"ש ע"כ יכול לזכות בעצמו אלא היכא שכבר נסתלק לגמרי מרשות האדון קודם זכייתו כגון דרך הפקר אם נאמר דהוי הפקר מיד משא"כ אם נאמר דשמואל סבר כרבי יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה אף העבד אין יכול לזכות בעצמו. מיהו כבר כתבתי לעיל בסמוך דבלא"ה לא נחתו התוס' לזו הסברא לדמות עבד כנעני לע"ע לענין שאין יכול לזכות בעצמו לדרך קנייה ומתנה מדכתבו בפ' מרובה דיאוש דשמעתין אינו משום הפקר אלא משום מתנה וכבר מצאתי מקום ליישב לחלק בין ע"ע לע"כ מהסוגיא דייעוד באמה עבריה ואין כאן מקומו. נקטינן מיהא דהתוספות לשיטתייהו שאין שום אדם יכול לזכות בעבד אלא הא דיצא לחירות היינו שזוכה בעצמו ואם כן מקשה הכא שפיר ל"ל גט שיחרור יפקירנו משא"כ אם נאמר דכל אדם יכול לזכות בו ולא מיקרי אין רשות לרבו עליו אלא היכא שכבר זכה בעצמו כסברת התוס' לקמן אליבא דאבא שאול א"כ אין מקום לקושייתם דאיצטריך גט שיחרור אם מתיירא להפקירו שלא יזכה בו אחר אם לא ירצה העבד לזכות בעצמו או שלא בפניו כנ"ל ודוק היטב ולקמן בסוגיא דגר שמת אפרש עוד בזה ע"ש:

דף לח:

גמרא מיתיבי מעשה בר"א שנכנס לב"ה כו' אף על גב דבסמוך קאמר ר"א גופא לעולם בהם תעבודו חובה אפ"ה לא הוי קשיא ליה לר"א אדר"א דאיכא למימר דהא דקאמר ר"א חובה לא איירי כלל לענין שיחרור ולעולם להכניסן תחת כנפי השכינה טפי עדיף אלא הא דקאמר חובה היינו כשעולנו בעבדות ולאפוקי שאסור למחול לו על השיעבוד משא"כ לשמואל דאמר להדיא כל המשחרר עובר בעשה מקשה שפיר וק"ל. ואפשר דהא דפשיטא לשמואל דקרא איירי אף במשחרר היינו לשיטתו דאף בהפקעת השיעבוד גרידא הו"ל משוחרר כיון שאין רשות לרבו עליו אלא דלפ"ז קשה דהא אנן לא קי"ל כשמואל בההיא דמפקיר עבדו ואפ"ה בהא דהמשחרר עובר בעשה קי"ל כוותיה וצ"ע:

שם אמר רבה אמר רב המפקיר עבדו יצא לחירות ומסקינן דמודה רב דצריך גט שיחרור. וקשיא לי אם כן מאי קמ"ל דיוצא לחירות לענין שיעבוד וכל ענייני הפקעת זכותו מהאדון דהא אין לך שום דררא דממונא שאין מועיל בו הפקר ומהיכא תיתי נאמר דלא יצא לחירות ול"ל דאשמעינן רב שאין שום אדם יכול לזכות בו אף אם לא נתכוון העבד לזכות בעצמו הא ליתא דלרב נראה ברור דהוי הפקר וכל אדם יכול לזכות בו אם לא נתכוון לזכות בעצמו והזוכה בו קנאו לגמרי בין לענין איסורא בין לענין ממון וכ"נ להדיא מלשון הרמב"ם בפ"ב מהל' נדרים וכל מה שהארכתי לעיל אם יכול אחר לזכות בו או לא היינו דוקא אליבא דשמואל כיון שאין קרוי עבד משא"כ לרב לא שייך לומר כן ועוד דא"כ מה קאמר בסמוך מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר דהא אכתי איכא למימר דבמפקיר אין יוצא לחירות אם זכה בו אחר ומהאי טעמא גופא נ"ל נמי דאשמעינן רב דאע"ג שעדיין מעוכב גט שיחרור אפ"ה יש לו יד לזכות בעצמו לענין ממון דלא תימא דאין לו יד כיון דעדיין שם עבד עליו לענין איסור ממילא דלא מהני ליה מחילת השיעבוד דהא גופו קנוי ולא עדיף מע"ע וקמ"ל דיש לו יד וזוכה מדין הפקר הא נמי ליתא דא"כ מאי קאמר הס"ד מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר דהא איכא למימר דשאני מפקיר שאין יד לעבד משא"כ במקדיש אף אם אין יד לעבד אפ"ה אסור לרבו להשתעבד בו כיון שאמר בלשון הקדש וכופין אותו לשחררו שיהיה עם קדוש כמו שאבאר בסמוך אע"כ דהא מילתא דפשיטא היא וא"כ אכתי מאי קמ"ל ונראה דעיקר הרבותא דלא תימא דלא שייך כלל ענין הפקר בעבד משום דילפינן לה לה מאשה דלא שייך בה ענין הפקר כלל קמ"ל והטעם נראה מבואר דלא ילפינן מאשה אלא לענין איסור ולא לענין ממון תדע דאי לגמרי ילפינן מאשה אמאי יכול למוכרו אע"כ כדכתיבנא ומצינן נמי שהקישו הכתוב לנחלת אחוזה ומה"ט גופא יכול להפקירו ולפ"ז א"ש הא דקאמר מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר דאי ס"ד דאין יכול להפקירו משום ג"ש דלה לה מאשה א"כ מה"ט גופיה לא הוי מהני ביה נמי ל' הקדש לענין הפקעת השיעבוד אלא ודאי דלענין ממון לא ילפינן מאשה וממילא דכ"ש מפקיר כנ"ל נכון ודו"ק:

שם אמר ר"ה א"ר המקדיש עבדו יוצא לחירות כו' ליהוי עם קדוש קאמר. וק"ל אכתי כי אומר ליהוי עם קדוש מאי הוי כיון דסוף סוף לא הוי עם קדוש בדיבורא בעלמא דהא מסקינן דצריך גט שיחרור א"כ לענין השיעבוד נמי אמאי מהני דיבורא בעלמא ות"ל דאפילו אם אמר בפירוש הרי את ב"ח לא מהני אף לענין השיעבוד כמ"ש התוספות לעיל בד"ה המפקיר מסוגיא דקידושין דאפי' בע"ע לא מהני דיבורא בעלמא כיון דגופו קנוי כ"ש בע"כ וכן משמע להדיא לקמן בברייתא דף מ' ע"ב באומר הרי הוא ב"ח למסיק ר"י וכולם בשטר ומשמע שם מפירש"י ז"ל דלשון זה עיקר דבע"פ לא מהני כלל אף לענין שיעבוד ע"ש ובשלמא במפקיר ילפינן מקרא דהפקר קונה בדיבור בעלמא וכן באומר נתייאשתי מפלוני עבדי פירש"י ז"ל משום דיאוש הוי לשון הפקר לכל אדם וכבר כתבתי לשיטת התוספות דלא סברי הכי משמע להו דקונה מטעם יאוש ושינוי רשות דקונה מדאורייתא משא"כ הכא כיון דלשון הקדש לא משמע ליה אלא דליהוי עם קדוש א"כ אכתי הו"ל דיבור בעלמא דלא מהני לענין הפקעת השיעבוד אף בע"ע וכ"ש בעבד כנעני ולכאורה היה נ"ל דרב סובר דאה"נ דבע"כ מהני טפי דיבורא בעלמא כיון דליהוי עם קדוש קאמר הו"ל כאמירה לגבוה ולא מצי הדר ביה ומה"ט נראה דלפ"ז ודאי כופין את רבו ליתן גט שיחרור אף למשנה ראשונה כיון דאמר בפירוש שרוצה לעשותו ב"ח והיינו כלשון שני שכתב רש"י ז"ל לקמן בברייתא דהרי הוא ב"ח ואע"ג דקי"ל דהמשחרר עבדו עובר בעשה אפשר דרב לא ס"ל הכי אלא כמ"ד לעולם בהם תעבודו רשות ועוד אף למ"ד חובה מפרש רב דהיינו כל זמן שלא שיחררו ודוקא לשמואל ע"כ איירי קרא אף לדרך שיחרור כיון דלדידיה כל שמפקיע השעבוד ממנו ממילא הו"ל משוחרר מטעם דאין רשות לרבו עליו משא"כ לרב כנ"ל ועי"ל דנהי דלישנא דאמר הרי את הקדש משמע דליהוי עם קדוש מ"מ כיון שנאמר בלשון הקדש אלים טפי האי דיבורא כמו בהקדש גמור לענין דלא מצי למיהדר ביה כמו בהקדש ודו"ק:

שם אמר רבה ומותבינן אשמעתין כו' לפמ"ש בסמוך נראה דקושיא זו דוקא לפי מה דפשטינן דצריך גט שיחרור דבלא"ה לא הוי קשה מידי מברייתא דגזברין עליה דרב דהוי מצי למימר דרב סבר כשמואל דמפקיר עבדו א"צ גט שיחרור דאיכא תנאי דסברי הכי כמ"ש התוספות לקמן וממילא דכל מי שאין לו רשות לרבו עליו א"צ גט שיחרור וה"ט דרב נמי במקדיש דליהוי עם קדוש קאמר כיון דבהאי דיבורא יצא לחירות לגמרי למיהוי עם קדוש משא"כ תנאי דברייתא דגיזברין סברי כתנאי דלית להו הא דשמואל דבלא"ה מצינו להדיא דרבי גופא דאיירי בברייתא דגיזברין סבר לקמן דלא מהני נתייאשתי מפלוני עבדי וצריך גט שיחרור דיליף לה לה מאשה וה"ה להפקר ולהקדש דלעולם א"א להפקיע האיסור בדיבור אלא בשטר שיחרור דוקא. וא"כ א"ש דסברי דחייל על עבד קדושת דמים לרש"י ולתוס' קדושת הגוף דלא אפשר כלל לומר דליהוי עם קדוש קאמר כיון דבדיבורא לא הוי עם קדוש וכמ"ש בסמוך אבל לבתר דפשיט דרב סובר דבעי גט שיחרור ואפילו הכי קאמר דליהוי עם קדוש קאמר וכמ"ש בסמוך א"כ מקשה רבה שפיר ומותבינן אשמעתין ול"ל נמי איפכא דרב דוקא דס"ל דצריך גט שיחרור מוקי לקרא דבהם תעבודו בהכי דוקא מה שאין כן כשרוצה לשחררו לגמרי איכא מצוה ומשו"ה אמרינן דליהוי עם קדוש קאמר משא"כ הנך תנאי דגיזברין סבירא להו במפקיר דא"צ ג"ש כשמואל וא"כ ע"כ דאף בשיחרור גמור עובר בעשה דבהם תעבודו וכדפרישית ומש"ה לא משמע להו דליהוי עם קדוש קאמר

שיעבוד בעשה הא ליתא דהא רבי גופא מסיק לקמן דצריך גט שיחרור ואפילו הכי סבירא ליה בברייתא דגיזברין דלא אמרינן דליהוי עם קדוש קאמר ודו"ק:

תוספות בד"ה גופיה לא קדוש פירש בקונטרס כו' עד סוף הדיבור. והכלל העולה מדבריהם לשיטת רש"י ליכא מאן דאמר דשייך בעבד קדושת הגוף ואין כאן אלא קדושת דמים לימכר לברייתא דגזברין ודרב למיהוי עם קדוש קאמר אלא דלמסקנא דמוקמינן ברייתא דמקדיש עבדו עושה ואוכל כר"מ יש כאן דעה שלישית דהו"ל כאומר דמי עבד עלי וכמו שפירש שם ולשיטת התוספות ע"כ ברייתא דגיזברין סברי דקדוש קדושת הגוף ממש דאי לקדושת דמיו לימכר תיקשי גיזברין מאי עבידתייהו לענין שיחרור כיון שלא הקדיש האיסור שיש לו עליו אלא הממון וכמו שפירש מהרש"א ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו. ובתחילה אפרש מאי דקשיא לי על שיטת התוספות והרשב"א ז"ל ואח"ז נבא לבאר שיטת רש"י ז"ל. לשיטת התוספות קשיא לי אם כן הא דמקשה בסמוך לרבה אליבא דרב מברייתא דהמקדיש עבדו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו ומאי ענין קושיא זו עליה דרב דל רב מהכא מתנייתא מי לא פליגי אהדדי דהא ברייתא דגיזברין ע"כ סברה דקדוש לגופו והאי ברייתא דעושה ואוכל קתני בהדיא שלא הקדיש אלא דמיו ומשמע דהיינו קדוש לימכר מיהא בהא מצינן למימר דולאי ידע המקשה שפיר דהני מתנייתא פליגי אהדדי אלא דאפ"ה מקשה שפיר עליה דרב היאך פליג אתרוייהו דאפילו בפלוגתא דתנאי מצינו שנראה להש"ס דוחק לומר שיש ג' מחלוקת בדבר כ"ש שיש להקשות כן עליה דרב כיון דרבי ורבנן סברי דקדוש לגופו ואידך ברייתא סברה דקדוש לימכר אם כן היאך פליג רב בסברא שלישית דליהוי עם קדוש קאמר ונהי דלמאי דמשני הש"ס הא מני ר"מ היא אכתי הוי ג' מחלוקות בהא לא איכפת לן כיון דבלא"ה איכא הא פלוגתא דר"מ ורבנן באין אדם מוציא דברו לבטלה תו קשיא לי כיון דלשיטת התוספות כלל דדמי דאמרינן בשמעתין היינו קדוש לימכר ולא איירי כלל מדמיו עלי וא"כ לפי המסקנא דמוקי ברייתא דעושה ואוכל כר"מ וע"כ היינו באומר דמיו עלי והיא סברא חדשה שלא נזכר עדיין וא"כ העיקר חסר מן הספר. מיהו יש ליישב דבלא"ה משמע לשיטת התוספות דברייתא דעושה ואוכל משמע דסברה דהו"ל כאומר דמיו עלי דאי קדוש לימכר לא הו"ל למימר שלא הקדיש אלא דמיו אלא הכי הו"ל למימר שלא הקדישו אלא לדמיו ולפ"ז המקשה נמי הוי ידע דברייתא סברה דקדוש באומר דמיו עלי והיינו דמקשה עליה דרב דהו"ל שלשה מחלוקות דרבי ורבנן דגיזברין סברי דקדוש לגופו וברייתא דעושה ואוכל סברה דהו"ל כאומר דמיו עלי ודרב למיהוי עם קדוש קאמר ומשני הש"ס הא מני ר"מ היא ואין כאן ג' מחלוקות כלכתחילה אלא אי קשיא לי הא קשיא כיון דלשיטת התוספות ברייתא דגיזברין דאיירי רבי ורבנן סברה דקדוש לגופו וברייתא דעושה ואוכל מוקמינן למסקנא כרבי מאיר דהוה ליה כאומר דמיו עלי כדמוכח הש"ס מדקתני סיפא וא"כ היאך קאמר סתמא דתלמודא מ"ד מפקיר אבל מקדיש לא דדמי קאמר ולשיטת התוספות הא דדמי היינו קדוש לימכר ומהיכא תיתי הא דהוי דלא כשום תנא וכיון דלמ"ד מפקיר לא אמר רב כלום במקדיש מנ"ל דפליג בפלוגתא שלישית דלא כשום תנא ולכאורה היה נראה ליישב דלמאי דמוקי הש"ס ברייתא דעושה ואוכל כר"מ דהו"ל כאומר דמיו עלי ממילא דהא דקאמר נמי סתמא דתלמודא דדמי קאמר לאו קדוש לימכר קאמר אלא כאומר דמיו עלי דמ"ש התוס' כל דדמי דשמעתין קדוש לימכר היינו מקמי דסליק אדעתיה הא דר"מ אבל למסקנא מוקמינן כולהו בחדא גוונא כר"מ ואף שכתבו התוס' לקמן בד"ה הא מני דרב לא סבר כר"מ היינו דוקא להאי לישנא דקאמר רב מקדיש עבדו יוצא לחירות משא"כ לרב יוסף דלא איירי רב כלל במקדיש ניחא ליה לסתמא דתלמודא לומר דרב סבר כר"מ כדאשכחן בכל המקומות שהביאו התוספות בד"ה הא מני אלא שכ"ז אינו כלום כיון דאשכחן דרבי ורבנן סברי דקדוש לגופו לשיטת התוס' א"כ פשיטא דר"מ נמי מצי סבר הכי דלא שייך כלל לומר אין אדם מוציא דבריו לבטלה שהרי אדרבא הקדישו הקדש גמור לגופו והא דקאמר לקמן הא מני ר"מ היא היינו דוקא לרב דפשיטא ליה דלגופו לא קדוש ודמי עלי נמי דשייך לומר דקדוש מ"מ כיון דלא קאמר דמי עלי אין לנו אלא כמו שאמר וע"כ למיהוי עם קדוש קאמר נמצא דלר"מ כיון דאע"ג דלא אמר דמי עלי כמאן דאמר דמי משום דאין מוציא דבריו לבטלה ממילא ליתא לדרב שאין לנו לידחק לומר למיהוי עם קדוש קאמר משא"כ לרבנן ורבי דלגופו קדוש תו לית לן למימר דר"מ פליג עלייהו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלהאי לישנא דלא איירי רב במקדיש מנ"ל לסתמא דתלמודא דסובר דדמי קאמר ואדרבא הו"ל למימר מאן דאמר מפקיר אבל מקדיש קדוש לגופו כרבי ורבנן אע"ג דבעלמא סבר רב כרבי מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה. אם לא שנאמר דסתמא דתלמודא פשיטא ליה דלא כרבי ולא כרבנן אלא כברייתא דעושה ואוכל דקתני שלא הקדיש אלא דמיו והיינו כאומר דמיו עלי ונצטרך לדחוק דהאי דדמי קאמר דמסיק הש"ס היינו כאומר דמיו עלי ולא כשאר דדמי דשמעתין דלשיטת התוספות היינו קדוש לימכר וכ"ז דוחק גדול ועוד דלקמן גבי נימא כתנאי מוכח בהדיא דלמסקנא דתלמודא ע"כ דקדוש לגופו או לדמיו לימכר והיינו דמועלין בו כמו שאבאר שם ומכ"ש דקשה טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות ערכין דפסק בהדיא במקדיש עבדו דקדוש קדושת הגוף ויש לתמוה דזה דלא כרבה אליבא דרב ולא כרב יוסף אליבא דרב דהא מסיק סתמא דתלמודא בהדיא דמ"ד מפקיר אבל מקדיש דדמי קאמר וצ"ע ותימה על הכ"מ שכתב שם דהרמב"ם ז"ל פסק כר"י ולא הרגיש בזה דאליבא דר"י מסיק סתמא דתלמודא דדמי קאמר וכן במ"ש הכ"מ למה שפסק כר"י נגד רבה היינו משום דלרבה צ"ל רב תנא הוא ופליג ולענ"ד דלמסקנא דמסקינן דברייתא דעושה ואוכל מיתוקמא ע"כ כר"מ ממילא לתו לא צריך לומר רב תנא הוא ופליג אלא דתנא דברייתא מסייע ליה דע"כ סברה דלא שייך לומר דלגופו קדוש כמו שאבאר בסמוך גבי ה"מ ר"מ היא מיהו לשיטת רש"י ז"ל א"ש הא דקאמר סתמא דתלמודא אליבא דר"י דדמי קאמר שלשון זה סובל שני פירושים אי כרבי ורבנן דסברי דקדוש לדמיו לימכר או כברייתא דהו"ל כאומר דמיו עלי שכן נראה בהדיא מלשון רש"י ז"ל בד"ה דליהוי עם קדוש דלשון דמי סובל שני הפירושים ובסמוך בלשון הגמרא אפרש בדרך אחר לשיטת רש"י ז"ל מיהו לשיטת התוספות והרמב"ם ז"ל קשה. והנלענ"ד ליישב בדרך יותר נכון אליבא דכולה פירושי והיינו דקשיא לי הא דקאמר סתמא דתלמודא מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר משמע מזה דלפ"ז לא אמר רב מילי במפקיר דתרתי ל"ל וא"כ קשה אטו לרבה ר"י שקורי משקר וכ"ש דקשה טפי מאי דקאמר מ"ד מפקיר אבל מקדיש לא א"כ לרבה ר"י שקורי משקר וכה"ג מקשה הש"ס בדוכתי טובא וכ"ש דכאן קשה יותר מאי דוחקיה למימר הכי כיון דאיכא למימר מר אמר חדא ומר אמר חדא כל חד מאי דשמיע ליה קאמר ואפושי פלוגתא מנ"ל ואי משום דכ"ש הוא אין זה כלל שכבר כתבתי לעיל דאיכא למימר דתרווייהו צריכי לרב. לכך נלע"ד דודאי פשיטא לתלמודא דרב אמר במקדיש כר"י וממילא לתו לא הוי צריך למימר במפקיר דכ"ש הוא אלא הא דאמר ר"י משמיה דרב במפקיר היינו משום דמכללא דמקדיש יליף לה דכ"ש מפקיר והא דאמר ר"י במפקיר ולא במקדיש היינו משום דר"י סבר דרב גופא לא אמר במקדיש אלא אליבא דרבנן דלית להו אין אדם מוציא דבריו לבטלה ותו לית לן למימר דהו"ל כאומר דמיו עלי ולגופו פשיטא ליה לרב דלא קדוש אי משום דתנא הוא ופליג ואי משום דברייתא דעושה ואוכל מסייע ליה מיהא בהא דלגופו לא קדוש וממילא דע"כ אליבא דרבנן דר"מ המקדיש עבדו יוצא לחירות דע"כ דלמיהוי עם קדוש קאמר אבל לרב גופא סובר ר"י דלדמי קאמר והיינו כר"מ דאע"ג דלא אמר דמיו עלי הו"ל כאומר כדמסיק הש"ס ומש"ה לא אמר ר"י משמיה דרב במקדיש דרב גופא אליבא דרבנן קאמר וליה לא ס"ל אלא כר"מ דלדמי קאמר וכדאשכחן בדוכתי טובא שהביאו התוספות בד"ה ה"מ דרב כר"מ ומש"ה אמר ר"י במפקיר דמכלל דאמר רב במקדיש אליבא דרבנן דר' מאיר שמעינן מיהא במפקיר אליבא דכ"ע וכמ"ש בלשון הגמרא דהא בהא תליא נקטינן מיהא דע"כ סבר רב דלגופו לא קדוש דאי ס"ד דקדוש לגופו א"כ הא דקאמר רב המקדיש יוצא לחירות אליבא דמאן אמרה דהא לרבנן דר"מ פשיטא דאית לן למימר דלגופו קדוש אע"כ דסובר רב בפשיטות דלגופו לא קדוש אלא דלר"מ הוה ליה כאומר דמיו עלי ולרבנן יוצא לחירות נמצא דלפי זה יפה עולה פסק הרמב"ם ז"ל דמאי דמסיק סתמא דתלמודא אבל מקדיש דדמי קאמר היינו דוקא אליבא דרב דפשיטא ליה דלגופו לא קדוש אבל סתמא דתלמודא גופא סובר דקדוש לגופו כרבי ורבנן וכדמסיק הש"ס לקמן גבי נימא כתנאי דלמסקנא כ"ע סברי דקדוש ומועלין בו והיינו ע"כ דקדוש לגופו דאי ס"ד דהו"ל כאומר דמיו עלי לא שייך ביה מעילה והכי אית לן למיפסק כסתמא דתלמודא לקמן וכמו שאבאר שם לקמן גבי נימא כתנאי. העולה מדברינו שיש ליישב כל השיטה אלא דמ"מ לשיטת רש"י ז"ל א"ש טפי הא דקאמר דדמי קאמר משום דליכא שום תנא דסבר דקדוש קדושת הגוף והא דמסקינן נמי לקמן גבי נימא כתנאי דלכ"ע קדוש לאו קדוש לגופו קאמר אלא קדוש לדמיו לימכר והיינו דקתני מועלין בו כמו בהמה טמאה ומעכשיו נבא לבאר וליישב שיטת רש"י ז"ל מה שהקשו התוספות בא"ד ומיהו קשה דאי מדמה למתפיס תמימים כו' ולכאורה משמע דליהוי עם קדוש קאמר ואינו נותן שום דמים להקדש עכ"ל. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם בזה ושותא דמרנן בעלי תוספות לא ידענא דע"כ למ"ש רש"י דדמי למתפיס תמימין לבדק הבית היינו באומר בפירוש דהעבד הרי הוא קדוש לדמיו שעל זה כתב רש"י ז"ל דבריו דדמי למתפיס תמימים לבדק הבית ואה"נ דבכה"ג חלו על העבד שני קדושות דכיון דשייך בגופו קדושה דאתא לחירות וכיון דאמר לדמיו צריך הוא ליתן דמים או שהעבד יתן דמי עצמו להקדש דלא סגי ליה בלא"ה כיון דאמר לדמיו חל עליו נ"כ הקדש ב"ה כמו במתפיס תמימים לבדק הבית והיינו דלא מצי לאוקמי ברייתא דגיזברין בהכי דא"כ מאי קאמר אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות ות"ל שכבר יצא לחירות ואין להגיזברין עוד אלא לתבוע הדמים מהעבד או מהמקדיש משא"כ בעיקר מימרא דרב דאמר המקדיש עבדו דלא איירי שהקדישו בפי' לדמיו אלא שהקדישו סתם א"כ שפיר קאמר רב דליהוי עם קדוש קאמר ומהיכא תיתי נאמר שיתן דמים לב"ה כיון שלא הקדישו כלל לב"ה אלא לשחררו בלבד ומה שכתבו עוד בא"ד וז"ל ועוד מאי קפריך מאך כל חרם כו' דהתם לא שייך לומר למיהוי עם קדוש כו' עכ"ל. וגם את זה לא ידעתי מה ענין קושיא זו טפי לשיטת רש"י ז"ל מלשיטתם דלדידהו נמי למאי דמסקו קושית הש"ס מאך כל חרם היינו דאידך גיסא נהי דלא שייך בחרם למיהוי עם קדוש מ"מ כיון דחזינן מיהא בחרם דשייך בעבד קדושת הגוף לאסור בהנאה א"כ מקדיש נמי אמאי קאמר רב לגופו לא קדוש וא"כ לשיטת רש"י ז"ל נמי נהי דלשיטתו מפרשין כן קושיית הש"ס עליה דרב דליהוי קדוש לדמיו כדאשכחן בברייתא דגזברין וברייתא דעושה ואוכל מ"מ קושיא זו דמקשה הש"ס מאך כל חרם קאי אמאי דקאמר רב לגופו לא קדוש ופירש"י שאינו ראוי לא למזבח ולא לבד"ה וא"כ מקשה מקרא דאך כל חרם דשייך קדושת בד"ה בדיעבד לענין חרם וקדוש קדושת הגוף לאסור בהנאה ומועלין בו כדין כל חרם על שלא בא ליד הכהן או שנפדה מיד הגזבר וא"כ במקדיש נמי י"ל דקדוש לגופו בכה"ג דמ"ש חרם מהקדש דודאי לא שייך לומר למיהוי עם קדוש קאמר אלא היכא דלא שייך לומר דקדוש לגופו וזה ברור וצ"ע גדול ליישב קושיית התוספות. ומ"ש עוד בא"ד וז"ל ועוד כי משני דאמר דדמי כו' וא"כ מאי איריא עבדיו אפילו לחבריה נמי ועוד מ"ש כנענים כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב דבלא"ה נראה מל' רש"י ז"ל בהדיא דהא דמקשה מאך כל חרם לאו מברייתא פריך דאיכא למימר רב תנא הוא ופליג כמו בקמייתא אלא דקשיא לרב מקרא גופיה ואם כן ממילא נתיישבה קושיית התוספות דהא דקתני ברייתא אך כל חרם לרבות עבדיו ושפחותיו הכנענים היינו אליבא דרבי ורבנן דבהנהו הוי חרם גמור משא"כ רב לית ליה האי ברייתא אלא מוקי לקרא דאך כל חרם לדמי ואה"נ ל"ש ע"כ ול"ש ע"ע ל"ש דידיה ול"ש דחבריה ואע"ג דקרא כתיב אך כל חרם אשר יחרים מכל אשר לו מאדם כו' ומ"מ ע"כ האי מאדם בלא"ה עניינא אחרינא הוא למאי דמוקי לה לדמי והיינו דמיו עלי ואין זה דין חרם כלל לאסור בהנאה וזה מותר אלא ריבוי בעלמא הוא וכה"ג אשכחן טובא דשבקיה לקרא דלחיק ומוקי אנפשיה וא"כ אין כאן קושיא כלל דאף ע"ג דכתיב מכל אשר לו מ"מ ריבוי דמאדם היינו אפילו דאחרינא ובלא"ה האי מכל אשר לו מוקמינן לדרשא אחריני שלא יחרים כל נכסיו כדאיתא בערכין כנ"ל נכון ודוק היטב בכל מ"ש בזה ולענ"ד הדברים ברורים בעזה"י:

גמרא אי הכי אידך נמי דאמר דמי ופירש"י דהיינו באומר דמיו עלי. ולכאורה יש לתמוה כיון דע"כ האי דמקדיש נכסיו והיו בהן עבדים ע"כ בהקדיש כל נכסיו איירי דהכי דייקינן בעלמא דעבדים איקרי נכסי ואם כן היאך מיתוקמא דאמר כל דמי נכסיו עליו ויתן פדיונם להקדש שהרי לא נשאר לו כלום ויש ליישב בדוחק. מיהו לפ"ז מצינן למימר דלפי המסקנא דמוקמינן לברייתא דעושה ואוכל כר"מ ליותר שייך לומר דהו"ל כאומר דמיו עלי ממה שנאמר דהו"ל כאומר שיהא קדוש לדמיו לימכר כמו שאפרש בסמוך לשיטת רש"י ממילא לתו לא צריכינן למימר דרבי ורבנן לית להו דר"מ דאיכא למימר דאינהו נמי הכי ס"ל אלא דשאני הכא כיון שהקדיש כל נכסיו לא משמע להו דהו"ל כאומר דמיהן עלי מה"ט דפרישית ומשו"ה קאמרי דהו"ל כאומר שיהיו קדושין לדמיו לימכר כנ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה שלא הקדיש אלא דמיו ולא אמר אלא הרי הוא הקדש לדמיו כו' עכ"ל. ומה שהכריחו לפרש כן ולא פי' בפשיטות דהאי שלא הקדיש אלא דמיו היינו דהו"ל כאומר דמיו עלי דהכי פשטא דלישנא כמו שפירשתי בלשון התוספות ואפ"ה הוי קשה שפיר לרב דהא ל"ל דאיירי באומר דדמי דא"כ מאי קמ"ל דעושה ואוכל אע"כ דמסתמא הו"ל כאומר דמיו עלי וקשיא לרב אלא דלא נראה לרש"י לפרש כן דא"כ מאי ענין קושיא זו לרב דוקא דל רב מהכא מתנייתא מי לא פליגי ברייתא דגזברין וברייתא דעושה ואוכל לכך הוכרח לפרש האי ברייתא דהכא כברייתא דגיזברין ממש דקדוש לדמיו ולשיטת התוספות כבר פירשתי לעיקר הקושיא מברייתא דעושה ואוכל משום דלא ניחא להש"ס לומר דתלתא תנאי היא כמ"ש באריכות בל' התוספות ועדין קשיא לי לשיטת רש"י ז"ל א"כ מאי מקשה הש"ס לרב מברייתא דעושה ואוכל דהיינו כברייתא דגיזברין וא"כ ממילא דאיכא לשנויי כלמשני לעיל רב תנא הוא ופליג ול"ל דנראה להש"ס דוחק לומר דרב פליג אשני ברייתות הא ליתא דהא לעיל בהא דמקשה הש"ס מאך כל חרם כתב רש"י ז"ל בהדיא דלא מקשה אלא כיון דקרא קאמר וע"כ כוונתו בזה משום דמברייתא לא מני לאקשויי דרב תנא ופליג ויש ליישב דעיקר קושייתו הכא מדקתני בברייתא עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו משמע דעיקר הרבותא דלא תימא שהוקדש לגופו אבל לעולם ליכא שום סברא חיצונה כלל אפילו לדרך הו"א לומר דליהוי עם קדוש קאמר דאל"כ איפכא הו"ל למיתני בברייתא המקדיש עבדו הקדישו לדמיו

אע"כ דבהא ליכא רבותא כלל דפשיטא טובא דל"ל כלל למיהוי עם קדוש קאמר וא"כ קשה לרב היאך פליגי בסברא הפוכה לגמרי כנ"ל ודו"ק:

דף לט.

גמרא ה"מ ר"מ היא. ופרש"י ז"ל דהיינו דהו"ל כאומר דמיו עלי והכי מוכח מלשון הגמרא דאמר ה"נ מסתברא ולפ"ז ע"כ צ"ל דלהאי אוקימתא משמע מברייתא דהכא דאיכא מיהא שום סברא לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר והיינו כרב אלא דלרבי מאיר כיון דלענין דמיו עלי אין צריך לפרש דבריו כדאשכחן לרבי מאיר בעלמא דמסתמא הו"ל כאומר דמיו עלי וה"נ דכוותיה לגבי דמיו עלי דשייך להקדש מיחזי כמוציא דבריו לבטלה אם נפרש למיהוי עם קדוש קאמר שאין ענין הקדש גמור. מיהו לא מצינו למימר דאפילו לר"מ להוי הקדש לדמיו לימכר משום דאין מוציא דבריו לבטלה הא ליתא כיון דאכן השתא האי ברייתא אליבא דרב מוקמינן לה דשייך מיהא בעבד למיהוי עם קדוש א"כ כל היכא דנחית להכי שיהא איזה לשון הקדש על גוף העבד תו לא מצי לאקדושי לדמיו לימכר דחל עליו קדושת עצמו למיהוי עם קדוש כפרש"י ז"ל לעיל דהו"ל כמקדיש תמימים לבד"ה אע"כ דהמקדיש לא נתכוון כלל שיהא שום ענין הקדש כלל על גוף העבד לא למיהוי עם קדוש מדקאמר בלשון הקדש ולא בלשון שיחרור כיון דצריך גט שיחרור ולדמיו לימכר נמי א"א דהא אינו רשאי דא"כ הו"ל לשחררו שיהא עם קדוש. אע"כ דלשון הקדש שהזכיר אינו על גוף העבד כלל אלא כאומר דמיו עלי והיינו לרבי מאיר דוקא וממילא דלרבנן דר"מ הוי עם קדוש וא"כ לפ"ז תו לא צריכינן למימר דרב תנא הוא ופליג אברייתא דנזברין אלא דאשכח תנאי דברייתא דעושה ואוכל דסברי כוותיה דשייך לומר למיהוי עם קדוש וממילא דמה"ט א"א להקדישו לדמיו לימכר דאינו רשאי אלא דלר"מ הו"ל כאומר דמיו עלי ולרבנן דר"מ הוי עם קדוש ורב כרבנן ס"ל. אמנם מדלא קאמר הש"ס אלא ה"מ ר"מ היא משמע דלא הדר ביה ממאי דקאמר לעיל רב תנא ופליג לכך נראה דליכא מהכא לא תיובתא ולא סייעתא לרב דלעולם איכא למימר דברייתא דעושה ואוכל נמי סברה דלא שייך כלל לומר למיהוי עם קדוש קאמר והא דקאמר דהו"ל כאומר דמיו עלי ולא קאמר דהוי קדוש לימכר היינו משום דלא אשכחן לר"מ דאע"ג דלא אמר כמאן דאמר דמי אלא לענין דמי עלי כדאשכחן בכמה דוכתי שהביאו התוס' משא"כ לענין קדוש לימכר צ"ל כן בפירוש והיינו דקאמר לעיל דדמי לא קאמר ואפשר דכ"ע מודו בהכי וברייתא דהנזברין איירי שפירש בהדיא שהקדישו לדמיו לימכר למאי דלית ליה דרב ובזה נתיישב גם כן הא דקאמר לעיל אליבא דר"י אבל מקדיש לדמי קאמר היינו ע"כ כאומר דמיו עלי כברייתא דהכא אבל קדוש לימכר לעולם לא אמרינן אלא היכא שפירש בהדיא ולפ"ז לרבנן דר"מ היכא שהקדיש העבד סתם לא עשה ולא כלום אי ליתא לדרב והו"ל כמקדיש עצמו דע"כ לרבנן דר"מ לא עשה כלום כן נ"ל הצעה זו לשיטת רש"י ז"ל והוא מוכרח ודוק היטב:

שם לימא כתנאי כו' מאי לאו בהא קמיפלגי מ"ס קדוש ומ"ס לא קדוש. ולכאורה לאדרב קאי וקשיא לי דהא א"נ פליגי בהא דמ"ס קדוש ומ"ס לא קדוש אפ"ה איכא למימר דכ"ע ליתא לדרב אלא בהא קמיפלגי מ"ס דקדוש לגופו או לדמיו לימכר כברייתא דנזברין ומש"ה מועלין בו ומ"ס דהו"ל כאומר דמיו עלי כברייתא דעושה ואוכל ומש"ה אין מועלין בו וע"ק מאי קאמר לימא כתנאי הא ודאי בלא"ה פליגי תנאי ברייתא דנזברין וברייתא דעושה ואוכל והו"ל למימר לימא הני תנאי כהני תנאי כדבסמוך. והנלענ"ד ליישב דלמאי דס"ד דפליגי אי קדוש ע"כ בדרב פליגי דלאת"ה היאך קפסיק ותני המקדיש עבדו אין מועלין בו הא ודאי מצינן מעילה היכא שהקדיש בפירוש לימכר לדמיו אע"כ דמ"ד אין מועלין היינו כרב דלעולם לא שייך להקדישו לגופו ולא לדמיו לימכר אפילו אמר בפירוש משום דהו"ל כמקדיש תמימים לבד"ה וזה סייעתא לשיטת רש"י ז"ל דלעיל כנ"ל נכון ותו לא מידי ודוק היטב:

שם אי הכי אדמיפלגי בשערו ליפלגו בגופו וכתב הרשב"א ז"ל דלשון א"ה אינו מדוקדק דלמאי דס"ד נמי מעיקרא דפליגי מ"ס קדוש ומ"ס לא קדוש נמי הוי מצי לאקשויי. ולענ"ד דלק"מ דלמאי דס"ד מעיקרא הוי מצי למימר דכ"ע עבדא כמקרקעי דמי וממילא דאף מאן דסבר קדוש לא מצי למתני מועלין בגופו ומש"ה קתני מועלין בשערו מה שא"כ עכשיו דמוקי פלוגתייהו אי כמקרקעי דמי או כמטלטלי מקשה שפיר ליפלגו בגופו וזה ברור וק"ל:

תוספות בד"ה קטנים כל המחזיק כו' דאין להם יד כו' עד סוף הדיבור. משמע בפשיטות מדבריהם דמילתא דזכיית הקטן לית ביה פלוגתא ורבנן דאבא שאול נמי מודו דקטן לית ליה זכיה לזכות בעצמו אלא הא דקסברי דקטנים נמי קנו עצמן ב"ח היינו מטעמא דמסקינן דנפקי לחירות במיתת הגר דילפינן מאשה מה אשה בין גדולה ובין קטנה נפקא במיתת הבעל ה"ה לעבד במיתת הגר בין גדול ובין קטן וכמו שמפרש בל' הגמרא אבל א"א לומר דטעמא דרבנן דקטן יש לו יד דא"כ מאי מדייק הש"ס לקמן מהא דקאמר מה אשה איסורא ולא ממונא דהלכה כאבא שאול דהא לרבנן קטן נמי איכא איסורא ולא ממונא אע"כ דקטן לית ביה פלוגתא והיינו דמקשו התוספות כאן ובכמה דוכתי סוגיית הש"ס אהדדי דהעלו דלדעת אחרת מקנה אותן שאני ולא משמע להו לאוקמי כתנאי ואע"ג דבפ"ק דב"מ דף י"ג קאמר הש"ס למימרא דקטן אית ליה זכיה מדאורייתא אליבא דרבי יוסי מ"מ למסקנא הדר ביה הש"ס דלר' יוסי נמי לא קנה אלא מפני דרכי שלום וק"ל:

בא"ד וכן בפרק מי שמת גבי זכין לקטן כו' הל' מגומגם ויש כאן חסרון הניכר וערבובי דברים דהא למאי דמסקו כאן דלדעת אחרת מקנה שאני א"כ אכתי קשה ההיא דזכין לקטן דהתם נמי דעת אחרת מקנה ואפ"ה משמע דלית לקטן זכיה אלא דבאמת ההיא איירי בקטן שהוא פחות מצרור וזורקו דבכה"ג פשיטא דלית ליה זכייה אף בדעת אחרת מקנה אבל כל הני דמייתי התוספות כאן היינו בקטן שנותנין לו צרור וזורקו כדמוכח מסוגיא דקידושין לקטן שיש בו דעת הוי ואפ"ה מייתי עלה שם בתלמודא פלוגתא דאבא שאול ורבנן אלמא דבקטן כה"ג נמי איירי אפ"ה סברי רבנן ואבא שאול דלית ליה זכיה כדפרישית בסמוך והיינו משום דליכא דעת אחרת מקנה ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד וא"ת בפרק לולב וערבה כו' הנה רש"י ז"ל כתב שם דהיא דהא דאמרינן דינוקא מיקנא קני היינו דמדרבנן אית ליה זכייה מפני דרכי שלום ונראה שהתוספות לא רצו לפרש כן דמשמע להו דלא שייך דרכי שלום בכה"ג כיון שלא הקנו לו מעיקרא אלא ע"מ לצאת בו ואם כן אמאי קאמר אקנויי לא מקנה כיון שברצון החזירו למי שנתנו לו מאי דרכי שלום שייך בזה אע"כ משמע להו דיש לו זכיה גמורה וק"ל:

בא"ד וליכא למימר דהתם בפיקח כגון צרור וזורקו כו' הלשון אינו מדוקדק דהא לקושטא דמילתא אף למאי דמסקו דלדעת אחרת מקנה אותן שאני אפילו הכי צריך לאוקמי ההיא דלולב הגזול בצרור וזורקו דאל"כ לא מהני דעת אחרת מקנה ובזה לא נסתפק שום אדם כדמוכח לקמן פרק התקבל וע"ש בתוס' אלא שעיקר דבריהם שכתבו כאן ול"ל היינו דבעו למימר דההיא דלולב הגזול איירי בפיקח כגון צרור וזורקו משא"כ ההיא דשמעתין איירי בקטן שהוא פחות מכן ע"ז כתבו דל"ל הכי דמסוגיא דקידושין מוכח דההיא דשמעתין נמי איירי בפיקח כגון צרור וזורקו כדפרישית בסמוך וזה ברור בכוונתם ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דלדעת אחרת מקנה אותן שאני עכ"ל. וכ"כ לקמן בפרק התקבל דף ס"ה ובריש פרק בן סורר ומורה ובפ"ק דכתובות וכ"כ כל הפוסקים וכן הוא בש"ע ח"מ סי' רמ"ג אבל הש"ך שם השיג מסברא דנפשיה על כל הפוסקים כיון שלא נזכר חילוק זה דלדעת אחרת מקנה בש"ס אלא לענין חצר אי בעינן עומד בצד שדהו אבל לענין קטן לא מצינו חילוק זה ולכך העלה דבקטן שהגיע לצרור וזורקו זוכה לעצמו בכל ענין וכבר העירותי על דבריו בפ"ק דב"מ דף י"ב ועוד אוסיף שנית ידי בתכלית הביאור בפרק התקבל אי"ה לברר וללבן שאין ממש בדבריו ודברי התוספות כאן עיקר כמו שהסכימו כל הפוסקים ומה שהביא ראיה לדבריו מהירושלמי נלע"ד דלא מיבעיא דלא מסייע ליה אלא דהוי תיובתא גמורה לדבריו כמו שאבאר אי"ה שם כי שם מקומו וכאן לא באתי אלא כמקצר ועולה ממה שנוגע לסוגייתינו. ובאמת נראה לכאורה שנעלם מהש"ך דברי התוספות כאן ובכמה דוכתי שהכריחו לחלק בין דעת אחרת מקנה והש"ך לא הזכירם מיהו מההיא דהכא אפשר שהש"ך אינו חושש לקושיית התוס' דאיהו מפרש קטנים דהכא דאיירי אבא שאול ורבנן דהיינו בפחות מצרור וזורקו ולא חייש למ"ש התוס' דבקידושין משמע דהוי בן דעת שאין זה מוכרח כל כך אלא דלכאורה יש לדקדק עוד דהיאך אפשר לומר דקטנים דשמעתין היינו בפחות מצרור וזורקו דא"כ היאך מדייק הש"ס לקמן מה גבי אשה בין גדולה בין קטנה אף עבד בין גדול בין קטן ומשמע דיש לו תקנה מיהא בשטר שיחרור ואי בקטן שהוא פחות מצרור וזורקו אפילו באשה כה"ג אינה מגורשת דממעטינן דהיא בפרק התקבל וכמ"ש שם התוספות דממעטינן מושלחה דבעינן משלחה ואינה חוזרת או מונתן בידה שאין יד לקטנה גמורה ולשיטת רש"י ז"ל שם אף ע"י אביה אינה מתגרשת ותוספות חולקין אבל ע"י עצמה ודאי לא ואם כן היכי משכחת שיחרור בעבד שהוא קטן גמור דהא אין לו יד כלל מיהו אפשר דהש"ך סובר כשיטת רש"י ז"ל וא"כ אשה מתגרשת בין גדולה בין קטנה דהיינו ע"י אביה ובעבד קטן נמי משכחת שיחרור ע"י אחרים דמאי דקי"ל זכות הוא לו שיוצא לחירות דמה"ט מהני שיחרור לעובר במעי שפחה ועי"ל דהא דאמרינן לקמן מה אשה בין גדולה בין קטנה לא איירי לענין שטר כפרש"י ז"ל אלא שהש"ך מפרש לענין שיוצאת במיתת הבעל וכה"ג בעבד לענין מיתת הגר. מיהו בעיקר דברי הש"ך כבר כתבתי דלענ"ד אין לזוז מדברי כל הפוסקים שהסכימו לשיטת התוספות דהא דאמרינן בקטן שהגיע לצרור וזורקו זוכה מדאורייתא היינו דוקא בדעת אחרת מקנה ומ"ש הש"ך שחילוק זה לא נזכר בש"ס אלא בחצר נלע"ד דלא ולא אחת היא כיון דבדעת אחרת מקנה קונה בחצר אף אם אינו עומד בצדו כ"ש דמהני בקטן שיש בו דעת ולא גרע יד דידיה מחצר. ועוד דמילתא דפשיטא היא דבדעת אחרת מקנה יש יד לקטן שהגיע לצרור וזורקו מדאורייתא אליבא דכ"ע דהא יש להם יד לענין גיטין מדאיצטריך למעט משלחה ואינה חוזרת דהיינו פחות מצרור וזורקו אלמא דבצרור וזורקו יש לה יד וה"ה בקטן לענין שיחרור דהא ילפינן לה לה מאשה ולפ"ז ע"כ הא דפליגי ר"י ור"ל בפ"ק דב"מ דף י' לענין קטן וקטנה היינו לענין מציאה דוקא אי ילפינן מציאה מגט היינו משום דבמציאה ליכא דעת אחרת מקנה ובגט איכא דעת אחרת מקנה כדאיתא שם דף י"ב ומאן דיליף מציאה מגט היינו משום דגט לא חשיב ליה דעת אחרת מקנה משום דחוב הוא לה כדאיתא שם ומש"ה יליף דוקא בקטנה ולא בקטן דשאני שיחרור דהוי דעת אחרת מקנה כיון דזכות הוא משא"כ במתנה וכל היכא דשייך דעת אחרת מקנה נלע"ד דמילתא דפשיטא היא דקטן שהגיע לצרור וזורקו יש לו יד ואפילו חצר יש לו דילפינן מגט ושיחרור דהיינו קטנה מגט וקטן משיחרור דילפינן לה לה מאשה ובהכי א"ש הסוגיא דב"מ יעויין שם ואין להאריך ודוק היטב:

גמרא איתיביה רבי אבא לעולא גר שמת כו' וכי מי כתב גט שיחרור לאלו. הא דמקשה קושיא זו דוקא לעולא אליבא דר"י טפי מלכל הני אמוראי דאמרי לעיל משמיה דרב המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור היינו משום דאיכא למימר דהא דמצריך רב גט שיחרור לאו מדאורייתא איירי דאפשר דכשמואל ס"ל אלא דצריך גט שיחרור מדרבנן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כיון דדרשא זו דמפקיר עבדו אינה פשוטה לכל אדם כדאשכחן לקמן בעבד שעשאו אפותיקי וביוצא בראשי איברים וכמ"ש התוספות לקמן גבי ליסקרתא דעבדי משא"כ הכא בגר שמת לא שייך האי חששא ועוד כיון דלא אפשר בשיחרור לא גזרו רבנן וחילוק זה מוכרח מלשון הרא"ש ז"ל כמו שאפרש שם גבי ליסקרתא דעבדי משא"כ אליבא דר"י אמרינן לקמן בשמעתין גבי נתייאשתי מפלוני עבדי דמפקיר צריך שיחרור מדאורייתא דיליף ר"י טעמא מלה לה מאשה וא"כ מקשו שפיר וק"ל:

שם וכי מי כתב גט שחרור לאלו. וקשיא לי טובא לשיטת התוס' לקמן דלר' יוחנן מפקיר עבדו מותר בשפחה ואוכל בתרומה אם כן מאי מקשה הכא מגר דלמא ר' יוחנן נמי אית ליה דרשא דעבד איש ומוקי לה לענין גר דוקא דאין רשות לרבו עליו כלל משא"כ מפקיר עבדו לא שייך למעטו מהאי קרא דשפיר קרינן ביה יש רשות לרבו עליו לענין דבניו עבדים וקנס כדאמרי' לקמן במעוכב גט שיחרור דקנין כספו קרינן ביה ויתן לאדוניו קרינן ביה ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך בלשון התוספות:

תוספות בד"ה וכי מי כתב כו' וטעמא דאבא שאול בקטנים דחשיב רשות רבן עליהם כיון שאין להם יד לזכות בעצמם עכ"ל. כבר כתבתי דרבנן נמי מודו דקטנים אין להם יד אלא דאפ"ה פליגי וסברי דמיקרי שפיר אין רשות רבן עליהם כיון שאין רשות שום אדם עליהם ובסברא בעלמא פליגי אבא שאול ורבנן וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית לעיל במימרא דשמואל דאמר המפקיר עבדו א"צ גט שיחרור ובלשון התוספות שם כתבתי דתליא בפלוגתא דרבי יוסי בנדרים דף מ"ה דמפרש ר"י טעמא דהפקר כמתנה דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ורבנן פליגי עליה א"כ מצינן למימר דאבא שאול ורבנן נמי פליגי בהא מילתא גופא מאיזה שעה שייך לומר דמיקרי אין רשות לרבו עליו דלרבנן משעת הפקר ולאבא שאול עד דאתי לרשות זוכה כר' יוסי אלא דלפי מ"ש לעיל במימרא דשמואל בלשון התוספות דע"כ לית ליה דר"י דאי לר"י לא משכחת האי מילתא דמפקיר עבדו א"צ גט שיחרור דהא לעולם רשות רבו עליו עד שיזכה בו אחר ול"ל כגון שזכה העבד בעצמו דהא לר"י דהפקר כמתנה ממילא שאין העבד יכול לזכות בעצמו כמו שאינו יכול לזכות בעצמו כשמקנהו לו רבו דרך מתנה ואמר לו הרי את לעצמך דלא מהני אלא בשטר כדאשכחן ואפילו בע"ע לא מהני משום דגופו קנוי וכדאיתא לקמן בברייתא האומר לעבדו הרי את ב"ח לא קנה ופרש"י ז"ל והסכימו הפוסקים דאפילו לענין הפקעת השיעבוד לא מהני וא"כ מ"ש הפקר ממתנה כיון דלר"י תרווייהו כי הדדי נינהו למ"ש התוספות לחלק לעיל בין לשון הפקר ובין לשון מתנה כבר כתבתי הטעם משום דבהפקר מסתלק האדון תיכף בדיבור בעלמא מגזירת הכתוב וממילא קרינן ביה שפיר אין רשות לרבו עליו משא"כ לר"י למאי דמפרש ר' יוחנן דלא נגמר ההפקר עד דאתי לרשות זוכה ממילא דהו"ל לגמרי כמתנה שאין העבד יכול לזכות בעצמו ואין שום טעם לחלק ביניהם ולפ"ז קשיא לי מאי מקשה ר' אבא לעולא אמימרא דר' יוחנן דהא רבי אבא ועולא גופייהו שקלי וטרי במס' נדרים דף מ"ה במימרא דר' יוחנן אליבא דר"י וא"כ דלמא לעולם אימא לך דר' יוחנן גופא סובר דדרשינן אין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד אלא דלא משמע ליה האי דרשא לענין מפקיר עבדו משום

דכר"י ס"ל דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה וא"כ אכתי רשות רבו עליו כדפרישית מש"כ לענין גר שמת דהפקירא דממילא הוא דכיון שמת ממילא פקע ליה רשותא וא"כ מיקרי שפיר אין רשות רבו עליו וזוכה בעצמו לצאת לחירות וא"צ גט שיחרור מדרשת לעבד איש ויש לייסב דהאי קרא לעבד איש א"א לאוקמי בגר שמת לחוד דהא פשטא דקרא אתי לאשמעינן שאין מעכב את האדון מלאכול בפסח וזה לא שייך בגר שמת ועי"ל דנהי דרבי יוחנן גופא מפרש טעמא דר"י דהפקר כמתנה מ"מ איהו ע"כ לא סבר ליה כר"י דאל"כ אמאי קאמר המפקיר עבדו יצא לחירות דהא לר"י לענין השיעבוד נמי אין העבד יכול לזכות בעצמו מה"ט גופא כמ"ש אלא שיש לחלק דלפי מה שפירש"י ז"ל לעיל במימרא דרבי יוחנן דיצא לחירות היינו שלא ישתעבד בו לכל ואם כן אפשר דלענין זה הו"ל כמחילה שאין צריך קנין ולא דמי לנ"ע דהתם לענין גרעון כסף איירי דהו"ל כמלוה שיש עליה משכון מה שאין כן לענין שלא ישתעבד בו אפשר דבמחילה בעלמא סגי ודבר זה צריך עיון ואין להאריך כאן יותר:

בד"ה אלמה אמר אמימר כו' משום דשמואל תנאי היא בפרק החולץ ובפ' בתרא דנזיר עכ"ל. ולענ"ד דבריהם צ"ע בזה דמפרק בתרא דנזיר ואי לא משמע מידי דנהי דמסיק שם הש"ס דכ"ע אית להו דשמואל המעיין שם יראה להדיא דלאו דוקא קאמר הכי דאדרבא א"א דכ"ע לית להו דשמואל א"ש טפי בפשיטות ולמאי דמוקי דכ"ע אית להו דשמואל צריך לידחק ולאוקמי מתני' דהתם בשלא נתייאש דוקא וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דלר"י ע"כ לית ליה דשמואל והתם איירי ר"י ור"מ מיהו משום הא לא איריא דאיכא למימר דסתמא דתלמודא שם סבר דטעמיה דר"י בנדרים ל' מ"ה לאו כדמפרש רבי יוחנן טעמא דהפקר כמתנה אלא כמסקנא דרבא בנדרים דטעמא דר"י משום גזירה כמבואר שם מיהו הקושיא ראשונה במקומה עומדת דמפ' בתרא דנזיר אין הכרע כלל אי לכ"ע אית להו דשמואל אי לית להו ועוד דאף למאי דס"ד מעיקרא בפרק בתרא דנזיר דפליגי בדשמואל אפ"ה נראה ברור דלאו דווקא קאמר בדשמואל קמיפלגי אלא ה"ה דרב ור"י דהתם דפליגי בעבד שברח אם מותר לשתות ביין לאחר שהודר בנזיר לא תליא מילתא כלל בגט שיחרור אלא דעיקר פלוגתייהו אם חוזר ומשתעבד לאחר יאוש או לא ע"ש שכל זה מוכרח וא"כ שיטת התוספות בזה צ"ע וכן מ"ש דבפרק החולץ מצינו תנאי דפליגי בדשמואל נמי יש לגמגם דנהי דאשכחן תנא דלית ליה דשמואל דדריש עבד איש למילתא אחריתי מ"מ לא אשכחן תנא דאית ליה דשמואל דהא דקאמר התם ורבנן האי עבד איש מיבעיא ליה כדשמואל נמי לאו דוקא כדשמואל אלא לעיקר מילתא נקיט דשמואל דדריש להאי קרא לעבד איש בהדיא לענין דא"צ גט שיחרור אבל אה"נ דאפילו מאן דלית ליה דשמואל אפ"ה איצטריך קרא לעבד איש דכל שאין רשות לרבו עליו אינו מעכבו מלאכול בפסח וכן מבואר בירושלמי וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו דהיא דרב ורבי יוחנן דרשי הכי ועפ"ז נלענ"ד לייסב מה שהקשו שם בתוספות תרתי מימרי דריב"ל אהדדי דוק ותמצא דלמאי דפרישית א"ש ועיין מה שאפרש בזה לקמן באיבעיא דמעוכב גט שיחרור אוכל בתרומה. מיהו יהיה איך שיהיה מ"מ נתיישב' קושית התוספות שלפנינו דלא מצי לאקשויי לאמימר מדשמואל ומברייתא דאבא שאול ורבנן דאיהו מוקי להו כשמואל אבל אמימר גופא סבר כתנא דהחולץ דודאי לית ליה דשמואל דהא מוקי לקרא לעבד איש למילתא אחריתי ודו"ק:

בא"ד ולהכי נמי לא מצי למיפרך מרבנן דאבא שאול כו' עכ"ל. ועיין במהרש"א ז"ל מ"ש בזה ודברי פה"ח שפתים ישק כו' אמנם עכ"ז נלע"ד עיקר כמו שהגיה מהרש"ל ז"ל שצ"ל להכי לא מצי למיפרך מרבנן ואבא שאול והיינו משום דלענ"ד מ"ש התוס' וז"ל אבל הא קשיא לי אי איתא דאמימר דלא כרבי יוחנן רבי' נ"ל ברור דלאו דוקא דר"י רביה ממש דאמימר הוה דהיאך יתכן לומר כן דר"י היה תחלת האמוראים בימי רב ושמואל והיה בא"י ואמימר היה סוף האמוראים בימי רב אשי ובבבל וא"כ אמימר לא ראה את ר"י אלא עיקר כוונת התוס' דקשיא להו אי אמימר אתיא דלא כר"י רביה משום דר"י היה רבן של כל בני הגולה ומצינו בכמה דוכתי שכתב רש"י דמרב ור"י רגיל הש"ס להקשות לכולהו אמוראי בתראי והיינו היכא דליכא אמוראי קדמאי דמסייעי והכי נמי מקשו הכא כיון דאמימר ע"כ לית ליה דשמואל ואם כן אם נאמר דאמימר לית ליה דאבא שאול ורבנן אם כן פליג נמי אריב"ל ואדר"י דהא אינהו פסקו בהדיא בשמעתין או כאבא שאול או כרבנן וע"כ דריב"ל ור"י סברי תרווייהו דמיתת הגר מתרת וא"כ מקשה שפיר דאתיא מילתא דאמימר דלא כמאן מש"כ לשיטת מהרש"א ז"ל לכוונת התוספות דקושיית הש"ס אי אתיא מילתא דאמימר דלא כר"י רביה ומשמע דלגבי ריב"ל נמי קאמר וע"כ צריך לפרש לפ"ז דר"י רביה דאמימר ממש הוי ולדעתי א"א לומר כן כדפרישית לכך נ"ל עיקר כמו שהגיה מהרש"ל ז"ל וכבר עלה בלבי לייסב בל"א דודאי לא שייך לאקשויי לאמימר מדאבא שאול דאיכא למימר כדפרישית לעיל דאבא שאול סבר דהפקר לא הוי עד דאתי לרשות זוכה כדמצינו ליה בגר קטן דדריש אין רשות לרבו עליו דוקא מדאתי לרשות זוכה אבל קודם שזכה מקרי רשות רבו עליו וא"כ איכא למימר דמה"ט לא משמע ליה קרא לעבד איש אלא לענין גר שמת דהו"ל הפקר דממילא מה שאין כן לענין מפקיר עבדו לא מימעט כלל מעבד איש דלעולם רשות רבו עליו לענין שיחרור שאין העבד יכול לזכות בעצמו כדפרישית לעיל אבל מדרבנן דאבא שאול דע"כ סברי דמשעה שהפקירו מיקרי אין רשות רבו עליו אע"ג שלא זכה בעצמו כדמצינו בקטנים א"כ מקשי שפיר כנ"ל אלא דמסתימת לשון התוספות לא משמע הכי ודו"ק:

דף לט:

בגמרא וא"ר יוחנן מ"ט דרבי גמר לה לה מאשה. וקשיא לי מאי קאמר ר"י מ"ט דרבי הא שמואל גופא דקאמר אין צריך גט שיחרור מפיק ליה מקרא דכתיב עבד איש וכיון דרבי ע"כ לית ליה האי דרשא אלא מפיק לה לדרשא אחריתי דאלת"ה מאי משני ר"י ליליף לה לה מאשה דאכתי אמאי לא אמרינן דאתא קרא לעבד איש ומפיק מג"ש כדאשכחן נמי דעבד יוצא בגרעון כסף ובראשי איברים אף ע"ג דלא שייכא באשה אע"כ דג"ש לאו להכי הוא דאתא דאיצטריך לכמה מילי אחריני ועיקר שטר שיחרור נמי לא ידעינן אלא מג"ש ואכתי מנלן דלא מוקי קרא לעבד איש לענין דא"צ גט שיחרור אע"כ דרבי לית ליה כלל דרשא דעבד איש וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מהדר ר"י אטעמא דרבי ויש לייסב משום דודאי בלאו דרשא דעבד איש נמי הו"ל למימר מסברא דהפקר מהני לענין שיחרור כיון דגלי קרא דיוצא בכסף אלמא דכל ענייני עבד בממונא תליא מילתא וא"כ סל"א דה"ה להפקר ויאוש כיון שנסתלק האדון מהממון שיש לו עליו הרי הוא ככסף ומש"ה איצטריך לאתויי מג"ש דלה לה מאשה דלא מהני ולפ"ז שמואל גופא דאיצטריך ליה למילף מקרא דעבד איש היינו כי היכי דלא נילף מג"ש דלא מהני וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל דאף מאן דלית ליה דשמואל אפ"ה דריש עבד איש דכל שאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד אלא דדרשי ליה לענין שאין מעכבו מלאכול מפסחו לחוד ועוד דהא אליבא דריב"ל קיימינן הכא וריב"ל גופא משמע בפרק החולץ דמייתר ליה קרא דכל עבד איש דלא מצי לאוקמי כדרשא דרשב"א שם כמו שהקשו שם בתוספות בדף מ"ו בד"ה אלא עבד ע"ש ולמאי דפרישית נתיישב מאי שהקשו לריב"ל גופא דדריש עבד איש להאי דרשא גופא לענין פסח כשיטת הרשב"א ז"ל ולפ"ז איכא למימר דהא גופא קשיא ליה לר"י כיון דמצינו האי דרשא דאין קרוי עבד לענין פסח מאן פליג לן דילמא לכל מילי אין קרוי עבד ע"ז מסיק כיון דאיכא ג"ש דלה לה מאשה ניחא לן למימר דאהני ג"ש ואהני קרא לענין פסח לחוד כנ"ל נכון ודו"ק:

שם וקא דייקת מינה כאשה מה אשה איסורא ולא ממונא. ולכאורה הסוגיא תמוה וכבר נדחק רש"י ז"ל לפרש לפי שיטתו דאמילתא דרבי קאי והיינו לפי פירושו דהא דקאמר רבי אין לו תקנה היינו לאסור בשפחה ואסור בב"ח וא"כ בעי דדייק דבעבד קטן לא איירי רבי משום דיש לו דין עבד גמור ויש לו תקנה בשפחה מש"כ לפי פירוש התוספות שכתבו לקמן בדף הסמוך בד"ה אותו עבד אין לו תקנה דהיינו בב"ח אבל מותר בשפחה א"כ ממילא לא שייך לפרש כפירש"י ונראה דלפי שיטתם הא דקאמר מה אשה איסורא ולא ממונא ה"ק כיון דלגמרי ילפינן מאשה לענין הפקר ויאוש ה"ה לענין מיתת האדון דילפינן נמי מאשה דעבדו לגר כי אשתו היינו לגמרי כאשה שאין מיתת הבעל מתירה אלא לענין איסורא דממונא לא שייך בה מש"כ באשה דאיכא ממונא לא מהני מיתת האדון וזה ברור אבל קשיא לי טובא דכל הפירושים למאי דס"ל דבעי למידק מכללא דאית לן למילף מאשה דוקא איסורא ולא ממונא ולא משמע ליה לומר מה אשה בין גדולה בין קטנה א"כ אמאי איצטריך ליה למילף מכללא דהלכה כאבא שאול ותיפוק ליה דמפלוגתייהו דאבא שאול ורבנן גופא מוכח הכי דכיון דרבנן סברי בין גדולים בין קטנים קנו עצמן ב"ח תיקשי וכי מי כתב גט שחרור לאלו וע"כ סברי רבנן נמי דעבדו לגר כאשתו ומיתתו מתרת אף בקטנים אלמא דע"כ סברי מה אשה בין גדולה בין קטנה וכיון דעכשיו לא ס"ל האי סברא ממילא דהלכה כאבא שאול כיון דטעמא דרבנן לא משמע ליה דהא ל"ל דקס"ל דרבנן סברי דקטנים יש להם זכייה לקנות בעצמן דא"כ עכשיו נמי מהיכא משמע ליה דהלכה כאבא שאול דהא לרבנן קטנים נמי מיקרי איסורא ולא ממונא אע"כ דבהא ליכא פלוגתא דקטן אין לו זכייה כמ"ש לעיל בלשון התוספות בד"ה קטנים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ול"ל נמי דלמאי דפשיטא ליה עכשיו מה אשה איסורא ולא ממונא ע"כ הוי סבר דאבא שאול ורבנן פליגי בדשמואל דרבנן כשמואל דהפקר מתיר מקרא דעבד איש וממילא ל"ש גדולים ול"ש קטנים ואבא שאול אי הוי סבר כשמואל לא הוי פליג עלייהו דרבנן דלא משמע ליה עכשיו מ"ש התוספות בד"ה וכי מי כתב דתרווייהו סברי כשמואל ובסברא פליגי מאיזה שעה מיקרי אין רשות רבו עליו והמקשה דהכא לית ליה האי סברא אע"כ סבר דאבא שאול לית ליה דשמואל אלא כרבי דיליף לה לה מאשה דהפקר לא מהני וא"כ ע"כ טעמא דאבא שאול דמיתת האדון מתיר לעבדו לגר כאשתו וא"כ ממילא לאיסורא ולא ממונא אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי איצטריך לאתויי הא דר"י דהא ממילתא דרבי גופא דאמר דהפקר לא מהני אם כן ע"כ ליתא לדרבנן דהא אינהו כשמואל סברי וממילא דהלכה כאבא שאול מיהו למאי דפרישית לעיל יש לייסב דודאי הוי ס"ל לטעמא דרבנן כדשמואל ואכתי אי לאו דר"י הוי מצי למימר דרבי גופא כשמואל ס"ל דמפקיר א"צ גט שיחרור מדאורייתא והא דקאמר אין לו תקנה אלא בשטר היינו מדרבנן שמא יתנאנו בשוק ויאמר עבדי אתה כדאשכחן בכמה דוכתי מש"כ בגר שמת דלא שייך האי חששא כמ"ש א"כ איכא למימר דכרבנן ס"ל לכך איצטריך לאתויי הא דר"י דרבי מדאורייתא' קאמר וא"כ ע"כ לית ליה דשמואל וסובר דהפקר אינו מתיר אלא אי אית לך למימר בגר שמת היינו משום דמיתתו מתרת וממילא קא דייק דהלכה כאבא שאול משום דסובר בפשיטות דמיתה אינו מתיר אלא דומיא דאשה איסורא ולא ממונא ולפ"ז הדרך נפרש ג"כ לאידך לישנא בסמוך דבעי למידק מדר"י דהלכה כרבנן משום שסובר בפשיטות דאי מאשה יליף להתיר במיתה היינו בין גדול בין קטן ולפ"ז הוי סבר דע"כ טעמא דאבא שאול שסובר דמיתת הגר אינו מתיר אלא דבהפקר סובר כשמואל דדריש מקרא דעבד איש והוי ס"ל בפשיטות דמאן דיליף מעבד איש לא מצי למעט קטן דעדיין רשות רבו עליו כל זמן שלא זכה בו אדם כמ"ש התוספות לעיל וכיון דטעמא דאבא שאול ע"כ כשמואל ממילא דרבי לא ס"ל כאבא שאול דהוי כשמואל אלא משום דאכתי הוי מצי למימר דלעולם רבי כשמואל ס"ל ורבי לא איירי אלא מדרבנן מש"ה מייתי דר"י ועוד יש לייסב דלשני הלשונות הוכרח לאתויי דר"י דאל"כ הוי מצי למימר דלעולם רבי כשמואל ס"ל לענין הפקר דדריש מקרא דעבד איש אלא לטעמא דר"י דיאוש לא דמי להפקר כמ"ש לעיל באריכות גבי אמתיה דמר שמואל לכך מייתי דר"י לטעמיה דרבי מג"ש דלה לה מאשה וממילא דמהאי טעמא במפקיר נמי לית ליה דשמואל כנ"ל נכון ודוק היטב:

תוספות בד"ה מה אשה כו' וא"ת היאך עבד משתחרר כו' וכ"ת דלשון הכתוב בשטר כו' אם כן לשמואל כו' עכ"ל. ועיין מ"ש בזה באריכות לעיל בלשון התוספות בד"ה המפקיר דף ל"ח ולפמ"ש נתישבה קושייתם כאן אלא דאף לפי שיטתם שם נמי לא ידענא מאי קשיא להו דנהי דלשון הכתוב בשטר לא הוי לשון הפקר אכתי הוי מצינן למימר שכותב בלשון מתנה ומהני לענין הפקעת ממון כדמצינו בקידושין לענין ע"ע שיוצא בשטר דהיינו לשון מתנה אע"ג דמסקינן שם דגופו קנוי וא"כ ממילא ה"ה לעבד כנעני כיון שנותן לו שטר השיחרור דמהני לענין איסור וכותב ג"כ לשון מתנה דמהני לענין ממון וממילא דזוכה בעצמו דהא גיטו וידו באין כאחד ואף למה שהארכתי לעיל בשיטה זו בכמה דוכתי דלשון מתנה לא מהני היינו בע"פ אבל ע"י שטר מתנה ודאי מהני ולפ"ז נתיישב ג"כ מה שהקשו כאן ועוד אפילו ע"י הפקר היאך משתחרר עבד קטן לאבא שאול ומאי קשיא להו דהא כתבו התוספות לעיל בשמעתין דהיכא דדעת אחרת מקנה מהני אף בקטן שהגיע לצרור וזרקו דהיינו קטן דאיירי בשמעתין ונהי דהפקר ויאוש לא מיקרי דעת אחרת מקנה אכתי משכחת שכותב לו בשטר מתנה עצמך קנוי לך ומוסר לידו השטר דכה"ג ודאי מיקרי דעת אחרת מקנה ומהני אף בקטן וצ"ע מיהו בלא"ה משני התוס' שפיר:

בא"ד ועוד דאפילו ע"י הפקר היאך משתחרר קטן לאבא שאול כו' עכ"ל. כבר כתבתי דלרבנן דאבא שאול נמי אין יד לקטן כמו שהוכחתי באריכות דליכא פלוגתא בהכי אלא דמדרבנן דאבא שאול לא קשיא להו דאינהו ע"כ לא סברי איסורא ולא ממונא אלא מה אשה בין גדולה ובין קטנה אלא לאבא שאול דאית ליה האי סברא מקשו הכי וק"ל:

רש"י בד"ה אורעה כל הפרשה כו' וה"ה קרא והפדה לא נפדתה פדויה ואינה פדויה כו' עכ"ל ונראה מלשונו דלר"ש נמי מוקמינן פשטיה דקרא דוהפדה לא נפדתה שנפדית חציה בחצי דמי כספה וקרי ליה חצי שפחה וחצי ב"ח לענין חיוב אשם ואם לא נפדית כלל כתב רש"י ז"ל דהיא דאין בה אשם ולכאורה יש לתמוה דכיון דכסף לר"ש אינו גומר כלל לענין איסור אלא לענין שיעבוד א"כ אמאי קרי ליה חצי שפחה לענין אשם מה לי אם נפדית כולה או חציה או לא נפדית כלל מיהו רש"י ז"ל מפ' כן לפי שיטתו לעיל בסמוך גבי נתייאשתי מפלוני עבדי אין לו תקנה לאסור בשפחה אלמא דהפקעת השיעבוד מהני קצת לענין איסורא להחמיר עליו כמ"ש רש"י שם בד"ה אין לו תקנה כו' שהרי משוחרר הוא קצת ואינו גמור עכ"ל אלמא דמדמי ליה לחצי עבד וחצי ב"ח וכה"ג בשפחה נמי כיון דאסורה בעבד ע"י הפקעת השיעבוד שייך בה טפי תפיסת קידושין לע"ע לחייב אשם הבא עליה ומה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן כאן ולא מפרש כפשוטו דר"ש דריש והפדה לא נפדתה בשפחה גמורה ודברה תורה כלשון בני אדם כאינך תנאי דסברי הכי לקמן ובמסכת כריתות משום דר"ש משמיה דר"ע קאמר לה ור"ע קאמר

בהדיא בכריתות דבחצי שפחה וחצי ב"ח הכתוב מדבר כך נראה לשיטת רש"י ז"ל מיהו לשיטת התוספות למפקיר עבדו מותר בשפחה וא"כ נראה דה"ה בכסף לר"ש כיון דלא מהני אלא לענין שיעבוד ממילא דמותר בשפחה למ"ש וא"כ ע"כ צ"ל דלר"ש אליבא דר"ע איירי קרא בשפחה גמורה ודברה תורה כלשון בני אדם כנ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה משום דהו"ל כליו של מקנה אבל אם היה כו' ומכאן יש להוכיח דהלכה כרב כו' עכ"ל. לכאורה אין זה נמשך לדבריהם הקודמים דהא מפשטא דגמרא מוכח הכי אמנם ראיתי שהרשב"א ז"ל וה"ה כתבו בשם תוספות אחרים שרצו לומר דאין עבד נקנה לענין שיחרור כלל בחליפין כמו באשה אלא הא דאמרינן הכא משום דהו"ל כליו של מקנה היינו משום דאי הוי כליו של קונה הוי מהני מטעם דמים דהיינו שוה כסף ולא מטעם חליפין וא"כ לפ"ז ודאי לא שייך להוכיח דהלכה כרב אלא שהרשב"א ז"ל כתב שהבעלי תוספות חזרו מדבריהם והעלו כמ"ש כאן דשייך חליפין בעבד אע"ג דלא שייך באשה וא"כ לפ"ז שפיר יש המשך לדבריהם דמכאן מוכח דהלכה כרב וק"ל ועיין במהרש"א:

דף מ.

גמרא כופין את היורשים ועושין לה קורת רוח. ופירש"י ז"ל ואם אין רוחה נתקררה בלא שיחרור ישחררוה אבל הרי"ף מפרש דקורת רוח שעושין לה אינו אלא לענין שלא ישתעבדו בה מלאכות כבידות ועיין מ"ש בזה בפ"ק דף י"ג:

תוספות בד"ה אותו העבד כו' ואין נראה מדאמר לעיל כו' ומאי קמ"ל פשיטא דכופין כו' עכ"ל. פי' דנהי דאיצטריך לאשמעינן היא גופא דצריך גט שיחרור אכתי לא הו"ל למימר בהאי לישנא ולא עוד אלא שכופין דמשמע דהא דכופין רבותא היא מיהו לשיטת רש"י ז"ל יש ליישב דודאי איצטריך לאשמעינן רבותא דכופין דאי ממתניתין דלקמן דמשנה אחרונה כופין בחצי עבד וחצי ב"ח אכתי ס"ד דהתם דוקא איירי במי ששחרר חצי עבדו והניח חציו דא"כ איהו גרם ליה דהיאסר בשפחה ובב"ח וכיון שעשה בו שלא כהוגן מש"ה כופין אותו לשחרר כולו משא"כ גבי עבד שברח מבית האסורין שהרב לא פשע כלום ס"ד דאין כופין קמ"ל דאפ"ה כופין ואדרבא דלכאורה איכא למידק להכריח מזה שיטת רש"י ז"ל דלשיטת התוספות תיקשי דקושטא דמילתא אמאי כופין כיון דמותר בשפחה אלא דאיכא למימר משום דכופין על מידת סדום דכיון שנסתלק מהשעבוד והממון שיש לו עליו ותו ליכא עליה עשה דלעולם בהם תעבודו ממילא כופין אותו לשחררו ולהכניסו תחת כנפי השכינה לחייבו בכל המצות ואע"ג דמותר בשפחה ובניו עבדים מ"מ לית ליה פסידא בהכי דכיון שהפקיע שיעבודו ממנו אין יכול למסור לו שפחתו בע"כ אלא מרצונו ובלא"ה ימצא הרבה עבדים שיזדקקו לה ויהיו הוולדות שלו דבתרא דידה שדינן להו משא"כ לעיל במימרא דרב דימי דאיירי בשפחה מהדר ליה שפיר אי אתה מודה שבניה עבדים ואין להקשות לשיטת התוספות אכתי אמאי כופין הא אית ליה פסידא לענין קנס למאי דבעי למימר לקמן במעוכב גט שיחרור יש לו קנס אלא דאיכא למימר כיון דקנס מילתא דלא שכיחא היא לא חששו חכמים להפסד שאינו מצוי ולכופו להכניסו תחת כנפי השכינה טפי עדיף כנ"ל. מיהו בעיקר הדבר שנחלקו רש"י ותוס' נלע"ד דפלוגתא דאמוראי היא בירושלמי דגרסינן התם בניו מה הן יונא בשם ועין בניו עבדים ויונא ביאוש בניו בני חורין רבי יוסי בר אבין אמר איפכא יונא ביאוש על ידי שלא שחררו התורה בניו עבדים ומשמע לכאורה דפליגי בהכי ביונא ע"י יאוש אי מותר בשפחה או לא אלא לשיטת הירושלמי תמיה לי טובא היכי דמי אי שפחה נשא אם כן לעולם בניו עבדים אפילו אם דינו כב"ח ובא על השפחה לעולם הם עבדים דבתר דידה שדינן להו ואי ב"ח נשא לעולם הוולדות ב"ח דאפילו אם הוא עבד הא קי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ואף את"ל דהירושלמי ס"ל כמ"ד הולד ממזר סוף סוף עבד מיהא לא הוי לכך שיטת הירושלמי צריך עיון ודו"ק:

בא"ד וכן הא דאמר בירושלמי דהיכא דאמר שחררו כופין כו' תיפוק ליה משום דאסור בשפחה כו' עכ"ל. ולא זכיתי לעמוד על דבריהם בזה דהא אי לאו טעמא דמצוה לקיים דברי המת נראה שהיו הבנים רשאין להשתעבד בו לגמרי ולנהוג בו דין עבד גמור דאפילו לענין ממון לא זכה העבד בעצמו אלא על ידי דיבור בעלמא שאמר לשחררו והיינו משום דמצוה לקיים דברי המת וצריך עיון:

בא"ד ובפרק בתרא דכריתות אמרינן דסבר רבן שמעון בן גמליאל. לכאורה יש כאן ט"ס דבכריתות אדרבא לרבנן דפליגי עליה דרשב"ג מסקינן הכי עיין שם:

בא"ד ומסתברא כיון דאוכל בתרומה דשרי נמי בשפחה עכ"ל. ואין זה מוכרח דהא לקמן דף מ"ב מדמה הש"ס חצי עבד וחצי ב"ח למעוכב גט שיחרור כמ"ש שם התוספות בד"ה יום של רבו מיבעיא ליה לתלמודא במעוכב גט שיחרור אי אוכל בתרומה וכתבו שם התוספות להדיא דהיינו לענין חצי עבד אלמא דאע"ג דפשיטא דחצי עבד אסור בשפחה כדאיתא במשנה לישא שפחה אינו יכול ואפ"ה מספקא ליה אי אוכל בתרומה וצ"ע ודו"ק:

גמרא אמר אמימר המפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה. וקשיא לי אטו מי פליג אמימר אהא דקאמר ריב"ל לעיל משמיה דרבי בנתייאשתי מפלוני עבדי אין לו תקנה אלא בשטר משמע דבשטר יש לו תקנה ולא אשכחן מאן דפליג עליה דרבי בהא ואדרבא משמע לעיל דהלכה פסוקה היא דבעי למידק מיניה אי הלכה כאבא שאול או כרבנן. מיהו יש ליישב לפמ"ש לעיל דא"ל דיאוש לא דמי להפקר וא"כ אפשר דאמימר סובר דדוקא גבי יאוש אמר רבי דיכול לשחררו בשטר משום דמדאורייתא אפשר דלא מהני יאוש בעבד אפילו לענין ממון שבו כדפרישית לעיל למ"ד עבדא כמקרקעי דמי והכי קי"ל במילי דאורייתא אלא כיון דיאוש קונה מדרבנן קיי"ל עבדא כמטלטלי דמי נמצא דמדאורייתא יש לו זכייה בגופו ובממונו משום הכי יכול לשחררו דהם אמרו והם אמרו שלא הפקיעו הממון עד לאחר שישחררו משא"כ במפקיר עבדו דמהני מדאורייתא לענין ממון שפיר קאמר אמימר דאין לו תקנה כנ"ל. ולפי זה ממילא נתיישבו מה שהניחו התוספות בתימה בד"ה צריך ואין לו תקנה דעבד שברח נמי מטעם יאוש אתינן עלה ועמ"ש לעיל בארוכות ודו"ק:

תוספות בד"ה הא אמר בלשון שיחרור כו' א"נ הכא בעי גט מדרבנן כו' עכ"ל. וכתב הרא"ש ז"ל דלפ"ז במפקיר עבדו ומת צריך נמי גט שיחרור מדרבנן ומה"ט גופא כו' ע"ש. מיהו בגר שמת ע"כ דא"צ אפילו מדרבנן דהא קפסיק ותני קנו עצמן ב"ח אע"ג דא"א להם בגט שחרור שאין להם שום אדון בעולם אע"כ דבגר שמת לא שייך האי חששא שמא ימצאנו ויאמר לו עבדי אתה דלא שייך ה"ט אלא במי שיש לו יורשים ועמ"ש בזה גבי הא דאותביה רבי אבא לעולא ועי' בלשון הרא"ש ז"ל בארוכות שכתב בשם הרי"ף ז"ל ליישב קושית התוספות בע"א דלא שייך לומר עבדו כאשתו אלא בגר שמת שאין לו שום יורש אף לענין האיסור משא"כ במפקיר עבדו ומת כיון דקי"ל הכא איסורא לבריה מורית אם כן לא שייך לומר עבדו כאשתו והקשה עליו הרא"ש ז"ל דמהא דפריך לעיל מדאמימר לא משמע כדבריו ע"כ לשון הרא"ש ז"ל ולכאורה יש לתמוה על תמיהת הרא"ש דודאי לאמימר מקשה שפיר כיון דאמר במפקיר עבדו ומת אין לו תקנה וע"כ דהא דלא מצו היורשים לכתוב גט שיחרור היינו משום דסבר איסורא לבריה לא מורית וא"כ מקשה הש"ס שפיר דא"כ הו"ל כי גר דמיתתו מתרת כיון שאין מי שיורש האיסור אלא לעיקר דקדוקו של הרא"ש ז"ל אינו אלא מלשון הש"ס דקאמר סתמא לתלמודא א"ה המפקיר עבדו ומת נמי א"כ משמע דאי לאו מימרא דאמימר הוי לן למימר דבמפקיר עבדו ומת נמי א"צ גט שיחרור מה"ט דעבדו כאשתו ולשיטת הרי"ף ז"ל אינו כן וכבר הארכתי ליישב שיטת הרי"ף ז"ל ואין להאריך:

דף מ:

תוספות בד"ה וכתב ליה גיטא לחירותא כו' שאין מעשה קטן כלום כמו קטן שקנה יבמתו מן התורה דאינו נותן גט עד שיגדל עכ"ל. ובאמת אין זו ראיה לפי שיטת התוספות שכתבו ביבמות דף ס"ז ובפ"ק דקידושין דף י"ט דהא דביאת בן ט' אינו אלא כמאמר בגדול דהיינו מדרבנן אבל מדאורייתא אינו קונה כלל וכן משמע מדאמרינן להדיא בפרק יוצא דופן דהא דאמרינן אינו נותן גט עד שיגדל היינו דכשיגדל יבעול ויתן גט וא"כ אין כאן שום ראיה לומר דגיטו של קטן שהגיע לפעוטות אין בו ממש אלא דנראה דהרשב"א שהביאו התוספות כאן נחית לשיטת הרמב"ם ז"ל שסובר להדיא דביאת יבם בן ט' קונה לגמרי מדאורייתא ורבנן אמרו דלא הוי כמאמר אלא דאכתי אין ראייתו מוכרחת דסוף סוף הא דאין נותן גט עד שיגדיל היינו משום דמדרבנן צריך לבעול כשיגדיל וא"כ יתן גט כדאיתא פרק יוצא דופן וצ"ע:

בא"ד ור"ת מפרש כו' אלא לפי שעשה ע"כ וכו' צריך מדרבנן לגיטא לחירותא שלא יאמר לו עבדי אתה עכ"ל נראה דהשתא לר"ת מפרשינן על שמיה דהיינו ע"ש הקטן כפרש"י דכיון שאין הגט אלא משום לעז בעלמא מהני ביה שיחרור של הקטן וכן נראה להדיא מלשון הראב"ד בהשגותיו בפ"ז מהל' עבדים ע"ש:

בד"ה חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר הכי חיישינן הוי ודאי כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהרש"א ועלה לו בקושיא מי הכריחו להתוספות לפ' כן דחיישינן היינו ודאי. ולע"ד נראה פשוט שדברי התוספות מוכרחים דלא מיבעיא אם נאמר לפירוש התוספות קאי אסיפא דאיירי לענין שדה דא"כ ע"כ מוכח דחיישינן היינו ודאי דאין לפרש דהוי ספק דא"כ היה הדין דמעמידין הקרקע בחזקת הנותן ומאי קתני חיישינן ומאי נ"מ ועוד דאמאי קתני תרתי בבי כתבתי ונתתי לו כו' הודאת בע"ד כמאה עדים דמי והיינו נמי דנותן אוכל הפירות כדמסיק והו"ל לערבינהו וליתנינהו ואמאי שני נמי בלישנא כיון שהדין שוה בשניהם אע"כ דחיישינן היינו ודאי וממילא דלפ"ז כיון דע"כ בשדה הוי ודאי א"כ ממילא דהא דקתני נמי ברישא בעבד חיישינן היינו נמי ודאי דהא חד טעמא בתרוייהו כיון דשניהם טוענין ברי וא"ל דהמקבל טעה א"כ מסתמא הנותן אומר אמת וממילא דה"ה בעבד הדין כן ולדעתי צ"ע שיטת הפוסקים שסוברים דבעבד הוי ספק דאיכא למידק כדכתיבנא וק"ל:

בד"ה הודאת בע"ד כמאה עדים דמי כו' והא דבעי מי אוכל פירות פי' בעלמא הוא עכ"ל. עיין בלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו שהבין כוונת התוספות דמספקא ליה לתלמודא הא דאמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים אי קאי אהודאת הנותן או אהודאת המקבל ולבד מה שהקשה הוא ז"ל ע"ז הפי' קשיא לי עוד דא"כ אמאי מקשה הש"ס אבבא דשדה דלעיל בעבד נמי דקתני נמי האי לישנא הודאת ב"ד כמאה עדים הו"ל למידק הכי וכן לפי מה שפירש הרשב"א ז"ל משמיה דנפשיה דהא דקאמר מי אוכל פירות קאי אבבא דרישא דקתני חיישינן ומשמע ליה דספיקא הוא ומש"ה קאמר מי אוכל פירות ויש להקשות נ"כ אם כן לעיל בעבד דקתני נמי חיישינן הו"ל למידק הכי אע"כ דהאי מי אוכל פירות אין לשון קושיא כלל אלא דינא בעלמא אתמר כדמסיק ולא פליגי כדמפרש מהרש"א ודוק היטב:

משנה עבד שעשאו רבו אפותיקי כו' ופירש"י אפותיקי אם לא אפרע לך חובך ממקום אחר ה"ז לפניך לגבותו עכ"ל. נראה מפירושו להדיא שמפרש למתניתין בזה הלשון שהוא לשון אפותיקי סתם ולא מפרש לה בלשון אפותיקי מפורש דהיינו אין לך פרעון אלא מזו כמו שפירשו התוספות בסמוך בד"ה במזיק שעבודו ועוד דלכאורה נראה לשיטת רש"י ז"ל לא מצינן לאוקמי מתניתין כלל באפותיקי מפורש לפי שמצאנו לרש"י שכתב להדיא בפרק איזהו נשך דף ס"ו ע"ב גבי הא דאמרינן אסמכתא לא קניא אפותיקי מיהא הוי למיגבי מיניה ומסקינן לה באפותיקי מפורש וכתב שם רש"י ז"ל דלא מצי לסלוקי בזוזי וא"כ לפ"ז נראה כיון דלא מצי לסלק את המלוה בזוזי ממילא דלא מצי לשחרר את העבד כמו שהאריכו התוס' בזה דאפילו קדושת הגוף לא מצי להקדיש אלא דוקא לרבא דאמר מכאן ולהבא גובה והיינו כדמפרש רבא טעמא בפסחים משום דמצי לסלוקי בזוזי משא"כ היכא דלא מצי לסלוקי בזוזי מודה דלמפרע גובה וא"כ אין יכול להקדיש אפילו קדושת הגוף וכ"ש לשחררו לשיטת התוספות לשמעתין ובאמת כתב הב"ח בח"מ סי' קי"ז למתני' דהכא מוכח דאפי' אפותיקי מפורש יכול לסלק בזוזי וממילא דלשיטת רש"י ז"ל ע"כ לא איירי באפותיקי מפורש אלא באפותיקי סתם כמ"ש להדיא אלא דלפי זה קשה קושיית התוספות בד"ה במזיק שיעבודו של חבירו קמיפלגי דאפותיקי סתם היכי משכחת ליה ות"ל שצריך לפרוע חובו ולכאורה היה באפשר ליישב דאף שצריך לפרוע חובו אכתי נ"מ דאי מזיק שיעבודו של חבירו חייב צריך ליתן מעולית שבנכסיו כדין מזיק ואי מדין ב"ח הו"ל בבינונית ועוד איכא למימר כגון שעברה שמיטה על החוב דנהי דלגבי אפותיקי לא מהני שמיטה דמלוה על המשכון אינו משמט וא"כ לא מחייב אלא משום מזיק שיעבודו של חבירו מה שאין כן מאן דפטר משום מזיק ממילא דפטור נמי מהחוב דשביעית משמטתו אלא דשנויי דחיקא הוא לאוקמי פלוגתא דרשב"ג ורבנן בהכי ומסתימת ל' רש"י בשמעתין גבי מזיק שעבודו נמי לא משמע הכי לכך נלע"ד דודאי אף לרש"י לאוקימתא דרב ע"כ צריך לאוקמי באפותיקי מפורש אע"ג דלרש"י לא מצי לסלוקי בזוזי היינו דוקא לאחר שעבר זמן שקבע לו לפרעון אבל תוך הזמן ודאי רש"י ז"ל נמי מודה דמצי לסלוקי בזוזי ועיין בש"ך ח"מ סי' קי"ד וקט"ו נמצא דלפי זה א"ש דסובר רש"י דכיון דמצי לסלוקי בזוזי תוך הזמן מה"ט מצי לשחררו ואיירי מתני' ששחררו קודם שהגיע הזמן דהכי פשטא דמילתא ואע"ג דרש"י מפרש להדיא בפרק איזהו נשך דאף תוך הזמן אינו יכול לסלק י"ל דהתם איירי שבשעת הלוואה התנה כן ולפי שיטת הסוגיא הוצרך לפרש כן אבל כל אפותיקי מפורש שנזכר בש"ס אף לרש"י ז"ל יכול לסלקו תוך הזמן מיהו לפי מה שאפרש בסמוך א"ש טפי דאף כל היכא דאינו יכול לסלקו בזוזי אפ"ה סובר רש"י ז"ל דהלוה יכול להקדיש קדושת הגוף כיון דמחוסר גוביינא אכתי ברשותיה קאי וכ"נ מפירש"י ביבמות גבי איצטלא והא דבפסחים משמע לטעמא דרבא משום דיכול לסלקו בזוזי היינו לענין אקדיש מלוה לוקח וכמו שאפרש בסמוך בשיטת לשון התוספות. מיהו מה שלא פירש רש"י ז"ל בהדיא בלשון אפותיקי מפורש היינו משום דלעולא דמוקי לה בשחררו רבו שני איירי אפילו באפותיקי סתם משום הכי לא דייק לפרש דוקא באפותיקי מפורש וכה"ג מצינו בלשון רש"י ז"ל בכמה דוכתי ועיין מה שאפרש בזה בסמוך לענין חמץ ובל' התוספות לענין הקדש ודוק היטב:

גמרא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעים מידי שעבוד. וקשיא לי הא דחמץ מפקיע מידי שעבוד היכי משכחת ליה דהא בהרהינו אצלו תנן בהדיא דמותר דהו"ל חמצו של עכו"ם אע"כ בשלא הרהינו כמו שפירש"י ז"ל להדיא כאן ואם כן מאי איריא דמפקיע מידי שעבוד ות"ל דאפילו אם נאמר דברשות העכו"ם קאי לענין שעבוד אפ"ה אסור דכיון שלא הרהינו אצלו וברשות הישראל הוא ממילא חייב

הישראל באחריות וכה"ג אפילו חמץ גמור של עכו"ם אסור אם קיבל הישראל אחריות וכ"כ שם הרא"ש ז"ל וכל המפרשים למסקנא דפסחים מוקמינן הא לעכו"ם שהלוה לישראל על חמצו דהיינו בדאמר לו מעכשיו וא"כ למפרע הוא גובה אף לרבא ואפ"ה מוקי לה לוקח בהרהינו אצלו וכתב שם הטעם דבשלא הרהינו אצלו לא מהני דא"ל מעכשיו דאכתי באחריות הישראל הוא וא"כ היכי משכחת לחמץ מפקיע מילי שעבוד ויותר קשה דאיפכא הוה ליה לרש"י לפרש הא לחמץ מפקיע מילי שעבוד איירי בשהרהינו אצלו אלא דלא א"ל מעכשיו בכה"ג אסור דנהי דהרהינו אצלו הא מסקינן שם דעכו"ם מישראל לא קני משכון והנלע"ד ליישב עפמ"ש בסמוך דמוכח ממשנתינו דאפילו באפותיקי מפורש השיחרור מפקיע מילי שיעבוד אף לשיטת רש"י ז"ל דלא מני לסלוקי בזוזי והיינו ע"כ משום דכמאן דא"ל מעכשיו דמי כמבואר בש"ך ח"מ סי' קט"ו בשם כמה פוסקים וכן העליתי בחידושי למס' ב"מ ואפ"ה מני לשחרר כלפריסית ואם כן מדכייל רבא הקדש חמץ ושיחרור כהדדי אלמא שדין אחד לכולם ולפ"ז בחמץ נמי אפילו אם א"ל מעכשיו והישראל לא קיבל אחריות דומיא דאפותיקי מפורש דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו דתו לא קיימי באחריות הישראל אפ"ה מפקיע מילי שעבוד אם לא הרהינו אצלו והיינו מטעם שכתבתי לעיל כיון שקודם שהגיע זמן הפרעון מני לסלוקי בזוזי א"כ עדיין מחוסר גוביינא וזה קרוב לשיטת הרמב"ם ז"ל שהובא בלשון הרא"ש ז"ל בפסחים ובטוא"ח הל' פסח סימן תמ"א שצריך שיגיע זמן הפרעון קודם פסח ואין כאן מקומו להאריך אבל הרא"ש ז"ל סובר כשיטת התוספות בשמעתין דכל היכא דלמפרע גובה תו לא שייך לומר דמפקיע השעבוד לא בהקדש ולא בחמץ ולא בשיחרור ולפ"ז למאי דמוקמינן בפסחים ההיא לעכו"ם שהלוה בדא"ל מעכשיו וא"כ למפרע הוא גובה ואפ"ה מוקי לה בהרהינו אצלו לפיכך הוצרך הרא"ש ז"ל לפרש משום דבאחריות הישראל קאי וממילא דלפי זה לא מיתוקמא ההיא לחמץ באפותיקי מפורש דתו לא הוי באחריות הישראל מיהו התוספות והרא"ש ז"ל סברי דאפותיקי מפורש לא הוי כמאן דא"ל מעכשיו וא"כ מיתוקמא אף באפותיקי מפורש אי לא א"ל מעכשיו או דא"ל מעכשיו ולא עשאו אפותיקי מפורש ומשו"ה בעינן הרהינו אצלו משא"כ אם עשאו אפותיקי וא"ל מעכשיו לשיטת התוספות והרא"ש ז"ל אינו מפקיע ולשיטת רש"י בכה"ג נמי מפקיע אם לא הרהינו אצלו לפי פירושו כאן והא דלא מפרש רש"י ז"ל מילתא דרבא בהרהינו ולא א"ל מעכשיו היינו דדומיא דהקדש ושיחרור קתני להו והתם ע"כ בלא הרהינו איירי דאי בהרהינו הא קי"ל דישראל מישראל קונה משכון וא"כ תו לא מני להקדישו ולשחררו והיינו כמ"ש לעיל בסוגיא דפרוזבול דלשיטת רש"י ז"ל למסקנא איירי הא דר"י אף במשכנו בשעת הלוואתו כנ"ל נכון ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה הקדש חמץ ושחרור כו' ואור"י דרב לטעמיה דאמר בפרק כל שעה דב"ח מכאן ולהבא גובה עכ"ל. ואע"ג דהתם אמרינן היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כ"ע לא פליגי דאתי מלוה וטריף סברי התוספות דהיינו לוקח לענין קדושת דמים אבל לענין קדושת הגוף אף באקדיש לוה שייך פלוגתא דאביי ורבא דלאביי כיון דלמפרע גובה אין הלוה יכול להקדיש אפילו קדושת הגוף וממילא דה"ה בחמץ ושחרור נמי הוי דינא הכי דלאביי לא מפקיע מילי שעבוד ואע"ג דממשנתינו מוכח דאיירי באפותיקי מפורש כמ"ש התוספות בסמוך מיהו התוספות סברי דאפותיקי מפורש נמי מכאן ולהבא גובה לרבא דלא הוי כמאן דא"ל מעכשיו ולפ"ז נ"ל דהא דאמרינן בפסחים כי פליגי היכא דאקדיש מלוה ולא משכח פלוגתייהו באקדיש לוה לענין קדושת הגוף וחמץ ושחרור היינו משום דעיקר פלוגתייהו דאביי ורבא התם איירי במקרקעי מדקאמר דאתי מלוה וטריף מלקוחות והיינו בקרקעות לוקח וא"כ ניחא ליה לתלמודא לפרש פלוגתייהו במילי דשייך בקרקעות והיינו קדושת דמים לוקח ועדיין צריך למודעי מי הכריחם לפרש כן דבפשיטות הוי מני לשנויי לחלק בין קדושת דמים לחייל והדר פקע משא"כ בקדושת הגוף דכיון דחייל תו לא פקע בין לאביי בין לרבא ומנ"ל לאפושי פלוגתא בין אביי ורבא לענין הקדש חמץ ושחרור דהא בפסחים משמע דלא פליגי אלא באקדיש מלוה וזבין מלוה והיינו בקדושת דמים והנראה מזה דפשיטא להו לתוספות מסברא דנפשייהו דלאביי אפילו קדושת הגוף לא חייל כלל אף בשעתא דמעיקרא ברשותיה דמלוה קאי לגמרי ולענ"ד יש לתמוה טובא דהא מסקו כאן בסוף הדיבור דאפילו באיגטלא דפרסוה אמיתנא דמודה רבא דלמפרע גובה ואפ"ה חל עליה קדושת הגוף בדפרסוה יתמי אמיתנא והיינו מטעם כיון דמשתמשין באיגטלא ואם מכרוה היורשים מכורה משו"ה מני למיסרה בקדושת הגוף וא"כ כ"ש בשאר מטלטלין כגון בשור שעשאו אפותיקי דמסתמא משתמש בו הלוה לכל חפצו ואם מכרו הלוה מכור לגמרי וא"כ מה"ט אף לאביי א"ל לחל עליו קדושת הגוף בשעתיה וממילא דתו לא פקע והא דקאמר בפסחים דלאביי המלוה יכול להקדישו היינו אם טרפו לבסוף חייל ההקדש למפרע משא"כ אם הקדישו הלוה מעיקרא בהא איכא למימר דלא פליגי אביי ורבא דחל קדושת הגוף בשעתיה וממילא דתו לא פקע וכן לענין חמץ ושחרור וממה שראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין נראה דמשמע ליה הסוגיא דפסחים דלאביי לית ליה ההיא דהקדש חמץ ושחרור מפקיע מילי שיעבוד וצ"ל דמשמע ליה הכי מדקאמר התם דלאביי ניחא ההיא לעכו"ם שהלוה לישראל על חמצו אפילו בלא הרהינו אצלו ואף שאיני כדאי להשיג מ"מ ללמוד אני צריך לענ"ד יראה להיפך דדוקא מעיקרא ס"ד דתלמודא הכי לפי מאי דלא מסיק אדעתיה אוקימתא דהרהינו אצלו אבל למסקנא אפילו לאביי איירי דוקא בהרהינו אצלו ותדע דהא למסקנא מוקמינן התם בדא"ל מעכשיו דתו לא שייך פלוגתא דאביי ורבא דלכ"ע למפרע גובה ואפ"ה מוקי לה דוקא בהרהינו אצלו אי משום דבלא הרהינו הלוה חייב באחריות כמ"ש לעיל בשם הרא"ש ז"ל או משום דבלא הרהינו מחוסר גוביינא כמ"ש לעיל שהיא שיטת הרמב"ם ורש"י ז"ל וכ"נ ג"כ להדיא מלשון רש"י ז"ל ביבמות גבי איגטלא דהטעם משום דמחוסר גוביינא נמצא דלפ"ז יהיה איך שיהיה עכ"פ לאביי נמי צריך לאוקמי בהרהינו אצלו ומה"ט גופא כמו לרבא כיון דבדא"ל מעכשיו לא פליגי ועפ"י הדברים האלה ממילא רווחא שמעתא דפסחים ומה שהקשו שם בתוספות בד"ה אלא הכא בהרהינו אצלו דוק ותשכח ולשון הרא"ש ז"ל שם ג"כ צ"ע ואין להאריך כאן בזה נחזור לעניינינו שלא מצאנו שום טעם למ"ש התוספות ורשב"א ז"ל דלאביי לית ליה ההיא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיע מילי שעבוד ומהיכן יצא להם כן ויותר קשה דאפילו במשכונא מוחזקת שהמלוה אוכל פירות וא"כ נראה דלכ"ע למפרע גובה ואפ"ה כתבו התוספות בכתובות דף נ"ט בד"ה שדה זו שמשכנתי דאפשר דאפילו קדושת דמים מני הלוה לאקדושי בשעתיה אבל בקדושת הגוף משמע דפשיטא להו דהלוה מני לאקדושי וכ"כ הר"ן ז"ל להדיא בנדרים בריש פרק השותפין אם כן אמאי פשיטא להו הכא דאפילו סתם אפותיקי שהיא עיקר מימרא דרבא בהקדש חמץ ושחרור ואפ"ה פשיטא להו הכא דלאביי אין הלוה יכול להקדישו ואטו מי עדיף סתם אפותיקי ממשכונא מוחזקת ועוד שהרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין כתב בשם רבינו חננאל ור"י בעל התוספות והרמב"ן ז"ל דאפותיקי סתם היינו משכונא מוחזקת וא"כ דברי התוס' דכאן סותרין לדבריהם בכתובות והנלע"ד לעיקר סברת התוספות כאן כיון דלאביי אמרינן בפסחים דהמלוה יכול להקדיש ממילא שאין הלוה יכול להקדיש דלא מסתברא להו שום סברא לומר דשניהם יכולין להקדיש ולפ"ז נ"ל דלדידהו באיגטלא דפרסוה אמיתנא אי פרסה האשה עליה דמיתנא לא מיתסר כיון דמיתסר בדפרסוה יתמי ולענ"ד נראה תימה לומר כן דהא הדין עמה וידה עדיפי מדיתמי ועוד דבירושלמי בשמעתין משמע להדיא דאיכא מאן דאמר דשניהם יכולין לשחרר או הלוה או המלוה אלא דהירושלמי לא מדמה חמץ לשחרור ובלא"ה ל' הירושלמי מגומגם וצריך נגר להולמו ואין להאריך יותר ודו"ק:

בא"ד דכיון דאינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י כו' עכ"ל. עיין במהרש"ל ז"ל שכתב בספר חכמת שלמה שדבריהם כאן סותרין מ"ש בפרק המניח דלר"י מני לסלוקי בזוזי אלא שמהרש"א ז"ל כתב שיש ליישב דמ"ש כאן דלר"י לא מני לסלק בזוזי אלוקח קאי כו' ע"ש. ולענ"ד דבריו תמוהין בזה דהיאך אפשר לפרש דבהכי תליא מילתא דהיכא דהלוקח לא מני לסלוקי בזוזי אף על גב דלוה יכול לסלק אפ"ה מודה רבא דלמפרע גובה דא"כ תקשי ליה מתני' דהכא דהא ע"כ באפותיקי מפורש איירי כמו שהכריחו התוס' בסמוך בד"ה במזיק וא"כ הא באפותיקי מפורש אליבא דכו"ע הלוקח לא מני לסלוקי בזוזי כמבואר בש"ס ובח"מ סי' קי"ז ואפ"ה מייתי עלה הא דרבא אלמא דלרבא בכה"ג מכאן ולהבא גובה דאי למפרע גובה לא מני הלוה לשחררו כדמסקו התוס' כאן אליבא דאביי אע"כ דמ"ש התוספות לא מני לסלוקי בזוזי אפילו לר"י אלוה גופא קאי וכשיטת מהרש"ל ז"ל וצ"ע ודו"ק:

דף מא.

בא"ד וא"ת ולאביי דאמר בפרק כל שעה דלמפרע גובה היכי משני למתניתין דהכא כו' עכ"ל. וזהו לשיטתם דלאביי לית ליה לגמרי הא דרבא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיע מילי שעבוד וכבר הארכתי למעניתי דאפשר דאביי נמי אית ליה מימרא דרבא אלא דלאביי שניהם יכולין לשחררו וא"כ מיתוקמא שפיר מתניתין דאביי בשחררו רבו ראשון ומצאתי סייג לדברי משיטת הירושלמי אלא דאף לשיטת התוספות קשיא לי מאי קשיא להו דאביי דהא ע"כ איירי מתני' שהעבד עדיין ברשות רבו ראשון דל"ל דאיירי במשכונא מוחזקת והשני משתמש בו דא"כ היאך מני הראשון לשחררו שהרי השני יש לו בו קנין פירות והתוספות כתבו לקמן בדף הסמוך בד"ה בעבד של שני שותפין דכל היכא שיש לזה גוף ולזה פירות אין שום אחד מהם יכול לשחררו לר"א בפרק החובל ושם משמע דקי"ל כר"א אע"כ דאיירי שהראשון משתמש בו וא"כ לפ"ז הוי איפכא אליבא דאביי דנהי דלמפרע גובה והוי הגוף ברשות המלוה מ"מ יש ללוה ק"פ עד זמן הפרעון ואם כן לא מני המלוה ולא הלוה לשחררו אליבא דר"א אלא דאיכא למימר דמשו"ה לא מני לאוקמי מתני' כר"א דא"כ אכתי כשכופין את רבו השני לשחררו נמי לא מהני כדמסיק אמימר בפרק החובל דלר"א אפילו איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום ואם כן להתוספות לקמן גבי עבד של שני שותפין דמדמי שיחרור למכר ממילא דאפילו שחררו שניהם נמי לא מהני אלא דבפרק חזקת הבתים דף נ' משמע דלחד לישנא מהני לאמימר היכא דמכרו שניהם וא"כ א"ל דאביי סבר כהאי לישנא ועוד דמני לאוקמי מתני' דהכא כר"מ דאמר בפרק החובל גבי המוכר עבדו לאחרים ופסק עמו שישמשנו ל' יום שהראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו א"כ לשיטת התוספות לקמן דמדמה שיחרור לשם ועיין ה"נ הראשון יכול לשחררו מפני שהוא תחתיו אלא מפני הלעז של השני כופין את השני לשחרר או להיפך כר"י בפרק החובל דהשני ישנו בדין יום או יומים וה"ה לשם ועיין משום דק"פ לאו כקנין הגוף דמי וממילא דה"ה לשיחרור לשיטת התוספות וא"כ מיתוקמא מתניתין דהכא בשחררו רבו שני דלאביי אין העבד חייב כלום לרבו הראשון שהרי השני יש לו קנין הגוף ויכול לשחררו או כרבי יוסי בפרק החובל דכל אחד מהם יכול לשחררו ואיירי מתני' בכל ענין וכופין את השני לשחררו מפני הלעז ולדעתי היא קושיא עצומה על שיטת התוספות אלא דבלא"ה משני התוספות הכא שפיר וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וכעולא לא מני לאוקמי כו' עיין מ"ש מהרש"א ז"ל דהא דלא מוקי לה כעולא בשחררו רבו השני ומדינא אין חייב כלום לרבו ראשון כיון שהשני יכול לשחררו ותירץ דלא מני לאוקמי בהכי משום דלפ"ז לא מני לאשכח פלוגתייהו בהיזק שאינו ניכר דהא היזק הניכר הוי לשיטת התוס' בסמוך אבל עדיין קשיא לי אמאי לא מוקי לה כרב בשחררו רבו ראשון ואין העבד חייב כלום היינו במנות אלא משום שיצא עליו שם ב"ח כופין את השני ופליגי במזיק שעבודו של חבירו אע"ג דמדינא אין שיחרורו של הראשון כלום לאביי וא"כ הוי היזק שאינו ניכר אכתי מצינן למימר לכ"ע היזק שאינו ניכר שמיה היזק ויש ליישב דלא ניחא לאוקמי בהכי כיון דמסקינן בפרק הניזקין דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק אלא לפמ"ש התוספות דהאי דהכא חשיב היזק הניכר טפי הדרא קושיא לדוכתא וצ"ע ויש ליישב:

בא"ד ואיגטלא דפרסוה אמיתנא כו' הא אינו יכול לסלוקי בזוזי כו' עכ"ל. ויש לדקדק בלשון התוספות דמעיקרא שקלו וטרו בזה הדיבור הכל במילתא דרבא ובתר הכי מקשו אליבא דאביי ועכשיו חזרו לדייק מאיגטלא דפרסוה אמיתנא אליבא דרבא ויש ליישב דמעיקרא הוי משמע להו כשיטת הסוברים דבאפותיקי מפורש לא מני לסלוקי בזוזי כדאיתא בטוח"מ סימן קי"ז וא"כ כיון דמתני' ע"כ באפותיקי מפורש איירי כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה במזיק שעבודו ממילא דע"כ לרבא אע"ג דלא מני לסלוקי בזוזי יכול הלוה לשחררו ולהקדישו והא דתלי רבא בפסחים טעמא במני לסלוקי בזוזי היינו לוקח לענין אקדיש מלוה וא"כ ל"ק להו כלל מאיגטלא דפרסוה אמיתנא דהו"ל כאקדיש לוה משא"כ עכשיו לבתר דקשיא להו מתניתין אליבא דאביי ומסקו דע"כ איירי שרוצה לסלקו בזוזי נמצא דלפ"ז ע"כ אפילו באפותיקי מפורש יכול לסלקו בזוזי וממילא דלרבא נמי דינא הכי דלא אשכחן דפליגי אביי ורבא בהא ומשו"ה מקשו שפיר מאיגטלא דפרסוה אמיתנא ולא משמע להו לחלק בין אקדיש לוה או מלוה דבתרוייהו טעמא דרבא משום דמני לסלוקי בזוזי כנ"ל ודו"ק:

בד"ה בהיזק שאינו ניכר קמיפלגי לרב כו' חשיב שפיר היזק ניכר כו'. ויש לדקדק למאי דמסקו דהכא חשיב ניכר טפי וא"כ מי הכריחם לומר דלרב חשיב שפיר היזק ניכר דהא בלא"ה א"ש דבההיא דהכא סובר רב דכ"ע היזק שאינו ניכר שמיה היזק ולא ניחא ליה לרב לפרש דפליגי בהיזק שאינו ניכר דא"כ היה צ"ל דכ"ע מזיק שעבודו של חבירו חייב ואנן אשכחן ברייתא דפ' המניח דף ל"ג דדייקינן מזיק שעבודו ש"ח פטור ואפשר דלקושטא דמילתא מ"ש התוס' דהכא חשיב ניכר טפי היינו דוקא לעולא אבל לקושטא דמילתא לא משמע להו לחלק ומש"ה ניחא להו לפרש דלרב דוקא הוי היזק הניכר כיון שיכול לשחררו מן הדין וק"ל:

רש"י בד"ה גובין משאר נכסים כלומר אם ירצה מוכר את אלו וגובין מן השאר עכ"ל. וכ"כ התוספות ונראה דאיירי באפותיקי סתם אבל באפותיקי מפורש נראה הסכמת כל הפוסקים דאף שהניח הלוקח מקום לגבות ב"ח אצל המוכר אפ"ה לא מני לדחותו אצל ב"ח דהא א"ל בהדיא לא יהא לך פרעון אלא מזו נמצא דהני לאו ב"ח מיקרי שאין שעבודו עליהם וכ"כ כל המפרשים בשם הרי"ף ז"ל בתשובה דהכא באפותיקי סתם לוקח איירי ועיין בלשון הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהלכות מלוה ובמפרשיו ועיין בסמ"ע סי' קי"ז מ"ש בזה:

תוספות בד"ה לישא שפחה אינו יכול וא"ת כו' הא אינו יכול לקיים בכך פריה ורביה כו' עכ"ל. לכאורה נראה דאצל ב"ח קאי דאי אצל עבדות הא משמע מדבריהם לקמן בד"ה לא תוהו דלא מיפקיד והטעם

משום דקי"ל נשים לא מיפקדו אפ"ו וכל שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב ואם כן ע"כ אגב חירות קאי הכא מיהו לפ"ז נראה דפשיטא להו להתוספות דגב חירות חייב בכל המצות אע"ג דעיקר לה לה מאשה דילפינן מאו חופשה לא ניתן לה איירי בחציה שפחה וחציה ב"ח כבר הרגישו תוס' בזה בריש פ"ק דחגיגה ותירצו דאגב עבדות קאי ולענ"ד הטעם מדאיצטריך קרא לפטור מחגיגה מדכתיב אל פני האדון ה' למעט חצי עבד וחב"ח מראיה אלמא דבשאר מצות חייב ול"ל דנילף מראיה דאם כן ליסתוק מיניה ונילף לה לה מאשה אע"כ דבא ללמד שחייב בכל המצות אבל מלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות חגיגה נראה דהיינו דוקא לח"ע וחב"ח פטור מכל המצות שנשים פטורות ואם כן לפ"ז ע"כ הא דחייב בפ"ו היינו דעבד גמור נמי חייב כמ"ש בסמוך מיהו לקמן שם אפרש מה שנלע"ד דגב עבדות נמי מיפקיד אפ"ו ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דהכא אפשר לקיים שניהם ע"י כפייה עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דאכתי ליתי עשה דלעולם בהם תעבודו ולדחי ל"ת דלא יהיה קדש והניחו בצ"ע ולענ"ד לק"מ דהא לגבי דידיה ליכא עשה דבהם תעבודו כיון שהב"ד כופין אותו והפקיעו ממנו שעבודו ממילא פקע שעבודו שאינו רשאי עוד לשעבד לו דקי"ל הפקר ב"ד הפקר ולגבי הב"ד פשיטא דלא שייכא עשה ויש להם כח להפקיע שעבודו כדי שלא יעבור העבד בכל יום בלאו דלא יהיה קדש או אעשה דפ"ו. מיהו מלשון התוספות לקמן בד"ה כופין שהקשו וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך א"כ משמע קצת דאיכא איסורא דבהם תעבודו לגבי האדון. מיהו לפי שיטת הר"ן והרמב"ם ז"ל שכתבו דהאי דבהם תעבודו לאו איסור עשה גמור הוא אלא עיקר האיסור משום מתנת חנם וא"כ כשמתכוון לשם מצוה ולא לשם מתנה מותר ולפ"ז א"ש טפי אלא דאף לפי זה לא יתיישב קושיית התוס' לקמן בד"ה כופין וק"ל:

בא"ד ועוד דבלילה ליכא עשה דאפילו מיפקדא כו' פירוש לרבי יוחנן בן ברוקא דנשים מצוות על פ"ו ועוד יש לפרש לפמ"ש לקמן בד"ה לא תוהו דאף עבדים לא מיפקדו אפ"ו ואפ"ה אלשבת יצרה מיפקדו וכתב שם דלפ"ז שפחה נמי מיפקדא אלשבת יצרה ולזה נתכוונו ג"כ כאן אבל בעיקר תירוצם בזה קשיא לי דאכתי לא סגי בהאי שינויא לחוד דאכתי תיקשי מה שהקשו בסמוך וישא ח"ש וחציה ב"ח ומה שתירצו בסמוך דאסור משום דאתי צד עבדות שבו כו' לא שייך כאן דאכתי ליתי עשה דפ"ו ולידחי הל"ת שיש בצד עבדות שבה דכיון דאיהי נמי מיפקדא וא"א לה לינשא אלא כיוצא בה א"כ ודאי מותר לחצי עבד וחצי ב"ח לישא חציה שפחה וחב"ח כדי שיקיימו שניהם מצות פ"ו ואתי עשה ודחי ל"ת ונלע"ד ליישב דאפ"ה אסור לישא ח"ש וחב"ח דבלילה ליכא עשה דאפשר לה להנשא לעבד עברי שימסרנה רבה לו ואע"ג דממה שהקשו התוספות לקמן בד"ה לא תוהו אהא דלא כפינן בחצי שפחה לשחררה אי מיפקדא וא"כ נראה דלא משמע להו לומר דאין כופין משום דאפשר לה לינשא לע"ע דאיירי שאין לרבה עכשיו ע"ע כמ"ש מהרש"א ז"ל שם אלא דאיכא למימר דדוקא לענין שכופין לשחררה כתבו שפיר דכיון שאין לו ע"ע עכשיו יש לכופו לשחררה משום מצות פ"ו אבל כאן דאיירי לענין איסור דאתי עשה ודחי ל"ת דצד עבדות א"ש דלא אמרינן אתי עשה ודחי משום דאתא לידה דאפילו מיפקדא אפילו הכי אפשר בשום צד שתקיים העשה אם יזדמן לה ע"ע כן נראה לי נכון ודוק היטב:

דף מא:

תוספות בד"ה לא תוהו כו' והר"י בר' מרדכי מפרש כו' עד סוף הדיבור. ונראה מפירושו דפשיטא להו דעבד ושפחה אין מצווין על פ"ו כיון דקיי"ל דנשים לא מיפקדו וכל מצוה שאין אשה חייבת אין העבד חייב דגמרינן לה לה מאשה ולכך הוצרכו לפרש הירושלמי דאמר עבדי' מיפקדו היינו לשבת יצרה ומש"ה פשיטא להו דשפחה נמי מיפקדא אלשבת יצרה דעבד ושפחה שוין למצות וממילא דלפ"ז ע"כ פשיטא דאשה בת ישראל מיפקדא אלשבת יצרה ולענ"ד אף שאיני כדאי להשיב קשה בעיני לומר כן דלא אישתמיט בכולא תלמודא לומר דנשים מיפקדו אפ"ו משום לשבת יצרה ואדרבא לקמן בפירקין ובסוף פרק הבא על יבמתו מקשה הש"ס בפשיטות אמ"ל נשים לא מיפקדו מההיא דח"ש וחב"ח שכפו את רבה ואי ס"ל דאלשבת יצרה כ"ע מודו דמיפקדו לא הוי מקשה הש"ס בפשיטות ומ"ש התוס' ליישב כאן נראה דוחק. ולולא דבריהם היה נ"ל דלמאי דקי"ל נשים לא מיפקדו היינו לגמרי וממילא דשפחה פשיטא דלא מיפקדא כלל. אבל עבד י"ל דכ"ע מודו דמיפקד אפ"ו ולא שייך למילף בג"ש דלה לה מאשה אלא בדבר שהוא מגזירת הכתוב אבל מילי דתליא בסברא לא שייך למילף מאשה כדאשכחן דאע"ג דעיקר שחרור לא ילפינן אלא מג"ש דלה לה מאשה אפ"ה אשכחן שעבד יכול להשתחרר ע"י קבלת שטר שחרור ע"י אחרים משא"כ באשה והיינו משום דאזלינן בתר סברא דבאשה חוב הוא לה משא"כ בעבד זכות הוא וטובא אשכחן כה"ג וכן לענין מצות אשכחן דעבד חייב למול אע"ג דלא שייך באשה וא"כ ה"נ הא דאיתתא לא מיפקדא היינו משום דאיש דרכו לכבש ואשה אין דרכה לכבש ודרך האיש לחזור על אשה וא"כ מה"ט נראה דעבד דבר כיבוש הוא ודרכו לחזור על אשה ממילא דמחייב וכדאשכחן נמי לענין השחתת זקן דאף ע"ג דאשה אינה מצווה אפ"ה עבד מוזהר עליה כדאיתא בי"ד סימן ק"ע ועוד שהתוס' עצמם כתבו בסנהדרין דף נ"ט דכל מי שהוא מצווה על עשה דפ"ו שייך גביה נמי ל"ת דהשחתת זרע ע"ש נמצא דלפ"ז מילתא דפשיטא היא שהעבד מצווה על השחתת זרע דלענין ל"ת הושוה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אלא דלא שייך השחתת זרע לענין נשים אבל בעבד פשיטא דשייך בל"ת דהשחתת זרע וא"כ ע"כ שייך נמי בעשה דפ"ו דהא בהא תליא כמו שכתבו התוס' שם כנ"ל וצ"ע ודו"ק:

גמרא אמר רבה מחלוקת בשטר. וקשיא לי היאך אפשר לשחרר חצי עבדו בשטר מי מקבל השחרור דע"י קבלת עצמו של העבד א"א דכיון דחצי גופו קנוי לרבו א"כ הא אגיד גביה ולא שייך לומר גיטו וידו באין כא' ואין זה שחרור וע"י קבלת אחרים שלא מדעתו א"א דנהי דקיי"ל על ידי אחרים שלא מדעתו היינו כשמשחררו לגמרי דזכות הוא לו משא"כ בחציו ע"כ חוב הוא לו כיון דאסור בשפחה ואסור בב"ח וכל היכא דאיכא צד חוב לא מצי לשחרר ע"י אחרים כמבואר לעיל דף י"ג ועיין שם בחידושינו צ"ל שמשחררו ע"י אחרים מדעת העבד דא"כ היינו מתורת שליחות כמו באשה שאינה מתגרשת ע"י אחרים אלא כשעשאה שליח קבלה והיינו מה"ט דחוב הוא לה וא"כ קשה תפשוט הא דאיבעיא ליה לרבה בפ"ק דקידושין דף כ"ג עבד לרשב"א מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מי אמרינן כל מאי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי ומאי קמיבעיא ליה לרבה הא איהו גופא מוקי הכא האי ברייתא דמשחרר חצי עבדו היינו בשטר ולמאי דפרישית ע"כ דאיהו לא מצי לקבל ושליח מצי משוי ויש ליישב בדוחק דמימרא דרבה הכא היינו לבתר דאיפשטא איבעיא דהתם מסברא דעבד מיהא שייך בתורת שחרור כדמסיק שם אבל אי לאו דפשיט מסברא ע"כ היה צ"ל דפלוגתא דרבי ורבנן הכא היינו בכסף כדאוקימתיה דרב יוסף ועדיין צ"ע ודו"ק:

שם אבל בכסף ד"ה קנה פדויה ואינה פדויה. וקשיא לי טובא דאכתי בכסף גופא מנ"ל דקנה לחצאין דילמא הא דכתיב פדויה ואינה פדויה היינו בשפחה של ב' שותפין דמסקינן לקמן דאפילו אליבא דרב יוסף כ"ע מודו דמהני וכ"ש לרבה איכא לאוקמי נמי בשחרר חציה ומכר או נתן במתנה חציה דכ"ע מודו דמהני אבל בשחרר חציה והניח חציה לעולם דבכסף נמי לא מהני וצ"ל דלהנך לא צריך קרא דוהפדה לא נפדתה דפשיטא לן מסברא דמהני הא ליתא דהא קרא לאו להכי לחוד אתא לאשמעינן דמהני אלא עיקר פשטא דקרא אתי לאשמעי' דין אשם שפחה חרופה דלא משכחת אלא בח"ש וחציה ב"ח ולעולם בשפחה של ב' שותפין איירי מיהו לרבי דאית ליה הקישא איכא למימר דעיקר הקישא משמע ליה דאתי להכי וא"כ ע"כ לגמרי מהני בין בכסף בין בשטר דאי בשני שותפין לא איצטריך הקישא אבל לרבנן דרבי קשה ותו קשיא לי טובא כיון דרבנן ורבי מודו דבכסף מהני ובהכי משמע להו קרא דוהפדה לא נפדתה אלמא דסברי כר' עקיבא בכריתות ומייתי לקמן בשמעתין דאיזוהי שפחה חרופה חציה שפחה וחב"ח וא"כ היאך קאמרי רבנן דבשטר לא מהני שיחרור חציו דא"כ פשטא דקרא היאך מפרשו דהא כתיב להדיא או חופשה לא ניתן לה וע"כ איירי בשטר דמהכא נפקא להו מג"ש דלה לה מאשה וממילא דע"כ איירי שנשתחרר חציה בשטר והא דקאמר לא ניתן לה היינו על חציה השני דאי כשלא נשתחררה לגמרי בשטר א"כ היא שפחה גמורה ואין זו שפחה חרופה ודוחק לומר דתלתא תנאי היא ורבנן דהכא סברי דשייך שפחה חרופה בחצי שפחה ע"י כסף או בשפחה גמורה שלא נשתחררה כלל והיינו או חופשה לא ניתן לה אלא דלא אשכחן שום מפרש או פוסק שסובר כן אלא כר"ע קי"ל דדוקא חציה שפחה וחב"ח הוי שפחה חרופה וכ"ש שיש להקשות כן אליבא דרב יוסף דאמר מחלוקת בכסף ומפ' דרבנן סברי דוהפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון בני אדם ואמאי לא קאמר בפשיטות דוהפדה לא נפדתה מוקי רבנן בשפחה של שני שותפין דכ"ע מודו כדמסקינן לקמן ולכאורה היה נ"ל ליישב דס"ל לר' יוסף דאי הוו מוקי רבנן בשפחה של ב' שותפין והפדה לא נפדתה בח"ש ממילא הוי סברי נמי דהקישא דאו חופשה לא ניתן נמי איירי בכה"ג וממילא דלא מיתוקמא בשל שותפין דא"כ הקישא ל"ל וסובר ר"י דכ"ע הקישא עדיף וא"כ ע"כ מדלא ילפינן הקישא סובר ר"י דהיינו משום דוהפדה לא נפדתה נמי לא מוקי לה כלל בח"ש אלא בשפחה גמורה כרבי ישמעאל לקמן אלא דלפ"ז קשה יותר א"כ עכשיו נמי דמוקי בשפחה גמורה פשטא דקרא דאו חופשה היאך מפרשו דהא ע"כ איירי קרא שלא נשתחררה כלל לא ע"י כסף ולא ע"י שטר דא"כ הו"ל למכתב והפדה לא נפדתה וחופשה לא ניתן לה ומאי או דכתב קרא אבל למאי דמוקי בח"ש א"ש דה"ק קרא והפדה לא נפדתה שהיא ח"ש ע"י כסף או חופשה לא ניתן והיינו שלא נשתחררה ע"י שטר אלא חציה בלבד והא דלא קשיא ליה בפשיטות אדרבי ישמעאל דקאמר להדיא בשפחה גמורה הכתוב מדבר ול"ת כלשון בני אדם אם כן מאי או חופשה דכתיב דאיכא למימר דסובר כר"ש דאמר לעיל דכסף אינו גומר לענין איסור אלא לענין ממון בלבד וא"כ הכי מפרש קרא והפדה לא נפדתה שלא נפדית כלל בכסף לענין הפקעת ממון או אף שנפדית בכסף והופקע שיעבודה אלא דחופשה לא ניתן לה והיינו שטר שחרור שמפקיע האיסור ובתרוייהו אמר קרא דהויא שפחה חרופה בין שהיא שפחה גמורה לממון ולאיסור ובין שהיא מופקעת משעבוד והיא שפחה לענין איסור שבה אלא לרב יוסף דסבירא ליה דמשמע כסף לכ"ע קנה אף לענין איסור ובחציה קמיפלגי א"כ הדרא קושיא לדוכתא פשטא דקרא היאך מפרש ליה והנלע"ד ליישב על ראשון ראשון דלרבה אליבא דרבנן כיון דמשמע להו נמי דוהפדה לא נפדתה איירי מיהא בחציה שפחה וחב"ח דוקא ממילא דסיפא דקרא דכתיב או חופשה לא ניתן לה היינו נמי בחציה שפחה וחב"ח ומוקי לה בשטר ובשפחה של שני שותפין והא דלא מוקי נמי בכה"ג בכסף בשל שני שותפין היינו משום דפשיטא ליה לרבה כיון דגלי קרא דאשכחן ח"ש בשל ב' שותפין וכן בשחרר חציה ומכר חציה אלמא דהא דילפינן מאשה דלא מהני לחצאין לאו בכל גווני ילפינן אלא דוקא מאי דשייך באשה לאפוקי שותפין או שחרר חציו ומכר חציו כיון דלא שייכי באשה לא ילפינן שחרור מגט ואם כן כ"ש למה"ט גופא פשיטא ליה לרבה דכסף כיון דלא שייך כלל באשה שהרי אינה מתגרשת בכסף א"כ לא שייך למילף מיניה שחרור וממילא דבכל ענין מהני בכסף אף בשחרר חציה והניח חציה כנ"ל נכון אליבא דרבה משא"כ לר"י לית ליה האי סברא אלא משום דסובר דהיקשא עדיף א"כ אי הוי איירי קרא דוהפדה לא נפדתה בח"ש ממילא דע"כ הוי מוקי לענין שטר נמי בח"ש ומדלא ס"ל לרבנן הכי אלמא דקרא לדידהו לאו בח"ש איירי אלא ל"ת כלשון בני אדם והא דכתיב וחופשה לא ניתן לה נ"ל שיש ליישב בדוחק לפי מאי דקי"ל דבכסף אין יוצא לחירות אלא בדאקני ליה אחר מנה וא"ל ע"מ שתצא לחירות וא"כ נראה דהיכא דלא א"ל בהאי לישנא לחירות אלא ע"מ דהפקיעך משעבוד לא מהני כלל לענין איסור אלא לענין הפקעת ממון וא"כ קרא ה"ק והפדה לא נפדתה כלל אף לענין שעבוד או חופשה לא ניתן פי' אף שנפדית לענין ממון אלא שלא חופשה לענין איסור הוי נמי שפחה חרופה כנ"ל ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה מה לאשה אע"ג דג"ש מופנית היא כו' עכ"ל. כבר כתבתי בפ"ק דקשיא לי הי מינייהו מופנה דהא לה לאשה ודאי לא מופנה דדרשינן לה לשמה וא"כ האי לעבד נמי מנ"ל דמופנה דלמא ה"נ מיבעיא ליה למילף לה לשמה לענין שטר השיחרור ונהי דגבי אשה תרי לה כתיבי הא איצטריך נמי לדרשינן לה ולא לה ולחברתה. מיהו יש ליישב דאדרבה כיון דבאשה תרי לה כתיבי והכא חדא גבי שפחה וא"כ אכתי לא ידעינן האי לה למאי אתא אי לענין לשמה או למעט לה ולחברתה והי מינייהו מפקת אכתי לא ידעינן אע"כ דאגז"ש סמיך ועוד יש לומר דלא שייך למידרש לה דשפחה לענין לשמה או למעוטי לה ולחברתה דהא פשטא דקרא גופא לא משמע שטר שחרור אע"כ דאגז"ש סמיך וק"ל:

דף מב.

תוספות בד"ה בעבד של שני שותפין ול"ה וא"ת והא לר"א דפרק החובל אינו יכול לשחרר כו' ומוקי התם אליביה הא דאמר אימור כו' עכ"ל. נראה ברור דמהא דאינו יוצא בשן ועין לר"א לא מצי לאוכוחי דאין יכול לשחררו בכסף או בשטר דשאני שן ועין דכתיב כי כספו הוא ודרשינן כספו המיוחד לו וכן מהא דאמר ר"א דשני השותפין אינן בדין יום או יומים נמי לא מצי לאוכוחי דשאני התם דכתיב עבדו המיוחד לו משא"כ בכסף ושטר ליכא שום דרשא דבעינן מיוחד לו אלא דעיקר קושייתם מדמוקמינן התם הא דאימר כר"א משמע להדיא דאע"ג למכירה ליכא שום קראי אפ"ה פשיטא ליה דבעינן מיוחד לו דכל שאינו מיוחד הו"ל כדבר שאינו שלו וא"כ ממילא מה"ט לא מצו תרוייהו לשחררו ועדיין יש לדקדק מאי מדמו שחרור לשן ועין דלמא שאני שחרור דגלי קרא דלא בעינן מיוחד לו דנהי דמוהפדה לא נפדתה לא מוכח מידי דרבי מוקי לה במשחרר חצי עבדו ורבנן ל"ת כלשון בני אדם אכתי אשכחן בשן ועין גופא אליבא דר"א דאמר לקמן צריך גט שיחרור אלמא דאף ע"ג שכבר אין לו שום קנין פירות דפקע שעבודו ע"י ראשי אברים כדמוכח לקמן ואפ"ה מצי לשחררו ע"י גט שחרור א"כ נמצא דלפ"ז לר"א גופא דבעי עבדו המיוחד לו לענין שן ועין וכל היכא שאין לו אלא קנין פירות או קנין הגוף אינו יוצא בשן ועין ואפ"ה גלי קרא דמצי לשחררו א"כ ע"י קנין הגוף לחוד משום דלא בעינן מיוחד לו וא"כ ה"ה לב' שותפין. מיהו אם נאמר דעכשיו נמי ס"ל להתוספות הא דמסקו בסוף דבריהם דשטר ודאי מפקיע האיסור אע"ג דליכא קנין ממון ולא קשיא להו הכא לענין שחרור אלא מעבד של ב' שותפין א"כ א"ש דמהא דגלי קרא ביוצא בשן ועין דיכול לשחררו בשטר לא מצינו למילף לר"א לענין עבד של ב' שותפין ולפ"ז ממילא נתיישב' קושית מהרש"א ז"ל דלמאי דלא סלקו אדעתייהו בסמוך לחלק בין הפקעת האיסור

רילא ע"י שינוי ובין שאר עניני שותפין אמאי מקשו שם דאמימר אדאמימר ואמאי לא תיקשי להו לפי סברא זו דר"א אדר"א ומ"ש מהרש"א ז"ל דתרי ר"א אינן הוא תמוה דבמאי לפלוג בתרוייהו עם ר"מ ר"ע נראה ברור דהוא ר"א בן שמוע ולמאי דפרישית א"ש דכיון דלא סלקו אדעתייהו סברא זו לחלק בין שותפין ובין קנין פירות או הגוף א"כ כ"ש דלא קשה דר"א אדר"א דשאני שחרור דגלי קרא בהדיא דלא בעינן מיוחד לו כדאשכחן ביוצא בשן ועין דצריך שחרור ומהני ביה אבל מדאמימר מקשו שפיר מדמדמה מכירה לשן ועין ולא מדמה לשחרור אלמא דבשחרור גופא סובר דאין יכול לשחררו בקנין הפירות או הגוף לחוד א"כ מקשו שפיר כנ"ל ליישב המשך שיטת התוספות אבל לולא דבריהם נראה דלק"מ לעולם אין לחלק בין שותפין ממש ובין לזה גוף ולזה פירות ואפ"ה לא תיקשי קושייתם דשאני שחרור דגלי קרא דלא בעינן מיוחד לו כדפרישית ועוד מצינו בריש חגיגה דדרשינן מקרא דאל פני האדון ה' למעט חציו עבד וחציו בן חורין מראיה אלמא דעל כרחך אפילו לרבנן דרבי אשכחן דאיירי קרא מח"ע וחב"ח וע"כ מתוקמא בעבד של ב' שותפין והיינו מה"ט דפרישית דלענין שחרור גזירת הכתוב דלא בעינן מיוחד לו והא דמדמה אמימר מכירה לשן ועין ולא לשחרור היינו משום דלענין מכירה פשיטא לן דבעינן מיוחד לו ולא מייתי מדר"א אלא דקנין פירות לחוד או קנין גוף לא מיקרי מיוחד לו כנ"ל נכון וברור וכ"נ מלשון הרשב"ם ז"ל בפרק חזקת הבתים דף נ' ובלא"ה כל שיטת התוספות כאן לשנויי בתרא דגמרא פרק חזקת אליבא דאמימר אבל ללישנא קמא אין מקום לדבריהם בזה וכ"כ הב"ח י"ד בהלכות עבדים והיא שיטת הרמב"ם ז"ל ודוק היטב:

בא"ד והא דקאמר התם חציו עבד וחציו ב"ח היינו למשנה אחרונה עכ"ל. פי' דאי למשנה ראשונה אמאי אינו יוצא בראשי אברים הרי יש לרבו עליו חצי גוף וחצי פירות אע"כ כמשנה אחרונה איירי דהפקיעו חכמים שעבודו נמצא שאין לרבו עליו עוד שום קנין פירות וזה לפי שיטתם בד"ה יום של רבו למשנה אחרונה מעשה ידיו שלו ולא כשיטת הרמב"ם ז"ל כמו שאבאר לקמן והא דכופין לשחררו לשיטת התוספות ומאי מהני השחרור דהא אין לו עליו קנין פירות איכא למימר שלא הפקיעו השעבוד אלא משום קנסא אם לא שחררו אבל כששחררו וקיים דברי חכמים איגלאי מילתא שהקנין פירות הוא שלו מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה לעבד כנ"ל וכ"כ מהרש"ל ומהר"ם ז"ל ובחנם דחה מהרש"א ז"ל דבריהם ואף ששיטת מהרש"א ז"ל ג"כ נכונה ואלו ואלו דברי אלקים חיים אלא שיש לי לדקדק קצת על שיטת מהרש"א ז"ל ואין להאריך:

בא"ד וא"ת והא אמימר גופא אית ליה לעיל לחד לישנא כו' עכ"ל. והא דלא מקשו בפשיטות מעיקרא דאמימר אדאמימר כתב מהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה משום דמעיקרא הוי סברי התוספות דאדרבה עבד של ב' שותפין ממש גרע טפי כיון שנסתלק לגמרי מחצי הגוף ומחצי הפירות לא מיקרי מיוחד לו משא"כ במפקיר עבדו שיש לו כל הגוף שפיר מיקרי מיוחד לו ע"ש באריכות ולא זכיתי להבין דבריו בזה כמדומה לי שכשגגה יצאה מלפני השליט דהא עיקר מימרא דאמימר באיש ואשה שמכרו בנ"מ איירי שלזה גוף ולזה פירות וא"כ בודאי הו"מ לאקשויי בפשיטות דאמימר אדאמימר וגם מהר"מ ז"ל רצה ליישב ולענ"ד דבריו דחוקין ע"ש. והנלע"ד ליישב דלמאי דהוי משמע להו מעיקרא דר"א איירי נמי בשותפין ממש א"כ ע"כ דהא דאמימר סובר כר"א היינו דמדמה מכירה לדין יום או יומים אבל לא לשן ועין מדמה דא"כ אטו ב' שותפין דעלמא לא יכולין למכור שום דבר המשותף לעולם וזה דבר שאין הדעת סובלו אע"כ היינו מוכרחים לומר דלענין איש ואשה לחוד לענין מכירה דוקא מוקי אמימר כר"א כוותיה דמה"ט אין שום א' מהם ואפילו שניהם כאחד יכולין למוכרו מש"ה מחמיר ר"א אפילו לענין נפשות דמה"ט לא מיקרי מיוחד לו ואם כן לא קשיא כלל דאמימר אדאמימר מעיקרא דהא ע"כ לא מדמה אמימר מכירה לשן ועין דהא בשן ועין אינו יוצא בשל שותפין ובמכירה ודאי מהני אע"כ דלא מדמה מכירה אלא ליום ויומים דוקא ובין במכירה ובין בדין יום ויומים דוקא דומיא דאשה איירי וא"כ שחרור דהכא מדמינן לשן ועין דלא בעינן מיוחד לו ולית ליה לאמימר ברייתא דעבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי איברים משא"כ למאי דמסקו התוספות עכשיו מדאמרינן בשמעתין בעבד של שני שותפין ול"ה אלמא דר"א נמי מודה וא"כ ע"כ הא דקאמר ר"א עבד של ב' שותפין אינו יוצא בראשי איברים לא איירי מב' שותפין ממש אלא לזה גוף ולזה פירות וא"כ לפ"ז משמע להו מילתא דאמימר לגמרי כדר"א א"כ מקשו שפיר ודוק היטב:

בא"ד והא אמימר גופא אית ליה לעיל לחד לישנא כו' וקשיא לי טובא דהא בפ' חזקת הבתים דף נ"ט מייתי הש"ס תרי אוקימתי בהא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנ"מ לא עשו ולא כלום ולל"ק שם לא אתיא הא דאמימר כר"א אלא דאמימר גופא סבר דהיכא דזבין חד מינייהו לחבריה מהני אלא דוקא היכא דזבין חד מינייהו לעלמא אתא אידך ומפיק משום תקנת אושא וא"כ מאי מקשו התוספות הכא דילמא דהאי לישנא דלעיל דמהני לאמימר גט שחרור במפקיר עבדו היינו דסבר כלישנא קמא דפ' חזקת דמהני היכא דזבין חד לחבריה וה"נ בעבד מהני השחרור שמקנה האדון לעבד קנין הגוף ולישנא בתרא דפ' חזקת הבתים דמוקי לאמימר כר"א סובר כאידך לישנא דלעיל בפרקין דסובר אמימר להדיא דמפקיר עבדו אין לו תקנה בשטר והיינו מה"ט גופא כיון שנסתלק מקנין הממון תו לא שייך לשחררו. יש ליישב לקושיית התוספות הכא משום דמשמע להו עיקר כלישנא בתרא דפ' חזקת הבתים משום דבפ' החובל לא מייתי אלא האי לישנא והא דמקשו הכא דאמימר אדאמימר לאו דוקא אלא לאלומי הקושיא אבל באמת עיקר קושייתם אליבא דהלכתא דקי"ל במפקיר עבדו דמהני גט שיחרור דכמה תנאי אמוראי סברי הכי וכיון דלשיטת התוספות קי"ל נמי כלישנא בתרא בפרק חזקת אליבא דאמימר וא"כ קשיא להו הלכתא אהלכתא והוצרכו לתרץ ולחלק בשטר ודאי מפקיע האיסור כנ"ל נכון אבל באמת כל הפוסקים פסקו כלישנא קמא דפר' חזקת ואם כן אין מקום לקושייתם כאן ועיין בב"ח י"ד הל' עבדים דו"ק:

גמרא אידי ואידי רבנן הא דאמר כולו הא דאמר חצי חצי. ופירש"י בתרייתא בדאמר חצי כו' ולא מיבעיא כתב ומסר לזה כו' אלא אפילו מסר לשניהם כאחד לא קנו דילמא חד פלגא כתב לתרוייהו עכ"ל. מה"ט דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו לא הוי צריך לאוקמי בגמרא אידי ואידי כרבנן דוקא דהא מיתוקמי שפיר תרוייהו אליבא דכ"ע דאפילו לרבי לא קנו בדאמר חצי דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו אלא משום דמשמע ליה לרש"י ז"ל דעכשיו לא מסיק הש"ס אדעתיה לחלק בין מסר לשניהם בבת אחת בין זאח"ז עד לקמן בסמוך מחלק הש"ס כה"ג וא"כ להאי אוקימתא דהכא איירי בכל ענין וא"כ כשמסר זאח"ז ודאי לא שייך האי חששא דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו דהא מסתמא שמסר לראשון קנה חצי לגמרי ואם כן מהיכא תיתי נאמר אח"כ שחזר ונתן אותו החצי לאחרון לכך מוקי לה אליבא דרבנן הטעם בזאח"ז היינו משום דהוי שיור דהו"ל כשחרר חציו והניח חציו כך נראה לכאורה אמנם אחר העיון בא לידי ספר בית יהודה וראיתי שהקשה אכתי מאי איצטריך לפ' מהני טעמי ות"ל כיון דנחית לשייר החצי לא מהני אף לרבי דא"ל דשייר גוף העבד כדאמרינן בסמוך גבי חוץ מאחד מרבוא שבהן כו' והאריך בזה ולדידי לק"מ דודאי שיטת רש"י ז"ל דכל האומר חצי נכסי קנויין לך זוכה בכל דבר ודבר החצי לגמרי וכמ"ש הר"ן בהשגתו על הרמב"ן ז"ל בסברא זו ע"ש נמצא לפ"ז שזוכה העבד בחציו ובחצי חבירו ואף דקי"ל בפ"ק דף ט' כר"מ דאפילו בכתב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש אפ"ה לא קנה עצמו ב"ח כיון דנחית לשיורא מיהו הא מסקינן התם דטעמא משום דלאו כרות גיטא הוא והיינו כיון שבאותו שטר שייר לעצמו איזה זכות ותו לא הוי כרות גיטא מה שאין כן הכא שלא שייר לעצמו כלום אלא כתב הכל לעבדיו וא"כ אם מסר בב"א הוי לן למימר דהו"ל לגמרי כשחרר חציו ומכר חציו או נתן במתנה חציו דמהני לר"ה אלמא דכה"ג כרות גיטא מיקרי מש"ה הוצרך רש"י ז"ל להדורי אטעמא דבמסר בב"א לא קני מטעמא אחריני דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו והשתא דאתינן להכא נ"ל דאף במסר לשניהם כאחד דלא קנה היינו דוקא אליבא דרבנן כנראה מלשון רש"י ז"ל שכ' דילמא חד פלגא כתב לתרוייהו והוי שיור משמע דלרבי דלא איכפת ליה בשייר חציו א"כ ה"נ קנו דנהי דחיישינן שמא חד פלגא כתב לתרוייהו מ"מ קנו מיהת שניהם החצי בכל דבר ודבר וכל אחד זכה בעצמו חלק רביע ונהי דכל אחד מהם אין יכול לשחרר חבירו מה שמגיע לחלקו דהא איהו גופא אכתי ברשות רבו קאי החצי מ"מ הוי כ"א וא' מיהו משוחרר על חלק רביע שזכה בעצמו וכיון דמשוחרר בשום חלק דינו כחצי עבד וחב"ח לענין איסורא בשפחה ובב"ח ומדאמרינן לא קנו עצמן משמע דהו"ל כעבד גמור מש"ה איצטריך לאוקמי כרבנן דלדידהו כיון דאי"ל דחד פלגא כתב לתרוייהו ושייר לעצמו החצי לא קנה כלל דהו"ל שחרר חציו והניח חציו ולא מיבעיא במסר זה אחר זה נהי דלא שייך האי חששא שמא חד פלגא כתב לתרוייהו מ"מ פשיטא דלא מהני לרבנן דהו"ל שחרר חציו והניח חציו בכל א' ואחד כנ"ל נכון שיטת רש"י ז"ל וכ"כ הרא"ש. מיהו לשיטת הרמב"ן דלא ניחא ליה לפרש ה"ט דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו וכתב הטעם דכל שאומר חצי נכסי נתונין לך לא זכה בכל דבר ודבר החצי אלא נותן לו איזה חצי שירצה הנותן ומש"ה לא מהני דשמא גוף העבד שייר לעצמו ולפ"ז ודאי קשיא לי אמאי איצטריך הש"ס לאוקמי דוקא כרבנן דהא מתוקמי שפיר אליבא דכ"ע דאפילו לרבי שייך האי טעמא גופא וצריך עיון ודוק היטב ועיין בט"ז י"ד הלכות עבדים:

תוספות בד"ה יום של רבו לרבו היינו למשנה ראשונה למשנה אחרונה מעשה ידיו שלו כו' עכ"ל. פי' דבסמוך מיבעיא לן במעוכב גט שיחרור דהיינו מפקיר עבדו וכיוצא בו דבהנהו פשיטא לן למעשה ידיהם לעצמם שאין לרבו עליהם שום דררא דממונא ולא קמיבעיא אלא לענין קנס וקבעי למפשט מההיא דהמית חצי עבד וחב"ח למאי דקס"ד דהיינו למשנה אחרונה וא"כ ע"כ למשנה אחרונה מעשה ידיו לעצמו דומיא למפקיר דאל"כ פשיטא דקנסא לרבו וכיון דע"כ מעשה ידיו לעצמו תו לא מיתוקמא האי מימרא דהכא למשנה אחרונה דהא מסקינן דהכא בנגחו שור איירי דוקא היכא דלא כליא קרנא כגון שהכהו על ידו וסופו לחזור ואליבא דאביי דאמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה סוף סוף הכל מדין שבת הוא וכיון דמעשה ידיו לעצמו הרי השבת שלו ועמ"ש בזה בסמוך בד"ה חבלי ביה אחרינא מיהו הרמב"ם ז"ל כ' האי מימרא דהכא אפילו למשנה אחרונה וכבר השיגו שם הראב"ד ז"ל אלא דקשיא לי יותר למה כתב כלל האי מימרא דנגח שור דהא מסקינן דע"כ דרבא האי מימרא לא ס"ל אלא כשהכהו אדם וכיון דכרבא קי"ל דאינו נותן אלא שבת שבכל יום כמ"ש הרמב"ם ז"ל גופא א"כ לא משכחת האי מימרא דהכא בשור וצ"ע:

דף מב:

גמרא איבעיא להו מעוכב גט שיחרור יש לו קנס כו' והאי לאו אדון הוא או לאו כו'. ומשמע דבחצי עבד נמי קמיבעיא ליה אי מקרי אדון מדבעי למיפשט מהמית חצי עבד וקשה דהא בריש פ"ק דחגיגה אמרינן דלמשנה ראשונה חצי עבד וחב"ח פטור מן הראיה משום דכתיב אל פני האדון ה' מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר ודייק שם בהדיא ממתני' דלמשנה אחרונה חייב בראיה אלמא כיון דכופין לשחררו תו לא קרינן ביה יש לו אדון אחר וא"כ מאי קמיבעיא ליה הכא תפשוט ממתני' דהתם ובאמת שהתוספות שם הרגישו בזה ותירצו דהכא בשמעתין לא מיבעיא לן אלא כיון שמת העבד ואינו עומד להשתחרר עוד ממילא לא שייך שום כפיי' וקנסא לגבי האדון ומש"ה אפשר דקרינן ביה שפיר אדון משא"כ התם בחגיגה שעבד עודנו בחיים ועומד להשתחרר מש"ה פשיטא לתלמודא דלא קרינן ביה אדון אחר שהרי הפקיעו חכמים על שישחרר וכל העומד לשיחרור כמשוחרר דמי אלא דלפ"ז יש לדקדק א"כ מאי פשיט בסמוך מסימא את עינו דנותן לו דמי עינו ומאי קושיא דשאני התם כיון שעומד להשתחרר למ"ד צריך גט שיחרור ועבד עודנו בחיים מש"ה נותן לו דמי עינו דתו לא מיקרי אדון שהרי הפקיע' התורה שעבודו ועומד לשחרור בכל שעה והו"ל כמשוחרר משא"כ לענין קנס דמת העבד אכתי קמיבעיא לן ויש ליישב דדוקא לענין חצי עבד כיון שאינו חייב לשחרר אלא מדרבנן שייך לחלק בין מחיים לאחר מיתה משא"כ בהפיל שינו וסימא עינו דלמ"ד צריך גט שיחרור היינו מדאורייתא דיליף מקרא בפ"ק דקידושין א"כ אי ס"ל דמחיים לא מיקרי אדון ממילא דה"ה לאחר מיתת העבד כנ"ל לשיטת התוספות. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב בד"א לחלק בין ההיא דשמעתין ובין ההיא דחגיגה ע"ש ולענ"ד לולא דבריהם בלא"ה לק"מ דודאי לא מצינן למיפשט האיבעיא דהכא ממתניתין דחגיגה דהא איכא שם אוקימתא אחריתא בריש חגיגה דהכל חייבין לאתויי סומא בא' מעיניו ומאי דמוקי רבינא בבא דסיפא שם עבדים שאינן משוחררים פטורים דהיינו בח"ע וחב"ח אדרבא משמע שפיר טפי דאפילו למשנה אחרונה פטור וא"כ הא גופא קמיבעיא לן הכא בשמעתין וק"ל:

תוספות בד"ה חבלי ביה אחרינא יהבי ליה לרביה אע"ג דמעשה ידיו לעצמו כו' דמה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא עכ"ל. וקשיא לי אכתי מי דמי בשלמא קטליה כוליה לחיוב שלשים של עבד הוי קנס דאפילו אינו שוה אלא שקל נותן ל' סלעים ולא מחייב אלא מגזירת הכתוב א"כ יש לספק שהתורה זיכתה לאדון זה הקנס אע"ג שאין לו עוד שום זכות ממון בזה העבד מ"מ כיון דעדיין נקרא אדון לענין הגוף ממילא זכה בקנס מגזירת הכתוב אבל בקטליה פלגא כגון בחובל או סימא עינו שהחיוב הוא ה' דברים וכולם ממון גמור לכל הפוסקים זולת הרמב"ם ז"ל שסובר דנזק וצער הוי קנס כמו שאפרש בסמוך וא"כ מהיכא תיתי יזכה בו הרב כיון שאין לו עוד שום זכות ממון ואפילו בעבד גמור היה שורת הדין נותן שהחובל יתן לו ה' דברים ואפילו בושת ילפינן מקרא דיש לעבדים בושת לאחיו הוא במצות אלא הא דקי"ל בחובל בע"כ של חבירו נותן ה' דברים לרבו היינו משום דאין יד לעבד וכל מה שקנה עבד קנה רבו משא"כ בזה העבד שיש לו יד ומעשה ידיו שלו א"כ אמאי פשיטא ליה לש"ס דחבלתו לרבו וכ"ש לענין שבת נראה פשוט דשייך לעבד כיון שמעשה ידיו שלו וכמ"ש התוספות להדיא לעיל בשמעתין בד"ה יום של רבו והנראה דבאמת לא מקשה הש"ס הכא משבת וריפוי ובושת וצער אלא מנזק לחוד כיון שהגוף עדיין לרבו נראה לש"ס דכיון דגלי קרא בלמ"ד של עבד שהוא לרבו כל היכא דנקרא אדון ה"ה לנזק דמה לי קטליה כוליה כו' ועפ"ז נתיישב לי קושיא עצומה דהוי ק"ל מאי משני הש"ס דלמא כמ"ד א"צ דאכתי תפשוט האיבעיא מהאי תנא דאמר דצריך גט שיחרור ואפ"ה ע"כ סבר דהפיל שינו וסימא את עינו נותן לו דמי עינו דהא קרא קאמר תחת שינו ולא תחת שינו ועינו כדאיתא להדיא בפרק מרובה

דף ע"ג למסיק אביי עליך אמר קרא ולמאי דפרישית א"ש דמקרא לא מוכח מידי דאפשר דלא מחייב ליה קרא בדמי עינו אלא בשבת וריפוי דממונא דידיה הוא ולא בנזק אלא דבעי למפשט מהברייתא דפסיק ותני נותן לו דמי עינו דמשמע כל ה' דברים ונזק בכלל שהוא עיקר דמי עינו ועל זה דחה הש"ס שפיר דברייתא אתיא כמ"ד א"צ אבל למ"ד צריך גט שיחרור פטור מנזק אבל בשבת וריפוי חייב מקרא דתחת שינו ולפמ"ש נתיישב לי ב' לשונות הרמב"ם ז"ל שסותרין זא"ז דבהלכות חובל ומזיק פ"ד פסק דהיא כל המעוכב גט שיחרור אין לו קנס כו' לפיכך המפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו וכו' ובפ"ו מה' עבדים כתב להיפך הפיל שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו וכבר השיגו הראב"ד ז"ל והקשה מדידיה אדידיה וכל מפרשיו נדחקו ונלאו למצוא הפתח ולפמ"ש יש לי ליישב בנקל וכ"ש לשיטתו של הרמב"ם ז"ל שכתב שם בפ"ה מהל' חובל ובפ' ראשון מהל' טוען שנזק וצער הם קנס וא"כ מ"ש בפ"ד מהלכות חובל לפטור מדמי עינו היינו מנזק וצער דלדידיה הוי קנס ומש"ה פטור משום דאיבעיא דלא איפשיטא היא בשמעתין לענין קנס וסובר הרמב"ם ז"ל דאיבעיא ל"ש לענין למ"ד של עבד ל"ש נזק וצער דמ"ל קטליה כוליה כו' כיון דתרווייהו קנסא נינהו והיינו דפשט הש"ס מעיקרא מסימא את עינו משום דמשמע דאפילו נזק וצער בכלל וכיון דדחי הש"ס הדר הו"ל איבעיא דלא איפשטא ופטור אם לא שתפס ומ"ש הרמב"ם ז"ל סתם אינו נותן היינו משום דאלעיל מיניה סליק שכתב דהיא מעוכב ג"ש אין לו קנס ועליה מסיק לפיכך וממילא ידעינן דהיינו לענין דמי קנס שבדמי עינו איירי וכן בבבא דמציעתא שכתב לענין חבלו בו אחרים נראה ג"כ מהמשך לשונו דלוקא לענין קנס של חבלה איירי ובזה יובן מ"ש שם בלשון השגת הראב"ד ז"ל דהני ממונא נינהו ולא קנסא ע"ש שאין לדברים אלו הבנה ולמאי דפרישית א"ש ואין כאן מקומו להאריך והחכם יבין מדעתו ומ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' עבדים נותן לו דמי עינו היינו חיוב דמים שבו לבד מקנסא דהיינו ריפוי שבת ובשת כנ"ל לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ועיין מ"ש הב"ח בי"ד סימן רס"ז וכבר הקשה הט"ז שם על דבריו וכר מן דין שמעתתא דידיה מרפסן איגרי שכתב ליישב דבהפיל שינו וסימא עינו בבת אחת נותן דמי עינו וכל שהיה שהות בינתיים לכתוב גט שיחרור פטור ומי שיש לו מוח בקדקדו יראה שהדעת מכרעת להיפך ומ"ש נלע"ד נכון בעז"ה והרבה דברים מאלה וכאלה יש לי בזה ביסוד לשונות הרמב"ם ז"ל ואין להאריך ודוק היטב:

גמרא איבעיא להו מעוכב ג"ש אוכל בתרומה או לא קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא כו'. ויש לדקדק לפמ"ש לעיל דף ל"ח דאף למאן דפליג אדשמואל במפקיר עבדו סבר ג"כ דרשא לעבד איש דכל שאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד אלא דמוקי ליה לענין פסח בלבד שאין מעכבו מלאכול בפסחו וכתבתי שם שכן הוא להדיא בירושלמי ושכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל וא"כ מאי קמיבעיא ליה הכא אי ס"ד דמעוכב ג"ש לאו קנין כספו הוא אמאי איצטריך התם עבד איש ות"ל מדכתיב מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו וכיון שהפקירו רבו ואין רשותו עליו לאו מקנת כסף הוא ומאי איצטריך למעוטי ואולי יש לחלק בין מקנת כסף בין קנין כספו דמשמע טפי המיוחד לו אע"ג דלענין תרומה כ"ע מודו דלא בעינן מיוחד לו אלא הכל תלוי בקנין הגוף כמ"ש התוס' בריש פרק אלמנה לכ"ג ע"ש אכתי יש לומר דמעוכב ג"ש גרע טפי דאפי' הגוף אינו מיוחד כיון שעומד להשתחרר וק"ל:

תוספות ד"ה מעוכב ג"ש כו' דמסקינן אליבא דרשב"ג כו' עכ"ל. כבר כתבתי לעיל דף ל"ט שיש כאן ט"ס דאליבא דרבנן דרשב"ג מסקינן הכי בפ"ב דכריתות והר"ן ז"ל נמשך בזה אחר לשון התוספות לקמן בסוגיא דאין פודין את השבויים ע"ש:

בא"ד א"נ יש לחלק כו' והכא איירי בח"ע וחב"ח עכ"ל. וכתב מהרש"ל ז"ל שיש לתמוה היאך אפשר דח"ע וחב"ח יאכל בתרומה אפילו למשנה ראשונה כו' ע"ש ומהרש"א ז"ל תמה על תמיהת מהרש"ל ז"ל דהא לקמן אשכחן נמי לענין קידושין למ"ד אין תופסין אע"ג דחציו ב"ח כו' ע"ש ובאמת דאי משום הא לא איריא דמה ענין קידושין לאכילת תרומה דלענין קידושין כיון דלא חזיא לכוליה לא שייך נמי דחציו ולא חלו הקידושין כלל משא"כ לענין תרומה ע"כ צד חירות שבו אינו אוכל בתרומה והו"ל זר מיהו לכאורה היה נ"ל ליישב דאכתי לא איכפת לן במאי דאכיל צד חירות תרומה כיון דקנין כספו של כהן הוא ואפילו ע"ע גופא הוי אכיל תרומה אי לאו משום דלא מקרי קנין כספו שאין גופו קנוי לו לגמרי והכי איתא דהיא בת"כ משא"כ ח"ע וחציו בן חורין כיון דצד עבדות קנוי לגמרי לרבו א"כ אפילו צד חירות מותר כיון דמקרי קנין כספו. אמנם אחר עיון יראה דא"א להעמיד שיטת התוספות בזה דאע"ג דחציו קנוי לרבו אפ"ה אסור בתרומה דהא ב' שותפים כהן וזר שיש להם עבד בשותפות איתא דהיא בת"כ דאסור לאכול בתרומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהל' תרומות וכתב הכ"מ שמוציאו מהת"כ ולענ"ד משנתינו היא זו ביבמות פרק אלמנה לכ"ג בת ישראל הניסת לכהן והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר אי משום דעובר במעי זרה זר הוא או משום דאינו ילוד אינו מאכיל ואפילו רבנן דפליגי היינו מטעמא אחרינא אבל כ"ע מודו דהיכא שיש לזר חלק בעובר אינו רשאי לאכול חלק בתרומה אצל הכהן אם לא שנדחוק לפרש דהתם איירי שיש הרבה עבדים ומטעם ברירה אתינן עלה שאפשר שיגיע העבד לחלק העובר לגמרי ולא ידעינן הי מינייהו אלא שזה דוחק ולשון הסוגיא שם לא משמע הכי וכ"ש שכבר כתבתי דבת"כ מבואר להדיא דעבד של שותפין אפילו יש לזר חלק ממאה אינו אוכל ולשון התוס' צ"ע:

דף מג.

תוספות ד"ה מי איכא עבדא כו' וא"ת דאפילו דאינו מכור תיקשי כו' שיכול למכרו כולו כו' עכ"ל. ולפי שתירוצם דחוק היה נלע"ד דלולא דבריהם יש ליישב בע"א משום דקשיא לי עוד בסוגית הש"ס דמשני בעבד טריפה ומקשה והא חזיא למיקם קמיה ואמאי לא מקשה הכי אגופא דברייתא והנלע"ד ליישב דלא מינו חדא דרבי אבא דבעי למיפשט מהאי ברייתא דאין יכול למכרו לקנס היינו משום דהא גופא דהוי קשיא ליה היכא אשכחן מקנת כסף שאינו שוה כלום הא חזי למיקם קמיה אע"כ דאיירי הכא בענין שאין לרבו כהן עליו שום קנין ממון כגון שהפקירו או כיוצא בו שמעוכב ג"ש ואין לרבו כהן עליו אלא הקנס וקס"ד דמעוכב ג"ש קנסינן לרבו וממילא דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה מה"ט גופא דקרינן ביה קנין כספו ומדקאמר בברייתא שאינו שוה כלום בעי למפשט שפיר דאין יכול למכרו לקנס ומש"ה אינו שוה כלום. ובזה נתיישב' קושיית התוספות דהרי אינו יכול למכרו לגמרי כיון שאין לו עליו שום זכות אלא לקנס בלבד ולבתר דדחי הש"ס דאיירי בעבד טריפה וא"כ ע"כ דתו לא מיתוקם בכה"ג במעוכב ג"ש דא"כ אמאי קרי ליה קנין כסף כיון שאין לו שום זכות ממון שהפקירו ולקנס נמי לא חזי לעבד טריפה הוא אע"כ מדקרי ליה קנין כסף דאיירי בעבד גמור שהוא עדיין קנין כספו א"כ מקשה הש"ס שפיר הא חזי למיקם קמיה כנ"ל נכון ולולא שהתוספות לא כ"כ ובני המופלא מוה' בעריש נר"ו מדעתיה דנפשיה כיון לכל מ"ש והוסיף מדיליה שאין צריך לדחוק דאיירי במעוכב ג"ש ולמיפשט האי בעיא דלעיל דמעוכב ג"ש קנס לרבו ואוכל בתרומה אלא דבלא"ה קס"ד דאיירי שמכר הכהן גוף העבד לאחר והשאיר לעצמו העבד לקנסו דתו לא מצי למכרו אם לא לקנס בלבד וכוליה כדכתיבנא אלא דלפמ"ש לעיל בסמוך א"א לפרש כן דכיון שמכר הכהן העבד לזר ויש לזר חלק בו תו לא אכיל בתרומה כלל כמו שהארכתי בזה ואי במכרו לכהן ת"ל דאכיל בשביל הלוקח לכך נ"ל כמ"ש ודו"ק:

גמרא אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה כו' ואם לחשך אדם לומר כו' אלמא בת איתרוסי היא ופירש"י בד"ה חצי שפחה וחב"ח המאורסת לע"ע וה"ה לכל ישראל אלא אורחא דמילתא נקט כו' עכ"ל. ויש לדקדק לפמ"ש התוספות בד"ה את"ל דהו"מ למימר איפכא ופירשו כל המפרשים דהיינו לענין חצי אשה נמי שייך לחלק בין חזיא לכולה או לא ואם כן מאי קשיא ליה לרב ששת מההיא דמאורסת לע"ע דנהי דסבר ר"ש דהמקדש חצי אשה אינה מקודשת היינו משום דשייר בקניינו והא דקאמר נמי כך המקדש חצי שפחה וחב"ח אינה מקודשת היינו משום דאיכא נמי חדא דריעותא דנהי דלא שייר בקניינו אכתי לא חזיא לכולה משא"כ בח"ש וחב"ח למאורסת לע"ע דלא שייר בקניינו וחזיא נמי לכולה דאיכא תרתי למעליותא מש"ה פשיטא דמקודשת ומ"ש רש"י ז"ל וה"ה לכל ישראל היא גופא תיקשי מנ"ל דהכי הוא כיון דאיכא טעמא לחלק וצ"ע:

שם אמר רב חסדא ח"ש וחב"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה כו' ואין אני קורא בה אשת שני מתים כו' וקשיא לי דאכתי משכחת אשת שני מתים בשלא נשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון דנהי דקדושי ראובן תפסי בה מ"מ כיון שאין חייבים ע"י קידושין הללו אלא אשם כדמשמע מפירש"י ז"ל וכמ"ש הרא"ש ז"ל א"כ נראה דקדושי שמעון נמי תפסי בה דהא קי"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין והכא ליכא אפילו לאו אלא אשם גרידא. כל זה שייך בלשון התוספות בד"ה ואין אני קורא דמשמע להו דלא אשכחן כלל זיקת שני יבמין מדאורייתא והוצרכו לפרש דאשכחן לה בעלמא והאי קשיא לי שפיר דמשכחת לה בהאי גוונא דשמעתין כשלא נשתחררה וע"ש לקמן בלשון התוספות. ונלע"ד ליישב דהא דקי"ל בעלמא קידושין תופסין בחייבי לאוין היינו חייבי לאוין דעלמא אבל ע"י קידושין לא ובלא"ה לא משכחת קידושין אחר קידושין דכיון שתפסו קידושין של ראובן הרי היא ברשותו ואין לה יד לקבל קידושין מאחר כנ"ל:

דף מג:

תוספות ד"ה ואין אני קורא כו' וא"ת והכא מאי נ"מ כו' והכא לא שייך זה עכ"ל. עיין בחידושי מהר"מ שהאריך לתמוה דמאי לא שייך הכא ולענ"ד נראה ביישוב דברי תוספות משום דלמאי דמסקינן בפ' ארבעה אחים לטעמא משום גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מייבמו תרווייהו א"כ קשה דמאי נקט התם במתני' טעמא לזיקת שני יבמין דנהי שכתבו התוספות שם דאשכחתא בעלמא היא אכתי קשה דאפילו אשכחתא לא שייך כיון דלא אשכחן בעלמא אשת שני יבמין דאורייתא לסברתם עכשיו ומאי ענין ליתנא לזיקת ב' יבמין לענין גזירה שמא יאמרו אלא דשם א"ש דלא שייך גזירה דשמא יאמרו אי לאו משום דהיא כאשת שני מתים דכיון דעשה בה מאמר מיחזיא ככנוסה ואי מייבמו תרווייהו איכא גזירה דשמא יאמרו ואי מייבמה צרתה ולמיפטרה דהיאך בלא כלום א"א למאמר אינו קונה נמצא שאין זו צרתה דאשת הראשון היא ואי מייבמה צרתה והאי חלצה נמי א"א שמא יאמרו בית אחד מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ נמצא שכל החששות הללו היינו מחמת שיש עליה קצת זיקת הראשון וקצת זיקת השני ומש"ה נקיט ליתנא דאשת ב' מתים כיון שדבר זה גורם האיסור אע"ג דזיקת שני יבמין לאו דאורייתא אפ"ה אסורה משום גזירה ואיכא למ"ד התם דאע"ג דליכא צרה נמי אסורה דגזרינן אטו היכא דאיכא צרה כמ"ש התוספות שם וכל זה בסוגיא דהתם משא"כ בשמעתין מקשו התוס' שפיר דנהי דשייכי הנהו גזירות כמו שאפרש אכתי לא שייך כלל ליתנא דשני מתים דהא אפילו חזרה ונתקדשה לשמעון ואינו אחיו של ראובן אפ"ה הוי שייכי כל הני חששות לענין יבום של לוי אחיו של שמעון דאם יש לשמעון אשה אחרת דהוי צרתה של זו א"א דלוי לייבם תרווייהו דשמא קידושי שמעון קידושין והו"ל שתי יבמות הבאות מבית אחד ולייבם צרתה ולפטור את זו א"א דשמא קידושי ראובן קידושין וכשמת ראובן בלא בנים נמצא שאין זו זקוקה ללוי שאינו אחיו של ראובן ואם ייבם לוי אשת שמעון שהיא צרתה ויחלוץ לזו ואחיו של ראובן נמי יחלוץ לה א"א שיאמרו בית א' מקצתו בנוי כו' נמצא דלפי זה מקשו התוספות שפיר דמאי נקט הכא ליתנא דאשת ב' מתים כיון דאין הטעם כלל משום זיקת שני יבמין וע"כ דהיכא דלא שייך זיקת שני יבמין ליבם א' ותו לא חיישינן להני חששא היכא דליכא צרה ויש לי חבילות ראיות ע"ז מההיא דשנים שקדשו ב' נשים ואין ידוע איזה מהם ומחמשה שילדו במערה ואין כאן מקומו להאריך והמעיין היטב בסוגיא דיבמות ובהתוספות שם פרק ד' אחין יראה שדברי עולין יפה וכ"ש לא"ש למאי דמסקי התוס' הכא דאשכחן אשת שני מתים בעלמא דאורייתא א"כ סובר ר"ח בשמעתין דלא שייכי הני חששי דמסיק פרק ארבעה אחין אלא בצירוף הטעם דמיחזי כאשת שני מתים ודבר זה צריך ביאור ליישב ע"פ שיטת התוספות שם ואין להאריך כאן ועדיין צ"ע ודוק היטב:

תוספות ד"ה ממה נפשך כו' פי' הקונטרס דמשום פלוגתא דלעיל כו' וקשה דר"ח גופא פשיטא ליה דהוי קידושין כו' עכ"ל. ולענ"ד אין בזה סתירה לפירש"י ז"ל דנהי דר"ח אמר מי דמי אכתי אפשר דמספקא ליה ורבה בר רב הונא דחזר בו נמי מצינן למימר דחזר בו ממה שאמר אינה מקודשת דמדמה לה לחצי אשה וחזר בו משום דלא דמי ואכתי מספקא ליה והא דקאמר סתמא מקודשת היינו משום דלא נפקא מיניה בין קדושי ודאי ובין קדושי ספק דסוף סוף בעיא גיטא ואי לענין קידושין תופסין באחותה הא לא שייך בה שום קורבה בשפחה שנשתחררה דכקטן שנולד דמי ואפילו קורבת האם לא מיתסר אלא מדרבנן ולענין אם קידשה אחר נמי לא נ"מ מידי דקודם שנשתחררה פשיטא שאין קדושי שני תופסין בה ממ"נ אי דקמא קידושין דבתרא לאו קידושין ואי דקמא לאו קידושין דבתרא נמי לאו קידושין ואי דקדשה ב' לאחר שנשתחררה נמי לא נ"מ מידי דממ"נ או פקעי קדושי ראשון או גמרי נמצא דלא נ"מ מידי בין קדושי ודאי או קדושי ספק ומש"ה קאמר סתמא מקודשת ולעולם דמספקא ליה וכ"נ מלשון הרא"ש ז"ל שכתב דקשיא ליה מאי נ"מ אי מקודשת או אינה מקודשת ע"ש ולכל התירוצים מיהא לא נ"מ בין קדושי ודאי או ספק כיון דסוף סוף בעיא גיטא ומה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש כפי' התוס' דמספקא ליה אי גמרי או פקעי נלע"ד משום דא"כ מאי קמ"ל ר"ח דלא קרינן בה אשת שני מתים דמילתא דפשיטא כיון שהספק אי גמרי או פקעי א"כ אין כאן אלא קדושי חד מינייהו אבל לפירושו דמספקא ליה בפלוגתא דאמוראי דלעיל א"ש דקס"ד דאף למ"ד מקודשת היינו חציה של צד חירות אבל אכתי שייר בה איזה חציה כדאשכחן בקידושין פרק האומר גבי מעכשיו ולאחר ל' יום דאמר ר"י קדושי שניהם תופסין בה דכל חד שייר כי סרגא דליבני וכתב שם הרא"ש ז"ל דלא קי"ל כר"י משום דדחיק הש"ס לאשכוחי אשת ב' מתים אלמא דלא שייך לומר בשום ענין שיתפסו קדושי שניהם וא"כ כה"ג גופא אשמעינן ר"ח בשמעתין דלא שייך לומר דשייר שום שיור בקידושין אף בח"ש והב"ח ולמ"ד מקודשת הוי גמרי קידושין בכולה והיינו דמסיק דלא אשכחן אשת שני מתים בכה"ג ודוק היטב כנ"ל נכון ועיין בל' הר"ן ז"ל פ"ק דקידושין שהאריך ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ולמאי דפרישית אפשר ליישב קצת דהרמב"ם"ס

ז"ל לשיטתו לפסק בהסיא לפרק האומר כר"י דקלושי שניהם תופסין וקרי ליה ספק קידושין ואין להאריך כאן יותר:

בד"ה אבל אם כתב עליו אונו כו' וא"ת הא דאמר אמימר לעיל כו' עכ"ל. הא דלא מקשי הכי מת"ק לברייתא דהכא כבר כתבו בזה מהרש"ל ומהרש"א ז"ל ואלו ואלו דברי אלקים חיים אמנם לענ"ד דלולא לדברי התוס' היה נ"ל לתרץ קושיית התוספות בע"א דנהי דאשכחן תנאי טובא דסברי המפקיר עבדו יצא לחירות ומהני ביה גט שחרור אפ"ה לא תקשי לאמימר דלהאי ליסנא דאמימר דאין לו תקנה מינין למימר דאזיל לשיטתו כמ"ש לעיל דף מ"ב בלשון התוספות בד"ה בעבד של ב' שותפין דאמימר דאמר בפרק החובל דהלכה כר"א לענין ראשי איברים דבעינן עבדו המיוחל לו וכתבו התוס' שם בקושייתם דמה"ט גופא ראוי שלא יועיל שיחרור בשטר כל היכא שאין העבד מיוחל לו לגמרי בגוף ובפירות וכתבתי שם דבאמת להאי ליסנא דאמימר דאין לו תקנה היינו משום ה"ט גופא דס"ל כר"א דהחובל ואילך ליסנא דאמימר דאמר מפקיר עבדו יש לו תקנה בשטר היינו כאילך ליסנא בפ' חזקת הבתים דף נ' דאמימר לית ליה דר"א וכמו שהארכתי לעיל וא"כ לפ"ז אין מקום לקושייתם כאן אלא אם נאמר משום דעיקר קושייתם כאן מדרשב"ג משום דקי"ל דהלכה כרשב"ג והרבה פוסקים סוברים דאפילו בברייתא הלכה כרשב"ג ואם כן א"ש מיהא דלא מקשו התוספות מדברי ת"ק כן נראה לי נכון אלא דבלא"ה א"ש כשיטת מהרש"ל ומהרש"א ז"ל ודוק היטב:

בא"ד וי"ל דלא דמי כו' דקני ליה לקנס ולוולדות כו' עכ"ל. והקשה מהרש"ל ז"ל בח"ש מהסיא לעיל בדיסקרטא דעבדי וכתב מהרש"א ז"ל דשאני התם שמתו הבעלים הראשונים וא"כ לא מצי להוריש הקנס וולדות לבניהם ע"ש ולענ"ד לא ידעתי מהיכן יצא לו כן דנהי דאיבעיא לן לעיל בעבד שמכרו לקנס אי מכור או לא היינו דוקא לענין מכירה ומשום מקנה דבר שלא בא לעולם מש"כ להוריש לבניו מהיכא תיתי נאמר שלא יהא לו כח להוריש לבניו דירושה הבאה מאליה מהני בכל מילי לכך נראה עיקר כדברי מהרש"ל ז"ל דהתם בדיסקרטא לאחר יאוש הוי למ"ש התוספות לעכו"ם לא קנה ליה לקנס ולוולדות לאו משום שאין המכירה היא כך דולאי מסתמא מכרו לעכו"ם לגמרי לכל דבר אלא דמלינא לא קנאו העכו"ם לקנס ולוולדות מ"מ כיון שנפסקע הדבר מסתמא נתייאשו הבעלים וקל להבין:

גמרא מתיב רב ששת כו' ועכו"ם שמשכן שדהו לישראל אף ע"פ שעשה לו נימוסו פטורה מן המעשר. למאי לס"ל עכשיו ולשינויא קמייתא דבסמוך דאיירי ששדה ביד ישראל ואוכל פירות מעכשיו אפ"ה לא תיקשי אמאי פטורה מן המעשר דהא קי"ל בעל חוב קונה משכון ואפילו משכנו בשעת הלוואתו משמע בפסחים דלענין איסורא ברשות המלוה קאי ואפילו ישראל מעכו"ם משמע שם דקי"ל כמ"ל דקונה משכון משום דלוקא במטלטלין קונה משכון מקרא דלך תהיה צדקה משא"כ בקרקעות לא שייך הא דרבי יצחק כמ"ש התוספות פרק איזהו נשך גבי משכנתא באתרי דמסלקי ולעיל נמי גבי עבד שעשה לו נימוסו אפילו למ"ד עבדי כמטלטלי דמי אפ"ה לא שייך לומר דמש"ה יצא לחירות כיון דקנאו העכו"ם משום דב"ח קונה משכון הא ליתא דהא מסקינן שם פרק כל שעה לעכו"ם מישראל ולאי לא קנה לכ"ע אלא אי קשיא לי הא קשיא לי אמאי לא מקשה הש"ס בפ' כל שעה מברייתא דהכא עליה דאביי דאמר ב"ח למפרע גובה ומשמע שם דאפילו עכו"ם מישראל וכ"ש ישראל מעכו"ם ואם כן אמאי פטור מן המעשר אפילו בדלא מטא זימניה שמא לא יפלנו העכו"ם ונמצא שהוא למפרע של ישראל ובשלמא לשיטת רש"י ז"ל בסמוך איכא למימר דאביי מוקי להסיא דשדה לפירא לחוד כפירש"י ז"ל שלא עשה נימוסו כלל על גוף השדה ולא שיעבד לו אלא לפירות מש"ה פטורה משא"כ לשיטת התוספות בסמוך ולאי קשה לאביי אפילו לא משכנו עליין אמאי פטורה מכ"ש לשיטת התוספות בסמוך דהסיא דשדה ע"כ איירי במשכנו דישראל ואוכל הפירות וא"כ קשה טובא וצ"ע:

שם אלא אמר רב ששת זמן כו' ופירש"י אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא חלוט לך עכ"ל. ומשמע מלשונו דאע"ג דלא אמר לו מעכשיו נמי מהני ולית ביה משום אסמכתא והיינו כדאמר ר"פ בפ' איזהו נשך אף ע"ג דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי מיהא הוי למיגבי מיניה והיינו דאף למ"ד דבמשכון נמי שייך אסמכתא היינו לענין אם שוה המשכון יותר על דמי חובו אבל כנגד מעותיו ודאי קנה ועיין מ"ש הס"ך ח"מ בזה סימן ע"ג באריכות. עוד נראה לי דלוקא איירי הכא בדלא א"ל מעכשיו דאי בדא"ל מעכשיו א"כ בשדה אפילו לא מטא זימניה אמאי פטורה מן המעשר שהרי אם לא יפרע בסוף זכה בו למפרע כדאיתא פ' כל שעה דבא"ל מעכשיו כ"ע מודו דלמפרע גובה אפילו עכו"ם מישראל לשיטת רוב הפוסקים כמבואר בטוא"ח הלכות פסח סימן ת"מ אע"כ דהכא בדלא א"ל מעכשיו איירי כדפריסית וכ"ש לא"ש טפי לשיטת הסוברים דאין דין אסמכתא בעכו"ם ל"ש עכו"ם מישראל ול"ש ישראל מעכו"ם כדאיתא שם בהלכות פסח והא דמוקי בפסחים עכו"ם שהלוה לישראל על חמצו בדא"ל מעכשיו היינו לענין דלמפרע גובה אפילו בדלא מטא זימניה אבל בדמטא זימניה א"צ מעכשיו וקונה בכל ענין כנגד מעותיו אבל עדיין קשיא לי א"כ אמאי מוקי הכא הא דמטא זימניה הא דלא מטא זימניה וקשיא ליה לתלמודא בעבד דמטא זימניה צריכא למימר ואמאי לא מוקי בפשיטות אידי ואידי דלא מטא זימניה אלא דהסיא דשדה בדלא א"ל מעכשיו והסיא דעבד דא"ל מעכשיו ומש"ה יצא לחירות אפילו בדלא מטא זימניה דכיון דאמר ליה מעכשיו כ"ע מודו דלמפרע גובה ולא שייך להקשות כה"ג פשיטא דהא בפסחים נמי מוקמינן מתני' וברייתא בהכי ותלע דהא לשיטת הרמב"ם ז"ל בהלכות חמץ סובר באמת דלא מהני מעכשיו בעכו"ם לענין למפרע גובה ומש"ה מוקי לה התם בדמטא זימניה וא"כ לדברי החולקים מיהא איכא רבותא גדולה בזה ויש ליישב כיון דאידי ואידי בשדה ובעבד נקט לשון נימוסו משמע שעשה כנימוס בין עובד כוכבים לישראל וא"כ לא משמע ליה לאוקמי הא דא"ל מעכשיו והא דלא א"ל דהא עשה נימוסו קתני ומשפט אחד לשניהם אבל במאי דאוקי הא דמטא זימניה והא דלא מטא זימניה א"ש ועמ"ש בסמוך ודו"ק ולשיטת הרמב"ם ז"ל בסמוך בהלכות חמץ יתיישב יותר ואין להאריך:

רש"י בד"ה הא לגופא כו' וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן כו' וגבי שדה כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דא"כ לפ"ז הוי מצי לשנויי בפשיטות אידי ואידי דלא מטא זימניה אלא דבעבד דעביד איסורא קנסוהו כיון דאהני מעשיו בדמטא זימניה שיהא נמכר לעכו"ם מש"ה קנסוהו נמי בדלא מטא זימניה משא"כ בשדה לא שייך לקנסו קודם זמן כיון דלא עביד איסורא ובאמת לכאורה היא קושיא עצומה אמנס למאי דפריסית לעיל בסמוך א"ש משום דעכשיו משמע לתלמודא דהא דקתני סתמא אע"פ שעשה לו נימוסו איירי בכל ענין אפילו בדא"ל מעכשיו א"כ לפ"ז בשדה היה לו לחייב במעשר אף בדלא מטא זימניה דשמא לא יפלנו העכו"ם בסוף ויהיה של ישראל למפרע ומש"ה מוקי לה דוקא לפירות וכפירש"י ועוד דניחא ליה לאוקמי בהכי דבכה"ג א"ש אפילו לאביי דאמר ב"ח למפרע גובה וכדפריסית לעיל בסמוך כנ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה הא לגופא כו' ותימה כיון כו' מה שייך לומר פטור ממעשר ועוד דהו"ל למימר אידי ואידי עכ"ל. ולולא דבריהם היה נראה לפרש לרש"י ז"ל נמי מפרשינן הכי דהא דקאמר אידי ואידי דלא מטא זימניה היינו אפילו לא מטא זימניה וה"ה למטא זימניה אלא דעל מה שהקשה אי למטא זימניה צריכא למימר מש"ה איצטריכא ליה למימר אידי ואידי דלא מטא זימניה ואם כן נתיישבה ג"כ קושיא ראשונה לאשמעינן בברייתא דשדה לפטורה אף למטא זימניה וכן נראה להדיא מלשון רש"י ז"ל אלא דלייסב קושיא ראשונה נ"ל דאפילו בדלא מטא זימניה נמי שייך פטורה מן המעשר אם לקח ישראל מעכו"ם הפירות ומירחן אחר כך ברשות ישראל ואליבא דמ"ל בפסחים דאפילו ישראל מעכו"ם קונה משכון משום דרבי יצחק וא"כ סל"א לחייב במעשר דנהי שהעכו"ם אוכל פירות והם שלו מ"מ כיון שגוף השדה קנוי לישראל דקונה משכון א"כ הרי ברשות ישראל גלגו קמ"ל דפטורה מן המעשר משום דלא שייך ב"ח קונה משכון אלא במטלטלים ולא בקרקעות וכמו שכתבו התוספות פרק איזהו נשך דף ס"ו בד"ה ושביעית משמטתה ועיין מ"ש בחידושי ושם יבואר שיש חילוק הדין בזה אע"ג דבהאי קרא כתיב בחוץ תעמוד כו' וילפינן מיניה שיעבוד קוקעות לוקא אפ"ה סיפא דקרא דולך תהיה צדקה דדרשינן דב"ח קונה משכון איירי דוקא במטלטלין וא"כ לפ"ז נתיישב' שיטת רש"י ז"ל על נכון ודו"ק:

דף מד.

רש"י בד"ה ה"ג ואב"א בשלוה כו' לאע"ג למטא זימניה הוי בחזקת העכו"ם כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דאכתי מאי מחוסר גוביינא שייך בקרקע כיון דמלינא קנויה לישראל כיון דמטא זימנא א"כ הרי היא שלו ואמאי פטור ממעשר ודוחק לאוקמי שגלגו הפירות ברשות העכו"ם דלא מטא זימנא אלא דעכשיו לאחר שגלגו והגיעו לעונת המעשרות ביד עכו"ם מטא זמן הפרעון מש"ה פטור כיון שבשעת חובתה היתה פטורה ומכ"ש דא"ל הכי לפמ"ש התוספות לקמן דף מ"ז בד"ה אמר רבה דבלא"ה איירי ברייתא דהכא פטורה ממעשר בסוריא דוקא ובסוריא אמרינן להדיא במסכת מעשרות דכל שבא לעונת המעשרות ביד עכו"ם פטורה כשלקחה ישראל אח"כ אלא שנראה דוחק לפרש כן שיטת וסתימת לשון רש"י ז"ל ועוד דא"כ מאי איריא נוה אפילו במכירה נמי שייך האי דינא כדפריסית לכך נלע"ד דרש"י ז"ל סובר דלא מהני כלל תנאי דאי לא אפרע לך יהא חלוט לך אלא כשהיא משכונא מוחזקת דאל"כ לא קנה ובהכי הוי א"ש טפי דאף למאי דאוקי בפסחים בפ' כל שעה מתני' דעכו"ם שהלוה בדא"ל מעכשיו אפ"ה מוקי לה נמי בהרהינו אצלו ולשיטת הרמב"ם ז"ל שם איירי במטא זימנא וכבר כתבתי לעיל בסוגיא דעבד שעשאו אפותיקי לשיטת רש"י ז"ל נוטה לשיטת הרמב"ם ז"ל וכיון שכן הוא במשכון מטלטלים כ"ש במשכונא דקרקעות דשייך יותר דין אסמכתא כמו שכתב הס"ך בח"מ סימן ע"ג באריכות ואף לפמ"ש בסמוך בשם גדולי הפוסקים דאין דין אסמכתא בעכו"ם מישראל וה"ה להיפך נראה דהיינו כשהוא מוחזק דבר זה צריך ביאור גדול כמו שהאריכו ה"ה והכ"מ בפרק י"א מהלכות מכירה ובטוח"מ סימן ר"ז ובס"ך סימן ע"ג וכמו שכתבתי כנ"ל נכון וברור:

בד"ה חוץ ממלאכתו גופו קנוי לך כו' שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו כו' עכ"ל. וצ"ע דהא פשיטא בכולא תלמודא דעכו"ם לא קנה עבד לגופו ואם כן במאי קנה הוולדות אם לא שנאמר כיון שמסרו לשפחתו ממילא הם נקנין לו אלא שהתוספות כתבו לעיל בשמעתין למוכר עבדו לעכו"ם לא קניא ליה עכו"ם לוולדות ובאמת צריך לי עיון למהיכא תיתי יהיו הוולדות לישראל כיון שעכו"ם מוסר לו שפחה שהיא שלו לגמרי ובתר דידה שדינן להו א"כ אין לישראל זכות בוולדות על ידי העבד וצ"ע ויש ליישב:

דף מד:

תוספות בד"ה נטייבה פי' בקונטרס נזדבלה וקשה כו' ומפרש רבינו חננאל כו' דהוי איסור דאורייתא כו' ואור"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבשום מקום כו' עכ"ל. לכאורה נראה דלפ"ז מצינן לפרש נמי כפירש"י ז"ל ואע"ג דשביעית באיסורא דרבנן איירי אפ"ה החמירו טפי מבשאר דוכתי בדאורייתא כדאשכחן נמי לר"מ לקמן בפרק הנזקין דף נ"ג דמחמיר בדרבנן טפי מבדאורייתא לענין קנס שוגג אטו מזיד דבדאורייתא לא קניס ובדרבנן קניס ואפ"ה מחמיר לענין שביעית דקנוס שוגג אטו מזיד אע"ג דלא גזיר לענין שבת אלמא דשביעית חמירא מכל איסורין ואי משום דנטייבה איסורא דרבנן היא אדרבא בדרבנן מחמרינן טפי וכ"ש הכא דאיכא תרתי אלא דנראה דכר"י קי"ל שמחמיר טפי בדאורייתא כדמשמע בסוגיא דשמעתין דאמר את"ל צרם אוזן בכור קנסו משום דמדאורייתא אלמא דלענין קנסא נמי חמירא איסורא דאורייתא א"כ קושיית התוספות במקומה עומדת אף לפר"ת וק"ל:

דף מה.

גמרא דתניא לא ישבו בארצך יכול בעכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם הכתוב מדבר כו' ופירש"י ז"ל בשבעה אומות כתיב משמע מהכא דאי לאו קרא דלא תסגיר הוי משמע פשטא דקרא דלא ישבו בארצך בעכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם דהיינו ז' מצות והא דהוי מוקמינן לה בהכי היינו משום דאי בשלא קיבל לא שייך לומר לא ישבו בארצך דמשמע דלהחיותו מותר והא ליתא דכיון דבשבעה אומות מיירי הא כתיב לא תחיה כל נשמה אע"כ הוי מוקמינן לה בשקיבל דמותר להחיותו אלא שאסור לקיימן בא"י אלא דגרסינן וכן משמע להדיא בפרק אלו נאמרין דף ל"ה דלא פליגי שם ר"ש ור"י אי מותר לקבל אותן כשעשו תשובה אלא דוקא בכנענים שבחו"ל כדאיתא שם וע"ש בלשון רש"י ז"ל ובל' התוספות ומשמע דבא"י לכ"ע אסור והיינו כמסקנא דהכא דמוקמינן דקרא דלא תסגיר לדרשא אחריתי וא"כ ממילא משמע דקרא דלא ישבו בארצך איירי כשקיבל עליו ז' מצות אבל האי תנא דברייתא דהכא דריש קרא דלא תסגיר להכי דכשקיבל מותר לקיימו אף בא"י ואם כן ע"כ קרא דלא ישבו בארצך איירי כשלא קיבל והא דמותר להחיותו ולא קאי עלייהו בלאו דלא תחיה כל נשמה אפשר דסבר האי תנא דהכא דלא תחיה כל נשמה היינו דוקא משעת הכיבוש ואילך אבל קודם כיבוש יהושע מותר להחיותן כמ"ש התוספות לקמן בדף מ"ו בד"ה כיון דאמרי מארץ רחוקה באנו מהירושלמי דשלח יהושע ג' פרוזדוגמאות ואע"ג דהתם משמע דשלח מי שרוצה לפנות יפנה והרוצה להשלים ישלים משמע דמי שרוצה להשלים מותר לישב אף בא"י ע"כ היינו כשקיבל מיהו האי תנא דהכא ע"כ סובר דקרא דלא ישבו איירי כשלא קיבל ונהי דמותר להחיותן כיון שהשלימו קודם הכיבוש אפ"ה אסור לקיימן בא"י וכשקיבל מותר אפילו לקיימן ומכאן קשה לי טובא על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהלכות עכו"ם שאם קיבל ז' מצות מותר לקיימן בא"י וכתב שם להדיא דקרא דלא ישבו בארצך איירי כשלא קיבל והיינו כברייתא דהכא דמפיק לה מקרא דלא תסגיר ובפ"ח מהלכות עבדים כתב דקרא דלא תסגיר עבד אל אדוניו היינו לענין עבד שברח מח"ל לא"י והיינו כרב אחי ברבי יאשיה דשמעתין ולפי זה הרמב"ם ז"ל מזכה שטרי לבי תרי דקרא דלא תסגיר מוקי לה להכי ומוקי לה להכי וצ"ע ותו קשיא לי אהא דמשמע הכא דכשקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם מותר לקיימו בא"י וכ"ש דלא קאי עלייהו בלאו דלא תחיה ובקידושין סוף פרק האומר מסקינן להא דאמר ר"י באומות הלך אחר הזכר היינו לכדתניא מנין לכנעני שבא על אחת משאר אומות שאין אתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל מן הנולדים בארצכם ולא מן הגרים בארצכם א"כ משמע דכל שהוא משבעה אומות אסור לקנותו אפילו בעבד אע"ג דעבד חייב בכל מצות ל"ת ואפילו מצות עשה שהנשים חייבות ואין צ"ל דחייב בז' מצות בני נח ואפ"ה אסור לקנותו אלא קאי בלאו דלא תחיה אם לא שנאמר

לר"י פליג אברייתא דהכא והיינו כדפרישית דבלא"ה לא אתיא ברייתא דהכא כהני תנאי דפרק אלו נאמרין ולשיטת הרמב"ם ז"ל נמי לא קשיא דבלא"ה יש לו גירסא אחרת ופי' אחר בההיא דר"י לפרק האומר כמבואר מדבריו בפ"ט מהלכות עבדים ע"ש בהשגת הראב"ד ובכ"מ באריכות וביותר נראה דשאני עבד נהי שחייב במצות איהו מיהא לאו להכי איכוון אלא שמכר עצמו או שמכרו רבו בתורת עבדות ועיקר מחשבתו לצורך פרנסתו ומשו"ה לא דמי לגר תושב שמקבל המצות מרצונו כנ"ל:

תוספות בד"ה דלא נגרבו ולייתו הא דתניא בפ' נערה כו' שאני אשתו דהוי כגופו כו' עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו אכתי קשה איפכא מדרשב"ג דפליג התם בפרק נערה וקאמר אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם אלמא דאפילו באשתו אין פודין וא"כ ע"כ טעמא משום דלא נגרבו ולייתו ומסיק שם הרשב"א ז"ל דבאמת אע"ג דלא איפשיטא האיבעיא בשמעתין אפ"ה איפשטא בכתובות מדרשב"ג לטעמא משום דלא נגרבו ולייתו ע"ש. ולענ"ד יש לתמוה דנהי דאשכחן כה"ג טובא בש"ס דאע"ג דלא איפשטא בדוכתיה איפשטא בדוכתא אחריתא היינו היכא דאיפשטא ממילא מחמת שקלא וטריא או מימרא דאמוראי משא"כ הכא דברייתא ערוכה היא נראה דוחק דאישתמיטתא לתלמודא הכא האי ברייתא דרשב"ג וכבר מן דין התמיה במקומה עומדת על רבותינו בעלי התוספות דמייתי הכא שם בפרק נערה לדקדק דלא תיפשט האיבעיא מת"ק דברייתא דהתם ולא מייתו כלל מדרשב"ג ולולא דברי הרשב"א ז"ל היה נ"ל דמדרשב"ג לא מוכח מידי דאיהו נמי לא קאמר דאיכא איסורא לפדות את אשתו יותר מכדי דמיה אלא לענין דאין מחייבין אותו לפדותה ביותר מכדי דמיה והא דקיהיב טעמא דאין פודין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם היינו משום דבכתובות אמרינן דתקנו חכמים פרקונה תחת פירות והיינו דתקנו מאני למאני נמצא כיון שכבר תקנו חכמים בכל מקום שאין פודין השבויים יותר מכדי דמיהן א"כ ע"כ מה שתקנו פרקונה היינו נ"כ בכדי דמיהן דוקא דהא יותר מכדי שוויים לא שכיח ואין זה דבר מצוי ומשו"ה לא מחייב אבל אם רוצה לפדותה לעולם לרשב"ג נמי איכא למימר דמודה דשרי ותלע להכי הוא דהתם מקשה הש"ס מדרשב"ג אהא דקאמו אין פודין אותם יותר מכדי דמיהם הא בכדי דמיהם פודין ורמינהו דאשכחן לרשב"ג דקאמר אם פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה ומשני רשב"ג תרי קולי אית ליה ואי איתא דלרשב"ג ביתר מכדי דמיה איסורא איכא א"כ מאי דייק כלל מעיקרא דבכדי דמיה פודין אף ע"ג דיתר מכתובתה דהא לקושטא דמילתא התם ביתר מכתובתה חיובא הוא דליכא לפדותה אבל אם רצה ודאי לא שייך איסורא וביתר מכדי דמיה איכא איסורא אלא ע"כ דביתר מכדי דמיה נמי ליכא איסורא לרשב"ג אי משום לטעמא משום דוחקא דצבורא או משום דאשתו כגופו והיינו דלא איפשטא האיבעיא בשמעתין כנ"ל ועיין מ"ש הר"ן ז"ל ותלי"ת שכוונתי קצת לדעתו:

דף מה:

תוספות בד"ה אמרי לה קורין בו. פי' בקונטרס דהו"ל ס"ס כו' ואין נראה דר"נ קאמר כו' דלקמן מפרש טעמא כל שאינו בקשירה כו' עכ"ל לכאורה היה נ"ל ליישב שאין קושייתם מוכרחת לפי מה שאפרש בסמוך דההיא דתניא רב המנונא כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה לאו הלכה פסוקה היא דע"כ פלוגתא דתנאי היא וא"כ לא פסיקא לן דהא דקאמר רב נחמן דכתבו עכו"ם יגנז היינו משום ה"ט לחוד אלא בחדא מתרי טעמי או משום האי טעמא דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה או אפילו למאן דלית ליה האי סברא אפ"ה א"ש דכתבו עכו"ם יגנז כיון שלא נכתב לשמה וכרשב"ג דבעי כתיבה לשמה כמ"ש התוס' ענין בדיבור הסמוך וא"כ לפ"ז מ"ל שפיר דההיא דאמרי לה קורין בו לית ליה ברייתא דרב המנונא אלא דאפ"ה סובר דכתבו בו יגנז משום דבעי כתיבה לשמה משא"כ בנמצא ביד עכו"ם סובר דקורין בו משום דהו"ל ס"ס כדפירש"י ואף שרש"י ז"ל כתב להדיא דכתבו בו יגנז כדלקמן אם כן משמע לכאורה דאברייתא דרב המנונא קאי אפ"ה אין זה מוכרח די"ל דחד מתרי טעמי נקיט כדפרישית. מיהו התוספות לשיטתייהו כמ"ש בסמוך בד"ה כל שאינו בקשירה כו' מכאן אומר ר"ת א"כ משמע דברייתא דרב המנונא הלכה פסוקה היא ועיין מה שאפרש בסמוך:

בא"ד אלא טעמא דאמרי לה קורין בו כו' שאין דרך עכו"ם לכתוב עכ"ל. וק"ל דנהי שאין דרך עכו"ם בעלמא לכתוב ס"ת אפ"ה בנמצא ביד מין יגנז משום שדרך מין לכתוב כיון דמחשבתו לעכו"ם. מיהו בנמצא ביד עכו"ם לא חיישינן שמא מין כתבו וא"כ בא ליד העכו"ם זה כיון דישראל שכיחי טפי ועכשיו נמצא ביד עכו"ם אמרינן כל דפריש מרובא פריש ותלינן דשל ישראל הוא מה שאין כן בנמצא ביד מין לא תלינן ברוב ישראל דאמרינן כאן נמצא וכאן היה מתחילתו כיון שדרכו ליכתוב כנ"ל ודו"ק:

גמרא דתני רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ועכו"ם כו' פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם. לכאורה נראה דהאי דמייתי מוקשרתם וכתבתם היינו לענין עבד אשה וקטן משא"כ לענין מין ועכו"ם בלא"ה פסול כיון דלא נכתב לשמה ואפילו ישראל עומד על גביו נמי לא מהני דהא אמרינן בעלמא עכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד ועוד שהרי צריך לקדש האזכרות שבהן לשם קדושת השם ואפילו כתב האזכרות סתמא מוכח דפסולין וא"כ פשיטא דלא שייך בעכו"ם כה"ג דאדעתיה דנפשיה קעביד ועוד דבכתבו מין מאי איריא דפסולין ות"ל דישרף כדאמרינן לעיל דאמר ר"נ כתבו מין ישרף. מיהו בהא איכא למימר דדוקא בס"ת קאמר ר"נ כתבו מין ישרף משום דדרכו לכתוב לשם עכו"ם מה שאין כן בתפילין ומזוזות אפי' מין נמי אין דרכו לכתוב תפילין ומזוזות לשם עכו"ם וכ"כ הב"י בטוא"ח (סימן ל"ט שהיא שיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל ע"ש באריכות. ולפי זה א"ש דכייל לברייתא כולהו כהדדי משום דלענין תפילין ומזוזות בכולהו ליכא אלא פסולא בעלמא. מיהו הא דמייתי מקרא דוקשרתם ע"כ לאו אמין ועכו"ם קאי דבהנהו פסול משום שלא לשמה מיהו לפי מה שאפרש בסמוך דת"ק דרשב"ג לא בעי כתיבה לשמה א"כ א"ש טפי דברייתא דהכא נמי סבר דלא בעי כתיבה לשמה ובהכי א"ש טפי דבכתבו מין נמי קתני פסולין ולא קאמר יגנז דכיון דלא בעינן מחשבה לשמה אפשר דאפילו מחשבת עבודת כוכבים לא פסלה להטעינו שריפה דהו"ל דברים שבלב ואין מחשבה מוציאה מידי מעשה כיון דלא אשכחן דבעינן מחשבה לענין כתיבה כן נראה לי ודו"ק:

שם והא דתניא קורין בו האי תנא הוא כו' על אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו. ולפ"ז משמע דברייתא דכתבו עכו"ם אמרי לה קורין בו נמי איירי בגר עכו"ם שחזר לסורו אלא שהמהרש"א ז"ל כתב שזה דוחק ולכך כתב שיש ליישב לרשב"ג בעכו"ם נמי דידעינן ביה שכותב לשמה קורין בו כיון דלית ליה הך דרשא דכל שאינו בקשירה עכ"ל. ודבריו תמוהין מאד בעיני חדא דבעיקר דבריו שכתב דשייך בעכו"ם כתיבה לשמה כבר כתבתי בסמוך דפשיטא לן בכולא תלמודא דכל היכא דבעינן לשמה פסול בעכו"ם אפילו ישראל עומד ע"ג משום דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד ואף לשיטת הפוסקים המכשירין בעיבוד של עכו"ם לס"ת אם ישראל עע"ג היינו משום דישראל מסייע בעיבוד ועוד דלשמה דעיבוד אינה אלא לשעה מועטת משא"כ בכתיבת ס"ת ואף לדברי הסוברים דבכתיבה נמי סגי כשאומר בפעם ראשון שכותב לשמו וכ"ש לדברי הסוברים דסתמא דס"ת נמי לשמה קאי אפ"ה לענין אזכרות אליבא דכ"ע צ"ל בפירוש בכל פעם ולקדשו לשם שמים והיאך יעלה על הדעת להכשיר בעכו"ם כה"ג ועוד דאי ס"ד דבעכו"ם נמי כשר אי ידעינן ביה שכותב לשמה א"כ מאי דוחקא דתלמודא לאוקמי מילתא דרשב"ג בגר עכו"ם שחזר לסורו ואמאי לא מוקי לה בעכו"ם כפשטא דלישנא דקתני מעשה בעכו"ם ולוקמי דידע ביה שכתב לשמה ועוד דמאי דפשיטא ליה דרשב"ג לית ליה דרשא דכל שאינו בקשירה כבר כתבתי דמלשון התוספות לא משמע כן מדכתבו בד"ה כל שאינו בקשירה דמכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ושקלו וטרו בהא מילתא ואי ס"ד דלרשב"ג לית ליה האי דרשא מדמכשיר בגר עכו"ם שחזר לסורו ולפי זה ת"ק דרשב"ג נמי סבר הכי וא"כ מאי פסקא דר"ת לפסוק כהאי ברייתא דכל שאינו בקשירה דיותר יש לפסוק כרשב"ג דהלכתא כוותיה ולכמה פוסקים אפילו בברייתא וכ"ש הכא דעשה רשב"ג מעשה וקי"ל מעשה רב וכ"ש דאיכא ת"ק דרשב"ג דקאי כוותיה לכך נלע"ד דרשב"ג נמי אפשר דסבר דרשא דכל שאינו בקשירה ואפ"ה מכשיר בגר שחזר לסורו דכיון דמחמת יראה חזר נמצא דישנו בקשירה דכיון שנתגייר הוא מצווה על הקשירה ומה שאינו עושה הוא מחמת יראה משא"כ במסור ומשומד אע"ג דמצווין אפ"ה לא מיקרו ישנן בקשירה כיון שלרצונו פורק עול המצות מעליו ומשו"ה לא מוקי הש"ס מילתא דרשב"ג אלא בגר שחזר לסורו ולפ"ז אם נאמר לשיטת התוספות דהיא דכל שאינו בקשירה הלכה פסוקה היא ואם כן ע"כ ת"ק דרשב"ג נמי איירי בגר שחזר לסורו דוקא וכן ברייתא דאמרי קורין בו נמי איירי כה"ג אלא שזה דוחק והנראה בעיני לולא שיטת התוספות דנהי דרשב"ג במעשה שעשה היינו בגר שחזר לסורו אבל ת"ק דרשב"ג דקאמר לוקחין ספרים מן העכו"ם בכל מקום איירי בעכו"ם גמור משום דת"ק דרשב"ג לא בעי כתיבה לשמה ולית ליה נמי דרשא דכל שאינו בקשירה ותרי קולי אית ליה ובהא דלא בעי כתיבה לשמה איכא ברייתא דלעיל דקאי כוותיה דלא פסיל במין ועכו"ם אלא משום דאינו בקשירה הא משום שלא לשמה לא מיפסלי כמ"ש מיהו האי ת"ק דרשב"ג פליג בהאי דרשא נמי דלית ליה כל שאינו בקשירה ומייתי ראיה מדרשב"ג לענין דלית ליה נמי האי דרשא דכל שאינו בקשירה וסובר הש"ס דגר שחזר לסורו לא מיקרי ישנו בקשירה דלא כמו שכתבתי בשיטת התוספות כנ"ל נכון וכ"נ מלשון הש"ס דקאמר והא דתני קורין בו האי תנא הוא ולא קאמר רשב"ג הוא אע"כ דאת"ק דרשב"ג קאי ודוק היטב ולפמ"ש כאן דאיכא תנא דלא בעי כתיבה לשמה לא תיקשי אם כן למה הוצרך רש"י ז"ל לפרש לעיל במימרא דר"נ דההיא דאמרי לה קורין בו היינו משום דס"ס הוא ולא כתב בפשיטות דלית ליה כתיבה לשמה הא ניחא כיון דהאי דאמר קורין בו לית ליה נמי דרשא דכל שאינו בקשירה ואי אמרת דלית ליה נמי כתיבה לשמה א"כ מאי איריא נמצא ביד עכו"ם אפי' כתבו עכו"ם נמי ומדפשיטא ליה לר"נ דכתבו עכו"ם יגנז ובנמצא מספקא ליה הוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ודוק היטב ובלשון הר"ן מצאתי נ"כ שהתחיל לפרש דהא מילתא אי בעינן כתיבה לשמה או לא פלוגתא דתנאי היא והנראה מתוך פירושו שהיה רוצה להאריך בזה אלא שעיקר דבריו נשמטו מתוך ספרי הדפוסים שלנו ע"ש:

תוספות בד"ה על שיעבדם לשמן כו' ואע"ג דאמרינן בהתכלת כו'. עיין בזה בלשון הר"ן ז"ל באריכות:

בד"ה עיבוד לשמה בעיא כו' ולא מיסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד דמדקאמר כו' עכ"ל. והא דלא מקשה הש"ס באמת מעיבוד לעיבוד משום דאי"ל דמה שהתיר רשב"ג ליקח ספרים שכתבן העכו"ם היינו בידוע שעיבדן ישראל וק"ל:

דף מו.

תוספות בד"ה דאי אמר לה הכי כו' דהא לא אמר ע"מ כו' מדבעי לר"מ תנאי כפול עכ"ל. ולכאורה נראה דמ"ש דהא לא אמר ע"מ משום דבעי לאוכוחי מדר"מ דחייש בברייתא בסמוך לקילקולא וע"כ לא הוי אלא לעז דהא בעי תנאי כפול אלא משום דאמרינן בעלמא שכל האומר ע"מ א"צ לכפול תנאו והיא שיטת גדולי הפוסקים לכך כתבו כאן דהא לא אמר ע"מ ואם כן תקשי לר"מ כך נראה לכאורה אלא דא"א לומר כן חדא דהתוספות לקמן פ' מי שאחזו דף ע"ה כתבו להדיא דבע"מ נמי בעינן תנאי כפול וכ"כ הרא"ש ז"ל בשמם ועוד דמלשונם בסוגיא דשמעתין נמי מוכח הכי מדכתבו לקמן באיילונית אליבא דר"י דחייש לקילקולא דהיינו נמי לעז בעלמא אף ע"ג דר"י לא בעי תנאי כפול כדאשכחן בפ"ק דנדרים אע"כ דמ"ש כאן דהא לא אמר ע"מ לאו דוקא אלא כוונתם שלא אמר כלל בלשון תנאי דהכי משמע להו לישנא דגמרא דאמר משום שם רע אני מוציאך וזה אינו לשון תנאי וכן נראה מל' מהרש"א ז"ל וק"ל:

בא"ד מדבעי לר"מ תנאי כפול עכ"ל. פירוש דלקמן מוקמינן מתניתין דאיילונית דקאמרי רבנן יחזיר כר"מ דבעי תנאי כפול ואיירי בדלא כפליה ומש"ה יחזיר ולא חייש לקילקולא ומדלא חיישינן לגילוי דעת ע"כ מוכח דלא הוי גילוי דעת כה"ג ומדמדמה הש"ס לקמן איילונית לשם רע ונדר אלמא דכי הדדי נינהו נמצינו למידין דבכולהו ליכא גילוי דעת ולא משמע להו להתוספות לעולם דהוי גילוי דעת אלא דלר"מ דבעי תנאי כפול ממילא דלא מהני נמי גילוי דעת והא דאשכחן בכמה דוכתי דמהני גילוי דעת היינו דלא כר"מ משום דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לקמן פרק מי שאחזו דקי"ל בכל דוכתי הלכה כר"מ דבעי תנאי כפול וא"כ ע"כ דר"מ גופא מודה דגילוי דעת מהני כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ועוד דסוף סוף מדר"מ בברייתא דשמעתין מוכח שפיר דאע"ג דקאמר ר"מ נמצא גט בטל ובניה ממזרין ע"כ דלאו בטל ממש קאמר דהא לדידיה מיהא ע"כ לא הוי משום גילוי דעת מדבעי תנאי כפול ואיהו ודאי לא איירי בדכפליה לתנאיה דא"כ מאי מהני דלא יחזיר כדמסקו התוספות כאן ועוד דאי בדכפליה מ"ט למאן דלא חייש לקלקולא כמו שהקשו התוספות בפרק המדיר דף ע"ד אע"כ דמאי דקאמר ר"מ ונמצא גט בטל ובניה ממזרין היינו לעז בעלמא לפי דברי הבעל וממילא דכולהו קילקולא דשמעתין היינו נמי לעז בעלמא דהא מייתי הש"ס סייעתא ללישנא קמא מדר"מ. אמנם ראיתי להרב בעל לחם משנה שכתב ביישוב לשון הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות גירושין דודאי לר"מ דבעי תנאי כפול לא מהני גילוי דעת והיינו דמוקמינן לקמן מתניתין דאיילונית כר"מ אלא דאנן נהי דקי"ל כר"מ לענין תנאי כפול אבל לענין גילוי דעת לר"מ לא מהני לא קי"ל כוותיה ומשום דגילוי דעת הוי מיהא כמו ע"מ או מעכשיו ולשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו מהני בלא ת"כ ואם כן ה"ה לגילוי דעת ובזה עלו לו כהוגן דברי הרמב"ם ז"ל שפסק באיילונית דלא יחזיר והיינו משום גילוי דעת נמצא דלפי זה היה מקום לדחות דברי התוספות כאן אלא דלפמ"ש אדרבה דברי התוס' קיימין בזה ודברי בעל לחם משנה א"א להעמידן דאי ס"ד דלר"מ לא מהני גילוי דעת באיילונית ושם רע ונדר אע"ג דהוי גילוי דעת גמור לפי דברי בעל לחם משנה וא"כ מ"ט דר"מ בברייתא בסמוך דחייש לקילקולא הא ליכא קילקולא כיון דלא חייש לגילוי דעת ובדכפליה לתנאיה א"א לאוקמי מכל הני טעמי דפרישית ועוד דאי בדכפליה לתנאיה א"כ בא"צ חקירת חכם אמאי קאמר במתניתין יחזיר הא אתניה להדיא שאם לא יהיה עליה נדר יהא הגט בטל ועוד דבפ"ק דנדה גבי אשה שאין לה ווסת אשכחן דר"מ גופא קאמר יוציא ולא יחזיר עולמית משום דחייש לקילקולא ומסיק נמי בהאי לישנא ממש כדהכא והתם ע"כ לא איירי כלל בשום לשון תנאי שהבעל לא אמר כלום וע"כ דאפ"ה

חייש ר"מ לקילקולא משום גילוי דעת ואם נאמר דלעולם לר"מ לא מהני גילוי דעת אלא דאכתי חייש ללעז בעלמא א"כ ממילא נדחה דברי הבעל לחם משנה דא"כ היאך מוקמינן לקמן מתניתין דאיילונית כר"מ דבעי ת"כ דהא אכתי ניחוש ללעז כדחייש הכא בס"ר ונדר משום לעז דגילוי דעת אע"כ מוכח כדברי התוספות דכל הני דשמעתין לית בהו גילוי דעת ואפילו לעז ליכא אלא בדכפליה למילתא אליבא דר"מ או משום תנאי גרידא למאן דלא בעי ת"כ וההיא דסוף פ"ק דנדה דחייש ר"מ לקילקולא היינו משום דהתם ודאי איכא גילוי דעת ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה ושיש לרש"י ז"ל שיטה אחרת בזה ולקמן בסוגיא דאיילונית אבאר בעזה"י ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

בא"ד לכך נראה כו' אע"ג דכבר ניסאת לאחר שריא ליה לזנות דשוגג הוא עכ"ל. פי' שהבעל יטעה בזה שסובר דשריא ליה לפי מה שהוא סובר דהגט בטל ובזנות בעלמא היא תחת השני ויוציא לעז כדי שהחזירם ונכנסו התוס' לכל אלו הדחוקים לפום מאי דפשיטא להו דליכא הכא חשש קילקול גמור שהוכרחו לפרש דלעז מיהא איכא אבל קשיא לי לפי פירושם דאע"ג דליכא הכא תנאי גמור ולא גילוי דעת אפ"ה חיישינן ללעז אפי' לר"מ דבעי ת"כ דא"כ בכל התנאים שלא כפל או שלא הקדים ההן ללאו וכן בכל דיני תנאי שלא נעשה כהלכתן דאמרינן לקמן פרק מי שאחזו לר"מ אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט מפני שלא כפל ואמאי לא חיישינן ללעז והוי להו לתקן בכולהו מיהא דלא יחזיר ויש ליישב דדוקא הכא חיישינן ללעז אליבא דר"מ כיון דכפליה למילתא וחיזק דבריו שאמר שמפני כן הוא מגרשה ולולא כן לא היה מגרשה כפי' הרמב"ם ז"ל במשניות משום הכי אע"ג שאין כאן ת"כ ממש שלא אמר דרך תנאי אם יהיה אמת יהא גט אם לאו לא יהא גט אפ"ה כיון שיש כאן גילוי דעת קצת וכפליה נמי למילתא משום הכי חששו ללעז אבל היכא דליכא גילוי דעת כלל ות"כ גמור נמי ליכא לעולם דאפילו לעז ליכא כנ"ל ועיין בסמוך:

בא"ד ורש"י פי' דאפילו יאמר וכו' אינו נאמן כו' עכ"ל. כל המפרשים כתבו דשיטת רש"י ז"ל לפרש דחיישינן לקילקולא היינו קילקול גמור ולא לעז וכ"כ מהרש"א ומהר"ם ז"ל מלובלין בתשובותיו סימן קכ"ג ולא ידעתי מהיכן הכריחו לפרש כן בשיטת רש"י ז"ל דשפיר מצינן לפרש שיטת רש"י ז"ל משום לעז כמו לשיטת התוס' אלא דלקמן בסוף סוגיא דאיילונית כתב רש"י ז"ל בדלא כפליה לתנאי שלא אמר אם לאו לא יהא גט כו' וא"כ משמע לכאורה דמשנתינו דס"ר ונדר איירי שכפל תנאו לגמרי ואמר אם לאו לא יהא גט וא"כ ממילא הוי קילקול גמור ולענין הקושיא שהקשו בתוספות פרק המדיר דאי ס"ל דהוי תנאי גמור מאי מהני דלא יחזיר ועוד מ"ט למאן דלא חייש לקילקולא והמפרשים לא כתבו בזה כלום ליישב אליבא דרש"י ז"ל ולענ"ד נראה ליישב דאפשר דכיון שאמרו לו הוי יודע כו' הרי אמרנו לו שאסור לו לגרש על תנאי הזה וא"כ אע"ג דמעיקרא אמר בפירוש על תנאי אפ"ה כיון שאמרו לו הוי יודע ואעפ"כ נתן לה הגט אנן סהדי דבטלו לתנאי וגמר וגירש אדעתא דידן וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' גירושין שכתב שאומרין לו גמור בדעתך לגרשה כו' וזהו לדברי מהר"ם ז"ל בתשובה לשיטת הרמב"ם ז"ל לפרש דחיישינן לקילקול ממש אבל לענ"ד נראה דשיטת הרמב"ם ז"ל משום לעז וכן נראה מלשון ה"ה ומה שהקשו בתוס' פרק המדיר מ"ט למאן דלא חייש לקילקולא יש ליישב נ"כ דאף שאמר ת"כ ממש אפ"ה לא חיישינן לקילקולא לפי שהאשה תחוש לעצמה ולא תנשא לאחר כ"א באופן שיודע שלא נתקלקל שהרי היא יודעת בעצמה אם הס"ר אמת או לא ולענין נדר תחוש לעצמה שלא להתיר נדרה ע"פ חכם ותו לא מצי לקלקלה שהרי א"א לחכם להתיר שלא ברצונה ועוד דלמסקנא לא אשכחן שום תנא דאמר יחזיר דבמוציא ס"ר ליכא מאן דפליג ובנדר טעמא דר"י דבצריך סבר כר"מ ובאין צריך כר"א ובאיילונית אוקימנא לטעמא דיחזיר היינו משום דר"מ היא דבעי ת"כ וא"כ אין מקום לקושיית התוספות דלמסקנא כ"ז נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל לפי מה שהבינו המפרשים שמפרש למשנתינו בת"כ וכמ"ש דמשמע כן מלשונו לכאורה לקמן אלא דממ"ש רש"י ז"ל כאן ולקמן במשנה דאיילונית וז"ל כשגרשתיך היה בדעתי להחזירך נראה דהיינו שלא התנה ע"ז בפי' אלא שאומר שכך היה בדעתו לכך נלע"ד שאם נאמר דשיטת רש"י ז"ל היא דחיישינן לקילקולא היינו קילקול גמור שלענ"ד הקושיא היא השיטה המחוורת לפי סוגית הש"ס כמו שאפרש בעזה"ה א"כ צ"ל דהקילקול גמור אינו מצד התנאי אלא משום גילוי דעת דסובר רש"י ז"ל שיש כאן גילוי דעת גמור אלא דאפילו הכי צריך שיאמר לה משום ס"ר אני מוציאך דבלא"ה לא מצי לקלקלה דאל"כ הו"ל דברים שבלב כדאשכחן גבי ההיא דזבן אדעתא למיסק לארעא דישראל וכמ"ש התוספות שם שיש גילוי דעת שצריך להוציא בפיו ויש גילוי דעת דבמחשבה סגי ובהכי יתיישב נ"כ הסוגיא דספ"ק דנדה ולס"פ הבא על יבמתו כמו שיבואר אי"ה אבל כיון שאמרו לו הוי יודע תו ליכא גילוי דעת. אמנם מה שהקשו כאן בתוספות אי ס"ל דהוי הכא גילוי דעת א"כ אמאי בעי לר"מ ת"כ וכוונתם בזה למאי דאוקמינן לקמן סוגיא דאיילונית בכה"ג ולענ"ד משום הא לא איריא דא"ל דבאיילונית ליכא גילוי דעת כמו שאפרש שם אי"ה בתכלית הביאור ובזה יתיישב הכל על נכון ברווחא ע"ש. מיהו מלשון התוספות כאן שכתבו ורש"י פי' נראה שלא הוכרח להם מלשון רש"י ז"ל שאינו מפרש משום לעז אלא דבטעמא לחוד מאי תקנה יש בזה דלא יחזיר לענין לעז נחלקו התוספות על רש"י ז"ל ואף בזה לא השיגוהו רק שנראה להם פירוש יותר מרווח אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב שבירושלמי מבואר להדיא כלשון רש"י ז"ל ואעפ"כ לא נראה בעיני הרשב"א ז"ל משום מילי דסברא ותמה אני על פה קדוש היאך חולק במילי דסברא על גמרא ערוכה דירושלמי והמעיין שם יראה שבקל יש להשיב על מה שהשיג על רש"י ז"ל בזה והנלע"ד כתבתי ואין להאריך ועיין בסמוך:

בא"ד ולר"מ דבעי ת"כ כו' אפילו לעז ליכא עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר ר"מ גופא בפ"ק דנדה באשה שאין לה וסת יוציא ולא יחזיר עולמית ומפרש התם טעמא משום קילקולא ע"כ היינו משום דאיכא גילוי דעת שבשביל כך מגרשה כיון שאסורה לו אבל משום תנאי ודאי לא שייך התם שהרי לא התנה הבעל ולא אמר כלום דהא ר"מ דינא קפסיק ותני שם יוציא ולא יחזיר ואפילו לעז ליכא. מיהו ע"כ צ"ל דלהתוספות התם נמי ליכא גילוי דעת גמור מדכתבו שם דלא הוי אלא לעז ואי בגילוי דעת גמור הוי קילקול ממש אע"כ דהוי גילוי דעת במקצת וליכא אלא לעז אע"ג דהכא בשמעתין ולקמן באיילונית לא הוי אפילו לעז אלא בדאמר וכפליה למילתא היינו משום דהכא ליכא גילוי דעת כמו התם ואף לפמ"ש בסמוך בשמעתין ע"כ טעמא דר"מ משום דחשיב גילוי דעת קצת דאל"כ אפילו אמר וכפליה למילתא כיון דלא הוי ת"כ ממש לא חיישינן ללעז כדלא חיישינן אליבא דכו"ע בכל תנאים שלא נעשו כדין אלא דאפילו הכי צריך לחלק דגילוי דעת דהכא לא מהני בפני עצמו כלל אפילו ללעז אלא בהצטרפות דאמר וכפליה למילתא וגילוי דעת דהתם דעדיף נהי דלא הוי קילקול אפ"ה לעז מיהא איכא אף שלא אמר כלום אלא דאכתי קשיא לי טובא מי הכריחם לתוספות שם בספ"ק דנדה לפרש משום לעז ואמאי לא מפרשי בפשיטות דהוי קילקול גמור משום דהוי גילוי דעת מעליא והנראה בזה דלכאורה שלא רצו לפרש כן דאי ס"ל דהוי גילוי דעת מעליא וקילקול גמור א"כ מאי מהני דלא יחזיר כדמסקו כאן וכדמקשו בפרק המדיר וכן נראה מלשון מהרש"א ז"ל בשמעתין דלענין גילוי דעת נמי אי הוי קילקול גמור לא הוי מהני דלא יחזיר אלא דלענ"ד אין שום סברא לומר כן דהמעיין בלשון התוספות דהא דמסקו כאן ובפרק המדיר דלא מהני תקנתא דלא יחזיר נראה דהיינו דוקא בתנאי ממש לא מיבעיא למאן דבעי ת"כ כיון שאמר בפירוש אם לאו לא יהא גט פשיטא שאסורה להינשא לאחר ואם ניסת ונמצאו הדברים נגד התנאי ודאי איכא קילקולא ולא מהני הא דלא יחזיר ואף שכתבתי לעיל לשיטת רש"י כיון שאמרו לו הוי יודע מסתמא בטליה לתנאי מ"מ התוספות לית להו האי סברא כיון שאמר בפירוש אם לאו לא יהא גט אין לנו אלא כמו שאמר ומינה דה"ה למאן דלא בעי ת"כ אפילו אי לא כפליה נמי הוא דמכלל הן נשמע לאו משא"כ לענין גילוי דעת שאנו דנין מעצמינו לומר דמסתמא אדעתא דהכי גירשה שאם ימצאו הדברים בדאין שיחזירה א"כ כשאמרנו לו הוי יודע שאסור לך להחזירה ואפ"ה גירשה ממילא דתו ליכא גילוי דעת כל עיקר ואדרבא הגילוי דעת מראה להיפך דלגמרי מגרש לה כנ"ל ברור וא"כ לשון התוס' לספ"ק דנדה צ"ע ויש ליישב בזה ואין להאריך כאן ודו"ק ומה שיש עוד לדקדק בדברי התוס' יבואר לקמן בסוגיא דאיילונית ע"ש:

בא"ד והא דקאמר ר"מ כל נדר כו' היינו בדכפליה למילתא ולא כפליה לתנאיה. כבר פירשתי דנהי שכפל הדברים מ"מ לא אמרם בלשון תנאי מיהו יש לדקדק אמאי מייתי הא דר"מ דכל נדר ולא מייתי מדר"מ דברייתא דאמר בהדיא טעמא דקילקולא אלא דניחא להו לאתויי ממתני' ואף על גב דמדר"מ במתני' לא מוכח בהדיא דאיירי משום קילקולא ואפשר דטעמא דידיה משום פריצות דבנדר שצריך חקירת חכם איכא פריצות טפי שהיא צריכה להתבזות בפני ב"ד ואפשר דמשום זילותא דב"ד תניח מלהתיר נדרה משא"כ בנדר שא"צ חקירת חכם אלא הבעל מתיר אפשר דליכא פריצות כ"כ מ"מ כיון דר"מ בברייתא אית ליה טעמא דקילקולא א"כ מייתי שפיר ממתניתין ועוד נ"ל לפרש דמייתי מדר"מ דמתניתין דע"כ איירי בדכפליה למילתא וא"כ מסתמא דת"ק נמי איירי בדכפליה למילתא והא דקאמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ והוא שאמר לה היינו בדכפליה ובלא"ה נלע"ד דהכי הוא דאי ת"ק דמתניתין סבר כרבי יהודה באיילונית לקמן דאע"ג דלא כפליה נמי איכא קילקולא א"כ אפילו לא אמר כלל נמי בגילוי דעת כל דהו חייש לקילקולא ותדע דהא לענין אם תובעת כתובתה דאמר שתיקותך יפה מדיבורך והיינו משום קילקולא שיאמר אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה לא גרשתיך שכ"כ רש"י ותוספות נמצא דאף על גב דלא אמר לה כלום לענין כתובה חייש לקילקולא וא"כ נראה דבמוציא משום איילונית דאמר ר"י לא יחזיר היינו אפילו דלא אמר לה וממילא דע"כ דהא דקאמר הכא וצריך שיאמר לה ע"כ לא סבירא ליה כרבי יהודה אלא כרבנן דר"י דהיינו ר"מ כדאמרינן לקמן אלא שהמפרשים כתבו דבאיילונית היינו בדאמר לה ושם אפרש אי"ה והנלע"ד כתבתי ליישב לשון התוס' כאן ודו"ק:

בא"ד דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר עכ"ל. וה"ה לטפי הוי מצי להוכיח דאי בדכפליה לתנאיה באין צריך חקירת חכם אמאי קאמר יחזיר וק"ל:

בד"ה שלא יהיו בנות ישראל פרוצות כו' וא"ת ללישנא בתרא דר"י כו' מנ"ל דפליגי רבנן כו' עכ"ל. ויש לתמוה מאי ענין קושיא זו לכאן דלקמן בהא דמקשה הש"ס ורבנן הו"ל להקשות כן והנראה בעיני שבאו להקשות על פירוש שכתבו דהני תרי לישני פליגי משום דלכאורה היה באפשר לומר דהני תרי לישני לא פליגי דלעולם עיקר הטעם דלא יחזיר היינו דוקא משום קילקולא אלא דאידך לישנא בא להוסיף דין חדש דלעולם צריך שיאמר לה הוי יודע' ובהכי אתי ליה שפיר נמי הא דפסיק ותני במתני' לא יחזיר ולא פירש דהיינו דוקא בדאמר לה אבל כיון דלעולם צריך שיאמר לה משום פריצות א"ש דלעולם הוי טעמא משום קילקולא וכיון דהני תרי לישני לא פליגי כבר היה באפשר לומר דברייתות נמי לא פליגי דעיקר טעמא דלא יחזיר היינו בברייתא דר"מ משום קילקולא והאי ברייתא דר"א בר"י נמי הכי ס"ל והא דקאמר מפני מה אמרו לא יחזיר הכי פירושא דקשיא ליה לר"א בר"י מפני מה אמרו לא יחזיר משום קילקולא כיון דלא שייך אלא בדאמר לה א"כ יותר היה להם לחכמים לתקן שלא יאמר לה ובהכי הוי תיקון העולם טפי כדי שיהא מותר להחזיר וקאמר דמשום קנסא דפריצות תקנו שצריך שיאמר וממילא דלא יחזיר משום קילקולא ובדרך זה היה באפשר לפ' לכולהו תנאי דמתני' ובהכי הוי ניחא טפי הא דמקשה הש"ס בסמוך ורבנן דכיון דעיקר טעמא משום קילקולא אם כן מדאמרו אפילו בנדר ברבים לא יחזיר משום קילקולא ע"כ דסברי יש לו הפרה אלא דהתוספות לא משמע להו לפרש כן מדמקשה הש"ס לקמן למדר"י דמתניתין מוכח דלא חייש לקילקולא ע"כ דליתא להאי פירושא דא"כ לא הוי מקשה מידי דילמא ר"י נמי חייש לקילקולא אלא דבנדר שיש לו הפרה א"צ שיאמר לה כיון דליכא פריצות ומשו"ה ליכא קילקולא ועוד דהתוספות לשיטתייהו שכתבו דלר"מ דחייש לקילקולא היינו בדאמר לה וכפליה למילתא דוקא וכבר כתבתי לשיטתם מימרא דרב יוסף בר מניומי נמי בהכי איירי וא"כ תו לית לן למימר דמשום טעמא דפריצות צריך שיאמר לה כן דאכתי אמאי כפליה למילתיה וטוב היה לתקן שיאמר ולא יכפול דתו לא הוי קילקולא אע"כ דליתא להאי פירושא אלא דהני תרי לישני פליגי אליבא דת"ק ולמאן דאית ליה טעמא דפריצות היינו דמשום ה"ט לא יחזיר וא"כ מקשו התוספות שפיר היאך אפשר לפרש כן דא"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך ורבנן כנ"ל נכון ודוק היטב:

בא"ד דאי ברבים אסור משום פריצות כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א דה"ה דהוי מצו לאקשויי הכי ללישנא קמא אליבא דרבנן ואף לפי מה שתירץ נשאר לו קושיא דאכתי לר"מ דלמא קסבר נמי דנדר ברבים אין לו התרה והא דקפסיק ואמר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו משום דכשנדרה שלא ברבים אסור משום קילקולא ובנדרה ברבים דליכא קילקולא אפ"ה אסור משום דאית ליה נמי טעמא דפריצות כו' ע"ש ומתוך דברי מהר"ם בחידושיו נתיישב דאי ס"ל דר"מ חייש לפריצות א"כ אפילו בנדר שא"צ חקירת חכם נמי לא יחזיר כשהוא ברבים ומשום פריצות כו' ע"ש מיהו לא יתכן לומר כן אלא אם נאמר דלמ"ד נדר ברבים אין לו הפרה היינו שהבעל נמי אינו יכול להפר והיינו כתירוץ השני שכתבו התוספות לעיל בדף ל"ה בד"ה אבל ניסאת על מה שהקשו שם וא"ת וידירנה הבעל ע"ד רבים אבל לתירוץ ראשון שכ' שם דלענין נדרי אשתו לא שייך לחלק אם כן אין עיקר לדברי מהר"ם ז"ל. אמנם לענ"ד בחנם נדחקו בזה למה שהקשה מהרש"א ז"ל ללישנא קמא נמי הוי מצו לאקשויי דלמא אית להו לרבנן נמי טעמא דפריצות לענ"ד דבריו תמוהין בזה כיון דללישנא קמא מסיק בהדיא והוא שאמר לה משמע להדיא דלית ליה טעמא דפריצות דאי אית ליה אפילו לא א"ל נמי וכ"ש למאי דפרישית דהא דקאמר והוא שאמר לה היינו דאמר וכפליה למילתא דוקא וא"כ מה"ט גופא ע"כ לר"מ נמי לית ליה טעמא דפריצות דהא קאמר בברייתא מפני מה אמרו המוציא אשתו משום ס"ר כו' וקיהיב טעמא משום קילקולא אלמא דהיינו דוקא בדאמר לה וכפליה למילתא א"כ ע"כ לית ליה טעמא דפריצות דא"כ אפילו לא א"ל נמי וממילא נמי דהא דקתני במתני' כל נדר שצריך חקירת חכם היינו דוקא בדא"ל וממילא דע"כ לית ליה טעמא דפריצות ולא הוצרכו התוס' לדקדק אלא אליבא דר"א ודו"ק:

בא"ד ה"ל למיסר לא ידעו בו רבים כו' ולא מפני שא"צ עכ"ל. ק"ק אטו מדמינן גזירת חכמים להדדי דנהי דלענין קילקולא דאיכא חשש לעז ממזרות גזרינן שמא בטעמא דפריצות שאינו אלא קנס בעלמא לא גזרינן היכא דליכא פריצות אטו היכא דאיכא ולענין מה דקשיא להו למה ר"א אית ליה נמי טעמא דפריצות יש ליישב על הדרך שכתבתי בסמוך ואין להאריך:

בד"ה כיון דאמרי מארץ רחוקה וא"ת כו' גבעונים השלימו שנאמר וכי השלימו כו' היינו קודם שעברו את הירדן כו' עכ"ל. פי' דמעשה דגבעונים היה לאחר שעברו ולא היה רשאי להשלים ולכך הערימו ולפ"ז ע"כ דהא דכתיב וכי השלימו והא דאמר נמי בירושלמי שלש פרוזדוגמאות כו' וגבעונים השלימו היינו שהשלימו מפני קידוש השם ואם כן קשיא להו למה הוצרך לומר כאן דשבועה בטעות היה ות"ל דבלא"ה לא חל' השבועה דהוי לבטל המצוה וע"כ שלא השלימו אלא מפני קידוש השם ומש"ה לא רצו להתיר השבועה וק"ל:

בא"ד וא"ת בלא חילול השם כו' כדאמר לעיל לא ישבו בארצך כו' ואמר נמי בפ' אלו נאמרין כו' הא נמלת כו' עכ"ל. והמעיין שם פ' אלו נאמרין דר"י פליג בהדיא דאפי' באין להתגייר אין מקבלין ויליף מקרא למשרפות סיד מה סיד אין לו תקנה כו' ולפ"ז צ"ל דלא קשיא להו הכא אליבא דר"י אלא אהא דאמרינן בשמעתין דלא התירו השבועה מפני חילול השם ת"ל דבלא"ה לא היה להם להתיר השבועה כיון שבאו להתגייר ולר"ש בפ' א"נ מקבלין אותם כנ"ל מיהו מה שהקשו מדאמר לעיל לא ישבו בארצך כבר כתבתי לעיל דלמסקנא דאוקמינן קרא דלא תסגיר לדרשא אחריתי ממילא איכא למימר דקרא דלא ישבו איירי בבאין להתגייר והארכתי שם קצת וכן בעיקר דבריהם בזה הדיבור יש להם שיטה אחרת וכבר האריכו הקדמונים בפי' החומש רש"י והרמב"ן ז"ל והר"א מזרחי ובעל לחם משנה בהלכות מלכים האריך מאד ע"ש:

דף מו:

גמרא והתירו לו שיחזירנה פשיטא כו' עד ורבינא אמר לעולם אסיפא והכי קתני אין בזה מפני תיקון העולם. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו למה התירו באמת ומאי מקשה נמי פשיטא לאדרבא מסברא י"ל דהכא נמי איכא מפני תיקון העולם שמא יאמר אילו הייתי יודע כו' והאריך ליישב ולולא דבריו היה נ"ל בפשיטות דלא שייך הכא קילקולא לומר אילו הייתי יודע שיש תקנה להתיר הנדר אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה למי הכריחו מעיקרא לישבע בקונם כדי לגרשה הרי לפנינו שלא היתה חביבה עליו וא"כ ליכא גילוי דעת לחוש לקילקולא ודוקא במוציא משום ש"ר ונדר שבה שאינה מגרשה לרצונו בזה דוקא שייך קלקולא כמו שפירש"י ז"ל לעיל כנ"ל:

תוספות בד"ה המוציא אשתו משום איילונית משמע הכא דאיילונית בעיא גט ותימה דבריש יבמות משמע דלא בעיא כו' והא דפליגי בהמדיר כו' היינו בשאר מומין דמחיל אבל באיילונית לא מחיל כו' עכ"ל. אבל רש"י ז"ל במשנתינו כתב בהדיא דאיילונית צריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין עכ"ל א"כ משמע בהדיא דמה"ט אפילו בודאי איילונית בעיא גט משום דבעל לשם קידושין וכ"נ מלשון הרי"ף ז"ל בשמעתין שכתב על משנתינו דאמרינן לה השתא הוא דבריית עכ"ל ואפרש כוונתם בסמוך נמצינו למידין מיהא דע"כ איירי מתני' בודאי איילונית דבספק איילונית לא שייך לומר השתא הוא דבריית כמ"ש התוס' בהדיא בסמוך בד"ה אומר לה שתיקותך כו' ע"ש וא"כ ע"כ כיון דמשנתינו בודאי איילונית ע"כ דבעיא גיטא ואף שאין אני כדאי להכריע מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך ולענ"ד מוכח בהדיא בגמרא כשיטת רש"י והרי"ף ז"ל מדמסקינן בפ' המדיר דף ע"ד אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט ולאפוקי מהאי תנא דאמר ר"י אמר שמואל משום רבי ישמעאל והיא לא נתפסה אסורה ויש לך אשה אחרת אע"פ שלא נתפסה מותרת ואיזה זה שקדושיה קדושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה ע"כ וכתב שם הרי"ף ז"ל דאע"ג דפליגי לעיל רב ושמואל בקידש' על תנאי וכנסה סתם אי צריכה גט ומסיק רבא לעיל דבטעות אשה אחת כ"ע מודו דלא בעיא גט אפ"ה לית הלכתא כרבא וכהנך אמוראי דלעיל אלא כדמסקינן הכא משמיה דעולא דצריכה גט וכדמסקינן לאפוקי מהאי תנא אלמא ליתא לדרבי ישמעאל ומייתי נמי דעבדו רבנן עובדא בפ' בא סימן דלא כר"י אלמא דלית הלכתא כר"י כ"ז דקדק הרי"ף ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל נמצא דלפ"ז מוכח בהדיא שאין לחלק בין קידשה על תנאי דמומין ונדר ובין שאר קדושי טעות אלא בכולהו בעיא גט דלאת"ה אלא כמו שחילקו התוס' דבתנאי דמומין טעמא דמחיל אבל באיילונית ושאר קדושי טעות דלא שייך מחילה שאין אדם מוחל עליהם לא אמרינן דאין עושה בעילתו בעילת זנות אם כן אמאי קאמר הש"ס ולאפוקי מהאי תנא דר"י דהא ר"י בהדיא מקדושי טעות איירי דמפיק מקרא דוהיא לא נתפסה וא"כ אכתי אפשר דאיתא לעולא ואיתא לדר"י כגון בקדושי טעות כגון איילונית אע"כ דאין לחלק דבכל קדושי טעות קאמר עולא דצריכה גט אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו ביבמות דהא דדרשינן למעט קידושי טעות מדהיא לא נתפסה היינו אסמכתא בעלמא וא"כ משמע דמ"ד מקדש על תנאי בעיא גט היינו מדרבנן וא"כ אפשר דהרא"ש ז"ל נמי בהאי שיטה קאי ומתוך כך יש לי לדקדק על מ"ש שם הרא"ש ז"ל על לשון הרי"ף ז"ל שיש מן הגדולים שכתבו דלעולא נמי א"צ גט אלא מדבריהם או מספק דשמא מחל לתנאי ולענ"ד א"א לומר כן מדקאמר ולאפוקי מהאי תנא ור"י ע"כ מדאורייתא איירי דיליף לה מקרא א"כ ע"כ הא דקאמרינן לאפוקי מהאי תנא היינו נמי דמדאורייתא בעיא גט ואע"ג דהתם לא מצינו לאוקמי באיילונית מדקתני ובנה מורכב על כתיפה אפ"ה מצי לאוקמי בשאר קדושי טעות ועוד דא"כ לר"י גופא תיקשי מנ"ל למעוטי שאר קידושי טעות דלמא קרא דוהיא לא נתפסה לא אתי אלא למעוטי איילונית. ויש לי בזה מקום עיון גדול על שיטת הר"ן ז"ל והבית יוסף אלא שאין כאן מקומו. הרי שזכינו מיהא לדין שיש ראיה מרווחת ללשון רש"י ז"ל בשמעתין דאיילונית בעיא גט גמור אפילו מדאורייתא ומצאתי מקום לומר שכן היא שיטת הרי"ף ז"ל בשמעתין ובפ' המדיר ומעתה נבא ליישב מה שהקשו בתוספות ממשנה דריש יבמות דמשמע דלא בעיא גט ולפמ"ש יכילנא לשנויי דההיא דריש יבמות באיילונית יבמה מן האירוסין דודאי לא בעיא גט דהוי קדושי טעות משא"כ כשבעל אחר קדושין לעולם דבעיא גט משום דעולא ומשום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובכה"ג איכא לאוקמי מתני' דהכא אפילו בודאי איילונית וכשבעל אחר קידושין מש"ה בעיא גט. מיהו שנוייא דחיקא לא משנינא שכבר מצאתי תירוץ אחר מרווח בלשון מורי זקיני הגאון מוהר"ר יהושע ז"ל בלקוטים שלו בספ' מג"ש בריש פ"ק דיבמות שנדפס עלה אחד בבל אחד ושם נאמר דמההיא דיבמות אין ראיה דהא למסקנא דרבא ביבמות דף י"ב דהא דקתני או שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות היינו אפילו הכיר בה ודקתני שנמצאו תני שהיו נמצא לפ"ז אין הטעם כלל משום קדושי טעות אלא כיון דאיילונית לא רמיא קמיה לייבם מקרא דאשר תלד א"כ צרתה הו"ל צרת ערוה שלא במקום מצוה דמותרת וא"כ כשלא הכיר בה נמי הוי טעמא משום הכי ולאו משום קדושי טעות וממילא אזלא לה ראיית התוספות ע"ש באריכות אלא שהל' מגומגם מחמת השמטת הדפוס אלא דבסוף דבריו שם שדא ביה נרגא כמסתפק דאכתי ראיית התוספות קיימת מדרב אסי פליג שם עלה דרבא ומוקי מתני' דיבמות בלא הכיר בה דוקא וא"כ ע"כ משום קידושי טעות נגעו בה ומוכח דלא בעיא גיטא ולפ"ז ממילא נהי דרבא פליג באוקימתא דמתניתין אבל בהא דינא דאיילונית לא בעיא גט לא אשכחן מאן דפליג והעלה הדברים בספק ע"ש. אמנם כן ראיתי שדברי מורי זקיני ז"ל מכוונים להלכה דאיתמר משמיה דגברא רבה כוותיה שכן מצאתי מבואר בלשון הנ"י בריש יבמות שכתב דברים ככתבן בשם ר"ח ז"ל דמאוקימתא דרבא תו ליכא ראיה דאיילונית לא בעיא גט ואם כן צריך ליישב דהא ע"כ לרב אסי הכי הוא וכדכתיבנא אבל למאי דפרישית א"ש דודאי רב אסי סבר דאיילונית לא בעיא גט ורבא גופא נמי ודאי הכי ס"ל מדקאמר בפ' המדיר בפלוגתא דרב ושמואל דבטעות אשה א' אפילו בתנאי דמומין לא בעי גט כ"ש באיילונית דהוי מקח טעות טפי ממומין כדכתבו התוספות כאן אבל אנן לא ס"ל ככל הנך אמוראי אלא כמסקנא דהמדיר דאמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט ומסיק הש"ס לאפוקי מהאי תנא דר"י והכי הלכתא כמ"ש הרי"ף והרא"ש ז"ל שכן משמע מסוגיא דפ' בא סימן ועוד דעולא מעשה קאמר וכבר כתבתי דמשם מוכח דה"ה כל קידושי טעות אפי' איילונית בעיא גט וא"כ ממילא דלא תיקשי מההיא דיבמות דאנן מוקמינן למתני' דיבמות כדאסיק רבא הלכתא דאפילו לא הכיר בה צרתה מותרת וממילא דלא הוי טעמא דמתני' כלל משום קדושי טעות אלא משום דהו"ל צרת אשת אח שלא במקום מצוה כדפירש"י ז"ל שם בשם הלכות גדולות ולפ"ז נתיישב הכל על נכון לשיטת הסוברים דאיילונית בעיא גט ומתוכן אבוא לבאר סוגיא דשמעתין ברווחא וביותר שיטת הרי"ף ז"ל כמו שיבואר בסמוך ודוק היטב:

בא"ד תדע מדקתני סיפא כו' ואילו ודאי איילונית לית לה רפואה כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י והרי"ף ז"ל דמתני' בודאי איילונית יש ליישב דנהי דרוב איילונית אין להם רפואה אפ"ה זימנין דאיתרמי שיש לה רפואה ומש"ה איילונית אין צריכה חליצה אליבא דכ"ע דאזלינן בתר רובא וגדולה מזו מצינו בריש פ' האשה שהלך בעלה וצרתה דמ"ה דבעי למימר שמותרת לינשא לשוק בלא חליצה ורוב נשים מתעברות ויולדות וה"ה באיילונית ועוד שהתורה פטרה בפירוש ולא רצו להחמיר שאם אתה אומר חולצת מתייבמת משא"כ בסרים דשכיח הדבר שיש להם רפואה א"כ אפשר דמדאורייתא בר חליצה הוא ומוקמינן לקרא דולא ימחה פרט לסרים דאתי למעט סרים אדם דוקא שאין לו רפואה ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שמבואר בלשון הרי"ף ז"ל שהבאתי שכתב בטעם משנתינו דאמרינן לה השתא הוא דבריית ומש"ה אינה צריכה חליצה לכ"ע שאף אם תתרפא נאמר לה השתא בריית וכמו שאבאר כנ"ל ודו"ק:

בא"ד אור"ת דהתם בדקבלה עלויה וכה"ג משני בפרק בן סורר ומורה עכ"ל. אמאי דבעי למיפשט התם דאזלינן בדיני נפשות בתר רובא מדתנן בת ג' שנים ויום אחד חייבין עליה משום א"א ולא אמרינן דלמא איילונית היא ודחי הש"ס בדקיבלה עלויה ואפ"ה ליכא לאקשויי מהאי סוגיא אמאי דפרישית בסמוך דודאי איילונית נמי בעיא גט אפי' מדאורייתא כדפרש"י כאן דודאי בעל לשם קידושין וא"כ מאי מדייק התם דלמא איילונית היא דהא אכתי חייב עליה משום א"א כיון דבעל לשם קידושין אלא דא"ל דהתם איירי כשלא בעל דהא קתני דבא בפני עצמה מתקדשת בביאה וכן פירש"י ז"ל שם בהדיא דההיא דחייבין עליה משום א"א אם קיבל אביה קידושין איירי ע"ש כנ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה ר' יהודה כו' ואם ידעתי שלא תשובי אלי וכו' לא גרסתיך. ולכאורה הוא שפת יתר ונראה שבא לתקן בזה דליכא לפרש שהקילקול הוא שיאמר הבעל שלא העלה על לבו כלל שתוכל להתרפא ואילו ידע מזה לא היה מגרשה דא"כ מאי מהני הא דלא יחזיר לכך פרש"י ז"ל דודאי בהא לא שייך קילקולא כיון דזימנין מתרפאת מסתמא אף מספק רצה לגרשה מדלא המתין אלא דעיקר הקילקול הכא שיאמר דנהי דמספק גירשה אף על פי כן היה בדעתו להחזירה ואילו ידע שלא תחזור אליו לא היה מגרשה וכ"ז אליבא דר"י דוקא דחייש ללעז בעלמא כמו שאפרש בסמוך מש"ה חייש נמי להאי קילקולא דאילו ידע שלא תחזור אליו אע"פ שלא יאמר הבעל שום דבר בשעת הגירושין מענין שרוצה להחזירה וגילוי דעת נמי ליכא אפ"ה חייש משא"כ לעיל גבי ש"ר ונדר דלפירש"י ז"ל היינו משום קילקול גמור כמ"ש לעיל מש"ה הוצרך לפרש שהקילקול הוא שיאמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאין דבהא מצי לקלקלה כיון שאמר משום זה אני מוציאך ואיכא נמי גילוי דעת אבל מדאמרו לו לא יחזיר מסתמא בטליה לתנאי ולא כתב רש"י ז"ל שם אילו הייתי יודע שלא תשובי אלי עוד דהא לא אמר לה כלום מענין החזרה ותו לא הוי קילקול גמור אע"כ דעיקר הקילקול מחמת שהדברים בדאין כנ"ל ומהר"ם מלובלין בתשובה סי' קכ"ב כתב בע"א ודבריו לא ישרו בעיני ע"ש ויותר נראה דכל היכא שהספק הוא באמת לכל אדם שמא תתרפא תו לא מצי לקלקלה דודאי מפני הספק גירשה כמו שפירש"י ז"ל בהדיא בפ' הבא על יבמתו גבי ניסת לרביעי בד"ה הא ודאי מש"ה הוצרך לפרש כאן שהקילקול הוא מצד שהיה רוצה להחזירה וסבור שתשוב אליו ואילו היה יודע שלא תשוב לא היה מגרשה משא"כ לעיל בנדר וש"ר שחשש הוא שהדברים בדאין מעיקרא והו"ל גט בטעות מפרש רש"י ז"ל כפשוטו וזה נכון יותר ובפ' הבא על יבמתו דמקשה הש"ס אי איהי שתקה אנן מי שתקינן וכתב שם רש"י ז"ל אע"כ דלא מצי לקלקלה שהרי מפני הספק גירשה ולא שייך התם לקלקלה שיאמר שהיה בדעתו להחזירה אם תהיה בת בנים שא"א לברר שתהיה בת בנים אם לא שתנשא לאחר ותו לא מצי להחזירה זה ברור בכוונת רש"י ז"ל:

בד"ה שתיקותיך יפה לך שיאמר אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה לא גרסתיך עכ"ל. הוצרך לפ' כן דהא ודאי א"א לפרש שיאמר אילו ידעתי שסופך להתרפאות לא גרסתיך דהא כבר תקנו לר"י דלא יחזיר ותו ליכא קילקולא אע"כ דחייש ר"י לקילקולא לענין הכתובה ואע"ג דלא אמר לה וגילוי דעת נמי ליכא אפ"ה חייש ר"י ללעז משא"כ בסמוך בשמעתין דמשני שמואל איפוך ומקשה הש"ס והא מדקתני סיפא שם פירש"י מכלל דר"י חייש לקילקולא שמדבריו למדנו שאם ירצה לומר ע"מ איילונית גרשתיך היה מקלקלה ולא הוצרך לפרש הקילקול מצד הכתובה דליכא גילוי דעת כיון דיותר יש לפרש לקילקולא מצד הגירושין גופא שהיה ע"מ איילונית ונהי דלאמר ר"י יחזיר אפשר משום דלא אמר לה לא מצי לקלקלה אלא אם תתבע כתובתה שבאה בטענה שבתחילה ע"מ איילונית גירשה מש"ה מצי לקלקלה אבל אי איהי שתקה אנן נמי שתקינן כיון דלא אמר לה אלא דאפי' הכי מקשה הש"ס בסמוך שפיר דלעיל בש"ר ונדר לא חייש ר"י לקילקולא אפילו בדאמר לה דהיינו ללישנא קמא דרב יוסף בר מניומי לעיל כנ"ל נכון אמנם בסוף פר' הבא על יבמתו גבי ניסת לרביעי והיו לה בנים ותובעת כתובתה דאמרינן שם מעיקרא שתיקותיך יפה מדיבוריך פירש"י ז"ל שם אדעתא דהכי לא גרשתיך אילו הייתי יודע שאת בת בנים כו' ולא רצה לפ' אילו הייתי יודע שסופי ליתן כתובתך משום דבכה"ג ליכא אלא לעז גרידא אליבא דר"י ואנן לא קי"ל כוותיה מש"ה ניחא ליה לפרש אילו הייתי יודע שאת בת בנים דבזה הוי קילקול גמור משום גילוי דעת וכדמסיים שם רש"י ז"ל להדיא ונמצא גט בטל ובניה ממזרים והיינו למאי דס"ל שם מעיקרא אבל הש"ס שם מקשה אנן מי שתקינן לפירש"י ז"ל שם אע"כ דלא מצי לקלקלה כה"ג כיון שמפני הספק מגרשה ודוק היטב:

תוספות בד"ה אומר לה שתיקותיך כו' וא"ת ואם היא שתקה כו' וי"ל דהתם נמי לא הוי אלא לעז כו' עכ"ל. ולא ידעתי מי הכריחם לפרש דהתם לא הוי אלא לעז דכיון דמסקו דאפי' לרבנן דלא חיישי לקילקולא אפ"ה מקשו התם שפיר אנן מי שתקינן דמודו רבנן דמשום שאין לה בנים גירשה וא"כ בפשיטות הוי להו לתרץ דהכא לא שייך לומר אנן מי שתקינן כיון שכבר תקנו דלא יחזיר משא"כ התם

מקשה שפיר אנן מי שתקינן דהו"ל קילקול גמור משום דהו"ל גילוי דעת מעליא שבשביל כך מגרשה ומהרש"א ז"ל כתב דהתוספות לשיטתייהו דבדאיכא קילקול גמור לא מהני מה דלא יחזיר ומלבד שכבר כתבתי לעיל שדבריו אין נראין בזה דהתוספות לא כתבו דלא מהני דלא יחזיר בקילקול גמור אלא דוקא כשאמר בפירוש בלשון תנאי אבל לענין גילוי דעת ודאי מהני כיון שאמרו לו הוי יודע ואפ"ה גירשה אדרבה איכא גילוי דעת לגמרי מגרש לה אלא נהי למהרש"א ז"ל לית ליה האי סברא אכתי לא הועיל כאן כלום דהא בפרק הבא על יבמתו לא נזכר כלום מהא דלא יחזיר וא"כ אדרבא א"ש טפי אם נפרש דהוי גילוי דעת גמור וקילקול גמור ומקשה הש"ס בפשיטות אנן מי שתקינן ונמצא הגט בטל ואפילו תקנתא דלא יחזיר נמי לא מהני ויש ליישב בדוחק לפי שיטת מהרש"א ז"ל מהסוגיא דפ"ק דנדה דהוי נמי גילוי דעת גמור ואפ"ה קתני תקנתא דלא יחזיר אלמא דליכא אלא לעז אלא דלענ"ד נראה דאפילו בגילוי דעת גמור וקילקול גמור נמי מהני שפיר תקנה דלא יחזיר וא"כ קשה לשון התוס' כאן ובפ"ק דנדה לכך נלע"ד לפרש דהתוספות פשיטא להו מסברא דנפשייהו דליכא קילקול גמור ואפילו גילוי דעת מעליא אלא דוקא היכא שאמר דאל"כ הו"ל דברים שבלב כדאשכחן בקדושין גבי האי דזבן אדעתיה למיסק לארעא דישראל ואף שכתבו שם שיש דברים שאפילו גילוי דעת א"צ מ"מ פשיטא להו דהני דיבמות ונדה לא עדיפא כולי האי כיון דאיכא למימר שבשביל הספק הוא מגרשה וכיון דביבמות ובנדה איירי בדלא אמר לה מש"ה כתבו דלקושטא דמילתא לא הוי אלא לעז. מיהו ביבמות כתבו התוספות קושיא זו שהקשו כאן ותירצו סתם ולא כתבו דלא הוי אלא לעז ע"ש וצ"ע. מיהו לשיטת רש"י ז"ל שכתבתי בסמוך דביבמות הוי קילקול גמור י"ל דלא הוי דברים שבלב כיון דמדינא חייב להוציאה אין לך גילוי דעת גדול מזה ומכ"ש האי דספ"ק דנדה כנ"ל ודו"ק:

גמרא למימרא דר"י חייש לקילקולא כו' מדרבנן אדרבנן לא מצי לאקשויי בפשיטות דאיכא למימר דבמוציא ש"ר ונדר נמי לא חייש לקילקולא אלא טעמא דידהו משום פריצות כאידך לישנא דרב יוסף בר מניומי לעיל וללישנא קמא נמי איכא למימר דהתם בדא"ל מפני כך אני מוציאך והכא בדלא א"ל כמ"ש הב"י סי' ל' אבל לר"י מקשה שפיר מיהו לשיטת ה"ה שכתב ביישוב שיטת הרמב"ם ז"ל דבאיילונית אפילו לא א"ל חיישינן לקילקולא משום דאיכא גילוי דעת טפי ע"ש א"כ מאי מקשה לר"י אדר"י דלמא באיילונית חיישינן טפי ויש ליישב וצ"ע:

שם אמר רבא לר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא. היינו כלישנא קמא דרב יוסף בר מניומי לעיל דטעמא דרבנן משום קילקולא ואכתי יש לדקדק מאי קושיא דילמא התם בדא"ל מפני כך אני מוציאך כדאמר רב יוסף בהדיא ללישנא קמא והכא בדלא א"ל ול"ל דאי בדלא א"ל מ"ט דרבי יהודה הא ליתא דר"י ודאי חייש לקילקולא אפי' בדלא א"ל מדחייש בתובעת כתובתה שיאמר לה אילו ידעתי שסופי ליתן כתובתך לא גרשתיך אע"ג דלא א"ל והנלע"ד בזה יבואר בסמוך:

שם אלא אמר רבא כו' מאן חכמים ר"מ כו' והכא בדלא כפליה לתנאיה ופירש"י ז"ל בד"ה והכא בדלא כפלי' כו' ולא א"ל ואם אי את איילונית לא יהא גט כו' עכ"ל. וא"כ משמע לכאורה דלרבא מתני' דש"ר ונדר איירי בדכפליה לתנאיה שא"ל אם לאו לא יהא גט וכן נראה מלשון הרא"ש ז"ל שכתב בהדיא ורישא בדכפליה לתנאיה מיהו כבר כתבתי לעיל בסוגיא דשם רע ונדר שא"א לומר בשום ענין דאיירי בתנאי כפול ממש וכן נראה מלשון רש"י ז"ל לעיל שכתב ובדעתי היה להחזירך אם יהיו הדברים בדאין כו' אלמא שלא התנה כן בפירוש. מיהו לשון הרא"ש ז"ל שכתב ורישא בדכפליה לתנאיה היינו דכפליה למילתא כמ"ש התוס' לעיל בד"ה דאי אמר לה וכבר הארכתי שם אבל לשון רש"י ז"ל כאן א"א לפרש כן דבהדיא כתב כאן ולא אמר לה ואם אי את איילונית לא יהיה הגט משמע לכאורה דרישא איירי בת"כ ממש וא"כ התמיה במקומה והנלע"ד בזה ליישב הוא עפמ"ש בלשון המשנה לשיטת רש"י והרי"ף איירי מתני' בודאי איילונית וס"ל דבעיא גט וכתבתי שם דזה דוקא לפי המסקנא דהמדיר כרב כהנא משמיה דעולא במקדש על התנאי ובעל צריכה גט מדאורייתא מיהו לשמואל ואביי ורבא דאיירי בשמעתין שמעינן להו בפר' המדיר דאפילו במקדש על תנאי ובעל בטעות אשה אחת א"צ גט ואפילו למאי דקאמר רבא שם מעיקרא בטעות שתי נשים לא בעיא גט אלא מספיקא שמא מחל לתנאיה וא"כ שמעינן מיהא דבאיילונית שאין אדם מוחל כמ"ש התוס' כאן א"כ פשיטא להני אמוראי לא בעיא גט אפילו מדבריהם ולפי זה ע"כ להנך אמוראי איירי מתני' דוקא בספק איילונית והיינו דקשיא ליה לרבא דרבנן אדרבנן לא מצי לאוקמי למתני' לאיילונית בדלא א"ל דא"כ מ"ט דר"י דהא ודאי לא מצי לקלקלה כלל אפילו ללעז לומר אילו הייתי יודע שסופך להתרפאות לא גרשתיך דהא קמן שלא גירשה אלא מפני הספק אם תתרפא שאם היה סובר שהיא בודאי איילונית לא היתה צריכה גט כלל אלא ודאי שמפני הספק הוצרך לגרשה ותו לא מצי לקלקלה כמ"ש רש"י ז"ל בס"פ הבא על יבמתו והבאתיו לעיל בסמוך ע"ש אע"כ דלמאי דמשמע להו מתני' בספק איילונית היינו שהתנה בפירוש שמפני איילונית מגרשה ונראה שצריך שיאמר אפילו בלשון תנאי גמור דאל"כ לא מצי לקלקלה כיון דליכא גילוי דעת כמ"ש לעיל בסוגיא דש"ר ונדר א"כ מקשה שפיר לרבנן אדרבנן כיון דאפילו שאמר בלשון תנאי לא חיישינן לקילקולא והיינו כמ"ש לעיל שהאשה תחוש לעצמה א"כ אמאי חיישינן לעיל לקילקולא וע"ז משני רבא שפיר מאן חכמים ר"מ דבעי ת"כ והב"ע דלא כפליה לתנאיה נמצא שאין כאן תנאי וגילוי דעת נמי ליכא כדפרישית דאדרבא הגילוי דעת לאידך גיסא שלא גירשה אלא מפני הספק ומש"ה קאמר ר"מ ליחזיר ור' יהודה לטעמיה דלא בעי ת"כ א"כ יש כאן קילקול גמור שהתנה בפי' ומש"ה קאמר לא יחזיר וכשאומרין לו הוי יודע מסתמא בטליה לתנאיה כדפרישית לעיל נמצא דלפ"ז לא צריכין לפי' אליבא דרבא למתני' דש"ר ונדר בדכפלי' אלא דהתם נמי בדלא כפלי' ואפי' לא אמר בלשון תנאי אלא שאמר מפני כך אני מגרשך אפ"ה חיישו רבנן לקילקולא משום שיש שם גילוי דעת גמור והו"ל קילקול גמור ומש"ה קאמרי לא יחזיר וממילא דתו ליכא גילוי דעת ובטליה למילתא לגרשה לגמרי מספיקא. נמצא לכ"ז דהנך אמוראי דמוקי למתני' דוקא בספק איילונית ואזלו לטעמייהו אבל למסקנא דפרק המדיר דקי"ל כר' כהנא משמיה דעולא דקדש על תנאי ובעל צריכה גט וכמ"ש במשנתינו באריכות דע"כ ה"ה איילונית מדקאמר שם ולאפוקי מהאי תנא א"כ איירי מתני' בודאי איילונית דבעיא גט מדאורייתא ולפ"ז ממילא דלא קשיא דרבנן אדרבנן דמתני' בדלא א"ל ואפ"ה חייש ר' יהודה לקילקולא משום לעז כדפרישית דחייש ללעז בתובעת כתובתה אע"ג דלא א"ל והכא ודאי מצי לקלקלה ולומר שלא גירשה אלא על דעת ודאי איילונית כנ"ל נכון. אמנם לפי מה שמצאתי בלשון הרי"ף ז"ל נ"ל עוד שיטה יותר מרווחת לפמ"ש הרי"ף ז"ל אמתני' דאמרינן לה השתא הוא דבריית וכוונתו דלפי האמת ופסק הלכה דודאי איילונית בעיא גט א"כ איירי מתני' בודאי איילונית וממילא דתו לא צריכין לאוקמי מתני' כר"מ דוקא ובדלא כפלי' אלא דבכל ענין אמרי רבנן ליחזיר אפי' בתנאי כפול משום דאמרי' השתא הוא דבריית ומעיקרא מוקמינן לה אחזקתה שהיתה בחזקת ודאי איילונית ור"י סובר דבכל ענין לא יחזיר דאכתי איכא קילקולא ללעז שיאמר אילו הייתי יודע שסופך להתרפאות בשום ענין לא הייתי מגרשך או שהיה בדעתי להחזירך כפרש"י ז"ל ועפמ"ש ניצול הוא אותו צדיק רבינו הגדול הרי"ף ז"ל ממה שתמהו עליו שלמים וכן רבים שכתב המשנה לאיילונית כצורתה וממילא משמע דהלכה כחכמים וא"כ תיקשי אמאי פסיק בש"ר ונדר דלא יחזיר ואי הכא בדכפליה והכא בדלא כפליה הו"ל לפ' ולמאי דפרישית א"ש דכיון שכתב הרי"ף ז"ל אמתני' דהשתא הוא דבריית א"כ א"ש דפסיק כחכמים באיילונית לחוד דיחזיר דליכא למיחש לקילקולא מה"ט גופא דהשתא הוא דבריית וממילא לא דמי כלל לש"ר ונדר דהתם ודאי חיישי' לקלקולא והא דמקשה הש"ס המשניות אהדדי ומוקי בכל הני שינויי היינו משום דהני אמוראי לטעמייהו דע"כ איירי בספק איילונית דלא שייך השתא הוא דבריית כמ"ש התוס' או אף את"ל דס"ל נמי דאיירי בודאי איילונית אפ"ה ע"כ לא ס"ל דהני אמוראי סברו סברא זו דהשתא הוא דבריית אבל מדמסיק סתמא דתלמודא בס"פ הבא על יבמתו דאמרינן השתא הוא דבריית הרי נתבררו דברי רבינו הרי"ף ז"ל בלי גמגום דלמסקנא ליתא לכל הסקלא וטריא דשמעתין וכדפרישית ובתחילה היה נ"ל לפרש בדרך אחר למ"ש הרי"ף ז"ל דאמרינן לה השתא הוא דבריית טעמא הוא דקיהיב למילתא דר"י בהא דקאמר שתיקותיך יפה מדיבוריך שמתוך שתבא לתבוע כתובתה ותאמר שבתחילה ע"מ איילונית גירשה יהא פתחון פה להוציא לעז ולא ליהני תקנתא דלא יחזיר אבל אי איהי שתקה אנן נמי שתקינן ואמרי' לה השתא הוא דבריית ותו ליכא קלקולא אבל לעז מיהא איכא למאן יימר דהשתא הוא דבריית וא"כ משמע מלשון הרי"ף ז"ל שפוסק כר' יהודה והטעם כיון דמוקמינן לחכמים כר' מאיר דבעי ת"כ ממילא לית הלכתא כחכמים לפי שהרי"ף ז"ל אינו פוסק כר"מ דבעי תנאי כפול אלא בגיטין ולא בממון וכתב הבית יוסף אע"ג דר' מאיר גופא יליף מתנאי ב"ג וב"ר לממון הוא אלא שהרי"ף ז"ל לית ליה כלל הא דרבי מאיר אלא משום חומרא דגיטין בעלמא מדאתקין שמואל בגט שכ"מ אם מתי אם לא מתי נמצא דלפ"ז במתני' דקולא אית ליה לר"מ דיחזיר מש"ה לא פסקינן כוותיה אלא כר' יהודה דלא יחזיר משום דמדינא לא בעינן ת"כ ואיכא קילקולא אלא דלפ"ז הו"ל לרי"ף ז"ל לפרש נ"כ ההיא דאיילונית בדא"ל דוקא ותו דהו"ל לפרש בהדיא דהלכה כר' יהודה ועוד דהעיקר נראה כיון דאמרינן לה השתא הוא דבריית ממילא דתו ליכא קילקולא ע"כ נ"ל עיקר כלשון הראשון שכתבתי ועכ"פ התמי' קיימת על רבינו הבית יוסף שהאריך בלשון הרי"ף ז"ל ולא הרגיש כלל במ"ש הרי"ף ז"ל דאמרי' ליה השתא הוא דבריית. והואיל ואתי לידן נבאר ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל בקצרה מה שנלע"ד שמה שכתבו המגיד משנה והבית יוסף נראה תמוה מאד ואין צורך להאריך רק מה שכתב בעל לחם משנה מילי דסברא נינהו אלא שכבר העירותי על דבריו לעיל בלשון התוס' בסוגיא דש"ר ונדר מלבד שאר קושיות שיש לי על פירושו לכך נלע"ד דהרמב"ם ז"ל סובר דכל הסקלא וטריא בשמעתין דמקשה דרבנן אדרבנן היינו כלישנא קמא דרב יוסף בר מניומי דאמר לעיל והוא שאמר לה ובדלא א"ל ליכא קילקולא אבל הרמב"ם ז"ל סובר כלישנא בתרא דרב יוסף שכן פסק בהדיא אלא דנלע"ד שהוא ז"ל סובר דלישנא בתרא נמי סובר טעמא דקילקולא אפילו בדלא אמר לה אלא שמוסיף טעמא דפריצות לענין שצריך שיאמר לה ומה שהביאו ז"ל לפסוק כן היינו משום דסתמא דתלמודא בס"פ הבא על יבמתו מקשה בפשיטות אי איהו שתק אנן מי שתקינן אלמא דאפילו בדלא א"ל נמי חיישינן לקילקולא וא"כ שמעינן בהדיא דליתא לאוקימתא דרבא דאמר דסתם מתניתין דהכא סובר דהיכא דליכא תנאי כפול לא חיישינן לקילקולא דהא סתמא דתלמודא דלא כוותיה ועוד דבסוף פ"ק דנדה מוקי סתמא דתלמודא מילתא דר' מאיר גופא דאמר יוציא ולא יחזיר משום קילקולא אלמא דר"מ גופא חייש לקילקולא אפי' בדלא אמר לה ולא משמע ליה להרמב"ם ז"ל לחלק בין ההיא דנדה ודיבמות לההיא דהכא וא"כ שמעינן להדיא דסתמא דתלמודא לא חייש לאוקימתא דהכא שהיא כלישנא קמא וסתמא דתלמודא ע"כ לא ס"ל הכי אלא דבכל ענין חייש ר"מ לקילקולא והיינו חכמים דמתני' סתם משנה ר"מ וממילא דע"כ צריך לומר איפוך כשינויא דשמואל דחכמים אמרו לא יחזיר והכי נמי אוקמה רבי יוחנן בירושלמי ומייתי ברייתא דסייעתא ע"ש וכיון דשמואל ורבי יוחנן הכי סברי ונהי דרבא בתראה הוא מ"מ כיון דע"כ מסתמא דתלמודא דס"פ הבא על יבמתו וכ"ש מסתמא דתלמודא דספ"ק דנדה ע"כ נדחית אוקימתא דרבא כדפרישית לפ"ז יפה עולין דברי הרמב"ם ז"ל שפוסק כלישנא בתרא דרב יוסף בר מניומי לעיל ופוסק גם כן דבכל ענין בין בשם רע ונדר ואיילונית ונדה בכולהו לא יחזיר משום קילקולא אפילו בדלא אמר לה אלא דבשם רע ונדר לא הוצרך לזה דאיכא נמי טעמא דפריצות אבל באיילונית ונדה נראה מדבריו להדיא דאפילו בדלא אמר לה נמי איכא קילקולא ולא כסתמא גמרא דנדה וסובר הרמב"ם ז"ל דבאיילונית לא שייך השתא הוא דבריית כשיטת התוס' בשמעתין אח"ז עיינתי עוד שלשונו מורה על זה דאע"ג שכתב טעמא דפריצות שצריך שיאמר לה הוי יודע אעפ"כ כתב ומפני מה אמרו המוציא משום ש"ר לא יחזיר אלמא שהוא ז"ל סובר דעיקר טעמא דלא יחזיר היינו משום קילקולא וכדפרישית כן נ"ל נכון וברור ותו לא מידי ודוק היטב:

דף מז.

רש"י בד"ה ה"נ לוקח ומביא ממנו ביכורים בכל שנה כו' עכ"ל. ונראה לכאורה דמביא ואינו קורא לא מיבעיא למ"ד יש קנין לעובד כוכבים ואינו מביא ביכורים אלא מדרבנן א"כ פשיטא דאינו קורא אלא אפי' למ"ד אין קנין כיון דיש לו קנין לעובד כוכבים לחפור בורות שיחין כו' א"כ גוף הקרקע קנויה לעובד כוכבים וא"כ לא מיבעיא לר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אינו קורא אלא אפילו לר' יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי אפ"ה אפילו קנין פירות אין לו להישראל שהרי העובד כוכבים אוכל הפירות כדאיתא להדיא בירושלמי אם כן אינו קורא שאין יכול לומר פרי האדמה אשר נתת לי מיהו הא דמקשה הש"ס למ"ד אין קנין מדאורייתא היא וכפרש"י שם צריך לומר כיון דלענין קדושת הארץ ברשות ישראל קאי קרינן ביה שפיר אשר תביא מארצך לענין שחייב להביא וצריך עיון:

תוספות בד"ה לוקח ומביא בכורים זו גירסת הקונטרס כו' ומיהו קשה לר"ת כו' עכ"ל. כבר יישבה רש"י ז"ל בפי' הגמרא לקמן וכמדומה שלא היה כן בפירש"י ז"ל שלפני בעלי התוס' מיהו בעיקר פירוש התוס' שכתבו ואור"ת דל"ג ומביא בוי"ו וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא ביכורים ל"ש מוכר ל"ש אחר כו' עכ"ל. לא זכיתי להבין דבריהם בזה דודאי ליכא לפרושי שכל אדם הלוקח פירות תלושין מעכו"ם שקנה הקרקע מישראל צריך להביא בכורים וע"ז הוי מקשה הש"ס דלמ"ד אין קנין הוי מדאורייתא דמהיכא תיתי הא לא אשכחן מאן דמחייב בביכורים בלוקח פירות מן השוק אפילו מישראל אלא שמואל הוא דבעי למימר הכי בפ' הספינה דף פ"ח אליבא דרבי מאיר ונדחו דבריו ועלו בתיובתא ואף אם נפרש דבריהם בלוקח פירות מחוברין מעכו"ם אפי' בזה לא ידעתי למה יתחייב ישראל אחר מדאורייתא דאפילו לר"י דקנין פירות כקנין הגוף דמי היינו שלקח כל הקרקע לפירותיהם כגון בזמן שאין היובל נוהג דקרינן ביה שפיר אשר תביא מארצך משא"כ היכא שלא קנה הקרקע כלל אלא הפירות לחוד לא קרינן ביה אשר תביא מארצך ולא עדיף ממחכירים ואריסין שאינן מביאין כדאיתא במשנה פ"ק דבכורים ואם נפרש כוונתם לענין שהישראל אחר חזר ולקח הקרקע מישראל אין זה במשמע לשון המשנה כלל לפי מאי דנראה דלא גרסי במשנתינו וחזר ולקחה ממנו ועוד דלשון הגמרא אינו סובל כן דא"כ מאי זה ענין ליש קנין או אין קנין אטו משום דאפסקיה עכו"ם יפטור מהמצוה וכן הא דקאמר לקמן שתי תקנות הוו לא אתי שפיר לפ"ז הפירוש ומלשון מהרש"א ז"ל נראה להדיא שמפרש לשון

התוספות לענין קונה הפירות מן העכו"ם וצ"ע. אמנם כן ראה זה מצאתי בל' התוס' י"ט שכתב שגירסת הרמב"ם ז"ל היתה במשנתינו וחזר ולקחה ממנו הלוקח מביא ביכורים ומפרש התי"ט דלמ"ד דאין קנין היינו לענין זה שנשאר' בקדושתה אם חזר הישראל ולקחה דלא הוי ככיבוש יחיד משא"כ כל זמן שהשדה ברשות העכו"ם סובר הרמב"ם ז"ל דיש קנין לעכו"ם וכ"כ הכסף משנה בשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תרומות ולפ"ז ע"כ יש להרמב"ם ז"ל גירסא אחרת ופירוש אחר בלשון הגמרא לקמן גבי הא דמסיק רב אשי שתי תקנות הוו וא"כ בודאי סתימת לשון התוספות אינו מורה על זה ובאמת שאף לפי מה שפירשו הכ"מ והתוי"ט בשיטת הרמב"ם ז"ל קשיא לי בגוייהו מסוגיא דשמעתין כמו שאבאר בסמוך. ומ"מ העיקר בכוונת התוספות נראה דאיירי לענין שקנה הישראל הפירות מחוברין שכעין זה פירשה הראב"ד ז"ל אבל לא זכיתי להתיישב לדבריהם כלל כדפרי' ולשיטת רש"י ז"ל נתיישב הכל על נכון וצ"ע:

בד"ה אמר רבה כו' והא דתניא לעיל אע"פ שעשה ישראל נימוסו כו' איכא לאוקמי בסוריא כו' עכ"ל. מכל מה שכתבו בזה הדיבור נראה מבואר דאף כל זמן שהשדה ביד העכו"ם חייב בתרומות ומעשרות הלוקח פירות מן העכו"ם דאל"כ בפשיטות הוי מצי לאוקמי ההיא לעשה לו נימוסו בכה"ג וכ"ש דהכי אוקימנא להדיא לעיל לחד לישנא בשלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו וכ"ש ההיא דאין משכירין להם שדות הוה מצי לאוקמי בהכי דמפקע לה ממעשר בעודה ביד העכו"ם א"כ ע"כ דלרבה דסבר דאין קנין אפילו בכה"ג מחייב וכן מבואר להדיא ממאי דמוקי בשמעתין אליבא דרבה דגנך ולא דגן עובד כוכבים ואמאי לא קאמר דרבה נמי סובר דגנך ולא דגן עובד כוכבים ובא לפטור בלוקח פירות מן העכו"ם אע"כ דרבה בכה"ג נמי מחייב והכי משמע נמי מהא דמייתי מברייתא דלקט ושכחה ופיאה של עכו"ם פטור מן המעשרות דמייתי רבה סייעתא וכל זה שלא כשיטת הכסף משנה והתוספות י"ט שהבאתי לעיל ובאמת התמיה קיימת על הכ"מ שכתב דהרמב"ם ז"ל שפוסק אין קנין היינו כרבה דשמעתין מדמתרגם רב אשי לקמן למתניתין כוותיה ואפ"ה כתב הכ"מ דלהרמב"ם בעודה תחת העכו"ם פטור הלוקח פירות ממנו מלעשר וזה אי אפשר לרבה ודאי בכה"ג מחייב כדפרישית לשיטת הרמב"ם ז"ל וצריך ביאור גדול ואין כאן מקומו וצ"ע:

בא"ד דאי אין קנין אין זו הפקעה כו' דהתם פריך נמי ממזוזה כו' ומשני מזוזה חובת הדר היא כו' עכ"ל. באמת דמכאן לא מוכח מידי דהתם משני שפיר דמזוזה לא מיקרי הפקעה שאינה אלא חובת הגוף משא"כ בשדה חובת קרקע היא ומיקרי הפקעה אלא דשם בפ"ק דעכו"ם ביארו התוספות יותר דא"כ בשכירות שדה נמי מיקרי הפקעה ומדקאמר התם מכירה דאיכא תרתי מה שאין כן בשכירות ע"כ מוכח דהיכא שפטור מצד הדין לא מיקרי הפקעה ע"ש:

בד"ה מר סבר כו' מתוך פי' הקונטרס משמע כו'. ולא ידעתי היכן משמע להו כן מתוך פירש"י שהרי לא פי' כלום בדברי ר' אלעזר ובעיקר דבריהם בזה האריכו התוספות במסכת מנחות שם ע"ש:

דף מז:

גמרא ע"כ לא פליגי אלא דמ"ס יש ברירה כו' הכא נמי בסוריא. והקשה בכסף משנה בשם הר"י קורקוס דהוי מצי לאוקמי בפשיטות אפי' בא"י ובשמירחן העכו"ם לפטור אפילו לרבה. ולענ"ד נראה דבלא"ה צריך לאוקמי בסוריא משום דשמעינן לרשב"ג הכא דאית ליה ברירה ואנן קי"ל בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה ומש"ה צריך לאוקמי הכא בסוריא דהוי מדרבנן כי היכי דלוקמי לרשב"ג אליבא דהלכתא משא"כ במירוח העכו"ם נהי דחלק העובד כוכבים פטור אפ"ה חלק הישראל חייב מדאורייתא וכן נראה להדיא מפסק הרמב"ם ז"ל שם דבסוריא דוקא יש ברירה כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה טבל וחולין כו' ודוחק לומר כו' דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמר כו' עכ"ל. זה אי אפשר לומר דלא מייתי כלל קאמר דהא למאן דסובר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אפ"ה סבר דמביא ואינו קורא כדקאמר ריש לקיש ויבואר בסמוך דמביא מדאורייתא אלא מה שכתבו דלישנא משמע דלא מייתי כלל היינו כדינו דמביא וקורא וכמה משניות מצינו דמביא וקורא אבל אי אמרינן דמקדיש להו משכחת נמי דמביא וקורא כיון שיש בהם איזה חלק שחייב לגמרי לשיטת רש"י ז"ל:

גמרא ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ויש לדקדק דא"כ אמאי מביא דבכה"ג מקשה הש"ס בפרק הספינה לר"מ באילן אחד ולרבנן בשני אילנות דאין לו קרקע אמאי מביא ומסיק שם דמספקא להו אם יש לו קרקע או לא והכא אליבא דר"ל א"א לומר דמספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לא דבפרק יש נוחלין משמע להדיא דלר"ל פשיטא ליה ועוד דבשמעתין מסייע ליה רבא מקרא א"כ משמע דפשיטא ליה ויש ליישב דשאני התם דלר"מ באילן אחד ולרבנן בשני אילנות אי אמרינן דאין לו קרקע כלל ודאי אינו מביא דלא קרינן ביה אשר תביא מארצך משא"כ הכא דר"ל דנהי שאין לו קנין הגוף מ"מ כל הקרקע קנויה לו לפירותיו עד היובל מש"ה פשיטא דמביא דקרינן ביה אשר תביא מארצך אבל אינו קורא דלא מצי למימר מראשית פרי האדמה אשר נתת לי כדפירש"י ז"ל והא דמקשה ר"ל לר"י בסמוך מדתניא בביכורי אשתו שמביא וקורא ומהדר ליה רבי יוחנן שאני התם דכתיב ולביתך אין להקשות דלמא קרא דולביתך בא ללמד שמביא ולעולם דאינו קורא דיש לומר דבעל בנכסי אשתו כיון שאין לו בקרקע כלום אלא הפירות א"כ אי ס"ד דאינו קורא ה"ה דאינו מביא כמו באילן אחד לר"מ אע"כ מדגלי קרא דמביא ממילא נמי דקורא כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה מתה אין כו' וי"ל דאיכא לאוקמי במתה כי הך. אע"ג דמקרא יליף לה אפ"ה איכא לאוקמי שפיר כמ"ד ירושת הבעל דאורייתא דפלוגתא דתנאי' היא מיהא עדיין לא נחה דעתי בזה דאכתי מאי מקשה ר"ל לרבי יוחנן דלמא סבר רבי יוחנן ירושת הבעל דרבנן ומכ"ש לשיטת הרמב"ם ז"ל שפוסק להדיא דירושת הבעל דרבנן וא"כ ע"כ יליף רבי יוחנן מקרא גופא דולביתך שאדם מביא ביכורי אשתו והיינו ע"כ משום קנין פירות דבמתה א"א לאוקמי קרא כיון דירושת הבעל דרבנן ובר מן דין נראה דוחק לאוקמי קרא דולביתך במתה אשתו דתו לאו ביתו היא וקרא כתיב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' ולביתך וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשה ר"ל לר"י דהא שמיע ליה כבר לר' יוחנן יליף מולביתך והנלע"ד דודאי לריש לקיש לא משמע ליה דפליגי תנאי בקנין פירות אי כקנין הגוף דמי ואף ע"ג דבפ' החובל דף פ"ט מוקי הש"ס פלוגתא דתנאי בהכי בדין יום או יומים והביאו התוספו' בסמוך בד"ה לא לכ"ע מיהו כבר כתבו התוספות בפ' כל הגט דף כ"ה בד"ה רבי יהודא דמדין יום או יומים לא ילפינן בעלמא ע"ש וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות ולכאורה היה נראה לי להביא עוד ראיה מפורשת לזה דלמאי דמוקמינן בפ' החובל מוקמינן לרבי יהודא סובר קנין פירות לאו כקניין הגוף דמי וא"כ קשיא לי הא דקאמר רבי יהודא בפ"ק דבכורים שאפילו האריסין והחכירין מביאין וקורין אע"פ שאין להם אלא קנין פירות ואף שהברטנורה כתב שם דסבר רבי יהודא אריס וחוכר יש לו קנין בארץ כו' ע"כ לאו קנין גמור קאמר דאטו מי עדיף אריס וחוכר מלוקח בזמן שהיובל נוהג אע"כ כדפרישית דמדין יום או יומים אין ללמוד כסברת התוספות פרק כל הגט אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ הא דאמרינן לקמן בשמעתין לימא כתנאי וקבעי לאוקמי לרבי יהודה סבר לאו כקנין הגוף דמי וא"כ תיקשי מההיא דאריסין וחכירין לכך נראה דע"כ לפ"ז טעמא דרבי יהודא בביכורים לאו משום דכקנין הגוף דמי אלא לענין ביכורים בקנין פירות לחוד סגי ואפשר דיליף לה נמי מולביתך דאמרינן בביכורי אשתו והא דאמרינן לקמן לימא כתנאי לאו אביכורים קאי אלא אפלוגתא דר"י ור"ל בעלמא קאי ולפ"ז אתי שפיר דכיון דלריש לקיש לא משמע ליה דפליגי תנאי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף וסובר דלכ"ע לאו כקנין הגוף ולרבי יוחנן לכ"ע כקנין הגוף א"כ מקשה ר"ל לר"י שפיר מהאי ברייתא דקתני בהדיא מתה אין לא מתה לא אלמא דק"פ לאו כקנין הגוף דמי וא"כ ע"כ לכולהו תנאי הכי סברי דלא אשכחן פלוגתא בהא וא"כ ע"כ דברייתא דולביתך לא מיתוקמא אלא כרבי יהודא דאריסין וחכירין נמי מביאים משום דבק"פ לחוד סגי ולדידן מיהא דלא קי"ל כרבי יהודא ע"כ קרא דולביתך דחיק ומוקי אנפשיה במתה אשתו ומאן דלית ליה דרבי יהודא ע"כ סובר דירושת הבעל דאורייתא וכל זה אליבא דמאי דס"ד דר"ל מתה אין לא מתה לא אבל למסקנא דמשני רבי יוחנן מתה אינטריכא ליה א"כ לעולם ריש לקיש גופא קיבלה מיניה דמוקמינן פשטא דקרא דולביתך בביכורי אשתו ממש וכדמשני לעיל שאני התם דכתיב ולביתך כן נ"ל נכון ועפ"ז נתיישב' לי היטב שיטת הרמב"ם ז"ל שפוסק כריש לקיש לענין ביכורים ואפ"ה פסק ג"כ בבעל שמביא ביכורי אשתו וקורא אפילו לא מתה והקשה עליו בספר ברכת הזבח בפ"ז דערכין דהא ר"ל קאמר מתה אין לא מתה לא ולמאי דפרישית אתי שפיר דע"כ ריש לקיש קיבלה דה"ה לא מתה ושאני הכא דכתיב ולביתך דכיון דלא קי"ל כרבי יהודא באריסין וקי"ל נמי ירושת הבעל דרבנן א"כ ע"כ קרא דולביתך איירי כפשטיה דלעולם מביא וקורא והרמב"ם ז"ל בזה לשיטתו דירושת הבעל דרבנן ודו"ק:

דף מח.

גמרא והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת ביובל שני כו' לא קשיא הא ביובל ראשון הא ביובל שני ופירש"י ז"ל בד"ה ביובל שני שמנו ישראל שכבר הורגלו כו' ובד"ה כל הני מתניתא ביובל ראשון עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא בסמוך דקאמר רב יוסף אי לאו דאמר רבי יוחנן כו' לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חל בר חל על יהושע בן נון וא"כ משמע שלא נראה לו בשום ענין להעמיד המשניות דביכורים בימי יהושע בן נון דהיינו נמי ביובל ראשון ויש ליישב דהכא לא צריך לאוקמי אלא משניות דלוקח ביובל ראשון זה לא נ"ל דוחק אליבא דרב חסדא משא"כ לקמן לענין אחין שחלקו דצריך לאוקמי כל המשניות דמס' ביכורים שמביאין וקורין לוקח בימי יהושע זה לא נ"ל לרב יוסף בשום ענין. מיהו נלע"ד ברור שזה הביאו להרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות ביכורים שמפרש פירוש אחר בהא דרב חסדא דהא דקאמר מחלוקת ביובל שני היינו במוכר שכבר מכר שדה וחזרה לו ביובל ראשון וחזר ומכר ביובל שני דבכה"ג סמכה דעתו של המוכר שתחזור לו שדהו מש"ה מביא הלוקח ואינו קורא משא"כ ביובל ראשון אצל המוכר לא סמכה דעתו והו"ל של הלוקח לגמרי ומביא וקורא ולשיטתו אתי שפיר אלא שלא ידעתי למה תלה הדבר במוכר ולא בלוקח ומיהו לא ולא אחת היא ולא דק. ומילתא דתמיהה מידכר דכירנא שראיתי להרב הגדול מוהרש"ל ז"ל בדיני ברירה שלו ביש"ש ב"ק פרק הפרה שהביא לשון הרמב"ם ז"ל וכתב שמה שחילק הרמב"ם ז"ל בין יובל ראשון לשני היינו מסברא דנפשיה והוכיח מזה שהרמב"ם ז"ל סובר כר' יוחנן במוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג ע"ש באריכות וכשגגה יצאה מלפני השליט שעלם ממנו סוגיא דשמעתין שהן דברי הרמב"ם ז"ל לפי פירושו ופסק בה כריש לקיש וזה ברור וכבר השגתי ת"ל על כל דבריו שם וקצת פירשתי לעיל פרק כל הגט דף כ"ה ע"ש:

תוספות בד"ה לא לכ"ע כו' ליחוייא בעלמא הוא לרבי יהודא אית ליה בהחובל גבי דין יום או יומים דלאו כקנין הגוף דמי עכ"ל. כבר כתבתי לעיל בסמוך בלשון התוספות דבפרק כל הגט דף כ"ה בד"ה רבי יהודא כתבו התוספות עצמן בשם ר"י דמדין יום או יומים אין ללמוד בעלמא ע"ש ולדבריהם כאן לפי תירוץ השני שכתבו שם ע"ש ועיין מ"ש לעיל בסמוך מההיא דרבי יהודה באריסין וחכירין:

בד"ה אי לאו כו' הקשה ר"ת כו' וקי"ל נמי דבדאורייתא אין ברירה על סוף הדיבור. עיין בזה בס' יש של שלמה בפרק הפרה וראיתי בס' ברכת הזבח בפ"ז דמסכת ערכין שהקשה על הרמב"ם ז"ל שסובר כר"ל לגמרי אפילו לענין ביכורים במוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג ופסק ג"כ בהל' שמיטה ויובל פרק י"א דהאחין מחזירין זה לזה חלקו ביובל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה וא"כ היאך מצא הרמב"ם ז"ל ידיו ורגליו וכן במה שכתב הרמב"ם ז"ל חלקו ביובל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה סבר הרב בעל ברכת הזבח דהכי קאמר אם חלקו בשנת היובל עצמה לא תבטל חלוקתן ואין מחזירין וגם על זה תמה מהיכן יצא לו כן והאריך וסיים שהדברים שקולין עד יבא מורה צדק ואני תמה מאד על בעל ברכת הזבח שמה שכתב שהרמב"ם ז"ל לא מצא ידיו ורגליו לא דק שפיר לעיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות ביכורים שהבאתי בסמוך שכתב לוקח ביובל שני אצל המוכר ולוקח מביא ואינו קורא דסמכה דעתיה אבל במוכר ולוקח ביובל ראשון שלהם דלא סמכה דעתיה מביא וקורא וזה דלא כפירש"י ז"ל בשמעתין וא"כ אין כאן מקום קושיא על הרמב"ם ז"ל דלענין אחים שחלקו כתב שפיר דמחזירין ביובל ואפ"ה לא תיקשי לא אשכחן דמייתי ביכורים אלא חל בר חל דהא משכחת שפיר דין ביכורים בכל עת ביובל ראשון של כל אדם דמסתמא הכי הוא ברוב הימים דמאן דאתא יובל דין לאחר מיתת אביו והגיע דגלגלות לא חמא דין והא דקאמר רב יוסף בשמעתין אי לאו דאמר רבי יוחנן לא מצא ידיו ורגליו היינו מקמי דשמיע ליה לרב יוסף הא דקאמר רב חסדא מחלוקת ביובל שני ואין זה דוחק דהא סתמא דתלמודא נמי שקיל וטרי במילי אוחרן עד דמסיק והשתא דאמר רב חסדא אלא בר מן דין נמי אתי שפיר שיטת הרמב"ם ז"ל דלפמ"ש מחזירין זה לזה חלקו ביובל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה וכולה חדא מילתא היא דלא כמו שהבין בעל ברכת הזבח שחלקו ביובל היא ענין בפני עצמו וכוונת הרמב"ם ז"ל נ"ל מבואר אליבא דהלכתא דהא דקי"ל מחזירין זה לזה ביובל היינו משום דאין ברירה ובאמת אליבא דהלכתא דקי"ל בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה היינו משום דמספקא לן אי יש ברירה או אין ברירה מש"ה אזלינן בדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא וזה בבירור דעת הרמב"ם ז"ל כמו שכתבתי בפרק כל הגט ודלא כמהרש"ל ז"ל נמצא כיון דמספקא לן ממילא הא דמחזירין זה לזה ביובל היינו לקיים מצות יובל בלבד שהיא מדאורייתא משא"כ לאחר היובל כל אחד חוזר ונוטל חלקו כדמעיקרא דלענין ממון מספיקא לא מפקינן ממונא וקרקע בחזקת מרא קמא קיימא וכמ"ש רש"י ז"ל להדיא לעיל בפרק כל הגט דמאן דמספקא ליה אי יש ברירה וכמו שכתבתי שם בחידושי בעזה"י וזה שכתב הרמב"ם ז"ל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה משא"כ לענין חלק בכורה ומיבם אשת אחיו כתב הרמב"ם ז"ל שמחזירין חלקו שנטל ונוטל חלק שכנגדו משום דהתם ודאי מחזירין לגמרי דמתנה קרייה רחמנא וקי"ל דמתנה חוזרת ביובל. נמצא דלפ"ז יפה עולין דברי הרמב"ם ז"ל והם כפתור ופרח ועפ"ז נתיישב לי מאי דמקשו התוספות תימה בס"פ יש בכור בהא דאמרי' ביבמות גבי יבם בכור דקרייה רחמנא למה לי ולא קאמר לענין שמחזיר ביובל ולמאי דפרישית אתי שפיר דכיון דליכא ספיקא קמי

שמיא א"כ אי קי"ל אין ברירה לגמרי ממילא אין צריך שום נימול לא בבכור ולא ביבם דהא כל אחין שחלקו נמי מחזירין משום דאין ברירה ולוקח לדידן דבאחים מספקא לן יש לחלק בין בכור לפשוט כדפרישית הרי לפנינו שכל זה לוקח למאן דמספקא ליה אי אין ברירה ואם כן האחין אין מחזירין אלא לקיים מצות יובל אבל לאחר כך חוזרין ושקלי כדמעיקרא נמצא דלפ"ז שפיר לכל המשניות דביכורים דמביא וקורא היינו כפשטא משום דלכולהו תנאי מספקא להו אי יש ברירה כדאיתא בבכורות דלר"מ ור"י ור' יוסי מספקא להו וכמ"ש בפ' כל הגט לייתב כמה סתמי משניות בענין זה וכיון שהדין פשוט בזה דהאחין לאחר היובל חוזרין ונוטלין כדמעיקרא לעולם סמכא דעתייהו אליבא דכל הפירושים ומש"ה מביאין וקורין מה שאין כן בשמעתין אתי שפיר הא דקאמר רב יוסף אי לאו דאמר ר' יוחנן כו' לא מצא ידיו ורגליו משום דלרבי יוחנן קאי ולרבי יוחנן פשיטא ליה דאין ברירה לגמרי לא שנא להחמיר ל"ש להקל ל"ש בדאורייתא לא שנא בדרבנן כדקאמר להדיא בפ' משילין וה"נ אמרינן לעיל פ' כל הגט צריכא אי אתמר ביובל משום דאחומרא אבל לקולא לא צריכא אלמא דלקושטא דמילתא לרבי יוחנן אחין שחלקו מחזירין זה לזה לגמרי ונתבטלה החלוקה כמו שכתבתי בחידושי לעיל פרק כל הגט וא"כ שפיר קאמר רב יוסף אי לאו דקאמר ר' יוחנן ק"פ כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו ועל זה הדרך יש לייתב ג"כ קושית התוס' אליבא דרבא ואין להאריך יותר ודוק היטב:

סליק פרק השולח

הניזקין פרק חמישי

רש"י בל"ה בעידית שבנכסי המזיק שנוח לו לאדם כו' ולא לגבות הרבה מזיבורית עכ"ל. ויש לדקדק מי הכריחו לפרש כן דבלא"ה איכא יפוי כח טובא שנוטל הניזק ממה שירצה אם ניחא ליה יותר בעידית פורתא יטול ואי ניחא ליה טפי בזיבורית טובא צריך המזיק ליתן לו זיבורית כדמקשה הש"ס בפשיטות בפ"ק דב"ק א"כ הורעת כוחו של נזקין דרחמנא אמר ממיטב ואת אמרת מזיבורית נמי לא ומה"ט מסיק דאי אמר הב לי זיבורית טפי פורתא שומעין לו והנראה בזה דרש"י ז"ל סובר כשיטת הרא"ש ז"ל שכתב שם דדוקא אם המזיק רוצה ליתן לו זיבורית אלא שרוצה ליתן כיוקרא דלקמיה בהא כייפינן ליה ליתן הזיבורית כזולא דהשתא אבל אם לא גילה לו בדעתו ליתן לו זיבורית כלל אלא רוצה ליתן לו דוקא עידית כדיני' לא כייפינן ליה ליתן זיבורית ומש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דאכתי איכא יפוי כח בעידית משום שנוח לו בעידית פורתא ולא לגבות הרבה מזיבורית ולא כשיטת הרמ"ה והטור והש"ע שנחלקו על הרא"ש ז"ל בזה כן נ"ל מלשון רש"י ז"ל וק"ל:

בד"ה אין מוציאין כו' וגובה למי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי הוא מלוה בשטר עכ"ל. וקשיא לי מי הכריחו לפרש כן דהא קי"ל בפ' חזקת הבתים דף מ"ב כמימרא דרב דהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים ואפי' בלא שטר וכדמסיק שם הטעם דנהי דמלוה ע"פ לא גבי ממשעבדי היינו משום דלית ליה קלא דמאן דיזיף בצינעה יזיף אבל במוכר מאן דמזבין בפרהסיא מזבין וא"כ כל לשון רש"י ז"ל כאן הוא אך למותר דמשמע מלשונו דלוקח מוכר בשטר גובה ממשועבדים ולכאורה היה נ"ל לייתב דהא דאמרי' המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדי' היינו לענין אם טרפה ממנו הבע"ח משא"כ במוכר שדה שאינו שלו וטרפה הנגזל תו לא שייך ה"ט דמאן דמזבין בפרהסיא מזבין שכתב שם הרשב"ם ז"ל שהמוכר ניחא ליה שיהא פרהסיא לדבר לגלויי אינשי דליקפצא זבינא ואם כן בנמצא שמכר שדה שאינו שלו אנן סהדי דניחא ליה טפי שלא יתפרסם הדבר שלא יבא הנגזל ויערער. וכזאת עלה בלבי בחידושי פרק איזהו נשך דף ע"ב לייתב הא דמקשה שם הש"ס אהא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר גובה הקרן מנכסים משועבדים ואמאי הא לא ניתן ליכתוב וקשיא לי בגווה מאי קושיא נהי דלא ניתן לכתוב אכתי גובה שפיר ממשועבדים מההוא דמוכר שדהו בעדים אע"כ כדפרישית דלענין שדה גזולה לא שייך לומר כן אלא שלא ראיתי לשום אחד מן המחברים שכתבו כן ואדרבא הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מהל' מלוה כתב להדיא המוכר שדהו בעדים ויצאה מתחת יד הלוקח גובה ממשועבדים משמע דבכל ענין שיצאה מת"י הלוקח אפי' דרך גזילה גובה ממשועבדים אפילו בלא שטר וכן נראה יותר מלשון הרמב"ם ז"ל בפ' י"ט מה' מכירה ובטח"מ סי' קט"ו וסי' רכ"ה ובש"ע שם ובסמ"ע ובש"ך סי' קט"ו לכך לא מלאני לבי לפרש כן סוגיא דאיזהו נשך ויישבתי שם על נכון ע"ש. אמנם בהגיעי לכאן לדקדק לשון רש"י ז"ל יראה לי שדבר זה צריך עיון גדול דלכאורה נראה כפשטא דלשון רש"י ז"ל כאן דלענין שדה גזולה א"א לטרוף ממשועבדים כ"א בשטר ולאו מטעם הנ"ל אלא כשאין לו ללוקח שטר כיצד יגבה ממשועבדים ליחוש שמא כבר פרע לו המוכר והחזיר לו דמי המכירה דאפשר שתיכף אחר המכירה נתוודע לו ללוקח שהשדה גזולה וחזר על המוכר ופרע לו ואפילו בשטר מדקדק הש"ס פרק איזהו נשך דלכל שלא ניתן לכתוב משום שהיא גזולה יש לחוש לפרעון וכמ"ש שם התוס' אלא דמסיק הש"ס דשפיר ניתן לכתוב אף בשדה גזולה דאפשר דמפייס ליה מוכר לנגזל להעמידה ביד הלוקח נמצא דלפ"ז דבלא שטר ודאי יש לחוש לפרעון ואני כתבתי שם דבשדה גזולה לא חיישינן לפרעון משום שהב"ד כותבין לו טירפא ולא שמתי אל לבי דאכתי יש לחוש שמא תיכף לאחר מכירה נודע לו שהיא גזולה והחזיר לו המוכר הדמים וכיון שכן מבואר לכאורה מלשון רש"י ז"ל כאן א"כ י"ל דהכי קושטא דמילתא ומה שכתבו הפוסקים דאפילו בשדה גזולה נמי אמרינן דמוכר שדהו בעדים גובה ממשועבדים ע"כ נאמר דאיירי בענין דאיכא סהדי שלא זזה ידם מיד המוכר משעת המכירה עד שעת הטירפא ועכ"פ נתיישב לשון רש"י ז"ל כאן והנלע"ד כתבתי ולינא צ"ע ודו"ק:

תוספות בל"ה וכתובת אשה בזיבורית כו' וקשה דלמ"ד בפ"ק דכתובות דכתובה דאורייתא ויליף לה מכמוהר הבתולות כו' עכ"ל. עיקר קושייתם בזה מדכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות ובריש ב"ק אמרי' דכל היכא דכתיב חד מל' לשונות תחת נתינה ישלם כסף דינו בעידית אבל בבע"ח אע"ג דכתיב אם כסף תלוה אפ"ה אפילו למאן דלית ליה הא דקאמר עולא לקמן דבר תורה ב"ח דינו בזיבורית כמו שאפרש אפ"ה הוי דינו בבינונית והיינו משום דלא כתיב כסף לידיה במקום תשלומין משא"כ בכתובה למ"ד דאורייתא כתיב כסף במקום תשלומין:

בא"ד וי"ל לטעמא כו' ה"נ חשו באשה שמא תקניטנו כו' עכ"ל. ונראה דלמ"ד כתובה דאורייתא לא הפקיעו חכמים מטעמא דשמא תקניטנו אלא מעידית לבינונית ולא לזיבורית כדאשכחן לר"מ דסובר כתובה דאורייתא אית ליה דגובה מבינונית והכי אמרינן נמי בפ"ק דכתובות דף י' תנא הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה אלא מזיבורית משמע להדיא דלמ"ד מדאורייתא בבינונית וזה דלא כדברי מהרש"א ז"ל כאן. מיהו בס' בית שמואל סי' ס"ו כתב דלמ"ד דאורייתא נמי גביא מזיבורית וצ"ע מסוגיא דפ"ק דכתובות ועיין מ"ש בזה לקמן בדף הסמוך בגמרא גבי כתובת אשה בזיבורית. אמנם גם במה דמשמע מלשון מהרש"א ז"ל דמה שהביאו התוס' בבע"ח טעמא דשמא יקפוץ וילוונו היינו אף אליבא דעולא דאמר דבר תורה ב"ח בזיבורית נלע"ד דליתא דר"ש דאמר לקמן טעמא דשמא יקפוץ וילוונו אית ליה דב"ח מדאורייתא בבינונית ודריש טעמא דקרא וכן מבואר להדיא מלשון הרי"ף ז"ל שהעתיק מ"ט אמרה תורה ב"ח בבינונית והא דקאמר עולא דבר תורה ב"ח בזיבורית מוקמינן לה בב"ק דף ח' כתנאי וא"כ מייתי התוספות שפיר ראיה מב"ח לכתובה דבתרווייהו מהני טעמי נחתינן תרי דרגא מעידית לזיבורית כדאמרי' בהדיא אליבא דר' שמעון א"כ יהא בזיבורית אלא דמשום נעילת דלת בב"ח נעלינן חד דרגא לבינונית ואף למאי דמשמע ליה למהרש"א ז"ל לפרש בשיטת התוספות למ"ד ב"ח מדאורייתא בזיבורית אלא משום נעילת דלת היה ראוי להיות בעידית אלא משום שמא יקפוץ מחתינן ליה חד דרגא נמי לא ידעינן מאי נתקשה מהרש"א ז"ל בזה דהא דלא מחתינן מטעמא דשמא יקפוץ תרי דרגא היינו משום דמהני ביה טעמא דנעילת דלת לעלויי חד דרגא דאל"כ כ"ש שתנעול דלת מה שאין כן באשה א"ש דמטעמא דשמא תקניטנו מחתינן תרי דרגא משום דליכא שום טעמא לעלויי כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אין נפרעין ואע"ג דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא מדאורייתא נמי כו' עכ"ל. ונראה מפירושם דאף על גב שכתב לו בהדיא אחריות נכסים בשטר אפ"ה שייך פלוגתא דאמוראי אי הוי דאורייתא דאל"כ לא הוי מקשו הכא מידי וזה דלא כשיטת הש"ך ז"ל בח"מ סי' ל"ט דהיכא שכתב לו אחריות מפורש כ"ע מודו דהוי דאורייתא ובאמת שכ"כ הרשב"א ז"ל בשמעתין בדרך אפשר לומר וכן מצאתי לרש"י ז"ל בפ"ק דקידושין דף י"ג שכ"כ להדיא אלא דהתוספות ס"פ גט פשוט כתבו להדיא דאפילו כתב לו אחריות מפורש לא מהני למ"ד לאו מדאורייתא וא"כ אזלו הכא לטעמייהו. מיהו לענ"ד למוכח כדבריהם להדיא דאי ס"ד דהיכא שכתב אחריות בפירוש כ"ע מודו דמדאורייתא א"כ מאי מקשה הש"ס בס"פ גט פשוט לרבה אדרבה והא קאמר גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ומשני שינויא דחיקא רבה לדבריהם דבני מערבא קאמר וליה לא ס"ל ותיפוק ליה דרבה דאמר גבו קרקע איירי בשטר כדאיתא להדיא פר' יש נוחלין ועמ"ש בזה לקמן דף נ' וא"כ מסתמא איירי שכתב אחריות דהכי אורחא דמילתא דקי"ל אחריות ט"ס הוא ואם כן ע"כ בכה"ג הוו מדאורייתא אע"כ דמ"ד לאו מדאורייתא היינו בכל ענין אפילו אחריות מפורש ולענ"ד היא קושיא עצומה לשיטת הש"ך וסייעתו וצ"ע:

בא"ד ואפילו למ"ד שיעבודא דאורייתא מ"מ בע"ח דינו בזיבורית מן התורה כו' עכ"ל. כוונתם להקשות בזה דא"כ מאי איריא מפני תיקון העולם ותיפוק ליה דמדינא אין יכול לגבות מהלוקח אלא דיש לדקדק מאי פסיקא להו דמשנתינו בעיקר תקנה זו איירי מבע"ח דלמא בניזקין איירי דמדאורייתא בעידית ואפ"ה אינו נפרע ממשועבדים במקום שיש ב"ח אפילו זיבורית. ולכאורה היה נראה דהתוספות סברי דניזקין אין גובין ממשועבדים דכמלוה ע"פ דמי אם לא שעמד בדין ומש"ה נ"ל דוחק להעמיד עיקר התקנה בהכי דעמד בדין ועוד דמסתמא כיון שעמד בדין כתבו לו טירפא על העידית ותו לא שייך האי תקנתא דכגבוי ועומד דמי אלא שהתוס' כתבו להדיא בפ"ק דב"ק שהניזקין לעולם גובין ממשועבדים אי משום דמלוה הכתובה בתורה היא או משום דניזקין יש להם קול וע"ע במהרש"ל ז"ל ביש"ש פ"ק דב"ק ובש"ך סי' ל"ט עוד היה אפשר לפרש לקושיית התוס' כאן אליבא דרבא דאמר לקמן דבניזקין גובין מן העידית אפילו מיתמי דפליג אברייתא דאברם חוזאה ומוקי לה במילי אוחרי וא"כ אפשר דמה"ט גובין אפי' מהלקוחות בעידית ואפילו כשיש ב"ח זיבורית דלמיעקר דין תורה לא עבדי תקנתא וכ"כ המחבר בפ"ק דב"ק אליבא דהרי"ף ז"ל אלא דהטור ח"מ סי' קי"ט והש"ע כתבו בפשיטות דאפילו בניזקין עבדו תקנתא ומ"מ אפשר לומר דהתוספות מקשו הכי אליבא דרבא דלדידיה משמע להו דאין לחלק בין יתומים ולקוחות ולכאורה דע"כ בהכי איירי דאל"כ בלא"ה מאי קשיא להו לתוספות דאפילו בבע"ח מצינן להאי תקנתא היכא שפירש בהדיא שיגבה מהעידית ואפ"ה לא מהני לגבי לקוחות כמו דלא מהני לגבי יתומים למר זוטרא בריה דר"נ לקמן אע"כ דקשיא להו אליבא דרבא דפליג אמר זוטרא כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה אמר אביי כו' הקשה ר"ת כו' וי"ל דאע"ג דפליג אי שיימינן בניזק כו' מ"מ משמע ליה לאביי דבמשוייר שבו נמי פליגי כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי היא גופא תיקשי כיון דרבי ישמעאל מפיק לקרא דלמיטב לענין משוייר שבו מנ"ל דמידרשיה נמי לענין מיטב וכן להיפך ויש לייתב משום דתרי מיטב כתיבי מיטב שדהו ומיטב כרמו וע"כ דריש חד לענין משוייר שבו דהיינו מיטב שדהו דעלה קאי וביער בשדה אחר ומיטב כרמו ע"כ איירי לענין עידית כדכתיב כי יבעיר שדה או כרם אלמא דבאית ליה תרוייהו איירי קרא והנזק לא נעשה אלא בשדה ולפ"ז א"ש דמימרא דר"י גופא הכי דייק דקאמר מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק ותרתי ל"ל ועכ"פ הו"ל מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק אע"כ דתרתי קאמר מיטב שדהו של ניזק ומשוייר שבו ומיטב כרמו של ניזק לענין תשלומי עידית ובהכי א"ש טפי דמאי דשקיל וטרי לענין כחושה ושמינה הוי ידע נמי דפשטא דמילתא דרבי ישמעאל איירי לענין עידית אלא דמכפל לשון היה נ"ל דאיירי נמי לענין כחושה ושמינה ולא סליק אדעתא האי דמשוייר שבו כן נ"ל ולולא שהתוספות כתבו קצת בדרך אחר וק"ל:

בא"ד מ"מ משמע ליה לאביי דבמשוייר נמי פליגי כו' וקשיא לי כיון דמהך ברייתא לא שמעינן בהדיא דס"ל לרבי ישמעאל בניזק שיימינן דאדרבא איכא למימר דרבי ישמעאל לית ליה כלל דניזקין שמין בעידית מן התורה דדריש פשטא דקרא מיטב לענין משוייר שבו ואף שכתבתי בסמוך דכפל לשון מורה ע"ז מ"מ אין זה מוכרח כ"כ ומסתימת לשון התוספות לא משמע דנחתו להכי וא"כ טפי הו"ל לאביי לאתויי איזך ברייתא לקמן דפליגי ר"י ור"ע בהדיא אי בניזק שיימינן או במזיק ודוחק לומר דאביי לא הוי ידע ברייתא לקמן ונלע"ד לייתב דמברייתא לקמן לא מצי אביי לאוקמי מתני' דמפני תיקון העולם כר"י לענין דשיימינן בניזק דמה תיקון העולם יש בזה הא זימנין דהוי איפכא דאי שיימינן בניזק הוי חומרא טפי דמ"ד כסף או מיטב כמ"ש התוספות לקמן וכן למ"ד בשל עולם הן שמין מש"ה מייתי אביי הך ברייתא דהכא דמדקאמר ר"ע ק"ו להקדש בהא דשיימינן במזיק אלמא דלעולם חומרא משכחת לה קולא לא משכחת דאל"כ לא שייך ק"ו להקדש כמ"ש רש"י ז"ל לקמן גבי מאי ק"ו להקדש ואע"ג דהתוס' לקמן לא ניחא להו בפירש"י והקשו על פירושו דאכתי שייך ק"ו להקדש לענין דאין משלם מזיבורית יש לומר דדוקא לקמן דלא הוי ידע מאידך ברייתא דלקמן ובעי למימר דלכ"ע בניזק שיימינן א"כ כתבו שפיר דשייך לשון ק"ו בכה"ג משא"כ הכא דהוי ידע הך ברייתא דלקמן כדפרישית דפליגי בהדיא אי שיימינן בניזק או במזיק וא"כ ממילא דמברייתא דהכא נמי משמע דפליגי בתרתי א"כ אי ס"ל דשייך נמי חומרא להקדש לר"י איפכא לא הוי שייך כלל לשון ק"ו להקדש אע"כ דלא משכחת לה איפכא כמ"ש התוספות לקמן דלא ס"ל לאביי כהנך אמוראי דבשל עולם הן שמין וכן בכסף או מיטב ומברייתא דהכא מוכח לה ואם כן א"ש הא דקתני במתניתין מפני תיקון העולם כן נראה לי נכון ודוק היטב:

שם בגמרא ולרבי ישמעאל אכל כחושה משלם שמינה כו' ולכאורה יש לתמוה מאי ס"ל למימר הכי דהא כבר מוקי לה אביי בהדיא למילתא דרבי ישמעאל לענין דבניזק שיימינן והיינו לעידית דידיה כמו שפירש"י ונראה דוחק דהאי שקלא וטריא דשמעתין לכחושה ושמינה היינו מקמי דשני אביי הכי דלישנא וסדר הגמרא לא משמע הכי. מיהו לפירוש התוספות יש לייתב קצת דפשיטא ליה לגמרא דבתרתי פליגי כמו שדקדקו התוספות מלשון לא בא הכתוב אלא דכלפי האי דאוקמי אביי בפ' הכונס לענין משוייר שבו הוי ס"ל הכא לאוקמי לענין כחושה ושמינה אלא דאכתי נראה דוחק דא"כ הא דמסיק רב אחא בר יעקב דפליגי בעידית דניזק או דמזיק הא מעיקרא דאביי נמי הכי הוא ולולא דברי התוספות היה נראה לי

דהא דקאמר אביי מדאורייתא בניזק שיימינן לר"י אין פירושו לענין עידית לניזק משום דס"ל דאין סברא לומר כן דודאי אי מיטב דקרא איירי לענין תשלומין מן העידית ודאי פשטא דקרא משמע יותר דאיירי ממיטב דמזיק דכתיב ישלם היאך דקא משלם למאי דלא ס"ל גזירה שוה דנאמרה שדה למטה וכן מדקאמר רבי עקיבא לא בא הכתוב אלא לגבות מן העידית משמע דלרבי ישמעאל לא איירי מן העידית ועוד מאי לשון לניזקין דקאמר ר"ע הא פשיטא דבניזקין איירי מש"ה מכל הנך קושיות ס"ל הכא דהא דקאמר אביי דשיימינן בניזק היינו ששמין ערוגה שמינה של הניזק וכך ישלם לו וכן הא דקאמר אביי גופא בפרק הכונס לא תימא דאכל כחושה משלם שמינה אלא לענין משויר שבו קאמינא דשיימינן בניזק וכן נראה להדיא מלשון רש"י ז"ל בפ"ק דב"ק ע"ש והשתא א"ש טובא לשון לניזק דקאמר ר"ע דודאי לר"י לא מני איירי כלל בשאר ניזקין אלא בשן לחוד דשייך ביה כחושה ושמינה ומשויר שבו משא"כ לר"ע דאיירי בעידית ילפינן מיניה לכל הניזקין כל זה למאי דס"ל מעיקרא. אמנם למסקנא דמייתי הש"ס לקמן ברייתא אחריתא דפליגי להדיא ר"י ור"ע נמי לענין עידית לניזק או למזיק ודאי ע"כ צ"ל דבתרתי פליגי כמו שפירשו התוספות וממילא נתיישב ליסנא דברייתא דהכא כדפרישית לעיקר פלוגתייהו בהך ברייתא היינו לענין משויר שבו ובברייתא דלקמן לענין עידית לניזק או למזיק כן נ"ל נכון בעזה"י ודו"ק:

רש"י בד"ה המוציא מחבירו כו' ודאורייתא היא בב"ק מי בעל דברים כו' עכ"ל. ויש לתמוה דהתם מקשה הש"ס גופא הא למה לי קרא סברא היא ומפיק לקרא לדרשה אחריתי ע"ש ר"פ הפרה. מיהו למאי דפרישית שם א"ש דהא דמקשה סברא היא היינו למ"ד הולכין בממון אחר הרוב ולמ"ד ברי ושמא ברי עדיף דבהכי איירי הסוגיא שם וא"כ כיון דלא אמרינן לעולם המע"ה אלא בדליכא רובא נגד המוחזק וליכא נמי ברי ושמא א"כ מקשה שפיר ול"ל קרא משא"כ אליבא דהלכתא דקי"ל המע"ה אפילו בברי ושמא ואפילו יש רוב נגד המוחזק אין הולכין בממון אחר הרוב אם כן ודאי צריך קרא להכי ועפ"ז יישבתי שם שיטת הרמב"ם ז"ל נמצא דלפ"ז א"ש מה שפירש רש"י כאן מדאורייתא היא משום דקשיא ליה מאי מקשה הש"ס הכא בפשיטות השתא דלא ידעינן משלם שמינה המע"ה ומאי קושיא דלמא איירי שהניזק טוען ברי והמזיק שמא דהכי אורחא דמילתא שהניזק יודע במיטב שלהו אי כחושה אי שמינה והמזיק אינו יודע שלא היה בשעת הנזק אבל במה שפרש"י ז"ל דמדאורייתא יליף לה והיינו כדפרישית דקרא איצטריך לענין ברי ושמא ורוב דבכל ענין צריך להגיש ראיה אליהם דוקא וא"כ מקשה שפיר. אלא דאכתי קשה מאי מקשה הש"ס בפשיטות השתא דלא ידעינן המע"ה דלמא איירי במזיק שמא וניזק ברי וא"כ המזיק הו"ל כאומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא שיודע בודאי שהזיק ונתחייב ואינו יודע כמה דקי"ל דמיקרי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואם כן דלמא בהכי איירי קרא ור"ע לית ליה האי דינא דפלוגתא דתנאי היא בפרק כל הנשבעין ע"ש ואע"ג דבפרק כל הנשבעין יליף להא מילתא מקרא אחרינא דשבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין יורשים ע"ש אפ"ה לאו דרשה גמורה היא דאיכא למפיק התם האי קרא דשבועת ה' לדרשה אחריתי. מיהו התוס' בר"פ הפרה כתבו לחד תירוצא דלא אמרינן בחמשין ידענא דהוי משואיל"מ אלא במילתא דהוי ליה למידע משא"כ היכא דלא הו"ל למידע אמרינן המע"ה אם כן מקשה הכא שפיר דנראה דהכא נמי לא הו"ל למזיק למידע אי כחושה אכל או שמינה אלא דאידך שינויא שכתבו שם התוספות משמע דבכל ענין הוי משואיל"מ והיא שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וא"כ קשיא הדיא לשמעתין. והנלע"ד ליישב דהכא לענין נזיקין לא שייך האי דינא דמחוייב שבועה והיינו לפמ"ש בסמוך בלשון התוספות בד"ה אין נפרעין דבנזקין אפילו בע"פ לעולם גובה ממשועבדים אי משום דמלוה הכתובה בתורה היא או משום דיש להם קול ואם כן דינן כמו בשטרות שאין נשבעין שבועת התורה מטעמא דהו"ל כפירת שיעבוד קרקעות ובאמת הקשו התוספות בדוכתי טובא דמאן דאית ליה מלוה ע"פ גובה ממשועבדים ס"ל שיעבודא דאורייתא א"כ היאך משכחת שבועת מודה במקצת מן התורה הא הו"ל כפירת שיעבוד קרקעות ותרצו דמשכחת ליה כגון שאין לו קרקע ללוה או שמחל המלוה השיעבוד מהקרקעות נמצא דכאן לא שייך לומר כן דהא פשטא דקרא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם אלמא דבדאית ליה קרקע איירי ולא מחל לו השיעבוד מהם ואם כן למאי דפרישית דהמקשה בשמעתין הוה ידע שפיר לפשטא דרבי ישמעאל איירי לענין עידית דבהכי איירי קרא אלא שסבר דע"כ איירי נמי מכחושה ושמינה וכדפרישית ממילא דלא מצי לאוקמי בכה"ג משום דהו"ל מחוייב שבועה דהא הו"ל כפירת שיעבוד קרקעות וכדפרישית. ומה שכתב' הרמב"ם ז"ל והתוספות ענין שבועת התורה לענין שור שנגח היינו משום דבתם איירי דמשתלם מגופו דוקא ולית ביה שיעבוד קרקעות ודו"ק. ואף לפי מה שהעליתי בחידושי לב"ק פרק הגוזל לעולם לא שייך לפטור משבועה משום כפירת שיעבוד קרקעות אלא בענין שאין יכול לכפור החוב כגון שיש עדים מה שאין כן בדליכא סהדי לא מיקרי שיעבוד קרקעות והעליתי כן בראיות ברורות אם כן אכתי הו"מ לאוקמי הכא משום משואיל"מ ובדליכא סהדי. אלא דלענ"ד דבדליכא סהדי בלא"ה לא שייך שבועת מודה במקצת בנזקין מדאמרינן בדוכתי טובא משמיה דרבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ולא מהימנינן ליה במגו דאי בעי הוי כפר בכל ומסיק משום דאין אדם מעיז ומסקינן פרק הגוזל דף ק"ו דהיינו דוקא במלוה אבל בפקדון מעיז ופרש"י ז"ל משום דאין לו שום טובה מזה ויכול להעיז נגדו ומדלא העיז לכפור בכל קושטא קאמר והתוספות כתבו דלא שייך לומר אין אדם מעיז אלא כשהטוענו שכופר היא בהעזה שהלה מכיר בשקרו מה שאין כן בפקדון דבמגו דנאנסה ליכא העזה ולפ"ז אתי שפיר דבנזקין כיון שלא עשה לו הניזק שום טובה וגם אינו מכיר בשקרו אם יאמר שלא הזיקה בהמתו כלל שהמזיק לא היה שם אם כן שפיר יכול להעיז ומדלא העיז ודאי קושטא קאמר ותו לא שייך שבועה דמודה במקצת גביה מאי אמרת דשייך שבועה בדאיכא סהדי שהזיקה בהמתו ואין יודעין אם כחושה אכל או שמינה דהו"ל כאומר מנה לי בידך והעדים מעידים שחייב חמשים דמחוייב שבועה מדרבי חייא קמייתא והו"ל משואיל"מ כשאומר איני יודע ומגו נמי ליכא דהא איכא סהדי. אלא דאי בדאיכא סהדי הדר הו"ל שיעבוד קרקעות כדפרישית ואם כן ממ"נ אין כאן עסק שבועה ולא שייך משואיל"מ בניזקין אלא בתם דוקא ובדאיכא סהדי שהזיק ואין יודעין כמה דליכא מיגו ושיעבוד קרקעות נמי ליכא דמגופו משלם כל זה נ"ל נכון והוא כפתור ופרח ודוק היטב:

דף מט.

גמרא שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש. הא דלא מוקי לר"ע כרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הוא וקרינן ביה רעהו ומחייב בניזקין כדאיתא להדיא בפ"ק דב"ק דף י"ב משום דכיון דהתשלומין לבעלים לא שייך ק"ו להקדש ולא שייך ק"ו אלא כשהתשלומין להקדש ושם ביארתי כל הסוגייא ושיטת התוספות ככל הצורך עיין שם והפוכי מטרתא למ"ל וכאן אפרש רק מה שנתחדש לי מהסוגיא שלפנינו:

תוספות בד"ה שור רעהו כו' דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא לא פרכינן שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שאין דבריהם מבוררין אלו למאי קשיא להו טפי לר"ש בן מנסיא מריבית ואונאה ותיפוק ליה דאיכא למיפרך מה להדיוט שיפה כחו לענין נזקי אדם ובור כדמקשו בדיבור הסמוך אע"כ דסמכו על מה שתירצו שם דקרן מקרן יליף ק"ו ואם כן מה"ט כ"ש דלא שייך למיפרך מריבית ואונאה וזהו מה שנ"ל מכוונת מהרש"א ז"ל. אמנם לענ"ד דברי התוספות מבוררים כשמלה לפי שכל דבריהם בדיבור הסמוך היינו דוקא לתירוץ השני שכתבו כאן ועי"ל דכולהו נזקין פטירי בהקדש משא"כ לפי סברתם עכשיו דכולהו נזקין חייבים בהקדש לבר מקרן ואפ"ה משמע ליה להמקשן דאף בשן ורגל דחייב בהקדש לא משלמי ממיטב משום פירכא דהקדש הורע כחו בנזקי קרן וא"כ למסקנא דמוקי לר"ע כר"ש בן מנסיא ממילא דתו לא צריכינן לאוקמי הא דקאמר ר"ע ק"ו להקדש בקרן דוקא דהא ר"ע אקרא דמיטב קאי דאיירי בשן ורגל אלא דבאמת אכולהו קאמר ר"ע דלישלמו ממיטב כיון דלא שייך למיפרך שהורע כחו בנזקי קרן דאדרבה יפה כחו ולפ"ז ודאי אי הוי שייכא קושיית התוספות דבסמוך דאכתי איכא למיפרך שהדיוט יפה כחו באדם ובור לא הוו מצי לשנויי כדבסמוך דקרן מקרן יליף בק"ו כיון דבהדיוט ה"נ ובהקדש נ"ש כל שכן דמשלם ממיטב דאכתי תיקשי תינח קרן שן ורגל מאי ק"ו איכא מאי אמרת דהקדש חמור אדרבה הדיוט חמור שיפה כחו באדם ובור ואי אמרת דבאמת מודה ר"ע בשן ורגל לא שייך לומר ק"ו להקדש דמשמע להדיא דבשן ורגל דחייב בהקדש נמי מחייב ליה במיטב ועוד דאי בשן ורגל לא משלם ממיטב ה"ה לקרן כיון דעיקר מיטב בשן ורגל כתיב אלא דבאמת לפי סברת התוספות עכשיו תו לא שייך קושייתם דבסמוך דמאדם ודאי ליכא למיפרך דעכשיו משמע להו דבאדם נמי חייב בהקדש בקרן וכי יאכל פרט למזיק משמע להו עכשיו דלענין חומש דחולא קאי ומבור לחולא ודאי נמי לא מצי למיפרך שהורע כח ההקדש בבור משו"ה לא נשלמו ממיטב דהא פסולי המוקדשין וכלים נמי פטירי בבור אפילו בהדיוט ואפ"ה משלמי ממיטב בשאר נזקין אליבא דכו"ע ומה שהקשו התוספות בסמוך היינו דוקא לתירוצם השני שכתבו כאן דאפילו באדם פטור בהקדש וה"ה לכולהו נזקין א"כ מקשו שפיר שהורע כח הקדש בנזקי אדם וה"ה לכל הנזקין ולא נקטו אדם ובור אלא משום דלר"ש בן מנסיא דדריש רעהו לחיובא באדם גופא לא ידעינן אי קאי כי יאכל אקרן אלא משום דמנינן פטורא דהקדש מלשלם קרן בבור אבל לתירוצם עכשיו לא קשיא להו אליבא דר"ש בן מנסיא מאדם ובור כדפרישית אלא מריבית ואונאה קשיא להו שפיר כיון דלא שייך לשנויי דקרן מקרן יליף דר"ע אכולהו קאי כדפרישית כנ"ל נכון וברור בעזה"י ליישב שיטת התוספות כאן ודוק היטב:

בא"ד דיותר ראוי לחייב כו' ממזיק ע"י כריית בור כו' עכ"ל. גם בזה כתב מהרש"א ז"ל שדבריהם מגומגמין דהא פטורא דהקדש בבור לאו מאדם ילפינן אלא מוהמת יהיה לו ממעטינן אפילו פסולי המוקדשין כ"ש הקדש גמור ומה שרצה מהרש"א ז"ל לתרץ א"א להעמידו דכיון דדרשינן קרא דוהמת יהיה לו לאפוקי מי שאין המת שלו למעט הקדש ממילא מימעטו פסולי המוקדשין נמי ועוד דהתוס' לא נחתו הכא לענין פסולי המוקדשין לכך נלע"ד דאי לאו דיליף בור מאדם למעט הקדש לא הוי דרשינן כלל והמת יהיה לו דבור למעט מי שאין המת שלו אלא לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דשור הוי מוקמינן למעט פסולי המוקדשין כדמקשה הש"ס בפרק הפרה דף נ"ד ואיפוך אנא ולא הוי שייך לשנויי כדמשני התם מסתברא דבור לפטורא דפסולי המוקדשין אתא שכן פטר בו את הכלים דאדרבה יותר היה מהראוי לומר מסתברא דבשור שייך לפטור פסולי המוקדשין שכן פטר בו את ההקדש מרעהו משא"כ בבור דהקדש גופא אכתי לא ידעינן הוי מוקמינן והמת יהיה לו לבעלים מטפלין ואין להקשות אי ס"ל דוהמת יהיה לו דשור לפסולי המוקדשין רעהו למה לי דודאי אי לאו רעהו הוי מוקמינן בשור לבעלים מטפלין ודבור לפסולי מוקדשין שכן פטר בו את הכלים אבל מדכתיב רעהו מסתבר למעט נמי פסולי מוקדשין בשור לכך הוצרכו התוספות לפרש דהקדש בבור בלאו הכי ידעינן לפטור דילפינן מאדם וממילא דעל כרחך דוהמת יהיה לו דבור לפסולי המוקדשין אתא שכן פטר בו את הכלים כן נ"ל ודו"ק:

גמרא לא יהא אלא בע"ח וב"ח דינו בבינונית. אף ע"ג דהכא מדאורייתא איירי וב"ח מדאורייתא בזיבורית אלא דהכא לרווחא דמילתא קאמר אפילו לר"ש דדריש לקמן בשמעתין טעמא דקרא ולדידיה משמע דבע"ח מדאוריי' בבינונית כמ"ש לעיל שכן משמע מלשון הרי"ף ז"ל ושכן מבואר בפרק קמא דבבא קמא דהא דקאמר עולא בעל חוב מדאורייתא בזיבורית תנאי היא וכן מבואר בירושלמי:

שם וכ"ת קסבר ר"ע כל בע"ח בעידית כנזקין. בסוגייא דפ"ק דב"ק לא נזכר שם כנזקין ולכן הקשיתי שם לשאול דאכתי מאי קס"ד אליבא דר"ע מנ"ל דבע"ח בעידית כיון דלא כתיב ביה תחת נתינה ישלם כסף ואף את"ל דמשום דרשא יליף ר"ע דכל בע"ח בעידית דאכתי קשה א"כ מאי קאמר ק"ו להקדש לאומר הרי עלי מנה לבד"ה ויליף בק"ו מנזקין דהו"ל למילף טפי מק"ו מבע"ח דעלמא דדמי לאומר הרי עלי מנה. ואם נפרש דבע"ח גופא בעידית לא יליף ר"ע אלא בק"ו מנזקין דבע"ח עדיף מנזקין דא"כ אדקאמר וק"ו להקדש מנזקין הו"ל למימר ק"ו לבע"ח אפילו בהדיוט וממילא ידעינן דק"ו להקדש באומר הרי עלי מנה בק"ו מבע"ח דהדיוט. אמנם לפי הסוגיא דכאן נתיישב לי דודאי הכי הוא דבע"ח בעידית לר"ע בק"ו מנזקין יליף לה דודאי בע"ח עדיף מנזיקין מדאשכחן דאפילו למ"ד בנזיקין או כסף או מיטב ואפילו יש לו כסף רשות בידו שלא ליתן לו אלא מקרקעות או סובין למאן דס"ל דלא פליגי ואילו בבע"ח כשיש לו כסף צריך ליתן לו דוקא כסף כמבואר בפוסקים. והא דלא קאמר ר"ע ק"ו לבעל חוב היינו משום דניחא לר"ע דבע"ח מדאורייתא בעידית מ"מ מדרבנן ודאי סובר שדינו בבינונית כדאמר רבי שמעון לקמן שתקנו בבינונית שמא יקפוץ וילוונו ומש"ה לא פסיקא ליה לר"ע לומר ק"ו לבע"ח דסוף סוף מדרבנן מיהא לא שקיל בעידית משא"כ בהקדש באומר הרי עלי מנה פסיקא ליה לומר ק"ו להקדש דמדרבנן נמי שקיל בעידית דבהקדש אוקמוה אדאורייתא דבעידית אפי' בהדיוט בע"ח כ"ש בהקדש וטעמא שמא יקפוץ נמי לא שייך והיינו דקאמר ק"ו להקדש מנזקין משום דעיקר מילתא דבע"ח דמדאורייתא בעידית נמי לא ידעינן אלא בק"ו מנזיקין כנ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה ור"ע ס"ל כו' וא"ת אכתי איכא למיפרך כו' בנזקי אדם ובור וכו' עכ"ל. בפ"ק דב"ק כתבו דלרבי שמעון בן מנסיא באדם נמי חייב בהקדש לשלם הקרן וכי יאכל מוקי ליה לחומש ומקשו שם מבור דחולא והניחו בקושיא אבל כאן משמע להו דלר"ש ב"מ נמי פטור באדם אפי' מתשלומי הקרן מקרא דכי יאכל והיינו מדמנינו פטורא דהקדש בבור וכדבריהם כאן כנ"ל מהסוגיא דפרק שור שנגח דף ל"ח דקאמרינן דר"ש ב"מ דיליף מדלא כתיב רעהו במועד ומאי קושיא דילמא לעולא דרעהו לפטורא אתי בתם ובמועד חייב אלא ע"כ דאי ס"ל דרעהו לפטורא כ"ש במועד דפטור מק"ו דאדם כמו שכתבתי שם אלמא דאדם פטור אלא שהתוספות שם דף ל"ח כתבו בענין אחר והיינו כשיטתם בפ"ק דב"ק ועמ"ש שם בפ"ק דב"ק לקשר קושיית התוספות לדבריהם הקודמים דבהקדש לא מיירי ע"ש:

בד"ה ועוד מאי ק"ו להקדש כו' דלענין לחיובי מזיק בהקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דילמא אי לאו ק"ו הוי דריש רעהו לפטורא כו' ע"ש ומלבד שאין לשון הש"ס סובל כן דבפרק שור שנגח מסקינן להדיא דהא דלא דריש ר"ש ב"מ רעהו לפטורא היינו משום דא"כ לכתביה

גבי מועד אלא לזה היה אפשר ליישב עפמ"ש בסמוך אמנם בלא"ה לא קשה מידי לפמ"ש התוספות בסמוך דק"ו זה אית ליה פירכא שכן יפה כח הדיוט באדם ובור ותירצו דקרן מקרן יליף וזה דוקא לענין מיטב דבתר דקים לן דמועד חייב נ"ש אבל בעיקר מילתא לא מצי למילף בק"ו דלעולם רעהו לפטורא ואי משום ק"ו הא אית ליה פירכא וזה ברור ודו"ק:

בא"ד ולא ה"ל לר"ע לאהדורי לר"י ק"ו כיון שר"י עצמו היה מודה כו' עכ"ל. נראה שדבריהם אלו דוקא לתירוצם השני שכתבו לעיל דבכל הניזקין ממעטינן של הקדש אבל לשינויא קמא שכתבו דר"י גופא נמי לא פטר בשל הקדש אלא קרן לחוד א"כ אינו מספיק זה התירוץ שכתבו כאן דאכתי ה"מ למימר דר"ע פליג אדר"י בשן ורגל דאע"ג דחייב אפילו לר"י אפ"ה לא משלם ממיטב משום האי פירכא דהורע כחן בנזקי קרן אבל לר"ע דס"ל כר"ש בן מנסיא א"כ בשן ורגל נמי משלם ממיטב אע"כ דהכא לתירוץ השני דלעיל קאי ובני המופלא מ' בערוש סי' הקשה דאכתי מצי לאוקמי פלוגתא דר"ע ור"י לענין הרי עלי מנה לב"ה לר"י לא משלם ממיטב משום האי פירכא דהורע כחן בנזקין ולר"ע משלם ממיטב מק"ו כיון דליכא פירכא מיהו לא קשה מידי לפמ"ש התוספות בסמוך דר"ע נמי אית ליה פירכא דהורע כח הקדש בנזקי אדם ובור ולא שייך למילף בק"ו אלא קרן מקרן וכיון דיליף קרן מקרן ה"ה לשן ורגל דילפינן מקרן בג"ש דתחת תחת נתינה ישלם כסף לענין מיטב נתקבלה הג"ש וא"כ ל"ש הדיוט ל"ש הקדש לבתר דילפינן מק"ו לעיקר התשלומין בהקדש ממילא משלמי ממיטב בג"ש מקרן ולא שייך למימר אדם ובור יוכיח דהתם לא משלמי כלל בהקדש משא"כ לענין הרי עלי מנה לב"ה דלא שייך ג"ש דתחת נתינה א"כ בק"ו נמי לא מצינן למילף למה להקדש שהורע כחו באדם ובור כן נ"ל נכון. וכל זה לתירוץ השני שכתבו התוס' לעיל אבל לתירוץ הראשון ע"כ צריך לומר כתירוץ הר"ר שלמה מדרוי"ש לסמוך ודו"ק:

בא"ד והר"ר שלמה כו' דשיימינן בעידית דניזק ולא דמזיק כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שהלשון מגומגם ע"ש ולענ"ד דהכי קאמר כיון דבהדיוט שיימינן בניזק ולא במזיק תו לא שייך לומר ק"ו להקדש לאדרבא כיון דבהקדש לא שייך לומר בניזק יש לנו לומר דבהקדש שיימינן במזיק דאהני ג"ש ואהני קרא דהיכא דלא שייך בניזק שיימינן במזיק ולשון ק"ו להקדש משמע דשוין לגמרי וא"כ מקשה שפיר מאי ק"ו להקדש ועיין מ"ש בזה בחידושי לב"ק ודו"ק:

דף מט:

גמרא מפני מה אמרו בעל חוב בבינונית כו' לכאורה משמע דהאי מפני מה אמרו אתקנת חכמים קאי מפני מה תקנו בבינונית ולא בעידית ואע"ג דמן התורה בזיבורית כדעולא לקמן מ"מ כיון דתקנו משום נעילת דלת היה להם לתקן בעידית מה"ט גופא משום נעילת דלת וכן נראה מסתימת לשון רש"י ותוספות וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו. אלא דלפ"ז לשון הברייתא תמוה ולשון סורסי הוא דמעיקרא הוי ליה למימר טעמא דנעילת דלת לאפוקי מזיבורית דכתיב באורייתא והדר הו"ל למימר טעמא דשמא יקפוץ וילוונו לאפוקי עידית ומדקאמר איפכא מעיקרא טעמא דשמא יקפוץ ובתר הכי מסיק אם כן יהא בזיבורית נראה לפי עניות דעתי דהאי ברייתא סברה דמן התורה בבינונית דלית ליה דעולא דבלא"ה אמרינן בפרק קמא דבבא קמא דעולא תנאי היא וכמ"ש שם בחידושינו ורבי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא ומצאתי לי סמוכין בלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל שהעתיקו בפירוש מפני מה אמרה תורה בעל חוב בבינונית וכן מבואר בירושלמי דאיכא מאן דסבר ב"ח מן התורה בבינונית ויליף לה מהאי קרא גופא דעולא דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט ודרשינן והאיש זה שליח בית דין שאם אתה אומר שהמלוה יכנס למשכנו יקח העידית ואם אתה אומר שהלוה יוציא העבוט יוציא זיבורית אבל כיון שהשליח ב"ד נכנס ומוציא היינו בינונית ע"ש בירושלמי. ולפ"ז לשון הברייתא עולה יפה כן נ"ל נכון לפי לשון הרי"ף והרא"ש ז"ל וק"ל. ועיין מ"ש בזה בלשון התוספות במשנתינו ובד"ה וכתובת אשה:

שם תוספות בד"ה וכ"מ כי היכא כו' פי' בקונטרס כו' ונראה לפרש דהכי קאמר כו' עכ"ל. ומה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש כן דא"כ מאי דבר אחר דקאמר הא כולא חדא טעמא הוא ולולא דבריהם היה נראה לפרש בשיטת רש"י ז"ל דנהי שכתב דלאו טעמא דזיבורית הוא אכתי שייך הא מילתא למימרא דרבי שמעון לפמ"ש בתוספות במשנתינו לטעמא דרבי מאיר דאמר כתובת אשה בבינונית היינו משום דכתובת אשה דאורייתא ובעידית ומשום טעמא דשמא תקניטנו אמרו שלא תגבה בעידית אלא בבינונית ולפ"ז ע"כ רבי שמעון דאמר בזיבורית היינו משום דסובר כתובת אשה דרבנן ומדינא בזיבורית דהא בב"ח גופא לא אמרו בבינונית אלא משום נעילת דלת והכא לא שייך נעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא כו' ועוד דבלא"ה כיון שאינו אלא מתקנת חכמים שלא תהא קלה להוציאה הם אמרו והם אמרו שלא תגבה אלא מזיבורית כדאיתא להדיא בפ"ק דכתובות דף ט' בברייתא הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה אלא מזיבורית וא"כ היינו דקאמר ר"ש לנפשיה היאך אפשר לומר דכתובת אשה אינו אלא מדרבנן משום שלא תהא קלה להוציאה א"כ כי נפקא איהי נמי ליתקני ליה רבנן כתובה מה"ט ועליה קאמר ד"א האיש אינו מוציא אלא לרצונו כן נ"ל לולא שהקדמונים לא פירשו כן וק"ל:

גמרא פיסקא כתובת אשה בזיבורית אמר מר זוטרא בריה דר"נ לא אמרן אלא מיתמי אבל מיניה דידיה בבינונית. לכאורה משמע דמר זוטרא אפיסקא דמתניתין קאי אף ע"ג דבלשון המשנה וכתובת אשה והכא בפיסקא כתובת אשה אפ"ה אין לדקדק בכך ולפ"ז היה נראה בעיני בפשיטות דמר זוטרא לאו מסברא דנפשיה פשיטא ליה הא מילתא דכתובת אשה מיניה דידיה לכ"ע בבינונית דמהיכי תיתי לדחיק נפשיה כולי האי בלישנא דמתניתין וברייתא דאפקינהו מפשטא דמשמע דאיירי מיניה דידיה דומיא דב"ח וניזקין דקתני להו בהדדי בין במשנה בין בברייתא ואי משום דפשיטא ליה טובא דכתובת אשה גרושה לא גרע מב"ח הא ודאי ליתא דהא קי"ל כרבנן דרבי מאיר דאפילו מטלטלי דידיה אף בגרושה נמי לא משתעבדי כמו שהוכיחו התוס' בכמה דוכתי והסכימו כמעט רוב המפרשים ופוסקים אף ע"ג דבבע"ח לכ"ע גובה ממטלטלין דידיה דמיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה אלא ע"כ דטעמא דמר זוטרא משום דס"ל כתובה דאורייתא וכמ"ש התוספות וכמה פוסקים ולפ"ז ודאי מן התורה דינה בעידית מיניה דידיה דהא כתיב בה כסף ישקול וכמו שהקשו התוספות במשנתינו אלא דמשום טעמא דשמא תקניטנו שכתבו התוספות לעיל במשנה לא משמע למר זוטרא לאחותה תרי דרגי אלא חד דרגא דומיא דטעמא דשלא יקפוץ וילוונו בבע"ח ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך באידך מימרא דמר זוטרא דמשמע דאיהו ואביי סברי דכל בע"ח דינו מדאורייתא בבינונית ולית להו דעולא כמו שאבאר וכמ"ש בסמוך בלשון הברייתא וא"כ ממילא דכתובת אשה נמי מדאורייתא בבינונית כמו בע"ח ולא כניזקין אף ע"ג דכתיב בה כסף דהא מוקמינן למתניתין כרבי שמעון דדריש טעמא דקרא בנזקין גופא וכיון דהאי טעמא לא שייך בכתובה ממילא דינה בבינונית ועוד דאפילו את"ל דס"ל כעולא דב"ח דינו בזיבורית אפ"ה איכא למימר דאין כתובת אשה בכלל דהא מקרא דיוציא אליך העבוט יליף לה דדינו להוציא פחות שבכלים והך מילתא לא שייך כלל בכתובת אשה אף בגרושה דהא לא גביא כלל ממטלטלים מדאורייתא דלא מישתעבדו כדפרישית כל זה היה נ"ל ברור בטעמא דמר זוטרא דניחא ליה לאוקמא דרבנן דמתניתין אליבא דהלכתא דבהא ס"ל כרבי מאיר דכתובה דאורייתא וכ"ש לאוקימתא דרבינא דמוקי למתניתין כרבי עקיבא ור"ע אית ליה כתובה דאורייתא בפרק אלו נערות אלא דלפ"ז קשיא טובא א"כ אמאי מסקינן בסמוך למימרא דמר זוטרא בתיובתא מעיקרא דתקנתין דקתני בברייתא ואכתי מאי קושיא דלמא אין הכי נמי דתנא דברייתא סובר דאף מיניה דידיה נמי בזיבורית והיינו משום דס"ל כתובה דרבנן תדע דהא רבי שמעון דברייתא אדר' יהודה קאי דקאמר כתובת אשה בזיבורית ושמעינן ליה לרבי יהודה בפ' אע"פ דף נ"ו דס"ל כתובה דרבנן ומש"ה ס"ל דאף מיניה דידיה בזיבורית מעיקרא דתקנתין משא"כ מר זוטרא גופא אתנא דמתניתין קאי ואליבא דהלכתא לשיטת הפוסקים כתובה דאורייתא ואף דאפשר לומר בזה דרבינא דמותיב מעיקרא דתקנתין אדמר זוטרא אזיל לשיטתיה דתנא דמתניתין גופא רבי שמעון הוא וברייתא אמתניתין קאי ומקשה שפיר אלא דאכתי קשה אסתמא דתלמודא אמאי מסיק למר זוטרא בתיובתא דלמא לא ס"ל לגמרי כרבינא באוקימתא דמתניתין אלא כשינויא דאביי ורב אחא בר יעקב לעיל. מיהו גם בזה יש ליישב דאכתי מאי דוחקיה דמר זוטרא לאוקמא מתניתין מיתמי דפשטא דלישנא לא משמע הכי ואי משום דבעי ליה לאוקמא למתניתין בהילכתא סוף סוף למאי דאיצטריך לאוקמי כרבי ישמעאל דאמר בניזק שיימינן אכתי הוי דלא כהלכתא כן נ"ל ליישב. אמנם יותר נראה דקים ליה לתלמודא דמר זוטרא לאו אפיסקא דמתני' קאי אלא אפיסקא דברייתא קאי כמו שדקדקתי מלשון כתובת אשה ולא קאמר וכתובת אשה כלישנא דמתניתין אלא ע"כ דאברייתא קאי משום דמהאי טעמא דברייתא דייק למילתא כיון דלישנא דברייתא משמע דבע"ח מן התורה בבינונית א"כ ה"ה לכתובת אשה וכלפרישית דאי למאן דאית ליה דעולא דבע"ח מן התורה בזיבורית א"כ אין מקום לומר כתובת אשה בבינונית אלא ע"כ דאתנא דברייתא גופא קאי א"כ מקשה שפיר מעיקרא דתקנתין ובזה נתיישב ג"כ הלשון מעיקרא דתקנתין דמשמע דעליה קאי מר זוטרא ואתי שפיר נמי לישנא דגמרא דאמר אביי תא שמע הניזקין שמין כו' ואי ס"ד דמר זוטרא גופא אהאי מתניתין קאי לא שייך כלל האי לישנא יתירא אלא ע"כ דאברייתא קאי וכדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה משום חינא כו' ולעיל נמי כו' ונראה כפר"ח כו' עכ"ל. מה שכתב מהרש"א ז"ל במ"ש התוספות ולעיל נמי שכוונתם בזה דלא משמע דפליגי ר"מ וחכמים בסברות הפוכות הוא פירוש נכון. אמנם גם בזה אין אנו צריכין לפירוש מהרש"א ז"ל אלא כוונת התוספות דאף דלדידן קי"ל דכתובת אשה בזיבורית והיינו משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא כו' אפ"ה אמרינן בכתובות גבי ינתנו לכושל שבהם דהיינו לכתובת אשה משום חינא וזה ברור בכוונת התוספות ודלא כמהרש"א ז"ל אבל מ"ש מהרש"א ז"ל בפי' שיטת רבינו חננאל דלרבנן דר"מ הוי עיקר טעם דכתובת אשה בזיבורית משום דאשה רוצה לינשא יותר כו' ובהכי ניחא להו טפי מלחוש לחינא דרבינו חננאל דחייש ר"מ כו' ולענ"ד אין עיקר לדברים אלו דמה נתינת טעם יש בזה שהאשה רוצה לינשא שתגבה בזיבורית אי הוי שום סברא שתגבה בבינונית משום חינא דרבינו חננאל ואדרבא זה הטעם דאין איש רוצה לישא כ"כ כמו האשה הא נמי בחינא דרבינו חננאל שייכא שצריך לעשות תקנה שיקפצו בני אדם עליה לאחר שיגרשנה הראשון וליכא למימר לטעמא דרבנן דאם אתה אומר שתגבה האשה בבינונית מעיקרא מימנעי אינשי ולא נסבי הא ליתא דהא מסקינן בסמוך דהאי טעמא דרבנן לא איצטריך אלא מיניה דידיה ולא מיתמי וא"כ אטו עיניו נותן בשעת נישואין לגרשה דנחוש למשום בינונית לזיבורית ע"י גירושין לימנע ולא לינסב ואדרבא בכל מקום חששו חכמים שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דבדידיה תליא מילתא כדמסיק נמי הכא שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו אלא ע"כ דעיקר מילתא דאמרי רבנן יותר ממה שהאיש רוצה לישא אינו אלא לאפוקי דלא נימא איפכא שתגבה בבינונית משום חינא דרש"י ז"ל וזה ודאי אף לפר"ח והיינו כדברי מהרש"ל ז"ל שכתב למ"ש התוספות בלשון המשנה בד"ה וכתובת אשה כו' דלא תימא אשה נמי משום חינא היינו דלשון חינא דרש"י ז"ל תפסו דריהטא דלישנא כן נראה לי ברור. ועיין מה שאכתוב בסמוך גבי תיובתא דמר זוטרא ודו"ק וכן מה שכתבו התוספות לעיל בדיבור הקודם דחיישינן לחינא היינו נמי לפום ריהטא דלישנא תפסו לשון חינא כפירש"י ז"ל וכ"כ מהר"ס ז"ל והוא ברור:

בד"ה בקבלן כו' ושמא היינו שלקח מעות מיד המלוה ונתן ללוה כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהר"ס ומהרש"א ז"ל ופירושם דחוק ולענ"ד בחנם נדחקו לכוונת התוספות דדוקא התם בנשא ונתן ביד איירי דבתחילת הלוואה לקח הקבלן המעות מיד המלוה ואם כן לא היה למלוה כלל שום עסק עם הלוה אלא הקבלן הוא לוה גמור משא"כ הכא דעיקר חיוב הכתובה הוא על הבעל שנתחייב בשעת הנשואין והמטלטלין שמסר לידה לאו בתורת פרעון יהיב לה אלא בתורת משכון ומ"מ עיקר חיוב הכתובה נשאר עליו שכל נכסיו אחראין לה וא"כ אף שהחזיר אח"כ המשכון לבעל בציווי האשה ע"י שהוא נעשה ערב קבלן עבור המשכון או בכתובה סוף סוף שם קבלן עליו ולא לוה כנ"ל נכון וברור ודו"ק:

בד"ה אלא למ"ד כו' דאפילו מיירי בקטנים כו' מ"מ לא היה להם לגבות כ"א מזיבורית כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהרש"א ז"ל בכוונת התוספות ופירושו מוכרח לפי שיטת התוספות אלא דהיא גופא תיקשי מה סברא יש בזה כשיש ליתומים זיבורית ולקבלן בינונית שיגבה מהקבלן ג"כ זיבורית דהא בהדיא קאמר הכא בשמעתין דבניזקין ובע"ח כיון דמחייס קא מגבו איהו נמי הקבלן הכי קמגבי וא"כ בתחלת הקבלנות נתחייב לשלם בעידית לנזקין ולבע"ח בבינונית ומאי תליא ביתומים כיון דבקבלן ממי שירצה יפרע וכן משמע בפשיטות מכל הפוסקים דלא אישתמיט שום פוסק לכתוב סברא כזו לענין קבלן ואחר העיון שהרשב"א ז"ל בחידושיו הרגיש בזה ונלחץ ליישב בשם הרמב"ן ז"ל ואף בכל זה לא הונח לו ע"ש שהניחו בצ"ע. אמנם כן ראיתי שהמגיד משנה (בפרק כ"ו מהל' מלוה ה"ג) והביאו הב"י בסי' קכ"ט כתב דכשיש ללוה זיבורית ולקבלן בינונית אינו יכול לגבות מהקבלן ג"כ אלא זיבורית וכתב דהכי משמע מסוגיא דשמעתין ואם כן יהיו דברי הרשב"א ז"ל כסותרין למ"ש בשמעתין משמע להיפך ולמאי דפרישית אתי שפיר דודאי לגבי הלוה גופא איכא למימר דלא נתחייב לו הקבלן אלא כפי הנכסים שיש לו ללוה בינונית או זיבורית אבל לענין היתומים כיון דמדינא מיתמי נמי ניזקין בעידית ובע"ח בבינונית אלא אריא הוא דרביע עלייהו תקנת חכמים למיתומים בזיבורית ומקטנים כלל וכלל לא עד שיגדלו בהא פשיטא ליה להרשב"א ז"ל דלא איכפת לן בנכסי היתומים כיון דלאיהו קא מגבי כמחייס מגבי בנזיקין ובע"ח כן נ"ל בשיטת הרשב"א ז"ל ושיטת התוספות צ"ע ואם נאמר דאפילו בהאי סברא פליגי צ"ע שלא נזכר בפוסקים ודו"ק ועיין בסמוך:

בד"ה אי לית ליה כו' פירש בקונטרס כו' וקשה דהכא איירי בקבלן. ולכאורה יגדל לא התימה על רש"י ז"ל. אמנם לענ"ד יש ליישב דרש"י ז"ל סובר דהא דמפלגינן בגט פשוט לענין ערב או קבלן היינו דוקא כשאמר המלוה בשעת הלוואה ממי שארצה אפרע תחילה דבערב לא מהני ובקבלן מהני דהכי משמע פשט השמועה שם לפי מסקנת הש"ס דהא דקאמר וקבלן אף ע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מהערב אלעיל מיניה קאי דאיירי בהדיא דאמר ממי שארצה אפרע ואף דבפוסקים לא משמע כן דבקבלן בכל ענין יכול ליפרע ממנו תחלה מ"מ אין בזה סתירה לשיטת רש"י ז"ל כיון דמשמע ליה הכי מסוגיא

דשמעתין ושכן נראה פשט השמועה בסוגיא דגט פשוט וכבר כתבתי בדיבור הסמוך דאף לפירוש התוספות דבקבלן אין יכול לגבות מבינונית כיון דמיתמי גבי מזיבורית ובהכי מפרשי סוגיא דשמעתין גם לדבריהם אינן עולים להלכה לפי שיטת הפוסקים. אמנם כן אחר העיון מצאתי שהרמב"ן ז"ל בחידושיו בפרק גט פשוט כתב להדיא בשם יש מפרשים דבקבלן נמי אינו יכול לתבעו תחילה אלא אם אמר ממי שארצה אפרע אלא שהוא הכריע דלא כדבריהם ולפ"ז ממילא נתיישבה שיטת רש"י ז"ל שסובר כיש מפרשים כיון דפשטא דשמעתין משמע הכי ולולא פירש"י ותוס' היה באפשר לפרש שיטה אחרת לפי שיטת הרמב"ן והרא"ה ז"ל והנימוקי יוסף והריטב"א דביתומים קטנים אין נזקקין לנכסי ערב אפילו בקבלן דכיון דביתומים קטנים חיישינן טפי לצררי או לשובר א"כ מהקבלן נמי לא גבי דעלייהו ליהדר הדר ונראה מדבריהם דדוקא כשיש נכסים ליתומים קטנים הוא דאין נפרעין מהקבלן אבל כשאין להם נכסים דלאו עלייהו הדר נפרעין מהקבלן א"כ מקשה שפיר בשמעתין דע"כ בדלית להו נכסים איירי דאל"כ לא היו נפרעין מהקבלן לגבי יתומים קטנים ומסתמא בקטנים איירי. מיהו אף שהרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל נדחק בסוגיא דשמעתין ולא ניחא ליה להרמב"ן ז"ל לפרש כשמעתיה כדפרישית היינו משום דלא פסיקא ליה לפרש דוקא ביתומים קטנים אבל למאי דפרישית לעיל בשיטת רבינו יונה דבלא"ה ע"כ איירי בקטנים אם נאמר דכתובה דאורייתא א"כ א"ש טפי ודו"ק:

דף נ.

גמרא אמר רב הונא ת"ש מעיקרא דתקנתין כו' ואי ס"ד מיתמי האי משום דיתמי הוא תיובתא. פירוש אי ס"ד דביתמי איירי מאי איריא טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא לאפוקי מטעמא דאינא דהא אפילו הוי שייך טעמא דאינא בכתובה כמו טעמא דנעילת דלת בבע"ח אפ"ה לא הוי חיישינן לאינא גבי יתמי כדלא חיישינן נמי לנעילת דלת בבע"ח לגבי יתמי להגבותו מבינונית אבל קשיא לי אכתי אמאי מסקינן הא דמר זוטרא בתיובתא משום האי קושיא דהא בסמוך בשמעתין מסקינן דהא דאין נפרעין מיתומים אלא מזיבורית היינו משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי וא"כ נראה דדוקא בבע"ח שייך לומר דלא מסיק אדעתיה דמית לוה משום דניתן לגבות מחיים אבל בכתובה דלא ניתן לגבות מחיים וכדאמרי' לעיל בשמעתין להדיא כתובה לאחר מיתה מגבי כו' אלמא דעיקר כתובה סתמא לאחר מיתה הוא דגירושין לא שכיחי כמו מיתה. ולפ"ז שפיר איצטריכא עיקרא דתקנתין דאי לאו האי טעמא הוי חיישינן לאינא אפילו לגבי יתמי שתמנע לכתחילה להינשא משום דמסקא אדעתא דמיית ותדע דהא עיקר טעמא דאינא דמייתי הש"ס בדוכתי טובא לענין השבעת כתובה או למכור שלא בב"ד ולענין ינתנו לכושל שבהם בכתובות דף פ"ד בכולהו איירי מיתמי ולאחר מיתה אלמא דודאי מסקא אדעתא דמיית בעלה וכ"ש דקשה טפי לפירוש רבינו חננאל בפירוש אינא לא שייך האי טעמא כלל אלא בשעת הנדוניא דהיינו לאחר מיתה דהיינו מיתמי. מיהו נראה ליישב דבלא"ה קשה יותר אעיקרא דתקנתא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אתא לאפוקי מטעמא דאינא א"כ מ"ש דבכל דוכתי חיישי רבנן לאינא בכתובות ולא אמרינן יותר ממה שהאיש רוצה לישא דלפי זה ליתא לטעמא דאינא כלל כמ"ש לעיל דאף לשיטת רבינו חננאל הכי הוא אע"כ דהא דחיישינן בעלמא לאינא היינו דוקא בענין שהאשה תחוש לעצמה שתפסיד כתובתה לגמרי כגון בההיא דינתנו לכושל שבהן וכן בההיא דמוכרת שלא בב"ד שאם אתה אומר שצריכה ב"ד אפשר דהאשה בושה לבא לב"ד ותפסיד לגמרי וכן לענין שבועה ובכה"ג ודאי אפילו לענין נעילת דלת דבע"ח דמסקינן בסמוך דלא מסיק אדעתיה דמית לוה אפ"ה היכא דמפסיד לגמרי ודאי מסיק אדעתיה דמית לוה דמהאי טעמא איפסיקא הילכתא מלוה ע"פ גובה מהיורשים משום נעילת דלת וע"כ דהא דאמרינן דלא מסיק אדעתיה דמית לוה היינו דוקא לענין בינונית וזיבורית דמשום האי רווחא פורתא לא מסיק אדעתא לנעול דלת שמא ימות הלוה וא"כ לענין אינא דכתובה נמי הכי הוא דנהי דבעלמא חיישינן אפילו לגבי יתמי היינו היכא שתוכל הפסיד לגמרי משא"כ לענין בינונית וזיבורית פשיטא ליה לתלמודא דלא חיישינן לאינא גבי יתמי ולפי זה דמי טעמא דאינא לגמרי כמו טעמא דנעילת דלת דב"ח וא"כ מקשה הש"ס שפיר עליה דמר זוטרא אי ס"ד מיתמי אמאי איצטריך עיקרא דתקנתא לאפוקי מטעמא דאינא דבלא"ה לא חיישינן לאינא ביתמי כן נ"ל נכון ומתוך מה שכתבתי העליתי תירוץ מספיק על מה שהקשו התוספות בכתובות דף פ"ד לגבי כושל שבהן דהיינו כתובת אשה משום אינא חיישינן טפי לאינא מלחוש לנעילת דלת דבע"ח והכא בשמעתין לענין בינונית וזיבורית חיישינן טפי לנעילת דלת דבע"ח לגבי מה"ט מבינונית ולא חיישינן לאינא בכתובה להגבותה מבינונית ודחינן לטעמא דאינא משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא ולמאי דפרישית אתי שפיר דהא למסקנא דשמעתין ע"כ עיקרא דתקנתא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא איירי מיניה דידיה דומיא דבע"ח בבינונית ובכה"ג ודאי נעילת דלת דבע"ח עדיף משא"כ התם דלאחר מיתה איירי ודאי אינא דכתובה עדיף מנעילת דלת דבע"ח דלא מסיק אדעתיה דמית לוה שיכול לגבות מחיים ואף ע"ג דלפמ"ש היכא דמפסיד לגמרי בע"ח נמי מסיק אדעתיה אפ"ה אינא דכתובה בכה"ג עדיף טפי דלא ניתן כתובה לגבות מחיים ועיקר טעמא דאינא היינו לאחר מיתה היכא שתחוש שתפסיד לגמרי כדפרישית. ומתוך לשון התוספות בכתובות תבין דליתא לדברי מהרש"א ז"ל בפירוש התקנה דיותר ממה שהאיש רוצה לישא לאפוקי מאינא דר"ח אלא כפירוש מהרש"ל ז"ל ע"ש ותמצא כדברי וכמו שהוכחתי לעיל בלשון התוספות ודוק היטב:

תוספות בד"ה פחות שבכלים וה"ה כשבא ליתן לו קרקע כו' אבל פחות שבכלים היינו מיטב כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ז"ל שכתב דלענין פחות שבכלים לא איצטריך קרא וכי איצטריך קרא לקרקע דזיבורית עכ"ל. ופירושו מוכרח לפי פירוש התוספות אבל באמת שזהו דוחק דלענין פחות שבכלים נמי איצטריך קרא דבע"ח מנזקין לא ילפינן דאית ליה פירכא מה לנזיקין שכן הורע כחן בהקדש ובלא"ה מסברא איכא למימר דלענין תשלומין ודאי ב"ח עדיף מנזקין תדע דהא לפי אמת בנזקין אף אם יש לו מעות רשאי ליתן קרקע או סובין ובבע"ח צריך ליתן דוקא מעות אם יש לו שכן הסכמת כל הפוסקים כמ"ש ר"ת בפ"ק דב"ק וכן אם יש לו קרקעות ומטלטלין בניזקין רשות ביד הניזק ליתן לו ממה שירצה ובבעל חוב צריך ליתן לו מטלטלים דוקא אם רוצה המלוה בכך משום דמקרבא טפי לזוזי וא"כ לענין פחות שבכלים נמי אי לאו קרא הוי אמינא דצריך ליתן לו מהמובחר שיש לו דדוקא ניזקין ילפי כולהו מהדדי בג"ש דתחת תחת נתינה ישלם כסף מה שאין כן בבע"ח ומה נמלצו לחיך אמרי יושר של הרמב"ן ז"ל בס"פ גט פשוט שכתב דאע"ג דפחות שבכלים מיטב הוא היינו לענין תשלומין דוקא אבל האי קרא דוהאיש אשר אתה נושה יוציא אליך העבוט לא איירי כלל בתשלומין אלא שנכנס למשכנו ובתורת משכון מוציא אליו פחות שבכלים ואע"ג דאינו רשאי למכרו דלאו בתורת פרעון שקליה וא"כ דאפילו לענין משכון חס רחמנא עליה דלוה להוציא פחות שבכלים ממילא דכל שכן לענין פרעון אפילו בקרקע חס רחמנא ליהיב ליה זיבורית ע"ש שכתב שכן מבואר בירושלמי בפרקין והדברים נכוחים למבין:

בד"ה כיון דדינא מדאורייתא בעידית נראה דסבר שיעבודא דאורייתא כו' עכ"ל. ונראה מבואר מפירושם דאפילו היכא שכתב אחריות מפורש בשטר אפ"ה שייך פלוגתא אי שיעבודא דאורייתא או לא דהא בשמעתין בהכי איירי שכתוב בו שבח וכ"כ התוספות להדיא ס"פ ג"פ ועיין מה שכתבתי בזה לעיל בלשון התוספות במשנתינו בד"ה אין נפרעין אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן כתב דאיכא למימר דרבא נמי סבר שיעבודא לאו דאורייתא אלא דשאני הכא שכתב אחריות מפורש בשטר ובהא כ"ע מודו דשיעבודא דאורייתא וכבר כתבתי בלשון התוספות לעיל במשנתינו שיש להקשות קושיא עצומה לשיטה זו מסוף פרק גט פשוט אלא דמסוגיא דשמעתין נמי קשה דאם כן מאי מקשה בסמוך מברייתא דאברם חוזאה והא ניזקין מדאורייתא בעידית ומאי קושיא דבניזקין נהי דמדאורייתא בעידית היינו מיניה דידיה אבל מיתמי ולקוחות שיעבודא לאו דאורייתא מה שאין כן בהא דאיירי רבא שפירש לו אחריות בשטר ודאי שיעבודא דאורייתא והש"ך בח"מ סי' ל"ט הרגיש בזה וכתב דניזקין מלוה הכתובה בתורה היא ולכ"ע שיעבודא דאורייתא לענין יורשין והביא ראיה לדבריו. ולענ"ד א"א להעמיד שיטה זו כדמוכח ממימרא דרבא גופא ספ"ק דערכין דכל השקלא טריא דמלוה הכתובה בתורה היינו דוקא לענין גוביינא מדרבנן עשאו כמלוה בשטר וכן נראה מלשון התוספות פ"ק דקידושין דף י"ג שהם בעלי סברא זו אבל לומר דמלוה הכתובה בתורה עדיפא ממלוה בשטר זו לא שמענו ומה שהעליתי בענין זה תקצר היריעה מהכיל וכבר כתבתי קצת בביאורי לח"מ סי' ל"ט ודעתי להוסיף אי"ה קונטרס מיוחד בתכלית הביאור ואין כאן מקומו מיהו מצד אחר נ"ל שאין לדברי התוספות כאן מוכרחים דשפיר מצינן למימר דרבא סבר שיעבודא לאו דאורייתא אלא מדרבנן ואפ"ה א"ש הא דקאמר כיון דמדאורייתא בעידית והיינו מיניה דידיה ממילא לתקנת חכמים לגבי מיתמי היינו נמי כדינא דאבוה דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו. ותדע דהא למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אפ"ה מודה דמדרבנן גובה מלקוחות כל א' כדינו ניזקין בעידית וב"ח בבינונית דהכי איתא להדיא בברייתא בפ"ק דב"ק מכרן כאחד כולם נכנסין תחת הבעלים ניזקין בעידית ב"ח בבינונית והלכה מורווחת היא בישראל ומעולם לא נחלק אדם על זה וכיון דאפילו בלקוחות דעדיפי מיורשים אמרו כן אם כן סובר רבא דביורשים נמי הכי הוא דכיון דשיעבודא מיהא מדרבנן ממילא דתקנו כעין דאורייתא שגובה כל א' כדינו דאורייתא לגבי אבוהון אלא דוקא בבע"ח כיון דמדאורייתא בזיבורית ורבנן הוא דתקנו בבינונית משום טעמא דנעילת דלת ממילא דאזלינן בתר טעמא כיון דמיתמי לא שייך נעילת דלת כדאמרינן בסמוך דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה מש"ה אוקמוה אדאורייתא כיון דלא שייך האי תקנתא ביתמי מה שאין כן בפירש לו השבח דלאו משום נעילת דלת גובה מאבוהון אלא מדאורייתא ממילא דדיינינן להו מדרבנן כדינא דאבוהון כמו הלקוחות ומש"ה פריך שפיר מניזקין דהוי נמי מדאורייתא מעידית מיניה דידיה ואפ"ה מיתמי בזיבורית. ואחר העיון מצאתי קצת מדברי בלשון הש"ך אלא שלא נתן טעם וראיה לדבריו ולמאי דפרישית א"ש טפי. אמנם כן אחר כל אלה מותיבנא תיובתא כלפי שנאיה דהרשב"א ז"ל והש"ך היאך אפשר לומר כלל דרבא בשמעתין סובר דשיעבודא לאו דאורייתא ותיפוק ליה לעיקר מימרא דרבא בשמעתין היינו ממימרא דעולא דב"ח דבר תורה בזיבורית ובסוף פרק גט פשוט קאמר עולא שיעבודא דאורייתא ורבה פליג עליה ואמר שיעבודא לאו דאורייתא ומקשה הש"ס דרבה אדרבה ואמרינן התם וכי תימא איפוך דרבה לעולא והאמר עולא ד"ת ב"ח דינו בזיבורית אלמא דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דמאן דאית ליה הא דעולא דב"ח דין תורה בזיבורית ע"כ סובר דשיעבודא דאורייתא ואע"ג דהא דאמרינן ב"ח דינו בזיבורית היינו מיניה דידיה כבר נלאו קמאי דקמאי בפירושים שונים בהסוגיא דפרק גט פשוט ואף אני בעניי הכינותי ליישב בכמה דרכים בעה"י סוף כל דבר התלמוד סובר בפשיטות דמאן דאית ליה הא דעולא ע"כ סובר דשיעבודא דאורייתא וא"כ כיון דרבא בשמעתין מההיא דעולא דייק למילתיה א"כ ע"כ סובר דשיעבודא דאורייתא. ולפענ"ד הקושיא עצומה ג"כ על רבותינו בעלי התוס' וסייעתם שפסקו בסוף פרק גט פשוט כמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ואפ"ה כולם כא' כתבו דקי"ל כהא דעולא ד"ת ב"ח בזיבורית וכן נראה מלשון התוספות כאן כמו שאבאר בסמוך וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא בגמרא מסקינן פרק גט פשוט דהא בהא תליא כדפרישית ולדעתי צריך נגר ובר נגר דיפרקינהו ועיין בחידושי לקידושין דף י"ג ע"ב ושם תירצתי לנכון ובקונטרס אבאר אי"ה באריכות גדול ודוק היטב:

בא"ד ומר זוטרא ואביי דסברי מיתמי בזיבורית כו' דקסברי שיעבודא לאו דאורייתא' כו' עכ"ל. ויש לדקדק היאך אפשר לומר דאביי סבר שיעבודא לאו דאורייתא דהא בפרק כל שעה גבי פלוגתא דאביי ורבא בב"ח אי למפרע גובה או מכאן ולהבא אמרינן התם היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כ"ע לא פליגי דאתא מלוה וטריף ואתא מלוה ופריק ובשלמא לענין זבין לוה דאתא מלוה וטריף מלקוחות יש לומר דהיינו מדרבנן אבל לענין אקדיש לוה כיון דשיעבודא לאו דאורייתא א"כ שפיר אקדיש והיאך הפקיעו חכמים שיצאו הקדש לחולין. מיהו אפשר כיון שתקנו חכמים שיעבוד נכסים א"כ אוקמוה ברשות המלוה וממילא דאין יכול להקדיש והו"ל כמקדיש דבר שאינו שלו. ותדע דהכי הוא דהא ממתני' מייתי התם מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים ומדלא מקשינן מהאי מתניתין עליה דמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אלמא דאיהו נמי מודה דאין יכול להקדיש. אלא אי קשיא לי הא קשיא לי כיון דאביי סבר דלמפרע גובה ע"כ סבר דשיעבודא דאורייתא דליכא למימר דאף למ"ד שיעבודא דרבנן נמי למפרע גובה דא"כ מאי מקשה הש"ס ס"פ גט פשוט דרבה אדרבה דאמר גבי בכור גבו קרקע יש לו פי שנים אלמא שיעבודא דאורייתא וכפירוש הרשב"ם ז"ל שם דכיון דיש לו פי שנים אלמא דהו"ל כמאן דאחזיק בחיי דאבוהון ומאי קושיא דלמא אף למאי דסבר רבה שיעבודא לאו דאורייתא אלא מדרבנן אפ"ה מני סבר דהו"ל כמאן דאחזיקו בחיי דאבוהון דלמפרע גובה אע"כ דמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא לא מני סבר דלמפרע גובה דנהי דמ"ד מכאן ולהבא גובה אין הכרח אי סבר שיעבודא דאורייתא או לא דמדאורייתא נמי יש לומר דמכאן ולהבא גובה דהכי הוא דקושטא דמילתא אבל מ"ד למפרע גובה ע"כ שיעבודא דאורייתא וא"כ אביי דאמר למפרע גובה ע"כ סבר דשיעבודא דאורייתא וצריך עיון ליישב:

בא"ד א"נ לא פלוג רבנן ביתמי עכ"ל. וקשיא לי תינח למר זוטרא דמסברא אמר הכי אבל לאביי דקאמר תדע ודאי קשה מאי ראיה מייתי שהרי על זה אנו דנין דאי ליתא דמר זוטרא ע"כ דפליגי רבנן ביתמי דלעולם אוקמוה אדאורייתא וא"כ מאי מייתי תדע מבע"ח דלמא שאני התם דמדאורייתא בזיבורית אם לא שנאמר דאביי לית ליה הא דעולא דב"ח מדאורייתא בזיבורית אלא מדאורייתא בבינונית כמ"ש לעיל בברייתא דר"ש דדריש טעמא דקרא ומשום שמא יקפוץ וילוונו ושלא ינעול דלת אמרה תורה בבינונית אלא דהתוספות ודאי לא נחתו להכי כמ"ש לעיל דנהי דבב"ק דף ט' אמרינן להדיא דעולא תנאי היא כתבו שם לפרש בענין דכ"ע סברי עיקר מילתא דעולא ואפילו ברייתא דר"ש דלעיל בשמעתין. ויש ליישב בדוחק ועיין מ"ש שם בחידושינו לב"ק. אבל יש לי בזה מקום עיון על דברי רבינו הגדול הרי"ף ז"ל שכתב בשמעתין דהלכתא כרבא ואח"ז כתב ומיהו איכא למימר כיון דאביי ורב נחמן קיימו בחדא שיטתא הו"ל רבא יחיד לגבייהו ולית הלכתא כוותיה עכ"ל. וכיון שמצאנו להרי"ף ז"ל

ס"פ גט פשוט שפסק בהדיא כמ"ד שיעבודא דאורייתא א"כ צ"ל דמר זוטרא משמיה דרב נחמן ואביי נמי מני סברי דשיעבודא דאורייתא ואפ"ה סברי דבכל ענין אין גובין מיתומים אלא זיבורית אפילו כשפירש לו שבח והיינו ע"כ כתירוץ השני של התוספות כאן דלא פלוג רבנן ואי ס"ד דהרי"ף ז"ל סובר כעולא כמ"ש הרב הבית יוסף בשמו בטוח"מ סי' ק"ג ע"ש א"כ היאך כתב הרי"ף ז"ל כאן דליתא לדרבא משום דהו"ל ר"נ ואביי רבים לגביה ותיפוק ליה דמימרא דאביי נלאה בע"כ דאיהו לית ליה דעולא ואנן קיי"ל כעולא ממילא אזלא ליה תלע דאביי וממילא הו"ל לפסוק כרבא מיהו כבר כתבתי דמלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל בריש פירקין שכתבו ברייתא דר"ש והוסיפו להעתיק מ"מ אמרה תורה ב"ח בבינונית אלמא דליתא לדעולא ומ"ש הבית יוסף להרי"ף והרא"ש ז"ל שכתבו להא דעולא לא זכיתי למצוא היכא כתב הרי"ף כן דבפ"ק דב"ק מייתי דעולא תנאי היא ולא הכריע ואם יצא כן להרב הב"י ממ"ש הרי"ף ז"ל סוף פ' גט פשוט הא דאמר עולא דבר תורה אחד מלוה ע"פ ואחד מלוה בשטר גובה ממשועבדים דשיעבודא דאורייתא ומשמע שם בגמרא דהאי מימרא דעולא ואידך מימרא דיליף דב"ח מן התורה בזיבורית תרווייהו בהדי הדדי מיסך סייכן ואי משום הא לא איריא דודאי מאן דאית ליה דב"ח מן התורה בזיבורית מקרא דעולא דוהאיש אשר אתה נושה בו ע"כ סבר דשיעבודא דאורייתא כדאמרינן שם בגמרא אבל נעולם אפילו מאן דאית ליה דעולא דשיעבודא דאורייתא אפ"ה מני סבר דב"ח מדאורייתא בבינונית אי משום דקרקעות מפחות שבכלים לא ילפי לפחות שבכלים מיטב נינהו כמ"ש התוספות בסמוך או משום דוהאיש אשר אתה נושה בו בשליח בית דין מדבר דדרכו להוציא בבינונית כמ"ש לעיל בשם הירושלמי דתנאי פליגי בפירושא דהאי קרא אי בבינונית או בזיבורית ולפ"ז נתיישבה שיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל כהוגן אלא דמשמע דלית להו דעולא וכ"כ הנמוקי יוסף בשם הרמ"ה ז"ל שסובר דלא כעולא ואם כן מ"ש בש"ע הלכה פסוקה בח"מ סי' ק"ג דבינונית וזיבורית ב"ח בזיבורית משום דקיי"ל כעולא ולפמ"ש הרי"ף והרא"ש והרמ"ה ז"ל סוברים להדיא דליתא לדעולא ודברי הרמב"ם ז"ל בזה סותרין זה את זה ולענ"ד צ"ע לדינא ודוק היטב:

בד"ה מאי עילית כו' ועוד לפירש הקונטרס כו' אם כן הורעת כחן של ניזקין אצל בינונית לכה"ג פריך בפ"ק דב"ק עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל במשנתינו דמלשון רש"י ז"ל שם בד"ה בעילית משמע שסובר כשיטת הרא"ש ז"ל בפ"ק דב"ק דלוקא היכא שגילה דעתו המזיק שרוצה ליתן לו בינונית אלא שרוצה ליתן כיוקרא דלקמיה בהא שייך לומר הורעת כחו אצל בינונית וצריך ליתן כזולא דהשתא אבל אם אינו רוצה ליתן לו בינונית כלל אלא עילית לוקח לא כייפינן ליה וא"כ ממילא אין מקום לקושיית התוספות כאן על פירש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא או דילמא משום דלא מסיק אדעתיה למלוה דמית לוה כו' כבר כתבתי דאע"ג דבסוף פרק גט פשוט מסקינן דמלוה ע"פ גובה מיורשים משום נעילת דלת אלמא דמסיק אדעתיה דמית לוה והכא מסקינן דל"ש גדולים ל"ש קטנים וע"כ משום דלא מסיק אדעתיה אלא דיש לחלק דלוקח לענין בינונית וזיבורית אמרינן הכא דלא מסיק אדעתיה אבל בעיקר הגוביינא מן היורשים שאם לא יגבה מהם יפסיד לגמרי בהא ודאי מסיק אדעתיה דמית לוה וקל להבין:

דף נ:

גמרא בעי רב אחלבוי במתנה היאך ופירש"י היאך מגבי מזיבורית בני חורין או מבינונית משועבדים עכ"ל. משמע מזה דעיקר התקנה דאין נפרעין ממשועבדים במקום ב"ח לא שייך אלא לענין משועבדים בינונית ובנ"ח זיבורית אבל כשניהם בינונית או זיבורית לא הוצרכה התקנה דמדינא לא מני למיגבי מלקוחות אלא מבני חורין וכן משמע מהא דמסקינן ואיבעית אימא דשוו כולהו אהדדי אלמא דבכה"ג אתי שפיר דמדינא גובה לוקח מהאחרון וצריך ליתן טעם בדבר דמאי הוי הכי מדינא דליכא למימר כיון דנכסי דבר איניש אינון ערבין ביה וקי"ל לא יתבע מן הערב מש"ה לא מני לגבות מלקוחות או ממקבלי מתנה כשיש נכסים ללוה גופא דאם כן בבינונית וזיבורית נמי אמאי איצטריכא תקנתא דהא מדינא נמי אם יש ללוה זיבורית ולערב בינונית אפ"ה אינו יכול לתבוע את הערב אע"כ דנכסי דבר איניש עדיפי בהא מערב דעלמא וא"כ אפילו בינונית ובינונית. לכך נראה דבבינונית ובינונית מדינא לא מני למיגבי מלקוחות כיון דאיהו גופיה מני למידחי מבינונית לבינונית מאיזה שירצה וא"כ כשמכר ללוקח מכר לו כל זכות שבידו נמצא דהלוקח יכול לדחותו מבינונית שלו לבינונית דבני חורין ומה"ט גופא פשיטא דתלמודא דבמתנה נמי הכי הוא שנתן לו כל זכות שבא' נילו דקי"ל נותן בעין יפה נותן טפי ממוכר והשתא אתי שפיר דמאי דמסיק דשוו כולהו כהדדי שגובה מן האחרון דכיון שקודם שנתן להאחרון לא היה לבע"ח שום שיעבוד על מקבלי המתנה כ"א על אותו בינונית שנשאר ביד הנותן נמצא דשיעבודו הוא ביד האחרון:

גמרא ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית כו' עיין באריכות בחידושי הרשב"א ז"ל דמשמע ליה דמדינא הכי הוא דקמא גבי בינונית ובתרא זיבורית דכי היכי דאקדמיה לפרעון הכי נמי אקדמיה ליטול מן העילית או בינונית לגבי זיבורית וכתב שבעלי התוספות נסתפקו בזה ולפי' התוספות שלפנינו לא מוכח מידי דאיירי מזה ואף שאין אני כדאי לכאורה איפכא מסתברא דכיון שדין מקבלי המתנה על היתומים א"כ נעולם דינם בזיבורית ואם לא הספיקו הזיבורית כנגד כולם א"כ הראשון יפרע מהזיבורית והאחרונים מן הבינונית שכן הוא בלשון הרא"ש ז"ל בפ"ק דבבא קמא בשם הריב"א ז"ל שכל מי שזמנו קודם צריך לגבות תחלה אפילו הם ניזקין שדינם מהעילית כיון שזמנם קודם אם הלה לקח זיבורית באחרונה גובה ניזקין מהזיבורית ע"ש אם לא שנאמר דהרשב"א והרמב"ן ז"ל פליגי אשיטת הריב"א אלא דבש"ע סי' קי"ט הובא' לדברי הריב"א ז"ל בלי שום חולק. ובאמת לא ידעתי מי הכריחו להרשב"א ז"ל לפרש כן לפשטא דשמעתין הכי קאמר כיון דקפסיק ותני גובין מהאחרון אלמא דלעולם הדין כן ולא סגי בלאו הכי אף ע"ג דזימנין קמא בינונית ובתרא זיבורית כגון שהיורשים הגבו לקמא בינונית ולבתרא זיבורית דבדידהו תליא כיון דמיתומים לעולם בזיבורית. וא"כ כיון דלפירוש התוספות איירי הכא במתנת שכ"מ במקצת שדינם על היתומים א"כ אתי שפיר כדפרישית וכן העלה הרשב"א ז"ל גופיה דאיירי במתנת שכ"מ במקצת ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה אע"ג דקמא בינונית קשה קצת כו' והא רישא דקתני גובה מכולם ע"כ צריך לפרש דנפסלין כולם כו' דהתם פשיטא דשקיל בינונית עכ"ל. ולענ"ד דבר זה צריך עיון דלפמ"ש הרא"ש ז"ל בפ"ק דב"ק גבי אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם כתב שם דאפילו גבי יורשים רשות ביד הב"ח ליקח מאיזה מהם שירצה אם אין לכל אחד שדה שלימה ולא שיטול מכל אחד חצי שדה וכתב שם בשם רבי יהודאי גאון דה"ה לשני לקוחות שלקחו כאחת רשות ביד הבע"ח לגבות מאיזה מהם שירצה ואין ללוקח אחד על חבירו כלום ולא חילק שם בין בינונית לזיבורית וא"כ משמע דלוקח היכא שנתרצו כל הלקוחות כאחד וכן היורשים צריך לגבות כלינו אבל אם לא נתרצו יכול לגבות מאיזה מהן שירצה וכ"כ שם הסמ"ע סי' ק"ח וא"כ הא דקתני הכא גובה מכולם מני לפרש שפיר שגובה מכל אחד מהם שירצה וכן משמע שם בתוספות שכתבו דהא דבא ב"ח וגבה חלקו של אחד מהם היינו כשעשאו אפותיקי ולא ניחא להו לפרש שאחד מהם הוא בינונית ואחד מהם זיבורית דבע"כ גובה מזיבורית ואין יכול לגבות כלל מהבינונית שאין שיעבודו על היתומים בבינונית אע"כ דהא דאמרינן אין נפרעין מיתומים אלא מזיבורית היינו דוקא כשנתרצו כל היתומים יחד אבל בלא נתרצו לא אלא דהתם משמע להו דאיירי מסתמא שתובע חובו מכולם כאחד ומש"ה הוצרכו לפרש באפותיקי משא"כ הכא מצינן לפרש דהא דקתני גובה מכולם היינו מאיזה מהם שירצה כיון שקנו כולם כאחת וצ"ע ודו"ק:

גמרא אין מוציאין לאכילת פירות מ"ט אמר עולא אמר ר"ל לפי שאינן כתובין כו' והא דקתני מפני תיקון העולם אף ע"ג דמדינא נמי אינו גובה ממשעבדי במלוה ע"פ מיהו עולא משמיה דריש לקיש קאמר לה וכן רבי אסי משמיה דרבי יוחנן ורבי יוחנן ור"ל לטעמייהו דסברי בפרק גט פשוט שיעבודא דאורייתא אחד מלוה ע"פ ואחד מלוה בשטר אלא דאכתי איכא למידק כיון דאכילת פירות ושבח קרקעות אינן כתובין א"כ מאי שנא דנקיט הני טפי משאר מלוה ע"פ דלא גבי ממשעבדי מדרבנן משום פסידא דלקוחות מיהו לפירש"י אתי שפיר דאכילת פירות לאו בע"פ היא אלא בשטר אלא משום תיקון העולם עשאוהו כמילי דלא כתיבא ותדע דהכי הוא דהא קי"ל המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים משום דמכירה אית לה קלא וא"כ לפ"ז אפשר דמדינא שבח ופירות נמי היה ראוי לגבות ממשועבדים שבשעת המכר יצא הקול שמכר שדהו וקיבל אחריות על השבח ועל הפירות אלא דמפני תיקון העולם עשאוהו כדבר שאין לו קול וכנ"ל:

רש"י בד"ה לפי שאין כתובין כו' אבל על הפירות שאינן עליין בשעת מכירה אין קול יוצא עכ"ל. נראה מפירוש רש"י ז"ל דאיירי בנגזל שטרף מהלוקח מגזלן השדה עם הפירות וחוזר לגבות הקרן ממשועבדים והפירות ושבח מבני חורין וכ"כ להדיא במשנתינו וכ"כ הרב מברטנורה אלא שהתוספות יום טוב השיג עליו וכתב שאוקימתא זו נדחית בגמרא בפ"ק דב"מ אלא דאוקמוה התם בבא נגזל לגבות פירות מגזלן ע"ש וכתב שכ"כ הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות. ושארי ליה מאריה לבעל תי"ט שכתב שאוקימתא זו שכתב רש"י ז"ל והברטנורה נדחית בגמרא ונהי דהכי הוא לפום ריהטא מהסוגיא דב"מ דף י"ד ע"ב היינו אליבא דשמואל דאמר המוכר שדה ונמצאת שאינה שלו אין לו שבח ללוקח ומשום הכי שקיל וטרי התם לאוקמי ההיא דשמעתין בנגזל גופא משא"כ למסקנא שם דף ט"ו דאמר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ממילא דמוקמינן למשנתינו לאכילת פירות ולשבח קרקעות כפשטיה דאיירי בלוקח מגזלן שבא לטרוף הפירות שטרף הנגזל ממנו ובהכי איירי סוגיא דשמעתין דאמרינן לפי שאינן כתובין ואינן קצובין והיינו דוקא אי איירי בלוקח משא"כ אם נפרש דאיירי בנגזל גופיה מוקמינן לה התם בפ"ק דמציעא דאיירי שעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות ולפי זה לא שייכי כלל הנהו טעמי דאינן כתובין ואינן קצובין כמו שהקשו שם באמת בתוס' בד"ה כשעמד בדין ע"ש וכל זה ברור ומה שדקדק בעל התוספות י"ט מדקתני לאכילת פירות כבר כתבתי בזה בחידושי לב"מ ובאמת אתי שפיר שכל הפירות שאכל הלוקח צריך לשלם לנגזל וא"כ חוזר הלוקח עליהם וכל זה ברור ולשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות צ"ע ודו"ק:

בד"ה מעיקרא להכי איתקין כו' לפי שאין לך אדם רוצה ליקח כו' אם מזון אשתו ובניו חוזרין עליו עולמית עכ"ל. נראה שהוצרך לזה משום דקשיא ליה כתובה אמאי תקנו חכמים שיגבה ממשעבדי ולא חששו לתיקון העולם אע"ג שכל אדם יש עליו חוב זה אלא לפי שהוא לדבר קצוב לא חששו בכך משא"כ במזון אשה ובנות שחוזרין עליו עולמית הו"ל לדבר שאין לו קצבה מש"ה חששו לפסידא דלקוחות. ולפ"ז היה נראה לכאורה דרש"י ז"ל סובר לרבי יוחנן וריש לקיש כתובין וקצובין בעינן אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי הוצרכו רבי אסי ורבי זירא לומר מעיקרא הכי איתקין הו"ל למימר בפשיטות דמזון האשה ובנות נמי לא גבו משעבדי לפי שאינן קצובין לכך נראה דודאי אפילו לרש"י סברי ר' יוחנן וריש לקיש דבעלמא לא תליא מידי בקצובין או אינן קצובין דאף בשאין קצובין לא חששו לתיקון העולם כיון שכתובין תו לא שייך לומר אין לך אדם שלוקח שדה מחבירו אלא דוקא במזון האשה ובנות שכל אדם מוטל עליו חוב זה מתנאי ב"ד וא"כ אין לך אדם שקונה שדה מחבירו כיון שאין לדבר קצבה משא"כ כתובה דהוי קצובין עשו תנאי ב"ד לגמרי דליהוי ככתובין ובאכילת פירות ושבח קרקעות אף על גב דאינן קצובין אפ"ה אי הוו כתובין הוי גבי ממשעבדי כיון שאין לדבר זה דלוקח שדה גזולה מני בכל אדם לא שייך תיקון העולם בזה אלא לפי שאין כתובין כך נראה לי:

תוספות בד"ה כתובין הן כו' וא"ת אמאי לא משני איבעית אימא צררי אתפסה כו' וי"ל דהשתא לית ליה האי שינויא כו' עכ"ל. משמע מזה דבמסקנא בטעמא דאימור צררי אתפסה לחוד סגי לענין מזון האשה והבנות דלא גבי ממשעבדי וקשיא לי מאי תיקון העולם דקאמר במתני' הא מדינא לא גביא משום חששא דצררי אתפסה וריהטא דכולא סוגיין משמע דתיקון העולם דקתני במתני' אכולהו קאי וכן בברייתא דלקמן דקתני מזון האשה והבנות דפליגי ר' יוסי ורבנן אי הוי טעמא משום אין כתובין או אין קצובין ובמזון הבנות לא איצטריכו להני טעמי אלא חששא דצררי אתפסה ובשלמא לתירוץ השני שכתבו כאן אתי שפיר דדוקא בקנו מינו שייך טעמא דצררי וא"כ היכא שלא קנו מינו דלא שייך חששא דצררי הוצרכו להנך טעמי דאין כתובין או אין קצובין והיינו נמי תיקון העולם דמתני' אבל לתירוצם הראשון קשה מיהו בפרק הנושא כתבו התוספות עוד תירוץ אחר דאיצטריך טעמא דאין כתובין להיכא שהודה האב קודם מותו שלא התפיס צררי ע"ש וכאן לא רצו לפרש כן משום דלכאורה לא מיתסבר לומר דליהני הודאת האב לגבי לקוחות דהא בכל דוכתא פשיטא לן דחיישינן לקנוניא אע"כ דעיקר כוונת התוספות שם לאו לגבי לקוחות שקנו מהאב איירי אלא לענין לקוחות שקנו מהיורשים איירי דבכה"ג ודאי מהני הודאת האב דכיון שהודה האב קודם מותו ממילא אישתעבדי ניכסין ומזונות וכשמכרו היורשים א"כ הו"ל כמוכר דבר שאינו שלהם אבל בשמעתין דאיירי בטעמא דקצובין משמע דאיירי לענין לקוחות שקנו מהאב כמו שאפרש בסמוך מש"ה לא רצו לפרש כאן דאיירי כשהודה כן נ"ל ומה שיש לדקדק עוד בלשון התוספות יבואר לקמן בד"ה אימר צררי אתפסה ע"ש ודו"ק:

גמרא רבי חנינא אמר לפי שאין קצובין. הש"ך בח"מ סי' ס' הקשה מכאן על הוראת הרמב"ם ז"ל ורבותיו דמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא נתחייב כלל לשלם אפילו מבני חורין ואפילו קנין לא מהני. וכבר חלקו עליו כל האחרונים אלא שהש"ך שם כתב דכולהו סוגיא דשמעתין ודפ"ק דמציעא משמע להדיא דלא כהרמב"ם ז"ל ורבותיו ע"ש שהאריך. ולענ"ד כוונתו דמוכח משמעתין ומסוגיא דפ"ק דמציעא דף י"ד דאכילת פירות ושבח קרקעות ממשעבדי הוא דלא גבי אבל מבני חורין גובה והכא אמרינן דאכילת פירות ושבח קרקעות אינן קצובין ואפ"ה גובה מבני חורין כן נ"ל בכוונת הש"ך ואי משום הא לא איריא דהרמב"ם ז"ל גופא לא קאמר אלא המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב והיינו בדבר שלא היה חייב בו והיינו דמדמי ליה הרמב"ם ז"ל למתנה דלא מהני בדבר שאינו מסוים משא"כ אכילת פירות ושבח קרקעות דגובה מב"ח לאו משום דמחייב עצמו הוא דחייב אלא בי דינא הוא דמחייבי ליה תדע דהא איפסקא הלכתא שם בפ"ק דמציעא במוכר שדה ונמצאת שאינו שלו יש לו ללוקח מעות

מהמוכר ויש לו שבח אע"פ שלא פירש לו השבח וכן לפירות וכן מבואר בכל הפוסקים בלי חולק ואע"ג שהמפרשים כתבו הטעם בזה לענין שבח ופירות נמי אחריות ט"ס הוא סוף סוף מהא גופא מוכח שדין גמור הוא שהמוכר מחוייב לשלם ללוקח כל דמי הפירות שנתן הלוקח להנגזל או לבע"ח אי משום תקנת לקוחות או מטעמא אחרינא נמצא דלא דמי כלל למחייב עצמו בדבר שאינו קצוב דאיירי ביה הרמב"ם ז"ל ורבותיו דאינהו איירי שמחייב עצמו לדרך מתנה וזה ברור ודלא כהש"ך. (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע ומה שהביא עוד הש"ך לכן משמע בסוגיא דב"מ דף ט"ו מהא דאמר ליה שמואל לרב חיננא וכו' אמליך וכתב שופרא ושבחא ופירות וכו' ולענ"ד משום הא נמי לא איריא דאע"ג דלשמואל צריך נימלך דלא אמרינן בכה"ג טעות סופר הוא אפ"ה לא דמי למתנה כלל אלא שמחייב עצמו בדבר שהוא חייב שהרי הנגזל בדין טרף ועוד דבלא"ה מצינו למימר בפשיטות דשבח דאיירי ביה שמואל היינו לענין דאם גזל השדה משובחת והכסיפה כמ"ש רש"י שם להדיא וא"כ הוי שפיר דבר קצוב וכדמשמע נמי בש"ס להדיא לענין פירות דשמואל נמי היינו שגזל שדה מליאה פירות ואין להאריך וכבר האריכתי פרק קמא דבבא מציעא ע"ש וכ"ש למזון האשה והבנות אין ראיה למה שגובין מבני חורין היינו מתנאי ב"ד ומנתחייב לזון בת אשתו כבר הרגיש הרמב"ם ז"ל בעצמו וכתב דבשטרי פסיקתא ודאי חייב ע"ש:

תוספות בד"ה רבי חנינא כתובין וקצובין בעי לריש לקיש לא מיבעיא ליה אי קצובין וכתובין בעי או לאו עכ"ל. כבר כתבתי דודאי א"א לומר דריש לקיש כתובין וקצובין בעי דא"כ מאי איצטריך עולא לאהדורי אטעמא במזון אשה ובנות דמעיקרא הכי אתקין ולא קאמר לפי שאין קצובין אלמא דהכי שמיע ליה לעולא מר"ל גופא דכתיבה לחוד מהני אלא דלאידך גיסא דמספקא ליה לתלמודא דרבי חנינא קצובין אע"פ שאין כתובין קאמר א"כ יש לדקדק נמי אמאי לא מספקא ליה הכי נמי אליבא דר"י ור"ל דנהי דכתיבה לחוד מהני היכא למימר דקצובין לחוד נמי מהני ובסמוך דמקשה הש"ס עליה דעולא ורב אסי מההיא דבנותיהן ניזונות ממשועבדים משמע לפירש"י ותוספות דפשיטא לתלמודא דלר"י ור"ל לא מהני קצובין לחוד ובשלמא לפירש"י בסמוך דהא דמספקא לן לרבי חנינא דקצובין אף על פי שאין כתובין היינו משום דס"ל מלוה ע"פ גובה ממשועבדים א"כ אפשר לומר כיון דפשיטא לן בכולה תלמודא דמלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות כדאיתא במשנה בפרק גט פשוט וכמו שאבאר בסמוך ממילא לא ניחא לתלמודא לומר דר"י ור"ל סברי דמע"פ גובה ממשועבדי' ודוקא אליבא דרבי חנינא מספקא לן משום דלכאורה פשטא דלישנא הכי משמע דקצובין לחוד מהני אבל לפירוש התוס' בסמוך דהא דמספקא לן לר"ח אי קצובין אע"פ שאין כתובין היינו במידי דלאית ליה קלא דהו"ל כמוכר שדהו בעדים אם כן הדרא קושיא לדוכתיה דלר"י ור"ל נמי יש לומר דמהני קצובין לחוד במידי דלאית ליה קול ולא מקשה הש"ס לקמן בשמעתין מידי ושם אבאר עוד בזה ודו"ק:

דף נא.

תוספות בד"ה או למא כו' פי' בקונטרס כו' ואין נראה דבהדיא תנן בפרק גט פשוט לגובה מנכסים בני חורין עכ"ל. ואע"ג דר"י ור"ל נמי קאמרי בפרק גט פשוט דמלוה ע"פ גובה בין מיורשים בין מלקוחות אפ"ה פשיטא להו להתוספות דמדין תורה קאמרי דגובין מלקוחות אבל מדרבנן ודאי דמע"פ אינו גובה מלקוחות משום פסידא דלקוחות וכדתנן להדיא בפרק גט פשוט מיהו לשיטת רש"י ז"ל אפשר לומר דלא תיקשי לרבי חנינא ממתניתין דפרק גט פשוט דר"ח סבר דפלוגתא דתנאי היא כדאשכחן דפליגי תנאי בסוף פרק קמא דערכין במלוה ע"פ אי גובה מיורשין וסובר ר"ח דה"ה לענין לקוחות. ואע"ג דלפ"ז לא הוי מקשה הש"ס לסוף פרק גט פשוט מברייתא דהחופר בור עליה דרב כיון דפלוגתא דתנאי היא. מיהו אין אנו אחראין לתרץ קושיא זו דהא בהדיא משמע בספ"ק דערכין דההיא דהחופר בור פלוגתא דרבי יהודה וחכמים היא שם ואפילו הכי מקשה שם הש"ס מברייתא דהחופר בור וכבר הרגיש רש"י ז"ל שם בזה וכתב דלא ניחא לאוקמי סתם ברייתא דהחופר בור כפלוגתא דתנאי מ"מ לרבי חנינא ע"כ מוקי כתנאי דלא תיקשי עליה מתני' דפרק גט פשוט אמנם בלא"ה יש מקום אתי ליישב שיטת רש"י ז"ל דלא תיקשי לר"ח מתניתין דגט פשוט דהא דקתני התם מלוה ע"פ גובה מנכסים ב"ח ולא ממשועבדים היינו משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא והא דקסבר רבי חנינא הכא דמלוה ע"פ גובה ממשועבדים היינו היכא דלא שייך חשש פרעון כיון שהוא תוך זמנו כן נראה לי נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בא"ד ומפר"ת דהכא לא איירי כו' אבל שאר מילי הוי כמכר דאמרינן המוכר שדהו בעדים כו' עכ"ל. ואע"ג דהא דהמוכר שדהו בעדים הלכה פסוקה היא אפילו לרב דסובר שיעבודא לאו דאורייתא וכ"ש למאן דאית ליה שיעבודא דאורייתא ואפ"ה מיבעיא ליה אליבא דר"ח היא גופא אי אמרינן דדוקא בהלואה לית ליה קלא משום דבצינעה יזיף אבל שאר מילי הוי כמכר או דלמא דדוקא מכר אית ליה קלא כפי' הרשב"ם ז"ל שם בפרק המוכר את הבית משום דמוכר מפיק קלא כי היכי דליקפצו זביני אבל שאר מילי בעל פה לית ליה קלא ודמיא להלואה. ולפ"ז נ"ל דהא דמקשה הש"ס מהא דמוציאין לפרנסה דבעי למיפשט דקצובין לחוד מהני ודחי הש"ס שאני פרנסה דאית ליה קלא אע"ג דלפי סברת הפשטן נמי איירי בהנך דקצובין ואית להו קלא מ"מ דחי הש"ס שפיר לעולם דשאר מילי דקצובין לית להו קלא בעל פה ודמיא להלואה אלא שאני פרנסה דאית ליה קלא טפי כן נ"ל וכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש ודו"ק:

גמרא והא פרנסה למיקץ קייצא מיכתב לא כתיבא וקא מוציאה. משמע דבעי למפשט דקצובין אע"פ שאין כתובין גובה ממשעבדי וקשיא לי א"כ אמאי אין מוציאין למזונות דנהי למזון הבנות לא קייצי כבר כתבו התוס' בפרק הנושא דהיינו לגבי משועבדים שלקחו מאבי הבנות דבשעת נישואין לא קייצי שאין ידוע כמה בנות יהיו לו אבל לרבי חנינא דקאמר אין מוציאין למזונות ע"כ היינו מלקוחות שקנו מהיורשין דומיא דמוציאין לפרנסה דאיירי בע"כ בכה"ג וא"כ לגבי היורשין שכבר מת האב מזון הבנות נמי קייצי שאין היורשין חייבין לזון הבנות אלא עד דתתבגרין או דתלקחן לגוברין קודם הבגר אבל טפי מזמן הבגר ודאי לא. וכ"ש דקשה טפי לשיטת רש"י ז"ל דלמאי דמספקא אי לר"ח קצובין אע"פ שאין כתובין היינו משום דמלוה ע"פ גובה ממשועבדים א"כ אמאי אין מוציאין למזונות דהא מיקרי קייצי כדפרישית אם לא שנאמר דרבי חנינא סבר נמי ה"ט דלעיל דמעיקרא הכי אתקין דמזון האשה והבנות לעולם לא ליגבי ממשעבדי אלא שהרשב"א ז"ל בחידושיו לא כתב כן מדלא מיבעי נמי לר"ח אי כתובין אע"פ שאין קצובין אלמא דפשיטא לתלמודא דר"ח לית ליה הא דמעיקרא הכי אתקין ומש"ה הוצרך לטעמא דאינן קצובין וא"כ מוכח דכתובין לחוד לא מהני ע"ש באריכות. מיהו הרשב"א ז"ל לשיטתו דכל מזונות מיקרי אין קצובין אפילו אם הזמן קצוב אפ"ה שמא יתייקרו וכמו שאכתוב בסמוך שהיא שיטת רבינו חננאל והרמב"ם ז"ל אבל רש"י ותוספות ודאי סברי דכל שיש זמן קצוב למזונות לא מיקרי אין קצובין וא"כ ע"כ נ"ל דהא לרבי חנינא אין מוציאין למזונות ממה ששיעבדו היורשין היינו משום דמעיקרא הכי אתקין ולא חייהו לדקדוקו של הרשב"א ז"ל דדייק מדלא מספקא לן לר"ח אי כתובין לחוד מהני משום דפשטא למילתא דר' חנינא משמע דלא אתא אלא לאפלוגי אדר"י ור"ל דאמרי לפי שאין כתובין משמע אי הוי כתובין מהני ואתא ר"ח לומר דלא מהני לפי שאין כתובין כן נראה לי ובתחלת העיון היה נ"ל ליישב בדרך אחר דכיון דבשעת החיוב שנתחייב בשעת הנשואין מתנאי ב"ד לא הוו קצובין כמה בנות יהיה לו ודינו שלא יגבה ממשעבדי ממילא דבסוף נמי לא גבי ממשעבדי דיתמי אף ע"ג דבהאי שעתא הוו קצובין אפ"ה בתר מעיקרא אזלינן דמהאי שעתא לית ליה קלא לענין משעבדי אלא דמלשון התוספות בד"ה אלמא משום דקדים לא משמע כן ודו"ק:

שם מתיב רב הונא בר מנוח כו' והיא ניזונית מנכסים משועבדים. ופירש"י אלמא כיון דקייצי חמשה שנים אע"ג דלא כתיבי גבי ממשעבדי כר"ח וקשיא לעולא. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מאי קושיא דלמא בדכתב לה איירי וכ"ש דקשה דמאי דמשני הב"ע בשקנו מידו ופירש"י דסתם קנין לכתיבה עומד ואם כן למאי איצטריך לאוקמי בשקנו מידו ולא מוקי לה בדכתב לה ומש"ה מפרש הרשב"א ז"ל כפי שיטתו שהיא שיטת רבינו חננאל והרמב"ם ז"ל דאף ע"ג שקצב חמשה שנים אפ"ה כל מזונות אינן קצובין שמא יתייקרו ואם כן הקושיא דרב הונא בר מנוח היא נמי אליבא דר"ח דהא הכא לא כתיבי ולא קייצי ומש"ה משום דרבי חנינא איצטריך לאוקמי בשקנו מידו. ולענ"ד נראה לשיטת רש"י ז"ל נכונין בטעמן לפי שיטתו דאדעולא מקשה וכיון דעולא משמיה דריש לקיש קאמר לה לעיל בשמעתין ממילא דע"כ האי מתני' דמתו בנותיהן ניזונות א"א לאוקמי בדכתב לה דהא רישא דהאי מתניתין דריש פ' הנושא מוקמינן לה התם אליבא דר"ל בשטרי פסיקתא וכדרב גידל דנקנין באמירה ומסקינן התם אההיא דרב גידל בסוף הסוגיא דרב אשי קאמר לדברים הללו לא ניתנו ליכתב ופירש"י ז"ל שם דכיון דלא ניתנו ליכתב אפי' אם נכתב מדעת שניהם נמי אין דין שטר עליו ולא גבי ממשעבדי וכ"כ שם הרי"ף והרא"ש ז"ל וא"כ מקשה הכא שפיר אדעולא משמיה דר"ל ממתניתין דפרק הנושא דאיירי בשטרי פסיקתא אליבא דר"ל דלא ניתנו ליכתב ואפ"ה גבי ממשעבדי אלמא משום דקייצי דהא כתיבה בשטרי פסיקתא לא מהני ומש"ה איצטריך לאוקמי בשקנו מידו דבכה"ג סתם קנין לכתיבה עומד אפילו בשטרי פסיקתא וניתנו ליכתב ומש"ה גבי ממשעבדי וכדמסקינן נמי התם בפרק הנושא אמימרא דרב אשי דאמר לא ניתנו ליכתב ומייתי כל הסקלא וטריא במתניתין דמייתו הכא ומסיק נמי כמו בשמעתין וזה נ"ל ברור כשמש ועוד נראה לי דנהי דמשמע התם בריש פ' הנושא דדוקא לריש לקיש מוקמינן מתני' בשטרי פסיקתא אבל לר' יוחנן משמע שם דלא איירי בשטרי פסיקתא אלא שחייב עצמו בשטר דמייתי הש"ס סייעתא לרבי יוחנן דאמר חייב אני לך מנה בשטר חייב מ"מ נראה דדוקא למאי דס"ל מעיקרא דלא מסיק הש"ס אדעתיה הא דרב גידל בשטרי פסיקתא אבל לבתר דמייתי הש"ס הא דרב גידל ומוקי לה אליבא דר"ל בשטרי פסיקתא ממילא לר' יוחנן נמי מיתוקמא מתניתין בשטרי פסיקתא דהכי משמע לישנא דמתניתין דקתני הנושא את האשה ופסק עמה לזון את בתה חמש שנים ולא קתני סתמא המחייב לזון את בת אשתו חמש שנים אלמא דדוקא בנושא את האשה איירי שפסק עמה בשעת קידושין איירי דהיינו שטרי פסיקתא ולאשמעינן דנקנה באמירה ומה שהכריחני לזה היינו מדמקשה הש"ס שם ע"ב בפשיטות אהא דקאמר רב אשי שטרי פסיקתא לא ניתנו ליכתב ממתניתין דבנותיהן ניזונות מבנ"ח והיא ניזונית ממשועבדים אלמא דניתנו ליכתב ואי ס"ל דההיא לאו בשטרי פסיקתא איירי אין שם מקום לכל הסקלא וטריא ודוחק לומר דמקשה מאוקימתא דריש לקיש אדרב אשי אע"כ כדפרישית ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ורבותיו שהבאתי לעיל דכל המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא נתחייב כלל אפילו מבני חורין וסברי נמי דמזונות מיקרי דבר שאינו קצוב אפי' שיש קצבה לזמן וכתב שם הרמב"ם ז"ל להדיא דמה שאמרו חכמים במחייב לזון בת אשתו דחייב היינו דוקא בשטרי פסיקתא ע"ש וא"כ לפ"ז ע"כ אליבא דכ"ע איירי מתניתין דפרק הנושא בשטרי פסיקתא ונתיישבו שפיר סוגיא דהכא ודפרק הנושא לפי מאי דמסקינן שם דשטרי פסיקתא לא ניתנו ליכתב ומש"ה מוקמינן דדוקא בשקנו מידו דאל"כ אפילו אם נכתב אין דין שטר עליו והיינו כשיטת רש"י והרי"ף והרא"ש ז"ל בפ' הנושא ובזה סרה ושקטה תלונת השגת הראב"ד ז"ל בפי"א מהל' מכירה שכתב הראב"ד ז"ל לדברים פרק הנושא משמע דלר' יוחנן לא איירי מתני' בשטרי פסיקתא ולמאי דפרישית נהי דבתחילת הסוגיא משמע הכי מ"מ בסוף הסוגיא דשקלינן וטרינן אמילתא דרב אשי דאמר שטרי פסיקתא לא ניתנו ליכתב ומייתינן ממתניתין דהנושא אלמא דפשיטא לתלמודא דאליבא דכ"ע איירי מתני' בשטרי פסיקתא ומזה סיוע לדברי הרמב"ם ז"ל ואף דלמאי דפרישית דבלא"ה לישנא דמתניתין גופא מוכח דאיירי בשטרי פסיקתא וא"כ סייעתא ליכא לשיטת הרמב"ם ז"ל מ"מ תיובתא מיהא ליכא ועוד דנוכל לומר דהמקשה שם בתחלת הסוגיא נמי הוי ידע שפיר דמתניתין איירי בשטרי פסיקתא אלא דלא הוי ידע הא דרב גידל דנקנין באמירה ומש"ה הוי בעי לאתויי ראיה לר"י דחייב אני לך מנה בשטר חייב אבל לבתר דמייתי לדרב גידל כל אנפי שוין דמתניתין אתי לאשמעינן הא דרב גידל וכדפרישית ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי מה שהקשה הש"ך בח"מ סי' ס' ס"ק י"ב על ל' הריטב"א ז"ל שכתב במחייב עצמו לזון את חבירו וכתב לו שטר על זה גבי ממשעבדי והקשה עליו הש"ך מסוגיא דשמעתין דמוקמינן דדוקא בשקנו מידו משמע בשטר לא מהני ולמאי דפרישית אתי שפיר דבשמעתין דאיירי משטרי פסיקתא דלא ניתנו ליכתב כמסקנא דפרק הנושא מש"ה לא מהני שטר אבל במחייב לזון את חבירו דניתן ליכתב יפה כתב הריטב"א דמהני שטר ואין צורך לכל מה שהאריך הש"ך שם בשיטת הריטב"א וכן מה שכתב שם הש"ך בלשון הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מה' אישות במחייב לזון את בת אשתו שאם קנו מידו או שכתב עליו שטר גובה ממשעבדי וכתב הש"ך שמ"ש או שכתב שטר עליו הוא טעות סופר כדמוכח מל' הרמב"ם ז"ל בעצמו שם תוך כדי דיבור ואם פסק בשעת הקידושין ולא היה שם קנין אינו גובה אלא מבני חורין משמע דשטר לא מהני ולמאי דפרישית אתי שפיר דבשפסק בשעת הקידושין היינו דרב גידל ממש דנקנה באמירה ומסקינן בדרב גידל דלא ניתן ליכתב א"כ ודאי לא מהני שטר כמ"ש בשם רש"י והרי"ף והרא"ש ז"ל אבל מה שכתב הרמב"ם ז"ל קודם זה דשטר מהני היינו כשפסק שלא בשעת הקידושין כמו שכתב שם הכסף משנה וא"כ כה"ג ודאי אינו נקנה באמירה וניתן ליכתב ומש"ה כתב הרמב"ם ז"ל דמהני שטר כל זה נ"ל ברור ופשוט ודלא כהש"ך והרבה יש להאריך ואין כאן מקומו ודוק היטב:

תוספות בד"ה בשקנו מידו פי' בקונטרס כו' וקשה דא"כ כו' הא לא מהני כתיבה לבנות כדאמר לעיל עכ"ל. ולא ידעתי מהיכן הכריחו כן דנהי דאמר לעיל בגמרא דמעיקרא הכי אתקין היינו דנהי דבעלמא כל תנאי ב"ד אע"ג דלא כתיבי כמאן דכתיבי דמי דאית ליה קלא מ"מ הכא מעיקרא דתקנתא הכי אתקון דלא ליהוי כמאן דכתיבי אבל אם כתב שטר מנא לן דלא מהני אלא דלמאי דפרישית בסמוך ודאי קושטא דמילתא דלפירוש רש"י לא מהני שטר כיון דמעיקרא הכי אתקון דלא ליגבי ממשעבדי ממילא לא ניתן ליכתב ומש"ה אפילו אם כתבו אין דין שטר עליו כדאשכחן במסקנא דפר' הנושא בשטרי פסיקתא אלא דאפ"ה משני שפיר דבשקנו מידו ודאי ניתן ליכתב כדמסקינן נמי בשטרי פסיקתא דמהני קנין.

מיהו התוספות לשיטתיהו שכתבו בפר' הנושא דהא דאמר רב אשי לא ניתן ליכתב היינו מסתמא אבל כשנכתב מדעת שניהם ודאי מהני וא"כ לפי מאי דמשמע להו דבמזונות בנותיו לא מהני כתיבה לאו משום דלא ניתן ליכתב הוא והא דפשיטא להו דלא מהני כתיבה היינו כיון דמשום תיקון העולם הוא א"כ אם נאמר דמהני כתיבה לא הועילו כלום בתקנתן דכולהו אתו למיכתב אבל בשקנו מידו לא שייך לומר כן דקנין לא שכיח ונ"ל שלזה כוונו במה שכתב דקנין אלים טפי מכתיבה דאל"כ לא ידעתי אמאי אלים טפי קנין מכתיבה דודאי לענין משועבדים טפי אלים שטר מקנין דבשטר משנה מפורשת הוא דגובה ממשועבדים גבי מלוה בסוף פרק גט פשוט ובקנין הוא מחלוקת הפוסקים דלהרמב"ם כל קנין שלא נכתב אינו גובה ממשועבדים. ובזה נתיישב ג"כ לכל הפירושים הא דמקשה הש"ס מיגרע גרע ומאי קושיא ודאי גרע משום תיקון העולם אלא ע"כ דבקנין לא שייך תיקון העולם דלא שכיח ומתוך מה שכתבתי כאן לסוגיא דשמעתין אסוגיא דפרק הנושא סמיך נתיישב לי ג"כ מה שהקשיתי לעיל מאי מקשינן הכא לעולא דילמא איהו נמי אית ליה דקנובין אע"פ שאינן כתובין מהני והיינו לשיטת התוספות לעיל בד"ה או דילמא דמדמי ליה למוכר שדהו בעדים ולמאי דפרישית אתי שפיר דכיון דמסקינן התם אדרב גידל דלא ניתן ליכתב בשטרי פסיקתא דהיינו כמה אתה נותן לבנך ומשמע שם דלכל הפירושים כשלא נכתב אינו גובה ממשועבדים אע"ג דקנובין נינהו ואית להו קלא דלא דמי למלוה דבצינעא יזיף א"כ לאפ"ה לא דמי למוכר שדהו בעדים וכיון דסוגיא דהתם אדרבי יוחנן ור"ל קאי משמע דקנובין דאינן כתובין לא גבי ממשעבדי אלא דעדיין קשה לשיטת הראב"ד ז"ל בפ"ו מהלכות זכייה שכתב דהא דלא ניתן ליכתב היינו שאין צריך כתיבה כיון דנקנין באמירה ולעולא גבי ממשעבדי א"כ מאי מקשה הכא ממתניתין דהנושא אדעולא אליבא דר"ל דהא לדידיה מתני' נמי איירי בשטרי פסיקתא ומשום הכי גבי משעבדי ויש ליישב ואין להאריך:

בד"ה אימור צררי אתפסה כו' וצ"ע לענין משעבדי חיישינן טפי במזונות לצררי מבכתובה כו' עכ"ל. משמע מלשונם בפשיטות דבמזונות אשתו נמי חיישינן לצררי וכן משמע מדבריהם לעיל בד"ה כתובין הן שהקשו אמאי לא משני הכא משום צררי אף ע"ג שכתבו בד"ה לפי שאין כתובין לעיקר הקושיא ממזונות אשתו אע"כ דבמזונות אשתו נמי שייך טעמא דצררי אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב דבמזונות אשתו לא שייך לומר דאתפסה צררי כיון שאם רצו היורשים לסלק לה כתובתה יפטרו ממזונות. ולפ"ז קשיא לי על מה שכתב רמ"א באה"ע סימן צ"ד דבמזונות אשתו אם קנו מידו גובה ממשעבדי והיינו כשיטת הרשב"א ז"ל דלא חיישינן לצררי ולא הביא שום חולק ולמאי דפרישית ע"כ התוספות חולקין כיון דלדידהו שייך התפסת צררי נמי במזונות אשתו א"כ אפילו קנו מידו לא מהני כדמשמע בשמעתין וצ"ע:

בד"ה אלמא משום דקדים כו' ונראה דלעולא פריך דוקא כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי הא דאמר רבי נתן אימתי בזמן שקדם מקחו של שני לשבחו של ראשון ואתי לפרש דתיקון העולם איירי בהכי ומאי תיקון העולם דקאמר ותיפוק ליה דהמקח קודם לשבח ויש ליישב דכיון שהקול יוצא בשעת כתיבת השטר א"כ הו"ל ללקוחות ליזהר אף כנגד השבח שיעלה אחר כך דמשעת הכתיבה אישתעבד ניכסי כדאיתא בש"ע ח"מ סי' ס"א סעיף ז' ראובן שכתב שטר באחד בניסן שכל מה שיודה אחר זמן השטר שנתחייב לשמעון על אלף זהובים ואח"כ הוציא שמעון שטר שזמנו בכ"ז בניסן אפ"ה גובה ממשעבדי מזמן הראשון שהוא א' בניסן שמאז יצא הקול ואם כן ה"ה לענין שבח נמי אף שקדם מקחו של ראשון לשבחו של שני אפ"ה מדינא היה ראוי לגבות השבח מהלוקח אי לאו תיקון העולם כן נ"ל ודו"ק:

גמרא שני שוורין קשורין כו' והלה אומר מנאתי והחזרתי לך אחד מהם הרי זה נשבע ופירש"י דהו"ל טענת ברי. ויש לדקדק מאי טענת ברי היא זו דהא קי"ל הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה וא"כ מאי למיטען החזרתי לך שלא מדעתך כגון לגינה וחצר המשתמרת ואפילו את"ל דאיירי שהמוצא טוען שהחזיר לידו ממש אפ"ה להימן במיגו שהחזיר שלא מדעתו ואפשר דלא חשיב מיגו בכה"ג כיון דלא שכיח להחזיר שלא מדעת או דאיירי בענין שאין לבעל אבידה גינה וחצר המשתמרת דבכה"ג צריך להחזיר לידו ממש וכ"כ דא"ש טפי לשיטת הפוסקים דלא אמרינן מיגו לאיפטורי משבועה ונראה שהיא שיטת רש"י ז"ל כמו שאבאר בסמוך:

תוספות בד"ה תניא נמי הכי פירש בקונטרס כו' וקשה ליהמניה במיגו כו' עכ"ל. ונראה דאזלי לשיטתייהו דמשמע מפירושם בכל הסוגיא בסמוך וריש פ"ק דמציעא דאמרינן מיגו לאיפטורי משבועה שכן כתבו לקמן דהא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע היינו דקשיא ליה להימן במיגו ע"ש אבל רש"י ז"ל לשיטתו שפי' בפ"ק דמציעא בהא דמפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע היינו דקשיא ליה דליהוי כמשיב אבידה משמע דהיכא דלא שייך משיב אבידה לא אמרינן מיגו לאיפטורי משבועה וכמ"ש שם בחידושי לב"מ שהיא שיטת הרמב"ם ורבותיו ז"ל וא"כ אין מקום לקושיית התוספות בזה ואין לפרש קושיית התוס' דהכי קאמרי ליהמן במיגו דלא מנאתי אלא אחד והחזרתי לך ומדלא טעין כן הו"ל כמשיב אבידה במה שמחייב לו עכשיו אחד אלא דלשון התוספות לא משמע כן דא"כ בפשיטות הו"מ לאקשויי ליהמן במיגו דלא מנאתי כלל ובאמת שזו קושיית הגמרא בעצמו ורבי יצחק לית ליה משיב אבידה פטור אלא ע"כ לעיקר קושיית התוספות דאף למאי דבעי לשנויי דרבי יצחק הוא דאמר כראב"י דהיכא שטוענו ברי לא חשיב משיב אבידה משום דאינו מעיז כ"כ לכפור הכל אפ"ה קשיא להו דאכתי ליהמן במיגו דלא מנאתי אלא אחד דבכה"ג אינו מעיז כיון דשוורים מנתחי מהדדי וא"כ לשיטת רש"י ז"ל לא קשה מידי דלא אמרינן מיגו לאיפטורי משבועה כן נ"ל:

בא"ד ועוד לפי המסקנא ר"י דאמר כמאן עכ"ל. כבר קדמוני כל המפרשים לרש"י ז"ל הרגיש בזה אלא לפירושו אתי שפיר דלמסקנא נמי איירי ראב"י בקטן וסובר ראב"י דאפילו בתביעה כל דהו של קטן אפ"ה לא חשיב משיב אבידה דאכתי אינו מעיז לכפור בכל וה"ה בהא דר' יצחק כיון דאיכא טענת ברי כל דהו כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו באריכות ועיין במהרש"ל ולענ"ד נראה עוד לרש"י ז"ל לשיטתו בפר' הגוזל דף ק"ז דמשמע שם מפירושו דלא שייך אין אדם מעיז אלא דוקא היכא שעשה לו טובה וא"כ י"ל דהיינו טעמייהו דרבנן דבבנו מעיז והיינו לפי שלא עשה לו טובה וא"כ לפ"ז כ"ש במנא מניחה דלא ישבע משום דהו"ל כמשיב אבידה דאי בעי כפר הכל ולא שייך לומר אין אדם מעיז כיון שבעל האבידה לא עשה לו טובה משא"כ לראב"י דאמר ל"ש בו ל"ש בבנו אינו מעיז וא"כ לא שני ליה בין היכא שעשה לו טובה או לא דבכל ענין אינו מעיז ואם כן היינו נמי טעמא דרבי יצחק דסבר כראב"י בהא וא"כ במניחה נמי היכא שטוענו ברי לא הוי כמשיב אבידה משום דאינו מעיז כן נ"ל:

דף נא:

גמרא אלא בדרבה קמיפלגי. ופירש"י ז"ל אלא לא תימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן ודקשיא לך כו'. ומה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן נראה לכאורה משום דבעי לאוקמי הא דר' יצחק כראב"י וא"כ היינו דוקא אי איירי ראב"י בטוענו קטן דהו"ל טענת ברי קצת ואפ"ה לא הו"ל כמשיב אבידה דאכתי אינו מעיז וא"כ ה"ה בהא דרבי יצחק דאיירי נמי כשבעל אבידה טוען ברי קצת ולא ברי גמור כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ומהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה בשם הירושלמי דאיירי שטוענו ראיתיך מושך בשוורים שלי ע"ש באריכות וא"כ דמי האי דר"י לראב"י דאיירי דוקא בטוענו קטן וכ"כ מהר"ם ז"ל. אלא לפי מה שראיתי לרש"י ז"ל פירש כן בכמה דוכתי בכתובות פ' שני ובשבועות פרק שבועת הדיינים אע"ג דלא מייתי התם הא דרבי יצחק לכך נראה דלשון אלא בדרבה קמיפלגי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן דמשמע דהדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא מאי קטן גדול ולפי זה אתי שפיר אף לפמ"ש בסמוך דאף אם נאמר דראב"י איירי בגדול הבא בטענת אביו אפ"ה מיתוקמא הא דרבי יצחק כוותיה אלא הא דהדר ביה הש"ס ומוקי לה בקטן ממש היינו משום דבעי לאוקמי מתניתין דשבועת הדיינין דקתני אבל נשבעין לקטן כפשטיה. ולפ"ז נתיישב ג"כ הא דמקשו התוספות לפירש"י ז"ל עיקר התירוץ חסר מן הספר ולענ"ד לא קשה מידי דהא דמקשה הש"ס מעיקרא והתנן אין נשבעין על טענת קטן אע"ג דקתני סיפא בהדיא אבל נשבעין לקטן אלא לפי דלא הוי מסיק אדעתא בש"ס לחלק בין קטן הבא בטענת עצמו לבא בטענת אביו מש"ה מקשה בפשיטות מרישא דמתניתין וסיפא ע"כ היינו כדמוקי לה שמואל התם בבא ליפרע מנכסי קטן משא"כ למסקנא דמסקינן בדרבה קמיפלגי והיינו אי שייכא העזה בבא בטענת אביו או לא א"כ ממילא מיתוקמא מתניתין דאבל נשבעין לקטן כפשטיה דנהי דהבא בטענת עצמו אין נשבעין לקטן היינו משום דלא שייך לגביה אין אדם מעיז משא"כ בבא בטענת אביו שייך שפיר אין אדם מעיז דבבנו נמי אינו מעיז כיון שאביו עשה לו טובה וא"כ לא שנא בנו גדול ל"ש בנו קטן ולפ"ז נתיישב' קושיית התוספות דאין עיקר התירוץ חסר כיון דהא גופא בפלוגתא דרבה שייכא כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה אלא בדרבה קמיפלגי כו' וקשה לעיקר התירוץ חסר כו' ועוד דבהגוזל קמא ממעטינן כו' וא"כ מה"ט נמי נמעט כו' עכ"ל. עיין מה שכתבתי בסמוך ליישב קושיא ראשונה ולענ"ד לא קשה מידי לשיטת רש"י ז"ל ולפמ"ש יש ליישב נמי הקושיא השניה דנהי דממעטינן התם נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול היינו מה"ט גופא כדרבה דדריש טעמא דקרא דהא דמחייב שבועה במודה במקצת ולא מהימנינן ליה במיגו היינו משום דאין אדם מעיז וא"כ בנתנו כשהוא קטן דליכא העזה אם יאמר להד"ם או החזרתי לך כשהוא קטן כמ"ש התוספות פרק הגוזל שם מש"ה פטור משבועה מה"ט אפילו בתבעו כשהוא גדול ל"ש מודה מקצת ל"ש שבועת שומרים דהתם נמי איכא מיגו דלהד"ם או החזרתי כשהוא קטן לדברי הפוסקים דאמרינן מיגו לאפטורי משבועה ואף לפמ"ש בסמוך דלרש"י לא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה מ"מ מיתוקמא סוגיא דהגוזל בנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול במודה במקצת דוקא ופטור דהו"ל כמשיב אבידה דאי בעי כפר הכל כיון דלא שייך אין אדם מעיז משא"כ בקטן הבא בטענת אביו לא ממעטינן כיון דלא שייך האי טעמא דמשיב אבידה דכיון שבא בטענת אביו בבנו נמי אינו מעיז כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ולשיטת התוספות צ"ע הא דקאמר אלא בדרבה קמיפלגי דלשון אלא אינו מדוקדק דהוי ליה למימר הכא בדרבה קמיפלגי וצריך עיון:

בד"ה ובכולא בעי דלולי פי' בקונטרס כו' וקשה דבפ"ק דב"מ כו' וליכא למימר דהתם מדרבנן כו' דהא משמע בפרק חזקת הבתים גבי נסכא דרבי אבא כו' עכ"ל. וכתב מהר"ם ז"ל בחידושיו תימה אמאי לא מייתי בפשיטות משבועה דאורייתא דע"א דילפינן מקרא דלא יקום עד אחד באיש כו' ע"ש ואנא גברא רבה חזינא תיובתא לא חזינא ויש לתמוה על תמיהתו דודאי משבועה דעד אחד לא מצי לאוכוחי מידי דלעולם דאמרי' מיגו דחשיד מדאורייתא והא דאשכחן שבועה דאורייתא להכחיש העד היינו מה"ט גופא דמסקינן הכא לענין מודה במקצת דלא שייך מיגו דחשיד אממונא דאיכא למימר אשתמוטי הוא דקא משתמיט וא"כ ה"ה לשבועה דעד אחד דבכופר הכל נמי שייך אישתמוטי כמ"ש התוספות בדיבור הקודם אבל מנסכא דרבי אבא מקשו שפיר דלפ"ז העד שחטף הנסכא הו"ל כגזלן ממש שגזל דבר שהוא בעין ואפ"ה לא אמרי' מיגו דחשיד אממונא אע"ג דלא שייך אשתמוטי וזה ברור ועיין בתוספות בפ"ק דמציעא דמייתו התם עוד ראיות לסתור סברא זו דאמרינן מדאורייתא מיגו דחשיד וכל הנך ראיות דמייתו שם היינו בענין דלא שייך אשתמוטי וכמ"ש שם בחידושי ע"ש. מיהו שם כתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל בראיות נכונים ולקיים סברא זו דמדאורייתא ודאי אמרינן מיגו דחשיד וכל מה שהקשו התוס' יישבתי בעזה"י על נכון ע"ש באריכות:

דף נב.

גמרא אמר רב חסדא כאן להאכיל כאן להניח. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דתורמין להאכיל היינו מדרבנן דאוקמו כל התבואה ברשות האפוטרופוס והפקר ב"ד הפקר והו"ל כדידיה או דבין להאכיל ובין להניח מותר מדאורייתא אלא מדרבנן אמרו דאין תורמין להניח וקרא דאתם ולא אפוטרופסים היינו אסמכתא בעלמא ולענ"ד יש לדקדק מי הכריחו לפרש כן דשפיר מצינן למימר דמדאורייתא יש לו רשות לתרום להאכיל אבל לא להניח דהא קי"ל דאפוטרופוס מדאורייתא וילפינן לה בפרק האיש מקדש מקרא דאיש אחד למטה ואמרינן התם דאפי' לחוב ע"מ לזכות יש לו רשות לאפוטרופוס וכתבו שם התוספות דהיינו דוקא היכא דלא סגי בלאו הכי אבל היכא דאפשר שלא יבואו כלל לידי חוב זה אסור כדאמרינן בשמעתין וא"כ מה"ט גופא אסור לתרום ולהניח דאפשר שלא יבואו לידי חיוב תרומה שהלוקחים יתרומו. ועוד דמדאורייתא אין קצבה לתרומה דחטה אחת פוטרת כל הכרי ומש"ה אין לאפוטרופוס לתרום ולהניח אבל לתרום ולהאכיל מותר מדאורייתא דלא סגי בלאו הכי דקטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו וכיון שיש להאפוטרופוס רשות לתרום תורם כדינו מאי אמרת דאפשר למכור תבואת היתומים ולקנות להם מן השוק כדי להאכילם הא אמרי' בפ' המפקיד רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חבירו וא"כ הדר הו"ל זכות גמור להאכילם משלהם וממילא צריך לתרום כנ"ל:

רש"י בד"ה יתומים שסמכו תנן ואע"פ שלא נתמנה חשיב ליה כאפוטרופוס עכ"ל. ויש לדקדק אכתי מי עדיף מאפוטרופוס שמינהו ב"ד דאין ממנין נשים לאפוטרופוס ואמאי יהבינן הכא תורת אפוטרופוס להאי סבתא מיהו לפמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דאמרי' לעיל ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו היינו שאם רגיל אביהן למנותו אפוטרופוס בחייו והוי מהימן אצלו רשאין הב"ד למנותו א"כ אתי שפיר דאפשר דה"נ אבי יתומים היה רגיל לגבי האי סבתא דהוי מהימנא ליה תוספות בד"ה יהבי יתמי זוזי אפירי כו' וא"ת גבי הקדש כה"ג כו' כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט כו' עכ"ל. אין לפרש כוונתם דביתמי יהיה שייך דין מי שפרע דיתמי בלא"ה לאו בני קבולי מי שפרע נינהו כיון שהם קטנים ועוד דאינהו לא עבדי מידי ובאפוטרופוס נמי לא שייך מי שפרע כיון שאינו אלא שליח היתומים ובשליח לא שייך מי שפרע כמ"ש רש"י ז"ל בפרק איזהו נשך דף ע"ד ע"ב אלא משום דבגזבר נמי ודאי לא שייך גביה מי שפרע מה"ט גופא ואפ"ה אמרינן בקידושין כיון דבהדיוט כה"ג שייך מי שפרע הגזבר אינו יכול לחזור מש"ה הקשו דה"נ נימא הכי לגבי האפוטרופוס ותירצו שפיר דשאני הכא כיון שיתומים דינן כהדיוט שתקנו חכמים שיכול לחזור ונהי דשאר הדיוט מקבל מי שפרע הני לאו בני מי שפרע נינהו משא"כ בהקדש אוקמוה לגמרי אדאורייתא שאין יכול לחזור דנהי דתקנו חכמים בהדיוט שיכול לחזור מ"מ כיון

דאכתי במי שפרע קאי אלמא דלאו תקנה אלימתא היא שיכול לחזור וא"כ מסתמא לא שייך האי תקנה בהקדש כן נ"ל מלשון הרשב"א ז"ל בפ"ק דקידושין:

דף נב:

תוספות בד"ה לאתו למימר כו' וי"ל דעשו הלוקחין שומרי שכר כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דאפשר למה שכתבו שומרי שכר לאו דוקא דמסברא יש לחייבם אפילו באונסין ופקפק בזה ע"ש אמנם בש"ע ח"מ בהגה"ת רמ"א סי' קנ"ז כתב להדיא דלא הוי אלא ש"ש. ולענ"ד מוכח כן מסוגית הש"ס בש"פ המפקיד להיתר שמוש אפילו במעות כגון במפקיד אצל שולחני אפילו הכי סבר רב נחמן דנאנסו לא ומשמע דה"ה לענין קנה במעות וחזר בו ע"ש בתוספות ובלשון הרא"ש וכ"כ להדיא בהגה"ת הרא"ש ואף לפי מה שכתב הרי"ף ז"ל דבחזר בו מוכר חייב באונסי המעות היינו משום דכל כמה דלא קיבל מי שפרע הו"ל כדידיה משא"כ כשחזר בו המוכר לעולם דהלוקח לא הוי אלא כש"ש בהשיא הנאה דיכול להשתמש במקחו אבל מ"מ כיון שעדיין לא נשתמש אין לחייבו באונסין כן נ"ל ברור. ואי תיקשי א"כ מאי תירצו התוספות בזה דהוי כש"ש לסוף סוף יאמר לו נשרפו חטיך בעליה הא ליתא לעיקר החששא שחששו חכמים שיאמר נשרפו חטיך בעליה היינו דלא טרח ומציל ומש"ה אוקמוה ברשותיה כי היכי דלטרח ולציל וא"כ ע"כ ביכול להציל איירי וממילא דאפילו ש"ש חייב אם לא הציל דאפי' שומר חנם שהיה יכול להציל ברועים ובמקלות ולא הציל חייב אלא דש"ח בחנם וש"ש בשכר כן נ"ל נכון והסמ"ע כתב בסי' קנ"ט סק"ט בענין אחר ודבריו לא נ"ל מלשון הגה"ת רמ"א סי' קנ"ח סעיף ה' ומה שכתבתי נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה הלכה כאבא שאול כו' והרב רבי שמעון מוורלין הביא ראיה דפשיע' חייב דאמר בהמפקיד כו' עכ"ל. ונראה מסתימת דבריהם דכל אפוטרופוס חייב בפשיעה ל"ש מינוהו ב"ד ל"ש מינוהו אביהן וכ"כ התוספות להדיא בפרק שור שנגח ד' וה' ע"ש אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפוטרופוס שמינהו אבי יתומים פטור אבל מינוהו ב"ד חייב אפילו בגניבה ואבידה משום פרוטה דרב יוסף ועל אותה הראיה דפרק המפקיד כתב דלא קיימא הכי במסקנא וכתב הרשב"א בחידושיו דודאי חייב דראיה מהמפקיד ראיה גלויה היא ואע"ג דלא קיימא האי דינא היינו מטעמא אחרינא ולאו מהאי טעמא עיין כל זה בחידושי הרשב"א ז"ל באריכות. ולענ"ד נראה ליישב לדברי הרמב"ן ז"ל דהכי קאמר כיון דמסקינן התם דגופא דעובדא לאו הכי הוי ליכא פסידא ליתמי דאשכחו למרא דתורא אלא מרא דתורא הוא דקא טעין וא"כ הא דקאמר רמי ב"ח מעיקרא נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים לא אסיק אדעתיה כלל דלישלם ליתמי אלא דאפוטרופוס לישלם למרא דתורא וא"כ אין משם ראיה כלל ואי משום דסתמא דתלמודא מקשה מכדי בקרא ש"ש דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני וקס"ד דאתשלומים דיתמי קאי ואפ"ה לא קשיא ליה אלא אבקרא ולא קשיא ליה הא דקאמר נימא לאפוטרופוס זיל שלים זו אינה קושיא דודאי ניחא ליה טפי להקשות על עיקר הדין שפטר את הבקרא שלא כדין מלהקשות אאפוטרופיא דבלא"ה פטרי' ועוד דמזה לא היה יכול להקשות בפשיטות שמא סבר רמי ב"ח דאפוטרופוס חייב בפשיעה ועוד דבלא"ה לא הוי מצי לאקשויי אההיא דא"ל נימא לאפוטרופוס זיל שלים כיון דלשיטת הרמב"ן ז"ל במינוהו ב"ד חייב וא"כ דלמא התם נמי מינוהו ב"ד הוי ומה שהקשה הש"ך ז"ל בח"מ סי' ר"ג על הרמב"ן ז"ל אמאי לא מוקי לקושט' דמילתא דההיא דהמפקיד במינוהו ב"ד ולענ"ד לאו קושיא היא דלקושטא דמילתא אי הוי מפרש הרמב"ן ז"ל דההוא דנימא לאפוטרופוס זיל שלים לגבי יתמי איירי כדקס"ד מעיקרא א"כ ודאי לא הוי מצי לאוקמי במינוהו ב"ד דא"כ מאי קאמר לפטור האפוטרופוס משום דאמר אנא לבקרא מסרתי' דהא לשיטת הרמב"ן ז"ל מינוהו ב"ד הוי ש"ש ואיבעי ליה לעיוני כדאמרינן לענין הבקרא ואף דאפשר לחלק מ"מ המעיין היטב שם בלשון הרא"ש ז"ל יראה דטענה זו דאנא לבקרא מסרתי' לאו טענה מעלייתא היא אלא לענין דלא הוי פשיעה כיון דבקרא ש"ש הוא ואפוטרופוס שומר חנם וכיון דסוף סוף לא שייך להקשות אלא מהאי סברא דאיבעי ליה לעיוני מש"ה ניחא לתלמודא להקשות אבקרא כן נ"ל ליישב שיטת הרמב"ן ז"ל. אבל התוס' לא נחתו לחלק לענין פשיעה בין מינוהו ב"ד או אביהן ומייתו ראיה מהמפקיד לפי סברת המקשה וכדפרישית ודו"ק:

גמרא איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב כו' לפי מאי דמשמע מסוגיא דשמעתין דרב ושמואל תרווייהו סברי דמתני' איירי משום קנסא וא"כ סברי כר' יוחנן לקמן בשמעתין דהיזק שאינו ניכר לא שמי' היזק אלא דבמזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך כו' ואם כן יש לדקדק למאי דמסקינן סוף פרק שני דחולין דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכתבו שם התוספות דאפילו אית ליה שותפות בגוויה נמי אינו אוסר דאמרינן לנעורי מכוין ולא מיתוקמא מנסך אלא בישראל מומר או בהתרו וקיבל עליו התראה ולכאורה נראה דלטעמא דרבי יוחנן ע"כ לא מיתוקמא בהתרו בו וקיבל התראה דא"כ לא שייך האי טעמא שלא יהא כל אחד הולך ומנסך בשל חבירו ויאמר פטור אני דהא בהתרו בו וקיבל התראה חייב מיתה וכי יש לך אדם שממונו חביב מגופו ולא שייך תיקון העולם בזה. ועוד תנא מזידין חייבין אבל שוגגין פטורין דע"כ לא התרו בו וא"כ תיפוק ליה דלא משכחת מנסך דאין אוסר דבר שאינו שלו מיהו בהא מצינן למימר דבשוגג לא שייך לומר לנעורי קא מכוין דדוקא במזיד שייך לומר כן והטעם נ"ל דאע"ג דאיהו אמר שלא כיון לנעוריה דחבריה אלא לנסך ממש וקי"ל דעד אחד נאמן באיסורין אפ"ה לא מהימנינן ליה בהא דאין אדם משים עצמו רשע אבל בשוגג דאינו משים עצמו רשע א"כ מהימן לומר דלא נתכוון לנעורי אבל קמייתא ודאי קשה דלא שייך תיקון העולם בהא כיון שהיה חייב מיתה אמנם ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב דשמעתין איירי בהתרו בו וקיבל התראה וא"כ אפשר שסובר דשייך תיקון העולם בהא וכגון בזמן שאין דנין דיני נפשות אלא דקשיא לי א"כ שמואל מ"ט לא אמר כרב משום דקלב"מ דהא אכתי שייך תיקון העולם שלא יהא כל א' הולך ומנסך ומה שכתבו התוספות דלא שייך לחייב מהאי טעמא אלא כאילו הוא היזק ניכר אכתי היא גופא קשיא לי דאפילו בהיזק ניכר כגון מדליק גדישו של חבירו בשבת או גנב וטבח בשבת דפטרינן ליה משום קלב"מ ואמאי לא מחייבינן ליה משום תיקון העולם שלא יהא כל אחד הולך ומדליק גדישו של חבירו ויאמר פטור אני ובשלמא לשמואל דקנסא מקנסא לא ילפינן א"ש אלא לרב דיליף קנסא מקנסא ודאי קשה ובכולא תלמודא פשיטא לן דהיכא דקלב"מ פטור מתשלומין לגמרי ולא מחייבינן ליה משום תיקון העולם לכך נראה לענ"ד דלמאי דקי"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וקי"ל נמי כר' יוחנן לקמן תו לא מיתוקמא מנסך ממש אלא דוקא בישראל מומר אבל לא בהתרו בו וקיבל התראה והא דקאמר הכא מנסך קלב"מ היינו משום דקי"ל חייבי מיתות שוגגין וכ"ש מזיד ולא אתרו ביה נמי פטור מתשלומין מדתנא דבי חזקיה ולפ"ז א"ש מה שלא תקנו כן בכל מקום היכא דקלב"מ ואפילו בדלא אתרו ביה דקי"ל לפטור נ"ל דהטעם משום דלא יועילו חכמים בתקנתן דאפילו אם נאמר לחייב בתשלומין במזיד אכתי אתי לאערומי ולומר שוגג הייתי או שיזיק וידליק גדישו שלא בעדים משא"כ במנסך כיון דלא משכחת לאוסר אלא בישראל מומר א"כ לא שייך לאערומי ולנסך שלא בעדים דמכדי לאזוקי מכוין וכשיעשה שלא בעדים תו לא מהימן דאף למאן דס"ל עד אחד נאמן באיסורין אפילו היכא דאיתחזק איסורא היינו בישראל כשר אבל במומר כ"ע מודו דלא מהימן כדאיתא בי"ד סי' קכ"ז וע"כ דלא אשכחן דלהימן ישראל מומר אלא כשמנסך בעדים וממילא לא מצי לאערומי ולומר שוגג הייתי דמסתמא יבחינו העדים בין שוגג למזיד ויתרו בו. מיהו היכא דשייך קלב"מ ממש דהיינו לשמואל לא שייך לתקן תשלומין אפילו במנסך דמומר כיון דלא אשכחן תשלומין בכה"ג דקלב"מ בשום מקום לא שייך להחמיר בהיזק שאינו ניכר טפי מהיזק ניכר כמ"ש התוספות ודו"ק. אלא דאכתי קשיא לי כיון דלא אשכחן מנסך ממש אלא בישראל מומר א"כ מאי איריא מנסך ממש ותיפוק ליה דבישראל מומר אשכחן מנסך על ידי שאסרו במגעו וכמ"ש התוספות להדיא שם בפ"ב דחולין דלמ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומוקי בישראל מומר אשכחן מנסך בכה"ג שאוסרו במגעו וא"כ קשה לשמואל אמאי מוקי מנסך היינו מערב משום דמנסך ממש לא מצי לאוקמי משום קלב"מ דאכתי אמאי לא מוקי במנסך שאוסר במגעו וע"כ דלשמואל לא משמע ליה לאוקמי מתניתין בישראל מומר וא"כ אמאי דחיק הש"ס לאוקמי הא דלא קאמר שמואל מנסך ממש משום קלב"מ והיינו דלא כהלכתא דאנן כרבי ירמיה קי"ל דמשעת הגבהה קניה ותיפוק ליה דבלא"ה לא מצי לאוקמי מנסך ממש משום דלית ליה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובישראל מומר לא משמע ליה לאוקמי מלתא מפרש שאוסר במגעו ויש ליישב וצ"ע. מיהו כל זה לשיטת התוספות פ"ב דחולין אבל רש"י ז"ל כתב שם דלמסקנא אפילו למ"ד דבישראל לנעורי קא מכוין היינו דוקא היכא דלית ליה שותפות בגוויה אבל בדאית ליה שותפות לא אמרינן לנעורי קא מכוין וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא לענין מנסך בפ"ז מהלכות חובל ומזיק ולפ"ז אתי שפיר טפי ודו"ק:

שם ושמואל אמר מערב ופירש"י ז"ל מערב יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה. ויש לתמוה דבשילהי מסכת עבודת כוכבים אמר שמואל להדיא דהלכה כרשב"ג אפי' יין ביין דמותר למכור לעובד כוכבים חוץ מדמי י"נ שבו ואף דמסקינן התם דהיינו דוקא בסתם יינם אבל יין נסך גמור לא היינו הלכה למעשה כדפסיק רב נחמן אבל לשמואל משמע שם להדיא אפילו ביין נסך גמור נמי ס"ל כרשב"ג ובלא"ה יש לדקדק מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן דשפיר מצינן לפרש לשמואל אע"ג דלא אפסדיה לענין איסור הנאה מ"מ הו"ל מיהא הפסד מועט שצריך למכרו בזול לעובד כוכבים והו"ל כמו מדמע וכן משמע להדיא בשמעתין דקאמר מערב היינו מדמע ואליבא דרב נמי לא תיקשי דמסקינן הכא אליביה מערב היינו מדמע אע"ג דרב סבר שם בשילהי עבודת כוכבים דביין לא ס"ל כרשב"ג ואסור כולו בהנאה אלא משום דרב אמתניתין דהכא קאי דקתני מנסך לבסוף וא"כ קאמר שפיר מערב היינו מדמע דאתי' בק"ו ומצאתי לרש"י ז"ל גופיה בריש פ"ק דב"ק שכתב להיפך דבמערב יין נסך בכשר לא מצינו לאוקמי דלא אפסדיה כלום ולא די שדבריו סותרין זה את זה אלא דבלא"ה דבריו שם נמי תמוהין דהא ודאי אפסדיה שצריך למוכרו לעכו"ם ולא לישראל והו"ל כמדמע והיינו ממש אוקימתא דשמואל בשמעתין ועיין מ"ש בזה בחידושי לב"ק דף ל':

תוספות בד"ה מנסך כו' וא"ת ולשמואל מ"ש מדאמרינן בפ' אלו נערות כו' עכ"ל. ואע"ג דהתם מימרא דרב חסדא היא ומאי אולמיה דרב חסדא ממימרא דר' ירמיה בשמעתין אלא משום דהתם מקשה הש"ס בפשיטות אהא דאמר אביי זר שאכל תרומה של חבירו פטור מתשלומין ולאביי פטור והאמר רב חסדא מודה רבי נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חבירו כו' ומדמקשה הש"ס בפשיטות ממימרא דרב חסדא אדאביי אלמא דהא דרב חסדא הלכה פסוקה היא ומש"ה מקשו התוס' מיניה עליה דשמואל וק"ל:

דף נג.

בא"ד וכן משמע בהגוזל בתרא כו' ומפרש מעיקרא סברי כר' אבין ולבסוף סברי כרבי ירמיה כו' עכ"ל. ויש לדקדק כיון דבהדיא אמרינן הכי בגמרא א"כ אמאי מהדרו התוספות לתרץ בשינויא אחרינא ואפשר דכיון דבמרובה משמע דסתמא דתלמודא לית ליה דרבי אבין א"כ משמע דהלכה כרבי ירמיה לגביה דרבי אבין מש"ה לא ניחא להו לתוס' לאוקמי דשמואל כרבי אבין דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני ואף שהרמב"ם ז"ל פסק להדיא כרב דמנסך ממש ופסק נ"כ דקנסא מקנסא ילפינן כמו שדקדק הש"ך בח"מ (סימן שפ"ה אפשר דהתוספות לא סברי הכי אלא דאכתי איכא למילק איפכא לאינך תירוצים שכתבו התוס' כאן דאף אם איתא לדר' ירמיה אפ"ה א"ש הא דשמואל אם כן אמאי קאמר הש"ס בפרק הגוזל מעיקרא סברי כרבי אבין ולבסוף סברי כרבי ירמיה טפי הוי ליה למימר מעיקרא סברי כשמואל ולבסוף סברי כרב דהתם ע"כ אליבא דאוקימתא דרב איירי דקנסא מקנסא לא ילפינן וא"כ אמאי מייתי כלל הא דרבי אבין ובשלמא לתירוצים הקודמים שכתבו כאן אפשר לומר דהש"ס דפר' הגוזל נמי יש לפרש כן דמעיקרא הוו סברי דהא דמנסך דמיא לדרבי אבין והיינו כשמואל ולבסוף סברי דדמיא לדרבי ירמיה והיינו כרב מהטעמים שכתבו התוספות אבל לתירוץ האחרון שכתבו התוס' כאן דטעמא דשמואל משום דמצי למימר הרי שלך לפניך א"כ אין זה ענין כלל לדרבי אבין ואמאי קאמר הש"ס התם מעיקרא סברי כרבי אבין טפי הו"ל למימר כשמואל וצ"ע:

בא"ד ועוד י"ל לטעמיה דשמואל כו' אשעת הגבהה נמי מיפטר דא"ל הרי שלך לפניך כו' עכ"ל. למאי דפרישית לעיל בסוגיא דשמעתין לשיטת התוספות סוף פ"ב דחולין למאי דקי"ל בישראל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו תו לא מיתוקמא מנסך ממש אלא בישראל מומר כדמוקי לה הש"ס התם ואם כן היאך כתבו כאן דמצי אמר ליה הרי שלך לפניך ותיפוק ליה דמעידנא דאגבהה קא מנסך ליה במגע ותו לא חזי למידי והו"ל כאילו מיקליה קליה ובשלמא לכל התירוצים של התוספות אתי שפיר דשמואל פטור דאף ע"ג דמשעת הגבהה עשה הנזק ונתחייב בתשלומין אפ"ה כיון דהגבהה צורך דניסוך פטור משום קלב"מ אלא דלהאי תירוצא דסובר שמואל הגבהה לאו צורך ניסוך הוא אלא לפוטר משום דא"ל הרי שלך לפניך ודאי קשה אם לא שנאמר דהתוספות סברי דלענין מגע מומר דהיינו סתם יינם לא מיתסר בהגבהה לחוד בלא שכשוך כשיטת כמה פוסקים אבל אם נסכו בפירוש לשם עבודת כוכבים לא בעינן שכשוך אלא דלא משמע כן משיטת הפוסקים דמאן דאינו אוסר בלא שכשוך היינו משום דאין דרך ניסוך בכך. ואפשר דהתוספות סברי דשמואל לא ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כרב הונא ורבי יוחנן בפ"ב דחולין דאסרי ותו לא צריכנן לאוקמי בישראל מומר כן נ"ל ועדיין צ"ע:

בד"ה משום דקא מפסיד ליה לגמרי כו' דלחזקיה הו"ל לאצרוכי לאפטורי. סתמו דבריהם ולא כתבו מאי צריכותא שייך אליבא דחזקיה ואפשר דלענין פטורא דשוגגין דהטעם כדי שיודיעו שייך נמי האי צריכותא דאי תנא מטמא משום דהפסד מרובה וא"כ אי מחייבת ליה בתשלומי שוגג מימנעו ולא מודעי אבל מדמע דהפסד מועט אפשר דמשום פסידא פורתא דמחייבינן ליה לא מימנע לאודועי לאפרושי מאיסורא ואי תנא מדמע ה"א משום דשכיח אפשר דאוקמוה אדינא דאורייתא ובשוגג נמי חייב דבמידי דלא שכיח לא עבדי רבנן תקנתא אפילו במילי דאיסורי ומנסך ודאי איצטריך לאשמעינן דמזידין חייבין ולא מיפטר משו' קלב"מ כן נ"ל:

בד"ה בראשונה כו' בהגוזל בתרא כתובה איפכא וזו אחת מסוגיות הפוכות עכ"ל. לכאורה נראה דאליבא דרב אין צריך לפרש דהסוגיות הפוכות דאיכא למימר דתרתי ברייתות דאבוה דרבי אבין קושטא נינהו דהא דקתני בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך האי מנסך היינו מערב ולא רצו לתקן במדמע משום דהפסד מועט אבל מערב הוה הפסד מרובה לרב דאית ליה בשילהי עבודת כוכבי' דיין ביין אסור בהנא' לגמרי וחזרו לומר אף המדמע להפסד מועט נמי חששו ובאידך ברייתא דקתני בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע היינו לאחר שגזרו על מדמע וממילא אין צריך למיתני מערב דאתא במכ"ש ממדמע אבל על מנסך ממש לא גזרו ומשום דקלב"מ דמעיקרא סברי כר' אבין ולבסוף חזרו לומר אף המנסך ממש משום דרבי ירמיה מיהו אליבא דשמואל ודאי צ"ל דסוגיות הפוכות הן:

רש"י בד"ה למה לי כיון דקתני מנסך כו' כ"ש מדמע דליכ' למימר דקלב"מ עכ"ל והקשה בספר מהרי"ן לב מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש דאמדמע קשיא ליה דלכאורה משמע דמדמע ודאי איצטריכא כדקאמר לעיל משום דלא מפסיד ליה ויותר ה"ל לפרש דמטמא גופא קשיא ליה כיון דתנא מנסך אמאי הוצרך לומר מטמא תו קשיא ליה מאי דכתב רש"י ז"ל כ"ש מדמע דליכא קלב"מ ותיפוק ליה דמנסך נמי ליכא קלב"מ דמדאגבהיה קניא. ונלע"ד שדברי רש"י ז"ל נכונים דודאי אי הוי סלקא דעתא דמקשה דהא דבראשונה היו אומרים המטמא והמנסך היינו דקושטא דמלתא לא תיקנו במדמע משום דהפסד מועט א"כ תו לא הוי מצי הש"ס לאקשויי נמי למה ליה למיתני מטמא כיון דתני מנסך דהא איצטריך למיתני למעוטי מדמע ואי הוי תנא מנסך לחוד ה"א דה"ה לכולהו ולא הוי מפלגינן בין הפסד מרובה או מועט אבל מדקתני תרתי משמע למעוטי מדמע אלא ע"כ דסבר המקשה דלקושטא דמילתא לא מפלגינן דאע"ג דאמרינן לעיל צריכא היינו לצריכותא בעלמא אבל לקושטא דמילתא לא משמע ליה האי סברא כמ"ש התוס' בדוכתי טובא וא"כ מקשה שפיר מאי חזרו לומר דהא מעיקרא נמי הוי אתא מדמע בק"ו ממנסך דנהי דבמנסך לא שייך נמי קלב"מ ממש אפ"ה סוף דבר שחייב מיתה במנסך וא"כ לא שכיח כלל ואפ"ה תקנו כ"ש מדמע משום דהא דלא שכיח אלימא להמקשה טפי מהפסד מועט כן נ"ל:

תוספות בד"ה שלא יהא כל הקשה הר"ר אפריס כו' ואמאי והא שוגג הוא ומאן דמוקי לה כר"מ ניחא דקנים לקמן שוגג אטו מזיד כו' עכ"ל. וקשיא לי דאפילו במזיד אמאי חייב לר"מ כיון דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ולא מחייבינן ליה אלא שלא יהא כל אחד הולך ומטמא כו' ולכאורה נראה דבההיא דבכורות לא שייך האי חששא דהא בפ"ק דסנהדרין מוקמינן לה דקבליה עליה ובמטמא את הטהור ממילא משמע דהיינו בת"ח שנשאל על הוראה וטעה איירי ואם תימצי לומר דאפ"ה שייך האי חששא אם כן בפשיטות הוי מצי לאוקמי בבכורות אפילו בלא נשא ונתן ביד דנהי דרבנן לא דייני דיני דגרמי אפ"ה מחייבי הכא משום שלא יהא כל א' וא' הולך וכן. מיהו לפמ"ש התוספות לעיל בד"ה מנסך דהאי טעמא דשלא יהא כל אחד הולך לא שייך אלא לחייב בהיזק שאינו ניכר כמו בהיזק ניכר א"כ א"ש כיון דלרבנן אפי' בהיזק ניכר לא מחייבו בדיני דגרמי א"כ הכא בשאינו ניכר כיון דאיכא תרתי לריעותא לא שייך לחייבו מהאי טעמא וק"ל:

בא"ד וא"ת בטיהר את הטמא כו' לחזקיה ליפטר כדי שיודיעו ויש לומר דאין רגילו' כו' הלכך לא חיישינן עכ"ל. משמע מזה דהא דפטר חזקיה בשוגג במטמא ומדמע ומנסך היינו דוקא היכא שאין שום אדם יודע ומש"ה חיישינן כדי שיודיעו וקשה א"כ שאין אדם יודע הא לא מהימן לומר נטמאו טהרותיך כדאיתא לקמן דף נ"ד ע"ב והרשב"א ז"ל כתב לקמן דמכאן דקדק הראב"ד ז"ל דלא שייך לומר דלא מהימן אלא בפועל דוקא עיין שם באריכות וכ"כ הש"ך בי"ד סימן קכ"ו. ולענ"ד אין מכאן הכרע דאיכ' למימר דהכא איירי כגון שהוא בידו דבכה"ג כ"ע מודו דמהימן כדאיתא לקמן. מיהו לפמ"ש לעיל דלמאי דקי"ל בישראל אין אוסר דבר שאינו שלו לא מיתוקמ' הא דמנסך אלא בישראל מומר כדמוקי הש"ס להדיא בפ"ב דחולין וא"כ לחזקיה ע"כ האי דמנסך איירי במנסך ממש דאי מערב היינו מדמע ולא שייך לומר קנסא מקנסא לא ילפינן דהא לחזקיה לאו קנסא הוא וא"כ דע"כ מיתוקמא בישראל מומר תו לא מצינן לאוקמא כשהוא בידו דא"כ כ"ש דלא שייך כדי שיודיעו דבלא"ה כיון שהיה ברשות המומר נאסר משום סתם יינם כדאיתא בתו' בעבודת כוכבי' דף ל"א דישראל חשוד גרע מעובד כוכבים ומשמע שם דאסור אפילו בהנאה בלא חותם והכא כיון שאומר שניסכו ע"כ דליכא חותם כן נ"ל דלכאורה לייתב שיטת הראב"ד והרשב"א ז"ל אלא דא"א לומר כן דא"כ דבישראל מומר איירי א"כ היאך בעו למילף מהכא דעד א' נאמן לומר נתנסך יינך דהא בישראל מומר כ"ע מודו דלא מהימן כדאיתא בי"ד סי' קכ"ו וכמ"ש לעיל דע"כ אף למאן דמוקי מנסך ממש דוקא בישראל מומר היינו בבא דמזידין חייבין אבל האי דשוגגין פטורין משכחת שפיר אף בישראל כשר דבשוגג לא שייך לומר לנעורי קא מכוין ולפ"ז אזלא לה ראיית הראב"ד ז"ל ויש ליישב וצ"ע. מיהו נלע"ד דלחזקיה ודאי לא שייך לחלק בין היכא שהוא בידו דהא לקמן לא ילפינן דבידו נאמן אלא משום שהתורה האמינתו לכהן גדול ביה"כ דכי אמר פיגול מהימן ולחזקיה ודאי לא מצינן למילף מהתם דשאני כ"ג ביה"כ כיון דלחזקיה מחוייב לשלם מדאורייתא בין בשוגג בין במזיד בפיגול דשמיה היזק וכיון שמחוייב לשלם ודאי נאמן אפילו אינו בידו כדאמרינן לקמן דאפילו ס"ת ביד לוקח מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכ"ש היכא דמפסיד לגמרי אע"כ לכולהו שמעתא דלקמן היינו דוקא בפועל דומיא דכ"ג אבל באינש דעלמא בלא"ה מהימן בלא ילפותא דכ"ג. מיהו למה שאפרש בסמוך דפיגול בלא"ה פטור מדאורייתא מדכתיב רעהו ולא מחייב אלא מדרבנן אם כן הדרא קושיא לדוכתא ודוק היטב:

גמרא ורבי יוחנן אמר כו' ומ"ט אמרו מזיד חייב שלא יהא כל א' הולך. ואע"ג דבשוגג פטור וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דאכתי יהא כל אחד הולך ויאמר שוגג אני אלא דאפ"ה לא שייך לחייבו בשוגג מהאי טעמא ואהני מיהא תקנת חכמים לענין מזיד היכא שעשה בעדים ועיין מ"ש לעיל גבי מנסך:

שם תנן הכהנים שפיגלו ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה. וקשיא לי דאפילו למ"ד שמיה היזק נמי ע"כ מדינא פטור אפילו במזיד דהא ממעטינן כל נזקי הקדש מדכתיב רעהו ולא של הקדש כדאיתא לעיל ריש פירקין וכתבו שם התוספות דאפי' אדם המזיק בידים פטור מדאורייתא ולא מיחייב אלא מדרבנן וא"כ איכא למימר דהיינו מפני תיקון העולם דקתני הכא וכבר כתבתי בזה בפ"ק דב"ק דף ו' גבי מפגל דאיכא למימר דנהי דפטור בהקדש מתשלומין היינו על מה שהזיק להקדש אבל מה שגרם היזק לבעלים שצריכין להביא קרבן אחר לא ממעטינן מרעהו ונראה שלזה נתכוון רש"י בשמעתין בד"ה חייבין לשלם דמיהם לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים עכ"ל. והיינו כדפרישית אלא דקשה דהאי סברא לרבי שמעון שמעינן לה בפרק הזהב דף נ"ז דדבר הגורם לממון כממון דמי אבל רבנן פליגי עליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשה הש"ס הכא דילמא כרבנן אתיא דהכי קי"ל ובריש ב"ק כתבתי דאף למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי היינו לענין דלא הוי ממון גמור לחייב כפל וד' וה' אבל קרנא מיהא משלם אלא דרש"י ז"ל כתב להדיא בפרק מרובה דף ע"ה גבי האומר הרי עלי עולה ובא אחד וגנבו פטור נפשיה בכבש דרבנן ובעולת העוף דרבי אליעזר בן עזריה וכתב שם רש"י דהיינו אליבא דרבי שמעון דדבר הגורם לממון כממון דמי אלמא לרבנן לרבי שמעון פטור לגמרי ועוד קשה לא"כ הא דאמרינן בב"ק דף י"ג נכסים שאין בהם מעילה חייב בתשלומי נזקו אבל שיש בהם מעילה פטור ודחקינן לאוקמי כרבי יוסי הגלילי דבקדשים קלים חייב או דנכסים שאין בהן דין מעילה קאמר אלמא דבקדשי קדשים מיהא לכ"ע לא מחייב בתשלומין ולא שני לן בין קדשים שחייב באחריותן לאין חייב באחריותן וע"כ היינו כרבנן דרבי שמעון וא"כ מוכח דפטור לגמרי אפילו באדם המזיק כמ"ש התוספות להדיא בריש פירקין דנכסים שאין בהם מעילה אכולהו נזקין קאי ואפילו למ"ד מבעה זה אדם והביאו כן מירושלמי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי פשיטא לתלמודא הכא דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק חייב במפגל מדינא ומי עדיף ממזיק בידים דפטור והנלע"ד דנהי דודאי פטור מדאורייתא בנזקי הקדש אבל לעולם חייב מדרבנן כמ"ש התוספות לעיל כדאיתא פרק השואל ואפ"ה מקשה הכא שפיר דליכא למימר דתיקון העולם אמזידין קאי ואשמעינן הא גופא א"כ מאי שנא מפגל דקתני דסתמא הו"ל למימר המזיק בהקדש חייב מפני תיקון העולם וממילא ידעינן דל"ש היזק ניכר לא שנא שאינו ניכר דהא שמיה היזק אלא ע"כ דנקיט מפגל משום פטורא דשוגגין כדי שיודיעו וא"כ מקשה שפיר האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה כן נלע"ד ועיין בחידושי לב"ק ודו"ק. אלא דרש"י ז"ל בד"ה שוגגין פטורין כתב להדיא דהא חייבין למזיד דינא דאורייתא הוא ולפ"ז א"א לפרש אלא כדפרישית שסובר רש"י ז"ל דאדם המזיק לא ממעטינן מרעהו והא דקתני בפ"ק דב"ק נכסים שאין בהם מעילה לא קאי אלא אנזקי ממונו כדקתני כל שחבתי בשמירתו. ומה שכתב כאן דחייבין לשלם לבעלים היינו משום דלהקדש לית ליה פסילה שהבעלים צריכין להביא אחר. אלא דאכתי הוה מצי לפרש בפיגול בקרבנות ציבור ואפשר דלא דק בהא והא דלא מוקמינן לעיל בריש פירקין הא דקל וחומר להקדש בנזקי גופו ובקרבנות ציבור או בדק הבית שהתשלומין להקדש ומשלם מעילית אפשר דרש"י ז"ל מפרש כפירוש ראשון של התוספות דאכתי איכא למיפרך מה להדיוט שיפה כחו בנזקי ממונו כן נלע"ד נכון ועדיין צ"ע:

דף נג:

תוספות בד"ה תיובתא אע"ג דמייתי אח"כ תנאי קאמר תיובתא משום דכן הלכה עכ"ל. לכאורה דבריהם תמוהים ולא ידעתי מי הכריחם לזה דנראה לפרש דהא דקאמר נימא כתנאי היינו בלשון קושיא דכיון דאשכחן דסתמא דמתניתין דפרק הגוזל ע"כ סברה דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקי"ל דסתם מתני' רבי מאיר א"כ מקשה נימא כתנאי דרבי מאיר סבר דשמיה היזק וא"כ קשיא דרבי מאיר אדר"מ כדמקשה הש"ס בשמעתין בהא דרבי מאיר לא קנים שוגג אטו מזיד בכמה סתמי משניות ומקשה בפשיטות דרבי מאיר אדרבי מאיר כמ"ש רש"י ותוספות גבי דם שנטמא ומעשר בשבת ומטביל כלים בשבת דבכולהו מכח סתמא פריך ואם כן ה"נ דכוותיה והוכרח הש"ס לפרש דכ"ע לא שמיה היזק וא"כ שפיר איתותב חזקיה ועוד דלחזקיה אמתניתין דידן קאי דקתני המטמא והמדמע והמנסך ואתא חזקיה לפרושי טעמא דמתניתין דשמיה היזק וא"כ קשיא סתמא אסתמא. ועוד נ"ל דודאי לא מצי חזקיה למימר דכ"ע שמיה היזק אלא לטעמא דרבי יהודה דשוגג פטור כדי שיודיע ורבי מאיר לית ליה כדי שיודיע דא"כ מתני' דתרומה ונטמאת דמוכח מינה דלא שמיה היזק אמאן תרמייה אע"כ בעית למימר לחזקיה תנאי היא ומוקי לרבי יהודה דלא שמיה היזק ומתני' דתרומה ונטמאת כרבי יהודה נמצא דלרבי יהודה לא שמיה היזק ומחייב במזיד כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ואם כן כיון דמתני' דידן לפוטר בשוגג ע"כ אתיא כרבי יהודה ממילא דע"כ הוי נמי טעמא כדרבי יוחנן דהיינו דרבי יהודה וממילא איתותב חזקיה דלדידיה הוי מתני' דלא כמאן או דפירקין או ההיא דתרומה ונטמאת כן נראה לי ודו"ק:

שם אמר רב נחמן בר יצחק לכ"ע כו' והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמפלגי. קשיא לי דהוי מצי למימר דכ"ע קנסו שוגג אטו מזיד ולכ"ע לא שמיה היזק והא דפוטר רבי יהודה בשוגג היינו כדי שיודיעו ובמזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד הולך דרבי יוחנן תרתי אית ליה ובהכי הוי א"ש טפי דלא תיקשי דרבי יהודה אדרבי יהודה ולמאי דפרישית לעיל יש ליישב משום דמסקינן דההיא דמנסך היינו דוקא בישראל מומר כדמוקי הש"ס בפ"ב דחולין ולפ"ז צ"ל דשוגגין פטורין לאו משום כדי שיודיעו הוא דהא לא משכחת בישראל מומר להימן לומר נתנסך יינך בשוגג אלא ע"י עדים כדפרישית לעיל וכיון שיש עדים תו לא שייך כדי שיודיעו כמ"ש התוספות לעיל בד"ה שלא יהא וכמ"ש שם ומאי אית לן למימר דשוגגין פטורין איירי באינו מומר משום דבשוגג לא שייך לומר לנעורי קמכוין כדפרישית לעיל סוף סוף תו לא מצינן למימר לטעמא דרבי מאיר דקנסו שוגג אטו מזיד איירי כה"ג דהא בחד גברא לא משכחת להו דבמומר לא משכחת שוגג ובאינו מומר לא משכחת מזיד אע"כ דשוגג לרבי מאיר היינו נמי במומר ובעדים ואם כן אמאי פליג רבי יהודה ופוטר הא לא שייך בכה"ג כדי שיודיעו אלא ע"כ דהא דפוטר היינו משום דלא קנסו שוגג אטו מזיד ודוק היטב:

שם ורמי דרבי מאיר אדרבי מאיר ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה כו' רבי יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית למאי דמשמע ליה לטעמא דר"י דבשוגג לא יאכל בו ביום היינו משום דקניס שוגג אטו מזיד אין להקשות א"כ אמאי יאכל למוצאי שבת ולא קנסינן ליה שלא יאכל עולמית דומיא למזיד אלא שכבר תירץ הרשב"א ז"ל בחידושיו בפ"ק דחולין דהא דקנסינן שוגג אטו מזיד היינו דלא ליתי לאערומי ולומר שוגג הייתי וזה לא שייך אלא לענין בו ביום דאי שרינן ליה בשוגג אתי למיעבד במזיד אבל כיון דלא שרינן ליה אלא למוצאי שבת בכדי שיעשה תו לא שייך למיקנסיה שוגג שלא יאכל עולמית כי היכי דלא ליתי לאערומי ולמיעבד בשבת שיאכל במוצאי שבת דבלא"ה מצי למיעבד במוצאי שבת בהתירא ולא שביק התירא ואכיל איסורא עיין שם באריכות ובלשון רש"י ז"ל שם בפ"ק דחולין:

תוספות בד"ה המבשל בשבת כו' פי' אפילו הוא עצמו ואפילו בו ביום דמהכא מוכח דלא קנסו שוגג כו' עכ"ל. לכאורה נראה דהיינו כמ"ש בסמוך דאי ס"ד דבשוגג נמי לא שרינן ליה שיאכל אלא למוצאי שבת א"כ אדרבא מוכח להדיא דרבי מאיר קניס שוגג אטו מזיד כדפרישית בשם הרשב"א ז"ל אלא דקשיא לי מאי ראיה הוצרכו לזה דבלא"ה ממקומו מוכרע דאי ס"ד דבשוגג יאכל היינו למוצאי שבת א"כ ע"כ דבמזיד לא יאכל דקאמר רבי מאיר היינו עולמית אם כן היינו לגמרי כדרבי יהודה אלא ע"כ דעיקר כוונתם דלא תימא דבשוגג יאכל דר"מ היינו בו ביום ולאחריני אבל לדידיה אסור ובמזיד אסור אף לאחריני בו ביום ור"י פליג דלאחריני נמי בשוגג אסור בו ביום אבל למוצאי שבת מותר אף לעצמו. וע"ז כתבו דא"א לומר כן דא"כ אכתי מוכח דרבי מאיר נמי קניס שוגג אטו מזיד מדאוסר שיאכל בעצמו בו ביום אלא ע"כ דבאמת לר"מ שרי לגמרי דלא קניס כלל ועיין בתוספות פ"ק דחולין ובמהרש"א ז"ל שם ואין כאן מקומו להאריך ועוד ידינו נטויה אם יגזור ה' בחיים להאריך במקום אחר:

רש"י בד"ה מטמא ומדמע איסורא דרבנן היא כיון דלא שמיה היזק כו' עכ"ל. כוונתו דפשיטא דגוף האיסור במטמא ומדמע לא הוי איסורא דאורייתא דמדמע ליכא שום איסורא כלל וכן במטמא אי אמרינן מטמא חולין אפילו למ"ד אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י לא הוי אלא מדרבנן אלא דאי אמרינן מטמא תרומה כדאמרינן לעיל א"כ הוי מדאורייתא אלא דאכתי איכא למימר דמטמא תרומה

היינו בתרומה לרבנן או בתרומה לאורייתא וטומאה לרבנן אלא לאכתי היה מקום לומר לנהי דאין כאן איסור לאורייתא במטמא ומדמע אפ"ה יש כאן איסור לאורייתא להזיק ממון חבירו וע"ז כתב רש"י ז"ל כיון דלא שמיה היזק אין כאן איסורא לאורייתא אבל ממנסך מקשה שפיר דנהי דמעשה הנזק לא הוי מלאורייתא אפ"ה כיון דעיקר הניסוך הוא איסור לאורייתא אמאי קנים ר"מ שוגג אטו מזיד דהא לא שכיח שיעשה איסור לאורייתא במזיד שזהו עיקר טעמו של ר"מ כן נ"ל ועיין בחידושי הרשב"א:

דף נד.

תוספות בד"ה אכל תרומה טהורה כו' לא כמו שפי' בקונטרס כו' כדאמר התם כל היכא דמעיקרא שויא ד' כו' עכ"ל. בגמרא דפסחים דף ל"ד מבואר כן ואחר העיון שם זכיתי ליישב שיטת רש"י ז"ל שדבריו נכונים ומוכרחים לפי שיטתו שמפרש שם דהיכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא אפ"ה מלאורייתא נפיק ידי כפרה כשמשלם לפי מידה דבהכי איירי פשטא דקרא דונתן לכהן את הקדש דהיינו לפי מידה אלא הא דקאמר שם דמשלם ארבעה היינו משום דעל המותר הויא ליה כגזלן מיהא וא"כ הכא לא שייך לומר כן דמה דמשלם לו חולין טמאים תחת תרומה טהורה הוי נמי לפי דמים דגריוא דחולין טמאים לא גריעא מתרומה טהורה דלא חזיא אלא לכהנים וצריך לשמרה בטהרה וכשנטמאת לא חזיא אלא להדלקה ולהסיקה תחת תבשילו משא"כ בין חולין טמאים לטהורין לא נפקא מידי דלאו כולי עלמא אכלי חולין בטהרה וחזיא נמי לעכו"ם וא"כ נפיק נמי מידי גזילה מאי אמרת סוף סוף נעשין החולין טמאים תרומה טמאה ביד הכהן וא"כ מפסיד לכהן טובא שאכל תרומה טהורה ועכשיו ע"י גרמתו של זה יהיה תרומה טמאה בהכי לא מיקרי גזלן ולא מזיק בידים דלו יהא אם טימא טהרותיו בידים כיון דשוגג הוא פטור כדקי"ל דלא קנסו שוגג אטו מזיד וכ"ש הכא שלא טימא בידים ושוגג הוא בתשלומין דסבר חולין טהורים הן ומשו"ה תשלומיו תשלומין והיינו דמקשה הש"ס מדרבי מאיר אדר"מ כיון דלר"מ מטמא ומדמע חייב אף בשוגג דקנים וא"כ הכא אמאי תשלומיו תשלומין דה"נ דמי למטמא ורבי מאיר דאין דינא דגרמי וכיון שזה גרם להפסיד דמי הכהן אמאי לא קנים שוגג אטו מזיד כן נ"ל כפתור ופרח ולכאורה לשון הברייתא מסייע לרש"י ז"ל דכיון דשוגג הוא והיינו דקסבר שהן חולין טהורין כמו שפירש רש"י ז"ל בשמעתין וא"כ מסתמא לא קיהיב ליה חולין אלא לפי המדה של תרומה שאכל ואפ"ה קפסיק ותני תשלומיו תשלומין אלמא דתו לא מחייב ולא מידי ועוד דאי כפירוש התוספות דיהיב לו יותר מגריוא אם כן במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין דאע"ג דלא קפדי זבינא מ"מ כיון דכבר נפיק ידי כפרה בגריוא לחוד אלא דקיהיב ליה יותר משום דה"ל כגזלן דעלמא דמשלם כשעת הגזילה ומה"ט גופא א"צ ליתן ממידי דקפדין זבינא דגזלן שמשלם לפי דמים כתיב ישיב אפילו סובין דכל מילי מיטב הוא אע"כ כפירוש רש"י ז"ל אבל התוספות לשיטתייהו דלית להו שיטת רש"י ז"ל בפסחים אלא נראה דסברי דבתרומה בשוגג מידי כפרה נמי לא נפיק היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזי והכרעתי לצדק במאזנים דהכי הוא לשיטת התוספות שכתבו בפרק האשה רבה דף צ' דהא דאכל תרומה בשוגג משלם כו' אתיא אפילו כרבי נחוניא בן הקנה דחייבי כריתות ומיתות ב"ד שוגגין פטורין מתשלומין ואפ"ה משלם לגזירת הכתוב הוא וא"כ קשיא לי אי ס"ד דמידי כפרה נפיק כשמשלם לפי מידה א"כ היאך קאמר הש"ס בפסחים היכא דמעיקרא שויא ארבעה ולבסוף שויא זוזא כ"ע לא פליגי דמשלם ד' והיאך הוי לכ"ע דהא לר' נחוניא בן הקנה וכן לריש לקיש בפ' אלו נערות דאפילו חייבי מלקות שוגגין פטורין וא"כ לדידהו אמאי משלם ד' הא מידי כפרה נפיק בגריוא דשויא זוזא מאי אמרת דהו"ל כגזלן אפ"ה יש לו לפטור משום דחייבי מיתות ומלקות שוגגין פטורין מתשלומין וגזירת הכתוב נמי ליכא דכבר יצא ידי חובת הכתוב דונתן לכהן את הקדש אע"כ דהתוס' סברי דפשטא דקרא דונתן לכהן את הקדש היינו דהיכא דמעיקרא שויא ד' צריך ליתן כשעת האכילה ולא נפיק מידי כפרה כשמשלם לפי המדה לחוד וא"כ הוכרחו לפרש כמ"ש כאן ודוק היטב כי נכון הוא:

תוספות בד"ה דם שנטמא וזרקו וא"ת מאי קשיא ליה לר"מ והא לאו סתם משנה היא כו' עכ"ל וכ"כ רש"י ז"ל דה"ה דהוי מצי לשנויי רבי יהודה היא כו' ומאד נפלאתי ואשתומם על דבריהם היאך אפשר לאוקמי האי ברייתא כר"י דהא קתני סיפא במה דברים אמורים ביחיד אבל בציבור בין בשוגג בין במזיד הורצה ואי ר"י הא שמעינן ליה דאמר טומאה הותרה בציבור וא"כ למה ליה ציץ לרצויי וצ"ע. (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע ועיין פ"ק דיומא דף ז' ובמהרש"א שם ובתוס' דיבמות דף צ' בד"ה בין ביחיד ודו"ק:

בא"ד והך קושיא לרבינא כו' לרב שילא כו' לא קשה מידי לטומאה לאורייתא עכ"ל. לכאורה אין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דאפילו לרב שילא נמי לא הוי אלא טומאה דרבנן כדאוקמינן בהדיא בפ"ק דפסחים דף י"ז האי מתניתין דדם שנטמא מדרבנן אליבא דרב דמשקי בי מטבחייא דכן אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו שם דה"ה דהו"מ למימר מדאורייתא למאן דלית ליה לרבי יוסי בן יועזר איש צרידה אלא דניחא לאוקמי כמ"ד טומאת משקין דרבנן וא"כ למאי דקי"ל דאורייתא א"כ למאן דלית ליה ליוסי בן יועזר הוי טומאת דם לאורייתא וליוסי בן יועזר אפילו טומאה דרבנן ליכא וכן מצאתי להרמב"ם ז"ל שפסק כרב פפא דאף למאן דאמר טומאת משקין לטומאת עצמן לאורייתא אפ"ה משקה בי מטבחייא הלכתא גמירי לה וסובר הרמב"ם ז"ל דלרב פפא אפילו מדרבנן טהור ואע"ג דמסקינן שם דר"פ בקשיא אפ"ה לא מדחינן מימרא בקשיא אלא בתיובתא כשיטת הרשב"ם ז"ל בשם הגאונים בפרק חזקת הבתים ודלא כמ"ש הכסף משנה להרמב"ם ז"ל פסק כרב דאמר משקי בי מטבחייא דכן ולענ"ד לא יתכן לומר כן דהא מסיק הש"ס שם דאליבא דרב קסבר טומאת משקין לטמא עצמן מדרבנן ואם כן כיון שפסק הרמב"ם ז"ל טומאת משקין לטמא עצמן לאורייתא ואפ"ה פסק דמשקי בי מטבחייא טהורין לגמרי ע"כ היינו כרב פפא דהלכתא גמירי לה דטהורין וסובר הרמב"ם ז"ל דאפילו מדרבנן לא גזרו בהן טומאה אלא דלפ"ז קשיא לי האיכא כמה סתמי משניות דדם שנטמא צריך ציץ לרצויי וכן מוכח מתניתין דפרק כיצד צולין שהביאו התוספות כאן וכתבו שם דע"כ בטומאת דם איירי ולפ"ז נראה מוכרח דאפילו רב פפא גופא מודה דאף ע"ג דהלכתא גמירי לה אפ"ה טמאין מדרבנן ואם כן הוי אתי שפיר סוגיא דשמעתין אפילו לרב שילא אלא דנראה דהתוס' סברי בפשיטות דלא קי"ל כרב פפא כיון דאסקינן בקשיא ועוד דסתמא דתלמודא מפרש להדיא דהא דאמר רב דכן ממש היינו כמ"ד טומאת משקין מדרבנן ולא קאמר משום דהלכתא גמירי לה אע"כ דסתמא דתלמודא דלא כרב פפא ולפ"ז כיון דבשמעתין משמע להדיא דדם שנטמא היינו כר"מ ושמעינן ליה לר"מ דטומאת משקין לטמא עצמן לאורייתא שם בפסחים וא"כ ע"כ דמשקה בי מטבחייא טמאין מדאורייתא ולא כיוסי בן יועזר דהיינו כשיטתם בפסחים וא"כ ע"כ לא מיתוקמא סוגיא דשמעתין אלא אליבא דרבינא ולא לרב שילא ולענ"ד ממקומו הוא מוכרע דאי ס"ד דלרב שילא נמי פריך א"כ אמאי משני הש"ס התם גברא לכפורי קא מכוין ואכן ניקום ונקנסיה לרב שילא לא שייך לומר כן דסוף סוף במה שטימא הדם לא נתכוין לשום מנה ושגג בעבירה גמורה אע"כ דקושיית הש"ס ליתא לרב שילא אלא לרבינא וא"כ א"ש דבמה שזרק בשוגג אכתי לכפורי קא מכוין כן נ"ל נכון ודוק היטב:

בד"ה המעשר בשבת משנה היא כו' ופריך מינייהו משום דסתם מתניתין ר"מ היא כו' ותימא דפריך ברישא כו' עכ"ל. גם כאן יש לתמוה אמאי הוצרכו רש"י ותוספות לפרש משום דסתם מתניתין ר"מ ותיפוק ליה דבלא"ה מגופא דמתניתין מוכח דר"מ היא דהכי תנן התם המבשל והמעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וכיון דהשוה למבשל ולאי ר"מ היא א"כ השוה למעשר נמי ר"מ היא דבת ביקתא היא וליכא למימר נמי בהא דקאמר המבשל בשוגג יאכל במזיד לא יאכל היינו דשוגג יאכל במוצאי שבת ובמזיד לא יאכל עולמית ולעולם דר"י היא וכמדומה לי שכן הבין בעל תוספות יו"ט שם אלא דא"א לומר כן בשום ענין אם מצד הלשון דמבשל בשבת שנה התנא ממש בלשון רבי מאיר ועוד כל הני בבי דמתניתין דקתני התם בנוטע בשבת ובשביעית כולהו ר"מ נינהו כדאמרינן לעיל בשמעתין וממילא נתיישבה תמיהת התוספות דניחא ליה לאקשויי מעיקרא מבבא דמעשר בשבת דודאי ר"מ היא מדנקיט ליה בהדי מבשל בחד בבא ובתר הכי מקשה ממטביל בשבת דהתם לא פשיטא ליה מגופה דר"מ היא אלא מדרישא וסיפא ר"מ ועוד נ"ל דבלא"ה ע"כ דהא דמעשר בשבת ע"כ לא מיתוקמא כר"י דאם כן בשוגג אמאי יאכל נהי דלא קנים אכתי ליתסר משום מוקצה כיון דבמזיד לא יאכל א"כ מסתמא אתקצאי בין השמשות דאטו מי אסיק אדעתיה שיעשר למחר בשוגג ונהי דבמבשל לא אסר ר"י בשוגג היינו משום דחזי לכוס כדאיתא בפ"ק דחולין אבל במעשר בשבת ליתסר משום מוקצה וליכא למימר כיון דשוגג הוא דסבור שמותר לעשר א"כ לא אקצייה מאתמול הא ליתא דהא בפ"ק דחולין מסקינן להדיא דשוחט בשבת אף למאן דלא קנים בשוגג אפ"ה אסור משום מוקצה וא"כ ע"כ לאו ר"י היא ואע"ג דר"מ נמי אית ליה מוקצה בנר שהדליקו באותו שבת היינו במוקצה מחמת איסור היכא דדחייה בידים משא"כ הכא דלא דחייה בידים ואף למאי דאמרינן בפ"ק דחולין דר"מ אוסר בשוחט בשבת משום מוקצה היינו משום דמוקצה לבעלי חיים חמירי טפי כמבואר בתוספות ולרוב הפוסקים אפילו ר"ש מודה דכגרוגרות וצמוקין דמי משא"כ במעשר אפשר דלר"מ לא הוי מוקצה בכה"ג אח"ז ראיתי שהתוספות בשבת דף מ"ג הקשו כן אהא דאמרינן במעשר בשוגג יאכל ולא אסרינן משום מוקצה ולמאי דפרישית צריך עיון בזה דאפשר כיון דהשוה למעשר ר"מ היא כדפרישית ומאן יימר דר"מ אית ליה מוקצה כה"ג ואין להאריך כאן יותר:

דף נד:

גמרא אמר אביי כל שבידו נאמן. ונראה מפירש"י דכיון שבידו לפגל ולטמא נאמן משום מיגו וכ"כ הב"י בי"ד סי' קכ"ז שהיא שיטת ר"ת והרשב"א ז"ל אלא שהרא"ש ז"ל בשמעתין בחילוק י"א מי"ד חלוקים כתב להדיא דלאו מטעם מיגו מהימן דהא אי מטמא להו בעי שלומי ולענ"ד משום הא לא איריא דאכתי מהימן במיגו דאי בעי מטמא ומפגל ויאמר שוגג הייתי דפטור מתשלומין וגם יתר ראיות הרא"ש ז"ל אינן מוכרחין ע"ש והא דמשמע דלאביי לא מהימן אלא כשהוא בידו או דרבא כשהיה בידו אבל בלאו הכי לא מהימן אף ע"ג דקי"ל על אחד נאמן באיסורין אף להתיר דשאני התם בחתיכה ספק חלב ספק שומן דלא איתחזק לא היתרא ולא איסורא כדאיתא בריש מכילתין משא"כ הכא דאיתחזק היתרא ואף ע"ג דאפילו באיתחזק איסורא מספקא לן בריש האשה רבה אי עד אחד נאמן להתיר מן התורה וכמ"ש התוס' והרשב"א ז"ל בריש מכילתין גבי אין דבר שבערוה פחות משנים דמשמע דבשאר איסורין אפשר דמהימן אף באיתחזק איסורא והרבה מהאחרונים כתבו דמסוגיא דכריתות משמע דאיפשטא האיבעיא דעד אחד נאמן מן התורה להתיר אלא דלענ"ד יש לחלק דנהי דעד אחד נאמן להתיר אף באיתחזק איסורא היינו משום דליכא נמי חזקה דאין אדם חוטא ולא לו ומסתמא קושטא קאמר משא"כ באיתחזק היתרא וע"א אומר שהוא איסור לא מהימן דאפשר לנעורי קא מכוין ועוד כיון שרוצה לאסור ולהפסיד ממון חבירו הו"ל כאיסורא דאית ביה ממונא ובממונא פשיטא דבעינן ב' עדים מגזירת הכתוב ובהכי ניחא לי נמי הא דלאביי לא מהימן אלא כשהוא בידו עכשיו אבל לאחר שהוציאה מתחת ידו לא מהימן לאסור אף על גב שכבר היה בידו ובריש מכילתין כתבו התוספות דאף בדאיתחזק איסורא נאמן ע"א להתיר בדבר שבידו אע"ג שאין עכשיו בידו אלא שכבר היה בידו והוכיחו כן ממעשים בכל יום שאדם נאמן על השחיטה אע"ג שעכשיו אין בידו לשחוט שכבר מנאו בידו שחוט ואף ע"ג דאיתחזק איסורא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אפ"ה פשיטא לן דמהימן ולפמ"ש א"ש דנהי דפשיטא דמהימן להתיר היינו כיון שכבר היה בידו אם כן איכא חזקה דלא שביק אינש היתירא ואכיל איסורא משא"כ הכא שרוצה לאסור לא שייך לומר כן ואפשר דלנעורי קא מכוין כנ"ל נכון:

(כאן נאבד בד"ה אמר אביי)

בא"ד ואומר ר"ת דהכא במכחישו או אומר איני יודע כו' עכ"ל. וקשיא לי דכיון שרבינו תם לא דקדק כן אלא מכח קושייתו אם כן נהי דהוכרח לחלק בין ההיא דשותק דכהודאה דמיא כגון שאומר נתנסך בפניך ובין אומר איני יודע כגון שלא אמר נתנסך בפניך דבאומר איני יודע לא מהימן העד אלא כשהיה בידו אבל אכתי במכחישו מנא לן דמהימן נהי דלאביי ודאי מהימן אף במכחישו משום מיגו וכפירש"י ז"ל וכל דין מיגו ילפינן מן התורה אפילו בהכחשה משא"כ לרבא דלאו משום מיגו איירי אלא כיון שהיה בידו הוה ליה כבעלים עליו וכמ"ש הרא"ש ז"ל א"כ אכתי מאי אולמיה דידיה מדבעלים גופייהו שמכחישין אותו ומה טעם יש בזה להאמין לע"א יותר מבעלים וכן תמה הש"ך על זה שם ס"ק ג' ע"ש וליכא למימר דכל שהיה בידו מהימן לרבא מן התורה מכ"ג ביום הכיפורים שהתורה האמינתו ואע"ג דאסיק הש"ס בקושיא כבר כתבו הגאונים דלא דחינן מימרא בקושיא וא"כ שנאמן מן התורה יש להאמינו אפילו בהכחשה מדעולא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א הו"ל כשנים אלא דכאן א"א לומר כן דהא דעולא גופא היינו דוקא בזה אחר זה כשכבר נתקבל עדות העד תחלה בב"ד בלא הכחשה כדאיתא ביבמות ובכתובות בדוכתי טובא דבבת אחת לא אמר עולא ולפי זה הכא שהבעלים מכחישין אותו תיכף אמאי נהימן דהא לא אשכחן שהאמינתו תורה במקום הכחשה וכל היכא דמהימן ע"א לא שני לן בין עד דעלמא או הבעלים גופייהו כמבואר בכל הפוסקים וכמ"ש בריש מכילתין גבי אתא בעל מערער ופסיל ליה. והנלע"ד בזה דפשיטא ליה לר"ת אליבא דרבא דכיון דמהימן אף ע"ג שאין בידו עכשיו אלא שכבר היה בידו דהיינו משום דכיון שמסרו ליד הפועל לעשות עמו בטהרות וכן קרבנות לכהן אם כן מעיקרא האמינו עליו שאם יאמר שנטמא או שפיגל להימן בכך וכיון דמעיקרא הימניה ממילא דאפילו כשמכחישו מהימן הפועל כדאשכחן לקמן דף ס"ד בבעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין דאע"ג דלדבר שבערוה הוא אפ"ה קאמר רב חסדא דשליש מהימן משום דהא הימני' מעיקרא וכמ"ש שם התוס' דאע"ג דלית ליה מיגו קאמר ר"ת דמהימן השליש ורב הונא דפליג היינו מטעמא אחרינא כמבואר לקמן ואם כן מה"ט גופא מהימן נמי הכא אפילו במכחישו כיון שהאמינו מעיקרא ואע"ג דלכאורה נראה דכיון שהבעלים מכחישין אותו ע"כ היינו שאומרים לא זזה ידינו מתוך ידו וא"כ

מעיקרא לא האמינום אלא שדוחק לפרש כן אלא מכחישין אותו היינו שאומרים שבאותו יום ובאותו שעה שאומר העל היו עמו במלאכתו אבל סוף סוף כיון שהאמינוהו לעשות בטהרות או בקדשים סמכו עליו שיהיה כמו שיאמר הוא כדלקמן גבי שליש אומר לגירושין כן נלע"ד נכון ועיין בסמוך:

באו"ד ומתוך כך אומר ר"ת כו' ואפילו מכחישו כו' עכ"ל. עיקר מילתא לר"ת היינו דאפילו במכחישו מהימן וכדפרישית בסמוך אלא דמפשטא דגמרא לא ידעינן להא מילתא ואדרבא פשטא דסוגיא דקידושין דאמרינן והלא שותק נאמן משמע לכאורה דבאינו שותק אלא מכחישו לא מהימן אלא משום דקשיא ליה לר"ת דהתם משמע דלעולם מהימן בשותק ולא בהכחישו והכא משמע דלא מהימן אלא כשהיה בידו דוקא והוכרח לחלק דשותק דהתם היינו משום דכהודאה דמיא וא"כ לעולם אימא לן דכל היכא שהיה בידו דמהימן אפי' בלאו האי טעמא דכהודאה דמיא ממילא דתו לא מפלגינן כלל בין שותק או לא דאפילו מכחישו מהימן ומהטעם שכתבתי ובזה מדוקדק לשון ומתוך כך כנ"ל נכון ליישב שיטת ר"ת ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב בשם הראב"ד ז"ל להיפך דפועל גרע טפי והרבה יש לי לדקדק בזה ואין כאן מקומו וכבר קבלתי לחובה אם יגזור ה' עלי בחיים להרחיב בדין זה דע"א נאמן באיסורין בקונטרס כלל גדול שלי רחמנא לסייען:

באו"ד וכל הסוגיא דקידושין יש לפרש באומר לו נטמאו טהרותיך בפניך כו' עכ"ל. ואע"ג דהא דמייתי שם רבא מעובדא דההוא שמיא משמע דלא א"ל זינתה בפניך כבר כתבו שם התוס' דלרבא כל היכא שיש רגלים לדבר מהימן אפילו כשלא א"ל בפניך ע"ש:

גמרא היכן האמינתו אמר רבי יצחק בר ביסנא כהן גדול ביה"כ כו' והכתיב וכל אדם כו'. ויש לתמוה היאך שייך לומר שהתורה האמינתו כיון שלא מצאנו בתורה בפירוש דכ"ג מהימן לומר שנתפגל בפנים ודילמא אין ה"נ דלא מהימן ונלע"ד דמגופא דקרא דייק הכי דכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואי ס"ד דלא מהימן א"כ היכא דאיתרמי דאמר כ"ג דפיגל היכי ליעביד דכיון שכל העבודות אינן כשירין אלא בו והוא יודע בעצמו שפיגל בפנים תו לא מצי למיעבד שאר עבודות מתן דם על המזבח והקטרת אימורין דהא לגביה לנפשיה שוויא חתיכה דאיסורא להקריב קרבנות שכבר נתפגלו וכל העבודות נפסלו שצריכין להיות על הסדר ואי אמרת להביא פר אחר אין שומעין לו הציבור דלא מהימן וא"כ היכי אמרה תורה וכל אדם לא יהיה להוי מילתא דאתינן לידי תקלה אע"כ דכ"ג מהימן כנ"ל נכון:

שם דכי אמר פיגול מהימן. מכאן נראה דהא דקאמרינן בעלמא פיגול פסול מחשבה לאו מחשבה גרידא אלא דיבור קרי מחשבה כמו שכתבו התוס' בדוכתי טובא ולא כמו שנסתפקו התוספות לאפשר דהא דכתיב לא יחשב היינו מחשבה גרידא בלב דאם כן אמאי הוצרך למילף בשמעתין מכ"ג ביה"כ ואמאי לא יליף מכל העבודות דמהימן הכהן לומר שפיגל במחשבה ומנא ידעינן אע"כ דמחשבה בפיגול היינו בדיבור אלא דקשיא לי לפ"ז הא דאמרינן פרק ג' דזבחים אמר רבי ינאי מנין למחשב בקדשים שלוקה דכתיב לא יחשב ומקשה הש"ס לאו שאין בו מעשה הוא ומוקי לה כרבי יהודה והכי משמע בשמעתין דליכא מלקות בפיגול דמחייב בתשלומין ואי ס"ד דלא הוי פיגול אלא בדיבור אמאי קרי ליה לאו שאין בו מעשה הא קי"ל עקימת שפתיו הוי מעשה היכא דבדיבורא עביד מעשה וה"נ עביד מעשה בדיבורו לפגל הקרבן ולפוסלו ויש ליישב ואין להאריך:

שם ההוא דאתא לקמן דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי כו' א"ל ס"ת ביד מי כו' א"ל מתוך שנאמן אתה להפסיד שכרך. והא דשיילינן מעיקרא ס"ת ביד מי אע"ג דבכל ענין נאמן אלא דמעיקרא היה סבר רבי אבהו שכתב לו הס"ת בחנם ולא בשכר ולפ"ז שייליה שפיר ס"ת ביד מי שאם כבר מסרה לבעלים ולא א"ל בזימנא קמייתא לא הוי מהימן לכ"ע אלא לאחר שאמר לו ביד הלוקח שכתב לו בשכר משו"ה קאמר רבי אבהו דמהימן בכל ענין מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכ"כ הש"ך בי"ד סי' רפ"א:

דף נה.

תוספות בד"ה ועל הקטנה כו' ועוד משמע דאפילו לכי גדלה אוכלת כו' עכ"ל. לפי זה יש להקשות מאי מקשה הש"ס ואילו חרשת לא אכלה ומאי קושיא דלמא חרשת כ"ש דאכלה ועיקר הרבותא בקטנה דאשמעינן דאכלה אף לכי גדלה וראיתי שהתוספות הקשו כן ביבמות ותירצו דלפ"ה מקשה הש"ס שפיר דליתני תרוייהו וגם בזה לא הונח לי דמהיכא תיתי ליתני כי רוכלא כיון דאתיא במכ"ש ועיקר חידוש הדין אינו אלא דאכלה לכי גדלה ונראה ליישב דאכתי איכא נמי רבותא בחרשת טפי מבקטנה משום דלשמואל לחד לישנא בפרק חרש דקסבר דאשת חרש חייבין עליה אשם תלוי דהו"ל ספק קידושין דאורייתא ולרבי אליעזר נמי תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהיא ספק ולפ"ז היה באפשר לומר דאפילו רבנן דפליגי היינו משום דלענין קידושין מוקמינן לה אחזקת פנויה וכן בתרומה אחזקת טבל אבל לענין אוכל נבילות אכתי סל"א דהו"ל ספיקא דאורייתא ומצווין להפרישו ובאמת מסוגית הש"ס דפרק חרש משמע דהדין חרש וחרשת שווין לקטנה לענין אוכל נבילות וא"כ מקשי שפיר ליתני תרווייהו כנ"ל:

בד"ה מאי טעמא כו' הכא סבר עולא כו' והקשה רבינו תם דבהגוזל בתרא כו' עכ"ל. ויש לדקדק מאי קושיא דהא שמעינן לרבה בפרק מרובה דף ס"ז דקאמר יאוש אמור רבנן דמהני מיהו לא ידענא אי דאורייתא אי דרבנן וא"כ דלמא הא דקאמר עולא הכא דבר תורה כו' מ"ט יאוש כדי לא קנה היינו דבר תורה והא דקאמר בפרק הגוזל בידוע ל"ה קני היינו מדרבנן וכבר כתבתי בזה בחידושי בפרק מרובה משום דעולא בפרק הגוזל אפלוגתא דר"ש ורבנן קאי בעורות של בעל הבית לענין טומאה ומדאורייתא איירי דקאי אקרא דמשכבו ולא הגזול כמו שהביאו התוספות שם בפרק מרובה אלא שאין זה מוכרח דנהי דרבי שמעון ורבנן איירי מדאורייתא היינו משום דאיכא יאוש ושינוי השם כדמוקמינן להדיא במרובה והביאו התוספות בסמוך אבל הא דקאמר עולא אבל בידוע ל"ה יאוש קונה היינו אפילו יאוש לחוד ומדרבנן. ולכאורה היה נ"ל דמסוגייא דשמעתין פשיטא להו להתוספות דלעולא אפילו מדרבנן לא קני דאי קנה מדרבנן הו"ל הקדש גמור אפילו מדין תורה דקי"ל הפקר ב"ד הפקר ולא הוצרכו לתיקון המזבח. אלא דגם זה אינו מוכרח דלענין קידושין נחלקו הפוסקים בדעת הרא"ש ז"ל שכתב דלמ"ד יאוש קונה מדרבנן לא הוי קידושין אלא דרבנן ולא מדאורייתא וע"ש בספר בית שמואל וא"כ משמע דה"ה לענין הקדש לא מהני מדאורייתא וכן נ"ל מדקדוק לשון רש"י ז"ל בשמעתין כמו שאפרש וכ"כ התוספות בפרק לולב הגזול גבי אוונכרי דאף ע"ג דשינוי החוזר קונה מדרבנן אפ"ה כיון דמדאורייתא לא קני לא נפיק ומה שכתבו שם מהאי סברא יבואר בסמוך שאין מזה סתירה ועוד כיון דלמ"ד יאוש קונה מדרבנן היינו משום תקנת השבים והכא כיון שהקדיש לא שייך תקנת השבים כמ"ש הראב"ד ז"ל לענין גזות וולדות דלקמן בשמעתין וא"כ הוצרכו שפיר לתקנת המזבח ועוד דבפרק הגוזל דף צ"ה משמע להדיא דכל היכא דגזלה קיימת לא עבדו רבנן תקנתא ולאו דוקא תקנתא דרבי שם אלא כל היכא שתקנו מפני תקנת השבים היינו דוקא באין גזלה קיימת דלמקשו מתקנת מריש דגזלה קיימת וא"כ הכא בהקדש דגזלה קיימת הוצרכו שפיר לתקנת המזבח אבל בעלמא שפיר סבר עולא דיאוש לחוד קני מדרבנן. מיהו לפ"ז כבר נתיישבה קושייתנו דכיון דעולא בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן קאי בעורות של גנב וגזלן אי מחשבה מטמאתן והתם נמי גזילה קיימת. אמנם לפמ"ש התמיה קיימת על הפוסקים שנחלקו לענין קידושין למ"ד יאוש קונה מדרבנן אי הוי קידושין דרבנן או דאורייתא ולפמ"ש נפל בבירא האי דינא דהא לענין קידושין איירי בגזילה קיימת וא"כ ליכא למ"ד דקונה יאוש מדרבנן וצ"ע ודו"ק:

באו"ד וקשה לר"י בסמוך דמסיק רבא כו' ואליבא דעולא קאי כו' עד כאן לשונם. גם בזה כתבתי במרובה דאין קושיא זו מוכרחת לר"ת דאיכא למימר דרבא לאו אליבא דעולא קאי אלא אליבא דנפשיה דרבא גופא קאמר נמי במרובה דיאוש אינו קונה ויליף לה מקרבנו ולא הגזול וכתבתי שם דע"כ לאו משום מצוה הבאה בעבירה היא אלא מפשטא דקרא דייק דאי ס"ד דיאוש קונה לא שייך למעט גזול מקרבנו דכיון דקני קרבנו קרינן ביה אלא דבלא"ה יש ליישב שיטת ר"ת בזה דהא מקשו התוספות לקמן דבלא"ה פשיטא דגזות וולדות קונה משעת גניבה משום שינוי ותירצו דרבא אליבא דר' מאיר קמיבעיא ליה דקנים וא"כ ה"ה לשיטת ר"ת דבכל דוכתא יאוש קונה היינו גוף הגניבה שא"צ להחזיר אלא דמים אבל לענין גזות וולדות איכא למימר דרבנן קנסוהו לישלם כל דמי השבח דמאי שנא יאוש משינוי וא"כ שפיר קמיבעיא לרבא אליבא דרבי מאיר ונראה בזה דלר"י ז"ל לא משמע ליה האי שינויא שכתבו התוספות לקמן דרבא אליבא דרבי מאיר קבעי כיון דלא קי"ל כוותיה אלא כאינך שינויי שכתבו התוס' לקמן דקמיבעי ליה בשבח שעל גבי גזילה ולרבי יהודה או לרבי שמעון דבכה"ג לא קני בשינוי אבל לענין יאוש אין לחלק בכך וא"כ מקשה ר"י שפיר כנ"ל ודו"ק:

באו"ד ועוד קשה דמשמע דאי יאוש קני אתי שפיר והא במרובה פריך איפכא רבי יוחנן לר"ל כו' עכ"ל. ולענ"ד אין בזה קושיא לר"ת דדוקא התם במרובה מקשה שפיר רבי יוחנן לר"ל דאמר דחיובא דד' וה' לא הוי אלא לפני יאוש ולא לאחר יאוש ומברייתא דגנב והקדיש מוכח דשייך נמי ד' וה' לאחר יאוש אבל לרב יהודה בשמעתין דאמר יאוש קני לא תיקשי מברייתא דאיכא למימר דרב יהודה סובר כרב ששת דאמר במרובה דף ס"ח דלא משכחת חיוב ד' וה' לפני יאוש משום דבעינן דומיא דטביחה דאהנו מעשיו ולפ"ז ע"כ לא חייבה התורה ד' וה' אלא לאחר יאוש תו לא מצינן להקשות אי ס"ד דיאוש קני אמאי חייב שלו הוא טובח דע"כ גזירת הכתוב הוא דליחייב בכך אע"ג דשלו הוא מוכר כיון דא"א לאוקמי חיובא דד' וה' אלא בכה"ג משא"כ התם דריש לקיש דשייך חיוב ד' וה' לפני יאוש מקשה שפיר כן נ"ל נכון ודו"ק:

באו"ד ועוד אמרינן התם האי כשורא דמטללתא כו' וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מצוה כו' עכ"ל. ולענ"ד אין זה מוכרע דשאני התם דמחמת תקנת השבים משום פסידא דסוכת מצוה הוצרכו לתקן שלא יהא בזה משום מצוה הבאה בעבירה ודבר זה ממקומו מוכרע מסוגיא דשמעתין שתקנו מפני תקנת המזבח דליקשי ואכתי הו"ל מצוה הבאה בעבירה ומאי אולמא האי דכשורא דמטללתא מהאי דשמעתין וכבר כתבתי בזה במרובה עיין שם:

באו"ד והשתא בשמעתין כו' לרב יהודה נמי כו' ולא חייש לטעמא דמצוה הבאה בעבירה כו' עכ"ל. ולפמ"ש לעיל אין צורך לכל זה דבלא"ה אתי שפיר לרב יהודה אפי' אי יאוש גרידא קני ולא קשיא ליה מברייתא דאפשר דכרב ששת ס"ל דלא שייך חיובא דד' וה' לפני יאוש וע"כ גזירת הכתוב דליחייב אע"ג דכבר קניא ביאוש ודו"ק:

רש"י בד"ה נמצא מזבח בטל כו' ואי קשיא היאך התנו ב"ד לעקור כו' ולפטור את זה מחטאת כו' שב ואל תעשה שאני כו' עכ"ל. ובתחלת העיון הוקשה לי בזה אכתי היאך תיקנו לעקור דבר מן התורה שיאכלו ויקטירו הכהנים חולין בעזרה דקום עשה הוא אחר זה ראיתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה כן ותירץ דכיון דהפקר ב"ד הפקר הו"ל הקדש כמו מן התורה וכבר כתבתי לעיל שאין סברא זו מוכרחת ומש"ה לא רצה רש"י ז"ל לפרש מטעמא דהפקר ב"ד ועוד דאכתי לא אסיק הש"ס אדעתא האי סברא דאוקמוה רבנן ברשותיה עד לקמן וא"כ אכתי מיקרי עוקר דבר מן התורה אלא דאפ"ה כתב רש"י ז"ל שפיר דשב ואל תעשה הוא משום דלעיקרא דתקנתא קאי שלא תקנו חכמים אלא היכא שנודע שהיא גזולה לאחר שכבר הוקרב הקרבן ועשו כל המעשים שכן מורה הלשון שלא יהיו כהנים עצבים והיינו לאחר שכבר אכלו והקטירו דמקמי הכי אין כאן עצבות דכיון שנודע להם שגזולה היא יפרשו אלא ע"כ לעיקר תקנתא שנודע לאחר הקרבה איירי וא"כ אתי שפיר דלא קשיא ליה לרש"י ז"ל אלא על שעוקרין לפטור את זה מקרבן וע"ז תירץ שפיר דהו"ל שב ואל תעשה כן נ"ל ודו"ק:

דף נה:

משנה לא היו סיקריקון ביהודה כו' נקיט לה הכא בפירקין משום סיפא דב"ד של אחריהם שאמרו לנותן לבעלים רביע והיינו משום תיקון העולם שלא תוחלט הקרקע ביד הסיקריקון כדאיתא בירושלמי ועיין בחידושי הרשב"א באריכות:

שם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ופירש רש"י קרקע המיוחד לכתובתה כו' וכ"ש בשאר נכסים כו' והכי מוקי לה בבבא בתרא עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה שפירושו כאן סותר לפירושו בפרק האשה שנפלו דף פ"א גבי שומרת יבם שאין לו למכור בנכסים כלום כיצד יעשה יעשה שעולה ויפייסנה ואם אשת ישראל הוא יגרשנה ויחזור וישאנה ומפרש רש"י שם דאע"ג דאפ"ה מכרו בטל כדתנינן הכא הא מוקי לה באותן שלש שדות והקשו התוספות שם דהא מסקינן בבבא בתרא דכ"ש בשאר נכסים ומתרצין שם לפי שיטת רש"י ז"ל דבהנך ג' שדות מכרן בטל לגמרי משא"כ בשאר נכסים המקח קיים על שעת גוביינא דידה וא"כ היאך מפרש רש"י כאן אלשון מכרה בטל גופא דאיירי אף בשאר נכסים ויש ליישב דנהי שכתבו התוספות דלענין הדין יש חילוק ביניהם אפ"ה שייך בהו שפיר נמי לשון מקחו בטל דהיינו מה שחזר ולקח מן האשה בטל לגמרי דנהי שאוכל הפירות אין זה תלוי במה שחזר ולקח מן האשה דה"ה אם לא חזר ולקח מן האשה נמי היה אוכל הפירות וכן אם מתה בחיי הבעל המקח קיים דאחריות דנפשיה קיבל עליה כן נ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל ולכאורה לפי זה ה"ה הא דקתני רישא לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבע"ה המקח בטל היינו למה שלקח מבע"ה בטל משא"כ המקח מסיקריקון קיים לענין שאוכל הפירות עד שיחזיר לו הבע"ה דמיו כדין מבריח ארי ואף למאי דמשמע מלשון הפוסקים והמפרשים דלמשנה ראשונה צריך להחזיר לו בחנם אפ"ה נראה דאין צריך לשלם דמי פירות שאכל דלא דמי ללוקח מגזלן גמור כמו שאבאר לקמן כן נראה לי ועדיין צריך עיון:

דף נח.

פיסקא לקח מן הסיקריקון כו' אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני ופירש"י ז"ל דכיון דלדיבורא בעלמא הוא איכא למימר השני נוח לי עכ"ל. ובמשנה לעיל מפרש רש"י ז"ל שני פירושים בהא דמקחו בטל אי משום דאמרינן מירתה עביד אי נמי השני נוח לי כו' אלא דהרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה כמה קושיות על מה שמפרש רש"י ז"ל הטעם משום דהשני נוח לי ובבבא בתרא דף מ"ז מקשה הש"ס מהך מתני' דהכא אדרב הונא דאמר תלוהו וזבין זביניה זבינא אלמא שאין הטעם משום דהשני נוח לי אלא

משום דמכירה באונס הוא ע"ש שהקשה עוד קושיות אחרים ואבארם לאחד אחד. אמנם לענ"ד אף שאיני כדי להשיב על דברי הרשב"א ז"ל מ"מ ללמוד אני צריך דלכאורה לא ידענא מאי קשיא ליה מהסוגיא דפרק חזקת דאדרבה הך סוגיא מסייע טובא לפירש"י ז"ל דהכא ואפשר דמהך סוגיא הוכרח רש"י ז"ל לפרש כן דהא מקשה התם אדרב הונא ממתני' ומשני התם לאו איתמר עלה אמר רב לא שנו אלא דאמר לך חזק וקני אבל בשטר קנה ומקשה התם ולשמואל דאמר אף בשטר לא קנה מאי איכא למימר ומסיק מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ע"כ נמצינו למדין דמעיקרא אליבא דרב אתי ליה שפיר בלאו האי שינויא דיהיב זוזי דאף אם נאמר דמתניתין נמי איירי אף בדליהיב זוזי או שנאמר דרב הונא דאמר תלוה וזבין לאו לוקח אלא אפילו תלוה ויהיב מתנה אפ"ה אתי שפיר אליבא דרב דאמר אבל בשטר קנה וע"כ לפ"ז דרב הונא דקאמר סתמא תלוה וזבין זביניה זבינא ויהיב טעמא דאגב אונסא גמיר ומקנה א"כ אפילו בע"פ סבור רב הונא הכי כמו שהוא האמת ממשמעות כל הפוסקים שלא חילקו בכך וא"כ אכתי לא משני התם מידי אליבא דרב אמתניתין דסיקריקון בהא דמפליג רב בין א"ל לך חזק וקני ובין קנין שטר וכמו שהקשו שם בתוספות לטעמא דרב הונא אין לחלק לאידי ואידי גמר ומקנה ומה שתירצו שם התוספות דע"י השטר מוכח שנתן דמים לא מיסתבר ליה לרש"י ז"ל לפרש כן דפשטא דסוגייא לא איירי בהכי שיש כפירה והודאה ביניהם אם נתן לו מעות או לא לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש דטעמא דרב דבא"ל לך חזק וקני לא קנה ע"כ היינו משום דמצי א"ל השני נוח לי כיון דדיבורא בעלמא הוא משא"כ בדרב הונא גופא דאיירי מתלויה וזבין דגזלן גופא דלא שייך הך מילתא דהשני נוח לי מש"ה לא מפליג רב הונא בין שטר לבע"פ דא"ל לך חזק וקני כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל. ומה שהקשה הרשב"א ז"ל עוד דאם כן שמואל דאמר אף בשטר לא קנה משמע דס"ל דאף שכתב לו שטר נמי מצי למימר השני נוח לי וקשה אטו שמואל דאמר כאלמון דרבנן בשטר לא מצי למימר השני נוח לי כדאיתא פ' חזקת ולמאי דפרישית לא קשה מידי דודאי עיקר פירש"י אינו אלא אליבא דרב משא"כ לשמואל נמי הוי טעמא דמתני' דכיון דלא יהיב זוזי לא גמיר ומקני אף אגב אונסא כדמסקינן פרק חזקת מודה שמואל היכא דיהיב זוזי. ועוד דבר מן דין מצינן לחלק בפשיטות דהא דרבנן דאלמון ס"ל דשטרא לא עביד אינש משום טענה דהשני נוח לי היינו לענין ערעור דעלמא דישראל לישראל שיכול להעמיד הישראל הראשון בדין משא"כ הכא בסיקריקון דא"א לישראל להציל את שלו מידו ולא משתעי דינא בהדיה ועוד דישראל הלוקח עשה שלא כהוגן לקנות מהסיקריקון אחר שהכיר בו שהיא גזולה א"כ שפיר סבר שמואל דאף בשטר מצי למימר השני נוח לי דאנן סהדי דכל טצדקי דאית ליה למיעבד עביד ביה לגבי דהאי שעשה בו שלא כהוגן כן נ"ל נכון לייסב שיטת רש"י ז"ל ולדעתי לשון הרשב"א ז"ל בזה צ"ע ולו"ק:

תוספות בד"ה אבל בשטר כו' ולמאי דמפרש הר"ר אלעזר משנז"א לרב ושמואל פליגי כו' דרב סבר אחריות ט"ס הוא עכ"ל. ואע"ג דמסקינן התם לטעמא דמ"ד אחריות ט"ס הוא היינו בשטר מכר דלוקח לא שדי אינש זוזי בכדי משא"כ בשטר מתנה אדרבה אין כותבין בו אחריות וא"כ יש להקשות דלכאורה דהכא ע"כ איירי שלא נתן הלוקח מעות לבע"ה כדמסקינן פר' חזקת דמודה שמואל היכא דיהיב זוזי אלא דאפ"ה יש לייסב פירוש רבינו אלעזר לפי שיטת התוספות דפרק חזקת שהבאתי בסמוך דעיקר פלוגתא דרב ושמואל היינו היכא דלא ידעינן אי יהיב הלוקח זוזי לבע"ה או לא וא"כ מסתמא איירי שכתב לו השטר בלשון מכר ואזלי שפיר לטעמייהו דרב דאמר אחריות ט"ס הוא מסתמא יהיב ליה זוזי מדכתב בלשון מכר ולשמואל דאחריות לאו ט"ס הוא מסתמא הו"ל כשטר מתנה ומש"ה בטל לגמרי דלא גמיר ומקנה כן נ"ל וע"ש בתוספות:

דף נח:

גמרא היכי דמי אי דקא טעין ואמר מינך זבנה אפי' ראשון נמי הא דפשיטא ליה לתלמודא דאי הוי טוען הראשון היה נאמן אע"ג דבגזלן דעלמא שידוע שירד לשדה בתורת גזלנות שוב אין לו חזקה בהאי שדה אפ"ה לקחו מסיקריקון לא דמי לגזלן גמור לא מיבעיא לפמ"ש במשנתינו דאפשר דאף למשנה ראשונה אין צריך לשלם הפירות שאכל כדמשמע לכאורה אם כן ע"כ לאו גזלן גמור הוא אלא אף את"ל דלמשנה ראשונה שצריך להחזיר באונס דהו"ל כגזלן גמור אפ"ה מסתמא האי ברייתא דהכא למשנה אחרונה איירי שתקנו שנותן לבעלים רביע וא"כ תו לא מיקרי גזלן גמור ואדרבה אמרי' מסתמא לא שדי אינש זוזי בכדי ומש"ה יש לו חזקה בשלש שנים כדאיתא להדיא בטוח"מ סי' רל"ו ובש"ע בשם הירושלמי דלמשנה אחרונה קרקע בחזקת הלוקח קאי כן נ"ל ומתוך כך היה נראה בעיני לפרש כן לשון רש"י ז"ל במה שכתב דאף למ"ד בבבא בתרא אין טוענין ליורש וללוקח כו' שכוונתו אבל גזלן או לוקח מגזלן אלא דלשון רש"י ז"ל אינו מורה כן ומכל מקום יש לייסב שיטת רש"י ז"ל שנתכוון לפלוגתא דרב ורבי חייא בפרק חזקת דף מ"א ע"ב בעובדא דהאי דדר בקשתא בעליתא דשקלו וטרו התם בהא דאמרינן הבא בירושה א"צ טענה אי אמרינן דראייה מיהא בעי וא"כ משמע דהיכא דלא מייתי ראיה שהיתה ביד מי שמכרה לו אין טוענין לו ולפ"ז אפשר דהכא כמאן דליכא ראיה דמי דמה שהוחזק הלוקח בשדה לאו מידי שאין זו ראיה כלל שבאתה לו מיד בע"ה אלא מיד הסיקריקון. ועוד מייתי התם בפרק חזקת דף ל"א ע"ב דהאי דאמר מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבינתא דאמר לי דזבנה מינך א"ל ואת לא מודית דארעא דידי הוא ואת לא זבינתא מינאי כו' א"ל רבא דינא קאמר וע"ש בפי' רשב"ם ובתוס' וא"כ סירכא דהאי דהכא להאי דמי דהא מודה הלוקח שהשדה היה בודאי שלו ואין ידוע לו כלל אם היה למי שמוכרה לו שום זכות למה שהוחזק בה אין ראיה כיון דבתורת מרידה של הסיקריקון ירד לתוכה וקא משמע לן הכא דכגון זה טוענין לו והיינו מטעמא דפירש"י דחזקה לא שדי אינש זוזי בכדי והיינו נמי כדפרישית בסמוך בשם הירושלמי דמן התקנה ואילך ארעא בחזקת הלוקח קאי וכיון דנשתהא ביד לוקח ראשון שלש שנים שפיר מהני חזקתו לענין זה דמסתמא לא שדי זוזי בכדי ונתן להמוכר דמים כן נ"ל ואין להאריך יותר:

דף סא.

תוספות בד"ה משאלת אשה לחברתה כו' וקשה לר"ת ותיפוק ליה דהוה שרי משום דאיכא למיתלי כו' עכ"ל. ויש לדקדק דנהי דלענין שביעית איכא למיתלי בשאר פירות של היתר אכתי איצטריך טעמא דדרכי שלום לענין חשודה על השביעית להשאילה נפה וכברה דבלאו דרכי שלום ודאי אסור להשאיל לא מיבעיא דרבנן בבכורות פרק על כמה דחשודה על השביעית חשודה על המעשרות דממילא אסור משום מסייע לחשש שאינו מעושר דלא שייך איכא למיתלי שהרי כל פירות עם הארץ הם דמאי כמ"ש התוספות בסמוך וכמו שאוכיח לקמן אלא דאפילו לר"ע דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר מ"מ הא לכ"ע חשוד על השביעית חשוד על הטומאה כדאיתא במשנה שם בבכורות וא"כ ודאי אי לאו דרכי שלום אסור להשאיל נפה וכברה לחשודה על השביעית משום חשש טומאה ול"ל דלענין טומאה נמי איכא למיתלי שמא צריכה לנפה ולכברה לפירות שלא הוכשרו הא ליתא דא"כ אכתי מאי משני התוס' דאיירי שאין לה אלא פירות שביעית דסוף סוף סיפא דקתני משאלת אשת חבר לאשת ע"ה נפה וכברה וקתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום ואמאי הא בלא"ה שרי דאיכא למיתלי בפירות שלא הוכשרו ובשלמא לאביי אתי שפיר דסיפא איצטריך לטעמא דדרכי שלום משום חשש מעשרות דלא שייך איכא למיתלי דודאי שם דמאי מיהא איכא כמ"ש התוספות בד"ה רבא אמר אבל רבא דאוקי מתני' בע"ה דר"מ וליכא אלא חשש טומאה הדרא קושיא לדוכתא אלא ע"כ לפירות שלא הוכשרו לא מיקרי איכא למיתלי שאין זו תלייה גמורה ומשום דסתם פירות הוכשרו כדאיתא במתניתין במסכת טהרות כל הקמחים והסלתות בחזקת מוכשרין וא"כ לא מקשו התוספות מידי לחשודה על השביעית נמי הוי אסור להשאיל משום חשש טומאה ואפשר לייסב כוונת התוס' דקושייתם אליבא דרבא דסיפא לא איירי אלא משום חשש טומאה ואם כן אמאי קתני ברישא נפה וכברה בחשודה על השביעית דמשום לתא דשביעית בלא דרכי שלום שרי ואי משום טומאה הא קתני לה בהדיא בסיפא משא"כ לאביי מסיפא לא שמעינן מידי דסל"א לוקח משום חשש מעשר אסור להשאיל בלא דרכי שלום משום דליכא למיתלי אבל ברישא דליכא חשש מעשר דאינה חשודה ולא חשש שביעית דאיכא למיתלי הו"א דאפילו בלא דרכי שלום שרי קמ"ל דאפ"ה אסור משום חשש טומאה משום דפירות שלא הוכשרו לא מיקרי תליה גמורה אבל אכתי קשה לפמ"ש התוספות בבכורות דרישא דמתניתין דהכא איירי בודאי חשודה על השביעית וסיפא איירי בספק חשודה ומכ"ש לפמ"ש התוס' דרישא איירי בחשודה על טומאת פירות וסיפא בטומאת הגוף ואם כן שפיר איצטריך לאשמעינן ברישא דאפילו חשודה לשביעית וכ"ש לחשודה בודאי על הטומאה אפ"ה שרי להשאיל משום דרכי שלום וסיפא איצטריך לאשמעינן דאפילו בספק חשודה לא שרי אלא משום דרכי שלום וצריך עיון ולו"ק:

בא"ד ואור"ת דהכא בידוע שאין לו אלא פירות שביעית כו' עכ"ל. ולפי זה צריך לומר דאיירי שכבר עבר זמן הביעור דאל"כ אכתי איכא למיתלי שתאכלם בהיתר קודם הביעור ואע"ג דלהתוספות ורוב הקדמונים אפילו אחר ביעור מותרין הפירות לעניים ולעשירים דרך הפקר אפשר דאורחא דמילתא להפקיר הפירות בצינעא ומלטרחה לטוחנן מסתמא בדעתה לאכלן באיסור וק"ל:

בא"ד וי"ל דקסבר תלמודא דאחמור רבנן בתבואת החשודים כו' עכ"ל. והא דאיצטריך רבא לאוקמי בע"ה דר"מ ולא מוקי ליה אף בחשוד למעשרות ואפ"ה שרי כיון דליכא חזקה לאיסור דרוב ע"ה מעשרין וממילא לא דמי לשביעית אלא דלקושטא דמילתא ודאי לא שייך לחלק בין ספק איסור לודאי אלא לענין נפה וכברה משא"כ לסייע בידים אין לחלק ובהכי רהטא כולה שמעתין ומעיקרא נמי לא הוי קשיא להו להתוס' אלא אליבא דגמרא דמקשה מאי שנא רישא משמע דמכח מאי שנא מקשה וק"ל:

רש"י בד"ה רוב ע"ה כו' אבל חשודה על השביעית משמע דמוחזק לן דחשודה עכ"ל. משום דפשיטא לרש"י ז"ל דכי היכי דאמרינן רוב ע"ה מעשרין ה"נ אמרינן רוב ע"ה אינן חשודין על השביעית מש"ה איצטריך לאוקמי בודאי חשודה ועיין בתוספות באריכות בבכורות פרק על כמה ובכתובות דף כ"ד:

בד"ה רבא אמר לעולם כמחנה על מחנה דמי מספקינן להו כו' עכ"ל. נראה לי בכוונתו דאע"ג דפשיטא לן בכולה תלמודא דרוב ע"ה מעשרין והכי אשכחן לרבא גופא בכמה דוכתי נראה דהיינו דמדאורייתא סמכינן ארובא אבל מדרבנן מספקינן להו כמחנה על מחנה משום דמסייע מיעוטא שאין מעשרין לחזקת טבל ואיתרע רובא והו"ל פלגא ופלגא כדאיתא בריש פרק בתרא דיבמות בגמרא וכבר האריכו התוספות בזה בריש פ"ג דבכורות ומבואר אצלינו באריכות בקונט' הכללים ודעתי להוסיף בעזה"י:

תוספות בד"ה רבא אמר בע"ה כו' אביי מיקל טפי כו' כדמוכח בסמוך עכ"ל. והיינו מדמקשה הש"ס והא מדקתני סיפא אבל משתטיל למים אליבא דרבא משמע דלאביי האי משתטיל למים היינו שהוכשרו ואסור משום טומאת חולין גרידא דמאי דלא אסיק אדעתיה מטומאת חלה וכ"כ מהרש"א ז"ל אבל באמת אין זה מוכרח דאדרבה נראה יותר לומר דאביי לא חייש כלל לטומאה וטהרה דרבנן ומש"ה מוקי מתניתין לענין מעשרות דלענין טומאה לא חיישינן אלא משתטיל למים דאיכא טומאת חלה דאליבא דרבא מוקמינן לרישא בטומאה וטהרה מדרבנן ולפ"ז הוי אתי שפיר טפי דהא דמקשה הש"ס בסמוך ורמינהו ומוקי אביי בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה היינו אליביה דנפשיה נמי איצטריך ליה לאוקמי בהכי דלא יצטרך לדחוק דאביי משני אליביה דרבא לוקח כמ"ש התוספות שם. מיהו משיטת הירושלמי שהביאו התוס' בסמוך בד"ה רישא בטומאת חולין ומחלק בירושלמי בין לותת לשאינו לותת ומייתי מתני' דהכא אבל משתטיל למים משמע להדיא דאיכא מאן דמחמיר בטומאה וטהרה דרבנן טפי מלענין מעשר והיינו ע"כ כאוקימתא דאביי בשמעתין כמ"ש שם התוספות ומש"ה ניחא להו לפרש כן אליבא דאביי ולו"ק:

בא"ד ורבא איפכא ורבא נמי אית ליה כו' מ"מ איסור דמאי איכא כו' עד סוף הדיבור. ובמה שכתבו מ"מ איסור דמאי איכא לא זכיתי להבין דבריהם דלכאורה מסתבר איפכא דלענין אכילה נהי דרוב ע"ה מעשרין אפ"ה כיון שגזרו חכמים שלא יאכל אדם דמאי שייך שפיר למגזר שמא יאכילנו דבר שאינו מתוקן שהרי אם יאכל דמאי יעבור מיהא על איסור דרבנן משא"כ לענין לסייע כיון דקי"ל רוב ע"ה מעשרין הם תו לא שייך לומר שם דמאי איכא לענין מחזיק ידי עוברי עבירה שאם הע"ה הוא מרוב המעשרין אין כאן עוברי עבירה כלל ואין עליו שום חיוב לעשר שנית כיון שיודע בעצמו שכבר עישר ולפ"ז נראה דהיינו טעמא דאביי דמחמיר טפי באכילה אבל סברת רבא נשאר בתימה שנראה סברא הפוכה ולולא דבריהם היה נ"ל לייסב דלא קשיא מימרי דרבא אהדדי לא מיבעיא לשיטת ר"ת שמפרש בפרק הפועלים דף פ"ט דהא דדרשינן תבואת זרעך ולא לוקח היינו בלוקח לאחר מירוח דלא מיחייב מדאורייתא אלא מדרבנן ולפ"ז א"ש הא דקאמר רבא בפרק במה מדליקין דליכא למיגזר שמא יאכילנו דבר שאינו מעושר משום דרוב ע"ה מעשרין הם ואע"ג דמדרבנן אמרי' דהיכא דמיעוט מסייע לחזקה הו"ל פלגא ופלגא וה"נ איכא חזקת טבל כמ"ש לעיל בשיטת רש"י אלא דאפ"ה ליכא הכא חזקת טבל שהרי מה שיאכל החבר משל ע"ה לאו תבואת זרעך של החבר הוא וכיון דלא מחייב מדאורייתא אלא מדרבנן אזלא לה חזקת טבל כדאמרי' בפסחים גבי חבר שמת דלא מיקרי חזקת טבל משום דאפשר למיעבד כדרבי אושעיא להכניסה במוץ שלה ואע"ג דרבי אושעיא לא פטר לאכול קבע אלא מדאורייתא אבל מדרבנן חייב אפ"ה תו לא מיקרי חזקת טבל וכ"כ התוספות בבכורות ריש פ"ג אלא דאפילו לשיטת ריב"א בפ' הפועלים שהיא שיטת הרמב"ם ז"ל שמפרשים בהיפך דלוקח בלוקח קודם מירוח אמרי' תבואת זרעך ולא לקוח כיון שלא נתחייב ביד המוכר אלא ביד הלוקח אפ"ה אתי שפיר ההיא דפרק במה מדליקין דקאמר רבא רוב ע"ה מעשרין ומש"ה לא חיישינן שמא יאכילנו דאיכא למימר דלמא עביד ליה ע"ה כדרבי אושעיא והכניס במוץ שלה נמצא שלא נתחייב ביד ע"ה ונהי דלאכילת קבע אסור מדרבנן אפילו כדרבי אושעיא אפ"ה כיון שמה שיאכל החבר משל ע"ה הו"ל לקוח הו"ל תרתי מדרבנן ומש"ה לא גזרינן שמא יאכל שאפילו יאכל הו"ל תרי מדרבנן חדא משום דרבי אושעיא ואידך משום לקוח משא"כ בההוא דשמעתין לענין לסייע מחמיר רבא דלא סמכינן ארוב ע"ה מעשרין דאכתי מדרבנן הו"ל פלגא ופלגא משום חזקת טבל לגבי אכילת ע"ה עצמן דתבואת זרעך היא כן נ"ל נכון. מיהו בלאו הכי לשיטת הרמב"ם שסובר כשיטת ריב"א אין צריך לומר דפליגי בסברות הפוכות אלא דלמאי דס"ל עכשיו לאביי לא חיישינן לטומאת חולין היינו משום דמוקי למתני' כמשנה אחרונה דמותר לגרום טומאה

לחולין ורבא מוקי למתני' ע"כ כמשנה ראשונה ואם כן הכא לאו בסברות פליגי ולקמן בברייתא אפרש עוד בענין אחר ודו"ק:

גמרא והא מדקתני סיפא משתטיל את המים כו' ויש לדקדק אכתי מאי קושיא לעולם דרישא נמי איירי בטומאה וטהרה אלא לספק הוכשרו ספק לא הוכשרו ומש"ה שרי משום דרכי שלום אבל משתטיל המים דהיינו ודאי הוכשרו אסור לסייע וליכא למימר דפשיטא ליה לתלמודא דספק הוכשרו אפילו בלא דרכי שלום שרי דבחזקת שלא הוכשרו קיימי הא ליתא דהא אפילו נפה וכברה לא שרי להשאיל בסיפא משום חשש טומאה אלא מפני דרכי שלום היינו כדפרישית לעיל בלשון התוספות דמסתמא בחזקת שהוכשרו קיימי ואפ"ה שרי משום דרכי שלום וא"כ אפשר דאפי' לסייע בידים שרי אבל בודאי הוכשרו אסור לגמרי. ועוד לקמן בשמעתין למוקמינן לברייתא לטוחנין ומפקידין בפירות שלא הוכשרו ואפ"ה אוסר לסייע לאוכלי פירותיהן בטומאה ופרש"י ז"ל שם משום דחבר לא ידע אי הוכשרו או לא אלמא דספק הוכשרו אסור וא"כ מעיקרא מאי קשיא ליה הכא רישא אסיפא דלמא כאן בספק הוכשרו וכאן בודאי הוכשרו. והנלע"ד בזה דלא שייך כלל לומר גבי בוררת וטוחנת דאיירי בספק הוכשרו דהא אפשר לשאול לאשת ע"ה אי הוכשרו או לא דהא קי"ל נאמן ע"ה לומר פירות הללו לא הוכשרו כדאיתא בפרק חומר בקדש ודוחק לאוקמי דאשת ע"ה גופא לא ידעה אי הוכשרו או לא ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל דהכשר תלוי ברצון הבעלים דוקא ועוד במסכת מכשירין קתני בהדיא איזהו פירות שהם מסתמא בחזקת שהוכשרו ואיזה מהם בחזקת שלא הוכשרו וא"כ לא שייך כאן ספק אלא בנפה וכברה שאין ידוע לאיזה מין מהמינין היא צריכה וגם אין אשת ע"ה לפנינו לשאול את פיה והא דפרש"י ז"ל לקמן דאין טוחנין לאוכלי פירות בטומאה משום דחבר לא ידע אי הוכשרו יש לנו לומר דשאני התם דאיירי בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה שאין לך חשוד גדול מזה ומש"ה אין נאמן לשום דבר כדמשמע בבכורות דכל שיש בו זיקת חשש איסור שהוא חשוד עליו אינו נאמן ודוקא בע"ה שהוא ספק חשוד לחולין גרידא הוא דאמרינן בחגיגה דנאמן לומר פירות הללו לא הוכשרו משא"כ חשוד גמור לאכול תרומה בטומאה מסתברא דאינו נאמן וכפירש"י לקמן כן נ"ל ועי' עוד בסמוך:

שם ורישא בטומאת חולין. ואע"ג דבע"ג פרק רבי ישמעאל מסקינן למשנה אחרונה מותר לגרום טומאה לחולין כבר כתב רש"י ז"ל שם דהיינו בחולין של עכו"ם שאין שם שום זיקת תרומה וחלה משא"כ בשל ישראל אסור ועיין שם בתוספות עוד חילוק אחר בשם רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בהדיא בפירוש המשניות ובחיבורו בספר הי"ד דלמשנה אחרונה שרי לגמרי לטמאות חולין אף בידים ומתניתין למשנה ראשונה איירי אלא דלפי שיטתו יש לדקדק דהאיכא לאוקמי מתני' אף למשנה אחרונה ואפילו הכי בלא דרכי שלום אסור משום חששא דשמא תאכל אשת חבר חולין טמאים ולפי זה לא הוי מקשה הש"ס מידי ורמינהו אין טוחנין לאוכלי פירות בטומאה ומאי קושיא דלמא ברייתא כמשנה ראשונה ומש"ה אסור לסייע אבל במתני' איירי למשנה אחרונה וליכא חשש סיוע עוברי עבירה אלא חששא דשמא תאכל למוכח לקמן דלא גזרינן כמו שאפרש וא"כ אפשר דהיינו מפני דרכי שלום מיהו למאי שאפרש לקמן דבמשנתינו לא שייך חששא דשמא תאכל א"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה רישא טומאת חולין כו' וא"ת משום חלה ליתסרו כו' כדאשכחן בע"ג כו'. הא דקשיא להו אסוגיא דהכא ממתניתין דע"ג ולא קשיא להו מתני' דע"ג גופא רישא אסיפא דקתני סיפא נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשין ולא עורכין משמע דברירה וטחינה שרי נראה דפשיטא להו דההיא דנחתום איירי בלא הוכשרו ולפ"ז אף למאי דמסיק התוספות לרבא יתיישב האי שינויא דמחלק ר"ת בין ספק לודאי חשוד היינו ארומיא דמתניתין דהכא משא"כ מתני' דע"ג לרבא נמי איירי בפירות שלא הוכשרו ומש"ה קתני מתני' לא לשין אבל ברירה וטחינה שרי ומאי דסייר במתניתין פירש בברייתא דזימנין דאסור אף ברירה וטחינה והיינו בלותת שהוכשרו וכן נ"ל להדיא מלשון הירושלמי שהביאו התוספות דהא דמשני התם כאן בלותת כאן בשאינו לותת ארומיא דמתניתין דהתם וברייתא קאי דהתם לא שייך לחלק בין ספק חשוד לודאי חשוד כדמתרצים התוספות אמתניתין דהכא דהתם אידי ואידי נחתום העושה פירותיו בטומאה קתני כן נ"ל אף דמלשון התוס' בע"ג משמע קצת בענין אחר ודו"ק:

דף סא:

בא"ד ורבינו תם תירץ כו' והא דפריך הכא מאין טוחנין כו' לא משמע אלא חשדא בעלמא וחשוד קרי ליה בתר הכי עכ"ל. פי' דהא דקתני לאוכלי פירותיהם היינו דאנן חשדינן ליה שיאכל הפירות בטומאה משום דסתם ע"ה חשודין לכך ואע"ג דהכא לענין טומאת הגוף איירי מדחיישינן שמא יגע ולעיל כתבו התוס' דלטומאת הגוף סתמא לא חשידי איכא למימר דלעיל איירי לענין טומאת התנור שהוא מדאורייתא והכא לענין אכילת חולין דהיא מדרבנן ואע"ג דקתני נמי לאוכלי שביעית והתם ודאי איירי בחשוד גמור דהא סתם ע"ה לא חשידי אשביעית כדמשמע מלשון המשנה וכמ"ש להדיא בבכורות פרק על כמה מ"מ אפשר דנקט אגב דלקמן קתני אבל מ"מ יש לתמוה טובא מאי מקשה הש"ס ורמינהו כיון דפשטא דליסנא משמע דלאוכלי פירותיהם היינו חשוד גמור רומיא דלאוכלי שביעית תו קשיא לי סוף סוף ע"כ הא דמשני הש"ס התם בכהן החשוד לאכול תרומה ע"כ בודאי חשוד לכך איירי דלא שייך לומר דאנן חשדינן ליה שיאכל תרומה בטומאת הגוף שהוא בכרת דהכא בטומאה דאורייתא איירי וכדמסיק להדיא דהו"ל טומאה דאורייתא דמהיכא תיתי דהא אפילו לענין מעשר הקל קיי"ל רוב ע"ה מעשרין כ"ש לענין תרומה בטומאת הגוף דחמיר וכבר כתבו התוספות לעיל בד"ה רחיים דאפילו בחשוד על השביעית ומעשרות אינו חשוד על טומאת הגוף כ"ש דסתם ע"ה אינו חשוד לתרומה בטומאה אע"כ בודאי חשוד איירי ואם כן מאי דוחקיה לאוקמי בכהן החשוד דהא אפילו בישראל ודאי חשוד מצי לאוקמי לסברת התוספות וכ"ז יתיישב לפי מה שאפרש בסמוך:

בא"ד וא"ת דבפ"ק דנדה וי"ל דשאני התם כו' אבל הכא בטהורה אסורה כו' עכ"ל. ואע"ג דאליבא דרבא איירי הכא בהוכשרו וא"כ כבר נטמאו הפירות בטומאת עם הארץ אפ"ה קרו להו שפיר טהורה לגבי חלה דטומאת ע"ה אפילו לגבי חלה אינו אלא מדרבנן דעשאוהו כטבולת יום וההיא דספק טומאה דפ"ק דנדה איירי בספק טומאה גמורה דאורייתא כמבואר שם להדיא ועיין בזה באריכות בחידושי הרשב"א ז"ל:

בד"ה אמר אביי בכהן חשוד אליבא דרבא משני דלדידיה לא קשה מידי כו' עכ"ל. וכוונתם מבואר' דלאביי איירי רישא דמתניתין דקתני טוחנין בפירות שלא הוכשרו אבל קשיא לי טובא דלענ"ד אליבא דכ"ע צריך לאוקמי ברייתא' דטוחנין ומפקידין בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה דהא בלא"ה קשיא ההיא דמפקידין מההיא דהמוליך חיטין דמייתי בסמוך וע"כ צריך לאוקמי האי דמפקידין בפירות שלא הוכשרו ומדקתני סיפא דהאי אבל לא לאוכלי פירותיהם בטומאה ע"כ היינו משום דחבר לא ידע אי הוכשרו ואם כן קשה הא לעיל מוכח להדיא מסוגיא דשמעתין דמקשה והא מדקתני סיפא דלא חיישינן כלל לספק הוכשרו וכדכתיבנא משום דע"ה נאמן לומר לא הוכשרו ומאי שנא דהכא אין טוחנין אלא ע"כ דהכא מחמרינן טפי לחוש לספק הוכשרו משום דאיירי בכהן החשוד לאכול תרומה דחשוד כי האי אינו נאמן לענין תרומה לומר לא הוכשרו וא"כ לכ"ע ע"כ בהכי איירי. ובאמת דקשה מזה אמקשה גופיה דמקשה לרבא מברייתא דטוחנין ומפקידין ומאי ענין קושיא זו לרבא ותיפוק ליה דבלא"ה ע"כ מיתוקמא בכהן החשוד לתרומה בטומאה כדפרישית וממילא א"ש נמי לרבא והנלע"ד בזה דאי לאו דאוקי רבא מתני' דהכא בהוכשרו לא הוו קשיין אהדדי ברייתא דטוחנין ומפקידין אברייתא דמוליך חיטין משום דאיכא לאוקמי ההיא דמוליך חיטין בודאי חשוד כמ"ש התוספות בבכורות מדקתני דומיא דכותי וחשדינן ליה נמי אשביעית אלמא דבודאי חשוד איירי מש"ה מחמרינן לחוש דילמא נגע משא"כ ההיא דאוכלי פירותיהם בטומאה איירי בספק חשוד כמ"ש התוספות לעיל בשם רבינו תם ונראה דמה"ט גופא פירש ר"ת דהוי משמע ליה האי ברייתא בספק חשוד והיינו משום דלמאי דלא סליק אדעתיה דמקשה דאיירי בכהן החשוד וא"כ לא הוי מצי לאוקמי ברייתא דהכא בפירות שלא הוכשרו דא"כ תיקשי סיפא אמאי אין טוחנין ואי משום דחבר לא ידע הא נאמן ע"ה לומר לא הוכשרו וע"כ בהוכשרו איירי ברייתא אלא הא דמפקידין היינו משום דבספק חשוד איירי ואפ"ה אין טוחנין ואם כן מקשה שפיר אמתניתין אליבא דרבא דאוקמה בהוכשרו ואפ"ה קתני טוחנין וע"ז משני אביי אליבא דרבא לעולם ברייתא דטוחנין איירי בודאי חשוד ואפ"ה מפקידין דבלא הוכשרו איירי כדמסקינן והא דקתני סיפא אין טוחנין היינו משום דחבר לא ידע אי הוכשרו ומש"ה איצטריך ליה לאוקמי בכהן החשוד דוקא דבכה"ג אין נאמן לומר לא הוכשרו כיון שהוא חשוד על טומאת הגוף דתרומה שהיא בכרת וכדפרישית לעיל כן נ"ל נכון. ולפ"ז יפה כתבו התוספות דאביי לא משני אלא אליבא דרבא אבל אליבא דנפשיה מוקי לה כדס"ד דמקשה דברייתא איירי בהוכשרו והא דטוחנין היינו בספק חשוד דלא חיישינן לשמא נגע ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

גמרא אי הכי מפקידין ורמינהו כו' ולכאורה קשה טובא למאי דפרישית בסמוך דע"כ הא דמוקי אביי אליבא דרבא בכהן החשוד ולא סגי ליה לאוקמי בישראל ודאי חשוד דע"כ מודה רבא דאסור לטחון כמ"ש התוספות מההיא דנחתום דע"ג אע"כ דהכא בלא"ה איצטריך לאוקמי בכהן החשוד משום דאיירי בלא הוכשרו וסיפא בספק הוכשרו וכדפרישית. ולפ"ז מאי מקשה אי הכי מפקידין ורמינהו מאי קושיא הא ע"כ בלא הוכשרו איירי אלא דלענ"ד לא קשה מידי דהמקשה סובר בפשיטות דההיא דמפקידין תרומה אצל ישראל נמי איירי ע"כ בלא הוכשרו דאל"כ אפילו בישראל אסור וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפי"ב מהלכות תרומה ע"ש ואף דמלשון רש"י ז"ל בשמעתין משמע דבישראל שאין לבו גס בתרומה לא חיישינן כלל לשמא נגע אלא דסוגיא דשמעתין לא משמע הכי לקמן בדף ס"ב אמרינן בגבל ובלל שעושה חלתו ותרומתו של ע"ה בטהרה מניחו בכלי של חבר בכפישה ואנחותא או בכלי גללים דלית ליה היכרא לע"ה ואפ"ה מקשה הש"ס וליחוש דילמא נגע ומשני דאמרינן ליה אי נגעת הדרא לטיבלא ואפ"ה לא שרינן כולי האי אלא משום כלי גללים דלא חזו לגבל ובלל דאל"כ חיישינן עליין שמא יגע וכפירש"י שם וא"כ חזינן להדיא דבישראל ע"ה נמי חיישי' לשמא נגע בתרומה דרך מקרה וטעמא דאין לבו גס בה שכתב רש"י אבאר בסמוך נמצא לפ"ז ע"כ ההיא דמפקידין תרומה איירי בלא הוכשרו ואפ"ה אין מפקידין אצל כהן כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם והטעם נ"ל דחיישינן שמא יוכשרו אצל הנפקד ואע"ג שכבר כתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל דלא מהני הכשר אלא לרצון הבעלים דוקא כמו שכתוב בהלכות טומאת אוכלים מ"מ שאני הכא לעיקר החששא שמא יגע ע"ה בידים מסואבות ומשקה טופח עליהם נמצא שההכשר והטומאה באו כאחד וכה"ג לא בעינן רצון כלל כדאיתא להדיא במשנה דפ"ק דמכשירין משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון ואף שיש לי להסתפק אי שייך כה"ג בטומאת ע"ה דלא שוינהו רבנן אלא כטבול יום כמ"ש התוספות בסמוך מ"מ כיון דהכא בכהן החשוד לאכול בטומאת הגוף איירי חיישינן שפיר שמא יגע בימי טומאתו כשהוא אב הטומאה ומשקין שלו ודאי טמאין ועיין עוד לקמן נמצא שכל ההכשר שיבא ע"י משקין של ע"ה מטמאין התרומה מיד משא"כ בישראל כיון דאין לבו גס בה כ"כ מהני ביה האי טעמא בפירות שלא הוכשרו משום דבלא"ה חששא דשמא יגע חששא רחוקה היא כיון שאין לבו גס בה משא"כ בכהן שלבו גס בה א"כ אלים לה האי חששא דשמא יגע טובא ומשום הכי חיישינן אף בלא הוכשרו והיינו דמקשה אי הכי מפקידין כיון דבכהן מוקמת לה ורמינהו וע"ז משני הש"ס שפיר דאיירי בכלי חרס המוקף צמיד פתיל דלא חיישינן לנגיעה והא דמקשה הש"ס בתר הכי וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה הוי ס"ד דכיון דמתרץ בכלי חרס מוקף צמיד פתיל ממילא מוקי לה אפילו בהוכשרו ומש"ה מקשה וליחוש שמא תסיטנו ומשני רבי ירמיה בפירות שלא הוכשרו פירוש דתרתי בעי וכשיטת הרמב"ם ז"ל שכ"כ להדיא ונראה דלא גרים אלא אמר רבי ירמיה כן נ"ל נכון ליישב הסוגיא לפי שיטת ר"ת כמו שכתבתי שהדברים מוכרחים וממילא סליק כהוגן שיטת הרמב"ם ז"ל ממה שהשיגו עליו הראב"ד ז"ל ושאר מחברים ועיין עוד בסמוך:

שם רש"י בד"ה אי מפקידין אי בכהן קאי מי מצי מפקידין כו' ויש לתמוה טובא דנהי דבכהן קאי אכתי מאי פסיקא שהמפקיד הוא ג"כ כהן ומפקיד אצלו תרומה דלמא מפקידין אצלו דקתני היינו חולין גרידא כדקתני נמי טוחנין ומפקידין אצל אוכלי שביעית ומסתמא לא איירי שמפקידין אצלן פירות שביעית וה"נ דכוותיה. ולכאורה לולא פירש"י היה נ"ל דמחולין גרידא נמי קשיא ליה כיון דאין מפקידין אצלו תרומה משום שלבו גס בה כ"ש בחולין דלבו גס בהן טפי ואי משום דטומאת חולין קילי טפי מתרומה פשיטא ליה לתלמודא דלענין מפקיד לכתחלה לא שייך לחלק אלא דלפי זה מאי אי הכי דקאמר המקשה דבפשיטות הו"מ לאקשויי הנך ברייתות אהדדי ועוד דרש"י ז"ל כתב להדיא אי בכהן קאי ולענין חולין אין שייך לחלק בין כהן לישראל. ולכאורה היה נ"ל ליישב דפשיטא ליה לתלמודא דהא דקתני טוחנין ומפקידין סתמא אתרומה נמי קאי דאי לענין חולין גרידא לא הוי איצטריך ליה לאשמעינן דמפקידין אצל אוכלי פירות בטומאה דבלא"ה ידעינן ליה שפיר מדקתני מפקידין אצל אוכלי שביעית וקי"ל כל החשוד לשביעית חשוד על הטומאה אלמא דלא חיישינן שמא יגע ויטמא הפירות ואי משום דסל"א דמפקידין שביעית היינו פירות שלא הוכשרו כבר כתבתי לעיל דאף לסברת המקשה סיפא דאצל אוכלי פירות בטומאה נמי ע"כ איירי בפירות שלא הוכשרו משום אילך רומיא דהמוליך חיטין דמייתי בסמוך אלא שסובר לעיקר הרבותא דלא חיישינן שמא יוכשרו אח"כ וכדפרישית וא"כ הא מילתא מאוכלי שביעית נמי ידעינן אע"כ דהא דקתני ואצל אוכלי פירותיהם בטומאה היינו לענין תרומה ואשמעינן דאפילו בתרומה לא חיישינן שמא יוכשרו ואם כן מקשה שפיר כיון דבכהן חשוד איירי הא דקושטא דמילתא תנינן בברייתא דאין מפקידין והיינו ע"כ פירות שלא הוכשרו דחיישינן שמא יוכשרו דאי בשכבר הוכשרו אפילו אצל ישראל נמי אין מפקידין תרומה כמ"ש כדמוכח מההיא דגבל ובלל דלקמן. מיהו השתא דאתינן להכי בלא"ה אתי שפיר לפי שיטתינו דלעולם אפילו לענין חולין גרידא מקשה הש"ס שפיר כיון דבכהן חשוד מוקמת לה אפילו חולין נמי אין מפקידין אצלו שמא יגע שהרי לבו גס בה יותר והא דקאמר אי הכי היינו משום דבלא"ה הוי מוקמינן דההיא דמפקידין בספק חשוד כדפרישית לעיל באריכות אליבא דאביי וההיא דאין מפקידין ע"כ בודאי חשוד דהא לענין תרומה בטומאה מסתמא לא חשדינן ליה כמו שהוכחתי באריכות

משא"כ למאי למוקי אביי אליבא דרבא לה"נ איירי בכהן ואי חשוד מקשה שפיר והדרך הראשון נלע"ד בשיטת רש"י ז"ל והדרך השני נ"ל שהוא שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"ב מהלכות תרומה דאין מפקידין תרומה אצל כהן אפילו בלא הוכשרו ואפילו בכלי חרס המוקף צמיד פתיל משום שלבו גס בה לאוכלה והוא נגד הסוגיא דשמעתין דהא מוקמינן לה בכהן ואפ"ה שקיל וטרי הש"ס דהכא בכלי חרס המוקף צמיד פתיל איירי ורבי ירמיה מוקי בפירות שלא הוכשרו ונהי דלהרמב"ם ז"ל דלא גריס בדר' ירמיה אלא משום דבעינן תרווייהו מהטעם שפירשתי שמעינן מינה דבתרווייהו כהדדי מהני אפילו אצל כהן לעלה קיימינן והתמיה קיימת על הראב"ד ז"ל שלא השיגו בזה ומלשון הכסף משנה נראה שהרגיש קצת בזה אלא שנכנס לדחוקים גדולים ועצומים להפך ולסרס הסוגיא ולאוקמי אוקימתא דאביי בתיובתא ממה שלא נזכר כלל בסוגיא ולדרכינו אתי שפיר לסוגייתינו דמוקמינן לברייתא לטוחנין ומפקידין בכהן החשוד לאו מתרומה איירי אלא מחולין גרידא דדמו לתרומה אצל ישראל שאין לחוש בהם אלא שיגע בהן דרך מתעסק בעלמא ולא לאכול דהא מסקינן שאין שום ע"ה חשוד לגזול משל אחרים מש"ה סגי בפירות שלא הוכשרו ובכלי חרס המוקף צמיד פתיל דתו ליכא למיחש למידי שאי אפשר שיוכשרו אצל הנפקד שהרי מוקפין צמיד פתיל וממילא דתו ליכא למיחש נמי שמא תסיטנו אשתו נדה שהרי לא הוכשרו מה שאין כן בתרומה אצל כהן לא איירי ברייתא לטוחנין ומפקידין כלל אלא בהאיך ברייתא קתני בהדיא ולא אצל כהן ע"ה ומשמע ליה להרמב"ם ז"ל דבכל ענין אין מפקידין וטעמו ונימוקו של הרמב"ם ז"ל עמו שהרי כל עיקר חומרו של הכהן מישראל אסברה לן הרמב"ם ז"ל דהיינו משום שלבו גס בה לאוכלה ולא מיחשב כגזל אצלו דכהנים חשודין לחטוף מתנות זה מזה כדכתיב ועמך כמריבי כהן ובקדשים נמי אשכחן כה"ג לענין חתיכה ראויה להתכבד דלא שייך בכהנים שאין מחזיקין טובה זה לזה וסמכי אמה שכתוב לכל בני אהרן יהיה איש כאחיו. נמצא דלפ"ז לא מהני ביה צמיד פתיל כלל שהרי הוא חשוד לפתוח צמיד כדי לאכול וא"כ חיישינן שפיר אפילו בפירות שלא הוכשרו שמא יוכשרו אח"כ כנ"ל נכון וברור ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל וממילא רווחא שמעתין ובלא"ה נלע"ד מוכרח דהא למשנינן הכא במוקף צמיד פתיל ע"כ לא קאי אתרומה דכיון שהכהן חשוד לאכול תרומה בטומאה פשיטא דלא מהני צמיד פתיל לחוד כדאיתא בעכו"ם פרק אין מעמידין שאין מפקידין איסור דאורייתא אצל חשוד גמור כ"א בשני חותמות ומאי ס"ל מעיקרא דליהני צמיד פתיל לחוד ומאי איצטריך נמי לאקשויי מחששא דאשתו נדה אע"כ דהכא לא איירי מתרומה אלא שמפקידין אצלו חולין וכדפרישית בשיטת הרמב"ם ז"ל לוק היטב:

תוספות בד"ה וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה כו' וא"ת למשמע הכא דאפילו לתרומה אין היסט לע"ה בתוספתא כו' עכ"ל. פשיטא להו מסוגיין דקאמר וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה ולא מקשה מהיסט ע"ה בעצמו אע"ג דבתרומה איירי אע"כ דבתרומה נמי אין היסט לע"ה. מיהו למאי דפרישית בסמוך דההיא לטוחנין ומפקידין איירי בחולין גרידא ועלה קאי כל הסקלא וטריא דמקשינן וליחוש שמא תסיט א"כ אין מקום לקושייתם ואם כן נראה מדבריהם דלא נחתו להכי וע"כ צריך לפרש לשיטתם כפי הדרך הראשון שכתבתי בסמוך בשיטת רש"י ז"ל ויתר דברי התוספות אין להאריך בהם כאן שהם כפולים בכמה מקומות ועתי לפרשן בעזה"י:

גמרא האי מאי רומיא לאו מי אוקימנא כו' ודקארי ליה מאי קארי ליה. ויש לתמוה טובא לפמ"ש התוס' דאוקימתא דאביי בכהן החשוד היינו דוקא אליבא דרבא משא"כ אליבא דנפשיה לא צריך לאוקמי בהכי ממילא דלא קשיא כלל מההיא דטוחנין ומפקידין אההיא דאין מפקידין תרומה דלאביי היאך דמפקידין א איירי כלל מתרומה אלא מחולין ואם כן לעולם דהמקשה מההיא דהמוליך חיטין בשיטת אביי קאי מוקי ההיא דטוחנין ומפקידין בהוכשרו כדמוכח מסיפא כמ"ש לעיל באריכות ומקשה שפיר מהמוליך חיטין ומאי מתמה הש"ס האי מאי רומיא וקאמר נמי ודקארי ליה מאי קארי ליה. מיהו לפי מה שכתבתי לעיל דלאביי נמי שייך לאקשויי מתרומה אחולין דבתרווייהו לבו גס בה אלא דאיהו משני ומוקי ההיא דטוחנין ומפקידין בספק חשוד ואם כן לפ"ז מההיא דמוליך נמי לא קשה מידי דהתם בודאי חשוד איירי כמ"ש התוספות בבכורות מדחשדינן ליה אשביעית וא"כ מתמה הש"ס שפיר האי מאי רומיא לאביי פשיטא דלא קשה מידי דכאן בספק חשוד וכאן בודאי חשוד ואי לרבא הא אוקימנא בפירות דלא הוכשרו והיינו דקאמר ודקארי ליה ועיין עוד בסמוך:

שם ודקארי ליה מאי קארי ליה משום דבעי למירמי עליה אחריתא. כאן הבן שואל אכתי מאי איצטריך יה לאקשויי מעיקרא ההיא דאין טוחנין כלל דבפשיטות הו"ל לאקשויי ההיא דהמוליך חיטין מההיא דהנותן לחמותו וכ"ש דקשה טפי מה שכתבו התוס' דבפשיטות הו"מ למיפרך אההיא דטוחנין ומפקידין ופא ולאחלופי לא חיישינן. והנלע"ד ליישב בזה לפמ"ש בסמוך דלעולם המקשה דרמי הני ברייתות מתניתין בשיטת אביי לעיל קאי דלדידיה לא צריך לאוקמי היאך דטוחנין בפירות שלא הוכשרו ולפ"ז לא מצי למיפרך שום קושיא ורומיא אם לא חלא מגו חלא וחלא מגו חלא. ותחלה אפרש האי קושיא דלאחלופי לא חיישינן למקשה אהאי דהרי אלו בחזקתן למעשרות ולשביעית באיזו ענין מפרשינן לה משום שהתוספות בבכורות דף ל' כתבו להדיא דהרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית דקתני היינו דלא חיישינן שמא הוחלפו בפירות מעשר שני או בפירות שביעית דבכל היכא דקתני למעשר ולשביעית היינו מעשר שני ע"ש ולפ"ז לכאורה נראה דהאי מילתא גופא מקשה הכא ולאחלופי לא חיישינן שמא הוחלפו בשביעית או מעשר שני אבל א"א לומר כן דא"כ תיקשי ליה ההיא דהנותן לחמותו גופיה מאי מהני למעשר מה שנוטל ממנה אכתי ניחוש שמא החליפתן במעשר שני דנהי דלאחלופי לשביעית לא חיישינן דהא מסיק רבי יהודה שם בהדיא בסיפא דמתניתין דאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית משום דלדידהו שביעית חמירא להו אבל אכתי לענין מעשר שני ניחוש אע"כ דלא חיישינן כולי האי דמאן יימר שתחליף כלל ואפילו כשתחליף מהיכא תיתי ניתלי בחליפי איסור דהא דהתירא שכיח טפי ורוב פירותיהם חולין והא דאיצטריך רבי יהודה לטעמא דחמירא להו שביעית היינו משום דהתם בשנת שביעית גופא איירי דאזלינן בתר בתרא שרוב הפירות הן של שביעית ולפ"ז בההיא דהמוליך חיטין ע"כ לא חיישינן כלל שמא הוחלפו במעשר או שביעית דמהיכא תיתי כיון דהתירא שכיח טפי וע"כ דעיקר הקושיא ניחוש שמא הוחלפו בפירות דמאי שכל הפירות של ע"ה הם דמאי כדחיישינן בהנותן לחמותו השתא לפ"ז כבר נחה ושקטה קושיית התוספות דהו"ל למפרך אההיא דטוחנין ומפקידין ולאחלופי לא חיישינן והיינו לאחלופי דמאי והתם ודאי לא שייך לאקשויי הכי דמאן יימר לחשוד על הדמאי דהא לא קתני התם אלא מפקידין אצל אוכל שביעית ולאוכלי פירותיהם בטומאה ואם כן לעולם דאינו חשוד על המעשרות כלל דהא קי"ל דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר א"נ דבמוחזק לעשר איירי ולא שייך הקשות נמי דניחוש שמא יחליף בפירות טמאים דא"כ תיקשי ליה ההיא דהנותן לחמותו גופא מאי מהני למעשר מה שנוטל ממנה אכתי ניחוש לחלופי פירות טמאים ומה שכתב רש"י ז"ל שהטבילה לכך אלמא שהרגיש בחשש טומאה דהא קי"ל חשוד על המעשר חשוד על הטומאה ואם כן נהי דמהני שהטבילה לכך ענין חשש שמא תגע אכתי ניחוש שמא תחליפם בפירות טמאים שיש לה בביתה אע"כ דלחלופי פירות טמאים לא חיישינן כולי האי כיון דחששא דרבנן בעלמא הוא כמו שאפרש נמצא דלא שייך לאקשויי כלל אההיא דטוחנין ומפקידין מה שאין כן אההיא דהמוליך חיטין מקשה שפיר אהא דקתני הרי אלו בחזקתן למעשר ואמאי ניחוש לאחלופי דמאי כדחיישינן התם בהנותן לחמותו. מיהו אי לאו דרמי מעיקרא ההיא דהמוליך חיטין אההיא דטוחנין ומפקידין לא הוי מצי למירמי נמי ההיא דהמוליך חיטין אההיא דהנותן לחמותו משום דאיכא לאוקמי ההיא דמולין חיטין בספק חשוד ואי משום דקתני דומיא דכותים כותים נמי לא חשידי ואדרבה אמרינן בברכות פרק שלשה שאכלו דהני כותים מעשרין פירותיהן דבמאי דכתיבי זהירי ואי משום דחשדינן להו בשביעית כבר כתבו התוספות בבכורות דלאחר שינוייא סתם ע"ה אינן חשודין אשביעית ומש"ה לא חיישינן לאחלופי משא"כ ההיא דהנותן לחמותו ע"כ בודאי חשוד' איירי כמו שכתבו התוספות בבכורות. ולענ"ד נ"ל ראיה מפורשת שממקומו הוא מוכרח מדחיישינן בנותן לחמותו לדמאי ולא חיישינן שתחליפם בפירות טמאים וליכא למימר משום דפירות טמאים קילי טפי מדמאי דאכתי תיקשי מיהא לרבא בפ' במה מדליקין דלא חשיש שיאכל חבר אצל ע"ה לשמא יאכילנו דבר שאינו מעושר אלא שמא יאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו אלמא דלענין חששא דאכילה מיקל בדמאי מבפירות טמאים אע"כ הא דמיקל טפי בדמאי היינו משום דרוב ע"ה מעשרין הם משא"כ בנותן לחמותו דודאי חשודה לא שייך האי טעמא מש"ה מחמיר בדמאי טפי מלענין פירות טמאין דלא חיישינן לחלופי לא שכיח כלל ואף אם תחליף ליכא אלא איסורא דרבנן בעלמא. נמצינו למידין מיהא דהנותן לחמותו בודאי חשודה איירי וליכא למירמי אההיא דמוליך חיטין דאיכא לאוקמי בספק חשוד מש"ה רמי מעיקרא ההיא דטוחנין ומפקידין ההיא דהמוליך חיטין ואקשינן עליה האי מאי רומיא ודקארי ליה מאי קארי ליה וכדפרישית דאם כן כאביי קאי כ"ש דלק"מ דההיא דמפקידין בספק חשוד וההיא דהמוליך חיטין בודאי חשוד וע"ז מסיק שפיר משום דבעי למירמא אחריתא עלה פירוש לעולם האי מאן דקארי ליה מעיקרא בשיטתא דאביי קאי ואפ"ה מקשה שפיר ממה נפשך מקשינן לך ההיא דטוחנין ומפקידין אההיא דהמוליך דעתה ההיא דטוחנין בפירות שהוכשרו נמי מוקמינן לה וכדפרישית לעיל וע"כ צריכים לאוקמי לההיא דהמוליך בודאי וא"כ רמינא לך אחריתא עלה מההיא דהנותן לחמותו דחיישינן לחלופי דמאי וה"נ ניחוש לחלופי דמאי כיון דהאי דהמוליך חיטין בודאי חשוד מוקמת לה ע"כ כדפרישית כן נ"ל נכון:

שם ולחלופי לא חיישינן והתנן הנותן לחמותו. ויש לדקדק דמההיא דהנותן לפונדקית הו"ל לאקשויי ברישא דגבי הדדי מיתניין בפרק ד' דדמאי והאיך נשנית ברישא וכבר תמה ע"ז הרשב"א ז"ל בפ"ק דחולין ולפי שיטתנו יש ליישב לפמ"ש דדוקא אליבא דאביי איכא לאקשויי אההיא דהמוליך חיטין משא"כ לרבא מצינן לאוקמי בספק חשוד ולפי זה לא מצי לאקשויי לרבא כלל מההיא דהנותן לפונדקית דאיירי בודאי חשוד מטעמא דפרישית אבל מההיא דהנותן לחמותו משמע ליה לאקשויי נמי אליבא דרבא משום דמשמע ליה דההיא נמי בספק חשוד דאי בודאי חשוד מאי קאמר בסיפא דמתני' מודה רבי יהודה בנותן לחמותו פירות שביעית שאינה חשודה להחליף והיינו משום דשביעית חמירא להו ולא חשידי ובודאי חשודה לא שייך האי טעמא ומש"ה אלימא ליה לאקשויי מהאי אע"ג דלקושטא דמילתא איכא למימר דהא גופא אשמעינן רבי יהודה אע"ג דחשודה בודאי אמעשר אפ"ה לא מחזקינן לה חשודה אשביעית משום דחמירא מ"מ המקשה מילתא דפסיקא מקשה וכדפרישית בסמוך באריכות ומשום מילתא דרבא מקשי מעיקרא מהיאך אבל קושיא דפונדקית לא שייך אלא אליבא דאביי כנ"ל ודוק:

תוספות בד"ה אשת חבר כו' ועוד דאין זה גזילה כו' ועוד הרי מסייעת ידי עוברי עבירה ואסור לרבא כו' עכ"ל. דבר זה כבר פירשו מורי זקיני הגאון בספר מגיני שלמה פ"ק דחולין יעויין שם ובעיקר קושייתם דאסור לסייע לרבא כתב שם דרבא נמי כאביי ס"ל דרוב ע"ה מעשרין הם ושרי לסייע אלא הא דמוקי לעיל בע"ה דרבי מאיר היינו משום האי חששא גופא דשמא יאכל דלא סמכינן ארוב ע"ה מעשרין והאריך שם ודברי פי חכם חן אלא דמלשון רש"י ז"ל לעיל לא משמע כן שכתב דלרבא כפלגא על פלגא מספקינן להו ואסור לסייע. אמנם לענ"ד נראה ליישב בדרך אחר ע"פ שיטת מהרש"א ז"ל שהקשה בפ"ק דחולין אהא דמקשינן התם כמו בשמעתין השתא מיגזל גזלה חלופי מיבעיא ומאי קושיא הא קי"ל דפועל אוכל במה שהוא עושה ותירץ דמשמע דתלמודא דברייתא איירי בדבר דלא שייך ביה חלה ואם כן משנגמרה מלאכתן למעשר אסור לפועל לאכול היכא שאין אחריו גמר מלאכה לענין חלה והדברים ראויין למי שאמרן אכן התמיה במקומה עומדת דלכאורה אין אלו אלא דברי נביאות דמאי פסיקא ליה להקשות דילמא במידי דשייך ביה חלה איירי ולדברינו אתי שפיר לפי שיטת רש"י ז"ל דקשיא ליה לתלמודא אברייתא היאך שרי לסייע בזמן שהיא טמאה דהא לרבא אסור לסייע בדבר שאינו מעושר כמ"ש רש"י ז"ל לעיל אלא דמלשון רש"י לעיל כפל ושלש דלא אסור לסייע אלא היכא שיש חשש בדבר שיש לאיסורו עיקר מדאורייתא ולפ"ז מיתוקמא ברייתא שפיר בשאר פירות דלא מחייבי במעשר מדאורייתא לפי שיטת רש"י ותוספות ורוב הקדמונים דלא שייך מעשר דאורייתא אלא בדגן ותירוש ויצהר אבל כל הפירות הם מדרבנן והשתא אתי שפיר דדוקא במתני' אסור לסייע לרבא משום חשש מעשר משום דאיירי במיני דגן מדקתני משתטיל למים והיינו משום חיוב חלה אלמא דבמיני דגן איירי שהמעשרות מדאורייתא וברייתא דשרי לסייע ע"כ איירי במיני פירות שהמעשר מדרבנן וא"כ ממילא לא שייך בהו חלה ומקשי הש"ס שפיר ואם כן ממילא נתיישבה קושית התוספות דלרבא שרי לסייע בברייתא כיון דבשאר מיני פירות איירי כן נ"ל נכון ליישב אליבא דרבא ולשיטת הרמב"ם ז"ל דכל הפירות חייבים במעשר מדאורייתא בלא"ה לא קשה מידי ממתניתין אברייתא דאיהו מפרש לענין טומאה ומוקי לברייתא כמשנה אחרונה דמותר לגרום טומאה לחולין מש"ה מותר לסייע ודוק ואליבא דאביי נמי ע"כ איירי ברייתא במידי דלא שייך בהו חלה כיון דע"כ ברייתא איירי בפירות שהוכשרו במים מדמחלק בין טהורה לטמאה משום דטמאה זהירה ליגע בטהרות וע"כ היינו בפירות שהוכשרו וא"כ קשה הא לאביי אסור לסייע בפירות שהוכשרו משום חולין הטבולין לחלה כדמוכח מסוגייא דע"ג שהביאו התוס' מירושלמי דבלותת אסור לטחון משום חולין הטבולין לחלה אע"כ דהכא איירי במידי דלא שייך חלה ולא שייך חולין הטבולין לחלה ואם כן מקשה הש"ס שפיר השתא מיגזל גזלה דבמאי דלא שייך חלה אסור לפועל לאכול כשיטת מהרש"א ז"ל כן נ"ל ודו"ק:

דף סב.

בא"ד ולאביי דאמר רוב ע"ה מעשרין שרי לסייע אף בזמן שהיא טהורה דהא בוררת קתני במתני' וא"א שלא תגע עכ"ל. כוונתם מבואר' מדקתני בוררת ע"כ א"א לאוקמי מתניתין בזמן שהיא טמאה דזהירה ליגע דהא נגעה בודאי אע"כ דלא איכפת לה בנגיעה משום דמתניתין לאביי בפירות שלא הוכשרו איירי ולפ"ז תו ליכא לחלק בין טמאה לטהורה ובתרווייהו שרי במתניתין לסייע דלא חיישינן לשמא תאכל לדברים שאינם מעושרים וקשיא ברייתא לאביי והא דלא מקשו בפשיטות אמאי שרי לסייע בברייתא בזמן שהיא טמאה ולאביי אסור לסייע משום חשש טומאה כמ"ש התוספות לעיל בד"ה רבא אמר לאביי

מחמיר בטומאה וכתבו שמוכח כן מהסוגיא אלא לאכתי לא בריר להו להקשות על שיטת רש"י ז"ל מכח האי סברא דלמא לית ליה האי סברא כדפרישית לעיל שאין זה מוכרח מיהו למאי דפרישית בסמוך יש ליישב כל הסוגייא לשיטת רש"י ז"ל אי לרבא כדפרישית ולאביי נמי א"ש הא דשרי לסייע בברייתא כשהיא טמאה ולא מיתסר משום סיוע מחמת טומאה דהא ברייתא איילי במילי דלא שייך ביה חלה ולא מיקרי מסייע ידי עוברי עבירה כיון דלא הוו חולין הטבולין לחלה ולשמא תאכל ליכא למיחש שזהירה ליגע לאשת חבר ודאי אסורה לטמא חולין גרידא בידים אבל כשהיא טהורה אסורה לטחון שמא תאכל דברים טמאים והיא אוכלת חולין בטהרה ובמתניתין דשרי לסייע לאביי היינו משום דבפירות שלא הוכשרו איירי וליכא למיחש שתאכל דברים טמאים משא"כ ברייתא ע"כ בהוכשרו איירי כדפרישית מלמחלק בין טמאה לטהורה משו"ה חיישינן אבל לשמא תאכל דבר שאינו מעושר אין לחוש לאביי משום דרוב ע"ה מעשרין בין לענין סיוע בין לענין אכילה אלא דלפ"ז קשיא ההיא דפרק במה מדליקין דחייש אביי לשמא תאכל דבר שאינו מעושר. וע"ק דא"כ אמאי אוסר רבי שמעון בן אלעזר אף כשהיא טמאה דהא ליכא למיחש למידי. ויש ליישב שני הקושיות חדא מנו אידך דהא דחייש אביי בפרק קמא דשבת לשמא יאכל דבר שאינו מעושר היינו משום דהתם אליבא דרבי שמעון בן אלעזר קאי דקאמר על היכן פרצה טהרה בישראל כו' ועלה מסיק אביי הא מילתא והיינו משום דלרשב"א ע"כ לית ליה רוב ע"ה מעשרין מדאוסר בברייתא דהכא לטחון כשהיא טמאה וא"א ליישב דבריו אי לאו משום חשש מעשר וע"כ לית ליה לרשב"א רוב ע"ה מעשרין ויתיישב יותר לפי מאי דפרישית לעיל בתחילת הסוגייא דמה שכתב רש"י ז"ל לרבא לית ליה רוב ע"ה מעשרין דהו"ל פלגא ופלגא היינו משום דהמיעוט מסייע לחזקת טבל ובאמת שדבר זה תלוי באשלי רברבי במחלוקת תנאים בריש פ"ב דבכורות היכא דהמיעוט מסייע לחזקה אי חיישינן למיעוטא אי לאו וא"כ לרשב"א ע"כ סבר כהאי תנא דחייש בכה"ג למיעוטא וקרוב לשמוע דבלא"ה רשב"א בשיטת ר' מאיר רבו קאי דחייש למיעוטא דהא אשכחן בריש פ"ק דחולין דסדר רבי מאיר לרשב"א למיזבן ליה חמרא בי כותאי ופגע ביה האי סבא כו' וסיפר הדברים לפני רבי מאיר וגזר עליהם כעובדי כוכבים גמורים ואסקינן התם דהיינו משום דר"מ חייש למיעוטא ולפ"ז נראה דרשב"א גופיה הוי בהאי מנינא מדסיפר הדברים ובדוכתי טובא אשכחן דאית לן למימר דתלמיד בשיטת רביה קאי וממילא דחייש רשב"א למיעוטא ולפי זה נתיישב הכל על נכון בעזה"י ודו"ק היטב:

בא"ד ומפרש ר"ת וכן ר"ח כו' רשב"א אומר כו' מפני שחבירתה אשת ע"ה אחר נותנת לה ואוכלת כו' עכ"ל. פי' דנהי דלית לן למיחש לנגיעת חבירתה שאין לה עסק בזו התבואה אלא דחיישינן שחברתה תתן לאכול לאשת ע"ה וע"י כך תגע ותטמא כן נראה מפירושם כאן אבל בפרק קמא דחולין משמע להיפך דחיישינן שאשת ע"ה הטוחנת תניח לאשת ע"ה אחר שתאכל במקומה עיין שם:

גמרא וליחוש דילמא נגע. כבר כתבתי לעיל שיש לדקדק מהא דאמרינן לעיל מפקידין תרומה אצל ישראל ולא חיישינן שמא נגע שאין לבו גס בה וכתבתי שם ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל אבל לדברי החולקין איכא למימר דהכא איכא למיחש טפי לפי שהתרומה הוא של ע"ה וטובת הנאה שלו ועל האידנא נמי לא בדיל מינה משו"ה חיישינן טפי משא"כ במפקיד דלא חיישינן שהנפקד בדיל מינה משום חומר תרומה כן נ"ל:

סליק פרק הניזקין

התקבל פרק ששי

דף סב:

משנה האשה שאמרה התקבל לי גיטי כו' וקשה לכאורה למשנה שאינה צריכה היא ול"ל למשום סיפא דלפיכך נקט לה דלכאורה היא נמי משנה שאינה צריכה היא ובשלמא למאי דקס"ד מעיקרא בגמרא דסיפא אתי לאשמעינן לטעמא לאמר אי אפשי הא לאו הכי הולך כזכי א"ש אבל למסקנא דאיירי בהולך א"כ אכתי מאי קמ"ל דכיון דאמר אי אפשי פשיטא דמהני ול"ל דאתא לאשמעינן טעמא דאמר אי אפשי הא הולך גרידא מהני הא ליתא למסקנא ע"כ ליתא להאי דיוקא דכיון דהולך לאו כזכי והיינו כרבי נתן דלקמן וא"כ אכתי תיקשי מאי איריא אי אפשי ותיפוק ליה דתן לחולה נמי מהני שיכול לחזור ויותר קשה לשיטת רש"י שכתב בד"ה לפיכך שאין לו תקנה לחזור א"כ בדאמר אי אפשי והא ליתא לפי המסקנא דלמאי דמוקמינן לה בהולך וכר"נ משמע דהולך לחולה או תן לחולה נמי מהני לבטל השליחות דקבלה והדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דמ"ש רש"י בד"ה לפיכך היינו למאי דס"ד מעיקרא ולאו לשון לפיכך לחודא קא דייק אלא עיקר דיוקא דרש"י משום דמשנה שאינה צריכה היא לכך כתב דלמאי דס"ד מעיקרא אתי לאשמעינן דאין לו תקנה בענין אחר משא"כ למסקנא ע"כ מיפרשא מתניתין דקתני הולך ותן דהיינו בדאמר תרוייהו כי הדדי וכנראה מדברי הרמב"ם ז"ל ומלשון הש"ע וכמו שאפרש לקמן בסוף הסוגייא ולפ"ז א"ש דנקט משום סיפא דלפיכך כדי לאשמעינן טעמא דאמר אי אפשי לא מהני בתרוייהו כי הדדי משא"כ אי אמר אפשי אלא הולך ותן הוי כזכי אע"ג דתן לחוד לא הוי כזכי אפ"ה משום הולך הוי כזכי ולאפוקי ממה שעלה על דעת הבית שמואל סי' ק"מ ס"ק ס' ע"ש דלדידיה ליתנא יתירא לגרועי קאתי וקמ"ל במתני' דלא ועי"ל דסיפא לגופא אתי דסל"א דאע"ג דאמר אי אפשי אכתי הוי כזכי והא דקאמר אי אפשי שתקבל לה היינו שאינו רוצה שתתגרש אלא באופן שיגיע הגט לידה בסוף שכן התנה עם השליח אבל לעולם הגירושין יחולו מיד לענין שלא יוכל לחזור כיון שזכות הוא לה שהרי עשאתו שליח לקבלה וכמו שנסתפק בכיוצא בזה הרשב"א ז"ל בסוף סוגיא דשמעתין היכא דהוי כזכי אי בענין שיגיע הגט לידה בסוף ומשו"ה אשמעינן מתניתין דכיון דקאמר אי אפשי עקריה לשליחות קבלה לגמרי ויכול לחזור ועוד אפרש בשמעתין בע"ה. עוד נראה לי לדבא לאשה שאמרה התקבל נמי לדיוקא אתא לדוקא היכא דאמרה בפירוש התקבל אבל אי לא אמרה בפירוש אף על גב דידעינן בודאי שרוצית בכך כאותה ששנינו בירושלמי דשמעתין דאפילו נוחה להתגרש אפ"ה לא אמרינן דזכות הוא לה דשמא חוזרה בה כמו שאפרש בסמוך דמסוגיא דשמעתין משמע כן ודו"ק:

תוספות בד"ה הא שויתיה שליח הספא ס"ד דלא איצטריך למיתני התקבל כו' עכ"ל. ויש לדקדק טפי הוי להו למימר דלא איצטריך למיתני כלל לא התקבל ולא הולך אי לאו למידק הולך דומיא דהתקבל כמו שנראה מפירוש רש"י ז"ל דהולך נמי כ"ש דלא איצטריך אפילו למאי דמשני דלא נקט הולך אלא איידי דתנא התקבל וכמ"ש מהרש"א ז"ל. והנלע"ד לסברת התוספות דמהולך ודאי לא מצי למידק דלדיוקא אתי לאשמעינן טעמא דבלא שוויתיה דהא מצינן למימר איפכא דמשנה יתירא אתי לאשמעינן דבהולך אפילו בשוויתיה יכול לחזור דהולך לאו כזכי דאי בלא שויתיה מאי למימרא וכן דרך הש"ס בכל דוכתי דטפי שייך לומר דמשנה יתירה מילתא יתירתא קמ"ל משו"ה הוצרכו לפרש דמהתקבל קא דייק דלא איצטריך דאי לאשמעינן דהולך לאו כזכי מהולך גופא נמי נידוק דאיירי בדלא שויתיה דהולך לאו כזכי דאי בדשויתיה מאי למימרא אע"כ דהתקבל קתני לאשמעינן דהולך דומיא דהתקבל ולשיטת רש"י דמהולך נמי קא דייק נראה משום דלא שייך כלל למימר דהולך אתי לאשמועינן איפכא דהולך לאו כזכי וכר"נ לקמן דא"כ אמאי קתני הולך הו"ל למיתני רבותא טפי דאפילו בתן לא הוי כזכי דהכי קושטא דמילתא לר"נ והיינו למאי שאפרש בסמוך דע"כ לרש"י תן עדיף מהולך דבמתנה ועבד משמע בפ"ק דהולך לאו כזכי ותן הוי כזכי וא"כ מת"נ דייק שפיר דמתניתין אתיא כרבי ומשו"ה הוצרך לשנויי לעולם כרבי נתן ואיירי מתני' בשויתיה והולך לא קתני אלא איידי דהתקבל ובדלא שויתיה לא איירי מתני' כלל ומשו"ה לא קתני תן. אבל התוס' לשיטתייהו שכתבו בפ"ק דף י"ב ע"א בד"ה כל האומר בשם ר"ת ור"י דלעולם לא שייך כלל לחלק בשום ענין בין תן להולך אלא הא דהוי תנו כזכו בעבד היינו משום דלמי לבע"ח דאפילו הולך כזכי ואם כן שפיר מצינן למימר דהולך איצטריך לאשמעינן היא גופא דהולך לאו כזכי וכרבי נתן והא דלא קתני תן היינו משום דאין חילוק כן נ"ל נכון:

רש"י בד"ה אלמא הולך כזכי דמי ופלוגתא היא בפ"ק עכ"ל. הא דלא ניחא ליה לפרש לאפלוגתא דרבי ור"נ דלקמן בגט גופא קאי משום דאפלוגתא דתנאי לא שייך לשון ש"מ הולך כזכי דמי אלא הו"ל למימר לימא מתניתין רבי ולא ר"נ אע"כ דאפלוגתא דאמוראי קאי וכוונתו לפלוגתא דרב ושמואל בסוף פ"ק לענין בע"ח והיינו למאי דס"ד התם מעיקרא דרב ושמואל בהולך כזכי פליגי ומקשה עלה דשמואל ממתניתין דהכא דאפילו בגט הוי כזכי וכ"ש בחוב דעדיף מגט וכמו שאפרש באריכות בסוף הסוגייא ואע"ג דהא מילתא פלוגתא דרבי ור"נ היא אפ"ה מקשה לשמואל דלא ניחא לן למימר דשמואל לא ס"ל כסתם משנה דהכא אבל נ"ל למ"ש רש"י ז"ל ופלוגתא היא בפ"ק היינו לענין מתנה דאיתא בסוף פ"ק דהתם מפרש למאי דס"ד מעיקרא לא הוי פלוגתא דאמוראי אלא דתנאי ולמסקנא כ"ע דהולך לאו כזכי במתנה וכיון דלשון ש"מ לא שייך אלא אפלוגתא דאמוראי ע"כ דאשמואל קאי ומה שלא רצה לפרש דהא דמקשה ש"מ היינו לענין גט גופא קשיא ליה אדרב דאמר לקמן בסוגיין לענין גט מספקא ליה ואמאי לא פשיט מסתם מתני' דהכא אלא דבהא מצינן למימר לסברת רש"י ז"ל דאי לרב מקשה לא הוי משני מידי בסמוך דילמא בהילך דאכתי מאי מספקא ליה לרב לייתי מתניתין וליחזי אי הולך קתני הולך כזכי ואי הילך קתני ע"כ הולך לאו כזכי כמו שאפרש לקמן ולא משמע לרש"י ז"ל לפרש דבהא גופא מספקא ליה משום דאיכא דתני הילך ואיכא דתני הולך שזה דוחק אבל אי לשמואל מקשה משני שפיר דילמא בהילך פירוש לשמואל ודאי תני הולך ומה שלא רצה רש"י נמי לפרש דהא דמקשה ש"מ אלאביי קא מקשה דקאמר להדיא בריש פרק השולח נקטינן שליח מתנה הרי הוא כגט להולך דלאו כזכי אלא דאפשר דרש"י מפרש דהא דאביי בגט לאיירי בדלא שויתיה שליח כמ"ש הרבה מהמפרשים הרשב"א והר"ן ז"ל או שמפרש דאביי נמי מספקא ליה ואזיל לחומרא במתנה ובגט כמ"ש ג"כ קצת מפרשים בלשון הר"ן וא"כ הו"ל לאביי כמו לרב וכדפרישית אע"כ אפלוגתא דרב ושמואל קאי ואלשמואל מקשה ואי תיקשי כיון דאלשמואל מקשה מסתם מתני' דהכא ומקשה מגט אחוב טפי הו"ל לאקשויי לעיל אמילתא דשמואל גופא מסתם מתניתין דפ"ק דף י"ב דתנו בעבד כזכו ואפילו רבי מאיר לא פליג אלא משום דס"ל חוב הוא לעבד אבל בטעמא דתן כזכי מודה וקשיא לשמואל דהא עבד אפילו לסברת ר"ת ור"י שם היינו משום דלמי לחוב אבל טפי מב"ח ודאי לא הוי וא"כ תיקשי לשמואל מחוב אחוב אלא דלשיטת רש"י ז"ל מצינן למימר דלא שייך להקשות מתן אהולך משום דתן עדיף מהולך דתן אפילו במתנה מהני כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ולא מצי לאקשויי אלא מסתם מתניתין דהכא מהולך אהולך ומגט אחוב דהא חוב עדיף מגט וכמו שאבאר לקמן באריכות אי"ה וזה שכתבתי לעיל דלרש"י יש חילוק בין תן להולך היינו לענין עבד ומתנה כנ"ל נכון בשיטת רש"י ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה דילמא בהילך אינו מגיה אלא כלומר דילמא איכא דתני הילך עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין וכמ"ש מהרש"א ז"ל אלא שפירושו ג"כ דחוק אבל למאי דפרישית א"ש דהתוספות לשיטתייהו דאין לחלק כלל בין הולך לתן בשום ענין כמ"ש בביאור דבריהם בדיבור הקודם ולפי זה ע"כ א"א לפרש בשיטתם דאשמואל בפ"ק מקשה מסתם מתניתין דהכא מגט אחוב דטפי הו"ל לאקשויי אדשמואל ממתניתין דפרק קמא דעבד דתן כזכי ולשיטתם ה"ה להולך והכי שפיר טפי להקשות מעבד אחוב דהתוס' שם כתבו להדיא דעבד היינו מטעם חוב אע"כ דלשיטת התוס' הא דמקשה הכא ש"מ הולך כזכי היינו לענין גט גופא ומקשה אדרב דמספקא ליה לקמן ולפ"ז קשיא להו הכא אמאי דמשנינן דילמא בהילך והיינו דרב תני הילך ואם כן אמאי מספקא ליה תיפשוט לאידך גיסא מדקתני רישא בהולך וסיפא הילך אלמא דוקא קתני דבהולך אפילו לא אמר אי אפשי יכול לחזור דהולך לאו כזכי לכך הוצרך לפרש דמאי דמשני הש"ס דילמא בהילך היינו לרב והא גופא מספקא ליה בלשון המשנה משום דבלא"ה שמיע ליה דאיכא דתני הילך ואיכא דתני הולך כן נ"ל נכון ודו"ק:

גמרא איתמר הבא לי גטי ואשתך אמרה התקבל כו' משמע שאשה עושה שליח להבאה כמ"ש להדיא הרמב"ם ז"ל וענין השליחות ביאר הר"ן והב"י בשם הרשב"א דכיון דקי"ל שלוחו של אדם כמותו הוה ליה שליח האשה כמותה לגמרי אלא דהוי כאילו התנית עמו שלא תתגרש אלא כשיגיע לידה בסוף אבל קשיא לי לפ"ז א"כ אמאי קאמר רב לאינה מגורשת והיינו לפי מאי דס"ד דאליבורא דידיה סמיך ולמסקנא משום דעקר שליח ואמר לקבלה הוינא להולכה לא הוינא דאכתי לקושטא דמילתא ליהוי שליח לקבלה לא מיבעיא לשיטת הפוסקים שהביא הטור אה"ע סי' ק"מ דהא דהבעל אינו עושה שליח לקבלה משום דחוב הוא לה היינו מסתמא אבל היכא שגילתה דעתה שרוצה להתגרש יכול הבעל לעשות שליח לקבלה ולא כשיטת הירושלמי שהבאתי לעיל דלפי זה ודאי תיקשי להו סוגיא דשמעתין דאין לך גילוי דעת יותר ממה שעשתה שליח להבאה ואפ"ה לא הוי שליח לקבלה היכא דא"ל הבעל התקבל אלא אפילו לשיטת רוב הפוסקים שסוברים כשיטת הירושלמי דלא מהני גילוי דעת שלה דחיישינן שמא חזרה בה אפי' הכי קשיא דהיכא שעשתה שליח בפירוש ע"כ לא חיישינן שמא חזרה בה מדלא חיישינן בכל שליח לקבלה להכי א"כ ה"נ שעשתה שליח להבאה מסתמא לא חיישינן דהדרא בה וא"כ בדאמר לו הבעל התקבל ואיהו נמי רוצה יותר בשליחות לקבלה כדקאמר שליח לקבלה הוינא ואם כן ליהוי שליח לקבלה כיון דבכה"ג ודאי זכות הוא לה מלעשותו שליח. ולכאורה היה נלע"ד בענין זה דשאני הכא דאמר הבעל הילך כמו שאמרה ואם כן תלה שליחות ברצונה דאליבורא דידה סמיך ואפילו למאי דס"ד דאליבורא דידיה סמיך הא מפרשינן בריש פרק האומנין דהילך כמו שאמרה דקאמר אי אליבורא דידיה סמיך היינו דה"ק מהימנית לי דכן אמרה וכיון דאיגלאי מילתא דמשקר נתבטל שליחות הקבלה משל הבעל גופא דהבעל ודאי לעילוייא קא מכוון דליהוי דוקא לקבלה כמ"ש התוספות להדיא בפרק האומנין דלקבלה הוי לעילוייא דבעל וכיון שמשקר השליח דהאמת שהיא עשתו להבאה נתבטל ג"כ שליחות הבעל דלא ניחא ליה בהכי כך עלה בלבי לפרש הסוגיא אלא דעדיין אין דעתי נוחה בזה ולקמן גבי קבלה אפרש בע"א ודו"ק:

גמרא אמר רבא ת"ש קטנה שאמרה התקבל כו' וקשיא לי למאי דלא אסיק רבא אדעתיה הא מילתא דאדם יודע א"כ אדמקשה מקטנה ליקשי ממתניתין דהכא דהאומר התקבל שהיא שנויה ברישא כדמקשה הש"ס לעיל בסמוך. והנלע"ד בזה דודאי רבא הוי ידע שפיר דבההיא דהאומר התקבל איכא למימר משום דאדם יודע שאין הבעל עושה שליחות לקבלה אבל בההיא דהכא הוי ס"ד דרבא דלא שייך לומר

אלם יולע שאין שליחות לקטנה לרבא לשיטתו בפרק האיש מקדש דף מ"ד ע"ב דמקשה התם אדר"נ מההיא דקטנה שאמרה התקבל משום דמשמע ליה לע"כ איירי בשיש לה אב מדקתני סיפא ואם אמר לו אביה כלאיתא התם ולפ"ז לאיירי בשיש לה אב אפשר דלא שייך לומר אלם יולע דאיכא למימר דטעה הבעל שהשליח הוא של קבלה של האב ואפ"ה משהגיע הגט לידה מגורשת אפילו לא עשאו האב שליח משום דמימר אמר הבעל תיגרש כל היכא דמיגרשה ואם כן מקשה שפיר. ומכ"ש לא"ש טפי אם נאמר דרבא הכא קאי בשיטתיה דר"נ התם דנערה נמי אינה עושה שליח כשיש לה אב וכיון דמתניתין דקטנה משמע ליה לע"כ איירי כשיש לה אב כדלייק התם א"כ ע"כ מתניתין לא אתי לאשמעינן הא מלתא גופא דאין קטנה עושה שליח כיון דבזה לה אב אפילו נערה אינה עושה אע"כ דעיקר רבותא דמתניתין דקטנה לא אתי אלא לאשמעינן דהוי מיהא שליח להולכה משום דמימר אמר תיגרש כו' ובהא מילתא ליכא רבותא בנערה טפי מבקטנה אפילו לר"נ ואי ס"ד דשייך בקטנה אלם יולע א"כ ליכא רבותא כלל דהא ממתניתין דהאומר התקבל שמעינן דהיכא דשייך לומר אלם יולע מהני ועוד דלענין אלם יולע בנערה הוי רבותא טפי דבקטנה אלם יולע יותר דאפילו באין לה אב לא מציא למעבד שליח משא"כ בנערה איכא למיטעי בדר"נ גופא אע"כ דלא שייך כלל לומר אלם יולע אפילו בקטנה כלפריסית טעמא דאפשר דטעי הבעל שהוא שליח האב. וע"ז משני הש"ס דאפ"ה איכא למימר אלם טועה והיינו דקשיא ליה לרבא בפ' האיש מקדש אדר"נ מההיא דקטנה ליתני נערה דהוי רבותא טפי אפילו לענין דלא שייך לומר כולי האי אלם יולע אפ"ה הו"ל שליח להולכה מיהא שכן הוא האמת דלקושטא דמילתא אפילו בכה"ג שייך אלם יולע וע"ז משני הש"ס התם דמתניתין דקטנה איירי באין לה אב והיא גופא אתא לאשמעינן דאפ"ה אינה עושה שליח משום שיש סברא לומר דקטנה עושה שליח כמו שאפרש בסוגיא דלקמן דף ס"ד ע"ב גבי נערה המאורסה ע"ש כנ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא מאי לאו קבלה אקבלה. כאן נמי יש לדקדק דלמאי דס"ד דקבלה אקבלה א"כ ליהוי שליח לקבלה דנהי דאיהי אמרה הבא לי מ"מ לשיטת הר"ן דלעיל דהוי ליה שלוחה כמותה אלא כאילו התנית עמו שיגיע הגט לידה וא"כ מסתמא לא הדרא בה כמו שהוכחתי לעיל וממילא שבעל יכול לעשות שליח לקבלה כיון שזכות הוא לה והשליח נמי אדעתיה דקבלה קיבלו דהתקבל אמר ליה והבעל נמי אדעתא דהכי יהיב ליה ואמר התקבל ואמאי קתני דיכול לחזור בו ומה שתירצתי לעיל במימרא דרב דשאני התם דא"ל הילך כמו שאמרה לא שייך הכא. אמנם אחר העיון זכיתי לדברי התוספתא בפירקין וראיתי שדבר זה לענ"ד במחלוקת התנאים היא שנוייה דאיתא שם הבא לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי דקאמר רשב"ג דבאמר הבעל זכי והתקבל אין יכול לחזור ורבי סבר דאפילו באמר הבעל הולך ותן נמי אין יכול לחזור בו והיינו לשיטתו דהכא דהולך ותן כזכי שמעינן מיהא דלע"ג דהאשה והשליח אמרו הבא אפ"ה בדאמר הבעל התקבל הו"ל שליח לקבלה וא"א ליתן שום טעם לדבר אלא כלפריסית כיון דסוף סוף עשאתו שליח מיהא להבאה והו"ל זכותה ומשו"ה יכול הבעל לעקור שליחותה ולעשות השליח לקבלה אלא דת"ק דתוספתא סובר דבכולם יכול לחזור בו וא"כ משמע דלית ליה האי סברא ואף דמלשון התוספתא משמע דת"ק היינו רבי ע"כ טעות דמוכח הוא דהא רבי פליג בסיפא ולפ"ז א"ש דלמאי דמשמע ליה הכא קבלה אקבלה סובר כת"ק דברייתא דהאי דשמעתין הובאה ג"כ בתוספתא בסיפא דההיא דלעיל ואתאן לת"ק ולפ"ז מצינן למימר נמי במימרא דרב דלעיל דסובר כת"ק דתוספתא דלעולם אין הבעל עושה שליח לקבלה אפילו היכא דאמרה איהי הבא אפ"ה לא אמרינן דזכות הוא לה והרבה יש לי להאריך בזה בסוגית הש"ס ובלשון הפוסקים אלא שאין להאריך ודו"ק:

תוספות בד"ה רבי אומר כו' שאני הכא כיון שאמר לו השליח כו' עכ"ל. פירוש דלרבי בגט שעשאתו שליח עדיף ממתנה שלא עשאתו שליח אבל מ"מ פריך לקמן בשמעתין שפיר דרב אדרב מגט אחוב מכח כ"ש דבחוב אפילו לא עשאו המלוה שליח קאמר רב דהולך כזכי ובגט מספקא ליה בעשאתו שליח דנהי דחוב עדיף מגט ומתנה אפ"ה סובר הש"ס בפשיטות דבגט כיון דאיכא נמי צד דמעליותא שעשאתו שליח הו"ל כחוב שלא עשאתו וזה ברור ועיין בסמוך באריכות:

דף סג:

ת"ש לפיכך כו' מאי לאו בהילך ורבי נתן כו'. כבר כתבתי דקשה היאך מתוקמא כרבי נתן הא לר"נ תן לאו כזכי וא"כ לענין תן תיקשי טעמא דאמר אי אפשי ול"ל דתנא דמתני' בהולך סבר כר"נ ובתן פליג עליה דא"כ אכתי מאי פשיט לענין הילך כר"נ דנהי דתנא דמתני' סבר הילך כזכי היינו משום דסבר תן כזכי משא"כ לר"נ אפשר דהילך כתן אית ליה אלא ע"כ דלמאי דס"ד מתוקמא למתניתין לגמרי כר"נ. ולפ"ז צ"ל כלפריסית לעיל דאי מתוקמא סיפא דמתניתין בהילך היינו דא"ל הילך ותן תרווייהו בהדדי ומשו"ה לייקינן דאמר אי אפשי אבל לא אמר אי אפשי ואמר הילך ותן הו"ל שליח לקבלה משום הילך וזה ברור ודלא כסברת בית שמואל סי' ק"מ ס"ק ט' ע"ש ודו"ק:

גמרא למימרא דמספקא ליה לרב כו' התם ספק ממונא לקולא ע"כ. ויש לתמוה דמאי קושיא דלמא בגט מספקא ליה אבל בחוב פשיטא ליה משום דחוב עדיף מגט אפילו בדעשאתו שליח ותדע דהכי הוא דאלת"ה אכתי למאי דמשני דבחוב נמי מספקא ליה היא גופא תיקשי אמאי מספקא ליה בין בחוב בין בגט דנהי דממתני' דהכא לא מצי למיפשט כמ"ש לעיל בשיטת התוספות דהיא גופא מספקא ליה אי תני הילך או הולך משום דאיכא למתני אכתי מצי למיפשט ממתני' דפ"ק בתן שטר שיחרור זה לעבדי אלמא תן כזכי ור"מ לא פליג אלא דמשום דחוב הוא לעבד כלפריסית לעיל אבל לענין תן כזכי לא פליג וע"כ מלמספקא לרב אפילו בתן היינו משום דעבד דמי לחוב כסברת התוספות שם בפ"ק אלמא בחוב מיהא פשיטא דתן כזכי וכ"ש לסברת התוספות דפ"ק ליכא לחלק בין תן להולך ול"ל דלא שייך לאקשויי אדרב מסתם מתני' דמוקי לה כרבי הא ליתא לפמ"ש לעיל בתחלת הסוגיא לשיטת התוספות ע"כ הא דמקשה רב אחא בריה דרב איויא לעיל שמעת מיניה הולך כזכי אדרב דקשה מסתם מתני' דהכא וא"כ למסקנא נמי תיקשי ליה מסתם מתני' דפרק קמא ומכ"ש דקשה טפי לשיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל שפסקו בגט דהולך לאו כזכי דנהי דלרב מספקא ליה מ"מ קי"ל כאביי דבתרא הוא ואית ליה בר"פ השולח דנקטינן מתנה הרי הוא כגט דהולך לאו כזכי משמע דבגט לאו כזכי וע"כ אפילו בדעשאתו שליח איירי דאל"כ אפילו זכי בגט נמי לא מהני ואילו בחוב פסקו הרי"ף והרא"ש כרב דשילהי פ"ק דהולך כזכי דתניא כוותיה וע"כ היינו משום דחוב עדיף מגט וא"כ מאי משני הכא התם ספק ממונא לקולא ות"ל דבפשיטות מצי לשנויי דבגט מספקא ליה לרב ובחוב פשיטא ליה דהוי כזכי וראיתי שהר"ן ז"ל כתב שהרמב"ן ז"ל הרגיש בזה וכתב דסוגיא ומסקנא דהכא לרווחא דמילתא איתמר וזה דוחק גדול דכיון דסתמא דתלמודא לא שני ליה בין חוב לגט אנן אמאי מפלגינן בינייהו ואי משום דאביי מצינן למימר דאיהו נמי מספקא ליה. והנלע"ד בזה ליישב תחילה שיטת הרי"ף ז"ל דאזיל לשיטתו דבפ"ק גבי תן שיחרור זה לעבדי כתב דנהי דתן כזכי היינו לשון שאין יכול לחזור בו אבל מ"מ לא הוי שיחרור עד דמטי לידיה דעבד כדמוכח מאילך מתני' דסוף פ"ק דלא יתנו לאחר מיתה ומייתי שם הרי"ף ראיה לדבריו לאשכחן נמי זכיה בכה"ג לענין הולך בחוב דחייב באחריותו ואינו יכול לחזור והקשו עליו שם מסוגיא דשמעתין דלאביי דהולך כזכי אמרינן משהגיע הגט ליד השליח מגורשת. וכבר כתבתי לעיל בסמוך דאפשר דשאני גט כיון דעשאתו שליח לקבלה מש"ה עדיף טפי ואית לן למימר דמסתמא לא עקר הבעל שליחותיה כיון דהולך כזכי א"ל והו"ל שליח לקבלה ממש כדמעיקרא נמצינו למידין לפי דרכו של הרי"ף ז"ל לדרבי ע"כ גט עדיף מחוב לענין הולך כזכי ונראה נ"כ משיטת הרי"ף ז"ל לעיל ספ"ק דתן עדיף מהולך דבמתנה הולך לאו כזכי ותן כזכי והשתא א"ש דמקשה בשמעתין עליה דרב מדקאמר נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת ולא קאמר תתייבם ממ"נ דא"נ הולך כזכי אפ"ה לא הוי גט עד דמטי לידה ואין גט לאחר מיתה והיינו כשיטת הרי"ף ז"ל לענין עבד ולענין חוב אע"כ דלרב הא גופא מספקא ליה דאי כרבי ע"כ חוב ועבד גריעי מגט שעשאתו שליח וא"כ ממילא תו ליכא למימר דלרב בגט מספקא ליה ובחוב פשיטא ליה דמהיכא תיתי הא לחלא ניסא מספקא ליה דחוב גרע מגט וכיון דבגט מספקא ליה כ"ש בחוב ולאידך גיסא נמי דמספקא ליה לרב בתן אי קי"ל כר"נ אף על גב דבמתנה תן כזכי כסתם מתני' לעבד אע"כ דמספקא ליה אי גט גרע אפילו ממתנה וזה תימא כיון דלרבי גט עדיף אפילו מחוב אית לן למימר דר"נ דפליג בגט דהולך ותן לאו כזכי וכ"ש בחוב ועבד ומתנה אע"כ דלרב לא שני ליה כלל לענין הולך כזכי בין בגט וחוב ועבד ומתנה דמאן דאית ליה הולך כזכי בחדא ה"ה לכולהו ומאן דלית ליה בחדא ה"ה לכולהו ומספקא ליה הלכתא כמאן בכולהו ומתני' דתן שחרור זה לעבדי מוקי לה כרבי ואכתי מספקא ליה אי הלכתא כוותיה או לא מיהו כ"ז אליבא דרב דע"כ בכולהו מספקא ליה משא"כ לדידן דקי"ל כאביי דפרק השולח דאמר נקטינן מתנה הרי היא כגט ואי ס"ד דהיינו משום דמספקא ליה אמאי תלי תניא בדלא תניא דאדרבא במתנה אשכחן ברייתא דספ"ק דלמסקנא כ"ע הולך לאו כזכי ולמאי דס"ד מעיקרא מילי ספיקא מיהא לא נפקא ומאי אולמא דתליא לה בגט אע"כ דלאביי בגט פשיטא ליה טפי משום דאיהו הילך תני במתניתין דהכא דשמעתין משמע דהולך לאו כזכי ואתי לאשמעינן דה"ה למתנה אף על גב דגרע מגט אפ"ה לאו כזכי וחזינן נמי בספ"ק דמייתי סתמא דתלמודא תניא כוותיה דרב לענין חוב דהולך כזכי ומאי סייעתא מברייתא הא פלוגתא דרבי ור"נ היא וא"כ אפשר דברייתא כרבי אע"כ דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דלענין חוב כ"ע מודו אפילו ר"נ דהוי כזכי כדמסיק שם דהיינו דרב ושמואל כ"ע הולך כזכי ופליגי במתנה והיינו ע"כ משום דחוב עדיף ממתנה דאיפסקא הלכתא ספ"ק דהולך לאו כזכי וכ"ש לחוב עדיף מגט דגרע אפילו ממתנה כנ"ל נכון בעזה"י לשיטת הרי"ף ז"ל. משא"כ לשיטת התוספות בפ"ק דף ט' ע"ב בד"ה לא יתנו דלית להו האי סברא דהרי"ף ז"ל לענין עבד וחוב אלא לגמרי הוי כזכי מיד וכתבו נ"כ בדף י"א בד"ה כל האומר תנו לעבד היינו חוב וכתבו ג"כ דהולך ותן שוין א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמאי דמסיק בשמעתין דבחוב נמי מספקא ליה לרב והיינו ע"כ דפשיטא להו דגט וחוב שוין לגמרי ומשמע נ"כ מלשונם בפרק השולח במימרא דאביי דמתנה הרי הוא כגט דהיינו בגט שלא עשאתו שליח דאפילו זכי לא מהני כמ"ש שם להדיא משמע דבגט שעשאתו משמע להו דאביי לא פליג אדרב דמספקא ליה ודוקא במתנה פשיטא להו דלאו כזכי דמתנה גרע מכולהו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מספקא ליה לרב מיהא בתן דהא סתם מתני' דפ"ק בתן שחרור זה לעבדי משמע דתן כזכי ור"מ נמי מודה היכא דזכות הוא וה"ה בגט בעשאתו שליח וכ"ש בחוב גמור במלוה ופקדון ואם נפשך לומר דלא שייך להקשות ממתני' עליה דרב ולאביי משום דפלוגתא דתנאי היא ומוקי למתני' כרבי ואם כן קשה הא דאמרינן בריש שמעתין דמקשה רב אחא בריה דרב איויא שמעת מיניה ממתני' הולך כזכי ומאי קושיא הא פלוגתא דתנאי היא והאי כרבי מוקי לה ואפ"ה מספקא להו אי הלכתא כוותיה ויתיישב לפי מה שאפרש בסמוך ודו"ק:

שם התם ספק ממונא לקולא. ופירש"י והמוציא מחבירו ילו על התחתונה משמע דהשליח מיקרי מוחזק משום שהוא כתופס לבע"ח מה שאין כן במתנה לא שייך לומר כן ולא מיקרי השליח מוחזק לבחזקת מרא קמא קאי ולפ"ז מצינן למימר דהא דאיפסקא הלכתא בספ"ק במתנה דלאו כזכי היינו נמי משום דספיקא לקולא וכן לענין חוב דמסיק הש"ס לעיל לכ"ע הולך כזכי ומייתי תניא כוותיה דרב היינו נמי משום דספיקא הוא כדאשכחן תנאי טובא דמספקא להו בברייתא דספ"ק לענין מתנה ולפי סוגיא דשמעתין בכולהו מספקא לן וכלפרי' ולפ"ז אפשר דשמואל נמי מספקא ליה שסובר דהשליח לא מיקרי מוחזק כיון שחייב באחריות הו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים והיינו דקאמר מתוך שחייב באחריות וכלפריסית שם במקומו ע"ש. והשתא לפ"ז מצאתי לייסב הקושיא שהקשיתי בסמוך דהא דמקשה הש"ס לעיל בשמעתין למילק ממתני' דשמעת מיניה הולך כזכי והיינו דלכולהו אמוראי מקשי לרב ולשמואל ואביי דקשיא להו סתם מתני' דהכא דפשיטא ליה לענין גט וכ"ש לחוב והא דלא מקשינן עלייהו ממתני' דפ"ק דתן שחרור זה לעבדי משום דאיכא למימר דתנא גופא ספוקי מספקא ליה והא דקאמר אין יכול לחזור בו לאו לענין איסורא איירי אלא לענין השיעבוד שהעבד מוחזק בעצמו היכא דאיכא ספיקא ודינא כדמוכח לעיל בדוכתי טובא וכ"ש לא"ש טפי לשמואל דפרק השולח דף ל"ט דלכל שאין רשות לרבו על העבד יצא לחירות לגמרי וא"נ גט שיחרור מלאורייתא שאין קרוי עבד ור"מ דאיירי בהאי מתני' נמי הכי ס"ל כלפריסית לעיל שם במקומו מש"ה לא מצי לאקשויי מהאי מתני' דפ"ק משא"כ ממתני' דהכא לענין גט דלאיסורא הוא וקפסיק ותני דהולך כזכי מקשה שפיר אהני אמוראי דמספקא להו כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

משנה האשה שאמרה התקבל צריכה כו' שנים שיאמרו בפנינו אמרה כו' משמע משיטת התוס' דלעולם לא סגי בלא עידי אמירה אפילו אם הגט עדיין ביד השליח כמ"ש להדיא בד"ה ושליש אומר וכ"כ הרשב"א בחידושיו וכ"כ הרמב"ם ובטא"ע ובש"ע סי' קמ"א ולא זכיתי להבין טעמא דהא מילתא דכיון שהגט לפנינו ביד השליח והאשה מודה שהוא שליח לקבלה למה לא יהא נאמן במגו דאי בעי הוי מסר לה לידה כדאמרי' לקמן בשמעתין דאפילו ר"ה מודה דהיכא דאמרה קמי דידי מסר ליה דנאמנת ולא פליג ר"ה דבעל נאמן אלא היכא דלית ליה לשליח מגו דאפשר שהאשה לא תרצה לקבל הגט כיון שאינה יודעת שמסר לו לקבלה מה שאין כן הכא בדאיכא עידי מסירה שמסר הבעל לקבלה והגט ביד השליח מה צורך לעידי אמירה להימן במיגו כיון שהאשה יודעת שהוא שלוחה לקבלה ולאי תקבל ממנו הגט ובתחלת העיון היה נראה בעיני שהטעם משום דקי"ל עידי מסירה כרתי ולא סגי בלא עידי מסירה לעלייהו כתיב דבר דבר לאין דבר שבערוה פחות משנים כמ"ש התוספות לעיל דף ל' והרשב"א בשמעתין דאפילו לר"מ עיקר עידי הגט הם עידי מסירה נמצא דלפ"ז צריכינן שידעו העידי מסירה בבירור גמור שנגמר הגירושין לגמרי בפניהם והיכא דליכא עידי אמירה אכתי היכי ידעי עידי מסירה שזאת האשה נתגרשה שהרי לא ראו שמסר הבעל אלא ליד השליח ושמא אינו שלוחה ומש"ה בעינן שידעו ע"פ עידי אמירה אלא דא"א לומר כן מלאיתא בסוגיא דלעיל איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל וא"כ אי ס"ד דבעינן עידי אמירה בשעת קבלת השליח ניחזי שהדי מאי קאמרי אי אמרה הבא או התקבל אע"כ דבשעת מסירת הבעל ליד השליח לא בעינן עידי אמירה וכ"כ המרדכי בשם מוהר"ם והוציא כן מסוגיא דלעיל ולענ"ד ממשנתינו נמי הוא מוכרע מדקאמר צריכה שתי כיתי עדים ואי ס"ד דבעינן עידי אמירה בשעת

מסירת הגט לשליח א"כ בשנים אומרים בפנינו קיבל סגי דמסתמא עשו הבעל והעדים כדין ולא נמסר אלא ע"י עידי אמירה אע"כ דלא בעינן עידי אמירה בשעת מסירת הגט לשליח אלא שהאשה צריכה להביא עידי אמירה לפני הב"ד כשרוצית ליטא ע"י שליח לקבלה וכן נראה להדיא מדקדוק לשון רש"י א"כ הדרא קושיא לדוכתא תינח כשאין הגט ביד השליח כגון משנתינו דבשעת השמד שנו שקיבל וקרע אבל כשהגט והאשה בפנינו והודית שעשאתו שליח למה לא יהא נאמן במגו. אמנם כן הר"ן ז"ל כתב בשיטת רש"י דכל שהגט ביד השליח אין צורך לעידי אמירה ע"ש באריכות וכן נראה לענ"ד במ"ש מהרש"א ז"ל שמצא ברש"י ישן בסמוך גבי ואמאי להימניה לשליש ושם אפרש בעז"ה כל הסוגיא לשיטה זו:

תוספות בד"ה אפילו מן הראשונים וא"ת מאי אפילו כו' וי"ל משום דבכת אחת דומה לשקר כו' שמא שכרתן האשה כדאשכחן בסוף פרקין כו' עכ"ל. אע"ג שאין זו ראיה גמורה דלא דמי להתם דדיבורא בעלמא קאמרי מעשה לא עבדי והכא שמעיד בב"ד הוה מעשה גמור ותרי לא חשידי מ"מ שייך מיהא ל' אפילו לרבותא בעלמא ואע"ג דבסוגיא דשמעתין משמע דמתני' איירי נמי כשפלטתן בעיר א' וא"כ אין דומה לשקר מ"מ כיון דאיירי נמי בסתם שליחות שהוא ממקום למקום הוי שפיר רבותא בכה"ג ומש"ה קתני אפילו. מיהו לולא דברי התוספות היה נ"ל לפרש לשון אפילו בע"א לעיקר כוונת המשנה דלעולם בעינן שני כיתות כת א' שיאמרו בפנינו אמרה וכת השניה צריך שיאמרו בפנינו קיבל דוקא וכדמסקינן לקמן בשמעתין דאתא לאפוקי לעידי ראיית הגט ביד השליח לא מהני למיהוי כמו בפנינו קיבל אפילו בדאיכא עידי אמירה ולפי זה אפשר דעל זה קאי לשון אפילו פירש לא מיבעיא דלא מהני עידי ראיה כשאין עידי אמירה אלא כת אחרת מעידין על בפנינו אמרה דאם כן פשיטא דעדי ראיית הגט ביד השליח לא הוי כעידי מסירה משא"כ כשהן ראשונים והן אחרונים פי' לעידי אמירה עצמן הן האחרונים וקסל"א לא"צ לומר בפנינו קיבל אלא אפילו כשיאמרו שראו הגט ביד השליח נמי סגי דכיון שהן עידי אמירה ויודעין בבירור שהוא שליח קבלה ואם כן כשראו הגט ביד השליח הו"א דהו"ל כמו שראו ביד האשה דשלוחה כמותה קמ"ל דאפ"ה צריכין שיאמרו בפנינו קיבל דוקא כדמסקינן לקמן כנ"ל לולא שהתוס' והרשב"א והר"ן לא כ"כ ודו"ק:

בא"ד וא"ת לר"ע לאמר כו' וי"ל דלמ"ד בגמרא שליש נאמן כו' הני מילי כשפלטתן בעיר כו' עכ"ל. כתב מהרש"א ז"ל דאף על גב דאפילו אין פלטתן בעיר בעינן הכא עידי מסירה כיון דמתני' בדליכא עידי חתימה איירי אפ"ה כיון דלאו הוי עידי חתימה לא בעינן ע"מ כולו לדבר הוא ולענין עידי חתימה גופייהו לא איכפת לן דע"ח מילתא אחריתי הוא עכ"ל. ע"ש. ולכאורה דבריו תמוהין דאמאי הוי מילתא אחריתי וכבר היה באפשר לי ליישב דבריו דזימנין דכשר לגמרי ע"י עידי אמירה אפילו בלא עידי חתימה כגון שכתב הבעל בכתב ידו ואין בו עדים דכשר מדאורייתא אלא שאין זה במשמעות לשונו. מיהו בעיקר דברי התוספות כבר כתבו בעצמן בפרק מרובה ולאו זה התירוץ שכתבו כאן וכתבו להדיא דכיון דלעולם לא סגי בעידי אמירה לחוד דאפילו כשאין פלטתן בעיר א' בעינן מיהא עידי ראיית הגט ביד השליח בהדי עידי אמירה ואכתי חצי דבר הוא ולכך העלו שם דמתני' דהכא לא מתוקמא כר"ע אלא כרבנן ע"ש. ואף שאין אני כדאי להכריע בדבר המבואר בדברי התוספות והקדמונים מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלענ"ד מתוקמא מתני' שפיר אפי' לר"ע ולא שייך הכא חצי דבר דהא דממעט ר"ע חצי דבר היינו בענין שע"פ כת א' אין כאן שום תועלת בעדות כגון בעידי חזקה שהעידו כל כת על שנה א' שעדות שנה א' אין בו שום תועלת להמחזיק אדרבה צריך לשלם הפירות למערער ואף אם יודה המערער על אכילת השנים הנותרות אפ"ה לא מהני שהרי אומר המערער שהמחזיק בגזל אכלן וכן כל כה"ג בענין עידי טביחה ומכירה אי לאו לעידי גניבה לחוד הוי לדבר שלם לא היה שום תועלת בעידי טביחה לחוד ואף אם יודה הלה על הגניבה הו"ל מודה בקנס ומכ"ש היכא שמצא ההודאה אין צורך כלל בעדות משא"כ הכא הוי שפיר עידי אמירה לדבר שלם שיוכל הבעל למסור הגט לשליח ושליח ימסור ליד האשה וכ"ז שיהיה הגט בידה או ביד השליח אין צורך לעדות אחרת ואף אם תאבד הגט אפ"ה מהני עידי אמירה לענין אם יודה הבעל שמסר לו הגט דמהני מטעם דבעל שאמר גירשתי נאמן משא"כ בלא עידי אמירה לא יוכל לומר גירשתי כיון שאינו יודע שנמסר לשליח האשה כדלקמן. ולענ"ד הדבר ברור דלא מקרי בכה"ג חצי דבר שאין לנו לחוש שיאבד הגט ויכפור הבעל שאם באנו לחוש לכך כל עידי מלוה נמי ליהוי חצי דבר כיון דאכתי יוכל לטעון פרעתי וכן כל כיוצא בזה אע"כ דבכה"ג מיקרי דבר שלם דמהיכא תיתי לחוש לאבידה וכפירה ואי איתרמי הכי מילתא אחריתי היא כן נ"ל נכון לולא שהקדמונים לא כ"כ ומכ"ש לא"ש טפי לפי שיטת רש"י ז"ל שכתבתי בסמוך דזימנין בעידי מסירה לחוד סגי ואין צורך לעידי אמירה כגון שהגט ביד השליח ואם כן כל חד לדבר שלם הוא ודו"ק:

בד"ה בעל אומר לפקדון הא דלא נקט בעל אומר להולכה כו' משום דלא שייך האי טעמא דקאמר דאם איתא כו' על כאן לשונם. ואיכא למידק דנהי דלא שייך האי טעמא דאי איתא אכתי אמאי מהימן השליש לרב הונא דהא לית ליה טעמא דהא הימניה ולדידיה לא מהימן השליש אלא היכא דליכא מיגו והכא לית ליה מיגו כמו שכתבו התוספות בסמוך דשמא לא תרצה האשה לקבל כיון שהבעל אומר להולכה מסרו ומבטלו עכשיו ומעיקרא קודם שבא הבעל וערער נמי לא תרצה לקבל דשמא יאמר הבעל לפקדון ונהי דר"ה גופא בבעל אמר לפקדון לא קאמר דהבעל נאמן אלא מטעמא דאי איתא דוקא היינו משום דאי לאו טעמא דאי איתא הו"ל טענת פקדון טענה גרועה לגבי טענת השליש שאומר לגירושין דלא שכיח דמפקיד איניש גיטא ביד חבריה דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה נמצא דלפ"ז מהימן השליש אפילו בלא מיגו כמו הבעל דבר היכא שתפיסתו מוכחת עליו ומש"ה הוצרך לטעמא דאי איתא למגרע טענת השליש דהו"ל ג"כ מילתא דלא שכיחא משא"כ בבעל אומר להולכה ושליש אמר לקבלה אמאי מהימן השליש לר"ה דלית ליה טעמא דהא הימניה ומשום מיגו נמי ליכא ותפיסתו נמי לא מוכחא מילתא לקבלה יותר מלהולכה ונראה דהתוס' לשיטתייהו בסמוך בד"ה שליש אומר דלעולם בעינן עידי אמירה ובהכי איירי שיש לפנינו עידי אמירה נמצא שהוחזק זה שליח לקבלה בפנינו מסתמא אמר השליח לבעל שהוא שליח לקבלה שהבעל ושליח לעולם רוצין יותר בשליחות לקבלה כדאיתא לעיל בסוגיא דאשה שאמרה הבא ע"ש וא"כ לא שכיח שיעקור הבעל השליחות לקבלה ויעשהו להולכה ומש"ה שליח מהימן טפי כיון דלא שייך טעמא דאי איתא כנ"ל וסברא כזו מצאתי בל' הר"ן ז"ל בשמעתין ויותר נראה כמ"ש הרמב"ן ז"ל כיון שיש עדים שהוא השליח לקבלה הרי הגט בידו כאילו הוא ביד האשה דשלוחו של אדם כמותו. מיהו לפמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דקאמר רב הונא דאי איתא לדידה הוי יהיב ולא אמרינן משום כיסופא לא יהיב לדידה היינו משום דכיון שהיא עשאתו שליח לקבלה לא שייך טעמא דכיסופא ואם כן לפי זה משמע דבשליח להולכה לא שייך טעמא דאי איתא דאפשר דמשום כיסופא לא יהיב לה וזה שלא כדברי התוספות דבהולכה נמי שייך דאי איתא אבל משום הא לא איריא דכיון דהכא נמי איירי בעשאתו שליח לקבלה דהאיכא עידי אמירה ממילא אפילו עשאו הבעל להולכה אפילו הכי מיהא ליכא כיסופא. אמנם ממה שכתבו התוספות בסמוך בדבור המתחיל בעל נאמן והקשו מה הועילו חכמים בתקנתן שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם דאכתי יערער הבעל ויאמר לפקדון אם כן משמע מדבריהם להדיא דאפילו בשליח להולכה נמי לר"ה הבעל נאמן משום דאי איתא ולא אמרינן משום כיסופא אלא ע"כ דלית להו האי סברא דהרשב"א ז"ל על שאני תמה על הרשב"א ז"ל שהעתיק כל דברי התוספות בד"ה בעל נאמן ככתבם וכלשונם ואח"ז תיכף סמך לדבריו לפרש דלא אמרינן משום כיסופא כיון שהיא עשאתו שליח לקבלה ולפי זה לא היה צריך לפרש ככל דברי התוספות דהא שפיר הועילו חכמים בתקנתן אפילו משכונה לשכונה דהא בשליח להולכה לא שייך האי טעמא דאי איתא משום דמחמת כיסופא לא יהיב לדידה ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

בד"ה שליש אמר לגירושין פי' שאומר שהיה שליח לקבלה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלא ניחא להו לפרושי שהשליח אומר שהוא שליח להולכה דלפ"ז ע"כ איירי שהגט ביד האשה דאל"כ פשיטא דהבעל נאמן שהרי יכול לבטלו אע"כ דביד האשה איירי וא"כ אפילו רב חסדא מודה דלא שייך דהא הימניה לשיטת התוס' אלא כשהוא עדיין ביד השליח כו' זה תוכן כוונת מהרש"א ז"ל ובאמת שיש סוברים כן כדאמרינן בעלמא דשליש נאמן בשלישות יוצא מתחת ידו אבל לאחר שהוציאו מידו הרי הוא ככל אדם. אבל על דברי מהרש"א ז"ל אני תמה שכ"כ בשיטת התוספות וא"א לומר כן שהרי כתבו להדיא בדיבור הסמוך דמה שתקנו בפ"ג ובפנ"ח משכונה לשכונה היינו משום דס"ל כר"מ דשליש נאמן אם כן משמע להדיא דאפילו הגט ביד האשה נמי שליש נאמן שכל דבריהם בענין בפני נכתב ובפני נחתם בגט ביד אשה איירי אלמא דלית להו האי סברא אלא הא דאמרינן יצא השלישות מתחת ידו הרי הוא ככל אדם היינו דוקא היכא שאומר לחובת אותו שנתן לו השלישות וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ומבואר אצלי באריכות בקונטרס שחברתי בענין השליש בדיני ממונות בחושן משפט סי' נ"ו נחזור לעניינינו דלולי לשיטת התוספות שייך פלוגתייהו דר"ה ור"ח בין בשליח להולכה בין בשליח לקבלה ובין שהגט ביד השליח בין שכבר מסרו לאשה כדמשמע מדבריהם להדיא בד"ה בעל אלא דניחא להו לפרושי הכא לענין שליח לקבלה דאמתני' דהכא קיימי דבשליח לקבלה איירי ועלה קאי כל הסקלא וטריא דשמעתין וק"ל:

בא"ד ומיירי כשיש שנים שמעידין בפנינו אמרה כו' כדתנן במתניתין עכ"ל. כבר כתבתי דלכאורה דממשנתינו אין הכרע דאיירי שנקרע הגט דלית ליה להשליח שום מגו אבל כשהגט ביד השליח אפשר דנאמן לומר שהוא שליח קבלה במיגו שהיה מוסרו ליד האשה כיון שהיא יודעת האמת שעשאתו לקבלה וכ"כ הר"ן ומהרש"א ז"ל שהיא שיטת רש"י ז"ל ומה שיש לדקדק בזה יבואר בסמוך:

דף סד.

גמרא איתמר בעל אמר לפקדון כו' ור"ח אמר שליח נאמן דהא הימניה. וכתב הש"ך בח"מ סי' נ"ז דדוקא היכא שאומר לפקדון אמרינן דשליש נאמן מטעמא דהא הימניה אבל כשהלה מכחישו ואומר שלא האמינו מעולם אלא שנפל ממנו ומצאו זה או שגזל ממנו תו לא שייך פלוגתא דר"ה ור"ח דהא לא שייך טעמא דהא הימניה וממילא דה"ה בדיני ממונות לר"ה דבממון לא פליגי ע"ש שהאריך מאד וכבר חברתי בילדותי קונטרס א' בתכלית הביאור להשיג על דבריו וכאן אקצר בראשי פרקים הנוגע לסוגיא דשמעתין ואין להקשות לשיטת הש"ך וסייעתו כשאומר הבעל לפקדון אמאי לא מהימן במיגו דאי בעי הוי אמר שנפל ממנו ומצאו זה הא ליתא דסוף סוף כיון שאמר הבעל לפקדון הא הימניה ואנן סהדי דבתחילה מסרו לידו שיעשה השליש כרצונו כמ"ש התוס' בד"ה שליש וה"ל כמיגו במקום עדים ועדיף מיניה דהו"ל הודאת בעל דבר כיון דהימניה. אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין כתב להיפך מסברת הש"ך וסייעתו דדוקא בבעל אמר לפקדון קאמר ר"ה דבעל נאמן אבל כשאומר הבעל נפל ממני ומצאתיו לא מהימן כלל דלנפילה לא חיישינן ע"ש והאמת כדבריו דאנן לא חיישינן לנפילה כדאיתא בפרק גט פשוט. ולדעת החולקים הש"ך וסייעתו שכ"כ בשם הרא"ש ז"ל בתשובה נראה דס"ל דהא דלא חיישינן לנפילה היינו כשהוא ביד הבעל דבר בעצמו שהוא מוחזק ועומד וחזקה כל מה שביד האדם הוא שלו אבל כשנמצא ביד אחר אפשר דחיישינן לנפילה ובסמוך אפרש שיטת הרא"ש ז"ל בע"א. אבל מ"מ קשיא לי על שיטת הרשב"א ז"ל מכדי אליבא דר"ה קיימינן הכא ור"ה סבר להדיא בפ' ג"פ שם גבי האי שטרא דכתוב ביה אני פלוני לויתי ממך מנה וקאמר ר"ה ואפי' מריש גלותא ופירשו כל המפרשים דהיינו דחיישינן לנפילה וכן משמע הסוגיא שם מיהו מצינן למימר להרשב"א ז"ל בשמעתין דבהא ס"ל כר"ה דלית ליה טעמא דהא הימניה דבהא הלכתא כוותיה לגבי דר"ח משא"כ לענין נפילה לא סבר כר"ה אלא כרבה שם דלא חייש לנפילה וא"כ לפ"ז לדברי הרשב"א ז"ל כאן אליבא דהלכתא. אבל אי קשיא לן הא קשיא לר"ה גופא כיון דחייש התם לנפילה בשטרות משמע דה"ה לגיטין דהא פשטינן התם מגיטין אשטרות ע"ש וא"כ נראין הדברים ק"ו דטפי יש להאמינו בטענת פקדון מבטענת נפילה כדמוכח התם בגט פשוט ובפ' האשה שהלכה ביבמות דטענת פקדון עדיף מטענת נפילה וא"כ למה איצטריך לר"ה לפרש טעמא דבעל נאמן משום דאי איתא ותיפוק ליה דבלא"ה נאמן מדינא. ואף אם יבא אדם לחלק ולומר דטענת פקדון גריעא מטענת נפילה מה שאינו לפי האמת אכתי להימן הבעל כשאומר לפקדון במיגו דנפילה. מיהו יש ליישב דבלאו הכי קשה לשיטת הרשב"א להימן הבעל כשאומר לפקדון במיגו דלהולכה ויבטלנו עכשיו לפי שיטתו דבהולכה לא שייך דאי איתא משום דמחמת כיסופא לא יהיב לדידה אע"כ כמ"ש דהכא ע"כ בדאיכא עידי אמירה איירי כמ"ש הרשב"א ז"ל להדיא לפ"ז ממילא א"ש נמי לענין נפילה דהא בפרק גט פשוט משמע דהא דחייש ר"ה לנפילה היינו לנפילה לרבים והיינו שמצאו שום אדם מרוב העולם אבל לנפילה ליחיד לא חיישינן וא"כ ה"נ כיון דאיכא עידי אמירה שזהו שליח של האשה שעשאתו שליח לא שייך לחוש לנפילה ליחיד דהו"ל נפילה ליחיד לומר שנאבד ומצאו דוקא זה האיש היחיד שהוא כבר שלוחו של האשה ומה"ט גופא לא הוי מהימן הבעל אף לר"ה לומר לפקדון דהו"ל פקדון ליחיד וחששא רחוקה היא לומר שהפקיד דוקא ביד זה שהוא שליח לקבלה של האשה אי לאו טעמא דאי איתא וכ"כ הגאון מוהר"ר צבי אשכנזי בתשובה דכי היכי דמפלגינן בין נפילה לרבים ובין נפילה ליחיד ה"נ יש לחלק בין שאלה לרבים לשאלה ליחיד וה"נ לכוותיה לענין פקדון והארכתי בזה בענין עיגונא דאיתתא. ויותר נכון לפמ"ש בשם הרמב"ן ז"ל דבדאיכא עידי אמירה הו"ל השליח כמו האשה. והשתא דאתינן להכי יצא לנו מזה דאף לשיטת רש"י ז"ל שהביאו הר"ן ומהרש"א ז"ל דכשהגט ביד השליח לא בעינן עידי אמירה אלא השליח נאמן ע"ז במיגו כדפרישית אפ"ה ע"כ איירי פלוגתא דר"ה ור"ח בדאיכא עידי אמירה דאלת"ה נהי דלר"ח לעולם השליש נאמן משום דהא הימניה ולנפילה נמי לא חייש אפילו לנפילה לרבים מ"מ לר"ה גופא מאי איצטריך ליה לטעמא דאי איתא הא בלא"ה נאמן הבעל במיגו דנפילה דהא איהו חייש לנפילה לרבים. וה"נ בדליכא עידי אמירה הו"ל נפילה לרבים דחיישינן שמצא אדם א' מרוב העולם ואמר שהוא שליח לגירושין. ועוד דכ"ש דטענת פקדון עדיפא מטענת נפילה אע"כ דבדאיכא עידי אמירה איירי דהו"ל נפילה ופקדון ליחיד דר"ה גופא לא חייש ומש"ה איצטריך לטעמא דאי איתא כנ"ל ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

רש"י בד"ה בעל אומר כו' והאיש והאשה יחד בעיר עכ"ל. ויש לתמוה שלא נזכר מזה כלל בדברי ר"ה ור"ח ועוד למשמע דהא דאמרינן רב הונא אמר בעל נאמן לאי איתא לגירושין כו' לאו ר"ה גופא הוא דקאמר הכי אלא סתמא דתלמודא מסיק הכי לדבריו וא"כ עיקר פלוגתייהו דר"ה ור"ח סתמא איתמר ומה רמז יש בדבריהם כלל וכלל דאיירי בששלשתן בעיר והו"ל לפרושי כיון דלא פליגי אלא בהכי. מיהו יש ליישב לפי שיטת רש"י שהביאו הר"ן ומהרש"א ז"ל דהיכא שהגט ביד השליח לא בעינן עידי אמירה ואם כן מנין למימר דשייך פלוגתא דר"ה ור"ח אפילו כשאין שלשתן בעיר והיינו היכא דליכא עידי אמירה דלר"ה הבעל נאמן אפילו בדאמר שנפל ממנו ומצאו דכיון דליכא עידי אמירה הו"ל נפילה דרבים דלר"ה חיישינן שמא נאבד מיד הבעל ומצאו א' מהמוצאים אותו ואומר שהוא לגירושין דהא ר"ה חייש לנפילה דרבים בפרק גט פשוט ומה"ט גופא כל שכן דנאמן לר"ה בבעל אומר לפקדון או להולכה אי משום מיגו או משום לטענת פקדון עדיף טפי מטענת נפילה כלפריסית וכ"ש טענת שליח להולכה כיון דלר"ה ל"א דהא הימניה בגיטין שאין בידו להאמינו משא"כ לר"ח בכל ענין אינו נאמן הבעל אי בטוען לפקדון או להולכה השליש נאמן דהא הימניה ואי בטוען הבעל לנפילה נמי לא מהימן דר"ח לא חייש אפילו לנפילה דרבים ולפ"ז הא דנקיט רש"י ז"ל לפלוגתייהו דוקא בששלשתן בעיר היינו משום דלישנא דתלמודא הכי דייק מלמסיק תלמודא טעמא דר"ה משום לאי איתא משמע דבלא"ה לר"ה לא מהימן הבעל והיינו ע"כ משום דאפילו בדאיכא עידי אמירה פליגי וכיון דאיכא עידי אמירה הו"ל נפילה ופקדון ליחיד ואפילו טענת להולכה נמי טענה גרוע' היא היכא דאיכא עידי אמירה כדמוכח בל' התוספות בד"ה בעל אומר לפקדון וכלפריסית שם ולפ"ז ע"כ דבדאיכא עידי אמירה לא מנין פלוגתייהו דר"ה ור"ח אלא כששלשתן בעיר ומשום טעמא דלאי איתא והא דפשיטא להו לסתמא דתלמודא גופא דר"ה בדאיכא עידי אמירה איירי ומשום דלאי איתא היינו משום דאי בדליכא עידי אמירה מ"ש דפליגי בבעל אומר לפקדון הו"ל לפלוגי בבעל אומר להולכה אע"כ דבדאיכא עידי אמירה נמי פליגי והיינו משום דר"ה סובר טעמא דלאי איתא והיינו כששלשתן בעיר ומש"ה איצטריך לאיפלוגי בבעל אומר לפקדון דוקא דבבעל אומר להולכה השליש נאמן כיון דלא שייך טעמא דלאי איתא וא"נ טענת השליש שאומר לקבלה עדיף טפי כיון דאיכא עידי אמירה והוחזק שליח לקבלה וכלפריסית אבל לשיטת התוס' וסייעתייהו דלעולם בעינן עידי אמירה א"א לפרש כן ודוק היטב:

תוספות בד"ה בעל נאמן כו' וא"ת מה הועילו חכמים לתקון בפ"נ כו' עכ"ל. והנה מצאתי להרא"ש ז"ל שכתב בריש מכילתין דכי היכי דהימנוהו חכמים לשליח להולכה כבי תרי לענין קיום ולענין לשמה הכי נמי הימנוהו כבי תרי לענין גוף השליחות במה שאומר שהוא שליח להולכה ולפ"ז אין כאן מקום לכל דברי התוספות בזה הדיבור אמנם כן קשיא לי טובא על שיטת הרא"ש ז"ל דהא אמרי' להדיא בגמרא בריש מכילתין דהא דהימנוהו כבי תרי היינו משום דלענין חששא דלשמה מדאורייתא רוב בקיאין הן וכן לענין קיום שטרות מדאורייתא לא צריך ורבנן הוא דאצרוך והימנוהו רבנן בדרבנן מה שאין כן לענין האי חששא דבעל אומר לפקדון שהיא חששא גמורה מדאורייתא אין מקום לומר דהימנוהו כבי תרי וליכא למימר דהכי נמי בבעל אומר לפקדון מדאורייתא השליש נאמן דהאי סברא דלאי איתא דקאמר ר"ה אינו אלא חששא דרבנן בעלמא משום חומרא דגיטין הא ליתא דהא מותבינן עלה דר"ה מברייתא דוכן לשטרות ומשני ר"ה שאני ממון דלאתיהיב למחילה משמע דבלאו ה"ט דלאתיהיב למחילה לא הוי מהימן אפילו בממון וא"כ ע"כ משום לטעמא דלאי איתא חששא גמורה מדאורייתא היא דאי מדרבנן לא שייכא גבי ממון וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה והנלע"ד ליישב בזה דהרא"ש ז"ל דריש מכילתין נמי נחית לסברת התוספות כאן לעיקר תקנה דבפ"נ היינו כשאין שלשתן בעיר דלא שייך טעמא דלאי איתא והני נמי למצרכי מערסא נערסא סברי כר"ח אלא דאכתי קשיא ליה להרא"ש ז"ל דנהי דלר"ח השליש נאמן כשאומר הבעל לפקדון משום דהא הימניה אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן שיאמר הבעל שנפל ממנו ומצאו זה ואזיל הרא"ש ז"ל לטעמיה דחייש לנפילה כשנמצא ביד אחר שאומר שהוא שליש והלה מכחישו ואומר שנפל ממנו כמ"ש הש"ך בח"מ סי' נ"ו בשם הרא"ש ז"ל אלא דנראה לענ"ד דהא דחייש הרא"ש ז"ל לנפילה בממון אע"ג דנפילה לא שכיח ושליחות שכיח טפי אפ"ה אין הולכין בממון אחר הרוב וחזקת ממון עדיף טפי דהמע"ה ומהימן המוחזק אפי' במילתא דלא שכיח והא דלא חיישי' לנפילה ביד הבעל לבר עצמו היינו משום דאיכא נמי חזקה כל מה שביד האדם הוא שלו מה שאין כן בשמעתין לענין גיטין לאיסורא ולאי מדאורייתא לא חיישינן לנפילה דלא שכיחא ולמיעוטא לא חיישינן מדאורייתא כדאמרינן לענין לשמה אלא מדרבנן ולאי חיישינן למיעוטא כדאמרינן בריש מכילתין דרבנן הוא דאצרוך והימנוהו רבנן לשליח כבי תרי בדרבנן וזהו מה שנלע"ד בכוונת הרא"ש ז"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דסברי כר"ח דאמר שליש נאמן כו' עכ"ל. כבר כתבתי בקונטרס שלי דקשה מזה על הש"ך שכתב בסי' נ"ו לשיטת התוספות בסמוך בד"ה שליש נאמן דלא מהימן השליש אלא בששניהם מודים שהוא שליש אבל אם א' מכחישו שאינו שליש אלא שנפל ממנו ומצאו ר"ח נמי מודה דאין השליש נאמן ע"ש שדקדק כן מלשון התוס' וא"כ תיקשי להו מאי משני התוס' הכא דהועילו חכמים בתקנתן אפילו משכונה לשכונה משום דסבר כר"ח דאכתי לא הועילו אם יערער הבעל ויאמר שנפל ממנו. אמנם למאי דפרישית בסמוך יש ליישב אף לפי שיטת הש"ך דאפשר דהתוס' נמי לענין חששא דנפילה סברי דבגיטין לא הוי אלא מדרבנן וסמכינן אשליש גופא דהימנוהו רבנן בדרבנן כתרי אלא דהוצרכו לפרש דסברי כר"ח משום ערעור דפקדון שהוא חשש גמור מדאורייתא כנ"ל ושם הארכתי ודו"ק:

בא"ד א"נ התם איירי כשהבעל אומר כתבו ותנו והלך לדרכו כו' עכ"ל. נראה לכוונתם בזה דאהני תקנת חכמים משכונה לשכונה אם נתברר דהכי הוי עובדא שאמר הבעל כתבו ותנו והלך לדרכו אבל השליח לחוד ולאי לא מהימן לומר שכך היה המעשה דאלת"ה לעולם להימן השליש לר"ה במיגו שיאמר שהבעל אמר כתבו ותנו והלך לדרכו אע"כ כדפרישית כן נראה לי:

בד"ה שליש נאמן דהא הימניה כו' אלא לא חשיב מיגו כו' דשמא האשה לא תתרצה לקבל הגט כיון שהבעל אומר לפקדון עכ"ל. ואע"ג שהיה יכול למוסרו לידה קודם שבא הבעל וערער אפ"ה לא חשיב מיגו בכה"ג דהו"ל מיגו למפרע ואע"ג דבפרק זה בורר מסיק דאמרינן אי בעי קלתיה אע"פ שהוחזק בב"ד וא"כ הו"ל מיגו למפרע אלא דהתם נמי לאו משום מיגו מהימנינן לשליש אלא מטעם דהא הימניה והיינו לפי שהיתה יכולה לשורפו בשום פעם אלמא דהימניה והיינו כדמסקו התוס' הכא וע"ש בפרק זה בורר במהרש"א ובש"ך חו"מ סי' נ"ו סק"א האריך בזה ע"ש:

בא"ד לכך נראה לפרש כו' שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין כו' עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו אכתי כיון שאמר הבעל לפקדון א"כ מסתמא לפי דבריו לא מסרו לו בפני עידי מסירה וכיון דאנן קי"ל עידי מסירה כרתי ולא סגי בעידי חתימה בלא עידי מסירה לשיטת התוס' והרא"ש והרשב"א ז"ל א"כ מאי הוי גט מטעמא דהא הימניה שהרי אין בידו להאמין ולהכשיר הגט בלא עידי מסירה דאפילו הבעל מודה שנתנו בינו לבינה לא מהני ותירץ הרשב"א ז"ל דכיון דהימניה מסתמא מסרו בעדי מסירה ואפילו אם העדים מכחישין אותו אפ"ה נאמן השליש והו"ל כאומר נאמנת עלי שלא פייסתי ע"ש באריכות ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו בזה דנהי דמהימן הבעל לומר נאמנת עלי שלא פייסתי היינו משום דלא מפיו אנו חיין ובידו להאמינה בזה משא"כ הכא כיון דלר"ח גופא מודה לטענת הבעל עדיף טפי שאומר לפקדון לאי איתא לגירושין יהביה לידיה הוי יהיב אלא שסובר דאפ"ה השליח נאמן משום דהא הימניה שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אכתי אמאי הוה גט שהרי אין בידו לומר נאמן עלי כיון דבעינן לעולם עידי מסירה מגזירת הכתוב דאין דבר שבערוה פחות משנים ויש ליישב שיטת הרשב"א ז"ל ואין להאריך והמעיין בדבריו יבין אמנם לולא דמסתפינא היה נראה בעיני לומר דמטעמא דהא הימניה לא מהני אלא לענין שאין יכול לבטל הגט כיון שמסרו לידו והיה יכול למסרו לאשה הרי האמינו עליו כמאה עדים בזה שלא יבטל עוד ושלא יחזור בו אבל לעולם לר"ח גופא צריך השליח למסור הגט ליד האשה בפני עדים כדי לקיים מאמר הכתוב דאין דבר שבערוה פחות משנים או מכיון שהגט ביד השליח עדיין לפנינו ויכול למסור לה בעדים אנן סהדי דחזקה לא שביק אינש היתרא ועביד איסורא ומש"ה מהימן נמי כשאומר שכבר מסרו הבעל לידו בפני עדים כנ"ל ובסמוך אפרש שהיא שיטת רש"י ז"ל ובהכי רווחא שמעתא אבל שיטת תוספות והרשב"א ז"ל אינה כן ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד ולפ"ז מהימנינן לשליש אפילו בדברים העשויין להשאיל כו' אלא אומר בפקדון יהביה ניהלה עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה מאי דהא הימניה שייך בדברים העשויין להשאיל כיון שלעולם יכול להוציא מידו דאפילו מיתמי מפקינן בדברים העשויין להשאיל ואם כן אפילו אם ימסור הנפקד השלישות לשכנגדו אכתי יכול להוציא מידו ול"ל דאכתי שייך נאמנות שיוכל לכפור לגמרי ולטעון דהל"ס או החזרתי א"כ אפילו בדאמר בתורת שאלה מסרו לידו נמי נימא דהא הימניה ועוד אם כן כל הנפקדים אמאי לא אמרינן בהו דהא הימניה אלא ע"כ דלא שייך דהא הימניה אלא לענין שיוכל למסרו למי שכתובין על שמו כגון בגיטין ושטרות אבל בשאר מטלטלים לא שייך ה"ט אלא טעמא אחריני דחזקה אין אדם חוטא ולא לו וכל היכא שיכול להחזיק לעצמו בשבועת היסת מהני תפיסתו כשאומר שתופס בה לשם אחר משום טעם דחזקה אין אדם חוטא כו' ואין כאן מקומו להאריך בזה ודברי התוס' בזה לדעתי צריכין עיון אבל על דברי הש"ך בח"מ סימן נ"ו יש לתמוה יותר שהוציא מדברי התוס' כאן דכיון שכתבו דהיכא שאומר הלה בתורת שאלה מסר לידו תו לא שייך דהא הימניה א"כ ה"ה אם אמר שנפל ממנו והלה מצאו או שבגזילה בא לידו נמי אין לו דין שליש. ולענ"ד לא דמי כי אוכלא לדנא דהיכא שאומר בתורת שאלה בא לידו לית דינא ולית דיינא שהיא מעולה שבטענות ואפילו מיתמי מפקינן לדברים העשויין להשאיל משא"כ טענת נפילה וגזילה הם טענות גרועות דהא קי"ל לנפילה לא חיישינן וכתבו הפוסקים דאפילו אית ליה מיגו לא מהימן וכן בטענות גנובין או גזולין כתבו הפוסקים דאפילו בדברים העשוין להשאיל לא מהימן כשאומר גנובין הם דלאחזוקי אינשי בגנבא ובגזלנותא לא מחזקינן וא"כ מאין הרגלים לדמות טענות שאולין לטענת נפילה וגזילה שהם מן הקצה אל הקצה וכבר הארכתי בזה וכאן אין להאריך יותר:

גמרא מתיב רבי אבא הודאת בע"ד כמאה עדים והשליש נאמן משניהם כו' וכתבו התוספות דמשמע ליה דנאמן אפילו בעיר אחת אע"ג דאיכא למימר לאי איתא כו' ולפי זה צ"ל נמי דמשמע ליה לר"ח דברייתא איירי אפילו בדלית ליה לשליש שום מיגו דאל"כ לא הוי מקשה מידי ולענ"ד דעיקר הקושיא מדקתני ברישא דברייתא הודאת בע"ד כמאה עדים ועלה קתני והשליש נאמן משניהם משמע מזה דנאמנות השליש היינו נמי מטעם הודאת בע"ד והיינו כטעמא דר"ח דכיון דהימניה מעיקרא הו"ל כהודאת בע"ד שהאמינו על כל מה שיאמר וממילא קשיא לר"ה כנ"ל נכון וברור:

שם תנן האשה שאמרה התקבל כו' ואמאי ולהימניה לשליש. ופירש"י ז"ל ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא בקריעה אלא עידי אמירה כו' אבל לפמ"ש הר"ן ז"ל בנוסחת רש"י ז"ל אמאי בעי עדים לא בקבלה ולא באמירה כו' ע"ש באריכות ומהרש"א ז"ל העתיק מנוסחת רש"י ישן לגרים לא בקבלה ולא בקריעה ולא עידי אמירה ולפי גירסתו יש לתמוה דמאי ס"ד כלל דלהימניה לשליש ואמאי קרי ליה שליש כיון שאין כאן לא עידי קבלה ולא עידי קריעה ולא עידי אמירה וכי ס"ד משום שהקרעים בידו יהא נאמן אבל לפי גירסת הר"ן ז"ל בשיטת רש"י אפשר דה"ק אמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא באמירה אלא בעידי קריעה לחוד סגי דכיון שיאמרו בפנינו קרע שראו הגט בידו שלם אלמא דהימניה בעל תו לא בעי עידי קבלה ומכיון שראו בידו הגט והיה יכול ליתנו לאשה לקבלה והיא היתה מקבלתו שהרי יודעת שעשאתו שליח לקבלה תו לא ליבעי עידי אמירה והיינו כדפרישית לעיל במשנה שכן שיטת רש"י ז"ל אבל לגי' מהרש"א ז"ל דלא בעי נמי עידי קריעה וא"כ משמע דלא בעי אפילו עדים שראו הגט ביד השליח וא"כ מהיכא תיתי להימן ובשלמא לגירסת רש"י ז"ל שלפנינו דלא ליבעי עידי קבלה ולא עידי קריעה אפשר לומר דכיון דאיכא מיהא עידי אמירה סבר המקשה דבגט קרוע נמי סגי דלא חיישינן שלא נמלך הבעל וקרעו וזרקו לאשפה ומצא זה דהו"ל נפילה ליחיד לומר שמצאו דוקא השליח קבלה אלא ולאי מסתמא הבעל מסרו לו שלם ואח"כ נקרע כיון דשליח לקבלה הוא משא"כ בליכא עידי אמירה ולא עידי ראיית הגט כשהוא שלם אמאי להימן. מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל דלשיטת רש"י ישן הא דמקשה הש"ס ולהימניה לשליש לאו אדר"ח לחוד מקשה אלא אליבא דכ"ע וכתב דמש"ה לא רצו התוספות לפרש כן וממילא דה"ה לגירסת הר"ן ז"ל בשיטת רש"י נמי אליבא דכ"ע מקשה ולענ"ד זה דוחק אמנם למאי דפרישית לעיל נראה לגירסת רש"י ישן נמי עליה דר"ח דוקא מקשה דלר"ה ולאי בעי מיהא עידי אמירה ולא מהני אפי' כשאומרים העדים בפנינו קרע וראו הגט בידו שלם דאכתי מאן יימר דלקבלה יהביה ניהליה דלמא להולכה דבכה"ג ולאי הבעל מהימן אפילו כשאין שלשתן בעיר אע"ג דלא שייך אי איתא למהיכא תיתי נאמין לשליח יותר מלבעל שאין תפיסתו מוכרחת לקבלה יותר מלהולכה ועוד דר"ה חייש אפילו לנפילה דרבים ומכ"ש דחייש לטענת פקדון דרבים כלפריסית וכ"ש בטענת להולכה דעדיף טפי ולא הוצרך ר"ה לטעמא דלאי איתא אלא בדאיכא עידי אמירה ובכה"ג לא חייש לנפילה דהו"ל נפילה ליחיד וה"ה לפקדון ולהולכה דלא חיישינן בכה"ג כיון שיש עדים שהוא שליח לקבלה מסתמא אמר להבעל שהוא שליח לקבלה ומסתמא בתורת כן מסרו לידו משא"כ לר"ח דלא חייש כלל לנפילה אפילו לנפילה דרבים כמסקנא דגט פשוט דהכי הלכתא ולפקדון ולהולכה נמי לא חייש אפילו בדליכא עידי אמירה מטעמא דהא הימניה מקשה שפיר כנ"ל ודוק היטב. וכ"ש לא"ש טפי למאי דפרישית בסמוך לטעמא דר"ח דאמרינן דהא הימניה אף ע"ג דליכא ע"מ אפ"ה מהימן משום דלא שביק היתירא ועביד איסורא א"כ מה"ט גופא מהימן השליח לר"ח אפילו בלא עידי אמירה כיון שהיה יכול לעשות בהיתר לומר שהוא שליח להולכה והאמינו הבעל כמאה עדים שלא יבטל והיה נאמן בזה משום דהא הימניה עכשיו שאומר שהוא שליח לקבלה ולאי קושטא קאמר ודו"ק:

שם ולהימניה לשליש. כבר כתבתי בקונטרסי דקשה מכאן לשיטת הש"ך בח"מ סי' נ"ו דאפי' לר"ח לא מהימן אלא בטענת פקדון אבל כשאומר שנפל ממנו או שגזלו תו לא מהימן השליש וא"כ מאי מקשה הש"ס ולהימניה לשליש והא אכתי בעינן עדים שמא יאמר הבעל שנפל ממנו ומצאו זה ובשלמא לשיטת הרא"ש ז"ל שכתב ג"כ דהיכא שמכחיש הבע"ד את השליש ואומר שנפל ממנו ומצאו לא מיקרי שליש

כמ"ש הש"ך שם בשמו אלא די"ל דהרא"ש ז"ל לשיטתו שכתב בשמעתין דהא דמקשינן והימניה לשליש היינו אפילו לר"ה דכיון שאין הבעל לפנינו להכחיש השליש יש לנו להאמין השליש אפילו לר"ה וא"כ ה"ה והוא הטעם לענין טענת נפילה דנהי דהרא"ש ז"ל חייש לנפילה כשנמצא ביד אחר היינו דוקא כשהלה עומד ומערער וטוען שנפל ממנו אבל מסתמא ולאי לא חיישי' ועוד נראה דהרא"ש ז"ל לא חייש לנפילה שם בתשובה אלא היכא דשייך לאי איתא שכן היה המעשה שם שבשלשתן היו בעיר אחת ועוד שהלה טוען שמחל ראובן ללוי החוב וטענת מחילה ולאי טענה גרוע' היא כמו טענת נפילה ומש"ה חייש לה הרא"ש ז"ל משא"כ בשמעתין שהשליח אומר לקבלה לטענה מעלייתא היא דשליח לקבלה שכיח וכ"ש היכא דאיכא עידי אמירה מש"ה מקשה שפיר והימניה לשליש משא"כ לשיטת הש"ך שכתב שם שכן שיטת התוספות דשמעתין ומשמע נמי מלשון הש"ך דלא ניחא לחלק בסברא זו דלאי איתא וגם לא ניחא לחלק בין טענת מחילה לשאר טענות דבכל ענין כתב דהיכא שהלה מכחיש את השליש ואומר לנפילה תו לא מהימן השליש ולפי מה שנראה מלשון התוספות דלא שני להו כלל בין היכא שהבעל מערער או מסתמא ומשמע נמי מפירושם דהא דמקשה והימניה לשליש אדר"ח מקשה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה אי ס"ל דר"ח גופא מודה דכשהבעל אומר לנפילה לא מהימן השליש א"כ לא מקשה הש"ס מידי דהימניה לשליש וצ"ע ואין להאריך יותר ודו"ק:

שם אמר רבה הא מני ר"א היא דאמר עידי מסירה כרתי. ופירש"י דאין גט כשר בלא עדי מסירה והקשו עליו בתוספות מדתנן אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל שלא רצה לפרש כפירוש התוספות דמתני' איירי בדליכא עידי חתימה דסתמא קתני צריכה שני כיתי עדים ולפי"ז נראה למ"ש רש"י ז"ל ואין גט כשר בלא עידי מסירה היינו היכא שהבעל מסרו בינו לבינה ודאי פסול וכשיטת תוספות בשמעתין וממילא צריך הכא עידי קבלה לשמא יאמר הבעל שמסרו להולכה בלא עידי מסירה ואית לן למיחש להכי כיון שאין תפיסת השליח מוכיח' לקבלה יותר מלהולכה ואע"ג דלר"ח השליש מהימן משום דהא הימניה אפ"ה אין בידו להאמינו כיון שמסרו לידו בלא עידי מסירה ופסול מגזירת הכתוב וכמו שהקשיתי לעיל בשם הרשב"א ז"ל והא דקאמר ר"ח השליש נאמן היינו כדפרישית לעיל שמוסר השליח הגט לאשה בפני עידי מסירה או מכיון שהגט בידו ומסרו להאשה חזקה דלא שביק היתירא ועביד איסורא מש"ה מהימן השליש לומר שכבר מסרו הבעל לידו בפני עידי מסירה משא"כ במתני' שכבר נקרע הגט אזלא לה האי חזקה וחיישינן שמא מסרו הבעל להולכה והשתא משקר השליח ואומר שהוא שליח לקבלה ואע"ג דהימניה הבעל מעיקרא סוף סוף אין בידו להאמינו לענין עידי מסירה:

שם בעל אמר לגירושין כו' והימניה לשליש מי קא נפיק מתותי ידיה להימניה. וקשיא לי מאי ס"ד להימניה לשליש כיון שאין הגט יוצא מתחת ידו בשלמא לעיל הוי טעי המקשה כיון שהקרעים בידו או להוי עידי ראיה שראו בידו הגט כשהוא שלם אבל הכא משמע דלא איירי בהכי ועוד אף אם ראו הגט בידו מאי הוי כיון דשליח להולכה הוא וצריך למסור בעידי מסירה ומה שראו בידו לא הוי אלא כאילו ראו ביד הבעל ועוד קשה מאי משני נמי מי קא נפיק מתותי ידיה להימניה משמע דאי הוה נפיק מתותי ידיה מהימן ומאי נאמנות שייך בזה כיון דשליח להולכה הוא דצריך למוסרו לידה ואם הבעל מבטלו עכשיו לא הוי גיטא וכ"ש דקשה טפי לשיטת הרא"ש והרשב"א ז"ל בשמעתין וכל סייעתייהו המשיגים על הרי"ף ז"ל וכתבו דסוגיא דהכא אתיא נמי אליבא דר"ה כיון שהבעל מודה להשליש וא"כ קשה טפי אף כי נפיק מתותי ידיה מאי נאמנות שייך בזה כיון שעדיין צריך למוסרו לידה ול"ל דאיירי שהשליש אמר שכבר מסרו לידה וחזרה והפקידתו אצלו דאכתי מאי מהימן כיון דלר"ה לית ליה האי סברא דהא הימניה. ונלע"ד שמכאן הוכיח הרי"ף ז"ל דסוגיין כר"ח ולפ"ז איירי שפיר שאומר השליש שכבר מסרו לידה והפקידתו אצלו ומהימן במיגו דאי בעי הוי אמר שהיה שליח לקבלה והוי מהימן כיון שהבעל אמר להולכה וא"כ הא הימניה שיהא לקבלה אם יאמר לקבלה כמ"ש התוספות לר"ח אבל לר"ה אפילו הוי נפיק מתותי ידיה לא הוי מהימן בכך שאפילו אם אמר לקבלה לא הוי מהימן דהא לית ליה האי סברא דהא הימניה כיון שאין בידו להאמינו ול"ל דאפ"ה הוי מהימן במיגו דאי בעי הוי מסר לה עכשיו משום דנראה מסוגיין דאי מהימן השליש היינו להחזיקה מגורשת למפרע משעה שאמר השליש וכן אם הבעל אינו רוצה לגרש עכשיו ומבטל הגט אפ"ה מגורשת והיינו ע"כ משום דהשליש נאמן במיגו דלקבלה ואע"ג דליכא עידי אמירה היה נאמן במיגו שהיה אומר להולכה ושהאמינו הבעל לומר לא אבטל כדפרישית כנ"ל בשיטת הרי"ף ז"ל. נולא שכל הקדמונים המשיגים עליו כתבו שלא נתגלה להם טעמו של הרי"ף ז"ל שנה למחוק הנוסחא ראשונה דסוגיין כר"ה ולפמ"ש נתגלה טעמו. אבל קשיא לי לפי זה הא דמקשינן בסמוך והימניה לבעל ומשני מי קאמר גירשתי ואי כדפרישית הא ודאי אומר הבעל גירשתי דהא הימניה לשליש בכל מה שאמר אף אם יאמר לקבלה וכ"ש שהאמינו אם יאמר שכבר מסרו לידה שהרי מעיקרא מסר לידו ע"מ כן. ויש ליישב לפי מה דפרישית לעיל דר"ח גופא לא קאמר אלא היכא שהגט שלם לפנינו ביד השליח דאל"כ אין ביד הבעל להאמינו כיון דבעי עידי מסירה כמ"ש לעיל באריכות אלא דאכתי קשיא לי הא לשיטת הרי"ף ז"ל לא בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה כמ"ש להדיא בסוף פ' המגרש אלא דאכתי יש ליישב דמ"מ לא שייך דהא הימניה אלא כל זמן שהגט בידו כדאמרינן בעלמא יצא השליחות מידו הרי הוא ככל אדם ואף למאי דפרישית לעיל בלשון התוספות בד"ה בעל אומר בהשגתי על מהרש"א ז"ל דהא דאמרינן יצא השליחות מידו אינו נאמן היינו לחובת מי שמסרו לידו וכתבתי שם שכן מבואר בלשון הרשב"א ז"ל בשמעתין מ"מ נראה דהיינו דוקא היכא שאנו רואין שמסר השליש השליחות או הגט למי שמסר דאמרינן מסתמא כדין עשה שמסר לו השליחות וכן בגט לאשה שכ"כ הרשב"א ז"ל דהא ע"מ כן הימניה משא"כ הכא שאין הגט לא ביד השליח ולא ביד האשה נראה ברור דלא שייך דהא הימניה אף לר"ח וא"כ משני שפיר בעל מי קאמר גירשתי כנ"ל נכון לשיטת הרי"ף ז"ל ודוק היטב. ומה שיש לדקדק עוד בשיטה זו כתבתי בקונטרס השייך לחושן משפט בדין השליש וכאן אין להאריך יותר:

שם והימניה לבעל דאמר רבי חייא בר אבין א"ר יוחנן כו' ואע"ג דבפרק יש נוחלין דף קל"ד מסקינן דהא דא"ר יוחנן דהבעל נאמן היינו להבא אבל למפרע אינו נאמן אפ"ה מקשה הכא שפיר משום דמשמע הכא דאי מהימנינן היינו אפילו למפרע ואי לא מהימנינן היינו לגמרי לא מחזקינן לה כמגורשת אפילו להבא דהכי משמע מדקאמר הו"ל דבר שבערוה ואין פחות משנים ומש"ה משני דקושטא דמילתא אפילו להבא אינה כמגורשת כיון דבעל מי קאמר גירשתי ועוד י"ל דמקשה הכא אליבא דמ"ד דלר"י אפילו למפרע איכא למימר דנאמן הבעל לומר גירשתי כדמסקינן שם פי"נ אנן אשינוייא ניקו ונסמוך חוטו לה והיינו משום דמספקא ליה אי ר"י פליג וס"ל דאפילו למפרע נאמן כן נראה לי:

דף סד:

משנה נערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה ופרש"י היא יש לה יד דהא גדולה היא ואביה נמי זכאי לקבלו ומ"מ יד דידה כדקיימא קיימא דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מהווה את עצמה והיא מקבלת גיטה והשתא נמי ל"ש עכ"ל. ודקדקו התוס' מל' רש"י ז"ל דוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא אבל באמת ל' רש"י ז"ל בזה צ"ע דכיון שנתן טעם לדבר דהיא יש לה יד כיון דאם היתה יתומה היא מקבלת א"כ האי טעמא גופא שייך נמי בקטנה שאם היתה יתומה מקבלת גיטה אליבא דכ"ע אף בנתקדשה קידושין דאורייתא משהגיעה לעונת הפעוטות ומה שהוסיף רש"י ז"ל בלשונו לחלק דגדולה יש לה יד אם היתה יתומה מהווה את עצמה לא ידעתי מה נתינת טעם הוא זה אי משום דאיתקש יציאה להוייה וכיון דאית לה יד לקידושין ה"ה לגירושין אכתי קטנה יתומה גופא יוכיח דאע"ג שאין לה יד לקידושין אפ"ה יש לה יד לגירושין אלמא דלא בעינן הקישא להכי והנלע"ד בזה דלקטנה יתומה נהי דמתגרשת ע"י עצמה לאו משום דיש לה יד גמור אלא משום דלענין גיטין לא בעינן יד גמור דלא בעינן דעתה דבע"כ מתגרשת וכדאמרינן לעיל פרק הנזקין דף נ"ה לענין חרשת שהשיאה אביה וביבמות פרק חרש דבר תורה שוטה מתגרשת והיינו מסברא דלא בעינן דעתה אלא דגלי רחמנא דבעינן שיודעת לשמור גיטה נמצא דלפ"ז לעולם קטנה מילתא דפשיטא היא דלא אלים יד דידה במקום יד אביה כשיש לה אב משא"כ בנערה שיש לה יד גמור' שהרי אם היתה יתומה היא מהווה את עצמה ומש"ה שפיר קאמרי רבנן דאפי' ביש לה אב יד דידה עיקר אלא דיד יתירא זכי לה רחמנא להתגרש ע"י אביה כשיש לה אב והיינו מהיקשא דויצאה והיתה כדאמרינן בכתובות ד' מ"ז ואע"ג דלענין קידושין לא אלים יד דנערה להפקיע יד אביה היינו כדיהיב ר' יוחנן טעמא בפרק האיש מקדש משום דמפקעת עצמה מרשות אביה כן נראה לי לכאורה אלא דקשיא לי דבפרק האיש מקדש דף מ"ד א"ר נחמן דאפילו נערה כשיש לה אב אינה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה והיינו משום דלא אלים יד דידה לשווי שליח אלמא דבנערה נמי יד אביה עיקר. לכך חוזרני לפרש ל"א בכוונת רש"י ז"ל דהיא גופא קשיתיה כיון דיד אביה עיקר וע"כ הא דאמרינן יד יתירא זכי לה רחמנא איד דידה קאי והיכא אשכחן דזכי לה רחמנא לכך מפרש שאם היתה יתומה היא מהווה את עצמה ולפי זה הא דכתיב כי יקח איש אשה אנערה נמי קאי ל"ש יש לה אב ומתקדשת ע"י אביה ל"ש אין לה אב ומתקדשת על ידי עצמה ואתרווייהו כתיב ונתן בידה ואין מקרא יוצא מיד פשוטו דידה יד ממש מה שאין כן בקטנה דלא איירי בה פשטא דקרא דכי יקח איש אשה שהרי אין לה קידושין על ידי עצמה ועוד דקטנה לא מיקרי אשה כדאיתא בנדה ובדוכתי טובא בש"ס ומש"ה לא קרינן בה נמי ונתן בידה אלא מה שמתגרשת על ידי אביה היינו מהקישא דויצאה והיתה זה מה שנלענ"ד בכוונת לשון רש"י ז"ל ועי' עוד בסמוך בל' תוס' וק"ל:

תוספות בד"ה נערה המאורסה כו' שוב הגיה רש"י ז"ל בפ"ב דקידושין דה"ה קטנה כו' וכן עיקר והביא ראיה ריב"ם דבפ"ב דקידושין פריך לר"נ עכ"ל. ולענ"ד למאי דפרישית בסמוך אין ראייתם מוכרחת דודאי דרבא דפריך התם לר"נ ממתני' דקטנה שאמרה ע"כ הוי משמע ליה דאיירי כשיש לה אב מדקתני סיפא ואם אמר לאביה כדמקשה התם ואם כן מבואר במשנה דקטנה שיש לה אב נמי מתגרשת על ידי עצמה וע"כ הא דקתני נערה היינו להודיעך כחו דרבי יהודה ולא תיקשי ליתני קטנה להודיען כחן דרבנן והו"ל כוחא דהתירא דהא קתני קטנה בהדיא בסיפא ומכח אותה סברא גופא מקשה עלה דר"נ דכיון דחזינן דקטנה מתגרשת על ידי עצמה והיינו ע"כ משום דיד דידה עיקר אפי' במקום אב אלמא דכ"ש בנערה יד דידה עיקר טפי מיד אביה דהיינו יד יתירא וא"כ קשה לר"נ דאמר לא אלים יד דידה במקום יד אביה לאשוויי שליח משא"כ למסקנא דמוקי ר"נ להאי דקטנה שאמרה התקבל באין לה אב וקאי בסברתו דנערה אין עושה שליח והיינו משום דלא אלים יד דידה דיד אביה עיקר וע"כ היינו כדפרישית בסמוך דיד יתירא דזכי לה רחמנא איד דידה קאי מפשטא דקרא דונתן בידה דקאי אנערה או כטעם הראשון שכתבתי לעיל כיון שיש לה יד גמור לענין קידושין וממילא דבקטנה דלא אשכחן דזכי לה רחמנא יד יתירא לידה לכל הפירושים משום הכי פשיטא להו לכל הני רבוותא דקיימי בשיטת רש"י ז"ל במהדורא קמא וכפירושו בשמעתין דקטנה אביה ולא היא וממשנתינו הוא מוכרע דאי ס"ל דה"ה לקטנה ליתני קטנה ול"ל להודיעך כחו דר' יהודה אדרבא ליתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דהו"ל כח דהיתירא כיון דמסיפא דמתני' דקטנה שאמרה לא שמעינן מידי דהא באין לה אב מוקמינן לה כנ"ל לפמ"ש נתיישב ג"כ מ"ש הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל דקאי בשיטת רש"י ז"ל קודם חזרה ומפרש דלמאי דס"ל בקידושין דאיירי מתני' דקטנה כשיש לה אב הוי אתי ליה שפיר דלכי מטא לידה מגורשת ומשכחת לה כגון שנתן לה אביה רשות לקבל גיטה והקשה הרשב"א ז"ל דא"כ מאי מקשה התם אנערה דלמא הא דדייקינן הא נערה ה"ז גט היינו נמי בכה"ג שנתן לה אביה רשות אע"כ דליתא לדברי הראב"ד וקשיא לי א"כ אפילו אי ליתא לדברי הראב"ד ז"ל אכתי קשה אמאי לא מוקי הש"ס בכה"ג ולמאי דפרישית א"ש דהרשב"א ס"ל כהרמב"ם ז"ל דקטנה אין עושה שליח משום דשליחות קבלה צריך עדים ואין עדות לקטן. ולפ"ז אפילו נתן לה אביה רשות לא מהני אם נאמר דאין לה יד אלא כשעשאה אביה שליח לקבל גיטה והא לא משכחת לה מהאי טעמא גופא דשליחות קבלה צריך עדים ואין עדות לקטן ודו"ק היטב. ואפס קצת מהדברים שכתבתי מצאתי בלשון הרמב"ן ז"ל בס' מלחמות ה' ותיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי אמנם הרמב"ן ז"ל הוסיף בהן דברים ונתן טעם לשבח לחלק בין נערה שיש לה יד אבל קטנה לעולם יד אביה עיקר אלא שהנערה היא כשליח של אביה כיון שמכנסת עצמה לרשותו ומסתמא ניחא ליה בהכי וזכין לאדם שלא בפניו משא"כ בקטנה לא שייך לומר שהיא שלוחה של אביה דאין קטנה נעשית שליח כמו שאינה יכולה לעשות שליח ואין לה יד לזכות לאחרים כ"ז מדקדוק לשון הרמב"ן ז"ל עיין שם אבל קשיא לי היא גופא אמאי אין קטנה נעשית שליח ואי משום דכתיב אתם גם אתם הא כתבו תוספות לקמן בסמוך בד"ה שאני שתופי מבואות דמאן דאית ליה קטן זוכה לאחרים מדאורייתא היינו משום דאיתא בדנפשיה ולא ממעטינן מאתם גם אתם אלא דומיא דתרומה דליתא בדנפשיה ואם כן כיון דקטנה יש לה יד לענין גירושין היכא דיכולה לשמור גיטה וא"כ יכולה להיעשות שליח לקבל גט וכ"ש לענין שליחות אביה והא דלא קשיא לי אפשטא דמתני' בדף הסמוך קטנה שאמרה התקבל אינו גט שאין הקטן עושה שליח וכבר כתבתי דלעשות שליח ולהעשות שליח חדא מילתא היא כדאיתא בפרק איזהו נשך לענין שליחות עכו"ם וקטן אלא דנראה שדבר זה נתקשה להרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות גירושין וכתב דמה שאין הקטנה עושה שליח היינו משום דשליח קבלה צריך עדים ולא שייך עדות שיעידו על הקטן ובזה ניצול הארי מיד הרוא"ה ממה שהשיגו הראב"ד מההיא דאתם גם אתם לפמ"ש אין כאן מקום למעט מאתם גם אתם כיון דאיתא בדנפשיה וממילא שכל מה שהאריך בזה בעל לחם משנה להקשות על הרמב"ם ז"ל מתרומה לפמ"ש כל דבריו בזה אך למותר ולקמן במשנה בדף הסמוך אפרש בעזה"י טעם אחר. נחזור על הראשונות דלפ"ז הקושיא במקומה עומדת על הרמב"ן ז"ל למה אין הקטנה נעשית שליח לאביה כמו נערה כיון שיש לה יד בדנפשה וכאן לא שייך טעמו של הרמב"ם ז"ל משום עדות שאין צורך כאן לעדות דרחמנא שוויה שליח של אביה וכן הטעם שאפרש לקמן במשנה שאין הקטן עושה שליח נמי לא שייך כאן כמו שיראה למעיין

שם בדברינו ונראה מזה להרמב"ן ז"ל לית ליה האי סברא שכתבו תוספות לקמן דתליא במילי דאיתא בנפשיה שהם כתבו לשיטתם למ"ד זוכה לאחרים מדאורייתא ומשמע מל' הרשב"א ז"ל בחידושי קדושין דהתוספות פסקו כרב אסי דזוכה לאחרים משא"כ הרמב"ן ורש"י ז"ל בשמעתין דמחלקי בין נערה לקטנה לית להו כלל האי סברא לחלק לענין שליחות בין מילי דאיתא בנפשיה אי משום דקי"ל כשמואל וכרב חסדא או משום דאזלי לשיטת רש"י לאפי' לרב אסי הא דזוכה לאחרים היינו מדרבנן ומדאורייתא אין לחלק בין מילי דאיתא בנפשיה לנעולם אין קטנה נעשה שליח ומש"ה פסקו דקטנה אביה ולא היא אבל התוספות לשיטתייהו אין לחלק בין נערה לקטנה לקטנה נמי יש לה שליחות כיון דאיתה בנפשה כדאשכחן לשיטתם דזוכה לאחרים מדאורייתא מה"ט גופא כנ"ל נכון ודוק היטב ואכתי קשה מה דכתבו התוס' לשיטתייהו דה"ה לקטנה והא דנקט נערה להודיעך כחו דרבי יהודה דאכתי ליתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דהו"ל כח דהתירא כיון דלמסקנא לא שמעינן ממתני' דקטנה שאמרה התקבל הא מילתא דהא בלאו לה אב מוקמינן לה אלא דא"ל דלרבנן הוי רבותא טפי בנערה מבקטנה דאי הוי קתני קטנה ה"א דבנערה היא ולא אביה כיון דקרינן בה כי יקח איש אשה וכתיב ונתן בידה משמע ידה ממש כיון שיש לה יד ואי משום דקתני בכתובות פ' אלו נערות האב זכאי בבתו ומקבל את גיטה ה"א דהיינו בקטנה ועי"ל דניחא ליה למיתני נערה דבקטנה שיש לה אב איכא איסורא לקדש בתו כשהיא קטנה דבכה"ג משני הש"ס בר"פ האיש מקדש אלא דאפ"ה הוי קשיא להו להתוספות דליתני קטנה לאשמעי' חידוש הדין לענין גט מש"ה הוצרכו לפרש דבנערה נמי איכא רבותא אליבא דר"י כן נראה לי:

בד"ה וכל שאינה יכולה לשמור גיטה כו' פי' בקונטרס אפילו ע"י אביה כו' ור"ת מפרש דע"י אביה מתגרשת דהא לרבי ינאי ללריש כו' ותנא דבי ר"י למפיק מושלחה לא פליג כו' עכ"ל. ולכאורה נ"ל דאדרבא טעמא דרש"י נמי מהכא דסובר דרבי ינאי ותנא דבי ר"י לא פליגי כלל ותרוייהו אית להו הדדי דאיצטריכי תרי קראי למושלחה לא ממעטינן אלא דאינה מתגרשת ע"י עצמה אבל דאינה מתגרשת ע"י אביה אכתי לא ידעינן מש"ה איצטריך נמי קרא דרבי ינאי לאשמעינן דכל דאין לה יד אינה יכולה להתגרש כלל אף ע"י אביה דאי לאביה לאי למעוטי שאינה מתגרשת ע"י עצמה מושלחה נפקא ולשיטת התוספות למשמע להו דרבי ינאי לית ליה דרשא דתנא דבי ר"י קשיא לי א"כ היאך ממעט רבי ינאי קטנה מונתן בידה יצאה זו שאין לה יד ומסקינן לקמן דהיינו קודם שהגיעה לעונת הפעוטות והא היכא רמיזא באורייתא דהא אכתי לא ידעינן היא גופא מאיזה זמן קרינן בה שאין לה יד ול"ל דהיינו דכל שיש לה יד לענין ממון קרינן בה יש לה יד לענין גיטין דא"כ משהגיעה לצרור וזורקת חפץ ונוטלת יש לה יד לזכות לעצמה ואי משום דאין לה יד לזכות לאחרים אם כן עד דמייתי שתי שערות אין לה יד לזכות לאחרים למאי דקי"ל כשמואל דבסמוך אם לא שנאמר דהתוספות סברי למימרא דרבא לקמן כרב אסי לחפן ומחזירו זוכה לאחרים מדאורייתא וכמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל דהתוס' פסקו כרב אסי אלא דאכתי לשמואל קשיא מתניתין דקתני כל שאינה יכולה לקבל גיטה למשמע דיכולה לשמור מתגרשת ודוחק לומר דשמואל לית ליה דרבי ינאי אלא כתנא דבי ר"י דאם כן מנינן פלוגתא בין ר' ינאי ובין תנא דבי ר"י לענין גירושי הפעוטות ע"י עצמן והתוספות כתבו בפשיטות דלדינא לא פליגי משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש דר' ינאי נמי אקרא דושלחה סמיך וה"ק מי שיש לה יד להתקדש ע"י עצמה דהיינו שמשלחה ואינה חוזרת היא שמתגרשת נמי ע"י אביה משא"כ כל שאין לה יד לעצמה והיינו דמתגרשת וחוזרת דממעטינן מושלחה אינה מתגרשת כלל מיהו יש ליישב שיטת התוספות דהא דדריש רבי ינאי מי שיש לה יד היינו שיודע' לשמור גיטה דמה שבידה משתמר והיינו כדדרשינן לקמן ר"פ הזורק מה ידה משתמר לדעתה כנ"ל ואכתי קשיא לי על שיטת התוספות היאך אפשר לומר דקטנה שאין יכולה לשמור גיטה שאין מתגרשת ע"י עצמה ואפ"ה מתגרשת ע"י אביה דהא לעיל דף כ"א מסיק הש"ס להדיא דמה שזיכתה התורה לאב לקבל גירושי בתו היינו מתורת שליחות ומה"ט קאמר דאשכחן שליחות בע"כ שכן אב מקבל גט לבתו וא"כ כיון דאין יכולה לשמור גיטה וליתה בתורת גט כלל ע"י עצמה היאך האב נעשה שליח הא ליתא בנפשה ובשלמא בקטנה שיכולה לשמור גיטה ויש לה אב נהי דאין מתגרשת ע"י עצמה אפ"ה נעשה האב שליח שלה דהא איתה מיהא בנפשה היכא דאין לה אב ואע"ג דאין שליחות לקטן כדאמרינן לקמן במתני' כבר כתבתי בשם הרמב"ם ז"ל דהיינו היכא שצריך עדות ואין עדות לגבי קטן משא"כ באב לבתו שאין צריך עדות שהתורה עשאתו שליח א"כ שייך שפיר תורת שליחות או מטעם שאפרש לקמן במשנה משא"כ באין יכולה לשמור גיטה דליתה כלל בתורת גיטין ע"י עצמה שאין לה יד והיאך קאמר הש"ס שהאב מקבל גיטה בתורת שליחות הא קי"ל בפשיטות בכולה תלמודא דבמאי דלא שייך בנפשיה אין יכול לעשות שליח וצ"ע ועוד אפרש בזה לקמן ודו"ק:

בא"ד וכן נראה לאי בשאינה יכול' כו' א"כ לענין קידושין נמי לא תתקדש דויצאה והיתה כתיב כו' עכ"ל. ליכא למימר דמלאיצטריך למעט משלחה ואינה חוזרת מגירושין אלמא דבת קידושין היא דאיכא למימר דאיצטריך למעט משלחה ואינה חוזרת בשוטה שנתקדשה גדולה ופיקחת ואח"כ נשתטית ואף לפמ"ש בסמוך דרבי ינאי ותנא דבי ר' ישמעאל לא פליגי ואיצטריכי תרי מיעוטי שלא תתגרש אף על ידי אביה לשיטת רש"י ז"ל אפי' הכי איכא למימר דאיצטריכו תרוייהו לשוטה שנתקדשה על ידי אביה עודנה פיקחת ולאחר שהגיעה לעונות הפעוטות ואחר כך נשתטית בעודה בעונת הפעוטות וקא משמע לן דאינה יכולה להתגרש לא על ידי עצמה ולא על ידי אביה וק"ל. ועיין מה שכתבתי בחידושי בריש מסכת קידושין בענין קידושי קטנה:

שם א"כ לענין קידושין כו' והקשה מהרש"א ז"ל דלפי סברת התוספות דהקישא לכל מילי א"כ תיקשי להו בפשיטות אף לפי שיטתם דקטנה שהגיעה לפעוטות תתקדש אף ע"י עצמה כדאשכחן בסמוך דמתגרשת על ידי עצמה כשאין לה אב זה תורף כוונתו ואגב חורפיה ושיטפא לא דק דודאי הקישא לכל מילי כדקי"ל בכל דוכתי אין היקש למחצה ושאני הכא דגלי קרא כי יקח איש אשה ואשה היינו גדולה ולא קטנה כדאיתא בדוכתי טובא אלמא דקטנה לאו בת קידושין היא ע"י עצמה ובענין זה היה נ"ל ליישב ג"כ קושית התוספות לשיטת רש"י ז"ל דהא דלא מקשינן קידושי קטנה לגירושין דלא תתקדש מהקישא דויצאה והיתה היינו משום דהקישא דקרא לא איירי אלא בגדולה דויצאה והיתה אדרישא דקרא קאי כי יקח איש אשה ויצאה והיתה ובהכי נתיישב לי מילתא דר"ל בפ"ב דקידושין דף מ"ד דנווח כי כרוכיא ויצאה והיתה והקשו התוספות שם אמאי לא קשיא ליה כה"ג בקטנה דמתגרשת לרבנן אף ע"י עצמה ואינה מתקדשת ע"י עצמה ונדחקו שם ליישב ולמאי דפרישית א"ש דהקישא לא קאי אלא בגדולה ומש"ה לא קשיא ליה לר"ל אלא מנערה ועוד נ"ל דמסוגיא דהתם דלא אסנא רבי יוחן במאי דנווח ר"ל ויצאה והיתה ומבואר שם טעמא דר"י משום דיש סברא לחלק בין קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה ובין גירושין דמכנסת עצמה שמעינן מיהא דהיכא שיש סברא לחלק תו לא שייך לומר אין היקש למחצה ולפ"ז ממילא נתיישב' קושיית התוספות על רש"י דהכא נמי איכא סברא לחלק דהא תליא קרא טעמא דקטנה אינה מתגרשת משום שמשלחה וחוזרת וזה לא שייך בקידושין וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דטעמא דאינה מתגרשת על ידי אביה לרש"י ז"ל היינו משום דאב שמקבל גט לבתו היינו בתורת שליחות כדאמרינן בגמרא לעיל דף כ"א וקטנה ליתא בגירושין ע"י עצמה לא מני למשויה לאביה שליח וזה לא שייך בקידושין למה שמקבל האב קידושי בתו לאו מתורת שליחות הוא אלא שהתורה זיכתה לו וכספא לאבוה הוי כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל וכ"ש לא"ש טפי לפי מה שמצאתי לבעל תי"ט פ"ו דנדה למה שקטנה בת שלש מתקדשת בביאה הוא הלכה למשה מסיני אלמא דקטנה מתקדשת מיהא ע"י אביה אלא שדברי התי"ט בזה צ"ע דלכאורה משמע דהל"מ אינה אלא לענין שביאתה מיקרי ביאה וממילא ידעינן דמתקדשת בביאה כגדולה וצ"ע ודו"ק:

בד"ה כל שמבחנת כו' היינו כפעוטות כו' והשתא אי שיעורא דר"י כו' קודם לשיעורא דפעוטות הוי סברת ר"י איפכא לגמרי מלר"ח עכ"ל. והלשון תמוה מאד דפתחו בגט וסיימו בזוכה לאחרים וגם לשון והשתא אין לו המשך כלל וכמו שלקלק כ"ז מהרש"א ז"ל והקשה עוד דבגט גופא הוי מצי למימר דסברא הפוכה אי שיעורא דפעוטות מאוחר לחפץ ומחזירו דלר"י זוכה לאחרים קודם למתגרשת ע"י עצמה ולר"ח מתגרשת בפעוטות קודם שזוכה לאחרים דהיינו משתביא ב' שערות ומחמת זה כתב דאפשר דאינהו לא ס"ל הא דרבא דקטנה מתגרשת בפעוטות ומלבד שזה דוחק גדול אלא שגם כ"ז עלו לדברי התוספות למהרש"א ז"ל בקושיא ולענ"ד ליישב הכל בהערה אחת דודאי לענין גט לא שייך כלל לומר דפליגי בסברות הפוכות דלאו בסברא פליגי אלא בקראי דלענין גט לכ"ע מתגרשת כשהיא קטנה דהא אפילו משלחה וחוזרת לא הוי ממעטינן אי לאו לגלי קרא דושלחה למעוטי אלמא דכל שמשלחה ואינה חוזרת מתגרשת וכן מקרא דונתן בידה דרשינן להדיא דכל שיש לה יד מתגרשת והיינו כדפרישית בסמוך בשיטת התוספות דהיינו שכל מה שבידה משתמר לדעתה שיכולה לשמור גיטה מתגרשת ולכ"ע לענין גט לא בעינן שתהא אשה גדולה דכי יקח איש אשה אקדושין קאי כדפרישית מה שאין כן לענין זוכה לאחרים פליגי רב יהודא ור"ח לר"ח גזירת הכתוב דאינה זוכה לאחרים עד שיהא איש גמור בשתי שערות אי משום דדרש אתם גם אתם כקושיא ראשונה של תוספות בד"ה שאני שתופי מבואות או משום דדרש איש זוכה ואין הקטן זוכה כקושיא השניה של התוס' בדיבור הנ"ל ור"י סובר דלא בעינן איש לענין זוכה לאחרים והיינו כשני תירוצים של התוספות בסמוך נמצא דלפ"ז בקראי פליגי ואין כאן סברות הפוכות אלא דלפ"ז לענין זוכה לאחרים ולענין מקחן מקח נמי לא יצדק לומר דפליגי בסברות הפוכות לפי שיטת התוספות בסמוך דזוכה לאחרים היינו לר"י מדאורייתא דמנ"ל למימר דכולי עלמא מודו שמסברא י"ל דלא שייך כלל לתקן מדרבנן שיהא מקחן מקח אלא בעונת הפעוטות דע"כ מדרבנן היא דמדאורייתא ולאי בעינן שיהא איש וכי תמכרו ממכר לא תונו איש את אחיו אע"כ מדרבנן משום כדי חייו כדאיתא לעיל ל' נ"ט וא"כ אין כאן סברא הפוכה דלענין מקח וממכר דהוי תקנתא דרבנן לא פליגי דהיינו בעונת הפעוטות מסברא מה שאין כן לענין זוכה לאחרים כ"ע סברי דלא שייך כאן תקנתא דרבנן שאין זה תקנת הקטנה אלא דפליגי מדאורייתא דלר"ח בעינן איש ממש כדפרישית ולר"י לא בעינן איש אלא שיהא בן דעת לשמור החפץ ולהחזירו למי שזוכה בשבילו העולה מזה דלעולם לא שייך לומר דפליגי בסברות הפוכות אלא לשיטת רש"י ז"ל דבסמוך דזוכה לאחרים היינו מדרבנן ואם כן כיון דזוכה לאחרים ומקחן מקח תרווייהו מדרבנן הוי שפיר סברות הפוכות. ומעתה נבוא לבאר כוונת המשך לשון התוספות דמת"ש בתחלת דבריהם דכל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר ע"כ היינו כפעוטות משום דפשיטא להו דמימרא דרבא שמתגרשת בפעוטות הלכה פסוקה היא וליכא מאן דפליג ואם כן ממילא פשיטא להו לפי שיטתם בסמוך דזוכה לאחרים בחפץ ומחזירו לר"י היינו מדאורייתא וע"כ היינו נמי בעונת הפעוטות כיון דבתרווייהו בגיטין ובזוכה לאחרים לא בעינן איש לרבי יהודא אלא שיהא בן דעת לשמור ע"כ חדא שיעורא היא דמהיכא תיתי נחלק בין הפרקים וכן מנאתי להדיא בתוספתא דיודעת לשמור גיטה היינו חפץ ומחזירתו לאחר שעה עיין שם ואף דמלשון הגמרא לקמן במימרא דרבא משמע קצת דלאו חדא שיעורא היא מדקאמר רבא פעוטות מקחן מקח וכנגדן קטנה מתגרשת ואמאי קתני מקחן מקח דהוי מדרבנן וכנגדן בקטנה מתגרשת הוי מדאורייתא טפי הו"ל למימר חפץ ומחזיר וזוכה לאחרים מדאורייתא וכנגדן בקטנה מתגרשת אע"כ דלאו חדא שיעורא היא אלא דמ"מ לפי שיטת התוספות ע"כ חדא שיעורא היא כדפרישית אי הוי מדאורייתא. אלא דאכתי משום הא יש כאן מקום לומר דע"כ נפרש כשיטת רש"י ז"ל בסמוך דזוכה לאחרים היינו מדרבנן וא"כ מנין למימר שפיר דפעוטות וחפץ ומחזירו לאו חדא שיעורא הוא אלא דחפץ ומחזירו הוא קודם ותקנתא דרבנן לענין זוכה לאחרים משא"כ לענין גירושין דבעינן מדאורייתא מיהא בת דעת גמורה היינו בעונת הפעוטות שהוא אח"כ וזה שכתבו התוספות דהשתא אי חפץ מחזירו קודם לפעוטות לשון השתא אמה שכתבו קודם זה קאי פירוש דהשתא אם נאמר דהוי קודם לפעוטות ע"כ א"א לפרש דזוכה לאחרים היינו מדאורייתא דא"כ לגיטין וזוכה לאחרים תרווייהו מדאורייתא ומשום בן דעת ולאי ע"כ חדא שיעורא אע"כ שאם נאמר לחפץ ומחזירו הוא קודם כדמשמע קצת מלישנא דרבא דלאו חדא שיעורא כדפרישית וא"כ ממילא יהיה מההכרח לפרש ע"כ כשיטת רש"י ז"ל בסמוך דזוכה לאחרים היינו מדרבנן ע"ז כתבו דאף אם נאמר כשיטת רש"י ז"ל אפ"ה א"א לומר דהוי חפץ ומחזירו קודם לפעוטות דא"כ יהיה סברות הפוכות לענין מקח וממכר כיון דלשיטת רש"י ז"ל זוכה לאחרים היינו נמי תקנתא דרבנן כמו מקח וממכר וא"כ מלר"י מוכח דשייך לתקן שיעור מוקדם לענין זוכה לאחרים יותר מלענין מקח וממכר ולר"ח איפכא נמצא כיון דאף לשיטת רש"י ז"ל נמי ע"כ חדא שיעורא מעתה ניחא להו להתוספות להעמיד שיטתם דזוכה לאחרים היינו מדאורייתא ולפ"ז פשיטא דחדא שיעורא הוא כמו שכתבו בתחילת דבריהם דממימרא דרבא לענין גט הוי מדאורייתא בפעוטות א"כ ה"ה לענין זוכה לאחרים דהוי נמי מדאורייתא ובתרווייהו ביכול לשמור תליא מילתא והא דנקט רבא מילתא בפעוטות ולא נקט חפץ ומחזירו היינו משום דפעוטות מקחן מקח היא משנה מפורשת וניחא ליה למנקט ל' המשנה כנ"ל נכון וברור בעז"ה ודוק היטב:

רש"י בד"ה זוכה אף לאחרים ומדרבנן עכ"ל. משמע לכאורה מל' רש"י ז"ל דלוקא לענין זוכה לאחרים הוא מדרבנן אבל הא דזוכה לעצמו אף בצרור וזרקו היינו מדאורייתא אלא דלענין זוכה לאחרים פשיטא ליה לרש"י ז"ל דמדאורייתא אינו זוכה עד שיביא שתי שערות כקושיית התוספות אי משום דכתיב אתם גם אתם או משום איש זוכה ואין הקטן זוכה אלא דבפרק לולב וערבה דף מ"ו גבי לא ליקני אינש הושענא לינוקא דקנויי קני אקנויי לא מקני פירש"י ז"ל להדיא דהא לינוקא קני היינו מדרבנן ואם כן קשיין אהדדי ולכאורה היה נראה לי ליישב דהסיא דלולב וערבה היינו קודם שהגיע לצרור וזרקו ואפ"ה קונה מדרבנן וכמו שאפרש בסמוך בשם הש"ך אלא דאכתי מי הכריחו לרש"י ז"ל לפ' כן בפ' לולב וערבה ואדרבה היה לו לפרש דאיירי בצרור וזרקו דר"י או אפילו בחפץ ומחזירו לשמואל דקי"ל כוותיה דלכל חד כדאית ליה קנויי קני מדאורייתא אקנויי לא מקני אע"כ דשיטת רש"י ז"ל דזוכה לעצמו בצרור וזרקו ואפילו בחפץ ומחזירו לא הוי אלא מדרבנן אלא דבשמעתין לענין צרור וזרקו לא הוצרך לפ' כן דכיון דקמפלגינן בזוכה לעצמו ולא לאחרים ע"כ היינו מדרבנן דמדאורייתא אין לחלק וכמו שתירצו התוספות דבמאי דאיתא בנפשיה הוי שליח לאחרים אע"כ דהיינו מדרבנן כמתניתין דמציאת חש"ו יש בו גזל מפני דרכי שלום ולא משמע ליה לרש"י ז"ל לחלק בין דעת אחרת מקנה שכן מבואר בלשונו פרק

לולב וערבה מה שאין כן בההיא דחפן ומחזירו דלר"י זוכה אף לאחרים וא"כ ס"ל דאפילו מדאורייתא קונה דבן דעת גמור הוא מדחזינן דאפי' לענין גירושין מתגרשת מדאורייתא בפעוטות ועוד משום דמסברא משמע דלא שייך תקנתא דרבנן לענין זוכה לאחרים שאין זה תועלת הקטנים מש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דאפ"ה הוי מדרבנן והיינו משום דכתיב איש זוכה ואין הקטן זוכה או משום דפשיטא לרש"י ז"ל דלא הוי בן דעת גמור אלא בעונת הפעוטות שהוא אחר חפן ומחזירו כדפרישית לעיל בסמוך שהיא שיטת רש"י ז"ל ממימרא דרבא לקמן בשמעתין דאי ס"ל דחפן ומחזירו נמי יש לו יד גמור מדאורייתא אף לאחרים למה אינה מתגרשת באותו זמן אלא בפעוטות הא קרא כתיב ונתן בידה מי שיש לה יד אלמא דביש לה יד תליא מילתא אע"כ דחפן ומחזירו נמי אין לה יד מדאורייתא כן נראה לי נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל דלא תיקשי אהדדי ודו"ק:

תוספות בד"ה שאני שתופי מבואות דרבנן משמע דר"י ור"ח פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא עכ"ל. כוונתם דאי סלקא דעתך מדרבנן וסברי שמואל ור"ח דמדרבנן נמי אינו זוכה לאחרים וא"כ מאי משני שאני שתופי מבואות דרבנן אלא ע"כ דאף לאחרים מדאורייתא לר"י וממילא דלעצמו כ"ע מדאורייתא ומש"ה קשיא להו מההיא דמציאת חש"ו. אמנם לשיטת רש"י ז"ל שכתב להדיא דלאחרים מדרבנן יש לי ליישב דודאי לשמואל ור"ח מדרבנן נמי אינו זוכה לאחרים לענין הפקעת ממון שאין כאן תועלת הקטן אלא דרכי שלום ובאנס לא שייך להפקיע ממון מרשות מרא קמא דברשותיה קאי מדאורייתא משא"כ לענין שתופי מבואות דתקנתא דרבנן הם אמרו והם אמרו מעיקרא דתקנתא שיוכל לזכות העירוב אף ע"י קטן וכן לענין מ"ש דרבנן בסמוך אלא דהכא לענין עירוב יתיישב יותר דתחלת תקנת שתופי מבואות איתא בירושלמי הביאו מהרש"א ז"ל סוף עירובין דלא נתקן אלא משום דרכי שלום לשום אהבה וריעות בין השכינים ע"י מעשה שהיה ששלחה אשה אחת עירובה ע"י בנה קטן ונשקתו וע"י כך נעשה שלום ביניהם וא"כ תחלת התקנה שיזכו ע"י קטנים והיינו דאין סומכין על שלחנו וק"ל ועיין עוד מזה לקמן גבי מעשר שני דרבנן:

בא"ד ואע"ג דמציאת חש"ו כו' הכא דדעת אחרת מקנה אותן שאני עכ"ל. וכ"כ התוספות לעיל דף ל"ט גבי גר שמת והניח עבדים קטנים ועמ"ש שם בחידושי וכ"כ עוד בפרק קמא דכתובות דף י"ב ובפרק קמא דקידושין דף י"ט גבי מעות הראשונות לקידושין ניתנו ובר"פ בן סורר ומורה כתבו בזה באריכות. אמנם ראיתי להש"ך בח"מ סי' רמ"ג שכתב סברא זו בשם האחרונים והאריך בסתירת זו הסברא דלא מצינו זו הסברא בגמרא לחלק בין דעת אחרת מקנה או לא אלא לענין חצר שאינה משתמרת בפ"ק דמציעא וכן לענין רץ אחריו ואינו מגיע אבל לענין זכיית קטן לא מצינו ולכך העלה דודאי כל שהגיע לצרור וזרקו זוכה לעצמו מדאורייתא אף במציאה והא דאמרינן מציאת חש"ו אינו אלא מפני דרכי שלום היינו בקטן גמור שהוא פחות מצרור וזרקו והיינו דקתני דומיא דשוטה שאין בו דעת כלל וכתב שכן משמע להדיא בירושלמי דמעשר שני ובפרק חלון בעירובין ובפרק הניזקין ויש לתמוה על דבריו שכתב סברא זו דדעת אחרת בשם האחרונים ולא שת לבו לכל הסוגיות שכתבתי שכתבו כן התוספות ובעיקר דבריו כבר העירותי על דבריו קצת בפרק קמא דמציעא דף י"ב ולעיל פרק השולח דף ל"ט הארכתי יותר וקבלתי עלי לחובה להאריך כאן בסתירת דבריו כיון שהן נגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וזה אינה ראשונה דמ"ש שכן מבואר בירושלמי בג' מקומות נפלאתי מאד ואשתומם על המראה דבכל המקומות בירושלמי אמור להדיא ג' מדות בקטן וקחשיב צרור וזרקו אגוז ונטלו יש בו גזל מפני דרכי שלום קודם לכן המוציא מידו כמוצא באספה אלמא דלא שייך דרכי שלום אלא בצרור וזרקו דוקא ולא כדברי הש"ך דעיקר תקנתא דדרכי שלום היינו דוקא קודם לצרור וזרקו ונהי דבלא"ה פליג הירושלמי אגמרא דידן במאי דאמרינן התם דצרור וזרקו גזל מפני דרכי שלום וחפן ומחזירו זוכה לעצמו ולא לאחרים ובשמעתין אליבא דכ"ע צרור וזרקו זוכה לעצמו ולא לאחרים ולשיטת התוספות היינו מדאורייתא היינו בסברא בעלמא פליגי אי הוי בן דעת גמור לענין זוכה לעצמו מצרור וזרקו או מחפן ומחזירו מה שאין כן בהא מילתא לא שייך שום פלוגתא וכיון דבירושלמי אמרינן דהיא דקודם שהגיע לצרור וזרקו הוי כמשליך לאספה ולא שייך שום תקנתא דדרכי שלום מהיכא תיתי נאמר דתלמודא דידן פליג ויותר תימה האיך הביא הש"ך ראיה לסתור איברא אי איכא סייעתא מהירושלמי נראה שהוא סיוע לשיטת רש"י ז"ל דכולה מילתא דזוכה לעצמו היינו מדרבנן כמ"ש פרק לולב וערבה שהבאתי בסמוך והא דאמרינן בירושלמי חפן ומחזירו גזל גמור אפשר דהיינו מדרבנן וקרי ליה גזל גמור דיוצא בדיינים מה שאין כן בצרור וזרקו אינו יוצא בדיינים כדאיתא לעיל פרק הניזקין תו קשיא לי על שיטת הש"ך שכתב דקטן דאית ביה משום דרכי שלום היינו קטן גמור שאין בו דעת כלל דומיא דשוטה הא חזינן דבירושלמי לא קאמר הכי דקאמר קודם לכן כמוצא באספה ותקשי ליה משוטה אלא דבאמת נלע"ד דאף אם נאמר דשוטה דמתני' דדרכי שלום היינו שמאבד מה שנותנין לו אפ"ה מיהא יודע להבחין בין צרור לאגוז כדמשמע לעיל גבי דבר תורה שוטה מתגרשת ואוקימנא בשוטה שיודעת לשמור גיטה ועוד אדמייתי סייעתא משוטה תיקשי ליה חרש דהא חרש משמע בכולא תלמודא שהוא בן דעת יותר מקטן כדאיתא ביבמות ובדוכתי טובא ואם כן משמע משמעתין דזוכה לעצמו מדאורייתא כמו קטן ולעיל פ' הניזקין מוכח דמציאת חרש אינו אלא מפני דרכי שלום אע"כ צריך לחלק בין גט למציאה דמאן דאית ליה דקטן זוכה מדאורייתא והיינו כמ"ש התוספות כאן דדעת אחרת מקנה שאני ולענ"ד היא ראיה שאין עליה תשובה תו יש לתמוה במ"ש הש"ך דהאי סוגיא דפרק קמא דמציעא דף י"ב דאמרינן מציאת קטן מדרבנן היינו דוקא קודם שהגיע לצרור וזרקו דעלה שקיל וטרי הש"ס התם וקבעי למימר מעיקרא דרבי יוסי סובר דמדאורייתא זוכה לעצמו והאיך יעלה על הדעת לומר כן דכיון שאין מבחין בין צרור לאגוז שוטה גמור הוא דפשיטא בכולא תלמודא דמדאורייתא אין לו זכיה כלל דהא אפילו בפיקח בעינן שיתכוין לקנות וזה אין לו כוונה כיון שאין מבחין בין צרור לאגוז ועוד דהתם בפרק קמא דמציעא בעי הש"ס למימר דשמואל סובר קטן אית ליה זכיה מדאורייתא והכי שני התם מעיקרא שמואל טעמא דתנא דידן קאמר וליה לא ס"ל אלא דזוכה מדאורייתא ולפ"ד הש"ך היינו קודם שהגיע לצרור וזרקו והאיך אפשר לומר כן הא שמואל סבר להדיא בשמעתין דדוקא בצרור וזורקו זוכה לעצמו סוף דבר שיטת הש"ך נפלאה ולא מצאנו לו חבר ואין להאריך כאן יותר עיין מ"ש לעיל פרק השולח דף ל"ט ליישב הקושיא שלו על שיטת התוספות ע"ש באריכות:

בא"ד וי"ל דאין למעט קטן כו' אלא במילתא דליתא כגון תרומה דליתא בתרומה לנפשיה אבל בזכיה כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דלעיל ס"פ המביא תניין דף כ"ב ע"ב כתבו התוס' בד"ה מה אתם בני ברית דכיון דילפינן שליחות לכל התורה מתרומה לא מצינן לרבויי אלא מאן דאיתא בתרומה והעלו כן מחמת קושיא לענין עובד כוכבים אליבא דר"ש דלא דריש מה אתם בני ברית דבלא"ה עובד כוכבים לא היה בשליחות לתרומה משום דליתא בנפשיה לר"ש ואפ"ה מודה דעובד כוכבים לא היה בשליחות לכל התורה אפילו במילי דאיתא בנפשיה דלא מרבינן לשליחות אלא דומיא דתרומה וא"כ ה"נ לענין זכייה נמי נימא הכי כיון דמטעם שליחות הוא ומ"ש קטן מעובד כוכבים תו קשיא לי דלמאי דכתבו התוס' דבמאי דשייך קטן בנפשיה מני משוי שליח א"כ בקטנה דאיתא בנפשה לענין גיטין כשאין לה אב ואפ"ה לא מצית משוי שליח כדתנן להדיא במתני' דבסמוך. מיהו כבר כתבתי בזה בשם הרמב"ם ז"ל דלענין שליח קבלה טעמא אחרינא הוא משום עדים ועוד אפרש בזה במשנתינו בדף הסמוך נקטינן מיהת דלענין גיטין שייכא קטנה בשליחות היכא דלא שייכא הנך טעמי ותדע דהא אמרי' לעיל דף כ"ח דאב מקבל גט לבתו קטנה בתורת שליחות וא"כ אשכחן להדיא שליחות בקטנה לענין גיטין ובזה נתיישב' ג"כ קושיא ראשונה והיינו לפמ"ש לעיל בחידושי דף כ"ג בלשון התוס' הנ"ל דהא דילפינן שליחות לכל התורה מתרומה לאו דוקא מתרומה לחוד דאית ליה פירכא אלא מתרומה וגירושין או מקדשים וגירושין כדמסקינן פרק האיש מקדש ומש"ה אמרינן לעובד כוכבים אף לר"ש לא מני למשוי שליח בכל התורה אף במאי דאיתא כיון דלא אשכחן שליחות לעובד כוכבים לא בתרומה ולא בקדשים ולא בגירושין וכמו שהוכחתי שם בראיות ברורות משליחות דעבד דבכל היכא דשייך בשליחות לחד מהנך שייך בשליחות לכל התורה היכא דאיתא בנפשיה וא"כ לענין קטן נהי דליתא בתרומה אפ"ה כיון דאיתא בגירושין דנהי דליתא בקטן היינו משום דלאו בר קידושין הוא מ"מ בקטנה דאיתא בקידושין וגירושין ואשכחן בה נמי שליחות שאביה מקבל גיטה בתורת שליחות וא"כ מרבינן קטן שפיר לשליחות לכל התורה היכא דאיתא בנפשיה כדאשכחן בגירושין כנ"ל נכון, ומכ"ש דא"ש טפי לתירוץ הראשון של התוספות בסוף הדיבור דלמ"ד שה לבית אבות דאורייתא בקדשים נמי מצינו שליחות לקטן לענין פסח במילי דאיתא והא דממעטינן איש זוכה ואין הקטן זוכה היינו דליכא דעת אחרת מקנה דלענין זכיה מיהא ליתא בנפשיה משא"כ היכא דדעת אחרת מקנה זוכה הקטן ג"כ לענין פסח נמצא כיון דבקדשים איתא בנפשיה ילפינן מיניה לכל התורה דהיכא דאיתא בנפשיה זוכה לאחרים דעיקר זכייה מקדשים ילפינן בפרק האיש מקדש כנ"ל ודוק היטב:

גמרא א"ר חסדא איסתיק וורדלאן מאי הו"ל למימר כל דתקון רבנן כו' הסוגיא תמוה מאד דעיקר הקושיא דר"ח אדר"ח קאי ואם כן לר"ח גופא דלא משמע ליה האי שינויא דשאני שתופי מבואות דרבנן הוי מימרא דיליה בתיובתא ול"ל דר"ח גופא לית ליה הא מילתא דקטן זוכה לעצמו ולא לאחרים אלא אליבא דשמואל איירי הא ליתא דהא שמואל סתמא קאמר לה ולא אחת היא וטפי הו"ל למימר משום האי קושיא מעירובין דשמואל אידי ואידי זוכה לאחרים ס"ל והנלע"ד בזה ליישב תחילה לפי שיטת רש"י ז"ל דפ' לולב וערבה דמה שקטן זוכה לעצמו לשמואל ע"כ היינו מדרבנן דאי מדאורייתא הוי זוכה נמי לאחרים דבמילי דאיתא בנפשיה מני למיהוי שליח והא דליתא בתרומה היינו משום דליתא בנפשיה והא דממעטינן איש זוכה ואין קטן זוכה היינו כמ"ש התוספות דליתא בנפשיה אי משום דליכא דעת אחרת או משום דשה לבית אבות לאו דאורייתא וע"כ מדסבר שמואל אינו זוכה לאחרים בשום מקום ע"כ היינו משום דליתא בנפשיה דאע"ג דזוכה לעצמו מדרבנן היינו משום דרכי שלום בעלמא וזה לא שייך לענין זוכה לאחרים כדפרישית וכיון דמדאורייתא ליתא בנפשיה אוקמוה רבנן לענין הפקעת ממון של אחרים אדאורייתא ולפ"ז קשיא לי מאי קאמר ר"ח איסתיק וורדלאן דהו"ל למימר כל דתקון רבנן ומאי קושיא דשפיר דלענין שתופי מבואות דרבנן תקנו שיזכה אף ע"י קטן מאי אמרת כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ה"נ כעין דאורייתא דהא מדאורייתא במילי דאיתא בנפשיה זוכה לאחרים ותקנו רבנן אינהו בדידהו נמי דכיון שזוכה לעצמו ואיתא בנפשיה זוכה לאחרים והפקעת ממון לא שייך כלל לענין שתופי מבואות לכך נראה דהא דקאמר ר"ח דהו"ל למימר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון היינו דוקא לשמואל דאית ליה פרק בכל מערבין דקטן לאו בר עירוב הוא וא"כ לענין עירוב מיהא ליתא בנפשיה ולא מני למיהוי שליח והיינו דקאמר רב חסדא איסתיק וורדלאן משא"כ ר"ח אליבא דנפשיה סובר דקטן בר עירוב הוא בנפשיה וא"כ לא שייך להקשות כל דתקון כו'. ועוד נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל דלר"ח אליבא דנפשיה לא שייך לומר כל דתקון רבנן כדפרישית דהא איתא מדרבנן בנפשיה ושמעינן ליה לר"ח בפ"ק דב"מ דף י"ב דלרבי יוסי נמי גזל קטן מדבריהם ואפ"ה עשו שאינו זוכה כזוכה אפילו לענין מילי דאורייתא דרבי יוסי משום דעניים גופייהו מסחי דעתייהו וא"כ שמעינן דהיכא דליכא הפקעת ממון עשו שאינו זוכה כזוכה לגמרי וא"כ א"ל דלענין שתופי מבואות דרבנן מיתוקמא כר' יוסי שעשו שאינו זוכה כזוכה משא"כ הכא אליבא דשמואל קיימינן וקשיא ליה שפיר מסתם מתניתין דעירובין דשמואל לא בעי לאוקמי סתם מתני' כרבי יוסי בהא מילתא דעשו שאינו זוכה כזוכה כדאשכחן להדיא בגמרא לעיל פרק כל הגט דף ל' ע"ש ובתוס'. ולפי שיטת התוספות דשמעתין שכתבו דההיא דזוכה לעצמו היינו מדאורייתא ואפ"ה לשמואל אינו זוכה לאחרים ולפ"ז נ"ל דשמואל סובר דאע"ג דאיתא בנפשיה לא מני למיהוי שליח כיון דליתא בתרומה ולית ליה האי סברא שכתבו התוספות כמ"ש לעיל בל' המשנה שהיא שיטת הרמב"ן ז"ל לשמואל. וא"כ יש ליישב שפיר הא דקאמר ר"ח איסתיק וורדלאן דר"ח גופא לא חייש לקושיא דרבי חנינא וורדלאן והיינו לפמ"ש התוספות בסמוך דקטן שהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה ולפ"ז משמע ממילא דבכה"ג מודה שמואל דזוכה לאחרים כיון דאיתא בנפשיה בין לענין זכיה ובין לענין תרומה ולפ"ז מוקי למתניתין דעירובין בספחה שהגיעה לעונת נדרים אלא דר"ח וורדלאן למקשה לא משמע ליה לחלק בכך אלא סובר דבכל ענין סובר שמואל דאין זוכה לאחרים עד שיביא שתי שערות והיינו משום דדריש איש זוכה ואין קטן זוכה וס"ל שה לבית אבות דאורייתא אלמא אפילו במילי דאיתא בנפשיה ממעט ליה קרא אבל רב חסדא סובר שה לבית אבות לאו דאורייתא להכי קי"ל וא"כ ע"כ טעמא דשמואל דאין זוכה לאחרים אף ע"ג דאיתא בנפשיה היינו משום דליתא בתרומה וא"כ בהגיע לעונת נדרים מודה ואם כן ה"ק איסתיק וורדלאן דלדידיה דלית ליה לחלק בין הגיע לעונת נדרים א"כ הו"ל למימר כל דתקון רבנן משא"כ לדידי בלא"ה לק"מ דאוקימנא לההיא דעירובין בהגיע לעונת נדרים כנ"ל נכון ועיין בסמוך ודוק היטב:

דף סה.

תוספות בד"ה ופדו בהן מעשר שני כו' וא"ת האיך פודה לאחרים כו' עכ"ל. והיינו משום דמשקלא וטריא דשמעתין משמע להו דכזוכה לאחרים דמי והיינו כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דכיון דע"י הערמה היא הו"ל כזוכה לאחרים אבל הר"ש בפי' המשניות במס' מ"ש כתב להדיא משיטת הירושלמי שהבאתי לעיל דמשמע דכזוכה לעצמו חשיב ליה והקשה מסוגיא דשמעתין ולפמ"ש לעיל דבלא"ה שיטת הירושלמי מסייע לשיטת רש"י ז"ל שכתב בפרק לולב וערבה דזוכה לעצמו היינו מדרבנן וכבר כתבתי דאליבא דשמואל ע"כ משמע ליה הכי דאי ס"ד דזוכה לעצמו מדאורייתא אין לחלק בין זכיית עצמו לאחרים אלא ע"כ דמדרבנן וא"כ מקשה הש"ס הכא שפיר מ"ש דאע"ג דכזוכה לעצמו חשיב כיון דליתא אלא מדרבנן משמע להש"ס דלא תקון אלא לענין ממון ולא לענין איסורא כדאשכחן בדוכתי טובא:

גמרא הכא במאי עסקינן במעשר בזמן הזה דרבנן. ויש לתמוה דהו"ל לאקשויי נמי כדלעיל דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון והכא לא שייך הא דמסיק לעיל ואידך כי אמרינן במילי דאית ליה עיקר מה"ת דה"נ מעשר אית ליה עיקר מן התורה ולמאי דפרישית בסמוך לשיטת רש"י ז"ל א"ש דהכא דכיון דלענין

זוכה לעצמו איירי לא שייך כלל לומר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא דהא חזינן ודאי דתיקנו זכייה לעצמו אלא דהמקשה הוי סבר דלענין איסורא לא תיקנו ומשני שפיר דלענין איסורא דרבנן הם אמרו והם אמרו והוי שפיר כעין דאורייתא דמדאורייתא נמי מי שזוכה לענין ממון זוכה לענין איסור ודוקא לעיל לענין זוכה לאחרים לשיטת רש"י ז"ל לשמואל אפילו מדרבנן אינו זוכה א"כ מקשה שפיר דהו"ל למימר כל דתקון רבנן וכדפרישית לעיל ולשיטת התוס' נמי יש ליישב לפמ"ש התוס' דבלא"ה ע"כ האי דפליית מעשר היינו בקטן שהגיע לעונת נדרים וא"כ הוי שפיר כעין דאורייתא כיון דאיתא בדנפשיה לענין מעשר מדאורייתא ולענין זוכה לאחרים מיהא מדרבנן וכמ"ש לעיל באריכות דהתם נמי לא קשיא ליה לר"ח כל דתקון רבנן אלא לשמואל דקטן ליתא בדנפשיה לענין עירוב וכ"ש לא"ש לפמ"ש דר"ח לא קאמר איסתיק וורלאן אלא לדבריו דר"ח וורלאן דלא משמע ליה לחלק בין קטן שהגיע לעונת נדרים אבל לקושטא דמילתא מוקמינן שפיר בקטן שהגיע לעונת נדרים והוי שפיר כעין דאורייתא כדפרישית ודוק היטב:

שם אמר רבא ג' מדות כו' הפעוטות מקחן מקח וכנגדו מתגרשת בקידושי אביה. והא דסמכינן באיסור א"א אשיעור דפעוטות שהיא מדרבנן נלע"ד דעונת הפעוטות מתחיל מבת שש ובהאי שעתא אית לקטנה יד מדאורייתא כדאשכחן בקידושין אומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושייך וילפינן ליה מייעוד והתם פשטא דקרא איירי בבת שש כדכתיב באמה עבריה שעובדת שש וכתיב ויצאה חנם אלו ימי נערות והיינו ע"כ קודם שש וא"כ פשטא דקרא ע"כ במוכרה כשהיא בת שש איירי כנ"ל ועניין יש לה יד יבואר שם בקידושין ע"ש:

תוספות בד"ה וכנגדן בקטנה חולצת כו' ואור"ת דאליבא דרבי יוסי קאמר כו' עד שהגיעה לעונת נדרים עכ"ל. ואע"ג דרבי יוסי לא מקיש אשה לאיש אפ"ה מיהא בעינן בת דעת דחליצה בעי כונה ולא מיקרי בת דעת אלא בהגיעה לעונת נדרים והא דקאמר רבא בשמעתין דבעונת הפעוטות מתגרשת מדאורייתא היינו משום דלענין גיטין לא בעינן דעתה אלא שתהא יכולה לשמור גיטה ואף לשיטת התוס' דשמעתין דלמ"ד זוכה לאחרים היינו מדאורייתא וא"כ הוי בן דעת גמור אפ"ה לענין כונת חליצה בעינן בן דעת טפי דהו"ל כמו כונת המצוה וזה דלא כדעת הגאון מהור"ר צבי אשכנזי בשאלה א' והתימא שלא הרגיש בזה דלפמ"ש פליגי אמוראי בהכי דלמ"ד דלרבי יוסי חולצת בפעוטות היינו משום דכמו דהוי בת דעת לענין זכייה כמ"ש התוס' בשמעתין לחפץ ומחזירו ופעוטות חדא שיעור הוא ה"נ הוי בת דעת לענין חליצה דכוונת חליצה היינו כוונת זכייה ולרבא דאמר לר' יוסי עד שתגיע לעונת נדרים ע"כ היינו משום דכונת חליצה לאו מטעם כוונת זכייה הוא וצ"ע ודו"ק:

משנה קטנה שאמרה התקבל כו' שאין קטן עושה שליח. כבר הקשיתי לשאול לעיל בלשון התוספות שכתבו דהא דאין קטן עושה שליח בכל התורה היינו דומיא דתרומה דליתא בדנפשיה ואם כן בגיטין דקטנה איתא בדנפשה היכא שאין לה אב ועוד דשליחות לגיטין לא ילפינן מתרומה אלא בגופה כתיב ושלחה אם כן אמאי אין קטנה עושה שליח וכבר כתבתי בשם הרמב"ם ז"ל הטעם משום דשליח לקבלה צריך עדות ואין עדות על קטן ולפי דבריו למדנו דקטנה יכולה לעשות שליח להבאה שאין צריך עדות אבל בעיקר דבריו יש לתמוה דא"כ קטנה היאך מתגרשת הא בעינן עדים ע"ח או ע"מ ואין עדות לקטן והנלע"ד בזה לולא לדברי הרמב"ם ז"ל דהא דאין קטנה עושה שליח בגיטין היינו משום דשליחות זה חוב הוא לה אלא משום דגלויא דעתה דניחא לה ואין גילוי דעת הקטן כלום דקי"ל בפ"ק דחולין דקטן אין לו מחשבה ומשו"ה חיישינן שמא חזרה בה בינתיים ובלא"ה כיון שהשליחות נגמר בדיבור ואין לדברי הקטן כלום כדמוכח התם בפ"ק דחולין משא"כ לענין זוכה לאחרים שכתבו התוספות לעיל דזכיה היינו מעשה גמור ולא חוב הוא לה הוי שפיר שליח כן נ"ל:

גמרא ורבי אליעזר מ"ש רישא דלא פליג כו' איהו לדעתיה מגרש קפיד ואי תיקשי הא דאמרינן בפרק גט פשוט בהא פליגי רשב"ג ורבנן בבעל שאמר עביד לי פשוט ועביד ליה מקושר וקסבר רשב"ג מראה מקום הוא לו ומסקינן שם דרשב"ג ורבי אליעזר דשמעתין אמרו דבר אחד אלמא דלר"א אפילו בבעל דלדעתיה מגרש נמי אמרינן מראה מקום הוא לו אלא דלק"מ דהא דאמרינן הכא דר"א מודה בבעל היינו היכא דשייך קפידא דבהאי אתרא ניחא ליה דליבזי ובהאי אתרא לא ניחא ליה משא"כ התם לענין פשוט ומקושר פשיטא ליה לתלמודא התם דלא שייך קפידא משא"כ לרבנן דהכא דסברי אפילו באשה דבע"כ מגרשה אפ"ה לא אמרינן מראה מקום הוא לו אלא בכל ענין ששינה נתבטל השליחות א"כ כ"ש בבעל לענין פשוט ומקושר ועמ"ש בסמוך:

דף סה:

רש"י בד"ה הא והא רבנן ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא דהתם ניחא ליה דתיתזל כו' עכ"ל. ולפ"ז הא דאמר אביי בפרק גט פשוט דרשב"ג ור"א אמרו דבר אחד היינו משום דאביי לית ליה בשמעתין האי דרב יוסף אלא כרבה ס"ל דרבנן סברי בכל ענין אמרינן בבעל דקפידא הוי דאי לרב יוסף איכא למימר דרבנן דהכא נמי כרשב"ג ס"ל כיון דלענין פשוט ומקושר ע"כ לא שייך קפידא דאי שייך קפידא א"כ ר"א נמי לא ס"ל כרשב"ג דהא ר"א מודה בבעל דקפידא הוי היכא דשייך קפידא כדאמרינן לעיל ועי"ל דהא דקאמר אביי התם רשב"ג ור"א אמרו דבר אחד היינו דלרבנן דר"א לא מוכח להדיא דסברי מראה מקום הוא היכא דלא שייך קפידא משא"כ לר"א ס"ל דבאשה הוי קפידא אע"ג דבע"כ מיגרשא כ"ש בבעל לענין פשוט ומקושר וכה"ג פרש"י ז"ל בפ' במה אשה דף ס"ו גבי הא דאמר אביי ורשב"א ס"ל כל מידי דמיגניא לא אתי לאחווי ע"ש:

תוספות בד"ה הא והא רבנן כו' וכן בפרק הנזקין כו' עכ"ל וכתב מהרש"א ז"ל דמההיא הוי מצי לאתויי פרש"י דא"כ לרב יוסף הוי האי דנהנה לא כמאן ע"ש. ולמאי דפרישית לק"מ דאיכא למימר דההיא דהנהנה אתיא כרבנן דרשב"ג בפשוט ומקושר דסברי דאע"ג דלא שייך התם שום קפידא כדפרישית אפ"ה לא אמרינן מראה מקום הוא והא דמקשה אביי בשמעתין לר' יוסף מההיא דעירב במגדל ועירב בסוכך ולא מוקי לההיא דאינו עירוב כרבנן דרשב"ג בפשוט ומקושר היינו משום דלדבריו דרבי יוסף מקשה דלא ניחא ליה לר"י לאוקמי ברייתות דעירובין כתנאי מדלא מוקי נמי ברייתא דגרוגרות ותמרים כתנאי דרשב"ג ורבנן דפשוט ומקושר אע"כ דר"י בעי לאוקמי כולהו ברייתות דעירב ככ"ע וא"כ מקשה שפיר כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ותימה דבסוף המפקיד גבי כשותא משמע דלא הוי קפידא כו' עכ"ל. ותמיהתם בזה אינו מובן לי דנהי דמשמע הכא דהוי קפידא היינו לענין שנתבטל השליחות כיון שעבר על דעת המשלח אבל התם לענין תשלומין מנין למימר שפיר דהסרסיא לא הוי פושע בהכי כיון דלא א"ל מהאי תירמי ומהאי לא תירמי ונהי דנתבטל' השליחות אכתי מהיכא תיתי יתחייב בתשלומין שהרי לא קיבל עליו שום שמירה וכשואל שלא מדעת נמי לא הוי כיון שהוא סובר דהכל של בעה"ב מדלא א"ל מהאי לא תירמי וצ"ע:

משנה רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן ופרש"י חולה. משמע דכל חולה במשמע דהיינו סתם שכ"מ וכן משמע קצת מהא דאמרינן בסמוך גיטו כמתנתו והתם אסתם שכ"מ קאי כדפרש"י ז"ל לקמן וכי היכא דאמרי' בכל ש"מ אם עמד חוזר במתנת שכ"מ בכולה ה"ה לענין הא דדייקינן מה גיטו אף ע"ג דלא פריש כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה וכיון דלקושטא דמילתא כל מתנת שכ"מ בכולה לא בעי קנין ממילא דבגיטין נמי כל שכ"מ כיון דאמר כתבו אע"ג דלא קאמר תנו כן נראה מל' רש"י ז"ל אבל מל' הרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל וכל הפוסקים ומפרשים משמע דמסוכן היינו שקפץ עליו החולי פתאום והו"ל כמצוה מחמת מיתה ולפי שהוא בהול ואימת מיתה עליו משו"ה סובר רבי שמעון שזורי דכשאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו משא"כ בסתם שכ"מ לא אמרינן הכי ולפ"ז הא דאמרי' בסמוך גיטו כמתנתו אמצוה מחמת מיתה קאי כמו שאפרש בסמוך. ואי תיקשי א"כ הא דאמרינן לעיל דף י"ג בפ"ק דהא דלא מוקי מתניתין דאומר תנו מנה לפלוני בשכ"מ היינו משום דרישא תן גט זה לאשתי לא מיתוקמא בשכ"מ דאי בשכ"מ מאי איריא תנו אפי' כתבו נמי דקי"ל כר"ש שזורי ואכתי אמאי לא מוקי מתני' בסתם שכיב מרע שאינו מסוכן אלא דלק"מ דסיפא דאמר תנו מנה לפלוני ע"כ אי בעינן לאוקמי בשכ"מ ע"כ היינו במסוכן דהוה ליה מצוה מחמת מיתה דאי בסתם שכ"מ הו"ל מתנת שכ"מ במקצת דבעי קנין ומתניתין ע"כ איירי בלא קנין דומיא דגיטין כדדייקינן בפרק מי שמת דף קנ"א ומוקמינן לה במצוה מחמת מיתה וא"כ קאמר שפיר דרישא לא מיתוקמא בכה"ג בשכ"מ שהוא מסוכן דא"כ מאי איריא תנו אפילו כתבו נמי כנ"ל ול' הר"ן ז"ל בשמעתין צ"ע בזה ועי' בסמוך:

דף סו.

רש"י בד"ה גיטו כמתנתו ומינה ילפינן אנן נמי כו' עכ"ל. לכאורה לקמן דף ע"ב מייתי הש"ס עיקר מימרא דר"ה ומסיק נמי להא מילתא למה גיטו אע"ג דלא פריש א"כ משמע דר"ה גופא קאמר לה דהא לא שייך התם כלל האי מילתא כי היכא דנימא דהתם נמי סתמא דתלמודא קא דייק הכי ממילתא דר"ה וצ"ע. אמנם מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן נראה משום דקשיא ליה קושית התוספות למאי איצטריך ליה לר"ה לאשמעינן הא פשיטא לן ממתניתין דבבא בתרא למצוה מחמת מיתה או שכ"מ בכולה לא בעי קנין ועל מה שתירצו בתוס' דאתא לאשמעינן דיוצא בקולר קשיא לי טובא דאם כן אמאי הוצרך הש"ס לומר אלא רבי אבא הכי קשיא ליה חמרא לא קאמר שאין זה כלל מעין דבריו הראשונים ובפשיטות ה"מ למימר דרבי אבא הכי קשיא ליה דכיון דלקושטא דמילתא לית ליה לרבי אבא הא מילתא דגיטו כמתנתו מדאמרי' בסמוך מכלל דרבי אבא סבר מצוה מחמת מיתה בעי קנין והא קי"ל דלא בעי קנין ואמאי לא אקשינן מגופא דע"כ לא בעי קנין דגיטו כמתנתו אע"כ דפשיטא מיהא לתלמודא דר"א לית ליה גיטו כמתנתו לענין מצוה מחמת מיתה כמו שאפרש בסמוך או משום דאנן נמי לא קי"ל כלל עיקר מימרא דרב הונא בגיטו כמתנתו כדמסקינן לקמן דף ע"ב וא"כ הו"ל למימר דקי"ל כרבי אבא דיוצא בקולר אין לו דין מצוה מחמת מיתה ודוקא לענין גיטין הוא דיוצא בקולר כמסוכן משום דטעמא דכולהו לענין גיטין משום דבהול משו"ה לא פי' לומר תנו ומסתמא תנו קאמר דאינו רוצה לשחק בה כיון שבחזקת סכנה ואומדן דעתא הוא שרוצה לגרשה לאלתר משא"כ לענין מתנה דמצוה מחמת מיתה דמדינא בעי קנין ודיבורא לאו כלום אלא שחכמים תקנו שלא תטרף דעתו עליו והאי טעמא לא שייך ביוצא בקולר וכמו שנזכר' סברא זו בלשון הרשב"א והר"ן ז"ל ונהי דר"ה סובר דיוצא בקולר דינו כמסוכן היינו משום דמדמה גיטו למתנתו בכל מילי משא"כ לר"א דלא מדמה להו כדפרישית ולכאורה היה נ"ל דפשיטא ליה לתלמודא דטעמא דמצוה מחמת מיתה לאו משום שלא תטרף דעתו הוא אלא דילפינן מקרא מאחיתופל או מוהעברתם יש לך העברה אחרת שהיא כזו ולפ"ז ממילא דה"ה דיוצא בקולר לאחיתופל יוצא בקולר הוי כמ"ש הרא"ש ז"ל בהדיא בפרק מי שמת ע"ש ואף שהר"ן ז"ל בשמעתין הקשה ע"ז מדמסקינן התם דרבא א"ר נחמן מתנת שכ"מ מדרבנן שלא תטרף דעתו נלע"ד ליישב דהתם לאו במצוה מחמת מיתה איירי אלא בסתם שכ"מ ומשו"ה תקנו דוקא במתנת שכ"מ בכולה משא"כ מתנת ש"מ במקצת לא שייך שלא תטרף דעתו דעיקר טירוף הדעת לא שייך אלא במתנת שכ"מ בכולה שרוצה אדם שיתקיימו דבריו לאשר ישליטנו אחריו ומדאחזינן דמצוה מחמת מיתה מהני אפילו במקצת אף ע"ג דלא מהני בסתם שכ"מ ע"כ דלאו מהאי טעמא נינהו אלא ר"נ גופא מודה דמצוה מחמת מיתה הוא מדאורייתא ומפיק לה מהנך קראי דלעיל דהא פשטא דהנך קראי משמע דאיירי במצוה מ"מ ע"ש ובזה יש לי ליישב מה שהקשו התוס' שם לר"נ אדר"נ ונדחקו לפרש דקראי אסמכתא בעלמא נינהו ולפמ"ש אין צורך בזה והדברים ברורים למעיין שם אלא דלפי"ז תיקשה יותר בשמעתין על מ"ש התוספות דר"ה אתא לאשמעינן דיוצא בקולר דמי למסוכן ויליף לה מגיטו ולמאי דפרישית אדרבא פשיטא לן טפי דיוצא בקולר הוי מצוה מ"מ כיון דמדאורייתא הוא וכ"ש למאן דיליף מאחיתופל ועוד דרבי זירא גופא דאמר בשמעתין דרא רבי אבינא לסילתיה ואזיל לגבי דר"ה רביה איהו גופא קאמר בפרק מי שמת דמתנת שכ"מ דאורייתא מקרא דוהעברתם וממילא דאין לחלק בין יוצא בקולר למסוכן מחמת חולי לכך נראה דמשום הא פרש"י דאנן דייקינן ממילתא דר"ה גופא דע"כ ס"ל דמצוה מ"מ דאורייתא לא בעי קנין משום דבהול כדמנין בגיטין דאי ס"ד דלרב הונא כולהו מתנת שכ"מ אינן אלא מדרבנן כדי שלא תטרף דעתו א"כ אמאי קאמר גיטו כמתנתו דאם עמד חוזר משום אומדנא ומאן לימא לן דבמתנה גופא טעמא משום אומדנא דבלא"ה פשיטא דאם עמד חוזר כיון שלא חלה המתנה מעיקרא אלא מדרבנן שלא תטרף דעתו ומסתמא לא שייך האי תקנה אם עמד דליכא טירוף דעת בהכי אע"כ דר"ה ממצוה מ"מ דייק דאף ע"ג דהוי מדאורייתא אפ"ה אם עמד חוזר והיינו משום אומדנא וה"ה לגיטין כן נ"ל נכון ובזה נתיישב הא דמייתי הש"ס לקמן הני תרי מילי לגיטו כמתנתו משום דשייכי אהדדי. אמנם לאחר זה הגיע לידי מהדורא בתרא של מהר"ם ז"ל וכתב שם בכוונת רש"י ז"ל דאי ס"ד דר"ה גופא קאמר דבהני תרי מילי שוין גיטו ומתנתו אם כן מאי ס"ד לר"א אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה ותיפוק ליה דרב הונא גופא לא קאמר דשוין אלא להני תרי מילי אלא ע"כ דר"ה חדא קאמר ואנן הוא דילפינן דמסתמא יש לנו לדמותן בשאר מילי וא"כ מקשה רבי אבא שפיר עכ"ל מהר"ם ז"ל במהדורא בתרא ולענ"ד דברים ברורין הם ועכ"ז לא נמנעתי לכתוב כל האריכות שכתבתי דפלפולא בעלמא שהם דברים נכונים ודו"ק היטב ועיין בסמוך:

שם בגמרא אלא רבי אבא הכי קא קשיא ליה חמרא לא קאמר כו' ויש לתמוה לפ"ז צ"ל דהאי אתקפתא דר' אבא דמייתינן לעיל אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה לא אמרה מעולם וזה דוחק גדול ועוד קשה דלאיזה צורך א"ר זירא דהא רבי אבינא כו' לגבי דרב הונא רביה ומה שייטיה דר"ה לעובדא דגניבא ומה שתירצו התוספות דהיינו לענין יוצא בקולר כבר כתבתי מה שיש להקשות ע"ז והנלע"ד ליישב משום דקשיא לי הא דקשיא ליה לרבי אבא חמרא לא קאמר למי חמרא לא קאמר ומאי קושיא הא קי"ל דאין שכ"מ מוציא דבריו לבטלה ויש לנו לתקן דבריו בכל אופן המועיל כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות זכיה בשכ"מ שנותן שטרות במתנה דאע"ג דבבריא צ"ל קני איהו וכל שיעבודא אפ"ה בשכ"מ מתקנינן

ישנא והו"ל כאילו אמר וכתב שם ה"ה דבכל דוכתי מתקנינן לישנא כיון שהתחיל באותו דבר עצמו ולא מרו מכ"ש דהכא יש לנו לתקן כוונת השכ"מ שאמר כשימכרו היין יתנו לו מעות או שהיין יהיה משועבד ו לי' מאה זוזי ואף שהרשב"א והר"ן ז"ל נחלקו שם על הרמב"ם ז"ל מההיא דאמר רב נחמן בפרק מי שמת שכ"מ שאמר ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דליתא בברי ולא מתקנינן לישנא לניהוי כאילו הקנה לו גוף הקרקע לפירותיו וגוף הבית לדירה מיהו כבר יישב' שם ה"ה והר"ן ז"ל דשאני התם שגוף הבית ענין אחר הוא ולא התחיל בו משא"כ בהא מילתא גופא שכבר התחיל מתקנינן לישנא והביאו ראיה משכ"מ שאמר כתבו גט לאשתי אע"ג דלא גמר לומר תנו אפ"ה מתקנינן לישנא עיין בזה באריכות בל' הב"י בח"מ סימן רנ"ג בענין הסתירות שכתבתי. ועוד אפשר לומר בד"א דהא דקאמר ר"נ ידור פלוני בבית זה איירי בסתם שכ"מ שאינו בהול מש"ה אף ע"ג דקנו מיניה אפ"ה לא מהני מדלא א"ל קני גוף הבית לדירה משא"כ במצוה מ"מ דבהול מתקנינן לישנא כי היכי דמתקנינן לישנא לענין גיטין כמ"ש הר"ן וה"ה ז"ל. ולפ"ז א"ש כל הסוגיא לעולם כולהו מילתא דר"ה ואתקפתא דרבי אבא לעיל אי מה מתנה בדוכתא קאי אלא בהא דאמרינן אתקפתא דר"א אלא רבי אבא הכי קשיא ליה מתנת שכ"מ במקצת הוא היינו נמי אתקפתא לעיל משום דמעיקרא ס"ל דהא דקאמר ר"ה גיטו כמתנתו אמצוה מ"מ קאי ומה"ט מהני אפילו במקצת אע"ג דלא קנו מיניה וע"ז מתקיף רבי אבא שפיר אי מה מתנה ישנו לאחר מיתה ונהי דמהדרינן הכי השתא סוף סוף ע"כ לא אמר ר"ה גיטו כמתנתו לענין מצוה מ"מ דהא לא דמו כלל דדוקא בגיטין משום דאינו לאחר מיתה וכיון שרוצה לגרשה מחיים מש"ה מהני כתבו לחוד אע"ג דלא אמר תנו דודאי רוצה בכך שיתנו מיד משא"כ במתנה אפילו במצוה מח"מ לא גמר להקנות אלא לאחר מיתה ובאמת אינו מועיל במקצת אי בעי קנין אע"כ דל"ק ר"ה גיטו כמתנתו אלא לענין מתנת שכ"מ בכולה דכי היכי דהתם אם עמד חוזר משום אומדנא דמחמת מיתה יהיב ה"ה לענין גיטו דאיכא נמי האי אומדנא גופא. וע"ז מקשינן שפיר והא קי"ל דמצוה מ"מ לא בעי קנין ומסקינן אלא רבי אבא הכי קשיא ליה חסורא לא קאמר והיינו נמי אתקפתא לעיל דאיהו סבר דהא דמייתי ר"ז ממימרא דר"ה בגיטו כמתנתו היינו נמי להא מילתא דכי היכי דמתקנינן לישנא בגיטין בדאמר כתבו אף ע"ג דלא אמר תנו משום דבהול ה"ה הכא מתקנינן לישנא כאילו אמר למי חסרא וע"ז מהדר רבי אבא אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה וכיון דלא דמו בהא אם כן לענין מתקנינן לישנא נמי אין לדמותן מה"ט גופא דבגיטין ודאי רוצה שיתנו מיד כיון דלא שייך גט לאחר מיתה משא"כ במתנה שישנה לאחר מיתה ולא גמר להקנות אלא לאחר מיתה דנפלו ניכסי קמי יתמי מש"ה יש לומר יד המקבל מתנה על התחתונה ולא מתקנינן לישנא כי האי דר"נ לידור פלוני בבית זה לא אמר כלום ומסקינן התם דהיינו משום דליתא בירושה וה"נ דכותיה דכיון דעיקרה לאחר מיתה כירושה שוויהו רבנן כדאיתא שם וע"ז מסקינן שפיר ואידך מחמרא כדי ליפות כחו והיינו כתירוצם של הר"ן ז"ל וה"ה שכתבתי דכל היכא שנוכל לייפות כחו לתקן לישנא באותו דבר שכבר התחיל השכ"מ מתקנינן לישנא כמו בגיטין כנ"ל נכון בעז"ה. ועי"ל דה"ק ר' אבא כיון דגט אינו לאחר מיתה אם כן בגיטין נמי לאו משום טעמא דבהול אלא דע"כ רוצה לגרשה מעכשיו וא"כ במתנה נמי לא אמרינן טעמא דבהול וא"כ א"ש דלמי חסרא לא קאמר אח"ז מצאתי במרדכי שכתב בשם ר"ת ונראה שם דהיינו הא דאמרינן ליפות כוחו היינו נמי משום דגיטו כמתנתו ות"ל שזכיתי לכוין לדעת הגדול בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה כדי ליפות כחו פי' בקונטרס כו' ונראה שלא רצה לומר שיהא כל ההפסד שלו. עיין מ"ש הרא"ש ז"ל בזה דודאי כוונת רש"י ז"ל שיהא כל ההפסד שלו וכ"נ משיטת הרמב"ם ז"ל:

בא"ד ואמר ריב"ס דאיצטריך ליה לאשמעינן דאפילו יוצא בקולר כו' עכ"ל. ומשמע מלשונם דמגיטו כמתנתו קא דייק הכי וכבר כתבתי דמוכח מזה דהתוספות סברי דמצוה מ"מ לאו מדאורייתא הוא דא"כ פשיטא שאין לחלק בין יוצא בקולר למסוכן אע"כ דמדרבנן שלא תטרף דעתו וקס"ד דביוצא בקולר לא שייך האי חששא ומש"ה יליף מגיטו כמתנתו וק"ל דלא פלוג רבנן בתקנתייהו ומה שהקשיתי לעיל דבמתנה במקצת לא שייך שלא תטרף דעתו מדלא מהני בלא קנין בסתם שכ"מ וא"כ אמאי מהני במצוה מ"מ יש ליישב כמ"ש מהרש"ל ז"ל בשמעתין בח"ש דבמתנה במקצת בסתם שכ"מ לא חיישינן לטירוף דעת דמאן יימר דמתנת שכ"מ הוא דלמא במתנת בריא יהיב ליה ומהיכא תיתי נחוש לטירוף דעת ודוקא בכולה דאיכא הוכחה דמחמת מיתה יהיב חיישינן לטירוף דעת ומש"ה במצוה מ"מ בפירוש חיישינן לטירוף דעת אפילו במתנה במקצת וזה מוכרח לשיטת התוספות ועמ"ש לעיל בזה:

דף סו:

גמרא אמר ר' ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו ותנו כו' וחתמו הן מהו. ומשמע להדיא מפירש"י ז"ל דלענין החתימה לא קמיבעיא להו דודאי מדאמר לשנים רוצה שיחתמו לעיקר לשון כתבו אחתימה קאי ויתכן יותר לפמ"ש לעיל פרק כל הגט דלענין החתימה הו"ל על מפי על למ"ש התוס' בסמוך בד"ה אמרו דלא מיקרי על מפי על שעיקר העדות לא נמסר אלא לאחרונים היינו דוקא באומר אמרו משא"כ בדאמר לשנים כתבו לא שייך ה"ט. אלא דקמיבעיא להו אי כתב ידן לחוד הוא דקאמר מדלא קפיד לומר בפירוש שיכתבו ויחתמו או דלמא דכתב הגט נמי קאמר כן מבואר להדיא מלשון רש"י ז"ל בסמוך שכתב אי כתב ידן הוא איכא למימר דכתב הגט מדלא קפיד כו' עכ"ל וכן מבואר נ"כ מל' רש"י במשנה שכתב ובגמרא מפרש על כתב הגט אם יכולין כו' אלמא דלענין החתימה פשיטא ליה דאין יכולין ולפי זה הא דשלחו מבי רב כתבו ותנו דוקא בכה"ג הוא דקמיבעיא להו אבל בדאמר תנו לחודא אפשר דמסתמא אית לן למימר לאתרווייהו נתכוון שיכתבו ויחתמו על שיתנו לידה אבל מדאמר לישנא יתירא כתבו דהיינו ודאי כתב ידן איכא למימר מדלא אמר נמי בפירוש שיכתבו גוף הגט לא איכפת ליה אלא שהרשב"א ז"ל בחידושיו בשם התוס' כתב בזה להיפוך דהא דקאמר בסמוך ותפשוט מדר' יוסי והיינו באומר תנו נראה דפשיט שפיר מדקאמר ר"י מקובלני שאפי' אמר לב"ד כו' ילמדו ויכתבו והיינו בין כתיבה ובין חתימה וא"כ משמע דבריסא באומר לשנים נמי קאי אתרווייהו והא דאיצטריך לאתויי מי איכא ב"ד דלא ידעי מיחתם היינו משום דבלא"ה היה באפשר לומר דאפילו באומר תנו נמי אחתימה לחוד קאי ולאו הש"ס איכא בי דינא חדתא ולעולם דאפילו בתנו נמי מספקא לשמואל. מיהו למאי דפרישית שכן מבואר בלשון רש"י ז"ל יש לדקדק התינח במאי דשלחו מבי רב היינו דכרב ס"ל לחתם סופר ועד כשר מסתפקא להו דאיכא למימר לתרווייהו נתכוון משא"כ לשמואל גופא דקאמר נמי בהאי לישנא מספקא ליה אי כתב ידן או כתב הגט ומשמע מפירש"י ז"ל דאיכא למימר לתרווייהו נתכוון לפ"ז צ"ל דלשיטת רש"י ז"ל סובר שמואל נמי חתם סופר ועד כשר כמו שאפרש לקמן בסמוך שזה מוכרח משיטת רש"י ז"ל והתוס' לשיטתייהו דלשמואל דמסקנא סובר חתם סופר ועד פסול וע"כ דמספקא ליה אי נתכוון אכתיבה לחוד או אחתימה לחוד ולא אמרינן דכתב ידו פשיטא טפי מצד הל' מכתב הגט וא"כ בההיא דשלחו מבי רב משמע להו דה"ה דהוי מצי מיבעיא בתנו גרידא דאע"ג דלרב חתם סופר ועד כשר נ"ל דבתנו פשיטא להו דלתרווייהו נתכוון ובכתבו מספקא להו אי אחתימה לחוד אי אתרווייהו דא"כ מאי שלחו ליה לשמואל דאיהו ודאי הוו ידעי דלשמואל חתם סופר ועד פסול וא"כ פשיטא דלדידיה ליכא למימר דנתכוון אכתיבה ואחתימה אלא אחתימה לחוד ואכתי לדידהו לא תיפשוט למאי דאית להו חתם סופר ועד כשר וא"כ אפשר לאתרווייהו נתכוון שזה עיקר האיבעיא דידהו אע"כ דלדידהו נמי לא משמע להו דנתכוון אתרווייהו אלא דמספקא להו אי אכתיבה או אחתימה ומש"ה שלחו שפיר לשמואל דלא תליא מילתא בחתם סופר ועד ומש"ה שפיר כתבו התוס' לשיטתם דה"ה דהו"מ למיבעיא באומר תנו לחוד ואע"ג דאכתי מאי שלחו מבי רב לשמואל ותיפוק ליה דלרב הטעם משום בזיון ולשמואל משום מילי לא מימסרי לשליח אלא דלא ולא אחת היא כיון דעיקר הספק מצד הל' כתבו אי כתב ידן או כתב הגט א"כ מלשמואל תפשוט לדידהו דלכ"ע למה שנתכוון הבעל ושינו בזה פסול לכ"ע אי לדידהו משום בזיון ולשמואל משום מילי לא מימסרי לשליח כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל ותוס' ועיין בסמוך אמנם כן ראיתי למהרש"א ז"ל שיטה אחרת דמשמע ליה לשיטת התוס' דלעולם לא שייך האיבעיא אלא משום דחתם סופר ועד פסול ומש"ה כתב דמה שלא כתבו התוס' דה"מ למיבעיא בשלשה דהתם ודאי לתרווייהו איכון אבל יש לתמוה עליו טובא דא"כ מאי קא פשיט לקמן מדר' יוסי דכתב הגט הוא ותיפוק ליה דהתם ודאי כתב הגט נמי הוא דהא באמר לשלשה איירי ול"ל דאפ"ה פשיט שפיר מדקתני שנים דומיא דג' וכיון דהתם ודאי אכתיבה ואחתימה קאי דאי אחתימה לחוד מי איכא ב"ד דלא ידעי למיחתם וע"כ דאכתיבה נמי קאי וא"כ ה"ה לשנים הא נמי ליתא דהא נקוטא למילתא בשנים ע"כ אי אפשר לומר לתרווייהו איכון למאי דמסקינן לשמואל חתם סופר ועד פסול ובשלשה ע"כ לתרווייהו איכון לשיטת מהרש"א ז"ל ומאי האי דקאמר נמי מי איכא ב"ד דלא ידעי למיחתם ות"ל דודאי בשלשה צריכין לכתוב ג"כ בעצמם וא"כ ילמדו אכתיבה קאי מלבד כמה קושיות שאפרש בשמעתין לאחד אחד על שיטה זו והאמת של' התוס' בד"ה כתב ידו משמע לכאורה כשיטת מהרש"א ז"ל וגם אפרש בעז"ה:

תוספות בד"ה והאמר שמואל כו' אבל ממתניתין דאפילו רבי מאיר מודה כו' לא מצי למפרך כו' עכ"ל. והא דקשיא להו ליפשוט ממתני' אע"ג דבמתני' לא קאמר אלא יכתבו ויתנו ואיכא למימר דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד שפיר קאמר שמואל שהדבר צריך תלמוד וע"כ דפשיטא להו להתוס' שאין לנו שום טעם לומר דלכתחילה צריכין לכתוב או לחתום בעצמם אי לאו משום בזיון או משום דמילי לא מימסרי לשליח ממילא דמחד מהני טעמי יש לפסול בדיעבד ואע"ג דבפ' כל הגט דף כ"ט משמע להדיא דלמאי דס"ל התם מעיקרא דהוי טעמא דמתני' דהכא משום שאין השליח עושה שליח ואדרבא קס"ד בטל נמי הוי מה"ט ומשני דבטל משום בזיון או משום מילי וא"כ סוף סוף מגופא דמתניתין דהכא לא מצינן למיפרך דאיכא למימר ליכתבו היינו לכתחלה דכ"ע מודו דלכתחילה אין השליח עושה שליח אפי' בשליח גמור דלאו מילי כשליח הגט אלא היכא דאנים ובהכי הוי שפיר לישנא דמתני' דהכא לענין ויתנו דאינהו אין שליח לא אלא דבהא איכא למימר דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לעיל דף כ"ב ע"ב בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו דבכתיבת הגט לא שייך שליחות והא דאמרינן הכא מילי לא מימסרי לשליח לענין הכתיבה היינו לענין דלא הוי נשמה כמבואר שם בתוספות ובשמעתין בל' הר"ן ז"ל וכ"ש לענין חתימה לא שייך ה"ט דאין שליח עושה שליח והא דלא ניחא להו לתוס' לפרש דממתני' לא מצי למיפרך דאיכא למימר דלענין חתימה ודאי צריכין לחתום בעצמם ולא לצוות לאחר כשאמר להם כתבו דהו"ל על מפי על ככר כתבתי שם בזה באריכות בחידושי פ' כל הגט ע"ש אבל אכתי קשה לי טובא דודאי ממתני' דאפילו ר"מ מודה לא מצי למיפרך דאיכא למימר ליכתבו ויתנו היינו לכתחלה צריכין לחתום בעצמם ולא לצוות לאחר משום גזירה דשמא תשכור דלענין החתימה פשיטא לקמן בשמעתין דלכ"ע אפילו אמר אמרו כשר ולא תעשה מה"ט דשמא תשכור ותקנו חכמים שאין לחתום על שישמע מפי הבעל וא"כ מה"ט גופא כשא"ל תנו אסור לכתחלה להחתים אחרים דודאי לא יחתמו דהא כשר ולא תעשה וכ"ש למ"ד דלענין הכתיבה נמי כשר ולא תעשה וא"כ אי לאו דאמר שמואל הלכה כר' יוסי דמילי לא מימסרי לשליח לא הוי קשה עליה דשמואל דשפיר מספקא ליה אי תנא משום דחיישינן לבזיון או למילי או לא והא דקתני יכתבו ויתנו היינו משום דשמא תשכור ולמ"ד דבתרווייהו כשר ולא תעשה קאי בין אכתב ידן ובין אכתב הגט ולמ"ד בכתיבה כשר ותעשה קאי ויכתוב אחתימה לחוד כמו שתירצו התוספות כאן לענין בזיון. והנלע"ד בזה לכאורה דהתוספות לשיטתייהו שכתבו בד"ה מתני' מני לר"מ חתם סופר פסול ואם כן בדאמר לשנים דקאמר ר"מ יכתבו ויתנו היינו נצרף עמהם אחר או לכתיבה או לחתימה ולמ"ד בתרווייהו כשר ולא תעשה מסקו התוס' ליכתבו ויתנו דקאמר ר"מ היינו לענין שהגט כשר בדיעבד ולפ"ז שפיר כתבו התוס' כאן דמוכח ממתני' דאם לא כתבו וחתמו בעצמם תנא אפי' בדיעבד ובהכי מיתרצא נמי קושיא קמייתא לענין אין שליח עושה שליח דהיינו לכתחלה וא"א לומר כן בטעמא דמתני' דהא סוף סוף אין תקנה לזה הגט לכתחילה:

מיהו לשיטת מהרש"א ז"ל שכתבתי בסמוך דלמאי דמספקא לשמואל סובר לענין הכתיבה כשר ותעשה דמה"ט חתם סופר ועד פסול ולפ"ז ודאי שפיר מצינן למימר דלא קשיא ממתני' דאיכא למימר ליכתבו דקאמר ר"מ היינו יחתמו ויצרפו אחר לענין כתיבה דהו"ל כשר ותעשה משא"כ אם לא יחתמו בעצמם הו"ל כשר ולא תעשה ולמה שאפרש בסמוך להיפוך משיטת מהרש"א ז"ל דלמאי דמספקא לשמואל ע"כ סובר כשר ולא תעשה בתרווייהו א"ש. אמנם בכל זה לא הונח לי למ"ש התוספות לקמן דלר"מ חתם סופר ועד פסול היינו לבתר דמייתי הש"ס מימרא דשמואל לטעמא דר"י דמילי לא מימסרי לשליח אף בשלשה וממילא לטעמא דר"מ בשנים תנו ובג' כתבו ותנו נמי משום טעמא דמילי לא מימסרן לשליח ומש"ה ע"כ דר"מ חתם סופר ועד פסול כמ"ש התוס' דחיישינן לחורבא אחריתי שיאמר לג' תנו וילכו שנים מהם בלא דעת השלישי ומחתמי לסופר משום כסופא וזה פסול דאין להם רשות לשנות צווי הבעל אלא כשהם שלשה שעשאן ב"ד ולא שנים מהם דהו"ל מילי ולא מימסרן לשליח משא"כ מקמי דס"ל לטעמא דמתני' משום מילי א"כ לא מצי למיפרך כלל ממתני' דקתני יכתבו ויתנו דאיכא למימר שפיר דהיינו לכתחלה וכשר בחתימת סופר ועד דהא ליכא למיחש להאי חורבא שכתבו התוס' בסמוך כיון דמילי מימסרן לשליח ואף אם יאמרו השנים לסופר שיכתוב ויחתום לית לן בה ולאומר אמרו לפלוני ולפלוני נמי לית לן למיחש דהא כשר ולא תעשה לא שכיח ולפ"ז א"ש הא דקתני במתני' ליכתבו ויתנו לכתחילה ולא יצוו לאחר לחתום משום לכשר ולא תעשה משום חששא דשמא תשכור ואין לחתום על שישמע מפי הבעל ומכ"ש למ"ד דבכתיבה נמי כשר ולא תעשה מש"ה הוצרך להקשות דוקא מדשמואל לאמר מילי לא מימסרן וא"כ פשיטא דבטל בין בכתיבה בין בחתימה ויש ליישב קצת לפי מה שאפרש בסמוך בלשון התוס' בד"ה מתני' מני בחורבה לר"מ ע"ש ודוק היטב:

בא"ד אבל ממתני' דאפילו ר"מ מודה כו' לא מצי למיפרך דהו"א לטעמא משום בזיון עכ"ל. וקשיא לי טובא לפי מה שפרש"י ז"ל לעיל בפרק כל הגט דף כ"ט ולקמן פרק מי שאחזו דף ע"א לטעמא דבזיון דבעל היינו משום שעליו לכתוב הגט ואינו רוצה שידעו הכל שאינו יודע לכתוב הגט וכן משמע מסתימת לשון התוס' וכ"כ כל המפרשים קמאי ובתראי. ולפ"ז קשה מכדי אליבא דר"מ קיימינן הכא במתני'

שמעינן לר"מ לאפילו מנאו באשפה כשר משום דוכתב לאו אכתיבה קאי אלא אחתימת עדים וא"כ אין על הבעל לכתוב הגט ותו לא שייך בזיון לבעל לר"מ. ואף פרש"י ז"ל כתב שם הטעם שהבעל נותן שכר הסופר אלא דמלשון התוס' שם לא משמע כן ועוד דלפ"ז כ"ש דלא הוי מקשו הכא מידי דהא מסקינן בפרק גט פשוט דהאידנא תקנו רבנן משום תקנת עגונות דהאשה נותנת השכר וא"כ שפיר מספקא לשמואל דנהי דלר"מ פסול משום בזיון לבעל משא"כ עכשיו דליכא בזיון לבעל מספקא ליה דבזמן אמוראי קמאי נתקנה תקנה זו דהאשה נותנת שכר דמה"ט אמר רב חסדא לעיל בפ"ב יכולנא לפסול כולהו גיטי ע"ש אע"כ דהתוס' סברי דלאו בשכר תליא מילתא אלא משום דאכתי על הבעל לכתוב משום דכתיב וכתב והדרא קושיא לדוכתיה ועמ"ש בזה בפרק כל הגט. ולכאורה היה נראה ליישב לפמ"ש לעיל דף כ"ב דלר"מ נמי עיקר פשטא דקרא וכתב אכתיבת הגט קאי והיינו שיכתוב בעצמו בכתב ידו דכשר מן התורה אפילו אין עליו עדים אלא הא דאמר ר"מ דוכתב קאי אחתימה ולא בעי כתיבה לשמה היינו היכא שאינו כותב בכתיבת ידו וצריך להחתים עליו עדים נמצא לעידי חתימה הוא דעבדי כריתות דכתיבת הסופר לאו כלום הוא מש"ה מכשיר במנאו באשפה. ולפ"ז מצינן למימר שפיר דלר"מ נמי שייך בזיון לבעל דנהי דמתקנת חכמים פסול כתב בכתב ידו ואין עליו עדים לר"מ כדאיתא לקמן דף פ"ז לעיל ריש מכילתין דף ג' כתבו התוספות הטעם דהוי כגט שאין בו זמן אפ"ה מצינן למימר דאף שצריך להחתים עדים אפ"ה יש לו לכתוב בעצמו כדכתיב באורייתא. אלא דלפ"ז קשה א"כ במתנה נמי נימא הכי דהתם נמי כתיב וכתב את ספר המקנה וא"כ עליו לכתוב בעצמו וכ"ש דהתם מלינא כשר לגמרי בכתב ידו ואין עליו עדים ובשלמא למ"ד עידי מסירה כרתי שפיר יש לחלק בין גט למתנה כדפרישית התם פרק כל הגט משא"כ הכא דאליבא דר"מ קיימינן דאמר ע"ח כרתי תו ליכא לחלק ולפ"ז ממילא נתיישבה קושיית התוספות שכתבו כאן דה"מ למיפרך מדשמואל אדשמואל מדאמר פרק כל הגט מתנה הרי הוא כגט ולמאי דפרישית א"ש דאי לאו מההיא דאמר שמואל דהדיא הלכה כר"י דמילי לא מימסרי לשליח הוי מסתבר לפרש ההיא דכל הגט להיפך דשמואל דאמר מתנה הרי היא כגט היינו משום דסבר דטעמא משום בזיון לבעל ובמתנה נמי איכא בזיון שעליו לכתוב השטר מתנה ומש"ה פסול במתנה נמי בין בכתיבה בין בחתימה שעשה ע"י אחר ורב דאמר מתנה אינו כגט סובר דלא חיישינן לבזיון לבעל אלא טעמא דמתני' דמילי לא מימסרי לשליח וכבר כתבתי בסמוך שכתבו התוס' לעיל דף כ"ב דלכתיבה לא בעינן שליחות וע"כ הא דמשמע בשמעתין דלענין כתיבה נמי שייך מילי לא מימסרן לשליח היינו משום דלא מיקרי לשמה וכ"כ הר"ן ז"ל בשמעתין לענין אומר אמרו נמצא דלפ"ז במתנה דלא שייך לשמה כשר' הכתיבה ע"י שיצוו לאחר לכתוב וכן הא דאמרינן לעיל דאביי ורבא פליגי בדרב ושמואל היה באפשר לפרש להיפך אי לאו דאשכחן בהדיא בשמעתין דשמואל סבר משום מילי לא מימסרן וע"כ דרב סבר משום בזיון וצריך לפרש להיפך ולענין חתימה וא"כ שפיר איצטריך לאקשויי הכא מההיא דאמר שמואל בהדיא כנ"ל נכון ושיטת התוספות צ"ע ודוק היטב:

בא"ד וה"א דבכתיבה ליכא בזיון אלא בחתימה דאיכא פירסום טפי עכ"ל לשונם. ולכאורה הא מילתא מרפסן איגרי דלמאי דמשמע משיטת כל המפרשים כשיטת רש"י ז"ל לפרק כל הגט דבזיון לבעל היינו שאינו רוצה לגלות שאינו יודע לכתוב הגט וא"כ שייך האי קפידא יותר לענין הכתיבה שהסופר ירגיש בודאי שאין הבעל יודע לכתוב משא"כ עידי החתימה אפשר שלא ירגישו שאין הגט מכתב ידו של הבעל יש ליישב בדוחק דמאי דפרישית בסמוך דלר"מ אע"ג דמנאו באשפה כשר אפ"ה עיקר כתיבת הגט מתחלה ראוי להיות בכתיבת הבעל בעצמו אלא שאם כבר מנאו באשפה כשר אף לכתחילה דלא בעי כתיבה לשמה אם כן בשעת הכתיבה ליכא פירסום כלל אם יאמרו העדים להסופר שיכתוב דמאן יימר שהבעל גמר בדעתו לגרש ואפשר שרוצה לשחק בה או לאינהו מדעתייהו לנפשייהו עבדי שיהא הגט מזומן בידם כשיצטרך הבעל משא"כ בשעת החתימה שצריכין לחתום לשמה ואם כן צריכין שיאמרו שהבעל צוה לכתוב ולחתום כנ"ל וכבר העליתי בל"א דרך הפילפול ואין להאריך. אמנם למאי דפרישית לעיל פ' כל הגט דלולא פרש"י היה נ"ל לפרש בזיון לבעל בענין אחר שעיקר ענין הגט הוא בזיון לבעל משא"כ במתנה והשתא א"ש טפי דבשעת החתימה שנגמר הגט קפיד טפי דלא ניחא ליה לליבזי אלא באפי הנך כן נ"ל לולא שהקדמונים לא פירשו כן:

בד"ה כתב ידן וכו' אע"ג דלא נ"מ מידי כו' הא מסיק לשמואל כו' ואם כן חתם סופר ועד פסול דהא בהא תליא כו' עכ"ל. ויש לדקדק מאי פסיקא להו דהכי מסיק דהא לא מסקינן הכי בשמעתין אלא אליבא דמ"ד כשר ותעשה אבל אליבא דמ"ד כשר ולא תעשה מצינו למימר לשמואל נמי חתם סופר ועד כשר אם לא שנאמר לקמן במסקנא דשמואל פליג אדרבי יוסי הדר ביה תלמודא מהא דמשנינן מעיקרא כשר ולא תעשה לא שכיח וא"כ אפילו למ"ד כשר ולא תעשה נמי ע"כ חתם סופר ועד פסול וכמ"ש מהרש"ל ז"ל בח"ש בשם הרשב"א ז"ל אלא דמל' התוספות לקמן לא משמע הכי אלא כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא הדר ביה מההיא סברא דכשר ולא תעשה לא שכיח וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ונראה שמכאן הוניא מהרש"א ז"ל מ"ש לשיטת התוספות לא אשכחן הא דמספקא לשמואל אי כתב ידן או כתב הגט אלא בהאי גווני לחתם סופר ועד פסול ומש"ה מספקא ליה כדמסקו התוס' הכא משא"כ אי ס"ל חתם סופר ועד כשר תו לא שייך האי ספיקא דודאי לתרווייהו איכוון הבעל ומה"ט כתב מהרש"א ז"ל דבאמר לג' לא שייך ספיקא לשמואל ולפ"ז ע"כ סבר שמואל כשר ותעשה וממילא לחתם סופר ועד פסול ומלבד מה שכתבתי לעיל דא"א לומר כן דבג' לא שייך האי ספיקא מדאמרינן בסמוך ותפשוט מדרבי יוסי באמר לג' תנו ועוד אפרש לקמן הוכחה גדולה לשמואל ע"כ סובר דבכתיבה נמי אומר אמרו כשר ולא תעשה וא"כ חתם סופר ועד כשר ואפ"ה מספקא ליה אלא דבר מן דין א"א לומר כן דאי ס"ל דהיכא דאיכא למימר לאתרווייהו נתכוון פשיטא ליה לשמואל דל' כתבו שייך בין בכתיבה ובין בחתימה לפ"ז קשה יותר היאך אפשר לומר לשמואל סבר בכתיבה אומר אמרו כשר ותעשה ומש"ה חתם סופר ועד פסול דא"כ מאי מספקא ליה האי כתבו דקאמר הבעל אי כתב ידן או כתב הגט דמילתא דפשיטא היא דאית לן למימר דכתב ידן קאמר ולענין הכתיבה עשה כאומר אמרו דהו"ל כשר ותעשה ממה שנאמר דכתב הגט קאמר ולענין החתימה עשה כאומר אמרו דבזה לכ"ע כשר ולא תעשה ולקמן אמרינן בפשיטות דכשר ולא תעשה לא שכיח וע"כ היינו משום דמסתמא אין לנו לומר דהבעל אומר אמרו היכא דהוא כשר ולא תעשה וזה מוכרח כמו שאפרש שם בסמוך. ול"ל דאכתי מספקא לשמואל דילמא כתב הגט קאמר ורוצה שיתנו הגט ע"י עידי מסירה דכשר לכתחילה למאי דקי"ל כר"א דע"כ התוספות לא נחתו להכי מדכתבו בסוף הדיבור דה"ה דה"מ למימר איפכא אי ס"ל כתב הגט הוא הא כתב ידן כו' ע"כ א"א לפרש כוונת התוספות דה"מ למימר איפכא אמילתא דשמואל דמהיכא תיתי הא מילתא דשמואל הכי הוי עובדא דאמר לסופר וכתב וחתמו כן והיאך מצי למימר איפכא אע"כ דאמילתא דרבי יוסי קאי דלמאי דס"ל דילמלו ויכתבו אכתיבת הגט קאי ה"מ למימר איפכא הא כתב ידן כשר ע"י אחר הא מילי לא מימסרן לשליח וא"כ מאי קושיא האיכא למימר לעולם דילמלו ויכתבו אכתיבה קאי ולא יחתמו ככל אלא יתנו ע"י עידי מסירה אע"כ דהתוספות לא נחתו להכי והדרא קושיא לדוכתא מכל זה נראה דלא כשיטת מהרש"א ז"ל אלא לשיטת התוספות לעולם שייך ספיקא לשמואל אפילו היכא דאיכא למימר לתרווייהו איכוון אפ"ה מספקא ליה בעיקר ל' כתבו דאיכא למימר דל' כתבו לא שייך אלא כתב ידן לחוד או כתב הגט לחוד או אתרווייהו וע"ז קאמר הש"ס שפיר ותפשוט ממתניתין מדנקיט סתמא יכתבו ויתנו משמע דאתרווייהו קאי דחתם סופר ועד כשר אלא דאפ"ה הוצרכו התוספות לפרש דלמאי דמסיק נמי אומר אמרו כשר וחתם סופר ועד פסול אפ"ה שייך שפיר ספיקא דשמואל כדמסקו התוס' כנ"ל ומ"ש התוספות דהא מסיק אפרש בסוף הסוגיא גבי אלא ר"י תרתי אמר דלמסקנא ע"כ אפילו למ"ד כשר ולא תעשה נמי מוכח דרבי יוסי פוסל באומר אמרו ע"ש ודו"ק:

גמרא ותפשוט ליה ממתני' כו' היא גופא קא מיבעיא ליה כתבו כתב ידן כו' עד איכא בי דינא תלתא. ותמיהא לי טובא אכתי מאי מספקא ליה לשמואל דקאמר הדבר צריך תלמוד אי כתב ידן או כתב הגט ותפשוט ליה ממתני' דפ' מי שאחזו לקמן דף ע"א דקתני דהדיא אמרו לו נכתוב גט לאשתך כו' ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו כו' ה"ז גט בטל עד שיאמר לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו ולכל התירוצים דמסקינן התם משמע מיהא דסיפא ר' יוסי היא ולפ"ז מבואר דהדיא דלעולם הגט בטל עד שיאמר לסופר ויכתוב ולעדים שיחתמו הרי לפנינו בין בכתב ידן ובין בכתב הגט צריכין שישמעו מפיו דוקא כדדייקינן התם דהדיא דאומר אמרו פסול מדלא קתני עד שיאמר אמרו מיהא למסקנא דשמעתין דר' יוסי תרתי אמר ושמואל פליג באומר אמרו א"כ ממתני' דמי שאחזו נמי ליכא למיפשט דר"י היא משא"כ בכל השקלא וטריא דשמעתין דמשמע דשמואל לגמרי פסיק הלכה כר"י וא"כ קשה טובא מאי איצטריך לאתויי מההיא דחתם סופר ועד ממילתא דאמוראי ואמאי לא מייתי ממתני' דמי שאחזו דאפי' אומר אמרו פסול. מיהו לפמ"ש ואפרש עוד בסמוך דלשמואל ע"כ ס"ל דאמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו נמי כשר ולא תעשה יש ליישב משום דנלע"ד דכל השקלא וטריא דפ' מי שאחזו היינו דוקא למ"ד כשר ותעשה וא"כ לא משכחינן בהאי ענינא אלא או פסולא דאורייתא או כשר לגמרי וא"כ מדייק שפיר מדלא קתני עד שיאמר אמרו דכשר נמי לכתחילה לענין הכתיבה דלא שייך חששא דשמא תשכור אע"כ דר' יוסי היא וקפסיל באומר אמרו משום דבכה"ג נמי הו"ל מילי דלא מימסרי לשליח וממילא דבטל מדאורייתא משא"כ בשמעתין דאיירי אליבא דשמואל דס"ל כשר ולא תעשה משום חששא דשמא תשכור וא"כ לא מצינן למיפשט ממתני' דמי שאחזו דלעולם מודה ר"י באומר אמרו דלא חשיב מילי אלא הא דלא קתני עד שיאמר אמרו היינו משום דאומר אמרו הו"ל מיהא כשר ולא תעשה בין בכתיבה בין בחתימה ועמ"ש שם בעז"ה דבלא"ה מוכח דסוגיא דהתם איירי למ"ד כשר ותעשה. מיהו מל' התוספות שם לא משמע כן וא"כ צ"ע ודו"ק. והא דלא פשיט מיהו ממתני' דפ' מי שאחזו דל' כתבו אתרווייהו קאי מדקתני נכתוב גט לאשתו וקתני נמי אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו ה"ז בטל אלמא דכל שינה בין בכתיבה ובין בחתימה בטל ואי או קתני דהא ל"ל דדוקא בשינה בתרווייהו איירי דמהיכא תיתי אם לא שנאמר דתנא גופא ספוקי מספקא ליה ומש"ה אינו בטל אלא כששינה בשניהם וזה דוחק גדול וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל דפשיטא ליה לשמואל דכתבו כתב ידן הוא אלא דמספקא ליה אי הוי נמי כתב הגט וא"כ באמרו לעדים וחתמו הגט בטל ולמאי קתני אמרו לסופר וכתב אע"כ דלאו או קתני אלא דאיכא למימר דהא דתני התם אמרו לו נכתוב גט לאשתך לישנא קלילא נקט ולעולם איירי שאמר להם כתבו וחתמו דבלא"ה צריך לפרש כן לפי שיטת הב"י אבל ממשנתינו דהכא בעי למיפשט שפיר מדנקט אמר לשנים כתבו או לג' כתבו ותנו אלמא דדוקא קתני כן נ"ל ויש ליישב עוד בדרכים אחרים ואין להאריך:

שם פשיטא דכתב הגט הוא דקתני סיפא כו' ואי ס"ל כתב ידן מי איכא בי דינא דלא ידעי למיחת'. וקשיא לי טובא דנהי דילמלו ויכתבו קאי נמי אכתיבה היינו משום דאם יאמרו לאחרים לכתוב הו"ל כשר ולא תעשה לר"מ דסובר שעשאן ב"ד הו"ל כשר ותעשה כמ"ש התוספות משא"כ לענין אי תנא שפיר מספקא לשמואל דאיכא למימר דכתבו כתב ידן הוא ודוחק לומר דשקלא וטריא דשמעתין בהא לא הוי אלא למ"ד כשר ותעשה ומכ"ש דקשה טפי לפי מה שאפרש בסמוך דע"כ לשמואל כשר ולא תעשה ובשלמא לשינויא בתרא שכתבו התוספות בל"ה מתני' מני לאף למ"ד כשר ולא תעשה זימנין דתעשה אפי' לכתחילה כגון בשעת הדחק א"כ איכא למימר מדקתני ילמלו ויכתבו שעכשיו אין יכולין לכתוב וא"כ הו"ל בשעת הדחק וכשר לכתחלה שיאמרו לאחרים לכתוב שלא תתעגן עד שילמלו משא"כ לשני התירוצים הראשונים של התוספות דמשמע דאפילו בשעת הדחק כשר ולא תעשה ומכ"ש לפי שיטת ה"ה להרמב"ם ז"ל כשר ולא תעשה היינו פסול וכמו שאפרש לקמן ראייה לדבריו ואפשר שהיא שיטת התוספות כמו שאפרש בל"ה מתני' מני כמ"ש התוספות דיכתבו היינו יחתמו וא"כ תיקשי טובא מאי פשיט ממתני' דקתני ילמלו ויכתבו דאפילו אי כתב הגט הוא איכא למימר דהיינו משום דכשר ולא תעשה לומר לסופר אחר שיכתוב משום חששא דשמא תשכור. ולכאורה היה נ"ל ליישב דקפשיט שפיר דאי ס"ל דטעמא דר' יוסי במתני' לענין הכתיבה היינו לכתחלה משום דכשר ולא תעשה א"כ תיקשי אדשמואל גופא דקאמר הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי לשליח ומנ"ל לשמואל הא דילמא טעמא דר"י בכולה מתני' היינו לכתחילה ומשום חששא דשמא תשכור אי סבירא ליה כשר ולא תעשה בתרווייהו וליכא למימר דשמואל משמיה דר' קאמר הכי ואפשר דר' הוי קים ליה שפיר מר' יוסי גופא דטעמא דידיה משום מילי לא מימסרן לשליח הא ליתא דא"כ היאך פליג אביי לעיל בפ' כל הגט וקאמר דהדיא דטעמא משום בזיון הבעל וע"כ היינו אליבא דר"י כיון דר' קאמר דהדיא הלכה כר"י ובלא"ה ק"ל כר"י לגביה דר"מ אע"כ דר' גופא סתמא קאמר הלכה כר"י ושמואל הוא דאסיק טעמא דמילי לא מימסרן וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פסקא לטעמא דר"י משום הכי הוא דילמא משום דכשר ולא תעשה וכיוצא בזה הקשה הר"ן ז"ל מנ"ל לשמואל לטעמא דר"י הוא משום מילי לא מימסרי דלמא משום דלא מקרי לשמה ע"ש אלמא דלאו משמיה דרבי אמר שמואל מילי לא ממסרי אלא משמיה דנפשיה וכדפרישית. ול"ל דשמואל אמתני' דלקמן סמיך דקתני פ' מי שאחזו הרי זה גט בטל מהתם ודאי לא מוכח מידי דהא רישא דמתני' אפילו כר"מ מיתוקמא דלקמן שפיר אי משום בזיון או משום דבתרי אפי' ר"מ מודה דמילי לא מימסרן ואי מסיפא דמתני' דהתם דקתני עד שיאמר לסופר כתוב ולא קתני עד שיאמר לג' או עד שיאמר אמרו כבר כתבתי בסמוך דע"כ סבר הפשטן דהכא דליכא למיפשט מידי מסיפא דמתני' מדלא פשיט בהדיא ממתני' דסיפא דהתם אע"כ משום דאיכא למידחי דהא דלא קתני עד שיאמר לג' או עד שיאמר אמרו היינו משום דבכה"ג הו"ל מיהא כשר ולא תעשה ותנא אתקנתא דהתירא מהדר וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מנ"ל לשמואל הא מילתא לטעמא דר"י בג' משום דמילי לא מימסרי דילמא משום דכשר ולא תעשה אע"כ דלשמואל ס"ל דכשר ותעשה וא"כ פשיט שפיר אלא דא"א לומר כן דא"כ אכתי למאי דדחי הש"ס דאיכא בי דינא תלתא וקבעי למימר דר"י אכתב ידן לחוד קאי וא"כ מנ"ל לשמואל לטעמא דר"י בכתב ידן משום מילי לא מימסרי דילמא משום דכשר ולא תעשה דהא לענין החתימה לכולהו אמוראי ס"ל כשר ולא תעשה אע"כ דמשמע ליה לשמואל דהא דקתני ר"י מקובלני אפי' באומר לב"ד הגדול שיכתבו ויתנו היינו דומיא דב' או ג' שלא עשאן ב"ד וכיון דהתם ע"כ אפי'

לר"מ הגט בטל בדיעבד כדמוכח ממתני' דמי שאחזו א"כ ה"ה בג' שעשאן ב"ד בעי ר"י דילמדו ויכתבו דוקא דאל"כ אפי' בדיעבד בטל ועי"ל בד"א כשנדקדק עוד למאי דפרישית לעיל בשיטת רש"י ז"ל לענין החתימה פשיטא דפסול בלאו טעמא דמילי לא מימסרן אלא משום דהו"ל על מפי עד דדוקא באומר אמרו כתבו התוספות דלא חשיב על מפי עד משא"כ באומר תנו לא שייך ה"ט ואם כן למאי דדחי הש"ס איכא בי דינא חלתא ור"י אחתם יקן קאי וא"כ מנ"ל לשמואל לטעמא דר"י משום מילי לא מימסרן דלמא לענין חתם יקן פסול משום על מפי עד אע"כ דבלא"ה פשיטא ליה לשמואל אפילו לר"מ דמילי לא מימסרי בשנים אלא דוקא בג' שעשאן ב"ד קאמר ר"מ מילי מימסרן וא"כ מה"ט גופא כיון שעשאן ב"ד ממילא לא הוי נמי על מפי עד נמצא דכיון דפליג ר"י אפי' בג' שאמר תנו וס"ל דאפי' אמר לב"ד הגדול אפ"ה לא עשאן ב"ד דאי ס"ל דעשאן ב"ד לא שייך על מפי עד אע"כ דלא עשאן ב"ד ואם כן מה"ט גופא פשיטא דמילי לא מימסרן כיון דלא עשאן ב"ד הו"ל כשנים וג' שאמר כתבו ולפ"ז מה"ט גופא לית לן למימר לטעמא דר"י משום שמא תשכור דממ"נ אי ס"ל דעשאן ב"ד תו לא שייך שמא תשכור כמ"ש התוס' אליבא דר"מ בד"ה מתני' מני אע"כ דלא עשאן ב"ד ומש"ה פשיטא לשמואל דלר"י מה"ט גופא מילי לא מימסרן אלא דלשיטת רש"י ז"ל לא יתכן לפ' כן דלא נחית לזו הסברא שכתבו התוספות כמו שאפרש ועוד דלשיטת רש"י ז"ל טעמא דר"מ לקושטא דמילתא לאו משום מילי לא מימסרן אלא משום בזיון דבעל כמבואר מלשונו לקמן פ' מי שאחזו ולשיטת רש"י ז"ל צריך לפ' מילתא דשמואל כל' הראשון שכתבתי כאן. הדרן למילתין דלכל התירוצים שכתבתי דשפיר דייק שמואל לטעמיה דר"י משום מילי לא מימסרן אכתי קושיא קמייתא בדוכתא קאי מאי פשיטא מי איכא בי דינא דלא ידעי למיחתם דלמא לעולם כתבו או תנו דאמר הבעל היינו כתב יקן ובהא קאמר ר"י דאם אמרו לאחרים שיחתמו פסול בדיעבד דומיא דרישא משא"כ הא דקאמרי ילמדו ויכתבו קאי נמי אכתיבה אלא דלעולם קאמר דבחתימה פסול בדיעבד ובכתיבה ילמדו לכתחלה משום דכשר ולא תעשה ומכ"ש דקשה טפי לפי מה שאפרש דע"כ לשמואל כשר ולא תעשה. מיהו לשיטת התוספות בסמוך דלר"מ חתם סופר ועד פסול דקתני יכתבו ויתנו היינו בדיעבד לפ"ז יש ליישב בדוחק ואין להאריך והמעיין יבין משא"כ לשיטת רש"י ז"ל קשה. והנלע"ד לשיטת רש"י ז"ל לא משמע ליה לחלק כלל לענין חששא דשמא תשכור בין שלשה שעשאן ב"ד או לא עשאן ב"ד ולהיפך מסברת התוס' וא"כ אי ס"ל בג' שייך חששא דשמא תשכור אפילו בג' שעשאן ב"ד נמי הוי לן למיחש שמא תשכור ג' ויאמרו שעשאן ב"ד ומדקאמר ר"מ בג' שעשאן ב"ד הרי אלו יאמרו לאחרים שיכתבו והיינו לכתחילה ולא חייש לחששא דשמא תשכור ושמואל נמי קאמר לטעמא דר"י בג' דהו"ל מילי אלמא דבג' לא שייך כלל חששא דשמא תשכור וכדאמרינן נמי בעלמא דג' לא חשידי ולפ"ז מדייק שפיר מי איכא בי דינא דלא ידעי למיחתם אע"כ דאכתיבה קאי שילמדו ויכתבו וע"כ היינו משום דמילי לא מימסרן דאי משום דכשר ולא תעשה הא אמרינן דתלתא לא חשידי כנ"ל נכון לפי הסקלא וטריא דשמעתין עכשיו אבל למאי דמסקינן לקמן דר"י תרתי אמר ע"כ דליתא להאי מילתא וכמו שאפרש בעזה"י ודוק היטב:

שם בגמרא הא כתב הגט כשר והאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי. ולכאורה הסוגיא תמוה דמאי איצטריך לאתויי תו הא דאמר שמואל הלכה כר"י מכדי בהא עסקינן דמספקא לשמואל אי כתב יקן אבל פשיטא ליה דאי כתב הגט קאמר תנא משום דמילי לא מימסרי וא"כ מצי לאקשויי בפשיטות נהי דכתב יקן אכתי יש לפסול כתב הגט משום מילי אלא דנראה דהמקשה נקיט האי מילתא משום דבעי לאקשויי ומי מודה ר"י באומר אמרו ולזה נתכוון ג"כ בקושיא הראשונה ומש"ה איצטריך לאתויי הא דאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי וכיון דלר"י ע"כ אומר אמרו נמי מילי הוא וא"כ מסתמא שמואל נמי הכי ס"ל וק"ל:

תוספות בד"ה הא כתב הגט וא"ת כו' והא לר"מ אפי' מנא באשפה כשר כו' וי"ל דשמואל פוסק הלכה כר"א כו' עכ"ל. אבל בהא דמספקא לן בדר"מ גופא אי כתב יקן או כתב הגט לא קשיא להו הא ע"כ לר"מ כתב יקן הוא דכתב הגט אפילו מנאו באשפה כשר אלא דבהא פשיטא דאפי' לר"מ היכא דאמר הבעל כתבו ונתכוון לכתוב הגט פשיטא דפסול אם אמרו לאחר וכתב שעברו על צווי הבעל אלא דעיקר קושייתם דמאי דדייק הש"ס הא כתב הגט כשר וקבעי למיפשט דאפילו אי כתב יקן קאמר הבעל אפ"ה יש לפסול כשנכתב ע"י אחר משום שלא נכתב בצווי הבעל ובשליחותו משום דמילי לא מימסרן בהא קשיא להו דלר"מ אין טעם לפסול כיון דמנאו באשפה כשר ולא בעינן שליחות ומתרצו שפיר דשמואל סבר כר"א ויש ליישב עוד בד"א דודאי לר"מ לא מספקא לן כלל בכתבו דאמר הבעל אי כתב יקן או כתב הגט דפשיטא דכתב יקן הוא כיון דכתב הגט אפי' מנאו באשפה כשר וכשר נמי ע"י אחר משא"כ בחתם יקן דבעי שליחות מסתמא דהא איכוון משא"כ לשמואל מספקא לן למאי דלא קי"ל כר"מ במנאו באשפה וע"ז מסקו שפיר דשמואל כר"א והא דבעי הש"ס למיפשט מדר"מ וקאמר היא גופא מספקא ליה היינו משום דמשמע דבשנים לא פליג ר"י אדר"מ ואי לר"מ אחתימה קאי ה"ה לר"י וע"ז מסיק הש"ס שפיר הא גופא קמבעיא ליה והיינו דכל חד כדאית ליה ובזה א"ש מ"ש התוס' דלפ"ז ר"י דמתני' נמי כר"א ס"ל וק"ל:

בא"ד א"נ נהי דמכשיר ר"מ כו' ואפי' אי כתב יקן הוא הוי כאילו מנה שיאמרו לסופר שיכתוב כו' עכ"ל. ואע"ג דבאמת עשו כמו שמנה הבעל ואמרו לסופר שיכתוב אפ"ה מקשה הש"ס שיפסול דכיון שהוא רוצה שהסופר יכתוב בשליחותו וא"כ צריך שליחות ממש ואיהו הוא דקטעי דמהני שליחות בכה"ג אבל למאי דקי"ל דלא מהני שליחות בכה"ג דמילי לא מימסרן לשליח לא נעשה צווי של הבעל וגרע ממנאו באשפה וזה מוכרח בדברי תוס' ומה שהוצרכו לידחק בזה ולא סגי להו בשינויא קמא אע"ג דקושטא דמילתא הכי הוא דשמואל פוסק הלכה כר"א לקמן בפ' המגרש בשטרות וכ"ש בגיטין אלא משום דלא פסיקא להו דר"י פליג אר"מ במנאו באשפה הוצרכו לתרץ כנ"ל וק"ל:

בד"ה חתם סופר שנינו וא"ת הא שמואל גופא כו' א"כ מאי פריך כו' עכ"ל. כל מ"ש בזה הדיבור היינו לשיטתם לעיל דהאיבעיא וספיקא לשמואל היינו אי כתב יקן לחוד או כתב הגט לחוד או אתרווייהו וכדפרישית נמצא לפ"ז מצי סובר שמואל חתם סופר ועד פסול וכ"ש לפמ"ש התוספות לעיל דלמסקנא ודאי סבר חתם סופר ועד פסול משא"כ לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל דפשיטא לשמואל דכתב יקן קאמר הבעל וכדפרישית דלענין כתב יקן דהיינו החתימה הו"ל על מפי עד אם יאמרו לאחרים אלא דמספקא לשמואל אי כתב הגט נמי קאמר א"כ לפ"ז ע"כ סובר שמואל גופיה חתם סופר ועד כשר וא"כ מקשה הש"ס שפיר כיון דלשמואל ע"כ חתם סופר ועד כשר א"כ ממילא לאומר אמרו ודאי פסול וקשה ממ"נ והא דאיצטריך לאתויי מתניתין ומילתא דר' ירמיה ור"ח היינו לענין הא מילתא גופא דהא בהא תליא דלמוקי ר"ח כר' יוסי משום הנך חורבי דבלא"ה לא היה שום הכרח לומר דהא בהא תליא דאפשר דלא חיישינן להנך חורבי כלל אלא מהא דאיירי רבי ירמיה ור"ח ומסתמא לא פליג שמואל בסברא זו דאיכא למיחש להנך חורבי וא"כ הא בהא תליא וקשיא לשמואל גופא ועיין מה שאפרש בסמוך כל הסוגיא בשיטה זו לשמואל גופא סובר חתם סופר ועד כשר אף לפי המסקנא אבל התוספות לשיטתייהו כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ובפרק מי שאחזו דייקינן מברייתא לאפוקי ממ"ד מודה ר"י כו' עכ"ל. נראה כוונתם בזה לנמשך לדבריהם הקודמים שכתבו דלכל הסקלא וטריא דשמעתין היינו משום דלא ניחא ליה לתלמודא למימר דשמואל ור"ח פליגי אליבא דר"י לענין אומר אמרו וא"כ תיקשה מיהא למסקנא דמסקינן דר"י תרתי אמר ושמואל פליג מסברא דנפשיה עלה דר"י וטפי הוי לן למימר דשמואל לא פליג אדר"י אלא דפליג אדר"ח ור' ירמיה אליבא דר"י דלשמואל מודה ר"י באומר אמרו ע"ז כתבו דלקמן דייקינן מברייתא וא"כ ע"כ ר"י פוסל באומר אמרו דאל"כ ברייתא מאן תרמייה מש"ה ניחא לן למימר דשמואל פליג מסברא דנפשיה ומוקי לברייתא כר' יוסי כנ"ל וזה ברור וכ"כ מהרש"ל ז"ל אלא שקיצר. אמנם לדברי מהרש"א ז"ל כאן אין מבוררין שכתב דמה"ט לא ניחא לן למימר לקמן גבי הניחא להני אמוראי דפליגי בכשר ולא תעשה או כשר ותעשה היינו אליבא דר"מ משא"כ אליבא דר"י לכ"ע כשר ולא תעשה אע"כ דאברייתא סמכינן דלר"י פסול לגמרי ודבריו תמוהין דפלוגתא דכשר ולא תעשה דהיינו מחששא דשמא תשכור בלא"ה אינו ענין כלל לפלוגתא דר"י ור"מ ומהיכא תיתי נאמר דפליגי בהא מילתא ואפושי פלוגתא לא מפשינן ואין סוגית הש"ס כן בשום מקום וצ"ע:

גמרא ומי מודה ר"י באומר אמרו וכתב הר"ן בשם הרמב"ם ז"ל דמאן דפוסל באומר אמרו לגמרי היינו משום דלא מיקרי לשמה ע"ש באריכות. ולענ"ד שהוא ג"כ שיטת התוס' לפמ"ש לעיל דף כ"א גבי חש"ו דלענין כתיבה לא בעינן שליחות וא"כ מה טעם יש לפסול באומר אמרו לענין הכתיבה בשלמא בתנו איכא למימר משום דקפיד הבעל שיתנו בעצמן וא"כ כיון דמילי לא מימסרי לשליח לא הוי שליח במקום הבעל נמצא שלא נעשה צווי הבעל משא"כ לענין אומר אמרו בכתיבה לא מצאנו טעם לפסול כיון דלא בעינן שליחות אע"כ משום דלא מיקרי לשמה אבל קשיא לי לפ"ז מאי קס"ד דהכא לשמואל נמי פסול אומר אמרו לגמרי אף בכתיבה דסובר הלכה כר' יוסי לגמרי דא"כ תיקשי הא דאמר שמואל בפרק כל הגט מתנה הרי הוא כגט משמע לגמרי שוה מתנה לגט והאיכא אומר אמרו דבכתיבת הגט גופא לא פסיל אלא משום לשמה וזה לא שייך במתנה ונהי דהרמב"ן ז"ל גופא כתב דמתנה הרי הוא כגט אינו לענין אומר אמרו היינו דלדידן דקי"ל כשמואל בההיא דמתנה משום דהלכתא כשמואל בדיני משא"כ לענין אומר אמרו נהי דלמסקנא לשמואל כשר אף בגיטין מ"מ אנן כר' יוסי קי"ל בגט ולא במתנה משא"כ לשמואל גופיה דקפסיק ותני סתמא מתנה הרי הוא כגט משמע בפשיטות דלגמרי קאמר וא"כ מאי קס"ד הכא דשמואל פוסל אומר אמרו בגט דא"כ אין מתנה שוה לגט דבמתנה ודאי כשר ויש ליישב לפמ"ש לעיל דע"כ סובר שמואל דאף לר"מ בכתיבה כשר ולא תעשה משום חששא דשמא תשכור ומצאנו לה"ה שכתב בשיטת הרמב"ם ז"ל דכשר ולא תעשה היינו פסול אלא דלא דמי לבטל דלר' יוסי הוי גט בטל משום טעמא דמילי או משום דלא מיקרי לשמה ואם ניסת תצא משא"כ למ"ד כשר ולא תעשה אינו בטל אלא פסול ואם ניסת לא תצא והשתא א"ש דמתנה הרי היא כגט דבמתנה נמי נהי דלא שייך טעמא דלשמה אכתי הוי פסול משום חששא דשמא תשכור עדים דהו"ל כשר ולא תעשה ומיקרי פסול דלענין מתנה לא שייך לחלק בין פסול לבטל נמצא דלפ"ז סוגי' דשמעתין מסייע לשיטת ה"ה ואין להאריך יותר בסוגי' הפוסקים ועיין מ"ש בסמוך בלשון התוספות במ"ש יכתבו היינו יחתמו ודו"ק:

תוספות בד"ה מתני' מני כו' אבל לר"מ כו' דחיישינן לדידיה לתקלה אחריתא דזימנין דאמר לג' תנו כו' ואזלי תרתי מינייהו כו' עכ"ל. כוונתם מבואר' וכיון דלר' לא מימסרן מילי לשליח אלא היכא דאיכא ג' שעשאן ב"ד וא"כ כי אזלי תרתי מינייהו ומחתמי לסופר בלא דעת השלישי פקע שם ב"ד מינייהו ולית להו רשותא וכבר הקשיתי בזה לשאול דאכתי נוקמיה למתניתין דחתם סופר ועד כר"מ ונימא דר"מ סובר דמילי מימסרי לשליח ולא פסול בב' או בג' שאמר כתבו אלא משום בזיון והשתא לפ"ז תו ליכא הך חורבא שילכו ב' מהג' ויאמרו לסופר בלא דעת הג' שיחתום ומאי חורבא איכא בזה כיון דמילי מימסרן לשליח ואפילו ב' יש להם רשות למנות שליח דאפי' אמר לעשרה כתבו שנים חותמין והו"ל שלוחו של הבעל ויכולין למנות שליח אחר וטעמא דבזיון הבעל לא שייך דבלא"ה יודע הסופר שאין הבעל יכול לכתוב וכתבתי שם דכיון דלר' יוסי הטעם משום מילי לא ממסרי לשליח לא ניחא להו לפרש טעמא דר"מ משום בזיון וכבר הארכתי בזה בפ' כל הגט ולפ"ז עלו דברי התוס' לעיל בד"ה והאמר שמואל בקושיא כמו שהארכתי שם בסמוך. אמנם לכאורה היה מקום אתי ליישב בד"א דאפילו את"ל דר"מ סובר מילי מימסרן לשליח אכתי איכא חורבא אחריתי דזימנין דאמר לג' אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ולפלוני ופלוני שיחתמו וכיון דג' ניניהו הו"ל כשר ותעשה ואזלי מחתמי לסופר משום כיסופא ובזה היה מקום ליישב דברי התוס' בד"ה והאמר שמואל ממה שהקשיתי שם אלא דמלשון התוס' כאן נראה מבואר דמ"ש דבג' כשר ותעשה ולא שייך חששא דשמא תשכור היינו דוקא בג' שעשאן ב"ד וא"כ משמע דהיינו דוקא בדאמר להם תנו משא"כ באמר לג' אמרו לפלוני ופלוני לא עשאן ב"ד אלא שלוחים והו"ל כשר ולא תעשה ולפ"ז נשארו דברי התוס' לעיל בקושיא כמ"ש שם ודוק היטב ועיין בסמוך:

בא"ד דכיון דאמר אמרו כשר ולא תעשה לא יחתום הסופר עד שידעו בודאי שעשאן הבעל ב"ד עכ"ל. ולכאורה האי לא יחתום הסופר טעות סופר הוא דמאי טיבו של הסופר כאן ואדרבא הסופר יחתום משום כיסופא ואע"ג דכשר ולא תעשה הוא כדמוכח בסמוך דמשני תלמודא כשר ולא תעשה לא שכיח ואפ"ה מקשה הש"ס וליחוש דלמא אמר לבי תרי אמרו לסופר שיכתוב ואתם חתמו ואזלו הנך ומחתמי לסופר משום כיסופא והאיך יחתום הסופר הא אמרינן דכשר ולא תעשה לענין חתימה לא שכיח ואין לחתום עד שישמע מפי הבעל אע"כ דאפ"ה חיישינן שיחתום הסופר משום כיסופא והא דאמרינן כשר ולא תעשה לא שכיח היינו דלא שכיח שהבעל יאמר אמרו וא"כ ע"כ מ"ש כאן לא יחתום הסופר לאו דוקא ולאו אסופר קאי אלא שלא יחתום שום עד בעולם עד שידע בודאי שעשאן הבעל ב"ד וא"כ הו"ל כשר ותעשה וא"כ חיישינן שיחתמו הסופר משום כיסופא כנ"ל ברור בכוונת התוס'. מיהו בעיקר דבריהם תמיה לי טובא דא"כ בג' שלא עשאן ב"ד נמי הוי לן למימר דלר"מ באומר אמרו לפלוני ופלוני דכשר ותעשה וליכא למיחש שמא תשכור דכיון דב' כשר ולא תעשה לעולם לא יחתמו עד שידעו בודאי שאמר להם הבעל כשהיו ג' אמרו לפלוני ופלוני ואפילו בב' כשידעו בודאי שנתמנו מפי הבעל הו"ל למימר דכשר ותעשה אע"כ דלא פלוג רבנן וצ"ע:

דף סז.

בא"ד וא"ת כיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר לשנים כו' עכ"ל. ויש לדקדק מאי קושיא דלמא הא דקאמר ר"מ יכתבו ויתנו היינו ע"י כתב סופר ועד דלשמואל כשר בסופר מובהק ועד ולשיטת רבינו חננאל שהביאו התוספות פרק המגרש דף פ"ז אפילו רב מודה דבסופר מובהק כשר וכ"כ התוס' עוד שם לאידך פירושא והתם אליבא דר"מ קיימינן כמבואר שם ואע"ג דלר"מ בעינן חתימה לשמה וכתיבה לא בעי אפ"ה לא חיישינן שמא כתב הסופר מובהק שלא לשמה וכמ"ש בזה בריש מכילתין

בטוב טעם דף ג' ע"ב ע"ש וצ"ל לקושייתם כאן היינו דוקא להאי פירושא שכתבו בפ' המגרש לרב כתב סופר ועד פסול אפי' במובהק וא"כ לרב תיקשי מילתא דר"מ כיון דע"כ לכ"ע לר"מ חתם סופר ועד נמי פסול משום האי חורב' שכתבו התוס' וא"כ מתני' דהכא במאי מוקי לה מילתא דר"מ אלא לפמ"ש בסמוך דלא שייך האי חורבא לר"מ אלא אי ס"ל מילי לא מימסרי וכלפריסית וא"כ לרב נמי לא קשיא מידי דהא רב אית ליה בפ' כל הגט לטעמא דמתני' משום בזיון וא"כ סובר לכ"ע מילי מימסרן וא"כ לרב שפיר מצי סביר ר"מ חתם סופר ועד כשר וצ"ל לקושיית התוספות לר"ח דמוקי למתני' בחתם סופר דוקא משום דלא משמע ליה לאוקמי בכתב סופר מובהק ועד משום דבההיא כרב ס"ל דכתב סופר ועד פסול אבל בההיא דמוקי רב טעמא דמתני' משום בזיון ע"כ לא סבר ר"ח כוותי' דהא אמר בהדיא מתני' ר"י היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח וא"כ מסתמא טעמא דר"מ לדידיה נמי משום מילי לא מימסרן ושייך האי חורבא שכתבו התוס' לר"מ וע"כ סובר ר"מ חתם סופר ועד פסול וא"כ מקשו שפיר לר"ח מתני' במאי מוקי לה וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וי"ל לר"מ כו' והרי אלו יכתבו היינו יחתמו כו' עכ"ל. וקשה מאי פסיקא להו השתא ליכתבו היינו יחתמו הא בגמ' אמרי' להדיא דהיא גופא קמבעיא ליה אי יכתבו דקאמר ר"מ אכתב יקן קאי או אכתב הגט ולכאורה הי' נראה שלדבריהם כאן לתירוץ הראשון שכתבו לעיל בד"ה הא כתב גט לר"מ מצאו באשפה כשר וכפי' השני שכתבתי שם דאליבא דר"מ פשיטא דכתבו היינו וחתמו לאכתב יקן קאי והא דאמרינן תיפשוט ממתני' אליבא דר"י קאי דמשמע דמודה בהא לר"מ וכלפריסית התם. אלא דאכתי קשה סוף סוף הא מסקו התוספות כאן לר"מ ויכתבו היינו בליעבד למ"ד לכתיבה נמי כשר ולא תעשה וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פסקא שכתבו כאן ויכתבו היינו ויחתמו הוי מצי למימר נמי שיכתוב אחד מהם ויחתום אחד ויצרפו אחר לענין החתימה וכ"ש לפמ"ש בסמוך לעיקר קושייתם היינו אליבא דר"ח ושמעינן לר"ח דאמר לקמן בכתיבה נמי כשר ולא תעשה א"כ מאי אולמא חתימה מכתיבה. ולכאורה הי' נראה לייסב לפי שיטת ה"ה שהבאתי לעיל דכשר ולא תעשה היינו פסול וכבר כתבתי ראיה לזה ששיטת התוספות נמי הכי הוא אלא דנראה דדוקא לענין החתימה דשייך חששא דשמא תשכור ממש מש"ה אמרינן דכשר ולא תעשה היינו פסול משא"כ לענין הכתיבה אפילו למ"ד כשר ולא תעשה לית לן למימר לפסול כיון דלא שייך שמא תשכור בכתיבה אלא דגזרינן כתיבה אטו חתימה וא"כ אין להחמיר כ"כ לפסול בליעבד מש"ה כתבו התוס' ליכתבו היינו יחתמו ויכתוב אחר. אלא דלפ"ז קשה א"כ מאי מספקא ליה לשמואל אי כתבו דקאמר הבעל היינו כתב יקן או כתב הגט פשיטא דכתב יקן הוא ויאמרו לסופר לכתוב דכשר מיהא בליעבד משא"כ אם נאמר דאכתב הגט קאי ויצרפו אחר לחתום ה"ל כשר ולא תעשה בחתימה דפסול בליעבד. מיהו לפי מה שאפרש בסמוך דלשמואל איכא טעמא אחרינא לפסול אומר אמרו בכתיבה כמו בחתימה ולא משום דגזרינן א"כ א"ש לשמואל לא ולא א' היא ושפיר מספקא ליה ודו"ק. ועי"ל בכוונת התוספות לפמ"ש בסמוך לעיקר קושייתם כאן אליבא דר"ח וא"כ א"ש דלמסקנא אית ליה לר"ח דר' יוסי תרתי אמר ואם כן תו ליכא ספיקא דשמואל לתיפשוט ממתני' ליכתבו ויתנו דקאמר ר' יוסי אתרווייהו קאי דלא"ל נעשה כאומר אמרו דהגט בטל נמצא דע"כ לשון יכתבו שייך נמי אחתימה כמו אכתיבה וא"כ לר"מ ודאי אחתימה קאי לעיקר כתיבת הגט לר"מ אחתימה קאי ובהכי איירי קרא וכתב ומעיקרא נמי לא הוי מספקא לן אלא משום דא"ל דבל' בני אדם לא שייך לשון כתבו אחתימה אבל למסקנא מדר' יוסי שמעינן לר"מ ליכתבו היינו יחתמו כנ"ל נכון ודוק היטב:

רש"י בד"ה לא שכיח' הלכך לא גזרינן ושמואל לית ליה לר"י כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה הל' תמוה מאד מה כוונת' בזה ומהרש"ל ז"ל הרגיש בזה ופירושו יותר תמוה דלעיל ה"ל לרש"י ז"ל לפרושי הכי ולענ"ד דברי רש"י ז"ל בזה ברורין משום דרש"י לא נחית כלל להאי חורבא שכתבו התוס' לר"מ והיינו מהני טעמי דפריסית אי משום לענין כשר ולא תעשה שהוא משום חששא דשמא תשכור לא משמע לרש"י ז"ל לחלק בין ג' שעשאן ב"ד או לא הוי ב"ד וכלפריסית לעיל בארוכות ולפ"ז לא שייך האי חורבא לר"מ טפי מלר' יוסי ואי משום דלשיטת רש"י ז"ל טעמא דר"מ לקושטא דמילתא נמי משום בזיון ואית ליה מילי מימסרן לשליח כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפרק מי שאחזו וא"כ לא שייך האי חורבא שכתבו התוס' לר"מ דכיון דמילי מימסרי כי אזלי שנים מהג' ומחתמי לסופר לית לן בה אע"כ דהא דמוקי ר"ח ההיא לחתם סופר כר"י ולא כר"מ היינו משום האי חורבא דאמרי' בגמ' דחיישינן לאומר אמרו לפלוני דההיא חששא שייך אפי' למאן דאית ליה מילי מימסרן לשליח דלאו שלוחו של הבעל הוא דליהוי כמותו אלא שיאמר לפלוני דוקא עשאו שליח ולא לזולתו להחתים אחרים. נמצא לפ"ז עכשיו למשני הש"ס דלא חיישינן להכי לשמואל משום דכשר ולא תעשה לא שכיח וא"כ תיקשי אמאי מוקי ר"ח לחתם סופר כר' יוסי ותיפוק ליה דכר"מ נמי מתוקמי כיון דלא שייך האי חורבא ומכאן פשיטא ליה לרש"י ז"ל דהא דמקשה הש"ס מעיקרא מדר"ח אדשמואל היינו משום דלשמואל גופא ס"ל חתם סופר ועד כשר וכלפריסית בארוכות ולפ"ז הא דמשני נמי הש"ס כשר ול"ת לא שכיח היינו דווקא אליבא דשמואל דבלא"ה לית ליה דר"ח דאיהו מוקי בכתב סופר ועד אבל חתם סופר ועד כשר בין לר"מ ובין לר"י למאי דס"ל עכשיו אבל לר"ח גופא דמוקי כר"י ולא כר"מ היינו משום דאיהו סובר דכשר ותעשה שכיח ותו לא מתוקמי כר"מ מהאי חורבא גופא דקאמר הש"ס משא"כ כר' יוסי מתוקמי שפיר דלר"ח ודאי סובר ר' יוסי לאומר אמרו פסול לגמרי משום מילי לא מימסרי ופליג אדשמואל אליבא דר"י ומעיקרא נמי ע"כ לא מקשה הש"ס מדר"ח אלא לענין דשייכי הני חורבא ומקשה אדשמואל גופא דע"כ סובר חתם סופר ועד כשר וכלפריסית ודוק היטב שנלע"ד ברור כשמש בכוונת רש"י ז"ל ומכאן סיוע גמור לרוב הדברים שכתבתי בשיטת רש"י ז"ל וכן נ"ל מדקדוק ל' חידושי הרשב"א ז"ל בשיטת רש"י אלא שהוספתי נופך משלי ע"ש:

גמרא וליחוש דילמא אמר להו לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ואזלי ומחתמי לסופר משום כיסופ' כו'. ואע"ג דשנינן כשר ולא תעשה לא שכיח ואין לחתום אא"כ שמע מפי הבעל אפ"ה חיישינן שיחתום הסופר משום כיסופא אע"ג דלא תעשה והא דאמרי' לא שכיח היינו דלא שכיח שיעשה כן הבעל להחתים הגט ע"י אומר אמרו ועי' מ"ש בזה בלשון התוס' בד"ה מתני' מני וקי"ל:

שם הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כשר ותעשה מא"ל. ולכאורה הסוגיא תמוה מאד דמאי מקשה אדשמואל למ"ד כשר ותעשה ומסיק מש"ה דפליג שמואל אדר' יוסי דשמא סבר שמואל כמ"ד כשר ולא תעשה ואף לפמ"ש התוס' בד"ה חתם סופר דלא ניחא לתלמודא לליפלגו אמוראי אליבא דר"י אי שייך ה"ט למילי לא מימסרי באומר אמרו או לא אכתי קשה דלמא לכ"ע מודה ר"י באומר אמרו אלא דהני אמוראי דפליגי בכשר ולא תעשה פליגי נמי בחתם סופר ועד דאשכחן בה פלוגתא דאמוראי דתנאי לפי שיטת התוס' דשמואל ור"מ סברי חתם סופר ועד פסול וא"כ לפ"ז מצינן למימר דמאן דמכשיר סופר ועד ס"ל דכשר ולא תעשה ומאן דס"ל כשר ותעשה פוסל בחתם סופר ולית ליה דר"ח דמוקי מתני' בפרק המגרש בכתב סופר ועד כשמואל תו קשה כיון דסוף סוף מסקינן דשמואל פליג מאי לוחקיה למימר דפליג אדר' יוסי שהוא תנא וכי לא ניחא לן למימר טפי דפליג אהאי מ"ד כשר ותעשה או דפליג אדר"ח אליבא דר' יוסי. ובייסוב קושיא הראשונה נלע"ד דע"כ מאן דס"ל כשר ותעשה צריך לאוקמי מתני' דהמגרש בחתם סופר דוקא ולא בכתב סופר דהא לקמן בשמעתין דפליגי בענין הכתיבה דאיכא מ"ד כשר ותעשה אע"ג דלענין החתימה כ"ע מודו לכשר ולא תעשה כבר פרש"י ז"ל וכל המפרשים כמותו משום דלענין הכתיבה לא שייך חששא דשמא תשכור דמאי איכפת לה בכתיבה כיון דסוף סוף לא יחתמו העדים על שישמעו מפי הבעל אלא מאן דס"ל לא תעשה היינו דגזרינן כתיבה אטו חתימה ומאן דס"ל כשר ותעשה סבר דלא גזרינן נמצא לפ"ז אם נאמר דכתב סופר מובהק ועד כשר כשמואל א"כ פשיטא דלענין הכתיבה נמי יש לנו לומר דאומר אמרו כשר ולא תעשה כמו בחתימה דהא שייך נמי האי חששא דשמא תשכור לענין הסופר גופא שתשכור שנים ויאמרו לסופר מובהק שהבעל צוה לו לכתוב ותחתים האשה על הגט אחד מהב' עדים ויוכשר הגט ע"י סופר מובהק ועד לנהי למסקינן בסמוך דיבור' קאמרי מעשה לא עבדי היינו דתרי לא חשידי לחתום שקר אבל ודאי פשיטא דחד חשיד שיעיד שקר דמה"ט לא מהימן וכ"כ התוספות להדיא לעיל ריש מכילתין דף ג' ע"ב בד"ה שלשה ניתין לענין סופר ועד גופיה ע"ש. קצרו של דבר כיון דמכשרינן כתב סופר מובהק ועד אלמא דבכתיבת הסופר ה"ל כמו חתימה וא"כ פשיטא למאן דס"ל כשר ולא תעשה בחתימה ה"ה לענין כתיבת סופר מובהק דכתיבה דידיה חתימה היא וא"כ חיישינן שמא תשכור אע"כ דמאן דס"ל כשר ותעשה לית ליה לסופר מובהק ועד כשר וע"כ מוקי למתני' דהמגרש כר"ח בחתם סופר וא"כ מקשה הש"ס שפיר לחתם סופר אמאי כשר למ"ד כשר ותעשה והאיכא למיחש לחורבא דזימנין דאמר אמרו לסופר שיכתוב ואתם חתומו ומחתמו לסופר משום כיסופא אע"כ דלר' יוסי אומר אמרו פסול לגמרי ומ"ד כשר ותעשה היינו כר"מ ומקשה הש"ס שפיר לפי שיטת התוס' דלא ניחא לן למימר דפליגי אמוראי אליבא דר"י באומר אמרו לענין מילי. העולה מדברינו דלפי זה מוכח להדיא דשמואל דמכשיר בסופר מובהק ועד ממילא ע"כ דס"ל כשר ולא תעשה בכתיבה כמו בחתימה כיון דשייך בכתיבה האי חששא דשמא תשכור כמו בחתימה וכמ"ש כמה פעמים בסוגיא זו. ולענ"ד שדבר ברור הוא וממילא נתיישבה קושיא ראשונה לשיטת התוס' אלא דקושיא השניה קשה עכשיו יותר דמאי הוצרך הש"ס לומר דשמואל פליג אדר"י דהול"ל דפליג אדר"ח וכ"ש דקשה טפי לשיטת רש"י ז"ל שכתבתי דכל הסקלא וטריא דשמעתין לאו מדר"ח אדשמואל פריך אלא לשמואל גופא דאית ליה נמי ע"כ חתם סופר ועד כשר וא"כ מאי מקשה לשמואל ממאן דאמר כשר ותעשה דילמא ס"ל כשר ולא תעשה וכ"ש למאי דפריסית ע"כ ס"ל כשר ולא תעשה ויבואר בסמוך:

שם אלא ר' יוסי תרתי אמר. כבר הקשיתי בזה לשאול מה הכרח לומר דשמואל פליג אדר"י ליניחא הו"ל למימר דפליג אמ"ד כשר ותעשה וס"ל לר"י גופא מודה באומר אמרו וכ"ש למאי דפריסית בסמוך דע"כ ס"ל לשמואל כשר ול"ת ואף לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה חתם סופר לקמן פרק מי שאחזו משמע להדיא דר"י תרתי אמר וכתבתי שם בכוונתם דמה"ט מסקינן הכא דר"י תרתי אמר וכ"כ מהרש"א אלא דאכתי יש לתמוה דא"כ ה"ל לאתויי האי ברייתא דשמעתין ולאקשויי מינה מי מודה ר"י באומר אמרו וכל הסקלא וטריא לחתם סופר דפ"ז הוא אך למותר. ולפי דרכינו לעיל א"ש דודאי ממתני' וברייתא דמי שאחזו לא מצי לאקשויי אדשמואל ולמידק לר"י אומר אמרו פסול מדקתני ה"ז בטל על שיאמרו לסופר כתוב כו' ולא קתני על שיאמר אמרו דאכתי איכא למימר דאומר אמרו כשר ול"ת מש"ה לא קתני הכי דתנא דמתני' וברייתא אתקנתא דהיתרא קא מהדרי ומש"ה מייתי הש"ס מעיקרא האי סקלא וטריא דחתם סופר דשמעינן מינה מיהת דמאן דס"ל חתם סופר ועד כשר ע"כ צ"ל דלא אשכחן שום אומר אמרו דליהוי כשר ותעשה דא"כ נפק מיניה חורבא וכבר כתבתי דמאי דקאמר שמואל והדבר צריך תלמוד ע"כ סבר לחתם סופר ועד כשר לשיטת רש"י ז"ל כמו שהארכתי ולפ"ז מוכח שפיר ממ"נ דשמואל גופא סבר דר"י תרתי אמר שאם נאמר דבאומר לג' לא שייך חששא דשמא תשכור כלפריסית לעיל א"כ תיקשי היאך מכשיר שמואל חתם סופר ועד האיכא למיחש לחורבא שיאמר לג' אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ומחתמי לסופר משום כיסופא אע"כ לאומר אמרו פסול לגמרי משום מילי או משום דלא חשיב לשמה ואם נאמר דלפ"ז ע"כ סובר שמואל דבג' נמי חיישינן לשמא תשכור וא"כ אומר אמרו אפילו בג' כשר ול"ת מש"ה מכשיר בחתם סופר אלא דלפ"ז תיקשי מנ"ל לשמואל לאמר הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי לשליח מאי פסקא לטעמא דר"י משום מילי אי משום דקתני הכא במתני' ואפי' בב"ד הגדול יכתבו ויתנו דילמא כולי מילתא דר"י משום חששא דשמא תשכור קאמר יכתבו ויתנו שאם יאמרו לאחרים ה"ל כשר ול"ת אע"כ כלפריסית לעיל דשמואל ממתני' וברייתא דמי שאחזו פשיטא ליה לטעמא דר"י משום מילי דמשמע ליה כדמשני רב אשי לקמן דלא מיבעיא קאמר והא דקתני ה"ז בטל על שיאמר לסופר כתוב דוקא קתני דכל שלא אמר לסופר כתוב הוא בטל בכל ענין ואפי' בג' נמי בטל מדלא קתני על שיאמר לג' וממילא דע"כ ר' יוסי היא ומדלא קתני על שיאמר אמרו אלמא דאומר אמרו נמי בטל נמצא דממ"נ מוכח לשמואל ר"י תרתי אמר כן נלע"ד נכון לשיטת רש"י ז"ל ולשיטת התוס' נמי יש לייסב בזה הדרך ואין להאריך והמשכיל יבין. ועדיין יש לדקדק במאי דמסקינן דשמואל פליג עלה דר"י בחלא והיאך פליג שמואל אדר"י שהוא תנא ובשלמא לפי השיטה שכתבתי לעיל לטעמא דר"מ נמי לקושטא דמילתא הוא משום מילי לא מימסרן אלא דפליגי אדר"י בג' ובאומר אמרו א"כ א"ש דשמואל סבר כר"י בג' ובאומר אמרו סבר כר"מ אבל לשיטת רש"י ז"ל שכתב לקמן פ' מי שאחזו לטעמא דר"מ לאו משום מילי אלא משום בזיון דבעל וטעמא דר"י משום מילי ומש"ה קאמר לאפילו באומר אמרו נמי פסול וא"כ שמואל סובר דלא כמאן. אם לא שנאמר דלשיטה זו אפשר דהא דקאמר שמואל הלכה כר"י לאמר מילי לא מימסרן כולה משמיה דר' קאמר לה ונפרש נ"כ כשיטת הרמב"ן ז"ל לאומר אמרו לאו משום מילי פסול אלא משום דחשיב שלא לשמה וא"כ מדקאמר ר' הלכה כר"י לאמר מילי לא מימסרי ולא קאמר סתמא הלכה כר"י אלמא דלא סבר כר"י אלא לענין הא למילי לא מימסרן משא"כ בהא דפוסל ר"י באומר אמרו דלאו משום מילי הוא לא ס"ל כוותיה ושמואל לאמר כר'. ואכתי פש גבן לברורי בהא דמסקינן שמואל פליג בחלא ליש להקשות מאי לוחקין לומר דשמואל פליג בהחלט וסובר לאומר אמרו כשר והא דקאמר והדבר צריך תלמוד היינו דמספקא ליה האי כתובו כתב יקן או כתב הגט הוא דהא מצינן למימר בפשיטות דהשתא דאתינן להכי פשיטא לשמואל דכתובו כתב יקן הוא וכתב הגט נעשה כאומר אמרו והא דקאמר שמואל והדבר צריך תלמוד היינו משום דמספקא ליה באומר אמרו אי הלכה כר"י או לא. ולדרך השני שכתבתי בסמוך דשמואל משמיה דר' קא"ל ודייק הכי א"ש דלישניה דר' גופא הכי דייק דהלכה כר"י במילי לחוד ולא באומר אמרו אבל לתירוץ הראשון שכתבתי בסמוך וכמו שהוכחתי לעיל בארוכות דשמואל ע"כ משמיה דנפשיה מסיים הא למילי לא מימסרן לאו משמיה דרבי קאמר היאך פליג אביי בפ' כל הגט וא"כ הדרא קושיא לדוכתא'. ויש לייסב דע"כ מוכח דשמואל פליג לגמרי ומכשיר באומר אמרו דאי ס"ל לאומר אמרו מספקא ליה לשמואל ומספיקא קאמר תנא א"כ תיקשי הא דאמר שמואל לעיל בפרק כל הגט מתנה הרי

הוא כגט ואמאי האיכא אומר אמרו דבגט מספיקא פסול אפילו בכתיבה דאפשר חשיב שלא לשמה במתנה לא שייך האי טעמא ואף למאי דפרישית לעיל בשיטת הרב המגיה דכשר ולא תעשה נמי פסול לשמואל היינו אפילו בכתיבה דשייך נמי שמא תשכור ולפ"ז אפילו אי אומר אמרו כשר משום מילי במתנה אכתי פסול משום כשר ולא תעשה הא ליתא דהא דשייך לומר דכשר ול"ת פסול נמי בכתיבה משום שמא תשכור היינו דוקא בגט משום דלשמואל כתב סופר מובהק ועל כשר משא"כ במתנה דלא שייך הא מילתא דכתב סופר מובהק אין שום סברא לומר דאומר אמרו פסול במתנה כמו בגט אע"כ דלשמואל בגט נמי כשר אומר אמרו וליתא להאי סברא דכשר ול"ת פסול וא"כ א"ש דמתנה הרי הוא כגט לגמרי כן נלע"ד ודוק היטב:

רש"י בד"ה אלא ר' יוסי תרתי כו' והנך אמוראי דאמרי לקמן תעשה ול"ת אליבא דר"מ פליגי כו' עכ"ל הא דלא ניחא ליה לפרש דפליגי אליבא דשמואל דמכשיר באומר אמרו יבואר בסמוך:

גמרא רב חסדא אמר כשר ולא תעשה. וכתב מהרש"ל ז"ל דהא דמוקי רב חסדא מתני' לחתם סופר כר' יוסי ולא כר' מאיר היינו משום דעכשיו הדר ביה הש"ס ממאי דאמרינן לעיל כשר ול"ת לא שכיח ולפ"ז לא מתוקמא כר"מ כו' והדבר ברור דמהרש"ל ז"ל הוצרך לפרש כן לשיטת רש"י ז"ל דלא נחית לסברא זו שכתבו התוספות בד"ה מתניתין מני דלר"מ איכא חורבא אחריתא וכדמשמע מלשון רש"י ז"ל בפשיטות וכדפרישית לעיל ובחנם השיג עליו מהרש"א ז"ל וכן במה שהשיגו מהרש"א ז"ל דבלא"ה הוצרך הש"ס לומר דרבי יוסי תרתי אמר מברייתא דמי שאחזו לא ידעתי מקום השגה זו דסוף סוף כיון דע"כ הוצרך הש"ס לומר דרבי יוסי תרתי אמר תו לא צריכין להאי שנוייא דחיקא לומר דכשר ול"ת לא שכיחא וכדפרישית למעיקרא נמי לא הוי מסיק הש"ס הכי אלא אליבא דשמואל ולא אליבא דרב חסדא כמו שהוכחתי שכן מבואר בלשון רש"י ז"ל בד"ה לא שכיחא ואדרבה לענ"ד לא הוי צריך מהרש"ל ז"ל לפרש הא מילתא כיון דמעיקרא נמי לא סלקא האי שינויא אליבא דר"ח לשיטת רש"י ז"ל וזה ברור:

רש"י בד"ה ולא תעשה גזירה הא אטו הא. וכבר כתב רש"י ז"ל בד"ה אלא רבי יוסי דהני אמוראי פליגי אליבא דרבי מאיר וקשיא לי טובא כיון דאליבא דר"מ פליגי מאי טעמא דר"ח דאמר גזרינן הא אטו הא דהא לר"מ לא שייך לגזור כלל כתיבה אטו חתימה דהא אפילו מצאו באשפה כשר ולא אשכחן דליגזור ר"מ כתיבה אטו חתימה אלא לענין מחובר מהטעם שכתבו התוספות בריש מכילתין דף ג' ע"ב. ועוד היאך אפשר לומר לר"מ בכתיבה אומר אמרו כשר ולא תעשה ואין לסופר לכתוב אא"כ שמע מפי הבעל דהא מכשיר רבי מאיר בהדיא לכתוב טופסי גיטין ואפילו בתורף מכשיר אי לאו למ"ד דאמר משום קטטה ותקנת עגונות כדאיתא לעיל דף כ"ו ויותר יש לתמוה טובא לפרש דכל הני אמוראי פליגי אליבא דרבי מאיר דהיינו דלא כהלכתא דהא ודאי הלכה כרבי יוסי דמילי לא מימסרן כדאמר שמואל משמיה דרבי ובלא"ה נמי קי"ל דר"מ ור"י הלכה כרבי יוסי ועוד דסתם לן תנא כוותיה בפ' מי שאחזו וזה ברור לכל הפוסקים דלית הלכתא כרבי מאיר בהא. ולולי שיטת רש"י ותוספות היה נלע"ד לפרש להיפך דהני אמוראי פליגי אליבא דהלכתא וסברי כשמואל דס"ל כר"י בחדא ופליג בחדא לענין אומר אמרו דלא מיפסל ופליגי אי כשר ותעשה או לא תעשה וסובר ר"ח דכשר ול"ת דגזרינן הא אטו הא ומש"ה מוקי למתניתין דהמגרש לחתם סופר שנינו כרבי יוסי דליכא למיחש לחורבא משום דכשר ול"ת לא שכיח ולא הדר ביה הש"ס מהאי סברא והא דלא מוקי לה רב חסדא כרבי מאיר ומה"ט גופא היינו משום דלרבי מאיר בכתיבה כ"ע מודו דכשר ותעשה מטעמא דפרישית דלא שייך לגזור לרבי מאיר הא אטו הא כיון דלא דמי כתיבה לחתימה כלל דאפילו מצאו באשפה כשר. ומ"ד כשר ותעשה נמי ס"ל כשמואל דאומר אמרו כשר לגמרי ומתניתין דפ' המגרש מוקי לה כרבי יוסי גופא דפסול באומר אמרו לגמרי כדמסקינן ר' יוסי תרתי אמר. אמנם מה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש כן היינו משום דלשיטתו טעמא דר"מ דקושטא דמילתא לאו משום מילי לא מימסרן כמ"ש רש"י ז"ל בהדיא לקמן פרק מי שאחזו דטעמא דר"מ משום בזיון וס"ל מילי מימסרן לשליח נמצא דלפ"ז א"א לפרש דרב חסדא סובר כשמואל דמכשיר באומר אמרו ואפ"ה מכשיר בחתם סופר משום דלא שכיח דא"כ ה"ל לאוקמי כרבי מאיר נמי ומה"ט גופא ואי משום דלר"מ כשר ותעשה בכתיבה אכתי מאי חורבא איכא ליפסול חתם סופר דהא לא שייך אידך חורבה דמקשה הש"ס וליחוש דלמא אמר לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ומחתמי ליה לסופר משום כיסופא דאכתי ליכא חורבה כי מחתמי לסופר דמדינא מצו למיחתמיה דרבי מאיר דהא מילי מימסרי לשליח וטעמא דבזיון נמי לא שייך הכא דגבי הסופר דבלא"ה יודע שאין הבעל יכול לכתוב ומש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דרב חסדא אליבא דרבי מאיר איירי ולא ס"ל הא דשנינן כשר ול"ת לא שכיח משא"כ לפי מה שכתבתי לעיל דטעמא דר' מאיר נמי משום מילי לא מימסרן הוא א"כ אתי שפיר דר"ח לא מצי לאוקמי כר' מאיר דהיא לחתם סופר דנהי דכשר ול"ת לא שכיח אכתי איכא למיחש דאידך חורבה שיאמר לסופר ליכתוב ואתם חתומו דלר' מאיר כשר ותעשה כדפרישית דלא שייך לגזור הא אטו הא כיון דאפילו מצאו באשפה כשר וא"כ אכתי איכא חורבה דמחתמי ליה לסופר משום כיסופא ובעל לא אמר הכי ופסול לרבי מאיר נמי משום מילי לא מימסרן ומש"ה איצטריך ליה לאוקמי כר' יוסי כן נ"ל נכון וברור בעזה"י לפרש הסוגיא אליבא דהלכתא לשיטת הפוסקים כשמואל ודוק היטב ואין להאריך יותר ומה שיש לדקדק עוד יבואר בחידושנו לקמן בפ' מי שאחזו דף ע"א בעזה"י:

סליק פרק האומר

מי שאחזו פרק שביעי

רש"י בד"ה נשתתק לאו אמי שאחזו קורדייקוס קאי אלא אדם שנעשה אלם מחמת חולי עכ"ל. נראה דמה שכתב שנעשה אלם מחמת חולי לאו למימרא דדוקא באלם מחמת חולי בעי בדיקה אבל בנשתתק מתוך בוריו לא בעי בדיקה דאדרבה נשתתק מתוך בוריו גרע טפי דשייך בי' טפי חשש טירוף הדעת משנשתתק מחמת חולי דלא חיישינן כולי האי לטירוף דעת כיון שמחמת חולי בא לו כדאיתא בירושלמי דנשתתק מחמת חולי לא בעינן בדיקה ג' פעמים אלא בפעם א' סגי ונהי דלרוב הפוסקים לא חיישי לדברי הירושלמי והשוו מילותיהם דבכל נשתתק בעינן בדיקה ג' פעמים כמבואר בהדיא בלשון רש"י ז"ל וכמ"ש הב"י סי' קכ"א מ"מ לא אשכחן מאן דמחמיר בנשתתק מתוך חוליו טפי מתוך בוריו וליכא למימר נמי לשיטת רש"י ז"ל דנשתתק מתוך בוריו לא מהני בי' בדיקה כיון דגרע טובא הא נמי ליתא חדא דלא אשכחן סברא זו לשום א' מהפוסקים ועוד דבשחט בו שנים או רוב שנים אשכחן דמהני בי' הרכנה אע"ג דכנשתתק מתוך בוריו דמי כמבואר לקמן בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו ואף שיש לחלק מ"מ לא מסתבר כלל לומר דלרש"י ז"ל נשתתק מתוך בוריו אינו רשאי לגרש כלל לכך נראה דמ"ש רש"י ז"ל שנעשה אלם מחמת חוליו אורחא דמילתא נקט ולא בעי למעט אלא אלם מעיקרא דלא בעי בדיקה דכשם שנכנס ברמיזה כך מוציא כמ"ש רוב הפוסקים אף לענין חרש מעיקרא ועי"ל דלישנא דמתניתין קשיא ליה לרש"י ז"ל דקתני נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך משמע דלא שיילינן ליה אלא על הכתיבה לחוד ולא על הנתינה ואילו בבריא אפילו בפקח צריך לומר כתבו ותנו ולא עדיף אלם מפקח לענין זה לכך ניחא ליה לפרש באלם שהוא חולי ומש"ה סגי באמרו נכתוב לחוד כמו בכל שכ"מ שהוא מסוכן דסגי באומר כתבו לחוד כן נ"ל:

דף ע.

ע"ב גמרא אמר רשב"ל כותבין ונותנין גט לאלתר ור"י אמר אין כותבין אלא לכשישתפה. ולכאורה נראה דטעמא דר"י דבעינן שיהא שפוי בשעת כתיבה היינו משום שהסופר צריך לכתוב בשליחות הבעל דקי"ל שלוחו של אדם כמותו וא"כ אם הבעל מטורף בשעת כתיבת הגט שאינו ראוי לכתוב בעצמו ממילא השליח שהוא הסופר נמי אין יכול לכתוב דקי"ל דליכא מידי דאיהו לא מצי למיעבד ושלוחיה מצי עביד והיינו נמי טעמא דרשב"ל בשוטה אלא דמלתא דקורדייקוס לישן כיון דסמיא בידו כך היה נ"ל לכאורה פשוט ומצאתי ג"כ סברא כזו בס' גט פשוט הנדפס מחדש לענין גוסס אלא דקשיא לי בזה לפי שיטת התוס' לעיל פרק המביא תניין דף כ"ב שכתבו שם דלא בעינן שליחות בכתיבה ע"ש בסוגיא דחרש שוטה וקטן בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו וא"כ תיקשי להו מ"ט דר"י בשמעתין ונ"ל דלפ"ז צריך לומר דטעמא דר"י משום דכתיב וכתב ונתן דבעינן שיהא ראוי לנתינה בשעת כתיבה וכיון שהבעל אינו בדעתו בשעת כתיבה נמצא דבהאי שעתא אין הגט ראוי לנתינה ואפי' ע"י שליח מטעמא דפרישית מי איכא מידי דאיהו לא מצי למיעבד ושלוחו מצי עביד. ומזה נראה לי סתירה גמורה על שיטת התוספות שהביא הרשב"א ז"ל בחידושיו דלא קפדינן אלא שיהא שפוי בשעת כתיבה ועל שעת נתינה לא איכפת לן ולהני טעמי דפרישית נראה להיפך דעיקר הקפידא על שעת נתינה דודאי בעינן שליחות וכן נראה מלשון ר"י בעל התוספות בשמעתין בד"ה התם דעתיה צלותא וכ"כ בעל הלבוש בא"ע סי' קכ"א דצריך ליזהר שיהא שפוי בשעת הכתיבה וכ"ש בשעת נתינה ובחנם השיג עליו בס' ג"פ וכתב דלאו כ"ש הוא ולמאי דפרישית אתי שפיר ומתוך מה שכתבתי יש לי לפקפק על מה שכתב הב"ח שנהגו הגדולים באשה שנשתטית ואינה יכולה לקבל גיטה שיש לזכות לה הגט ע"י אחר ולמסרו לידה כשתתרפא ולפמ"ש יש לפקפק ולומר דלא מהני לה האי גיטא כלל אף לכשתתרפא ותשתפה כיון דבשעת הכתיבה לא היה הגט ראוי לנתינה אי אינה יכולה לשמור גיטה באותה שעה ומדאורייתא אינה מתגרשת ואין כאן גט כלל כדאמרינן הכא בשמעתין בקורדייקוס לר' יוחנן ובשוטה לכ"ע ולדעתי צריך להתיישב הרבה בדבר שקרוב הדבר בעיני דלא הוי גיטא בכה"ג. אמנם כן גם על שיטת הירושלמי שהביא הרשב"א ז"ל בחידושיו דאפילו בבריא גמור שמסר גט לאשתו ואמר לה לא תתגרשי עד למחר ואחזו קורדייקוס פסול לר' יוחנן נמי יש להקשות מה טעם יש בזה דלא שייכי הני טעמי דפרישית וע"כ צריך לומר דעיקר הקפידא על שעת חלות הגט וטעמא דמילתא לא ידענא ועדיין צ"ע וכאן אין להאריך:

תוספות בד"ה ורמז ואמר כו' ושמא אין צריך לבודקו כמו במתני' דאית ביה דעתא צלותא כדאמרינן בסמוך עכ"ל. ואע"ג דלכאור' נשתתק דמתני' נמי דעתא צלותא היא דאי דעתא שניסתא לא הוי מהני ביה בדיקה כמו בקורדייקוס אלא דאיכא למימר דשאני קורדייקוס דודאי בא מחמת רוח רעה ונטרפה דעתו בודאי מש"ה לא מהני ביה בדיקה משא"כ בנשתתק דמתני' מספקא מילתא אם מחמת טירוף הדעת הוא או איזה סיבה אחרת משום הכי בדקינן ליה דרוב המטורפין אין מבחינין להרכין ולהבחין כל כך וא"כ מתוך הבדיקה נתברר שלא נטרפה דעתו כלל ותלינן דנשתתק מאיזה סיבה אחרת משא"כ בשחט בו שנים או רוב שנים פשיטא לתלמודא למסקנא דלא שייך ביה טירוף הדעת ומה שנשתתק היינו מחמת שנשחט בו רוב שנים ולעולם בחלא דעת הוא עד שיתוודע שנטרפה דעתו כמו שפירש ר"י בסמוך וק"ל:

בד"ה התם דעתא צלותא לא ידע רבינו יצחק על מתי כו' דליכא למימר דבדקוהו דא"כ לא הוי פריך מידי לר"י כו' עכ"ל. ויש לתמוה דהא לסברת המקשה דמדמי ליה לקורדייקוס לא מהני ביה בדיקה וכן הקשה מהרש"א ז"ל ומה שתירץ שם אין זה מספיק לסברת המקשה ודאי הוי למאי דאמר שמואל שחט בו שנים ורמז ואמר כתבו גט היינו שאמר כן מיד סמוך לשחיטה ובהאי שעתא דעתא צלותא אית ליה אלא דקשיא ליה אדר' יוחנן דסוף סוף כיון דשחט בו שנים סופו למות לאלתר סמוך לנתינת הגט ובהאי שעתא סמוך למיתה רגיל להתקלקל מאד ולטרוף דעתו מש"ה קשיא לר"י ומשני הש"ס דלעולם דעתא צלותא עד שימות ולעולם אימא לן דבעי בדיקה כמו בנשתתק דמתניתין אלא דאלו בעצמן דברי ר"י בעל התוס' כיון דע"כ המקשה סבר דרגיל להתקלקל ועל זה משני דדעתא צלותא ולעולם חדא דעתא אית ליה משעת שחיטה עד שימות וא"כ מהאי טעמא גופא לית לן למימר דבדקינן ליה דבין אם נאמר דבדקינן ליה בשעה שרמז ובין אם נאמר דלא בעי בדיקה כמו שנסתפקו התוס' בד"ה ורמז סוף סוף לא שייך בדיקה אח"כ כיון דחדא דעתא אית ליה עד שימות והיינו כדמסיק ר"י דלא דמי לשאר שכ"מ שרגיל להתקלקל סמוך למיתה בחולי בידי שמים משא"כ בההיא דנשחט מתוך בוריו חדא דעתא אית ליה וזה ברור ודו"ק:

בא"ד ובגט שכ"מ אומר ר"י דצריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בינתיים כו' עכ"ל. מה שכתב אם נתקלקל בינתיים לא איירי שנתפקח אח"כ קודם נתינה דבהא אין טעם לפסול אלא עיקר כוונת ר"י ז"ל שאם נתקלקל בין כתיבה לגמר הנתינה אעפ"י שנתפקח אחר נתינה לא אמרינן איגלי מילתא למפרע שהיה שפוי בשעת נתינה וכ"כ הב"י סי' קכ"א ע"ש ומהרש"א ז"ל לא עיין בזה בשיטת הפוסקים וק"ל:

בד"ה אלא מעתה יהא גולה על ידו לשמואל פריך דכיון דקאמר דמת לאלתר כו' עכ"ל וע"כ דאף למאי דמשני הש"ס חי הוא וסופו למות מיקרי נמי מת לאלתר שסופו למות סמוך לנתינת הגט ולאפוקי ממאי דס"ל שאין סופו למות אלא לזמן מרובה דבהכי הוי אתי ליה שפיר הא דאינו גולה וזה ברור בכוונתם וכמו שכתבו במס' יבמות דף קכ"א וע"ש בחידושי מהר"מ מלובלין אבל באמת בעיקר דבריהם יש לתמוה דאיזה שיעור יש לדבר דמיקרי מת לאלתר כיון דע"כ לאו מת לאלתר איירי דהא אמרינן חי הוא וסופו למות סמוך לנתינת הגט ולא אשכחן שום שיעור מיתה אלא בעבד שנלון ביום או יומים משא"כ לענין גלות אם נאמר דפשטא דקרא שימות לאלתר ע"כ היינו לאלתר ממש תוך כדי דיבור וזה א"א מדאמרינן כותבין ונותנין גט בעודנו חי ולולא דברי התוס' היה נ"ל לפרש דודאי בעיקר מילתא דברייתא דקתני אינו גולה הוי ס"ל דהיינו משום דשחט בו שנים נהי דמת לאלתר היינו משום שמקרב בעצמו את מיתתו ע"י פירכוס או ע"י שמבלבלו הרוח ואע"ג שזה נעשה ע"י השחיטה אפ"ה פטור השוחטו כיון שהוא בעצמו קירב מיתתו או הרוח בלבלתו ודמי להכוהו בני אדם בעשר מקלות דלרבנן כולהו פטורין ולר"י בן בתירה האחרון חייב שקירב מיתתו כדאיתא בסנהדרין דף ע"ח ומשמע שם דאף מי שעשאו גוסס פטור לכ"ע אע"ג דרוב גוססין למיתה משום דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם עד דאיכא כל נפש ועיין שם בתוס' שכתבו כן בהדיא וה"נ דכוותיה מי ששחטו הו"ל כעשאו גוסס ומשום הכי פטור והא דמעילין עליו אע"ג דאין מעילין על הגוסס שאני הכא שסופו למות בודאי מחמת הפירכוס או בלבול הרוח מה שאין כן למאי דאמר שמואל בשמעתין שכותבין גט ונותנין לאשתו והיינו דאפי' בדיקה לא בעי

כמו שפירש ר"י והיינו כדפרישית דחלא דעתא צילותא אית ליה ולפי זה משמע שאין דרכו לפירכוס או שיבלבלו הרוח דאל"כ ע"כ לית לן למימר דחלא דעתא אית ליה דנהי דבשעת שחיטה דעתא צילותא היינו משום דנשחט מתוך בוריו כמ"ש הרשב"א ז"ל משא"כ ע"י פירכוס או בלבול הרוח ודאי רגיל להתקלקל כיון שזה קירב מיתתו וא"כ יש למותו בהאי שעתא לקורדייקוס ומכ"ש לטעמא דהרוח בלבלתו דדמי לגמרי לקורדייקוס דאפילו בדיקה לא מהני ביה וע"ז משני הש"ס לאו איתמר עלה חיישי' שמא הרוח בלבלתו אי נמי הוא קירב פירוש דלאו ודאי מחמת הפרכוס או הרוח הוא דמית דדוקא לענין גלות חיישינן שמא הרוח בלבלתו או הוא קירב משום דלא אזלינן בתר רובא כמ"ש התוספות לענין נוסף בפ' הנשרפין משא"כ לענין הגט לא חיישינן להכי אלא מוקמינן ליה אחזקתיה דלעולם דחלא דעתא אית ליה עד שיודע בודאי שנטרפה דעתו מחמת הפירכוס כמ"ש ר"י ז"ל בתוספות או שנאמר דשמואל איירי דשחטו בביתא דשישא ולא פירכס ומש"ה כותבין ונותנין גט לאשתו כן נ"ל אלא שהתוס' לא כתבו כן:

שם בגמ' אי נמי הוא קירב את מיתתו ופרש"י ז"ל אבל מ"מ סופו למות כוונתו דמש"ה מעידין עליו ולפי פשוטו היינו משום שדרכו לפרכס ואפ"ה לענין גלות פטור כיון שהוא עצמו קירב מיתתו וכדפרישית מסוגייא דפ' הנשרפין ומכ"ש דא"ש למאי דפרישית דאפילו בלא פירכוס ובלבול הרוח סופו למות בודאי אלא דאפ"ה לענין גלות פטור משום שהוא קירב או בלבול הרוח מסייעו והו"ל כאילו הכוהו י' בני אדם בעשר מקלות דכולן פטורין אע"ג דכל א' עביד שיעור מיתה. ועוד דלענין שמעידין עליו להשיא את אשתו לא משכחת אלא כשברח וא"כ בודאי מעידין עליו שמת שהרי בלבלו הרוח כשהלך לו מביתא דשישא וק"ל:

דף עא.

גמרא אמר ר' כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו. למאי דמסקינן בסמוך דתנאי היא ורב דאמר כרשב"ג לפ"ז לא איירי רב אלא בפקח ונתחרש משא"כ בחרש מעיקרא ויש לדקדק דא"כ הו"ל לרב למימר בהדיא הלכה כרשב"ג כדמקשה הש"ס בכמה דוכתי. ולכאורה הוה צ"ל דרב אתא לאשמעינן דכותבין סתמא ואפילו בדיקה לא בעי דלא דמי לנשתתק דמתניתין דשאני הכא כיון שיכול לדבר מתוך הכתב הרי הוא כפקח גמור ואין צריך לבודקו יותר וכ"כ הבית יוסף דהאי' סי' קכ"א בשם הרמב"ם ז"ל ולכאורה מסתבר טעמיה וממקומו הוא מוכרע דודאי לא פליג רב אסתם מתני' דיבמות דמייתינן לקמן בשמעתין דקתני נתחרש לא יוציא עולמית משמע דאין לו תקנה אע"כ דסבר רב דכל שיכול לדבר מתוך הכתב לא מיקרי נתחרש דכפקח גמור הוא ולא איירי ביה מתניתין ולפ"ז ממילא דלא בעי בדיקה. אלא דאכתי אין זה במשמע לשון מימרא דרב טפי מדרשב"ג. והנלע"ד דרב כותבין ונותנין אתא לאשמעינן דאי מדרשב"ג דקאמר הוא כותב והן חותמין הוי משמע דלא התיר רשב"ג אלא בחתימה כיון דאי אפשר בענין אחר ועוד כיון דעיקר גריעותא דחרש אינו אלא משום דבעינן שישמעו קולו שאומר לכתוב ולחתום לשמה דבענין אחר לא מיקרי לשמה וא"כ לענין חתימת העדים דלא בעינן לשמה אלא מדרבנן למאי דקי"ל עידי מסירה כרתי והכי אית ליה לרשב"ג בהדיא אמרינן נמי להדיא בריש מכילתין דלא בעינן חתימה לשמה אלא מדרבנן מש"ה מיקל רשב"ג בחרש שיחתמו העדים ע"פ כתב שיכתוב החרש חתמו משא"כ לענין כתיבה ונתינה ס"ל דלא סגי בהכי אלא צריך שיכתוב ויתן בעצמו כיון דאפשר בהכי ולא שרינן לעשות שליח בכתב דחרש אין לו שליחות וכ"ש לענין כתיבה דלא מיקרי לשמה על שישמעו קולו ממש כדאיתא לקמן וכמו שאפרש בסמוך בשם רבינו תם דבפקח גמור לכ"ע לא מהני על שישמעו קולו ממש ולא מתוך הכתב קמ"ל רב דבכל ענין שרי לגמרי לכתוב וליתן ע"י שליח שימנה הסופר והשליח מתוך הכתב כן נ"ל נכון ולפ"ז מ"ש רש"י ז"ל בסמוך במילתא דרשב"ג הוא כותב ואחרים חותמין שהוא כותב הגט בעצמו וכתב נמי היינו כדרב כהנא לאו דוקא נקיט שכותב בעצמו אלא לרבותא נקיט וה"ה דאם כתב לסופר שיכתוב נמי שרי ודו"ק:

שם אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק והרכין בראשו כו' משמע מכאן בפשיטות דכתיבה עדיף מהרכנה והיינו דקשיא ליה לר"י בתוספות לאדרבה תיקשי ליה לרב למה לי יכול לדבר מתוך הכתב בהרכנה סגי אבל הרא"ש ז"ל כתב לקמן גבי קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דדוקא כתיבה ממעטינן אבל הרכנה הוי כמו קולו כיון שעושה מעשה בגופו ומייתי נהדיא מתוספתא דאפילו פקח גמור שכתב בכתב ידו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו פסול ואילו הרכנה ודאי מועיל בנשתתק כדאיתא במתני' וע"כ משום דהרכנה עדיף מכתיבה וכ"כ הרשב"א והר"ן ורוב הפוסקים וכן הוא בש"ע. אלא דלפ"ז קשיא טובא מאי מקשה הכא מאי קמ"ל תנינא דהא טובא אשמעינן רב דכתיבה מהני כמו הרכנה והרשב"א ז"ל בחידושיו הרגיש בזה וכתב דר' יוסף הוי משמע ליה דכתיבה עדיף מהרכנה ור' זירא נמי לפי סברתו מהדר ליה ומלבד שנראה דוחק לומר דר' יוסף לא הוי ידע מברייתא דתוספת' אלא שיותר יש לתמוה דהוי טעי ר' יוסף ורבי זירא בסברא הפוכה לגמרי. והנלע"ד בזה דודאי הכי הוא משום דע"כ ר' יוסף ור' זירא לא הוו ידעי פלוגתא דתנאי דמייתי הש"ס בסמוך פלוגתא דרשב"ג ורבנן דא"כ מאי מקשה ר' יוסף מאי קמ"ל תנינא ותיפוק ליה דרבנן דרשב"ג קאמרי בהדיא דכתיבה לא מהני בחרש ואשמעינן רב דהלכה כרשב"ג ור' זירא נמי מאי קאמר אי קשיא לי הא קשיא לי אם לא יגיד פרט לאלם ומאי קשיא ליה אדרב אי ס"ל לרב לאו שמעתא לנפשיה קאמר אלא דהלכה כרשב"ג וא"כ לפי סברתו של ר' זירא ע"כ בלא"ה לא מיתוקמא ברייתא דאם לא יגיד כרשב"ג ומאי קשיא ליה אדרב אע"כ דלא שמיעא להו האי ברייתא דרשב"ג ורבנן. ולפ"ז ע"כ הוי משמע להו דכתיבה עדיף מהרכנה דאלת"ה תיקשי ליה לרב מתניתין דיבמות דקתני נתחרש לא יוציא עולמית ונהי דלענין כתיבה מצינן למימר דאיירי מסתם חרש שאינו יכול לדבר מתוך הכתב אכתי יכול להוציא ע"י הרכנה. אע"כ דהרכנה ודאי לא מהני ורב כתיבה דוקא קאמר דעדיף מהרכנה ומהתוספתא נמי לא תיקשי לרב דאיכא למימר דדוקא בפקח גמור פסלינן בכתיבה משום דאפשר שינוי בדיבור ומכ"ש דפסול בהרכנה בפקח משא"כ באלם וחרש שיכול לדבר מתוך הכתב מכשרינן כיון דלא אפשר בענין אחר וכמו שכתב הרא"ש בשם רבינו תם דאיכא פירושא ע"ש ואע"ג דברייתא דמייתינן לקמן ל' ע"ג דהרי זה בטל על שישמעו קולו ומסיק ר' אשי דהיינו בטל לגמרי ועלה קאמרי' לאפוקי מדרב כהנא א"ר וא"כ תו ליכא למימר דבחרש ואלם כשר בדיעבד וא"כ בפקח לא שייך לומר שיהא בטל מדאורייתא אע"כ דכתיבה לא מיקרי כלל לשמה וא"כ אפילו בחרש ואלם אמאי כשר. מיהו כיון דאליבא דרב קיימינן ולרב ע"כ בלא"ה הא דקתני לקמן הרי זה בטל על שישמעו קולו לאו בטל ממש איירי דהא ממעטי' לקמן נמי מהאי ברייתא אומר אמרו אע"ג דלרב אומר אמרו אין הגט בטל דהא אית ליה מילי מימסרן לשליח בפ' כל הגט אע"כ דהא דקתני הרי זה בטל אמאי דקתני בהדיא קאי אבל בהנך דממעטינן מדיוקא דעל שישמעו קולו לא פסלינן אלא לכתחילה וה"ה לענין כתיבה דממעטינן מקולו היינו נמי בפקח אבל בחרש ואלם הו"ל כשעת הדחק דכשר בכתיבה ולעולם דכתיבה עדיף מהרכנה והא דמכשרינן בנשתתק הרכנה היינו משום דאיירי באין יכול לדבר מתוך הכתב וא"כ מקשה ר' יוסף שפיר. ונתיישבה נמי קושיית ר"י בתוס' דבהרכנה סגי נמצא דכל זה לפי מאי דס"ד עכשיו אליבא דרב משא"כ למסקנא דמסיק ר' אשי לקמן דף ע"ג דהא דקתני הרי זה בטל על שישמעו קולו היינו דלא מיבעיא קאמר דבכל ענין בטל לגמרי עד שישמעו קולו דמה"ט דייק ר' אשי לקמן דאומר אמרו בטל כמו שאפרש לקמן בעזה"י וממילא דכל שלא שמעו קולו הוי בטל וא"כ בכתיבה בטל בין בפקח בין אלם וחרש דבפסול דאורייתא לא שייך לחלק ולהכשיר בשעת הדחק ומדמכשרינן בנשתתק ע"י הרכנה אלמא דהרכנה עדיף מכתיבה כיון שעושה מעשה בגופו הו"ל כמו קולו כמ"ש ר"ת בשם הירושלמי ולמסקנא לא תיקשי נמי מה שהקשיתי אי ס"ל דהרכנה עדיף אמאי קתני ביבמות נתחרש לא יוציא עולמית ואמאי לא מגרש ע"י הרכנה דהא מסקינן דפלוגתא דתנאי היא ולרשב"ג אין ה"נ דמכשיר בכתיבת חרש וכ"ש בהרכנה והא דקתני הוא כותב היינו כדפרישית דאשמעינן שהחרש עצמו יכול לכתוב הגט כמו שכתב רש"י ז"ל. אבל ההיא דקתני לא יוציא עולמית היינו כרבנן דרשב"ג כדדייק ר' יוחנן ואביי לקמן דחולקין עליו חביריו על רשב"ג כן נ"ל נכון ליישב שיטת רבינו תם וסייעתו הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל ורוב הפוסקים ודוק היטב:

תוספות בד"ה אמר ר' יוסף מאי קמ"ל כו' תימא לר"י אדרבה תיקשי ליה כו' בהרכנה סגי עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך שרבינו תם הביא מהתוספתא דאדרבה כתיבה גרע מהרכנה וא"כ תיקשי לר"י מהתוספתא וליכא למימר דהא דפסיל בתוספתא כתיבה היינו בפקח כיון דאפשר ע"י דבור דא"כ אכתי מאי מקשה ר"י בהרכנה סגי דלמא הא דמכשרינן הרכנה במתניתין היינו דוקא כשאין יכול לדבר מתוך הכתב כיון דלא אפשר בענין אחר משא"כ בחרש שיכול לדבר מתוך הכתב לא מהני הרכנה כיון דאפשר בכתיבה דעדיף מהרכנה. מיהו למאי דפרישית אתי שפיר דודאי ר"י לא ניחא ליה לחלק בין היכא דאפשר בענין אחר ואפ"ה לא קשיא ליה מהתוספתא כיון דהשתא אליבא דרב קיימינן דע"כ סובר דכתיבה עדיף מהרכנה כי היכי דלא תיקשי ליה מההיא דיבמות דקתני נתחרש לא יוציא עולמית למאי דלא ס"ל עכשיו מפלוגתא דרשב"ג ורבנן וא"כ ע"כ לא סבר ליה רב לההיא דתוספתא וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו אמנם למאי דפרישית לרב נמי אית ליה דתוספתא אלא שמפרש לענין פקח דאפשר בענין אחר א"כ אין מקום לקושיית ר"י דה"נ כיון דאפשר בכתיבה דעדיף לא מכשרינן בהרכנה דגרע למאי דס"ל עכשיו. מיהא אכתי קשה לי מאי קשיא ליה לר"י בהרכנה סגי דהא רב סתמא קאמר כותבין ונותנין וא"כ מצינן למימר דאין ה"נ דחרש שיכול לדבר מתוך הכתב דהוי בר דעת ולא דמי לשאר חרש כותבין ונותנין לא שנא ע"י כתיבה ולא שנא ע"י הרכנה וצריך עיון ודו"ק:

גמרא אמר ר' זירא אי קשיא לי הא קשיא לי אם לא יגיד פרט לאלם. כבר כתבתי דמשמע לכאורה דר' זירא לא אסיק אדעתיה מברייתא דמייתינן בסמוך דפלוגתא דתנאי היא דא"כ מאי מקשה אדרב דהא לאו שמעתיה לנפשיה קאמר אלא דהלכה כרשב"ג מיהו למאי דפרישית בתחילת מימרא דרב כהנא אמר רב דרב אשמעינן כותבין ונותנין דלא שמעינן מדרשב"ג א"כ אתי שפיר דר' זירא הוי מצי לאוקמי ברייתא דאם לא יגיד אפי' כרשב"ג דלרשב"ג גופא לא שרינן ע"י כתיבת החרש אלא חתימת העדים דהוי מדרבנן למאי דקי"ל עידי מסירה כרתי ומה שהחרש כותב בעצמו הגט אכתי לא שמעינן דכתיבה דידיה הוי כהגדה דמאי ענין כתיבת הגט להגדת עדות כמ"ש התוספות משא"כ מימרא דרב דקאמר כותבין ונותנין משמע דכתיבה נמי מכשרינן ע"י שכותב לסופר שיכתוב אע"ג דבעינן שישמע קולו דבלא"ה לא מיקרי לשמה כדאיתא לקמן דף ע"ג אע"כ דכתיבה חשיב לרב כמו הגדה דכשמיעת קולו חשיב ליה א"כ מקשה שפיר:

תוספות בד"ה אמר ר' זירא כו' וי"מ דאמתניתין לא קשיא ליה דאיכא למימר כו' היינו אלם שאינו שומע דהיינו חרש כו' עכ"ל. וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו שכן עיקר ולכאורה יש לתמוה למאי ס"ל דאיירי בחרש דא"כ אמאי איצטריך למעוטי מאם לא יגיד ותיפוק ליה דחרש שאינו שומע ואינו מדבר לאו בר עדות הוא ולא שייך במנות כלל כמו שוטה וקטן. אמנם ראיתי שהרמב"ם ז"ל בהל' עדות כתב דעשרה פסולין לעדות וקחשיב חרש בהדייהו ויהיב טעמא לכולהו מהיכא מימעטי ובחרש לא כתב שום טעם וכן הא דחרש לא שייך במנות נמי לאו הלכה פסוקה דבמס' תרומות בירושלמי מייתי תנאי דחרש שייך בכל המנות וקידושיו קידושין גמורין ובתלמודא דידן נמי מצינו ביבמות דאשת חרש לר' אלעזר חייבין עליה אשם תלוי דמספקא ליה אי דעתא צילותא אית ליה וא"כ איכא למימר דהא דממעטינן חרש מעדות היינו מהאי קרא דאם לא יגיד. אבל אכתי קשיא לי מאי מקשה ר' זירא נמי דרב דהא רב גופיה לא קאמר דחרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין גט אלא בפקח ולבסוף נתחרש ולא בחרש מעיקרו כדרשב"ג בסמוך וא"כ אכתי איכא לאוקמי ההיא דאם לא יגיד בחרש מעיקרו והא דל"ק לי נמי לפירוש ר"י דאיירי באלם ומאי מקשה דלמא הא דקאמר רב דכתיבה הוי כהגדה היינו בפקח ולבסוף נתחרש משא"כ בחרש מעיקרו וכן באלם מעיקרו לא מהני כתיבה דידיה הא ליתא דדוקא בחרש שייך לחלק בכך דחרש מעיקרו כיון שאינו שומע ואינו מדבר א"א לו לכתוב כתיבה של דעת שאין לו ממי ללמוד והחוש מעיד על זה משא"כ באלם כיון ששומע ויכול ללמוד ענין הכתיבה תו ליכא לחלק בין אלם מעיקרו לנשתתק אבל לסברת הי"מ דבחרש איירי ודאי קשה. ולמאי דפרישית לעיל דר' זירא לא אסיק אדעתין ברייתא דרשב"ג ורבנן דבסמוך יש ליישב קצת דלא ניחא נמי לחלק בין חרש מעיקרו לפקח ולבסוף נתחרש כנ"ל ודו"ק:

גמרא מיתיבי כשם שבודקין כו' קתני מיהא עדיות. עיין מ"ש התוספות בזה דאדרב מקשה. אמנם למאי דפרישית לעיל דרב בחרש שיכול לדבר כותבין גט ולא בעי בדיקה כלל א"כ יש ליישב בדרך אחר דדוקא אדרב מקשה דאי לאו דרב הייתי אומר דהא דדרשינן אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד היינו משום מפיהם ולא מפי כתבם והא דקתני הכא דבודקין אותו לעדיות היינו בעדות בכתב שחתם האלם על שטרו דתו לא מיקרי מפי כתבם כמו שפירש"י ז"ל בד"ה ולא מפי כתבם משא"כ עכשיו ולמאי דקאמר רב דחרש שיכול לדבר כותבין גט והיינו אפי' בלא בדיקה אם כן כ"ש באלם שיכול לדבר מתוך הכתב דלא בעי בדיקה ולפ"ז על כרחך הא דקתני כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו לעדיות לא איירי במי שיכול לכתוב דא"כ לא בעי בדיקה וקשה ממ"נ לרב כן נ"ל והתוספות לשיטתייהו דמשמע מלשונם בד"ה אמר רב יוסף דבחרש שיכול לדבר מתוך הכתיבה אפי' כשמגרש ע"י כתיבה אפ"ה בעי בדיקה מדמקשו בהרכנה סגי והיינו ע"י בדיקה וכן נראה מתירוץ ר"י ועוד דהתוספות כתבו ביבמות דף ל"א להדיא דהא דמכשרינן עדות ע"פ חתימה ולא הוי מפי כתבם היינו משום דראוי להגיד בע"פ וא"כ אלם אינו יכול להעיד אפילו ע"פ חתימתו בשטר דלכך הוצרכו לפרש בענין אחר. ועכ"ז לפי שאין דבר זה מוכרע לפי שיטת הפוסקים החולקים לכן לא נמנעתי לכתוב הנלע"ד ודו"ק:

תוספות בד"ה והא קתני ירושות כו' ס"ד לפרושי קא מפרש כו' א"נ הס"ל ולטעמיך היינו עדות עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך אין צורך לידחק בזה דמעיקרא ס"ד דהא דקתני לירושות ולמתנות היינו לעדות בע"פ והא דקתני לעדיות היינו עדות ע"פ חתימה בשטר או להיפך וק"ל:

דף עא:

משנה אמרו לו נכתוב גט לאשתך כו' הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. מסוגיא דשמעתין משמע להדיא דכל שלא אמר לסופר כתוב ולעדים חתומו הוי גט בטל לגמרי דאלת"ה לא הוי שייך כל שקלא וטריא דשמעתין דמקשה דיוקא דרישא וסיפא אהדדי דאיכא למימר דכתבו הוי בטל דבאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו הוא עיקר מצותו לכתחלה ומאי דבעי ביני אסור לכתחלה או פסול מדרבנן אבל בטל לא הוי וכמו שאפרש בסוגיין אע"כ דליסנא דעד שיאמר משמע ליה לתלמודא דכל שלא אמר כן הוי בכלל גט בטל דסליק מיניה ולפ"ז משמע בפשיטות דאף שאמר לסופר כתוב ולא אמר לעדים חתמו או להיפך נמי בכלל גט בטל הוא מדקתני עד שיאמר לסופר ולעדים וקשה ממה נפשך אי למ"ד עידי מסירה כרתי אמאי הוי גט בטל כשלא אמר לעדים חתומו דאפי' אם חתמו אחרים נהי דלא מקרי לשמה הא אסקינן בריש מכילתין דלא בעינן עידי חתימה לשמה אלא מדרבנן דהוה ליה כמזוייף מתוכו אבל גט בטל מיהא לא הוי ובשלמא לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דהיכא דאיכא ע"ח לא בעינן עידי מסירה איכא לאוקמי מתני' בדליכא עידי מסירה משא"כ לשיטת רש"י ותוספות והרא"ש ז"ל שכתבו בכולי מכילתין דלעולם בעינן עידי מסירה א"כ קשה אמאי בטל כשחתמו אחרים ואף למאי דפרישית בדף ס"ו דלענין החתימה בלא"ה פסול משום דהו"ל עד מפי עד אכתי לא הוי בטל דלא גרע מאילו לא חתמו כלל ונהי דגרע דהו"ל כמזוייף מתוכו אכתי לא מיפסל אלא מדרבנן ואי למ"ד עידי חתימה כרתי כר' מאיר מאי פסול כשלא אמר לסופר כתוב דהא אפי' מצאו באשפה כשר. מיהו לפי מה שכתבתי לעיל דף ס"ו ע"ב בלשון התוס' בד"ה הא כתב הגט דאף לתירוץ הראשון של התוס' נמי סברי דהיכא דאמר הבעל כתבו ונתכוון אכתיבה ואחתימה דאפי' ר' מאיר מודה דבטל כשכתבו אחרים משום שלא נעשה ציווי הבעל אלא שבתירוצם השני באו להוסיף דאפי' אי כתובו שאמר הבעל כתב ידן הוא אפ"ה כאילו מצוה שיכתוב הסופר לוקח בשליחותו וכמו שכתבתי שם נמצא דלפ"ז אתי שפיר דבמשנתינו שאמר כתבו ונתכוון אתרווייהו ולשמואל דמספקא ליה אי כתובו כתב ידן הוא או כתב הגט ע"כ צריך לומר דמתניתין איירי שאמרו לו נכתוב ונחתום ואמר להם כתובו וחתומו כמו שכתבתי לעיל והוא מוסכם מהפוסקים וא"כ כל ששינו באחד מהם הוי בטל לכ"ע לא שנא בכתיבה ל"ש בחתימה כיון שעברו על ציווי הבעל כן נ"ל ברור. ותדע דהכי היא דהא למ"ד בפ' כל הגט לטעמא דמתניתין הוי משום בזיון הבעל וכמו שכתב נמי רש"י בשמעתין לר' מאיר. א"כ ע"כ הוי גט בטל בין בכתיבה ובין בחתימה דבתרווייהו איכא בזיון ואדרבא בחתימה איכא בזיון טפי כמ"ש התוספות להדיא לעיל דף ס"ו ע"ב בד"ה והאמר שמואל. ולפ"ז ע"כ דה"ה למ"ד לטעמא דמתניתין משום מילי לא מימסרן לשליח כדמסקינן בשמעתין נמי בטל בתרווייהו בין ששינו בכתיבה או בחתימה דאלת"ה תיקשי הא דאמרי' בפרק כל הגט דף כ"ט בפלוגתא דאביי ורבא משום בזיון או מילי לא מימסרן דאיכא בינייהו מתנה דאמאי לא אמרינן דאיכא בינייהו טובא לענין ע"ח בגט גופא דלמ"ד משום בזיון בטל ולמ"ד משום מילי לא מימסרן לא מיפסל אלא מדרבנן ותפסי בה קידושין ואיכא למ"ד אם ניסת לא תצא. אע"כ דלכ"ע בטל בין בכתיבה ובין בחתימה מטעמא דפרישית. ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך דלכ"ע אית להו טעמא דבזיון כדמשמע מלשון רש"י ז"ל. ולכאורה ממשנתינו הוא מוכרע דקתני אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל ואי לטעמא דמילי לא מימסרן לא משמע שום רבותא למה שנתנו לו וחזר ונתנו לה דכיון דמעיקרא נכתב ונחתם שלא בשליחות הבעל או דלא מיקרי לשמה כשיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הר"ן ז"ל בסוף פרק התקבל א"כ מאי ס"ד לאחר שנפסל יחזור ויוכשר משא"כ לטעמא דבזיון הבעל אתי שפיר דקמ"ל דאע"ג דחזינן דהבעל אינו מקפיד על בזיונו אפ"ה כיון שהיה מקום לקפידא מעיקרא לאו ממילא נתבטל' השליחות וכ"ש למ"ד מילי לא מימסרן הכי קאמר אע"פ שחזרו ונתנו לו דליכא בזיון הבעל אפ"ה פסול משום מילי לא מימסרן נקטינן מיהא לעולם איתא לסברא דבזיון הבעל וא"כ פשיטא דבטל בכל ענין ששינו בין בכתיבה ובין בחתימה כן נלע"ד נכון וברור והתמיה קיימת על בעל ספר גט פשוט בסי' ק"כ שהאריך מאד ועכ"ז כתב דבשינו בחתימה לא הוי גט בטל אלא פסול למאי דקי"ל עידי מסירה כרתי ונלענ"ד דלא יתכן כלל וביותר שמשמע להדיא מלשון התוספות לעיל בד"ה הא כתב הגט דאפילו לר"מ בטל כששינו בכתיבה דלא דמי למצאו באשפה וכ"ש דלמ"ד נמי ע"מ כרתי בטל בחתימה מה"ט גופא וזה ברור ודו"ק:

רש"י בד"ה טעמא דלא אמר תנו בלא כתבו דכיון דאמר להם כתבו מקפיד היה בדבר כו' עכ"ל. הכי משמע ליה מלשון הגמרא דקאמר ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח א"כ משמע מפשט הלשון דהא דפוסל ר"מ בכתבו לאו משום דמילי לא מימסרן וע"כ דמשום בזיון הבעל הוא אף למאי דמשמע בשמעתין דלר' יוסי הוי טעמא משום מילי לא מימסרן ולפ"ז משמע דר' יוסי נמי אית ליה טעמא דבזיון הבעל אלא שמוסיף טעמא דמילי לא מימסרן דלא מיסתבר למימר דפליגי ר"מ ור"י בסברות הפוכות דר"מ אית ליה טעמא דבזיון ולית ליה טעמא דמילי לא מימסרן ולר' יוסי איפכא אע"כ כדפרישית אבל מלשון התוס' לעיל דף ס"ו משמע דלמסקנא למ"ד משום מילי לא מימסרן לר"מ נמי הוי טעמא משום הכי ולא משום בזיון הבעל וכמ"ש מהרש"א ז"ל בחידושיו ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בשמעתין ר"מ היא דאמר מילי מימסרן היינו דבשלשה שאמר להם תנו סובר ר"מ דמילי מימסרן לשלשה שעשאן ב"ד וזה ברור וכמו שהארכתי בזה בפ' התקבל ע"ש:

גמרא אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב כו' אתאן לר' יוסי ופרש"י ז"ל דמשמע שאין לך שום צד היתר לומר לאחרים כו'. כבר כתבתי שיש להקשות דאכתי אפי' לר' מאיר אין שום צד היתר לכתחלה לומר לאחרים שיחתמו משום חששא דשמא תשכור עדים כדאיתא לעיל ס"פ התקבל והאי טעמא שייך נמי בדאמר תנו שאין להם לצוות לאחרים מיהו בהא מצינן למימר דכיון דהכא בשלשה שאמר תנו אליבא דר' מאיר קיימינן ולשיטת התוס' לעיל דף ס"ו ע"ב בד"ה מתניתין מני לא שייך לר"מ בשלשה שאמר תנו חששא דשמא תשכור כמו שהאריכו שם. אבל בסמוך דמסקינן ר' יוסי היא ומקשינן עד שיאמר אמרו מיבעיא ליה ומאי קושיא הא אומר אמרו מיהא לכתחלה אסור דבחתימה אליבא דכ"ע כשר ולא תעשה ובכתיבה פלוגתא דאמוראי היא בסוף פרק התקבל. אע"כ דפשיטא לתלמודא דהא דקתני עד שיאמר לסופר כתוב היינו שאם לא עשה כן הוי בכלל גט בטל וא"כ מקשה שפיר דליתני עד שיאמר אמרו דבכה"ג לא הוי בטל וזה מוכרח. מיהו למאי דפירשתי לעיל ס"פ התקבל דאפילו לר' יוסי לא שייך בשלשה חששא דשמא תשכור כמו שהארכתי שם ולא כשיטת התוספות שם א"כ אתי שפיר טפי הא דמקשינן בסמוך עד שיאמר אמרו מיבעי ליה והיינו דליתני עד שיאמר לשלשה אמרו דכשר לכתחלה וכמדומה לי דמכאן ראיה ברורה למה שהעליתי שם סוף פרק התקבל בזה. ולפ"ז נתיישב מיהא הא דמשנינן בסמוך הב"ע דלא אמר אמרו ולא סליק אדעתא דליקשו ליה עד שיאמר אמרו מיבעיא ליה כיון דאומר אמרו אסור מיהא לכתחילה דבחתימה לכ"ע ובכתיבה למ"ד כשר ולא תעשה כן נ"ל נכון אלא שהתוספות בסמוך כתבו בענין אחר:

שם אלא כולה ר' יוסי היא והב"ע דלא אמר אמרו. ופרש"י ז"ל דהשתא הא דנקיט ברישא כתבו לאו למידק תנו בלא כתבו כשר אלא למידק דאומר אמרו כשר ואי הוי נקיט תנו אפשר דלא הוי ממעטינן אומר אמרו דאיכא למימר דנמי בטל והא דנקט תנו היינו לאשמעינן רבותא דאפילו בשלשה שעשאן ב"ד נמי בטל אלא דהתוס' בזה לשיטתייהו דאומר אמרו עדיף טפי משלשה שעשאן ב"ד כמ"ש להדיא בפרק התקבל בד"ה מתניתין מני ע"ש ומש"ה מקשו כאן דאכתי ליתני תנו וכמ"ש מהרש"א ז"ל והאריך בזה ובאמת לשון התוס' תמוה בזה. אמנם לענ"ד נראה ליישב עוד בדרך אחר דהשתא דאתינן להכי דאומר אמרו כשר תו ליכא למידק כלל דנקיט כתבו למעוטי תנו דאיצטריך לאשמעינן במתניתין כתבו לאשמעינן דאע"ג שלא אמר אלא כתבו לחוד אפ"ה אמרינן דנתכוון בין אכתיבת הגט ובין אכתב ידן דהיינו חתימה משא"כ בתנו פשיטא דלתרווייהו איכוון וכמו שהארכתי בזה לעיל ס"פ התקבל בהא דשלחו מבי רב לשמואל ואפי' את"ל דבתנו נמי מספקא להו אפ"ה שייך האי רבותא טפי בכתבו מבתנו ונהי דלשמואל מספקא ליה אפ"ה לסתמא דתלמודא פשיטא להו עכשיו דכתבו דמתניתין אתרווייהו קאי אלא הא דמקשינן מעיקרא טעמא דלא אמר תנו היינו משום דס"ד דאומר אמרו פסול כדמסקינן בשמעתין. ולפ"ז תו ליכא רבותא בכתבו טפי מבתנו לאשמעינן דלתרווייהו איכוון דאפילו את"ל דלא נתכוון אלא לכתיבה או לחתימה אפ"ה פשיטא דבטל בשניהם כל ששינה בא' מהם דנהי דאידך הו"ל כאומר אמרו כדאמרינן בפרק התקבל גבי מילתא דשלחו מבי רב לשמואל דעשה כאומר אמרו אכתי אומר אמרו גופא בטל הוא וא"כ מלייך שפיר ליתני תנו משא"כ למאי דמסקינן עכשיו דאומר אמרו אינו בטל וא"כ הוי שפיר רבותא טפי בכתבו מבתנו דלא תימא דכתבו כתב ידן הוא אבל לענין כתיבת הגט נעשה כאומר אמרו קמ"ל דאפ"ה בטל בתרווייהו כל ששינה בא' מהם כן נ"ל נכון ודוק היטב:

תוספות בד"ה הכא במאי עסקינן כו' וא"ת השתא דמוקי לה כר"י אמאי נקיט כתבו כו' ועוד כיון דכתבו לאו דוקא וה"ה תנו נימא נמי דהוא הדין אמרו ותיתי שפיר סיפא כו' עכ"ל. ומהרש"א ז"ל האריך בזה ועכ"ז הניחו בצ"ע ולענ"ד דברי התוס' פשוטין בטעמן דבדרך את"ל כתבו כן דאפילו את"ל דהשתא דמוקמינן למתני' ר' יוסי היא נקיט כתבו וה"ה תנו דהא לר"י לא מפלגינן כלל ולא איצטריך ליה למיתני תנו דהא בפרק התקבל אמר ר"י בהדיא דתנו דמי לכתבו דדוקא למאי דס"ד מעיקרא בשמעתין לעיקר מתניתין דהכא לא איצטריך כלל לענין כתבו משנה יתירא היא דהא ר"מ ור"י תרווייהו מודו בפרק התקבל אע"כ ס"ל דרבי נקיט להאי מתניתין למידק מינה לענין תנו דליהוי מחלוקת ואח"כ סתם לשיטת התוס' דפרק התקבל קודם לפ' מי שאחזו כמ"ש בריש פרק התקבל וכן בסמוך בד"ה משום כיסופא וא"כ מלייך הש"ס שפיר דאכתי לא שמעינן מידי דהא קשיין דיוקי אהדדי רישא כר"מ וסיפא כר"י משא"כ עכשיו דמסקינן דמתניתין ר"י גופא היא איכא למימר דלאו לדיוקא איתמר לענין תנו דכבר אשמעינן בפ' התקבל אלא כולה מתניתין דהכא לא איצטריך אלא לאשמעינן חידוש הדין לענין אומר אמרו וע"ז מקשו התוספות שפיר דאדרבה לפ"ז הו"ל טפי לעיקר מתניתין לא אתא אלא לאשמעינן דיוקא לסיפא דאומר אמרו בטל ומש"ה גופא קתני כתבו לאשמעי' דאומר אמרו דמי לכתבו דבטל בכל ענין ל"ש בכתיבה ל"ש בחתימה כנ"ל נכון וברור בכוונת התוס' וק"ל:

דף עב.

תוספות בד"ה משום כיסופא דסופר כו' הוי מצי לשנויי כיון דאמר מר כשר ולא תעשה לא שכיח כו' עכ"ל. לפי מאי דפרישית נראה שאין מקום לקושייתם דבלא"ה סוגיא דשמעתין ע"כ כמ"ד כשר ותעשה דאי למ"ד כשר ול"ת מאי מקשה עד שיאמר אמרו מיבעיא ליה הא אסור מיהא לכתחילה אע"כ דאליבא דמ"ד כשר ותעשה איירי הכא ונהי דלענין חתימה לכ"ע כשר ול"ת מ"מ מקשה שפיר ליתני עד שיאמר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו כן נ"ל נכון וכ"ש למאי דמשמע דהא דמשנינן אלא כולה ר' יוסי היא תירוצא דאביי גופא היא ואליביה שקלינן וטרינן בהא וא"כ הא שמעינן דאביי בפרק כל הגט לטעמא דמתניתין משום בזיון ואם כן מהיכא תיתי ס"ל דפסול באומר אמרו הא לא שייך בזיון הבעל באומר אמרו אע"כ דאתי לאשמעינן דכשר לכתחילה אלא שאין זה מוכרח דאפשר דלא איירי הכא אליבא דאביי דאיהו בעי לאוקמי כר' מאיר דוקא. ולמאי דפרישית לעיל סוף פרק התקבל דהא דאמרינן מעיקרא שם כשר ול"ת לא שכיח היינו דוקא אליבא דשמואל כמו שהארכתי אבל לרב חסדא דמוקי מתני' דאתם סופר כר"י ע"כ סבר דכשר ול"ת שכיח אליבא דשמואל נמי הדר ביה הש"ס מהאי סברא לגמרי דכשר ול"ת לא שכיח א"כ בלא"ה אתי שפיר הא דלא מייתי בשמעתין הא מילתא דכשר ול"ת לא שכיח וזה ברור ועיין בחידושינו שם:

גמרא תניא כוותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו כו' הרי הגט בטל. כאן ודאי יש להקשות כמו שהקשיתי במשנתינו שאם נפרש דבין בכתב סופר שלא ע"פ הבעל אף ע"פ שחתמו העדים ע"פ הבעל אפ"ה בטל לגמרי וכן להיפך וא"כ קשה ממה נפשך אי כר' מאיר דעידי חתימה כרתי אמאי מיפסל בכתיבה ותיפוק ליה דאפילו מצאו באשפה כשר ואי כר"א דעידי מסירה כרתי א"כ בחתימה שחתמו שלא ע"פ ציווי הבעל אמאי הוי בטל מדאורייתא דהא בריש מכילתין משמע להדיא דלא הוי אלא כמזוייף מתוכו בחתימה שלא לשמה ולא הוי אלא פסול מדרבנן ולא בטל ובשלמא לשיטת הגאונים שהביא הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גירושין דין ח' דבחתימה שלא לשמה בטל מדאורייתא אתי שפיר אבל להרמב"ם ז"ל וסייעתו ודאי קשה וכאן לא שייך לפרש כדפרישית במתניתין דהכא גרע ממצאו באשפה כיון שעברו על ציווי הבעל או משום בזיון דבעל שהרי בברייתא דהכא בכתב הסופר לשמה וחתמו העדים לשמה לא ציוה הבעל כלום ולא שייכי הנך טעמי אם לא שנאמר דבברייתא דהכא איירי שכתב הסופר שלא בציווי הבעל וגם חתמו העדים שלא בציווי הבעל והא דאיצטריכו תרווייהו אע"ג דבכתיבה לחוד בטל למאי דקי"ל ע"מ כרתי וכן לר"מ בעידי חתימה לחוד בטל אפ"ה לא קשיא מידי דכיון דברייתא לא מיבעיא קאמר ובזה א"ש טפי הא דמייתי תניא כוותיה דרב אשי דמוכח דלא מיבעיא קאמר וכן נראה עוד דע"כ ברייתא לא מיבעיא קאמר מדקתני אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ואי כדקתני מאי אע"פ דקתני הא ע"כ בהכי איירי כיון דמעיקרא כתבו וחתמו שלא בציווי הבעל וא"כ אם לא מסרוהו להבעל פשיטא דבטל אם נתנוהו שלא בציווי הבעל אלא ע"כ דלא מיבעיא קאמר וא"כ הא דקתני אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו אאינך בבי קאי כגון שאמר הבעל כתבו ותנו או תנו לחוד או אמר אמרו דבכה"ג אתי שפיר לא מיבעיא אם לא נתנוהו לבעל דאיכא למיחש טפי לבזיון הבעל אלא אפי' מסרוהו להבעל נמי בטל כדפרישית במתני' כנ"ל נכון אע"ג דבלא"ה מסקו התוספות שפיר הא דאמרינן תניא כוותיה דמוכח דלא מיבעיא קאמר כמו שפירש רבינו אלחנן בשם ר"י. אלא דאכתי קשה סיפא עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו משמע דכל שלא שמעו קולו בין בכתיבה בין בחתימה בטל וזה א"א אם נאמר דקאי דוקא בדאמר תנו או אמר אמרו וכדפרישית במתני' אבל בכתב סופר שלא בציווי הבעל כלל לא הוי בטל אלא בכתיבה ולא בחתימה דלא הוי אלא פסול וזה דוחק. אמנם ראיתי בכסף משנה שכתב בפ"ג דין ה' דלענין אומר

אמרו נמי יש לספק אי הוי בטל או פסול ע"ש באריכות וכ"כ בס' גט פשוט בשם מהר"ם אלשקאר דאפשר דאומר אמרו לר' יוסי גופא לא הוי אלא פסול מדרבנן והא דנקיט בברייתא בטל לא קאי אהנך אלא מתניין בהדיא וכן נסתפק בעל ספר גט פשוט בזה אלא דלענ"ד במחילה מכבוד תורתם של אלו הגדולים לא דקו שפיר בהא מילתא דנראה דלענין אומר אמרו א"א לומר כן דהא לעיל דף ס"ו ע"ב בהא דקאמר שמואל תנא והדבר צריך תלמוד מסקינן דמספקא ליה אי כתב ידן הוא וכתב הגט עשה כאומר אמרו ומקשינן עלה ומי מודה ר' יוסי באומר אמרו ומסקינן דשמואל פליג ואי ס"ד לר' יוסי נמי לא הוי אלא פסול שפיר מצינן למימר דשמואל כר' יוסי ס"ל ואפ"ה קאמר שפיר תנא והדבר צריך תלמוד דאי כתב ידן הוא וכתב הגט עשה כאומר אמרו לא הוי אלא פסול ואם ניסת לא תצא אע"כ דפשיטא לתלמודא דלא שייך כלל שום פסולא דרבנן באומר אמרו אלא מאן דפסל היינו מדאורייתא ויש ליישב בדוחק גדול לפי מה שהארכתי לעיל דף ס"ו ואין להאריך דבלא"ה כתבתי בסוגיא דשמעתין דמכל הסקלא וטריא דשמעתין משמע דהא דקתני ה"ז בטל על שיאמר היינו דבכל ענין ששינה הוי בטל לגמרי ואין צורך לכפול הדברים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. מיהו יש ליישב דהא דמשמע הכא דבטל משום שלא לשמה בין בכתיבה ובין בחתימה היינו אליבא דרבי יהודה דבעי כתיבה וחתימה לשמה כדמוקי ר' אשי גופא מתני' דריש מכילתין דף ל' כר' יהודה ע"ש ומשמע לכאורה דהיינו מדאורייתא דוכתב לה ספר כריתות אתרווייהו קאי. אמנם למאי דפרישית שם דר' יהודה נמי לא בעי חתימה לשמה אלא מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו ע"כ צ"ל כשיטת הגאונים החולקים על הרמב"ם ז"ל וס"ל דמזוייף מתוכו לענין שלא לשמה נמי הוי בטל כמו שהביא הרמב"ם ז"ל בשמם כנ"ל ודוק היטב:

שם קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב. אף שאין דרכי בחיבורי זה לכתוב מה שנוגע לפסק הלכה זולת מה דאתיא לן ממילא משקלא וטריא דשמעתין עכ"ז לא אוכל להתאפק ומילתא דתמיה מידכר דכירנא שכל הפוסקים כולם כא' פסקו דלא כרב כהנא אמר רב משום דרב אשי דבתראה הוא מסיק הכא לאפוקי מדרב כהנא אמר רב וקשיא לי טובא מאי שנא מאומר אמרו דאע"ג דאמר רב אשי נמי לאפוקי ממ"ד מודה ר"י באומר אמרו אפ"ה כתב ר"י בעל התוס' וכמה מגדולי הפוסקים כמוהו דקי"ל כשמואל דפליג אדר"י לעיל דף ס"ו ונהי דרב אשי בתראה הוא וקאמר לאפוקי היינו לפרש ברייתא מסיק הכי אבל אין בזה הכרח דס"ל כהאי ברייתא כיון דלא אשכחן דפליג בהדיא אדשמואל וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ' המגרש גבי חתם סופר ועד וא"כ לענין חרש המדבר מתוך הכתב נמי אית לן למימר הכי דרב אשי לפרש לשון הברייתא מסיק הכי ומיתוקמא כרבנן דרשב"ג דמייתינן לעיל בדף הקודם אבל לעולם דשפיר מצי סבר כרב כהנא אמר רב דפסק לעיל כרשב"ג דחרש המדבר מתוך הכתב יכול לגרש ולא אשכחן מאן דפליג דר' יוחנן גופיה ואביי לא קאמרי אלא חלוקין עליו חביריו על רשב"ג אבל לענין פסק הלכה לא איירי ואע"ג דהלכה כסתם משנה היינו היכא דלא איירי אמוראי בהדיא משא"כ הכא דרב פסק בהדיא כרשב"ג ויש ליישב ולענ"ד צריך עיון:

תוספות בד"ה קולו לאפוקי כו' אלא למעוטי חרש דמסתבר למעוטי כמו תנן גט זה לאשתי כו' עכ"ל. לשונם בזה אינו מדוקדק וכוונתם דדוקא חרש מסתבר למעוטי כיון שאינו בן דעת משא"כ בנשתתק דבן דעת הוא וכ"ש פיקח גמור ודאי מהני הרכנה וכ"ש כתיבה כיון דקים לן שמתרצה לא בעינן קול כמו דתנן גט זה לאשתי דמהני היכא דקים לן שמתרצה וק"ל ובעיקר דבריהם כבר כתבתי בסוגיא דרב כהנא אמר רב שזה שיטת ר"י בעל התוס' אבל רבינו תם והרא"ש והרשב"א ז"ל כתבו דלא ממעטינן הכא אלא כתיבה דגרע מהרכנה ולפ"ז לא מהני כתיבה אפי' בנשתתק וכ"ש בפקח גמור וכמו שהארכתי בזה וכאן אין להאריך יותר:

משנה זה גיטך אם מתי לא אמר כלום ופרש"י ז"ל דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה. ויש לדקדק במאי איירי אי בדלא כפליה לתנאיה הא קי"ל דלא הוי תנאי כלל והתנאי בטל והמעשה קיים א"כ אין כאן גט לאחר מיתה ואי בדכפלי' לתנאיה ואמר נמי אם לא מתי לא יהא גט אכתי אמאי לא אמר כלום דמסיק אביי דכיון דלא אמר לה מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה דמי והיאך דמי כלאחר מיתה דהא מפיק לה בפירוש בלשון תנאי ומלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' גירושין נראה מבואר דבדכפליה לתנאיה אע"ג דלא אמר מהיום הוי גט ופי' המגיד משנה כדפרישית אלא שהבעל לחם משנה הקשה עליו דא"כ הוי לן למימר דתנאי בטל ומעשה קיים ולענ"ד משום הא לא איריא דלעולם בדלא כפלי' איירי ואפ"ה לא שייך לומר תנאי בטל ומעשה קיים דכיון שלא אמר מהיום הו"ל כמאן דאמר לאחר מיתה וא"כ אין כאן לשון תנאי כלל אלא לשון קביעות זמן לכשימות ומש"ה לא אמר כלום ועוד נפרש בזה לקמן גבי הא דאתקין שמואל בגיטא דף ע"ה ע"ב ובסוף פירקין גבי ולכשתצא חמה מנרתיקה ע"ש:

תוספות בד"ה מהיום אם מתי כו' כתב רבינו תם מהיום אם מת בו ביום לא ידענא מה אדון בה כו' עכ"ל. אע"ג דבכל גיטי דעלמא שמתגרשת ביום הכתוב בו לא מספקא לן אי מתגרשת מתחלת היום או מסופו אע"ג דלא כתבינן שעות מ"מ כיון דמשעה שבא גיטה לידה מתגרשת אין כאן מקום ספק כלל ודוקא במהיום אם מתי יש לספק כיון שלא נגמרו הגירושין משבא הגט לידה לא מיבעיא לר' יהודה דאמר לקמן הרי היא כאשת איש לכל דבריה אלא אפילו לר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת מ"מ לא נגמר הגט מיד והיינו מטעם שכתבו התוס' לקמן דמסתמא דעתו לאחר הגט כל מה שיכול ומש"ה מספקא ליה לר"ת כן נ"ל וק"ל:

רש"י בד"ה ור' הונא כרבי יוסי כו' דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא דלפי זה מאי מדמה רב הונא גט למתנה דהא בגט לא שייך האי טעמא כלל דבלא"ה צריך לכתוב זמן בגט דגט שאין בו זמן פסול כדאיתא לקמן דף פ"ז ושם יבואר לרוב הפוסקים אפילו בדליכא עידי חתימה אלא עידי מסירה דחול נמי פסול ולכאורה היה נ"ל דבגט שכ"מ שאומר אם מתי לא בעינן זמן כלל ואדרבא קשיא לי כיון דקי"ל באומר מהיום אם מתי דלר"י ור' יוסי לקמן לא נגמר' הגירושין אלא לאחר מיתה ולגירסת רש"י ותוס' לקמן הכי קי"ל כחכמים דימים שבינתיים מגורשת ואינה מגורשת וא"כ היאך כותבין זמן בגט זה הא הו"ל גט מוקדם וליכא למימר דאיירי שכותב זה התנאי בגט מהיום אם מתי דתו ליכא למיחש לבת אחותו ולא לפירות כיון שנכתב בפירוש בגט אלא דבשמעתין בסמוך משמע בהדיא דאדרבא בגט איירי שאומר התנאי בעל פה מדאמרינן מספקא לן אי אמר רבי יוסי בע"פ וכן פרש"י ז"ל בהדיא כגון בגט שכתב כהלכתו וכשמוסרו לה אומר זה גיטך אם מתי וכמו שאפרש עוד בסמוך לרש"י והרי"ף והרמב"ם ז"ל וסייעתו אין לכתוב שום תנאי בגט וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה אמאי לא מיפסל משום מוקדם וליכא למימר נמי דאיירי שמגרשה ע"י שליח כשיטת הסוברים דגט מוקדם כשר ע"י שליח משום דקלא אית ליה כמו בגט הבא ממדינת הים אלא דלשון המשנה דקתני זה גיטך אם מתי לא משמע דאיירי ע"י שליח וכמו שאפרש עוד לקמן במשנה דלא תתייחד עמו אלא בפני עדים ועוד דלעיל פרק המביא תניין דף י"ח משמע בהדיא דאפילו בגיטין הבאין ממדינת הים לא סמכינן אהא דאית להו קלא אלא משום שהעדים רואין שלא נמסר ביום שנכתב וע"י כן אית להו קול ומסקו אדעתייהו יום המסירה וכמ"ש שם התוס' בד"ה הנהו קלא אית להו דמה שכותבין זמן בגיטין הבאין ממדינת הים אע"ג דזמן הגט לא מהני ביה מידי אלא משום שע"י הזמן יש לו קול כשניתן אח"כ ע"י השליח דוקא כמ"ש שם התוס' בד"ה על שעת נתינה ע"ש. נמצא לכל זה לא שייך כאן דאפילו את"ל שמגרשה ע"י שליח אכתי לית ליה קלא כיון שנמסר ביום שנכתב ואכתי הו"ל מוקדם כיון שאין הגט חל אלא לאחר כמה ימים. ואף את"ל דגט שכ"מ כי האי שמגרשה על תנאי אם ימות אית ליה קלא וכמדומה לי שראיתי סברא זו באיזה ספר דגט על תנאי יש לו קול ונעלם ממני אלא דסוף סוף זמן הגט לא מהני ביה מידי דאדרבה גרועי מגרע שקרוב להיות מוקדם כיון שאין הגט חל מאותו זמן דנהי שכותבין זמן בגיטין הבאין ממדינת הים היינו משום שע"י כך יצא הקול שרואין העדים שלא נמסר ביום הכתיבה משא"כ הכא שנמסר ביום הכתיבה ואפ"ה אינו חל מיד אין צורך כלל לכתוב זמן בגט ושייך שפיר לומר זמנו של שטר מוכיח עליו כמו במתנה. אלא שלא מלאני לבי לפרש כן דא"כ בכל גיטין שנכתבו על תנאי דאם דקי"ל שאינו גט אלא לכשיתקיים התנאי נמי תיקשי לן הכי כיון שאין כותבין התנאי בגט אלא בע"פ אמאי לא מיפסלי משום מוקדם ונצטרך לומר ג"כ דאית להו קלא וא"כ יוכשרו כשאין בהם זמן ולא ראיתי שהתעורר שום מפרש או פוסק בזה והדבר צריך תלמוד ועוד לפ"ז תיקשי הא דאמרי' בשמעתין מתניתין כרבנן ורב הונא דאמר כר' יוסי ואמאי לא מוקי רב הונא מתניתין נמי כר' יוסי ואיירי כשלא נכתב זמן בגט סוף דבר פשטא דמילתא משמע שכותבין זמן בכל הגיטין ולא פלוג רבנן וא"כ לפי מה שפי' רש"י בהאי דאמרינן במתנה זמנו של שטר מוכיח עליו דהיינו משום דאל"כ למה הוצרך לכתוב זמן ותיקשי לן טובא דה"ט לא שייך כלל בגט לכך נלע"ד בכוונת רש"י ז"ל דבעיקר מימרא דרב הונא לענין גיטין סבר ר' יוסי דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו לא הוצרך לפרש שום טעם דרב הונא אזה גיטך אם מתי קאי וכיון דאמר אביי דאם שתי לשונות משמע אמרינן שפיר דזמנו של שטר מוכיח על לשון אם דמהיום מגרש לה ואם לשון תנאי הוא והיינו נמי טעמא דרבותינו בסמוך לענין אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש דהתירוה לינשא מה"ט דסברי כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח על לשון אם דלשון תנאי הוא כיון דבלא"ה שתי לשונות משמע וכדמסיק נמי אביי בסוף פירקין גבי אם תצא חמה מנרתיקה לר' יוסי מגורשת למפרע אמנם מצאתי לרשב"ם ז"ל בפ' גט פשוט שכתב דר' יוסי ס"ל כר"א דע"מ כרתי ולא בעינן זמן אלא דאכתי ע"כ האי סוגיא לענין דכשר בדיעבד אבל לכתחלה לכ"ע בעינן זמן שלא תצטרך להביא ע"מ לפנינו וכן משמע בהדיא מסוגיא דלעיל גבי מפני מה תקנו זמן וע"ש בחידושינו. משא"כ לענין מתנה דאיירי בה ר' יוסי שהוא בלאחר מיתה דלא שייך בלאחר שתי לשונות וא"כ מהיכא תיתי נאמר דזמנו של שטר מוכיח ונצטרך לומר דהא דקאמר לאחר מיתה מיהדר קהדר ביה והא קי"ל יד בעל השטר על התחתונה וכ"ש דלשון לאחר לא שייך כלל למפרע וכמו שכתב רש"י ז"ל בהדיא סוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה דאפילו לר' יוסי לא שייך בכה"ג לומר זמנו של שטר מוכיח כיון דקאמר בהדיא שלא יחול אלא לכשתצא ומ"ש במתנה לר' יוסי זמנו של שטר מוכיח מש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דבמתנה מוכחא מילתא דזמנו של שטר מוכיח דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר משא"כ בגיטין דלא שייך האי סברא כדפרישית דלעולם צריך לכתוב זמן מש"ה לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח בלאחר מיתה אלא באם דוקא והיינו דללישנא קמא דרב הונא לא מתני לה אסיפא וכמו שאפרש עוד בטוב טעם אף ללישנא בתרא דר' הונא בסמוך דמתני לה אסיפא עיין עליו זה נ"ל ברור כשמש בכוונת רש"י ז"ל דאזיל ביה לשיטתו לסוף פירקין וכמו שאפרש שם בעזה"י ודוק היטב:

תוס' בד"ה הכי אמר רב הלכה כר' יוסי והא דאמר בפר' בתרא אתקין רב כו' אין זה אלא לשופרא בעלמא כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה אמאי לא ניחא להו דלרב מספקא ליה אי הלכה כר' יוסי בעל פה כדמסקינן בשמעתין דלרב הונא מספקא ליה ומש"ה הוצרך רב לתקן מיומא דנן לאפוקי מספיקא וכן הקשה מהרש"א ז"ל. מיהו מצינן למימר דאכתי קשיא להו ללישנא בתרא דרב הונא דמתני לה אסיפא וא"כ משמע דהא דלא מתני נמי ארישא היינו משום דברישא לר' יוסי חליצה נמי לא בעיא דלא שני ליה בין זמנו של שטר בתנאי בכתב לבעל פה כדפשיטא ליה לרבה ומש"ה לא משמע להו דלרב מספקא ליה בע"פ. ויותר נראה לי דא"א לומר כלל דלרב מספקא ליה בע"פ והיינו לפי מה שפירש רש"י ז"ל דריעותא דתנאי בע"פ היינו משום דאיכא למימר מיהדר הדר ביה מזמן השטר וא"כ מה הועיל נמי במאי דתקין בגיטא מיומא דנן ולעולם ומשמע שכותב לשון זה בגט ואכתי לא מהני אי מתנה לאח"כ שום תנאי דאיכא למימר הדר ביה ממה שכתב מיומא דנן והיה לו לתקן שיאמר כן בעל פה אע"כ דרב לא שני ליה בין כתב לבע"פ כן נ"ל נכון אלא דמל' התוספות בסמוך בד"ה אי אמר לא משמע כן ודו"ק. ובזה נתיישב' לי ג"כ שיטת הרי"ף שכתב בפ' יש נוחלין לתרץ קושיא דרב אדרב ומחלק בין ממונא לאיסורא ופירשו כל מפרשי דבריו דהיינו משום דמספקא ליה לרב ומשום חומרי דעריות לא פסיקא ליה בגיטין וא"כ קשיא לן דטפי הו"ל למימר דמספקא ליה לרב בעל פה כדאמרינן בשמעתין ולמאי דפרישית אתי שפיר דלענין תקנתא דרב מיומא דנן ולעולם לא שייך לומר דשני ליה בין כתב לבע"פ. והרמב"ם ז"ל מחלק ג"כ בין ממון לגיטין וכתב הכסף משנה משום דבגיטין שצריך לכתוב זמן לא אמרי' זמנו של שטר מוכיח ומלבד מה שהארכתי דא"א לומר כן עוד יש לתמוה שחילוק זה לא נזכר בשמעתין ואין להאריך יותר:

דף עב:

תוספות בד"ה אי אמר כו' אם מבטל בדיבורו כו' עכ"ל. הלשון מגומגם קצת וכוונתם מבואר' דכיון שאין כתוב בו מהיום יש לספק דלא אמר ר' יוסי זמנו של שטר מוכיח דאפשר שמבטל בדיבורו הוכחת זמן השטר כן נ"ל וזה דלא כמו שכתבתי בסמוך דאפילו אם כתב מהיום נמי יש לומר שמבטל בדיבורו והדר ביה אלא צריך שיכתוב התנאי בגט או שיאמר מהיום אם מתי הכל בע"פ וכן מבואר בל' רש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא ומי מספקא ליה והתנן הרי זה גיטך אם לא באתי כו' ויש לדקדק מאי קושי' דילמא התם איירי שכתב תנאי דאם לא באתי בגוף הגט מש"ה אמרינן זמנו של שטר מוכיח דהא לא מספקא לן אלא בעל פה וכן יש לדקדק במאי דמקשינן בסמוך מהא דאמר רבא ודלמא התם נמי איירי בתנאי שכתב בגט. מיהו לפרש"י לקמן בפ' המגרש דף פ"ד ע"ב אתי שפיר שכתב שם דכל התנאין פוסלין בגט כשנכתבו בגוף הגט וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל וא"כ ע"כ איירי בעל פה ואע"ג דלאחר התורף משמע שם דכשר לר' זירא לדברי הכל ולרבא אליבא דרבנן מ"מ נראה דהכא ליכא לאוקמי בלאחר התורף שעיקר הטעם שם שכיון שכתב תנאי בגט לא נכתב לשם כריתות והרב המגיד ביאר יותר דבירושלמי פרק כל הגט מייתי האי טעמא בהדיא דכיון דקי"ל אין ברירה וא"כ כשנכתב התנאי בגט נמצא שהסופר כתבו שלא לשם כריתות אף שנתקיים בסוף לא אמרינן הוברר למעיקרא אדעתא דהכי נכתב. נמצא דלפ"ז בתנאי דאם מתי אם באנו להכשיר ע"י זמנו של שטר מוכיח ע"כ היינו משום דאמרי' דכיון שכתב בפירוש אם מתי סמוך לזמן השטר לא הדר ביה מזמן השטר אלא הזמן נכתב על זה התנאי דאם מתי נמצא שכתב

הסופר הזמן שהוא התורף על תנאי דאם מתי ולא נכתב לשם כריתות למאי דקי"ל אין ברירה וא"כ בכתב פסול ממה נפשך אי הלך ביה הו"ל גט לאחר מיתה ואי פרושי מפרש לזמן הגט אין זה לשם כריתות וע"כ צריך לאוקמי בע"פ ומקשי שפיר כן נ"ל נכון לשיטת רש"י ז"ל משא"כ לשיטת ר"י בעל התוס' בפ' המגרש שמפרש פירוש אחר בההיא דכל התנאין פוסלין בגט ולדידיה שרי לכתוב תנאי בגט וא"כ צ"ע בשמעתין וצריך לומר דפשיטא לתלמודא דהאי לישנא דהרי זה גיטך משמע דאיירי בתנאי בע"פ כן נ"ל ודו"ק:

שם ומי מספקא ליה והאמר רבא כו' היכי דמי אי בלא"ל מהיום ורבנן צריכא למימר. ויש לדקדק לטפי הו"ל לאקשויי אי בלא"ל מהיום ורבנן היאך אמר רבא כשאמות ולאחר מיתה אינו גט הא תנן במתניתין מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ובשלמא אי איירי בלא א"ל מהיום ורבי יוסי איכא למימר דרבא סבר כי האי לישנא קמא דרב הונא למאי דפרישית בסמוך דדוקא באם מתי סובר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח אבל בלאחר לא שייך זמנו של שטר מוכיח וכשיטת רש"י ז"ל סוף פירקין גבי לכשתצא חמה משא"כ לרבנן ובלא"ל מהיום ודאי קשה. ונראה דלמאי דמוקמינן מימרא דרבא בא"ל מהיום ורבנן איכא למימר דרבא סובר כר' יוחנן פ' האומר דף ס' למעכשיו ולאחר ל' וכן מהיום ולאח"מ לא מספקא לן אי תנאה או חזרה אלא שמתחיל הגט מהיום וגומר לאחר מיתה או לאחר שלשים ומה"ט מקשה שם בש"ס דכל גיטא דמשייר בה לאו מידי הוא אלא כדמסיק אביי דבאמר מהיום ולאח"מ לא הוי גיטא כלל אלא הא דתנן גט ואינו גט היינו לענין חליצה לחוש משום גזירה דמהיום אם מתי ע"ש נמצא דלפ"ז שפיר קאמר רבא כשאמות ולאחר מיתה אינו גט והיינו מדינא ולענין חליצה לא איירי רבא נותן לה גט כדי לאוסרה לכהן דבאינה זקוקה איירי ובזקוקה נמי לא הוי אלא משום גזירה כן נ"ל נכון ועיין בסמוך ולקמן דף ע"ד אפרש עוד בזה בסוגייא דלכשתתן ע"ש ודוק היטב:

שם ואיכא דמתני לה אסיפא כו' פשיטא מדסיפא לרבנן חולצת. מכאן ודאי קשה לשיטת רש"י ז"ל דלעיל שכתב לטעמא דרבי יוסי במתנה היינו משום שאין צורך לכתוב זמן וכתבתי שם דנהי דבגיטין לא שייך האי טעמא אפ"ה בלא"ה שפיר אמרינן לר"י זמנו של שטר מוכיח כיון דאיירי בתנאי דאם משא"כ בתנאי דלאחר לא שייך זמנו של שטר מוכיח אף לרבי יוסי וכמו שפרש"י להדיא בסוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה וא"כ אמאי פשיטא לתלמודא הכא דבתנאי דלאחר מיתה נמי שייך זמנו של שטר מוכיח ונהי דמצינן למימר דלשון רש"י ז"ל דלעיל היינו ללישנא קמא דוקא וכן מה שפי' כן בסוף פירקין היינו משום דלישנא דאביי גבי לכשתצא חמה משמע ליה לרש"י דהיינו כלישנא קמא דרב הונא אלא כלישנא בתרא אכתי מאי מקשה הש"ס הכא פשיטא הא איצטריך לרב הונא לאשמעינן דבסיפא לר' יוסי חולצת לאפוקי ממאי דמשמע מלישנא קמא דרבי יוסי גופא מודה בלאחר מיתה דלא שייך זמנו של שטר מוכיח. ולפום ריהטא היה נ"ל ליישב דאדרבא אף ללישנא בתרא פשיטא לתלמודא שאין שום סברא לומר זמנו של שטר מוכיח בלאחר מיתה אלא במתנה דוקא מטעמא דפרישית. אלא הא דקאמר רב הונא למאי דמתני אסיפא לרב יוסי חולצת היינו כדפרישית בסמוך דבשיטת ר' יוחנן דפ' האיש מקדש קאי דלרבנן נמי הא דמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט וחולצת לאו משום דמספקא לן אי גיטא או חזרה הוי אלא כדמסיק אביי דמהיום ולאחר מיתה לרבי יוחנן שיורא הוי ולא מהני בגט כלל אלא דאפ"ה חולצת ולא מתייבמת משום גזירה דמהיום אם מתי וא"כ מצינן למימר דהיינו נמי טעמא דר' הונא לרבי יוסי כיון דלרבי יוסי באם מתי חולצת ולא מתייבמת משום זמנו של שטר גזרינן נמי לאחר מיתה משום אם מתי. ואם נפשך לומר דלא שייך גזירה בכה"ג אלא דוקא במהיום אם מתי דדמי למהיום ולאחר מיתה כיון דאמר לישנא דמהיום משא"כ לענין זמנו של שטר לא שייך לגזור לאחר מיתה גרידא אטו אם מתי תשובתך בצדך דא"א לומר כן דא"כ תיקשי לקושטא דמילתא לכל הפירושים מאי מקשה הכא פשיטא מדסיפא לרבנן חולצת רישא נמי לרבי יוסי ומאי קושיא הא איצטריך לאשמעינן לאפוקי מדרבי יוחנן דלא תימא הא דסיפא לרבנן חולצת היינו משום גזירה משא"כ ברישא לא שייך לגזור אע"כ דפשיטא לתלמודא לכולהו אמוראי הוי רישא לרבי יוסי כמו סיפא לרבנן דכל היכא דאם מתי חולצת ולא מתייבמת שייך לגזור לאחר מיתה אטו אם מתי וא"כ מצינן למימר שפיר דפשיטא לתלמודא דהיינו טעמא דרב הונא משום גזירה והיינו דמקשה פשיטא ובהכי הוי אתי לן שפיר לישנא דרב הונא דמתני אסיפא וקאמר לרבי יוסי חולצת ולא קאמר כלישנא דמתניתין לרבי יוסי גט ואינו גט אע"כ דהיא גופא אתי לאשמעינן דדוקא לענין חולצת מלתא להו משום גזירה דרבי יוחנן כדמסיק אביי בפרק האיש מקדש. אבל מה אעשה שרש"י ז"ל גופיה כתב כאן בד"ה חולצת דטעמא דמספקא לן אי תנאה או חזרה וא"כ קשה טובא מאי מקשה פשיטא דהא לשיטת רש"י ז"ל דסוף פירקין משמע דבתנאי דלאחר לא שייך זמנו של שטר מוכיח וכן ללישנא קמא דרב הונא כמו שדקדקתי מלשון רש"י ז"ל לענין שטר מתנה וטובא אשמעינן מאן דמתני אסיפא לענין תנאי דלאחר נמי אמרינן לר"י זמנו של שטר מוכיח לכן חוזרני לפרש בדרך אחר דאף ללישנא קמא דרב הונא דמתני ארישא אסיפא נמי קאי ואע"ג דמלשון רש"י ז"ל סוף פירקין משמע דבתנאי דלאחר לא שייך זמנו של שטר היינו דוקא לשאר תנאים כגון לכשתצא חמה מנרתיקה דלא מפקינן לישנא דלכשתצא ממשמעותו ע"י זמנו של שטר כמו שכתב רש"י ז"ל בלשונו הנח. משא"כ בתנאי דלאחר מיתה לית לן לאוקמי לישנא דלאחר מיתה אמשמעותו דהכל יודעין שאין גט לאחר מיתה ואין אדם מוציא דבריו לבטלה ונהי דלרבנן לאחר מיתה לא הוי גט היינו משום דלית לן מידי למיסרך לעקור דבריו שאמר לאחר מיתה משא"כ לרבי יוסי דאית ליה זמנו של שטר מוכיח פשיטא לתלמודא דמהני זמנו של שטר לענין שנאמר דמהאי זמן מגרש לה ממה שנאמר שמגרשה לאחר מיתה דלא מהני מידי וסברא כיוצא בזו כתב הרב המגיד אלא דקשיא ליה ההיא דאם לא באתי ולמאי דפרישית אתי שפיר דבתנאי דאם בלא"ה אמרינן זמנו של שטר משא"כ בתנאי דלאחר לא מהני בשום דוכתא אלא כשאמר בפירוש לאחר מיתה ומטעמא דפרישית דאדם יודע שאין גט לאחר מיתה ואין מוציא דבריו לבטלה נמצא דכיון לטעם זה לא שייך אלא בגט ולא במתנה א"כ במתנה הוי לן למימר דלאחר מיתה לא שייך זמנו של שטר מוכיח ולעקור משמעות הלשון דלאחר מיתה דמשמע דלא יהיב ליה אלא מתנה לאחר מיתה דמהני לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש לעיל בשמעתין דהא דלרבי יוסי מהני גבי מתנה בפרק יש נוחלין אפילו בלאחר מיתה היינו משום דמוכחא מילתא דאל"כ למה כתב הזמן כן נ"ל נכון ליישב כל הלשונות של רש"י ז"ל דשמעתין ודסוף פירקין דלא קשיין אהדדי ודוק היטב כי נכון הוא. מיהא כל זה לשיטת רש"י ז"ל אבל התוספות כתבו להדיא בסוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה דלרבי יוסי בכה"ג נמי שייך זמנו של שטר מוכיח ומספקא ליה אי תנאי הוי או חזרה וא"כ לפ"ז פשיטא דהני לישני דרב הונא לא פליגי אלא דמאן דמתני אסיפא היינו משום דברישא פשיטא ליה לרבי יוסי חליצה נמי לא בעיא וכן אני מפרש ג"כ בשיטת רש"י ז"ל למאי דפרישית ועיין מה שאפרש עוד בזה לקמן דף ע"ד בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה בותתן ולכשתתן ושם אאריך בעזה"י:

שם אמר רב הונא גיטו כמתנתו ופרש"י גיטו דשכ"מ כמתנתו. וקשיא לן הא במתנת שכ"מ גופא היכי דהוי במקצת הא בעי קנין ואם עמד אינו חוזר ואי למתנת שכ"מ בכולה איירי והכי קאמר כי היכי דסמכינן אאומדנא במתנת שכ"מ בכולה דאמרינן דעתו כיון שנתן כל נכסיו מסתמא אדעתא דמיתה יהיב ואם עמד חוזר ה"ה בגיטו דמסתמא אדעתא דמיתה מגרש לה אכתי קשה מאי מדמה גיטו למתנתו דלמא שאני מתנת שכ"מ דלא הוי אלא מדרבנן כדמסקינן בבבא בתרא דהא דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי היינו מדרבנן שלא תיטרף דעתו והם אמרו דאם עמד חוזר משא"כ בגיטין דלא שייך לומר כן מנא לן דסמכינן אאומדנא והיאך תלי לה במתנתו ועוד דאפילו את"ל דבמתנת שכ"מ בכולה שקנו מינו איירי דהוי מדאורייתא ואפ"ה אם עמד חוזר כדאמר שמואל בפרק מי שמת אלא דלפ"ז תלי בדלא תניא ותו דבמתנת שכ"מ בכולה ודאי מוכחא מילתא דלא שכיח כלל שיתן אדם כל נכסיו לאחרים ושביק נפשיה ערטילאי אלא ודאי אדעתא דמיתה כדמפרש שמואל להדיא משא"כ בגט שכ"מ לא מוכחא מילתא דכמה בני אדם בריאים מגרשין נשותיהם לגמרי והאי שכ"מ נמי הו"ל לאתנויי ומסתמא לגמרי מגרש לה לכך נלע"ד דהא דא"ר הונא גיטו כמתנתו ופרש"י בשכ"מ היינו במסוכן שקפץ עליו החולי דהו"ל כמצוה מחמת מיתה דבמתנה כה"ג אפילו במתנה במקצת מהני ואף ע"פ שקנו מינו אם עמד חוזר וה"ה לגיטו כיון דמצוה מחמת מיתה הוא דומיא דמתניתין דקאמר זה גיטך אם מתי דהיינו מחמת מיתה ממילא דבשכ"מ כי האי גוונא ידעינן דמחמת מיתה מגרש אם עמד חוזר דמה שלא התנה אפשר דאין לו תנאי והיינו דאמרינן מה גיטו כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו והיינו נמי בשכ"מ שהוא מסוכן כדפרש"י והיינו נמי מהאי טעמא דאגב פחדיה דמיתה לא פריש כמו שפירש רש"י ז"ל להדיא בפרק האומר התקבל דף ס"ה ע"ב וכמו שכתב הרא"ש ז"ל להדיא בשמעתין דההיא דגיטו כמתנתו היינו בגט שכ"מ שמצוה מחמת מיתה כן נ"ל נכון ועיין בסמוך ובחדושינו לעיל פרק התקבל בעובדא דגניבא האריכתי ע"ש:

תוספות בד"ה אמר רב הונא כו' אבל קשה דמאי הוצרך שמואל לתקן כו' ומיהו י"ל דשמואל לא ס"ל כרב הונא כו' ומיהו קשה דאמר באיזהו נשך כו' עכ"ל. במה שכתבו דשמואל לא ס"ל כרב הונא כן נראה מלשון הרי"ף ז"ל להדיא אהאי דרבה ורבא בסמוך דלא ס"ל הא דרב הונא מסיים בה הרי"ף ואלא היכי עביד כדאתקין שמואל וא"כ מבואר מדבריו להדיא שמפרש כפרש"י ז"ל ומה שהקשו מההיא דפרק איזהו נשך לענ"ד לק"מ לפי מה שפירשתי בסמוך בשיטת הרא"ש ז"ל דלפרש"י נמי לא איירי רב הונא אלא בשכ"מ שמצוה מחמת מיתה דומיא דמתניתין ובזה א"ש נמי לשון גיטו דאמר רב הונא וא"כ מצינן למימר דההיא דפרק איזהו נשך איירי בסתם שכ"מ שאינו מסוכן אלא דבר מן דין קשיא לי מאי קשיא להו מפרק איזהו נשך דהתם איירי בדקים לן שהשכ"מ גמר בלבו לגרשה לגמרי שכן כתבו שם התוספות להדיא בד"ה פטומי מילי דאיירי שגמר בדעתו לגרשה בלי שום תנאי דומיא דההיא דלעיל מיניה בעובדא דהאי גברא דזבין שלא באחריות דאיירי נמי כה"ג שמפרש בהדיא בלא אחריות דקי"ל אחריות ט"ס הוא ע"ש ובאמת יש לתמוה טובא דשם כתבו התוס' מיד בדיבור שאחריו והקשו ג"כ על פרש"י דשמעתין כדמקשו הכא וא"כ דבריהם סותרין תוך כ"ד ולפ"ז ע"כ צ"ל דמ"ש שם דאיירי שגמר בדעתו לגרשה בלא תנאי היינו דמגרש לה סתם ואף שכתבו דומיא דזבין שלא באחריות מ"מ הא כדאיתא והא כדאיתא דהתם למ"ד אחריות ט"ס ע"כ איירי שאמר בפי' בלא אחריות משא"כ בגט שכ"מ דלהתוספות לכ"ע אם עמד אינו חוזר כדמסקו התם והכא א"כ איירי עובדא דהתם שגירשה סתם כמו שאר גט שכ"מ. והתמיה קיימת על מהר"ש ז"ל מלובלין שהאריך מאד בתשובותיו סי' קכ"ג ודקדק מלשון התוספות דפרק איזהו נשך שכוונתם דהאי עובדא דהתם איירי שגמר בדעתו לגרשה ואמר בפירוש שמגרשה בלא תנאי דומיא דשלא באחריות ולא שת לבו דלפ"ז דברי התוספות דפרק איזהו נשך סותרין זה את זה תוך כ"ד אע"כ דכוונתם כדפרישית מיהו נחה גם שקטה קושייתם בזה על פירש"י ורבינו חננאל דאינהו ודאי מפרשי דעובדא דאיזהו נשך איירי דידעינן בודאי שגירשה מעיקרא בפירוש בלי שום תנאי וכדפרישית ודו"ק:

בא"ד ע"כ נראה לר"ת כו' אף גיטו בתנאי כו' רבה ורבא לא ס"ל כו' כיון דשכיב מת מאותו חולי אינו חוזר והוי גט כו' עכ"ל. ותמיה לי טובא דפר"ת דלא אמרינן אף לרב הונא אם עמד חוזר אלא כשהתנה ולבסוף מת ובהא פליגי רבה ורבא אם כן מאי מקשה הש"ס ארבה ורבא מי איכא מידי דמדאורייתא הוי גיטא ומשום גזירה שרינן אשת איש לעלמא דהא לא שייך כלל איסור אשת איש כיון שכבר מת בסוף ולא הל"ל אלא דמשום גזירה שרינן יבמה לשוק ואין לדחוק וליישב דאיירי לענין אם קדשה אחר קודם מיתת בעלה ולאחר מיתתו קבלה קידושין משלישי דמדאורייתא לא הוי גיטא ולא תפסי קידושי שני ותפסי קידושי שלישי ומשום גזירה אמרו רבנן דהוי גיטא ותפסי קדושי שני ולא תפסי קידושי שלישי דשרינן לה לשני דהו"ל אשת איש מדאורייתא דמלבד שזה דוחק א"א לפרש כן דהא מדרבנן נמי נהי דהוי גיטא אפ"ה קידושי שני שקידש קודם מיתת בעלה הו"ל קידושי ספק דמאי דקי"ל לקמן כרבי יוסי וחכמים דמגרש מהיום אם מתי הו"ל מגורשת ואינה מגורשת על שימות לשיטת ר"ת לקמן בדף הסמוך דגרים עשה כאומר מעת שאני בעולם ע"ש וצ"ע ודו"ק:

בא"ד דאי לא הוי גט כו' אלא מיתה גורמת כו' ויש גט לאחר מיתה עכ"ל. פי' כשיראו בשכ"מ אחר שחלה ולא עמד בינתיים כלל ומת דהוי גט יאמרו דמיתה גורמת ואתי למיטעי ולומר דיש גט לאחר מיתה וכה"ג פרש"י לקמן בד"ה גזירה שמא יאמרו וק"ל:

דף עג.

רש"י בד"ה גזירה שמא יאמרו כו' ס"מ יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטך לאחר מיתה עכ"ל. ואע"ג דלרבא אפילו באומר הרי זה גיטך לאחר מיתה הוי גט ספק למאי דס"ל לרבא כר"י דזמנו של שטר מוכיח והו"ל כמהיום ולאחר מיתה כדאמרינן לעיל בשמעתין דלרבא פשיטא ליה והא דקאמר רבא לעיל כשאמות ולאחר מיתה אינו גט היינו דלא הוי גט גמור אלא גט ספק כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו סוף פירקין אלא דאכתי שייך האי גזירה גופא שאם נאמר אם עמד חוזר ואפ"ה לכי מייתי הוי גיטא ושרינן לה לגמרי כשהיא יבמה לינשא לשוק א"כ אתי למימר דבגט לאחר מיתה נמי מותרת לשוק בלא חליצה כן נ"ל:

גמרא אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. וכתבו התוספות בריש כתובות ולעיל דף ל"ג דמשום כך אומר בשעת קידושין כדת משה וישראל והא דלא אמרינן בשמעתין כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש שכך כותב ג"כ בגט כדת משה וישראל ודעתייהו דרבנן שאם יעמוד אינו חוזר ומגרשה לגמרי אלא דלענין גט לא שייך לומר כן דסוף סוף אם יאמר שעבר על דעת חכמים אין כח ביד חכמים לומר דגיטא הוי גט כיון דמדאורייתא לא הוי גיטא היכא דאיכא אומדנא מעליא שאינו רוצה לגרשה אלא כי מיית בסוף ולא שייך לומר אפקעינהו אלא בקידושין כיון דאדעתא דרבנן מקדש אם כן אם יאמר שנתכוון לעבור על דעתם יש כח בידם להפקיע הקידושין דהפקר ב"ד הפקר ולמשוייה נמי לבעילתו בעילת זנות וכבר האריכתי בזה בתשובת שאלה לעניין שכותבין כדת משה וישראל בגיטין וכאן אין להאריך. מיהו ממילא רווחא שמעתין דלכאורה יש לתמוה מאי הפקעת קידושין שייך כאן כיון דלא פשע מידי והדרא קושיא

דוכתא משום גזירה שמא יאמרו נשואה בעילת זנות ובשלמא בבטל ומבוטל שייך לומר כן כיון שעבר על תקנת חכמים משא"כ הכא ולמאי דפרישית אתי שפיר דבלא"ה אין צורך כאן להפקעת קידושין אלא משום גזירה דשמא יאמרו תקנו חכמים בגט שכ"מ שכל שלא התנה בפי' אם ימות אין לו לגרש על תנאי שבלבו אלא או יגרש לגמרי בלי תנאי או יוציא בשפתיו אלא דאכתי יש מקום לשכ"מ לערער אם יעמוד ויאמר שכך היה בלבו ובהאי תקנתא דרבנן לא ניחא ליה ויהא נאמן בדיבורו דלא הוי כדברים שבלב כיון דאומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי גירשה לכך הוצרכו להפקיע הקידושין למי שיעבור על דבריהם וכה"ג גופא יש לפרש בריש כתובות לענין אין אונס בגיטין שכך תקנו חכמים במגרש על תנאי שיהא בלבו שלא יועיל לו טענת אונס אלא שאם יאמר דאפ"ה לא אשגח בהאי תקנתא ולא סליק אדעתא בכך הוצרכו להפקעת קידושין למי שעובר על דבריהם והו"ל לפרש בפירוש שאם יהיה אונס ליבטל התנאי וכיון שעבר ולא התנה אפקעינהו לקידושין כנ"ל נכון:

תוספות בד"ה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא בירושלמי מפרש כו' אבל תלמוד שלנו אינו סובר חילוק זה כו' עכ"ל. והרא"ש ז"ל כתב בשם רבינו חננאל דהא דמשני נמי בשמעתין אכלו אחרי אין לנו היינו נמי כשיטת הירושלמי וטעמא דרישא קא מפרש שכיון שאמר אם מתי מחולי זה ואכלו אחרי הרי לא נתקיים התנאי ואעפ"כ תמה הרא"ש ז"ל על רבינו חננאל ז"ל דשביק תלמודא דידן ומפרש ע"פ שיטת הירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי ונראה כוונת הרא"ש ז"ל מדמקשינן בסמוך מהאי ברייתא ומסקינן כיון דקשיא רישא אסיפא לא איתמר בבי מדרשא אלמא דלא משמע לתלמודא דהיא דשלחו מתם לתרוצי ברייתא איירי ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל באריכות:

בד"ה איתיביה רבינא לרבא כו' תימא מאי פריך כו' הא אית ליה לרבא בפ"ק דכתובות כו' אין טענת אונס בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות כו' עכ"ל. וקושייתם בזה אין מובן לי דבשלמא התם דאיירי בתנאי דאם לא באתי מכאן עד י"ב חדש שהוא תנאי דשב ואל תעשה שייך שפיר חששא דצנועות ופרוצות דהא בסוף י"ב חדש מסתמא מותרת לינשא ואין לחוש לשמא איתניס וא"כ שייך שפיר חששא דצנועות שיחמירו לחוש שמא איתניס וכן להיפך בפרוצות יש לחוש דזימנין דאיתניס ואמרה דלא אניס אף על פי שיצא קול כמ"ש שם התוספות בריש כתובות משא"כ הכא שהתנה בפירוש אם ימות מחולי זה וא"כ מדינא אין לה לינשא עד שתדע שנתקיים התנאי שמת מחולי זה ותו לא שייך חששא דצנועות וחששא דפרוצות נמי לא שייך דמסתמא לא תינשא עד שתדע אם נתקיים התנאי דהא בכל תנאים לא חיישינן דפרוצות ינשאו כשלא יתקיים התנאי ותדע דהא בהאי תנאי גופא דאם לא מתי מחולי זה אם עמד בינתיים והלך בלא משענת לא הוי גיטא ולא חיישינן משום פרוצות דזימנין דעמד בינתיים וסברה דלא עמד וכן להיפך בצנועות אע"כ דבעיקר התנאי לא חיישינן וכ"כ שם התוספות להדיא דמיתה קלא אית ליה וא"כ ה"ה לענין אכלו אחרי ויש לחלק וליישב בדוחק וק"ל:

בד"ה לא תתיחד כו' ואור"י דודאי לרבי יהודה הוי טעמא משום גט ישן אבל לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת כו' איכא למיחש לקידושין עכ"ל. ואף על גב דלרבי יוסי שייך נמי חששא דגט ישן ובגמרא משמע דקי"ל כרבי יוסי דחכמים קיימו בשיטתיה לפי גירסת רש"י והתוספות לקמן בברייתא אפ"ה ניחא למיתני בברייתא טעמא דחשש קידושין שהוא חמור שביטל הגט ולפ"ז אם ניסת תצא משא"כ בגט ישן איפסקא הלכתא לקמן דף ע"ט דאם ניסת לא תצא ואיכא למ"ד אם נתגרשה תינשא לכתחילה ואע"ג דהכא בלא"ה א"א לה להנשא עד שימות ושוב א"צ לגט אפ"ה שייך האי נפקותא אם ניסת לשוק במקום יבם דמשום טעמא דגט ישן לא תצא ומשום חששא דקידושין תצא דשמא קידש וביטל הגט והו"ל יבמה לשוק כנ"ל ונתיישב מה שדקדק מהרש"א ז"ל ואף על גב דלכאורה משמע מדלא פסלינן להאי גיטא אליבא דרבי יוסי משום מוקדם דכיון דלדידיה מגורשת ואינה מגורשת יכול לחפות על בת אחותו אע"כ דאיירי שמגרשה ע"י שליח דתו לא מיפסל משום מוקדם דקלא אית ליה ואפ"ה שייך חשש לגיטין שיאמרו גיטה קודם לבנה כמ"ש הרשב"א ז"ל לקמן דף ע"ט דנהי דאית ליה קלא לגבי הב"ד אפ"ה לעז איכא דאיכא דלא ידעי בהאי קלא וכיון דבמגרשה ע"י שליח איירי א"כ לענין גט ישן נמי אם ניסת תצא כמ"ש הטור א"ע סי' קמ"א וקמ"ו אלא דהתם איירי שהגט היה ביד השליח כשנתייחד עמה משא"כ הכא איירי שהשליח מסרו כבר ליד האשה כמו שאפרש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל מיהו בלא"ה כבר כתבתי לעיל בדף הקודם דלא משמע הכי דאיירי שמגרשה ע"י שליח אלא דאפ"ה לא פסול משום מוקדם משום דגט שכ"מ שמגרש מהיום אם מתי אית ליה קלא וכמו שאפרש עוד בסמוך ודוק מיהו בסמוך בלשון התוספות בד"ה תנא אפרש בעזה"י דלא שייך חששא דמוקדם הכא לר"י ע"ש:

דף עג:

רש"י בד"ה ואין חוששין לקידושין כו' והאי חששא לזנות לאו דוקא דמאי חששא איכא כו' עכ"ל. לכאורה יש ליישב הלשון דחוששין משום זנות ואין חוששין לקידושין דכולה חדא מילתא היא דאף על גב דבעלמא קיי"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והוי לן למימר דבעל לשם קידושין ודאי וס"ד דאי לא יהיב לה גט שני שריא ליבם קמ"ל דאפ"ה חוששין לזנות כיון שנתן לה כספים ומהני האי חששא לאוסרה ליבם ונראה דלאו לשון חוששין דייק רש"י ז"ל דבלא"ה מצינו לשון חוששין אף לקולא כגון חיישינן שמא חוץ לחומה לנו בשבת פרק שואל וחיישינן שמא באמבטי עיברה בחגיגה אלא דכולה בבא דחוששין משום זנות משמע לרש"י ז"ל דלא צריכה כלל כיון דקתני אין חוששין משום קידושין ורואה שנבעלה פשיטא דבעילת זנות היא וכמו שאפרש בסמוך בלשון התוספות וק"ל:

תוספות בד"ה נתן לה כספים חוששין כו' פרש"י דבזנות אין שייך לשון חוששין כו' עכ"ל. ומשמע דלכל השיטה צריך לפרש כן וקשיא לי דלפי שיטת רבינו חננאל ור"ת שכתבו בסמוך בד"ה אמר רבה דגרסינן באומר מעת שאני בעולם וכולה מתניתין דלא תתייחד ומה היא באותן הימים חדא מילתא היא וכמ"ש ג"כ בד"ה לא תתייחד דנראה גם כן שהיא שיטת ר"י ולפ"ז צריך לומר דברייתא דהכא דקתני חוששין משום זנות לא מיתוקמא כר"י דאמאי קרי ליה ביאת זנות כיון דכאשתו היא לכל דבר והגט אינו חל אלא סמוך למיתה ממש אע"כ דברייתא מיתוקמא כחכמים ורבי יוסי דאידך ברייתא דמגורשת ואינה מגורשת דהכי הלכתא לפי גירסת רש"י ותוספות כמו שאבאר והא דקרי לדידהו בעילת זנות אע"ג דמגורשת ואינה מגורשת סוף סוף כיון דאסורה לו באותן הימים מספק מיקרי שפיר ביאת זנות וא"כ לפ"ז מאי קשיא להו להתוספות בלשון חוששין משום זנות דודאי איצטריך לאשמעינן הא מילתא גופא דאי מדקתני אין חוששין משום קידושין אכתי לא שמעינן אלא שאין להחמיר להצריכה גט שני מחמת קידושין דאי הוי בעיא גט שני מחשש קידושין אם ניסת בלא גט שני לשוק הוי דינא דתצא ועוד דלכתחילה הוי שריא ליבם ובהא דקתני אין חוששין משום קידושין אשמעינן דאסורה ליבם ואם ניסת בלא גט שני לא תצא אבל אכתי יש סברא לומר דלכתחילה מיהא בעיא גט שני מחשש גט ישן כיון שנבעלה לאחר הגט בטעות שהיה סבור שהיא מותרת לו וא"כ שייך חששא דגיטה קודם לבנה קמ"ל דחוששין משום זנות ותלינן בודאי דביאת זנות היא כיון דמדינא אסירא ליה דמגורשת ואינה מגורשת וממילא דתו לא שייך שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהא לקושטא דמילתא גיטה קודם לבנה והבן נולד מביאת זנות באיסור וכמו שכוונתי בעזה"י בזו הסברא לדעת הר"ן ז"ל ע"ש. ואי משום דקשיא להו להתוספות לשון חוששין כבר כתבתי דמצינו כמה פעמים חוששין לקולא כמ"ש התוספות בכמה דוכתי ועוד דעיקר מילתא דחוששין לזנות חומרא היא שע"י כך אסורה ליבם וכמ"ש בלשון רש"י ז"ל ובשלמא לשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר דאזיל לשיטתיה דההיא דלא תתייחד לא איירי באומר מעת שאני בעולם אלא באומר מהיום אם מתי דלכ"ע מגורשת למפרע מהיום כמ"ש רש"י ז"ל בסמוך וא"כ האי בבא דחוששין משום זנות לא צריכא כלל משא"כ לשיטת התוספות צריכה וצריכה כדפרישית וצ"ע ודוק היטב:

שם בגמ' מתקיף לה רבא מאי אף ופרש"י דהאי חששא לזנות לאו דוקא חששא כו' והו"ל למימר חוששין לקידושין ואין תולין להקל בזנות עכ"ל. וקשיא לי דאי הוי קאמר רבי יוסי ברבי יהודה חוששין לקידושין סד"א דכיון דראוה שנבעלה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ה"ל קידושי ודאי ושריא ליבם שנתבטל הגט קמ"ל דחוששין נמי לזנות ומש"ה חולצת ולא מתייבמת וצריך עיון משום דבכמה דוכתי משכחינן דמה"ט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הו"ל קידושי ודאי ויש מקומות דלא הוי אלא קידושי ספק וא"כ הא דקאמר חוששין לקידושין בלא"ה משמע דלא הוי אלא קידושי ספק כן נ"ל ועדיין צ"ע:

שם כמאן דלא כחד. וקשיא לי דהא בלא"ה תיקשי הא דאמר רבה בר בר חנה משמיה דר"י דבלא ראוה שנבעלה מודו בית הלל דאין צריכה גט שני משום דלא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ומאי שנא דבגט ישן אסרי בית הלל כל שנתייחד עמה לאחר הכתיבה וחיישינן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אלמא דביחוד גרידא חיישינן שבא עליה וכן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו ס"פ הזורק ותירץ דבמגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי כיון שכבר גירשה ומסתמא מחמת שנאה גירשה וכיון דסני אהדדי לא חיישינן שמא בא עליה משא"כ בגט ישן שעדיין לא גירשה וא"כ לפ"ז שפיר מיתוקמא מילתא דרבה בב"ח משמיה דר"י כרבי יוסי בר יהודה והא דחייש הכא ר"י בר יהודה לקידושין אפילו בלא ראוה שנבעלה היינו משום דהכא אין מגרשה מתוך שנאה ואדרבה אמדינן דעתה דלא נתכוין לגרשה אלא בתנאי שימות וכ"ש דלפמ"ש בסמוך לשיטת התוספות ע"כ ברייתא דרבי יוסי ב"י ורבנן סברי כר' יוסי וחכמים דמתניתין דמגורשת ואינה מגורשת וא"כ שפיר יש לחוש לקידושין ואמאי מסקינן דהוי דלא כחד ולדעתי היא קושיא עצומה על הרשב"א ז"ל אמנם לדעתי בלא"ה אין דבריו מוכרחין דבפשיטות אתי שפיר מילתא דרבה בב"ח דבלא ראוה שנבעלה אין צריכה גט שני לכ"ע היינו משום דאיכא תרי ספיקי שמא לא נבעלה כלל ואת"ל דנבעלה שמא שלא לשם קידושין נבעלה אלא לשום זנות ובנבעלה לשם זנות ודאי לא שייך גט שני משום חששא דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהא קושטא דמילתא גיטה קודם לבנה דבמגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי איירי וכדפרישית בשם הר"ן ז"ל דהיכא דליכא לעז על הבן שלא כדין לא שייך האי חששא וסברא פשוטה וברורה היא משא"כ בההיא דגט ישן דאסרו ב"ה היינו משום דליכא אלא חד ספיקא שמא בא עליה ויאמרו גיטה קודם לבנה ולפ"ז מסקינן שפיר דמילתא דרבה בב"ח הוי דלא כחד וכרבי יוסי בר יהודה נמי לא מיתוקמא דאמאי חייש ריב"י לקידושין האיכא נמי תרי ספיקי כנ"ל נכון. ולענ"ד התמיה קיימת על רבינו הרשב"א ז"ל שלא פירש כן אם לא שנאמר דאיהו סבר דלמאן דאית ליה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ה"ל ודאי קידושין א"כ ליכא אלא חד ספיקא וזה דלא כמו שכתבתי בסמוך ודוק היטב. ועוד אפרש בזה סוף פרק הזורק בעזה"י:

תוספות בד"ה תנא ובלבד שימות פי' בקונטרס כו' ואין נראה לר"י דאי סבר אין ברירה כו' ולעיל בפרק כל הגט דייקינן בההיא דיש ברירה כיון דלכי מיית הוי גיטא כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא ולדידהו מי ניחא הא לקושטא דמילתא סבר ר' יוסי אין ברירה אפי' בתולה בדעת אחרים כמו שדקדקו התוס' בפ' כל הגט מההיא דסלע שתעלה מן הכיס וע"כ תיקשי מההיא דאמרינן לכי מיית הוי גיטא לר' יוסי אע"כ שיש לחלק דההיא דלכי מיית לא מיקרי ברירה כ"כ והיינו כמו שכתבו התוס' שם דלענין מיתה סופו להתברר בודאי באותו שעה וכן למאי דמוקי לה במעת שאני בעולם היינו ממש סמוך למיתה באותו הרגע שנתבררה השעה בבירור שהיא הרגע הסמוכה למיתה וע"כ דהכי הוא לשיטת התוס' ודלא כמ"ש שם מהרש"א ז"ל דלענין משעה שאני בעולם לא מיקרי סופו להתברר וכתב שם דהא דמשנינן בשמעתין באומר מעת שאני בעולם היינו לר' יהודה דוקא ולא לר' יוסי וכבר השגתי עליו שם דאגב חורפיה לא דק דודאי לר' יוסי נמי מוקמינן באומר מעת שאני בעולם לרש"י ז"ל או להתוס' דנעשה כאומר והדברים ברורים כשמש נקטינן מיהא דע"כ באומר מעת שאני בעולם נמי שייך סופו להתברר וכדפרישית בשיטת התוס'. ולפ"ז ממילא רווחא שמעתא נמי לשיטת רש"י דנהי דלכי מיית הוי גיטא היינו משום דבשעת גמר מיתה נתבררה השעה דמהאי שעתא חל הגט בודאי ולא דמי לשאר ברירה משא"כ משעת נתינת הגט עד סמוך למיתה הו"ל ברירה גמורה אם נאמר כיון דלבסוף נתברר שלא מת עד בסוף הוברר הדבר למפרע שלא היה ראוי למות באותו שעה וא"כ דמי שפיר לשאר ברירה שהעיקר סובב על זה דלמ"ד אין ברירה לא אמרי' הוברר הדבר למפרע אע"פ שנתברר לבסוף והא עדיפא לן מהחילוק שכתב מהרש"א ז"ל אף לפי סברתו בין שעת המיתה ממש ובין שעה הסמוכה למיתה ממש דוק ותמצא ובזה נתיישב ג"כ מאי דמקשו התוס' לפרש"י מההיא דפ' בכל מערבין דהתם כיון דלא אמרינן הוברר הדבר למפרע אע"ג דהוברר בסוף אכתי מיהא בשעת קניית העירוב שאינו חל כלל אלא בין השמשות לא הוברר וכיון דלא הוי עירוב בהש"מ ממילא לא מהני מאי דנתברר בשבת משא"כ הכא לענין גט נהי דבשעה שמסרו לידה לא חל הגט כיון שלא נתברר אם הוא שעה הסמוכה למיתה מ"מ חל הגט בשעה ורגע הסמוכה למיתה בודאי כיון שהגיע השעה זמן הבירור שראוי הגט לחול בודאי ומאי סברא היא זו לומר כיון דלא הוברר בשעה שמסרו לידה לא ליהני אם הוברר אח"כ כיון שיכול הגט לחול באותו שעה בודאי לא הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע כיון דבתורת גירושין מסר לידה כדאמרינן בכל גט על תנאי וזה נ"ל ברור ליישב שיטת רש"י ז"ל לולא שאיני כדי להשיג על דברי התוספות במילתא דתליא בסברא. מיהא בעיקרא דמילתא הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא מה שנתקשו קמאי ובתראי בגט שכ"מ דמהיום אם מתי היאך מצאנו ידינו ורגלינו כיון דאנן קי"ל אין ברירה אפילו בתולה בדעת אחרים כדאיפסקא הילכתא בביצה פ' משילין וא"כ לכי מיית נמי לא הוי גיטא כדדייק הש"ס להדיא בפ' כל הגט ומה שכתבתי בסמוך בשם התוספות פ' כל הגט דההיא דלכי מיית לא דמי לשאר ברירה אכתי קשה שלא נזכר חילוק זה שם בגמרא וכיון דבגמרא דפ' כל הגט מדמה לה בהדיא היאך ניקל מסברא דנפשין לומר דלא דמי ואף לפמ"ש בשם מהרש"א ז"ל דלא מדמי אלא מעת שאני בעולם ולא מהיום אם מתי לא אהני לן כלל דאכתי הקושיא במקומה דהא מסקינן בשמעתין להדיא דמתני' מיתוקמא ע"כ במעת שאני בעולם וכ"ש לשיטת התוספות דמהיום אם מתי נעשה כאומר אם מתי וא"כ אמאי הוי גיטא הא קי"ל אין ברירה וכבר האריך בזה במרדכי בפירקין וכן בס' גט פשוט הנדפס מחדש האריך מאוד בזה אלא דעכ"ז העלו דמאי דמדמה להו בפ' כל הגט לא סלקא לפי המסקנא וזה דוחק גדול. והנלע"ד בענין זה דהא דאמרינן בפ' כל הגט דמההיא דלכי מיית הוי גיטא מוכח דאין ברירה לאו אשעת מיתה שחל הגט קאי דבההיא שעתא ודאי לא שייך ברירה כיון שנתברר בודאי כדפרישית אלא אשעת כתיבה קאי דכיון

דלא חל הגט אלא בתנאי כשימות ותנאי זה לא היה מבורר כלל בשעת הכתיבה כיון שאינו בידו נמצא שנכתב הגט שלא לשם כריתות כמו שכתבתי בדף הקודם גבי ומי מספקא ליה שהרב המגיד כתב דמהאי טעמא פסול כשנכתב התנאי בגוף הגט משום דקי"ל אין ברירה ולא נכתב לשם כריתות ושכן מבואר בירושלמי בפ' כל הגט. ולפ"ז אף אנו נאמר דאף החולקים על פרש"י והרי"ף והרמב"ם ז"ל בההיא דכל התנאים פוסלין בגט דפ' המגרש שהתוס' מפרשים בענין אחר היינו בשאר תנאים דלא מיקרו ברירה כיון שהתנאי בידי אדם משא"כ בתנאי דאם מתי דנגרע טובא כדפרש"י ותוספות פ' כל הגט אפשר דפשיטא דבכה"ג כ"ע מודו דיש לפסול הגט כשנכתב התנאי בגוף הגט מה"ט דקי"ל אין ברירה ונמצא שנכתב הגט שלא לשם כריתות כדאיתא בירושלמי. ובאמת עיקר ברירה דפ' כל הגט אכתיבת הגט קאי התם כמו שכתב ר"י בעל התוספות שם דף כ"ד ע"ב בד"ה לאיזה שארצה דאף מאן דאית ליה יש ברירה מודה בגט דאין ברירה דכתיב לה לשמה שיהא מבורר בשעת הכתיבה ע"ש בתוספות ובחידושינו שהארכתי בתכלית האריכות בענין זה ולפ"ז נראה לי ברור דהא דדייקינן לכי מיית הוי גיטא בפ' כל הגט דאין ברירה היינו דוקא אליבא דר' יהודה דאמר הרי היא כאשת איש לכל דבריה וא"כ ע"כ איירי שנכתב התנאי בגוף הגט דליכא למימר שהסופר כתב הגט לשם כריתות גמור שלא בתנאי ואח"כ התנה הבעל בעל פה הרי זה גיטך מהיום אם מתי דא"כ תיקשי ליפסול האי גיטא משום מוקדם כיון דהיא עדיין כאשת איש אף בשעת המסירה עד סמוך למיתה א"כ שייך חששא דבת אחותו שאם זינתה לאחר מסירת הגט היא בת סקילה ותוציא הגט ותאמר שמעיקרא נתגרשה מזמן הגט ולא דמי לכל גיטין הבאין ממדינת הים ונמסרו לאחר הכתיבה זמן מרובה דהנהו אית להו קלא מזמן המסירה מיהא כמ"ש התוספות דף י"ח משא"כ הכא שאף מזמן המסירה אינו חל תו לא שייך האי טעמא כדפרישית לעיל בדף הקודם ומכ"ש דשייך חששא דפירות שתוציא האשה שלא כדין מיום המסירה ובאמת היא כאשתו לכל דבר אע"כ דאיירי שכתב התנאי דמהיום אם מתי בגוף הגט דתו ליכא למיחש למילי משום מוקדם וא"כ מדייק שפיר דלכי מיית אמאי הוי גיטא הרי נכתב הגט שלא לשם כריתות אי ס"ל דאין ברירה אע"כ דיש ברירה. וליכא למימר שנכתב בגוף הגט ולאחר כתיבת התורף הא נמי ליתא דכיון דאליבא דר' יהודה קיימינן ואיהו הוא דאמר דבעינן כתיבה וחתימה לשמה כדדייקינן בריש מכילתין דף ד' וא"כ אפילו בנכתב אחר התורף נמי יש לפסול כיון שנחתם שלא לשם כריתות ופשטא דלישנא משמע דלר' יהודה לא מכשרינן שום גט אלא בעידי חתימה דלדידיה וכתב אתרווייהו קאי אכתיבה ואחתימה ועיין מ"ש בזה בריש מכילתין. נמצא דכל זה לר' יהודה דוקא משא"כ לר' יוסי וחכמים דקי"ל כוותייהו לגירסת רש"י ז"ל ותוספות בשמעתין למגורשת ואינה מגורשת לא מצינן למידק דאין ברירה מדסברי דלכי מיית הוי גיטא דלדידהו איירי שפיר שהתנה כן בעל פה לאחר כתיבת הגט נמצא שהגט נכתב לשם כריתות ואפ"ה אין לפסול הגט משום מוקדם דכיון דמשעה שהגיע הגט לידה מגורשת ואינה מגורשת ואם זינתה פטורה באמת מסקילה תו לא שייך חששא דבת אחותו ואפשר דאפילו משום לעז ממזרות נמי אין לפסול בכה"ג כיון דבאמת לא הוי אלא ספק ממזרות וכשר מדאורייתא וטעמא דפירות נמי לא שייך בכה"ג דמשעת מסירת הגט נראה שאין לבעל פירות כן נ"ל נכון בעזה"י דלפי מאי דקי"ל דמגורשת ואין מגורשת אין לפקפק בגט שכ"מ שהתנה בעל פה בתנאי דמהיום אם מתי אף למאי דקי"ל אין ברירה וכדפרישית בסייעתא דשמיא ועוד דאליבא דהלכתא אפי' אם נכתב אחר התורף יש להכשיר בעידי מסירה לחוד וכמו שאפרש בפ' המגרש בעזה"י ועוד דאפילו בעידי חתימה כשר דנהי דאמרינן לעיל בריש מכילתין דמקרי מזוייף מתוכו היינו מדרבנן ובדרבנן קי"ל יש ברירה ודו"ק:

בא"ד ואפילו לא מת מאותו חולי היה לנו לומר שתהא מגורשת מספק כו' עכ"ל. וכתב מהרש"ל ז"ל בכוונתם דאפילו לא מת כלל איירי והשיגו מהרש"א ז"ל ובחידושי הרשב"א ז"ל מבואר דהדיא כדברי מהרש"ל ז"ל ומה שכתב מהרש"א ז"ל בכוונתם דמשמע להו לחלק בין לא מת כלל שסופו להתברר בודאי ובין אם ימות מאותו חולי דאפשר שלא יבא לידי בירור וכתב דכה"ג חילקו התוס' בפ' כל הגט ולמאי דפרישית בסמוך נתבאר דודאי לא משמע להו להתוספות לחלק כמ"ש מהרש"א ז"ל דא"כ לא הוו מקשו מידי על פרש"י ז"ל דאיכא לחלק בכה"ג דלענין כי מיית הוי גיטא מפני שסופו להתברר אבל בימים שבינתיים אין ברירה שאין סופו להתברר כמ"ש מהרש"א ז"ל גופא בפרק כל הגט אלא שכבר השגתי עליו שם מסוגייא דשמעתין והדברים ברורים למבין ודו"ק:

בא"ד ע"כ נראה לר"י לטעמא דר' יוסי כו' משום דמספקא לן אם חלין הגירושין משעת מיתה כר' מאיר כו' עד סוף הדיבור. ונראה בעיני דרש"י ז"ל לא רצה לפרש כן מדמסקינן לקמן בשמעתין דלר' יוסי מייתי אשם תלוי וידוע דבימי ר' יוסי לא שייך אשם תלוי דלאחר החורבן הוי וע"כ דנפקא מיניה בזמן הבית וכן לכשיבנה במהרה ואי ס"ל דספיקא דר' יוסי היינו ספיקא דדינא לא שייך האי פלוגתא דאשם תלוי דמאן יימר דבזמן הבית מספקא להו כי היכי דמספקא לר' יוסי משא"כ לפרש"י ז"ל א"ש דכיון דקי"ל אין ברירה לעולם היא ספק מגורשת אפילו אם יבא אליהו ויאמר וכן הא דאמרינן בפ' הזהב גבי דוד מוטב שיבא על ספק אשת איש ומייתי התוס' בסמוך מסייע נמי לפרש"י ז"ל קצת דקרי לה ספק א"א בהחלט משא"כ לפי' התוס' מאן יימר דמספקא ליה לדוד דמסיק שמעתתא אליבא דהלכתא וק"ל:

בד"ה אמר רבה באומר כו' פירש בקונטרס כו' ומילתא באפי נפשיה היא כו' ואין נראה לר"ת כו' ועוד אור"י דבתוספתא בהדיא משמע כו' עכ"ל. באמת לא נתפרש בלשון רש"י ז"ל דמילתא באפי נפשיה היא והיה נ"ל לכאורה דלפרש"י ז"ל נמי אדלעיל מיניה קאי אלא דלפי גירסתו דגרים באומר מעת שאני בעולם ולא גרים כאומר מש"ה משמע ליה לרש"י ז"ל דרבה מפרש לכולה מתני' איירי באומר דפי דסתם גט שכ"מ שמגרש בתנאי דמהיום אם מתי רגיל לומר ג"כ מעת שאני בעולם לפי שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל ובהכי הוי אתי שפיר דלא תיקשי שיטת רש"י ז"ל אהדדי דבפ' כל הגט מפרש רש"י ז"ל בהדיא דהרי היא כאשת איש לכל דבריה קאי אמהיום אם מתי וא"כ מה שפירש כאן בד"ה ומשני דמתני' לאו באומר מהיום אם מתי היינו דלא איירי במהיום אם מתי לחוד אלא שאומר ג"כ מעת שאני בעולם והתנא לשון קצרה נקיט. ובהכי הוי א"ש נמי מה שפי' רש"י ז"ל בפ' האשה שנתארמלה דף כ"ז דטעמא דמתני' דלא תתייחד איירי משום גט ישן וכאן פירש במתני' טעמא אחרינא משום חשש קידושין דלמאי דפרישית אתי שפיר דכאן פירש אליבא דר' יוסי ור"מ וחכמים ושם פירש אליבא דר' יהודה דאמר הרי היא כאשת איש לכל דבריה דתו לא שייך חשש קידושין אלא חששא דגט ישן כמו שכתבו התוס' לעיל במשנתינו ולר' יוסי וחכמים נמי אפשר דשייך נמי טעמא דגט ישן דלפי שיטת מהרש"א ז"ל נקטינן מיהא דההיא דלא תתייחד דפרש"י ז"ל דפרק האשה שנתארמלה אפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי קאי דלאו מילתא באפי נפשיה כן נ"ל לכאורה אף שהוא קצת דוחק לפי לשון רש"י ז"ל בשמעתין אפ"ה ניחא לי טפי בהכי דלא תיקשין שיטות רש"י ז"ל בכמה דוכתי אהדדי דממילא נתיישב כל מה שהקשו עליו בתוס' וק"ל:

בא"ד ונראה לר"ת כמו שכתוב בפר"ח כו' כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כו' עכ"ל. ולכאורה נראה דל' מהיום משמע להו דהיינו מחיים אבל א"א לומר כן דא"כ לעיל דף ע"ב דשקיל וטרי הש"ס לר' יוסי לאמר זמנו של שטר מוכיח באם מתי גרידא לר' יוסי חליצה נמי לא בעיא דלכי מיית הוי גיטא ותיקשי לן והא אין גט לאחר מיתה כדמקשינן בשמעתין והתם לא שייך לתרץ נעשה כאומר מעת שאני בעולם דמהיכא תיתי כיון דהכא לא אמרינן נעשה כאומר אלא משום דלשון מהיום הכי משמע והתם לא קאמר מהיום ומה טעם יש לומר דזמנו של שטר הוי כאומר מעת שהוא בעולם וכן יש להקשות לפי פי' הר"ן ז"ל דלשון מהיום אם מתי משמע מאותו היום שימות וזה לא שייך לענין זמנו של שטר מוכיח אבל לפירוש הרא"ש ז"ל אתי שפיר שכתב דלשון מהיום אם מתי משמע דמהיום יתחיל זה התנאי דאם מתי וא"כ לענין זמנו של שטר מוכיח נמי שייך לפרש כן:

בא"ד ואע"ג דקאי ארישא אמהיום אם מתי פריך שפיר כו' עכ"ל. עיין מה שכתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה ולפי דמשמע דהדיא בלשון רש"י ז"ל בשמעתין שכתב בד"ה ומשני דמתניתין לאו באומר מהיום אם מתי א"כ משמע דהדיא דלהמקשה הוי ס"ל דאיירי במהיום אם מתי וכן בתוס' פ' כל הגט דף כ"ה בד"ה מה היא הקשו כן בהדיא על פרש"י ז"ל ע"ש לכך לא רציתי להאריך בדבריהם אלא דלפ"ז באמת יש לדקדק בל' התוס' כאן מה שדקדקו ואע"ג דקאי ארישא הו"ל לאקשויי מעיקרא בדברי המקשה שהקשה והא קי"ל דאין גט לאחר מיתה ונלע"ד דאפשטא דתלמודא לא פסיקא להו לאקשויי הכי בדברי המקשה לפי שיטת רש"י ז"ל דאיכא למימר דהמקשה הוי ס"ל דודאי נעשה כאומר דאדם יודע שאין גט לאחר מיתה ומסתמא דעתו שיחול מחיים אלא דהיא גופא קשיא ליה כיון דקי"ל אין גט לאחר מיתה ודעתו דודאי שיחול מחיים א"כ טפי הוי לן למימר למה שאמר מהיום אם מתי היינו מהיום ממש כיון דאם מתי לאו דוקא לכשימות א"כ מהיום דוקא ועי"ז משני הש"ס דנעשה כאומר בפירוש מעת שאני בעולם משא"כ לגירסת התוספות דלהתרץ נעשה כאומר וא"כ ע"כ דהמקשה לא סליק אדעתא כלל דנעשה כאומר וא"כ מדקדק שפיר לשיטתם ואע"ג דקאי ארישא כן נ"ל נכון:

דף עד.

בא"ד והא אמרינן הכא הרי היא כאשת איש לכל דבריה לפר"ת דקאי אמהיום אם מתי עכ"ל. ואע"ג דהתם מימרא דאמוראי היא הא דכל היוצא למלחמת בית דוד אפ"ה לא ניחא להו למימר דאליבא דר' מאיר איירי דאמר בשמעתין למגורשת משעת נתינה או כר"י וחכמים למגורשת ואינה מגורשת אלא כיון דמקרא דואת ערובתם תקח דרשינן לה וכן מקרא דואת אשתו לקחת לך לאשה דרשינן בפ' במה בהמה ליקוחין יש לך בה משום דאורי' גט כריתות כתב לאשתו וא"כ משמע להו דלכ"ע אית להו הנך דרשי ומש"ה קשיא להו לר' יהודה דמתניתין:

בא"ד אבל קשה דאפילו לפי' הקונטרס דהכא כו' מ"מ קשה דהא אילו לא נהרג אורי' היתה בת שבע אשת איש עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהא באמת אמרינן בהדיא בפ' במה בהמה גבי דוד שביקש לעשות ולא עשה וא"כ משמע אדרבא דהדיא דאיהו מיהת לאיסורא איכוון דלא הוי ידע שיהרג אורי' בסוף והיינו דביקש לעשות וחטא לפי מחשבתו אבל מ"מ לא חטא באיסור אשת איש ממש כיון שנהרג בסוף במלחמה. ונראה דהתוספות סברי כשיטת רש"י ז"ל בפ' במה בהמה שמפרש פי' אחר בההיא דביקש לעשות שביקש לשכב עמה קודם קבלת הגט ולכאורה דברי תימה הן דקרא לא משמע הכי דלא הוי ידע לה מעיקרא עד אותו מעשה שהיתה על הגג ואמאי לא מפרש לה כדפרישית ונראה דרש"י ותוספות לא ניחא להו לפרש דעיקר ביאה היתה במחשבת איסור דעל זה לא הוי קאמר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה דבכה"ג חטא גמור הוא כדאשכחן בעובדא דר' חייא בר אשי דמצער נפשיה ואמר אנא מיהא לאיסורא איכווני אע"ג שהיתה ביאת היתר גמור באשתו ממש וכ"ש הכא לכך מפרשי בענין אחר שביקש לעשות קודם לכן וא"כ לא חטא כ"א במחשבה שלא באה כלל לידי מעשה וק"ל:

בא"ד ומיהו זה יש לומר כו' אלא כלומר אם לא יבא בסוף המלחמה ומשום עיגונא כו' עכ"ל. פירוש דעיקר הגט היה שמא יפול בשבי או יהרג ולא ימצאו עדים להעיד על מיתתו ותתעגן אשתו לעולם מש"ה התנו שאם לא יבא בסוף המלחמה יהא גט וכן פרש"י ז"ל בהדיא בפ' במה בהמה ע"ש:

בא"ד ונראה לר"ת שהיו כותבין גט גמור בלא שום תנאי כו' עכ"ל. ואכתי איכא למידק דסוף סוף אפילו בכה"ג לא הוי גט דאלתר אלא אם לא בא בסוף המלחמה והיינו מדאמר רב הונא לעיל בדף הקודם גיטו כמתנתו שאם עמד חוזר ומשמע דה"ה ליוצא בשיירא דלעיל בפרק התקבל דף ס"ה ע"ב במשנה משמע בהדיא דיוצא בשיירא דינו כמסוכן וכ"כ התוס' שם בהדיא בד"ה כדי לייפות כחו דעיקר מימרא דרב הונא בגיטו כמתנתו דמייתי התם בעובדא דגניבא היינו דיוצא בקולר דמי למסוכן ולמתנה מחמת מיתה וא"כ ממילא דה"ה ליוצא בשיירא וא"כ הדרא קושיא דלוכתא שאם לא נהרג אורי' אלא בא לביתו היה הגט בטל מעיקרו לרב הונא ואפילו לרבה ורבא דפליגי אדרב הונא היינו משום גזירה דרבנן אבל מדאורייתא ודאי לא הוי גיטא כדאיתא לעיל דף ע"ג בגמרא. מיהו לפר"ת דהכא ודאי לא קשה דאזיל לשיטתו לעיל דרב הונא דאמר גיטו כמתנתו לא קאי אלא אגט על תנאי ולא בסתם גט שכ"מ וא"כ ה"ה ליוצא בשיירא דהוי גט גמור אבל לשיטת החולקים לעיל על ר"ת כמ"ש לעיל דהרי"ף והרמב"ם ורוב המפרשים לא ס"ל כר"ת וא"כ אם נאמר דבההיא דהכא אכתי סברי כר"ת שכל היוצא למלחמה היו מגרשין בגט גמור כי היכי דלתיתי להו שפיר האי דדוד ובת שבע א"כ ע"כ צריך לומר דבימי דוד נמי הוו סברי כרבה ורבא דלית להו הא דרב הונא דגיטו כמתנתו משום גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ואפקעינהו רבנן לקידושין ולפ"ז נלע"ד שזה היה כוונת דוד המלך ע"ה שאמר לאורי' רד לביתך והיינו כדפרישית לעיל דף ע"ג דהא דאפקעינהו רבנן לקידושין היינו משום דחכמים תיקנו בגט שכ"מ שיהא בלבו לגרשה לגמרי ואם יערער הבעל ויאמר שנתכוון בלבו לגרשה על תנאי אם ימות דהו"ל גילוי דעת ואומדנא דמוכח בהא אפקעינהו רבנן לקידושין ולזה נתכוון דוד שאורי' ילך לביתו ויבא בטענה זו שאם עמד חוזר ומסתמא בת שבע שכבר הרגישה לעצמה שהיא הרה לדוד מסתמא לא תרצה לשוב לאורי' ותתעצם בטענותיה שהיא מגורשת גמורה כתקנת חכמים נמצא דמצד הערעור של אורי' יפקיעו חכמים קידושין מיניה כדפרישית וא"כ תהא פנויה גמורה למפרע ותחזור ביאת דוד להיתר מעיקרו כן נראה לי או שנאמר דהנהו לית להו הא דר"ת בההיא דגיטו כמתנתו בההיא דהכא נמי לא סברי כוותיה אלא שהיו מגרשין על תנאי דלא ולא אחת היא לשיטה זו ובאמת דרבינו תם דהכא נמי אין מוכרח לומר דהכל היו מגרשין לגמרי דמהיכא תיתי ודאי ניחא להו טפי לגרש על תנאי אלא דלאו כ"ע דינא גמירי לגרש על תנאי שיש בהן כמה חילוקי דינים והיו צריכין לגרש בפרהסיא בפני מאן דגמירי דיני תנאי ומש"ה יש שהיו מגרשין לגמרי ובצינעא והכי הוי גט דאורי' לר"ת. וע"פ הדברים האלה נלע"ד שזה כוונת הפסוק דאמר נתן הנביא לדוד מדוע בזית דבר ה' לעשות הרע ודרשו חכמים שביקש לעשות ולא עשה ודרשו עוד את אורי' הכית בחרב שהיה לך לדונו בסנהדרין ואת אשתו לקחת לך לאשה ליקוחין יש לך בה וקשיא לן מכדי מעשה דבת שבע קדים להריגת אורי' מ"ש דמקדים קרא הריגת אורי' ברישא תו קשיא לי למה לא

לנו דוד לאוריי' בסנהדרין ולדרכינו אתי שפיר דבאמת גירש אוריי' בגט גמור בלא תנאי אבל דוד הוי סבר שגירש על תנאי אם ימות במלחמה לסתמא דמילתא הכי הוא כדפרישית וא"כ אם היה דנו והמית ע"פ סנהדרין נמצא שלא נתקיים התנאי של אוריי' כיון שלא מת במלחמה וכדאמרינן לעיל בדף הקודם הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש אין זה גט לכך ציוה דוד לאוריי' שיחזור למלחמה וציוה ליואב שיסבב מיתתו ע"י מלחמה כיון דבאמת חייב מיתה למורד במלכות הוי וכדי שיתקיים התנאי למפרע שיהרג במלחמה ויהיה גט ועל זה הענין הוכיח הנביא ולא היה מקום להוכיחו על מעשה דבת שבע כלל לא במחשבה ולא במעשה כיון דבאמת לא גירש אוריי' על תנאי כלל אלא בגט גמור ומש"ה הוכיחו בזה הסדר את אוריי' הכית בחרב ולא דנתו בסנהדרין ע"כ מחשבתך ניכר' מתוך מעשיך שהיית סבור שגירש על תנאי אם ימות במלחמה נמצא דבזה בזית דבר ה' לעשות שביקש לעשות ולא עשה כיון דלפי דעתך שהיה גט על תנאי חטאת בחטא גמור במחשבת ביאת איסור כקושית התוס' כאן שאם לא נהרג אוריי' היתה בת שבע א"א גמורה אבל לפי האמת את אשתו לקחת לך לאשה דלפי האמת בשעה שלקחת היתה מותרת לך כאשתך גמורה כיון שהיה גט גמור כן נ"ל נכון. ובזה נתיישב ג"כ הא דאמרינן בפ' במה בהמה רבי דאתא מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד פירוש לשון מהפך דייק כיון דקרא שלא בסדרן כתיבי למעשה דבת שבע הוי ברישא ע"כ מוכח דלא חטא אלא שביקש לעשות ולא עשה והיינו כדפרישית דלפי מה שעלה על דעתו חטא מיהא במחשבה ובדרוש הארכתי וכאן לא באתי אלא לפרש לפי שיטת התוס' ודוק היטב כי נכון הוא:

בד"ה ר"י אומר כו' ולא בעי ר"י חתיכה משתי חתיכות כו' עכ"ל. אין זה מוכרח לפי שיטת הרמב"ם ז"ל בהלכות שגגות שכתב דהיכא דאיקבע איסורא לא בעינן חתיכה משתי חתיכות וכתב שם דהיא דספק גירושין מיקרי איקבע איסורא כיון שהיא בחזקת א"א ע"ש:

גמרא מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן ר"י אומר לכשתתן. ויש לדקדק מאי טעמא דר"י דנהי דסבר דע"מ הוי כמו אם אפ"ה לפמ"ש התוס' לעיל בדף ע"ב בד"ה הכי אמר רב דקי"ל הלכה כר"י אפי' בגיטין דזמנו של שטר מוכיח עליו וא"כ אפילו בתנאי דאם נתגרשה למפרע אם נתקיים התנאי בסוף ולא מסתבר למימר דר"י פליג אדרב רביה אם לא שנאמר דר"י סבר דרב גופא לא קאמר הלכתא כר' יוסי אלא בתנאי שבכתב ולא בעל פה וכי האי לישנא דאמרי' לעיל דלרב הונא נמי מספקא ליה אי אמר רב בעל פה או לא ואפשר דלר"י פשיטא ליה או שנאמר כשיטת ה"ה בפרק ח' מהלכות גירושין דלא שייך זמנו של שטר מוכיח אלא לענין תנאי דאם מתי או לאחר מיתה ולא לענין שאר תנאים ואע"ג דרבותינו התירו לינשא בתנאי דאם לא באתי דמייתי הש"ס לעיל דסברי כרבי יוסי דזמנו של שטר מוכיח מיהו אנן לא קי"ל כרבותינו בהא כדאמר ר' יוחנן סוף פירקין ואפשר דהיינו נמי טעמא דר"י דאמר הכא לכשתתן כנ"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קידושין ולעיל גבי גט הומ"ל נמי דאיכא בינייהו שפשטה ידה כו' עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה טובא דלמאי דפרישית בסמוך ואי לא פסיקא ליה לתלמודא לומר לעיל דאיכא בינייהו שפשטה ידה וקיבלה קידושין דלרב יהודא דאמר לכשתתן לא תפסי קידושין כלל דמאן יימר דהכי הוא דהא לכולהו לישני לעיל משמע מיהא דלרב הונא מספקא ליה אי הלכה כר' יוסי בע"פ דזמנו של שטר מוכיח או לא ולרבא לחד לישנא פשיטא ליה וא"כ משמע דרב יהודא דאמר לכשתתן משום דע"מ הוי כאם מ"מ בתנאי דאם גופא אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר קודם שנתקיים התנאי הוי מיהא ספק קידושין דלמא הלכה כר"י נמי אפילו בע"פ ואף לשיטת ה"ה שהבאתי בסמוך דלר' יוסי גופא לא שייך זמנו של שטר מוכיח אלא בתנאי דמיתה אכתי לא פסיקא לתלמודא לומר לענין גט דלר"י לא תפסי קידושין כלל דלמא סבר ר"י כרבותינו דהתירו אפילו בתנאי דאם לא באתי משום דזמנו של שטר מוכיח אלא דלדידהו פשיטא להו ולר"י מספקא ליה בתנאי שבע"פ ואפשר דאפילו רבי יוחנן דקאמר דלא הודו כל סייעתו לרבותינו דאינהו ר"י נשיאה וחבריו בסוף פירקין מסתבר למימר דהיינו לענין דלא הוי גט ודאי אבל לעולם מידי ספיקא לא נפקא כדמספקא לרב הונא אף ללישנא קמא ולרבא ללישנא בתרא ובהכי א"ש טפי דלא מסתבר לומר דשלשה מחלוקות בדבר וכמו שאפרש עוד לקמן בשמעתין ביישוב שיטת הרמב"ם ז"ל. נמצא דלפ"ז לא שייך האי איכא בינייהו דפשטה ידה וקבלה קידושין לענין גט כלל דזמנו של שטר מוכיח והו"ל מיהא ספק קידושין ואפי' לר"י בעיא גט משא"כ לענין קידושין דלא שייך זמנו של שטר דאפי' בקידשה בשטר אמרינן ביבמות דף ל"א דלא תיקנו זמן בקידושין ודברי התוספות בזה צריכין עיון ואף אם נפרש כשיטת מהרש"א ז"ל דאפי' היכא דלר"י הוי ספק גירושין אפ"ה שייך האי איכא בינייהו אי הוי ספק קידושין או ודאי קידושין אלא דאפ"ה יש לתמוה דהתוס' לקמן שכתבו דלר"י הוי ספק גט לא מייתי כלל האי טעמא דזמנו של שטר מוכיח. ובר מן דין יש מקום אתי עוד לפרש ולומר דלרב יהודא נמי דאמר לכשתתן אפ"ה מעיקרא בימים שבינתיים הו"ל כמגורשת ואינה מגורשת ותפסי בה קידושין מספק והיינו לשיטת רש"י ז"ל בעמוד הקודם דהא דקאמר רבי יוסי בתנאי דמהיום אם מתי דבימים שבינתיים מגורשת ואינה מגורשת היינו משום דקי"ל אין ברירה דהתנאי תלוי בדעת אחרים א"כ נראה דה"ה בתנאי דע"מ שתתן מאתים דהו"ל נמי תולה בדעת אחרים ובימים שבינתיים מגורשת ואינה מגורשת דשמא תקיים התנאי מיד ואפי' אם לא קיימא אכתי הוי ספק דאין ברירה ומכ"ש למאי דמסקינן לקמן דהבעל אינו יכול לומר מחולין לך א"כ התנאי אינו בידו ודמי לתנאי דמיתה לענין ברירה אלא דיש לחלק וצ"ע. ומכ"ש דאתי שפיר טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מהלכות גירושין דאפילו בתנאי דאם לכ"ע אינה מגורשת עד שיתקיים התנאי ואפ"ה כתב דהיינו לענין אם נקרע הגט או נאבד אבל לענין שתינשא לאחר כתב דלכתחילה לא תינשא אבל אם ניסת קודם שנתקיים התנאי לא תצא אם תקיים התנאי אח"כ וא"כ ה"ה והוא הטעם לענין על מנת לרב יהודא דודאי לא גרע מאם לרב הונא וא"כ בימים שבינתיים הו"ל מיהא קידושי ספק אם קיבלה מאחר. ונלע"ד הדבר ברור שמכאן הוציא הרמב"ם ז"ל דין זה מדלא קאמר האי איכא בינייהו ומע"מ לר"י שמעינן לתנאי דאם לכ"ע וכדבעינן למימר לקמן אי"ה אלא שבעיקר שיטת הרמב"ם ז"ל תמהו עליו שלימים וכן רבים וכל מפרשי דבריו נלאו למצוא פתח בטעמא דמילתא. ולכאורה היה נלע"ד לפרש טעמו של הרמב"ם ז"ל כדפרישית בשיטת רש"י ז"ל משום דקי"ל אין ברירה והו"ל ספק מגורשת בימים שבינתיים אלא דא"א לומר כן דא"כ הו"ל ספק מגורשת מדאורייתא ואם ניסת תצא כמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפרק עשירי ומה"ט נמי לא מצינו לפרש דבריו דמספקא ליה אי זמנו של שטר מוכיח וליישב כל מה שהוכיחו מפרשי דבריו דפסיקא ליה דלא אמרינן בגיטין זמנו של שטר מוכיח ועלה בידי אלא דאכתי קשה א"כ הו"ל ספיקא דאורייתא ואם ניסת למה כתב דלא תצא והנלע"ד ביישוב דבריו אפרש בסוף הסוגיא בעזה"י כאשר הורוני מן השמים ודו"ק:

גמרא על כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשי כו' לכ"ע מיהא תנאי הוי תיובתא דרב יהודא פירש"י דאי לכשתתן קאמר נהי דלי ליורשי משמע הו"ל גט לאחר מיתה עכ"ל. ואף למאי דפרישית בסמוך דלרב יהודה נמי קודם שתתן הוי ספק מגורשת אם נתקיים התנאי בסוף וכ"כ התוספות בד"ה אדמיפלגי אפ"ה מקשה הכא שפיר דהא תנא קמא גופא לא קאמר אלא לא נתנה זקוקה ליבם משמע דלרשב"ג דנותנת לא' מן היורשים אינה זקוקה כלל ומותרת לשוק אלמא דבודאי מגורשת מחזקינן לה למפרע ועיין מ"ש התוספות בקידושין ד' ס' ע"ב בד"ה אבל לכ"ע תנאי הוי אבל אכתי קשה לפי מאי דפרישית בסמוך מאי מקשה הכא תיובתא דרב יהודא דנהי דלא סליק אדעתא דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אכתי איכא לאוקמי האי ברייתא כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ורב יהודא ע"כ לית ליה הא דרבי יוסי או דמספקא ליה ולכאורה היה נראה מכאן כשיטת הרב המגיד שהבאתי בסמוך דלרבי יוסי גופא לא שייך זמנו של שטר מוכיח אלא לענין תנאי דמיתה ולא לענין שאר תנאים וכן נראה לכאורה ממה שכתבו התוספות בד"ה רב הונא אמר והיא תתן וכן הלכה דקי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומאי איצטריכו להאי טעמא הא בלאו הכי כתבו התוספות לעיל דף ע"ב דהלכה כרבי יוסי אף בגיטין דזמנו של שטר מוכיח וא"כ בלא עידי מסירה ואפילו בתנאי דאם נמי אית לן למימר והיא תתן ובשלמא אדרב הונא גופא לא איצטריך למימר בסמוך כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי היינו משום דמשמיה דרבי קאמר ליה ורבי ע"כ פליג בהדיא אדרבי יוסי ולית ליה דזמנו של שטר מוכיח כדאמרינן לעיל כזה גט דקאמר רבי למעוטי דרבי יוסי וכמו שאפרש בסמוך ועוד דלרב הונא גופיה משמע לעיל דמספקא ליה אי הלכה כר"י בעל פה ומשום הכי איצטריך ליה למימר האומר ע"מ כאומר מעכשיו ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל והגאונים דההיא דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו היינו נמי לענין דלא בעינן תנאי כפול כמו שאפרש לקמן בהא דאתקין שמואל משא"כ לשיטת התוספות שפסקו לעיל בהדיא כרבי יוסי אפי' בע"פ א"כ למה הוצרכו לפסוק הלכה כרב הונא משום דאומר ע"מ כאומר מעכשיו ותיפוק ליה משום זמנו של שטר אע"כ דקיימי בשיטת הרב המגיד. אלא דא"א לומר כן דבסוף פירקין כתבו להדיא בד"ה הכל מודים לכשתצא דלרבי יוסי הוי גט ואינו גט אלמא דלהתוספות איירי ר"י בכל התנאים וכך נראה עוד ממה שכתבו לעיל דף ע"ב דהא דתקין רב מיומא דנן ולעלם היינו לשופרא דשטרא ולא כתבו שהוצרך לתקן משום תנאי דאם לא באתי וכיוצא בזה אע"כ דלא נחתו התוספות לסברת ה"ה ולא שני להו לענין זמנו של שטר בין תנאי דמיתה לשאר תנאים ולפ"ז ע"כ למה שהוצרכו כאן לפסוק דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו היינו לענין קידושין דלא שייך בהו זמן ונ"מ נמי לענין גיטין גופא היכא שאין כתוב בו זמן דבדיעבד הוי גט ואם ניסת לא תצא כדאיפסקא הלכתא לקמן סוף פרק המגרש ומש"ה הוצרכו לפסוק שאם גירשה בע"מ ואין בו זמן אפ"ה מגורשת לאלתר ותפסי בה קידושין כן נ"ל בשיטת התוספות אבל בסוגיא דשמעתין הקושיא במקומה מאי מותיב אדרב יהודא מברייתא האיכא לאוקמי ברייתא כרבי יוסי ורב יהודא כרבנן דרבי יוסי ואפילו לפי שיטת ה"ה אכתי איכא לאוקמי ברייתא דהכא כרבותינו דהתירו לינשא בתנאי דאם לא באתי סוף פירקין מה"ט דזמנו של שטר והנלע"ד ביישוב קושיא זו דלא מייתי בשמעתין הא מילתא דזמנו של שטר מוכיח נראה לי שיש ליישב לפי שיטת רש"י ז"ל לסוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה דלא שייך הא מילתא דזמנו של שטר מוכיח בלכשתצא וכמו שהארכתי בעה"י לעיל דף ע"ב ע"ג דאף על גב דללישנא קמא דרב הונא משמע דאפילו בתנאי דלאחר מיתה שייך זמנו של שטר מוכיח היינו משום דאין גט לאחר מיתה וכמו שכתבתי שם בטוב טעם ע"ש וא"כ אף אנו נאמר דבעל מנת נמי לא שייך לומר כן אלא דוקא בתנאי דאם משום דשני לשונות משמע ובאמת אפילו בלשון המקרא מצינו הרבה אם שהוא לשון תנאי כגון אם בחקותי תלכו והרבה כיוצא באלו ומצינו ג"כ אם שהוא לשון קביעות זמן כגון ואם יהיה היובל שמשמש לשון כשיהיה היובל וכמו שהביא רש"י ז"ל בפירוש התורה הרבה אם כיוצא באלו ומש"ה אמרינן דזמנו של שטר מוכיח שהוא לשון תנאי משא"כ בלשון על מנת שהוא לשון חכמים אפשר דלא שייך לומר שני לשונות משמע אלא לרב הונא הוא לשון תנאי בהחלט ולרב יהודא הוא לשון קביעות זמן לכשתתן דהיינו כמו לאחר דתו לא שייך זמנו של שטר מוכיח כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל לסוף פירקין אלא דמלשון התוספות סוף פירקין וכן מלשון רש"י ז"ל במס' עכו"ם פרק אין מעמידין דף ל"ו משמע להדיא דאפילו בלכשתצא חמה נמי שתי לשונות משמע ואמרינן לרבי יוסי זמנו של שטר מוכיח וא"כ הדרא קושיא לדוכתא בודאי לא גרע ע"מ לרב יהודא מלשון לכשתצא דהיינו לכשתתן מיהו לקמן בסוגיא דע"מ שתחזירי את הנייר אפרש בזה ענין אחר יותר מרווח ע"ש. עוד עלה בלבי לפרש דלמאי דלא סלקא אדעתיה דהמקשה דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו א"כ מסתמא בעינן תנאי כפול בכל תנאי דע"מ דאי לא כפליה לתנאי המעשה קיים והתנאי בטל אע"כ דלרב יהודא בדכפליה לתנאי איירי ואם כן לא שייך לומר שני לשונות משמע כמו שאפרש לקמן בהא דאתקין שמואל לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם והגאונים ז"ל אלא לשיטת התוספות אינו כן כמו שיבואר שם וכן לפי שיטת הרמב"ם ז"ל צריך ביאור כמו שאפרש שם וא"כ האי דשמעתין צריך עיון ודוק היטב:

דף עד:

תוספות בד"ה אדמיפלגי במהיום כו' תימה דודאי אי הוי שמעינן כו' ונראה לר"י כו' ואין סברא לומר כו' דא"כ הוי איפכא מדר"י כו' עכ"ל. ביישוב דקדוק לשון התוספות כבר האריכו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בספריהם וא"צ לכפול הדברים אלא מה שנתחדש לנו בעיקר דברי התוספות שכתבו דא"כ הוי סברת ר"י איפכא מדרבי יוחנן ולענ"ד יש לתמוה טובא דבקידושין פרק האומר דף ס' מסקינן להדיא דלרבי יוחנן במהיום ולאחר מיתה נמי לא הוי גט כלל דרבנן דפליגי עליה דרבי אלא הא דקאמרי גט ואינו גט היינו משום גזירה דמהיום אם מתי כדאסיק אביי התם וא"כ לפ"ז הדרא קושיית התוספות כאן לדוכתא מאי פריך אדמיפלגי הא אין ענין זה לזה כלל ואין כאן סברות הפוכות כלל דאיכא למימר דרב יהודה לגמרי כרבי יוחנן ס"ל דבמהיום ולאחר מיתה אין הגט נגמר מיד אלא לאחר מיתה ולא הוי גט כלל אלא דגזרינן אטו מהיום אם מתי ולא פליג ר"י אדרבי יוחנן אלא לענין ע"מ דלרבי יוחנן ע"מ עדיף מהיום ולאחר מיתה דכמעכשיו דמי ולר"י אליבא דרבנן ע"מ לאו כמעכשיו דמי אלא כמהיום ולאחר מיתה דלא הוי גט כלל אלא דהתם אסורה להתייבם משום גזירה מהיום ולאחר מיתה אטו מהיום אם מתי משא"כ בע"מ לא שייך האי גזירה כלל דהא בכל ענין לשון ע"מ לר"י לא הוי גט כלל אלא כשיתקיים התנאי וליכא למימר דגזרינן ע"מ אטו מהיום דמהיכא תיתי הא לכ"ע לא גזרינן אם מתי אטו מהיום אם מתי ה"ה לע"מ לר"י דהוי כמו אם לרב הונא ולכ"ע וכ"ש דקשה יותר אמאי דמייתינן הכא סייעתא לרבי יוחנן גופא מהא דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט רבי אומר כזה גט ופי' רש"י אלמא דבעל מנת מודו ומאי ענין זה לזה הא לר"י התם טעמא דרבנן משום גזירה בעלמא הוא ויותר יש לתמוה על הרשב"א ז"ל בחידושיו שהביא בשמעתין סוגיא דפרק האומר בקידושין ולא הרגיש דלפ"ז ליכא סייעתא לר"י כלל אלא דהרשב"א ז"ל מפרש כתירוץ השני שכתבו התוספות כאן כמבואר שם בדבריו ואני בעניי לא זכיתי להבין כלל תירוץ השני של התוספות שכתבו דהאי מילתא דעל מנת לתרווייהו לא אשמעינן בשום דוכתא והא מילתא דרבי ודאי איתא בברייתא להדיא כמו שהביאו הרא"ש והרשב"א ז"ל מילתא דרבי בתוספתא וממילא דע"כ נמי דמאן דס"ל דפליגי רבנן עליה דרבי הכי שמיעא ליה בשום דוכתא או מדיוקא דברייתא דמסברא דנפשיה בלא שום ראיה ודאי לא הוי אמר דפליגי רבנן דמהיכא תיתי והא

קי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן ובזה לא הוי צריך לשום סייעתא לרבי יוחנן אע"כ דבסברא או דיוקא דברייתא פליגי וא"כ אכתי ליכא סייעתא לרבי יוחנן ולא קושיא לרב יהודה ולקמן בדף ע"ה בהא דאמר רב אשי הא מני רבי היא אפרש מה שנ"ל בטעמא דמאן דאמר דפליגי רבנן. ולולא דברי התוספות היה נ"ל לפרש בפשיטות דהא דמייתי תלמודא סייעתא לרבי יוחנן מדתניא מהיום ולאחר מיתה פליגי רבי ורבנן מכלל דבעל מנת מודו ומהאי סברא מקשה לרב יהודה אדמיפלגי במהיום ליפלגו בעל מנת היינו לפי השטה שכתבתי בסמוך דע"כ לרב יהודה גופיה דאמר לכשתתן ע"כ מודה דקודם שתתן הוי ספק גט משום ספיקא דזמנו של שטר שאף אם נאמר דעל מנת גרע מאם והוי כמו לאחר הו"ל כמהיום ולאחר זמן דלרבי יוסי גט ואינו גט בימים שבינתיים איכא מהיום ולאחר מיתה דהו"ל ספק גט לגמרי ועל זה מייתי שפיר מהאי ברייתא דלכאורה נראה פשוט דהאי תנא קמא דרבי דאמר מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ע"כ ס"ל כרבי יוסי דזמנו של שטר מוכיח מדפליג רבי ואמר כזה גט ודייקינן לעיל דף ע"ד דכזה גט למעוטי דרבי יוסי אלמא דשמיעא ליה לרבי דתנא קמא בזמנו של שטר נמי איירי דכשאמר לאחר מיתה גרידא דהוי גט ואינו גט ומש"ה רבי דפליג הוצרך לומר כזה גט למעוטי דרבי יוסי דאי ס"ל דת"ק נמי לית ליה דרבי יוסי מאי איצטריך רבי למימר הכי כזה גט למעוטי דרבי יוסי אע"כ כדפרישית ולפ"ז ע"כ הא דקתני ת"ק מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ולא קתני לאחר מיתה גרידא ומשום זמנו של שטר אלא משום דבהא לא הוי פליג רבי דלית ליה לרבי למימר כזה גט דרבי לית ליה דרבי יוסי ומש"ה לא אשכח פלוגתייהו דרבי ורבנן אלא במהיום ולאחר מיתה ולפ"ז מוכח שפיר דבעל מנת מודו רבנן דאלת"ה אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגו בע"מ שימות דלרבנן ודאי גט ואינו גט דאפילו בלאחר מיתה גרידא גט ואינו גט משום דזמנו של שטר מוכיח וה"ל כמהיום ולאחר מיתה והוא הדין בעל מנת ולרבי בכה"ג הוי גט גמור משום דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אע"כ רבנן נמי סברי האומר ע"מ כאומר מעכשיו והיינו סייעתא לרבי יוחנן ותיובתא לרב יהודה. ואפילו לרבי יוחנן דפ' האומר לטעמא דרבנן במהיום ולאחר מיתה היינו משום גזירה הוי שייך נמי הא מילתא בעל מנת ואם נאמר דלרבנן על מנת הוי כמו לאחר ומשום זמנו של שטר ה"ל כמהיום ולאחר לגזרינן אטו מהיום ואם ה"נ דכוותיה יש לגזור ע"מ שימות אטו ע"מ אם מתי דהוי גט משום דזמנו של שטר מוכיח אע"כ דרבנן ס"ל ע"מ כמעכשיו דמי וגט גמור הוא כן נ"ל נכון וברור בעזה"י לולא שהתוספות לא פירשו כן ודוק היטב כי נכון הוא ומתוך מה שכתבתי נתבאר מיהא לרבי יהודה דאמר לכשתתן מ"מ קודם שתתן נמי תפסי בה קידושין מספיקא דזמנו של שטר מוכיח והיינו דמדמה לה הש"ס למהיום ולאחר מיתה ולהתוספות נמי לרב יהודה לא תפסי קידושין משום דמספקא ליה אי ע"מ כמעכשיו והיינו דלא קאמר לעיל לענין גיטין דנפקא מיניה ואיכא בינייהו דתפסי קידושין אם פשטה ידה וכמו שהארכתי לעיל בשמעתין. אמנם כן להרמב"ם ז"ל נלע"ד דשיטה אחרת יש לו דאיהו נמי סבר בסוגייא דשמעתין מדאמרינן אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגו בעל מנת אלמא דעל מנת לרב יהודה כמו מהיום ולאחר לרבנן בתרווייהו גט ואינו גט ומינה מדייק הרמב"ם ז"ל דה"ה בתנאי דאם לדידן דהא ע"מ לרב יהודה כמו אם לדידן וזה שפסק הרמב"ם ז"ל בפרק ח' ובפ"ט מהל' גירושין דכל תנאי דאם אם פשטה ידה וקיבלה קידושין או ניסת לאחר לא תצא וכבר כתבתי שתמהו עליו קמאי ובתראי. ולפמ"ש נתיישבו דבריו כהוגן וכהלכה דאיהו ז"ל לשיטתיה שנראה מדבריו בפ"ז מה' אישות שפסק כרבי יוחנן דפ' האומר למהיום ולאחר זמן אפילו מאה תופסין בה דרווחי' שבק וה"ל קידושין ע"י שיור כמ"ש שם בכסף משנה וכן לענין גיטין משמע נמי למהיום ולאחר הוי גט ע"י שיור וה"ה תנאי דאם לדידן דהיינו כעל מנת לרב יהודה דמדמה להו הש"ס וא"כ כל תנאי דאם לרבי יוחנן הוי גט ע"י שיור ונהי דמקשה הש"ס פרק האומר כל גיטא דמשייר בה מידי לאו כלום הוא כבר כתבו שם התוספות דהיינו דוקא לענין אם מת משום דגט מוציא מרשות יבם ומיתה מכניס אבל לשאר מילי מהני גט על ידי שיור כמו בקידושין ומה ששייר הגט גומרו התנאי. ובזה מבוארין דברי הרמב"ם ז"ל שכן כתב בהדיא דכל המגרש על תנאי דאם נירש מיד אלא שגומר התנאי לכשיתקיים ויפה כתב אם ניסת קודם שנתקיים התנאי לא תצא והקשו עליו שהרי אסורה לבועל כשם שאסורה לבעל שהרי זינתה ולמאי דפרישית אין כאן ביאת זנות אלא שתפסו בה הקידושין כדמוכח בשמעתין בעל מנת לרב יהודה וה"ה באם דלדידן נתגרשה מהיום אלא שלא נגמר עד שיתקיים התנאי ואז גמרי קידושי ראשון ודוקא אם מת בינתיים או שנקרע הגט או נאבד לא הוי גט כלל כיון דעדיין יש שיור בגט וכדאמרינן בשמעתין בעל מנת לרב יהודה שאם נקרע הגט אינה מגורשת אע"כ דתפסי קידושין אבל כל זמן שהבעל קיים והגט קיים ונתקיים התנאי נגמר השיור שהיה בגט וגמרי הקדושין כן נ"ל נכון בעזה"י ואין להאריך יותר בשיטת הרמב"ם ז"ל כאן ובקצרה שמתי לזכרון ודוק היטב:

גמרא איצטלית דוקא קאמר לה רשב"ג אומר תתן לו את דמיה. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו במאי קמיירי אם נתרצה הבעל ליקח דמי האיצטלא א"כ מ"ט דת"ק לא יהא אלא אילו קאמר מחולין לך לגמרי ותיפשוט דמחולין לך לרבנן לא מהני ומאי קמיבעיא ליה בסמוך ואי שלא נתרצה הבעל ליקח דמי האיצטלא א"כ מ"ט דרשב"ג דאמר תתן לו דמיה הא ה"ל נתינה בעל כרחו דללישנא קמא דרבא בסמוך לא הוי נתינה וע"ש באריכות:

תוספות בל"ה חסורי מיחסרא כו' וא"ת למה הוצרך לומר דפליגי רבנן אדרשב"ג כו' ואומר ר"י דקבלה היתה בידו דפליגי כו' עכ"ל. ולא ידעתי למה הוצרכו לכך דלכאורה נראה דהני רבנן דפליגי לקמן במתניתין גבי ע"מ שתניקי את בני שתי שנים ומת הבן דאינו גט אלמא דלצעורי קא מכוון וכ"ש באיצטלא דאית לן למימר הכי ועוד מדפסקי ותנו לקמן מת הבן דאינו גט ולא אמרינן שתתן דמי הינקה שכר שימוש אביו אלא ע"כ דדוקא קאמר לה וכן הני רבנן דלעיל בשמעתין גבי ע"מ שתתן לי מאתים זוז דקאמרי לא נתנה זקוקה ליבם משום לי ולא ליורשי ואכתי אי ס"ל דלהרווחה קא מכוון אמאי זקוקה ליבם הא לא איצטריך אע"כ דלצעורה קא מכוון ודוקא קאמר לה כן נ"ל ודעת רבותינו בעלי התוספות רחבה מדעתינו ואולי יש לחלק וצריך עיון:

דף עה.

תוספות בל"ה לאפוקי הכא כו' וקשה דבפרק השוכר כו' משמע דהלכה דפליגי רבנן כו' עכ"ל. ונראה דרש"י ז"ל סובר דנהי דאשכחן דפליגי רבנן אר"מ נמי לענין תנאי קודם למעשה מ"מ רבי חנינא בן גמליאל דפליג בתנאי כפול ע"כ מודה בתנאי קודם למעשה מדיהיב טעמא שהוצרך הדבר לומר ולכפול שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו א"כ משמע דלענין תנאי קודם למעשה ליכא טעמא ודאי מודה מדכתבו כמה פעמים בזה הענין ומה שהכריחו לרש"י ז"ל בשמעתין נראה משום דלישנא דרבא גופא קשיא ליה דמקשה עליה דאביי טעמא דלא כפליה לתנאי כו' ומוקי לה משום דמעשה קודם לתנאי וא"כ לדידיה נמי תיקשי טעמא דמעשה קודם לתנאי ותיפוק ליה דלא כפליה לתנאי ומאי אולמא הא מהאי אע"כ דלאו עדיפא ליה לרבא טעמא דתנאי קודם למעשה משום דרבי חנינא בן גמליאל דפליג בתנאי כפול ומודה בהא כנ"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דכל התנאים הכתובים דמייתי בקידושין כו' רוב מצות נמי ע"י שליח עכ"ל. ולכאורה דבריהם מגומגמים בזה דהא דקי"ל בעלמא דבעינן תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח היינו שהמעשה אפשר לקיים ע"י שליח אבל בתנאי לא איכפת לן אם יכול לקיים ע"י שליח או לא וא"כ מה זה שכתבו שרוב המצות ע"י שליח הא קיום המצות הם התנאי כדכתיב אם בחקותי תלכו ואם תאבו ושמעתם והמעשה הוא ייעוד הברכות וצ"ע. מיהו בכתובות דף ע"ד כתבו התוספות בענין אחר דהא דבעינן אפשר לקיים ע"י שליח מסברא אתיא לן דכיון שהמעשה כל כך בידו שיכול לעשותו ע"י שליח יכול להטיל בו תנאי ולענ"ד זו הסברא תמוה יותר דאדרבא כל שהמעשה בידו יותר מסתבר שאינו יכול להטיל בו תנאי דלא אתי דיבור ומבטל למעשה ואית לן למימר דהתנאי בטל ומעשה קיים ולולא שאיני כדאי להכריע סברתם היה נלע"ד להיפך דכל היכא שהמעשה יכול להעשות ע"י שליח אין כאן מעשה גמור דמעשה גמור ודאי אין יכול לעשות ע"י שליח כגון חליצה וביאה וכל מעשה התלוי בגופו ודאי אין יכול לעשות ע"י שליח וכיון שהוא מעשה גמור אין יכול להטיל בו תנאי דלא אתי דיבור ומבטל למעשה משא"כ היכא דאפשר ע"י שליח אין כאן מעשה גמור מש"ה יכול להטיל בו תנאי ובהכי הוי אתי לי שפיר מאי דהוה קשיא לי טובא מענין נדרים ושבועות דאשכחן בהו תנאי אע"ג דנדרים ושבועות אין יכול לקיים ע"י שליח ואחר כמה שנים מצאתי קושיא זו בחידושי הרמב"ן ז"ל בפרק יש נוחלין ע"ש באריכות ולמאי דפרישית הוי א"ש דנדרים ושבועות נהי דאין יכול לעשות ע"י שליח אכתי ליכא מעשה גמור אלא דיבור בעלמא ואתי דיבור ומבטל דיבור ואפי' דברים שבלב מהני בנדרים ושבועות לבטל הדיבור דבעינן פיו ולבו שוין כך היה נ"ל לענ"ד לולא שהתוס' בכתובות כתבו להיפך והרבה יש לי להאריך בזה ואין כאן מקומו ודו"ק:

בא"ד והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא כו' עכ"ל. הרי"ף ז"ל כתב להיפך דבממון לא בעינן תנאי כפול והשיגוהו רוב הקדמונים דהא עיקר תנאי כפול מבני גד ובני ראובן ילפינן והתם ממונא הוא. ולענ"ד היה באפשר ליישב שיטת הרי"ף ז"ל לפי מאי דפרישית בסמוך דהרי"ף ז"ל איירי מתנאי ממון שהוא דרך מתנה או חיוב שמחייב עצמו וכיון שאינו אלא מצד הדיבור מש"ה לית לן למימר כלל דהתנאי בטל ומעשה קיים דמילתא דפשיטא היא דאתי דיבור ומבטל דיבור אפילו בלא תנאי כפול ודוקא בתנאי בני גד הוצרך תנאי כפול לפי שכבר היו מוחזקין בארץ עבר הירדן כדאיתא להדיא בירושלמי כנ"ל:

בא"ד הקשה הרב רבי אלחנן כו' ואומר ר"י כו' ויש מקומות דלא בעינן אלא גילוי דעת כו' עכ"ל. ולכאורה לפ"ז הוי מצי לתרץ בפשיטות ההיא דאיזהו נשך דאי לאו פטומי מילי לא הוי בעינן תנאי כפול משום דאיכא גילוי דעת כדאמרינן שם בהדיא מהו דתימא אדעתא דידה קא גמר ויהיב גיטא וכמדומה לי שראיתי איזה קדמון שתירץ כן ולהתוספות צ"ל דלא חשיב להו גילוי דעת גמור וכן נראה ממה שכתבו בסמוך בד"ה אלא אמר רבא דמוכחי מההיא דאתרוג זה נתון לך ע"מ שתחזירהו דע"מ כמעכשיו דמי וקשיא לי מאי ראיה מייתי דלמא שאני התם דלאו משום תנאי כפול הוא אלא משום דהוי גילוי דעת גמור שאינו רוצה ליתן אלא ע"מ שיחזירו אע"כ דאפ"ה לא משמע להו גילוי דעת גמור וה"נ דכוותיה ודו"ק:

דף עה:

גמרא רב אשי אמר הא מני רבי היא כו' ופירש"י דכיון דכאומר מעכשיו דמי איסתכח דבשעת גירושין נקיטא לגט ולאחר זמן היא מחזרת. וקשיא לי דבכה"ג הוי מצי לאוקמי נמי כרבי יוסי דלעיל דף ע"ב דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו דלאלתר מגרש לה והוי ליה כמעכשיו והתוספות כתבו לעיל דקי"ל דהלכה כרבי יוסי ויותר קשה דלחד לישנא אמרינן לעיל דלרבא פשיטא ליה דהלכה כרבי יוסי וא"כ היאך קאמר רבא דבשמעתין טעמא משום דמעשה קודם לתנאי ותיפוק ליה דאפילו תנאי דקודם למעשה נמי מגורשת מה"ט דזמנו של שטר מוכיח וה"ל כמעכשיו ומתוך כך היה נ"ל לפרש דלא שייך לומר דזמנו של שטר מוכיח אלא בתנאי שאין ביד שום אחד מהם לקיים לאלתר כגון בתנאי דאם מתי וכן באם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש דמייתי בס"פ וכן האי דאם תצא חמה מנרתיקה דכיון שאין התנאי בידם לקיים לאלתר והוא כתב הזמן מהיום אלמא דמהיום ולכשיתקיים התנאי קאמר משא"כ בתנאי דע"מ שתחזירי לי את הנייר דשמעתין כיון שתוכל לקיים התנאי לאלתר לא שייך לומר זמנו של שטר מוכיח דלעולם לכשיתקיים התנאי הוא דהוי גיטא אלא שהיה סובר הבעל שיתקיים לאלתר לכך כתב זמנו מהיום כנ"ל נכון. ובזה נתיישב מה שהקשיתי לעיל בסוגיא דע"מ שתתן מאתים זוז דפליגי רב הונא ורב יהודה ולא מייתי התם הא מילתא דזמנו של שטר מוכיח והארכתי שם ולא נתיישב לי כהוגן והשתא דאתינן להכי אתי שפיר טפי. מיהו בלשון הרא"ש ז"ל מצאתי בשמעתין פירוש אחר בהא דרב אשי בשיטת הגאונים והרי"ף והרמב"ם ז"ל דהכי קאמר רב אשי כיון דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי תו לא איכפת לן בהא דלא כפליה לתנאי ומעשה קודם לתנאי דבאומר מעכשיו אין צורך לכל דיני התנאי ולעולם דכרבנן דרבי נמי מיתוקמא האי ברייתא מהני טעמי דאביי ורבא ורב אדא. ולפ"ז א"ש דלא מוקי לה כרבי יוסי מטעמא דזמנו של שטר מוכיח דהא בלאו ה"ט נמי מגורשת משום דבעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר א' ומעשה בדבר אחר מש"ה מוקי לה כרבי דוקא ולרבא נמי לא תיקשי אמאי לא מוקי לה כרבי יוסי דאכתי טעמי נקיט כמו שכתבו התוספות בד"ה אלא אמר רבא דה"ה דהוי מצי לאוקמי כרבי דס"ל כוותיה. אלא דמלשון התוספות בשמעתין בד"ה לאפוקי משמע בהדיא דלא ס"ל כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בזה שכתבו בהדיא להלכה דאפילו בעל מנת נמי בעינן תנאי כפול ולשיטה זו ודאי צריך לפרש כדפרישית מעיקרא תו קשיא לי במה שכתב הרא"ש ז"ל בשם הראב"ד ז"ל שנתן טעם לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דכיון דבע"מ ומעכשיו חל המעשה לאלתר בתנאי הוא דחייל מש"ה לא בעינן תנאי כפול וא"כ למאן דפסיק כרבי יוסי דזמנו של שטר מוכיח אפילו בתנאי דאם נמי אית לן למימר דלא בעינן תנאי כפול וכל דיני התנאי ואם כן תנאי כפול היכי משכחת לה ויש ליישב ולחלק וצ"ע ודוק היטב ועיין בסמוך:

שם אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט כו'. והקשה הרב המגיד בפ"ט מהלכות גירושין לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שהבאתי בסמוך דהיכא דאמר מעכשיו לא בעינן תנאי כפול וא"כ אמאי תקין שמואל תנאי כפול ותיפוק ליה דבתנאי דאם מתי ע"כ צריך לומר למהיום אם מתי איירי דאל"כ הו"ל גט לאחר מיתה כדאיתא במשנה דף ע"ב וא"כ במהיום אין צורך לתנאי כפול ותירץ שם דהא דאמרינן לעיל דבעי למימר מהיום היינו משום דאם ב' לשונות משמע וכיון דתקין שמואל תנאי כפול אין צורך למהיום דבלא"ה לא שייך לומר אם שתי לשונות משמע כיון דכפל בפי' ואמר אם לא מתי לא יהא גט אלמא דבלשון תנאי אמר למילתא אלא דקשיא לי לפ"ז הא דאמרי' לעיל אמתני' אם שתי לשונות משמע ותיפוק ליה דמסתמא איירי מתניתין בדכפליה לתנאי שכן הוא מהדין וא"כ אפי' לא אמר מהיום נמי וכבר כתבתי בזה לעיל ובשלמא לשיטת הרי"ף וסייעתו איכא למימר דמתניתין לא בעי

תנאי כפול אלא שמואל לרווחא למילתא הוא לתקון שכ"כ הרא"ש והרשב"א ז"ל בשמו משא"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב להדיא דמדינא בעינן תנאי כפול דבלא"ה לא הוי תנאי כלל א"כ קשה וצ"ע:

תוספות בד"ה את הבן כו' פירש בקונטרס כו' ואין נראה דאם מת האב כששימשתו יום אחד פשיטא דהוי גט כו' עכ"ל. ולא ניחא להו לפרש דהא דקתני מת האב הרי זה גט היינו לאשמעינן דקודם שמת לא הוי גט כלל וכרב יהודה דאמר לעיל גבי ע"מ שתתן לי מאתים זוז דלכשתתן הוא דהוי גט ואם נקרע הגט או נאבד קודם לכן לא הוי גט וה"נ לכוותיה דלכי מקיימא תנאה הוא דהוי גט והיינו כשמת האב אלא דאכתי תיקשי הניחא לרב יהודה אלא לרב הונא דאמר והיא תתן דלאלתר הוי גיטא א"כ אמאי קתני הכא מת האב לפירוש רש"י ז"ל ואע"ג דטעמא דרב הונא אוקימנא לעיל כרבי דאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה אפ"ה כיון דהלכתא כר' בהא כמ"ש התוס' לעיל לא ניחא להו לאוקמי סתם מתניתין דהכא דלא כהלכתא אבל אין לפרש דאפילו למ"ד דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי לכי מקיימא תנאי הוי גיטא היינו דוקא באומר ע"מ שתתן מאתים זוז וכיוצא בזה דאפשר לקיים התנאי לאלתר משא"כ באומר ע"מ שתשמש את אבא נהי דצריכה לשמשו כל ימי חיי האב אפ"ה לא שייך לומר דלא הוי גיטא כלל עד שימות האב כיון שלא הזכיר בפירוש מיתת האב ועוד דבכה"ג אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו דמעכשיו מגרש לה וכדפרישי' לעיל באריכות אלא דא"כ תיקשי להיפך מאי מקשה הש"ס בסמוך ורמינהו הניקתו יום אחד הוי גט ומאי קושיא דילמא לעולם צריכה להניקו שתי שנים והא דקתני הרי זה גט היינו לאשמעינן הא גופא דלאלתר משתתחיל להניק דהוי גיטא וכמ"ד דע"מ לאו כמעכשיו דמי וע"מ שתניק דכשתניק קאמר וזמנו של שטר מוכיח דמשתתחיל להניק קאמר דליהוי גט שזה בידה ולבתר הכי מקיימא תנאה אע"כ דלמ"ד לאו כמעכשיו דמי לא הוי גיטא כלל עד שתקיים לגמרי כל התנאי וא"כ ע"כ צריך לפרש כדפרישית מעיקרא דמשמע להו לפרש מתניתין אליבא דהלכתא ואי תיקשי אכתי אליבא דהלכתא נמי הוי מצי לפרש דהא דקתני מת האב הרי זה גט היינו דמותרת לינשא משא"כ קודם שמת אסורה להנשא כדאמרינן לעיל בברייתא גבי ע"מ שתתן מאתים זוז דאפילו למ"ד כמעכשיו דמי אפ"ה קתני אסורה לינשא לאחר עד שתתן דילמא לא מקיימא לתנאה וה"נ לכוותיה ואע"ג דהרמב"ם ז"ל דוחה האי ברייתא מהלכה אפ"ה רוב הפוסקים חולקין עליו ויש מחלקין בין היכא שהתנאי בידה או לא וה"נ אין התנאי בידה לת"ק דרשב"ג לסיפא דשמא יאמר האב אי אפשי שתשמשני וכ"ש דקשה טפי להפוסקים דבכל ענין היכא שהתנאי בקום עשה חיישינן דילמא לא מקיימא לתנאה. אלא דאפ"ה לא משמע להו להתוספות למתני' אתא לאורויי הא מילתא דמותרת לינשא מדלא קתני בהדיא אלא הרי זה גט סתמא קתני כן נ"ל בשיטת התוספות ומ"מ עולה מדברינו שנוכל לקיים שיטת רש"י ז"ל בא' מהדרכים שכתבנו ועיין מ"ש הרא"ש והרשב"א ז"ל לדבריו' משמע כשיטת רש"י ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ולשיטת התוס' קשיא לי קצת הא דקתני במתני' מת הבן או שמת האב ולפי סדר לשון המשנה הו"ל למיתני איפכא מת האב ברישא כדקתני רישא ולשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר כיון דמת הבן איירי תוך הזמן מש"ה קתני לה האי בבא דקתני כמה היא מניקתו שתי שנים ועלה קתני מת הבן תוך אותו הזמן משא"כ במת האב לא שייך קביעות זמן משא"כ לשיטת התוספות דמת הבן נמי לאו אקביעות זמן קאי אלא שלא הניקתו כלל וא"כ הו"ל למיתני איפכא ומה שיש לדקדק עוד אפרש בסמוך בלשון התוספות בד"ה ורמינהו ע"ש:

בא"ד אלא נראה לר"י דמת קודם שהניקה ושימשה כלל דלא איכוון אלא להרווחה ולא לצעורה ואפילו לרב יוסף דאמר לעיל כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה אמאי פסיקא להו הכא דלהרווחה קא מכוון והא לעיל באיצטלא פליגי רשב"ג ורבנן וקי"ל כרבנן דלצעורי קמכוון ואי משמע להו לחלק הוי להו לפרש בהדיא ואפילו לרבנן דאמרי לצעורי קא מכוון ואמאי מייתי הא דרב יוסף ועוד דבסמוך בד"ה מתניתין רשב"ג מסקו התוספות להדיא דלמסקנא דמוקמינן למתני' כרבנן צ"ל דאפילו אי לצעורי קמכוון אפ"ה אם מת קודם שהניקה ושימשתו הוי גט משום שאינו רוצה לצערה בחנם ונלע"ד ליישב משום דבלא"ה עיקר פלוגתא דרש"י ור"י ז"ל בפירושא דמת הבן או שמת האב ליתא אליבא דרב אסי דלדידיה כל אפין שוין דמת הבן היינו קודם שהניקתו כלל ומה"ט אסיקנא דמימרא בקושיא אע"כ דעיקר פלוגתא דרש"י ור"י ז"ל לאינך אמוראי וא"כ איכא למימר דאליבא דרבא דבתרא הוא וקאמר בסתם ע"מ שתניק הוי שתי שנים ע"כ היינו משום דלהרווחה קא מכוון וא"כ אפילו לרבנן דאמרי באיצטלא דלצעורי קא מכוון הכא מודו דע"כ להרווחה קא מכוון דאי לצעורי היה לו לקבוע זמן ומדקאמר בסתם ע"מ שתניק ולא פירש ע"כ להרווחה קא מכוון והיינו כל זמן שצריך ומה"ט גופא דע"כ להרווחה קא מכוון ממילא דאם מת קודם שהניקתו כלל אפ"ה הוי גט אפילו לרבנן ומש"ה לא קשיא להו להתוספות אלא לרב יוסף דאף ע"ג דהתם לא שייך כלל דלצעורי קא מכוון אלא להרווחה אפ"ה קאמר הא לא לה והוצרכו לחלק משא"כ בסמוך בד"ה מתני' רשב"ג דקיימי התוס' בהך סברא אליבא דרב חסדא דהא מילתא תליא בפלוגתא דרשב"ג ורבנן דאיצטלא הוצרכו לפרש שפיר דאי תימא דאפילו למ"ד דלצעורי קא מכוון אפ"ה אם מת קודם שהניקתו הוי גט היינו משום שאינו רוצה לצערה בחנם כן נ"ל ועוד אפרש בזה בסמוך בד"ה מתני' ע"ש ודו"ק:

בד"ה כלל אמר רשב"ג כו' הקשה הר"ר אלחנן א"כ אמאי קאמר רבא לעיל כו' וי"ל דהכא בודאי להרווחה כו' אבל התם שתתני לי כו' בדעתו שיקבלם ולבסוף כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי באומר האב אי אפשי שתשמשני נמי איכא למימר דמעיקרא היה סובר הבעל שיתרצה האב בשימושה ולבסוף כשלא נתרצה אפ"ה קאמר רשב"ג דהוי גט ותיקשי האי דרבא ואפשר דיש לחלק בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו כדמפליג הש"ס לעיל פרק כל הגט לענין ברירה ואפשר דמאן דלא שני ליה לעיל לענין ברירה אפ"ה שני ליה הכא בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו וק"ל:

בד"ה ורמינהו כו' אבל אין לתרץ דא"כ מאי איריא יום א' כו' דהא רש"י ז"ל שפירש בסמוך כו' ה"נ יום אחד לאו דוקא כו' עכ"ל. כוונתם מבואר' דאי ס"ד דיום אחד דוקא מאי מקשה הש"ס מרישא דלמא הא דקתני רישא מת הבן או שמת האב איירי שהניקתו ושמשתו שעה אחת ולא יותר וקמ"ל דאע"ג דהיכא שהבן והאב חיים צריכה לשמשתו ולהניקו יום א' דוקא אפ"ה במתו סגי בשעה אחת לקיומי תנאה אע"כ דיום אחד לאו דוקא. אמנם לענ"ד אין דבריהם מוכרחים בזה דנהי דהיכא דקתני בהדיא יום א' היינו דוקא אפ"ה מקשה שפיר מרישא דמתני' דליכא לאוקמי במניקתו שעה אחת וקמ"ל דלא בעינן יום שלם דא"כ עיקר הדין חסר מהמשנה דלא נחית כלל למיתני יום אחד או שעה אחת ותו דלפי מאי דמשמע להו להתוספות דאי איתא להאי סברא במתני' נמי מצינן לפרש כן א"כ היא גופא תיקשי מי הכריחו לר"י בעל התוספות לפרש לעיל בד"ה מת הבן דהיינו קודם שהניקתו כלל ולא כפירש"י ז"ל משום דקשיא ליה בבא דמת האב דאכתי הוי מצי לפרושי מת הבן או שמת האב כששימשתו והניקתו שעה אחת וקמ"ל דבמת האב לא בעינן יום שלם ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר לר' אסי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דברישא נמי אע"ג דהניקתו שעה אחת נמי לא ליהוי גט כיון דלרב אסי כל סתם כמפרש יום אחד דמי והיינו יום שלם א"כ במת נמי צריך יום שלם דלצעורי קא מכוון שכן מפרש ר"י בעצמו בד"ה בשלמא לרבא ע"ש ונהי דר"י מקשה שפיר עליה דרש"י ז"ל ממה שמפרש רש"י ז"ל גופא בקושי' דרב אסי דאיירי שלא שמשתו כלל וא"כ ע"כ לא משמע ליה לרש"י ז"ל לחלק בין יום אחד לשעה אחת משא"כ ר"י גופא הוי מצי לפרש כשיטת רש"י ז"ל ולעולם דלא הניקתו כלל לא הוי גט אע"כ דלא שייך לפרש לשון המשנה בשעה אחת מטעמא דפרישית דהעיקר חסר וליכא למימר למה שלא רצה ר"י ז"ל לפרש כשיטת רש"י ז"ל היינו משום דבלא"ה פשיטא ליה לר"י מסברא דנפשיה דאפילו לא הניקתו כלל הוי גט ברישא ורש"י ז"ל גופא נמי דלא משמע ליה לפרש כן היינו משום דהכי משמע ליה ממאי דמקשה הש"ס לרב אסי מ"ש רישא אלמא דפשיטא לתלמודא דבלא הניקתו כלל לא הוי גט נמצא כיון דר"י בעל התוס' ע"כ מפרש פירוש אחר בקושיא דרב אסי ממילא מוקי למילתא אסברא דבלא הניקתו כלל נמי הוי גט הא ליתא דאדרבא ממה שכתבו התוספות בסמוך בד"ה מתני' רשב"ג משמע להדיא דמסברא אית לן למימר כיון דלרבנן לצעורי קא מכוון א"כ במת ולא הניקתו כלל לא הוי גט ומה שפירש ר"י במתניתין דהוי גט היינו דוקא מחמת קושייא כמו שכתב מהרש"א ז"ל ולמאי דפרישית אליבא דר"י ליתא להאי קושיא כלל דאיצטריך שפיר למיתני מת האב דאשמעי' דלא אמרינן לצערה יום שלם קא מכוון אף ע"ג דמדבעינן שתי שנים היינו להרווחה אכתי ס"ד דרבנן תרתי חומרי אית להו כשהבן חי צריך ב' שנים דלהרווחה מכוון וכשמת בעינן יום שלם דלצעורי נמי מכוון קמ"ל דבמת סגי בשעה אחת לקיומי תנאה ולכאורה היה נראה בזה דודאי לר"י בעל התוס' לא משמע ליה כלל בשום סברא לחלק בין יום אחד לשעה אחת והתוספות כאן שרצו לפרש כן היינו אליבא דרש"י ז"ל דוקא משום האי קושיא דורמינהו ומש"ה מסקו שפיר דלרש"י ז"ל נמי ע"כ לאו דוקא אלא שמצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו דקאי בשיטת ר"י בעל התוספות בכל פירושיו בשמעתין ואפ"ה כתב דאדרבא פשטא דלישנא דרב אסי דקאמר כל סתם כמפרש יום אחד דמי דהיינו יום אחד דוקא וא"כ להרשב"א ז"ל גופא תיקשי אמאי דחה פירש"י ז"ל במתני' משום קושיא דמת האב דהא מצינן לפרש שפיר כדפרישית וצ"ע ודוק היטיב:

בד"ה מתניתין רשב"ג כו' אי נמי הכא לא נתכוון לצעורה בחנם כו' וכן צריך לפרש בסמוך דמוקי מתניתין כרבנן עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל בלשון התוספות בד"ה מת הבן בשיטת ר"י אין דבריהם כאן מוכרחין דאיכא למימר דהא דמוקי בסמוך כרבנן אמרינן דלרבנן נמי ע"כ הכא דלהרווחה קא מכוין מדלאצרכו שתי שנים ואע"ג דבעלמא סברי רבנן דלצעורי מכוון הכא מדסתם ולא פירש קביעות הזמן ע"כ דלהרווחה מכוון משא"כ למ"ד דלצעורי קא מכוון לעולם דבמת ולא הניקתו כלל לא הוי גט אלא דאפ"ה מייתי שפיר מלישנא בתרא דרב חסדא דמוקי למתניתין כרבנן וברייתא כרשב"ג אלמא דאדרבא מאן דאית ליה לצעורי קא מכוון מצריך שתי שנים ומאן דאית ליה דלהרווחה כרשב"ג סגי בהרווחה כל דהו דאל"כ אין זה ענין כלל לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דליכא למימר לטעמא דרבנן דהכא ע"כ דלהרווחה מכוון מדסתם ולא פירש א"כ האי טעמא שייך נמי לרשב"ג אע"כ כדפרישית אלמא דלרבנן אית להו דלצעורי קא מכוון ואפ"ה סברי במת ולא הניקתו הוי גט מדקתני מת האב וע"כ היינו משום שאינו רוצה לצערה בחנם כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

בד"ה כאן במפרש כו' לס"ד כיון שהיקל כ"כ כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דקשיא להו הא במפרש כבר שמעינן לה מסיפא דמתני' כו' ולענ"ד אין זה בכוונת התוספות דבלאו הכי טובא אשמעינן בברייתא מה דאשמעינן רבי כבר במתני' אלא דקשיא להו אמאי קתני בברייתא מפרש יום אחד דלא שכיח וטפי הו"ל למינקט לישנא דמתני' במפרש שתי שנים דהכי אורחא דמילתא ועל זה כתבו דס"ד כיון שהיקל כ"כ ויותר נראה שכתבו כן ליישב נמי אליבא דרש"י ז"ל דאפילו בסתם אמרינן מת ולא הניקתו לא הוי גט ואמאי קתני בברייתא האי מילתא במפרש וע"ז כתבו דאיכא רבותא טפי וק"ל:

דף עו.

תוספות בד"ה בשלמא לרבא כו' פירש בקונטרס כיון דלא איצטריך לפרושי כו' ואין נראה לר"י דהא גבי אביו כו' וגבי בן נמי איצטריך לפרושי לרב יהודה כו' עכ"ל. ולענ"ד דברי רש"י ז"ל מבוארין דודאי לענין מת האב וכן בבן אליבא דרב יהודה לא הוצרך רש"י לפרש שום דבר דפשיטא שיש לחלק בין רישא לסיפא דרישא כיון שסתם ולא פירש ואנן הוא דאמרינן דעתיה דמסתמא להרווחה מכוון ומה"ט כשמת האב והבן תוך הזמן הוי גט משא"כ בסיפא שאמר בפירוש שתי שנים צריכה לקיים כפי התנאי דלצעורי קא מכוון ומכ"ש לר"י דסגי ביניקת י"ח חדש להרווחה והוא התנה שתי שנים אלמא דלצעורי קא בעי ודוקא קאמר ולא הוצרך רש"י לפרש אלא לענין יניקת הבן לרבנן דאורחא דמילתא הכי הוא וא"כ יש סברא לומר דאין לחלק עוד בין סתם למפרש דלעולם בכולהו להרווחה קמכוון וכיון שהתנה במילי דאורחא בהכי להרווחה לכך הוצרך רש"י לפרש דהכא נמי ע"כ לצעורה מכוון מדלא הוצרך לפרש ופירש כן נ"ל נכון לשיטת רש"י ז"ל וק"ל:

בא"ד ונראה לר"י כו' אלא לרב אסי כו' הרי נמי נתכוון לצעורה כיון דפירש כו' עכ"ל. והלשון אינו מדוקדק דהא לקושטא דמילתא לא פירש אלא שאנו אומרים כמפרש דמי ומ"מ תוכן דברי ר"י הם בענין זה כיון דלרב אסי כל סתם כמפרש יום א' דמי ע"כ לטעמא דמילתא דאי איתא דלהרווחה איכוון הו"ל לפרושי שתי שנים אע"כ דלצעורה בעלמא איכוון והיינו יום אחד וא"כ מה"ט גופא אפילו מת לא ליהוי גט כנ"ל מדקדוק לשון הר"ן ז"ל שהעתיק שיטת ר"י אלא דגם זה לא יתכן לפי פירוש האי נמי שכתבו התוספות בד"ה מתניתין רשב"ג דאפילו לצעורי קא מכוון לא נתכוון לצערה בחנם ונראה דר"י ס"ל כפירוש קמא לעיל וא"כ הדרא קושיא לעיל לדוכתא ודו"ק. ויותר נראה דה"ק ר"י כיון דר"א קאמר כל סתם כמפרש יום אחד דמי ובמפרש ודאי אם מת ולא הניקתו לא הוי גט כיון דפירש א"כ משמע דבסתם נמי הוה הכי כנ"ל:

דף עו:

גמרא תניא כוותיה דרבי יוחנן כו' וכתבו התוספות מדקתני ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה ולרב הונא אם נתייחד בטל הגט לגמרי. ולכאורה קשה מהאי ברייתא לרב הונא ואנן חזינן דרב הונא גופא איירי בהאי ברייתא דקאמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא משמיה דרב באומר נאמנת עלי אלא דבאמת לא קשה מידי דלפי מאי דמוקי לה רב הונא באומר נאמנת עלי שלא פייסתי א"כ אתי שפיר לישנא דברייתא דמעיקרא קתני הרי זה גט וליכא למיחש שמא פייס ונתייחד ובטל הגט שהרי האמינה עליו לומר שלא פייס אלא דאכתי הוי לן למיחש לגט ישן דפסול משום לעז שיאמרו גיטה קודם לבנה ולהאי חששא לא מהני מה שהאמינה כמו שהקשה רבינו תם לעיל דף י"ח מש"ה מסיים בברייתא דאפ"ה לא חיישינן לגט ישן שהרי לא נתייחד עמה פי' כיון שלא ראינו שנתייחד אין לנו לחוש אלא שמא יבא הבעל ויערער ויאמר שפייס דהא נמי לא חיישינן כיון שהאמינה עליו וכמו שתירץ ר"י לעיל בתוספות דף י"ח ע"ש. מ"מ מייתי הש"ס שפיר תניא כוותיה דרבי יוחנן דפשטא דלישנא משמע טפי כר' יוחנן כנ"ל ודו"ק. ויותר נראה לי דלרב הונא הכי קאמר פשיטא דאין לנו לחוש שמא נתייחד עמה בתשמיש לבטל התנאי דלהא לא חיישינן דכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה ואחד מהם אומר שעבר בקום

עשה אינו נאמן כדאיתא בטוח"מ סי' רמ"א ובאה"ע סימן ל"ח וע"ש בבית שמואל ס"ק ס"ט דאפילו במכחישו אינו נאמן אלא דאכתי הוי לן למיחש שמא נתייחד עמה תוך הזמן ואח"כ עבר שלשים יום בלא תשמיש דנהי דהוי גט אכתי יערער ויאמר שנתגרשה בגט ישן כיון שנתייחד בין כתיבה לנתינה וע"ז מסיים דהא נמי אין חוששין כיון שלא ראינו שנתייחד עמה וכדמסקינן באומר נאמנת עלי כנ"ל נכון ולשיטת המפרשים לקמן שמא פייס ובא בצינעא כבר כתב הבית שמואל בסי' קמ"ד דבכה"ג לא מיקרי קום עשה כיון שדרך האדם לצאת ולבא למקומו מחמת עסקיו ע"ש ודו"ק:

שם וניחוש שמא פייס פירש"י ולאחר זמן אתי בעל ומערער ויאמר נתיחדתי ופייסתי. כוונתו מבואר לעיל בתוספות דף י"ח דלפי פירושו דהחשש הוא משום גט ישן אם כן לא הוי מהני מה שאמר נאמנת עלי לומר שלא נתיחדתי אע"כ דאכן ודאי לא חיישינן להכי כיון שלא ראינו שנתייחד עמה אלא עיקר קושית הש"ס היא דאכתי יערער הבעל ויאמר שפייס ובהא משני שפיר באומר נאמנת עלי דהשתא ודאי לא אתי ומערער והא דמקשה הש"ס בסמוך אמתני' דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש וניחוש שמא פייס אע"ג דהתם לא שייך האי חששא שמא יבא הבעל ויערער שהרי מת הבעל אלא דאיכא למימר דאעיקר התנאי קשיא להו היאך תקנו חכמים לכתחילה לגרש בזה התנאי דאם לא באתי מכאן עד י"ב חדש הא איכא למיחש שיבא הבעל ויערער כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל. מיהו בסמוך אפרש בענין אחר אבל התוספות לעיל פירשו דוניחוש שמא פייס היינו שמא ביטל הגט אלא דבההיא דבסמוך דאיכא למתני' אמתני' מעכשיו אם לא באתי וניחוש שמא פייס התם ע"כ ליכא לפרושי שמא ביטל דכיון דאמר מעכשיו שוב אין יכול לבטל הגט וע"כ הא דבסמוך צריך לפרש וניחוש שמא פייס היינו שמא בא בצינעא וא"כ נתבטל התנאי כן העלו התוס' לעיל דף י"ח בשיטת ר"ת ע"ש אלא דלפ"ז קשה א"כ למה הוצרך ר"ת לפרש האי וניחוש שמא פייס דברייתא בע"א דהו"ל לפרושי תרווייהו בענין אחד דהיינו שמא בא ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דכיון דרב הונא גופא משני משמיה דרב ומוקי לברייתא באומר נאמנת עלי שלא באתי ומאי איצטריך ליה לרב הונא לאוקמי בהכי דהא לדידיה דמוקי כל זמן שאעבור מכנגד פניך דהיינו תשמיש תו ליכא לאקשויי וניחוש שמא פייס ובא דבזה לא נתבטל הגט וליכא למיחש שמא פייס ונתייחד עמה שהרי לפי שיטת התוס' א"א לפרש שמא פייס איחוד כיון דקתני בהדיא בברייתא שהרי לא נתייחד עמה לכך הוצרכו לפרש האי שמא פייס לענין אחר שמא ביטל הגט דלפ"ז שייך הקושיא בין לרב הונא בין לר' יוחנן בחד גוונא כן נ"ל נכון ובזה יתיישב גם כן מה שהקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו על שיטת הרי"ף ז"ל דמפרש לוניחוש שמא פייס קמא שמא ביטל התנאי מלעשות האשה ושמא פייס דבסמוך אמתני' מפרש הרי"ף שמא בא ונתקשה הרשב"א ז"ל על ככה ולמאי דפרישית א"ש כי היכי דתיתוקם נמי אליבא דרב הונא ודו"ק ועיין בסמוך:

שם מאן דמתני לה אמתניתין כ"ש אברייתא מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין הא לא אתא והקשה מהרש"א ז"ל דאכתי אמאי מתני לה אברייתא ולא מתני לה ארישא דמתני' דקתני נמי בהדיא הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והלך ובא והו"ל לאקשויי ניחוש שמא פייס ולאוקמי נמי באומר נאמנת עלי שלא באתי ולכאורה היא קושי' עצומה ומה שכתב מהרש"א ז"ל נמי דלשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר כיון דחששא היא משום גט ישן ניחא ליה לאקשויי אברייתא דקתני בהדיא האי חששא ע"ש וזה נראה דוחק. ולענ"ד נראה ליישב מלתא דשוויא לכולהו פירושי דודאי אמתניתין דקתני כל זמן שאעבור מכנגד פניך לא מצי לאקשויי וניחוש שמא פייס דאיכא לאוקמי בדאמר ע"מ שאעבור מכנגד פניך וקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וא"כ לא מצי לאקשויי שמא פייס וביטל הגט לר"ת דכיון שהגט חל מעכשיו לא מצי לבטל כמ"ש התוס' דף י"ח ובאמת בלא"ה הביא הרשב"א ז"ל כמה גירסאות דגרסי להדיא ע"מ שאעבור מנגד פניך עי' שם באריכות ועוד בלא"ה מצינן לאוקמי כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וא"כ כל תנאי בגט שכתוב בו זמן הו"ל כמעכשיו ותו ליכא למיחש שמא ביטל ומה"ט גופא א"ש נמי לשיטת רש"י ז"ל דליכא לאקשויי אמתני' שמא פייס והוי גט ישן דכיון דמעכשיו חל הגט תו לא שייך האי חששא כמו שכתבתי בסוגיא דלעיל דף ע"ג גבי לא תתייחד עמו אלא בפני עדים דהאי חששא היינו כשנתייחד בין כתיבה לנתינה דאיכא למיחש שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ובאמת הולד נולד בהיתר גמור שעדיין היא אשתו כל זמן שלא נתן לה הגט משא"כ באומר מעכשיו או ע"מ וכן לר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח שהגט חל מיד לא שייך לומר שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהא בקושטא למילתא הגט קודם לבנה דלאחר שנתקיים התנאי חל הגט למפרע ובא עליה שלא כדין בביאת זנות וכמ"ש לעיל באריכות ושכ"כ הר"ן ז"ל משא"כ אברייתא דקתני בהדיא לגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה משמע דבנתייחד הוי גט ישן וממילא דע"כ לא מיתוקמא במעכשיו וע"מ או כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח דא"כ לא שייך האי חששא דגט ישן כלל אע"כ דאיירי בענין שאין הגט חל אלא כשיעברו השלשים יום וא"כ מקשה שפיר וניחוש שמא פייס לרש"י משום גט ישן ולרבינו תם שמא ביטל הגט. והשתא דאתינן להכי ע"כ מאן דמתני לה אמתני' דמעכשיו אם לא באתי אפי' לפירש"י אין הטעם משום שמא פייס והוי גט ישן דבמעכשיו לא שייך גט ישן אלא שמא פייס ובא ונתבטל התנאי. משא"כ לעיל לא מצינן לפרש כן כיון דרבה בר רב הונא משמיה דרב הונא מוקי לה באומר נאמנת עלי משום האי קושיא דשמא פייס והתם לא שייך לומר שמא בא דהא לרב הונא נגד פניך היינו תשמיש מש"ה הוצרך לפרש משום גט ישן דפסול בין לרב הונא ובין לרבי יוחנן ולרב הונא נמי לא מצי לאקשויי שמא פייס ונתייחד בתשמיש ונתבטל התנאי שכבר כתבנו לעיל דכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה לא מהימן לומר שעבר בקום עשה ותשמיש קום עשה הוא אבל מגט ישן פריך שפיר כדפרישית לעיל בלשון שני בתוספות ד"ה תניא כוותיה כן נ"ל נכון ודוק היטב. ובאמת אני תמה על הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם שהביאו הגירסא בברייתא ע"מ שאעבור מכנגד פניך והאריכו בזה ולא הרגישו דא"כ דכאומר מעכשיו דמי תו לא שייך חששא דגט ישן כדפרישית וכמ"ש הר"ן ז"ל להדיא בפ' הזורק וא"כ מדקתני בברייתא דלגט ישן אין חוששין ע"כ לא מיתוקמא בדא"ל מעכשיו וצ"ע גדול ודו"ק:

תוספות ד"ה דהא איקיים ליה תנאיה וא"ת לאלתר מה יש לחוש כו' ויש לומר דאיכא למיגזר כו' עכ"ל. והר"ן ז"ל מפרש בענין אחר דאיהו ודאי לא סליק אדעתיה שימות תוך י"ב חדש וא"כ מסתמא כשאמר לה אם לא אבא לאחר י"ב חודש לא גמר בדעתו להתירה אלא בסוף י"ב חודש ומש"ה אסורה עד סוף הזמן ולפי דבריו למדנו דבאומר ע"מ שתניק את בני למאן דמצריך שתניקו כ"ד חודש וא"כ אפילו מת הולד דאמרינן הרי זה גט מ"מ אסורה לינשא עד כ"ד חודש שהרי לא גמר בדעתו לגרשה ולהתירה עד אותו זמן משא"כ לשיטת התוספות דהכא טעמא משום דגזרינן מת אטו לא מת דאין הכל יודעין משא"כ במת הולד לא שייך האי חששא דמאן דידע שאינה מניקת הולד יודע ג"כ שמת הולד ובכך הייתי רוצה ליישב מה שהקשו התוספות לעיל על רש"י במאי דקתני מת האב דמילתא דפשיטא היא ולמאי דפרישית אפשר דאתי לאשמעינן מת הבן דומיא דמת האב שמותרת לינשא לאלתר כן נ"ל ולהרמב"ם ז"ל עוד טעם אחר כתבו הרב המגיד דלעולם צריך שיתבטל התנאי בפועל והיינו כשנשלם הזמן שקבע ע"ש בפ"ח מהל' גירושין:

דף עז.

רש"י בד"ה לכי נפקא קאמר לה כו' לאו גיטא הוא כלל וליכא למיסמך אזמנו של שטר מוכיח דהא בהדיא קאמר כשלא אבא עכ"ל. משמע מפירושו להדיא דלרבי יוסי נמי פשיטא ליה בכה"ג דלא הוי גט כלל ודלא כמ"ש התוס' בד"ה הכל מודים דלרבי יוסי הוי גט ואינו גט ובמסכת עבודת כוכבים בפר' אין מעמידין דף ל"ז כתב רש"י ז"ל כמ"ש התוס' כאן ולמאי דפרישית לעיל דף ע"ד ע"ב אפשר לומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים דמה שפירש"י כאן היינו דלישנא קמא דרב הונא לעיל דמתני ארישא משמע דבסיפא רבי יוסי נמי מודה דלא הוי גט ומה שפרש"י באין מעמידין היינו דלישנא בתרא דרב הונא לעיל דבלאחר נמי פליג רבי יוסי והו"ל כמהיום ולאחר דגט ואינו גט מיהו כבר האריכתי שם בסתירת זו הסברא וכאן אין להאריך ע"ש ובחידושי הרשב"א כאן ובלשון הר"ן ז"ל:

סליק פרק מי שאחז

הזורק פרק שמיני

תוספות בד"ה תלמוד לומר ונתן בידה וא"ת ונימא ונתן כלל בידה פרט כו' וי"ל ושלחה חזר וכלל עכ"ל. ויש לתמוה דלא מייתי כלל בגמרא קרא דושלחה ועוד קשה דלקמן בשמעתין בפלוגתא דעולא ורבי אושעיא מסיק הש"ס ואידך אי מה ידה בבדוקה ואי לפי' התוס' דכלל ופרט וכלל הוא לא שייך כלל לומר אי מה ידה בבדוקה דהא בכלל ופרט וכלל לא בעינן שיהא הכלל דומה לפרט בכל מילי אלא בחד צד למ"ד כללא בתרא דוקא או בשני צדדין למ"ד כללא קמא דוקא כדאיתא בר"פ בכל מערבין וא"כ היינו פלוגתא דעולא ורבי אושעיא דלר' אושעיא סגי בחד צד דומיא דידה דמשתמר לדעתה ולעולא בעינן שני צדדין סמוכה ומשתמר לדעתה לכך נראה כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם הירושלמי דתרי קראי כתיבי ונתן בידה וא"כ ונתן יתירא דרשינן ריבויא דאע"ג דכתיב נמי תרי זימני בידה אפשר דבידה לאו יתורא הוא דאיצטריך לכדדרשינן מי שיש לה יד יצאה שוטה וקטנה שאין להם יד והיינו כדפרישית לעיל דף ס"ד ע"ב דאפי' מאן דיליף מושלחה מי שמשלחה וחוזרת אפ"ה לא פליג אהאי דרשא דמי שיש לה יד וכמ"ש שם דתרווייהו צריכי ע"ש. ובאמת בתחילת העיון היה נ"ל לפרש בענין אחר ע"פ הסוגיא דפרק הזהב דף נ"ו דמסקינן התם דכל ידו ידו ממש הוא לבר מהיכא דליכא למימר ידו ממש דרשינן ידו ברשותו וא"כ ה"נ כיון דליכא למימר ידה ממש דהא כתיב ונתן לריבויא אע"כ דידה היינו רשותה ומהכא מרבינן חצירה ובהכי הוי א"ש הא דאמרינן ונתן בידה מכל מקום ולא אמרינן ונתן מ"מ אלא ע"כ דעיקר ילפותא דחצירה מבידה ילפינן וכן משמע מלשון הירושלמי אלא שהוא מגומגם שם וכן מצאתי בלשון הב"י בישוב לשון רבינו בעל הטורים באה"ע סי' קל"ח אלא דלפ"ז תיקשי הא דאמר עולא דבעינן עומדת בצד חצירה והכי קי"ל ואמאי הא כל היכא דדרשינן ידו ברשותו לא בעינן עומד בצדו כדדרשינן מקרא דויקח את כל ארצו מידו דע"כ היינו מרשותו והתם לאו עומד בצידו הוי אע"כ כדפרישית דונתן ריבויא הוא אלא דאפ"ה מדכתיב ידה דרשינן דבעינן חצר המשתמרת לדעתה דומיא דידה ולעולא בעינן נמי עומדת בצידה דומיא דידה וכ"נ להדיא מדקדוק ל' רש"י ז"ל בשמעתין ומשמע נמי דל"ג ונתן בידה מ"מ אלא ת"ל ונתן מ"מ וכן הוא בגמרא דפ"ק דב"מ. ולפי מאי דפרישית ומדקדוק לשון רש"י ז"ל היה נ"ל ליישב דהא דתנינן לקמן היתה עומדת בר"ה וזרק לה תוך ארבע אמות מגורשת וכתבו התוס' דאע"ג דהא דד' אמות קונות אינן אלא מדבריהם ה"נ היינו מדבריהם משום תקנת עגונות וכ"ש לרב אשי דאמר בפ"ק דמציעא דבר"ה לא תקנו כלל ד' אמות אלא בסימטא ע"כ הכא היינו משום תקנת עגונות כ"כ שם התוס' וכן בהא דקאמר ר"י קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה הוצרכו הפוסקים לפרש דהיינו משום תקנת עגונות וזה תימה שלא נזכר טעם זה כלל בש"ס אבל לפי דרכינו היה באפשר לומר מדאורייתא נמי מהני דונתן ריבויא הוא דמשמע נתינה כל דהו כמ"ש רש"י ז"ל להדיא אלא מדכתיב נמי בידה מצרכינן שיהא הגט משתמר לדעתה א"כ כל היכא דמשתמר לדעתה בלבד אפילו אין הגט ברשותה נמי מהני כן נ"ל לכאורה לולא שלא מלאני לבי לפרש בדבר שהוא נגד סברת הקדמונים ועוד אפרש בזה בסוגיות הבאות לפנינו בפירקין אי"ה:

בא"ד וכן י"ל בסמוך גבי אם המצא תמצא דהוי כלל ופרט כו' וא"ת א"כ היאך פריך במרובה כו' עכ"ל. באמת למה שכתבו דהמצא תמצא דרשינן בכופו"כ ליתא לפי המסקנא דפ' מרובה אלא דהמצא תמצא הוי תרי כללי דסמיכי להדדי ודרשינן להו בריבה ומיעט וריבה והתוספות לא נחתו הכא לדקדק בין כלל ופו"כ לריבה ומיעט וריבה ומייתי למאי דס"ד מעיקרא. מיהו קושייתם דאם כן מאי פריך במרובה שייך אף למאי דמסקינן דריבה ומיעט וריבה הוא ואפ"ה מצינן נמי לרבויי גגה חצירה מהאי ריבויא גופא מהמצא תמצא מיהו נראה מזה סיוע קצת למה שכתבתי בסמוך לגבי גט נמי דרשינן ונתן מ"מ היינו דונתן ריבויא הוא דומיא דהמצא תמצא דריבויא הוא למסקנא דפ' מרובה ואע"ג דלפמ"ש בסמוך גבי גט מרבינן כל היכא שמשתמר לדעתה בלבד אפי' ברשות הרבים וגבי גנב לא אמרינן הכי כדאמר רבי יוחנן לקמן בהדיא לגיטין אמרו ולא לד"א אפ"ה לא קשה מידי דגבי גנב מילתא דפשיטא היא דלא מיקרי גנב כלל אא"כ שקנה הגניבה באחד מדרכי הקניות ומש"ה בעינן שתמצא מיהו ברשותו דוקא משא"כ בגט דמהני בעל כרחה אין לחלק אלא בכ"מ שמשתמר לדעתה אפשר דמהני לפמ"ש בסמוך אלא דלפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בשמעתין וצריכא לאו אקראי קאי דהא לא דמו אלא אילפותא דברייתא קאי דמרבה גגה וחצירה בגט ובגנב ע"ז קאמר דצריכא למיתני תרווייהו כנ"ל לפמ"ש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא חצירה מה שקנתה האשה קנה בעלה. לאו אריבויא דקרא קמקשה דא"כ לא הוי מקשה מידי כיון דגזירת הכתוב הוא אלא דבאמת הא דמה שקנתה אשה קנה בעלה לאו מדאורייתא הוא אלא מתקנת חכמים שתקנו שיאכל פירות בחייה תחת פרקונה ומש"ה אם מכרה ונתנה אינו קיים והבעל מוציא הפירות ומתקנת אושא ואילך קונה נמי הגוף ומוציא מיד הלקוחות לאחר מיתה כדמסקינן ריש פרק האשה שנפלו לה נכסים והכא אמתניתין קשיא ליה דקתני זרקו לתוך חצירה מגורשת ואמאי הא משועבד החצר לבעל מתקנת חכמים וק"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בכותב לה דין ודברים כו' וא"ת והא אכתי אית ליה לבעל פירי כו' עכ"ל. קושייתם אליבא דרבי יוחנן לעיל דף י"ח דמסקינן אליביה דיש לבעל פירות על שעת נתינת הגט משא"כ לריש לקיש דאמר משעת חתימה אין לבעל פירות אם כן לא מקשו מידי דקודם נתינת הגט הוי חצירה לגמרי מכיון שכתב לה דין ודברים אין לי בגוף החצר ופירות נמי לית ליה משעת החתימה אלא משום דמרא דשמעתא דהכא ר' אלעזר הוא דמוקי לה בכותב דין ודברים אין לי ור"א תלמידיה דר' יוחנן הוא ומסתמא כוותיה ס"ל והיינו לשיטת התוספות לעיל דף י"ח דהא דמשני שם איפוך אברייתא קאי ולא כבעל העיטור וסייעתו שכתבו דאיפוך קמייתא ור' יוחנן סובר משעת חתימה וק"ל:

בד"ה והתניא האומר לחבירו כו' הוי מצי לשנויי כו' או שנתן לה במתנה דאמרינן בפרק חזקת קנתה ואין הבעל אוכל פירות כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלפירוש רבינו תם לא שייך לומר כן דאכתי יש

לבעל זכות בחצר שאם מכרה ונתנה מוציא מיד הלקוחות ולר"ת בהכי תליא מילתא ודברי התוספות כאן דוקא לפירוש ר"י. ולענ"ד מסתימת לשון התוספות לא משמע כן תו קשיא לפי פירושו א"כ מי הכריחו לר"ת בשמעתין בד"ה בכותב ובד"ה מה שקנתה לפרש דלא תליא כלל באכילת פירות וזה דלא כשיטת הירושלמי כמו שהביא ר"י בשמעתין לקמן בד"ה מה שקנתה דהא שפיר הוי מצי ר"ת ז"ל לפרש כל הסוגיא בפשיטות ולומר דבחד מינייהו סגי למיקרי חצר הבעל או במה שאוכל הפירות אע"ג דאם מכרה ונתנה קיים או היכא דאם מכרה אינו קיים אע"ג שאינו אוכל הפירות ולפ"ז א"ש שיטת הירושלמי דמקשה אמתני' מאכילת פירות ולקמן נמי בעובדא דרבא דאיכסיף היינו משום דנהי דבמתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אכתי מיקרי חצר הבעל משום שאם מכרה אינו קיים והכא דמקשה הש"ס בפשיטות אמתני' חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה היינו דנהי דמוקמת למתניתין שנתן לה הבעל החצר במתנה אכתי מיקרי חצר הבעל כיון שאם מכרה אינו קיים ועל זה מוקי לה רבי אלעזר שפיר בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ולא הוצרך לפרש ובפירותיהן דלעולם מיתוקמא מתניתין שנתן לה הבעל החצר במתנה שאין לו פירות אלא שיש לו זכות להוציא מיד הלקוחות אם מכרה ומכיון שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך נסתלק ג"כ מאותו זכות שאם מכרה ונתנה קיים והו"ל חצירה לגמרי. אלא דבאמת אחר העיון מצאתי דליתנהו לדברי מהרש"א ז"ל כלל ודברי התוס' כאן היינו אף לפר"ת משום דבפרק האשה שנפלו מסקינן להדיא שמה ששנינו שם במשנה נפלו משניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות מקשה הש"ס שם לימא תנינא לתקנת אושא ומשני הש"ס מתניתין בחייה ולפירות ותקנת אושא לגופה של קרקע ולאחר מיתה ולפ"ז ע"כ הא דפשיטא ליה לר"ת לקמן בד"ה מה שקנתה דבמתנה אם מכרה ונתנה אינו קיים ליתא לפי דין המשנה שלא תקנו כלל לבעל אלא אכילת פירות וא"כ כיון דבמתנה אינו אוכל פירות מהיכי תיתי יוכל להוציא מיד הלקוחות אלא משום דר"ת לקמן אעובדא דרבא קאי דהוה בתר תקנת אושא מש"ה משמע ליה דאם מכרה ונתנה הבעל מוציא אף במתנה והיינו משום תקנת אושא דהכי משמע ליה מסוגיא דפ' חזקת הבתים למימרא דאמוראי היא דהוו בתר תקנת אושא ואף בזה יש לפקפק כמו שאבאר שם בסמוך משא"כ הכא דמקשה הש"ס אמתניתין חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה כתבו התוס' שפיר דלכל הפירושים הוי מצי לאוקמי בנתן לה הבעל החצר במתנה דאין אוכל פירות וממילא שאם מכרה ונתנה קיים לדינא דמתניתין דהוי קודם תקנת אושא כדמשמע בפ' האשה שנפלו וכדפרישית ולא הוי צריך לאוקמי כלל בכותב לה דין ודברים אין לי אלא משום דבפ' הכותב איצטריך לאוקמי בהכי ולפ"ז דלא משמע ליה הכא לאוקמי במתנה אלא בכותב לה דין ודברים שפיר קשיא להו לעיל בד"ה בכותב דאכתי הבעל אוכל פירות והוצרך ר"י ז"ל לפרש דאיירי שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ור"ת הוצרך לפרש דלא תלי כלל באכילת פירות כנ"ל נכון ודוק היטב: ומה שהקשה מהרש"א ז"ל על דברי התוס' היאך אפשר לאוקמי במתנה דאם כן בחצירו נמי הוי מצי למיתני למגורשת בכה"ג ולכאורה דבריו נפלאים דאלו כה"ג שנתן לה במתנה לא מיקרי חצירו אלא חצירה ועל זה כתבו דחצירה דמתניתין איירי בכה"ג וכבר עמד על זה בספר קיקיון דיונה והנלע"ד בכוונת מהרש"א ז"ל דממה שכתבו התוס' כן אמקשה דהכא וכי כתב לה מאי הוי ולא סמכו קושייתם להמקשה דלעיל מיניה דמקשה חצירה מה שקנתה אשה כו' הו"ל לאקשויי דאיכא לאוקמי במתנה וזה הכריחו למהרש"א ז"ל דאין כוונת התוס' כלל לומר שנתן לה חצר שלו במתנה אלא עיקר קושיית התוס' במאי דמקשה הכא וכי כתב לה מאי הוי והתניא לא אמר כלום ופירש"י דמאחר שהוא שלו צריך לכתוב לשון מתנה וע"ז הקשו התוס' דאכתי אמאי לא מוקי בהכי שכתב לה לשון מתנה ולעולם בחצר שהוא שלה איירי והיינו דקשיא ליה למהרש"א ז"ל דא"כ הוי מצי למיתני כה"ג בחצירו זה נ"ל ברור בכוונת מהרש"א ז"ל אלא שאין זה כדי להוציא דברי תוספות ממשמעותן ומה שלא הקשו כן מעיקרא יש ליישב לפי הדרך שכתבתי בסמוך ואין להאריך דקושטא דמילתא לעיקר כוונת התוס' להקשות דה"מ לשנויי שכתב לה בלשון טוב וע"ז כתבו אגב גררא דה"ה דה"מ לאוקמי מעיקרא כשנתן לה חצירו במתנה אע"כ דמשום דבפרק הכותב מוקי לה בהכי משני נמי הכי. ועוד נראה בכוונת מהרש"א ז"ל דבכה"ג שנתן לה במתנה אפילו בחצירו ממש נמי מהני וכגון שאחר שזרק הגט לחצירו נתן לה החצר במתנה דכה"ג הוי גט מעליא כדאמר רבא לעיל בפ"ב דף כ"א כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה וכדרב כהנא כו' אהא לא מייתי ראיה כו' אלא תיקשי היאך יכול להתנות כו' הואיל שלא בא לעולם כו' עכ"ל. פירוש דהאי מילתא שיכול להסתלק בכה"ג אפילו בלשון גרוע לא צריך לאתויי ראיה דעיקר גריעות הלשון דדין ודברים אינו אלא דמאחר שהוא שלו צריך לכתוב לשון מתנה א"כ מילתא דפשיטא היא דהיכא שעדיין לא בא לידו הוי דין ודברים אין לי לשון טוב אלא עיקר הראיה לענין שיכול להסתלק מדבר שלא בא לעולם וכן מבואר בלשון התוס' בפרק חזקת הבתים ואין להקשות א"כ אמאי איצטריך לאוקמי בכותב לה ועודה ארוסה אפילו כשהיא נשואה נמי הוי מצי לאוקמי שמסתלק מאכילת פירות לחוד לשיטת ר"י ז"ל דהכל תלוי באכילת פירות וכיון דאכילת פירות דבר שלא בא עולם הוא שפיר יכול להסתלק אפילו בלשון דין ודברים והא דאמרינן התם לא אמר כלום היינו שגוף הקרקע היא שלו אלא דלאו מילתא היא דנהי דפירות דקל מיקרי דבר שלא בא לעולם מ"מ כשמקנה דקל לפירותיו אמרינן דמיקרי דבר שבא לעולם והכא נמי גוף השדה קנוי לבעל לפירותיו כנ"ל וכן מצאתי בלשון מהרש"א ז"ל בפרק הכותב כיוצא בזה וק"ל:

דף עז:

גמרא ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא למחר תקיף ליה עלמא כו' אמר להו זילו אמרי ליה ליקני ניהלה להאוא דוכתא כו'. ויש לדקדק כיון שהגט נכתב מאתמול היאך מכשיר ליה רבא ליתן לכתחילה בשבת הא הו"ל גט מוקצה לשיטת רוב הפוסקים דבכה"ג שנתאחר הנתינה מיום הכתיבה נמי מיקרי מוקצה וליכא למימר דיהיב לה ע"י שליח וכמ"ש הפוסקים דגט מוקצה יש תקנה ליתן ע"י שליח דקלא אית ליה הא ליתא דגופא דעובדא לא הוי הכי שהרי לא מסר הבעל שום גט אלא במה שהקנה לה המקום עם הגט ממילא נתגרשה וכמו שיבואר וא"כ אין זה גט ע"י שליח דלא שייך כלל שליח בכה"ג ואף שהר"ן ז"ל כתב להדיא דהכא ע"י שליח גירשה וכתב כן ליישב קושיית התוספות בד"ה מה שקנתה ע"ש מ"מ משיטת רש"י ותוס' לא משמע כן וכל שכן לשיטת הרא"ש ז"ל מוכח להדיא דלאו ע"י שליח גירשה וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו דליתא להאי סברא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דגט מוקצה הוא והנלע"ד בזה דהשתא גט שכ"מ דהכא איירי שגירשה בתנאי דאם מתי וכל שמגרשה על תנאי זה תו לא מיפסל משום מוקצה כמו שהארכתי לעיל בסוגיא דמהיום אם מתי ע"ש:

רש"י בד"ה הרי זו חזקה כו' דהשתא קא יהיב לה חצר וגיטה בתוכה ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות כו' עכ"ל. והרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה על פירוש רש"י ז"ל דא"כ למה ליה לאקנויי לה האי חצר שהגט מונח בתוכו דאפי' אגב חצר אחר מהני דקי"ל דלא בעינן צבורין אע"כ דלאו מטעם אגב איירי אלא מטעם חצירה ובאמת יש לתמוה לכאורה מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש מטעם אגב ולא מטעם חצר ויותר תימה דלעיל דף כ"א בהא דאמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו פירש"י ז"ל להדיא דהיינו מטעם חצירה. אמנם לאחר העיון נראה שיטת רש"י ז"ל מוכרחת דא"א לפרש כאן מטעם חצירה דהא רבא עכשיו אכתי לא סליק אדעתא דגיטה וחצירה באין כא' וא"כ הוי סבר דבעינן שיהיה החצר שלה קודם נתינת הגט וא"כ מאי קאמר תיזיל ותיחול ותפתח הא לא מהני כיון שלא היה החצר שלה קודם נתינה ומאי קאמר נמי אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה דבארוסה נמי לא מהני למאי דלא סליק אדעתא דגיטה וחצירה באין כא' לכך הוצרך לפרש כאן מטעם אגב וסובר רש"י ז"ל דהא דבעינן שיגיע הגט לידה או לחצירה היינו לענין למתגרשת בעל כרחה משא"כ היכא שמתכוונת לקנות כגון האי גט שכ"מ דהכא מהני בה קנין אגב כדמהני בשאר קניות משא"כ לעיל דף כ"א פירש"י ז"ל מטעם חצירה והיינו למסקנא דהכא דגיטה וחצירה באין כא' כן נ"ל נכון ושיטת חידושי הרשב"א ז"ל צ"ע ויש ליישב ואין להאריך:

תוספות בד"ה ותיזיל איהי כו' אף ע"ג דבתוספתא תניא אין מגרשין בשבת בשכ"מ הקילו כו' עכ"ל. וה"ה דהוי מצי למימר דקי"ל אין קונין בשבת אלא דבשכ"מ הקילו וכן הוא בלשון הרא"ש ז"ל אלא דלפ"ז יש להקשות מאי שנא דהתירו שבות דקנין טפי משבות דטלטול מוקצה שהרי אם יטלטלו הגט לא יהיו צריכין לקנות קנין בשבת ולכאורה נראה דאיסור קנין חמיר טפי דאית ביה חשש איסור דאורייתא גזירה שמא יכתוב כדאיתא פרק משילין ואיסור מוקצה לית ביה חשש איסור דאורייתא כלל ויש ליישב דבאיסור מוקצה לא שייך לחלק בין בריא לשכיב מרע משא"כ באיסור קנין שהתירו חכמים לגבי שכ"מ בכל ענייני קנין שלא תטרוף דעתו כדאיתא בפ' מי שמת מש"ה התירו נמי לגרש ע"י קנין כיון דשכ"מ ליתא כלל בהאי שבות דאין קונין וכה"ג כתב רש"י ז"ל בפ"ק דביצה לחלק בין הפרשת תרומה להפרשת חלה בעיסה שנגלגלה מעי"ט ע"ש. כל זה כתבתי לשיטת רש"י ז"ל ותוספות מיהו לא ידעתי מאי דוחקייהו לפרש כן דשפיר מצינן למימר שהגט לא היה מצוי להם באותו שעה או שהיה מונח בתיבה ומגדל ונאבד המפתח וכדי שלא תטרוף הדעה הוצרכו לגרש ע"י קנין הבית וכל אשר בו:

בא"ד ולא הוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע דכיון שהגט בא מרשותו לרשותה הוי כאילו נתנו לה עכ"ל. וקשיא לי מאי שנא מהא דאמרי' לקמן גט בידה ומשיחה בידו וכתבו התוספות דאפילו אם קפצה ידה בענין שאינו יכול לנתק המשיחה אצלו אפ"ה אינה מגורשת כיון שזה אינו עושה הבעל וכתבו הפוסקים עוד דאם הגט היה מונח ביד הבעל ופתח לה היד ונטלתו מתוכו אינה מגורשת דבעינן שכל הנתינה יהא על ידי הבעל וא"כ ה"נ מה שהגט בא מרשותו לרשותה נעשה על ידה במה שנוטלת הבית ומחזקת בו. ולכאורה היה נראה לסיוע מזה שיטת ר"י בעל התוספות שהביא הרא"ש ז"ל דהיכא שתחלת הנתינה נעשה על ידי הבעל הגט כשר אלא דיש לחלק דהכא עיקר המתנה נגמר ע"י שאמר לה לך חזק וקני והא דבעינן קנין היינו לענין חזרה דקודם קנין יכול לחזור בו מיהו כל כמה דלא חזר ביה נגמר הקנין משעת הדיבור ושפיר קרינן ביה ונתן כן נ"ל ועדיין צ"ע. אבל אין לפרש דהכא הוי קנין לאלתר מטעם דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמיא הא ליתא דא"כ הו"ל גט לאחר מיתה וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ועוד דא"כ ותיחול ותפתח למה לן ודו"ק:

בד"ה מה שקנתה כו' וא"ת הא אמרינן כו' ור"ת מפרש כו' כיון דאם מכרה ונתנה אינה קיים כדאמרינן בחזקת הבתים עכ"ל. לא מצאתי דבר זה מבואר בפרק חזקת ותליתי בחסרון ידיעתי אמנם בינותי בספרים וראיתי בחידושי הרמב"ן ז"ל בפרק חזקת שכתב בשם רבי שמואל הנגיד שכתב בשם הגאונים רב שרירא ורב האי דאם מכרה ונתנה קיים אלא שאם מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ולפ"ז בהאי דשמעתין שמגרשה מיקרי שפיר חצירה שהרי לאחר הגירושין המקח קיים לגמרי למפרע ועוד שהטור כתב בשם הרמ"ה ז"ל באה"ע סי' פ"ה שהמכר קיים לגמרי אפילו אם מתה וצ"ע מהיכן יצא כן לרבינו תם מסוגיא דפרק חזקת הבתים ומה שיש לדקדק בדבריהם עוד כבר פירשתי בסמוך:

בד"ה פליג רשותא לנפשיה וקשה לר"י כו' ובגבוה שלשה איירי כו' וגם מסתמא רוחב ד' דאל"כ לא הוי דבר חשוב כו' עכ"ל. ומהרש"א ז"ל האריך בזה ע"ש ולענ"ד דברי התוספות מבוארים לעיקר קושייתם בהא דאמרינן רשות שבת כרשות גיטין למאי נפקא מיניה הא בלא"ה כרמלית מיהא הוי ומאי קאמר אביי דוקא כרמלית אבל פיסל' לא הא פיסלא כה"ג דאיירי רבא דהוי חילוק רשות לגיטין בלא"ה הוי כרמלית ואביי נמי מודה וכי היכי דלא תימא דרבא בא להוסיף פיסלא דאית לה שם לווי דאסקינן הכי דבגיטין הוי חילוק רשות אפילו לא גבוה עשרה ולא רחב ד' אמות על זה כתבו התוס' דאפ"ה הוי כרמלית דמסתמא האי פיסלא דאית לה שם לווי איירי בגבוה מיהא שלשה ורחב ד' טפחים דאי לא גבוה שלשה לא הוי דבר חשוב דכלבוד הוי ולא שייך לגביה שם לווי וכן אם לא רחב ד' טפחים לא מיקרי דבר חשוב ולא מהני בה שם לווי אע"כ בגבוה שלשה ורחב ד' טפחים איירי וא"כ לאביי נמי מהני לענין שבת דהו"ל כרמלית גמור. ומה שהשיג מהרש"א ז"ל על מהרש"ל ז"ל דפחות מעשרה לא הוי מקום פטור וכן השיג בזה על הרשב"ס ז"ל דפ' חזקת הבתים עמדתי משתומם על גברא רבה דכוותיה דלימא כי האי מילתא ואשתמיטתיה ש"ס ערוך בפ"ק דשבת גבי לבינה זקופה דכל היכא דגביהא שלשה ואינה רחבה ארבעה טפחים הוי מקום פטור ובהיזמי והיגי אפילו פחות משלשה וזה פשוט בכמה דוכתי דלא שייך גבוה עשרה לענין מקום פטור וכשגגה יצאו דברים אלו מלפני השליט מהרש"א ז"ל ואגב שיטפא אתיא ליה ודו"ק:

דף עח.

תוספות בד"ה אינו גט על שיאמר הא גיטך ר"י היה מצריך כו' כדמשמע בהמגרש שהיו רגילין לומר גט ודין עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהתם אגופו של גט קאי שצריך לכתוב אלו הלשונות בגט ואפשר דר"י סובר מדאמרינן התם פשיטא אמר לאשה הרי את בת חורין לא אמר כלום אמר לה הרי את לעצמך מאי ופשיט רבינא מדתנן גופו של גט הרי את מותרת כו' ומדקבעי בגמרא אמר לאשתו ופשיט לה מדתנן גופו של גט משמע דחדא מילתא היא לפי שהבעל צריך לומר בע"פ מה שכתוב בגופו של גט כן נ"ל ולפ"ז היה נראה דאפילו בדיעבד מצריך ר"י לומר כן ובזה נמשך היטב לשון התוס' שכתבו ומיהו קשה אלא שלא ראיתי לא' מהפוסקים לחוש לזה בדיעבד אלא באומר הרי זה גיטך לחוד סגי וע"כ נלדין קאמר ר"י לענין ה"ז גיטך היינו אפילו בדיעבד ומה שצריך לומר ג"כ הרי את מותרת היינו לכתחלה כנ"ל והמשך לשון קושיית התוס' שכתבו ומיהו קשה היינו כמ"ש מהרש"א ז"ל ע"ש וע' בסמוך:

בא"ד ומיהו קשה דבהניזקין משמע דאפילו לא אמר כשר כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק במאי איירי אי במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה הא קי"ל כר"י בפ"ק דקידושין דאפילו נתן לה הגט בשתיקה ולא אמר כלום דיו ואי באין מדבר עמה פשיטא דצריך לומר ה"ז גיטך כדאמר שמואל התם דהלכה כר' יוסי והוא שעסוקין באותו ענין ומשמע התם דאפי' בדיעבד פסול למסיק התם ע"ז מי שא"י בטיב גיטין וקידושין אל יהא לו עסק וקשין יותר מדור המבול אלא דאיכא למימר דהתם נמי אעדים קאי שאם עוסק באותו ענין אין צריך לפרש כלל ואם אינו עוסק באותו ענין צריך לומר להעדים ראו גט זה שאני

נותן אבל במה שצריך להודיע להאשה לא שמעינן מהתם אלא למיסודו של ר"י שהיה מצריך לכל נותני גיטין שיאמרו כן להאשה מקשו שפיר כנ"ל ואע"ג דבקידושין מייתי לפלוגתא דר"י ור' יהודה אהני לישני דהרי את מיוחדת מיועדת כו' ומקשי ואי דאין מדבר עמה מנא ידעה א"כ משמע בפשיטות שצריך שיאמר להאשה עצמה בשעת הקידושין יש לומר דשאני קידושין כיון דבעינן דעת אשה פשיטא שצריך לומר אם אינו עוסק באותו ענין ולא מהני כלל מה שאומר לעדים משא"כ בגיטין דלא בעינן דעתה סגי במה שאומר לעדים ובלבד שיודיעו לה אח"כ דאל"כ הו"ל משלחה וחוזרת כנ"ל ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל:

דף עח:

תוספות בד"ה רבי יוחנן כו' וקשה דבפ"ק דמציעא כו' עד סוף הדיבור. ולא יכולתי להתיישב בדבריהם בזה דכיון דהא דתקנו חכמים ד' אמות אמרינן שם דהיינו דלא ליתי לאנצויי וכתבו שם התוס' דתקנו נמי בגט משום תקנת עגונות וכ"כ כאן כל המפרשים בשמעתין א"כ מאי ילפינן מציאה מגט דקאמר ר"י בפ"ק דמציעא דבשלמא לענין דקטנה יש לה חצר א"ש כיון דקטנה יש לה חצר לענין גיטין מן התורה משום ידה אתרבאי מש"ה תקנו חכמים נמי לענין מציאה דקטנה יש לה חצר מה שאין כן בחצר דגברא דמשום שליחות אתרבאי ולא אשכחן דליתרבאי חצר דידיה משום יד דהא ליתא בגיטין מש"ה תקנו חכמים דאין חצירו של קטן קונה במציאה דאין שליחות לקטן וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכמ"ש התוס' דהיא בפ"ק דמציעא דף י"א מה שאין כן לענין ארבע אמות דאידי ואידי דרבנן אם כן מאי ילפינן מציאה מגט דקאמר ומ"ש קטן ומ"ש קטנה ועוד דהא רבי יוחנן קאמר בהדיא בשמעתין בגיטין אמרו ולא לדבר אחר ונהי דרבי יוחנן קאי לשיטתיה דקרוב לו אפי' מאה אמה מ"מ כיון דהכא נמי תקנתא דרבנן הוא משום תקנת עגונות כמ"ש כל המפרשים בשמעתין וא"כ מ"ש דבהא ילפינן מציאה מגט והכא בגיטין אמרו ולא בממון ויש ליישב בדוחק. מיהו בעיקר דברי המפרשים הקדמונים שכתבו דטעמא דכולהו מתני' משום תקנת עגונות והר"ן ז"ל הוסיף לפרש דהא דקאמר רבי יוחנן קרוב לה אפילו מאה אמה אפשר דמתניתין בשעת השמד נישנית ותמיהא לי טובא דלפ"ז נצטרך לומר דאפקעינהו רבנן לקידושין וכל כי האי מילתא לא הוי שתיק הש"ס לפרושי ולא זכרו זה הטעם כלל לא בבבלי ולא בירושלמי וגם לא הבנתי עיקר הטעם שלהם מאי תקנת עגונות איכא בזה אדרבא כיון שזרק לה ברשות הרבים מיפרסמא מילתא טפי וכיון דע"כ צריך ג"כ לעידי מסירה א"כ נוח לו למסור על ידי שליח ואדרבא בהאי מילתא תוכל לבא לידי ספק קרוב לו ספק קרוב לה דמה"ט אמר שמואל ואת לא תעביד עובדא כו' והוי חשש עיגון טפי ועוד אי ס"ד משום תקנת עגונות א"כ מאי ענין להקישא דויצאה והיתה דמייתי הש"ס וכבר כתבתי בריש פירקין דאי לאו דמסתפינא הייתי אומר דכולה מתניתין מדין תורה הוא דכיון דדרשינן ונתן מ"מ רבויא הוא ומרבינן כל מילי אפילו ברשות שאינה שלה אלא דבעינן שיהא דומיא דידה שמשתמר לדעתה אף כל מקום שעומדת מרחוק ויכולה לשמור הוי שפיר דומיא דידה והא דדרשינן בברייתא דריש פירקין אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה ת"ל ונתן היינו דבהני אפי' הוא יכול ג"כ לשמור אפ"ה מגורשת משא"כ היכא שהיא יכולה לשמור ולא הוא אפשר דטפי הוי בכלל רבויא דונתן והיינו דאמרי' לקמן בשמעתא דהיתה עומדת בראש הגג ובההיא דג' מילות חלוקין בגיטין אמרי' דבגיטין משום אינטורי הוא ולא מצינן זה הלשון דאינטורי כלל לענין ממון אלא בגיטין לבד מטעמא דפרישית והא דלא ילפינן ממון מגיטין נראה משום דשאני גיטין דבלא"ה איתא בעל כרחה א"כ לא תלי כלל ברשותה אלא ביכולה לשמור לבד וכן נראה מבואר מלשון רש"י ז"ל בשמעתין בד"ה ולא לדבר אחר והשתא א"ש הקישא דויצאה והיתה והרבה קושיות יש לי ליישב לפום האי טעמא וקצתן יבוארו לקמן כנ"ל אלא שלא ראיתי לשום מפרש קדמון שיפרש כן אלא דמל' רש"י ז"ל נ"ל כן והנלע"ד כתבתי:

בד"ה והא אי אפשר לנמנם וא"ת ולישני כגון דלא ידעינן כו' כתבו כן למאי דמסקו בסוף הדיבור דמוקי בב' כיתות אפ"ה לא הוי ספיקא דאורייתא אלא ספיקא דרבנן ואפ"ה עשאוה מגורשת ואינה מגורשת ולפ"ז קשיא להו שפיר דהוי מצי לאוקמי בכת א' ואפ"ה הוי ספיקא דרבנן דאפי' בכת אחת נמי לא מוקמינן לה אחזקה כדמשמע בסוגיא דפרק ד' אחין דף ל"א וע"ש בתוספות:

בד"ה מחצה על מחצה הכא לא שייך לומר המע"ה דאין כאן ספק עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דלרבה ורב יוסף דמוקי להאי מחצה על מחצה לגיטין בב' כיתי עדים א"כ בחוב כה"ג הוי לן למימר המע"ה ואוקי תרי לגבי תרי ותירץ מהרש"א ז"ל לפרש כוונת התוספות כדאיתא במרדכי ואף שדבריו נכונים מ"מ סתימת לשון התוס' לא משמע כן ולענ"ד נראה דנהי דמחצה על מחצה לגיטין מוקי לה בב' כיתי עדים היינו משום דלשון מחצה על מחצה משמע שהספק הוא לגבי הבית דין וכמ"ש מהרש"א ז"ל בלשון התוספות בד"ה והא אי אפשר לנמנם וא"א לאוקמי נמי בד' אמות מצומצמות דא"כ לא מיקרי מחצה על מחצה דהא אגילא גביה משא"כ כאן הוא להיפך דאי בשתי כיתי עדים לא שייך לשון מחצה על מחצה שהרי אין כאן ספק לב"ד כיון דלדינא הוא המע"ה אלא ע"כ דמחצה על מחצה דחוב מיתוקמא שפיר בד' אמות מצומצמות והוי שפיר מחצה על מחצה לגבי הב"ד דומיא דמחצה על מחצה דגיטין שהוא לגבי הב"ד וא"כ יפה כתבו התוס' דאין כאן ספק אלא מעיקר הדין יחלוקו כיון דאיירי בד' אמות מצומצמות ובלא"ה לא שייך לענין חוב סתימת לשון המשנה לענין שתי כיתי עדים דעדים מאן דכר שמייהו הא קי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים משא"כ בגיטין דלא קיימא מילתא אלא בסהדי דאין דבר שבערוה פחות משנים ועוד נ"ל דאפילו בשתי כיתי עדים אחת אומרת קרוב למלוה ואחת אומרת קרוב ללוה אפ"ה לא מחזקינן להו כמכחישין זה את זה אלא אמרי' תרוייהו קושטא קמסהדי ומעשה כי הוי בשמונה אמות מצומצמות הוי וכל חדא וחדא קטעו פורתא דלעולם אין לנו לדון את העדים כמכחישין כל היכא שיכולין לכוון דבריהם כמבואר בש"ס ופוסקים כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף עט.

רש"י בד"ה והא לא מינטר אויר הגג כו' הא בעינן אויר שסופו לנוח עכ"ל. ולא ידענא מאי פשיטא ליה לרש"י דבעינן אויר שסופו לנוח הא בפ"ק דמציעא מיבעיא ליה לרבא ולא איפשטא בזרק ארנקי דף י' אלא דאפ"ה א"ש הא דמקשינן בשמעתין והא לא מינטר ואיצטריך לאוקמי בפחות משלשה או בגג שיש לו מעקה כי היכי דלא תיפשוט איבעיא דרבא אלא דלפ"ז תיקשי על הפוסקים שכתבו בפשיטות דבעינן דוקא גג שיש לו מעקה או בפחות מג' סמוך לגג ומשמע מדבריהם בפשיטות דבלא"ה לא הוי גט כלל ולמאי דפרישית הוי להו לפרש דספק מגורשת היא דשמא אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי. ואין לחלק בזה בין ממון לגיטין דלפירש"י ז"ל ותוספות בפ"ק דמציעא דמפרשי לאיבעיא דרבא נמי לענין הפקר ומכל הסוגיא דהתם משמע דגיטין עדיף מהפקר. והנראה מזה דהפוסקים לא ס"ל בהא כשיטת רש"י ז"ל אלא מפרשים לקושיא דהכא והא לא מינטר כפשוטו דכיון דהאויר לא עדיף מחצירה ממש דבעינן שיהא משתמר ולפ"ז אין זה ענין לאיבעיא דאויר שאין סופו לנוח ורש"י ז"ל סובר דאי ס"ל דאויר שסופו לנוח כמונח דמי הו"ל כחצר המשתמרת דכמונח בחצר דמי וכן משמע מהסוגיא דפחות משלשה ועדיין צריך עיון ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה כגון שהיו מחיצות כו' וא"ת דאמרינן במרובה כו' ולענין קנין עד דמטי למחיצות עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י ז"ל אין מקום לקושיית התוס' דלמאי דס"ד התם דלא מיתוקמא מתני' דפ' מרובה אלא כרבי א"כ ע"כ קס"ד דאויר שסופו לנוח כמונח דמי ותיפשוט איבעיא דרבא וא"כ לא בעינן דמטי למחיצות ומיתוקמא שפיר כרבי והא דמיבעיא ליה לרבא בפ"ק דמציעא היינו למסקנא דפ' מרובה דמוקי למתני' באוקימתא אחריתא כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל ונראה שמה שלא כתבו התוספות כן היינו משום דלא משמע להו דתליא האי מילתא באויר שאין סופו לנוח אלא כאידך פירושא שכתבתי ודו"ק ועיין בסמוך:

בד"ה כמאן כרבי כו' תימה דנקיט כרבי כו' ולר"ע הוי להו למינקט כו' ונראה כו' דכר"ע לא מיתוקמא מדמצריך כו' עכ"ל. ולענ"ד אין דבריהם בזה מוכרחים דנהי דלא אסיק אדעתיה דמקשה הא דמשני ליה דשאני גיטין דמשום אינטורי הוא היינו משום דהוי סבר דבגיטין נמי תרתי בעינן שיהא הגט במידי דמיקרי רשותה ושיהא נמי מקום המשתמר ומש"ה מקשה שפיר דכיון דלענין שבת לא מיקרי רשות א' דלא אמרינן קלוטה כו' א"כ לא מהני מה שהוא במקום המשתמר אפי' לענין גיטין כיון דלא מיקרי רשותה ושני הש"ס דבגיטין באינטורי תליא סגי אע"ג דלא מיקרי רשותה דלא גרע מרשות הרבים. אבל מ"מ הוי ידע המקשה שפיר דלעולם בעינן מקום המשתמר ולפ"ז אפילו הוי מוקי לה כר"ע אפ"ה בעינן דאוקמי במחיצות התחתונות עודפות דאל"כ לא מינטר ולא עדיף מחצירה דבעינן משתמר וכמ"ש בסמוך דע"כ כך היא שיטת התוספות ופוסקים. ולולא דברי התוס' היה נלע"ד ליישב קושייתם בענין אחר דהא דלא קאמר כר"ע היינו משום דמיבעיא בעי ליה לרבה בפ"ק דשבת אי הוי טעמא דר"ע משום קלוטה או משום דילפינן זורק ממושיט וכמ"ש שם התוספות דאפשר דר"ע לא ס"ל קלוטה כו' ע"ש. ועוד מבואר שם בפ"ק דשבת דלר"ע לענין הנחה אמרינן קלוטה ולא לענין עקירה וכמ"ש שם התוספות מדלא קתני ר"ע מחייב שתים והטעם משום דילפינן ממשכן וא"כ אין זה ענין לגיטין משא"כ כר' אתיא ליה שפיר דמחייב שתים ולא שני ליה בין עקירה להנחה והא דבעי רבי רה"י מקורה לאו משום דבלא"ה לא אמרי' קלוטה אלא משום דבשבת בעינן הנחה על מקום ארבעה ולא חשיב כמקום ארבעה אלא ברה"י מקורה דכמאן דמליא דמי כן נ"ל נכון אלא מדאמרי' במרובה כמאן כר"ע מוכח כשיטת התוס' ולפ"ז הדרא קושייא לדוכתא כדפרישית וצ"ע ודו"ק:

דף עט:

רש"י בד"ה דהא לא נח ואין מחיצות כלי עשויין לאוירן כו' עכ"ל. ממה שדקדק רש"י ז"ל לפרש דאין עשויין לשמור משמע דטעמא משום דלא מינטר מיקרי ולפ"ז נתיישב מה שהקשו בתוס' דבעכו"ם משמע דאויר כלי קונה דאיכא למימר דשאני התם דלדעת אחרת מקנה וכשיטת הפוסקים דהיכא דלדעת אחרת מקנה לא בעינן חצר המשתמרת אלא אפילו באינה משתמרת מהני היכא דעומד בצידו משא"כ בגיטין לא מיקרי דעת אחרת מקנה כיון דחוב הוא לה כדאיתא בפ"ק דמציעא וכ"ש דאתי שפיר טפי למאי דמסקינן דאיירי בקופה שאין לה שוליים וק"ל:

משנה בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין. ואסקינן דאם נתגרשה תינשא לכתחילה כמבואר בלשון הרא"ש ואיכא למידק אמאי לא מיפסל האי גיטא משום מוקדם ובשלמא לשיטת הרמב"ם ז"ל אתי שפיר דלא הוי מוקדם אלא כשנתאחר בין כתיבה לחתימה אבל בין חתימה למסירה לית לן בה משא"כ לשיטת הרא"ש ושאר פוסקים דבכה"ג נמי הוי מוקדם א"כ ע"כ צריך לומר דהכא דאיירי במגרשה ע"י שליח דלא מיפסל משום מוקדם כדאמרינן לעיל ד' י"ח דגט ע"י שליח קלא אית ליה וע"ש בתוס' אלא דלענין חששא דגיטה קודם לבנה חיישינן אפילו ע"י שליח שהלעז הוא לכל העולם ואיכא דידע בהא ולא ידע בהא וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו אלא דלפ"ז קשה טובא על הרא"ש ז"ל בשמעתין שכתב דהא דאמרינן בגט ישן אם נתגרשה תינשא היינו דוקא שמסרו מידו לידה אבל במגרשה ע"י שליח אם ניסת תצא ע"ש בלשון הרא"ש ז"ל שכ"כ בשם הרמ"ה וא"כ קשה טובא במוסר הגט מידו לידה ליפסל משום מוקדם וליכא למימר דאיירי בגט שאין בו זמן ואין בו עידי חתימה אלא עידי מסירה לחוד וכשיטת הרשב"ם ז"ל והעיטור שהביא הב"י בסי' קכ"ו דבכה"ג כשר לכתחילה ומש"ה לא מיפסל הכא אלא משום גט ישן אלא דנראה דהרא"ש ז"ל לית ליה האי סברא דהרשב"ם ז"ל והעיטור. אח"ז ראיתי שגם הטור כתב בשיטת אביו הרא"ש ז"ל בסי' קמ"ח והבית שמואל כתב שם שהרש"ך הקשה כן והניחה בצ"ע. ולענ"ד יש ליישב דאיירי בגט מאוחר שלשיטת הרא"ש ז"ל כשר לגרש בו לכתחילה ואף דלדידיה אין הגט חל אלא מזמן הכתוב בו ולא כשיטת הראב"ד ז"ל אפ"ה שייך שפיר חששא דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה משום דמשעת המסירה יוצא הקול וסברי דנתגרשה לאלתר ואיכא לעז כן נ"ל ועוד יש לפרש בגט שכ"מ שנכתב על תנאי דבכה"ג לית ביה משום מוקדם כמ"ש לעיל באריכות ודו"ק:

משנה כתב לשום מלכות כו' לחורבן הבית תצא מזה ומזה ופרש"י ז"ל מפני שלא כתב לשם המלכות ונראה מדקדוק לשון רש"י ז"ל דנהי דלחורבן הבית לא שייך שום קנאת המלכות דאדרבא אמרי צערייהו קמדכרי אפ"ה פסול דנהי דליכא זילותא דאותו מלכות אפ"ה חשיבותא מיהו ליכא ואנן אשלום מלכות מהדרינן דחשיבותא ליהוי לדידהו שאנו מזכירין שמותיהם בגט וכפרש"י עוד בד"ה משום שלום מלכות בגמרא ואי תיקשי בגט שאין בו זמן כלל אמאי קאמר ר"מ לקמן בהמגרש דף פ"ו דהולד כשר ותיפוק ליה משום שלום מלכות דכיון שאין בו זמן לא נזכר שם המלכות ואפשר דבאין בו זמן כלל מודה רש"י דלא שייך בכה"ג למיפסל משום שלום מלכות וכמ"ש הרשב"א והראב"ד ז"ל שם והר"ן ז"ל אע"ג דלדידהו נראה דעיקר הטעם דשלום מלכות היינו היכא דשייך שום קנאה וכן נראה משיטת התוספות כאן בד"ה כתב לשם מלכות בשם רבינו אלחנן וא"כ כ"ש שיש להכשיר באין בו זמן כלל דלא שייך קנאה משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דאחשיבותא מהדרינן מ"מ ע"כ צריך לחלק כדפרישית. אמנם ראיתי להראב"ד ז"ל בספר תמים דעים ומשמע שם מדבריו דמתניתין דהכא איירי דוקא במקום שהמלכות מקפדת וא"כ משמע דלאו כל המקומות וכל הזמנים שוין ולפ"ז אתי שפיר טפי ובסמוך אפרש עוד בזה בלשון התוס' בד"ה מפני מה תקנו ע"ש וק"ל:

תוספות בד"ה וצריכה גט פי' בקונט' כו' ואין נראה לה"ר יוסף כו' אבל הכא מן התורה צריכה גט כו' עכ"ל. ובאמת לכאורה יש לתמוה על שיטת רש"י ז"ל מה ראה לפרש כן ולענ"ד לסוגיית הגמרא קשיתיה חדא כיון דבכולהו בבי דמתניתין דתנינן תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה כגון בשינה שמו ושמה ובכונס את יבמתו ובכתב סופר גט לאשה ושובר לאיש בכל הני לא הוי גט כלל מדאורייתא והולד משני ממזר מדאורייתא ואם החזירה הראשון הולד ממזר מדרבנן א"כ ממילא משמע דבהאי בבא דרישא נמי דינא הכי דהולד משני ממזר מדאורייתא ומהראשון מדרבנן דאלת"ה היאך קתני וכל הדרכים האלו בה

אבבא דרישא קאי. ועוד מדלייקינן לקמן בשמעתין למודו רבנן בשינה שמו ושמה דהולד ממזר והיינו מדלא ערבינהו ותנינהו לשינה שמו ושמה בהדי שלש מלכות לפירש"י ז"ל לקמן ואי ס"ל דבשלש מלכות הולד משני ממזר מדרבנן לא מצי למערבינהו ולמיתנינהו כיון דבהאי ממזר מדרבנן ומהראשון מדאורייתא ובשינה שמו ושמה הוי איפכא ונהי לתוספות לשיטתייהו דשינה שמו ושמה היינו שם יהודא בגליל דלפ"ז איכא למימר דבשינה שמו ושמה נמי הגט כשר מדאורייתא והולד משני ממזר מדרבנן מ"מ רש"י ז"ל לא ס"ל כהאי פירושא אלא שינה שמו ושמה היינו כפרש"י בשינוי גמור דהתוספות גופא לא משמע להו הכי לעיל דף כ' אלא מדלא קתני לא כתבו כלל לפסול לר"מ מדאורייתא משום דר"מ בעי מוכח מתוכו ולשיטת רש"י ז"ל לא בעי ר"מ מוכח מתוכו כמ"ש התוס' בשמו לעיל דף כ"ב בד"ה מאן חכמים ע"ש וכבר כתבתי בזה בכמה דוכתי במכילתין לייסב שיטת רש"י ז"ל בזה נקטינן מיהא לשיטת רש"י ז"ל הוי שינה שמו ושמה שינוי גמור לפסול מדאורייתא ומדלייק הש"ס לערבינהו ולתניניהו אלמא לבהנך נמי פסול מדאורייתא והולד משני ממזר לאורייתא ועוד מדקתני היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה ואי ס"ל דהגט כשר מדאורייתא בלא"ה פסולה מכהונה משום גרושה מכל זה נראה לרש"י ז"ל דבהנך נמי הגט פסול מדאורייתא והולד משני ממזר לאורייתא. ואי תיקשי אכתי סוף סוף כיון דטעמא דר"מ בשלש מלכות אינו אלא משום מטבע שטבעו חכמים והיאך אפשר לומר לגט פסול מדאורייתא יש לנו לומר דכל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש וכמו שהארכתי בזה בתשובה א' דלכך כותבין בגט כדת משה וישראל כמ"ש התוס' לעיל פרק השולח דף ל"ג לענין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ע"ש אלא דהתם כל היכא דמסיק הש"ס כה"ג היינו היכא דמדאורייתא' לא הוי גיטא ומדרבנן הוי גיטא הוצרכו לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש משא"כ הכא הוי איפכא דמדאורייתא הוי גיטא ומדרבנן לא הוי גיטא מש"ה מצינן למימר שפיר לפסול מדאורייתא דכל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש כן נ"ל. ויותר נכון אני לפי מה שמצאתי בספר גט פשוט למהר"ס חביב שכתב בא"ע סי' קכ"ו לייסב תשובת הרא"ש ז"ל בענין גט מוקדם שלא נודע להאשה וניסת לאחר והתירה הרא"ש ז"ל לחזור לבעלה הראשון בלא גט משני וכתב מהר"ס ז"ל לטעמיה דהרא"ש ז"ל כיון ששינה הסופר וכתב גט פסול לא עשה שליחות הבעל ונתבטל הגט מדאורייתא ע"ש באריכות אלא שלעתי לדבריו תמוהין בזה דא"כ בכל הנך למתניתין דמסקינן לקמן דפליגי רבנן ואמרי הולד כשר ואמאי הרי שינה הסופר השליחות ובטל מדאורייתא ודוחק לאוקמי כל הנך למתניתין בשינה הסופר מדעת הבעל דפשטא דמתני' לא משמע הכי נקטינן מיהא דבמאי דלה לן חספא מהר"ס חביב ז"ל אשכחנא מרגניתא לייסב בזה שיטת רש"י ז"ל בשמעתין דקאי אליבא דר"מ דס"ל כל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר דבל משלשה גיטין שכך היתה המטבע כמו שאפרש בעזה"י בדף פ"ו נמצא דלר' מאיר איכא למימר לפסול מדאורייתא דכיון ששינה מהמטבע עבר על ציווי הבעל שציוה לכתוב גט כשר ונתבטל' השליחות. ואי תיקשי הא לר"מ אפילו מצאו באשפה כשר אלא בענין שליחות בכתיבה מ"מ כבר כתבו התוס' דף ס"ו בסוגי' דאומר אמרו דר"מ מודה היכא דשינה בכתיבה דהגט בטל ועוד דסוף סוף העדים שינו וחתמו על גט פסול ולא עשו שליחותן כדמשמע לעיל פ' המקבל דף ס"ג בהאי גיטא דנפקתא וכתבו תפקתה דמשמע דבחתימת העדים נמי שייך שליחות הבעל ע"ש. ובלא"ה כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין דההיא דכתב במזרח והיה במערב דלאו אסופר קאי אלא אעדים והוא מלשון התוס' ביבמות דף צ"א ובסמוך אפרש דבריהם בזה. ועוד בה שלישית הוספתי טעם לשבח דלר"מ כל היכא דהגט פסול מדרבנן בטל נמי מדאורייתא והיינו לפמ"ש לעיל דף י"ז דלר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי ומשמע משיטת רש"י ז"ל בכולה מכילתין דלר"מ לא בעינן עידי מסירה כלל לאין דבר שבערוה פחות משנים אעידי חתימה קאי. ולפ"ז הקשיתי לשאול דיכילנא למיפסל לכולהו גיטא דעלמא דהא מדאוריי' עדות שאי אתה יכול להזימן לא שמה עדות ועידי חתימה לא יכול להזימן לומר עמנו הייתם במקום פלוני ביום פלוני דמצו למימר אחרנוהו וכתבנוהו כדאיתא בריש פרק אחד דיני ממונות. וע"כ צריך לומר בזה דמדאורייתא היה צריך לכתוב בגט זה בזמנו כתבנוהו כי היכי דליהוי עדות שיכול להזימן והאידנא דלא כתבינן הכי היינו מתקנת חכמים דאין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה כדאיתא שלהי יבמות דכיון דאיכא כתובה למיסקל כדיני ממונות דמי וה"ה לגיטין כמבואר בתשובת מהר"ר חיים שבתי בקונט' עגונות באריכות ואדרבא מהדרינן לכתוב לכתחילה שלא יוכל לבא לידי הזמה. סוף סוף לא מיתכשרי גיטין שלנו לר"מ אלא מדרבנן נמצא היכא שעבר על דברי חכמים ושינה ממטבע הם אמרו והם אמרו דלא הוי גט כלל דמדאורייתא בלא"ה לא הוי גיטא משום עדות שאי אתה יכול להזימן כן נ"ל ועדיין צ"ע ועמ"ש בזה בפרק השולח דף ל"ו והראשון נראה לענ"ד נכון יותר ודו"ק:

דף פ.

תוספות בד"ה שינה שמו ושמה לא שינה ממש כו' אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות עכ"ל. לעיל בפ"ב דף כ' דקדקו כן מדלא נקט לא כתבו כלל לפסול נמי לר"מ דבעי מוכח מתוכו א"כ דנקיט רבותא אפילו בשינוי שם של יהודא בגליל דעדיף מלא כתבו כלל נמי מחמיר ר"מ בכל הדרכים האלו ולפ"ז משמע דלענין שינה שם העיר נמי משמע להו מהאי דיוקא דאי בשינוי גמור ה"ל למיתני לא כתבו כלל דאע"ג שכתב שמו ושמה אפ"ה אם לא כתב שם העיר כלל לא הוי מוכח מתוכו לר"מ דא"א דליכא שני יוסף בן שמעון בכל העולם אע"כ דביש לעיר שני שמות איירי כן נ"ל מדבריהם כאן וכן משמע מלשון התוספות לעיל דף כ"ד ע"ב בד"ה בעידי מסירה דלר"מ אם לא כתב שם העיר חיישינן לשני יוסף ב"ש ולא מיקרי מוכח מתוכו. ואפשר עוד לומר דהא דמשמע להו לשינה שם העיר איירי בשני שמות היינו משום דקתני דומיא דשמו ושמה. ולכאורה יש לדקדק בשיטת התוספות דא"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך אפיסקא דהיה במזרח וכתב במערב אילימא בעל היינו שינה שם עירו ושם עירה ומאי קושיא דלמא מתניתין לא זו אף זו קתני לא מיבעיא היה במזרח וכתב במערב דהוי שינוי גמור בשם עירו דבעל דפסול אלא אפילו שינה שם עירו ושם עירה ביש להעיר שני שמות בשני מקומות נמי מחמיר ר"מ אלא דאיכא למימר דאכתי מקשה שפיר דסמיך אהא דדייקינן לקמן דמודו רבנן בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר מדלא ערבינהו ותנינהו וא"כ ע"כ א"א לאוקמי היה במזרח וכתב במערב אבעל דא"כ כ"ש דמודו רבנן בהא דגרע טפי משינה שם העיר דסיפא דאיירי בשני שמות וא"כ ליערבינהו וליתנינהו וזה לפיר"ת דלקמן דליערבינהו וליתנינהו אהיה במזרח קאי אבל נולא פי' ר"ת אפשר לקושטא דמילתא בהאי דהיה במזרח וכתב במערב נמי מודו רבנן דהולד ממזר וכ"כ הטור בשם ר"ח וכן משמע להדיא מלשון התוספות ביבמות דף צ"א דאיכא למימר דאף למאי דמוקמינן היה במזרח אסופר אפ"ה מצינן לאוקמי כרבנן דר"מ על שהוצרכו להביא ראיה מפי' ר"ת דלקמן מיהו כל זה לשיטת התוס' משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דהיא לשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה היינו שינוי גמור וכמ"ש בסמוך וכ"ה שיטת הרמב"ם ז"ל וכן נרא' להדיא מלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין ע"ש:

בד"ה ושם עירו ושם עירה אור"י כו' אבל כאן מה לנו לתקן לכתוב מקום הלידה בחנם כיון שע"י כך יכול לבא לידי פסול עכ"ל. ולכאורה קשיא לי א"כ הא דמוקמינן בסמוך היה במזרח וכתב במערב אסופר והולד ממזר לר"מ ולרבנן נמי פסול והולד כשר לשיטת ר"ת לקמן א"כ למה תקנו כלל לכתוב מקום עמידת הסופר בחנם כיון שיכול לבא לידי פסול אם ישנה וחפשתי בכמה פוסקים ומפרשים קמאי ובתראי ולא מצאתי שום טעם למה תקנו לכתוב מקום עמידת הסופר והעדים ואדרבא יכול לבא לידי הזמה וכ"כ לע"כ לא בעינן בגיטין עדות שיכול להזימה דהא מצי למימר אחרנוהו וכתבנוהו וכמ"ש התוספות בסמוך ואפשר שהוצרכו לתקן מקום עמידת הסופר משום שלום מלכות דזימנין שמשלח הגט ממדינה למדינה ואיכא קפידא דשלום מלכות במקום הנתינה אם יחשבו שהגט נכתב כאן אבל כשכותבין מקום הכתיבה ושם מלכות למקום הכתיבה ליכא קפידא ולפ"ז אפשר לייסב הא דקתני במתני' היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח והוא כפל לשון דלא צורך כלל ולמאי דפרישית בסמוך בשם הראב"ד דהא דחיישינן לשלום מלכות לאו כל המקומות שוין וכמו שאפרש עוד בסמוך דבגולה שלא היו מונין אלא למלכות יוונים היינו משום שאין מלכות מקפדת ולא כשיטת התוספות א"כ א"ש הא דקתני היה במזרח וכתב במערב דהיינו בא"י שהוא במערב ושם המלכות מקפדת וא"כ איכא משום שלום מלכות במקום הנתינה או להיפך שהיה במערב שהמלכות מקפדת וכתב במזרח דהיינו מקום הנתינה ושם אין המלכות מקפדת אפ"ה פסול משום שלום מלכות למקום הכתיבה אלא משום דמלשון התוס' בסמוך לא משמע כן חוזרני לפרש בדרך אחר שתקנו לכתוב מקום עמידת הסופר כדי שנדע אם הוא במקום שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ דהיינו במדינת הים או בא"י שאין צ"ל והשתא נמי א"ש הא דקתני היה במזרח וכתב במערב או במערב וכתב במזרח פסול בתרווייהו משום שינוי מקום לענין בפ"נ ואע"ג דלא שייך אלא בגט ע"י שליח אפ"ה לא פלוג רבנן כן נ"ל ודו"ק ויותר נראה שמה שכותבין מקום עמידת הסופר בגיטין היינו משום שצריכין לכותבו בשטרות כדאיתא בח"מ סי' מ"ג והיינו משום שינוי המטבע שמחוייב לשלם המטבע של מקום הכתיבה:

בא"ד אלא ולאי אפילו שינוי כשר ור"ת הביא ראיה שאין שטר נפסל כשנשתנה בו דבר שא"צ כו' עס"ה. והקשה החכם מהר"ר אברהם ברודא ז"ל דלמאי דמוקי בסמוך היה במזרח וכתב במערב אסופר א"כ קשה ממ"נ בלא כתב כלל מקום עמידת הסופר מה דינו אם נאמר דפסול א"כ ליתני לא כתב כלל דהוי רבותא טפי כמו שדקדקו התוספות לעיל בפ"ב דף כ' לענין שמו ושמה אע"כ דבלא כתב כלל כשר ואפ"ה בשינה שהיה במזרח וכתב במערב פסול וקשה לר"ת ולפום ריהטא היה נ"ל דאף אם נפרש כוונת התוס' כמו שהבין החכם הנ"ל אפ"ה א"ש דלעולם בלא כתבו כלל מקום עמידת הסופר נמי פסול והא דנקט שינה ולא קתני לא כתבו כלל היינו משום דלענין מקום הסופר הוי רבותא טפי בשינה משום דביבמות דף צ"א מקשי הש"ס אהא הני בבי דמתני' דמחמיר ר"מ תנא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמאי מאי הוי לה למיעבד ומשני הש"ס איבעי לה לאקרויי לגיטא דקשיא לי בהיה הסופר במזרח וכתב במערב מאי מהני אי הוי קראה לגיטא אכתי מי ידעה מקום עמידת הסופר באותו שעה אע"כ דלקושטא דמילתא שייך איבעי לאקרויי לגיטא ולמידק אעמידת הסופר נקטינן מיהא דאיכא רבותא בהא מילתא טפי מלא כתב כלל דהתם פשיטא דשייך איבעי לאקרויי לגיטא ולראות שאין כתוב בו מקום עמידת הסופר משא"כ לענין שינה שמו ושמה אדרבה שייך טפי איבעי לאקרויי לגיטה לשינוי גמור דשמו ושמה כך היה נ"ל לכאורה אלא דלאחר העיון נ"ל דר"ת ור"י בעלי התוס' לאו כללא קא כיילי דכל היכא שאם לא כתב כלל כשר ה"ה לשינה דכשר אלא דוקא היכא שאין שום טעם לפסול כגון מקום הלידה דליכא שום לעז כמ"ש הרא"ש ז"ל דאין הכל בקיאין במקום לידתו אלא שאם באנו לפסול בשינוי כי האי היינו משום שהעדים חתמו שקר ע"ז כתבו התוס' דכיון שאין השטר נפסל אם לא כתבו כלל לא שייך לומר שהעדים חתמו שקר דלאו אכולא מילתא קמסהדי אלא במה שהוא מעיקר השטר ודבר שצריך לכתבו ושהשטר נפסל אם לא כתב וע"ז מייתי ר"ת ראיה מפ"ב דכתובות משא"כ היכא שאין אנו צריכין לזה הטעם שהעדים חתמו שקר אלא שיש טעם אחר לפסול בשינוי כגון בשינה מקום לידת הבעל דאיכא לעז שיאמרו לא נירש זה כן בשינה מקום הסופר דאיכא למיחש שיבא לידי הזמה שיאמרו עמנו הייתם בהא לא איירי התוס' דבהנהו אפילו היכא דלא כתב כלל כשר אפ"ה יש לפסול בשינה דזיל בתר טעמא כן נ"ל ולפ"ז הושוו לדברי התוס' ממש כשיטת הרא"ש ז"ל ע"ש והא דמסקו התוספות דלהכי לא מוקי לה בבעל ובשינה מקום עמידה משום דפשיטא דאין צריך לכתוב מקום עמידה ולמאי דפרישית אכתי בשינוי מקום עמידת הבעל יש טעם לפסול דאיכא לעז שיאמרו שהבעל לא היה באותו מקום לזמן הנכתב בגט אלא דלהא לא חיישינן דליכא לעז בכהאי גוונא דיאמרו דלמא מילי מסר ובשעת אמירה היה באותו מקום ואף לכתחילה יש להם לכתוב מקום עמידת הבעל בשעת אמירה ואע"ג דבעמידת הסופר כותבין מקום עמידתו בשעת כתיבה כדא"ל רב לספריה מ"מ בבעל א"א לתקן שיכתבו מקום עמידתו בשעת הכתיבה דזימנין שאין הסופר ועדים יודעין לכך כותבין מקום האמירה כדמשמע ביבמות פרק האשה שהלכה דאמרי' דלמא מילי מסר בעובדא דענן בר חייא מהגרא אע"ג דאיכא למידחי דהתם לא נכתב כלל מקום עמידת הבעל לפי שלא נהגו לכתבו כלל אלא דלפ"ז כ"ש דעולין יפה דברי התוספות דליכא לאוקמי מתניתין דהיה במזרח אעמידת הבעל כיון שלא נהגו לכתבו כלל כן נ"ל נכון. ועוד נ"ל דהשתא דאתינן להכי יש לפרש דברי התוס' כפשוטן דכל היכא שאין צורך לכתוב אף לכתחילה אלא למנהג בעלמא ולא מתקנת חכמים אין לפסול אף אם שינה אפילו לרבי מאיר דהא לא שייך ביה כל המשנה ממטבע חכמים אבל במה שתקנו חכמים לכתוב לכתחילה יש להחמיר בשינה טפי מלא כתב כלל בין לרבי מאיר ובין לרבנן. וכבר בא מעשה לידי בגט ששינו מקום עמידת האשה והכשרתיו בשעת הדחק מטעמא דפרישית ואף דלא שייך בעמידת האשה האי טעמא דדילמא מילי מסר אפ"ה יש להכשיר טפי בשינה מקום עמידת האשה משום דהגט הוא נוסח לשון הבעל ולא רמיא עלייהו למידק מקום עמידתה אלא כמו שאמר להם הבעל מקום עמידתה ומש"ה ליכא לעז משא"כ בשינה מקום עמידת הבעל והסופר שהעדים יודעין בכך איכא למיחש ללעז ואפ"ה מקילין התוס' בשינה עמידת הבעל מטעמא דפרישית ודו"ק:

בד"ה מפני מה תיקנו כו' וא"ת והא אמרינן בפ"ק דעכו"ם ובגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד כו' עכ"ל. כבר כתבתי בחידושי בריש פ"ק דר"ה דא"א לפרש כוונת התוס' שאין מונין בגולה שום מנין אחר בשטרות אלא למלכות יון בלבד דא"כ תיקשי הא דאמרינן התם ריש פ"ק דר"ה דא' בתשרי ר"ה לשנים ומוקי לה לשטרות למלכי א"ה ולפי פירש"י ותוס' שם ע"כ שהיו מונין לא' בתשרי לשנות המלך שעמד ולענין מלכות יון לא שייך הא מילתא כלל שלעולם היו מונין מיום שתפסו יוונים מלכות ולפ"ז לא יצדק הטעם למה קבעו א' בתשרי לפי פירש"י ותוס' ע"ש אע"כ דהא דאמרי' בעכו"ם בגולה אין מונין היינו לענין האי שטרא דהוי כתב ביה שית מאה שנין ואקשינן התם דילמא שבקי אלפא קמא ונקטי אלפא בתרא וליציאת מצרים וע"ז משני שזה המנין לא היו מונין אלא למלכי יון ולמעוטי יציאת מצרים ולעולם שהיו מונין ג"כ שאר מניינים לימי המלך שעומד שם אלא דאפ"ה מקשו התוס' שפיר דכיון שהיו מונין לפעמי' למלכי יון אלמא דלא חייש' לשלום מלכות בשטרות והיינו כמו שתירצו בתוס' אבל עדיין קשיא לי היאך אפשר לומר כן דהא בפ' גט פשוט אמרי' לר' חנינא ב"ג מכשיר במקושר שעליו מתוכו שיכול

לעשותו פשוט ואמרי' בגמ' השיב רבי והלא אין זמנו של זה כזמנו של זה ומסיק שם משום לכך מילה של אומה זו מלך שנה מונין שנתיים והתם ע"כ בשטרות איירי דהא מוקמינן לפלוגתא דרבי ורחב"ג בכותבין שובר אלמא דבשטרות נמי היו כותבין למנין שנות המלכים שעמדו שם כדאמר כך מלה של אומה זו וזה לא יעלך לענין מלכי יון שלעולם היו מונין למנין שתפסו בו מלכות ועוד בר מן דין מאי מקשה רבי לרחב"ג דלמא הא דמכשיר רחב"ג היינו כשהיו כותבין ענין אחר כגון לבריאת עולם או כיוצא בו אע"כ דבשטרות נמי שלום מלכות מעכב. ולפ"ז דברי התוס' צ"ע ולולא דבריהם היה נראה דודאי בימי התנאים היו מונין למלכות שעמדו בו ובימי האמוראים נשתנה שהיו מונין למלכי יון או דתנא בא"י קאי והיו מונין לשנות המלכות שעמדו בו ובגולה למלכי יון וכמ"ש בשם הראב"ד ז"ל ועיין מה שאפרש עוד בזה לקמן בפ' המגרש בסוגיא דג' גיטין פסולין ודו"ק:

גמרא אלא לאו סופר כדא"ל רב לספריה כו' וכ' הרא"ש ז"ל דסופר לאו דוקא דהא אליבא דר"מ מוקמינן לה ולדידיה מנאו באשפה כשר אע"כ דאעדים קאי אבל מלשון התוספות משמע להדיא דאסופר נמי קאי וכ"כ התוס' להדיא בפ' האשה רבה דף צ"א ויישבו שם מה שהקשה הרא"ש אלא שדבריהם שם מגומגמין קצת וצריכין תיקון ע"ש ומשמע עוד מדבריהם שם דהא פשיטא להו דהאי דהיה במזרח קאי כרבי מאיר והיינו לפי פירוש ר"ת דלקמן אבל לשיטת רש"י ז"ל אפשר דבהיה במזרח וכתב במערב רבנן נמי מודו ולפ"ז א"ש טפי דנקיט במשנה היה במזרח וכתב במערב לשון יחיד משום דלרבנן אסופר קאי ולרבי מאיר אעדים ומה שיש לדקדק בזה היאך אפשר לומר דבהיה במזרח מודו רבנן א"כ מאי אמרינן לקמן מודו רבנן בשינה שמו ושמה כבר יישבתי באריכות ואין כאן מקומו להאריך ועיין בסמוך ובסוגיא דג' גיטין:

תוספות בד"ה כי יתביתו כו' ואור"י דאע"ג דבגט פסלינן היה במזרח כו' מ"מ בשאר שטרות כשר כו' אך קשה לר"י כו' א"כ אמאי פסלינן הכא היה במזרח כו' עכ"ל. ונראה דכל הסוגיא וטריא דהתוס' בזה היינו לשיטת ר"ת דלקמן דהא דקאמר רב אבל חכמים אומרים הולד כשר אהיה במזרח קאי וא"כ ע"כ הטעם משום לעז ומש"ה קשיא להו ליכא לעז ומכ"ש לפי שיטה שכתבתי בסמוך דאפשר לשיטת רש"י דאשלום מלכות קאי אבל בהיה במזרח מודו רבנן דהולד ממזר א"כ ע"כ משום לעז דאי משום כל המשנה לרבנן לית להו משא"כ לפי מה שהבין הרא"ש ז"ל בשיטת רש"י דבהי' במזרח לרבנן כשר לגמרי א"כ אין מקום לדברי התוס' דהא אליבא דר"מ אפילו אי ליכא לעז אפ"ה הולד ממזר משום כל המשנה וא"כ בהי' במזרח נמי טעמא ליליה משום כל המשנה והכי שפיר טפי דלא ליפלגו רבנן ורבי מאיר בתרי טעמי ואי תיקשי אי ס"ל לטעמא דר"מ משום כל המשנה מאי מייתי הש"ס מהא דאמר רב לספריה מצינן למימר דלא מייתי ראיה אלא על שהיו רגילין לכתוב מקום הסופר והעדים ומש"ה מיפסל משום כל המשנה משא"כ אם לא היו צריכין לכתוב כלל אפי' אם שינה לא הוי לר"מ למיפסל דלא מיקרי כל המשנה ממטבע וכלפריסית לעיל בשיטת התוס' באריכות מכ"ש דאתי שפיר טפי לפי מה שאפרש לקמן בסוגיא דג' גיטין פסולין דלא מחמיר ר"מ לומר הולד ממזר אלא בדבר המעכב לכתחילה בשטרא וע"ז מייתי ראיה מהא דאמר רב לספריה לנוהג אף בשטרות:

בא"ד מכל מקום בשאר שטרות אם כתב שילי בהיני כשר כו' לכאורה נראה דהיינו לפי סברתם עכשיו אבל למאי דמסקו בסוף הדיבור דהיה במזרח וכתב במערב שאינו כותב מקום שעומד באותו שעה גרע טפי משום דמיחזי כשיקרא א"כ אפשר דבשטרות נמי אם כתב שילי בהיני פסול מה"ט גופא דאע"ג דליכא לעז דיאמרו שאחרוהו וכתבוהו אפ"ה פסול משום מיחזי כשיקרא אלא דא"ל דטעמא דמיחזי כשיקרא פשיטא להו להתוספות שאין לפסול בשטרא אלא דוקא בגיטין משום חומרא דגיטין ואע"ג דלעיל דף כ"ו מסקינן דבגיטין נמי לא פסלינן משום מיחזי כשיקרא אפשר דהכא חמיר טפי שהוא כשקר גמור משא"כ לענין שטרות אין לחלק ובכל ענין לא פסלינן משום מיחזי כשיקרא ולא הוצרכו התוס' להביא ראיה דבשטרות כשר אלא משום דס"ל לפסול אף בשטרות משום חשש לעז שיאמרו עמנו הייתם וע"ז מייתי שפיר ראיה דמה"ט אין לפסול בגיטין ולא בשטרות משום שיאמרו איחרוהו וכתבוהו כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד אך קשה לר"י דבפרק גט פשוט משמע דמאוחרין כשירים דאמר גט מקושר כו' דלא משתמיט בשום מקום שיהא גט מאוחר פסול עכ"ל. וקשיא לי אדמייתי מדרבי חנינא ב"ג לגט מאוחר כשר הא איכא למידק מדרבנן איפכא מדפסלי במקושר שעדיו מתוכו ובגמרא מפרש דהשיב רבי והלא אין זמנו של זה כזמנו של זה וסובר דשטר מאוחר פסול משום דכותבין שובר והאי טעמא לא שייך בגיטין ואפ"ה פסלי רבנן אלמא דגט מאוחר בלא"ה פסול לרבי אי משום דאיכא טעמא או משום דאין לחלק בין גיטין לשטרות כמ"ש שם רש"י ז"ל וכדאיתא בסוגיא דריש פרק גט פשוט סוף סוף כיון דלרבי ע"כ שטר מאוחר פסול וא"כ מוכח דבגיטין נמי פסול במאוחר מיהו מפירש"י ז"ל שם איכא למימר דהא דפסלי רבנן לאו משום חשש מאוחר אלא משום שלא נעשה כתיקון חכמים ולפ"ז צריך לומר דהא דהשיב רבי לרחב"ג משום טעמא דמאוחר היינו לדבריו לרחב"ג אבל לרבנן פסול משום שלא נעשה כתיקון חכמים אלא דתוספות שם לא כתבו כן ופירשו דלרבי שטר מאוחר נמי פסול א"כ הדרא קושיא לדוכתא. ואע"ג דמתניתין דהכא מיתוקמא כר' מאיר ור"מ סובר להדיא דשטר מאוחר כשר דאוקמינן מתניתין דמוקדמין פסולין ומאוחרין כשירין כוותיה בפ' המניח ובפ' איזהו נשך מ"מ כבר כתבתי דלרבי מאיר בגיטין בלא"ה פסול בהיה במזרח משום כל המשנה ממטבע ועיקר הסוגיא וטריא של התוספות היינו לרבנן והדרא קושיא לדוכתא לרבנן במאוחר פסול מסוגיא דגט פשוט דהא קי"ל כותבין שובר ובגיטין פסול שלא תחלוק בין גיטין לשטרות. ויש ליישב כתירוץ השני שכתבו התוספות בריש פרק גט פשוט דבשטר מאוחר מודה רבי דכשר אלא במאוחר דמקושר יש לפסול טפי משום דבשעת כתיבה לא מסקו אדעתייהו שהוא מקושר וא"כ מה"ט גופא יש לחלק בגיטין דבמאוחר דמקושר שייך טפי חששא דפירות כיון שאין מגרשין בשעת מסירה ותפסיל האשה הפירות שלא כדין משא"כ בשטר מאוחר מסקא האשה אדעתא ותקח כתב מהב"ל או מעדים ועוד דבגיטין יש לפסול מאוחר דמקושר שלא תחלוק בין גיטין לשטרות משא"כ מדרחב"ג מייתי שפיר דמכשיר אפילו במאוחר דמקושר כ"ש במאוחר דעלמא דכשר ואפשר דרבנן מודו בהא כדפריסית וצ"ע. תו קשיא דלמא הא דמכשיר רחב"ג במקושר שעדיו מתוכו בגיטין ולא חייש למאוחר היינו כשנותן לה ע"י שליח דאפילו מוקדם כשר דקלא אית ליה כמבואר לעיל בסוגיא דנכתב ביום ונחתם בלילה ומכ"ש דקשה טפי אם נפרש כשיטת הרמב"ן ז"ל בחידושיו פרק ג"פ דטעמא דפסלי רבנן בפשוט שעשאו מקושר או להיפך היינו משום קפידא דבעל וא"כ ע"כ איירי כשמגרשה ע"י שליח דאי במוסרו מידו לידה הא קי"ל דלא הוי קפידא אע"כ ע"י שליח וא"כ בכה"ג מכשיר רחב"ג דע"י שליח לא חיישינן למאוחר וצ"ע ודו"ק:

דף פ:

רש"י בד"ה הולד כשר אשלום מלכות קאי. כבר פירשתי דנראה לשיטת רש"י ז"ל דבהיה במזרח וכתב במערב רבנן נמי מודו דהולד ממזר והיינו דמייתי הש"ס לעיל מדאמר ליה רב לספריה אלמא דהכי הילכתא ולענין כל המשנה ממטבע לא קיימא לן כר"מ אע"כ דהיה במזרח טעמא אחרינא איכא וממילא דרבנן נמי מודו ועוד דפשטיה דמתניתין דהיה במזרח משמע דקאי אסופר ולר"מ אפילו מנאו באשפה כשר אלא ע"כ דמשום רבנן נקיט הכי וממילא דר"מ פוסל בשינה מקום העדים והא דנקיט ומודים חכמים בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אפשר דמשום שם עירו ושם עירה קאמר הכי לרבותא אע"ג דלית בו טעם כ"כ לפסול כמו בהיה במזרח אפ"ה מודו רבנן לפסול וכ"ש בהיה במזרח כן נ"ל לפי לשון התוס' ביבמות דף צ"א דמשמע שם דוקא לר"ת מיתוקמא האי דהיה במזרח כר"מ וא"כ לרש"י ז"ל מיתוקמא כרבנן ומלשון הרא"ש ז"ל נראה דלרש"י בהיה במזרח כשר לגמרי ולא כתב שום טעם ולדעתי אפשר משום דטעם הפסול הוא משום מיחזי כשיקרא כמ"ש התוס' בשמעתין ואנן קי"ל בפרק כל הגט דף כ"ו דלמיחזי כשיקרא חיישינן ולענ"ד אפשר עוד לומר למ"ש רש"י ז"ל דאשלום מלכות קאי לאו דוקא אלא אכולה בבא ורישא דמילתא נקיט וה"ה להיה במזרח דבת ביקתא היא ולא אתא למעוטי אלא כולהו בבי דסיפא כגון טעה הסופר ונתן שובר לאיש וכיוצא דבהנהו ודאי לרבנן נמי הוי ממזר כן נ"ל בשיטת רש"י והיא שיטת הרמב"ם ז"ל:

תוספות בד"ה זו דברי ר"מ כו' וקשה לרבינו תם כו' הא קי"ל כרב באיסורי ולדידיה אסור לגרש בו לכתחילה כו' עכ"ל. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל בזה ואף שהדברים נכונים עכ"ז סתימת לשון התוספות לא משמע כן ולשון לדידיה לא משמע דקאי אדשמואל לכך נראה עיקר כפירוש מהרש"ל ז"ל מיהו לאו מטעמיה אלא לכוונת התוס' דודאי לבריאת עולם לא מיקרי שינוי שם המלכות משום דלא קפדי וכמ"ש לעיל במשנה בשיטת רבינו אלחנן למשמע דלא הוי שינוי אלא במה שמתקנאין היינו הנך דקחשיב במתני' אלא דמשמע להתוס' דלבריאת עולם הוי כאילו לא כתב כלל והיינו דקשיא להו כיון דלרב בשינה הוי פסול לגמרי א"כ ע"כ בלא כתב כלל מיהא לכתחילה אסור לגרש בו כמו שכתבתי לעיל בשיטת רבינו תם ור"י בד"ה ושם עירו ע"ש כן נ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד ואומר הרב רבי אלחנן דלק"מ דבסנטר העיר כשר טפי כו' ומה שאנו כותבין לבריאת עולם משום דהשתא כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דבהא לחוד הוי סגי להו לתרץ קושייתם ומה שתירץ בזה נ"ל דוחק גדול דהעיקר חסר מהספר שלא הזכירו זה בקושייתם ובאמת נפלאה ממני דעת מהרש"א ז"ל למה נדחק בזה דהא הוצרך הרב רבי אלחנן לחלק בין סנטר בין שינוי גמור כדי ליישב שיטת הספרים דגרסי לעיל אמר רב יהודה אמר רב דלא תקשי לרב אדרב כמו שהקשו התוס' וזה ברור וק"ל:

בא"ד ורבינו תם מפרש כו' ור"ת גרים לקמן וכן נמצא בפירוש רבינו חננאל והאיכא שלום מלכות כו' ולא פריך כו' עכ"ל. והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות הקשה על זה דהא לא נזכר כלל לשון שלום מלכות במשנה אלא לשם מלכות וגמרא הוא למפרש טעמא משום שלום מלכות וא"כ תו לא קאי האי גירסא. מיהו ראיתי שמהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה גריס לקמן האיכא לשם מלכות כולי ונראה שנתכוון ליישב פירוש ר"ת אבל אי קשיא לי הא קשיא לי על שיטת רבינו תם דהא לקמן בסוגיא דג' גיטין פסולין מקשה הש"ס והאיכא שלום מלכות ומשני הכא לא תנא התם תנא ומקשה לרב דאמר הכא תנא מאי איכא למימר ע"כ מוקי לה כרבי מאיר. ומדלא קאמר הש"ס להיפך דלרב הכא תנא התם לא תנא ותיתוקם כרבנן אע"כ דפשיטא לתלמודא דהנהו דמתניתין דהכא כיון דלרבי מאיר הולד ממזר ע"כ חמירי ליה מהנך ג' גיטין פסולין ותו לא מיסתבר למימר דלרבנן הוי איפכא דג' גיטין פסולין חמירי מהנך דמתניתין דהכא. וא"כ קשה דהא לרבינו תם הוי איפכא דשלום מלכות לר' מאיר הוי ממזר ובג' גיטין פסולין הולד כשר ולרבנן בג' גיטין פסולין ובשלום מלכות הוי כשר לגמרי ולענ"ד היא קושיא עצומה לר"ת ולקמן אפרש ליישב בטוב טעם אי"ה בסוגיא דג' גיטין פסולין ושם אפרש ג"כ ליישב עיקר קושיית התוספות במה שאנו כותבין לבריאת עולם הא קי"ל כרב באיסורי ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה זינו לא כו' והו"ל נושא את חלוצתו דקם ליה בלא יבנה עכ"ל. וכתב מהרש"ל ז"ל דטעות סופר הוא דלאחר שניסת לבתר חליצה הו"ל כגרושת אחיו ודברי מהרש"ל ז"ל בזה תמוהים כמו שכתב מהרש"א ז"ל דלעולם לא מיתסרא ליבם אלא בלאו דלא יבנה ובזה יש ליישב שיטת רש"י ז"ל ומה שהקשו בתוס' דהא לאינטריך לטעמא דמיחלפ' באשה שהלך בעלה אע"ג דבגופה שייך האי גזירה שיאמרו חלץ וניסת והו"ל נושא חלוצתו דאכתי משום האי טעמא לא הוי לן לאחמורי עלה ולומר דהולד מזה ומזה ממזר והיינו כמו שכתב הר"ן ז"ל דלעולם לא שייך להחמיר אלא היכא דאיכא בחד צד ממזר לאורייתא וא"כ למאי דמסקינן דליתא לדרב המנונא אם כן ביבמה שניסת לשוק ליכא ממזר לאורייתא וכן לאחר שהחזירה היבם לאחר שניסת נמי לא הוי אלא ממזר דרבנן דלא קאי עלה אלא בלאו דלא יבנה וכיון דלא שייך בשום צד ממזר לאורייתא לא הוי מחמרי רבנן לומר דזה וזה ממזר אע"כ דמשום טעמא דאחלופי הוא ומש"ה מחמרי רבנן דהולד ממזר מזה ומזה מטעמא דאחלופי וכ"כ התוס' להדיא משא"כ למאי דס"ל מעיקרא דאיתא לדרב המנונא א"כ בלא טעמא דאחלופי הו"ל דהולד ממזר מזה ומזה אפילו בזינו כיון דשייך בחד צד ממזר לאורייתא וזה לפי שיטת וגירסת רש"י ז"ל שלפנינו דלא גרסינן טעמא דאחלופי אלא במסקנא ולולא דמסתפינא מכבוד רבותינו בעלי התוספות היה נ"ל דאינהו נמי הוי גרסי כגירסת רש"י ז"ל שלפנינו אלא דהוי סברי דמה שכתב רש"י ז"ל דמיחלפא באשה שהלך בעלה הוא דיבור אחד עם מה שציין רש"י זינו לא ובאמת למה שכתב רש"י דמיחלפא הוא דיבור בפני עצמו ואמסקנא דגמרא קאי יהיה איך שיהיה מ"מ נתיישב' שיטת רש"י ז"ל לפי גירסת הספרים שלנו אלא דמ"מ שיטת התוס' מוכרחת לפי הסוגיא דיבמות ודבריהם מתוקים מדבש ונופת צופים ואפשר דרש"י ז"ל ג"כ לכך נתכוון אלא שקיצר בלשונו כדרכו תמיד. וראיתי להזכיר מילתא דתמיהא לי טובא על שיטת הרי"ף ז"ל שכתב דמתני' דהכא דקתני ממזר מזה ומזה היינו כרבי עקיבא אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה והר"ן ז"ל הוסיף ליתן טעם דכיון דלחכמים לא שייך בשום צד ממזר לאורייתא לא מחמרי רבנן לומר הולד ממזר מזה ומזה ולענ"ד קשה טובא על שיטת הרי"ף והר"ן ז"ל דא"כ מאי שקיל וטרי הש"ס אמתני' לאוקמי אדרב המנונא או לסיועי ותיפוק ליה דלרבי עקיבא ולאו איתא לדרב המנונא אע"כ דמתניתין אתיא נמי כחכמים דר"ע ואפ"ה מחמרי רבנן משום טעמא דמיחלפא באשה שהלך בעלה. ונהי דבגמרא דיבמות דף צ"ג מסיק הש"ס להדיא אמתניתין דהתם דהיינו דוקא כר' עקיבא היינו משום דהתם איירי מממזר לאורייתא כמו שהוכיחו שם התוספות להדיא אבל מתניתין דהכא משמע דהוי ממזר מדרבנן ומטעמא דמיחלפא וכ"כ שם התוס' להדיא ע"ש ושיטת הרי"ף והר"ן ז"ל צ"ע ודו"ק ואע"ג דהתוספות מייתי תוספתא דקתני זה דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבא מ"מ כיון דתלמודא לא מייתי לה אלמא דלאו מתרצתא היא ומה שהקשה בעל תוספות יו"ט לדברי הר"ן ז"ל אהדדי במה שכתב הר"ן ז"ל דמשנתינו דוקא היכא דאיכא בחד צד ממזר לאורייתא דומיא דשינה שמו ושמה ולעיל כתב הר"ן ז"ל גופא במשנתינו דשינה שמו ושמה היינו שם יהודה בגליל ואפ"ה מודו

רבנן דהוא ממזר יש לי ליישב לשיטת הר"ן ז"ל פרק השולח מצינו לשינה שם יהודה בגליל נמי איכא מינייהו לפסול מדאורייתא ע"ש:

דף פא.

תוספות בד"ה דורות אחרונים רבי דוסא אף ע"ג דבאלו נערות א"ר יוחנן ר"י ור"ל אמרו דבר אחד. ונהי דהתם דחי לה הש"ס מ"מ מקשו שפיר לר' יוחנן אדר' יוחנן אבל אכתי יש לדקדק מאי מספקא להו דהא מילתא דפשיטא היא דלא אמרו דבר אחד ממש דלרבי דוסא בשבויה כשירה לכהונה לגמרי ולרבי יהודה לאו הכי הוא דהא מייתי התם ברייתא דקאמר רבי יהודה הפודה את השבוייה לא ישאנה אפילו אם מעיד בה ונהי דמשני רב פפא אימא בין כך ובין כך ישאנה שמעינן מיהא שצריך עדות להתירה מיהו לשינויא דרב הונא בריה דרב יהושע דמשני התם רבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר אפשר דלר' יהודה אפילו בלא עדות כלל קאמר לישאנה. ועי"ל דאפשר דרבי דוסא נמי לא מכשיר שבוייה לגמרי לכהונה אלא לענין לאוכלת בתרומה דרבנן וכן משמע שם בפרק אלו נערות ע"ש:

בד"ה ורבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת וא"ת ורבי ינאי היאך פליג עליה והא כמה תנאי כו' עכ"ל. ויש לתמוה דקיימו בדר' יוחנן ומקשו אדרבי ינאי היאך פליג עליה ובפשיטות הו"ל לאקשויי אדרבי ינאי ויש ליישב דלא הוי מצו לאקשויי אדרבי ינאי דאיכא למימר דרבי ינאי איירי בפירות שלא נגמר' מלאכתן דחצר אינה קובע' אבל ראיית פני הבית מצי סבר דקובע' ואין לתמוה על זה דהא בביצה שילהי פרק המביא מייתי הש"ס תנאי דאיכא מאן דאמר אפילו חצר קובע' בדבר שלא נגמרה מלאכתו. ולפ"ז לא קשה מידי דכל הני משניות איירי בנגמרה מלאכתן דאפילו חצר קובע'. משא"כ מדרבי יוחנן מקשו שפיר דהא איהו גופא קאמר בפרק המביא דחצר אינה קובע' אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וע"כ הכא נמי בכה"ג איירי ומקשו שפיר היאך פליג רבי ינאי:

דף פא:

תוספות בד"ה בית שמאי סברי אדם עושה כו' ואע"ג דביבמות פרק ב"ש כו' עכ"ל. ולפום ריהטא הוה נ"ל ליישב קושייתם עפמ"ש התוס' לעיל גבי גט ישן דב"ש לטעמייהו דלא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ומזוהמת בעיניו ולפ"ז אפשר דהכא נמי היינו טעמייהו דהא ליכא למימר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דהא קמן אפילו אם בעל לשם קידושין הו"ל בעילת זנות דהא אסירא ליה ואחר העיון מצאתי שהרשב"א ז"ל כתב כיוצא בזה ע"ש. אמנם לענ"ד דהא דלא מתרצו התוס' כן היינו משום דבשילהי פירקין משמע דנהי דב"ש סובר לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ולב"ה בהקדיחה תבשילו היינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אפילו לא מצא לא ערוה ולא דבר אפ"ה מגורשת וא"כ היאך קפסיק ב"ש ומקילי הכא בכל גווני דאין צריכה גט שני הא זימנין אשכחן שלא מצא בה ערות דבר וגירשה וא"כ בכה"ג כשראוה שנבעלה לאחר שנתגרשה אמאי אין צריכה גט שני הא ודאי לשם קידושין בעל דאינו עושה בעילתו בעילת זנות משא"כ לעיל גבי גט ישן דהא דקאמרי ב"ש פוטר אדם את אשתו בגט ישן לענין לכתחילה איירי דהא בדיעבד אפילו ב"ה מודו דקי"ל כלישנא בתרא דשמואל שם אם נתגרשה תינשא לכתחילה וא"כ קאמרי ב"ש דלכתחילה נמי יכול לפטור את אשתו בגט ישן כיון דבלא"ה אין לו לגרש לכתחילה אא"כ מצא בה ערות דבר וא"כ מזוהמת היא בעיניו כן נ"ל נכון שהתוספות לא פירשו כן והוכרחו לתרץ בענין אחר ודו"ק:

בד"ה וכל הדרכים האלו בה כו' אבל לרבנן תנא והולד כשר אע"ג דלא אשכחן לרבנן דאיירי בגט קרח מ"מ מדמצינן בריש פרק גט פשוט דפסלי במקושר שעידיו מתוכו משום שלא נעשה כתיקון חכמים כמו שכתבתי לעיל בדף הסמוך בלשון התוס' גבי שילי בהיני א"כ משמע דבגט קרח נמי פסלי מה"ט ועיין מ"ש לקמן בפ' המגרש גבי ג' גיטין פסולין:

גמרא אמר רבי יוחנן לא הכשירו אלא על אחד קרוב כו. דלמא אתו לקיומי בתרי קרובים ואחד כשר ומאי דקאמר רב יוסף ורב פפא דאפילו בשלשה ועידיו שנים נמי אין משלימין אלא כשר א"כ הוי מצי למימר הכי דלמא אתו לקיומי בתרי כשירים ואחד קרוב ואפ"ה פסול דהא במקושר שלשה כשירים בעינן אלא דאפשר כיון דבג' במקושר לאו דאורייתא לא גזרינן כולי האי וק"ל:

סליק פרק הזורק

דף פב.

המגרש פרק תשיעי

משנה המגרש את אשתו כו' כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. ויש להקשות דמאי דמסיק רבינא בשמעתין דמתניתין בחוץ איירי ומשמע דבעל מנת כ"ע מודו דכשר וכמ"ש הרי"ף ז"ל בשמעתין ויבואר בסמוך א"כ אמאי קאמרי רבנן כיצד יעשה יטלנו כו' ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם וזה שלא כרצון המגרש שרצה לאוסרה על פלוני ואמאי לא קתני תקנתא טפי שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שלא תינשאי לפלוני והא דלא קשיא לי על בעל האיבעיא אמאי לא פשיט ממתני' איכא למימר דאפ"ה קמיבעיא ליה אי פליגי בחוץ מדאורייתא אבל בע"מ מודו רבנן דהוי גט מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא אסור לגרש בו מהני טעמי דקאמרי רבי טרפון ורבי עקיבא לקמן בברייתא דארבעה זקנים. ונהי דלאינהו מדאורייתא איירי אכתי איכא למימר דתנא דמתני' לא משמע ליה הני טעמי מדאורייתא אבל חששא דרבנן מיהא איכא משא"כ למסקנא ודאי קשה שהרי כמעט כל הפוסקים כתבו דאפילו לכתחילה יכול לגרש בתנאי דע"מ שלא תנשאי לפלוני וא"כ תיקשי להו מתניתין. ולכאורה היה נראה מזה דאף אי אמרינן בע"מ מודו רבנן דהגט כשר לגמרי אפ"ה לא תינשא לשום אדם כל ימי חיי פלוני דחיישינן דלמא לא מקיימא לתנאה וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם כמה גאונים וכ"כ התוספות להדיא ביבמות דף י' ע"ש. אלא לשיטת המתירין לינשא מיד כמ"ש הרשב"א ז"ל בשם גאונים אחרים והסכים עמהם וכ"כ התוספות בשמעתין בד"ה שר"א מתיר לכל אדם וא"כ תיקשי להו מתניתין והנלע"ד בזה דאף אי אמרינן דבע"מ כשר לגמרי אף לגרש לכתחילה מ"מ היכא דקאמר מעיקרא חוץ מפלוני תו לא מהני מאי דאמר לה בתר הכי ע"מ שלא תינשאי לפלוני דאכתי לא נתבטלו דבריו בזה מאי דאמר מעיקרא חוץ מפלוני דאפשר דאכתי במילתא קמייתא קאי אלא הא דקאמר על מנת בא להוסיף לאוסרה על פלוני אפילו לאחר מיתתו וא"כ כשאמר מעיקרא חוץ לא נתבטלו דבריו אא"כ אמר לה הרי את מותרת לכל אדם כנ"ל ועדיין צ"ע:

גמרא הא אלא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן אבל בע"מ מודו ליה. ויש לדקדק אמאי לא מיבעיא ליה נמי דפליגי בתרווייהו וקתני חוץ להודיעך כחו דר"א דשרי אפילו בחוץ דהו"ל כחא דהתירא ומכ"ש דקשה יותר לשיטת הרמב"ן ז"ל דלמסקנא דפשיט רבינא דמתני' בחוץ היינו דפליגי בתרווייהו וא"כ מעיקרא אמאי לא מיבעיא ליה הכי. תו קשיא לי דהוי מצי למיבעיא נמי דבחוץ פליגי אבל בעל מנת כ"ע מודו לאסור דנהי דמטעמא דשיור בגט פשיטא דחוץ חמיר טפי אכתי איכא למימר דר"א לית ליה טעמא דשיור בגט ואפ"ה מודה בע"מ לאסור מטעמא דרבי טרפון לקמן בברייתא דארבעה זקנים דהו"ל עוקר דבר מן התורה לענין יבום או כלישנא קמא דר' עקיבא דאיכא חשש ממזרות בע"מ משא"כ בחוץ כדאיתא לקמן. תו קשיא דאיפך נמי דלמא דקאמר או דילמא בע"מ פליגי אבל בחוץ דכ"ע אסור ומאי פסקא דהאיכא למימר איפכא דבעל מנת פליגי בטעמא דר"ט ולישנא קמא דר"ע דרבנן אית להו ולר"א לית ליה אבל בחוץ כ"ע מודו דשרי מיהא בהא מצינן לתרץ לפמ"ש בסמוך דבעל האיבעיא הוי סבר דבע"מ אפי' את"ל דכ"ע שרי אפ"ה אסורה לינשא לשום אדם כל ימי חיי פלוני ואף שהתוס' כתבו בד"ה שר' אליעזר מתיר לכל אדם היינו אפילו בחיי פלוני היינו משום דלישנא דר"א דברייתא משמע להו הכי וכמו שאפרש בדבריהם לקמן משא"כ בעל האיבעיא דע"כ לא הוי ידע להאי ברייתא א"כ קסלקא אדעתיה דאסורה לינשא מדרבנן כל ימי חיי פלוני כמו שהוכחתי דאי ס"ד דע"מ מותרת מיד אדקתני כיצד יעשה יטלנו ויחזור ויתננו ויאמר הרי את מותרת לכל אדם הו"ל שיחזור ויאמר ע"מ שלא תנשאי לפלוני אע"כ דבכה"ג אסורה לינשא ותנא אתקנתא דהתירא מהדר וא"כ מה"ט גופא לא הו"ל דבע"מ פליגי אבל בחוץ כ"ע מודו דשרי דא"כ הו"ל כיצד יעשה יטלנו ויחזור ויאמר חוץ מפלוני אבל אכתי קשיא הני תרתי קושיות קמייתא. והנראה מזה דבעל האיבעיא לא הוי ידע האי ברייתא דלקמן ולא סליק אדעתיה שום סברא להחמיר בע"מ טפי מבחוץ ומה"ט נמי לא מספקא ליה אי פליגי בתרווייהו דנהי דבעלמא מצינן כה"ג טובא בש"ס דאיכא למימר דפליגי תנאי בתרתי ואשמעינן כחא דהתירא היינו היכא דתרתי מחד טעמא איתנהו משא"כ הכא דפלוגתא דע"מ היינו בסברא ופלוגתא דחוץ היינו בדרשא דקרא והיתה לאיש אחר לרבי ינאי א"כ מהיכא תיתי נאמר דפליגי בתרי מילי ובתרי טעמי ואף להרמב"ן ז"ל דלמסקנא פליגי בתרתי היינו משום דברייתא דד' זקנים הכי משמע ליה ומהטעם שאפרש בסמוך במילתיה דר' ינאי כן נ"ל ובסמוך אפרש עוד בדרך אחר ודו"ק:

תוספות בד"ה אבל בע"מ מודו כו' ועוד דמאי דמוקי לה בחוץ אדמקשה ר"י הגלילי לר"א מחוץ ליפרוך לרבנן דמודו בע"מ כו' עכ"ל. ונראה מלשון התוס' דסברי כשיטת הרי"ף ז"ל דלמסקנא בע"מ מודו רבנן ודלא כשיטת הרמב"ן ז"ל דמאן דמוקי פלוגתייהו בחוץ היינו דפליגי בתרתי דא"כ אין מקום לדברי התוס' בזה ומה שיש לי לדקדק בזה יבואר ממה שאכתוב לקמן בברייתא דד' זקנים ע"ש:

בא"ד ומיהו נראה לר"י. עיין מה שכתב הרא"ש ז"ל בשם הריטב"א ז"ל בענין אחר:

בד"ה אמר רבינא ת"ש כו' ומדתנן בריש זבחים כל הזבחים כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהו"ל לאקשויי מהא דתנן שילהי פרק הזורק אין משלימין עליו אלא קרוב כו' ע"ש. ולענ"ד לא קשה מידי דודאי כל לשון אלא הסמוך אצל אין ודאי חוץ הוא שכן הוא הלשון במקומות הרבה דאין מספר אלא הא דמספקא לתלמודא בהאי אלא דמתני' היינו משום דקתני לכל אדם אלא לפלוני וכל היכא דקתני כל שייך למיתני בפי' חוץ כדאמרי' בעלמא בכל מערבין חוץ ואמרי' התם אין למידין מהכלל אפי' במקום שנאמר חוץ ומש"ה מספקא ליה דאיכא למימר דהאי אלא ע"מ הוא מדלא קתני חוץ וע"ז מקשים התוספות מכל הזבחים דאע"ג דקתני כל אפ"ה קתני אלא. אלא דלענ"ד יש ליישב ג"כ קושית התוספות דהא דקתני התם כל הזבחים כשירין אלא שלא עלו האי אלא לא אתא למעט מריבוייא דכל דקתני ברישא דאדרבא בכל הזבחים הדין כן ואדרבא היכא דממעט מכללא דכל קתני חוץ דהא קתני התם חוץ מן הפסח וחטאת משא"כ הכא דהאי אלא לפלוני אתא לאפוקי מכללא דלכל אדם הו"ל למיתני חוץ ומש"ה מספקא ליה אי ע"מ הוא ומש"ה פשיט רבינא מההיא דכל הכתים דאע"ג דקתני כל הכתים אפ"ה לא קתני חוץ משל עכו"ם וקתני אלא אלמא דלעולם חוץ הוא כנ"ל נכון וברור:

דף פב:

תוספות בד"ה שר' אליעזר כו' משמע דאפי' בחיי אותו האיש כו' עכ"ל. ממאי דקתני במתני' ר"א מתיר לא פשיטא להו דאיכא למימר דמתיר לכל אדם לאחר מיתת פלוני ועיקר מילתיה דר"א לאשמעינן דהוי גט משא"כ הכא דקתני ר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש משמע להו דבחיי אותו האיש נמי מתירה לכל אדם. וכבר כתבתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו כתב שנחלקו בזה מתיבתא דמתא מחסיא ומתיבתא דפומבדיתא וגם התוס' בפ"ק דיבמות דף י' כתבו להיפך דר"א נמי מודה שאסורה מדרבנן לינשא לשום אדם עד מיתת פלוני ע"ש ולפ"ז ע"כ הא דקתני שר"א מתיר לכל אדם חוץ מפלוני היינו מדאורייתא ומדרבנן נמי שריא לאחר מיתת פלוני ועי"ל דאיירי לאחר מיתת המגרש ולענין זקוקה ליבם איירי דר"א מתירה לכל אדם בלא חליצה דמגורשת גמורה היא חוץ מפלוני דאסירא לו שאם תנשא לו יתבטל הגט למפרע ונמצא שנשא יבמה לשוק ומ"ש מהרש"א ז"ל דטפי הו"ל להתוס' להוכיח בפשיטות מהא דאמרי' לקמן א"ה בכולהו תנאי דעלמא לא תינשא נק"מ דהתם אברייתא קאי דאיירי מדאורייתא דלהנהו זקנים לא הוי גט כלל אפי' אם נתקיים התנאי כדאמרי' אין זה כריתות וא"כ מקשה הש"ס שפיר אף לדברי האוסרין דאכתי בכולהו תנאי דעלמא לא תינשא אף דנתקיים התנאי כיון דמדאורייתא אין זה כריתות זה נראה ברור וכ"כ הרשב"א ז"ל בשיטת האוסרין לינשא בחיי פלוני ואין ספק שלא דק מרן מהרש"א ז"ל בחידושי הרשב"א ז"ל אלא שהתמיה קיימת עליו כיון שהביא לשון התוס' דיבמות בשמעתין בלשון התוס' בסמוך א"כ היאך אחז הצדיק דרכו בפשיטות מסוגיא דשמעתין דמותרת לר"א לינשא מיד שהרי התוס' ביבמות כתבו להדיא להיפך:

גמרא אמר ר' ינאי משום זקן א' אמר קרא ויצאה מביתו כו' ורבא האי איש לכל איש ואיש. ומשמע לכאורה דהאי איש אחר מיותר ודריש ר"א להתירא ורבנן לאיסורא ויש לתמוה כיון דלר"א איצטריך קרא להתירא אלמא דמסברא הוי אסירא כדמשמע מפשט הסוגי' דמסברא פשוטה יש לאסור בחוץ דהוי שיור בגט וא"כ לרבנן לא ליכתוב לאיש אחר ומסברא נאמר לאסור בחוץ וכה"ג מקשו התוס' בכמה דוכתי ולכאורה היה נראה מזה סיוע לשיטת הרמב"ן ז"ל דלמסקנא למ"ד בחוץ פליגי היינו דפליגי בתרווייהו והשתא א"ש דמ"ד בחוץ פליגי סובר דלעולם מסברא אית לן למימר דכ"ע לחוץ הוי שיור ואסור וע"מ לא הוי שיור ושרי ואפ"ה פליגי רבנן ור"א בתרתי ומחד טעמא ובדרשא דקרא פליגי דר"א משמע ליה דרשא דלאיש אחר להתירא וא"כ לע"מ לא צריך אע"כ דאתא לאורויי דאפילו בחוץ שרי ורבנן משמע להו דרשא דלאיש אחר לכל איש ואיש ואי למיסר חוץ אתי מסברא נמי ידעינן אלא ע"כ דאתא לאיסורא אפילו בע"מ דודאי דרשא דלאיש אחר שייך שפיר נמי בע"מ כן נראה לשיטת הרמב"ן אלא שכבר כתבתי שרוב הפוסקים ומפרשים קאי בשיטת הרי"ף ז"ל דלמסקנא מודו רבנן בע"מ דשרי וע"כ מוקי קרא דלאיש אחר לאיסורא בחוץ וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה להו קראי דהא מסברא ידעינן דאיסור בחוץ מדאיצטריך לר"א קרא להתירא. והנלע"ד ליישב בשיטת הרי"ף וכ"נ שהיא ג"כ שיטת התוס' כמבואר בלשונם לעיל בד"ה אבל בע"מ והיינו דשפיר איצטריך קרא לרבנן לאיסור אפילו בחוץ דבלא"ה הייתי אומר דשרי בחוץ משום דבקידושין משמע דשרי בחוץ דאל"כ אשת שני מתים היכי משכחת להו אע"כ מדאסר קרא אשת שני מתים ע"כ היינו בקידושין דחוץ מפלוני כדאיתא בסמוך

ולפ"ז סד"א דבגירושין נמי מהני מהקישא דויצאה והיתה מש"ה איצטריך קרא ללאיש אחר לאסור בחוץ ולפ"ז מצינן למימר דהיינו טעמא דר' יוחנן דפליג אדר' ינאי רביה אע"ג דהני תנאי דברייתא דל' זקנים משמע להו נמי טעמא דר"א משום דר' ינאי משום זקן א' הוא כדמסיק הש"ס להדיא בסוף הסוגי' דרבא כר' ינאי מתני לה וכמו שהקשו שם בתוס' דע"כ רבי יוסי נמי הכי סבר והקשו מ"ט דרבי יוחנן דפליג ולמאי דפרישית א"ש דר' יוחנן לשיטתיה דאית ליה בקידושין פרק האומר דף ס' גבי מעכשיו ולאחר שלשים דאפילו קידושי מאה תופסין בה ולפ"ז שפיר אשכחן בקידושין אשת שני מתים וכמ"ש שם הרא"ש ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל בשמעתין וכ"כ התוס' ביבמות דף י' בענין סוגייתינו ולפ"ז א"א לומר דטעמא דר"א בחוץ משום דרשא ללאיש אחר דא"כ רבנן האי דרשא מאי עבדי להו הא לאיסורא לא איצטריך ואי משום הקישא דויצאה והיתה הא בקידושין נמי לא מהני תנאי לחוץ מסברא ואי משום אשת ב' מתים הא בלא"ה אשכחן בענין מעכשיו אע"כ ללאיש אחר לא משמע להם שום דרשא כלל ומש"ה הוצרך ר' יוחנן לפרש טעמא דר"א בחוץ מדרשא אחריתי כן נ"ל נכון. ועוד אפרש לקמן בברייתא דל' זקנים ע"ש ודו"ק:

תוס' בד"ה אפילו לא נתגרשה כו' וא"ת והא ודאי כו' דאפילו לר"א לא הוי גט כלל בעלמא ואם מת מותרת להתייבם כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי פשיטותא לר"א מותרת להתייבם בכה"ג ומלשון רש"י ז"ל בשמעתין שכתב ומיפסל לכהונה אלמא גט הוא והכא דשרי' לכל אדם כו' לשון זה משמע דבהדיא דאי את מותרת לכל אדם נמי גט מעליא הוא אלא שא"א לה להנשא מצד התנאי ולעולם שאינה רשאה להתייבם כיון שהיא מגורשת מבעלה ולמאי דפשיטא להו להתוס' דלר"א מותרת להתייבם ודוקא לכהונה אסורה משום דאיסור כהונה חמיר אף לר"א א"כ מאי מתרצים התוס' דאכתי קשה מאי דייק הש"ס לקמן בהא דקאמר ר"ע ק"ו מה גרושה וקאמר רבא דאית לה פירכא ודייק הש"ס מאי פירכא אילימא איסור כהונה שאני הא ר"א נמי מאיסור כהונה מייתי לה ואילו לשיטת התוספות שפיר קאמר רבא דאית לה פירכא דהא ר"א מודה דאיסור כהונה חמיר טפי וא"כ אזלא לה הק"ו דר"ע ואפ"ה קאמר ר"א שפיר דמסברא כיון דבואי את מותרת לכל אדם אסורה מיהא לכהונה ממילא דבחוץ מפלוני הוי גט גמור וצ"ע ודו"ק. ולולי דברי התוספות היה נ"ל דהא דמודה ר"א בואי את מותרת לכל אדם דלא הוי גט היינו מפשטא דקרא דויצאה והיתה לאיש אחר דמשמע שצריך להתירה מיהא לאיש א' וכל שאינה ראויה להינשא לא הוי גט כלל כנ"ל:

בא"ד וא"ת לר"א כו' ולתנא קמא דמתני' כו' אמאי לא תני ביבמות כו' עכ"ל. למאי דמסקו התוס' דבפלוגתא לא קא מיירי אפשר דמתרצו נמי קושייתם דהכא דנהי דמאן דמוקי לפלוגתייהו בחוץ משמע דבע"מ רבנן נמי מודו כמ"ש התוספות להדיא מ"מ כיון דלר' יוסי ב"י פליגי רבנן בע"מ הדר הו"ל פלוגתא ואף למאי דמסקו דלוי איירי בפלוגתא דס"ל כוותיה אפשר דלוי בהא נמי לא ס"ל כתנא דמתני' אלא דאפי' בע"מ אסרי רבנן כר' יוסי ב"י וכר' טרפון ור"ע לקמן בברייתא דאסרי להדיא בתנאי דע"מ ועוד אפשר דלוי סובר דתנא דמתני' נמי סובר דבתרוייהו פליגי כי היכי דלא ניפלוג מתני' אברייתא דלקמן ועפמ"ש יש ליישב מה שסמכו התוס' קושייתם למימרא דר' יוחנן ולא מקשו הכי לעיל בפשיטות אדרבינא ולפי שהדברים ארוכים ובדרך רחוקה לכן לא כתבתי והמשכיל יבין מתוך מה שאפרש לקמן בסוגי' דברייתא דל' זקנים ע"ש:

שם אבל מע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי קשיא עכ"ל. ומחוץ נמי לא קשיא להו דכיון שנשאת לאחר ומת מותרת לזה שנאסרה עליו כדאיתא לקמן:

בא"ד ולדידהו לא משכחת אשת שני מתים כו' עכ"ל. פירוש דבהאי עניינא לא משכחת לה אבל אכתי משכחת לה לר' יוחנן דפרק האומר במעכשיו ולאחר שלשים יום כדפרישית לעיל בשם התוס' והרא"ש והרשב"א ז"ל והא דלא קחשיב להאי דר' יוחנן ולמיתני שם עשרה היינו משום דהאי דר' יוחנן לא משכחת בצרת ערוה ואף דמלשון התוס' ביבמות דף י' משמע לכאורה שכתבו דמשכחת בצרת ערוה אמנם הדבר ברור דלא קאי אמילתא דר' יוחנן אלא אגוונא דהכא במילתא דר' אבא. אח"ז מצאתי להדיא שמהרש"ל ז"ל כתב כן בחכמת שלמה ביבמות ד' י' ע"ש:

בא"ד אי נמי יש לומר תמן התורה אסרה עליו כו' אבל באשת איש האיסור תלוי במגרש שאם ירצה יתירנה ליכנס קודם מיתת אחיו שנשאה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה בזה דכיון שכבר מסר הגט לידה בתנאי דע"מ וקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי האיך יכול להתירה על מי שנאסרה עליו וכ"כ הרשב"א ז"ל להדיא סוף פרק מי שאחזו בשם רש"י ותוס' והרי"ף ז"ל בתשובה שלאחר שמסר הגט לידה בתנאי דע"מ שוב אין יכול לבטל התנאי וכ"כ הרמב"ם ז"ל והטור והש"ע אלא שהרשב"א ז"ל כתב בשם העיטור שכל זמן שלא נתקיים התנאי שיכול לבטל התנאי ע"ש וצ"ע. ולולא לשון התוס' היה נלע"ד לפרש כוונת הירושלמי דכיון שהוא אסרה עליו אינה יכולה להינשא לאחיו של זה שנאסרה עליו משום ביטול מצות יבמין משא"כ בט"ו נשים שהתורה אסרה עליו להתייבם לית בה משום ביטול מצות יבמין כנ"ל ברור מלשון הירושלמי שעל מה שהקשה שם מעתה בת אחיו לא ישא משני ג"כ בזה הלשון תמן התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו כן נ"ל ודו"ק:

דף פג.

גמרא תנו רבנן לאחר פטירתו של ר"א נכנסו ד' זקנים כו' עד א"ל ר' יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שהקשה הרמב"ן ז"ל על שיטת הרי"ף והיא ג"כ שיטת התוס' והרמב"ם ז"ל דלמסקנא דשמעתין כדפסיק רבינא לעיל דמתני' בחוץ פליגי אבל בעל מנת מודו רבנן דהגט כשר והכי קי"ל והאיך אפשר לומר כן כיון דרבי טרפון ור"ע קאמרי להדיא דיש לפסול בע"מ ולא אשכחן מאן דפליג עלייהו אליבא דרבנן והיאך דחינן מילתא דתנאי ואשלי רברבי בלא כלום. ועוד דא"כ מאי קאמר ר' יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה דהא אכתי מצינן תשובה זו לדברי רבנן דשרו בע"מ והזקנים גופייהו נמי קשה אדמקשו ר' טרפון ור"ע עלייהו דר"א ליקשו נמי לר' יוסי הגלילי דאמר בחוץ פליגי ובע"מ מודו רבנן דשרי כל זה דקדק הרמב"ן ז"ל והעלה דבתרתי פליגי וגם על זה יש להקשות כמו שיבואר לקמן אי"ה. והנלע"ד ליישב בענין זה בהערה אחת והיינו דמקשו התוס' בסמוך בד"ה רבא כר' ינאי וז"ל וא"ת כיון דר"א מקרא יליף הנהו זקנים מה משיבין על דבריו לגזירת הכתוב הוא עכ"ל ויישבו בדוחק ולדרכינו א"ש דלמאי דפרישית לעיל דמפשטיה דמימרא דר' ינאי משמע דהא דדריש ר"א קרא ללאיש אחר להתיר בחוץ ע"כ היינו משום דע"מ לא איצטריך קרא דמסברא שרי וע"כ היינו משום דלית ליה כלל הני פירכי דר"ט ור"ע דאי ס"ל דאית ליה הני פירכי הו"ל לאוקמי שריותא דקרא ללאיש אחר בע"מ ואיצטריך לאפוקי מהני פירכי שיש לאסור מסברא אע"כ דלא חשיב ליה הני פירכי כלל כדפריך רבא בשמעתין וע"כ מוקי לשריותא דקרא בחוץ משא"כ הני תנאי ר' טרפון ור"ע גופיהו דאית להו ע"מ יש לאסור מסברא טפי מחוץ וא"כ מקשו שפיר לר"א דשרי בתרווייהו דנהי דדריש קרא ללאיש אחר להתירא אכתי אית לך לאוקמי בחוץ ולא בע"מ דאיכא הנך טעמי לאיסורא משא"כ ר"ט ור"ע לא מצי לאקשויי לאינך זקנים דסברי בחוץ פליגי ובע"מ מודו רבנן דשרי דודאי שפיר קאמרי הנך זקנים דלרבנן בע"מ שרי משום דע"כ רבנן נמי דרשי קרא לאיש אחר להתירא דלאיסורא לא איצטריך לא בחוץ ולא בע"מ משום הנך פירכי ואף שכתבתי לעיל דאיצטריך לאסור בחוץ דלא נילף מקידושין דמהני ע"כ מדרשא דאשת שני מתים אין זה מוכרח דלפמ"ש התוס' בשמעתין דאפשר דדרשא דשני מתים לאו מדאורייתא היא ועוד דכיון דאיכא הנך פירכי לא איכפת לן בהקישא דויצאה והיתה דהא עיקר הקישא למילי טובא אחריני אתי אע"כ דלרבנן נמי קרא להתירא אתי וא"כ טפי יש להתיר בע"מ מבחוץ דהא בחוץ נמי אית להו פירכא והך פירכא חשיב להו טפי ועוד דבחוץ איכא נמי שיורא בגט וע"כ מוקי לשריותא דקרא בע"מ ומש"ה לא מקשו ר"ט ור"ע לרבנן אלא לר"א דוקא נמצינו למידין דהנך תנאי דסברי בחוץ פליגי שפיר סברי דבע"מ רבנן נמי מודו אי משום דלית להו הנך פירכי דר"ט ור"ע או דאית להו אפ"ה שרו מקרא ללאיש אחר דהא לאיסורא לא איצטריך אי ס"ל הנך פירכי והיינו נמי טעמא דר' ינאי דדריש לרבנן קרא לאיסורא ולא להתירא דע"מ היינו משום דר' ינאי סובר כר' יוסי דאמר רואה אני את דברי ר"א מדברי כולן אלמא דלית להו הנך פירכי והיינו כדאמר רבא דאית להו פירכא וא"כ לא איצטריך קרא להתירא אלא לאיסורא וע"כ יסבור ר' ינאי דהיינו משום דבקדושין מהני לאשת שני מתים לאורייתא ואיצטריך קרא לאיסורא לאפוקי מהקישא דויצאה והיתה ואי תיקשי א"כ דר' ינאי אית ליה כר"י דאמר רואה אני את דברי ר"א בן עזריה מדברי כולם א"כ אמאי לא דריש כולה מילתא כר"א בן עזריה מדכתיב כריתות הא ליתא דכיון דר' ינאי ע"כ סבר לטעמא דר"א דשרי בחוץ היינו מדרשא ללאיש אחר דמייתרא ליה וא"כ אי ס"ל דרבנן דר"א דרשי כריתות כדראב"ע א"כ קרא ללאיש אחר מאי עבדו לה אע"כ דכרת כריתות לא דרשי. אלא דבהא לחוד סובר ר' ינאי כר' יוסי דאמר רואה אני את דברי ראב"ע מדברי כולם לענין דלית להו הנך פירכי דזקנים כנ"ל נכון דלפ"ז מימרא דר' ינאי אתיא לגמרי כמ"ד נמי דכולהו אית להו פירכי. ולפ"ז יפה כתבו הרי"ף והרמב"ם ז"ל והתוספות בשמעתין דלמסקנא רבנן נמי מודו בע"מ דשרי משום דלית להו פירכי דר"ט ור"ע כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

תוס' בד"ה ועמדה ונשאת כו' וא"ת והלא אין נשואין חלין כו' משמע דבע"מ שלא תנשא כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל והכא נמי בע"מ שלא תינשאי גרידא מיירי דאי בע"מ שלא תינשאי ולא תיבעלי מאי קאמר הרי שהלכה זו וניסת לאחד מן השוק הא אף לר"מ אסורה לינשא לאחד מהשוק דחיישינן שמא לא תקיים תנאיה ותבעל לו באונס כו' עכ"ל ובמחילה מכבודו לא דק שפיר דודאי מצינן לאוקמי מילתא דר"ט ור"ע אפי' בע"מ שלא תינשאי ולא תיבעלי דנהי דמדרבנן אסורה לינשא לא' מן השוק מ"מ מדאורייתא מיהא שריא דהאי חששא שמא לא תקיים תנאה חששא דרבנן בעלמא היא משא"כ הנך תנאי דברייתא מדאורייתא איירי כדקאמרי הא למאי שאין זו כריתות וא"כ שפיר קאמרי הרי שהלכה זו ועמדה וניסת כיון דמדאורייתא שריא וכיון דע"כ מדאורייתא אין זה כריתות דלא אמרה תורה כריתות המביא לידי פסול א"כ אף לאחר שהחמירו חכמים ואמרו שלא תינשא לאחר אפ"ה לא מקילינן בה מהאי טעמא לומר דליהוי גיטא כיון דמן התורה אין זה גט. ותדע דהכי הוא דשרי לפי מ"ש לעיל בשם התוספות ביבמות דף י' שכתבו דאפי' בלא תינשא גרידא אסורה לינשא משום האי חששא שמא לא תקיים תנאה וכבר כתבתי שהיא שיטת הגאונים ושני הדיעות הובאו בש"ע סי' קמ"ג סעי' ט"ז ולפ"ז ע"כ הא דקאמר ר"ע הרי שעמדה וניסת היינו כדפרישית דאיהו מדאורייתא איירי דלא שייך האי חששא אלא מדרבנן ואפ"ה מקשו התוס' שפיר דהא דקאמר ר"ע ועמדה וניסת משמע דלדרך נשואין איירי ואע"מ שלא תינשא גרידא קאי ומקשו שפיר הא לא הוו נישואין כלל. מיהו בעיקר קושיית התוס' כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שיש מתרצים בענין אחר דכיון שלא חלו הנשואין כלל א"כ מעיקרא כי אתני הבעל אהני נשואין איכוון. אלא שהקשה על זה דא"כ באבא ואביך נמי אמאי הוי גט אפי' ניסאת להם ולענ"ד דשאני אבא ואביך כיון דבלא תנאי לא שייכי בה נשואין א"כ לא הוי תנאי כלל וכמפלינה בדברים משא"כ בתנאי שלא תינשא לפלוני דלולא התנאי היתה מותרת וא"כ הוי תנאי מעליא ואף שלא חלו הנשואין מצד התנאי אפ"ה איהו מיהו להנך נישואין איכוון כנ"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דהכא עברה וניסת לאחר מיתת המגרש קאמר כו' עכ"ל. גם בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שהגאון ר' שמעון קיירא בעל הלכות גדולות כתב דבכה"ג לא נתבטל הגט למפרע ע"ש:

גמרא דבר אחר הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן כו' ולכאורה קשה למה הוצרך לאוסרה עליו דבלא"ה אסורה עליו משום גרושה וכ"ש דהכא ר"ע קאמר הא מילתא ואיהו גופא ס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וא"כ לא הוי שיור בגט כה"ג כדתנן לקמן במשנה דאם אמר חוץ ממי שאין לה עליו קידושין לא הוי שיור אלא דאכתי מייתי ר"ע שפיר ק"ו דאפי' היכא דאיכא צד גירושין הקל אסורה לכהן כ"ש בע"מ דאסורה לכל מצד אשת איש החמורה ודו"ק:

שם אילימא בחוץ מישרי שרי ר"א דתניא מודה ר"א כו' אלא בע"מ. והקשה הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל כיון דלמאי דמוקי למילתא דר' טרפון בע"מ א"כ ע"כ ליתא להאי ברייתא דמודה ר"א כל עיקר דהא האי ברייתא כמאן דמוקי בחוץ אתיא א"כ מאי הוצרך לאוקמי מילתא דר"ט בע"מ נוקמי בחוץ ולית ליה האי ברייתא וליכא למימר דאע"ג דליתא לברייתא אפ"ה מסברא יש לנו לומר כן דמודה ר"א בכי הא דהא נמי ליתא דהא ר"א בר' שמעון פליג לקמן אהא דמודה ר"א ומחמת כן רצה הרשב"א ז"ל לפרש דר' טרפון סבר דבתרתי פליגי וא"כ אית ליה לר"ט האי ברייתא דמודה ר"ע ע"ש באריכות. ולענ"ד אכתי קושיא השניה במקומה עומדת דמעיקרא מאי מקשינן לר' טרפון מהאי ברייתא דמודה ר"א כיון דאשכחן דר"א בר"ש פליג בהדיא ואיכא למימר דר"ט כראב"ש ס"ל. ולענ"ד יש ליישב לפי השיטה שכתבתי ולמאי דבעי למימר דר"א שרי אפי' בחוץ ע"כ צריך לומר דמודה כשניסת לא' מן השוק ונתארמלה שמותרת לזה שנאסרה עליו והיינו מהטעם שכתבתי דהני תנאי כר' ינאי סבירא להו כדמסיק רבא לקמן וא"כ מאן דאית ליה דשרי ר"א בחוץ היינו משום דדריש קרא ללאיש אחר וא"כ אי ס"ל דהאי פירכא דפריך ר' טרפון שייך אפי' בחוץ א"כ תיקשי לר"ט האי קרא ללאיש אחר מאי עביד לה דלאיסורא לא איצטריך דבלאו הכי מסברא לר"ט יש לאסור בין בחוץ בין בע"מ אע"כ דהאי פירכא דר"ט לא שייך בחוץ ושפיר איצטריך קרא לאסור בחוץ כי היכי דלא נילף מקידושין או משום דמסברא לא חיישינן לשיור בגט ואיצטריך קרא וא"כ מקשה הש"ס שפיר מאי מקשה לר"א בחוץ. ומשני הש"ס דר"ט סובר דר"א ורבנן פליגי. והשתא דאתינן להכי מצינן ליישב מה שהקשו התוספות לקמן בד"ה מודה רבי אליעזר למאן מודה דהא לרבנן לא הוי גט ולמאי דפרישית איכא למימר דמאן דמוקי לפלוגתייהו בע"מ מצי סבר דבחוץ כ"ע מודו דשרי דע"מ גרע טפי מחוץ משום פירכא דר' טרפון ועוד דאיכא למימר דקרא ללאיש אחר אפילו לרבנן לא איצטריך לאסור בחוץ דמסברא יש לאסור אע"כ דלכ"ע להתירא אתי ומוקי רבנן קרא לחוץ דלא שייך פירכא דר"ט. והשתא אתי שפיר הא דקתני מודה ר"א דפשיטא לרבנן ע"כ שרו בכה"ג מדאסרי בע"מ וע"כ מוקי קרא להתירא לחוץ והיינו ע"כ משום דחוץ

עדיף טפי דלא שייך האי פירכא משום למותרת לאחר שנתארמלה כנ"ל ולקמן אפרש בזה בדרך אחר ולו"ק:

שם ענה ר' עקיבא כו' אי הכי בכולהו תנאי לעלמא לא תינסיב. ולכאורה יש לתמוה באמת מ"ט לר"ע אם לא שנאמר באמת דר"ע סובר דבכולה תנאי שהם בשב ואל תעשה אסורה להינשא ולא הוי גט כלל וזה דוחק לכך נראה דר"ע סובר דכאן יש לחוש טפי שתינשא לאחר שתתאלמן או תתגרש מהשני דלא מסקא אדעתה דאכתי אגידא ביה בראשון ותלא דהא לפי האמת בחוץ כה"ג מותרת ואע"ג דר"ע מדאורייתא איירי אפשר דמדאורייתא נמי חיישינן בהכי ולא אמרה תורה כריתות שתוכל לבא בנקל לידי פסול אלא דרבא לית ליה האי סברא. ולפ"ז אתי שפיר נמי הא דמקשינן ובמאי אלימא בחוץ מישרא שרי ר"א לתניא ומקשו הרשב"א ומהרש"ל ומהרש"א ז"ל ותיפוק ליה דבחוץ לא שייך האי פירכא דר"ע שהרי אין הגט בטל למפרע ולמאי דפרישית אתי שפיר דאי לאו למודה ר"א הוי שייך פירכא דר"ע אפילו בחוץ שלאחר שתינשא לשני ותתאלמן או תתגרש תינשא לזה שנאסרה ולא מסקא אדעתה שאסורה לו וא"כ הוי בנים ממזרין מזה שנאסרה עליו והא דנקיט ר"ע נמצא הגט בטל ובניה ממזרין מהשני היינו פירכא דעל מנת אבל לעולם ס"ל דבחוץ נמי פריך ר"ע ומש"ה מייתי מההיא דמודה ר"א כן נ"ל וק"ל:

דף פג:

גמרא ור' עקיבא אי חוץ ס"ל כו' ר"ע שמיע ליה דאיכא דאמר חוץ ואיכא דאמר על מנת כו'. והקשה הרשב"א ז"ל על שיטת הרמב"ן ז"ל דבתרווייהו פליגי א"כ מאי מקשה הא שפיר פריך ר' עקיבא אתרווייהו ולענ"ד לא ידעתי מאי ענין קושיא זו לשיטת הרמב"ן ז"ל דבלא"ה מצינו למימר דר"ע שמיע ליה דר"א אפילו בחוץ שרי וא"כ כ"ש בעל מנת ואיהו גופא מטעמא דנפשיה אסור בתרווייהו. ולמאי דפרישית אתי שפיר דלעולם לא משמע לן לפלוגי תנאי מסתמא בתרי מילי דהוו מתרי טעמי אם לא היכא שמפורש כן בהדיא אלא למאן דס"ל הכא דפליגי בתרווייהו והיינו משום דתרתי מחד טעמי אתיין דמסברא בחוץ אסור ובע"מ שרי אלא דפליגי בקרא דלאיש אחר דר"א משמע ליה דרשא להיתירא וע"כ בחוץ אתי ורבנן משמע להו קרא לאיסורא וע"כ לע"מ אתי נמצא לפ"ז לר"ע דאית ליה פירכי בתרווייהו דמסברא ולאו אסירי דקושטא דמילתא א"כ ע"כ דלא משמע ליה קרא דלאיש אחר כלל להתירא ולאיסורא נמי לא דהא לא איצטריך ומקידושין נמי לא מצינן למילף כיון דאית ליה פירכא והקישא לאו להכי אתי אע"כ דלא דריש כלל להאי קרא דלא משמע ליה וא"כ אי שמיע ליה דשרי ר"א בחוץ היינו כדר' יוחנן דמאיסור כהונה יליף ולפ"ז לא מצינן למימר לר"ע דפליג אדר"א בתרתי דא"כ הו"ל תרי מילי בתרי טעמי ומש"ה לא משמע לתלמודא הכי ומוקי למילתא דר"ע דאיכא דשמיע ליה חוץ ואיכא דשמיע ליה ע"מ כן נ"ל נכון בעזה"י. והא דקאמר בסמוך רבא כר' ינאי משום זקן אחד מתני ופריך אדר' עקיבא היינו דרבא קאמר דפירכא דר"ע לאו פירכא היא דר"א לטעמא דר"א כר' ינאי משא"כ ר"ע גופא ע"כ סבר לטעמא דר"א לאו כדר' ינאי אלא כדר' יוחנן ודוק היטב:

תוספות בד"ה רבא כר' ינאי כו' וא"ת א"כ תיקשי לר' יוחנן דפליג לעיל אדרבי ינאי כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דהא רבי עקיבא נמי ע"כ לא ס"ל לטעמא דר"א כר' ינאי דהא לא משמע ליה כלל דרשא דלאיש אחר דא"כ איהו גופא במאי מוקי לה אע"כ סובר ר"ע לטעמא דר"א כרבי יוחנן א"כ ר' יוחנן סבר בהא כר"ע ודוק. וקושיא השנייה שהקשו התוספות מה משיבין הזקנים על ר"א גזירת הכתוב כבר נתיישב' לעיל בשיטתינו בעזה"י:

בד"ה מודה ר"א תימא למאן מודה לרבנן דפליגי עליה לא הוי גט כלל כו' עכ"ל. וכן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש וכבר כתבתי מה שנלע"ד בזה עיין עליו. ועוד נ"ל ליישב בדרך אחר דלרבנן נמי שייך הא מילתא כשגירשה בחוץ ונתארמלה ממנו דאלו לרבנן שרי אע"ג דלכאורה יש סברא לאסור ולגזור בחוץ אטו על מנת שאם ניסת לשני ונתארמלה אסורה לינשא למי שנאסרה עליו ומצינן לקמן גבי כתבו וחזר ומחקו דגזרינן ע"מ אטו חוץ אלא דלא שייך לגזור בכה"ג כיון דבחוץ לא הוי גט כלל ובע"מ הוי גט כדמוכח לקמן מההיא סוגיא דכתבו וחזר ומחקו כמו שאפרש שם בעזה"י אלא דלר"א דסובר דבחוץ נמי הוי גט א"כ ס"ל דכשניסת לאחר ונתארמלה וא"כ מת בעלה הראשון שגירשה איכא למימר לאסור דגזרי' חוץ אטו ע"מ כדגזרינן לקמן ע"מ אטו חוץ היכא דבתרווייהו הוי גיטא קמל"ן דאפ"ה מודה ר"א דלא גזרינן כה"ג וכמו שאפרש לקמן בסוגייא דכתבו וחזר ומחקו בעזה"י כנ"ל נכון ולו"ק:

דף פד.

גמרא א"ל רבא לו הוא דלא תינשא הא לאחר תינשא והא בעי קיומי לתנאה. והקשו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל מאי ס"ל לרבא לרב נחמן ס"ל לאחר תינשא הא ר"נ גופא הדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא משום דקשיא ליה משום גזירה לא מפקינן ושרינן אשת איש לעלמא א"כ משמע להדיא דר"נ סובר דאם ניסת לאחר תצא ע"ש בדבריהם ולענ"ד נראה ליישב משום דלכאורה מוכח בהדיא מברייתא דא"א לומר דאם ניסת לאחר תצא דא"כ לא התירה בגט זה לשום אדם כ"א לפלוני וה"ל שיור בגט ומ"ש מאם אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני דלא הוי גט כ"ש הכא שלא התירה אלא לאדם א' וליכא למימר דשאני הכא דמותרת לכל אדם אחר שתנשא לפלוני ותתאלמן או תתגרש הא ליתא דהא בתנאי דחוץ מפלוני נמי מותרת לפלוני אם ניסת לא' מן השוק ונתאלמנה או נתגרשה אע"כ דאיכא למימר דתנא דברייתא סובר דאף לאחר תינשא. אלא דאכתי איכא למידחי דלעולם אסורה לאחר ואפ"ה הוי גט כיון שהתנה בלשון תנאי כמ"ש התוספות בריש פירקין וכשיטת הסוברים בע"מ מודו רבנן דשרי אלא דלפ"ז קשיא להיפך אמאי קתני בברייתא ע"מ שתנשאי לפלוני ה"ל למימר דאפילו אמר לה ע"מ שלא תינשאי אלא לפלוני אפ"ה אסורה לינשא לפלוני משום האי גזירה שמא יאמרו נשותיהם נותנין במתנה והוי רבותא טפי שאפילו לא התנה בפירוש שתינשא לפלוני אפ"ה אסורה לו וליכא למימר דאין ה"נ דשרי בכה"ג דלא שייך האי גזירה שמא יאמרו כיון שלא התנה בפי' שתנשא לו הא ליתא דבש"ע סי' קמ"ג איתא להדיא דבכל היכא דאיכא צד הוכחה שגירשה כדי שתנשא לפלוני אסורה לו משום שמא יאמרו דהשתא א"ש הא דאמר ליה רבא לר"נ כיון דלאוקימתא בתריית' דר"נ לא אתי ברייתא לאשמעינן אלא שאסורה לינשא לפלוני א"כ אמאי נקיט ע"מ שתנשא לפלוני ה"ל למיתני רבותא טפי אפילו אמר ע"מ שלא תינשא נמי אסורה לו אע"כ סבר רבא דר"נ סובר דלא שייך למינקט בכה"ג אם ניסת לא תצא דאלו תצא דלא הוי גט כלל כיון שלא התירה לשום אדם אלא לפלוני הוי שיור בגט וסובר דבע"מ נמי סברי רבנן דהוי שיור בגט מש"ה קתני למילתא בע"מ שתנשא לפלוני דבכה"ג אם ניסת לפלוני לא תצא משום גזירה לא מפקינן ומשום שיור בגט נמי ליכא משום שהיא מותרת לינשא לאחר מיד באופן שתתגרש ותינשא אח"כ לפלוני כמ"ש מהרש"א ז"ל וא"כ מקשה רבא שפיר דא"א לומר כן כיון דלאו בדידה תלי' לאינרוסי מש"ה מוקי לה רבא במילי אוחרי דברייתא אתא נמי לאשמעינן הא גופא דלאחר נמי לא תנשא ואם ניסת תצא מה"ט גופא דלאו בדידה תליא לאינרוסי ואפ"ה אם ניסת לפלוני לא תצא דלא הוי שיור בגט משום דתנא דברייתא סובר דע"מ לא הוי שיור והא דלא קתני ע"מ שלא תנשא אלא לפלוני משום דהתם ליכא רבותא בהא דלא תנשא לאחר ואם ניסת תצא למילתא דפשיטא היא כיון שכן התנה הבעל מש"ה קתני ע"מ שתנשא לפלוני לאשמעינן תרתי בין במה שאסורה לאחר ואם ניסת תצא ובין במה שאסורה לפלוני ואם ניסת לו לא תצא כנ"ל נכון ובזה מדוקדק היטב לשון רש"י בד"ה הא לאחר ודוק היטב:

תוס' בד"ה הכא בדידה קיימא לאינרוסי אע"ג כו' לא הוי אשת איש לזה שניסת לו עכשיו כו' עד סוף הדיבור. עיין בזה במהרש"א ובאמת שכל הדרכים שכתב הם בחזקת תקנה לקיים דברי התוספות אמנם לענ"ד עיקר כפי הגירסא של מהרש"ל ז"ל וכך מצאתי בנוסחא ישנה דפוס וויניציאה וכוונתם כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם ר"י בעל התוספות דלא הוי א"א לזה האמצעי והיינו שלא חלו הקידושין שלו כלל כיון שא"א לקידושיו שיחולו דא"כ תינשא לפלוני ואי אמרת שאם תינשא לפלוני יחולו קידושי האמצעי למפרע א"כ קידושי פלוני לא חלו נמצא דלפ"ז לעולם לית לן למימר דחלו קידושי האמצעי וכפנויה היא לגביה וע"ז כתבו דשפיר תוכל לקיים תנאה לענין שיחולו קידושי האמצעי והיינו אם ימות הבעל הראשון או יגרשה בגט כשר ואף שכתבתי לעיל שרוב הפוסקים ככולם כתבו דלאחר שכבר גרשה הראשון בגט כשר ע"י תנאי לע"מ שהוא כמעכשיו שוב אין יכול לגרשה שנית ולבטל התנאי וכ"כ הטור והש"ע (סי' קמ"ג) בפשיטות מיהו סבר' לשיטת ר"י בעל התוס' אינו כן לפי מה שנראה מדבריו לעיל דף פ"ב ע"ב סוף דיבור המתחיל אפילו לא נתגרשה שאפילו אם ניסת לאחר אפ"ה יכול בעלה הראשון להתירה בגט למי שנאסרה עליו וכ"ש הכא לסברת התוספות עכשיו לא חלו קידושי האמצעי עדיין ואכתי אגידא בבעל הראשון ויכול לגרשה מחדש ולהתירה לכל אדם ויחולו קידושי האמצעי כנ"ל ולו"ק:

בא"ד ואי הוי מפרש בדידה קיימה לאינרוסי ולאינסובי דודאי אין בידה שישאנה כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהא אליבא דרבא קיימינן הכא ואיהו קאמר בסמוך שבידה להינשא והיינו דאפשר דמשדלא ליה בממון כו' ע"ש ואני תמה על פה קדוש שיאמר כן דרבא לא קאמר בסמוך אלא לענין דלא מיקרי תנאי שא"א לקיימו ולומר שהוא כמפליגה בדברים דכיון שאפשר לתנאי שיקויים בשום צד ה"ל תנאי מעליא ולא הוי גט אא"כ תקיים התנאי אבל להקל בשביל כך ולומר שתינשא לאחר על סמך שתקיים התנאי ותינשא לפלוני ע"י ממון ודאי אינו עולה על הדעת כלל דדלמא אף אי יהבית ליה תרקבא דדינרי לא יתפייס לישאנה וזה ברור וק"ל:

רש"י בד"ה אין חוששין כו' אבל אמר לה ע"מ שלא תבעלי לפלוני אינו גט דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך כו' עכ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו ואינו מחוור דע"מ שלא תבעלי לפלוני דמי לע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני דהוי גט וע"ז כתב מהרש"א ז"ל דלא קשה מידי דע"מ שלא תשתי יין בידה לקיים משא"כ בתנאי שמא תבעלי לפלוני אין בידה לקיים דשמא תבעל באונס כו' ע"ש. ולענ"ד עדיין לא סרה בזה קושית הרשב"א על פרש"י ז"ל דעיקר קושיית הרשב"א על מה שכתב רש"י דאינו גט משמע דלא הוי גט כלל דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך דלא הוי כריתות כלל וע"ז כתב הרשב"א ז"ל דלא דמיא אלא לע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ואי משום דהכא חיישי' שמא תבעל באונס האי חששא לא הוי אלא מדרבנן לענין שאסורה לינשא כל ימי חיי פלוני אבל לעולם מיהא גט מעליא הוי לאחר מיתת פלוני וכן בחייו לענין יבום וזה ברור בכוונת השגת הרשב"א ז"ל על שיטת רש"י ז"ל וכבר עלה בלבי ליישב שיטת רש"י על דרך שיטת הרמב"ם ז"ל שהביאו הרשב"א והר"ן ז"ל דאפי' בע"מ שלא תינשא לפלוני לא הוי גט אא"כ קצב זמן אבל בלא קצב זמן דמי לע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם דלא שייך למות לע"מ שלא תשתי יין כל ימי פלוני דאפשר שתשתה לאחר מיתת פלוני משא"כ הכא א"א לה לינשא או להיבעל לפלוני ע"ש וכן נ"ל לכאורה אלא דלשון רש"י שכתב שמא תיבעל לו לא משמע כן וצ"ע ולו"ק:

דף פד:

גמרא כתבו בתוכו אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא מהו דתימא כו' ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' ע"פ נמי פסול. ונראה לכאורה משיטת רש"י דלפני התורף אפי' ע"פ פסול מדינא שהגט נכתב ע"מ כך ולא נכתב לשם כריתות וכ"כ התוס' להדיא בד"ה אבל לפני התורף וכבר הקשה הר"ן ז"ל א"כ ליגזור נמי ע"פ לאחר התורף אטו לפני התורף כי היכי דגזר רבא בכתב והרשב"א ז"ל בחידושיו יישב על נכון ואבאר לשונו בסמוך בלשון התוספות:

אמנם עדיין קשיא לי כיון שהטעם שלא נכתב לשם כריתות א"כ לאחר התורף נמי ליפסול שהרי העדים חתמו ע"מ כן ולא הוי לשם כריתות ונהי דאיכא לאוקמי כר"א דעדי מסירה כרתי ולא בעי חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן מיהא בעי כדמסקינן בריש מכילתין ולכאורה היה נ"ל דהא דמכשרינן בלאחר התורף היינו כשחזר ומחקו קודם שחתמו העדים או בגט שאין עליו עידי חתימה כלל לכשר למאי דקי"ל כר"א דע"מ כרתי. אלא שראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב להדיא דאף למאי דקי"ל כר"א דפוסל בכל התנאים שנכתבו בגט ואפ"ה כתב דלאחר התורף כשר בין אם נכתב התנאי קודם שחתמו העדים בין לאחר שחתמו העדים וא"כ קשה טובא אמאי מכשיר כשנכתב קודם שחתמו העדים והרי חתמו שלא לשם כריתות. ועוד שהרמב"ם ז"ל כתב בחתימה שלא לשמה שקרוב להיות הגט בטל ומ"ש הכא דמיקל וכן קשה על הטור והש"ע שהעתיקו לשון הרמב"ם ככתבו וכלשונו:

אמנם לשיטת הרמב"ם נ"ל ליישב דאזיל לשיטתיה שענין פיסול התנאים בגט הם ספק גירושין וכתב ה"ה הטעם בשם תלמוד ירושלמי פ' כל הגט שהתנאים פוסלין משום דאין ברירה ולא מיקרי לשם כריתות והרמב"ם ז"ל מספקא ליה אי יש ברירה או לא מש"ה כתב דה"ל ספק גירושין ולפי דרכו של הרמב"ם ז"ל למדנו דנהי דמפרשינן בשמעתין טעם פסול התנאים דגזרינן ע"מ אטו חוץ והיינו לר' זירא ורב ספרא משא"כ רבא אפשר דלפני התורף לא שני לן כלל בין חוץ לשאר תנאים וכולהו פסולי משום ברירה והא דמפליג במתני' בין חוץ לשאר תנאים היינו דוקא לאחר התורף לאוקימתא דרבא דקי"ל כוותיה והדבר ידוע דאיפסקא הלכתא בסוף ביצה דבדאורייתא מספקא לן אי יש ברירה או לא ואזלינן לחומרא אבל בדרבנן קי"ל דיש ברירה אף לקולא וכמו שהארכתי בעזה"י פרק כל הגט דף כ"ו בסתירת שיטת מהרש"ל ז"ל. ולפ"ז א"ש דכיון דמתני' אתיא כר"א דע"מ כרתי וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דלר"מ לא גרע ממצאו באשפה נמצא דיפה פסק הרמב"ם ז"ל דלפני התורף היא ספק מגורשת משום ספק ברירה בדאורייתא משא"כ לאחר התורף אע"ג שהוא קודם חתימת העדים מ"מ חתימת העדים לשמה היינו מדרבנן ובדרבנן קי"ל יש ברירה משא"כ בחוץ דלאו מטעם ברירה לחוד פסול אלא משום שאין זה כריתות דה"ל שיור בגט מש"ה פסול לגמרי אף לאחר התורף וכמו שאפרש בסמוך דהיינו דוקא כשנכתב בתוכו משא"כ בע"פ לא שייך לפסול אחר התורף. נמצא לכל זה לשיטת הרמב"ם ז"ל ואפשר שהיא שיטת רש"י ז"ל כמו שאפרש משא"כ לשיטת התוספות דודאי לא נחתו לטעמא דברירה מדמכשרי בפשיטות בכל שאר תנאים שנכתבו בגט ונתקיים התנאי וא"כ לדידהו הדרא קושיא לדוכתא מ"ש טופס ומ"ש תורף דהא אחר התורף נמי יש לפסול משום שחתמו העדים שלא לשם כריתות וכיון דבחוץ כה"ג

הוי פסול גמור אף לאחר התורף אם כן בשאר תנאים נמי ליפסול אף לאחר התורף לנגזור אטו חוץ וצריך לומר דאיירי שחזר ומחקו קודם שחתמו העדים או שאין עליו עדים כלל וכן בהתנה בעל פה איירי שחזר וביטל התנאי דחוץ קודם שחתמוהו העדים או שהעדים אין יודעין כלום כן נ"ל והתמי' קיימת שהפוסקים לא חלקו בכך ולענ"ד הדבר ברור דהיכא שנכתב אף לאחר התורף ולא נמחק עד אחר שחתמו העדים ודאי יש לפסול לשיטת רש"י ותו' דבכה"ג לא נכתב לשם כריתות וצ"ע:

תוספות בד"ה מהו דתימא כו' ומ"מ אע"ג כו' לאחר התורף נמי פסול כו' ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא עכ"ל. עיין מה שכתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה ולא ידעתי מאי דוחקיה למהרש"א ז"ל שהרי דברי התוס' ברורין דר' זירא לא מני סבר כרבא מדקאמר ומתניתין דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ איבעית אימא לפני התורף ורבנן משמע דלישנא דר' זירא הוא גופא ואי כרבא ס"ל לא מני לאוקמי מתניתין בלפני התורף דא"כ מאי איריא כתבו בתוכו בע"פ נמי פסול ואף אם נאמר דהאי איבעית אימא לישנא דתלמודא אליבא דר' זירא אפ"ה משמע דתלמודא סבר דר' זירא כרב ספרא ואולי לזה נתכוון מהרש"ל ז"ל שכתב שכן משמעות התלמוד ובעיקר דברי התוס' שכתבו בפשיטות דכתבו בתוכו חזר ומחקו אפילו לאחר התורף פסול אפילו לרב ספרא ור' זירא ולא כתבו הטעם והבינו המפרשים דטעמייהו דגזרינן טופס אטו תורף ולכך הקשו מה שהקשו כמו שאפרש בסמוך בלשון התוס' בד"ה שתוקי שתקוה. מיהו לענ"ד נראה ברור שא"א לפרש כן כוונת התוספות דלא ה"ל לסתום אלא לפרש ועוד כיון דרבי ספרא כרבי זירא דרבנן לא גזרי כלל אפילו לפני התורף ע"מ אטו חוץ אלמא דלא גזרי אפילו חדא גזירה וכ"ש דלא שייך לגזור טופס אטו תורף אפילו בחוץ כמו שאפרש והאי גזירה דטופס אטו תורף קילא טובא לכך נראה דפשיטא להו להתוס' דבתנאי דחוץ שכתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו לא שייך כלל לחלק בין טופס לתורף דכיון שכתבו בגוף הגט דבר שמבטל ועוקר הגט אין זה טופס אלא תורף ועקירת הגט לגמרי וכיון שנתבטל בכתיבת חוץ תו לא מהני מה שחזר ומחקו דאפילו לרב נחמן דס"ל בפרק השולח בגט שנתבטל לחזור ומגרש בו וקי"ל כוותייה היינו כדמפרש טעמא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה משא"כ הכא שכתב בגוף הגט דבר המבטלו נראה דלכ"ע מודו דאין חוזר ומגרש בו דמעשה מבטל מעשה ונתבטל כתב התורף לגמרי כנלע"ד ברור ועיין בסמוך:

בד"ה שתקי שתקוה לבעל כו' בכל שאר תנאים איירי כדפי' בקונטרס ורבא לטעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא לקמן איירי שנכתב התנאי בגוף הגט משא"כ הכא דאיירי בע"פ מנא לן דגזרינן ע"מ אטו חוץ וליכא למימר דלהתוספות לפני התורף לא שני להו בין כתבו בתוכו לבע"פ דאידי ואידי בחוץ פסולי מדינא שלא נכתב לשם כריתות כמ"ש לעיל בד"ה אבל ומש"ה גזרינן בתרווייהו ע"מ אטו חוץ דלרבא לרבנן נמי גזרינן מיהא חדא גזירה דא"כ תיקשי בחוץ גופא אמאי לא גזרינן בע"פ לאחר התורף אטו לפני התורף דחדא גזירה היא וכדגזרו בכתבו בתוכו טופס אטו תורף וכן הקשה הר"ן ומהרש"א ז"ל. אמנם הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב להיפך מדברי התוספות דנהי דבכתבו בתוכו גזרינן ע"מ אטו חוץ אבל בע"פ אע"ג דלפני התורף בחוץ פסול מדינא אפ"ה לא גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף ולא ע"מ אטו חוץ דדוקא לענין הכתיבה שייך לגזור דכתיבה מילתא דאלים טפי שייך לגזור משא"כ בע"פ. אלא שפקפק בזה לאפשר דנהי דלא שייך לגזור לאחר התורף דבע"פ אטו לפני התורף כדגזרינן בכתיבה אפ"ה לענין גזירת ע"מ אטו חוץ שניהם שוין בכל זה נלע"ד דוחק וראיתי למהרש"א ז"ל שכתב ליישב דודאי בע"פ לא שייך לגזור אחר התורף אטו לפני התורף משום דלפני התורף בע"פ גופא לא מיפסל מדינא היכא שחזר וביטל התנאי דחוץ משא"כ הכא בשתקי שתקוה איירי שלא חזר בו ומש"ה גזרינן ע"מ אטו חוץ דכשלא חזר בו אפילו בע"פ פסול בחוץ מדינא לפני התורף ע"ש באריכות. ולא זכיתי להבין דבריו בזה דאי כשלא חזר בו א"כ לאחר התורף נמי לגזור ע"מ אטו חוץ דבחוץ ודאי פסול מדינא אף לאחר התורף כשלא חזר בו ועומד בתנאי בשעת נתינה וע"כ דאיירי שבשעת נתינה מסר לידה סתם ואמר הרי את מותרת לכל אדם כדינו וא"כ הרי חזר בו ואפילו אם אמר לפני התורף נמי כשר מדינא בכה"ג לשיטת מהרש"א ז"ל ועוד דלקצת פוסקים אפילו בא"ל בשעת נתינה הרי זה גיטך נמי מיקרי חזרה מתנאו ובר מן דין קשיא לי בשיטת מהרש"א ז"ל שכתב דבדלא חזר בו איירי וגזרינן ע"מ אטו חוץ שלא חזר בו ולענ"ד נראה להיפך דלא שייך לגזור כלל אטו חוץ שלא חזר בו דלכ"ע ידעי דגט פסול הוא. ותדע דממקומו הוא מוכרע מעיקר הדין השנוי במשנתינו כשמסר לה גט וא"ל חוץ מפלוני דפסלי רבנן ובדלא"ל בשעת נתינה ע"מ שלא תנשאי לפלוני מודו רבנן דכשר לשיטת התוספות והרי"ף והרמב"ם וש"פ כמו שכתבתי לעיל באריכות ואמאי לא גזרו רבנן ע"מ שלא תנשאי אטו חוץ כי היכי דגזרו הכא בלפני התורף אפילו בכל התנאים ולהתוספות אפילו בע"פ גזרו לפני התורף ע"מ אטו חוץ. אע"כ דלא שייך לגזור כלל ע"מ אטו חוץ שלא חזר בו דלכ"ע ידעי דהוי שיור בגט ולא מיחלף וכ"כ הרשב"א ז"ל אלא לעיקר הגזירה היינו משום חוץ שחזר ומחקו או כשאמר בע"פ לפני התורף גזרינן נמי ע"מ אטו חוץ להתוספות דחזר וביטל דבחוץ פסול להתוספות אפילו בע"פ וחזר וביטלו כיון שלא נכתב לשם כריתות וא"כ הדרא קושיית הר"ן ז"ל לדוכתא על שיטת התוספות לינזור נמי בחוץ גופא לאחר התורף אטו לפני התורף אפילו בע"פ כיון דלפני התורף מדינא פסול בע"פ והנלע"ד דודאי לשיטת התוספות בחוץ לפני התורף אפילו ע"פ פסול מדינא כמ"ש להדיא בד"ה אבל שלא נכתב לשם כריתות ומש"ה פשיטא להו דגזרינן ע"מ אטו חוץ. והא דלא גזרינן בחוץ גופא לאחר התורף אטו לפני התורף היינו משום שאין מדמין גזירת חכמים זו לזו ונהי דע"מ אטו חוץ גזרו רבנן אפ"ה טופס אטו תורף לא גזרינן וטעמא רבה נמי איכא דלא שייך לגזור כה"ג בע"פ טופס אטו תורף ומשום שהסופר כתבו שלא לשם כריתות דהא אפילו לכתחלה התירו להסופר לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה ולא גזרינן טופס אטו תורף וכן במחובר וכתבו חרש שוטה וקטן לא גזרינן טופס אטו תורף לכמה אמוראי. והא דפסלינן בכתבו בתוכו וחזר ומחקו אפילו לאחר התורף כמו שכתבו התוס' בדיבור הקודם כבר כתבתי דהתם נמי לאו משום גזירה טופס אטו תורף אלא משום דמדינא פסול דתיכף שכתב התנאי דחוץ בגוף הגט אף בטופס נתבטל הגט לגמרי וה"ל כחספא בעלמא ותו לא מהני מה שחזר ומחקו כדפרישית. משא"כ כשלא נכתב בגוף הגט אלא בע"פ נהי דלפני התורף פסול משום שלא נכתב לשם כריתות אפ"ה באמר בע"פ בשעת כתיבת הטופס אין טעם לפסול שהסופר א"צ לכתוב הטופס אדעתא דבעל וכיון שחזר הבעל ובטל תנאו כשר לגמרי דטופס אטו תורף לא גזרינן כדפרישית כן נ"ל נכון וברור בעזה"י. אמנם ראיתי בספר בית שמואל שכתב בא"ע סי' קמ"ז להיפך ממה שכתבתי שהוא הפריז על המדה דאפילו תנאי דחוץ שנכתב לאחר התורף אף בלא חזר ומחקו נמי לא מיפסל מדינא לשיטת התוספות אלא מדרבנן ע"ש שכ"כ בשם הר"ן ז"ל בכוונת התוספות. ולענ"ד הוא דבר שלא ניתן ליכתב דבלא חזר ומחקו אין לחלק כלל בין טופס לתורף דכחספא בעלמא הוא הרי גט ושוברו עמו דאלת"ה א"כ אי נכתב שום תנאי בגט לאחר התורף היעלה על הדעת שאין צריכה לקיים התנאי מכ"ש הכא דגרע טובא טפי דתנאי דחוץ מבטל הגט לגמרי. אלא מה שכתב שם הר"ן ז"ל בזה דלאחר התורף אפי' בחוץ לא פסול מדינא כוונתו אחזר ומחקו דעיקר גזירה דע"מ אטו חוץ היינו מחוץ שחזר ומחקו כדפרישית וכמו שאפרש עוד בסמוך. והנלע"ד כתבתי בכוונת התוספות ודוק היטב ועיין בסמוך:

בד"ה כל התנאים כו' פי' בקונט' ואפילו נתקיימו התנאים כו' ואין נראה לר"י כו' וע"ק לר"י דא"כ אפילו ע"פ נמי נגזור כו' ובסמוך מכשיר ר' זירא כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דלמאי דמשמע להו בשיטת רש"י ז"ל דבתנאים דעלמא שנתקיימו גזרינן אטו תנאי דחוץ גרידא א"כ בפשיטות הוי להו להקשות דהא קמן דבעיקר הדין כשאמר לה בשעת מסירת הגט חוץ פסול ובע"מ מכשרינן לעיל אפילו בע"מ שלא תינשאי לפלוני ולא גזרינן ע"מ אטו חוץ לכך נלע"ד דמעולם לא נתכוון רש"י ז"ל לכך אלא דאף לשיטתו לא שייך לגזור ע"מ אטו חוץ דלכ"ע ידעי דחוץ הוי שיור בגט וגדולה מזו מצינו שלא גזרו חכמים בתנאי דע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני או כל ימי חיי אטו כל ימי חייכי דלא הוי גט כלל אע"כ דלא שייך לגזור תנאי כשר אטו תנאי פסול. אלא עיקר הגזירה משום חוץ שחזר ומחקו או בע"פ לפני התורף שחזר וביטלו דבהא טעו דכיון שנמחק סברי דלא מיפסל וכמ"ש התוס' עצמם אלא דרש"י ז"ל סובר דפשטא דלישנא דברייתא איירי בכל התנאים אפילו אם נתקיימו ובכה"ג נמי שייך לגזור אטו חוץ שחזר ומחקו דמחיקת תנאי בחוץ דמי לנתקיים התנאי דשאר תנאים וראו חכמים להשוות מילותיהם שלא לכתוב שום תנאי בגט משום גזירה דחוץ שחזר ומחקו או בע"פ לפני התורף שחזר וביטלו. ואדרבא לשיטת התוס' קשיא לי דלמאי דמסקו דלא פסלינן בשאר תנאים אלא בחזר ומחקו דלא ליהני בהו מחיקה דא"כ אמאי קאמר רבא שתקי שתקוה לבעל וכתבו התוס' בדיבור הקודם דהיינו אפי' בכל התנאים ומאי חששא איכא בזה לשיטת ר"י דנראה דוחק לומר דאמר שתקי שתקוה שלא יזכיר שום תנאי ויחזור ויבטל התנאי דמהיכא תיתי נחוש לכך ועוד דה"ל גזירה לגזירה דגזרינן שלא יזכיר הבעל תנאי לפני התורף שמא יבטלנו וכשיבטלנו נמי לא מיפסל אלא משום שמא יבטלנו לחוץ ורבנן דרבי לא גזרי אף לרבא אלא בחדא גזירה, משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש דכולהו חדא גזירה היא שלא יכתוב שום תנאי בגט ולא יזכרנו לפני התורף ל"ש ימחקנו או יבטלנו או יקיים התנאי וכולהו משום גזירה דחוץ שחזר ומחקו דמחיקה דחוץ היא קיומו כן נלע"ד נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ושיטת התוספות צ"ע ודוק היטב:

בא"ד ונראה לר"י דכל תנאים אם נתקיימו אפילו נכתבו בגט כשר כו' עכ"ל. ובירושלמי פ' כל הגט מצינו בהדיא להיפך דשם מבואר דכל התנאים פסלינן לגמרי משום ברירה והירושלמי הובא בחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל ובס' המאור ועיין בס' המלחמות להרמב"ן ז"ל שפירשו על נכון ועוד הוספתי נופך משלי ואין כאן מקומו. אמנם כל הפוסקים דחו הירושלמי מחמת סוגייא דשמעתין דמשמע דמטעמא דגזרינן ע"מ אטו חוץ הוא ולא משום ברירה. אלא שהה"מ כתב שהרמב"ם ז"ל פסק כשיטת הירוש' וכ"כ בזה בשמעתין ועוד אפרש בסמוך ליישב הסוגייא ואפשר דרש"י ז"ל נ"כ לשיטה זו נתכוון:

בד"ה אבל לאחר התורף כו' נראה לרבינו יהודה כו' דבחוץ נמי ליכא פסולא דאורייתא כו' אבל נכתב אחר התורף כו' עכ"ל. לכאורה נראין הדברים כשיטת הבית שמואל שהבאתי בסמוך אלא דליתא דרבינו יהודה לא איירי בכל זה הדיבור אלא בחזר ומחקו שכן הוא לשיטת התוספות בדיבור הקודם וכבר כתבתי דלרש"י ז"ל נמי לא גזרינן בתנאים שנתקיימו אלא משום חוץ שחזר ומחקו וע"ז כתב שפיר דלאחר התורף אפילו בחוץ לא מיפסל מדינא כיון שאין דעת הסופר לשם תנאי משא"כ כשלא נמחק ודאי פסול מדאורייתא אף לאחר התורף דאף שלא היה דעת הסופר על כך בכתיבת התורף מ"מ פסול לגמרי דגט ושוברו עמו הוא דתנאי דחוץ מבטל הגט כנ"ל ברור:

דף פה.

תוס' בד"ה רבא אמר כו' כולה חדא גזירה היא עכ"ל. כתבו כן לשיטתם משא"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל דבכל התנאים יש לפסול משום ברירה ובשיטת הירושלמי מצינן למימר דלרבי נמי לאו משום גזירה דגזירה הוא אלא דלפני התורף אין לחלק כלל בין חוץ לשאר תנאים אלא בכולהו פסול משום ברירה אלא דרבי גזר בהאי גזירה דברירה נמי לאחר התורף אטו לפני התורף ורבנן לא גזרי ונהי דר' זירא נקיט להדיא דגזרינן ע"מ אטו חוץ היינו משום דמוקי לברייתא לפני התורף ואפ"ה מכשרי רבנן אלמא דלא משמע להו בכה"ג טעמא דברירה. משא"כ לרבא דמוקי למתניתין וברייתא לאחר התורף א"כ אתי שפיר דכ"ע אית להו דלפני התורף פסול משום ברירה אלא דפליגי אי גזרינן בטעמא דברירה לאחר התורף אטו לפני התורף או לא משא"כ במתניתין דאיירי בחוץ מוקי לה רבא לאחר התורף דנהי דרבנן לא פסלי בכה"ג משום ברירה אפ"ה בחוץ פסול לגמרי שאין זה כריתות כלל וכחספא בעלמא הוא ל"ש טופס ל"ש תורף אבל לפני התורף לא מיתוקמא מתניתין דא"כ מאי איריא חוץ כל התנאים פסולי משום ברירה ומה"ט גופא דברירה יש לפסול אפילו בעל פה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא ולפ"ז יצדק היטב הא דאמרינן ואזלא רבא לטעמיה כן נ"ל נכון ואפשר שהיא ג"כ שיטת רש"י ז"ל וראיתי להרב המגיד שכתב להרמב"ם ז"ל דאוקימתא דרבא לרבי לית ליה טעמא דברירה אלא ע"מ אטו חוץ ורבנן אית להו טעמא דברירה ואני משתומם על דבריו מי הכריחו לפרש כן דלפ"ז פליגי רבי ורבנן בסברות הפוכות. ולדרכינו אתי שפיר טפי דלר' זירא כ"ע לית להו טעמא דברירה ולרבא לכ"ע אית להו טעמא דברירה והא דאמרינן לרבי גזירה לאחר התורף אטו לפני התורף היינו נמי משום טעמא דברירה וכדפרישית ודוק היטב:

בד"ה תניתוה קטנה מתגרשת כו' וא"ת ודלמא מן האירוסין איירי וביש לה אב כו' עכ"ל. ונראה דלשיטת רש"י ז"ל לעיל דף ס"ד קודם שחזר בו דקטנה שיש לה אב אינה מתגרשת אלא ע"י אביה א"כ אין מקום לקושיית התוספות דלישנא דברייתא דהכא משמע דאתא לאשמעינן דאע"ג שנתקדשה ע"י אביה אפ"ה מתגרשת ע"י עצמה וכן נראה מלשון רש"י ז"ל כאן וא"כ ע"כ איירי באין לה אב אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו שם דרש"י עצמו חזר בו דאף ביש לה אב נמי מתגרשת ע"י עצמה וא"כ מקשו שפיר אלא דאף לפ"ז יש ליישב כיון דברייתא לא אתא לאשמעינן בהא אי מתגרשת ע"י עצמה או ע"י אבי' דהא סתמא קתני ואכתי לא שמעינן מידי אע"כ דאתא לאשמעי' דקטנה מתגרשת אע"ג דלאו בת הויה היא כנ"ל ואפשר שהתוספות נתכוונו לזה בתירוצם וק"ל:

בד"ה חוץ מתרומתיך פי' בקונטרס כו' ואין נראה לר"י כו' וכי האי גוונא פי' בקונטרס עצמו גבי חוץ מירושתך כו' עכ"ל. ונראה שרש"י לא רצה לפרש כן בחוץ מתרומתיך דאיירי שהתנה עליה שעדיין תאכל בתרומה דא"כ התנה עליה בדבר שא"א לקיימו וה"ל כמפלינה בדברים לא מיבעי' לאביי דלעיל דבע"מ שלא תאכל בשר חזיר דה"ל מפלינה בדברים א"כ ה"נ דכוותיה אלא דאפילו לרבא דאמר אפשר דאכלה ולקייא אפשר דמודה הכא דה"ל כמתנה על מה שכתוב בתורה דומי' דהרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ולא שייך הכא לומר לא תיכול ולא תיגרש דהא לא א"ל ע"מ אלא חוץ מתרומתיך נמצא שגירשה לגמרי אלא שהתנה שתאכל בתרומה וזה א"א לקיימו דמדאורייתא אסורה לאכול בתרומה כן נ"ל ואע"ג דהכא לא אמר ע"מ אלא חוץ אפ"ה נראה דשייך בזה לומר דהוי מתנה על מה שכתוב

בתורה וכמפליגה בדברים ומש"ה הוצרך לפרש בע"א שהתנה שאם תנשא לכהן לא תאכל בתרומה והתוספות לא משמע להו דה"ל כמפליגה בדברים כיון דאמר חוץ ודעתם רחבה מדעתינו וצ"ע:

דף פה:

רש"י בד"ה אמר לה לאשתו לכתוב בגיטה כו' עכ"ל. וכן משמע מסוגיא דשמעתין דלענין לשון הנכתב בגט איירי אבל מלשון התוספות לעיל פרק הזורק דף ע"ח בד"ה אינו גט משמע דר"י מפרש שאמר לאשתו ממש והיינו לפי שיטתו שצריך לומר בשעת מסירת הגט הרי את מותרת לכל אדם וכמ"ש שם ע"ש:

בד"ה ולא ליכתוב איגרת דמשמע לשון גט עכ"ל. והרא"ש ז"ל כתב בשם הרי"ף ז"ל דאיגרת משמע אם זינתה מלשון גרגירא כלומר אם זינתה תהא מגורשת וה"ל תנאי בגט וכ"כ הרמב"ם ז"ל:

בד"ה דמשמע למחר כו' זהו טופס הגט פטרית כו'. ודקדקו מזה דלרש"י ז"ל א"צ לכתוב הרי את מותרת לכל אדם אע"ג דבמשנתינו אמרו שזהו גופו של גט מ"מ מה שכותבין דתיהויין רשאה ושלטאה להתנסבא ה"ל כמו הרי את מותרת לכל אדם והרמב"ן ז"ל כתב דלא סגי באת רשאה להתנסבא שלא התירה אלא דרך נשואין ולא דרך זנות וה"ל כחוץ מזנותיך דמיבעיא לן לעיל ולא איפשטא מש"ה צריך לכתוב ג"כ הרי את מותרת לכל אדם דהיינו אף דרך זנותך. ולענ"ד יש לתמוה דמ"ש מחוץ מירושתך והפרת נדרך דמיבעיא לן ואפ"ה לא תקנו בזה שום לישנא יתירא אע"כ דלא מיבעיא לן לעיל אלא אם אמר בפירוש חוץ אבל מסתמא התירה לכל דבר וא"כ ה"נ לענין חוץ מזנותך וצ"ע, אלא דבלא"ה נלענ"ד דמלשון רש"י ז"ל אין הכרע דהא לא כתב ג"כ שמו ושם אביו ושם עירו ועירה וכן לא כתב הזמן אע"כ דרש"י לא נתכוין לכתוב אלא טופס הגט משא"כ כל הני דהוי להו תורף וא"כ יש לומר דה"ה לענין הרי את מותרת לכל אדם לא הוצרך לפרש שהוא תורף הגט כדאיתא לעיל דף כ"ו בגמ' כנ"ל וצ"ע:

גמרא דתיהויין ותצביין תלתא יודין. מה שאין כותבין די תהוי נראה משום שהתי"ו משמשת ג"כ לשון נסתר כאילו מדבר על אשה אחרת ונראה דלזה נתכוון בעל העיטור שכתב ואי כתב די תהוי את שרי הרי שקלקל לשון די תהוי את דוקא ומשמע לתלמודא דלשון די תיהוויין עדיף יותר כנ"ל:

דף פו.

משנה שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר. וכתבו התוס' בריש מכילתין דף ג' ע"ב דלמאי דמוקמינן בסמוך למתני' אליבא דרב כרבי מאיר דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר צריך לומר דבשלשה גיטין הללו כך היתה המטבע שלא יפסל ע"ש ולא פירשו טעמו של דבר ולענ"ד נראה לפרש לפי שיטת התוס' שם דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים הוי טעמא דחשיב כגט שאין בו זמן ע"ש וא"כ לרב דמוקי כרבי מאיר ומוקי נמי דההיא דיש בו זמן ואין בו אלא עד א' דהיינו כתב ידו ועד א"כ צ"ל דהאי נמי מיפסל משום דדמי לגט שאין בו זמן נמצא דלפ"ז דכל השלשה גיטין לרב היינו משום שאין בו זמן והשתא א"ש שלא תקנו בזה הולד ממזר שהרי מבואר ביבמות פרק האשה רבה דבכל הנהו שהחמיר ר"מ לומר הולד ממזר מזה ומזה היינו משום קנסא בעלמא דה"ל לאקרויי לגיטה ולפ"ז לא שייך לומר כן בגט שאין בו זמן דלא מיבעיא למאי דקי"ל כר' יוחנן דתקנת הזמן שלא יחפה על בת אחותו א"כ אף אם נחמיר עליה בכל החומרות לא יועילו בתקנתן דאכתי יחפה על בת אחותו ולא יחוש לכל החומרות אך להציל את נפשה ממות ועוד שלא תבא לידי פסול ממזירות שלא תינשא בגט זה שנתן לה לפי שעה למלט ממות ואח"כ יגרשנה בגט כשר בצינעה או יחזור וישאנה. ומ"מ אהני תקנת חכמים בזה כדמסקינן לעיל בפרק המביא תנינא לעיל דף י"ז דאהני לכתחילה לא תנשא וכמו שפרש"י שם דלא כתבי' ליה סופרי דיינים ולא חתמי עליה סהדי ואי תיקשי אכתי מה הועילו שיגרשנה בכתב ידו ולכאורה היא קושיא עצומה בעיקר שיטת התוס' אלא דצריך לומר בזה כדמשני הש"ס התם לרמאי לא חיישינן והיינו שיהא ניכר רמאות כזה ויחקרו היטב. וכן נראה לי בשיטת הרמב"ם ז"ל בפירוש דלרמאי לא חיישינן ע"ש ואין להאריך כאן. סוף דבר דבמה שתקנו חכמים לכתחילה לא תנשא סגי לקיים תקנת חכמים בתקנת הזמן כסוגיית הש"ס דהכא וא"כ אין מקום להחמיר ולומר הולד ממזר כדפרישית. אלא דאפילו למ"ד משום פירות נראה שלא הוצרכו להחמיר כה"ג מטעם דאיבעי לאקרויי לגיטה דבלא"ה דלאו היא צריכה לאקרויי לגיטה בענין הזמן משום פירות שהוא לטובתה משא"כ בכל הני דמחמיר ר"מ כגון בשלום מלכות והיה במזרח דשם עיקר החששא בשגגת הסופר שלא יזהר בכך לכך הוצרכו להחמיר עליה כדי דליבעי ליה לאקרויי לגיטא כן נ"ל נכון בשיטת התוספות משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דמפרש בטעמא דכתב ידו משום דגזרינן משום כתב הסופר ולא משום דחשיב כאין בו זמן וכמו שאפרש בסמוך א"כ תו לא שייך האי טעמא דפרישית וצריך טעם אחר כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו שמצא בתשובת רש"י ז"ל והר"ן ז"ל הרחיב והוסיף בה דברים דלא החמיר ר"מ לומר כל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר אלא במטבע שהיא בגיטין ואינה נוהגת בשטרות כלל כגון שלום מלכות או בדבר שנוהג בשטרות ופוסל בשטרות כגון היה במזרח וכתב במערב בהנהו הולד ממזר משא"כ בדבר הנוהג בשטרות לכתחילה כמו בגיטין ואפ"ה אינו פוסל בשטרות בהנהו לא החמיר רבי מאיר ומש"ה מיקל בשלשה גיטין הללו שאין הולד ממזר כיון שנוהגין לכתחילה אף בשטרות ואין פוסלין בשטרות. מיהו לאוקימתא דשמואל דבכתב סופר ועד איירי מתני' א"כ קשה טובא לשיטת הר"ן ז"ל דהא בשטרות כה"ג פסול דלא שייך האי טעמא דמסתמא אין הסופר כותבו אלא מפי הבעל שזה דוקא בגיטין א"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי שנא דמיקל בה ר"מ לומר שאין הולד ממזר וכה"ג קשה לפמ"ש בשיטת התוס' ולקמן איישב בעזה"י:

רש"י בד"ה ואם ניסת הולד כשר האי תנא לאו כר"מ ס"ל כו' ולקמן דמוקי לה בגמרא כר"מ איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים כו' עכ"ל. ולכאורה פירושו תמוה מאד מעיקרא מאי קשיא ליה ולבסוף מאי ניחא ליה ועוד כיון דבגמ' משמע ליה להדיא דשפיר מיתוקמא כר"מ מהאי טעמא היאך פליג רש"י מסברא דנפשיה על סוגיי' הגמרא. וע"ק להיפך דלמאי דלא משמע ליה האי טעמא איכא למימר דאף ע"ג דבגמרא מוקי לה כר"מ היינו לענין כל המשנה אבל לענין עידי חתימה כרתי אכתי אפשר דתנא דמתניתין לא ס"ל כר"מ בהא ולכאורה היה נלענ"ד בזה דהא דלא ניחא ליה לרש"י לפרש דכתב ידו כמאה עדים דמי היינו משום שהדבר ידוע דקי"ל אין דבר שבערוה פחות משנים ואסקינן בקידושין דף ס"ה ע"ב דילפינן מממון ואע"ג דבממון קי"ל הודאת בע"ד כמאה עדים אפ"ה בגיטין וקידושין לא אמרינן הכי משום דמחייבי לאחרינא וא"כ מה"ט גופא משמע לרש"י דלא שייך הכא לומר כתב ידו כמאה עדים דמי וליכא למימר דשאני הכא שהכתב מוכיח וא"כ אנן סהדי כיון שאנו רואין הגט בכ"י ביד האש' ולא מפיו אנו חיין א"כ ה"ל כהעלאת עדים בעדי חתימה לר"מ לשיטת רש"י דלא בעי עידי מסירה כמבואר בלשונו דף כ"א גבי דבר שיכול להזדייף ע"ש וא"כ אף שהעדים לא ראו שמסר הבעל הגט ליד האשה אפ"ה מהני משום דאנן סהדי כיון שהעדים חתומין על הגט שביד האשה ודאי מיד הבעל בא לידה וא"כ ה"ה והוא הטעם לכתב ידו. אלא דאכתי לא הונח לרש"י ז"ל לפרש כן דא"כ עידי מסירה לחוד אמאי לא מהני לר"מ ולא תהא כתב ידו יותר מהעלאת עדים ומה לי אם כתב בכתב ידו ומה לי כתב הסופר שהוא שלוחו בודאי שהרי ראו העדים שמסר לה זה הגט וליכא למימר דשאני כתב ידו שהוא מוכח מתוכו הא ליתא לשיטת רש"י דלא בעינן לר"מ מוכח מתוכו כמ"ש התוס' בשמו בריש מכילתין ע"ב בד"ה ורבנן ובדף כ"ב בד"ה מאן חכמים וכבר ישבתי כל הסוגי' ושיטתו בריש פרק כל הגט ע"ש סוף דבר דלשיטת רש"י מדלא מכשיר ר"מ בעידי מסירה אע"ג דאנן סהדי ע"כ דגזירת הכתוב הוא דבעינן עידי חתימה דוקא ואין דבר שבערוה פחות משנים אעידי חתימה קאי א"כ תו לא שייך לומר דהכשיר בכתב ידו אלא דאכתי היא גופא תיקשי מנא לן דר"מ לא מכשיר בעידי מסירה מדאורייתא דלמא אין ה"נ דכשר אלא כיון שתקנו חכמים עידי חתימה מפני תיקון העולם מש"ה פוסל נמי בדיעבד כדפסלינן בזמן מה"ט וא"כ אפשר דתנא דמתניתין נמי הכי ס"ל אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי קתני במתניתין ג' גיטין ה"ל למיתני נמי גט שנכתב בכתב סופר ונמסר בעידי מסירה אע"כ דתנא קמא דמתניתין בכה"ג פסול מדאורייתא וא"כ ע"כ משמע ליה לרש"י דתנא דמתניתין לא ס"ל כרבי מאיר. וע"ז מסיק שפיר דלמאן דמוקי לה בגמ' כר"מ איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי וכוונתו דמאן דמוקי למתניתין כר"מ דוקא לענין כל המשנה דהולד ממזר איכא למימר שפיר דכתב ידו כק' עדים דמי מטעם דאנן סהדי שבא לידה מיד הבעל ואי תיקשי א"כ ליתכשר מה"ט בעידי מסירה איכא למימר דאין ה"נ דכשר מדאורייתא אלא דמדרבנן פסול משום שתקנו עידי חתימה מפני תיקון העולם ונמצא שלא נכתב הגט כתיקון חכמים ואי תיקשי אמאי קתני שלשה גיטין ה"ל למיתני נמי כתב הסופר ונמסר בע"מ בלא ע"ח איכא למימר דבהאי הוי הולד ממזר לר"מ משום דכל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר בדבר הפוסל בשטרות וא"כ כה"ג שאין עליו עדים כלל לר"מ פסול בשטרות דהא איכא למ"ד למאי דקי"ל כר"א היינו בגיטין ולא בשטרות א"כ יש לומר דמש"ה לא חשיב ליה דהולד ממזר משא"כ בכתב ידו דכשר בשטרות הולד כשר כן נלע"ד לכאורה והוא כפתור ופרח. אלא דקשה לפ"ז א"כ מאי מקשה הש"ס בשמעתין אהא דקאמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא ארישא פשיטא כתב ידו שנינו ומאי קושי' דלמא לעולם ארישא והיא גופא אתי לאשמעינן דוקא כתב ידו שנינו משא"כ בכתב הסופר ובעידי מסירה בלא עידי חתימה הוי הולד ממזר לר"מ ואפשר דע"ז נמי מקשה שפיר פשיטא כתב ידו שנינו ודו"ק. ועוד נ"ל לפרש בענין אחר על זה הדרך דמעיקרא לא ניחא לרש"י ז"ל לפרש דכתב ידו כמאה עדים דמי דא"כ אמאי פוסל ר"מ מדאורייתא בעידי מסירה ופשיטא לן דפוסל מדאמר רב נחמן אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה כשר אלמא דפשיטא לן דלרבי מאיר וכתב דקרא לא קאי אכתב הגט אלא על עידי החתימה וא"כ ע"כ כתב ידו לדידיה פסול מדאורייתא דאל"כ פשיטא דהוי שייך לפרש טפי קרא דוכתב אכתב ידו אע"כ דעידי חתימה דוקא מגזירת הכתוב. וע"ז מסיק רש"י ז"ל דמאן דמוקי לה כרבי מאיר סובר דכתב ידו כמאה עדים דמי ולית ליה האי דאמר רב נחמן אפילו מצאו באשפה כשר ובלא"ה נ"ל לכאורה דרב לית ליה הא דר"נ דלעיל דף כ"ו דייקינן מדרב נחמן דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן ורב חייש למיחזי כשיקרא כדאיתא לעיל בהזורק מההיא דא"ל רב לספריה כתובו בהיני אע"ג דמימסר לכו מילי בשילי כן נ"ל נכון ודוק היטב:

בא"ד ומיהו רבנן פסלינהו למאי אתו לאכשורינהו בכתב סופר עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמהיכא תיתי נגזור הכי שיטעה שום אדם להכשיר בכתב הסופר גרידא בלי שום עדים לאפשר שהיא עצמה זייפה והיאך נכשיר ע"י הסופר לחוד ולמאי דפרישית אתי שפיר דגזרינן אטו כתב הסופר עם עידי מסירה דכשר מדאורייתא לר"מ ופסול מדרבנן. ומה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש טעמא משום דדמי לאין בו זמן היינו כדפרישית דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן שיחפה על בת אחותו וימסור בכתב ידו אע"כ דמאן דמכשיר בכתב ידו היינו מכאן ולהבא היא מגורשת לאחר שראינו הגט בידה אבל לא למפרע כדאמרינן בבעל שאמר גרשתי דנאמן להבא ולא למפרע דכיון דאיתחזק איסורא דאשת איש צריך שני עדים להוציאה מחזקתה וא"כ ע"כ למאן דמכשיר בכתב ידו היינו להבא או על ידי עידי מסירה וא"כ לא שייך חששא דבת אחותו אע"כ לטעמא דגזרינן אטו כתב הסופר ודוק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה שלשה גיטין כו' מה שפירש בקונט' כו' אין נראה דאיכא דמוקי לה בגמרא כר' מאיר עכ"ל. התוספות בזה לשיטתייהו דלר"מ בעינן מוכח מתוכו וא"כ שפיר מצינן למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי דאנן סהדי שמוכח מתוכו שהגט בא לידה מיד הבעל משא"כ בעידי מסירה לחוד פוסל ר"מ מדאורייתא משום דאין הגט מוכח מתוכו כן נ"ל נכון וברור ומה"ט גופא הוצרכו התוספות לפרש בריש מכילתין דהא דכתב ידו פסול היינו משום דדמי לאין בו זמן ולא רצו לפרש כפרש"י ז"ל דגזרינן אטו כתב הסופר דכיון דמתניתין לא מיתוקמא אלא כרבי מאיר ולדידיה עיקר הגט הוא עידי חתימה לא שייך לגזור בכה"ג ודוק היטב:

גמרא והא איכא גט קרח כו' אלא לרבנן מאי איכא למימר. כבר כתבתי בס"פ הזורק דהא דפסיקא ליה לתלמודא דרבנן פסלי בגט קרח היינו מדתנן בר"פ גט פשוט דמקושר שכתב עדיו מתוכו פסול משום שלא נעשה כתיקון חכמים וא"כ ה"ה לגט קרח וכתבתי שם דאף על גב דבגמרא שם משמע דטעמא דמקושר שכתב עדיו מתוכו פסול היינו משום מאוחר ע"כ לדברי רבי חנינא בן גמליאל אבל לקושטא דמילתא קי"ל דמאוחר כשר בין בגיטין בין בשטרות וע"כ דאפ"ה פסול בעדיו מתוכו שלא נעשה כתיקון חכמים. ועפ"ז עלה בלבי ליישב הסוגיא דהכא דמקשה מגט ישן ואח"כ משלום מלכות ואין זה לפי סדר המשנה. ולמאי דפרישית איכא למימר דקושיא דגט קרח קאי אהא דמשנינן דגט ישן תינשא לכתחלה וכבר כתבתי לעיל במשנה דגט ישן דהא דלא פסלינן גט ישן משום מוקדם ע"כ איירי שנכתב זמן מאוחר ע"ש נמצא מוכח מזה דמאוחר כשר וע"כ דהא דפסלינן במקושר שעדיו מתוכו לאו משום מאוחר הוא אלא לפי שלא נעשה כתיקון חכמים וא"כ קשה מגט קרח ודו"ק:

שם והא איכא שלום מלכות כו' הניחא למ"ד הכא לא תנא אלא למ"ד תנא מאי איכא למימר כן הגיה מהרש"ל ז"ל והוא מוכרח לפי לשון התוספות בד"ה יש לה בנים. אבל יש להקשות למאי קושיא דלמא למ"ד הכא תנא סובר דהתם לא תנא וליכא למימר שהש"ס סובר בפשיטות דשלום מלכות חמיר טפי מהנהו ג' גיטין מדמחמיר ר"מ בשלום מלכות לומר הולד ממזר ובהנהו מכשיר דהיא גופא תיקשי נוקי מתניתין דהכא כרבנן והכא תנא והתם לא תנא ולרבי מאיר דאמר בשלום מלכות הולד ממזר כ"ש בהנך ג' גיטין ולעולם דחמירי טפי דהכא משמע לכאורה לישנא דתלמודא לעיל בפרק הזורק דמתמה הש"ס ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר. מיהא בהא מצינן למימר דפשיטא לתלמודא דאף אי מוקמינן למתניתין דהכא כרבנן ע"כ מיתוקמא נמי כר' מאיר דבלא"ה עיקר מתניתין כרבי מאיר אתיא לענין עידי חתימה ורב ושמואל דבסמוך לענין כתב סופר ועד לא מיתוקמא אלא כר"מ לענין עידי חתימה לפי שיטת הרא"ש ז"ל וכן נראה מל' התוספות אלא הא דבעי לאוקמא כרבנן היינו דתיתוקם ככולי עלמא ולפ"ז שמעינן מדרבי מאיר דשלום מלכות חמיר טפי מהנהו ג' גיטין ומדר"מ נשמע לרבנן דלא מסתבר לומר דפליגי ר"מ ורבנן בסברות הפוכות. אלא דא"א לומר כן דא"כ תיקשי קושיא עצומה לשיטת רבינו

תס בפרק הזורק דף פ' ע"ב בד"ה זו דברי ר"מ שמפרש שם דבשלום מלכות לרבנן כשר לכתחלה והכא נמי לאו משנוי מלכות קשיא לתלמודא אלא מדבא שאחריה דהיה במזרח וכתב במערב וא"כ חזינן להדיה לרבינו תם אף על גב דר"מ קאמר בשנוי מלכות הולד ממזר ובהנהו ג' גיטין הולד כשר אפ"ה לרבנן הוי איפכא דבהנהו ג' גיטין פסלי ובשלום מלכות מכשרי לגמרי וא"כ מאי מקשו נמי מדבא דהיה במזרח דלמא לרב דאמר הכא תנא התם לא תנא. ובעיקר הדקדוק דלא הוויין סברות הפוכות נלע"ד ליישב לפי שיטת הר"ן ז"ל וכמ"ש הרשב"א ז"ל בשם רש"י ז"ל בתשובה דהא דמחמיר לומר הולד ממזר היינו בדבר שאינו נוהג כלל בשטרות משא"כ בהנך תלת דנוהגין אף בשטרות וא"כ כיון דלרבנן לית להו האי סברא לענין הולד ממזר ממילא לענין תנא או לא תנא אית להו לרבנן איפכא לאדרבא במה שנוהג אף בשטרות שאינו גובה ממשועבדים יש להחמיר טפי בגיטין משא"כ בשלום מלכות דלא נהוג כלל ואינו אלא משום שלום מלכות סברי לכשר לגמרי בדיעבד משא"כ מהיה במזרח וכתב במערב מקשה שפיר לר"א דהא נוהג אף בשטרות וא"כ מדמחמיר ר"מ בהיה במזרח טפי מהנהו ג' גיטין תו לא מיסתבר לרבנן ליהוי איפכא נמצא לפירוש רבינו תם אתי שפיר. משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דהש"ס מקשה הכא משלום מלכות ממש א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמא לרב דאמר הכא תנא התם לא תנא. ואפשר דכיון דלרבי יוחנן ולוי דאמרי הכא לא תנא והתם תנא לא מסתבר לומר דלרב הוי איפכא כי היכי דלא ניפלגו אמוראי אליבא דרבנן בסברות הפוכות ודו"ק. מיהו יותר נראה דכיון דרב קאמר לעיל בשלום מלכות אבל חכמים אומרים הולד כשר ע"כ משמע מיהא דתנא דאל"כ ה"ל למימר אבל חכמים אומרים לא תנא משא"כ הכא לענין ג' גיטין פסולין לא שייך למידק הכי דלהנהו אמוראי דאמרי הכא לא תנא אפ"ה אתי שפיר הא דקתני במתניתין הולד כשר והיינו כדפרישית דאף למאי דמוקמינן כרבנן אפ"ה ע"כ אתיא נמי כר' מאיר ולדידיה איצטריך למיתני הולד כשר לאשמעינן דהכא הולד כשר משא"כ בשלום מלכות ואינך הולד ממזר כן נ"ל נכון והשתא אתי שפיר נמי לשיטת רש"י ז"ל מה שהקשו התוספות לעיל בפרק הזורק בד"ה זו דברי רבי מאיר מה שאנו כותבין עכשיו לבריאת עולם אף על גב דקי"ל כרב באיסורי ולמאי דפרישית אתי שפיר דרב לשיטתיה דמוקי למתניתין כר"מ וע"כ שלום מלכות חמיר טפי משא"כ לרבי יוחנן ולוי דקי"ל כוותייהו לעולם בשלום מלכות קיל טפי מטעם דאין נוהג בשטרות ולרבנן אדרבה מאי דאין נוהג בשטרות קיל טפי והא דמקשה הכא משלום מלכות היינו לרב דוקא משא"כ לרבי יוחנן ולוי מקשינן הכא מדבא דהיה במזרח וכתב במערב דנוהג אף בשטרות והיינו לפי השיטה שכתבתי לעיל שם דהא דקאמר רב אבל חכמים אומרים הולד כשר אתרווייהו קאי כן נ"ל ואין להאריך יותר:

תוספות בד"ה מוקי להאי כר"מ נראה דלא גרסינן האי לאמתניתין קאי עכ"ל. מדכתבו בלשון נראה משמע דאיכא שום צד לפרש לאמתניתין דפ' הזורק קאי וכבר ביארתי בארוכה ליישב לפי שיטת התוספות דיבמות דף צ"א דמשמע שם דאיכא למימר דההיא דהיה במזרח וכתב במערב לא מיתוקמא אלא כרבנן דר"מ ע"ש ולפי שהדברים בתכלית האריכות נמנעתי לכותבן:

בד"ה מנינא לסיפא למעוטי כו' עד סוף הדיבור. ומשמע דהא דאמרינן בגמרא מניינא לרישא למעוטי כו' היינו אליבא דר"מ ולא אליבא דרבנן וא"כ נראה מזה דהתוספות סברי כשיטת רבינו האי גאון שהביא הרא"ש ז"ל דאף למאי דקי"ל כהנך אמוראי דסברי הכא לא תנא אפ"ה מוקמינן מתני' כרבי מאיר אלא דלפי מה שפירשתי בסמוך דאף למאי דמוקמינן כרבנן אפ"ה מיתוקמא נמי כרבי מאיר א"כ אין הכרח לומר דהתוספות סברי כשיטת הגאון ועוד נ"ל דאליבא דרבנן לא מספקא לן מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי דפשיטא דצריכא מיעוטי טובא למעוטי גט קרח וגט ישן ושלום מלכות והיה במזרח דהא לא אשכחן דאיירי בהו רבנן בהדיא משא"כ למאן דמוקי כר"מ קשיא ליה שפיר מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי כיון דר"מ איירי בכולהו בהדיא ואומר הולד ממזר. ובאמת נ"ל ליישב דאיצטריך לר"מ למעוטי הנך דאמרן אע"ג דתנינן בהדיא אפ"ה איצטריך לאשמעי' דבכל גווני הוי הולד ממזר דהיינו בשלום מלכות אפי' כתב לסנטר שבעיר כרב דפליג אדשמואל ובהיה במזרח וכתב במערב אפי' אם נמסרו מילי במערב כההיא דרב בהיני ושילי כנ"ל ועיין במהרש"א ז"ל ודו"ק:

בא"ד והך ברייתא ממניינא דסיפא ואשמעינן דמתרצתא היא עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דבלא"ה מנינן בדוכתא טובא דאשמעי' במתני' להדיה או מדיוקא מה דתניא בברייתא ומה קשיא להו הכא טפי וצ"ע:

בד"ה אמר רב כו' ועי"ל לרב כתב סופר מובהק כשר לכתחלה אבל בסופר שאינו מובהק ועד פסול אפילו בדיעבד עכ"ל. ולא פירשו טעמא דמילתא אי משום דאליבא דרב דמוקי לה כר"מ איירי ופוסל בסופר שאינו מובהק משום כל המשנה או משום דבסופר שאינו מובהק נהי דכתיבתו מצטרפת לעדות כמו חתימה אפילו הכי חיישינן שמא לא שמע מפי הבעל אלא כתב טופס וזרקו לאשפה ומצאתו האשה והחתימה עליו עד א' ומש"ה פסול והולד ספק ממזר ולשמואל אפילו ספרא דלאו מובהק נמי רובן בקיאין הם ונזהרין בכך וכמו שכתבתי בזה בל' התוספות בריש מכילתין דף ג' ע"ב וזה נראה לי עיקר ועיין בסמוך:

דף פו:

גמרא אבל כתב סופר ועד לא ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר. פירוש דנהי דהתם בסופר מובהק איירי כדמסקינן מ"מ כיון דע"כ מצרפין כתיבת הסופר לעדות כמו חתימה א"כ ה"ה באינו מובהק כשר מדאורייתא אלא דמדרבנן חיישינן למיפסליה דשמא לא כתבו מפי הבעל אלא להתלמד וזרקו לאשפה ומצאתו האשה והחתימה עליו עד א' וכ"כ התוספות בריש מכילתין משא"כ לרב הוי הולד ממזר לפי פירוש רש"י ז"ל אפילו בסופר מובהק משום דאין מצרפין כלל כתיבת הסופר לעדות וגזירת הכתוב היא דבעינן שני עידי חתימה ממש כן נ"ל אבל קשיא לי אכתי מ"ט דשמואל דמכשיר בסופר מובהק אפילו לכתחילה דמכדי אליבא דר"מ קיימינן הכא דאית ליה ע"ח כרתי כמ"ש התוספות בשם רבינו אפרים וסייעתו דלר"א דאמר ע"מ כרתי לא משכחת דפלוגתא דרב ושמואל כלל דלעולם בעינן ע"מ ובדאיכא ע"מ אטו משום סופר ועד א' גרע מדלא חתמו כלל ומזוייף מתוכו נמי לא הוי שהרי ניכר לכל העולם שאין כאן שני עדים וצריכה לעידי מסירה אע"כ דכרבי מאיר אתיא ואם כן מאי מעליותא דסופר מובהק דהא לרבי מאיר אפילו מובהק שבמובהקין מעיקר הדין מותר לו לכתוב לכתחילה טופס ותורף הגט שלא מפי הבעל אלא להתלמד דאפילו מצאו באשפה כשר וא"כ היאך מצרפין כתיבתו לחתימת העד הא לענין חתימה לר"מ בעינן מדאורייתא שיחתמו שניהם לשמה ואין כאן אלא עד א' לשמה וכבר כתבתי בזה בריש מכילתין דכיון שהסופר מובהק מסרו מסתמא ליד הבעל א"כ לא היה הבעל מחתימו בעד אחד לבד אי לאו דקים ליה לבעל שהסופר כתבו לשמה דהבעל נמי מסתמא יודע בדין גיטין דבעינן שני עדים לשמה ואפ"ה פסלינן לכתחילה בסופר שאינו מובהק משום דחיישינן מדרבנן שמא לא מסרו כלל להבעל אלא כתבו להתלמד וזרקו לאשפה ומצאתו האשה והחתימה ע"א אלא שכל זה נ"ל דוחק ויותר היה נכון לסייע מזה שיטת הרי"ף ז"ל והרמב"ם שהביא הרא"ש ז"ל דפלוגתא דרב ושמואל איירי אליבא דהלכתא דאף למאי דקי"ל כר"א דע"מ כרתי מ"מ ר"א גופא מודה דבעידי חתימה לחוד נמי כשר ואיירי הכא בדליכא ע"מ אלא סופר ועד והשתא א"ש דבסופר מובהק כשר לשמואל לכתחילה דהא לר"א בעינן כתיבה לשמה כנ"ל לולא שאיני כדאי להכריע מ"מ התמיה קיימת שהקדמונים לא הרגישו בזה ודוק היטיב:

שם ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד. כבר כתבתי לעיל דקשה לשיטת רש"י בתשובה שהביא הרשב"א והר"ן ז"ל דהא דמיקל רבי מאיר בהנהו ג' גיטין לומר שהולד כשר ולא מיפסל משום כל המשנה היינו משום דכשירין לכתחילה בשטרות לענין בני חורין וא"כ קשה הניחא לרב אלא לשמואל מאי איכא למימר דהא כתב סופר ועד לא מכשיר שמואל בגיטין בסופר מובהק אלא משום דמסתמא כתבו מפי הבעל משום שבקי בתורת גיטין וא"כ בשאר שטרות מסתמא פוסל ומאי טעמא דר"מ דמכשיר הולד בסופר שאינו מובהק דמ"ש מכולהו דכל המשנה הולד ממזר היכא דפסול בשטרות ונהי שהב"י בח"מ סי' מ"ו הביא בשם תשובת הריב"ש דכתב סופר מובהק ועד כשר נמי בדיני ממונות לענין בני חורין אלא דמלשון רש"י בשמעתין נראה מבואר דלא שייך האי טעמא דמובהק אלא בגיטין דוקא ועיין מה שאפרש בזה לקמן דף פ"ח גבי כתובת חתנים ועיין בש"ך ח"מ סי' נ"א ול"ל לשמואל ס"ל כמ"ד הכא לא תנא ומוקי למתניתין דהכא כרבנן ולר"מ אין הכי נמי דבג' גיטין נמי הולד ממזר הא ליתא חדא דבפרק הזורק גבי גט ישן איכא תרי לישני בגמרא וללישנא קמא אמר שמואל אם ניסת לא תצא וא"כ אף איהו מוקי לה ע"כ כר"מ דאי כרבנן תיקשי דאיכא גט ישן וע"כ דהכא תנא ובגט ישן לא תנא א"כ תיקשי משלום מלכות והי' במזרח אע"כ לא מיתוקמא ליה אלא כר"מ ובשלמא לפי מאי דמשמע לעיל בפרק הזורק דשמואל מכשיר לרבנן לגמרי בשלום מלכות ופליג אדרב א"כ א"ש דאיכא למימר דבהיה במזרח נמי מכשיר שמואל לרבנן אלא לפמ"ש שם התוספות דלרש"י נמי לא פליג שמואל אדרב ודוקא לשם סנטר שבעיר מכשיר שמואל עליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בסמוך בשמעתין דאף מאן דמוקי למתני' כרבנן אפ"ה מודה דמיתוקמא נמי כרבי מאיר וכמו שהוכחתי ועוד קשה דאי ס"ל דשמואל אליבא דרבנן איירי אבל לר"מ מודה דהולד ממזר בכתב סופר ועד א"כ מאי פליג שמואל עליה דרב ומאי מייתי ראיה שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר דהא ע"כ רב מוקי למתניתין כרבי מאיר ולר"מ ע"כ איירי בכתב ידו ועד דבכתב סופר ועד שמואל גופא מודה לר"מ הולד ממזר מטעמא דכל המשנה ולכאורה היה נראה בזה ליישב דאפ"ה פליג שמואל שפיר אדרב דלרב בכתב סופר ועד הוי הולד ממזר מדאורייתא משא"כ לשמואל לר"מ גופא לא הוי אלא ממזר מדרבנן משום כל המשנה אלא דאכתי קשה הא רב לא אמר בהדיא דכתב סופר ועד הולד ממזר אלא מדיוקא דייק לה סתמא דתלמודא וא"כ דלמא לרב גופא בכתב סופר ועד לא הוי אלא ממזר מדרבנן משום כל המשנה אבל בסופר מובהק רב נמי מכשיר לכתחילה ומש"ה איצטריך ליה לרב לאוקמי מתניתין בכתב ידו ועד, וגם בזה העליתי דאיכא למימר דע"כ ממאי דמוקי רב למתני' בכתב ידו ועד ע"כ דבסופר ועד הוי ממזר מדאורייתא אפילו במובהק והיינו לפי שפירש הר"ן ז"ל במשנתינו דהא דתנינן כתב בכתב ידו לאו בחתם ידו לחוד איירי אלא אפילו בכתב ידו גרידא שמעינן מיהא דחתם ידו נמי בכלל כתב ידו הוי א"כ למאי דמוקי רב סיפא דמתניתין בכתב ידו ועד היינו אפילו חתם ידו ועד וקשיא לן אמאי לפסול בכה"ג בחתימת ידו ועד והכתב הוא כתיבת ידי הסופר למאי ניחוש לה דכיון שחתם הבעל א"כ ע"כ תו לא שייך האי חששא שזרקו הסופר לאשפה וא"כ ליתכשר בכתב סופר ועד אע"כ דרב סובר דלעולם אין מצרפין כלל כתיבת הסופר לעדות ותו לא שייך לחלק בין סופר מובהק אלא בכולהו הוו ממזר דאורייתא דאין כאן אלא עד א' ובהא שפיר פליג שמואל ומייתי ראיה שהרי שנינו אלמא דבמובהק מיהא כשר וא"כ אפילו בשאינו מובהק לית לן למיפסל לר"מ אלא לומר שהולד ממזר מדרבנן משום כל המשנה אלא דאכתי קושיא ראשונה במקומה עומדת דמשמע דשמואל מוקי נמי מתניתין אפי' כר"מ ואפ"ה הולד כשר והנלע"ד בזה דבכתב סופר שאינו מובהק ועד לא שייך לומר כל המשנה ממטבע והיינו למאי דפרישית בריש מכילתין דע"כ האי שאינו מובהק לאו דידעינן שאינו מובהק אלא בסתם סופר איירי דמסתמא למילתא אמרינן שהוא בקי אלא דאפ"ה חיישינן מדרבנן שמא אינו מובהק כל כך וכמבואר שם בלשון התוספות שם בריש מכילתין ולפ"ז לא מצי ר"מ להחמיר ולומר הולד ממזר משום כל המשנה דמאן יימר ששינה מהמטבע שמא מובהק הוא ולא נשתנה המטבע כלל כן נ"ל נכון ולפ"ז יתיישב ג"כ השיטה שכתבתי במשנתינו לפי שיטת התוס' לטעמא דכולהו משום שאין בו זמן ובההיא דסופ' ועד כשר הולד מטעמא דפרישית ותו לא מידי ודוק היטב:

תוספות בד"ה יש לה בנים כו' וא"ת מאי פריך לעיל כו' וי"ל דשלום מלכות נמי כיון דלרבנן כו' עכ"ל. פירוש דפשיטא ליה לתלמודא דבכולהו פסולי דרבנן היכא שאין הולד ממזר לית לן למימר דתנא כשיש לה בנים משום פגם הולד וק"ל:

גמרא אביי אמר אפילו תימא ר"א אימא דבעי ר"א כתיבה לשמה כו' ולכאורה יש לדקדק דסיפא דמתניתין דחמשה שכתבו חמשה גיטין לכאורה לא מיתוקמא כר"א דלדידיה אפילו בטופס לכל א' וא' יש להכשיר כולן ע"י עידי מסירה וכ"כ הרמב"ם ז"ל אלא לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלר"א מכשיר נמי בעידי חתימה לחוד א"כ איירי סיפא דמתניתין בדליכא עידי מסירה ולשיטת החולקים נמי איכא למימר דאיירי שאין עידי מסירה לפנינו ומש"ה לא מכשרינן אלא האחרון דלפי שהעדים החתומים חתמו על גט האחרון א"כ מסתמא נמסר לה בעידי מסירה כדינו משא"כ גיטי קמאי אפשר שלא מסרו להן כיון דלגבייהו ליכא עידי חתימה ודו"ק:

דף פז.

גמ' ותו לרבי יוחנן מאי איריא משום טופס ותיפוק ליה דה"ל נכתב ביום ונחתם בלילה. ויש לדקדק מאי קושיא דהא לכאורה איירי מתניתין בגט ע"י שליח וא"כ לא מיפסלו משום מוקדם כמו שכתבו כל הפוסקים דמוקדם כשר ע"י שליח משום דקלא אית ליה ויש ליישב דהכי פריך מאי איריא משום טופס ותיפוק ליה דבלא"ה אית לן למימר שהעדים לא חתמו אלא על האחרון ולא על הראשונים דה"ל מוקדם ונהי דמוקדם כשר ע"י שליח אפילו הכי לית לן למימר שהעדים חתמו לכתחילה שלא כדין על גט מוקדם כן נ"ל ועדיין צ"ע:

שם דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית. וקשיא לי הניחא לר"א דאמר ע"מ כרתי דדריש וכתב לקרא אכתיבת הגט משא"כ לר"מ דאמר ע"ח כרתי ולא דריש לה לשמה לענין הכתיבה דאפילו מצאו באשפה כשר אלא וכתב לה אחתימה קאי וא"כ לענין דרשא דלה ולא לה ולחברתה נמי אחתימה קאי שלא יחתמו העדים על ב' גיטין כאחד וא"כ מאי מהני מאי דהדר וכתב פלוני גירש פלונית סוף סוף

חתימת העדים קאי אתרוייהו כחדא וכבר כתבתי דלכאורה סיפא דמתניתין אתיא כרבי מאיר ובלא"ה סתם משנה רבי מאיר ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

שם א"ל רבינא לרב אשי ומאי שנא מהא דתניא הכותב כל נכסיו לשני עבדיו כו' הא ללא מוקי הכא נמי בכה"ג דהדר וכתב פלוני שיחרר עבדו פלוני וכן שיחרר לעבדו פלוני משום דהכא לא איירי בשטר שיחרור כלל אלא לדמה שכתב להם כל נכסיו זכה כל אחד בחצי של עצמו וחצי חלק חבירו וא"כ תו לא שייך לתרץ בכה"ג משא"כ גבי גיטי נשים לדמה שכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית אין כאן גט כלל שצריך לפרש לכל אחת לשון הגט להבא ולכתוב וכך אמר פלוני לפלונית הרי את מותרת לכל אדם וכל נוסח הגט א"כ שייך שפיר דהדר כתב כו' כן נ"ל ובזה נתיישב לי מאי דהוי קשיא לי דמעיקרא מקשי רבינא לרב אשי לריש לקיש והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה ובתר הכי מקשה רבינא גופא מאי שנא מהא דתניא הכותב נכסיו לשני עבדיו ונראה כסותר לדברי עצמו ובפשיטות הו"ל לאקשויי האי ברייתא דהכותב נכסיו לשני עבדיו דהו"ל כמשחרר ב' עבדים בגט שיחרור אחד ולמאי דפרישית אתי שפיר דקושיא זו נמי לריש לקיש מקשי דפשיטא ליה לרבינא דההיא דהכותב נכסיו לשני עבדיו איירי בשטר א' וא"כ א"א לאוקמי כלל בכותב אני פלוני נתתי כל נכסיי לפלוני ופלוני עבדיי וזמן א' לכולם דנמצא שמשחרר שניהם כא' ולא מהני דילפינן לה לה מאשה וליכא לאוקמי נמי דהדר וכתב כדפרישית כיון שכבר נגמר השיחרור במה שכתב מעיקרו כל נכסיי לפלוני ופלוני עבדיי אע"כ הוי משמע ליה לרבינא דלא איירי שכתב כל נכסיו לשניהם כא' אלא בדאמר חצי חצי כדהוי ס"ד מעיקרא בפ' השולח דף מ"ב דקתני חצי חצי מהני לרבי אלא דאפ"ה הוי לן למימר שהעדים לא חתמו אלא על חצי האחרון דומיא דמתני' אע"כ דאיירי שכתב זמן א' לכולם וכתב ג"כ ופלוני כאוקימתא דר' יוחנן וא"כ מקשה שפיר לר"ל דאמר כה"ג טופס הוי ולא מתכשר אלא האחרון כנ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

רש"י במשנה ד"ה שנים עבריים כו' שכשהיווני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתן יוסף בן כלומר בנו של יוסף שמעון עכ"ל. אבל הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות כתב בענין אחר שאין בין חתימת העברי ליווני אלא שהעברי חותם מצד ימין לצד שמאל והיווני להיפך מצד שמאל לימין וא"כ כשחותם יוסף בן שמעון לפי מראות עינינו אבל באמת חתימתו למפרע שמעון בן יוסף ולכאורה הוא פי' כפתור ופרח אלא דקשיא לי לפ"ז הא דאמרי' לקמן אימור גונבלית חתם ואמאי חיישינן לגונבלית הניחא אי חותם עצמו יוסף ב"ש שפיר חיישינן לגונבלית משא"כ אי חותם עצמו יוסף בן שמעון על כשינוייא לאידבעית אימא דבסמוך א"כ היאך חיישינן לגונבלית שהרי אם היווני חתם משמאל לימין שמעון בן יוסף על נמצא שכתב על בראש שיטה הימנית שהיא אצלו סוף חתימתו למפרע ותו ליכא למיחש לגונבלית שחתם היווני כדרך העברי ושמו יוסף ב"ש דא"כ היה צ"ל על תחת השמאלי וצריך עיון ויש ליישב לפי מה שאפרש לקמן בענין גונבלית:

תוספות ד"ה וליתכשר האי בראובן כו' תימא לר"י כו' אבל איש פלוני בלא על לא עכ"ל. משמע דפשיטא להו דאיש פלוני בלא על פסול אפי' בדיעבד וכן נראה לכאורה מתאי דמשנינן דלא כתב על ומלשון רש"י שם אבל קשיא לי אמאי לפסול בראובן לחוד אטו מי גרע שמו לבד מסימנא בעלמא דמשמע דמהני כדאמרי' ברב דנייר כוורא ורב חסדא סמ"ך ור' אושעיא עי"ן וצריך לומר דבאמת גבי סימנא נמי צריך ליכתוב ג"כ על אף דלכאורה אין זה במשמע בההיא דר"ח סמ"ך ור' אושעיא עי"ן אכתי איכא למימר דהתם בשטרות איירי דלא בעינן על כמבואר בפוסקים משא"כ בגיטין דבעינן על אפילו סימנא נמי לא מהני אי לאו דכתיב על בהדי סימן. ולפ"ז צריך לומר דהא דמקשינן בשמעתין ודילמא סימנא שוויה לא קאי אשינויא קמא דשנינן דלא כתב על אלא אשינויא בתרא דאמרי' ואיב"א לעולם דכתב על ודידעינן בחתימת ידיה דלאו ליעקב היא מקשינן ואימא סימנא שוויה כיון דכתיב נמי על כנ"ל ועדיין צ"ע:

רש"י בד"ה וליתכשר האי בראובן בן כו' וזה שחתם יעקב איש אחר הוא עכ"ל. וקשה לפ"ז אמאי נכשיר גט קמא בראובן בן והא לא כתוב על וצריך לומר דהמקשה הוי סבור דהא דאמרינן לקמן בן איש פלוני על כשר היינו לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא כתב על אלא ראובן בן נמי כשר דלא גרע מסימנא והתרצן הוא דמשני דבדיעבד נמי בעינן על כדפרישית בסמוך:

בא"ד דמשמע אני בנו של ראובן כדרך פירוש חתימת היוונים כו' עכ"ל. ולכאורה משמע דאשני עדים הראשונים שהם עבריים קאי ויש לתמוה דמהיכי תיתי שהעברי חתם כדרך היווני דנהי דאמרינן לקמן דלמא גונבלית חתם היינו שחותם עצמו כדרך שחתם היווני לפניו אבל בעד הראשון לא חיישינן לגונבלית כמ"ש מהרש"א ז"ל וכ"כ כל המפרשים וליכא למימר דאכתי איכא למימר שהעדים הראשונים הם יוונים ולא עבריים הא נמי ליתא דנהי דאיירי הכא שאין אנו מכירין החתימות דעדים כמ"ש התוספות וכמו שאפרש בסמוך מ"מ כיון דקתני במתניתין שני עדים עבריים ושני עדים יוונים משמע דידעינן בודאי שהראשונים עבריים והשניים יוונים כגון שגוף הכתב מוכיח שהראשונים הם אותיות עבריים והשניים באותיות כתיבת יוונים כמ"ש הראב"ד ז"ל בס' תמים דעים והדרא קושיא לדוכתא לכך נראה לפירש"י ז"ל הא דמקשינן וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב על היינו לליתכשרו תרווייהו בעדים השניים שהם יוונים. ועי"ל דלעולם אראשונים קאי לליתכשר קמא בראובן בן שהעברי חתם גונבלית דאע"ג דלקמן משמע דלא חיישינן שהראשון חתם גונבלית היינו דלא חיישינן לפסול הגט בענין זה כיון דלא שכיח כלל שיחתמו גונבלית אלא כשחותם באותו ענין שחתם העד לפניו משא"כ להכשיר יש לנו לומר דהראשון נמי חתם גונבלית דהכי משמע מסוגי' דשמעתין דלעולם יש לנו לומר שהעדים חתמו בענין המועיל יותר להכשיר ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

תוספות בד"ה ולימכשר האי בראובן בן כו' ולפירושו שפירש כו' בחנם פירש דיעקב הוא איש אחר כו' עכ"ל. הלשון מגומגם דודאי הוצרך רש"י ז"ל לפרש כן דאל"כ לא הוי משני מידי דידעינן בהאי חתימה דלאו ליעקב הוא דהא לקושטא דמילתא הוא חתימת ראובן בן יעקב אע"כ דהמקשה הקשה שיעקב הוא איש אחר. אלא לכוונת התוספות לפירש"י ז"ל תיקשי אמקשה גופא דהו"ל להקשות דיעקב עצמו הוא בן ראובן כן נ"ל ועיין במהרש"א ודו"ק:

בד"ה דידעינן כו' אע"ג דבעי קיום חותמיו כו' עד סוף הדיבור ולפירוש רש"י ז"ל א"א לפרש כן דהיאך אפשר לומר דידעינן דהאי חתימה לאו ליעקב הוא שמא הוא חתימת יעקב שהוא בסוף העולם כיון דלא בעינן קיום חותמיו וצריך לדחוק ולפרש כגון דידעינן מתוך גוף הכתב והאותיות שיעקב על הוא לגמרי הכתב עצמו של ראובן בן או שנאמר דהמקשה הוי סבר דלא בעינן קיום חותמיו והשיב התרצן דודאי בעינן קיום חותמיו ואם כן ידעינן שפיר דלאו חתימה ליעקב הוא כיון שאינו מקויים כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף פז:

רש"י בד"ה דלמא גונבלית חתם בהני יוונים חיישינן כו' שמא יוני הראשון חתם כדרך כו' עכ"ל. מכאן משמע להדיא דאיירי שאין מכירין כלל קיום חתימת העדים דאי איירי במכירין חתימת היווני ששמו יוסף והוא בנו של שמעון הידוע אלא שחתימת היווני שמעון בן יוסף וא"כ היאך אפשר לומר שחתם גונבלית דא"כ הרי שמו שמעון ואנן ידעינן ששמו יוסף וליכא למימר לעולם שאין אנו מכירין עיקר שמו של היווני אלא דאפילו הכי מקיימינן חתימתו מתוך שטרות אחרים היוצאים מתחת בעליהם שאכלו השדות בשופי בלא ערעור ושם חתם שמעון בן יוסף ואכתי לא ידעינן אם שמו יוסף בן שמעון או שמעון בן יוסף וחתם גונבלית שנראה דוחק לומר לנחוש לכך שחתם בכל השטרות גונבלית שהרי לעולם אין חותם גונבלית אלא היכא שחתם עברי לפניו ואם כן נראה דוחק לומר דאסתייע מילתא בכל השטרות שחתם על א' עברי וא' יווני אע"כ דאיירי שאין אנו מכירין כלל חתימת היוונים אלא דאפ"ה ידעינן שהם יוונים כגון שהכתב הוא בכתיבת אותיות יווני וכמ"ש לעיל בשם הראב"ד ז"ל וא"כ חיישינן שפיר לגונבלית. ולכאורה היה נ"ל לפרש פירוש אחר בענין גונבלית דלעולם אין היווני משנה חתימתו להקדים שמו לשם אביו אלא לעולם חותם ומקדים שם אביו תחלה אלא גונבלית דשמעתין איירי דאפשר דכיון שהיווני ראה שהעברי החתום לפניו התחיל עיקר חתימתו על הגט שהוא חותם עליו חתם היווני ג"כ בדרך זה שהתחיל חתימתו בשם אביו וא"כ שמו ומ"מ עיקר חתימתו על הגט שמתחיל חתימה שלו בשם אביו וא"כ היווני חתם על הגט השני ואף שהוא שם אביו מ"מ תחילת חתימתו עדיף ליה שיהיה על הגט שרוצה לחתום עליו כמו העברי כנ"ל נכון ואף שאין זה שיטת רש"י ותוספות מ"מ יש ליישב בזה שיטת הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות שכתבתי במשנתינו ובזה יתיישב מה שהקשיתי עליו ודוק היטב:

גמרא וניחוש דלמא תרי גיטי הוי כו' וכתב מהרש"א ז"ל דהוי מצי לאקשויי נמי דלמא מעיקרא גט א' הוי בצד שמאלי וחתך אח"כ השמאלי על העדים וכתב גט אחר בצד הימני ובענין זה הקשה מהרש"א ז"ל על פרש"י ז"ל בד"ה ולמא זמן דבתרא שמפרש ע"י נמלך ומי הכריחו לפרש כן כו' ע"ש בד' מהרש"א ז"ל ולענ"ד לא קשה מידי דודאי אין לנו לחוש שבשעה שחתמו העדים לא היה שם אלא גט בצד שמאלי וצד הימני היה חלק דא"כ היאך חתמו העדים על גט כזה שיכול להזדייף ולכתוב כמה תנאים ועניינים אחרים על גליון גדול שבצד הימני לכך הוצרך לומר דניחוש דלמא תרי גיטי הוו ורש"י ז"ל נמי הוצרך לפרש ע"י נמלך וא"כ העדים חתמו כהוגן כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה וניחוש כו' ולעיל חיישינן כו' אע"ג דלעיל תלינן להכשיר כו'. ולפמ"ש לעיל אתי שפיר טפי דלעולם יש לנו לתלות שהעדים חתמו בענין היותר מועיל משא"כ הכא דאין החשש כלל על העדים אלא שאח"כ נעשה איזה זיוף מקשה שפיר ויש לחוש כן נ"ל ברור:

דף פח.

תוספות בד"ה ולמא אימלוכי אימלך כו' ואין נראה דלרב נחמן כו' מאי איכא למימר כו' עכ"ל. לכאורה אין הלשון מדוקדק דאדרבא אליבא דר"נ א"ש טפי בפשיטות אלא דתלמודא מקשי אליבא דר' ששת דתיקשי ליה מתניתין וכה"ג מצינן טובא דמקשה הש"ס אליבא דחד אמורא אלא דמשמע להו לתוספות דהא דמוקי סתמא דתלמודא דאיירי בשיש ריוח מלמעלה ורב אשי מוקי בדיליע מתחתא דמגילתא משמע דאליבא דהלכתא נמי איירי דוקא בכה"ג וק"ל:

גמרא האי כתובת חתנים כו' סבר לאכשורי א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו. כבר כתבתי לעיל ד' פ"ו דלפרש"י ז"ל שם דמאן דמכשיר בכתב סופר מובהק ועל היינו דמסתמא אין הסופר כותב אא"כ שמע מפי הבעל וא"כ משמע דלא שייך האי טעמא אלא בגיטין דבעינן לשמה אבל בשאר שטרות לא שייך לומר כן דלעיל ד' כ"ו פסקינן כר' אלעזר דבכל שאר שטרות מותר לכתוב לכתחלה טופסי שטרות וא"כ אמאי בעי ר' אבהו לאכשורי מעיקרא מיהו יש ליישב לפמ"ש התוספות בריש מכילתין דף ג' דסופר מובהק יזהר להשליך לאשפה וא"כ אפשר דבשטרות נמי שייך לומר כן ומסתמא כיון שכתבו הסופר מסרו ליד החתן וא"כ נעשה בכשרות שהוא החתים עליו עד א' כנ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה אמר ר' ירמיה כו' משמע דהלכה כר' ירמיה כו' כבר הארכתי למעניתי בזה בסוגיא דאומר אמרו בתכלית האריכות ע"ש:

גמרא עולא אמר שהקדים שתי שנים לונושנתם. ובדרוש העליתי ליתן טוב טעם דקרא דונושנתם אסמכתא בעלמא הוא ורבנן אחושבנייהו סמכי דבלא"ה החשבון מכוון שכך היו ישראל ראויין לישב בשלוה והיינו לפי מאי דמצינן במדרש מכרה כיום את בכורתך לי שיעקב לקח מעשו עולם הזה יום א' מיומו של הקב"ה ומצאתי בפרש"י ז"ל בתהילים על פסוק כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה וכתב רש"י ז"ל דיומו של הקב"ה אינו רק תשעה מאות ושלשים שנים כימי חייו של אדם הראשון ושבעים שנים לתשלום אלף הם אשמורה בלילה ע"ש ומצינו במדרש ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש אמר הקב"ה ליעקב אתה סימן לבניך כשם שהשקעתי לך חמה שלא בעונתה כך אני עושה לבניך הה"ד אומללה יולדת השבעה כי בא שמשה בעוד יומם ומצינו שם במדרש שהשקיע הקב"ה ליעקב החמה שלא בעונתה שתי שעות וא"כ מסתמא היה הרמז לבניו ג"כ שתי שעות. וידוע לחשבון יום של הקב"ה היינו יום שלם עם הלילה שלפניו לפי חשבון שית אלפי שני הוי עלמא וא"כ כשנחלק היום של הקב"ה לכ"ד שעות לפי ערך תתק"ל שנים ליום עולה השעה ל"ט שנים ושתי שעות הם ע"ח שנה. וא"כ היה הרמז שיפקיע להם היום שלא בעונתן שתי שעות קודם כלות היום. ולפ"ז שיום שלם הוא תתק"ל שנים הסר מהם שתי שעות שהם ע"ח נשאר תתנ"ב שנים כמנין ונושנתם ובזה יתיישב היטב לשון הפסוק אומללה יולדת השבעה כי באה שמשה בעוד יומם דמייתי הש"ס הכא בשמעתין ועל זה נסמוך לדברי עולא שאמר שהקדים שתי שנים לונושנתם כן נ"ל ואף שמצאתי כזה בס' זרע ברך שני בפ' תולדות ימים רבים אחר שדרשתי ברבים כמה וכמה פעמים וקמי שמיא גליא דקיימתי מסברא דנפשאי ואמינא הלא לדבר הוא דאיתאמר משמיה דגברא רבא לכוותי ואולי דהא מילתא בר מזלא אנא ולא נמנעתי לכתוב הדבר בשמי:

דף פח:

תוספות בד"ה שמע מינה מהרה למרי עלמא כו' וא"ת נהי כו' מ"מ מאז לא עבדו ע"ג ועוד הקשה הר"ר אלחנן כו' אור"י דמתחלה מיד היו עובדין ע"ג שפסלו של מיכה היה עמהם. ויש לי לתמוה היאך אפשר לומר כן הא מקרא מלא הוא ויעבדו בני ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע. ואף שיש לדחוק ולומר דאף שפסל מיכה היה עמהם שפיר שייך לומר ויעבדו את ה' משום דלאחר מיתת הזקנים כתיב ויעזבו בני ישראל את ה' ולא עבדוהו ודרשינן בגמרא שאמר הקב"ה ולואי עזבוני בני בהלין גרמיזא הבאה באחרונה והיינו דכתיב ויעזבו את ה' ולא עבדוהו שעבדו כל הע"ג ואותי לא עבדו אפילו בשיתוף וא"כ בימי הזקנים שעבדו מיהו את הקב"ה שייך לומר ויעבדו את ה'. מיהו לא ניחא למרייהו לנימא הכי לדרוש לנגאי כיון דמקרא מלא כתיב ויעבדו את ה'. מיהו בעיקר קושיי' התוספות לא ידענא מאי קשיא להו דמאן יימר דקפיד קרא שיעבדו ע"ג כל המנין של ונושנתם דלמא הכי קאמר קרא כשתאריכו ימים בארץ כמנין ונושנתם ולבסוף יעבדו ע"ג יקויים

ואבדתם מהרה ובזה נ"ל ליישב מה שמקשין העולם להתוספות הקשו שני קושיות וסיימו לתרץ חדא מנו תרתי ולמאי דפרישית אתי שפיר לולאי קושיא שנייה של התוספות שהקשו דלמא מהרה אחר ונושנתם קאמר היינו בדרך את"ל לקושיא הראשונה דבלא"ה אין מקום לקושיא השנייה דלמא מהרה אחר ונושנתם דהא כתיב נמי קרא אחרינא השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגו' ואבדתם מהרה ומדמנינו שהאריכו כמנין ונושנתם אלמא למהרה למרי עלמא תתנ"ב לכך הקשו מעיקרא קושיא הראשונה שלא עבדו ע"ז כל מנין של ונושנתם אלא שאם תמצי לומר דקרא איירי שאם יעבדו ע"ז בסוף ונושנתם יקויים בהם ואבדתם מהרה א"כ הקשו קושי' השנייה דלמא מהרה אחר ונושנתם קאמר והא דכתיב פן יפתה לבבכם ואבדתם מהרה היינו נמי מהרה אחר שיעבדו ע"ז איזה מנין למיקרי מהרה למרי עלמא מאה או מאתים שנה ואכתי מנא ידעינן למהרה למרי עלמא תתנ"ב שנה ועל זה תירץ ר"י שפסל מיכה היה עמהם ועבדו ע"ז כל המנין של ונושנתם וא"כ מדכתיב אידך קרא פן יפתה לבבכם ואבדתם מהרה ומנינו שעבדו ע"ג כמנין ונושנתם ואח"כ הוגלו אלמא למהרה למרי עלמא תתנ"ב שנה כן נ"ל ודו"ק:

משנה גט מעושה בישראל כשר ובנכרים פסול. ואיירי כגון שכפו אותו על שאמר רוצה אני ולא מסר מודעא דבכה"ג דוקא בישראל כשר דאגב אונסא גמר ומגרש והו"ל כתליוהו וזבין דקי"ל פרק חזקת דזביניה זבינא משא"כ בנכרים אפי' אם אמר רוצה אני אפ"ה פסול כיון דהעישוי היה ע"י עובדי כוכבים אע"ג שכפו אותו כדין מ"מ כיון שאין בידם לכופו מדין תורה כדבסמוך א"כ נעשה הכפייה שלא כדין ולא מהני מה שאמר רוצה אני דהו"ל כתליוהו ויהיב מתנה דלא מהני כדמסקינן פ' חזקת כל זה מפירוש ר"י בעל התוס' פרק חזקת הבתים דף מ"ח ע"ש אלא דלפ"ז קשיא לי למאי דבעי אביי למימר בסמוך דהדיוטות נמי לאו בני עישוי נינהו א"כ מאי קשיא ליה אדרב יוסף לאגופא דמתניתין הו"ל לאקשויי מ"ש דקמפליג בין ישראל לנכרים דבישראל גופא הוי מצי לאפלוגי בין מומחין להדיוטות מהאי טעמא דאמרן וליכא למימר דבהדיוטות אפילו אי לאו בני עישוי נינהו מדאורייתא מ"מ כיון שכפו אותו על שאמר רוצה אני א"כ הוי סבור דמומחי נינהו וגמר ומגרש אם היה כדין דהו"ל כתליוהו וזבין דלפ"ז תיקשי טפי מאי מקשה הש"ס בסמוך אי הכי שלא כדין בעובד כוכבים נמי ניהוי שלא כדין כישראל ולפסול ומאי קושי' דלמא הא דפסול שלא כדין בישראל היינו מהאי טעמא גופא כיון שאמר רוצה אני גמר ומגרש משום דקסבר מצוה לשמוע לדברי חכמים כדאיתא התם פרק חזקת ויש ליישב ועיין בסמוך:

תוס' בד"ה ובנכרים חובטין כו' דאטו מומחין עצמן יחבטו אותו כו' עכ"ל. כוונתם בזה דלמאי דס"ל דאביי בסמוך דהדיוטות נמי לאו בני עישוי נינהו ולא ס"ל האי סברא דהדיוטות שליחותייהו דמומחים עבדי א"כ קשיא להו אטו מומחים גופייהו יחבטו אותו אע"כ דכה"ג לא מימעט כלל מלפניהם כיון שעושין ע"פ מומחין א"כ ה"ה דבעובדי כוכבים כשר כה"ג וכן הוא בל' הרא"ש ז"ל אבל עדיין ק"ל דאפי' אי ממעטינן מלפניהם שלא יהיה העישוי אלא לפניהם אכתי לא שייך למעט הדיוטות כי היכי דממעטינן עובדי כוכבים דהא קרא דואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מידרש לענין דיינים ונידונים כמ"ש התוס' בסמוך ומידרש נמי לענין עישוי כמ"ש התוס' בריש פ"ק דסנהדרין מדכתיב אשר תשים דרשינן אלו מקל ורצועה וא"כ כי היכי דבמאי דדרשי' לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים לא דמי לדרשא דלפניהם ולא לפני הדיוטות דעובדי כוכבים ממעטינן הן מדיינים הן מנידונין שהרי לא השוה הכתוב עובדי כוכבים לישראל לכל דינין שבתורה משא"כ לענין הדיוטות לא ממעטינן להו אלא מדיינים אבל מנידונין לא וא"כ ה"נ לענין דרשא דאשר תשים דאיירי משוטרים נמי אית לן למימר הכי דנהי דעובדי כוכבים ממעטינן מתרווייהו שלא יהיה הן המעשין ולא יהא העישוי על ידם משא"כ לענין הדיוטות לא ממעטינן אלא מחדא שלא יהיו הן המעשים אבל לעולם יכול העישוי על ידם ולקושטא דמילתא נמי משמע בפרק עשרה יוחסין דהשוטרים נמי צריכין להיות מישראל דוקא ויש ליישב וצ"ע. מיהו מתוך מ"ש נתיישבה הקושיא שהקשיתי בסמוך למאי דס"ל דאביי דהדיוטות נמי לאו בני עישוי נינהו אפ"ה הוי אתי ליה שפיר לישנא דמתני' דקתני עובד כוכבים משום סיפא לאשמעינן דאפי' בעובד כוכבים כשר אם הן המעשין ע"פ דייני ישראל א"נ וכשר ואי גרסינן נמי סתמא כדהוי ס"ל לר"ת מעיקרא פ' חזקת דבעובד כוכבים בכל ענין פסול אפי' ע"פ דייני ישראל משא"כ בהדיוטות כה"ג כשר אם עושין ע"פ מומחין כנ"ל ודו"ק:

גמרא שנא' לפניהם כו' ל"א לפניהם כו'. לכאורה משמע למאן דדריש לפניהם כו' ע"כ דהדיוטות בני עישוי נינהו מדאיצטריך למעוטי עובד כוכבים א"כ מאי מקשה אביי לר' יוסף מהאי ברייתא הא איכא למימר דר' יוסף ס"ל כלישנא קמא. אמנם לענ"ד נראה דאין כאן פלוגתא כלל דמאן דדריש לפניהם היינו לענין דיינים ונידונין שאם בא גוי לפני דייני ישראל אין יכול לדונו באותן הדיינים משא"כ בהדיוטות לא מימעטו אלא מדיינין ושלא יהיו הן מעשין ע"פ עצמן משא"כ מנידונין לא מימעטו כדפרישית:

משנה יצא שמה בעיר מקודשת כו' איזהו אמתלא גירש איש פלוני את אשתו. יש לדקדק למה שינה התנא הסדר דברישא קתני קידושין קודם לגירושין ולענין אמתלא קתני איפכא ולכאורה היה נ"ל דהתנא לא זו אף זו קתני לא מיבעיא דחיישינן לקלא דקידושין דאיכא חשש א"א שהוא איסור מיתה אלא אפילו קול דגירושין דליכא אלא חשש איסור לאו דגרושה לכהן ס"ד דלא חיישינן קמ"ל דאפ"ה חיישינן ולפ"ז בסיפא הוי איפכא לא מיבעיא דאמתלא דגירושין מבטלת הקול כיון דבלא"ה ליכא אלא חשש איסור לאו משא"כ אמתלא דקידושין ס"ד דלא מהני לבטל הקול כיון דאיכא חשש איסור חמור דמיתה קמ"ל דאפ"ה מהני אמתלא כן נ"ל לכאורה אלא דבריש פרק האשה בתרא דיבמות משמע להדיא דכל היכא שיש חשש איסור דאורייתא שיפגע בגוף האיסור לא שני לן בין איסור לאו לאיסור כרת ע"ש בפרש"י ועוד דאדרבה בכמה דוכתי מצינו איסור כהונה שאני שהחמירו טפי מאיסור א"א עיין בריש פרק האשה רבה וא"כ הוי רבותא בקידושין טפי מגירושין ואפשר שזו היתה סברת המקשה דבסמוך למקשה והאמר רב אשי כל קלא דבתר ניסואין לא חיישינן ולא ניחא ליה לפרש לענין שלא תינשא לכהן אחר מיתת בעלה ולמאי דפרישית א"ש דמסידור לשון המשנה משמע ליה למקשה דקתני לא זו אף זו דאפילו בקלא דגירושין דקלא דבתר ניסואין הוא אפ"ה חיישינן ובסיפא לענין אמתלא הוי איפכא מיהו למאי דמסיק הש"ס דרישא חדא קתני אתי שפיר לגמרי סדר לשון המשנה וסיפא נמי הקדים לפרש אמתלא לגירושין דאמתלא דקידושין מרישא שמעינן לה דאמתלא למגורשת מבטלת קול הקידושין כנ"ל ודוק אלא דמלשון רש"י בסמוך לא משמע כן כמו שאפרש בסמוך עיין עליו:

דף פט.

רש"י בד"ה הרי זו מגורשת כו' הרי קול שחששנו לו תחילה שוברו עמו עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מי דחקו לפרש כן דאדרבא לשון קול ושוברו עמו משמע שיצא קול הגירושין תיכף עם קול הקידושין כדאמרינן נמי לקמן דכל היכא שיצא קול מעיקרא בלא אמתלא תו לא מהני אמתלא אח"כ ולאפוקי מרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד עשרה ימים והנלע"ד דרש"י ז"ל סובר דהאי קול ושוברו עמו לאו מטעם אמתלא איירי דאמתלא לחוד ושובר לחוד דאמתלא שסותרת הקול לגמרי מש"ה בעינן שיצא האמתלא תיכף עם הקול משא"כ במקודשת ומגורשת שאין הגירושין סותרין את קול הקידושין דאפשר דאיתא לתרווייהו אדרבא קול הגירושין בא לחזק הקול דקידושין אלא שמבטלו מצד אחר תו לא הוי כאמתלא אלא כשובר ומהני אפילו לא יצא קול הגירושין עם קול הקידושין אלא אח"כ כן נ"ל בשיטת רש"י וכ"כ הר"ן ז"ל בשיטת רש"י וכן היא שיטת הרמב"ם ז"ל:

אמנם כן מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן נראה דלישנא דמתניתין דקתני איזו היא אמתלא לקידושין אלמא דהאי מגורשת דקתני מעיקרא לאו אמתלא לקידושין היא ועי"ל דמגופא דמתניתין מוכח לה דקתני ובלבד שלא יהא שם אמתלא משמע שאם יש אמתלא בגירושין תו לא הוי קול ושוברו עמו לבטל קול הקידושין אלא קול הקידושין במקומו עומד ואמאי נהי דיש אמתלא לגירושין דלא הוי אלא ספק גירושין אכתי ליהוי אמתלא לקול הקידושין שהרי יש כאן ספק אם קול הקידושין אמת ואת"ל שהקול אמת האיכא קול דספק גירושין ואין לך אמתלא דקידושין גדולה מזו לכך הוצרך לפרש דכאן איירי שלא יצא קול הגירושין עם קול הקידושין אלא אח"כ וא"כ לא מהני מטעם אמתלא אלא מטעם שובר וא"כ כשיש כאן אמתלא לקול הגירושין תו ליכא לא אמתלא ולא שובר לגבי קול הקידושין ואמתלא ליכא שלא יצא עם קול ושובר ליכא שהרי יש אמתלא על השובר אף דלפ"ז לא יתיישב סידור לשון סיפא דמתני' שהקדים אמתלא דגירושין לקידושין דתו לא מצינן לפרש כדפרישית במשנתינו אלא דאפ"ה הוי שפיר לא זו אף זו דהא אמתלא דגירושין מבטלת קול הגירושין ליכא רבותא כל כך דאי להתירה לכהן אין כאן רבותא דהאיכא מיהא כמה ספק ספיקי שמא קול הקידושין מעיקרא לא היה אמת וא"כ אין כאן גירושין כלל ואת"ל שקול הקידושין היה אמת שמא קול הגירושין אינו אמת או שמא אין כאן לא קידושין ולא גירושין ואף להחזיקה בחזקת איסור א"א לעלמא מחמת אמתלא דקול הגירושין נמי ליכא רבותא חדא דלחומרא הוא ועוד דאדרבה אמתלא דקול הגירושין מחזיק את קול הקידושין דמכיון שגירשה אף בספק גירושין אלמא שהיה עליה זיקת קידושין ונמצא שאין כאן אלא ספק גירושין ולא מבטלינן קול הקידושין משא"כ אמתלא בקידושין גופייהו ס"ד דלא אלימא אמתלא לבטל הקול לגמרי ולהקל בחשש א"א קמ"ל דאפ"ה אמתלא מבטלת הקול כן נ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה בעולה אין חוששין לה פי' בקונטרס כו' ור' יצחק אומר כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל לפירש לשיטתו שמפרש נשואה אין חוששין לה דהיינו שיצא הקול שהיא נשואה זה ימים רבים דהכי משמע ליה לישנא דנשואה דאי לאלתר ודאי חיישינן וא"כ הא דקתני בעולה אין חוששין לה היינו נמי שיצא הקול שנבעלה זה ימים רבים ומש"ה לא חיישינן משא"כ אם יצא הקול שנבעלה היום חוששין לה ומש"ה הוצרך לפרש לענין איסור לכהן גדול שאם הקול אמת אסורה מדאורייתא וא"כ הו"ל קלא דקמי ניסואין וחוששין משא"כ לענין איסור לכהן הדיוט אפי' יצא הקול שנבעלה היום נמי אין חוששין שהרי אף אם הקול אמת אין כאן איסור דאורייתא דנהי שמפרש ר"י דסתם בעילה דזנות אוסרה לכהונה היכא דלא אמרה לכשר נבעלתי ע"כ דאינה אסורה אלא מדרבנן דמדאורייתא ודאי כשירה דנהי דספיקא דאורייתא לחומרא מ"מ הכא מוקמינן לה בחזקת היתר לכהונה כמ"ש התוס' להדיא בפ"ק דכתובות דף ט' בד"ה באשת כהן ע"ש ובחידושינו וכיון דאין כאן אלא חשש איסור דרבנן א"כ לא חיישינן לקלא כלל דהאיכא תרי ספיקי שמא אין הקול אמת ואת"ל שהקול אמת שמא לכשר נבעלה וכיון דאיכא תרי ספיקי וחזקת היתר פשיטא דמותרת אפילו בקול גמור אע"כ דלענין כהן גדול איירי דהו"ל קלא לאיסור דאורייתא שאין כאן אלא ספק א' ונהי דמדאורייתא מוקמינן בחזקת היתר אפ"ה מדרבנן חיישי' לקלא כמו שהחמירו בכל קול דקודם ניסואין אע"ג דאיכא חזקת היתר כן נ"ל נכון ועוד שממקומו הוא מוכרע דבמתני' אמרינן לספק קרוב לו קרוב לה הוי אמתלא אע"ג דמ"מ אסורה לכהן אפ"ה כיון דלא מיתסרא אלא מספק הו"ל אמתלא וה"נ כיון דלא ידעינן אי לכשר נבעלה או לפסול הו"ל קול ואמתלא עמו ופשיטא דאין חוששין אע"כ דבכ"ג איירי ועיין בחידושינו בכתובות. מיהו יש לי ליישב ג"כ שיטת ר"י ז"ל דזימנין דאסורה אף לכ"ה מדאורייתא כגון היכא דרוב פסולין אצלה כגון בעיר שרובה עכו"ם ואף ע"ג דבפ"ק דכתובות מסקינן דמאן דמכשיר מכשיר אפי' ברוב פסולין היינו היכא דאמרה לכשר נבעלתי דברי ושמא עדיפא מרוב משא"כ בשותקת מדאורייתא אזלינן בתר רובא וצ"ע:

רש"י בד"ה שלא לפלוני יצא עליה קול שמקודשת היום כו' עכ"ל. עיין בחידושי הרשב"א ז"ל שהאריך בחילופי נוסחאות והקשה שם על פרש"י ז"ל דהיינו ארוסה היינו שלא לפלוני ע"ש וכמדומה שלא היה גירסת רש"י ז"ל לפני הרשב"א ז"ל כמו שהיא בנוסחת רש"י ז"ל שלפנינו דלפ"ז ודאי לא קשה מידי דהא דקתני ארוסה אין חוששין לה היינו אף שיצא הקול שנתקדשה לפלוני אפ"ה אין חוששין כיון שלא יצא הקול שנתקדשה היום אלא זה ימים רבים ואשמעי' נמי שלא לפלוני אין חוששין אף שיצא הקול שנתקדשה היום וק"ל:

דף פט:

גמרא א"ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא והתנן נתקדשה כו' לאו משום דאמרינן על תנאי קידש. ופרש"י דכי מהדרינן לה לגברא אמרינן ודאי יש פתח לדבר כו'. ולכאורה יש לתמוה מאי ענין אמתלא ופתח אמתלא לכאן שהרי קידשה השני קידושין גמורים ובקידושין גמורין בעלות ברורה ודאי לא שייך ענין אמתלא כלל וע"כ היינו משום דקדושי טעות נינהו כיון שבא בעלה. תו קשיא לי למאי דמשמע דבכה"ג מיקרי פתח אמתלא כיון דמהדרינן לה לגברא קמא א"כ תיקשי הא דאמרינן לעיל בפרק הזורק דף פ"א דשלח רבי מנשה מלויל לשמואל פלוני כהן יצא קול שגירש אשתו והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו ושלח שמואל תנא ומסקינן תנא משני דהו"ל קלא דקמי ניסואין וקשה אכתי אמאי חיישינן האיכא מקום אמתלא כי הכא כיון שיושבת תחת הראשון ומשמשתו אמרי' על תנאי גירש אע"כ דאפ"ה לא מיקרי פתח ומקום אמתלא. ונראה ליישב לולאי הכא בנתקדשה לאחר אף לפי סברת המקשה עיקר הטעם משום דקידושי טעות נינהו שלא נתקדשה אלא מחמת שסברה שמת בעלה אלא אפילו הכי ס"ד דרב פפא דאכתי הוי לן למיחש דאיכא מאן דלא ידע שנתקדשה מחמת מיתת בעלה וסברי שנתקדשה מחמת שגירשה בעלה הראשון וא"כ לדידהו הו"ל כקול גירושין ואפ"ה לא חיישינן וע"כ היינו משום שלא יצא הקול ברור אלא עם מקום אמתלא דכיון שבעלה במדינת הים יש פתח לומר שעל תנאי גירש כפרש"י לפי שלא היה יכול לבוא וכיון שבא בעלה לבסוף הרי נתבררה האמתלא למאן דקטעי וסבר שמחמת גירושין נתקדשה ואע"ג שלא יצא האמתלא אלא מכאן ועד עשרה ימים אפ"ה מהני כיון שהיה במקום אמתלא והשתא לא תיקשי הא דפרק הזורק דהתם יצא הקול מבורר ולא היה פתח אמתלא כלל בתחלת הקול כן נ"ל בשיטת רש"י ואע"ג דמלשון רש"י משמע דאמתלא היינו בקידושין וכן משמע לשון הגמרא דקאמר על תנאי קידש לא ולא אחת היא כיון דאמרינן על תנאי גירש הראשון א"כ ע"כ הקידושין משני היה ג"כ על תנאי. אמנם לפי פירוש הרי"ף והרמב"ם ז"ל בההיא דמקום אמתלא יתיישב הסוגיא יותר ואין להאריך ודו"ק:

תוספות בד"ה והלכתא לא חיישינן מעשה בא לפני ר"ת כו' ועוד דכיון שנתקדשה לאחר בפניו שריא עכ"ל. ומה שהוצרך ר"ת לטעם השני אע"ג דאיפסקא הלכתא בגמרא בהדיא דקלא דבתר נישואין לא חיישי' אלא משום דנפקא מינה אם ימות בעלה הראשון או יגרשנה הוי לן למיחש ולמימר שחזר הקול וניעור שלא תינשא לאחר מחמת הקול הראשון והו"ל קלא דקמי נישואין כדאמרינן לעיל בפ' הזורק דתנא משני מש"ה הוצרך רבינו תם לטעמא שנתקדשה בפניו וא"כ שרי' לגמרי שאף אם הקול הראשון אמת ע"כ גירשה מדרב המנונא כן נ"ל לכאורה אבל עדיין צ"ע דמספקא לי טובא אי שייך בכה"ג לומר שאחר כך חוזר הקול וניעור דבשלמא לעיל בפ' הזורק אף שיושבת תחתיו ומשמשתו אכתי לא נתבטל הקול לגמרי דאיכא למימר דמעיקרא גירשה הראשון על תנאי שלא יחול אלא סמוך למיתה כדמסיק הש"ס התם אימר סמוך למיתה גירשה ואיכא לפרש כדפרישית משא"כ הכא כיון שיושבת תחת בעלה ויצא הקול שנתקדשה קודם זה ואנן לא חיישינן להאי קלא דהו"ל קלא דבתר נישואין א"כ נראה שנתבטל הקול לגמרי ואינו חוזר וניעור וצ"ע ודו"ק:

רש"י בד"ה עיינו ביה רבנן בקידושי שני ולאו קידושין נינהו כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דטפי יש לפרש דעיינו ביה בקידושי ראשון דיותר יש לתלות הטעות בראשון כיון דלא הוי אלא קול בעלמא והאריך בזה. ולענ"ד ודאי לישנא דגמרא דקאמר קידושי טעות נינהו משמע להדיא דאשני קאי דבקידושי תורה שייך האי לישנא דקידושי טעות משא"כ בקידושי ראשון לא הו"ל למימר אלא עיינו ביה רבנן בקלא לית ביה ממשא. ובר מן דין נפלאתי מה עלה על דעת מהרש"א ז"ל לומר לתלות הטעות בראשון דמהיכא תיתי ומאי שנא מכל חיישינן לקלא דשמעתין דאסרינן לעלמא ואליבא דשמואל דקיימי הנך אמוראי אית ליה דלא מבטלינן קלא אפי' אי מגליא מילתא שהקול אין בו ממש אפ"ה חיישינן ולא אמרינן מימר אמרי עיינו ביה רבנן בקלא דלאו מידי הוא אלמא אפי' בדאיתברר חיישי' וכ"ש בלא איתברר דלית לן למימר מימר אמרי כיון שיצא הקול ברור בלא אמתלא ע"כ דאקידושי שני קאי כפרש"י ואף התו' מפרשים כפירוש רש"י כמו שכתב הרשב"א ז"ל בשמש וכתב דאי ס"ד דאראשון קאי יתירוה נמי לעלמא מה"ט וכוונתו בבירור למה שכתבתי דאמאי חיישינן כלל לקלא יתירוה לעלמא מה"ט דמימר אמרי עיינו רבנן בקלא דלאו מידי הוא ואמאי אמרי' דלא מבטלינן קלא ואפי' מ"ד מבטלינן היינו דוקא באיתברר אבל בלא איתברר מודה אע"כ דלא מבטלינן קלא מטעמא דמימר אמרי וע"כ דאשני קאי ולא ידעתי למה כתב מהרש"א ז"ל על הרשב"א ז"ל שדבריו דחוקין גם ביתר דברי מהרש"א ז"ל יש לי לדקדק ואין להאריך ודוק ועיין בסמוך:

דף צ.

תוספות בד"ה והלכתא מותרת לשניהם ומעשה בא לפני ר"ת כו' אף ע"ג דקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא מ"מ מחמירין כו' עכ"ל. פירוש דאע"ג דבקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא א"כ הוי לן להקל מטעמא דמימר אמרי עיינו רבנן בקידושי שני כיון דלדא"ה ליכא אלא חששא דרבנן דמדאורייתא לא חיישינן לקלא מכל מקום מחמירין משום דקידושי שני קידושי תורה נינהו וא"כ מאן דסבר דקול הראשון היה אמת יאמר שמחזיר גרושתו מן האירוסין משא"כ בקול מזה ומזה לא שייך להחמיר דא"ל שהקול ראשון אמת שמא השני שקר או להיפך כן נראה בעיני להשוות שיטת התוס' לשיטת רש"י וכמו שכתבתי בסמוך בשם הרשב"א ז"ל ודלא כמהרש"א ז"ל וק"ל:

משנה ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה. ומשמע בגמרא דהיינו דבר ערוה ממש שזינתה בעדים ברורים וע"כ איירי שלא בהתראה דאי בהתראה בת סקילה היא ואין להקשות לבית שמאי הא דכתיב בכהן הדיוט גרושה וזונה לא יקח למה לי הא כל גרושה זונה היא אלא דשפיר איצטריך גרושה למאי דמסקינן בשמעתין דבדיעבד כ"ע מודו דאי עבד עבד ואע"ג דאמרי' בעלמא דאי לא כתב קרא היינו דאי להתירא אבל דאי לאיסורא כתב קרא כדאיתא ביבמות דף ע"ט. ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הפוסקים דב"ש וב"ה לא איירי אלא בזיווג ראשון או לשיטת הסוברים דלא פליגי אלא מן הנשואין ולא מן האירוסין כמו שהביא בספר גט פשוט אלא דלא מיסתבר לי דקרא סתמא כתיב וכמו שאפרש לקמן ויותר נראה דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא לענין לגרשה בע"כ אבל מדעתה אפשר דבכל ענין שרי וכדאיתא בש"ע א"ע סי' קי"ט:

גמרא וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה נאמר כאן דבר כו' מה להלן בשני עדים כו'. ומסקינן דלב"ה נמי אית ליה האי ג"ש דדבר דבר לענין עדים ברורים. ואע"ג דאפילו ספק סוטה אסורה לבעלה כדכתיב ונטמאה ונטמאה שאסורה לבעל ולבועל מ"מ הכא לא איירי מקינוי וסתירה. ויותר נראה דעיקר ג"ש אתא לאשמעינן דאפילו יוצאת מחמת דבר ערוה שזינתה בעדות ברורה אפ"ה תינשא לאחר ובזה נתיישב לי מאי דהוי קשיא לי טובא דלמאי דמסקינן ריש פ' האשה רבה ביבמות דבכל האיסורין שבתורה היכא דאיתחזק איסורא בעינן תרי וכן באתחזק היתירא ולעולם אין עד אחד נאמן אלא היכא דלא איתחזק לא היתירא ולא איסורא וא"כ אמאי איצטריך הכא ג"ש דדבר דבר ולמאי דפרישית א"ש דמהאי ג"ש ילפינן דאיירי הכא בעדות ברורה ואפ"ה תינשא לאחר כן נ"ל:

תוספות בד"ה מה להלן בעדות ברורה בירושל' פריך דאמאי איצטריך קרא כו' ומשני לעבור עליו בשני לאוין עכ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דלא משני בירושלמי כדמשני בשמעתין בסמוך מאי דעבד עבד ואיירי שגרשה משום דבר דהקדיחה תבשילו משום דאמרי' בעלמא דאי לא כתב קרא וכבר כתבתי במשנתינו דביבמות מסקינן דאי לאיסורא כתב קרא ואפשר דלשיטת הרשב"א ז"ל דהירושלמי סובר דאי לאיסורא נמי לא כתב קרא. ומיהו לענ"ד נראה דבלא"ה לא בעי הירושלמי לאוקמי קרא דלא יוכל בעלה הראשון כשגירשה בדיעבד בהקדיחה תבשילו או אפילו לכתחילה כשמגרשה מדעתו למאי דפרישית דבכה"ג לכ"ע שרי משום דפשטא דקרא דלא יוכל אדכתיב לעיל מיניה קאי דכתיב כי מצא בה ערות דבר ובשלמא לב"ה אתי שפיר דאיירי קרא בדבר בהקדיחה תבשילו משא"כ לב"ש דלא איירי אלא בערות דבר ממש מש"ה איצטריך לאוקמי בירוש' לשני לאוין כנ"ל:

בד"ה וב"ה כו' ואור"י דר"ע סבר כב"ש כו' דאי תרי מילי נינהו כו' למה לי לכתוב דבר להקדיחה תבשילו כיון דכתיב כו' עכ"ל. ולולא דבריהם היה נ"ל דלר"ע נמי איצטריך קרא להקדיחה תבשילו דנהי דאפי' לא מצאה חן בעיניו מחמת שהיא כעורה מרבינן דשרי מוהיה אם לא תמצא חן סד"א דוקא בכה"ג שרי דמכיון שהיא כעורה והוא שונאה לגמרי א"כ לבו אונסו ואדרבא אם לא יגרשנה הו"ל כבני שנואה משא"כ בהקדיחה תבשילו דאפשר דרתח עלה לפי שעה ולבתר הכי מפייס לה סד"א שאין לגרשה קמל"ן דאפ"ה שרי. ועפ"ז נתיישב לי היטיב מאי דאיתא בירושלמי הביאו הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין וז"ל והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו לא תכחול ולא תפקוס כו' עד שבא ר"ע ולימד א"כ נמצאת מתגנה על בעלה ומגרשה כו' ומסיק שם בירושלמי דזקנים כב"ש ור"ע כב"ה ותמה הרשב"א ז"ל דהול"ל דר"ע לטעמיה דנפשיה קאמר והניחו בצ"ע ולמאי דפרישית א"ש דההיא דירושלמי לא דמי לדר"ע דמתני' דאיירי במצא אחרת נאה הימנה והראשונה כעורה ששונאה לגמרי משא"כ התם דאף אם לא תתקשט בנדתה מ"מ לאח"כ תחזור לנויה הראשון שהרי אם תתקשט מוצאת חן בעיניו וא"כ לא דמי אלא להקדיחה תבשילו ומש"ה איצטריך לאוקמי התם דר"ע כב"ה כן נלע"ד נכון:

גמרא א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מגלי רחמנא גבי אונס כו'. וקשיא לי טובא דהא רבא גופא אמר במסכת תמורה דכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והא לוקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ומקשינן עלה התם מאונס שגירש דמחזיר ואינו לוקה ואמאי הא עבר אמימרא דרחמנא ומשני רבא שאני התם דאמר רחמנא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. ולפ"ז נהי דלא קשיא לן בעיקר מימרא דרבא דהתם אמר אי עביד לא מהני והכא קאמר מאי דעבד עבד דהתם איירי דוקא היכא דאמר רחמנא לא תעביד בלשון לאו מה שאין כן בלא מצא בה לא ערוה ולא דבר אין כאן לאו אבל הא ודאי קשה היאך יליף רבא הכא מדגלי רחמנא גבי אונס כל ימיו מכלל דבעלמא מאי דעביד עביד דהא אפילו אי בעלמא כשגירשה שלא כדין לא מהני אפ"ה איצטריך לכתוב באונס כל ימיו למימרא דלא לקי דסד"א כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי מש"ה נתקו הכתוב לעשה דלא לקי. והנלע"ד ליישב דמהא מילתא גופא יליף רבא כיון דלקושטא דמילתא באונס לא לקי דהו"ל לאו הניתק לעשה א"כ אמאי איצטריך כלל קרא דלא יוכל לשלחה דאי מצא בה ערות דבר מותר לגרשה את"ל דאפ"ה נהי שאסורה עליו אין לגרשה מגזירת הכתוב דלא יוכל לשלחה א"כ היאך אמר רחמנא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי הא אסורה עליו משום סוטה וע"כ איירי קרא כשגירשה בענין אחר שלא ע"י זנות ואי ס"ד דלא מהני א"כ לא לכתוב לא יוכל לשלחה אלא ולו תהיה לאשה כל ימיו (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע: ול"ל דלא איצטריך אלא לענין כהן דהא לב"ש בלאו הכי אסור משום זונה) ואי משום לעבור עליו בלאו הא ליתא דכיון דלא לקי לא איצטריך למכתב לאו יתירא כדאיתא בתוס' ריש פרק איזהו נשך אע"כ דלב"ש היכא דלא מצא בה ערות דבר וגירשה מאי דעביד עביד וא"כ איצטריך לא יוכל לשלחה והשתא מדבית שמאי נשמע לבית הילל דהיכא דלא מצא בה לא ערוה ולא דבר מאי דעבד עבד כנ"ל נכון ובזה מדוקדק לשון רש"י ז"ל בד"ה לא יוכל שכתב ואינו לוקה על שילוחו ולאיזה צורך כתב כן ולמאי דפרישית אתי שפיר דעיקר דיוקו דרבא מדאינו לוקה א"כ אי ס"ד דאי עביד לא מהני אייתר ליה לגמרי קרא דלא יוכל לשלחה כל ימיו וכדפרישית ואף לפמ"ש לעיל דכשמגרשה מדעתה כ"ע מודו דשרי אפ"ה לא מצינן לאוקמי קרא דלא יוכל לשלחה בכה"ג דלקושטא דמילתא באונס נמי רשאי לגרשה מדעתה כדאיתא בכתובות. מיהו לשיטת הסוברים לחלק בין זיווג ראשון לשני לא יתכן לפרש כן וצ"ע ודוק היטב:

דף צ:

תוספות בד"ה עם בני אדם ס"ל כו' אבל זו חובה לגרשה מן התורה כו' עכ"ל. ולכאורה לא ידענא מאי פשיטותא דהא לבית שמאי משמע שאין לגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ממש שזינתה בעדים וא"כ מדב"ש נשמע לב"ה דלא פליגי בהכי לענין לכופו לגרשה אם לא שנאמר דהא דאמרינן לעיל לב"ש בעדות ברורה היינו אפי' עידי כיעור כה"ג שרוחצת עם בני אדם ובזה יתיישב יותר קרא דגרושה זונה אלא דא"כ לא הוי מקשי מידי בירושלמי למאי איצטריך קרא דלא יוכל לשלחה דהו"ל מחזיר סוטתו ומאי קושיא האיכא לאוקמי בכה"ג ויש ליישב בדוחק ונראה דבאמת לא פשיטא להו להתוספות הא מילתא מש"ה כתבו ועוד יש לפרש דאפי' אדם רע אין סובל זה מאשתו משמע דחובה לגרשה מן התורה ליכא וצ"ע:

גמרא רבי יהודה אמר אם שנאתה שלח רבי יוחנן אמר שנוי המשלח ולא פליגי הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני. משמע דבזיווג ראשון לכ"ע שנוי המשלח ומש"ה כתבו קצת פוסקים דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בזיווג שני אבל בזיווג ראשון מודו ב"ה דאין לגרש אא"כ מצא ערות דבר וכבר כתבתי במשנתינו דלא יתכן לומר כן כיון דב"ש וב"ה בקרא פליגי ויותר נראה כמ"ש הר"ן ז"ל דנהי דלב"ה אפילו בהקדיחה תבשילו מותר לגרשה מן התורה היינו שאין בית דין שלמטה כופין אותו שלא להוציאה אבל מן השמים מענישין אותו בזיווג ראשון והיינו קרא דדברי קבלה דשנוי המשלח. ועוד נראה דאשכחן היתר גמור לכתחלה לב"ה אף בזיווג ראשון והיינו מן האירוסין דקרא דשנוי המשלח נראה דהיינו דוקא מן הנשואין דילפינן מדכתיב והיא חברתך ואשת בריתך והיינו כדאמרי' בעלמא אין האשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי ונהי דקרא דוכתב ספר כריתות ליכא לאוקמי מן האירוסין דכתיב ובעלה מ"מ קראי מיתרץ כדפרישית בשם הר"ן ז"ל אבל משנתינו דאיירי ב"ש וב"ה ור"ע מיתוקמא שפיר אף לכתחלה ומן האירוסין כנ"ל מדמסיק הש"ס קרא דוהיא חברתך ואשת בריתך:

סליק פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין בעזה"י

רַשַׁ"שׁ

דף ב.

תד"ה המביא. אע"ג כו' כדתנן בהשולח כו'. הא דלא הביאו ממתניתין דפרקין (י) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים הוא משום כיון דתני חוץ מג"נ ידעינן לכל גט היינו שאר שטרות אבל סתמא לעולם משמעו גט אשה דוקא:

תד"ה אף. מש"כ מהר"ם דעיר השנוי בדברי תנאים מסתמא אחת היא. נסתר מהא דמשני ר"א בערכין (לב ב) תרי ירושלים הוו. והרש"א שכ' דלא מסתבר דברקם דא"י לא היו דרין ישראל ובדח"ל היו ישראל. תמוה כיון דבח"ל ע"כ דרין ישראל ואטו מפני ששמה רקם לא ידורו בה. והכי איבעיא ליה למימר דלא ה"ל לסתום שם דלא ניתי למטעי דעל הרקם דח"ל יכוון כדהכא. והא דלא חש התנא בירושלים דערכין י"ל משום דלא הוה אלא הילכתא למשיחא דהא אין בתי ע"ח אלא בזמן שהיובל נוהג:

תד"ה מכפר. שהיו מצויים בה תמיד. כצ"ל:

תד"ה ואשקלון. וכתיב הפילה לישראל בנחלה כו'. כצ"ל:

בא"ד אבל קשה דרקם כו' וכתיב ביהושע ויקדשו את קדש. שם הוא בשש נקודות וכאן בקמץ וצירי:

בא"ד וי"ל דתרי רקם כו'. ולעד"נ דהני דמתניתין היו נקראים בההי"ן בראשן ואינן לשמוש ה' הידיעה דאינו על הרוב בשם עצם פרטי. ואפשר לומר ג"כ שבאו כאן לשמוש ה' המיוחדת (יען מצאנוה לפרקים ע"ש עיר כמו העי הגלגל) ור"ל אותן שבח"ל כי ידוע שעליהן יכוון כמו תן לי הנפש:

בא"ד ואמר ר"י דאפי' בצד של א"י כו' לפי כו' ורחוק מעיקר ישוב א"י כו' וכן י"ל כו' וגבי רקם וחגר. קשה דבגמ' ק"ל סמוכות לארץ ישראל:

בא"ד אע"ג דעכו היא עצמה בא"י כו'. לכאורה אף לפר"י יל"פ דר"מ דאמר עכו כא"י היינו גם חלק לח"ל:

תד"ה ואם. ומיהו מזה אין להוכיח כו' טענינן להו פרוע כו'. מש"כ מהר"ם לנ"מ כגון שמת תוך הזמן כו' או הלך כו'. קשה דא"כ מ"מ לא שבקת חיי כו' דיזייף ויכתוב לאחר מיתתו או לאחר הליכתו למה"י מזמן קדום. בזמ"פ לאחר מיתתו ואחר הליכתו ול"ל להוכיח ממכר ומתנה:

בא"ד בסה"ע דהא רב א"ל מודה כו'. הוא בכתובות (יט):

בא"ד (ע"ב) אלא ה"ט דלא יחזיר כיון דאיתרע כו' אפי' ימצא עדי קיום כו'. נראה דצ"ל אלא אפי' נמצא מקויים נמי אם הלוה טוען מזוייף וכ"מ בדבריהם בב"מ שם בד"ה הא קאמר להל"ס:

דף ב:

רש"י ד"ה דלא איתחזק איסורא. בהך חתיכה גופא. כצ"ל. וכוונתו נ"ל דאפי' בב' חתיכות דמיקרי איקבע איסורא בכריתות (יח) מ"מ לא איתחזק איסורא בכ"א מב' החתיכות ונאמן עליה על א':

תד"ה לפי. ואין לומר כו' דשכיח טפי כו' וה"ה שאר הלכות גיטין. ר"ל דחיישינן להו. וזה אין לומר משום דלא שכיחי ל"ח להו ותו לא תיקשי מהא דבין נרדה כו'. דכיון דהחשש אינו אלא משום לעז דערעור הבעל א"כ יוכל לערער גם בשאר פסולין דלא ידע:

בא"ד ואין בקיאין פי' אין חוששין כו'. כיוצא בזה במשנה דסנהדרין (נב) שלא היה ב"ד כו' בקי ופי' בגמ' ב"ד של צדוקים הוה עפרש"י שם:

תד"ה מאי בינייהו. ולת"ק נמי כו'. לפמש"כ כוונתם בע"ז (ו ב) דיש לפסוק כחכמים נגד הת"ק. י"ל דהש"ס ר"ל מ"ב לענין דינא. ואף לפי' מהר"ם שם י"ל ה"נ גם לרבה דחכמים לא באו אלא לפרש דברי ת"ק כדהתם. והגמרא ל"א דפליגי אלא לרווחא דמלתא דלדידיה איכא למימר נמי דפליגי. ועוד נ"ל דיש לפסוק כחכמים דסתם מתני' לקמן (ט) כוותייהו דתני שוו למוליך כו':

תד"ה ורבנן (בל"ג). מוקי לה כר' אלעזר. כצ"ל בל"י וכן בסמוך:

דף ג.

גמרא חדא מתלתא גאיז כו'. בזה א"ש מה דלא תקנו לומר בפ"נ ונחתם (בפני בפני צ"ל) דא"כ היה מאמר אחד בעל ג' תיבות וחיישינן לגזיזה. אבל עתה הם ב' מאמרים נפרדים בעלי ב' ב' תיבות. ולרבא דלאי א"ש דהעיקר הוא בפני נחתם. ובפני נכתב אינו אלא משום דלא ליתי לאחלופי:

רש"י ד"ה הכא בפני קאמר. ולא קא מוכחא מלתא. כ"ה גי' הישנה וכ"ה ברש"ל ועיקר. דכ"מ מדבריו לעיל בד"ה אתי לאחלופי שכ' דמוכחא מלתא:

רש"י ד"ה מאן האי תנא. דמתניתין. כצ"ל:

תד"ה מאן. מוקי מתני' כר' אלעזר. כצ"ל:

דף ג:

רש"י ד"ה אי ר"מ. זו היא חתימתו. הס"ד ואח"כ מה"ד **חתימה**. וסופו אחתימה הוא:

רש"י ד"ה ולא בעי ר"א חתימה. ופליג עלה ר"א כו' ולק' **בד"ה ואם נשאת הולד כשר. ומדפליג ר"א עליה ש"מ כו'.** עי' גה"ש. ולשונו מגומגם קצת. אבל קוטב קושייתו הוא דילמא ר"א לא בא להוסיף אדברי ת"ק אלא דאפי' אינו כת"י ואין עליו עדים. אבל גם הוא לא הכשירו אלא לענין הולד שאינו ממזר. לפיכך פי' הוא ז"ל דהוכחה היא מדק"ל כשר ע"ש. ולי גם זה לא מחוור דדילמא כשר דקאמר קאי על כל שהזכיר הת"ק וה"ק אע"פ כו' כשר הולד. ול"נ דהוכחה היא מתיבת כשר שמיותר לגמרי כיון דקאי את"ק. אלא ע"כ ר"ל דכשר הגט:

תד"ה דתנן בסופו. אבל לרבה קשיא. עי' ב"מ (נה ב) תד"ה ולא:

תד"ה שלשה. למ"ד בפרק ט' כתב ידו ועד שנינו. כצ"ל:

תד"ה וגובה. ל"ק לפסק ר"ח דמיירי בחתימו כו'. וכ' הרש"א דל"ק לר"ת ממאי דמסיק כו' דהיינו משום דנכתב לשון פרסי. וקשה דהא אי איכא עדי חתימה ישראל גבי ממשעבדי אפי' כתוב בל' פרסי כדלקמן (יט ב):

בסה"ד דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה. כצ"ל:

דף ד.

גמרא ואתא ר' אליעזר. כצ"ל ביו"ד וכן בסמוך וברש"י ותד"ה ומ"ש:

תד"ה וחתמו. ומאן דמפרש נמי כו' ור"א היא משמע דלר"מ א"צ כו'. לכאורה יש לדחות דלהכי לא מוקי כר"מ דלדידיה מאי איריא משום תקנה תיפוק ליה משום דהוה גזירה לגזירה עי' פרש"י שם. אבל גם עתה ר"י שם ע"כ גוזר גזירה לגזירה ע"ש:

בא"ד דכיון דידעי דצריך לשמה. כצ"ל:

תד"ה מודה (בסופו). וי"ל דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה. וא"ת כיון דהגזירות אינן שוות מנ"ל למילף חדא מחברתה. וי"ל דר' אבא אומר סתמא דמודה ר"א במזוייף מתוכו ומשמע דכולל כל מיני זיופים רק דהוקשה להם דליכא טעמא דניגזור בזיוף דשלא לשמה ולכן נאמר דודאי לא כיון ר' אבא לזיוף הזה וחלשו בתירוצם דגם בזה איכא טעמא למיגזר. ובאמת ל"י עיקר דברי ר' אבא היכא הוא דבכ"מ מביא לאמר כו' ועי' לקמן (ט) בתד"ה האמר ובב"מ (נח) ד"ה לאמר ובמש"כ שם (נז ב):

תד"ה דקי"ל. קי"ל כשמואל דבדיני פליג לקמן אדרב כו'. ק"ל דלא קי"ל כשמואל בדיני אלא נגד רב אבל היכא דפליג על ריו"ח הלכה כריו"ח וכש"כ נגד ריב"ל א"ה כמותו דהא ריו"ח וריב"ל הלכה כריב"ל ולק' שם אריב"ל ג"כ דהילכתא כר"א בגיטי לחוד וע"ש בק"נ אות מ"א:

בא"ד והאר"א מודה ר' אלעזר. כצ"ל בל"י וכן לקמן:

בסה"ד דקידושין אסר לה אקרובים. לכאורה הל"ל לאסר לה אכ"ע ועמש"כ בקדושין (סה ב) ברש"י ד"ה הכא קא חייבה לאחריני:

דף ד:

רש"י ד"ה לא צריך. ואע"ג דאין בקיאין לשמה. ולק' בד"ה רבה אית ליה דרבא כתב דכולהו בקיאין:

רש"י ד"ה ואיכא דמותיב. ואע"ג דהוה מותבינן כו' נמי צריך סוף כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אלא מ"ב. דהא א"ל דרבא. כצ"ל:

תד"ה תנן. ונקט האי לאפוקי רקם וחגר. ואף דגם אי הוה תני המביא במה"י היה ג"כ ממעטן. מ"מ השתא אשמעינן דגם מהם לא"י דלא שכיחי לקיימו נמי א"צ ועי' בדבור הסמוך:

תד"ה כיון. גבי בני מחוזא דניידי ומצריכי בפ"נ משכונה לשכונה. ע"ש דרבא מצריך אפי' באותה שכונה:

תד"ה אלא מ"ב. מקומות דלא קביעי ב"ד. מפרש"י משמע דאף במקומות דלא קביעי מ"מ שיירתא איכא וכמו בעולי רגלים:

דף ה.

גמרא ת"ש דבעא מיניה כו' והא אשה כו' ותנן כו' ובלבד שהיא צריכה כו'. כצ"ל ומלת עצמה הב' למחוק וכדלעיל ולקמן במשנה:

שם ת"ש המביא גט כו' ולא אמר בפ"נ כו'. כצ"ל ומלת לה למחוק:

ד"ה אלא להקל. מתחלה של"ת לעדים. נראה דר"ל דעיקר התקנה היה להקל ואגב התקינו ג"כ לכתחלה דוקא צריך בפ"נ. אבל בגלה (נח ב) במשנה איתא ג"כ כהאי לישנא ושם א"א לפ' כה"ג אלא דר"ל דלא גזרו עה"ל להחמיר בכ"מ אלא דלפעמים מקילינן ביה ע"ש וכמו כן יל"פ הכא:

תד"ה אילימא. דברי מהר"ם בזה דחוקים. ול"נ דכוונתם דאי מיירי באלם או שלא ראה א"כ מאי רבותייהו. טפי ה"ל למיתני ולא אמר כלום בסה"ע בברייתא והיה כולל בזה גם אם יכול רק שנתן הגט בלא אמירה והלך לעלמא. אבל אי מיירי בחרש שפיר הוה רבותא דאע"ג דהוא פסול מ"מ כיון דעביד שליחותיה בעודו פקח אלא של"א בפ"נ אם יש כו'. וקושיית א"ה יכול נמי לא קאי על משנה זו אלא כפיר"י בדבור הסמוך. ולרבה למאי דמסיק נקיט בדוקא בכה"ג. ונראה דגם באלם יתקיים בחותמיו אף לרבה דלא שכיחא שיעשה שליח. ומשום שלא תחלוק ליכא באינו יכול כמש"כ רש"י ותוס'. דגם הוא נכלל באינו יכול:

דף ה:

גמרא דרבין בר רב חסדא. כאן מצאנו עוד בן לר"ח אשר לא חשבוהו התוספות בב"ב (קמא) ועמש"כ לקמן (לא ע"ב

שם ת"כ דריו"ח המביא גט כו' ולא אמר לה בפ"נ כו'. בהעתקת התוס' ברייתא זו לעיל (ג ב) בד"ה דתנן ליתא למלת לה וכן בב"מ נה ב בד"ה ולא:

שם אתא לקמי' דרב אמי ורב אסי. כ"נ דצ"ל דר' אמי היה בא"י:

דף ו.

גמרא והא בבל לצפונה דא"י כו'. כצ"ל בו':

שם מ"ט בשוקייהו טרידי. כה"ג בב"ב (למ"ל):

תד"ה הני. וא"ת לעיל דאמר בגירסייהו טרידי אמאי כו'. לכאורה י"ל אף דבני המקום מכירים חתימת התלמידים מ"מ חתימות רוב בני עירם שאינם תלמידים אינן נודעים להם משא"כ על שוקא באים רוב בני העיר. ומה שאמר בגירסייהו טרידי הוא לטעם למה לא נאמר דהתלמידי' יקיימו חתימת בני עירם כפרש"י בבני ארדשיר כשהולכין לשוק יקיימוהו:

תד"ה והא רבא. ומשני שאני בני מחוזא דניידי לכך מצריך רבה בר אבוה כו'. דהוא היה ג"כ במחוזא כדמוכח בשבת (נט ב). אבל רב ששת משמע לקמן (יד) דלא הוה במחוזא. והרא"ש לק' בפ' המגרש סי' י"א כתב דבנהרדעא הוה:

דף ו:

גמרא הא איהו נמי שלא תזקק לעדים קא"ל. עפרש"י. לכאורה לרבא דאף במקום שצ"ל בפ"נ ובפ"נ אם יש עדי קיום סגי. יל"פ דרי"ש לעולם היה סבור דבכפר סיסאי הוה כח"ל ואפ"ה אי הוה אשכחא עדי

קיום הוה שני להכי קא"ל שלא תזקק לעלים. וצ"ל דהקושיא אזלא אליבא דרבה ויהיה ראיה לפסק הראב"ד לפ' כוותיה. מיהו גם לרבא מייתי הש"ס שפיר כדתניא כו' מדקא"ל שתוק כו' הואיל ויצא הדבר בהיתר ולא חשש דילמא אתי בעל ומערער ונסמוך על אמירתו בפ"נ וכפ"נ:

שם אטו כל דלא ידע כו' לאו גברא רבה הוא. כה"ג במו"ק (טז ב):

תד"ה ארי"צ. דיודע היה שאינו עיקר. אע"ג דמצינו הרבה דאמוראי לא הוו ידעי איזו ברייתות וכן ר' אביתר לא ידעה. הוכחתם נראה מדלא מקשה הש"ס עליו מהברייתא. ונ"ל ראיה לפסוק כוותיה מדל"א אביי אטו כל דלא ידע הברייתא כו' מוכח דאינה עקרית:

בא"ד כדאמר בירושלמי בפ"ק דשבת. כצ"ל. והוא שם על מתניתין דלא ישב לפני הספר:

דף ז.

גמרא שלחו ליה למר עוקבא זמרא כו'. כצ"ל:

שם שוכן עדי עד עושה לו דין. כצ"ל:

תד"ה השתא. אע"פ שיש שם אכילת איסור תרומה לאשתו. ולא הוי כקנינו שקנה קנין לאוכל בתרומה בר"פ אלמנה ע"ש. דכיון דהוא עבד אין לו קידושין ואינה קנין:

תד"ה זמרא. וכ"מ מדקאמר ולישלח להו. כצ"ל:

תד"ה עטרות. ולא הויא כלילא דהכא כההיא כו'. כצ"ל. ואין זה משום דהכא אפי' בחול אסירא. דהא מסקי דהיינו דוקא לחתנים. ועוד דהא מסקינן דלא נאסר אלא בגברי. אלא הואיל שכתבו שהוא כעין כיפה א"כ ע"כ אוחזין אותה ביד ומגביהין אותה למעלה מהראש. והיה אסור בשבת משום משא או משום אוהל כאשר האריך הגו"ב במ"ת בחלק או"ח סי' ל' באיסור הפערלאסא"ן:

תד"ה בזמן. לפי שאינו אסור אלא לחתנים כדפרישית. כצ"ל:

דף ז:

גמרא למימרא דעכו לציפונה דא"י קיימא ורמינהו כו'. ק"ל לפיר"י בתוס' לעיל במתני' ד"ה ואשקלון דאפי' בצד של א"י צ"ל בפ"נ לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב א"י כו'. מאי פריך הכא דאף א"ת שהיא משוכה מסוף הצפון לצד דרום בכמו פרסה (למש"כ רש"י השתא כו' משוך כו' יום או יומים כו' אינו מוכח מהברייתא) מ"מ היא רחוקה מעיקר כו' ולכן צ"ל בפ"נ:

שם מימינו למזרח הדרך כו'. ועי' גי' הגר"א ז"ל. וק"ל דהא סוף א"י לצד מערב הוא עד הים הגדול כדלקמן. ואולי עולי בבל לא כבשו כ"כ עד הים ועמש"כ רפ"ו בשביעית. או דעכו וכזיב המה בנסין שבים עי' לקמן (ח):

רש"י ד"ה ואר"פ. דהא מצפונה לבית אל כתיב וע"כ כו'. ק"ל דילמא קיימא בצפונה מזרחה לבית אל:

תד"ה ויהיב. ומפרש ר"ש כו'. גם פירושו דחוק. ולעד"נ דה"פ דהנסין מעיד לדרכים הקטנים עשויין להשתנות אם מחמת קלקולם מגשמים או מריבוי החול וכובשים להם דרך מן הצד. ולזה פריך שפיר דמאי סימנא הוא כיון דעשוי להשתנות וכדאמר התנא בעצמו עד שיודע לך כו' ומייתי מדר"פ דקרא נמי מסמן במסילה:

תד"ה עציץ. מתוספתא דשביעית כו' רמ"א דרך ארץ כו'. במנחות לא העתיקו ב"ת אלו. ואנכי חפשתי בתוס' דשביעית ולא מצאתי:

בא"ד ואף ע"ג דשכיחי וגמירי כדי שלא תחלוק כו'. ק"ל והלא הת"ק ור"ג דמתניתין ל"ל שלא תחלוק ור"א הוא דאית ליה וא"כ הוה מצי לאוקמי ב' הברייתות כר"י והא ת"ק ור"ג והא ר"א:

דף ח.

גמרא דמיא כי ארעא סמיכתא דמיא. שבת (ק ב):

שם רנבי"א בנהרות דא"י כו'. ק"ל מדוע לא מוקי הא בנהרות דא"י והא בים הגדול ואידי ואידי רבנן:

שם שנאמר וגבול ים כו' זה יהי' לכם גבול ים. כצ"ל:

שם וכש"כ סוריא דמרחקא טובא. לכאורה יקשה מדוע לא מביא הש"ס תניא כוותי' מהברייתא הסמוכה. ועמש"כ בברכות (כו):

תד"ה כל ששופע. וקשה לר"י דא"כ כו' הל"ל כו' מטורי אמנון כו'. מפרש"י משמע דמפרש מטורי אמנון על נחל מצרים שבדברי ת"ק היינו מרגלי ההר למערבו א"כ אם הי' ר' יהודה אומר מטורי אמנון הי' ג"כ משמעו מרגלי ההר לצפונו או לדרומו לכן אומר מקפלוריא דהוא בראש ההר:

בא"ד ונראה לר"י כו'. קשה לפירושו חסר בדברי הת"ק הגבול שבצפון. וי"ל דלא בא לסמן א"י אלא בהנסין ממזרח למערב ולאפוקי מדר"י דס"ל דאין להם גבול למערב אלא עד אוקיינוס. וא"ל ר"י דממזרח למערב א"צ סימן כי נמשך למערב עד אוקיינוס. ולא נצרך אלא לסמן גבולי צפון ודרום בהנסין:

תד"ה רי"א. דבזה"ז הי' לנו להתחייב כו'. כצ"ל:

בא"ד כדכתיב עד ים הגדול כו' וכתיב כו' ועד ים פלשתים. ק"ל ל"ל לר"י וגבול הלא ס"ל בר"ה (ל ב) דעל עצם היום הזה הוה על ועל בכלל. וא"כ תיפוק ליה מהני קראי דמייתו התוס' ועי' בערכין (יח):

תד"ה המוכר. דא"כ הוי סברתם איפכא כו'. לכאורה י"ל דמיבעי להו פסיקא להו דמסוריא אין הפירות מנויות ולכן אפי' היא כא"י לענין עבד צ"ל בפ"נ כמו ממדינה למדינה בא"י למאי דס"ל מעיקרא אליבא דרבא. ועכו לרחב"א הפירות מנויות אפי' שהיא כח"ל כמו סמוכות ומובלעות לת"ק ור"ג:

דף ח:

גמרא עבד שהביא גיטו כו' נכסים לא קנה. לכאורה מכאן ראיה לטענינן מזוייף להבא ליפרע שלא בפניו עי' בתוס' ריש מכלתין בד"ה ואם:

רש"י ד"ה עבד שהביא גיטו. כצ"ל:

רש"י ד"ה לא יצא ב"ח. רישא דלא ג"ד כו' ל"א דשייר אבל הכא דנחית לשיורא אמרינן דלדידי' נמי שייר כו'. זהו היפך ממה דאמרינן בר"פ בכל מערבין (ובכ"ד) אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בו חוץ וע"ש בפרש"י ד"ה ואפי' וצ"ע:

תד"ה דגזרו. ותירץ דמיירי בעפר הבא מח"ל לארץ ומאהיל עליו. כצ"ל:

תד"ה אע"ג. כדמוכח בפ' הדר כו' אתו לקמיה דרבא. כצ"ל:

בא"ד ודאי איסורא דרבנן בחצר שלא עירבו שרי משום מצות מילה. כצ"ל:

בא"ד דע"י ישראל היה אסור להרבות. פי' משום שיש בו איסור דאורייתא כמש"כ הר"ן בפ"ב דביצה (דף כב ב). וראייתם נכונה מהא דחולין דאם איתא דריבוי אינו אסור אלא דרבנן לא הוי גזרי שמא ירבה דהו"ל גזירה לגזירה. ומש"כ אבל ע"י עובד כוכבים ניחא דשרי להרבות. ר"ל אפי' לצורך רשות כיון דהיתר גמור לצורך חולה ע"י עובד כוכבים דבחולה ל"נ וכמש"כ הר"ן שם בטעמא דביו"ט מותר להרבות הואיל ולצורך או"נ היתר גמור. ושוב כתבו ושמא דוקא לצורך המילה כו' ור"ל דלא כסברת הר"ן דבהיתר גמור שרי להרבות ואפ"ה לא תיקשי מהא דביו"ט מותר להרבות דהתם איכא ג"כ מצות שמחת יו"ט. ואף דבמנחות (סד) בד"ה שתים לא כתבו כן. זה מצינו רבות בדבריהם שסותרין א"ע ממקום למקום. ודברי המהרש"א בכאן אינם מחוורין:

בסה"ד משום שמחת יו"ט התירו. לכאורה בהא דממלאה אשה כו' מה שמחת יו"ט איכא בריבוי כיון דא"צ היום אלא לחתיכה אחת (וכן בנחתום). ואולי משום דשמחה היא להם היום במה שימצאו למחר מוכן. וכה"ג בסוף פ"ק דביצה כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביו"ט:

דף ט.

גמרא [אלא ערעור דבעל. התוי"ט נתקשה על לשון עוררים דהוא ל"ר. עמש"כ בריש ב"מ בתד"ה ולחזי]:

תוס' ד"ה ואינו חוזר. וא"ת כו' ולא קנה אלא לאחר מיתה כו'. עי' לקמן (יד ב) בתד"ה הא בשכ"מ וצ"ע ועמש"כ שם:

בא"ד א"נ אפילו סתמא דכיון כו'. דעתו שיקנה כו' דהיינו מחיים. צ"ע מהא דאיתא בב"ב (קלז) אריו"ח ומודה כו' במתנת שכ"מ ל"ע כלום מ"ט אמר אביי מתנת שכ"מ לא קנה אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך ע"ש. התם נמי נימא דכיון שדעתו שיקנה היה כוונתו שיקנה מחיים:

בא"ד ומיהו אם כותב בהדיא מהיום אם ימות א"נ שיועיל כו'. כצ"ל:

תד"ה אלא. וה"ה ערעור דלקוחות כו'. לכאורה משמע מזה דדוקא שטוענין שהוא מזוייף אבל אנן לא טענינן להו עי' ריש מכילתין בתד"ה ואם ועי' בשירי קרבן:

דף ט:

רש"י ד"ה העולים. העובד כוכבים. הס"ד ומה"ד שחותמיהם:

רש"י ד"ה לא יתנו לא"מ. ואפי' כו' וזכין כו'. כצ"ל:

תד"ה מקרעין. כמו כתב ע"ג טבלא ופנקס. הוא לקמן (כ):

בא"ד ועוד דאפי' כו' חשיבא לקמן כו'. כצ"ל בל"ו:

תד"ה קורין לפניהם כו' (בא"ד). **שא"צ להעיד על עיקר המעשה כו'.** קאי על אותן שקורין לפניהם:

תד"ה מילתא. כדמפרש לקמן חוץ מכגיטי נשים. כצ"ל:

דף י.

רש"י ד"ה ה"ג אלא כו'. כגון לשמה כו' איתא נמי בשטרי קידושין כדכתיב ויצאה כו'. כן איתא להדיא בקידושין (ט ב):

תד"ה בשליחות. דכיון דבא ליד השליח כאילו בא לידן דמי. כצ"ל:

גמרא רשב"ג אומר כל מצוה כו'. כצ"ל:

תד"ה מצות. בפירקי דר' אליעזר. כצ"ל ביו"ד:

בא"ד וא"ת אמאי יוצא בה יד"ח כו'. עיין מהרש"א. ועי' מה שתמהתי עליו בקידושין שם:

דף י:

גמרא מאי קמ"ל תנינא כו'. והדר פריך ותרי לא כו'. עי' לעיל (ה ב) בתד"ה והא קי"ל:

בתוס' (ברה"ע) מהניא לכ"ע. כצ"ל:

גמ' בפיסקא רש"א. והא לאו ב"כ כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה תני חוץ כו'. אבל ת"ק דמתניתין כו' ותנא לשמה ומחובר לא מוקמינן כו'. כצ"ל:

תד"ה חספא. אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים כו' ולא הודאת בע"ד כו' ולא הוי אלא חספא בעלמא. בעניותי לא הבנתי דכיון דמהני הודאת בע"ד בלא עדי מסירה א"כ הואיל דמחזיקין להו דלא מרעי נפשייהו וברור הדבר שמסר לו השטר הוה כהודאת בע"ד. ואולי בדיניהם אין מוסר הנותן השטר להמקבל אלא שאומר לפניהם שהוא נותן לו במתנה ושיכולים לכתוב שטר ע"ז ולמוסרו לו להמקבל והואיל דאין שליחות לעובדי כוכבים במאי נקנה:

דף יא.

רש"י ד"ה כשרים במקום. כלומר אף כו' שאתם מכשירין. לשון שאתם אינו מכוון דע"כ רשב"ג פליג על ר"ש דאמר דחכמים מכשירין בעדי מסירה ושמות מובהקין. והל"ל אף אלו כו' שהם מכשירין. דא"א לפרש דזהו מדברי ר"ש שאומר לרשב"ג אמר אז לחכמים דר"ע דהרי הן היו בדור שלפניו אבל עיקר פירושו דחוק דהכי הל"ל אף אלו אינן כשרין אלא במקום שאין כו'. ולע"ד נל"פ דרשב"ג קאי על חכמים דר"ש שהיו אומרים חוץ מגיטי נשים כו' כלישנא דת"ק דמתניתין:

תד"ה שבתאי. גרסי' כו' אבל שבתאי כו'. נראה דצ"ל שיבתאי. כי שבתאי אשכחינן בסנהדרין (ח) שהוא שם חכם ועי' בסה"ד אות שי"ן. והתוס' בנזיר (ג ב) בד"ה היכא הביאו ג"כ הר"ר שבתאי:

דף יא:

גמרא באנו למחלוקת ר' אליעזר כו' ר' אליעזר אומר זכה לו. כצ"ל ביו"ד:

רש"י במתני' ד"ה יחזור. ואין כו' לזכות בהן לצרכן. כצ"ל:

תד"ה בגיטי. לית לך אלא כהדא כו'. עי' מהרש"א. ואל תתמה דבמתניתין אמרי בעצמן טעם דזכות וחוב. דכן דרך תנאים להעלים עיקר טעמם ולומר טעם שאינו כמ"ש בס"ד בר"ה (טז) בד"ה אלא אר"ח:

תד"ה יתיב. כדאמרי' דהוה מישתמיט כו'. הוא בשבת (מא):

בא"ד ושמואל היה צריך לר"ה כדאמרי' כו'. זהו דוחק דשמואל חבירו דרב. בעי מר"ה תלמידו. אבל נראה דזה הי' ר"ה ריש גלותא דמית בחיי רבי ור' חייא דאיתא בירושלמי בפ"ט דכלאים הביאוהו התוס' במו"ק (כה) ע"ש:

תד"ה כל. וא"ת למ"ד כו' אלא בפקדון מה הוצרכו כו' תיפוק ליה משום דתן כזכי. קשה כיון דק"ל מה הוצרכו א"כ אפי' אי תן לאו כזכי יקשה הלא יכול להקנותו ע"י זכייה ממש. וביותר קשה מש"כ לקמן בתירוץ ר"ת דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר מיד ליד כו' והוצרכו נמי לתקן כו' דהתם לא הוי תן כזכי. דמ"מ יקשה מזכי ממש. ולקמן (יג ב) ד"ה גופא דקדקו מזכי ממש:

בא"ד ואמאי לא מפרש כו' משום תן כזכי. לכאורה א"כ לא אתיא מתניתין כרבנן דאמרי דבעבד נמי תן כזכי. אבל שם בד"ה תנו כתבו די"ל דרישא לא הוי דומיא דסיפא ע"ש. ועי"ל דהשתא דהוה ס"ד דאפי' באינו מוסר מיד ליד אמרינן תן כזכי י"ל דלהכי בעבד לא מהני דהוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע וכמש"כ בס"ד בב"ב (קנא ב) ע"ש. ולפ"ז דבריהם לקמן (יג) בד"ה האומר צ"ע:

בא"ד (בדף יב) וכן בריש השולח כו' כשליח הגט דהולך לאו כזכי. כצ"ל:

דף יב.

גמרא כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי. לכאורה בפשוט י"ל הטעם כי היכי דאוכל ללות ואסלק כשיעבור הבצורת דאז ארויח יותר מכדי מזונותי משא"כ עתה כשיעבור הבצורת תאמר לי עשה עמי ואזנך והוה א"ש בצורת דנקיט. דאם הוא חלוש בטבעו שא"י להרויח כדי מזונותיו. אפי' כשיהי' ב"ח אין לו בטחון שיוכל לשלם נשייתו. וי"ל משום דאף לפ"ז יקשה לאשמועי' בחלה דיש לו ג"כ בטחון שיבריא ברוב חולין לחיים:

תד"ה אלא. וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלק"ח. לכאורה י"ל דמציאה שאני משום מיגו דזכי לנפשי'. ואולי דמשמע להו דלעני דכתיב קאי ג"כ על המלקט כמו לר"א עיין ב"מ יב תד"ה ואבוה. ור"ל דגם לעני הזהיר דלא ילקט לצורך עני אחר. אבל מ"מ טפי ה"ל לאקשויי דנילף מהכא התופס לבע"ח:

תד"ה מאי שנא. פי' אא"ב כו'. לולי דבריהם הנל"פ דהקושיא היא בין למאי דס"ד ובין למאי דלחי (וביותר לפי העתקתם מ"ש בלא ו') וכמו לקמן (בע"ב) הקושיא דקמא קמא קליש ליה וכן בד"ט:

דף יב:

גמרא בפחות משוה פרוטה. עפרש"י ותוס'. ולכאורה לפמש"כ בקדושין (ג) די"ל דחצי שיעור מותר מה"ת בהנאת הקדש הוה א"ש הכא בפשיטות. אבל ז"א דהתנן בספ"ה דמעילה דמצטרפות אפי' לזמן מרובה:

שם א"ה אמאי ניזון מן הצדקה להעדפה. פרש"י שהוא צריך מפני חליו כו'. קשה דזה ה"ל לחייב את הקוטע ועמש"כ בסמוך:

שם רפואתו דידיה הוא דבעי איתסויי בה. נ"ל הא דפשיטא ליה להש"ס להקשות כך ומדוע לא נאמר דהוה כמזונות דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך והלא ימות ברעב. די"ל משום דלפעמים תעלה דמי רפואתו יותר מדמי שויו קודם וא"כ ישתכר בו הרב הרבה וזה ודאי לא מסתבר. ובזה מתורץ דקדוק התוס' מהא דעבד כנעני שלו פטור מכולן. ואולי לזה כיוונו בשמא יש לחלק כו':

תד"ה רפואתו (בסופו). כדאמרינן הכא. כצ"ל:

דף יג.

גמרא דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל כו'. ול"ל דהא דאריו"ח גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם א"י להקדישו כו'. דהכא אדרבה העבד אינו חפץ לצאת מרשות אדוניו. ועוד דבקרקעי לא אמר כדאיתא בב"מ (ז) ועבדא כקרקעי דמי לרבנן לפי דאפיך רב בב"ק (צו ב). ור"מ לשיטתו דכמטלטלי דמי ונכון בעז"ה:

תד"ה ומה. והא דמסיים כו' הכל מדר"מ כו'. תימה א"כ מאי לישנא דאבל. וכן שיומא ומפסידה מן המזונות אין לו שחר אם הוא מדר"מ:

תד"ה האומר. וכגון שאינו מוסרו מיד ליד כו' דל"א תן כזכי אלא כשמוסר כו'. עי' מה שהקשיתי ע"ד אלו לעיל (יא ב) בד"ה כל:

בא"ד ואשמעינן במאי דנקיט זה דאע"ג כו'. לכאורה בפשוט י"ל דדוקא נקט זה דתנו סתם בעבד הוה כייפינן היורשים לשחררו משום מצוה לקיים דברי המת כחכמים דרבי בירושלמי ועי' לקמן בתד"ה והא (ובע"ב) בד"ה מאי:

תד"ה לא. הכא איצטריך כו' שגם אחר שכתבוהו לא זכה בו העבד. ר"ל אפי' לרבנן דזכות הוא לו:

תד"ה והא. תימה כו' לוקי מתניתין בבריא משום מצוה כו'. לכאורה א"כ אפי' בשחרור נמי עי' לקמן (ע"ב) בד"ה מאי:

בא"ד דסבר הגמרא מצוה לקיים כו' שייך אפי' במנה סתם דבבריא ל"ח כו'. כ"נ דצ"ל:

דף יג:

גמרא ושכ"מ אע"ג דל"א תנו כו' רשש"א אף המסוכן. ק"ל דהלא רשש"א מסוכן דוקא וכמש"כ הרא"ש שם בשם הירושלמי. ומתנת שכ"מ בכולו היא אפי' באינו מסוכן. ואולי דמשמעות לשון המשנה הוא אפי' במקצת ואינו מועיל אלא במצוה מחמת מיתה וזה דינו כמסוכן כמש"כ הר"ן שם:

תד"ה קסבר. וי"ל כו' מ"מ מדאתא ר"פ כו' משמע כו' דבשום ענין כו'. נראה דר"ל דאף לר"פ גופי' אפשר דלא מ"ל דאיירי מתני' במעמד ג' כמו לרב אליבי' מ"מ הי' יכול לאוקמי כר"ז ולרב הוה מ"ל שפיר דמיירי במעמד ג' כמו לר"ז אליבי'. דהרי לדידי' דמוקי בשכ"מ ג"כ לית הילכתא כרב דחייש למנה קבור:

תד"ה תנהו. אמאי לא מסיק כו' באשה סמכה דעתה פליגי כו'. מש"כ המהרש"א דאפשר דפסיקא ליה לתלמודא דליכא מאן דפליג על שמואל במלוה ע"פ כו'. קשה דא"כ היכי מצי לאוקמי רישא דפליגי בדשמואל דא"כ במלוה ע"פ מ"ט דר"מ. ויהי' מוכח ע"כ דבמעמד ג' א"י למחול. ובקדושין כתבו להדיא דאמאי ל"ק דפליגי בדשמואל:

תד"ה במעמד (בסופו). ועוד דבדינינו דיינינן ליה שא"ל כו' כך דינינו. כ"נ דצ"ל. ור"ל אף שתאמר לעובד כוכבים הנותן במעמד ג' לא קנה מ"מ פסקינן ליה כדין ישראל. ועתה יצא לי פי' חדש בהא דב"ק אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל כו' ר"ל בדיני דבין ישראל לישראל. בדיני עובד כוכבים כו' ר"ל בדיני שבין ישראל לעובד כוכבים. והכל המכוון בד"ת דמסתמא כשבאו לפני דייני ישראל על דין תורה באו:

תד"ה הקנה. ולספרים דגרסי הכי נמי דקנו כו'. כצ"ל. ונראה דלא היה לפניהם הני' בגמרא דלא הוו בשעת מתן מעות וכמו שהעתיקו בגיונם:

דף יד.

גמרא בההיא הנאה כו' גמר ומשעביד נפשיה. עיין מה שכתבתי בס"ד בכורות (יח ב) תד"ה אקנויי:

שם א"ל הבינהו כו' וקנו מיניה. כצ"ל וכן הוא ברי"ף וברא"ש:

רש"י ד"ה איסתירי. סתם איסתירי סלע צורי. עי' לקמן (מה ב) וברש"י ד"ה איסתרא. ובקדושין (יא ב) ובב"מ (קב ב) ועוד בכ"ד מוכח דסתם איסתרא הוא סלע מדינה. וע"ע סוכה (כב ב) ובתד"ה כזוזא וצ"ע:

רש"י ד"ה הולך תן. א' מכל לשונות הללו. אולי צ"ל מב' לשונות עי' תוס' כתובות (ח) סד"ה שהכל. וכן בר"ן וברש"י שם ליתא מלת כל:

דף יד:

גמרא הולך מנה לפלוני כו' ולא מצאו תני חדא כו' ותניא אידך כו' לימא בהא קמיפלגי כו'. ק"ל מדוע לא אוקי פלוגתייהו באומרו לפלוני אם כוונתו דוקא לו ולא ליורשיו או אפי' ליורשיו ובפלוגתת רשב"ג וחכמים לק' (עב). וי"ל דע"כ ל"א רשב"ג התם אלא באומר לו אמרינן ואפי' ליורשיו אבל בלפלוני כ"ע ל"פ דלו ולא ליורשיו וכזה אמרי' בב"מ (לב ב) כי אקנאי כפילא לאבוכון לעביד לי נייח נפשאי כו' ע"ש. ומכאן ראיה לשיטת הרשב"ם והרמב"ם שכתבתי בב"ב (קכה ב) בתד"ה לירתי. וק"ק לפ"ז ל' רש"י לק' בד"ה מה שירשה (לפי כו' אם היתה עינו יפה כו': ואוהב כו' בניו) דלפמש"כ לכ"ע לבניו לא מקני:

רש"י ד"ה כזכי דמי. וכיון שזכה בהן בחייו כו'. צ"ע דלעיל (ט ב) בד"ה לא יתנו לא"מ כתב דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הוי משוחרר עיין שם. וצ"ל דכאן כתב לאחר חזרה שכתבו התוס' שם. או אפשר דהולך עדיף טפי מתן וכדמשמע קצת בברייתא דת"כ דרב דמסתמא תני בלא זו אף זו עי' לעיל (יב) בתד"ה כל האומר:

תד"ה הא בשכ"מ (בסופו). לדברי ש"מ כשמת כמסורים למקבל מעת כו' או אמירתו. צ"ע דבב"ב (קלז) איתא דריו"ח ואביי ורבא ס"ל דלא קנה אלא לאחר גמר מיתה ע"ש. ואולי דלכן שבק רש"י לפי' והולך דידיה זכי הוא ולכך זוכה מיד מעת נתינה. וכ"כ לק' בד"ה הא והא בש"מ. וכן בדף הסמוך בד"ה ת"ק כר"א ודלא כמהרש"א. ויש להמתיק סברתו בדעת ר"ת לעיל (ר"ד יב) דל"א הולך כזכי אלא בחוב וכיוצא בו כגון שחרור ע"ש. וה"נ כיון דבאמירתו זכה הלה מיהא לאחר מיתה לכן הוה כעין חוב. ודע דאף לפרש"י אינו כזכי אלא אם ימות אז קני למפרע אבל כ"ז שלא מת בידו לחזור כדמוכח בדבריו לקמן:

תד"ה רא"א. ואע"ג דר"מ קאמר התם דלר' אליעזר כו'. כצ"ל ביו"ד:

דף טו.

גמרא אמר להן בני רוכל כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה שיטה אחת. שיטה ראשונה שבה כו'. משמע משום דזהו התורף. וא"כ צ"ל דגם הרי את מותרת לכ"א הוא באותה השיטה דגם זה הוא מן התורף. וא"א שתכיל שיטה אחת את הכל כפי הנהוג בינינו. ואולי במקצת התורף סגי. אבל התוס' לעיל (סוף דף ה) כתבו דמסתמא סיימו לשמה. משמע דלא תליא בתורף אלא בהתחלה ואפשר דשיטה ג"כ לאו דוקא. אמנם גם התוס' משמע דלא כתבו כן אלא אליבא דרבה אבל לרבא כתבו לעיל (ג) בד"ה אתי כפרש"י וכן כאן בסד"ה בפ"נ. ויתכן דגם לרבא כוונת בפני נכתב היינו לשמה (והא דאמרי' לעיל ורבא כו' אמר לך מי קתני בפ"נ לשמה כו'. ר"ל אם נאמר דעיקר התקנה היה משום לשמה) ולכן גם לדידיה סגי בהתחלה. ומש"כ דבעינן שיעיד על העיקר כו' לא אתו אלא לאפוקי חציו האחרון. ולקמן (כג) דאמר מאי לאו כשהוא כותבו לתורף לשמה כו' משמע קצת כפרש"י:

תד"ה מי איכא (השייך לע"ב). כיון דל"ח לאיחלופי כי ליכא אחר בהדיה לפי שמעיד כו'. כצ"ל:

בא"ד והשתא א"ש כו' משום איחלופי כמו שפסול כי ליכא חד בהדי'. לעיל (ג) בד"ה אטו כתבו דטעמא דחד לאמר ידעתי לא מהני משום דלא דייק כ"כ. ולכן נ"ל להגיה כיון שפסול כו' אבל לכאורה קשה דל"ל טעמא דאתי לאחלופי כו' הלא גם בגט גופיה מתקיים תלתא דבעי דבר עפ"י חד. דהא דנקיט גבי ריבעא דמזונא ר"ל ג"כ גבי ריבעא דבר הממון דהא בלא על הב' לא הוה מגבינן עפ"י הראשון ולא כלום. ולפרש"י ניחא כמו שמבואר בפירושו. וי"ל דהכא כיון דלא נצרך כלל הקיום אלא משום לעז לערעור הבעל לא שייך זה כלל:

דף טו:

רש"י ד"ה אלא לאו ע"כ. דרבא נמי לא עדיפא מינה דהא בשאר שטרות פסול כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה הנוטל ידו אחת. בזריקה על ידו. כצ"ל:

תד"ה אני. ונראה לר"י כו' נעשה כנוגע בעדותו כו'. כה"ג בכתובות (ס"ד כא) לפרש"י שם:

תד"ה הנוטל. ור"ת גרס ע"פ המשניות. כצ"ל:

בגה"ש ט"ס וצ"ל בסוכה (ל ב) תד"ה פחות:

דף טז.

רש"י ד"ה והקטפרס. שמדרונו מחודד הרבה. ל"י כוונתו בזה דהרי מדתני סיפא (שם בספ"ח דטהרות) והאשבורן חבור כו' מכלל דאפי' משופע קצת אינו חיבור. וביותר לפי מה שפי' בפסחים (מב) דאשבורן הוא מקום בקעים שהמים נאספים ושוהין בתוכן (וכן פי' במס' ע"ז) דמשמע דאפי' בשטח ישר אינו חיבור ועמש"כ ע"ד במס' ע"ז שם:

רש"י ד"ה אינו חבור. דרך דף הנתון במדרון. כצ"ל:

רש"י ד"ה לענין מקואות. משום גוד אחית. אולי יכוון למש"כ התוס' בשם ר"י לחלק דדוקא הכא סגי בטופח להטפיח משום גוד אחית. ויותר נראה להגיה ג' תיבות אלו לקמן בסה"ד אף השני טהור:

בא"ד ומיהו לענין נטילה מבעיין כו'. לכאורה לפ"ז יקשה למאי קאמר הש"ס ור"י היא דהיה די לומר דדוקא לענין מקוואות שנויה הא דטופח להטפיח חיבור. אם לא דקס"ד דלענין מקואות ליכא לאוקמה

לשם בעינן כשפופרת הנוד. א"כ אינו מדוייק במש"כ בד"ה חיבור לטומאה ולטהרה וקש"ל לד"ה לנטילה דמשמע דמפרש לחבור לטהרה היינו כדפירש לעיל לענין מקואות. והכי הל"ל וקש"ל דלא מיירי אלא לענין נטילה או לענין השקה כפי' ר"י:

תד"ה הניצוק. והך דניצוק ר"י היא כו'. דהשתא הוה ס"ל מדתני משקה טופח משמע הא טופח להטפיח הוה חיבור:

דף טז:

א"ל אביי אלא מעתה כו'. גי' הרי"ף והרא"ש א"ל ר' אסי:

תד"ה אלמא. וא"ת ולרבה נמי כו'. כ"ה גי' המהרש"א ע"ש. אך מילת נמי אינו מדוייק לפ"ז:

תד"ה במאי פליגי. מוכחא מילתא דעד חתימה כו'. כצ"ל:

דף יז.

גמרא מפני מה תקנו זמן בגיטין כו'. ק"ל נימא משום שמא יודע הבעל עדות לא' מקרוביה מאחר שנתגרשה ואם לא יהא זמן נוקי אותה אחזקה ונאמר דעכשיו נתגרשה. וכן נוקי ממון אחזקה ולא נוציא עפ"י עדותו. ולריו"ח קשה מדוע ל"א בפשוט שמא תזנה בעודה תחתיו וכשתוציא הגט תאמר שנתגרשה קודם הזנות ולא קטלינן לה ועי' ל' רש"י לקמן (ע"ב) בד"ה מ"ט דר"ש:

שם רל"א משום פירות. נראה דהשתא קס"ד דמשעת כתיבה שוב אין לו פירות (והא דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול לת"ק. מקשה באמת לקמן אלא לר"ל מאי איכא בין ר"ש לרבנן ור"ל מ"ט דרבנן כפרש"י) ולכן מדוייק הא דאמר לק' בשלמא לר"ל מש"ה קא מכשיר ר"ש:

רש"י במשנה ד"ה כל הגיטין. של מכר ומתנה כו'. במתנה לא שייך טריפת לקוחות דסתמא אין בה אחריות עי' ב"מ (טו) אבל יש לחוש שמא ימכור או יתן לאחר ביום הכתיבה ויפסוק ב"ד חלוקה או שודא כדאי' בכתובות (צד):

תד"ה מפני. יכולה האשה לבקש עדי מסירה שיעידו בפני ב"ד או עדים שהיום נתגרשה כו'. כצ"ל. משמע לכאורה דר"ל שיעידו בפני עדים אחרים שהיום נתגרשה ואותן אחרים יכתבו לה שטר. אבל ז"א דהא הוה עד מפי עד. ועכ"צ לר"ל שתבקש עדים אחרים שהיו במעמד גירושיה (אף שלא נתייחדו לעדי מסירה):

בא"ד ואפי' למ"ד עדיו בחתומיו זכין לו. וכן בב"מ (יט) ד"ה וליחוש כתבו דאפילו בגט אשה אי לאו דחוב הוא לה הוה אמרינן עליו בחתומיו זכין לה. וקצת תימה לומר שתהא מגורשת למפרע משעת חתימה בלי שום זיכוי ומסירה לידה. וכן בשיחרור דילפינן לה לה:

תד"ה משום. דלא אוקמה אחזקת א"א כו' כיון שהיא גרושה לפנינו. עי' ט"ז יו"ד סי' שצ"ז שהאריך בכגון זה ודבריו לא יעלו ארוכה לנידון שלפנינו שהרי אין כל הנשים עומדות להתגרש כדאי' בריש זבחים:

דף יז:

רש"י ד"ה אהנו. לא כתבו ליה סופרי הדיינים ולא כו'. קשה דאכתי יכול לכתוב בכת"י עי' לק' (פו) כפרש"י בהמשנה:

תד"ה זנות. דטפי איכא למיחש לשמא תזנה מלשמא זינתה. אינו מובן יפה דלכאורה תרוייהו שייכין לפ' כאן ושם:

בא"ד ועוד דהתם כו' שלא תיאסר עליו עולמית. ועי' לשון הר"ן. וק"ל דגם הכא יש לחוש שמא תזנה תחתיו בעדים ותיאסר עליו ויכתוב לה גט בלא זמן ויאמר שנתגרשה קודם הזנות ויחזירנה וכמש"כ לק' (יח) בד"ה הנהו. וי"ל דר"ל ל"ח לזה שיעשה איסור ודאי. משא"כ שם יתלה דשמא זינתה קודם אירוסין ושמא נאנסה. ולק' דכתבו חשש זה הוא לריו"ח ועי' ברא"ש. ולי י"ל דהכא דהחשש אינו אלא בבת אחותו דה"ק דלא שכיח שישא בת אחותו ותזנה. וגם גירושין גופייהו לא שכיחי כמו קידושין:

תד"ה איפוך. פי' משעת חתימה. ולעד"נ דכתיבה דוקא קאמר משום דפוסק כר"ש וכן ריב"ל לק' (ר"ד יט) סמיך עליו בשעת הדחק. ונ"ל ראיה מהא דלק' (יח ב) איכא בינייהו כו' ואינך מכאן ועד י' ימים כו'. ומדוע ל"ק ואינך למחר אלא ע"כ משום דר"ל סבר כר"ש ולכן אפי' כולם משום עדים כשר. אבל בעשרה ימים אמר שם ר"ל דאפי' לר"ש פסול ועי' ברשב"ם ב"ב (קמו ב) ד"ה נפלה בסופו ונכון בעז"ה:

דף יח.

גמרא והלכתא משעת כתיבה. הרי"ף ורא"ש ל"ג לה:

שם ת"כ דרב מאימתי כו' משתפגום ותזקוף פגמה כו' אינה משמטת עד שתפגום ותזקוף. הסיומא לכאורה מיותרת כמובן. ובכה"ג דקדק התוי"ט בפ"ד דכלאים מ"ו. ואולי יכוון התנא בזה לאשמעינן דדוקא בסדר הזה אבל זקפה ואח"כ פגמה לא:

שם אר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד י' ימים לא. כה"ג פליגי ר"א וריו"ח לק' (כב ב). ונראה דלאלתר ל"ד ולא בא אלא לאפוקי עש"י וכדמסיק. וכ"מ לק' (בע"ב) א"ב כו' ואינך מכאן ועד עש"י וכמ"ש לעיל בתד"ה איפוך ע"ש. וטעם מועד עש"י נ"ל דאסמכוהו אהא דהשי"ת קבע זמן לתשובה עש"י שבין ר"ה ליוה"כ. וע"כ מפני שדרך אדם להנחם על מעשיו במשך עש"י. ובזה נ"ל הא דכתיב ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל כו' והוא כי השי"ת הוחיל לו עש"י אולי ינחם בתוכם לפייס את דוד. ויתכן דלזה כיון ר"נ בר"ה (יח) (אלו עש"י שבין ר"ה ליוה"כ) ולא דכיון לומר שהיה אז אלו עש"י דא"כ יהיה הליכת דוד אליו בראש השנה:

רש"י ד"ה ב' נשים. שפירש לים כו'. נראה דר"ל דהואיל וגירש לשתיהן מפני סיבה אחת דהיינו שלא תתעגנה (ולא מחמת קטטה) לכן יסברו שכתבן ביום א':

רש"י ד"ה גט ישן. שמא תתעבר ותלד כו'. ליתה בכלי נקט:

רש"י ד"ה המשליש. והוא הלך לדרכו כו'. עי' בתוס' ובר"ן. ולע"ד נראה דלא כיון רק לתת טעם להשלשה. משום דרוצה לצאת לדרך לכן משליש דאם לא ישוב עד ג' חדשים ימסרנו לה. דאל"כ ליכתביה ולותביה בכיסתיה עד ג"ח. או ימתין מלכתבו עד ג"ח דהא לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה:

תד"ה אונס. אבל באונס יש בו בושת ופגם. וה"ה נער. רק בפיתוי אין נער. וק"ק על הסדר דה"ל למינקט אונס ופיתוי וקנס וכסדרן במשנה פ"י דשביעית מ"ב:

דף יח:

תד"ה שמא. ועוד דל"ל למפרך שמא פייס כו' דקאי אההיא כו' כ"ז שאעבור מכנגד פניך ל"י כו' כיון דאם בא כו' בטל הגט. תימה דהתם הקושיא דשמא פייס. הוא באותן הימים שהיה הולך ובא. אבל באותן ל"י שעבר מכנגד פניה ל"ח כלל שמא בא כדמוכח שם בסוגיא. וצ"ל דמטרת קושייתם אינה אלא על הא דאם לא באתי כו':

בא"ד ואר"ת דשמא פייס דהכא ודפ' כל הגט כו'. כצ"ל:

בא"ד אנן חיישינן ולא מהימנינן לה. כצ"ל:

דף יט.

במשנה ועל הקרן של פרה ונותן לה אה"פ וכו'. מדלא נקיט כן גבי עלה של זית ונותן לה את הזית (ר"ל את האילן בכללו) מוכח דפי' עלה ס"ז היינו תלושה כדפרש"י אבל במחובר לא מהני כלל. וטעמא נראה משום דכתיב ונתן בידה משמע דראוי להנתן מיד ליד וכדדרשינן בב"מ (נו ב). אך קשה דשם ממעטינן ג"כ עבדים. ועי' לק' (ס"ד כא) בדיני דענין ובתד"ה יצא. שוב ראיתי כן מפורש בהרא"ש לקמן ר"ס כ"ג:

שם ר' יה"ג אומר אין כותבין כו' ולא על האוכלין. משמע דבזה אתא לאפלוגי על עלה ס"ז המוזכר בדברי ת"ק. ומוכח דפי' אוכלים היינו אפי' מאכל בהמה (דעלה ס"ז נראה דל"ח למאכל אדם וכ"מ מפרש"י לקמן (כ) ד"ה לחזי לאינטרופי). ואינו כמו סתם אוכל המוזכר בכ"מ בש"ס דפי' אוכל אדם דוקא. עי' בגמ' דשבת ר"פ כלל גדול ובפרש"י שם:

גמרא לאתויי הא דתני ר' חנניא כו'. הא לל"ק ג"כ והא דתני ר' חייא. עי' בר"ן ישוב לזה. ובסופו יש ט"ס וכצ"ל ומש"ה לא אמרי' כו':

רש"י ד"ה פטור. שהרי הוא כתחלה. כצ"ל:

רש"י ד"ה מקרעין. מסרטים. עי' לעיל (ט ב) תד"ה מקרעין:

תד"ה דיו דיותא. עי' כה"ל. והנה אם נאמר דאפצא היינו מים ששורין בהן עפצים לבד. ודיו היינו שמערבין בהן גם ל"א כגון שרף וכיוצא. יהיו נדחים כל הראיות ועי' בר"ן ובהג"א:

תד"ה דיו ע"ג דיו. ועוד דרב אחא מסיק. כצ"ל:

דף יט:

רש"י ד"ה ממשעבדי. והא דאמרינן בפ"ק כו'. הוא בדף יא:

רש"י ד"ה דחתימו. וישראל עשאוהו. ל"י מה הכריחו לזה וכי גט הוא דליפסול בכתבו פרסי כדלק' (ר"ד כג). ועוד דא"כ מאי פריך והא ל"י למיקרי הא יכול הסופר למיקרינהו. ואף דאמר לעיל דדוקא ר"נ כו' הא משמע לעיל (ט ב) בתד"ה קורין לשנים כשרין אף בשאר אינשי ורש"י נקיט עשאוהו לר"י וזה י"ל דר"ל הסופר והעדים. ועוד מאי פריך והא בענין כתב שא"י להזדייף ופרש"י לעיל ודלפי פרסיים אינם מעובדים בעפצים. וכיון דישראל כתבו מסתמא כתבו בהכשר:

תד"ה צריכי. וקנסינן לה דאיבעי לה למיהדר כו'. כצ"ל:

דף כ.

גמרא דלמא נתינת גט היא. וגדולה מזו מצינו בפ' אחרי ונתן אותם על ראש השעיר והרבה כיוצא בזה:

שם אבל לא בכתב שע"ג כיפה כו'. כצ"ל:

תד"ה אי. א"נ סבר כאידך כו' וכמתני' כו'. כצ"ל:

תד"ה הא. דע"כ לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת כו'. עמש"כ לק' (כו):

דף כ:

גמרא כתב כו' על טס של זהב כו' נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה. ול"ל דוהנייר שלי דלק' דהתם לא נתן לה רק אותיות פורחות באויר כדפרש"י אבל הכא נתקבלה הטס. ואף שלא נתנהו אלא במחיר כתובתה גם זה נתינה מיקרי כמו ואתנה לכם במקניכם (בפ' ויגש) וכיוצא בזה ועי' ח"מ בסי' קכ"ד ס"ק כ"ג:

שם ל"צ דמעורה. עי' מהר"ם שהקשה בין תיבה לתיבה מא"ל. ולכאורה נראה דרש"י ייشב זאת במש"כ דמעורה כו' בראשי כל תיבה ותיבה ור"ל דא"כ לא יוכל לחתוך כל סביבות התיבה ולכן תשאר מעורה. אבל ז"א דמ"מ יתחלק הגט מלמעלה למטה בין תיבה לתיבה. ולע"ד יל"פ דבעייתו לאו אהדדי קאי והוי"ו דבין תיבה לתיבה היא וי"ו המחלקת. וכש"כ לפי העתקת הר"ן בין תיבה כו' בלא ו' וכן העתיקו התוס' לק' כ"א ב' בסד"ה יצא. ור"ל בין תיבה לתיבה לבד. וביני שיטי לא שייר לעצמו:

רש"י ד"ה אף הוא העיד. ריב"ב. ט"ס וצ"ל ר"ח סגן הכהנים:

תד"ה לא צריכא. היינו רגל ך' כו' בט' של שיטה שתחתיה כו'. לכאורה בפשוט יש לומר דרגלו נמשך בין תיבה לתיבה לשיטה שתחתיה:

תד"ה בכתובת. (בסופו). אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתהני בהא"נ. וק"ל דא"כ הל"ל דאינו גט ויהיה ניצול מן האיסור וכמו דאר"י (ר"ה כח) בשופר של שלמים דאם תקע לא יצא. ולעד"נ הטעם משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. וכגון היכא דמצוה לגרשה היינו שמצא בה דבר ערוה. ואף להתוס' ריש זבחים ד"ה סתם אשה ע"ש. מ"מ מצוה עביד אם גרשה. ואפי' מחמת שנאה בעלמא איכא מצוה כדכתיב כי שנא שלח אמר ה' (מלאכי ב':ט"ז) ובתורה ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות. ובזה יש לחלק בין הא להא דמסוכנת שהביא הח"מ בר"ס קכ"ד:

תד"ה אשה. אע"ג כו' מ"מ טבלא דידה לא מקנו ליה. נראה שכוונו למש"כ הר"ן שם דדוקא למים שהיא נותנת אקנו רבנן לבעל אבל כשהיא עצמה כותבת בכי הא לא תיקנו רבנן מידי ע"ש. וכן כשהיא נותנת הטבלא עצמה משלה לא אקנוה לבעל ועי' לשון הח"מ סי' ק"כ סק"ג. ולכן כתבו בסמוך דההיא דהאשה כותבת את גיטה היינו שהיא נותנת שכר הכתיבה. אבל קשה דלפי מה שסבר דהקלף הוא של בעל. ושכר הכתיבה אף ע"ג דהיא נותנת אקנוה לבעל א"כ למאי צריך לטעמא שאין קיום הגט אלא בחותמיו. ולעד"נ דמתניתין ר"ל דהאשה כותבת בעצמה ממש ור"מ היא דוכתב דקרא אחתימה קאי. ומה שאמר ליה רבא לר"ח לעיל והכא אימא קא כתבה ליה ולמא אקנויי כו' היינו דלדידן דפסקינן כר"א דוכתב אכתיבה קאי. והקלף לכ"ע מדידיה בעי למיהוי ולכן שפיר פשיט ר"ח ממתני' דהאשה כותבת דבקלף לא

פלוני (ועי' לק' כ"ב ב' בתל"ה והא. קצת סתירה לדברינו אלה) אבל איכא אמוראי שם דמוקי למתני' כר"א. ועי' רש"י שם ברש"ע ל"ה והוא שהיה גדול ולק' (כו) ל"ה אימא ר"מ היא וצ"ע:

דף כא.

רש"י ד"ה והאיש כותב את שוברו. ומקנהו לאשה כו'. לכאורה הלא השובר אינו אלא לראיה ומה צורך לאקנויי לה עי' לעיל תד"ה וכותב:

תד"ה והילכתא. כגון שידיו כפותות בחבל ואוחזתו בידה כו'. ול' הרא"ש שם שהיו ידיו כפותות שא"י לזורקו (ונראה דר"ל דאם היה יכול לזורקו א"כ אינו משתמר בתוך החצר (שהוא העבד) כמו במשנה דב"מ (יא) אחר גבי שבור כו' ואמרי' בגמרא והוא שרץ אחריהם ומגיען. ואף דלבעת אחרת מקנה אותו לא בעינן שמגיען כדאיתא התם. י"ל דזה דמי לגבי רץ כדרכו דלא מהני אפי' במתנה לדעת הרמב"ם שם. ואולי ט"ס בהרא"ש וצ"ל שא"י לשומרו) וגט קשור בחבל אוחזתו בידה. ור"ל שאוחזת החבל בידה. ול"י למאי איצטריכו לאחיזתה דנראה דסגי כשעומדת בצילו כדאיתא שם "אבל חצר שאינו משתמר אי עומד בצד שדהו אין" ופרש"י דעכשיו היא משתמרת ע"י. ולפי הגי' שבתוס' י"ל דאוחזת החבל שכפותין בו ידיו והוא בכדי שלא יוכל להתירו בשיניו. וגם עיקר קושייתם אינה חזקה כ"כ. די"ל דרבא אשמעינן דניעור אפילו רגליו כפותות אינו גט:

תד"ה אטו. חצר מהלכת אמאי ל"ק כו' כמו שליח ההולך. כצ"ל:

תד"ה ואב"א. אע"ג דשאר שליח לא הוי אלא מדעתה. כצ"ל:

תד"ה שכן. כמו שהיא מקבלת של"מ. כצ"ל:

דף כא:

רש"י ד"ה לא אפשר למקצייה. ואם חבל בו יצא לחירות כו' אלמא כו'. לכאורה בלא"ה כיון דיצא לחירות א"כ אינו שלו והוי כגזל גט הכתוב למבואר בש"ע סי' ק"כ ס"ב דפסול. ואין לומר דאבר הנחתך ממנו דינו כמת לאסור בהנאה לפיכך לא שייך בו גזילה וכתבו על אה"נ כשר. דבב"ק (פה) אמר בכסיפא ליה מילתא למיסקל מבסרו למשדייה לכלבים משמע דמותר בהנאה. ואולי כיון דיצא לחירות מחמת קטיעת היד לכן שייך היד להאדון:

תד"ה בכתיבה. ומוכתב אחרינא בכתיבה מתגרשת כו'. ל"י מלוע לא הביאו דרשה ג"כ על וכתב קמא הא דאיתא לעיל (כ) וכתב ולא וחקק. ועוד שם לעיל מינה לכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה כו'. וזה י"ל דלשיטתייהו אזלי שכ' לקמן (כב ב) בד"ה והא. דהתם אונתן סמיך. ויש עוד דרשה בר"פ דלקמן (כל ב) אי כ"ר וכתב ה"א למעוטי האי ע"ש:

גמרא וה"ק כו' כתבו לתורף תלשו וחתמו ונתנו לה כשר. כצ"ל:

רש"י ד"ה תורף. גילויו של שטר. כצ"ל:

תד"ה יצא (בסופו). כדאמרי' לעיל גזייה כו'. הוא (בי"ז ב) ובין שיטה כו' הוא (בכ' ב):

דף כב.

גמרא מכר בעל זרעים כו' ל"ק עד שיחזיק בזרעים. ה"ה אם משכו למקום שפסק יניקתו כדמוכח לעיל וכמש"כ התל"ה יצא. אבל לקמן דאמר החזיק בזרעים קנה עציץ הוא בדוקא דאילו במשכו למקום שפסק יניקתו ממילא משך גם העציץ. ועוד דאז הו"ל כמטלטלין ומטלטלין אין ניקנין אגב מטלטלין:

רש"י ד"ה שתי גנות. וגידוד שלה כו' בגידוד הגבוה. כצ"ל בב' דלתי"ן עי' לעיל (טו ב) ובתל"ה גילול:

תד"ה החזיק. ושמא התם לא בעינן אגב משום כו'. ומהר"ן בקלושין שם שכ' בשם הרא"ה דהא דאמר התם ת"ש דקתני אגב. קאי גם אהא דאמר כיון שהחזיק בקרקע נקנה השטר בכ"מ שהוא מוכח דלא כהתוס':

דף כב:

רש"י ד"ה אלא לאלתר. ביום שנמסר לה. עמש"כ לעיל (יח) בס"ד:

תד"ה אבל. ופירושו דחוק דלמה יש לנו לטעות כו'. כצ"ל:

רש"י (בסה"ע) ולא ידעי כו'. כצ"ל:

תד"ה והא. אלא לפי של"נ לגירושי דידיה. כצ"ל:

בא"ד ואי לא בעינן שליחות כו' דאילו חרש וקטן כשרים בגדול עומד ע"ג ומיהו שוטה כו'. עיין מהרש"א דמשמע שהיה לפניו גי' משובשת אשר לא תתכן:

דף כג.

גמרא ור"י א"ש והוא ששייר מקום התורף. ולענין עובד כוכבים משמע דפסול אף בששייר מקום התורף משום דגזרינן טופס אטו תורף כדגזרינן לעיל במחובר ולקמן גבי הכותב טופסי גיטין. ובחס"ו צ"ג דמלתא דלא שכיחא היא כמש"כ הר"ן. וכ"מ מהתוס' לקמן (ע"ב) בד"ה אין שכ' דללישנא דמוקי ריו"ח כר"א קשה כו' ע"ש מוכח דללשון זה צ"ל דנקיט עובד כוכבים למילק דלכתיבה כשר וזה דלא כמהרש"א:

רש"י ד"ה אר"נ כו'. תירוצא. זה שייך לדבור דלעיל וצריך למחוק הפסק הנקודות:

גמרא ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כו'. נ"ל דר"ל נ"כ איידי דרישא פקח ונתחרש וחזר כו' אלא דמשום דאיידי דרישא לבד לא סגי לכן הוסיף ג"כ איידי דסיפא:

שם ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר. פי' כלקתני בב"ב (קכח):

דף כג:

רש"י ד"ה מכלל. להיות שליח לגרש. כצ"ל:

תד"ה העובדי כוכבים (בסופו). א"נ בשכר שלה מישראל. כצ"ל:

דף כד.

גמרא אשה מכי מטא גיטא לידה איגרשה לה. פי' דלא תיקנו רבנן אמירת בפ"נ ובפ"נ אלא בשעת גירושין עי' לעיל (ה ב) בתל"ה יטלנו. אבל משהגיע גט לידה ונתגרשה ומביאתו לפנינו לראיה מתירין אותה דאמרינן מסתמא נעשה כתיקון:

שם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה כו'. לכאורה הא ליכא הכא נתינה. וצ"ל הואיל למתהפכת משליח להולכה לשליח קבלה הוה כאילו מסר שליח הולכה לשליח קבלה. ובזה א"ש ג"כ קושיית הגמ' ע"ז והא לא חזרה כו' (לפרש"י ותוס') דע"כ צ"ל דנסתלק שם שליחות הולכה ממנה עתה לגמרי דאל"כ ליכא מסירה משא"כ שליח אחר אף דנעשה תיכף שליח לאחרים (עיין לשון התוס') מ"מ שם שליחות הראשון ג"כ לא סר ממנו. אבל קשה למאי איצטריך לומר הוי שליח לקבלה. היה די שיאמר לה דשם תסתלק ממך שם שליח להולכה ותהיה את לעצמך ותיהוי כמו שמסר השליח להולכה לה לעצמה. ונראה דאה"נ ולא נקיט שליח אלא לנחות בעלמא לזווג שליח לשליח:

שם והא לא חזרה שליחות אצל הבעל. פרש"י ותוס' בזה לחוקים. ואולי יל"פ דהא זה פשוט דאינה יכולה לעשות את הבעל גופי' שליח לקבלה. וגלולה מזו אמרי' לעיל לעבד א"י לקבל גט לחבירו מיל רבו שלו. וכיון שנעשית שליח הבעל הות כמוהו לשלוחו של אדם כמותו. וזהו שאמר והא לא חזרה שליחות (לקבלה) אצל הבעל ר"ל שהוא בעצמו א"י להעשות שליח לקבלה והכא הרי היא כמוהו כדאמרן:

תד"ה וכי. א"ל רב ספרא כו'. ההג"ה שבגליון בשם רש"ל תמוה ע"ש בגמרא:

דף כד:

גמרא ול"ז שנכתב לשום גירושין הא (ר"ל לשם הגלולה) אלא אף זה של"נ לשום גירושין הא (ר"ל לשם הגלולה לוקח אלא לאיזו שתרצה) פסול. כ"נ לצ"ל. והא דקאמר לקמן סיפא נ"ל אף דכבר אמר כאן מאי רבותה. הוא משום לאמר טעם פיסול בבא הקודם לה מפני דכתיב לה לשמה ממילא נשמע דגם זה פסול וכמש"כ בתל"ה לאיזו:

רש"י ד"ה הא אמרינן (בסופו). והשליכו לאיבוד מלעת ולקחתו זו כו'. תימה דא"כ כל גט ניחוש שמא נמלך והשליכהו ומצאתו אשתו ואומרת שנתגרשה בו. ולקמן בל"ה בעדי מסירה תברי' לגזיזי'. ופי' שמא נמלך כו' ומסרו לזו. ואף דלכאורה אינו דומה דהא לא"י להוציא עליהן שט"ח דהתם אמרי' דלא נעשה שום און אלא דהאחר לוה וכתב לו שט"ח והכא חשלינן ליה למגרש אשת חבירו. וביותר לפי משמעות דברי הר"ן דהחשש הוא דהאחר כתב לכתחלה למסור לזו. י"ל דהא גם שם חשלינן להמוציא דהאחר לוה ממנו והוא תובע לזה. וגם יש כאן חומר דא"ח כלפרש"י לעיל:

תד"ה יתר. א"נ י"ל כו'. ולקמן דא"ר כולן פוסלין חוץ מן הראשון ע"כ מוכח דבאמת הראשון גרע מכולן:

תד"ה בעדי. התם מיירי כדפרשינן לעיל. כצ"ל והוא (בדף ל):

בא"ד ולא חיישי שמא כו'. כצ"ל:

דף כה.

גמרא אבל התם (פי' אפי' תאמר א"ב וכדמוכח בסוף ביצה והביא דבכורות שהביאו התוס' מ"מ ה"א) מכר הוא דא"ר כו'. והוא כמש"כ התוס' לקמן (בע"ב) ל"ה ר"י בסופו ע"ש וכן לקמן (מח) ל"ה אי לאו. ומיושב בזה גמגום מהר"ם:

רש"י ד"ה אריו"ח כדי לזרזן (בסופו). ולא הודיעם מה בלבו. לכאורה זה דלא כר"א בנדרים (לו) דאמר הפריש פסח על חבירו (שלא מלעתו) ל"ע כלום. אבל נראה משום דע"כ סוגיא דהכא איירי אי אמרינן שה לב"א לאורייתא כמ"ש התוס' וא"כ ילפינן דלא בעינן לעת משכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים כדאיתא התם או דמוקי בקטנים ואפי' נר"א ולא ילפינן משכן כו' ודלא כריו"ח דשם. אבל בפסחים פרש"י למיירי בהודיעם והיינו כר"א ושה לב"א לאו לאורייתא (ול"פ על ריו"ח רבי') אלא למוקי לה בגדולים ודלא כסוגיא בנדרים וצו"ק:

רש"י ד"ה אמר אביי. דילמא תולה בד"ע כו' דמדאתני ברישא גילה בדעתו כו'. לכאורה סברא זו לא שייכא בהא דסגי לנוגן שאני עתיד להפריש ור"מ ק"ל תולה בד"ע. ואולי משום דלא קבע מועד הפרשתו הוה כמו שאומר שאני עתיד להפריש בזמן שארצה:

תד"ה הדר. ע"ז אינה תמיהא כו'. ול"נ לפרש דאביי תמה על רב הושעי' דהרי ואי ילע למתניתין דלאיזו שארצה כו' אלא דמספקא לי' בתולה בדעת אחרים. וכיון דקס"ד לטעמא דמתניתין דפסחים משום ברירה כדמותיב מינה א"כ ע"כ מוכח דיש חילוק בין תולה בד"א לתולה בד"ע א"כ מאי קמב"ל:

דף כה:

רש"י ד"ה כאשת איש. אם כהן הוא אוכלת בתרומה. לכאורה קשה מהא דלקמן (כח) ה"ז גיטך שעה אחת קודם למיתתו אסורה לאכול תרומה מיד ומוקי לה התם רבא כר"י. וי"ל דרבא שם לשיטתו דהכא לטעמא דר"י משום בקיעת הנול. אבל רב משרשיא דהוה ס"ל משום דא"ב אבל לשמא יבקע ל"ח. וא"כ ה"ה לל"ח לשמא ימות וכדאביי בסוגיא דסוכה. אולם לקמן במתני' לא פי' לענין תרומה. ומש"כ ואם זינתה בחנק. לכאורה לא אתיא למ"ד במכות (טז) אליבא דר"י דהתראת ספק ל"ש התראה:

תד"ה ומיחל. דקתני וקדש עליו היום. עי' הגהת רש"ל. אבל מצאנו בריש ברכות מעשה שקדש היום בע"ש והיינו בה"ש כלפרש"י שם ועיין בר"ן בפ' ע"פ (ל' כא ב) בל"ה פוק חזי:

בא"ד מערב במים ומוזג. כצ"ל:

תד"ה ר"י (בסופו). וריו"ח לסבר מחזירין כו' אית ליה לר"י ברירה. לכאורה עדיין יקשה מר' יוסי דעירובין דמוכח דל"ל ברירה וכמש"כ התוס' לעיל:

תד"ה לכי מיית. ומיהו הכא על כרחך א"א כו'. כצ"ל:

בא"ד וריו"ח נמי כו' אינו מחלק ולדידי' כו'. כצ"ל:

דף כו.

תד"ה התם. מדאיירי אביי בתרי'. עמש"כ בלבריהם במנחות (קו) בס"ד:

רש"י ד"ה אף מקום. שגם זה עיקרו של גט. משמע דשמו ושמה פשוט דהם עיקרו. וכן בסוף לבור הסמוך כ' וכי כתיב כו' אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן. והתוס' לעיל (כ) בל"ה הא שכתבו דלר"מ פסול לא אתו לאפוקי דלר"א כשר אלא משום דלר"מ פסיקא להו מפני דלא הוה מוכיח מתוכו:

תד"ה ר"א. מדקתני שנאמר וכתב כו'. כצ"ל ומלת משום למחוק:

תד"ה וצריך. ובפ"ט נמי תנן גופו ש"ג כו'. כצ"ל כי היא משנה שם:

תד"ה אבל. מ"מ מסתבר דאתיא כחד תנא. לכאורה קשה דהא בב"מ (מא) משמע דמוקי ריו"ח מתניתין דשם רישא רי"ש וסיפא ר"ע ועי' בשבת (פו):

בסה"ד ועוד דבתרתי קמייתא כו'. נ"ל למחוק מלת ועוד:

דף כו:

גמרא קפסיק ותנא ל"ש מן הנשואין כו'. מקדים הפשוט ברישא וכ"ה הלשון ביבמות (כ). אבל שם (סא) ובסנהדרין (יח ב) נקיט איפכא ש"מ ליכא קפידא בהא:

שם ואמר עולא מ"ט גזירה כו'. לכאורה י"ל משום פירי דהלקוחות ל"י מהגט ויקנו ממנו פירות משנשאה. וי"ל כיון דהבעל אינו אוכל כלל הפירות אף משנשאה דהא משעת חתימת הגט שוב אין לו פירות והואיל שמעולם לא זכה בהן אין לחוש שיקנו ממנו ועי' בתד"ה ה"נ:

תד"ה קא פסיק. משום דהכא נמי לא דייק אלא כו'. לכאורה קשה מיבמות (כ) דדייק נמי כה"ג אע"ג דליכא יתורא. ואולי סמיך שם אסיפא דקתני ממזרת כו' דג"כ אינן אלא ח"ל. וגם שם נשנית (בד' סא) ונשתלשה בסנהדרין רפ"ב:

תד"ה לכשאכנסנה (בסופו). כשכתב זמן לקודם נישואין. כצ"ל:

תד"ה ה"נ. וא"ת כשיניח כו' כיון שרואין שכתוב כו'. כצ"ל:

בא"ד וגם על בנה ידקדקו ויראו כו'. כצ"ל:

דף כז.

גמרא כאן במקום שהשיירות מצויות כו'. וכתב התוי"ט והא דמחזירין לזמן מרובה היינו כשהבעל אומר תנו לה כדתנן כו'. נ"ל דל"ל דכאן דאיירי שנאבד מיד השליח לא נצרך לאמירתו עי' תד"ה בב"ד דר"ה:

רש"י במשנה ואו או קתני כו'. עמש"כ בפסחים (צג) ובנדרים (פ ב) בס"ד:

רש"י ד"ה ואפי' במקום. אבל אם לא הוחזקו כו' ולא ידעינן או דלמא כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה בי דינא. וכתוב בו הנפק. כצ"ל:

בא"ד ולא הוחזקו כו'. אינו מדוייק דא"כ ה"ל לר"ה למימר חיישינן לשני יוסף ב"ש עי' בתוס'. ובב"מ פי' ויודעים אנו שאין שם כו' והוא כפי' התוס':

רש"י ד"ה ה"ז יחזיר. לשמא אינו זה. כצ"ל:

רש"י ד"ה כשמעתי'. דאמר תרתי כו'. כצ"ל:

תד"ה הא. ובהדיא גרסי' כו' טעמא דנמלך כו'. כצ"ל:

תד"ה כאן. וא"ת אמאי כו' וי"ל דההיא עובדא כו'. אבל מה יאמרו לקמן בדר"ז דמשני ג"כ כאן במקום שהשיירות מצויות כו' ללישנא דוהוא שהוחזקו. וכן ללישנא אע"ג דלא הוחזקו לפמש"כ הרא"ש דכש"כ אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות (וכן הביא הר"ן) המ"ל אידי ואידי שאין השיירות מצויות כאן שהוחזקו כו'. ואולי דסיגרת לישנא דרבה נקיט:

דף כז:

גמרא ודוקא צורבא מרבנן כו'. נל"פ דקאי ג"כ אסימנים דמהימן אפי' לאחר שראהו כמש"כ התוס' ד"ה כגון לגבי עלים:

שם (בסה"ע) דאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית. והא דלא פשטינן מינה דסימנין דרבנן (עי' שבועות (כ) תד"ה אוסר דאין דרך משנה וברייתא שיסתפק התנא. ועע"ק מסוכה (לג) דר"פ גופי' מבע"ל ע"ש בפרש"י) דמסיפא איכא למידק איפכא דדוקא ארוך וגוץ דגריעי טובא אבל בסימני מציעי מחזירין:

רש"י ד"ה כגון דקאמר. האי שליח. שליח מאי עבידתי' טפי הל"ל הבעל ועי' לעיל תד"ה ב"ד דר"ה:

תד"ה בזמן. וי"ל דלא מהימן אלא מכאן ולהבא כו'. נראה דאולי כאן למ"ד שם פלגינן דיבורא. והחילוק הוא דהתם י"ל דגירשה ברגע קודם בואו לפנינו אבל הכא ל"ל כן דהרי אומר שגירשה בגט זה והוא היה אבוד קודם לכן ועדיין צ"ע:

תד"ה מעולם. ואר"י דלעולם לא חשדינן ליה כו'. וצ"ל דזה דבר פשוט מדפריך מאי למימרא:

דף כח.

תד"ה מצאו. וא"ת וניחוש לשאלה כו'. לכאורה י"ל דכ"כ ל"ח שישאילם דוקא לאיש ששמו כשמו וגם שמות נשותיהם שוין:

בא"ד דלא חיישינן לשאלה לענין ממון. כצ"ל. ועיין ביבמות (קכ ב) תד"ה כליו הב':

בא"ד כדתניא בתוספתא עשרה כו'. כצ"ל. כי דלוסקמא הוא לשון זכר כמש"כ התוס' שם בד"ה איבעית אימא:

בא"ד וי"ס דגרסי כו' ויודע שהוא שלו כו'. כ"נ דצ"ל. ודברי מהרש"א בזה אינן מחוורין:

רש"י ד"ה כיון דאיפליג. שהאריך ימים עד מאה שנה. משמע דוקא מאה אבל מן פ' עד ק' לא. והא דתני אפי' בן ק' ר"ל לא מיבעי' על פ'. או יותר מק'. ובדבור הסמוך פי' על תשעים קרוב למות משמע דיותר על צ' קרוי ג"כ איפליג והאי דהרחיק ההפלגה על למעלה מק' הוא משום דבאבות פ"ה מכ"א לא חשיב חילופי טבע חיי האדם אלא בעשרה שנים. וגם אמר שם בן תשעים לשוח. ועי' בהגר"א סי' קמ"א ס"ק קל"ז:

רש"י ד"ה גט לא אפשר. דאי חיישת כו' והן עגונות. לכאורה תימה דהרי יכולין להנשא ממ"נ אם מחמת גירושין או מיתת הבעל. ואפי' אין לו בנים ויש לו אח תחלוץ ותנשא דהרי אין כאן חשש דהכרזה דכהונה דאמרינן ביבמות (קיט ב). דהלא ממ"נ פסולה לכהונה. אבל י"ל דאולי יודע שמת קודם הגירושין והי' לו שם בנים. או באם יש לו אח קטן. או גדול במדה"י:

תד"ה והניחו. ובח"ה מפליגינן בין עבוד כו'. כצ"ל:

תד"ה תרומה. שא"ח אלא לתרץ קשיא כו'. כצ"ל:

דף כח:

תד"ה והא. וי"ל דודאי כו' אבל להביא קרבן ודאי כגון מוה"פ כו'. נ"ל להגיה קרבן אחר כגון כו' כדאיתא בדבריהם בזבחים (עה) ע"ש:

בסה"ד וי"ל מדדרשינן כו' מזובו ולא מנגעו ש"מ כו'. הט"א במגילה (ח) הקשה דהרי קרבן זב הוא תורים ובנ"י דאין בהן סמיכה. ועמש"כ ביבמות (קד ב) ובנזיר (נט ב) בישוב דבריהם:

תד"ה אבל. וא"ת והלא חטאת העוף באה עה"ס כו'. לא מצאנוה אלא במחוסרי כפרה כדי שתהא לו תקנה לאכול בקדשים והכא מיירי בבאה על חטא כגון בקרבן עולה ויורד ועי' בנזיר (כט):

דף כט.

תד"ה אבל. שהיה אחד רוכב על סוס וסודרין בידו. ע"ש דלא ביד הרוכב היו הסודרין אלא ביד אחד העומד על פתח ב"ד והרוכב היה רחוק ממנו. והסברא היה נותנת שגם ביד הרוכב יהיו סודרין כדי שיראוהו המוליכים אותו לסקל מרחוק כשירצו להעמידם:

[**משנה המביא גט כו'.** ומשנה הסמוכה לה. לא ידעתי מדוע הפסיק במשנות הללו לבין המשנות המדברות בדיני העמדת דבר על חזקתו הראשונה. בשלמא לר"א לקמן (בע"ב) דאם מת ראשון בטלו כולם שפיר אשמעינן דאפילו חולה ל"ח שמא מת. ועוד דאפי' למיתת א' משנים דהיינו הבעל או השליח לא חיישינן. ובמשנה הסמוכה אשמעינן רבותא טפי דאפי' כמה שלוחין (כמו שדקדק הש"ס מלשון אחרון) ג"כ ל"ח למיתת א' מהן. וא"ש ג"כ מאי דאשמעינן ר"כ דדוקא חולה דלא תימא דמשום רבותא דל"ח למיתה קתני חולה (והגמרא דמקשה עליה פשיטא הוא לפי מאי דמסיק מר בר"א דאפי' מת השליח הראשון לא בטל שליחותו) אלא למר בר"א קשיא. וי"ל בדוחק] :

גמרא כמי שא"ל אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעלייה. ק"ל דבנדרים (ר"ל נו) במשנה פליגי ר"מ וחכמים בנודר מן הבית דלר"מ מותר בעלייה וחכ"א דעלייה בכלל בית ולדידהו הל"ל דלא אתא אלא לאפוקי יציע וכיו"ב או לאפוקי ברחוב. והי' מכאן ראי' למש"כ הר"ן שם דאפשר דקי"ל כר"מ. אבל מה נעשה להרמב"ם והטור ש"ע דשם פסקו כחכמים והביאו ג"כ דהכא לפסק הלכה. וכן הרמב"ם בפ"ו מהל' עירובין דין כ"ג והטוש"ע או"ח סי' ת"ט ס"י פסקו באומר לחבירו הנח עירובי בבית והניחו בעלייה אינו עירוב וצ"ע:

רש"י ד"ה דכולי עלמא ל"פ. ככל שלוחי גיטא כו'. כצ"ל:

דף כט:

במשנה עושה שליח בב"ד כו'. לריו"ח לעיל (ה ב) סגי בשנים אם הוא חזי לאיצטרופי עמהם וכ"ה בטוש"ע סי' קמ"ב ס"ט:

גמרא אמרו ליה הא לא קא מיבעי' לן דתנן אין כו' מכלל דשליח דשליח משוי שליח. כצ"ל. או צ"ל מכלל דמשוי שליח כדלעיל:

שם דלבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב ליה ניהלה. כצ"ל:

רש"י ד"ה א"ד. ואמר ליה ר"א כו'. הסה"ל מחק מלת ליה דמשמת רבא נולד ר"א (קדושין ע"ב ב):

רש"י ד"ה אבא ב"מ. בל"ק גרסינן מי אמר ליה בל"ב גרסי' מאי קאמר לי'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ה"ג ואמר רבה. בשעה שמסרו לשליח. שליח מאן דכר שמי' הלא משמע דמסר ליה ממש:

רש"י ד"ה אם אמרו בנשואה. שחביבה עליו כו'. ל"י מדוע סגי ליה טעם דאיתא במשנה לקמן (פא) מפני שאין לבו גס בה:

תד"ה שקול. ותימה כו' דא"ל לתקוני כו'. לכאורה הכא נמי אפי' אם אמר הב לה גיטא ושקול מינה חפץ אי הוה יהיב לה גיטא ולא יהבה ליה החפץ היה השליח חייב לשלם מחיר החפץ רק דגיטא מיהא הוי גט וכש"כ כשנתנה לו אח"כ החפץ. אבל כשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא קפידא הוי ואם נתן לה גט מקודם אף דיהבה ליה אח"כ החפץ הגט בטל לריו"ח ועי' בר"ן ובהה"מ:

דף ל.

גמרא במכרי כהונה כו'. ועפרש"י. וק"ל אפי' אינן מכריו נמי אסחי לדעתייהו דודאי לא יתן לאחרים כיון דהלווה עליהם ויכול לזכות להם ע"י אחר. ואולי משום דהוה כיאוש שלא מדעת דלא ידעי שהלווה עליהם ועמש"כ בב"מ (מט):

רש"י ד"ה ואין בו משום רבית. וכאן פוסק בשעת הלואה כו'. כצ"ל:

תד"ה הא קמ"ל. וא"ת כו' אר"י שיכול כו'. ל"י מה זה קושיא ניחא דאתי כחכמים דפליגי עלי' שם:

דף ל:

רש"י ד"ה כי ההוא מעשה. אתא בע"ח טרפה. כצ"ל:

רש"י ד"ה אין חושש. דכיון דלא ידע כמה יש לו בידו. כצ"ל:

תד"ה א"ב. דל"ת אלא בחזקת עניי העיר. והא דבכהן ולוי תקנו בחזקת אותו השבט הוא משום שהם קרובי הלוה:

תד"ה תניא. ואסיפא קאי כו'. משמע דמפרשי בסיפא אע"ג דא"צ ליטול רשות מ"מ בעינן שיהיו יורשין בעולם וא"כ פליגא על ראב"י דאמר בחזקת עניי ישראל:

בא"ד אבל ארישא כו' דכש"כ אם לא ירשו שצריך ליטול רשות כו'. עי' מהרש"א. ול"נ דר"ל אם לא ירשו קרקע אלא כספים דודאי מהני רשותם כיון דמ"מ מצוה עליהם לפרוע חובות אביהם. אבל בב"ד לא מהני הואיל דאין ב"ד יכול לכופן לפרוע עי' חו"מ ר"ס ק"ז:

תד"ה הילך. הא לא מיחסר משיכה כו'. עי' מהרש"א. ול"נ דע"כ ל"א שיכול לחזור אלא קודם שהפריש או קודם שנגמרו מלאכתם למעשר דמ"ל מתנות של"ה כמו שהורמו דמיין:

תד"ה וכי. דכהת"כ למידה ומלמדה חוץ כו'. ק"ל דהא אשכחן עוד בבכורות (נו ב) דדרשינן יהיה לך דכתיב גבי בכור למעט שותפות במעשר. ובכור גופי' חייב בשותפות ע"ש. וכן תרומה גדולה איתא בפ"א דתרומות מ"ז דאינה ניטלת אלא מאומד וילפינן לה מונחשב דכתיב גבי ת"מ. ואיהי גופה דוקא במדה ע"ש בפי' הרמב"ם והרע"ב ושנ"א. ועי' לקמן בתד"ה ניטלת ובתוס' מנחות (ס"ד נד) ובבכורות (נט) ד"ה אף:

בא"ד ומפרש רנב"י כו' שמא עשאו ת"מ על מק"א. לפנינו שם הגי' תרומה ומעשר וכ"נ דצ"ל בתוס'. והשעה"מ בפ"ג מהל' תרומות נמשך אחר גי' התוס' שלפנינו והוכיח מזה דס"ל דאף בת"מ דפירות דרבנן צ"ל מן המוקף ע"ש ולא הרגיש בהט"ס. וגם בל"ז ראייתו דחוייה כמש"כ בפסחים (ט) בס"ד:

בא"ד וא"ת היכי מ"ל דמדאוריי' איירי כו' ומדאורייתא לתרומה גדולה אין לה שיעור. לכאורה י"ל דמ"מ בתרומת מעשר היא מה"ת:

דף לא.

תד"ה כשם. ופריך דהוה מרבה במעשרות ומיירי במרבה בת"מ. ק"ל דבשלמא במרבה מע"ר דהנשאר עדיין טבול למע"ש או למ"ע לכן היתרון כמו כן טבול להם ולכן הוי מקולקל. אבל בת"מ דהנשאר הוי חולין גמור מתוקן א"כ היתרון גם הוא כמוהו. וכן קשה מה שהביא המהרש"א מתוס' בכורות (שם ליתא רק במנחות נד ב) דלא"א ב"ג הא דמרבה במעשרות כו' הוא במע"ש או במ"ע. ואולי משום לת"מ אינה נתפסת אלא על א' מתשעה דהנשאר והמותר שבה נשאר בטבלו כמו שהי'. וכן מטין דברי רש"י בקדושין (ר"ד נא):

תד"ה ניטלת. שירא לצמצם שלא יטול פחות כו'. כצ"ל:

תד"ה במחשבה. וא"ת כיון דשרי תרומה כשנותן עיניו כו' וי"ל כו' אבל תחילת תיקונה כו' לא שרינן משום דאפשר במחשבה. משמע דבמחשבה מיהא מותר אפי' בשבת. וצ"ל דפסיקא להו כן משום דרשת מדבר דבור אסור הרהור מותר (שבת קנ). ועמש"כ בקדושין (נט ב) בתד"ה מיל. אבל נ"ל דכ"ז אינו אלא בתרומה ות"מ דכתיב בהו ונחשב (וכ"מ בפסקי תוס' סי' ק"י. אולם מש"כ שם ואוכל בצד אחר ז"א לפי מה שאבאר) וכן במע"ר לפמש"כ התוס' לעיל דקריי' רחמנא תרומה. אבל מע"ש ומ"ע אינה מועלת בהן מחשבה. ולזה א"ש הא דמוכח בכ"ד דאין תקנה לטבל בשבת והוא מפני המע"ש או המ"ע. וכן אתיא נכון הא דפסיקא להו בחולין (ו ב) בד"ה והתיר מלפריך ולימא ר"מ נתן עיניו כו' ואכל בצד אחר לע"כ מיירי בדמאי. וכ"מ בדבריהם כאן שכתבו ואפי' דמאי כו' אע"ג דשרי ליתן עיניו כו' משמע דבודאי לא והוא מפני המע"ש או המ"ע. ולהכי לא נקטי בקושייתם כאן אלא אמאי אין מגביהין תרומות. ובמנחות ובבכורות דנקטי גם מעשרות כוונתם על מע"ר וכנ"ל. והשעה"מ בפ"ד מהל' תרומות שגה במחכ"ת בהבנת דבריהם ע"ש. אבל זה מיהא מוכח מדבריהם דדמאי יש תקנה לתקוני' בשבת ע"י נתינת עין בצד זה ולאכול בצד אחר וצ"ע קצת מהא דפריך הש"ס בשבת (קכז ב) דמאי הא לא חזי ליה. וגם לפי מאי דמשני כיון דאי בעי מפקיר כו'. לב"ש אסור לטלטולי' ואמאי הא אית ליה היתר כנ"ל. (ועמש"כ ברפ"ד דדמאי בס"ד). וזה י"ל עפ"י מש"כ התוס' בעירובין (ל ב) דלא מהני מאי דא"ל תקנה אלא במילי דחזי השתא לשום אדם ע"ש. וה"ה לענין טלטול. ותדע דאל"כ יקשה מלוע אסור לטלטל מע"ר שלי"נ תרומתו בר"פ מפנין הלא אפשר לתקוניה ע"י נתינת עיניו:

במשנה מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין. ולשון הרמב"ם בחבורו בפ"ז מהל' מעשר ה"ל ואוכל ושותה על שיעשו כל אותן הפירות שהניח מעשר. לכאורה נראה דשיעור חסרונות המפורש בב"מ (מ) ולאי צריך לנכות וע"ש (לח) בהסוגיא היטב ובמש"כ שם:

שם בשלשה פרקים בודקין אה"י כו'. ק"ל דבב"ב (ר"ד צח) במשנה משמע דבערת דרכו להחמיץ וא"כ יהי' צריך בליקה אז:

רש"י ד"ה ה"ז חושש. ואם לא אכלן צריך להפריש כו'. ובתוי"ט דקדק מלשון הרמב"ם שאעפ"י שאכלן מחוייב להפריש התו"מ ע"ש. וכה"נ כתב הרמב"ם פי"ב מהל' מעשר ה"ב בדמאי דבמוצאי שבת צריך לעשר אף על מה שאכל בשבת. ולכאורה תמוה מהא דאיתא בחולין (קל ב) מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלין כו' שפטור מן התשלומין כו'. ולפרש"י שם (קלא) ל"ה ש"ה דקא מסתרשי ליה ע"ש דמשמע דגם באוכל טבליו דינא הכי הוה א"ש. אבל לפי' התוס' שם וכן הרמב"ם שהעתיק הברייתא הנ"ל כלשונה דמוכח דאזיל בשיטתייהו ולאי קשה. וביותר קשה פסקו בדמאי שהבאתי דהתם לא שייך גזל השבט להמע"ה. ובדמאי משמע בכ"ד דלא תקנו שיאכל וא"כ יפריש כחלת ח"ל:

דף לא:

גמרא וא"ר תחליפא בר ר"ח אימתי כו'. הנה מצאנו כאן עוד בן לר"ח אשר לא הזכירוהו התוס' בב"ב (קמא) ועמש"כ לעיל (ה ב):

שם אמר רבה הכי אמר רב אשה כו'. בע"י הגי' רבא:

רש"י ד"ה כל טהרות. באותה מקוה מעולם. כצ"ל:

רש"י ד"ה בין שהמקוה ברה"י. וכ"פ בריש נדה וכ"ה לשון הרמב"ם בחבורו. ונראה דה"ה אף אם נשתמשו הטהרות בהן ברה"ר כיון דמחזיקין הכלים בטומאה ולאית וכ"מ בסוגיא דנדה שם:

תד"ה אנא. דבהעור והרוטב משמע דסתם ר"נ הוא חתנא דבי נשיאה. כצ"ל ועמ"ש במו"ק (טז ב):

דף לב.

במשנה או ששלח כו' וא"ל כו' בטל הוא כו'. מזה קצת ראיה לדעת בעה"ע שהביא הר"ן בפ"ק דפסחים שיוכל לבטל חמצו ע"י שליח:

שם אם משהגיע גט לידה שוב א"י לבטלו. בהרע"ב אי א"ל ה"ז גיטך מעכשיו ולזמן פלוני כו' מכי מטא גיטא לידה לא מצי תו לבטולי כו'. תמוה דהתנן לקמן בפ"ז מ"ג מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ופי' שם בעצמו דמספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי. ובקדושין (נט ב) מדמה לה הש"ס למעכשיו ולאחר ל"י. ומשמע לכ"פ כסתמא דמתניתין דלקמן והוא כרב שם בקדושין וכ"פ הרי"ף והרא"ש. וא"כ לספק חזרה ולאי מצי לבטולי'. וכן לריו"ח שם כיון דלא נגמר הגט עד לאחר ל"י ולאי מצי לבטולי'. ואפי' לשמואל דתנאה הוי לפרש"י שם דהיינו אם לא יחזור בו עד זמן פלוני הרי חזר בו כיון שבטלו. ואין קיום לדבריו כי אם לשמואל וכפי' הרמב"ן שהביא הר"ן שם דא"י לחזור דהכוונה אינה רק אם יחי' על ל"י ע"ש. אולם כשמואל ולאי לית הלכתא אלא כרב או כריו"ח ע"ש ברא"ש ור"ן. שוב ראיתי שהרע"ב לקח דברים אלו ממקור נאמן מפי' הרמב"ם אלא דשם הלשון בסגנון טוב והרע"ב במחכ"ת ל"ל:

גמרא הגיעו לא קתני אלא הגיע ואפי' ממילא. הנה ראינו כאן לדבר חלש בחכמת הלשון אשר לא שערוהו מחקריה חילוק בין מלת הגוף לבין כינוי הבא תחתיה:

שם מ"ד לא אלימא שליחותי' דבתרא משליחותא דקמא דליבטלי'. נראה דהוא ע"ל שאמרו אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו על שיהא גדול ממנו כו' (עדיות פ"א מ"ה):

בסה"ע אמר אביי בטל שתי לשונות משמע. (כה"נ) [כה"ג] משני לקמן (עב):

רש"י ד"ה בטלה היא. הודאת בע"ד כמאה עדים דמי. ואע"ג דאב בזה לב"ח של (דמשמע אפי' אין לו ממה לפרוע זולתה) זה לא מהני אלא במקום דשייך לומר הא דר' נתן כדמוכח בכתובות (יט) ע"ש:

תד"ה מ"ד (בסופו). כמו שרוצה להוכיח כו' לדברים שבלב א"ד מהא דכופין אותו כו'. כצ"ל:

תד"ה מבוטלת. והא דלא מקשה מאי אפשי בה כו'. כצ"ל. ור"ל דלגי' זו דלשון עתיד דהיינו מבוטלת תיבטל לא אמר כלום. ובאי אפשי קאמר דבריו קיימים א"כ ע"כ משמע דהוא לשון עבר וגבי גט קתני דבריו קיימים ובו לא מהני אלא לשון עתיד. ומתרץ דלעולם לשון עתיד הוא ואפ"ה מהני לענין מתנה מפני דהוא לשון הפקר משא"כ ביטול אינו לשון הפקר כמש"כ הר"ן בריש פסחים. (ומ"מ ק"ק לשון הר"ן שם שכ' בפשיטות דאלו מ"ל בנכסי לידי' לבטלו כו' לא משמע דהוי הפקר. והרי לגי' שלפנינו בבריתות מוכח דהוי הפקר. ואולי ליסנא לליהוי כעפרא מיגרע גרע לי'):

בא"ד ור"י אומר שיש ליישב כו' דאי ליבטיל משמע כו' והוי הפקר כו'. מש"כ המהרש"א דאל"כ תיקשי ליה הכא מאי אפשי כו'. דברי תימה הן. דהא אמר נמי תיבטל דודאי הוא לשון עתיד ואפ"ה הוי ס"ל דהדרא למרה וה"ה אי אפשי כיוצא בה ולכן תני שפיר בגט דמהני. גם הצ"ע שהניח בדבור הסמוך לפרש"י דשם תמוה. דהא מ"מ מוכח משם דלשון בטל הוא ליסנא דעבר דאי הוי לשון עתיד לא הוי מהני מילי כמו תיבטל וא"כ מלוע גבי גט מהני דבו לא מהני אלא לשון עתיד:

דף לב:

גמרא ואמרי לה רב אחא ברי' דרבא. כצ"ל:

רש"י ד"ה מ"ש מה"ה הקדש. ובהפקר נמי תנן בה ה"ה מופקרין לכל מי שיחפוץ. כצ"ל. והוא בנדרים במשנה (מג):

תד"ה ור"נ. ורבא פסיק כו' כריו"ח לגבי דר"ל לבר מתלת כו'. לפי מה שהבאתי בקדושין (טו) בתד"ה ואילך מגמרא דנדה. וכה"ג כ' התוספות במגילה (כט ב) בד"ה והלכתא. אין מזה ראיה:

דף לג.

רש"י ד"ה ל"ל למיתני דיינים כו'. וליתני עדים וה"ה כו' דיינים. מלל"ק איפכא לליתני דיינים לקדים. משמע לדיינים עליפי ולא הוה ידעינן עדים מנייהו. וא"כ הל"ל וכש"כ דיינים. ועמש"כ בקדושין (מו ב) ע"ל:

רש"י ד"ה ה"ג. ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים כו'. ר"ל לאפוקי גי' שלפנינו דמקדים כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים דהרי במשנה מקדים חתימת דיינים לעדים:

רש"י ד"ה תקנת עגונות. והוא לא יטרח בכל אלה. כצ"ל:

תד"ה ובי תלתא. (בסופו). וגבי מוכר שדהו כו' הכא בעינן גילוי מלתא טפי. לכאורה הל"ל שאני מכר דמאן דזבין בפרהסיא זבין כדאיתא שם. ויש לכוין זאת בדבריהם:

תד"ה ושמעה. אע"ג דבדין לא מינסבא כו'. לכאורה יל"פ הכא שמעה וידעה ולא מינסבא הוא שב לטעם דליכא בזה חשש ממזרות. ותקנת עגונות הוא דאיכא. ר"ל דאיכא צנועות דתיחשנה שמא ביטל אע"ג דמדינא ליכא למיחש כיון דליכא קלא. אך על כיוצא בזה פריך הגמרא בכתובות (ג ב) ולדרוש להו כו' ע"ש. ועוד היכא דאיכא קלא ליתא לחששא דצנועות כמש"כ התוס' שם (ג א) בסד"ה וסברה:

דף לג:

גמרא רשב"ג סבר כו' בטלה כולה כו' ושרו א"א לעלמא. ל"י מלוע ל"ק כלעיל מפני חשש ממזרות. או התם כהכא מפני איסור א"א:

דף לד.

גמרא ואצרכי' ר"ש גיטא אחרינא. כצ"ל וכמו שהוא בפרש"י:

בסה"ע א"ל אנא לריש ירחא דניסן אמרי כו' אי משום אונס כו'. מללא מפרש הש"ס מהו האונס. נראה דזה גופא מה שהיה סבור לאמר לניסן הוא אונסי':

רש"י ד"ה ובוררין להן. חלק יפה לתינוק שלו. כצ"ל וכ"ה לשונו בכתובות:

רש"י ד"ה ונוולא. אורגת. וחבירו בב"ב (יג ב):

תד"ה ב"ד. משום דלא מסתברא כו' טעות דפחות משתות דמודה שמואל ויש ליפות בכך כח ב"ד כו'. לכאורה זה מוכח מהא דשומת הדיינין לאפי' לת"ק בפחות משתות מכרן קיים. ותימה על התוס' שם גופיה בד"ה ובוררין שכתבו דה"נ המ"ל כשטעו בפחות משתות. וי"ל:

תד"ה ואי. היינו לסברת אביי כו'. ולעל"נ מללא מסיים בזה והלכה כאביי. ע"כ ר"ל דלתרוייהו אין ביטול בכאן. דאביי משום דנ"ל לאו מילתא היא. ולרבא משום דאין זה נ"ל. ואנכי מסתפק בהא דפסקינן כאביי אולי הוא רק בגילוי דעתא בגיטא דלאו מילתא היא. אבל במאי דפליגי מה נקרא נ"ל כגון דרהיט בתרייהו וחזו דאתאי דלאביי הוה נ"ל ולרבא לא אפשר דהלכה כרבא ונ"מ במקום דמהני נ"ל עי' לשון התוס' לקמן (ר"ד מו). וכ"מ מלשון נ"ל בגיטא דמשמע דיש דברים דמהני בהו נ"ל. אבל מדקאמר סתם והלכה כנחמני משמע קצת דבכ"ד בזה הל' כוותיה:

דף לד:

גמרא והל' כנחמני. נראה דהא דק"ל הכא בזה השם להיותו דומה לשם נחמן הנזכר לפניו ועמש"כ בריש תענית:

תד"ה וכל. כדאמרי' בגמרא שרה דמיתקריא מרים. לפנינו ליתא כן. ובדבור הסמוך העתיקו הרישא מרים וכל שום שיש לה (כגי' שלפנינו) ומשמע אדרבה להיפך שאינו כותב השם השני מפורש ולא כר"ת:

תד"ה והוא. וכ"מ בירושלמי על הך ברייתא כו'. נראה דהראיה איננה על הא דמכשרי בהוחזק בשני שמות במקום אחד לכשר אף באחר מהן דהא ל"ל נהביא דהתם ביהודה לא היו קורין אותו כלל בשם דגליל. אלא דראייתם על הא דמצרכי לכתחלה לכתוב שניהם וזה מוכח מק"ו דהביא בירושלמי:

רש"י (במשנה הב')

ד"ה מפני תקה"ע. אכולהו קאי. אינו מלוייק לפמש"כ בכ"מ מהתוספות בכתובות (ח) דלשון כל אינו נופל על פחות משלשה. ולשון הרע"ב אתרוייהו קאי:

דף לה.

גמרא יהנה סה"מ כו' אם נהניתי בדינרך כלום. נראה דבשבועה זו עדיין לא איפטרא מלשלם דזה הוה כמו ל"י היכא אותבינהו דבב"מ (לה) דאמרינן שם דהוה פשיעותא. ומשמע דזה הוה חוץ דב"ל בלא הזכרת השם ובלא נק"ח ואפ"ה איענשה. וא"כ קשה לשמואל דאמר לחוץ לב"ל משביעין אותה:

שם מ"ט איענשה דאישתרשי לה כו'. אבל במדרש ויק"ר פ"ו מייתי עובדא דאיתתא דאיענשה על שבועת אמת ממש ושלא בפקדון עי' בתוס'. וע"ש במ"ר וביפ"מ בפ"ו דשבועות בירושלמי:

שם מאי איריא אלמנה אפי' גרושה כו'. הא דלא פריך מכל הנשים שיש להן דין עם אחד ונתחייבו שבועה דלא לישתבען. הוא משום דאי השבועה היא לפטור א"ע ודאי לא יוותר הבע"ד את תביעתו בלא כלום. ואף באותן שנשבעין ונוטלין י"ל דל"ח אלא באשתו שא"א שלא תטול כלום במשך זמן שישבה תחתיו. וגם מורה התירא טפי:

שם אר"ה מודה רב בקופצת. ואף למשמע דנשבעה שלא בנק"ח ועי' בשו"ע חו"מ סי' פ"ז סי"ל. לא נרע מהא דלשמואל משביעין אותה לכתחלה חוץ לב"ד אף דאיננה בנק"ח. וגם לא גרע מנודרת. אבל נודרת שאני שעומדת באיסור כל ימיה כמש"כ התוס':

שם דמתקרי איה מרי ונדרה ואסרה כו'. כצ"ל וכן ברש"י ותוס':

תד"ה לא היו (בסופו). דהוה לה לאסוקי כו'. כצ"ל:

תד"ה ונודרת. הואיל ואינה עומדת באיסור כל ימיה כדאפרש בסמוך. כצ"ל:

בא"ד וא"ת כו' מאי מועיל כו' דכי אנסבי' מיד עבר כו'. עי' מהרש"א שנלחק מזה. ול"נ משום דלפי הר"ן שם (טו) דבנדר בדבר שא"א לקיימו לא חייל כלל וגם אינו עובר בבל יחל וע"ש בתוס' לא הוה קשה כלל מההיא ומ"מ התרה צריך שם הואיל דבידו הוה דלא לינסוב כמש"כ הרא"ש שם. וקושייתם איננה רק לפי מה שפי' כאן לעובר מיד בבל יחל:

דף לה:

גמרא אר"ה ל"ש כו' אבל ניסת אין מדירין אותה כו'. פשוט דלשמואל דעיל לחוץ לב"ד משביעין אותה אפי' ניסת נמי וכ"מ להר"ן ושכן כתב הרמב"ם:

שם רנ"א א"צ רב פפא אמר צריך. לכאורה הי' נראה יותר הגי' שהביאו התוס' בבכורות (מה ב) רב ששת במקום ר"פ. כי ר"פ הי' תלמיד תלמידו דר"נ. אולם מצינו כהאי טובא בתנאי כמש"כ בפסחים (עז) בס"ל ע"ש:

שם ותני עלה נודר ועובד יורד כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ברבים. בפני עשרה. עי' לקמן (מו) דר"נ גופיה ס"ל דרבים היינו שלשה. ובתוס' הגי' שם רנב"י וכ"ה הגי' בכתובות (עה). ועי' לעיל (לא ב) תד"ה אנא. אח"ז מצאתי להפ"י שהעיר בזה:

רש"י ד"ה משום איסורא. אם אעבור עבירה כו' ורוצה לעבור העבירה. זה מיקרי לא חל הנדר דלרב פפי בנדרים (ע) דכ"ע אין החכם מתיר ופסקו הפוס' כוותי':

תד"ה אבל. וכן קשה בסמוך דפריך וליחוש דילמא אזלה לג"ח כו'. לכאורה זה ל"ק דאי תימא דידירוה שלי"ת ככר זה כו' א"כ אפי' ניסת נמי:

בא"ד ולר' אליעזר (כצ"ל) **כו'** שיכול כו' שעתידה לילך א"ש. תימה דהשתא אדרבה תתחזק יותר הוכן קשה כו':

תד"ה קסבר. דקאמר ר' אליעזר כשהוא מגרשה כו'. כצ"ל ביו"ל:

דף לו.

גמרא לר"א דאמר ע"מ כרתי. בגליון הוגה אלא לר"א. וכן העתיקו התוס' לעיל (ל) ל"ה לקי"ל:

רש"י ד"ה מפרשי. ראובן כו' מעיקרא כו' אלא אני פלוני כו'. לכאורה הגל"פ למעיקרא לא כתבו אלא ראובן על ע' לק' (פז ב) במשנה. והתקינו שיהיו מפרשין הטיב שמותיהן דהיינו שם אביהם ג"כ וכמו שהיו נקיי הדעת עושין (שם) בכלי שיכירום מי הם. מיהו מלשון התוספתא דסוף מכילתין משמע כפרש"י:

רש"י ד"ה כדתניא. ונתקיימו בב"ד ע"י העדאת החתומים עצמן. ל"י מלוע לא פי' או ע"י אחרים שהכירו כ"י:

תד"ה אמר. ואע"ג דקאמר לעיל דמדרינן לה ברבים. כצ"ל:

בא"ד וא"ל דאדר"נ נמי קאי. זה לא סליק לתירוץ ראשון ללעיל בתד"ה אבל. דבאשתו אין לחלק בין ברבים לע"ל רבים:

תד"ה אבל. וע"ד יחיד כו' יכול כו'. ל"ל דה"ה ע"ל שנים וכ"ה ברא"ש ור"ן. ועי' לק' (מו) בתד"ה רנב"י וברש"ל שם:

תד"ה והעדים. ובגמרא אר"ג כו' משמע דקודם נתקנה. תימה דשם אמר ר"ג סתם והוא ר"ג ליבנה נכל ר"ג הזקן עי' בנלה (ו ב) תל"ה בשפחתו. ובתוספתא שם הגי' רשב"ג:

תד"ה בזמן. ואשמים איל צאן על אשמתם. כצ"ל:

בא"ד שהרי היה בזמן הבית דהלל כו'. כצ"ל:

בא"ד (ע"ב) למשמע ליובל לא נהגו היינו כו' אלא שני שבטים וכשעלו כו'. כצ"ל:

דף לו:

גמרא כגון ב"ד דידיה וכרב אמי ורב אסי. כן צ"ל:

בסה"ע פרוס בולי ובוטי. כצ"ל. והנה המהרש"א בח"א נלחק לרמז בוטי בשם בולי. ואולי י"ל דבול הוא ל' כמישה כמו שנקרא מרחשון ירח בול במלכים (א ו) שפרש"י ע"ש שבו העשב בלה בשדה. וכן לבול עץ אסגוד (ישעיהו מ"ד:י"ט) פרש"י לשון רקבון והוא תואר נאות לעני. ועי"ל ע"ל שפי' הירושלמי פ"ה דפאה מ"ו לעולים היינו ענייס שירדו מנכסיהם לשמיא נווחין שני נהור וגם י"ל דבול משמש כאן על ההפך כמו ובכל תבואתי תשרש ולומיה עמש"כ בב"ר פל"ל אות א' במ"ת:

רש"י ד"ה ב"ד דנהרדעא. שמואל דהוו בי דיני כי אמרה שמואל להך מילתא. כ"נ לצ"ל. וכי איתשיל כו' הוא מושב למטה:

רש"י ד"ה לישנא דניחותא. שלא יטריחום להגבות כו'. כצ"ל:

תד"ה אלא. ואין משמע כן בירושלמי. לכאורה י"ל דזה היה יולע גם ר"י המקשה בירושלמי דשמן הוה דבר שאין רוב הצבור יכול לעמוד בו ובכזה הוא דתנן שאין ב"ל יכול לבטל כו' אא"כ גדול כו' וי"ח דבר מפני שיכול לעמוד לכן אפי' אליהו אין יכול לבטלם וחילש ריו"ח דשמן לא קבלו ג"כ רוב הצבור והיינו שלא פשט (והמהרש"א שהבין דזהו שא"י לעמוד. תמוה) לכן אפי' קטן יכול לבטלו וכתי' התוס':

בא"ד למה נמנה עליו להתירו. כצ"ל:

דף לז.

רש"י ד"ה אביהן של יתומין. והוו שטרותיהן כו'. כצ"ל:

בא"ד כשנשנית משנה זו. עמש"כ בשבת (פג ב):

רש"י ד"ה אלא על הקרקע. האמרן אפי' מלא מחט כו'. הוא לעיל (ל ב):

רש"י ד"ה דמנח אסיכי. ושא"נ אין כאן קרקע. ומסיים הר"ן ומקום סיכי לא חשיבא:

דף לז:

רש"י ד"ה מהם תקנו (בסה"ע). רבויא הוא כו'. לכאורה הנ"ל להגיה מיעוטא הוא. ואולי יכוון למה דלמל מזה רב אויא ביבמות (מו) להנמכר בעצמו לישראל קונהו לגופו. אבל גם שם משמע דלאו מרבויא יליף לה:

תד"ה אי. אע"פ שמסתפק רשב"ג כו' מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כו'. גדולה מזו מצינו לרנב"י בר"ה (ל ב) דקא"ר יהודה הוא לטעי (ר"ל בדברי ת"ק שלו) ע"ש:

דף לח.

גמרא עובד כוכבים ישראל מנלן דכתיב וישב ממנו שבי. לכאורה הא דלא כפרש"י שם בנימוקיו דר"ל שפחה אחת אשר שבוה ישראל מהם מקודם (עי' מזרחי שם). ואולי י"ל דמסתמא כבר טבלוה לשם אמהות:

רש"י ד"ה בחזקה. וקנאו בחזקה ביאוש כשהפקירו כו'. כ"ה ל' הר"ן:

רש"י ד"ה וכתב לה (בסה"ע). ונסיב כו' ומינטר לה. בל"ז י"ל כדי שלא יעברו על לאו דלא יהיה קדש:

תד"ה דכתיב. וא"ת ל"ל השתא כו'. עמש"כ בקלושין (ג) בתל"ה ואשה בס"ל:

בא"ד וי"ל דמוישב כו' לא הוה ילפינן כו' ולהכי מייתי לעיל מדר"ל כו'. ועי' מהרש"א. והתוי"ט בל"ה שתעבל ל"ל במחכ"ת בסלר לימול המקראות:

תד"ה כל. וחציו ב"ח דכופין כו'. לכאורה מאי קושיא כיון דנס עתה עובד א"ע יום אחד תו לא קרינן ביה לעולם בהם תעבודו. וכן יקשה מאי לפריך הגמ' על אביי מהא לחציה שפחה כו'. וי"ל דמצינו מלת עולם נופל אף ע"ל שאינו אלא משנה לשנה כמו והיתה לכם לחקת עולם בפ' אחרי. חקת עולם בפ' אמור גבי יוה"כ וסוכות וכן הרבה כיוצא בזה. שוב ראיתי להט"א בריש חנינה שכתב באמת לחצי ב"ח אין בו עשה דלעולם בהם תעבודו ותמוה מהא דמקשה כאן הגמרא אלאביי כו':

בסוף דבור המתחיל כדשרינן הכא משום מצוה דרבים. כצ"ל:

דף לח:

גמרא מיתיבי מעשה בר"א כו' ושחרר עבדו כו'. לפי מאי דמייתי לק' דר"א גופיה ס"ל חובה ה"מ לאקשויי דר"א אדר"א:

שם דאר"ח בר אבין א"ר אחד זה כו'. לק' (לט) ברש"י ל"ה לא סיימוהו. העתיק ר"ח בר אבא:

רש"י ד"ה ודלמא ר' אליעזר כו'. כצ"ל ביו"ל:

רש"י ד"ה גופיה לא קדיש. שא"ר כו' ולא לבד"ה. עמש"כ בב"מ (נה):

רש"י ד"ה גזברין מ"ע. ורשותן עליו. כצ"ל:

רש"י ד"ה שלא הקדיש (בסה"ע). וה"ה כקרקע ובהמה טמאה. תימה הרי בהמה טמאה מועלין בה וכן קרקע אם עקר חוליא כו'. כמש"כ התוס':

תד"ה גופיה. כדאמרינן בהמנחות והנסכים כו'. כצ"ל ור"ל באותו פרק:

בא"ד ונראה לפ' גופיה לא קדיש פי' ליאסר בהנאה כו'. ל"י מאין פסיקא ליה לרב לגרע מבהמה טמאה. והא בבכורות (ט ב) איצטריך קרא למישרי בכור אדם בהנאה קודם פדייה:

בא"ד לדמים ל"ק שיהא גופיה קדוש לימכר כו'. משמע דאי אמר הכי בפירוש קדוש גופיה ליאסר בהנאה א"כ קשה הברייתא דהמקדיש עבדו כו' דבסה"ע למאי דס"ד לפי' שלא הקדיש אלא לדמיו דהיינו לימכר כפרש"י אמאי עושה ואוכל. וע"ק מאי דאמר לק' אלא דכ"ע קדוש כו' והיינו דלא כרב. נוקי כגון דאמר לדמיה:

בסה"ד דאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנו כו'. עי' מהרש"א. וק"ל מש"כ דכ"ז שהממון אינו שלו לא יוכל להפקיע מידי איסורא כלל'. הלא רב גופיה קאמר דאחל זה כו'. יצא לחירות וצריך גט שיחרור ופשטיה משמע דמהני כדפריך מזה לק' אלאמימר:

דף לט.

רש"י ל"ה מועלין בשערו. מפ' לה. הס"ל. ומה"ל אלא דכ"ע:

תד"ה הא. וכן בפרק האומר כו' וא"ר עלה נותן דמיה ומפ' לר"מ אליבא דר"מ כו'. כצ"ל:

בא"ד ואף ע"ג כו' מפ' רב באומר ערך כלי עלי כר"מ. ר"ל וכיון דמוקי סתם מתניתין כר"מ ע"כ ס"ל דהכי הלכתא עמש"כ במגילה (ל ב) לא ס"ל הכי נ"ל משום דסתמא דמתני' לערך ילו כו' לא אמר כלום כרבנן כלאמרי' שם וסתמא דרבים עדיף. וגם תני לה גבי הלכתא לערכין ולמיס עי' סנהדרין (לל ב) ופי' מהרש"א בזה לחוק:

תד"ה אלמה. אי אתיא דאמימר דלא כריו"ח רביה. תימה דאמימר היה מאוחר הרבה אחר ריו"ח עי' תוס' שבת (נג) בל"ה א"ר זביל:

דף לט:

גמרא א"ל לא עשה ולא כלום מאן דחזי סבר משום דהלכה כר"ש. מזה סתירה למה שהבאתי בפסחים (פט ב) בשם תור"ע דהא הכא אהני להוציאה מידי שעבוד ולאוסרה לעבל לשיטת רש"י:

שם א"ר הונא א"ר המנונא. מזה קשה למש"כ התוס' בסנהדרין (יז ב) דלא יתכן שיאמר ר"ה בשם רה"מ ע"ש:

בסה"ע אר"ז א"ר אסי א"ר חנינא אמר רב עבד כו'. כ"ה ברי"ף כאן וברא"ש יבמות פרק ב סי' ג:

רש"י ד"ה אימא לי איזי. דשמעי מינה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ולא היא. כדאמינא מדעתאי ובהא אף מידי כו'. כצ"ל:

תד"ה משום. דחליפין דמו לכסף וכל היכא דכסף קני כו' לבר מאשה כו'. נראה דכאן אזלי בשיטת רש"י דקדושין (שם ג) ודלא כפר"ת שהביאו שם בד"ה ואשה. ומש"כ לבר מאשה. קשה הא גם עבד עברי לא מיקני בחליפין דאיתא שם (ח) וע"ש בתד"ה ומאי ובמל"מ רפ"ב מהל' עבדים. ואולי ס"ל כאן דע"ע ילפינן מהיקשא דעברי לעבריה ואותה הקישה הכתוב לאחרת ולא כמ"ש שם (ג ב):

בא"ד (בדף הסמוך) אע"ג דרב גופיה פסיק כוותיה בפרק מי שאחזו (עב). כצ"ל. ותיבת דרב ט"ס וצ"ל דרבא או לעיל צ"ל דאתקין רב ע"ש בתד"ה הכי:

בא"ד דהואיל דכלי ש"פ קני. בב"מ (מז) איתא אע"פ שאין בו ש"פ וכן בקדושין (ג):

דף מ.

גמרא (בסה"ע) אזל אקנייה לבנו קטן. כה"ג בב"ב (קלז ב) ועמש"כ בסוכה (מו ב):

שם כאשר עשה כן יעשה לו כו'. הוא עפ"י מליצת הכתוב כאשר עשית יעשה לך גמולך ישוב בראשך (עובדיה א טו):

שם אנן קי"ל בינוקא דמקרבא כו'. ב"ב ר"ל קנ"ו:

רש"י ד"ה השיאו אשה. לא הוה מיעבד ליה כו'. כצ"ל:

דף מ:

גמרא ת"ר כו' אתננה לפלוני ר"מ כו'. ברי"ף הגי' רבי אומר כו' כבברייתא דלעיל גבי עבד ונכון:

תד"ה וכתיב. כיון דעשה שלא כהוגן להקנותו כו'. כצ"ל:

בא"ד ובדין יכול האפוטרופוס כו' כדאמרי' כו'. הוא לק' (נב) והגהת הב"ח בזה תמוה:

בא"ד דכסף גומר בלא שטר. הוא כדמסקינן לעיל (ס"ל לט) דאין הלכה כר"ש. (ול' התוס' בב"ק (ע) ד"ה אית בסופו שכתבו וכן חציו עבד וחציו ב"ח כו' שנתן לו כל דמיו וא"מ אלא גט שיחרור כו' תמוה לפ"ז). אבל מש"כ עוד דלוקח ביונא בר"א איכא למצריך כו'. דמשמע קצת אבל בכסף ליכא למ"ד וז"א דהא ר"ש משום ר"ע אמר (שם) דאינו גומר בה והרבה אמוראים פסקו כוותיה:

תד"ה הקדש. והא דלא חשיב רבא כו' וע"ז כגון שעשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו כו'. דין זה לא מצאתי מפורש בגמרא. ואולי הם בעצמם דנו כן ממת. וכן הטור בסי' קי"ז כתב ואיסורי הנאה מפקיעו כמו קדושת הגוף וכו' ע"ש:

בא"ד וא"ת כו' א"כ כל לוה יפקיע נכסיו כו'. כצ"ל:

בא"ד (בדף מא) וכעולא נמי לא מצי לשנויי כו'. מש"כ המהרש"א דנפרש אין העבד חייב כלום לרבו ראשון בעל העודף כו'. לכאורה לפ"ז מאי תקה"ע שייך בזה יהיה חציו (או יותר או פחות לפי ערך העודף) עבד לרבו ראשון. וא"ל דתקה"ע הוא מטעם המשנה לקמיה לישא שפחה א"א כו'. הא על השתא אכתי לא שמעינן לה וה"ל לתנא לאקדומה ברישא. ועוד דא"כ ה"ל לרשב"ג לפלוגי גם שם ולומר דשותף הראשון שמשחררו יכתוב לו שטר. וי"ל דתקה"ע דהכא יל"פ משום דהעולם יסברו שכולו היה משועבד להמשחרר. אבל גם תירוצו אינו מחוור. דהא עכ"פ חלק העודף אינו משוחרר מצד הדין אלא מפני תקה"ע הוא דכופין לרבו ראשון לשחררו א"כ שפיר מיקרי היזק שאינו ניכר:

דף מא.

רש"י ד"ה על דמיו. העודפים על החוב. לשון דמיו משמע דמי שויו וכפי' הרמב"ם והרע"ב אליבא דרב וכמו במשנה הסמוכה חציו דמיו. ואפשר לומר כיון דאין שיחרורו של שני כלום לכן לא הפסיד חובו בשיחרורו והעבד כותב שטר על כל דמי שויו והמה יחלקוהו ביניהם. ולרשב"ג לא די שהפסיד חובו אלא דחייב עוד לשלם היתרון להלוה:

תד"ה אשה (בסופו). ומתיישב בהך פי' הקונטרס דהאשה שנפלו (ד' פא). כצ"ל והוא שם בסה"ע וע"ש בתד"ה מגרשה:

במשנה תקנתם את רבו. לכאורה אף הרב מפסיד ולדות כיון שאינו יכול להשיאו שפחה. ועי' חגיגה (ב ע"ב) תד"ה תקנתם גי' הרר"מ. וי"ל דעבד אחד יכול לישא כמה שפחות ואם יש לו עבד כנעני אחר אינו מפסיד כלום. ודוקא קאמינא עבד כנעני דאילו עבד עברי אף שמותר בשפחה כנענית לא הותרה לו אלא אחת כמבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות עבדים הלכה ה'. והכ"מ לא הראנו מקורו. וצ"ל דאזיל לשיטתיה בפי"ז מהל' איסורי ביאה הלי"ג דאסור לכה"ג לישא שתי נשים משום שנאמר אשה אחת ולא ב'. וה"נ כתיב אם אדוניו יתן לו אשה אחת ולא ב' ואע"ג דהה"מ כתב שם משום דאשה לקרא יתירה היא. ה"נ י"ל דהאשה (דכתי' בתריה האשה וילדיה) יתירה דה"ל למיכתב היא וילדיה:

תד"ה לישא. וא"ת וליתי עשה דפו"ר ולידחי לאו דלא יהיה קדש כו'. עי' מהר"ם ומש"כ בס"ד בב"ב שם. ומה שהקשה על מש"כ התוס' דבלילה ליכא עשה ממה שהביאו לקמן דאפי' בשפחה שייך שבת. תמוה דהא שפתותיהם ברור מללו דאפי' מיפקדא אפשר לה בכיונא בה:

מה שהקשה המהרש"א דליתי עשה דלעולם בהם תעבודו ולידחי לאו דל"י קדש. נ"ל דלא מצינו לעשה דשוא"ת דלידחי ל"ת בקום ועשה:

בא"ד ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו ש"כ. הגרי"פ ציין לקדושין (כ). אבל שם לא נמצא מפורש למי שחלוק על ראב"י בזה לדינא. ויותר נראה שכוונו להגמרא דתמורה (ל) דפלוגתת רבי ורבנן ע"ש בפרש"י ועמש"כ בקדושין (יז ב). ולפמש"כ שם דליכא מאן דפליג בהא דאם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו ש"כ. א"ש הא דפריך הגמרא ביבמות (ק) שיחררו אי בעי כו' ואמאי לישא שפחה א"י כו'. דהקשה הט"א בריש חגיגה דיכולין לימכר בע"ע על תנאי ע"ש. ותירוצו אינו עולה לדברי התוס' דאם יכול לקיים שבת כל דהו לא כפינן. אבל לפמש"כ ניחא דהא אין להם אשה ובנים:

בא"ד (ע"ב) דנפקי נמי מל"י קדש בפרק ל"מ. כצ"ל בלא ו':

דף מא:

במשנה בת חורין א"א שכבר חציו עבד. בפסחים שם הגי' שעדיין חציו עבד:

גמרא אבל בכסף ד"ה קנה פדויה ואינה פדויה. ק"ל דלמא קרא בשפחה דב' שותפין ואחד מהם שחרר כולה פלגא דידיה דבזה לכ"ע קנתה כדלקמן. וכן קשה לקמן בדרב יוסף נל"ל דרבנן סברי ד"ת כלשון ב"א נימא דמיירי בכה"ג:

רש"י ד"ה מה כסף. נפדתה. הס"ד ואח"כ מ"ה מה אשה:

רש"י ד"ה יכול לכל. ונתארסה לע"ע. צ"ל דכיון שהיא ב"ח גמורה מותרת לכל ישראל אלא שיגרת לישנא דכריתות נקיט:

תד"ה לא תוהו. מש"כ המהרש"א דע"ע אסור בשפחה שאינה לרבו שלו. הקשו עליו שנעלם ממנו גמרא דתמורה (ל) ע"ש. אמנם לפי' הרמב"ם שם יש מקום לדבריו:

תד"ה כופין. דפשע שהדביק סמוך לחשיכה. ר"ל אף דהוא סבר שעדיין הוא יום מ"מ כיון דבאמת כבר חשכה א"כ אף לפי טעותו היה סמוך לחשיכה ולא ה"ל להכנס לבית הספק. ועוד דמדרבנן אסור אלא אם כן יש שהות שיקרמו פניה מבעוד יום:

דף מב.

רש"י ד"ה בשטר אחד. דכתיב לה ולא לה ולחברתה. לקמן (פז):

רש"י ד"ה דק"ל עבדיי. וטועה דסבר כו'. ולעיל (ס"ל ח) פי' לחנופי ליה קאתי:

תד"ה בעבד. וא"ת והא לר"א כו' כמו שא"י בשן ועין כו'. נ"ל להגיה כמו שאינו בדין יום או יומים ע"ש בסוגיא. דלגי' שלפנינו אין טעם למש"כ אח"כ וקאמר התם ח"ע כו' א"י בראשי אברים. ומש"כ המהרש"א בסופו דר"א דהכא לאו היינו דר"א דהתם. יפה כוון דהתם צ"ל אלעזר בל"י כמו שהגהתי שם:

תד"ה הא. ול"ד לשיחרר חציו ומכר חציו דהתם כו' תיתי לי שכוונתי לדעתם בהא שכתבתי ביומא (לח) ויש לחלק דשם נמי הוי בזא"ז אם כתב כסדרן. וכן שם (נז) איתא בזא"ז אם הזה מדם הפר תחלה:

תד"ה יום דלמ"א מעשה ידיו שלו. אע"ג דכתבו לקמן (ע"ב) בד"ה חבלי דאם קנסא לרבו חבלה נמי לרבו כו' היינו לוקח באין סופו לחזור. אבל הכא דמיירי בסופו לחזור אין התשלומין אלא שבת כדלקמן וכיון דמעשה ידיו שלו פשיטא דגם השבת שייך אליו:

בא"ד ומיהו נ"מ אף למ"א כגון כו'. עמש"כ ביבמות (צט ב) בס"ד:

בא"ד ואין יכול להקנות לבנו אלא מה שיש לעצמו. לכאורה בלא"ה כיון דליכא גביה אלא איסורא. ואיסורא לא מצי להקנות כדאמר אמימר לעיל דבאיסורא לא מצי מורית:

דף מב:

גמרא איבעיא להו מעוכב ג"ש יש לו קנס כו'. משמע דכופר פשיטא להו דאין לו אפי' את"ל דח"ע וחציו ב"ח קידושיו קידושין ויש לו יורשים. מ"מ בעל חצי עבדות שלו אין כופר כיון דעדיין מעוכב ג"ש להתירו בבת ישראל:

שם קנס הוא קראי קא דרשינן. עמש"כ בקדושין שם:

שם ת"ש דא"ר משרשיא כו'. הגרי"פ תמה דהא מתניתין היא. ונלע"ד דר"מ תני בה משחררין זא"ז ולא כגירסת המשנה דלפנינו ושיחררו. וראיה לדבר דבתמורה מביא ר"מ המשנה בגי' משחררין. (וצ"ל עוד דביבמות שם צ"ל א"ר משרשיא משמיה דרבא כופין אותן ומשחררין זא"ז דאשכחן טובא בש"ס דאמר משמיה) והכא עיקר הפשיטות מהא דצריכין לשחרר זא"ז כדמשמע מפרש"י. וצ"ל דט"ס ברש"י וקתני וצ"ל דקתני. ועוד י"ל ע"ד שכ' התוס' בכתובות (כב ב) בד"ה משום דר"א ע"ש. כי גם הכא ר"ש הביא משנה זו בתמורה שם. וכה"ג יל"פ בב"ב (פו ב) וכדאר"כ שנתות היו בהין. אע"ג דמשנה היא במנחות (והתוס' נדחקו שם) אלא משום דהוא הביאה בשבת:

רש"י ד"ה בכולן. כ"ד ראשי אברים כו'. עמש"כ ע"ל בקדושין שם:

תד"ה ושור. אפי' הוזק בפשיעה ונתבטל כו'. כצ"ל:

בא"ד ה"נ דרשינן איש בעמיתו ולא איש בשור. דרשה זו לא נמצא בהדיא בגמרא וטפי ה"ל לאתויי מגמרא ערוכה בב"ק (ל ב) אדם דאזיק שור נזק הוא דמשלם אדם דאזיק אדם משלם ד' דברים:

בא"ד מדפריך בב"ק והא ש"ח כו'. כצ"ל:

בא"ד ור"ח אומר כו'. ועי' ב"ק (לג) תד"ה לפוטרו וד"ה ה"א. וק"ק מהא דאמרי' שם (ל ב) מה לי שור דאזיק שור מ"ל שור דאזיק אדם אילי ואילי נזק הוא דמשלם ע"ש. ולדברי ר"ח שנא ושנא בשבת וריפוי וי"ל:

תד"ה מעוכב. והכא איירי בח"ע וחציו ב"ח. נ"ל דה"ט דהוא גרע מפני דכופין א"ר לכתוב לו גט שיחרור. והנה כאן לא מצאו א"ח את ידיהם ליישב דבריהם דאיך יאכל בתרומה הרי חציו הוא ב"ח גמור. ולעד"נ דכמו דדרשינן בפסחים (סא ב) וכל ערל כולה ערלה פסלה מקצתה לא ה"נ דרשינן וכל זר ל"י קדש כוליה זרות דוקא. ואע"ג דכבר דרשו להאי וכל ביבמות (סח ב) תרי וכל זר כתיבי. ולפ"ז עבד של שנים א' כהן וא' ישראל יאכל בתרומה. ומותבינא אשמעתין ממשנה דיבמות (סז) בת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעוברת ל"י עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר. אבל י"ל דהתם משום דיש ברירה להחמיר לכשיחלוקו אח"כ. העבד שיפול לחלקו של עובר אמרינן שהוברר שהיה שלו למפרע ואישתכח דאכיל איסורא ועי' לקמן (עג ב) בתד"ה תנא. שוב מצאתי בת"כ פ' אמור דממעט מכספו הוא חציו עבד וחציו ב"ח של"י בתרומה. ואולי הוא למ"א ולכן שפיר ממעטו מן כספו הוא דמעשה ידיו אינו של רבו. והא דאיתא התם לעיל של שותפין. הרי כבר פי' הק"א דר"ל שהוא בעצמו שותף עם רבו. אבל בירושלמי סוף תרומות איתא להדיא מנין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות כו' שאינו מאכילו בתרומה כו'. וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מה"ת הל' י"ז:

דף מג.

רש"י ד"ה דלמא מודה. קודם העדאת עדים. משמע דאפי' יבואו עדים אח"כ יפטר. ואף דמסקינן בב"ק (עה) דהיכא דפטר עצמו מכלום לא מיפטר בבאו עדים. ה"נ חייב א"ע בדמים דלא קי"ל כרבה שם (מג) כמש"כ שם בס"ד:

רש"י ד"ה בקדושין. אמרי' התקדשי לי לחציי מקודשת. כצ"ל:

רש"י ד"ה ועוד כופר. אבל בכופר של ב"ח כתיב והמית כו'. עי' ב"ק (מב ב) רש"י ד"ה מאי טעמא ובמש"כ שם:

תד"ה מי. אבל אם מכרו לקנס מכור זמנין כו'. כצ"ל בל"ו:

תד"ה ואי. ואפי' בנו ממזר כו' תנן כו'. כצ"ל בל"ו:

דף מג:

רש"י ד"ה פקעו. שהרי נשתנית כו'. לכאורה טעמו פשוט להשתא איכא שיור בקנינו והוה כמקדש חצי אשה:

תד"ה אבל. וא"ת הא דאמר אמימר לעיל כו'. הא לנא מקשו את"ק די"ל למיירי אחר שפלאהו ע"י קנס חכמים לנקנה לו מחלש לכ"ל אז מחויב לשחררו. ולדברי מהרש"א מגומגמין:

בא"ד ולא הפקיעו כו'. כצ"ל בו':

תד"ה הא. דמזלזל בתקנתא דרבנן קנסוהו. כצ"ל:

דף מד.

גמרא המוכר בית לעובד כוכבים דמיו אסורין. פרש"י דהאיסור הוא משום לא תחנס. וק"ל מלוע לא קנסוהו שיחזור ויקנהו כמו בעבד ובהמה גסה. ודוחק לומר משום דלא שכיח כ"כ לזבוני ביתא כדלקמן. עי' לקמן (מז) במשנה במוכר שדהו לעובד כוכבים. והרמב"ם בחבורו מפרש דמכרו לעובד כוכבים ר"ל לעבוד את הבית ולכן לא שייך בזה שיחזור ויקנהו שהרי כבר נאסר. ותמיהני שהרי"ף והרא"ש הטוש"ע השמיטו לד"ז:

רש"י ד"ה מלתא דלא שכיחא. שימכרוהו לעובד כוכבים. כצ"ל:

דף מד:

רש"י ד"ה ואת"ל. וכוון לצמצם להתחיל כו'. כצ"ל:

גמרא אמר פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנטוכי ל"י כו'. נ"ל הא דתני בלישנא דמוכר הוא משום לעיקר האיסור עביד הוא דלקמן מלמי ליה לנגב והלוקח לחזר אלא דמ"מ קנסינן ללוקח משום לאיסורא גביה כדלקמן:

שם הא דא"ל ביתא בא"י כו'. נראה לביתא ר"ל דשכר לו בית לדור שם בקביעות. ואושפיזא ר"ל שלא שכר רק על ימים אחדים:

שם בעי רי"ר כו' והכניסה לו עבדים כו' מהו. נראה לבעייתו היא בין על עבדי צ"ב ובין על עבדי מלוג. על עבדי צ"ב דהא פלוגתא דהדין עם מי איננה רק עליהם. והא דקאמר דאף למ"ד דהדין עמו כיון דלא קני ליה לגופיה כו'. נ"ל דר"ל משום דאף למ"ד בב"ק (יב) עבדי כמטלטלי דמי ומטלטלי לא משתעבדי לכתובה. מ"מ אם נמצא עבדי צ"ב גובה מהן. ואולי לזה כוון המהרש"א. ועל עבדי מלוג דהא קאמר כיון דמשעבדי ליה לפירא:

רש"י ד"ה ולא ידענא. ואין נכסים שאין להם אחריות נקנין עמה. כצ"ל:

דף מה.

גמרא פרקא לברתיה בתליסר אלפי ד"ז. אולי נוזמא נקיט עי' ברכות (כ) תד"ה תליסר:

שם בנתיה דר"נ כו' ק"ל לר"ע כתיב כו'. ק"ק מהא דכתובות (סז ב) במעשה דמר עוקבא דא"ל דביתהו שקיל כרעך ואותיב אכרעאי כו':

רש"י ד"ה דליכא אלא חד (בסופו). שמא יקנופו השבאין לייסרן ביסורין. ר"ל על שלא הודיעום שרוצין לברוח. ולכן לא חייש לתקנת השבויים העתידים לבוא ליכא חשש זה רק שמא יתנום בשלשלאות לשמירה יתירה:

דף מה:

גמרא דתני רב המנונא כו' ס"ת כו' שכתבן מין כו'. ובגליון ס"א ל"ג וטעמייהו למין בלאו ה"ט אוקסרתס כו' פסולין וישרף נמי דולאי לשם עבודת כוכבים כתבו. אבל התוס' בע"ז (כז) בסל"ה וכי. גרסי ליה ויישבוהו ע"ש:

רש"י ד"ה כותי. גירי אריות הן. לכאורה י"ל אפי' למ"ד גירי אמת הן מ"מ לא החזיקו בהן. כמו משור מומר ועי' תוס' מנחות (מב) ל"ה ואל ימול:

תד"ה והא. דאיירי בה בהדיא. ר"ל בכתיבת עובד כוכבים ופי' המהרש"א לא מחוור:

תד"ה כל. דאין אשה אוגדת לולב. עי' מ"א סי' תרמ"ט סק"ח:

תד"ה עד. ומסיק דנאמן כו' ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת. ע"ש ונראה ליש כאן ט"ס:

בא"ד שמתקנין הקלפין ומשרטטין. שירטוט אאי בעי בעור בתי תפילין. ולפרש"י בשבת (עה ב) בל"ה עייל שירטוט א"ש ועמש"כ שם:

בסה"ד משמע דבעינן צביעה לשמה. ע"ש דהש"ס גופיה לייק הכי:

במשנה רמ"א כו' ושא"צ חקירת חכם יחזיר. נ"ל הטעם דא"י לקלקלה ולומר שלא ידע שיוכל להפר דזיל קרי בי רב הוא ולא ה"ל למהר ולגרשה ולכן אין סתירה מהא דתנן בנדרים (פז ב) א"י שיש מפירין יפר. אבל התרת חכם אינו מפורש בקרא כדתנן היתר נדרים פורחים באויר כו' (חגיגה י). והתוי"ט כתב דיאמרו לו שיכול להפר ושוב לא יוכל לקלקלה. וצ"ל דבצריך ת"ח לא מהני מה שיאמרו לו כיון דהיא אינה רוצה עתה ללכת לחכם להתירה. אבל קשה לא"כ מ"ט דר"א למש"כ בלבור הסמוך דס"ל כו' דיכול לומר א"י שזה נדר. תמוה א'. יאמרו לו שזה נדר ושיכול להפר. ב'. הרי מגרשה מפני שנדרה וע"כ יודע שזה נדר:

רש"י ד"ה לא יחזיר. ואפי' כו' או הנדר התירו חכם. לכאורה אדרבה בלא התירו הוה רבותא טפי דאפ"ה יוכל לקלקלה בהודע לו שיכול חכם להתירו. אמנם מצינו כיוצא בזה בלשון המשנה האומר א"ע לפני התיבה בצבועין אף בלבנים ל"י כו' אף יחף ל"י כו' (מגילה כד ב):

רש"י ד"ה שא"צ חקירת חכם. שהרי נדר פתוח הוא. כלפי שאמרו בחכם שצריך למצוא בו פתח להכנס בו להתירו. אמר דכלפי בעל פתוח הוא:

דף מו.

גמרא וכמה רבים רנ"א ג' ריצ"א עשרה. הרע"ב פי' כרי"ץ והוא מפי' הרמב"ם. וכ"ע התו"ח וקשה כו' רנ"ס אפי' ג' והכי קי"ל ביו"ד כו'. ול"ל דהתם פסקו בע"ל רבים ובזה אפי' רי"ץ מודה כדקי"ל רבים ' רק בהולך ברבים דילפינן מן כי נשבעו להם נשיאי העדה ס"ל עשרה משום דאין עדה פחותה מעשרה. וכן פרש"י לעיל (לה ב) וע"ש מש"כ. והרי התו' ר"ל בתחלה דבעל"ר סגי אפי' בשנים ועי' לקמן פ"ה מ"ה בתוי"ט ל"ה לרבים:

רש"י ד"ה אדם רוצה. כלומר אינו מקפיד כו'. כאן יל"פ דלוקא נקיט רוצה בכלי שלא תדור עוד ותצטרך להתבזות:

תד"ה שלא. ול"ב סבר דבמוציא משום ש"ר כו' דלא מייתי אלא דשייך במוציא משום ש"ר כו'. כצ"ל:

בא"ד א"נ כו' היינו ר"מ ור"א דאמר כו'. כצ"ל:

תד"ה כיון (בסופו). וי"ל כו' נהי שלא היו יכולין להרגן כו'. לפ"ז קשה לשון הגמרא והא דלא קטלינהו משום קל"ה:

תד"ה רנב"י (בע"ב). ומיהו לפ"ז לא הי' היתר כו'. משמע דאינם חושבים לעת הקהל רק לעת יחיד ותמוה וכ"כ בעצמם בשבועות (כט ב) בל"ה כי לע"ל הקהל הוה על"ר. ואולי כאן אזלי בשיטת ר"ת שהביאו לעיל (לו) בל"ה אבל ע"ש. ומ"מ צ"ע דשם משמע לעל"ר סתם לא נחשב אפי' כע"ל יחיד שפרטו וי"ל:

דף מו:

במשנה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך. יבמות (סה). התוי"ט (בסל"ה וחכ"א) כתב דלחכמים דאמרי יחזיר והוה גט מעליא ואפי' אינה איילונית א"י לומר לה שתיקותיך כו'. ולכאורה תימה דהא לר"י דס"ל דלא יחזיר הוה השתא גומר ומגרש כלפי' הרע"ב במשנה דלעיל ואפ"ה ליתן כתובה אמרי' דלא גירש א"כ גם לחכמים כן. ויש לחלק קצת. אבל בתוס' שם ל"ה אי משמע דאף לרבנן כן:

רש"י ד"ה רי"א ל"י. שאם יבואו לך סימנים כו'. כצ"ל:

תד"ה המוציא. מדפליגי ר' אליעזר ור"ע כו'. כצ"ל:

תד"ה אומר. ומה"ט לא מצי למתבע כתובה. כצ"ל:

דף מז.

גמרא א"ל זיל לא קא שבקי לי כו'. כה"ג בב"מ (כט ב) ובסנהדרין (כח ב):

רש"י ד"ה חייתא. ופקיע (ר"ל של מטוה או גמי) ועיגול של אבן כו' בתוכו (ר"ל בתוך הפקיע כדי שלא ירגישו):

גמרא אמר רבה מנ"א לה דתנן כו' אלא לאו דעובדי כוכבים ולקטינהו ישראל כו'. ק"ל הא אפשר לאוקמי בשהביאו שליש ביד ישראל כדלקמן. וכמש"כ התוס' על ההיא דתורמין משל עובד כוכבים על של ישראל. או למיירי בשסכר שדה מישראל כמש"כ התוס' לעיל (כג ב) בל"ה העובדי כוכבים:

שם נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי. לכאורה קשה הא תנן לקמן (נט ב) אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שו"פ. וי"ל דכאן ר"ל דהתורה לא הפקירה לעניי עובדי כוכבים. ואף לחכמים הפקירו להם הלא לא הפקירו אלא לענייהם והפקר לעניים אינו הפקר לב"ה (וגבי פאה נזה"כ). ולפ"ז אינו מלוייק לשון התוס' "הפקר בטעות הוא" דלא שייך זה גבי רחמנא. וכן מש"כ והא דפליגי כו' דריו"ח אמר הפקר. תמוה דבפאה לכ"ע הוי הפקר:

המל"מ בפ"ב מהל' תרומות הל"ט הוכיח מכאן דפאה אינה פטורה מהמעשר אלא לאחר שזכה בה העני ומקשה ע"ז מהא דשבולת של לקט שנתערבה בגדיש כו' דפ"ה דפאה מ"ב ומחלק בין לקט לפאה ע"ש. ותימה דהא הכא גם לקט תנן:

שם ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש כו'. מה שדקדק המהרש"א מלוע לא תני ישראל שמכר לעובדי כוכבים שדה משהביאה שליש כו'. נ"ל דלק"מ דקמ"ל רבותא דלא בעינן שכל השליש יגדל ברשות ישראל אלא דסגי כשהיה ברשותו בגמר הבאת השליש בלבד. וכה"ג כתבו התוס' לקמן בל"ה בצרן:

רש"י ד"ה לקט שו"פ. במה שאין לו חלק כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ה"ד אילימא דישראל. וקאמר כו' אא"כ הפקירן ישראל ראשון בשדהו. ותימה מי יוכל להפקירן הרי אין שלו שככר זכו בהן עניים עי' תמורה (כה) בבעיא דאילפא. ועי' במרובה בסוגיא דצנועין:

תד"ה לוקח. ור"ח גרס הלוקח מביא כו'. כצ"ל בלא וא"ו:

תד"ה אמר. והא דמדתניא לעיל כו' איכא לאוקמי בסוריא. וק"ק דמ"מ ה"ל להש"ס לאתוייה למיפרך מינה לרבה ולתרוצי כן:

בסה"ד וכי פריך הכא לר"א כו'. לא מצינו הכא פירכא לר"א רק מאי לאייתי רבה ראיה לדבריו ממילא הוה פירכא לר"א:

דף מז:

גמרא אר"א שתי תקנות הוו. יומא (כב) כתובות (יב) מנחות (נא ב):

רש"י ד"ה של ישראל חייב (בסופו). ולת"ק א"ב ואפי' חלקו בספיקא הן עומדין. אינו מובן יפה אמאי ק"ל ספיקא דלפי לשונו דלעיל משמע דולאי כל חטה וחטה חציה שלו וחציה לעובדי כוכבים. וגם שם קשה מש"כ ולא מטבל גמור עליו. הלא יש תקנה שלא יפריש אלא על החצי וכ"כ בחולין (קלה ב):

רש"י ד"ה כקנין הגוף דמי. ויכול לומר ראשית פה"א כו'. כצ"ל:

תד"ה טבל (בסופו). וכל המעשרות כו' יתנם כו' וללוי. תימה אמאי לא נימא המעע"ה ועמש"כ ע"ל בב"ב (פא ב):

תד"ה מתה. ועוד דה"ל כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה דא"ק כדאמרי' במס' בכורים. שם במשנה ל"מ אך כוונתם נראה על הירושלמי שם בפ"א על משנה דהקונה שני אילנות ר"ב ב"כ בעי קומי ר' אילא מכר לו שדה בקומתה הלוקח מהו שיביא ממנו בכורים א"ל למה לאו כו' מעתה אפי' חטים כך אנו אומרים הלוקח מן השוק (ר"ל ואח"כ קנה גם את השדה) מביא בכורים (בתמיה) משמע דפשיטא ליה דאינו מביא. אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' בכורים הי"ל פסק בזה דמביא וע"ש. וע"כ ס"ל כמ"ש המפרש רא"פ שם דלא חשש להשיבו משום דס"ל דאפי' בכה"ג מביא. ויותר נ"ל דהרמב"ם מפרש דכך אנו אומרים כו' הוא תשובת ר' אילא לר"ב בניחותא דבאמת אנו אומרים דאף בלוקח מן השוק מביא בכורים:

דף מח.

גמרא (בסה"ע). א"ר קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל. כעין זה בב"ק (כב ב) ובב"מ (מח):

רש"י ד"ה הא שלשה. וביניהן וחוצה להן כמלא כו'. כצ"ל:

תד"ה אי. ור"נ דקי"ל כוותי' בדינא אמר כו' האחין כו'. ל"י מאי ראיה היא הא לא אמר אלא לדינן כלקוחות לענין אונאה אבל מ"מ י"ל דלכל מילי הוו כיורשין. וכן הא דאין להם דרך זע"ז י"ל רק לענין עין רעה ויפה הוא דדינן כלקוחות דהא כ"א נוטל כנגד חלק חבירו אבל מ"מ יורשין הוו דיש ברירה:

בא"ד דמכר הוא דא"ר דליהדר ירושה ומתנה לא. כן אמר הש"ס בהדיא לעיל (כה) בצריכותא דמימרי דרבי יוחנן. וק"ק שלא הביאו מהם כמו שהביאו לעיל בהא דחילקו ללוקח במהיום ולאחר מיתה קי"ל כר"ל משום דאבא כו'. מהא דמצריך להו:

דף מח:

גמרא ול"י אי כחושה אכל כו' דמשלם ליה שמנה. כצ"ל וכ"ה בב"ק:

רש"י (במשנה) ד"ה אין מוציאין וד"ה ואת הפירות. צ"ל הל"א:

רש"י ד"ה מיטב שדהו. השתא משמע כו' שמין ערוגה יפה שבכל שדה הניזק כו'. משמע דוקא שבאותה שדה. אבל לפי מאי דמסיק נראה דמשלם מן עידית דניזק שיש לו אף במקום אחר:

רש"י ד"ה מן העדית. שאם אין לו מעות כו'. משמע דאי אית ליה מעות לא יוכל לסלקו במיטב. וכ"מ יותר בדבריו לקמן ברה"ע. שכ' ואמר אין לי מעות לפורעו כו'. וצ"ע דל"מ כן בב"ק:

רש"י ד"ה המע"ה. ודאורייתא היא כו' מי בע"ד יגש אליהם כו'. ע"ש דאסיק ר"א דזה ילפינן מסברא וקרא איצטרך לדבר אחר:

תד"ה אמר. ולהכי טעי טפי במילתי' דרי"ש מדברי ר"ע כו'. משמע דר"ל דבל"ז יקשה מדוע לא ס"ל דר"ע הוא דאמר דבאכל כחושה משלם בעל שמינה. אבל לכאורה הלשון לגבות מן העידית אין משמעו אלא לשלם במיטב. ובתוס' דב"ק שם ליתא לכ"ז:

תד"ה ורי"ש. א"נ ה"פ כיון דבאכל שמינה א"מ אלא שמינה כו' כשאכל כחושה נמי כו'. ק"ל מה זה קושיא דגדולה מזו מצינו בשור המועד שהמית את העבד דביפה אלף זוז אינו נותן אלא שלשים שקלים ואם אינו שוה כלום ג"כ ל' סלע ועוד כיוצא בו בפ"ג דערכין. יותר ה"ל להקשות דאם אין לו לניזק כלל שמינה משלם בעל כחושה ואם יש לו משלם בעל שמינה. אך כעין זה הוא גם כן לפי האמת באיכות התשלומין. דאם אין לו לניזק עידית כלל משלם בזיבורית ואם יש לו משלם בעידית:

דף מט.

בסה"ע גמ'. א"כ מאי לא בא הכתוב. ק"ל ניחא דאתי לפלוגי על הא דס"ל לרי"ש לניזקין במשויר שבו שהביאו התוס' לעיל:

רש"י ד"ה רי"ש סבר. גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה כמיטב ש"נ כו'. כצ"ל:

תד"ה שור. מה להדיוט שכן יפה כחו לענין ריבית כו'. כוונתם דהא דאיתא בב"מ (נז ב) ריבית ואונאה להדיוט ואין ריבית ואונא' להקדש זה חומר בהדיוט מבהקדש. אבל שם הכוונה דהקדש יוכל ליקח ריבית וכדמפרש שם. וא"כ אדרבה נהפוך הוא דלהקדש יש יפוי כח לקחת ריבית מהדיוט ולהדיוט אין שום היתר:

תד"ה ועוד. דלענין לחיובי מזיק בהקדש כו' מרעהו נפקא. קושיית המהרש"א תמוה דהא הק"ו אינו אלא מהא דקרן הדיוט אינו משלם אלא ח"נ ולהקדש נ"ש כמ"ש התוס' בדבור דלעיל והיינו מדרשה דרעהו. ועוד דבב"ק שם (ס"ל לז) מפרש ר"ל שפיר טעמא דרשב"מ דדריש רעהו לחיובי בהקדש נ"ש:

דף מט:

גמרא אר"ש מ"מ אמרו הנזקין שמין להן בעידית כו'. לשון זה משמע דמדרבנן הוא. וא"כ זה היפך ממה שאמר רבינא ור"ש היא עפרש"י. לכן נ"ל עיקר גי' הרי"ף והרא"ש בברייתא רשב"א (ולא כק"נ דמשבש לה) ואינו מביא הברייתא רק לפרש הטעם. והא דר"ש דריש טעמא דקרא ידוע מהא דס"ל עשירה ממשכנין אותה כפרש"י. אולם גי' הרי"ף והרא"ש הוא מ"מ אמרה תורה. אבל גם בבע"ח בבינונית גרסי כן ושם מדרבנן לכ"ע כדאמר עולא לקמן. (והק"נ משבש לה ג"כ). ול"נ דמצינו לשון זה גם על דרבנן כמש"כ הרמב"ן בתחלת ס' המצות ע"ש:

שם מפני הגזלנין כו'. פי' דגזלן ג"כ בכלל נזיקין כדחשיב ליה ר"ח בכ"ד אבות נזיקין בב"ק ואמרינן שם כולן באבות לשלם ממיטב:

שם סד"א משום חינא אקילו כו'. עפרש"י ותוס'. ואולי יל"פ דהוא לשון חנינה כי שתיהן מהכפולים. והוא מפני שאין דרכה של אשה לחזר על ב"ד (לעיל מח) וע"ש בפרש"י וא"ש טפי בכתובות (פד) במשנה לישנא דר"ע החולק ע"ז. אין מרחמין בדין:

שם אראב"י הב"ע כגון שנעשה ערב לנזקי בנו כו'. נראה דבנו נקט הוא משום דאב"א לקמן כל נגבי בריה שעבודי כו'. והנה רש"י פי' דמיירי שמת בנו וכן התד"ה אלא. וק"ל למה השמיטו הפוסקים חילוק דין כזה. דאף דדין ערב שלא ליפרע ממנו תחלה וכן קבלן לפרש"י (והוא לרשב"ג בפ' ג"פ) ואם הניח נכסים ליתמי לא הוו גובין אלא מן הזיבורית. והערב יתחייב יותר לשלם בעידית ובבינונית. ואף דראב"י לא בא בזה אלא לתרוצי למר זוטרא ואיתותב במסקנא. מ"מ דינא דראב"י לא אידחי. ונ"ל דהם מפרשי דאיירי שהבן חי וגירש את אשתו. ולכן אין חילוק דין בנזקין ובע"ח. רק בכתובה אליבא דמ"ז והא איתותב. ומה שאמר כתובת אשה לאחר מיתה גביא. ר"ל משום דגירושין לא שכיחא כ"כ וכמש"כ לעיל (יז ב) לכן עיקר הערבות אינו אלא על אלמנות:

[תד"ה משום. ר' טרפון אומר ינתנו כו'. כצ"ל] :

דף נ.

רש"י ד"ה כגון שהיתה. דמדאורייתא מהא גבי. כצ"ל:

רש"י ד"ה מאי עידית. כגון כו' או נשדפה. לכאורה קשה וכי מפני דנשדפה התבואה בשנה זו אבדה שם עידית. ואולי דאם רוצה הניזק לקחתה צריך ליקח אותה ותבואתה המחוברת בה והמה שדופות:

רש"י ד"ה גובה מן הבינונית. אלא מפני תיקון העולם הוא. לכאורה מפני תקע"ה בניזקין הל"ל ליגבה מן העידית כמו לרי"ש מפני תקה"ע גובה מעידית למזיק:

תד"ה מאי. ועוד דרבא משמע התם דא"ל בש"ע הן שמין גבי ראובן כו'. אנכי בעניותי ל"מ שם הכרע לזה:

דף נ:

גמרא ש"מ במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא. הפוסקי' העלו כן להלכה אף דאינן להאי ש"מ בגווני טובא דאיתא בעלמא נינהו. ולענ"ד ראיה לפסקן ז"ל דהרי טעמא דכל שמתנה תהא כמכר הוא משום דאי לאו דאית ליה הנאה מיניה כו'. וסברא זו מקויימת במגילה (כו ב) בפלוגתת ר"א ורבינא כמש"כ שם הרי"ף וש"פ. וכן בב"ב (ר"ל קנו):

רש"י ד"ה גובה מן האחרון. עד שיגבה כל חובו. שיגרת לישנא בעלמא הוא דהא השתא ס"ל דמיירי במתנה:

רש"י ד"ה מעיקרא. אם מזון אשתו ובנותיו חוזרים כו'. כצ"ל:

תד"ה תנו. אפי' בלא אחריו נמי כו'. כצ"ל:

תד"ה אע"ג. ק"ק כו' והא רישא כו'. לענ"ד דברישא דנתן לכולן בב"א פשוט דחולקין ביניהן הבינונית והזיבורית איש איש לפ"ע חלקו. לכן כשבא בע"ח נוטל מכולן ממש הבינונית כדינו. ובסיפא כשאמר ואחריו נראה דאף דבהשאיר לפניו יוכל לתת להמקבל זיבורית וכמש"כ התוס' לעיל (ר"ל ט) ממשנה וגמ' דס"פ בית כור. מ"מ כשלא שייר לעצמו אלא שנתן את כולם כמחלק (עי' ב"ב קמח ב) בלשון ואחריו (וזה דלא כא"נ שבתוס' דמיירי במתנה במקצת. ולדבריהם קשה מאי דקס"ד ואע"ג דקמא בינונית. דבשייר אין לכולם אלא זיבורית. אבל י"ל דר"ל דשייר מטלטלין דקי"ל שם (קנ ב) דהוו ג"כ שיור) אמרינן לראשון נתן בעין יפה הבינונית ע"ש (סה) ובפי' הרשב"ם. לכן קאמר הכא בפשיטות אע"ג דקמא בינונית כו'. ואפי' את"ל דגם בזה חולקין בין כולם הבינונית והזיבורית אתי נמי שפיר דמשמע דגובה מן האחרון את כל חלקו הבינונית והזיבורית אף דגם בידי הראשונים יש בינונית:

תד"ה ר"ח. אר"ל לא מיבעי' כו'. לכאורה נראה מדקאמר לפי שא"כ משמע דאילו היו כתובין אע"ג דאינן קצובין הוו גבו ממשעבדי. אבל בדר"ח איכא למימר דס"ל דכתובין הן כמו שהביא רש"י ולא ס"ל הסברא כיון שאינן בעולם אין קול דאותה כתיבה. אולם לפמש"כ התוס' לקמן בד"ה אלמא. דבקדם שבחו של ראשון למקחו של שני מיקרי קצובין ולא כתובין ומשמע דלתנא דמתניתין אף בזה אינו גובה ממשעבדי א"כ איכא למימר דגם ר"ל בעי תרווייהו. וגם מאי פשיטא מדר"נ דקצובין אע"פ שא"כ דלמא ס"ל דמיקרי כתובין:

דף נא.

רש"י ד"ה אבל קדם שבחו. יצא כל אחריות כו'. לענ"ד לט"ס הוא וצ"ל יצא קול אחריות כו':

תד"ה א"ד. וא"נ דבהדיא תנן כו'. לכאורה תמוה דהא מצינו שם גם לריו"ח ור"ל דאמרי מלוה ע"פ גובה מן הלקוחות ועמש"כ שם:

תד"ה בשקנו. הא לא מהני כתיבה דבנות כדאמר לעיל. אולי צ"ל כלפי' לעיל ויכוונו למש"כ לעיל בד"ה לפי דלאו מבנות פריך ור"ל דכיון דלא היו בעולם אין קול דאותה כתיבה ע"ש:

תד"ה תנ"ה (בע"ב). דאע"ג דמסייעא ליה ברייתא כו'. צ"ל ואע"ג כו':

דף נא:

רש"י ד"ה אלא לא תימא. מנה לאבא בידך אין לו בידי כו'. כצ"ל:

תד"ה מפני. אע"ג דבכופר הכל אמרינן נמי כו' דאישתמוטי כו'. ר"ל ובמודה במקצת חייב בכ"ע אף דמה שמודה אין בידו גם כן לשלם עכשיו:

בא"ד אבל אין לפרש שבא ליתן טעם כו' דהא בבנו דמעיז פטרוהו רבנן כו'. כצ"ל:

דף נב.

גמרא ומוכרין להם בהמה עבדים כו' אבל לא להניח. נ"ל דהיינו דוקא להניח המעות (וכ"ה לשון הרמב"ם בחיבורו) אבל לקנות בהן שדות רשאין כמו עבדים לת"ק לקמן. ואולי אף רשב"ג מודה בבהמה. ובזה תפול קושיית הח"צ שהביא הק"נ על תוס' דשבת (נד ב) שכ' דאפטרופוס היה מעשר דהא להניח אין מעשרין. די"ל דהיה מעשר כדי למכור וליקח שדות. ועי' בראב"ד סוף הל' נחלות ובהה"מ:

שם מ"ט דלמא לא משפיין. הא לל"ק דלמא מיסתלפן כדלעיל עי' מהרש"א. ומלשון הרמב"ם בחבורו משמע דגרים גם הכא דילמא מסתלפן:

שם חמרי' דיתמי רבנא עוקבא. כ"נ דצ"ל. או דצ"ל חמרי' דר"ע יתמא. וכ"ה ברי"ף בפ' הזהב (ד' נח) לפי גירסת מהר"ם שם:

רש"י ד"ה להאכיל. יתומים לאלתר חייבים לעשר. נראה דתיבת לאלתר נמשכת למטה ועי' בראב"ד שם:

רש"י ד"ה ואחרים מוציאין. הן יקחום ויהיו קנויים להם. כצ"ל:

רש"י ד"ה לא יהא כח הדיוט חמור. כל הדיוט המוכר יכול הלוקח לחזור בו כ"ז שלא משכו אבל אם משך כו'. כצ"ל:

בא"ד דליפוי כח עשאום כהקדש ולא להרעת כח. צ"ע דהרי גם בהקדש ממש אמרינן בקדושין (כט) ג"כ סברא זו:

תד"ה יהבי. וא"ת גבי הקדש כו'. נ"ל דבציונים ט"ס וצ"ל יהבי זוזי ליתמי אפירי אייקר כו' דלקמן (בע"ב) וכן בקדושין שם הקשו מזה וכן שם בר"ן. דלגי' שלפנינו. בכה"ג דהיינו דיהיב גיזבר מעות אפירי וזול לא מצינו שם בגמרא דינו להדיא והרמב"ם והראב"ד פסקו גם שם דגיזבר מצי לחזור כמו הכא גבי יתומים וכמו שהביא הר"ן שם:

ודע דגם שם לשון התוס' ק"ק שהעתיקו מכאן דיהבי זוזי ליתמי אפירי וזול אין לוקח יכול לחזור. הלא זה אינו אלא לפי מאי דס"ל אבל ר"ש בריה דר"א מסיק דיכול לחזור:

דף נב:

גמרא אשטרא דאימי' דזעירא יתמא. כ"ה ברי"ף ורא"ש. ומפרש"י משמע דגרים דאימיה דזעירא דמזבנא ארעא דיתמי:

שם קאכיל ושתי ולא אמיד. כצ"ל. ומלת מיליהו למחוק וכן ליתא ברי"ף ורא"ש:

תד"ה דאתי (בסופו). דהואיל ונהנה מהנה. כצ"ל:

תד"ה הלכה. דמשנת ראב"י קב ונקי. הגרי"פ ציין לעירובין (סב ב) כצ"ל. ונזכר ג"כ לקמן (סז). אבל משם ושם איכא למילחי ללוקח במשנה ולא בברייתא וכמו דשגה בזה מרן הכ"מ במחכתה"נ בספ"ב

מהל' בית הבחירה. ולכן ה"ל לציין ליבמות (לז א) דשם מוכח דגם בברייתא הל' כוותיה וכן הביא הרא"ש בפ"ק דביצה סוף סי' ז':

בא"ד ומיהו נראה כו' כדאמרי' בירושלמי כו'. עי' מהרש"א. ול"נ דהראיה מהירושלמי איננה רק על הא דכתבו דאי פשע חייב לשלם לכ"ע וע"ז ראייתם נכונה מהא דאמר וריב"ח כו' אפי' יסבור כרבנן כו' אין מבריח עצמו מן התשלומים. ומש"כ אבל כל כמה דל"י אי נאבד כלום כו' זה כתבו מסברא בעלמא. וכ"מ מסידור דבריהם בב"ק (נט) ד"ה דאי וכן ברא"ש כאן. ודע דשם כתבו דאפי' ידעינן דנאבד אינו נשבע שלא פשע:

רש"י ד"ה מערב. ואסרו בהנאה. בע"ז (עד) פסק שמואל גופיה דהלכה כרשב"ג דימכר כולו חוץ מדמי יי"נ שבו אפי' יין ביין:

תד"ה מנסך. ור' ירמיה ורב דהכא סברי כו'. כצ"ל:

דף נג.

גמרא ה"נ קאמר מזידין חייבין הא שוגגין פטורין כו'. כה"ג לקמן (נה ב):

שם מתיב ר"א העושה מלאכה כו' וא"א היזק שא"נ שמי' היזק כו'. עי' מהרש"א ואיסתמיטתי' דברי הראב"ד בפ"ז מהל' חובל הל"ד והה"מ שם וע"ש במל"מ. והגאון מוהר"ש לנדא בנו"ב מ"ת חלק חו"מ סי' ס"א בסופו ונשנה בתשו' ש"צ סי' ק"ט יישב דעת הרמב"ם עפ"י דעת המהרש"ל שהובאה בש"ך חו"מ סי' שפ"ח ס"ק נ"א דבקנסות דרבנן נמי אמרי' מודה בקנס פטור. והכא י"ל דמיירי דהעלים א"י אם היה ניחא ליה במלאכה זו רק עפ"י עצמו שאמר דהיה ניחא לי' וה"ל מודה בקנס למ"ד דהיזק שא"נ לש"ה. ואנכי תמה עליו דא"כ אמאי חייב בד"ש דהא מודה בקנס פטור אף לצאת יד"ש כמש"כ בס"ד בקדושין (כב ב). ועתה ראיתי להגר"א ז"ל ביו"ד סי' רס"ז ס"ק פ"א שמביא כן מהירושלמי ספ"ג דכתובות:

רש"י ד"ה ל"ל. כיון דתנן מנסך בתרתי דרישא כ"ש מדמע כו'. לכאורה כבר אמרי' לעיל דלא הוה ידעינן מדמע ממטמא דמטמא מפסיד לגמרי וכ"ש דלא הוה ידעינן ליה ממנסך דמפסיד לגמרי טפי. נ"ל דט"ס הוא וצ"ל כ"ש מטמא:

רש"י ד"ה מנסך. דאפי' מטמא תרומה חזי כו' לבהמת כהן. עמש"כ ברפ"ב דפסחים בס"ד:

תד"ה בראשונה. בהגרי"פ ודע דבתוספתא כו' תניא כמו דאיתא בב"ק. לפלא בעיני שהעלים עין מדברי התוס' לקמן ד"ה ותני שהעתיקו לשון התוספתא דשם כמו דאיתא הכא:

דף נג:

גמרא כי קניס בדרבנן בדאורייתא לא קניס. וכן לקמן בסוגייא דר"י אדר"י קרי להא דהמטמא כו' דרבנן. וק"ל דהא לריו"ח בזבחים (לג ב) קרא דבכל קודש לא תגע אזהרה לנוגעת טמא בתרומה ובתוס' שם מוכח דלוקין ע"ז ועי' יבמות (עה). ולר"ל נמי איכא איסור עשה כדאמר בבכורות (לג) ממשמרת תרומותי הביאה רש"י לקמן (סא בסה"ע). וי"ל דמיירי בתרומה בזה"ז דרבנן היא. אבל א"כ מאי פריך משביעית לר"מ אדר"מ נוקמה ג"כ בשביעית בזה"ז וכמו שהעיר המהרש"א. וע"כ צ"ל בתרומת פירות דרבנן:

תד"ה גזלן. דהא המכחיש בהמת חבירו באבנים כו' חייב ובהכחשה ממילא כו' א"ל הרי שלך לפניך. תמיהני לדברים הנחנקין בתד"ה הכחישה באבנים כתבו דלא מחייב אלא בהכחשה דלא הדרא דאי בדהדרא לא מיקרי אלא שבת דלא שייכא בבהמה. וגם בלא"ה נ"ל דבהדרא נקרא היזק שא"נ כדמוכח בב"ק שם ולא ה"ל למיפרך כ"כ בפשיטות אקרא אלא מעתה כו'. ובדלא הדרא אפי' ממילא לא יוכל לומר הרי שלך לפניך כדאר"פ בב"ק שם. ועוד ק"ל על תמיהתם דלמא באמת קשה גם מהכחישה למ"ד שמי' היזק והא דלא פריך מיניה משום דלא תנינן ליה בהדיא דמצי לומר ביה הס"ל:

בא"ד אלא כלומר אתפסתי' גרמת להתפיס כו'. כצ"ל:

תד"ה המבשל. דהא מתניתין בפ"ק דחולין דתנן כו'. כצ"ל ומלת היא למחוק:

תד"ה בדאורייתא. וא"ת כו' וקתני כהנים שפיגלו במקדש שוגגין פטורין. לעד"נ דשאני כהנים דזריזין הן לכן לא קנסום שוגג אטו מזיד. ולהכי תני הכהנים שפיגלו לאורויי טעמא דלכן פטורין שוגגים לפי שכהנים הן. ויען שבישראל לא מ"ל שיהיו מפגלין אפי' בשחיטה שכשרין בה בקרבן אחרים. כיון דהן בעצמן אין בידן לזרוק ולהקטיר וכן אין להם חלק בבשר לאכול. ואחרים מי ישמעו להן לעבור כדאמרינן בזבחים (לו) לא כל כמיני' ע"ש. והא דמשמע בר"פ כה"פ שהן מפגלין בשחיטה מיירי שהן בעלים ובקדשים קלים שהבשר נאכל להן. אבל בפסול שלא לשמה דשייך אפי' בישראל חייבים אף בשוגג אפי' כהנים משום דלא פלוג ומיושב בזה מה שגמגם המל"מ בפ"ז מהל' חובל ה"ד ונכון בס"ד:

דף נד.

גמרא וכ"ת שבת נמי זימנין כו'. לכאורה אכתי ל"ל דבשביעית ואי דנטעה בז' דאם נטעה ל"י קודם לה הי' אוכל בשנה הקודמת אבל בשבת אין הוכחה די"ל שנטעה קודם לה. ורש"י נראה שהרגיש בזה במש"כ ומזכירים שנטעה בשבת. אבל א"כ מאי איריא דמיקלע יום ל' בשבת אפי' ל"א ול"ב וקודם נמי:

שם והוינן בה במזיד אמאי א"ת תשלומין. עי' מהר"ם על פרש"י דלאלומי לפירכא הוא דפריך אסיפא. לכאורה לפ"ז ה"ל ליפריך טפי אחכמים דאפי' בשוגג חוזר ומשלם. וי"ל דקס"ד דהשתא לא"ת תשלומין כלל קאמר (עי' בתוס') ולכן אסיפא הקושיא יותר חזקה:

שם הכי השתא התם גברא לשלומי כו'. קשה דלפ"ז יקשה ביותר דר"י אדר"י דחכמים דר"מ היינו ר"י כדמוכח בכ"מ ועי' תוס' יומא (יב) ד"ה הא. וי"ל דוחכ"א כו' ר"ל דפליגי על סומכוס דל"א ר"מ אלא אחד זה כו' (עמש"כ כה"ג בהרא"ש בפ"ק דב"ק סי' ח והבאתי שם עוד כיוצא בזה) אבל ר"י לדידי' ודאי ס"ל בזה דלא קנסינן שוגג אטו מזיד כשיטתי' בדרבנן. אלא דלפ"ז יקשה מה שפסק הרמב"ם כחכמים דהכא:

רש"י ד"ה ה"ק. דתניא הנוטע ע"ש כו'. הוא בר"ה (ט ב). אך מש"כ הטעם דל"י משום דל"י חשובים שנה. צ"ע דשם מסקינן דלר"מ יום א' חשוב שנה. והני ל"י הם לקליטה וע"ש (י ב) בתד"ה יום:

רש"י ד"ה נחשדו. ואיכא למיחש מתוך שהדבר ניכר כו'. לכאורה דהל"א שוב א"צ לטעם הראשון אלא כיון דלחשודין צריך חיזוק וקנסו שוגג אטו מזיד כמו בדרבנן:

רש"י ד"ה דאכיל מיניה. דהאוכל תרומה בטומאת הגוף במיתה ואפי' היא טמאה. הגה"ש הניחו בצ"ע מחולין (קיג ב). וכוונתו דהא דאמר שם שמואל דפטור שנאמר כו' פרט לזו שמחוללת ועומדת. אבל שם משמע דהטעם הוא משום דאין איסור חע"א. וא"כ אין זה אלא בנטמאת התרומה קודם שנטמא הגוף

וכ"כ התוס' שם (קא) ד"ה בנטמא ובסנהדרין (פג ב ד"ה פרט). אולם לשון רש"י ביבמות (ז) ד"ה תרומה טמאה קצת צ"ע:

תד"ה אכל. כדאמר התם כל היכא דמעיקרא כו'. הוא בפסחים (לב):

תד"ה המעשר. ותימה דפריך ברישא מההיא דמעשר. כצ"ל כו'. ול"נ ליישב משום דשם כולל המעשר והמבשל בחדא בבא דבשוגג יאכל. והא דהמבשל ודאי ר"מ היא ולכן אלימא ליה להש"ס ליפרוך ברישא מזה. ומה שפי' שם הרמב"ם והרע"ב הא דהמבשל אליבא דר"י צ"ל דלא לפרושי כוונת המשנה אתו אלא לפסק הלכה כתבו כן. אבל בזה מודו דמתניתין אתיא כר"מ דזהו הלשון עצמו שאמר ר"מ. וכן בחולין (טו) דתנא קמי' דרב זה הלשון ומשתיק ליה רב משום דתני כר"מ. ובזה יפול מה שדקדק שם התוי"ט מדבריהם:

דף נד:

גמרא משום דאתי לאיערומי. לכאורה גבי מטמא כו' שייך ג"כ לאערומי וי"ל:

רש"י ד"ה ה"ז לא ילקט. דכ"ז שהיא במקומה במחובר חשיבה כו'. כצ"ל:

גמרא א"ל רי"ר כו' שכר דס"ת כולה מי הפסיד. עי' מהרש"ל וצ"ל דלדידיה הא דאמר לקמן התם איכא למימר לטעי בדרי"ר ר"ל בהא דאמר וליעבר עלייהו קולמוס דלא הוי אלא הפסד מועט. אבל בהא דקס"ל מעיקרא דראוי ללמוד בו גם בעובדא דר' אבהו ראוי לטעות אלא דהוי הפסד גדול והרי הוא כמו ליפסיל כולי' אגרא כי נלמוד בו אינו שוה אלא דבר מועט. אבל איסתמיטתי' במחכ"ת דברי המרדכי בכאן דשכר כחומש בעלמא ללמוד בו באמת לא הפסיד וע"ש ופסקו הרמ"א ביו"ד סי' רפ"א וע"ש בט"ז ובנקה"כ:

תד"ה אמר. ואי מהימן עלי' כבי תרי אסור כו'. ר"ל אפי' שאמר איני יודע עי' תוס' קדושין. אבל מש"כ כדאשכחן בההוא סמיא אינו מובן דע"כ איירי התם בדשתק מדמייתי אביי ראיה מיניה:

תד"ה דכי. מה שחשב המהרש"א הקטרה בד' עבודות שמחשבת פיגול מועילה בהן שגה במחכ"ת כדאיתא בזבחים (יג) וצריך להכניס תחתיה הולכה. ואולי ט"ס הוא:

דף נה.

רש"י ד"ה שלא יהו כהנים עצבים. שאכלו כו'. וכ"מ בגמרא לקמן דקאמר בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת. וקשה אמאי לא חיישי משום איסור שחיטת חולין בעזרה. וי"ל עפ"י מש"כ התוס' בשבת (יב ב) דאכילת איסור הוא גנאי ביותר:

רש"י ד"ה נמצא. שב וא"ת שאני כו'. קשה חטאת למחוסרי כפרה דהוי בקום ועשה לאכול בקדשים וליכנס למקדש מא"ל. ומדוע לא פי' משום דהפקר ב"ד הפקר כדפי' לקמן בד"ה ואוקמוה רבנן:

תד"ה מ"ט. לר"ל דאמר חיובי' לפני יאוש כו'. כצ"ל:

בא"ד וליכא לשנויי כדמשני התם ר"ל (כצ"ל) כו'. וק"ל דבפשיטות טפי ה"ל להקשות לפר"ת דלעולא בעלמא יאוש קני וא"כ ע"כ יתרץ כדר"ל שהקדישוהו בעליו וא"כ מאי פריך עלי' כרת מאי עבידתי':

בא"ד ובסוכה לא בעינן שלכם כו'. תמוה דהא גזולה פסולה לכ"ע ממיעוטא דלך כדאיתא בסוכה (כז ב):

דף נה:

גמרא ה"נ קאמר לא נודעה מכפרת כו'. כה"ג לעיל (נג):

תד"ה שלא. וכי יש כח כו' בקום ועשה. כצ"ל. וק"ק כיון דהפקר ב"ד הפקר אפקוהו רבנן לקנין דיאוש מיניה. ובקל יש לחלק בין זה להא דפריך הגמרא ביבמות (ז) מהא דבמזיד לא הורצה:

תד"ה לגיזותיה. הכא מ"מ בשהקדיש אוקמוה ברשותיה. כ"נ לצ"ל:

רש"י ד"ה נותן לבעלים רביע. מוזיל גביה ריבעא. כצ"ל:

דף נו.

גמרא מרתא בת בייתוס כו' שדרתיה לשלוחה. כצ"ל:

שם שלמא עלך מלכא שלמא כו'. דכופלין שלום למלך כדלקמן בס"פ וכן בשמואל (ב טז) יחי המלך יחי המלך:

רש"י ד"ה נקדה. לשון מקדדין בהרים. כצ"ל בב' דלתי"ן וכגי' הערוך בערך קד. וכאן הקריאה נקלה והל' לנוסח כדין הכפולים:

רש"י ד"ה קלינהו להנך אמברי. לאוצרות התבואה והעצים. בגמרא לא קאמר אלא לחיטי ושערי. ובאמת שגי בזה להשיאם למלחמה כי אם אין תבואה מה יועילו להם העצים:

דף נו:

גמרא מי כמוכה באלמים. נראה שהוא מלשון אלם ותקיף:

שם נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרגותני כו'. נראה דהא' האחרונה דועשאו אינו לכינוי נסתר. אלא לסימן רבים נסתרים והא' בא תמורת הה' השורש כמו ועמי תלואים (הושע יא) ור"ל שעבדיו עשו מלבדים אחרים כמין גרגותני כו'. והפרוכת נטל כלי להשתבח בהדס שבנבזן ממנו:

שם אל תיקרי קבורים אלא קבוצים. עי' רש"א בח"א. וכה"ג עי' במנ"ש פ' שלח בפסוק כי חזק הוא ממנו שדרשו חז"ל אל תקרי ממנו אלא ממנו. ועמש"כ בשבועות (טז) בתד"ה תני:

דף נז:

גמרא זו מילה שניתנה בשמיני. נ"ל דסיגרת לישנא דמנחות (מג ב) נקיט הכא:

שם רבי שמעון בן לקיש אמר אלו ת"ח כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה הקול. ראה יצחק בנבואה כו'. כצ"ל:

תד"ה קפצו. כדאמרי' אילמלי כו'. כצ"ל ביו"ד בסוף:

דף נח.

גמרא הא דדרעא. לפרש"י קשה הא דקאמר נמצאו בראשי הרוגי ביתר. ועוד דהמנהג הוא דבית ש"י שוה בגדלו לד' בתים דראש. ושמעתי לפרש איפכא עפ"י הא דאיתא במנחות (לו) כשהוא מניח ש"י

ואח"כ ש"ר וכשהוא חולץ חולץ ש"ר ואח"כ ש"י. וא"כ נמצא שני חלקי אנשים יותר אשר אינם רק בש"י אבל א' בעת הנחתם וא' בעת חליצתם. ונכון הוא:

שם יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. כמליצה זו ג"כ בנדרים (ט ב) ויסודה במקרא (שמואל א טז. ובשיר ה'):

שם מובטחני בו שמורה הוראה בישראל. כזה בפסחים (נ ב) ונראה להגיה כאן ושם שיורה:

בסה"ע ושמואל אמר אף בשטר. כצ"ל:

רש"י ד"ה קצוצי. דפוס תפילין כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה שהיו מגנין. לא תסולה בכתם אופיר. (איוב כ"ח:ט"ז):

תד"ה כל ממון. כדאמרי' בפ' השולח (דף מז כצ"ל) גבי מוכר עצמו כו'. נראה דר"ל דכמו דאין פודין המוכר א"ע מיירי בדליכא סכ"נ ה"נ האי א"פ ליתר על כדי דמיהן ג"כ בדליכא סכ"נ:

תד"ה אבל (בסופו). כשפירשה דל"ק אחריות מיירי. כ"נ דצ"ל:

דף נח:

גמרא הניח מעותיו על קרן הצבי. כזה בכתובות (קז ב) במשנה:

רש"י ד"ה טוענין (בסופו). ולא שדי זוזי בכדי ללוקחה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אין בו משום סיקריקון. אלא מחזיר לו הקרקע בחנם. והכא מחמת חוב ר"ל דעובד כוכבים העליל עליו שחייב לו והוא אינו מודה לו:

בא"ד ואפי' בתר דגזור כל דקטיל ליקטלוהו. כצ"ל:

דף נט.

רש"י ד"ה דכולהו מנינייהו. ואע"ג דסיפי' דקרא כו' בד"נ. הן גם רישא דקרא לא תהיה אחרי רבים לרעות ג"כ אינו אלא בד"נ וא"כ הוי רישא וסיפא בד"נ דוקא ומציעתא אף בד"מ:

גמרא פשיטא במטלטלין תנן. לכאורה יל"פ דמטלטלין דתנן קאי גם אדברי ת"ק ואתי לאפוקי קרקעות כפרש"י בד"ה קמ"ל. ואולי משום דא"כ ה"ל למיתני הא דבמטלטלין בדברי הת"ק. ולדעת הראב"ד בפכ"ט מהל' מכירה ה"ב דחרש אפי' בקרקע נמי רומז א"ש בפשיטות:

רש"י ד"ה עד שתות. קנה הקונה ומחזיר אונאה. משמע דאפי' פחות משתות מחזיר אונאה ולא הוי מחילה ועי' בהה"מ שם הל' ח:

דף נט:

גמרא מנה"מ. נראה דר"ל דנהי דהוכרחו לעשות סדר משום אינצויי אבל מנ"ל סדר הזה דאקדומי כהן ללוי ואתו לישראל:

שם רא"א כו' ויבדל אהרן כו' רחב"א כו' וקדשתו כו'. מהני קראי עדיין ל"י קדימת לוי לישראל ועי' סוף הוריות:

רש"י ד"ה ולמאן. למי פגמו. כצ"ל:

דף ס.

גמרא שנאמר לקוח את ספר התורה הזה. כצ"ל:

רש"י ד"ה עת לעשות. אם בא עת כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה פרשת טמאים. מה שהקשה הרש"א בח"א מפ' תמיד. נראה דאישתמיטתי' גמרא דחגיגה (ו ע"א וע"ב) ע"ש. אבל לי קשה מדוע לא חשיב פ' פסחים גופה דבהעלותך דהיה ג"כ בר"ח עי' פסחים (ו ב) וכן מוכרח דפרש"י דכאן ועי' תוס' קדושין (לז ב) ד"ה הואיל:

דף ס:

גמרא ההיא שיפורא דהוה מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה ולבסוף בי רב יוסף כו'. כצ"ל וכדמשמע מפרש"י וע"ע מגילה (ז ב) בפרש"י ד"ה אי אקלאה. וכ"ה בע"י:

שם הנהו בני בי הרמך. כצ"ל בה' כי כ"ה גי' הערוך. וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש במו"ק (ס"ל ל) ובגמרא שם ג"כ ע"ש. ויל"פ בני הרמכים דאחשורוש שהוא שם היחס דהרצים או דהרוכבים דמקום מולדתם ועמש"כ במגילה (יח):

רש"י ד"ה רוב בכתב. במדרש הכתוב כו'. כ"ה בע"י:

תד"ה והשתא. א"נ הכא כו'. והרא"ש כתב בשם ר"ח משום דשמואל תרגמא דהא דרב כו'. וצ"ע דבב"מ (קז) איתא ג"כ כזה ואפ"ה פסק שם כשמואל:

דף סא.

רש"י ד"ה להוציאו בדיינין. ומיהו דר"י גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות. צ"ע דהא אפי' דרבנן פסול כדאיתא בסנהדרין (כה ב) הוסיפו עליהן הגזלנין כו' ל"נ אלא למציאת חש"ו כו'. וכן שם (בע"א) למ"ד אחרא ג"כ אינו גזל אלא מפני ד"ש ע"ש. וצ"ל דכוונתו דא"פ מדאורייתא ונ"מ דבעי הכרזה כדאיתא שם (כו ב) א"נ דכשר לעדות אשה כדאמרי' ספ"א דר"ה:

תד"ה שדי. וקשה דר"כ כו' ומי לא הוי חייש לד"ש. ואולי יש לחלק דדוקא במתנות עניים כמו במתניתין עני המנקף כו' דהיינו להסיר זיתי שכחה כמש"כ הרמב"ם בחבורו והטוש"ע. או כפי' הגר"א בפ"ז דפאה מ"ב. דכיון דכבר זכה בהו רחמנא. תקנו חכמים שיהא בהן גזל מפני ד"ש. אבל בדבר של הפקר לא תקנו. ועובדא לא נראה דמיירי בהפקר דלא מצינו בר"כ שהיה עני כ"כ ליטול מת"ע. ועי' בקדושין (מ) ולפר"ח ע"כ מיירי באילן הפקר מדשדי מיניה חריות:

רש"י ד"ה אבל משתטיל. ואסור לגרום טומאה לחלה. ואע"ג דכבר היא בספק טומאה כדפי' לקמן בגמרא ד"ה רישא וסיפא. מ"מ חיישינן שמא עדיין לא נטמאה והשתא הוא דהיא נותנת בעריבה טמאה לוס. ועי' לקמן בתד"ה רישא בסופו:

רש"י ד"ה ומחזיקין. השתא משמע מסייעא ממש. דקס"ד דפי' שוה להא דאין מחזיקין ידי ע"ע:

רש"י ד"ה רבא. לעולם כמע"מ דמי וכי מספקינן להו אסור לסייען כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מכלל. ואי בנאמן על המעשרות כו'. לכאורה יל"פ דמקשה מסיפא דמוכח דחוששין לטומאה דרבנן:

תד"ה משאלת. בסיפא מפרש דכולה מתניתין כו'. כצ"ל:

דף סא:

תד"ה וליחוש. והר"מ מפונטיזה כו'. ק"ל דפירושו מהא דהגנבים כו' דמטמאין כ"ח הפתוחים דהא הנושא את המדרס אינו מטמא אדם וכ"ח אפי' בלא פירש כדמוכח ברפ"ה דזבים וכ"כ התוס' בנדה (לג) ד"ה מה (ומש"כ התוס' לקמן דאין מטמא כלי חרס אחר שפירש כו' מלת חרס ט"ס דכ"ח אפי' בלא פירש אינו מטמא). וי"ל דטמאים מחמת חשש צינורא שמא ניתזה לתוכם:

בא"ד ועוד גבי צדוקי כו' דאם בועל נדה הוא כו' כנושא רוקו של זב. ל"י מהיכא פסיקא להו דבועל נדה יש לו מעיינות. והר"ש בריש כלים נסתפק בזה. ויותר תימה על הר"ש גופי' שגם הוא הקשה כן על הרר"מ בפ"ז דטהרות מ"ה ע"ש:

בא"ד ובתוספתא דחגיגה כו'. מלת חגיגה ליתא שם לפנינו וכן לא העתיקוהו התוס' בנדה (לד):

בסה"ד וההיא דהגנבים כו' מיירי נמי לתרומה. והא דבגדי ע"ה מדרס לפרושים צ"ל דהיינו לאוכל על טהרת תרומה וצ"ע:

תד"ה התם. ועוד דבמשנה קאמר ר"י עלה כו'. כצ"ל:

תד"ה אשת. ולאביי דאמר רוב ע"ה מעשרין כו' דהא בוררת כו'. נ"ל דר"ל דל"ת דאף לאיסור דמסייע ידי ע"ע התירו מפני ד"ש מטעמא דרע"ה מעשרין הן לאביי. מ"מ דשמא תאכל חיישינן טפי ולא מהני הא דרע"ה מעשרין. לכן מצינו ליה גופי' בשבת (יג) דמשום חששא דאכילת דמאי מחמיר טפי מרבה. ועמש"כ בפסחים (יא ב) בד"ה רי"א. וזה דלא כמהרש"א:

בא"ד ובתוספתא קתני אשתו של ע"ה כו'. כצ"ל:

דף סב.

גמרא העיד כו' משום ר' יוחנן כו'. אולי זהו התנא ר' יוחנן סתם המוזכר בנזיר (סה) ודלא כתוס' שם ועמש"כ בפסחים (פא):

שם משום ר' אלעזר בן חסמא. עתוי"ט ספ"ג דאבות:

שם וליחוש דלמא נגע בה. אע"ג דתניא לעיל מפקידין תרומה אצל ישראל ע"ה ול"ח דלמא נגע. היינו דוקא דפקדון אבל של עצמו יש לחוש:

שם וליחוש דלמא נגע בה בשלמא כו'. ר"ל אפי' תימא דמיירי בכלי חרס דלא מיטמא בנגיעתו בגבו מ"מ ליחוש דלמא נגע בהשמן גופי' (ברש"י ד"ה בכלי גללים ט"ס ובעיסה וצ"ל ובשמן דנראה דפי' עושין זיתים כו' היינו לדורכם בבית הבד מדק"ל בדד. ולכן גם לשון התוס' ול"ח לזיתים אינו מדוייק) או באויר הכלי:

שם השתא אחזוקי מחזיקינן שואלין בשלומן מיבעי'. לכאורה הא דשואלין בשלומן בא לאשמועינן דשרי להטיל שם שמים עליהם כדפרש"י במתניתין ומה ענין זה להא דאחזוקי. ונראה משום דאחזוקי הוא ג"כ בשם וכמו שאמר בועז לקוצרים ה' עמכם. ומלאך דגדעון ה' עמך. וכמו כן בלשון העמים:

רש"י ד"ה ואם נוגעת בה. צ"ל אם:

רש"י ד"ה הדרא לטבלא. והוא אינו חשוד כו'. קשה דלפ"ז מאי פריך דלמא לא איכפת לי':

רש"י ד"ה בכלי גללים. דאי נגע בכלי לא מקבל טומאה. כצ"ל:

רש"י ד"ה למימרא להו אחזקו. כמו שאומרים לע"מ כו'. כצ"ל:

תד"ה אין עודרין. לא כמו שפי' בקונט'. כצ"ל:

בסה"ד אע"ג דמדרבנן אסור לעובד כוכבים אחר. מש"כ המהרש"א ולא ניחא להו כו' ע"ש. תמוה דא"ת דהא דאין עודרין איירי בשביעית דאורייתא א"כ לא הוה קשה מתניתין די"ל דהיא איירי בשביעית דרבנן. אבל הא יש לדקדק דלמא לא התירו אלא מחמת ארנונא והכא משמע דהקרקע היא לעובד כוכבים והישראל אינו עודר עמו אלא כשכיר יום או חנם:

דף סב:

גמרא הא שויתיה איהי שליח לקבלה כו' ש"מ הולך כזכי דמי. ק"ל דלמא ש"ה כיון דא"ל השליח שנעשה מאתה שליח לקבלה מסתמא אדעתא דהכי יהיב ליה כמש"כ התוס' לקמן אליבא דרבי:

שם שכן אב מקבל גט לבתו קטנה. ה"ה נערה ולא אתי אלא לאפוקי בוגרת. ולשיטת רש"י ביבמות (קט) במשנה ד"ה קטנה שהשיאה ובסנהדרין (נה ב) ד"ה ואם בא עליה יבם ושם (סט) דקטנה אפי' נשאת אביה מקבל את גיטה י"ל דנקיט קטנה למילתא פסיקתא היא אפי' בנישאת:

רש"י ד"ה הא שויתיה איהי שליח. וקאמר איהו הולך. כצ"ל:

רש"י ד"ה לא בשני שלוחין. שאמרה לחברתה התקבל. לכאורה קשה דא"כ התקבלי מבע"ל. וי"ל דכיון דשם שליח הוא ל"ז לכן אפי' הוא אשה נופל עליה שפיר ל"ז כמו ונתח אותה לנתחיה אף דעולה באה זכר דוקא משום דשם עולה היא ל"נ:

רש"י ד"ה והוא אומר. הבעל א"ל הילך כו'. כצ"ל:

תד"ה הא. השתא ס"ד דלא איצטרך למיתני התקבל. לע"ד נל"פ איפכא דקס"ד דהולך לא איצטרך דהוא פשיטא מהתקבל אם לא לדיוקא דאם שויתה איהי שליח מעיקרא לקבלה לא יחזור ומשני דה"ק בין שאמר בלשון קבלה בין בלשון הולכה הוה שליח להולכה כפרש"י:

תד"ה איש. משום דבגט אשה בהולכה לא שייכא כו'. נראה דכוונתם להא דאריו"ח לעיל (כג ב) בעבד שאינו נעשה שליח בגט לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ע"ש:

דף סג.

גמרא דאמר שליח לקבלה הוינא כו'. נ"ל דאמרינן דטעי ואמר כיון דרצונה להתגרש מימר אמרה דתתגרש כל היכי דמתגרשה אף ע"י שליח לקבלה:

שם לא כו' והולכה אקבלה. לכאורה אי הולך כזכי אף משגיע לידה לא תתגרש דהכא ל"ל אדם יודע שאין שליחות לקבלה כו' דהרי הוא סובר דאיהי עשאתו שליח לקבלה כדקאמר השליח:

רש"י ד"ה אלא. השתא כו' דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה כו'. עי' מהרש"א וקיצר במובן דהא עדיין י"ל דגם איפכא הוה עקירה אבל מ"מ אי אמרינן דאדיבורא דידיה קא סמיך הוה גט משהגיע לידה. אולם א"כ תפשוט מיניה דאדיבורא דידיה קא סמיך:

דף סג:

גמרא מאי לאו בהילך ור"נ כו'. עי' מהרש"א שדבריו מגומגמין. ואולי ר"ל אי בהילך ליכא לפרש לה"ק בין שאמר בלשון קבלה בין בלשון הולכה כו' כלפרש"י שם והיינו ללשון קבלה דקאמר הוה כמו לאמר בלשון הולכה. הואיל דתני הילך א"כ גם לשון זה לא פסיקא דכוונתו על שליח להולכה. ולגופיה לא איצטרך דהוא פשיטא מהתקבל כמש"כ שם:

שם ת"ש לפיכך כו' רצה לחזור יחזור. כצ"ל וכן לקמן ה' פעמים:

שם אמרה ליה ליהוי לי בידך כו'. כן גורס הר"ן ע"ש:

רש"י ד"ה מספקא ליה. אי הולך כזכי. כצ"ל:

תד"ה כותבין. לפיכך טוב כו' כמה שירצו עד כו'. כצ"ל וכ"ה בפסקי תוס':

תד"ה אפי'. כדאשכחן בס"פ באומר אמרו כו'. ואע"ג דהכא למי נהא לאמר שם מעשה לא עבד ופרש"י שיעילו שקר. מ"מ כאן ה"א לחיישינן טפי משום דהיכי מתרמי כו':

בא"ד ואפי' למ"ד בעל נאמן ה"מ כו'. לכאורה בפשיטות הל"ל כיון דאם היה גם הבעל מודה א"צ תו לעדי קבלה לכן הוה עדי אמירה כולו דבר. אבל ז"א דא"כ אמאי קרי הש"ס בח"ה שם נהא דלכל שנה מג' שני חזקה היה עדים נפרדים חצי דבר. הלא אם היה המערער מודה בהשתי שנים אחרים היה מועיל עדותן לבד:

דף סד.

גמרא אלא אי אמרה כו' מהימנא מיגו כו'. כצ"ל:

תד"ה שליש. אפי' אומר הבעל שנתן לו בפני עדים מ"מ סמך עליו דזימנין כו'. לכאורה לפמש"כ בסה"ל בטעמא דר"ח דע"ל כן מסר לו שיהא לגירושין כו' אע"פ שהוא משקר. י"ל דאף שהעדים בפנינו ואומרים דלפקדון נתן מ"מ יהא השליש נאמן ועי' בפסקי תוס':

תד"ה אסור. וא"ת יתומה קטנה תיאסר לכ"א כו'. נראה דה"ה נערה ולא אתו אלא לאפוקי בוגרת ועמ"ש לעיל (סב ב) הקשה לי חכם א' הא יש לנו להעמידה בחזקת פנויה. והשבתיו. חדא דא"כ גם כל הנשים נמי נוקמי קרובותיהן אחזקת פנויות ויהיו מותרות גם לו. שנית דגם כה"ג איכא לאוקמינהו בחזקת היתר לו כמש"כ התוס' לקמן (סה) ד"ה התקבל. ומ"ש התוס' ועוד דאזלינן בתר רובא. הקשה לי החכם ממשנה דפ"ג דקדושין מי שיש לו שתי כיתי בנות כו' כולן אסורות כו' ואמאי לא אזלינן בכל חדא בתר רובא והשבתיו. חדא דהתם ר"מ קא"ל והוא חייש למיעוטא. (ובזה יש לגמגם קצת דהוי דומה לרובא דאיתא קמן). שנית דשם אם תתיר את כולן חדא ולאו תעשה איסור ודומה למש"כ התוס' בב"ק (יא) ד"ה דקא מטהרת (ובס"ל) דהוה תרי קולי דסתרן אהדדי ע"ש. ועמש"כ ע"ל בר"ה (כט) בס"ד. שלישית עפ"י מש"כ המרדכי בשלהי פ' הזרוע כי דבר המעורב בתחלה לא שייך ביה ביטול ברוב ועי' ברא"ש בפרקין סי' ט"ז חילוק כיוצא בזה ונו"נ הרבה בזה ואכמ"ל:

דף סד:

גמרא ולהימנה לדידה מדרב המנונא כו' חזקה אין האשה מעיזה כו'. לכאורה הכא לא שייכא העזה כיון דהבעל אינו יודע:

במשנה וכל שא"י לשמור את גיטה א"י להתגרש. לפר"ת יל"פ דה"ק דבקטנה כזו אפי' רבנן מודו דא"י להתגרש ע"י עצמה:

רש"י ד"ה היא ואביה. ואם היתה יתומה כו' והיא מקבלת את גיטה כו'. א"י מה בא זה ללמדנו דהא קטנה נ"כ יכולה לקבל את גיטה:

רש"י ד"ה וורדאן. מאנשי וורדניא. נזכרים ג"כ בעירובין (מט):

תד"ה נערה. והא כו' יד יתירה זכה לה רחמנא היינו יד עצמה כו'. אבל מלשון רש"י במשנה משמע דמפרש יד יתירה היינו יד האב כלמסקי התוס' לשיטתייהו:

תד"ה וכל. וא"ר יצחק ושילחה כו'. עמש"כ בקדושין (מג ב) ברש"י:

בא"ד א"כ לענין קדושין נמי כו' דויצאה והיתה כתיב כו'. מה שנמגם המהרש"א בלבריהם עי' קדושין (מל) בתד"ה נוח ובמש"כ שם ויתיישבו לך היטב:

תד"ה כל שמבחנת. היינו כפעוטות כו'. ר"ל א"כ ילעינן למקחן מקח כו' הוא כשמבחנת בין גיטה ל"א דזה כתבו והשתא אי שיעורא כו'. פי' דמספקא להו איזו בחינה חזקה יותר ורוצים להראות בעניני קניין חילוק מחלוקותם ומיושב גמגומי המהרש"א:

תד"ה שאני. אלא במילתא דליתיה בדנפשיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה. כצ"ל:

דף סה.

גמרא מתיב רב אויא מערימין כו'. נ"ל הא דק"ל זוכה לאחרים הוא מפני שאומר להם ופלו כו' משמע שאינו מזכה להם המעות אלא בכלי שיפלו המע"ש ובדרך קנייה כלפרש"י והיינו שיזכו אליו המעות בחזרה. ואפי' אם נפרש פלייה דהכא הוא שיאמרו פירות שלך יהיו מחוללים על המעות שבידינו והמעות ישארו תחת ידם מ"מ שם חולין שהיה עליהם מזכין לו בחזרה שיחול שם החולין על הפירות שאצלו ונכון בעז"ה והתוס' נראה שלא הבינו כן:

שם אלא בעציץ שא"נ. הא דלא משני במעשר פירות וירקות דרבנן משום דהן נקראו יש להן עיקר מה"ת כמש"כ התוספות בעירובין (לב) ד"ה תאנים ושם (לז ב) ד"ה מאן:

רש"י ד"ה ופדו. והם סמוכים ע"ש כו'. ומה יענה לריו"ח בב"מ (יב ב) דסמוך ע"ש נקרא קטן עי' לעיל תד"ה אלא. ומלוע לא פי' כמו שם (ס"ל מה) ד"ה אומר לחבירו שהוא אוהבו וכו' וכ"ש בנו ובתו:

רש"י ד"ה הפעוטות. ופרשינן כבר שית כבר תמני. ל"י למה לנו בענין זה לגבול האחרון כבר עשר ע"ש ועי' לעיל בלשון התד"ה כל שמבחנת:

תד"ה וכנגדן. דהא מסיק כו' עד שיהא בן כ' ובפ' מ"ש כו'. כצ"ל:

במשנה ר"א אוסר מיד. בתוי"ט וברפ"ח כו'. ע"ש בשנ"א ותראה איך שהתוי"ט שם וכאן העתיק הירושלמי בשבוש:

דף סה:

גמרא ל"צ דא"ל זיל למזרח דאיתיה במזרח כו'. לכאורה בכזה אף לרבנן כשר אם קבלהו במערב כמו הרי היא במקום פלוני דמתניתין. וא"כ בזה הוה פלוגתא חדשה אם חיישינן למינם נאים ולא בארוהו הפוסקים. וכן מלישנא דמתניתין משמע דל"פ רק בפלוגתא ראשונה ואזלי לשיטתייהו. וגי' הר"ן היא ל"צ דאיתיה לבעל במזרח וא"ל זיל במזרח וכ"ה בתוי"ט והיא נכונה. אבל מ"מ משמע דגם רבנן ל"פ על חששא זו ונ"מ באמרה התקבל סתם וג"ז לא בארו הפוסקי':

שם דלמא כו' מיגס גאיס. לר"ח לעיל (סג ב) המ"ל חששה היותר קרובה דילמא שויא הבעל שליח להולכה. וכן אפי' לרב דלישנא דבזיון היכא דלא קפיד כפי שכ' התוס' שם:

רש"י ד"ה דהא מראה מקום. דא"ר אלעזר. כצ"ל בל"י:

רש"י ד"ה הא והא רבנן. דהתם ניחא לה כו'. כצ"ל וכ"ה בתוס':

תד"ה גיטא. והא לא חזרה שליחות כו'. עי' לעיל (סג ב ושם):

תד"ה הא. ולכך נל"פ כו' אבל בשל חבירו כו'. נראה דלפ"ז קושיית אביי ממגלל ושובך מאי שנא וש"ח איכא. היינו דגם בשלו אין קפידא ומקשה גם לרבה ודוחק:

בא"ד וכן בפ' השליח הבא כו'. כצ"ל:

גמ' ר"נ דבבלאה הוא דייק כו'. כצ"ל בל"ו וכ"ה בר"ן ועפרש"י ופי' דפירושו דשרש פטר לא מצינו במקרא בבנין הכבד. ולכן אם אמר בבנין זה ולאו כוון ללשון ארמי דמשמשין בו לענין גט מיהו ק"ק דהא גם בא"י היו משמשין בו בנוסח הגט כדלקמן (פה ב) במשנה. וה"נ מזה ראיה לספרים דל"ג שם במשנה גט פטורין הביאו התוס' שם וכן הרי"ף והרא"ש ל"ג שם במשנה. ואולי י"ל דר"י שנה כן לתלמידיו שמבבל וכמש"כ התוס' לקמן (פל ב):

רש"י ד"ה כתבו איגרת. גם זה לשון גט. כ"ה ברש"י שבאלפסי:

רש"י ד"ה המסוכן. חולה. התוי"ט נמגם בזה ע"ש. ובירושלמי הביאו הרא"ש איתא תני אף החולה וכ"מ ממשנה דלקמן הבריא שאמר כו' משמע דוקא בריא:

דף סו.

רש"י ד"ה דמצוה מחמת מיתה הוא. שהיוצא בקולר אינו חוזר. ק"ק מלעיל (כח ב) דל"ב דרב יוסף דמוקים להא דהיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים. בב"ל של עובדי כוכבים. ועי' ברא"ש לשון הירושלמי שכל קולר בחזקת סכנה:

במשנה כל השומע את קולו יכתוב גט כו'. נראה דאף דתנן לקמן אמר לעשרה כו' כולכם כתובו כו' וכולם חותמין. הכא שני בתרי אף דאמר כל דר"ל שנים מכל השומעים עי' סנהדרין (פא) אלא באחת מכל אלה כו' וכולכם שאני שהיו כולם בפניו וידעי להו:

גמרא ודלמא צרה היא. נ"ל דהכא שיגרת לישנא דיבמות (קכב) נקיט דכאן ה"מ לאקשויי דלמא איש אחר הוא כדתנן בב"ב (קס"ז) ובלבד שיהא מכירן. וק"ל בין אדהכא ובין אדהתם מלוע מכל החמש נשים תפס צרה והלא חמותה נזכרת ראשונה במשנה ד' פט"ו דיבמות. ואולי הונח שם צרה על כולן דהן צרות ושונאות אותה. ועמש"כ בב"מ (יו"ל):

במשנה הבריא כו' רצה לשחק בה. בתור"ע נתקשה בזה ע"ש. ול"נ דבא לומר דאע"פ שנסע תיכף לדרך רחוקה (שלא בדרך מדבר) ונשתהה שם (עי' ב"ש סי' קמ"א ס"ק כג) וסל"א דולאי כוון שיתנו לה ג"כ קמ"ל דאמרי' רצה לשחק בה:

גמרא אמר רבא הלכתא משוו אינשי כו'. ברי"ף הגי' והלכתא כו' בלא שם רבא עלה וכן נכון דר"פ היה תלמיד רבא ולא שייך שיפסוק הלכה כוותיה. וברא"ש נשמט לגמרי דוהלכתא בשגגת המעתיק:

תד"ה וליחוש. מותר ליתן שלום לחבירו ומכירו. ר"ל או לא' מתכיריו:

בא"ד וכ"מ בירושלמי כו' ומשיאין עפ"י ב"ק ומפרש והוא דחזו בבואה. מהירושלמי הזה ראיה להתוי"ט שם ביבמות דמפרש ב"ק היינו מה דמפרש אח"כ מעשה באחל כו' ע"ש:

דף סו:

במשנה אומר לשלשה תנו כו' מפני שעשאן ב"ד. ק"ל דלמא כוונתו לשנים מהם כדלקמן באמר לעשרה כו' ושנים חותמין:

גמ' היא גופה קמב"ל כתובו כו'. נראה דצ"ל יכתבו כת"י הוא כו':

שם פשיטא דכתב הגט הוא דקתני סיפא כו' שילמדו ויכתבו כו'. ק"ל דלפמש"כ התוס' ד"ה כת"י והמהרש"א בתד"ה אמר לשנים לע"כ לא קמב"ל אלא באמר לשנים לפי דהוה כאילו אמר להם בפירוש שישתתפו אחר עמהם כו' אבל לג' פשיטא להו דר"ל דא' מהם יכתוב והשנים יחתמו (וכ"מ לקמן (סז ב) כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם אלמא דאכתב הגט נמי קאי) וא"כ כש"כ כשאמר לב"ד הגדול. ואין לומר דרוצה לפשוט מהלשון דכמו שילמדו ויכתבו היינו כתב הגט ה"ה יכתבו דרישא נמי. דא"כ ה"ל למיפשט מיכתבו גופיה דרישא דקאי גם אדאמר לג' כתבו:

רש"י ד"ה אי נימא מילי אי מימסרן לשליח. דברים שנאמרו כו' לשליח אחר וכשר. כצ"ל:

דף סז.

גמרא אלא ר"י תרתי אמר כו'. כה"נ לקמן (פו ב) ובב"מ (עז ב) [ובחולין (יח ע"ב

רש"י ד"ה אלא ר"י. ושמואל דאמר כו' דאי כתובו כתב ידן כו'. כצ"ל:

תד"ה דיבורא. וי"ל כיון דהתם ע"י דיבורם נגמר כו'. סברא זו מצאנוה בגמרא תמורה (ג ב) דא תתני מימר דבליבורא עשה מעשה ועי' בב"מ (צ ע"ב) תוס' ד"ה ריו"ח:

דף סז:

רש"י ד"ה מנה. מדמננהו. לכולהו הנך מנויין איכוון. כ"ה הגי' שלפנינו ויסרה היא ותיבת לכולהו נמשכת למטה:

רש"י ד"ה וא"ל להאי גיסא. לא הקפיד אלא לומר בפני מנין זה. נראה דר"ל דלא מנאן אלא לומר בפניהם דשנים מהם יחתמו:

גמרא כל דאמינא להו מיפך אפכי א"ל בישרא סומקא כו'. כה"נ ביבמות (סג) בחייא בר רב לאימיה ע"ש:

שם (בסה"ע) ליסתנא לחנקא חמתא. נ"ל לפי' חמתא דכאן הוא כמו שהביא המוסיף בערך חמי תרגום ומעלים עיניו למחמי עיניה משלי (כח כז):

דף סח.

רש"י ד"ה ושדו ליה ציפתא. כדי שלא יבין מושכו. כצ"ל:

רש"י ד"ה לא סגי ליה. לא יכול להתאפק. כצ"ל:

תד"ה איכא. הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר כו'. דעת הרמב"ן בפ' תרומה דאבני אפוד לא היה צריך לשמיר אלא היה חורץ בהן דבהו לא כתיב במילואותם והא דקאמר הכא שמיר לאבני אפוד ר"ל אבני החושן שנקרא אפוד בדרך העברה ע"ש. ולפ"ז נדחה ראייתם מהא דלמא ב"נ שהיה השמיר בב"ש. ולהמגיה בכ"מ בפ"א מהל' בית הבחירה הל' י"ד אישתמיט דברי התוס' שלפנינו ודע"ז ודזבחים שהוכיחו דהשמיר היה בב"ש. וגם בל"ז השתבש בדברי התוס' דשם דאם תאמר דלא היה שמיר בב"ש א"כ כ"ש דקשה במה החליקו פגימת האבנים שבנו בהם המזבח בב"ש. וכן אז כששקצום מלכי יון ע"כ בנוהו מחדש. ולכן לא הוצרכו שמה לראיות שהיה בב"ש:

תד"ה וכתיב זנות ויין כו'. כצ"ל:

בא"ד מלאכת ה' רמיה. כצ"ל:

דף סח:

רש"י ד"ה דמהימן ליה. מאמינו בשבועתו. כצ"ל:

רש"י ד"ה עד שיביא ב"ש. ויהא ראוי לחליצה. כצ"ל:

רש"י ד"ה בדקו בכרעיה. שרגליו של שד דומות לשל תרנגולים. עי' ברכות (ו) ובגמרא חזי כי כרעי דתרנגולא:

רש"י ד"ה ואסא דרא. עמש"כ בפסחים (נו):

רש"י ד"ה וליתלייה. לתרנגול השחוט. כצ"ל:

דף סט.

גמרא וליחדו לכלבא. כ"נ דצ"ל כל':

שם ונינקוט כאמגוזא בפומיה. כצ"ל:

רש"י ד"ה בגילא דחיטתא (בסופו). על החולי. כצ"ל:

תד"ה לברוקתי. וקשה דבבכורות כו'. ולעד"נ לחלק בין אדם לבהמה וע"ל שחילק ר"ת בחולין (מב ב) ביניהם לענין טרפות ע"ש:

דף סט:

גמרא וכי בשיל גוזא דמרמהין. כצ"ל וכן ברש"י ד"ה נבחשיה:

שם וכל יומא נישתי תרתי ותילתא בחמרא. כ"נ דצ"ל ויהיה לג' ימים:

שם ונותבה אטחליה כו' נייבש טחלא דפלניא. כצ"ל:

שם אלא מרגל בפת שחרית דמעליא לכוליה גופיה. עי' ב"מ (קז ב):

שם ליתי חוטא דזהוריתא כו' וליתלי ליה לאיש כו'. כצ"ל:

שם (בסה"ע) דצימרא גוונא. פי' חוט פנימי והוא נגד צימרא ברא הנזכר קודם:

רש"י ד"ה מהני דידן. כצ"ל:

רש"י ד"ה חומרתא דפילון. קימוס במור. כצ"ל והוא בתו"כ פ' ויקרא פרק כ"ב סי' ז' ע"ש:

דף ע.

גמרא קורטמא דחרי. כצ"ל וכ"ה בערוך ובזה יובן פרש"י:

שם ממעטין את הזרע כו' וגדגדניות. עי' עירובין (כח):

רש"י ד"ה קפיזא. ג' רביעיות. ר"ל רביעיות הקב כי בעלמא מפרש ג' לוגין:

דף ע:

גמרא אר"פ זמנה תמוז כו'. נראה דר"ל תקופת תמוז וכלול בה ג' חדשים וכן כולם:

רש"י ד"ה צילותא היא. צלולה היא דעתו. כצ"ל וכ"ה בר"ן:

תד"ה ומי. אבל קודם שיכתבו ויתנו יתחלש כו'. כצ"ל:

תד"ה התם. דאם נתקלקל בינתיים אפי' נתפקח לבסוף כו'. עי' מהרש"א ועי' בק"נ מה שהביא בשם הב"י. ול"נ דמש"כ אפי' נתפקח לבסוף ר"ל דנתפקח ממילא בלי שום מעשה וה"א דאפי' דריו"ח נדמייה לישן וכדאמרי' בסנהדרין (מז) דזה אמרו דז"א דבהא אפי' דר"ל אינו מועיל דאין שמיה בידן. ישן שאני דולאי ליתער משנתיה. ובאמת נלע"ד דיל"פ כוונתם דאפי' נתפקח בשעת נתינה מ"מ כיון דנשתטה אחר הכתיבה נדחה הגט ושוב א"א ונראה כדאריו"ח שם אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה חזר ונשתפה הואיל ונדחה ידחה. ואגב מנות לא איפשטא בסוכה (לג) אם יש דיחוי או לא. ועי' לעיל (לב ב) בתד"ה התם. ועי' בב"ש סי' קכ"א סק"ה:

תד"ה חיישינן. והא דמשמע כו' דחייב גלות אפי' לא מת לאלתר מיירי כו'. משמע למפרשי דמסקנא דהכא אפי' לא מת לאלתר גולה והא דקאמר א"נ הוא קירב את מיתתו ל"ד אלא דר"ל שהוא גרם את מיתתו:

תד"ה דבי ר"י. עדיפא טפי דבהכי ליכא כו'. כצ"ל. אבל ל"י מאי מהני שהיא חכמה גדולה להוציא מחשש דשיחיא כו' נקטיה:

דף עא.

גמרא במד"א בחרש מעיקרא. מש"כ מהרש"ל דל"ד דא"כ לא היה בא לידי כתב. בזמנינו נמצא בווין הבירה בית תלמוד על הכתיבה לחרשים מלידה:

רש"י ד"ה מפיהם. עפ"י שני עדים. כ"נ דצ"ל והוא הכתוב אצל דיני ממונות (דברים יט) ודלא כהמציין:

תד"ה והא. אמירה ודאי לא הוי אלא בפה. לכאורה קשה הא כתיב ויאמר חורם מלך צר בכתב (ד"ה ב ב') וי"ל דש"ה דכתיב בהדיא בכתב. אבל קשה מקרא דר"פ יתרו ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך דאיכא מ"ד במדרש אגרת שלח לו:

תד"ה תנאי. מה דס"ל למהרש"א לאוקמי מתניתין דנתחרש לא יוציא עולמית בחרש מעיקרא. שם במשנה מפורש דקאי על פקח שנשא פקחת:

דף עא:

רש"י (ברה"ע) לא איכפת לן בנשותיהן אם הן אחת פקחת. המגיה בגליון אחיות וכן הגהת הב"ח אינן נכונות דאדרבה לעיקר הרבותא הוא אם נפלה פקחת אשת חרש לפני חרש בעל חרשת פטורה מה"ח ומן היבום דל"ת דאלים זיקתה טפי מנשואי אחותה החרשת לאסר דהיא פקחת:

רש"י ד"ה טעמא. ובהא אפי' ר"מ מודה לקמן בפ' התקבל. הגרי"פ הגיה דצ"ל לעיל. אבל פשוט דרש"י היה גורס התקבל אחר מי שאחזו וכגי' הרא"ש. ועי' בתוס' ר"פ התקבל ולקמן בד"ה הסמוך:

רש"י ד"ה דאמר מילי מימסרן. עשאן ב"ד לומר לאחרים יאמרו כו'. כצ"ל:

תד"ה הב"ע (הא'). וטעמא דרישא קמפרש כו' משום דמילי ל"מ לשליח. כן איתא לעיל (כט) לטעמא דר"מ באמר לשנים תנו או לשלשה כתבו דלא מצי למשוי שליח הוא משום דמילי כו':

דף עב.

במשנה זה גיטך מחולי זה. במשניות הגי' אם מתי מחולי זה אבל מפרש"י והרע"ב מוכח דל"ג אם מתי וכ"ה בגי' הרי"ף והרא"ש. אכן הרמב"ם גריס להו ולא יפה עשה התוי"ט שהעתיקו ולא העיר כלום:

שם זה גיטך לאחר מיתה לא"כ. אף לזה אתי במכש"כ דאם מתי נקיט לה משום סיפא באם אמר מהיום יש חילוק ביניהם. והתוי"ט נדחק בזה ועי' בדבריו רפ"ב דנדרים:

תד"ה הכי. והא כו' התקין רב כו'. מה שהקשה המהרש"א דלמא רב לא ס"ל כר' יוסי בע"פ דק"מ דשם מיירי בנוסח כתיבת הגט. ואולי משום חשש שמא יאמר שכ"מ בעת נתינת הגט אם מתי בלא מהיום ועי' לקמן ע"ב בתד"ה אי ובמש"כ שם:

דף עב:

גמרא ואמרי' מאן רבותינו. כצ"ל:

רש"י ד"ה שאמות. צ"ל כשאמות:

רש"י ד"ה ר"י מאי היא. מה שנדפס בגליון נ"א ר"מ ט"ס הוא וצ"ל רבי:

תד"ה אי. כיון שאין כתוב בו מהיום. משמע דאם כתוב מהיום אף דבשעת נתינה לא אמר אלא אם מתי ה"ז גט אף לרבנן מדלא מספקא גם לרבנן בכה"ג:

דף עג:

גמרא וחוששין משום זנות. בהגרי"פ מגיהו חוששין לקולא כו'. וכ"כ התוס' בקדושין (נ ב) בד"ה ה"נ. ועי' לעיל (מ ב) תד"ה חיישינן ובהרא"ש שם. וכן לקמן (פט ב) חוששין לאמתלא הוא ג"כ לקולא:

בירושלמי אחר שהביא מחלוקת זו דריב"י ורבנן ואמרו דכ"ה דהמגרש א"א ולנה עמו בפונדקי כריב"י. איתא דאילא מילה ר' אלעזר אומר ליורשה כו'. ועי' ברא"ש ובמ"מ בפ"א מהל' נחלות ה"ט דפירשו דקאי על ריב"י דאמר חוששין לקדושין. ולהק"ע נעלמו דבריהם ופי' דקאי אר"י דמתניתין והגיה כרצונו ונשאר בקושיא בש"ק ע"ש:

בסה"ע ויורשה ומטמא לה. קשה דזה פשיטא דהרי ולאי לא היתה כוונתו אלא אם ימות הוא קודם ובתוספתא ל"ג להו:

תד"ה נתן. ומיהו לר"א כו' נקט נמי שפיר כו'. ענה"ש. ובנו"ב מ"ת חלק א"ע סי' ל' כתב ישוב נכון בסתירת דבריהם ע"ש:

דף עד.

רש"י ד"ה בעילתה תלויה. וה"ק לה ה"ז גיטך מעתה שאני בעולם. כ"נ דצ"ל:

תד"ה אמר רבה. ומיהו י"ל שהיו מפרשים בהדיא שמהיום כו'. נראה דר"ל דאף לפר"ת י"ל שהיו אומרים בפירוש דכוונתם מהיום דוקא ולא מעת שאנו בעולם. או שהיו אומרים מיום כתיבתו וכ"כ התוס' להדיא בכתובות (ט ב) ודלא כמו שהוגה עה"ג לפי' הקונטרס:

תד"ה אשם. מגורשת משעת נתינה. כצ"ל:

בא"ד ושמא כו' לר"מ מייתי נמי א"ת. מש"כ המהרש"א דמספקא להו בדר"מ אי בעי חתיכה משתי חתיכות אישתמיטתיה גמרא דכריתות (יח) דמפורש שם דלא בעי ע"ש:

תד"ה ר"י. ולא בעי ר"י חתיכה מב"ח. עי' כריתות (יז ב) בתד"ה אר"י דכה"ג נקרא איקבע איסורא. וגם נראה לכאורה דזה דמי לעשה מלאכה בה"ש דמוצ"ש שכ' התוס' שם בדבור הקודם דחייב לכ"ע:

במשנה ואבדה איצטליתו. כצ"ל:

גמ' רשבג"א נותנת לאביו או לאחיו או לא' מן הקרובים. ראיתי מקשים ממ"נ אי יש לו אח הרי הוא קודם ליורשו ואינה יוצאה בנתינתה לא' מן הקרובים. ואי אין לו למה תתן כיון שאינה זקוקה ליבם. ול"נ דנ"מ שתפטר מן האיבול. או דלא תקרא קטלנית. ובירושלמי דמסיים בדרשב"ג והיא פטורה מן החליצה כו' ליתא בדבריו או לא' מן הקרובים:

שם וא"ר זירא כי הוינן כו'. נראה למחוק הו' וצ"ל אר"ז וכ"ה בקדושין וע"ש:

דף עד:

גמרא בעא מיניה ר"א מריו"ח כו' וחזר וא"ל מחולים לך מהו כו' א"ל א"מ. כ"ה בתוספתא שלפנינו בפ"ה:

תד"ה הא קי"ל. הא דקאמר הלכתא כרבה לגבי ר"י כו'. זה הלשון אינו לפנינו:

דף עה.

גמרא מכלל דבעלמא נתינה בע"כ לה"נ. ק"ק דגבי גט כתיב ונתן בידה והוה אפי' בע"כ:

רש"י ד"ה מ"ש רישא עד תיבת נקיטא. צ"ל הל"א:

תד"ה לאפוקי. רוב מצות ע"י שליח. עי' מהרמ"ש:

תד"ה אלא. שרוצה רבא כו' אפי' כרבנן דרבי. כצ"ל:

דף עה:

תד"ה ורמינהו (בסופו). לאי לוקא לא הוה פריך מידי. לכאורה מ"מ פריך שפיר דמ"ש רישא דאע"ג דסתמא הוי יום אחד מכל מקום במת סגי בשעה א' ומ"ש סיפא דאפילו במת לא סגי במה שהניקתו בחייו איזה זמן:

דף עו.

גמרא אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול וה"ל שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין. לכאורה צ"ל לשאר ב"כ הבכ"א נעלמא דא"מ דא"ת דמלמדין נעלמא הרי השני מיותר דגם אותו הוה ילפינן מן האחד. אבל הכא אדרבה משום דמלמדין נעלמא דבעינן תנאי כפול נהכי איצטרך דמיכפלינהו בכולהו דאל"כ הוה המעשה קיים אף בלתי קיום התנאי. וצ"ל דהכוונה הוא דלמאי איצטרך למכתב הכפל דבלא"ה הוה ידעינן דמסתמא כפליה דאי לא לא הוה מהני התנאי. וכמש"כ התוס' לעיל (עה) בד"ה לאפוקי בכל ע"מ שבש"ס. ולאידך ליסנא דרבנן קא"ל כו' ופרש"י דכולהו צריכי כדמתרצינן להו בקדושין (ועי' בתוס'). נ"ל דר"ל דבאמת דאפי' לא הוי כתיבי הוה ידעינן דמסתמא כפלינהו. אבל לא הוה ידעינן איך כפלינהו. אם לא ברכה ולא קללה או אפי' קללה. ולכן אין סתירה מזה למ"ש הר"ן בשבועות שילהי פ' שבה"ע דלר"מ היכא דלא כפליה בסתמא משמע שפיר קללה לוקא ודו"ק. והשעה"מ בפ"ו מה' אישות גמגם הרבה בזה ולעל"נ כמש"כ:

במשנה הגיע לאנטיפרס. במשניות הגי' לאנטיפטרס. וכן נזכר ביומא (סט) ובנדה (סב):

רש"י ד"ה תנאו בטל. ושוב אין כשר לגרש בו. ק"ל דלעיל (לב ב) פסקינן כר"נ דחוזר ומגרש בו וע"ש בתוס'. ועי' לקמן (פל ב) בסוגיא ובתו' שם:

דף עו:

גמרא איכא דמתני לה אמתניתין כו' וליחוש שמא פייס. ברי"ף ורא"ש הגי' שמא בא ועי' לעיל (יח ב) תל"ה שמא פייס:

רש"י ד"ה ואינה מגורשת. הואיל ועבר אנטיפרס ה"ל ספק גליל ובטל. כצ"ל:

רש"י ד"ה למימרא דעכו. אמאי דהוה ס"ד מעיקרא קאי ולאו אתירוצא דאביי. כצ"ל:

רש"י ד"ה שמא פייס. ולאח"ז אתי בעל ומערער כו'. עי' לעיל בתוס' שם בסופו. אבל למאן דמתני אמתניתין ליכא לפרש כן דהא מית ליה:

תד"ה ולא. אע"ג דרב פסק כוותיה. הוא לעיל (ל' עב):

בסה"ד או שמא דוקא הכא דבע"פ כו'. מה שהקשה המהרש"א מהא דרבא פסק שם כר"י אפי' בע"פ. לק"מ דהרי שם איכא ליסנא לאמר מהיום וכרבנן וא"כ הא דרבא לא מכרעא:

תד"ה הכל מודים. כדאמר לעיל. הוא שם בסוגיא. אבל מפרש"י לא משמע כן ועי' בר"ן:

דף עז.

גמרא וצריכי כו' ואי אשמעינן גנב כו'. ק"ל דהא מגנב לא הוה ידעינן דמשום יד איתרבאי די"ל דאינן אלא משום שליחות כמבואר בסוגיא דב"מ (י ב) ונ"מ לקטנה ובע"כ ע"ש:

רש"י ד"ה קנה בעלה. ואכתי כו' מידיה דבעל. כצ"ל:

תד"ה ת"ל ונתן. וא"ת ונימא כו'. נ"ל חיזוק לקושייתם מהא דאמרי' פסחים (עה) הכא כתיב ושרף כו' באש לבסוף אש למימרא דאש אין מידי אחרינא לא:

תד"ה והתניא. או שנתן לה הבעל במתנה כו'. קושיית המהרש"א דא"כ לומיא להכי בחצרו אמאי א"מ. תמוה דהרי רישא נמי בחצרו אלא שנתנו לה במתנה. וא"כ הוה כאילו אמר זרק לה בתוך חצרו אם נתנו לה במתנה (דנקרא עתה חצירה) מגורשת. בתוך חצירו (והיינו שלא נתנו לה) א"מ. אולם זה יש להקשות דליפלוג וליתני בדידה דאפי' בחצרה דהיינו של נכסי מלוג א"מ. וי"ל דזה באמת נכלל ג"כ בשם חצרו כדפריך מה שקנתה אשה קנה בעלה. גם י"ל דמשום רבותא דלתוך קלתה הז"מ נקיט חצרו:

דף עז:

גמרא אפי' היא בטבריא וחצרה בציפורי כו'. נראה דנקטם לרבותא דאף דמופלגים גם בגובה. דטבריא בעמק (ונראה דלזה כוונו גם בר"ה (לא ב) וטבריא עמוקה מכולן) וציפורי בראש ההר כדאיתא בשבת (קיח ב). ולע למש"כ שם בגה"ש בשם הר"י מינאש דהם בתוך תחום אחד. צ"ע דבמדרש איכה בפסוק בלע ה' ולא חמל איתא י"ח מיל כמן טבריא לציפורי:

רש"י ד"ה ה"ז חזקה. ותנן נכסים שא"ל אחריות כו'. עי' בר"ן וכן בתל"ה מה משמע דמלין חצרה מתגרשת:

תד"ה פליג. עי' מהרש"א. ושנה במחכ"ת במש"כ דבאינו רחב ל' טפחים לא הוה מקום פטור על שיהא גבוה עשרה ובפחות הוה רה"ר גמור. וז"א כדמוכח בשבת (ז) ע"ש בגמרא ופרש"י ובדברי עצמו. וז"ל הרמב"ם פי"ל מהל' שבת הל"ז איזהו מקום פטור מקום שיש בו פחות מלע"ל וגובהו ג' כו' וכ"ה בש"ע סי' שמ"ה ס"ט. ובב"ב (נו) בתל"ה אבל פיסלא נראה שחזר בו מזה. ובעיקר כוונת התוס' ה"נ לכאורה למש"כ וגם מסתמא הוי רוחב ל' כו' ר"ל דל"ת דהא דקאמר הכא אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ל"א וכן הא דאבל אית ליה שם לווי כו'***). היינו אפי' אינו רחב ל"ט ועליהן כוון אביי אבל פיסלא לא. ע"ז כתבו דא"א לומר כן דאינו דבר חשוב בפ"ע ור"ל דלענין גיטין ודאי דלא הוו מיקרי ב' מקומות וכן יל"פ דבריהם בח"ה. אבל בפ' המוניא מוכח בדבריהם די"ל כן דמיירי באינו רחב ל"ט:

דף עח.

רש"י ד"ה קוראה. כשהיתה קוראה. כצ"ל:

תד"ה אינו גט. כדמשמע בהמגרש (דף פה). כצ"ל:

גמ' וכ"ת דאתו תרוייהו בהדי הדדי כו'. לכאורה תמוה דהרי הנרצה בזה הוא בכגון שביניהם שבעה אמות והגט בתוך אמה האמצעית אשר לשניהן כאחד באה הזכות בה. והרי קודם שנתקרבו על ההרחק הנ"ל היה ביניהם ח' אמות וכבר זכו כ"א בד' אמותיו ומה יועיל שוב התקרבותם לזכות במה שכבר זכה בו חבירו. אם לא שנפרש שהיו מהלכין אחוזי יד זה אצל זו. אבל לשון הש"ס ל"מ הכי אלא שבאו מב' צדדים מתנגדים כפרש"י. והנה לדעת הראב"ד המובאה בטור חו"מ סי' רס"ח דלמהלך לא תקנו ל"א מ"ל שפיר דעמדו בב"א בהרחק ז"א ביניהם. אבל לדעת הרא"ש שם דגם במהלך תקנו קשה. וי"ל דמ"ל כגון שנסעו בעגלות ובמרחק הנ"ל ירדו בב"א על הארץ. או שהיה רוחב רה"ר במשך הנ"ל מפסיק בין בתיהם ויצאו כאחת. וי"ל עוד דגם לדעת הרא"ש אינו קונה רק בהציגו רגליו על הארץ ולא כשתלויה באויר ומ"ל שהיה ביניהם ט' אמות ושניהם יחד הציגו רגליהם ברחוק אמה ממקבם הראשון ועי' בתוס' ר"ע:

דף עח:

תד"ה ריו"ח. ועוד קשה דרב ששת אית ליה כו'. כצ"ל ועי' לקמן בתל"ה והא ובהגרי"פ שם:

תד"ה שניהם. פי' א"י לשומרו כ"א לבדו כו'. עי' תוי"ט בשם הב"י שהקשה הרשב"א דא"כ שניהם יכולים לשומרו היינו שכ"א יוכל לשומרו לבדו וא"כ אמאי אינה מגורשת ע"ש. ולכאורה כיון שהשמירה עושה רשות כמ"ש לעיל מינה בשם הר"ן הוה כרשות שניהם וכמו לאוקימתא דרב כששניהם עומדים בד"א של הגט אם היה אפשר לצמצם:

תד"ה ואת. דאמר בירושלמי המחוור שבכולן כו'. כצ"ל וכ"ה ברא"ש ור"ן:

תד"ה א"ה. וא"ת כו' וי"ל דמיירי מסתמא דמפרש לו כו'. והתוי"ט נלחק מאל בזה וכתב שלא חש להקשות גם זו הקושיא דמסיפא ע"ש. ומצאתי כה"ג בקדושין (כה) על שפתיו פשיטא והיה יכול להקשות טפי אמאי פליגי חכמים. אבל לפלא שהעלים עין מלדברי התוס'. ופשוט שהרמב"ם והטור שהביא אזלי בשיטת התוס'. שוב מצאתי כן בב"ח ודרישה. והש"ך שם רמז עליהם. ובפיה"מ להרמב"ם כתב אבל כו' ותפטר ה"ז אינו פטור והוא תמוה דלכה"פ בקרוב למלוה פטור לכ"ע. וכבר תמה עליו הלח"מ:

תד"ה מחצה. דאין כאן ספק. מה שהקשה המהרש"א לרבה ור"י. נ"ל דלמסקנא דאיירי בדא"ל בתורת גיטין לכן כמו דשם הוה ספק ולא מוקמינן אחזקת א"א כמ"ש התוס' לעיל ה"נ הוה ספק ול"א אוקים אחזקת ממון ויחלוקו:

תד"ה ותתגרש. כמו שעשו ד"א רשותו כו'. משמע דבעלמא פשיטא ליה לר"א דבעינן מינטר אלא בד"א קמב"ל אולי תקנו חכמים אף באוירא דלא מינטר כמו שעשו כו' ודלא כמהרש"א:

דף עט.

גמרא אילימא בגג דידה וחצר דידה ל"ל אויר הגג. ק"ל דהא קודם שהגיע לאויר הגג הוי דרך עלייה. ואם נפרש דהא דדרך עלייה לא היינו לוקא בנמחק אבל בלא נמחק מגורשת למפרע משעה שהגיע תוך המחיצות אף שהיה דרך עלייה עי' בב"ש סי' קל"ט סק"ז. ורישא מיירי בלא נמחק לוקא כפי' הה"מ בלעת הרמב"ם הוה א"ש:

רש"י ד"ה עודפות. דהאי דקאי כו' זורק כלפי מעלה כו' ויפול לחצר. כצ"ל:

תד"ה כגון. דאיסור שבת ואיסור מכירה באין כאחד. כצ"ל:

תד"ה דרך עלייה. ול"ד להא דבעי רבא כו'. לפי מה שפרש"י דלא מיקרי נתינה לכאורה ולאי צ"ל. אולם הא דלקמן אבל קלמה ליקה לגט לא מ"ט כו' דומה טפי להא דרבא ועי' בר"ן:

בא"ד א"נ התם בבית מקורה כו'. ק"ל דא"כ מאי מקשה שם (קב) על הא דאמר רבא שם אויר שא"ש לנוח לאו כמונח דמי דמיירי בחצר מהא דבעי רבא כו' דמיירי בבית מקורה. וי"ל משום דמשמע שם דקאי רבא גם ארפת דתני בסיפא (וביותר לפי מאי דמפרש אביי שם ברפת שבחצר ע"ש) דאם קולט מן האויר ה"ה שלו. וסתמיה דרפת שהוא מקורה:

דף עט:

רש"י ד"ה במחיצות החיצונה. רגילה להשתמר. כצ"ל:

תד"ה והא דאר"י. ושמא שמואל נקיט מילתיה כב"ע כו'. כצ"ל:

בסה"ד והכי נמי הוה מצי כו'. כצ"ל:

שם אלא דניחא ליה לאתויי מילתא דשמואל. נראה לכוונו בזה למש"כ בתענית (ו) בס"ל בד"ה אר"ז ע"ש:

תד"ה פנימית. ועי"ל דמיירי שפיר כו'. מש"כ המהרש"א בפי' הב' דלפ"ז צ"ל שגם ג' המחיצות של הפנימית עולפות כו'. א"כ צ"ל מחיצות החיצונות לתירוץ הראשון דהתו' לעיל בד"ה כגון. דבג' מחיצות חשוב משתמר:

רש"י ד"ה אם נתגרשה. והלך בעלה למדה"י. בזה מתורץ תמיהת התוס' ביבמות (יד ב) שרמז עליהם בגה"ש ועי' בק"נ אות צ"ל:

תד"ה ולא בלאות. דבהדיא אמרינן כו' זינתה לא הפסידה כו'. כצ"ל:

דף פ.

במשנה מתו אחיו ש"ז ואחיו ש"ז חולצין ול"מ. עמש"כ ביבמות (צח) בזה בס"ל:

גמרא דאין להם לא כתב ולא לשון. ע"ז (י):

רש"י ד"ה ונמצאו. ואיגלאי מילתא כו'. עי' נ"י ריש יבמות מה שהביא בשם רשב"א שתמה על פרש"י דשם ובמש"כ שם בס"ל:

רש"י ד"ה יוצא מת"י האיש. שמוציאו לפנינו כו'. כצ"ל:

דף פ:

גמרא איסטנדרא. בקדושין (עב ב) איסתנדרא בתי"ו:

רש"י ד"ה דמיחלפא. אבל זנות ל"ל קלא כו' ומידע כו'. כצ"ל:

תד"ה נישאו. גבי מי שהלכה אשתו למדה"י. כצ"ל:

דף פא.

רש"י ד"ה מאי תצא. שהרי הוציאוה מן השני. כצ"ל:

תד"ה דורות. א"נ לאו ממש ד"א שלא היה מיקל כמו ר"ד. ק"ל דהא מלקאמר שם רבה עלה דריו"ח דלמא לא היא ע"כ לא קאמר ר"י כו' מוכח דריו"ח ל"א ממש קאמר וכ"כ בעצמס בב"ק (סט ב) ל"ה ה"א. וכן הר"ן בפ"ק דסוכה (רלב ב) ל"ה אמר אביי:

תד"ה טרקסמון. ובערוך פי' כו'. הוא בערך טרכסמון:

בא"ד ועוד צ"ע במשניות אם ירק טרקסמון פטור כו'. כצ"ל:

תד"ה וריו"ח. היינו דבעינן שיבא דרך חצר לבית. ובב"מ (ר"ל פח) כתבו לדרך שער החצר לבית. משמע דאתי לאפוקי אם הכניס לחצר דרך חור או ע"י זריקה למעלה מכותליו או דרך סולמות. ולפ"ז לא יקשה קושיית הרר"א ולכן שם לא הביאו קושייתו:

דף פא:

רש"י ד"ה בשלא ראוה וד"ה ומודים. צ"ל הל"א:

רש"י ד"ה ר"י מתני. במילתיה דר"ז כו'. וא"כ יאמר ע"כ דהא דא"ל ר"ז לרבה ב"ש מכלי כו' להל"מ. אבל יל"פ לר"י מתני ברייתא אחת בזה"ל. ועמש"כ בב"מ (קז):

דף פב.

תוס' ד"ה צא. עי' מהרש"א. ופשוט דבהא לחזקיה אין חילוק בין קרוב אחד לב' דהא בפשוט מקיימין מתרי עדים עי' לעיל (יח ב) תוספות ל"ה אמר ליה. ואם כן גם באחד יש לחוש דלמא מקיימי בחד קרוב וחד כשר:

גמרא א"ד ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליג ר"א כו'. נראה דס"ה דהמ"ל א"ד בתרווייהו פליגי וקתני בע"מ הוא לרבותא דרבנן. וכן לגי' הראשון לרבותא דר"א כדאמרי' בכ"ד ועי' בר"ן:

שם א"ר ת"ש כל הבתים כו'. עי' בתוס'. וק"ק מדוע לא מייתי מפ"ט דאהלות מ"ב הכל טמא אלא תוכה המוקדם וכן עו"ש במ"ח הכל טמא אלא גבה:

תד"ה אבל. מודה ר' אליעזר. כצ"ל ביו"ד:

בסה"ד אע"ג דבחוץ מודה להו. כצ"ל:

דף פב:

גמרא ע"כ ל"ק ר' אליעזר. כצ"ל ביו"ד:

שם לבתר דאב"ל הדר פשטה כו' ויצאה והיתה. כה"ג בקדושין (ט ב):

תד"ה שר"א. ולאחר לא תנשא עד שתתן. מה שנדפס בגליון טעות הדפוס. שבוש. כי כן איתא גם בגמרא שם ובקדושין (ס ב):

תד"ה אפי'. ועוד קשה לר"י כו' ונפלו לפני לוי דצרת צרה פטורה כו'. כצ"ל. וכן לקמן לפי הגהת המהרש"א לצרת צרה אשת שני מתים צ"ל פטורה:

דף פג.

גמרא לראובן וה"ה לשמעון כו' לשמעון וה"ה לראובן כו'. עמש"כ בפ"ב דפאה מ"ז בל"ה קצר בס"ל:

שם אלו הן ריה"ג ור"ט כו'. בהגרי"פ דבתוספתא איתא ר"ט קודם. וכן העתיק הר"ן:

שם דתניא מודה היה ר' אליעזר. כצ"ל ביו"ד וכן ברש"י ל"ה אי בחוץ:

בסה"ע אילימא בע"מ כו'. פי' ואסורה לכהן זה בזנות משום גרושה דבזה לא עברה על התנאי והוה מגורשת. אבל בנשואין מישרא שרי ליה דהרי עוברת על התנאי וא"כ הגט בטל ומותרת לכהן לב"ה לעיל (פא) במשנה. עי"ל דאף בנשואין מיירי ופריך לשיטת ב"ש (דר"א שמותי הוא) דמשמע שם דלדידהו אף בלא נתקיים התנאי פסלה. מדקאמרי ב"ה אע"פ כו' ומיושב הנ"ע דתור"ע שם:

רש"י ד"ה א"ד. האי לראובן כו'. אני מתירה לבדם כו'. כצ"ל וכ"ה בר"ן:

רש"י ד"ה א"א שהיא חמורה. אצל מי שהתירה אצלו. כצ"ל:

רש"י ד"ה הרי הותרה. הוא דקאמר לה וקרינא כו'. כצ"ל:

דף פג:

תד"ה מה. ובקודמי הויה שניה אסורה כו'. כצ"ל:

דף פד.

גמרא. וכ"ת אפשר דמינסבא היום כו'. מפרש"י משמע לגרים למיגרשה היום ומינסבא למחר:

שם התם בדידיה קיימא דאי בעי מבריז נפשיה כו'. ק"ל לפ"ז מאי פריך ר"מ בסוכה (כו) על הא דמשני במוסר שינתו לאחרים. ערבך ערבא צריך:

שם ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך א"ח שמא נבעלה להן. התוס' לעיל (פב ב) ל"ה שר"א (וכל' פג) ל"ה ועמלה וכאן ל"ה ע"מ שתבעלי. העתיקו שמא תבעל להן. ועי' ר"ן בשם הרמב"ן:

שם פלוני נמי אפשר דמשחדא ליה. כצ"ל:

תד"ה הכא. דודאי אין בידה שישאנה זה כו'. מה שהקשה המהרש"א מהא דאמרי' לקמן אפשר דמשחדא ליה כו' (מש"כ לרב אמר סברא זו. ל"ד לגם לאביי צ"ל כן וכלפרש"י שם ברע"ב) לק"מ. דל"א סברא זו אלא בכלי דלא תיהוי תנאי שא"א לקיימו. אבל לתנשא לכתחלה על סמך זה ודאי לא דדילמא לא יתרצה או שתעני ולא תהא ידה משגת לשחדו כמש"כ התוס' לעיל (פב ב) בל"ה שר"א בתנאי דע"מ שתתני מאתים זוז וז"פ:

תד"ה ע"מ שתעלי (בסופו). **אבל תנאי אין לחוש אם לא יוכל כו'.** כצ"ל:

דף פד:

תד"ה ותיפוק. אבל וודאי כו' ע"מ שאין לי עליך דין נזק. כצ"ל:

תד"ה כל. וע"ק לר"י דא"כ אפי' בע"פ נמי נגזור כו' ויפסול כל גט כו' אפי' נתקיים התנאי ובסמוך כו'. צ"ע דאיך יעלה על הדעת לפסול לרבי כל תנאי אפי' בע"פ ונתקיים התנאי הא לעיל (עד) אר"ה בשמו כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אלמא דהוי גיטא:

דף פה.

גמרא א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקדושי אביה. עי' בתוס'. ולי קשה מדוע לא הביא ממתניתין דיבמות (קט) קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב כו' ע"ש. ומהא דקתני שם בריש מכילתא וכולן כו' או שמאנו כו' ופרש"י כגון שהשיאה אביה לאחד ונתגרשה כשהיא קטנה אין ראיה. הלא דאיכא לאוקמי שנתארמלה וכן פרש"י בקדושין (מד ב). שנית דא"ל כלס"ד לר"כ שם בקדושין. אבל מהא ודאי קשה. ונלע"ד לכוונת ר"נ כאן באמת למשנה זו אלא שהביאה בקוצר. וכזה כ' התוס' רפ"ג דשבועות. ובזבחים (כב ב) ובמנחות (י ב) ל"ה והרי. וכה"ג בנזיר (נה) ל"ה מתיב. והרא"ש בנדרים (נט) ל"ה שנפלה. ובברכות (מה ב) מאי קמ"ל תנינא שמע ולא ענה יצא. ולשון זה לא נמצא בסוכה (לח) במשנה (רק בגמרא שם) אלא נראה לכוונת הגמרא על הא דאיתא שם במשנה אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה. ובקדושין (נג) ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת. ע"ש בפרש"י. והר"ש ספ"ה דתרומות כ' דהא דמייתי בבינה ותנן דא"מ איסור לכתחלה. אין לשון זה שנוי בשום מקום כו' ע"ש. וכזה כ' התוס' בחולין (ל) ל"ה והתנן. וכי תילוק תשכח כהנה רבות. והגרי"פ בב"מ (ו ב) הביא כיוצא בו מתוס' סוכה (ל) ט"ס (וצ"ל שם לד). אך שם לא כתבו רק משניות דסדר טהרות. (ועי' תוס' בכורות (כז ב) ל"ה וכי הזאה) ואיסתמיטתיה כל המקומות שציינתי. ואל תקשה עלי מלשון תניתוה דקאמר. והשל"ה (בתורה שבע"פ בתיבת תניא) כתב דזה"ל הונח על השנוי בברייתא. במחכ"ת ז"א. דהא לקמן אמר תניתוה לעבד ולעובד כוכבים לאבא ולאביך והנם במשנתינו. וכן ביבמות (נט) ובנדה (כב) ובקדושין (נח) ובב"ב (פב ב. פה ב) ובזבחים (פז) ובבכורות (ז) ובעירובין (מ) וביומא (נח). ולכי תילוק תמצא עוד:

שם חוץ מבעל אחותה כו' עבד ועובד כוכבים נמי כו'. כצ"ל:

שם חוץ מזנותיך מהו בנשואין הא לא שייר. אבל איפכא פשוט לעיל בר"פ דולאי הוה שיור:

רש"י ד"ה חוץ מקידושי קטן. חוץ מפלוני כו'. בתור"ע דקדק דאילו אמר סתם חוץ מן הקטנים אין כוונתו רק בעולם קטנים ופשיטא דלא הוה שיור. ולי צ"ע בזה דעי' בשו"ע יו"ד סי' רי"ז סל"ה באמר יורדי הים לאחר ל"י עלי מי שהוא בשעת הנדר מיורדי הים אסור בו ור"ל אפי' נעשה מיושבי יבשה קודם חלות הנדר עי' ב"י שם בשם הירושלמי. וכש"כ דאם בשעת חלות הנדר היה מיורדי הים אף שבמשך זמן הנדר נעשה מיושבי היבשה אסור בו. וזה לכ"ע אפי' לרי"ש עי' בירושלמי. וא"כ נראה דה"ה מן הקטנים אסור בהם אף בנתגדלו אח"כ (וק"ק מ"ש מנודר מן הענבים דמותר ביין בפ"ו דנדרים מ"ז ויש לחלק). ולכן בנידון שלפנינו נמי אפי' לאחר שנתגדלו נ"כ בכלל לשונו. ועמש"כ שם (פג ב) בס"ל:

רש"י ד"ה ואישה יפרנו. וכיון דשייר הפ"נ לגביה. כצ"ל ור"ל לגבי עצמו:

תד"ה דברי. כדאמרי' בסמוך ואב"א לאחר התורף. כצ"ל:

דף פה:

רש"י ד"ה א"ל לאשתו. לכתוב בגיטא. עי' לעיל (עח) תל"ה אינו גט ובמש"כ בקדושין (ו ב):

רש"י ד"ה אמר לשפחתו. דלגבי מלאכה כו'. ובקדושין פי' בע"א וכן הר"ן כאן:

רש"י ד"ה ידים שאין מוכיחות. עי' לשון הר"ן:

רש"י ד"ה לא לכתוב ודין. דמשמע דין הוא שאגרשך. כצ"ל וכ"ה בר"ן:

רש"י ד"ה זהו טופס הגט. מיתקרי די תהוין נשין דעלמא. כצ"ל:

רש"י ד"ה ולורכיה לוי"ו דתירוכין. איגרת נשים עזובות דעלמא. כצ"ל:

רש"י ד"ה ולורכיה לוי"ו דוכדו. משמע וכדי כלומר בולא כלום. כצ"ל:

דף פו.

רש"י ד"ה ועטיר. כמו עיטרא כו'. עי' ב"ב (כט ב) ולעיל כ"ח בתל"ה והניחו:

דף פו:

גמרא ר"א תרתי אמר ורב כו'. כה"ג לעיל (סז) וש"נ:

רש"י ד"ה הלכה כר"א בגיטין. כצ"ל:

תד"ה כל. טעמא משום שתהא חיותו בכלי. צ"ע דבפסחים (יח) בתל"ה בטלו ובחולין (ט ב) בל"ה אם מוכח דהליא לאחר קילוש אינו פסול גם מטעם זה ועי' ר"ש פ"ט דפרה מ"ג:

דף פז.

גמרא ותיפוק ליה דה"ל נכתב ביום ונחתם בלילה. בתור"ע אות ק"ב הניח בצע"ג דהא מוכח מתוכו דהוא מוקדם ע"ש. ול"נ כיון דמאוחר כשר כמש"כ התוס' לעיל (פ) בל"ה כי. א"כ ליכא הוכחה דיתלו לאחרונים אחרים:

במשנה ב' גיטין כו' ושנים עדים יוונים כו' את שהעדים הראשונים כו'. עי' פי' הרע"ב והוא לקוח מפי' הרמב"ס (ובציור שבו ט"ס לצ"ל בן תחת הימני כדאיתא בגמרא וכמו שבאר בעצמו. ובלשון רומי הוא שם לנכון ??[ßS] ?? תחת השמאלי ועמש"כ בסמוך. וכן ט"ס בו בג' העניינים שהעל חותם בם שבאר עי' במשנה לקמן ובתוס' בסוגיין). והרע"ב הסבירו ביותר. ונראה דמש"כ שהאחרונים הפכו כתבם כו' היינו בסדר התיבות כגון אם היוונים אחרונים. כתבו גם המה התיבות מימין לשמאל אבל האותיות מהתיבה גופה ע"כ כתבו כדרכן משמאל לימין. דא"ת דגם האותיות כתבו גוללית כגון ??[Aקסו] ?? א"כ מוכח דולאי כתבו גוללית משמאל (וזהו שאמר התוי"ט שלא הבין) וכן אם העברים אחרונים חיישינן שהפכו כתיבת התיבות משמאל לימין אבל האותיות מהתיבה גופה כתבו כסדרן מימין לשמאל וכנ"ל. כגון אם הוא ראובן בן יעקב כתב כזה יעקב בן ראובן. והרמב"ס בחבורו השמיט דין זה. וכתב הכ"מ לפי שכבר נשתקע כתב היווני כו'. ותמוה כיון דכל הלשונות כשרות בגט ובעליו וא"כ מה לנו שנשתקע ונשתכח. ול"ל דמש"כ בהל' תפילין דהתם. לשון יווני הברור לוקא. והב"י סי' ק"ל כתב טעם השמטתו מפני שאינו מצוי לכתוב בדרך הזה גם ז"א לפי דרכו ז"ל בחבורו:

ודע דק"ל במש"כ הרע"ב דאם היוונים חתומים למעלה השמאלי כשרו. דמשמע אפי' הגיטין עצמן כתובין עברית (ועי' לקמן ע"ב בתל"ה דהא) אמאי לא חיישינן דהיוונים הפכו כתבם לסדר כתיבת הגט. וכן יקשה הא דמשמע ממתניתין דאם העברים ראשונים הימני כשר אף דהגיטין כתובים בלשון יווני ניחוש דלמא גוללית חתמו ככתיבת הגט (ובדוחק י"ל דלוקא בעדים חיישינן להתלמות אחרונים לראשונים מפני שאין חותמין אלא זה בפני זה) ולפעד"נ דהמשנה דקדקה בלשונה לומר נקראין עמו דר"ל דנקראין בשוה עם הגט (כמו לשון עמו דבמשנה דלקמן) והיינו כו' והיינו אם הגט כתוב עברית אינו כשר אלא אם העדים הראשונים עברים דנקראין בשוה מימין לשמאל. ולאפוקי אם הראשונים יוונים דאין נקראין עמו בשוה דשניהם פסולים אף השמאלי (ולא כהרע"ב) וכן אם הגיטין כתובין יוונית והעדים הראשונים עברים שניהם פסולין אף הימני מטעם הנ"ל ונכון בעיני בעז"ה:

רש"י ד"ה שנים עברים (בסופו). כזה. וציון יד ונשמט הציור בדפוס:

רש"י ד"ה עד אחד עברי. מה שהוגה הוספת ב"ת "שלא כדרכו" טעות גמור:

גמ' דלא כתוב עד. ונראה דהשתא לא צריכנא תו לתירוצא קמא דכתב ראובן בן אקמא. דבכן יעקב לחוד בלא על לא מתכשר כדמוכח במשנה לקמן. ותימה על התוי"ט שהביא ב' התירוצים יחד. ונראה דנמשך אחר הגי' דבמשניות לקמן בן איש פלוני ולא כתב על כשר (ולכאורה מוכח כן מהא דפריך ולתכשר האי בראובן בן לפרש"י) אבל הרי"ף והרא"ש והפוסקי' (עי' בטור סי' ר"ל ובב"י שם) גרסי כגי' שלפנינו במשנה שבגמרא וכ"ה הגי' בירושלמי:

תד"ה ולתכשר (הב'). שיוכל לפרש הוא יעקב הוא עצמו בן ראובן. וכי משני לידעינן בהך חתימה דלאו ליעקב. ר"ל וא"כ ע"כ מתפרשת החתימה כפשוטו בעברית ראובן בנו של יעקב וכ"מ מפרש"י. והמהרש"א במחכ"ת יצא בכאן מדרך הפשוט:

דף פז:

רש"י ד"ה דלמא גונדלית. לדברי המהרש"א במש"כ די"ל ולאי כו' לא יכולתי להולמן. וכך הנ"ל דא"ת לעברי השני חתם כדרך היווני שוב אין לומר דהיווני אחריו יחתום כדרך העברי כיון דגם הוא אדרבה חתם כדרך היווני:

רש"י ד"ה שניהם פסולים. שאין נקרין החתימה לא עם זה כו'. הן עם אותו שרגלי החתימות כלפי גגו שפיר נקראין. אלא דבעינן שיהיו נקרין בסופו:

דף פח.

גמרא עד י' דורות רבי שמעון ב"א כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אלא בדיסקי. כשהיה מזמין כו'. ולעיל (לו) פי' שטרי שו"ת ושלומות. ובגמרא קדושין (ע ב) מצינו דיסקא דהזמנותא וכן בב"ק (קיב ב) דיסקא מב"ד הגדול:

תד"ה ודלמא. דלר"נ דאמר כו'. הוא לעיל (לב ב):

דף פח:

רש"י ד"ה מיפסל נמי. כשלא כדין דישראל. כצ"ל:

תד"ה ובעובד כוכבים. והא דנקט אפי' כו'. כצ"ל. וכן הועתק במהרש"א:

תד"ה ולא. ואשה פסולה לדון כו'. דאי הות כשרה לדון (וכדמסקי בתירוצא קמא) אף דקרא דלפניהם לא איירי רק בדיינין אפ"ה הוה א"ש הא דיליף מיניה דנילונית ג"כ משום די"ל דסמיך אדרשה דהתקוששו וקושו דבסנהדרין (יט) ע"ש. אבל כיון דאשה פסולה לדין והקרא איירי בדיינין וא"כ ע"כ איננה בכלל דלפניהם ודאי קשה היכא יליף מיניה דהשוה אשה כו'. והאא תי' ר"י דקרא איירי בין בדיינין בין בנילונין והא כדאי' והא כדאי' וכמ"ש בפ' ב"ש א"נ נהי דבנילונין כו' ע"ש ועי' במהרש"א. והא דמשמע לעיל (ה ב) דאשה פסולה לדון ע"ש ברש"י ד"ה כיון דאשה כשרה. כבר כתבתי ישוב לזה בב"ק (טו) ע"ש:

תד"ה במילתא. ומה שאנו מקבלים כו'. עי' בדבריהם בקדושין (סב ב) בד"ה גר ובמה שציינתי שם:

רש"י במשנה ד"ה יצא. פלונית נתקדשה היום כו'. כצ"ל עי' לקמן בגמרא:

רש"י ד"ה זרק לה קידושיה. וה"ה נמי איפכא. עי' יבמות (לא ב) אלא אמר אביי יגיל עליו ריעו כו':

רש"י ד"ה והאמר ר"א. אם נשאת לכהן ויצא עליה קול כו'. כצ"ל וכ"ה בהר"ן:

גמרא והא אמר ר"א כל קלא דבתר נשואין ל"ח ליה. מה שהקשה המהרש"א איסתמיטתיה דברי הר"ן בכזאת ותירץ דא"ה פשיטא ומרישא שמעינן לה. אך ק"ל על תירוצו דלמא אשמעינן דאפי' בח"ל חיישינן לקלא:

תד"ה והאמר. לדברי מהרש"א כאן מגומגמין דהא הכא בכהן אחד איירי שיצא עליה קול שגירשה והיא יושבת תחתיו:

דף פט.

גמרא אדרבה מדאמר רב ששת כו'. נ"ל משום דהלכה כר"ש נגד ר"ח כמש"כ התוס' בעירובין (מ) ד"ה אדעתא וגם הרא"ש כתב כאן דהל' כוותיה באיסורי לכן קאמר אדרבה:

מה שציין בגה"ש לעיין בתוס' ב"ב ד"ה ואתא (כצ"ל). ל"י מדוע הרחיק העיון כי כמו כן כתבו לעיל (פא) ד"ה ובנהרדעא:

רש"י ד"ה בעיר אחרת. פלונית נתקדשה היום כו' כצ"ל ועי' מהרש"א:

דף פט:

גמרא רז"א במקום אמתלא חוששין לאמתלא. האי חוששין היינו לקולא ועמש"כ לעיל (עג ב):

שם לאו משום דאמרי' על תנאי קדיש. מזה ק"ל על תוס' ביבמות (דף פט) במה שהקשו ולימא טעמא משום קדושי טעות לכהן כו' ותירצו דר"ע לחוד הוא דחייש כו' ע"ש. דאכתי תקשה דילמא טעמא משום קדושי טעות דהכא. אלא ע"כ צ"ל דסוגיא דהתם אזלא כר"פ דהכא:

רש"י ד"ה ה"ג. א"ל מקום אמתלא קאמר. כ"נ לצ"ל:

תד"ה והלכתא. ואע"ג כו' דחי רבה כו'. וכן העתיקו ביבמות (קטז) בד"ה וליהמנה. אבל לפנינו בנדרים שם הגי' רבא:

תד"ה אמר. דכיון דודאי קדשה ראשון. כצ"ל:

דף צ.

תוס' ד"ה והלכתא. אבל בקול אחד יש להחמיר. כצ"ל:

במשנה בש"א כו' דבר ערוה שנאמר כו'. לכאורה קשה דהא שם בפרשה כתיב ושנאה האיש האחרון כו' ורש"י פי' לקמן (ע"ב) אם שנאת שלח כר"ע. מוכח דשנאה משמע אפי' מחמת שמצא אחרת נאה הימנה (וצע"ק מהא דפסחים (קיג ב) דמוקי שם שונא דקרא דחזיא ביה דבר ערוה). ובקל י"ל כיון דכבר נמצא בה דבר ערוה תחת בעלה הראשון לכן מותר השני לגרשה אפי' במצא אחרת כו'. והעיקר נ"ל דבבעל שני אפי' אחר אלמנות מותר אף לב"ש במצא אחרת כו'. ונ"ל עוד דהא דקאמר הש"ס לקמן הא בזוג שני כולל ב' ענינים בין שאצלו הוא זוג שני אף שעדיין היא בתולה. ובין שאצלה הוא זוג שני אף שהוא עדיין בחור. וזוג ראשון איננו כי אם בחור עם בתולה. ומה שאמרו שם כל המגרש אשתו ראשונה כו' כולל שניהם היינו שהיא ראשונה לו שהיה בחור. וגם היא ראשונה בנשואיה וכדאמרינן ביבמות מאי שניה שניה בנשואין ע"ש בר"פ כיצד. וא"ש מאי דכתיב בתריה דההוא קרא לכסות דמעה. אשת נעוריך (פי' שלקחתה בימי נעוריך בעוד שהיית בחור) ואשת בריתך (היינו שלקחתה בעודה בתולה) כדאמרי' בסנהדרין (כב ב) אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי:

גמרא רע"ס כי מצא כו' א"נ מצא כו'. עמש"כ בס"ד בפסחים (נג):

שם ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי מוצצו כו'. הנה במשל זה מכוס לתמחוי נראה דסתם תמחוי הוא רותח כדמשמע בשבת (מב ב) במשנה ולכן ודאי קבל הבלוע טעם מהזבוב. ומדינא אולי מותר לנו"ט לפגם הוא כדאיתא בטוש"ע יו"ד סי' ק"ד. שוב ראיתי להגר"א ז"ל שם שהעיר מכאן:

רש"י ד"ה כי משמש. כי תראה חמור. תמוה דכי זה הוא משמש במקום דילמא כמו שפי' בעצמו בריש ר"ה ובנימוקיו שמות (כג ה):

דף צ:

גמרא. לומר שאין זה בן זוגו. כצ"ל:

רש"י ד"ה זוג ראשון. כדכתיב בתריה אשת נעוריך כו'. תימה דכ"ז כתיב קודם כי שנא שלח. ואולי דר"ל בתריה דקרא וזאת שנית כו'. ולא היה לפניו הגי' בגמרא סופיה דקרא דואמרתם: סליק מסכת גיטין בס"ד